ANUL XXXI
27
(1 364)
Sîmbătă
2 iulie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PLENARA COMITETULUI CENTRAL
AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Stimați tovarăși,

Plenara Comitetului Central al partidului a analizat și aprobat, în unanimitate, propunerile Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central cu privire la creșterea retribuției întregului personal muncitor, precum și a pensiilor. Prin aceste măsuri se asigură realizarea unor hotăriri importante ale Congresului al XIII-lea și ale Conferinței Naționale ale partidului privind creșterea nivelului de trai material și spiritual al întregului popor — țelul suprem al politicii partidului, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes în România. **(Aplauze puternice, prelungite).**

După cum s-a văzut din materialele studiate și aprobate, se va majora cu 10 la sută retribuția întregului personal muncitor, de aproape 7 900 000 de persoane. În acest cadru, retribuția tarifară se majorează cu 8 la sută, iar retribuția variabilă cu 2 la sută. Am pus, și de data aceasta, accentul pe majorarea în mod deosebit a retribuției tarifare, pentru a asigura, în acest fel, o stabilitate și garanție a veniturilor reale obținute prin muncă și crearea condițiilor pentru aplicarea fermă a acordului global. Retribuția medie nominală va crește de la 2 980 la 3 285 lei.

Trebuie subliniată în mod deosebit creșterea retribuției tarifare minime, de la 1 500 lei lunar la 2 000 lei lunar, cu un spor de 33 la sută. Se poate spune că, de fapt, este cea mai mare creștere a retribuției din anii socialismului — și aceasta este în strînsă concordanță cu politica generală a partidului nostru, de a asigura o creștere echilibrată a veniturilor tuturor oamenilor muncii și, în primul rînd, a celor cu venituri mici. **(Aplauze puternice, prelungite).** De această majorare vor beneficia, începînd de la 1 august pînă la 1 octombrie, peste 2 500 000 de persoane. După cum pe drept cuvînt s-a subliniat și în plenară, aceasta se referă îndeosebi la personalul muncitor tînăr, aflat în primii ani de activitate în producție, sau în diferite alte sectoare.

În același timp, creșterea retribuției nu va duce la creșterea chiriilor sau la diminuarea alocațiilor pentru copii, pentru personalul muncitor care beneficiază de majorarea retribuției. Mărirea retribuției se va realiza, pînă la sfîrșitul anului, pentru 4 470 000 de oameni ai muncii, care reprezintă aproape 60 la sută din întregul personal muncitor.

Pentru restul personalului, majorarea retribuției se va face în mod eșalonat, începînd de la 1 martie 1989 și se va încheia la 1 august 1989. Astfel, în a doua parte a anului 1989, întregul personal muncitor va primi retribuția majorată.

Prin majorarea mai accentuată a retribuțiilor mici, raportul dintre retribuția minimă și maximă, pe economie, va fi de 1 la 4,70, față de 1 la 5,35, în prezent, și față de aproape 1 la 10, în 1965.

Aceasta corespunde pe deplin principiilor eticii și echității socialiste, asigurînd, în același timp, cointeresarea materială și diferențierea necesară între retribuția minimă și maximă, între diferite sectoare de activitate.

Odată cu majorarea retribuțiilor are loc majorarea pensiilor de asigurări sociale de stat pentru muncă și limită de vîrstă, pînă la 3 000 lei lunar, în medie cu 8 la sută. De această majorare a pensiilor vor beneficia 97 la sută din totalul pensionarilor din această categorie, circa 1 350 000 de persoane. În acest cadru, pensia pentru limita de vîrstă, cu vechime de muncă integrală, va ajunge la media de 2 000 lei, iar pensia minimă la această categorie va crește cu 22 la sută, de la 900 lei, lunar, la 1 100 lei, lunar.

Pentru pensionarii cu vechimea în muncă incompletă, dar care au cel puțin 10 ani de muncă, pensia minimă crește cu 45 la sută, de la 550 lei, lunar, la 800 lei, lunar. De asemenea, pensia minimă pentru gradul II de invaliditate se majorează cu 33 la sută — de la 600 lei, la 800 lei, lunar. În același timp, se majorează pensiile invalizilor de război — mai mici de 3 000 lei lunar — în medie cu circa 17 la sută, iar pensia minimă, cu 45 la sută, de la 550 lei lunar, la 800 lei lunar.

Măsurile de creștere a retribuțiilor și a pensiilor au un caracter profund social și umanitar, oglindind justețea politicii partidului nostru, a României socialiste, care pune în centrul activității sale omul, bunăstarea și fericirea sa. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Prin majorarea retribuțiilor, în anul 1990, cînd întregul personal muncitor va primi retribuția nouă, majorată, fondul de retribuție va crește cu peste 29 miliarde lei anual. Merită, deci, subliniat faptul că în 1965 fondul de retribuție total reprezenta circa 57 miliarde lei, iar în urma majorării retribuției va ajunge la peste 300 miliarde lei — ceea ce reprezintă o creștere de 5 ori și jumătate a fondului general de retribuție. Dacă mai adăugăm la aceasta și cele aproape 48 miliarde lei impozitul pe retribuție care se suportă în prezent de întreprinderi, atunci înțelegem și mai bine uriașa creștere a fondului de retribuție, a veniturului general al oamenilor muncii din retribuție, ca urmare a activității depuse.

În același timp, prin aplicarea majorării pensiilor, fondurile necesare pentru un an, la această majorare, sînt de circa 2 miliarde lei, iar fondul total pentru pensii depășește 35 miliarde lei, față de 3,8 miliarde lei în 1965, ceea ce reprezintă o creștere de aproape 9 ori. Este bine să subliniem toate acestea, pentru că ele reflectă în mod pregnant justețea politicii generale a partidului nostru, de dezvoltare puternică a forțelor de producție — singura cale de a asigura făurirea cu succes a socialismului și de ridicare continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului.

Noua majorare a veniturilor din retribuții și pensii demonstrează cu putere forța orînduirii noastre, caracterul profund umanist și democratic al orînduirii noastre socialiste. Această majorare generală a retribuțiilor și pensiilor are loc în condițiile menținerii stabilității prețurilor la bunurile de consum și la servicii și, în general, a prețurilor la toate produsele.

Merită de subliniat faptul că în luna iunie a acestui an indicele prețurilor la o serie de produse agricole, vegetale și animale, pe piață, au fost cu aproape 10 la sută mai mici față de aceeași perioadă a anului trecut. Luînd ca bază indicele 100 în 1987, în luna iunie a acestui an indicele prețurilor a fost de 90 la sută. Aceasta demonstrează cu putere justețea politicii partidului nostru de dezvoltare a agriculturii, a producției alimentare și a bunurilor de consum, de stabilitate și menținere sub control a prețurilor. Aceasta, de altfel, este singura cale pentru a asigura ca majorarea retribuțiilor și pensiilor să se reflecte în mod corespunzător în veniturile oamenilor muncii, în ridicarea puterii lor de cumpărare, a bunăstării întregii națiuni. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Toate acestea au devenit posibile ca urmare a faptului că, în prima jumătate a actualului cincinal, am obținut rezultate importante — așa cum am menționat în expunerile precedente — în dezvoltarea economico-socială a patriei noastre.

Mai avem, însă, o jumătate de cincinal — doi ani și jumătate din cel de-al 8-lea cincinal — și se impun măsuri hotărîte, în toate domeniile de activitate, pentru îndeplinirea în bune condiții a planului pe acest an, a planului cincinal, pentru a asigura înfăptuirea obiectivelor strategice de trecere a patriei noastre la un nou stadiu de dezvoltare, de înfăptuire cu succes a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

În întreaga țară se desfășoară o largă dezbatere în partid și cu întregul popor a Tezelor Comitetului Politic Executiv din 29 aprilie, care urmează să facă obiectul unei plenare speciale a Comitetului Central al partidului.

Este necesar ca, pînă la plenară, să acționăm în toate sectoarele pentru înfăptuirea măsurilor stabilite de Comitetul Politic Executiv în ce privește realizarea în viață a celor mai importante prevederi, de modernizare, de perfecționare a activității economico-sociale, de creștere a rolului conducător al partidului în toate domeniile de activitate. Astfel, la plenară să nu discutăm ce trebuie să facem, ci să facem bilanțul realizării în viață a prevederilor privind perfecționarea și modernizarea întregii noastre activități și să aprobăm noile măsuri, pentru întregul cincinal, privind dezvoltarea intensivă și la un nivel tehnic și științific superior a întregii activități economico-sociale, de ridicare a României pe noi culmi de progres și civilizație. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Continuare în pag. a 2-a

Agenda politică românească din săptămîna care s-a încheiat a cuprins evenimente de referință pentru viața economică și socială a țării. Sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu a avut loc plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român, plenară în dezbaterile și hotăririle căreia un loc important l-au ocupat propunerile privind majorarea retribuției personalului muncitor în anul 1988—1989, cele privind majorarea pensiilor precum și unele probleme internaționale.

Plenara a reafirmat angajamentul ferm al comuniștilor, al tuturor oamenilor muncii de a acționa, cu dăruire și abnegație, în spirit revoluționar, pentru înfăptuirea neabătută a orientărilor și indicațiilor secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru îndeplinirea integrală a prevederilor pe 1988, pentru realizarea tuturor planurilor și programelor de dezvoltare economico-socială a țării, asigurîndu-se, printr-o activitate de înaltă calitate și eficiență, creșterea neîntreruptă a venitului național și, pe această bază, a nivelului de trai al întregului popor, țelul suprem al politicii Partidului Comunist Român.

Plenara a dat expresie adeziunii depline a tuturor cetățenilor patriei la politica externă, principială, constructivă a partidului și statului nostru, inițiată și promovată cu consecvență de secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, personalitate proeminentă a vieții internaționale, care acționează cu înaltă răspundere față de destinele poporului român, față de soarta întregii omeniri, pentru edificarea unei lumi mai drepte și mai bune, fără arme și războaie, o lume a păcii, înțelegerii și colaborării, pentru împlinirea aspirațiilor de libertate și progres ale tuturor națiunilor.

Sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste a avut loc plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, înalt și cuprinzător forum democratic în cadrul căruia tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit o importantă cuvîntare.

În prezența secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-au desfășurat lucrările Sesiunii Marii Adunări Naționale, forum legislativ suprem al țării care a dat putere de lege propunerilor privind majorarea retribuției personalului muncitor, a pensiilor precum și altor proiecte de legi care privesc viața economică și socială.

Prin amploarea și semnificația lor, evenimentele acestei săptămîni s-au constituit într-un nou prilej de manifestare a unității indestructibile a poporului în jurul partidului, al secretarului său general, precum și a hotăririi ferme de a face totul pentru înfăptuirea măreților programe de dezvoltare economico-socială a patriei.

ÎNALTE ORIZONTURI

tezele din aprilie prezentate de secretarul general al partidului au primit, în acel consens larg al dezbaterilor care au loc în întregul partid, în întreaga țară, o nouă și elocventă motivație de ordin teoretic și practic prin lucrările recentei consfătuiri de lucru cu activul și cadrele de bază din domeniile activității organizatorice, ideologice și politico-educative. Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu relia și dezvolta concepte și idei care în esența lor pornesc de la experiența anilor construcției socialiste și sintetizează, într-o viziune a realității practice dar și a aceleia care ține de formarea și afirmarea unui nou tip de conștiință moral-politică și socială, un vast și prodigios program revoluționar ale cărui temelii și consecințe trebuie căutate în chiar dialectica și profunzimea mersului nostru ascendent, în această chemare de noi și înalte orizonturi pe care o lansează însăși nevoia noastră de perfecționare, de afirmare a progresului și civilizației în toate domeniile de activitate. *Să avem permanent în vedere și să nu uităm niciodată*, sublinia secretarul general al partidului, *că procesul revoluționar nu s-a încheiat și nu se va încheia, că avem obligația, ca revoluționari, să asigurăm conducerea și dezvoltarea conștientă a transformărilor revoluționare.* Printr-o atare viziune realitatea intră în cîmpul de gravitație a ideilor, a scopurilor înalte și înfruitoare, tot astfel cum acestea, pe măsură ce înaintăm în lumea construcției materiale a societății, devin un stăruitor și omniprezent criteriu al muncii, al gîndirii și creației, al vieții.

A asigura *conducerea și dezvoltarea conștientă a transformărilor revoluționare* este tocmai ceea ce implică azi, la nivelul întinsei experiențe pe care societatea o deține, și voința politică de acțiune, și cunoaștere, și hotărîre fermă de a face totul pentru cauza poporului și a patriei, forța de dăruire și angajare, spirit înalt, responsabil, revoluționar. Într-o asemenea perspectivă *Expunerea cu privire la perfecționarea activității organizatorice, ideologice și politico-educative, în vederea creșterii rolului conducător al partidului în întreaga viață economico-socială*, are caracteristicile unor reflecții de cea mai mare importanță și se constituie într-un amplu și călăuzitor document al actualității.

Continuitatea și amploarea procesului revoluționar în care sînt angajate economia, știința, învățămîntul și cultura nu reprezintă numai opțiunea în plan ideal a societății ci chiar modul concret și explicit prin care, pornind de la actualul stadiu

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 2-a

CÎNTEC

Cu flaute de iarbă
și riuri de culori
ni se revarsă vara-n
auz și în privire,
printr-un ținut cu lanuri
călătorind în zori,
noi vom călca prin rouă
cu teamă și uimire.

Ne vom atinge tîmpla
de firele de iarbă
și cerul ne va curge
sub pleoape luminînd,
pădurea de mesteceni
foșni-va iarăși albă —
desigur ne va ninge
polenul din cuvînt.

Și niciodată ora
nu va-nflori mai pură
și niciodată cerul
mai fraged nu va fi,
în cercul armoniei
în ritm și cu măsură
vor undui miresme
și riuri și cîmpii.

Eugeniu Nistor

CÎMPIE

Cîmpie aburind a grîu
și-a fructe lin rostogolite,
mă furi puțin cîte puțin
printre fîntînile topite

rănită palmă de pămînt
în geana holdei viitoare,
tu fremătîndu-te în vînt
sub ploaia dulce, roditoare

mă ceri în universul tău
ca pe-o felie de lumină,
cîmpie răzvrătită-n rouă
ho.delor grele ce-or să vină.

Nicolae Arieșescu

SCRIITORII VORBESC DESPRE PATRIE

Cosmogonia firelor de iarbă

Între pămîntul din care sînt făcut și veșnicia bolților înstelate, ca o dovadă măsurabilă a tuturor pașilor mei petrecuți prin vadurile vîrstei, de la inconștiența jocului dintîi pînă la complicatul postulat al agonisirii de pîine, după har și pricepere, percep neliniștile ierbii și neostoitele sale puteri abisale lăsate să urce-n bătaia vîntului, cu fiecare nouă rotire de zodii, fiind ținut întotdeauna de clocotul sevelor vii, mai dăinuitoare și mai tari decît toate coasele lumii puse la un loc.

Oceanele de iarbă, cu valurile foșnitoare și născătoare de povești, au fost prilejul meu de călătorie perpetuă spre tărîmurile unui mirific tărîm unde s-au strămutat pe rînd cuvintele de taină ale neamului din care mă trag și s-au făcut semințe și s-au făcut luceferi și s-au făcut legende fără de care nu s-ar putea alege lumina de întuneric, grîul de neghină, binele de rău, bucuria de întristare, adevărul de minciună, zicerea de tăcere.

Cînd se cosește iarba și aerul se umple de mireasma inconfundabilă a sîngelui său volatilizat, redescopăr sub straiele mele urbanizate stringerea de inimă a firii țărănești, fire de care nici nu mi-a fost vreodată rușine și nici n-am să încerc vreodată a mă descotorosi prin complicate operații estetice, de dragul modelor cosomopolite și-n schimbul unor prea costisitoare cununi de lauri părelnici.

Mi-e dragă iarba și mi-e mai scumpă decît toți bulgării de aur culeși din bălțile de lacrimi și de sînge ale războaielor mai mari sau mai mici, mai lungi sau mai scurte, cîte s-au abătut vremelnic, cu legea focului, a fierului și-a silniciei, peste numele omului — firul de iarbă cel mai ciudat, cel mai plăpînd, cel mai cunoscător și cel mai necunoscut din toate firele de iarbă cîte-a ivit și va ivi pămîntul, în zborul său prin necuprinderile oceanelor stelare.

Am văzut piețe orgolioase, din trufașe cetăți care s-au socotit și încă se mai socotesc cîrmuitoare peste soarta întregii omeniri, am văzut căi triumfale și ambițioase sanctuare înălțate războinicilor, pe care iarba le-a împresurat cu oștirile mărunțelor sale fire și le-a treeut încet, încet la sînul său tăcut și încăpător și prielnic uitării.

Abia cînd prețul cîtorva fire de iarbă, devenite elixir pentru sufletele omenești prea tehnicizate, prea citadine, prea cibernetice, va întrece colosalele prețuri de astăzi ale petrolului, ale diamantelor și ale sofisticatelor focoase nucleare, vor înțelege oamenii acelei zile cît de zgîriți am fost cu moștenirea de ozon și de libertate lăsată lor dinspre toate moștenirile noastre de ură, de inconștiență, de discordie și

George Țărnea

Continuare în pag. a 3-a

Biblioteca Județeană
MUREȘ

PLENARA COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu

Urmare din pag. I

Stimaţi tovarăşi,

Aţi luat cunoştinţă de schimbul de scrisori dintre Comitetul Central al Partidului Comunist Român şi Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar. Aşa cum aţi reţinut, Comitetul Central al partidului nostru a considerat că este necesar să se adreseze Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar pentru a atrage atenţia asupra înrăutăţirii relaţiilor dintre partidele şi ţările noastre, asupra unor manifestări, articole din presă şi chiar declaraţii ale unor persoane oficiale, ostile României şi construcţiei socialiste în patria noastră, care reprezintă un amestec inadmisibil în treburile noastre interne, vin în contradicţie cu Tratatul de prietenie şi alte acorduri şi înţelegeri între cele două ţări, dăunează grav relaţiilor şi intereselor celor două popoare vecine, contravin principiilor generale ale relaţiilor dintre state, ale politicii de pace.

Am propus — după cum aţi reţinut — o întîlnire a delegaţiilor Comitetelor Centrale ale celor două partide, pentru a discuta această situaţie şi a stabili măsurile pentru lichidarea stărilor de lucruri negative, precum şi căile pentru dezvoltarea colaborării şi a relaţiilor dintre partidele şi popoarele noastre.

După o lună şi jumătate, am primit scrisoarea Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar, ca răspuns la scrisoarea noastră. Aţi auzit conţinutul acestei scrisori ; unii tovarăşi care au luat cuvîntul l-au şi caracterizat. Nu doresc să mă opresc asupra acestei scrisori.

În Comitetul Politic Executiv am reţinut însă faptul că, pînă la urmă, Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar declară că înţelege şi consideră că problemele din România trebuie soluţionate numai de Partidul Comunist Român. Ne-am aşteptat să se tragă concluziile din această declaraţie.

Am reţinut, de asemenea, faptul că tovarăşii unguri se declară de acord pentru realizarea unor întîlniri, în mai multe etape, în vederea discutării problemelor dintre cele două partide şi ţări. Dar, din păcate, nu au trecut prea multe zile de la primirea scrisorii şi au apărut noi manifestări cu caracter şovinist, naţionalist, antiromânesc şi antisocialist, iar în cursul zilei de ieri s-a organizat o nouă manifestare cu acordul — şi, după cum spun chiar unele informaţii din Ungaria — sub patronajul organelor oficiale de partid şi de stat din Ungaria.

Este îndreptăţită întrebarea care s-a pus aici şi cu privire la faptul dacă sînt condiţii necesare pentru buna funcţionare a ambasadei române la Budapesta. Vom analiza cele propuse, în raport şi de poziţia ce va fi adoptată, în continuare, de conducerea de partid şi de stat a Republicii Populare Ungare.

Este bine cunoscut că Partidul Comunist Român, Republica Socialistă România au acţionat întotdeauna pentru realizarea unei largi colaborări între partidele şi popoarele noastre, vecine. Am pornit de la faptul că problemele care au apărut, unilateral, ca urmare a încălcării acordurilor şi înţelegerilor dintre cele două partide şi ţări, trebuie soluţionate numai prin discuţii, în spirit de egalitate, de respect şi de neamestec în treburile interne ale uneia sau alteia din ţări.

Sînt, fără nici o îndoială, multe probleme de soluţionat atît în România, cît şi în Ungaria. Pot exista păreri diferite, şi există deosebiri de păreri în ce priveşte căile de dezvoltare a construcţiei socialiste. Dar noi am pornit întotdeauna de la faptul că fiecare partid, fiecare popor trebuie să-şi aleagă în mod independent şi liber calea construcţiei socialiste. Singurul judecător suprem este poporul din fiecare ţară, este realitatea, viaţa, care demonstrează cel mai bine dacă o cale sau alta a corespuns sau corespunde intereselor unui popor, legităţilor generale, principiilor socialismului ştiinţific.

Înţelegem bine multe probleme grave care au apărut în ţara vecină. Înţelegem preocupările oamenilor muncii din Ungaria, dar nu putem înţelege în nici un fel preocupările unor cercuri şoviniste, naţionaliste, care, pentru a abate atenţia de la realităţile şi problemele ce trebuie soluţionate, apelează la vechile practici, depăşind — şi afirm cu toată răspunderea — ceea ce nici horthyştii nu au îndrăznit să facă !

Trăind de multe, multe secole ca vecini, oamenii muncii români, maghiari au trăit şi muncit împreună, au luptat de multe ori împotriva asupririi. Şi tot viaţa, realitatea au demonstrat că, atunci cînd nu au înţeles să nu se lase angajaţi pe calea şovinismului, s-a ajuns la înfrîngerea revoluţiilor din 1848. Nu este locul să facem, acum, istorie. Doresc, numai, să subliniez că poporul român, în spiritul tradiţionalei sale politici de bună vecinătate, de prietenie, nutreşte sentimente de prietenie faţă de poporul vecin, ungar, şi ne exprimăm speranţa că se vor depăşi problemele apărute şi se va asigura dezvoltarea, pe calea socialistă, a ridicării bunăstării.

Popoarele român şi ungar, vecine — ca rezultat al dezvoltării istorice —, vor continua să trăiască şi în continuare ca vecini, şi au datoria să conlucreze cît mai strîns pentru progresul lor economic şi social, pentru dezvoltarea socialistă şi independentă, iar partidele şi conducerile celor două partide şi ţări au răspunderea în faţa popoarelor lor, a istoriei, a omenirii, de a da glas năzuinţelor de colaborare, de bună vecinătate între popoarele noastre. **(Vii şi puternice aplauze).**

În ce ne priveşte, doresc să asigur plenara Comitetului Central, întregul nostru popor că vom face totul pentru dezvoltarea relaţiilor dintre cele două partide, dintre Republica Socialistă România şi Republica Populară Ungară, în interesul celor două popoare, al cauzei socialismului şi păcii, dar respingem în mod ferm orice încercare de amestec în treburile noastre interne. Problemele construcţiei socialiste, problemele României le rezolvăm noi, cu întregul popor şi pentru popor, în spiritul democraţiei muncitoreşti revoluţionare, şi nu admitem nimănui amestecul în treburile noastre interne, sub nici o formă ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimaţi tovarăşi,

Mă voi referi, foarte pe scurt, la unele probleme internaţionale, avînd în vedere faptul că situaţia mondială continuă să se menţină gravă. Paşii înregistraţi spre destindere sînt încă mici. Inclusiv Acordul dintre Uniunea Sovietică şi Statele Unite privind rachetele cu rază medie de acţiune reprezintă numai un pas. Continuă să rămînă uriaşe cantităţi de arme nucleare, se produc noi asemenea arme, continuă experienţele nucleare. De aceea pericolul războiului nuclear rămîne. Pericolul distrugerii omenirii, a înseşi vieţii pe planeta noastră, rămîne. Trebuie să facem totul pentru a pune capăt acestei situaţii, pentru dezarmare, în primul rînd pentru eliminarea totală a armelor nucleare, pentru o politică de pace şi de colaborare egală între toate naţiunile lumii. **(Aplauze prelungite).**

Preocuparea tot mai activă a multor state, a tuturor popoarelor, s-ar putea spune, faţă de situaţia internaţională actuală, face să se întrevadă posibilitatea opririi agravării cursului periculos al evenimentelor, schimbării acestui curs spre o nouă politică internaţională democratică. Pentru aceasta este necesară o nouă gîndire şi o nouă politică internaţională, care să pună capăt cu desăvîrşire politicii de forţă şi dictat, de amestec în treburile interne ale altor state. În acelaşi timp, trebuie subliniat că problemele complexe ale lumii contemporane nu se pot soluţiona numai de cîteva ţări, oricît de mari ar fi ele. Pentru a se ajunge la dezarmare, la pace, la noi relaţii democratice, este necesară angajarea cu toată fermitatea, a tuturor statelor şi popoarelor, în marea luptă pentru o nouă politică internaţională, de pace şi colaborare.

Cu cîteva zile în urmă, s-a încheiat sesiunea specială a Organizaţiei Naţiunilor Unite consacrată dezarmării. Timp de cîteva săptămîni, reprezentanţii tuturor statelor au prezentat numeroase propuneri şi au insistat pentru adoptarea de hotărîri în legătură cu dezarmarea. Cu toate acestea, după cum cred că ştiţi, sesiunea s-a încheiat fără adoptarea unei hotărîri în această privinţă, ignorîndu-se voinţa marii majorităţi a popoarelor lumii. Aceasta, datorită cîtorva ţări şi, în primul rînd, Statelor Unite ale Americii, care s-au opus adoptării unei hotărîri în această problemă. Dar, şi fără adoptarea unei hotărîri speciale, sesiunea a evidenţiat cu putere voinţa statelor şi popoarelor lumii, inclusiv a poporului american, de a se pune capăt actualei politici de înarmare — care poate duce, inevitabil, la un nou război mondial, la o catastrofă nucleară —, de a se acţiona pentru o politică de pace, de colaborare între toate naţiunile lumii.

Dăm o înaltă apreciere poziţiei marii majorităţi a ţărilor lumii la această conferinţă şi ne exprimăm speranţa că — în activitatea viitoare pe plan internaţional — se va ţine seama de dezbaterile ample care au avut loc la sesiunea specială a Organizaţiei Naţiunilor Unite.

De asemenea, sîntem profund preocupaţi de situaţia economică mondială, care continuă să se înrăutăţească, de agravarea situaţiei ţărilor în curs de dezvoltare, ale căror datorii externe depăşesc 1 trilion de dolari.

Întîlnirea de la Toronto a celor 7 ţări industrializate s-a încheiat — după cum este, de asemenea, cunoscut — fără hotărîri deosebite. De altfel, problemele economiei mondiale nu pot fi rezolvate numai de cîteva ţări, oricît de dezvoltate ar fi acestea.

Pentru a se ajunge la depăşirea crizei economice mondiale, la reluarea generală a activităţii economice şi soluţionarea problemelor complexe economico-financiare şi sociale ale lumii contemporane este necesară o conferinţă internaţională pe problemele economiei mondiale şi, îndeosebi, pentru problemele subdezvoltării, pentru realizarea noii ordini economice mondiale.

România este ferm hotărîtă să contribuie activ, împreună cu toate ţările în curs de dezvoltare, cu alte state ale lumii, la soluţionarea tuturor acestor probleme, considerînd că acestea, împreună cu dezarmarea şi pacea, constituie factori hotărîtori pentru noi relaţii internaţionale, pentru progresul fiecărei naţiuni, pentru realizarea unei lumi mai drepte şi mai bune pe planeta noastră. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Deşi situaţia mondială, pe ansamblu, este destul de complexă şi gravă, avem convingerea că popoarele, forţele politice progresiste dispun de capacitatea necesară pentru a schimba cursul evenimentelor, pentru a asigura şi impune dezarmarea, pacea, o nouă ordine economică mondială. Vom fi, întotdeauna, în primele rînduri ale luptei acestor popoare — pentru pace, pentru o colaborare egală între toate naţiunile lumii ! **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung : „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu — pace !").**

Stimaţi tovarăşi,

Este necesar ca toate organele şi organizaţiile de partid, Comitetul nostru Central, toate organele democraţiei muncitoreşti revoluţionare, organele de stat, întregul popor să acţioneze cu mai multă hotărîre şi în deplină unitate pentru înfăptuirea neabătută, la toţi indicatorii, a planului pe acest an — în industrie, în construcţii — să se acorde o atenţie deosebită realizării în cele mai bune condiţii a producţiei şi exportului.

În agricultură, să acţionăm pentru strîngerea la timp şi fără pierderi a recoltei de vară, pentru predarea şi depozitarea, în mod corespunzător, a recoltei, pentru executarea lucrărilor de îngrijire a culturilor, pentru recolta de toamnă. Să facem astfel, încît şi în agricultură, anul acesta să obţinem o recoltă superioară celei din cei doi ani precedenţi, să avem o recoltă mai bună — şi condiţiile ne dau garanţia că, dacă vom munci bine, vom avea o asemenea recoltă ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Să acţionăm în aşa fel încît să venim la viitoarea plenară a Comitetului Central — pe care, probabil, o vom ţine în toamnă — cu rezultate tot mai bune. Pînă atunci, să acţionăm, aşa cum am menţionat mai înainte, pentru realizarea în viaţă a celor stabilite în Tezele Comitetului Politic Executiv din aprilie. Să ne prezentăm la plenară cu rezultate bune în toate domeniile, pentru a putea da o nouă perspectivă înaintării patriei pe calea bunăstării şi fericirii, a întăririi independenţei şi suveranităţii ţării noastre, a construcţiei comunismului în România ! **(Urale şi aplauze puternice ; se scandează îndelung : „Ceauşescu — P.C.R. !, „Ceauşescu şi poporul !").**

Declar închise lucrările plenarei şi vă urez, tuturor, succese în întreaga activitate ! **(Aplauze şi urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung : „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu şi poporul !", „Ceauşescu, România — stima noastră şi mîndria !". Toţi cei prezenţi în sală se ridică în picioare şi ovaţionează îndelung pentru Partidul Comunist Român, pentru secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu).**

Întoarcerea

Călătoresc spre Tîrgovişte şi mă minunez pentru că Tîrgovişteа e de nerecunoscut. Aşa ar trebui să încep. Recitesc fraza, o ridic în faţa ochilor, scrutez zările. Realizez că e plină de riscuri din toate părţile. Primul dintre ele ar fi bănuiala unei aluzii ironice. Altul, mai pedestru, este devierea într-un reportaj festivist, de genul : „Vechiul tîrg prăfuit, racordat la tensiunea marilor prefaceri industriale..." Zîmbesc, pentru că, fără să vreau, îmi răsar în minte propriile-mi rînduri din copilăria şcolară dîmboviţeană : „În Bărăganul plin de ciulini şi de scaieţi al lui Panait Istrati, pe ogoarele fără haturi, vîntul vremurilor noi leagănă holde mănoase". Sînt gata să renunţ la ea, deşi în simplitatea sa paradoxală rezumă cel mai exact starea de perplexitate ce o încerc. Adevărul ei este însă unul simplu : voi coborî într-un oraş ce nu se mai poate acum plia peste nostalgia cărării pierdute a copilăriei şi adolescenţei. Cu atît mai mult cu cît împrejurările vieţii au făcut ca drumurile noastre să nu se mai intersecteze atîţia ani. I se poate întîmpla oricui, oriunde. Aici însă greşesc. Reverberaţiile notaţiei mele întîmplătoare le simt mult mai profunde, atît timp cît Tîrgovişteа întrupează în această ţară un loc cu un destin aparte, o capitală de onoare şi pelerinaj a simţirii româneşti, iar simplul enunţ pripit că ea rămîne numai pentru istorie, în rest fiind o localitate obişnuită, are darul să mă înfioare. Iată, pe neaşteptate, în elucidarea acestui posibil fenomen, o misiune de conştiinţă mult mai înaltă decît participarea la aniversarea cursurilor liceale. Chiar dacă liceul se mîndreşte cu patronajul unui nume ilustru : Ion Heliade Rădulescu. Sau tocmai de aceea.

Ies din gară, străbat celebrul bulevard al castanilor. El este, de multă vreme, parola recunoaşterii, aşternută călătorului la poarta principală de intrare a urbei. Undeva, pe o străduţă din apropiere, cu ani în urmă, mi-am pierdut cel mai bun prieten. Un băieţel blond, buclat, sfios. A dispărut inexplicabil după colţ, în plin joc de-a faţa-ascunselea şi de atunci, oricît l-am căutat, nu i-am mai prins urma. Dar asta este o altă poveste.

Trebuie să ajung la liceu. Liceul doi, pe vremea mea. Acest LD al iniţialelor, răsfăţat — ştiam noi de ce ! — într-o titulatură iniţiatică : La Dolce vita...

Mă gîndesc că dacă organizatorii revederii au intenţionat să regizeze fiecăruia o scenetă de întîmpinare, cea hărăzită mie a fost împlinită de o mînă genială : din poarta şcolii, înaintînd spre parc, s-au desprins aburos doi adolescenţi — un el şi o ea — ţinîndu-se de mînă. Reuşesc cu greu să mă desprind din visare şi trec pragul clasei. Pentru moment sînt răvăşit. Recunosc în bărbaţii ce mă înconjoară pe foştii mei colegi, nu gafez încurcînd numele, există însă în noi o stinjeneală şi cred că pricep din ce provine ea : nu este, de fapt, întîlnirea noastră, cei de acum. Fiecare sîntem doar reprezentantul altcuiva şi găsesc că pentru uşurarea identificării ar trebui să purtăm, dacă nu mereu, măcar în asemenea ocazii, atîrnate de piept, ecusoane cu fotografiile copiilor care am fost şi pe care îi ascundem ireversibil îngropaţi în noi.

Majoritatea lor s-au întors la vatră. Şi medicul, şi profesorul, şi inginerul. Vorbesc fiecare cu modestie : despre muncă, despre familie, inevitabil despre oraş. Este o convenţie tacită, bărbătească, ocolirea temei esecurilor, greutăţilor, greşelilor. O accept, căci izvorăşte dintr-o nobilă pudoare, dar cît mă va ajuta ea să-mi limpezesc ideile ?

În cursul zilei, urmînd bătrînele noastre trasee, i-am ascultat pe îndelete, am descoperit prin ei faţa nouă a localităţii, am intrat în locuinţe căutînd să aflu cum trăieşte, ce gîndeşte, în ce constă viaţa tîrgovişteanului. Afirm deci acum, după o matură chibzuinţă şi în deplină cunoştinţă de cauză, că vechea Tîrgovişte nu mai este. Un adevăr ce nu poate fi negociat, ci doar rafinat. Nu mai este nu doar pentru că şi-a schimbat veşmîntul. Nu mai este — dacă vreţi — pentru faptul că în compoziţia cetăţenilor ei s-a produs în anii din urmă o explozie provocată de ambiţia trezirii la viaţa modernă. Mult timp amorţit într-un somn orgolios şi xenofob al propriei superbii istorice, adăpostind locuitori stabiliţi în majoritate aici de generaţii, oraşul şi-a deschis brusc şi larg porţile, mărindu-şi în scurt timp de cîteva ori populaţia. A fost o primenire dureroasă ale cărei convulsii unii le mai resimt, o înnoire însă necesară, la care centrele vecine — Piteşti, Ploieşti, Bucureşti, de ce nu ? — recurseseră mai de mult, spre propriul lor folos. Deşi cu orgoliul obîrşiei directe pe aceste meleaguri încărcate de glorie — prestigiul spiritual al Tîrgoviştei în Muntenia rivalizînd cu al Iaşilor în Moldova, sau al Blajului şi Braşovului în Transilvania — obîrşie ce i-ar fi îndemnat poate să-i categorisească pe noii veniţi drept meteci, cei vechi i-au acceptat totuşi ca parteneri egali la o nouă întemeiere.

Seara, alături de cîţiva dintre ei, la poala emblematică a Mînăstirii Dealu, am privit luminile proaspete ale aşezării. Am vrut să cred că este privilegiul marilor centre de civilizaţie urbană să se racordeze la fiecare vîrstă a culturii. Ca un perpetuu răsărit. Sub prima Troie arheologii au descoperit o a doua, sub aceasta...

Iar dacă cineva, printr-o minune, va întîlni în Tîrgovişte, pe vreuna dintre aleile unui nou cartier de blocuri, un puşti bălai, cu părul creţ, care în ciuda aerului său dezorientat îl va ruga să-i deseneze o oiţă, i-aş rămîne îndatorat dacă m-ar anunţa de urgenţă. Dar asta este o altă poveste, care nu ştiu cît mai interesează...

Septimiu Stoica

Înalte orizonturi

Urmare din pag. I

de dezvoltare, lansăm pe mai departe proiecte, programe şi obiective care vizează viitorul direct al poporului, al naţiunii. Congresul al XIII-lea şi Conferinţa Naţională ale partidului sînt ilustrative în acest sens. Cerinţele viitorului gîndit şi asumat după criterii şi programe care privesc toate componentele existenţei sociale lărgesc necontenit posibilităţile prezentului şi fac din voinţa de acţiune o trăsătură de fond a spiritului patriotic, revoluţionar. Legitimitatea istorică a conducerii de către partid şi a creşterii rolului său conducător în toate domeniile muncii şi vieţii sociale are astfel o cuprindere mult mai largă şi poartă pecetea unei permanente şi vaste mobilizări de conştiinţă. Spiritul imobil, stagnant, rutinier a făcut şi face dintotdeauna serviciu inerţiei, este perturbator de gîndire vie şi proaspătă, se repetă în neputinţa de a înţelege şi a vedea lucrurile în dimensiunea lor reală, deturnează energiile de la scopul şi cauzele lor înalte, se autojustifică şi justifică funcţionăreşte doar propriile interese. Condiţia omului nou, a conştiinţei noi, revoluţionare şi capacitatea acesteia de a se implica ardent, responsabil, în tot ceea ce priveşte starea prezentului şi viitorului, mersul înainte al societăţii constituie, în mare, pledoaria de idei şi convingeri a noii expuneri a secretarului general al partidului şi este sigur că multe din aprecierile şi orientările devenite de acum subiecte şi teme de meditaţie asupra realităţii au o puternică referire şi la actul culturii, al literaturii şi artei, la creaţie. În acea accepţie că tot ceea ce se scrie azi se citeşte şi mîine, că opera literară, trăgîndu-şi seva din rădăcinile prezentului, este chemată să instruiască şi asupra viitorului, să consacre o perspectivă care este şi va rămîne a conştiinţei revoluţionare. Făcînd întotdeauna proba înaltelor virtuţi creatoare ale poporului şi slujindu-l neîntrerupt. Misiunea literaturii şi artei este una revoluţionară iar creaţia — în toate domeniile de activitate — este astăzi o componentă organică a procesului revoluţionar.

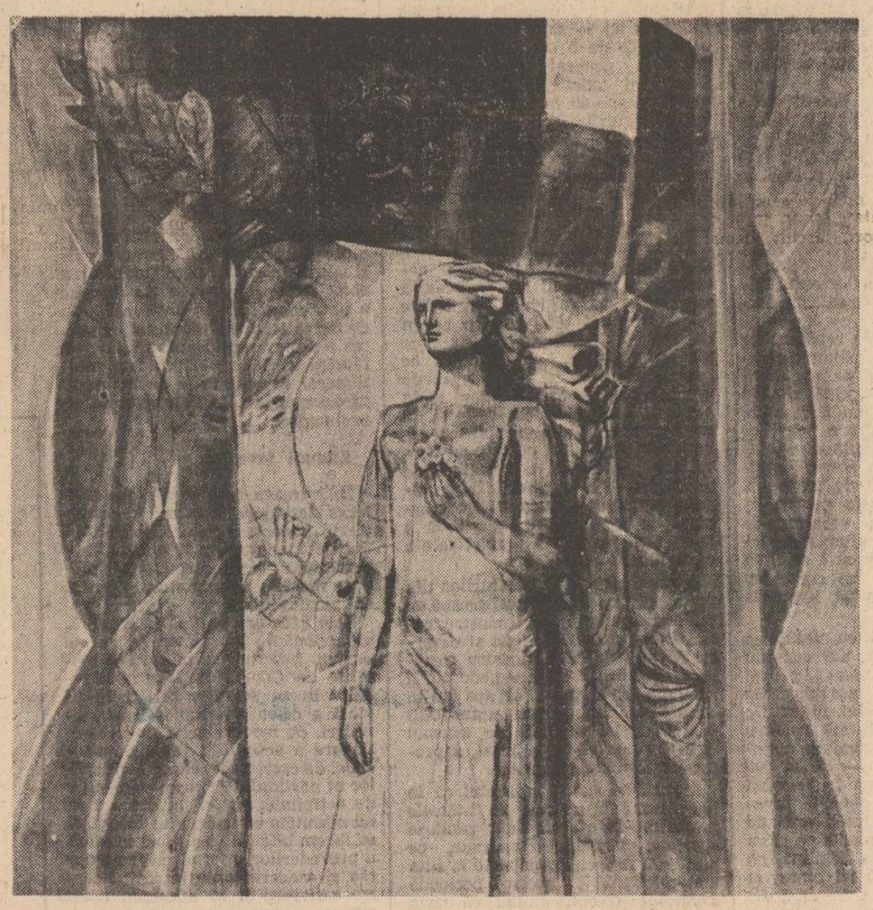

Geta Mermeze : „Tinereţe"

Copiii lumii

Miresme de rodire din grîul proaspăt cresc
Şi anu-i spre amiază, cu soarele pe umăr.
Maci roşii printre lanuri uşor se unduiesc
Şi spicele bălaie sînt fiii fără număr

Ai holdelor bogate, nuntind peste cîmpii !
Aşa-i şi-n lumea noastră : sub al dreptăţii steag,
Mulţimea roditoare sînt gingaşii copii,
Spre care omenirea priveşte acum cu drag !

Sînt zile-sărbători şi păsări cîntătoare –
O zi de-ar fi să dărui, un ceas sau doar o clipă,
Tot nu mi-ar fi de-ajuns, să aibă fiecare
Cît timpu-n înălţare ne poartă pe aripă !

E-a voastră împlinirea, de pace şi de cînt,
Copii ai lumii înmugurind speranţe !
Urcăm către lumină numai cu voi în gînd,
Şi-nflăcărat ni-i zborul de-atîta cutezanţă,

Şi aurit ni-i pasul şi vorba înţeleaptă,
Mai luminos se-arată al lumii viitor,
Că voi purtaţi în lume doar o solie dreaptă,
Pe care o urmează popor după popor !

Ion C. Ştefan

Ca o carte

Se întîmplă ca cerul să ardă –
Ochiul vieţii e floare crudă – fără de moarte ;
Corola cerului ne luminează –
Inima se deschide spre tine, Patrie, ca o carte.

Se întîmplă ca amurgul să devină ceaţă
Cîntecul să mi-l îngîn încet –
Şi neliniştea mea de poet
Să se prefacă în dimineaţă.

Dar iubirea cine o poate stinge ?
Ce poate strivi chiar vremelnic speranţa în lume ?
Se întîmplă ca cerul să ardă
Cînd te strig cu sfială, Ţară, pe nume.

Legănat în silabele tale etern,
De cuvintele „român", „românesc" nimic nu mă desparte –
Inima mea se deschide spre tine
Ca o carte.

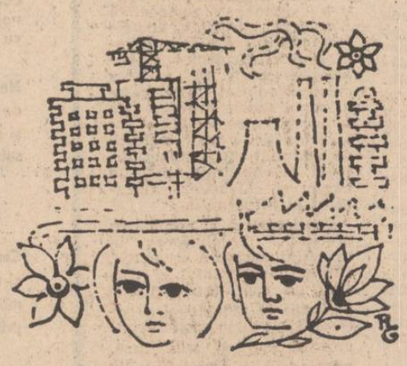

Desen de Raluca Grigorcea

Respir precum apa

Aş bea din cer un pahar de azur !
Din sclipitoarele stele aş bea o gură,
Să-i fiu Patriei blînd trubadur
Să-i cînt frumuseţea fără de măsură.

Ea, precum marea ce mă-nfioară
Crescîndu-şi valurile, uriaşă rodire
În legănarea lor legendară,
Ea precum marea, talaz de iubire.

Superbă nemoarte e-n cumpăna aceasta
Întoarse la ţărm dinspre soare spre vis,
Respir precum apa îmbrăţişîndu-ţi pămîntul,
O, Ţară, mă lasă cuprins

În albia ta, în cerul tău,
În cărămizile tale, în firul uşor,
Eu stropul din apa ta infinită
Din care mă înalţ şi cobor.

Ioan N. Dumitrescu

Partidului

Aripă şi pisc totodată
Tărîm de vis rostit de ţară
Astru în măreţie
conjugă verbe de lumină
întru libertatea rodirii

Destin al bravilor eroi
şi timp clădit demn
în gînd şi-n faptă
măsurîndu-i nemurirea

Înfiorare şi miracol
urcăm cu el prin comunista zare
cu imnul vertical
de inimi carpatine

Ioan Vergu Dumitrescu

Balada fiului

Tu eşti soare şi fluture
Ochiul meu să se bucure,

Tu eşti bobul de rouă
Ochiul meu dacă plouă.

Tu eşti marele zbor –
Tu mă-ncinţi să nu mor ;

Te descint c-un descîntec
Ca pe-o rază de cîntec...

Şi te mîngîi pe frunte
Ca pe-o ciută de munte –

Să laşi tată o piatră –
Moştenire pe vatră !

Nicolae Sineşti

De zbor fără sfîrşit

Frumoase ziceri despre noi şi zbor
A născocit pămîntul românesc,
Firesc cum le dă apelor o matcă
Sau cum foşneşte-n frunze de firesc.

A zis pridvor şi a mai zis columnă,
A zis Brîncuşi şi pasăre măiastră,
Ca să vorbească lumii în simboluri
De zbor fără sfîrşit şi ţara noastră.

Patima zidirii

De cînd descălecarăm din legendă,
Sunînd din corn de bour peste vreme,
Ne-am rătăcit în patima zidirii
Şi-n neodihna de-a rosti poeme.

Doar de-ţi ingropi într-o zidire umbra,
Pe cei din viitor i-mbrăţişezi,
Cum lutul ni se spune cu seminţe,
Alt anotimp chemînd cu ruguri verzi.

Cum ne-am iubit menirile de ctitori
Pre legea aşezării se măsoară,
Că-nveşnicim o singură zidire
De mii de ani numind-o simplu : ŢARĂ !

Victor Rusu

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu

la plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste

Stimați tovarăși și prieteni,

Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste — organismul politic larg democratic al societății noastre socialiste — a dezbătut problemele înscrise la ordinea de zi, îndeosebi activitatea și contribuția organizațiilor membre ale Frontului, în vederea realizării programelor și planurilor de dezvoltare economico-socială a României, de ridicare continuă a bunăstării materiale și spirituale a întregii noastre națiuni — țelul suprem al politicii partidului nostru, al societății socialiste multilateral dezvoltate, pe care o edificăm cu succes în România. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

În unanimitate, plenara a adoptat propunerile privind majorarea retribuțiilor și a pensiilor, care urmează să fie prezentate Marii Adunări Naționale. Majorarea retribuției tuturor oamenilor muncii, începînd îndeosebi cu majorarea retribuțiilor mici, precum și a pensiilor, începînd, de asemenea, cu majorarea pensiilor mici, reprezintă o expresie a înaltului umanism și democratism al orînduirii noastre socialiste, a faptului că, în realizarea noii orînduiri sociale — în care poporul este adevăratul stăpîn al destinelor sale, făuritorul conștient al prezentului și viitorului său luminos, liber și independent — toate măsurile și întreaga activitate au drept scop de a asigura creșterea continuă a bunăstării poporului.

De fapt, au rămas în afara creșterii retribuției un singur grup de oameni. Nu am vorbit la plenara Comitetului Central al Partidului — dar doresc să arăt acum, la plenara Consiliului Național al Frontului Democrației — că aceasta se referă la cadrele conducătoare ale partidului și statului, începînd de la miniștrii secretari de stat, pînă la președintele Republicii Socialiste România. Nu am considerat necesar să acordăm un spor și acestei categorii de oameni ai muncii, deoarece am acționat și acționăm în spiritul principiilor eticii și echității socialiste și ne-am preocupat, în primul rînd, de majorarea, în mod deosebit, cu 33 la sută, a retribuțiilor mici, iar a unor pensii mici cu peste 40 la sută. Aceasta, tocmai pentru a asigura unei mari categorii de oameni, condiții din cele mai bune de viață, cu atît mai mult, cu cît aceasta se referă, în primul rînd, la tineretul care intră, în primii ani, în activitatea din diferite domenii. **(Aplauze puternice).**

Ați studiat materialele, de aceea nu doresc acum să mă opresc asupra lor. Este, însă, necesar să avem permanent în vedere că am putut adopta aceste hotărîri în condițiile actuale ale crizei economice mondiale, datorită faptului că în prima jumătate a acestui cincinal, — cu toate greutățile pe care le-am avut și le avem — am reușit să obținem o dezvoltare importantă a economiei noastre, să ridicăm nivelul general de dezvoltare economico-socială. Am putut să înfăptuim toate acestea, ca rezultat, însă, al întregii politici din anii construcției socialiste și, mai cu seamă, în anii de după Congresul al IX-lea al partidului, cînd am alocat circa o treime din venitul național pentru dezvoltarea forțelor de producție, a industriei, agriculturii, a științei, învățămîntului, culturii, a tuturor sectoarelor de activitate.

Am aplicat ferm orientarea stabilită încă de Congresul al IX-lea și de Conferința Națională din 1967 cu privire la reorganizarea teritorial-administrativă și la sistematizarea localităților, la dezvoltarea industriei, în toate regiunile țării. Așa au apărut sutele de noi centre industriale, aproape 100 de noi orașe. Așa a fost posibil să asigurăm condiții de muncă și viață în deplină egalitate pentru toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, pentru întregul nostru popor! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Prin adoptarea măsurilor privind creșterea retribuțiilor și pensiilor, practic în toate familiile de oameni ai muncii se vor reflecta creșterea veniturilor, ridicarea nivelului de trai material și spiritual. Nu am înaintat pe un drum neted — și m-am referit de multe ori la aceasta. Dimpotrivă, am mers pe un drum greu, cu multe obstacole, am învins multe greutăți. Dar am mers ferm înainte, avînd încrederea deplină în justețea cauzei construcției socialiste, în forța poporului nostru, liber și stăpîn pe destinele sale. **(Aplauze puternice îndelungate).**

Fără îndoială, o politică generală justă este esențială pentru a asigura mersul înainte, dar aceasta reprezintă numai începutul. Rolul hotărîtor îl au clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, întregul popor! Iată de ce, doresc — și la plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste — să aduc un omagiu activității întregii noastre națiuni, întregului popor, care este adevăratul făuritor al socialismului, al bunăstării și fericirii, al independenței României! **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung: „Ceaușescu și poporul!").**

Teza construirii socialismului cu poporul și pentru popor nu reprezintă o noțiune abstractă, generală, ci o realitate a democrației noastre muncitorești-revoluționare, a faptului că toți cetățenii patriei, indiferent de naționalitate, de convingeri, acționează în deplină unitate, spre binele și bunăstarea întregii națiuni, spre înflorirea continuă a civilizației și întărirea independenței patriei noastre. Aceasta constituie cea mai puternică forță pe care o reprezintă astăzi națiunea noastră, statul nostru — România! **(Aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria!").**

Orice om de bună credință apreciază înfăptuirile României — și trebuie să declar și de această dată că, în numeroasele întîlniri, și în străinătate, și în țară, de la mulți vizitatori, ascult declarații de prețuire și aprecieri deosebite privind munca și realizările poporului român. Și aceste aprecieri nu sînt de complezență, sînt rezultatul constatărilor pe care oameni de diferite convingeri politice le fac cu privire la munca poporului nostru, prețuind activitatea sa, politica sa de pace și de colaborare internațională. Aceasta constituie un factor care ne întărește încrederea în justețea politicii noastre, convingerea că trebuie să întărim colaborarea internațională, de pace, cu toate națiunile și statele lumii, fără deosebire de orînduire socială. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Acum, este necesar ca toate organizațiile componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste să acționeze cu întreaga răspundere — fiecare în domeniul său de activitate — pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare economico-socială, pentru perfecționarea și modernizarea întregii activități, pentru dezvoltarea continuă a democrației muncitorești-revoluționare, pentru buna funcționare a noilor organisme democratice și conlucrarea lor tot mai strînsă cu organele de stat, ca una din condițiile de importanță deosebită pentru buna desfășurare a întregii noastre activități.

În perioada premergătoare plenarei noastre, în organizațiile componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste s-au dezbătut pe larg problemele pe care le-am discutat și astăzi. Ieri, în consiliile oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, s-au dezbătut, de asemenea, aceste probleme. În dimineața aceasta, programele au fost dezbătute în cadrul Organizației Democrației și Unității Socialiste, care îi cuprinde pe cetățenii ce nu sînt membri ai Partidului Comunist Român — peste 4 milioane de membri — și care, în deplină unitate, sub conducerea partidului nostru comunist, forța politică conducătoare a societății, acționează în mod ferm, aducînd o contribuție importantă la toate realizările ce se înfăptuiesc în România.

De fapt, toate organizațiile și organismele, toți participanții la Frontul Democrației și Unității Socialiste — într-o formă sau alta, corespunzătoare activității lor — contribuie și au un rol activ la dezvoltarea generală a patriei noastre.

De altfel, istoria de peste două milenii a poporului nostru este plină de multe și multe învățăminte. Întotdeauna, oamenii care au fost legați de popor, de glie și au dorit să asigure dezvoltarea limbii române, a națiunii române, a culturii și formarea statului național român, și-au făcut, într-o formă sau alta, datoria. Și, după cum se spune, cînd a fost nevoie, au pus la o parte orice fel de instrumente și au luat în mînă sabia pentru a-și apăra glia, independența patriei, pentru a lupta împotriva dominației străine.

Trăim, desigur, în alte împrejurări. Acum trebuie să punem mîna să muncim cu toții, indiferent unde am fi, să ridicăm patria pe noi culmi de progres și civilizație, să asigurăm un loc demn, liber, națiunii noastre în rîndul națiunilor libere ale lumii. Să lăsăm la o parte totul și să acționăm pentru pace, pentru colaborare, pentru dezarmare, pentru că numai în condiții de pace asigurăm viitorul națiunii noastre, viitorul tuturor popoarelor și națiunilor lumii! **(Aplauze puternice, prelungite; se scandează: „Ceaușescu — pace!").**

Stimați tovarăși și prieteni,

Republica Socialistă România a dezvoltat și dezvoltă larg relațiile sale cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială. Participăm și vom participa activ și în viitor la soluționarea gravelor și complexelor probleme ale lumii contemporane, în interesul tuturor națiunilor, al independenței și suveranității lor, al păcii și progresului economic și social al fiecărei națiuni.

În acest cadru, aș dori să mă refer foarte succint la schimbul de scrisori dintre Comitetul Central al Partidului Comunist Român și Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar. Am vorbit puțin mai larg despre aceasta în plenara Comitetului Central, de aceea nu doresc să reiau aceste lucruri.

Am pornit, cînd am adresat scrisoarea conducerii Partidului Muncitoresc Socialist Ungar, de la necesitatea de a se ajunge la discuții între delegațiile celor două partide, în vederea stabilirii, de comun acord, a renunțării la orice activitate îndreptată împotriva României socialiste, de a se pune capăt activității șoviniste, naționaliste și de dezinformare sistematică a poporului ungar cu privire la realitățile din țara noastră. Am primit răspunsul spre sfîrșitul lunii iunie, prin care conducerea Partidului Muncitoresc Socialist Ungar se declara de acord să se înceapă discuții, în diferite etape.

Am considerat că este un pas important în această problemă, dar, din păcate, nu au trecut prea multe zile, și în Ungaria au continuat să se facă declarații, să se publice tot felul de materiale cu privire la politica României, cu caracter naționalist-șovin, iar ieri în problema aceasta, s-a organizat o demonstrație în fața ambasadei noastre. Este greu de înțeles de la ce judecată au pornit organizatorii acestei demonstrații. Se pare că lipsa unei demascări ferme a politicii horthyste, mai mult chiar, admirația unor cercuri din Ungaria pentru politica horthystă, constituie o sursă de inspirație pentru acei care sînt pătrunși de ură față de mărețele realizări ale poporului român, față de programele de dezvoltare socialistă a patriei noastre.

Nu este un secret pentru nimeni că, în edificarea socialismului, există deosebiri de abordare a problemelor. Dar noi am pornit și pornim de la faptul că realizarea socialismului se înfăptuiește într-o diversitate de condiții, de la o țară la alta, de la o etapă la alta, și că fiecare partid și popor își alege calea dezvoltării pe care o crede cea mai corespunzătoare. Adevăratul judecător trebuie să fie poporul din fiecare țară, realitatea, viața care demonstrează și vor demonstra în ce măsură o cale sau alta au răspuns realităților și năzuințelor de bunăstare, de libertate ale poporului.

Nu dorim în nici un fel să ne amestecăm în treburile altor state și, deci, nici ale Ungariei vecine. Problemele actuale din această țară trebuie să le soluționeze forțele conducătoare, poporul ungar, iar pornind de la aceasta, nu putem admite în nici un fel, nimănui, să se amestece în treburile noastre interne, să considere că este bine sau nu este bine ca o problemă să se soluționeze într-un fel sau altul. Și noi avem multe păreri despre ce se întîmplă în lume și în diferite țări, inclusiv în Ungaria. Dar nu considerăm că trebuie să ne referim la acestea, să ne amestecăm în treburile interne ale altor state. Dar, mai cu seamă, nu putem admite să se declare din nou într-o comisie a parlamentului ungar că politica constantă a Ungariei este ca toți cetățenii din alte țări care au strămoși cît de îndepărtați de origine ungară să aparțină națiunii ungare și că Ungaria își asumă răspunderea de a se ocupa de ei și de a le dirija activitatea.

Este o concepție străină dreptului internațional, pe care nici Horthy nu a îndrăznit s-o formuleze. Dar se pare că s-au găsit oameni care vor să depășească tot ceea ce a fost mai rău în istoria omenirii, în acest domeniu.

De problemele cetățenilor români — indiferent care a fost originea părinților lor — se ocupă partidul și statul nostru. De altfel, practic, este foarte greu să identificăm ce s-a întîmplat de veacuri. Un lucru este clar, că poporul român s-a născut pe aceste meleaguri, și-a cucerit independența, s-a format ca națiune în luptă, a conlucrat cu vecinii, inclusiv cu oamenii înaintați din rîndurile națiunii ungare. Pe aceste meleaguri au conlucrat și oamenii muncii români, și maghiari, și de altă naționalitate. Tot ceea ce s-a realizat în România reprezintă munca comună, iar toți cei ce locuiesc în România sînt cetățeni români, cu aceleași drepturi, dar și cu aceleași obligații! Nimeni din afară nu poate emite pretenția de a se ocupa de un grup sau altul de cetățeni români! De toți cetățenii patriei noastre se ocupă conducerea statului și partidului nostru, societatea noastră, se ocupă poporul nostru însuși, care, în mod democratic, își hotărăște dezvoltarea sa, viitorul socialist și comunist! **(Aplauze puternice, urale prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!").**

Sperăm și dorim să se renunțe cît mai grabnic la asemenea manifestări și concepții și să se înțeleagă că interesul poporului român și poporului ungar este de a trăi în bună vecinătate, de a conlucra activ în toate domeniile, pentru construcția socialismului, pentru ridicarea nivelului lor de viață, pentru asigurarea independenței fiecărei națiuni. Așa se vor servi în cele mai bune condiții interesele, atît ale națiunii române, cît și ale națiunii ungare, interesele păcii și colaborării internaționale. **(Aplauze și urale puternice, prelungite).**

Sînt multe probleme internaționale grele. Sîntem profund preocupați de situația gravă economică existentă în lume, de agravarea situației țărilor în curs de dezvoltare. Ne pronunțăm ferm pentru o nouă ordine economică mondială, pentru asigurarea condițiilor necesare progresului economico-social al țărilor în curs de dezvoltare, pentru dezvoltarea echilibrată a economiei mondiale, pentru relații noi, de deplină egalitate, între toate națiunile, bazate pe respectul independenței, suveranității și neamestecului în treburile interne, pe respectul dreptului fiecărui popor de a-și alege calea dezvoltării pe care o dorește, fără nici un amestec din afară. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Sîntem ferm hotărîți să participăm și în viitor, cu toate forțele, la dezvoltarea prieteniei și colaborării cu toate popoarele și forțele progresiste, cu toți cei care se pronunță pentru pace, pentru libertate, pentru dezarmare, pentru independența fiecărei națiuni. Avem convingerea că, acționînd unite, forțele progresiste, popoarele de pretutindeni dispun de forța necesară și vor impune, pînă la urmă — chiar dacă vor fi necesare lupte grele — o nouă gîndire, o nouă politică, vor impune dezarmarea, vor asigura realizarea unei lumi a păcii și colaborării, fără arme și războaie. Pentru această lume trebuie să acționăm cu toții, cu toată hotărîrea! **(Aplauze și urale puternice: se scandează „Ceaușescu, România — pacea și prietenia!").**

Stimați tovarăși și prieteni,

Acum este necesar să ne întoarcem fiecare la locurile de muncă cu hotărîrea fermă de a acționa cu toate forțele, în deplină unitate, în vederea înfăptuirii planului pe acest an, pentru realizarea în cele mai bune condiții a cincinalului actual, asigurînd astfel înfăptuirea obiectivelor strategice de trecere a patriei noastre la un nou stadiu de dezvoltare, de ridicare a României pe noi culmi de progres și civilizație. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Doresc să adresez tuturor organizațiilor și organismelor Frontului Democrației și Unității Socialiste, Consiliului Național, întregului nostru popor cele mai bune urări de noi și noi realizări, de noi succese în toate domeniile, multă sănătate și fericire! **(Urale și aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria!". Se intonează „E scris pe Tricolor unire". Într-o puternică unitate, toți cei prezenți în sală se ridică în picioare și aclamă îndelung pentru Partidul Comunist Român — forța politică conducătoare a națiunii noastre —, pentru secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU).**

Biruință

A proteja țesutul luminii
înseamnă a te transforma tu însuți in narcisă,
înseamnă a-ți devora pleoapele cu imagini
albastre,
a rodi inseamnă pretutindeni.
A iubi inseamnă a mingiia soarele
in fiecare clipă.
A te socoti pe tine insuți
brazdă.
A te implini
înseamnă să fii patrie
pînă in adincul adincului firii,
inseamnă a te așeza
la masa tăcerii
precum coloana infinită.
Inseamnă a aniversa timpul
piatra și rodul ei
precum eroii pămîntul
din care și-au făurit idealuri.
Inseamnă a te rosti
precum totul in jurul tău
intr-o naștere continuă.

Mereu

Nu vreau să închei niciodată,
niciodată, deoarece cuvintele și inima
au o pată roșie,
deoarece chipul îmi este deschis,
deoarece rostesc Patrie cu toată inima
deoarece în fiecare dimineață respir
deoarece exist
deoarece toți devenim Patrie
Și-n veci de veci tineri;

Nu, nu vreau să închei niciodată,
deoarece cuvîntul Patrie există pretutindeni,
el este fiorul de zîmbet al copilului meu,
este rugăciunea și împlinirea noastră.
Nu, niciodată nu vreau să închei
acest poem deprins din rădăcina inimii,
el este testamentul meu.

Florentin Palaghia

La loc de frunte

gura mea învață cuvintele partidului
ele sînt belșugul din spice
grădina înmiresmată de cîntecul privighetorii
soare pe colîne am adus cu trudă
istoria
la loc de frunte să rămînă veșnic!
oameni, copii și femei, ieșiți-le în cale
cu brațele pline de stele și flori...

Ion Machidon

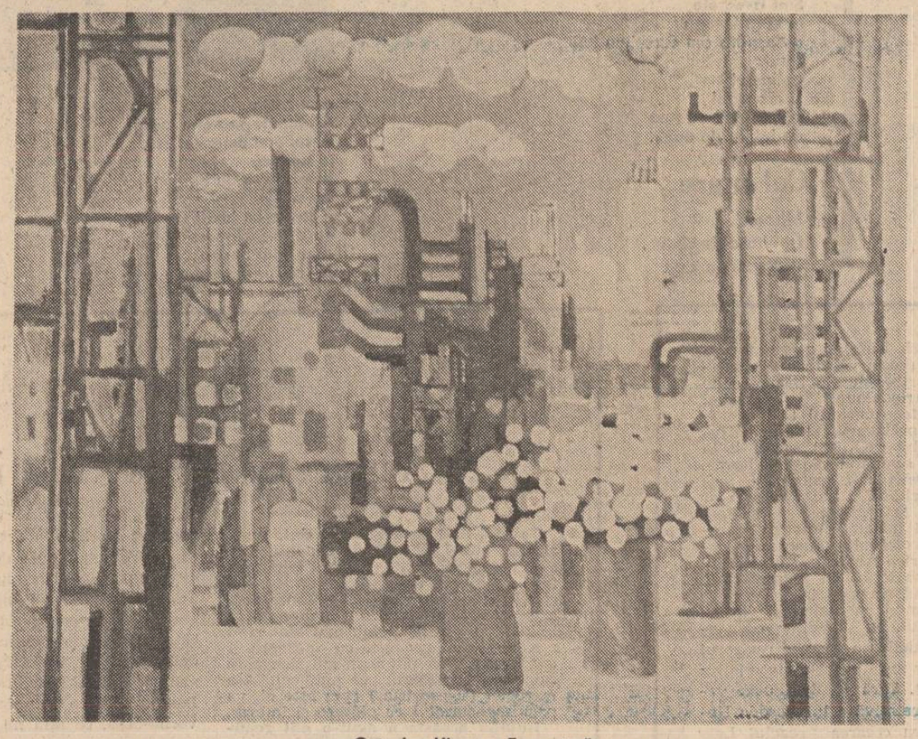

Octavian Vișan: „Fereastra"

Toate acestea

A săruta un fruct
stropit cu tot aurul munților,
întrupare a luminii;

A înroși cuptorul
spre luminarea lacrimei
și rumeneala piinii;

A săruta pe inimă
și-a frăgezi-ndelung
steaua-n miez de vară;

A rotunji-ntr-un strop de ploaie
sau în vina unui zbor
imaginea ta țară;

A lăcrima
de dragul amurgului
și-al zorilor
spre verbul ce te cheamă;

Acestea...
și inc-atitea altele,
și altele,
Străbună Mamă.

Marilena Moldovan

TÎNĂR ÎN AGORA

Frumusețea verii

De aici am început să scriu, de la sat. Aici, au înflorit narcisele și sînt atîtea lucruri frumoase încît nu pot să nu le fac cunoscute. Atît cît cuprinde ochiul cunoașterii. Aici unde privirea ți se contopește cu liniștea. Să respiri și să trăiești viața satului, să te bucuri de frumusețile fiecărei clipe, a fiecărei ore ce curge prin acest tainic loc, prin acest semn de început de lume, nu e doar o șansă cît, mai mult, o posibilitate la îndemîna oricui. Mă-ntorc și mă văd sărutînd această statornică lumină. O păstrez și o trăiesc așa cum se cuvine, îi dau atenția intactă. Ce poate fi mai frumos decît să poți privi o furnică sau o albină ambele purtînd însemnele hărniciei. Un fluture, o pasăre, o floare — floarea soarelui, cu lumina ei, ce se-ntinde de la un orizont la altul. Cuibul de pasăre, cuibul de rîndunică, aceste ingenioase și trudnice construcții așezate sub streașina casei, au fost și vor rămîne mereu ale satului. Mama îmi spunea că acela care sparge un cuib de pasăre e un om rău, fără milă, fără sentimente, lipsit de tainica uimire. Să privești și iar să privești dealuri cu miei, pădurile înfrunzite și iarba verde, salcîmii înfloriți, sau valea clipocind prin apropierea casei părintești.

Revăd frumusețea verii, îi admir rostogolirea prin timp. Se coace grîul și porumbul urcă, crește, de la o zi la alta. La poarta casei dudul începe să-și aplece ramurile colorate de fructe spre mîinile copiilor, ale trecătorilor. Revăd grădina cu hohotul ei de verdeață. Căpșunile rîd dintre frunze. A înflorit trandafirul și ochiul îl cuprinde dintr-o privire.

Satul rămîne același dor nestins. E aici, în toiul verii, ca un cuib prins de freamăt, de muncă, de speranță, de urcare într-un timp de iubire.

Privesc fără grabă, privesc merele. Ochiul deschis în răsăritul de livadă. Cîtă frumusețe poate să intre într-o privire, cîtă culoare și mireasmă alunecă precum o sanie pe luciul uimirii.

Merele. Lumini nestinse, revărsări de liniște și dor. Boabe de aer curat, fulgere senine și miraculoase. Soli de sunet rotund sfințesc gîndul nostru treaz dintotdeauna. Culori visătoare se rostogolesc spre noi, mîinile se-nlănțuie spre ramurile încărcate de rod, apoi coboară spre arșița gurii. Merele — stelele grădinilor.

Clipa se desface ca o naștere, ca o poartă prin care sulе cuvintele noastre ca niște schele de ploi repezi și cristaline. Mă aflu aici, în preajma acestor minunate catedrale, așa cum am fost în fața grîului și a teilor înfloriți.

Aici, în țara Hațegului, la Pești, în Densuș, în zona Orăștiei, la Geoagiu sau Romoșel ori în alte livezi ale anotimpului.

Sufletul rămîne plin și bogat, iar cînd merele rîd, în priviri parcă avem niște chipuri de femei frumoase.

...Păduri transilvane. Vin mereu spre voi și trec prin voi din aproape în departe. Fiecare călătorie spre voi înseamnă o mare bucurie, o trăire adevărată. Pădurea parcă nu are margini. Sau numai așa mi se pare mie. Întîrzii aici, în pădurile transilvane, așa cum întîrzii în casa părintească. În fiecare vis crește un codru falnic, o deschidere înflorindu-mi în ochi. Codrul nu se stinge niciînd. Freamătul și legănarea lui le port cu mine. Pînă cînd, pînă unde? Pînă întotdeauna și pretutindeni.

Miron Țic

Cosmogonia firelor de iarbă

Urmare din pag. 1

de suspiciune. Ziua aceea va fi, fără îndoială, cea mai înlăcrimată zi din toate cele cîte s-au adunat la vîrsta pămîntului, dar nu vreau să cred că ea va prevesti inevitabila agonie a civilizației omenești ci marea și necesara întoarcere la postulatul supraviețuirii prin rațiune. Sînt locuri pe această planetă a oamenilor unde, chiar de pe acum, un petec de iarbă, cît să încapă sub podul palmei, se procură mai greu și costă mai mult decît bijuteriile din colecții regale vîndute la vanitoase licitații spectaculare, unde pînă și listele spectatorilor se întocmesc și se verifică după greutatea și vechimea semnelor heraldice ale vreunui titlu ținut la naftalină de teama devoratoarelor molii anarhiste, pentru care, între noi fie vorba, nici blazoanele, nici iarba nu pot avea altă menire decît să fie roase destoinic întru perpetuarea speciei. Din acest punct de vedere, nu mieii sînt dușmanii de căpătîi ai ierbii, ci moliile cuibărite prin cotloanele palatelor imperiale. Mieii iubesc lumina și se lasă jertfiți în numele ei, spre a-ngrășa, astfel, pămîntul născător de iarbă, pe cîtă vreme toate moliile, de toate culorile și din toate timpurile, doar întunericului se-nchină și doar la adăpostul întunericului colcăie și rod și conspiră împotriva ierbii înduratoare.

Iarba mea de-acasă trebuie să fie și să rămînă pentru mine, ca dealtfel pentru fiecare alt om, iarba obîrșiilor sale, cea mai frumoasă, cea mai mîngîietoare și cea mai înmiresmată dintre toate soiurile și întrupările ierbii. Numai așa ne putem înțelege și putem privi unii în ochii altora fără să ne fie rușine de gîndurile noastre. Numai așa, chiar dacă nu semănăm unii cu alții, sîntem la un loc, fire de iarbă lîngă fire de iarbă într-o matrice spirituală numită Patrie.

matei gavril

Pierderea iubirii

Pierdere imensă de vreme – iubirea,
timp fără timp – numai veşnicie curată,
viaţă albă şi mută, fără sfirşit,
în care cuvintele noastre sînt frunze
împrăştiate de vîntul toamnei
înainte să le acopere prima zăpadă.
Viscol orbitor pe un ger care frige.
Trăire nesfirşită în moarte.
Spaţiu rotund şi nemărginit.
Floare adîncă a tunetului
care leagă pămîntul de inima cerului.
Schelet de lumină – întregul cîştig !

La ţară

Sînt beat de cer : oceanul apelor celeste
îmi spală fiinţa, un mesaj închis
în sonda trupului, o sticlă goală,
punte peste-anotimpi de primeneală.

Larg vulture cu aripi infinite
rotea zenitul coada de păuni
a soarelui arzînd culorile-nverzite
şi sîngele ţărinii în cheaguri rotunde
de căpşuni.

Girla mirifică de promenadă
în care vinul vieţii s-a vărsat
şi vrăbiile stînd în pruni la sfadă.
O, ceruri sparte –, acoperiş surpat.

Casa zidită-n miez de veşnicie
pe simburele liniştii primare,
suflet al ţării – stea transmigratoare,
segment desprins din zborul vremii – sat.

Menire

Cîte flori prin cimitire
primăvara-şi ies din fire.
După vară vine toamnă
şi se-aşează peste fire.
Din iubirea de-astă-toamnă
mi-a rămas o amintire.
Din iubirea de azi-vară
mi-a crescut o domnişoară.
Cea din primăvară, hei,
e acum fecior holtei.
Am rămas numai cu tine
... nemosyne.

Iubirea mea pentru tine
taie florile-n grădine.
Iarna-n care ţi-am fost mire
iar mă va lua-n primire.
Ca-ntr-o tristă nemurire
ninge peste omenire
şi uitare şi iubire
şi-mpliniri şi fericire
şi necaz şi risipire.
Primăvara de iubire,
Primăvara de iubire.

mihaela muraru mândrea

Intervalul

Archytas

Prin trecerea aceea opacă,
m-au numit Kairos
şi m-au înveşmîntat
cu toate cunoaşterile.

Şapte intervale la rînd
mi-au căzut cîte şapte lacrimi
din cei şapte ochi
purtaţi
de cele şapte trupuri
din cele şapte lumi
prin care trecusem.

Dar iată, Aici
unde-am găsit
şapte iubiri,
şapte patimi,
şapte morţi,
m-au lăsat să mă-ntreb
unde este
Oglinda
lor ?

Subcuanta

motto :
„Sensul dă formă energiei"
David Bohm
„Informaţeria dă formă lumatiei, sursă
de energie nedefinită"
Mihai Drăgănescu

Eram întinderea nemărginită
cu toate podoabele mele,
sori, lumini
şi-atîtea numere şi verbe
şi-atîtea nedeveniri
şi-atîtea strigăte de întrebare,
cascadă de lumi incolore.

Te-aşteptam în zona luminii
nevăzute,
ascunsă
ochiului metafizic închis şi somnolent,
ţintuită de cunoaştere
la intersecţia devenirilor
amorfă la marginea cîmpului.

Tu, sensul meu
ai sosit îngenunchiat de apăsarea
cunoaşterilor
atingîndu-mi starea, frenetic,
aducîndu-mi bucuria mişcării,
dragostea expansiunii şi
a trecerii prin abstract.

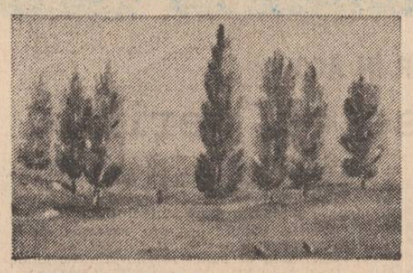

Mircea Taflan : „Dimineaţa"

Excugetare

motto :

„un filozof a spus astfel : cuget, deci exist. Rezultă din asta că exist, de vreme ce cuget ? Filozoful habar n-avea prin urmare ce e viaţa şi ce e neviaţa. Pot să spun : cuget, deci nu exist. Sau altfel : exist nu exist, eu tot cuget".
Victor Kernbach (Vacanţele secrete)

Ştiam că eşti pe acest cîmp
înflorit de ochiul tău
demon întors din podişul misterelor,
scăldat în curgerea timpului
asemeni unui fulger într-o
mare de plasmă.

Ştiam că exişti dincolo de formă
în mănunchiul undelor
iluminate feeric de jerbele spectrului
aruncat peste fiinţa lumii
abstractă, atrăgătoare,
înrobitoare.

Ştiam c-o să te întîlnesc
odată cu mitul călătorului,
eu, trecătoarea prin formă,
prin spaţiile, lumile dintotdeauna
ale acestei deveniri continue
colorate şi triste.

Ştiam mereu că exişti
dincolo de aparenţa pustie
prin care călătoream singură
aidoma luminii
revărsate peste tot ce poate fi,
peste tot ce-a fost, peste tot ce este.

Împovărare

Eram sclavii armoniei nevăzute.

Înveşmîntaţi în lumină
cărăm în litiere de aur,
oglinda cu nesfîrşite feţe,
cunoaşterea tuturor lumilor
şi golul trecerii
dintr-o parte în alta.

Poverile
ne-aplecau
peste marginea timpului.

Casa pîinii

ion beldeanu

Vasile Ioniţă apare în prag, puţin nedumerit de o asemenea vizită nocturnă, şi, după prezentările de cuviinţă, cu gesturi largi mă invită înăuntru. Costumaţia sa complet albă îi dă un aer solemn şi degajat totodată. În sala încărcată de aromele pîinii, cele două cuptoare emană o căldură dogoritoare. Malaxoare imense mestecă de zor aluatul : peste cîteva ore prima şarjă de minuni rumene şi aburinde va fi gata.

Amfitrionul e un flăcău înalt, blond şi meseria lui se numeşte simplu, banal chiar — cocător. Dar Vasile Ioniţă poate fi considerat în felul său un adevărat recordman : în numai trei minute el încarcă o vatră de coacere, adică aşează şaizeci de pîini una cîte una, servindu-se doar de o lopată anume, pe platforma încinsă.

Mi-am început călătoria la Broşteni prin acest scurt popas la brutărie, de fapt o casă a pîinii semănînd de departe cu un paralepiped scăldat în lumină, pentru a afla că zilnic pe porţile sale pornesc spre mesele oamenilor mii de franzele şi „duble". Şi avînd la îndemînă doar această primă informaţie, poţi realiza gîndul că la Broşteni se întîmplă ceva, că tu însuţi eşti martorul tulburătoarei deveniri. Zic tulburătoare pentru că despre Broşteni fiecare dintre noi mai păstrează o imagine pitoresc-nostalgică ce vine din lecturile adolescenţei şi e datorată marelui humuleştean, trecător pe aceste meleaguri.

Nimic de zis, Broşteni îşi menţine încă acea frumuseţe inegalabilă a aşezărilor montane din nordul Moldovei. Crestele falnice din jur, peste care se leagănă cortinele verzi ale brazilor, susurul apelor repezi rostogolite printre şisturi cristaline dinspre Dorna spre Bicaz, casele mari clădite din birne grele şi prinse în „patru table" pînă sub poale de codru îi conferă aceeaşi statornicie măreaţă dintotdeauna. Dar atmosfera patriarhală de „dulce trecere prin vreme", cînd apariţia unui automobil pe uliţele prăfoase se constituia într-un autentic eveniment, rămîne de domeniul arhivei sentimentale.

Oraşul înaintează spre satul de ieri rapid şi sigur, pe toate fronturile. Cîteva dinspre „avanposturile" lui se pot descifra la prima privire : cartierul minier sau Colonia cum i se spune, moderna casă de cultură ,spitalul, liceul industrial, poşta, complexele comerciale. Pe străzile Broştenilor se vehiculează o altă lume, inedită călătorului sosit întîmplător şi care mai aşteaptă poate să întîlnească siluete de fetişcane în catrinţe, ghiilnd pînzele la riu, ori feciori săgalnici doinind din frunză.

★

O simplă enumerare a principalelor meserii ce se practică azi la Broşteni devine edificatoare pentru redimensionările produse între timp : mineri, geologi, topometrişti, mecanici, electricieni ,sondori, artificieri, vagonetari, constructori de drumuri, forestieri ,troliştl, buldozerişti. Sînt meserii aspre, bărbăteşti, desfăşurate pe fundalul copleşitor al colinelor înconjurătoare. Din zori pînă în noapte văile şi adîncurile de pădure poartă vuietul muncii. Sondeze, funiculare, electrocompresoare, autobasculante, foreze, autoremorci — o adevărată „artilerie" industrială — se află într-un tenace asalt pentru mai mult minereu, mai mult aur verde smulgînd pămîntului şi subpămîntului comorile aflate în stare latentă pînă nu demult. Nici nu-ţi vine a crede ochilor că dincolo de panglica şoselei ce străbate comuna, pe o rază de aproape două sute de kilometri pătraţi, se duce o asemenea bătălie încleştată în care eroii de fiecare zi sînt aceşti cumsecade trecători, ieşiţi în centru pentru cumpărături sau adunaţi cu voioşie la o bere de după amiază în grădina de vară.

★

Laurenţiu Chiriac avea optsprezece ani cînd a intrat pentru întîia oară în mina de la Leşu Ursului. „Umblau încă plutele pe Bistriţa şi citeodată mai săream şi eu pe vreo plută pînă acasă", îşi aminteşte el. S-a reîntors la Broşteni pentru a conduce o vreme explorările geologice din zonă. Lecţia viforoasă a înfruntării muntelui fusese însuşită cu prisosinţă. „Şantierele noastre, îmi spunea atunci cînd l-am întîlnit în această postură, au un specific aparte. Geologul descoperă un afloriment, realizează documentaţia respectivă şi apoi te lasă pe tine să-i confirmi ipotezele. Şi acolo unde el a ajuns cu pasul, tu trebuie să-ţi urci ditamai „maşinăriile de scormonit". Prin hăţişuri, ocolind stîncile abrupte, fără să produci pagube, fără să distrugi adică fondul silvic. Foreze, buldozere, electrocompresoare şi cîte mai trebuie". Astăzi e primarul Broştenilor.

Fostul său „secund", Petre Bordeianu, mai marele mecanismelor şi instalaţiilor electromecanice ,a acelor complicate unelte fără de care uriaşul angrenaj împinzit din Călimani pînă la Bicaz ar fi o forţă oarbă, inutilă, a rămas la post. El continuă să bată coclaurile alături de sutele de muncitori ai muntelui, oameni de îndeletniciri diverse şi convergente în acelaşi timp de ţăria şi dăruirea cărora însă depinde în ultima instanţă împlinirea nevoii de metal, aştimpărul „foamei "de azi şi de mîine al uzinelor metalurgice. Petre Bordeianu deţine toate datele caracteristice unui căutător de minereuri. Energic, experimentat, dotat cu un evident simţ al disciplinei.

— Noi ne facem drumurile, noi ne ducem utilajele, le instalăm şi le supraveghem buna funcţionare, zice sintetizînd ceea ce se cheamă în alţi termeni a depista şi pune în evidenţă rezervele mineralizate aşteptate.

O muncă tenace care cere cutezanţă, capacitate de adaptare, curaj. Bărbaţi ce ştiu să se bată cu roca dură, ştiu să înfrunte furtunile şi zăpezile, ştiu să reziste şi să ia totul de la capăt dacă e nevoie de aşa ceva. Puţul de la Piriul Şarpelui a fost săpat la o sută cincizeci de metri sub albia riului Bistriţa. O infiltraţie neaşteptată i-a ţinut pe cei de-acolo trei zile şi trei nopţi în loc. Încercaţi să vă imaginaţi eforturile, şi nu numai, puse la încercare pentru a depăşi o asemenea situaţie.

Laurenţiu Chiriac şi Petre Bordeianu. Iată numai două chipuri din multitudinea de chipuri ce formează configuraţia umană, biografică a Broştenilor zilelor noastre. Ei au venit din cele patru zări pentru a întemeia o nouă istorie : istoria marilor mutaţii socialiste. I-am putea asemui într-un fel cu nişte descălicători moderni, chiar dacă iniţial nimic nu-i lega de aceste locuri, chiar dacă în ascuns fiecare nutrea gîndul aventurii.

★

Locul lor va fi luat (şi este luat) de cea mai tînără forţă de muncă ce se pregăteşte acum în Liceul industrial al viitorului oraş. Cîteva sute de copii (şi asta pentru început) — ai căror părinţi n-au ştiut decît să păstorească turmele, să doboare copacii sau să ţeasă sumane şi pînză — învaţă despre exploatarea minieră şi rezistenta metalelor, despre substanţe minerale utile şi organe de maşini, despre utilaje electromecanice şi electrotehnică. Salutară devine ambiţia dascălilor lor de a dovedi celor care se îndoiau la început capacitatea şi răspunderea profesională ce-i animă : „Cei de la Centrală şi-au pus iniţial întrebarea dacă este necesar acest liceu. Şi au ajuns la concluzia că nu este necesar. De ce ? Pentru că, susţineau ei ,n-ar dispune de condiţii. Atunci am pus pe picioare laboratoarele şi atelierele de care aveam nevoie iar în curînd problema spaţiilor se va rezolva printr-o nouă construcţie. Liceul este deci necesar şi dintr-un alt motiv. Trebuie să stabilizăm populaţia. Prin urmare, dacă părinţii au unde să-şi dea copii să se califice, aceştia vor rămîne aici formînd detaşamentul muncitoresc de mîine".

Argumentele directorului nu mai au nevoie de comentarii.

Dar spiritul înnoirilor fundamentale începe de acolo de unde nici nu te aştepţi.

Nu mică mi-a fost mirarea cînd, intrînd în clasa grupei mari a Grădiniţei cu orar prelungit din centrul aşezării, am auzit următoarea întrebare :

— Copii, voi ştiţi ce este o galerie de mină ?

Să adresezi o asemenea interogaţie unor prichindei de o schioapă, pare a fi o întreprindere hazardată. Dar nu la Broşteni. Şi în clipa următoare zeci de mîini fluturau în aer şi cel numit de tînăra educatoare, un băieţel cu ochi vioi, răspunde pe nerăsuflate :

— Galeria de mină este coridorul prin care se intră în mină.

Şi unde să-ţi fie dat să auzi ceea ce auzi ? Chiar în satul unde cu mai bine de un veac în urmă năzdrăvanul de Nică a lui Ştefan a Petrei, nimerit la Irinuca cea cu caprele, buchisea ceaslovul la „şcoala lui Baloş" aflată puţin mai încolo şi adăpostind în curte mormîntul fostului învăţător Niculai Nanu ! Ţincii pe care îi urmăream vorbind despre vagoneţi, colivie, minereu şi cîte altele — aşa cum se pricep niste pui de om la vîrsta jucăriilor să vorbească — nu erau deloc străini de noţiunile vehiculate. Grupa lor fusese recent într-o vizită de „documentare". Mina dealtfel se găseşte în apropiere, acolo unde părinţii multora dintre dînşii muncesc.

La Broşteni există însă şi o mică fabrică de confecţii. Multe dintre soţiile minerilor şi-au găsit astfel o ocupaţie industrială. Şi asta numai pentru că celelalte profesiuni sînt dominate de bărbaţi.

Concomitent deci cu aceste ecouri frontale ale vieţii industrial-urbane, pe cale de a deveni permanente de prim ordin, la Broşteni — aşa cum menţionam — coexistă încă o existenţă tradiţională : se mai fac sumane ca pe vremea lui Creangă, se meştereşte lemnul, iar în grădinile modeste din spatele acareturilor cresc cartofi şi sfeclă.

Dar numai înaintînd cîţiva metri imaginea se pulverizează făcînd loc alteia : apar verticalele suple ale blocurilor, vitrinele largi ale magazinelor, afişele multicolore ce anunţă vernisajul unei expoziţii şi spectacolele unei trupe de estradă programate pentru duminică seară. Şi din acest amestec de rural şi citadin se naşte nu numai o nouă colectivitate umană, ci mai ales o altă privire spre viaţă, spre dimensiunile ei interioare, spre viitor.

Ceramică de Nicolae Gadonschi
(din expoziţia colectivă deschisă la Eforie Nord)

DEBUT

sorin alexandru şontea

O nouă columnă

Sînt dimineţi cum n-au mai fost
răsărite dintre munţii tăi...
Sînt pădurile
care-ţi cioplesc numele
în basoreliefuri
pe o nouă Columnă...
Sînt izvoarele
în care lumina
a desprins din curcubeu
roşul,
galbenul
şi albastrul
potolindu-ne setea
de iubire de tine...

Cel mare

Mircea
îşi uitase de viaţă...
îşi împărţea ziua

cam aşa :
dimineaţa semăna curaj
în sufletul oştenilor săi,
la amiază
plivea ţara de buruieni,
iar seara
îi cosea pe turcii
care se încurcaseră
prin griul nostru...
Mircea îşi uitase
de viaţă...
respira deja aerul
curat
al istoriei ....

Ţara

Ţara e-înălţimea
de pe care privim
luminile istoriei
crescînd
apropiindu-se...
Ţara e înălţimea
spre care urcăm
zi de zi
în drumul nostru
spre lumină...
Ţara e însăşi lumina
din gîndurile noastre !

Dor, cuvînt de dor

E dorul un măr
ce se rostogoleşte pe trepte
de marmură...
E dorul un rid argintiu
pe obrazul zilei de ieri...
E dorul – mirosul de fum
al depărtărilor...

teatru

«Regele Lear»

TEATRUL GIULEŞTI

Fără a mai căuta motivaţii psihologice asupra verosimilităţii sau neverosimilităţii conflictului din **Regele Lear**, spectacolul giuleştean trebuie privit ca o ilustrare a unui text mare, pe care din condescendenţă pentru Shakespeare, actorii şi spectatorii îl venerează aprioric. Varianta regizorală a lui Mircea Marin — venind destul de curînd după spectacolul timişorean — este o reprezentare pe jumătate metaforică, pe jumătate realistă a meandrelor soartei omeneşti, exacerbînd suferinţa fizică şi morală la nivelul contradicţiei dintre absolut şi fragila alcătuire a fiinţei umane.

Într-o viziune plastică modernă, Constantin Ciubotariu actualizează metafora puterii prin imaginea tronului metalic, multifuncţional (eşafod, colibă, catafalc).

Costumele actualizate şi ele, sînt fie albe, pentru detaşarea celor buni de cei răi (pe structura basmelor), fie cernite, purtînd încărcătura semnificaţiilor unei autorităţi dictatoriale militare. În conjunctura unei asemenea interpretări plastice, nici Lear, nici Gloucester, nici Edgar, nici Kent n-ar mai fi trebuit să fie personaje tragice (acestea se confruntă şi sînt învinse de forţa naturii, a absolutului), ci doar eroii groteşti ai unui teatru modern.

Poate că regizorul nu a dorit un spectacol realist, dar actorii l-au purtat numai în sfera tragicului şi prea puţin în aceea a grotescului. Fiind prea gravi, luînd mult prea în serios tragica evoluţie a personajelor pe care le întruchipează : Anca Neculce şi Olga Bucătaru sînt cele două fiice rele, nerecunoscătoare, apăsînd pe pedala trufiei, dar căzînd foarte des aproape de limita slăbiciunii omeneşti cînd s-ar putea lăsa impresionate de consecinţele purtării lor netrebnice ; Kent al lui Sabin Făgărăşanu este oarecare, fără noblete. Gloucester e prea rigidizat de Mihail Stan în prima parte, mai umanizat în a doua, Cornwall este antipatic şi cu chip de oţel prin Paul Ioachim, Gelu Niţu nu este convingător în perfidia care ar fi trebuit să-l conducă pe Edmund, Florin Zamfirescu este prea tehnicist în interpretarea nebunului Tom, Ileana Cernat are tendinţa să o facă melodramatică pe Cordelia, regele Lear este patetizat de Corado Negreanu, jucînd pînă la epuizare fizică, iar Bufonul lui Pavlescu este poate, cel mai tăios măscărici din cîţi s-au făcut pînă acum. Vocea metalică a actorului iriă şi taie în carne vie, luciditatea lui biciuieşte şi ustură, ironia lui pedepseşte, nu mîngîie, maliţia glasului trezeşte din morţi orice minte adormită. Bufonul acesta atît de contemporan (vesta poartă o compoziţie de romburi colorate inspirate de costumul Arlechinului Commediei dell'arte) este martorul rece, neinduplecat al prăbuşirii, al autodistrugerii unui labil edificiu social şi în acelaşi timp, semnalul său de alarmă. Cu mişcări ceva mai dezinvolte, fără teama de ridicol, Ion Pavlescu ar putea ajunge la realizarea de performanţă a unei imagini sintetice reprezentative a grotescului uman mai dramatic decît orice tragedie. Bufonul lui Pavlescu constată cu detaşare, nu participă, fiind singurul interpret care face corp comun cu viziunea plastică a spectacolului, cu tendinţa de modernizare-actualizare pe care regizorul a dorit-o, dar nu a putut-o materializa pînă la capăt. Fără să diminueze valoarea interpretativă a lui Corado Negreanu pentru crearea regelui Lear (prea blînd şi uman la început, apoi, prea doborît de suferinţă), **Bufonul** capătă aici valoare filosofică, transfigurînd sensurile spectacolului, aşa cum se întîmplă cu Pristanda în **Scrisoarea pierdută** a Teatrului Mic.

Efecte tehnice utilizate cu măsură, sunete electronice, lumină pulsatorie, prăbuşirea incintei circulare, se corelează într-un spectacol parţial de senzaţii vizual-auditive, în discrepanţă cu jocul realist, patetic, al majorităţii interpreţilor principali. Dacă reprezentaţia ar fi fost strunită de Mircea Marin în sensul unei mai viguroase chei ironico-groteşti, s-ar fi putut vorbi de o reuşită.

Nicoleta Gherghel

Arta concursului

Ca să-l joci pe Goldoni, sînt, cred, absolut obligatoriu cîteva condiţii, una mai indispensabilă decît cealaltă : să intri în scenă (în rol) cu tot ce ştii şi (chiar) ce nu ştii (încă) despre arta actoricească, să crezi în tot ce se spune în text, în adevărul lui, mai ales cînd acesta este acoperit cu aparenţe şi convenienţe, să intuieşti cu siguranţa calculului matematic, că publicul, aşa eterogen (şi capricios) cum este el, va primi spectacolul cu plăcere şi interes.

Intuiţia aceasta a avut-o atît reputatul comediograf Tudor Muşatescu (chiar dacă el nu se considera tocmai astfel), cînd a „compus" comedia „**Căsătorie prin concurs**", după dramaturgia lui Carlo Goldoni, atras de savoarea farsei acestuia, cît şi Teatrul din Sfîntu Gheorghe — secţia română — pentru prezenta stagiune.

Simpla derulare a acţiunii — o farsă în mai multe variante — urmăreşte linia de sosire către spectator. Lisette (Teodora Mareş) acceptă formal convenţia cu tatăl său (Sebastian Comănici) de a fi măritată prin „licitaţie" **doar** atunci cînd se convinge de sentimentele de netăgăduit ale lui Filippo (Bogdan Caragea), cu care urmează să se căsătorească, îndubitabil, în finalul farsei : confuziile ivite aproape previzibil din imaginaţia aiurită (bolnăvicioasă) a celuilalt tînăr plecat în căutarea căsătoriei din dragoste, Roberto (Dorin Andone) nu o derutează pe Lisette decît numai la nivelul insuficientei gelozii a lui Filippo, alimentată nevinovat de servitorul lui (Dan Turbatu) ; Anselmo (Sandu Popa) nu pare deloc mirat şi dezinteresat de şansa măritării fiicei sale, Doralice (Liliana Pană), ivită ca prin farmec, norocos : vorba-ceea, ce tată nu e grăbit să-şi mărite fiica reciproc avantajos pentru amîndoi ?... Nimic nefiresc în tot ce la un moment dat se poate întîmpla pe scenă. Totul pare atît de apropiat nouă, graţie jocului plin de vervă, fantezie şi spontaneitate al actorilor. Nota personală imprimată personajelor este dusă, cu bună-ştiinţă, pînă la limita modificării caracterelor în acţiune.

Natalia Tofan : „În port"

Fiecare dintre actori este (sau poate fi, dacă reacţia spectatorului o cere) într-o singură scenă dansator, acrobat, exhibiţionist, fără ca replica să sufere, ba dimpotrivă, căpătînd astfel sensuri pe care spectatorul le aşteaptă.

Acest bogat şi variat limbaj scenic, subtextual (convenţional, cum ar fi zis un cronicar profesionist...), studiat şi selectat cu măiestrie de regizorul Mihai Dobre, ce lasă numai iluzia alunecării spre grotesc, dă fiecărui personaj numai notele caricaturale de care are nevoie, menţinînd prin vervă satirică şi puls comic firul real al vieţii.

Prin concursul (competiţia) acţiunii s-a ajuns de fapt la a pune arta actoricească în concurs cu ea însăşi. În competiţie se află, cu aceleaşi şanse, şi scenografia Laviniei Dima.

Aflat abia la-nceput, spectacolul are, prin aderenţă, perspectiva consolidării în „topul" teatral al stagiunii prezente. Precizînd aceasta, mă gîndesc cu nostalgie la „Tineretul" din Piatra Neamţ, care ne-a răsfăţat pînă mai ieri cu acest gen de spectacole.

Ne bucură, la fel de mult, că trupa tinerei scene de la Sfîntu Gheorghe face ca, în prezent, concursul artei să continue.

Marin Radu Mocanu

Apă bună de fîntînă

gabriel iuga

așteptă ca impiegatul de mișcare să ridice paleta și să dea semnalul de plecare. Oamenii se urcaseră în vagoane, șeful de tren încă mai trintea ultimele uși uitate deschise de pasagerii grăbiți, dar dincolo, în direcția biroului șefului de gară, nu se zărea nimeni. Căldura toridă din timpul zilei părea că se mai înmuiase, chiar adia o pală de vînt, tot fierbinte și uscată, însă aerul era, oricum, așa i se părea lui, ceva mai respirabil.

Constantin apucă prosopul, aruncat pe scaunul din fața bordului, și se șterse pe frunte de transpirație.

— Nea Alecu, nea Alecu tunde oaia și berbecul..., tot cînta Gligor lovind cu ciocanul în roți, încercînd saboții de frînare.

Era undeva în urmă, pe la vagonul doispe. Mecanicul știa că, atunci cînd va ajunge la al optulea, berbecul se va plînge că Alecu acela îi tunde oaia. Așa se întîmpla mereu în zilele în care Gligor era vesel ; altfel își vedea în liniște de treabă, asta cînd nu era în apele lui ca, la terminare, să-l salute doar cu două degete ridicate la tîmplă. Gligor își aprindea o țigară chiar aici, lîngă locomotivă, pufăia de două ori, dădea fumul pe nări, îl întreba repede ce mai face, nu aștepta răspunsul, își sălta numai ciocanul cu coada lungă pe un umăr, și o lua peste șine. Dar acum Gligor nu avea supărări, pentru că, exact la roțile celui de-al optulea vagon, îl auzi urlînd :

— Iar berbecul tot ziceaaa, nu mai tunde oaia meaaa... !

Lîngă umărul lui, Prunu, ajutorul de mecanic, începu să rîdă, lăsînd ziarul jos :

— Auzi, bre nea Constantine, ce face și Alecu ăsta ? Se apucă, domne, de prostii și tunde oile !

Mecanicul zîmbi și așeză foile de parcurs în mapa vișinie din vinilin, pipăi muchiile să nu iasă vreuna în afară, să se îndoaie sau să se murdărească, după care se uită la ceas și despături ziarul aruncat lîngă parbriz. Nu apucă însă să citească nici un rînd, că-l văzu pe impiegat alergînd spre ei. Prunu se apleacă peste fereastră, strigă ceva la el și, cînd celălalt trecu mai departe, avea poate vreo treabă cu șeful de tren, Constantin apucă din nou ziarul. Era dandana mare azi : **Rapidul** juca meci greu, numai o minune îi mai scăpa de retrogradare.

Prunu se liniștise, nu se mai agita, se apucase să-și hîriie tranzistorul, dar acela făcea nazuri, bolborosea întruna și, cînd s-au așteptat mai puțin, a amuțit la loc. Îl auzi pe tinăr înjurînd, dar nu se întoarse spre el, îl lăsă în apele lui, știa că orice i-ar face, aparatul nu avea cum să meargă, i se consumaseră bateriile.

— Erau noi, domne, abia le-am cumpărat ! se enervă băiatul, montînd carcasa la loc și strîngînd șuruburile.

De jos, impiegatul le strigă că totul este în ordine, puteau porni. Constantin decuplă frînele. Ieșiră încet din gară, pînă au trecut de turnul de apă, pe urmă au mărit viteza. În dreapta, dincolo de blocurile vechi, marea lucea verde, semn de furtună undeva în largul ei. Mecanicul oftă, gîndindu-se că le-a promis copiilor să-i aducă anul acesta aici, dar, ca un făcut, Rădoi se îmbolnăvise, zăcea și acum în spital, iar el trebuia să-și amîne concediul pînă în toamnă. Pe urmă se gîndi la Ileana, la toanele ei, nu reușea să înțeleagă ce o apucase de-și făcuse geamantanul și plecase la țară, la mamă-sa, fără să-i zică vreo vorbă. Stătea îmbufnată, învelea ceva în ziare, aseza lucrurile cu grijă în valiza mare și iar mai găsea cîte ceva de împachetat. Asta a fost acum trei zile, cînd el avusese o cursă la Iași în locul lui Gănescu, care se învoise tocmai atunci pentru un proces de partaj. A doua zi dimineața, cînd s-a întors, a găsit casa goală, cu ceștile de cafea nespălate în chiuvetă, cu geamurile închise și aerul stătut, mirosind a loc pustiu. Nici copiii nu mai erau, îi luase Ileana, îi dusese la mamă-sa, și el își spunea că totul fusese inutil pînă atunci, că iar se izbea de singurătate ca de un zid, cum se întîmplase la prima lor ceartă ; asta a fost de mult, cînd încă nu erau copiii și Ileana aștepta să nască băiatul...

★

Ileana îi tot spunea să o ducă la ea în sat, că îi este frică să n-o apuce durerile pe aici, la oraș, printre străini : că și maică-sa tot acolo născuse, că acolo, printre ai ei, trebuia să-și aștepte sorocul. El însă a crezut că femeii îi este frică să meargă la maternitatea din cartier, că nu era, nu avea cum să fie obișnuită cu spitalele, oricare ar fi fost ele, Ileana nefiind bolnavă niciodată. Poate, mai credea Constantin, avea mai multă încredere în moașele din sat — minte de țărancă — sau nu atît în moașe cît în verișoara ei, care era asistentă medicală. Oricum ar fi, ea insista să o ducă acolo, să fie, cînd îi va veni timpul, lîngă bătrînă, adică lîngă mama Ilenei.

A rîs la început, dar ea s-a uitat cu multă gravitate spre el, de i-a pierit zîmbetul de pe buze și a fost nevoit să-i promită că așa va face, că, adică, imediat cum vine acasă din cursă, o suie în primul tren. Mai la urma urmei, își spunea atunci, dacă așa vrea, dacă așa i-a intrat ei în cap, ei bine, așa va fi. Auzise că în asemenea situații contează foarte mult încrederea celei ce naște în medicul care o asistă și, ce și-a zis, de ce să nu-i facă pe plac, cînd lucrul acesta nu era un capăt de țară.

Dar n-a fost să fie cum se hotărîse, pentru că Ileana a plecat singură, și-a luat cămașa de noapte și ce lucruri mai avea nevoie și dusă a fost, de-a mai găsit doar un bilet lăsat pe masa din bucătărie. S-a gîndit, în cele din urmă, că o fi simțit ea ce-o fi simțit de s-a grăbit așa.

În noaptea aceea, cînd s-a întors din cursă, era deja tîrziu, nu mai avea ce să facă, însă a doua zi dimineața, nedormit și frămîntat de gînduri, a luat primul tren și a ajuns la Fetești. Era un personal, abia se tîra ; tot drumul l-a înjurat pe mecanic, bănuia că-i Pîrvu, dar știa că ăla nu are nici o vină, orarul era orar și trebuia respectat.

Cînd a ajuns în gară, soarele era deja sus, lucea palid și mic, soare de iarnă, și Constantin n-a mai așteptat să oprească Pîrvu la peron, a sărit din mers și a luat-o la fugă printre plopii din margine, să iasă în piața din spatele clădirii.

— Bă, nebunule, strigase Dumitrașcu, impiegatul, stai să-ți zic o veste de bine !

Constantin a rămas buimac în loc, nu înțelegea ce-i tot spunea acela, pînă l-a văzut pe Pîrvu, mecanicul, fluturîndu-și mîinile deasupra capului, scos dincolo de jumătate prin fereastra locomotivei. Striga spre el, îi făcea semne, și abia atunci l-au ajuns cuvintele impiegatului, că bătrînul rîdea și-l tot bătea pe umăr. Dumitrașcu îi spunea că Ileana născuse, că avea un băiat ; îl tot îmbrățișa și se bucura, de parcă lui i se născuse băiatul.

În primul moment n-a știut ce să zică, s-a sprijinit cu mîna de ghizdurile fîntînii, era năuc, poate și obosit de nesomnul acelei nopți, de grijile, de mersul acesta istovitor ca simplu pasager, pe urmă a început să rîdă, era fericit, dar cînd a vrut să-i mulțumească impiegatului, nu l-a mai văzut alături, plecase să dea drumul trenului. Constantin s-a răscuit spre ciutura plină, rămasă pe muchia de beton a fîntînii și a băut din ea lung, însetat...

Carmen Mircescu Rodean : „Peisaj"

★

Își aduse aminte cum a cunoscut-o pe Ileana la fîntîna aceea, cînd el — ca atunci, în gară, cînd Dumitrașcu îi spunea că are un băiat — sorbea din buza crăpată a găleții din lemn iar ea, în spatele lui, aștepta să-i vină rîndul ca să-și potolească setea.

Se dăduse jos de pe locomotivă, îl lăsase pe Prunu — auzi ce nume poate să aibă băiatul ăsta ? încă se mai minuna Constantin — să primească liberul de mars. După ce a terminat de băut, a aruncat apa din găleată, a scos una proaspătă și i-a făcut semn să bea. Fata a mulțumit, el a vrut să plece, a făcut chiar doi pași spre peron, dar s-a oprit și-a așteptat-o să termine.

— Știi să faci iahnie de fasole ? a întrebat-o.

Ea tocmai se ștergea la gură cu dosul palmei de picăturile de apă. Constantin nu i-a văzut decît ochii cum îl privesc cu uimire.

— Da, a răspuns, în cele din urmă, fata, lăsîndu-și brațul în jos.

— Bine, a rîs mecanicul, atunci e bine !

A plecat. După cîțiva pași s-a oprit din nou, s-a răsucit iar spre ea. Atunci i-a simțit nelinițea și a încercat să glumească mai departe :

— Cu ciolan afumat ? a mai întrebat-o.

Ileana a dat din cap că așa știa, cu ciolan afumat, cum îi place lui.

— Bine, a zis din nou Constantin, și a fugit spre tren.

A doua zi, cînd a oprit la Fetești, a văzut-o stînd lîngă fîntînă. A înțeles că-l așteaptă. S-a dat jos și s-a dus acolo. Nu i-a zis însă nici o vorbă, chiar a ocolit-o cu privirea, ca și cum nu știa cine este, ce caută acolo. Fata s-a înnegurat al față, dar n-a plecat, de parcă înțepenise în loc. El a scos o ciutură de apă, a sorbit o gură și i-a făcut semn să bea, Ileana a băut. Cînd se ștergea la gură, a întrebat-o :

— Deci știi să faci fasole cu ciolan afumat ?

Ea a început să rîdă. Constantin a mîngîiat-o pe păr, era fericit de rîsul ei, de faptul că o găsise stînd acolo, chiar și de tristețea din primul moment, cînd se prefăcuse că nu o știe, că este o străină pentru el.

Pe urmă Ileana l-a așteptat la fiecare cursă, mereu la fîntîna aceea cu ciutura spartă la buză...

★

Trecuseră de Medgidia, marea rămăsese undeva în urmă, afară începuse ușor să se înserezе, părea că stă să plouă și, își zicea Constantin, poate numai el crede că se întunecă, era poate o închipuire a lui, dus mereu de gîndurile astea triste. Trenul prinsese viteză, nu aveau stație la Mircea Vodă, au trecut cu peste optzeci la oră prin haltă, și abia la Cernavodă au mai făcut oprire.

— Nea Alecu, nea Alecu tunde oaia și berbecul..., l-a auzit pe Prunu murmurind.

Mecanicul se trezi pufnind în rîs. Rise și tînărul, manevrînd îndărătnic tranzistorul care nu voia, sub nici un chip, să le transmită meciul din Giulești, pe urmă se lăsă păgubaș și-l trinti alături de el, pe bordul de comandă.

Înaintea lor liniile luceau cenușiu ; erau încadrați în timp, asta a constatat cînd s-a uitat la ceas, știa că nu are cum să întîrzie, poate la trecerea Dunării, dar acum nu mai era nici o problemă, traficul se ușurase mult prin cele două poduri noi. Constantin își reaminti de Ileana, de geamantanul în care tot îndesa pachetele ei învelite în ziar, de copiii care erau în vacanță și care plecaseră cu ea.

La ora opt și șaisprezece minute ajungea în Nord, trăgea, ceva mai tîrziu, la depou, era liber toată noaptea și mîine o zi întreagă, dar ce să facă el cu libertatea asta cînd va ajunge acasă, cînd nimeni nu va fi înăuntru, nici ea, nici unul dintre copii.

Constantin tresări, își duse mîna la frunte și se lumină dintr-o dată ; înțelese abia acum ce însemnau pachetele acelea pe care le învelise în ziar Ileana — cum de nu se gîndise pînă atunci ? se mira singur — nu erau lucruri de-ale lor, ea nu strînsese nimic de prin șifonier, nici de-ale ei, nici de-ale celor mici, îi dusese niște pungi cu zahăr maică-si, că, în fiecare an, cam la vremea asta, mama Ilenei făcea dulcețuri și gemuri din fructele din livada din spatele casei, să aibă ei pentru toată iarna, așa zicea soacră-sa ; copiii au nevoie de dulciuri. Răsuflă adînc, ușurat de gîndul acesta. Își spuse că toată supărarea, toate toanele ei din zilele din urmă, cînd aflase că nici în anul acela nu-și lua concediu decît mai spre toamnă, nu fuseseră altceva decît o stare trecătoare, că, așa credea el, dacă tot nu apucau să vadă marea, dacă tot erau copii în vacanță, măcar să apuce cîteva zile la țară, să alerge și să se joace și ei în aer liber, iar ea să-și facă rîndul de borcane cu gem și dulceață, să umple raftul de sus de la cămară, cum au avut în fiecare an.

— Nea Alecu, nea Alecu..., începu să cînte și Constantin, hohotind acum, văzînd fața uimită a lui Prunu (Doamne, ce nume putea să aibă băiatul ăsta ?). Păi ce crezi tu, dom' pom fructifer din cinci litere, ca la cuvinte încrucișate, că dormim în post ? Adică, ce-ți ziceai matale, ai ? Că viața-i ușoară ? Nu-i, află de la mine ! Dar nici atît de grea pe cît ne-o facem singuri, gîndind urît despre ea.

Tînărul îl privi mirat, nu era obișnuit cu explozîile acestea de bucurie ale mecanicului ; pe deasupra, mai era încă supărat că aparatul lui de radio îi făcuse figura și nu reușise să asculte meciul.

★

Au depășit podul de la Cernavodă, acum se apropiau de prima stație. Era Fetești și, defilînd prin fața peronului de la linia trei, Constantin iscodea cu atenție grupurile de oameni ce așteptau oprirea trenului. La ora aceea nu era lume multă, așa că a putut să-i vadă cu atenție pe toți. Ileana și copiii nu erau nicăieri. După ce decuplă motorul, trebuia să stea cîteva minute bune aici, își sprijini cotul de muchia ferestrei. Îl vedea pe impiegatul de mișcare venind spre ei, cu paleta de liber sub braț.

— A îmbătrînit și nea Dumitrașcu, spuse el și se întoarse spre Prunu.

Acesta însă tot bombănea ceva, răsucea iar aparatul cu tranzistori în mîini, așa că-l uită imediat și-l lasă în treburile lui. Dumitrașcu albise, într-adevăr, pe sub cozorocul șepcii i se vedeau șrîncenele înspicate. Constantin se trezi întrebîndu-se cît o mai fi avînd impiegatul pînă la pensie, că, iată, numai el îl știe de aproape cincisprezece ani.

Cînd își aruncă o nouă privire afară descoperi, doar la cîțiva pași peste terasamentul liniei întîi, fîntîna cu ciutura spartă la buză. Cineva bea apă, era o femeie într-o rochie galbenă, stătea aplecată și bea direct din găleata de lemn. A vrut să întoarcă din nou capul, să-i spună iar ceva lui Prunu, dar a văzut-o pe fetiță sărind într-un picior, pe urmă brațele agitate ale băiatului și strigătele lui. Mecanicul nu înțelege ce spune, dar abia atunci și-a dat seama că femeia care era la fîntînă nu putea fi altcineva decît Ileana. A deschis brusc ușa, a sărit de la înălțimea aceea direct în pietrișul dintre linii, și a luat-o la fugă spre ei.

— Știi să faci fasole ? a întrebat-o pe femeia care încă mai bea apă.

Abia mai respira din graba de a ajunge mai repede, poate și din emoția că îi vede acolo, că o regăsește lîngă fîntîna cu apă rece. Fetița i s-a aruncat în brațe și el a văzut-o pe Ileana cum se întoarce cu fața, cum își șterge picăturile de apă de pe buze cu dosul palmei și cum dă din cap, că, adică, da, știe să facă mîncare de fasole.

— Cu ciolan afumat ? se arătă el neîncrezător, mîngîind capul blond al fetiței din brațele lui.

Femeia rîdea, dinții îi sclipeau mat în cenușiul înserării, și-i făcu semn iar din cap că numai așa știe să facă fasolea, cu ciolan afumat, cum îi place lui.

(fragmente de roman)

al. raicu

Pe cerul țării

Pe cerul țării veșnic răsar stele
punctînd țăriile gătite cu mărgele.
Unele într-o stîncile sticloase,
altele-n scrisuri, briie și mătase.

Pe cerul țării mă afund din zori,
cu ei sînt la-ntîia mea vioară,
cu ei intrăm în spicele din vară
brodind în hronicul de sărbători.

Pe cerul țării devenim stelari,
nopțile ard, ne-acopăr nenufari,
vorbindu-ne pînă în dimineață,
ciopliți în zada albă către viață.

Din cerul țării ne-adunăm în ape
ce ne străbat de-aproape mai aproape,
pîn-ne sărută un sigiliu-n tină
cu dulcea lui povară de lumină.

Vară

Privesc cuvintele cum se rostogolesc
flăminde, așteptînd să stea la masă.
E-o zi de lucru și de nerăbdare
cînd vara intră izbucnind în casă.

Vorbesc semeț, n-au limbile legate,
pupile se măresc, iau forme noi
și-un abur rătăcește cînd tăcerea
se face umbră verde-n ram și-n foi.

Din șantier

La Hîrșova, pe cheiul lung am stat
cînd se-mpreună brațul Borcea-n unde
și Dunărea năvalnică se-ascunde,
iar malul o privește tot mirat.

Din șantierul ce-a plutit în vis
umeri s-au desfăcut pentru-a aduce
semnale, țevi, în turnuri și uluce
cînd căile-n văzduhuri s-au deschis.

Curg oamenii, jos apele se-adună
urcă spre soare mărunțite-n rouă.
La canarale brațele-amîndouă
unesc vii diamante-ntr-o cunună.

Pescarii-n căștile de viață, miere, piine
adună-n imn istorie aleasă.
Imi intră un hulub din val în casă
vestindu-mi puiul ce s-o naște mîine.

Culoarea-i aurie

Fluieră-ogorul și-n cîmpuri și pe deal
acoperit cu-o galbenă năframă.
Culoarea-i aurie-un aur pal
cum cîntă-obrazul inimei de mamă.

Dacă se unduie, cărarea nu s-a aplecat
decît cu-n rînd de vrăjI tivite-n aur,
adulmecînd în straiul cald, curat
locul pentru a stringe-un vechi tezaur.

Din vremi, din rădăcini se-nalță-ntruna
și nu mă satur încă să-l ascult.
Chiar de-o sări din roșia-scripcă struna
încă voi spune versul de demult.

Iar snopii...

Mergînd spre Dunăre în mlaștini sare iar
un stufăriș iar celelalte-s grele.
Orezăriile din calendar
s-au pirguit în cîmpurile mele.

O să aștept trei-patru săptămîni
ce s-a ales din bălțile secate ?
String paiele care-au căzut pe mîini
surpînd chiar veacul încă jumătate.

Iar snopii rătăcesc întorși în boabe
ce s-au născut în apa grea pierdută.
Mă prind de ei precum simt albe scoabe,
string grinzile-n podeaua grea bătută.

Și-mi fulgeră acele clipe rare,
ducîndu-mă unde eram student.
Intrînd, ascult prin sonurile clare
o dup-amiază de bombardament.

Cu aspra aburire în pămîntul
ce m-a udat, m-aduce dedesubt.
Ochiul e cel din veacuri, iar cuvîntul
nu îmi mai însoțește straiul rupt.

De lîngă întuneric simt chiar apa
și Dunărea apoi suind în veac.
Se-arată cheiul și-n pontoane sapa
silindu-mă să tac de-acum. Să tac !

petru solonaru

Ram dintii

Blînd de-ai fost, ram dintii,
peste firi, ce rămii
mărului nunții mari,
cărui alb îi dispari ?...

Unde corn, unde ceas,
ispitind, te-au atras
în vegheri de nespus,
fără jos, fără sus ?...

Cum te pleci vînturînd,
pace-adormi în cuvînt...

Ori

Scad Gemenii tei,
floarea-le dînd-o...
Ori cînd o liniște-în ei !

Colb

Ard frunze-în răcori
liniști de gruie
și nu e drum să măsori

pururea faptă.
Urmă sub urmă
se curmă, Colb te-așteaptă.

Zvon

Cel iris dintii,
părelnico,-ți vru
urma ca tu să rămii,

Dar beată de-abis
tăcerea urzi
noapte în zi. Care ți-s...

Iar

Sub rost, în văzduh,
de-s nume ce dor,
apelor susur se duc.

Și nu-l știu cruțînd
prin pietre sau foc.

Reci întorc mantii de vînt...

Logodnă

Ce ochi te sui
privire, cum vînt
toate-s cînd nasc spre-a nu fi ?...

Par semne că da,
e-în drum un tîrziu...
Viu cu viu nunti-se-va.

film

«Să-ți vorbesc despre mine»

Mihai Constantinescu, cineast tentat mai ales de temele actualității, atacate cu rezultate constante în **Despre o anume fericire, Tată de duminică, Singurătatea florilor, Premiera, Un oaspete la cină**, alege drept punct de plecare pentru recentul său film **Să-ți vorbesc despre mine** (producție a Casei de film unu) romanul „Jurnalul Aurorei Serafim" semnat de **Sidonia Drăgușanu** (1908—1971).

Realizat într-o manieră cuminte, poate prea cuminte, filmul evocă liniar (cu excepția unui singur flash-back) existența unei tinere care, abandonînd studiile universitare în urma unui eșec în dragoste, se dedică educării copiilor într-o grădiniță. Caracter integru, cu o sensibilitate deosebită, Aurora, tînăra educatoare uită eșecul sentimental în universul grădiniței cu problemele ei, cu copii frumoși și inteligenți, din rîndul cărora nu lipsesc victimele unor situații familiale limită. Astfel este cazul micuței Nina a cărei copilărie este umbrită de un mediu nefavorabil sau cel al gemenilor, odraslele pline de personalitate și umor ale unui inginer văduv, partizanul metodelor pedagogice mai puțin ortodoxe. Apariția unui prezentabil și tînăr doctor la dispensarul grădiniței va rezolva și problemele sentimentale ale educatoarei, într-un happy-end șhițat fără nici un complex față de convenționalismul său.

Cineastul, care semnează și scenariul, nu reușește să evite sau să atenueze sentimentalismul melodramatic al prozei, sărăcia psihologică a personajelor decis polarizate la extremele opozițiilor etice, tonul didacticist, demonstrativ infiltrîndu-se și în acele momente care, surprinse în cheie documentaristă — viața copiilor în grădiniță —, oferă un plus de adevăr artistic filmului.

Este posibil ca regizorul să fi intenționat în realizarea ecranizării sale obținerea unui mesaj educativ purtat de o evocare delicată, de mare acuratețe cinematografică. Ritmul monoton, insuficienta aprofundare a portretului interior al eroinei, rezolvarea superficială a racordurilor ce-și propun să unească traiectoria profesională cu biografia sentimentelor conferă întregului film previzibilitate dublată de efecte căutate, păcat anulat ici și colo, de oazele de suris și replică ale copiilor.

Ioana Crăciunescu, în rolul Aurorei Serafim, evoluează evident handicapată și de textul replicilor, și de inabila exploatare a alternanței planurilor (tentativa de flash-back este ratată tocmai prin evidența ei stare de „lipitură"), de absența unor îndrumări adecvate din partea cineastului.

Emil Hossu, în rolul doctorului Horia Mihail, devine autentic mai mult în relațiile cu copii, decît în partitura sentimentală exprimată stîngaci și uneori, cu un umor îndoielnic.

Rolul Laviniei, prietena „malefică", fatală a Aurorei, este susținut de **Gabriela Popescu**, care utilizează cu precădere doar tonurile care îngroașă, șarjînd inutil pentru convingerea spectatorului.

Alături de trei mari actori care sînt **Gheorghe Dinică**, **Paul Lavric** și **Dorina Lazăr**, care-și depășesc rolurile prin vibrația specifică talentului interpretativ, sinceri și naturali ni s-au părut doar copiii, excelenți în toate secvențele.

Atenția cineastului nu s-a făcut resimțită nici în controlul decorurilor, interioarelor care impun cu ostentație, telefoane și mobile demne de reclame comerciale. Muzica lui **Temistocle Popa** adaugă doar un nou titlu unei bogate filmografii.

În concluzie, un film căruia nu-i lipsesc intențiile educative, dar, care este ratat prin turnura melodramatică și lipsa de nuanțe a viziunii regizorale, prin explicitarea excesivă a raporturilor între personaje, prin lipsa de profunzime a planului secund. Un pus de exigență la nivelul opțiunii pentru scenariu ar fi conferit fără îndoială mai multă credibilitate pretinselor valori ofertante în plan etic.

Călin Stănculescu

radio-tv

O teoremă este un sentiment

Secolul acesta este fără nici o îndoială al științei așa cum a existat un secol al marilor descoperiri geografice. Trăim acum chiar pe marginea lui, copiii noștri își întind gîndul spre XXI așa cum mîna spre creanga plină de roade. Știința e peste tot, urma ei, urma minții agere irigă Sahare și deschide poduri miraculoase, utopii ale altor timpuri sînt demult realități desuete, spiritul științific guvernator e în fericită expansiune, ocupă relaxat civilizația acestui secol. Cum să nu vorbim despre el, cum să nu ne preocupe, să ne incite, să ne obsedeze ?

Nu o pledoarie în favoarea emisiunilor științifice (corect : de popularizare a științei) la radio și televiziune, intenționez. Ci doar cîteva gînduri de ascultător convins și conștiincios la ora **Științei secolului XXI** ori a **Magazinului tehnico-științific**, dispus să afle, să știe, să se încinte cel puțin pe măsura deliciilor îmbătătoare oferite de minutele **Fonotecii de aur** ori ale **Dicționarului de literatură universală** (alcătuite de Iulius Țundrea și Florin Constantin Pavlovici).

Vorba savantului Gr. Moisil : **„O teoremă este un sentiment"**.

Patru episoade sub titlul **Civilizație și electricitate** realizate de Alexandru Mironov, mereu inspiratul, documentatul, convingătorul redactor al acestei emisiuni radiofonice, înregistrate de astă dată la Facultatea de electrotehnică din Craiova, au conturat și explicat sumedenie de lucruri interesante, de elemente ale acestei fascinante **civilizații electrice** de la experiențele lui Faraday la cei mai moderni și sofisticați consumatori de azi. Am simțit poate nevoia de-a afla ceva mai multe despre inițiativele, brevetele românești sau lucruri de ultimă și acută actualitate într-un timp guvernat de marile descoperiri din vastul domeniu al supraconductibilității care incită atît spiritul științific.

Pe aceeași eficientă schemă a fost gîndit și ciclul de emisiuni **Călătorie în Sistemul solar** — de la litera cărții de astronomie la proiectele cele mai îndrăznețe de folosire a asteroizilor și de exploatare a energiilor cosmice, la supunerea de către omul secolului XXI a atîtor surse care azi ne pot părea puțin surprinzătoare. Așteptăm cu firească nerăbdare un ciclu anunțat deja, dedicat aeronauticii și mai cu seamă emisiuni, la fel de competente științific vorbind, dar și posibil de urmărit de un public nespecialist, din domenii care interesează în cel mai înalt grad. De multă vreme emisiunile nu și-au mai focalizat atenția asupra informaticii și marilor ei aplicații în economie, asupra robotizării, chiar a arhitecturii ca să nu mai vorbim despre biofizică și cibernetică — domeniu în care date fiind începuturile strălucite legate de nume românești și impresionantul impact cu economia noastră oferă un vast tărîm de discuție și dezbatere.

În sfîrșit (dar nicidecum în cele din urmă) așteptăm o emisiune dedicată acelei speciale zone de confluență a artei cu știința și confluența spiritului scientist cu marile domenii — arte vizuale, muzică, literatură și mai cu seamă poezie — adevărate aventuri ale gîndului căci pînă la urmă se pare că orice teoremă e un sentiment.

Cleopatra Lorințiu

La o carte mereu vie

În 1982, cînd Mihai Beniuc împlinea 75 de ani, Editura Minerva a avut fericita inspirație să-i editeze o carte frumoasă, cu 75 de poeme, selectate din întreaga lui operă de către poetul însuși. Vizitîndu-l în primăvara anului următor, Mihai Beniuc mi-a dăruit-o cu dedicație de „rudă sufletească în poezie și bun prieten", rugîndu-mă ca, tocmai în această calitate să-i spun dacă cred că selecția care e făcută este bună și-l reprezintă sau, dimpotrivă este ca o oglindă strîmbă care-l schimonosește.

M-am uitat pe sumar, chiar acolo, lîngă paharele cu vin și mi-am dat seama că aproape toate poemele vestite, pe care i le recitam încă din tinerețele noastre, noi, un cerc de prieteni, erau incluse în sumarul micii dar cuprinzătoarei antologii. Am discutat apoi sumarul cu cîțiva din prietenii de atunci și fiecare admirînd selecția, ar fi dorit totuși includerea unor poezii în locul altora. Lucru firesc. Oricît am vrea să ne obiectivăm, o antologie, un dicționar literar, o istorie a literaturii își au partea lor de subiectivitate. Cu atît mai mult cînd e vorba de o antologie de autor. Iată însă că astăzi, cînd Mihai Beniuc ne-a părăsit, reparcurgîndu-i culegerea mi-am dat seama că în tendința ei de-a-l cuprinde cît mai complet, din toate unghiurile luminii sale lăuntrice, ea are o investitură testamentară. E ambițioasă și gravă, melancolică și cu presentimente amare parcă rostindu-se cititorului cu deplină sinceritate : „acesta sînt și nu altul". Și ca să certifice valoarea celor spuse, din carte se desprind, parcă bătute în aur, poemele demne de cele mai pretențioase antologii : „Ursul românesc", „Melița", „Aicea printre ardeleni...", „Ana Kelemen", „E slobod să mai cînt ?", „Mărul de lîngă drum" și altele încă, dintr-o operă vastă, desigur inegală. Dar care operă este oare egală decît doar cele natale cu sticla purtînd luciul mediocrității ? Și oare cîți poeți de artă pot oferi, din opera lor, antologiilor, atîtea poeme de valoare intrinsecă bine marcată. Și cîte poezii pe care contemporanii și urmașii să le recite cu plăcere ? Căci problema versului memorabil nu este de ordin școlăresc, cum spunea cineva, ci de ordinul intrării poetului în conștiința națională.

Mihai Beniuc este un mare poet. Faptul acesta îl vor dovedi desigur mai bine și mai cuprinzător alte culegeri din poemele sale, alcătuite de critici și istorici literari sau de poeți veniți din lumea lui lirică. El a început ca poet bun și adevărat încă de la prima sa carte „Cîntece de pierzanie" din 1938. Carte excelentă care impunea un nume. Încît poetul a rămas sub teroarea primei sale cărți, ca alți poeți (Bacovia, Arghezi, Minulescu ș.a.) ceea ce nu înseamnă deloc că celelalte cărți ale sale (ale lor) nu au alcătuit, precum cercurile din trunchiul de stejar, configurația și soliditatea unei opere complete.

A te impune, ca poet, în haloul de lumină și aur al marii poezii dintre cele două războaie e un examen crîncen. Din umbra unor Arghezi, Blaga, Barbu, Pillat, Voiculescu, Maniu (cu epigonii lor) era foarte greu să te smulgi și să te impui. Dar cu trufia sa țărănească moțească, cu talentul său viguros și autoritar, poetul de pe Crișuri a izbutit s-o facă, avîndu-și matca dinspre tradiția istorică și socială a transilvănenilor, în inrudire de sînge cu Cosbuc, Goga, Isac și Cotruș, cu o poezie, ca a lor, aspră și mesianică. Poet angajat de la arta poetică ce deschide prima sa carte, pînă la ultima poezie publicată, Mihai Beniuc a avut totdeauna un sentiment acut al istoriei. „Hei, fraților, la mine-n sînge / Istoria contimporană plînge !" exclama el în anii de opresiune. Ca apoi să se definească tot prin prisma istoriei : „De vreai să știi, nepoate, cine-am fost / Istoria invață-o pe de rost !" Istoriei i se însuflă, complementară, legenda, în tendința (eminesciană) de-a alcătui o mitologie românească („Ileana", „Umbra lui Gelu", „Chivără roșie", „Orfeu, strămbunul tracic" etc.). Și este în permanentă osmoză cu socialul. Ca la Eminescu față de care poetul are un cult — apar marii tribuni : Horia, Iancu, Tudor, Doja, în exod spre contemporaneitate, împliniți exemplar în eroii comuniști. Că unele poeme care cîntă revoluția sînt retorice și caduce, poate fi adevărat (cum e la fel de adevărat și la alți poeți din epocă dar care se fac că uită și se tirnosesc în ținută estetizantă) dar la Beniuc poezia revoluționară, poezia despre partidul comunist și eroii lui de ieri și de azi stă sub pavăza unui destin, unei biografii. Poetul s-a numit pe sine comunist în anii terorii fasciste — a făcut parte dintre adevărații ilegaliști. Subliniez cuvîntul *adevărații*. În ceasurile noastre de taifas ardelenesc, odată chiar o noapte întreagă în trenul de la Oradea la București, mi-a istorisit, fără ifose și revendicări, cîte a avut de pătimit la universitate, acasă în Sebiș, la Sibiu, oriunde se afla, datorită convingerilor sale.

Poemele de revoltă, de protest, de viziune au fost, în opera lui Beniuc, totdeauna în împletire și nu în simplă vecinătate cu poemele de dragoste, de desfătare anacreontică, de finețe neoclasică.

Cred că unul din examenele cele mai dificile pentru un poet este poezia de dragoste, teren de pe care poți luneca repede în ridicol. Îmi spunea odată demult Henry Jacquis, profesor universitar din Cluj, fin degustător de poezie și amic al lui Mihai Beniuc. Iată că Mihai Beniuc se dovedește un mare poet și la acest etern și constelat capitol. I-am recitat odată, la o masă de bodegă luxoasă, împreună cu Nichita Stănescu, admirabila poemă „necunoscuta femeie". A plîns. A plîns frumos și pe furiș ca un copil. Apoi a început să ne recite el „Ana Kelemen". A propos de acest poem, țin minte că odată, mergînd cu trenul prin Ardeal, de „Zilele poeziei" și trecînd prin Cluj, dimineața, la revărsatul zorilor, Mihai Beniuc mi-a arătat un cimitir care atunci se vedea de la geamul vagonului : „Sandule, mi-a zis, acolo doarme Ana Kelemen ! Cea mai tînără și mai frumoasă moartă — Ana Kelemen".

O modernitate reală, neimpusă de canoane și neostentativă, leagă definitoriu poeziile lui Beniuc. De altfel, toți poeții buni dintre cele două războaie știau să fie moderni în structură și-n formă, fără să depășească liniile. Poeziile sale sociale, cele parnasiene, cele bachice, cele de dragoste sînt moderne, au aerul proaspăt și mereu nou al înălțimilor și poartă pecetea de inel domnesc a poetului — deci personalitatea lui. Așa se vede în caleidoscopul celor 75 de poeme pe care poetul și le-a selecționat, din toată truda lui de-o viață, cine știe în cîte nopți și zile de frunzărire prin cărți și prin ani, voindu-se să se prezinte în felul cel mai bun și mai adevărat cu putință. Și să ne spună : „Acesta sînt și nu altul !" Mi s-a părut că, deodată, cartea începe să fosnească. Să respire. Să palpite. Să vorbească. Așa cum se întîmplă cu marile cărți care rămîn pururea vii.

Al. Andrițoiu

MIHAI BENIUC

Poeților tineri

(fragment)

Pe Eminescu noi poeții tineri,
Zadarnic încercăm, nu-l vom ajunge.
Cîntecele lui fără seamăn
Sînt pentru noi miraj de neatins.
Caravana noastră trecătoare
Aleargă după oaza visurilor lui
Și oaza aleargă mereu la fel de departe
În zare.

Dar Eminescu nu cuprinse tot
În stihurile lui dumnezeiești.
Durerea românească-i mult mai mare
Și n-o cuprinde toată nici un cîntec.

Poeți, poeți !
Vă puneți urechea pe inima țării
Și-i ascultați bătăile neregulate.
Spuneți-mi ce e aceasta ?
De ce-i bolnavă țara noastră ?
A putrezit stejarul românesc ?
Îl rod la rădăcină viermii tainic
De-și clatină coroana a căzdere ?
De ce atîtea crengi uscate-n vîrf,
Atîta vîsc
Și-atîtea frunze veștede ?
Ce-nseamnă tînjirea aceasta ?

Pe Eminescu noi poeții tineri
zadarnic încercăm, nu-l vom ajunge.
Dar Eminescu nu cuprinse tot
În stihurile lui dumnezeiești.
Durerea românească-i mult mai mare
Și n-o cuprinde toată nici un cîntec.

(Cîntece de pierzanie – 1938)

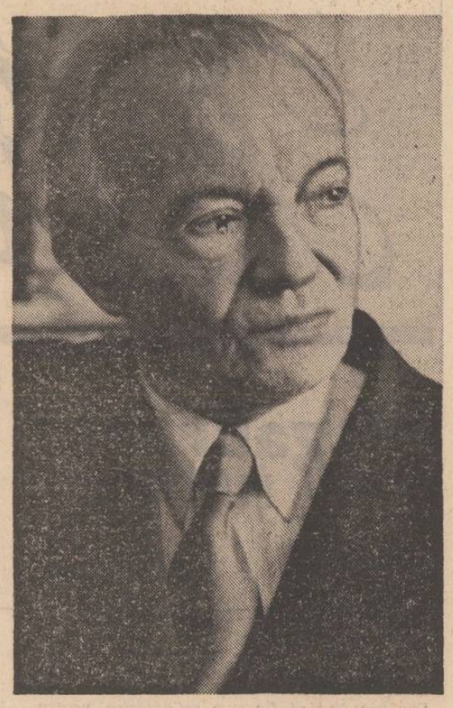

Nainte de-a muri

Nainte de-a muri vreau să văd
Cum înfloresc la Sebiș cireșii primăvara.
Mi-i dor de gardurile vechi
Cu pruni plecați către uliță
Și-aș vrea să mîngîi capul viteilor
Cu botul umed și miros de lapte.
Aș sta visător pe malurile Desnei,
Privind vremelnicia undelor,
În care soarele-și topește aurul.
Multe tristeți a depănat luna
Sub ochii mei în valea miresmată
Și de cîte ori n-am ascultat pădurea
Cu șușuitul blînd cum încerca s-adoarmă vîntul
Scîncit ca un copil.
O toamnă cu țipăt de cocor
M-a smuls ca pe o frunză.
Mai țin minte caii înhămați
Și dimineața răcoroasă.
Mama plîngea în prag,
Eu însă dincolo de negura lăptoasă
Vedeam înflorind minuni.
Acum,
Nu se mai înalță ciocîrlia, bruș de cîntec,
Din mirîștea pustiită a sufletului.
Mă simt înrudit tot mai mult
Cu cei coborîți sub țărînă.
Nu voi sări peste gardul cimitirului
Ca-n anii prunciei din ocol.
Ploile reci strecurate prin lut
Îmi vor spăla oasele albe.
Dar primăvara,
Ca totdeauna,
Vrăbiile vor ciripi vesele
În gardul de măceși.

(Cîntece noui – 1940)

Cînd pleacă un poet, se miră zeii...

În ultima vreme, poetul Mihai Beniuc vroia tot mai mult și mai des să plece „acasă printre ardeleni", în Sebișul său răcorit de verdele pădurii și tăiat de apele limpezi ale Desnei lăcrimată de Munții Codrului. Se îmbrăca febril în aceste amurguri sufocante de vară, ca un țăran pregătindu-se pentru o lungă călătorie, se preumbla respirînd lacom mirosul florilor din mica sa grădină, dădea o raită pînă la marginea lacului sclipind amăgitor și se întorcea obosit și trist. Nu mai avea putere.

Acolo ar fi vrut să se săvîrșească, departe de „orașul pierdut", ascultînd „melița" verii aneantizînd nepăsătoare ultimul său „cîntec de pierzanie".

În multe din nopțile tinereții noastre, Nichita și subsemnatul îl sunam la cele mai diverse ore și-i recitam la telefon versuri de suflet și durată : „Dintre-nșelătoarele amante / mi-a rămas în minte numai una / încărcată greu cu diamante / și purtînd pe frunte, nouă, luna. / Mă-nvelea cu șalul de-ntuneric / și stăteam alăturea tăcuți, / trupul fin i-l cuprindeam eteric : / spune tu, de ce nu mă săruți ?"

Iată că „înșelătoarea sa amantă", viața, n-a mai fost prezentă la obișnuita întîlnire și l-a sărutat pentru prima și ultima oară eliberîndu-l și redîndu-l Eternității.

A fost și va rămîne un mare poet, din stirpea aleasă și robustă a lui Coșbuc, Cotruș și Octavian Goga, răzvrătit și protestatar și credincios idealului asumat. Cei care cred că Timpul îi va rugini versurile se înșeală sau sînt de rea credință. Opera sa poetică, începută atît de strălucit ilustrează drama creatorului obligat să-și poarte destinul prin conjuncturi dintre cele mai diverse și nu întotdeauna dintre cele mai favorabile.

Făptura sa delicată era înzestrată cu energii poetice puțin obișnuite. A scris mult, a scris zilnic, pînă în ultima clipă a lucidității artistice.

Privindu-l cum stă liniștit și împăcat în sicriul prea mare pentru alcătuirea sa fragilă, înconjurat de flori (multe, multe garoafe) în capela rece și austeră, mi l-am amintit viu și adevărat, așa cum l-am văzut pentru prima oară, în urmă cu peste treizeci de ani, în sala mare a Palatului cultural din Arad, pregătindu-se să recite în fața sutelor de cititori mai vîrstnici și mai tineri. Atunci, înainte de a începe cu binecunoscutele versuri : „Tii minte Ana Kelemen cum te scăldai în Dezna, goală", cel puțin patru vorbitori și-au exprimat elogios gîndurile despre poetul care stătea stingherit pe scenă.

Acum, aici în capela pustie, și mai apoi afară, pe aleea umbrită de castani, **nimeni** n-a rostit nici un **cuvînt**. Poetul a cerut testamentar acest lucru, refuzînd orice discurs, orice ceremonie. O simplitate emoționantă, greu de înțeles pentru cei ce nu cunoșteau ultima dorință a țăranului venit de pe Crișuri. O așteptare încremenită și pioasă, fiecare cu sine, și el, mai **singur** decît toți, cu trupul puțin, înghețat de moarte. Trupul său era acolo în fața noastră, sufletul său se eliberase demult și devenise monadă sau stea pilpîind peste seculara pădure a Momei.

Convoiul tăcut a pornit spre locul cel fără întoarcere, florile veneau și ele strălucind încă proaspete, vara își trimitea de sus căldura sufocantă, asistența urma sicriul prea mare într-o încremenire mută. La groapă, fiind foarte aproape, am văzut cu uimire cum sub una din fringhiile susținătoare se fixase dedesubtul raclei, un boboc de garoafă roșie ca sîngele. „Garoafă roșie, nu plînge"...

Poetul Mihai Beniuc nu mai este. Cei care, cu ani în urmă, cerea cu inexplicabilă violență „să fie ars scaunul pe care a stat" (scaunul unui mare poet) pot fi acum definitiv liniștiți.

Scaunul „poetului de pe Crișuri cu inima-n trei învelișuri" e liber, neapărat de nimeni, și așteaptă...

Mircea Micu

Carmen Mircescu Rodean : „Flori"

Marele apel

«Ca țăranul printre snopi de grîu
Voi intra masiv și greu în vreme,
Cu un car cît dealul de poeme,
Murmurînd o doină trist, moliu.

Nu-mi bat capul ce-or gîndi vecinii,
N-am cosit din holda lor un pai.
Asudînd sub ploile luminii
Numai anii mei mi-i secerai.»

Așa începe cea de a doua poezie a volumului de debut tipărit de Mihai Beniuc în 1938, **Cîntece de pierzanie**, și știutorii de poezie românească au avut de îndată sentimentul apariției unui adevărat poet.

«Cînd voi izbi odată eu cu barda,
Această stîncă are să se crape
Și va țîșni din ea șuvoi de ape !
Băieți, aceasta este arta !

Nu era numai o voce nouă, ci și o altă atitudine, o concepție nouă. Într-o poezie saturată de estetisme, tînărul poet instala cu asprime și nonconformism deliberat o naturalețe reală, o simplitate convingătoare, o descătușare de energie, care accepta doar canonul „drumului în sus".

«Cu sanie fără clopoței
Trec peste zăpada și noroiul veacului.
Cînd am pornit la drum fugarii mei,
Eu nu m-am închinat nici Domnului nici Dracului.»

Voluntarismul manifest, simplitatea cercii, tropii sfidători țărănești au atras imediat atenția asupra noului poet venit din provincie, care refuză „exemplele", revendicîndu-se din oamenii insurecțiilor transilvănene. Încă de la debut Mihai Beniuc a fost un poet controversat, ceea ce nu l-a împiedicat pe Ion Chinezu să fie sigur că odată cu **Cîntece de pierzanie** „o stea a pornit la drum", iar pe cititorii neîncurcați în teorii și tabere literare să simtă pe marele poet.

Mihai Beniuc a fost un mare inconformist. El n-a venit din cetatea consacrărilor literare, București, ci din lumea Desnei și a Sebișului, din paginile unei publicații literare atunci anonime, **Abecedarul**, care apărea la Brad și a avut o viață efemeră. N-a fost lansat de vreun corifeu al lumii literare ci de un coleg de generație, mai întreprinzător și mai devotat decît alții poeziei, Emil Giurgiuca, care a crezut în steaua liricii românești din Transilvania. După Marea Unire din 1918 se configura o nouă geografie literară, tinerii poeți din vestul țării exprimînd-o cu o decizie a vocației admirabilă Nu s-au împăcat niciodată, nici Mihai Beniuc, nici Emil Giurgiuca cu mediul literar de adopțiune. Expresiva ridicare literară a tinerilor de la **Abecedar**, al cărui virf incontestabil este Mihai Beniuc, a rămas într-o critică și istorie literară preocupată de alte cenacluri literare interbelice, o pată albă. „Fugi de cărări și nu intra în temple", scria Mihai Beniuc în 1938. De vor urma acest îndemn, noii cartografi literari vor scoate la lumină una din cele mai expresive manifestări literare românești interbelice luminată de steaua unui mare poet.

Ce se întîmpla în 1938 în literatura noastră și de ce **Cîntece de pierzanie ?** În anul **Cîntecelor de pierzanie** mai apăreau **Poeții tineri bucovineni** într-o antologie de Mircea Străinul, romanul **Am plecat din sat** de Ion Vlasiu, **Urcan bătrînul** de Pavel Dan, culegere postumă, **Pe margini de cărți** de Octav Șuluțiu. Sînt membri ai aceleiași generații și purtătorii unui suflu literar nou. Dar au mai apărut și **Rădăcini** de Hortensia Papadat-Bengescu, **Gorila** de Liviu Rebreanu, **Valea frumoasei** de Mihail Sadoveanu, cărți care, în ciuda valorii lor, n-au produs semnificativ ecoul meritat. Cerul se înnorase deasupra României, timpul literaturii stătea să moară, și această neliniște tipă în **Cîntecele de pierzanie** ale lui Mihai Beniuc.

Un an literar numai nu este însă semnificativ pentru circumstanțele poeziei lui Mihai Beniuc. Ea are însoțitori și prevestitori. Unul este Eusebiu Camilar din **Chemarea cumpenelor**, altul Zaharia Stancu cu versurile proprii, dar și cu tălmăcirile din Serghei Esenin. Poezia de aspect țărănesc, revendicativ, insurecțional nu este invenția lui Mihai Beniuc, care i-a dat doar o haină și o șansă nouă de existență. Nu se reduce nici la precedentul lui Aron Cotruș. După cum nici a o explica prin influența lui Serghei Esenin nu înseamnă a da o dezlegare problemei. Dacă prin **Junimea**, cum zicea G. Călinescu, ruralii au intrat în literatură, în perioada interbelică se produce o explozie a ruralilor în literatură. Încă nestudiată și neînțeleasă pe deplin, ea constituie un fenomen modern, atît în plan social, cît și artistic. Ea nu propune suprafața pitorească a lumii din care provin autorii, cît mai ales o structură și o experiență sufletească și spirituală adîncă și autentică. Este, psihologic vorbind, revolta fondului neglijat de care vorbea Lucian Blaga, imediat după primul război mondial, exprimată cu severă noutate a zicerii, de scriitori ca Zaharia Stancu și Mihai Beniuc. Esenin, pe care l-au citit amîndoi, a fost catalizatorul unui proces în plină desfășurare. **Testament**-ul arghezian, poezia lui Vasile Voiculescu și Aron Cotruș sînt treptele de urcuș ale revoltei și revendicării din poezia nouii generații. Dintre toți, Mihai Beniuc a vorbit cu vocea cea mai curată și mai convingătoare despre forța și autenticitatea unei lumi care-și cerea drepturile la existență în toate formele. **Cîntece de pierzanie** cuprinde atît **Aicea printre ardeleni...** cît și **Ursul românesc**, după cum și **Poeților tineri.**

«De două mii de ani dansează,
L-au prins de pui în miez de codru,
Hei codru ăla-l tot visează
Dar să mai scape nu e modru :
Dansează ursul românesc

Orașul rîde și petrece,
Huește-n chihot, urlă strada,
Boerul dă un leu, cînd trece
Prin fața lui jucînd parada :
Dansează ursul românesc.»

(Ursul românesc)

Autorul **Cîntecelor de pierzanie** a fost poetul durerii românești pe care n-o poate cuprinde toată nici un cîntec.

Mihai Beniuc este poetul care a resimțit cel mai adînc ocupația teritoriului românesc numit Ardealul de Nord, în 1940—1944, de către trupele horthisto-fasciste, cu toate sinistrele-i consecințe. O carte întreagă, de poeme vechi și noi, **Orașul pierdut**, apărută în colecția „Cartea refugiatului ardelean", București, 1943, este inspirată de incredibila traumă. **Cîntece de pierzanie**, 1938, **Cîntece noui**, 1940, **Poezii**, 1943 **Orașul pierdut**, 1943, alcătuiesc și hotărăsc profilul definitiv al poeziei lui Mihai Beniuc.

La sfîrșitul celui de al doilea război mondial, Mihai Beniuc era un poet care-și dăduse măsura. Vocea lui sunase profetic, prevestind pericole și vorbind despre o lume nouă. A intrat în această lume cu toată energia și entuziasmul celui dorîtor de înnoire și de mai bine. Poetul legat de mase și dedicat lor, minuitor al unei expresii pe cît de fruste pe atît de sugestive,

Ceramică de Vasile Craioveanu

purtător al unui mesaj tonic, s-a implinit într-o carieră literară a cărei abundență a demobilizat critica și istoria literară. A scris peste o sută de volume de poezie, proză, teatru, articole, eseuri, traduceri, rămînind în toate un scriitor de nedezmințit interes și autenticitate. Ceea ce rămîne mai presus de toate este poezia lui.

Cel care anunța primăvara Transilvaniei subjugate și a țării întregi dorindu-se toboșarul timpurilor noi și-a văzut visul cu ochii. A fost un scriitor activ, un militant de seamă pe tărîmul culturii și al literaturii române. Era mîndru de cele două centenare pe care le organizase succesiv în cinstea lui Eminescu și Caragiale, ca adevărate gesturi de restituire literară și artistică într-un moment în care literatura română încetase de a mai avea un trecut. A prezidat mari întruniri scriitoricești, a fost director al revistei **Luceafărul** de după război, cînd publicația era la primii ei pași. L-a prefațat pe Octavian Goga, cînd poetul pătimirii noastre era privit ca un ciumat. L-a prezentat pe tînărul transilvănean, azi poet de seamă al țării, Ioan Alexandru, cînd acestuia i-a apărut cartea de debut **Cum să vă spun.** Nu l-a iubit pe Lucian Blaga, iar romanul **Pe muchie de cuțit** stă ca o dovadă mustrătoare a acestei inamiciții. Cine va scrie biografia lui Lucian Blaga va dezlega misterul acestor raporturi. Dincolo de ele stă poezia lui Mihai Beniuc, despre care s-a spus cu îndreptățire că va fi o stea a poeziei românești. Conștient de dificultatea contactului cu abundența-i producție literară, poetul s-a antologat singur. **Cîntecele inimii**, din 1960, 75 poeme, 1982, **Rugul poeziei**, 1985, sînt cărți în care chiar degetul poetului ne îndreaptă către ceea ce este imperisabil în poezia lui. La judecata necruțătoare a timpului, Mihai Beniuc se înfățișează cu argumente incontestabile.

La înmormîntarea simplă și aspră, pe care poetul Mihai Beniuc a cerut-o cu limbă de moarte, lîngă el se afla, așa cum s-a aflat și la debutul său, poetul Emil Giurgiuca. O solidaritate exemplară. Rămînem doar cu cărțile lor dar și cu gîndurile lor, acei dintre noi care le pot înțelege. Cei care se duc au nevoie de continuatori. **„Durerea românească-i mult mai mare / Și n-o cuprinde toată nici un cîntec".** Acesta e marele apel al poeziei lui Mihai Beniuc.

Dar nu moare numai un poet mare, ci și o lume. O lume de scriitori care venea către noi de dincolo de ultimul război mondial, oferindu-ne iluzia unei strînse legături cu ceea ce a fost. După despărțirea care a avut loc, această iluzie dispare. Sîntem singuri și cu atît mai mult ceea ce a fost rămîne să fie prețuit cum se cuvine.

M. Ungheanu

Portretul unui cronicar

Moartea lui Șerban Cioculescu se alătură și o urmează într-un chip aproape simbolic pe aceea a lui George Ivașcu și Mihai Beniuc, plecați și ei în acest sfîrșit de iunie torid și, iată, încă o dată, funest. Zic „simbolic" și mă gîndesc pentru o clipă la viața acestor pînă ieri contemporani ai noștri care acum rămîn a fi contemporani cu istoria literaturii, cu Miron Costin și cu Octavian Goga, cu Al. Davila și cu încă mulți, mulți alții, înșiruiți în secole înspre obîrșii, acolo unde nu mai sînt lumini ; cu ei, o întreagă generație literară intră definitiv în efigie. Și dacă opera lor i-a diferențiat, prin formele ei de manifestare, fără a-i despărți cu toate acestea în chip considerabil, originile, prin extracție geografică, diferite spun mai mult decît ar apărea la o prea repede vedere. Iată, de pildă, pe George Ivașcu, scoborît din Moldova „Jurnalului literar" și ieșit din școala de literatură civilă a lui G. Călinescu : un „călinescian", un moldav și un jurnalist, exprimat mai înainte de toate printr-o acțiune care e aceea a literei așezate febril pe foaia unor gazete. Iată, dar, pe Mihai Beniuc, evocînd, prin obîrșii, pe moții lui care fuseseră și vor rămîne moții lui Horea și ai lui Avram Iancu, adică ai Transilvaniei : o voce de bard, mesianică, acordată după acelea ale lui Goga și Aron Cotruș însă distinctă față de ele și arătînd alte clipe și alte drame. Poet al „orașului pierdut", al „poeților tineri" care înțelegeau din Eminescu altceva și deopotrivă aceleași simțăminte ca și alții. Și, în fine, iată pe Șerban Cioculescu, muntean și mai bine zis „valah" cu vorbă și spirit iuți și pătimașe — „cronicar" precum Radu Popescu însă cronicar în vremi care nu mai însemnau chiar letopisețe ci „o samă de cuvinte", noi, uneori mai noi chiar decît poate o cultură să adopte în curgerea ei în esență calmă, de fenomen cosmic. Un „cronicar", adaug aci, înălțat în preajma lui E. Lovinescu fără a fi, totuși, un lovinescian obedient, și un valah care, ca și Stolnicul, plecase să afle în Europa ce mai e nou, punîndu-se, și prin cunoașterea cu pasul, în contacte dealtminteri naturale și care nu vor înceta de altfel niciodată. Însă „Italia" stolnicului devenise acum, și de o sută și mai bine de ani, Franța, „la grande soeur" ; Padova aceluia era, pentru încă mulți de dinaintea lui Șerban Cioculescu și pentru încă și mai mulți de după el, Parisul „luminilor".

În felul lui, însă fără a stărui în ușuratice emoții de importator cultural, Șerban Cioculescu începe prin a fi un „parizian" însă unul care, întorcîndu-se pe Dîmbovița, înțelegea să dea seamă, ca într-o altă „însemnare a călătoriei", de ceea ce pot avea românii și numai ei într-o lume unde a fi pe pămînt însemna chiar a simți reverberațiile proprii de vechime. Evoluția nu ar fi putut, dar, a se întreține și a se continua decît în raport cu acest criteriu care este acela al valorilor cu organicitate.

Astfel încît Șerban Cioculescu începe prin a deveni „cronicar" al literelor contemporane, însă un cronicar de îndeletnicire magistrală căci, deși exercițiul lui avu, pentru multă vreme, înfățișarea unei profesiuni „liberale" (și cu acea trăsătură aparținînd în Evul Mediu și mai înainte de el — „retorilor"), omul fusese un profesor și un pedagog, prudent la înnoirile prea repezi și cu temeiuri puține și atent cu emoție la valorile confirmate prin tradiție. Era, așadar, *un traditionalist de catedră* și un mistic al preciziei, deopotrivă un scotocitor de documente rare și un glosator, într-un cuvînt, cuprinzător cuvînt !, un „filolog" în sensul vechi. Grămătic, istoric și cronicar al literaturii, Șerban Cioculescu lasă o operă care, de va întîlni o conștiință senină care s-o valorifice cum se cade, se va dovedi mai solidă și mai diversă decît adeseori menționata „Viață a lui I.L. Caragiale". „Caragialeolog" prin ascendența munteană (care explică și pasiunea pusă, de altminteri, în descifrarea altui oltean care fuse Tudor Arghezi) el ne dădu o ediție (ori, mai bine zis, o încheie pe aceea pusă la punct de Zarifopol), admirabile „caragialiana" și își dedică o parte a vieții unui cult adevărat, incomparabil prin profunditate cu „caragialeologia" altora. Înaintea clasicilor, Șerban Cioculescu venea cu o seriozitate de „didaskalos" și, cu mintea lui românească cea repede pricepătoare și vorbă iute, știa a cuprinde într-o formulă, totuși îndelung căutată și lustruită parcă de succesivele încercări, ceea ce îndeobște se considera a fi stat impenetrabil, „mister", sunet fundamental incomunicabil.

Era, în totul, un raționalist și un pozitivist, dintre aceia ale căror producte dau o senzație acceptabilă de optimism și care, poate, la trecerea vremii, sfîrșesc prin a se arăta mai puțin profunzi decît susținătorii „inefabilului" ; însă un raționalist ale cărui rezultate în examinările de minuție nu se pot pune la îndoială. Minuția și această reticență înaintea creației aventuroase definesc și „cronicile" lui, poate că un vast letopiseț al literaturii extras din imediat pe întinderea a peste jumătate de secol : o prelungă și policromă dare de seamă, niciodată sustrasă sentimentului, căci asemeni predecesorilor lui, Stoica Ludescu și Radu Popescu, acest cronicar de vremi moderne găsea pretutindeni obiect de adorație și de cîrteală, definindu-se cu vioiciune și umplînd pagina de acea indimenticabilă combinație „muntenească" de vorbe mari și de repudieri fără reticență. Însă „cronicarul" era, de s-ar fi văzut mai bine aceasta, un scriitor, știutor în a face caracterologie și „fiziologii" și un memorialist cu o volubilitate incontinentă, spumoasă ca o șampanie preparată „à la roumaine" după metoda clasicizată în Franța provinciei „Champagne".

Și dacă, în curgerea ei impenetrabilă, istoria acestei literaturi va găsi o clipă spre a se întoarce și către opera de care, iată, o lasă acum, pecetluită și întregită de o virstă miraculoasă, Șerban Cioculescu, acel impunător polipticu al criticii românești se va împlini cu încă o trăsătură de preț. „Virstă miraculoasă", da ! Căci de la tînărul cu lavalieră și privire semeață și pînă la patriarhul cu barbă impunătoare și albă, viața lui Șerban Cioculescu a fost și va rămîne însoțitoarea unei întregi literaturi.

O literatură, dar, ilustrînd unitate și continuitate, organicitate deplină cu un proiect interior sălășluind pe sub timpuri și peste ele, exemplificînd o europenitate de popor vechi și stăruitor în geografia proprie, unitară prin definiție și prin postulat. Din Moldova de unde venea George Ivașcu și din Transilvania martirilor rămași în memoria lui Mihai Beniuc, din Țara Românească de la Dunăre, de unde a ieșit, la o clipă „veche" și atît de recentă în cronologia multimilenară a românilor, și Șerban Cioculescu, o cultură cu reazem romanic își adună și își adunase energiile pe care și le va aduna încă multă vreme într-o istorie a umanității unde e loc pentru toți.

Artur Silvestri

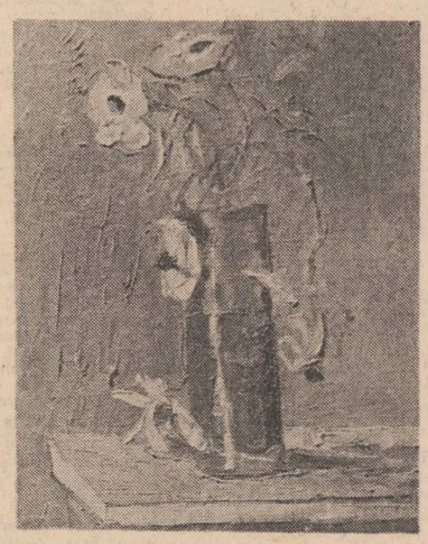

Benone Șuvăilă : „Vază"

POST RESTANT

Și iarăși, în ciuda unora și altora, vom vorbi despre timp. Deci este vară, este cald, iar cînd nu este cald, nu este nici vară. Plouă, cînd plouă, fulgeră și dacă fulgeră, trăznește, ceea ce pe unii îi bucură, iar pe alții îi sperie. Păpădiile au apărut și ele, odată cu trandafirii. Dar cine se mai joacă astăzi cu păpădiile, cine le mai suflă și în ochii cui ? Știm, s-ar putea să se creadă că irosim spațiul și timpul cu astfel de jocuri meteorologice, dar noi nu credem că trebuie să trăim, și să gîndim, și să scriem veșnic încruntați. A sta cu degetul la tîmplă nu înseamnă neapărat că gîndești, doar nu gîndești pe scenă, deși puțină actorie nu strică uneori, cînd vrem să părem mai serioși, nu-i așa ? cînd vrem să-i impresionăm pe naivi, ori cînd ținem să fim „maeștri". Pentru un dialog nu trebuie decît să fim fireștí, sinceri, și dacă se poate, prietenoși. Din păcate, însă, unii corespondenți — e drept, puțini — nu sînt nici fireștí, nici sinceri, dar, mai ales, nici prietenoși. Pe aceștia îi rugăm să nu ne mai scrie, otrava lor fiind atît de puternică, încît ne face rău și la simpla vedere. Este suficient să ne închipuim ce nenorocire este să fii silit să trăiești în preajma otrăvitilor, ca să ni se facă rău. Dar cum nimeni nu ne obligă să stăm de vorbă cu cineva care nu ne agreează, refuzăm, după primele rînduri veninoase, să citim mai departe. Cum nu sîntem doctori, nici nu ne propunem să-i vindecăm. N-au decît să-și închipuie ce vor, chiar și că ar sta în puterea noastră să facem și să desfacem cariere literare. N-au decît ! Noi am recunoscut întotdeauna limitele încercării noastre de a depista în corespondența revistei talente reale, demne să vadă lumina tiparului. S-ar putea să și greșim, au greșit atîția alții înaintea noastră, greșesc încă. Doar cine nu muncește, nu greșește. Desigur, dorim cu toții să greșim cît mai puțin, adică, în rubrica de față, pe cît e posibil, să promovăm ceea ce merită să fie promovat și să descurajăm impostura. Cînd însă impostura se manifestă agresiv, dialogul nu mai are nici un rost. Tăcerea, în acest caz, este cel mai elocvent răspuns.

MARIUS MARIAN BRÎNCUȘ, București. „Vă trimit o schiță, pe care am scris-o după mai multe și îndelungate exerciții de stil, ca să le zic așa, însoțită și de o întrebare : Ceea ce am scris poate fi considerat literatură ?" Nu-ți putem da un răspuns atît de categoric după o schiță de o pagină. S-ar supăra pe noi și colegii dumneavoastră de la școala generală nr. 142. Așa că vă așteptăm în continuare, chiar și ani de zile de-acum înainte. Pînă atunci, o observație : se zice a ieși (a scăpa) basma curată și nu „cu basmaua curată". Nu de altceva, dar, noi bărbați, nu purtăm basmale, oricît de curate ar fi ele.

GH. ACHIMESCU, Alba Iulia

„Stimate poștaș de la restant,

În Luceafărul nr. 25 — 18 iun. '88 Mircea Micu semnează o poezie, a cărei primă strofă m-a fermecat și am continuat lectura. De obicei, dacă primele rînduri (versuri) nu-mi spun nimic, abandonez, deși nu fac bine. În strofa 2-a m-a dezamăgit versul : „Privighetorile cînd îl văd se usucă... nefericită imagine... privighet, uscate ! ! Strofa 3-a și 4-a sînt pe linia frumoasă a lui M. Micu. Dintre colaborat. de la Luceafărul, M. Micu este printre idolii mei, ca și F. Neagu, Al. Zub, V. Mihăescu,... și alte nume care mă încîntă.

Fericită colab. lui Fănică N. Gheorghe (nume nou la dvs.) mi-a plăcut ce a spus despre ultimul Eminescu. Dar să revin la M. Micu ale cărui foiletoane cu scriitorii și scurtele report. din Mongolia le-am reținut cu plăcere. La A. Iulia s-a pus în scenă piesa Avram Iancu jucată de amatori. Aș dori s-o văd jucată de artiștii unui teatru — Sibiu — Turda — Satu Mare...

Dacă admiteți că pe o c.p. se pot exprima păreri despre rev. dvs., eu voi mai reveni. Urmăresc Post Restant și Poșta red. găsind în ele cîte odată și humor care este și el necesar — ca în No de mai sus cu acel aspirant la tipar. De ce nu i-ați dat numele ? ce pierdeați ? Soiul acesta de oameni (dacă al Dvs. e real) trebuiesc puși la punct mai drastic cu tot curajul nu cu menajamente. Pentru mine Luceafărul rămîne o bucurie săptămînală, găsind în fiecare număr ceva și pt. mine".

ROMEO-LIVIU BĂLĂNICI, Iași. „Un om ca într-un vis" este și el un om ca tot omul, nu trebuie idolatrizat, cum faceți dvs. Faptul că Arsenie Mihai — un bărbat frumos și fin, „cu părul lins, o mustăcioară bine înfiptă, buzele mici și o pereche de ochelari de soare cam mărișori pentru aspectul feții ce-l avea" s-a însurat cu o fetișcană de toată frumusețea nu ne-a impresionat de fel. Asta-i soarta bărbaților...

LUCIA UNGUREANU, Cîmpulung. Mai trimiteți, totuși.

GEORGE V. SEVERIN, București. Pe Calea Victoriei la nr. 115 este sediul Uniunii Scriitorilor. Ori, noi nu știm nimic de un locatar, G.V.S., al U.S. După ce lămurim adresa, le lămurim și pe celelalte.

ANA ADINA PETRESCU, București. Învingeți-vă timiditatea și trimiteți piesa de teatru chiar revistei „Teatru".

Iulian Neacșu

NOTĂ

Dintr-o eroare de corectură, unul din grupajele de versuri publicate în numărul trecut al revistei noastre a apărut cu semnătura **Viorel Cosma**, în loc de **Viorel Cozma**, cum ar fi fost corect. Facem cuvenita rectificare.

CUMPĂNĂ

Aşchii

Există obiectivitatea vie, de ordin natural, și obiectivitatea lumii obiectelor confecționate de om. Dacă ne uităm la casa în care trăim, la ușa pe care o deschidem, la masa pe care mîncăm, la mașina de scris ș.a.m.d., formele sînt „mai perfecte" în comparație cu acelea adunate într-o creangă de pom, într-un bulgăraș de pămînt etc. Și unele și altele conțin fragmente ale întinderii, numai că, în cadrul obiectivității de ordin natural, acestea sînt mai puțin chinuite, forme ce nu deformează nimic. Perfecțiunea lor este nesfîrșită prin așezarea în spațiu și timp. Obiectele create de om conțin o perfecțiune limitată. Arta este un obiect superior, cel mai încărcat de subiectivitate, avînd ca lege comunicarea cu obiectivitatea vie, de ordin natural.

II.

„Umbra bătrînului domn de la Mancha
stă proiectată pe zidul odăilor mele —
umbra bătrînului domn, bunului domn
cu scut și cu sabie neagră".

(A. E. Baconsky, „Umbra bătrînului domn")

Din cauza lui Don Quijote, morile de vînt își mișcă aripile pe cîmpia atemporală a mitului. Umbra Bătrînului domn de la Mancha este adierea neobosită care le mină. Ne putem imagina o moară de vînt cu aripi încremenite, într-un aer pietrificat. Cînd galopează spre ea Bătrînul domn, moara începe să-și învîrtească aripile. Poate fi scris un eseu despre superioritatea simbolică a morilor de vînt față de morile de apă. Neavînd cu ele povestea unui Don Quijote care să le ridice exponențial în tărîmul mitului, acestea din urmă aparțin apelor și istoriei.

III.

Există ceva bun, frumos și adevărat ce nu poate fi făcut în numele Patriei ?

IV.

Orice creație e de natură individuală, numai Patria este opera unui întreg popor.

V.

Cu toți oricînd
putem vorbi despre Patrie,
cu Patria vorbim din cînd în cînd.

George Alboiu

POEȚI ȘI CENACLURI

mircea alexandru popa

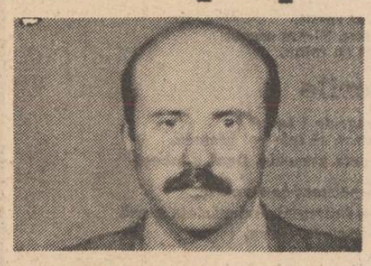

Țara

Mi-ai arătat Dunărea —
„e sora noastră
cea mică",
mi-ai arătat marea —
„e sora noastră
cea mare",
mi-ai arătat
Carpații —
„sunt frații noștri
nedespărțiți",
mi-ai arătat
cîmpia
și-am așternut
culcuș
din foșnetul
aurului,
mi-ai arătat
oamenii —
am întins
palmele,
doine și balade.

Noaptea

Ce vrea de la mine făptura nopții
de ce nu mă lasă acum să scriu
răsună în pădure chemarea bufniței
înseamnă că cineva mai este viu

de cînd a început să-mi încolțească gîndul
îmi dă tircoale, îmi caută vreo vină
lăturalnicele străzi ale creierului meu
așteaptă îndepărtata dimineață lină

făptura nopții știe prea bine
că gîndul prin apropiere se ascunde
exilat în cuibul luminii
așteaptă aici răsăritul sau niciunde

Poemul unei lebede

Năluciri nocturne pictează
Splendoarea-ți de lebădă
este ceasul de ceață
cînd sufletul dorește
dezmierdări foșnitoare

nimic nu-i de prisos
salcia duioasă
buruienile împletite
și pene multe împrăștiate
pe malul fostului lac.

Lanțurile de la Bobîlna

Se povestește că la
Bobîlna
răsculații și-au legat
căruțele între ele
cu lanțuri.

Eu cred că este vorba
despre lanțurile
CARPAȚILOR

Catargul

Ce înalt e-acest asfințit
și sufletul meu atît de însetat
un pescăruș se înalță
drum bun
amintirea mea

alex gregora

Corindă

...cetinele, cetioară...

tînăr spun de arăturile de primăvară
serbări înrămurate cu pămîntul poate salvie
în cupola unui mugure adîncit ca magnetul
alb
descopăr cuvintele precum țăranul din
pietroasa
cloșca și puii de aur ai păsărilor
pun pe dalta oblică a răsăritului
zvicnetul umed — pagini arhaice
roua peste șalele calului
bandajează în tăcere o ardezie verde
tînăr dau semn înainte colinelor
port mîna în foc pe o lespede
în rășinile tremurînd peste un fald
spre zîna germinațiilor
tînăr spun de arăturile de primăvară

Bucolică

găsiți o prispă de țară însemnată
soră roditoare și plină de mlădițe
prin păduri schimbînd chemările cu
porumbei de ceramică
la capăt de orașe
arunc săgeți clătinîndu-mă
drumuri pornite în sus tulburîndu-mă
încît văd patina albastră a fiordului
cînd rugina umezea liniștea
cu oleiu și floarea făinei și mierea
trece prin irișii zeiței iștar
cum trece o cruciadă peste biblioteca lui
assurbanipal
și leoaică jelitoare un butuc de viță
să-mi iasă în cale

April

și prieteni am aflat un cuvînt
anume și potrivit ca într-un pahar vinul
nostru
vă îngădui o căutare la față
pe-o haină de-a mea să odihniți genunchii

și aici vom trăi și rămînem peste noapte
urcăm sfetnici ai mei lumini puține ca
degetele
marea se ascunde în nașterile lumii
de cerul pufos s-ar vrea nedeflorată

va trebui să știți însă vocea călăuzului :
se ridica ușoară la cer ca o femeie tînără
în pupilele căreia se ascunde
ruga întoarcerii acasă.

Luis Buñuel

ULTIMUL MEU SUSPIN

SUPRAREALISM 1929 — 1933

Între anii 1925 și 1929 am revenit de mai multe ori în Spania, întîlnindu-mă cu prietenii mei de la Cămin. În timpul uneia din aceste călătorii, Dali îmi face cunoscut, entuziasmat, că Federico Lorca scrisese o lucrare magnifică, **Dragostea lui don Perlimplin cu Belisa în grădina acesteia.**

— Vreau să-ți fie citită.

Federico s-a arătat reținut. În mod obișnuit, și nu fără dreptate, el mă considera un om destul de elementar, prea necioplit, pentru a aprecia subtilitatea literaturii dramatice. Într-o zi, ducîndu-se la locuința nu știu cărui aristocrat, a refuzat să fie însoțit de mine. În fața insistenței lui Dali, a admis să-mi citească opera. Tustrei ne-am reunit la barul din subsolul hotelului **Nacional**, care poseda compartimente cu pereți despărțitori, din scîndură, ca acelea ce se văd în unele berării din Europa Centrală.

Lorca începu lectura. Așa cum am mai spus, citea admirabil. Cu toate acestea, exista ceva ce îmi displăcu în acea poveste a bătrînului și a fetei, care, la finalul primului act, sfîrșesc într-un pat cu baldachine și perdele, iar din cușca sufleurului iese un spiriduș care spune : „Așadar, onorat public, atunci don Perlimplin și Belisa..."

Eu întrerup lectura lovind cu pumnul în masă și spun :

— Federico, destul. Este o porcărie.

El devine palid, strînge mansucrisul și aruncă o privire spre Dali. Acesta, cu vocea lui puternică, confirmă :

— Buñuel are dreptate. Este o porcărie.

Nu am reușit să aflu cum se termina lucrarea. Trebuie să mă confesez aici că admirația pe care o am față de teatrul lui Lorca este mai degrabă redusă. Viața sa și personalitatea sa întreceau cu mult opera sa care mi se pare adeseori retorică și afectată.

După un timp oarecare am asistat la premiera piesei **Yerma** la «Teatro Español» din Madrid, împreună cu mama, sora mea Conchita și soțul ei. În seara aceea, sciatica îmi producea o asemenea suferință încît trebuia să stau cu piciorul întins peste un strapontin într-o lojă. Se ridică cortina : un cioban străbate scena cu pași lenți, pentru a-i da timp să recite o lungă poezie. Pe pulpele picioarelor poartă cojoace de oaie legate cu șireturi din piele. Nu mai sfîrșește de recitat. Eu, nerăbdător, caut să rezist. Scenele se succed. Începe actul al treilea. Cîteva spălătorese spală rufe lîngă un decor care ne arată un riu. La auzul unor clopoței, ele exclamă : «Turma ! sosește turma !» În fundul sălii, două plasatoare agită niște clopoței. Înfascinat. Întrebările au fost formulate diferiților membrii ai grupului, care, în aparență, răspundeau în toată libertatea și cu francheță. Astăzi lucrul acesta poate să pară trivial, însă atunci acea anchetă — «Unde preferi să faci dragoste ? Cu cine ?...» mi s-a părut extraordinară. A fost, neîndoios, prima în genul său.

În 1928, din inițiativa Societății de Cursuri și Conferințe ale Căminului de Studenți, am venit la Madrid pentru a vorbi despre cinematograful de avangardă și a prezenta mai multe filme : tregul Madrid a găsit foarte originală și modernă această prezentare. Pe mine m-a iritat puternic și am ieșit din teatru sprijinindu-mă de sora mea.

Această pretinsă «avangardă» a întîrziat trecerea mea la suprarealism — și în situația aceasta m-am menținut un timp îndelungat.

Din clipa spargerii geamurilor din «La Closerie des Lilas», eu mă simțeam atras din ce în ce mai mult de forma aceea de expresie irațională pe care o propunea suprarealismul, ca acel suprarealism împotriva căruia în zadar Jean Epstein mă punea în gardă. În publicația **La Revolution surréaliste** apăru fotografia lui «Benjamin Péret însultînd pe un preot» care m-a impresionat puternic. În aceeași revistă s-a publicat o anchetă asupra sexualității care m-a **Antract**, de René Clair, secvența visului din **La Fille de l'eau**, de Renoir, **Rien que les heures**, de Cavalcanti, precum și diferite planuri cu exemple de proiectare în ralenți, ca aceea a unui glonț ieșind lent din teava unei arme. Toată elita madrilenă, așa cum se obișnuiește a se spune, a asistat la conferință, care a avut un adevărat succes. După proiecții, Ortega y Gasset mi-a destăinuit că, de ar fi fost mai tînăr, s-ar fi dedicat cinematografului.

Înainte de a începe conferința, îi spun lui Pepin Bello că momentul mi se părea foarte potrivit, în fața acelui public distins, pentru a anunța deschiderea unui concurs și a indica primul premiu. Însă acel act suprarealist — la fel ca atîtea altele — nu s-a realizat.

În clipele acele, eu eram neîndoios singurul spaniol — din cei care au plecat din Spania — care avea noțiuni de cinematograf. Acesta a fost motivul desigur, pentru care cu ocazia centenarului morții lui Goya, Comitetul Goya din Zaragoza mi-a propus să scriu și să realizez un film despre viața pictorului aragonez, de la naștere și pînă la moartea sa. Eu am compus un scenariu complet, ajutat de sfaturile tehnice ale Mariei Epstein, sora lui Jean. Apoi am făcut o vizită la Valle-Inclan, la Cercul de Belle Arte, unde am aflat că și el pregătea un film despre viața lui Goya. Eu eram dispus să renunț, înclinîndu-mă respectuos în fața maestrului, cînd deodată, acesta se retrage, fără a-mi da nici un fel de sfat. Pînă la urmă proiectul a fost abandonat din lipsă de fonduri. Astăzi pot să afirm : din fericire.

În românește de
Esdra Alhasid

Un destin

La capătul celei mai lungi zile a anului, ca și cum ar fi ales acest promontoriu spre a se lansa către o nouă orbită, existența lui George Ivașcu a schimbat de direcție, părăsind „toate relele ce sunt / Într-un mod fatal legate de o mină de pămînt" și plasîndu-se pe orbita veșniciei culturii române. Urma să împlinească, peste o lună și ceva, 77 de ani, dar destinul i-a grăbit pașii, ca să nu înceapă a scădea ziua, ci să plece în cea mai plină zi-lumină. Spre a adeveri celebra maximă a lui André Malraux : moartea transformă o viață în destin.

Pentru că acest om luminos, cald, generos și neobosit în a servi pe alții pînă la deplina uitare de sine, cu norocul de a-și asocia persoana și numele la aventura măreață și amară a uneia dintre cele mai extraordinare întruchipări ale geniului național, G. Călinescu, a avut în cel mai înalt grad vocația slujirii luminii, în persoana culturii române și a neamului în care s-a născut, acceptînd să se facă luntre și punte, acceptînd orice ar fi părut altuia umilință sau modestie dincolo de limite, acceptînd totul, dacă aceasta era condiția pentru ca această cultură să dobîndească grandoarea pe care i-o intuise, în care credea și pentru care a lucrat pînă la ultima clipă. Era un „genial secretar de redacție" — singurul lui orgoliu, singura ocazie în care acest servitor al geniului, care ni i-a redat pe Arghezi și Blaga și „i-a luminat cu o respectuoasă lampă" pașii lui Călinescu, folosea în legătură cu sine acest cuvînt. Fără îndoială. Dar era cu mult mai mult. Și astăzi, cînd ceasul schimbării fusului orar al existenței sale ne obligă să petrecem cu el în gînd, și să ne rememorăm ceea ce a fost pentru fiecare dintre cei ce i-au stat în preajmă și pentru destinul spiritului românesc, ne dăm seama că omului fermecător și mereu cu zîmbetul pe buze, chiar atunci cînd sufletul îi era lovit și însingerat, îi era rezervată de mult „partea sa de cer" pe firmamentul eternității românești. Că în constelația nemuritorilor timpului său, steaua lui îl aștepta să se aprindă la sorocul ales de parce.

George Ivașcu are o biografie evocată adesea cît timp a trăit — vezi și volumul meu **(Accente și profiluri)**, și acum doi ani, cînd s-a bucurat de o discretă dar sinceră și afectuoasă sărbătorire, la împlinirea celor 75 de ani. Adevărata și marea sa biografie, adevăratul și marele său destin nu au fost însă dezvăluite ochilor noștri decît în ceasul acesta cînd, măsurînd golul pe care-l lasă, ne consolăm contemplîndu-i în deplinătatea ei opera. Opera scrisă, dar și opera cealaltă, care este, ca și la Titu Maiorescu — despre care a dat o monografie de pionierat — mai importantă decît ce a așternut pe hîrtie.

Această biografie se împarte clar în două etape, despărțite de o experiență limită, de un fel de probă inițiatică așezată în ajunul meritatei înălțări la o nouă treaptă de slujire a idealului. În prima etapă, el a fost un „strălucit secundant" (brillant segond, cum spun francezii în asemenea cazuri) al geniului călinescian în ascensiune, cu binecunoscutele peripeții : a fost „arcul de cesarnic" al **Jurnalului literar** și a participat totodată la pregătirea acelei visate revoluții, a acelui vînt măturător de turpitudine și gunoaie, pe care, într-o clipă de minie, îl invocase de la istorie pînă și tradiționalistul Nicolae Iorga, exasperat de carnavalul irresponsabil și sinucigaș al societății românești interbelice. Dar nici Ivașcu, nici Călinescu și nici atîția alții, care nu lucrau pentru nimic și pentru nimeni altcineva decît pentru poporul nostru și pentru mai buna lui viață și mai luminoasa lui prezență pe scara valorilor universale, nu prevăzuseră eventualitatea ca revoluția ce urca legic din toate componentele realității românești, și a fost realizată împlacabil la 23 August și imediat după aceea, să fie interferată și cu altfel de experiențe, străine spiritului național. George Călinescu era scos, mai întîi teoretic, apoi practic, în afara posibilităților de a mai acționa asupra noilor generații și asupra conștiinței românești, și era închis în colivia de aur a institutului ce-i poartă acum numele. Lui George Ivașcu i s-a rezervat proba supremă. El a luat drumul locului de intimidare care a rămas, multă vreme, simbolul acelui timp.

Dar printr-o justițiară simetrie a istoriei, timpul s-a dublat cu mișcarea inversă, de treptată și nespus de abilă și dificilă recuperare. Începutul l-a făcut — dreptate a dreptăților — cel pus în cîrligele „Criticei criticii". Apariția romanului **Bietul Ioanide** făcea începutul acelei treptate și epopeice **reconquiste**, încă nescrisă ca axă a istoriei noastre contemporane, care va culmina cu **Congresul al IX-lea**, eveniment pe care autorul **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent**, nu l-a mai apucat.

După apariția **Bietului Ioanide** (care a provocat imediat previzibile furtuni !) al doilea eveniment, cu implicație și rezonanță literalmente istorică, a fost reintoarcerea lui Ivașcu. Cei ce aveam pe atunci douăzeci de ani, „generația 60", ne aducem aminte de frisonul prelung de speranță care a străbătut întreaga lume culturală românească la vestea „Ivașcu a venit". Nu era o simplă revenire din bolgiile dantești, ci, am putea spune, era semnul făcut colectivității naționale prin soarta unui om. Și nimeni nu s-a înșelat, atunci, asupra semnificației lui, după cum nu s-a mai putut înșela (de șoviăse o clipă) atunci cînd George Ivașcu a fost pus să conducă exact revista în care fusese întreprins, cu șase ani în urmă, asasinatul civic al genialului său maestru.

Din acel moment începe marele destin al lui George Ivașcu, omul prin excelență — și primul — al „Reconquistei" culturale ce se va desvălui, la ceasul potrivit, a fi fost prodromul și întîia ipostază a celei politice, la fel ca pe vremea pașoptiștilor. Apăruse în prim planul scenei Tudor Arghezi, apăruse **Faust** în traducerea lui Lucian Blaga, semnează din nou cu numele său P.P. Panaitescu (ediția cronicii lui Grigore Ureche) și iese de sub tipar volumul I din **Moromeții**. Dar evenimentul crucial, care consacră noua etapă ce se deschisese și prin care geniului național i se oferă șansele de a cîștiga în meciul purtat, un timp, cu mîinile legate, a fost neîndoielnic inaugurarea „Cronicii optimistului" în paginile **Contemporanului**, condus de George Ivașcu. Este actul de istorie culturală ce transformă pentru aproape două decenii publicația bucureșteană în nava pilot a culturii românești, pe puntea căreia căpitanul și cîrmaciul și fochistul George Ivașcu va cuceri orizonturi deschise și curate.

Ce a fost „Cronica optimistului" nu numai pentru generația noastră, ci pentru toate generațiile care așteptau ziua de vineri ca pe o sărbătoare a sufletului și a minții, pînă ce condeiul care deja căzuse în noaptea din ajun a semnat pentru ultima oară, o știm, o mai ținem minte. Iar noile generații cu greu își pot imagina basmul făcut din atîtea întunecimi și totuși atîtea izbînzi care a fost biografia generației din timpul acela. Călinescu și-a încheiat destinul tocmai atunci cînd se deschidea o nouă eră istorică și spirituală. Pe tot acest drum, timp de un deceniu — deceniu hotărîtor pentru tot ce a urmat — zi și noapte mărșăluise lîngă el „cu respectoasa lampă" evocată recunoscător în discursul rostit sub bolțile Academiei la împlinirea a 60 de ani, George Ivașcu. Izbînda călinesciană implicase neștiute eforturi, infinite diligențe, nespuse strădanii ale plutașului de pe Bistrița, obligat să poarte prețioasa încărcătură prin Toamcele vremii.

Dar George Ivașcu a reușit să creeze, cît i-a fost redactor șef, nu numai cea mai bună, cea mai importantă și cea mai influentă revistă românească a jumătății a doua a secolului nostru, aceea care-i va conferi gloria tuturor marilor ziariști și făcători de reviste cu destin istoric din cultura noastră, de la Eliade și Barit, la Iorga și Călinescu, ci tot lui îi va reveni misiunea de a reda învățămîntului românesc de istorie literară fața lui normală, scoasă de sub imperiul anecdotei și glumelor amare. Numirea sa în fruntea catedrei de la care fusese alungat George Călinescu a fost un gest tot atît de simbolic precum aducerea în fruntea revistei **Contemporanul**. Lui i se datorează renașterea acestei catedre și cariera universitară a unei întregi pleiade de istorici literari și critici. În spatele fiecărei noi numiri rămîneau nescris, un roman, și dacă profesorul și-ar fi scris memoriile, povestite citeodată noaptea tîrziu, ele ar fi fost incredibile. Poate că le vor scrie, în locul lui, cei care îi datorează atît. Căci poate nici un „factor cultural" din epocă nu a îndatorat atît de mulți inși și nu le-a cerut atît de puțin pentru multul ce l-a făcut pentru ei.

George Ivașcu l-a readus pe G. Călinescu în Universitate, pentru ca să beneficieze de norocul, cu nimic înlocuibil, al spectacolului marii personalități, al prezenței vii a geniului. Și tot lui Ivașcu se datorește reintrarea, pe poarta din față, a lui Lucian Blaga în templul de unde fusese ostracizat, ca și Arghezi, spre a lăsa loc liber lui A. Toma și altora, striviți de vecinătatea lui. El a făcut un dar neprețuit, ca șef de catedră noilor generații, restabilind, totodată, demnitatea reîntregită a geniului românesc.

Dar în loc de recunoștință, multora li s-a părut la un moment dat, prin 1966, că „Maurul și-a făcut datoria" și prin urmare ar fi bine să plece, să le lase locul cucerit și să se ocupe numai de „gazetăria "lui. L-am cunoscut tocmai atunci, datorită unui prieten cu mult mai tînăr, pe care-l văzusem crescînd de copil într-un cartier al Bucureștilor unde și eu îmi purtasem pașii prin adolescență și prima tinerețe. Îl adora pe Ivașcu, lucra la **Contemporanul** și mi-a povestit necazurile, jignirile și mai ales cabala căreia îi era țintă. Mi-a vorbit totodată despre proiectul de a da o mare istorie a literaturii române adusă la zi cu orizonturile și ritmul epocii deschise de Congresul al IX-lea. Și m-a dus la el. A fost una din acele întîlniri care hotărăsc destinul unui om, cum nu mai avusesem în viața mea decît în februarie 1960, cînd profesorul Alexandru Piru m-a prezentat academicianului Alexandru Rosetti.

O după amiază întreagă ne-a permis să descoperim că bărbatul care avea pe atunci anii mei de acum și tînărul care-și termina a doua facultate la 33 de ani sînt de fapt o singură ființă, vibrează în același timp la istoria noastră ce luase un curs epopeic, iubesc cu aceeași patimă și văd cu aceiași ochi măreția culturii române, trecute, prezente și viitoare. Am pornit, astfel, împreună, la o aventură în care-și mai asociase încă doi-trei prețioși colaboratori, precum și pe Viorica Palenciuc, însuflețită și tiranică redactoare, în stare să smulgă manuscrisul direct din creierul autorului, pe Gogu Popovici tehnoredactorul ce ținea piept fenomenalului tehnoredactor și regizor care era „Profesorul" — cum îi spuneam toți. După trei ani apărea primul, — și din păcate ultimul — volum din **Istoria literaturii române**, care se oprea în 1866, nu fără un tîlc adînc. George Ivașcu era un pașoptist și nu un maiorescian, deși a scris și despre Maiorescu și despre Gherea cu competență și profunzime. Ținuse să dea cartea dăinuirii și renașterii unui popor prin cultura sa, fiindcă se părea că ea corespunde exact momentului istoric pe care-l trăia țara întreagă între 1965 și primăvara lui 1969 cînd a apărut, căzînd ca o bombă peste toate planurile celor ce-l pensionaseră prematur din cultura română.

Istoria literaturii române — care a fost așezată, la apariție, de mai mulți dintre cei peste 25 de recenzenți, alături de sintezele similare ale lui Iorga și Călinescu — rămîne, fără îndoială, alături de acțiunea să culturală și didactică, evocată mai înainte și de „Seria Ivașcu" a **Contemporanului**, capodopera indiscutabilă și probabil nemuritoare a celui ce și-o ia cu sine, astăzi, la plecare, în veșnicie. Este prin excelență cartea în care s-a investit întreg și s-a dezvăluit în ceea ce avea mai caracteristic — o uriașă iubire și un devotament pînă la jertfă pentru neamul și cultura română. O tot atît de uriașă deschidere către universal, către aerul înălțimilor spirituale ale omenirii întregi, deprinsă în preajma celui mai citit și mai departe văzător istoric literar și critic român, celui care a crezut și a demonstrat primul că „avem o strălucită literatură, de mulți invidiabilă".

George Ivașcu s-a simțit dator să realizeze ceea ce rămăsese în alb la Iorga și Călinescu : demonstrarea „sincronismului" culturii române cu marile curente de cultură ale Europei, adică nu numai valoarea intrinsecă universală a creațiilor ei majore, ci și „respirația" europeană, universală a geniului românesc, ceea ce și explică reușita lui.

Atunci, între moloz și zidărie, zbătîndu-se cu materia rebelă spre a croi o nouă față culturii române, corespunzătoare sufletului de azi al neamului românesc, am descoperit și am simțit măreția acestui om modest, care îți reteza orice elogiu cu un „bea mai bine paharul ăsta pe care ți l-am umplut mai mult cu sifon și, la treabă !"

Îmi amintesc cum, auzind că profesorul Alexandru Elian ținuse o conferință înnoitoare despre barocul românesc și înnoise totodată imaginea lui Dosoftei, dar că amînă, ca de obicei, la calende, publicarea ei, m-a instruit să-l „informez" că cineva vrea să-i ia înainte cu publicarea versurilor descoperite (întîmplător nu greșeam !) și că revista **Contemporanul** îi ține la dispoziție o pagină întreagă spre a-și adjudeca prioritatea. Așa a apărut **Dosoftei-poet laic** din care a ieșit apoi ca din **Mantaua** lui Gogol toată moda barocului cultural românesc. Deși se uită originea și nu este citat tocmai acela care a valorificat imediat noutatea profesorului Elian. Este doar un exemplu. Cititorii cărții vor descoperi, cu uimire, multe altele.

Dar ceea ce a covîrșit, poate, în personalitatea lui George Ivașcu a fost minunata lui disponibilitate pentru un sentiment atît de rar : al prieteniei. S-ar putea scrie un elogiu al prieteniei în stil clasic numai povestind despre George Ivașcu. Nu am văzut un om mai dispus să se estompeze în umbra unor prieteni de aceeași generație, să-i slujească pînă la periclitarea propriei situații, numai în virtutea acestui sentiment, deși era evident că drastica selecție a timpului îi destina pe ei neantului, și pe el nemuririi. Cît privește afecțiunea pentru tinerii ce aspirau la o carieră sau un destin în cultura română, și pe care-i descoperea în stare să-și realizeze aspirațiile, George Ivașcu este al treilea — dintr-o serie inaugurată de Maiorescu „făcător de oameni" — meserie atît de rară tocmai fiindcă cere o conformație specială a întregii ființe. În preajma lui cel mai modest debutant cu o strelice de talent se simțea important, iar ziua cînd era invitat a păși pragul redacției intrate în mitologia vremii era o consacrare.

Simpla prezență în preajma lui George Ivașcu era un privilegiu, un dar al vieții, o bucurie care explică, de altfel, devotamentele, pînă la autodistrugere, ale celor ce i-au fost colaboratori decenii în șir, trăgînd umăr la umăr cu el la greaua căruță a unei publicații, într-o cultură ce are atîta nevoie de acest lucru.

Nu era însă numai dascălul de gazetărie, inegalabil, care prin simpla mișcare a condeiului pe manuscrise, aruncînd „sterilul" și scotînd la lumină grăuntele prețios, te învăța cum să scrii în viitor ; nu era numai acea căldură sufletească de neuitat, strunită cu ironie și autoironie, cu un fel de cinism jucat, de sub care simțeai însă irepresibilul sentimentalism moldav ; ci erau, mai presus de toate, energia teribilă și diplomația infinită cu care se pornea în acțiune, pulverizînd obstacolele, ocolind abil veto-uri previzibile, punîndu-se chezaș pe sine spre a angaja un nou mecanism al producției, spre a netezi drumul. Niciodată nu a cheltuit George Ivașcu pentru sine a zecea parte din ce a făcut pentru o întreagă generație, cu care a populat ceea ce amenința să devină un pustiu, sau o populație intelectuală monocoloră. Cîndva, într-o zi, de i se va alcătui și lui un volum de felul celui consacrat recent lui Blaga de Ionel Oprișan, va reieși statura acestui om care ne-a părăsit spre a-și lua locul pe boltă, alături de toți ai săi, de care a fost atît de legat, și cu care i se cuvine să împartă ceea ce le este hărăzit. Alături de Arghezi, de Sadoveanu, de Călinescu, de Blaga, dar și alături de toți cei cărora le-a redat o nouă viață în cartea sa.

Dacă există o mîngîiere, atunci cînd te desparți de un om ca George Ivașcu, un om căruia, personal, îi datorez și cel mai rar lucru de pe lume : cîteva clipe de deplină fericire umană, după acelea ale copilăriei, clipe din acelea care te fac imun în fața temerii de moarte, fiindcă, după ce le-ai trăit, pot umple singure o viață, atunci această mîngîiere, în cazul de față, este una singură — că șocul mutării sale pe orbita veșniciei culturii române este semnalul ce ni se dă spre a-i descoperi, în sfîrșit, grandoarea. Grandoarea acestei existențe și grandoarea acestui ins ce a făcut totul să și-o ascundă cît a fost cu noi, într-un zîmbet universal-seducător. Destinul l-a chemat la sine cînd bărbatul frumos și de o energie inepuizabilă se mai putea citi încă pe fața celui ce atingea vîrsta patriarhilor. Cu puțin timp în urmă, cineva îmi povestea că l-a întîlnit marcat de melancolia posibilului declin. Poate că singur a făcut semnul, modelîndu-și — privilegiu rar, dat numai celor aleși ai sorții — ultima clipă, ca pe o apoteoză.

Dan Zamfirescu

DIN POEZIA AMERICANĂ

ROBERT CREELEY

Pe numele său adevărat David Gray, profesor la Catedra de poezie și literatură la Universitățile din Buffalo și New York, poetul Robert Creeley este o fire profund romantică, verbul său se încarcă de o magie anume, iar visul este purtătorul mesajelor umane, ale abisalei condiții omenești mereu sub semn de întrebare. Un spirit vizionar, oracular trăindu-și poezia și viața cu o satanică inteligență, experimentînd faustic pe fiecare cuvînt al său, împovărindu-l de har și multiple veșminte semantice, Robert Creeley este un gravor unic în sintaxa limbii engleze; unul din marii poeți ai secolului XX, un continent liric nou și mereu înnoitor.

Corbul

Mă urăște pentru că nu-l mai hrănesc
negrul corb întemnițat în cușcă.

De acum înainte nu mă interesează viața lui
întrucît l-am ucis.

L-am lovit peste cap cu bățul acesta
și nu mai am de cine să rîd.

Boala este o dihonie a cîntei,
oricum ea nu are nevoie de iscusință.

Rugăciune

Binecuvîntă
acel ceva infim
dar nesfîrșit
și tainic

înăuntrul lui simțurile
alcătuiesc lucrul
în firescul lui ;

simțămînt pentru unul anume
atît de mic și tare tainic.

Muzica apei

Cuvintele sînt o răpitoare muzică.
Cuvintele-s oglinzile apei.

O limpezire sonoră
muzica riului

pentru bărci,
păsări și frunze.

Ele își caută un loc
pentru hrană și tihnă

n-au nici un înțeles,
nici o țintă.

Cutia

Pentru John Chamberlain

Trei laturi,
patru
ferestre. Patru

uși, trei
brațe.

Tablou

O căsuță
cu
ferestre cît ochii.
Aristocrate
alunecări
pe scundele tărmuri
ale riului.
Doi arbori
de un verde crud —
inalte sensuri ale ograzii,

apoi albastra cerime
și stearsă lumină
prin nori.

N. Gadonschi : „Ceramică"

Flori

Amintește-ți drumul
bănuiește-ți primul culeuș
cu tot trupul tău
numai umblet —

aparente focare
în conștiință. Ele
veghează lumea

tîrziu venind către mine

dar le simt cu atît mai vii și
curate.
Mie — dăruindu-mi cîmp de idei
ajuns în groapă înaintea ta
ritualic după răbdarea florilor.

Piesă

Unu și
unu, doi,
trei.

Pasărea

Ce mi-ai șoptit
eu n-am bănuit —
ea a spus că a zărit
o mică pasăre, a zvonit.

Unde este.
În copac, ai rostit,
ah, el a spus. Si-am crezut
c-ai vorbit cu mine.

Afacerile

A fi în dragoste-i la fel
plecării afară să înțelegi vremea.
Nu-mi repeta greșeala. Dacă o iubești

cum și ea pătimaș te rivnește,
uită ce s-a întîmplat, îndepărtata sansă
arzînd în propriu-ți rug.

Pentru indian trocul a fost
o înțelegere a subzistenței.

Ciudate recorduri.

Dacă tu

Dacă tu te-ai fi dus să faci rost de un ciine
ce soi de animal ai fi vrut pentru mine ?

Un ciine-n mătăsoasă blană-moale, o găină —
pene și blană să se repete în vină.

Cînd soarele coboară și crește întunerie
am văzut un animal în parcul sferic,

adu-l acasă ,mie să mi-l dai —
am văzut animalele tăiate-n două, tu sperai

ceva moale minunat, nesperat, grijuliu —
forma unui obicei vicios de viu

ca să poți lungi urechi să mai ai
în chip de iepure de casă să mai stai.

Mort. Murit. Voi muri. Vreau.
Dimineața, în miezul nopții. Te-am întrebat

dacă te duceai să faci rost de un ciine
ce fel de animal ai fi vrut pentru mine ?

Prezentare și traducere
de Ion Iuga

UN POET - O LUME

Imant Ziedonis

● Imant Ziedonis (n. 1933) face parte dintre poeții letoni ai generației de mijloc. De mai bine de două decenii, poetul de la Riga s-a impus pe plan unional și este în unanimitate considerat cel mai important poet din Letonia, după Jan Rainis. Tema predilectă a poemelor lui Imant Ziedonis este spațiul baltic cu nenumăratele sale mituri și drame. Cînd vorbește despre lumea reală a veacului nostru, poetul leton este vitalist și vădit interesat de evoluția gîndirii poetice contemporane.

Semințe celeste

Semințele celeste cu ultima lumină,
Intruna bat în ochiul de fereastră
Și așteptăm cu norii să ne vină
Străbunul crez și cu vechimea noastră.

Lumina fuge iar, mai slabă, mai subțire,
Doar un grăunte cade și pilpiie în pripă
Și iar din el pornește roi de fire
Și iar lumina noastră pe noapte se-nfiripă.

⁂

Iertați-mă că mai trăiesc,
Iertați-mă că mai respir profund,
Iertați-mă că încă mai plutesc,
Că nemișcat nu zac la fund.

Puteți să-mi faceți iarăși vină,
Că nu știu să păsesc cu turma,
Că nu știu prin călduța tină
Să-mi las și eu mizeră urma...

⁂

Cui folosește jalba asta tristă ?
Te du cu tot cu jalba asta tristă.
Aicea într-un glas suspină toți la rînd,
Vino cu noi și zboară întru același gînd
Și dă-ne ușurință și cale pentru zbor
Și o să vezi cum zările ne dor.
Nu suspina ! Noi le avem pe toate
În asprul rai cu toatele pe roate.
Sfințește-ne doar cu tăiș de brici,
De nu, mai bine nu veni pe-aici.

⁂

Noaptea pe stînca abruptă
Se cațără corăbii la rînd,
Spre cocioaba de scînduri,
Cu lup de mare dormind.

Pentru cei ce ne dormim nopțile,
Faptul ar trece neobservat,
Dacă pe lanțuri de ancore
N-ar atîrna caravele.

Diminețile ne dau la vedere,
Dinți ascuțiți de stîncă,
Ancore prinse de ei,
Corăbii spînzurate pe fiorduri.

Abia acum înțelegem,
Că noaptea caravelele urcă
Pe stînca abruptă și rece,
Spre căpitanul bătrîn.

⁂

Nu știu ce piatră proastă sînt.
De m-au zvîrlit în geam străin.
În altul voi cădea curînd,
Ca din senin.

Nu știu ce piatră proastă sînt,
Căci iarăși sînt în pumn străin,
Blestem și ură simt în vînt
Și cupa cu venin.

Și Doamne sînt fără de grai,
Nici tu protest, nici tu suspin
Și iarăși în cumplit alai,
Ajung în geam străin.

Prezentare și traducere
de Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

● **NOUL VOLUM DE POEZIE AL ARTISTULUI POPORULUI, JAN PILAR,** din R. S. Cehoslovacă, apărut în prestigioasa colecție „Poezia cehă" se numește „Galerie particulară". „Tablourile" expuse în această galerie au fost strînse de autor într-o întreagă viață de poet. Cu alte cuvinte, o retrospectivă de poezie. Pentru colecția expusă în acest volum este caracteristic faptul că au fost evitate falsurile, adică poeziile care produc efect la prima lectură. Poezia gesturilor plane nu și-a găsit locul în acest volum, al 21-lea în ordine cronologică al poetului.

„Galeria particulară" demonstrează că Jan Pilar nu este adeptul abstracționismului, poezia sa fiind plină de „pomi și culori și de vieți", plină de reflecții filozofice inspirate de lucrurile cele mai simple. Poeziile ne poartă prin locurile dragi inimii poetului : lacurile mazuriene, țărmurile Balticei, plajele însorite ale Mării Negre. „Tablourile", „portretele" și „schițele" ultimei părți a volumului realizează un autentic „autoportret" al poetului.

Volumul este dominat de arta echilibrată a portretului și a mărturisirii deschise și expresive, Pilar fiind cîntărețul elementelor fundamentale ale vieții, fără a fi înclinat să soarbă din paharul ideilor false. Poetul nu se izolează de întrebările și problemele care neliniștesc din ce în ce mai mult lumea în care trăim, nu se hrănește cu iluzia că ar fi posibil să găsească centrul de greutate al siguranței în izolare, în centrul propriei ființe.

„Galeria particulară" are ferestrele larg deschise spre toate cele patru zări. Cel care citește această „galerie" a lui Jan Pilar se va putea mîndri că a asistat la un vernisaj de excepție...

● **ÎN CADRUL EXPOZIȚIEI „DOUGLAS COOPER ȘI MAEȘTRII CUBIȘTI"**, organizată recent la Berna, în Elveția, vizitatorii au avut ocazia să facă cunoștință cu o interesantă colecție de desene și acuarele ale lui Pablo Picasso. Dar nu atît lucrările lui Picasso au stîrnit senzație, cît faptul că o parte dintre exponate au lăsat să se identifice una dintre marile iubiri ale marelui artist plastic. Este vorba despre Gabrielle Lespinass, de 27 ani, născută Depver, Lespinass fiind numele viitorului ei soț, pictorul american Herbert Lespinass.

Cei doi s-au cunoscut la Paris în anul 1915, în perioada cînd prietena pictorului, Eva Gouel, se îmbolnăvise grav de tuberculoză. „Viața mi s-a transformat într-un infern — îi scria pictorul Gertrudei Stein. Eva este din zi în zi mai bolnavă și se află în spital de peste o lună. Aproape că nu mai lucrez, nu fac altceva decît să mă duc s-o vizitez, iar jumătate din vreme mi-o petrec în metrou". În acest puțin timp care-i rămînea, Picasso a pictat-o pe Gabrielle, aceasta ascunzîndu-și cu grije portretele. Același lucru l-a făcut și cu acuarelele reprezentînd interioare provensale pe care pictorul i le-a dăruit cu dedicații de dragoste.

La 14 decembrie 1915, Eva a murit, și este de presupus că cei doi nu-și mai ascundeau legătura. Lucru ciudat însă, Picasso s-a mutat din Montparnasse în cartierul Montrogue, pierzînd astfel legătura cu Gabrielle. Aceasta s-a căsătorit în anul 1917 cu pictorul american amintit. Picasso căsătorindu-se trei luni mai tîrziu cu dansatoarea rusă Olga Kochlova.

Gaby Lespinass a început să vîndă din tablourile pictate de fostul ei prieten din tinerețe la începutul anilor '50, străduindu-se să șteargă dedicațiile pictorului. Lucrările lui Picasso au fost cumpărate de colecționarul american Douglas Cooper. Picasso s-a întîlnit ultima dată cu Gabrielle Lespinass nu în anul 1916, ci în 1968, după cum ne asigură prietenul său Pierre Daix, într-o vilă din Saint-Tropez. La întîlnire au venit trei femei, toate în jurul a 80 de ani, dar pictorul nu a mai recunoscut-o pe cea care îl fascinase la început de secol...

● **UNUL DINTRE FILMELE CARE ÎN CURSUL ANULUI 1987** s-au bucurat de cel mai mare succes pe ecranele cinematografice americane și ale Europei occidentale a fost coproducția americano-australiană „Crocodilul Dundee". Este un film plin de secvențe vesele, care însă are și momente de meditație în special asupra diferenței de mentalitate a omului de la țară, „din natură", cum se spune în film, și cel dintr-o mare așezare urbană. Cele două părți ale filmului exprimă foarte clar acest lucru : prima se desfășoară undeva în interiorul nesfîrșitelor australiene, unde ziarista americană Sue se deplasează pentru a-l cunoaște pe vînătorul de crocodili (de aici și denumirea filmului). Cea de a doua parte se derulează la New York, unde Dundee o urmează pe fermecătoarea Sue, de care se îndrăgostește ca în... filme.

Ajunși aici, realizatorii filmului pun în lumină contrastele sociale ale celui mai cunoscut dintre orașele americane. Pe de o parte vedem hotelul superluxos unde trage eroul nostru, mediul în care se învîrtește logodnicul lui Sue, un potentat, seratele exorbitante la care Sue îl invită și îl însoțește cu ostentație. Reversul medaliei este reprezentat de lumea plină de griji și neajunsuri a populației de culoare, a prostituatelor. În felul acesta filmul — care se bucură în continuare de mare interes din partea spectatorilor — se dovedește a fi ceva mai mult decît sloganul de pe generic, „o comedie aventuroasă". Prin oglindirea vieții de mizerie a ghettoului newyorkez, realizatorii filmului se înscriu printre cei care se opun inegalității rasiale, militînd pentru bună înțelegere și cooperare între oamenii de diferite culori.

● **— CREDEȚI CĂ RELAȚIILE DIN FAMILIE, DIN CĂSNICIE REFLECTĂ ÎN VREUN FEL RELAȚIILE DIN SOCIETATE ?** a fost întrebat marele scriitor american John Updike.

— Relațiile dintre bărbat și femeie și, în special relațiile din căsnicie au trecut în ultimii să zicem cincizeci de ani prin prefaceri furtunoase. În acest spațiu — raportul dintre bărbat și femeie — se concentrează aproape totul despre ceea ce merită să scrii. Pentru mine aproape tot ce se află în afara acestui raport nu este interesant. Aș spune că relațiile din viața de familie cunosc o anumită coroziune, o anumită impuritate. Așa se întîmplă în multe părți de lume, dar de aceasta nu pot fi învinuiți scriitorii. Forțele care contribuie la impurificarea relațiilor interumane, în cazul de față relațiile din familie, din căsnicie, țin de mecanismele societății. De aceea, cred că viața de familie și relațiile interumane nu au fost nici în vremurile trecute pure și că fiecare generație a avut, din acest punct de vedere, greutățile ei. Conflictele dintre sexe apar ca urmare a unei polarități biologice, dar sînt determinate și social. Am impresia că eu, ca scriitor, cunosc cel mai bine aceste aspecte ale vieții. Nu mă pricep la război, nu mă pricep la politică, nu am făcut niciodată o muncă utilă concretă. Eu cunosc viața familiilor americane și despre asta scriu. Și este destul de scris. Încă din timpul generației părinților mei s-au produs schimbări care nu au fost descrise, de aceea ambiția mea de scriitor este să descriu aceste transformări. Nu cred că simpla descriere a fenomenelor din căsnicie, a relațiilor dintre bărbat și femeie poate schimba aceste fenomene și relații. Chiar dacă descriem și arătăm adevărul gol-goluț el nu se transformă de la sine în realitate. Dar dacă arătăm oamenilor acest adevăr, ei pot deveni mai înțelepți, mai atenți. În felul acesta, prozele mele, chiar dacă într-o mică măsură și în timp limitat, îi ajută pe oameni să înțeleagă anumite lucruri și să fie mai atenți.

● **ERICH KASTNER (1899—1974),** născut la Dresda, distins în anul 1957 cu Premiul Büchner, este cunoscut cititorilor noștri ca prozator și publicist de recunoscut talent. Cărțile lui pentru copii au fost traduse în multe dintre limbile pămîntului, la fel ca și romanele sale umoristice și satirice.

Din păcate, poezia sa este puțin cunoscută în afara spațiului de limbă germană. Poeziile lui sînt adresate marelui public, ele sînt sarcastice, ironice și melancolice, inspirate din trăirile proprii, dar și din atmosfera epocii care a urmat primului război mondial. În ele răsună — poate ca nicăieri în poezia altor poeți interbelici — ecourile cabaretelor berlineze din anii '20. Poezia lui Kastner, redescoperită nu demult în spațiul germanic, este plină de paradoxuri, cu un ton direct, fără compromisuri. Ea exprimă sentimentele generației lui Kastner, care a trăit tragediile celor două conflagrații mondiale, dar, în pofida acestui fapt, ea este numai aparent pesimistă, sceptică. Creația poetică a lui Erich Kastner se constituie într-o chemare de a trăi demn, iar prin perceptele sale morale, prin apelurile la rațiune sănătoasă, este astăzi mai actuală ca oricînd.

● **PIERDEREA SERVICIULUI ESTE CEA MAI MARE NENOROCIRE PERSONALĂ,** susține scriitorul francez Olivier Todd în romanul său „La balade du chômeur" (Balada șomerului), apărut la editura pariziană **Grasset.** Eroii romanului lui Todd, critic ardent al moralei societății occidentale contemporane, lucrează, mai bine zis lucrau, într-o întreprindere financiară din Paris. Eroul principal este Robert Gonnay.

Zi după zi, în capitole purtînd numele lunilor, din luna mai pînă în februarie, urmărim degradarea pas cu pas a mîndriei eroului, a șomerului din Franța contemporană, unde șomajul a devenit o problemă națională. Încet-încet, Robert se situează în afara lumii reale, el își inventează și își organizează un microspațiu al său în care — exclus de societate — se autocondamnă la o viață austeră de cazarmă. Prietenii și cunoscuții nu reușesc să retușeze eroului sentimentul de inutilitate, de frustrare și de inferioritate, conștiința lui este bîntuită de stări de halucinație. Singura soluție ar fi să meargă din nou la lucru, dar unde ? Robert are o vîrstă după care patronii nu se mai prea dau în vînt : patruzeci de ani. La patruzeci de ani un om sau are o funcție sau nu o are, cale de mijloc nu există. Cine are nevoie de niște merite trecute...

Romanul lui Olivier Todd, un profund studiu psihologic asupra șomajului, nu are un happy-end, nici nu sfîrșește cu tragedia eroului. Autorul îl lasă pe Robert Gonnay la marginea disperării, fără a da un verdict.

● **ÎN ANUL 1986, CU OCAZIA CELUI DE AL XX-LEA CONGRES AL I.B.B.Y.** (Asociația internațională a cărții pentru copii și tineret), care a avut loc la Tokyo, concernul de presă Asahi Shimbun a fondat „Rising Sun Prize (Premiul soarelui răsare). Potrivit regulamentului, Premiul se acordă anual de către un juriu internațional, pe baza recomandărilor secțiilor naționale afiliate la I.B.B.Y.

Dotat cu o sumă importantă, premiul se distribuie cu prilejul deschiderii Tîrgului internațional de carte de la Bologna (Italia) și este destinat unor colective sau instituții pentru activitatea lor excepțională în domeniul dezvoltării și răspîndirii literaturii pentru copii, urmînd ca suma respectivă să constituie un sprijin material important în activitatea viitoare a celor premiați.

Pentru prima dată, „Rising Sun Prize" a fost decernat în anul 1988. Juriul a avut de ales dintre 15 propuneri și, în cele din urmă, premiul a fost acordat lui „Banco del Libro" din Venezuela, o instituție particulară, fondată în anul 1960 din inițiativa unui grup de femei animate de dorința de a contribui la îmbunătățirea situației necorespunzătoare a manualelor școlare. Un alt scop urmărit de „Banco del Libro" este cel al aprovizionării bibliotecilor școlare cu cărți din toate domeniile, precum și realizarea unei rețele naționale de biblioteci școlare, în special în mediul rural, și a unor minibiblioteci școlare la periferiile orașelor.

„Banco del Libro" intenționează să fondeze un centru de documentare al literaturii pentru copii din țările Americii Latine. Fundația mai are și alte planuri menite să conducă la răspîndirea literaturii pentru copii și tineret, în condițiile în care părinții acestora, din evidente motive materiale, nu le pot pune la dispoziție cele necesare.

● **SEZONUL CINEMATOGRAFIC ÎNCEPE ÎN ITALIA ODATĂ CU FESTIVALUL INTERNAȚIONAL** al filmului de la Veneția și se sfîrșește la venirea verii, adică la o lună după Festivalul filmului de la Cannes. Vara se face deci bilanțul cinematografiei italiene. Ce a adus nou filmul italian în ultimul sezon ?

Mai întîi — ne asigură criticul italian de cinema Fabiomassimo Lozzi — o renunțare la comedia italiană tipică, care în ultimele decenii a reprezentat cca. 80% din producția de filme a Italiei. Este vorba de comedia stereotipă, pe care spectatorii italieni o ignoră astăzi. Întreaga generație vîrstnică a comicilor italieni — Alberto Sordi, Celentano, Paolo Villagio, Nino Manfredi, Monica Vitti — face față tot mai greu unor tineri comici foarte talentați, între care se remarcă Christian de Sica, fiul marelui regizor, Enrico Montesano, Francesco Muti și Roberto Benigni.

În al doilea rînd, decăderea aproape totală a filmelor erotice.

De mare interes se bucură în prezent filmele cu tematică serioasă. Între acestea : „Numele trandafirului" (Il nome della rosa) realizat după romanul omonim al lui Umberto Eco, în pofida faptului că, acum, critica îi acuză pe realizatori de a fi simplificat mult din substanța romanului. De recunoaștere unanimă s-a bucurat filmul lui Fellini „Interviul" (Intervista), distins cu Marele premiu la Festivalul filmului de la Moscova, 1988, „Bună dimineața, Babylonia" (Good morning, Babylonia) al fraților Taviani. Din păcate nu același lucru se poate spune despre pelicula lui Francesco Rosi „Cronica unei morți anunțate" (Cronica di una morte annunciato), cauza principală fiind, după părerea aproape unanimă a criticii, prestația slabă a actriței Ornella Muti.

Un element demn de reținut îl constituie apariția unei mari actrițe a cinematografului italian — Valeria Golino — al cărei nume se adaugă deja celor mai mari vedete ale filmului italian. Aceasta s-a remarcat încă din anul 1986, în filmul „Storia d'amore" al regizorului Francesco Maselli.

● **DORINȚA, SETEA DE A CUNOAȘTE,** care ascunde multe și felurite aventuri, ne însoțește de la vîrsta cea mai fragedă pînă la adînci bătrînețe. Puțini sînt copiii care să nu-și fi exasperat părinții, frații mai mari, bunicii și rudele apropiate cu întrebări care încep totdeauna cu **de ce ?** De ce visăm ? De ce ne zboară elefanții ? De ce ? de ce ?...

Atît copiilor cît și celor mari, editura pariziană Hachette le-a pus recent la dispoziție o modernă enciclopedie consacrată lui de ce ? Este vorba despre lucrarea „Le nouveau dis, pourquoi ?" Interesant este faptul că această lucrare nu este orînduită clasic, după alfabet, autorii urmînd firul logic al evoluției gradului de înțelegere și de gîndire al copiilor. Răspunsurile sînt scurte și clare, pe înțelesul celor mici, în așa fel formulate, încît copiii să nu mai aibă nevoie de noi de ce ? Ca orice enciclopedie care se respectă, și aceasta este însoțită de un mare număr de fotografii și desene.

Literatura franceză pentru popularizarea științei are un nivel deosebit de ridicat și se află într-o permanentă căutare de noi căi către sufletul și mintea celor care abia au făcut primii pași în lumea lui a mic de mînă, A mare de tipar.

„Le nouveau dis, pourquoi ?" îmbogățește tezaurul de cunoștințe ale micilor cititori. Despre valoarea acestei cărți stă mărturie și faptul că ea se află în curs de apariție sau în planurile editoriale ale mai multor case de editură europene.

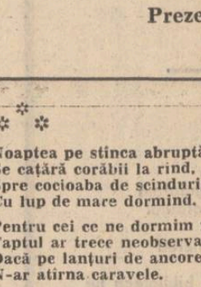

● **MARELE SCRIITOR ARGENTINIAN JORGE LUIS BORGES** (1899—1986) scria în prefața uneia dintre edițiile argentiniene ale cărții lui Lewis Carroll „Alice în țara minunilor" că lumea este alcătuită din lucruri care pot fi ordonate pe categorii și că una dintre aceste categorii este și cea a lucrurilor nereale, inexistente. Borges însuși a categorizat aceste lucruri într-un imperiu aflat undeva în spatele oglinzii. El s-a mișcat toată viața, cu perspicacitate și ironie, într-un teritoriu în care noțiunile concrete și numele proprii înseamnă adesea ceva care nu există în mod obiectiv. Pe Borges l-a interesat în mod deosebit felul în care creațiile fanteziei umane au devenit „categorii" ale imaginației populare, părți ale conștiinței colective.

În „Zoologia fantastică", J. L. Borges surprinde lumea pestriță a monștrilor creați de fantezie și mitologie de-a lungul secolelor de către culturile cele mai diferite, în țările cele mai îndepărtate. Acestea sînt însoțite de ilustrații preluate din publicațiile secolelor XVI și XVII. Cu toate că se referea la sistematizare și cu toate că este ordonată după alfabet, cartea lui Borges este un exemplu de lipsă de sistematizare, o combinație liberă de animale mitologice și animale inventate de Lewis Carroll, Franz Kafka, E. A. Poe etc. În felul acesta, Borges devine organizatorul grădinii zoologice celei mai originale și mai impresionante, din care nu elimină nici o tradiție culturală. După cuvintele scriitorului, este o „grădină mitologică" locuită nu de lei, ci de sfincși, centauri și o galerie întreagă de ființe care nu au existat în realitate. Ne aflăm deci în fața unei grădini zoologice a fanteziei umane.

SPORT

Dimineață de caprifoi...

...și de tuberoze. În călimară, boabe de rouă. Și toate astea, fiindcă, în sfîrșit, am văzut o brigadă de arbitri necinstiți, pedepsită. Dar rămîne, risipită-n vară, întrebarea : de ce n-au comentat cronicarii de specialitate finala Cupei României ? Pentru că meciul, pindit cu barda de arbitri cînd mingea se afla în posesia steliștilor, a fost pe alocuri foarte frumos, așa cum se și cuvine să fie cînd se întîlnesc două echipe mari și care-au smintinit, de-a lungul vremii, întreg fotbalul românesc. Dacă fotbalul e și dragoste, atunci el merită slujit în toate împrejurările. Însă toți cronicarii au luat poziția mutului de la manutanță, privind lumea printre degetele așezate greblă în dreptul ochiului și-au fluierat în gînd melodia lui Ionel Fernic, scrisă pentru Zavaidoc :

...Dragostea e ca și-o riie,
Te mănîncă și-n călciie,
Și te scarpini și-n opincă ;
Ziua, noaptea te mănîncă...

A fost un meci pe alocuri foarte frumos, dar care-a intrat în aripa acră a legendelor negre în ultimul minut de joc. E limpede pentru toată lumea că al doilea gol al Stelei a fost un gol valabil și la fel de limpede, privit chiar din unghiul de fugă al cocorilor, e faptul că arbitrii au tras sforile, cu premeditare. Oameni buni, însă, lucrul acesta se întîmplă (noi l-am denunțat mereu) de mult prea multă vreme, dar nimeni n-a mișcat pînă acum un deșt ca să schimbe situația. Se rulează bani negri și mincinoși pentru cumpărări și vînzări, se duc și se lasă duși în ispită mulți arbitri la nivelul tuturor eșaloanelor, ideea de meci aranjat circulă în pielea goală prin tribune, cine poate oase roade, cine-i tare și mare roade osul de la amîndouă capetele deodată, și federația tace. Pilc de maci în pogoane de candoare. Acum, buba a spart. Perdeaua de grosolană nepăsare sau de frică (pentru că e cazul să nu ne mai ferim de vorbe) a fost ridicată. Se văd marginile scenei, dar nu și mijlocul și fundalul. Hai să luăm împreună colecția ziarului Sportul (instrumentul cel mai sigur pentru o probă statistică) și să socotim cîte goluri au fost înscrise, de-a lungul desfășurării campionatului, din ofsaid, cîte au fost anulate pe nedrept și cîte, pe nedrept, au fost acordate. Ne vom lua cu mîinile de păr. Se știe că majestățile lor arbitrii sînt suverani (și e bine să fie !) dar toate au limită, domnilor cavaleri. Va trebui ca forurile în drept să recitească lista arbitrilor și să taie în carne vie ; altfel nu se mai poate.

Și fiindcă sîntem într-o dimineață de caprifoi și ființa marelui oraș miroase încă a zori cîntate de mierle, cîntezoi, hai să visăm la drumurile care ne cheamă spre zări miraculoase.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ

ANUL XXXI
28
(1 365)
Sîmbătă
9 iulie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SPIRITUL CONGRESULUI AL IX-LEA

Se vor împlini, în aceste zile de miez de vară, douăzeci și trei de ani de la evenimentul crucial care a fost Congresul al IX-lea al partidului, eveniment inaugural în destinele patriei și ale poporului înscrise de atunci pe traiectul unei epoci de vaste și glorioase împliniri. Cultura, literatura și arta au intrat, ca toate domeniile de activitate, în zona de preocupări ale întregii societăți și s-au constituit în necontenite orizonturi de referință ale gîndirii creatoare, ale spiritului creator. Unul dintre cele mai recente argumente confirmă aceasta într-un sens cu deosebire ascendent. Marele festival național al muncii și creației „Cîntarea României", manifestare pe cît de importantă, pe atît de amplă și definitorie prin semnificațiile ei de natură moral-politică și socială, a primit o nouă și revelatoare subliniere de ordin material și spiritual, în măsură să explice o experiență nu numai prodigioasă și edificatoare pînă acum ci și o perspectivă care poate consacra o nouă stare de emulație și un nou climat de efervescență în ceea ce privește fenomenul cultural-artistic contemporan, condiția culturii și artei în societate. La propunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, Comitetul Politic Executiv al partidului a aprobat construirea în București a **Centrului Național de Cultură „Cîntarea României"** și transformarea caselor de cultură și cluburilor muncitorești, precum și a căminelor culturale în centre ale „Cîntării României". Se află în această propunere a secretarului general al partidului o explicație care are temeiul însuși al rolului și misiunii înalt-educative pe care cultura și arta, într-o accepție largă a spiritului creator, sînt chemate să le îndeplinească, pentru formarea unui om nou, a conștiinței politice și revoluționare înaintate, în acel consens de durată și după criterii profund umaniste pe care le reclamă spiritul noii epoci. Dar se află și reprezentarea ideii de instituție culturală, tot așa cum, într-o viziune care sintetizează demersuri vaste ale construcției economice și sociale, se află în această propunere și o stăruință care ne evocă încă o dată o aplicare și un reflex al culturii de un firesc cu totul și cu totul special ; Festivalul național „Cîntarea României" s-a născut din inițiativa și îndemnul secretarului general al partidului. Era un sens vast de epopee a muncii și creației pe care conducătorul partidului și statului îl întrevedea prin unirea tuturor vocațiilor și aptitudinilor creatoare în acea accepție a construirii socialismului cu poporul și pentru popor. Prin firea lucrurilor cultura și arta intrau în zona de interes a întregii societăți. A crea pentru popor, a-l sluji cu devotament și abnegație și a te constitui în parte inseparabilă a ființei, a drepturilor și îndatoririlor sale fundamentale, pentru împlinirea celor mai înalte idealuri de dreptate și libertate socială și națională erau termenii de fond de cea mai autentică și mai nobilă rezonanță prin care Congresul al IX-lea al partidului, acum douăzeci și trei de ani, se adresa întregii națiuni, tuturor făuritorilor de bunuri materiale și spirituale. Cultura și arta intrau de atunci în cîmpul fertil al unei noi gravitații, de idei și sentimente, ele urmau să se împlinească și să se dezvolte în spiritul unei mari și inconfundabile moșteniri.

Prin Congresul al IX-lea al partidului, prin îndemnurile și orientările tovarășului Nicolae Ceaușescu, de la etapă la etapă a construcției noii societăți, țara a urcat deopotrivă în gînd și faptă pe trepte noi de progres și civilizație. Regăsim în tezele din aprilie și în „Expunerea cu privire la perfecționarea activității organizatorice, ideologice și politico-educative, în vederea creșterii rolului conducător al partidului în întreaga viață economico-socială" idei și concepte care își au o solidă și largă fundamentare de ordin principial, teoretic și practic în Programul partidului, în evoluția însăși a experienței noastre în materie de edificare a societății socialiste, iar din acest unghi, cultura și arta, învățămîntul, știința și tehnica au intrat demult și intră tot mai adînc în reflexul de cunoaștere și exprimare a identității noastre ca patrie și popor, a identității noastre care înseamnă și unire vie, indestructibilă în jurul partidului, al secretarului său general, și capacitate amplă, neîntreruptă de a ne împlini prin convingeri, prin trăire puternică și fapte pe măsură, un destin în permanență creator.

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

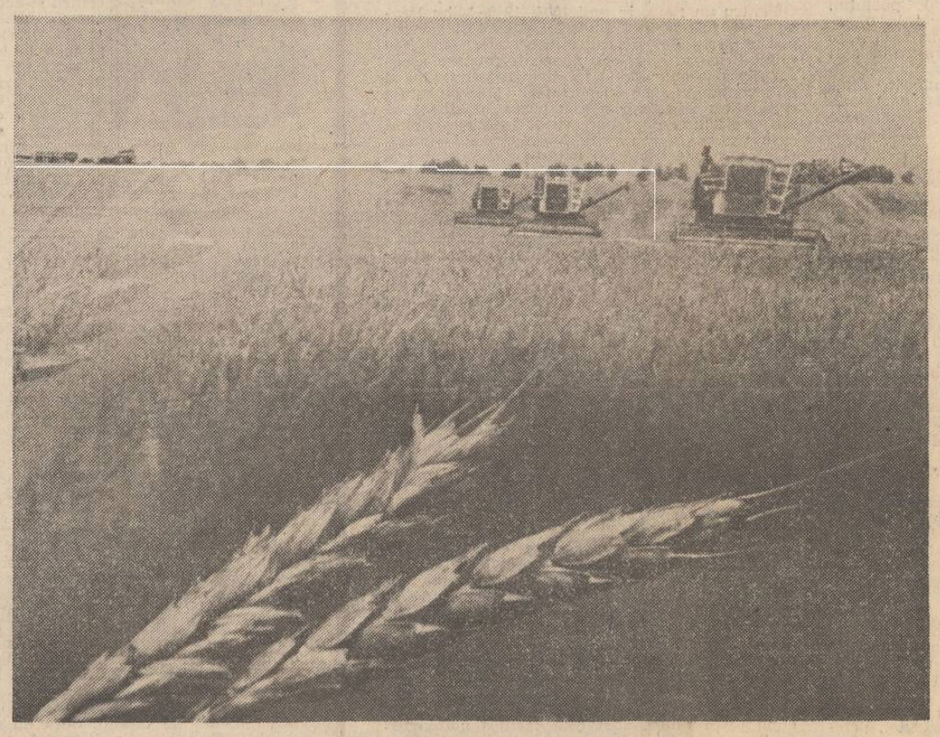

«Seceriș» — fotografie de Paul Agarici

TÎNĂR ÎN AGORA

Vederea Patriei

Vedem patria, cu toată ființa, lumea ideilor înfigîndu-și rădăcini în noi. O vedem și ne bucurăm că-n ea povestirile despre oameni se-nlănțuie și devin istorie, cea mai plină de triumfuri istorie. Mîinile înlănțuind modelul conștiinței de sine al tînărului poet și impregnîndu-l cu spițe, garoafe și ancore și-o nouă memorie. Și tot ce atingem se preface-n cuvînt, cămașa roșie a cercului, adică soarele, se preface-n litera O, și patria sub curcubeu — o anunțare a marii și singurei clipe de identitate a drumului cu el însuși. Și fiecare palmă de pămînt ni se pare o variantă a sinelui, și sub fiecare palmă de pămînt a căzut un luptător ; a căzut cu surisul pe buze, în numele libertății sale și al patriei sale nemuritoare. Și tot ce-ntîlnim ne sare în față numărîndu-ne anii de învățătură și pe cei irepetabil dăruiți iubirii. Și-n tot ce vedem niște ochi veghează mereu ca liniștea, apa, lumina să fie pururea netulburate. Ce trebuie să înțelegem din curgerea izvorului către mare am înțeles. Ce trebuie să înțelegem din năzuința muntelui de-a atinge astrele am înțeles. Ce trebuie să înțelegem din descrierea conștiinței de sine sub chipul lucrurilor am înțeles. Dar tragerea pe roată a lui Horea, Cloșca și Crișan, ori tăierea Capului Vladimiresc, ca pe-un mugure, au fost necesare, cum într-un August Fierbinte Eroii au hotărît să deschidă poarta spre Ideal. Acest sfîrșit de vară, prevestitor al Binelui, să nu-l asemănăm cu-o oglindă, să-l lăsăm în dreptul său la glorie.

Și-n tot ce vedem motoare puternice imprimă mișcarea lor întregului timp, semințe pure, neatinse nici măcar de zei, ci poate, involuntar, de privirile pruncilor, se pregătesc de infinit, formule aproape secrete, oricum greu descifrabile, dînd materiei tipare stabile, se mențin mereu în real, precum simburele-n fruct. Iar vederea patriei, cu toată ființa, înseamnă filtrarea fenomenelor, căci „legea e prezența în fenomen, dar nu este întreaga prezență a fenomenului". Și-n tot ce vedem se cristalizează de milenii coloane brâncușiene. Prin simpla cădere a gîndului și a ochiului izbucnesc nefrînate să sfredelească imensitatea extrăgîndu-și din ea unitatea calmă. Aici, în Gorj, lumina reprezintă expansiunea sufletului în teritoriile certitudinii absolute. Marile temple ale devenirii materiei în energie — termocentralele de la Turceni și Rovinari, ale întîlnirii dintre esență și existență, compunînd modalitatea eroică de a fi a muncitorilor contemporani, ca o replică demnă la sacrificiile supreme ale părinților și străbunilor lor își deschid porțile cu fiecare schimb venit să le fie lăuntric stîlp de susținere, să le dăruie secretul mișcării vieții lor, împlinîndu-se prin muncă.

Aici, în Gorj, minerii din bazinele Motrului și Rovinarilor trezesc din somnul milenar zăcă-

Ion Popescu

Continuare în pag. a 6-a

ÎN PREGĂTIREA PLENAREI C.C. AL P.C.R.

Cultura generală

Cîteva dintre direcțiile și accentele conținute în Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, cu privire la perfecționarea activității organizatorice, ideologice și politico-educative, în vederea creșterii rolului conducător al partidului în întreaga viață economico-socială, se referă cu prioritate la procesul de formare a omului nou. În acest context un rol central îi este acordat ridicării nivelului cultural-științific, ca factor primordial în construcția de conștiință. „Numai un om educat și stăpîn pe cele mai înalte cunoștințe din toate domeniile poate înțelege legile obiective, cerințele dezvoltării economico-sociale, poate sesiza la timp schimbările care au loc în societate, poate sesiza ceea ce este vechi și nu mai corespunde noii etape a progresului, poate sesiza noul care se va dezvolta și care reprezintă viitorul. Numai un asemenea om, în înțelesul științific, poate fi un om cu adevărat liber" — spune secretarul general al partidului în Expunerea amintită. Este un apel la cunoașterea aprofundată și nuanțată, la combaterea ignoranței din care unii, din păcate chiar oameni tineri, și-au făcut un blazon păgubos, o armură ruginită de prejudecăți și de lene spirituală. Expresii de genul „nu mă interesează, nu e domeniul meu" încearcă să justifice această inerție. „Sînt inginer, nu mă interesează literatura" ori, la polul opus, „sînt literat, știința nu-mi spune nimic" — fațete ale aceleiași mentalități. La fel de nocivă cînd este vorba despre ambiția specializării înguste („asul" în meseria lui, opac pînă la ignoranță crasă la tot ce există în afara „domeniului"), ca și atunci cînd acoperă suficiența insului care și-a dobîndit, tiriș-grăpiș, o patalama, pentru el școala și orice formă de învățare închizîndu-și definitiv porțile.

Consider, însă, că, ajunși în acest loc, sîntem datori să cercetăm cauza cauzelor, să analizăm

Nicolae Dan Fruntelată

Continuare în pag. a 7-a

ÎNSEMNĂRI

O fereastră deschisă

„Clipa de inspirație", ca proces psihic complex, prin care sînt puse în mișcare toate resorturile activității creative, îi dă poetului senzația deplinei singurătăți, iluzia că se protejat de conul de umbră al acestei stări binecuvîntate, cînd doar el și coala albă de hîrtie par să existe în univers. Poate că niciodată ca acum, în această clipă de har, iluzia ieșirii din timp și spațiu nu e atît de pregnantă, ca și cum doar o îngustă pupilă de veghe mai rămîne în afară, în timp ce privirea și sensibilitatea se deschid enorm înăuntru, pentru a explora ametitoare adîncimi. Această deplină singurătate a poetului în momentul creației pare suficientă sieși. Nimeni și nimic — în afara unei teribile forțe interioare — nu pare să-l tulbure pe poet în acele clipe cînd poezia se naște. Și totuși, o umbră se insinuează tăcut în lumina acelei stări de mare tensiune spirituală, amintindu-i scriitorului de lumea sa : cititorul. Ca o siluetă transparentă pe suprafața unui ecran, ca o fotogramă în șirul de imagini pe care le vede poetul, cititorul își face simțită prezența, anunțîndu-se laconic : exist !

E vorba, inițial, de un cititor abstract, de o ființă fictivă și ideală pe care poetul o „simte" în momentele de creație și la care se raportează instinctiv. De cele mai multe ori acest „spectator" tăcut e scriitorul însuși, care are capacitatea să iasă din sine și să se pună în postura acestui cititor ideal, încercînd să-și evalueze opera dintr-un unghi oarecum exterior. „Orice scriitor în momentul în care scrie, afirmă Robert Escarpit în «Sociologie de la litterature», are prezent în conștiință un public, chiar dacă acesta e reprezentat doar de sine însuși".

Există deci o „fantomă" a cititorului, care îl însoțește pe poet (pe scriitor) pretutindeni. Ea își face apariția, așa cum spuneam, atunci cînd poetul scrie — fie și sub forma unui factor inconștient — și continuă să însoțească întreaga existență a operei, din clipa în care ea se „desprinde" de autor și se pune — sub forma manuscrisului sau a tipăriturii — la dispoziția celui dornic sau apt să o recepteze. Exagerînd puțin, s-ar putea spune că marea aventură a unei opere literare abia acum începe. Ea intră în cîmpul de interes al cititorului, care o ci-

Mircea Florin Șandru

Continuare în pag. a 6-a

La statuia poetului

Pînă unde poate fi disociat scriitorul de opera sa ? Pînă unde poate fi delimitată opera de autorul ei ? Credința că opera e totul iar imaginea celui care a creat-o indiferentă, în fond, și-a făcut loc, pînă la a considera condiționarea omului de operă și a acesteia de creatorul ei o simplă aberație. De aici ideea că opera e țelul suprem și că ea scuză toate mijloacele, de aici consecința că autorul nu se simte obligat decît față de opera sa. Curentă, ea nu se discută și este luată ca o axiomă. Dar vine o vreme cînd și postulatele orale se cer cernute.

Trăitor, într-o limbă și într-o literatură, orice scriitor are obligatorii termeni de raportare. Poate fi disociat Eminescu de opera sa ? Poate fi înțeleasă opera eminesciană fără viața lui Eminescu ? Și acesta nu este singurul exemplu. Cît de asemănător cu Eminescu este din acest punct de vedere Bălcescu ? Fără febrila acțiune revoluționară a acestuia, opera lui de literat și istoric pare de neînțeles. Aura uneia se transmite celeilalte și invers. Alăturarea nu este întîmplătoare : numele lui Eminescu trebuie așezat cît mai des lîngă cel al lui Bălcescu și aceasta nu doar pentru că poetul național i-a închinat revoluționarului rînduri de o mare combustie intelectuală și de indiscutabilă adeziune. Imaginea poetului plutitor în nouri ascunde pe aceea a omului civic eminescian, dar acesta se trage din Toma Nour, adică din lumea lui Bălcescu.

Pentru a lungi lista, apropiind-o de noi, putem la fel de bine să ne întrebăm dacă există o ruptură între scrierile lui Vasile Voiculescu și autorul lor. Există și aici un model de civism, de devotament față de apropape, pe care doctorul de țară l-a practicat ca un benedictin. Iată cîtiva din termenii de raportare pe care-i impune literatura română celor care scriu în ea, folosind mlădierile și spiritualitatea unei limbi făurită de acești înaintași. O teorie mediocră transformată în lemă pălește în fața acestor raportări.

De altfel, scriitorii și-au demonstrat, oridecîte ori au avut ocazia, vocația constructivă, trăirea într-un model civic în care gestul omului nu contrazice opera sa. Putem aminti aici scriitori care au fondat gazete de strălucit rezultat, întemeietori de direcții teatrale mari, înviind instituții obosite, coordonatori de edituri plini de inspirație și de generozitate.

M. Ungheanu

Continuare în pag a 7-a

Sărbătorile limbii române

Cu ediția din anul acesta, a-XXXI-a, Concursul național de limba și literatura română „Mihai Eminescu" intră, încărcat de succese, dar și de noi și îndreptățite speranțe, în cel de al patrulea deceniu de existență. El continuă la sfîrșitul acestui veac o nobilă idee care s-a născut, cum se știe, cu peste o sută de ani în urmă, cînd Societatea Literară „România Jună" din Viena, condusă de foarte tinerii pe atunci Mihai Eminescu și Ioan Slavici, chema la Putna (1871) pe toți reprezentanții studențimii române din patrie și de pe meleaguri străine pentru a evoca, însuflețiți de un nemărginit entuziasm, figura lui Ștefan cel Mare, devenită simbol al apărării suveranității Țării Moldovei.

De data aceasta, „flacăra olimpică" din Botoșanii lui Mihai Eminescu a luat drumul Transilvaniei ca să-și înalțe nestinsa-i lumină în orașele Alba Iulia și Blaj, foarte inspirat alese ca gazde ale ediției recent încheiate.

Alba Iulia, cetatea sfîntă în care, cu veacuri în urmă, Mihai Viteazul intra triumfal purtînd primul stindard al înfrățirii noastre, Alba Iulia, locul martiriului lui Horia și Cloșca, Alba Iulia, peste care, prin nouri diafani plutește aievea, uneori, cu brațul întins spre satele din Munții Apuseni, fantoma lui Avram Iancu, legendarul erou al moților dar și al unicului roman al lui Eminescu „Geniu Pustiu". Alba Iulia, orașul sacru în care s-a săvîrșit Marea Unire a tuturor românilor, la 1 Decembrie 1918, Alba Iulia în vecinătatea căreia se află satul natal, Lancrăm, și mormîntul lui Lucian Blaga, așadar Alba Iulia, leagăn sacru de istorie și cultură românească, a devenit, dimpreună cu Blajul, oraș cu un trecut încărcat de glorie, gazdă a acestui tradițional concurs care, coincidență fericită, se constituie și drept avanpremieră a sărbătoririi celor 140 de ani de la mișcarea revoluționară din 1848 și a șapte decenii de cînd Transilvania s-a unit cu țara.

Existența unui astfel de prestigios concurs în plină epocă a computerelor și a unei veritabile revoluții tehnico-științifice a devenit aproape vitală și nu mai surprinde pe nimeni, iar argumentele ar părea de prisos.

Mai întîi că acest concurs este rezervat tineretului școlar de pe întreg cuprinsul patriei, deci marilor și nenumăratelor noastre speranțe care, cu neobservata trecere a anilor vor deveni, cum s-a întîmplat de atîtea ori, certitudini. Apoi concursul nu trebuie raportat exclusiv numai la obiectul numărul unu din catalogul școlar. În această privință, exigența a sporit de la an la an, fiind, paradoxal, impulsionată de către chiar participanți, care uimesc nu numai cu bagajul de cunoștințe de specialitate, ci și prin maturitatea gîndirii, a spunerii și nu în ultimul rînd a talentului literar. În cele din urmă nu trebuie să se uite niciodată că acest minunat concurs se

Anghel Gâdea

Continuare în pag. a 6-a

În pagina a 3-a :
GÎNDIND
LA CĂRȚILE ACESTUI TIMP
● Semnează : ● Violeta Zamfirescu ● Vasile Rebreanu ● Pop Simion ● Dan Tărchilă ● Mircea Vaida ● Ion Marin Almăjan

CONTEMPORANII NOȘTRI

Edgar Papu și ideea de stil

Ideea de stil are o atît de majoră însemnătate, încît nici un unghi de abordare a fenomenelor culturale n-ar putea-o exclude. Stilul este legea fundamentală a faptelor culturale. Ca orice idee și aceasta are momentele ei de evoluție și regimurile sale de funcționare. Lucian Blaga atrăsese atenția că o idee, aceeași, trece prin mai multe funcțiuni (regimuri de funcționare), și uneori o mutație funcțională se arată mai importantă decît o modificare în conținutul ideii. Cazul ideii platoniciene este lămuritor : Platon, Plotin, Schopenhauer. Aceeași idee sub trei „funcțiuni" distincte și ireductibile. Ideea de stil va fi cunoscut și ea asemenea mutații. Cărțile lui Edgar Papu consacrate teoriei stilurilor ne oferă proba unei asemenea „mutații funcționale" pe care a cunoscut-o ideea de stil în cultura europeană. Două asemenea schimbări de funcțiune a cunoscut această idee, la un interval extrem de scurt, în cadrul culturii române. Prin teoria matricilor stilistice a lui L. Blaga întîi, și prin ontologia stilurilor a lui Edgar Papu. Cum teoria lui L. Blaga este binecunoscută cititorului român ne vom referi numai la noutatea teoriei profesorului E. Papu. Într-una din cărțile sale recente, „Apollo sau ontologia clasicismului", Edgar Papu „fixează" trăsăturile clasicismului într-o abordare pe care o numește „ontologie a clasicismului". În cadrul unei asemenea ontologii, istoria culturilor ni se înfățișează ca un proces creator, guvernat de legi stilistice, diferite de legile care guvernează „existența întru conservare" a ființei umane. Ne aflăm, așadar, pe o platformă comună, în care recunoaștem întîlnirea dintre L. Blaga și E. Papu. Și unul și altul tălmăcesc omul prin ideea destinului său creator. Amîndoi caută legile specifice care guvernează modurile de existență creatoare. Prin manifestările ei creatoare o societate este supusă legilor stilistice. „Voința de stil" a societăților, ne spune prof. E. Papu, se manifestă fie ca „formă deschisă" (baroc, romantism, manierism etc) fie ca „formă închisă" (clasicism). Fixarea trăsăturilor acestor „moduri de existență" guvernate de „voință stilistică" ține de ontologia stilurilor (dintre toate viețuitoarele numai omul pare a fi înzestrat cu voință stilistică). Pornind întru configurarea unei asemenea ontologii, E. Papu descoperă, de pildă, în cazul clasicismului, o formă ideal-tipică și-i dă denumirea de „clasicism absolut". Regimurile istorice ale clasicismului vor determina abateri în raport cu tiparul ideal de existență clasicistă și, astfel, clasicismul nu va mai fi absolut, ci relativ. În general, precizează E. Papu, clasicismul popoarelor moderne, spre deosebire de cel grecesc, se prezintă relativ. Întrucît stilul este cea mai completă formă de manifestare a umanului, el va sfîrși prin a lua în stăpînire toate sferele existenței omenești. Modelul stilistic are deci un caracter pulsator. În cazul clasicismului, E. Papu găsește un număr de patru trăsături pe care le numește „virtuți cardinale" : cumpătarea, dreptatea, prudența sau înțelepciunea și curajul. Toate aceste patru virtuți cardinale apăreau convertibile în „valori estetice". Avem de-a face cu un model uman de bază a cărui proprietate este convertibilitatea în raport cu marea diversitate a manifestărilor omenești. El rămîne, adică, mereu același, în nelimitata va-

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 6-a

Realismul în literatură

Aflîndu-ne la sfîrșit de secol și mileniu este firesc să ne punem întrebarea : care este contribuția specifică a veacului nostru la dezvoltarea literaturii, a artei în general ? E o întrebare de bilanț, bineînțeles, și ea are scopul de a contura individualitatea unei epoci față de care începem să ne raportăm istoric. Numeroși teoreticieni consideră că secolul XX este al suprarealismului, această viziune dominînd — după părerea lor — întreaga evoluție a formelor artistice moderne. Credem că răspunsul este altul, ținînd cont de o serie de repere psihoculturale. Mentalitatea modernă a omului, eliberată de „idolii" transcendentali, a devenit profund realistă, ea și-a fixat absolutul în real, în lumea terestră a formelor concrete, în **existențialitate.** Ca urmare a acestui proces, arta și-a luat drept model realitatea sondînd-o în toate direcțiile. Nu supra-realismul, deci, caracterizează secolul nostru ci, din contra, un „realism nețărmurit", am spune „ciclopic" foarte ambițios și cuprinzător. Scriitorul de azi încearcă să redea cît mai multe nivele ale existenței, el vrea să străbată cît mai multe evenimente concrete, să ia parte la cît mai multe situații de viață, proiectîndu-le în literatură. De aici neliniștea, frămîntarea continuă a scrierilor sale, schimbarea rapidă a unghiurilor de vedere și uneori o discontinuitate a expresiei, căci voința de cuprindere a multor „felii" de realitate depășește uneori posibilitățile lingvistice și acest lucru naște de fapt drama scriitorului modern aflat mereu în fața unei gramatici neadaptate la noua intuiție a realului. Oricum, sentimentul acut al vieții a dat și dă în continuare opere viguroase în care se formulează, în diverse moduri, problema destinului omului pe pămînt, al omului concret, observat în cît mai multe ipostaze posibile.

Realismul proteiform, caracteristic secolului nostru, se reflectă bineînțeles și în evoluția literaturii române actuale, chiar dacă rezolvările expresive sînt proprii sensibilității autohtone. În proza ultimelor patru decenii de la noi se pot observa cîteva etape distincte ale realismului, etape care reprezintă variate căi de acces spre universul existențial. O analiză cronologică scoate în evidență în primul rînd realismul clasic al literaturii deceniului șase (Zaharia Stancu, Marin Preda, Titus Popovici sau Eugen Barbu, prin romanul „Groapa") apoi urmează realismul de tip fantastic adus de generația 60 (Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu — viziune propice unei actualizări a fondului arhetipal) pentru ca ulterior, prozatorii generației 70 să înainteze pe terenul realismului psihologic (Augustin Buzura, Constantin Toiu, Gh. Schwartz ș.a.) maniera experimentală a direcției fiind reprezentată de Vasile Andru. Ultimul val de prozatori cultivă realismul sociologic (a nu se confunda cu sociologismul rudimentar al anilor 50 față de care se raportează polemic). Tinerii scriitori abordează acum noul univers relaționar uman folosind frecvent stilul experimental, aplicînd uneori chiar tehnica sociogramelor (vezi prozele lui Mircea Nedelciu). Am amintit cîteva drumuri distincte ale realismului actual, combinarea mai

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 6-a

Biblioteca Județeană
MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

MIHU DRAGOMIR: «Sărbătorile poetului»

Ce s-ar fi putut spune astăzi despre Mihu Dragomir, dacă opera sa ar fi cuprins, exclusiv, doar volumele tipărite în timpul scurtei vieți (moare la 9 aprilie 1964, înainte de a fi împlinit 45 de ani) a poetului ? Plachetele publicate pînă în 1940 **(Ginduri prăfuite — 1936 și Rugă de ateu** —1936, semnate Mișu Const. Dragomirescu, urmate, în 1939, de **Înger condeier,** remarcată de Perpessicius și **Edgar Allan Poe** — 1940, recomandată de Emil Gulian) arătau un talent viguros, un temperament romantic, încercînd, și reușind adesea, să-și găsească timbrul personal al vocii lirice. Așadar, în 1940, Mihu Dragomir era un poet pe drumul confirmării și nu foarte departe de țintă. Destinul (războiul, munca de propagandă, ședințele, cuvintările) face însă ca, după acest început extrem de promițător, să urmeze o „pauză" editorială de 10 ani, pînă în 1950, cînd îi apare volumul **Prima șarjă,** după care tipărește **Stelele păcii,** 1952, **Tudor din Vladimiri și Războiul,** 1954, **Pe struna fulgerelor,** 1955, **Odă pămîntului meu,** 1957, **Pe drumuri nesfîrșite,** 1958, **Întoarcerea armelor,** 1959, **Stelele așteaptă Pămîntul,** 1961, și o antologie în **Cele mai frumoase poezii,** 1963. „Accidentele" de biografie socială nu lipsesc, dar, oricum, Mihu Dragomir este, acum, un poet recunoscut (i se decernează de două ori Premiul de Stat) oficial. Prodigioasa activitate de după 1950 nu se mai ridică însă la nivelul celei de dinainte, acum aproape uitată de public. Poetul **și-a** configurat o anume structură, militantismul său romantic rimează cu comandamentele epocii, dar elocvența și retorismul au luat locul, **în ceea ce publică,** expresivității și indoielilor creatoare. Două evenimente contrazic însă această imagine „confortabilă", îndemnîndu-ne să o suspectăm de convenționalitate. În 1964, cu puțin timp înainte de moarte, îi apare în colecția „Cele mai frumoase poezii" traducerea poemelor lui Edgar Allan Poe.

Poetul îi spune soției sale : „Cartea asta m-a costat foarte mulți ani din viață și enorm de mult suflet, dar ea cuprinde atîta frumusețe, încît merită orice sacrificiu !" În această traducere poetul investise aproape 30 de ani (primele încercări sînt din 1935) ceea ce dovedește că **veghea** poetică **a lui...** Mihu Dragomir nu a încetat decît odată cu sfîrșitul său. Al doilea eveniment, care va încrusta pentru totdeauna numele lui Mihu Dragomir în istoria literaturii române contemporane este apariția, în iulie 1958, (iată, se împlinesc curînd 30 de ani !) a primului număr al revistei **Luceafărul.** Mihu Dragomir este sufletul acestei inițiative (este, adică, inițiatorul) și, în ciuda unor tergiversări și stări tensionate, determinate de opoziții mai mult sau mai puțin fățișe, **Luceafărul** răsare pe firmamentul literelor românești. În afara muncii redacționale (nu lipsită de tracasări), Mihu Dragomir susține cunoscutele rubrici „Dintre sute de catarge" și „Steaua fără nume", în ale căror coloane au debutat, atunci, mulți dintre poeții acum consacrați.

Acesta este, pînă în 1964, portretul (văzut, fatal, de la distanță, imaginea de aproape putind fi reconstituită doar de cei care au cunoscut și omul) poetului și animatorului cultural Mihu Dragomir. O imagine care ar fi rămas în bună măsură falsă, sau, oricum, incompletă, dacă poetul nu ar fi lăsat aproximativ 1 000 de poezii inedite, în manuscris. Această arhivă lirică a constituit sursa volumelor postume **Șarpele fantastic,** 1965, **Pămîntul cinteculuI,** 1967 — care conțin și versuri edite, **Dor,** 1969, **Minutar peste netimp,** 1974, **Noapte calmă,** 1980, volume ce aveau să modifice sensibil portretul poetului. Această necesară restituire a obligat la o reconsiderare atît a cărților de pînă la 1940, puse acum într-o lumină mult mai favorabilă, căci se completează cu poeziile nepublicate în această perioadă, cît și a celor publicate între 1950—1961, care suportă acum (greu) concurența versurilor inedite. Astfel, Mihu Dragomir apare acum, dincolo de producția circumstanțială, ca un poet deplin constituit, creator al unui univers poetic complex și original. Că este așa o probează și volumul antologic **Sărbătorile poetului** (Prefață de Mircea Scarlat. Ediție îngrijită și tabel cronologic de Chira Dragomir) apărut în 1987 la Editura Minerva. Antologia cuprinde titluri din volumele antume și postume, precum și un număr de 58 de poezii inedite, unele doar variante la texte publicate. Intenția mărturisită a autoarei ediției (soția poetului) a fost aceea de a oferi „cititorilor o imagine cuprinzătoare asupra operei poetice a lui Mihu Dragomir" și, respectînd acest proiect, se poate spune că intențiile au devenit fapt. Dacă s-ar fi avut în vedere o imagine în primul rînd reprezentativă și apoi cuprinzătoare, atunci o serie de poeme, dintre cele încă nedezlegate de evenimentul biografic și insuficient finisate, (însuși Mihu Dragomir, cum mărturisește soția sa în notele din foarte utilul tabel cronologic, avea de gînd să rescrie multe dintre versurile sale inedite) ar fi putut să lipsească. Așa cum, poate, criteriul tematic — urmat, riguros, de îngrijitoarea ediției doar în ciclurile al treilea și al patrulea — ar fi exprimat mai bine structura universului poeziei lui Mihu Dragomir decît cel cronologic. Dar nu asupra acestor aspecte mi-am propus să mă opresc acum, ci asupra valorii de ansamblu a poeziei în discuție, respectînd dorința poetului din finalul unui emoționant poem inedit, din 1959, publicat în deschiderea volumului : „Voi știți mai bine ca oricine / de mi-au fost anii buni sau grei / , voi veți vorbi cum se cuvine, / prieteni, prietenii mei // Am și hulit, și-am fost hulit / și mi-am sculptat din clipă zei, / voi știți mai bine ce-am iubit, / prieteni, prietenii mei / Să mă înjure după moarte, / nu dau pe-njurături doi lei, / cît sînt, voi mă găsiți în carte, / prieteni, prietenii mei" **(Prieteni).**

Poezia lui Mihu Dragomir se edifică pe patru direcții tematice (în sensul dat de critica tradiționalistă). Prima (spun prima pentru că tema este prezentă de-a lungul întregii opere) este tema erotică. De la începuturile marcate de nostalgia eminesciană, apoi de patetismul romantic și de jovialitatea minulesciană, poezia erotică trece în registru simbolic, mai ales în ciclurile **Fecioară în negru** și **Cîntece pentru iubita moartă,** influențate de Poe și Baudelaire, pentru ca, mai tîrziu, tonalitatea să se schimbe, devenind confesivă și reflexivă : „Cele mai frumoase amintiri sînt peșterile / cu bucle de izvoare / în care intru tremurînd / ca-n inima fecioarei cu ochii legănare // Păduri prăvălite pe stînci / cucute înflorite în soarele rece / ne legăm de un vînt puternic și-n noi / nimeni nu vrea să plece // Cele mai frumoase amintiri sînt fluviile / rătăcite lenevos prin orașe, sălcii implorîndu-și divinitatea neștiută / maluri abrupte, uriașe // Cele mai frumoase amintiri sînt peșterile / deschise întuneric în hău, / cele mai frumoase amintiri sînt liniile mersului tău, / iubită — boare vegetală sub cupola căldurii / resfirate de izvor în ora pădurii **(Amintiri).**

În cazul unui poet ca Mihu Dragomir, care publică în consens cu comanda socială (a teoretizat, de altfel, chestiunea într-un eseu rămas nepublicat) era firesc ca **poezia poeziei, credo**-urile poetice, să ocupe un loc special. Concepția sa despre poezie, exprimată în vers, evoluează de la înțelegerea acesteia ca gest de frondă, îndreptat împotriva clișeelor de gîndire și a comodităților de tot felul (se simte, în expresie și atitudine, influența manifestelor avangardiste) la asumarea poeziei ca mod de existență inalienabil, sinonim adevărului : „Citește poemele cum muști piersica parfumată / tolănește-te ca umbra în holde / sandalele mîngîie piciorul / degetele vîntului răsfiră părul / citește poemele alergînd în ploaie / sună fiecare vers fiecare cuvînt fiecare silabă / citește și învață poemele ca norii alunecînd / zbate fiecare vers fiecare cuvînt fiecare silabă / în baia matinală plaja născîndu-te nufăr / înoată în viitorile riului cu salba poemului în dinți / poate arborii răsfrînți în apă te culeg / sirenele adormite aud în riu un trup muzical // citește poemele noaptea sub recele pojar al stelelor / îngenunchează-ți trupul în dragoste necredincioasă / respiră unda uleiului greu al vieții / și nu uita că în pulpe în iris în carne pulsează un singur adevăr omenesc // poemul, poemul poemul" (xxx).

Pentru un timp, în anii 1937—1940, Mihu Dragomir a fost atras de poezia boemei și a compus o serie de versuri memorabile, în care eroul liric, un alter-ego nonconformist se așează pieziș vremurilor și își clamează, bravînd și autoironizîndu-se, paupertatea. Războiul (la care Mihu Dragomir a luat parte, mobilizat pe loc sau trimis pe front) va fi însă experiența care va anula tentațiile boemei, conducîndu-l către o poezie aspră, denotînd priza poetului la aspectele concrete ale realului și amintind (cum observa corect Mircea Scarlat în **Prefață)** lirica de război a lui Camil Petrescu. Poezia războiului (dacă se poate spune așa) transfigurează într-un limbaj poetic modern, fără liricizări și hiperrealisme superflue, teribila experiență umană : „În evantalii de noroi / moartea înșiră mărgele spre noi, / numai ape roșii tremură, în față, / pămîntul își joacă spasmul de viață / pieptul se tirăște, genunchiul zgîrie gropi / se desface șoseaua și țarina-n stropi / arma creste ca o vilvătaie uriașă // Inima, unde-i inima mea ? / Adineauri încă mai bătea / Nu-s decît solzi reci sub cămașă // Strivim lanuri, gîfiim, în zornet de fier, / rețeaua se-naltă pînă la cer / sfîrșeala și singele ne-nchid în cercul fierbinte, / cu tăișul privirii mereu înainte / ne-apropiem de clipa hotărîtoare // Moartea, zimbind, se profilează în zare" **(Transfigurări)**

Remarcabil este Mihu Dragomir și în poezia descriptivă, evocatoare a peisajului natural și uman de care poetul se simte apropiat prin obîrșie. Pe una dintre coordonatele acestui tip de poezie, aceea a plictisului provincial, poetul este, în construcția poemului și tehnica enumerărilor prozaice, chiar un anticipator al poeziei care se scrie azi : „Reconstituiri vagi ; strada prăfoasă / De mahala orientală, ora șase / Obosit de dărnicia prietenului care turnase / Vinul peste pahare, pe masă / Geam de piclă. Un patefon încrezut / Începea, pentru a patra oară o cantonetă (..)" **(Încă o primăvară).**

Pe o altă coordonată, poezia peisagistică înclină către pitoresc, și este fastuos policromă, în linia prozei lui Panait Istrati sau a lui Fănus Neagu, cu o notă în plus de sfios regret : „Piață răstignită în circiumi și cafenele / voi, ani desculți ai purității mele,... Găleți cu mure de baltă, dude, / măcelării cu-arome roșcate și crude, primăvara cu dulce ștevioară, / ierni cu peste sărat degerind pe-afară / veri năpădite de roșii și castraveți de-un cot, / și lipie ca mierea cu faguri cu tot... // D-apoi toamna, cu gulii albe și parfumate și gutui cu aplecate pudrate / și ciocane de varză, și roșcove lauze, / și urme de magiun și de cerneală pe buze... Și praful, prietenul nostru de joacă... Hei, mahalaua din Piața Săracă !" (din... **Piața Săracă).**

Poetul Mihu Dragomir a căzut sub timp, poezia sa adevărată înfruntă vremurile.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

FÎNTÎNA VIEȚII

După două volume de versuri **(Migrațiuni,** 1971, **și Paos în zori de zi,** 1980), Ion Olteanu a scos unul de povestiri **(Dealul lui Sirti,** 1985) bine primit de critică și acum, recent, un roman demn de toată atenția, *) prin care ne propune o interesantă resuscitare a interesului pentru personaj. Autorul desfășoară, aici, un destin fără întîmplări, o biografie în aparență anostă. Ercina principală nu are nume și este prinsă în narațiune pe patul de suferință : își povestește viața și încearcă să-i deslușească sensul.

Tiparul antropologic este, în schimb, bine conturat : cea suferindă este „sora" — cel care-i ascultă povestea este fratele. Prin el aflăm ce se petrece în prezent (dispretul familiei pentru suferindă, dorința celor tineri de a scăpa cît mai repede de ea, tendința generației a treia, cea a nepoților, de a se delimita de bătrîni făcînd tot timpul contrariu a ceea ce au făcut ei în viață) — și tot prin el, prin întrebări și participare la dialog, coborîm în viața acestei femei.

Prima ei obsesie este că n-a iubit cu adevărat, nu a urmat niciodată glasul inimii ; de aici, vina cea mare pe care și-o găsește la capătul vieții (ea însăși se judecă înaintea stingerii, nu vrea să treacă „dincolo" neiertească, nejudecată). De aici, la prima vedere, dispretul celor tineri : o lipsă sufletească interioară se echilibrează printr-una la fel, din afară însă.

De fapt, „sora" n-a avut răgaz să asculte glasul iubirii. Ea este o veșnică sacrificată pentru altii, o ființă pentru care a iubi înseamnă a munci din răsputeri să-și ajute familia. Prin sacrificiul ei fratele ajunge să-și facă liceul, apoi facultatea ; o altă soră este înzestrată, ajutată să-și crească copiii (cea mai „rea" dintre fetele acesteia va fi înfiată de suferinda de acum și ea împreună cu familia ei vor răzbuna prin dispret o întreagă viață de sacrificii). De mică, sora trebuie să preia funcțiile mamei, bolnavă și săracă, apoi îmbătrînită prematur ; se căsătorește cu un om harnic, ca și ea, pe care-l face să preia atribuțiile tatălui. Sora nu poate să aibă copii (infirmitate din tinerețe) — dar întreaga energie și-o dăruiește creșterii fraților, a nepoților, și îngrijirii părinților.

Viața ei trece prin momente grele : acțiunea se desfășoară în Ardeal, începînd cu anul de după unirea cea mare pînă în zilele noastre. Sora trăiește momentele grele ale ocupării Ardealului de nord, războiul înseamnă, pentru ea, atît frontul propriu-zis cît și confruntarea cu dezordinea hortistă. Soțul ei, lucrător la căile ferate, este transferat în adîncul pustei ungare, în locul muncitorilor din zonă sînt aduse cadre străine. Impresionant rămîne drumul ei, de una singură, călăuzindu-se numai după vagi informații și după instinct, spre locul de muncă al soțului, printre oameni străini. Îl găsește și, lucru care o liniștește, în jurul lui stau oameni cumsecade, mirați și ei de aceste mișcări demografice pe care le-a operat politica hortistă în furia maghiarizării.

Este un episod din viața sorei ; de altfel munca ei îndirjită la cîmp, pentru creșterea animalelor și la canton (unde lucrează alături de soț) nu-i dă răgazul prea multor drumuri.

Autorul ajunge la concluzia că un asemenea exemplu de dăruire pentru ceilalți nu poate fi pus sub semnul lipsei de iubire. Un sentiment al datoriei familiale implicat în întreaga ființă — implică și iubirea. Sora este, de fapt, o adevărată Mamă a Ardealului — nume ce i se potrivește întru totul — iar nepoții care acum, pe patul de suferință, o reneagă sînt adevăratii anonimi, o lume nouă, crescută din munca alteia, înstrăinată, nutrind dorința de vindere a casei și părăsire a locului. Morala : trebuiau lăsați să se sbată și singuri în viață ; surplusul de devotament revărsat asupra lor a hrănit orgoliul care-i torturează acum.

După consumarea acestei vieți zbuciumate, fratele merge pe urma unor amintiri vagi ale sorei (spuse cu reținere) și găsește undeva, într-un sat pierdut de pe malul Mureșului, semnul unei mari pasiuni dintre ea și un, bătrîn acum, stins și el ori pierdut în lume, grădinar. O fîntînă cu apă limpede, ascunsă dar bine amenajată, făcută de grădinar în tinerete pentru ea — este singurul semn, pierdut și acesta în anonimat, al iubirii trecute. Sub această viață făcută din greutăți și pentru a înfrunta greutătile, ne spune autorul, se ascund puternice flăcări sufletești, înăbușite la chemarea datoriei.

Personajul este viu, puternic, complet — „judecata" pe care și-o face pe patul morții absolvă această femeie de orice vină : prea multa muncă de o viață întreagă cîntărește mult mai greu în definirea destinului ei față de micile greseli mărunte ce ar putea-o acuza în ochii lumii.

Romanul pare de mică întindere, dar este foarte dens pentru că punerea în pagină evită pauzele de dialog, de alineat, etc. ; tehnica pare aceea a scrierii continue, opțiunea pentru anonimatul personajelor ni l-ar putea indica pe Ion Olteanu adept al noului roman (francez si nu numai) ; cu toate acestea, construcția rămîne esențială și ea este prin excelență „clasică". O tendință polemică evidentă răzbate, la sfîrșitul lecturii, de vreme ce surprinzi intenția și ți se impune rezultatul : cu mijloacele prozei textualiste care acordă atîta importanță scriiturii în sine — Ion Olteanu edifică un roman în cea mai bună tradiție a romanului ardelenesc de azi și de totdeauna. În fond, ai impresia că numai din sfială și din respect pentru personaj **nu i se dă** numele — și, desigur, pentru a-l desemna ca personaj generic.

Nicolae Georgescu

*) **Ion Olteanu : „O salcie cîntătoare", Editura „Albatros", 1987.**

REPORTAJ

MEMORIA REPORTERULUI

Ceea ce cucerește în scriitura lui Ioan Simion Pop*) este sinceritatea confesiunii (sau, oricum impresia acesteia), autenticitatea unui mesaj și calmul povestirii. Reporterul oferă mereu fermecătoarea senzație că își ia cititorul de mînă și-l conduce cu un suris complice în culise, dezvăluindu-i cu bunăvoință, sumedenie de secrete : fie că e vorba de culisele vieții de reporter de televiziune, de culisele unui concurs televizat sau de cele ale sufletului. Tipul de reportaj literar practicat de Ioan Simion Pop pare deci legat implicit și explicit de tipul de reportaj TV făcut de aceiași cunoscut autor iar asta este o găselniță plăcută, exploatată la maximum, un „truc" de efect. În realitate Ioan Simion Pop scrie ca un reporter adevărat, un obișnuit al scrisului, cu naturalețe ; în plus, ca un reporter care, ca și alții aparținînd aceluiași val publicistic (Constantin Stan, Areta Șandru, Monica Zvirjinschi, Sorin Preda, Vartan Arachelian, Petre Idriceanu, Eugen Mihăescu, Mihai Tatulici) sînt de-a binelea prozatori valoroși.

Cită memorie are reporterul, deci cît din ce ne povestește el este realitate și cît ficțiune nu mai contează odată ce el deschide cu naturalețe și har evident, ușita fermecată a prozei ! Și iată, un excavatorist de pe Șantierul Național al Tineretului Canalul Dunăre—Marea Neagră, un controlor de zbor, un brigadier, un crescător de vaci, niște soldați în permisie, un fizician, un sudor, aceștia devin o parte din eroii unei cărți care e expresia experienței nelipsite de-o anume vibrație.

Piesă de incontestabilă rezistență, **Fantezie pentru oboi** adună într-însa cosistență, viață, cît pentru un posibil film. Povestea „ratării" unui muzician și în același timp adorația sa față de marea muzică, acel tip cu totul special de dezacord al realității (sau al aparenței, al prejudecății) cu aspirația, creionează un personaj surprinzător, în tuse sigure, într-o relatare oarecum neutră, minată de imperceptibile emoții.

Dorul este difuz în cartea lui Ioan Simion Pop dar îl simți pretutindeni. Există o emoție acolo, o tulburare sfioasă pe alocuri trucată cu discreție, dar însertul nostalgiei are totdeauna efectul scontat, deși nu de premeditare poate fi suspectat autorul. El scrie (pare că scrie) dintr-o nevoie năvalnică de-a comunica, de-a spune ceva dintr-un preaplin sufletesc, dintr-o experiență trăită cu ochii larg deschiși, cu inima larg deschisă. „În miezul de casă de la marginea Bistrei, cu geamul cît pumnul, s-a aprins lampa. Copilul scoate din ladă o carte cu coperți din carton, viu colorate. Se așază la o masă mică, din lemn de brad geluit și deschide cartea la pagina însemnată cu un lujer subțire de alun. Știe că mamei îi place atît de mult să-l audă citindu-i povești. Iar mîine pleacă. Uf ! Simte o căldură în capul pieptului." **(Pui de mot).** Firescul, autenticitatea dialogului, a limbajului surprins în frustețea lui, captivează în **Acceleratul 431.** Mai circumstanțială, secțiunea intitulată **Concurs,** e un „film" minuțios, pe alocuri amuzant, al experienței autorului în calitate de prezentator și examinator. Urmărind evoluția unor interpreți de muzică populară, reporterul lasă loc pentru evocare, pentru citat și contemplație, dovedindu-se un rafinat prețuitor de folclor. O umbră de nefiresc însoțește narareа la persoana a treia, în care obiectivarea nu poate fi completă iar senzația de convenție și părelnicie e persistentă. (De pildă : „Ultimele două fete, maramureșeanca și pădureanca **i se par reporterului** (s.n.) „două tinere dace" etc.) dar niciodată în aceste privințe nu se pot da nici sfaturi nici rețete. Patetismul, cealaltă față a mesajului transmis de autor, iese la iveală în tablete ca „Florile, celălalt nume" o pledoarie pentru pace scrisă cu imaginație asociativă. Există în **Dor de acasă** de Ioan Simion Pop un reporter de certă finețe care se îndreaptă cu siguranță calmă către proză.

Cleopatra Lorințiu

*) **Ioan Simion Pop : „Dor de acasă", Editura „Sport-Turism", 1988.**

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

O „Aripă nemărginită"

Universul liricii lui Ion Văduva-Poenaru din volumul „Aripă nemărginită" apărut de curînd la Editura „Cartea Românească" se desfășoară pe coordonatele micro și macrocosmosului, mai ales, pe efortul dramatic și îndrăzneț al primului de a se proiecta pe dimensiunile gigantești ale celui din urmă. De altfel, aceasta este o trăsătură definitorie a poetului, care și-a conturat matur un program liric de adîncimi inconfundabile, așa cum se descoperă în volumele de dinainte, și, în mod special, în „Secundele clepsidrei" (Editura „Eminescu", 1979), „Scrisori din infinit" (Editura „Cartea Românească, 1981), „Moștenire pentru fiica mea" (Editura „Eminescu", 1983), „Geneza luminii" (Editura „Eminescu", 1985). S-ar putea spune chiar, că programul lui de conștiință artistică începe chiar cu poemele de început „Steaua lui Horn" și „Visul cosmic" publicate în 1966 și 1968 și continuate în volumul recenzat, în „Aripa gîndului", „Fiul soarelui", „Geneză" și „Elegie". Aici, poetul își pune „creierul pe-un cosmic rug" și „prin nisipul cosmic străbate", „fîntîna luminii să nu fie seacă". Nu se poate altfel, deoarece „Fiecare gînd e în mine un soare, / O spirală de drumuri neumblate, / Și clopotul lui printre stele bate / De rugăciunea omenească cea mare". În „puls", „căprioarele cosmice lumina au tors" și sar „de pe-o sută de ani pe altă sută". E în această nouă poezie a lui Ion Văduva-Poenaru o frumoasă întrepătrundere a gîndului cu sentimentul, e un efort blagian de dezmărginire a gîndului, de depășire a condiției cunoașterii, de familiarizare a microcosmosului cu macrocosmul. Într-o atare viziune „Stelele se uită la firul de praf / La această clepsidră albastră, albastră / Pe care nimeni n-are voie s-o ucidă, / Ca pe-o furnică sau ca pe o simplă albină".

În lirica lui Ion Văduva-Poenaru, gîndul se află mereu în proaspete geneze și într-o continuă expansiune cosmică pentru sporirea cunoașterii și nu pentru cuceriri, căci „gîndul nu trebuie să plece la război". Dar oricît ar fi gîndul de ispitit de deslănțuiri pe mari spații cosmice, poetul simte nevoia omenească de a se întoarce, vezi elegiile „Patria", „Rădăcini" și „Străbunii", tot pe planeta noastră, Terra, care e vatra a tot ceea ce e omenesc, iar pe Terra se fixează, ca într-un punct arhimedic, în patria natală, pentru a-i evoca limba, frumusețile, istoria și înțelepciunea. Și aici, viziunile rămîn tot grandioase, poate și pentru faptul că poetul ambiționează să facă un fel de epopee a gîndului și a timpului istoric. Prezent la geneza cuvîntului românesc, poetul îl caracterizează ca „uriaș", iar literele le-a dat ființă „într-o ordine cosmică". Dacă unele din elegiile evocate pînă acum sînt pline de dramatismul cunoașterii, în schimb, cele opt elegii din care este compus poemul „Duel" sînt cuceritoare prin firescul omenesc, prin simplitatea și sinceritatea lor poetică, prin dramatismul lor autentic, „Simt că se-apropie / Cu pași tăcuți, / Cu pași nevăzuți", conștientizează poetul inevitabilul, „S-apropie, s-apropie / Și eu nu pot, / Să-i stau împotrivă, / Cu fruntea plină, / De cute albe, / Făcute din neaua / Cea mai albă, / Cea mai fecioară / A timpului dus". Și totuși, nu se predă. Bătălia pentru viață și soare se implică existenței : „Îi ies înainte / Să văd cum vine, / Să-și desăvîrșească / Capodopera / De-a mă duce departe, / Pe-o cruce de piatră / Sculptată anume, / De prima secundă / A pietrei dintîi". După această stare de insurecție a gîndului și sentimentelor, în mod faustic poetul se decide implacabil : „Îi voi sta împotrivă, / Pe cît voi putea, / N-am să mă duc de bunăvoie, / Acolo-n tăcere, / Unde urechile / Nu mai au sunete, / Și unde ochii / Nu mai au stele". În această bătălie poetul își are panoplia lui de arme secrete : „Voi lovi cu idei / Și cu sentimente, / În obrazul acesta / Tăbăcit de tăcere / Și de curgere multă".

Întregul volum este un efort de desmărginire, de plonjare în marile taine ale Universului. În același timp, inspirația poetului se întoarce pe o perfectă spirală la oameni și la rădăcina natală, la cotidian și obișnuit. Dar întoarcerea deplină, este imposibilă, de unde o nouă zvîcnire de dramatism în arhitectura stufoasă, dar bine gîndită a volumului. Tihna spiritului nu e desăvîrșită, căci încep elegiile „Umbrei" și-a interogărilor către Penelopa și universul iubirii, care rămîn deschise spre infinit și spre totdeauna.

Iată, de ce, „Aripă nemărginită" este o captivantă și zbuciumată aventură a spiritului, pe drumuri necunoscute, pe care le resimțim, uneori, ca fiind prea lungi și obositoare. Dar e știut lucru, orice drum al cunoașterii este greu și anevoios, cu atît mai mult, cel al cunoașterii Universului prin metafora poetului, pe care fiecare cititor e chemat să o decodeze cu propriul lui spirit. Or, în „Aripă nemărginită", cititorul, de orice nivel de pregătire, are ce decodifica, volumul înscriindu-se în evoluția lirică a poetului Ion Văduva-Poenaru, ca o izbîndă de primă mărime.

Ion Dodu Bălan

9 IULIE 1988

COMPENDIUM

■ **UN MASIV ROMAN** de peste 500 de pagini ne oferă Mircea Vaida prin **Corinda.** Corinda e un neam de români vechi din Transilvania și scriind istoria acestui neam, Mircea Vaida scrie istoria unei umanități. Cunoscut ca poet, ca istoric și critic literar, Mircea Vaida pare a-și fi găsit prin acest roman, remarcabil din multe puncte de vedere, vocația adevărată. Romanul **Corinda** este cartea unui prozator de vocație și exercițiu. El a fost premers de alte cărți cu care se află în comunicare directă și cu care are în comun personaje și situații. Subliniem abordarea frontală și neostentativă a unor situații de răscruce din istoria politică a României fără apel la parabolă, la limbaje mediatoare, totul făcut cu mult firesc. **Corinda** este o împlinire în cariera de scriitor a lui Mircea Vaida și un reper al prozei de astăzi.

■ **O COLECȚIE DE CONSACRARE** este **Biblioteca pentru toți.** Între cărțile pe care colecția și le-a asumat și le propune dintre coperțile ei cititorului au intrat și trei titluri de Mircea Ciobanu : **Martorii, Epistole, Tăietorul de lemne.** Gestul includerii este salutar dovedind atenția față de literatura contemporană, dar ritmul acestor consacrări este insuficient față de valorile care pot intra în șirul colecției **BPT.**

■ **REPERE CRITICE** de Ion Dodu Bălan este o carte de critică și de istorie literară care stringe la un loc contribuția unui critic și istoric literar cunoscut privind literatura română nouă și veche, dar este totodată și un mod de a privi literatura română. Ion Dodu Bălan nu este omul exclusivismelor, arătîndu-se deschis unor autori, teme și formule literare destul de diverse. El apelează atît la articolul teoretic, cît și la medalionul de istorie literară, precum și la cronica sau recenzia literară. Scrie despre poeți, despre prozatori, despre critici, dar și despre eseiști, filologi, editori. Opinia cumpănită a autorului **Reperelor critice** indică în această carte un punct de sprijin al reconstituirii fizionomiei literare în anii optzeci, de după război.

■ **FÎNTÎNA DIN OGLINZI** este titlul ultimului volum de versuri al lui Nicolae Dragoș. Cartea are mai multe secțiuni cu titluri la rîndu-le interesante : **Logica anotimpurilor, Statuia unui sat, Eternitatea din vitralii.** Prozodist experimentat, Nicolae Dragoș reia temele și motivele existente și în celelalte volume de versuri tipărite pînă acum, dovedind fior liric, capacitate sugestivă, dar și luciditate. Interesantă este asimilarea inteligentă și plină de efect a imaginii poeziei populare într-o poezie cultă, savantă : **„Umblă prin țară veșnic cap de domn / Fără odihnă umblă, fără somn".**

■ Un **FLORILEGIU DE POEZIE LITUANIANĂ CONTEMPORANĂ** a tipărit la „Univers" poetul Aurel Covaci sub titlul **Împlinire.** Atracția poetului și traducătorului Aurel Covaci pentru poezia lituaniană este mai veche cum ne-o mărturisește în scurta introducere, dar și cum o dovedesc revistele unde a mai tipărit asemenea traduceri de-a lungul vremii. De această dată, Aurel Covaci încearcă să ne propună o fizionomie lirică, o literatură zis mai simplu. **Împlinire** atestă existența unei poezii lituaniene, adică a unei creații lirice cu profil propriu. Fie din pricina soluțiilor pe care le oferă poezia română, fie din pricina propriului lor conținut și a expresiei originale, lirica delicată a lituanienilor aduce aminte de cea românească. Ar fi o explicație în plus a străduinței traducătorului care ne promite o culegere mai amplă, mai grăitoare deci din frumoasa poezie lituaniană.

■ **UN INTERESANT VOLUM DE MEMORIALISTICĂ** ne-a lăsat Simion Stolnicu și el a apărut datorită îngrijirii lui Simion Bărbulescu la Editura Minerva, **Printre scriitori și artiști.** Este surprinsă aici o întreagă lume literară cu multe figuri de prim plan, cu pagini multe despre cenaclul „Sburătorul", despre Lucian Blaga și despre mulți alții. Că nu întotdeauna Simion Stolnicu confirmă opiniile curente aceasta este altă problemă. Rostul memoriilor este de a ne preciza detaliile și desenul unei epoci. Simion Stolnicu își face pe deplin datoria, iar gestul de fidelitate al lui Simion Bărbulescu, îngrijitorul ediției, trebuie prețuit.

■ Sub titlul **PROZA ROMÂNEASCĂ ȘI VOCAȚIA ORIGINALITĂȚII,** Ovidiu Ghidirmic ne propune o carte despre fantasticul românesc și despre specificul său în comparație cu acela al altor literaturi. Cartea se ocupă de precursori, de Voiculescu, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu, Eminescu, Eliade, Laurențiu Fulga, Mateiu Caragiale, Ion Vinea, Al. Philippide, A.E. Baconsky și D.R. Popescu. Este după cum se vede o selecție personală, evident cu mari decalaje valorice, pe care autorul le justifică desigur prin rubrica fantasticului căruia aparțin după el toți acești scriitori. Meritul cărții este de a atrage atenția asupra densității materiei și existenței problemei, care a preocupat mai mult sau mai puțin rigid și pe alți critici literari. Este vorba de fișe de lectură predilectă așezată sub semnul misterului, ceea ce permite multe alăturări. Titlul de altfel este foarte elastic, dar cartea-și propune să studieze vocația și realizările prozei românești în direcția fantasticului, cu multă libertate a abordării.

■ **ROMÂNII ȘI UNGURII DE-A LUNGUL VEACURILOR** de Francisc Păcurariu este o carte de istorie în care cunoscutul autor al romanelor **Labirintul și Tatuajele nu se lasă la garderobă,** iese din sfera ficțiunii românești și tratează temele romanelor sale din punct de vedere strict istoric. Cartea este o recapitulare a raporturilor româno-ungare din perioada apariției ungurilor în Europa, trecînd în revistă atît adevărurile istorice și concluziile științifice consacrate, cît și ipotezele și tezele neștiințifice ale istoriografiei străine asupra acestor raporturi. **Românii și ungurii de-a lungul veacurilor** este o carte care urmărește documentat una din relațiile umane-sociale-economice-culturale și politice dintre cele mai importante pentru Europa centrală, căutînd să dea o imagine limpede asupra istoriei celor două popoare și state. Francisc Păcurariu se dovedește un bun cunoscător al problemelor prezentate cronologic, între care spre exemplu cele privind revoluția de la 1848 în Transilvania și cele privind perioada ocupației prin dictat a unei părți din Transilvania, solicită din plin atenția cititorului. Ultima parte a cărții ia uneori și înfățișare memorialistică deoarece Francisc Păcurariu a cunoscut în direct perioada anilor 1940—1944 în Transilvania invadată de trupele horthysto-fasciste.

■ **REVISTA DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ,** editată de **Acadmeia de științe sociale și politice a R.S. România,** a avut inițiativa firească și lăudabilă a unei colecții, valorificatoare de texte inedite sau nevehiculate, sub călinescianul titlu „Capricorn". Seria coordonată de Zoe Dumitrescu-Bușulenga a ajuns la a patra înfățișare editorială. Primul text restituit a fost **Contribuții la filosofia Renașterii** de Mircea Eliade, al doilea **Aproape de Elada — repere pentru o posibilă axiologie** de G. Călinescu, cel de al treilea fiind un roman : **Arabescul amintirii** de Hortensia Papadat-Bengescu. Toate aceste trei cărți interesează în cea mai mare măsură atît pe criticul și istoricul literar, cît și publicul larg. A patra apariție se numește **Portrete și semnificații** și este semnată de Vasile Băncilă. Iată, de altfel, scurtul cuvînt explicativ aflat în capul celei de a patra apariții : **„Valorificarea critică a moștenirii literare naționale — amplu proces determinat de politica generoasă în domeniul culturii inaugurată de Congresul al IX-lea al P.C.R. — presupune editarea în condiții de maximă exigență științifică a autorilor clasici și deopotrivă, recuperarea unor valori puțin cunoscute, ignorate adesea. Disocînd ceea ce „datează" de miezul peren al acestora, valorizarea patrimoniului literar național vizează harta completă a creativității românești, abolirea ingratelor situații în care se vorbește de** „un scriitor uitat". **O geografie literară integrală presupune,** eo ipso, **eliminarea spațiilor albe, mai mult sau mai puțin „fierbinți", discutarea lor deschisă (și nu tabuizarea) din perspectiva ideologiei materialist-științifică. Angajat cu toate forțele sale de cercetare, pe această cale a valorificării științifice a patrimoniului literar național,** Institutul „G. Călinescu" **și organul său publicistic,** Revista de istorie și teorie literară, au realizat **sub auspicille** Academiei de științe sociale și politice, **în cadrul colecției „Capricorn", o seamă de ediții și restituiri critice indispensabile istoriei literare românești. O asemenea restituire vrea să fie și cartea de față, ce își propune să repună în circulația culturii noastre contemporane eseistica literară, cu caracter indeosebi memorialistic, a lui Vasile Băncilă, scrisă, spre deosebire de cea filozofică, în cea mai mare parte în anii noștri".** Pledoarie îndreptățită pentru o valorificare lucidă a patrimoniului nostru cultural.

Precedat de o **Prefață** lămuritoare semnată de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, volumul **Portrete și semnificații** de Vasile Băncilă ne oferă o suită de fizionomii morale și intelectuale în următoarea succesiune : Titu Maiorescu, C. Rădulescu-Motru, Ion Petrovici, Simion Mehedinți, Spiru Haret, Vasile Pârvan, N. Iorga, Lucian Blaga, Ion Chinezu, Panait Istrati, Gheorghe Anghel. Profunzimea și forța intelectuală a acestor portrete sînt argumentul cel mai solid al acestei cărți.

„Avem nevoie — şi dăm o înaltă apreciere creaţiilor literare şi artistice, din toate domeniile, dar societatea noastră are nevoie de noi şi noi opere de artă, care să-l reprezinte pe omul de astăzi, realizările sale... Am convingerea că oamenii de creaţie din toate sectoarele vor înţelege că ne aflăm într-un asemenea moment al dezvoltării societăţii româneşti încît trebuie să se angajeze, cu mai multă hotărîre, de a lucra zi şi noapte pentru a contribui, pe calea creaţiei lor, la ridicarea generală a nivelului de cultură al poporului."

NICOLAE CEAUŞESCU

(din Expunerea cu privire la perfecţionarea activităţii organizatorice, ideologice şi politico-educative, în vederea creşterii rolului conducător al partidului în întreaga viaţă economico-socială)

GÎNDIND LA CĂRŢILE ACESTUI TIMP

Laborator de creaţie

● Scrisul presupune singurătate, dar cartea se adresează mulţimii. Turnului de fildeş îi urmează, aşa cum spunea G. Călinescu, contactul cu strada. Un scriitor nu poate trăi fără cititori. Ideea unei creaţii care se poate consuma în cercuri restrinse atrage din ce în ce mai puţin pe scriitorul de astăzi. Asta şi explică predilecţia acestora pentru roman. Din momentul în care publicul a fost cucerit, el devine interesat de creaţia şi de personalitatea scriitorului. Din acest moment acesta devine un reper. Există cazuri de scriitori care s-au ascuns de cititori, care şi-au trimis şi tipărit cărţile sub nume străine. Dar acestea sînt excepţiile. Scriitorul devine pentru cititorul său o realitate, un reper. Astfel se explică interesul acestuia, care depăşeşte pagina cărţii şi se îndreaptă către conduita şi viaţa autorului. După ce scriitorul s-a impus, el are de satisfăcut şi această necesitate a vieţii scrisului : contactul cu publicul, dincolo de pagina propriei cărţi. El se poate realiza divers : prin articole tipărite în presă, prin interviuri, prin întîlniri cu cititorii. Una din cele mai frecvente întrebări pe care scriitorul le primeşte din public este : ce scrie, ce pregăteşte pentru tipar. Este dovada interesului real al cititorilor pentru scriitor şi pentru opera lui. Orice scriitor în întîlnirile sale cu publicul a primit astfel de întrebări. Fără ele condiţia lui de scriitor n-ar fi normală. Asemenea declaraţii întreţin interesul pentru opera literară, pentru viaţa literaturii. Vorbind despre proiectele lor, despre cărţile pe care le termină, pe care le au în gînd, scriitorii creează un climat de lucru şi de emulaţie. Este firesc ca publicul să ştie ce să aştepte de la scriitorii preferaţi, de la autorii

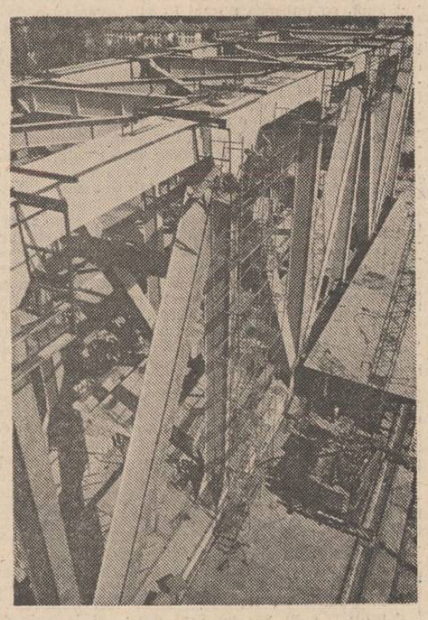

aşteptaţi cu curiozitate sau cu interes, de la cei iubiţi. Înregistrarea febrei proiectelor contribuie şi ea la precizarea unei configuraţii literare, desenează un orizont al ofertei, se poate confrunta cu orizontul de aşteptare al publicului. Facem loc în acest număr mai multor mărturisiri de autor asupra cărţilor la care lucrează. Ele constituie doar o mică parte din marele tablou al laboratorului literaturii române contemporane, dar sînt o probă a vitalităţii forţei de creaţie, a literaturii contemporane. Mijlocind asemenea declaraţii şi mărturisiri revista îşi propune să ofere o fereastră către laboratorul literaturii române de astăzi.

Procesul prefacerilor

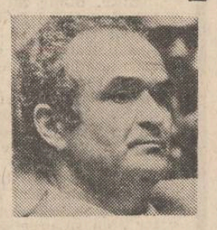

Lucrez, paralel, la două cărţi mult deosebite ca subiect, gen şi modalităţi narative: cel de al treilea volum (şi ultimul) al ciclului „Oraşe infidele" (Editura „Sport-turism") şi „Inocentul" al doilea volum al romanului „Student la istorie".

Prima carte : nu este, îmi place să cred, doar un demers de memorial de călătorie, în sensul de a vedea-cunoaşte-descrie, o suită de aşezări ori spaţii geografice străine ; include, programatic, în constelaţia marilor oraşe ale lumii cîteva aşezări româneşti de excepţională vocaţie, pe care le supune unui examen comparatist în contextul mapamondic. Este modalitatea care îi permite autorului să pună „părţile" în stare de „dialog" imprevizibil, semnificativ şi anume : în capitolul **Oraşe-muzeu**, Sighişoara „convorbeşte", la scara unu pe unu, cu Salzburg, Versailles, Dubrovnic, Nisa, Palma de Mallorca etc ; în secţiunea **Oraşe ale inceputului de lume**, oraşul-cetate Histria este „interlocutor" pe măsură cu Micene, Corint, Epidaur, Maraton şi Olimpia, în exprimarea continuităţii şi permanenţei româneşti în spaţiul carpato-danubiano-pontic : în galeria de **Oraşe ale marilor spirite**, figurează, pe drept, Iaşi, vatră în care s-au ivit şi au strălucit Alexandru Ioan Cuza, Eminescu, Maiorescu, Enescu, Sadoveanu ş.a. ; în sfîrşit, Bucureştii îşi binemerită locul la capitolul **Oraşe-metropolă**, alături de Paris, Madrid, Helsinki. Este coordonata patriotică a acestei drumeţii prin nouăzeci şi nouă oraşe ale lumii, arătînd colocvial (dialogal) contribuţia geniului românesc la tezaurul de civilizaţie al umanităţii.

A doua carte-manuscris, romanul „Inocentul" (aflat în programul Editurii „Cartea Românească") se ancorează strict în actualitate (istoric, civic şi moral-caracterologic) : se continuă destinul tînărului profesor Had Iubu în condiţiile deplinei maturizări a acestui personaj-martor, devenit conştiinţă omniprezentă în viaţa comunităţii unde îşi desfăşoară munca de profesor şi militant social, condus de clarviziune politică în tratarea istoriei, a problemelor ei delicate şi afirmarea adevărului, a „întregului adevăr despre neîngenunchiaţii din Moisei". Viaţa cotidiană în M., la acest sfîrşit de secol, rolul şi locul intelectualului din satul românesc de azi, climatul de şcoală şi educarea în spirit patriotic a noilor generaţii, procesul prefacerilor socio-economice şi de ordin spiritual care denunţă viziunea simplificatoare asupra ideii de „provincie", aducerea în scenă a unei galerii de personaje din toate generaţiile şi din toate profesiile (profesor, primar, ţăran, medic, miner, activist de partid, elev, cercetător, artist, etc) — este registrul şi claviatura pe care o urmează pătăniile ce compun corpul acestei cărţi, care se vrea a demnităţii, onoarei şi spiritului justiţiar.

Pop Simion

O piesă despre medici

Piesa pe care o scriu acum este o mare şi veche datorie faţă de prima mea profesiune, aceea de medic. De mult timp mă gîndesc la o piesă ca aceasta la care lucrez dar nu-i găsisem „ideea dramatică" satisfăcătoare pentru a reda imaginea medicului, aşa cum mi-o închipui eu şi, mai cu seamă, cum o merită cea mai nobilă profesiune umană. În cîteva piese scrise pînă astăzi, am mai avut personaje medici, dar ele nu reprezintă profesiunea autentică decît tangenţial. De data aceasta, însă, doresc să aduc pe scenă nu numai **medicul**, ci şi **bolnavul**, relaţia medic-pacient fiind singura care poate dezvălui, în profunzimea ei, adevărata realitate tulburătoare a profesiunii medicale. Medicina este mai mult decît o profesiune, ea se înalţă mai sus, fiindcă are o încărcătură de misionarism care, de multe ori, duce la renunţarea de sine, la jertfă.

A răspunde de viaţa, nu a ta, a altuia, a unui alt om pe care nu l-ai cunoscut decît în ziua în care-ţi cere ajutor ca să mai poată trăi şi să se bucure de acea minune cu care şansa biologică l-a investit o singură dată (viaţa), este răspunderea cea mai grea din cîte există în lume a unei profesiuni. Lupta medicului cu boala, nu de puţine ori şi cu bolnavul însuşi, cu frica lui de moarte, apoi lupta cu propria teamă de eşec şi neputinţă în faţa inevitabilului, cîteodată, toate acestea conferă profesiunii de medic un loc aparte în respectul societăţii.

Piesa are titlul HALSTED şi sper s-o scriu într-un an, doi.

Dan Tărchilă

Seva înaltei viziuni

A mărturisi la ce lucrezi este tot cam-doare, nădejde, nemulţumire de sine, care, ciudat, nu se sting cît trăieşti. Privesc minunată zîmbetele celor ce cred că deţin triumful. Eşti poet ? Te naşti liber. Şi rămîi liber. Treci ca în vis, marginalizări, obstacole, drame existenţiale, îngăduinţe sfidătoare. Nici măcar tiparele destinului individual nu vrei să le recunoşti. Le vezi, oho, şi încă limpede, dar eşti poet, te-ai născut liber, ai vrut să rămîi liber, şi eşti. Te zbaţi, spargi tiparele tot ca în vis, drama ţi-o transformi în suris, îţi speli obrajii de clipa disperării ca de noroi şi te înalţi printre oglinzi, lacrimă şi cîntec, ajutînd în drum şi pe alţii să se ridice. Cam aşa ar trece viaţa poetului, veşnic prezent, dăruit, şi veşnic absent, decantînd firele de lumină ale poeziei. Din zbuciumul lăuntric alegi fructul de care s-au spart diamantele soarelui. De fapt poezia este ca floarea crengilor, se scutură iute, cîntă ascunsă în frunziţa fragedă, deasă, ca pasărea nezărită încă, totul se petrece în timp, îi auzi ritmul cosmic şi te înfioară pînă la întîlnirea cu toate păsările, în pămînt. Ce faci ? Nimic. Scriu. Gîndind de multe ori : ce rămîne după întîlnirea împăcată a tuturor păsărilor în pămînt ? Gîndind de multe ori : cum ar fi fost poezia dacă trăiau Magda Isanos şi Nicolae Labiş ? Ochiul lucid, curios de tot iscodeşte, gîndurile nu pot dormi, asculţi tăcerea, o atingi, văzduhul răscolit, şi pămîntul. Harul ? Da. Şi ce faci cu el ? Şi duritatea muncii ? Şi inefabilele comunicări ce tulbură căutările, văzul ,auzul, toată gîngăşia şi încordarea cuprinderii unei clipe, pînă te pomeneşti rotind în ciberneticul ochean cristali neştiuţi încă. Pînă te pomeneşti, în fine. Lucrăm pe rouă, ziuă nouă. Toată viaţa. Cred, „demodată" încă faţă de alţii, cred în implicare, în binecuvîntarea genelor frumuseţii, a armoniilor, în ţăria şi duioşia umană ce unduie ritmic în muzica poeziei. Sînt demodată. Mai cred în limpezirile gîndirii şi conştiinţei, mai cred că, poezia, fără de care şi proza şi teatrul aride ar fi. Dacă n-ar fi să fie impregnate cu seva înaltei viziuni, a orizontului mare, ce poate fi numit poezie. Cred, da, că astfel poezia rămîne învingătoare, şi va fi mingîierea, apa vie, iarba, floarea, aerul curat şi nodul sufletului omenesc, al inteligenţelor stăpîne pe o benefică tehnică superioară, ce revoluţionează timpul nostru. Învechitele „pompe" cîte mai inundă astăzi unele arii cu prea puţine semnificaţii reale, vor rămîne mute cînd vor fi poate mîine întrebate despre sinceritate, iubire de ţară, convingeri comuniste, grijă, faţă de un om măcar, (în afara propriei persoane) dacă vor fi întrebate cît au dat şi cît au luat.

La ce lucrez astăzi ? Oamenii nu se pot înstrăina de esenţa lor. Deocamdată am predat Editurii „Cartea Românească" în toamna anului 1987 un volum de poezii, rugînd să-l programeze pentru anul 1989. Sper că va apărea. Nu ştiu. N-am mai trecut pe la editură de cîteva luni. O parte din aceste poezii le-am publicat în revista „Luceafărul". Scriu zilnic, însemnări, versuri, gînduri, publicistică, reuşite, nereuşite, aruncate, pierdute. Îmi propun zilnic să revăd, să aleg, să rescriu din cele peste o mie de pagini existente, unele tipărite în reviste, ziare. Ceea ce poate merită. N-am făcut-o, nu, prea mai am timp. Am sentimentul că mai sînt multe noutăţi şi vechituri de văzut, spus, de scris. Pe birou se conturează o altă carte de poezie. Cine ştie. Şi o alta de proză poate.

Violeta Zamfirescu

Mai devreme, în viitor

Mă simt încă în inerţia mişcării de idei şi personaje a recentului meu roman — **Corinda** — (Ed. „Cartea Românească", 1988). Cronică a unui vechi neam românesc din Transilvania, a bătăliilor de emancipare socială şi naţională din aceste locuri, în care Horea şi Iancu sînt contemporanii personajelor şi ai autorului însuşi, romanul reprezintă în programul meu personal eliberarea prin scris de cîteva esenţiale obsesii ideologice şi estetice.

În aceste zile aştept apariţia cărţii de poeme —**Brocarturi şi pănură**, la Editura „Dacia" (al şaselea volum de lirică pe care-l public), avînd legături subterane mai adînci cu povestea Corîndeştilor. În acelaşi timp, Editurile Olms şi Burgschreiber din R.F. Germania m-au invitat în această toamnă să particip la lansarea cărţilor mele — „Lucian Blaga. Der rumänische Dichter und die deutsche Literatur", a unui volum de poeme şi a unei antologii (în care sînt prezent cu un masiv ciclu de versuri) — la Tîrgul internaţional de carte de la Frankfurt. Într-un stadiu avansat, pe masa de lucru am materialul unei ample culegeri de eseuri, articole şi studii privind permanenţele literaturii române, pe care doresc să le încredinţez editurii sub titlul — **Mitologii critice II** (vol. I a apărut la Editura „Cartea Românească"), de asemenea un volum de interviuri cu marcante personalităţi culturale din ţară şi din străinătate.

Aceste două cărţi deja închegate, care aşteaptă doar o reevaluare finală a textelor, sper să-mi creeze liniştea necesară spre a mă putea concentra în anii următori, aproape exclusiv, muncii de documentare şi elaborare a unui roman conceput pe largi coordonate istorice, cronologice şi geografice, asupra perioadei de la Memorandum la Marea Unire, cu o specială atenţie în direcţia luptei parlamentare a românilor pînă la realizarea actului istoric de la 1 Decembrie 1918.

Doresc şi de astă dată ca romanul meu să nu semene deloc cu o monografie istorică, considerînd că autorul trebuie să-şi implice biografia, timpul său, în acela al istoriei. Se ştie doar cît de mult face politică, bunăoară, bătrînul Homer. Eu cred că nu numai Ulisse, Achile sau Hector, ci, în aceeaşi măsură Circe, ba chiar şi Briseis „cea îmbujorată" — făceau politică. În fond, secolele şi chiar mileniile pot fi întoarse pe dos, ca nişte simple clepsidre şi vom vedea că nisipul ţimpului poate curge şi invers. Reversibil, ritmul de scurgere al timpului poate fi accelerat sau încetinit după voie. Există, firească, într-aceasta atît privilegiul cît şi riscul de a te afla cu un pas mai devreme în viitor.

Mircea Vaida

Despre certitudini

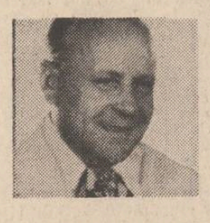

Este greu pentru un prozator să vorbească de proiecte ; există aici multe neprevăzute, deseori se întîmplă ca un subiect, o idee-obsesie să fie înlăturată brusc de o alta care se şi materializează în carte, iar opera visată rămîne încă mult timp... „cartea visată".

Voi vorbi, deci, de certitudini.

Am terminate două romane. Romane de fierbinte actualitate, cum se spune.

Nu se poate trăi fără iubire, din care am publicat în ultimii doi ani numeroase fragmente în **România literară, Luceafărul, Tribuna** etc., cartea are ca protagonist un intelectual, un scriitor, ziarist şi conducător de revistă. Se vrea un roman care dezbate problemele omului în societatea modernă, ale conştiinţei şi demnităţii, ale compromisului moral, ale alienării şi iubirii.

Legaţi-vă centurile de siguranţă, un roman scris de la pagina 1 pînă la 720.

Fiindcă am publicat începînd din 1980 pînă în prezent prea multe fragmente din el, fragmente care au stîrnit un neaşteptat ecou în rîndul cititorilor şi a criticii literare, nu voi insista asupra conţinutului şi tematicii. Voi spune doar un singur lucru, subiectiv, desigur : e cartea care cred că mă reprezintă şi, de aceea, cea mai dragă. Am scris-o cu o mare voluptate, iluminat, a fost ca un gheizer care a erupt din adîncuri spre lumină.

O paranteză : deşi, cum spuneam, s-au publicat multe fragmente pe parcursul a opt ani de zile, în aproape toate almanahurile, în revistele literare centrale, în cele din „provincie", şi cum spuneam, aceste fragmente stăruie şi azi în memoria cititorilor şi lumea mă întreabă : — Cînd apar **Centurile ?** aflu, iată, cu stupoare că o doamnă, domnişoară, tovarăşă, pe numele ei **Turconi Diana** publică la **Cartea românească**, volumul... **Legaţi-vă centurile de siguranţă**, 240 p., 12 lei (vezi **Lista** cărţilor ce apărute **în semnal** şi intrate la Centrala Editorială în perioada 30 mai — 4 iunie 1988).

Nu este prima mea întîmplare de acest gen. În 1964 am scris scenariul la filmul **Merii sălbatici**, film care a rulat zeci de ani pe ecranele din ţara noastră şi bănuiesc că şi la Băile Herculane. Ei, bine, un autor mai tînăr şi-a intitulat volumul... **Merii sălbatici !**

Public nuvela — tradusă în multe limbi de circulaţie universală **Vînătoarea de vulpi** şi un confrate nu găseşte nici el alt titlu decît... **Vînătoarea de vulpi.**

Să fiu bine înţeles, eu înţeleg că se împrumută, ca să nu zic că se fură, idei, haine, bani, dar şi titluri ?

Oare Republica literelor să nu mai aibă nici un cod al moralităţii ? !

Nu mai insist pe această temă, dacă va fi cazul voi reveni cu precizările necesare. Deocamdată atît. Se aude ? !

În sfîrşit vreau să precizez că lucrez la volumul II din **Casa**, că visez un film despre tinereţe şi responsabilitate şi iubire, după nuvela mea **Umbra ca de fum a fetei**, (volumul **Mireasmă şi suspin**), că visez ca toţi oamenii de bine şi de mare talent ai ţării să dăm patriei literatura pe care o merită şi o aşteaptă de la noi.

Vasile Rebreanu

Rădăcinile cunoaşterii

...Şi eu m-am născut la sat. Sînt, cum s-ar zice, de origine ţărănească. De mic am învăţat mersul norilor pe bolta cerească, bătaia vîntului, venirea şi plecarea păsărilor, semnificaţia înfloririi pomilor şi multe altele. Oriunde mă aflu, mai aproape sau mai departe de locurile copilăriei, simt adesea nevoia să închid ochii şi să le revăd cu sufletul. Şi-n momentul acela de nostalgică dulceaţă îmi revăd Patria. Da, pentru mine Patria înseamnă în primul rînd satul în care m-am născut.

Am citit undeva mărturisirea cuiva pe care satul nu l-a învăţat nimic, căruia nu i-a spus nimic locul de baştină al părinţilor săi şi m-am cutremurat. Cît de sărac trebuie să fie sufletul ! Fără culori, fără mustul şi înţelepciunea pămîntului, fără mirosul de frunză şi de iarbă crudă, fără sentimentul aparte al istoriei unor întregi generaţii de strămoşi ; într-un cuvînt, fără rădăcini. Căci, cine n-are rădăcină este mereu în puterea tuturor vînturilor.

Spun toate acestea pentru că mi s-a cerut să vorbesc despre şantierul meu literar. Ca scriitor m-am reîntors de fiecare dată spre rădăcini. În căutarea identităţii proprii şi a neamului meu, constituit ca un copac bătrîn, din cercuri, din verigi. Ştiţi doar că vîrsta unui copac se stabileşte după cercurile din carnea sa. Ca să adaugi un nou cerc trebuie să le cunoşti bine pe celelalte.

Cartea la care lucrez este tocmai o asemenea încercare de a înţelege şi cunoaşte bine unul din marile şi glorioasele cercuri ale copacului neamului meu. Perioada pe care o străbat începe la 1812 şi se încheie la 1870. După ce am parcurs o mulţime de documente edite şi inedite, am ajuns la concluzia că ştim prea puţin despre vremea cînd „duhul veacului", cum spunea Eftimie Murgu, a bîntuit Europa zguduind din temelii imperii şi anunţînd o nouă eră. Voi scrie nu un roman istoric, ci unul politic în care marile conştiinţe ale românilor din acea vreme : E. Murgu, Bălcescu, Avram Iancu, Bărnuţiu şi Barit, Alecu Russo, Alexandru Ioan Cuza etc. şi-au unit cugetele într-o uluitoare renaştere românească. Romanul se va chema „În afara gloriei".

Ion Marin Almăjan

Poeme de CORNELIU STURZU

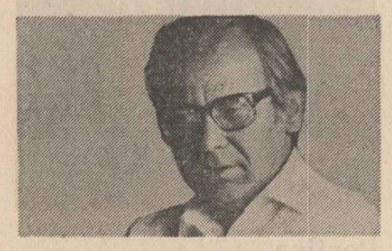

Mileniul întîi

Şi-am spus : Pe aici nu se trece
Decît o singură dată
Erau prea mulţi şi le-am făcut pirtie

Ducă-se !...

Şi au venit alţii şi iarăşi le-am spus
Ducă-se !...
Dar şi-au amintit de noi
„Ce pămînt frumos !", spuneau bătrînii lor
Mestecînd ovăsul cailor
„Şi ce robi de treabă ar mai fi
Că ştiu să are, să semene, să adune
Pe cînd la noi
Poveştile nu ne ţin de foame
Hai îndărăt"

Uitaseră pesemne vorbele noastre

Şi-au încercat vadurile
Caii sorbeau din riurile noastre
Şi-atunci ne-am lăsat stinile-n munţi
Plugul în brazdă, pruncu-n copaie
Am dezgropat nişte săbii de la bădiţa
Traian
Şi le-am spus că pe-aici
Nu mai au unde să treacă

Dar nu ne ascultară
Sărmanii de ei

Aşa că a trebuit să ne umplem pămîntul
Cu gorgane în care ţărîna se-ngraşă
Sub cămăşile lor de fier

Şi doar le-am spus omeneşte :
Pe aici nu se trece decît o singură dată !

Cîmpia Turzii

Se lasă pe cîmpii ,la Turda, noapte
Departe-n zări cresc ceţuri fumurii
Din corturi se-aud gemete şi şoapte
Ca după crîncenele bătălii

Pe masa-ntinsă, urice, hrisoave
Scrisori din lumea largă fel de fel
Din Istambul şi burguri scandinave
Ce scriu veneţienii despre el ?...

Privirea-i grea şi-o lasă peste slove
Fiece gînd se cere cumpănit
Muntenii, Transilvanii şi Moldove
Sînt toate-aici cu ei cum a pohtit

Cu ţara stă la sfat în noaptea asta
I-ascultă păsul drept, cutezător
Dar mai e Sigismund, mai este Basta
Şi venetici veniţi pe urma lor

I-au spus că e condotier şi slugă
Vienei ori mai nu ştiu cărui crai
Uitaseră cum i-a fost pus pe fugă
Cu cei de-ai lui de-un sînge şi de-un grai

El nu era decît făptaşul sorţii
O zi din româneştile vecii
Chiar de va fi să dea şi vamă morţii
Chiar de întregul neam l-o prohodi

Sînge şi scrum, credinţă şi-ndoială
De toate-şi aminteşte cîte-au fost
Cu neodihnă, trudă şi migală
El caută şi-acum al vremii rost.

Veteranii

Cu un gînd trecutul, cu un gînd ce-om fi
Ne-ntîlnim pe stradă ori într-o bodegă
Şi vorbim de soacre, mame ori copii
Ori de vreun coleg ce-a fost ori vreo colegă

Timpla ne e ninsă cum e nins la pol
Mai încet ni-i mersul, mai şoptit ni-i glasul
Ă-nceput şi anii să ne dea ocol
Şi-aşteptăm ca-n luptă cînd ne-o bate ceasul

Doar la film ne sună cîte vreun lătrat
De mitralieră, şuiere de-obuze
Uite, pînă astăzi încă n-am aflat
Cine-şi puse palma, cînd strigam, pe buze

Hei, prin cîte sate mai trecurăm noi
Dar ne-a fost de-acasă dor de vreo muiere
Şi, păzea băiete, sîntem la război
Ne spuneam iar puşca-i singura avere

Ne-am întors cum alţii se întorc din vii
Toamna-n prag de ziuă dînd la toţi bineţe...
Ce frumoşi rămas-am în fotografii
Cum vom fi pe socluri ridicaţi prin pieţe ?...

Manuscris

Să afli un poem nepublicat
Al unui scriitor din alte vremuri
Pe care nimeni nu l-a cercetat
Citindu-l ca o trestie să tremuri

Cînd dimineaţa, într-un cabinet
Te vezi stăpînul altor înţelesuri
Al celui care-a fost numit poet
Al zdrăngănelii micilor eresuri

Acum, tu eşti balanţa unei sorţi
Povara pentru tine e prea mare
Nu ştii s-o dăruieşti, nu ştii s-o porţi...
O-nchizi cu-o lacrimă printre dosare

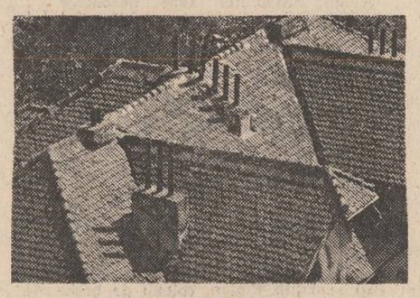

Fotografii de Paul Agarici

viorel sămpetrean

Poetica

Poate spintecătorul,
– arcul voltaic
ce-ndeamnă răgazul –
Poate fărîma ce-a rămas
din singurătatea celorlalți
în care te refugiai uneori ;
Sau imaginea furnicilor roșii
pusă pe seama flăcărilor,
în orbita lui Empedocle ;

Poate sărmana groază
ce te îndeamnă să uiți
că steaua spintecată e
în larguri

(deși mai crezi
că va întrezări limanul...),
Poate rozătorul, triumfător
în adăpostul lui de rozător,
Poate ideea că-ntr-o bună zi
cineva va fi mai aproape
de licărirea pură
a stelei înecate ;

Dar nu :
nici arcul sub care se tînguie
toată această prevestire
și nici sclipirea-n licărirea lină
nu te-ar putea împiedica :
– Prin apa înaltă, deci,
Spintecător, arc voltaic.

Miezul sunător

– lui Gh. Cucu –

Prietenul nu uitase :
Era îndeajuns de teafăr
Și singur în uimire ;

Odihnă în uimire, așadar,
Uimire,
Și pînă la capăt caută
și caută și scapără
stelele
– printre atîtea ecouri
pieritoare –
și urcă înspre colina
cuvintelor de har.

El sta însingerat
pe nisipul cel sunător
dar acesta nu-l mai putea fermeca :
Era prezența ce nu putea să uite,
ci doar,
de-a contempla în voie
miezul cel sunător,
teafăr în uimire
și neatins de moarte.

Un coif de lut

Ah, sunetul auriu
al ultimului ecou...

– Ai trăit, vezi bine
Și nu te-ai încrîncenat în extaz,
Te-ai expulzat din singurătatea
ce creștea asemeni măceșului
în melanholia triumfătoare
a pietrei.

Nu ți-ai păstrat decît privilegiul
de-a te retrage
în amintirea
de unde, oricînd, nestingherit
să poți rămîne-n lume,

cu o fărîmă de reverie,
cu o strălucire tainică.
Da, rîvnită
îndelung de orice nume.

ana delea

Întîlnire

Străzile pe care calc
mă simt parcă mai ușoară
după ce ai trecut tu.

Cu fiecare zi sînt mai ușoară
unde-mi sînt poverile ?
dar verile ?

Străzile pe care trec
au nume de oameni mari
și curg într-o simfonie
pe care o auzi
și tu.

Oamenii mari au numele străzilor
pe care ai umblat.
Ele cad, toate,
în același loc
unde aștepți tu.

Colind străzile tale,
Nu mă mir de te întîlnesc
O lumină blîndă, de miere
Mi-ar cobori prin trup
Te-aș lua de mînă
Și-am pleca-mpreună.

Dans

În căderea lor,
nesfîrșit de blîndă
către sărutul pămîntului,
frunzele mă atrag
în dansul lor tandru
înfășurîndu-mă,
învolburîndu-mă,
învăluindu-mă
într-o amețeală năucitoare
din care nu mă va trezi
decît sărutul pămîntului.

Strigă albastrul acesta

mai întîi,
să-mi fi biciuit cineva
sufletul
să-l liniștească
să-l obișnuiască
cu răul și
neprevăzutul
cu bucuria de a nu mai fi
verde
vineri
aripi fîlfîind
șoaptă
amurg
piatră de rîu

să-i fi oprit curgerea albastră
prin trupul plăpînd

lasă-mă în pace
un timp
strigă albastrul acesta
cînd vreau să opresc
biciuirea.

Între pur și lin

Cînd și cînd vii aici
într-un zbor cunoscut
aripi bătînd aerul
aripi atingînd geamul
tu nu țipi, guguștiuc,
nici nu cînți
și nu te joci
chemi iubire
dor
și drag.

Cînd și cînd vii aici
stai în locul mușcatelor
și printre jaluzele albe
mă privești cu tandrețe
sau cu îngăduință
Cum nu știu să scriu
poezii
Cum nu pentru asta
mi se umezesc ochii...

Și pleci.

teodor bulza

Malul rîului

Nimeni nu acceptase, în absența și în așteptarea lui Todor Băbău, postul de șef al paznicilor de noapte și toboșar ; înștiințările se afișau la primărie, lipite pe geamuri, liste, adrese, dispoziții, amenzi, cote și datorii care se înmulțeau după vizitele unor șefi, recunoscuți după automobilele negre oprite în centrul satului și salutați de Văzoc, „Să trăiți..., aici e liniște, n-avem tulburări, n-am găsit arme și nici nu se ascultă posturi de radio străine, oamenii sînt fericiți că s-a terminat războiul, e pace, viața merge înainte, nimic nu ne înspăimîntă, decît moartea și durerea fizică", se dădea raport oficialilor în trecere, să afle pulsul, starea de spirit, să-i detecteze pe cei care propagau minciunile ascultate la galene, „vin americanii și ocupă țara", că de aceea ar fi trimis lapte praf, țigări camel, ciocolată și pături, să-i iertăm pentru bombardamente, pe ei și pe englezii lui Churchill ; Ciorcil, despre care, ca și Stalin, se vorbea că nu dormise nici o noapte cît Anglia era amenințată și tot el plănuise deschiderea unui nou front în Balcani, chiar înaintea sau în timpul debarcării în Normandia, prin Grecia și Iugoslavia, zdrobind acolo armatele lui Hitler, iar apoi să urce spre linia de atac a sovieticilor, cu o țintă clară : Berlinul ; Mihai Trifu îi explicase lui Todor Băbău cursul războiului, pricina adevărată a conflictului care cuprinsese lumea, de parcă înnebunise cu toții, se cereau teritorii mereu revendicate, cum și primul măcel avea aceleași cauze adînci,se urniseră armatele pe fronturi largi ; atunci, după doi ani de neutralitate, România intrase în luptă împotriva Austro-Ungariei și Germaniei, făgăduindu-i-se sprijin din partea Aliaților, numai că a fost nevoită să suporte mari pierderi și umilințe pe propriu-i teritoriu pînă să se statornicească harta și Unirea ; „Să spunem țăranului că, luptînd pentru unitatea națională, el luptă totodată pentru dezrobirea lui politică și economică" ; „Vitejia sa îi dă drepturi și mai mari asupra pămîntului pe care îl apără și ne impune mai mult decît oricînd datoria ca la sfîrșitul războiului să înfăptuim reformele agrare și electorale...", scriau ziarele din vremea retragerii în Moldova ; „pe noi ardelenii, zicea Todor Băbău, ne-or mîncat păduchii în Italia, și bolile, eu am zăcut într-un spital din Slovacia vreo două luni, mă p... sînge, nu m-or crezut, mi s-or umflat măruntaiele ca ludaia, de unde m-am ales cu sămînța otrăvită, n-am mai putut face copii, gata, numele meu se stinge odată cu mine, baba nu m-o lăsat, nu eu purtam vina, am vrut să creștem un orfan, dădeam și caii pentru un suflet de copil, numai că Lăpușcă s-o împotrivit, că nu ne scrie actele, dacă o fi să fie sifilitic, umple satul de boală așa ne speria, și-o avea mintea scurtă, cît îi mic nu-ți dai seama, apoi era și pericolul că ne puteam trezi cu părinții ăluia, l-ați crescut, mulțam fain, noi l-am făcut, al nostru e — viață grea, domnule Trifu, am ținut cîine, găini, porci, capre și cai, ba, uit, și iepuri și porumbei ; am avut și albine, cinci familii, chiar și zece, cînd o fost o iarnă mai dulce, mierea o mîncam în ceaiuri de tei și romaniță, mirosea aburul a livadă și flori, mă-nvioram dimineața cînd ieșeam la prisacă, ridicam cu grijă capacul, albinele cît îs de deștepte, nu-și cunosc stăpînul, decît stupul, matca, nu se feresc de oameni, nu trăiesc decît în grupuri, singure mor, ca și furnicile, nu formează decît familii numeroase, unde domnește Regina, matca, o albină mai mare, mai bine hrănită, care depune ouă, atît face, asigură urmași ; doar o dată în viață zboară din stup, la nuntă, urmărită de o cohortă de trîntori — voinicei, prințesa își flutură aripile spre o poieniță cu rouă și miresme moi, suie provocator spre înaltul cerului, e dornică de iubire, trupul ei îmbie, e pură și frumoasă, și încă, tăind spirale amețitoare, mulți o pot urma, apoi tot mai puțini, pînă rămîne cel mai viguros, el, fericitul, o îmbrățișează în taina luminii, doar ei doi, o clipă de dragoste a gizelor ; din ademenirea și dăruirea ei, feciorul moare, cade ca o muscă oarecare, e fără vlagă, jertfa sa rămîne în pîntecul noii Regine, care, îmbujorată, se îndreaptă spre împărăția stupului, unde un întreg alai de supuse și supuși îi fac cuvenitele plecăciuni, îi curăță aripioarele de sudoare și polen, îi fac covor de ceară spre tron, unde va domni cît va fi în stare să procreeze după singura sa iubire, ea, aleasa soartei, pentru ca, istovită de atîta efort și lăptișor, albinele fecioare să n-o mai hrănească, s-o lase să moară de foame, știrbă, fără ac de cojocul lor, cît dintre domnițele alese lîngă iatacul său una să se dovedească a fi cea mai vrednică la trup și simțire, trăgînd cu coada ochiului spre admiratorii cu sulițe și pocale din mierea cea mai dulce, stîrnindu-le pofta și chemarea la nuntă ; de cîini, povestea Todor Băbău, mi-o fost mai drag, am vorbit cu ei ca și cu omul, înțeleg tot, ciulesc urechile, scot limba, latră, te ling pe degete, nu calcă străini în bătătură, să-ți fure sacul cu făină ori clisa din cămară ; nu găsești ortac mai bun decît cîinele, nici slugă, oricît ai plăti-o, te urmează și-n mormînt, se stinge de foame și sete dacă-și știe stăpînul acoperit cu pămîntul cel veșnic, au fost multe întîmplări dintr-astea, dar n-am auzit să moară vreun om de necazul morții altcuiva ; dumneata, ce zici ? ! ; poate, flăcăii nebuni de dragoste, cum am avut și noi unul, ucis în duel chiar de prietenul său, aveau două pistoale, nu se știa care era încărcat, au ales, s-au îndepărtat ; Leopoldina Folderosten, așa se numea mama lui, primise o mare avere la Pecica, tot Ghedeșul și apa Mureșului, de la împăratul Vienei ; ea ar fi fost moașa lui Franz Ferdinand, cine mai ține minte ? !, și mătușa lui Maroji ; mormîntul tînărului e săpat în malul rîului, se poate vedea și-acum, e ca și o biserică, cu porți din fier forjat, închise cu lacăte ; chiar cînd vin învolburate, apele ocolesc locul cela, care rămîne uscat și ferit, iar dinăuntru, dacă lipești urechea de marmură și piatra de codru, în zorii zilei, și numai atunci, se aude o cîntare, o șoaptă, o voce, o durere, să știi dumneata că și eu pun mărturie, nu-i minciună, nici scorneli, nouă ne și plac poveștile cu morții nemorți, ei trăiesc prin noi, așa cum trăiește mama, de care nu uităm cît sîntem în viață ; Leopoldina Folderosten a fost o femeie ca o zînă, se îmbrăca numai în alb, avea coroană pe cap, cu nestemate care străluceau de-ți ardeau ochii, nu le puteai privi, te durea ; era dusă pe brațe, ca într-o căruță fără cai, o birjă fără roți, cu perdeluțe de mătase, trecea prin sat, marțea, la piață, dar nu cobora niciodată — zicea lumea, că eu n-am prins-o-n viață —, și-atunci trăgeau clopotele, bătea toba, iar oamenii, proști mai erau, se aruncau la pămînt, lingeau praful ori noroaiele, altfel valeții Doamnei i-ar fi biciuit, le și vorbea nemțește ori ungurește, cine mai ține minte ; popa Putnic ar avea fotografii ale prințesei, una cu cîinele ei cel drag, hă, hă, Lord, cît un țap, și-apoi, încă una în fața Castelului, cum stătea, între servitori, și cînta la vioară ; nu primea oaspeți, n-avea prieteni, asta după ce i-o murit feciorul, venea de trei ori pe zi la mormînt, asculta cîntarea mortului, cînta și ea la vioară, slugile murmurau, ca un cor bisericesc, Amin, Aleluia, Got mit uns, pînă și javra aceea urla, după care Leopoldina deschidea porțile mormîntului, intra singură, stătea cît stătea, aprindea luminări, își privea copilul prin cristalul sicriului..."

Și Mihai Trifu văzuse locul acela ciudat, citise inscripția pe cele cîteva rînduri, cu litere aurite, lacătele erau încă intacte, nici fierul forjat nu prea ruginise, nervurile marmurei păreau tăiate cu cuțitul, numai că lateral se arătau semne ale unei profanări, urme de tîrnăcoape, de dinamită, ale căutătorilor de comori, „n-or vorbit pe românește". — explicase Todor Băbău, mai era în vremea războiului, în '916 or venit cu o barcă, or făcut percheziție în sat, căutau bijuterii, aur, cărți, mobile, oglinzi, cufere (numai că noi ne-am ales cu caii prințesei, cai de rasă, mari și grași, pe care i-am împreunat cu Nonius, de-or ieși mîndrețe de minji, cum am avut și eu) ; și la primărie, chiar în sala boactărilor, unde se făceau și ședințe, se afla o sobă de teracotă cu cahle albe, din care se desprindeau, în relief, toate fructele pămîntului, avînd la mijloc o poliță de unde curgeau ciorchini de struguri cu boabe cît prunele, multe acum strivite, ca și lama frunzelor, iar biroul lui Văzoc, după multe revopsiri și montări de broaște, trăda încă o viță nobilă prin sculpturile de pe fronton și cele de pe picioarele aplecate a greutate și sugerînd, prin nervurile scobite ale lemnului dur, trei labe cu gheare ale vreunei dihănii neștiute în vatra satului, așadar numai trei labe, căci a patra lipsea, cea originală, în loc fiind croit un butuc învelit în hîrtie. Todor Băbău avea, și el, un suvenir misterios, pe care-l ținea ascuns sub pernă, un ceas de buzunar, cu capac și lanț din argint, iar cifrele orelor, ca și arătătoarele, luceau, precum sclipește aurul la soare — și din aur erau ; cîndva, ceasul cînta o singură melodie, scurtă cît o răsuflare, însă sunetele semănau a vrajă, a poveste, a lume tainică, a îmbiere, la auzul căreia omul închidea ochii și își afla simțurile împresurate de visul și de mireasma dulce a legănatului în brațele ce duc spre alte tărîmuri, poate chiar și spre paradis, cîteva clipe, ca un repaos, ca o desfătare, ca o mîngîiere a sufletului — și stările acelea le trăia Todor Băbău numai atunci cînd era singur, în casă ori nopțile în valea și pe malul Mureșului, el și umbra ce-o proiecta la intersecția sa cu lumina lunii ; muzica din mașinăria pe care o ținea în podul palmei, cu capacul deschis (și doar atunci cînta, la anumite ore), părea că se trage din tăcerea stelelor, din dorul pămîntului și din aburul rîului, ca o ardere nevăzută, după care omul rămînea încă în muțenie, sunetele se mai auzeau prin ecoul sîngelui aprins, privea bolta împunsă de ochii cerului și își închipuia că este fericit și nemuritor, dacă voia. De fapt, a fost fericit cît ceasul a mers și a și cîntat ; după aceea — și tot mai rar în anii din urmă — îl ținea în palmă la orele știute, deschidea capacul, închidea ochii, așteptînd ca memoria să-i șoptească toate trăirile și beția întreagă a muzicii fermecate și fermecătoare, iar el găsea amăgirea la aceeași intensitate ca și cînd arcul nu s-ar fi rupt — și cine să-i dreagă o asemenea avere ; să fi mers la oraș, s-ar fi dus pînă la București, cine știe ce-ar fi pățit, bănuia că e un ceas neobișnuit de prețios, cît o comoară, o fi fost al vreunui împărat, ba împărătească, chiar al Leopoldinei Folderosten, avea și ceva înscrisuri, nu le descifrase, și nici nu l-a împins curajul de a le copia pe-o hîrtie, rugîndu-l apoi pe popa Putric să-l lămurească, ar fi fost curios să afle taina cea mare ; și-așa, amorțit în rotițe, șuruburi și piulițe cît bobul de mac, ceasul avea preț, încă dezvăluia muzică și plăceri numai și numai fericitului său posesor Todor Băbău, omul care

unea cerul cu pămîntul, aducea stelele la picioarele sale sau se înălța mai sus decît pot păsările să-și desfacă aripile.

Nu arătase ceasul nimănui, și-l avea de-o sută de ani, i se părea, îl avea dintotdeauna, îl ascundea, îl ocrotea, îl curăța, îl lipea de carnea și de căldura sa în iernile cele grele, avea o ascunzătoare cusută chiar de el sub brațul stîng, unde nu se putea sparge cristalul de pe cadran, îl luase și în război, deși atunci doar o singură dată, cît era în spital, declanșase muzica, noaptea, ca o rugăciune, să ajungă cu bine acasă, să nu moară pe pămînt străin și sub stele care nu erau ale lui, pînă și luna părea alta, pînă și iarba și albinele și cerul.

Între Semlac și Pecica, pe la jumătatea drumului, către Mureș și înainte de a pătrunde în Ghedeș, pe un deal cît un buric de pămînt acolo, cîndva, se ridica palatul sau conacul Leopoldinei Folderosten, moașa lui Franz Ferdinand ; casele erau așezate în careu, împrejmuite de un parc nesfîrșit cu stejari bătrîni, tuia, brazi, plopi, tei, n-a mai rămas nimic, au ars odată cu castelul ; în inima locului, cu fața la univers, cît să se vadă și bisericile Timișoarei, se înălța clădirea cea mare, cu două caturi, construită de-un arhitect austriac, Plotzky, scria pe-o placă de marmură, aflată la Țuper Sofronie William, o arătase la birt, de unde și bănuiala că tatăl lui nu plecase în America, în anii cît dispăruse din sat, ci o slujise pe Leopoldina, ba, închipuirea fugea pînă acolo încît Doamna i-ar fi plămădit feciorul, era al ei, William ; pînă la sălașele din jur se-auzeau cîntările petrecerilor, șuieratul gloanțelor la vînători ori la distracții, asta pînă trăise puiul de prinț, într-o vară, cînd îi clocotise sîngele a dragoste, onoare și durere.

„Aveau tunel pînă la Maroji, aci, la capătul satului, în flăgăriște, și umblau p-ascuns, să se vadă și să se iubească, numai că nu ei or săpat legătura, ci turcii, sau cine mai știe, că atîtea s-aud pînă astăzi. Și-ar fi putut sta la un loc, nimeni nu i-ar fi ocărît, cine le-ar fi avut baiul, noi lucram la coasă, ei se alegeau cu fericirea de a nu face nimic și de a avea tot ce le poftea inima. Se mai spune că Todor Popianu, cînd s-o aruncat în fîntînă, s-ar fi dus prin apele de sub pămînt pînă la dealul prințesei, că era cale de umblat și lumina pica din cer prin gurile din curțile oamenilor, între care mulți se plîngeau că le dispare carnea ori smîntîna din gălețile trase în adîncuri, pînă vara tîrziu și mai cîțiva ani, ori explicație nu putea fi decît că se ascunde suflet de om prin fîntîni, vai și-amar ; începe alt război sau se lasă altă nenorocire, cutremur, foc, grindină, secetă, ceva-ceva, cum se prevestea ; mai mult și mai des, începuseră și furturi în cămări și poduri, șunci și saci cu grîu, se umpluse satul de cîini, băr-

teatru

t

Implicarea în real

După ce a scris vreo 12 piese și a cucerit importante trofee pe scena artei amatoare, Viorel Savin a pășit în teatrul profesionist pe ușa din față, stîrnind nu doar aplauzele entuziaste ale publicului, ci și invidia statornică a unor confrați mai în vîrstă. În doar cîteva săptămîni, „Bătrîna și hoțul" a trecut de 50 de spectacole, piesa lansată în premieră absolută de Teatrul Bacovia jucîndu-se și azi, la patru ani de la debut, cu același succes. Chiar dacă nu mai atinge atît de pregnant culmile din „Bătrîna și hoțul", noua opțiune a teatrului băcăuan s-a dovedit la fel de inspirată, „Colegii" propunînd spre dezbatere spectatorului un subiect capabil să-l incite.

Schematizînd, acțiunea ce gravitează în jurul familiei Spătaru se petrece pe parcursul a trei zile distincte (26 mai, 10 și 23 iunie), într-un orășel de provincie. Teodor, maistru constructor, deposedat prin abuz de propria-i casă, silit să trăiască într-un imobil părăginit, condamnat la locul de muncă, luptă, ajutat de fiica sa, Veturia, să-și dovedească nevinovăția, în timp ce „licheaua unsuroasă" care este inginerul Calistrat Gosu, șeful său, încearcă pe toate căile să-l afunde și mai mult în mocirlă. În conflict intervin Alexandru Ignat (Al) și Edith Ciolan, colegii de bacalaureat ai Veturiei, precum și inocentul Mihăiță, puștiul dresor de papagali și curier de ocazie. Pe fondul duelului dintre cei doi se naște o frumoasă poveste de dragoste, care va sfîrși, din păcate, tragic, prin înjunghierea lui Al. Destinul Veturiei îl repetă, astfel, pe cel al bătrînei domnișoare Eustina, personajul din umbră, mesager, alături de bătrînul domn Frangopol, al iubirii adevărate, dusă pînă la sacrificiu.

Regizorul Nae Cosmescu a decodat în general bine intențiile autorului, împreună cu scenograful Ion Olaru creînd un spațiu de joc și un cadru propice derulării fiecărei scene în parte. El a optat pentru o distribuție echilibrată, în care experiența și maturitatea unor Stelian Preda și Doina Iacob s-au îmbinat cu spontaneitatea și naturalețea colegilor mai tineri. Primul a creat un Teodor Spătaru controversat, cînd nărăvit de cele ce i s-au întîmplat și pus pe gîlceavă, cînd gata să-și terorizeze propria fiică, dar să-i și ofere dovada că o iubește, cînd aflat pe punctul de a ceda presiunilor la care este supus, cînd renăscut și capabil să dejoace șantajul și găinăriile lui Calistrat. Un Gosu abject, creionat bine de Florin Zăncescu cel care, familiarizat cu eroii dramaturgului, ca interpret strălucit al Hoțului, s-a metamorfozat, rînd pe rînd, în pușlama, bufon, cabotin, bădăran, canalie, hoț, șantajist, criminal, laș.

Silită să trăiască mai mult singură, să îndure capriciile unui tată lovit de soartă, să se izbească în permanență de mentalități învechite și de atitudinea celor ce „vopsesc tot ce e putred în culori țipătoare" sau consideră suspect „tot ce este curat", Veturia își găsește în Luminița Botta interpreta potrivită. Strălucitoare prin profunzimea trăirilor interioare și simplitate, ea a trecut cu brio toate încercările, dovedindu-se aceeași actriță înzestrată și dornică de a lumina destine. La rîndul lui, Dinu Apetrei a nuanțat cu subtilitate stările lui Al, îndrăgostitul timid, visătorul perpetuu, apărătorul purității și sacrificatul fără vină, izbutind unul din cele mai complexe roluri pe care le-a abordat în ultima vreme. Vădit incomodată de rol, Doina Iacob s-a achitat cu profesionalitate de sarcină, creionînd o Edith autentică, nu doar „experimentată luptătoare pentru consumarea... prezentului". În travesti, Firuța Vădeanu (Mihăiță Ciolan) s-a „copilărit" cu eficiență.

Cornel Galben

film

f

Un actor pentru toate timpurile

Ajuns în al nouălea deceniu de viață, sir Laurence Olivier continuă să fascineze prin complexitatea personalității sale artistice, prin forța dăruirii unui talent ce a oferit scenei și ecranului figurile unor personaje a căror grandoare și profunzime originară sînt un permanent element de referință.

Cu o vocație de documentarist îndrăgostit de cinema, **Constantin Popescu**, autorul unei impresionante serii de bio-filmografii, apărute în „Flacăra" de acum două decenii, colaborator al lui **D. I. Suchianu** la cele patru volume — „Filme de neuitat" —, realizatorul unui extrem de prețios instrument de lucru al Arhivei Naționale de Filme, „Repertoriul filmelor rulate în România în anii '30—'40" și al unui frumos serial TV dedicat filmului muzical, ne oferă o monografie consacrată marelui actor englez, volum indispensabil oricărui autentic cinefil.

Formula aleasă pentru **Actorul și măștile sale** se bazează în mare măsură pe volumele de memorialistică ale interpretului ce a creat o neuitată versiune filmică a tragediei prințului danez, pe scrierile sale teoretice referitoare, în special, la arta interpretativă, și, mai ales, pe cea mai recentă exegeză, realizată de criticul și regizorul **Melvyn Bragg**. De la fiorul primelor căutări teatrale pînă la amețitoarele culmi ale afirmării, de la eșecurile, tot atît de răsunătoare ca și succesele, la ultima mare performanță — Regele Lear, pe ecranele televiziunii, **C. Popescu** schițează bigrafia actorului marcînd etapele formării artistice, contactele shakespeariene, experiențele cinematografice din Anglia și de pe platourile Hollywood-ului, furtunoasa viață particulară, turneele, cariera de regizor și animator teatral, ce a culminat cu directoratul Teatrului Național Britanic, instituție multă vreme fictivă, a cărei existență reală se datorește în cea mai mare măsură creatorului unui impresionant cortegiu de chipuri legendare.

Cu o carieră îndelungată, suprasolicitată de ambițioase proiecte, de eșecuri nejustificate sau doar nedrepte, multilateral prin curiozitatea creatoare specifică aceluia care a însuflețit personaje violent contrastante, sir Laurence Olivier n-a ocolit radioul și televiziunea, fotoliul de regizor sau administrator de cultură teatrală, fiind în fiecare dintre aceste „roluri" un interpret strălucit, impunînd fără apel originalitatea concepției regizorale, luciditatea opțiunilor pentru obținerea maximei expresivități, refuzul ferm al tuturor elementelor exterioare artei autentice.

Este evident că oricare biograf are de înfruntat handicapul unei cunoașteri mediate a performanțelor interpretative, mai ales a celor legate de scenă. Dar selecția operată de **Constantin Popescu** în bogatul material critic existent în legătură cu opera lordului Olivier, varietatea impresiilor citate, extrasele operate în scrierile actorului, alegerea mărturiilor contemporane, mai mult pro, dar și contra, conturează elocvent portretul artistului de excepție, figura creatorului lui Henric al V-lea sau Richard al III-lea, ajuns la zenitul carierei sale cu Hamlet, „cea mai fidelă și cea mai discretă transpunere a capodoperei shakespeariene", interpretul cu o filmografie ce numără 70 de titluri și o teatrografie de circa 120 de spectacole.

Mai mult de o treime a volumului este consacrată filmografiei și teatrografiei, considerate integrale, în ciuda dificultăților de documentare, chiar în spațiul izvoarelor engleze, capitole consistente mai ales, prin elocvența citatelor din critica de specialitate, din opiniile contemporanilor marilor evenimente artistice animate de personalitatea lui Laurence Olivier. O bogată și utilă iconografie însoțește un model de volum de popularizare a unei mari personalități artistice a timpului nostru.

***) Constantin Popescu : „Actorul și măștile sale — Laurence Olivier în teatru și film", Editura „Meridiane", seria „Actori și destine", 344 p., (redactor : Viorica-Rozalia Matei).**

Călin Stănculescu

băţii făceau planton cu toporul pe genunchi, nimic, nici o nădejde. Deliman jura că-l văzuse pe Popianu ieşind din fintină, şi nu era ud, numai că-i crescuse barba cît mătura, călca pe aer („o fi sfînt", cutezase să grăiască Nica Uspăt, „Crucea mă-sii !", suduise Văzoc), se ridică deodată pe acoperiş, desfăcu ţiglele („oh, că nu m-ai chemat" pusese Văzoc mîna pe pistol, cu alta frecindu-se pe burtă, „n-am norocul să-l prind", „tu n-ai prins nici un bandit, eşti bun să-mpuşti ciori şi mîţe", îl supărase Lăpuşcă, după care tot el tuşise, cum şi-ar fi cerut iertare pentru gluma care compromitea omul ordinei publice) ; şi nu se ştia întreaga poveste, fiindcă Deliman dispăruse din mulţimea aflată în faţa primăriei, şi nicicînd nu mai voise s-aducă vorba despre cele întîmplate ; „dacă aude Todor Popianu şi mă trage cu el în fîntînă, să nu-i fie urît singur printre şerpi, broaşte şi lilieci", spunea Nelu Deliman, după care îşi făcea cruce, privind în ceruri şi cu gîndul unde dorea, lăsîndu-i nelămuriţi şi bosumflaţi pe cei din jur".

„Mă, Delimane", strigase Lăpuşcă în urma lui, plin de ciudă, „hai, domn Văzoc, să-l arestezi pentru tulburarea liniştei şi teroare, mă, Deliman, tu n-ai avut nimic în pod, eşti cu c... gol, bată-te Dumnezeu, ne ţii cu gura căscată şi fugi, hî ? !, săriţi pe el, să spună adevărul", numai că Deliman dispăruse de-a binelea, chiar venise şi nevastă-sa la primărie, să-şi caute omul, cîteva zile la rînd, pînă primise o scrisoare de la Arad, „Dragă muiere, io mi-s bine, sănătos, care sănătate ţ-o doresc şi ţie, mai întîi de la bunul Dumnezeu şi-apoi de la mine. Tu eşti sănătoasă, să nu-ţi faci griji, is venit la lucru, la vagoane, trag un căruţ cu fier, toată ziua, zece ceasuri la rînd, mînc şi dorm în gară şi la Palatul cultural, o să cîştig bani mulţi, ca să avem, după care vii şi tu cu pruncii şi ne-om face domni, umblăm cu tramvaiul şi bem bere la cîrîmă, tu poţi lucra la cantină, să speli blide şi să şurlui podeaua, cum face muierea unui ortac d-a meu, cu care am fost la film şi-am plîns că tare m-am întristat singur pe lume. Închide cămara şi uşa la tîrnaţ, să nu păţeşti ceva, că te omor. Nelu", iar scrisoarea o citise mai întîi Lăpuşcă, primind-o de la Gligor Chenţa, poştaşul, cum se întîmpla de fiecare dată cu corespondenţa, el, notarul o sorta, aci la primărie facem şi cenzură, ca-n vreme de război, că duşmanul de clasă nu doarme, pericolele-s peste tot, nici nu bănuieşti de unde vine primejdia, aşa încît tot satul aflase de soarta lui Nelu Deliman şi de ameninţarea făcută nevestei, de unde şi concluzia, tot a lui Lăpuşcă, „el păzea fîntîna şi femeia, numai că picase într-un somn adînc, iar ea în braţele altuia..." Alt Popianu, hei, Ghiţă — strigase spre cel în cauză, după ce citiseră scrisoarea —, nu care cumva... ? ! ; „Ba !", roşise omul, fostul prieten al lui Ţuper cel mic, Sofronie şi William, de care se vorbise că s-ar ţine tocmai cu nevastă-sa, „ba !", reluase Ghiţă Popianu, „o fost Todor Popianu, că Deliman n-o mîntît !". Văzoc, mereu atent, sărise în faţa împricinatului : „Tu ştii adevărul... Mi-am dat seama... Nu-s lămurit nici de moartea lui Ţuper" ; „Io ? !", se holbase Popianu, „crezi dumneata că aş fi în stare ?" ; Văzoc pusese, ameninţător, mîna pe pistol („de cînd n-ai tras, s-o fi ruginit..."), îşi amintea Todor Băbău că gîndise la scena aceea), apoi, după ce îşi umflase plămînii cu aerul puturos al crîşmei, slobozise marea sa cugetare : „Criminalii n-au stea în frunte, sînt oameni ca toţi oamenii. Nu-i deosebeşti dintr-o mie. Nici dintr-un milion. Oricine poate fi criminal. Că nu-i greu. Şi eu aş putea fi. Şi orice şef din lume... Şi tu — răcnind —, Ghiţă Popianu, de ce n-ai fi tu, criminalul pe care îl căutăm, banditul, duşmanul poporului" („îl premiază, îl duce la centru, ajunge om mare", zîmbea Lăpuşcă). Îşi scosese pistolul, transpirase pînă şi pe şira spinării şi între degetele de la picioare („azi e zi — eveniment, de cînd o aştept"), închisese şi uşa birtului, „nimeni nu intră, nimeni nu părăseşte localul, sînteţi martori, aţi văzut şi aţi auzit totul, chemăm, domnule notar, chemăm Aradul, nu-i de glumit, singur nu pot face faţă... Dolaş, să bem ceva tare, rom gol, fără sirop şi fără apă, te rog nu mă înfuria" ; „rom pentru toţi ?", întrebase birtaşul, „nu, numai eu şi condamnatul, ultimul său deţ acasă, să ţină minte şi să sufere pînă în clipa...". „Care clipă, domnule Văzoc ? !, întrebase Todor Băbău, ridicîndu-se de pe scaun, „Tovarăşe Văzoc ! Tovarăşe !, aşa se vorbeşte astăzi în anii puterii populare. Dă romul, Dolaş, că te arestez !" („O înnebunit !") ; îndreptîndu-se spre tejghea, îşi uitase pistolul pe masă, ceea ce nu-i scăpase lui Todor Băbău ; cu arma-n mînă, deschise uşa birtului : „Afară, toţi afară !...". Văzoc înlemnise : „Şi dumneata ? Aha ! Am înţeles. Complotaţi împotriva statului. Eu sînt statul !". „Ba, noi sîntem şi statul şi puterea, ţine-ţi gura, că acuşica plesneşti în curele şi izmene. Nu ţi-e ruşine ?" (avea curaj bătrînul, deşi tremura ca varga, dar nu de teamă, ci de furie ; celălalt trăsese şi de cocoşul pistolului, însă arma, cu adevărat, întepenise, era neunsă). „Afară, v-am spus, că altcum pe toţi vă puşc", şi-apoi, după ce rămăsese cu Dolaş şi Văzoc, Todor Băbău se pusese pe ris şi rîdea cu gura mare, „vreau un rom" sughiţase şi se întinsese cu pieptul pe o masă de lîngă uşă, începuse să şi tuşească, „bea, naşule", zisese Dolaş, mirat ca de trăsnet, şi Todor Băbău băuse dintr-o suflare ceea ce era în pahar „mai dă-mi", pînă ce adormise, tot într-un sughiţ, păzit de Văzoc şi Dolaş, ei însişi muţi şi beţi.

Abia ieşiseră din birt, că în faţă îi aştepta o căruţă, era a lui Ghiţă Popianu, „haideţi acasă !", ceea ce şi făcuseră. Se întunecase de-a binelea, ardeau stele, pictate parcă în susul cerului, satul dormea sub lămpaşul cu lumina lunii, iar caii călcau nezoriţi prin praful de-o palmă ; „băui două iepe sure", înginase una din umbrele aflate pe ilişul căruţei, auzindu-se şi o altă voce înăbuşită, dac-ar fi fost cineva treaz, „şi mă-ngroapă ca p-un cîne"...

Nu sufla vîntul, nu se vedeau nori, nici roţile nu scîrţîiau ; nu supăra pe nimeni uşurarea unui cal, „aşa, vere — zisese Ghiţă Popian —, goleşte-ţi maţele, c-avem de lucru".

Ridicînd biciul, plesni crupa cailor, pe rînd, o dată, de două ori, şi aceştia porniră în galop, surprinşi de gestul neaşteptat al blîndului lor stăpîn.

— „Ce-i, Ghiţă, se trezise Todor Băbău din somnolenţă, ce te-o apucat ?"

— „Nimic, răspunse omul, aşa mi-o venit".

Şi se liniştise, înghesuit între umeri, strîns de oase, altfel s-ar fi destrămat, de supărarea multă adunată în suflet şi descărcată în unghiile degetelor ; muşcînd din carnea palmelor ; chiar că-i curgea sînge din căuşul mîinilor, şi nici că-i păsa lui Ghiţă Popianu, atunci şi chiar şi mai tîrziu, cît Todor Băbău lipsise din sat.

(fragment de roman)

Desene de Luminiţa Tudor

sterian vicol

Oglinzi

Cenuşă de pe manuscrise
dezgroapă steaua din abise,
Fiarele din litere subţiri
muşcă roşii trandafiri –

Tirînd cimpiile-n oglinzi
de mult eu nu mai sînt acel
ce spicu-naripa, să-l vinzi
pe steaua rece din inel.

Iluzia florii de stejar

Călătorind din ce în ce mai rar
Sub steaua singurătăţii,
Cuvîntu-i asemenea florii de stejar
Neştiută de nimeni în inima cetăţii –

Dedesubtul, Deasupra
Îmi aruncă-n lume umbra,
Deasupra, Dedesubtul
Coc sămînţa, rana, fructul !

Vîrfuri de plopi

Cum alergi iubito, pe vîrfuri de plopi,
soarele ţi se culcă pe mîini şi pe pleoape...

Cînd vine noaptea cu lună numai jumătate,
ca un vînător înzăpezit,
eu încă mai depăn scara de cînepă
pe coapsele tale atît de subţiri –

Şi iar alergi pe vîrfuri de plopi
către rugul dealului dansînd,
gleznele tale pierdute prin nori
ademenesc lacul din cataarge fosforescente

Umbra nunţilor

Tu treci prin ceaţa ochiului cînd strig
trăgînd de orbirea drumului cel drept
şi nu te mai văd cum zbori cu aripi de frig
bob de grîu auriu înflorindu-mi pe piept

Dar tu porţi umbra nunţilor în tine.
eu rana dansului care nu mai vine !

Nori de polen

Prin nori de polen, cum zice poetul,
vine femeia din umbra unui înger
sau din înţelepciunea unei cărţi ;
Şi vine ea, femeia, şi ne vinde norul
cel ridicat din mare, pînă cînd
o ghilotină taie floarea grîului
în două.

Veste

Vin înnot prin fructul oprit
către fereastra deschisă-n salcîm
să-ţi vestesc primăvara
cu iarba din simburele
rămas în cetţurile toamnei.

Poeme de mircea micu

Acasă

Şi cum mă aşteptai să vin
în redingota mea de seară,
în stînga cu un kil de vin,
în dreapta mai avînd ţigară.
Şi nu ştiam cum să te strig,
nu ţi-am trimis nici telegramă,
eram stîngher şi mi-era frig
şi foarte dor de tine, mamă.
Şi mă arăt şi tu nu crezi,
sînt doar scrisoarea care vine
prin toamne şi printre zăpezi
dar sînt aici şi mi-e ruşine.
Pisoiul doarme ca un ghem,
vişinul vechi din curte tace
şi te iubesc şi mă cam tem
şi luna-n tîndări se preface.
Atîtea versuri ţi-am fost scris
pe cînd visam să vin acasă
şi am căzut ca un învins
ca mirele lîngă mireasă.
Aveam în stînga încleştînd
un kil de vin spumînd subţire,
în dreapta mă urma zburînd
un înger ca o fericire.
I-am spus : „Hai, zboară tu, de poţi,
oraşul mie nu-mi priieşte"
şi îngerul îşi puse roţi
umblînd prin curte îngereşte.
şi mi-ai primit ca pe-un copil,
cel care-am fost odinioară.
Aveam în stînga-un kil de vin
şi-n dreapta, încă, o ţigară.
Şi ai tăcut atît de mult
încît şi azi te mai ascult...

Mamei

Îndepărtată eşti ca o mireasmă
din nopţile prunciei ce s-a stins.
Mamă, eu, sînt întîiul tău învins
şi stau în Bucureşti şi nu am casă.
Adică, am... în bloc cu opt nivele
într-un apartament rezonator.
Spre geamul său nu jinduiesc lalele
nici crinii cu miros ucigător.
Eu stau în Bucureşti şi nu am casă
şi mi-este dor de vişinul tău sfînt,
şi nu mai ştiu dacă am fost sau sînt
îndepărtată, blînda mea mireasă.
Scrie-mi ceva. Scrie-mi cum stă grădina
cînd explodează luna în scîntei
înviorînd mărarul şi sulfina
şi macii adormiţi de raza ei.
Dă-mi forţa să respir încă o clipă,
întoarce-mă la sînul tău căzut,
sau lasă-mă în marea mea risipă
şi uită, dacă poţi, că m-ai născut.

Doină mică

Duce-m-aş unde m-oi duce
inima să mi se culce
pe-o petală pe ceva
moale cum e perina.
Şi cînd va veni să vie
îngerul din lumea vie
şi va zice : vino tu,
nu voi spune nu !
Va fi seară, va fi fum
şi un foarte fin parfum
din ce-am fost şi eu odată
într-o viaţă toată.
Şi mă va lua de braţ
cu un blînd şi lung nesaţ :
„Vino, nene, Mircea Micu
să te culc lîngă bunicu"...
Şi-am să merg ca un soldat
ostenit, cu dor de pat
de patul soldatului
cum i-e dat românului.

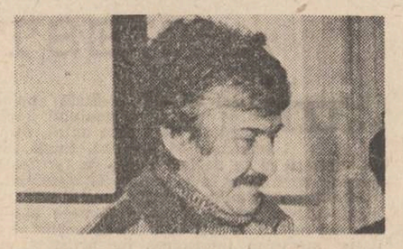

Pînă la fum

Mai ţii minte ?
Eram orb şi neînduplecat.
Singura speranţă erai tu
Rece mişcînd ca un piriu
Ultima moară de apă.
Atunci am înţeles
Că eşti mai tristă decît mine,
Mai nefericită decît mine
şi-am zis : Hai, să ne jucăm
pînă la fum...

Corb cărunt

Reproşurile tale,
magnolii tîrzii,
iezi fără coarne,
petale aruncate în vînt.

Numai clopotul ştie, arămitul,
cel fără de speranţă
pe care fluturii se aşează
răbdători ca nişte cerşetori.

Eu nu sînt nimic
decît un corb cărunt
„tăind orizontul"
ca un brici ruginit.

Tu eşti singură,
singurătatea
e arma marilor învingători...

Aproape sonet

Nu te puteam iubi pe cînd
Eram şi tînăr şi ferice ?
Tu, stranie Euridice
Rouă şi vînt.

Veniră prieteni să-mi ridice
Imaculatul meu veşmînt
De apă, aer şi pămînt
Ce tocmai sta din tors să-mi pice.

Nici astăzi n-am prea înţeles
Ce-nmărmurire ne desparte
În clipa fără nici un vers.

Insingurata mea, nu eşti
Decît sigiliul morţii mele
Lipit de lună pe ferești...

mircea cristea

Călătorii

Aşteptăm să intrăm în pădurile
unde ideile au aprins ruguri de taină.
Sufletele ascultă nedumerite
şi peste cîmpia inundată cu strigăte
pulberi de umbre călătoresc dincolo.
Numai inimile se scutură
prin trupul amiezii
şi ieşim înviorăţi de iarbă şi arbori
şi ne naştem din nou
printre călătorii din marginea vîrstelor.

Iarbă

Iarbă răvăşită de gînduri
inima cîmpiei zdrobită de cai
şi bătrînii culeg însetaţi stelele
din anii inventaţi fără rost.

Numai iarna

Numai iarna îmi răscoleşte culoarea
chipul mă răsfrînge-n apus
înăuntru sau înafară
prinos de singurătate
şi glasul tău
clopot nins în amurgul luminii.

Poate

Poate mama s-a născut
în ţinuturi fără soare
unde umblă, neştiut,
ielele înşelătoare.

Poate mama s-a retras
dincolo de lut şi apă
unde nimeni n-a rămas
cît un tremurat de pleoapă.

Poate mama a aflat
ochiul infinit al lumii
dar cocoşii au cîntat
printre strigătele humii.

Ceas singur

Simplu şi trist, coboară nopţile
Peste bărăganuri de lună,
Stelele-n albastru se scutură
Ca o aromă străveche
Ceasuri de taină-şi opresc braţele,
Încă două inimi.
Aici spaţiile se adună
Să întîlnească timpul.

ioan suciu

Pădure noaptea

Nu tot ce-i timp
e trup
spunea.
Ninsoarea, griul, flacăra
păreau că-nţelegeau acest
de frig, de taină încă lest.

În suflet noi pămînturi
ştim
să le numim, să le nuntim ?
Copacii, noaptea, şiruri de
secunde reci, (uimeşte-le !)
înţelegeau cîte-un popas
în ce va fi, în ce-a rămas...

Dar tot ce-i trup
e timp ?
(De ce
să te întrebi prea repede
cînd flori de timp din gînd se rup
şi altor rădăcini dau trup ?)

Sonet alb

... să te învăţ părelnicia
pajiştilor din al meu suflet
şi să-mi mai înţeleg doar ochii
îmbălsămîndu-te cu timp.

... miresme lungi apoi să-ţi spele
priveliştile dinspre maluri
cu nopţi ce rătăcesc, visate,
în zboruri de privighetori.

... să te aştept şi să mă-aştepte
plecarea ta, pe-o cărare
ce-nfloreşte doar în noaptea
visărilor unde-mi rămîi
şi pentru cît riu – să nu mai ştie
oceanele, pentru cît riu !...

Stea doinită

Flacăra vrerilor neimpăcate
Adună lumi de tăceri şi de alge
Fără de care privirea nu ştie
Noi adevăruri, pe-un gînd, să respire...

Se înteţeşte ningerea albelor
Păsări cu aripi de flori depărtate.
Deltele-auzului să le-ncunune
Sunete verzi îşi înalţă mireasma.

Repezi lumini săgetează-n adîncul
Clipei cu care te-ating eu pe umeri.
Tu vii cu noaptea stelei doinite
De ploi şi de treceri, de fluturi...

Acum doar ceruri urcă în grîul
Pe care-aş şti, dinspre maci, să ţi-l dărui...

plastică

Ora de grafică

De o aleasă ţinută artistică este reuniunea de la „Simeza" a unui reprezentativ grup de graficieni români contemporani. Sînt 13 personalităţi cunoscute prin statornica lor preocupare de a impune în lumea artei lor o conduită valorică definită întotdeauna prin înalt profesionalism şi originalitate a viziunii plastice. Fiecare expozant şi-a selecţionat un eşantion de cîte 5-6 lucrări dintre cele mai recente creaţii, suma lor înglobînd principalele note distinctive şi valorice ale personalităţii artistice respective. Deloc eterogenă, expoziţia compune o ambianţă bogată în sugestii stilistice, unitară însă în planul convingerilor estetice, în ciuda unei atît de pronunţate disparităţi a formaţiei, orientărilor şi viziunilor plastice ale participanţilor. Pentru că, iată, alături de prestanta prezenţă a maestrului Vasile Kazar, artistul-pedagog căruia grafica românească actuală îi datorează atît de mult, aflăm numele unor prestigioşi artişti din generaţii ceva mai tinere, ajunse însă la deplina consacrare a personalităţii lor creatoare. Ne gîndim la Mircea Dumitrescu, Tiberiu Nicorescu, Marcel Chirnoagă, Nic. Săftoiu, continuînd apoi cu I. Panaitescu, Victor Ciobanu, Ethel Lucaci-Băiaş, N. Alexi şi, deopotrivă, cu Vasile Socoliuc, Const. Baciu, Aurel Bulacu. Ca o încununare solidară cu această ofrandă colectivă a artiştilor citaţi mai sus este prezenţa compoziţiilor ceramice ale lui Costel Badea, onorînd astfel prerogativele nu numai administrative ce şi le-a asumat în ultimii ani asupra ghildei graficienilor. Lucrările sale se constituie într-un expresiv şi necesar „legatto" stilistic armonizînd un ansamblu alcătuit din atît de puternice voci artistice. Alegoriile lui Badea, anevoie de definit în accepţia lor formală, dominate de invenţia barochizantă, permanent cenzurată de prezenţa umanului (micul personaj descins parcă din mitologiile hamangiene) sînt prin ele însele purtătoare de semnificaţii cel puţin în măsura în care o face, de regulă, creaţia grafică. În ceea ce priveşte lucrările de grafică propriu zisă ce sînt expuse, **Vasile Kazar** nareză în cunoscuta-i manieră a ductului continuu şi labirintic al liniei, fragmentar irizată de pete de culoare, întîmplări ale existenţei reale ori legendare în variante sublimate. **Chirnoagă** ne propune o viziune ceva mai edulcorată azi, evocînd spaţii angevine de Renaştere central-europeană, fără să renunţe la recuzita şi tehnicile care l-au impus conştiinţei contemporanilor. **M. Dumitrescu**, în ichtiogramele sale, se dovedeşte acelaşi tehnician virtuoz preocupat de virtuţile expresive ale detaliului într-o viziune net realistă. Pentru **Tib. Nicorescu** problemele graficii sînt subsumate metaforei sau mesajului artistic. El ilustrează cu candoare realităţi ale universului nostru lăuntric şi sensibil. **C. Baciu** are capacitatea de a umple cu o densă vibraţie un întreg spaţiu prin volutele limpezi ale unei singure linii imaginînd o formă. **Nic. Săftoiu** ne evocă modelul artizanului desăvîrşit pentru care uneltele meşteşugului (de această dată, creionul) nu au altă menire decît să dea contur palpabil, credibil unei plăsmuiri acceptată, ca realitate. Fragmentarium-ul anatomic şi vestigiul arheologic sînt pietrele sale de construcţie în planul inventiei formale. **I. Panaitescu**, în cele „21 descîntece pentru tot atîtea blesteme", face dovada unei puternice înclinaţii fabulatorii în cheie grafică explicită, alimentată de un solid meşteşug. „Supliciile" lui **A. Bulacu**, mai puţin definite în plan etic ori filosofic, trădează totuşi profesionalismul artistului. Omogene şi atent redactate în variante grafice tradiţionale sînt „Obsesiile" lui **Ethel Băiaş** într-o frapantă panotare. Pentru **N. Alexi** mişcarea gîndului şi a mîinii în teritoriile artei grafice este o treabă serioasă chiar gravă (cu unele accente groteşti, adesea) cu rezultate întotdeauna spectaculoase şi incitante, atît în sens stilistic cît şi metafizic, ideatic. **V. Socoliuc**, cunoscut prin grafica sa de carte, ne propune cîteva joviale notaţii pastelate dominate de armonia formei şi mişcării corpurilor (cabaline) în spaţiul de lumină. În sfîrşit, **V. Ciobanu** scrutează cu minuţia-i cunoscută universul de forme al lumilor ascunse privirii profane şi imediate. Construcţiile sale grafice sînt animate de vibraţia mişcării, de culoare şi coerenţă interioară ; probleme de soluţionare plastică, expresivă, a unei intense activităţi a imaginaţiei creatoare.

Corneliu Antim

muzică

Seară de operă

La Opera Română din Bucureşti, opera lui Gaetano Donizetti, „Don Pasquale", a cunoscut recent o nouă punere în scenă (în fapt, o reluare a titlului în repertoriu, după montările respectiv reluările din 1929, 1947 şi 1969), regia fiind semnată, ca şi în versiunea din 1969, de maestrul emerit al artei Jean Rînzescu. În privinţa concepţiei regizorale, elementul principal, de care nu se poate face abstracţie, este acela că opera lui Donizetti este o veritabilă farsă muzicală, libretul, caracterologia, datele acţiunii precum şi multe momente principale ale partiturii muzicale sprijinînd neîndoios această afirmaţie. De asemenea, conţinutul satiric este destul de pronunţat, aici fiind satirizate capriciul, prejudecăţile legate de ierarhia socială etc. Opera a fost compusă în 1842, şi a fost reprezentată în anul următor la Paris. O simplă plasare în epocă ne arată că asemenea idei erau vehiculate de spiritele luminate ale timpului. Din punctul de vedere al mijloacelor muzicale, trebuie pusă în lumină acea îndelungată tradiţie a formei lirice, care îmbină recitativul cu aria, alternînd replicile personajelor cu cele rostite „pentru sine" (de fapt pentru public, participant cu drept egal la derularea acţiunii) astfel încît, frecvent, iniţiatorii nevinovatei farse alternează replici contrastante, jucînd teatru cu cel care urmează să fie tras pe sfoară însă exprimîndu-şi (către public) intenţiile „caustice". Aceste motive l-au determinat pe Jean Rînzescu să opteze pentru o punere în scenă în care acţiunea să se desfăşoare predominant cu faţa către public, personajele fiind însă aşezate în prim-planul scenei şi grupate după implicarea lor, autentică sau duplicitară, în acţiune. Deopotrivă, mesajul social al operei cere caractere bine conturate, aceasta făcîndu-se fie în ipostaze groteşti (rolul Don Pasquale), fie lipsite de complexitate (Ernesto joacă aici rolul îndrăgostitului de multe ori în contratimp cu intenţiile „viclene" ale doctorului Malatesta, iniţiatorul farsei) ; bineînţeles, totul se termină cu bine, dragostea triumfînd iar personajele „încăpăţînate" sînt convinse să respecte dreptul la

fericire al tinerilor, retrăgîndu-şi intenţiile iniţiale de dezmoştenire. Acestea sînt elementele principale puse în valoare de regie, o regie de tip tradiţional ; ele sînt judicios puse în scenă şi sînt servite consistent de decorurile şi costumele imaginate de Roland Laub.

În privinţa interpretării, remarcăm calitatea intervenţiilor corale (maestru de cor Stelian Olariu) şi a susţinerii orchestrale (dirijor Constantin Petrovici), deşi orchestra a avut frecvente momente de desincronizare (mai ales în uvertură). În privinţa distribuţiei, evidenţiem în primul rînd interpretarea lui Pompei Hărăşteanu care, în rolul titular, a creat un personaj convingător. Amintind datele excelente ale evoluţiei vocale, aplaudăm verosimilitatea unui personaj amestecînd, cu o fină intuiţie, cuiditatea şi prejudecăţile, încăpăţînarea şi o doză de vicleană senilitate, personaj care, fără să fie malefic, este suficient de îndărătnic pentru a fi nevoie să i se înscneze o convingătoare farsă şi suficient de maleabil pentru a se retrage în final, cu oarecare demnitate, fără a altera credibilitatea libretului. Rolul feminin contrapus (despre care putem spune că are şi o nuanţă educativă) a fost susţinut de Gerda Radler-Anca, replicînd, de la egal la egal, senilităţii prin viclenie, îndărătniciei prin o şi mai mare îndărătnicie, realizînd vocal un personaj complex. Aplaudăm, de asemenea, evoluţiile lui Florin Georgescu (asupra remarcabilelor sale calităţi vocale nu mai insistăm aici), Lucian Marinescu (un binevoitor intrigant de înaltă clasă, la fel, rol execlent realizat) şi, în apariţii mai scurte, personajele create de Sever Barnea, Irinel Vilcea şi Cornelia Iliescu.

Viorel Creţu

NESTEMATE

NICOLAE VELEA inedit

„**M**eşterul Manole", această nepieritoare creaţie a geniului popular românesc, deşi pare unică, fără asemănare şi pereche, totuşi, după ce o citeşti şi te desfaci puţin de farmecul ei dureros te trimite la asemuiri, la apropieri.

Şi în primul rînd la „Mioriţa".

Într-adevăr, aceste două nestemate ale folclorului nostru — deşi cu teme deosebite — sînt unite, atît prin întocmirea lor artistică, rară, tăiată parcă în marmură (care la rîndul ei taie, străbate timpul), cît şi prin aceea că ele înfăţişează sfîşieri lăuntrice care, prin înalta lor tratare poetică, încîntă şi cutremură, desfată şi întristează.

Mănăstirea din Curtea de Argeş, pe care am avut, toată copilăria şi apoi mai tîrziu de nenumărate ori, prilejul s-o văd, îşi răsuceşte şi astăzi turlele aurite, năucitor de frumoase.

Dar poetul popular a ţinut s-o aureoleze încă o dată.

Pentru că, deşi atestarea ei istorică este datată în vremea lui Neagoe Basarab (deci în secolul al XVI-lea) — domnie blîndă, lină şi luminată, creatorul sau creatorii legendei împing făurirea acestui uluitor monument de frumuseţe, cu mult înainte, în timpul lui Negru Vodă, adică pe vremea primelor aşezări statale româneşti.

Poate pentru faptul că şi numele care ne sugerează asprimea şi ameninţările pe potrivă, apăsătoare, negre : „V-oi zidi pe voi / V-oi zidi de vii / Chiar în temelii".

Dar să ne oprim puţin asupra subiectului. Ni se povesteşte unduitor de frumos cum Negru Vodă trece pe „Argeş în gios" însoţit de meşteri mari „calfe şi zidari", căutînd un loc potrivit pentru înălţarea unei mănăstiri. Întîlnesc un „biet ciobănaş / Din fluier doinaş" care, păstorindu-şi turma de oi, văzuse „un zid părăsit / Şi neisprăvit"; poate că prin aceste versuri poetul anonim (popular) îşi îndreptăţeşte trimiterea către alt timp (moment) istoric, deosebit de vremea blajină şi înţeleaptă a lui Neagoe Basarab.

Domnul hotărăşte ca acel loc să fie ales pentru „durarea" unei „monastiri", înaltă cum „n-a mai fost alta".

Meşterii, atît datorită destoiniciei lor, cît şi, poate, chinuiţi de ameninţarea sumbră, nemiloasă, pe care am amintit-o se grăbesc, măsoară locurile cu sfori, sapă şanţuri şi încep să ridice ziduri.

Pînă aici, pînă acum, am putea spune că asistăm la partea „realistă", firească a trudei pătimaşe şi înspăimîntate totodată a meşterilor. Dar, brusc, prin aceste versuri intrăm în legendă, într-un teritoriu fantastic : „Dar orice lucra / Noaptea se surpa / A doua zi iar / A treia zi iar / A patra zi iar / Lucra în zadar".

Meşterul Manole (ca şi **Mioriţa**, varianta aceasta întrucîtva este culeasă şi puţin prelucrată de V. Alecsandri — spun aceasta, deoarece în variantele munteneşti pe care le-am citit şi ascultat mai apropiate, mai „de la faţa locului", el este numit Manole), deci meşterul are un vis ciudat izbăvitor : „Ştiţi ce am visat / De cînd m-am culcat ? / O şoaptă de sus / Aievea mi-a spus / Că orice-am lucra / Noaptea s-o surpa / Pîn-om hotărî / În zid de-a zidi / Ce-a-ntîi soţioară / Care s-o ivi / Mîini în zori de zi". Izbăvitor aparent, deoarece, deşi „calfele şi zidarii" s-au legat să păstreze „taină" (într-o altă variantă „Meşterul Manole") n-au păstrat-o.

Şi iată că „în zori de zi", cînd „Manea se trezi" (aici, acum, în legendă, observăm că numele meşterului iscusit şi fără egal se schimbă, e parcă mai apropiat, mai cald) Manea deci : „Drumul cerceta / cînd vai, ce zărea? / Soţioara lui / Floarea cîmpului".

El, cutremurat, pentru că trebuia să-şi ţină legămîntul făcut de a o zidi, cheamă, imploră, forţele naturii să se dezlănţuie şi să-i împiedice mersul : „Cît el o zărea / Inima-i sărea / În genunchi cădea / Şi plîngînd zicea : / Dă, Doamne pe lume / O ploaie cu spume... / Apele să crească / Mîndra să-mi oprească".

Ruga sa este primită, este îndeplinită, forţele naturii se dezlănţuie năprasnic : vîntul îndoaie paltinii, despoaie brazii, răstoarnă munţii, dar pe Ana, credincioasă şi vajnică, „nici c-o înturna".

Manea turbează de furie, dar îşi cuprinde mîndra în braţe, o urcă pe schele şi o amăgeşte, spunîndu-i că vrea s-o zidească în glumă. Însă, cînd „Zidul suia / Şi-o cuprindea / Pîn-la gleznişoare / Pîn-la pulpişoare", ea îl roagă să termine cu şaga, deoarece zidul rău o strînge şi „copilaşu-mi plînge". Deci Ana nu se gîndeşte doar la suferinţa ei, ci şi la a copilului şi astfel asistăm la o jertfă sporită, la o jertfă în jertfă, deoarece Manole care „turba / şi mereu lucra" nu-şi sacrifica doar soţia, ci şi fiul. Şi ultima tînguire a Anei este cutremurătoare, sfîşietoare : „Încît vai de ea / Nu se mai vedea / ci se auzea / din zid că zicea /.../ Zidul rău mă strînge / Viaţa mi se stinge".

De acum, înălţarea mănăstirii se desfăşoară lesne, fără oprelişti şi Negru Vodă, cînd o vede falnică, înaltă „cum n-a mai fost altă", se înveseleşte, dar îl roade o bănuială : Nu cumva meşterii pot să ridice o mănăstire „mult mai luminoasă / şi mult mai frumoasă ?" Întrebaţi, aceştia răspund cutezători şi cu o „veselă mîndrie", că da, pot să zidească un lăcaş de amintire şi de pomenire, mult mai frumos şi mai luminos. Atunci, domnul porunceşte să se strice schelele, să se ridice scările, iar meşterii să fie părăsiţi şi lăsaţi să putrezească „sus, pe acoperiş". Zidarii îşi fac „aripi zburătoare / din şindrili uşoare" pe care le întind, sar în văzduh, dar „unde pica / trupu-şi despica".

Meşterul Manole, în timp ce-şi făurea plăpîndele şi neputincioasele aripi, mai aude din zid, „un glas năbuşit / un glas mult iubit" este geamătul, tînguirea sfîşietoare a Anei : „Zidul rău mă strînge / Copilaşu-mi plînge / Viaţa mi se stinge". Năucit de durere, neîntrecutului meşter i se „învelesc ochii", i se pare că „lumina se-ntoarcea / Norii se învîrtea", iar el se arunca şi „mort bietul cădea". Iar unde cade ţîşneşte „O fîntînă lină / Cu apă puţină / Cu apă sărată / Cu lacrimi udată".

Este desigur **Fîntîna Meşterului Manole**, mică, sfioasă, dar frumoasă, aflată într-o vîlcea din preajma Mănăstirii Argeşului.

În această baladă, rară prin frumuseţea şi realizarea ei artistică, se împletesc motive şi **elemente de legendă**, adică al unui fapt real — aici ridicarea mănăstirii Argeşului, fapt trecut prin flacăra înaltă şi curată a imaginaţiei şi geniului poetic popular, cu **elemente ale baladei** — elogierea, cîntarea cu neţărmurită admiraţie a faptelor de eroism şi jertfă săvîrşite de eroii — de cele mai multe ori reali — ai acestei balade.

Semnificaţia majoră a legendei „Mănăstirii Argeşului" (deoarece aici predomină datele, alcătuirea, structura legendei) este aceea că la temelia oricărei opere durabile, nepieritoare, se află pasiunea fierbinte a creaţiei, zbuciumul arzător şi clocotitor, jertfa nepregetată fără margini, durută, dar intrată în nemurire.

O fereastră deschisă

Urmare din pag. I

teste, o apreciază, o judecă, o „trăieşte" şi eventual o consacră pe plan social, fiind, din acest punct de vedere, un „partener" al operei cu care intră în dialog şi pe care şi-o asumă potrivit propriilor disponibilităţi afective, propriei experienţe de viaţă. Între cititor şi operă se stabileşte astfel o relaţie cu caracter special, un dialog prin care „mesajul" autorului este decodificat şi retrăit cu o intensitate specifică, cu nuanţe strict particulare.

Se concretizează astfel un proces de comunicare prin intermediul creaţiei literare. Autorul şi cititorul constituie cei doi poli ai acestui proces, aflaţi în strînsă relaţie cu mesajul (opera). Emiţătorul (scriitorul) codifică acest mesaj iar cititorul îl decodifică prin propriile mijloace şi îl retrăieşte potrivit structurilor mentale proprii, acceptîndu-l sau respingîndu-l, desăvîrşindu-l cu ajutorul propriilor resurse afective.

Un fapt cu adevărat fascinant îl constituie, cum bine se ştie, varietatea impresionantă de răspunsuri pe care o operă literară în cazul nostru, o primeşte la întrebările pe care ea le conţine. Răspunsuri în funcţie de gustul şi sensibilitatea fiecărui cititor, în funcţie de structurile de evaluare cu care acesta operează. În limbajul psihologiei literaturii se vorbeşte chiar de o „variabilă-cititor" sau de „clase de receptare", dovadă că problema îi preocupă în mod serios pe psihologi, sociologi şi în egală măsură pe scriitori. Intenţia artistului cunoaşte, în procesul comunicării, inevitabile deformări sau atenuări de semnificaţie, cititorul ignorînd o parte a mesajului sau adăugîndu-i sensuri noi, care uneori nici n-au stat în intenţia autorului. Opera literară, ca realitate estetică activă, reprezintă deci o contopire a intenţiei autorului cu disponibilităţile cititorului, care este în acest fel un legitim interpret al operei.

Modul de receptare a unei creaţii literare confirmă cît se poate de convingător teoria „operei deschise" a lui Umberto Eco, potrivit căreia o operă nu reprezintă un spaţiu închis ci un univers inepuizabil, care prin faţetele lui multiple, prin infinitele posibilităţi de organizare propune cititorului o fertilă implicare, o strînsă colaborare. Fiind o construcţie „deschisă" prin multiple registre şi ambiguităţi, opera incită la dialog, pentru că receptarea nu e un act pasiv, o stare de contemplaţie estetică ci un mod de a colabora cu cititorul.

Un personaj din „Mardi" de Melville îl întreabă pe înţeleptul care îl însoţea cum poate să-şi perpetueze numele. Însoţitorul îi răspunde : „Sculptaţi-vă numele pe o piatră şi rostogoliţi-o în fundul mării, căci adîncurile invizibile ale abisului vor dura mai mult decît vîrful vizibil al munţilor". Această parabolă defineşte, prin opoziţie, condiţia operei literare, care pentru a supravieţui trebuie să existe la lumina zilei, să se ofere ca obiect de interogaţie cititorului de azi şi de mîine. Pentru a exista stelele n-au nevoie nici de privirea umană nici de cosmografie. Opera literară, opera de artă în general, nu există decît în înfăţişările pe care i le dau conştiinţa oamenilor, memoria lor. Chiar şi atunci cînd mesajul scriitorului e asemeni unei sticle aruncate în mare, el e însoţit de speranţa că el va fi înţeles de oameni cîndva, pe un ţărm viitor.

Edgar Papu şi ideea de stil

Urmare din pag. I

riaţie a acestor manifestări (dreptatea, spre pildă, îşi află corespondentul în echilibru sau armonie, cumpătarea în simplitate ş.a.m.d.). Stilul se manifestă sub anumite condiţii psihologice şi sociologice, ne spune Edgar Papu, astfel încît ori de cîte ori sînt convocate aceste condiţii este creat şi cadrul de virtuală manifestare a unui stil. Repetarea unor condiţii psihologice şi sociologice în Franţa lui Boilleau, ori în Italia Renaşterii, a permis resuscitarea „clasicismului grecesc" în formele lui „derivate" desigur, (adică sub configuraţia unui „clasicism relativ"). Ontologia clasicismului şi, în general, ontologia stilului, îngăduie şi cere cu necesitate elaborarea unei psihologii a clasicismului (condiţiile psihologice ale tipului de trăire care face posibilă şi necesară manifestarea stilistică a clasicismului) precum şi a unei sociologii a clasicismului (condiţiile sociologice care fac posibilă şi necesară manifestarea socială a clasicismului). Ne dăm seama de adevărata „îndepărtare" a lui Edgar Papu de metoda lui Lucian Blaga. În vreme ce filosoful „mătcilor stilistice" se arată preocupat mai cu seamă de examinarea stilistică a culturilor, evidenţiind variaţia tot stilistică a manifestărilor culturale, profesorul Edgar Papu crede că trebuie să alcătuim un triunghi gnoseologic pentru a realiza o bună cercetare a manifestărilor stilistice. Din acest triunghi ar face parte : ontologia stilului (în care se încadrează şi cercetările lui Lucian Blaga), psihologia şi sociologia stilului. Această nouă metodă i-a îngăduit lui E. Papu să descopere protocroniile, marea surpriză a teoriei şi cercetărilor sale (care nu este decît o consecinţă teoretică şi metodologică nu un postulat, cum a fost tălmăcită de către unii). Abia după ce şi-a clădit teoria şi metoda, i-a fost înlesnită descoperirea (sau re-descoperirea) chestiunii anticipărilor (protocronii) dintr-un unghi care le-a făcut într-adevăr semnificative (altminteri nimeni nu îndrăznise să nege ideea anticipărilor în cultură. De îndată ce s-au ivit metoda şi teoria „legitimării" lor — în sens kantian — s-au ivit şi opoziţiile, inerţiile, cum era de aşteptat. Întotdeauna „noul" a stîrnit cohorta opoziţiilor, care astfel capătă şi ele un înţeles neaşteptat : sînt proba noutăţii descoperirii ; ceea ce n-ar avea statut de noutate n-ar provoca nici o opoziţie). O protocronie ar fi, în această deschidere a lui Edgar Papu, acel prim eveniment de materializare stilistică în operă a noii direcţii creatoare, care se manifestase pînă atunci mai ales sub forma unui nou curent psihologic şi sociologic. Aceasta făcea posibilă apariţia noii configuraţii stilistice fără a-i garanta împlinirea. Precum arătam în altă parte, Edgar Papu consideră că fiecare epocă dezvoltă un tipar de trăire culturală (cum fusese, bunăoară, pentru secolul al XVII-lea, acel „fond al unei decepţionate trăiri romantice", „fond de melancolie şi decepţie"), care reprezintă marca epocii respective, noul curent psihologic în albia căruia se vor cristaliza opere noi şi se vor „fixa" stilistic noile direcţii ale istoriei (ca proces creator). Înainte de a fi valori, operele posibile se „scaldă" în mediul unor trăiri culturale, astfel încît epoca poate fi caracterizată prin întregul ei mănunchi de tipare de trăire, de idei directoare, de orientări de valoare, de determinante stilistice, de arhitecturi imagistice, de senzualităţi colorate specific etc. Aceste trăiri tipice creează matca epocii şi ele apar „aici şi acolo" creînd un „context de universalitate" din care vor ieşi opere şi personalităţi. Un asemenea context fusese acela în care se încadrează, în secolul al XVII-lea şi la începutul celui de al XVIII-lea şi Montesquieu şi Cantemir şi Vico. Îmbinînd metoda cronologică cu cea fenomenologică şi stilistică, E. Papu stabileşte că primul care a „fixat" în operă noul model cultural al epocii a fost Dimitrie Cantemir. Acest proces este „un tipic antecedent biografic în conexiune cu începuturile filosofiei istoriei şi, deci, ale gîndirii romantice în lumea modernă". Cel ce-a fixat întîiul noua direcţie stilistică a fost, aşadar, D. Cantemir. Prin urmare, un curent psihologic şi un cadru sociologic generale pentru o arie continentală vastă (geografie în care s-a cristalizat noua direcţie) au prilejuit o primă manifestare stilistică (dintr-o serie de astfel de manifestări europene) închegată într-un punct din cîmpul respectiv. Asemenea fulguraţii într-un punct din tot cîmpul sînt fenomene sui-generis într-o antropologie stilistică, şi Edgar Papu le-a numit protocronisme în ideea că ele ţin, în esenţa lor, de dialectica temporalităţilor în cadrul unor regiuni culturale întinse, reprezintă o formă de manifestare esenţializată a noului model temporal în istorie. Gîndul profesorului Papu este acela că noul model de timp al istoriei îşi face intrarea sub forma unei creaţii stilistice (indiferent că suportul acestei creaţii este un model de economie, un tip de organizare statală, o filosofie, o creaţie literară, o ideologie, o religie etc). Această creaţie stilistică anticipează noile direcţii ale modelului de timp care vor lua în stăpînire psihologiile, tiparele de trăire, afacerile omeneşti etc. Avem de-a face cu o dezvoltare nouă, surprinzătoare, a teoriei lui L. Blaga după care criteriul istoricităţii faptelor omeneşti este gradul lor de saturaţie stilistică. Nu sînt istorice (n-au o asemenea relevanţă) faptele care n-au stigmat stilistic. Din unghiul teoriei şi metodei lui E. Papu destinul culturilor ni se înfăţişează într-o lumină nouă, atît teoretic cît şi pragmatic. Asupra consecinţelor teoretico-metodologice şi practice ale noii deschideri propusă de Edgar Papu în teoria culturilor vom reveni cu altă ocazie.

Realismul în literatură

Urmare din pag. 1

multor modalităţi poate naşte — ca în cazul prozelor lui D.R. Popescu, George Bălăiţă sau ale mai tinerilor George Cuşnarencu, Bedros Horasangian ş.a. — un realism mozaicat de factură barocă.

Poezia evoluează similar, creatorii lirici fiind mereu în căutarea unor zone de poeticitate în cîmpul concretului, imaginaţia lor dilată realul pentru a surprinde miezul miraculos al vieţii de fiecare zi. Sensibilitatea se deschide spre fapte şi lucruri cu o permanentă fervoare („sufletul însetat de real" a devenit emblema preferată a poeziei). Şi ce altceva oare a demonstrat Nichita Stănescu în confesiunile sale „antimetafizice" decît o îndrăgostire patetică de formele vii, mereu generatoare de energii proaspete în plan liric ? Cea mai nouă generaţie de poeţi aduce (chiar dacă uneori insuficient decantat artistic) realul cotidian, ei se inspiră din forfota oraşului, înregistrînd pe retină imaginile caleidoscopice ale străzii. „Deschide fereastra, deschide-o pentru purgatoriul unei simple priviri" — exclamă într-un poem Traian T. Coşovei trădînd setea de real a imaginaţiei lirice actuale.

Iată-l deci pe scriitorul modern un „conchistador", un cuceritor al realului şi în ultimă instanţă un întemeietor de lumi posibile ale literaturii. Uneori în această luptă el poate greşi exagerînd. Prozatorii tineri mizează poate prea mult pe experiment, pe virtuozitatea captării realului în formele sale insolite, fără a face însă şi efortul de a umaniza spaţiul epic, de a-l transforma într-un univers viabil. Există încă la mulţi din ei o discrepanţă vizibilă între intuiţia acută a concretului şi capacitatea redusă de sondare morală. Deseori, din lipsă de motivaţie şi sens, construcţiile lor narative sînt ca nişte lumi complicate, pline de imagini inedite, dar lipsite de viaţă, lipsite de seva adevărată a existenţei umane. Folosind termenii lui Aristotel putem spune că virtuţile dianoetice ale creaţiei le eclipsează pe cele etice fapt pentru care acest tip de realism experimental nu şi-a cîştigat destulă forţă de convingere.

Încrederea cititorului în literatură este încrederea în forţa acesteia de a **soluţiona moral noul orizont al realităţii umane.** Fără îndoială că paralel cu expansiunea realismului are loc şi o echilibrare organicistă a literaturii moderne prin apelul la memoria culturală, la dimensiunile fundamentale ale umanului. Este calea prin care mesajul veacului nostru se integrează în sfera marilor valori spirituale şi nu rămîne doar expresia unei „crize" de sfîrşit de mileniu.

CRONICA EDIŢIILOR

O biografie nescrisă: Vasile Pogor, „iubitorul de osteneală"

Iniţiativa Editurii „Minerva" de a include în seria „Restitutio" o selecţie din ceea ce literatura română datorează vornicului Vasile Pogor (1792—1857*) era un bun prilej de a se da tălmăcitorului **Henriadei** o schiţă biografică mai consistentă. Din păcate, editorul a preferat să meargă, în această direcţie, pe un fel de linie a minimei rezistenţe : întrucît la Secţia de Manuscrise a Bibliotecii Academiei a fost demult depusă arhiva lui Vasile Panopol şi în cadrul ei — mapa A. 518 — se află un text destul de amplu redactat de acest genealogist în 1945, Vasile Sandu a cules din textul lui Panopol informaţiile necesare atît pentru incursiunea în trecutul familiei Pogor cît şi pentru reconstituirea biografiei poetului. Rezultatul ? **Incursiunea** e plină de erori şi confuzii iar **reconstituirea** e deosebit de anemică. Şi doar documentele pe baza cărora şi una şi alta s-ar fi putut realiza în condiţiile cele mai bune, **ca adevărate contribuţii**, s-au aflat şi ele la îndemîna editorului : pachetele DCXVIII şi DCXX din fondul **Documente istorice** (fost al Bibliotecii Academiei, azi la Arhivele Statului Bucureşti) cuprind o mare bogăţie de informaţii privind atît activitatea vornicului (primul pachet) cît şi genealogia familiei (al doilea pachet). Neavînd ştiinţă de ele — sau timp şi răbdare pentru a le cerceta — editorul ar fi putut să includă în anexele volumului său **întregul text al lui Vasile Panopol**, text redactat tocmai pe baza documentelor din pachetele deja menţionate ; ar fi făcut, astfel, un gest de dreptate şi pentru acest cărturar care a salvat manuscrisele poetului şi documentele familiei, pentru a ajunge la Academie, **de el** aranjate şi (documentele) **de el** transcrise. Textul său din 1945 are şi o altă valoare, întrucît Panopol era (dacă informaţiile mele sînt corecte) fiul lui Vasile Pogor junimistul şi, deci, nepotul poetului — ceea ce explică şi ataşamentul său pentru hîrtiile rămase de la vornicul omonim ; povestind cum a salvat aceste hîrtii atunci cînd, în 1900, tatăl său a vîndut casa din Iaşi principesei Maria Moruzi, Panopol adaugă, cu o mîndrie îndreptăţită : „Am avut norocul să îmbogăţesc, într-o slabă măsură, literatura..." (ms. cit., p. 14).

Preluînd unele date din textul lui Vasile Panopol, editorul ar fi putut cel puţin să le verifice. Excursul genealogic pe care îl prezintă Vasile Sandu începe (de la Panopol citire !) cu un **Vasilie mare logofăt,** căruia Ştefan Tomşa II i-ar fi dăruit cîteva sate în ţinutul Hotinului pentru „credincioasă slujbă sa cînd i-au scăpat zilele şi domnia, de au înfrînt în **domnie** mare şi au dat sub sabia domniei-sale pe Toader Murguleţ armaş, ginerele lui Udre **Corbu**, şi pe alţi pribegi ca dînsul" (Vasile Sandu, **Prefaţă**, p. VI). Trec peste cele două greşeli de transcriere, pe care le-am subliniat (corect : „în **războiu** mare" şi „Udre **Orbu**"). Urmînd îndeaproape pe Panopol, editorul continuă : „Numele de familie al acestui mare logofăt, care s-a ilustrat în luptă prin 1612—1615 şi 1621 — anii de domnie ai lui Ştefan Tomşa — era de Stircea. El a avut un fiu, Miron, şi o fată, căsătorită cu un Pogor, care poate fi Cosma Pogor" **(ibidem)**. Toată această poveste se bazează pe un document din 4 aprilie 1704, prin care Mihai vodă Racoviţă întăreşte lui **Pogorie mare stolnic** satele Medveja, Nebulevca şi Medivica, „din ispisoc de danie şi de miluire ce s-au agonisit moşul său Vasilie mare logofăt" : stăpînirea lui „Pogorie mare stolnic" asupra satelor menţionate a făcut apoi obiectul unei confirmări de la Nicolae vodă Mavrocordat (15 august 1714). **Numai că ambele documente sînt false :** ceea ce **nu avea cum** să ştie genealogul şi biograful lui Vasile Pogor în 1945 **trebuia** să ştie editorul acestuia patru decenii mai tîrziu, întrucît falsitatea celor două acte a fost demonstrată de arhivista Veronica Vasilescu într-un articol tipărit **încă din 1973** („Revista Arhivelor", an. L, nr. 2/XXXV, 1973, p. 279—285). Ambele documente se află la Arhivele Statului Bucureşti, colecţia „Documente moldoveneşti" ; dacă editorul lui Vasile Pogor ar fi avut curiozitatea să răsfoiască şi **Catalogul documentelor moldoveneşti din Direcţia Arhivelor Centrale**, Supliment I (1403—1700), Bucureşti, 1975, ar fi luat cunoştinţă şi de existenţa acestui mănunchi de vechi acte privind familia Pogor, aflate în pachetul IX din colecţia „Documente moldoveneşti" ; ele menţionează pe **Vasile Pogor** şi pe **Condrea Pogor** la Slobotca pe Prut, în noiembrie 1652 şi pe **căpitanul Constantin Pogor** la Stolniceni (sat numit ulterior Pogorăşti) şi Slobotca, în 1699 şi 1700. Panopol mai citează un document din 1786 („Documente istorice", CCVI/114), în care se menţionează un altul, din 1687, relativ la acelaşi căpitan Constantin Pogor, ale cărui acte de proprietate îi fuseseră furate ; documentele din 1699 şi 1700 menţionează, şi ele, „scrisori" care arseseră sau fuseseră luate „cînd au venit craiul pînă la Fălciu". În adevăr, spune Panopol, actele Stolnicenilor şi ale Slobotcăi, cîte s-au mai păstrat, „poartă urme de arsuri" (ms. cit., p. 5).

„Vasile Pogor a avut un fiu, **Constantin Pogor căpitanul,** care a stăpînit părţi din Stolniceni şi Slobotca", afirmă Panopol (ms. cit., p. 4) ; „Vasile Pogor a avut un fiu, Constantin Pogor Căpitanul, care a stăpînit părţi din moşiile Stolniceni şi **Hobotea**", transcrie Vasile Sandu **(Prefaţa** cit., p. VII ; sublinierea îmi aparţine). **Quid multa ?!**

„Nepotul lui Constantin Căpitanul, care a mai avut doi fraţi, Andrei şi Axinte, e tatăl lui Vasile Pogor, scriitorul de care ne ocupăm", continuă Vasile Sandu **(loc. cit.**, p. VII). Nu ştiu dacă cititorii cărora accesul la manuscrisul lui Panopol nu le e foarte la îndemînă vor înţelege ce a vrut să spună autorul : cine a mai avut doi fraţi ? Constantin căpitanul sau nepotul său, care e tatăl lui Vasile Pogor ?! Nici unul, nici altul : **Vasile Sandu a înţeles cu totul greşit precizările genealogice date de Panopol ;** el arată că acel căpitan „a avut mai mulţi copii, dintre care şi pe Andrei Pogor, bunicul vornicului"; conform unui document din 1753 — continuă Panopol — Andrei a mai avut un frate, Axinte, mort la acea dată (ms. cit., p. 5).

Din formularea lui Vasile Sandu nu se poate afla cine a fost bunicul şi cine a fost tatăl lui Vasile Pogor, „scriitorul de care ne ocupăm". După manuscrisul lui Panopol şi după documentele din pachetul DCXX, se poate preciza că bunicul a fost **Andrei Pogor** iar tatăl — **Sandu Pogor.** Despre **Andrei Pogor,** Panopol arată că e menţionat în acte din 1746 şi 1753 şi că „nu a avut rang de boierie, el căzuse, ca şi tot neamul lui, în mazilie, cu toate că stăpînea părţi din moşiile bunicului său Vasile" (ms. cit., p. 5). Cercetări ulterioare au arătat că acest Andrei a fost unul din oamenii de încredere ai celebrului serdar Lupu Anastasă, fiind menţionat ca om al său de legătură în 1739 şi 1740 ; alături de el era şi un Constantin Pogor, care „făcea comerţ la Kiev cu vestitul vin moldovenesc" (Damian P. Bogdan, în „Studii şi materiale de istorie medie", II, 1957, p. 357 ; studiul acesta, cu informaţiile respective, puteau să-i fie cunoscute lui Vasile Sandu, întrucît în acelaşi volum se află şi studiul lui Emil Vîrtosu, **O satiră în versuri din Moldova anului 1821,** pe care desigur l-a consultat). Andrei Pogor a fost căsătorit de două ori; fiul Sandu (tatăl scriitorului) s-a născut din prima căsătorie, cu **Safta, fiica medelnicerului Constantin Timuş, Precizarea** (Vasile Panopol, ms. cit., p. 5) e, pentru mine, deosebit de preţioasă, pentru motive pe care le voi arăta mai încolo. **Sandu Pogor** (mort după 1800) a fost căsătorit cu **Ilinca Botescu**, soră cu „vestitul sluger Şerban Botescu, logofăt de taină a divanului" (C. Sion, **Arhondologia Moldovei**, s.v. **Botescu**; fiul lui Şerban, „Costache, **bun scriitor şi el ca tată-său**"); Sandu pare să fi fost al treilea fiu, după un **Vasile** (mort în 1773) şi un **Grigoraş,** vtori cămăraş (mort în 1779) ; acesta din urmă „stătuse la Constantinopol vreo zece ani" (Vasile Panopol, ms. cit., p. 6); ambii au murit fără urmaşi, trecîndu-şi averea unul celuilalt, pentru ca în cele din urmă să-i moştenească Sandu Pogor.

Iată, aşadar, cîteva antecedente familiale care meritau a fi puse în evidenţă, ca unele care au putut influenţa formarea viitorului scriitor: un bunic amestecat în desfăşurările politice de la mijlocul veacului XVIII, călătorind de cîteva ori peste hotare, în Rusia, un unchi (dinspre tată) care „petrece" un deceniu la Istanbul, nu se ştie cu ce treburi ; alt unchi (dinspre mamă) **logofăt de taină** al Divanului domnesc, „bun scriitor". Mediului de acasă, din familie, i se datorează, desigur, faptul că ambii fraţi, Tudorache şi Vasile Pogor (un al treilea, Ştefan, a murit tînăr), aveau plăcerea cititului şi copiau sau puneau pe alţii să copieze cărţi pentru ei. Astfel, la 1806, între cărţile lui Tudorache Pogor se afla un manuscris cu fragmente traduse din **Theatron politikon** (azi ms. rom. 1543 de la Biblioteca Academiei ; în aceeaşi vreme, fratele mai mic, Vasile, **pisar la numai 13 ani,** copia, la Episcopia de Huşi, **De neamul moldovenilor,** fragmente din letopiseţele lui Miron şi Nicolae Costin, precum şi aşa-numita cronică racoviţeană-buhuşească (pentru anii 1661—1705); însemnîndu-şi de trei ori numele în manuscrisul la care a lucrat şi în 1805 şi în 1806, Vasile Pogor pisarul îşi spune, o dată, **„iubitoriul di ostineală"** (Gabriel Ştrempel, **Catalogul manuscriselor româneşti,** I, Bucureşti, 1978, p. 41 ; ms. rom. 123 de la Biblioteca Academiei).

Se poate, astfel, înţelege de ce Vasile Pogor a fost unul din puţinii boieri moldoveni care să fi dorit a avea o copie a tălmăcirii **Istoriilor** lui Herodot : de pe exemplarul său, „Ion, ficiorul lui Tudurii blănariul den Botoşani" avea să scoată o còpie, la 1816, pentru Stavarache Tăutu (Herodot, **Istorii**, ed. Liviu Onu şi Lucia Şapcaliu, Bucureşti, 1984, p. XIII). Am presupus, cu alt prilej, că pentru a explica restrînsa circulaţie a tălmăcirii **Istoriilor** lui Herodot între diverşii posesori cunoscuţi — Enache Buzilă, Vasile Pogor şi Stavarache Tăutu — trebuie avută în vedere posibilitatea unei înrudiri între aceştia trei, pornind de la faptul că un document din 1744 atestă ca stăpîni la Socrujeni pe Vasile **Buzilă** (tatăl lui Enache), pe Savin **Tăutu** (probabil greşit pentru Simion, bunicul lui Stavarache) şi pe medelnicerul Constantin Timuş ; „o **Safta Timuş** a fost căsătorită cu **Andrei Pogor**, fără să pot preciza, însă, — conchideam atunci — înrudirea dintre acesta din urmă şi Vasile Pogor" (**Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie „A.D. Xenopol"**, Iaşi, XXIII/1, 1986, p. 446). Din cele expuse în rîndurile anterioare se vede, acum, că Andrei Pogor era bunicul lui Vasile Pogor iar soţia sa, Safta Timuş, era chiar fiica medelnicerului Constantin Timuş. Documentele recent cercetate (acelaşi pachet DCXX !) arată ceva mai mult : în 1775, stolniceasa Despa Buzilă (văduva lui Enache) a vîndut o parte din moşia Stăneşti ; două luni după vînzare, „Protimisindu-să camaraşu Grigoraş şi cu fratele său Sandul Pogor ca nişte răzeşi ce sînt de baştină în moşie Stăneştii", au răscumpărat partea respectivă. **Protimisis** era dreptul de preemţiune şi el implica, obligatoriu, **înrudirea.** Avem, acum, mărturia explicită a înrudirii dintre Vasile Pogor şi Enache Buzilă.

Schiţa biografică „întocmită" de Vasile Sandu omite să amintească preocupările cărturăreşti mai vechi ale lui Pogor, atestate de manuscrisul cu cronici, copiat în 1805—1806 şi de còpia (azi pierdută) după tălmăcirea **Istoriilor** lui Herodot. Editorul nu caută nici să limpezească ceea ce Vasile Panopol definea drept „partea cea mai nelămurită a carierei lui Pogor", şi anume „petrecerea sa în Ţara Românească, la Bucureşti, în calitate de funcţionar al consulatului rusesc din Bucureşti" (ms. cit., p. 9—10). În documentele foste ale Academiei, se poate afla un paşaport eliberat de autorităţile ruseşti, la 28 aprilie 1827, pentru „supusul turc Vasile Pogor, fiul lui Alexandru", care se întorcea în Moldova cu soţia Zoiţa, copiii Anastasia, Elena şi Smaranda, cu fratele soţiei, Constantin Cerchez, şi cu numeroşi ţigani (DCXV/9). În aceleaşi documente (pachetul DCXVIII) sînt multe mărturii ale activităţii lui Vasile Pogor la care se referă şi paharnicul Sion în **Arhondologia** sa (apare şi grecul Costea Polieni, tovarăşul lui Pogor întru arendarea moşiilor mănăstireşti) ; cercetarea acestui pachet se impunea pentru biograful lui Vasile Pogor. În textul lui Panopol, se poate afla şi o explicaţie pentru duritatea portretului din **Arhondologia** lui Sion : o pricină de moşie la Vaslui şi invidia paharnicului pentru rangul boieresc mai mare la care ajunsese Vasile Pogor (ms. cit., p. 6).

Mai merita consemnat, tot după Vasile Panopol, că în 1837 soţii Vasile şi Zoiţa Pogor au pozat pictorului Scheft (ms. cit., p. 20); se vor mai fi aflînd pe undeva aceste portrete ? O anchetă ar fi trebuit întreprinsă. Ne rezervă, poate, viitorul surpriza plăcută de a avea, alături de o biografie completă, şi înfăţişarea de maturitate a **iubitorului de osteneală Vasile Pogor ?**

Ştefan S. Gorovei

***) Vasile Pogor : „Scrieri alese". Ediţie, prefaţă, note, glosar, bibliografie de Vasile Sandu, Bucureşti, Editura „Minerva", 1986, 332 p.**

Sărbătorile limbii române

Urmare din pag. 1

desfăşoară sub patronajul spiritual al marelui nostru poet naţional, arborele pe cît de uriaş, pe atît de concret al limbii române, ale cărui puternice rădăcini, nepieritoare, au pătruns în străfundurile pămîntului pe care îl locuim din vremi imemoriale.

Eminescu este nemuritorul nostru abecedar, miticul nostru dicţionar de existenţă ; fără el fiinţa noastră naţională ar începe să se clatine lunecînd în nefiinţă.

Evident, nu numai organizatorii concursului, dar şi ceilalţi participanţi, elevi şi profesori, visează ca peste nu mulţi ani, dintre aceşti „juni", să „pornească" noi „luceferi" ai graiului românesc, căci doar Eminescu a fost acela care a deschis porţile geniului unor urmaşi ca Tudor Arghezi, Octavian Goga, Lucian Blaga, George Bacovia, Ion Barbu, Vasile Voiculescu şi mulţi alţii.

Descoperirea celor ce au talentul scrisului ar putea deveni idealul acestui concurs. El este însă, deocamdată, implicit, fiindcă, deschis cum este vocaţiilor umaniste, se înţelege că pe un sol excelent pregătit surprizele vor fi neînchipuit de frumoase. Cu ani în urmă, ca de altfel şi mai recent, s-au făcut propuneri cu privire la introducerea unei probe de pură creaţie literară, care să vizeze, prin excelenţă, talentul artistic, aplicarea în mod cu totul nou, creator, a cunoştinţelor de limbă şi literatură. Ideea, mereu în atenţia organizatorilor concursului, este minunată ; ni se pare însă mai dificil de găsit mijloacele, procedeele de depistare a talentelor certe, fiindcă, se ştie, ele se ivesc, cel mai adesea, spontan, de unde te aştepţi cel mai puţin.

Ca şi olimpiadele din anii precedenţi, cea din acest an s-a dovedit a fi nu numai un inepuizabil izvor de depistare de noi talente, ci şi prilejul, esenţial, de a urmări modul de comunicare a cunoştinţelor, corectitudinea, expresivitatea şi precizia exprimării concurenţilor, ştiut fiind faptul că nu puţini dintre cîştigători şi chiar necîştigători vor urma facultăţi de filologie şi vor cultiva, la rîndul lor, ca profesori de limba română, inepuizabilele resurse ale uneia dintre cele mai poetice limbi de pe glob.

Olimpicii din acest an, făuritori ai culturii de mîine, ne-au umplut, ca şi predecesorii lor, inima de bucurie şi încredere, dovedind cu prisosinţă că faimosul „Testament" al poetului Văcărescu se află în mîini vrednice de toată consideraţia. De aceea ni se pare imperios necesară participarea la viitoarele ediţii a unor reprezentanţi ai publicaţiilor literare patronate de Uniunea Scriitorilor, precum şi a altora de la revistele de cultură din întreaga ţară, ca şi instituirea de premii din partea acestora (care se pot materializa în abonamente şi cărţi, iar în cazul lucrărilor profund originale în publicarea lor).

Cinstea de a fi gazda festivităţii de încheiere a concursului a revenit oraşului Blaj, aşezare străveche, leagănul Revoluţiei române de la 1848, „Mica Romă" cum avea să-l numească, plin de emoţie şi entuziasm, în peregrinările sale romantice pe aceste meleaguri încărcate de zbuciumata noastră istorie, cel care a devenit Mihai Eminescu...

Iată o mare şi fericită ieşire în lume !

Vederea Patriei

Urmare din pag. I

mintele carbonifere. Printre straturile masive, între două falii, unul dintre ei a descoperit un toiag din pădurile Thraciei, sau, cel puţin, aşa-i place lui să creadă, bătrîn fiind cîndva, să plece la drum spre fiinţa viitoare, sprijinindu-se în el, ori înlesnindu-şi cu el miraculoase treceri. Minele, cu sălile lor de apel, veritabile agore ale regăsirii statornice a eului propriu, înainte de intrarea în tunelurile subpămîntene, orfeice, spre a trimite sub ochii soarelui lignitul posesor al luminii, se cufundă permanent în bunătatea şi căldura istoriei contemporane a României socialiste. Într-una din amiezile primăverii un grup de tineri scriitori gorjeni a avut un fructuos dialog cu minerii de la minele Leurda şi Horăşti, citindu-le acestora din creaţiile lor literare. Adrian Frăţilă, Vlad Cernea, Nicolae Diaconu, Arthur Bădiţa, Aurel Antonie şi autorul acestui text au fost ascultaţi cu emoţie, cu adîncă atenţie, cu o mare sete de frumuseţe, de artă, de adevăr, determinîndu-i pe tinerii autori să promită că vor reveni în mijlocul lor, oricînd, cu încredere şi dragoste. Petroliştii din schelele de producţie petrolieră Ţicleni şi Stoina vor creşte producţia de ţiţei, acţionînd în spiritul indicaţiilor formulate de tovarăşul Nicolae Ceauşescu în magistrala sa Expunere din 29 aprilie a.c., şi manifestîndu-şi astfel plenar spiritul patriotic, revoluţionar, voinţa de a înfăptui, bucuria de a-şi descoperi eul şi tăria de a spune eu, cufundîndu-se şi ei în viaţa cea vastă a patriei. Şi într-o zi, un petrolist, unul mai tăcut şi mai visător, a văzut că ţiţeiul vîscos şi negru conţine petale de crin şi de cireş, aripi de privighetori şi de vulturi, altfel spus, dorinţa acestuia de a se spiritualiza, de a se metamorfoza, de a deveni civilizaţie. A întins mîna să adune pentru sine cîteva, dar gestul nu i s-a părut destul de ceremonios, şi a renunţat, mîna deschisă ca o aripă invocînd astfel destinul, acel ceva sacru din fiecare lucru, din fiecare clipă.

Tudor Bugnariu

născut în 1909, în miezul unei epoci furtunoase ca aceea pe care a străbătut-o, profesorul Tudor Bugnariu s-a manifestat ca o conștiință lucidă, de o mare sensibilitate și de un adînc realism. O asemenea conștiință și-a făcut, în mod răspicat, auzit glasul încă de pe vremea cînd la noi, precum și prin alte părți ale lumii, cele mai mari cuceriri ale umanității erau greu puse la încercare : „Fascismul este o crimă, o crimă contra României, contra poporului român, contra culturii românești și a bunului simț", avea să scrie cu o deosebită clarviziune, încă de pe atunci, tînărul Tudor Bugnariu.

Om al spiritului și al faptei, el a pornit la acțiune și s-a angajat de timpuriu în mișcarea revoluționară. S-a înscris în rîndurile P.C.R., imediat după terminarea Facultății de litere și filosofie (1934), continuîndu-și în acest fel și împlinind tot mai mult ceea ce începuse cu curaj și dăruire în anul 1929 — lupta antifascistă. A făcut parte din Comitetul Național Antifascist, creat în iunie 1933 din inițiativa comuniștilor. A redactat numeroase broșuri cu caracter de popularizare, atrăgînd atenția marelui public asupra pericolului amenințător ce se arăta la orizont. A înființat și redactat mai multe reviste, îndemnînd la acțiuni antifasciste hotărîtoare. Rămîn drept pildă în acest sens publicațiile „Alte zări" și „Veac nou". Condamnat la închisoare în mai multe rînduri, ca urmare a unei intense activități revoluționare, în 1935 a fost dat afară și din învățămîntul superior. Și-a continuat însă munca sa de militant cu și mai multă îndîrjire și tenacitate, alături de alți intelectuali progresiști de prin părțile Clujului : T. Vescan, V. Moldoveanu, Francisc Păcurariu, Ilie Murgulescu, C. Drăgulescu ș.a.

Ca pedagog, Tudor Bugnariu a știut să îmbine de la început teoria și practica. A fost un „om de temelie al vieții universitare", atît ca idei filosofice cît și ca atitudini morale. S-a aplecat din tinerețe asupra sensurilor existenței umane, ale culturii și acțiunii sociale. A optat din primele momente (încă din vremea studenției), cînd participa la seminariile de sociologie ale profesorului Virgil Bărbat, la ideile marxismului, contribuind mult apoi la afirmarea și mai ales la răspîndirea spiritului viu, antidogmatic, al acestei filosofii.

După eliberare, trecînd doar pentru puțin timp prin diferite munci administrative (a fost primar al Clujului, ministru adjunct și consilier diplomatic), s-a consacrat în întregime activității universitare. Ani de-a rîndul șef de catedră, decan sau prorector al Universității din București și Cluj-Napoca, **profesorul**, cum cu îndreptățire i se spunea în mod curent, s-a confundat pe deplin cu idealul spre care și-a dedicat întreaga viață, acela de a-i forma și învăța pe alții. Dintr-o asemenea nețărmurită dragoste de oameni, dar mai ales dintr-o adîncă sete pentru adevăr și dreptate, profesorul Tudor Bugnariu s-a angajat în acțiunea revoluționară.

Acum, profesorul Tudor Bugnariu ne-a părăsit, trecînd în neființă. Născut, printr-o fericită coincidență, în ziua de 30 iunie, de ziua învățătorului, el va rămîne pentru foștii săi studenți și pentru cadrele didactice simbolul „unui educator prin excelență", și nu numai sau poate nu atît prin ceea ce a spus sau a scris, ci îndeosebi „prin ținuta sa morală ireproșabilă", asemenea unui Socrate din vremurile noastre.

Prin activitatea sa didactică și științifică, profesorul Tudor Bugnariu și-a adus numeroase contribuții care vor constitui puncte de referință în filosofia și gîndirea românească. Amintim aici spre exemplificare studiile sale pertinente cu privire la națiune și comunitățile istorice umane, analizele și cercetările riguroase privind teoria culturii și umanismului. Un cuvînt aparte se cuvine a fi menționat în legătură cu investigațiile sale pătrunzătoare legate de fenomenul fascist sau neofascist. Și la fel ca în anii de tinerețe, cînd s-a ridicat printre primii în apărarea democrației și valorilor umanității, Tudor Bugnariu a rămas un gînditor profund și vigilent, care a atras mereu atenția contemporanilor asupra necesității de a se cerceta un fenomen cum este neofascismul, apărut din nou zgomotos în țări cu o mai mare sau mai mică tradiție de extremă dreaptă.

Afirmînd și dezvoltînd în continuare un spirit dialectic, o gîndire vie și neînchistată de tarele unui dogmatism de tristă faimă, profesorul Tudor Bugnariu a perseverat, pînă la sfîrșitul vieții, și prin cursurile sau conferințele ținute la Universitatea cultural-științifică ori prin țară, în cultivarea ideilor viguroase și originale ale materialismului dialectic și istoric, în relevarea valențelor novatoare și previzionale ale acestei filosofii ca instrument de neînlocuit în cunoașterea științifică și acțiunea practică, revoluționară.

Gheorghe Lencan Stoica

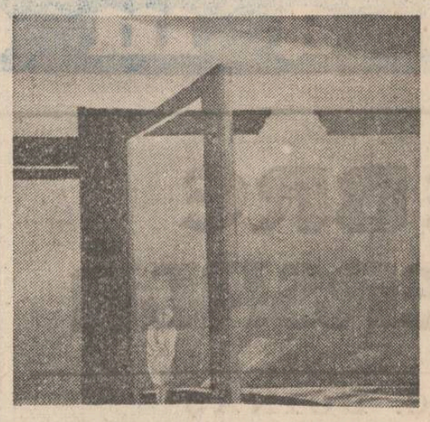

Tablouri de Rodica Petrescu

CONFABULE

* * *

O floare — ea trece mereu prin
fața ferestrei
— o pată de sînge alunecă
pe tulpina ei subțire —
pescărușii deasupra orașului
cheamă iar marea
în grădină o corabie albă
cu catargul în ramuri
departe de ea — foarte departe —
se aprinde
un phoenix
din cenușa lui va fi o lumină
iar din lumina aceasta
vei răsări tu — și vederea ta
pe mine mă va aprinde
aducîndu-mă în lume.

Iulian Neacșu

Spiritul Congresului al IX-lea

Urmare din pag. 1

Congresul al IX-lea este focarul de raze prin care ne privim realitatea de azi și impactul prin care cultura și arta și-au dobîndit și își dobîndesc un spirit tot mai înalt, edificator de conștiință și relevînd tot mai alese trăsături în om. Tezele din aprilie și Expunerea secretarului general al partidului consacră, printre atîtea alte și alte importante și necontenite semnificații, un spirit de o hotărîtoare și fermă vocație a continuității muncii și creației, astfel încît procesul legic, revoluționar, să cunoască noi și noi temeiuri de afirmare în viața și preocupările întregii societăți, și să se constituie în normă și conduită a faptei care să exprime și să poată exprima oricînd o conștiință exemplară.

Prin propunerea înființării unui **Centru Național de Cultură „Cîntarea României"** și constituirea centrelor județene de cultură „Cîntarea României" precum și transformările care survin din această nouă optică în plan municipal, orășenesc și comunal, fenomenul cultural-artistic românesc intră pe orbita unei noi etape și suo un nou semn calitativ al expresiei sale, astfel încît manifestarea geniului creator al poporului să poată cunoaște noi spații de rezonanță și împlinire.

Este acesta și contextul, ca și consensul în care slujitorii culturii și artei își pot aduce o contribuție majoră, adăugînd noi și durabile argumente spiritului — atît de înalt și bogat în semnificații — al „Cîntării României".

Cultura generală

Urmare din pagina 1

rolul și datoria școlii în procesul de formare a tinerei generații. Luînd ca punct de pornire noțiunea de „cultură generală" pe latura sa lungă, complexă, privind-o ca pe o zestre esențială cu care omul intră în viață.

În ce măsură școala, manualul școlar, oferind cunoștințele de bază, stimulează aprofundarea pe cont propriu, formează, adică, gustul pentru învățătura permanentă, pentru lărgirea continuă a orizontului intelectual? Nu cumva împărțirea materiilor de studiu în „majore" și „minore", în „obiecte de concurs" și „obiecte de bună ziua" devine uneori o practică atît pentru elevi cît și pentru dascălii lor ? Aplicarea ei obstinată poate duce la formarea unor buni slalomiști printre examene, a unui fel de „trăpași" intelectuali, dar în nici un caz a unor oameni cu spirit deschis spre tot ce înseamnă noutate în cunoaștere, cu suplețe spirituală, capabili să judece o situație în toată complexitatea ei, dincolo de cadrul fatalmente limitat, al unei profesii anume. Să privim și să judecăm formalismul unor manuale (de limba română, de istorie, de științe sociale), grabă cu care sînt redactate uneori, o anumită rutină ce barează prin frazeologie calea ideilor, îndepărtîndu-i pe elevi de domeniul respectiv.

Sînt teme de meditație pe care trebuie să ni le propunem pentru a putea răspunde așa cum se cuvine orientărilor cuprinse în recentele expuneri-program ale secretarului general al partidului.

Pentru a putea realiza construcția fundamentală a acestui timp socialist românesc — un om nou, cu spirit liber și demn, complex, cultivat, conștient de misiunea care-i revine în marele front de edificare a patriei.

Îi invităm pe cititorii noștri — creatori de literatură, tineri de diferite profesii, dascăli, elevi — la o dezbatere care poate porni de la aceste întrebări : „Cum se poate defini, astăzi, «cultura generală» ? Care sînt, care trebuie să fie instrumentele și metodele de realizare a ei ? Cum se stabilește proporția între «cultura generală» și «cultura de specialitate»"?.

La statuia poetului

Urmare din pag. 1

Aproape toți aceștia au fost creatorii unei opere mari sau cel puțin autentice.

La 99 de ani de la moartea poetului național, ediția de opere Eminescu este pe cale să capete o înfățișare deplină. Inițiativa continuării ei n-a fost nici a Academiei, nici a institutelor de cercetare specializate, ci a unui scriitor care peste meterezele instituțiilor a privit în viitor. Deși nu va fi prezent la comemorarea tristei morți a poetului, Al. Oprea poate depune postum, pe mormîntul acestuia, al nouălea volum de **Opere** Eminescu cu care s-a deschis drumul celorlalte.

Între om și opera lui există o strînsă legătură. Ei nu pot fi disociați cu ușurința cu care arunci coaja nucii pentru a obține miezul. Cine leagănă iluzia că opera viitoare îi îngăduie orice conduită se înșeală. Fără ardență, devotament, fără sacrificiu o operă mare nu există. Poate ființa desigur lucrarea comercială, dar nu la ea ne referim aici.

S-a putut citi odată în presă amuzanta urare prin care unui autor de S.F. i se propunea să trăiască în lumea cărților sale. Altfel zis, cititorul se întreba dacă scriitorul s-a gîndit o clipă cum s-ar simți chiar el însuși în aberanta lume croită. Altcineva, citind unul din multele romane închinate așa-zisului „obsedant deceniu", se întreba cum s-ar fi purtat autorii cărților în numitul deceniu, mai ales că unii îl și trăiseră din plin. Mai mult decît atît, curiozitatea privea felul lor de a se purta mai tîrziu în instituțiile pe care unii din ei au ajuns să le conducă. Este comportarea lor în ele pe măsura romanelor lor ? Nu ne propunem să facem aici acest examen, dar adăugăm că el nu trebuie lăsat cu totul pe seama istoriei literare care vine.

Un exemplu de conduită scăpată de prejudecata subordonării morale ni l-a povestit un activist politic. Sarcinile l-au dus în preajma locurilor de naștere ale lui Eminescu. Scena povestită s-a petrecut aievea. Nimerit în fața statuii marelui poet și simțindu-se reprezentant, un vizitator fruntaș a zis : „—Vom pune în fiecare an o sută de flori la statuia poetului". Vizitatorul avea o îndeletnicire care semăna cu a poetului și-i plăceau vorbele mari. Spre deosebire de acesta, știa mai puține despre prețul cuvintelor. A mai trecut un an și, văzîndu-se că florile întîrzie, un telefon s-a dat la biroul făgăduitorului : —Am ceva treburi pe la Covasna ! a spus acesta pregătit probabil să vorbească și acolo în fața unui monument. Desigur nu al lui Eminescu. Cele o sută de flori n-au mai fost depuse. Vorbise la statuia poetului încă unul din seria celor pe care-i carbonizase poetul în articolele din **Timpul**. Ceea ce nu iertă Eminescu era tocmai antiteza dintre cuvînt și faptă.

La statuia poetului au venit nenumărate alte buchete de flori, aduse de oameni care nu se simțeau delegați să țină discursuri și nici nu le-au ținut.

CUMPĂNA

Cu degete-nserate

Din pădurea aceea începe noaptea :
cît e ziua de mare
toți pomii extrag bezna din pămînt
iar seara, prin vîrfuri de crengi,
îi dau drumul în lume.
Și ochii mei și ochii lor vor noapte —
cu degete-nserate, femeia
împarte întunericul.
Mai mult de vei vedea la alții
să nu te răzvrătești. —
sînt cei ce duc în gene greul morții.

George Alboiu

A APĂRUT

Almanahul

„Luceafărul" 1988

● Pași către Marea Unire ● Eminescu și prietenii lui ● România, pămînt al speranței. ● Hăituirea și măcuirea Iugoslaviei ● Karate — arta nonviolenței ● Din nou în căutarea Atlantidei ● O maladie a secolului ? ● Spionajul economic ● S.F. ● E.M. Cioran despre Mircea Eliade ● Hemingway — ca un taur în arenă ● Urme de pași pe stînci ● Blestemul faraonilor ? ● Microbii sau radioactivitatea ? ● Sida în cușca cu lei ● Mirajul Holywoodului ● Marilyn Monroe : Un mit clasat ? ● Acești băieți minunați și picioarele lor trădătoare. ● Cuvinte încrucișate ● Sfinx ● Georges Simenon : „O întîmplare cu Maigret".

POEȚI ȘI CENACLURI

ioan vișan

La revedere

La revedere,
Mi-am pierdut încrederea în nori...
Macii s-au ofilit
Nu mai nasc picături de rouă
Cîmpul a renunțat la spectacolul său de culori
În curînd peste ochii mei o să plouă.
Spune-mi ceva,
Dar ai grijă cu ce armă
Vei ucide în mine gîndul l...

Lebăda albă

Tu, patrie, ca o lebădă albă
Din ce constelație te-ai desprins ?
Abia am aprins focul în mine
Ca tu să strălucești în sîngele meu
Și, iată, te văd înflorind sub bolta unui braț încordat,
Ești toată numai strălucire.

Zbor de pasăre „Braque"

De nu s-ar plăti așteptarea în ani
De s-ar roti pe loc timpul
Să-mi umple tăcerea
Aș zbura spre tine
Cu aripi de pasăre „Braque"
Și te-aș însoți încă un secol pe Terra.

M-aș ridica din neant
Și rug din lumina ta mi-aș aprinde
Apoi la dans cu vîntul
Să fim, de vrei, zbor solitar
în tăcere de pasăre „Braque".

A IV-A EDIȚIE A COLOCVIILOR DE ARTĂ PLASTICĂ ALE BOTOȘANILOR

● La Botoșani, în prezența unui public numeros, în organizarea Comitetului județean de cultură și educație socialistă și a Uniunii Artiștilor Plastici s-a deschis a IV-a ediție a manifestării complexe : „Colocviile de artă plastică ale Botoșanilor".

Cu acest prilej a avut loc simpozionul „Luchian — o permanență a spiritualității românești", la care au vorbit criticii de artă Marina Preutu și Valentin Ciucă și pictorii : Vasile Grigore, Marius Cilievici, Ion Sălișteanu, Petre Achițenie, Ion Derida.

A fost vernisată expoziția : „Luchian — omagiu pictorilor și sculptorilor români", realizată din donații ale unor artiști plastici de frunte din țara noastră. Expoziția cuprinde 105 lucrări de pictură, grafică, sculptură, aparținînd unui număr de 102 artiști plastici români.

În continuare, a fost deschisă expoziția de acuarelă : „Eminesciana", a lui Ion Murariu.

În afara celor menționați, la manifestările de la Botoșani au luat parte : Gheorghe Iliescu-Călinești, Marieta Vultureanu, Ion Grigore, Lelia Pop, Ionuț Achițenie, Lie Doina, Spiru Vergulescu, Petru Petrescu.

„Colocviile de artă plastică ale Botoșanilor" vor dura 4 luni și vor cuprinde deschiderea a 4 expoziții colective, 13 — personale, 4 tabere de creație, numeroase alte dezbateri, simpozioane, prelegeri, care fac din Botoșani un renumit centru al artelor plastice.

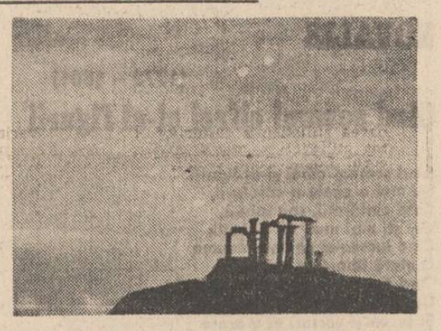

CENACLUL „LUCEAFĂRUL"

● Marți, 5.07.1988, ora 16,00 a avut loc în Rotonda Muzeului Literaturii Române, ședința pe luna iunie a Cenaclului revistei **Luceafărul**. Au citit 4 tineri poeți, elevi de liceu : Bogdan Popescu, Mona Nicoară, Marius Stoian și Alexandru Baumgarten. Criticul Alexandru Horia i-a prezentat pe tinerii protagoniști, iar după lectura poeziilor, au luat cuvîntul Ion Iuga, Pan Izverna, Dumitru Bălaeț, Iulian Neacșu, Iosif Mogoș, Dan Laurențiu, Matei Gavril A. I. Zăinescu, Mihai Ungheanu. Majoritatea vorbitorilor au salutat cu bucurie inițiativa — desprinsă din chiar programul revistei — de a atrage în Cenaclul ei creatori foarte tineri. Cenaclul a fost condus de poetul Nicolae Dan Fruntelată, redactor șef al revistei **Luceafărul**. Poeziile tinerilor s-au bucurat de succesul meritat.

Luis Buñuel

ULTIMUL MEU SUSPIN

eu păstram o vie admirație pentru Ramón Gómez de la Serna. Al doilea scenariu pe care îl lucrasem era inspirat din șapte sau din opt povestiri scurte ale acestui scriitor. Pentru a le îmbina, îmi trecuse prin gînd de a prezenta sub formă de documentar diferite etape de naștere a unui ziar. Un om pe stradă cumpără un ziar și se așează pe o bancă pentru a-l citi. Acum apar, una cîte una, povestirile lui Gómez de la Serna din diferitele secțiuni ale ziarului : o întîmplare, un eveniment politic, o știre sportivă etc. Cred că la sfîrșit, omul se ridica, împăturea ziarul și-l arunca.

Citeva luni mai tîrziu, am realizat primul meu film **Un chien andalou**. Gómez de la Serna s-a simțit puțin defraudat prin faptul că am abandonat proiectul filmului inspirat din povestirile sale. S-a consolat cînd **Revue du cinéma** a publicat scenariul.

UN CHIEN ANDALOU (1929)

Acest film s-a născut prin confluența a două vise. Dalí m-a invitat să petrec cîteva zile la el acasă, și, sosind la Figueras, eu i-am povestit un vis pe care l-am avut cu puțin timp în urmă, în care un nor răvășit forma o semilună și semiluna ca un brici de ras îmi despica un ochi. El, la rîndul său, mi-a spus că în noaptea anterioară văzuse în vis o mînă plină cu furnici. Și adaugă : «Ce ar fi, dacă pornind de aici, am face un film ?»

La început eram nehotărît ; însă repede ne-am pus pe lucru, la Figueras.

Am scris scenariul în mai puțin de o săptămînă, urmînd o regulă foarte simplă, adoptată de comun acord : a nu accepta nici o idee sau vreo imagine care să poată da loc unei explicații rationale, psihologice sau culturale. A lăsa ușile deschise iraționalului. A nu admite decît imaginile ce ne puteau impresiona, fără a căuta să cercetăm de ce.

Între noi nu a existat niciodată nici cea mai mică discuție. A fost o săptămînă de identificare totală. Unul, de exemplu, spunea : «Omul scoate un contrabas.» «Nu», răspundea celălalt. Și cel care propusese ideea accepta imediat răspunsul negativ. I se părea just. Din contră, cînd unul propunea o imagine ea era acceptată de celălalt, și imediat ni se părea luminoasă, indiscutabilă și pe loc intra în scenariu.

Cînd acesta a fost terminat, mi-am dat seama că filmul va fi insolit și provocator cu totul și că nici un sistem normal de producție nu îl va accepta. De aceea am cerut mamei mele o sumă de bani, pentru a-l putea produce chiar eu însumi. Ea, convinsă de intervenția unui notar public, acceptă să-mi dea ceea ce îi ceream.

M-am înapoiat la Paris. Cînd cheltuisem jumătate din banii mamei mele în petreceri, mi-am spus că trebuie să am un pic de seriozitate și că trebuia să încep să fac ceva. Am luat legătura cu interpreții. Pierre Batcheff și Simone Mareuil, cu Duverger, operatorul, și cu studiourile din Billancourt, unde după aproximativ cincisprezece zile, pelicula a fost filmată.

Pe platou nu eram mai mult de cinci sau șase oameni. Interpreții nu știau absolut nimic despre ceea ce trebuiau să facă. Eu îi spun lui Batcheff, de exemplu : «Privește pe fereastră ca și cum l-ai asculta pe Wagner. Chiar și mai patetic.» Însă el nu știa ce anume privește. Tehnic, eu aveam deja ceva cunoștințe, o autoritate suficientă și mă înțelegeam perfect cu Duverger, operatorul.

Dalí nu sosise decît cu trei sau patru zile înainte de terminarea filmatului. În studio, el se însărcină să arunce smoală în ochii capetelor de măgar împăiate. Într-una din scene, avea rolul de frate marist (religioși din congregația preoților Mariei ; n. tr.) pe care Batcheff îl tîrăște pe jos cu mare greutate ; însă scena aceasta pînă la urmă nu a fost filmată (nu țin minte din ce cauză). Apoi, este văzut o clipă, din depărtare, alergînd alături de Jeanne, logodnica mea, după căzătura mortală a protagonistului. Ultima zi a filmării, în Le Havre, Dalí se afla alături de noi.

Odată filmul și montajul terminat, ce puteam face cu el ? Într-o zi, la «Dome», Thériade, de la **Cahiers d'art**, care auzise vorbindu-se de **Un chien andalou** (eu aveam o oarecare rezervă față de prietenii mei din Montparnasse), m-a prezentat lui Man Ray. Acesta terminase cu puțin în urmă, la Hyères, în cazul Noailles, filmatul unei pelicule intitulate **Le Mystère du chateau de Dé** (documentar despre conacul Noailles și a invitaților acestuia), și era în căutarea unei completări la program.

Man Ray mi-a dat o întîlnire cîteva zile mai tîrziu la barul «La Coupole» (ce fusese inaugurat un an sau doi în urmă) și m-a prezentat lui Louis Aragon. Eu știam că ambii aparțineau grupului suprarealist. Aragon, mai în vîrstă ca mine cu trei ani, era înzestrat cu grația și toate bunele maniere franțuzești. Am stat puțin de vorbă și apoi eu i-am spus că, în unele aspecte, filmul meu putea fi considerat suprarealist, sau cel puțin așa mi se părea mie.

A doua zi, la «Studio des Ursulines», Man Ray și Aragon au văzut filmul. La ieșire mi-au spus, foarte convinși, să mă grăbesc să dau viața filmului și să organizez o prezentare a lui.

Suprarealismul a fost, în primul rînd, un fel de chemare ce a fost auzită pe ici-colo, în Statele Unite, în Germania, în Spania sau în Iugoslavia, de anumite persoane care instinctiv întrebuințau deja o formă de exprimare irațională, chiar mai înainte ca ei să se fi cunoscut unii pe alții. Poeziile pe care eu le publicasem în Spania, înainte de a auzi vorbindu-se de suprarealism, reprezintă o dovadă a acestor chemări care ne îndrepta pașii, tuturora, spre Paris. La fel, Dalí și cu mine, cînd lucram la scenariul lui **Un chien andalou**, practicam un fel de scriitură automatică, eram suprarealiști fără etichetă.

Exista ceva în aer, așa cum se întîmplă întotdeauna. Trebuie să adaug însă că, în ceea ce mă privește, întîlnirea mea cu grupul a fost esențială și decisivă pentru tot restul vieții mele.

Această întîlnire a avut loc la cafeneaua «Cyrano» din Place Blanche, unde grupul își ținea zilnic ședințele. Am fost prezentat întregului grup, format din Max Ernst, André Breton, Paul Eluard, Tristan Tzara, René Char, Pierre Unik, Tanguy, Jean Arp, Maxime Alexandre, Magritte, în afară de Benjamin Péret, care pe atunci se afla în Brazilia. Cu toții mi-au strîns mîna, mi-au oferit un pahar cu vin și mi-au promis că nu vor lipsi de la prezentarea filmului, despre care Aragon și Man Ray le vorbiseră cu mari elogii.

Acea primă proiecție publică a lui **Un chien andalou** a fost organizată cu invitații cu plată la «Ursulines», și a reunit toată elita Parisului, adică aristocrați, scriitori și pictori celebri (Picasso, Le Corbusier, Cocteau, Christian Bérad, muzicianul Georges Auric) și, se înțelege, întregul grup suprarealist.

Eu, foarte nervos, cum este de presupus, luasem loc în spatele ecranului, unde exista un gramofon și, în tot timpul proiecției, tangourile argentiniene alternau cu **Tristan și Isolda**. Buzunarele mi le umplusem cu pietre, pentru a le azvîrli asupra publicului, dacă filmul ar fi fost un eșec. Citva timp în urmă, suprarealiștii huiduiseră **La coquille et le clergyman**, pelicula a lui Germaine Dulac (pe un scenariu de Antonin Artaud), care mie, cu toate acestea, mi-a plăcut. Eu, cu filmul meu, mă așteptam la mai rău.

N-am avut nevoie de pietre. Cînd filmul luase sfîrșit, am auzit, din spatele ecranului unde mă aflasem, aplauze puternice și, în mod discret, mi-am scos pietrele din buzunar și le-am lăsat pe jos.

Intrarea mea în grupul suprarealist s-a produs în mod simplu și firesc. Am fost admis la reuniunile ce se țineau zilnic la «Cyrano» și, uneori, acasă la Breton, în rue Fontaine, 42.

«Cyrano» era o autentică cafenea Pigalle, populară, cu prostituate și golani. Soseam acolo, în general, între orele cinci și șase după-amiază. Băuturile constau din «Pernod», mandarin — curaçao și picon — bere (cu o picătură de granadină). Aceasta ultimă era băutura preferată a pictorului Tanguy. El bea un pahar și apoi altul. La al treilea, era obligat să-și astupe nările cu două degete.

Aici lucrurile decurgeau la fel ca la un club spaniol. Se citea, se discuta cutare sau cutare articol, se vorbea despre revistă, despre o mărfurie ce trebuia făcută, despre o scrisoare ce trebuia scrisă, despre o manifestație ce trebuia făcută. Fiecare își expunea ideea sa și își dădea părerea. Cînd discuția se referea la o temă concretă și cu caracter mai confidențial, reuniunea avea loc în cabinetul lui Breton, ce se afla în apropiere.

Cînd soseam eu, întotdeauna printre ultimii, nu dădeam mîna decît cu cei ce se aflau în apropiere de scaunul meu și mă limitam să-l salut pe André Breton printr-un gest cu brațul, dacă el se afla departe de mine. Într-o zi el a întrebat pe un alt membru al grupului : «Oare Buñuel are ceva împotriva mea» ? I s-a răspuns că eu dau mîna cu toată lumea și în orice moment (obicei pe care mai tîrziu l-am interzis pe platoul de filmare pentru pelicula **Aceasta se numește aurora**).

La fel ca toți membrii grupului, mă simțeam atras de o oarecare idee a revoluției. Suprarealiștii, care nu se considerau teroriști, activiști înarmați, luptau împotriva unei societăți pe care o detestau utilizînd drept armă principală scandalul. Împotriva inegalităților sociale și a exploatării omului de către om, a influenței abrutizante a religiei, a militarismului grosolan și materialist, ei au văzut în scandal, timp îndelungat, revelatorul puternic, capabil să facă să apară resorturile secrete și odioase ale sistemului ce trebuia doborît. Unii nu au întîrziat să se îndepărteze de la linia aceasta de acțiune, pentru a trece la politica propriu-zisă, și, mai ales, la singura mișcare ce atunci ni se părea demnă de a fi denumită revoluționară : mișcarea comunistă. Lucrul acesta dădea loc la discuții, la sciziuni și la nesfîrșite neînțelegeri. Cu toate acestea, adevăratul obiectiv al suprarealismului nu era acela de a crea o mișcare literară sau plastică, nici măcar una nouă filozofică, ci cel de a face să explodeze societatea, să schimbe viața.

Majoritatea din acești revoluționari — la fel ca și domnișorii pe care eu îi frecventam la Madrid — erau de familie bună. În plus, se mai adăuga la mine un oarecare instinct negativ, distrugător, pe care întotdeauna l-am simțit cu mai mare forță decît orice altă tendință creatoare. De exemplu, întotdeauna mi s-a părut mai atrăgătoare ideea de a da foc unui muzeu decît de a deschide un centru cultural sau de a înființa un spital.

Însă, ceea ce mă fascina mai mult în discuțiile noastre de la «Cyrano» era forța aspectului moral. Pentru prima dată în viața mea, mă întîlneam cu o morală corectă și stricată, fără nici o greșală. De bună seama, acea morală suprarealistă, agresivă și clarvăzătoare, obișnuia să fie contrară moralei curente, care ni se părea abominabilă, căci noi respingeam în bloc valorile convenționale. Morala noastră se sprijinea pe alte criterii și anume : exalta pasiunea, mistificarea, insulta, rîsul batjocoritor, atracția prăpăstiilor. Însă, în cadrul acestui spațiu nou, ale cărui reflexe se lărgeau în fiecare zi mai mult, toate gesturile noastre, reflexiile și gîndurile noastre ni se păreau justificate, fără nici o umbră de îndoială. Totul se menținea în picioare. Morala noastră era mai exigentă și periculoasă, însă și mai fermă, mai coerentă și mai densă decît cealaltă.

Voi adăuga — Dalí mi-a atras atenția — că suprarealiștii erau bărbați frumoși și semeți. Frumusețea luminoasă și leonină a lui André Breton, ce te izbea imediat. Frumusețea mai subtilă cea a lui Aragon. Eduard Crevel și însuși Dalí, și Max Ernst cu surprinzătoarea lui față de pasăre cu ochi limpezi, și Pierre Unik și toți ceilalți formau un grup înfocat, vesel, de neuitat.

După premiera triumfală a lui **Un chien andalou**, Mauclair de la **Studio 28**, a cumpărat filmul. La început mi-a dat o mie de franci. Apoi, avînd în vedere că filmul avea succes (s-a menținut opt luni pe afiș), mi-a mai dat încă o mie de franci, și alte mii. În total, șapte sau opt mii de franci, dacă nu mă înșel. Au existat patruzeci sau cincizeci de denunțuri la comisariatul de poliție, făcute de persoane care afirmau : «Trebuie interzis acest film obscen și crud». Începu o nesfîrșită serie de insulte și amenințări care m-au urmărît pînă la bătrînețe.

Au avut loc inclusiv două avorturi în timpul proiecției. Filmul însă nu a fost interzis.

Eu acceptasem o propunere a lui Auriol și a lui Jacques Brunius pentru a publica scenariul în **Revue du Cinéma** editată de «Gallimard». A fost o hotărîre bună.

În românește de
Esdra Alhasid

POEME CELEBRE DIN LIRICA UNIVERSALĂ

ÎN ROMÂNEŞTE DE ŞTEFAN AUG. DOINAŞ

JOHANN WOLFGANG GOETHE

(1749 – 1832)

(Natura şi arta)

Natura şi-arta, ele par contrare,
Dar, cînd nici nu te-aştepţi, sunt iar unite ;
Conflictul lor şi-n mine-acum strunit e,
Şi-atracţia lor egală mi se pare.

Doar truda sinceră are valoare !
Şi-abia cînd arta-n ore cumpănite
Prin spirit şi prin corp ni se promite,
Natura liberă e-n piept dogoare.

La fel se-ntîmplă cu-orice plăzmuire :
În van un spirit fără friu rivneşte
Spre-a perfecţiunii naltă puritate.

Vrei ce-i măreţ ? Adună-ţi vasta fire ;
Magistru-abia-n constringeri se vădeşte
Şi legea doar ne-oferă libertate.

FRIEDRICH HÖLDERLIN

(1770–1843)

Către Parce

Numai o vară mai acordaţi-mi, Amarnicelor !
Şi o toamnă ca să mi se pîrguie cîntul,
Pentru ca inima mea bucuroasă, de dulce joc
Indestulată, să-mi poată muri.

Sufletul, care-n viaţă zeiescul său drept nu şi l-a
Căpătat, nici jos nu-şi află odihna în Orcus.
Însă cum mie divinul, ce-n inima mea
Zace, Poezia, mi-a reuşit.

Bine-ai venit, deci, linişte din lumea duhurilor !
Mulţumit voi fi, chiar dacă-al corzilor sunet
Nu mă-nsoţeşte-n adînc ; căci o dată-am trăit
Ca zeii ,şi mai mult nu rîvnesc.

NOVALIS

(1772 – 1801)

Cînd semnul cifrei şi-al figurii

Cînd semnul cifrei şi-al figurii
Nu mai e cheie-a creaturii,
Cînd cîntăreţii, sau iubiţii,
Vor şti mai mult ca eruditii,
Cînd lumea-şi va sorti anume
O viaţă liberă în lume,
Cînd nopţi şi sori nunti-vor iară
Dulci clarităţi de-odinioară,
Şi basm şi versuri or s-arate
Istoria lumii-adevărate,
Atunci ajunge un secret Cuvînt
Ca-ntreaga fiinţă s-o răstoarne-n vînt.

JOSEPH EICHENDORFF

(1788 – 1857)

Bagheta magică

Doarme-un lied în lucrurile blinde,
Care-adînc visează ne-ncetat ;
Lumea-ntreagă-aşteaptă doar să cînte :
Află-i tu cuvîntul fermecat.

JOHN KEATS

(1795 – 1821)

Odă la o urnă grecească

Mireasă-a Calmului captivă-n el,
Tăcerii şi-unui mólcum Timp fiime,
Silvană gură, ce nu poţi astfel
Să-ngîni un basm cu flori ca noi în rime :
Ce mit cu frunze forma ţi-o transpare
Cu zeităţi şi muritori, la rînd,
Pe-arcadic sol sau în Tempé la iaz ?
Ce zei şi oameni sunt ? Ce fete stînd ?
Ce crunte fugi ? Ce smulgere din fiare ?
Ce nai şi tobe ? Ce cumplit extaz ?

E dulce cîntul auzit, mai dulce-i
Cel ne-auzit ; deci, gingaş nai, răsună ;
Dar nu-n auz sensibil : farmec smulge-i,
Mai pur, în duh de cîntec ce nu sună :
Flăcău din cring, nu poţi să-ţi laşi cîntarea
Cum arborii nu pot fără-a-nfrunzi ;
Viteaz iubit, la piept nicicînd n-o stringi,
Deşi ţi-aproape –, uită-ţi întristarea ;
Ea nu poate pieri, dar tu te plîngi,
O vrei pe veci, şi ea o stea va fi !

Ferice crengi, ce poartă-ntruna foi,
Şi nu se mai despart de primăvară ;
Şi fericit naist, ce-n arii noi
Mereu, neobosit, se înconjoară ;
Dar tu mai fericită mult, iubire !
Fierbinte-n veci şi exultînd mereu,
Palpit de-a pururi tînăr şi-n vînzol ;
Deasupra-a tot ce-n om e pătimire,
Ce lasă pieptu-ndurerat şi greu,
Limba uscată, fruntea în pîrjol.

Dar cine sunt cei care jertfă cer ?
O, tainic preot, ce altar de frunze
Ar vrea juninca lung mugind spre cer
Cu şolduri moi sub verzi ghirlande-ascunse ?
Ce mic oraş pe riu sau ţărm de mare,
Ce turn pe culmi cu paşnic foişor,
În zori cucernici, pot pustii să stea ?
O, mic oraş, cu străzi fără mişcare
În veci, şi nimeni, spre-a şopti uşor
De ce-ai murit, nu se va-napoia.

O, formă atică ! gest fermecat !
Flăcăi şi fete-n marmoree ginte,
Cu crengi din codru şi ierbiş uscat ;
Tu, mută formă, ce ne scurmi în minte
Ca veşnicia. Pastorală-sloi !
Cînd timpul spulbera-ne-va ca spice,
Tu vei dura, sfidînd alt chin, ascuns
De noi, fidelă omului, spre-a-i zice :
„Frumos şi adevăr sunt una, – noi
Atîta ştim pe lume, şi-i de-ajuns".

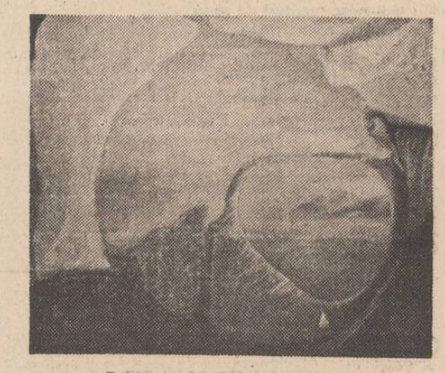

Tablouri de Rodica Petrescu

GIOVANNI PASCOLI

(1855 – 1912)

Iasomia nocturnă

Şi se deschid mari flori nocturne,
Cînd la cei dragi mi-e mintea trează.
În tufe de călin ca-n urne
fluturi crepusculari se-aşează.

Tac toate zgomotele-o clipă :
o casă doar murmură-alene.
Dorm cuiburile sub aripă
ca ochii obosiţi sub gene.

Caliciurile largi exhală
miros de fragi crescînd pe-aproape.
Se-aprinde-o lampă într-o sală.
Curg ierburile pe hîrtoape.

Tîrzii albine mai susură,
dar fagurii stau sub zăbrele.
Cloşca cu Pui în zarea-azură
se duce piuind de stele.

Şi cît durează noaptea clară
mireasma-n aer se prelinge.
O rază suie-ncet pe scară ;
luceşte la etaj : se stinge...

E zi : petalele discrete
se-nchid ; însă mocneşte-n rouă
în pieptul urnei lor secrete
un strop de fericire nouă.

E. E. CUMMINGS

(1894 – 1962)

***

Scumpa mea bătrînă etcetera
mătuşa lucia în timpul ultimului
război ştia şi pe deasupra
mai şi spunea atît de bine
de ce se bătea toată

lumea,
sora mea

izabella tricotase sute
(şi
sute) de şosete pentru-a nu
mai vorbi de cămăşi scufiţe antipureci

etcetera mănuşi cu-un deget etcetera
mama spera că

voi muri etcetera
ca un erou se-nţelege tatăl meu
răguşise tot zicînd că era
un privilegiu numai dacă ar fi putut el
în timpu-acesta eu

însumi etcetera eram culcaţi fără o vorbă
în mocirla afundă şi
cetera
(visînd
şi
cetera, la
surisurile Tale
la ochi genunchi şi la al tău Etcetera)

EZRA POUND

(1855 – 1972)

Doria

Fii în mine ca eternele toane
ale vîntului aspru, şi nu
Cum sunt lucrurile trecătoare –
bucurie a florilor.
Posedă-mă-n singurătatea aspră
a stîncilor fără de soare
Şi-a apelor ca de cenuşă.
Lasă zeii să vorbească-ncet despre noi
În zilele ce vor veni,
Umbroasele flori din Orcus
Să-şi aducă aminte de tine.

JORGE LUIS BORGES

(1899 – 1987)

Poemul darurilor

A Domnului pricepere probată,
Prin lacrimi sau reproş nicicînd nu fie
Jignită, că-n superba-i ironie
Mi-a dat şi cărţi, şi noapte, totodată.

De El, cetatea cărţilor făcută
Regat a fost, acestor ochi în bezne,
Ce doar în biblioteci de vis pot lesne
Citi absurde texte-n roza cută.

A zorilor care-i stîrnesc. Zadarnic
Ziua le-oferă cărţile înfipte
Precum hermeticele manuscripte
Din Alexandria arzînd amarnic.

Un rege (zice-un basm grecesc) de sete
Şi foame a murit între izvoare
Şi pomi. Eu printr-o bibliotecă mare
Şi oarbă dau tîrcoale pe-ndelete.

Orientul, Occidentul, mari atlase,
Enciclopédii, dinastii şi ere,
Cosmogonii, simboluri ce-n tăcere
Se află-n juru-mi, nu-mi aduc foloase.

Încet, încet, prin umbră-mi tai potecă,
Prin vid, cu-acest baston vai ! îndecisul,
Eu – care am visat că Paradisul
Ar fi ca o enormă bibliotecă.

Ceva, desigur, care nu se cheamă
Hazard, conduce totul ; căci nainte
De mine, altu-n grele nopţi, cuminte,
Şi cărţi, şi noapte, le-a primit în seamă.

Umblînd aşa, prin galerii docile,
O spaimă sfîntă-ncepe-n piept să-mi bată,
Că-aş fi eu mortul ce-a făcut, odată,
Aceiaşi paşi, poate-n aceleaşi zile.

Care din amîndoi a scris poemul
Cu-un dublu eu şi-un singur întuneric ?
Dar ce-are-a face numele himeric,
Cînd stă, întreg-nedespicat, blestemul ?

Groussac sau Borges, tu priveşte zarea
Acestei scumpe lumi ce piere, vană,
Într-o paloare vagă, cireniană,
Aidoma cu visul şi uitarea.

Tînărul poet

Cel mai tînăr dintre poeţii cuprinşi între coperţile volumului Constelaţia Lirei *— saizeci şi cinci de poeţi din R.S.S. Moldovenească — la nici treizeci de ani este Valeriu Matei, care a dobîndit recent premiul Mihai Eminescu pentru poezie şi s-a impus între poeţii de astăzi, ca unul dintre cei mai înzestraţi, stăpînind limba străpunsă de idee, cum puţini o pot face mereu, oriunde în lume.*

Cu trei ani în urmă, aflîndu-mă la un Congres internaţional asupra primului poem al limbii ruse la Moscova, veni într-o pauză în faţa mea un tînăr, eminescian după ochi şi plete, mai degrabă liceean îmi spuneam, de fapt proaspăt absolvent al Universităţii Lomonosov, printre cei mai buni în istorie şi arheologie.

Ne-a înmînat un plic cu poezii : erau vreo douăzeci şi cinci de poeme, unele scrise cu mîna într-o scriitură de caligrafie medievală cu vocale spaţiale şi consoane aşteptînd să fie într-aurite de-o mînă a evlaviei.

La hotel, în noaptea cu zăpezi de un metru şi ninsori neîntrerupte, descopeream un nou preţ : o forţă a cuvîntului şi o adîncime a rostirii cum rar poţi întîlni la un tînăr de astăzi, în limba lui Eminescu, cum de fapt eu nici n-am întîlnit pînă acum, din generaţia lui, unul asemenea.

L-am citit de la un capăt la altul în paginile ce ni le încredinţase de vreo două-trei ori şi a doua zi, cînd i-am avut din nou, în sălile Uniunii Scriitorilor, înaintea ochilor, am trăit bucuria de-a spune vorbe mari cum nu-mi stă în fire în asemenea împrejurări ale inimii, în faţa poeziei adevărate.

Eram în ţara lui Puşkin şi a lui Dostoievski aproape de casa lui Tolstoi şi prin zăpezi pe jos am fost condus de tînărul savant în arheologie, cunoscător de istorie locală şi universală în amănunt.

Atunci descopeream vatra cantemireştilor din perimetrul Kremlinului, locul mormîntului lui Dimitrie, de unde a fost adus la Trei Ierarhi slăvitul voievod şi învăţat.

La Chişinău, în acest an, vedeam teatrul modern începător unde piesa lui Valeriu Matei, Spătarul Milescu *se prezintă cu casa închisă, toate biletele vîndute mai multe spectacole la rînd.*

Cartea sa de poezie proaspăt apărută este o sărbătoare a limbii şi simţirii, a unui suflet atins de aripa harului nepieritor.

Iar Valeriu Matei, poetul, ştie să cînte : cîntări străvechi pe care cred că numai cîntăreţii cei vechi le mai ştiau şopti din taina inimii lor nemuritoare :

Cîntecul luminii nevăzute
Îşi încearcă-adîncurile-n mine
Ce mi-i drag şi sfînt în lumea asta
Din lumina cîntecului vine.

Ioan Alexandru

Valeriu Matei

R. S. S. MOLDOVENEASCĂ

De ţară

Ai grijă, Ţară, de propria ta ţară
Cînd cade-al tău stindard din înălţimi în vid.
La seama cînd vrăjmaşii ce ţi-au pătruns în casă
chiar uşile altarelor deschid.

Ai grijă de copii. Ei sînt mai mari ca timpul
sortit acum – de zbucium şi necaz.
de lacrima ce spală îndurătorul singe
al rănilor ce-ţi stăruie-n obraji.

La seama de călăi ce fără-a şti împuşcă
în propriul lor suflet şi nu mai ştiu că nu-s
Ai grijă de-a lor jertfe, în taină masacrate
ele pe-altaru-ţi veşnic lumină vie-au pus.

La seama de'ntuneric cînd candela'mpresoară,
de nepăsarea crudă ce-n toate-şi caută loc,
de cel perfid, făţarnic, de cel care te lasă,
de cel ce-n umilire îşi caută noroc.

De cel ce şi sub ştreanguri credinţă sfîntă-ţi poartă,
de cel pe care-l frînge satanicul fior,
ai grijă, dulce Ţară, de propria ta soartă,
de soarele iubirii, de morţi, de viitor.

1979

Lancea

Între inima mea şi inima ta
e o lance care nicicînd nu doarme.
Zi şi noapte gîndesc cum aş putea
s-o fac să dispară, să se sfarme.
Ea loveşte în mine şi eu nu mă plec.
Ea loveşte în tine şi tu stai cuminte.
Şi dacă mă duc, şi dacă mă trec
tot ea te mînte.
Tot ea luceşte cu colţe de-oţel
ticînd : timpul nou l-a'nţeles mai'nainte
ci tu – nu'nţelegi, iar eu – nu sînt fidel,
numai ea le spune toate-n cuvinte.
În cuvinte – da, în fapte – ba !
Ea-i făcută să-omoare nu să nască.
Şi dacă-a ouat din greşeală-o mărgea
lancea ştie să cotcodăcească.
În stînga şi-n dreapta loveşte cumplit
punîndu-şi pe chip masca dreptăţii
(Vine urlind,
vijiind a pierzare –
o pansează din umbră o mînă cu gheare).
Priviţi-i sclipirea de colţe hid !
E lancea de veghe a laşităţii.

Domeniu

Călare pe-un zero imens
lunecăm de o parte şi de alta
şi nu mai atingem
punctul de sprijin.

Prin golul inimii lui
trec stele fardate
declanşînd o muzică nouă...

Aruncă-ne, cal nărăvaş.
Zboară-ne !
Doar în cădere ne mai mişcăm.
Dar curba lui
se făcea tot mai lină
şi lungă, încît
într-un capăt era dimineaţă
şi-n altul seară.

Ce domeniu enorm stăpînim !
Mai sus de stele,
Mai sus de noi înşine,
Dar unde-i,
unde-i
pămîntul de sprijin !

Căci, Doamne,
stăm singuri în şa
şi ne bate vîntul.

Rugă de vecernie

iubesc locul ocupat de umbra trecerii tale
şi dinspre-un alt tărîm ascult o adiere
ajunsă ca un freamăt de petale
a rozelor în ziua de-nviere.

Strig chipul tău, îl chem şi îmi răspunde
ecoul tăinuit în aste lucruri
de care te-ai atins. Pe-a mării unde
te văd venind să-mbărbătezi şi bucuri
schilozi, umili, pre tata şi pre fiul
ce au în faţă noaptea şi pustiul.

SPORT CORESPONDENŢĂ

Călduri tropicale, pîrjol, Fata Morgana dansînd pe străzi toată ziua şi toată noaptea, fîntîni pustiite de arşiţă, dar lumea scrie. Întreabă şi aşteaptă răspunsuri.

Aliuţa Mitu (Bucureşti) vrea să ştie dacă Rapidul, cu care „dumneavoastră ţineţi ca un apucat" a făcut sau nu un salt valoric ? N-a făcut un salt valoric, căci n-are de unde, a făcut în schimb unul acrobatic, fiindcă asta-i meseria Rapidului, să umble pe sîrmă, fără pingele (uneori numai într-un picior) şi să plimbe cercul pe inimile noastre. Aliuţa iubeşte şi dînsa Rapidul „cu o patimă care, vă asigur, o întrece pe a dvs. pentru că aş fi în stare să dorm pe acoperişul casei, cînd cîştigă, şi să smulg tabla de pe casă, cînd pierde." Două lucruri se impun : 1) aveţi casă proprietate personală şi 2) vi s-a încins mansarda — cu cele 40° la umbră nici nu-i de mirare. Îi rog pe părinţii dvs. să nu se îngrijoreze că vor rămîne cu odăile deschise Crivăţului şi viscolelor, ceferiştii sînt oameni de suflet, vor cîştiga numai pe timp frumos. La revedere şi să ne facem la noapte cu mîna pentru că şi eu dorm afară, mai precis pe morişca din creasta casei, care macină lună şi dulci adieri naive suind dinspre tinereţe.

Al. Bucur (Tg. Mureş) cunoaşte că sînt rudă cu Cornel Dinu şi mă roagă să intervin pe lîngă el ca să nu plece de la conducerea tehnică a echipei A.S.A. Tg. Mureş. Am primit scrisoarea tîrziu. Cornel Dinu a preluat conducerea Oţelului din Galaţi, cel puţin aşa m-au informat nişte prieteni de la federaţie ; Cornel, devenit gălăţean, n-a avut curajul să răstoarne această veste pe masa unui brăilean. În virtutea dramului de prietenie pe care i-l mai port după trecerea lui în tabăra adversă, îl sfătuiesc să nu circule cu trenul pe ruta clasică : Bucureşti — Brăila — Galaţi, ci pe o variantă mai de ocol, dar mai puţin primejdioasă : Bucureşti — Buzău — Focşani — Tecuci — Galaţi.

Paraschiv Ionescu (Odobeşti) oferă două ulcioare cu vin rece (şi asta numai ca aconto) omului care-i va procura din timp bilete la primele meciuri ale Stelei (Cupa campionilor europeni) şi Cupa cupelor (Steaua). Neică Paraschive, dau cep răspunsului : însoţeşte-te de cîntecul „La Ciolpani, la poarta'naltă / Stă Maria sprincenată"... şi ia calea Bucureştilor, colea prin septembrie. Te aştept la Băneasa. Semn de recunoaştere : ţin în mînă o pulpă de berbec tăvălită prin cimbru şi împănată cu usturoi.

Bîţa Voiculescu (Aninoasa — de Argeş ? de Gorj ?) tremură de nerăbdare să afle de cînd scriu eu cronică sportivă şi dacă nu-mi vine, din cauza atîtor mii şi mii de rînduri scrise, să-mi iau uneori cîmpii şi să mai trăiesc. Păi, scriu de aproape 28 (douăzeci şi opt) de ani cronică sportivă. Chiar şi briza dimineţii care sileşte iedera să ciulească urechi de căprioară se sperie, auzindu-mă ; scriind cifra, am şi răcnit-o. ca să-mi desfund rărunchii... Firească, uneori, îmi iau şi eu cîmpii, ca orice om care se respectă, dar după o vreme, asemeni cleveticilor toarelor muieri ale Sudului care, adunate în jurul fîntînii, înalţă cupole de sudălmi la adresa vieţii în general şi a bărbaţilor în special, mă întorc cuminte acasă, cu cofiţa cu apă pe creştet şi pun să fiarbă mămăliga. Prilej cu care mă blestem că mi-am încărcat memoria, cînd eram mic, cu un cîntec duios, dar nepotrivit cu situaţia mea :

„Unchiule, dragă,
Viaţa întreagă,
Luptaşi cu putere,
Făcuşi avere,
Dar pentru cine ?
Că n-ai pe nime,
În lumea asta,
Decît nevasta,
Nene.
Ai şi tu, prin şcoli, departe,
Un nepot ce-nvaţă carte,
Nu ştii, oare, că e jale,
La internat, fără parale !?

Am vrut să spun că am trecut prin multe internate mizerabile şi n-am avut parte de nici-un unchi bogat. Ursita dracului.

Fănuş Neagu

REVISTA STRĂINĂ

● **O POVESTE DE DRAGOSTE ÎN JUNGLĂ,** aşa ar putea fi caracterizat pe scurt subiectul romanului „Florile junglei" al scriitorului indian Radjendra Avasthi. Este de fapt istoria unui trib care trăieşte în zona pădurilor din centrul Indiei, alcătuit din oameni nomazi, cu părul negru, care se hrănesc cu fructe de pădure şi rădăcini precum şi din roadele unei agriculturi dintre cele mai primitive. Accesul în regiunea respectivă este interzis neindienilor. Gonzii, căci aşa se numesc membrii tribului, au legături atît de reduse cu lumea exterioară lor, încît mulţi dintre ei încă nu au aflat că India şi-a cucerit independenţa iar englezii au plecat.

Esenţa cărţii o constituie dragostea a doi tineri din acest trib, bazată pe fapte reale petrecute la începutul secolului. Acţiunea romanului culminează cu o mare revoltă populară, împotriva colonialiştilor englezi. Meritul cel mai mare al romanului este dat de faptul că autorul este un bun cunoscător al vieţii acestui trib, între al cărui membri a trăit cîţiva ani, muncind împreună cu ei, deplasîndu-se din aşezare în aşezare cu căruţele lor cu coviltir, participînd la toate sărbătorile şi ritualurile lor.

Din cărţile călătorilor ţi aflăm pe baştinaşi ca pe nişte fiinţe primitiv-exotice, care dansează aproape goi, striviţi şi înfricoşaţi de elementele naturii. În romanul lui Avasthi oamenii sînt reali, descrişi cu psihologia lor, cu preocupările lor cotidiene. În „Florile junglei" asistăm la înmormîntarea unei femei bătrîne, care a dus o viaţă plină de greutăţi şi suferinţe. La o oră după înmormîntare, pe mormîntul ei este aşezată o piatră. „Piatra o înfăţişează şezînd pe un elefant în timp ce în jur o mulţime de oameni o întîmpină cu aplauze. Cel care a dus o viaţă aspră, acela după moarte va putea călări fericit un elefant", comentează autorul. Cele două fraze conţin o întreagă filozofie despre respectul membrilor tribului faţă de femeie, ca expresie de recunoştinţă a faptului că ea este cea care plămădeşte viaţa.

● **LITERATURA ALGERIANĂ ESTE CUNOSCUTĂ ÎN LUME** în special prin lucrările scriitorilor Malek Hadad, Mohammad Dib, Mouloud Mameri, Mouloud Fersoun, Nedjma Kateb Yacine. Din rîndul acestor scriitori face parte şi Assia Djebar, prozatoare algeriană de limbă franceză, născută în anul 1936. Romanul care a impus-o atenţiei generale este „L'Amour, la Fantasia", apărut la Editions Jean-Claude Lattés.

„L'Amour, la Fantasia" este una dintre primele cărţi care înfăţişează viaţa femeii în ţările islamice, în trecut şi prezent. Romanul se bazează pe confruntarea a două momente fundamentale din istoria poporului algerian : este vorba în primul rînd despre perioada colonizării franceze din prima treime a secolului al 19-lea şi despre anii luptei pentru eliberare naţională de după cel de-al războiu mondial şi, în al doilea rînd, despre eforturile femeilor algeriene de a se debarasa de obiceiurile religioase care le frînează evoluţia, de a pune capăt stării de izolare şi de rămînere în urmă faţă de bărbaţi. Toate acestea sînt evocate printr-o serie de portrete ale unor femei algeriene şi prin experienţa unei fete de arab, dascăl de limba franceză, educată după model european.

Assia Djebar foloseşte un bogat material documentar, mărturii ale unor participanţi — algerieni, francezi sau aparţinînd altor popoare, la luptele pentru libertate ale poporului algerian din anii 1830—1847, precum şi mărturii ale unor femei algeriene care au luat parte activă la luptele pentru eliberare naţională din perioada 1954—1962.

"L'Amour, la Fantasia" este un roman-poem din care răzbat glasurile multor anonimi, ale celor care au luptat pentru ca poporul algerian să fie liber şi stăpîn în ţara sa.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca judeţeană

ANUL XXXI
29
(1 366)
Simbătă
16 iulie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SUB SEMNUL CONGRESULUI AL IX-LEA AL PARTIDULUI

Cu litere de aur

Pe măsura trecerii timpului, evenimentele mari, memorabile, ale istoriei își dezvăluie o tot mai largă paletă de semnificații în actualitate. Este această proprietate a lor care consacră o permanentă și tulburătoare perspectivă în focarul căreia se adună gîndul, simțirea și lucrarea tuturor generațiilor, astfel încît, ele, aceste evenimente, să se poată constitui ca adevărate borne în timpul și frămîntarea istorică a patriei.

Evenimentul crucial petrecut acum douăzeci și trei de ani, Congresul al IX-lea al partidului, face parte dintre acestea. Crucial și inaugurator, el este propensiunea noastră morală, politică și socială de la cote de relief care adunau o vastă și îndelungată experiență istorică, la altitudini și dimensiuni care au încorporat însăși matricea viitorului. Tot astfel cum anul revoluționar 1848, apoi anul unirii, acela al cuceririi independenței, al Marii Uniri și apoi acela care în sufletul și mintea noastră reprezintă piatra de hotar a revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, anul 1965 se leagă de începutul unei noi epoci, al unei ample și inconfundabile deveniri. Pentru că spiritul Congresului al IX-lea a străbătut și străbate absolut toate domeniile existenței noastre ca patrie și popor, el este factorul de esență politică și socială care, în accepția tuturor transformărilor petrecute, a avut și are un rol precumpănitor în sfera tuturor preocupărilor noastre de muncă și viață.

Pe bună dreptate s-a spus și se va spune că momentul istoric pe care l-a reprezentat Congresul al IX-lea este acela al unei adevărate redeșteptări naționale, al unei înfloriri economice și sociale fără precedent. Îl evocăm de aceea în fiecare vară, în acest miez de iulie, ca pe o dată a propriei noastre identități. El a rămas și va rămîne înscris cu litere de aur în istorie, așa cum sublinia secretarul general al partidului. În spiritul și litera lui, la o scară mereu ascendentă și în proporții care privesc înseși resursele de voință și capacitate ale națiunii noastre, stau toate ctitoriile economice, moral-politice și sociale de azi, izbînzi care, treaptă cu treaptă, dau un clar și inconfundabil contur tuturor marilor forumuri comuniste care au urmat pînă la Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului, pînă la programele și obiectivele actualei etape de dezvoltare a patriei.

Dinamica unui consens larg și lămuritor, cu aplicații de natură principială, teoretică și practică în sfera construcției materiale și spirituale a noii societăți, din perspectiva înfăptuirii Programului partidului ,rezultă cu deosebire azi din tezele pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, le-a prezentat pentru viitoarea plenară a C.C. al P.C.R. Cele două Expuneri în lumina cărora au loc dezbateri în întregul partid și care alcătuiesc programatice direcții ale perfecționării muncii și vieții sociale, au o strînsă și distinctă linie de legătură cu Congresul al IX-lea, emană dintr-o experiență cu valoare de epopee a construcției vaste și durabile, în acel sens și dimensiune de operă vie, ardentă și pătrunzătoare pe care patriotismul gîndirii și al demersurilor secretarului general al partidului îl consacră cu o necontenită vigoare și clarviziune în fruntea partidului și a țării. **Socialismul cu poporul și pentru popor** este astăzi nu numai un concept cu valoare teoretică ce definește și stimulează totodată capacitatea proprie partidului de a-și îndeplini misiunea sa istorică în noile condiții ale societății socialiste, ci și o realitate de prim ordin și cu rădăcini adînci în tot ce s-a înfăptuit, ca o garanție continuă și de cea mai mare însemnătate pentru prezentul și viitorul națiunii, al independenței și libertății patriei.

Un arc de boltă unește preocupările de azi, gîndul și fapta care pun noi temelii edificiilor socialiste ale patriei, cu izvorul lor mereu viu și proaspăt care este Congresul al IX-lea al partidului. În acestă dimensiune s-au înscris și cultura și arta, creația literară și artistică în spațiul și convergența cărora formarea și afirmarea noii sensibilități umane, a unei conștiințe noi, revoluționare, dețin un loc preponderent. Aportul culturii și climatul de largă emulație pe care îl întreține aceasta printr-o multitudine de mijloace și modalități, au ca temei însăși realitatea trăită și asumată, după anvergura proceselor transformatoare care s-au produs și se produc în om și societate, în gîndirea și practica umană, într-un sens epopeic constructiv și de durată pe filiera căruia se întrupează idei și semnificații care privesc însăși responsabilitatea creației, angajarea acesteia, patriotismul funciar vocației creatoare.

Luceafărul

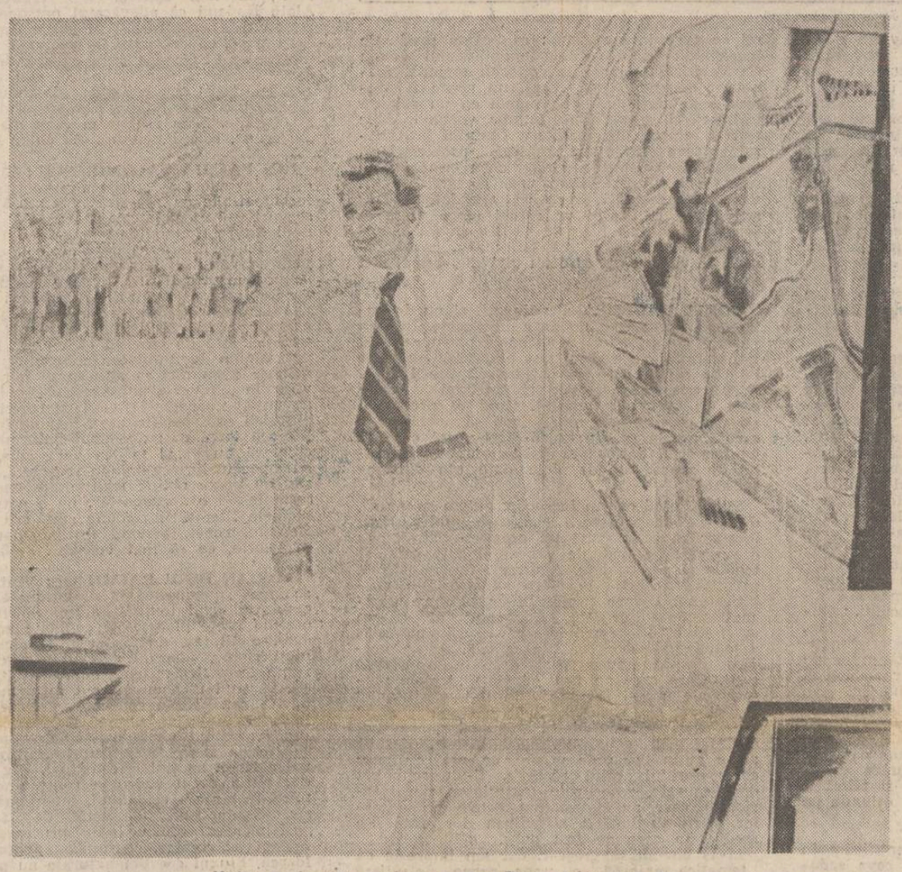

„Vizită de lucru" — tablou de Ion Bițan și Vladimir Șetran

Suprema noastră iubire

Iubirea de patrie este un sentiment colectiv. Patria nu este **a mea**, ci **a noastră**. Și nu este nici măcar numai a noastră, ci în aceeași măsură, a strămbunilor desăvîrșitori care, în calea tuturor urgiilor, au avut tăria și dragostea, forța fertilizantă și înnobilată de dragoste pătimașă, de a întemeia o țară și de a naște un neam ce să reziste tuturor încercărilor pe care o istorie vitregă avea să i le rezerve.

Acei străbuni au avut tăria și dragostea ca între două lupte să are pămîntul și să secere grîul, și nu numai atît, să ridice ctitorii de o frumusețe fără seamăn pe suprafața pămîntului, să întoneze cîntece vrăjite cum nu s-au mai auzit, să încrusteze furca de tors și stîlpul pridvorului, cu sute și sute de ani înainte de Brâncuși, cu atîta aleasă măiestrie ca acele adevărate capodopere ieșite din mîna țăranului, care nu e altul decît străbunicul nostru, să uimească și azi cele mai exigente somități artistice.

Ca să le faci pe toate acestea, și încă în vremuri de restriște, îți trebuia nu numai o dragoste nesfîrșită pentru pămîntul străbun, ci și o mare certitudine că acest pămînt îți aparține, că pe el s-au născut bătrînii tăi, că pe el vor răsări urmașii tăi pînă în veșnicie.

Dar patria este poate că într-o și mai mare măsură tocmai a acelor urmași ce nu s-au ivit încă din tăria albastră a viitorului. Încă Marele Ștefan, după ce încheia o luptă inegală, cu un dușman mult superior numeric, dar pe care el, ca strălucit strateg de renume european, știa să-l răpună, le spunea vitejilor săi oșteni: patria nu este a voastră, ci a urmașilor urmașilor voștri.

Din acest sentiment al permanenței se naște patima constructivă, simbolizată genial în balada Meșterului Manole, trăsătură ce poate fi urmărită din construcție în construcție de la misterioasele și durabilele cetăți din Munții Orăștiei, a căror epocă de aur o aniversăm acum la peste 2 050 de ani de la întemeierea primului stat dac centralizat și independent sub Burebista, pînă la salba noilor așezăminte ridicate sub ochii noștri, ridicate cu brațele noastre de-a lungul și de-a latul țării întregi.

Din Munții Maramureșului pînă pe țărmul mirific al Mării, din Mehedinți în Suceava legendară, din Cîmpia Banatului pînă în străvechile podgorii moldovene, pe Crișuri și pe Arges, pe Siret și pe Olt, pretutindeni se naște o țară nouă ce ne este cu atît mai aproape de inimă cu cît noi înșine sîntem cei ce îi sporim frumusețea, îi dăm măreție și eternitate, o apărăm cu prețul vieții noastre.

Și cum ar putea fi altfel cînd ea, patria, e suprema noastră iubire ?!

Vasile Rebreanu

Dialogul cu marele public

În recentele Teze pentru Plenara Comitetului Central al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază pregnant ideea apropierii artei și literaturii de viața oamenilor, a stabilirii acelui dialog direct, viu, capabil să stimuleze conștiința, să deschidă orizonturi noi de cunoaștere. O formă a dialogului, verificată în practica publicațiilor literare, o constituie, fără îndoială, întîlnirea cu cititorii, care permite confruntarea operei literare cu publicul său și, deopotrivă, discutarea liberă a oricăror probleme ce țin de evoluția literaturii, de procesul de creație, de fenomenul publicistic. Încă de la începuturile sale, în urmă cu exact treizeci de ani, revista „Luceafărul" și-a înscris prin programul său organizarea cu caracter de permanență a unor astfel de întîlniri. Ședințele „Luceafărului", inițiate de Mihu Dragomir, care au acoperit practic trasee din toate zonele țării, transformîndu-se în adevărate sărbători ale poeziei, apoi furtunoasele discuții din cenaclul „Nicolae Labiș", unde s-au impus majoritatea scriitorilor tineri ai unei generații, sînt realități ce au devenit de acum fapte de istorie literară.

În continuitatea acestor tradiții, astăzi, „Întîlnirile Luceafărului" întrețin dialogul cu tinerii creatori, cu membrii cenaclurilor literare din țară, cu publicul tînăr, generos și dinamic, spre care se deschide, prin statutul său, revista noastră. În Maramureș, în Dolj, la Satu-Mare, în Bistrița-Năsăud, la Brăila, în Teleorman, la Arad, în Sibiu și Brașov sau pe marile platforme industriale ale Capitalei, întîlnirile redactorilor și colaboratorilor revistei cu publicul s-au concretizat prin realizarea unor dezbateri vii despre literatura română contemporană, dezbateri trecute firesc în paginile publicației noastre, au prilejuit descoperirea unor talente dar, poate mai presus de orice, au încercat să contribuie la formarea unui public avizat, receptiv la valorile adevărate.

Astfel înțelegem și orientările conținute în recentele documente de partid, în Tezele pentru Plenara C.C. al P.C.R., ca pe datoria asumată de a fi în permanent contact cu publicul cititor, cu oamenii despre care și pentru care scriem.

Nicolae Dan Fruntelată

Continuitate literară

Literatura română postbelică numără peste patruzeci de ani, adică o perioadă de două ori mai lungă decît cea interbelică. Practic desfășurarea organică a literaturii române postbelice nu depășește însă nici după război douăzeci de ani. Figurile strălucite de scriitori care au afirmat dreptul imprescriptibil al literaturii române de a exista împotriva rețetelor și șabloanelor primelor două decenii literare postbelice au făcut-o în conflict cu ele. Iată de ce rolul acelor scriitori care ca G. Călinescu, A.E. Baconsky, Marin Preda, Eugen Barbu, Nicolae Labiș s-au opus prin opera și gestul lor artistic formulelor de împrumut trebuie proiectat la dimensiunea reală. Viața literară a fost reflectată în revistele vremii. Între acestea **Luceafărul** prin cei treizeci de ani împliniți (1958—1988) reprezintă una din cele mai cuprinzătoare oglinde ale scrisului românesc de după război. Dacă-i adăugăm și anticamera, de cinci ani a **Tinărului scriitor**, ajungem la cifra de treizeci și cinci de ani de continuitate postbelică. Importanța revistei pentru istoria literară de după război este indiscutabilă.

Am zice că prima trăsătură definitorie a celor care au dat viață, șansă și continuitate revistei **Luceafărul** a fost știința gazetăriei. Faimoasele rubrici ale lui Mihu Dragomir, **Dintre sute de catarge** și **Steaua fără nume**, nu sînt decît o demonstrație vie a acestei priceperi gazetărești de vocație. Dinamismul imprimat revistei de Eugen Barbu, voința de a miza ostentativ pe scrieri originale prezentate grafic în oglinda unei pagini bine concepute înseamnă aceeași pricepere gazetărească. Vin la rînd reportajele lui Adrian Păunescu, „jurnalul" lui Ioan Alexandru, seria de interviuri și mese rotunde ale revistei, rubricile scrise cu vervă neostenită ani de zile de Fănuș Neagu sau Mircea Micu, toate tot atîtea probe palpabile ale trăirii necondiționate prin litera tipărită săptămînal. În rîndul gesturilor de presă intră și inițiativele polemice ale revistei, care cer la rîndu-le o vocație a implicării în fața publicului, conștiința mizelor în dispută. Scriitorii legați adînc de revista **Luceafărul** au fost și irepresibili oameni de gazetă, ‚cei care nu pot' trăi fără mirosul cernelei care se ia pe degete de pe foaia proaspăt ieșită din mașini.

Este vorba apoi de condiția de scriitori născuți pe care au avut-o cei intrați în istoria revistei **Luceafărul**. Scriitori de vocație fascinați de tradiția literaturii române, de arcanele limbii române, de orice mare experiență artistică de oriunde cu care această limbă și literatura poate intra în simbioză. Importanța revistei vine tocmai din faptul că se simțea nevoia unui suflu literar nou și ea l-a oferit deschizînd paginile sale noilor veniți. Scriitori lansînd alți scriitori. Astăzi, la cei treizeci de ani ai revistei, tinerii lansați de mult constituie generația de maturitate a literaturii române. Născută într-un climat literar sufocat de șabloane, dar străbătut de tensiunea nevoii de a scăpa de ele, climat literar care în pofida rețetelor și recomandărilor se întorcea lent și pe cele mai neașteptate căi la tradiție, generația literară al cărei vestitor a fost Labiș a ocupat treptat cerul literaturii române, cultivînd dragostea de limba română, de marile ei valori, îmbrățișînd modernitatea fără exces. Apăruți fiind în pofida rețetelor, prescripțiilor și a voinței unor comentatori literari, mulți dintre acești scriitori au cunoscut nimbul negru al contestării. Legitimi însă prin program și prin valoare, ei constituie miezul literaturii române contemporane și vorbesc fiecare în limba operei lui despre tipul de scriitor care s-a pregătit în combustia de durată a revistei **Luceafărul**.

Însă nu putem trece mai departe fără a vorbi despre esența acestei manifestări scriitoricești de presă. Membrii redacției de început a revistei **Luceafărul**, ca și cei care i-au urmat, s-au distins prin voința de a exista pentru alții, realizînd mulți dintre ei la un nivel exemplar condiția de redactor al unei reviste literare. N-au închis ușile revistei, n-au transformat revista în buletin al propriilor producții, n-au cultivat spiritul de gașcă, ci au căutat pe viitorul confrate și l-au luat de unde l-au găsit. Acest misionarism, specific perioadei Mihu Dragomir și Eugen Barbu, este unul din titlurile de glorie ale revistei **Luceafărul** și prin el revista va rămîne în memoria literaturii române. Astfel, prin această uitare de sine, au putut fi descoperiți, tipăriți, tutelați și consacrați mulți scriitori, dintre care s-au ales virfurile literaturii române contemporane. Deplasările în școli, în cămine culturale, în fabrici, întîlnirile cu cenaclurile din țară, activitatea propriului cenaclu au însemnat tot atîtea posibilități de a întreține vie atmosfera așteptării fertile, a descoperirii norocoase de talente viabile. Din acest punct de vedere **Luceafărul** a fost net opusă revistelor închise cu orgoliul

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 3-a

ATITUDINI

Sufletul cuvintelor

● „Dacă s-ar întreba cineva de ce dăm atîta însemnătate cîtorva cuvinte românești am răspunde : pentru că aceasta e partea noastră de cer" — spune Constantin Noica în „Cuvînt împreună despre rostirea românească". Afirmația cunoscutului filozof ne îndeamnă la meditație. Într-adevăr nu uităm oare prea ușor „partea noastră de cer", dorind să fim la modă cu ce se scrie în alte părți, ignorînd respirația firească și apropiată a limbii noastre de la care putem oricînd învăța (reînvăța !) rostul lucrurilor ? Parcurgînd eseurile lui Constantin Noica am avut impresia că citesc paginile unui studiu de poetică, dincolo de valoarea analizei culturale cartea poate fi considerată un fermecător „manual de poezie", sau mai bine zis de poeticitate a limbii române. Fără îndoială că teoriile structuraliste și semiotice preluate de aiurea nu pot rivaliza cu frumusețea profundă a cugetărilor despre „rost" și „rostire", despre „fire" și „ființă", ele nu pot accede la sufletul adînc al cuvîntului „dor" așa cum nu pot reda magica alianță dintre substantivele, verbele și adverbele limbii noastre despre care Noica afirmă că posedă „geniul contopirii sensurilor". Constatările deosebit de interesante — și fundamentate cultural — ale autorului conturează profilul logosului românesc și implicit a energiilor sale poetice virtuale, scoțîndu-se în evidență substratul liric al graiului nostru milenar. Demonstrația filozofului este, într-un anumit fel, o pledoarie pentru capacitatea inepuizabilă a limbii noastre de a genera frumuseți spirituale precum în parabola basmului „Tinereții fără bătrînețe și a vieții fără de moarte" iar o astfel de lectură este, trebuie s-o recunoaștem, prilej de mare bucurie intelectuală și sufletească. În timp ce multe studii faimoase (vezi „Structura liricii moderne" a lui Hugo Friedrich) inoculează în cititor o anume anxietate referitoare la destinul poeziei (invazia „categoriilor negative", disoluția semantică, etc.) afirmațiile lui Constantin Noica îți insuflă încredere în vitalitatea limbii, în infinita ei posibilitate de regenerare poetică. Departe de a proclama criza limbajului (cum fac numeroși teoreticieni occidentali) autorul ne relevă acea ființă veșnic vie și miraculoasă a graiului românesc : „dacă în orice cuvînt există o parte de uitare, este totuși vorba de uitarea noastră și ea devine propria-ne amintire. Iar aceasta e actul de cultură : să înveți noutatea ca și cum s-ar ivi din tine". Vom parcurge cîteva pagini ale lucrării pentru a înțelege personalitatea „rostirii românești". Printre altele autorul sesizează un aspect definitoriu și anume „frăgezimea" multor expresii, contopirea termenilor contrarii în cuvinte „blînde" căci — spune el — „există o curioasă tendință în spiritul nostru ca și în limba noastră, de a îmblînzi de-neîmpăcatul". Putem afirma pe baza celor spuse de autor, că tocmai prin acest aspect graiul românesc are o poeticitate sporită care vine din tradiția adîncă a unei mentalități

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 6-a

ACASĂ

Litera dintîi a poemului

Am cincizeci și șase de ani și, dintre ei, cei mai frumoși, treizeci de ani, i-am trăit în inima revistei „Luceafărul". Eu fac parte din litera dintîi a poemului. Mă simt acolo și nimeni nu mă poate alunga. La urma urmelor, treizeci de ani e o viață. Eu mi-am trăit și îmi trăiesc viața la „Luceafărul". Dușmăniile nu mă mișcă din drum. Eu sînt sălcimul din răspîntiile Brăilei (dealtminteri, acolo s-a născut, ca literă de tipar, „Luceafărul", acolo a apărut pentru prima oară genialul poem al lui Eminescu, și tot acolo a gîndit prima oară Mihu Dragomir o revistă cu bătăi în răstignirea neamului românesc) care nu se crucifică nici pe secetă, nici pe viscole ; eu sînt unul din urmașii lui Panait Istrati, din cei desemnați să ducă revolta mai departe.

„Luceafărul" este revoluția mea.

Dacă această revoluție are vreo izbîndă, această izbîndă poate purta și numele meu.

Eu îmi știu vadul Dunării și strîmtorile apei. Nimeni nu mă poate înghesui cu un val de apă străină.

Eu am băut vin din cupă de nufăr : „Luceafărul".

Eu știu că datorez neamului meu întreaga Cîmpie română și toată Dunărea de jos.

Nimeni, după mine, în urma mea, nu va putea să strige : a trădat.

Pentru că eu am venit aici cu snopul de grîu, cu floarea-soarelui, macul, inul, pepenele și vița de vie din cea mai frumoasă parte a lumii.

Mie nu-mi trebuie nimic decît să fiu și să iubesc.

A iubi înseamnă Țara. A te îndrăgosti de tine înșuți înseamnă munca. Munca mea se numește „Luceafărul". Și nimănui altcuiva nu-i doresc decît lumina muncii.

În această privință nu există păreri de rău și nici păreri de bine.

Munca noastră este demnitatea noastră de a fi. Muncesc mereu. Și dureros. Și fericit în truda mea. Iubiți-mă sau urîți-mă, eu aparțin definitiv „Luceafărului".

Și nu-mi pare niciodată rău.

Niciodată.

Chiar niciodată.

La „Luceafărul" se întîmplă lucruri foarte simple : trăim, iubim, murim. Cuvîntul din urmă l-aș alunga în tabăra dușmanilor ; și poate nici acolo.

La „Luceafărul" mă aflu mereu printre prieteni dragi.

Fănuș Neagu

„Luceafărul" și generația Labiș

Acum, cînd se împlinesc trei decenii de la apariția primului număr al revistei „Luceafărul", cred că cel dintîi merit al acestei publicații rămîne lansarea și susținerea neîntreruptă a unei generații literare, „generația Labiș", generație în care includem cei mai importanți autori români de azi apăruți în perioada postbelică... De la cronica literară care întîmpina acum treizeci de ani volumul postum al lui Nicolae Labiș, „Lupta cu inerția", la articolele entuziaste de azi despre poezia unor tineri autori ca Traian T. Coșovei, Domnița Petri, Dan David, Gabriela Crețan, descoperim mereu în paginile revistei conștiința unei misiuni.

Nu am citit sistematic toate revistele noastre literare postbelice — pe unele le-am abandonat cu anii, fiind complet neinteresante, altele cum ar fi „Steaua", „Echinox", „Dialog"..., „Opinia studențească" au merite incontestabile în impunerea unor autori de valoare, — dar nici nu cred că ar fi fost necesar pentru a-mi întări convingerea că, după hiatusul proletcultist, „Luceafărul" a fost prima revistă românească vie, autentică, preocupată, programatic, de recuperarea unui trecut literar magnific dinamizînd astfel o întreagă generație aflată în plin proces de descoperire a propriei identități...

Nu știu cîți scriitori mari cu adevărat va da „generația Labiș" literaturii române... Nici Marin Preda, nici Alice Botez nu țin de „generația Labiș"... Nu știu nici dacă revista care azi împlinește treizeci de ani va rămîne vecinic tînără, tolerantă și generoasă... Știu numai că nici un istoric literar serios nu se poate măcar gîndi să redacteze vreo „sinteză" a ultimelor trei decenii literare fără s-o consulte...

Cezar Ivănescu

Biblioteca județeană
MUREȘ

În dezbatere — Tezele pentru plenara C.C. al P.C.R

„Avem nevoie — și dăm o înaltă apreciere creațiilor literare și artistice, din toate domeniile dar societatea noastră are nevoie de noi și noi opere de artă, care să-l reprezinte pe omul de astăzi, realizările sale... Am convingerea că oamenii de creație din toate sectoarele vor înțelege că ne aflăm într-un asemenea moment al dezvoltării societății românești încît trebuie să se angajeze, cu mai multă hotărire, de a lucra zi și noapte pentru a contribui, pe calea creației lor, la ridicarea generală a nivelului de cultură al poporului".

NICOLAE CEAUȘESCU

(din „Expunerea cu privire la perfecționarea activității organizatorice, ideologice și politico-educative, în vederea creșterii rolului conducător al partidului în întreaga viață economico-socială")

CLIMATUL LITERAR ȘI OPȚIUNILE SCRIITORULUI

Recent, revista „Luceafărul", ale cărei dezbateri pe teme de ideologie a culturii contemporane s-au bucurat întotdeauna de rezonanță în viața literar-artistică a țării, a propus unor scriitori din generații mai noi cîteva teme de reflecție culturală, pornind de la teze ale expunerii tovarășului Nicolae Ceaușescu, din 29 aprilie 1988. Dezbaterea, la care au participat prozatorii Florin Bănescu și Horia Ungureanu, poetul Ion Pachia Tatomirescu și criticii literari Alexandru Ruja și Adrian Dinu Rachieru (fiind coordonată, din partea redacției, de Artur Silvestri) se înscrie într-o serie de asemenea dezbateri, deschisă de „Luceafărul" și unde vor fi examinate probleme ale programului literar asumat de scriitor, ale democratizării climatului și ale șansei egale de cultură, în condițiile unei reale democratizări a valorilor asigurată de larga deschidere a Congresului al IX-lea al P.C.R. „Noua geografie literară" care însemnează, de fapt, o evoluție adevărată a culturii naționale, evoluție impulsionată de unitatea în diversitate a frontului scriitoricesc, își găsește astfel o nouă expresie și o puternică întărire, semn al opțiunilor ferme și al unui climat de dezbatere și de democrație, caracteristic culturii socialiste de azi din România.

„DESCENTRALIZAREA" — O CONDIȚIE A ȘANSELOR EGALE LA CULTURĂ

ARTUR SILVESTRI : Nu-i o întîmplare că astăzi se întîlnesc la Chișinău-Criș (cu ocazia unui simpozion anual privind „valorile limbii și literaturii române") mai mulți scriitori care exemplifică, în felul lor, o nouă geografie a literaturii române contemporane. Iată, înainte de toate, locul : un oraș din Banat care e, pentru cîteva zile pe an, „o capitală a limbii române", un centru așadar, o dovadă de policentrism. Apoi, unii dintre invitații de azi, adunați în jurul unei „mese rotunde", pentru o discuție care încearcă să dezvăluie episoade de laborator literar și să ia, printr-o selecție neîntîmplătoare, o foaie de temperatură a conștiinței literare românești. Sînt aci poeți, prozatori, critici și istorici literari, din promoții mai recente, venind, cu o memorie inerentă a culturii, din toate părțile unde se scrie și se vorbește limba română : Florin Bănescu și Al. Ruja, Horia Ungureanu sînt bănățeni, Ion Pachia Tatomirescu vine din Oltenia, Adrian Dinu Rachieru din Bucovina. O concentrare de tradiții, unificate într-una ireductibilă, tradiția valorilor naționale ; o temă, de altminteri, fundamentală a „Luceafărului" care, e bine să ne reamintim, punea una dintre dezbateri, cu reverberații profunde, sub semnul „evoluției valorilor". De aci, de la principiile valorii literare exprimate în cadre antropologice sigure, născînd a comunica ideea de specific național pornise, cu cîțiva ani în urmă, „noua geografie literară". O geografie deopotrivă a tradițiilor, a originilor și a istoriei ca și o prospecție, pe o hartă cu inevitabile corecții periodice de nuanță, a îmbogățirii unui proces, necontenit și natural, prin valori noi. La obîrșiile acestei idei stătea o imagine nu de tot nouă însă, în orice caz, restauratoare asupra scriitorului : un scriitor cu gînd lucid, apt a înțelege poziția lui în lume ca stăpînitor al cuvintelor limbii române, un scriitor, în fine, căruia trebuie să-i dăm șansa de a se exprima în datele firești, lăsînd vocile să răsune divers și, prin aceasta, în tonuri bogate. Acestea sînt, de altminteri, consecințe dintre cele mai importante ale vastului proces de recucerire a identității, inceput în 1965, prin hotărîrile Congresului al IX-lea, întărite, iată, acum, prin tezele pregătitoare ale plenarei Comitetului Central, enunțate în expunerea din 29 aprilie a tovarășului Nicolae Ceaușescu, document pe care îl cunoaștem cu toții, și de unde ne propunem să pornim. O literatură, repet, pornită și ea din adîncul ființei unui popor și adresată poporului, factor educativ de preț, element de coagulare a unei conștiințe a identității proprii, capabilă să participe, cu soluții originale, la un schimb universal și natural de valori.

ION PACHIA TATOMIRESCU : Apelul la „natural" îl înțeleg ca un **apel la real** căci în laboratorul de creație al oricărui veritabil scriitor se produce o absorbție a realului și, în același timp, o retrăire multiplă a culturii. Setea de real a scriitorului este satisfăcută la întîlnirea dintre imediatul contemporan și trăirea integrală a timpilor unui popor, de la origini pînă în prezentul viu, încandescent. Abia atunci se poate vorbi de un proces vital de creație, aducînd datele prezentului la ceea ce este, prin tradiție de valori, „permanență". Nu se poate imagina un arbore dînd roade fără a avea puternice rădăcini.

FLORIN BĂNESCU : Cuvîntul acesta, „rădăcini", mă sensibilizează, el trezește în mine ecouri tainice, vechi. Lumea din care am venit înspre literatură este una a satului. Românesc și, nu accentuez degeaba, bănățean. Literatură „rurală" mare am avut. Avem și acum. Lumea satului bănățean a fost, însă, oarecum ignorată. Ieșirea din linie a făcut-o, pînă la o limită, Sorin Titel. Mai sînt (și) alte incercări, notabile, azi. Am scris cîteva cărți despre un sat numit Slatina Timișului. El există cu adevărat. Pătrunzindu-i tainele, iubindu-l cu patimă (cum moșii mei pămîntul pe care-l lucrau), l-am trecut în literatură altfel decît îl știu gugulanii ce-l locuiesc. Respectindu-i istoria (străveche), retrezind miturile, reinviind datinele, mi-am îngăduit să-i rescriu poveștile. Fiindcă, de secole, pînă la tata, toți ai mei au purtat opincă dar nu și-au scos clăbățul în fața niciunei puteri străine (s-au tot perindat, pe acolo, ba oștile turcimii, ba călărețiii Imperiului avînd pe steag vulturul bicefal), pe ei i-am investit cu statutul de „eroi" (literari) ; le-am lăsat numele adevărate sau năravurile, uneori, le-am pus în circă isprăvi, alteori, la care numai au visat ; amestecînd poveștile între ele, am păstrat spiritul satului (de fapt, adevăratul erou) ; izvodind noi povești, mi-am modificat și eu, alături de ei, privirea asupra lumii și înțelegerea ei.

ARTUR SILVESTRI : Este aceasta o lume recognoscibilă, o lume care se poate identifica în „poveste" ?

FLORIN BĂNESCU : Am (re)creat un sat, dar, și asta mi se pare important, într-adevăr, slătinarii adevărați îl recunosc ca fiind lumea lor (de ieri și de azi), încrezindu-se și în destinul ce i-a fost hărăzit de istoria noastră și de literatura mea. „Calendar pe o sută de ani", „Moara de apă", „La Trei Ape", cărți de povești, pot reconstitui cronica satului (una orală) : „Ierni peste tei" și „Drumul gugulanilor", romane, o întregesc. Scriind în registrul „fantasticului românesc", învățînd legea muntelui-tată, înfrățindu-mă cu pădurea-soră și cu riul, cleanțurile surii, locurile botezate „Valdefineață" ori „Valdecorn", știind (încă) să lucrez pămîntul-mumă, fiind prieten cu lupul (dacă nu strică stinile), „opțiunea" mea s-a îndreptat spre oamenii adevărați ai locului. „Gugulani cu car cu mere", dar întîi de toate, români. Viața lor, însă, în datele ei fundamentale, se aseamănă cu aceea a țăranilor de prin satele altor provincii ale țării. Totuși, niciunde nu mai crește, ca la noi, un Tei care e stăpîn pe sat (și-n carnea căruia a trecut „chinezul" Tudor, cneazul obștii, adică, după o bătălie purtată cu răitarii imperiali), și niciunde nu se mai află vîntoase prietene oamenilor, sau mori de apă așa de frumos cîntătoare. Un mic univers care poate fi tălmăcit pentru înțelegerea spiritualității lui oriunde pe universul cel mare.

ADRIAN DINU RACHIERU : Identificăm în lumea descrisă de Florin Bănescu, ceva sadovenian, dovadă că marile repere literare se reproduc întotdeauna cu folos în procesul de creație.

ION PACHIA TATOMIRESCU : Putem adăuga și altceva : aceste viziuni corespund (și se integrează) unor teme majore. „Teme majore", cum cea **a iubirii de moșie, de Patrie, ori aceea a omului armonios,** pot fi urmărite în tradiția de valori a literaturii române, de la origini — și prin origini — pînă în contemporaneitate. Este ilustrată astfel și o „modernitate" a tradiției datorată apelului la permanențe.

HORIA UNGUREANU : După părerea mea (și nu numai a mea), însăși existența umană, cu tot ce are ea definitoriu (bun și rău) constituie domeniul „major" al oricărei literaturi, de oriunde și de oricînd. Nașterea și moartea, dragostea și ura, fericirea, războiul, prietenia, iată doar cîteva dintre obsesiile unei literaturi care se respectă. Și atunci, dacă acestea sînt „teme veșnice", ce poate fi nou în literatură ; în proză, astăzi față de ieri, mîine față de astăzi ? În primul rînd, contextul istoric. Pentru că acesta se schimbă, e mereu altul și altul. Apoi, atitudinea scriitorului față de acest context și față de tema aleasă. Și mai cred că hotărîtoare în alegerea și abordarea literară a unei teme este concepția scriitorului despre ființa umană ca stea unică în univers și plină de contradicții.

AL. RUJA : S-a invocat aici ideea de „major", ceea ce este un punct cîștigat. Acceptînd „literatura majoră" ca literatură de valoare, cu pondere în plan axiologic, cred că definitoriu este asumarea mizei unei asemenea literaturi. Opțiunea pentru miza unei literaturi de valoare, antrenată într-un circuit major al problematicii incluse operei literare, ar trebui să fie mai puțin indiferentă în literatură. Tot atît de necesar devine însă ca și critica literară să comenteze mai mult cărțile cu miză majoră, adevărate exemple. Recent, M. Ungheanu a scris în „Luceafărul" despre „regula mizelor mari" înțelegînd și acest sens, al raportării la valoare. Este greu de presupus că se poate crea valoros fără raportare la valori, la universul valorilor, așa cum ele s-au constituit din desfășurarea istorică a literaturii. Din acest punct de vedere, într-adevăr marea miză a literaturii române înseamnă Eminescu.

Literatura română de azi cuprinde, cum este cazul pentru un organism literar sănătos, o interferență a generațiilor care ar trebui să se dezvolte într-un echilibru al valorilor. Tendințele de bruscare a evoluției literare, de provocare insurgentă prin impunerea în grup nu sînt semnul unei mișcări normale în devenirea literaturii. Definitoriu rămîne deci ca, **asumîndu-și miza mare,** literatura română de azi (și, mai ales, cea tînără, în formare) să fie o competiție a operelor majore (în sensul acceptat la început, de „opere de valoare") și să nu prolifereze literatura minoră, marginală, epigonică, indiferent unde ar apare. După cum tot atît de necesar este să se depisteze și să se promoveze valoarea indiferent unde se manifestă ea în noua geografie literară.

SUSȚINEREA „MIZELOR MAJORE", ATITUDINE CRITICĂ FAȚĂ DE „MINOR".

ADRIAN DINU RACHIERU : Referirea lui Al. Ruja la articolul de ecou al lui M. Ungheanu nu este fără temei adînc. „Regula mizelor mari" — iată un titlu care definește un program și care mă scutește, parțial, de a numi vectorii care agită peisajul literar. Firește, cum prea bine se știe, există o proză centrată pe eveniment și o alta vorbind despre „mica istorie", înțelegînd cotidianul ca „fenomen narativ", portretizîndu-l. Nu aș spune că această ultimă tendință alimentează cu necesitate temele „minore" ale unei literaturi ; ca întotdeauna, talentul intervine salvator. Important mi se pare însă altceva : ca bogata producție îngrămădită sub umbrela tematismului să nu fie valorizată **doar** prin criteriul tematic, manevrat abuziv. Tema, repet, nu poate fi proteza unei cărți șubrede ; numai ea nu asigură izbinda în posteritate. Literar vorbind, doar trecînd dincolo de realitatea faptului brut năzuim spre literatura majoră, problematică, provocînd cititorul ; chiar dacă cititorul, de multe ori, vinează literatura comercială, de ventilație mentală, pensînd anecdoticul. Dar adevăratul cititor se va **regăsi** (dacă vrem să folosim cuvîntul) doar în cărțile cu miză, neignorînd, bineînțeles, scriitura ; sau, ca să rezum, în acele cărți care nu uită nici **mina,** nici **miza.**

HORIA UNGUREANU : Uneori, și nu de puține ori, acestea rămîn doar deziderate. În țara noastră au avut loc, în ultimele patru decenii, transformări care și-au pus amprenta pe toate laturile vieții, care au dat un alt profil existenței noastre materiale și spirituale. Acesta este un fapt incontestabil. Cred că prozatorii (și nici eu) nu au reușit încă să „prindă" în esență ampla relație cauză-efect-cauză care să explice și să definească artistic poziția românului de astăzi față de noile date ale existenței sale.

Simplificînd enorm lucrurile, putem spune că, după război, prozatorii (cei care publicau) au început să scrie după un program dat, impus din afară, de unde le veneau, făcute gata, și temele și personajele. A urmat, firește (a fost permisă ?) reacția la atare situație. S-a vorbit atunci despre proletcultism, despre dogmatismul anilor '50. Congresul al IX-lea a inițiat o deschidere în spiritualitatea românească, deci și în proză. Astăzi vorbim despre „optzeciști", despre postmoderniști. Oare care au fost (și sînt) „temele majore" ale prozei românești în toți acești ani ? Au diferit ele, esențial, de la o etapă la alta? Cred că nu prea. S-au schimbat doar, așa cum am mai spus, condițiile social-istorice, ceea ce nu e puțin lucru de vreme ce ele definesc chiar profilul acelui răstimp. S-au schimbat doar cauzele, resorturile (exterioare sau interioare) care au determinat actele personajelor, care au hotărît atitudinea lor față de mediul în care au fost puse.

M-aș bucura să greșesc, dar am impresia că „tematica majoră", a unor proze „de ultimă oră" este una minoră. Personajele memorabile sînt tot mai puține, locul lor fiind luat de indivizi care nu pot nici iubi, nici uri foarte tare. Știu, și lumea lui Cehov e plină de oameni mărunți, dar acolo există un dramatism și o sensibilitate care potențează enorm faptul mărunt de viață.

ARTUR SILVESTRI : Este atracțios a zice că stilul și numai stilul dă valoare literară, însă o susținere precum aceasta e, fără discuție, incompletă și nu creează decît confuzie. S-ar putea zice că G. Călinescu făcea, în „Istorie", un paradox pilduitor zicînd despre Hogaș că „e un minor dar un minor mare" însă ceea ce se uită e, totuși, judecata de situare propriu-zisă ; prozatorul rămînea „un minor". Caligrafia fără viață și mai ales fără proiect nu conduce la creație durabilă și chiar dacă există **o tradiție nocturnă a caligraficului** aceasta nu **ajunge** să legitimeze, în istorie, un popor. Îndărătul stampei japoneze și a ornamentației chinezești stă o întreagă filosofie, acestea nu sînt forme goale și nici exercitii de stil făcute spre petrecere, sînt gesturi creatoare în cod și cu obîrșii sufletești adînci, care valorifică un specific. Există, oricît s-ar încerca să se nege aceasta, **un fond principal nu doar de cuvinte ci și de sentimente, simboluri și valori** (Leroi Gourhan invoca odată „simbolul etnic" și nu greșea). O literatură făcută spre a rezista vremii nemiloase pe acestea trebuie să le exprime înainte de toate. S-ar zice că astfel de încheieri postulează direcții și recomandă, cu insistență mai mare decît s-ar cuveni, teme. Însă observația nu e adevărată. A face critică de direcție nu este a respinge valoarea atunci cînd ea apare în imprevizibil și alături de obiectivul stabilit prin reflecție și dedus din regimul necesității specificului. Însă de aici și pînă la a legitima drept **„tradiție" viitoare** încercări mărunte și cu mize mici e cale lungă. O literatură este un organism și în cuprinderea ei fundamentale sînt fenomenele de continuitate și nu de ruptură.

Acestea sînt propoziții elementare și au aspect axiomatic, așa încît este necesar a construi începînd de aci, chiar dacă uneori e nevoie să reamintim ceea ce credeam că se știe. A construi ? Da, dar în ce fel ? Din acest punct de vedere, impresia mea este că, simplificînd fără a părăsi marginile îngăduite metodologic, avem de-a face cu patru ipostaze posibile de creație, între care există proporții inerente. Ar fi așadar, productul valabil esteticește și deopotrivă confirmat din punct de vedere al organicității ; apoi acela cu valoare morală și pedagogică fără posibilități de a depăși clipa, adăugîndu-se la acestea, ipoteza de creație verificată estetic însă indiferentă la adeziunea „specificului" și, în fine, alcătuirile ilegitime estetic și etic, decurgînd adeseori din fenomene de aculturație care nu-s explicabile doar în cadrele culturii. Panorama aceasta e, cred, acceptabilă și vede oricine unde se așează accentele naturale ale valorii.

Nicolae Kruch : „Portret de copil" (bronz)

FLORIN BĂNESCU : Într-adevăr, se poate remarca, în ultima vreme, abundența prozelor care aduc în prim plan „felia de viață". Tot tăind viața asta în felii (de parcă ar fi o pîine, sau un pepene), autorii interesați de descoperirea unor te miri ce fel de mecanisme bine tăinuite, nu mai pot reconstitui ceea ce au cam stricat. Viața e un întreg, literatura la fel. Și în loc de construcții, ne pomenim cu destrucția ! Personaje abulice, rătăcitoare prin peisaje aride, care nu pot iubi pentru că nu au pe cine, iar cînd au, apropierea se face în primul rînd corporal (spre satisfacția unor critici și teoreticieni, păi cum, „proză corporală", se spune, există o „gîndire a trupului" se crede, chiar așa, de dragul experimentelor formale uităm pînă și legile elementare ale fiziologiei, sediul activității nervoase cerebrale, biata noastră scoarță cerebrală, banala, vorba aceea, materie cenușie e, pur și simplu, înlocuită de organele noastre de simț !), aceleași personaje așteptînd, zadarnic, într-o resemnare care aduce mai mult a plictis, „să dea viața peste ei" (sau, mă rog, măcar o „feliuță") în schimb fiind gata mereu să ia în rîspăr pe oricine întîlnit în cale (dacă respectivul are și vreme să le asculte), agitîndu-i sub privirile (probabil uluite) tot soiul de panglicuțe, batistuțe și balonașe — toate colorate, mai suflîndu-i în nas și fumul unor (altor și ale altora) experimente de mult... fumate (scuzați stilul, „riia"-i molipsitoare), asta cînd există personaje, că ele tot descresc, se autodigeră, pînă, ca să vezi, dispar, (neapărat) în text ; am mai spus-o, s-o creadă domnul Alain Nadaud că adevăratul personaj dintr-un roman este scriitura, și să spere (toți) textualiștii și ne, că sînt citiți în tramvaie, în metrou, în autobuze ! Ce ne facem cu epicul, stimabililor ? Întreb și mă îndoiesc că-mi vor răspunde (chiar) toți cei care, gîndindu-se la Caragiale, trec de la satiră la moft, și de la ironie la băscălie. S-au ridicat în rang înalt parodia, „insertul", colajul, citatul. Ba chiar și pastișa !

ION PACHIA TATOMIRESCU : Evident, tradiția de valori și „modernitatea" tradiției sînt incompatibile cu așa-zisa „literatură măruntă", servind — vremelnic, desigur, — interesele unui grup ; tradiția de valori își circumscrie în spațiul unei literaturi doar acele opere ce conjugă adevărul cu întreaga lui „istorie". ea presupune, în primul rînd, luptă și afirmare în fața asediului non-valorilor. Să zicem că timpul, necesar obiectivării, rezolvă problema „circuitelor false", impunînd valoarea nouă în tradiție. Iată de ce cred că nu pot avea și nu pot căpăta legitimitate în spațiul literar românesc (cum nici în alte spații naționale, privite din „universal") aspectele „de import" ale „creației" ; șansele înfloririi și rodirii sînt doar ale ideii de „specificitate". Privind în realitatea literară imediată : „postmodernismul", de pildă chiar și după „al treilea val", chiar și „nouantropocentrism" numindu-se acesta, cum i s-a zis, nu poate obține legitimitate deplină ; discuția însăși e „provocată", nu e naturală. Problemele literaturii române sînt, oricum, altele. Aceasta, repet, privind în „imediat". Privind în istorie, ce să mai vorbim !

ADRIAN DINU RACHIERU : Vîntul modelor schimbă „meteorologia" recepției ; azi, iată, se cîntă prohodul textualismului. Spiritul parodic oferind grefe placate pe contexte epice cunoscute, abilitatea, dexteritatea, tehnicismul, bruiajul ironic, jocurile spiritului născind „goale ființe gramaticale" (cum nota un critic) au obosit, sfîrșind într-un aparent rafinament oricum devitalizat. Noile concepte grăbite de-a taxa literatura imediat anterioană drept „anacronică", expediind-o sub emblema vetustețiii, dau semne de sleire. Negreșit, literatura ultimului val a lărgit spațiul intertextual. Dar în nici un caz nu a putut sugruma continuitatea deși a preocupat mult, semănînd, intenționat ?, confuzie. Izbindu-ne de astfel de false praguri pierdem din vedere procesualitatea fenomenului creator, confundăm noutatea cu valoarea. Fluxul creației naturale nu poate fi zăgăzuit iar „copilăria" literaturii postbelice s-a isprăvit de mult. E cazul să judecăm acest segment literar prin propriile noastre repere cîștigate printr-o adevărată democrație a culturii. Ipoteza hiatusului nu rezistă. În pofida unor paranteze dogmatice șuvoiul viu al literaturii își taie vad, curge neîntrerupt, adună în aceeași albie toți afluenții.

ARTUR SILVESTRI: Într-adevăr, nimic nu poate împiedica o literatură să înainteze în măsurile proprii, oricît s-ar încerca să se opună factori perturbatori diverși : continuitatea triumfă întotdeauna. A nega această evidență e semn de incultură și necesită un tratament școlar elementar deși este surprinzător, cu toate acestea, că, în vremea din urmă, s-a invocat, spre a legitima în chip abuziv așa-zisa literatură a unor tineri care nu știau (și nici nu voiau să știe) nimic despre cultura română, însăși ideea de „cultură". „Cult" ar fi fost, așadar, acela care compila pe nu știu ce beatnik american, însă n-avea nici o idee despre Nicolae Iorga. Scriitorul tînăr e smuls astfel de la rosturile lui și i se propune să se supună unei formule monopoliste dacă nu vrea altfel să dispară. Curios este că astfel de fenomene au în ele ceva opresant și constrîngător care contravine în chip flagrant ideii de democrație a culturii și de libertate a creației, programatică pentru climatul cultural românesc de azi. Totuși, scriitorul, cel adevărat desigur, este și va rămîne o alcătuire umană incapabilă a răspunde pozitiv noțiunii de „turmă", creația însăși avînd drept obiectiv diferențierea și, ca atare, diversitatea.

NECESITATEA UNUI „PROGRAM LITERAR" AL CREAȚIEI CONTEMPORANE

HORIA UNGUREANU : Este adevărat. Creația fiecărui scriitor reflectă atitudinea pe care o are față de lumea în care trăiește. Scriitorul nu este o oglindă, totuși (atunci n-ar mai fi nevoie de el, de vreme ce avem la îndemînă lumea reală), el este un fel de mecanism complex care „absoarbe", interpretează și reface viața după niște reguli sufletești tainice. Cred (la fel ca atîția alții) că scriitorul este scriitor, atîta timp cît nu încetează să se mire. Cît rămîne un înocent (nu un naiv), fără pretenția manifestă de a schimba lumea prin opera sa. Pare un paradox, dar am credința că, un scriitor, cu cît urmărește mai puțin ca scrierile sale să devină un „document de conștiință al epocii", cu atît mai mult are șansa să realizeze acest lucru. Nu cred în planificarea literaturii...

ADRIAN DINU RACHIERU : Poate că nu e vorba chiar de „planificare", nici eu nu cred că scenariul devenirii scriitoricești poate fi programat, în sensul excluderii surprizelor, a eliminării imprevizibilului. Dar un **program literar** se cuvine afișat și respectat văzînd o necesară consecvență și, mai ales, adecvarea cu propriile posibilități și năzuințe. Intervin, firește, modificări de orbită, vitaminizări culturale, amenințările biologicului care ruinează atîtea proiecte, chiar alte cărți presante împingînd pe linia de rezervă ginduri vechi, obsedante. Unele nu vor mai deveni cărți. Dar respectîndu-și programul (atunci cînd îl are) un scriitor se respectă pe sine, ieșind izbăvit din nebuloasa începuturilor.

ARTUR SILVESTRI : „Program literar" este, cred că Horia Ungureanu îmi va da dreptate, altceva decît „planificare".

HORIA UNGUREANU : Dar eu cred în necesitatea unui „program literar" ! Admir scriitorii care știu ce cărți vor scrie în următorii zece ani, cum va începe și cum se va termina fiecare dintre ele. Ei vor scrie sigur aceste cărți. Dar „program literar" înseamnă, în primul rînd, altceva. Înseamnă să ai o atitudine personală asupra actului de creație, și, în același timp, să ai o conștiință artistică. Cu alte cuvinte, să te întrebi și să încerci să răspunzi, cu mijloace proprii, la întrebarea „care o fi, oare, rostul omului pe lumea aceasta ?".

FLORIN BĂNESCU : Am reflectat, adeseori, la ceea ce înseamnă, în cazul meu, adeziunea la o idee, proiect. La urma urmelor, dacă mă străduiesc să dau drept egal de prezență în literatura Banatului (tezaurizîndu-i valorile spirituale și descriindu-le pe cele materiale), slobozindu-mi eroii unde vor vedea cu ochii, o fac și pentru ca ei să fie recunoscuți pe acolo. Voi urmări satul în creșterea sa în timp, fiind nu „scriitorul unei lumi care moare", cum s-a spus, ci al uneia care se transformă. De la basm și povestire, la ciclu romanesc, ca forme, cu ajutorul „frazei bănățene" (care nu prea cunoaște punctul, dar iubește virgula !) dar și a unor „formule" (personale) noi, ca tehnică (te pomenești ca-s și post-moderniste !) năzuiesc spre o construcție epică durabilă. Fac parte, toate acestea, dintr-un program literar (care cere ca vamă iubire și dăruire). Adaug cărțile despre făurirea unor destine de tineri așa cum îi vedeți în jurul nostru. Istorie (tezaurizare), actualitate (revoluție), „puncte de forță" într-un program literar. Exprimat într-un stil personal, dar care să poarte specificul românesc. E (și) o șansă de ieșire în lume. Altfel, cine n-are un program literar, degeaba îl cumpără de aiurea !...

AL. RUJA : Florin Bănescu are dreptate : „programul literar" este implicit activității unui scriitor, dar, poate, mai mult decît atît, unui critic literar. În cazul lui, e vorba de o stabilitate necesară, vitală. El urmează drumul acesta, ferm, al promovării valorilor. „Programul literar" nu trebuie înțeles ca o canonizare a demersului critic ci, dimpotrivă, ca o posibilitate de deschidere spre opțiunile majore. Semnificația lui se luminează mai bine din această perspectivă largă, integratoare și nu limitativă.

ION PACHIA TATOMIRESCU : Într-adevăr, istoria nu cunoaște nici un scriitor adevărat fără program literar, explicit sau implicit ; programul tradus în creație devine sistem și „teritoriu" propriu, cheie proprie. Nu trebuie confundat „programul" sincer, esențial, natural cu „programările" făcute de unii critici, programări care conduc la imagini eronate ale geografiei valorilor unui moment. „Hărțile" literare de mare fidelitate rezultă din foarte bunul circuit al valorilor și implică, în primul rînd, raportul dintre programul literar de scriitor și programul literar de reviste (sau numai al unei reviste).

ARTUR SILVESTRI : Observ că se configurează în discuția de aici (și de la sine !) o idee care, asemeni încă altora invocate azi de toți participanții, definește „noua geografie a literaturii" : anume „descentralizarea" și, odată cu ea „policentrismul" cultural. Aceasta, ca și ideea de program literar al unui scriitor nu-i o chestiune de conjunctură, ci de climat esențial. „Diversitatea" nu-i o vorbă în vînt și nici o năzuință de program ideologic formal, ea este un deziderat realist și lucid și trebuie create formele care s-o concretizeze. Între acestea, da, are dreptate Pachia Tatomirescu, „programul literar" al revistelor, instrument pentru o dezbatere sinceră și adevărată de idei. Nu trebuie să ne raportăm neapărat la tradiția literaturii române spre a constata că acolo unde revistele literare tind să se individualizeze, selecția valorilor și a ideilor se petrece în condițiuni firești și așezările unor fenomene în mișcare se produc mai lesne și au mai multă stabilitate. Sigur, însă, că astfel de referințe sînt posibile, esențial rămînînd răspunsul contemporan, un răspuns care reclamă de îndată noțiunea de „direcție literară".

ADRIAN DINU RACHIERU : Sînt însă mulți cei care afirmă, cu vehemență, că la noi critica de direcție a murit. Lucrarea tuturor generațiilor (coexistînd neidilic) merge în sensul valorii : această convergență submersă nu exclude însă diversitatea peisajului revuistic. De dorit ar fi chiar tensionarea problematică neimpinsă în intoleranță, coexistența punctelor de vedere, polemismul ancorat doar în Idee, nu belicozitatea colorată pamfletar. Din păcate, puține reviste un au profil distinct.

Interesul „Luceafărului" pentru creatorii risipiți pe tot cuprinsul țării, izolați (unii fără fibră combativă, neluptîndu-se nici pentru propria lor cauză) este o șansă de vitalizare a literaturii. Deschiderea spre creația elevilor și a studenților (cazul „Astrei" care a lansat inițiative generoase, cum ar fi și cea a „Poemului comentat") trebuie neapărat aplaudată. Platforma comună nu blochează impulsul diferențierii ; un profil distinct devine posibil prin inițierea și interiorizarea/metabolizarea unui program. Din modul ideatic al specificului național (o sinteză a românescului ; **un mod cultural de a fi în lume**) se despletesc drumurile **sub-stilurilor,** cum ar fi zis Blaga. Recunoașterea pigmentului regionalist nu ne aruncă în „delirul dialectal" al localiștilor. Reabilitarea provincialilor literare, sublinierea „caracterelor deosebite", afirmarea unor stiluri culturale, nu înseamnă provincialism dacă ștacheta eforturilor rivnește accesul la esențe, acceptînd și provocînd competiția, racordul la mișcarea axiologică a întregului. Doar competiția naște calitate...

ION PACHIA TATOMIRESCU : S-ar părea că în mulțimea de „programe" o revistă trebuie să-și realizeze, prin opțiune, un program al programelor, să polarizeze programe de scriitori, programe cu „centre de greutate", cu convergență pe un nucleu ce nu are de-a face cu provincialismul, între nucleele „locale" posibile funcționînd o puternică rețea de „vase comunicante", ce stă sub pecetea unității de cultură.

ALEXANDRU RUJA : Literatura română în evoluția ei face demonstrația unei dezvoltări organice, dar această privire istorică relieiează și individualitatea revistelor, tocmai datorită programului asumat. Aceasta dă profilul propriu al fiecărei reviste, fiind și dovada diversificării într-o literatură care oferă larg posibilitatea opțiunilor trainice cum este, după Congresul al IX-lea al P.C.R., literatura română de azi. Polarizarea valorilor în jurul unei reviste este și sensul diversității dar și al diversificării. Voi da un exemplu mai puțin menționat pentru revuistica interbelică. Alături de alte importante reviste apărute atunci, se înscrie și revista „Banatul" (apărută la Timișoara, 1926—1930, și care în perioada februarie 1927 — ianuarie 1928 a avut ca director pe Aron Cotruș) care, impunîndu-și un profil propriu avea o largă deschidere spre național (afirmînd scriitori) dar prin ținută și problematică avea chiar deschidere europeană.

Policentrismul cultural e o realitate în literatura română de azi, ducînd, cum e normal, la descentralizare și la înlăturarea formelor de monopol. „Noua geografie literară" oferă imaginea literaturii române de pe cuprinsul întregii țări în unitatea ei. Ea mai poate fi pusă sub semnul întrebării doar de cei care, șablonizînd literatura, o privesc îngust, fragmentar și nu la nivelul întregului, așa cum se prezintă, de fapt, harta literaturii române de azi : **un întreg armonios.** Există pe întinsul patriei, în cele mai diverse locuri, scriitori care-și duc, de ani de zile, munca lor de creație solitară (adică individuală, pentru că, oricum, activitatea de creație este o muncă individuală) mulți dintre ei remarcabili, incontestabile valori. Aș da doar două exemple, deși ele se pot multiplica, și anume, prozatorii din Banat și poeții din Maramureș, despre care, de altfel, revista „Luceafărul" a scris și bine a făcut. Cine se apropie de creația acestor scriitori cu sinceritate și fără idei preconcepute va avea surpriza întîlnirii cu opere literare adevărate. A scrie despre ei și despre alții, care creează în „noua geografie literară" înseamnă și a evidenția unitatea indestructibilă a literaturii române.

ARTUR SILVESTRI : Cred că nu greșesc dacă spun că s-au formulat aici propoziții remarcabile și adevărate și că este, poate, nimerit să punem punct. Însă această „clipă simbolică" petrecută împreună dincolo de tumultul zilei, într-un spațiu al reflecției, produce multe învățăminte. Mai întîi de toate, să observăm că scriitorul e, dacă e cu adevărat scriitor, o conștiință atentă la evoluția fenomenelor contemporane cu el și care năzuiește să se definească limpede și hotărît. El crede în democrația climatului cultural și optează pentru mișcările literare naturale, socotind că, într-o literatură esențiale sînt organizările de lori întemeiate pe adeziunea la „permanență", aceea care creează și întreține legitimitatea. Literatura apare astfel ca un domeniu al continuității într-o geografie a valorilor care, oricît ar fi de corectabilă în felurite etape, nu afectează ci îmbogățește un fond imutabil constituit în etalon. În fața unilateralului, diversitatea triumfă și putem zice și noi că, pretutindeni unde se gîndește în acest fel, viitorul literaturii române este sigur.

SUB SEMNUL CONGRESULUI AL IX-LEA AL PARTIDULUI

REPERE ŞI VALORI CONTEMPORANE

● Deschiderea excepţional de bogată produsă de Congresul al IX-lea în domeniul ideologiei literaturii se observă cel mai bine în valoarea deosebită a cărţilor apărute în aceşti ani, o dovadă a valabilităţii conceptelor larg integratoare enunţate şi îmbogăţite teoretic de secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, de-a lungul a peste două decenii de cultură şi literatură română cu adevărat „noi".

De la revendicarea şi recucerirea unei tradiţii proprii, tradusă în valori majore, pornesc toate ideile fundamentale în materie de cultură ale Congresului al IX-lea, moment istoric care poate fi numit „al redescoperirii identităţii noastre". Valorificarea moştenirii literare, întreprinsă în aceşti ani în condiţiuni de program cultural lucid şi cu izbînzi indiscutabile, este, astfel, unul dintre temeiuri. Însă alături de o reciştigare a memoriei cu consecinţe dintre cele mai însemnate în procesul propriu-zis de creaţie contemporană, fundamentale rămîn, de asemenea, operele majore, cele care completează şi confirmă, la temperatura prezentului, puterea de creaţie a unui popor, îmbogăţind un fond principal de valori. Valori care, se cuvine să subliniem, izvorăsc dintr-un spirit popular, care aparţin , aşadar, poporului şi se reîntorc la cercurile cele mai largi ale societăţii noastre, la popor ; o literatură cu un puternic caracter educativ, o creaţie reflexivă şi interogativă, constituindu-se şi ea drept o emblemă pentru o epocă de izbînzi.

Astfel de repere ale creaţiei literare, însemnînd valori, sînt numeroase şi „Luceafărul" a încercat adeseori să recapituleze (şi, prin aceasta, să le ţină treze în conştiinţa culturală) acest tablou bogat şi divers. O astfel de recapitulare se găseşte şi în intervenţiile care urmează, ele însele o etapă dintr-un proces care însoţeşte creaţia prin reflecţia asupra valorilor, punct de sprijin fundamental în realizarea unui proiect lucid şi modern de literatură română.

Geta Mermeze : „Tinereţe"

Culoarea realului

În primele decenii de după război se formează o nouă generaţie de prozatori, a căror evoluţie urmează anume linii de continuitate şi care, maturizîndu-se, vor parveni la înnoiri care îi vor diferenţia pe ei şi climatul intelectual de mai tîrziu. Epoca revendica în primul rînd realismul, un realism de nuanţă precisă, restrictiv şi strict delimitat. Dar literatura română avea vechi tradiţii de literatură realistă, tradiţii ce s-au conservat şi diversificat fără hiatus. Zaharia Stancu îşi schimba chipul de poet cu o nouă prezenţă de prozator. Marin Preda intra în literatură cu **Întîlnirea din pămînturi**, debutau Ion Lăncrănjan şi D.R. Popescu, Titus Popovici, Fănuş Neagu. Lecţia lui Liviu Rebreanu, modelul lui Panait Istrati, exemplul lui Sadoveanu sînt bine cunoscute acestei noi generaţii. Dar realismul scriitorilor tineri va începe să se coloreze diferit, să se nuanţeze şi să se particularizeze, mai întîi prin accente, în volumele de debut, apoi tot mai pregnant.

În linia lui Rebreanu, cu sugestii istratiene debutează în 1959 Fănuş Neagu, în volumul de proze **Ningea în Bărăgan**, carte ce aparţine lumii rurale, atît de frecvent ilustrată în această perioadă. Comportamentul ţărănesc este observat cu acel anti-idilism pe care îl imprimase literatura lui Rebreanu, Pavel Dan şi Panait Istrati. Luciditatea nu exclude atitudinea comprehensivă, dar ascute simţul realului, nu ocoleşte grotescul, dar evită idealizarea. De la început, proza lui Fănuş Neagu are forţă şi personalitate. Scrisul său ilustrează, altfel decît al lui Marin Preda, disoluţia patriarhalităţii rurale, patriarhalitate de altfel tiranică şi represivă, faţă de care familia ţărănească începe să se elibereze **(Olelie)**. Faţă de realismul moştenit de la înaintaşi, Fănuş Neagu aduce un nou element insolit (care se va accentua progresiv, pînă la a invada efectiv stilul scriitorului) element care în acel moment literar putea trece drept suspect şi ca atare neliniştitor. Insolit care se va însinua de altfel, cu alte nuanţe, în scrisul lui D.R. Popescu. Este deja o breşă produsă în mentalitatea ce opera cu un inventar de teme şi procedee dinainte elaborate şi simplificate. Literatura conjuncturală propunea un optimism convenţional, cîteva modele grupate în serii opuse prin sensul pozitiv şi negativ, anume situaţii exemplare. Fănuş Neagu, dimpotrivă, aduce imaginea unei lumi stihiale, bîntuite de viscole şi arşiţe, o lume profund dramatică, zbuciumată, lipsită de echilibru. El are afinităţi pentru elementul picaresc, imposibil de înseriat între modelele oficiale. El nu dă exemple, nu moralizează, nu conchide, nu ilustrează, ci, în tradiţie antebelică, este un creator de situaţii (deseori, situaţii limită) şi un creator de atmosferă. O atmosferă de o poezie stranie, paradoxală, realizată cu mijloace anti-poetice. Scriitor al cîmpiei aride, mai frecvent ostile, sălbatice, Fănuş Neagu nu evită amănuntul respingător. El aduce, în universul rural, imagini violente, coşmareşti, tragice, impregnate însă de un lirism interior, de stare, ceva în acelaşi timp nostalgic şi neînţeles.

Proza se afirmă, într-un moment în care aceasta era de asemenea privită cu neîncredere, excentricitatea ca act poetic şi ca act de libertate individuală, ca manifestare de fantezie şi ca refuz al convenţiilor. Excentricitatea implică ludicul, un alt element de inconformism, a cărui prezenţă va spori substanţial mai tîrziu şi îşi va lua revanşa pînă la exces.

Spiritul fantast, picarescul, excentricitatea, se manifestaseră în literatura interbelică exclusiv în universul citadin, la Mateiu Caragiale, la G.M. Zamfirescu, la M. Blecher, sau mai tîrziu la Ion Vinea. În noul climat literar, din anii postbelici, acestea erau atitudini dacă nu de-a dreptul reprobabile, cel puţin demne a fi ignorate. Dar tînărul Fănuş Neagu vine în literatură cu un duh zănatec, dornic de libertate, fantezist şi proaspăt, spirit care nu se conformează recomandărilor. Este tocmai ceea ce conferă acel farmec aparte scrisului său, acea preţiozitate ciudată, acea calofilie care dă impresia de spontaneitate, acea „naturalete" creată prin artificiu.

Debutul lui Fănuş Neagu conţinea, comprimate, eflorescenţele viitoare ale scrisului său. Multe dintre personajele sale manifestă, chiar în volumul de început, o irepresibilă nesupunere, o nevoie de libertate, o personalitate dezordonată şi mîndră, în pofida naivităţii, în pofida simplităţii lor, în pofida condiţiei lor sociale şi existenţiale.

În acea etapă de tranziţie, de la şcoala clasicilor la emanciparea unei noi generaţii, emancipare nu faţă de clasici, dar faţă de tiparele nou prefabricate pentru ea, s-a prefigurat de fapt fenomenul de după 1960, fenomen posibil graţie acelor pe atunci tineri scriitori, care îşi căutau drumul propriu. Este simptomatic faptul că în 1964 premiul Uniunii Scriitorilor se acorda lui Nichita Stănescu pentru poezie şi lui Fănuş Neagu pentru proză. Ceea ce ei aduceau, aduseseră şi aveau să aducă nou, original şi nesupus convenţiilor, avea să rămînă şi să dureze, avea să-i consacre şi să le dea acea caracteristică proprie fiecăruia, inimitabilă şi definitorie. Şi avea să fertilizeze climatul cultural, atitudinea, gustul şi stilul perioadei imediat următoare.

Sultana Craia

Dincolo de „cotidian"

Autor complex şi multilateral, Eugen Barbu demonstrează în creaţia sa, pe lîngă valoarea certă a operelor publicate, şi variate posibilităţi de exprimare artistică. De bună seamă cel mai important capitol al scrierilor sale, romanul, nu este însă singurul loc în care autorul şi-a demonstrat talentul literar şi capacitatea de a surprinde şi de a crea lumi proprii.

Nuvelele adunate în volumele „Oaie şi ai săi" (1958), „Patru condamnaţi la moarte" (1958), „Prinzul de duminică" (1962), „Martiriul Sfîntului Sebastian" (1969), „Miresele" (1975) dezvăluie un univers unitar de-a lungul întregii proze a lui Eugen Barbu. Primele cărţi cuprind nuvele ce au viziune, stil şi teme omogene, surprinzînd cu precădere fapte ale existenţei cotidiene, evenimente dramatice ale ultimului război mondial ori personaje din mediul citadin sau rural.

În nuvela **Munca de jos** este observat procesul de transformare a unui om — tipograful Antonică — survenit în timp ce acesta îşi repară maşina la care lucrează ; interesantă este aici paralela prin care este descris felul în care, odată cu maşina repusă în funcţiune, personajul îşi înnoieşte şi el concepţiile de viaţă. **Oaie şi ai săi** relatează întîmplările care duc la transformarea morală a acarului Oaie ; om sărac, acesta pierde pe frontul celui de-al doilea război mondial doi dintre băieţii săi şi este ameninţat să-l piardă şi pe cel de-al treilea, pe care autorităţile vremii vor să-l trimită în prima linie datorită convingerilor lui democrate. Evenimentele care se precipită în jurul lui Oaie către sfîrşitul războiului şi ascensiunea proletariatului îl fac pe acesta să înţeleagă că totul se schimbă, că lumea începe o viaţă nouă. **Prinzul de duminică** surprinde în contrast două tipuri umane diferite aflate în situaţii similare ; o călătorie cu trenul prilejuieşte autorului observarea concomitentă a unui grup de ţărani cosaşi care vin de la muncă şi a unor tineri excursionişti de la oraş aflaţi la plimbare. Contrastul între reprezentanţii celor două lumi este evidenţiat prin elemente aparent exterioare, de la liniştea grupului de ţărani şi figurile lor obosite de muncă la gălăgia tinerilor orăşeni veseli şi odihniţi ; ţăranii mănîncă în tăcere mămăligă cu coajă şi zgrunţuri în timp ce tinerii, mereu zgomotoşi, consumă sardele, şuncă de Praga şi coniac franţuzesc. Deşi în linişte şi neparticipînd la evenimentele din jurul lor, în ciuda acaparatoarei exuberanţe a tinerilor excursionişti de oraş, grupul de ţărani domină totuşi atmosfera prin gravitatea şi profunzimea pe care o degajă gesturile şi trăsăturile lor.

Apropiată de psihologic, nuvela **Patru peşti** descrie despărţirea inginerului N. de soţia sa, pe motivul la prima vedere banal al morţii unor peşti exotici uitaţi de către aceasta în acvariul fără apă. Dincolo de evenimentul oarecare se ascunde aici acuzaţia pe care personajul principal o aduce lipsei de sensibilitate şi indiferenţei umane.

De o altă factură sînt ultimele nuvele ale scriitorului, între care la loc de frunte se situează **Miresele,** unde poate fi observată o apropiere de proza fantastică sud-americană. Ilustrat la noi prin M. Eminescu, Gala Galaction, V. Voiculescu, Mircea Eliade şi alţii, fantasticul de acest fel cunoaşte la Eugen Barbu o interpretare proprie datorită modului în care autorul face din naraţiune şi personaj suporturi pentru crearea unei atmosfere specifice, dominate de indeterminare şi arbitrariu.

Universul tematic unitar al nuvelelor se află nu doar în conţinutul acestora, ci şi în expresie şi în maniera artistică. Particular la Eugen Barbu este un deosebit simţ al concretului, al ineditului imediat redat prin amănuntul cel mai semnificativ. Lucrurile sînt apropiate printr-un subtil şi discret mod de sesizare a elementului specific ; fapte sau obiecte aparent banale pot de multe ori să sugereze o atmosferă, o stare de spirit, să caracterizeze un personaj.

Astfel, atmosfera grea, întunecată, care pregăteşte o confesiune importantă, din **Patru peşti**, este redată prin surprinderea unui amănunt exterior, de cadru : „ploua încă mărunt, frunzele mele tot mai şopteau ca femeile în somn, bătu puţin vîntul şi ne scuturâ perdeaua, umplînd camera cu puţină umbră". Caracterizarea ţăranilor din **Prinzul de duminică** este făcută prin intermediul unor observaţii în aparenţă secundare, în spatele cărora se ascunde însă lumea profundă a acestor oameni. Liniştea apăsătoare ce-i însoţeşte pe cosaşi este în măsură să sugereze o anume adîncime, o profunzime a caracterului acestora ; lipsit de superficialitate, sufletul lor trăieşte în adîncuri din care uneori zvîcneşte în lumină arătînd bogăţii nebănuite : „aveau în mîini coasele lor, strînse, cu limbile metalice sticlind în soarele ce intra pe fereastră şi le-au aşezat lîngă ei, cu gesturi cuminţi, cum ai aşeza o fiinţă vie. Erau desculţi, cu picioare negre, mari şi noduroase, cu nişte zdrenţe umezite de sudoare, abia acoperindu-i, abia învăluindu-le piepturile slabe". Ghicim, în cîteva aluzii abia strecurate în text, afectivitatea şi sensibilitatea acestor oameni noduroşi dar cu piepturile slabe, care se poartă cu lucrurile de parcă acestea ar fi nişte fiinţe vii, iar în liniştea lor — o delicateţe sufletească deosebită. Aceleaşi tonalităţi intense apar într-o descriere de natură ce dovedeşte o subtilă întrepătrundere a afectivităţii subiective în cadrul exterior obiectiv : „ploua, se făcuse toamnă şi cîmpiile culese aveau culoarea întunecată a ultimelor zile ale anului şi în copaci nu se mai mişcau frunze şi rămăseseră din ei numai nişte coarde ameţite de vînt, lucioase şi contorsionate".

Deşi apare de multe ori ca povestitor declarat, autorul se retrage întotdeauna la timp din faţa personajelor sale, pe care le lasă să se mişte singure, ceea ce creează o puternică impresie de veridicitate. Pe alocuri, expresia se apropie de stilul direct al reportajului, pe care îl părăseşte totuşi în favoarea recurgerii la tonuri mai puternice, mai vii, uneori chiar agresive, ce conturează oamenii şi întîmplările. Admirabile sînt dialogurile şi în general vorbirea directă a personajelor, autorul dovedind o ştiinţă a folosirii stilului oral care aduce în paginile nuvelelor conversaţia cotidiană, vorbirea firească şi expresivă a omului de pe stradă. Autorul este o prezenţă în permanentă mişcare între planurile narative, fie insinuîndu-se prin expresii cu rol de stimulare a atenţiei cititorului, fie în mod declarat : „într-o dimineaţă de octombrie, cînd pe geam aburul respiraţiei comune aşezase o perdea netransparentă aproape, făcînd din decorul de lîngă drum un haos fără forme precise, am auzit povestirea unui argat".

Personajele nuvelelor, de la tipograful Antonică şi boierul Dobrotă la vagabondul Gică-Hau-hau, domnişoara Aurica sau acarul Oaie, întregesc o galerie de portrete care se adaugă aceleia din romanele scriitorului. Limbajul suculent, dialogurile expresive sînt alte trăsături ale originalităţii creatoare şi artei literare a prozei scurte a lui Eugen Barbu.

Pornind de la cotidian, nuvelele lui Eugen Barbu construiesc un univers propriu în care evenimentul şi întîmplările mărunte capătă semnificaţii simbolice. Deschizător de drumuri în proza postbelică, scriitorul este un anticipator al cărui impuls estetic nu a întîrziat să se manifeste. Proza faptului mărunt capătă prin creaţia lui Eugen Barbu semnificaţii şi valori noi, datorate fără îndoială talentului artistic al autorului şi, totodată, unei forţe de expresie literară originală cu totul surprinzătoare, de felul marilor precursori.

Valentin Uban

Reflecţii şi căutări

După mai bine de zece ani de la apariţia ei, în 1975, „Imposibila întoarcere" rămîne, mai mult chiar decît „Viaţa ca o pradă", cu neputinţă de clasificat : chiar şi geneza ei se arată, la drept vorbind, la fel de tulbure, oricît ar fi „ocazia", ca să zic aşa, de bine cunoscută. Iniţial, „Imposibila întoarcere" a fost o tabletă hebdomadară în „Luceafărul" compusă de prozator la solicitări în aparenţă dintre cele mai diverse şi care ar fi putut să dea o jurnalistică supusă hazardului, un document pur şi simplu în imediat. De altminteri, astfel de intervenţii, unele de tot întîmplătoare, se mai păstrează încă şi azi în paginile unor reviste şi ar trebui, cu necesitate, să fie adunate mai înainte chiar de apariţia „operelor complete" (al căror viitor este, iată, foarte improbabil în ciuda unui anumit fel de cult instituit, fără spirit critic, în jurul acestui autor) în niste „Varia" de unde ar rezulta o imagine foarte instructivă.

Aşadar, „Imposibila întoarcere" se înfăţişa, în formele ei plasmatice, ca un răspuns, distinct prin ton, la o idee gazetărească ingenioasă şi de felul căreia ar trebui să mai avem, periodic, cîte una. A pune pe autor să se destăinuie nu-i, în definitiv, fără interes mai cu seamă atunci cînd conformaţia lui nu este confesivă şi cînd documentele asupra biografiei lipsesc ori sînt puţine ; D. Caracostea s-a încercat, în anii interbelici, să iniţieze un asemenea ciclu de mărturisiri, utile pentru istoria literaturii şi, mai mult decît atîta, pentru o istoriei a mentalităţilor.O astfel de confesiune prelungită putea să fie „Imposibila întoarcere" şi, dacă o examinăm cum se cade, nu este ; ori, mai bine zis, confesivul nu-i aci hotărîtor, precum în „Convorbirile cu Marin Preda" (purtate de Florin Mugur) ori mai cu seamă, în „Viaţa ca o pradă".

În definitiv, „Imposibila întoarcere" se organizează în chip inerent în jurul unor teme obsesive, semn că, oricît ar fi fost „ocazia" de puternică, prozatorul îşi comunica aci investigaţiile lui ; este un mod de a gîndi aparţinînd unui clasicist, exemplificînd acea clasicitate de anonimat adînc aparţinătoare de lumea tărănească. Astfel încît, opera însăşi se desluşeşte mai bine pornind de aci, din straturi sufleteşti adînci şi printr-o meditaţie de amurg, de felul unui bilanţ solitar „la chandelle". Momentul este, pentru Marin Preda, esenţial, el arată, cu probabilitate, o criză interioară nu doar în opţiunile etice ci şi în proiectul estetic ; sîntem într-o clipă ulterioară „Risipitorilor" şi „Intrusului", unde se văd virtualităţi din „Marele singuratic" şi din „Delirul". Prozatorul ar fi voit să se întoarcă în lumea „Moromeţilor" asupra căreia întîrzia în chip obsesiv şi din a cărei utopie veneau periodic semne. Al lui Parizianu (în „Delirul"), Nicolae Moromete (în „Marele singuratic") sînt astfel de specimene ilustrînd o antropologie de-acum stranie, aproape rămasă dintr-o Atlantidă.

Şi totuşi, „Imposibila întoarcere" nu-i o evaluare a rezistenţei unui material uman şi nici un posibil jurnal de creaţie unde să se depună, în straturi întîmplătoare, ipoteze romaneşti, fragmente epice, eboşe. Aceste reflecţii însoţesc opera numai atît cît ea se poate defini mai bine prin intermediul lor, sînt un fel de oglindă tîrzie şi, deopotrivă, extrem de fidelă. Jurnale de creaţie în sens intelectual iar nu biografie sînt, în literatura română de azi, cîteva, „Caietele Princepelui" de Eugen Barbu, făcînd parte dintre acestea şi arătînd, la o altitudine intelectuală foarte înaltă, admirabile probe de laborator; însă „Imposibila întoarcere" nu face parte cu necesitate şi în chip exclusiv dintre ele. S-ar fi putut să fie aceasta o colecţie de eboşe, conţinînd, precum în pictură, desene de amănunt, intuiţii magmatice, nesigure, o posibilă lume aflată încă în stare de nebuloasă. „Scrisorile provinciale" de Ştefan Bănulescu ilustrează această categorie şi nu-i fără temei a vedea acolo fragmente fără dezvoltări sigure ale unor episoade din „Cartea Milionarului".

Însă, la drept vorbind, „Imposibila întoarcere" este şi un astfel de caiet de schiţe, după cum păstrează, dintr-un „jurnal de creaţie", caracteristici care nu-s totuşi definitorii. Aici s-au aşezat nu puţine meditaţii aflate într-un punct mai înalt decît procesul de creaţie literară, cum se zice de obicei, reflecţii care dovedesc o atitudine. Astfel de documente de conştiinţă există azi („Nevoia de adevăr" de Ion Lăncrănjan e între cele mai precizate sub raport moral), aşa încît nu ar fi cu neputinţă a include compoziţiile „Imposibilei întoarceri" între ele. Însă o definiţie nu se poate da prin apel la această categorie şi numai la ea.

Aşadar, „Imposibila întoarcere" ar fi, deopotrivă, un „jurnal de creaţie" şi un document de conştiinţă literară, cu precădere valorificat în aspectul etic şi, nu în ultimul rînd, o ipoteză de creaţie viitoare precum şi un rezumat. E mult, e puţin ? Este tocmai ceea ce ar fi trebuit să fie „Imposibila întoarcere" atunci cînd Marin Preda a întocmit-o ; oglinda unui moment ale operei, unde lipsesc reflecţiile în sfera ideilor generale, programul estetic (foarte pronunţat, dimpotrivă, la alţii, precum în „Arhiva sentimentală" a lui Paul Anghel şi la Ioan Alexandru, în „Iubirea de patrie", I, II).

În definitiv, „Imposibila întoarcere" trebuie socotită, alături de „Viaţa ca o pradă", mai mult decît oglindirea unui ceas de interogaţii ; ele sînt chiar o formă de creaţie şi ipoteza unei formule romaneşti care îl obseda pe Marin Preda şi pe care prozatorul n-a apucat să o definitiveze. Aci s-ar putea detecta o *„schiţă a temei autorului"*, asupra căreia romancierul a revenit în cîteva rînduri şi nu a stăruit, din nefericire, atît cît ar fi fost necesar.

Sîntem, dar, cu „Imposibila întoarcere" la obîrşiile actului de a scrie, acea singurătate solemnă şi definitivă pe care o simt mai cu seamă aceia care, convinşi că vorbesc în numele unei colectivităţi, ştiu că nu au puţinţa de a şovăi.

A. Silvestri

Permanenţa valorilor

Întru sărbătorirea Centenarului naşterii marelui poet al „Psalmilor", la începutul anului 1980 revista „Luceafărul" a avut frumoasa iniţiativă de a deschide o generoasă rubrică şi de a publica, în cadrul ei, intervenţii ale celor care „l-au cunoscut pe Tudor Arghezi". La invitaţia lui Nicolae Dragoş, redactorul-şef de atunci al publicaţiei, ale cărui „patimi după Arghezi" (pentru a parafraza metafora „bacoviană" a unui poet moldovean), nu mai reprezintă, azi, ca şi atunci, un secret, la invitaţia, zic, a lui Nicolae Dragoş, s-au rînduit atunci democratic în paginile „Luceafărului" numeroase mărturii documentare ale unor numeroşi contemporani ai poetului. Ele — fie amplificate (cazul paginilor semnate de Valeriu Anania), fie întregite de alte nume ce nu apăruseră încă în revistă, s-au rînduit, alfabetic, în amplul volum-antologie, editat peste un an : „L-am cunoscut pe Tudor Arghezi". Culegere de evocări alcătuită de Nicolae Dragoş (Editura Eminescu, Bucureşti, 1981, 420 pag.). Sînt prezente aici 50 (da, cincizeci) de semnături dintre cele mai diverse: de la amintirile Mitzurei Arghezi la inefabilele crochiuri ale lui Ion Sofia Manolescu ori Vasile Nicolescu, de la însemnările lui George Macovescu, Al. Balaci sau Ion Bănuţă, la cele ale unor artişti plastici, precum Lucia Dem. Bălăcescu, de la consemnările unor reporteri sau gazetari, Ernest Verzea, Ioan Grigorescu, Andriana Fianu, la cele ale unor feţe bisericeşti ca Gh. Cunescu, de la mărturisirile unor tineri, Ioan Ion Diaconu, Ion Murgeanu, la cele ale unor mari contemporani ai poetului, Al. Philippide, Şerban Cioculescu, de la spovedaniile unor prieteni de suflet (Valeriu Anania), la cele ale unor... foşti vecini de Mărţişor (Olimpiu Dumitrescu,), ş.a. Este imposibil a-i inventaria pe toţi. Căci, de fapt, cine nu l-a cunoscut, în ultimii săi 50 de ani, pe poetul Tudor Arghezi?! Deşi, pornind de la psihologia şi forţa creaţiei lui, te poţi, la fel de bine, întreba : „dar cine poate spune că l-a cunoscut, cu adevărat, pe imprevizibilul şi atît de marele meşter al «cuvintelor potrivite ?»".

Referindu-se la Knut Hamsun, la creaţia lui, de fapt, Mihai Ralea, subtilul critic literar, psiholog, sociolog etc. ce era (el scrisese şi o primă, cum se ştie, cronică despre primul volum arghezian, comparîndu-l pe poet direct cu Eminescu) observa o dată, într-o scrisoare către Ibrăileanu, că despre creatorii pe care îi iubeşti este foarte greu să te pronunţi : „Despre autorii favoriţi n-ar trebui să se scrie niciodată. Ei sînt rude de aproape, cu care trăieşti în casă, care-ţi ştiu şi le ştii slăbiciunile. Expunîndu-i publicului, te faci vinovat de aceeaşi lipsă de delicateţe, ca şi cum ai face o confidenţă de dragoste în public" („Scrisori către Ibrăileanu", II, Ed. Minerva, 1971, p. 225).

O asemenea reticenţă se observă nu numai în însemnările poetului Al. Philippide („Întîlnire cu poezia lui Arghezi"), nu numai în „profilul mitic" al lui Vasile Nicolescu, nu numai, explicit, în amintirile lui George Macovescu, sau Ion Bănuţă, editorul de excepţie, alături de Al. Balaci, al operei poetului, dar chiar, implicit, în atît de frugalele mărturii ale lui Eugen Barbu. Chiar să nu-l fi întîlnit autorul „Groapei" decît de trei ori, şi atunci atît de fugitiv ?? Posibil, dar „patimile după Arghezi", după cuvîntul său balzanic, divulgate de Eugen Barbu de atîtea ori, îi dădeau dreptul autorului „Prinzepelui" la o mai amplă desfăşurare (personal, mărturisesc, mă aşteptam la o fastuoasă „cronică" de epocă. Mai ales că premisele fuseseră deja puse în povestea cu sacii de făină duşi la Mărţişor şi în scurtul dialog de atunci. „Ce scrii ? zicea el, şi mai alungă ciinii aceia (...) — Romane.. — Romane ? se mira el cu glasul acela cuvios de monah (...) — Şi ce fel de romane scrii ? mai întreba el. Şi eu, ca fata mare la măritat : — Romane de dragoste... — Romane de dragoste ?! Ia te uită. Ce spui, domnule !... Şi se întorcea spre mai vîrstnicul nostru prieten care, şi el cu o voce dulce, îl cădelniţa : Ce să spun, maestre ? scriu copiii romane de dragoste... — Mai bine ar face dragoste, decît să scrie, ridea Arghezi, uitîndu-se în jur, să nu-l audă coana Paraschiva (...)". Dar, cine ştie ? poate e o doză de taină între verbele celor doi mari artişti ai cuvîntului, care va fi cunoscută mai tîrziu ?!).

De o mare varietate orchestrală (de la, să zicem, amintirile oltenesti ale lui Nicolae Jianu, la cele şăgalnice, moldovineşti ale lui Ion Sofia Manolescu sau la cele zglobii, devinvolte ale lui Ion Larian Postolache, de la izbucnirile emotive ale lui Ion Bănuţă la cele... polemice ale lui Şerban Cioculescu ori aluzive ale lui Gheorghe Grigurcu, de la stenogramele smerite ale lui Alexandru Brad, la amintirile „belicoase", „contondente" ale lui Ioan Grigorescu ; de la însemnările regizorale ale lui Nicolae Kirilov la... traducerile Fridei Papadache şi, de aici, la povestea cu caprele dăruite lui Valeriu Anania — pentru a mă opri doar la cîteva momente mai anecdotice, mai cu haz), iniţiativa fostului redactor-şef al „Luceafărului" şi antologia poetului Nicolae Dragoş, pornită dintr-un elan sentimental (spiritul gorjean, oltenesc) se justifică prin aportul documentar, muzeistic, şi ia, în absolut, un înalt sens simbolic : o revistă şi o cultură ce se respectă nu-şi pot ignora marile valori ! Născută şi apărută conjunctural, culegerea „L-am cunoscut pe Tudor Arghezi" rămîne un document indispensabil în bibliografia poetului şi se reciteşte, iată, pe nerăsuflate (eu pot depune mărturie în acest sens) după 7—8 ani de la apariţie, după ce febra centenarului a trecut şi apele şi-au revenit în albia lor eternă. Purgătoriul a trecut şi Poetul s-a instalat, definitiv, între platanii de pe Cîmpiile Elizee.

Fănuş Băileşteanu

Continuitate literară

Urmare din pag. 1

de a da verdicte literare, de a cultiva numai pe membrii redacţiei, de a imprima şi impune cu orice preţ nume şi formule a căror singură motivaţie era că aparţin cercului apropiat. Astăzi, după treizeci de ani se poate spune că revista **Luceafărul** şi-a dus pînă la capăt sarcina de a susţine şi a impune pe cei lansaţi atunci, cu atît mai mult cu cît această aşezare de valori s-a făcut în mod polemic. Cursa susţinerii altor generaţii literare paralelă cu cea-laltă, continuă.

Cauza unei noi generaţii literare a fost întotdeauna dublată la revista **Luceafărul** de cauza literaturii române înţeleasă ca lume de valori.

Aici a apărut primul dicţionar de literatură română contemporană, dar au fost revendicaţi şi clasicii trecuţi în fondul pasiv al culturii noastre. De aici din rîndurile celor care făceau **Luceafărul** s-au ales cei care au alcătuit primele monografii Octavain Goga şi Panait Istrati, primele ediţii de restituire ale unor scriitori pînă atunci pur şi simplu îndepărtaţi de literatură. În acelaşi spirit şi mai tîrziu revista **Luceafărul** a militat pentru cauza tuturor marilor valori literare româneşti. O constantă a revistei **Luceafărul** a fost cauza Eminescu. Legată prin numele său de Eminescu revista nu şi-a dezmînţit filiaţia, întreţinînd cultul lucid şi cînd a fost nevoie al poetului şi a poeziei lui, a militantului care a fost şi a gazetăriei sale vaticinare. Nu întîmplător ducerea mai departe a seriei de Opere Eminescu a fost isprava unui om al **Luceafărului,** aşa încît la centenarul morţii lui Eminescu să putem vorbi de o ediţie dusă pînă la capăt. A existat şi o cauză Călinescu la revista **Luceafărul.** Ea este veche, chiar dacă s-a exprimat în formele cele mai polemice în ultimul deceniu, cei de azi de la revistă susţinînd conştient una din mizele implicite ale revistei. Cauza G. Călinescu a izbîndit şi prin devotamentul revistei **Luceafărul** faţă de personalitatea şi opera genialului om de litere care a fost după război G. Călinescu. A existat şi o cauză Arghezi, rezolvată spectaculos. Există o cauză N. Iorga a revistei **Luceafărul,** iniţiativa de a-l arăta pe N. Iorga în adevărata sa ipostază de umanist, eliberîndu-i portretul de toate tuşele false care i s-au adăugat de contemporani neînţelegători sau adversari tenaci. Sînt multe cauze pentru care revista a făcut campanie, dar n-am putea încheia dacă n-am vorbi despre limba română, căreia scriitorii ţiitori de **Luceafărul** i-au închinat cea mai mare strădanie a lor. Un capitol al limbii române literare şi artistice a fost scris de ei.

Istoria **Luceafărului** nu este o idilă. Există o dialectică a vieţii, care impune desfăşurările ei. Toate aceste trăsături, toate aceste cauze, toate scrierile pe care le-a prezidat revista **Luceafărul** — şi nu e lipsit de interes să precizăm că în paginile ei au apărut zeci de cărţi în întregime, devenind evenimente literare — s-au afirmat prin energie creatoare şi prin luptă de idei. Experienţa lungă, solicitantă a revistei **Luceafărul,** gravată adînc în biografia celor care au făcut revista, este şi ea un capitol de istorie literară. Cînd participanţii la viaţa revistei îşi vor scrie memoriile, o parte însemnată a vieţii literare de după război se va lumina pînă la capăt. Timpul a arătat că o revistă este un laborator, sediu de energii şi iniţiative literare cu proiect clar. Iar experienţa a arătat că revista **Luceafărul** este indiscutabil un asemenea laborator.

Satele şi oraşele patriei în faţa viitorului

Un sat cu toate atributele urbanizării : Pecica, judeţul Arad (Fotografie de V. Tanasoff)

Argumentele civilizaţiei

Este cunoscut că urbanitatea unei comunităţi, a unei aşezări un este o rezultantă exclusivă a străzilor şi trotuarelor, a construcţiilor civile şi industriale ; nu este, cu alte cuvinte, o funcţie a formelor, cît o emanaţie mult mai profundă, o substanţă complexă ce însoţeşte şi ilumineazâ comportamentul social, gîndirea şi sentimentele oamenilor.

Urbanitatea a însoţit mereu civilizaţiile ca un corolar şi ca o stare fără de care nu se poate. A gîndi în termeni urbani, a acţiona ca atare — iată, am putea spune, şi specificul general al vieţii româneşti de astăzi, fie că este vorba de ipostazele ei orăşeneşti, fie de cele săteşti. Pentru că şi în centrul satului, acum, izvorăsc idei şi se petrec fapte care poartă pecetea urbanităţii.

O stare de suflet, o stare de conştiinţă — gîndirea urbană promovează în viaţa de fiecare zi o viziune nouă asupra lumii rurale. Ţăranii noştri se apropie de oraş nu atît prin naveta zilnică la uzină, prin locuinţa etajată, prin facilităţile electrocasnice, cît mai cu seamă prin gîndirea lor evoluată, prin sistemul de valori morale ce sintetizează inteligenţa, bunul simţ, creativitatea moştenite din moşi-strămoşi.

Astfel, apropierea satului de oraş, fără a fi privită drept un fenomen mimetic, se produce structural, profund, pentru totdeauna. Practic, nu satul vine la oraş, ci oraşul îşi mută cele mai subtile dintre valori în inima satului.

Primăria comunei prahovene Bucov, de exemplu, s-a văzut confruntată cu migraţia forţei de muncă tinere către întreprinderile Ploieştiului. Fapt larg răspîndit dealtfel în satele noastre. În mod firesc, ca şi în cazul tuturor comunelor mari, s-a decis atragerea tinerilor pe lîngă casele părinteşti. Orientarea către industriile mici şi activitatea de servicii s-a văzut a fi cea mai înţeleaptă cale de urmat. Bucovul şi-a creat, ca urmare, 7 000 locuri de muncă, dintre care 1 000 în agricultură. Cîştigînd pînă la 85 000 lei pe an, legumicultorul bucovean oferă astăzi un exemplu de prosperitate care nu poate fi ignorat. În comportamentul său a intrat disciplina serviciului permanent asemănător cu cel din uzină. În Bucov se îmbuteliază sucuri din fructe, se fabrică tricotaje, se macină grîul, se produc cărămizi refractare pentru cuptoarele din siderurgie, tuburi din ciment pentru irigaţii, prefabricate din beton pentru locuinţe etc. Făcînd aluzie la urbanitatea vieţii rurale din Bucov, mulţi consideră această comună drept un cartier al Ploieştiului.

În satul vrincean Birseşti au ars, dintr-un trăznet, 30 de case. Toate satele vecine au fost părtase la nenorocire. Pe lîngă despăgubirile de la ADAS, sătenii au primit în dar de la megieşi mobilă, haine, lenjerie, cergi, cuverturi. Gestul este numit simplu : într-ajutorare. El reflectă o stare urbană, un comportament de înaltă ţinută morală. Tot în părţile Vrancei, cînd unui gospodar i-a prăpădit ursul şi vaca şi viţelul, cei ce au 7—8 vite vin şi spun : ia, să ai. Şi-i oferă în dar o vacă sau o viţică.

Un vînzător din Nereju se lăuda, pe bună dreptate, că majoritatea cumpărătorilor din magazinul universal sătesc îi solicită mărfuri care pînă mai ieri nu le puteau găsi decît la Focşani : azbociment, şamotă, vase emailate, frigidere, televizoare, acumulatoare, materiale de construcţii.

La căminul cultural din Năruja, din aceeaşi zonă, se desfăşoară programe comparabile cu cele de la casele de cultură ale sindicatelor din capitalele de judeţ. O expunere pe teme medicale ilustrează avantajele acupuncturii ; expoziţia permanentă de carte comemorează împlinirea a 70 de ani de la moartea lui Titu Maiorescu ; seara pentru tineret de joi propune discuţii despre civilizaţia străzii, urmate de un program de discotecă ; o pasionată animatoare culturală iese în întîmpinarea tinerilor cu o expoziţie de port popular vechi (pieptare, cergi, covoare, ii, marame).

Racordate la mişcarea urbană a vieţii, satele oferă un dinamism semnificativ al faptelor cotidiene. Din Năruja, sătenii expediază circa 70 de scrisori, şi 40 de telegrame pe zi în întreaga ţară ; lunar trimit peste 250 de colete şi primesc 300 ; pot folosi telexul poştei, sînt abonaţi la serviciul telefonic etc. De multe ori aceste facilităţi se dovedesc indispensabile, deoarece, satul este inclus în circuitul naţional al exportului de covoare şi obiecte de artizanat. Adevărate şcoli ale lucrului bine făcut, în care fiicele învaţă, de la mame ori de la bunice, arta ţesutului sau a lucrului de mînă, secţiile cooperativei „Aria casnică" din satele de munte creează în comunitatea rurală structuri de muncă şi de viaţă asemănătoare cu cele din mediul muncitoresc.

Exemplele pot, desigur, continua. Felul în care se petrece urbanizarea satelor româneşti este complex şi profund. A fi orăşean sau a fi sătean nu mai înseamnă astăzi a trăi în două lumi diferite. Între ele există un numitor comun, deosebit de relevant, care este civilizaţia socialistă din România. Oraşul este privit din centrul satului fără complexe, cu drepturi egale şi cu mîndrie nedisimulată !

Ion Longin Popescu

Ceea ce se vede trebuie şi înţeles

Dacă oamenii din Nord, de la sate, şi-au construit şi-şi construiesc caselе „ca să ţie" o sută de ani, adunîndu-şi pe lîngă ei şi coconii şi coconii coconilor, la oraşe lucrurile s-au tocmit cu totul şi cu totul altfel. Spaţiul mai îngust şi mai meschin ingustat, ideea unui profit cu mijloace materiale investite cît mai ieftine, lipsa unui stil unitar (căci meşteri — avizaţi sau amatori împinşi de nevoi — tot atîtea stiluri!), materialele de construcţie diferite şi chiar neomogenitatea socială au făcut adesea din aceste aşezări aglomerări fără o idee clară şi chiar fără o personalitate. Strada mare, centrul, strada comercială şi de jur-împrejurul lor cartierele (mărginaşii) încă nefixate dacă sînt sate strămutate sau localităţi cu alt statut. Aşa s-a întîmplat şi cu Satu Mare (care după toponimic ne sugerează că la origini oraşul nu era altceva decît un sat ceva mai mare), dar şi la Baia Mare (numind cele două reşedinţe de judeţ purtătoare, de fapt şi de drept, de fanion pentru ce-a fost şi ce este). La o întîlnire amicală cu un gazetar al zonei, Ioan Maştei, am putut afla foarte multe despre statutul oraşului, despre felul în care arăta el în vremurile de odinioară. Ioan Maştei este sătmărean de origine şi amintirile sale — atît de vii şi de amănuntite — poartă girul unei obiectivităţi de neatacat. În fond, imaginile s-au păstrat atît de bine pentru că ele, într-adevăr, impresionau puternic. La 17 ani, în 1940, Ioan Maştei lăsa plecînd la Braşov, un oraş ce vreme de cîţiva ani avea să vadă şi să suporte multe. La întoarcere, în octombrie 1945, Satu Mare era ca... după război. Semnele se vedeau peste tot (de la absenţa podurilor care să facă legătura între cele două maluri ale Someşului pînă la absenţa becurilor care să aducă o undă firavă de lumină măcar pe străzile principale şi în centrul oraşului) mai ales, în acel cartier mărginaş de pe malul apei unde se înfiinţase, în anii ocupaţiei horthyste, primul ghetou din oraş. Lumea ocolea zona cu o prudenţă de înţeles : cocioabele deversau resturile menajere la rigole, străzile puteau fi numite aşa numai prin bunăvoinţa oamenilor, un iz adesea de nesuportat semnala prezenţa unei aşezări. Peste toate acestea se aşezau, în primăverile bogate în ploi, apele rîului (care mai spălau cîte ceva, dar care lăsau şi urme greu de scos). Pentru cei ce nu au cunoscut oraşul, este aproape incredibil că zona descrisă se întindea exact pe perimetrul unde azi se află unul din cele mai frumoase şi mai impunătoare centre politico-administrative din cîte s-au ridicat în ultima perioadă în reşedinţele de judeţ !

De fapt, construcţia acestui nou centru a fost urmarea schimbărilor produse în întreaga aşezare. S-a pornit de la necesitatea asigurării spaţiilor de locuit (prin „plombarea" în cartierele rămase cu spaţii „albe", prin adăugarea unor prelungiri pe străzi), abia apoi s-a trecut la reconstrucţia unor părţi din oraş. Aşa a apărut cartierul Micro 14, prin 1969, aşa a „venit" un alt cartier — „Carpaţi" — lîngă întreprinderea fanion a Satului Mare, „Unio", şi într-o succesiune rapidă — Solidarităţii, cartierul „14 mai" (cartier ce poartă numele zilei în care apele Someşului au atins cele mai înalte nivele în 1970). Oraşul se schimba la faţă, practic apărea un altul (în aceleaşi coordonate, dar cu cîte lucruri noi !) aşa că se impunea o emblemă, un spaţiu reprezentativ. Hotărîrea de a aşeza centrul cel nou pe spaţiul cel mai amărît cartier a însemnat probabil şi o ultimă ştergere a amintirilor — suficient de triste — din trecut. Un ansamblu arhitectural îndrăznet în concepţia sa şi foarte armonios cu volumele şi spaţiile sale s-a ivit de pe planşeta unui om ce-a lăsat multe lucruri durabile pe unde a trecut : este vorba de arhitectul Nicolae Porumbescu cel ce-a militat încă de la primele construcţii de la Suceava, prin anii '60, pentru un stil urbanistic în care să fie valorificate tradiţiile arhitecturii locale, îmbinînd, aşadar, tradiţia cu elementele specifice de construcţia materialelor secolului XX (sfîrşitului de secol). Ceea ce a rezultat este ceea ce se vede azi la Satu Mare, în acest nou centru politico-administrativ, un fel de oraş al oraşului, cu noul sediu, cu casa de cultură a sindicatelor, cu ansamblu de blocuri şi complexe comerciale, cu o faleză a Someşului devenită bulevard pentru plimbările localnicilor, cu o fîntînă arteziană de toată frumuseţea. Totul lucrat cu multă migală, cu o atenţie deosebită acordată fiecărui amănunt, fapt de înţeles în condiţiile în care timpul nu mai presa asupra utilităţii ci numai şi numai asupra frumuseţii. Pe malul celălalt al Someşului, pe locurile unde se întindeau în vremuri nu foarte depărtate, grădinile de legume, se ridică acum un cartier ce-şi doreşte să sporească prestigiul noului centru (este vorba de cartierul Micro 16), în timp ce intrarea în oraş dinspre aeroport se înnobilează şi ea (semnele şantierului fiind vizibile de la o zi la alta) cu un alt „micro".

Din acea aşezare de cocioabe şi biserici, în picioare mai stau doar amintirile unor bătrîni. Dar ele, aceste amintiri, nu sînt deloc nostalgice. Sînt exacte şi dureroase în concreteţea amănuntelor lor ce exprimă starea de ruină şi mizerie în care se afla oraşul. Nimeni nu regretă — nici nu ar avea cum şi nici nu ar avea de ce — ce-a fost, dar oamenii trebuie să înţeleagă ceea ce se vede. Efortul nu este prea mare şi nu ţine de superioare cunoştinţe ci numai de bunăvoinţă.

Constantin Stan

Caligrafii haţegane

A coborît lumina unei zile din munţi. A prins grai şi s-a pornit să cînte. E senin de pot să aud cum zimbrii bat, în stemele verii, legenda. Cum peste cascade din flori de colţ, caprele negre-şi croiesc arcuri triumfale. Descîntat anotimpul ce ştie treiera în palmele copiilor spicul de grîu. Augustă clipa numită : Clopotiva, Păclişa, Subcetate ; timp care învolbură undele Riului Mare în prisăci.

Tîmplă-n tîmplă cu Retezatul, oraşul îşi încheie, în fiecare dimineaţă, nasturii de rouă, la cămaşa de lucru.

Drumurile Haţegului sînt ca degetele adunate-ntr-o singură palmă. Palma care dirijează carele romane şi adună din creţuri de vreme colbul stîrnit de nenumăratele transhumanţe. Regală în aceste văi e legea gravitaţiei : o gravitaţie concentrică a spaţiilor natale. De aceea cei care se petrec sînt traşi în statui de lut cărora, după obiceiul locului, le cresc la soroc aripi.

Iată de ce în Haţeg, graiul nu-l doar o formă oarecare a comunicării. Între consoane şi vocale stă acel liant care îndulceşte ca o miere gura, cînd le rosteşte.

Bătrînii şi june, sînt şi cîntările în jurul cărora se face bătătură de joc şi trebuie să-ţi aminteşti toţi paşii „Haţeganei", dibuiţi în clasele primare, pentru a putea intra în rotogolul de foc şi noroc care face din trupul femeii şi trupul bărbatului lamura mişcării astrale.

Aici unde oraşul stă ochi în ochi cu muntele, balanţa vieţii de fiece zi e dreaptă.

Dar Haţegul, în lăuntrica-i dimensiune, nu se poate desluşi decît la faţa locului. Chiar dacă străzi îmboldite-n borduri de streaşina caselor seculare, şi-au schimbat după o arhitectonică îndrăzneaţă fizionomia, ele mai păstrează numele iniţiale ca pe nişte sunete de vechi clavecin. Într-un oraş îmbogăţit industrial, dar în care se păstrează, se perpetuează şi se amplifică vetrele de foc-viu ale spiritualităţii creatoare există acea fuziune defel întîmplătoare. Haţegul a fost, este şi va rămîne un oraş-model agro-industrial şi prin semnul de dogoare ce joacă în amiaza de vară deasupra asfaltului, deasupra spicului copt, peste pometurile încoronate cu arome de fruct.

Lecţii de veşnicie : îndeletnicirile străvechi care se învaţă azi în sălile (dotate cu material didactic ultramodern) ale Liceului agro-industrial din localitate. Am cunoscut cîţiva dintre acei adolescenţi minunaţi, prin ideile pe care le-au transpus cu har în poeme dar şi prin gestul cu care ridicau cărămizile în zidul unui viitor aşezămînt de cultură şi mi-am zis : aceasta este gloria unui popor — să ajungă cu rodul gîndurilor care năzuiesc, al mîinilor care trudesc, la înălţimea privirii !

Scriu despre încă o sămînţă a patriei : Haţeg. Literele se îmbulzesc în cuvintele care să spună cum aici, oamenii au acea curăţenie a sufletului care-i face ca atunci cînd se întîlnesc să-şi dea bineţe stringîndu-şi mîinile. Mîinile oraşului, mîini care-şi pun semnătura pe columna generaţiilor. Un obelisc din mîi şi mîi de mîini harnice şi talentate dintre care am să aleg pentru a lumina aceste rînduri pe cele ale unei femei : Rodica Mang, fragilă la prima vedere, dar cîtă putere într-un om care ştie să se împartă egal şi cu folos între atîtea meserii de credinţă : mamă, activist cultural, artist plastic, ghid turistic, pedagog. Alături am călătorit zi de vară pînă-n seară pe drumurile din Ţara Haţegului şi am văzut cum toate acestea sînt podite cu literele alfabetului coborîtor din voievodalele ctitorii ale Limbii Române.

Într-o astfel de lume plină de incandescenţe înnoitoare dar în care, în nopţi de vară, mai poţi asculta cum izvoarele îşi adună în horă de stele apele, oamenii devin poeţi iar poemele lor prind formă de vis şi poartă pecetea anilor de astăzi ai ţării.

Melania Cuc

Sergiu Rugină : „Ţărănci"

alexandru ghitera

Jurămînt

Mă-nchin splendorii tale în ţărînă
Vrăjit de tine pînă la uitare
Şi-s fericit că marea lume n-are
Pămînt şi cer ca Patria-mi Română.

Din zestrea ta de fapte-nălţătoare
M-am tot hrănit din fragedă pruncie
Aflînd, dreptatea, cît de greu se scrie
Şi preţul libertăţii cît te doare.

Priviri haine te-au rivnit prin vreme
Şi lupi turbaţi urlat-au la hotare,
Dar ai găsit în tine-mbărbătare
Şi demnitatea de a nu te teme.

Ai renăscut vibrant din suferinţă
Şi ride-n soare caldul tău obraz,

Cum ai visat de veacuri eşti tu az
Cîntată cu iubire şi credinţă.

Noi comuniştii, fiii tăi de singe,
Jurăm solemn cu mîna pe ţărînă
Că-n veci, de-acum, tu Patrie Română
Doar de bucurie vei mai plînge.

Lui Eminescu

Tu singur eşti o lume
Şi eşti al tuturor,
De-aceea peste veacuri
Rămîi nemuritor.

De cîte ori la versu-ţi
Cu grijă mă opresc,
De-atîtea ori, şi încă,
Tot altul te găsesc.

Şi nu-mi ajunge viaţa
Ce-o am ca să-nţeleg
Aşa cum se cuvine
Poemul tău întreg.

Oricînd îmi este sete
De-adîncuri şi de dor
În marea-mpărăţie
A versului cobor.

Eu intru ca o slugă
Şi ies un împărat
Şoptindu-ţi ţie, Soare,
Fii binecuvîntat !

Gîndul

Doar el cu Timpul se măsoară
Şi-i chiar mai ager, pare-mi-se,
Căci, de aleargă înainte,
La fel de bine ia-aminte
La tot ce-a fost odinioară
Foc de patimi, rug de vise.
Cu el, de veacuri, se ridică
Palate pline de speranţe
Şi tot cu el destramă mituri
Jucîndu-se cu infinituri
Poetul cînd, fără de frică,
Aşează viaţa-n proprii stanţe.

Acestui dar fără aseamăn,
Ce-l simt prin mine viu curgînd,
Aduc prinosul meu de trudă
Ca pîn'la ceruri să se-audă
Că eu, trăind, trăire seamăn
Cît pot croi şi-un singur gînd.

teatru

Strindberg la Nottara

Pe linia nihilismului specific operei lui Strindberg, pe linia analizei psihologice a stărilor sufleteşti extreme, **Dansul morţii** este piesa anihilării cuplului, a măcinării lui pînă la distrugere. Desfăşurîndu-şi existenţa într-o atmosferă de spleen şi iritare, Alice şi Edgar — aflaţi la aniversarea unui sfert de veac de la căsătorie — sînt victimele unui coşmar terorizant al acuzaţiilor reciproce, al contrazicerilor epuizante, în duelul continuu al aşteptărilor la pîndă, al provocărilor.

Un decor clasic, conceput şi realizat cu minuţiozitate (scenograf : Tudor Ghimeş) sugerează, prin folosirea şi îngrămădirea paravanelor sumbre, un spaţiu închis, apăsător, lipsit de perspectiva oricărei deschideri. Încarcerată între ziduri de vinovăţii succesive, **liniştea** acestui cămin este falsă ca însăşi zidirea convenienţelor în care se baricadează un bărbat şi o femeie. Intervenţia celui de-al treilea personaj produce dezlănţuirea furtunilor sufleteşti îndelung mocnite.

O mizanscenă, şi ea clasică, semnată de Nicolae Scarlat, se sprijină pe farmecul personal, pe talentul şi intuiţia a trei buni actori ai scenei româneşti : Margareta Pogonat, Ştefan Sileanu, Ion Dichiseanu.

La început placidă, binevoitoare, de un calm imperturbabil, Alice (Margareta Pogonat) vădeşte, pe parcurs, un cinism tot mai atroce, hrănit de o consecventă dorinţă de răzbunare. Nevoită să renunţe la o carieră de glorie, pentru a rămîne soţia unui mediocru ofiţer de artilerie, Alice se hrăneşte o vreme cu himere, trăind din amintiri, gustînd din beţia succesului, ascultîndu-şi discurile, cîntînd odată cu glasul fascinant odinioară. Întoarcerea realizatului văr rătăcitor (Ion Dichiseanu) o deprimă, apoi o revitalizează, sperînd că mai poate stîrni pasiuni răscolitoare. Instabilă sufleteşte, angelică şi demonică totodată, Alice îşi conduce — prin teroare psihologică — bărbatul spre moarte, încercînd să cîştige, de partea ei, afecţiunea vărului imparţial. Impecabilitatea exterioară a noului venit tulbură apele, atrăgînd-o, răscolindu-i sentimentele de femeie încă frumoasă, revelîndu-i dimensiunile unei existenţe anoste în vecinătatea, tot mai de nesuportat, a unui bărbat ridicol, depăşit, ratat. Margareta Pogonat realizează o Alice cînd răbdătoare, cînd aprigă, înrăită de viaţă, de renunţări. În situaţia de a dărui tandrete, actriţa pare a fi mai puţin maleabilă. Jocul răzbunării e conturat cu mai multă forţă decît jocul afectiunii.

Ştefan Sileanu este soţul posac, ursuz, militarul rigid şi sever, sclav al deprinderilor lui rutiniere. Abandonat de copii, de prieteni, de ordonanţe, Edgar trăieşte drama inadecvării. Prins în jocul periculos al evidenţelor, Ştefan Sileanu alcătuieşte un măscărici al aparenţelor, parînd normalitatea fie prin modul în care se trezeşte din desele lui crize, fie prin felul în care atacă, disperat, Marşul hotentoţilor. El mormăie, se burzuluieşte, se înfoaie de mîndrie, cade sfîrşit şi se reface cu toată forţa indignării, pentru a-şi păcăli rănitul orgoliu cu satisfacţii minore : arborarea triumfală a hainei militare, prin simpla prestanţă a uniformei, devine unicul său colac de salvare. Simţind pericolul prezenţei indispensabile a vărului Kurt, Edgar îl tolerează, la început, cu mult tact, respingîndu-l, apoi, cu brutalitatea unor născociri. Sfîşiat de neputinţe, ros de viermele ratării, Edgar se va stinge în chiar clipa înaintării lui în grad, în uralele de bucurie ale nevestei. Pe cît de tragic, pe atît de comic, personajul lui Sileanu este viu, autentic. Ion Dichiseanu prijeluieşte apariţia bărbatului enigmatic, superior, distant, sigur de el şi de posibilităţile lui materiale, nelăsîndu-se mişcat nici de isteriile verişoarei, nici de crizele soţului. Implicat, pe îndelete, urii lor ucigătoare, Kurt ar vrea să scape din claustrarea casei de nebuni, dar morbul răului îl trage, dominator, înapoi. Recunoscîndu-şi înfrîngerea, slăbiciunea, neputinţa desprinderii, Kurt va rămîne alături de Alice : ruşinea compromisului sufletesc se va concretiza în imaginea mîinii care acoperă privirea lui vinovată. Un joc discret, temperat, ţinuta scenică, o precizie a nuanţelor în gestică şi în voce, reîmpun atenţiei publicului pe actorul Ion Dichiseanu, în plină formă (între limitele unui text ingrat şi ale unui erou, unilateral faţă de posibilităţile extinse ale maturităţii sale artistice).

Nicoleta Gherghel

plastică

Arta sticlei

Timpul care a trecut de la închiderea acelui insolit „Salon al sticlarilor" ne oferă şansa de a evalua mai obiectiv orientările stilistice, consistenţa viziunilor artistice (în versiuni comparate !), verva inventivă a creatorilor dintr-o generaţie sau alta, dintr-o şcoală sau alta, evoluţia însăşi a sintaxei compoziţionale, într-un domeniu atît de spectaculos şi, aparent, restrictiv, datorită calităţilor intrinseci ale materialului şi ale tehnicilor de lucru. Şansa prezenţei simultane într-un acelaşi cadru de expunere a mai multor „voci" supuse în mod egal aceloraşi rigori tehnice şi aceluiaşi instrumentar, ne dezvăluie cu pregnanţă sensul valorii autentice, strădania articulării unui limbaj propriu, ba chiar şi a unei viziuni plastice insolite, nu numai ca ilustrare a orgoliului unicităţii, a „ieşirii din contingent", ci tocmai ca argument al puterii de a învinge o limită a posibilului.

Pot fi distinse, în acest plan, cîteva tendinţe, interesante unele, prin însăşi opţiunea estetică a creatorului, altele, prin acurateţea tehnică, ori virtuozitatea modelajului. Regăsim, în cele mai multe dintre cazuri, exersarea, în compoziţii plastice corect elaborate, a lecţiei clasice, în care regula primordială este respectarea însuşirilor materialului. O plasticitate ce emană din ea însăşi, sticla, cristalul de siliciu, nisipul cuarţos fiind, în imperiul focului, materiale înzestrate cu atribute fizico-chimice excepţionale, pretabile unor varii şi subtile prelucrări, în care transparenţa, difuzia şi refracţia luminii devin elemente plastice precumpănitoare. Aşadar, obiectul, forma de sticlă, se defineşte prin conjugarea în structura, în geometriile savant construite ale materiei supusă canonului plastic, a unor factori fizici adiacenţi ce-i conferă sensibilitate.

Aşa se cuvin desluşite inspiratele, chiar elegantele forme polifaţetate, prismele combinate (unele eclerate interior) şi „accidentate" cu intarsii şi accesorii metalice, de lemn ori hîrtie, ori cu goluri şi glazuri fine, create de Carmen Andronache, Dan Băncilă, Mihai Topescu, Cătălin Hrimiuc, Cristina Iliescu, Vlad Cloroiu, Florian Dumitriu (în corpurile sale de iluminat) şi alţii. Acelaşi demers estetic pare să-i fi animat şi pe specialiştii în panouri vitrate — Monica Hermeneanu, Gh. Maftei, Radu Popovici — care, derobaţi de poncifele tradiţionale sau, în orice caz, consacrate ale genului, intră în aventura formei, inventează reliefuri şi mozaicuri cromatice, în care funcţia luminii, filtrată prin prisme transparente sau întinse suprafeţe matisate, este superior tălmăcită. O altă categorie de creatori modelează sticla în obiect, funcţional sau nu, dar cu un decorativism pronunţat. Aceasta ar fi a doua lecţie clasică a artei sticlăriei : valoarea de obiect frumos şi util, în acelaşi timp, a produsului artistic. Motivele figurative provin din universul botanic, zoomorf, mineralogic imediat, aşa cum ne certifică lucrările lui Ov. Bubă, D. Băncilă (suita lui de „gasteropode" într-o expresivă dinamică, Ioan Cadar, Lucian Butucariu, Ioan Popescu, I. Anghelache. Dionisie Popa (halucinanta lui serie de „flori de vînt", un joc al nostalgiilor adolescentine transpus în sticlă glazurată) şi alţii. Dincolo de aceste prelucrări ortodoxe, de buni meşteşugari, stăruie însă tentativele, atîtea cîte sînt, ale celor care, prin pătrunzătoarea viziune plastică ambiţionează să atingă hotarele **sculpturii în sticlă**. Ceea ce încearcă, reuşind adesea convingător şi cu strălucitoare vervă stilistică, prin lucrările lor Ioan Tămăian (remarcat şi într-o recentă personală), Elena Graure (o densă şi frumos voalată în fine glazuri matisate galerie de „Cavaleri"), Valer Semenescu (cu o compoziţie bine individualizată), Valer Neag („Strana" lui de o suavă distincţie formală), Adriana Popescu (cu o omogenă, ca viziune plastică, serie de „vestigii" cărturăreşti), Silviu Dancea şi, mai cu seamă, experimentul Izei Uncov Dancea, prezenţa poate cea mai cutezătoare din expoziţie. Ceea ce a realizat se află dincolo de ceea ce ne-am fi putut închipui că s-ar putea modela (sau trage) din fibra sau cristalul de sticlă. Veridicitatea invenţiei formale, originalitatea viziunii plastice, iscusinţa tehnică şi supleţea interpretării libere a particularităţilor fizice, naturale, ale materiei, sînt datele care au condus-o pe artistă la o revelantă suită de forme, la sensibila lor plasticitate.

Corneliu Antim

Cenaclul «Luceafărul»

ARGUMENT

Iată că după o perioadă de „reflux" energetic (și de proliferare a manierismului obosit) poezia tinerilor izbucnește sau, cel puțin, are intenția să izbucnească printr-un nou elan vitalist, printr-o atitudine afirmativă față de real aducînd în prim plan mitologia luminii, patosul incandescent al trăirii autentice. Tinerii poeți care, acum, în pragul mileniului trei, își fac apariția în cîmpul literaturii noastre, aduc un suflu proaspăt de lirism, ei aderă, în mod programatic (vezi articolele lor explicative) la un model labișian preluînd din mers ștafeta „luptei cu inerția". De data asta e vorba de inerția formalismului steril în care se complace o parte a liricii tinere (post) moderniste. Nedorind să se cantoneze (precum colegii lor „puțin mai mari") în practici experimentale, tinerii de față ne vorbesc cu sinceritatea vîrstei lor despre „miezul fierbinte al rosturilor universului". Există un resort polemic în această nouă tendință a liricii tinere, o reacție la fenomenul dezagregării poetice prin sufocarea „metodică" a sentimentelor și trăirilor firești în favoarea unui experimentalism gratuit. Chiar dacă mulți dintre tinerii de față n-au atins acele performanțe artistice excepționale care să-i individualizeze pregnant, ei aduc în schimb, prin gîndurile și metaforele lor generoase, dovezile unei improspătări a teritoriului liric, și prezența benefică a unui criteriu moral de evoluție.

Acest început de drum al „săgetătorilor" coincide fericit cu sărbătorirea revistei „Luceafărul", revistă care, acum treizeci de ani, a deschis noi orizonturi literaturii noastre, favorizînd dezvoltarea unei generații de aur a poeziei românești. Publicăm în pagina de față, alături de selecții din versurile citite în cenaclu, și un grupaj de „credo"-uri, semnificative prin sinceritatea și patima lor adolescentină.

Alexandru Horia

Autoportret

e greu să dai o definiție tinereții, atît timp cît ești înăuntrul ei. Apoi, pare a deveni imposibil. E greu să-i dai un sens — el există, marcat prin cele cinci valori ale sale, valori atribuite de Constantin Noica tinereții goetheene, tinereții firii : bucuria (starea de logodnă cu firea) sănătate (fuga de maladiv sufletesc) înțelepciune, productivitate (deci devenire) și nemurirea, decurgînd firesc din cele patru valori anterioare.

Există o unică realitate a sincerității, care răzbate mereu dincolo de zidul culturii de circumstanță, al experimentului sau al inerției, e acea veșnică „luptă cu inerția" pentru recuperarea purității sufletești. E nevoie de multă sinceritate cu tine și cu ceilalți, de vitalitate, de subiectivitate ca unică șansă de transcendere a posibilului și mai e încă nevoie de ceva „altceva, cu mult mai înalt, care poartă numele primăverii". De abia pornind de la aceste premise poate că s-ar putea pune problema unui fel de asalt, unui fel de luptă intru desăvîrșire. Este vorba, în cazul poeziei, de trecerea peste prefixele consacrate, peste **neo-**, peste **post-**, încercarea de regăsire a ideii dincolo de acestea, cu varianta dincoace de acestea.

De ce moda ascunderii sufletului în spatele unui real cu ostentație sordid, în spatele obiectelor arbitrare, goale de semnificație, de sens, ascunderea de însuși înțelesul adînc al poeziei ? Prin asta se pierde acel ritm interior, acea subtilă corespondență între elementele universului poetic, se pierde chiar valoarea de miracol a lucrurilor lumii. Textul pentru text e un fel de expresie a neputinței de a transmite ceva, ascunsul după degetele fine ale experimentului, refugierea în maliția spleenului, toate acestea aparțin mult prea puțin tinereții, și cu atît mai puțin poeziei, care reprezintă o stare a ei. Ei îi aparțin sinceritatea și o anume bucurie a lucrurilor din jur, a propriei stări, exprimarea generoasă a trăirilor, a ideii. Sensul trebuie să fie dat de retragerea în sentiment nu de fuga isterizată de el. Revenirea la o astfel de deschidere spirituală ar însemna șansa unei generații — o generație a poeziei, exprimînd prin forță și vitalitate ritmul vîrstei românești. Despre această vîrstă ar fi frumos să se poată vorbi ca despre un nou miracol al liricii noastre.

Mona Nicoară

Cuvinte scrise cu „colțul inimii"

Simțim tot mai mult nevoia unui suflu proaspăt în poezia actuală a tinerilor, un suflu al energiei și vitalității, care să readucă sentimentul liric în albia sa firească : **drumul către sufletul cititorului.** Poezia scrisă „cu colțul inimii", iată ce ne trebuie, și asta fiindcă poezia (și arta în general) nu este scop în sine, ea se adresează unui public real nu unei categorii specializate de cititori și atîta timp cît nu contribuie într-un fel sau altul la înfrumusețarea spiritului și a vieții își pierde însuși sensul de existență. Ceea ce spun nu este nou, s-a scris mult pe această temă. Este o urgență însă ca ea să fie mereu reactualizată. Că zodia „textualistă" e la asfințit este un lucru aproape cert și totodată firesc. S-a demonstrat un lucru simptomatic și anume că poezia ce nu crește din seva tradițiilor noastre (și cînd spun tradiție mă refer la folclor și la marea poezie premergătoare) ci în revistele de aiurea este ca o plantă tropicală — să zicem — implantată forțat în solul culturii noastre, chiar dacă se va prinde totuși ea nu este nici pe departe specifică nouă, rămîne o tentativă de adaptare artificială, rămîne, cu alte cuvinte, un caz periferic. Totuși poezia aceasta există și nu putem s-o negăm. Nici nu trebuie s-o negăm cu desăvîrșire, ci s-o depășim. Vertical. Să rupem crusta aceasta de formalism sofisticat ce ne împiedică să vedem lumina. Avem de partea noastră elanul adolescenței. Să ne amintim mereu că sîntem vii, frumoși și tineri, mereu tineri „frumoși-adolescenți" cum spune poetul. Să ne amintim că acum treizeci de ani, în paginile revistei „Luceafărul" izvorul poeziei române a reținșnit prin generația formidabilă a unor tineri entuziaști și plini de har ducînd mai departe flacăra versului labișian : Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Marin Sorescu ș.a. Atîta prospețime și firesc în demersul lor artistic, atîta organicitate încît părea că nimic nu s-a schimbat de la începutul lumii și că lirismul e un perpetuu spațiu auroral. O poezie a respirărilor ample, o poezie solară, o poezie generoasă — iată ce avem nevoie și acum. Poate niciodată nu a fost un moment mai fast de regăsire, îmbrățișînd peste vreme generația '60, ridicăm ochii către steaua Eminescu și pare că întreaga poezie română exclamă — precum poetul în superba odă — către toți artiștii cuvîntului liric „Pe mine mie redă-mă". Stă în puterea noastră, a tuturor, să redăm poeziei poezia.

Marius Stoian

Poezia luminii

Poezia, ca factură, ca modalitate a timpului, e avidă de lumină. Lumina crestează lucrurile, pînă la os, dă dimensiune adîncimii. Și iată că mă aflu printre noii copii ai literaturii care au lumină în vene, care scriu despre lumină, care își adapă ochii sensibilității cu lumină. Poezia se vrea înapoi, după o mitizare și demitizare își cere o remitizare. Se dorește purtată de lumină înapoi la vechii greci, la elementele primordiale, la aer, la apă, la singe, și tot de lumină purtată înainte spre o nouă estetică, spre o nouă empatie.

Realul — ca suport al poeziei — se întinde vertical, împărțindu-se în mai multe straturi. Realul poate fi găsit cu aceeași autenticitate și în amănuntul străzii, dar și acolo sus, și mai ales, în cer, în soare, în originile luminii, în geneza ei.

A scrie despre lumină înseamnă a vibra tot timpul, a avea conștiința unei stări anumite a lucrurilor, a te ridica în picioare.

O problemă de prim ordin este reprezentată de sursele poeticului ; acestea se despart în sute de fire în cazul unei scrieri despre detaliul orașului, al vieții banale, zilnice, al spectacolului revuistic. Dacă însă se produce o întoarcere la mituri, temele, simbolurile, drumurile se împuținează, se suprapun, și totodată capătă adîncime, claritate, forță. Apare o convergență a razelor, apare o nouă stare care freamătă vie.

Nu e vorba de o repetiție a unei etape arse în istoria literaturii, ci revenirea de-a lungul unei spirale, într-o anumită verticală, origine a direcțiilor.

Această viziune despre „poesis" este naturală, spontană în momentul actual, și uneltele așteaptă, noi, de-abia făcute de lume, așteaptă într-un loc neluminat încă și nevăzut dintr-o inerție a privirilor.

„Luceafărul", după ce a dezmorțit literatura de acum treizeci de ani, de ce n-ar purta și azi aceste raze ale poeziei luminii, sărbătorești, făcîndu-i propria celebrare.

Cu respect pentru toată literatura română, noi, cei cu lumina în palme, îndrăznim să ridicăm două degete și să cerem profesorilor să ne asculte. Să ne asculte măcar din dragoste pentru lumină, pe care știm că o au cu toții în suflet, care-i încălzește permanent. Avem ceva de spus. N-am învățat lecția pe dinafară.

Există citeva nume — debutate abia — și datorită inerției debuturilor, niciunul dîndu-și definiția. Acestea sînt : Marius Stoian, Cristian Crisbășan, Brîndușa-Casandra Mircea, Mona Nicoară, la care îndrăznesc să adaug și numele meu. Nu cerem o trecere cu vederea, ci tocmai o trecere în vedere, a luminii. Sperăm ca această poezie a luminii să-și găsească, foarte curînd, poeții. Dacă reușim să ne zidim noi în templul poeziei, rămîne de văzut.

Bogdan Ovidiu Popescu

Vîrsta lirismului

Poezia a cunoscut în deceniul șase prin momentul Labiș o explozie, o revitalizare, a apărut o nouă poezie crescută din nevoia de lumină. Elanul adolescent al său își găsea noi modalități de întrupare într-o poezie clară, luminoasă, tonică și optimistă, nu din considerente programatice, ci din nevoia firească de a retransforma poezia într-un peisaj liric acut, reducînd conștientizarea și intelectualizarea excesivă a acesteia. Poezia tinerilor din deceniile următoare a abandonat uneori calea pe care acesta o sculptase cu un fir de lumină. Căutări, încercări, mode, curente, orientări, zeci și zeci au străbătut poezia noastră. S-au încercat toate filoanele literare, poezia s-a coborît în stradă, s-a urcat în tramvai, s-a demonstrat, și asta e bine și chiar necesar, că poezie se poate scrie despre orice și oricum (fără a avea pretenția ca aceasta să fie adevărată poezie), însă în mod inexplicabil nu s-a încercat să se coboare prin poezie în adîncul sufletului, să se îmblînzească lumina, o lumină clară și vie, nu s-a încercat o întoarcere spre starea de eu a sufletului, dezbrăcat de civilizație și presiuni exterioare.

Cred că poezia trebuie să fie plină de forță, de dorința de a trăi luminînd, de uimire în fața materiei vii și calde, de plenitudinea de a simți clipa scurgîndu-se prin corp. Poezia trebuie să fie (și este) un tărîm liric, al coborîrii în tine însuți, în ceea ce are etern și viabil omul. N-aș vrea să fiu înțeles greșit. Poezia nu este un loc în care să te ascunzi de supercivilizație, de supertehnică arzindu-ți în poezie suma de sentimente și neliniști adunate în viața de zi cu zi. Nu, poezia trebuie să fie un sprijin al omului în zbaterile sale zilnice, trebuie să-l convingă de faptul că viața este frumoasă, plină, mustește de seva faptelor de mîine. Poezia trebuie să fie tărîmul în care toți să-și regăsească ce au mai bun și mai frumos în ei, să știe că aceste sentimente sînt nemuritoare și să le perpetueze în viața de zi cu zi. Măștile date jos, lepădate convenționalismele, fiecare trebuie să aibă curajul să fie el însuși.

După multiple căutări, iată se află acum o vîrstă nouă, tînără, plină de viață, plină de elan și entuziasm, o vîrstă ce simte nevoia acută de a cobori în adîncul lirismului, de a reînvia în poezie eternele adevăruri ale acesteia ce se află, inexplicabil, în stare latentă. Această vîrstă, plină de optimism, speră în sprijinul revistei „Luceafărul" mereu entuziastă și receptivă la nou și valoros.

Dan Pleșa

Metafora lumii de mîine

Asustrage de sub semnele timpului semnul înalt al bucuriei, a ridica în lumină acest rod sublim — iată tinerețea ca mod universal de a ființa.

„Totul e simplu, atît de simplu, încît devine de neînțeles", căci ajungînd la granița semnificantului, dinlăuntru se inclină dinaintea semnificatului și rămîne așa întors sieși pînă la ardere. Astfel, sfîșierea sinelui într-u cunoaștere și regăsire se împlinește sub semnul creației, adunînd cu gest rotund toată vitalitatea tinereții într-un perpetuu cîntec-descîntec al dragostei și al luptei, al libertății și al înălțării. Cu verbul lunecînd dinspre șoaptă către strigăt, pentru a revigora și pentru a reautenticiza valori recunoscute și (dar) uitate în galeria marilor valori umane.

Să ne aplecăm deci, amintindu-ne fascinația adevărului, către tinerețe, ca mod universal de a ființa și mai ales ca timp viitor de a ființa. Singurul timp în care poți fi cu adevărat albastru, avînd fluiditatea și verticalitatea luminii.

Cînd stringi în pumni miezul fierbinte al rosturilor universului și aduni pe file metafora lumii de mîine.

Brîndușa-Casandra Mircea

Dilema criticii

Încă dintru bun început se cuvin puse la punct anumite cuvinte, cu toată semnificația lor, cu atît mai mult cu cît aceste cuvinte nu sînt decît niște etichete lingvistice.

Prin urmare, vom numi poezie orice scriere pe care autorul dorește să o numească astfel. Vom admite cuvinte ca „bun, rău, adevărat, neadevărat sau chiar fals". Vom căuta, cu toate acestea, să folosim zisele cuvinte cît mai puțin, atîta vreme cît ele nu pot servi nicicum unei analize sobre a fenomenului poetic a cărui amplificare peste măsură a făcut pe foarte mulți să se gîndească la o inflație, și pe bună dreptate, căci au dispărut odată cu pomenita creștere, orice garanții ale valorii.

Fenomenul poetic, așa cum apare el astăzi, este nespus de derutant, desi, la prima vedere, există oameni dispuși să încheie această problemă în puține cuvinte, spunînd despre el că este de neabordat. De neabordat, fie din pricina valorii scăzute a poeziilor în discuție, fie din pricina valorii scăzute a criticilor. Cale de mijloc, din nenorocire, nu există. Într-un fel sau altul, însă, problema inflației rămîne valabilă și se arată gravă.

Un alt „păcat de moarte" al poeziei actuale, și de această dată, prin actual se înțelege fenomenul poetic de citeva generații încoace, se arată a fi abordarea poeziilor apărute. Nu numai că acele persoane, numite evaziv și pe nedrept critici literari, nu mai fac față atîtor creații ce vor cu încăpățînare să le umple timpul, dar pe deasupra, analize stricte, fie ele și didactice, pe text, nu se mai fac. Apar recenzii critice asupra volumelor conținînd poezii multe la număr și se spune despre toate că sînt bune sau rele, mai mult bune decît rele, că suferă de lipsă de unitate într-un loc sau într-altul, în sfîrșit, se vorbește în numele unei unități în planul ideilor care, de cele mai multe ori, lipsește volumului în cauză. Alteori, se iau versuri din poezii ale volumului și se comentează ca și cum ideea poeziei, sau măcar arhitectura, dacă ar avea vreuna, n-ar fi de prea mare importanță. Trebuie însă spus că nimeni nu poartă vina acestui păcat al poeziei moderne. Este un fel de a fi al ei, acela de a îndemna pe cei ce o analizează la generalități, însă odată sfera maximelor generalități depășită, se încide, sau nu mai are nimic de arătat. Aici se ascunde problema cea mai mare, problema goliciunii care poate să-și pună masca incifrării și să o facă atît de bine, încît discriminarea să nu mai fie cu putință.

Critica literară are, sau cel puțin așa se spune, o sumedenie de metode noi cu care să discearnă între valoare și non-valoare. Ar fi curat filistinism să nu dăm crezare acestui fapt, și totuși, astăzi, în fața fenomenului poetic, critica literară rămîne, mare nenorocire pentru cei care au adunat atîtea ustensile, mai mult ca oricînd, o problemă de gust.

Răzvan Rădulescu

Cum vorbim?

Sentimentul modern a găsit în generația labișiană acel sprijin solid de care o literatură are nevoie pentru a se putea exprima. Condiția de permanentă implicare, vitalizare și reorganizare a **tuturor sensurilor lirice** a însemnat pentru Labiș și în general pentru poeții acestei generații un obiectiv care cerea mai întîi limbă, cerea mai întîi cuvinte și idei. În acea epocă de adînci prefaceri, literatura noastră fusese în mod radical inovită.

Astfel și numai astfel s-a putut ajunge la o lirică a sevelor adînci și primordiale, la un poem al omului comun și la o profundă înțelegere a inerției și efectelor inerțiale.

Ne-am obișnuit astăzi ca tot ceea ce este nou în literatură să reprezinte un progres din cel puțin un punct de vedere. De aici, perceptibilul fenomen „de risipire stilistică" în general, adică o căutare disperată uneori a noului nu ca valoare, ci ca nou în sine. Dar oare, nu tocmai aceasta este o inerție ?

Am încercat a face un tablou literar așa cum îl vedem **noi.**

Care „noi" ? Cine sîntem ? Ce avem de spus ? (Voi ce vreți să spunem ?... !) Ce-i de făcut ? Cum vorbim ?

Noi nu sîntem nici idei, nici cuvinte ; sîntem niște sensuri ale unei vîrste. Și poate că de aici...

Alexander Baumgarten

mona nicoară

Cîntec de mama mea

mamă
dulce-verde-amară
trupului meu albă vioară
mamă
cu mîini calde de țară
mamă
dulce-verde- amară

pîntece de deal sau groapă de lumină
se adapă la singele tău
ca un riu
ca un hău

mamă
blîndă apa mea
te voi zice
te voi bea

Cîntec de iarnă

„Tu însă fă-ți corabie
de lemn de salcîm"

ne-a nins peste genunchi, peste ochi
peste umerii noduroși dulce ne-a nins
ne-a nins peste degetele oarbe
cu scîncet în noi ninsoarea a-nvins
să ne uităm, să ne-ngropăm
într-un copil înfrigurat cu mîinile fierbinți
să-l facem să joace, să-l facem să cînte
ars de ninsorile reci și flăminde
să chiuie bolnav în iarna cuminte
să-njunghie-n noi zăpezile grele
cu degete moi și încinse

bogdan o. popescu

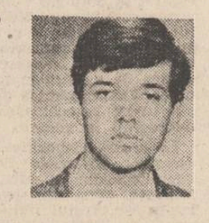

Primul pas în zăpadă

să cadă, din nalte zboruri să cadă
primul pas în zăpadă,
închina-ne-vom, cu jind, depărtărilor,
voluptății chemărilor,

de-am avea încă-un ochi, să ne vadă
primul pas în zăpadă,
ne-am arde-ntr-un fulg,
ne-am face amurg.

lasă geana să cadă, lasă clipa să creadă
primul pas în zăpadă
poate umbra il face, ori trupul miop,
poate il face ciinele șchiop,

tu ești o plămadă de fulgi în paradă,
primul pas în zăpadă
il face privirea ori gîndu-nainte,
ori gestul tău, fetiță cuminte,
ori niște cuvinte...

atît de subțire, atît de plăpînd din toate să cadă

primul pas în zăpadă,
primul pas în zăpadă...

Dor

dup-atîta dor de tine,
numai ceru-mi face bine,
numai iarna mă mai ține
drept, speriat, cu frica-n mine.

dup-atîta veac de tine
și-altul, care nu mai vine,
poate unde știe cine
despre tine, despre mine.

dup-atîta gol de tine,
iarba tace de rușine,
cerul trece peste sine,
lumea fuge și revine.

doar zăpezi imi curg prin vine,
numai iarna mă mai ține,
numai ceru-mi face bine,
dup-atîta dor de tine.

marius stoian

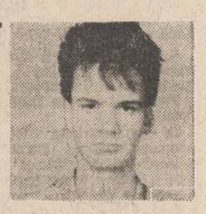

Spărgînd în dinți sîmburele luminii

Spărgînd în dinți sîmburele luminii
– vasul în care aduni
frăgezimea –
Simțind de-a curmezișul, un vis
ce dislocă sensul împărțit de așteptare
ochii noștri
ca țepii cactușilor...
în seara aceasta roșie
izbucnită de sub pleoape
și jocul răscolitor al ierburilor
izbucnit ca sub mine de înger
și aerul ca o magmă...
încremeniți să fim
și unul singur
spărgînd în dinți
simburele luminii..

Despre un gînd

Descult să treci
prin apa riului – lumina fluidă s-o simți
să simți pietrele topindu-se în carnea ta
intrîndu-ți în singe,
ca leacuri divine,
sentimente ale pămîntului – pietrele
și ecouri ale cuvîntului
să treci printr-un riu lipit
de boturi de cai adăpîndu-se
simțindu-te că luneci înlăuntrul tău
ca un izvor întorcîndu-se-n sine
ca un izvor curgînd înlăuntru.

alexander baumgarten

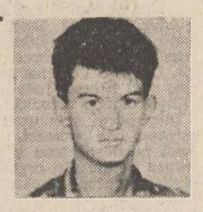

Iepurii nopții

Ascultă cum iepurii nopții
Prin varza umflată pe lunci
Își poartă la luna holbată
Urechile lor tot mai lungi.

Privește, e varza umflată,
Pe cer desenat stă un rac ;
Ce mult au crescut de-astă-seară
Lăstarii de iarbă din lac !

O frunză uriașă și moale
Ne poartă teribil de sus
Ridichile roșii se umflă
Mustind vegetalul supus.

Tot lemnul din garduri pămîntul
Încet l-a-nghițit mestecînd,
Aleargă toți iepurii nopții
Și rod orice frunză pe rînd.

E luna aproape de mine
O-mping către stepe și puste,
Pe linia marginii lumii
Aleargă uriașe lăcuste.

Ascultă cum lumea în mijloc
Începe în verde să arză
Ascultă cum iepurii nopții
Rod frunze umflate de varză.

Femeia cu fluturi

În timp ce tu treci printr-o daltă
Suavă mai poți să te scuturi
De-această splendoare înaltă
În iureș albastru de fluturi.

Atîta de crudă ești prinsă
De roiul sălbatic de stele
Că buza se lasă cuprinsă
Cu doruri cumplite și grele.

În tine dorința de daltă
Încearcă din umeri să țipe,
Stau fluturi pe coapsa înaltă
Și dau a chemare-n aripe ;

Ei pleoapa ți-o lasă-n suspine,
Cu tremur de fluturi măiaștri,
Sădind cînd e vremea în tine
Femeia cu fluturi albaștri.

CRONICĂ

● *Marți, 5 iulie 1988. Muzeul Literaturii Române, tărîm răcoros vibrînd la marginea canicului. Un val de uniforme în culoarea cernelei trece pragul căldurii de afară, înaintează compact și se așterne în primele rînduri pipăind cu ochi fraged și respirație tînără masa prezidiului — apoi se retrage ca într-un reflux strategic și se răspîndește mai ales pe lîngă pereții căptușiți cu mătăsuri nisipoase ai Rotondei. Este un grup de simpatizanți ai revistei* Luceafărul, *elevi de liceu care „scriu cu colțul inimii" și vor „să preia ștafeta generației Labiș". Prin „autoselecție", sînt lăsate în față patru „cataarge" care reprezintă întreaga „flotilă".*

Nicolae Dan Fruntelată *conduce această ședință dînd cale liberă celor patru debutanți în Cenaclul revistei* Luceafărul, *nu înainte însă de a-l ruga pe* Alexandru Horia *să ne spună cum i-a întîlnit, cum a ajuns să-i cunoască și cum s-a hotărît să-i propună atenției revistei și Cenaclului ei.*

Bogdan O. Popescu, Mona Nicoară, Marius Stoian *și* Alexander Baumgarten - *aceștia reprezintă grupul care stă „la pîndă" în sală, citesc, în continuare, din poeziile lor. Discuțiile care urmează subliniază atît legăturile cît și diferențele dintre cei patru tineri poeți. Vorbitorii sînt aproape unanimi în a recunoaște în acest gest al revistei* Luceafărul *și o aducere aminte de tinerețile ei. „Este o sărbătoare pentru revista* Luceafărul. *Atît poezia cînd și chipurile acestor tineri au un glas de duminică, îmi stîrnesc nostalgii de acum 20 și mai bine de ani "* (Ion Iuga) ; *„Ne aflăm într-un an jubiliar pentru revista noastră și e bine să ne aducem aminte că în programul ei stă și dezideratul de a avea cît mai mulți colaboratori, de a încuraja tinerele condeie"* (Pan Izverna).

Despre poezia lui Bogdan O. Popescu *vorbește mai întîi* Ion Iuga *remarcîndu-i seriozitatea dar și spiritul ușor mimetic, și aspectul de text impecabil structurat, ca pentru un bun cîntec de muzică ușoară. Sesizează „elemente de limbaj folcloric evoluat, trecut prin sinele și gîndul poetului" — care amintesc și de poezia lui Grigore Vieru. În schimb,* Pan Izverna *îl plasează pe tînărul poet mai degrabă sub umbra lui Eminescu, subliniindu-i mai ales poemul „Primul pas pe zăpadă".* Dumitru Bălăeț *atrage, la rîndul său, atenția că „tehnica poetică nu este încă deplin însușită de către cei patru protagoniști ai serii acesteia" ; „Altceva mi se pare interesant, comun tuturor : regăsirea unui sentiment al naturii, această izbucnire spontană de prospețime de unde vine poezia adevărată".* Dumitru Bălăeț *vede în aceasta „un mesaj post-optzecist", o miză importantă pentru poezia de mîine.*

Iulian Neacșu *rămîne, totuși, la impresia „că particip la o serbare școlară" și, după ce arată că este de prisos a face sursologie pe baza unor poezii ce se hrănesc preponderent din cultura de manual școlar, se lansează într-o diatribă împotriva acelor profesori de limba română (nu-i numește, însă !) care, poeți refulați fiind, fac din elevii lor mai întîi poeți și apoi absolvenți de liceu. „Sigur că apar și metafore în aceste poezii — dar metaforele apar și în limbajul cotidian".*

Îi răspunde profesorul Iosif Mogoș *(grupul de „cataarge" a fost, totuși, însoțit de un profesor care, provocat, n-a putut să tacă) amintind pe scurt palmaresul celor patru elevi ai săi : toți participă la concursuri de creație, au premii, sînt speranțe adevărate ale școlii. „Bogdan Popescu este unul dintre cei mai interesanți poeți din acest grup."*

Despre Mona Nicoară *afirmă mai întîi* Pan Izverna : *„face o poezie mai abstractă, reprezentările ei au un aer specific", după care* Dan Laurențiu *remarcă în versurile ei „o anumită știință a ruperii sensului explicativ al frazei, al discursului". Observația este reluată și adîncită de* Ion Iuga : *„Mona Nicoară este lirică prin ruperea versului, își conturează foarte atent spațiul poetic prin treceri surprinzătoare de la cuvînt la imagine". Revenind,* Ion Iuga *dezvăluie rezultatele unei analize de cîteva minute bune : „La Mona Nicoară apare de 7 ori cuvîntul „lumină" „în 6 versuri" — dovadă și a importanței termenului în „universul" ei poetic, dar și o trădare a acestui univers : nu totdeauna repetarea unui cuvînt îl face să fie puternic, uneori îi șterge contururile, îl diluează.* A.I. Zăinescu *remarcă poezia „Cîntec de mama mea" și atrage atenția că vîrsta debutului a scăzut față de anii începuturilor revistei* Luceafărul. *Dacă atunci se vorbea de un „debut studențesc" — acum, iată, se poate vorbi de unul „liceal".*

Marius Stoian *reține atenția lui* Ion Iuga *(„ne poate oferi plăcute surprize în viitor"),* Pan Izverna *(„poezia sa este ca o magmă vulcanică, puțin prelucrată") și lui* Matei Gavril, *care surprinde „imagini finite, transparente" ce definesc o vîrstă poetică.*

Discuțiile despre poezia lui Alexander Baumgarten *au fost însă mai stăruitoare.* Ion Iuga : *„Poezia lui Alexander Baumgarten mi-a creat o stare deosebită. Este ca și cum ai intra într-un stup de albine, te-ai aștepta să te înțepe — dar toate se joacă înțepîndu-se în glumă singure între ele". Poetul (aș completa) provoacă natura — dar nu dorește (reușește) a o atîta. Este, spunea* Ion Iuga, *un joc al autoironiei care-l salvează pe* Alexander Baumgarten *de platitudinea locului comun. El se joacă, dar nu face jocuri de cuvinte — ci jocuri cu acestea.*

De aici pînă la a-l compara cu G. Topîrceanu este un „prea mult" care-i smulge lui Iulian Neacșu *accente de disperare : să nu uităm că sînt totuși elevi de liceu, nu-i putem compara cu poeți consacrați, profesorii lor trebuie să-i învețe mai întîi carte și apoi meșteșug poetic, etc. (vezi mai sus; în continuarea lui* Ion Iuga, Pan Izverna *îl compara pe* Alexander Baumgarten *cu poeții sămănătoriști și mai ales cu Șt. O. Iosif și D. Anghel).*

Dan Laurențiu remarcă gravitatea interioară a lui Alexander Baumgarten *în echilibru, totuși, cu forma zglobie, ușuratică ce te poate cuceri la prima vedere. (Este, într-adevăr, remarcabil cum pe ritmuri de poezie tristă, bacoviană, Alexander Baumgarten nu este dispus a spune lucruri comune, ca în parodie : el preia ritmul dar reumple forma tot cu un conținut grav).*

Mihai Ungheanu *trage primele concluzii ale serii, insistînd asupra faptului că Cenaclul revistei* Luceafărul *este un cenaclu de profesioniști dar că asemenea experiențe sînt bune, profitabile. Cît despre afirmarea în literatură, ea trebuie să se facă individual ,nu în grup. Orice nou aspirant la glorie literară este dator,/ obligat moral, să-și cunoască toți înaintașii în ale scrisului, nu poți continua ceea ce nu cunoști. Există, astăzi, tendința de a anunța în fiecare an cîte o nouă generație literară. Iată că acești*

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

Memoria veteranilor

I. Dosarul cărții „Revelion '45"

— documente, mărturii, scrisori —

haralamb zincă

A

În războiul antihitlerist am intrat în următoarele împrejurări, își amintește căpitan (r) Vasile Ionescu, fost comandant de pluton în Regimentul 2, care de luptă. La începutul lunii august 1944, unitățile de recruți ale Diviziei I blindate române se găseau dispersate și în zona Târgoviște, cu Centrul de Instrucție motomecanizat la Șotînga, Vulcana, Teiș, unde se instruia contingentul 1945. După primirea ordinului de dezarmare a nemților, unitatea s-a constituit în Detașamentul motomecanizat „Jupiter" (general Nicolescu George), avînd misiunea de a intra în luptă la 24 august 1944 ora 5. Toată noaptea de 23 spre 24 august 1944, s-a trecut la echiparea și pregătirea unităților de recruți în vederea intrării în luptă.

La ora 6, dispozitivul de marș s-a pornit pe direcția Târgoviște—București—Mogoșoaia. În capul coloanei se aflau tancurile și vehiculele blindate, după care urmau, la distanțele regulamentare, restul unităților motorizate în formație de luptă de apropiere. Coloana de luptă avea cam 30 km lungime, capul aflîndu-se la Băleni, iar ultimele elemente din coadă de abia ieșeau din orașul Târgoviște (cazarma Teiș).

A fost poate prima oară cînd m-am simțit cu adevărat tanchist !

La ce lupte ați luat parte ?

La luptele de la Mogoșoaia, Chitila, Otopeni, apoi la cele din zona Blaj : pe Tîrnava Mică-Jidvei, Cetatea de Baltă (în zona Tîrnava Mică), apoi la nord de Tîrnăveni, zona Cucerdea, pe Mureș — între Iernut, Cipău și Luduș — la Oarba de Mureș. Comandam un pluton autotunuri de 72 mm ce făcea parte din gruparea blindată inclusă în Detașamentul motomecanizat „Jupiter".

În continuare, am luptat cu Batalionul blindat „Locotenent-colonel Matei Gheorghiu" pe Arieș, la Turda, Cîmpia Turzii — Cojocna — Dej, după care ne-am îndreptat spre Zalău, Jibău, Carei, însoțind cu tancurile și vehiculele blindate infanteria Diviziei 9 (în special), care ataca pe direcția de efort a Armatei IV Române.

La 23 octombrie 1944, de la Carei, am intrat în Ungaria pe direcția Nyirbátór — Nyiegyháza — Tokay — pînă la Tisa.

Aprilie 1945 m-a găsit în efectivele Regimentului 2 care de luptă, unitate ce a acționat pe teritoriul Cehoslovaciei și Austriei.

Povestiți-ne un moment dramatic trăit pe front.

În după-amiaza zilei de 25 octombrie 1944, precum și în cursul nopții de 25 spre 26 octombrie, Batalionul blindat a fost introdus, fără a deține prea multe informații, în ruptura frontului german, pentru ocuparea în pînă viteză a nodului de comunicație Nyirbátor — Nyiegyháza din Ungaria, aflat la 50—60 km dincolo de Carei, pentru a tăia retragerea inamicului spre Debrețin (de la Mátészalka adică spre sud-vest).

Către orele 14,30, după trecerea frontierei vechi, am băgat blindatele în viteză, dornici să ne îndeplinim misiunea pînă la orele 17,30, cînd se întuneca. După un marș forțat de o jumătate de oră, tancurile au intrat într-un cîmp de mine (plantate pe șosea). Aici am pierdut două vehicule blindate numite și autotrenuri. Nu ne-am oprit, ci am continuat înaintarea spre obiectivul ordonat. În pădurea Pusta Terna, inamicul organizase atît un puternic nod antitanc, cît și o ambuscadă. N-a lipsit mult ca întregul grup de blindate să fie distrus ori capturat de germani.

După ce tancul comandat de căpitanul Spulber Ioan a fost lovit de două proiectile de tun antitanc și imobilizat, plutonul meu a intrat imediat în luptă. După vreo zece minute, aveam două tancuri pierdute și un echipaj — al sublocotenentului Dobrescu Valerian — lovit mortal. Ca prin minune, tancul meu a scăpat neatins deși fusese ținta unui tun antitanc 75 mm „Rheinmetal", camuflat pe liziera unei păduri. Întunericul m-a găsit luptînd. De vînătorii germani de tancuri, — militari de elită — dacă ne despărțeau o sută de metri și se mai trăgea în noi din coroanele unor copaci. Ne-au sărit în ajutor bravii vînători-moto ai căpitanului Florin Pierdevară din compania motorizată a detașamentului și cîteva plutoane de dorobanți dintr-un regiment de la Orăștie. În cursul nopții, ne-am organizat apărarea în formația „arici". Nici inamicul n-a stat cu mîinile în sîn. A adus cîteva tancuri tip „Pantzer" cu care a realizat o încercuire. Începută la orele 16, lupta s-a încheiat în dimineața zilei de 26 octombrie cu victoria noastră.

În această înfruntare pe teritoriul Ungariei au căzut eroic, printre alții, echipajul 202 al autotrenului comandat de sublocotenentul Dobrescu Valerian (din localitatea Botoroaga — Vlașca) împreună cu alți vînători-moto („iepurași", cum îi porecliseră tanchiștii), transmisioniști, genigți, artileriști și dorobanți din Divizia 3 infanterie — Pitești.

Îmi amintesc de sublocotenentul Dobrescu Valerian, era originar din Vlașca. În ajunul morții sale, stătusem de vorbă cu el. Se grăbea să-i scrie tatălui său, învățător în satul Botoroaga — jud. Vlașca și să-l felicite, căci împlinea, la 26 octombrie 1944, nu mai țin minte cîți ani. Nu știa, săracul, că tăia ultima lui noapte și că atunci cînd tatăl îi va cîti cartea poștală, fiul său se odihnea de mult în cimitirul eroilor din Carei, avansat „postmortem" locotenent și decorat cu ordinul „Mihai Viteazul" clasa a III-a cu spade și frunze de stejar.

Cînd ați trăit momentul cel mai luminos și mai înălțător ?

La Cojocna, în ziua de 10 octombrie 1944, cînd, după luptele de la Cîmpia Turzii, am trecut, zdrobind sub șenilele tancurilor, bornele de beton și bariera ungurească puse de-a curmezișul drumului pe care înaintam spre inima Transilvaniei, în dreapta Clujului, pe direcția Apahida, pentru eliberarea fraților noștri. Țin minte pînă și ora — 14,30 — cînd am lăsat în urmă vremelnica frontieră impusă de Dictatul de la Viena. Acestei bucurii i se mai adăuga una. Exact la 10 octombrie se împlineau și trei ani de cînd fusesem încorporat și trimis ca elev la Școala militară de ofițeri din București. Pe atunci elev, iar la Cojocna comandant al unui pluton de tancuri !

La patru decenii de la terminarea marii conflagrații, vă mai amintiți de camarazii dumneavoastră ?

Cum să nu ! Mai ales de cei căzuți pe cîmpul de luptă. De pildă, în luptele de la Băneasa și Otopeni am pierdut trei camarazi care-mi erau foarte apropiați : sublocotenentul Giuglan F. Dumitru, un tînăr originar din comuna Bărbulet, județul Dîmbovița, lovit în piept de un proiectil de tun antiaerian, pe cînd conducea focul plutonului de tunuri antitanc, avînd misiunea de a proteja flancul companiilor de tancuri ce atacau cazematele construite de germani la Otopeni. Avea la Tîrgoviște o iubită și își amintea cu dor de ea.

Nu-l pot uita pe sublocotenentul Mocănescu Gheorghe, comandantul secției 1 autotrenuri Skoda R2 — 76 mm din Bateria 61, căzut și el eroic la asaltul aeroportului Otopeni. Era tată a doi copii (sub 4 ani). Tancul său, lovit concomitent de două proiectile grele, a fost incendiat. Toți membrii echipajului au ars de vii în tanc. A fost decorat postmortem cu ordinul „Mihai Viteazul" cl. a III-a și avansat locotenent.

Îmi mai amintesc de locotenentul Negoescu Virgil, fiu al plaiurilor dîmbovițene, din Fieni. Fusese instructorul meu la Centrul de instrucție a tanchiștilor din Tîrgoviște. A căzut eroic la 26 martie 1945, în timpul atacului localității Besa din Cehoslovacia, pe cînd intra, în fruntea plutonului său de tancuri, într-o luptă inegală. După trecerea unor șanțuri antitanc și a unei zone fortificate, contraatacat din flanc și frontal, de către „Pantzere" germane. În această ciocnire „care pe care", și-a găsit sfîrșitul și comandantul companiei, căpitanul Constantinescu Gheorghe. Mai trăia cînd l-au scos din tanc cu picioarele rupte, dar a murit în drum spre spital.

Care a fost soarta echipajului dv. ?

Din fericire, întreg echipajul meu cu care am luptat în războiul antihitlerist trăiește pînă astăzi deși, pe front, am avut zile grele. Mă revăd cu plăcere cu Marin Florian, fost mecanic conducător ; cu Paleu Emil — fost comandant ; cu Stan Matei, fost ochitor trăgător pe autotun. Despre acesta din urmă nu mai știam nimic după venirea de pe front și multă vreme nu l-am mai întîlnit. Dar... în 1964, l-am reîntîlnit întîmplător în următoarele împrejurări :

În noiembrie 1964, în calitate de inspector al Băncii de Investiții Tîrgoviște, mă găseam în control la Schela petroliferă Viforita, lucram într-un birou. La un moment dat, intră un muncitor și cere să i se elibereze un bon pentru o salopetă și o pereche de bocanci. L-am recunoscut imediat pe fostul meu ochitor trăgător de pe tanc. Precis că-i „nea Matei", mi-am zis și am continuat să mă prefac că lucrez. Și el mă urmărea cu coada ochilor. Cînd și-a terminat treaba, a dat să plece. M-am ridicat și l-am ajuns din urmă, întrebîndu-l : „Nu ești dumneata, Stan Matei ?"

A luat poziție de drepți și mi-a răspuns : „Da, domnule sublocotenent Ionescu, eu sînt".

Ne-am îmbrățișat, ne-am sărutat, am stat de vorbă și mi-a povestit că era fochist la o baterie de cazane de la Șuța.

L-am întrebat : „Ia ascultă, nea Matei, de fapt noi de cînd nu ne-am mai văzut ?" „Chiar nu vă amintiți, domnule sublocotenent ? Din Valea Mureșului, de la Cipău, nu ne-am mai văzut, cînd mi-ați salvat viața. Era într-o zi de septembrie 1944, dimineața, dumneavoastră ați fost chemat să faceți o recunoaștere la Iernut, iar tancurile noastre au rămas camuflate în liziera de salcîmi și acoperirile de la ferma Gabor din fața satului Cipău ; la plecare, ne-ați ordonat să nu ieșim din tancuri. Nu v-am ascultat. Am ieșit din tancuri că ne era tare cald și ne-am culcat pe iarbă.

Inamicul instalat pe înălțimile de dincolo de Mureș a observat mișcarea și a deschis focul cu artileria, rănind cîțiva tanchiști, printre care mă număram și eu. Cînd v-ați întors din recunoaștere, văzîndu-mă cît de grav sînt rănit, m-ați luat în spinare ca pe o oaie și ați plecat cu mine pe o vîlcea, spre mașina sanitară. M-ați cărat printre explozii pînă la mașina sanitară a bateriei noastre și ați ordonat să fiu dus urgent la spitalul de campanie din Tîrnăveni. De atunci nu ne-am mai văzut"...

Astăzi, eu și întregul echipaj sîntem pensionari.

B.

DOCUMENT
— extrase —

1.

Marele Stat Major al Armatei

Comunicat

asupra operațiunilor din ziua de 28 decembrie 1944

[...] La est de Budapesta, trupele noastre, trecînd la atac în legătură cu forțele aliate sovietice, au străpuns adînc apărarea inamicului și au ajuns în imediata apropiere a periferiilor orașului.

Au fost cucerite localitățile Pécel, Royocsuba, Rákósliget, Nagytarcsa și Kistarcsa".

2.

Notă telefonică

Zefirul [1]
către
Veronica [2]

Raport operativ nr. 348 din 29 decembrie 1944, ora 19

[...] 7. Diverse :

În zilele de 27 spre 28 decembrie s-au distins următoarele unități și comandanți :

a) Colonelul Rusu Virgil, comandantul Regimentului 1 dorobanți, care, cu cele două batalioane ale sale și cu (batalionul) 2 din Regimentul 26 dorobanți, în cursul zilei de 27 decembrie, după lupte grele și eroice eforturi, a reușit să pătrundă și să cucerească unul din bastioanele întărite în zona sud-est Kerepes, ce formau centura de apărare a Budapestei, iar în cursul nopții de 27 spre 28 decembrie, printr-o înaintare viguroasă și asalt îndrăzneț, a cucerit localitatea Kistarcsa, deschizînd astfel drumul armatei române spre Budapesta.

3.

Povestește colonel (r) Rusu Virgil, fost comandantul Regimentului 1 dorobanți.

„Pe scurt, iată cum s-au petrecut faptele. În seara zilei de 27 decembrie, o ceață densă s-a întins de-a lungul frontului ca o perdea de fum. Ei bine, tocmai ceața asta nesuferită îmbibată cu pulbere mi-a sugerat ideea unui atac de noapte prin surprindere. Adică să încerc să reușesc la adăpostul întunericului și al ceții ceea ce nu izbutisem zile în șir, pe lumină. Ar fi fost un atac pornit din proprie inițiativă și pe deplina mea răspundere. Într-un cuvînt, nu raportasem diviziei gîndul ce nu-mi dădea pace. Intra în competența mea. Nu am trimis însă în acest atac de noapte ostași istoviți în luptele purtate pînă atunci, ci pe cei ținuți în rezervă... pe ostașii companiei a doua. Ideea mea a fost înțeleasă ; împlinirea ei se baza pe elementul surpriză. Inamicul, în ultima vreme, se obișnuise cu gîndul că românul atacă numai la lumina zilei, noaptea preferînd să-și odihnească mădularele, să mănînce în tihnă o ciorbă caldă... Așa că și el, vrăjmașul, trecea la un program de noapte nu prea diferit de al nostru.

A urmat ceva greu de descris... Compania a 2-a s-a apropiat pe nesimțite de pozițiile inamicului și l-a atacat așa cum îi cerusem. Ce îi cerusem ? Să cucerească doar dealul și să-l mențină. Și ce a ieșit ? Surpriza pentru inamic a fost atît de neașteptată, încît, intrînd în panică, s-a retras fugind în dezordine, antrenînd în panică și unitățile de rezervă, care, într-o situație ca asta, aveau misiunea să-i vină în ajutor și să ne răpească posibilitatea de a dezvolta succesul...

Tot înaintînd, ne-am pomenit într-o pădure. Într-o asemenea conjunctură nu e suficient să posezi o hartă, o busolă și îndrăzneală. Am dat de casa unui pădurar. Nu era părăsită. Pădurarul ne-a dat un ghid care nu ne-a înșelat. În dimineața zilei de 28 decembrie, ostașii mei au pătruns în comuna Kistarcsa, am cucerit-o și am pornit mai departe în urmărirea inamicului. A urmat o altă comună — Nagytarcsa... Pentru cucerirea ei a urmat o luptă violentă, dar, existînd de-acum posibilitatea de a o manevra, l-am silit pe vrăjmaș să se retragă spre Cinkóta. Aș vrea ca denumirea acestei localități să fie reținută — reprezenta o poartă spre Budapesta. Aici ne-am lovit de o împotrivire organizată... Studiind harta și terenul, am ajuns, împreună cu statul-major, la concluzia că cu cît ne vom apropia mai mult de barajul de sîrmă ghimpată care ne închidea calea, cu atît va fi mai ușoară, la **ora H**, misiunea ostașului român... În ziua de 29 decembrie am atacat puternic, cu tot regimentul. După-amiază ne aflam de-acum nu departe de rețelele de sîrmă ghimpată. Poate că civilii — civilii de astăzi — nu vor înțelege însemnătatea atacului povestit mai sus, dintr-o noapte cețoasă. Dar, la un moment dat se credea că după atîtea săptămîni de lupte grele în pusta maghiară, nu vom reuși, cu forțele de care dispunem, să ne croim drum către una din porțile Budapestei. Ei bine, pe această nouă linie străbătută de Regimentul 1 dorobanți s-a concentrat în ajunul Anului Nou 1945 întreaga noastră divizie, în vederea străpungerii apărării Budapestei și pătrunderii pe arterele sale.

Ostașii și comandanții au fost felicitați de comandantul Corpului 7 armată română și drept recompensă pentru efortul făcut, au fost înlocuiți, din linia întîi și retrași în comuna Nagytarcsa, la refacere.

Noaptea de Anul Nou 1945, cum ar veni Revelionul, eu și cu unitățile mele am petrecut-o nu în linia întîi, ci retrași în rezerva diviziei, la odihnă. La Nagytarcsa, cele mai multe case erau întregi, așa că Revelionul l-am petrecut sub un acoperiș străin, totuși acoperiș. Ne-am adunat în jurul unei mese, ce-i drept străină, dar totuși masă... Eram — mă refer la ofițerii mei din comandament — militari de carieră, călîți în război. În așteptarea miezului nopții, s-ar fi cuvenit să fim relaxați. Nu eram... mimam relaxarea. Știam că după ucîderea celor doi parlamentari ruși de către maghiari și germani, nici vorbă ca Budapesta să se predea fără luptă. Și mai știam un „mic amănunt", că **ora H** a operațiunii fusese stabilită pentru 1 ianuarie 1945... prima zi a Anului Nou. Inevitabil... Ne priveam în ochi cu aceeași întrebare încărcată de dorul de cei de acasă [...]

[1] Denumirea codificată a Corpului 7 Armată după 28.X.1944, ora 24

[2] Denumirea codificată a Armatei 1 după 24.X.1944, ora 24

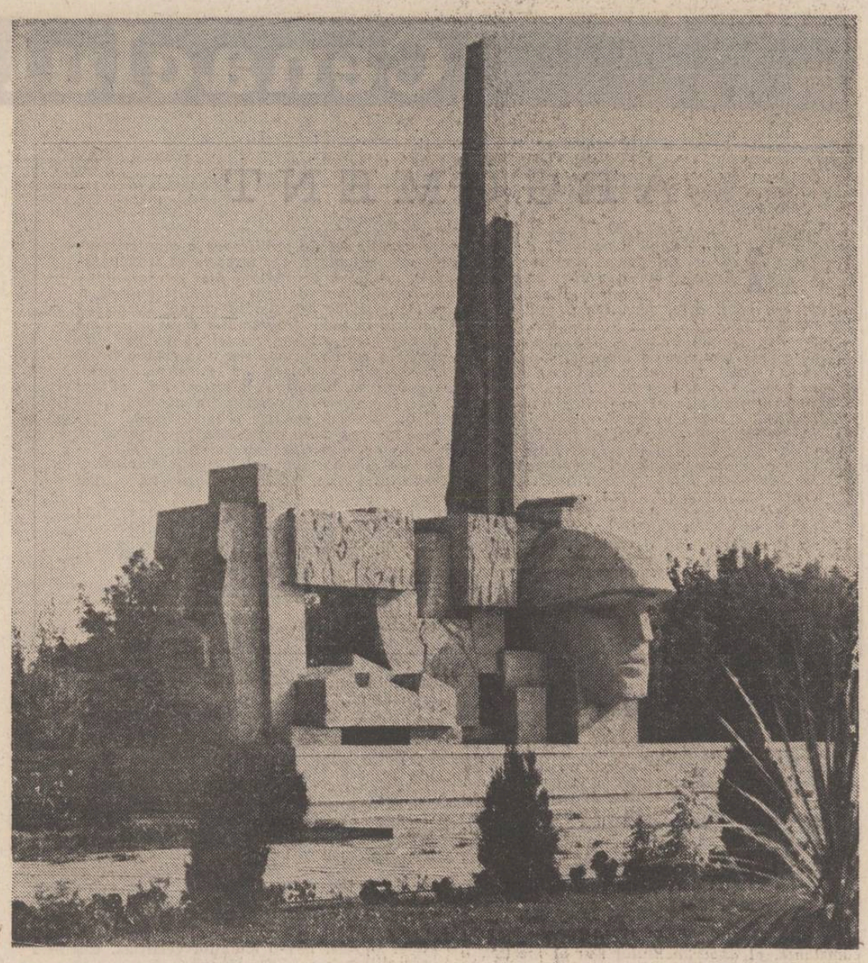

Monumentul ostașului român de la Carei, operă a sculptorului Vida Geza

Sentimentul istoriei literare

drept să spun, pe la începutul anului 1958, încă în primele sale zile, cînd se pregăteau numerele așa numite de probă ale revistei „Luceafărul", cel puțin unii dintre noi, nu aveau cert sentimentul istoriei literare la care participam, pe care o făceam. Jocul începuse, căci dacă substituim acest eveniment teoriei jocului totul ni se părea un joc pasionant, la care mai toți din echipa de entuziaști care-l avea în frunte ca principal animator pe mereu neuitatul Mihu Dragomir luaserăm parte anterior. Unii, cei mai tineri, pe cînd eram studenți ai Școlii de literatură și critică literară „Mihai Eminescu", unde se tipărise, cu mijloace tipografice rudimentare, revista „Ani de ucenicie", actul de naștere al generației literare care număra în rîndurile sale pe Nicolae Labiș, Ion Gheorghe, Doina Sălăjan, Gheorghe Tomozei, Mihai Negulescu, Elena Dragoș, Mihaela Mavrodin ca să-i numesc mai întîi pe poeții cei mai marcanți, fără a uita însă numele unor prozatori ca Ștefan Luca, Marin Ioniță sau Al. Ovidiu Zota.

Zarurile fuseseră aruncate, vorba cezarului, așa că ne apucaserăm cu toată seriozitatea de lucru, cu toate că unii dintre noi nu știam dacă vom face parte din redacția care va avea cinstea de a tipări, sau de a-și înmuia condeiul de-a dreptul în „Luceafărul". În ciuda unor ostilități fățișe sau surde — — să nu uităm că forțele clarvăzătoare din partidul comuniștilor nu triumfaseră încă, nu venise anul 1965, anul celui de-al IX-lea Congres al partidului ! — ne puseserăm serios pe treabă pregătind repetate numere de probă, unul mai bun decît altul. În ce mă privește, nu mă dădeam înlături de la nici o solicitare, nu numai de colaborare, dar chiar de curierat.

Săptămînă de săptămînă, „Luceafărul" își contura profilul așa cum într-un memorabil prolog îl definise Mihu Dragomir alături de Aurel Martin și Ion Dodu Bălan. Prologul pe care-l invoc am pretenția că nu e cu nimic mai prejos de Programul „Daciei literare" formulat de Mihail Kogălniceanu și colaboratorii săi apropiați. Amintind contribuția esențială a lui Mihu Dragomir, să nu-i uităm pe Nicolae Tăutu și Victor Tulbure, tovarășii săi de credință întru poezia patriotică.

Ceea ce aș vrea să se rețină de la început e că revista „Luceafărul" în fruntea căreia s-a aflat la apariție și mult regretatul Mihai Beniuc a fost, de la început, o revistă de luptă, s-a constituit ca un instrument de luptă pentru o nouă renaștere a literaturii române, ceea ce a și reușit s-o realizeze, să mă ierte confrații de la alte publicații contemporane — de altfel ei înșiși colaboratori de nădejde ai „Luceafărului" ca Nichita Stănescu de la „Gazeta literară" sau Ion Horea de la „Viața românească".

Scriind serialul „Poeții, cînd erau tineri", și toți poeții erau tineri fie că se numeau Tudor Arghezi sau Adrian Păunescu care debuta abia — am avut prilejul să evoc nenumărate întîmplări semnificative din acei ani, unele petrecute la cenaclul „Nicolae Labiș" un al doilea simbol mereu arzînd al „Luceafărului". Tocmai de aceea mă abțin în a relata alte și alte fapte demne de a fi reținute de istoria literară. Ceea ce nu înseamnă că ele nu stăruie, cu miezul lor de foc, în memoria mea, odată și odată vom avea răgazul să povestim totul.

În orice caz ceea ce trebuie subliniat în politica literară a „Luceafărului" e strădania de a reuni în paginile sale toate forțele literare riguroase, de la Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi la Radu Boureanu sau Al. Philippide. Păstrez printre relicve sfinte inimii mele manuscrise semnate de Al. Philippide, de Maria Banuș, de Violeta Zamfirescu și, bineînțeles de Mihu Dragomir. Regret că unele din ele, împrumutîndu-le unui poet profesor la o școală de agricultură, nu mi-au mai parvenit. Dar, fără îndoială, dincolo de orice manuscris, mai scumpă mi-e amintirea obținerii unor colaborări de la marele învățat Tudor Vianu sau de la bătrînul prozator Ion Agârbiceanu.

Cum totdeauna mă voi nedumeri că am avut șansa să public unele din primele poeme ale Constanței Buzea, ale Anei Blandiana sau Ioan Alexandru. Fiecare pagină publicată conține o întreagă istorie literară, după cum s-a dovedit cu timpul. Avînd în vedere faptul că de la „Luceafărul" am trecut în februarie 1966 la „Viața studențească" se poate spune că roadele învățăturii abia acolo aveau să se vădească prin efortul personal de a concepe o revistă social-politică în plin proces de revoluționare a școlii superioare românești. Multe din talentele descoperite la „Luceafărul" au continuat să colaboreze la „Viața studențească" sau „Amfiteatru", reviste înrudite „Luceafărului" prin elanul și viziunea lor patriotic-revoluționară. Alte și alte nume deopotrivă de poeți dar și de publiciști s-au adăugat în șirul de luceferiști, pe lîngă Marin Sorescu, Nicolae Dragoș sau A. I. Zăinescu, au apărut Nicolae Dan Fruntelată, Mircea Florin Șandru, Monica Zvirjinschi. Dar să nu-l uit pe multilateralul om de presă Tudor Octavian sau pe Octavian Știreanu și Ion Cristoiu, ultimii doi din școala publicistică a Clujului.

Cît de prodigos în instaurarea unui nou climat literar, cu adevărat revoluționar, a fost „Luceafărul" ne dăm seama cu claritate în anii din urmă. Poate tocmai de aceea sentimentul cel mai puternic pe care-l retrăiesc evocind începuturile din 1959 ale revistei „Luceafărul" este cel al istoriei literare. Nu știu alții cum sînt, îl parafrazez pe marele humulești, dar pe mine acest sentiment mă convinge că generația noastră a cunoscut „ce alții n-or cunoaște, aceia care după noi s-or naște".

Niculae Stoian

Gh. Boțan : „Peisaj"

Grija părintească

Cu cît vă caut mai mult
În trecut
Și-n depărtare,
V-adînciți rădăcini în pămînt
Și-n uitare.
Veniți, din cînd în cînd,
În gînd,
Ca o mustrare,
Să-mi amintiți de trecerea cea mare

Nu vreți nimic,
Cum n-ați vrut niciodată,
Atîta doar
C-ați rămas voi
Tot buni cu noi,
O mamă-ngrijorată
Și-un tată
Cum n-a fost nimeni, niciodată
Și-mi pregătiți culcuș
Și-n lumea cealaltă...

Ion Dodu Bălan

Sufletul cuvintelor

Urmare din pag. 1

nonviolente, de tip armonic. Limbajul nostru relevă o predispoziție afectivă „trebuie să fie la noi și un fel de a simți așa viața, de-a veni cu o anumită frăgezime și blîndețe în mijlocul lucrurilor". Pornind de la aceste constatări putem lesne întui calea specifică poeziei noastre, tiparul ei „sofianic" născut din „înțelepciunea de a vedea nu ostilitatea lucrurilor, nici fragilitatea lor în cadrul universalei dușmănii ci frăgezimea vieții și a legăturilor dintre ele". Autorul, după cum vedem, furnizează prețioase date despre metabolismul limbii noastre, concluzii ce pot genera o poetică românească fundamentată pe spiritul tradiției. Căci nu e lipsit de interes a afla pe ce cale rămînem autentici și cînd sîntem în pericolul de a ne îndepărta de esența noastră, atrași de sirenele unor mode efemere. Prin hermeneutica atentă a limbajului descoperim, iată, poarta spre modernitate continuînd un drum moștenit de secole. Reținem observația interesantă a autorului privind orientarea structurilor limbii noastre în direcția organicității, fapt ce explică, de altfel, predispoziția imaginarului autohton pentru formele vii, opuse anorganicului și manierei mecanice. „Este aici — spune Noica — o pornire de a anula tensiunea și de a arunca punți între situații opuse". Traducînd în alți termeni afirmațiile filozofului vom spune că nu *socul* ci *muzicalitatea* și *miraculosul* guvernează sensibilitatea noastră artistică. E cazul să amintim că modernitatea și-a făcut nu o dată un titlu de glorie din atitudinea violentă și dizarmonică față de sensibilitatea umană. Estetica dezagregării este însă improprie spiritului nostru chiar și în perioadele de tranziție artistică, tranziție exprimată de regulă la noi prin acel „intru" rezolvator. „Afinitatea lui *intru* cu dezordinea devenirii — spune Noica — este cumpănită de afinitatea lui cu ordinea ființei ; se întîlnește în particula aceasta un sens în același timp deformator, transformator și formator". Este de văzut aici, prin adaptarea termenului, soluția unei poetici moderne, a unei atitudini novatoare ce stă sub semnul înțelepciunii nu al angoasei. Dar pentru a te convinge de această realitate pozitivă născută din substanța tradiției este necesar, vorba filozofului, să te scufunzi în adîncul limbii și a spiritului românesc" iar nu să cazi lesne pradă — am spune noi — jocului efemer al modelor și al zvonurilor teoretice de tot soiul. „Cuvînt împreună despre rostirea românească" are din acest punct de vedere rolul unei pedagogii spirituale, fiind totodată o carte plină de învățăminte pentru creatorul de poezie de la noi. Pentru că poezia a fost și trebuie să rămînă o sărbătoare a minții și a sufletului nu o prăbușire în vidul semantic. Iar celor ce se îndoiesc de valoarea armoniei stilistice în lirica modernă filozoful le răspunde : „Dacă poezia de azi a pierdut, sub cine știe ce influențe, rima, va sfîrși prin a o găsi". Argumentele autorului se bazează pe o intuiție profundă : „Gîndirea ține și ea de bioritmurile ființei noastre. Ca orice mișcare bună — ca mișcarea electronului pe orbită, sau a pămîntului în jurul soarelui — mișcarea ei e bună cînd se închide. Rima închide bucla gîndului, îl ritmează, și poezia bună te învață să respiri, la propriu și la figurat. Poetul poate însănătoși lumea. De ce s-o sufoce ?".

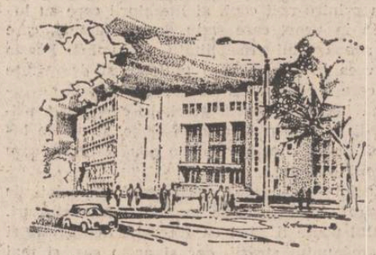

POST RESTANT

În aceste zile fierbinți, cînd revista adună în paginile ei treizeci de ani, se cuvine să ne gîndim la ea nu ca la o simplă alcătuire de litere și hîrtie, ci ca la o ființă vie spre care, de ani de zile, se îndreaptă gîndurile și speranțele noastre. Dorința de dialog, de comunicare propriu-zisă, este atît de mare, încît, dincolo de firească ambiție de a te vedea tipărit, rămîne nevoia de cunoaștere reciprocă, prietenească, durabilă, cu alții. Textele pot fi mai bune sau mai slabe, ele însă n-au cum să anuleze sentimentul de încredere care a făcut ca într-o zi, după îndelungi ezitări, să fie trimise redacției.

Bineînțeles, din acest dialog sînt excluși cei care se poartă cu noi, ca și cum ar fi de partea cealaltă a unui ghișeu, unde se dau informații și aprobări de lemne. Am mai spus-o și o mai spunem: nu sîntem funcționari, adică nu ne punem mînecuțele înainte de a deschide scrisorile. Așa cum nici corespondenții noștri, ne place să credem, nu sînt niște inși care, în lipsă de ceva mai bun de făcut, produc literatură. Și unii și alții n-au decît un singur țel, credem, și anume de a adăuga literaturii în general, române în special, opere valoroase, demne de toată grija și admirația noastră.

SAVETA CASAPU, București. Fiți mai explicită și, dacă se poate, trimiteți-ne proză, fie ea și intimistă. Altfel ne pierdem vremea, nu?

ALANDALA, București. Facem o excepție publicînd acest pseudonim aiurea, pentru a declara că nu citim, refuzăm, pur și simplu, să citim ceva semnat astfel.

DUȘA GHEORGHE, Mănești, Prahova. „Cu sute de degete m-a strîns în brațe salcia pletoasă de la marginea riului Teleajen, încît mi-a fracturat sufletul și coloana infinită a dragostei, m-a strîns în brațe cu atîta putere de parcă ar fi vrut să mă păstreze numai și numai pentru ea și, atunci cînd va fi nevoie de un prieten, să nu-l mai caute...“ Etc., etc., etc. Cu alte cuvinte, sînteți îndrăgostit și bateți cîmpii. Altfel, cum să înțelegem enormitatea asta: „...Am vrut atunci să mă spăl de sudoarea (?!) primului sărut...“

IONEL PROTOPOPESCU, București: „Azi n-am să scriu“: „Privesc literele mici și ciudate ca niște ierburi și mă tem că-ntr-o zi, scrisul acesta ar putea să m-acopere, literele ar putea să-mi devoreze trupul și hrănite cu mine să crească, să crească.

Mi-e frică, încerc să m-ascund, azi n-am să scriu, mîine nu, mi-e tare frică de tot ce rămîne aici, pe hîrtie, dar nu pot, nu pot și simt nevoia acestei prelungiri, acestei morți printre ierburi puțin mai tîrziu.

Și scriu, și scriu, și scriu, și simt cum mă trec, și simt cum rămîn mai puțin, mereu mai puțin“.

Ce ar fi să vă țineți de cuvînt?

ADRIANA GROȘU, Ploiești: Scrisoarea e mai frumoasă decît proza trimisă (romantică și romanțioasă). Reproducem din ea:

„Pînă acum lumea era formată, pentru mine, din «paginile» ei obișnuite și prea ușor trecătoare, dar acum a căpătat o nuanță de freamăt, de zvîrcolire necunoscută pînă acum. Dar ce este mai frumos, este faptul că revista «Luceafărul» a devenit pentru mine cartea de căpătîi, sălașul de liniște și lumină al sufletului meu. Trebuie să mă scol, cînd încă soarele nu s-a trezit bine, pentru a putea să-mi ocup un loc în rîndul ce se formează la chioșcul de ziare din cartier, pentru a putea să prind ziarul preferat.

Am ajuns să citesc fiecare pagină cu «sufletul la gură», să mă bucur de fiecare sentiment de bucurie și izbîndă a omului care își poate deschide gîndul atît de larg și de concret“.

CĂTĂLIN RĂDULESCU, București. Înainte de a vă citi proza dvs. „Cazarma martirilor“ am văzut filmul în care lucrurile se petrec aidoma. Să fie vorba doar de o coincidență sau de un plagiat? Ei?

EMIL GAVRILIU, Breasta, Dolj. Ne pare rău că v-ați îmbolnăvit „de niște maladii cardiovasculare care, după toate aparențele, mă vor face curînd să dau ortul popii (n.n. doamne fereste!)“. Ne pare la fel de rău că gîndiți așa: „...Nu mai corectez, și din lipsă de timp și pentru că manuscrisul ar conține «pete» plictisitoare. Cine e de meserie știe ce vreau să spun“. Cînd vă răzgîndiți, trimiteți-ne și alte texte, corectate însă. Pînă atunci, mărturisim că nu v-am înțeles. Poate că nu sîntem de meserie. Din fericire aveți umor. Folosiți-l și în ceea ce vă privește.

VASILE ALEXANDRU, Tg. Jiu: Scrieți despre dv., foarte bine, nu vedem nimic rău în asta. Numai că scrieți slab, folosind multe clișee din literatura interbelică, inspirată de periferia marilor orașe. Fiți mai aspru, tăiați tot ce vă prisosește.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

„Leul în iarnă“

Astfel apare văzut de departe: ca un leu cuprins de imprevizibila iarnă, sarcastic și cărunt, singular sau înconjurat de adulatori vremelnici, sprinceanat și crîncen în aparență.

E elegant și atletic, mult mai tînăr decît subsemnatul, și alura sa de fost boxeur a băgat spaima în mulți autori și în mulți critici literari de varii virste.

Vine îmbrăcat în alb ca un mire prezent benevol la o eventuală oficiere maritală. Stă la masă și se gîndește (sau poate numai stă, vorba ardeleanului) și în jurul său mișună prozeliți și prozelite.

E din părțile Moldovei, deși, noi știm că se revendică **aromân.** Are o suflare de zeflemea care nu m-a impresionat niciodată.

Constantin Piliuță: „Natură statică“

Eu iubesc în el criticul fin, intelectualul subțire, fibra, linia, susținerea ilustrativă a ideilor sale și nu în ultimă instanță pe marele profesor care este **Alexandru Piru.** Nu știu de ce îmi vine să-i caligrafiez numele cu doi de „r“. Merită și graseind în stil personal birfește pe toată lumea și chiar pe sine însuși. E abil, șarmant, conversativ, fin băutor (unde s-o fi ascuns Mateiu Caragiale?) agresiv în lipsă de partener, culant și, în sfîrșit... „un creetor mare“ domnule.

E atît de viu și inteligent încît îmi pare rău că nu-mi este tată.

Are onoruri universitare, profesor doctor docent și alte cele. **Alexandru Piru** sfiit de umbra lui Călinescu căruia i-a fost elev și ucenic i-a reeditat opera cea mai valoroasă a literaturii și simțirii românești. Peste întîmplări de taină, peste subiectivismele inerente, ați făcut, domnule profesor, ceea ce trebuia.

În rest, în ce vă privește, sînteți liber ca un fluture! Critic fin temut cultivat, sedus de unele nume fără rezonanță, vă anunț că știu de ce nu m-ați băgat (ce termen!) în Istoria Dv. literară. Și-mi pare rău și nu prea. Vă cunosc aproape bine. Știu că abia dispărut de la masă (de la masa din grădina scriitorilor) clamați cu imitabilul Dv. ton: „Cine se crede Micu ăsta? Ce-a scris el? E un ardelean care se face că are umor, scrie parodii. Și pe mine m-a parodiat dragă ...

Scrie de toate și n-are nu știu ce talent!“

De acord! Dacă mă lăsam de parodii eram prezent în Istoria dumneavoastră literară, dacă nu mă lăsam tot așa era...

V-am văzut într-o zi posomorît și tăcut, neliniștit și poate ușor mahmur (scuzați expresia) stînd singur sub umbra unui platan răcoros și mi-am zis: Iată leul în iarnă!

Dacă există cineva (cineva deasupra grădinii pe care o știți) atunci, acel cineva să vă țină multă vreme în puterea inteligenței scăpărătoare pe care o aveți. N-am să uit cum într-un an, la mare, orgolios și adolescentin, m-ați răpus spre zorii zilei după o **discuție** nocturnă asortată cu vin sec și mult sifon.

N-ați rîvnit glorii administrative, n-aveți datorii la Fondul literar, „organul“ Dv. critic funcționează ireproșabil (cînd vreți) sînteți liber și fără moștenitori. Eu de asemenea sînt liber și cu dor de moșteniri... Astfel că, lăsați-mi mie strălucitoarea Dv. finețe, ironia activă, volubilitatea cordială, învățătura pe care puțini au purtat-o și-au risipit-o atît de simplu dar eficient.

Este ora 12 fix! (Era să zic trecute fix!). Mă gîndesc la dumneavoastră.

Ce faceți la această oră din noapte? Vulturii, ulii, corbii, cei nebăutori de apă (citat din Fănuș Neagu) dorm pe prispa risipirilor celeste. M-am uitat la Dumneavoastră și mi-am zis: Iată un leu în iarnă. Mă bucur că existați și trăiți atît de frumos, vîslind prin multitudinea de „ofuri“ scriitoricești, fandînd ca un spadasin, atent ca un căpitan de corabie cu pinzele sus, cu ochii la Steaua polară.

V-am mințit ieri cînd v-am spus că am scris despre dumneavoastră declarînd că v-am **făcut** un portret. Acum, în taina acestei nopți caniculare l-am însăilat cum m-am priceput. Veți zice: „Ce-i chestia asta dragă Micu? Ce-nseamnă leul în iarnă? În primul rînd, află, că leii nu suportă iarna. Nu?...“

Adevărat. Dar, totuși, sînteți **un leu în iarnă** și noi vă admirăm de departe și, uneori, ne este frică să ne apropiem prea mult. Mai ales, acum, după apariția acestui articol în care am vrut să vă demonstrez ce mult vă iubesc...

Mircea Micu

A APĂRUT

Almanahul „Luceafărul“ 1988

● Pași către Marea Unire ● Eminescu și prietenii lui ● România, pămînt al speranței. ● Hăituirea și măcuirea Iugoslaviei ● Karate — arta nonviolenței ● Din nou în căutarea Atlantidei ● O maladie a secolului? ● Spionajul economic ● S.F. ● E.M. Cioran despre Mircea Eliade ● Hemingway — ca un taur în arenă ● Urme de pași de stînci ● Blestemul faraonilor? ● Microbii sau radioactivitatea? ● Sida în cușca cu lei ● Mirajul Holywoodului ● Marilyn Monroe: Un mit clasat? ● Acești băieți minunați și picioarele lor trădătoare. ● Cuvinte încrucișate ● Sfinx ● Georges Simenon: „O întîmplare cu Maigret“.

CUMPĂNA

Poveste solară

In miezul soarelui stau orbii strînși,
ochi în ochi se privesc
fără clipire, fără osteneală.
Lumina soarelui
e doar durerea din privirea lor.
Cînd se va stinge
această durere,
întorși asupra noastră,
ochii lor vor lumina lumea.

George Alboiu

mihai păsculescu

Statornica iubire

Curcubeele urcă-n culori,
pe cerul limpede se reflectă talazuri
Filoane de aur, graminee
își dau mîna cu Oltul.
Mureșul și Dunărea
Găsesc atîta mireasmă-n
tine, țară, încît
sub statornica iubire ființa mea
privește într-o dulce fericire.
Aud țară cum îți plămădești
piinea în albia dreaptă.

Ochi verzi

În urma ochilor tăi
lîngă steaua ce se ridică
mă înspică gînduri aprinse
adîncul îl surpă furtuna
speranța încintă vîntul
culeg perle rămase
ducîndu-le precum euforia mării.

Putere

Răcnește în umbra mea,
puterea,
așternută pe balanța vieții
în foșnetul ierbilor îngălbenite.
Navighez alături de umbră,
călcînd
pe firele de iarbă ce pling
sub talpa mea.
Din depărtări, o rază de lumină,
împrăștie ceața.
Urcînd pe culmi,
stele ce cad,
îmi luminează trecutul,
numărînd trepte, coline, piscuri.
De acolo de sus,
îngîndurat privesc toboganul,
Oare fost-am pe piscuri?

Drum

O aşchie din suflet
cade între stele,
luminîndu-mi eternitatea.
Lumina mă stinghereşte
despărțindu-mă
de brutalitate
de brînduşe
de iceberguri
de oameni şi îngeri.
Păşesc în straie ostenite
pe buclele apelor
ce mă duc departe,
de visul meu mereu albastru.

Clipa

O pojghiță de ceață
se așterne pe versul meu.
Privighetorile mai cîntă pe colină,
privesc în răzlețire
florile ce au adormit,
curcubeul ce se aprinde-n suflet
și apele fierb,
clipa-i coaptă,
adevărul amurgului
mă cheamă.

elisabeta băbeanu

Văzduh de Patrie

Văzduh albastru, lumini pretutindeni
destine inaripate străjuiesc
hotare,
policromie veșnică-n eter
Soare răsărit din roua grîului.
Mă adăp Patrie la izvorul
iubirii și bunătății tale
ascultînd rostirea lutului
ce-mi grăiește în limba
acestei lumini.
Incandescența cuvintelor mele
ce strălucesc pe drumuri și ceruri
cuprinse în inimă.

Memoria

O, tu cerule, adă-mi memoria Dunării
Cu meandre în dangătul clopotului din turla
mare
S-o aduc în adîncul sufletului meu
Mingiiată de somnul lui Orfeu
Neodihnită în văzduh, legănată de valuri
Metamorfozată într-o icoană fluidă,
Lut fulgerînd în lumină,
Gînd sfîșiat de nevoia speranței,
Fluxul mereu mai fierbinte.

Moment

Dunărea, norii, vîntul
Ce suflă dinspre apusul singuratec
Îmi cîntă amurgul singeriu
Calc brazda trasă de plugul tatei
Privind prin aburi ce se ridică
Din cărarea bătută
Arsă de atîtea suflete
Pînă cînd o cumpănă
Îmi arată adevărul.

Petale policrome

Converg spre profunzime
O incertitudine planează
Pe cărări aprinse de flăcările aștrilor
Vîlvătăi de petale policrome
Se sting, într-un apus mirific
Umbrele se subțiază
O ultimă rază de soare,
În păduri de lumină,
Pe-o creangă rătăcită
Se pare,
Mai cîntă azi,
O ultimă pasăre.

CRONICĂ

Urmare din pag. a 5-a

tineri au venit în grup la Cenaclul revistei Luceafărul, *dar nu scriu unii cu mîna altora, au fiecare un specific al lui. „În literatură șansa este individuală“. Mihai Ungheanu consideră că toți cei patru debutanți de astăzi trebuie încurajați, pentru că avem motive să-i încurajăm, scrierile lor ne dau aceste motive.*

În încheiere, Nicolae Dan Fruntelată își exprimă convingerea că, fiind tratați ca poeți (criticați aspru uneori, primiți cu bunăvoință în ceea ce prezintă ca promisiune de viitor) cei patru protagoniști ai serii vor trage învățămintele de rigoare. „Literatura e un drum de unul singur, învățați să vă apărați cu versurile voastre, nu cu o destul de păguboasă morală de grup“, le recomandă în încheiere redactorul-șef al revistei Luceafărul, *insistînd: „Să știți să vă apărați și de laude și de critici — dar mai ales de laude“.*

Noul val de uniforme albastre și-a strîns, în încheiere, pînzele de pe catarg și s-a retras lăsînd în aerul Rotondei un miros proaspăt de cerneală abia așternută pe hîrtie și care va mai reveni, desigur.

Luis Buñuel

ULTIMUL MEU SUSPIN

FRUMOASELE AMINTIRI

Revista belgiană **Variétés** hotărîse să dedice un număr întreg mișcării suprarealiste. Eluard mi-a cerut să public scenariul în **Variétés** și eu am fost nevoit să-i spun că mi-ar fi făcut mare plăcere, însă tocmai îl predasem la **Revue du Cinéma.** Faptul acesta provocase un incident prin aceea că îmi pusese o problemă de conștiință de oarecare gravitate și care ilustrează cît se poate de concret mentalitatea, chipul suprarealist.

După cîteva zile de la conversația mea cu Eluard, Breton m-a întrebat:

— Buñuel, poți să vii astă seară la mine acasă? Va fi o mică reuniune.

Eu am primit invitația nebănuind nimic și, în seara aceea, am luat contact cu întregul grup. Era vorba de un proces în toată regula. Aragon, care desfășura cu autoritate rolul de procuror, m-a acuzat în termeni foarte duri pentru faptul de a fi cedat scenariul meu unei reviste burgheze. Afară de aceasta, succesul comercial al lui **Un chien andalou** începuse să devină suspect. Cum de reușea să umple sălile de cinematograf un film atît de provocator? Ce explicație se putea găsi?

Singur în fața întregului grup, eu căutam să mă apăr, însă era greu. Pînă ce îl aud pe Breton întrebînd:

— Esti alături de Poliție sau cu noi?

Eu mă aflam în fața unei dileme într-adevăr dramatice, cu toate că azi asprimea acuzației poate să producă zîmbete. În realitate acea problemă de conștiință, foarte ciudată, era prima din viața mea. La înapoierea mea acasă, nereușind să adorm, îmi spuneam: «Da, sînt liber să fac ce vreau: ei n-au nici un drept asupra mea. Pot să le azvîrl scenariul în față și să le întorc spatele, nu sînt dator să mă supun lor. Ei nu pot dicta persoanei mele.»

În același timp simțeam o altă forță care îmi spunea: «Ei au dreptate, recunoaște. Ai crezut că singurul tău judecător este conștiința ta, și te-ai înșelat. Pe oamenii aceștia îi iubești,aibi încredere în ei. Te consideră pe unul dintr-ai lor. Nu ești liber așa cum îți închipui. Libertatea ta nu este decît o nălucă ce străbate lumea învelită într-o mantie de ceață. Cînd cauți s-o prinzi, îți scapă fără a-ți lăsa pe degete decît o amprentă de umezeală.»

Conflictul acesta interior m-a tulburat un timp îndelungat. Chiar și astăzi mă gîndesc la el, iar cînd cineva mă întreabă ce anume era suprarealismul, răspund invariabil: o mișcare poetică, revoluționară și **morală.**

În final, am întrebat pe noii mei prieteni ce doreau să fac? Mi-au răspuns, să-l împiedic pe Gallimard să publice scenariul! Dar cum aș putea să aranjez o întrevedere cu Gallimard? Cum să vorbesc cu el? Nu cunoșteam nici măcar adresa lui. «Eluard te va însoți», mi-a spus Breton.

Ambii, Eluard și eu, am dat fuga acolo, am stat de vorbă cu Gallimard. Eu îi spun editorului că mi-am schimbat părerea și că renunț la publicarea scenariului în **Revue du Cinéma.** Mi se răspunde că nici vorbă de așa ceva, din moment ce mi-am dat cuvîntul și, mai adaugă directorul tipografiei, plăcile sînt deja făcute.

Revin la grup și îi informez. O nouă hotărîre: trebuie să fac rost de un ciocan, să mă înapoiez la «Gallimard» și să sparg plăcile.

Întovărășit tot de Eluard, revin la «Gallimard» cu un ciocan mare ascuns sub impermeabil. Însă este prea tîrziu. Revista este deja tipărită.

Ultima hotărîre a fost ca revista **Variétés** să publice și ea scenariul lui **Un chien andalou** (și așa a și făcut), iar eu să trimit unui număr de șaisprezece cotidiene pariziene o scrisoare de «indignat protest» în care să afirm că am fost victima unei infame mașinațiuni burgheze. Șapte sau opt ziare au publicat scrisoarea.

Afară de aceasta, pentru **Variétés** și pentru **Revolution surrealiste** am scris un prolog în care declaram că, după modul meu de a vedea, filmul nu era altceva decît o chemare publică la asasinat.

După un timp am propus arderea negativului filmului în piața Tertre din Montmartre. Așa aș fi făcut, fără să șovăi, vă jur, dacă aș fi fost lăsat. Și chiar acum aș face-o. Nu m-ar fi deranjat să văd arzînd în micuța mea curte toate negativele și copiile filmelor mele. Mi-ar fi fost complet egal.

Propunerea mi-a fost refuzată.

Benjamin Peret era pentru mine poetul suprarealist prin excelență: libertate totală, inspirație senină, originală, fără vreun efort cultural și recreind pe loc o altă lume. În 1929, Dalí și cu mine citeam cu glas tare unele poezii de Gran Jeu și uneori ne prăpădeam de ris.

Cînd am intrat în grup, Peret se afla în Brazilia. Nu l-am văzut niciodată la reuniuni și nu l-am cunoscut pînă în clipa sosirii lui din Brazilia, de unde a fost expulzat. Ne-am văzut în Mexic, după război. Cînd eu filmam prima mea peliculă mexicană, **Gran Casino,** a venit să-mi ceară de lucru, indiferent ce anume. Am căutat să-l ajut, ceea ce era un lucru destul de greu, deoarece eu însumi mă aflam într-o situație precară. În Mexic, el a trăit cu pictorița Remedios Varo (cred că s-au căsătorit, nu sînt sigur), pe care o admir tot atît de mult ca și pe Max Ernst. Peret era un suprarealist în stare naturală, curat de orice compromis, și aproape întotdeauna, foarte sărac.

Grupului i-am vorbit despre Dalí și i-am arătat mai multe fotografii ale tablourilor sale (printre ele, portretul pe care mi-l făcuse) care au obținut o apreciere destul de mediocră. Însă suprarealiștii își schimbară atitudinea cînd au văzut tablourile originale pe care Dalí le adusese din Spania. Imediat el a fost admis în grup și a asistat la reuniuni. Primele sale contacte cu Breton, care se entuziasmă pentru metoda sa «paranoică-critică», au fost excelente. Influența Galei nu întîrzie să-l transforme pe Salvador Dalí în **Avida Dollars.** Trei, patru ani mai tîrziu, el a fost exclus din mișcare.

În cadrul grupului se formau nuclee, uniți prin afinități deosebite. De exemplu, cei mai buni prieteni ai lui Dalí erau Crevel și Eluard. Eu aveam o fire asemănătoare cu Aragon Georges Sadoul, Max Ernst și Pierre Unik.

Pierre Unik, astăzi uitat, mi se părea atunci un tînăr formidabil (eu eram cu cinci ani mai în virstă ca el), pasionat și strălucitor, un prieten foarte iubit. Era fiul unui croitor evreu, rabin, ca să fiu mai precis, și ateu convins. Într-o zi, l-am încunoștiințat pe tatăl său despre dorința mea — dorință exprimată doar pentru a-mi scandaliza familia — de a mă converti la judaism. Tatăl s-a arătat dispus să mă primească, însă în ultima clipă am hotărît să rămîn fidel creștinismului.

Petreceam împreună lungi serate, cu prietena sa Agnès Capri, cu o doamnă librar, ușor schioapă însă foarte frumoasă ce se numea Yolanda Oliviero, și o fotografă cu numele Denise, aceasta vorbind și răspunzind cu cea mai mare francheze posibilă la o discuție despre sex, și practicînd jocuri pe care eu le-aș califica drept libertine. Unik a publicat o carte de poezii, **Le Théatre des nuits Blanches,** și o altă carte postumă. Conducea o revistă pentru copii, editată de partidul comunist, față de care eu mă simțeam foarte atras. În ziua de 6 februarie 1934, în timpul dezordinelor fasciste, purta într-o bască fragmente din creierul unui muncitor ce murise strivit. A fost văzut intrînd în Metro, în fruntea unui grup de manifestanți care strigau. Poliția îi urmărea și au fost nevoiți să fugă prin tunele.

În timpul războiului, Unik a fost internat într-un lagăr de prizonieri în Austria. Cînd a aflat de înaintarea armatei sovietice, evadase pentru a se alătura ei. Se crede că a fost cuprins de o avalanșă și prăvălit într-o prăpastie. Cadavrul său nu a fost găsit.

Louis Aragon, sub înfățișarea sa de om politicos, avea un suflet năvalnic. Din toate amintirile pe care le păstrez despre el (cu toate că noi continuam să ne vedem prin 1970), una mi s-a întipărit pentru totdeauna. Eu locuiam pe vremea aceea în rue Pascal. Într-o dimineață, cam pe la ora opt, primesc o scrisoare prin poșta pneumatică, în care Aragon îmi cere să merg să-l văd cît mai curînd posibil. Mă aștepta. Voia să-mi comunice ceva foarte grav.

Jumătate de oră mai tîrziu, sosesc în casa lui din rue Campagne-Première. În cîteva cuvinte îmi spune că Elsa Triolet l-a părăsit pentru totdeauna, că suprarealiștii au publicat o broșură injurioasă la adresa lui și că partidul comunist la care era afiliat hotărîse să-l izgonească. Printr-o acumulare incredibilă de circumstanțe, întreaga sa viață se năruia și, într-o clipă, pierdea tot ce avea importanță pentru el. Și totuși, în nenorocirea sa, el se agita prin birou ca un leu, oferind una din cele mai admirabile imagini de bărbăție pe care mi-o amintesc.

A doua zi totul se aranjase. Elsa reveni și partidul comunist renunță a-l izgoni. Iar în ceea ce privește suprarealiștii, aceștia nu-l mai interesau. Păstrez o mărturie a zilei aceleia, un exemplar din **Persécuté Persécuteur** cu o dedicație a lui Aragon care spune că există zile în care se bucură că îi vine un prieten să-i strîngă mîna «cînd simți că totul se sfîrșește...» Sînt cincizeci de ani de-atunci.

Albert Valentin forma și el parte din grupul acelei epoci, cînd intrasem și eu. Era ajutorul lui René Clair, participa la filmarea lui **A nous la liberté** și nu făcea altceva decît să se repete: «Veți vedea, cred că este un film cu adevărat revoluționar, o să vă placă mult.» Întregul grup venise la premieră. Filmul dezamăgise în așa măsură, fusese atît de puțin revoluționar, încît Albert Valentin fusese expulzat din grup deoarece ne mințise. Mult mai tîrziu, îl vedeam la festivalul de la Cannes, era un tip simpatic și foarte amator de ruletă.

André Breton era un bărbat foarte educat și ceremonios ce săruta mîna doamnelor. Era foarte sensibil la umorul sublim, însă detesta glumele grosolane și menținea în toate situațiile o atitudine de oarecare seriozitate. Pentru mine, poezia pe care a scris-o cu privire la soția sa, împreună cu operele lui Péret, reprezintă cea mai frumoasă amintire literară a suprarealismului.

Calmul său, înfățișarea sa plăcută, eleganța sa, judecata sa sănătoasă nu-l împiedicau să aibă accese subite și teribile de mînie. Cum totdeauna îmi reproșa că nu vreau s-o prezint pe Jeanne, logodnica mea, celorlalți suprarealiști, și că mă acuza de a fi gelos ca un spaniol, am acceptat să merg împreună cu Jeanne la el acasă să luăm masa.

La masă se aflau, de asemenea, Magritte și soția sa. Agapa începu într-o ambianță sumbră. Dintr-un motiv de neînțeles, Breton nu-și ridică nasul de pe farfurie, era încruntat și vorbea monosilabic. Noi ne-am întrebat ce s-o fi întîmplat cînd, deodată, nemaiputîndu-se abține, Breton arătă cu degetul o cruciuliță pe care soția lui Magritte o purta la git, atîrnată de un lănțișor de aur, și declară cu voce tare că lucrul acesta reprezintă o provocare intolerabilă, și că putea să-și pună altceva pentru a veni să ia masa la el acasă. Magritte sări în apărarea soției sale. Disputa — foarte aprinsă — a durat cîtva timp, apoi încetă. Magritte și soția făcură un efort pentru a nu pleca înainte de sfîrșitul seratei. Relațiile lor se răciră cîtva timp.

Breton putea da importanță exagerat de mare unor detalii pe care un altul le-ar fi trecut cu vederea.

Într-o zi ieși din casă alergînd, pentru a răsturna cu lovituri de picior o ladă portativă a unui vînzător ambulant de biblii.

Breton ura muzica, la fel ca mulți alți suprarealiști, în special, opera. Înversunîndu-mă să-i scot din cap această greșală, într-o zi am reușit să-i conving să mă însoțească la Opera Comică, împreună cu alți membri ai grupului, bineînțeles, René Claire și Eluard. Se reprezenta **Louise** de Charpentier, pe care eu o cunoșteam. De-abia ridicată cortina rămînem înmărmuriți văzînd decorul și personajele. Ceea ce vedeam nu aducea cu nimic cu opera tradițională care mie îmi plăcea mult. În scenă intră o femeie cu o supieră și începe să cînte aria supei. E prea de tot. Breton se ridică și părăsește insolent sala, indignat că și-a pierdut timpul. Ceilalți îl urmează. Eu deasemenea.

În timpul războiului, il vedeam des pe Breton la New-York și, apoi, la Paris. Am rămas buni prieteni pînă la sfîrșit. În ciuda premiilor pe care le-am primit la diverse festivaluri, el nu m-a amenințat niciodată cu excomunicarea. Chiar mi-a declarat că **Viridiana** l-a făcut să plîngă. **Îngerul exterminator,** din contră, l-a cam dezamăgit puțin, nu știu de ce.

Prin anul 1955, m-am întîlnit cu el la Paris. Cum era puțin cam devreme, ne-am repezit să luăm un pahar cu vin. L-am întrebat de ce a fost expulzat din grup Max Ernst, vinovat de a fi obținut marele premiu la Bienala din Veneția.

— Ce vrei să-ți spun dragă prietene? — îmi răspunse. Ne-am despărțit de Dalí pentru că s-a transformat într-un nenorocit de negustor. Acum același lucru se întîmplă și cu Max.

O clipă rămîne tăcut — și eu văd pe fața lui o suferință profundă, autentică — apoi adăugă:

— Este trist să fii obligat să recunoști, dragul meu Luis; însă scandalul nu mai există.

Eu mă aflam la Paris cînd a murit Breton și am luat parte la înmormîntarea lui. Nedorind să fiu recunoscut, pentru a nu fi obligat să stau de vorbă cu persoane pe care nu le mai văzusem de patruzeci de ani, m-am retras într-un colț, și m-am deghizat puțin, purtînd pălărie și mănuși.

A fost o ceremonie foarte scurtă care a decurs în deplină liniște. Apoi, fiecare s-a îndreptat care încotro. Regret că nimeni nu luase cuvîntul ca să spună cîteva cuvinte lîngă mormîntul său, ca un fel de adio.

În românește de Esdra Alhasid

Lirică franceză contemporană

F.- J. TEMPLE

n. 1921

Fundament

Iată, e vremea reivirii ierburilor
după marile cosiri,
vremea aducerii aminte a dulcelui cintec
din copilărie, acolo la obirșii
de departe venind fără oprire.

Sub licheni piatra își păstrează
prospețimea; reinsuflețite voci, la zgomotul
pașilor furișați ai bătrinului copil, biziie
precum stupul inspăimintat
de multitudinea anilor.

Drumuri păstorești

lui Jean Carrière

Prin vuietul viltorilor mării
venea mireasma șerpuitoare,
moscul insinuos din lina atirnînd a oilor
și de jur împrejur clipele zidindu-se-n timp.

Behăitul dulce al mioarelor
cu ugerele umflate de lapte
urca
peste ușorul tropăit fără memorie
alături de vocea omului
și lătrăturile cinilor pe laturi,
in clinchetul argintiu al acioilor.
Ci rumoarea venea
și de la osemintele rocilor
peste care treceau poteci erodate
de veșnicile răsărituri
atunci cind se înalță mirosul de fum
și cel de lină agățată prin mărăcini.

Urmau apoi zeii cu părul cărbuniu
reflectînd sunetele tălăncilor :
ciobanii ca niște prinți luminoși
respirind usucul berbecilor ;
mereu spre marile orgii ale sudului
vibrind in beția dansantă a muștelor.

Ceas

Amintește-ți vara,
vintul nopților,
străveziile fantome
sub luna grea
inundind riul anilor,
acolo-sus, in podul cu fin
chemările bufnițelor,
aici-jos căderea dulce a unui măr
peste frunzele moarte
ale timpului,

și ceasul impasibil
ordonind tăcerea
celor vii și a morților.

JEAN JOUBERT

n. 1928

Portret de om

Eu,
Marcus Silesius,
poet,
m-am smuls lumii,
și in pădure, in cea mai intunecată,
mi-am injghebat colibă din ramuri.
Departe de aici, in marile orașe, am strigat
că văd apropiindu-se focul și durerea,
am prevestit uraganul și moartea.
Dar cine să mă asculte ? Doar niște nebuni,
ciliva copii și o femeie care-și usca rufele
și lacrimile.
Ceilalți m-au disprețuit, m-au huiduit ;
așa se falsifică chipul celor cu adevărul pe
buze !
De atunci sunt locuitorul tăcerii :
mă trezesc odată cu mistreții,
aștept cerbul in pragul impărăției sale,
și imbătrinesc in orgoliul meu, acele profeții
stingindu-mă-ncet.
Uneori, de pe un pisc,
privesc in ceața depărtărilor : orașele-s
carbonizate, cenușă, pulbere vinturată.

— după Holbein —

Un cap

Un cap se zărește printre ramuri ;
roșcat, cu pistrui negri, dar
fără chip. Se umflă,
cuprinde pădurea și cerul.
Cu groază il strigă,
il așteaptă. Capul se forțează, s-ar zice,
face in creștetul său moale un zgomot
de noroi, parcă grohăind,
Pentru noi vorbește, pe noi ne iubește :
ar mai trebui doar să-și invente o gură.

— după De Chirico —

Desen de Fernand Leger

Ce văd ei?

Niciodată paznicul nu s-a aventurat atit de
departe
prin noaptea plină de fosnet de pene :
liliacul atinge capul copiilor, forfotă
păsări de pradă, vrăjitoare păroase urlă...
Mai departe, in cerul lunar, asemeni
unei citadele cu ziduri grosolane, un singur
ochi mare lucește ușor, in timp ce
imensul cenușiu al norilor
se tulbură ca o băutură malefică.
Mici, aproape pierduți, omul și ciinele
pipăie aerul, așteaptă ; umerii cad,
trupul tremură.

— după Goya —

JACQUES RÉDA

n. 1929

Marea

Un soare fix și alb străluce intre ramuri,
Flăcări subțiri arzind inainte albastrul puternic
Care de cealaltă parte a fațadelor se sprijină
Pe marea de mentă și liliac.
Poate atunci ar suferi alergind prea iute
Pină la colțul străzii ; ploaia și vintul,
Intreg spațiul, spumegind asemeni unui taur
Ale cărui coarne sunt viitorul și lumina,
Biziind iarăși ca in aceste dimineți
Orbitoare de steluțe și de tăcere,
Cind noi am fi copiii preferați ai soarelui.

La tunul lui Massena

Cineva vorbește foarte departe in desimea
timpului
Iar cuvintele sale n-au un sens precis in nici o
limbă :
Ei trebuie să doarmă puțin, ei se potolesc,
foarte simplu.
In afară un cer distrat se reazimă de fațadele
ce strălucesc.
Atunci s-apropie liniștite fantomele marilor
Cafenele ancorate la țărmul infinitului periferic.
Ele ascultă vorbele unui tip ce-și bea vinul său
alb,
Sorb mireasma plăcută a pipelor și a berei,
Inflorind uneori pahare cu gura lor nevăzută
Sau se vede un rond de aer umed repede
pieritor.
Se zice : „Este propriu-mi suflu care trece,
Peste apa amorțită a zilei de iarnă
Cu propria-mi viață".

Piața Vendôme

Mereu totul in ordine rece pe catifeaua
cerească,
In vitrine bijuteriile strălucesc, poate false.
Aerul mănușat al nopții le pipăie prin ferestre
Apoi se intoarce in piața goală unde, cu același
gest larg,
Impodobește coloanele țepene intre capiteluri.
Cind treci ca vintul și cind inalți capul,
Distingi la etaj, prin ferestrele inalte,
Umbre și colțuri aurite intre perdele bogate.
Este altă față a nopții, caverna secretă
Cu astrele moarte și luna văzută din spate
Fără-de-număr și strălucite diamante și
cristaluri.
Și atunci mergi ca un hoț uimit care pătrunde
In sala casei de bani și simte că propriu-i
creier
Nu-i decit un cifru al codului de nepătruns al
planetelor.

PHILIPPE NADAL

n. 1955

Ceremonialul grădinii

lui Jean Joubert

I

Ca de obicei, tu intri in grădină prin ultima
poartă
cea care dă spre sud ;
faci un semn cu brațul impingind aerul
și zici Eu sunt vintul indrăzneț
și mă așez
pe pămint, in timp ce
stăpinul grădinilor, in labirintul camerelor,
pregătește ceremonios
proaspăta lengerie, trandafirii
care vor intimpina zorii,
cu toate că iarba-i răvășită
iar tufele de merișor călcate
asemenea unei livezi seduse
in timpul albelor infloriri

II

Puținul pămint cenușiu
ajunge zeului vrăjitor
ce se apleacă noaptea
peste vasul cu apă intunecată
spre a ne cerceta chipurile
Pe furiș sufletul își strecoară
cintecul printre frunze,
el alunecă din tocila de ascuțit pe fiecare
unealtă.
Și așezind in brazdă ecuații celeste
soarbe miresme și miruri din lungul somn
al semințelor.
Este respirația sa care zbucnește din salvie
cind mina-ți o atinge in treacăt

Și intr-o clipă nu mai este,
spațiul inghițind-o cu lăcomie

III

Da, bate la această poartă inima ta și intri in
grădină
ca intr-un mister al copilului care
visează o pădure. Se amestecă laolaltă cu poteca
printre hățișul de ramuri
rochia lunii, țipătul de aur al huhurezilor
peste povirnișul zilelor
zeii impăcați.
Și ca intotdeauna speri să te aștepte
in prag și inaintezi
și iată sapele și stropitorile
înșiruindu-se in onoarea ta
Iar in rindul grădinii ca alba licornă
nisiparnița trezindu-și lumina.

Tălmăciri de Radu Cârneci

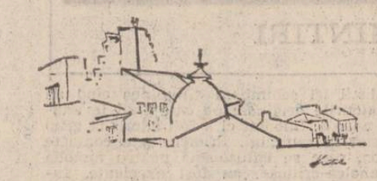

Alf Lombard despre limba română

Marele romanist din Lund, (Suedia), profesorul Alf Lombard, este și un mare prieten al limbii române, al filologiei române, cea mai autorizată voce din afara spațiului nostru, cel mai sagace ochi indreptat permanent asupra spațiului viu al limbii noastre. Deși departe de noi, in singurătatea bibliotecii sale din Lund, din Nehrmans väg 16, profesorul intreține un dialog cvasicotidian cu limba română, incorporată in mii de lucrări științifice și in mii de opere literare românești strinse cu voluptate de trezorier intr-o viață consacrată romanisticii și românisticii. O viață marcată cu lucrări fundamentale despre limba noastră, opere care s-ar cuveni editate și la București, pentru a imbogăți in replică bibliotecile de la noi.

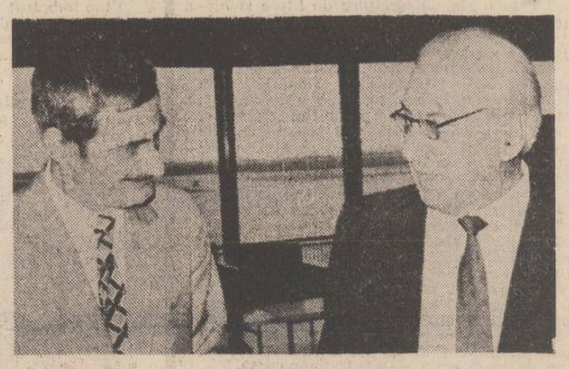

In imagine : Alf Lombard intr-un dialog cu scriitorul Paul Anghel.

Interesul universitarului din Lund pentru limba română merge uneori pină la urmărirea contribuțiilor risipite in presa noastră, indiferent dacă acestea provin sau nu de la filologi, indiferent dacă provin din presa științifică sau din presa literară.

Prieten cu savantul, cu care poartă un indelung dialog epistolar, scriitorul Paul Anghel i-a trimis profesorului din Lund un text publicat in revista „Ramuri" din 15 VII 1987 — „O nouă teorie sintactică ?", de prof. Gh. Bosianu — cu rugămintea de a-și formula opinia. Este, intr-adevăr, vorba de „o nouă teorie sintactică ?" a intrebat epistolierul. Răspunsul lui Alf Lombard nu s-a lăsat mult așteptat. Un răspuns scurt și dens, pătrunzător și elevat, pe care revista noastră își face o onoare din a-l publica. Nu insă inainte de a reproduce citeva rinduri din scrisoarea către Paul Anghel, care dau expresie sentimentelor de efuziune cu care savantul suedez își imbrățișează prietenii din România :

„Mult stimate și dragă domnule Anghel,

Minunata dv. scrisoare din 13 V mi-a făcut o imensă plăcere și vă mulțumesc din inimă pentru ea — ca și pentru articolul lui Gh. Bosianu.

Prea amabilele dv. rinduri mi-au amintit de intilnirile noastre la București, de neuitat pentru mine — la Asociația „România", la startul dat de dv. și de amicul nostru Virgil Cândea, al superbei reviste „Tribuna României" — in splendida casă unde dv. și onorata doamnă Anghel m-ați primit in mod atit de cordial — la Salla Dalles, la hotel, la aeroport etc.

Impresia mea despre articolul trimis am incercat s-o rezum pe fila anexată. Dacă ar fi publicat, aș primi cu plăcere numărul respectiv al revistei... Cu sincere urări de sănătate și de bine și cu ginduri afectuoase, al dv, devotat. Alfred Lombard".

Mulțumindu-i profesorului Alf Lombard pentru contribuția destinată revistei noastre, sintem obligați să recapitulăm, pentru cititori, termenii problemei, drept care ne ingăduim să reproducem parțial articolul prof. Gh. Bosianu, urmat de replica de autoritate a savantului din Lund.

O nouă propunere sintactică?

In esență, propunerile noastre de completare — sau de calificare — a sintaxei cuprind citeva noi unități sintactice, pe care le-am numit subiectul prim, subiectul secund și modul subiectului ; și stabilirea, in funcție de aceste noi unități sintactice, a unui număr redus — și fix — de raporturi de determinare in cadrul propoziției.

De ce este nevoie de aceste noi unități sintactice ?

Este nevoie, findcă, după opinia noastră, unitățile sintactice existente sint (cum voi demonstra indată) puține, sau (cum iarăși mă voi strădui să demonstrez) cu denumiri improprii, avind ades ca efect definiții empirice, descriptive, dacă nu confuze.

Să demonstrăm, cu voia cititorului, prin citeva exemple [...]

Dar am promis niște exemple.

Iată două definiții ale complementului, de largă circulație in actualele gramatici : „Complementul este partea de propoziție care determină verbul, adjectivul, adverbul și interjecția cu funcție de predicat" și „Complementul este partea de propoziție care determină predicatul". Intr-o propoziție ca „omul muncește bine", *muncește*, in raport cu complementul *bine*, ar fi, după aceste definiții, sau verb sau predicat. Dar *muncește* nu poate fi verb (care e o parte de vorbire), fiindcă un cuvint, in momentul plasării lui intr-un raport de determinare, incetează să mai fie parte de vorbire, adică un cuvint izolat, el devenind parte de propoziție ; deci capătă funcție sintactică de subiect, atribut, predicat sau complement. De asemenea, *muncește* nu poate fi nici predicat, intrucit cei doi termeni ai raportului de determinare sint două părți de propoziție contrare (una determinabilă și alta determinantă), iar nu două părți de propoziție determinante (de același fel), cum sint predicatul *muncește* și complementul *bine*.

Așadar, *muncește* in raport cu complementul *bine*, nu poate fi nici verb, adică parte de vorbire, nici predicat, adică parte de propoziție determinantă, ci — in definiția noastră — subiect secund, adică parte de propoziție determinabilă. [...]

Detaliind ,ajungem la concluzia că in orice serie de cuvinte subordonate unele altora sint trei termeni : primul, care este subiect prim ; ultimul, care este mod ; și al treilea, intermediar, care este, in același timp, și mod, și subiect secund : mod, față de un cuvint supraordonat, și subiect secund, față de un cuvint subordonat. De pildă, in propoziția „omul muncește bine", primul termen, *omul*, este subiect prim, ultimul termen *bine*, este complement (mod), iar al treilea termen, intermediar, *muncește* este in același timp și predicat (mod), și subiect secund : predicat (mod) in raport cu subiectul prim *omul* și subiect secund in raport cu complementul (modul) *bine*.

Trimitem in continuare la revista „Ramuri".

Gh. Bosianu

ALF LOMBARD: Omul muncește

Gramaticienii romani din antichitate numeau „praedicatum" partea verbală a unei fraze, pe cind acela care săvirșește ceea ce o exprimă partea verbală era pentru ei „subiectum" (cuvintul e o traducere a termenului grecesc corespunzător). Acești doi termeni au fost reluați de filozoful francez Nicolas Oresme in secolul XIV, și s-au răspindit in tot Occidentul.

Dat fiind că partea verbală constituie ceea ce se spune despre subiect, forma „predi**cant**" ar fi fost, drept vorbind, mai potrivită.

Asupra chestiunii raportului dintre cele două părți principale ale frazei, și in general despre terminologia elementelor care formează impreună o unitate sintactică, s-a oprit prof. Gh. Bosianu in numărul din 15 VII 87 al revistei „Ramuri". Distanța e mare intre Europa sudestică și Europa nordvestică, și abia acum am cunoscut articolul. Acesta e interesant, dar merită citeva observații, ceea ce pare indicat și prin semnul de intrebare care insoțește rubrica lui, „O nouă teorie sintactică ?" Nu știu dacă in interval altcineva a discutat in coloanele acestea părerile d-lui B. Rog redactia revistei să supfime repetițiile mele eventuale, neintenționate.

După teoria lui G B., **muncește**, in fraza menționată, este o „parte de propoziție determinabilă" și poate fi numit nu numai „predicat" ci și „mod" (termen ocupat intr-altă parte și de aceea puțin potrivit in cazul de față, după noi).

După G. B., ca și după cei mai mulți, predicatul determină subiectul. Aș adăuga că și inversul ar fi ușor de sustinut : fraza din rubrica noastră ne vorbește și de muncirea (anunca) unui om și de un om care muncește.

Muncește, ne spune G. B., poate avea și el un element subordonat, de ex. **bine, omul muncește bine**, și merită atunci, in raport cu acest complement, o a treia denumire, anume „subiect secund" ; **omul**, atunci, e „subiect prim".

Autorul continuă: numai predicatul „are înțeles temporal". Am putea să precizăm : in limbile noastre obișnuite, da ; ele nu sint in măsură să exprime că ideea cuprinsă intr-un substantiv aparține numai prezentului, sau numai unui timp trecut sau viitor. Dar așa ceva e ușor de imaginat. Poate fi și exprimat : F. Barnum, in „Inuit language" (Boston, 1901, § 62), ne informează că limba eschimoșă din Alaska poate, prin sufixe adăugate substantivului care inseamnă 'fum' (in general), de exemplu, exprima și idei ca 'ceea ce a fost fum', 'ceea ce va fi fum'.

Dacă am ințeles bine, G. B. consideră că denumirile unităților frazei sint improprii și trebuie schimbate : in loc de subiect trebuie spus in anumite cazuri „subiect prim", in loc de predicat „mod" sau „subiect secund nesubstantival", in loc de complement „subiect secund substantival". Motivarea nu e cu totul clară. Inchei și eu cu un semn de intrebare : de ce nu ajung termenii obișnuiți?

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

Deschideri

A apărut in editura **L'Age d'Homme**, cu sediul la Lausanne, primul volum din sistemul filosofic blagian, in traducere franceză **L'Eon dogmatique** (119 p.). Eveniment editorial salutar prin semnificația lui culturală, traducerea acestui prim studiu din **Trilogia cunoașterii**, cu care se deschide sistemul, pune in circulație universală gindirea lui Blaga, pe un făgaș mai promițător decit alte inceputuri și incercări anterioare, prin intermediul limbii francofone din Europa, Africa, Asia și America.

Eonul dogmatic a apărut in colecția editurii elvețiene intitulată **Philosophia perennis.** Imediat după pagina de gardă a cărții, editura anunță operele lui Lucian Blaga pe care intenționează să le publice in continuare. Sint menționate in următoarea ordine : **Cunoașterea luciferică, Censura transcendentă, Orizont și stil, Spațiul mioritic, Geneza metaforei și sensul culturii, Știință și creație, Despre gindirea magică, Religie și spirit, Artă și valoare, Diferențialele divine, Ființa istorică, Experimentul și spiritul matematic, Conștiința filosofică, Aspecte antropologice.** După cum se vede, ambițiosul proiect editorial cuprinde intreaga operă filosofică blagiană ordonată de autor, printr-o notă testamentară, in patru trilogii. Din motive specifice marketingului de carte in Occident, studiile din trilogii se publică in volume distincte.

Fără indoială se cuvine prețuit efortul celor patru traducători, cercetători la un centru de studii aparținind universității Sorbonne IV (vechea Sorbonă), de a transpune in franceză intreaga gindire filosofică a lui Lucian Blaga, descoperind echivalențele numeroșilor termeni noi introduși de el atit de masiv in operă, incit poate fi considerat nu numai creator al unui sistem filosofic profund inedit, ci și al unui limbaj original.

Studiul introductiv constată că gindirea lui Blaga inaugurează, prin ea insăși, noul eon. Originalitatea filosofiei sale corespunde reinnoirii aduse de revoluția cuantică in fizică. Există o schimbare de metodă și de perspectivă față de postraționalismul cartesian, bazat pe bifurcarea **res cogitans-res extensa**, căreia Gabriel Marcel și mai tirziu Jean Daniélou i-au sesizat „suficiența". Filosofia lui Blaga a anunțat această schimbare din anii '30, anticipind o adevărată revoluție in gindire, incă de la apariția primului volum al **Trilogiei cunoașterii.** Intr-adevăr, este destul să ne gindim la ideile ce se degajă din principiile formulate de fizicieni (ca Heisenberg, sau Planck) in epistemologia contemporană pentru a constata cit de modern a privit Blaga unitatea formată de om și cosmos, prin căutările sale metafizice asupra relației intre lumea subiectivă și lumea obiectivă.

Diferitele interpretări care se dau sistemului și conceptelor filosofice blagiene constituie un fapt pozitiv, valorizator. Nu spunea insuși Blaga că un poet trebuie acceptat, pe cind un filosof trebuie discutat ? Este ceea ce sperăm să se producă in cercuri cit mai largi nu numai de la noi, ci și in lume. Iată, la 42 de ani după ce la Milano apărea **Orizzonte e stile**, la **Minunziano Editore**, s-a tipărit acum, in Elveția **Eonul dogmatic.** Fragmente din **Trilogia culturii** și din **Elogiul satului românesc** (discursul de recepție la Academia Română) au mai apărut in germană, maghiară și chineză.

Nu asistăm incă la o avalanșă de traduceri, interpretări și citări din opera lui Blaga (deși in ultimii 10 ani, la congresele internaționale de filosofie au fost menționate unele din ideile sale), dar ea își continuă liniștit și sigur drumul spre conștiința universală la care propria-i valoare îi dă dreptul să aspire.

Victor Botez

REVISTA STRĂINĂ

● **SYLVIA PLATH** (27 octombrie 1932 — 11 februarie 1963) una dintre remarcabilele poete ale secolului al XX-lea, a ținut ani buni la rind un jurnal intim care figurează printre postumele sale. Jurnalul s-a păstrat aproape in intregime, nu lipsesc din el decit insemnările din perioada primei incercări esuate de a se sinucide și din ultima jumătate de an de viață ! Insemnările care lipsesc au fost distruse de Ted Hughes, soțul ei, „pentru a nu ajunge niciodată pe mina copiilor", după cum mărturisea el. Forma finală a jurnalului a fost ingrijită de soțul ei, poetul Ted Hughes, „singurul bărbat din lume pe care l-am iubit și lingă care am putut să trăiesc", după spusele poetei.

Poezia Sylviei Plath nu poate fi ințeleasă pe deplin fără insemnările ei din jurnal. Acestea conțin o privire necruțătoare asupra ființei ei, a relațiilor cu tot ce a inconjurat-o. Citâm din jurnal, insemnarea din 5 septembrie 1951 :

„Nu iubesc, nu pot iubi pe nimeni in afară de mine. Este foarte șocant să recunosc acest lucru. Nu port in mine dragostea egoistă a mamei mele, nu am in mine nimic din dragostea ei egoistă. Nimic din dragostea practică ce se stinge cu incetul. Sint capabilă să-l iubesc pe cel care oglindește propria mea lume. Imi doresc din inimă să existe o conștiință absolută, o persoană in care să am incredere, care să mă prețuiască și să-mi spună lucruri adevărate.

Problema mea fundamentală, născută din iubirea mea egoistă, este gelozia. Sint geloasă pe bărbați — o ură periculoasă, pătrunzătoare, care poate, cred, produce coroziunea oricăror relații. O ură născută din dorința de a fi activă, de a munci și de a nu fi pasivă. Urăsc la bărbați libertatea lor corporală, capacitatea de a trăi două vieți : de a face carieră, și, in același timp, de a avea o viață de familie. Dar nu sint numai geloasă, sint și mindră și trufașă..."

● **CRITICA LITERARĂ SUEDEZĂ** apreciază că monografia August Strindberg datorată lui Olof Lagercrantz și apărută la editura Wahlström Wistrand din Stocholm este cea mai izbutită dintre toate studiile inchinate vieții și activității acestei mari personalități a culturii suedeze, care a trăit intre anii 1849—1912. Olof Lagercrantz este autorul unei serii de remarcabile monografii, intre care cele dedicate lui Agnes von Krusenstjern, și Stig Dagerman, dar și lui Dante, Alighieri și Nelly Sachs, aceasta din urmă laureată a Premiului Nobel pentru literatură (pe anul 1967). Olof Lagercrantz aduce o serie de elemente noi legate de Strindberg. De pildă, el susține că operele așa zis autobiografice ale dramaturgiei sint lucrări cu personaje fictive, pe cită vreme cele despre care autorul insuși a afirmat că sint imaginate de el — „Maestrul Olof" cuprind foarte multe date autobiografice.

Autorul monografiei surprinde in cartea sa momentele cheie ale vieții și operei lui Strindberg, oferind cititorului o lectură plină de elemente și intimplări noi.

● **PE DATA DE 15 IULIE** se impliniesc 55 de ani de la apariția revistei de literatură „Varlik" din Istanbul. Inființată de cunoscutul om de cultură turc, Yașar Nabi Nayir, un bun prieten al țării noastre și continuată de poetul Kemal Oder, de-a lungul existenței sale publicația a functionat ca un focalizator al valorilor reale ale literaturii turce. Revista a dedicat numeroase pagini literaturii din România, incercind să cuprindă toate generațiile. Dintre scriitorii și poeții români ale căror povestiri și poezii au fost prezentate in aceste pagini reamintim pe Mihai Eminescu, Zaharia Stancu, Liviu Rebreanu, Eugen Barbu, D.R. Popescu, Nicolae Labiș, Marin Sorescu, Nicolae Dragoș, Nicolae Dan Fruntelată. In numărul din iunie a apărut o amplă prezentare a scriitorului Geo Bogza și se află in tipar o pagină cu poezii semnate de Lucian Avramescu.

Consemnăm cu satisfacție continuitatea revistei prietene „Varlik" prin decenii.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București. Piața Scinteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană

ANUL XXXI
30
(1 367)
Sîmbătă
23 iulie
1988
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Sub semnul Congresului al IX-lea al partidului

LUMINA MARELUI FORUM

despre însemnătatea marelui forum comunist de acum douăzeci și trei de ani vorbesc, cum nu se poate mai clar și mai deschis, realitățile însesi ale țării, transformările uriașe petrecute în toate domeniile existenței noastre materiale și spirituale, înflorirea economică și socială care a făcut din acest răstimp arcul de boltă al unei epoci cu cele mai adînci și mai întinse rezonanțe în destinul național. Calea progresului și civilizației socialiste a patriei a dobîndit, odată cu Congresul al IX-lea al partidului, dimensiuni noi, de o hotărîtoare și amplă susținere a spiritului revoluționar, creator, cu întemeieri pe realități proprii și în conexiune cu legitățile generale aplicate la condițiile noastre.

Eveniment inaugural, marele forum a marcat un susținut și laborios proces de gîndire politică vie, novatoare, determinînd schimbări de optică și atitudini cu efect pozitiv în istoria construcției și devenirii noastre socialiste. Lupta împotriva inerției, a șabloanelor, a rutinei cu tot cortegiul lor de prejudecăți și stări mimetice, dogmatice și-a găsit în evenimentul crucial din vara anului 1965 un reazim și o susținere de o desăvîrșită exemplaritate. Partidul însuși și-a revigorat menirea și vocația în fruntea unei lupte care avea să-l consacre ca centru vital al întregii națiuni. **Partidul**, subliniu nu de mult tovarășul Nicolae Ceaușescu, **trebuie să emită lumina care să călăuzească întreaga națiune pe drumul comunismului. Este deci necesar ca partidul să rămînă permanent tînăr, să fie mereu pătruns de spirit revoluționar, novator, să tragă permanent concluzii din realitățile sociale, din marile cuceriri ale științei și cunoașterii umane.** Lumina aceasta despre care vorbește secretarul general al partidului își are izvorul și matca în evenimentul istoric deschizător de nouă epocă în munca și viața întregii țări. Unitatea de neclintit a poporului în jurul partidului, al secretarului său general, are în această lumină temeiul și valoarea unui act de conștiință exponențial. Epoca pe care o numim cu numele ctitorului său, **Epoca Nicolae Ceaușescu**, ne marchează istoria în profunzime și pe spații vaste ale existenței, de la recuperarea tradițiilor și valorificarea moștenirii înaintate a trecutului și pînă la creația de valori materiale și spirituale ale prezentului, cu un impact deosebit de fertil în viitorul pe care ni-l edificăm.

Valorile gîndirii, ale muncii și creației se constituie într-un inestimabil tezaur al patriei și au, din perspectiva permanentei procesului revoluționar, un vast cîmp de referință în lumea preocupărilor actuale, în străduința generală de înfăptuire a programelor și obiectivelor adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului. Tezele prezentate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, orientările și sarcinile cuprinse în cele două expuneri care prefațează dezbaterile ce au loc în vederea anunțatei plenare a C.C. al P.C.R. reprezintă un programatic document al actualității, imprimînd cursului transformărilor ce s-au produs și se produc în societate o dinamică nouă, de un imediat și excepțional interes. Ne regăsim în expresia și spiritul lor pe dimensiunea largă a evenimentului de acum douăzeci și trei de ani, într-o etapă care, firește, este cu totul alta, mult mai complexă și cu înălțimi în relief economic, moral-politic și social ce atestă marea justețe a drumului parcurs. Trăim timpul unei noi stări de conștiință și ne abordăm deschis liniile ei directoare și necesare în construcția umană, după criteriul unei noi calități a muncii și vieții, a gîndirii și acțiunii practice, revoluționare. **S-a dezvoltat larg și s-a precizat mai bine rolul științei și culturii în făurirea noii societăți, pornindu-se de la faptul că nu se poate vorbi de realizarea socialismului și comunismului fără a așeza la temelia lor cele mai noi cuceriri ale științei și culturii, ale cunoașterii umane în general. Numai și numai pe baza celor mai noi cuceriri ale științei, tehnicii, culturii, ale cunoașterii** — arăta secretarul general al partidului, **se pot făuri cu succes socialismul și comunismul, se pot asigura bunăstarea și fericirea întregii națiuni.** Purtător de nouă conștiință și edificîndu-se neîncetat în lumina acesteia, ilustrîndu-se prin fapte și atitudini pe măsură, omul gîndirii și făuririi noii societăți, al înaltelor realități și aspirații, primește lumina vie și călăuzitoare a ideilor care-l consacră în centrul preocupărilor întregului partid și ale întregii societăți. În această accepție și după o asemenea ratiune se ilustrează și cultura și arta, literatura, creația care, în ordinea noii sale sensibilități, se constituie într-un factor specific de formare și afirmare a personalității umane, fiind un mijloc cît se poate de expresiv și în permanență necesar al edificării de conștiință.

Luceafărul

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU — tablou de Gheorghe Ioniță

Cu fața către viitor

Se sublinia în **Expunerea** secretarului general al partidului, comuniștii **„trebuie să se afle în locurile hotărîtoare, să fie în primele rînduri, să acționeze pentru unirea eforturilor tuturor oamenilor muncii în buna desfășurare a activității de înfăptuire a planurilor și programelor".** Este un îndemn și pentru noi, scriitorii de a ne afla „în locurile hotărîtoare" și de a acționa prin toate mijloacele de care dispunem, cu energia care este proprie cuvîntului „ce rostește adevărul". Fac parte din categoria oamenilor care au plecat dintr-un sat sărac, urmînd îndemnul părinților de a face un pas mai înainte pe drumul existenței mele, un pas care, lor, părinților mei, nu le-a fost îngăduit, fiind nevoiți, încă de cînd erau și ei în vîrsta copilăriei **să măsoare pogonul cu pumnul,** să-și facă fier de plug din palma plină de cicatrici și să-și pună pe frunte numai cununa în care străluceau pietrele nestemate ale stropilor de sudoare. O asemenea cunună purtasem și eu alături de ai mei, cunoscînd încă de atunci adevărul că numai prin muncă poți să-ți luminezi cît de cît calea vieții. Atunci, în primii ani ai adolescenței mele peste care se profilau mai mult sau mai puțin vizibil arcanele unui romantism hrănit cu puținele cărți de literatură — pe atunci, ivirea unei cărți, a unei singure cărți de literatură în sat constituia un eveniment care trecea dintr-o uliță în altă uliță și făcea cîte un popas în casele mai răsărite pentru delectarea cîte unui știutor de carte, — mi se părea că nici drumul vieții mele nu mă va duce mai departe. Da, sufeream și mă cuprindea o tristețe nedeslușită încă pe care nu mi-o puteam scutura de pe umeri decît seara cînd ne adunam pe vatră și începea sfatul despre tot ce am făcut în cuprinsul zilei, ce am făcut bine sau mai puțin bine și ce urmează să facem a doua zi și frecvent se punea problema învățăturii, că numai cu învățătura pot fi biruite nevoile care se hrănesc din neștiință. — Uită-te, băiete, în sat la noi și așa e în toate satele, cine știe cît de cît puțină carte și-a ridicat fruntea, știi și tu : Ai carte, ai parte ! O să vă dăm la școală să învățați. N-o să ne fie ușor, nici nouă, nici vouă, dar dacă vreți să vă fie bine, să fiți vrednici, să munciți fiecare pentru doi, unul pentru pîinea neagră de azi, al doilea pentru pîinea albă de mîine...

Așa vorbea mama gîndindu-se și la viitor. Dar nu trebuie să-l uit nici pe tata, că și el, ca să putem învăța la școală, fiind știutor de carte și avînd un scris frumos s-a angajat într-un post modest, cu o leafă mică dar îndeajuns ca să ne acoperim cheltuielile de școală și plata chiriei pentru o cameră unde nu încăpeau decît un pat

Ion Potopin

Continuare în pag. a 10-a

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

„Fîntîna din oglinzi"

Personalitate pregnantă în peisajul literar actual, Nicolae Dragoș își construiește, senin și calm, cu echilibrul înțelepciunii dobîndite din implicarea lucidă în frămîntările realului, o lume poetică deloc simplă, ce invită gîndul la peripluri largi prin tărîmurile cuvîntului și-l îndeamnă a se opri stăruitor asupra întrebărilor adînci ale existenței umane. Descifrezi, și în ultimul său volum de versuri („Fîntîna din oglinzi"), spiritul heraldic-tutelar al lui Arghezi, limpezimea barbiliană a ideii, corespondențele blagiene ori inflexiunile poeziei populare ce țin precum o țesătură secretă, ascunsă, cuvintele într-o armonie de sugestii capabilă a da coerență unei viziuni migălos și îndelung articulate.

Cele cinci despărțituri ale cărții sînt ca treptele de înaintare în universul poetic al lui Nicolae Dragoș, o dialectică subtilă ce pornește de la condiția poeziei **(Nașterea poemului)** și ajunge la iubirea de patrie **(Eternitatea din vitralii)** — trecînd prin necesarele praguri intermediare : meditații asupra timpului **(Logica anotimpurilor)**, asupra vîrstei și a iubirii **(Stanțe în șoaptă)**, asupra satului ca depozit viu de fapte și istorie **(Statuia unui sat)**.

Poetul definește, mai întîi, o lume a concordanțelor cosmice la sesizarea cărora se naște cîntecul. Natura nu este un haos — ci o scară a ordinii, o aranjare de cupole una peste alta străbătute de săgeata timpului : „Iei luna... Ori o parte din ea... / Luna pe cînd e doar o jîmblă pufoasă / Ori o agrafă îndrăgostită / Sau o scoică ce-a trăit ani mulți / Într-o mare aurie... // Mai iei — dacă-ți e la-ndemînă ! — Marea / Ori o parte din Mare, o parte de val, / O umbră de țărm... Atît cît / Fragila barcă a Lunii poate fi cuprinsă / Într-o oglindă nestatornică... // Poți să auzi — / Cu puțină imaginație — / O unghie de sidef căutînd / Cutremurată strunele din adîncuri / Ale unei chitare lichide, / Și poți să vezi cum pe creasta de val / Răsărind, dansează cîntecul... / Luna, arcuș auriu ce călătorește duios / Pe strunele apei..." **(A doua lecție de poezie).** Iată, acest splendid poem poate prelungi pînă la eristică pură discuțiile despre sursologie : intrarea amintește de Prévert, imaginea este eminesciană, universul străpuns de ideea care naște în urma ei „cîntec" este de sorginte barbiliană. Și totuși, Nicolae Dragoș edifică spre altceva. Interesantă mi se pare, mai întîi, insistența cu care poetul atrage atenția că în natură consonanțele se organizează numai pe verticală. În plan orizontal se mișcă, vom vedea, ființa umană — iar „cîntecul" se naște numai la intersecția dintre aceste direcții fundamentale. Dacă în primul ciclu de poeme al cărții aflăm despre condiția „naturală" a creației și zăbovim în elogiul cosmosului supraetajat, în ciclul următor intră în scenă factorul uman. Privirea gîndului măsoară planul orizontal : „Mă uit în urmă : trecură anii, / Florile stinse trec în litanii. / Mă uit în față, anii prin ceață — / Pasul cu mersul iarăși se-nvață" — dar apare, ca punct de reper, un segment din axa verticală: „Ah, tu, stejare, sub zări cerești, / Prin anotimpuri treci, veșnicești. // Frunzele-ți cad rotitoare prin vînt / Altele noi zboru-și iau din pămînt" **(În litanii).** Fiorul existenței vegetale trezește dor de eternitate, dor de dincolo de viață, sentimentul neputinței de transcendere amorțind, oarecum, în fața conștiinței că omul este singura măsură a tuturor lucrurilor.

În acest „sistem al consonanțelor", omul este un memento al limitelor orizontale **(cer — cîmpie)**, ca și cînd (de fapt : pentru că) esența lui ar fi (= este) mersul, deplasarea pe suprafețe. „Veșnicia tristă" șade în această lipsă : natura are în sine însăși verticala, timpul, creșterea neîncetată de jos în sus (și căderea, la fel de sus în jos) ; obturînd curgerea, omul îi dă configurație de lanț, de verigă în lanț, o rotunjește devenindu-i centru continuu. În fond, „miracol interzis" va să zică „veșnicie tristă", etern granitic ori vegetal necuprins de săgeata vieții adevărate, a vieții care moare viețuind, care se vede pe ea însăși oglindindu-se. Un cuvînt cu mare rol în poezia lui Nicolae Dragoș este „jertfă" : „O naștere-i în jertfă" ; „Și jertfa nouă și-o va smulge lutul" ; „Fecunda jertfă a florilor". Abaterea spre glie și ridicarea din ea, nașterile viitoare țișnind din oprirea momentană a fluxului, a curgerii, izbucnind din retragerea sînelui în sine — indică viziunea unui univers pulsatoriu. Lucrurile sînt spuse, uneori, cu simplitatea locurilor comune — avînd tocmai de aceea fior poetic : „În templul tău, de-o veșnicie, / apun oamenii / ca tu să fii veșnică... // Numai gîndul, numai el, poate asemenea ție să fie / și poate mai presus decît tine / El te vede, te știe // Tu nu știi dacă-l vezi, / dacă-l cunoști" **(Numărînd nemurirea).**

În ordine uman-istorică, jertfa devine cuvînt care-și caută trup pe deasupra apelor și a pămînturilor, precum în acest poem despre iubirea de Mihai Viteazul : „Umblă prin țară veșnic cap de domn, / Fără odihnă umblă, fără somn. / Din munți în munți trecînd, din deal în deal, / Spre Dunăre tot vine din Ardeal. / Îl duce dor spre credincioși osteni / Ce asfințit-au la Călugăreni. / Își află trupul preschimbat în măr / Aprins în sînge lîngă Șelimbăr. / Gîndul li-l spun privighetori și sturzii / Cu lacrimi arse pe Cîmpia Turzii. / I-aude cum din veacuri dau să ardă / Mocnita jertfă pe tăiș de bardă. / Arbori

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 3-a

POEZIA DRAGOSTEI DE ȚARĂ
În pagina a 3-a

„DUNĂREA"
În paginile 5–8

SCRIITORII VORBESC DESPRE PATRIE

Portret

numai cine n-a stat vreme mai îndelungată în preajma sa, fără să-i tulbure prin șiciala întrebărilor, multe și mărunte, lucrul și visarea, poate să greșească, din grabă și nepricepere, numindu-l pe Victor Vicșoreanu olar, ce-i drept de excepție, dar tot în limitele înguste și fără strălucire ale unui meșteșug periferic, prea vechi și prea rudimentar să mai aducă ceva nou în clasamentele hiperestezilor, care se bălăcesc de pe acum în fluviul fascinant al artei cibernetice încercînd emoții la care omul obișnuit nu se poate înălța lipsindu-i instrucțiunile de receptare.

Eu unul, socotindu-mă și un om obișnuit și doritor de clipe de visare, în alergătura mea cu „mersul trenurilor" într-un buzunar și-n celălalt cu, o „Carte de amintiri" — pretențios titlu dat unui caiet cu file albe confecționat la o mărunță cooperativă meșteșugărească de prin nordul țării — găsesc de fiecare dată, mare păcat că prilejurile sînt tot mai rare, la Victor Vicșoreanu acasă, între prunii și merii de pe dealul cătunului cu olari devenit „cartier etnografic" al orașului Horezu, prilejul împăcării mele cu mine, cu vremea, cu viața, cu lumea. Emană din ființa acestui olar atîns de aripa geniului atîta blîndețe, fără să-l socotească cineva nici măcar în glumă blînd la fire, încît de cum trec pragul și mi se îngăduie să pătrund în strîmtul său atelier, mă simt din nou copil și mă bucur în voie de sunetele lutului smălțuit și trecut prin vadul focului din cuptorul de ars oale și ulcele.

Lîngă Victor Vicșoreanu, lîngă roata lui care se tot învîrte fără odihnă, lîngă palmele sale înmănușate cu humă cleioasă și, mai ales, în fața ochilor săi limpezi și bucuroși de-o întîlnire pe care n-o mai așteptau să treacă din tărîmul părerii în cel al adevărului, eu nu sînt niciodată cel care dă ci doar cel care primește binecuvîntarea întoarcerii la obîrșii. Nicicum nu mi se leagă firul vorbelor. Sau dacă se leagă, firul acesta duce spre altceva decît spre cele cîte știu că ne stau la suflet și unuia și altuia, cu aceeași tăcută măsură a răbdării țărănești de la-nceputul tuturor timpurilor și tuturor vieților. Dacă se-ntîmplă să se afle acolo și soția sa, Eufrosina Vicșoreanu, pricepută în decorarea străchinilor și platourilor de lut ca nimeni alta, tăcem în trei și ascultăm cum picură veșnicia din streașina casei, unde și-au făcut cuib rîndunelele, sau de pe tîmpla florilor din grădină care-și revarsă prin ferestruicile cît unghia degetului mare de la mînă toată mireasma de care sînt în stare. Și e atîta pace acolo, încît nici nu mai poate să-ncapă în mintea mea rostul vreunei temeri. Victor Vicșoreanu, olarul acesta vîlcean cu harul plimbărilor printre modele de străchini visate-n copilăria cea mai timpurie, rămîne pentru mine singurul tămăduitor la care-mi găsesc leacul, dacă încep să mă bîntuie îndoielile și nu mai găsesc urmare locului și rostului meu pe lume. E deajuns să-l văd cum stringe-n palme bulgări amorfi de pămînt împrumutîndu-le o fărîmă din sufletul său, ca să fie apoi minunat smălțuite spre bucuria și înseninarea celor care încă mai cred în simplitatea acelor adevăruri esențiale care ne țin drepți și nu ne lasă cumva să ne prăbușim din făgașul vieții în hăurile lăturalnice ale inutilității, și văzîndu-l îndrăgostit de meșteșugul său, pe nedrept socotit rudimentar și periferic, să mă adăp de la tăcuta lui comoară de oale și ulcele ca dintr-un șipot cu ape vii. El, Victor Vicșoreanu, și nu altcineva, mi-a oferit, fără să ceară vreo răsplată pentru această binefacere, argumentul

George Țărnea

Continuare în pag. a 10-a

EMINESCIANA

„Locul geometric"

În primele sale articole, precum se știe, Eminescu manifestă înclinații latiniste. În 1870, dată fiind ucenicia sa la Școala lui Aron Pumnul, se simte obligat să-și apere profesorul împotriva broșurii lui D. Petrino (de sugestie maioresciană) ostilă **Lepturariului.** Acțiunea latiniștilor i se pare a fi fost nobilă, eficientă, întrucît a condus la deșteptarea națională a românilor. Latinismele utilizate masiv în traducerea sa din **Critica rațiunii pure** pot avea aceeași semnificație, (de altfel I. Rădulescu Pogoneanu îi va reproșa abuzul de „ardelenisme" în această tălmăcire). Multe alte observații pe tema limbii, a specificului național, a culturii române etc., se leagă tot de problema transilvană, acută și fierbinte după constituirea dualismului. Cunoscuta coaliție îi apare ca o formă politic retrogradă, „ce contrazice natura obiectivă a monarhiei, dreptul ce-l are fiecare popor de a-și determina voința prin legi și de a avea un propriu organ pentru formularea acestor voințe, o legislativă". Într-o însemnare prevede ca Heliade în **Teze și antiteze**, o filozofie românească implicînd „între pietrele ei unghiulare două cestiuni nepuse în filozofii și nestudiate de nimeni —

Marian Vasile

Continuare în pag. a 11-a

Un critic „nou" de altădată

Omagiat cu mai mulți ani în urmă, cu prilejul împlinirii unei vîrste respectabile, în sala cu oglinzi a Casei Scriitorilor, Șerban Cioculescu a ținut să împartă omagiul care i se adresa cu foștii lui colegi de generație și de echipă critică : Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Vladimir Streinu.

Alături de coechipierii generației sale a fost una din oglinzile în care s-a privit literatura română interbelică în plină formare și afirmare. Evident, cei citați n-au fost singurii creatori de climat literar în presa deceniilor dintre cele două războaie, dar ei s-au distins prin îmbrățișarea programatică a cronicii literare și atitudinii la zi. Ca profesori de română, cu dragoste de clasici, au practicat o critică literară în care judecata de valoare era emisă în concordanță cu încadrările istorico-literare. Nici unul n-a fost un fanatic al noului, deși se considera fiecare pe sine un critic „nou", spre deosebire de cei vechi, de Mihail Dragomirescu, de G. Ibrăileanu, de E. Lovinescu. Ralierea lor, tîrzie și demonstrativă, la cel din urmă nu face decît să complice lucrurile pe care Șerban Cioculescu le-a limpezit fără echivoc în amintirile sale. Experiența **Kalendelor**, scurtă și expresivă inițiativă publicistică de grup, i-a așezat pe Pompiliu Constantinescu, pe Vladimir Streinu, pe Șerban Cioculescu, mai aproape de G. Ibrăileanu decît de E. Lovinescu.

Caracteristica reacție polemică în apărarea lui Caragiale, care s-a produs în 1935, în replică la articolul lui N. Davidescu, care vedea în Caragiale un „ultim ocupant fanariot", îi așează pe Șerban Cioculescu din nou alături de Perpessicius, de Vladimir Streinu, de Pompiliu Constantinescu. A fost pentru Șerban Cioculescu prilejul unui lung excurs istoric care țintea la definirea direcției atacurilor anticaragialiene al căror punct terminus era intervenția lui N. Davidescu. Definitorie pentru Șerban Cioculescu, ca și pentru colegii săi, a fost respectarea clasicilor și a marilor valori ale literaturii române.

„Nouă" era generația din care făceau parte și prin felul în care înțelegea să valorifice patrimoniul literar național. Perpessicius s-a dedicat monumentalei ediții eminesciene, astăzi prin alte mîini aproape de capăt. Tudor Vianu a inițiat o ediție justițiară Alexandru Macedonski, Vladimir Streinu a început o interesant cu mai mulți ani în urmă, cu prilejul împlinirii unei vîrste respectabile, în sala cu oglinzi a Casei Scriitorilor, Șerban Cioculescu a ținut să împartă omagiul care i se adresa cu foștii lui colegi de generație și de echipă critică : Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Vladimir Streinu.

Alături de coechipierii generației sale a fost una din oglinzile în care s-a privit literatura română interbelică în plină formare și afirmare. Evident, cei citați n-au fost singurii creatori de climat literar în presa deceniilor dintre cele două războaie, dar ei s-au distins prin îmbrățișarea programatică a cronicii literare și atitudinii la zi. Ca profesori de română, cu dragoste de clasici, au practicat o critică literară în care judecata de valoare era emisă în concordanță cu încadrările istorico-literare. Nici unul n-a fost un fanatic al noului, deși se considera fiecare pe sine un critic „nou", spre deosebire de cei vechi, de Mihail Dragomirescu, de G. Ibrăileanu, de E. Lovinescu. Ralierea lor, tîrzie și demonstrativă, la cel din urmă nu face decît să complice lucrurile pe care Șerban Cioculescu le-a limpezit fără echivoc în amintirile sale. Experiența **Kalendelor**, scurtă și expresivă inițiativă publicistică de grup, i-a așezat pe Pompiliu Constantinescu, pe Vladimir Streinu, pe Șerban Cioculescu, mai aproape de G. Ibrăileanu decît de E. Lovinescu.

Caracteristica reacție polemică în apărarea lui Caragiale, care s-a produs în 1935, în replică la articolul lui N. Davidescu, care vedea în Caragiale un „ultim ocupant fanariot", îi așează pe Șerban Cioculescu din nou alături de Perpessicius, de Vladimir Streinu, de Pompiliu Constantinescu. A fost pentru Șerban Cioculescu prilejul unui lung excurs istoric care țintea la definirea direcției atacurilor anticaragialiene al căror punct terminus era intervenția lui N. Davidescu. Definitorie pentru Șerban Cioculescu, ca și pentru colegii săi, a fost respectarea clasicilor și a marilor valori ale literaturii române.

„Nouă" era generația din care făceau parte și prin felul în care înțelegea să valorifice patrimoniul literar național. Perpessicius s-a dedicat monumentalei ediții eminesciene, astăzi prin alte mîini aproape de capăt. Tudor Vianu a inițiat o ediție justițiară Alexandru Macedonski, Vladimir Streinu a început o interes-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 11-a

Biblioteca Județeană
MUREȘ

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

DEMOCRAȚIA CULTURII — Un concept ilustrat de cărțile acestor ani

● Eveniment avînd rezonanțe istorice în viața politică, socială și culturală a țării, Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, de la care se împlinesc, în acest iulie, 23 de ani, a constituit o excepțională deschidere ideologică și de program cultural pentru creația românească, deschidere cu consecințe fundamentale pentru realitatea literaturii, pentru apariția și consolidarea unei literaturi românești cu adevărat „noi". O literatură întemeiată pe diversitatea creației asigurată de programul ideologic, organizată după criteriul realității, al unei realități vii, aflată într-o continuă efervescență, o literatură, în fine, pornind de la tradiția majoră a unei culturi exprimată deja prin numeroase capodopere, care, acelea în primul rînd, direcționează semnificațiile profunde ale unei creații noi, inedite. Apelul la „izvorul veșnic viu" al literaturii și culturii românești, apel care privește atît realitatea nemijlocită a patriei cît și tradiția, vie și ea, a unui popor demn și cu o cultură consolidată, și-a găsit ecoul minunat într-o literatură română contemporană care a răspuns întotdeauna „prezent" la misiunea, de înaltă responsabilitate, de a contribui la educația politică a poporului și la asigurarea unui climat cultural de înaltă calitate.

Asigurarea unui climat nou, democratic, și deschis la nou (efect de seamă al programului ideologic și cultural al Congresului al IX-lea al P.C.R.) a avut efecte dintre cele mai semnificative în crearea unor condiții capabile să asigure o exprimare largă, în domeniul culturii, celor mai largi categorii de creatori aparținînd tuturor generațiilor de creație și, deopotrivă, celor mai diverse zone ale țării. „O nouă geografie a literaturii române contemporane" pornește, într-adevăr, de aici și exprimă o evoluție a valorilor unde fundamentală este ideea de a asigura o concentrare autentică de forțe culturale, în condițiile unei diversități, care ea însăși tutelează astăzi cultura națională.

Astfel de incursiuni în prezentul literaturii sînt necesare și revista „Luceafărul" le întreprinde frecvent, fidelă unui program literar pe care și l-a asumat, încercînd să înregistreze realitatea de fapt a creației românești contemporane, actualitatea acestei creații, implicarea ei în actual. Este ceea ce își propune și grupajul următor, unde criticii literari tineri comentează volume recente ale unor scriitori din toate generațiile care exprimă, și ei, actualitatea unui moment literar.

CONFESIUNEA UNEI CONȘTIINȚE

După ce făcuse dovada unei incontestabile vocații epice cu două romane (**Zilele cele scurte**, 1981; **Cumpenele**, 1985), Stelian Tăbăraș *) revine cu un roman dens, secvențial, aproape cinematografic, în care întîlnim și materie captivantă, dar și tehnică narativă interesantă. **Filmare la două aparate** e cartea unei experiențe tandre, marcînd adînc atît „ceara memoriei" cît mai ales personalitatea eroului-narator. Romanul e, de fapt, o confesiune a unei conștiințe în căutarea reperelor esențiale, a resorturilor de profunzime, a clarificărilor morale. O conștiință care refuză din principiu auritul drum de mijloc („**aurea mediocritas**"), înțelegînd virtutea nu ca o medie aristotelică a exceselor, ci ca opțiune febrilă, ca trăire pasionantă, intemeietoare.

Încă din primele pagini ni se precizează că întîmplările își au obîrșia într-un trecut mai îndepărtat („exact acum doisprezece ani"), sondat de o memorie afectivă care încearcă să reconstituie lanțul evenimentelor și să scoată la iveală motivațiile de profunzime. În alternanța de secvențe și tehnici narative, autorul dă expresie unor obsesii și revelații motivaționale, unor senzații asociative și gesturi involuntare, unor replici esențial-repetitive — toate concurînd la o introspecție de tip proustian (se știe că prin ambiguul „recherche" autorul **Timpului regăsit** înțelegerea nu numai „căutare", dar și „cercetare", investigare, „telescopare" psihanalitică). Dar această răscolire febrilă a conștiinței de sine nu e abulică, întîmplătoare, nu se supune memoriei capricioase, intrucît eroul e, în regim introspectiv, de o lucidă maturitate. El e conștient că „obsesiile trebuiesc aprofundate logic, explicate dacă e posibil !". Se întreabă undeva „care sînt pentru mine «madelenele» ce trezesc amintirile" (p. 130), pentru ca altundeva mirosul ierbii (proustianul tufiș înflorit pe un drum de țară) să-i declanșeze o intensă senzație asociativă, rotunjită de o paranteză discretă: „(Iertare, M. P., ai avut dreptate cu madelenele !)", p. 107 — replică similară cu cea de la p. 42. Se înțelege, astfel, că proustianismul acesta e de o referențialitate nu tocmai critică. Proustianismul de care vorbeam e, în acest caz, subordonat viziunii narative, tehnicii de ansamblu, ordonatoare.

Fire hipersensibilă, cu harul premonițiilor senzaționale, purtînd pe obraz semnul unei ereditați distinctive, numitul Osebitu Petre își schimbă numele în Petre Amărășteanu. Absolventul faimosului liceu ploieștean și al filologiei bucureștene va deveni profesor la Institut și critic literar. Îi este încredințat, de către un fost coleg devenit regizor, un scenariu de film despre „Nunta continuă", la care va lucra cu febrilitate în căsuța de lemn de la Șirnea, din zona Branului. Și tocmai cînd contestările privitoare la cercetările sale literare se țineau lanț, o prezență tandră și însorită se ivește în viața lui, dînd un sens mai înalt existenței sale. E Iuliana, studenta mult mai tînără (există indiscutabil aici și un „complex Emil Codrescu"), cu care, părăsind Bucureștiul groaznicului cutremur din martie '77, trăiește la Șirnea clipe de neuitat (memorabilă topografia, dar și figura bătrînului localnic Taicu). Fire problematică, eroul meditează că „fericirea erotică nu e totală pentru un intelectual din cauza analizei continue, a rezervei de ironie și umor (...), a **ritualizării** gestului și gîndului ce duc spre pereche", punîndu-și întrebarea umană „de ce nu sîntem la fel de analitici și în cazul unor nefericite decepții ?". O întîmplare vine să tulbure apele cuplului absorbit de peisaj și să instaleze marele semn de întrebare în conștiința eroului. Invitată de regizor să joace rolul miresei, Iuliana nu numai că „și-a intrat bine în rol", dar se lasă fascinată de figurantul cascador Gabriel ce-l dublă pe adevăratul mire într-o scenă de efort teribil în care acela trebuia să-și dea sufletul. Însărcinată cu Petre Amărășteanu, se va căsători totuși cu Gabriel pentru a deveni profesoară navetistă undeva la Pitești.

Deși itinerariile sînt ample, din Arcanii Gorjului (de unde este originară Iuliana) pînă în Maramureș, la Cavnic (unde au loc filmările), de la București la Șirnea ori de la Brașov la Turda, acțiunea e susținută, dinamică, de o abilă secventare cinematografică, uzitînd de acea originală alternanță de planuri compoziționale între un registru confesiv de persoana întîi și unul obiectiv de persoana a treia și oferind acea complexă și sugestivă „filmare la două aparate" (în prim-planuri de introspecție tipologică).

În ciuda unor oralități irelevante, adesea plate, a tehnicii **cam ostentative**, a unor insistente remarci de senzație, romanul e bine dozat epic, echilibrat secvențional, relevînd măiestrie compozițională, dexteritate stilistică și concepție (lucidă) de prozator modern.

Z. Cârlugea

*) **Stelian Tăbăraș : „Filmare la două aparate", Editura „Eminescu", 1988.**

TRADIȚIA PROZEI OBIECTIVE

Recent, a apărut un nou volum al Andei Raicu, al treilea în ordine cronologică, de pînă acum : este începutul unui ciclu.

Autoarea nu este o surpriză pentru cunoscătorii literaturii actuale, ea debutînd cu proză scurtă în 1971, tot la Editura Eminescu, unde i-au fost tipărite apoi celelalte opere. Cu alte cuvinte, unul dintre acei scriitori pe care editura mizează, iar rezultatele confirmă această încredere.

Anda Raicu a parcurs drumul firesc, am zice, al prozatorului, trecînd de la însemnările aproape seci, provenite din observarea pătrunzătoare a cotidianului, concretizate în scurte povestiri strînse sub titlul „Deschiderea spaniolă", la roman („Norda" se cheamă prima sa încercare romanescă din 1979, urmată de „Fiul luminii" tipărit în 1983), neevitînd însă nici nuvela, practicată cu notabile rezultate artistice în volumul numit „Catalan".

„Valsul dimineții" denotă un autor stăpîn pe mijloacele sale, abil în a împleti și destrăma destine, în a urmări evoluția concomitentă, în diverse planuri temporale, a mai multor personaje. Proza Andei Raicu este de factură realistă, analiza și descripția (numeroase fiecare dintre ele) fiind nu scopuri în sine, ci avînd o funcționalitate frapantă, menită a da consistență și putere de penetrație evenimentelor narate, personajelor aduse în scenă. „Valsul dimineții" intră în seria, bine reprezentată la noi, a romanelor vieții provinciale ; acțiunea se desfășoară într-un orășel nenumit, la confluența Argeșului cu Dunărea, către sfîrșitul deceniul al patrulea. Acesta ar fi punctul de reper temporal, de la care însă se pleacă înapoi, cu alte decenii, ajungîndu-se cu referirile, cu aducerile aminte pînă spre războiul de independență. Trecerile prin ani, felul cum o anume perioadă sau un anume eveniment alunecă în altul, transformîndu-se și întinerind într-o ciudată dialectică, se fac cu inspirație. Acolo, la confluența Argeșului cu Dunărea, este urmărită soarta familiei Voican, familie numeroasă, cu imprevizibile ramificații în timp și în spațiu. Autoarea continuă tradiția prozatorilor obiectivi, creatori ai unei lumi pe care o guvernează artistic după cum cred de cuviință, fără a face rabat firescului, vieții adevărate. Procedeele sînt evident ale literaturii moderne, înțelegînd prin aceasta analiza psihologică subtilă, lipsa totală a tușelor definitive, aproape orice personaj compunîndu-și profilul în timpul lecturii, odată cu trecerea dintr-un capitol în altul.

Nae Voican este un fel de Manafu dar bun, inteligent și cu picioarele pe pămînt ; Stan, fratele său, pare o personificare a trudei cinstite și fără bucurii ; Traian, fratele lor mai mic, aduce necesarul mister în înaintarea narațiunii. Se reține dintre personajele feminine Deaca — impunătoare în maternitatea-i viguroasă, Chiriaca — vie, agitată, vorbăreață și înțeleaptă, domnișoara Paulina — posesoarea unor taine ce vor fi aflate în următorul volum. Reușita maximă credem că ar reprezenta-o cei doi copii (Matei și sora sa Regina) pentru că rareori psihologia infantilă și apoi aceea adolescentină au fost atît de atent surprinse.

Interesantă ni se pare și intuiția Andei Raicu de a schimba adesea unghiul din care privește un fenomen social, natural, politic, în sensul că detașarea i se relevă apelînd la optica unuia sau altuia dintre protagoniști. De aici, complexitatea și adîncimea faptelor expuse.

Scrisă cu forță evocatoare cartea Andei Raicu, unde rigorile impuse de romanul modern coexistă cu elementul zis tradițional, este fără îndoială o creație bine individualizată.

Liviu Grăsoiu

*) **Anda Raicu : „Valsul dimineții", Editura „Eminescu", 1987.**

ISTORICITATE ȘI MITOLOGIE

Chiar dacă de valoare inegală, romanele lui Eugen Uricaru alcătuiesc deja un univers epic al cărui centru ordonator constituit de memoria activă îi asigură o remarcabilă unitate. Se pot detecta relații mai mult sau mai puțin profunde între cărțile „galaxiei" Vladia, fie la nivelul actanților, fie la cel al figurilor narative sau al artei subtile a racursiului prin care sînt configurate destine exemplare. Mai puțin au fost sesizate asemenea legături osmotice, inductoare de coerență, într-un alt ciclu romanesc ce se întrevede, alcătuit — deocamdată din „Mierea" (1978) și „Glorie" (1987).

În ultima sa carte **Glorie** *, Eugen Uricaru procedează la restaurarea unei stări mitice în spațiul realității, Soter Thot și Amneris fiind termenii unui ritual inițiatic întru descifrarea engramei feminității. Cu excepția celei de a doua părți unde evenimentele proiectate în regim oniric au, tocmai din această cauză, înspăimîntătoarea concretețe și claritate a cosmarului. Vom stărui, mai întîi asupra acestei enclave în textul romanuiui din motive ce țin de resortul intim al tehnicii narative, autorul excelînd în analiza nu atît a anxietății în fața morții sau a presiunii necunoscutului, ci a procesului culpabilizării, mai atroce și, poate, mai dramatic. La limita tragică a pulverizării raporturilor umane fetișizate de tradiție, eroul parcurge simptomatologia alienării, ca victimă a suficienței agresive. În momentele terifiante de maximă tensiune generată de catastrofă (deraierea trenului), puterea modelatoare a legilor nescrise ale relațiilor dintre oameni este suspendată. Acum, caritatea se poate dovedi o capcană dintre cele mai periculoase. Protagonistul romanului, Deodat Proca, trăiește acut sentimentul vinovăției, la început ca pe o nedefinită gratuitate, apoi constrins de argumentele violenței întreținute de o ființă rudimentară (magazionerul Ionel) dispusă la valorificarea „evenimentului" ca pe o șansă de „afirmare", de ieșire din anonimat. Proca este supus agresiunii absurdului pentru a i se inocula senzația dependenței („complexul cîinelui"). A descoperi într-un gest de ajutorare sursa culpabilității înseamnă, oricît ar părea de paradoxal, a adopta un punct de vedere cum nu se poate mai realist. Dar Eugen Uricaru ambiționează să scrie o proză în al cărei model se află, programatică, tulburarea frontierelor dintre imaginar și real.

Miza romanului se află în altă parte. Deodat Proca ilustrează o existență precară, marcată de ratări succesive. Anticariatul, ca lume a Cărții, nu-l salvează pe acest ciudat „literat" (nici diletant, nici scriitor) de la tragicul și și nedesăvîrșitul „stadiu al oglinzii". La toate palierele construcției romanești se amplifică lipsa de aderență la imaginea sa vie. „Glorie" este, în primul rînd, cartea unei crize de identitate, propunînd analiza rafinată și speculativă a anatomiei eșecului. Cum spuneam, Proca aspiră la „gloria" literară, fiind un „scriptor" respins de directorul editurii, dar urmărind cu obstinație destinul unor consacrați : maestrul Ieremia Palade sau Nichifor Goreac, personajul principal din „Mireasa", care tentase regăsirea de sine prin cufundarea în propriul trecut. Numai că Proca e un om fără biografie, deci fără trecut. Călătoria spre București, pentru a participa la înmormîntarea lui Palade, marchează etapele pierderii libertății prin insinuarea voinței inspectorului de asigurări, ins repulsiv și nelinistitor, adept al teoriei despre „personna". Lui Proca i se oferă un trecut prin furt de identitate. Noua sa imagine este construită sub privirile inspectorului Simion care îi arată calea, îi deslușește rostul printr-un act de terorism intelectual. Cînd, cu surprindere își dă seama că este manipulat (pentru cei din jur devine „Nichifor Goreac"), are un comportament imprevizibil, paradoxal pînă la absurd. A trăi deliberat nu înseamnă a trăi inconștient. Proprietatea specială a visului potențează în cazul lui Deodat Proca luciditatea autoevaluărilor. Își dă seama de banalitatea relației cu Dora, înțelege condiția umilă a lui Kati. Eșecul e un prilej al descoperirilor. Nu putem nega personajului existența unor resurse eliberatoare, de răzvrătire chiar. O ruptură în viața sa se produce la „banchetul zeilor". În timpul echinoctiului, la locuința lui Amneris, întruchiparea efemeră a adevăratei iubiri, se inscenează episodul mitologic al uciderii lui Osi(ris). Rescrierea mitului în datele contemporaneității este destul de transparentă, autorul respectînd, cu fidelitate, schema scenariului tradițional. Mai puțin vizibilă este parabola despre Thot, descifrabilă doar prin raportare la secvența finală a „orișiului", la catafalcul maestrului Palade. Dincolo de aluziile la datele unei realități recente, trecînd peste aluviunile parapsihologice și simbolurile oculte (caseta portocalie a Micului Nogal), descoperim în Thot (patronul scribilor la vechii egipteni) expresia unor puteri demiurgice date de stăpînirea cuvintelor. Cunoscînd articulațiile creatoare ale limbajului, el dă viață universului. Și totuși, eroul copleșit de neliniștea fanatică în fața infinitului, are forța de a rezista impulsului sofistic de a demonstra reversibilitatea fatală a tuturor lucrurilor.

Ca și în „Mierea", Eugen Uricaru apelează la un exotism de sorginte asiată, alternînd contrapunctic paginile „cotidieniste" cu acribia supozițiilor speculative. Din păcate, prozatorul însuși se rătăcește în labirintul soațiilor paralele ale analogiilor livrești și ale vieții, obscurizînd excesiv sensurile faptelor și semnificațiile obiectelor. Profesionalismul nu-l absolvă de diluarea substanței narative (Se pare că acest talentat romancier nu cunoaște spaimele sterilității). El nu se ocupă de „născocirea" subiectelor și personajelor, ci, asemeni personajului său, Ieremia Palade, „scriitor" autentic, caută „altfel de adevăruri".

Nichifor Goreac venise în Oraș ca să scrie o „carte extraordinară, poate singura carte adevărată din viața (sa)... Va fi însăși viața" spune el în „Mierea". Palade are trufia de a afla misterul morții. Desigur, o carte despre moarte este o carte totală, dar atunci „sensul ultim al literaturii devine chiar dispariția sa, intrarea în propriul neant."

Deodat Proca iese cu bine din această nouă capcană. Pentru cît timp însă ? Și este el un învingător ? Ultimele pagini ale cărții nu dau un răspuns limpede : rămîne pe altă dată, căci „Glorie" continuă un ciclu romanesc.

Constantin M. Popa

*) **Eugen Uricaru: „Glorie", Editura „Eminescu", 1987.**

ROMANUL FAMILIEI

Capacitatea de observație realistă și interesul arătat demonstrației, ascunsă sub intenția analizei, par să fixeze trăsăturile mai largi pe care se structurează proza Sofiei Arcan, după debutul cu **Iana hoinara** (1943). În aceste coordonate se încadrează și romanele **Neștiutele noastre iubiri** (1975) și **Singură în bătaia lunii** (1977) unde intenția este accentuarea analizei, dar reușitele aparțin notației realiste și observației sociale. În **Vara suferințelor** (1980) și **Joc întrerupt** (1986) structura se schimbă. Primul roman fiind un colaj de jurnal cu notația realistă a unor evenimente, avînd reflexul în existența imediată sau distanțată în timp. În mereu amînata scriere a romanului, clamată în jurnal, se produce, de fapt, însăși scrierea romanului. Desele obsesii și reveniri la reportaj, pe lîngă indiciul unei pasiuni exercitate cu fervoare, sînt dovada unei legături atente cu realitatea. Jurnalul este folosit și în tehnica edificării romanului **Joc întrerupt**.

Aproape toate prozele Sofiei Arcan sînt romane ale familiei. **Joc întrerupt** nu semnifică destinul frînt al existenței creatoare, cît al celui la nivelul familiei. „Orgoliul Herganilor" devine motiv insistent urmărit în roman, poate coloană pe care se sprijină personajele în vastul angrenaj epic. Este dorința de a menține cultul unei familii. Pe un fond inițial al absenței, artistul plastic Miron Hergane își descoperă mama, într-un labirint existențial atent vegheat de Elena Hergane, cea care în roman apare cu numele simplu — Nana. Totul se desfășoară incert pentru început, aproape imposibil, prin ceața persistentă ce înconjoară personajele. „Încă nu reușeam să le găsesc locul credibil în această poveste... incredibilă, absurdă" mărturisește eroul romanului. Pornind din informațiile Nanei, traseul epic se va edifica în timp. („Treptat cuvintele vor prinde formă, se vor organiza în imagini, vor prinde chip cei care mi-au însoțit copilăria : bunicul, tata, Nana, Tinasina..."). Totul dominat de orgoliul familiei. „Tu ești sortit să păstrezi, să aperi numele Hergane de neuitare" spune Nana adresîndu-se lui Miron. Personajul care se reține mai mult din roman este Nana, cea torturată de viitorul familiei. Înșelată în dragoste, toată forța posesivă a iubirii ei se canalizează în direcția erosului familial. Ea se îndreaptă spre Miron, protejat printr-o iubire izvorîtă din teamă ; din spaima că „numele Hergane" ar intra în neuitare. Aici, în această zbatere dramatică pentru descoperirea și păstrarea „orgoliului" familiei, se află consistența romanului Sofiei Arcan. Pentru că, altfel, multe pagini sînt greoaie, altele lineare, plate în relatare. Chiar și unele personaje sînt lipsite de forță, nu se rețin, sînt configurate numai printr-o descriere exterioară — în primul rînd Toma, dar și Lavinia.

În destinul lui Miron Hergane, literar este ratată o dramă a artistului. Din relatarea pasiunii lui artistice nu rezultă și conturarea unui destin creator. El este descris ca un artist plastic, dar nu trăiește în roman ca un creator în arta plastică. Singura dimensiune tensionată, cu forță epică, în roman este cea prin care se cunoaște și recunoaște, încercînd să se și perpetueze, orgoliul familiei. În această proză a familiei mi se pare că Sofia Arcan dă cele mai bune pagini ale romanelor sale. Și nu este puțin, socotind că toate romanele prozatoarei include această problematică.

Alexandru Ruja

*) **Sofia Arcan : „Joc întrerupt", Editura „Facla", 1986.**

PLEDOARIE PENTRU LUCIDITATE

Prima impresie, falsă, pe care o lasă la lectură recentă carte a lui Mircea Radu Iacoban*), este aceea că ea își are geneza într-un **otium** detașat al autorului, care, din perspectiva unei experiențe trăite și a unei biografii și... bibliografii literare, își revendică dreptul de a stabili ca sistem de referință mărturia propriei conștiințe artistice. Dincolo de aparențe însă, se dezvăluie atitudinea etică exemplară a celui rămas a celui care s-a implicat într-o continuă căutare, în mod esențial, deopotrivă, în liniștea bibliotecilor și în tumultul stadioanelor, în mirajul tainic al naturii și în ropotele rampei, în fiorul înălțător al timpurilor de altădată și în rutina prezentului cotidian.

Sub aspectul analizei, trei sînt instanțele mai importante care fac indispensabile mărturia lui M.R. Iacoban.

În fața timpului irevocabil, autorul presimte că lumea prin care trece trebuie, în părțile ei fenomenale, „să dea seamă" și, de aceea, tinde să-i surprindă conturul în inscripțiile cărții care, după o lege sui-generis, rămîn. Ele cuprind oameni, fapte, întîmplări, peisaje, momente din propria biografie, descrieri ale Iașului, ale instituțiilor lui, aspecte inedite, perisabile, care se cereau prinse în memoria timpului. Dimensiunea aceasteia nu se revelează ca o abstractiune, ci ca o coordonată care, în nenumărate rînduri, este supusă perspectivei inductive (frumoasele exemple de „protocronism" ieșean, elogiul istoriei românești, cu necesitatea implicării măreției ei în condiția valorică a textului literar, evocări inedite, trăite sau deduse, din viața marilor nostri poeți — Eminescu, Labiș, N. Stănescu — etc.) și, implicit, trăirilor înfiorate. Descrierea acestor trăiri se constituie în simboluri sugestive ale sentimentului duratei.

Al doilea chestionar al „instanței", imaginare, desigur, constituite tocmai în conștiința artistului, încearcă să destrame insolubilitatea unor structuri antonimice din realitatea vietii literare. Este analizată astfel poziția ingrată a condiției de scenarist și dizarmonia care se naște, inevitabil uneori, în lanțul factorilor care conduc la împlinirea unui spectacol de cinema. Rezolvarea este propusă prin analogia textul filmic-textul dramatic, fiindcă, în cazul acestuia din urmă, tipărirea nu-l anulează în eventualitatea unui eșec de care nu se face vinovat.

În ideea că „omul nou" nu este omul perfect ci omul perfectibil, sînt evidente, de asemenea, imperativele pentru o gamă largă de situații : se cere evitarea șabloanelor în creația dramatică și punerea în acord a personajelor și textului cu aspectele complexe ale vieții actuale ; se cere conștientizarea necesității de a respecta normele instrumentului său de lucru, evocînd durata și importanța luptei care s-a dus pentru perfectarea limbii române ; se cere concordanța dintre mesajul literaturii rustice și realitățile survenite în urma continuelor transformări ; e de dorit ca lectorul și scriitorul să atingă profunzimea fenomenului literar prin evitarea derizoriului și a gratuității ludice ; se cere înlăturarea poluării de orice fel (a mediului sănătos de viață românesc de către cărțile polițiste străine ; a monumentelor istorice de către cei care-și eternizează numele pe formele acestora, a antroponimelor de către influențele cosmopolite) ; se cere încadrarea oamenilor, în toate situațiile, în condiția de om.

În al treilea filon al cărții, acela în care sînt propuse opțiunile individuale în cadrul procesului creator, autorul abandonează aparența autorității asumate, în favoarea privirii pe dinăuntru a exigentelor pe care si le impune. Angajarea sa continuă vine din convingerea că arta, ca mod de cunoaștere, rămîne mereu inferioară în fața exemplarității și complexității vieții.

Insinuînd o lectură agreabilă, cartea lui M.R. Iacoban conduce încet și sigur în labirintul unei conștiințe artistice pînă în zona cea mai profundă a unor probleme decisive, de strictă actualitate. Gestul în sine, al acestei călătorii, conferă cititorului însuși calitatea de martor și-l lasă, departe de orice didacticism, în seama opțiunilor proprii, cu garanția rolului indispensabil ce-l are în structura fenomenului artistic.

Șt. Găitănaru

*) **Mircea Radu Iacoban : „Martor", Editura „Junimea", 1988.**

ÎNCERCĂRI NUVELISTICE

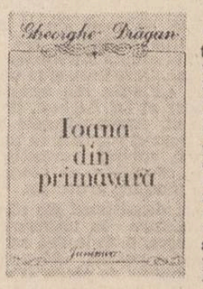

Pînă acum Gheorghe Drăgan a încercat mai toate genurile literare, probabil în căutarea formulei corespunzătoare temperamentului său. Debutează ca editor : întocmește o antologie de poezie a debutanților, pe care o și prezintă succint (**Cerul în apă**, Junimea, 2 volume, 1970, 1971) ; în 1972 publică un volum de critică, **Corabia argonauților**, meritoriu prin seriozitatea punctelor de vedere, prin bogăția informației (aliaj de cultură clasică și modernă) și strădania stilistică. În 1981, tot **Junimea**, scoate un volum de versuri, **Titlul la alegere**, cu naivități abstract intelectuale ca aceastea : „Forța clivind în mari expansiuni / absoarbe ochi, și gînd, și înțeles... / Mai poate crede pomul în minuni / supus la repetabilul cules ?" (**Interogații**). De curînd se încearcă și în proză*, dar nu reușește să eludeze eclectismul viziunii, abstractul și digresivul. Volumul, cu un titlu frumos, chiar dacă nu indică o vocație epică, este o încercare onorabilă, conștient sentimentală, de a reformula cîteva teme comune. Despre necesitatea iubirii ca temă a artei, Gh. Drăgan se pronunță în volumul său de eseuri critice : „Este nevoie din cînd în cînd să ne întrebăm (la modul artei) ce este iubirea, ca în cele mai banale texte de muzică ușoară, dar vizînd cu adevărat o perspectivă." Cea mai întinsă parte a acestei cărți cuprinde o biografie spirituală a dragostei, variat ipostaziate. **Ioana din primăvară** este o povestire fragilă despre enigmaticul feminin adolescentin, descoperit de un tînăr liceean, fără consacratele fierbințeli (la rigoare, putem depista în această proză nota polemică, firească de altfel). Mai bine construită este ampla nuvelă **Reîntîlnirea**, bazată pe procedeul autenticității, al „manuscrisului găsit", cu deosebirea că autorul își permite considerații critice, motivîndu-și stîngaci publicarea textului unchiului său prin semnificația pe care o capătă iubirea. E o iubire excepțională, și ca apariție, și ca desfășurare, numai că acest excepțional, pe alocuri e senzațional, declarat. Tînărul ofițer Constantin Blindu, fost ziarist și viitor profesor, va elibera o ostatecă evreică, pe frumoasa Sara, dezertînd el însuși din armata mareșalului, fapt ce ar fi putut să-i confere, dacă era exploatat cum se cuvine, merite deosebite în perioada de început a socialismului. Riscul sublocotenentului, înțeles ca un gest de noblețe, va fi răsplătit de tînără : scena dăruirii frenetice indică un bărbat scrupulos, fără reacții facile și o femeie pătimașă, dar și reflexivă. „Autorul" textului, după ce-și stabilește obiectivul („vreau să-mi deslușesc întîi singur acest capitol al biografiei mele") fixează epic momentele, cinci am găsit, ale acestui eveniment capital din viața sa. Intențiile sînt generoase : dragostea, cu caracterul ei întîmplător, îi marchează, le impune un alt destin. Formula narativă este comodă ; ea se bazează pe însemnări eteroclite, care nu-și propun organicitatea creșterii, sumare și selective. Demonstrația se percepe fără greutate. Dragostea biruie orice obstacol, prilej pentru a complica trama epică. Sara se va căsători cu un înalt funcționar, la care vrea să renunțe după ce-l revede, în Gara de Nord, pe C-tin Blindu. Soțul se va opune : agenții săi o „vor ridica" din orașul unde se stabilise clandestin, o va sechestra în vila din Cotroceni(de unde trimite patetic dramatice scrisori !), Blindu însuși va avea de suferit anchetă, detenție, scoatere din slujbă). Ultimul moment, nuvela e neterminată, e cel al clarificării : Sara se preocupă îndeosebi de fetiță (e chiar Ioana), refuză oficializarea căsătoriei, deși bărbatul o vizitează frecvent...

Ultima nuvelă a primului ciclu, **Sufletul pămîntului** consemnează cu aceleași mijloace diverse o spaimă colectivă într-un timp social de tranziție, așa cum se reflectă ea în conștiința bătrînului Teodor Blindu. Acesta e un Moromete muntean, crescător de oi, nemalitios, decis să intre în dialog cu noul timp, păstrîndu-și, ca eroul lui Preda, independența, rezistînd colțos surogatelor ideologice. Iată cum răspunde unor stereotipe reproșuri : „Cum adică nu înțeleg vremurile ? La vîrsta mea, cred, ar trebui să mă înțeleagă și ele pe mine !" Celelalte proze diversifică registrul stilistic : de la fantasticul hilar (**Amintiri post-mortem**), la umorul faptului comun (**Mierea de anul trecut, Inevitabilul**), de unde nu lipsesc accentele tragicului (**Fără filosofie**), observația socială (**Note din stagiatură**) ori simțul comediografic (**Noroc, Turturică !**). Bine construită îmi pare **Ultima vînătoare**, schiță despre inconsistența spaimei colective.

Ion Dună

*) **Gheorghe Drăgan : „Ioana din primăvară", Editura „Junimea", 1987.**

DIN LUMEA CÎMPIEI

O încercare în direcția unei proze regionaliste, pitorești prin mediu și cu destule abilități în narațiune, este aceea a lui Dumitru Sandu, autor, odată cu „Pe drumul Lehliului" (Ed. Litere, 1988), al unei culegeri de nuvele ale cărei intenții sînt demne de tot interesul. Prozatorul e trăitor într-o regiune de cîmpie și de margine de Bărăgan, voința lui fiind aceea de a comunica o realitate nu doar „localistă", ci mai cu seamă și socială. Ideea nu-i la drept vorbind nouă, deși o proză realistică dedicată acestei lumi de cîmpie dunăreană, posibilă după Alexandru Sahia, nu s-ar zice că avem, geografia fiind ingrată în prelucrarea ei literară, unde elementul „danubian" predomină asupra celui „campestru".

Nimic din acestea în nuvelistica lui Dumitru Sandu, mai puțin „bărăgănistă" decît se recomandă și mai apropiată, prin accentul realistic și social, de o tradiție definită prin „Desculț" al lui Zaharia Stancu, însă privat de lirismul profund și sonor al aceluia.

„Pe drumul Lehliului" conține, așadar, cîteva schițe și nuvele aflate sub dominația unei literaturi realiste pe temă rurală (și nu, repet, în prelungirea eposului) ceea ce arată adeziuni nu atît de frecvente. Cele mai multe dintre nuvele păstrează un aer comun (uneori chiar și cîte un personaj-două), lăsînd impresia că s-ar fi putut organiza mai bine sub forma unui roman, previzibil, de altminteri și putînd să dezvolte materia socială de aci. E o lume definită cu precizie din punct de vedere cronologic, ieșind din război, prin '45—'46, și căutîndu-și, în vremuri tulburi, un reazem moral. Nu puține reacții sînt insolite căci insolite erau și circumstanțele, ceea ce nu însemnează că prozatorul nu avea, cu „Moromeții II", un precedent și încă unul de cea mai înaltă clasă. Nuvelistica de aci urmează acea experiență fără a deveni supărătoare prin obediență ; dar sînt episoade, care, simplificate, fac referință la „Moromeții". Nu limba (în definitiv, iute și mușcătoare), nu etnografia, exemplificată puțin și în proporții nesemnificative, sînt de regăsit aici, „moromețiene" sînt (însă fără componenta filosofică, esențială totuși, a „moromețianismului") evenimente pe care sub înrîurirea „Moromeților" ne grăbim și le deducem de acolo. Caracterologia nu se abate de la schema de umanitate a Siliștei-Gumești. Mitache de aici e Aristide de acolo, Gulus e Țugurlan. Acești oameni sînt, așadar, țărani de cîmpie, însă nu „moromeți". Ironia lipsește pretutindeni aici, nota precumpănitoare fiind mai cu seamă aceea melodramatică: prozatorul e un sentimental care „participă" sufletește și propune în chip stereotip o soluție de ordin etic. Lumea lui e pradă unei tulburări de moment, adeseori provocată de abateri de la o idee de justiție rezolvate cu iuteală de povestitorul moralizator ; un „povestitor" care, de altminteri, conservă ceva din ingenuitatea populară. Un mic naturalism (dar sentimental) nu se poate nega, naturalistă fiind și formula stilistică, de fidelitate față de vocabularul cu întrebuințare orală. Aceasta e limba iute, pripită, a personagiilor din „Întîlnirea din Pămînturi", mai directă aci și ca atare încă neelaborată artisticește, deși „Colțoșii", „moș Mircu" ori „Nunușa" vorbesc și ei în felul lui Pațanghel.

Experiența regionalistă nu-l fără sens aci, după cum nu este de respins la nici unul dintre prozatorii români, care trăiesc în legături de ordin inefabil cu geografia de obîrșie. Acest om de Bărăgan, Dumitru Sandu, vine de pe drumul Lehliului, Jean Bălețeanu ne dă „povestiri de pe Desnățui", Florin Bănescu — istorii ale gugulanilor, Ion Florian Panduru — Catagrafii de viață bănățeană : iată un argument defel nesemnificativ al diversității.

George Traian Roman

L2 23 IULIE 1988

SUB SEMNUL CONGRESULUI AL IX-LEA AL PARTIDULUI

POEZIA DRAGOSTEI DE ȚARĂ

Istoria ca sentiment

„Imnele Maramureșului“ (Ed. Cartea Românească, 1988) de Ioan Alexandru, nu-s doar o completare la bibliografia unei creații cu totul excepționale prin dimensiuni și adîncime ci și o întărire estetică, evidențiind o metodă. Poetul a început cu „Imnele Bucuriei“ adăugînd la acestea, de la o vreme încoace, „Imnele iubirii“ și, mai apoi, a desfășurat un adevărat ciclu, ajuns la dimensiuni monumentale, unde încap „Imnele „Moldovei“, „Imnele Țării Românești“, „Imnele Transilvaniei“, „Imnele Putnei“. Acestea nu sînt laude cu „ocazie“ geografică, sînt ample desfășurări de istorie și etnologie unde nimic nu se reduce la „particularist“ căci pretutindeni Ioan Alexandru năzuiește a înfățișa ontologia unui popor aflat în circumstanțe care nu îl diferențiază ci îl unesc. „Moldova“, „Țara Românească“, „Transilvania“ sînt ipostaze ; poetul, cu felul lui de a gîndi extras de la începuturile Europei, de la Niceea, știe să întrevadă ireductibilul acolo unde nimic nu recomandă, de altfel, a se vedea despărțiri de vreun fel. Această ideologie, care se însoțește de o dimensiune estetică repede recognoscibilă, arată o idee de universalitate și este fapt sigur că înfățișîndu-ne aparente unități de geografie locală, imnograful are în vedere legături nemijlocite cu supra-sensibilul, unde nu sînt trebuitoare îngăduințe venite din aiurea. E un mod de a gîndi aflat, acesta, în tradiția Bizanțului și a scrie despre Maramureș are din acest punct de vedere, o îndreptățire principială, care face din obiectul liricii un fenomen cu universalitate justificată. Nimic nu împiedică a se considera că Iza maramureșană e tot atît de universală ca și Sena și putem trage aici încheierea că există, în astfel de ideologii, **o democrație a temelor** aflată alături de puterea obiectivă de a crea estetic și însoțindu-se cu aceasta. Poetul năzuiește la orînduiri armonioase și la un fel de geometrie a unității în geografic și în etic, eliminînd ierarhiile de teme și despărțindu-se de modul aristocratic de a înțelege universul. Lumea nu-i o expresie a unui subordinaționism strict și edificat pe o cale rațională, ea se așează în structuri ale unității universale mijlocită de principii aflate aci la izvoarele vieții sufletești : „bucuria“ și „iubirea“. Înaintea ierarhiilor asiatice, gîndul răspunde cu o formulă intelectuală europeană.

Astfel încît nimic nu ne oprește a zice că Maramureșul e un extract de românitate esențială și un loc de sinteză, astfel de extracte fiind, de bună seamă și în alte ipostaze, Moldova, Valahia și Putna, Transilvania. Îndreptățită axiomatic și prin lucrarea unui fel de a înțelege universalul, această idee se întărește istoricește și putem zice că poetul se reazemă în aceasta nu doar pe o doctrină ci și pe dovezi reieșite din clipă. Maramureș înseamnă obîrșiile mitice ale etnogoniei Moldovei și, prin aceasta, Cuhnea lui Bogdan, înseamnă limba de codice medievale, închegată prin amăruia și arhaica vorbă rotacizantă ținînd ișoane parcă „pre latinie“, însemnează, în fine, o lume de poporeni rămași parcă dintr-o Atlantidă, ținîndu-se de obiceiuri coagulate prin străvechime. Poetul aduce în conștient o istorie națională dramatică, el este, deopotrivă, exponent și interpret.

Sînt aici mari desfășurări imnice, în felul tradiției bizantine a condacului între care numeroase ar trebui citate integral căci sînt memorabile. Sărbătorile sînt aci fără exuberanță, de o austeritate îngîndurată. Și lauda e reținută de o emoție plînsă, elegiacă. Mișcările de procesual bizantin, traducînd în linii hieratice orice este episodic și întîmplător, sînt aci fundamentale, căci poetul vede ritualicul pretutindeni : „Se duc la lucru maramureșenii cu cărute și cai cu tot în fundul / Bărăganelor Au venit vagoanele trenurilor după ei / cu prunci cu tot în rafuri pe roți și potcoavele pe copite, cu straițele / De ovăz noaptea la botul nechezărilor ronțăie / ... / Noapte de toamnă istoviți după o săptămînă de / Lucru dorm maramureșenii lîngă Mare, grei ca plumbul / caii ascultă clopotele Bizanțului fosnind cu porumbul“. Etnografia depusă lingvistic e puțină (desagă, oiagă, horincă, slană) poetul învrednicindu-se a ne da nu tablouri pitorești ci episoade de viață rurală îndreptată de sentimente adînci, ca în „Angelus du matin“ de Francois Millet : „Și pe ștergarul mamei din pînză ardeleană / Le-așternem piinea neagră lîngă slană / ... / Cît de strîmt mi-e pragul de casă-n-chiriată / Din hîrburi busuiocul nu va lipsi vreodată“. Acest Bizanț țărănesc nu-i propriu doar lui Ioan Alexandru (deși lumea „Imnelor“ lui este rustică) astfel de compoziții voit stîngace semănînd cu acelea din „Condica în versuri“ și, într-un fel, cu „Zoosophia“ lui Ion Gheorghe. „Sava Brancovici arhiereul a rectitorit Moiseiul / Arcă altar de lemn abia / De-ți strecori / Înăuntru fringerea inimii / Plînsul / Mi-e încăpător“. Acesta e, în definitiv, vocabularul lui Octavian Goga însă mai dramatic aci, prin intervenția unei doar aparente „primitivități“ de ev mediu timpuriu. Tradiția unui fel de lirism cu stăruință în poezia românească se întrevede și nu-i fără semnificație a recunoaște, nu odată, aci ritmica lui Arghezi. Cînd nu mai gîndește în distihuri, poetul lasă să se invoce de la sine o muzică de inefabile eminescience : „Întîia nîngere / Ce tot așteptată / Pînă să o calce toți / În picioare / O ia îndărăt / Jertfa de pe altare / Atînsă de noi / Fost-am de dinsa / Rămîne pe veci / Nepătrunsa / Stelele cad / Pe umeri în plete / Cu rănile învierii / Să ne / Îmbete“. Este lirismul unui suflet întărît prin citiri de „Trioade“ și „Octoihuri“ și năzuind la încheieri prin „desferecare“ așa cum, de altminteri, se sfîrșesc aceste „Imne ale Maramureșului“.

Ele nu arată, așa cum s-ar fi putut bănui, o arhitectură exterioară, căci sub raportul construcției totul pare a se orîndui monocord și cu o anumită lentoare ; însă arhitectura este de natură spirituală și se revelează prin reluări și repetiții, re-scrieri și re-citiri, adică prin tot ceea ce face să se îmbogățească o substanță sufletească profundă și originară, încorporată, în carnea cuprinsă de fiori a poemului, cu nuanțări și variațiuni.

Document de admirabilă adîncime al unui suflet îmbătat de o tradiție vie și esențială, „Imnele Maramureșului“ sînt o expresie a unei formule de lirism patriotic întemeiată de înțelegerea istoriei dramatice a unui popor.

Artur Silvestri

Geta Mermeze : „Sărbătoare“

Spiritul liric militant

Treptat și din ce în ce mai frecvent, poezia patriotică începe să se confunde cu o creație militantă. De la „Lupta cu inerția“ (și sînt destui ani) atitudinea militantă capătă preponderență, generînd fenomene în care dimensiunea pașoptistă, în sensul fervorii, al patosului ideatic, este tot mai evidentă.

Actuala poezie patriotico-militantă se cere, astfel, judecată și după eficiența pe care-o are în răspîndirea și impunerea unei viziuni despre lume. Poetul de acest tip este un activist : el trebuie să scrie clar, simplu și însuflețitor, trebuie să creeze și să vehiculeze idei-forță, trebuie să aibă audiență ; ceea ce — în întregime — nu-i o sarcină tocmai ușoară. Făcută bine, o astfel de poezie poate avea o forță remarcabilă, însuflețirea poate dobîndi caracter de tribunat, iar publicul poate fi imediat cucerit.

Pentru rațiunile analizei, șansa face să posedăm un poet care reproduce pașoptismul într-un mod aproape tipic : este vorba despre Niculae Stoian. Cel mai recent volum al său, „Tînăr în țara tinereții“ (Ed. Militară, 1988) mi se pare definitoriu pentru tendința aceasta, foarte evidentă azi.

Niculae Stoian e un interpret declarat și împătimit, iar în același timp un spirit foarte latin, folosind străvechiul dicton „mens sana în corpore sano“. La el, pînă și pămîntul trebuie să aibă „bicepși aprigi / Și minte genială de-nvățat“ iar poezia înseamnă „un fel de-a fi al tinereții“, o „încărcare de sănătate“. Poetul apelează, astfel, la o combustie și la entuziasm, mai ales cel din urmă fiind deseori invocat : „Entuziasmul meu nu e o modă, / Ci datoria mea cetățenească“. Deși se proclamă „fiu și frate de țăran“, Niculae Stoian nu e legat numai de zona rurală ; autentica sa obîrșie afectivă trebuie căutată printre „Cei ce-am purtat în August / brasarda tricoloră“.

Așa cum ne putem aștepta de la un veritabil ostaș al spiritului militant, poetului îi repugnă „frazele betege sau dulcege“. Experiența sa s-a format pe baricade : „Plăminii mi-am galvanizat și glasul / Scandind republicanele lozinci“, iar, din punct de vedere formal, nu se fac concesii decît versului de tip maiakovskian (datorită — desigur — prestigiului de revoluționar al fostului avangardist). În mod îndrăznet, poemele preiau terminologia activității de partid : se evocă un fost sediu U.T.M., se dedică poezii statutului și carnetului de partid, în loc de „autoportret“ se preferă „fișă personală“. În atare context, profesiunea de credință a autorului dobîndește o claritate indiscutabilă : „Să pot adeveri cu propria mea viață / Statutul de partid — statutul meu“. Se poate chiar invoca de asemenea, o strofă credo : „Soldat ce-i sînt, vreau astăzi să-i jur Republicii : / Legat precum Pămîntul de Soare sînt de tine / Și-n cosmos chiar de-aș merge nu gravitatea ci / Iubirea ta pe-orbita Pămîntului m-ar ține“.

Din punct de vedere strict literar, autorul îi agreează îndeosebi pe Alecsandri și pe preeminescieni. El dă replici lui Grigore Alexandrescu și reia sintagme celebre, precum „poporul suveran“, „sîntem națiune independentă“, „vrem să ne unim cu Țara“. De asemenea, creează strofe semnificative pentru tipologia pașoptistă, din care vom cita un singur exemplu, pentru a se înțelege — la nivelul expresiei — că avem de-a face cu o sinteză a termenilor : „Suveniruri din campanii / Și din misii sacrosante ; / Plus — profituri din campanii / De petrol sau diamante“. E clar ilustrată și latura „iacobină“, prin dorința de a transforma „verbul“ în „tribunal revoluționar“.

Un ciclu al volumului, intitulat : „Cîntec pentru pace“ e dedicat călătoriilor poetului reprezentînd momentele de calm ale militantismului său. Tocmai dintr-un asemenea moment de seninătate — dintr-o călătorie mai scurtă, pînă la Căpilna — se va ivi un poem de vîrf al cărții actuale : „Dansul fetelor de la Căpilna“. Se adevărește prin toate acestea că neopașoptismul, ca formulă și expresie poetică, reprezintă o alegere deliberată, în favoarea comandamentelor social-politice ale timpului.

Cred că putem da acestei opțiuni întreg respectul cuvenit poeziei directe, angajate.

Radu Comănescu

Sub semnul solarității

Pentru Violeta Zamfirescu — cu un bogat palmares literar : circa 30 de volume de poezie, proză, publicistică, traduceri — poezia își redimensionează trăsăturile cu fiecare nou volum apărut, devenind un **modus vivendi** deschis spre orizonturile mirifice ale metaforei întemeietoare de logos poetic.

De la volumul de debut **Inima omului** (1955) și pînă la volumele care îi definesc treptat profilul poetic: **Inia Dinia** (1970), **Simfonie** (1975), **În aerul vibrînd** (1977), **Lacrima pietrei** (1981), **Incandescența miezului** (1982), **Incandescențe** (1985), **Abura lumii** (1987), Violeta Zamfirescu își „construiește“ cu răbdare și tenacitate o voce distinctă în lirica feminină de azi, alcătuindu-și o biografie poetică aflată sub semnul dimineților însorite, la „ceasul de slavă“ al zeilor solari.

Prin volumul **Incandescențe** — care circumscrie în paginile sale o selecție din volumele anterioare — dar mai ales prin ultima sa carte, **Abura lumii** (Cartea Românească, 1987), Violeta Zamfirescu rămîne profund atașată unui lirism de mare expresivitate și muzicalitate, manifestînd un interes constant față de unitatea și continuitatea ideii poetice, pe care o conduce cu abilitate.

De-a lungul întregii sale creații domină „scena“ discursului poetic un simbol-cheie, menit să amplifice valențele sensurilor înscrise în dialectica motivelor și structurilor poetice. Astfel, în ultimul său volum, poeta insistă într-o suită de poeme asupra descifrării semnificațiilor conținute în simbolul **Oleniana**, care exprimă reunirea a două principii-categorii **Olen** și **Iana** (identificabile, a fi, într-o interpretare filosofică, **Existența** și **Conștiința**, **Materia** și **Spiritul**), „traduse“, în viziunea poetei, prin tărîmul de vis, ținutul mirific în care lumina devine suverană. Autoarea sugerează, de altfel, multiplele sensuri pe care le poate avea acest simbol cu rezonanță poetică. **Oleniana** este : „tăcere întinsă“, „veșnic tărîm de început“, „pămîntul luminînd în uimitoare fețe“, „geana miezului“, „esența verigă“, „cheia materiei în Inelul sublim“.

În acest continuum spațio-temporal al devenirii universale, al haosului inițial, înnobilat însă de sensibilitatea și măreția visului și a luminii, plutește „abura lumii“, acea „aură“ care aspiră să devină „floarea întregului“, ochiul tainic al lumii.

O calitate remarcabilă a poeziei scrise de Violeta Zamfirescu este tonul ei confesiv, în care „invadarea“ metaforelor și a simbolurilor face ca discursul poetic să dobîndească expresivitate. Temele și motivele poetice ilustrează preocuparea autoarei pentru dialectica unui proces al cunoașterii **Ființei**, al acelui „ținut“ fascinant : **Oleniana.** În demersurile sale cognitive, poeta apelează la o instanță supremă, care se dovedește impermeabilă la durerile sufletului omenesc, la nevoia lui de comunicare : „nu ai cum să-mi alini straniul popas, / în iubire în soare în nori în pămînt (...) / Lipesc gura de gura pămîntului, doamne, te țip, / eu nu te-am zărit niciodată blîndețe de chip“ **(Răspunde).**

Există o permanentă nemulțumire de sine, însoțită de regretul de a nu fi surprins, în dialogul cu sine și cu ceilalți, esența Ființei, a tărîmului de vis, **Oleniana**, de a nu fi atins „abura lumii“, fluidul cosmic al comuniunii spirituale :„Mereu celălalt par între oameni, / cu freamăt atinsă mă pierzi sau mă sameni, / mă negi să mă neg, / parcă-aș fi o străină, nu înțeleg“ **(Poate fi adevărat).**

Pătrunderea în logosul poetic al Violetei Zamfirescu presupune descifrarea unui anumit mod confesiv de a se raporta la universul sensibilității omului contemporan. De altfel, poemele „respiră“ atmosfera solară a unor tărîmuri dominate de „abura lumii“, în care ne regăsim noi înșine, cu emoțiile, trăirile și sentimentele noastre.

Poezia Violetei Zamfirescu reține atenția prin muzicalitatea și solaritatea sa, prin „insistența“ pentru motive și structuri poetice, pe care le înnobilează cu timbrul sensibilității sale artistice, „auzindu-și“ o voce lirică distinctă în peisajul poeziei actuale.

Mircea Cristea

„Fîntîna din oglinzi“

Urmare din pag. I

tăcuți și ape-și poartă valul / Sub rădăcini, la Mînăstirea Dealul... / Din vechi vecii tot dau să se-ntîlnească / Un trup și-un cap sub glia românească. / Umblă prin țară veșnic cap de domn, / Fără odihnă umblă, fără somn. / De-l întîlniți, petreceți-l în cale, / Lăsați-i drumul simplu, fără jale. / El e vlăstar din nesfîrșirea spiței / Coboritor din stirpea Mioriței. / Nu-i mai e foame, nu-i mai e nici sete / Trei guri de rai, unite-i sînt pecete. / Trei guri de rai, unite,-i sînt tărie / Și-i neodihna capului de domn, / Trecînd prin țară lin și fără somn, / Semn că-i de pază veșnic la moșie“ **(Semn de veșnicie).**

Jertfa conștientă, asumată, cosmicizează natura, îi dă consistență socială și istorică, face la confluența spațiului cu timpul o țară pe care o păstrează în eternitate. Iubirea de patrie este, la Nicolae Dragoș, iubire pentru lanțul de jertfe al neamului — dar și forță de apărare, prin aducere în prezent, a acestui lanț, și conștiință a necesității jertfelor viitoare. În natură jertfa există la tot pasul („jertfa fertilă a florilor“) și, deși nu este conștientă de sine, reprezintă modul de a crește al naturii însăși ; în ordinea creației „cîntecul “se naște numai prin îmbinarea conștientă de sine a spațiului cu timpul, numai prin intervenția conștientă (și, deci, însemnată cu har, cerînd jertfă) a omului în fluxul creșterii ; în ordinea națională jertfa stă la baza unității și a iubirii de moșie. Memoria este aceea care perpetuează conștiența jertfei, care apără lumea de uitarea în veșnicie, de pierderea în natură ori de pierderea dincolo de natură. Memoria înseamnă actualizarea „drumului“ făcut de bătrîni, ducerea **semnului** lor mai departe, precum în poemul **Ei știu...**

Continuitatea, viziunea organicistă, elanul constructiv sînt puncte de reper ale poeziei lui Nicolae Dragoș. Iubirea de patrie reprezintă în lirica poetului ajungerea firească la capătul unui drum trasat sub semnul iubirii de oameni, de natură, de cosmos — sub semnul iubirii în general ca mod de organizare a gîndului și a faptei, ca lege de existență. Iubirea ca forță de coeziune și de ținere în coerență, ca energie ce însoțește gîndul născocitor de concordanțe și armonii.

Un spațiu al iubirii

Fundamentată pe o retorică, asumată, a „spunerii“, poezia lui Mihai Negulescu rămîne întotdeauna un fapt de reverie și inițiere, act de purificare la dimensiuni sărbătorești. Cînd oficiază exercițiul liric, poetul ia o aitudine sacerdotală, își îmbracă hainele de duminică, alege paginile cele mai albe și cerneala cea mai pregnantă, ca să îndeplinească o acțiune ritualică, durabilă, ca pentru toate veacurile.

Un Spațiu al iubirii (Ed. Cartea Românească, 1988) se configurează ca o mărturie a ciclicității spirituale a anului, începînd, calendaristic cu un **Griu în ianuarie** și sfîrșind apoteotic cu un **Colind Flori dalbe, dalbe flori nemuritoare** din a 365-a noapte. Indiferent dacă volumele mai noi sînt antologii secrete din vechea creație de la un timp cărțile lui Mihai Negulescu caută să descopere și să ilustreze o dominantă cu rezistență în timp. Vibrantă la toate circumstanțele, poezia a avut un punct de echilibru, o osatură și o vertebrație în optimismul și chietudinea aduse de folclor și de tradiție, care oferă certitudini și borne în hotarul nestatornic al existenței. Niciodată poetul nu și-a eludat vechea creație, dar a ținut să o actualizeze, să o perfecționeze, să fie a timpului de imediată referință. Poet al verbului **a fi**, mai ales la modurile și formele personale și participative, imperative și de implicare : **ești, fii! să fii!** — autorul suprapune mereu lirismului **o carte de învățătură** fără dubitații sau soliloquii hamletiene, ceea ce face ca retorismul, oralitatea, familiaritatea să focalizeze spre ideea de acțiune poetică. De obicei, alcătuiește concepte pozitive introduse prin negație la un vocabular existențial al tristeții, deprimării și vidului : **ne-înstrăinare, ne-teamă, ne-risipire, ne-întîmplare, ne-îmbrumare,** pentru a jusifica dialectic semnificațiile morale ale discursului liric.

Griul este elementul poetic fundamental în diversitatea metamorfozelor sale ciclice : griu de piatră la Sarmizegetusa, semințe încolțite, lujere înfrățite, pîrgă ademenitoare sau lan roditor. Griul, prin puterea sa genezică, pus în relație cu erosul antropocentric, cu toate variantele și nuanțele lui, acoperă integrant **ideea de patrie** pentru că, în fond, toată marea și adevărata poezie este cea de dragoste (de țară, de femeie, de urmaș, de pîine, de limba românească). Spațiul iubirii reprezintă pentru Mihai Negulescu integrala referințelor de apropiere, de similitudine cu stările de vibrație, de emoție, de sensibilitate și conștiință.

Propozițiile scurte, sacadate, rimele convulsionate și la distanță peste obstacolele ideilor sporesc aderența și patetismul clipei, la trăirea complet exprimată : „În zodii neodihnite / voința lor. Veghea lor. Curcubeu ascuns, / în două cerul tăind, / cerul legîndu-l de zilnicul univers. Lăsînd drumului / numai gîndul. Oameni deschizători de căi. Oameni / care tac și ascultă întretăierea de frig / și speranță, într-o lume sigură și ocultă, / oamenii aceștia legați cu nervii de cer — răstignire / înceată, de fulgere luminați. Conectați / la un punm de luceferi. / Oameni cu lungi respirații și puls / de oțel — zodii neodihnite. Zborul pămîntului / smuls le trece prin oseminte. Stăpîni / peste hăuri de cer, peste drum de întoarcere și credință. / Dă-le putere, bunule zodier, / să nu ne scape-n gol dintru ființă“ **(Controlorii de zbor).**

Pentru o mai logică fluență și continuitate, volumul nu a mai fost secționat pe cicluri, dar este clar că se configurează trei moduluri poetice distincte. Primul cuprinde spațializările erotice între Eminescu și Brâncuși în conturarea ideii de patrie ca topos al iubirii, al siguranței, și redemțiunii, al doilea se compune din catrene sentențioase, maxime și apoftegme în buna tradiție a poeziei orientale. Aici textul se conștientizează în reflectare catoptrică, iar scripturalizarea sondează profunzimile poemului : „Marile teme : pacea, cunoașterea, dragostea, / poemul în taina lui le cuprinde atît de noi.... / Hîrtia pe care le incredințăm eternității / sporește dragostea lumii de o mie de ani“.

În a treia secțiune, congeneră cu prima, dar pornită de la sentimente acutizate și chiar cu accente polemice, poetul, un „zodier al speranței“ nu admite creația prin efracție, vibrația afectiv-unicromă, iubirea neangajantă, adeziunile ofilite : „M-aș duce nestiut pe-un drum de țară / din vechi fotografii scăzînd, / m-aș duce pe o rază de pămînt / pînă-n sămînță, pînă-n cer la nehotară. / / M-aș pierde ca o frunză-n palma vie / a toamnei care fuge după noi / ne mai știind că sîntem amîndoi / același stîlp, aceeași piatră vie. / / M-aș arunca-n cascadele veline / de cer albastru, roșu nălucind / spre cei ce-n vechi scrisori or mai fiind, / dar nu-i mai vrea și nu-i mai strigă nime. / / Să cad în Orion, alunecîndu-i / prin ochi de stele într-un timp sublim / crezînd că în căderea-ți aparțin / cu ochii tăi de umbră și mă mîntui. / / Pe puntea fără scări și balustradă / voi trece iar de soare amețit / să cad în cer din riu-ncetinit. / Și ochii tăi minunea să n-o creadă / C-un fir de stea ne-ncearcă veșnicia / ca pe un roșu măr în crengi uitat ? / M-aș pierde uneori pe-un drum curat / cum ne-a fost poate doar copilăria“. **(Drum).**

La vîrsta bilanțurilor, fie și parțiale, Mihai Negulescu gîndește, deopotrivă, la noile cărți, dar și la modalitățile de recontextualizare a vechii creații. Pentru că la el, spre deosebire de unii colegi de generație, nu se poate vorbi de o primă perioadă de creație cu alt timbru și, de la o carte înainte, de reînvigorarea și substanțializarea lirismului. Pentru că numeroase poeme din primele cărți din deceniul șase sînt mereu tinere în acest **spațiu al iubirii** și al desăvîrșirii, antologia viabilă a întregii opere la parametrii actualității pare țelul cel mai arzător și imediat.

Aureliu Goci

NICOLAE DRAGOȘ
E ochiul numai cîntec

S-a îmbrăcat în alb lumina,
De alb e ochiul numai cîntec
Și-i martor fără margini timpul
Cînd urcă ora-n veșnicie.

O, Patrie, tu, țărmul ultim
Și-ntîiul țărm prin care viața
Ca-ntr-o clepsidră își măsoară
Prea scurte clipe, stalactite
Ce se așază-n templu unic...

O, Patrie, tu zbor și gînd
Și-adînc statornică minune,
Lumina-n alb îți spune vîrsta
Prea tînără și milenară
Și, fără margini, veșnic timpul
Cu aripa din mine zboară.

(din volumul „Fîntîna din oglinzi“)

VIOLETA ZAMFIRESCU
Aur strălucit de vremuri

Patrie piersică murmure leagăn,
mi-ai prins cerul din cer, ochiul vis,
prispă mi-ai dat griul verii,
zarea zărilor mi-ai deschis.

Inima desfășurată
pui de vulture ai dus-o
sus pe munți să vadă roată
dragostea ce a supus-o.

Să n-o spaime ticăloșii
morțile să și le scrie
una două șapte nouă
sub troițe sub cimpie.

Grea ne e comoara dulce
slava ta lumina mea, rădăcini tot în durere,
țară dor neatipire, aur strălucit de vremuri.
În adînc și sus— nainte cu lumină ce nu piere.

(din volumul : „Abura lumii“)

IOAN ALEXANDRU
Columna lui Traian

Stîlp ancestral înfipt în inima Romei
Peste cenușa împăratului străbunul
Dacii au fost ei biruiții
Gata să moară pentru Patrie pînă la unul
Candela de cenușă a imperiului
Vitejiei lor încredințată Nemuritori după suflet
Nu poate fi din mîna lor profanată
Dreptul roman
Dar i-a lor piatra funerară
Cu cenușă cu tot
Să și-o strămute în țară

(din volumul „Imnele Maramureșului“)

NICULAE STOIAN
Pămîntul

Arăm, secerăm, tot căutăm adică
Talantul din parabolă-n pămînt ascuns.
Pămîntul însă astăzi din sine se ridică
Și află omenește un răspuns.

Dîndu-ne pat și masă, de mii de ani încoace
Nimic nu ne pretinse, răbdător ;
Acum vrea toga lui virilă să-și îmbrace,
Să fie pe măsura acestui demn popor.

Ne trebuie-un pămînt cu bicepși aprigi
Și minte genială de-nvățat.
Cu-armuri și zale noi tocmite-n fabrici,
Asemeni lui Bădica Traian în scări'nălțat.

Și peste cîmp privirea rotindu-și-o, ca sabia
Ștefan cel Mare-n turci, la Podu-Nalt,
Să vadă grîu ca trestia, cu spic ca vrabia,
Și morile, cu toate, luate cu asalt.

(din volumul „Tînăr în țara tinereții“)

MIHAI NEGULESCU
Puterea acestui cuvînt

Puterea aceasta se cheamă azur,
bucurie se cheamă ;
glasul acesta drag și pur
de fiică, de fii, de mamă.

De peste riuri și munți
puterea, unica, așteptarea
care ne face cărunți
și ne învață ce-i Marea.

Fereastra, aceeași, fără sfîrșit
cu stele în rotire
de la care puterea de-a fi mi-a grăit
al cuiva, nerisipit în omenire.

Puterea aceasta fără cuvînt
care vă cuprinde și spune
ființa întreagă
a celui ce sînt
al vostru, ziditorilor de minune.

(din volumul „Un spațiu al iubirii“)

Sonete de

gheorghe pituț

A face

A face binele cu sila
Aceasta-i cea mai mare crimă
La care nu există rimă
Decit poate să-l vezi pe-Attila

Ca fulgerul, fără de milă,
Cu orice arme că suprimă
Copii și mame, timp și climă,
Și-o metafizică subtilă.

După didactica modernă
Nu știu să-mi pun la cap o pernă,
Necum în stil european,

Să-mi fac un adăpost curat –
Precum avea și un soldat
Acum vreo două mii de ani.

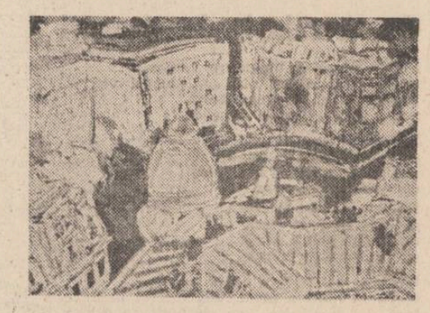

Noi deci

Gura lumii, apa, vintu
Nimeni nu le va opri
Orice-ar face și gîndi
Numai greul ca pămîntu

Noi deci să susținem cintu
Cel ce va tămădui
Sufletele-n orice zi
Legănîndu-le de-a rîndu.

Spiritul însingurat
A pornit la colindat
Printre meri pe o cărare

Însetat ca niciodată
Și s-a întîlnit c-o fată
Ca un mal de apă mare.

leontina nedelcu

Drum fără întoarcere

Dimineața, respirația cît un grăunte
încă puțin curaj și zbor
Pasul spre nopți de bazalt
cît de frumos, reverberînd
Mă voi întoarce, tunel de frunze aurii
Printre voi, născătoare
de secunde

* * *

Durerea stă-n ape
îmi spun
miros de rugăciune
de departe
Mă alintă zăpada
cu ochi de porumbel
tînguire înfrîntă
într-un dialog nesfîrșit
văd femeia
cu trandafirii din rochie
culegînd glasuri de călători

Substantive

De cînd mi-a adormit norocul
M-am îndîrjit precum tot omul
Mai mult sau mai puțin ca pomul
Din care iarna-mi plînge focul.

O, vrăjitoarea cu ghiocul
Mi-a spus, copil fiind, că somnul
Negru ca-n sînea lui atomul
De l-ai vedea, te-ar prinde-amocul.

Dorm rar și nici nu mai schimb locul,
Ci răsfoiesc mereu la tomul
Căruia lumea i-a scos zvonul

Că are tipărit sorocul
Cînd scurt va luneca eonul
Cel nou ; și moartea-mi stringe jocul.

Acestea-s

Bucate noi în gură veche
Acestea-s drumurile artei
Mai drastice ca ale Spartei,
Ci restu-i floare la ureche ;

Nici vremurile nu-s pereche
Dacă apuci doar calea soartei
Cînd parcă însăși viața moarte-i
La Siracuza cea străveche.

Maestrul m-a chemat la dînsul
Să-mi spună cum se-nvinge plînsul
Mi-l amintesc vrînd să mă-nvețe

Cum se trăiește virtuos
Și intru toate cu folos
Căci i-am fost scrib la bătrînețe.

Cel

Cel ce te laudă în față
Să știi că te batjocorește !
Disprețuiește-l bărbătește
Și fă-l mișel și zi-i paiață.

Lingușitorul de o viață
Nu a iubit și nu iubește
Nimic din ce e omenește
Și tot ce-i drept îi face greață.

De mii de ani se tot ascultă
Un cîntec din pădurea cultă
Și îngerii adorm pe crengi

Cu buhele și liliecii
Încît se reîntorc toți vecii
În straie țărănești de regi.

Pe țărm

Lovește omul unde-l doare
Spun criminalii cei duioși
De-au pus pe ginduri chiar coloși
În arta de anihilare.

Și-s tot mai mulți invidioși
Pe țărmul bombardat de soare
Cînd crestele asurzitoare
Aruncă plajei albatroși.

Din cărțile de vînătoare
Poți învăța și cum se moare –
Ca o explozie deodată,

Întîi cu rana și durerea,
Apoi cu ceva blond ca mierea
Și la sfîrșit cu viața toată.

---

o poftă cumplită
de-a aștepta
dăruire tăcută
de ape

Peisaj cu zambile

Dorința e întretăiată de panică
Ecoul e cast peste bluză
Surisul se așează în corole cuminți
Cu aburii mirositori de viață,
Înfloriți ! Înfloriți !

Umbra ta

Nu minți,
zise orbul
dacă acolo copacul
e alb de așteptare
și cîmpul e verde
de atîta speranță
de ce atunci
drumul e plin de cochilii
Și umbra ta
e atît de amară ?

Jurnal

I

Iubitul meu,
aseară am agonizat
pe talpa fluturelui
înflorind cavernoasele
singurătăți

II

Cu pasul meu măsurat
merg în direcția nopții
Fac naveta la Buftea
Dimineața, aud cum cineva
strigă cocorii

III

Ce mai rămîne dintr-o ploaie
de sentimente
decît un dans înghețat
pe parbriz ?

constantin stan

Marină

MILA, ANINUL, OCEANUL PACIFIC

— Copiilor, care am fost, din Andronache —

Cine și-ar fi putut închipui că tocmai el — cel din urmă venit, apărut din senin, fără ca vreunul dintre noi să bage de seamă — avea să ne scoată din acel sfînt perimetru numit cartierul A. ? Nouă nu ne trebuiau mări și oceane. Habar n-aveam că ele pot exista și dincolo de albastrul hărților văzute la școală, habar n-aveam că „Titanicul" poate fi și altceva decît cintecul pe care nea Ticu Topor ni-l cînta, la îndemnul lui Babiță, cînd ne întorceam serile tîrziu din raidurile noastre de explorare a pădurii, că vocea de foc a aceluiași blînd om ce-și afla înțelegere numai la noi, copiii cartierului, spunea în duminicile noastre îmbrăcate-n flori (da, chiar așa îl auzisem pe nea Gică, fratele lui nea Ticu Topor zicînd într-o după-amiază toridă de vară : „e-o duminică tristă îmbrăcată-n flori") despre prea frumoasa blondă rătăcită-ntr-un bar din Barcelona chiar despre o Barcelonă în care puteai să ajungi. Noi știam doar că între Mila Morții și Anin se întindea plantația prin care șerpuia calea ferată și că pe această cale ferată trenurile merg la mare, că trenurile se întorc de la mare (asta numai în timpul verii pentru că altfel iarna, de exemplu, nouă ni se părea că nici nu existau trenuri și călători), dar ceea ce era ,ce putea fi acest animal pe spinarea căruia știam că umblă vapoare și balene habar n-aveam și nici nu cred că ne-ar fi ars foarte tare să aflăm. Nici măcar nea Ticu Topor, întors acasă într-un frumos costum albastru și cu o beretă cu cozi, nu ne dăduse vreo explicație (în afara tremurului din glasul său cînd le spunea băieților ce urmau să plece în toamnă în armată : „numai la marină să nu vă dea"). Din cînd în cînd însă sub adierea aninilor ce înconjurau bălțile (care se țineau, vorba lui Creangă, tot de una, dar cu denumiri atît de diferite : Aninul și Mila Morții), în clipele noastre de răgaz între prins raci și scoici și jucat leapșa în apă, ochii, altfel destul de stinși, de fără viață, ai lui nea Ticu, se aprindeau și el începea să cînte încet, încet, numai și numai pentru el (bănuiesc o romanță foarte la modă la noi, în A.), pentru ca apoi, brusc, să țipe în gura mare cîntecul vesel al căpitanului Tirtîr „ce șade în picere / și strigă cu putere / uite, Naie, bampeurul cum pere !"

Atunci să fi apărut ? Tocmai atunci, în vara aceea cînd trenurile începuseră să ivească din goana pe care o tot calculam la orele de fizică (glasul sacadat dictînd problema : „unde se vor întîlni două trenuri, dacă unul pleacă din punctul A. și are o viteză de 60 km/h, iar un al doilea pleacă o oră mai tîrziu din punctul B. și are o viteză de 80 km/h și dacă distanța dintre cele două localități este de 200 km ?"), la geamurile lui cu perdelele filfîind, niște ființe foarte ciudate, îmbrăcate în rochițe albe, cu fețele arse de soare, cu părul fluturînd, și noi rămîneam într-o mută, neliniște minute bune după aceste stranii apariții ? Tot ce-i posibil. Zic că-i foarte posibil chiar, de îndată ce în aceeași vară începusem să ocolim compania lui nea Ticu Topor (rămînînd să-l așteptăm numai spre toamnă cînd își lua toporul sub braț și striga liniștit pe străzile cartierului „lemne, tai lemne, lemne tai", fără să se supere dacă nimeni nu-l striga, fără să se supere dacă cineva îl oprea de peste gard : „băi Topor, ia vino-n-coa"), să ne ajustăm chiloții de sport (negri și cam pînă la genunchi) în slipuri cu șiret (mode devastatoare a acelei veri '66, sau parcă '67 ?!) și să ne gîndim mai des la orele la care trec trenurile dinspre mare și la felul în care arătăm noi, cu părul crescut de-a valma și decolorat de soare într-un fel ce ne-ar da dreptul să fim considerați înainte-mergători modei prea frumoșilor adolescenți de azi. Era, foarte probabil, aceeași vară în care fetele noastre își puseseră costume de baie din două piese (spre mirarea și hazul nostru, mai întîi, spre tulburarea și roșeața de mai apoi cînd ne uitasem mai atenți la ele) și din cînd în cînd una dintre ele absenta fără nici un motiv cîteva zile de pe baltă. Sau, și mai probabil, era vara în care apăruse Păpușa în cartier.

Graseia, era negricios și prima dată nici nu-i înțelesesem numele, cunoștințele noastre de limbi străine netrecînd de buchia cărții de rusă (ia toje bagajist, ca anecdotă și cupletul lui Tănase ca amintire a părinților noștri). George (a se pronunța după toate regulile englezei sau și mai sigur ale englezei-americane) Stanley Ruth (sau Rich ? ceea ce, în vremea liceului, aveam să ne dumirim că înseamnă bogat) îl „tăiase" cu totul pe nea Ticu Topor pentru că fusese singurul om pe care-l cunoșteam noi din lumea asta care traversase de două ori Oceanul (nici nu îndrăzneam să ne dăm pe față ignoranța și să întrebăm care dintre ele pentru că el ne asigurase că, sub drept nume de Ocean, nu poate exista decît magnificul Pacific) spre a poposi numai o vreme printre noi înainte ca părinții lui să se hotărască să-și ia în posesiune niște castele în Spania, acolo unde, de fapt, el se și născuse. Nu îndrăzneam să respirăm cînd începea drumul său din Sevilla prin strîmtoarea Gibraltar (unde se dovedise cît de bine e să fii în același timp spaniol și englez pentru că numai așa ceva fiind nu te întreabă nimeni ce-ai căutat în Spania și de ce pleci în America), cu popasuri în Insulele Azore (acolo sînt papagali vorbitori și păsări colibri) și apoi alte popasuri în acea minunată salbă de insule (Santa Lucia, Martinica, Guadelupa — e punct t punct c punct, niciodată etcetera) spre a ajunge prin triunghiul Bermudelor (ah, iarăși aceste nenorocite de triunghiuri ce ne făceau viața amară la geometrie cu încăpățînarea lor de a-și inscrie sau nu diverse cercuri) la New-York. Rechinii defilau pe lîngă vapor, balenele îl salutau cu trombe de apă, delfinii veneau special pentru a da reprezentații, iar apa, verzuie ca smaraldul, era atît de limpede încît puteai vedea pînă la fundul oceanului cum se zbenguie pești zburători, meduze uriașe și caracatițe gata oricînd să opreacă prin tentaculele lor puternice vaporul. Ce să mai vorbim de păsările strîmberi, pamplona și agvilar ? (Nu știa nimic tovarășa de zoologie dacă noi nu aflasem încă de asemenea minunate denumiri ce se află pe lumea asta !)

Odată cu aceste călătorii se spulberase inconștiența în care plutisem pînă-atunci ; noi, care credeam că pe lume se află numai gîște, rațe, pui mici, galbeni și pufoși, broaște, șerpi de apă, gaițe și gușteri, cuci și ciocănitori, ciori și porcușori, carași negri de baltă și roșioare, descopeream că dincolo de cartierul nostru (plin de atîtea minunății pînă în vara aceea) se mai află ceva, ceva colosal, de neimaginat și de neatins și toate aceste vietăți se desfășurau în acel animal ce se numea marea, dar și mai sigur Oceanul Pacific. Emoția noastră nu mai cunoscuse margini atunci cînd aveam să ne dumirim că Păpușa (pre numele ei Pușa, dar cum o auzeam pe buna ei mamă, spunîndu-i atunci cînd pleca de-acasă : „Pa, Pușa !", nu ne fusese prea greu să scoatem virgula ce ni se părea cam nelalocul ei) nu era bun neamul colorat al lui Botală (cel mai bun fotbalist și acordeonist din colțul nostru) ci, pur și simplu, fusese la mare ! La mare !! Priveam cu milă la bietele noastre bălți (în fiecare vară cîte unul dintre noi își dădea proba de învățare a înotului traversîndu-le, dar numai însoțit de cei ce aveau deja un stagiu în această temerară acțiune) și hotărîsem că ei și numai ei au dreptul de a sta departe de noi (ea, Păpușa, zilnic însoțită de o față de pe care o văzusem în atît de invidiata uniformă cu emblema „Lic. 16", el — cu ochii în soare pentru că, desigur, nu ar fi suportat să intre în apa aia care avea culoarea verzuie, dar nu ca smaraldul ci ca mătasea broaștei) și cred că priveam cu destulă milă chiar și la ființele noastre neajutorate de nici o călătorie, de nici o păsăre colibri sau papagal vorbitor.

Astfel se ofilise vara precum creițele și petuniile din grădinile noastre după două zile în care noi chiulisem de la singura îndatorire pe care o aveam în gospodăriile părintești : de a uda, după lăsarea amurgului, florile. Și-aveam să constatăm că, iarăși, pantalonii de școală ne-au rămas cam scurți și că fruntea adumbrită de părul netuns toată vara contrastează atît de tare prin albeața ei cu fețele de pe care se luaseră două rînduri de piele. Ne șmotruiseră bine în albii mamele noastre pentru acea primă zi de școală ,ne călcaseră cămășile și ne daseră doar cu cîteva clipe înainte de a pleca șosetele albe, pentru a le pune în picioare. Precauțiuni inutile de îndată ce terenul școlii, unde ne dam adunarea cu două-trei ceasuri înainte, spre a mai face un fotbal de adio, era din zgură neagră. Tot în ultima clipă aveam să intrăm la prima oră, tot cu transpirația șiroaie și tot mototoliți de parcă am fi fost scoși din coșul de rufe al familiei. Asta era ! S-a lăsat liniștea dinaintea primelor cuvinte... („nimic n-ați învățat în vacanța asta, ba, dimpotrivă, îmi pare că v-ați mărit în nebunii"). Ne resemnasem și le știam pe dinafară, așa că în primul moment nici n-am priceput (auzeam dar nu pricepeam, ca și cum ne-ar fi luat direct în rusește) :

— Din acest an veți avea un nou coleg. Se numește Stănescu George (nu se putea, am făcut noi ochii mari, ca tocmai George Stanley Ruth — sau Rich ?! — să fie coleg cu noi !) și vreau să vă rog să vă purtați ca niște adevărați colegi cu el care este într-o situație deosebită fiind orfan.

Tablouri de Dragoș Morărescu

constantin dumitru

Întîmplare

Îmi ceri să-ți arăt trupul timpului
să-i mîngîi mersul
mă-mbii cu viclenie să-i întocmim un țarc
să-l îmblînzim
să-l dăm de-a dura prin ograda noastră
Dar uite acest miel
nevinovat păscînd
pe fruntea-i
se-ngroașă clipele
curînd va-mpunge

Inițiere

Iată ți-am descris chipul morții
îți îngădui să-i pipăi ochii
urechile
buricele degetelor
nările
rădăcina limbii
poate vei înțelege
că singer în fumul oaselor el
că pielea mea tremură
încolțind
în spaima în care te mîngîie

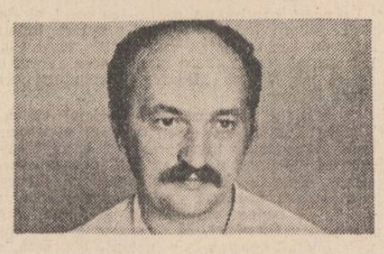

Cercul

își șterge umbra cu-nfrigurare
alergînd alergînd
carul său de luptă pe urmele noastre
e pururi
în umeri ne-ncoltesc săgeți din arcul său
șuierul lăncii sale se-aude
îl aud îl auzi

n-a obosit încă nu-i e foame nici sete
oriunde ne-am duce din spate ne-alungă
tropotu-i surd
poate-ar renunța dar carul său nu-l mai lasă
trebuie s-arunce săgeți cînd ne-adulmecă
roata lui șchiopătînd
parcă-am mai fost pe-acest drum
parcă-n cerc ne-nvîrtim
dacă nu și-ar șterge umbra l-am avea
dintr-odată în față
ar fi destul să ne-aplecăm
lancea lui șuierînd
l-ar străpunge-n șira spinării și gata

Zbor

În urma pașilor se-ntipărea inelul de fier
să fi fost un număr
semnul magic al unei căderi
eram poate doar lanțul legînd
cerul împuținîndu-se de ancora trupului meu
Privește-mă-acum
spaime încă neruginite sorb cu lăcomie
lumina
plutesc
cuvinte desperecheate în jurul miezului
ce se scufundă
în carnea primitoare-a memoriei
Sînt tînăr puternic curat
doar singele zborului pe care-l imaginasem
îmi înflorește sub aripi

---

film

O monografie a adolescenței

Andrzej Wajda, cunoscutul cineast nu o singură dată interesat de posibilitățile de echivalare filmică a literaturii poloneze, clasice sau contemporane, este prezent pe ecranele noastre cu un foarte frumos film — **Cronica adolescenței** — inspirat de romanul scriitorului **Tadeusz Konwicki — Cronica întîmplărilor de dragoste.**

Personajele principale sînt doi adolescenți, Alina și Witek, elevi în pragul examenului de bacalaureat, eveniment ce coincide cu vara premergătoare ultimului război mondial. Notațiile de atmosferă și climat social — cei doi tineri aparținînd unor familii diferențiate pînă la limita absenței oricărui posibil acord, rolul părinților impunînd dincolo de interdicția formală a căsătoriei, diverse formule de autoritarism, complex motivate —, conturează cu nota specifică realismul poetic practicat de **Wajda**, relații umane și personaje atașante, surprinse cu umor îngăduitor, cu o nostalgie autentică. De altfel, filmul lui **Wajda**, realizat în 1985, se apropie cel mai mult de temperatura de creație și stilul care au guvernat realizarea peliculei **Domnișoarele din Wilko**, o altă inspirată monografie închinată nostalgiei sentimentelor, tinereții, timpului imposibilelor întoarceri.

Incandescența sentimentului pur ce poate implica și jertfa supremă este pusă concluziv într-o ecuație vizuală ce o opune, pe de o parte lumii, prejudecăților traversate de protagoniști și, pe de altă parte, universului războiului, cu tot cortegiul său de sacrificii, orori, renunțări, ură și moarte.

Candoarea și delicatețea trăirilor, discreția emoției surprinse pe chipurile eroilor, moderne replici ale celebrului cuplu shakespearian, sensibilitatea utilizării aluziei și sugestiei, ale căror esențe sînt concentrate în replici, gesturi, peisaj ambiant impun permanent forța stilistică a unui cineast capabil să exprime într-un love story, doar aparent banal, forța afecțiunii într-un prezent dominat de tensiunea opozițiilor.

Prezentul evocării sentimentelor, dublat de un prezent marcant-generator de drame — războiul —, este privit din perspectiva omniscientă a naratorului — necunoscutul, interpretat în film de chiar autorul romanului, **Wajda** oferind și aici, dacă nu o ineditâ, cel puțin o extrem de personală interpretare a diferitelor grade de structurare a ficțiunii artistice. Destinul personajelor este cunoscut înaintea metamorfozării în traiectorie concretă a evenimentelor, aceasta confirmînd, în ultimă instanță, crezul artistului în puterea dragostei, indiferent de forța sau natura adversităților.

Mai mult decît o contemplație melancolică, resimțită în creația lui **Wajda** mai ales în ecranizările realizate după povestirile lui **Jaroslaw Iwaskiewicz, Cronica adolescenței** se înscrie printre acele opere care proclamă fără tezism forța inocenței, implicată în pătrunzătoare sensuri existențiale exprimate prin sunet și mișcare, prin culoare și detaliu, prin abilul joc al planurilor, egal depărtat de un ferm ghidaj psihologic, cît și de schematizante concluzii moralizatoare.

Printre principalii colaboratori ai cineastului la realizarea acestui film se numără **Edward Klosinski** (imaginea), **Wojciech Kilar** (muzica), **Tadeusz Konwicki** (scenariul) și interpreții **Paulina Mlynarska, Piotr Wawrzyneczak, Bernadetta Machala, Dariusz Dobkowski, Tadeusz Lomnicki, Tadeusz Konwicki, Joanna Szczepkowska, Gabriela Kownacka, Krisztina Zachwtowicz** și **Bohdan Majda.**

Pentru un cineast în adevăratul sens al cuvîntului, nu există subiecte mari sau mici, izvoare narative incompatibile cu autenticitatea adevării propriului stil de exprimare. Aceasta este un adevăr demonstrat cu prisosință și de acest frumos film semnat de **Andrzej Wajda.**

Călin Stănculescu

---

radio-tv

rtv

Cronică din mers

Un jurnal viu al unei actualități, o cronică proaspătă a realității în mișcare, o coloană sonoră a tinereții contemporane este, în ultimă instanță programul III al radioului. O șansă de acută contemporaneizare, o adevărată șansă jurnalistică oferită cu generozitate, o formă de modernitate cuceritoare a muncii de radio. Și radioul pătrunde peste tot, în toate mediile, oricine poate învîrti un buton și gata, poate auzi această cronică din mers a tinereții cu spontaneitatea, doza ei de freamăt, cu instantaneele, agendele culturale, cu muzica pe gustul tuturora.

Prezentatorii, redactorii emisiunilor pentru tineret ale Radiodifuziunii încearcă să fie spontani, inventivi, să creeze o atmosferă anume, să nu fie obositori sau plictisitori. Lor le revine de fapt mai mult, mult mai mult decît simplul oficiu de prezentare. Ei alcătuiesc o atmosferă, o compun așa cum un regizor de film imaginează în minte o atmosferă făcută din elemente asociate, leagă o imagine de o muzică, de o lumină pentru a crea o anumită stare.

Ei reprezintă în ultimă instanță un **etalon** de cultură a unei generații, o expresie a unei spiritualități, un mod de asimilare culturală și de reformulare a unor idei. Prin felul în care își prezintă emisiunea ei pot arunca atîtea săgeți fermecate, idei valabile, incitante, interesante, lucruri care trimit spre raftul bibliotecii, invitații spre fel de fel de teritorii ale artei sau științei, dovezi convingătoare de acces la anumite problematici, la un anumit nivel de receptare a realității, cu multiplele ei fațete.

Cei cîțiva prezentatori ai programului III sînt așadar, în ultimă instanță purtători de cuvînt ai tinereții românești, ei sînt niște reprezentanți și trebuie să ne convingă fără drept de apel, fără echivoc, fără șovăire, să reprezinte un mod de asimilare creatoare a culturii. Responsabilitatea lor este, așadar, imensă. Un asemenea tip de jurnalist devine evident un model demn de urmat (sau poate deveni) un exemplu de implicare, de asumare responsabilă, o personalitate culturală. Imaginați-vă un grup de adolescenți care la un moment dat comentează o replică, o idee, un gînd emis, expus de acest **Prezentator** cu P mare care are cum e și firesc (tot teoretic) fanii lui... Deci e firesc ca partitura lui să fie perfectă, strălucită, plină de farmec, inteligentă, documentată și mai cu seamă originală.

Fiindcă știm cu toții cît de mult contează amprenta personalității realizatorului într-o emisiune. Ceva din talentul, din preocuparea obstinată, din harul lor, al realizatorilor se transferă emisiunii realizate, pornește spre ascultător, o adevărată punte de comunicare. Într-o emisiune de **Emil Burlacu** („Răspundem ascultătorilor") simți imediat grija atentă din alcătuirea, structurarea riguroasă a întregului ; într-o emisiune de **Marioara Murărescu** te atinge imediat harul blîndeții, impresionanta devoțiune întru respectarea folclorului autentic ; într-o ediție din „La sfîrșit de săptămînă" a **Anei Potra** simți imediat bunul gust estetic al realizatoarei ; într-o intervenție a **Donel Tudor** te frapează acuitatea percepției reportericești, intensitatea ancorării în realitate, racordul energic și plin de patos cu clipa prezentă. Într-un sepctacol adevărat de muzică și culoare realizat de **Smaranda Jelescu** (regizor Doina Anastasiu, redactor Nicoleta Păun) pe Canalul Dunăre—Marea Neagră simți imediat pulsul fierbinte al realității, osmoza aceea convingătoare dintre imagine, idee și muzică. Și asta e o cronică din mers a realității, a nervurii de lumină, a elogiului adus lor, constructorilor.

Cronică din mers. Nu grăbită, dar oricum atentă, acută, fremătîndă. Ea, care poate reține și transmite mai cu seamă emoția, ceea ce nu se vede. Sau cum spunea Cocteau : „În asta-mi constă poezia / copiez pentru voi invizibilul".

Cleopatra Lorințiu

Dunărea

SPIRITUL CONGRESULUI AL IX-LEA AL P.C.R.

VOCAŢIA MARILOR ZIDIRI

de VALERIU STOIU

După cum atestă documentele, Brăila ar fi fost în vechime printre intiiele judeţe ale ţării, realitate teritorial-administrativă impusă în vreme de importanţa zonei dintre Bărăgan şi Dunărre pe harta cerealieră şi portuară a ţării, şi nu în ultimul rînd de o personalitate oarecum distinctă a locurilor ce-l făcea pe marele cărturar şi istoric Nicolae Iorga să afirme că Brăila „este o Românie mică".

Aceste sumare adnotări ţin astăzi de „hronicul" vechii urbe, atestate documentar cu 620 de ani în urmă, şi de nedisimulatul orgoliu al brăilenilor care s-au dorit mereu în inima ţării, părtaşi cu fapta şi cugetul la marile sale rosturi.

Argumentele adevărate şi solide ale mîndriei lor, din această perspectivă, au fost clădite însă în cele 4 decenii de socialism românesc, cu deosebire după renăscătorul Congres al IX-lea al partidului, cu punct de referinţă istorică anul 1968, cînd la indicaţia Marelui Cîrmaci al ţării, inspiratorul şi ctitorul „Epocii de aur" şi gloriei a ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, Brăila nostalgiilor, reveriilor şi aromelor orientale, nemurite de Panait Istrati, devenea judeţ.

În acel an-bornă, Brăila însemna cîteva ateliere rudimentare şi o cîmpie, adevărat mănoasă, dar care nu-şi descoperise încă „harul" rodirii. Mai înseamnă cîteva sute de apartamente, o zestre edilitară săracă şi o viaţă spirituală care trăia mai mult din amintirea marilor fii ai Brăilei care-i veşniceră fiinţa în bibliotecile ţării şi lumii.

Ce a urmat au fost ani de epopee, locurile şi oamenii lor zorind cu paşi uriaşeşti să „prindă" ritmurile spectaculoase care chemau zarea fără orizont la prefaceri fără precedent, care schimbau din temelii munca şi viaţa oamenilor, care aveau să adauge „oraşului cu salcîmi" noi şi surprinzătoare atribute precum „cetatea de scaun a excavatorului românesc", „cetatea chimiei", a oţelului şi a cargourilor de mare tonaj, cîmpia înaltă a rodirii solare, sau a „Bărăganului dintre ape", oraşul „palatelor de cultură", ale marilor bulevarde, adevărate „căi ale soarelui", ale marilor cartiere — oraşe satelit, oaze de lumină şi civilizaţie, ale armoniilor economice, constructive şi spirituale care dau Brăilei cu adevărat personalitatea distinctă care şi-o revendică de mulţi ani.

Iată cîteva repere monografice care dau dimensiunea contemporană a Brăilei : în prezent, producţia marfă industrială se apropie de circa 25 miliarde lei, faţă de numai 4,2 miliarde lei cît era în 1965, ponderea produselor realizate la Brăila în ansamblul economiei naţionale fiind de aproape 100 la sută la excavatoare, circa 94,7 la sută la producţia de fibre artificiale, 16,2 la sută la producţia de celofibră, 9,2 la sută la producţia de plăci aglomerate din lemn, la care se adaugă o largă şi variată paletă de alte produse, energie electrică, ţiţei, gaze de sonde, confecţii, laminate, utilaje pentru diferite ramuri ale industriei, vase de diferite tonaje, produse ale industriei alimentare etc. precum şi o intensă activitate portuară, de construcţii ş.a.m.d.

A cunoscut o puternică ascensiune modernizarea agriculturii judeţului, în prezent peste 80 la sută din suprafaţă este amenajată pentru irigaţii, ceea ce a permis ca în ultimii ani, şi, nu ne îndoim, şi în acest an agricol, Brăila să obţină în medie circa 1 milion de tone de cereale.

Sub acest semn şi-au înscris rezultatele şi primele 6 unităţi brăilene cărora li s-a conferit înaltul titlu de „Erou al Noii Revoluţii Agrare", înaltă onoare şi mîndrie a fruntăşiei făuritorilor de recolte bogate care, avem convingerea, în acest an, va străluci pe „pieptul" mult mai multor unităţi. Tot în această perioadă renăscătoare, în Brăila au fost construite peste 45 000 apartamente, două noi şi moderne spitale, cinematografe, cluburi muncitoreşti, au fost renovate Teatrul Dramatic „Maria Filotti", Muzeul şi secţiile sale, s-au dat în funcţiune Casa Colecţiilor de Artă, Galeriile de Artă, expoziţiile permanente „Panait Istrati", „Perpessicius", arta amatoare a cunoscut o dezvoltare fără precedent în marele festival al muncii şi creaţiei libere „Cîntarea României", o altă strălucită ctitorie a secretarului general al partidului.

Drept urmare, s-au dezvoltat învăţămîntul, ştiinţa, arta şi cultura, Brăila prezentîndu-se la ora înaltă a omagierii ctitoriilor „Epocii Nicolae Ceauşescu" drept un judeţ înfloritor, al armoniilor depline, cu vocaţia marilor ziduri şi cu aspiraţia şi tonicul optimism al viitorului pe care şi-l apropie cu fiecare pas.

VIITORUL PE ADRESA UNUI SAT

Ca oricare aşezare de oameni, viabilă, la începuturi prin cîteva familii, Ianca — fiind populată de „adunaţii" din zonele de deal ale Buzăului, Rîmnicului şi Focşanilor — este atestată documentar în anul 1834. De-a lungul anilor, vrednicia oamenilor au situat-o printre satele de seamă ale cîmpiei brăilene. Şi tot în acel răstimp, demnitatea lor au înscris-o, prin semnificative momente, în file de nemuritoare istorie : bătrînul satului, Ion Trăistoară, alături de doi orăşeni, a făcut parte din delegaţia brăilenilor care l-au întîmpinat pe domnitorul Al. I. Cuza la Bucureşti ; 47 de localnici s-au nemurit în războiul pentru independenţă din 1877 şi alţi 53 de eroi s-au jertfit în primul război mondial ; în 1907, autorităţile locale s-au plîns că „conacele de pe moşiile Ianca şi Plopu sînt ameninţate a fi distruse de răzvrătiţi cărora nu le vom rezista" ; în 1920, cîţiva localnici au fost arestaţi pentru „răspîndirea unor broşuri cu conţinut socialist"...

La 20 ianuarie 1952, ia fiinţă cooperativa agricolă din Ianca. Istoria locurilor deschide filele realizării. Astăzi, comuna Ianca, cu cele 6 sate componente, are 13 000 locuitori (în 1900 : peste 1 350), cu o puternică identitate economică, rod al prefacerilor şi împliniriilor socialiste : o fabrică de zahăr care prelucrează 4 00 tone sfeclă pe zi ; un abator de păsări şi ferme pentru creşterea puilor la Plopu ; trei cooperative agricole de producţie, ; două ferme piscicole ; o staţiune de maşini agricole ; o secţie de produse din răchită pentru export aparţinînd Ocolului silvic ; o centrală termică etc. În perimetrul ei, răscolesc şi scot la iveală bogăţiile adîncului ; schela de foraj Ianca şi două brigăzi ale Schelei de producţie petrolieră Brăila, într-o convieţuire cu cei ce seamănă şi string mănoasele holde întinse pe o suprafaţă agricolă de 16 217 hectare.

Prezentul la Ianca mai înseamnă : un liceu agroindustrial şi unul de petrolchimie, o şcoală profesională ; cinci dispensare, 12 medici, un spital, o farmacie, un hotel ; 55 unităţi comerciale, dintre care 25 sînt de prestări servicii ; 6 centre de cultură şi creaţie „Cîntarea României", 5 cinematografe, 10 biblioteci cu 57 000 volume, o centrală telefonică cu 616 abonaţi şi cu intrare pe „automatizare" ; 20 de kilometri de canalizare şi 45 kilometri de reţea pentru apă potabilă ; peste 5 000 m.p. reţea comercială ; un stadion cu 5 000 locuri şi o pistă unică în ţară, în mediul rural, de dirt-track, care a dat un campion naţional...

„Din cei peste 13 000 locuitori ai comunei, în centrul de reşedinţă, Ianca, locuiesc circa 5 000 — ne spune, cu mîndrie, primarul Ion Ivan. Iar în ceea ce priveşte construcţia de blocuri, în acest an vom ajunge la 1 000 apartamente. Viitorul oraş, pe care-l vedem crescînd sub ochii noştri, va deveni un centru agroindustrial modern şi model. Forţa lui stă în oameni, în munca lor".

Astăzi, tinerii se plimbă la centru, pe trotuoarele deschise larg, care mărginesc blocurile zvelte de 2 şi 4 nivele, avînd la partere reţeaua comercială... Şi nu numai ei. Arhitecta Victoria Vodă, de la Institutul judeţean de proiectări, şefa „proiectului Ianca", ne dă detalii asupra zonelor construibile : zona centrală, industrială, de locuinţe individuale, de agrement, de industrie mică, de producţie agricolă... Vechii locuitori se exprimă : „S-au distrus bodegi şi prăvălii rezemate în trei pari... Ceea ce s-a construit, ceea ce se construieşte şi se va construi va uimi pe toţi cei ce vor veni la Ianca !" (prof. Aurel Trufaşu, pensionar din 1984) ; „M-am mutat în Ianca din 1979. Locuiam în satul Berleşti. Am venit la oraş !" (Marin Gh. Ioniţă, paznic de noapte) ; „Avem un centru mult mai frumos ca în alte oraşe !" (Teodor Antonescu, pensionar din 1983) ; „Despre sistematizarea comunei am discutat deseori în circumscripţie, la C.A.P. Oamenii ştiu că Ianca va deveni oraş. Tinerii vor civilizaţie" (Camelia Ciortan, contabil principal la C.A.P. Ianca, deputat în circumscripţia electorală nr. 3).

...Conturată prin proiect, Ianca va avea, într-un viitor apropiat, statutul de oraş agroindustrial. Privită prin efortul muncii creatoare, Ianca are de pe acum configuraţia viitorului său. Păstrînd tradiţia, Ianca învaţă să devină oraş. Ilustratele de azi pot înlocui fotografiile arhivei. E saltul în timp.

Candiano Priceputu

Poem

Fericit e grîul căci se preface în pîine şi pîinea cîmpiei este hrana noastră cea de toate zilele.

Fericit e grîul ca un copil cu împliniri mature, pregătîndu-se să păşească spre altă vîrstă.

Fericit e grîul ca un poem zis celor mulţi înţelegîndu-l cu sufletul şi cu ochii.

Fericit e grîul pentru că e grîu şi fără grîu fiinţa noastră n-ar exista.

Fericit e grîul fiindcă el este al verii răniţe cu macii încercănaţi de rana dimineţilor cîmpiei.

Fericit e grîul că o fecioară visătoare cu ochii tremurînd de apele înmiresmate ale nopţilor de iunie.

Fericit e grîul păstrînd în bobul lui dulceaţa pămîntului, păstrînd în boul lui năzuinţa noastră spre mai bine.

Fericit e grîul fiindcă e grîu şi el înseamnă truda noastră, a tuturor, bucuria zilnică, cînd în serile pătimaşe şi înalte ale verii aburii de pîine caldă îţi aduc în întreaga fiinţă bucuria împlinirii.

La noi

Nicăieri nu-s dimineţi mai pline
de atîta grîu foşnind în copt,
în curînd va mirosi a pîine.
pîine nouă împletită-n opt.

Nicăieri nu-s dimineţi mai clare,
limpezite-n zbor de ciocîrlii
pîinea nu se face la-ntîmplare,
ci din trudă pînă-n nopţi tîrzii.

Ca la noi nu-s dimineţi senine
revărsate-n galbenul belşug,
am să vin, pămîntule, la tine
ca să-mi semăn cîntecul sub plug.

Peste pămîntul tău...

Tresar în cercuri lacrimi de lumină
din ochi de peşte nemişcat la pîndă,
la ceasu-acesta va muri senină
o viaţă ne-nsemnată şi plăpîndă.

În sălcii doarme alba zi de miine
ca un prăjeag rămas demult în gară,
tulburător miroase grîu-a pîine
peste pămîntul tău, fierbinte, ţară.

Ion Mustaţă

GRÎU

Asociez noţiunea de „grîu" cu „pîriu" şi „frîu". Şi nu întîmplător: pentru a ajunge la arie, eu, copilul de atunci, treceam călare peste un pîriu ce se alinta la poalele unui deal nu departe de Ipoteşti. Grîul era pitic, din loc în loc c-o urmă de spic. Arşiţa acelui an devenise urgie, iar fratele tatei, stînd pe hat, cu capul prins între mîini, ca gînditorul din Hamangia, murmura : „nici sămînţa n-om scoate-o..." Totuşi, sămînţa a scos-o, iar în toamnă, fratele tatei s-a îndreptat din şale, şi-a umplut traista cu grîu şi a pornit către dealul după care începea satul Poetului.

A mai trecut un timp, cam cît o generaţie. Într-o vară, treburile reporterieşti m-au dus într-un lan de lîngă Lunurile. Pînă hăt, departe, la marginea Văii Cinepii, se întindea o mare de grîu. Nici cu ochii n-o puteai cuprinde într-o clipă, încît trebuia să mături orizontul cu privirea de la un cap la altul. Un ţăran, cam de vîrsta la care ar fi ajuns fratele tatălui meu, de-ar fi ajuns, m-a-ndemnat la vorbă : „Ei, ce zici ?". Ce era să zic, tocmai mă pregăteam să-mi spun gîndul, cum că holda-i bogată, cînd tot el continuă: „Ce de pîine, mamă!..."

În săptămîna care a trecut m-am lăsat din nou în braţele unui lan de grîu, la Bărăganul, localitate din Bărăganul brăilean. Din buncărul unei combine se scurgeau, în şuvoi gros, boabele de aur, care se topeau în conul mişcător din cutia remorcii. Combinerul a oprit motorul, a coborît din cabină şi s-a urcat pe roata remorcii. De-acolo, aplecat peste oblon, şi-a cufundat mîinile în grîu răsfirîndu-l apoi printre degete. O alintare mi s-a părut a fi gestul său. Dar n-am apucat să-mi sfîrşesc gîndul bun, am văzut cum omul a luat aur vegetal cît putea cuprinde în palmele sale mari, mirosindu-l adînc, cu nările dilatate. „Miroase a pîine... Ce frumos miroase", a zis. Apoi s-a spălat cu el pe faţă.

...Acum, în iulie, mai ales în Bărăgan, grîul — această minune a lumii, pe care la botezul vegetal strămoşii noştri l-au numit „Triticum vulgare" — se leagănă în ritm de menuet. Peste tipsia uriaşă văd reverenţe galbene.

Corneliu Ifrim

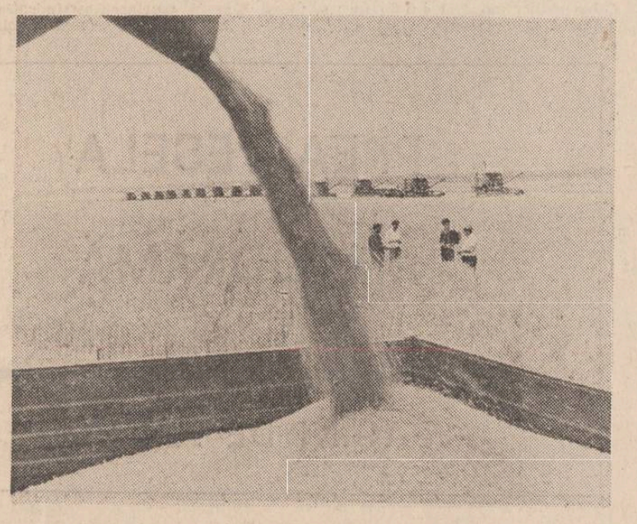

PATRIMONIUL

Componentă de seamă a patrimoniului cultural naţional, cartea românească şi străină veche sau rară, cartea ca valoare dincolo de conţinut, valoare ce se poate naşte dintr-o extrem de diversă paletă de motive, este de aproape zece ani obiectul unor importante reuniuni a bibliofililor din întreaga ţară.

Astfel, între 27 şi 28 mai a.c., Brăila a găzduit tradiţionala manifestare — „Valori bibliofile din patrimoniul cultural naţional. Cercetare — valorificare", ajunsă la cea de-a IX-a ediţie.

Organizată de Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste şi Comitetul judeţean de cultură şi educaţie socialistă Brăila, sesiunea a reunit şi de data aceasta cadre didactice din învăţămîntul universitar, cercetători din institutele de profil (Institutul de istorie „N. Iorga", Institutul de istorie şi teorie literară „G. Călinescu", Institutul de istoria artei, toate din Bucureşti) ai unor instituţii centrale (Biblioteca Academiei R.S. România, Biblioteca Centrală Universitară, Biblioteca Centrală de Stat, Direcţia Generală a Arhivelor Statului), muzeografi ai oficiilor judeţene pentru patrimoniul cultural naţional şi ai muzeelor judeţene, bibliotecari din sistemul bibliotecilor judeţene.

Continuînd o frumoasă tradiţie, ediţia brăileană a avut şi ea drept coordonate două din jubileele anului în curs : împlinirea a trei sute de ani de la urcarea pe tronul Ţării Româneşti a lui Constantin vodă Brîncoveanu precum şi împlinirea a şapte decenii de la făurirea statului naţional unitar român — Marea Unire de la 1 decembrie 1918. Totodată, anul 1988 marchează, în planul evoluţiei cărţii vechi româneşti momentul împlinirii a 480 de ani de la apariţia primei cărţi tipărite pe teritoriul patriei noastre (Liturghierul lui Macarie, 1508) şi a trei secole de la editarea Bibliei de la Bucureşti (1688), monument de seamă al literaturii române vechi.

Două expoziţii de carte au omagiat aceste evenimente ce au fost vernisate la Galeriile de artă ale municipiului Brăila încă din prima zi : „Moment de seamă al dezvoltării culturii româneşti — perioada Constantin Brîncoveanu" şi „Marea Unire — mărturii istorice".

Realizate cu sprijinul Bibliotecii Centrale de Stat, al Bibliotecii Academiei R. S. România şi a Muzeului de Istorie al R. S. România, precum şi cu colaborarea Direcţiei Generale a Arhivelor Statului, Muzeului Unirii din Alba Iulia, Muzeului judeţean de istorie Galaţi, Bibliotecii „V. A. Urechia" din Galaţi, Bibliotecii judeţene „Panait Istrati" din Brăila şi Complexului muzeal judeţean Brăila, expoziţiile au adus pe de o parte grăitoare dovezi ale nivelului atins de civilizaţia tiparului românesc în domnia Brîncoveanului, ia pe de altă parte s-a subliniat prin carte şi document aportul maselor la făurirea statului naţional unitar român.

Deschise în frumoasa sală a Teatrului dramatic „Maria Filotti", lucrările sesiunii, la care a luat parte un numeros public, s-au desfăşurat în plen şi pe secţiuni, fiind prefaţate de cuvîntul rostit de Valeriu Stoiu, secretar al Comitetului judeţean Brăila al Partidului Comunist Român, din partea gazdelor, şi Tamara Maria Dobrin, vicepreşedinte al Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste. Au prezentat apoi comunicări dr. Gabriel Strempel „Mărturii ale culturii şi artei brîncoveneşti" şi dr. Cristian Popişteanu „Marea Unire reflectată în istoriografia contemporană".

Lucrările au continuat apoi pe secţiunile : **Carte românească, Documente — Corespondenţă, Carte rară, Bibliofilie şi Artă**, cărora li s-au adăugat în ziua următoare comunicări structurate pe probleme de **Manuscrise, Daco-romanica**, precum şi o secţiune cuprinzînd contribuţiile la fenomenul cărţii în domnia lui **Constantin Brîncoveanu.**

Concluziile privind desfăşurarea lucrărilor consfătuirii de la Brăila, — apreciată unanim drept o reuşită —, au scos în evidenţă saltul calitativ înregistrat în domeniul cercetării cărţii vechi româneşti şi străine, de la contribuţiile aduse **Bibliografiei româneşti vechi**, la noile date privind cartea şi tiparul în vremea lui Constantin Brîncoveanu. Raportorii (prof. univ. dr. doc. I. C. Chiţimia, dr. G. Strempel, dr. St. Andreescu, dr. M. Mitu, prof. univ. dr. Gh. Mihăilă şi Angela Popescu Brădiceni) au subliniat totodată sarcinile de viitor ale cercetării româneşti în domeniul **Cărţii ca patrimoniu cultural naţional.**

Ionel Cândea

FRUMUSEŢEA ÎN MIŞCARE

M-au impresionat întotdeauna, pînă la extaz, frumuseţea în mişcare a lumii vegetale, schimbarea ei la faţă, făgăduiala fără limite şi întotdeauna înnoitoare a erupţiei ei ritmice. Mereu încrezătoare în renaşterea sa de-a lungul scurgerii anotimpurilor, ea ne ajută pe fiecare din noi să ne regăsim de fiecare dată culoarea emoţiilor, întruchiparea unui vis pe cît de uimitor pe atît de bine venit. De aceea, nu mai ţin minte cînd a încolţit în mine ideea de a vizita vestita fermă pomicolă Cazasu, ale cărei produse invadau uneori pieţele brăilene, satisfăcînd astfel gusturile variate ale consumatorilor. Dorinţa aceasta, pe cît de subită pe atît de alarmantă, a pus stăpînire pe mine progresiv, biciuindu-mi curiozitatea, chinuindu-mă şi sfîrşind prin a mă abseda. Dacă imaginaţia este una din formele îndrăznelii umane şi căreia de altfel trebuie să i se dea tot respectul cuvenit, apoi eu trebuia să recunosc că ea nu-mi fusese hărăzită. Cu toate acestea intuiam vag la ce mă puteam aştepta. Iată-mă, aşadar, fără să fi fost vreodată sportiv de performanţă, parcurgînd cei peste zece kilometri, păşind în pas alert, voios, parcă încercînd să-mi demonstrez mie însumi, că astenia de primăvară trecuse fără urmări. Lumina astrului solar se încolăcea pe trupul arborilor frămîntîndu-le pentru o clipă neclintirea, în vreme ce seninătatea lor degaja o linişte asemănătoare cu forţa. Zborul păsărilor, tăind tăriile, ţipetele nevinovate ale unor copii ce se curmau în aer, zgomotul şuierat al unei maşini în viteză, gîndurile ce se pierdeau ca nişte aripi în văzduh, jocuri uşoare şi derutante ale unor forme în alcătuire, constituiau toate acestea o fărîmă a propriului meu trecut sau o alunecare uşoară spre prezent ? O ploaie repede şi uşoară, care spală urmele, îmi veni în întîmpinare. Am bănuit-o de departe, apărîndu-mi în dreapta şi fermecîndu-mi ochiul, ca o dungă verde topită în tîmpla cerului albastru. Avansînd ipoteza că nu făcusem drumul degeaba, am intrat pe o poartă mare metalică cu speranţă şi curiozitate, convins că mi se va dezvălui de la prima vedere un semn, o mişcare, fie şi cea a unui cîine de pază. Dar nu a fost aşa... În faţa clădirii în care îşi avea sediul, paznicul fermei, grăbit, îmi explică că şeful urma să pice din clipă în clipă. O alee asfaltată, încorseta o rotondă de verdeaţă şi flori în mijlocul căreia se înălţa impunător sfera unui castel de apă. Atîtat şi călăuzit de căldura miresmei florilor de cireş ce se cuibărea în nările mele, am cotit-o pe o şosea pietruită al cărui capăt se pierdea undeva hăt departe. Procesul dinamic al înfloririi, în acel spaţiu însetat de forme, împrumuta ceva din eleganţa sobră, geometrică, a ambianţei aproape sacre, a vestitelor poldere olandeze.. „numai astfel liniile, suprafeţele, culorile, spaţiul şi timpul se întrepătrund, se interconditionează, completîndu-şi valenţele", cum avea să-mi spună ceva mai tîrziu şeful plantaţiei. În faţa splendorii ce mi se dăruia privirii, explodau în ochii mei mii de petale albe, gingaşe, ca o boare albă, am rămas fascinat, uluit, perplex, cu respiraţia suspendată în pauza a două clipe. Mă găseam parcă în faţa unui uriaş tablou floral, strălucitor, în egală măsură atît expresionist cît şi realist, de un colorit minunat, sensibil şi profund, un peisaj din care m-am înfruptat cu atîta emoţie şi în care mesajul estetic a invadat chiar şi cea mai bogată fantezie, alungînd-o ! Absorbeam ceva prin toţi porii sufletului meu, ceea ce nu puteam înţelege pe cale conştientă. Nu gîndeam, priveam doar ! Un tuşit discret ieşit dintr-o voce baritonală, mă aduse la realitate. Mi-a fost deajuns să-i văd privirea, pentru a înţelege măsura celor două mari calităţi a şefului de fermă, inginer Negoiţă Dumitru, care apăruse brusc în faţa mea ; sinceritatea şi entuziasmul. Ţinea în palmă un mic fluturaş colorat, obosit de atît zbor derutant ; „Iată, îmi spuse el, drept introducere, inamicul

Ioan Stoenescu

Continuare în pag. a 6-a

Lada de zestre a inimii

În lada de zestre a inimii
Pe care mi-au dat-o străbunii,
Port munţi şi grîul de vară
Şi fulgerul cald al ţărînii.

În lada de zestre a inimii
Port respiraţia mării,
Balade cu trupul de lemn
Şi rădăcinile ţării.

În lada de zestre a inimii
Înfloreşte în limba română
O harpă de lut la amiază
Şi-un simbure alb de fîntînă

În lada de zestre a inimii
Port Scrisorile unui Poet,
Sentimentele vieţi de toamnă
Ce coboară în mine, încet

În lada de zestre a inimii
Port columne şi naşteri de daci
Înregistrate în fugă
La Oficiul Stării de maci

În lada de zestre a inimii
Pe care mi-au dat-o străbunii
Port pîinea şi sarea şi vinul
Şi fulgerul cald al ţărinii.

Adriana Sitaru

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC REALIZAT CU CONCURSUL COMITETULUI JUDEŢEAN DE CULTURĂ ŞI EDUCAŢIE SOCIALISTĂ BRĂILA

Pagini redactate în colaborare cu membrii Cenaclului literar al Uniunii scriitorilor „Panait Istrati" din Brăila
Preşedinte : Fănuş Neagu
Secretar : Lucian Chişu

STAREA DE PLUTIRE

Poetul brăilean Aurel M. Buricea a tipărit recent la editura **Dacia** cea de a treia carte de versuri, intitulată **Elegii nocturne.** Față cu primele două volume, **Clopote de magneziu** și **Sarea neagră a nopților,** linia de continuitate e evidentă iar ascendența artistică neîndoielnică. Mai cu seamă în acest ultim volum nota distinctivă a creației sale are o amprentă mai puternică, distanțîndu-se net de acele „date" ale originii sau celulei formative, prin care autorul ar fi trebuit să se prezinte în fața cititorului drept un poet al cîmpiei, vitalist și solar, de o seninătate aproape sărbătorească. Nimic din astfel de elemente care nutresc lirica toposului brăilean nu apare în poezia lui Aurel M. Buricea, construit pe ritmurile elegiace ale solitudinii, captivat de meditație pînă la abstractizarea metaforei și simbolului, dînd astfel poeziei sale un aspect suprarealist. Pentru Aurel M. Buricea emoția lirică devine o stare tensională, creată prin jocul opozițiilor și antinomiilor, asupra căreia, solitar, poetul manevrează cuvîntul la nivelul unor concepte pe care le-a definit pînă la esențializare. Autorul își creează un univers de factură cu totul personală în care „semnele" trebuiesc adecvat trăite după ce, în prealabil, au fost decriptate. O primă noțiune de importanță fundamentală pentru lirica poetului brăilean este „cuvîntul" ale cărui accepțiuni sînt de o diversitate uimitoare. El încetează de a mai fi o simplă denominație poetică ci un element de opoziție cu tot ceea ce nu poate primi nume la nivelul emoției : „veniți de dincolo de marea / tăcerii a necunoașterii / și Arhimede întîrzie cu bastonul deasupra unei plaje pustii / ...nisipul de pe țărm / clipele mele trăite / încă sub apa cuvîntului / imaginea tinereții mele / învățînd lecția de plutire" **(Starea de plutire).** În alte poezii întîlnim versuri ca „vino, tu, rătăcito, și vindecă-mă de cuvinte" sau „ai uitat casa / și-ai pierdut cuvîntul / înfășurat în cearceaful albastru al cerului", ilustrînd tocmai acest efort de definire prezent în atitea poezii, în unele mai evident, în altele aproape criptic : „arbore milenar prin mine trecînd / cu vîrful retezat de fulgere și vis / aproape toate lucrurile devin gînd / numai cuvîntul cade în abis" **(Dincolo de dig).** Imaginea „lucrurilor gîndite", ce devin... cuvinte, apare și în **Poem pierdut** într-o frumoasă metaforă a creației tinzînd spre esențializare : „în cîteva nopți albe ochii singurătății / cu degetele de miresme de tei au pîpăit / prin reviste îngălbenite de timp / poemele mele de dragoste dar vai o vară toridă / a topit literele noastre adorate și n-a mai rămas / decît lumina lunii strivită-ntr-un caiet albastru / cîteva numere mai amintesc de tinerețea noastră / încerc să învăț navigația uitării pe de rost / cîmpia alunecă sub pleoapa zilelor fără odihnă / o cumpănă de fîntînă la marginea depărtărilor / carul mare răsturnat în miriștea copilăriei / toate metaforele lumii s-au risipit pe cărarea gîrlei / încît lucrurile gîndite se fac cuvinte".

Se observă în poezia lui A. M. Buricea o stare de incomunicabilitate resimțită ca atare („doar zborul lebedei încremenit / în aisbergul unui vis îndeuitat") ; („iarna se așterne peste tăcerea uitat") „iarna se așterne peste tăcerea pietrei / drumuri oarbe par înzăpezite în trecut") și pe care, pentru a o depăși, autorul este tentat s-o rezolve cu mijloace matematice, ale algebrei sau calculului geometric, prin teoreme sau teorii ce polarizează contrariile. Opozițiile polarizează în jurul ideii de afirmare-negare, alb-negru, esență-amalgam, materie-antimaterie conturînd un univers sărac în relief, aflat însă într-o încordată tensiune. Peisajul liric este schițat sub forma unui decor ce alunecă mereu în suprarealism : „hai să fugim cu sania în paradis / cînd iarna aprinde visele în noi, / dragostea care încă nu m-a nins / cu haite de lupi m-alungă înapoi // trage perdeaua de dragoste interzisă / și stinge steaua polară din sînge / vreau să te iubesc c-o patimă nescrisă / cînd un înger cu întuneric plînge // peste gînduri noaptea cotropitoare / coboară viața în cîmpuri de frig / tăcerea din lucruri vede și mă doare / fereastra spre care nu pot să strig..." **(Dragoste interzisă)**

Tot din categoria elementelor care apar obsedant în poezia lui A. M. Buricea notăm și prezența „sării" care augmentează existența prea obișnuită a creatorului. „Vara învinge muntele de sare", lacrima e „mai tare decît muntele de sare", în lacrimi există „o sare neagră" (un volum, anterior, se intitulează **Sarea neagră a nopților)** iar „printre pietre albe și pietre negre / pereți de anotimpuri roditoare / leagănă singurătatea unui poet / cum marea munții de sare", elementul devenind un alter ego al tensiunii poetice create de precipitatul clipei mărturisite a fi esențială.

Există așadar în lirica poetului care ar dori să se viseze „într-o noapte albă / cais înflorit / la marginea cuvîntului" o întreagă călătorie înlăuntrul sensurilor din care se naște floarea rară a poeziei, simbol al unei credințe poetice nestrămutate în care învinge statornic emoția pură : „Cînd voi fi departe de tine, mamă, / înlăcrimat în acest veșted trandafir / cu petalele singerînd în amurg / atunci să înțeleg căldura roadelor / n-am să mai pot să știu / cum se face în miezul toamnei tîrziu / acolo voi trece cu fruntea arsă de stea / și voi simți ninsoarea tinereții / strălucind pînă la oase / cînd voi fi de tine departe / și-n amintiri lin voi cobori / ca un copil în somn după o zi grea / pădurea va murmura cu glas de argint / patima bucuriei de a fi pretutindeni privire / picături de lumină să-mi curgă-n cuvinte / așa cum prin ceața toamnei cocorii / se aud vislind spre țărmuri solare / cu oglinda verii sub aripi imense / cînd voi fi departe de tine / și prin vie copiii cîntece culegînd / cu mîinile înghețate de roua viitorului / atunci voi înțelege că privighetorile / au dispărut din cîmpie și-n trupul meu iernează / ca-ntr-o scorbură de lună veghează / cîntecul să-mi fie izvor de bucurie / cer albastru încremenit pe munții de gîndire" **(Cînd voi fi departe de tine, mamă).** Aceasta e starea de grație a poeziei lui A. M. Buricea, cînd, cum ar spune poetul, „păsările călătoare și-au făcut cuib din visele mele / poemele de dragoste s-au făcut grădină", stare de grație poetică în care, acesta, asemenea unui faur, caută „dincolo sau dincoace / cine poate ști / de partea cui cîntă adevărul".

Sensibilitatea sa, însă, merită toată considerația.

Lucian Chișu

Frumusețea în mișcare

Urmare din pag. a 5-a

nostru numărul unu, al tuturor străduințelor noastre. Dar, urmă inginerul cu-n zîmbet de lumină în ochii lui albaștri, le venim noi de hac tuturor dăunătorilor de orice fel. Conlucrăm strîns cu Inspectoratul pentru protecția plantelor Brăila, în vederea instalării capcanelor cu feromoni". Încercam să-l pricep, pentru a mă înțelege pe mine însumi, însă nu reușeam întotdeauna, pentru că ritmul explicațiilor sale științifice era impresionant, fiind marcate puternic de pecetea originalității. Luîndu-mă de braț, ca pe un vechi amic, îmi destăinui că din 1978, anul înființării fermei (146 ha.), livrase zeci de mii de tone de fructe diverse întreprinderii de prelucrare a legumelor și fructelor din Zagna-Vădeni, cunoscută de altfel în toată țara. Că în cadrul fiecărei specii se cultivă cu rezultate bune numeroase soiuri care i-au adus faima chiar și peste hotare. Producția medie pe hectar ca și beneficiul planificat se realizează și depășește constant, ceea ce demonstrează stăpînirea complicatului fenomen al conlucrării depline între sol și pomii fructiferi propriu zis. Cei 11 tractoriști și mecanici permanenți precum și sezonierii se bucură de o capacitate de cazare de 250 de locuri ca și de cantină corespunzătoare. Moise Aurel și Antohi Culiță sînt tractoriști fruntași iar Drăguț Nicolaie și Mihai Ion s-au evidențiat în rîndurile muncitorilor permanenți. Lipsuri și greutăți ? Au existat firește fiindcă fără ele nu se poate. Temperaturile scăzute (—29—30 grade) timp de trei zile în iarna anului 1985, au condus la înghețul multor pomi iar cele oscilante în perioada înfloritului, așa cum este cazul în anul acesta, fac imposibilă polenizarea în condiții optime de către cele 700—800 familii de albine, factor hotărîtor în realizarea producției pomicole. Explicațiile ce mi se oferă se caracterizează prin sagacitate, informații ample și evaluări ale meritelor altora și prin modestie în legătură cu persoana sa. Îl observ atent. Gesturi și expresii ce dovedesc un dublu limbaj. Ritmul cuvîntului său este regulat, cadențat, vocea melodioasă, o mare flexibilitate a comportamentului pe cît de simplu pe atît de seducător. Stilul expunerii sale este familiar și liric. Dincolo de efortul vizibil de a-mi imprima gravitatea celor relatate prin realizarea funcției expresive, nici o intenție de a place, de a impresiona. Spirit inovator, lucid și prudent el își menține mereu trează și vie pulsația interioară spre cercetare și progres. Destinul șefului de fermă, inginer Negoiță Dumitru, se întretaie, se suprapune, integrîndu-se într-un unic contact al trăirilor celorlalți truditori ai ogorului din patria noastră. Absoluta lui încredere în puterea benefică a practicei și experienței pomicole, în forța curativă a eșecului, s-a transformat într-o concepție de viață, devenind, cu vremea, cea de-a doua lui natură. Activitatea acestui colectiv restrîns nu aparține ficțiunii, ci istoriei agriculturii brăilene, așa cum se desfășoară ea sub semnul înnoitor al noii revoluții agrare. Vizita la ferma pomicolă Cazasu, o simplă întîmplare sau o dezvăluire magică a celor ce ne înconjoară și în care am încercat să pătrund, adîncind sensurile, înțelesurile, redescoperindu-mă cu nemaisperată emoție ? O contemplare obișnuită a naturii străină sensibilității mele de pînă atunci ? O împăcare a omului cu ea ? Cu retina saturată de orgia culorilor, am părăsit plantația pomicolă, locul acela întins unde ai eternitatea înaintea ta și al cărui pămînt negru, pregătîndu-se pentru somnul de noapte, ascundea tot ce înfiripă moartea sau adaogă viața. Și înainte de a mă strecura pe aceeași poartă metalică grea prin care intrasem, am reflectat îndelung la vechiul adagiu al unui cunoscut filozof : „Tot ce e sublim e pe atît de greu, pe cît e de rar".

Un limbaj plastic

Întîlnirea cu lucrările pictorului Constantin Boer-Dondoș a fost resimțită la fiecare expoziție personală a acestuia ca o surpriză. Într-atît de deosebită este, de la o etapă de creație la alta, apropierea de motiv, înțelegerea și modalitatea de exprimare artistică a motivului, încît, drumul articulării unui limbaj plastic propriu pare a fi reluat mereu cu o transilvană răbdare.

În selecția de lucrări, oferită publicului la Galeriile de artă din Brăila cu puțin timp în urmă, pictorul experimenta o tehnică personală : realizarea primului strat al lucrării printr-un procedeu asemănător monotipiei. Situațiile picturale astfel obținute sînt convertite, nu fără efort, în peisaje. De aici impresia de întrepătrundere a elementelor din spațiul tablourilor lui Constantin Boer-Dondoș. Dimensiunile esențiale ale peisajului clasic, cerul și pămîntul își trec unul altuia fluidul cromatic, devenind abia identificabile, prin elementele care le fixează (copaci, forme de relief, nori) fără a le descrie. Mai mult chiar, accentele acestea amintind de real nu par a tinde spre forme naturale, ci, dimpotrivă, participă prin descompunere, la neliniștea acestui univers în expansiune.

Impresia pe care o emană peisajele lui Constantin Boer-Dondoș, în ciuda dinamismului lor și a cromaticii de cele mai multe ori reci, nu este una de agitație spirituală. În dialog cu ele aștepți ca ceva esențial să le locuiască. Ca și cum pictorul nici n-ar fi urmărit altceva prin dezlănțuirea „stihiilor" prin intermediul tehnicii sale, decît să curețe locul și să-l pregătească.

De aceea, vedem în actuala etapă de creație un moment de răscruce în activitatea pictorului. Dacă va ști să evite capcana unui superficial fragment decorativ, de care este pîndit prin tehnică, va primi confirmarea valabilității descoperirilor sale plastice.

Maria Stoica

Tablouri și desene de Constantin Boer-Dondoș (în pag. 6 și 7)

STAGIUNEA TEATRALĂ

Vorbind despre Thalia brăileană, se invocă adesea tradiția, exigența publicului și, mai ales, în ultima vreme, admirabilul lăcaș, inclusiv în albumul UNESCO alături de cele mai reprezentative edificii destinate spiritualității umane. Acestor aprecieri li se adaugă astăzi efortul vizibil de a transforma „renumele" într-un „nume" la nivelul mișcării teatrale naționale. Dorința de integrare, dar și de conformare a rezultat și din inițierea în stagiunea trecută a unei gale de teatru „Femeia — erou în dramaturgia contemporană", la care spectacolul brăilean „Familia" de Dina Cocea, în regia lui Alexa Visarion obținea locul I. Recent, la gala de comedie de la Galați, actrița Greta Manta ocupa același loc la interpretarea feminină prin rolul Epifaniei din „O femeie cu bani" de G. B. Shaw. Sînt „pași" care consemnează deprovincializarea Teatrului „Maria Filotti", ancorat pe deplin de dialogul cu omul contemporan. Se remarcă promovarea prioritară a piesei din dramaturgia contemporană, cinci din cele șapte premiere ale ultimei stagiuni aparținînd acestui sector. „Condamnat la libertate" și „Balustrada" fiind prezentate în premieră absolută.

Dacă populara comedie „Nota zero la purtare" de Virgil Stoenescu și Octavian Sava, destinată ab initio să aibă succes de public, nu mai are nevoie de recomandare, piesa dovedindu-și rezistența prin subiectul antrenant, tineresc și hazul ei spumos, celelalte reprezentații aparțin actualității imediate.

Prin „Condamnat la libertate", dramatizare de Ion Bălan după romanul „Cei care plătesc cu viața" de Dinu Săraru, rampa devine tribună de dezbatere ce militează pentru respectul adevărului, care „trebuie să încapă în viața noastră, chiar dacă ne incomodează". Și prin Dumitru Dumitru se afirmă atît intransigența revoluționară, cît și dimensiunea umană a eroului comunist, promotor al noului : „Ce ușor se dărîmă zidurile vechi și ce ușor se construiesc totuși altele noi ; cum să facem ca în clădirile astea noi să intre mai repede și o lume bună". Și lumea piesei, formată din activiști de partid, prin definiție apărători ai adevărului, dezvăluie complicata dialectică a acestuia, care antrenează o redimensionare a principiilor eticii comuniste prin infuzia concretului vieții, a calității de om, care judecă, este judecat și „se judecă". Dramatizarea datorată dramaturgului brăilean Ion Bălan netezește astfel calea de acces spre public a romanului de mult epuizat prin situații exemplare rezultate din comprimarea mai multor scene romanești, prin „sinteza" grupului de tineri în Andrei Fierbințeanu, prin evitarea catastrofei din drama tradițională, ceea ce oferă operei un final deschis.

O temă incitantă sub raportul integrării propune și „Balustrada", de Paul Everac. „Cum este posibil să trăiești și să muncești fără a neglija îndatoririle față de propria-ți conștiință" se întreabă eroii unei iubiri ce-a fost să fie și n-a fost, întrucît partenerii virtuali își ridică singuri bariere de ordin etic, pe care autorul le numește prin metafora „balustradei".

Nevoii de comedie a omului contemporan i se răspunde prin farsa cinică „Mobilă și durere" de Teodor Mazilu, în care personajele nu-și mai ascund esența, ci-și afirmă pe față tarele, făcîndu-și un titlu de noblețe din ele. Profesînd cu sinceritate viciul, ei își strigă deschis ticăloșia, ipocrizia și josnicia, trezind oprobriul imediat al publicului.

Dezvoltarea etică constituie suportul piesei „Marele campion" de Ioan Gârmacea, prezentată în premieră absolută în stagiunea 1987 de Naționalul bucureștean. Drama transfugului, susținută de criza morală acută și de intensitatea trăirilor personajului, obligat să aleagă între adevăr și minciună, se transformă într-un avertisment adresat celor care-și părăsesc patria. Alăturîndu-se lui „Vlaicu-Vodă" de Al. Davila și „Georges Dandin" de Molière, premiere din stagiunea trecută, prezente și pe afișul celei prezente, reprezentațiile „A douăsprezecea noapte" de W. Shakespeare și „O femeie cu bani" de G.B. Shaw au stîrnit, cum era și normal, un real interes.

Răsplătită adesea prin aplauze la scenă deschisă, montarea comediei „O femeie cu bani" de către Marius Popescu a mizat pe succesul de public și l-a obținut prin valorificarea procedeelor clasice fără să evite ingroșările comice atît de tentante în astfel de spectacole. Există în comedie și o posibilă dramă a eroinei, care ar dori totuși fericirea în absența banilor dezumanizanți. Drama rămîne în subsidiar. Cum ar fi arătat comedia transformată în dramă ?

Acest risc și l-a asumat tînărul regizor Dragoș Galgoțiu, montînd „A douăsprezecea noapte" prin reliefarea ca și univocă a poeziei elegiace a piesei, care încheie seria marilor tragedii. Așa se face că Iliria nu mai este doar locul de derulare a unor povești de dragoste, ci o imagine atemporală a omului măcinat de melancolii ascunse. În acord cu fantezia regizorală, scenografia lui Vittorio Holtier figurează o corabie (al cărei plan înclinat impune actorilor eforturi fizice deosebite), ce reunește pe cei plecați în marea călătorie a căutării identității de sine, sugerînd poate unirea prin hazard a personajelor. O astfel de montare experimentată și-ar fi aflat locul, credem noi, pe o scenă bucureșteană în paralel cu aceea de la Național. Negăsind, cum era și de așteptat, audiența necesară, publicul brăilean a rămas cu nostalgia spectacolului de acum 30 de ani.

Căutările teatrului brăilean continuă în domeniul direcției de scenă, regia contînd practic doar pe contribuția lui Marius Popescu. În aceste condiții, vom întîlni trei colaborări externe Dragoș Galgoțiu, Mihai Lungeanu („Mobilă și durere") și George Motoi („Marele campion"), un spectacol de autor („Balustrada" de Paul Everac), mai mult discursiv și mai puțin teatral, și o formulă inedită — regia colectivă (experimentatul Mircea Marin și tînăra Anca Florea, recent angajați ai teatrului, autori, în proporție neprecizabilă, ai montării „Condamnat la libertate"). Dacă abundența de nume în materie de regie a fost și o școală de deprindere a unor stiluri diverse de lucru pentru actori, rămîne de văzut.

În domeniul interpretativ, se remarcă distribuțiile pe grupe de actori din necesitatea desfășurării activității la sediu și în turnee, retragerea unor vechi combatanți ca Nicolae Budescu și Nicolae Ciocoiu, distribuirea unor actori în alte registre decît cele care i-au consacrat (Mircea Valentin, cunoscut mai ales ca actor de comedie, în rolul lui Dumitru Dumitru), contribuția constant valorică a Marilenei Negru, Petre Simionescu sau Bujor Macrin, ca și impunerea Gretei Manta sau a lui George Toropoc, bine distribuiți. Oricum, trupa, așa cum este, poate face față cu succes unor spectacole diverse.

Aflat încă la ceasul căutărilor interne, dar și al afirmării pe plan național, prin ținuta spectacolelor, dar și opțiunea repertorială prioritară din dramaturgia contemporană, Teatrul „Maria Filotti" își îndeplinește cu profesionalitate menirea sa educativă de formator al conștiinței revoluționare a spectatorilor.

Ioan Munteanu

PREA VESELA MELODRAMĂ

PAGINI DE JURNAL

Cînd îmi amintesc de Tudor Mușatescu, și îmi amintesc adeseori, figura lui e legată îndeosebi de cele două turnee, întreprinse unul după altul în iarna și în primăvara anilor 1942—1943, cu melodrama sa „O crimă celebră". Aceasta, desigur, pentru că timp de 90 de zile m-am aflat în preajma lui, în vagon, la teatru, în diverselе treburi și frămîntări ale turneului ; dar mai cu seamă pentru că am avut prilejul să iau parte la „sindrofiile" sau „soareurile" — cum le spunea el — de după spectacole. Și acestea nu se pot uita ușor.

Piesa se jucase cu succes la Studioul Teatrului Național, pe atunci într-o clădire veche — astăzi dispărută — de pe Calea Victoriei.

Hotărît să plece cu ea în turneu, alcătuise o asociație cu Vasile Crețoiu, Dorin Sireteanu și cu mine. Părți egale, el beneficiind în plus — cum era firesc — de drepturile de autor. Printre actorii angajați : N.N. Matei, Sabina Mușetescu, I. Brună. Toți laolaltă un mănunchi de oameni încă tineri, cu har, entuziaști.

Trupa, odată închegată, s-a declanșat iureșul muncilor pregătitoare : repetițiile prelungite, multiplele treburi organizatorice, corespondența cu impresarii din orașele înscrise în itinerar, tipărirea afișelor și a programelor, expedierea lor, formalitățile pentru obținerea unui vagon pe calea ferată, cele la fisc, ajustarea decorurilor și a costumelor luate cu împrumut de la Teatrul Național, și cîte altele.

În sfîrșit, după mai bine de trei săptămîni de griji și alergături, iată-ne la potou. Întreaga trupă îmbarcată, decorurile înșirate de-a lungul culoarului, la un capăt al vagonului lăzile și cuferile cu recuzite și costume. Fluieratul locomotivei. Am plecat. Tudor Mușatescu își invită asociații în compartimentul său. De cum intrăm, poc !, sare dopul unei sticle cu șampanie.

— Să ne fie în plin !

Apoi, cu paharul în mînă, ne la repede :

— Măi, băieți, de-aici înainte, gata, s-a isprăvit cu „domnule" și cu „dumneata" ! Tragem la greu laolaltă. Îmi veți spune Tudorică, mă veți tutui cum vă tutuiesc eu acum.

După aceea a mai sărit un dop, poate chiar două, ca să închine paharele cu întreaga trupă.

Și turneul a mers, în adevăr, în plin. În fiecare oraș cîte două spectacole în fața unor săli ticsite. Al doilea, pe aceleași traseu, după o scurtă pregătire, a mers și mai bine. Încasările, în special la spectacolele de seară, erau maxime.

— Proverb grecit, susținea Tudorică, ziua bună se cunoaște abia seara !

Orașul de „saftea" a fost Cîmpulung-Muscel, orașul lui de baștină. Ținea mult ca premiera să aibă loc „acasă".

Biletele pentru ambele spectacole fuseseră vîndute de o săptămînă ; totuși în holul teatrului puzderie de solicitanți. Impresarul local, congestionat la față și leoarcă de sudoare, făcea la intrarea în sală „căciulă" — bani ce se luau, după epuizarea biletelor, acelora care vor sta în picioare în fundul sălii sau pe margini — și căciula se făcea acum la valoarea unui loc rezervat.

— Destul, hotărăște în cele din urmă impresarul, nu mai încape nici un ac !

Solicitatorii insistă ; dar impresarul rămîne dîrz :

— Am spus, nu se mai poate, crapă sala !

Un tinerel nu se dă bătut :

— Măcar un loc pentru auzit !

Tudorică urmărea disputa dintr-un unghier. Pufnește în rîs și se apropie.

— Auzitul e pe gratis ! Și îl împinge în sală.

Acel „loc de auzit" l-a amuzat mult și își amintea adesea de el.

În timpul spectacolului, printr-o crăpătură a decorului, priveam în sală. Ne interesa reacția publicului la unele scene sau replici. N.N. Matei exclamă :

— Ia uitați-vă, unul pe perete !

Privim pe rînd. În adevăr, pe culoarul din stînga, deasupra capetelor celor înghesuiți în picioare între rîndurile de scaune și perete, un spectator, ținîndu-se cu o mînă de un piron din zid, urmărea nemișcat, cu vădit interes, acțiunea ce se desfășura pe scenă. Cum ajunsese acolo sus și pe ce își proptea picioarele n-a putut ghici nimeni.

— Portret în mărime naturală fără ramă ! hotărăște Tudorică. Așta, fără îndoială, a plătit dublu la căciulă... și pentru văzut !

Ar părea ciudat. În acei ani, al doilea război mondial era în toi ; și totuși lumea se înghesuia în sălile de spectacole, în teatre, în cinematografe. Desigur ca să uite, măcar pentru cîteva ore, lipsurile, îngrijorările, chiar spaimele prin care trecea ; totodată cu speranța ce începuse să mijească în inimi — în urma comunicatelor militare care anunțau stabilizarea frontului ori „mici retrageri strategice" — că războiul lua o întorsătură favorabilă aliaților, că hoardele naziste vor fi zdrobite.

„Asociații" fuseseră botezați de Tudorică „cei trei mușchetari". El — Athos ; Crețoiu — Aramis ; Sireteanu, că era mătăhălos — Portos ; iau eu, al patrulea, mezinul — D'Artagnan. Și mă făleam grozav !

Cinele, după spectacole, erau adevărate desfătări care ne făceau să uităm grijile și oboseala de peste zi. Dacă trenul pleca spre dimineață, ne instalam într-un restaurant din centrul orașului sau în restaurantul gării ; cînd plecarea era timpurie mîncam în vagon, în compartimentul lui Tudorică, branșă rece, pe două geamantane puse unul peste altul în chip de masă și, bineînțeles, cu cîteva sticle cu vin la picioare.

Era inepuizabil, gata să arunce în fiecare clipă o butadă sau un calambur, botezate mai tîrziu, în semn de omagiu, „mușatisme". Cîte s-au risipit nescrise ! Duduia vagonul de risetele noastre. Ceilalți colegi apăreau rînd pe rînd să ne asiste și, cu paharele în mîini — nu se cădea să nu-i cinstim ! — intrau și ei în hora veseliei.

De la Timișoara la Arad drum destul de scurt, nici 60 de kilometri, pe o arteră principală. Soareaua se desfășura în restaurantul gării. Tudorică în vervă-i obișnuită, noi îl ațîtam mereu.

Deodată sar în picioare.

— Cît e ceasul ? Să nu pierdem trenul !

Tudorică îmi face semn să mă reașez.

— Nu te mai prăpădi cu firea, D'Artagnan, vagonul nostru se odihnește acum la Arad !

— Cum ? Știai că...

— De un ceas.

— Și n-ai spus nimic ?

— Se putea să ne stricăm sindrofia ?

Drumul spre Arad l-am făcut dis-de-dimineață cu un automotor, cînd am urmărit cel mai minunat răsărit de soare. Lumina trecea prin toate culorile curcubeului.

— Altfel ați fi văzut voi un asemenea spectacol ?

Tot la Timișoara, în al doilea turneu — orașul acesta parcă era predestinat să ne facă bucluc. Răzbiți de oboseală, scurtaserăm sindrofia culcîndu-ne mai devreme — mai devreme însemna între ora 1 și 2 noaptea. Cînd, vorba aceea, somnul îmi era mai dulce sînt trezit de însoțitorul ceferist al vagonului.

— A sosit locomotiva să ne ia !

Eram de rînd la legăturile feroviare. Încă buimac, trag o haină pe mine, ies pe culoar, cobor o fereastră și privesc cum sîntem împinși și legați de garnitura respectivă. Totul în ordine. Mă reîntorc în compartiment și mă culc la loc.

În zori sînt trezit din nou, de astă dată de forfota de pe culoar.

— Ce e ? Ce s-a întîmplat ?

— Cum ce e ? Nu vezi ? Ne aflăm în Serbia !

Holbez ochii spre literele chirilice de pe frontispiciul gării. La naiba, așa e, sîntem undeva în Serbia. Aradul este hăt departe, în altă direcție ! Noaptea nu observasem că se făcuse legătura greșit, la un tren german cu destinația Belgrad.

Îngrijorare, panică, replicile se încrucișează :

— Desigur, vom avea încurcătură !

— Vom fi reținuți — cine știe cît ? — pînă cînd se va limpezi situația !

— Pierdem spectacolele din Arad !

— Poate și pe cele din Oradea !

În capătul celălalt al vagonului, Tudorică, în halat și papuci, fluieră melodia „Hai leliță-n deal la vie" ; apoi, firește, tot ca să spargă tensiunea chicotește :

— Ei, să mai conteste careva succesul nostru ! Iată, „Crima celebră" a trecut granițele !

Noroc că grănicerii și feroviarii sîrbi au fost oameni de ispravă. Înțelegînd situația, ne-au expediat peste cîteva ore, cu primul tren, înapoi, la Timișoara. Am avut mai mult de furcă, la întoarcere, cu ai noștri.

S-a ajuns la Arad după amiază, destul de tîrziu. Spectatorii fuseseră informați despre cele petrecute de către impresarul local cu care luasem între timp legătură telefonică. Ne așteptau răbdători și ne-au întîmpinat cu aplauze.

— „Celebritățile" nu așteaptă, sînt așteptate ! preciza primul mușchetar cu nelipsitu-i zîmbet pe buze.

O singură dată l-am văzut supărat, chiar furios, cînd un vlăjgan a lovit un cîine. I-a strigat :

— Să știi că se potrivește și așa : Cîinele cel mare îl mușcă pe cel mic !

În scena patetică din penultimul tablou — jucată cu mult talent și dăruire de Vasile Crețoiu și Sabina Mușetescu — în care tatăl, condamnatul pe nedrept, își regăsește fiica, în sală începeau să păcănească poșetele, spectatoarele scoteau batistele ca să-și șteargă ochii înlăcrimați. Urmăream din culise desfășurarea scenei.

— Apă pentru șoricei ! șoptește lîngă mine Tudorică.

O spunea ca să-și ascundă emoția, vocea îi tremura. Autorul devenise un înduioșat spectator al propriei sale opere.

Da, chiar atunci cînd era emoționat, sau cînd se găsea într-o împrejurare deosebită, țîșnea cu o replică de duh, imprevizibilă, care camufla, fixa sau răsturna situația.

Într-o seară, mai de grabă într-o noapte — ultimul spectacol se terminase tîrziu, mai zăboviserăm și la încheierea socotelilor — negăsind nici o trăsură, cei patru mușchetari se văzură nevoiți s-o ia pe jos spre gară. Întuneric beznă, camuflaj, și drumul destul de lung. Vagonul nostru urma să fie atașat peste scurt timp unui tren accelerat care ne ducea în orașul următor. Îngrijorați măream mereu pașii.

Deodată ne pomenim înconjurați de o ceată de șase-șapte zăplani. N-aș putea spune dacă erau puși să ne caute pricină de hartă sau aveau intenția să ne buzunărească. În ultimă alternativă ar fi dat o lovitură frumoasă, aveam asupra noastră agoniseala celor două spectacole jucate.

— Încotro la ora asta, puișorilor ? ne întreabă unul cu vocea răgușită.

— „Mousquetaires, en garde !" ne comandă în șoaptă Tudorică.

Ne strîngem buchet, spate în spate, hotărîți să ne vîndem scump pielea ; dar el se desprinde brusc și face doi pași spre cel care ne vorbise.

— Dumneata, frățioare, crezi în dumnezeu ?

Moment de nedumerire.

— Eu, da, pentru că, uite, el v-a scos în calea noastră ! Mai adineauri cîtiva derbedei ne dădeau tîrcoale cu gînduri urîte. Mulțumită vouă acum sîntem în siguranță !

Nu știu care am rămas mai uluiți, noi sau ei ?

— Dar cine sînteți ? bîlbîi același.

— Actorii care au jucat „O crimă celebră".

— Aha, ai lui Tudor Mușatescu !

— Eu.

Și, ca să nu avem cumva vreun necaz, ne-au condus cu alai și voie bună pînă la gară.

Ajunși cu cîteva minute înainte de plecarea trenului, Tudorică, de pe scara vagonului, le-a fluturat mîna strigîndu-le :

— La turneul viitor să mă căutați ! Aveți o lojă... bilete de favoare !

Nu mai țin minte în care oraș poposiserăm.

Eu interpretam „amorezul" din piesă, logodnicul fiicei (Sabina Mușetescu) condamnatului fără vină (V. Crețoiu), fată adoptivă a contelui (D. Sireteanu). Într-un tablou trebuia să traversez scena urmat de bătrînul valet al familiei (N. N. Matei) care îmi ducea valiza cu care sosisem.

N. N. dă s-o ridice, dar se lasă păgubaș. Improvizează :

— M-au lăsat puterile... bătrînețe !... Vreți să binevoiți s-o luați dumneavoastră, domnule cavaler ?

Încerc și eu. Același rezultat. Improvizez la rîndu-mi :

— Domnule conte, mai deunăzi am fost ușor rănit într-un duel. Aveți bunătatea s-o luați dumneavoastră ?

Dori, neavînd cui să-i mai încredințeze sarcina, se opintește, ridică valiza și, gîfîind, iese cu ea.

Tudorică, în culise se prăpădea de rîs. Într-o pauză, împreună cu regizorul încărcaseră valiza cu bolovani. Farsa nu era nouă, mai fusese făcută, dar se prinsese și de astă dată.

— Aceeași gălușcă poate fi înghițită de oricine !

A doua zi în alt oraș.

Pe la jumătatea spectacolului ne dăm seama că lipsește figurantul care, în chip de gardian, trebuia să-l scoată din scenă pe osîndit după dialogul patetic cu fiica sa. Regizorul uitase să-l angajeze și să-l instruiască. Ce-i de făcut ?

Unuia dintre noi îi scapără ideea : Tudorică.

— Vă arde de glumă ? Eu scriu, nu joc teatru.

Sărim toți cu gura :

— E singura soluție !

— Ne scoți din încurcătură !

— Două vorbe, atît, nu-i mare lucru !

Adevărul era că ne înțeleseserăm din priviri să-i răspundem la farsa ce ne-o făcuse cu o seară în urmă.

Cu chiu cu vai îl convingem. Începem în grabă să-l îmbrăcăm.

— Ce trebuie să spun ?

— Cum nu știi ? Doar tu ai scris piesa !

— Asta nu înseamnă că trebuie s-o știu pe de rost.

— Te apropii de Crețoiu și zici : „Gata ! Hai !" Apoi îl scoți din scenă. Simplu.

Costumul flutura pe el, fusese croit pentru unul voinic. Îi mai lipim la repezeală o mustață sub nas, cam strîmbă, și îl împingem în scenă. Toți eram cu ochii pe el. Se îndreaptă spre partener cu pași împleticiți și se oprește în fața lui. Crețoiu așteaptă replica, dar Tudorică tace. Suflerul îi șoptește de cîteva ori, din ce în ce mai tare, însă Tudorică nu scoate o vorbă. Noi, din culise, șoptim în cor : „Gata ! Hai !" Dar Tudorică rămîne mut, încremenit în loc. Crețoiu improvizează : „Am înțeles, gardian, trebuie să mergem !" Și, luîndu-l de braț, îl scoate din scenă. Noi, toți, ne țineam de pîntece de rîs. Cortina cade pe finalul tabloului.

— De ce n-ai spus replica, Tudorică ?

— Ce replică ?

— „Gata ! Hai !"

— Am spus-o, zău !

— Pesemne că am zis-o în gînd și n-a vrut să lasă pe gură !... sau poate că eu, ca autor, am vrut s-o suprim ! Am dreptul.

— Dar de ce te bălăbăneai pe picioare ?

— Ei, asta-i Ce, e greu de înțeles ? Între timp gardianul a tras cîteva rachiuri la circiuma din colț !

Și, dezbrăcîndu-se de costum, bodogănea ocolindu-ne privirile :

— Afurisită meserie mai aveți !

Eram încîntați că l-am păcălit, însă bucuria n-a ținut mult. La soareaua de după spectacol ne-a servit-o !

— Măi, isteților, adică regizorul de culise nu s-ar fi putut îmbrăca în uniforma gardianului ?

În sfîrșit am înțeles, el ne păcălise. Ne jucase o contra-farsă... „à la Mușatescu", sau, dacă sună mai bine, așa, „mușatesciană".

Gustav Valentin

TAVA CU JĂRATIC

VIOREL COMAN

— Dacă zici că mîine faci arie, ți-l dau. Dar, zice, dacă nu-l duci la riu să-l înoți în susul apei măcar pînă la roata lui Monteoru, să-l obosești, nu faci treabă cu el, că e dat dracului de iute. Ăsta, dacă e prea odihnit, rupe steajerul și se duce-n cîmpia surdă de nu mai dai de el... Cînd l-am auzit, mi-a înflorit obrazul. De vreo cîteva zile mă uitam la el peste gard. Îl știam eu p'ăsta. Cînd îi dai, îi fată vaca. Dar cînd îi ceri ? Pe fața aia slabă, cu scobituri adînci în obraji, pe fața aia de caloian nu deslușeam nici un gînd. Trăgea mereu dintr-un chiștoc pe care de-abia îl mai ținea între degete și pentru că închidea un ochi din cauza fumului, îmi ziceam : mă, ăsta parcă mă ochește.

De vreo cîteva zile mă gîndeam că n-ar fi rău să stric o vorbă. O vrea, bine, nu, învățare de minte. Să ți-o spun p'aia dreaptă, am mers mai mult la noroc. Nu te mai ceruse nimeni niciodată. De vreun an de zile mă uit după tine și mă bucur de minunea pe care o văd. Că eu te știu pe tine de cînd nu te puteai ține de căruță. Și în cîțiva ani ai crescut ca de pe carte. Cînd m-am întors acasă, nu-mi venea să cred ochilor. Nu-i vorbă că pe acolo caii erau niște globani... Cum de te ține ăsta în grajd, eu nu pricep. Eu, păi eu, de-aș avea un cal ca tine, l-aș duce să doarmă cu mine-n odaie. Păi ce... Hai ! Noi doi n-am fost niciodată singuri ca acum. De cîte ori te văd mi se încheagă în git un caier de vorbe frumoase. Acum am ocazia și eu să ți-l torc cum vreau eu.

Să-ți spun că într-o noapte te-am visat ? Eram amîndoi și se făcea că treierai, auzi tu năzdrăvănie de vis, o tavă de jăratec. A dracului poveste, visul ! Eu cu visul, miros nenorocirile de la o poștă... Hai ! Într-un conac nu avem ce face. Grîul e năsădit subțire. Aria-i mică, arie de năcăjit. Pentru tine, mai nimic. Azi m-am sculat cu noaptea-n cap, am măturat bine aria, am stropit-o, am năsădit.

Știind că ești cam nărăvaș, am văzut dacă steajerul e bine înfipt. Să n-ai nici un gînd, e înfipt bine. Acum, că s-a iuțit și soarele, pornim. Grîul e al meu, dar gîtul e al tău. Eu le știu bine pe ale mele și tu le știi bine pe ale tale. Fiecare cu ale lui. De miercuri, din zori și pînă-n noapte, tot pe arie. Ți-o fi ! Te-o fi ajuns osteneala aia mare, nu zic nu. Poate că tînjești după o noapte pe suhat. Poate, dar eu ? Eu ? La mine nu te gîndești ? Și mai încet, că nu dau tătarii. Încet și bine. Bate bine marginile, că și eu, să nu zici că stau degeaba, bat și eu pe lîngă steajer. Să nu rămînă bob pe spic, atîta vreau și eu. Amîndoi. Hai, pași mărunți și deși ! Funia-i la mine și cîtă vreme o am eu în mînă, nu faci ce vrei tu. De ce te atîrni de funie ? O vezi, zbîrniie ca o cocardă. Parcă la capătul ei s-a prins ăla mare. Nu mai smuci funia, că e degeaba. Întinzi gîtul sau mi se pare ? Nechezi a chemare. Pe cine să chemi ? Pe cîmpie nu-i nici dracu. Poate chemi pereche. He ! Măi băiete, pereche numai eu știu să-ți caut. O să bat drumul tîrgurilor pînă oi găsi-o. Ăla te vrea singur. E un lacom ce nu se satură. Și nu mai știu dacă l-am văzut sau am auzit că te bate. Dacă s-o întîmpla vreodată să-l văd cum dă cu parul în tine atît o să-i zic : Mă, decît să bați calul, mai bine îți dai la arie nevasta...

Sînt sigur că nu știe ce are la ușă. Cred că și el se mîră că a avut norocul să te albe. Mă și mir că mi te-a dat. Ce, eu nu te-aș fi dat nici lui tata. Vrei să treieri grîul ? Foarte bine, ia-ți cal, dom'le. N-ai cal, nu te-apuci să faci arie. Mai na funie ! Marginile, bate bine marginile ! Să nu rămînă bob pe spic ! Te cred că ești ostenit. Știu că de trei zile te învîrți pe aria lui. El a terminat. Te lasă el de ostenit și te iau eu de odihnit. Dar pricepe și tu că trebuie să bat și eu grîul, mult-puțin, cît e. A căzut năpasta pe tine. Las'că trece. Și ceva parcă nu-ți convine. Parcă acum bați aria prima dată. Ăla nu ți-a spus ? Ca să termini repede nu trebuie să dai roată ariei din patru pași. Rostul e să bați grîul. Poți să nu te-nvîrți niciodată, să bați pe loc, la rînd, din steajer pînă la margine. Încet și bine. Să faci o roată, una și bună, și gata, ai terminat. Dar tu nu știi asta. Nu știi decît să tai aria din patru pași și gata. Hai, mai na funie. Încet și bine ! Să înțeleg că te bate gînd de ducă ? Unde ? Cîmpia-i surdă. Țipenie. Raiul pe pămînt, zic unii, iadul pămîntului, zic alții. Du-te ! O să stai ce o să stai și într-o zi, ți-o spun eu, o să nechezi iar în poarta lui. Că altfel nu se poate. Și asta dacă nu ajungi să-ți pună vreunul lațul de gît și pînă-n ziuă să bați drumul Rîmnicului sau al Bălții legat de loitra unei căruțe cu faraoance. Cum ți-o fi norocul. Rtrrr ! Ți-o fi sete. De, suflet n-ai ? Ia de aici. Bea încet. Vezi, paiul ăla... să nu te înec. E caldă ? Așa e bună. Acum ești înfierbîntat, o căldare ți-ajunge. Peste vreo juma de ceas mai bei una. Ești numai spume. Să nu te aprinzi ! Gata, la treabă ! Pași mărunți și deși. Să nu rămînă bob nescos, atîta vreau și eu. Marginile ! Marginile ! Că și eu p'aici.

Funie ! Mai na ! Ia-o toată. Satură-te, că ești și tu un lacom !... Fă ce vrei cu ea. Ei, și-acum te-aș lăsa pînă la capăt. Ce te-ai face dacă nu ți-aș mai da funie ? Te-ai gîndit vreodată la asta ? Ai muri sugrumat, ai ști să te oprești sau te-ai pricepe să o iei înapoi ? Nu ți-a spus nimeni ? Da, Cerchez, te poți întoarce. Dacă te întorci, funia se lungește la loc. Dar dacă nu știi, înseamnă că nu poți. Cred că nu ai muri sugrumat. Că voi, pe cît sînteți de frumoși, pe atît sînteți de proști. Cu vreo doi ani în urmă mă bătea gîndul că mi s-a apropiat funia de par și nu mai e nici o scăpare. Mai ales în iarna lui '45, se strînsese rău de tot. Dar a trecut. Și cînd am fost sigur că am scăpat de glonț am știut că o să trăiesc o sută de ani bătuți pe muchie. Cînd te-am văzut, am simțit nevoia să-ți spun o poveste. Una frumoasă, pe care n-am spus-o niciodată. Dar dacă mă gîndesc mai bine, nici nu știu de cînd nu am mai spus una și parcă mă mănîncă limba. Știi, de la o vreme nu mai ești de povești, mai ales după ce te ia viața și te chinuie ca pe hoții de cai... Copiii mai sug țîța asta. Restul, alde oase rupte. Viața-i grea, mă, să știi de la mine. Hai, mai na funie. Boabele ! Scoate tu boabele, că scot eu vorbele ! Că, să știi, așa năcăjit cum sînt, mă cuprinde din cînd în cînd un dor să mă las moale pe tinjala vorbei și să dau cep la toate cîte am eu în cap. Eh, neamul nevoii !... Astăzi nu vreau să-ți mai rămîn dator... Nu pleci de aici pînă nu ți-o spun, dacă poveste o mai fi. Că Dumnezeu mai știe ce-i aia o poveste ! Hai, că adie băltărețu. Asta nu-i curat cum nu sînt eu popă. Eu mai am obiceiul să mă uit pe cer. De vreo săptămînă, saltă în miezul zilei dinspre baltă o spinare de nor vînăt care nu cred că e sec. Ăsta urcă ce urcă și deodată începe să-i toarne cu cofa. Și atunci, dacă te prinde cu aria întinsă, ce te faci Stane ? Pierzi tot grîul, și la primăvară s-ar putea să te dea făcălețu-n judecată. Și dacă mai ia de martori nevasta și copiii, scoate cămașa dacă mai ai pe unde... Hai, mai na funie ! Bate bine ! Încet și bine. Mai e puțin. He ! Dacă ai fi tu al meu... Ne-am înțelege numai din vorbe. N-ai ști ce-i aia bici. Tu știi că m-am gîndit să te fur ? Să te fur și să plec în lume. Nepotu lui Terente ! O zi, două, șapte, nouă. Apoi acasă să iau iar necazurile de coadă. Dar dacă odată pe an faci arie și treieri grîu, merită să trudești pămîntul. În chestia asta trebuie să fii de acord cu mine. Că uite, eu, cînd treier grîul cu calul, simt că trăiesc parcă de cînd lumea. Și dacă ar fi să mă iau după patima mea pentru cai, asta ar însemna că-s sortit să trăiesc mult, dar dracu știe ?

Și grîul, ascultă la mine, are povestea lui, și cine nu o știe face umbră degeaba. Asta ți-o spun eu, care știu. Să-l urmărești cu coada ochiului, din căruță, așa, ca și cînd nu i-ai băga în seamă, te uiți la el ca la o fată mare... Că, să știi de la mine, grîul nu-l ursești pînă nu-l vezi în hambar, dar tu să fii beat de bucurie pe dinăuntru. Să vezi cum se ascunde cioara-n grîu în aprilie, cum își întinde mătasea în mai, cum urcă-n spic și dă-n bob în iunie și iți umple ochiul de borangic. Să tot trăiești, neamule !...

Că ăla-l om care se bucură de grîu ca de o minune. Dar pentru asta îți trebuie cap, dom'le. Să macini grîu nou, să plămădească nevasta pîine nouă și să coacă în vatra mare, să ți se umple oborul de mirosul ăla care te scoate din minți...

Tu, ca stîlp al casei ce te afli, să rupi luna plină în două, apoi în patru, să o împarți între ai tăi și să zici : „pîine nouă-n gură veche" și în timpul ăsta să gîlgîie în tine un cîntec ce nu vrea să o ia pe ulița mare a vorbei... Dacă te bucuri de astea, n-ai apucat să trăiești degeaba încă un an... He !... Funie !... Mai na ! Și eu pe aici. Amîndoi ! Îți mai dau funie de cîteva ori și gata. Am luat un smoc de paie-n mînă și am văzut. Ce-a fost de scos, s-a scos. Cît mai bei o căldare de apă, cît îți mai tragi sufletul, eu string grîul cu targa la steajer, măturarea cu tîrnu, pun paiele pe grîu, și poa să-i toarne. Am ambiția să mă încalec pe tine și să intru-n sat mîndru ca Terente. Și ție ți s-a făcut capul cît banița. Poate că funia te stringe ! Mai încet. Și eu m-am cam luat cu vorba și, știi tu, vorbă multă, sărăcie... Mi-am vărsat tot focul, dar povestea tot nu ți-am spus-o. E o poveste frumoasă, că tu nici nu știi ce mult seamănă viața mea cu a ta. Dar nu-ți rămîn dator...

Tot ți-o spun... Să zicem că azi nu mai e timp. Că eu, dacă o încep, mă opresc greu. Tu ori nu ești obișnuit cu vorba mea ? Lasă, că nici cu a lui nu ți-e ușor. Are și ăla o sorcovă pe limbă, mamă, mamă. Dar lasă că nici a mea nu-i priponită. Hai, încă o roată, două, și gata. Cred că într-un ceas ploaia-i aici. Nu-mi pasă. Uite, bagă de seamă, cînd mergi încet, parcă ai mai mult spor. Și mai încet. Numai capul de nu s-ar mai umfla... Funia asta...

Apoi calul se opri și funia începe să zbîrniie ca o coardă.

Se atîrna de funie, smucind, se apleacă cu botul în paie.

Parcă ar fi vrut să pască iarbă grasă.

Buza de jos tremura singură.

Domol, se așeză pe arie.

Parcă ar fi vrut să se culce.

Picioarele din față rămaseseră înțepenite.

Cele din spate erau frînte.

Nu zicea nimic.

Într-un tîrziu începu să se zbată aruncînd cu copitele paie, grîu, pămînt...

Necheza și se zbătea din ce în ce mai rar.

Se întinse gemînd, parcă atunci s-ar fi trezit dintr-un somn lung, lung cît o viață. Din gura încleștată începu să curgă sînge. Ochii, aceiași, mari, grețoși de mari. Lucea în ei un fel de semn de întrebare : de ce toate astea sau încotro ?

— Hai, mă, niște vorbe, acolo...

Omul s-a învîrtit fără rost cîtva timp în jurul calului.

Ținea mîinile în șolduri.

Se uitase de vreo două ori la ele și le simțise neputincioase.

— Măi, băiatule, ce-i spun eu bolovanului ăluia ?

O luă spre sat încet, cu pași mici, cu inima pămînt...

GHEORGHE LUPAȘCU

Cochilii

Singele meu se întreabă :
Mai trăiește Insula Caleea ?
Ori singele însuși
E fluviul din venele insulei,
Ori poate noi înotăm
În ochii peștilor trecători
Și prin pupilele lor
Ne amăgim cu trufia
Să-l învingem cu fiii noștri
Pe șarpele Uraboros.

Convoi

Încleștări pe fluviu ca un nor,
Ritualul brațelor pe nave,
Zbatere fantastică de gînduri
La semnalul brizelor jilave.

Nu mai știi ceasornicul din unde
Cer și oameni, aer și cetate
Se așează în balans lacustru —
Hieroglifă-n praguri înnoptate.

Ne rămîn doar zîmbetul, cuvîntul
Să ne poarte-n veacul strîns în noi,
Strigătul iubirilor frumoase,
Roțile în repetat convoi.

Prag

Din ceruri se răstoarnă anotimpuri,
Îmbălsămat cu-arome, leneș, timpul
Se cuibărește-n blănuri vechi de oaie ;
Mă-ntorc din nou să caut pragul
Tras la rîndea de bunul meu părinte.
Îl caut printre lemnele-nvechite,
Îl caut printre flori de sunătoare
Și ca un cîine-mbătrînit acasă
Pe mine el mă uită printre lucruri.
Cum stă în solzi de lună argintată
Pare un stîlp de la hotarul lumii,
Rudenie de osie astrală
Pe unde noi, din umbre și din viață,
Ne-ntoarcem din a vremilor năvală.

Departele

Departele se nimerește-n mine
Și-mi caută mîinile, betele
Cu instinct răpitor ca eretele ;
Departele mă pindește în mine
Ciocan cu muchii ascuțite-n patimi
Arcul privirii căutîndu-mi-l.
Departele, himeră-lup
Mă urmărește-n cuget
Ca-ntr-o cîmpie singură
Și nu-mi găsesc scăpare
Decît
În ierburile noastre blînde
De la fîntîna părinților
Mocnită în ivzoare.

MIA CUȚITARU

Călcînd de-a dreptul prin somn

A înverzit calul de lemn, îi cresc
pe spate păduri,
Secundele copilăriei — cești cu torțe
sfărîmate.
Printre atîția hoți cum să mai furi
umbra cîinelui uitată în cetate ?

Începi să-ți gîndești trupul os cu os,
în urmă vine carnea — melc sfios.
Te-ntorci pe cealaltă parte a durerii.
Un șarpe leagănă pomu-nvierii.

În tine un paznic deschide porți.
Șatra de gînduri suie anafoare,
Mai dansează din cînd în cînd în sorți
Între soare și noapte un vreasc ne
mai doare.

Sînu-i cărunt peste el mai adorm
prunci de zăpadă din lumina furată
călcînd de-a dreptul prin somn
ca o rugă ușoară, neadevărată.

Traducere din limba de piatră

În ochiul hoțului innoptase un cal,
cireșii dormeau cu ochii deschiși,
se scorojise fila în calendar,
în cămășile nopții plîngeau caișii.

Dac-am traduce din limba de piatră
bucuria de a cădea în fructe,
am descifra în pergamente zbîrcite
clipele șchioape cu fețele supte.

Se deschide ușa unor vechi morminte ;
stalactita de lacrimi fierbinte.
Lupii jupuiesc prima ninsoare,
fiecare petală îi îmbracă-n odoare.

Depărtări cît o mînă de fum

Buturuga asta noduroasă
cîndva prag de stele către casă
Minate ca oile cu o creangă de-alun
depărtări cît o mînă de fum se supun

cineva-i răstignit în mine și moare
i-aș da apa vie-a fîntînii din soare
mai așează-mi pe buze înc-o noapte
otravă
cupa-i goală ca stinile și ca ele-i
bolnavă
hohotind nici nu știu dac-a rîs, dac-a
plîns
ziua-și schimbă cămășile în pelinuri a
nins,
am plecat din cetatea ca un pîntec
închis
nu mai port nici o moarte nu mai
cresc nici un vis
din pietre cu ciocul de oră perfidă
păsări gri cresc ca iarba încercînd
să mă-nchidă
adormit este riul ochiul lui străveziu
alergări de paradă lîngă care mai scriu
în odăi crește ceața măcinată de drum
se zbat pești de hîrtie și corăbii de
fum.

ALFRED BASARAB TIBEREANU

Stelară

Neantul cu safire-l cînt — în pîrg —
Și stepa-și reînvie luminișul,
Albastrul maiestos îl sorb cu sîrg,
În freamăte mă-nginâ păpurișul.

O rugă-nspre zenit înalț în slavă,
Luceferii sprințari un chip să-mi deie,
Din holda înstelată și suavă,
Cu briu din minunate curcubeie !

Imnul meu

Din deal în deal doinește fierul
Și brazdele se logodesc cu cerul.

Pămîntul darnic pentru mîine
Se rotunjește ca o pîine.

Și visul nostru bate-n poartă,
Doar ploaia virstelor îl poartă.

Izvorul ce țîșni din glie
E imnul meu de ciocîrlie.

MIH. LUPAȘCU

Observ

Am început de-acum să observ,
Că prin memorie îmi trec iluzii,
Că mi se calcinează cîte-un nerv
Și din dumbravă îmi plecară sturzii.

Cum miriapode se întind prin vers
Și rimele îmi sună a chimvale,
Ca-ntr-o monedă fără de revers,
Cu lacrimi care cad peste țambale.

Că zborul a rămas fără vultan,
Cum jungla a rămas fără jivine,
Că plec să mă risip în Bărăgan,
Cu tot pămîntul ce s-a strîns în mine.

Am început de-acuma să observ,
Că rimele îmi sună a chimvale,
Că mi se calcinează cîte-un serv
Și lacrimile-mi cad peste țambale.

De departe mă tot cheamă

De departe mă tot cheamă din copită,
Falnică făptură, din prioci ieșită
Și cînd bate, nechezatul ei mă strigă,
S-o las liberă-n imașul de obsigă.

Tu, căluțul meu, de-acolo, de departe,
Vii ca să-mi hrănești o temere de
moarte?
Tu îmi ești doar prietenul de la
Drăgaică,
De cînd ți-agățam sulfinele în gaică.

Cînd în friu călcai în ritmuri de fanfare
Și-ți dam apă și miresme din căldare,
Cînd crăpai în patru piatra sub
potcoave
Și te sărutam pe nările jilave,

Cînd, prin fumul vieții, care-ascunde
anii,
Ți-aruncau în cale florile castanii
Și mergeai cu mine sub perdeaua
ceții,
Să mă lași la poarta nouă-a tinereții.

Cînd pe deșălate îmi purtai părinții
Și flămînd tundeai finețile cu dinții
Și-i purtai prin grîu cu dropii pe
cuibare,
Ingropînd în stepe umbrele hoinare.

Și-adunai în coamă roi întreg de stele,
Ca să-ți îndoiești puterile cu ele
Și fugeai ades așa cum fuge vîntul,
Lunecînd sub tine iarba și pămîntul.

Îți mai văd și-acum profilul de
asemeni,
Fiindcă n-a mai fost un altul ca
să-i semeni
Și-ți ascult și tropotul și nechezarea,
Cum te duc să te îngroape depărtarea.

Mai ții minte cînd păzeam în miezul
nopții,
Nu cumva din grajd să mi te fure hoții?
Cînd loveai copita, răsunînd cîmpia
Și îmi legănai în șa copilăria ?

Mai ții minte tu cînd ne duceam la
girlă,
Sau cînd ne-ntorceam cu stelele în
tîrlă,
Cînd bătea în vreme clopotul și toaca,
Ca să-și piardă toamna noastră
promoroaca ?

Mai ții minte minzul ce suna din
zgardă,
Clopoțelul care-ncepe să mă ardă ?
Mai ții bine minte steaua lui din
frunte,
Cum scoteau scîntei copitele-i mărunte?

Tu, ce-ai dus în spate mii de generații,
Drumuri cu movile, sciții și sarmații,
Și-ai depus cuminte somnul tău în tină,
Lîngă străbunicii de la rădăcină,

Mi-ai rămas același prieten din
Drăgaică,
De cînd ți-agățam sulfinele în gaică,
Tu, căluțul meu ce mi-ai sunat din
zgardă,
Clopoțelul care-ncepe să mă ardă.

NICOLAE ARIEȘESCU

Solitar

Se cerne nisipul pe malul de jos
tu, ușoară, te răsfringi în unde,
ochiul meu ce pururea te caută
în fluviul ca smoala se-ascunde ;

altădată te pierdeai, o trestie
pe vîntul ce se cuibărea rotitor
pînă dincolo de plaja pustie
ce scălda nisipul călător ;

părere sau umbră acum ai rămas
în ploapele mele răzlețite de vînt,
pe țărmul acesta, singur, te strig
dar cît de pustiu e-n cuvînt.

Cît ?

O lumină se naște din ape
prin trestia rănită de vînt
și luntrea încet se resfiră,
dar cît mai e pînă să strigi : pămînt ?

Țărmul e încă tot mai departe,
străine catarge se zăresc în zări
cum împung dimineața și cum
dispar înspre reci depărtări ;

cît să mai fie pînă la tine ?
Fluviul de ce mi te-ascunde ?
Privirile mele avide mai caută
în depărtare, în unde...

Rănit

Anotimpuri rănite
în ochiul tău vislesc,
tremurînd în lumină
trupuri se zvîrcolesc :

ard aspre depărtarea
cuvinte în tăceri,
în trupul secundei
rămîn cel de ieri ;

și tremur ascunse
iubirile-n frig,
în somnul din păsări
eu încă te strig.

Ieșire

Nisipul purtînd urmele pașilor tăi
a devenit deodată-un univers
în care păsări poposesc și țipă
asemeni unui strigăt aruncat
din mal în mal ;

ecoul lor — fragedă sărbătoare
vestesc ieșirea fluviului la mare.

Matinală

Tremură melcul
în oaza de vînt
și ochiul în noapte
rămîne cuvînt ;

în oarbele cercuri
rănite încap
știucile fluviului
și-un limpede crap ;

năvodul luminii
aruncat peste zi
îmi clatină șansa
de-a te privi ;

noaptea — năframă
de aburi se rupe
cînd vîntul zdrențuie
barcaze din pupe.

MARIN CIORANU

Un țăran

Un țăran
cără saci de grîu
pe un drum de care
coamele cailor
păreau nori mînați de vînt
o pasăre îi ciugulea umărul
iar alta i s-a furișat la sîn
și a-nceput să cînte
pălăria
i se învîrtea ca o floarea soarelui
nuferii îmbrățișau
spinările cailor
țăranul își vedea chipul
în oglindă înfrunzit
pasărea cînta tot mai sus
grîul îl ridica pe țărm
cu fruntea drept în cer.

POMPILIU PREOTESOIU

Vis

Cerul e senin,
dar plouă.
Precis, mi-au fugit
poemele de-acasă !
Rouă...

Așteptare

Sus,
Greierele urcă
pe arcușul nopții.
Refren gri

RADU IORGU

Cîntec

Pașii mei sînt beți în urma ta
Capu-mi înflorește de vise
Inima înverzește în suris
Cînd te sărut
Sînii-ți dau în floare

Ochii tăi — două iazuri limpezi
Cu vise-pești ce-noată grăbiți
Ca să-și depună fluturii

Pașii mei sînt beți în urma ta.

GITA MARIA EDU

Sentimente

Sînt singură
la masa de tristețe
aud ninsoarea cum arde

o iarnă promisă
scrie fraze
dintr-o poveste
singerînd
pe malul
unui lac sărat
decembrie învins
sub lumina
orbită de fericire
în necuprins...

Rătăcire

Toamna cîntă galben :
Să mă feresc de somn.

Și...

Sprijină noaptea cu fruntea
Cel ucis de doruri.

Iulie îți caută trupul
Prin lanuri de maci

Nori de aur
Trec prin sentimente...

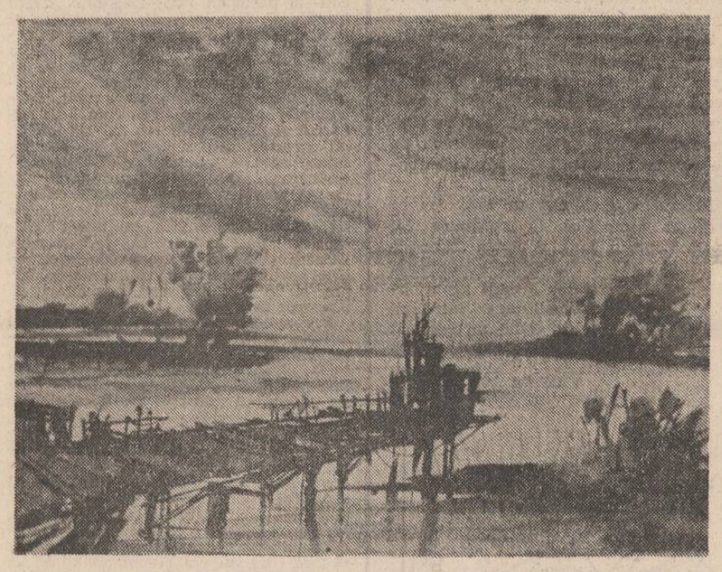

DOUĂ PROZE DE VIVIANA IOAN

Teiul

Teii, parfumul lor și al ei... „Miroase a tei și a Mim" pe străduța unde opreau seara, amețitoare vară, ea îmbujorată și cuminte așteptînd să vorbească el, să se miște el, să zîmbească el... Simțurile ei uluite îi înghițeau stropii de pe buze cu parfumul teilor înnoptînd pe strada clară și mută, își înghițea propria-i suflare în picături alungite de timp, parfumul ei se afla acolo, între nările lor dilatate mingîindu-le sudoarea tiptilă, ori lunecînd pe geamurile aburite, avea timp să-l aștepte și cînd venea la gura ei i se amestecau miresmele în trup dezmorțindu-i crisparea, dezlegînd-o într-o umbră flască, așa intra între umbrele lui, nebănuită, se ghemuia ca o păpușă acolo și se ruga să nu o alunge, el era un tunel întunecos și lung, niciodată nu a aflat pînă unde, se înnoda acolo, dar se trezea mereu afară, nici ea nu știa cum și se prefăcea că nu văzuse nimic, nu, nu fusese nicăieri.

În prima seară, cînd i-a simțit mîna apropiindu-ise de mijloc a așteptat cu gura căscată de groază, un șarpe rece. S-a cabrat la apropierea lui, i-a cuprins mijlocul într-un cerc, bărbatul străin și ciudat. Gura, îi chinuia gura, cine era ea ?, se vedea ca într-un film, de undeva de sus, ea sărutată de un bărbat, ea, bărbatul cu gura și sprîncenele rotunde, necunoscutul din gară, l-a văzut o clipă în mulțime, cu cine semăna oare ?

Sirtaki

Voaluri înfiorate își unduie crețurile în plasma fierbinte purtîndu-ne prin ramuri de măslini prăfuiți, gîlgîim, legănați, polenuri de mirodenii, muzica pleacă în cercuri albastre umflîndu-ne în pînzele ei tremolate, în părul tău cresc lămîi, îmi stropesc nările strident cu pulberi parfumate, mîinile noastre se împletesc ca două ramuri sălbatice asupra colbului cu ocheade sticloase, forme lichefiate se desprind în lumină și iar se lipesc, departe stînci ne orbesc în rafale, undele se lovesc moale de calcare și într-o așteptare perpetuă pielea noastră le simte contururile fierbinți, undeva ochii tăi explodează tentacule arzinde umflînd mătăsuri în înalt, pielea mea te soarbe cu stropii din coaja portocalilor și sarea brizei, îmi așternundele pe mare, uite-mă printre scoici, cînd albastră, cînd argintie, pătată de umbrele picăturilor în evaporare, alunec printre coloanele irizărilor de alb, valuri îndepărtate se întorc de prin vii înflorite, tu bei, îți atîrnă parfumuri pe spate, cupa scînteiază deasupra gîtului tău lucios, ne aruncăm în nisip, într-un cuib de foc rotim din trupurile noastre o spirală albă, mă săruți între coloane albe, muzica ne crește din piept... să înmiresmeze încăperile zeilor.

PETRUȚA GAGU

În alb

cuvinte
sortite să fie arse
aprinse în raza celui de ziuă luceafăr
inscrise pe o retină întoarsă
mereu către sine, către cellalt mereu ;

un dulce ostatec
le are în pază
și le trimite fără adresă
și fără marcă de schimb,

în alb ;

cine așteaptă cenușa lor caldă
în zori să-și mînjească
tăcerea
altfel nespusă nicicum,
niciodată ?

* * *

o doamne un copac
despuiat
își caută văz-
duhul și ramurile

de disperare intră
-n pămînt
cu disperare și ramurile

Sînt

lumina lovește în mine
— sînt străvăzătoare
fără ca transparentă să fiu

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

SINGURĂTATEA CA BASM

„Scaunul singurătății" ar putea descinde din „Hanul Ancuței" sau „Povestirile din Canterbury" dacă aici nu s-ar face din basm o modalitate de lectură a realității pe care o declină personajele într-o imagistică specifică folclorului sau mitului, prin stilul baroc, adesea alunecînd în manierism, al acestui roman alchimic, care surprinde o literatură întreagă nepregătită.

Basmul este, în același timp, tehnică romanescă și tactică a personajelor pentru găsirea (sau ascunderea) cheii apologului „singurătății", aluviuni epice și lirice au densitatea unui scenariu cinematografic, în care metafora centrală unifică abil timpul poveștilor suprapuse momentelor cotidiene din barul Flamingo, biroul comitetului de partid Brăila, gara Făurei, etc. Personajele acordă basmului, în mod conștient, dreptul de convenție literară, metoda este precizată de naratorul cel mai extins, cu bucuria unui autor care a găsit tonul, acesta fiind nu departe de introducerea tipică basmului : „Deci : un pescar avea o fată, fata avea șaispe ani, se numea Luiza Maleta...". În altă parte, pentru a divulga identitatea unui personaj, naratorul precizează : „Ascultă cum începe una din povești : el avea ochi mari, răscolitori... Prințul de rouă neagră." Se succed, într-o Erendiră a imaginației, episoade florale (cavalcada hoților de cai, drumul orbilor sau plecarea tinărului în lume) cu cele evenimențiale. Basmul devine un leitmotiv : „cineva... trăiește basmele". Saltava dorește să i se cînte „povestea fricii", lui Leb i s-a întîmplat „o poveste mai poveste decît povestea raiului", dar episoadele nestructurale sînt condamnate : „nu știi decît basme de lepădat fetele", „mi-ai spus o poveste decrepită", etc. Referințele explicite la basm sînt și desacralizante : un adulter se transformă în „povestea îndurării, înțelegerii și absolvirii", metamorfozele, numeroase, sînt enunțate cu distanță parodică (în basme... sînt situații cînd omul se poate schimba în pasăre sau în leu...). Un pitic propune denunțarea beției puterii printr-o poveste, orbul o invită pe regina carnavalului să se povestească „întreagă", iar el se transpune în „Vulturul de mare". Barul Flamingo, la fel ca Hanul Ancuței, fixează un cadru real poveștilor, dar dialogurile din acest local sînt juxtapuse episoadelor parabolice, cum este cel al piticilor, al căror „sacrilegiu este basmul".

În compoziția arborescentă, asemenea suprafață a întîmplărilor scoate mai mult în evidență convenția romanescă aleasă de autor.

A spune „în gînd trei povești" în acest decor reprezintă un moment de „inspirații", ca tot ceea ce este scos din „balta cinică", loc al „izgonirii din rai".

Al doilea plan narativ, anunțat ca început de basm, este menținut de determinările spațiale și temporale printr-o dublă perspectivă. Barul Flamingo este locul „unde lucrează vărul meu Gil" dar și cel care plasează naratorul „în afara lunii reale", Brăila pare un oraș bine situat geografic, dar și *arhetipul orașului dintîi*, „unde Adam și Eva au petrecut prima noapte după izgonirea din rai".

Descătușarea romanescă este condusă de Saltava în mod labirintic, „să învățăm cîntecul orbilor" propune acesta la un moment dat, și drumul inițiatic al orbilor este montat direct peste dialogul de la bar ; în felul acesta decurge întreaga țesătură narativă, cu multe episoade laterale.

În privința datărilor temporale regăsim același procedeu. În mod linear, apar peste notațiile balzaciene ecouri mitice : „lîngă tine mă simt ca... în săptămîna patimilor lui Isus" sau ritualice : „încolo, după Paști, cînd ia sfîrșit, cînd se tocește domnia lui Isus", „zilele de Crăciun și săptămîna scurtă pînă la Anul nou", abstracte : „Aprilie cel descreierat și irascibil...", mitico-fantastice „în noaptea de Sîn' Toader îi creșteau coadă, coamă și copite de cal..." Atemporalitatea specifică basmelor sau legendelor este denunțată chiar de personaje : „Voi cei de la Dunăre trăiți departe, în lumea confuză a inchipuirilor... — Acolo unde închipuirea zămislește povești" sau „totul se petrece parcă mai îndărăt, spre întîmplări fără chip precis", ochii lui Cuprian sînt „de o mie sau de 10 000 de ani neclintit albaștri", Irina vine mereu de departe, „nu din timp și nici din orizont", un prinț sosește „din lumi desăvîrșite".

Dualitatea perspectivei dă loc analogiilor dintre planuri și creează tensiunea acestei lumi în care s-a instalat Răul, cînd doar o stratagemă narativă încearcă să repună ordinea în „orașul fără pereche" ; dar ordinea este mai întîi realizată în planul fantastic. Narația devine abstractă, referințele geografice și temporale au accent expresionist. Galațiul „pulsa neverosimil în cer, puțin mai jos de lună", în curtea Joiței se află un colț „în fundul lumii, insuportabil de departe", recitalul puterii are loc „acolo în marginea eternității", Prințul de rouă vine „din fundul pămîntului".

Între epos și fabulos, povestirea este scrisă de Saltava, mai rar de autor, care preia firul tot din punctul lăsat de celălalt : „Și cînd să trec Dunărea, a trebuit să aștept un ceas, poate mai bine (spune Saltava)... Și cînd aștepta, patru rînduri de plopi...".

Toate personajele au o gîndire simbolică, asimilîndu-și chiar și atribute mitice, sau doar tinzînd către o stare primordială care include totodată și femininul și masculinul, dar și vorbirea parabolică. În această viziune manieristă se înscriu metafore ca : „infernul oglinzilor", „fața de sidef negru", „echipa de curcubee", „corabia de sare", „șarpele de sub nufăr", „pod de icoane" sau asocierea contrariilor : „butoiul de aghiasmă". Vocile se lasă conduse de imaginație, ca în carnavalul parodic de la „Castelul de lemn", unde regina „avusese pregătit alt discurs, dar se lansă pe panta improvizației, susceptibilă de a călca-n strachini, sau cu ouă clocite, însă nu mai conta, nu mai conta"... Proiectul narativ, adesea enunțat de personajele care trăiesc convenția scrisului, creează un univers fantastic, încadrat de o autentică istoricitate, mereu transpusă însă în sfera semnificațiilor simbolice, ca într-o carte medievală.

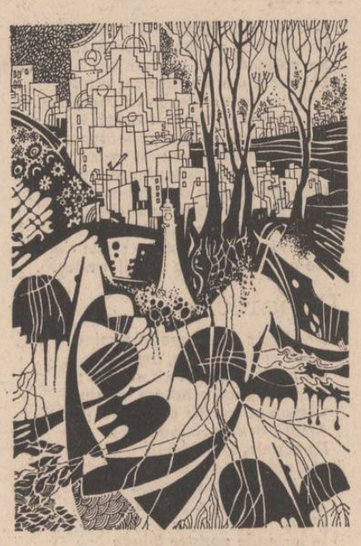

Cuprinse de beția fabulației, personajele nu au rădăcini psihologice, ele folosesc mecanismul poveștilor pentru a muta propriile fapte sau evenimentele trecute și prezente ale locurilor „bîltii", într-un timp exterior, „în afara realității". Astfel un simplu „nume de poveste" declanșează istoria fetei Țili Peruzea, extinsă și detașabilă, asemenea faptelor arhetipale ale personajului de mitologie locală Salcia Vifor — care ne amintește de caracterele sadoveniene „de pe o altă margine de timp". Situat în centrul momentelor colectivizării din satul Ozinca, făptura lui Salcia Vifor instituie un *timp vechi* prin relațiile cu miraculosul și puterile magice, pe vremea „domniei Prințului de rouă", cel care singularizează puterea în dreptul persoanei sale („Puterea sînt eu"). Amestecul permanent al planurilor, realizat prin asociații de fapte, nume sau atribute între lumea reală și cea de basm (sau mitologie) atemporalizează chiar și scenele verosimile, pentru că „totul este adevărat și ireal", ca în satul Ozinca. Popasul la Salina din Slănic al hoților de cai, care pornesc la drum după un ritual legendar, este tratat ca un alt tărîm, fără timp : — „Moloaio, mie nu-mi place pe lumea ailaltă".

— De unde știi tu cum e pe lumea ailaltă ? — Păi acum nu sîntem acolo ! ?." Această circulație dintre verosimil și neverosimil, dintre mimetic și metaforic, dintre realitatea istorică și mit caracterizează întreaga narație în care basmul constituie cadrul formal pentru o nouă retorică a romanului, unde barocul conjugă pînă la manierism o tradiție orientală. Personajele tind către o exprimare primordială, admit enigmaticul și incoerența... Madona „urmă cu botul incoerent". „de-acum înainte voi fi incoerent" afirmă Leb un activist stă „ca-n harababura unei limbi neînțelese". Protejate de o nouă convenție vocile comunică prin parabole. Astfel, unul din frații Răucea are „vorbe îndelung șlefuite", pentru Irina, de fapt „chei misterioși", un basm în care timpul este împărțit în „ceasul de fildeș", „ora de aramă", „ora de bronz" și „ora de marmură", un marinar se îmbolnăvește de „Mirajul alb, de Tăcerea Neagră și de Mugetul sudului".

Elementele miraculoase din cadrul unei realități carnavalești (cum este tratată ziua de Drăgaică, de pildă) au largi corespondențe în basm. Apa scoasă de un cioban asistat de călugăr (și întreaga anecdotă) de sub virful Penteleului nu este alta decît *apa vie* din centrul pămîntului („buricul pămîntului"). Salcia Vifor apare ca deținătorul unei ierbi miraculoase. Cei șapte orbi fac drumuri ritualice pentru a găsi „comoara ascunsă de turci pe malul dobrogean" pentru a stăpîni ; ei știu să identifice puterea („sîntem zămisliți pe măsura nopții, puternici adicătelea"), așa cum Madona repetă, într-un final de gestă verbală, semnificația „nopții trădării Noului pescar din Galilea".

Surprinde abilitatea cu care Fănuș Neagu transformă un spațiu românesc într-unul mitic : „Dunărea-i șarpele casei noastre", „Dumnezeu se spală pe față cu apă din Dunăre...", Leb afirmă „că-n rai se vorbește limba română" și retrăiește personajul lui Adam, iar femeia întîlnită pe cel „mesianic al Evei". În preajma substitutelor puterii acest personaj suferă o alienare, „de-atunci sînt stăpînit de-o impetuoasă pornire spre rău" și se recunoaște „prăbușit în păcatul cunoașterii... imbecilitate, orbire... și, poate chiar în scaunul singurătății". Deși fabulația nestăvilită încearcă să definească urmele transformărilor sociale recente, periodic datate sau localizate, basmele și miturile se instituie ca tehnică romanescă și instrument de comunicare între personaje, spațiu ideal pentru aflarea adevărului și detronarea răului.

Natura infernală a lui Bozar Garofeanu este întărită printr-o „imagerie demonică", asocierea enunțată de Saltava se verifică : „La malul Dunării... te simți tentat să-l găsești pe Dumnezeu intrînd în oraș cu un riu adăstînd ca un cîine lîngă piciorul drept". Acest demon însoțit de balaur, ca în orice poveste, își întreține viața, bînd în fiecare zi de 9 mai... încă o gură de moarte"... de fapt transformînd martorii lașității sale în oameni de gumă ; și el se apără de adevărata identitate prin poveste, chiar distribuie invenția artistică „du-te și creează-mi Prințul de rouă", dar singurătatea sa emană tensiune, violență, stări larvare, perversiuni, etc. Domnia răului este metaforizată în „scaunul singurătății", timpul poveștilor devine unic, tocmai prin acest element static, fundamental tron în haosul demonic.

Fănuș Neagu scrie o carte „secretă", care se recitește în final cu cheia polisemantică și în care barocul omogenizează vocile, iar imaginea este transformată dintr-un motiv pitoresc în anamorfozele funcționale ale unui nou tip de roman cu virtuți lirice inconfundabile.

Basmul a mai fost utilizat, dar ca formulă semantică în romanele lui D. R. Popescu, însă, noutatea „Scaunului singurătății" constă în tehnicizarea acestuia și contopirea a două genuri literare puternic echilibrate într-unul singur, realizîndu-se astfel un moment de cotitură pentru literatura românească.

Viorica Răduță

Desen de Constantin Boer-Dondoș

Mihai Gavrilescu : „Flori"

Critic și istoric literar

Activitatea de critic și istoric literar a lui Mihu Dragomir poate părea multora un fapt surprinzător, știut fiind că poetul nu și-a manifestat foarte puternic o astfel de vocație.

Pe lîngă articolele teribiliste din tinerețe (mai cu seamă cele din **Flamura**) cînd i-a „atacat" pe cîțiva intelectuali proeminenți pentru că aceștia îndrăzniseră să manifeste rezerve (G. Călinescu) sau să formuleze critici (N. Iorga) la adresa operei lui Panait Istrati, Mihu Dragomir a scris mai apoi, în pagini de revistă, articole și recenzii despre opera eminesciană (în **Luceafărul** și **Viața românească**), despre Tudor Arghezi, Eugen Jebeleanu, Victor Tulbure, Cezar Baltag, Mihail Sadoveanu (în **Contemporanul, Gazeta literară, Albina**) și a prefațat versurile Constanței Buzea **(De pe pămînt**, E.P.L. 1963) pe care poetul o descoperise și o lansase în primul din articolele celebrei rubrici **Steaua fără nume.**

Critic, dar, mai ales, istoric literar în adevăratul înțeles al cuvîntului este Mihu Dragomir în cele trei ediții făcute în perioada 1955—1956 din opera lui Th. D, Neculuță, Al. Macedonski și G. Ranetti. Volumele apărute în colecția „Biblioteca pentru toți" a Espla sînt rodul unei munci de cercetare atentă, cu iluminarea tuturor semnificațiilor majore existente în text, dezvăluindu-ni-l pe poet așa cum l-au cunoscut și evocat prietenii săi apropiați : un cărturar ales, împătimit de lectură, colecționar de manuscrise și documente literare, scormonitor prin arhive numai și numai pentru a pătrunde cît mai adînc în intimitatea operei. Despre cei trei, Mihu Dragomir a publicat și articole de sine stătătoare în presa noastră literară, cele mai multe dintre informațiile conținute acolo, regăsindu-se, topite și, în bună măsură, prelucrate, în prefețele respective.

Trebuie semnalat, de asemenea, că autorul a urmărit, pentru fiecare dintre ediții de la care ne vom referi un țel superior. Rezumînd intențiile sale într-una generalizatoare, am putea spune că primul merit al scriitorului este de a fi „dezgropat", în două cazuri, opera acoperită de uitare a unor scriitori de mai mică importanță în contextul istoriei literare românești, dar care deveniseră prin deceniul la șaselea al secolului „personalități" de marcă mai ales prin conținutul social al lucrărilor lor. În cel de-al treilea caz, al lui Macedonski, poet prea bine cunoscut dar despre care nu era recomandabil să se vorbească, Mihu Dragomir a reușit performanța de a-l readuce în atenție. Diferența, destul de mare, între ceea ce este scris în prefață și ce editează Mihu Dragomir în volum, ne determină să considerăm astfel.

Din editarea lui D. Th. Neculuță **(Spre țărmul dreptății**, 1954, Espla, 1955, Bpt) Mihu Dragomir a făcut un adevărat caz. După ce a publicat **Date noi asupra vieții și activității lui D. Th. Neculuță** în **Viața românească**, nr. 7, 1954, autorul s-a ocupat îndeaproape de opera literară a celui pe care l-a considerat „primul poet ridicat din rîndul clasei muncitoare, în epoca de mari frămîntări sociale de la sfîrșitul veacului trecut". În prefața volumului amintit, cercetătorul nu face operă de partizanat considerînd că toate contribuțiile acestuia au valoare, ci sancționează epigonismul poetului autodidact după Eminescu și Coșbuc, vorbește pe larg, apelînd la surse necunoscute sau la tovarăși ai lui Neculuță neștiuți de nimeni, despre colaborările acestuia la revistele muncitorești (ceea ce i-a adus o mare popularitate în rîndurile proletariatului), despre conținutul revoluționar al poeziilor ce exprimau ideea socială simplu și direct. Valoroasa muncă de cercetător depusă nu se oprește la anul ediției lui Neculuță, ci continuă pînă în 1959, cînd, cu prilejul centenarului nașterii poetului, Mihu Dragomir reia o serie de articole și comunicări (în **Gazeta literară, Luceafărul, Studii și cercetări de istorie literară și folclor)** pentru a stabili „Locul lui Th. Neculuță în poezia noastră", context în care poetului i s-a atribuit post mortem titlu de academician.

Încercarea lui Mihu Dragomir de a readuce în actualitate poeziile lui Al. Macedonski se lovea de două opoziții majore. Prima se referă la climatul cultural al epocii care respingea simbolismul decadent sub motivul că ar fi fost „la modă în cercurile elitei literare" de atunci, iar a doua privește atitudinea general ostilă poetului simbolist, cauzată de publicarea epigramei de tristă faimă adresată lui Eminescu.

Ca și în cazul poeziei lui Neculuță, editarea este pregătită prin articole (publicate în **Viața românească** și **Gazeta literară**) menite a atrage atenția asupra poetului, dintr-o, perspectivă care, cu toate că nu este cea mai importantă ca realizare artistică, nu putea fi ignorată. Mihu Dragomir ni-l prezintă pe Macedonski în calitate de poet al revoltei și aduce în favoarea argumentelor sale, pe lîngă o biografie foarte amănunțită, imaginea unui caracter independent, diferendumul său cu Titu Maiorescu („proscris" la acea vreme), în cenaclu căruia citise **Noaptea de noiemvrie**, proza și poezia antimonarhică, pe ziaristul combatant. Cercetătorul (care deținea caiete manuscrise ale lui Macedonski ca pe una din comorile colecției sale) atrage atenția asupra unui mare neajuns : „critica noastră din ultimii ani, pornind de la rezolvarea acestei probleme (a locului lui Macedonski în poezia noastră, n.n.), a emis o idee care ni se pare cu totul nejustă : încercînd să explice oscilațiile și lipsurile poeziei macedonskiene s-a tras o linie despărțitoare : „începuturile valoroase ale creației" și „caracterul decadent al creației lui din ultima perioadă a vieții sale". Tocmai pentru a-i putea publica versurile din „a doua perioadă, decadentă, a creației sale", Mihu Dragomir oferă subtile exemple de poezie cu pronunțat caracter social **(Noaptea de decemvrie, Lucrul)** demonstrînd că afirmațiile criticii timpului său contravin adevărului. Mihu Dragomir merge chiar mai departe, sacrificînd în mod intenționat comentariul unora dintre versurile cele mai bune din creația macedonskiană, nu fără a atrage însă atenția asupra sensului major artistic și estetic, asupra perfecțiunii formale existente în lirica autorului editat. Unele „cuvinte grele" spuse despre poezia simbolistă reprezintă neindoios tributul plătit de cercetător pentru a-l putea reedita pe Macedonski și poate că, înainte de a-i căuta slăbiciuni umane (care s-au dovedit a fi chiar slăbiciunile epocii), trebuie să-i fim recunoscători lui Mihu Dragomir pentru că ni l-a redat, cu o clipă mai devreme, pe marele poet cititorilor săi. De acest lucru sîntem încredințați și pentru că, în privința „selecției" poeziilor, istoriograful nu mai arată nici un fel de prejudecăți, în volum fiind inclusă chiar și poezia **În arcane de pădure**, care nu era altceva (în viziunea poetului **Rondelurilor)** decît o mostră de poezie simbolist-instrumentalistă, adică de modernitate artistică.

În sfîrșit, în 1956, la aceeași editură, Mihu Dragomir editează și prefațează **Versuri** de George Ranetti, aducînd în fața cititorilor pe unul dintre cei mai prolifici umoriști români, prea repede acoperit de anonimat. Prefața lui Mihu Dragomir este o analiză pertinentă a operei și, în același timp,un excelent text de îndrumare în orizontul creației lui George Ranetti. Mihu Dragomir este realmente fascinat de asociațiile de idei, însolite, ale umoristului, de jocurile de cuvinte care dinamitează rime aparent banale, de ascuțitul său spirit critic, în fond direcții spre care se îndreaptă creațiile umoristice ale prefațatorului. De aceea, acesta îl așează, în epocă, alături de G. Topîrceanu și A. Mirea (pseudonimul literar al lui St. O. Iosif și D. Anghel), spre deosebire de care „a scris enorm și în mare grabă".

Prin cele trei reeditări, care sînt tot atîtea readuceri în actualitate a unor scriitori aparținînd istoriei literare, unul din ei fiind chiar de cea mai mare importanță, Mihu Dragomir își merită cu prisosință un „profil" de cercetător în acest domeniu.

Lucian Micu

CENACLUL „MIHU DRAGOMIR"

În dinamica unei culturi, cenaclurile literare au funcții multiple, diferențiate în raport cu particularitățile membrilor (virstă, experiență literară, competență), dar și în raport cu particularitățile geografice și socio-culturale ale zonei (distanța față de redacțiile literare, edituri etc., tradițiile culturale, nivelul de aspirație culturală, gradul de intensitate al nevoii de performanță și altele).

Pentru un oraș ca Brăila, caracterizat printr-o foarte dinamică activitate de presă în perioada interbelică și printr-o pasionantă și frămîntată viață literară, cenaclul care avea să se constituie în 1949 (și care peste un an va împlini patruzeci de ani de la întemeiere), la inițiativa lui Mihu Dragomir, avea, fără îndoială rolul să mențină la cote funcționale presiunea intelectuală a urbei. În 1969 poetul Gheorghe Lupașcu, pe atunci director al Casei de Creație, a propus într-o consfătuire a cenaclurilor din județele învecinate schimbarea denumirii în „Mihu Dragomir", după numele regretatului fiu al Brăilei, de la a cărui petrecere în neființă se împlineau atunci cinci ani), cenaclul întemeiat de marele bard al străzilor brăilene ne apare astăzi, prin rezonanța numelor implicate (Mihu Dragomir, Andrei Ciurunga, Teodor Vîrgolici, Valeriu Gorunescu, Mihai Crama, Alfred Basarab Tibereanu, Ștefan Tropcea — cunoscut și după pseudonimul Mac Antoniu —, Silviu Far, George Valea și alții) o asociație literară născută într-o zodie fericită. Aprope toți cei amintiți mai sus s-au impus într-un fel sau altul în literele românești.

După plecarea lui Mihu Dragomir din Brăila și a celor mai mulți dintre colaboratorii lui, cenaclul se reorganizează și funcționează între anii 1951—1957 cu o trupă nouă din care memoria literară a urbei a reținut nume ca : Georgeta Chiriacescu-Turcu, Dumitru Pascu, Ștefan Mitescu, Nicolae Istrate, Gheorghe Dimofte sau pe ale inimoșilor îndrumători, profesorii Timotei Petride, Corneliu Vîrgolici, Lica Paulescu ș.a., nume care au adus însemnate servicii culturii locale, inclusiv conducerea cu competență, în anumite etape, a activității de cenaclu.

Etapa a treia, circumscrisă între anii 1958—1969, a fost, fără îndoială, mai generoasă decît precedenta, beneficiind de o atmosferă generală mult mai propice unei vieți literare autentice, atmosferă care a culminat cu frumoșii ani de risipire a norilor dogmatismului, ani inaugurați de Congresul al IX-lea al Partidului. În această perioadă s-au format talente puternice, dintre care unele active și astăzi, ale căror nume și-au cîștigat dreptul de a sta scrise pe unul, două sau chiar mai multe cartonașe în fișierele bibliotecilor : poetul Gheorghe Lupașcu, cu trei plachete, Constantin Știrbu cu două, poetul Ion Mustață, cu un grupaj semnificativ într-un „caiet al debutanților", I. D. Teodorescu, cu trei volume de proză și două de poezie, prozatorul Tudor Octavian cu șapte volume, criticul și eseistul Dumitru Tiutiuca. Alături de aceștia au activat și creatori care n-au reușit să se afirme editorial, dar care au publicat în culegeri, în presa locală și centrală : Candiano Priceputu, Maria Mogoșanu, Victoria Tănase. Tot în această perioadă s-au format și personalități care au evoluat spre critică și istorie literară (Ioan Munteanu, autorul unei antologii de literatură a Bărăganului) sau spre filozofie (Teodor Dima, autor de carte filozofică și Ioan Cîric, semnatarul unor interesante studii de filozofie a limbajului).

Etapa următoare, care corespunde în parte deceniului '70—'80, este marcată de afirmarea unor tineri foarte talentați, indeosebi în domeniul poeziei și al criticii literare : Aurel M. Buricea, autorul a trei volume de poezie, Lucian Chișu, un nume tot mai des întîlnit în paginile presei literare, indeosebi la **Luceafărul** și a cărui Introducere în opera lui Mihu Dragomir se află în faza travaliului tipografic, Nicolae Arieșescu, semnatarul unor cărți de poezie pentru copii, Constantin Menagache, un nume tot mai des întîlnit în paginile revistelor, Adelina Pop, Ion Bujor și Aurel Furtună. În această perioadă se integrează în activitatea de cenaclu profesorul Nicolae Ungureanu, poet de expresie tradiționalistă, format în atmosfera școlii de literatură „Mihai Eminescu", unul dintre prietenii devotați ai lui Nicolae Labiș. Nu vom putea trece cu vederea faptul că poetul Valeriu Bârgău, al cărui nume nu mai are nevoie de nici o recomandare, și-a făcut ucenicia literară în climatul de lucru al acestui cenaclu, pe la începutul anilor șaptezeci cînd locuia la Brăila.

Ultima etapă, de după 1980, pregătită de precedenta, pare mai încrîncenată în aspirația de înnoire a limbajului poeziei și al prozei, atmosfera criticii de cenaclu dovedindu-se stimulativă în raport cu asemenea atitudine estetică și inhibatoare față de limbajul poetic tradiționalist. Poeți de expresie tradiționalistă din generațiile anterioare (George Valea, Ion Mustață, Maria Mogoșanu, Nicolae Ungurenau) se detașează de cenaclu sau participă din ce în ce mai rar la ședințe. Se afirmă creatori îndrăzneți, cu șanse reale de evoluție norocoasă. În poezie, mai virstnicul Constantin Turcu coabitează cu reprezentanți ai generațiilor mai noi, cum ar fi : Constantin Gherghinoiu, Ionatan Pirosca, Mircea Andronic Romian, Iudita Partin, Petruța Gagu, Daniela Coman, toți — exponenți ai direcției de înnoire și Tudorița Voica Tarnițâ, Mia Cuțitaru, Adriana Sitaru și foarte tînăra și foarte talentata Vanessa Zigmund. Proza este reprezentată de Vasile Datcu, Valentin Popa, Andra Căpităneanu, Paul Strepol, Viviana Ioan, Viorel Coman, Mihail Agrigoroaie, Victor Ianculescu (care în același timp cultivă cu rezultate notabile și poezia), Păun Condruț și, de puțin timp, Ecaterina Mureșan, Iuliana Pirlog și Dan Canciu. Din această sumară listă rezultă că o particularitate esențială a noii generații de membri ai cenaclului „Mihu Dragomir" o constituie practicarea diferitelor genuri ale prozei. Chiar și poeții și-au încercat coarda în domeniul prozei. Totodată, în ultimii ani, în ședințele cenaclului s-au analizat și lucrări aparținînd genului dramatic semnate de Anghel Deac, Alec Duhnic și Vasile Datcu.

Pe lîngă poezie, proză sau teatru, în spațiul ședințelor cenaclului „Mihu Dragomir", se face din ce în ce mai mult loc eseurilor și studiilor de critică literară, dizertațiilor pe diverse teme culturale onorate cu rezultate deosebite de Lucian Chișu, Viorel Coman, Constantin Turcu, Vasile Datcu, Zamfir Bălan și Valentin Popa.

Reglat pe astfel de coordonate, cenaclul „Mihu Dragomir", o adevărată anticameră a scriitorilor profesioniști, uniți în cenaclul literar „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor, își îndeplinește rostul său de a fi o temeinică școală de literatură, al cărei obiectiv de esență îl constituie evoluția membrilor lui către performanță, către profesionalitate.

Petre Vaduri

Curier BRĂILEAN

23 IULIE 1988

L8

În ultima perioadă, prilejuite fiind de importante manifestări culturale, au apărut la Brăila mai multe tipărituri și au fost organizate expoziții de mare însemnătate. Cum era și firesc numelor membrilor cenaclului „Panait Istrati" din Brăila al Uniunii Scriitorilor este întîlnit în cele mai multe dintre acestea, o dovadă în plus a activității susținute culturale de aici. Astfel în Bis *(2), supliment al caietului program al Teatrului dramatic „Maria Filotti", scos în colaborare cu revista* Teatrul, *apar alături de colaboratorii caietului program și Ion Bălan, Vasile Datcu și Candiano Priceputu, Mircea Cavadia.*

● *Cu puțin timp în urmă s-a desfășurat cea de a șasea ediție a manifestărilor dedicate poetului național. În foaia volantă intitulată* Lui Eminescu, *îngrijită și în acest an de inimosul profesor Gh. Calotă, întîlnim numele unor cunoscuți cercetători din întreaga țară : Constantin Ciopraga, Fănuș Neagu, Dumitru Micu, Ion Rotaru, G.I. Tohăneanu, Mihai Drăgan, Marin Bești eliu, Ov. Ghidirmic, Tudor Gheorghe, Mircea Muthu, Dumitru Tiutiuca, Virgil Cuțitaru și mulți alții. Prezentarea grafică a revistei e semnată de Candiano Priceputu.*

● *În foaia volantă editată cu prilejul Galei concursului de poezie patriotică și revoluționară „Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu" publică versuri poeții Gh. Lupașcu, A. M. Buricea, Al. B. Tibereanu, Candiano Priceputu, Gita Maria Edu, Const. Menagache, membri ai cenaclului, iar repere critice Valentin Popa și Vasile Datcu.*

● *Tot de curînd a ieșit de sub tipar anuarul Muzeului Brăilei,* Istros *(V), care cuprinde materiale de cercetare științifică semnate, printre alții, de dr. Nicolae Harțuche, Fl. Anastasiu, Ionel Cândea, Valeriu Sîrbu, Petre Diaconu, Doru Bădără. Dintre membrii cenaclului, publică cercetări personale dr. Nicolae Mocioiu și dr-and Lucian Chișu.*

● *Recent a apărut* Pescărușul Brăilei, *supliment al Teatrului pentru copii, destinat lecturilor de vacanță pentru cei mici. Foarte frumos ilustrat, variat în tematică,* Pescărușul Brăilei *beneficiază de aportul unor nume ca Fănuș Neagu, Gh. Lupașcu, al brăilenilor Ionel Cândea, Gh. Leu, Mircea Constanda, Lică Barbu, dar și de prezența unor autori bine cunoscuți în lumea celor mici, G.D. Vasile, Constanța Buzea, Iulian Neacșu.*

● *Dintre expozițiile aceleiași perioade menționăm în primul rînd pe cele vernisate cu prilejul sesiunii* Valori bibliofile din patrimoniul cultural național (IX), *intitulate „Moment de seamă al dezvoltării culturii românești — Perioada Constantin Brâncoveanu" și „Marea Unire — mărturii istorice".*

● *Cu ocazia Zilelor Mihu Dragomir, Muzeul Brăilei a organizat în Galeriile sale expoziția* 100 de scriitori în dedicații către confrații brăileni. *Din cărțile expuse (aparținînd lui Mihu Dragomir, Perpessicius, Panait Istrati, Ilarie Voronca) nu lipsește practic nici unul dintre numele foarte importante ale literaturii române în secolul al XX-lea.*

● *Designerul Constantin Manole a propus în expoziția intitulată „Parcul copiilor" o serie de soluții privind modelul unui complex parc al copiilor, în care obiectele jucării devin pretextul unui scop ce poate fi tradus în cuvinte ca educație, vizualizare, fantezie.*

● *În perioada 7—15 mai s-a desfășurat la Brăila cea de a treia ediție a manifestării* Orfica lyrei, *acțiune culturală de largă audiență, organizată de Casa municipală de cultură și Societatea muzicală Lyra. Pe parcursul celor opt zile de desfășurare au avut loc reuniuni corale cu participarea corurilor din Brăila, Buzău, Galați, Călărași, Ploiești, simpozioane pe teme de specialitate, ca și un spectacol de muzică și poezie susținut de Ion Caramitru și Johnny Răducanu. Ca oaspeți de onoare la Orfica Lyrei au mai participat Cleopatra Melidoneanu, Dorin Teodorescu, Elvira Cîrje, Daniela Vlădescu, Mirela Spînu, grupul studențesc Song, condus de Ioan Luchian Mihalea.*

● *Între 10 și 19 iunie s-a desfășurat ciclul de manifestări* Amfiteatru cultural-științific, *organizat cu ocazia aniversării a 30 de ani de la înființarea Casei municipale de cultură. Cele două săptămîni de activități au cuprins simpozioane, conferințe, expoziții, dezbateri, spectacole. Dintre acestea notăm simpozionul „Cultură și civilizație la Dunărea de jos", și dezbaterea condusă de Mircea Herivan, avînd subiectul „Probleme actuale ale culturii".*

Fișe de dicționar literar

ȘTEFAN R. ALBULEȚ

Singurii cercetători care îl semnalează pe Ștefan R. Albuleț (1894—1917) în rîndul poeților sînt brăileanul I.C. Sava (în **Luceafărul literar și artistic**, I. nr. 3, 1929) și neobositul Ion M. Ganea care îi dedică două medalioane succesive, în 1969 și 1971, ultima dată cu prilejul **Zilelor culturii brăilene.** Din prezentarea făcută în 1929 s-a păstrat și o imagine fotografică a tînărului poet, probabil singura rămasă în posteritate.

Ca mulți dintre poeții dispăruți pretimpuriu, Ștefan R. Albuleț n-a apucat să publice consistent, cele mai multe lucrări fiind tipărite sau editate în postumitate. După informații neconcludente, autorul ar fi debutat în revista **Viața nouă**, lucru perfect posibil dacă avem în vedere că Albuleț s-a numărat printre studenții prețuiți de Ov. Densusianu și nu numai de acesta. I.M. Ganea n-a descoperit poeziile în colecția **Vieții noi** rămînînd în continuare deschisă ipoteza folosirii unui pseudonim literar. Poeziile păstrate în arhiva familiei (tot în posesia fiicei fratelui poetului se află și corespondența acestuia cu Ștefan Petică) nu depășesc numărul citorva zeci dacă le luăm în seamă și pe cele redactate în limba franceză.

Ștefan R. Albuleț ni se dezvăluie în poeziile rămase autor al unei creații unitematice. Versurile sale exprimă întotdeauna sentimentul iubirii și avatarurile ei. Poeziile nu sînt clamoroase, deși suferința se perpetuează de la una la alta, fiind ea însăși generatoare de variate senzații, exprimate printr-un limbaj și printr-o tehnică de lucru ce-i amintesc, la extreme, pe Eminescu și Minulescu. Temperamentul echilibrat al poetului, firea sa discretă prevalează asupra universului de gînduri și trăiri estompînd toate accentele și dînd cititorului senzația unei „neliniști" aproape calculate, echilibrate, în strofe unde conceptualizarea se face perfect simțită. I.M. Gane a studiat cu atenție versurile rămase de pe urma poetului și a tras concluzia că poetul „trebuie să figureze în antologia liricii erotice, precum și în cea a sonetului românesc". Fără a împărtăși în întregime opinia regretatului cercetător al multora dintre poeții minori brăileni, considerăm că, prin cîteva poezii, scrise pînă la virsta de 23 de ani, Ștefan R. Albuleț se apropie de virtualitatea unui destin poetic.

Cea mai realizată dintre creațiile sale, căreia trebuie să-i adăugăm în momentul cînd ne referim la ea, nu ca pe o scuză ci ca pe o încercare de a ne apropia cît mai fidel de persoana sa, virsta și puțina experiență poetică, se intitulează **Apariție în toamnă :** „Stejarii fremătînd își spun tristețea / Într-un amurg de toamnă cenușie. / Aleea din grădină e pustie, / În sufletu-mi coboară bătrînețea. / / Frumos și flori se duc în veșnicie, / Petale, cîntece și tinerețea... / Stejarii fremătînd își plîng mîndrețea, / Eu moartea tainic îmi aștept să vie / /. Ca un miragiu icoana ta-mi apare / Și zîmbetu-ți cu-adîncuri de mistere. / Rămîi, rămîi, ești singuraalinare, // O, noapte, fugi în umede unghere, / O, stai, iubită, sînt șivoi, lumină, / Ascultă sclavul cum ți se închină".

Lucian Micu

O privire pe fereastră

horia bădescu

A doua zi vremea se stricase. Ploua. Mărunt, îndesat; parcă începuse alt anotimp, așa cum se întîmplă cîteodată după călduri îndelungi și înăbușitoare. Pavilionul se pierdea cenușiu în spatele perdelelor de apă. Părea anonim și mizer, pornit să-și scufunde temeliile mîncate de umezeală sub apăsarea norilor care înghițiseră dealul, orizontul și fazaneria cu tot ceea ce era sau ar fi trebuit să fie în ea. Dîre subțiri se scurgeau pe obrajii de sticlă murdară ai casinei, unde se înghesuiseră după masa de dimineață.

— Acu, zicea Manicea privind peste umărul pictorului piriiașele șovăitoare, acu ori te îmbeți ori te apuci de făcut copii !

— Ori te-atîrni într-o frînghie ! răspunsese morocănos Marchidaș.

— De ce ? se mirase achizitorul.

— De lehamite, de plictiseală ! Dumneata nu te-ai plictisit niciodată ?

— Nu, zisese vesel Manicea, nu dom' Marchidaș ! Păi eu abia am avut timp să trăiesc. De unde să mai fi și... Dom'le, plictiseala e un lux pe care eu nu mi-l pot permite! 'neata poți. 'Mneata ești artist. Cu mneavoastră, artiștii, e altă treabă. Uite, dacă mă gîndesc la prietenul meu...

— Actorul !

— Da, actorul! Că și el zicea: „Fiecare rol e o viață, domnule Manicea!" Și-acu gîndește-te și 'mneata cîte vieți a trăit el! Cît timp! Avea din ce să se plictisească dacă vroia! Ori 'mneata bunăoară. Eu nu mă pricep, n-am pus nici din greșeală mîna pe o pensulă, însă mă gîndesc așa că fiecare tablou e o viață. Că nu e numai ce se vede acolo. E și viața 'mneatale. Alta decît asta de-o prăpădești aici cu mine, uitîndu-te cum se descarcă norii.

— Ete! se mîră cu seriozitate pictorul.

— Așa dom'le! Eu însă am o singură viață. Eu n-am vreme să mă plictisesc. Și pe urmă, continuă el cu aceeași veselie stăpînită, pe care doar amintirea prietenului lui, actorul, o tulburase o clipă, poți 'mneata să-ți închipui un achizitor plictisit?

— Mă tem că nu! aprobă Marchidaș. E ca și cum ți-ai tăia singur craca de sub picioare.

— Așa e! Dom'le, un achizitor trebuie să fie spirt! Scînteie! Să-i meargă mintea. Să cunoască... așa.. Da, arta improvizației, cum zicea prietenul meu. Fiindcă altminteri, i-am spus eu lui dom' Matei, e pierdut! Însă și aici se cere experiență. Și studiu.

— Institutul pentru achizitori ne mai lipsea! pufni Marchidaș. Că în rest...

— Nu de asta e vorba, dom' Marchidaș. Nu e cazul să mă iei 'mneata peste picior acu'. Ceea ce spun eu e altă căciulă. Domle, drumurile achizitorului sînt lungi. Și dese. Mergi uneori de ți se urăște! Cu trenul, cu mașina, cu căruța; cu ce apuci. Treci prin locuri pe care nu le-ai mai văzut sau pe care le-ai mai văzut de zeci de ori, de sute de ori. Și cînd drumul e lung și cînd locurile alea le-ai mai văzut și n-ai cu cine schimba două vorbe, căci chiar nu ai cu cine sau cel cu care ești nu merită să-i faci cinstea asta, și n-ai nimic la îndemînă decît geamul, prin care curg și curg aceleași locuri sau uneori ploaia ca acu', în prostie, atunci poți studia în voie, dom' Marchidaș! Atunci îți poți închipui ce situație vrei 'mneata. Îți poți închipui tot felul de oameni și de întîmplări, pe care le poți trăi, și te poți socoti ce și cum. Dacă e bine ca atunci cînd cel pe care ți l-ai închipuit tu face așa, tu să faci așa. Ori dacă e mai bine altfel. Și, dacă schimbi omul lăsînd la locul ei întîmplarea ori invers, tu ce-ai face și el ce-ar face și cum ar fi mai bine? 'Mneata nu poți să-ți închipui ce lucru nemaipomenit e treaba asta!

— Ba pot, zise Marchidaș.

— Atunci, spune 'mneata, cum să mă plictisesc? Cînd să mă plictisesc?

— Însă eu nu de o asemenea plictiseală vorbeam. Sau, dacă am zis, atunci am exagerat. Fiindcă atunci cînd am zis plictiseală, mă gîndeam la lehamitea care ți se poate face de toți și de toate, de lume și de viață!

— De viață n-are cum ți se face lehamite! Dom'le, viața ești 'mneata! Cum să ți se facă lehamite de 'mneata?

— Aia e, că ți se poate face! Nu lehamite, greață! Te mănîncă greața, domnule Manicea. Eu am simțit asta.

— Și eu! Însă nu greață trebuie să ți se facă, nu lehamite! Rușine, dom Marchidaș, rușine! Rușinea îți spune ce trebuie să faci. Greața nu. Greața e ca o mlaștină; te prinde din toate părțile și nu te mai lasă să miști.

— Și-atunci ce poți să faci? Spune, dumneata, ce?

— Să dai din coate! Să te zbați! Să ieși! Să trăiești, dom'le! Fiindcă d-aia e făcut omul. Să trăiască. Cum o fi, cum o putea. Și dacă-i om poate. Că nu există să nu găsești o fărîmă de bucurie și în cea mai mare greață ori durere.

— Poate că ai dreptate! suspină Marchidaș. Dacă mă gîndesc bine... Dădu din mînă. Fleacuri!

Tăcu. Tăcură cu toții. Un timp nu se mai auzi decît curgerea monotonă a ploii, pocnetul sec al pietrelor de remi și vocile scăzute ale jucătorilor de la mese, printre care răzbătea, din cînd în cînd, chicotitul satisfăcut al coanei Serafina.

— Mda! Tuși încurcat Manicea într-un tîrziu. A dracului vreme! schimbă el vorba. Pe o vreme ca asta mi s-a întîmplat mie una de pomină. Plecasem să achiziționez un cal. Era unu', la Cornești, care avea o minune de armăsar. Un pursînge. Nimeni nu știa cum răsărise în curtea ăstuia. Că-l luase de mînz, ori de noatin de la vreunul care nu știuse ce dă, că-l zămislise vreo iapă de-a lui cu duhul sfînt al cailor, ori că vreun geambaș d-ăi mari îl furase de cine știe unde, și, strîns cu ușa, îl vînduse să i se piardă urma, nu se putuse afla?! Calul ieșise peste noapte în toată frumusețea lui. Parcă nimeni nu l-ar fi văzut atunci, deși omul se jura că-l crescuse de mic și că era din iepele lui. Însă era ceva ce nu se mai văzuse. Dom'le, înnebunisera cu toții! În toate herghelîile din țară nu exista un asemenea exemplar. Și era unu', Dimacea, șef de fermă, care era nebun după el. Îl vroia cu orice preț și ăla nu vroia să-l vîndă. Trimisese oameni, fusese el personal, se rugase, se tocmise. Degeaba! Omul din Cornești nu vroia să vîndă.

Nimeni nu reușise pînă atunci, așa că m-am apucat să studiez problema. Știam că o să am nevoie, știam că pînă la urmă tot la mine o să vină. Cu armăsarul mă lămurisem care-i povestea ori, cel puțin, ce credea lumea că ar fi. Despre stăpîn îi întrebasem pe-ăi de fuseseră înainte. Aflasem cam ce fel de om ar fi, la ce ar ține el mai mult și mai mult. Nu din ce-avea, că din ce avea nimic nu iubea el mai mult decît animalul pe care vroiam să i-l cumpăr eu, ci din el însuși, din cum îl știa și-l judeca lumea. Și cum te primește și cum s-ațîne cu vorba și în ce fel zice nu ori poate ori să mai vedem. Cum fac ei, țăranii, cînd nu vor ceva dar nici nu vor să-l sperie pe cel ce-i îmboldește. Aflasem, zic, mai mult decît era în vorbele celor ce mi le spuseseră. Dom'le, ăștia nu erau artiști în meseria lor! Nu știau să vadă ceea ce vedea bietul Manicea! Cu ce aflasem mi-l puteam închipui. Și trebuia să mi-l închipui! De data asta nu mă puteam lăsa pe ce ar fi fost acolo, la fața locului. Adică improvizație și inspirație, cum zicea prietenul meu, actorul. M-am tras în mine și am început să-mi încropesc piesa. Fiindcă o piesă era, dom'le, cea ce jucam eu în gînd. Eh, și ce piesă! 'Mneavoastră nu știți ce grozav era. Pentru că era o miză, era un pariu pe care trebuia să-l cîștig. Nu cu Dimacea, dacă m-ar fi chemat. Cu ăla, făceam, nu făceam rost de cal, n-aveam treabă. Cu mine era pariul. Mie-mi dădeam socoteală. Mie în primul și-n primul rînd trebuia să-mi demonstrez dacă sînt sau nu ceea ce se spunea că sînt: „Marele Manicea!". Și tocmai aici dom'le, în punctul ăsta, în care eram eu sensibil, mi-am dat seama că-l pot prinde pe omul din Cornești. Pentru că omul din Cornești era și el cineva. Era mare, dom'le, din rasa celor mari cu adevărat! Mari pe dinlăuntru! Nu era din cei care să se bucure numai ei de un lucru dacă înțelegea că din bucuria aia se pot împărtăși și alții. Nu era zgîrcit în sufletul lui și cu frumusețea. Și era mîndru și simțeam eu că nu i-ar fi fost indiferent să știe cei ce prețuiesc cu adevărat calul că ăsta sau ăla e din prăsila lui cutare din Cornești. Că una era la ei la Cornești și alta într-o crescătorie ca a lui Dimacea! Aici îl aduceam și-l înghesuiam și-l făceam să se predea. Aici, unde niciunul din ceilalți nu înțelesese că era poarta pe care se putea intra.

Dom'le, și ce frumos era! Soseam seara și rămîneam la el și stam și beam pînă dimineața și ne băteam în vorbe și-l învingeam! Și dimineața plecam cu minunea aceea de armăsar! Am repetat piesa asta de zeci de ori. De sute de ori. Eram ca năuc. Pe unde umblam numai asta aveam în cap. O știam pe de rost. Știam vorbă cu vorbă ce-o să zică el și ce-o să zic eu. Fiindcă eram sigur că n-aveau să aibă ce face și or să mă cheme. Fără mine n-o puteau rezolva. Erau ageamii dom'le, nu artiști! Nu știau că omul din Cornești are o singură cheie și că aia era la mine! Și-așa a fost. După vreo două luni, cînd începusem să-mi iau nădejdea, m-au chemat. 'Mneavoastră nu știți, dar eu aveam un nume! Eram cineva! Eram achizitor de lux, nu numai din ăi de au de-a face cu abatoarele. „Să vină Manicea!" ziceau cînd n-aveau altă soluție. Și mă duceam și rezolvam.

M-am dus și-acu'. Era o vreme ca asta. Ploua de ți se făcea sufletul negru și mocăniță cu care ajungeam eu la Cornești abia se mișca. N-aveai ce să vezi afară, prin geamurile murdare și afumate și, și dacă ai fi putut zări ceva prin ele, lumea era pustie și impiclită. Înăuntru, nu știu cum se făcuse, eram mai singur. Eram singur și-am zis să-mi mai închipui odată toată povestea. Deși, cum ziceam, aș fi putut s-o repet și în somn. Însă culmea a fost că de data asta nu puteam. Nu ieșea nimic. Totul se lega alandala. Oi fi obosit, mi-am zis, și am încercat să adorm. Și am și moțăit o leacă, legănat de mersul tiris al trenului și de mormăitul ploii. Dar nici după ce am ieșit din starea aceea de toropeală n-am mai putut. Dom'le, parcă nu eram eu! Așa că am renunțat. Oi vedea eu acolo, mi-am zis.

Am ajuns seara la Cornești. Am intrat la circiumă să beau o țuică, să mă încălzesc și să aflu unde stă omul meu. Era plină. Mi-au spus cam pe unde avea casa. „Și calul ce face?" am întrebat. „Care cal?" „Armăsarul, minunea de armăsar de care s-a dus vestea!". „Să fi dumneata sănătos, nu-l mai are!". Am simțit că se învîrte pămîntul cu mine. Am pus cu grijă paharul pe tejghea și m-am așezat jos. „Cum nu-l mai are?" „Așa, bine, l-a vîndut!" „Cînd? Cui?" am bîiguit eu. „Acu's vreo două săptămîni. A venit unul și a stat cu el de povești toată noaptea. Dimineața a plecat cu calul. Îl chema Manicea!".

„Mneavoastră nu știți, însă atunci era să mă lovească pe mine damblaua. Am stat așa vreun ceas și n-am putut scoate o vorbă. Stăteam și tăceam. Nici de băut nu puteam bea. Cei din circiumă se uitau la mine. „Dumneata ori ești bolnav?" m-a întrebat careva. Am dat din cap că nu și-am zăcut pe scaun pînă am simțit că pot să mă mișc. M-am dus la omul acela. „Eu sînt Manicea!" i-am spus. „Să fii sănătos!" a zis el liniștit. „Dumneata ai avut un armăsar!" am zis. „Am avut, a oftat el, da' l-am vîndut!" „Cui?" „Unuia de-i zicea Manicea. Un vrăjitor!" a zîmbit el. „Dom'le, am strigat, eu sînt Manicea!" „Îi fi, a zis omul liniștit, da' nu ești ăla. Ăla era altfel! E drept parcă aducea cu dumneata, a zis privindu-mă cu atenție, da, da, aducea, da' era altfel !". „Cum altfel?" „Nu știu, altfel! Poate-ți fi ființ rude?!" „Nu sîntem!" am zis și n-am mai întrebat nimic. Am plecat. Lui Dimacea i-am spus că omul vînduse armăsarul nu se știe cui. Era să turbeze. M-a făcut de două parale. M-a umilit. Avea dreptate. Pentru el nu mai eram „Marele Manicea". Atuncea era să mă prindă pe mine lehamitea, dom'le. Pe urmă mi-am dat seama că tot eu cîștigasem!

Manicea nu mai zise nimic. În încăpere se făcuse parcă prea cald. Cineva deschisese unul din oberlichturi și curgerea ploii se auzea acum mai distinct, estompînd vocile celor aflați în rotondă.

— Domnule Manicea, întîmplarea asta... începuse Matei, însă pictorul nu-l lăsă să continue.

— Ia, uitați-vă! șopti apucîndu-l de brat și, întorcîndu-l către geamurile ude, împlazite de picături strălucitoare. Ia uitați-vă, fazanii !

Și, într-adevăr, peste vîrfurile copacilor citeva siluete fulgerară nedeslușit în spatele dealului prin perdelele ploii.

(Fragment din romanul în curs de apariție „Zborul gîștei sălbatice")

Dragoș Morărescu : Natură statică cu flori și vase

iulian neacșu

Apus de vară

***

ȘI IAR AM PLECAT
să fiu arzînd
ascuțișul minții mele
mai curat să fie îndreptat
în vreun fel
spre adevărul tău
care nu are lipsă întru nimic
dar n-am fost eu
ci doar o umbră a mea
pe care n-o știu
și nimeni nu mi-a spus
cît pot să fiu
ori cît nu pot să fiu
părere de argint.

***

NICI NU ȘTIU
cîtă teamă a fost
nici nu știu spre cer cînd m-am întors
nici nu știu
cum se spune acum iubirea
dar am văzut un nor
un nor singur și alb
cum trece pe lîngă mine
ca o lacrimă

ȘI TOTUȘI EU SIMȚEAM
mai dinainte că voi pieri
și totuși eu știam
că nimic din ce este nici nu va fi
ajuns pe cer credeam
că voi fi altceva
poate lumină
poate doar întunericul
în care să te cuprinzi
numai tu
flacără
în palmele mele

***

„NU FI DEȘERT SUFLET AL MEU
și nu deveni surd
cu urechea inimii mele
ascultă și vezi
unde nu este părăsită dragostea
dacă ea nu prisosește"
iată o mirare a celui ce a fost
și nici nu mai este
numai un an
imposibil de amintit
numai o viață
imposibil de văzut
într-o zi.

***

AI FI FOST
ai fi fost ceva care iarna
înflorea un cais
ai fost
ai fi fost
ai și fost
doar o trecere de abur
deasupra buzelor sale
am și putut să fiu
am și fost
o amintire.

DEASUPRA NOASTRĂ O CREANGĂ
de tei
pe care nimeni încă n-a văzut-o
cîtă minune
și cît s-a aprins dorința mea
de tine
și cît am fost
împreună

***

DEPARTE DE MINE EȘTI TU
dar cînd mi s-a arătat
că pe vremea împăratului Iulian
(361–363)
nicidecum n-am fi vrut
să fim învinși
de oameni nedrepți și neadevărați
care într-una din clipele acelea
s-au oprit deasupra noastră
și au spus
că pe vremea împăratului Iulian
(361–363)
nimeni nu avea de ce
să otrăvească cerul

***

ȘI TOATĂ SPERANȚA MEA
este numai și numai în tine
știu că vei înflori
știu
cum știu că vei fi singura floare
pe care nimeni
n-a văzut-o
înflorind

***

FĂRĂ FRICA DIN INIMA MEA
nici nu aș crede
că vreodată tu
te vei apropia de mine
cum se apropie
lumina de întuneric

***

UN FLUTURE AM FOST
tu ai fost oglinda lui
zadarnic am vrut să te cuprind
privirea mea te-a chemat
însă în lumina ei
lăuntrică
nu te-am văzut.

dan iorga

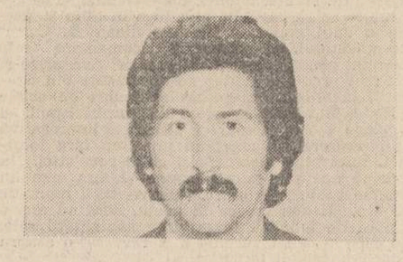

Măiastra

Pasărea n-avea ochi
dar privea într-un punct
din departe,
mai presus de timp și de spațiu,
mai presus de viață și moarte.

Pasărea n-avea aripi
dar zbura
zbura ireal ca o lamă de gînd
între solzi de lumină și umbră,
între oglinzi de tăceri și cuvînt.

Pasărea n-avea trup
dar era
ca un pumn de zăpadă
ca un pintec de sori,
cioplită din blocuri uriașe de ger
într-un scîncet de zori.
Pasărea n-avea ochi, n-avea aripi
n-avea trup.

Era toată
o rădăcină înfiptă în nori !

Intangibila copie

Lizieră de gheață a celuilalt eu
Intangibilă copie firavă
Se crapă statui și moare un zeu
Și ninge-n adîncuri cu lavă.

Zburăm peste cîrduri de zile și nopți
O aripă izbește-n hublouri, bolnavă
Crepusculul cade cu toți umerii morți
Și ninge-n adîncuri cu lavă.

Se tulbură-n ape-anotimpuri – păreri
Din ierburi răzbate o dulce otravă
Curcubeul se frînge peste livada cu meri

Și ninge-n adîncuri cu lavă !

Troleibuzul nopții

...Și vine troleibuzul nopții
Ca un amurg plin de ninsori
Să mă culeagă dintr-o stație
De pe tejgheaua unei flori.

Reni albi, umbriți de-o lună plină
Îl trag pe sănii de cleștar,
Către triajul unei pleoape
Cu pulsul ostenit și rar.

Șoferul cu joben albastru
Deschide ușile de ger
Și mă invită cu-o țigară
Să calc între pămînt și cer.

Ce liniște adîncă-n jilțuri
Și cîte chipuri moi și reci,
Ce trist e-n troleibuzul nopții
Cu care trebuie să pleci.

plastică

Fantasticul ca realitate

Ceea ce încearcă să demonstreze **Rodica Petrescu**, în această primă expoziție personală (galeria Galateea) ține de dreptul picturii de a accede în imperiile poematicului. Din acest motiv, este vizibilă în pînzele sale o preocupare obstinată pentru o anumită recuzită de sorginte romantică (un paseism de coloratură ossianică), pe care o „regizează" cu voluptate faustică. Posesoare a unei bune școli de pictură, artista se mișcă dezinvolt în culoare, plasticitatea lucrărilor sale reieșind tocmai din versatilitatea cu care surprinde pe pînză materialitatea obiectelor, reale sau imaginare, ce compun universul creației sale.

S-ar putea vorbi de atmosfera magritiană a picturii sale, dar aici e vorba mai mult de exprimarea unei afinități elective față de o anumită experiență sau virstă a modernității europene. Mijloacele sînt în esență altele, premisele estetice, de asemenea. Cel mai sigur este răspunsul interior al artistei față de solicitările realului, pe care îl tălmăcește după o sintaxă proprie mai mult viziunilor poetice. De aceea, în lucrările Rodicăi Petrescu capătă un relief mai pronunțat elementele construcției plastice. Artista parcurge pictînd itinerarille unui discurs poetic sui-generis. Aparența sur-realistă a compozițiilor sale provine din această mișcare, foarte vie, a imaginației (și sensibilității) sale poetice. Ea nu-și propune neapărat calchierea unui model plastic bine cunoscut, cît adecvarea unor tehnici, a unor modalități de exprimare bine determinate la propria structură, la tipul de spiritualitate pe care natura artistei îl secretă. Sigur, mai are de rezolvat destule probleme pînă la realizarea unui acord perfect. Dar și în această mică expoziție (sînt, totuși, doar 18 lucrări) găsim germenii drumului critic posibil al evoluției artistei către relevarea convingătoare a propriei personalități. Clădite pe un simț coloristic bine strunit, **picto-poemele** Rodicăi Petrescu ne fascinează prin forța viziunii plastice, în care miza fantasticului este atît de mare, încît își asumă aproape toate atributele realului. În asta constă, credem, calitatea distinctivă a creației artistei. Și, faptul că în spațiul pictat regăsim concentrate atîtea simboluri limpezi ale unui univers posibil de forme și materie fantaste, este pentru că în cuprinsul poeziei **visul** și **realitatea** fac corp comun. Rodica Petrescu stăpînește cu distincție o asemenea ambianță, intens sensibilizată și spiritualizată, ce indică o natură artistică autentică și convingătoare. În rest, nu-i decît o chestiune de meșteșug și de timp, pentru ca validarea artei sale să fie deplină.

● La galeriile de artă ale Teatrului Foarte Mic stagiunea e continuă. Pe simeze se află acum producția artistică a **Ligiei Mihăilescu** — pictură (miniaturi) și design vestimentar. Fire generoasă, aplecată cu pasionată sensibilitate către tainica plămadă a culorilor, artista își propune, de această dată, o experiență canonică : surprinderea — pe pînză ori carton — a unei realități privită cu un ochi intimist. O concesie, poate, făcută și necesităților ambientale ale noilor habitaturi urbane. Ligia Mihăilescu pictează, folosind tehnici și procedee consacrate de înaintații impresionismului autohton și european, cu temeiul deslușit al utilității sociale a demersului său creator. O face cu sinceritate și bucurie. O bucurie născută dintr-o instinctualitate cromatică evidentă, ușor afectată senzual în unele portrete și naturi statice cu flori, dar mult mai pregnant pusă în valoare în obiectele de veșmînt ce le creează. Aici cromatismul ei înnăscut pendulează între rafinamentul clasic și jubilația barochizantă ; între senzualism și tonalitățile unei modernități reținute. Fantezia artistei este, în acest caz, eliberată de orice poncif, gestul creator îmbrățișînd totul, de la finețea tușeului, a texturii și a imprimeului, pînă la exuberanța compunerii detaliilor și a croielilor. Ligia Mihăilescu dovedește, prin expoziția sa ultimă, că posedă mijloacele necesare pentru a-și apropia un public mereu mai larg și mai receptiv.

Corneliu Antim

muzică

Un maestru al muzicii românești

Maestrul Ion Dumitrescu a împlinit 75 de ani ! Este greu de spus, despre creația sa, că ar suferi sub povara trecerii timpului întrucît, inspirîndu-se din seva nepieritoare a folclorului nostru, plecînd de la prețioasele sugestii ale creației marelui George Enescu, compozitorul Ion Dumitrescu a realizat lucrări cum sînt **Preludiul simfonic, Concertul pentru orchestră, Simfonietta, Simfonia I, Cvartetul de coarde în Do major** al căror conținut emoțional nu se va altera niciodată cu trecerea timpului.

Pentru a înțelege mai bine rolul jucat de Ion Dumitrescu în istoria muzicii românești, o anumită raportare la contextul epocii este absolut necesară. Într-o lume de aspre căutări pentru găsirea unor noi formule de continuare a unei mirabile tradiții, Ion Dumitrescu a optat pentru calea folosirii, în muzica cultă, a sugestiilor folclorice. Opțiuni, și în această direcție, pot fi însă făcute în variate feluri. Ion Dumitrescu s-a îndreptat pe calea „concilierii" melosului, ritmicii folclorice cu tradiția muzicii europene, direcție avîndu-și la noi numeroși și importanți predecesori. Astfel, mai rar întîlnim aici pagini unde transmiterea etosului folcloric să se facă nemijlocit. Mediatoare sînt (și este normal să fie așa întrucît dominantele stilistice ale personalității sale creatoare țin de simfonism, de o orchestrație bine pusă în pagină, de melodii limpezi, mai ales în ritm misurato și, poate în primul rînd, de un pronunțat gust pentru forme echilibrate, așa-numitele forme de reexpoziție) filtrele unei tradiții bine împămîntenite, unde preocuparea constantă pentru o muzică accesibilă, pentru o muzică plăcută la audiție, însă necedînd în fața stimulentelor facile, stă la loc de cinste. Ion Dumitrescu a folosit, în importanta sa creație, motive, intorsături, ritmuri folclorice, pe care le-a dimensionat după tiparele unei muzici culte în care predomină, de departe, caracteristicile unei tradiții în care travaliul tematic (de un tip pe care muzicologii îl numesc „dezvoltător") este hotărîtor, aici aflîndu-și întemeierea marele compartiment al formelor muzicale de tip tradițional. De asemenea, nu putem lăsa deoparte simțul melodic evident în multe din paginile cu portative purtînd semnătura acestui creator ; Ion Dumitrescu a obținut melodii de intensă expresivitate (ne gîndim și la **Suita simfonică „Munții Retezat"**) care nu sînt efectiv transpuneri folclorice, fiind mai apropiate de așa-numitele melodii „în stil popular" (trimiterea la procedeele enesciene nu este forțată), melodii care mărturisesc multe despre crezul său artistic.

Nu am avut prilejul de a urma, în Conservatorul bucureștean, îndrumările pedagogului Ion Dumitrescu. Am folosit însă frecvent, alături de mulți colegi, cele **120 de solfegii de grad superior**, culegere cu scop didactic. De asemenea, în multe probleme de armonie, am avut prilejul să cunosc opiniile profesorului Ion Dumitrescu, activitatea sa didactică fiind cel mai bine reprezentată în această disciplină. La fel, este locul să amintim aici studiile de muzicologie — cum sînt **Societatea compozitorilor români, 25 de ani de muzică românească, Contribuții la problema armonizării cîntecului popular românesc, Muzica în Bucureștiul de ieri și de azi, Arta muzicii și elementele ei** — avîndu-și o certă utilitate în evoluția acestei discipline muzicale.

Ion Dumitrescu a diriguit destinele Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor timp de un sfert de secol, sacrificînd, de multe ori, propriul timp de creație pentru a impulsiona direct luarea unor decizii, deschiderea unor drumuri de interes vital pentru destinele muzicii românești. De numele său se va lega una dintre perioadele cele mai fertile ale activității Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor și, dacă ne putem mîndri astăzi cu lucrări de profund răsunet, la aceasta un crîmpei din meritele străduinței unor compozitori contemporani de certă valoare revine, cred, și maestrului **Ion Dumitrescu**.

Viorel Crețu

„Un suflet uraganic“

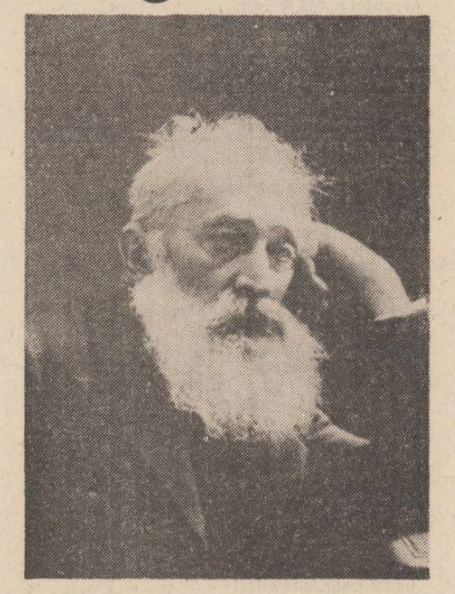

Ca să-l înțelegem cît de cît pe Hasdeu va trebui să încercăm să ne apropiem de formula omului. Un mare temperament, aflat într-o ardere continuă, sau, după expresia lui Mircea Eliade, „un suflet uraganic“.

Nimic nu-l limitează, nimic nu-i ajunge în cunoaștere sau viață. Iată cum se definește el însuși prin citeva formulări : „Unii grămădesc, fără a avea geniul de a crea ; cei mai mulți creează, fără a fi avut răbdarea de a grămădi. Unii fac temelie, fără edificiu, alții fac edificiu fără temelie“. Hasdeu a grămădit uriașe cunoștințe, a avut geniul de a crea, necontenit a pus temelii, necontenit a ridicat edificii, chiar dacă n-a avut timp să le termine. El însuși era uimit de propria amploare a creației, astfel încît scria : „Ce e de făcut ? Încă nimeni nu m-a înțeles complet, eu singur abia mă înțeleg“. Era devorat de un imens orgoliu, de un sentiment intangibil al libertății sale, ca să nu scrie : „Am ținut totdeauna prea mult la demnitatea individuală pentru a nu suferi disciplina nimănui, și am respectat totdeauna prea mult natura umană pentru a nu disciplina pe nimeni“. Se considera el însuși destinat unei opere unice, indicat ca atare de „degetul providenței“. O și declară : „Ne-am înțeles misiunea pe o scară colosală“.

Cine este acest om care vede totul la o scară colosală, care trăiește o nemăsurată foame a afirmării, a depășirii de sine, a victoriilor, ca o revanșă personală — a sa și a neamului său — la un șir anterior de frustrări, o revanșă de proporții cosmice ? De la început trebuie să vă spun că Hasdeu e un personaj care ne pune și azi în dificultate. A fost incomod în epocă prin teoriile și ideile lui, e incomod și azi. Peste toate, nu-l putem cuprinde ca dimensiune, nici pe orizontală — prin vastitatea copleșitoare a preocupărilor sale științifice, și nici pe verticală — prin altitudinea ideilor și sugestiilor absolut noi pe care le-a împrăștiat, în cele mai diverse discipline. Mircea Eliade, cel mai glorios discipol al său, îl consideră pe Hasdeu un Pico della Mirandola, acel erudit și filozof care, prin extensiunea preocupărilor și prin precocitatea geniului a reprezentat unul dintre stîlpii Renașterii.

Într-adevăr, epoca în care irumpe Hasdeu este pentru cultura română o epocă de renaștere. Ceea ce caracterizează întreaga această perioadă, dintre anul 1821 — revoluția de dezrobire națională a lui Tudor Vladimirescu și dintre anul 1880 — cînd independența statului român este pe deplin recunoscută internațional, este explozia energiilor creatoare, setea de monumental, de grandios. Modelele artiștilor și scriitorilor acestei epoci a culturii române erau cei mai mari maeștri ai lumii — Homer, Cervantes, Shakespeare, Rafael, iar ca epos anonim Biblia. Toți cei din epoca lui Hasdeu voiau absolutul și nici unul nu avea îndoiala că-l va atinge. Planuri gigantice, conștiință ardentă a demnității umane, patos social liberator, mesianism. Europa, cu grandioasa-i moștenire greco-latină și cu valorile pînă la zi nu intimida pe nimeni la noi. Toți artiștii și savanții epocii lucrează de la egal la egal cu Europa, fără nici un complex de inferioritate. „Nu copiam Europa, spune același Mircea Eliade, nici n-o respingeam, ci ne măsuram cu ea“. Dintre toți, cel mai sigur de sine părea Hasdeu. El, cu sufletul său uraganic, împreună cu Mihai Eminescu, acesta cu sufletul său stelar, reprezintă de altfel cele mai strălucite biruințe spirituale ale epocii marilor noștri clasici, epoca de după pașoptism.

Ei bine, în această epocă mare Hasdeu vine cu măsuri și mai mari. Nimic nu-i ajunge acestui titan, toate frontierele în care era cantonată cultura română din vremea lui i se par strîmte și constrîngătoare. În primul rînd timpul. Pînă la el românii afirmau cu o legitimă mîndrie că se trag din romani și că neamul lor are o vechime de aproape 2 000 de ani. Dar de ce ? protestează Hasdeu, într-un studiu răsunător, care poartă în titlu această întrebare : „Perit-au dacii ?“ Nu, răspunde el cu o fantastică erudiție, românii se trag nu numai din romani, dar și din daci, veritabilii autohtoni, iar prin daci neamul lor se leagă cu timpul adînc al antichității europene. Pe acest plan, Hasdeu deschide un front nou de cercetare, el întemeiază studiul proto-istoriei, pe care cercetările arheologice și etnologice ulterioare îl confirmă. Chiar în vremea sa, arheologii descoperă în zona Iași — Cucuteni o cultură și mai veche decît cea dacică, așa-numita cultură Cucuteni-Tripolie, una din cele mai originale culturi neolitice din Europa, contemporană cu cultura cretană și cu cultura Yang-Chao de pe Fluviul Galben.

Nici în ceea ce privește limba română, Hasdeu nu e mulțumit. Pentru a-i descifra enigma, el nu se oprește la filiația latină a acestei limbi, idee care instituise un adevărat dictat în epocă, el rupe cu genealogia evidentă, dar prea comodă, extinzînd cadrul comparatistic oprit pe atunci doar la rudenia cu limbile neolatine. El stabilește legăturile limbii române cu limbi și idomuri și mai vechi, de pe o vastă arie antică. Prin substrat, demonstrează Hasdeu, limba română e înrudită la sud cu limbile iliro-tracice, la nord cu lituaniana și alte limbi baltice, la vest cu idiomurile celtice. Pentru epoca mai nouă a limbii române, el e cel care observă primul legăturile istorice ale acestei limbi cu limbile slave. În consecință, Hasdeu întemeiază slavistica și e primul și cel mai autorizat slavist român de pînă azi. Dar pentru ca succesorii să nu cadă în excesul slavist, așa cum premergătorii căzuseră în excesul latinist, tot el lansează teoria „circulației cuvintelor“, după care nu numărul de cuvinte de o anume origine definește o limbă, ci circulația lor, frecvența lor în actul vorbirii. După Hasdeu, limba română rămîne o limbă latină, dar cu noi cîștiguri lexice și funcționale față de celelalte moștenitoare ale Romei.

Dar să încercăm să-l extragem din fantasticul acestei epoci și să-l vedem cum era. Cît știa ? Vreo douăzeci de limbi. Toate limbile romanice, toate limbile germanice, toate limbile slave. În plus latina, elina, sanscrita și alte citeva limbi rare. Considera că nimeni nu se poate hazarda în lingvistică și filologie fără acest minim tezaur. A fost unul dintre marii întemeietori ai filologiei comparate. În materie de filologie comparată îi plăcea să repete o frază a lui Max Müller, care spunea că știința limbilor s-a născut „în prima zi a Rusaliilor“, adică în ziua în care Duhul Sfînt s-a pogorît deasupra celor 12 apostoli despărțindu-se în limbi de flăcără. Prin aceasta Hasdeu vroia să spună că toate limbile sînt sacre, că în toate limbile se poate rosti adevărul. Drept care le și tratează pe toate cu iubire, dreptate și adevăr, ca pe niște creații unicat ale geniului uman. El urmărește aventura cîte unui cuvînt, din sanscrită în irlandeză, din irlandeză în lituaniană, din lituaniană în albaneză, de aici în persană pînă în română, pentru a descrie spațiul gigantic pe care iau nastere limbile și timpul uriaș pe care acestea îl înfruntă pentru a face să supraviețuiască un sens, un obicei, o instituție. Spectacolul creației umane, pe acest plan al limbii este copleșitor. Hasdeu însuși este uimit și scrie : „Față de asemeni fenomene, pas de a mai scrie istoria reacțiunii omului contra naturii pe malul Dîmboviței, fără a fi silit, vrînd-nevrînd, să alergi de la Bangkok, la Edinburg și de la Pekin la Gibraltar“. Orice viziune restrictivă, cantonată la un singur idiom, ne învață Hasdeu, este păgubitoare. Ca creație umană, limba dă seamă nu numai de istoria unui popor, de cugetarea lui, de instituțiile lui fundamentale, dar și de istoria umanității întregi de care depinde, cu care se interferează în timp și spațiu. Hasdeu ne lasă deci acest îndemn testamentar : puneți sub protecție limbile, dacă vreți să conservați umanitatea.

La fel cugetă Hasdeu în materie de culturi populare. El este unul dintre întemeietorii etnopsihologiei și un anticipator al antropologiei culturale de astăzi. După Hasdeu, toate culturile populare de pe cuprinsul planetar sînt egale între ele, chiar dacă geniul popular se exprimă diferit. El nu ezită să se plimbe cu o ghicitoare, cu un proverb, cu un motiv de basm, de la românii la islandezi, de aici la samoezi, de la aceștia la triburile negre din Africa de Sud sau la băștinașii din Australia, identificînd și similitudinea experiențelor și diferențele de expresie care conferă originalitate acestor creații. El respinge teoria comodă a difuzionismului, el e adeptul poligenezei în creația populară, cu observația — capitală zicem noi — că un motiv dintr-o cultură, pătrunsă într-o altă cultură și adoptat de aceasta, se supune unor modificări și adaptări care-l fac original.

Ce-a adus nou Hasdeu în istorie, ca disciplină ? O viziune organică, din interiorul fenomenului, și în același timp o viziune globală, istoria este văzută ca ansamblu inextricabil al tuturor coordonatelor care compun viața și exigența de zi cu zi a unui popor. Deci geografie istorică și antropologie, limbă, economie, cutume juridice și religioase, mituri, sisteme teoretice, literatură, științe, tehnici, toate trebuie să se articuleze ca să restituie imaginea în timp și spațiu a unui popor, o imagine dinamică. Cultul documentului, al izvoarelor documentare este esențial pentru Hasdeu. El este cel mai mare și cel mai prodigios editor de documente din istoria românilor. Extrem de scrupulos cu actele editate, Hasdeu respinge totuși pozitivismul, el înțelege istoria ca artă, ca disciplină interogativă și interpretativă, acordînd un cîmp larg intuiției, inspirației creatoare și chiar revelației. Nu oricine poate fi istoric, spune el, așa cum nu oricine poate fi profet. Ca un veritabil romantic ce era, Hasdeu credea în geniu, neavînd nici o umbră de îndoială în privința genialității sale, pe care la drept vorbind a și revărsat-o asupra epocii la modul torențial.

Da, Hasdeu este un geniu care aparține prin datele constitutive romantismului european. Hasdeu și Eminescu sînt cei mai mari romantici ai literaturii române. Eminescu se naște la interferența cu romantismul german, Hasdeu la interferența cu romantismul rus. Opera hasdeiană, ca proiect și execuție, este neclasică, e ciclopică, faraonică sau gotică, o catedrală în plină construcție, cu schelele urcînd pînă la nouri. Mai exact spus opera lu Hasdeu e... hasdeiană. Totuși romantismul nu-l explică integral pe Hasdeu, îi oferă doar cadrul cum și citeva atribute: extravaganța, fantasticul, enigma, ironia, asociațiile imprevizibile și paradoxale, sarcasmul. Hasdeu se desparte însă de romantism prin citeva puncte esențiale : el nu cunoaște melancolia romantică, depresiunea romantică, fascinația morții. La acestea el opune un optimism grandios, pe care îl și întemeiază ca doctrină. Pe pesimiști îi consideră „apostolii răului“, pe Leopardi îl compătimește, pe Schopenhauer îl desființează, pe Eminescu îl dezaprobă tacit, explicînd pesimismul său prin influența nefastă a „Junimii“. Împotriva acestei direcții romantice Hasdeu întemeiază cultul eului biruitor, al omului predestinat victoriilor pe toate planurile. În Hasdeu chiuie omul păgîn, omul antic sau omul Renașterii, care n-are însă nimic de-a face cu supraomul lui Nietzsche. El însuși s-a conformat acestui model pînă cînd a devenit statuie : un Zeus ținîndu-și pe umăr odrasla, pe Minerva, zeița inteligenței. Inteligența lui frenetică era din cînd în cînd înfrîntă doar de furtunosul său temperament.

Dragoș Morărescu : „Peisaj“

Ar fi fals însă dacă am socoti că acest om excepțional a fost scutit de dureri, că a pășit din victorie în victorie, că viața l-a cruțat. Citeva amănunte biografice ne edifică : este știut că tînărul Hasdeu, avînd de ispășit o condamnare pentru delictul de nesupunere la armata țarului este nevoit să treacă Prutul și să se stabilească în România. Despărțindu-se la 20 de ani de casa părintească, de vatra sa de la Cristinești de pe malul Nistrului, Hasdeu nu-și va mai revedea niciodată casa și familia, acel leagăn al copilăriei unde a ascultat **doine** și **daine**, unde s-au încîntat cu basme, ghicitori și „dulci eresuri“, unde l-a împrejmuit — spre a-l desmărgini — atmosfera de mit a țărănimii moldovene, unde l-a plămădit intelectual biblioteca cu incunabule și tipărituri rare a tatălui, un magister în variate științe umaniste, el însuși istoric și poet. Nici tatăl său, Alexandru Hasdeu, n-a putut trece Prutul, nici ca să-și vadă fiul ajuns ilustru în România, nici ca să primească el însuși titlul de membru al Academiei Române. A doua dramă : moartea Iuliei, geniala lui fiică, poetă de mari promisiuni. Cînd această Minervă s-a stins, geniul lui Hasdeu a intrat în amurg. Dar aici intervine cea de a treia dramă : nefericitul tată a încercat să mențină comunicarea cu fiica, pe o cale supranaturală, spiritista. Hasdeu a ambiționat și pe acest plan să împingă frontiera cunoașterii în imposibil sau în absolut.

Așa stînd lucrurile, trebuie s-o recunoaștem deschis că nu-l putem cuprinde decît cu greu pe Hasdeu, nici ca viață, nici ca operă. Închipuiți-vă că s-ar naște brusc un vulcan, care ar depăși prin colosala lui anvergură geologică toate celelalte forme de relief, devenite subit pitice, ba ar acoperi și cerul cu fumul combustiilor lui, cu emanațiile de scîntei și lavă. Unde nu și-a trimis scînteile, unde nu s-a împroșcat lava Bogdan Petriceicu Hasdeu ? La toate congresele internaționale de orientalistică, lingvistică sau istorie la care a participat sau la care a trimis comunicări. În toate societățile savante în care a fost invitat și care l-au ales membru. Peste tot pe unde a trecut a iscat cutremure și a modificat peisajul științei. În 1886, la Congresul de orientalistică de la Viena, unde savantul austro-ungar Paul Humfalvy prezintă o comunicare bazată pe teze false privind originea românilor, întrebările lui Hasdeu demonstrează spectaculos eșafodajul teoretic al punerii, silindu-l pe creator să-și întrerupă lectura și să se retragă de la tribună. Un alt savant, din Atena, asistînd la scenă și bănuind ce se va întîmpla și cu el, își retrage comunicarea anterior anunțată, preferînd să rămînă în sală ca simplu spectator. Cine citește stenograma acestei polemici științifice rămîne amuțit de uimire : e un mare spectacol de teatru elisabethan, desigur nu curge sînge ca în Shakespeare, dar cînd se numără morții acestia se înșiruie în grămezi. Hasdeu nu părăsește scena pînă nu vede și fumul care rezultă din funerali. Abia după asta se întoarce satisfăcut acasă, la București. Nu e singurul spectacol de acest fel pe care l-a oferit Hasdeu contemporanilor săi.

Uneori Hasdeu își propune ținte greu de atins în epocă : el vroia, spre exemplu, ca limba română să-și cucerească în știință statutul de limbă internațională. Credeți că n-a izbutit ? A izbutit, fiindcă Hasdeu nu suporta înfrîngerile. Stăpîn peste atîtea limbi, moderne și antice, Hasdeu își scrie totuși lucrările științifice în limba română, și, nota bene, refuză să le traducă în limbi de uz internațional. Cine vrea să le citească, pare a spune el — și cine, care lingvist din Europa nu dorea să-i citească lucrările ? — să învețe românește. Drept care savanți mari ai epocii, Gustav Mayer, Angelo de Gubernatis, G.I. Ascoli, Hugo Schuchard, Fr. Diez și alții solicită publicațiile lui Hasdeu și încep să învețe românește. În spatele limbii române, ca nouă limbă a științei, se afla Hasdeu. Această voință de a arde etapele era la el teribilă. Elvețianul Hugo Schuchard i-a și spus-o într-o scrisoare : „Această lipsă de singe rece este aproape unicul neajuns al strălucitei Dvs. înzestrări științifice ; socot că este **o datorie a prieteniei** să vă atrag atenția asupra ei“.

Alte neajunsuri ? Multe, pe măsura înzestrărilor lui fenomenale. Avea, cum spun francezii, defectele calităților sale. Cîți nu i-au atras atenția, ultimul fiind chiar strălucitul său discipol Nicolae Iorga, cel mai mare istoric al românilor, care, la căpătîiul defunctului, a îndrăznit să-i definească formula personalității printr-o sintagmă teribilă : „individualism războinic“. Citām : „Teoriile — pentru el, știința — pentru el ; pentru el literatura lirică, pentru el viața cu mîile de izvoare ale plăcerii, pentru el prietenii, gata a se jertfi ca robii vechilor regi barbari. Pentru el, pentru superba lui individualitate, căreia i se închina. Cînd adînca rană a morții copilei iubite l-a oprit din avîntul biruințelor lui și i-a îndreptat gîndul către alte lumi, el a înlăturat creștinismul pentru toți, legea celor mulți și orfani, și a făcut, și dincolo de marginile traiului, palatul deosebit al mîndriei sale“.

Hasdeu prin opera sa ne-a lăsat într-adevăr un palat, dar nu numai al mîndriei sale, ci și al mîndriei noastre. Un palat pe care nici azi nu-l putem evalua la adevărata dimensiune, fiindcă n-a fost terminat. **Etymologicum Magnum Romaniae**, lucrarea lui fundamentală, din care au apărut doar trei tomuri, a rămas suspendat la litera b, la cuvîntul **bărbat. Istoria critică a românilor**, o altă lucrare de temelie, s-a oprit la primul tom. **Cuvente din bătrîni** ar fi putut continua, tom după tom, la infinit.

Un asemenea spirit ca cel al lui Hasdeu nu poate să nu frîngă la infinit cultura română. Hasdeu are sensul infinitului, el e unul dintre puținii cugetători ai Europei, care vor intra în etern prin meditația despre infinit, în raport cu omul. Omul, spune Hasdeu, deși mărginit prin actele și prin chiar viața sa, trebuie să lucreze sub pecetea nemărginirii. El însuși a lucrat așa, oferind culturii române un model exemplar : măsura mare. În citeva linii destinul lui Hasdeu spune lumii următoarele :

— Nu poate exista o conștiință națională, fără o limbă națională ;

— O națiune nu poate avea decît un destin : să creeze valori spirituale ecumenice, astfel încît casa propriei creații să devină casa umanității întregi ;

— cultura e casa sufletului ; fiecare neam e ctitorul unei case, aceste case reprezintă împreună palatul întregii umanități.

În acest palat al culturii universale, statuia lui Hasdeu ocupă nu un loc decorativ, nu un loc excentric, ci o poziție pivot. Prin întregul său destin, prin întreaga sa operă, Hasdeu se recomandă viitorului ca un rod fabulos al interferenței culturilor, al fericitei coincidențe național-universal care face să scapere fulgerul geniului.

Paul Anghel

Cultura ca experiență istorică

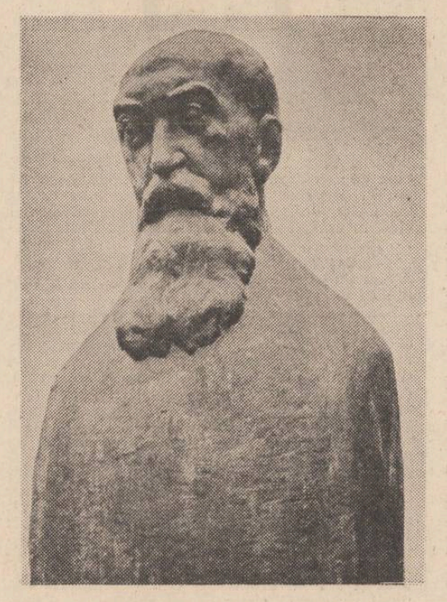

Înclinăm tot mai mult să credem că, deocamdată, singura atitudine realistă în fața operei lui Iorga este re-editarea masivă. Aprecierile fragmentare nu pot dovedi decît... fragmentarism, iar imaginea de ansamblu nu poate veni decît după o tonică exercitare a judecății de valoare și valorificare în domenii, straturi și niveluri de elaborare, texte, pretexte, contexte și subtexte, explozii de idei și vise cu traiectorii matematice de întindere dezarmantă. De aceea, poate, majoritatea încercărilor de parcelare critică au sfîrșit în a minui opinii proteice: stînjenit într-un colț al operei, **fenomenul Iorga** își anihilează adversarii printr-o textură a ideației ce amintește de puterile nebănuite ale vegetației carnivore. Ca spiritualitate, Iorga nu poate fi situat între un început și un sfîrșit — cea ce ar permite desfășurarea actelor valorificatoare de la premise spre concluzii —, ci el, pur și simplu, „există“. Iar pentru asta nu are nevoie nici de respirație artificială, dar nici de atrofierea dimensiunilor și pulsului. Țelurile și opțiunile care îi dau rotunjime se lasă văzute **doar prin** complicitate afectivă. De aceea, încă ne apare ca un teritoriu ecuatorial care **nu** se lasă **oricum** străbătut; dacă sînt tăiate, lianele se înalță și mai îndărătnic.

Prin curprinere și forță a construcției, Iorga este, indiscutabil, **o instituție a culturii românești**, ale cărei efecte reale sînt dublate — în virtutea inerției — de obișnuințe îndelung exersate. Pe de o parte, deci, o fertilitate culturală de bun augur și care nu a fost contestată, iar, pe de altă parte, o schiță-robot care mai mult complică decît implică și explică. Dovadă e faptul că circulă încă aiurea imaginea unui Iorga înzestrat cu memorie fantastică, dar fără ordine ideatică, impresionant prin preamultul său scris și, tocmai, de aceea, suspect în privința amănuntelor, cu tare ce-i alterează rigoarea științifică, partizan încăpățînat, nu doar înfocat, al citorva idei pe care, spre a ne menaja efortul analitic, le decretăm a fi puține și fixe. Călinescu însuși, paralel cu aprecierea lui Iorga drept „specialist total, un istoric care a sorbit apa tuturor“, se complace în a-l creiona ca fiind „un temperament eminamente subiectiv“, „minor în fiecare activitate în parte, foarte conservativ și îmbibat de prejudecăți, dar răzvrătit continuu, sărind cu iuțeală de la o atitudine la alta, și totdeauna tolerat în nestatornicie printr-o bună credință care se simte“. Prin tehnici ușor-impresioniste, neaderente psihologic la substanța volumelor de critică și istoria literaturii, și E. Lovinescu dă un verdict : „viziune fără perspectivă“. Dacă, de obicei, biografia unui creator e judecată prin prisma operei, dinspre operă și datorită acesteia viața capătînd o dimensiune ușor-confecționat-mitică, în cazul lui Iorga situația pare a se inversa: reacția față de persoană s-a transferat asupra operei. „E un obicei acuma — constata Iorga însuși — să dai în lături frumusețea unei cărți, ca un lucru netrebnic, și să vezi dacă nu cumva poți afla în ce casă stătea autorul și dacă-i plăceau dovleceii umpluți“. Actuala îndesire a reeditărilor îndreptățesc intuirea unei noi stări de flux cultural al cercetărilor și opțiunilor sale. Chiar stilul în care au evoluat aceste reeditări indică așa ceva. Astfel patrimoniul istoric s-a înaintat precaut, de la antologări, înmănuncheri de articole, studii și comunicări, sinteze asupra unor figuri ale istoriei naționale (Mihai Viteazul, Ștefan cel Mare), înfiorări în fața unor „oameni cari au fost“, spre sinteze de pură specialitate, cum ar fi interpretarea acelui **Bizanț după Bizanț** (1972) sau exegeza de **Istoria românilor prin călători** (1981). Și-au găsit locul cuvenit, pe lîngă acele splendide **Materiale pentru o istoriologie umană** (1968) din laboratorul brusc curmat al savantului, și temperaturile morale din ieșiri publice într-o pedagogia neamului: **Discursuri parlamentare** (1981) — selecție frumos operată de Ion Constantinescu pentru perioada 1907—1917 —, **Voința obștii românești** (1983) — cu scurte clarificări și tonifieri în tumultul războiului de reintregire —, substanțiala ediție de **Conferințe. Ideea unității românești (1987).** După culegerea de **Studii asupra evului mediu românesc** (1984) — cu explicitări competente semnate de Șerban Papacostea —, urmează, în 1985, **Istoria poporului românesc** și **Locul românilor în istoria universală** cu actualizările istoriografice de rigoare făcute de Georgeta Penelea și, respectiv, Radu Constantinescu. Aceste istorii, împreună cu **Evoluția ideii de libertate** (1987 — cu introducerea temeinică **a lui** Ilie Bădescu), marchează **zona monumentală** a efortului de sinteză depus de Iorga. Rămîne ca acest cap de pod să fie întărit cu re-apariția lucrărilor mari privitoare la Bizanț, lumea balcanică, istoria omenirii, istoria românilor și a civilizației lor.

Paralel cu unele producții literare, **Iorga s-a** re-făcut prezent cu aprecieri despre arta populară, cronici cu registru tematic larg, și, în sfîrșit, cu mărturii și opțiuni de ideologie culturală începute cu (și concepute ca) **O luptă literară** (1979 — Valeriu Răpeanu dovedind insistența pe aceste probleme) și finalizate în atît de discutatele volume de **Istoria literaturii românești (în veacul al XIX-lea**, 1983 ; **contemporane**, 1985; ediție îngrijită de Rodica Rotaru, cu prefața lui Ion Rotaru). **Introducere sintetică** a mai cunoscut și ediția din 1977, cu postfața adînc lămuritoare a lui Mihai Ungheanu. Multe din inerțiile comprehensive asupra acestor tomuri au venit, și mai sînt alimentate, de situarea lor în sistemul de referință al variantei călinesciene. Or, este vorba de optici diferite, nu concurente ci complementare. Nu e vorba, doar, de a alege între Călinescu și Iorga, ci de a pricepe că perspectiva celui din urmă este efectiv istorică, punînd la lucru fine instrumente psiho-sociologice, de istoria mentalităților și impact civilizatoriu al producțiilor estetice. Demersul lui Iorga se mișcă, uneori derutant, în planuri variate, ca, de pildă, întuirea lumii operei și aptitudinea de a o retrăi și reconstitui în nodurile ei lăuntrice, formularea judecății de valoare în serie artistică și în serie sociologică, sensibilizarea ideologică în funcție de modelul cultural care îi circumscrie orizontul de așteptare. De altfel, spațiul ideologiei culturale — cu obsedanta întrebare „Cum este posibilă cultura **română** modernă **și contemporană?**“ — e pus de Iorga în discuție, și nu doar artisticitatea artei. De aceea, de pildă, **Introducerea sintetică** este, nemărturisit, o replică la **Istoria civilizației române moderne** a lui E. Lovinescu, și nu doar primul compendiu de istoria literaturii românești. Re-editarea altor texte semnificative pentru ideologia culturală a lui Iorga — fie acestea și din perioada de început — vor dezvălui un simț istoric pe care acum doar îl bănuim. De altfel, în comunicarea de la Congresul de istorie din 1913, Iorga aprecia că **„friul experienței istorice“ e** singurul capabil să procure civilizațiilor moderne „mijlocul de a reacționa contra tendințelor unui simplism primejdios, care ar fi în stare dintr-un moment în altul să schimbe chiar bazele vieții sociale, fără să-și dea seama de forțele pe care le distruge și pe care nu le va putea înlocui prin altele“.

Sînt încă multe alte semne care ne îndreptățesc să vorbim de începutul unei **alte vieți** a operei lui Iorga în climatul unei alte vîrste a culturii naționale, începută din 1965 pînă azi.

Vasile Macoviciuc

Cu fața către viitor

Urmare din pag. I

confecționat de tata din scînduri, o masă și patru scaune și o mașină de gătit. Hainele ni le puneam pe spătarul scaunelor, iar cărțile pe o etajeră făcută tot de tata. Camera avea două ferestre. Într-una din aceste ferestre se reflecta lumina becului care ardea toată noaptea în stradă și la lumina acestui bec citeam pînă tîrziu și scriam pentru că de pe atunci m-am visat scriitor.

Am amintit de această perioadă a vieții mele pe care am trăit-o cu înflăcărarea anilor tineri, pentru tot ceea ce atunci a fost numai dor, acum este înfăptuire, dar o înfăptuire care este numai o treaptă spre alte înfăptuiri și mai măreț, de care și eu mă simt solicitat să-mi dau întreaga putere de muncă pentru că aceste înfăptuiri măreț constituite în planuri și programe reprezintă înțelepciunea, puterea de disociere a ceea ce este bun de ce este mai puțin bun, capacitatea de dăruire a sentimentului patriotic ce se încorporează în ctitorii grandioase la care, în perioada anilor tineri nici nu cutezam să visez. La ele, însă, se referă **Expunerea** conducătorului partidului nostru. Aici, în această Expunere de o importanță covîrșitoare pentru întregul nostru popor, se subliniază în mod hotărît și cu o claritate axiomatică, de indiscutabilă rezonanță în planul conștiinței că **„numai un om educat și stăpîn pe cele mai înalte cunoștințe din toate domeniile poate înțelege legile obiective, cerințele dezvoltării economico-sociale, poate sesiza la timp schimbările care au loc în societate, poate sesiza ceea ce este vechi și nu mai corespunde noii etape a progresului, poate sesiza noul care se va dezvolta și care reprezintă viitorul.“** A realiza un asemenea „om educat“ care să fie stăpîn pe cele mai înalte cunoștințe din „toate domeniile“, care să poată înțelege în mod creator pentru a și le lua ca pîrghii propulsoare „legile obiective“ ca și „cerințele dezvoltării economico-sociale“, un om pregătit în așa măsură încît să dispună de o potențialitate deschisă, capabilă să descifreze în retortele dialecticei revoluționare „schimbările care au loc în societate“ și în magma acestor mutații care nu trebuie să-i scape de sub control, reziduurile falimentare ale vechiului căzut în desuetudine și „nu mai corespunde noii etape a progresului“, dar nici să nu treacă fără să observe și nu dintr-o poziție de observator neutral, ci ca participant activ care și-a asumat responsabilitatea de a înfuza „noului“ care se va dezvolta și care reprezintă viitorul“ toate disponibilitățile energetismului său creator care-și va găsi astfel și numai astfel apoteoza înfăptuirilor de durată. Cum se poate înțelege aceasta de către un scriitor care nu mai frecventează de mult acel fantomatic „templa serena“ al meditațiilor gratuite și tot ce gîndește ca și tot ce scrie reprezintă o rezultantă absolută a legitimității muncii sale, a literaturii sale, a cărților sale care au intrat în circuitul de valori, dar mai ales care acum se plămădesc, personajele lor se modelează după multiple tipologii studiate, culorile peisajelor sînt cele ale adevărului, iar cuvîntul folosit, în multitudinea lui de ipostaze trebuie să fie pus totdeauna în slujba adevărului cu respectul permanent al demnității limbii române, căutîndu-se în sipeturile cu bijuterii ale oralității care circulă peste tot, cu fervoarea eminesciană cît mai mult cuvinte noi, expresii, sintagme, de o prospețime și polivalență scînteietoare. Nu altfel au făcut întemeietorii! Anul centenar **Eminescu** în care am și intrat—15 iunie 1889—15 iunie 1989 — **va** crea climatul unor căutări și fără îndoială descoperiri de noi valori expresive obținute prin ardente foraje în teritoriile lingvistice, unde privegheazâ la fel de autoritar și poate chiar cu mai multă autoritate ardența duhului eminescian. Urmîndu-i exemplaritatea dorului ce minunat ar fi să ne exprimăm și noi „dorul“ în numele aceluiași adevăr care se numește și mereu se va numi „dulcea Românie“. Este un „dor“ care traversează și acest document programatic dar în același timp și un adevăr etern, adevărul de partid, steaua polară sub veghea înaltă a căreia drumul nostru ne poartă înainte și luminîndu-ne țelurile ne arată, poate încă gingașă, floarea noului, de frumusețea căreia trebuie **să** ne umplem ființa și memoria, aceste amfore ale tuturor uleiurilor și mirodeniilor noastre pe care să le vărsăm în baia albastră a poemelor să li se întărească vertebrele astfel ca să nu le mai încline modele vremelniciilor.

Fără îndoială și acestea sînt „locuri hotărîtoare“ pentru desăvîrșirea educației omului contemporan. Cu sufletul plin de noblețea cuvîntului poetic, altfel va fi și gestul mîinii care, în viziunea brâncușiană era o prelungire a inimii, rigoarea și vigoarea acestei mîini vor fi sporite și vom putea fi capabili să smulgem din blocul de piatră imaginea unui „sărut“ sau chiar „esența zborului“, iar atunci cînd se contemplă roadele cîmpului în preajma pîrgului, nu vom lăsa să treacă nici o clipă și vom începe recoltarea, veghind să se deschidă cîte un ochi în fiecare deget ca să vadă dacă nu a rămas pe mîriște vreun soic de grîu și să-l adune lîngă mîile și mîile de spice care vor umple hambarele țării.

Dar unul din „locurile hotărîtoare“ este și cel de la masa de lucru a scriitorului, așa cum este și cel din laboratoarele unde se fac cercetări și experiențe, un loc hotărîtor, este și cel de la catedră, cel dintr-o bibliotecă unde se desăvîrșește o maieutică a ideilor. Dar, mă întreb, oare, însuși locul nostru în viață, la orice vîrstă **și în** orice anotimp, în țară sau pe oricare din meridianele lumii, pe pămînt și pe mare ca și în spațiu, străbătînd cu vitezele fantastice distanțele, ducîndu-ne la alte locuri hotărîtoare unde este o mai stringentă nevoie de noi, sau aducîndu-**ne** pentru un scurt răgaz în mijlocul familiei pentru ca prezența noastră să lumineze o frunte îngîndurată de copil care trece printr-un impas, nu este tot un loc hotărîtor ? Cred că în tumultul epocii noastre, în impetuozitatea energiilor angajate pentru construirea țării pe dimensiunile socialismului și comunismului, dacă ne vom face datoria din plin, orice loc am deține, poate fi considerat că este unul din „locurile **hotărîtoare“.**

Portret

Urmare din pag. I

cel mai tulburător, cel mai fierbinte și cel mai adevărat pentru iubirea nedrămuită și nemăsurată față de pămîntul țării, cel care este viu dintotdeauna și pentru totdeauna, cel care ne adapă și ne hrănește și ne îmbracă pe toți, fie buni sau răi, fie mari sau mici, fie chibzuiți sau risipitori cu zestrea zilelor noastre, cel care se vede și se poate pipăi și se poate cutreiera, cel care doare și mîngîie în aceeași măsură, cel care nu-i chip să încapă-n abstracții, cel simplu și etern și curat, de la care ne tragem rădăcinile și cuvintele și înfățișarea.

Nimeni nu l-a încununat pe Victor Vicșoreanu și nimeni nu l-a investit cu menirea înțelepților. El este, de cînd se știe, olar truditor și răbdător și înfrățit pe viață cu pămîntul din care-și agonisește și piinea și bucuriile și lacrimile. Dar pe o strachină de-a lui Victor Vicșoreanu se pot citi atîtea înțelesuri tîlcuite încît nu-mi vine să cred că urmașii din cea mai îndepărtată geană a timpului viitor vor trece nepăsători pe lîngă mărturiile acestui olar devenite atunci mai grele și mai puțin atinse de molima răstălmăcirilor părtinitoare. Indiferent cîtă uitare va fi să se toarcă peste soarta lor măruntă, oalele și ulcelele lui Victor Vicșoreanu, oricît de ciudat ne-ar părea astăzi gîndul acesta, sînt argumentele obîrșiei noastre nezdruncinate, pentru cînd va veni vremea să zboare printre stele cîțiva dintre strănepoții strănepoților celor care viețuim acum pe această vatră vie de pămînt. Să nu vă vină să zîmbiți îngăduitor la această îndrăzneală prea mare a gîndului meu lăsat să colinde prea liber vremurile viitoare, ci mai degrabă folosiți prilejul să meditați cît valorează-n zilele noastre un ciob tăcut pe care arheologii norocoși îl află și-l dăruiesc adevărului cu toată încărcătura de vești dinspre cei care ne-au lăsat moștenire pămîntul acesta, să-l muncim, să-l iubim, să-l apărăm și să-l numim, în graiul românesc, Țară. De ce, atunci, să-mi fie teamă să gîndesc despre ce lasă prin meșteșugul său, urmașilor, Victor Vicșoreanu, în numele celei mai frumoase comuniuni cu soarta pămîntului, pe care-l plămădește fără osteneală și fără să aibă nevoie să ia îndemn dinspre nimeni, acolo în Horezu Vîlcii, într-un firesc flux de continuitate spirituală, adevărul simplu și la-ndemîna celor de bună credință care decantează-n sine, ca-ntr-un blazon esențializat, intraductibilul nostru Dor, de tot și de toate. Filele multor cărți se vor măcina și vor deveni făină stearpă și nehrănitoare la moara timpului. Grăbite înnoiri vor lua rînd pe rînd locul înnoirilor devenite prea strîmte și prea bătrîne. Zile și nopți vor curge peste lume cu întîmplări mai albe sau mai negre. Altfel nici nu se poate închipui urmarea ce trebuie să-și afle mereu lîngă fîntîna vieții oale și ulcele pentru cei însetați. Iar una dintre multele sau puținele cîte se cer să fie acolo drept mărturie despre lumina unor vieți de mult apuse va fi răsărit, neîndoielnic, dintre palmele lui Victor Vicșoreanu ,olarul modest și blînd și răbdător care nici nu știe cîtă istorie lasă spre folosul îndepărtat al acelor urmași ai noștri plecați să-și întîlnească semenii din Univers purtînd pe brațe, ca semn al curatului lor cuget, o strachină cu grîu românesc.

POȘTA REDACȚIEI

CÂRSTEA ȘTEFAN, Călan : V-am mai răspuns o dată (nu este vina mea că nu găsiți „Luceafărul" ; cercetați într-o colecție) : ca și în scrisoarea anterioară, de care păreți să fi uitat, vă revendicați de la maeștri („Proust, Botticelli, Bach, Aurora B., Vivaldi și Mozart..."), a căror contribuție la poezia dv. nu este foarte certă. Remarc din nou asociațiile plastice și muzicale, încercarea de a da trup (poetic) unui eros spiritual, rimele de efect (strofă caracteristică : **„Ți-am zis : (suspinul tău era păgîn / Ești altfel tu, iubirea ta-i elfină / Și te-ai trezit cu-o moliciune-n sin / Și-n ochi cu-o tăinuire karenină"),** invențiile lexicale **(„Dar cum e cintecul în doreminii ?"),** versificația uneori savuroasă, alteori mecanică, precum și desele scăpări de sub control. Formulei dv. i-ar fi însă necesară o maximă rigoare, atît în sensul preciziei de detaliu, cît și în acela al coerenței de ansamblu.

A. ION, Birlad : Textele pe teme patriotice sînt convenționale, celelalte îndrăznesc, din cînd în cînd, să fie originale (ca în acest **Cilți în pleoape : „Cine mă-nțelege și pe mine ? / Trec în toamnă un incendiu sumbru / Codrului — infern aprins de tine / Lună, rea potcoavă, ciot de cal ! // Cin' să ne mai înțeleagă și pe noi / Vulpi roșcate, vulpi de-argint și lut / Cerne toamna flăcări lungi de foi / E incendiu. Arde noaptea. Ceru-i mut. // Vulpi de aur mor în cimpuri sure, / Lupi de-argint se pitulă spre ape ; / Mi-a crescut în singe o pădure / Și un Dumnezeu de cilți în pleoape"),** care s-ar putea să fie însă doar efectul întîmplării. Mai trimiteți.

IORGU HRIBELCEA, Iași : Trei poezii limpezi și cantabile în expresie, neînchegate însă ca idee. Mai trimiteți.

MARIUS N. POPESCU, Drobeta-Tr. Severin : Cuvinte stilcite : **„propiu-i fir". „ziduri babilonene", „ca să fi îndrăgit".** Pentru că doriți o părere tranșantă : textele trimise de această dată sînt prolixe, sintaxa întortocheată, intenția obscură, efectul poetic nul. Solicitați și alte păreri.

EMIL HESTIA, Turnu Măgurele : Poeme lungi, meditative **(„De fosnetul ierbii mi-am legat vorbele, cum se întîmplă / cînd atingi singurătatea iar smaltul cerului promite / Zori mai calzi peste orașele fluide cu rugurile / stinse recent"...),** un ton convingător cînd păstrează o anume generalitate a rostirii, neconvingător însă cînd cade în explicitări sau tînguiri personale. Fragmente remarcabile stau alături de formulări improprii **(„arșița trupului s-a ameliorat")** sau nefericite **(„pe pista de sticlă a trupului")** ; prea multe adjective. Ce să vă spun ? Formula ați găsit-o, rămîne să vă revedeți textele ; există indicii că merită să perseverați.

RADU DUMITRU, Dobroiești — Dolj : Un tînăr mîndru de calitatea lui de țăran, de satul și sătenii lui, plin de elan și gînduri frumoase. Încercările dv. poetice sînt meritorii ca intenție : dați-le mai multă căldură și culoare (aceasta-i genul dv.) — și poate vor deveni chiar poezie.

CULCESCU F.-GENICĂ-JAN : Singurul text interesant este acesta : **„Să nu crezi că dacă / Ești sănătos, ai mașină și servici bun / Ești deștept. / Prostia se vede și cînd mergi pe drum / Iar în mașină cînd te urci / Te urci în ea ca în salcîm"** — credeți însă că e poezie ?

DERAȚIU LIA, Focșani : Greșelile gramaticale nu se scuză, cu atît mai puțin unei eleve (cu apetit poetic). Învățați să le îndreptați, apoi mai vorbim.

RADU ȘERBAN MUSCELEANU, București : Disponibilitate reflexivă, surplus afectiv care comunică deocamdată o stare de pură efervescență a comunicării. Mai exersați, timpul va alege ; oricum, medicina nu este incompatibilă cu poezia.

GELU DIACONU, Bacău : Sarcasme și blesteme în stil arghezian, deocamdată neindividualizate altfel decît prin imperfecție. Mai trimiteți.

HAREY, București (15 ani) : Dragă Harey, se întîmplă că, descoperind abia acum poeziile trimise în ianuarie, am regăsit cîteva texte dintr-un grupaj pe care mi l-a dat, spre lectură consultativă, altcineva. Ce înseamnă asta ? Înseamnă mai întîi că poemele se țin minte și se recunosc, ceea ce reprezintă o probă (empirică, e drept, dar cu atît mai prețioasă) a personalității, înseamnă, mai apoi, că îți știu numele, dar nu-l voi divulga decît atunci cînd vei fi de acord să o fac (păstrăm deocamdată pseudonimul din „Solaris"). Mă bucur că am intrat în relație directă, pentru că ești talentată și surprinzător de matur/complexă pentru o ființă de 15 ani. Reținem : **Fluturi și oameni, N-am nume,** așteptăm un nou grupaj.

Fluturi și oameni

Luciditatea își caută făgașul
prin miile de simburi de singe
din noi.
La un anume punct
de pe traiectoria noastră
durerea Fluturelui
care știe c-a fost larvă, —
și ne oprim.
Ceilalți zic că murim.

N-am nume

Pădure împietrită rodind merele
singurătății,
ascult vocea ploii ce-și plînge
urletele de apă
Și mă predau nopții ce-mi copleșește
Fața cu stele reci — căci nimeni
nu-mi știe numele.
Mă îndrept spre tine urmînd ecuatorul
și umbra nopții, ca o literă uitată
mă urmărește.
Căci te caut peste tot
ca să-ți spun că n-am nume.

HAREY

Poem de dragoste

Îndrăgostit nebunește
de fata
lui Verde Împărat
mă oglindesc
în potcoava
de cai verzi pe pereți
liniștea a nechezat
spărgînd noaptea
în bucăți cîntătoare
încălecat pe un melc
galopez
trăgînd cortine
de trandafir sălbatic

Penelopa nopții

Umbrele copacilor pedepsiți
pe ziduri de ruine
împart cu igrasia
singurătatea nopților reci
Penelopa nopții
cu voalul tors
după aventura cu Apolo 13
se lasă lătrată
și blestemată
de cei debusolați
soareci puturoși în evoluție
zboară
deasupra pinzelor de păianjeni
peste care roua dimineții
cade ca un descîntec

Hrană a singurătății

Rămas singur
în apartamentul
tip vagon
mă obsedează destinul
cîinelui aruncat
în convoiul mărfarului
de noapte
mă latră luna
pe care
eu ar trebui s-o latru
dar cînd s-o latru
dau cu ochii de tine
steaua mea coborîtoare
hrană a singurătății

DUMITRU D. SILITRĂ

SILITRĂ D. DUMITRU, Tîrnăveni : Versuri remarcabile prin forță și concizie, prin originalitatea viziunii. Încercăm să publicăm : **Poem de dragoste, Penelopa nopții, Hrană a singurătății.** Trimiteți datele personale și un nou grupaj.

MARIANA SIMONA ISTRĂTESCU, Adîncata (14 ani) : Pentru „colaborare" și îndrumare pe text primul sfetnic este profesorul de literatură română (încercările trimise acum sînt foarte modeste).

MELCESCU CĂTĂLIN-MARIAN, Cotmeana-Argeș (probabil elev) : Mai întîi gramatică, ortografie corectă, lectură de poezie clasică și modernă, și abia apoi gîndul la publicare.

ANDRU VAHAMAGIAN, Buzău : La aceleași texte (pe care le-am apreciat), același răspuns. Trimiteți și altceva.

S.V. Abaris, Sorin Victor Coman (București), **Stoean Liliana** (Turnu Măgurele), **Gabriela M.** (Alexandria), **Bălănici Romeo Liviu** (Iași), **Ruru Jan** (București), **Ioan Biriș** (Cluj-Napoca), **Bacili Iuliana** (București), **Daniel Cozlaru :** NU.

Gabriela Negreanu

Uncritic „nou" de altădată

Urmare din pag. I

santă ediție Calistrat Hogaș. Cît despre Șerban Cioculescu, el a preluat întrerupta ediție Caragiale, începută de Paul Zarifopol și a dus-o mai departe. Implantarea lui Șerban Cioculescu și a confraților lui în solul istoriei culturale și literare este vădită și de **Istoria literaturii române** pe care o semnează împreună trioul : Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, în replică la monumentala istorie literară călinesciană, pe care „noii" critici n-o găseau înscrisă în datele unei geometrii a construcției pe care voiau s-o propună în paralel. Deși n-a fost dusă mai departe, interesanta istorie literară concepută împreună este și ea un element definitoriu al generației al cărui nume Șerban Cioculescu, prin longevitatea-i deosebită de a colegilor de echipă, l-a dus mai departe.

Ca om al construcției de istorie literară, Șerban Cioculescu s-a dedicat editării prelungite a lui Caragiale, adăugînd gestului editorial antebelic unul postbelic, concretizat într-o ediție nouă a operei lui Caragiale, de această dată în patru volume (1959 — 1965), lucrată în colaborare cu Alexandru Rosetti și Liviu Călin. Deși cronicar literar foarte activ, Șerban Cioculescu a debutat editorial cu carte de istorie literară, **Corespondența dintre I. L. Caragiale și Paul Zarifopol** (1935), rod al contactului cu materia ediției Caragiale pe care o va scoate între 1938—1942. În timp ce lucra la această ediție, Șerban Cioculescu definitiva și tipărea o carte despre Caragiale. Este și aici o linie de fizionomie comună cu generația de „noi" critici din care a făcut ostentativ parte. Dacă G.-Călinescu scosese o **Viață a lui Eminescu,** urmată de **Opera lui Eminescu,** dacă Tudor Vianu dăduse **Poezia lui Eminescu,** Șerban Cioculescu tipărește și el o **Viață a lui Caragiale** (1940) de referință la bibliografia problemei. Mai tîrziu, în 1945, Șerban Cioculescu va tipări o altă monografie **Dimitrie Anghel, viața și opera** care-i evidențiază calitățile de istoric literar și disociator estetic.

Dar Șerban Cioculescu n-a fost numai închinătorul valorilor clasice, cărora le-a dat o nouă viață prin reeditarea și glosarea lor minuțioasă, ci și a celor moderne. Ochiul lor s-a îndreptat și către moderni, iar scriitorul căruia alături de Pompiliu Constantinescu a încercat — același aer de echipă — să-i ridice un monument a fost Tudor Arghezi. Avusese loc în perioada interbelică o „bătălie Arghezi", asimilabilă cu bătălia pentru un nou crez estetic. După sinteza lui G. Călinescu apărută în colecția „Jurnalului literar", monografia lui Pompiliu Constantinescu încerca să fixeze datele profunde ale creației lui Tudor Arghezi. Venită mai tîrziu, **Introducere în poezia lui Tudor Arghezi** (1946) propunea o primă sistematizare a căilor de acces în subtila și complexa poezie argheziană. În acest fel, Șerban Cioculescu face față dublei funcții a criticului și istoricului literar care ca un Ianus bifrons privește totodată în trecut, în prezent și în viitor.

Șerban Cioculescu a fost un om de presă, cariera lui literară nici nu poate fi desprinsă de revistele la care a colaborat în chip de cronicar literar sau semnatar de rubrici de istorie literară. A fost cronicar literar la **Facla literară** a lui N. D. Cocea, la **Adevărul,** timp de zece ani (1928—1937), la **Revista Fundațiilor regale** (1934—1941), a lucrat la efemerele **Kalende.** Șerban Cioculescu s-a evidențiat și în foiletonul critic scurt, inteligent, acid, dar mai ales în cronicile ample, desfășurate, pe care le-a tipărit în **Revista Fundațiilor regale.** Putem regreta că acest tip de colaborare, care angaja toată energia și priceperea criticului s-a limitat practic la această perioadă. Șerban Cioculescu a tipărit puțin și pe sprinceană din articolele sale din presă.

Primul și singurul său volum de articole apărut înainte de sfîrșitul războiului se numea **Aspecte lirice contemporane** (1942). După treizeci de ani Șerban Cioculescu va tipări alte **Aspecte,** de această dată, **literare contemporane** (1972) și aici mai ales vor intra acele contribuții remarcabile de critică și istorie literară pe care criticul le-a dat **Revistei Fundațiilor.** Ele ne arată dimensiunea reală a criticului și istoricului literar Șerban Cioculescu, din păcate neintegrată unor construcții de anvergură. După război, Șerban Cioculescu a revenit, cu oarecare întîrziere, în presă, canalizat fiind spre glose de istorie literară care, deși nu-i era străină, nu-l reprezenta integral. Rubrica din **Gazeta literară** și din **România literară a dat** ulterior materia multelor volume de **Itinerar critic,** care ne înfățișează un Șerban Cioculescu cu plăceri de anticar, de filolog, de om al detaliului.

Critica lui literară a fugit pe cît a putut de impresionism, încercînd să rămînă în planul raționamentelor accesibile și spectaculoase, a formulei și replicii de bun simț. Șerban Cioculescu a fost un critic care a subordonat totul inteligenței, care a pus preț pe obiectivitate, fără a i se putea supune întotdeauna, care a preferat mereu claritatea bîjbîielii oricît de elegante și subtil formulate. A fost de multe ori drastic și a avut replici polemice memorabile, fiind un real ferment publicistic al epocii. Intitulîndu-și articolul despre eminescofagul Octav Minar, **Un recidivist incurajat,** Șerban Cioculescu era în același timp justițiar și malițios. Malitia i-a rămas de altfel ca trăsătură elementară de-a lungul întregii cariere, de unde și porecla „Șerban cel Rău", ca și fundătura în care l-a băgat plăcerea de a scormoni indiscret în arhivele scriitorilor dispăruți ca în cazul originii lui Tudor Arghezi. În acest caz, Șerban Cioculescu a primit replica cuvenită unei maliții care se satisface pe sine, dar Șerban Cioculescu a știut întotdeauna să se retragă dintr-o luptă, fără fervori, fiind oricînd gata de alta. În istoria polemicilor literare românești, Șerban Cioculescu rămîne nu prin foiletoanele sale postbelice, ci mai ales prin publicistica dintre cele două războaie mondiale, unde verbul său clar și decis a înaintat în confuzia momentului aspirînd la o limpezire. Acesta este un capitol de istorie literară care urmează a fi reconstituit și scris, mult mai bogat și mai semnificativ, decît unilaterala prezentare curentă a demersului critic susținut de Șerban Cioculescu. Cînd se vor pune cap la cap într-o carte, în ordinea apariției lor, articolele lui Șerban Cioculescu, fără lacunele și zigzagurile din culegerile făcute de chiar autorul, fizionomia unei perioade literare întregi se va lămuri mai bine. Chiar dacă geniile i s-au părut prea tulburi și le-a făcut în scris șicane raționaliste, Șerban Cioculescu rămîne un om legat de valorile fundamentale ale literaturii române, vechi și noi, înscris întruna din cele mai dinamice, mai creatoare și mai vii ideatic perioade ale literaturii române. Supraviețuind generației sale, Șerban Cioculescu a avut timpul să-și scrie **Amintirile.** Ele privesc ca orice amintiri, altă vîrstă, pe cea dinainte de război.

Cea mai generoasă imagine a lui Șerban Cioculescu este aceea a devotamentului pentru originala literatură română interbelică și pentru opera marelui Caragiale și în această latură a existenței regretatului om de litere tînăra generație își poate găsi un exemplu și un îndemn.

„Locul geometric"

Urmare din pag. 1

chestiunea națiunii și a Religiunii, singurele lumini care ne-a scăpat și-a făcut de mai trăim azi". Cum se vede, conflictul românilor din Transilvania cu asupritorii lor în plan politic, economic, reactiva și conflictul religios. Reactiva, în plus, conflictul lingvistic, cultivat cu tendință în presa austro-ungară. Unor afirmații, filologic dilletante, dintr-un ziar al rutenilor din Bucovina, conform cărora limba slavonă a textelor religioase românești ar demonstra originea slavă a populației române, Eminescu le opune replica unui cunoscător avizat al culturilor medievale : „Documentele regatului polon erau exclusivamente latine : e o urmare că Polonii să fi fost latini ? Sint ei descendenți ai romanilor pentru că în evul miez în familiile lor se vorbea latinește ?" Pretutindeni, în planul limbii, al limbii literare, intervențiile sale sînt bine întemeiate și documentate. Contactul cu Junimea va aduce unele modificări în gîndirea sa critico-literară. Lecturile din Kant, Shopenhauer, cum observă G. Călinescu, îl vor face să emită idei adesea contradictorii. Apriorismul kantian îi sugerează un subiectivism estetic : toate impresiile din jur trec prin individualitatea poetului, care le dă un chip unic, original și armonios. Din unghi schopenhauerian, în schimb, va privi uneori arta ca scop în sine, alteori ca reflex al **ideii, arhetipului, al prototipului,** care se reflectă într-o succesiune de individualuri trecătoare. Dar efectul cel mai puternic al acestor ani îl constituie concepția despre specificul național în artă și la edificarea ei contribuie discuțiile junimiste despre limba naturală a poporului care îl îndrumă spre reacții acum antilatiniste, mai precis antifranțuziste și antiitalieniste (al „doilea" cei doi Heliade Rădulescu va deveni obiectul criticilor sale). La rîndul ei, filozofia evoluționistă, atît de pregnantă în publicistica politică va înrîuri, cu rezultatele încă mai bune, ideile sale estetice. Textele cronicilor-mărturisește într-o scrisoare către Iacob Negruzzi — „cintecele populare , formează, în clipa de față, un material din care culeg fondul inspirațiunilor". În consecință, teoria arhetipurilor va fi completată cu aceea a specificului artistic al poporelor : „Materialul în care se sensibilizează ideea etern — poetică sînt imaginile — nu însă imaginile tuturor popoarelor. Tropii unei națiuni agricole diferă de tropii, de imaginile unei națiuni de vînători și de păstori... Acest mod de cugetare care se reflectă numai asupra corpului, nu asupra ideii unei poezii, constituie naționalitatea ei". Specificul național va fi pus mereu în ecuație cu individualul și universalul. Deși era conștient de originalitatea operei de artă, (în **demisia** de la „Curierul de Iași" scrie că pe terenul literar „termenul hotărîtor e talentul individual", iar în 1882 remarcă „geniul individual, cum nu se află altul" la violonistul Pablo de Sarasate) Eminescu va lega tot mai mult ideea de originalitate de ideea specificului național : „Fără îndoială, există talente individuale, dar ele trebuie să intre cu rădăcinile în pămîntul, în modul de a fi al poporului pentru a produce ceva permanent". Din generația anterioară, „cosmopolită", numai Alecsandri „și-a încuscrit din capul locului talentul său individual cu geniul poporului românesc și de aceea el, împreună cu Negruzzi, Donici ș.a. e întemeietorul unei literaturii nu copiate sau imitate după lord Byron și Lamartine, ci în adevăr naționale". Această cale o urmează Slavici „care rezumă poporul". Incursiunile sale în folclor , în limba orală, în textele vechi (pe lîngă ampla informație literară universală) îzbutesc să-i formeze un gust estetic superior care va distinge cu precizie între operele autentice și cele false din literatura română modernă. În contra limbajului franțuzit din poezia contemporană îl aduce ca exemplu pe Bălcescu a cărui limbă, curată și simplă, e un argument în favoarea deplinei formări a limbii române literare înainte de 1800, aptă „să reproducă gîndiri cît de înalte și simțiri cît de adînci, încît tot ce s-a făcut de atunci încoace în direcția latinizării, franțuzirii și a civilizației «pomădate» a fost curat în dauna limbii noastre". Privind pașoptismul, ca toți junimiștii, prin prisma urmașilor liberali, care l-ar fi degradat, nu ezită totuși să-și exprime entuziasmul pentru lucrarea lui Bălcescu despre Mihai Viteazul : „Facă-se această scriere evanghelia neamului, fie libertatea adevărată idealul nostru".

Evoluționismul său, dublat, repetăm, de un simț precis al limbii, îl conduce la disocieri axiologice infailibile pentru scrierile lui Alecsandri, Odobescu, Hasdeu, „cu operele lor din care multe sînt nemuritoare". Vorbește despre individualitate, originalitate, dar le vrea pline de o substanță reală, nu goale concepte, cum apar în gazetele vremii. Admite rolul subiectului numai în măsura în care el este însăși expresia obiectivismului, exact al spiritului național. În acest sens ajunge chiar să formuleze gînduri extreme, greu admisibile pentru un spirit modern. „Însă cu cît părțile sînt mai legate una de alta prin spiritul lor cu atît întregul e mai solidar. Cu cît sînt mai multe direcții ale spiritului într-o țară, cu atît merge mai rău țara și poporul acela". Nu trebuie uitat însă că afirmațiile despre libertatea individului, la fel cele despre universalitatea omului, au rămas multă vreme simple fraze, fără încorporare în realitatea concretă, economică sau culturală. Asemenea incongruențe nu-i puteau scăpa lui Eminescu : în economie, în politică, în artă, el caută soluții concrete, condiții reale pentru manifestarea particularului. Într-un articol din 1882, propune termenul de idei polarizatoare care ar exista în indivizi și națiuni. Acestea sînt „vertebrele caracterului individual și cînd ele aparțin unui popor întreg, ele constituie caracterul național", vertebre ce răsar din natura pămîntului de sub picioare, a cerului de deasupra..." Vedem aici — deși îl invocă pe Buckle — un efort propriu de a surprinde conținutul real al individualului. Că lucrurile stau astfel, ne-o dovedește faptul că Eminescu se lupta nu numai cu individualul și cosmopolitismul gol, dar și cu naționalul gol, reluînd maxima lui Maiorescu despre „naționalitate în marginile adevărului". Penetrația artei în inima realului, în viața națională autentică era contrapusă superficialelor declamatisme pe teme patriotice : Laudă începuturile lui Heliade, dar îi critică rătăcirile italieniste ; apreciază pe Creangă. Ispirescu... „oricare din noi lesne va pricepe că Anton Pann e un scriitor național într-adevăr, iar sute de alții nu, căci nu devine cineva scriitor național prin aceea că repetă cuvintele patrie, libertate, glorie, națiune, în fiecare șir al scrierilor sale, pe cînd pe de altă parte cineva să nu pomenească de loc vorbele de mai sus și să fie cu toate acestea un scriitor național". S-a ivit „în vremea noastră", scriitori cu adevărat naționali, ca Ion Creangă, de pildă, care confirmă afirmația lui Goethe : partea cea mai bună a unei literaturii este cea intraductibilă. Tot așa se explică preferințele sale pentru anume scriitori străini — Molière, care „n-a avut alt profesor decît natura", Gogol — pentru inspirația lui națională, Shakespeare, care „a fost al poporului în excelență", Hugo, Bjornson etc. Rezervele față de Macedonski, pe lîngă parti-pris-ul junimist ,sînt provocate și de cosmopolitismul afișat al grupului de la „Literatorul". Individual, național, universal erau cuvinte frecvente în limbajul presei de toate direcțiile, dar pluteau adesea în gol, nu erau ancorate de un continut real, social, economic, artistic. Eminescu le află „locul geometric" (cum îl va numi Ralea mai tîrziu) în specificul național care le putea umple de viață, de realitate. Or, cel puțin în planul limbii, al valorilor literare, dovadă exemplificările totdeauna adecvate, ideea s-a dovedit pentru o bună bucată de vreme întemeiată și benefică.

REMEMORĂRI Năluca

E noapte și aud cum plînge o stea ca o lacrimă înghețată în înelarul meu sting. Nu pot dormi și de la o vreme somnul e mai prețios decît un tablou de Van Gogh. Toți cei din jur, vecinii, locatarii blocului (cel mai mare bloc din țară băieți !) dorm răstigniți și visează cascada Niagara. Cîinele vagabond, credinciosul, pripășit în curtea interioară, latră bezmetic la toate mașinile fără soț.

E noapte caniculară de vară, miroase a beton și eu stau înconjurat de beton și somnul nu se apropie de mine.

Se aude un scîrțîit prelung, ceva amintind de o targă lunecînd pe uscat ; au adus laptele ca în fiecare noapte și-l lasă în spatele magazinului.

Tremură plopul subțire sub geamul meu, se cutremură neliniștitul de el și rîvnește spre cer...

Deodată, în noaptea ametită de smog, în curtea interioară în care mașinile somnolează ca niște arici, a trecut o boare, un val de aer tînăr, un nimb de lumină, un brici de răcoare venind de foarte departe.

Întîi mi s-au deschis geamurile cu lemn scorojit, perdeaua subțire ca aripa unui fluture imens fosni metalizat începînd să vălurească, cîinele credincios, lătră cîntînd, se auzi clanța ușii mișcîndu-se de cîteva ori apoi liftul oprindu-se cu pocnetu-i sec exact la etajul meu.

Deodată, camera mea îmbîcsită de praful manuscriselor nepublicate, de mirosul greu al cărților vechi, de sudoarea singurătății mele, se umple de un parfum cunoscut; ceva între iarbă crudă și fîn adormit în brazdă, ceva între busuioc și regina nopții...

Bătrînul Nichita, scumpul de el, coborî din poza ținută între ghilotina cristalelor și începu să umble șchiopătînd prin cameră. O icoană pe sticlă căzu din cuiul prea slab și se făcu țăndări la picioarele patului.

Cineva încerca să deschidă ușa, vedeam clanța mișcîndu-se și simțeam cum mă trec sudori de spaimă...

Da, mi-am zis, este Ea! Trebuia să vină odată, și m-am ridicat încet, sleit de puteri, am zis : scuză-mă Nichita, și am ieșit în hol ascultînd nemișcat.

Clanța ușii cobora și se ridica ca o balanță, ca un semn ancestral. M-am uitat prin vizorul mic cît buricul unui copil și de dincolo se auzea o răsuflare liniștită și un fel de suspin ostenit și, nevăzînd nimic, am întrebat : „Cine ești ?"...

Era, desigur, Ea...

Perdeaua se desprinse și căzu pulverizîndu-se, de afară venea un miros dulce de iarbă proaspăt cosită, icoana se înălță spre cuiul ei recompunîndu-se, Nichita își încetă plimbarea și redeveni fotografie, ceasul vechi, cumpărat la nașterea mea își întrerupse brusc ticăitul.

Îmi auzeam doar inima : Bum-bum ! Bum-bum!, ca un tam-tam de uitare și moarte...

Era, desigur, Ea !

Simții cum încărunțesc pînă la singe, că nu mai am puterea să respir, ochi-mi orbiră, mîna mea dreaptă încremeni pe clanța de alamă...

Era, desigur, Ea !

O simțeam respirînd dincolo de ușă și deodată, m-am prăbușit în mine, pulbere și scrum s-a făcut trupul meu. Nu mai știu nimic și dimineața m-au găsit dormind în hol, cu capul sprijinit de ușă, cu mîna încleștată pe clanță.

Aveam genele și pleoapele pline de polen, și părul era pudrat cu polen, și perdeaua se legăna la locul ei ca o aripă de fluture mort și toată casa mirosea a fîn cosit...

Pe masa din bucătărie se odihnea o creangă de vișin cu fructele ca niște perle singerii...

Fusese Ea ! Știam că trebuie să vină odată...

Și în noaptea aceea am murit pentru prima oară...

Mircea Micu

Luis Buñuel

ULTIMUL MEU SUSPIN

VÎRSTA DE AUR

După **Un chien andalou,** nu-mi puteam închipui că voi realiza unul din aceste filme ce erau denumite «comerciale». Eu doream să rămîn cu orice preț suprarealist. Cum mi se părea imposibil de a mai cere mamei mele să mă finanțeze, nu vedeam altă soluție decît de a renunța la cinema.

Totuși, am imaginat vreo douăzeci de gaguri — ca acela al unei căruțe pline cu muncitori traversînd un salon elegant, sau acela în care un tată omoară cu o pușcă propriul fiu deoarece îi risipise cenușa de pe țigară — gaguri pe care mi le-am notat, pentru orice eventualitate. În timpul unei călătorii în Spania, i le-am povestit lui Dalí care s-a arătat foarte interesat. Subiecte de filme, însă cum să le pun în aplicare ?

M-am întors la Paris. Zervos, de la **Cahiers d'Art,** m-a pus în legătură cu George-Henri Rivière, care mi-a propus să mă recomande familiei de Noailles care au «adorat» **Un chien andalou.** La început eu am răspuns ceea ce trebuia să răspund, și anume că eu nu aveam ce aștepta de la aristocrați. «Te înșeli — mi-au spus Zervos și Rivière ; sînt niște persoane minunate pe care trebuie să le cunoști neapărat.» În sfîrșit, am primit să iau masa la ei acasă, în compania lui Georges și Nora Auric. Casa lor din Place des Etats-Unis era splendidă și avea o colecție, aproape de neconceput, de opere de artă. După cină, la gura sobei, Charles Noailles mi-a spus :

— Este vorba de următoarele : a realiza un film de vreo douăzeci de minute. Ai libertate totală. O singură condiție : avem o înțelegere cu Stravinski, care se va ocupa de muzică.

— Regret foarte mult — am răspuns ; însă, cum vă puteți închipui că eu voi colabora cu un domn care stă în genunchi și se lovește cu mîinile la piept ?

Deoarece asta se spunea despre Stravinski.

Charles de Noailles a avut o reacție la care eu nu mă așteptam și prin care mi-a oferit o primă ocazie de a-l stima.

— Ai dreptate — mi-a spus fără a ridica tonul — Stravinski și dumneata sînteți două caractere incompatibile. Alege-ți muzicianul care-ți place pentru filmul dumitale. Pentru Stravinski vom găsi altceva.

Am acceptat, am primit și un avans la salariul meu și am plecat la Figueras, pentru a mă întîlni cu Dalí.

Era Crăciunul 1929.

Sosesc la Figueras venind de la Paris, via Zaragoza (unde făceam întotdeauna escală pentru a-mi vedea familia), și aud strigăte de minie. Biroul tatălui lui Dalí se afla la parter, iar familia (tatăl, mătușa și sora, Ana Maria) locuiau la primul etaj. Tatăl deschide brusc ușa, indignat, și își gonește fiul în stradă, numindu-l „mizerabilule". Dalí îi răspunde și se apără. Eu mă apropii. Tatăl, arătîndu-l pe fiu, îmi spune că nu vrea să-l mai vadă pe acest porc în casa lui. Motivul „justificat" al miniei paterne este acesta : în timpul unei expoziții ce s-a ținut la Barcelona, Dalí a scris pe unul din tablourile sale, cu cerneală neagră : «Scuip pe portretul mamei mele».

Dalí, izgonit din Figueras, îmi cere să merg cu el la locuința sa din Cadaqués. Acolo începem să lucrăm, timp de două sau trei zile. Însă eu am avut impresia că încîntarea lui pentru **Un chien andalou** se pierduse aproape complet. Era oare influența Galei ? Nu cădeam de acord în nici o chestiune. Fiecare găsea rău ceea ce propunea celălalt, și astfel, totul era respins.

Ne-am despărțit prietenește și eu singur am scris scenariul la Hyères, la moșia lui Charles și Marie-Laure de Noailles. Ei mă lăsau să lucrez nederanjat toată ziua. Seara, eu le citeam paginile pe care le scrisesem. N-au avut nici o obiecție. Totul — nu exagerez —, li se părea excelent, plăcut.

În final, va fi un film cu o durată de o oră, mult mai lung decît **Un chien andalou.** Dalí îmi trimise printr-o scrisoare mai multe idei și cel puțin una din ele apărea în film : un bărbat, într-un parc public mergînd cu o piatră pe cap. Trece pe lîngă o statuie. Statuia are și ea o piatră pe cap.

Cînd a văzut filmul terminat, i-a plăcut mult și mi-a spus : Pare un film american.

Filmatul a fost pregătit cu multă grijă, fără a se face risipă de bani. Jeanne, logodnica mea, a fost numită contabil. Cînd filmul a fost terminat, i-am prezentat lui Charles de Noailles socoteala și i-am restituit și banii.

Hîrtiile cu socoteli le-a lăsat pe o masă din salon și, apoi, cu toții, am trecut să luăm masa. Printre niște resturi de hîrtii arse pe care le-am văzut mai tîrziu am recunoscut pe cele ale mele, înțelegînd astfel că el dăduse foc socotelilor prezentate de mine. Lucrul acesta însă nu îl făcuse în fața mea. Gestul neavînd nimic ostentativ, mi-a plăcut foarte mult.

Vîrsta de aur a fost filmat în studiourile Billancourt. Într-un platou, în continuarea celui pe care lucram eu, Eisenstein realiza **Sonate de printemps** despre care voi vorbi mai jos. Eu îl cunoșteam pe Gaston Modot din Montparnasse. Era un îndrăgostit al Spaniei, și cînta la chitară. Lya Lys, protagonista feminină, mi-a fost trimisă de un agent, în același timp cu Elsa Kuprin, fiica scriitorului rus. Nu-mi aduc aminte pentru ce am ales-o pe Lya Lys. Duverger se însărcina cu aparatul de filmat, și Marvel era regizor, la fel ca în **Un chien andalou.** Acesta din urmă era, în film, și unul din episcopii aruncați pe fereastră.

Un scenograf rus se însărcină cu construirea decorurilor studioului. Exterioarele au fost filmate în Catalonia, aproape de Cadaqués și în periferiile Parisului. Max Ernst interpreta pe șeful bandiților, și Pierre Prévert pe banditul bolnav. Printre invitații ce apar în salon, s-a putut vedea pe Valentine Hugo, înaltă și frumoasă, alături de celebrul ceramist spaniol Artigas, prieten al lui Picasso, un bărbat micuț pe care l-am împodobit cu o mustață enormă. Ambasada italiană a văzut în acest personaj o aluzie la regele Victor Emanuel, care era mic de statură, și a înaintat un protest.

Mai mulți actori mi-au creat probleme, în special emigrantul rus care o făcea pe dirijorul de orchestră. În realitate, era destul de slab. Din contră, mă simțeam foarte mulțumit de statuia, făcută special pentru film. Voi mai adăuga că la un moment dat Jacques Prévert este văzut traversînd o stradă și că vocea în off — **Vîrsta de aur** a fost a doua sau a treia peliculă sonoră care a rulat în Franța —, vocea care spune, îmi amintesc bine : **approche la tête, ici l'oreiller est plus frais*)** este a lui Paul Eluard.

În sfîrșit, actorul care interpreta rolul ducelui de Blangis în ultima parte a filmului — omagiu adus lui Sade — se numea Lionel Salem. Se specializase în rolul lui Hristos pe care îl interpretase în diferite producții ale epocii.

Nu am mai revăzut filmul. Astăzi îmi este imposibil să spun ceea ce gîndesc despre el. Dalí, după ce l-a comparat cu un film american (prin tehnica lui, fără îndoială), al cărui nume i l-am menționat pe fișa tehnică, a scris după aceea că intențiile sale la compunerea scenariului erau : a arăta limpede mecanismele lipsite de noblețe ale societății de azi.

Pentru mine, era vorba de asemenea — și în primul rînd — de un film de dragoste nebună, al unui impuls irezistibil care, în orice circumstanțe, împinge pe unul spre celălalt, al unui bărbat și al unei femei ce nu se pot uni niciodată.

În românește de Esdra Alhasid

*) **Apropie capul. Aici fața de pernă este mai curată.**

CUMPĂNĂ

Acolo unde cîntă guguștiucii

Cînd voi uita orice cuvînt
să-mi suiți poemul în vîrful salcîmilor
acolo unde cîntă guguștiucii.
Speranța lui să se clatine
în loc de fructe prin crengile pomilor
cînd cete de copii
hoțește colindă grădinile.
Și să fie desfătarea amurgului,
să arate amanții spre ei spunînd :
ce aproape este de noi !
Și abia atunci să vină
pasărea fără umbră,
să-l ia în ghearele ei de fildeș
și să-l zboare departe
cînd o mare rușine pentru moartea mea
va cuceri, pentru o clipă, orașul.

George Alboiu

mapamond

O CARTE ADEVĂRATĂ DESPRE ROMÂNIA

Un moment de emoție frumoasă, fiecare întîlnire cu distinsul călător-publicist, scriitorul HORST DEICHFUS din Republica Democrată Germană.

Emoție frumoasă ca o carte. Poate chiar asemenea acestei cărți pe care o are acum în mînă și care se numește „Rapsodia română".

O carte despre oamenii și locurile pentru care nu i-au fost deajuns nici măcar cele nouăsprezece vizite (pe cont propriu) în țara noastră și pentru care și-a umplut în ultimii 20 de ani toate paginile pașaportului cu o singură viză: viza pentru România.

— Anul viitor ?...

— Aș vrea. Sigur că aș vrea să fie și anul viitor și să fie și cea de-a 20-a vizită în România pentru că mai sînt foarte multe lucruri de văzut...

★

Volumul „Rapsodia română" de HORST DEICHFUS are 350 de pagini și a apărut la Editura Națiunii din Berlin, fiind ilustrat cu 45 de fotografii ale autorului. Cele 38 de capitole ale cărții sînt tot atîtea popasuri de suflet într-o geografie fizică și spirituală pe care autorul o definește încă din titlurile adevăratelor sale poeme în proză : „Voroneț — sau sora albastră a Nôtre-Dame-ului", „Neptun — sau Concert de muzică populară în cadență de valuri pentru o femeie în negru", „Tîrgu-Jiu — sau unde Tăcerea și Infinitul devin tangibile", „Hobița — sau originea oului", „București — sau norocul străzilor și al florilor în egală măsură".

Celelalte popasuri se mai numesc Țara Oașului, Baia-Mare, Surdești, Mara, Săpînța, Moisei, Iași, Berca, Munții Bucegi, Rîmnicu Vîlcea, Goranu, Arcani, Loman, Sincraiu, Rîșnov, Rusciori, Timișoara, Lenauheim, Sincraiu.

Popasuri de suflet — cum spuneam.

Popasuri cu nume de oameni — deveniți prieteni, cu amintiri — lustruite în fotografii sau numai în ceramică neagră (....„binecuvîntat colț de lume acest atelier cu roata olarului de la Marginea"), cu linguri și cuiere de lemn de Hobița, cu blide adînci de Oboga și chimire din piele de Rășinari, cu ii, cu fote, cu tulnice și ouă colorate. Popasuri cu povești seara, tîrziu, pe laviță din fața porții sculptate sau din camera „dinainte", cu miros de mere, de gutui și de levănțică, despre necazurile sau despre bucuriile de-o viață sau numai din ziua aceea cu copiii sau cu nepoții care au reușit sau n-au reușit la facultate, la școala de maiștri sau în căsnicie...

★

Popasuri de suflet...

— Cînd am venit pentru prima oară în România în anul 1974, ca oaspete al Uniunii Scriitorilor, cineva mi-a prezis că voi reveni cu siguranță. La început nu eram sigur. Pînă atunci mă străduisem întotdeauna ca proiectele mele de călătorie să-mi ofere locuri noi, să-mi deschidă noi orizonturi, în mereu alte țări. Dar după prima călătorie, am simțit că voi reveni. Acum sînt pentru a nouăsprezecea oară în țara dumneavoastră și cartea pe care o am în față încearcă să explice de ce am iubit și iubesc România.

— Și ce scrie în carte despre această dragoste ?

— O să vedeți...

Și am văzut.

— Ceea ce m-a impresionat în mod constant — pe lîngă frumusețea peisajelor și nemaiîntîlnita ospitalitate prietenească de care ne-am bucurat de fiecare dată, este bogăția tradițiilor culturale din țara dumneavoastră. Toate aceste mărturii care au rămas impresionant de vii în toate satele și în toate orașele pe care le-am văzut.

Atît de frumos și cu grijă păstrate...

★

Vedeți, cartea mea nu și-a propus să fie o simplă carte de călătorii, chiar dacă textul cărții pornește de la impresii foarte concrete de călătorie. Ea este un șir de povestiri literare, de texte de proză, prin urmare texte literare în care se găsesc însă toate informațiile despre această țară și despre oamenii ei. Înainte de această carte am publicat numai romane și povestiri. În „Rapsodia română" mi-am propus să înfățișez cît am putut mai poetic, întîmplări și situații adevărate, care pot fi verificate în realitate de către fiecare cititor.

— O poveste continuă, prin urmare. Aceeași poveste, dar cu alte personaje, cu alte decoruri sau mai multe povești cu un singur personaj?

— Intenția mea a fost să descopăr și să înțeleg cît mai bine esența sufletului românesc și să o fac cunoscută cititorilor din patria mea, Republica Democrată Germană. Am vrut să înțeleg și să-i conving și pe alții de faptul că oamenii de aici sînt în unele privințe altfel decît în țara mea, că ei gîndesc uneori altfel, trăiesc, muncesc, visează și se distrează altfel, dar că acest **alt fel** — raportat la noi, mi s-a dezvăluit treptat în toată generozitatea lui care m-a îmbogățit și mă îmbogățește încă. Mă gîndesc, de pildă, în acest context, la frumoasa și atît de surprinzătoarea meditație a lui Lucian Blaga, care observă faptul că țăranul român iubește și cultivă în realitate, în viață și în arta sa ornamentală o geometrie liniară, care (lui Lucian Blaga) îi apare de fapt aproape ca o obsesie, de vreme ce întotdeauna se întîmplă ca în această succesiune a ordinii liniare să intervină o imprevizibilă dezlipire de la linia dreaptă tocmai atunci cînd o crezi mai desăvîrșită.

Prin comparație, evident, opțiunile ornamentale din arta altor popoare par astfel elaborate, lipsite de spontaneitatea improvizației.

— Dumneavoastră improvizați ?

— De paisprezece ani citesc literatură din și despre România, primesc reviste și alte publicații românești, vizitez în fiecare an locuri noi — așa că mă aflu în situația de a fi scris o carte chiar în deplină cunoștință de cauză. Iertați-mi modestia — în cunoștință de cauză față de ceea mi-am propus, adică... Unul din scriitorii de seamă din țara mea, Erwim Strittmatter, obișnuia să spună, de altfel, că poți cunoaște și povesti adevărul numai dacă rămîi tot timpul cu picioarele pe pămînt.

— **Un pămînt numit România** este titlul unui frumos volum al marelui nostru poet Nichita Stănescu...

— Cartea mea ar fi putut avea același titlu. Dar nu este vorba numai despre carte, aici.

Un jurnalist român, care m-a vizitat în Halle, și-a intitulat articolul publicat, după vizită „Un fragment de România la Halle". Și, într-adevăr, n-a greșit ; casa în care locuim, este, datorită mie și soției mele, o adevărată colecție de obiecte reprezentative din România, cu precădere obiecte de artă populară, dar și cărți, albume, romane, povestiri, poeme și discuri cu muzică românească. Pe noi ne vizitează adesea grupuri de turiști sau delegați aflați cu treburi oficiale în regiune și care vin din diferite centre industriale, mă rog, din școli, instituții de învățămînt superior. Noi le vorbim cu drag despre această țară și despre comorile ei culturale. Iar cîte unul din oaspeți crede la început că eu și soția — cu această dragoste mărturisită pentru România, ne-am trage chiar de aici.

— ...

— Am scris, prin urmare această carte despre etnografie și istorie, despre datini și folclor, despre artă, despre literatura românilor. Am scris despre primirea prietenească. De fapt, am scris o carte despre valoarea dragostei de oameni la români. Cititorul de la noi din țară va putea astfel să înțeleagă mai bine România și oamenii săi. Aș dori ca prin cartea mea să fie adîncită mereu mai mult prietenia dintre țările și popoarele noastre.

— Mulțumesc.

Teofil Bălaj

LIRICĂ POLONEZĂ

B. CHORAZUK

Ceasornicarul luminii

— fragment —

Ne plimbăm. Conversăm. Cufundați în propria
noastră ființă.
Privesc evoluția ei cu o nesfîrșită oboseală.
Prin nervii mei vuiesc arhetipurile.
Ne urcăm pe spirala dialectică. Văd
mai jos, sub mine un creier inflamat.
Călătoria singerează din necesitate.
Mocnește umanismul. Trosnesc axiologiile.
Civilizația se clatină pretutindeni în același
timp.
Pe drum înfloresc ciupercile carnivore,
Tempoul marșului se întețește. Mai sus ! Mai
sus ! Mai sus !
Ne mor femeile căutîndu-și veșnica menire.
Devenim un tot unitar
Au apărut deja zorile ? Barierele orașului ?
Aici ne împrăștiem în toate direcțiile.
Și fiecare poartă în el ceva din ceilalți.
Iar eu îmi iau zborul cu trupul gol spre cer.

JERZY HARASYMOWICZ

Crepuscul

O zi întreagă
mi-au tresăltat căprioarele
sub pană.
O zi întreagă
am căutat chipul tău de aur
pădure de fag !
Am atins mantia azurie
a spațiului
salvat
în tăcuta
puzderie de stele
deasupra Poloniei.

Curtea veche

Noaptea, luna se odihnește pe podea,
și parcă-ar lumina o platoșă.
Panii, șlahta
dorm de veacuri,
privesc din portrete
că din calești.
Cu spada scriu inițialele
șuieratul, crucea în aer
și aerul singerează,
pe coridor ei încep să coboare.
Nu, e doar strigătul bufniței
acolo în pod
și tu
pe umerii mei
și părul tău
dormiți
atît de blînd.

EDWARD STACHURA

Compoziție

Aparțineam cîndva
grădinilor suspendate
cu intrare etruscă
și înaltă.

Femeile atunci erau lenește
ca riurile
și în degete aveau moliciunea
divanurilor persane.
Spre fîntînă se ajungea pe jos
sau pe spinarea leoaicelor
iar setea o cunoșteau doar izvorul
și vasele catecumenilor.
fructele și cerul
se coceau aproape
că nu trebuia să te ridici pe vîrfuri
ca să le atingi.

Noaptea jucam domino cu stelele
pentru menținerea purității
sau pentru o tînără vulpe.

Uneori pierdeam din mărinimie.

Metamorfoza

Convoaiele
de nori negri se înfruntau
devenind din ce în ce mai negri
precum caii frigieni din înfricoșătoarele tabunuri
încît trăsnetul
năruia tabloul neterminat încă
iar modelul cădea
cu capul în jos
pe pînză
și creștea
în conturul proaspăt
al iluminării.

Era deja dimineață
și tu îmi zîmbeai din portret.

În românește de
Maria Urbanovici

URSZULA KOZIOL

Linogravură cu paranteze

Riul nu curge.
Pe pămînt
toate apele sînt stătătoare.

Pasărea nu zboară. Lumea întreagă
a-ncremenit în rame.

Valurile nu mai lovesc malul,
toate malurile sînt fluide.

Tot ce e călător
din adîncul somnului încet se ridică,
dar tot mai greu își găsește echilibrul —
pe balanța aripilor de rîndunică
se cîntărește destinul zilei.

FELIKS NETZ

Zăpadă

Pînă la urmă și zăpada-și pierdu nevinovăția
de copil
cînd peste ea, cu zgomot trecură păsări negre.

Și chiar dacă o vor răzui cu cuțite
în fiecare dimineață,
chiar dacă o vor acoperi cu sare,
această sare va pătrunde dureros
în răni cicatrizate.

Și chiar dacă vor aduce sute de vagoane
cu zăpadă din îndepărtata provincie
chiar dacă o sută de martori
vor semna certificatul purității —

— aici, zăpada niciodată nu va mai fi nevinovată.

MAREK WAWRZKIEWICZ

E noapte

E noapte.
Dormi precum o ramură în șuvoiul îngust al
vîntului.
Iar visul e nor alb de cenușă
Peste panta năzuinței, peste peretele abrupt
al pădurii.

E noapte.
Lacul — cuib încărcat cu stele tinere.
În ripa nisipoasă au tăcut rîndunelele,
Ca o pînză cenușie, roua pe sub răchiți se scurge.

E noapte.
Respirație adîncă. Precum tăcerea păsărilor,
Precum răsăritul ce se va ridica din apa liniștită
Și va trezi ramura adormită în vînt.

E noapte.
Și singele îngînă încet întunecatul său cîntec.

ALEKSANDER NAWROCKI

* * *

Iubire — lac în care
înflorește regretul frumuseții,
cînd cade zăpada
peste zilele defrișate ale copilăriei,
peste orașele de după război,
pînă ce apare femeia,
— pretext al visării
în seara fără de arbori,
în care lacul își caută sufletul.

Traducere din limba polonă de
Valeriu Butulescu

Waclaw Taranczewski : „Natură statică"

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

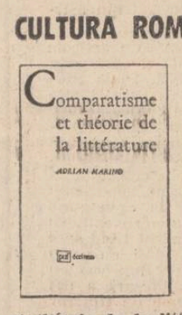

Recent, s-a tipărit la Paris, la prestigioasa editură „Presses Universitaires de France", colecția „Écriture", o nouă cercetare de sinteză aparținînd lui Adrian Marino, personalitate de seamă a criticii literare românești, afirmat cu putere în mediile științifice europene prin mai multe volume și studii de acest fel, toate primite cu interes de specialiști. „Comparatisme et théorie de la littérature", această nouă sinteză românească, se adaugă la o serie care definește, iată, vocația europeană a culturii românești.

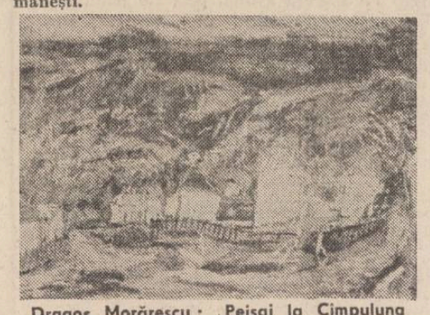

Dragoș Morărescu : Peisaj la Cîmpulung

JURNAL DE POET

Pilda unui destin

Revista editată de UNESCO în ultimul număr ne prezintă pe poetul francez René Char, plecat de curînd din viață. Trecuse cu un an de optzeci.

O fotografie ni-l arată ca pe un țăran francez uscat și înțelept ; alături de obrazul său cu fruntea brăzdată stau în tihnă trunchiurile a doi măslini seculari.

Dintre poeții de astăzi a fost poate cel mai apropiat prieten al filosofului Heidegger ; ca și acesta, legat de pădurea neagră, natală, René Char a fost legat toată viața de ținutul Vaucluse din care și-a tras vlaga scrisului său dens aforistic, dar limpede ca lumina.

Intr-un text apărut postum, Heidegger mărturisește acest gînd ivit în forma în care îl vom reda în urma unei convorbiri avută cu René Char.

„După experiența noastră omenească și istorică, ...știu că tot ce este esențial și mare numai de aceea a luat naștere pentru că omul avea o Patrie și era înrădăcinat într-o tradiție".

Patria și tradiția ca izvorul marilor creații ale omenirii pînă astăzi.

Un poet ce făcuse parte din rezistența franceză în timpul ocupației naziste și un filozof ajung în această parte a lumii la sfîrșit de mileniu la această concluzie de viață : nimic esențial și măreț nu a apărut fără Patrie și tradiție.

Apoi René Char a vorbit despre primejdiile dezrădăcinării. Despre scumpa lui Provence amenințată cu poluarea în urma apariției acolo a unor baze de rachete.

Omul este creator ca ființă înrădăcinată într-un loc topos, numit Patrie. Cei mari plecînd dintre noi ne lasă această moștenire : Patria și tradiția. Știu-vom păstra și crește moștenirea cei care sîntem sortiți a fi martori spirituali ai sfîrșitului de mileniu, al doilea al Logosului întrupat în istorie ?

Ioan Alexandru

REVISTA STRĂINĂ

● **ROBERT SABATIER, NĂSCUT IN ANUL 1923, ESTE UNUL DINTRE** numele cele mai ilustre ale culturii franceze contemporane. Este poet, critic literar și istoric al poeziei franceze, membru al Academiei Goncourt. „Istoria poeziei franceze", care cuprinde nouă secole, a ajuns la volumul al nouălea, care se referă la poezia franceză contemporană. Așadar, el este persoana cea mai autorizată să prezinte poezia franceză din toate timpurile. Iată, de pildă, părerea lui despre poezia Rezistenței :

„Poezia Rezistenței a fost un fenomen spontan. Situația a fost cu totul alta în cazul Marii Revoluții Franceze, care nu și-a avut marele ei poet (singurul poet al acelor vremuri — André Chenier — a fost contrarevoluționar). Poezia Rezistenței a urmat după o perioadă în care poezia nu a fost ancorată în viață — din vina suprarealiștilor. Poezia Rezistenței a fost scrisă și de către unii poeți suprarealiști, așa se explică apariția unei poezii de calitate. Eu însumi sînt participant la **maquis** și știu că poezia în timpul acela era sinceră, în ciuda faptului că acum o citim doar ocazional".

Referindu-se la situația actuală a literaturii franceze, Robert Sabatier este de părere că „astăzi nu există nici o mișcare sistematică, există doar direcții și tendințe. Ca membru al juriilor literare citesc enorm. Citesc anual două-trei sute de romane. Dacă ar fi să fac o sinteză și să spun încotro se îndreaptă romanul francez contemporan aș putea cita doar cîteva nume, dar nu o mișcare sau o direcție de ansamblu. Acum în literatură se repetă tema părinților pierduți, mai înainte a fost tema ușilor închise, a oamenilor plimbîndu-se între cei patru pereți ai locuinței. În fiecare an găsești o temă predominantă. Dar o mișcare literară ? Nu văd niciuna. Ceea ce observ eu este o întoarcere la povestire, la narațiune, nu la literaturizare. Pe primul plan revine întîmplarea, cazul și prelucrarea lui literară".

● **LEONID FROLOV, SCRIITOR SOVIETIC DIN GENERAȚIA DE MIJLOC,** este prin excelență autor de proze scurte. Numele lui a apărut pe un număr important de volume de nuvele, schițe și povestiri cu tematică foarte variată, dar el se consideră a fi un autor ale cărui surse de inspirație se află în lumea satului. Este un artizan desăvîrșit al cuvîntului.

În prozele lui ne întîlnim cu diferite tipuri de oameni mărunți, cu problemele și necazurile lor de fiece zi. Așa se petrec lucrurile și în cazul volumului „Farfuria zburătoare". Titlul volumului induce în eroare pe cititorul care se așteaptă să-l descopere pe Leonid Frolov în postura de autor de literatură s.f. În realitate, în povestirea care împrumută titlul volumului este vorba despre un om simplu, care vrea să evadeze din cenușiul cotidianului chiar folosindu-se de o minciună. Esența cărții, care abundă de ironie și de umor de cea mai bună calitate, o constituie viața unui orășel cu problemele lui legate de preocupările cotidiene ale locuitorilor săi : alcoolismul, destinul femeilor părăsite, dorința de schimbare a stereotipurilor zilnice, emanciparea etc.

Leonid Frolov se dovedește a fi un maestru al zugrăvirii stărilor sufletești ale eroilor săi, de regulă oameni în vîrstă și singuri, al conflictelor dintre generații, care duce la fuga celor tineri de la sat la oraș.

„Farfuria zburătoare" se constituie într-un mozaic de destine, autorul reușind să ne înfățișeze un tablou veridic al lumii pe care o descrie și pe care o cunoaște în profunzime.

● **MARIO VARGAS LLOSA** este unul dintre numele de cea mai mare rezonanță în literatura latino-americană contemporană. Alături de Marquez și Cortazar este cel mai tradus dintre scriitorii marelui continent sudamerican. S-a născut în anul 1936 în Azaquipa, o mică așezare din Peru.

Deosebit de fecund, a debutat în anul 1959 cu volumul de povestiri „Los Jafes" (Șefii). Llosa este autorul a cinsprezece volume : romane, povestiri, eseuri.

Ultimul volum apărut cu numele său pe copertă este „Quién mato a Palomino Molero ? (Cine l-a ucis pe Palomino Molero ? apărut în anul 1986. Cartea înfățișează un crîmpei din realitatea peruană contemporană. Pe scurt : în orășelul Talara este descoperit cadavrul unui tînăr soldat din cadrul unității de la o bază militară. Doi polițiști însărcinați să cerceteze acest caz. Cititorul așteaptă cu sufletul la gură ca tandemul polițist să-i dea în vileag pe asasini, dar în timpul cercetărilor asistă la răsturnări spectaculoase de situații, care fac lectura deosebit de captivantă și de antrenantă. La aceasta contribuie și tehnica de maestru a lui Llosa în a conduce și grada acțiunea.

„Cine l-a ucis pe Palomino Molero ?" este istoria unei tragedii, tragedia neputinței individului de a se opune mecanismului corupției colective într-o țară cu regim totalitar.

● **„ACTRIȚA ITALIANĂ MONICA VITTI A MURIT, LUÎNDU-ȘI SINGURĂ VIAȚA.** Avea cincizeci și șapte de ani. Pe numele său adevărat Maria-Luisa Ceciarelli, ea s-a născut la 3 noiembrie 1931. La 15 ani..".

Acesta este începutul unui mai lung articol publicat în cotidianul parizian „Le Monde" de la începutul lunii iunie. O zi mai tîrziu, redacția cunoscutei publicații a trebuit să revină cu o dezmințire sub titlul „Falsa moarte a Monicăi Vitti". Lumea a răsuflat ușurată, nu însă și cei din redacția „Le Monde", pentru care publicarea unei informații eronate echivala cu un adevărat vot de blam.

Cum s-a ajuns la publicarea acestei informații ? „Era ora nouă și jumătate cînd un bărbat, înnecîndu-se în lacrimi, i-a dictat stenodactilografei noastre trista veste, scrie „Le Monde". El telefona în numele domnului George Baume, managerul în Franța al actriței italiene, un impresar foarte cunoscut și apreciat. Drept garanție, cel care vorbea ne-a oferit numărul său de telefon. La ora cînd încă mai căutam numărul de telefon al domnului Baume, paginile ziarului nostru erau deja tipărite și ziarul ajunsese la vînzare. Cînd, în fine, am dat de domnul Baume, acesta ne-a spus că știrea nu este adevărată, dar că ea fusese reținută și de alte redacții...".

La Roma vestea a fost calificată drept „clamaroso infortunio" (accident nefericit) și s-a făcut mult zgomot în jurul lui. „Il Mesagero" a încercat să-i apere pe cei de la „Le Monde", publicînd un editorial în care scria că, datorită lui „Le Monde", Monica Vitti a avut privilegiul să-și dea seama de modul în care este apreciată activitatea sa artistică de o viață, lucru care nu l-ar fi putut afla în timpul... vieții.

În cele din urmă, „Le Monde" i-a trimis Monicăi Vitti un superb buchet de trandafiri roșii. Un mod delicat de a cere scuze fără cuvinte...

● **„ADOPTAȚI CĂRȚI, SALVAȚI MOȘTENIREA NOASTRĂ LITERARĂ !"**, acesta este textul tipărit pe un fluturaș pe care îl primesc toți cei care frecventează bibliotecile din complexul de la British Museum. Pe fluturaș mai scrie și faptul că British Library dispune de mai mult de 14 milioane de cărți dintre care un număr impresionant sînt cărți rare.

Sumele prevăzute pentru conservarea fondului de carte de la British Library este de 2 milioane de lire sterline în fiecare an, dar ele sînt departe de a satisface nevoile restaurătorilor. În această situație, conducerea bibliotecii a găsit cu cale că este înțelept ca pentru salvarea volumelor din dotarea acesteia să se adreseze publicului, cu deviza de mai sus, care, potrivit aprecierii unanime, reprezintă o acțiune morală de înalt prestigiu.

Cum se poate realiza practic chemarea aceasta ? În cazul că un cetățean sau un grup de cetățeni donează bibliotecii suma de 200 lire sterline, aceștia primesc o adeverință care atestă că ei sînt salvatorii volumului cutare sau cutare. Volumului respectiv i se atașează o fișă pe care este înscris numele celui care a contribuit la salvarea lui.

În plus, de două ori pe an sînt organizate expoziții cu cărțile astfel restaurate, la care sînt invitați toți cei care prin gestul lor au contribuit la salvarea tezaurului literar de la British Museum.

● **MARELE SCRIITOR SUEDEZ ARTUR LUNDQVIST,** născut în anul 1906, membru al Comitetului suedez pentru acordarea Premiului Nobel pentru literatură, a publicat de curînd cel de al 80-lea său volum. Este un roman, cel de al 8-lea roman al său, care se numește „Babylon" și în care scriitorul reînvie atmosfera celebrei așezări în timpul vieții lui Nabucodonosor al II-lea.

Romanul scris într-o limbă suculentă, pestriță și bogată a poetului Lundquist, este o frescă sugestivă a vieții societății babyloniene, în special a celei de la curtea lui Nabucodonosor, a mituriilor, zeilor și eroilor acelor vremi, în Babylon și în Sumeria. Cititorul are ocazia să facă cunoștință cu realizările arhitecturii din vestitul oraș-cetate, cu celebrul turn despre care toată lumea vorbește, dar foarte puțini știu ce a fost și ce a însemnat el în realitate.

În același timp, Lundquist ne prezintă și viața oamenilor simpli ai Babylonului, obiceiurile și tradițiile, viața animată a bazarelor, ofrandele aduse zeilor, drama celor aruncați de vii în groapa cu lei.

SPORT

Derby-ul de trap '88

Un prieten mi-a dăruit o creangă de vișine cum n-am mai văzut din verile copilăriei și mi-a zis : vino cu mine la Hipodromul din Ploiești, la derby-ul de trap — cea mai de seamă alergare de peste an a trăpașilor în virstă de patru ani. Am dat explicația asta, îmi cer iertare, pentru ageamii, care sînt și cei mai norocoși cîștigători, cît și pentru cei ce nu știu că lucerna are floarea albă, iar trifoiul, roșie.

Spre deosebire de stadion, unde te poți duce ca să vezi și giște jumulite (de mult, în satul meu de cîmpie, o familie de pălăi, găsind giștele tăvălite pe bătătură, bete de boștină, le-a crezut moarte și le-a smuls penele pînă la ultima, lăsîndu-le să umble în pielea goală pe uliți, spre bucuria minjilor), la hipodrom mergi cu capul înfășurat în țesătură de aur. Unii vin ca să privească dezlănțuirea armoniilor în succesiune, căci nu găsesc alt animal mai frumos decît calul, mulți merg și pentru ca să joace și să cîștige, și-naintea plecării cailor de cursă, mai ales cînd sînt plimbați la prominică, scăfîrlia ți-e plină de noduri de argint. (Fac sau nu fac parte din gloata lor ? Fac.) Milionarii de duminică, dacă-mi dați voie să vă aduc aminte cîntecul ăla frunțuzesc sub steagul căruia am bătut eu adeseori pingeaua spre Longchamp, pe cînd în suflet sau departe în fundul inimii stăruia îndemnul Maicii Smara : școala, munca mai 'nainte, ea ne face buni, cu minte — îi dădea mina, fiindcă pe vremea ei ningea cu claritate și erai plătit în poli aur.

Pentru cine iubește caii cum îi iubesc eu, hipodromul e o lume de vis, un promontoriu de pe care te arunci cu capul în valurile Dunării ca să scoți mere roșii din gura centaurului.

Duminică, derby-ul a fost cîștigat de armăsarul Ager, din Bavar și Aldina, condus de antrenorul V. Pătrașcu — cămașă albastră, mineci roșii, tichie albă. Favoritul meu, antrenorul Gică Tănase, cîștigătorul a cel puțin șapte cravașe de aur (de două ori premiul ăsta i l-am înminat personal) a venit pe locul al treilea. Și pentru că mizasem totul pe el, m-am dus la grilă, în timp ce-l incoronau pe Pătrașcu și i-am zis : dragă Gică, astăzi ei vor minca găina și noi doi cotcodăcitul. Nu contează, mi-a răspuns, noi doi vom ști totdeauna de unde izvorăște Prahova. Dumneavoastră știți ? Ei bine, firul ăla de apă atît de des întîlnit în cîntece, dar care, la revărsări, cum s-a întîmplat chiar în ziua derby-ului de trap, rupe poduri, rupe calea ferată și înecă vărării, izvorăște la Predeal, foarte aproape de gară, în curtea regimentului de vînători de munte.

Dacă s-ar ti pariat pe cunoștințele geografice, mă întorceam la București prin Pasul restaurant Pescărus, așa m-am întors murmurînd replici timpite din atîtea și atîtea filme autohtone :

— Mi-a spus Didina...

— Care Didina ?

— Ei, Di-di-na.

— Aaa, Didina !

Totdeauna alergările de cai ating, în sufletul meu, măreția furtunilor de vară. Privindu-le, se face că un popor de cocori a pus aripă lîngă aripă, umplînd golurile de la vîrfuri cu lăstuni și rîndunele și-au format în cer un cort albastru prin care nu mai poate răzbi ploaia, ci numai curcubeul ca să citească, cu ochi magici, nume de cai venind din poveste : Electric, In. Inima mea, Badea Petre, Jar Ptița, Avanti II, Cartușel, Fanfara, Vivat, Ostanda, Avanti K, Văzduh B, Latin, Fedora, Montecarlo, Musme, Luntrea, Arena, Talion, Fănișor, Hedera, Freya, Copila etc. etc.

Deci, conducători la start, întindeți benzile, încetați jocurile !

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ

ANUL XXXI
31
(1 368)
Simbătă
30 iulie
1988
6 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

evenimentul de excepțională însemnătate, petrecut acum douăzeci și trei de ani, Congresul al IX-lea al partidului, este nemijlocit legat de toate devenirile noastre pe calea gîndirii și muncii creatoare, fiind socotit inaugural pentru toate domeniile existenței materiale și spirituale, deschizător de epocă nouă, glorioasă, epocă a celor mai rodnice și mai mărețe înfăptuiri din cîte a cunoscut vreodată istoria României. Exprimînd voința întregului popor, a întregului partid, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales, acum douăzeci și trei de ani, în fruntea partidului, fapt cu precădere simbolic și ilustrativ pentru noul curs al istoriei construcției socialiste.

Acel moment rămîne înscris în analele memoriei colective ca un capitol de largă semnificație patriotică, politică, revoluționară, fiind sinonim cu starea de conștiință istorică trezită din adînc și asumată pe deplin de întreaga ființă a patriei, ea însăși redeșteptată și redescoperindu-se dintr-o vastă și nouă perspectivă, cu o viziune de o extraordinară limpezime și un deosebit simț al realităților proprii, în conexiune cu legitățile generale ale dezvoltării, ale asigurării progresului și civilizației. Timpul și viața au confirmat exemplar toate acestea : harta economică a patriei cunoaște azi ridicări în relief care-i conferă o inconfundabilă dimensiune a dezvoltării industriale, cu avansate virfuri ale noului, ale gîndirii și practicii tehnico-științifice moderne, agricultura urmează calea unei noi revoluții, cu impactul gîndit și așteptat în sfera marilor producții, în gîndirea și munca oamenilor, în procesul de modernizare a localităților. Dezvoltarea de ansamblu a cunoscut proporțiile și armoniile pe care le consacră un program politic vast și judicios elaborat, cu implicații, cresteri de ritm și eficiență în fiecare județ al patriei. Este ceea ce, sub semnul evidenței categorice, s-a subliniat și în recenta ședință a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., cînd a fost marcată împlinirea a douăzeci și trei de ani de la Congresul al IX-lea, forum care a ales pe tovarășul Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de partid, deschizînd epoca celor mai glorioase împliniri. Cu acest prilej s-a adus un cald și înălțător omagiu conducătorului partidului și statului, dîndu-se expresie înaltelor sentimente ale întregii națiuni, atașamentului și mîndriei întregului popor, voinței ferme de a înfăptui neabătut Programul partidului, programul bunăstării și fericirii patriei.

toate marile izbînzi socialiste care alcătuiesc zestrea de astăzi a patriei trimit către istoricul eveniment. **Desigur** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea pe care a rostit-o în cadrul ședinței Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. — **23 de ani nu reprezintă o perioadă prea lungă, dar nici prea scurtă, pentru că cel puțin în ce privește poporul român, sînt ani care au pus capăt în mod radical vechii înapoieri și au asigurat ridicarea patriei noastre la un nou stadiu de dezvoltare, transformarea ei într-o țară industrial-agrară. Într-o perioadă așa de scurtă, sînt puține țări care au obținut asemenea realizări — și dacă luăm numai acest lucru și tot putem afirma cu îndreptățită mîndrie că partidul nostru și-a demonstrat forța și capacitatea sa de a conduce destinele României spre socialism și comunism.** Amintind că, în acest răstimp, pornind de la teza făuririi socialismului cu poporul și pentru popor, s-a acționat pentru crearea unui larg cadru de organisme democratice în toate domeniile, a condițiilor de participare a poporului la conducerea tuturor sectoarelor de activitate, că nu există județ sau localitate în care să nu se resimtă această uriașă descătușare de energii în ambianță cu valorile culturii, științei și tehnicii, ale ridicării nivelului general de cunoștințe și conștiință politică, moral-patriotică și socială, secretarul general al partidului sublinia faptul că a fost redat poporului **sentimentul că este un popor liber și independent. I-am redat sentimentul istoriei proprii, de luptă pentru libertate, pentru a fi stăpîn pe destinele sale — și poate că aceasta reprezintă una din marile realizări care au descătușat energiile creatoare și au făcut ca poporul nostru să urmeze cu toată forța Partidul Comunist Român, ca stegar al luptei pentru existență, pentru asigurarea ființei libere a națiunii noastre.**

Un consens de o amplă și prodigioasă răsfrîngere asupra viitorului imediat ca și asupra realității practice, materiale și spirituale, stă la baza unor asemenea aprecieri care, în substanța lor, au și o valoare de principiu teoretic de maximă importanță, dar sînt și un criteriu al experienței întemeiate pe spirit revoluționar, pe gîndire politică, novatoare, pe acțiune și demersuri întotdeauna deschise, consecvente, exemplare.

Luceafărul

Împlinirea a 23 de ani de la istoricul Congres al IX-lea al partidului a prilejuit, cum era și firesc, rememorarea unui înalt traiect al dezvoltării noastre pe multiple planuri, în cea mai glorioasă epocă din istoria patriei, Epoca Nicolae Ceaușescu. **Semnificativ pentru climatul de muncă și viață al întregii națiuni este, între atîtea demersuri ale gîndirii și activității practice, și dialogul pe care conducătorul partidului și statului l-a statornicit în acest răstimp. Vizitele de lucru în județe, întreprinderi și unități economice, sarcinile și orientările date la fața locului, în consens cu cerințele dezvoltării, ale împlinirii programelor și obiectivelor stabilite constituie o parte inseparabilă a modului de conducere și organizare socială, un mod devenit tradițional al legăturilor strînse cu preocupările oamenilor muncii, ale țării. În aceste zile, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a efectuat vizite de lucru în județele Tulcea și Constanța.**

În imagine : aspect din timpul vizitei de lucru în unități agricole din județul Constanța.

„Am redat poporului nostru sentimentul că este un popor liber și independent. I-am redat sentimentul istoriei proprii, de luptă pentru libertate, pentru a fi stăpîn pe destinele sale — și poate că aceasta reprezintă una din marile realizări care au descătușat energiile creatoare și au făcut ca poporul nostru să urmeze cu toată forța Partidul Comunist Român, ca stegar al luptei pentru existență, pentru asigurarea ființei libere a națiunii noastre".

NICOLAE CEAUȘESCU

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C. C. AL P. C. R.

Patriotismul și criteriul moral

● **„Numai îndeplinindu-ne fiecare, în cele mai bune condițiuni, sarcinile, răspunderile pe care le avem** — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — **vom demonstra că ne îndeplinim îndatorirea față de patrie, de popor, că lucrăm pentru prezentul și viitorul de aur al României".** Într-adevăr, patriotismul, atitudinea patriotică se constituie, pentru noi românii, ca un adevărat criteriu moral. **„Individul,** scrie Eminescu, **e osîndit prin timp și spațiu de-a lucra pentru acea singură parte căreia el îi aparține. În zadar ar încerca chiar de a lucra deodată pentru toată omenirea, el e legat prin lanțuri nedesfăcute de grupa de oameni în care s-a născut. Nimic nu e mai cosmopolit decît matematica pură d. es., și cu toate astea omul de știință va fi silit să o scrie într-o limbă oarecare și prin acest mediu de comunicare ea devine întîi și-ntîi proprietatea unui grup de oameni, a unei naționalități, și acea naționalitate privește pe omul de știință de al său oricît teoriile lui ar putea să aparțină omenirii întregi".**

Patriotismul este, mai întîi, o valoare afectivă, tulburătorul sentiment — dacă nu singurul — în fața căruia toți sînt egali. Căci țara, cum neasemuit spune poetul „este o inimă, iară nu un nod gordian". „Țara — zice Slavici — e țara părinților, căreia îi mai zicem și țară mumă, **fiindcă prin ea ne-am născut sufletește".** De ea te apropii cu smerenie, fără a aștepta o răsplată anume. Nu o întîmpini spre a dobîndi privilegii, drepturi, ci îndatoriri, tîlcuri nobile și răspunderi necondiționate. Trăirile pe care le încerci nu mai sînt susținute, ca în atîtea alte situații, de profitul promis și satisfacția posibilă, ci cultivă un stil de asumare, pe cont propriu, a istoriei țărîmurilor pe care ai început să deslușești viața, cu luminile ei. Pricepîndu-i trecutul, te preocupă și angajează prezentul și viitorul. Resursele interioare sînt mobilizate spre a deveni util. Te confrunți cu tine însuți ca, în spațiul simbolurilor în care se așează veacurile, să conferi sens trăit, rosturi și justificare

Vasile Macoviciuc

Continuare în pag. a 6-a

În pagina a 3-a

SCRIITORII
VORBESC DESPRE PATRIE
■ Semnează : ■ Vasile Rebreanu și Viorel Sămpetrean ■ Poeme de ■ Niculae Stoian ■ Constantin Atomii și ■ Tudor Gherman

Mai mult decît o ființă

întoarcem fila anotimpului de vară, la cumpăna dinspre marea sărbătoare națională a poporului român. Intrăm în August, în cel de-al patruzeci și patrulea an al libertății și demnității noastre. O virstă care, la scara istoriei, ce poate să însemne decît exact ceea ce spune : sîntem cu toții, asemeni unei vieți de om, pe distanța cu mult mai apropiată și mai tulburătoare, poate, față de viitor, decît față de trecut. Și totuși, în dimensiunea ei istorică, patria ne cuprinde și ca prezent, și ca trecut și ca viitor. Ea este acel spirit și grav și înălțător al unității. Este așezarea și petrecerea noastră-n destin. Intrăm în august ca într-un teritoriu al propriei noastre nașteri. Și, odată cu noi, respiră aerul patriei și părinții noștri. Cu toate gîndurile și frămîntările lor de la atîtea și atîtea încrucișări ale istoriei prin cîte le-a fost dat să treacă și am trecut și noi, la rîndul nostru, nu repetindu-i, nici n-aveam cum, ci încercînd să-i ridicăm și să-i continuăm în destin. Se-nclină cumpenele verii către toamnă și, odată cu ele, se înclină parcă întreaga istorie. Ne auzim din miezul atîtor și-atîtor schimbări și-al atîtor aspirații și împliniri cîte nu încap într-o singură vară. Și poate că aceasta este chiar șansa, aceasta este chiar legea prin care și după care chipul nostru a primit și primește o necontenită și grea revigoare de aripi, din rădăcini. Ne mișcăm în fond spre lumea propriilor noastre cerințe și posibilități, spre lumea, transformată din adînc, a propriei noastre condiții, a propriului nostru relief. Trăsături de munți, de cîmpii și de dealuri se văd, cred, pe chipul și în inima noastră și ele nu sînt azi, altceva, decît trăsăturile înseși ale unei istorii devenite și fapt de lucru, deschis și decisiv, asupra unei întregi stări de conștiință, un impact cu desăvîrșire nou dar și în mostenire de tradiții și aspirații de fond, exponențiale, prin care ne exprimăm la timpul și în viziunea timpului concret. Țara, adică, și oamenii ei. Toți. Ca o realitate în ordinea ei materială, dar și în aceea spirituală în care ne regăsim ca urmași. Poezia sau sentimentul poeziei, bunăoară, chinul acesta și dulce și grav care din izvoare-ale patriei se-ndeamnă și tot către izvoare-ale patriei se-ntoarce, dintr-o nevoie care-a fost și rămîne mereu trează și mereu tulburătoare, ca o redescoperire de sine dintr-un elan pururi viu. Am însoțit de curînd poeți care-și fac din cuvînt o naștere și o datorie de a fi fundamentală, ne-am recitat poezii și am vorbit despre sentimentul acesta atît de spornic și de îndatoritor care este poezia în marea ei lege de-a pronunța și a adeveri cuvîntul țară. Și-am înțeles încă o dată că poezia, creația în general, se exprimă și pot vieții numai avînd și avînd o tradiție, numai avînd și avînd o patrie, că nimic fără acestea nu trece nici pragul către oameni, nici către timp, către istorie. Întoarcem fila anotimpului de vară, la cumpăna dinspre marea sărbătoare națională a poporului român și întoarcem, desigur, și fila către o sărbătoare a poeziei spiritului adînc patriotic, revoluționar. Gîndind că datoriile și răspunderile în această privință sînt eterne, cum eternă-i și patria căreia, prin vocație, toate lucrurile adînci și durabile, îi aparțin. Iar poezia este o ființă care le leagă și se întrepătrunde, se umple de ele, este mai mult decît o ființă.

A. I. Zăinescu

La masa de lucru

Semne bune

Proiecte literare ? Cînd aud o asemenea întrebare mă apucă amețeala. Păi cum — cred că nu există scriitor care să nu-și facă proiecte... zilnic. Bănuiesc că destui trec prin starea specială (să-i spunem chiar așa) cînd, lucrînd (entuziasmat) la realizarea unui proiect se simte asaltat de o mulțime de (alte) idei. Sînt, iarăși, mulți confrați care, se pare, abia așteaptă o asemenea întrebare fiindcă răspund, năucitor, pe „puncte" (tematice), prezicînd perioadele de timp necesare (și bine calculate), ba chiar și editura care-i va publica... proiectul desăvîrșit în volum (cu atîtea pagini, ilustrat de te miri cine, tipărit pe hîrtie de o anume calitate și așa mai departe). Alții (firește, mai puțini) păstrează, strategic (hm !) secretul asupra cărților în lucru. Ajungînd aici, la ele mă voi referi (socotind, nu-i așa, că doar despre asemenea „proiecte" poți vorbi în public, despre celelalte, doar cu tine însuți).

Cu atît mai mult cu cît acum e Crai Nou, s-a vestit vremea secerișului, și simt adierea inmiresmată a merelor și prunelor coapte în livezile din satul meu (dinspre ultimele vin și promisiunile licorilor înmierate, păstrate-n vase de frăgar !) — semne bune, deci. Redactez a doua carte din ciclul romanesc „Drumul gugulanilor" (prima a apărut anul trecut) în care mă voi încerca și ca... reporter. Nici o mirare, deși e

Florin Bănescu

Continuare în pag. a 6-a

O nouă vibrație

Continui să-mi păstrez întreagă credința, că literatura despre țărani nu și-a pierdut deloc din actualitate. Chiar și pentru simplul fapt că și țăranii — ca subiect social-economic, și nu numai — sînt cît se poate de aparținători prezentului, că istoria de fiecare zi și-i revendică, și nu oricum, ci cu aplombul necesității. Țăranul este, chiar și sentimental, o figură cotidiană. Aproape că nu există orășean care să nu se „ciocnească", dacă nu zilnic, măcar săptămînal, de un țăran. Și nu puține sînt gîndurile orășeanului care ,de ce nu și nostalgic ?! poposesc la țară. Tema țărănească a literaturii noastre — mereu aflată pe masa celui care scrie, și nu numai proză, ci și poezie sau eseu — găsește o nouă și adîncă vibrație de netăgăduit în sufletul omului de azi, limpezit acum după multe aventuri existențiale și care are nevoie, și pe această cale, de fiorul duratei. Cu atît mai mult cu cît avem, cu toții, mai aproape sau mai departe, obîrșii țărănești Dar tema țărănească interesează, din ce în ce mai mult, și din punct de vedere ecologic, etnografic. Resuscitarea, prin literatura despre țărani a unor vechi obiceiuri, mituri, a unor com-

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

„Sociologia culturii"

Secolul al XIX-lea este secolul unei mari cuceriri. Nu este vorba despre o cucerire militară, nici economică și nici politică (deși nici acestea nu lipsesc în cuprinsul acestei perioade istorice). Este secolul în care sociologia se constituie ca știință și cucerește societățile europene, una după alta. Generalizarea tiparului de gîndire sociologică în spațiul mentalului european reprezintă o dimensiune esențială a stilului antropologic al civilizației europene. În cultura românească cei ce-au introdus acest tipar nou de gîndire au fost pașoptiștii. Prin momentul Junimii, și mai ales prin opera lui Eminescu, sociologia primește o aplicare generalizată la studiul societății românești în toată cuprinderea ei. După Marea Unire, un nou frămînt creator traversează cultura românească din care va ieși una dintre cele mai originale școli de sociologie europeană, cunoscută după numele lui D. Gusti. Școala de sociologie românească, dirijată de mentorul ei, Dimitrie Gusti, va și ridica la o nouă expresie concepția despre utilizarea legii maximizării inteligenței în statul modern, lege care primise întîia sa formulare europeană în opera lui Spiru Haret. Acesta a fost momentul „culminal" al sociologiei românești. La originea acestui nou curent de cucerire a elitelor românești la stilul gîndirii sociologice se aflaseră Vasile Pîrvan, Virgil Madgearu și Dimitrie Gusti. Modelul introducerii sociologiei în învățămînt, ca disciplină formativă strategică, s-a definitivat tot atunci.

Noul spirit și noua direcție promovate în cultura română, începînd cu Congresul al IX-lea al partidului, au condus la relansarea sociologiei în societatea românească postbelică. În acest curent nou se încadrează și apariția cursului de **Sociologia culturii** (autor conf. dr. Aurelian Bondrea, Editura Didactică și Pedagogică, 1988). Disciplinele sociologice au „o mare putere formativă în sistemul disciplinelor sociale de învățămînt. Prin intermediul lor, realitatea concretă se rostește pe sine în sălile de curs și de seminar contribuind la integrarea învățămîntului cu practica socială" (p. 7). Superioritatea sociologiei față de oricare dintre demersurile tradiționale, care „aspirau la o cunoaștere a socialului din cabinet", constă, ne spune Aurelian Bondrea, în faptul că sociologia este „înzestrată cu un sistem de metode și tehnici de cercetare a societăților". Cu sociologia s-a ivit posibilitatea unei distincții practice între „utilizarea dogmatică a intelectului" și „utilizarea lui transcendentală" (distincție esențială pentru spiritul

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 7-a

Îndemn la monumentalitate

Într-o posibilă „bibliotecă fundamentală", unde să încapă acele cărți a căror contribuție la definirea literaturii române este hotărîtoare, ar trebui să intre, dacă ne-am decide odată să o alcătuim, „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent" de G. Călinescu, poezia și „publicistica eminesciană", „Etymologicum Magnum Romaniae" și „Istoria critică a românilor" de B.P. Hașdeu, „Trilogia culturii" de Lucian Blaga, „Locul românilor în istoria universală" de Nicolae Iorga (și, tot de același, „Istoria românilor", cu ale ei douăsprezece volume), dramaturgia lui I.L. Caragiale și „Frații Jderi" de Mihail Sadoveanu, „Ion", „Răscoala" și „Pădurea spînzuraților" de Liviu Rebreanu, „Letopisețul" lui Neculce și „Descriptio Moldaviae" de Cantemir, „Istoria" Stolnicului și încă multe altele, care dau, la o cît de sumară examinare, impresia de strat cultural ireductibil, peren și cu valoare statornică. O cultură adevărată și un popor înzestrat cu o conștiință a universalului se legitimează, în fond, prin opera majoră, aceasta comunică, mai înainte de toate, puterea de creație a unei colectivități și, pornind de la ea, putem înainta fără șovăire și cu sentimentul că o virtualitate sufletească și cu adîncimi posibile s-a tradus în concretul capodoperei. Însă capodopera nu rezultă din organizări interioare nesemnificative și fără un mediu pregătit să o împlinească, oricît ar fi, uneori, cîmpiile istorice de improprice, ca ascultă de legi de la un punct încolo imprevizibile însă, pînă la stratul misterului, proporționale cu un climat și cu o conștiință comună a specificului ca popor. Nimic de seamă nu ieșe atunci cînd

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

De la „foileton" la „monografie"

Venit în cîmpul criticii literare contemporane din categoria, redutabilă, a cronicarilor de poezie, Daniel Dimitriu ilustrează, încă o dată, viabilitatea spiritului călinescian, prelungirea unui impresionism metodic, cu consecințe din cele mai salutare. În cărțile sale de pînă acum, criticul acordă, în exclusivitate, interes constant fenomenului liric, căci de la clasici (Alecsandri, Macedonski, Bacovia) pînă la numiții **Violon d'Ingres** (Camil Petrescu, Zaharia Stancu, Vl. Streinu), iar de la aceștia pînă la atîția poeți contemporani (investigați pe segmente definibile ori în totalitatea creației) e însăși calea unor proprii clarificări axiologice, a unui discernămînt cu competențe și intuiții precise.

Ares și Eros (1978) se dorea — **stricto sensu** — „o suită de portrete critice" ale unor poeți contemporani, distribuiți, după cum arată și titlul, în două categorii temperamentale cu funcționalitate estetică. Dacă în prima parte, „Poezia insurgentă", criticul se arăta interesat de acele „temperamente" lirice conjugate cu „un anume determinism istoric", de tipul Beniuc ori Labiș (insurgența în sine neinteresîndu-l), în „Fețele lui Eros" conceptul structurant capătă o comprehensivă deschidere și o putere mai mare de cuprindere, căci se au în vedere nu numai poeți „esențialmente erotici" (precum Horia Zilieru ori Cezar Ivănescu), ci și poeți „accidentalmente erotici" (precum Marin Sorescu). Memorabilă este acuza la Daniel Dimitriu nu atît dichotomia operațională a conceptelor (viziune tematică — „de două ferestre" — fatalmente reducționistă !), cît o anume dexteritate inspirată de a identifica figura (marca) inconfundabilă a personalităților lirice în enunțuri de un metaforism generic sugestiv : **Păunul roșu** (M. Beniuc), **Insurgența candorii** (N. Labiș) sau **Noul Amphion** (Nichita Stănescu), **Nunțile albe** (H. Zilieru), **„Un prinț din Levant..."** (Gh. Tomozei), **Florile pierzaniei** (Cezar Ivănescu), **„Pa și pusi"** (Marin Sorescu).

În **Singurătatea lecturii** (1980) criticul lărgește sfera preocupărilor înspre clasici și încearcă o **definire** programatică a actului critic. Ce poate însemna conceptul de **singurătate a lecturii** decît „acea stare umilă, care, cronicizată, îi conferă criticului un sentiment de securitate : îl face să nu se teamă de text, îi oferă șansa de a-l înfrunta, de a-i da el un prim sens". E, într-un fel, zice Daniel Dimitriu, cazul lui Robinson Crusoe care, ajuns pe insula pustie, încearcă mai întîi un sentiment de disperare. Dar insula îi oferă naufragiatului condiții de supraviețuire și datoria lui va fi aceea de a le descoperi. Descoperindu-le, pe rînd, el reface, într-un fel, întreaga istorie a umanității. Ceea ce a dat un sens existenței sale, ajutîndu-l să învingă necunoscutul, a fost acea **„experiență în singurătate".** Nefiindu-i de vreun folos acolo nici chiar enciclopedia britanică, eroul s-a acomodat unui univers, umanizîndu-l, civilizîndu-l și redescoperindu-se pe sine. E, altfel spus, vorba de acel „spirit de explorator" în realitatea imediată a literaturii, de acel „risc" al discernămîntului. Criticul „interoghează" opera, iar aceasta „iscodește", prin revelare, pe critic. E un **dialog** „strict confidențial", din care nu trebuie să lipsească acel sentiment al „descifrării unui text nou". Clipa de **lectură** e unică, întrucît acel tip de revelație hermeneutică înlătură eventuala discriminare dintre „bietul foiletonist" și „măria-sa exegetul"... Cu un ochi astfel de proaspăt el citește poezia cîtorva confrați de

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 6-a

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

ION FLORIAN PANDURU: «Sub merii sălbatici»

Cucuvica, Cucuroane, Sînfereaga, Agasin, iată un univers onomastic pe cît de aparte pe atît de sugestiv. Sînt nume de personaje din romanul lui Ion Florian Panduru, **Sub merii sălbatici.** Onomastica personajelor din romanul românesc se îmbogăţeşte cu această carte atentă la eufonia numelor şi a limbajului. Cartea lui Ion Florian Panduru nu este însă un document lingvistic, după cum nici unul etnografic. Sînt în el numeroase împrejurări care solicită prin caracterul inedit al lumii înfăţişate, prin pitorescul ei, dar în roman au o funcţionalitate epică, înconjoară sau susţin un sens. Iată-l, de pildă, pe bătrînul reprezentativ al romanului mergînd să cumpere un jug nou pentru viitorul arat. Este o treabă care echivalează cu un ceremonial : drumul pînă acolo, tocmeala, alegerea jugului, drumul înapoi. Toate se petrec întocmai. Mai ales drumul, mai ales tocmeala, la capătul căreia apare surpriza : meşterul vorbea despre cît de solicitate îi sînt jugurile, dar atelierul lui este plin de juguri de lemn, noi-nouţe, strălucitoare, care-şi aşteaptă cumpărătorii. Nu mai are cine să le cumpere. Atelierul seamănă cu o expoziţie de produse de altă dată pentru că acum nimeni se pare că nu mai are nevoie de ele. Ceremonia cumpărării şi vînzării se petrece ca şi altă dată, doar că meşterul este un specialist dezafectat datorită prefacerilor sociale. El face ceea ce nu făcuse niciodată : nu primeşte bani, ci dă marfa în dar, lucru pe care cumpărătorul nu-l acceptă. Este una din situaţiile cheie ale romanului **Sub merii sălbatici.** Faptele se petrec în Satbătrîn, undeva în munte, într-un loc de unde tinerii au plecat la oraş către o viaţă nouă.

Totul se preface sub impulsul revoluţiei tehnico-ştiinţifice care cuprinde ţara : obiceiuri, meserii, mentalităţi, conduite. **Sub merii sălbatici** continuă seria de cărţi în care Ion Florian Panduru este preocupat de modul în care lumea veche se transformă şi apare o societate nouă din cea veche. Din acest punct de vedere **Sub merii sălbatici** poate fi comparat cu orice altă carte despre transformările radicale ale satului românesc.

Interesul deosebit al cărţii vine însă dincolo de precizia desenului social şi uman, din urmărirea vieţii intime a personajelor cărţii. Orice lume nouă presupune un sacrificiu, iar la temelia noilor aşezări a marii artere care va străbate ţinutul stă disparitia satului vechi. Scriitorul nu este însă strict preocupat de schimbările exterioare, pe care le are însă tot timpul în vedere, ci de ceea ce se întîmplă cu oamenii. Viaţa interioară a personajelor, conduita lor controlată de valori umane vechi constituie latura pregnantă a cărţii. Proza românească a cunoscut ţăranii rudimentari, fruşti, însetaţi de posesiunea femeii sau a pămîntului. Apoi a venit şi rîndul ţăranului meditativ, „filozof", contemplativ, „socratic". Personajele lui Ion Florian Panduru nu se revendică neapărat din aceste experienţe literare. Dacă este să-i căutăm una, o vom găsi în Pavel Dan. Într-un fragment de roman al acestuia un văcar febricitat de foame stă de vorbă, pe răzor, în frig, cu Sfîntul Petru. O puternică viziune, plină de febrilitate se instăpîneşte în **Iobagii** lui Pavel Dan. Deşi personajele lui Ion Florian Panduru nu sînt revendicative, ca cele ale lui Pavel Dan, deşi nota de febricitare lipseşte, racordul aici poate fi făcut. Oamenii trăitori în **Sub merii sălbatici**, majoritatea bătrîni, au o uimitoare viaţă interioară, pe care autorul o surprinde cu acuitate din unghiul autenticităţii. Este aceasta şi un procedeu de construcţie epică, o alternare de planuri, o pătrundere pe această cale într-un univers anterior timpului în care se desfăşoară romanul, dar senzaţia de artificiu, de suplimentar lipseşte. Momentele în care bătrînul personaj din **Sub merii sălbatici** se scufundă minat de boală sau de gînduri apăsătoare în propriu-i univers intim sînt firesti, organice. Ion Florian Panduru trece firesc de la realitatea cea mai prozaică, la aceastã lume diafană, de năluci, care este de fapt un areopag şi un templu totodată. Datorită ei personajele din **Sub merii sălbatici** sînt personaje „pline", adică pline de substanţă şi de autenticitate. Prin ele se caracterizează şi se defineşte o lume, iar autorul şi-a găsit o notă şi un drum personal de acces în tematica atît de dificilă a universului rural din romanul românesc.

Merii sălbatici care străjuiesc această lume simbolizează aşezarea într-un raport direct cu natura şi cosmosul. Satbătrîn este un sediu de cultură veche, de valori diverse, pe care tinerii le iau şi le duc cu ei mai departe, la oraş. Sigur este că „ultimii mohicani" ai vechilor raporturi echilibrate cu natura şi cosmosul, bătrînii satului, încearcă să le păzească cu sfinţenie. Nutrită de experienţă seculară, conduita lor este rituală, iar cu prilejul marilor evenimente ale vieţii omeneşti : naşterea, nunta, moartea, ei ţin să respecte tipicul pe care-l înţeleg şi-l execută din interior. Simbolică este moartea meşterului de juguri, dar urmaşii nu respectă tipicul înmormîntării, mai ales spiritul acestuia, motiv pentru care prietenii dispărutului părăsesc pomana dezonorată de gesturile profane şi profanatoare ale fiului şi norei. **Sub merii sălbatici** este un titlu potrivit unei cărţi preocupată atît de desenul unei societăţi vechi, care devine una nouă, cît mai ales de modul în care înţeleg să-şi trăiască viaţa locuitorii din Satbătrîn. Titlul nu este exterior cărţii, ci are legătură organică cu ea, iar a spune că cinematografia poate inspira literatura înseamnă a da în fata literaturii drept de cetate unei „arte", care este şi rămîne, în cele mai multe cazuri, un produs al literaturii.

Romanul social este şi el foarte puternic în **Sub merii sălbatici.** Satul bătrîn avea pe vremuri o sucursală. Cu trecerea vremii, aici s-a mutat centrul dinamic al vieţii din acele părţi. Către el, care este acum oraş, şi către oraşul mai vechi se îndreaptă cei ce pleacă din Satbătrîn. Romanul social este romanul fiilor care-şi încearcă şansa vieţii dincolo de cercul tradiţional al vieţii rurale. Oraşul i-a absorbit pe toţi, viaţa cea nouă şi promitătoare i-a deschis fiecăruia un alt drum decît cel al părinţilor. Întoarcerea înapoi nu mai este posibilă, lumea şi-a schimbat rosturile. Ion Florian Panduru dovedeşte alese însuşiri în direcţia prozei de observaţie socială. Toată materia istoriei celor patru progenituri care se urbanizează divers este de indiscutabilă autenticitate. Între ele, însă, cariera lui Agasin merita ea singură un roman. Este omul care reuşeşte singur într-un mediu nou, căruia abia i-a învăţat regulile, şi cu toate că pentru morala comună rămîne un învîrtit, un ajuns lacom, convins doar de eficienţa bunurilor, energia personajului are în ea forţă şi masivitate. Aici încep însă şi inegalităţile romanului **Sub merii sălbatici.** Personajele despărţite de sat sînt tratate din unghi exterior şi strict realist, li se neglijează viaţa interioară, spre deosebire de părinţii lor, iar sentimentul transmis cititorului este că i se oferă un tablou în alb şi negru, cu buni şi răi, în care autorul se angajează partizan. Agasin este descris, fără a fi înţeles, ceea ce nu se întîmpla cu bătrînii din Satbătrîn, deşi ar fi fost necesară o privire detaşată, obiectivă. Situaţia este asemănătoare şi în ce-l priveşte pe fratele care, ajuns miliţian, devine un reprezentant rece al legii, un executor implacabil al ei, capabil să-şi aresteze chiar fraţii, dacă sînt în păcat. La fel de captivant, ca şi Agasin, şi acest personaj este tratat din unghiuri insuficiente complexităţii sugerate sau declarate. Interesant este şi fratele care ajunge să lucreze la salubritatea oraşului fără a avea jena locului umil de muncă. Dar nu colecţia de fapte realiste ne interesează, pitorescul lor, ci adîncimea şi perspectiva din care sînt cercetate şi înfăţişate, cu atît mai mult cu cît autorul a probat-o în cazul personajelor satului din munte. Circumscris la lumea interioară a bătrînilor, **Sub merii sălbatici** ar fi fost o puternică nuvelă. Deschis tuturor destinelor legate de un nucleu statornic. **Sub merii sălbatici** este un roman de familie, care, odată ce personajele îşi schimbă mediul de viaţă, îşi schimbă şi el modalitatea tratării personajelor. Dacă materia Satuluibătrîn este urmărită uneori cu încetinitorul, ritmul este dincoace precipitat, pagina încărcîndu-se cu materie în dauna desfolierii şi aprofundării faptelor. Romanul lui Agasin, ca şi al miliţianului, absolutistă alcătuire sufletească şi morală, oscilînd între familie şi lege sînt comprimate într-unul singur. Raportul dintre cantitatea materiei epice şi structurarea ei romanescă este cel care rămîne în discuţie.

Sugestivă proza românească a satului care-şi schimbă viaţa şi înfăţişarea, renunţînd la vechile ritmuri şi valori, **Sub merii sălbatici** este o proză inseriabilă celei care şi în alte literaturi redescoperă cosmosul, natura, satul, forţa valorilor spirituale. E şi în **Sub merii sălbatici** o despărţire, ca în **Despărţirea de Matiora** a lui V. Rasputin, fără apocalipsa de acolo. **Sub merii sălbatici** rezistă prin atenţia pe care Ion Florian Panduru o acordă scufundării acestor ţărani, tăbăciţi de vînturi şi de experienţe radicale, în propriul lor univers sufletesc, în încercarea de a duce mai departe, în datele stilistice proprii, linia trasată pentru prima dată în proza românească, cu mînă febrilă şi tragică, de Pavel Dan. Proiectul romanului **Sub merii sălbatici** este complex însă şi ambiţios şi, descifrîndu-l, putem aştepta de la Ion Florian Panduru o proză la înălţimea acestui proiect. **Sub merii sălbatici** adaugă universului uman al romanului românesc o deschidere binevenită.

M. Ungheanu

MARIN MINCU: «Despre fragilitatea vieţii»

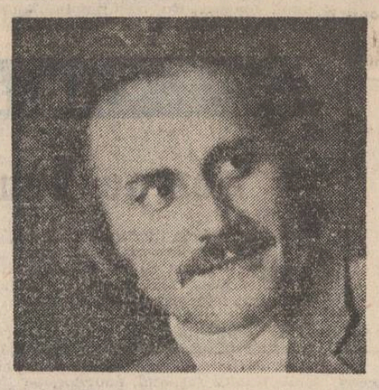

Evoluţia poeziei lui Marin Mincu are la prima vedere un aspect derutant datorită frecventelor modificări de registru. Creaţia sa a parcurs drumul de la lirismul de tip blagian **(Cumpăna,** 1968, **Calea Robilor,** 1970) la un discurs textualizant **(Proba de gimnastică,** 1982) trecînd printr-o serie de „convertiri" în planul expresiei. Instabilitatea acestei poezii nu vine dintr-o dezorientare estetică, ea exprimă căutarea obstinată a unei formule lirice derivată dintr-un model teoretic. În cazul lui Marin Mincu poezia colaborează cu preocupările criticului uneori pînă la identificare şi acest lucru se observă în ultimele sale cărţi bazate pe un program explicit. Cît de puternică este înclinaţia autorului spre teorie o dovedeşte şi faptul că, în recenta sa culegere de versuri **„Despre fragilitatea vieţii",** el a simţit nevoia să introducă un text explicativ în legătură cu propriul univers poetic. Din cele cîteva afirmaţii lămuritoare reiese faptul că scriitorul optează pentru o poezie a realului care se apropie de „fragilitatea tragică a vieţii" nu neapărat prin intermediul metaforei. Principiul se oglindeşte cu fidelitate în lirismul practicat de autor, marea majoritate a poemelor avînd mai degrabă o cursivitate epică, deoarece se bazează pe un filon narativ iar nu pe sugestie şi inefabil. Volumul cuprinde texte selectate din aproape toate etapele creaţiei demonstrînd existenţa unei omogenităţi de viziune, căci în spatele avatariilor stilistice descoperim în poezia lui Marin Mincu două tendinţe dominante : propensiunea spre real şi coloratura expresionistă. De la primele volume şi pînă la cele mai recente producţii autorul a evoluat spre un realism nu lipsit de accente dramatice, culegerea de faţă relevînd tocmai aventura poetică în cîmpul realului, paralel cu cea desfăşurată pe teren stilistic. Vizibilă este aproape peste tot atitudinea antisentimentală, autorul chiar spune : „eram gata să devin sentimental — ceea ce e cu totul deplasat". Nu ştim dacă sensul acestei afirmaţii este ironic, oricum poemele ocolesc emotia directă făcînd efortul de a fi cît mai glaciale. Pînă la un punct însă, căci iată, în plină monotonie a discursului vocea explodează patetic: „aşa ne jucam cu propoziţii ieri / izbindu-le calculat ca pe nişte mingi de ping pong / cînd deodată în plină zi pe nepregătite / m-a surprins dureros fragilitatea poetului / nimeni nu poate bănui / cît de tragică e o privire de poet / izolată de cauza ei / atîrnînd ca lujerul / rupt de floarea roşie ce-i este cauză". În astfel de secvenţe intensitatea emoţiei mineză instinctul retoric. Marin Mincu ni se arată, aşa cum spuneam, un poet de factură expresionistă. Atunci cînd încearcă suprimarea trăirii prin convenţie textuală, lirismul său îşi deplasează energiile în cîmpul limbajului dar acest lucru nu înseamnă neapărat un triumf al spiritului ludic, precum se afirmă deseori, el poate trăda, din contra, o suferinţă mutată în planul conştiinţei „poietice" („mă loveste neanuntat acest semn / e o smulgere bruscă de fibră cu singe"). Cu alte cuvinte chiar şi atunci cînd adoptă o manieră „textualistă" autorul are un ton convulsiv, un accent patetic, el nu poate mima acel „grad zero" afectiv. Ciclul „Greierele de casă" ne relevă, surprinzător, o ipostază melancolică a poetului, textele îmbină inocenţa cu autoironia într-o polifonie expresivă. Poezia lui Marin Mincu are forţă emoţională atunci (dar numai atunci) cînd îşi deschide supapele afective. Însă autorul foloseşte rar aceste deschideri, de obicei el preferă să-şi camufleze sensibilitatea cu un soi de discurs încrîncenat, cu o emisie „terorizantă" de cuvinte ce nu îngăduie repaosul sentimental, dîndu-ţi impresia că verbul vrea să se opună cu încăpăţînare liniştii („se-ngroaşe, se umflă larva cuvîntului, ecou din ecou") e un imperialism al textului care se generează pe sine, încercînd să substituie realul: „nu mai rămîne decît vorbirea / vorbindu-se / vorbindu-te, / înfiinţîndu-te / înfiinţîndu-se / în urma ta / destrupată / întrupată". Identificăm aici aşa numita practică semiotică în cîmpul lirismului, direcţie pe care Marin Mincu o experimentează metodic în ultimele sale volume (rămîne de văzut cu ce şanse de izbîndă) oricum, dominantă e chiar şi aici tenta expresionistă.

Propriu-zis nu imaginile cotidiene formează substanţa de bază a poemelor, cît un fel de materialitate convulsivă, neliniştitoare : „parcă se copeseră fructele / într-o singură noapte; / cădeau din pomi bufnind de pămînt / miezul lor mustea-n soare cuprins de viermi ; / pînă şi pietrele se înmuiaseră de căldură, / călcai din nebăgare de seamă deasupră-i / şi piatra împroşca în toate părţile / o pastă fetidă şi / groasă opărîndu-ţi gleznele, / ţi se dezghioca uscată carnea / de rămîneau oasele albe : era o teamă grozavă / de pietrele vii, de moliciunea lor de meduze". Se constată o predispoziţie a autorului pentru imaginile baroce, intuiţia străpunge primul strat al realului pentru a pătrunde în masa amorfă a concretului surprins în devălmăşie.

Impresia generală pe care ţi-o lasă poezia lui Marin Mincu este de surplus energetic valorificat în dublu sens : prin plonjarea abruptă în real şi, pe de altă parte, printr-o atitudine agonală în limbaj, ambele oferind bineînţeles o lectură incomodă. Autorul îşi construieşte un „zid chinezesc" de apărare a sensibilităţii sale vulnerabile ascunzîndu-şi emoţiile în spatele blindajului lingvistic. Poezia rămîne tot timpul sub zodia unui expresionism irevocabil, a unei nelinişti cu aspect proteiform. Dar, repet, forţa de persuasiune a acestei poezii creşte brusc atunci cînd autorul abandonează (măcar şi pentru o clipă) conventia „textuală" şi ni se adresează afectiv, ca în această tulburătoare „Plîngere a lui Nichita" : „Cînd am fost la vila lui Filip / şi el ne-a dat să mîncăm purcel de lapte / şi să bem un molan turnat de tine cu dichis, direct din damigeană că aşa bea păcioşul de Falstaff / care ştia ce e cu putoarea asta de viaţă / cum ne-a făcut să plîngem apoi o tînără studentă la teatru / declamîndu-ne în greceşte rolul Casandrei / cum ai ieşit sprijinindu-te de umărul meu / sub ploaia călduţă de-afară ca să tragem o gură de aer / să nu vadă Filip cum suntem proşti şi sentimentali / de ce bătrîne să nu mai fim sentimentali ?". Într-adevăr, de ce ?

Alexandru Horia

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

„OMUL NEŢĂRMURIT"

Gabriel Chifu

OMUL NEŢĂRMURIT

Editura Scrisul românesc

Am remarcat şi altădată, în legătură cu poezia lui Gabriel Chifu, o anumită plăcere intelectuală în configurarea volumelor sale prin acţiunea nucleelor reprezentate de titlurile ciclurilor alcătuitoare. Fără să se constituie într-un veritabil **paratext** (în sensul acordat termenului de Jean-Marie Thomasseau) acestea introduc un sens „regizoral", orientînd codul lecturii spre un nivel simbolic. Este edificatoare parcurgerea sumarului ultimei cărţi. **Omul neţărmurit, *)** pentru a stabili ipostazele eului, sumă de elemente integrate într-o totalitate împlinită. Volumul se deschide cu textul programatic, **numit** „Poem autobiografic", purtător al tensiunilor benigne ce, dacă nu exprimă o modalitate de descifrare a tainelor virtualităţii textuale, relevă totuşi conştiinţa sinelui : „Păşesc printre tot felul de litere, / arbori fosnitori ai unei nepătrunse păduri. / La capătul drumului mă văd pe mine însumi / sub o lespede, sub o curgătoare lespede, trupul unei ape...". Urmează „Citeva cîntece simple, exerciţii de înseninare", de fapt încercări de exorcizare a stratificărilor diferite existente în creaţia de pînă acum a poetului. Distanţării raţionale i se opune, în ciclul „Din însemnările caligrafului", mişcarea imprevizibilă a hazardului în spaţiul de rezonanţă al Poemului : „Sub număr / o inimă. / Şi sub ea — eu : / iscălitura fierbinte a autorului la capătul Versului. / Iar sub mine / zarul, rostogolindu-se în somn". („Palimpsest în palimpsest"). Trebuie să recunoaştem că tonul gnomic nu convine autorului înzestrat cu harul fiorului carnal, al frăgezimilor şi luminozităţii fastuoase. Ipostaza sentenţioasă rămîne doar o alternativă negată tacit.

Dacă, aşa cum spuneam, **paratextul** fixează reperele traiectului exegetic faptul este revelator dar nu şi suficient. Existenţa unei structuri poetice care îşi află analogii în cîmpul experienţelor enigmatice de limbaj e semnalizată de texte ce provoacă semnificaţia prin suprapunere de semnificaţii simultane. Revenim la poezia „Drumul iniţiatic" pentru a descoperi înscrierea urmelor de profunzime într-o ramă a contingentului prozaic. Călătoria cu trenul aglomerat de navetişti închide exterior miracolul întîlnirii cu Fluviul. Esenţa este transmisă în termeni iniţiatici : „Acolo răsplata : / beţie de muguri dulci, şi jilavi, şi carnali, şi fierbinţi / (de bunăseamă, trupul risipit în mii de scîntei al femeii iubite). / Firea pămîntului e plină de har — izbucnesc / frăgezimi răcoroase de lumi din adînc neîncepute. / În dans neîntrecut **sulful, mercurul** şi **sarea".** (s.n.) Se vede limpede cultul pentru simbolurile alchimice. **Sulful** reprezintă principiul activ, focul, în timp ce **mercurul** apare în opoziţie ca principiu pasiv, acvatic. Echilibrarea impulsurilor contrarii se petrece sub semnul sării („un feu delivre des eaux"). De altfel, în numeroase alte cazuri, sugestiile de acest fel deschid perspective insolite pe traseul comunicării lirice. Poetul exploatează bivalenţa imaginarului în spaţiul memoriei culturale deosebit de productive.

Gabriel Chifu are o formulă poetică deschisă schemelor speculative. Ianus cu mii de feţe avînd „privirea aţintită spre mii de timpuri, spre mii de stări", întuind totuşi primejdia risipirii : „Aidoma pietricelelor din buzunarul lui Hansel (sic !) / sînt înşirate pe drumul acesta infinit". Dez-mărginirea se însoţeşte cu căutare a propriei Măsuri. Poetul e capabil s-o găsească.

Constantin M. Popa

***) Gabriel Chifu : „Omul neţărmurit", Editura „Scrisul românesc", Craiova, 1987.**

EDIŢII

O NOUĂ RESTITUIRE CULTURALĂ

POEZIA LATINĂ DIN EPOCA RENAŞTERII PE TERITORIUL ROMÂNIEI

Editura „Junimea"

Istoriografia europeană a secolului XX pe de o parte şi, pe baza ei, literatura cu subiect istoric pe de altă parte se definesc, îndeosebi în ultimele decenii, printr-o nouă, complexă şi nuanţată înţelegere a evului mediu şi a Renaşterii, frecvent interpretate din perspectiva combinată a documentelor, istoriei artelor, istoriei mentalităţilor, istoriei literare. Acest fenomen s-a accentuat în cultura românească din ultimul pătrar al secolului şi se află în plină desfăşurare. În monografii consacrate personalităţilor culturale, artelor, arhitecturii, literaturii se afirmă, prin teorii sau numai prin accente, la nivel de inventar de forme şi la nivel de sistem de interpretare, un nou chip al „renaşterii" româneşti şi noi semnificaţii ale spiritualităţii secolelor trecute.

În această direcţie se înscrie volumul, recent apărut, datorat lui Traian Diaconescu*) şi consacrat editării unor scrieri sau fragmente din scrierile a doi poeţi de limbă latină, care au trăit pe pămînt românesc în secolul al XVI-lea. Este o iniţiativă editorială excelentă, care merită salutată fără rezerve, nu numai pentru dificultatea alcătuirii unei asemenea ediţii de texte rare, ce se cer comparate, traduse, adnotate, dar şi pentru perspectivele culturale pe care le deschide un asemenea demers.

Cele două texte editate sînt contemporane şi relatează evenimente legate de domnia lui Despot Vodă. Cel dintîi, al lui Johannes Sommer (1542—1574) se intitulează **XV elegii despre urgia din Moldova** (De clade Moldavica), cel de-al doilea, al lui Christian Schesaeus (1535—1585) este un fragment din **Ruinae Pannonicae** şi anume cartea VII, despre „preatrista cădere a despotului Moldovei, Iacob Heraclid Basilic".

Ambele scrieri, în versuri, prezintă interes din punct de vedere istoric, dar fiind creaţii literare sînt valoroase mai ales pentru că ilustrează cultura umanistă de limbă latină pe teritoriul românesc.

Interesante sînt desigur, perspectivele autorilor, relatarea subiectivă a evenimentelor, felul în care înţeleg şi judecă ei aceste evenimente, dar mai ales stilul în care o fac, retorica versurilor, comparaţiile, invocaţiile, elogiile, toate în spiritul literaturii europene a veacului al XVI-lea. Eroul căruia i-au fost consacrate textele, Despot Heraclid, este el însuşi un personaj de Renaştere, care a inspirat în epoca sa şi mai tîrziu, din perspective diferite, scrieri literare. Atît textul lui Sommer, cît şi cel al lui Schesaeus, proiectează figura eroului, frecvent numit astfel, într-o dimensiune mitică, în sensul în care aceasta era cultivată în poezia veacului.

Imaginea Moldovei apare, la ambii autori, într-o viziune arcadică, tutelată de zeii antichităţii latine, cu fecioare ce ţin în mîini crengi de măslin şi poartă pe frunţi coroane de mirt (Sommer) pămînt care „a unit neamuri feluri te prin armonia legilor / puterea de a trăi liber a fost lăsată fiecăruia", ţinuturi „cu glie fertilă", îmbelşugate, aflat sub semnul „zimbrului măreţ" (Schesaeus). Dimensiunea epopeică hiperbolizează personajele şi conferă versurilor patos, cu aceleaşi frecvente referinţe la mitologie. Iată, aşadar două scrieri ce ilustrează erudiţia umanistă, spiritul renascentist, inventarul de „topoi", convenţiile unei literaturi ale cărei modele se manifestă pe pămînt românesc, nu fără legătură cu planurile politice şi diplomatice, nu fără legătură cu ofensiva reformatoare. „Inscăunarea lui Despot în locul lui Lăpuşneanu nu e o simplă aventură — scrie autorul ediţiei — ci rezultatul politic al unui proces istoric european" care se manifestă şi pe plan cultural. Atît „Introducerea" volumului, cît şi schiţele biografice, foarte interesante, ale celor doi scriitori de limbă latină, demonstrează această afirmaţie. Datorăm lui Traian Diaconescu o restituire a unor importante aspecte ale climatului intelectual şi politic al veacului al XVI-lea în Moldova şi Transilvania, punerea în circulaţie a unor preţioase informaţii, precum şi o remarcabilă contribuţie la mai buna cunoaştere a culturii noastre, care arată că „manifestările Renaşterii româneşti se organizează într-un model naţional cu dimensiuni care sintetizează în mod creator, diacronic şi tipologic, o experienţă europeană".

Gheorghe Buluţă

***) Johannes Sommer, Christianus Schesaeus, „Scrieri alese. Poezia latină din epoca Renaşterii pe teritoriul României",** (Introducere, schiţe biografice, text latin, traducere, note şi comentarii : Traian Diaconescu), **Editura „Junimea", 1988.**

ESEU

«UN INSTRUMENT STRUCTURATOR»

Marin Aiftincă

BABILONUL INFORMAŢIEI

Editura politică

Foarte multă informaţie factuală ne oferă Marin Aiftincă într-o lucrare de largă accesibilitate, tratînd problemele actuale ale circulaţiei mondiale a informaţiei *). Aparent „strivit" de cantitatea datelor, aparent pierdut în noianul de opinii privind aspecte diverse ale difuzării informaţiei, autorul ne impresionează prin seninătatea şi seriozitatea cu care îşi realizează proiectul acela de a ne pune la îndemînă un ghid în in materie de mass media la sfîrşit de secol. În ciuda neutralităţii stilistice şi a nivelului cam prea didactic al paginilor introductive, lucrarea poate interesa un mare număr de cititori şi se va inscrie, credem, în bibliografia obligatorie pentru tinerii angajaţi profesional în munca ideologică şi culturală. Nu ne pot fi indiferente problemele discutate în capitole ca : „Mass media şi opinia publică", „Naţional şi transnaţional", „Alienarea identităţii culturale", „Poziţia României" ş.a. „A păstra şi afirma identitatea culturală înseamnă, în fond, a păstra şi afirma integritatea naţională", scrie M. Aiftincă, fără să neglijeze aspectul complementar, acela al „schimbului de valori", al „intrepătrunderilor şi influenţelor reciproce dintre culturi". Se păstrează, aşadar, un echilibru raţional, dialectic, între cele două poziţii extreme — universalistă şi etnocentristă — ai căror susţinători îşi aleg cu abilitate „aliaţii" dintre numele mari ale istoriei culturale. În fond, existenţa unor adevăruri („idei") universal valabile, în sensurile urmărite de Platon sau de ginditorii luminişti, nu implică negarea unui specific naţional, determinat în bună măsură de tezaurul istoric şi lingvistic al fiecărui popor, aşa cum îl concepeau un Herder, un Humboldt, un Blaga.

Susţinînd ideea progresului cultural **numai** prin schimb de valori, un eseist american afirma că „singurul avantaj real al germanilor faţă de hotentoţi constă în faptul că au trăit mai multă vreme lîngă francezi", ceea ce ni se pare cam mult spus, deşi e cunoscut faptul că popoarele izolate sînt foarte conservatoare. La cealaltă extremă ne pîndeşte capcana etnocentrismului, în care au alunecat uneori chiar ginditori de primă valoare, ca Heidegger, de pildă a cărui opinie privind imposibilitatea creaţiei filozofice în afara spaţiului lingvistic german a fost socotită, pe bună dreptate, o surprinzătoare „nerozie".

În altă ordine de idei, M. Aiftincă ne convinge — dacă mai era nevoie — că legea profitului este dominantă în „industria" occidentală a comunicării de masă, obiectivitatea situîndu-se pe un plan secundar. Se pare că frumoasa deviză a unui cotidian englezesc, „faptele sînt sacre, interpretarea — liberă" este tot mai des înlocuită de spiritul mercantil al cunoscutei formule : „o ştire falsă + o dezmînţire = două ştiri". Din păcate, nu toate ştirile false sînt urmate de dezmînţiri. Cît despre subordonarea tuturor valorilor tradiţionale intereselor strict financiare, ne amintim cazul autentic al lordului care, vizitînd redacţia „Pravdei", şi-a uluit gazdele întrebînd dacă n-ar putea cumpăra ziarul (cu redacţie cu tot, firesţe). Chestiune de optică !

Să menţionăm, în încheiere, că M. Aiftincă nu vede în universul informaţional o totală „babilonie", aşa cum ar putea sugera titlul valoroasei sale lucrări, ci doar un pericol potenţial, semnalat şi de alţi autori. Aşa cum scrie Victor Botez, un teoretician în specialitate, „fără a nega posibila influenţă a presei scrise şi audiovizuale, ba chiar o anume contribuţie a ei la scară planetară, în crearea unei confuzii sau necuprinderi informaţionale (...), înclinăm totuşi să credem că presa joacă în societate rolul unui instrument structurator al faptelor şi ideilor demne de interesul public, asigurînd difuzarea lor metodică în medii largi, ca un veritabil fişier problematic al evenimentelor şi preocupărilor lumii".

Mihai Niculescu

***) Marin Aiftincă : „Babilonul informaţiei", Editura Politică, 1987.**

OPINII

Excese şi excese

În nr. 23/1988 al revistei **Luceafărul,** Radu Comănescu publică un articol polemic pe tema **Excesul de metodă şi uitarea esteticii.** Problemele ridicate de autor sînt, neîndoielnic, actuale şi nu e întîia oară cînd un intelectual român se ridică împotriva invaziei de metode critice „importate" din alte spaţii culturale. Pericolul cel mare care ne-ar pîndi este invazia ştiinţei pe teritoriul criticii literare. Diversele metodologii s-au născut dinspre psihanaliză, lingvistică şi matematică. Radu Comănescu le respinge pe rînd, printr-o rapidă trecere în revistă a **excesele** concretizate în păcatul reducţionismului la care, de regulă, e supusă opera de artă în raport cu unghiul de vedere al metodei critice. De fapt, excesele vizate sînt ale **spiritului scientist** (autorul o recunoaşte) şi mai puţin ale **ştiinţei** (distincţie pe care, din păcate, n-o iau în seamă majoritatea adversarilor ştiinţei). Fiindcă, la drept vorbind, este imposibil a rupe critica literară de **spiritul ştiinţific** care e cheia de boltă a culturii europene, **heracleitice** cum o numea recent Anton Dumitriu (v. **Culturi eleate şi culturi heracleitice,** Ed. „Cartea Românească", 1987). Nu poţi face critică numai brodind impresionist fraze frumoase pe marginea textelor, dimpotrivă, actul critic impune cultură diversă, rigoare şi năzuinţa obiectivităţii. Numai aşa critica se poate smulge din condiţia de **cenuşăreasă a artei,** cum o consideră numeroşi creatori, filosofi etc. Or, în conceptul de **metodă** aceste elemente (şi multe altele) nu ocultează sfera valorii estetice, dimpotrivă, o confirmă şi i se supun. Nu credem că unui critic îi deserveşte informaţia (cînd aceasta e **necesară**) în domeniile matematică, psihanaliză, lingvistică, filosofie, biologie, istorie, fizică şi cîte vor mai fi existînd, numai că **trebuie să ştii ce să faci cu toate acestea** şi faptul depinde de forţa personalităţii care le minuieşte. În schimb, un critic neinformat nu-şi poate exercita plenar propria metodă, el este ca un Robinson Crusoe pe o insulă absolut pustie. George Călinescu mărturisea că, înainte de a se apuca să redacteze monumentala-i **Istorie...,** s-a simţit obligat să cunoască filosofie, lingvistică, estetică, istorie etc. Asta l-a ajutat să ajungă la propria-i formulă — aceea a **criticii totale.** Căci nu există mod de cunoaştere şi de creaţie **fără metodă.** Chiar şi respingerea oricărei metode este... o metodă ! Aşadar, nu metodele sînt vinovate de eşecul criticilor, ci eşecul este oglinda lipsei de metodă. În cazul din urmă, criticii adoptă, prin mimetism, metodele altora. Faptul e firesc cîtă vreme te ajută să-ţi descoperi propria ta cale spre înţelegerea operei. Din acest punct de vedere, criticul e dator să cunoască metodele predecesorilor spre a nu umbla pe căi bătute. Neavînd răgazul să-şi nuanţeze suficient opiniile, Radu Comănescu (şi nu e singurul) lasă impresia că editurile noastre ar fi comis un act anticultural punînd la dispoziţia criticilor români un număr de traduceri din gîndirea critică modernă. Nici chiar antologia **Poetică americană, Orientări actuale** (Ed. „Dacia", 1981) nu credem că poate fi calificată drept „absolut demenţială". Epitetul este de-a dreptul îngrijorător. Repetăm, ca să fii tu însuţi trebuie să ştii şi ce-au făcut alţii (români şi străini) de dinaintea ta sau contemporani cu tine. Şi dacă au făcut critică literară prost, e bine că tu ai privilegiul să nu le calci pe urme, dar dacă afli că un critic format pe terenul psihanalizei, ca Bachelard, a realizat lucruri excepţionale, iarăşi e bine, deoarece te îndeamnă să te ridici măcar la nivelul său, dacă nu să-l depăşeşti. De unde putem conchide că excesele nu se rezolvă prin excese, că ele bruschează „cumpăna gîndirii" într-o vreme cînd marile performante încep să depindă de spiritul „postmodernist" al sintezei şi pluralismului cultural. Sîntem de acord cu Radu Comănescu atita vreme cît vizează **scientismul** intolerant al unilateralităţii de metodă, dar pentru asta nu sînt vinovate nici traducerile şi nici criticii europeni sau americani, ci, pur şi simplu, mediocritatea criticilor, uşor de recunoscut după spiritul mimetic. Că tocmai aceştia sînt, adesea, lăudaţi şi premiaţi, e altă poveste.

Theodor Codreanu

30 IULIE 1988

L2

IN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

SCRIITORII VORBESC DESPRE PATRIE

CLUJ-NAPOCA — un oraş pentru eternitate

De multe ori îmi vin în minte cuvintele unui mare prieten al meu, regretatul profesor academician Octavian Fodor, urmaşul celebrului Haţieganu în galeria de strălucite figuri ale şcolii medicale clujene : „Din cît am cutreierat prin lume, spunea ilustrul profesor, numai de două oraşe m-am simţit legat cu adevărat : de Cluj şi de Florenţa. Florenţa îmi plăcea s-o văd (profesorul era unul dintre cei mai rafinaţi degustători de artă din cîţi am cunoscut), dar oraşul în care îmi place să trăiesc e Clujul. Urcaţi-vă după-amiaza pe Cetăţuie şi priviţi oraşul prin pulberea de aur a soarelui plecat spre crepuscul. Este aidoma Florenţei. Şi totuşi e o privelişte unică, a singurului oraş cu care viaţa mea s-a confundat întrutotul".

Şi nu numai eu îi urmez îndemnul, ci zecile de mii de clujeni, şi nu numai după-amiezile, ci în toate orele zilei, Cetăţuia fiind locul preferat de promenadă, ea dezvăluind farmecul într-adevăr unic al bătrînului şi mereu tînărului oraş.

De cealaltă parte, dincolo de Someş, arcada enormă a Feleacului, de după care, cînd vii dinspre Alba Iulia pe şoseaua Europa 15, dacă te nimereşti la ceas de seară, oraşul îţi apare, feerică surpriză, galaxie de lumină revărsată la picioarele tale într-o viziune superb eminesciană : **Un cer de stele dedesupt, / Deasupra cer de stele...**

Dar Cetăţuia şi Feleacul, aceste două înălţimi ce domină oraşul, nu sînt numai fermecătoare zone turistice, ci, în acelaşi timp, zguduitoare repere ale unei zbuciumate istorii. Pe Cetăţuie a fost împuşcat în 1848 învăţatul german Stephan Ludwig Roth, pentcu „vina" de a fi susţinut drepturile românilor din Transilvania. Pe Feleac trec mereu, obsesive, într-o baladă ce nu conteneşte să ne înfioare inimile, carăle lui Avram Iancu încărcate de toate dorurile noastre. Şi **Boii au coarne de ceară / Om ca Iancu nu-i în ţară / Boii au coarne de spume / Om ca Iancu nu-i în lume.**

Mi se pare simbolică aşezarea Clujului între două dealuri intrate în istoria naţională. Pentru că această aşezare din îngusta luncă a Someşului e o vatră în care, încă din zorile apariţiei omului pe planetă, urmele vieţii acestuia s-au depozitat aici fără întrerupere ca într-un emoţionant osuar.

În urmă cu mai bine de două mii de ani, aici se găsea cetatea dacică Napoca. După cucerirea romană ea cunoaşte o nouă epocă de înflorire şi noi, cei de azi, ne mîndrim cu faptul că cea dintîi atestare a latinităţii sale, o inscripţie săpată pe o bornă militară, îi alătură numele marelui nostru strămoş :

„IMPERATOR CAESAR NERVA TRAIANUS AUGUSTUS GERMANICUS DACICUS, PONTIFEX MAXIMUS TRIBUNICIA POTESTATE XII, CONSUL V, IMPERATOR VI, PATER PATRIAE FECIT PER COHORTEM I FLAVIAM ULPIAM HISPANORUM MILLIARIAM CIVIUM ROMANORUM EQUITATUM A POTAISSA NAPOCAE MILLIA PASSUUM X".

Născut pe aceste locuri, din daci şi din romani, poporul român a continuat să rămînă şi să-şi ducă viaţa legat de pămîntul patriei sale, de limbă, datină şi port, înfruntînd vicisitudinile multor secole potrivnice, păstrîndu-şi fiinţa sub năvala dură a popoarelor migratoare. Aici, în vecinătatea Mănăşturului, a căzut eroic, după lupte crîncene, voevodul Gelu. Dar setea lui de libertate a rămas moştenire urmaşilor. Iată testamentul său în viziunea marelui poet George Coşbuc : **Şi poate sosi-va o vreme / Cînd munţii vor fierbe, vor geme / Cu hohote mamele-n praguri, / Vor trece bărbaţii-n şiraguri / Cînd bucium suna-va să cheme / Pe tineri sub steaguri. // Iar tu de-i trăi, frăţioare, / Să-mi vezi luptătorii-n picioare, / Atunci cînd sosit va fi ceasul / Abate-ţi pe-aicea tu pasul ; / Nechează-mi, şi-atunci eu din groapă / Cunoaşte-ţi-voi glasul ! // Şi-armat voi ieşi eu afară / Şi veseli vom trece noi iară / Prin suliţi şi foc înainte / Să ţie protivnicii minte / Că-s vii, cînd e vorba de ţară, / Şi morţi-n morminte !**

În biserica-monument-istoric Calvaria a fost semnat Pactul dintre răsculaţi şi nobili în prima mare răscoală ţărănească de pe întreg cuprinsul ţării, la 1437.

Clujul e legat de marea familie a Huniazilor, regele Matei născîndu-se chiar aici, într-o casă păstrată şi azi. În timpul domniei acestuia, legăturile dintre Transilvania şi celelalte provincii româneşti au însemnat, ca şi pînă atunci şi ca şi mai tîrziu, o continuă osmoză a fraţilor de o parte şi de cealaltă a Carpaţilor, Ştefan cel Mare, slăvitul domn al Moldovei, ctitorind, aici, la Feleac, o biserică de asemeni rămasă pînă azi.

În Cluj a poposit, după întrarea triumfală în Alba Iulia, marele întregitor Mihai Viteazul, cel ce se intitula pentru întîia dată după căderea regilor daci, **„Domn al Ţării Româneşti, al Ardealului şi a toată Ţara Moldovei !".** În acesti ani urmaşii recunoscători, cu un fast ce aducea a legendă, au dezvelit aici, la Cluj-Napoca, în inima Transolvaniei şi în nemurire, o uriaşă statuie ecvestră a Viteazului.

Clujul a trăit marile convulsii ale răscoalei conduse de Horea, Cloşca şi Crişan, nemuriti şi ei în bronz de inspiraţia sculptorului Ion Vlasiu, ca şi dramatica epopee a revoluţiei de la 1848, sau zilele de maximă tensiune ale Procesului memorandiştilor, luptători pînă la sacrificiu pentru drepturile poporului lor.

Dorit cu ardoare de-a lungul tuturor secolelor, istoricul act de la 1 decembrie 1918, care venea să desăvîrşească unitatea de stat a României, a înscris Clujul într-o nouă eră de înflorire şi lumină, care avea să capete noi şi strălucite dimensiuni odată cu revoluţia de eliberare naţională din august 1944.

Devenit, după marea Unire, şi cu atît mai intens în anii noştri, o puternică cetate industrială, ale cărei dimensiuni cresc miraculos sub

Constantin Ionescu : „Vatră"

ochii noştri, Clujul se mîndreşte cu produsele sale, începînd cu renumitele articole de încălţăminte şi îmbrăcăminte, atribute ale celei mai rafinate eleganţe, şi pînă la cele mai moderne tipuri de maşini şi aparate, competitive şi solicitate în multe zeci de ţări ale lumii.

Firme ca „Tehnofrig", „Carbochim", „Unirea", „Clujana", „Iris", „Flacăra", „România muncitoare", „Farmec", ca să enumerăm numai cîteva din zecile ce ar putea fi amintite, sînt prezenţe obişnuite nu numai în peisajul industrial al ţării, ci şi departe, pe toate meridianele. Puternicul proces de industrializare pe care-l cunoaşte România socialistă îşi face simţită prezenţa şi în bătrînul oraş, Clujul fiind el însuşi încă un argument peremptoriu pentru modul în care Partidul Comunist Român aplică în practică acea fericită concepţie de dezvoltare armonioasă a tuturor regiunilor ţării. Şi se materializează aici şi un alt major deziderat al societăţii noastre, acela de a pune cercetarea ştiinţifică în sluiba producţiei materiale, prestigioasele institute de cercetări şi de învăţămînt superior fiind direct şi fecund implicate în acest impetuos mars al industrializării. Un simbol înălţător al devenirii venerabilei Napoca în următorii ani e Combinatul de utilaj greu, cel mai mare cu acest profil din întreaga ţară, la temelia căruia însuşi preşedintele Republicii noastre, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a pus prima mistrie de ciment.

Glorioasele tradiţii spirituale clujene se pot urmări şi ele pînă departe în adîncul istoriei. În Evul Mediu a activat aici unul din cei mai mari umanişti ai Europei, Nicolae Olahus, descendent din familiile domnitoare ale Tării Româneşti, prieten bun al lui Erasmus din Rotterdam, cu care a purtat o prodigioasă corespondenţă, după cum un magnific monument datorat lui Romul Ladea aminteşte că între aceste ziduri au ars flăcările vizionare ale corifeilor Renaşterii ardelene : Samuil Micu, Gheorghe Şincai, Petru Maior.

Centru academic de largă reputaţie internaţională, cu atît de străluciţi precursori, oraşul de pe Someş a înscris pe firmamentul său spiritual numele unor mari savanţi, scriitori şi artişti, dintre care, neputîndu-i aminti pe toţi să pomenim doar pe naturalistul Emil Racoviţă, creatorul unei noi ştiinţe, speologia, medicii Victor Babeş şi Iuliu Haţieganu, matematicianul Bolyai, istoricii Vasile Pârvan, Ion Lupaş şi Constantin Daicoviciu, scriitorii George Coşbuc, Octavian Goga, Ady Endre, Lucian Blaga, Ion Agârbiceanu, cîntăreţii de faimă mondială Traian Grozăvescu şi Ana Rozsa Vasiliu, mari actori ca soţii Bârsan şi Ştefan Braborescu, pictorii Tase Demian şi Catul Bogdan, sculptorii Romul Ladea şi Ion Vlasiu, ca şi mulţi alţii din generaţiile mai noi, cunoscuti şi ei pînă departe, dincolo de hotarele ţării.

O sumă de instituţii de artă, între care trei teatre, două opere, filarmonica, muzee, case de cultură, renumite biblioteci, coruri, formaţii camerale, ansambluri folclorice, detinătoare a nenumărate trofee cîştigate pe mari scene răspîndite pe toate continentele, la care trebuie adăugate revistele literare şi ştiinţifice, Editura Dacia, publicaţiile cotidiene, în toate acestea, creaţia, îmbrăcînd firesc, într-un chip armonios, limba română sau cea maghiară, printr-o înţeleaptă şi dreaptă politică a statului român, se manifestă liber şi deplin.

Ca un foc nestins, ca o flacără-ştafetă, generaţiile tinere, în zeci de şcoli şi facultăţi, preiau de la ilustrii înaintaşi mesajul unei activităţi fecunde şi dinamice.

Cluj-Napoca. Împerechere de cuvinte ce exprimă trecut de glorii şi prezent luminos, o dinamică expansiune economică şi înflorire a spiritului într-o fabuloasă împletire de lumini, de focuri nestinse, trimiţîndu-şi jerbele generoase, departe, pe meridiane.

Cînd, peste secole, un cercetător va trebui să privească în trecut şi să descifreze din mărturii viaţa de azi a oraşului, el va rămîne fără îndoială surprins să constate că aici, de o parte şi de alta a Someşului, sub frunţile semeţe ale colinelor împădurite, au putut să se îngemăneze cu atîta subtilitate arta şi industria, supleţea spiritului cu forţa tehnicii, gîndul fulgurant al poeţilor şi stăruinţa în timp a făurarilor. Fără îndoială, Clujul — ca şi Florenţa de care-mi vorbea profesorul Octavian Fodor — este un oraş pentru eternitate, un loc geometric al farmecului cotidian şi al rezonanţei istorice.

Vasile Rebreanu

Ştefan Macovei : „Tînăr muncitor"

PUTEREA FAPTELOR

UN SENS AL BUNEI CREDINŢE

Indiscutabil, cînd e vorba de a aprecia istoria trecută sau prezentă a unui popor, singura modalitate viabilă este aceea care se bazează pe argumente şi numai pe ele. Fapta care a devenit istorie deci, fapta care reprezintă istorie şi devine durată ţine de perspectiva pe care orice popor o are — trebuie să aibă! — asupra virtuţilor care i-au consolidat destinul. Astfel spus, de perspectiva asupra argumentelor reale, concrete, care-i garantează (sau îi pot garanta) devenirea. Da, apelul nostru la buna credinţă este o dovadă de maturitate şi înţelepciune politico-socială, de demnitate şi forţă — înţelegînd prin „forţă" conştiinţa noastră dintotdeauna de-a ne apăra şi cultiva valorile, datinile, adică existenţa şi civilizaţia ce ne aparţin pe de-a-ntregul. În al doilea rînd, înseamnă conştiinţa faptului — verificat oricînd şi verificabil oricînd — că noi nu ne-am inventat niciodată istoria chiar dacă, în răstimpuri, a trebuie să „plătim" scump vocaţia mîndriei noastre funciare de-a trăi liber, numai şi numai sub orizonturile patriei noastre străbune. În al treilea rînd, neinventîndu-ne istoria nu avem de ce să ne „inventăm" faptele durabile ale construcţiei noastre contemporane. Armonia gîndurilor noastre ţine de puterea evidenţei. Mărturiile noastre sînt dovada sensibilităţii şi puterii crezului unanim. Nu este cazul aici să apelăm la cifre ori date comparative, acestea sînt pe înţelesul şi la îndemîna oricui vrea să înţeleagă. Dar, mă întreb, ca tînăr scriitor şi ziarist care, necunoscînd ororile celei de-a doua conflagraţii mondiale, şi fără să am sentimentul vreunei umbre retorice, cum altfel s-ar putea justifica — social, politic, material, uman — extraordinarul efort constructiv pe care un popor liber şi demn, cum este poporul român, îl transformă în energie creatoare ? Cum este posibil ca într-o perioadă — din punct de vedere istoric scurtă —, într-o durată, repet scurtă, să trecem peste „bariere" moştenite, peste prejudecăţi moştenite şi să avem conştiinţa duratei faptelor noastre ? Sigur că şi modestia poate „vorbi" oricui vrea — de bună credinţă fiind — să înţeleagă, dar în vastul proces al construcţiei operei multilaterale esenţială este însăşi fapta purtătoare de sens. Ce erau oraşele noastre aşa-zis „provinciale" pînă în secunda deschătuşării lansate de Congresul al IX-lea al P.C.R. ? Le spuneam tîrguri ori tîrgusoare. Pitorescul lor, atît cît exista el nu putea oricum suplini nici nevoia imperioasă a manifestării forţelor generaţiilor, cu atît mai puţin nu putea să deschidă orizonturi pe măsura virstelor creatoare. Transformarea radicală — şi folosim termenul în accepţiunea lui cea mai firească — a aşezărilor, localităţilor şi oraşelor ţării înseamnă nu doar uriaşul efort material, ci însăşi puterea patriei de a-şi făuri, în libertate şi demnitate, destinul. Am construit şi construim, ne măsurăm faptele după puterea vizionară a gîndului nostru vizionar, dar construim pentru oameni, cu oamenii ţării, conform principiului — devenit realitate — repetat de nenumărate ori de secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, că „socialismul se construieşte cu poporul, pentru popor". Deci, despre construcţia viabilă, multilaterală este vorba. Despre virstele creatoare ale unui popor care, preţuindu-şi tradiţia, continuă în spiritul ei cu sentimentul celei mai durabile împliniri. Restul, ţine de puterea evidenţei. Adică de istorie.

ASPIRAŢII LA SCARA 1/1

Fusesem de curînd la unul din marile obiective, aflat încă în construcţie, din judeţul Hu-

Corneliu Cubleşan : „Sentimentul verii"

nedoara, mai precis la amenajarea hidro-energetică de la Riul Mare-Retezat. În prelungirea traseului pe care mi-l propusesem prin Ţara Haţegului, am poposit într-o comună situată în partea de sud-est a depresiunii acesteia, pe cursul superior al riului Strei, la cotul pe care acesta îl face la ieşirea din munţii Sebeşului. La drept vorbind, ştiam prea puţine lucruri despre configuraţia actuală a locurilor şi ceea ce aveam să văd şi să înţeleg ţine de o realitate fascinantă prin sensurile pe care le conţine.

Primarul Ioan Dragotă (de fel din Bănita-Petroşani) este un om tînăr, calm, surizător. Stăm de vorbă în noul sediu din noul centru civic construit după toate datele urbanizării. De patru ani de cînd au început lucrările de sistematizare şi modernizare şi pînă acum „secvenţele" se succed cu o repeziciune pe care nu ar fi bănuit-o mulţi dintre localnici. Cînd este să vorbeşti despre trecutul comunei (atestată documentar la 1247 în diploma Ioaniţilor) care cuprinde astăzi satele Baru, Petros, Livadia, şi Valea Lupului trebuie să iei în consideraţie însăşi configuraţia zonei : de-o parte, o zonă agricolă şi silvică foarte bogată în păduri, de alta centrul minier al Văii Jiului. În consecinţă, pămîntul, vitele şi pădurea au constituit încă din vechime principalele bogăţii care au făcut posibilă existenţa demnă, trainică şi i-au hotărît destinul. De altfel, documentele atestă faptul că aşezările (de odinioară) Baru Mare, Baru Mic, Livadia de Cîmp ori Livadia de Coastă sînt principalele centre străvechi din Ţara Haţegului vestite prin meşteritul şi arta olăritului. Citim în volumul „Arta populară din Valea Jiului" : „Localitatea Baru Mare a devenit din timpuri îndepărtate centrul principal al producţiei vaselor de uz, înainte de toate pentru Valea Jiului, precum şi pentru Ţara Haţegului, de unde numele de «oale de Bar» dat vaselor produse nu numai în Baru Mare, dar şi în celelalte localităţi din jur".

Mergînd pe firul tradiţiei trebuie spus că în 1896 lua fiinţă fabrica de cărămizi şi teracotă, actuala şi modernizata întreprindere de materiale refractare, un punct „forte" pe harta economică a comunei de azi. „Sigur, spunea primarul Ioan Dragotă, eforturile noastre, prin modernizarea şi sistematizarea comunei ca şi prin extinderile spectaculoase din cadrul întreprinderii au ca prim scop stabilirea forţei de muncă. Cărămizile refractare, ori plăcile termoizolante destinate marilor combinate siderurgice sînt un răspuns la vasele vestiţilor olari de odinioară. Celelalte sectoare ale noastre, cel de exploatarea lemnului ori sectorului agricol (cu mari efective de ovine şi bovine) îndeplinesc la rîndul lor, dezideratele unei aşezări în continuă modernizare".

Tradiţia, adăugăm, nu şi-a pierdut sensurile, dimpotrivă, ea continuă prin însemnele contemporane, atît de convingătoare ale comunei de azi. Noua ei geografie economico-socială reprezintă „pulsaţia" contemporană în ritmul viu, armonios, al construcţiei şi devenirii patriei.

Viorel Sâmpetrean

Poeme de niculae stoian

O sută de poeme pentru o sută de ani

Trecut acum la prima jumătate
A veacului în care m-am născut,
Tot bărbăteşte aflîndu-mă sub scut,
Simt întrebarea ce la uşă bate :

Pe lumea asta oare ce-am făcut ?
Nici aur înmulţindu-se-n carate,
Şi nici livezi rodind şi nici palate,
Dar am un viitor şi un trecut.

Prieteni am mai mulţi, nu bani,
Încît mă pot mîndri că-n astă vreme
Mereu prezent, o sută de poeme

Din viitor mereu o să mă cheme,
O sută, dar ca nişte mari embleme,
O sută pentru prima sută-a mea de ani.

Tunel de foc

„Am cunoscut ce alţii n-ar cunoaşte,
Aceia care după noi s-ar naşte"
Mihai Beniuc

Prin al memoriei tunel de foc
Mi se perindă, în viltoare, anii,
Sînt ani călîţi în lupte şi străbanii,
Cu toate încheiate la soroc

De tînăr mi-a fost dat acest noroc,
Ca nu-n viltoarea zilnicei pierzanii,
Să-mi irosesc puterile ca banii,
Ci să le mistui, flacără, în foc

O virstă a inaugurării este
Răstimpul mîndrei noastre generaţii
Cu magistrale-impresurînd Carpaţii

De-a dreptul, la-nălţime, printre creste,
Ori către mare, printre stînci agreste,
Ducîndu-şi valul Dunării, prin spaţii.

Doar o potecă...

Să ai, al tău, bătut de roţi, un drum de care,
Sau, poate, doar o singură potecă,
Dar să n-o laşi la nici o ipotecă,
Asemenea cu patria cea mare

Sergiu Rugină : „Peisaj industrial"

tudor gherman

În lanul de grîu

Culcat în lanul de grîu
am ascultat limba română
sunînd ca aurul în sita
vechilor căutători de speranţe
în albia riurilor.

Culcat în lanul de grîu
am ascultat cutele mamei
plecînd de pe frunte pe bolta
eternităţii.

Culcat în lanul de grîu
am ascultat timpla iubitei
şi-am înţeles, în sfîrşit, înţeles
de ce singele meu se apropie
ocolitor de lumină,
ca riurile de mare.

Cînd strugurii cîntă

Cînd grîul cel nou curge cum curge din gîtul
mierlei în zori sufletul cald al iubitei,
merg pe cîmpia Banatului sub roţile Soarelui,
drept să mă-ndrept cum taica-ndrepta cu ciocanul
sub muchea barosului cuiele.

Cînd prunele coapte fulgeră vinete ochiul,
merg lîngă simbure, marile nunţi să le-ascult,
vestitoare de unde urmate într-una de unde,
mulgătoare de veşnic din ţîţele mari ale vremii.

Cînd strugurii cîntă pe coasta Banatului imnul
inimii noastre plecate să vadă de teascuri
şi chei de la cramele tainelor bine zidite,
cînd strugurii ard în coşul înalt de nuiele,
merg să privesc cum scoate încet taragotul
în blîndă lumină profundele noastre secrete.

Precum o carte în bibliotecă,
Cu fiecare filă, înc-o zare.
Să-ţi lumineze drumul către soare
Integru să trăieşti şi demn adecă.

Aceasta mi-a şi fost de-o viaţă fala,
Nu am răbdat, la graniţe năvala,
De-oriunde ar veni, îmi e totuna

Nu mi-au plăcut nici gala, nici cabala,
Dar nu m-am speriat nici cînd furtuna
S-a repezit să-mi spulbere Fortuna.

Inscripţie

Pe Monumentul Eroilor din Romos,
judeţul Hunedoara

EROI ce v-aţi lăsat ogor şi casă,
Fii bravi ai strămoşescului ROMOS,
Să vă-ncunune jertfa glorioasă,
Statornicul urmaşilor prinos.

Pioasă amintirea vă petrece,
În fiecare suflet la ROMÂN,
Vrăjmaşii ţării-s „apa care trece"
Voi sunteţi pietrele care rămîn.

Replică — axiomă

Important nu e cît
tot colinzi pe la vii,
Ci cît eşti inspirat
şi cît scrii
şi cum scrii.

constantin atomii

Soldatul către patrie

Îţi sînt soldat din depărtat trecut,
Tocmai din timpul anticului soare.
Cu Burebista glorii ţi-am făcut
Prin lumi de nestatornice popoare.

De-atunci am devenit nemuritor
Şi veacurilor tale fiu de seamă.
Tăriei mele i-am găsit izvor
În ne-ntrecuta-ţi dragoste de mamă.

Cu Decebal hotar de ape-am tras
În jurul tău să-ţi fac contur în lume.
De-atunci pe hărţi rotundă ai rămas
Cu nimb de vitejie şi renume.

Te-am străjuit, mereu ţi-am străjuit
Hotarul scump al permanenţei tale.
Duşmanilor — prin lupte de-am murit —
Mai dirz şi aprig le-am ieşit în cale !

Mai de temut duşmanilor tăi crunţi
Eram atunci cînd renăşteam din glie ;
Ca tigru-am fost în bătălii prin munţi,
Un ager leu pe fronturi de cimpie...

Şi de la vulturi am împrumutat
Priviri cu care să veghez în zare.
De cînd mă ştiu, mereu ţi-am fost soldat
Păzindu-ţi puritatea din izvoare.

Ţi-am fost soldat şi îţi voi fi mereu
Ca un Ceahlău cu fruntea-nseninată
Pe care-o-nclin doar spre drapelul tău
Ce ţi-l sărut cu geana-nrourată !

Ţara marilor eroi

Rotund e chipul României noi,
Ca Soarele ce străluceşte-n lume.
Ea ni-e ţara marilor eroi
Ce-au întregit-o într-un veşnic nume.

Ea ni-i tezaur dacic, strămoşesc,
Unit sub steagul vrerii şi-al luminii,
Ni-i dorul spus prin graiul românesc
Ce nu l-au înţeles nicicînd străinii.

Unirea-i braţul bravului popor
Tot mai puternic triumfînd prin vreme
Şi cele trei lumini din Tricolor
Simbolul scump al viselor supreme.

Pe temelii de glorios trecut
Azi făurim o viaţă temerară,
Conduşi de un partid ce s-a născut
Din cea mai pură dragoste de ţară.

mihai elin

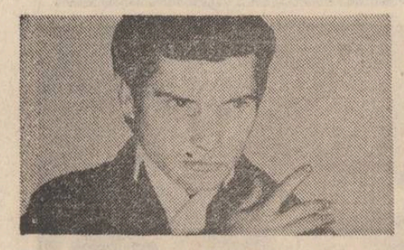

Tonurile unei zile

Tăcerea brațe multiple întinde
prin noapte pas cu pas.
Făpturi fără ochi și dorință !
Pe sub ziduri luminile
ce nupțial convoi !

Veghe și pîndă îmi sînt oasele
zguduite de febră.

Dimineața absoarbe din ape
mișcări fără trup.
E spărtura vorace,
capcana unei zile.
Și ce să spui în zori ? În limba cărui lucru ?
Iar ușa pentru ce s-o deschizi ?

Ah, loc de fum și de larmă,
loc numai bun să te pierzi, străpungînd
timpul
subțiat. Să dispari.

Un ins care brusc s-a trezit
în mulțimea ce curge pe cheuri.
Încotro ? îl întrebi.
Vin de departe, răspunde.
Un altul cică numărul celor drepți
ar fi depășit toate viziunile.
Totuși slabă mîngiiere aceasta
pentru o lume în plină explozie.

Mai sus privind și urcînd,
o limpede vedere am avut
de trepte pierdute-n lumină.
Treaptă cu treaptă urcînd
în orbitoarea lumină
tot mai întunecată.

Veghe și pîndă. Și carnea
care cerceteză.
carne născută din cuvînt.
Miriind ea vorbește.
Ginditoare, miriindă.

Deseori am plîns treaz fiind
la ceasul cînd guzganul adulmecă sub scară.
Devoram apoi tot ce găseam, la-ntîmplare.
Foșnea adînc mașina somnambulă,
în inima ciinelui cobora înserarea,
otrava zilei în ape.

Veghe și pîndă eram. Un fel de suflet
smuls și captiv ca flacăra acetilenei.
Eram un singe pornit în căutarea
țărmurilor sale între care
un trup scufundat naviga.

Iar carnea tînji să redevină cuvînt.

Iată-i cu părul lor viu
încercînd să străpungă singurătatea.
Iată-i cu unghiile lor
scormonind valul în care stau semănați.
Iată-i cu trupurile lor
în sforțarea supremă de-a-și dobîndi
un suflet.

Cu palme fluide ei ating Calea lactee
sclipind depărtat ca o pulbere
a credințelor lor.

Spațiul se lumina.
Brusc pietrele se treziră cîntînd cu glas
omenesc.

E timpul fiul luminii?

E timpul ceva viu ?
E timpul fiul luminii ? Ori mai degrabă
e invers ?

Poate e timpul doar energia de răspuns,
stafia unei lumi strivite de-a noastră ?
Cînd se sfîrșește timpul începe altceva ?
Ce culoare avu tunetul nașterii timpului ?

Are timpul vedere ?

Același timp își împarte mereu noi pustiuri ?
Să fim doar spori ai înțelesului prin timpul
dens ?
Realul e respirația timpului ? Ori mai
degrabă e invers ?
Ce stă în nemișcare în spatele timpului ?
Pentru ce timpul naște și ucide fără
încetare ?
Raza cea nemuritoare e fugă de timp
sau însăși fața timpului este ?

Are timpul vedere ?
Există și alte timpuri gonind fiecare
în altă direcție ?
Ce se întîmplă cînd se izbesc două timpuri ?
Mai începe ceva cînd timpul s-a sfîrșit ?
Încotro aleargă iuțindu-se timpul
pe muchia cifrelor,
pe treptele-n spirală, pe treptele turnului
absolut
care-n urmă-i se năruie ?
E timpul fiul morții ? Ori mai degrabă
e invers ?

Are timpul vedere ?

Ce altceva începe cînd treptele s-au sfîrșit ?

Cine strigă, ce încoifat cartograf

Cine strigă, ce încoifat cartograf
îmi șuieră tabuul petelor albe ?

E ca și cum aș înainta sfîșiat
între mila atroce
și iubirea cîtă am cunoscut pe pămînt.

Ca și cum rînd pe rînd m-aș înălța
cu lovituri deschizînd porți fără număr
în aer.

Cu trupul intens punctiform
prin sudoarea ochilor mei
îmi croiesc drum în zona petelor albe.

Chiar acum
viziera mi-e lance în ceața fără frontiere.
Acum chiar
înfășurată pe oase
moartea cea mult cutreierată mi-o port
de la bun început.

E norul cenușiu

E răsăritul de tobe
increțind pielea mării în seară.

E vîntul din steagurile
unui deșert înaintînd.

E vocea care a desfrunzit
oasele somnului în întuneric.

E ochiul contemplînd deznădejdea
ca pe-o ivire de aștri.

E secunda izbită care începu
numărătoarea inversă.

E norul cenușiu.
E chipul vehemenței.

În fața mea o mare fără timp

În fața mea o mare fără timp
iar înlăuntrul meu oarba
sămînță de timp încoltind.

Peste cîmpia sărată
sunet de clopot
și voce umană
amestecate în vînt.

Pe țărm în lumină am rămas
cu marea crescînd sub picioare —
fără umbră, în miezul aprins.

Iar buzele mi-au lipsit
și ochii, duși pe ape amare
și brațele pentru dorință.
Iar vești n-am avut și eram
lumină a oaselor cu foșnet de sare.

traian andronesi

Limpezind cenușa fierbinte a nopții

N-am nici o veste de la toamnă.
Scrisorile cu zvonuri pentru iarnă
Mi-au umplut cutia poștală
Deși la noapte n-o să cadă nici o frunză.
În ce anotimp ți-ai pierdut ultimul sărut ?
Păreai o duminică abia trezită din somn
Cînd șoaptele tale se loveau de stîncă.
Jos, în prăpastie se-nmorminta zgomotul
Unei oglinzi sparte
Limpezind cenușa fierbinte a nopții.

N-am nici o veste de la toamnă.
Urme de frunze dactilografiate spînzură
Peste visele mele.

Paranteză la o zi obișnuită

Și iată călărețul venind
Ceasul solar s-a mutat cu o umbră
Mai lasă amprente potcoava
Și n-am nici o veste din cosmos
Deși am visat într-o toamnă
Că-n mijlocul nopții
Mi-am cumpărat citeva visuri de la
anticariat.

Am văzut într-o zi la albumul duminical
O fată-ndrăgostită care
Vindeca singurătatea semenilor ei
Și-un murmur de izvor înregistrat
Pe fondul unui apus de soare.

Și iată mi-e vestea omătu-n fereastră
Ceasul solar s-a dus către vară,
La vama nopții un vis mi se taie
Și n-am încercat încă bustul
Unui ceas de melancolie.

UN RĂSĂRIT DE SOARE

nicolae fulga

Telefonul sună precipitat a neliniște. De multe ori m-am gîndit că ar trebui să se facă ceva în privința corelării tonului și intensității soneriei cu scopul și conținutul apelului. Te zguduie telefonul și cînd ridici receptorul auzi un lamentabil „Salut, domnule, ce mai faci ?“ Sau, telefonul se exprimă delicat, într-un limbaj melodios, picurat, abia perceptibil, iar din receptor te izbește vocea superioară care încorporează întreg dramatismul vreunei datorii neîmplinite.

Rup cu ușurință chingile somnului — procedeu învățat din armată — și ridic receptorul :

— Da, Oana.

Oana este asistenta de la primire, o fată plină de farmec. Are douăzeci și patru de ani, părul cărunt și poartă cu ea, precum Terra, o atmosferă veșnică de voie bună.

— Avem o urgență.

— Am înțeles, vin imediat.

— Nu vă supărați !

— Nu, desigur.

Nu sînt obosit, a fost o noapte normală. Cînd, într-o nopate de gardă, operezi o apendicită acută și cosi două tăieturi de cuțit în abdomen, zici că a fost o noapte normală.

Cobor pe scări alergînd, cum fac de obicei. Așa îmi vine mai ușor. Cînd vine o urgență, intru imediat în stăpînirea unei curiozități care nu ține neapărat de profesie, ea subzistă, mai de grabă în ce mi-a rămas din cursul de patologie. „Omul — ne spunea marele profesor Virgiliu Timiș — poate fi primejdie pentru toate viețuitoarele pămîntului, dar el, Omul, are asupra lui tot atîtea primejdii cîte au toate viețile la un loc“.

Pe ferestrele coridorului se ivește o dimineață ciltoasă de toamnă. Parcă mi-e frig. Îmi leg cordonul halatului de molton și grăbesc pasul. Ce agresor o fi mai năvălit în noaptea asta peste pacea unuia dintre ai noștri ? Mă întreb. Nu-mi plac diagnosticele clare, fără dificultăți, cu simptome cunoscute. Nu-mi place s-o aud pe Oana : „Cred că e un ulcer perforat, dom' doctor“.

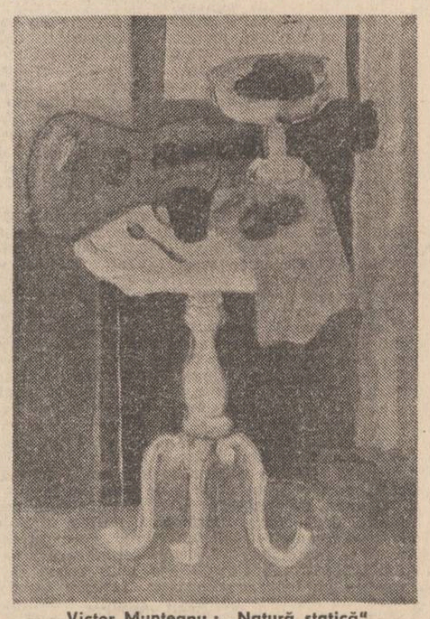

Victor Munteanu : „Natură statică“

De pe canapea se ridică un bărbat înalt, ca la patruzeci de ani. Pare un orășean oarecare după paltonul gri și după cravata ieftină, cu nodul strimb. Fața lui prelungă și palidă, cu mustață scurtă, îmi este cunoscută. Nu-mi bat capul cu identitatea lui, îmi va spune singur. Lungit pe canapea, cu fața la perete, geme înfundat un bătrîn. Îl întorc cu fața în sus și, deodată, vin peste mine doi ochi mari, ieșiți din orbite, speriați, parcă dușmănoși. Buzele pîrlite lasă să se vadă dantura încă puternică a bătrînului, dînd naștere unui rînjet suferind.

— Ce s-a întîmplat ? — zic, încercînd să impun voia bună, luînd oarecum în deridere spaima bolnavului.

Bătrînul respiră greoi și precipitat, pe frunte i-au năvălit apele. Nu-mi răspunde, geme înfundat și se uită spre însoțitorul său încredințîndu-i, parcă, răspunderea vorbelor care trebuiau spuse.

— Ne-am pomenit cu el vomitînd și văietîndu-se de burtă — zice bărbatul înalt — știți, eu locuiesc aici și eram pe la ei că au rămas singuri.

Omul tace văzînd că nu-l mai ascult. Gura uscată a bătrînului parcă foșnește. Are casi albi de spumă. Fiul său, orășeanul, îl descheie la pieptar și la cămașă. Oana dă pe după mine și îi caută termometrul prin sîn. „Stai, nu te mișca !“ — zice și imi șoptește : „Treizeci și nouă cu șase !“

— Ce a mîncat ? — zic.

— Eu știu ? Ca omul și el, acolo... — înalță orășeanul din umeri.

La apăsarea abdomenului, geamătul bătrînului dă în urlet. Nu am nici o îndoială asupra diagnosticului. Mă uit cu înțeles la fiul orășean, dar el nu prinde sensul, zîmbește îndatoritor și zice :

— N-ați mai venit pe-acasă ! Bătrîna dumneavoastră...

În clipa asta, orășeanul a devenit Ticu lu' Florea Minzoc. Pe canapea, Florea Minzoc geme prelung. Simt că mi se varsă o moliciune în brațe. În registru, Oana a scris cum scrie ea, mărunt și colțuros : „Minzoc Florea, comuna Izvoru, ani 63“. Simt că tremur. Mă las pe scaun. Ziua s-a lipit de ferestre.

— Ce-mi face, Ticule ? — șoptește Florea Minzoc amestecînd ritmul gemetelor.

— Ssst ! face Ticu arătînd spre mine a respect.

N-aș fi vrut să am această dimineață, aș renunța la ea dacă mi s-ar putea lua. În clipa aceasta am impresia sau chiar convingerea că „cineva“ aranjează asemenea confruntări peste ani, cînd nu te mai aștepți.

Trece Florea Minzoc pe drum, cu Luța după el, gătiți. Soarele s-a prăbușit departe, în Codărați.

„Hai, bă, la nuntă ! Ce faci ?“ — îi strigă tatii din mers.

„Acu' acu'“ — îi răspunde tata cu buza de jos întinsă pe dinți.

E nuntă la ai lu'Gorcea. Tata se bărbierește. Oglinda e agățată într-un cui bătut în stîlpul casei. Mă cheamă să-i țin de curea. Eu trag cît pot, țin cureaua întinsă ca să se ascută briciul. Tata mă trage cu curea cu tot și rîde. „Ține mă ! — zice. Băăă ! ce flăcău te am eu pe tine, mă ?!“ E vesel tata, nu i se mai văd cutele dintre sprîncene, duminica se vindecă. Mama trintește ușile, aruncă vătraiul în unghete, n-are astîmpăr.

„Nu te-mbraci ?“ — întreabă tata așa, ca și cînd n-ar vorbi cu nimeni.

Mama nu-i răspunde, se duce spre poarta de la grădină, dar se întoarce și îi zice cu ochii micșorați :

„D-aba, mă, te spetești toată săptămîna, nu te prinde soarele-n pat, și duminica versi laptele-n păsat ! De ce să mă duc la nuntă la Gorcea, să arunc banii pe strachina lui cu varză ? Pînă se face mare băiatul meu, ori moare măgaru', ori pierde samaru'. Mai vine Gorcea la mine în bătătură ! Atîta rău“.

De trei lucruri se bucură tata, de lăutari, de ploaie și de răsăritul soarelui. De la colțul casei noastre se vede în lungul văii, spre răsărit. E o limbă de zare printre salcîmi. Acolo stă tata si vede răsăritul soarelui. Se uită ce se uită, apoi zice : „Săracu'“ și se întoarce la treburi. Cînd e la cîmp, e altceva, atunci se umple de soare.

„Nu merg și gata !“ — hotărăște mama.

Tata tușește cu înțeles și tace. Asta înseamnă că e destul. Mama trebuie să se îmbrace de acum. Așa e întotdeauna.

— Ce-mi face, mă ! — zice Florea Minzoc.

— Taci din gură ! — îi șoptește Ticu.

Mă uit la Florea Minzoc. I s-a subțiat ceafa, a slăbit, uitătura aceea mîndră și întunecată este acum înspăimîntată și aprinsă. Degetele slabe și cocîrjate au acum ceva de gheară de pasăre.

Nu sîntem rudă cu Gorcea, dar l-a chemat pe tata la nuntă, uite așa... Tot satul îl cheamă pe tata la nuntă. Tata își desartă chimirul pe masă și zice :

„De la Dumnezeu mult, de la mine mai puțin ; ce-o fi aici, al vostru este !“

Se apropie mesenii să vadă, tata numără gologanii, îi numără încet, apoi îi ia cu pumnul și-i pune la Drigă, țambalagiul, pe pîinea cu sare. Întotdeauna are tata în chimir mai mult decît dăruie nunul mare. Mama nu mănîncă, nu bea, stă să aibă grijă de tata. Dar tata face tot ce-i place lui, bea, glumește cu Catinca lu' Zane că știe de glumă, strigă hora și joacă pînă curg apele. Nae vioristul îi știe cîntecul : La circiuma din șosea / Bea bogatul cu litra / Și săracu cu vadra. / — Măi sărace, vreme rea, / Ce bei împotriva mea / — Astăzi rabd și mîine beau / Samă la dușmani nu dau.

Nae i-l zice cînd îl simte mai înflăcărat. Îl pupă tata pe Nae pînă zice Toniu : „Lasă-l, bă, că-l albești și nu-l mai cunoaștem !“

— Ticule, îm' face, mă, ceva ? — zice parcă mai stins Florea Minzoc.

— Îți face, uite, acu'ți face. Ai răbdare ! — îl minte Ticu.

Mama, citeodată, se face bolnavă, crede că tata n-o să se mai ducă. Tata mă ia pe mine. După noi vine și mama. Tata mă așază lîngă el și mă pune să mănînc bucățile din strachina cu fiertură. „Mănîncă-le goale !“ — zice. „Mănîncă-le toate să te faci mare !“ Cînd tac lăutarii, mă suie cu sandalele cele noi pe masă și spun poezii. Spun „Dragoș Vodă“ sau „Movila lui Burcel“, sau „Cerbul cu stea în frunte“, sau „Gruia lui Novac“, pe care îmi zice tata. Spun pînă îl aud : „Hai, destul !“ Apoi mă ia în brațe, mă strînge tare și mă lasă jos. Mama mă șterge pe obraji cu batista ei bătută cu mărgele pe margini. Tata se uită luminos peste toată masa. Oamenii se mișcă unul cîte unul din poziția în care au rămas. „Da de unde le știe, mă fraților ?“ — întreabă Stoica lu' Tîvrel. „Hei, de unde nu știi tu !“ — zice altul. Iar Stoica încheie : „Se poate !“.

Tata își numără banii și îi vîră în chimir amestecați. Mama își pune basmaua de liniță, cu flori. Trage numai cu coada ochiului spre oglindă. Din poartă îmi zice : „Vezi că vine Mircea-al dadii să dormi cu el. Să încuiați ușa !“ Și o ia agale după tata. Tata o așteaptă pînă îi vine alături.

— Ticule, îți deteși, mă, ceva ? Dă-i ceva că îți dau eu ! — șoptește Florea Minzoc. Ticu îi udă buzele cu un tifon înmuiat de Oana.

— Taci din gură ! Ho, că nu mori ! — ocolește Ticu, răspunsul.

„Bă Niculae, ia scoal' !“ — zice văru-meu, Mircea, și îmi dă cu cotul în coastă.

„Ce vrei, mă ?“

„Hai să mergem și noi la nuntă la Gorcea !“

„Păi, de ce ?“

„Să ne dea tătica pîine de brutar“.

„Păi...“.

„Cîntă cocoșii de ziuă“.

S-a scos darul. Ies mesenii la joc. Jocul se încinge repede. Femeile joacă pe călcîie, mulțește, parcă a răzbunare. Ridică mîinile sus și sisiie printre dinți, una spre alta. Joacă și se țin de bărbați. Unii dintre ei abia mai mestecă din picioare. Pînă se termină jocul, se luminează bine de ziuă, răsare soarele. Ies în lume să se întîlnească, la colțul casei, cu tata. Atunci încep să plece și mesenii spre casele lor. Se clatină drumul. Noroc cu umărul femeii. Unii dau chiot să-i audă vecinii, mai ales cei cu care sînt vrăjmași ; de ce să te mai duci la nuntă dacă nu te vede nimeni cînd vii și cum vii. Nașul se petrece acasă cu lăutarii după el. Cîntă Nae cît îl țin bojogii : Ce mai soare luminos ! / Ce mai nun mare frumos ! / Ce mai lună luminoasă ! / Ce nună mare frumoasă !

Ies gospodarii pe la porți. Nunul mare le întinde plosca :

„Să vă fie nunia de bine și să trăiți !“

„Și dumneavoastră !“ — răspunde nunul mare din mers.

— Dom'doctor, îl ducem sus ? — îndrăznește Ticu. Oana îi face semn să stea undeva și să tacă. Minzoc face semn din buze după tifonul ud.

Acum în bătătură la Gorcea se joacă Joiana. În fiecare stîlp al casei e cîte o lampă cu flacăra adormită. Lumina bate spre poartă, umbrele oamenilor parcă se luptă pe gard. Tata întoarce hora : Hiii !... stin-ga ușurel / ca mașina

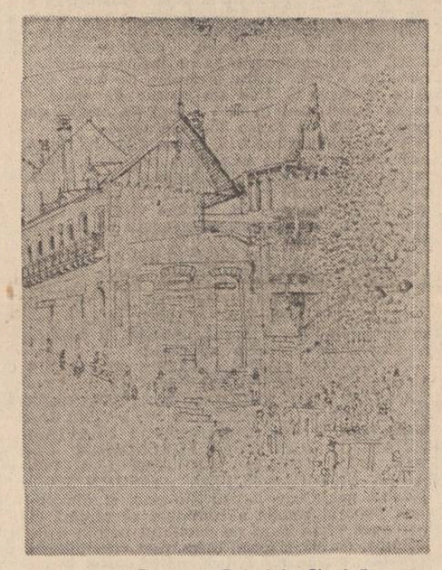

Ionel Dunea : „Peisaj la Sinaia“

la tunel, / ca oița după miel ! / Stînga !!!

După opt pași la stînga, iarăși se aude glasul tatii, măreț, dînd parcă în cîntec : Hiii !... dreap-ta na la loc / ca bobocul tofolog, la un pas, la un pas, / gogoneața la obraz ! / Dreapta !!

Vorbe vechi și frumoase, rămase în gura tatii de cînd era mai tînăr ! Acum vorbele nu mai cad bine. Cine să le mai asculte ? Cui să mai bată inima pentru ele ? Cine știe cum o mai arăta gogoneața la obraz ?

De la colțul casei, se rupe Florea Minzoc cu ciomagul după el, tiriș. Îi văd ceafa groasă. Are căciula lăsată pe ochi. Face pași mari, cu vinele îndoite, furiș. Se frînge din șale spre dreapta cu ciomagul în amîndouă mîinile și-l izbește pe unul din horă. Femeile țipă, tata cade cu fața în pămînt ca un buștean. Mama se aruncă peste el — „Grigoreee !“ Alerg acolo. Nu știu ce-mi iese din gură, simt numai că tremur. Fața tatii e plină de sînge. Geme prelung. Îi simt buzele calde. Cineva mă ia de subțiori și mă cară spre casa lui Gorcea. Dau din picioare, țip : „Florea a dat, mamă, Florea a dat !“ Brațele acelea mă duc, mă apropii de ușa casei. Îl aud pe Mircea strigînd : „L-a omo-

teatru

Premieră la Ploiești

Un început bogat în gaguri vizuale și pantomimă inspirate de farsa într-un act de Caragiale.

Concepția regizorală îmbrățișează modalitatea convenției de **teatru în teatru** vizînd o integrare în actualitate (textul este rarefiat, curățat de expresii depășite, anacronice). Pentru a sublinia metafora spectacolului, răsturnarea în timp a acțiunii, Dragoș Galgoțiu formulează și șarjează neliniștea, panica celor doi soți cu instrumentele comicului burlesc și, tot în acest scop, folosește travestiul unui actor (specific commediei dell'arte) pentru rolul Efimiței.

Alăturarea anului 1812 cu inscrisul „alea iacta est“, pe frontispiciul casei întoarse cu fața la public sugestionează spectatorul în sensul dublului unghi de vedere : exterior, detașat, interior, implicat.

Concepția mobilității circulare a decorului (Vittorio Holtier) — cu dublă perspectivă, cu spații concentrice de joc — permite observarea cadrului trimiterii la iluzie și continuitatea cu sala, în cadru real. În interiorul convenției, personajele sînt caricatural-comice în genul Fraților Max : Leonida lui Revent mimează gravitatea deplasată a închipuitului atoateștiutor, Efimița lui Rilea e somnolentă și nevricoasă. Mișcările primului sînt lente, romantice chiar, ca și vorbirea bine cîntărită, cu glasul așezat și vocea „grea“, specifice interpretului. Efimița este argint viu (atunci cînd nu moțăie), prin jocul de mobilitate al celui de-al doilea.

Actor de mare vitalitate, de interesante și bine diferențiate evoluții teatrale și cinematografice (să ne-amintim de remarcabilul șef de cadre din „Figuranții“ Malvinei Urșianu), Cornel Revent intuiește și exprimă cu exactitate nuanțele jocului convențional, detașează cu ușoare schimbări de ton, planul teatral de cel real, în afara scenei mici, în afara cortinei, făcînd inteligibilă maniera regizorală, înălțînd spectacolul. Efimița lui Rilea are apucături și tandrețe de casnică supusă bărbatului, o nervozitate excesivă ca și o moleșeală, care-o toropește la tot pasul, putînd replica doar atunci cînd vigilența îi mai irită spiritul.

Farsa jucată de actori este mult încărcată cu mimări ale neîndemînărilor clasice : așezarea Efimiței în ligheanul cu farfurii sau pe soba încinsă, jocul cu covorul tras în două direcții sau cu plapuma. Excesivitatea clovnescă urmărește amplificarea confuziei. Raportul dintre iluzie și realitate se realizează prin cîteva discrete „treceri“ prin luciul oglinzii : trezindu-se, Efimița se sperie de propria-i imagine reflectată în oglindă, altădată are o frumoasă trezire-reverie pe muzică ; către final, după o criză de isterie, Leonida îi masează mîinile, în timp ce Efimița — prin luciditatea de-o clipă a actorului-personaj — mîngîie oglinda, amintind **teatrul din teatru**, manifestîndu-și simpatia pentru cei furați atît de ușor de panică, pentru înțelegerea celor atît de mulți cuprinși de amplitudinea convenției.

Revent iese în proscenium, anunțînd pe un ton firesc, comunicativ, că „fandacsia e gata“. Decorul de prisos e împins ca o jucărie care și-a făcut datoria. Revent actorul îi face cu ochiul lui Rilea, apropiindu-se cu îngăduință, într-o înțelegere tacită, de public.

Un final frumos, cu mijloacele commediei dell'arte, lămurește succesiunile temporare și ciclice om-actor-personaj. Gulerul de arlechin și rosul din obraji, lacrima de sub ochii Efimiței, aranjate la vedere, pregătesc intrarea în scenă a unor alți actori pentru vizualizarea altui nivel de citire a textului. Se aude un vals și spectatorul e furat pentru scurt timp pe aripile unei alte iluzii... Cortina se ridică și regăsim personajele ca întotdeauna, de cînd lumea, la locul lor, în dormitor, continuîndu-și existența, sugestiv, ca noi, prin noi...

Conu Leonida față cu reacțiunea — premiera de la Ploiești — o reprezentație izbutită, care, poate, ar trebui explicată pe larg, pentru ca publicul să o guste cu adevărat, înțelegînd schimbările propuse față de montările clasice.

Nicoleta Gherghel

Teatrul de sentimente

Nu știu să intru în fericire fără tristețe și nici în nostalgie fără bucuria de a fi părăsit. Privirea încearcă și nu regăsește, imperiul senzorial certifică, da, este spațiul știut, descoperit odată cu primele semne, odată cu memoria stranie pe care o moștenim la naștere. Un sentiment simplu și grav, o stare de anotimp și de acasă, copilăria asociată ușilor deschise, trecerii din cameră-n cameră, plecărilor-venirilor care nu sînt ale noastre, ci ale inerției din noi. O parte din mine rămîne acolo-aici, un fel de umblet (atît de aproape umbletul de urlet) prin locuri și chipuri supuse într-o posesiune abuzivă, ignorînd dreptul lor la alt timp. Mi se întîmplă să uit cît de fericit ești cînd ești fericit, mi se întîmplă să uit, un fel de panică, panica pe care o simt poate păsările primăvara, cînd își găsesc cuibul răscolit, cînd nu și-l mai găsesc și atunci trebuie să mai inventeze o dată, să creeze lumea de la început, cu prefăcută putere. Ca și cum dacă n-aș fi acolo, dacă n-aș privi-o, lumea s-ar putea prăbuși, mă întorc în orașul copilăriei eșuînd în real, cu toate drumurile asupra mea, cu toate privirile în oglindă, din care mereu mai pierd cîte ceva. Și uneori amintirile încep și sfîrșesc cu senzații, substituind vîrste și rosturi, stabilind asocieri stranii, înțelesuri sentimentale, percepții particulare ale lumii descompuse în structuri, parfum, sugestii și nuanțe. Copilăria miroase și acum a scenă, a culise, a cortină și praf, praful acela ușor, ridicat de pantofii actorilor care mi se păreau ireali tocmai pentru că îi vedeam în cabine fardîndu-se, îmbrăcînd costume, punîndu-și peruci, într-un mod atît de lumesc, încît amplificau miracolul privit apoi sub reflectoare, copilăria mea miroase a decoruri proaspăt vopsite, a lemn alb, a brocarturi, draperii și canapele vechi, o lume desfășurată în culise, în același aer parfumat de recuzită și sudoare, invadîndu-mi simțurile, într-o stare paradoxală de plutire-înpămîntare, de beție și vis și atît de adevărată trăire zburată, cînd măștile cad și brațele sleite la fel, și zîmbetul trage colțurile gurii în jos și scena, doar scena domină un spațiu pe care nu îl atingi, deși mîna este întinsă. Mă întorc în Craiova și copilăria miroase a teatru, eu însămi am rămas să joc, să falsez, să inventez sub reflectoarele pocnind stinse acum, într-o reprezentație fără sfîrșit din care știu că nu pot fugi, un fel de teatru al teatrului în teatru.

Nu pot despărți imaginea vechii Craiove patriarhale de acele trupe ambulante și populare italiene și franceze cu care se confundă începuturile teatrului la Craiova, de anii frumoși-furioși cînd Teodor Theodorini transformă prima trupă profesionistă legată de venirea la Craiova a lui Costache Caragiale, într-un Teatru Național în care atîtea talente vor debuta și vor străluci. Dacă fiecare oraș are un punct de tradiție, de marcă și forță, atunci Teatrul este propriu Craiovei, odată cu fascinația provocatoare a scenei... Nu îmi este deloc greu să îmi imaginez, chiar în fața clădirii moderne de azi, prelungă, simplă și albă, o Aristizza Romanescu, un Ion Anestin, ori Manolescu în roluri memorabile, pot să refac, făcînd apel la aceeași imaginație sentimentală, momentul de virf din istoria Naționalului craiovean cînd îi avea ca director pe Emil Gârleanu și ca secretar literar pe Liviu Rebreanu. Pot încă să-mi închipui scena craioveană lansînd o promoție de excepție : Amza Pellea, Silvia Popovici, Sanda Toma, Ion Marinescu, Rodica Tăpălagă, Cozorici, Rautchi...

Și totuși Teatrul ca teatru rămîne pentru mine legat de suplețea clădirii albe, de eleganța ei prietenoasă și totuși înaltă, acolo lumea încape perfect, acolo lumea urmează să se petreacă. Nu e puțin cînd un oraș se confundă cu Teatrul său, cu frumosul, tradiția, actul artistic și emoția care nu trădează nici timp nici oameni. Mai rămîn uneori în culise, printre decoruri descompletate, cu toată copilăria desfășurată în mirosul de carte veche al scenei, îl mai aud pe Tudor Gheorghe cîntînd atît de oltenește, amintindu-mi de clipa aceasta — aceea, trăind retrăind teatrul în Teatru.

Carmen Firan

rit pe nenea Grigoreee ! Tatăăă !" Dumitru lu' Ghiorma mă bagă în odaie la Gorcea peste boarfele adunate din toată casa și îngrămădite aci. Îmi șterge lacrimile cu dosul palmei și zice : „Culcă-te ! uite colo ! nu mai plînge că tat-tău n-are nimic, glumi Florea cu el !" Eu mă țin de mîinile lui. El mă îndepărtează și încuie ușa. Mă sui pe macatele lui Gorcea și mă uit pe fereastră. Tata vine spre casă sprijinit de doi bărbați. Mama vine în urmă cu căciula tatii în mînă și țipă sau plînge, nu știu. Pe porțile deschise intră neica Radu, tatăl lui Mircea, nenea Virgil și nenea Onu, frații mamei. Vin în cămăși și izmene, cu ciomegele în mînă. Eu bat cu pumnul în geam și strig cît pot : „Nenea Virgileee, Florea a dat ! Nenea Virgileee !" Nu mă aude, ferestrele lui Gorcea au două rînduri de cercevele, dar întreabă pe cine întîlnește, trece și întreabă. Gheorghe Mînzoc e în fața ușii de la odaie, pe prispă. „Mă, nu cred eu că făcu el prostia asta, că n-avu de ce. Grigore ce făcu, făcu în pofida mea, față de mine nu față de el". Mă reped cu pumnii spre ușă și strig. Cojoacele lui Gorcea se surpă peste mine și dintre ele se ridică Florea Mînzoc. Calcă peste cojoace. Face un pas și încă unul. Mă uit încremenit la mîinile lui mari și setoase, care vin, se apropie : „Mă, prigorie, taci că te-astup !" Mă dau înapoi și cad. „Stai acolo ! Să nu te miști, că..." Și trece cu urechea la ușă.

Pe fereastra de la odaia lui Gorcea, se ivește o zi vînătă de toamnă timpurie. Astăzi, tata n-o să se mai întîlnească cu soarele.

— Ticuleee ! — strigă Florea Mînzoc și izbucnește în plîns. Ticu se așază lîngă el și-i pune mîna pe frunte. Oana îi face calmante, apoi îl liniștește cu niște vorbe lungite, trase în șoaptă de undeva unde le ține ea calde. Acum îl lasă pe Florea Mînzoc și iese. Mă privește din ușă și deslușesc un gînd în ochii ei de culoarea grîului dat în pîrg.

Î-am urît întotdeauna pe Mînzoci. Și vitele lor le-am urît, și pămînturile lor le-am urît. N-am jucat lîngă fetele lor, nici apă din fîntîna lor n-am băut. Luni după paști, la biserică, mi-a dat Luța pîine cu ou roșu de pomană, dar n-am luat.

Întotdeauna mi-a părut rău de vorbele tatii : „Băă — zicea — dacă îmi puneam eu mintea cu Mînzocii, n-o mai terminam cu ei toată viața. Și fiind aci pe-un tăciune...".

„Păi, ce ai avut cu ei ?" — întreba omul cu care vorbea.

„Păi, nu știi că acum zece-doisprezece ani, îmi dădură în cap la nuntă la Gorcea ?"

Cînd a venit tata la mine, la București, era primăvară. Niște țigănci tinere și pietroase sădeau flori în fața căminului studențesc și cîntau : „Un student să-ți dea mămica / Nu, nu, mămică, nu ! / Că studentul doar citește / Pe mine cin-mă iubește ? / Nu, nu, mămică, nu!".

Venisem de la masa de prinz.

„Nu le potoliți, mă, p-astea ?" — a zis tata cu un zîmbet șiret și, în clipa aceea, mi s-a părut cu mult mai tînăr decît era. Îl iubeam pe tata, iubeam bunătatea și limpezimile lui. Nimic nu făcea umbră în sufletul tatii. Citeodată zicea și el : „Băă, la sufletul meu îți coci porumbul, dar să fii om !"

S-a trîntit pe scaun, și-a scos căciula, și sudoarea i-a năvălit șiroaie pe față. A trecut numai fundul căciulii peste frunte și a zis :

„Mă băiete, mă doare rău capul și nu mai pot să merg drept. Poți să mă duci undeva ?".

Profesorul meu s-a arătat mai mult decît binevoitor.

— Nu-mi face nimic? Ai. Ticule, mă lasă așa, să mor ? Ai, mă ? — întreabă iarăși Florea Mînzoc, aproape stins. Ticu nu-i mai răspunde, și-a cam pierdut și el răbdarea. Tușește nervos.

Peste patru zile, îl sărutam pe tata în fața sălii de operație. Aveam buzele fierbinți, ale lui erau reci și umede. Nu-mi dădeam seama ce moment trăiesc. I-am simțit barba aspră, dată puțin în alb, și m-am întrebat atunci dacă îi mai ține cineva de curea cînd ascute briciul sau o dă el pe după picior.

Pe la mijlocul operației, profesorul s-a enervat brusc. În clipa aceea am înțeles tot. Știam că pe profesor îl enervează eșecurile.

Tata s-a stins înainte de a-l depune în salon.

Profesorul mi s-a uitat în ochi, mi-a pus brațele lui, încă neeliberate de încordare, pe umeri și mi-a zis :

„Fii tare Neculai (era moldovean) încercarea asta să-ți fie îmbold. Moartea părinților este o eliberare dureroasă. Nu plînge, trebuie să fii întîi chirurg și, după aceea, om !"

Apoi, coborîndu-și brațele de pe umerii mei și coborînd și tonul pilduitor, mi-a șoptit :

„Nu se putea mai mult. Cred că la tinerețe, a suferit un traumatism cranian căruia nu i-a dat atenție, cum se întîmplă de obicei".

Profesorul ghicise, dar eu nu i-am confirmat și nici mamei mele nu i-am împărtășit ce aflasem. Mi se păreau lucrurile prea așezate și îmi venea greu să le scormonesc.

De la moartea tatii nu mai țin minte decît șfîșierile mamei și momentul cînd dada, mama lui Mircea, îi lega la mînă un șervet cu doliu lui Florea Mînzoc. Dar nici atunci n-am fost în stare să-l izgonesc în fața satului și să spun ce știam.

De atunci au trecut șapte ani. El i-a trăit. Trăindu-i, Florea Mînzoc l-a înșelat pe tata cu peste două mii cinci de răsărituri de soare. Acum voi fi în stare să mă plătesc sau îi voi dărui și eu alte răsărituri de soare ? Întrebarea asta mă năucește. Nu mai știu nimic. Mă ridic de pe scaun, trintesc ușa și ies pe coridor. Ticu iese după mine, dar nu îndrăznește să mă oprească.

La capătul coridorului, traversează spre reanimare Cristina Georgescu, asistenta de la sala de operații. Probabil că altcineva din mine îi strigă :

— Pregătește sala, avem o peritonită ! Dă telefon și doctorului Burcă !

Eu merg mai departe pe coridor, îmi pare rău că se termină. Mă întorc și simt că ceva nu mai încape în mine. O văd pe Oana, deschide toate ușile la perete, mă caută cu o ceașcă de cafea.

Deschid fereastra. Aerul dimineții mă spală parcă pe dinăuntru. Între cele două dealuri care străjuiesc orașul dinspre răsărit, un vițel roșu dă cu botul în pînza cîlțoasă a norilor. Răsare soarele.

„Liviu Rebreanu", „Nichita Stănescu", „Nicolae Labiș" în viziunea sculptorului Nicolae Kruch

gavril moldovan

Înclinarea spre rod

Zilei i-am ieșit în cale viu
hoinăream prin ungherele ei
puiet al ultimelor ploi
verde și amestecat cu taine
din care-mi sorbeam neștiința
suverana înclinare spre rod

luam pietre fără soț în pumni,
tărîmului îi cercetam mugurii,
albinelor mierea adunată

zilei i-am ieșit în cale viu

cu veșnicia pe buze
în oase lebăda morții
știam voi pierde la primul pod
moleculele
nu-mi voi recunoaște calul și izbinda
voi vocifera la nesfîrșit în numele artei
vată voi pune în urechile timpului.

Amintire

Cu tine
mai ușor găseam conceptele
mai pure părerile
luam doar un mănunchi de iluzii
și le retrăiam așa într-o doară

scrutam universul
versul

și mă iubeai atunci melodios
iti puneam fericirea pe tavă
moartea ne suridea ades
dar n-aveam timp

florile n-au salvat Roma
dar au tot timpul s-o facă
iti ziceam
dam apoi cu var
peste aduceri aminte

zugrăveam pentru iarnă
oaspeții de sărbători să-i putem primi în voie
suflam în pînzele acelei duminici
aerul plin de secole
naviga
oase ale unei depărtări întristate
ne prindeam cu mîna de vreascuri ude
înoptam sub o stea răufăcătoare
genunchii ți se-nălțau
să poată iubirea-nflori.

Cum respiră...

cum respiră un zeu în întuneric
și nu știi în care parte să cauți
aripa lui
ard vreascuri la marginea cerului
lăsate de un călător grăbit
sufletul tău colindat de demoni
albi și roșii
din întruchiparea lor
se naște
buza de jos a veșniciei

ca într-un vas de Cucuteni
se adună timpul

pe umerii tăi.

Ars poetica

de vor veni să te-ntrebe
pînă dimineața să nu le răspunzi
unde-ai ascuns silabele și truda
și-ai pierdut din cumințenia proverbială
fiindcă vei deveni mai îndrăzneț

cu fiecare rînd ce cade
pe aripile colii albe

în coșul morii mai presus
în timpul liniștii să nu privești în urmă
că poți uita de tot ce-ai pătimit
sau să rătăcești prin valea plîngerii
iți vei aduce aminte de casă și te vei căi
vei vrea să-ți vezi părinții și asta nu se poate
cînd ai pornit cu gîndul la eternitate

desfă apoi foile scrise
suflarea blîndă din manuscrise
trecute prin lumină cerească
mingiie clipa aceasta dumnezeiască
în care poți zbura spre înălțimi
cu felinarul în mîini.

henri zalis

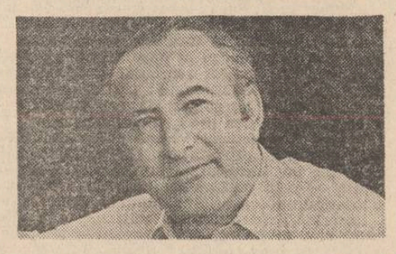

Sub strai de nea

Vorbim o limbă cu ale cărei cuvinte
pietruim calea
spre bucurie
Prin cărămizi adunate
dimineață după dimineață
clădim
un reazim
pentru destinul cîntecului
Iar mai apoi
după ce am turnat
temeliile
luminatului cuib
de unde zboară
păsări, vise, miini de aur
firul de iarbă
se trezește
și se spală pe față

Cum să nu prețuim pacea
dacă ea este legea
și dulcea lumină
sub care se cuminește
zăpada ?

Mozart miraculosul

Zidarul urcă pe schele
ca să pună cu mistria
cărămidă cu cărămidă
Ostașul se pleacă
pe parapet
și culcă bărbia
pe patul puștii
Țăranul
se frînge de șale
cînd adună
știuleții de porumb
Chirurgul
cu bisturiul ferm
sanctifică speranța
iar
frumoasele logodnice
depun pe obrazul iubitului
o vibrație
de lujer parfumat
Numai Mozart
se dăruie sunetelor
așternute magic
într-un hamac
de argint
stă drept
fără să privească
ce abis
rămîne dedesubt
între buzele lui
și aroganța șerpilor

Va fi suficient

Mai știi ce sînt de te uiți
în ochii mei.
De sub pleoape suie
toate tainele lumii
incomparabile descîntece
Mă cuprinde teama
la gîndul că
pe urmele lor tăcute
pribegesc păsări, corăbii
Eu însumi, împotriva
curentului
îmi flutur neîmplinirea
navigator efemer între
pierdute poteci
Nu m-am grăbit niciînd
să le disting dîra
după ce m-am tras înapoi
în plasa cu stele căzătoare.

Impresie

Pleacă zmeu călător
spre cărări
abia întrezărite
Dacă ipotetic
te-aș urma
aidoma literelor
cînd compun cuvinte
ar fi mereu dimineață
atît de treaz
mi s-ar părea totul
în țipătul păsărilor
sub nori rotitori

Știu că misterul
trecerii lor
și al plutirii zmeelor
ține de foșnetul hîrtiei
de glasul ieșirii
într-un trup
cu viscere și brațe
sîngerînd în gol
ca un text
căzînd și ridicîndu-se
după o lungă
nesprijinită alergare
din care s-a retras
majoritatea concurenților

Vechime

Am ieșit să mă plimb cu voi
în această seară
E răcoare, jocuri de umbre
trec peste noi
și poposesc absente
unde te aștepți mai puțin
Eu de pildă
înțeleg bine
cît de mult vă plăcea
în acest anotimp
să umpleți singurătatea mea
cu poame
cu petale
cu chipuri
Dar au sărit în aer
și n-au rămas
decît oboseala
călătorilor în gări
chioșcurile de ziare
fără clienți
cuvintele mirosind a mucegai
și paznicul de noapte
pregătindu-și albumul
cu fotografii de familie
Degrabă
în drumul spre casă
va băga de seamă
că au îngălbenit definitiv.

alexandru cristian miloș

Delfini și cuvinte

Și uite marea, teritoriu puțin explorat
Mai mult albastru, mai pur
În adîncurile căruia Statuia Poetului e
înconjurată de delfini.
Interiorul ei e de foc ca și voința ta
Altfel cum aș putea vedea pînă la mari
depărtări
Frunze roșii brăzdînd tăcerea apelor.

Vocea delfinilor

Aducînd atît de mult cu un parfum
al primăverii
Împrăștiat peste cuvinte.
Din nou acest cer îeganîndu-se pe pămînt
Cu ființe de dor
Sfîșiind în salturi propria noastră inerție.
Tăcut castel al timpului, fără granițe, călător
Găsindu-i sala de întîmpinare în formă
De inimă.
II
Dar mă gîndesc la acel joc cu pietricele
colorate
Culese de pe spinările ce spintecă
nemărginirea
Mării imaginare. Cine este poetul ? Ai cui
îi sînt ochii ?
Nu mai există somn. Nici limite.
Rănile acelor capcane de cleștar
sîngerînd uimitor și
Mereu în tăcere. Calendare acvatice. Noi,
uitații.
Un viscol se ridică din adîncuri la fel
de uriaș
Ca Prima Noapte în care rămîi o uimire.
Sîntem aceiași pescari ai coloanelor
de marmură
Întinse plase pentru acrobații cerului.
Dar mă gîndesc la delfinii ascunzînd
în măruntaie
Tainice diamante, semnalizînd, semnalizînd
În ferestrele pe care le deschid în alt timp
și spațiu,
Astfel cuvintele-mi se prefac în păsări
argintii
Țîșnind mai repede ca vîntul.
Dar trec și mă gîndesc la acel joc
cu pietricele colorate.
III
Apoi voi auzi corul delfinilor în apropierea
farului,
Eh, sfînt ori demon de aș fi fost atunci,
din ce în ce mai
Aproape, luîndu-mă ca pe un prieten,
neîntrebîndu-mă nimic
Și valurile mă vor înțelege și tu
Și bucuria deodată cu tristețea vor înveli
cu o foiță subțire
Statuia Poetului în adîncuri, cere-o
și va fi a ta,
În acel teritoriu nespus de albastru, de pur
Ca o amintire.
IV
Doar călătoria ne va rămîne în urmă
și marea
Ca un inel mitologic, pasăre argintie
Împurpurînd Cuvîntul, iubind,
Întrînd
În soarele uitat.

traian săsărman

Cîntec pentru Transilvania

Maica mea, prilej de-a plînge
în Decembrie la-ntîi
spița stelei de s-ar frînge
pentru noi Tu mai rămîi.

Maica mea din dor de viță,
Preaiubit și sfînt Ardeal,
Ai Unirea ca un fluviu
Tricolor mărgăritar
Vin cu Fluiera lui Iancu
Să mă urc la munte sus
Printre vulturii ioanici
Acolo-i și Horea dus.

Acolo vom fi cu toții,
Mai devreme, mai apoi,
Sus în țara de sub țară
mingîiați de-a tale ploi.

Pe coline — sub coline
Ne-om visa mereu Unirea
Peste țară ori sub țară
țara ne e moștenirea.

Închinare la Tîrgoviște

Am adus un clopot din Ardeal,
Clopot la Tîrgoviște-n cetate,
Se aude din mormînt voievodal
Inima Măriei-Sale-n veci cum bate.

Măria Sa, strămoșii ne-au trimes
Să curgem precum Oltul la oștire,
Dușmanii vin, e vremea de cules,
Și gata sîntem azi de pătimire.

Mărite Doamne, trecut-am din Ardeal,
Prin veacuri, cum ni-s anii, cum ni-i rangu,
Și am adus drept moștenire-n val
Lancea lui Horea și Fluiera lui Iancu.

plastică

Atelier

Totul a început foarte simplu. Mai întîi, o curiozitate provocată de o importantă expoziție republicană și, după aceea, o deplasare în provincie. La o azvîrlitură de piatră, adică de pe peronul Gării de Nord din București pînă în cartierul Gării de Nord din... Ploiești. Căci, acolo se află, de cîțiva ani buni, sediul (reședința, atelierul) secretarului filialei prahovene a U.A.P., **Nicolae Kruch.** Sculptor de notorietate, iubit în breaslă, stimat de colegii varilor generații, pe care-i păstorește cum se pricepe mai bine. Pentru că, după cum poate puțini își închipuie, viața și **meseria** de artist își au spinoasele lor labirinturi, sărbătorește vernisaje expoziționale neprădînd nimic din tensiunile unei asemenea munci subterane de administrare a cerințelor, susceptibilităților și sensibilităților membrilor obștei artiștilor. Așadar, iată-mă în inima meleagului de unde a răsărit steaua Grigorescului, dar și a lui Pîrvu Mutu Zugravu, unde a pictat Tattarescu, pe unde s-au perindat în fertile pelerinaje artistice Petrașcu, Steriadi, Ressu, Șt. Popescu sau unde a creat pînă la apusul zilelor sale unul dintre cei mai înzestrați discipoli ai lui Paciurea, sculptorul Gh. Damian. Un loc sub soare, cu alte cuvinte, unde artele și-au arătat îndeajuns bunăvoitoarele auspicii și pe care muzeele și agorele prahovene le cinstesc cum se cuvine. Pe un asemenea teren a crescut (nu fără cunoscutele strădanii ale facerii) gruparea artiștilor plastici prahoveni, ce întrunește cu precădere forțele unor creatori din două centre județene : Ploiești și Cîmpina. O mînă de oameni, de fapt, ce simt abia în acest tîrziu al ființării lor în obște autoritatea gregară a entuziasmului. Nicolae Kruch este, înainte de toate, un mare coleg și un pasionat inițiator. Mult din timpul propriei sale creații îl consacră celorlalți. Ușa sediului (reședinței, atelierului) său este în permanență deschisă. O dinamicitate puțin comună și o înțelegere filtrată de spiritul rectitudinii și al probității comportamentale sînt atributele autorității sale. Nu întîmplător, pentru prima oară în existența acestei filiale, creația prahovenilor a pătruns cu mai multă îndrăzneală în arenele naționale. N-am aflat-o de la gazde, am constatat-o nemijlocit, la timpul potrivit, pe simezele marilor săli de expoziții din Capitală și din alte centre importante din țară. De altfel, la ultima bienală de pictură și sculptură, prezența ploieștenilor a fost una dintre cele mai numeroase și mai valoroase. Tabăra de creație de la Valea Doftanei, concepută pe un profil cu o structură aparte, — probabil singura galerie sătească de artă contemporană (în formare) din Europa — a pornit ca o inițiativă locală și a ajuns astăzi la o largă și respectabilă audiență națională. Artiștii prahoveni au început să treacă, încet-încet, fruntariile țării. Lucrările lor au intrat în circuitul internațional prin participarea la diverse mari saloane de artă contemporană. Apoi, cu sevaletul subsoară, au pornit în călătorii de documentare artiștii înșiși. Fenomen încurajator care a deschis tuturor apetitul pentru confruntarea artistică directă. Această ieșire din provincialism, această îngenunchiere a apatiei s-a resimțit convingător în opera artiștilor. O modestă (numericește) sumă a unor asemenea tentative fertilizante am contemplat, ghidat de „meșterul" Kruch, în și mai modesta sală de expoziții a filialei din centrul orașului. Dar, parcă tocmai de aceea multe dintre lucrări, invitînd la cordialitate și dialog solitar, își vădeau armonia cromatică și puternica personalitate stilistică. Acolo aveam să-i cunosc , la ceasul prezent ei creației lor, pe pictorii **Dan Platon, Valeriu Scărlătescu, Doina Moisescu, Marcel Bejgu, Victor Munteanu, Ion Sinca, Valter Paraschivescu, Carmen și Eugen Bălan, Sergiu Delaport** ca și pe sculptorii **Șt. Macovei, Alfred Dumitriu** (cel ce, nu de mult, a avut o reușită expoziție de portrete la „Orizont"), **Justin Bratu,** și desigur, **Nicolae Kruch.** Ei sînt o certitudine în viața artistică a orașului lor, iar personalitatea fiecăruia dintre ei deține caratele prestigiului național. Ei au făcut pasul către noi. Este rîndul nostru, al publicului iubitor de artă, să le ieșim cu încredere în întîmpinare.

Corneliu Antim

muzică

Recital de balet

În fiecare vară, Liceul de artă „George Enescu", secția coregrafie, organizează, pe scena operei bucureștene, un recital de balet prezentînd unui public avizat, receptiv, cele mai bune creații ale elevilor și profesorilor, pe cei mai buni dintre balerinii de mîine ai scenelor noastre. Există asadar o anumită continuitate a acestor spectacole și, în funcție de aceasta, putem aprecia mai bine recitalul din acest an.

În primul rînd, trebuie spus că, din punct de vedere regizoral, spectacolul este unul dintre cele mai reusite, semnatarii regiei (Constantin Marinescu și Sergiu Anghel), știind să aleagă momente variate, care îmbină în juste proporții dansul clasic cu cel modern, de caracter, popular, paginile celebre cu creațiile noi, momentele „serioase" cu cîteva coregrafii pline de umor (cum sînt de pildă cele semnate de Adina Cezar și Sergiu Anghel) dansul tematic, cu subiecte de actualitate cu prelucrările pasului folcloric, într-o ideatică plină de substanță. Am remarcat așadar coregrafiile semnate de Alexa Mezincescu („Marea", muzică de Claude Debussy, „Etude", muzică de Hindemith). Raluca Ianegic („Credem în frumos", muzica Maia Ciobanu, „Ego", muzica Iancu Dumitrescu), Constantin Marinescu („În pași de mazurcă"), Dragoș Georgescu („Suită de jocuri dobrogene"), Adina Cezar („Căutări", muzica Pink Floyd, „Caleidoscop", muzica Cristian Petrescu); Anca Mîndrescu („Habanera", muzica Claude Debussy, „Dans spaniol"). Pentru a ne face o imagine asupra calității unor numere care depășesc sensibil rigorile dansului clasic, ne oprim puțin asupra unor momente realizate de Sergiu Anghel, care, după ce obține clipe de mare efect în „Dans țigan" creind o coregrafie pe care, se vede, elevii o dansează cu mare plăcere în „Jocuri triste", muzica Mahavishnu Orchestra și „Chindia", pe o prelucrare folclorică, obține două dintre cele mai bune momente ale serii. Primul este un inteligent dans tematic, în linii mari sugerînd consecințele lipsei de responsabilitate atunci cînd se scapă frîiele rațiunii pentru a lăsa loc liber instinctelor gregare ; totul se petrece parcă în joacă, jocul „de-a războiul" fiind însă mult prea grav pentru a-și găsi justificări, dansul îmbinînd momente ludice, momente de pantomimă, momente unde aluzia este directă, clară, alteori ea devenind suficient de abstractă pentru a realiza o interesantă contrapondere. În „Chindia", elementul abstract este cel nt. Sergiu Anghel preluînd din artele plastice sugestiile statuarului și, în subsidiar, ale zborului ; pasul folcloric este stilizat la extrem, coregraful reținînd din vastitatea expresiei dansului nostru popular numai elementele de sorginte uraniană, ca să ne exprimăm astfel, lăsînd deoparte latura dionisiacă, atît de prezentă (însă nu categoric dominantă) în jocurile noastre populare.

În privința interpretării, trebuie spus că, spre deosebire de alți ani, nivelul a coborît, secției coregrafie lipsindu-i, poate cu o singură excepție, virfuri incontestabile. „Excepția" se numește Alma Munteanu, absolventă anul acesta, ea putînd acoperi atît roluri de caracter cît și remarcabilele rigori ale dansului clasic, avînd tehnică, ținută și, putem deja spune, personalitate. Colegul ei, Mihai Mihalcea, excelează în dansul modern, fără a fi însă un dansator complet. Dintre mai tinerii balerini semnalăm pe Oana Bădănoiu, Brîndușa Denes, Margareta Trofil, Anca Crăciun, Cristina Dobosan, elevi cu care, sperăm, ne vom putea reîntîlni în viitoare spectacole. O bună impresie a lăsat elevul în clasa a XI-a Marian Anton, avînd ținută, tehnică, expresivitate, el nefiind totuși un balerin pe deplin format. Alte momente vrednice de semnalat ni le-au oferit absolventa Corina Dumitrescu și, în special, colega ei Mădălina Slăteanu, autoarea unei excelente performanțe în „Dans țigan". De asemenea, o prezență care promite mult este cea a elevei de clasa a XI-a Simona Matei, plină de grație avînd însă și o tehnică precisă atribute pe care mai greu le găsim completîndu-se convingător.

Viorel Crețu

Pariul poeziei

Într-o recentă carte a sa, „Timp și cultură", Ilie Bădescu încearcă elaborarea unei ontologii a culturilor dinspre **timp**, cu rezultate care, e de așteptat, nu vor întîrzia să atragă atenția. Într-o epocă în care științele pariază pe **teoria modelelor**, Ilie Bădescu, pe urmele unor iluștri înaintași precum N. Iorga, L. Blaga, Mircea Eliade, Constantin Noica ș.a., consideră că factorii stilistici ai unei culturi sînt în strînsă corelație cu două fundamentale **modele temporale**: timpul cosmic **(kairos)** și timpul istoric **(cronos)**. Cel dintîi are corespondent spiritul clasic, monumental, echilibrat, sănătos, de sorginte țărănească; cel de al doilea — spiritul atins de **criză**, de „sindromul **deus otiosus**" (Mircea Eliade). Timpul istoric a creat încă din vechime motivul **fortuna labilis**, avînd ca reflex, în spiritualitatea modernă, ceea ce autorul numește „cultura zeflemelei", cu numeroasele ei nuanțe și implicînd o „trăire eșuată", fiind „un mod de transfigurare a eșecului" (p. 75). Cultura europeană modernă se nutrește dintr-o criză devenită planetară și numeroasele școli literare avangardisto-moderniste trăiesc sub spectrul ei. Doar scriitorii mari sînt destinați a o depăși, ridicîndu-se la **opera eponimă**, sinteză exemplară a celor două modele temporale. Ne amintim că Mircea Eliade spera în resurecția unui **nou clasicism**, ca alternativă la depășirea crizei culturii europene.

Poezia românească a ultimelor decenii oferă argumente pentru o încercare a ieșirii din această stare, dar și proliferarea unei literaturi atinse de „răul secolului". Numeroși poeți și prozatori și-au găsit salvarea în **ironie**, ca port-drapel al diverselor avangarde și modernisme sau postmodernisme. Nu întîmplător o parte dintre prozatorii generației '80 scriu sub oblăduirea lui Caragiale, resuscitînd **spiritul zeflemelei**, care-l nemulțumise și pe Constantin Noica. De fapt, geniul lui Caragiale ridicase „zeflemeaua" la nivelul marii arte, nemaifiind — propriu-zis — vorba de **zeflemea**. (Caragiale, altminteri, este unul dintre creatorii inegalabili ai **marelui clasicism românesc** din a doua jumătate a veacului trecut, alături de Eminescu, Creangă, T. Maiorescu și I. Slavici, ceea ce face ca opera lui să nu mai poată fi asimilată „zeflemelei").

Există astăzi numeroși poeți care transfigurează liric „zeflemeaua" (cu mai mult sau mai puțin succes), de la foștii avangardiști și pînă la Marin Sorescu, Emil Brumaru sau textualiști, din rîndul lor ridicîndu-se și mari poeți, cum e Marin Sorescu, acesta bucurîndu-se de o largă audiență și în alte spații culturale. Într-un atare context, Lucian Avramescu (și nu e singurul) se distinge prin adeziunea programatică la o formă modernă de **romantism** (mai corect ar fi **de sentimentalism romantic**), cum însuși se recunoaște: „ești, bătrîne, un derbedeu plin de viață / și un sentimental cum n-am văzut altul, de mult / și cînd ne dai cu tifla / și cînd ne-n-florești o boabă de rouă pe față / poezia ta spune ceva și-o ascult" **(Scrisoare către Lucian Avramescu**, în vol. **Nu cer iertare**, 3, Ed. Eminescu, 1985, p. 174). **Sentimentalul care dă cu tifla** e o caracterizare admirabilă a acestui mod de a face poezie. Conștiința că reprezintă un arhetip al liricii contemporane este prezentă prin credința că e îndatorat să-și achite o „cotizație de romantism", cum ne spune „arta poetică" ce deschide amintitul volum. **(Cotizația de romantism)**. Poetul crede în generația tînără („oamenii viitorului"), aceasta fiind hărăzită unui mesianism revoluționar care nu poate fi rupt de **prezent**. E o generație cutezătoare, pentru care „nu există bariere de netrecut", iubirea fiind „substanța care / perforează metalul blazării / care-și caută, asemeni izvoarelor subterane, / drumul spre adevăr", sub semnul visării în „ritmurile revoluției". Acesta e sensul achitării „la zi / a cotizației de romantism revoluționar". Iată însă că optimismul funciar al poetului se vede bruscat de un veac cancerizat din rădăcini, acel spectru al crizei culturii pe care, în „inocența" lor, poeții cred a-l strivi sub blînda sau încrîncenata **ironie**. În superba lui generozitate, pare curios că poetul se teme că nu va fi înțeles tocmai de... critici! Și se îmbărbătează astfel: „nu te-mbufna că-s criticii zgîrciți / că te laudă doar la chenzină, cu parcimonie / într-o zi unul / se va trezi electrocutat de tensiunea înaltă / bobinată-n a ta poezie". **(Scrisoare către Lucian Avramescu)**. Nu știm în ce măsură se mai lasă azi criticii „electrocutați" de poezie, însă e sigur că Lucian Avramescu încearcă să-i cîștige pe cititori, în general, cu o retorică atent supravegheată, deși — uneori — cuvintele scapă, mult prea ispitite de **a da cu tifla**. Motivația interioară pare a fi tocmai **eșecul**: „sunați-mă goarne, sînt învins — sus învinșii / pasul corect, la 45 de grade recrut / arată cum defilează inima în bandulieră / unul pe care dușmanii / praf de copt l-au făcut" **(Via fori)**. Dialogînd cu iubita, poetul constată că s-a înstrăinat de sine: „totu-i în criză, draga mea, / de unde vrei să mai fac rost de mine / cînd eu însumi m-am cheltuit / fără pic de menajamente" **(De unde vrei să fac rost de mine?)**. Soluția, totuși: „menține-ți umorul, bătrîne, / orice-ar fi să se-ntîmple" **(Don Quijote)**. Însă sentimentalismul ironic nu ni se pare prea fericit susținut cu astfel de mijloace: „femeie importantă ca un nasture / ca un nasture de palton în vijelie / îți jur credință pînă la moarte / credința mea ți-o furnizez necondiționat / ca pe o pensie alimentară, ca pe o chirie" **(Ca un nasture cusut pe piele)**. Pe bună dreptate observă poetul că în **experiment** versurile nu ies întocmai cum ar trebui: „de ce naiba versurile toate / ies strîmbe și contorsionate" **(Experiment poetic de laborator)**. Iată cum reacționează poetul în fața „crizei mondiale": „sărut mîna doamnă apendicită, respectele mele domnule cord / doamna criză mondială și domnișoara virtute / ce de persoane se adună / la balul mascat al acestei lumi revolute" **(Criză mondială)**. Diluarea expresivă este evitată, în chip fericit, în cadența versului clasic — unde ni se dezvăluie mai pregnant modernitatea acestui romantic — sau în unele poeme scurte, cum e **Duel**: „soarta m-a așezat față-n față / cu tot felul de nenorociri / le-am somat / și m-au somat / de la distanța regulamentară / după care am tras / fiecare... / eu n-am nimerit niciodată". În lupta împotriva „crizei spirituale" poetul găsea, în primele volume, o armă secretă mult mai eficace, după opinia noastră, ale cărei semne sînt încă puternice și în ultimele volume. Este vorba de acea ingenuitate lirică, de impecabilă ținută prozodică, din volumul de debut **Poeme** (1975), din **Stele pe dealuri** (1976) sau **Un liber albatros** (1978). Acolo musteau sevele urcate din pămînturile Cricovului, cuvintele absorbind firesc puritatea începuturilor (v. ciclul **Recviem pe Cricov**, din **Poeme**, 1975): „taina iubirii m-a întors din drum / și-am scris întîi poeme pe stejari / m-au învățat curat să fiu acum / sub apa lunii frații mei plugari" **(Patria Cricovului)**. Și mai descoperim în Lucian Avramescu un remarcabil poet al iubirii, apele sentimentalismului găsindu-și firesc matca: „în noaptea asta fără candelabre / cînd mor pe șine roțile de fier / să ascultăm iubito stins cum cîntă / în satul meu copiii lerui ler" etc. **(Lerui ler**, în **Poeme**, 1975). Sau: „te chem, a cita oară, cu flaute de crin / cînd inverzesc genunchii de-atîta amînare / și anotimpul ultim puțin cîte puțin / ne scutură în sine la rînd pe fiecare" **(Scrisoare Euridicei)**.

Nu știm cum va evolua, ca poet, Lucian Avramescu, dar pariind pe robustețea rădăcinilor expresive, pe diversitatea lor în sinteza de care se face capabil autorul, ne-am bucura să descoperim în opera sa viitoare convertirea **sentimentalismului care dă cu tifla**, la un vizionarism de anvergură, aflat — deocamdată — doar ca latență plină de promisiuni, ceea ce, la drept vorbind, nu-i puțin lucru.

Theodor Codreanu

Speranța Ștefănescu: „Grup de obiecte"

VIITOR DICȚIONAR LITERAR

Un împătimit al „izvoarelor"

O superbă consecvență (neexcluzînd fireștile decantări și vitaminizări culturale) desfășoară lirica lui Ion Pachia Tatomirescu, despletită, bolnavă de solaritate, făcînd din **dacism** vectorul unei deveniri care judecă „pașii clipei" la scara istoriei. Nicidecum apter, acest lirism provoacă — de pildă — un dialog peste secoli cu Domnul Cantemir, respiră „aburariul Davei" într-un peisaj în care „ninge cu electroni", forează istoria sedimentată în noi desferecînd izvoarele limbii — „un fluviu sacru", cum zice în chip nimerit însuși poetul. Tensionată de tentația contrariilor (polii unor cupluri antagonice „magnetizînd" acest lirism vizionar, de largă gestică, în care „ard vocalele poemelor"), poezia lui Ion Pachia Tatomirescu ne face martorii unei istorii galopante, **prezenteificată** pe ecranul clipei. Chiar primul volum **(Munte**, 1972) găzduia cîteva nuclee poetice din care, ulterior, poetul va trage sevele unui lirism gîlgîitor, cu răsfrîngeri diafane și iluminări magice, redescoperind folclorul (vz. **Încîntece**, 1979), „inzorierea" (vz. **Zoria**, 1980) și, mai încoace, peisajul hipertehnicizat cu „fotoni jucăuși pe nervuri". De pildă, în **Noul turn Babel** (vz. **Transilvania**, nr. 6/1984) forța demiurgică irumpe, frenezia imagistă se dezlănțuie la scara unei **galactopitecantropii** cu „furnici de crom" și „pajuri supersonice", culegînd „fotoni din lanternele zeilor"; ni se dezvăluie „sublimul Arbore Cosmic". Prin astfel de panouri gigantice, rezemate pe intuiții care rodesc metaforic, poetul — fără instrumentar filosofic — închipuie clocotul genezei, despărțindu-ne de lumea așezată, cuminte. Cavalcada cuvintelor rostuiește o prăvălire geologică, mișcîndu-se pe „liniile de forță ale marelui tezaur gravitațional" **(Sculptor împotriva morții din oase)**. Ion Pachia Tatomirescu este un împătimit al izvoarelor, caută filoane dacice răsfirînd mitul mioritic, își asumă condiția de **peregrin** pornind în solie către Zalmoxis; se vrea țîșnind „din arcul clipei eterne", dezvoltă o cosmologie carpato-danubiană și o geografie poetică cu definiții memorabile pentru marile noastre Provincii (Moldovlahia, Oltenia, Transilvania, Maramureșul). Resurecția dacismului îl împinge spre obîrșii. Coboară **înspre geneză**, parcurge — cum observa cu pătrundere Miron Radu Paraschivescu în postfața volumului **Încîntece** (text mai vechi, prefațînd traiectoria poeticească a lui Ion Pachia Tatomirescu) — un „drum invers", purtat de o curată pasiune mitologizantă. „Mă resorb în cristalele mele", declara, nu fără emfază Ion Pachia Tatomirescu decretînd „retragerea la matcă". Poetul anunță un program ambițios, fiind un însetat („ochii mei tînjesc după lumina ta departe, în matcă"). Oficiind (fără a fi un tehnician al versului sau un „respectuos al formei"), Ion Pachia Tatomirescu își centrează lirica pe axul autohtonismului, livrescul său încriptat, entropic, de un irepresibil energetism (Artur Silvestri), însoțindu-se, cîteodată, cu o muzică nostalgică condensînd înțelepciune și sclipiri aforistice, toate puse sub semnul unei remarcabile unități de viziune. De fapt sforțările creatoare pecetluiesc un spațiu personal; nu reconstrucția ci invenția prevalează aici, deși vălmășagul, vociferanța, fantasticitatea vor să scoată la suprafață o lume scufundată, impunînd o sinteză proprie care mai păstrează cenușa marilor combustii. Acest zbor vizionar dă tîrcoale unui edificiu doctrinar; tulbureala viziunii, interesul pentru gîndirea inițiatică definesc o lirică „programată", de elaborație, plantînd repere culturale și încercînd o disciplinare simbolică, probată și prin recurența unor motive. Negreșit, Ion Pachia Tatomirescu este un vitalist implicîndu-se pe numeroase fronturi; pletorismul, gesticulația ceremonioasă alungă privirea obosită sau așteptarea bolnavă. Sînt de găsit și compoziții „simfonice", de o ritmică interioară, acordate pulsului naturist; „cîmpia oblică" este un **eden**, timpul roadelor întreține exuberanța, cu accente bucolice, ecologiste, păstrînd „sugrumarea ultimului timp vegetal". Dar nici intemperanțele juneții nu s-au stins; Ion Pachia Tatomirescu minuiește un baltag, doritor să taie „munților / pintenii țanțoși". Într-un **Haiku** se va propune drept ofrandă: „Cerneală roșie, / fierbinte-singele: / Ia-ți toc și scrie!".

Să nu ignorăm apetitul teoretizant, împins dincolo de granițele poeziei. Implicat în disputele literare, Ion Pachia Tatomirescu inovează conceptual, **personalizează** contribuțiile, scotocește arhivele. Iată-l glăsuind cu patos despre „generația republicană" sau despre **noua geografie a literaturii române**, teoretizînd cu obișnuita-i efervescență despre **refluxgenerație**; sau oferind amănunte (vz. **Limbă și literatură**, vol. 2, 1981, pp. 278—281) despre **Eminescu în „Cîmpul Cerbului"**. Adică un Eminescu „în toane bune" (cum precizează marele nostru poet într-o scrisoare către colegii din redacția **Timpului**), aflîndu-se atunci (aprilie-august 1878) la junimistul Nicolae Mandrea unde traduce tomul întîi al **Fragmentelor...** lui Eudoxiu Hurmuzaki (paternitate stabilită de I. Crețu în 1961), apărut în 1879.

Rezultă, cred, limpede că Ion Pachia Tatomirescu lucrînd programatic, respectînd „regula de compoziție" e purtat de fapt pe aripile unei „inspirații despletite" (cum nota cîndva Vladimir Streinu, numindu-l cu tandrețe un „pui de dac"). Același critic constata că Ion Pachia Tatomirescu „se aruncă în discursul liric fără reținere"; rafalele verbale, prolixitatea, involburata combustie biciuiesc timpanul publicului. E nevoie, deci, ca poetul să-și limpezească dicția, asta neînsemnînd — neapărat — un răsfăț calofil. Dar fiind „mereu izvor cu dor pe infinite-oglinzi", această lirică dobîndește sens prin sublimare, contemplativismul încercînd a domoli fierbințeala momentului prim. Spălată de apele tulburi, propunînd „logodna crinilor peste beznă" poezia lui Ion Pachia Tatomirescu (vz. **Lilium breve)** află liantul erotic, nicidecum „moartea sentimentelor". Între **vir** și **femin** erosul își consumă calvarul căutărilor (rostul, fructul) sfîrșind în extaz: „Ești flacără, lilium breve, flacără ești". Criza se stinge tocmai prin efortul de a se lepăda de perisabil, **reingenuizînd lumea**, candoarea topind încrîncenarea antinomică. O poezie în avalanșă (mitraliind cititorul) ori cărînd — rareori — miluri prozastice urcă spre spațiul utopic. **Cosmia** era spațiul experiențelor esențiale, un „aer presărat pe izvoare, / curcubeu invers curgînd / în oglinzi cu fertile adîncuri..."; iar **Zoria** rostirea dintîi, numirea; adică triumful luminii, „sintaxa nunții", purificarea. Implicat în real, luînd pulsul istoriei, Ion Pachia Tatomirescu își propulsează lirica spre ideal, celebrînd viețuirea frumoasă; el se scutură de vacarm și vîrtejuri, rîvnește retragerea „în semințe". Totuși, gesticulația amplă indică în Ion Pachia Tatomirescu un constructor, atras de **vînătoarea de arhetipuri**; poetul rămîne neclintit „fiul Muntelui și al Mătcii".

Purtînd „pecetea poeziei" (cum diagnostica Miron Radu Paraschivescu, avînd sub ochi, în urmă cu ani, un manuscris voluminos semnat de un tînăr necunoscut), pusă sub tensiunea contrariilor, lirica lui Ion Pachia Tatomirescu crește coerent, cucerind un spațiu poetic de indiscutabilă originalitate. Ion Pachia Tatomirescu este o voce care nu poate fi confundată.

Adrian Dinu Rachieru

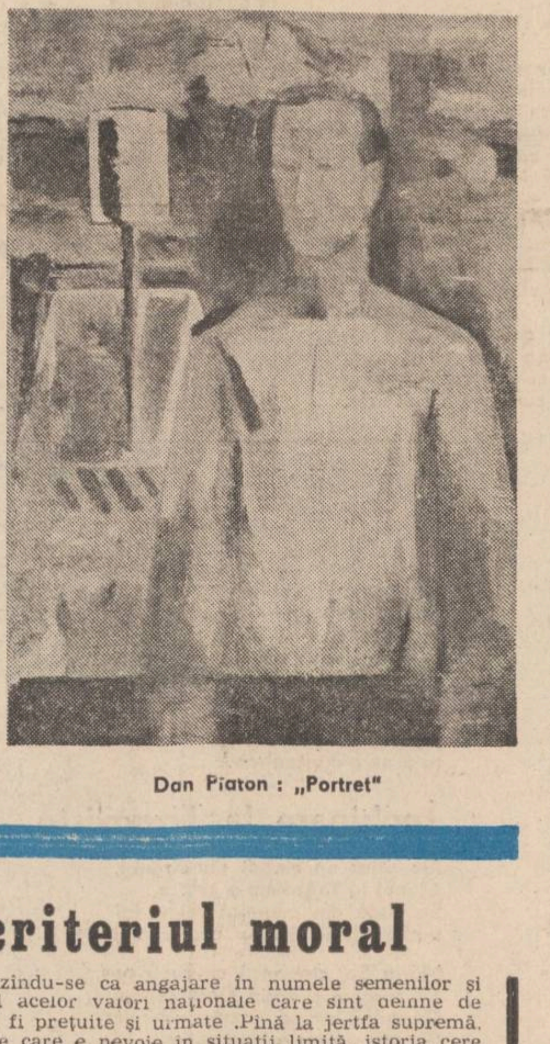

Dan Piaton: „Portret"

Clasicismul imnic

Mateiu Caragiale a convertit imaginile într-un lirism excomunicat, domolit însă de narație, dar în momentul actual de curgere policromă a literaturii române, Vasile Sav cu ale sale remarcabile „Elogii" susține un nou topos, de descindere afirmativă din Saint-John Perse.

Desăvîrșind forma pînă la rafinamentul cu efect exploziv, Vasile Sav pune tradiția liricii românești într-o stare armonică față de sens, dar o tulbură prin extremele utilizate de el însuși. De la abordarea poemelor în proză numerotate, a discursurilor între ghilimele și fără „paternitate", pînă la teme (marea, singurătatea, fecioria...) și termeni (ivoriu, cămări, prag, lăzi de zestre) izvorîte, toate, din creația lui Saint-John Perse, poetul se situează într-un act disjunctiv față de model. Pentru că privirea clasică devine ritm și stil începînd cu poemul LXXXIII și se continuă pînă la finalul volumului, al acestor „Elogii" organizate ca o demonstrație epopeică în ritmuri scurte, față de mișcarea „statică", realizată în poemele anterioare.

Pînă la această bifurcație exterioară a clasicității, aventura lui Vasile Sav atinge demersul fecund al senzației, filtrate printr-o puternică elaborare a limbajului. Fraza melodică a lui Bach întîlnește versetul care susține imaginile dense, într-un prezent continuu. Motive metaforice: „Crinii încrucișați pe spadă", „o patrie a spiritului"... „ivoriu și flacără"... etc. asigură redundanța sonoră și tematică, așa cum juxtapunerile și alternanța unor modele străvechi de versete realizează cadența care poate celebra, fixînd retorica fiecărui elogiu. Ritmul dezvăluie preferința arhaică întru cîntare și apare la acest poet, singularizat prin el însuși, la nivelul stilului, care se impune înaintea raporturilor semantice.

Dacă Saint-John Perse sărbătorea cuvîntul, poetul român, prin monade, celebrează începutul. Este refăcută funcția logosului primordial „erai atît de aproape de adevăratul înțeles al lucrurilor" încît, dacă i-aș fi spus acestei lespezi de marmură, în care atîtea vietăți se ascund: „Prefă-te în ciută și locuiește în codru", ar fi auzit cum în poieni și în peșteri „lupii și cerbii se sfîșie..." În spațiul somnului și al memoriei unicitatea este condiționată: „Timp te-aș numi, dacă... / Iubire aș spune, dacă / Adevăr te-aș numi, dacă... / Idee ți-aș spune, dacă...".

Flacăra flaubertiană corespunde însă iluziei unei gîndiri despre unitate. Obscuritatea și lumina nu au încleștarea lui Rimbaud, ci sînt reduse — prin natura poetului, de moralist — la transparența albului cu umbra, în plan etic și decorativ. Senzualitatea inițiatică sau anecdotică sînt originare, simultaneitatea luminii cu întunericul pare aforistică pentru un poet care analizează trăirile ca pe niște tentații deși urmărește un efect ambiental al viziunilor. Restrîngerea unității la albul și negrul clasic, în dezlănțuita substantivare a imaginilor, păstrează regularitatea unor „fugi" instrumentale. Claritatea picturală permanentizează timpul („timpul creștea din priviri peste zările ființei...") albul și negrul sînt fundamentale: „lebăda murea în apa neagră", „cîntecul lebedei este negru", la trecerea lunii, „marmora este neagră" „pata albă" (ciuta sau fecioara) se ivește pe pajiște pentru a suporta alienarea („întruparea li s-a-nnourat"), în „muntele alb" acel „tu" al dialogului monologat al poetului este umbrit de „brațe din ramuri", gînditorul are „oasele albe", dar „din gînduri se înalță întunecatele lebede" „noaptea liniștitoare lumini risipeau depărtările". Dualitatea este imagine „abstractă", întrucît „se închipuie în nemișcare contururi reci de lumină și umbră". Actul cunoașterii se desfășoară tot pictural: „Înaltă și castă fecioară veghează destinele; reci se întind umbrele muntelui / Strigătul purpuriu coboară / Departe, în noapte, pe coiful înțeleptei strălucește veninul viperei"

Ritmul crește din alchimia enumerărilor, repetițiilor, imperativului, elipsei, chiar conjuncția „și"... introductivă uneori — realizează simetrice blocuri poematice. Apozițiile și inversiunile sînt modalități cinetice în această cîntare a cîntărilor, pentru care vîrtejul nominal anulează durata și distanțele. Cuplul substantiv — adjectiv, în ordine inversă („Uimit... vînătorul. Calm, trecătorul...") sau obișnuită (Piatra înflorată, cartea avortată) accentuează marca descriptică a poemelor.

Formula de prezentare „iată" („Iată sfinxul întrebător..." „Și iată paianjenul negru... / și iată astrologul") are o funcție ritmică, termenii sînt introduși cu abilitate într-un context care le mută înțelesul prim: „Clopote de aur, semințele, ruguri răcoroase ale memoriei". Asocierile abstract/concret („înmugurirea luminii în ochiul fraged al mielului", „în cimitirile memoriei șopîrle negre își risipesc veninul", „ecoul metalic al cămășii de forță") actualizează viziunile în motive decorativ-simbolice.

Poemele dialogate se ordonează tot în discursuri, retorica îl introduce pe „tu" în coerența aceasta, uneori psalmică. Definirile sînt hipnotice („nu erai decît gînd risipit în ivoriu și vis înălțat..." „Idee ți-aș spune..."), pentru că celălalt urmează lui „unu" într-o autocontemplare dramatică („cînd m-am trezit eram asemenea unei depărtate miresme"), la fel ca umbra elegiei nichitastănesciene. Unitatea se reface în edenul visului („numai în somn te cunosc visătorii", „o vietate s-a apropiat de mine în somn").

Tușe repezi (ca în poemul XXII), în exercițiu futurist („...Un cortegiu venea... Erau călări... / Înaintea luptei apărătorii își descoperiră morți în șa... Au fost trecuți pe sub lănci. Colcăiau mari păsări de pradă. Șarpele străpunse atunci curcubeul...") cheamă ritmul amplu, în ciuda fragmentării grafice.

În schițele celui de-al doilea elan clasicizant, gesticulația odiseică reface alexandrinul: „Era o secetă cruntă-n cuvînt și-o arșiță stearpă-n imagini. Și-ndrăgostitul își caută iubirea pierdută... Și el era încă tînăr și-și dezgoli pieptul și-l puse fulgerului stavilă").

Frecvența termenilor cuplați permanent (lumină-întuneric), cît și derivatele (umbră, raze, flacără, amurg, aură, luminători), fără existența autonomă, dar nici opozițională („o umbră doar a trecut prin întunericul ce s-a lăsat și întunericul s-a luminat") dezvăluie perechea semantică în descendența „Pleiadei" și a paradoxurilor lui Valery.

În decorul imaginarului, unde anamorfoza face figurație, poetul acordă privilegiu clinchetului manierist („umbrele noastre subțiri sîngerînd luminau"). Emoția și elaborarea au o cheie euristică în lanțul metaforelor, adesea genitivale („ochiul spelb-dilatat al nebunului", ale faunului"), în care un glissando semantic este întărit de adjectiv.

Recursul la model nu acoperă supapa combinatorie a liricii, care traduce ecouri din concettism. O legitate a limbii dinaintea păcatului dă armonie clasică imaginilor paralogice. Oratorul poet, situat în tradiția excomunicată a poemelor sisifice, sugerează o catahreză a tendințelor moderne, aplatizate de luciditatea livrescului.

Cu „Elogii", Vasile Sav realizează în lirica românească o mutație înspre imaginile-metaforice de translație, denumirile avînd o vitalitate parabolică în mișcarea de val a versetelor care se sprijină pe orchestrații nominale.

Insular prin „patria spiritului", în care se situează declarat încă de la titlu, Vasile Sav reprezintă o sumă a formelor (în accepția lui Focillon), cinetic prin montaj și muzical prin sacadare.

De la retorică la caligrafia modelelor, poetul gravitează liric în unitatea clasică, unde stiluri diverse totuși coexistă.

Viorica Răduță

Patriotismul și criteriul moral

Urmare din pag. I

omenească propriilor aspirații în trecerea prin lume.

Patriotismul se trăiește discret și se finalizează practic. Nu e totuna cu declarația patetică, mai mult sau mai puțin ocazionată, căci substanța sa adevărată o clădești **dincolo de cuvinte**, oricît de sincere ar fi acestea, în semnificația pe care o emană traiectoria propriei vieți. Nu e un scop de sine stătător, expres intenționat, iubirea de țară, chiar dacă mereu o avem în vedere, ci **o valoare a intențiilor** de împlinire ca om, și, mai ales, o valoare inerentă rezultatelor la care ajungem, cu eforturi și dificultăți, firești sau nefirești. Ceea ce gîndim, cinstim și facem efectiv vorbește cu de la sine putere. Societatea captează sensurile faptei personale ca o cutie de rezonanță. De aceea, pentru un patriot, inserția proiectului de viață într-un efort colectiv este dulcea fatalitate a aerului care, vital fiind, trebuie respirat.

Dincolo de conținuturile avute în felurite momente ale istoriei noastre naționale, acest sentiment a avut și are opțiuni nevremelnice: statornicia întru demnitate pe teritoriul moștenit spre a-l omeni prin trudă liberă, certitudinea că **„dreptul fiecărui popor are ca limită dreptul celorlalte"**, cum atît de concis rostește **D.D. Roșca**, precum și apărarea fermă a acestor repere civilizatorii. **„Sîntem un popor de oameni care stăm drept și jertfim orice pentru a sta așa"** — afirma **Iorga** în atmosfera premergătoare celui de-al doilea război mondial. Gîndul său rezumă o întreagă istorie. Căci, în tradiție românească, patriotismul are o încărcătură morală cu prestigiu neștirbit, care nu ne poate în nici un fel răvăși orele de odihnă sau reflecție cu mustrări de conștiință. Pe bună dreptate **Liviu Rebreanu** remarcă: **„n-avem nici un război de cucerire, ci numai de apărare"**.

Aceste simboluri de gîndire și acțiune includ, ca latură definitorie, curajul. Desigur, nu se poate pune în discuție curajul de a fi patriot, pentru că problema însăși nu are sens: nu ne interesează nici simulacrele verbale, nici soarta celor făcuți și nu născuți, grăbiți în a-și vinde mama în schimbul unui buzunar de mărgele colorate. Ești patriot prin devotament. **„Țara —** ne îndeamnă **M. Sadoveanu — nu se servește cu declarații de drepturi, ci cu muncă cinstită și, la nevoie, cu jertfă..."**. Continuă **Călinescu**: **„un patriot adevărat, un patriot nu se mulțumește să aplaude mai tare sau mai discret, el se alătură marii armate a muncii, preocupat numai de strălucirea viitorului patriei sale"**. Prin urmare, curajul pe care îl visăm nu se identifică, în nici un caz, cu simpla disponibilitate de a înfrunta riscul fizic sau de altă natură, ci este încununat cu valențe din cele mai autentic omenești, la îndemîna oricui, concretizîndu-se ca angajare în numele semenilor și al acelor valori naționale care sînt demne de a fi prețuite și urmate. Pînă la jertfa supremă, ce care e nevoie în situații limită, istoria cere baze trainice. Nu e patriot cel ce lenevește în așteptarea acelor condiții și/sau împrejurări speciale în care să se poată manifesta ca atare. Pînă la jertfa supremă, pînă la momentul în care iubirea de țară se plătește scump, la fel de importantă e jertfa, obositoare și meticuloasă, a muncii cinstite și competente. **Iorga** ne atenționează: **„Știe să moară pentru țara lui numai acela care a știut să trăiască pentru dînsa"**. Dar, probabil, atunci cînd vorbim despre patriotism, nici nu ar trebui să invocăm în primul rînd jertfa supremă. Nu de aici trebuie pornit, din pudoare și respect pentru cei care nu s-au declarat capabili de o asemenea jertfă, dar au făptuit-o atunci cînd a fost nevoie de ea, nu și-au dorit-o, au ocolit-o cu îndărătnicie, dar și-au asumat-o, chiar dacă cu atît de omenești păreri de rău. Tocmai gestul efectiv capătă sens patriotic și măreție umană. Tîlcul este, dar, mai adînc: îți slujești națiunea opunîndu-te morții, căci ea are nevoie de viață și creație, iar dispariția fizică pentru un ideal are o forță de iradiere simbolică în fața căreia cuvintele rămîn mute. Nu poți decît să fii de acord cu **Pârvan**: **„Cît e de greu eroismul, cînd știi că toate gîndurile, pentru care trebuie să-ți dai viața, ar fi fost așa de ușor de îndeplinit în pace și bunăvoire, dacă umanitatea ar fi fost păstorită de oameni înțelepți, drepți și buni"**.

Curajul nu e mereu de natură eroică și nu cere totdeauna aptitudini aparte, căci, avertizează **Eminescu**, **„progresul omenirii nu zace adesea în mulțimea geniilor săi — națiuni cu genii străluciți sînt adesea nefericite —, ci în acele personagii mute ale istoriei care lucrează neobosit, fără altă răsplată decît conștiința datoriei împlinite, în fine progresul e în toți"**. Există în viața cotidiană un curaj, nu depreciat, ci ocolit adesea. Orizonturile de aspirații, îndirjirea unei îndatoriri, munca și creația, asumarea competență a responsabilității și modestiei, spiritul de inițiativă și cutezanța în afirmarea noului, tăria morală și capacitatea de a domina ispitele, înverșunarea împotriva nedreptății și viciului ș.a.m.d. — sînt, desigur, fapte firești și obligații elementare. Însă, prin amplitudine și profunzime morală depășesc ceea ce este comun. Ca ipostaze ale unui curaj nespectaculos în exterior, dinamizează și propulsează viața colectivă spre cote superioare. Zilnica luptă cu inerția — din afară și lăuntrică — este o formă de curaj moral. Probabil, cea mai fecundă și de dorit. Căci adevăratul patriot nu poate uita destăinuirea lui **Avram Iancu**: **„Unicul dor al vieții mele e să-mi văd națiunea mea fericită, pentru care după puteri am și lucrat pînă acum"**.

De la „foileton" la „monografie"

Urmare din pag. I

generație situați în **„Conul de umbră"** (Ioanid Romanescu, Gh. Pituț, Nicolae Ioana) ori descoperă **Afinități** de serie în cazul altora (Bujor Voinea, Dinu Flămând, Adrian Popescu, Dan Verona, Mara Nicoară). „Dincolo de afinități" sînt citiți, în paralel, bunăoară, Ion Gheorghe și Grigore Hagiu, reușite radiografii parțiale de universuri lirice.

O „redescoperire" încearcă Daniel Dimitriu și în **Bacovia** (1981), un studiu ce dezvoltă intuiții și convingeri mai vechi (v. „notele" de lectură din „Singurătatea lecturii"), într-o mai articulată demonstrație și de o coerență exhortativă, căci, propunînd în autorul **Lacustrei** un poet „antisentimental" (v. și Gh. Grigurcu), de o răceală calculată, lucid cu program și artificios cu dexteritate, în general protagonistul unei „discipline drastice", criticul nu făcea decît să aducă sub lupa analizei sagace, demonstrînd-o convingător, o idee susținută de o parte a criticii interbelice (Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, G. Călinescu), infirmînd, în acest fel decis, viziunea unui Bacovia „primitiv", susținută încă și azi cu argumente implauzibile (v. N. Manolescu). **Cromatica, universul sonor, sugestiile olfactive, decorul, personajul bacovian, apetitul neologistic** constituie registrele de investigație ale unui univers poetic inconfundabil și unic în literatura noastră (am încercat și noi cîndva o interpretare bachelardiană a poeziei bacoviene, sfîrșind prin a vedea în Bacovia un **poet al senzației**, structurat pe dichotomia **viziune cromatică/fond sonor**, pornind, însă, de la memorabilul personaj **Sensitif** al „romanului" său...). Concluzia lui Daniel Dimitriu e că „Bacovia pare a se sincroniza cu simbolismul pentru a-l conduce către criză, către decadență", poetul subminînd, în evidențe indubitabile, modelul simbolist: „Autorul **Plumbului** face din decalc un procedeu curent și paradoxal de negare a modelului"...

O **Introducere în opera lui Ion Minulescu** (1984) are meritul de a aborda un fenomen literar „clasat", aproape definitiv „elucidat", dată fiind uniformitatea valorizării critice atît în contemporaneitatea cît și în posteritatea scriitorului. Cu atît subiectul devine mai interesant, căci Daniel Dimitriu pune în joc, cu acea fervoare a reconsiderării critice, o reformulare de premise, demonstrații și concluzii, nu lipsite de ecouri inedite, restructurante.

Pornind de la observația pertinentă că Minulescu nu este un poet al „profunzimilor", ci unul al „superficiilor" (opoziție ce l-a implicat într-o relație axiologică defavorabilă), criticul militează pentru mutarea discuției din planul „simbolismului" în planul „barocului", al cărui „reprezentant întîrziat" — pe filiera Conachi, Bolintineanu, Macedonski — ar fi Minulescu. Optînd pentru simbolism, el va dovedi o atitudine consecvent contestatară, ceea ce îl va îndepărta de modelul epocii.

Cartea („introducerea") despre Minulescu amintește de un studiu ce demara sub spectrul reconsiderărilor (v. „Introducere în poezia lui Macedonski" — vol. **„Singurătatea lecturii"**, 1980) și dezvoltat apoi pe considerente de ideologie literară și estetică. Dacă ideea unui **Macedonski — baroc** (susținută, de fapt, undeva și de Adrian Marino) l-ar fi acaparat/pasionat, precum, cîțiva ani mai tîrziu, în cazul lui Minulescu, sînt sigur că Daniel Dimitriu ne-ar fi dat una din acelea demonstrații de forță ce c așteaptă modernitatea spiritului macedonskian.

Spunem aceasta deoarece considerăm cartea despre Minulescu o demonstrație inteligentă penetrantă cu finețe și aproape pasionat-tezistă, față de care o anume mentalitate încă inerțială a cazurilor „clasate" nu-i pregătită a primi imaginea unui Minulescu baroc. A scrie despre Bacovia și Minulescu în felul în care o face Daniel Dimitriu înseamnă, evident, a repune în discuție însăși chestiunea de coerență a simbolismului românesc, statutul său de identitate centrifugală, falsa lui specificitate în opera scriitorilor reprezentativi. (Deși repetăm, intuițiile și demersul ilustrativ sînt comprehensive și de bună credință, adică perfect validabile).

Trecînd cu ușurință de la cronică la tabloul tematic succint, iar de aici la o „programatică" înțelegere a fenomenului literar, ce-i legitimează indicii analizei, D. Dimitriu face totodată dovada unor decise competențe de anvergură monografică, a unor incitante revalorizări. Spiritul său, calofil și estet, reverberînd o acută conștiință a valorii, urmărește cînd relieful exegezelor, cînd o foiletonistică solitară, al căror impresionism tematist, „richardian", vizează însuși caracterul ireductibil al creației.

Linogravură de Valter Paraschivescu

Semne bune

Urmare din pag. I

vorba despre un roman (istoric și politic, social și de dragoste, scris în registrul fantastic dar și realist, un roman, deci, fiindcă nu-mi plac „etichetele" puse — neapărat — după); eroul cărții (același și... alții... apărînd în diferite ipostaze pe trei spații temporale) e (și) ziarist în anul 1918, în Aradul din vremea Unirii celei Mari. Va scrie (el), în consecință, „reportaje" din anul 1918 (alături apărînd unele reale, din presa epocii).

Apoi, de la reportajul... imaginat (nu numai despre ce s-a întîmplat ci și despre ce s-ar fi putut întîmpla), la cel propriu-zis. După ce am colaborat la „Orele orașului" și la „Cartea Mureșului", după ce am scris nenumărate reportaje pentru presă (despre oamenii pămînturilor, despre oamenii cetăților noi, industriale), vreau să construiesc (singur) o carte de reportaje despre orașul care mi-a acordat statutul de cetățean de aproape două decenii, statut cu care mă mîndresc (ceea ce nu-i puțin lucru pentru un bănățean și încă gugulan!). Dacă într-o serie de romane și volume de povestiri m-am străduit să dau drepturile (literare) unei provincii românești care se numește Banat, acum vreau să dovedesc că Aradul are, și el, drepturi egale în literatură (și nu numai) cu toate marile orașe ale patriei. Sînt fascinat de istoria sa fabuloasă și demnă, sînt îndrăgostit de străzile sale pe care le visez încă mai frumoase, sînt impresionat de hărnicia oamenilor care trudesc cu brațele sau cu mintea pentru continua-i înflorire. Nu fac acum declarații patetice de dragul sonorității frazelor, nici n-am de gînd să cad în „clișee" (așa că mă opresc). Oricum, o carte de reportaje, dacă e scrisă dintr-o pornire sinceră, are sorți să convingă. Asta se va vedea după tipărirea acestei cărți (nu mă grăbesc, iată, să spun și cînd va fi isprăvită). Mai adaug, însă, că personajele reale din reportaje vor trece, fără îndoială (cîndva) în teritoriul lumii românești, devenind eroi literari. În sfîrșit, și (nu chiar în altă ordine de idei), termin un (nou) ciclu de povestiri bănățene, îmbogățind zestrea-mi pentru acea „saga" bănățeană pe care unii critici au privit-o cu o ușoară superioritate (după cunoscutul principiu și raport, totodată, centru-provincie, despre care tot spunem că a dispărut dar...), uitînd, dînșii, că... „tot Banatu-i fruncea!" Ele, povestirile, pot fi considerate ca aparținînd genului fantastic (cînd coboară din mit), celui „istoric" (cînd urcă din chiar istoria locurilor), după cum pot fi și „reportaje" — cele care „vorbesc" nu numai despre prefacerile satului, azi, ci și de mutațiile din psihologia țăranului; a nu se înțelege că amestec, vroit, reportajul (fie el și literar) cu proza de ficțiune; să acceptăm, totuși, că am altă „viziune" asupra conceptului de reportaj.

În rest, spuneam, semne bune și despre altele. Pe care nu le mai pomenesc aici pentru a nu mă arăta (chiar așa, în văzul umii) bănățeanul fălos care dacă nu cunoaște legea punctului a învățat-o pe cea a... virgulei!

POST RESTANT

m-am întrebat citeodată dacă pescărușii nu parazitează marea. O întrebare absurdă, dat fiind că marea nici măcar nu poate fi parazitată de cineva și de altcineva. Mi-a plăcut însă să mă întreb dacă poate fi adevărat sau nu. Ei bine, după ce m-am gîndit bine, pot să vă spun că nimeni nu poate parazita marea că, în general, numai spațiile mici pot fi parazitate. De ce? Pentru că, așa cum știm cu toții, paraziții nu pot fi decît foarte mici. Pentru o parazitare de mare îți trebuie paraziți mari. Nu mergem mai departe, pentru că atunci nu vom putea spune decît că o mare nu poate fi parazitată decît de un parazit foarte mare. Cine este parazitul renunțăm să spunem. Să fim noi, oamenii, cei care o putem parazita, nicidecum. Ar trebui s-o urîm prea mult, dar noi putem urî atît de mult? Nu. Rareori mi-a fost dat să văd oameni mai frumoși decît aci, pe malul mării. Există între mare și oameni o simpatie mai puternică decît între mare și lună. Nicăieri oamenii nu pot fi mai buni, ceea ce e explicabil, pentru că în fața mării, în fața acestei imense forțe naturale, un om la locul lui nu poate să fie decît modest. Nu cu mulți ani înainte, o femeie de excepție care înota în larg mi-a spus, atunci cînd, mirat, am întrebat-o dacă nu se teme de ceea ce face. Ea mi-a spus: „Sigur că mi-e frică, am chiar o groază de atîta «străinătate», dar vreau să-ți spun că mi-e mult mai greu să revin la țărm".

Am rămas pentru acest răspuns, dar și pentru altele, prieteni. Dar Ea a murit pe pămînt, soțul ei, care o aștepta neliniștit cu halatul pe țărm, n-a înțeles, cum s-a văzut mai tîrziu, nimic. Am mai văzut și alții de atunci care ieșeau din mare ca dintr-o piscină. Nu m-au impresionat. Erau prea curajoși, atît cît li se îngăduia, erau sportivi, nu le era teamă de revenirea pe țărm. Uneori, chiar și acum, cînd mă uit la mare, și știu că Ea nu se va mai întoarce pentru că nici nu a mai plecat, parcă îl văd pe El, fricos, dar nu înspăimîntat, așteptîndu-o. Îmi dau lacrimile și pentru Ea și pentru El. Pentru El mai puține.

★

PAUL SĂRBU, Letea: Sîntem de acord. Ați debutat în „Suplimentul...", dar aceasta nu ne împiedică să vrem și noi să vă publicăm. E însă o diferență... față de „Luceafărul".

ADA, București: Aveți atîta talent, încît ar fi bine să renunțați la pseudonim și să încercați un dialog corect.

VALENTINA MĂRGINEAN, Lugoj: Ar fi bine să fiți mai hotărîtă în ceea ce privește debutul. Da?

IOAN DAN PINTILIE, Galați: Aveți în oraș un excelent cenaclu, condus de prietenul nostru Apostol Gurău. Ce rost are atunci, dat fiind că puține orașe au așa ceva, să nu vă adresați lor. De la Cenaclul Uniunii Scriitorilor din Galați primim cu încredere, și chiar cu nădejde, proză.

SVETLANA T, București: Aveți un talent deosebit. Păcat că nu vi-l luați în serios și credeți, din cine știe ce motive, că nimeni nu vi-l ia în serios. Întîi credeți d-voastră și pe urmă credem și noi. Restul este tăcere.

TUDOR ION PAVEL, Liești, Argeș: Am transmis „poștei redacției" volumul dv., deși ne îndoim că Gabriela Negreanu va avea răbdare ca să-l citească în întregime. Eu v-am citit „scrisoarea": „Tov. responsabil, deoarece n-am unde să le dactilografiez, îmi răspundeți dv. nu numai la versuri ci și la proză". Splendid.

SĂRĂCUȚ-COMĂNESCU TEODOR, Ghidigeni, Galați. Este limpede că aveți umor și talent satiric. Și asta este ceva, din moment ce suferim destul aici. Am înțeles din scrisoarea dumneavoastră că cineva, nu se știe de ce, v-au tăiat bătrînii salcîmi ornamentali din dreptul ferestrei dormitorului, frustîndu-vă astfel plăcerea matinală de a-i admira în rama ei, ca pe tablou de... Cum salcîmii, fie ei și ornamentali, odată tăiați, nu mai pot fi „pictați" din nou, sădiți dumneavoastră alții. Fiți sigur, vor îmbătrîni la fel de frumos și la fel de ornamentali ca și cei sădiți de boierul Crishovelone.

Dintre textele trimise, alegem unul, recomandîndu-vă ca pe celelalte să i le trimiteți lui Laurențiu Ulici sau lui Radu Călin Cristea, la „Urzica". Nu de altceva, dar ei au și umor și talent, nu-i așa?

„Cioroiul". „A doua zi după ce sosesc la post, mă duc să-mi caut o gazdă. Găsesc undeva, la marginea satului, o familie de pensionari care îmi impun o singură condiție — să vin „solo" seara acasă.

— Știți, noi închiriem camera numai pentru o singură persoană.

Schițez un gest de aprobare. Bătrînul ține să-mi arate camera, patul, dulapul, un bazin improvizat cu robinet în perete etc. Deschid robinetul să beau puțină apă. Mi se face gura pungă. Apă de baltă. Nu era, însă, acesta un motiv să renunț la cameră. Mă declar mulțumit și încheiem pactul. Gîndul la apa aceea stătută mă chinuia. Eram încă sub impresia fascinantă a satului natal de la munte. Îl întreb pe bătrîn dacă nu cumva au prin apropiere vreun „cioroi". Deodată îl văd pe bătrîn că se înroșește la față, devine vinețiu și trăznește:

— Dumneavoastră vă bateți joc de mine! Eu vă primesc în gazdă și dumneavoastră mă insultați?!

Rămîn înmărmurit. Nu mai aveam cuvinte. Bătrînul se întoarce cu spatele și se pierde în casă. Îmi revin. Reușesc să fac stînga-mprejur și să plec.

După ce le povestesc colegilor, care erau de mai mulți ani în sat, întîmplarea, aflu că bătrînul fusese poreclit în sat „Cioroiul" pentru fața lui tuciurie și vocea destul de ascuțită.

În ziua următoare l-am apostrofat pe bătrîn și am încercat să-i explic că-n partea noastră, adică în locul de unde veneam eu „cioroi" înseamnă un izvor ce țîșnește direct din pămînt și pe care oamenii îl captează cu ajutorul unei scoarțe de copac... Bătrînul mă ascultă, dar nu reușesc să-l conving că de fapt eu n-am vrut să-l supăr. Cercetez o mulțime de dicționare la cuvîntul „cioroi". Peste tot mai același răspuns, — ba unele foarte scurte „bărbătușul ciorii". Ce era să fac cu asemenea argumente. Îmi aprindeam paie-n cap.

Îmi vine o idee. O pun în aplicare. Îi spun bătrînului, și-l rog chiar, să asculte în fiecare zi emisiunea de la 9 la 10 la radio, că i-am pregătit o surpriză.

Într-una din zile am venit mai devreme acasă. Cînd am deschis poarta am găsit geamantanul la intrare. Surpriza se consumase. Pe cine era să creadă bătrînul — „stăpînul sau măgarul?"

Iulian Neacșu

SONETUL ROMÂNESC

— SEMNAL CĂTRE POEȚI! —

● **Prin inițiativa Editurii „Minerva", poetul Tudor George a fost solicitat întru alcătuirea unei ample lucrări privitoare la ANTOLOGIA SONETULUI ROMÂNESC, inclusă în planul editorial pe 1989. Din dorința de a da posibilitatea antologatorului de a exprima pe cît posibil mai cuprinzător acest mod literar, revista** Luceafărul **anunță pe această cale pe toți poeții preocupați de laborioasa creație că se primesc la redacția noastră asemenea lucrări poetice începînd de la prezenta înștiințare și pînă** la data de 1 sept. a.c.

Sonetele propuse pot fi inedite sau publicate în reviste și ziare, ori apărute în volume (cu menționarea situației lor, locul și data apariției), impunîndu-se o dactilografiere corectă.

Lucrările cele mai bune, îndeplinind exigențele impuse clasicei forme fixe, vor fi selectate pentru Antologie. În plus, dintre sonetele inedite trimise, redacția revistei Luceafărul **va publica în paginile sale pe cele mai realizate.**

Este necesară și o succintă fișă autobiografică, notîndu-se data nașterii, locul, studiile, profesia, pentru profilul autorului.

Plicurile cu materialul respectiv vor fi expediate, deci, pe adresa: REVISTA LUCEAFĂRUL — Piața Scînteii 1, sector 1, București, menționîndu-se pe plic: PENTRU ANTOLOGIA SONETULUI ROMÂNESC.

alexandru ivănescu

* * *

La eleganța formelor vegetale,
festin carnal.

Cineva-mi vorbește de noosferă
și logica modală a unor posibile lumi

Poetul

1.

Să pleci în altă lume, să revii.

Al zilei astru își reia
locul roșu, locul albastru;
doi pești de aur, doi de argint.

Oglinda marii singularități lunecă-n
timpu-inainte-de-a-fi-plin-de-lumină (t_0)

2.

În praxisul său
e Regele Midas
vîntul stelar
al numărului transfinit „kappa zero"

* * *

Da! Dar această broșă bizantină,
această boabă de sidef încrustată în ea,
o porți drept podoabă acum,
cînd cosmogonia sfîrșitului de eră,
de bună seamă, e-n aura kalpei...

Atrizii

Ca lunecarea lunei pe orbita
circumterestră a împlinirii
își trece neamul Clitemnestra
prin poarta deschisă larg a omenirii
pentru alaiul vinturilor toate

„Sociologia culturii"

Urmare din pag. I

european de la Kant încoace). Înțelegem, astfel, ideea centrală a acestui manual, pe care autorul o subliniază în „introducere". „Sociologia face parte din sistemul strategic al educației naționale". Ea „joacă un rol de prim rang în cunoașterea resurselor pentru devenire ale societății. Libertatea socială a generațiilor de mîine este rezultanta bunei cunoașteri a stărilor și resurselor de astăzi ale societății noastre" (p. 8).

Lucrarea profesorului A. Bondrea își propune să sistematizeze categoriile de bază ale sociologiei culturii, examinează raporturile sale cu alte științe ale culturii și cu disciplinele filosofice. Examinarea sociologiei culturii, ca ramură a sociologiei, a impus încadrarea în manual a unui prim capitol consacrat „sociologiei ca știință a realității sociale". Sintetizînd principalele categorii ale sociologiei, autorul pune la dispoziție studenților sistemul conceptual de bază al acestei științe (Lucrarea se încadrează în noul sistem de predare a unor discipline sociologice adoptat după reorganizarea învățămîntului filosofic). Distincția celor două niveluri de analiză (macro și microsociologia) ca și subcapitolul consacrat „rolului social, statusului, instituțiilor și societății" reprezintă partea de noutate a acestui capitol față de prima ediție a manualului. În capitolul al doilea, autorul elaborează un adevărat „sistem definițional" al conceptului de cultură. Contribuții diferite, de la cele clasice la cele moderne, de la Marx la Durkheim și P. Sorokin, sînt folosite pentru a da seama despre complexitatea și dificultatea unei definiții unitare a conceptului de „cultură". Pentru prima dată, după război, sînt trecute în revistă contribuțiile românești în ceea ce privește abordarea sociologică a culturii, de la Nicolae Bălcescu și Kogălniceanu, la Junimea și M. Eminescu, de la Titu Maiorescu la E. Lovinescu și G. Ibrăileanu. Un loc aparte este consacrat prezentării școlii sociologice românești și concepției mentorului acestei școli, D. Gusti.

Capitolul al III-lea examinează „structura și funcționalitatea sistemului cultural" pentru ca în cel de-al patrulea să fie prezentate ceea ce autorul numește „sfere ale culturii". Dintre sferele culturii, artei, științei și învățămîntului, le sînt consacrate secțiuni speciale în manual. Cu totul remarcabil ni s-a părut a fi secțiunea consacrată „artei din punct de vedere sociologic". După ce trece în revistă cîteva „direcții" ale acestui tip de abordare, autorul examinează „producția artistică din perspectivă sociologică". „Artiști și patroni", „artiști și piață". „artiști și instituții", reprezintă expresii istorice ale „binomului social al artei". Pentru prima dată la noi se examinează chestiunea statutului social al artistului dintr-un unghi de abordare strict sociologic (problema mijloacelor de subzistență și a regimului social-politic al artiștilor este analizată dintr-un unghi de mare surpriză pentru cititor. Cineva ar putea aminti și articolele din revista **Contemporanul** consacrate exact statutului social al artistului). În același capitol sînt examinate și alte corelații dintre arte și alte tipuri de activități, între „moravurile economice și configurația artelor", între „industrialism și arte" etc. Examinarea ariilor și influențelor artistice dintr-un unghi de sociologie a „circulației operei" face trecerea la ultima parte a acestei secțiuni, cu adevărat marea surpriză a acestui manual: „Sociologia operei de artă. Studiu de caz: C. Brâncuși".

Pornind de la studiul sociologic al lui P. Pandrea și de la cel estetic al lui P. Comarnescu consacrate operei lui C. Brâncuși, autorul manualului ne propune o perspectivă nouă pentru explicarea sociologico-istorică a operei brâncușiene („Universul și pedagogia operei", „Mediu social, tipologie, operă"; „Migrația și arta", „Redescoperirea tradiției", sînt subcapitole în care se desfășoară un demers de analiză sociologică polemică de mare tensiune). Cu „Blocul istoric și sculptura lui Brâncuși" autorul ne propune o direcție posibilă de sociologie a operei brâncușiene, socotindu-le pe toate celelalte (examinate anterior) de tot neconcludente pentru explicarea genezei operei marelui nostru sculptor. Capitolele cinci și șase sînt consacrate dinamicii culturii și culturii de masă, pentru ca în capitolul 7 să fie prezentată politica culturală a P.C.R. Capitolul al 8-lea este, integral, unul de metodologie a cercetării sociologice a culturii. Manualul se încheie cu o Anexă cuprinzînd „recomandări pentru activitatea în seminarii". În integralitatea sa, această lucrare științifică și didactică reprezintă o nouă izbîndă a sociologiei la catedră și în societate.

O nouă vibrație

Urmare din pag. I

portamente spirituale și de producție, a unui limbaj colorat într-un anume fel, merge pe linia de tradiție a literaturii noastre. Și este o bucurie, bineînțeles legată și de izbînda artistică, să scrii despre țărani descoperind țărani, descifrîndu-i în felul lor de-a fi astăzi, de a se mișca pe teritoriul unei realități dinamice, solicitante pentru fiecare. Azi, ca și altădată, țăranul este părtaș la istorie și încă într-un mod apăsat, redefinîndu-se din mers, dar nepierzîndu-și nicidecum substanța sa dintotdeauna — acea filosofie pe care și dacii o știau prea bine și care ține de permanență în **marea trecere**: la urma-urmei, prozaic vorbind, care ține și de un humor în fața vieții, a existenței care i-a oferit țăranului, lui în primul rînd, nesfîrșite suișuri și coborîșuri, meandre... Dar soarele a continuat să răsară în fiece dimineață, anotimpurile să se petreacă, binele și răul întrupîndu-se, topindu-se, ducîndu-se în zariște. Poveste, mereu poveste... Și-odată cu ea o adîncă și subtil mărturisită dragoste de țară, netulburată și nepieritoare, aflată în miezul sufletului. Structural sufletește rămînem ceea ce am fost? Poate. Posibil. Desigur?! Pus îndelung **să discute** — în literatura ultimelor decenii — țăranul trebuie, e necesar, să și treacă dincolo de atît de spiritualele șuete, de jongleriile de limbaj, de jocul isteț cu realitatea. El are, să nu uităm, solemnități ce i-au rămas intacte, coordonate spirituale neafectate de mutații sociale, are un căuș intangibil în pieptu-i. Țăranul român de azi se știe aparținător de sentimentele sale dintotdeauna, părtaș „clasicismului" său. Și e bine să ne amintim de toate acestea. Ins modern, conectat la pulsul cotidian, țăranul își aduce veacul într-o străveche solemnitate, fibra sa nefiind nicidecum roasă de apele timpului. Două cărți mă preocupă acuma, vizavi de această chestiune. Un roman intitulat — deocamdată — „Un paradis pentru George" încearcă spargerea „crustei", trecerea dincolo de comportamente și ticuri adoptate în anii din urmă. O altă carte, venind după „Numele tău, Ioane", încearcă să însumeze sentimente și „zise" țărănești din ziua de azi. Sînt reportaje ce încearcă să explice, nu o dată patetic, prezența unui flux de înțelepciune țărănească, în tradiția dintotdeauna știută. De la o prisacă din Cîmpia Banatului pînă la o pescărie din părțile Iașului, de la pădurile Bucovinei pînă la un apus de soare la Calafat se întinde o lume țărănească robustă, de cele mai multe ori exemplară. Încerc să spun cîte ceva despre această lume și, de aceea, atît în roman, dar mai ales în cartea de reportaje, comentariul autorului ocupă un loc important. Altfel, sper, ca aceste posibile cărți să fie propuneri incitante pentru o dezbatere a fiecăruia cu sine, cu sentimentele sale.

Îndemn la monumentalitate

Urmare din pag. I

circumstanțele nu reclamă mai nimic și împrejur domnește pustiul iar memoria unei tradiții (cînd aceea există și e ajunsă la valori) s-a stins și chiar dacă, prin miracole, se evidențiază în ordinea valorii cîte ceva, sforțările spre a pune în concret o energie plăsmuitoare sînt de cîteva ori mai mari decît acelea pe care le pretinde un context pozitiv. „Morometii" și „Groapa" vor fi pretins, de bună seamă, astfel de eforturi. „Cultura eroică" e posibilă însă nu e durabilă prin raport la o cultură reieșită din circumstanțe naturale.

Esențial este, dar, a zice că, într-un proces definit prin formule posibile și prin ceea ce se cheamă îndeobște „diversitate", opera majoră dă cele mai elocvente indicii asupra temperaturii valorice și puterii unei culturi de a se reproduce din prezent către viitor. O epocă istorică rămîne, între altele, și prin monumente, o cultură aflată în zile faste se definește și prin ceea ce lasă dincolo de marginile clipei, într-un intemporal care face din creația vie de azi un exemplu și o probă de clasicitate. Căci oricît s-ar preface gusturile și cu oricîtă repeziciune s-ar preschimba vremurile, **idealul clasic al omului** rămîne ireductibil. O „clasicitate" de umanitate fundamentală, definită de principii etice indiscutabile și de o perpetuă restituire a umanului din întregul unei spețe pe care românii o pun, ca formulă sufletească proprie însă universală, sub semnul „omeniei". Cînd spunem „clasicitate" spunem durabilitate și valoare, spunem stabilitate și o conștiință a gestului neîntîmplător, propriu societăților care, dedicate programatic evoluției, sînt capabile a cunoaște forma de epilog.

Adeseori „clasicitatea", invocată nu în vremi îndepărtate ci recente și de G. Călinescu (în excepționala propunere care este, și va rămîne, „Sensul clasicismului") e confundată cu reproducerea ei mimetică și cu o formulă circumscrisă istoric pe care o denumim „clasicism". Eroare de judecată elementară, de unde se poate deduce că aceia care propun astăzi un nou „ideal clasic" și un „nou clasicism" ar năzui să se scrie după „regula celor trei unități" și prin recrutarea unei umanități canonice aflătoare în alte cicluri de istorie decît istoria proprie a românilor. Este, desigur, evident că o literatură înălțată la efervescența zilei de azi nu mai poate să asculte de principii literare cu aplicație restrînsă istoricește și nu poate invoca, spre a obține astăzi izbînzi forme de biruință estetică pe care alții, în vremuri defuncte, le întrebuințau cu succes. Întîrzierea cronică a culturilor vine din soluțiile... anacronice și nici o minte cu adevărat lucidă nu-și poate propune o astfel de revigorare a unor formule istoricește epuizate. Și, totuși, primind cu entuziasm gîndul de a crea alte și alte valori nu putem să nu ne raportăm la ceea ce este, și va rămîne, dincolo de clipă, valoare. Istoria literaturii nu este un cimitir de forme inutilizabile și nici o absolută pustie unde izvoarele au secat și nu se poate închipui, decît cu incalculabile consecințe, a rupe legăturile pe care cultura de azi le are în raport cu o cultură, valabilă și durabilă, de ieri. Ai un „mîine", cînd ai un „azi" care l-a înțeles și l-a valorificat pe „ieri".

Este indiscutabil că, din punct de vedere al culturii, **trăim într-un spațiu cu preponderență al valorii, nimic din ceea ce nu este valoare neputînd să contribuie la regenerări și să participe la creație.** În acest fel se organizează tradiția și putem să spunem și noi că, fără a consimți la realitate reperelor fundamentale, nu sîntem capabili a evolua repede și precis; în uriașa căutare a staturilor fecunde de cultură, unde pulsează viața sufletească a unui popor valorile sînt, cu adevărat, punctele de reazem, care fac inteligibilă o hartă ideală și ne ajută să nu defrișăm încă o dată regiuni care par virgine deși alții le-au defrișat înainte de noi. A invoca, încă o dată, creațiile fundamentale, care sînt, pentru noi, monumentele unei istorii pe care românii, în cele din urmă, au biruit-o, este un gest primordial și de ordinul necesității căci de aci încolo se poate defini mai bine ideea de a crea românește în universal, avînd, de pildă, sentimentul că în Eminescu e oglindită o configurație a speciei umane de o însemnătate tot atît de mare ca și aceea care a dat Sfinxul egiptiac și templul grec.

Odinioară, în vremuri cînd istoria românilor nu se cunoștea încă bine și sentimentul unei drame era foarte acut, reclamînd eforturi eroice, cronicarul înțelegea să-și încheie o predoslovie cu o afirmație pe care o înțelegem și azi, cu un fior. „Nasc și la Moldova oameni", zicea el și nu-i fără semnificație că astfel de cuvinte se află așezate ca o emblemă și pe întîile pagini ale „Istoriei literaturii române" a lui G. Călinescu. „Nasc și la Moldova oameni", zicea Miron Costin, adică sîntem capabili a crea, exprimînd universul uman, ilustrînd spața umană cu un gînd penetrant și profund. „Nasc și la Moldova oameni" adăuga, și în alte vremi și de la altă altitudine, G. Călinescu și dovedit-am, adică, puterea de a înălța monumente „mai tare decît bronzul", punînd în cuvînt tărîe de piatră carpatină și străluciri din aurul de Apuseni, unduiri de grîu valah și culoare de cer limpezit, getic, voronețean.

Sîntem, dar, o cultură cu „clasicitate", cu modele și monumente, capabilă de sinteză și documentînd prin evoluție o putere de a înălța, sintetic, gîndul propriu la înălțimea unei înțelegeri universale. De aci, și de la această realitate a valorilor noastre trebuie să pornească o literatură unde ceea ce va fi „nou" va trebui să se definească, înainte de toate, în raport de o lume, autohtonă, de monumente.

REMEMORĂRI

„Valul care-a plîns pe glezna ta..." (IV)

1.

Siguranța unei glezne e chiar subțirimea ei...

2.

Ricoșind pe glezna-ți dulce / pleoapa mea vede și plînge.

3.

Ce fel de glezne o fi fost avînd Mona Lisa? m-am întrebat adesea, privind surisul ei aburos și echivoc.

4.

Pescărușul, cu privirea sa laterală, privește la glezne ca la niște meduze vii.

5.

Gleznele ei subțiri aveau ceva din suavitatea furcilor de tors lustruite de neastîmpărul palmelor.

6.

Cele mai frumoase glezne le-am văzut în somn, și ele au dispărut întotdeauna înainte de-a le putea atinge.

7.

Gleznele ei tremurau ca două trestii înspăimîntate de singurătate.

8.

Cortina rochiilor lungi ascunzînd gleznele în seifuri de taină.

9.

Gleznele ei spintecă dimineața ca două mici pumnale de Toledo.

10.

Avea gleznele atît de subțiri încît, atingînd nuferii, aceștia înfloreau de plăcere.

11.

Ea își scufundă încet gleznele subțiri în apa mării sărată și rece, și prin limpezimea mătăsii albastre văzui cu uimire cum șapte căluți de mare începură să înoate în jurul lor, înfășurîndu-le în brățări transparente.

12.

De cîte ori vreau să scriu despre glezne, gîndul mă duce la gîtul viorilor vechi lustruite de mîinile muzicanților împătimiți.

13.

„Îmi amintesc de glezna ta și-n somn / și mă trezesc și nu mai știu să dorm. / Subțire ca o mreană printre ape / mă umilește și îmi stă aproape / Vreau s-o ating și palma mea n-o prinde / și subțirimea ei mereu mă minte. / E glezna ta lucind în noaptea castă / sau luna care-mi bate la fereastră?" (versuri dintr-un caiet uitat).

14.

„De unde vă vin atîtea idei"? „De la gleznă, stimată doamnă!.

Mircea Micu

P.S.: Am aflat că versul, care mi-a inspirat acest serial: „Valul care-a plîns pe glezna ta", aparține poetului **Dan Verona.** Îi mulțumesc pentru superbenia lui.

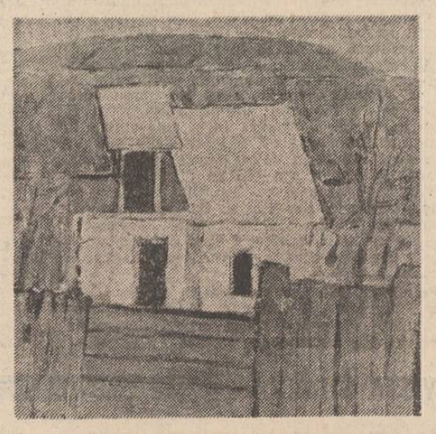

Valeriu Scărlătescu: „Casă la Valea Doftanei"

Luis Buñuel

ULTIMUL MEU SUSPIN

PRIMA PROIECȚIE

În timpul filmării peliculei, grupul suprarealist atacă un cabaret din bulevardul Edgar Quinet, al cărui proprietar, imprudent, își luase drept firmă titlul poeziei lui Lautréamont **Les Chants de Maldoror.** Se cunoaște veneratia intransigentă pe care suprarealiștii o purtau față de Lautréamont.

Avînd în vedere calitatea mea de străin și a consecințelor polițienești ce puteau să decurgă în urma atacului unui local public, eu am fost scutit, împreună cu alți cîțiva, de la această acțiune. Era o problemă națională. Cabaretul a fost devastat și Aragon a primit o împunsătură de cuțit.

În local se afla un gazetar român care vorbise favorabil despre **Un chien andalou,** însă a protestat minios la năvala suprarealiștilor în cabaret. El se prezentase la «Billancourt» două zile după eveniment. Am dat ordin ca el să fie gonit din studio.

Prima proiecție, rezervată unui grup de prieteni, a avut loc în casa soților Noailles care nu spuneau altceva despre film, cu o ușoară intonație britanică, decît «excelent, plăcut».

Cîtva timp mai tîrziu, ei au organizat o proiecție la cinematograful «Phanthéon», la ora zece dimineața, la care am invitat «tot ce Parisul are mai select» și în special un număr oarecare de aristocrați. Marie-Laure și Charles primeau invitații la ușă (lucrul acesta mi l-a povestit Juan Vicens, căci eu mă aflam pe vremea aceea la Paris), le stringeau tuturor mîna surizînd și pe unii chiar îi sărutau. După terminarea filmului, soții au revenit la ușă, pentru a-și lua rămas bun de la invitați și a culege impresiile. Însă invitații se grăbeau la ieșire, cu un aer grav, fără a scoate o vorbă.

A doua zi, Charles de Noailles a fost izgonit de la Jockey-Club. Mama lui a fost nevoită să facă o călătorie la Roma pentru a sta de vorbă cu Papa, căci se vorbea de o excomunicare.

Filmul a avut premieră la «Studio 28», la fel ca și **Un chien andalou** și a fost proiectat timp de șase zile cu sala plină. Apoi, în timp ce presa de dreapta ataca vehement filmul, membrii lui Camelots du Roi și de la Jeunesses Patriotique au atacat cinematograful, au rupt tablourile expoziției suprarealiste ce fuseseră expuse în vestibul, au aruncat bombe asupra ecranului și au spart scaune. Acesta a constituit «scandalul **Virstei de aur**».

O săptămînă mai tîrziu, Chiappe, prefectul Poliției, în numele ordinei publice, a interzis, pur și simplu, filmul. Interdicție ce s-a menținut timp de cincizeci de ani. Filmul nu mai putea fi văzut decît în proiecție particulară sau în cinecluburi. În sfîrșit, în 1980, a fost distribuit la New-York și în 1981, la Paris.

Membrii familiei Noailles nu s-au supărat pe mine de această interdicție; din contră, se felicitau de primirea călduroasă pe care filmul a avut-o printre membrii grupului suprarealist.

Pe aceștia eu îi vedeam frecvent, de cîte ori veneam la Paris. În 1983 ei au organizat o sărbătorire la Hyères, unde fiecare artist invitat putea să facă ceea ce îi plăcea. Dalí și Crevel, invitați și ei, s-au scuzat că nu pot veni din nu știu ce cauză. Din contră, Darius Milhaud, Francis Poulenc, Georges Auric, Igor Markevich și Henri Sauguet au compus și dirijat fiecare cîte o bucată muzicală la teatrul municipal din Hyères. Cocteau a desenat programul, și Christian Berard îmbrăcămintea invitaților (exista o lojă rezervată pentru invitații mascați).

Instigat de Breton, care îi prețuia pe creatori și îi încurajă să se exprime, el mă întreba întruna: «Cînd ne vei da ceva pentru revistă?», eu am scris, într-o oră, textul la **Une girafe.**

Pierre Unik mi-a corijat franceza, după care am mers să-l văd pe Giacometti la atelierul său (tocmai intrase și el în grup) și i-am cerut să deseneze și să taie în placaj o girafă de mărime naturală. Giacometti a fost de acord și m-a întovărășit la Hyères unde a făcut girafa. Petele girafei erau prinse cu șnit și puteau fi scoase. Dedesubt se puteau citi frazele scrise de mine într-o oră. De s-ar fi realizat tot ceea ce se cerea în ele, ar fi trebuit să se cheltuiască patru sute de milioane de dolari în spectacol. Textul complet a fost publicat în **Le Surréalisme au service de la Révolution.** Într-o manșetă se putea citi de exemplu: «O orchestră de o sută de muzicanți, aflată într-o subterană, începe să cînte **Walkiria.**» În alta: **Hristos rizind în hohote.** (Mă mindresc că am fost inventatorul acestei imagini care, ulterior, va fi întrebuințată de multe ori.)

Girafa a fost instalată în grădina mînăstirii Saint Bernard, proprietatea familiei Noailles. Invitaților li s-a promis o surpriză. Înainte de cină, li s-a cerut ca, cu ajutorul unui taburet, să se ducă să citească ceea ce era scris mai jos de petele girafei.

Ei s-au supus și lăsau impresia că le face plăcere. După cafea, Giacometti și cu mine am revenit în grădină. Girafa dispăruse. Nici urmă de ea. Nici o explicație. Oare să fi fost atît de scandaloasă, după scandalul cu **Virsta de aur?** Nu știu ce s-a mai întîmplat cu girafa. Nici Charles și nici Marie-Laure nu au mai pomenit de ea față de mine. Și nici eu nu am îndrăznit să întreb rațiunea acelei dispariții.

Roger Désormieres, dirijorul orchestrei, după cîteva zile petrecute la Hyères, mi-a spus că se repede pînă la Monte-Carlo ca să dirijeze prima reprezentație a noilor Balete Rusești. M-a invitat să-l acompaniez, și eu am primit imediat. Cîțiva dintre invitați, printre ei, Cocteau, au venit la gară să ne conducă și unul m-a prevenit: «Aibi grijă de baletiste, sînt foarte tinere și plătite mizerabil. Și mai ales să nu cumva să rămînă vreuna însărcinată.»

În tren, timp de două ore de călătorie, am început să visez cu ochii deschiși, ca deobicei. Vedeam acel roi de baletiste ca pe un harem, așezate pe diferite rînduri de scaune, toate purtînd ciorapii lor negri, așteptînd ordinele mele. Uneia îi făceam semn cu degetul și ea se ridica și, docilă, se apropie de mine. Atunci eu îmi schimbam părerea și făceam semn alteia, tot atît de supusă ca și prima. Legănat de zdruncinăturile trenului, nu întîlneam obstacol la erotismul meu.

În realitate, ceea ce s-a întîmplat este următorul:

Desormières avea drept prietenă una din baletiste. După prima reprezentație, mi-a propus să mergem la un cabaret să luăm un pahar de vin împreună cu prietena sa și o altă fată a companiei. Eu, așa cum este de presupus, n-am avut nici o obiecție.

Reprezentația cu baletul s-a desfășurat normal. La sfîrșit, două sau trei baletiste au leșinat de oboseală (erau oare prost plătite și nehrănite?), printre ele prietena lui Desormières. Cînd aceasta își reveni, ceruse uneia din tovarășe — o rusoaică albă foarte frumoasă — să ne întovărășească, și toți patru ne aflam într-un cabaret, așa cum era prevăzut.

Totul decurgea splendid. Desormières și prietena sa nu au intîrziat să se retragă, lăsîndu-mă singur cu rusoaica albă. Atunci, nu știu din ce motiv, împins de această neîndeminare care marchează relațiile mele cu femeile, eu m-am angajat energic într-o discuție politică despre Rusia, comunism și revoluție. De la bun început, baletista s-a declarat deschis antisovietică. Eu m-am supărat, am numit-o reacționară scîrboasă, am stat de vorbă o bucată de timp, i-am lăsat bani de taxi și am plecat acasă.

Mult timp după aceea mi-a părut rău de întîmplare, dealtfel și de multe altele.

În românește de
Estra Alhasid

mapamond

POIESIS
sau regăsirea cu sufletul

I

Întregim cu noi aspecte „chipul uman al viitorului", ca ideal de dooindit"), îndreptîndu-ne atenția spre **dimensiunea creatoare a ființei umane.** Mai exact, ne oprim la două din formele conștiinței — Arta și Filosofia — privindu-le dintr-o perspectivă mai intimă, detașate de știință, alături de care alcătuiesc trinomul manifestărilor spiritului creator.

Deci, lăsăm de-o parte, pentru o analiză separată, **creatorul tehnician,** care are în vedere creația tehnică cu valențe strict materiale utilitare, deseori privit ca exponent principal, cum erau priviți, pe vremea Renașterii, pictorii și arhitecții. Și ne punem întrebarea, ce nu mai pare atît de absurdă într-o epocă de strictă specializare : idealul de perfecțiune umană al viitorului va fi Poetul (creator de artă) sau Filosoful? Întrebarea trasează un hotar categoric între Poiesis și Filosofie. Și nu întîmplător, ci pornind de la o realitate statuată din antichitate : dizidența dintre poezie și filosofie, coborîrea artei la o condiție inferioară. Platon afirma că această dizidență este mai veche decît o readuce el în discuție în **Republica.** Ideea este reluată și susținută pînă în zilele noastre, mai ales după ce Hegel o întărește cu argumente considerate intangibile de mai mulți filosofi de notorietate.

După Hegel, Arta tratează obiectul ei în elementul material, intuitiv-sensibil și nu în cel al gîndirii. De aceea, locul ei nu poate fi decît subordonat căci ea nu este „forma în care apare Absolutul", forma artistică fiind finită, neadecvată unui conținut infinit pe care trebuie să-l exprime. Acest demers superior îi revine filosofiei, „cea mai înaltă, cea mai liberă și cea mai înțeleaptă" formațiune prin care Adevărul ni se relevă, prin care obținem uniunea subiectului cu obiectul, a finitului cu infinitul, a particularului cu universalul, prin care obținem „gîndirea gîndirii" (Hegel, **Introducere în Filosofia istoriei).** Pe aceleași considerente, Platon aprecia că Poezia este o imitație a imitației (idee reluată și de Aristotel), afirmînd că ea reprezintă un pericol pentru moralitatea cetății, dacă nu este supravegheată și nu i se impun anumite teme cerute de etica în vigoare. El creează un model de cetate ideală, o lume condusă de o castă superioară — filosofii — aceștia constituind idealul uman suprem. Astfel Poezia, deși cea mai apropiată de sufletul oamenilor, a fost coborîtă pe scara valorilor, în timp ce filosofia, privilegiată, a evoluat în libertate pînă cînd s-a rupt de oameni și de lucruri, s-a desprins de concret și a atins o fază agonică ; după marxism ea caută cu disperare să mai găsească ceva de spus, cu aceeași forță de cuprindere a realului și de penetrație în conștiințe.

Să reflectăm puțin asupra acestei situații. Oare este indiferent pentru om și omenire pe care dintre aceste dimensiuni ale spiritului se va pune accentul ? Una dintre ele va fi cultivată, cealaltă va fi lăsată pe o poziție dedesubtul altor valori. Este o problemă moștenită din antichitate, o problemă cu precădere europeană, fiindcă în Orient nu a fost cunoscută această discriminare. Ea nu a putut fi posibilă în Orient unde înțeleptul-filosof își rostea ideile în forme poetice, tocmai pentru a cuprinde toate adevărurile, toate speculațiile filosofice și religioase, general-universale. De fapt, această remarcă despre Orient dezvăluie anticipat răspunsul la întrebarea, pusă mai mult pentru ca să desprindem nu un răspuns, ci alte întrebări referitoare la problema care ne preocupă.

Interesat de aceeași temă, Anton Dumitriu propune ca ideal uman de perfecțiune al lumii moderne tipul **homo creator,** acel **posesor al libertății interioare creatoare.** Ce înseamnă însă **homo creator ?** Ce este el ? Poet, Savant, Filosof, Militar, Politician ? O distincție se impune pentru că, dacă Poetul (creatorul de artă) trebuie să cuprindă în sine cîte ceva din fiecare pentru a putea să se ridice la descoperirea, la înțelegerea și sublimarea prin artă a lumii pe care o are ca material de făurit, Politicianul sau Militarul se pot limita doar la arta politică și la arta militară, ca stricte specializări.

Dacă acceptăm ca ideal pe **homo creator,** atunci ce ar trebui să cuprindă mai mult în viitor ca atribute esențiale acest tip uman, față de ceea ce au însemnat dintotdeauna forța și energia creatoare a omului, forță ce l-a însoțit din timpuri imemoriale ? Manifestările acestei forțe s-au împlinit în valori eterne, universale, au făurit istoria și din ele ne durăm ființa. Sînt valori pe care le-au asimilat și le vor asimila, fiindu-le temelie și totodată nesecat izvor pentru spirit, generații după generații. Atunci de ce **homo creator ?** Căci omul n-a încetat niciodată să creeze. Lucruri frumoase, lucruri utile, monstruoase sau distrugătoare, dar a creat. Tocmai aici aflăm temeiul unui răspuns. Revitalizarea spirituală ca geneză a unor creații autentice — ca valori ce se vor rîndui în patrimoniul universal — este condiția supremă pentru homo creator. Și realitatea contemporană, cu crizele ei, impune acest imperativ creatorului.

O lămurire (fragmentară) a acestor probleme prin prisma artei și filosofiei ne obligă să pornim de la evidența că Poesis nu a fost niciodată dincoace sau dincolo de om. Nu ne propunem să conciliem Arta cu Filosofia, ci să le statornicim **împreună,** așa cum sînt firesc așezate în ființa lăuntrică a omului, să relevăm consimțirea lor la același efort către o desăvîrșire a spiritualității umane.

Dar situația în care se află amîndouă în contemporaneitate impune o reflecție statornică și profundă asupra lor, pentru a vedea care dintre cele două dimensiuni creatoare aduce mai mult profit pentru omul viitorului, pentru desăvîrșirea personalității sale și care ar fi primejdiile (căci ele sînt) unei filosofii pure, pentru sănătatea spirituală a omenirii ?

Mai întîi reamintim că despărțirea dintre **artă, filosofie** și **știință** s-a ivit din delimitarea pe care au făcut-o filosofii între **inteligență, rațiune** și **suflet.** Rațiunea este aceea care tronează cu superioritate peste universul bio-psihic care este omul. Or, cele trei forme ale „materiei psihice" cărora le corespund cele trei domenii de creație nu pot fi decît arbitrar despărțite pentru cercetare, altminteri ființa umană se fragmentează. Ele se află într-o fuziune perfectă, una sau alta fiind desigur, precumpănitoare de la individ la individ. Reflecția sinelui există în grade diferite la toate ființele înzestrate cu al doilea sistem de semnalizare. Doar că unele dintre ele — cele mai dotate — își ordonează aceste reflecții în tomuri de filosofie.

Viața înseamnă ordine dar o ordine dinamică în care este inclusă potențialitatea. Această ordine universală cu atributul ei esențial — devenirea — nu încape încă întreagă în legile, logica și formulele logaritmice cunoscute, oricît de cuprinzătoare ar fi ele. Potențialitatea din univers va oferi surprize și va cere mereu găsirea de legi noi care vor anula sau vor întregi pe unele din cele vechi. Este rațiunea însăși a devenirii și acest lucru îl cunosc știința și filosofia adevărată care nu se pretinde pură. Amîndouă vor recunoaște că **Arta nu este în afara infinitului și a universalului.** Un Brâncuși a știut să cuprindă cu gîndul și cu materia într-o creație de artă, infinitul zborului și al devenirii, poate mai trainic și cu siguranță mai semnificativ decît o poate face filosofia în sisteme, formule, legi.

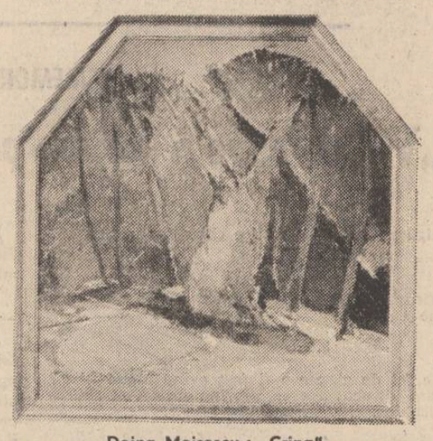

Doina Moisescu : „Cring"

Viața omului, integrată în cea a universului, mai înseamnă și „mister", care nu constă în altceva decît în surprizele pe care le oferă procesul devenirii, al potențialității. Acest mister care învăluie universul spiritual dar și bio-fizic este, nu numai explorat și „revelat" în sensul în care a înțeles Blaga, ci mereu **regenerat** prin creație (iarăși ne revine în cuget numele aceluiași ginditor-poet, cu o celebră poezie ce deschide **Poemele luminii).** Speculația, dimpotrivă, caută tocmai să-l desființeze, prin cunoaștere și supunere.

Scoaterea „misterului" din infinitul lui, prin limitare, prin încadrarea în legi și formule, datorată rațiunii abstracte, înseamnă mai mult o „desacralizare" a lumii, o lucrare de nivelare, simplificare și staticism, decît cunoașterea plenitudinii și unității primordiale a universului, cu atît mai mult cînd e vorba de universul uman. Intuiția și sentimentul sînt în fapt nedespărțite de gîndire căci trăirea omului nu se reduce numai la instinct, ci se întregește cu bucuria lăuntrică datorată nu numai utilității imediate, beneficiului material, ci semnificației înalte desprinse de uzual. Acest fel superior de trăire este comun tuturor oamenilor. Numai așa se explică splendorile creației populare. Arta populară și cea cultă nu pot însemna doar o treaptă superioară de animalism, pentru că sînt intuitiv-sentimentale, cum se pretinde. Căci sentimentele nu sînt doar emoții de moment, absolut subiective, ci ele se întemeiază pe un cod etic asimilat de individ. Fondul de bază al sentimentelor își află determinări comune și solide în factura psihică, culturală, politică, socială a poporului, a națiunii, comunității sau familiei. De aceea, mari comunități de oameni se regăsesc cu întreg sufletul lor în operele de artă dar și pentru că opera de artă a știut să surprindă universalitatea.

Dacă totul ar putea fi speculat și închis în formule, atunci de mult nu ar mai fi fost ceva nou sub soare, lumea fiind doar o continuă reluare a acelorași fenomene după legile cunoscute. Dacă „gîndirea gîndirii" ar fi surprins și cuprins în legi general-valabile Totul cu întreg procesul de potențialitate, atunci creația nu ar mai fi posibilă și nu și-ar găsi rostul. Ci doar imitația. Dar nevoia eternă a omului de **renovatio mundi** nu se realizează prin imitație ci numai prin creație. Marxismul, acolo unde nu este denaturat și tendențios interpretat, suportă permanente adecvări la procesul devenirii universului (înțelegînd cosmosul și universul spiritual), fiind singura filosofie deschisă, mobilă, potrivnică imuabilității.

Reactualizînd cîteva aspecte despre Poezie, ca să ne dăm seama dacă idealul uman al viitorului se cuvine să fie omul creator de artă, avem tot timpul în vedere ideea că **arta autentică înglobează o filosofie adevărată a omului, o filosofie care nu s-a depărtat de concret, de particular, ca unică modalitate de manifestare a universalului.** Departe de a fi Mimesis, arta este act creator superior. Dacă nu ar descifra concretul, transfigurîndu-l și ridicîndu-l la înțelesuri supraioare prin gîndire, ea nu ar fi decît un simplu meșteșug. Dar Poiesis descoperă și redescoperă fără încetare simboluri și semnificații din realitate și prin operele de artă ni se arată nouă, apropiindu-ni-le, cele nevăzute ale lumii. Arta apare ca o înaltă modalitate de cunoaștere, partic pînd astfel efectiv la reinnoirea lumii a spiritualității.

Ca experiență de cunoaștere a **esențelor realității,** (și Brâncuși este un exemplu foarte elocvent, dar în aceeași categorie se înscrie arta tuturor marilor creatori, din moment ce uneori Goethe, Balzac sau Dostoievski au definit realități ce nu încap în schemele filosofice sau nu și-au găsit calea de conceptualizare) Arta încorporează și însușirea miraculoasă de purificare bivalentă : prin arderea lăuntrică a cuvîntului, este catharsis pentru ființa poetului dar potențează ființa celor pentru care a fost creată opera, prin sentimentele înălțătoare pe care le generează, prin sufletul pe care îl invie, îl îmbogățește, îl înnobilează. Calitatea ei axiologică îi permite să pătrundă la toate nivelurile intelectuale. De la simpla receptare la nivel comun pînă la receptarea ca idee, ca esență a realității, trăirea artei înseamnă, nu numai înțelegere, însușire și folosire pentru desfătare, ci și o participare alături de creator la sublimarea limbajului, o îmbogățire lăuntrică, o înălțare spirituală.

Prin Poiesis oamenii conviețuiesc cu lucrurile, în rînduiala lor naturală, cu posibilul și cu imposibilul pe care îl face verosimil, dezvăluindu-se neîncetat acel „efort sublim pentru a anima și a pasiona lucrurile insensibile" (Vico) Poiesis se relevă ca **unio mistica** (folosim termenul în afara oricărei implicații religioase), a creatorului cu universul, cu publicul, fără a-și pierde conștiința acestei uniri. Devine ea însăși „sacră" deoarece este consubstanțială cu aceasta pe care îl potențează, îl re-înființează unde a distrus ; se produce o permanentă înrudire între „sacralitatea" lucrurilor și artă, (înțelegînd prin „sacralitate" **viețuirea firească a lucrurilor în spațiul în care ele au germinat și s-au ivit,** valorizarea acestora prin luare la cunoștință a realității și semnificației lor, respectul nostru față de ele).

Arta, mai ales, are capacitatea **întemeierii** frumosului acolo unde el nu există, al **descoperirii** lui acolo unde există încă nedat luminii și mai presus de toate îl **re-face** acolo unde a fost stîrpit. Poetul are puterea demiurgică de a crea iarăși lumea, de a premeni experiența umană în contact cu universul. Și astfel, tocmai ce i se reproșează artei, ea realizează firesc : adică descoperă **particularul,** de la care pornește, și îl integrează în universal, dezvăluie universalitatea lucrurilor aparent simple și comune. Noica în ultimile sale lucrări, mai ales în **Scrisori despre logica lui Hermes,** reliefează absența dizidenței platonico-hegeliene, în cultura română, care a reușit să dea trei mari **poeți-filosofi :** Eminescu, Blaga și Noica însuși, cel ce accentua faptul că la noi un mare filosof a putut fi în același timp un mare poet și dramaturg. După ce creația populară a dat nestemate ca **Miorița** și **Meșterul Manole** sau a exprimat o întreagă concepție înaltă de viață oglindită în motivele cosmice eternizate pe cusături și în semnul crestat.

Ioana Mustață

***) Pe aceeași idee am publicat în revista „Luceafărul" eseul „Permanența modelelor", în care am privit lucrurile din perspectiva unor eroi celebri din literatură.**

TINERI POEȚI

ARCADIE SUCEVEANU

R.S.S. Moldovenească

Secunda care sînt eu

În Ornicul lumii cel mare
Mai arde, lăsînd pe traseu
O dîră amară de sare,
Secunda care sînt eu.

Din vîntul cețos și din piatră,
Din vulturi și din dumnezeu,
Simt ciinii lui Cronos cum latră
Secunda care sînt eu.

Și-ntreb cu mirare : voi, astre,
Tu, pasăre, plop, curcubeu,
Se-aude și-n viețile voastre
Secunda care sînt eu ?

Se-aude, se vede, se simte
Cum arde cu numele meu
Și blînd se destramă-n cuvinte
Secunda care sînt eu ?

Tu, iarbă și piatră căruntă,
Tu, munte și codru mereu,
În voi se întîmplă o nuntă
Secunda care sînt eu.

E cosmicul vînt tot mai rece
Și veacul respiră mai greu...
Iubiți-mă, lucruri, căci trece
Secunda care sînt eu.

Flaut de argint

Tu ai în ochi bucăți de Eldorado,
Lemn roșu de santal crescut în os.
Din turnul singelui tău, adorato,
Am lunecat, și-am lunecat duios.

În pieptul meu săgețile de miere
Lucrat-au dulce și cu adevăr,
Prin simțurile-n blîndă sfîșiere,
Ca viermele sub coaja unui măr.

Flămînd de-un rug cu flacără subțire
Cum smaltul pe o amforă de lut,
Prin carnea ta blondă eu zbor în neștire
Cu palmele-nflorind spre galben sud.

Astfel călătorind prin simțuri oarbe
Cu uși inalte de polenuri, simt
Cum sîngele o muzică mi-l soarbe
Și mi-l întoarce flaut de argint !

Barul Evul Mediu

...Deci m-au trădat și norii, și zăpada...
De-aceea trag zăvoarele la cer
Și ca un ultim, tragic cavaler,
Eu îmi înghit, c-un gest de-adio, spada.

Dau în arendă morile de vînt
Celor ce cred, mai cred, încă-n mistere
Și-n schimb, deschid, la margini de cuvînt,
Un bar de noapte cu scripcari și bere.

Acolo-n turnul-bar, care mi-e sediu,
Unde pling patimi, tînguie viori,
Voi vînde pe ascuns pînă în zori

(Ca pe un drog, ca pe-un secret remediu
Pentru poeți, nebuni și visători)
În doze mici și pure, Evul Mediu...

Transfigurat în ritm primordial

Pe limbă fulgerul mi s-a uscat,
Mîinile-mi tulburi parcă se evită,
La fund de nopți, pe gura mea coclită
Clipa ce trece lasă-un zaț ciudat.

Miroase crunt a mare putrezită,
Prin simțuri cade-un măr injunghiat,
Încît îmi vine să-mi aștern un pat
În pasăre, în plantă sau în vită.

Să uit ce-i drama, visul, poezia
Și, prins în ritmul pur, primordial,
Sub ochiul rece-al lumii, cel final,
Lent să mă soarbă-n ea zoologia.

Transfigurat, retras sub solzi sau blană,
Să-nvăț din nou condiția umană.

MILOVAN STEFANOVSKI

R.S.F. Iugoslavia

Porto Kufo

scrisoare netrimisă pentru Milena

Farul neobosit clipește
în roiul de țînțari
pînă gîndul e ca un pește ostenit
încet caută ieșirea din golf
O parte din mare e pe masă
o parte de călătorie cu nod strîns
e legată în radă
Toată depărtarea e liniștită
Astă-seară ne înțelegem cu privirea
un cuvînt oarecare negîndit
ar știrbi frumusețea
ar suprima ultimul punct
al cercului de vară
Meduza plutește încet, pe loc
ca scrisoarea mea netrimisă
Nu le atinge !
Amintirea nepoftită distruge.

Craiova — 10 ianuarie 1988

Rostogolirea mărgelei

Loredanei

Din neînșirarea boabelor de rouă
numai pe florile primăverii tale
din taina stelelor mărunte
care ascund mare căldură
din ochii tuturor păstrăvilor nepescuiți
în Marele Riu al copilului din mine
mărgea esti
în rostogolire pe raza rătăcită
în zi oarecare însă dată în dar
ca să-mi umple tot spațiul
dinăuntru
ca să oprească toate vînturile
dinafară
dar pînă la vlăguire prin tine să pătrund
mărgea de rouă, din stele, din ochi
și pentru totdeauna mă blestem
de ce nu ți-am spus
că lacrima cel mai repede se usucă.

Craiova — 23 martie 1988

Privește liniștită

Închipuie-ți Parcul Poporului fără lume,
podul vechi aprins de soarele care cade,
castelul cu simburele nopții ascuns,
potecile acoperite de cuvinte nespuse.
Taci, privește liniștită.
Din lac crește floarea,
în văzduh se vor cuibări notele,
urechea va surprinde imnurile cosmice,
verdețaa distruge tot
ce privirea nu poate percepe.
Închipuie-ți Parcul Poporului în altă epocă
în locul meu, pune piatra albă pe bancă
lumina va crește mai ușor
sub aripile tuturor păsărilor pribege
pe alte continente de unde vor aduce
mireasma și culoarea florii de pe lac.
Taci și privește liniștită
poate mă vei ajuta
să înțeleg despărțirea
înainte de a ne fi întîlnit.

Craiova — 10 iunie 1988

În românește de
Toma Grigorie

Victor Munteanu : „Natură statică"

REVISTA STRĂINĂ

● **LA OPT ANI DE LA MOARTEA LUI ROMAIN GARY,** misterele vieții lui au fost dezlegate în bună parte datorită în principal primului său biograf. Este vorba despre Dominique Bony, în vîrstă de treizeci și trei de ani, profesoară de literatura franceză, cititoare înfocată a operelor lui Gary. Ea a căutat timp de patru ani martorii care au putut să-i furnizeze elemente interesante despre viața și activitatea literară a celui care a fost marele scriitor Romain Gary.

Rezultatele acestor căutări le-a sintetizat într-un volum care a văzut lumina tiparului la editura pariziană **Mercure de France.** Folosindu-se și de operele cu caracter autobiografic ale lui Gary, ea a reușit să elimine elementele de senzație din viața lui Gary, oferindu-ne o imagine fidelă a personalității complexe a scriitorului. Romain Gary, pe numele său adevărat Romain Kacew, alias Romain Gary de Kacew, alias Emile Ajar s-a străduit toată viața să demonstreze că este „fiul nimănui".

Dominique Bony este de părere că prin schimbarea repetată a numelui, scriitorul — fiul marelui actor rus de origine bielorusă Ivan Mosjukin — a încercat să fugă de timp, să se facă că nu observă că timpul curge implacabil. În felul acesta, Gary a reușit o remarcabilă mistificare literară. Sub numele de Emile Ajar el a publicat patru romane fără ca nici măcar editorul său — Gallimard — să-și dea seama cine era autorul volumelor pe care le publica ! Interesant mai este și faptul că nici un critic literar nu a reușit să afle adevărul despre autorul în cauză. Nici măcar atunci cînd, sub numele de Emile Ajar, Romain Gary a obținut Premiul Goncourt. Credem că nu este lipsit de interes să amintim în acest context și faptul că în anul 1956, Romain Gary a mai obținut un premiu Goncourt sub numele de Romain Gary de această dată !

La 2 decembrie 1980, cînd s-a sinucis, Gary a lăsat un scurt testament în care se explica : „M-am distrat de minune. Adio, și vă mulțumesc".

● **DACĂ VRETI SĂ DAȚI ROCK AND ROLLULUI UN ALT NUME, ATUNCI SPUNEȚI-I CHUCK BERRY,** spunea regretatul John Lennon. Dar cine este Chuck Berry, cîntărețul de rock pe care John Lennon ni-l recomandă cu toată convingerea și cu întreaga sa autoritate în materie ?

Este singurul cîntăreț american de rock care, ca popularitate, îl concura pe marele Elvis. Este autorul și interpretul multor cîntece, dintre care cel puțin patru au făcut epocă : „Maybellene", un imn închinat muzicii populare americane, „Rock'n'roll Music", „Roll Over Beethoven" și „Johny B. Goode". Acest din urmă cîntec s-a aflat multă vreme pe prima treaptă a popularității, alături de „Hard Headed Women" al lui Elvis Presley.

Se spune că Elvis a fost pentru oameni un muzicant excelent în timp ce Chuck Berry „a fost bun cel puțin pentru negri". Pentru albi el trebuie că a fost extraordinar, dacă aceștia au catadixit să-l considere un mare cîntăreț. „Pentru toți negrii eu am fost cineva pentru că am ajuns sus de tot, la nivelul unde numai albii pot ajunge" spune Chuck Berry.

În pofida valorii sale de excepție și a recunoașterii sale cvasi generale, Berry nu se consideră a fi o stea de primă mărime. „Nu vreau să fiu rege, scrie el. Regii vin și pleacă. Dacă aș vrea să fiu ceva, atunci aș vrea să fiu un fel de prim-ministru al rock-ului". Idolii lui au fost și sînt Glenn Miller, Harry James, Tommy Dorsey și marii dirijori de orchestră din anii '40. Dacă ar fi posibil, ar vrea să fie ca Nat King Cole. A fost în culmea fericirii atunci cînd Harry Belafonte i-a strîns mîna și i-a lăudat muzica.

Recent, Chuck Berry a publicat o carte autobiografică, în care povestește toate acestea și încă multe altele. Pe baza celor așternute de el pe hîrtie este în curs de realizare un film.

● **„ÎN ZIUA DE 6 SEPTEMBRIE 1977, POLIȚIA SUDAFRICANĂ L-A DUS PE PRIETENUL MEU STEVE BIKO** în celula numărul 116 din Santam Street din orașul Port Elisabeth din Provincia Capului. I-au pus cătușe la mîini și la picioare, după care l-au supus unui interogatoriu de 22 de ore, în timpul căruia a fost torturat și bătut. Numeroasele lovituri primite în cap i-au rănit într-atîta creierul, încît după șase zile el a încetat din viață, fără să-și mai recapete cunoștința. Individul asupra căruia cade toată responsabilitatea morții violente a lui Steve Biko este James Thomas Kruger, ministrul de atunci al poliției sud-africane...".

Moartea lui Steve Biko a produs o vie emoție în întreaga lume. Cînd a murit, avea doar treizeci de ani, dar a reușit în scurt timp să influențeze viața și modul de a gîndi a milioane dintre concetățenii săi. Moartea lui a zguduit întreaga lume și a indignat pe toți oamenii de bună credință".

Am reprodus din prefața lui Donald Woods la cartea sa „Steve Biko — Cry Freedom". Pe baza acestei cărți cunoscutul regizor englez, sir Richard Attenborough, autorul celebrelor filme „Gandhi" și „A Chorus Line", a realizat un film cu același titlu. Rolul principal i-a fost încredințat actorului de culoare Denzel Washington, iar cel al reporterului Woods lui Kevin Kline.

Prin noua sa realizare, Richard Attenborough demonstrează din nou că nu face filme pentru cluburile de artă cinematografică, că el consideră filmul drept un mijloc dintre cele mai eficiente pentru influențarea conștiințelor.

● **ÎN VITRINELE LIBRĂRIILOR DIN R. S. CEHOSLOVACĂ A APĂRUT UN NOU VOLUM PURTÎND NUMELE JANEI MORAVCOVA,** reputată poetă, prozatoare, publicistă și traducătoare din limba rusă și spaniolă. Pînă în prezent, toate prozele ei au fost inspirate din realitatea contemporană, faptul că noul ei roman abordează o temă istorică a făcut să sporească interesul cititorilor față de el.

Romanul se numește „Comoara lui Cristofor Columb". El a fost scris într-un singur an, care a urmat altor patru de căutări asiduui prin arhivele din Cuba, unde a găsit materiale inedite despre viața și personalitatea marelui călător, tot mai controversat astăzi.

„În literatura dedicată lui Columb există două modalități de interpretare a personalității marelui călător, spunea autoarea într-un scurt interviu acordat recent revistei pragheze „Nové kniny". Unii îl admiră fără rezerve, alții îl consideră a fi fost un uzurpator. Se înțelege că el a fost atras de aur și de glorie, dar, cu toate acestea, în comparație cu alți mari călători, el și-a păstrat principiile morale... Columb a tînjit după prieteni pe care să se poată baza, de aceea am abordat în romanul meu și problematica complexă a prieteniei și trădării. De pildă, Columb a dorit mult prietenia căpitanului Martin Alonso Pinzon, cel mai în vîrstă dintre cei trei frați care participau la expediție, dar acesta îl suspecta de trădare și îl ura în taină. Însingurarea lui Columb este opusă colectivismului **tainilor,** locuitorii băștinași ai Cubei, oameni pașnici și iubitori de pace, care l-au întîmpinat cu bucurie. Este cazul să subliniem faptul că în următorii cincizeci de ani care au urmat după aceea nu a mai existat nici unul dintre ei...".

SPORT

Vînzătorul de gheață

Cupa Steaua la fotbal a revenit, cum era de așteptat, echipei noastre campioane. Dar canicula, care, la București, în iulie, ia forme monstruoase, s-a dovedit un sfetnic prost pentru organizatori. Publicul n-a umplut tribunele, întrucît în amîndouă zilele de joc n-a adiat nici cea mai slabă boare de vînt ; frunzele arborilor atîrnau țepene, ca limbile mieilor jertfiți în aprilie. Se știe din toate timpurile că, vara, la București îți rămîn tocurile în asfalt și că în afară de un vin ușor, de grădină, îngropat în ocna frapierei, sufletul nu mai dorește nimic. Mai bine s-ar fi organizat acest turneu la Brașov sau Constanța. Întîi, pentru încasări, apoi ca să ni se ocrotească iluziile în ceea ce privește forța de joc a echipei campioane. Fiindcă, se cuvine s-o spunem, Steaua a cîștigat acest turneu datorită aproape exclusiv carului de noroc care umblă pe același drum cu antrenorul Anghel Iordănescu, dar numai pe trei roți. În prima întîlnire, cu Racing Jet (echipă în rîndul căreia activează compatriotul nostru Bölöni — la fel de tehnic ca în tinerețea-i de aur, însă extraordinar de nervos, acum), Steaua a cîștigat chinuit cu 1—0. După părerea mea, merita să piardă acest meci. Și poate ar fi fost mai bine să se întîmple așa, pentru că atunci n-am fi mai asistat la acel penibil ultim sfert de oră de antijoc, practicat după înscrierea golului și care i-a atras oprobriul tuturor spectatorilor, fără excepție. Lipsită de patru titulari, Steaua e un adevăr hămesit de foame, care înfulecă hulpav o sută de minciuni, scuzîndu-și lăcomia cu butada că orice minciună e un adevăr căzut din funcție. Cu toate că a doua zi, în fiecare de așteptat, echipei noastre campioane. Dar canicula, care, la București, în iulie, ia forme monstruoase, s-a dovedit un sfetnic prost pentru organizatori. Publicul n-a umplut tribunele, întrucît în amîndouă zilele de joc n-a adiat nici cea mai slabă boare de vînt ; frunzele arborilor atîrnau țepene, ca limbile mieilor jertfiți în aprilie. Se știe din toate timpurile că, vara, la București îți rămîn tocurile în asfalt și că în afară de un vin ușor, de grădină, îngropat în ocna frapierei, sufletul nu mai dorește nimic. Mai bine s-ar fi organizat acest turneu la Brașov sau Constanța. Întîi, pentru încasări, apoi ca să ni se ocrotească iluziile în ceea ce privește forța de joc a echipei campioane. Fiindcă, se cuvine s-o spunem, Steaua a cîștigat acest turneu datorită aproape exclusiv carului de noroc care umblă pe același drum cu antrenorul Anghel Iordănescu, dar numai pe trei roți. În prima întîlnire, cu Racing Jet (echipă în rîndul căreia activează compatriotul nostru Bölöni — la fel de tehnic ca în tinerețea-i de aur, însă extraordinar de nervos, acum), Steaua a cîștigat chinuit cu 1—0. După părerea mea, merita să piardă acest meci. Și poate ar fi fost mai bine să se întîmple așa, pentru că atunci n-am fi mai asistat la acel penibil ultim sfert de oră de antijoc, practicat după înscrierea golului și care i-a atras oprobriul tuturor spectatorilor, fără excepție. Lipsită de patru titulari, Steaua e un adevăr hămesit de foame, care înfulecă hulpav o sută de minciuni, scuzîndu-și lăcomia cu butada că orice minciună e un adevăr căzut din funcție. Cu toate că a doua zi, în finală, Steaua a întrecut pe Partizan Belgrad cu 4—0, eu rămîn sceptic în ceea ce privește viitoarele ei evoluții în Cupa campionilor europeni. Anghel Iordănescu nu e vînzătorul de gheață cu care să traversezi liniștit lunile de vară și nici vrăjitorul capabil să unească apa cu focul. Pe șleau : tinerii jucători culeși de el de aiurea ca să ducă mai departe un steag glorios nu depășesc valoarea medie.

Dar să ieșim de sub soarele melancoliei și să intrăm pe coridoarele federației de specialitate ca să punem întrebarea : cui i-a trăsnit prin cap ideea de a nu se mai omologa rezultatele de egalitate din campionat ? S-a propus ca la sfîrșitul fiecărei partide încheiate cu scor egal să se recurgă la loviturile de la 11 m și echipa cîștigătoare să primească un punct, iar cealaltă să rămînă cu buzele umflate. Ideea ține de seratele franceze sau de balul englez în cinstea celei de-a doua înfloriri a glicinei ? Eu cred că omul respectiv s-a gîndit că regula cu pricina va duce automat la stîrpirea jocurilor trucate. Eu zic că dimpotrivă, regula aceasta, dacă va fi adoptată, va sluji la proliferarea măsluirilor, fiindcă, dacă pînă azi, ca să obții un punct nesperat, erai nevoit să atragi în jocul negru cel puțin patru sau cinci adversari, azi nu-i nevoie decît să cîștigi bunăvoința unuia singur : a portarului. Gîndită ca o barieră, regula se transformă, pe nepusă masă, în mană cerească.

Sînt de părere că, în iulie-august, e cazul să sporim numărul vînzătorilor de gheață.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU MUREȘ

ANUL XXXI
32
(1 369)
Sîmbătă
6 august
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PATRIA ÎN AUGUST

Ecourile sărbătoririi unui eveniment crucial în istoria noastră actuală, Congresul al IX-lea al partidului, continuă sub raza de boltă a marii sărbători naționale a poporului și fac din anotimpul pe sfîrșite al verii un moment cit se poate de larg și cuprinzător al introspecției, al analizei, al bilantului cu privire la drumul parcurs, la aspirațiile, sarcinile și obiectivele cuprinse în Programul partidului și reliefate în opera directă, practică, de **făurire a socialismului cu poporul și pentru popor.** Dimensiune pe cit de vastă, pe atit de concretă și plină de răsfringeri în plan material și spiritual, incit chiar și la o succintă privire ea nu are cum să insemne și să exprime altceva decît patria în inconfundabila și ampla ei ascendență spre culmile de azi ale progresului și civilizației, într-o succesiune de etape distincte și cu legătură organică între ele, după o experiență mai mult decît prodigioasă și la un mod de abordare a realității care s-a dovedit și se dovedește esențial.

Criteriul unei noi calități a muncii și vieții a pus și pune, în permanență, problema de fond care este spiritul revoluționar, manifestarea ca și ridicarea spre altitudini noi, a spiritului revoluționar. În consens cu cerințele, cu gîndirea și practica lumii actuale, cu întrebările și răspunsurile ei, dar dintr-o optică a umanismului concret și a faptei pe deplin concrete și creatoare, revelatoare, într-o optică a exercitării drepturilor și îndatoririlor fundamentale. Teza însăși : **socialismul cu popor și pentru popor** poate fi o evidentă și semnificativă emblemă a acestei optici care ține în esența ei de o gîndire și o practică pe deplin novatoare dar și de intuiții, de sensuri largi și precumpănitoare care au în vedere nu numai prezentul ci și viitorul. În acea lumină a disponibilității maxime și care de fiecare dată se poate arăta din unghiul unor cerințe și capacități istorice mai noi, ca și din unghiul unor trebuințe care sînt mereu actuale.

Este acesta sentimentul pe care-l trăim reparcurgînd spațiul și timpul în plan economic și social de la Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului. Intrăm acum în luna marii sărbători naționale a poporului nostru și intrăm cu sentimentul că sîntem în epoca vastă și cea mai fertilă din întreaga noastră istorie. Că pe frontispiciul și în ființa marii sărbători stă semnul unor ctitorii care privesc deopotrivă omul și societatea, gîndirea și practica revoluționară, cugetul și inima întregii națiuni.

Viziunea largă, deschisă și înnoitoare produsă de evenimentul de acum douăzeci și trei de ani — Congresul al IX-lea al partidului — trece sub raza de boltă a lunii de august, ca de fiecare dată, spre trepte și către culmi tot mai noi. Patria, din august, înclină spre ea toate nădejdile și împlinirile din noi. Patria în august este numele nostru propriu. Ea este ființa care ne animă spre cauze și îndemnuri mereu mai înalte. Tezele prezentate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, orientările și îndemnurile cuprinse în expunerile ce prefațează viitoarea plenară a C.C. al P.C.R. constituie direcții sigure și ferme ale angajării patriotice, revoluționare, sarcini cît se poate de fidele ideii de conștiință aflată într-un vast și ireductibil proces al afirmării personalității creatoare. **Partidul** — sublinia, nu de mult, tovarășul Nicolae Ceaușescu, **trebuie să emită lumina care să călăuzească întreaga națiune pe drumul comunismului. Este deci necesar ca partidul să rămînă tînăr, să fie mereu pătruns de spirit revoluționar, novator, să tragă permanent concluzii din realitățile sociale, din noile cuceriri ale științei și cunoașterii umane.** Ne regăsim în aceste cuvinte nu numai ca istorie amplă și cu deosebire întemeiată în fiecare și pe fiecare din noi toți, laolaltă, ci și sub semnul unei aparteneițe la lumina și cauza unui destin care din august își are impulsul ca și temeliile ce i se întăresc mereu și consacră un drum către noi și prin noi, fundamental. Actul istoric petrecut la 23 August și semnat de întregul popor, certifică vara tuturor năzuințelor și împlinirilor noastre. Lumina unui curcubeu de-atunci ne-acoperă și ea face arcul de boltă al tuturor izbînzilor din noi și îndeamnă spre culmi și mai luminoase.

Luceafărul

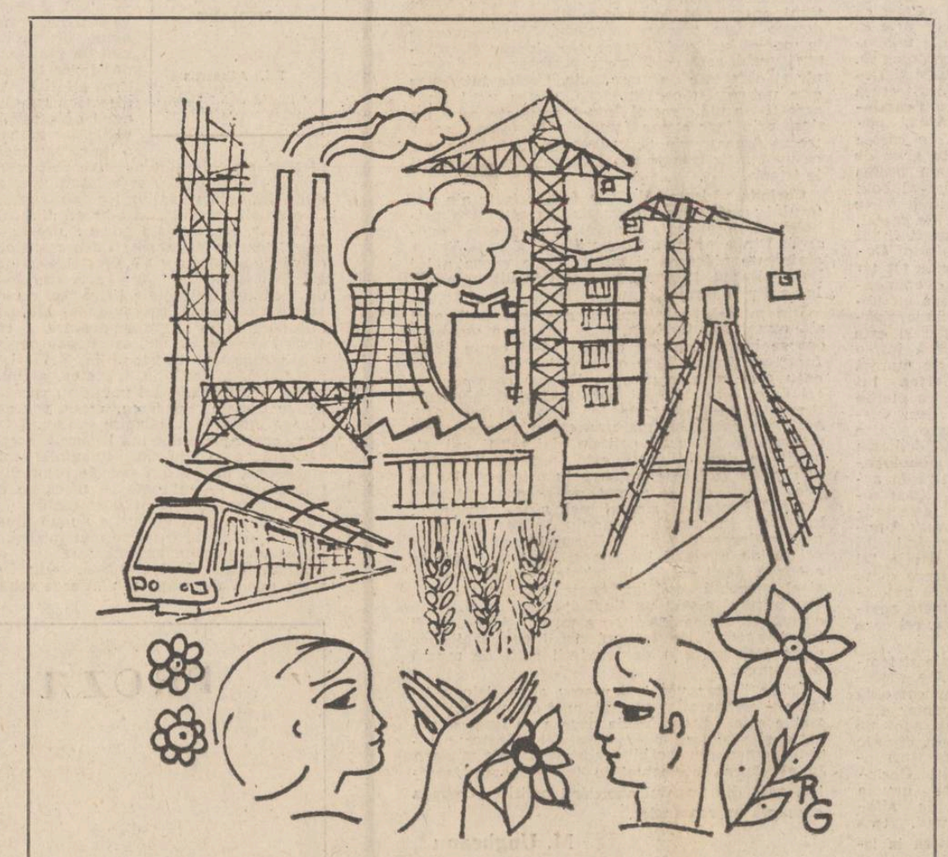

Desen de Raluca Grigorcea

● În acest număr : ● Vocația ideilor creatoare ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Viața cărților ● Poeme de Pavel Pereș ● Ion Murgeanu ● Nicolae Mareș ● Valeriu Armeanu ● George Schinteie ● Proză de Ștefan Mitroi ● Cronica edițiilor ● Contemporanii noștri ● Poșta redacției ● Luis Bunuel : „Ultimul meu suspin" ● Sport de Fănuș Neagu

TÎNĂR ÎN AGORA

Contemporaneitatea și tradițiile

Remarcabil sentimentul timpului la Iași. Îl aflăm prin prestigioasa conlucrare dintre activitatea spirituală și amplele eforturi ale științei. Prezent și trecut, în egală măsură, te deschid înaltei ordini a omului progresist, spre visul și fascinanta șansă a totalității creatoare.

Merg la Iași pe un drum aparținînd obligatoriu, instinctiv, etapelor timpului. Sînt acolo începuturi și continuități de reală valoare care au înfrînt zădărnicia, care au impulsionat gîndirea și cunoașterea națională. Este la Iași sufletul nostru, lucid și romantic, intilnit și pe pînzele lui Octav Băncilă și ale contemporanului nostru Dan Hatmanu. Este la Iași o viață spirituală deloc provincială, de un specific fermecător. La orizont, acordul intim (ce dureroasă și relevantă intimitate !), paradoxal solar și tăcut, al Șerii pe deal, și înainte de toate acel cadru moldav, grav și hazliu, în substratul căruia înțelesurile omenești generale realizează o subtilă metamorfoză, bunul simț învingător, care a făcut posibilă apariția Amintirilor din copilărie sau a Poveștilor. La Universitate, ca-ntr-o universală „sală a pașilor..." se simte ordinea multor gînduri ale noastre, ierarhia privirii și-a înțelegerii, prin Maiorescu, Junimiști, Ibrăileanu, Călinescu, Petre Andrei, Iorgu Iordan... La Biblioteca universitară „Mihai Eminescu", loc de întîlnire pe care mi l-a propus istoricul literar Elvira Sorohan, prea puțin cunoscuta profesoară de la filologia ieșeană, se regăsește atmosfera unei bune părți din „trecutul de aur al scriptorilor români".

În Iași, Eminescu este o realitate axială, o exigență a structurii spiritual-științifice, coordonată a adîncurilor. Cu întreaga convingere pot spune că mai bine decît aici Eminescu nu poate fi regăsit în altă parte. Iașul este cheia tradițiilor noastre, una dintre ele.

Undeva la capătul fostei uliței-cartier Păcurari, într-un climat contrapunctat cu livezi și coline, unde lumina de început de primăvară parcă ar citi versurile Magdei Isanos, se află un punct reprezentativ pentru emblemele marelui oraș, Întreprinderea de antibiotice, despre care este vorba, înființată în 1955, s-a dezvoltat de-a lungul anilor în limita cuminte a necesităților. Aspectul intens de șantier din încintă, întîlnit acum, dă măsura unor viitoare secții, în special clădirea destinată muncii de cercetare.

Aparent, procesele tehnologice de aici au o cronologie obișnuită, pe care am întîlnit-o în zeci și zeci de locuri industriale, însă medicamentul este un produs cu totul și cu totul aparte, după cum bine știm. Săli albe, aseptice, închise ermetic. Oameni în alb lucrează cu gravitatea competenței pe chip și în priviri pentru viață, pentru a sprijini sănătatea omului prin virtuțile medicamentelor. Deși produsele trec pe bandă, controlul de calitate ar fi dramatic să le considere produse de serie. Unică în țară, întreprinderea nu are, practic, decît un singur concurent : producția mondială de antibiotice. În acest context dinamic s-a realizat o secție de medicamente din plante, de o valoare excepțională, iar specialiști pînă în 30 de ani sînt autori a 3-4 brevete de invenție. Inginerii Cristina Vlase, Dan Ștefanovici, Emil Hagiu, secretarul organizației de tineret, dr. ing. Minodor Cojocaru, unul dintre marii veterani, după cum pe drept cuvînt ne este prezentat, sînt oameni a căror valoare te obligă să-i mai întîlnești. Dialogul cu ei a fost, privit retrospectiv, și o emoționantă cunoaștere de sine reciprocă, solidarizați cu toții de farmecul obstacolelor iminente căutării umane, de marile bucurii ale tinereții călăuzite de profundele idealuri.

Cînd o fată și un băiat trec pe aleile Copoului, iar privirea îi reține doar pe ei în mulțime, cînd știi că acolo talentatul poet Emilian Marcu realizează acele spectacole de poezie și cîntec moldav, la care am avut onoarea să fiu invitat, cînd porumbeii din Piața Unirii sînt o înfrățire a strigătelor și frumuseților planetei, timpul și Eminescu sînt Eternitatea ca esență a clipei care nu-i altceva decît sufletul nostru întreg.

Ioan Vieru

BRIGADIERII

De cîte ori mă îndemn să scriu despre brigadieri, despre munca pentru țară, în general, gîndul aleargă mai întîi, surugiu neobosit, către orizonturile de început ale acestei glorioase tradiții tinerești. Și poate că este bine să se întîmple așa, gîndul acesta fiind semnul de cinstire cu care ne omagiem înaintașii, deschizătorii de drumuri și orizonturi, titanii intrați în legendă — și din legendă în istorie. Aproape de fiecare dată, cînd gîndul călătorește spre înaintași, deschid una din puținele cărți consacrate lor — și citesc : „După ce praful exploziilor se împrăștia, răsuna o fluierătură, un semnal prea bine cunoscut și tinerii se repezeau, de prin adăposturi, cu cazmale și lopeți, cu roabe de lemn sau de fier, curățînd locul de sfărîmături. Înaintau în munte cu încetul. Muntele nu le ceda nici o părticică fără un mare efort, fără sudoare, fără oboseală, uneori chiar fără sînge". Am rememorat astfel o secvență din epopeea de început a șantierelor tineretului, desprinsă din cartea „Viaduct în timp" a scriitorului Dionisie Șincan — și consacrată Șantierului național Bumbești—Livezeni. Mi-o reamintesc astăzi o dată în plus, deoarece valoarea intrinsecă a actului se conjugă cu una simbolică, jubiliară. Să reflectăm : Bumbești—Livezeni — 1948 ; România socialistă — 1988. Patru decenii rotunde și plenare, ale căror borne marchează un traseu tineresc al muncii, al răspunderii, al dăruirii pentru țară. Un traseu pe care cred, muncesc și aspiră mii și milioane de tineri. Un traseu al marilor construcții : de la un șantier, în 1948 — la țara toată un șantier, în 1988. Pentru că, într-adevăr, șantierul a stat și va sta întotdeauna la temelia fiecăreia dintre noile zidiri ale patriei. Șantiere de pe care niciodată n-au lipsit tinerii, purtînd pe albastrul salopetei, ca pe un înalt însemn de generație, ecusonul de brigadier.

Am, iată, sub privire, descoperit cu greu, printr-un cotlon de sertar prăfuit, un carnet : două foi între două coperți — hîrtie modestă, culoare estompată de vreme, scris tremurat. Citesc — și emoția mă cotropește pînă la coplesire. Pe coperta de un roșu șingeriu, numai trei cuvinte, incrustate cu galben : **Carnet de brigadier.** Deasupra cuvintelor — emblema de pe atunci a U.T.M.-ului. Pe coperta interioară — pe alb, cu negru, firesc : **Carnet de brigadier nr. 510762, tov. Andreiță Ion, de profesie student, face parte din brigada U.T.M.-istă de muncă patriotică nr. II A, orașul Centru Universitar București.** Emoția taie pîrtii adînci prin carnea sufletului. Reînvie o lume; reînviu scene, întîmplări, istorii. Ochiul continuă, lacom să descifreze: **Total ore lucrate 150, anul 1959; urmează semnătura comandantului de brigadă:** Vasile Zamfirescu — unul dintre cele mai revoluționare spirite din cele două sute, cîte băteau pas de front cu inima în agora Filologiei bucureștene, azi prețuit publicist la gazeta „Munca". În sfîrșit, pe ultima copertă : **Dovadă. Tov ..... a îndeplinit condițiile pentru obținerea titlului de „brigadier" și are dreptul să poarte insigna de „brigadier al muncii patriotice".** Și, din nou, semnătura comandantului brigăzii, alături de cea a secretarului U.T.M. Scormonesc prin cotloanele uitatului sertar după insignă — și n-o găsesc. O simt însă arzînd și acum, în stînga pieptului, sus, la butoniera inimii. Și din această ardere renaște o lume, un orizont de tineri cu aceleași cazmale și lopeți și roabe, încălzind prin efortul lor, cu cîteva grade, o parte din București. Lucram la o construcție în chiar centrul Capitalei. Unii săpam temeliile, alții pregăteam betonul, alții descărcam camioane de cărămizi. Atunci am auzit pentru prima oară expresia. Era trecut de jumătatea

zilei, o după-amiază înaltă de vară, cu raze bronzind trupurile arcuite în efort, cînd cineva trecînd pe lîngă noi a exclamat : „Ah, acești brigadieri superbi !" Cine să fi fost cel care rostise aceste cuvinte simple și mărețe totodată — nu știu, n-am știut nici atunci. Omul trecea — iar noi pipăiam cu tîrnăcopul rădăcinile pămîntului, căutîndu-i partea mai puternică, de sprijin. Era poate un romantic. Sau un om obișnuit, pe care după-amiaza aceea de trupuri arămii și încordate l-a surprins, brusc, în revelație. Sau poate un fost brigadier, pe șantierele de început, la Agnita-Botorca, Salva-Vișeu ori, de ce nu ? la Bumbești-Livezeni și care, ispitit de clipa acelei după-amieze, a avut în fața ochilor o altă după-amiază, asemănătoare, dar petrecută cu zece ani în urmă, în care pe sine se vedea între acele trupuri tinere și statuare.

Ah, acești brigadieri superbi !..

★

Niciodată n-a fost mai greu sau mai ușor pe șantierele muncii patriotice. Pentru fiecare generație a însemnat proba de foc, școala în care ne-am legitimat, ne legitimăm și ne vom legitima înalta noastră identitate morală. La Bumbești-Livezeni, muntele nu ceda „fără un mare efort, fără sudoare, fără oboseală, uneori chiar fără sînge". Și pentru că tot am făcut un popas de suflet, să evoc unele întîmplări din vremea muncii mele patriotice, petrecută la vreo zece, doisprezece ani după... Bumbești-Livezeni. Plecasem, în vacanța de după primul an de facultate, vreo sută și ceva de filologi la Mărculești, o întreprindere agricolă din inima Bărăganului, despre care nimeni nu știa nimic, în afară de Mihai Ungheanu (criticul literar de astăzi) — om al locului, care ne încinta cu povești despre niște nopți cu iepuri și lună ciudată. Și ce mai nopți am descoperit... și ce mai lună... Pe noi însă ne stăpîneau zilele. Zilele lungi și grele de vară, cînd îți plouă-n spinare cu aramă topită. Și dacă nu aveai noroc să lucrezi la portaltoi — și nu aveai — ca Titi Enache, acest ultim mare boem al Bucureștiului — atunci te îndreptai, fete și băieți, în coloană, de cum se ivea soarele, către parcelele de orez. Cine n-a văzut cum arată o parcelă de orez e bine să se ducă să vadă ; altfel pierde o mare experiență de viață. Late de vreo sută de metri și lungi de vreo două-trei sute, aceste parcele erau de fapt niște mici iazuri, în incinta cărora orezul, după ce străbătea vreo jumătate de metru de apă cu nămol, se ridica de-o palmă deasupra luciului. Papura însă și stuful și alte ierburi incăpătînate

Ion Andreiță

Continuare în pag a 7-a

EPOCA MARILOR SINTEZE

Construcția istorică

Cărțile lui David Prodan fac parte dintre acele tezaure, monumente de cultură care nu ni se descoperă, și pe care de fapt nu le putem descoperi, oricîte eforturi am depune, dintr-odată. Adevăratele lor semnificații privind **istoria, filosofia istoriei, dreptul, economia, sociologia istorică, etnografia, etnologia** nu se dezvăluie singure, ci le putem smulge numai printr-un studiu atent și repetat, reluat de fiecare dată, în funcție de ceea ce ne interesează. Și atunci vom observa că ori de cîte ori vom reveni fie să le studiem cu creionul în mînă, fie pentru lectură — căci oferă momente de lectură de o înaltă artisticitate și plasticitate a cuvintului, a frazei, a înțelesului autentic romanesc —, fie pentru a revedea un capitol ori altul, un pasaj sau altul, fie, pur și simplu, pentru a le răsfoi și a le mîngîia paginile încărcate de ductul documentelor, ne dezvăluie noi **fațete** ale realităților social-economice, noi **aspecte** ale luptei împotriva asupririi sociale și naționale, noi **dimensiuni** ale universului uman transilvan, noi **frumusețe**ți ori **indirjiri** ale celor pe umerii cărora își ducea istoria medievală carul ei greoi, cu puține împliniri dar cu extrem de multe greutăți și nevoi. De cîte ori revii asupra lor ai nu numai folosul unei **cunoașteri** tot mai aprofundată, dar îți dă și senzația unei **mulțumiri** intelectual-științifice și spiritual-morale, a unei **îndatoriri împlinite** atît față de munca de peste 60 de ani a unui om, cît și, mai ales, față de trecutul de muncă și luptă al înaintașilor pentru creație, cultura și civilizația românească, față de bogăția valorilor materiale și spirituale pe care ni le-a lăsat în moștenire.

Opera Profesorului a înzestrat istoriografia națională cu una dintre cele **mai complete** și **mai fertile viziuni** asupra trecutului societății românești, și i-a și oferit temeiuri pentru înaintarea ei, prin adevăr, și calea cunoașterii, a dezbaterii și elucidării problemelor care-i stau în față. Studiul atent — bazat pe paradigmele cunoașterii contemporane ale istoriei — al lucrărilor sale **Iobăgia în Transilvania** (6 volume) ; **Supplex Libellus Valachorum ; Răscoala lui Horea** (2 volume) ș.a. ne arată că ele sînt concepute și realizate, ca orice istorie, **diacronic** și **sincronic**, și că, de fapt, ele **constituie**, se prezintă prin ele însele, ca cea mai veritabilă, cunoscută pînă acum, **Istorie a Transilvaniei.**

Cititorul, din orice parte a lumii, indiferent că este sau nu este de acord cu punctele de vedere ale lui David Prodan, nu-i poate nega **vasta** documentație care stă la baza volumelor sale, **erudiția** cu care a construit o asemenea operă, **respectarea** totală a adevărului istoric, **prezentarea** lui netendențioasă, în contextul momentelor sociale, economice, juridice, politice și naționale în care s-a desfășurat și împlinit, **deontologia** în lumina căreia și-a profesat meseria de istoric. Lucrările sus-citate ne arată atît prin **problematica** pe care o abordează, cercetează, analizează, discută și explicitează, cît și prin **modul** în care investighează documentele, **scoate** la **suprafață** activitățile și faptele, obligațiile și drepturile, constituționale ori dietale, evenimentele politice și sociale etc., **profunzimea** pînă la care a pătruns creatorul, **temeiul** științific-teoretic și practic-axiologic al concluziilor sale. Profesorul, prin toate lucrările sale, a coborît cu adevărat în istorie și a **făcut,** în modul cel mai firesc, istorie. A **lăsat,** cum ne mărturisește, de exemplu, în **prefață** la **Răscoala lui Horea,** istoria așa cum a fost ea și a **făcut** — lucru înțelept pentru o problematică atît de complexă ca a Istoriei Transilvaniei — **să vorbească** istoria așa cum a fost ea, cum s-a născut, cum s-a simțit, cum s-a desfășurat și prin cine s-a desfășurat și împlinit. D. Prodan a avut și are grijă să păstreze, în marginile inteligibilului, **desfășurarea** tumultoasă a istoriei, **textura** ei compli-

Mircea Măciu

Continuare în pag. a 3-a

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Noile doine

Distanțat de toți contemporanii săi printr-un univers liric de factură foarte personală, Cezar Ivănescu își republică, după criteriile unei noi selecții, poeziile într-un nou volum, intitulat, cum o mai făcuse și altădată, „Doina". Titlul ni se pare foarte potrivit, nu numai datorită desfășurării versurilor, în măsură covîrșitoare, în ritmul liricii populare, și nici în prezența unui limbaj poetic ce poate fi caracterizat **folcloric ca viziune,** cît mai ales prin nota dominantă, și atît de profund românească a înlănțuirii în motivele poetice, a interesului aparte arătat dimensiunii umane, dialogul tensionat cu viața în clipele ei cutremurătoare, atitudinea în fața morții. Toate acestea par a fi plasate în **orizonturile primordiale ale poeziei** și sînt dominate formal de un subtil aranjament incantatoriu, prin repetiții și frazări poetice inedite, care dau versurilor impresia de fluență dar și de mister.

Pe de altă parte, poetul este un inițiat al conceptelor antichității, un cunoscător profund al noțiunilor din care avea să-și constituie statutul de știință, estetica, relații poetice creatoare de spațiu ficțional, cu cifruri personale, în intimitatea cărora pătrunderea este un act de tensiune ontologică dacă nu e ajutată de intuiție : „...Pregătindu-se să intre / într-al șaptelea lui trup, / șingerind din ochi și vintre, / urlind țapăn ca un lup / și alergîndu-se doar dintre / noi suspinuri ce se rup, // sufletul meu a mirare / cercă unu, doi și trei / cercă patru, dacă n-are / șaptele mai mult temei, / cercă nouă și-ncercare / sfîntă dacă zecele-i, / / pînă-a-și părăsi mormîntul / cercă-un alt mormînt de soi / același destin avîndu-l / de sobol și mușuroi, / dar mai multă prana-ntrînsul / dar mai fără de puroi ; // de cînd stă sub palmierul / vecinic călătorului / primul număr par, Misterul / Nunții și-Afroditei lui, / dublu — și-ncheiat în fierul / coasei Morții, șaptelui // Cearcă Numărul de Aur / în ploi hiperboreean / după-acela faurmaur / descînzîndu-l la Tețcani / și văzînd prin nori balaur- / lup flămînd de mii de ani, // și visînd cel fir de aur / legînd viețile-i colan, / toată Karma-i aduna-or / în cel galeș plan nirvan / cum acelui Minotaur / vergine și băietani / mîinile cu-ale lor zece / degete îmi sînt precept, / toate-n minuni le-o petrece / spre Eonul înțelept / care-o știi de altă Lege, / de Frumos, de Bun și Drept / preafrumosul Ganymede, / care-n ochi divini se vede / soma-n cupe mari turnînd / el, pereche, albei Lede, / el, cerescul foc stringînd". O astfel de poezie e plină de sensuri grele dar cu o certă valoare culturală, incomprehensivă pentru un cercetător neinițiat în „pantheonul" poetului.

Dar nota dominantă a volumului o constituie participarea autorului la devenirea prin limbă a acelui necuprins dor românesc pe care îl emană „Doina". Este o poezie de trăire pînă la identificare cu viziunea particulară românească, ca și cum poetul ar exprima prin glasul său toate trăirile înaintașilor în spirit, esențializîndu-le și redîndu-le tiparului împovărat de sensurile lor grave. Poezia are inflexiune populară în sensul unei opțiuni pentru acel accent decisiv și-n același timp atît de tipic românesc al conturării dorului, sentiment trăit plenar în universul fabulos al naturii înfrățite cu omul („bradule la

Lucian Chișu

Continuare în pag. a 6-a

EMINESCIANA

„La cine sînt manuscrisele lui Eminescu?"

Cu această dramatică întrebare, care, din păcate, este valabilă într-o anumită măsură, și astăzi, debuta acum aproape 90 de ani „eminescologia" — știința despre Eminescu. Întrebarea respectivă era pusă de vigurosul și încă puțin cunoscutul și recunoscutul critic Ilarie Chendi.

Venind în vara anului 1898 din Transilvania în Capitala României, trecînd Carpații prin „vama cucului", Chendi lua cu chirie și se instala chiar în camera în care locuise în ultimul său an de viață Mihai Eminescu. Nu făcea aceasta întîmplător, ci mînat de conștiința valorii uriașe pe care o reprezintă Eminescu în viața poporului nostru. Nu lipsit de umor față de sine și de cititorii săi transilvăneni, criticul va marca această conștiință valorică : „În București există o stradă cu numele Știrbei-vodă. Aici, la numărul 72, într-o curte cu tufișuri de liliac și de viță sălbatică, e căscioara unor nemți bătrîni... La acești bătrîni, într-o cameră îngustă și întunecoasă, căci liliacul stă să-i ia toată lumina, locuește fidelul d-voastră cronicar. Aceasta n-ar avea nici o importanță. Dar vedeți, înainte cu 13 ani, a locuit tot acolo, în aceeași cameră îngustă și întunecoasă și la aceiași nemți bătrîni, bătrîni, un mare geniu al neamului nostru, bărbatul căruia, dacă ar trăi, eu și alții dintre d-voastră n-am fi vrednici nici să-i deslegăm curelele încălțămintelor — Mihail Eminescu."

Conștiința valorii și iubirea pentru Eminescu au determinat la tînărul critic dorința de a ști cît mai multe despre marele poet : „Cînd am dat vorbă cu nemții mei asupra lui Eminescu, aceștia mi-au povestit multe lucruri, și bune și triste, despre celebrul lor chiriaș. Și mi-au spus, între altele, că după moartea lui, întîmplată în 1899, au venit la dînșii doi domni, cari erau prietenii lui Eminescu și pachetind toată sărăcia rămasă de pe urma lui, au umplut două cufere cu cărți și cu manuscrise și au plecat"...

De la aceste informații pornește întrebarea dramatică : „La cine sunt manuscrisele lui Eminescu ?", întrebarea lansată de Chendi în numărul dedicat marelui poet al revistei **Floare-albastră,** cu prilejul comemorării a 10 ani de la

Dumitru Balaeț

Continuare în pag. a 6-a

Bibl... județ...
MUREȘ
TÎRGU-MUR...

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA VAIDA: «Corinda»

Corinda nu este un roman istoric, deși numele Corinda este vechi, iar cartea ne vorbește despre fizionomia unei spițe nobiliare și despre evenimentele pe care le-a traversat. Romanul **Corinda** înseamnă o recuperare a trecutului dintr-un punct de vedere foarte actual. Faptele vechi devin apropiate și pot fi atinse cu palma, pentru că este vorba de supraviețuitorii Corindeștilor după război, după revoluția socială, care a lichidat marile proprietăți și titluri nobiliare. Undeva există un castel vechi, feudă Corindească, ridicat de voevozii moldoveni, o ruină din care pietrarii de astăzi fac roți de moară, dar întoarcerea acolo nu înseamnă înaintarea într-un trecut neguros, ci o dezlegare cumplită. Ultimul Corinda fascinat de fructul familiei, bolnav de el, întors la zidurile fostei cetăți, va muri strivit de roata de piatră care se desprinde brusc din țițina ei și pleacă la vale. Este o imprejurare simbolică : roata istoriei nu iartă, iar cei ce nu se pot desprinde de ce a fost, cei care nu pot intra în prezent cu el, pier. Celălalt frate, de fapt cel care povestește pentru noi, reușește să intre în prezent cu tot acest bagaj. El face pact cu prezentul, cu instituțiile lui, fără a renunța la amintirea familiei și de aceea poate să cuprindă totul, laolaltă, și să sublimeze o mare experiență într-o alcătuire epică cuprinzătoare care este romanul **Corinda**.

Infrastructura romanului **Corinda** este dată de meandrele unei reconstituiri. Fratele adaptabil, cel care vrea să înțeleagă, face anchete, caută documente, transcrie pentru posteritate faptele așa cum le-a găsit în hârtii vechi sau așa cum i le-au depănat unii și alții. Anchetatorul epic se adresează arhivelor și martorilor oculari. Traiectul reconstituirii înseamnă de fapt romanul care, fidel cercetării, înaintează foarte grăbit uneori, poposește îndelung altădată, se întoarce înapoi, pentru a sări după aceea mari porțiuni de timp înainte, nu fără lungi paranteze explicative. Este o construcție savantă la care putem remarca echilibrul, știința tăieturii, armonizarea părților. **Corinda** conține un mare număr de personaje, o mare cantitate de fapte, de evenimente, de conflicte, diferite și întretălate planuri temporale, pe care autorul le minuiește cu abilitate în scopul înfățișării istoriei unei spițe rare de nobili români ai Transilvaniei, supraviețuind prin urmași dramatici în epoca modernă, prin care de fapt ni se vorbește despre Transilvania și istoria ei.

Marele personaj al romanului **Corinda** rămâne Transilvania de după ultimul război mondial, adică o Transilvanie veche, martirizată și de ultimele evenimente. Pentru a vorbi despre ea reconstituitorul se adresează unei arhive vii, mătușa atotștiutoare, lui Moise Brahms, ilegalistul cu picior de lemn, și multor altora. Nu există un singur fir epic, ci mai multe, din unul desirându-se digresiv altul, dar toate controlate de o voință regizorală fermă, care întoarce faptele într-o singură albie. **Corinda** este un **Pentalog**, după cum arată scurta precuvintare **Pentalogul sau Tîlcul cronicii**, din care reiese că romanul se vrea și o cronică, ceea ce este în sens larg, al raportării la diferite etape temporale. Dar succesiunea nu este cea cronologică. Romanul este centrat pe cîteva personaje și fiecare capitol are un sens autonom în arhitectura cărții despre Corindești. Prima parte a **Pentalogului** este **Umilința** sau **Cartea lui Alex**, povestită de cel mai tînăr Corinda. Este cartea unei dispariții : Alex se îmbolnăvește grav de tuberculoză, familia Corinda pierde un urmaș și în climatul deprimant și crepuscular al bolii acestui vlăstar nenorocos este evocată o parte a familiei Corinda. Băgat în vesta de metal, Alex piere treptat, imaginea constrîngerii fiind, romanesc vorbind, premonitorie. Vine apoi **Cutremurul** sau **Cartea lui Dionis**, care este tot un Corinda, unde cutremurul înseamnă evenimentele sociale și politice copleșitoare care au urmat războiului ultim mondial. Un Corinda pleacă la București cu treburile instituției și este arestat pe drum. Familia Corinda intră într-o altă epocă istorică. Partea a treia este numită **Vestitorul care plătește cu viața, Cartea lui Platon**, adică a eroului comunist care va pierde pentru că ignoră bolgiile istoriei și deci dușmanii deghizați în comilitoni. Fiecare carte epuizează o temă, cea de-a patra fiind dedicată **Agoniei Contelui** (subtitlu : **Cartea monologului**). Fostul deținut politic Corinda intră în actualitate, stă la bloc și cunoaște noul climat social, ținînd un jurnal. Ultimul capitol este intitulat **Orgoliul** (simetric față de primul : **Umilința**), este **Cartea lui Amos** și a încercării lui de a se integra în prezent cu toată istoria lui corindească. El este cel peste care va trece roata pietrarilor, pornită de lîngă ruinele încă autoritare ale fostului castel Corinda. Iar toate acestea le va povesti cel mai tînăr Corinda, cel care a încercat să-i înțeleagă pe toți.

În pofida jocurilor de planuri spațiale și temporale, romanul **Corinda**, închizînd între coperțile sale cinci romane mai mici, se concentrează pe evenimentele tulburi ale Transilvaniei dintre 1944—1948, pentru a se preocupa apoi de modul în care Corindeștii supraviețuiesc și încearcă să se împace sau să înfrunte noua societate. Care este locul Corindeștilor în noua lume ? Mai are nevoie societatea postbelică de o cetate de altădată ? Răspunsul indirect al romanului, teza nicăieri expusă fățiș, este că renunțarea la istorie se plătește. Nicăieri autorul nu va pervora pentru a-și pleda în direct ideile. Romanul **Corinda** este uimitor de convingător prin minuirea materiei epice și alternarea mijloacelor literare. Mircea Vaida nu este un povestitor. El renunță la orice poveste pentru a sublinia un sens. Narațiunile sale, autentice, nu se lasă seduse sau tiranizate de materia pe care o desfășoară, fiind secționate acolo unde e nevoie pentru a intersecta un alt eveniment, un alt drum epic, un alt sens. Alcătuirea compozițională a cărții merită de aceea a fi prețuită cum se cuvine. O limbă fluidă și transparentă slujește o elaborare epică complicată și supravegheată, în care constructorul își calculează mereu efectele, niciodată orbitoare. Faptele sînt lăsate să vorbească singure, expunerea este discretă, traiectul epic sugestiv. Cantitatea de adevăr omenesc este de aceea mare în **Corinda**, roman ambițios despre perioade, personaje și evenimente crîncene din istoria Transilvaniei. Fostul roman **Vînătoare de vrăjitori**, care definește foarte bine tema centrală a feliei de timp 1944—1948 a cărții, este tocit în mai multe capitole ale pentadei epice. Personajul care domină scena este micuța și fascinanta Drupi, soția unui polițist feroce, care sub scutul vigilenței partinice organizează o adevărată teroare împotriva intelectualilor români din Z. Drupi înclină către Platon, primarul orașului. (Mircea Vaida scrie aci și un roman erotic) dar în bătălia existentă, lipsa de previziune (absența istoriei) îi este fatală lui Platon. Deși superior moral și intelectual lui Feri Anderco, va pieri pentru că acesta nu iese din spațiul misiunii istorice.

Cu mult adevăr psihologic, cu precise linii ale desenului social și istoric, Mircea Vaida scrie romanul politic al Transilvaniei martirizată și după război. Recapitulările istorice neutre alternează cu evocările pline de sugestie, ca și cu desfășurarea în corpul marii cărți a unor narațiuni autonome, de diverse dimensiuni, subordonate toate marelui scenariu. Sînt convocate în pagină scrisori, dosare ale siguranței, mărturii vechi, ceea ce dă cărții caracter caleidoscopic și o fereastră de monotonie. **Cartea lui Amos** este un roman contemporan, cartea unui tînăr care-și caută rostul într-o societate care i-a șters prin lege stema familiei. Or, tocmai acest trecut Amos crede că nu trebuie uitat. El moare ca un martir tras pe roată în numele întoarcerii la istorie.

Corinda vădește calitățile demonstrate ale autorului : spirit de observație, autenticitate psihologică, inteligența construcției, poezia evocării. Din acest punct de vedere, Mircea Vaida amintește plăcerea și știința de a evoca a lui Eugen Barbu, prezentă mai ales în ultimele volume din **Incognito**.

Din multele narațiuni cu aparență autonomă ale romanului **Corinda**, este una care vorbește despre maramureșenii plecați să-și caute caii furați de țigani. Este o povestire cu un singur erou care se mărturisește. Un om care are un tel unic, este decis și pornit să-și facă singur dreptate, indiferent de loc, timp și instituții. Acțiunea cosașului maramureșean este recuperatoare. El își caută caii de mai mulți ani și, oricît de demobilizantă este trecerea timpului, el rămîne la fel de ferm ca în prima zi. De ce vrea acești cai și numai pe aceștia, întreabă Amos ? Pentru că sînt **ai mei**, vine răspunsul. Introdusă în corpul romanului, povestirea căutării cailor este o pildă. Țăranul acesta trebuie să devină modelul lui Amos. Nu-i mai rămîne acestuia decît să fie la fel de decis pentru că și el își caută „caii lui" pentru că sînt „ai lui". Dar autorul a voit un final spectaculos și, după această întîlnire întărîtoare moral, Amos va fi tras pe roată de întîmplarea inexplicabilă ca orice întîmplare a desprinderii roții de moară din munte.

Critic literar vechi și mereu activ, istoric literar și comparatist exersat, poet delicat în răgazurile sale, Mircea Vaida pare a se fixa ca vocație și realizare în postura de prozator printr-un roman remarcabil, substanțial epic, modern în alcătuire, intelectual în interpretarea faptelor, acut din unghiul abordării politice. **Corinda** consacră un romancier.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

MONADE

DUMITRU UDREA

MONADE

Ed. Albatros

Volumul „Monade" *) este cea de-a patra carte a lui Dimitru Udrea (autorul a mai publicat culegerile de poezii „La noi în vatră" — 1981, „Statul" — 1982, „Sunetul ierbii" — 1985) și prin maniera sa stilistică reflectă simbolul din titlu. Poemele sînt de fapt niște „monade" lirice bazate pe rostirea eliptică și pe sugestia directă a imaginii, poetul evită decorativismul lingvistic, iar atunci cînd simplitatea nu devine schematism efectele sînt pozitive în planul expresivității. Primul ciclu al volumului este conceput după formula variațiunilor pe aceeași temă : „De-ar sti izvorul", „De-ar ști fluturii", „De-ar sti roua", etc. iată un poem : „De-ar ști izvorul / Beat de drumuri / Că-n rostogolire / Desparte două pietre / Ce se strigă-n iubire. / Înfrigurat și tandru / Ar săruta soarele / Cu gură de moarte". Subiectele lirice se repetă mereu sub o altă formă, poemele sînt alegorii ale gîndului exilat în „lumina precară / ce sălășluiește / dincolo de el", sau poezii de notație, impresii fugitive, remarcabile prin limpiditatea metaforei. Melancolia, tristețea, amintirile colorează afectiv peisajul poetic în care elementele convenționale : pasărea, cerul, fîntîna, lacrima, etc. se întîlnesc în imagini simbol. Totuși o anumită cumințenie domină lirismul acestei prime secțiuni a volumului, imaginile sînt oarecum stereotipe, nu ies din cadrele previzibilului. Mai interesante — cu toate că merg pe aceeași filieră expresivă — sînt poemele din cel de-al doilea ciclu. Aici versurile au un plus de prospețime, se simte o trăire mai intensă, ceea ce aduce un plus de autenticitate în exprimare. Domină imaginile luminoase, euforice, ca în acest poem de dragoste : „Verde crud, / În lumină cu fluturi / Și catedrala clipei / În care tu / Mi-ai încuiat visele / Flori pe uluci / Saltă în goană / Și sufletul meu / Tăvălindu-se aiurea / Prin gropile cu soare".

E ușor de observat că autorul nu se avîntă pe terenul insolitului stilistic și nu inventează procedee retorice preferînd maniera exprimării spontane a emoțiilor, versurile galopează din imagine în imagine : „Iubito / Stelele / Clatină bolta / Poemelor mele / Se aud cuvintele / Trecînd înspre tine / În cohorte senine / Miresme ascunse / Aruncă dimineața / În ferestrele noastre / Asudate cu dragoste". Poemele se bazează în genere pe efectul percutant al metaforei finale în jurul căreia gravitează substanța poeziei. Uneori, însă, textele eșuează în artificial, în conglomerate de cuvinte fără vibrație. Acest lucru se întîmplă cînd lipsește motivația internă și versurile par niște panouri lingvistice „prefabricate", clișee poetice vidate de trăire : „Rotundul se sparge / În ora promisă / Și visul migrează / Universul căzut" etc, sau în alte locuri întîlnim exprimări căznite filozofice : „Viitori negre / Pline cu spumă / Sparg timpanele clipei / Aducîndu-mi în suflet / Haosul primordial" ș.a.m.d. Totuși nu aceste producții, să le spunem „butaforice", dau tonul cărții, poemele — în marea lor majoritate — respiră firesc, au prospețime imagistică și un soi de acuitate senzorială cu bune rezultate în plan liric. Fără îndoială că Dumitru Udrea e un poet din categoria vitaliștilor, metaforele sale celebrează energiile naturii, autorul aude cum „dincolo de vis, / pădurea tresaltă / în hohot de verde". Vitalitatea fanteziei generează imagini robuste, de o remarcabilă plasticitate : „Pe o pajiște / Năpădită de iarbă / Zburdă un cal. / Încercînd cu dinții / Tăria aerului". Poate era bine ca autorul să fi cultivat mai insistent această expresivitate energică, după părerea noastră mai potrivită temperamentului său decît maniera speculativă dintr-o serie de poeme.

Luat în totalitate, volumul înfățișează fără îndoială o sensibilitate romantică, supusă cenzurii verbale. Dumitru Udrea trece ușor de la vulcanismul expresiei „fierbinți" la șoapta grațioasă și tandră, poetul folosește uneori cuvinte suave pentru a ne oferi „albastre icoane pictate pe aer". În textul fiecărui poem găsim cîte o imagine de elevată puritate „iarba ridică în soare luminări de iubire" sau „albastru, luciul zilei / se năruie în vînt" — versuri a căror frumusețe delicată acompaniază confesiunea sentimentală a autorului. Poate și datorită conciziei stilistice multe piese amintesc de tehnica haikuului. Ciclul final adună, sub un titlu cam inexpresiv „Îmblînzitorul de clipe" — unsprezece poeme ale „orelor tîrzii", Tonul elegiac îmbracă versurile în culorile amurgului estompînd lumina din poemele precedente : „Piere lumina / În cercuri concentrice / Și ochiul meu / Coboară tot mai adînc / În rotundul său. / Pînă cînd / Chipul iubitei / Devine lacrimă vorbitoare / Atunci, pentru mine, / Se-ntunecă-n soare", „Monadele" lui Dumitru Udrea oferă un univers afectiv dominat de rigoare stilistică.

Alexandru Horia

*) **Dumitru Udrea : „Monade", Editura „Albatros", 1987.**

PROZĂ

FANTASTICUL POPULAR

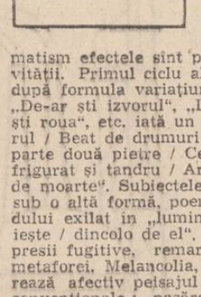

Cu intuițiile literare binecunoscute, Marin Sorescu prefațează prima carte a unui autor*) care e foarte departe de vîrsta „consacrată" a debutului : „Cunoșteam din povestiri, am publicat două dintre ele în revista „Ramuri". Impresia bună se întărește și se amplifică" — se explică Marin Sorescu care e născut la cîteva deal uri de satul Tușoeni din Vîlcea, unde s-a născut în 1908 prozatorul prezentat cu mult discernămînt de multilateralul maestru al literaturii noastre contemporane.

Gestul lui Marin Sorescu nu e unul gratuit, condescendent căci cu mare dreptate inteligentul prefațator ne precizează că Ioan Bălașa s-a format în perioada de mare prestigiu a prozei lui Galaction și a poeziei lui Goga. „Bucățile — adaugă Marin Sorescu — m-au interesat din multe puncte de vedere : lingvistic, etnografic, sociologic și, nu în ultimul rînd, artistic — și au corespuns tuturor acestor cerințe. Ba mai mult : m-au incîntat pur și simplu. Am găsit în ele „poezie și adevăr", o poezie de un anume farmec care ține de eternitatea satului românesc".

Dacă ne permite Marin Sorescu, vom încerca să vedem în ce rezidă acest farmec, chiar dacă noi nu ne-am născut la cîteva deal uri de Tușoeni, ci la poalele pădurii Vlăsiei, în marginea dinspre București a Bărăganului.

Fantasticul și fabulosul care populează povestirile țărănești ale lui Ioan Bălașa ne sînt cunoscute și nouă și ne încîntă din aceeași vîrstă a copilăriei, chiar dacă numele nu sînt atît de oltenești la noi, și nu străbați „hîșteaguri", ci de multe ori codrii în toată puterea cuvîntului. Cine l-a recitit recent pe Marin Preda din tinerețe, excelent editat de Ion Cristoiu, va recunoaște în viziunile lui Ioan Bălașa același fond comun al fantasticului popular atît de captivant. Ioan Bălașa știe să recepteze în scrisul său acest fantastic popular, în care crede atît de mult încît nu simte nevoia să-l supraliciteze livresc. Dacă ar trebui să-i găsim lui Ioan Bălașa o artă poetică, aceasta n-ar putea fi alta decît acea inegalabilă definiție a „Doinei" : „Cine mi-a scornit doina / fript i-a fost inima". Deși apărute unele dintre ele înainte de război, sau, cum s-a întîmplat la „Ramuri", și în unele publicații contemporane, scrierile lui Ioan Bălașa ne amintesc ctitoria lui Neica Nițâ, unul dintre fantasticele sale personaje. Ioan Bălașa a scris tot timpul pentru viitorime, fără să se gîndească la publicat.

E meritul fiului său, pictorul Sabin Bălașa, de a-l fi deconspirat, acum la bătrînețe, cînd a înaintat manuscrisul Editurii „Litera". Prin această carte a tatălui său își deconspiră, vrînd-nevrînd, pe marele său maestru, viziunile din pînzele și frescele sale murale fiind ușor recunoscute în aceste scrieri fascinante la care vom reveni oricînd vrem să ne cunoaștem începuturile eternității spiritualității românești de pretutindeni.

Apropierile pe care Marin Sorescu le face cu Octavian Goga — și am adăuga noi, și cu un alt contemporan al acestuia, Șt. O Iosif — țin de lumea inefabilă a amintirilor copilăriei, temă de căpătîne a literaturii noastre de bună calitate, din toată țimpurile. „Mama, Tina și Pitina", „Unchiul Calistrat", „Păpușa" sînt povestirile în care din memorie se revarsă cele mai năvalnice și mai dulcoase amintiri.

Fantasticul popular coexistă cu nostalgia în asemenea bucăți, dar el se situează pe prim plan în „Neica Terente", „Arătarea", „Cuculețu" și de aceea sîntem tentați să-l considerăm înainte de toate pe Ioan Bălașa un exponent captivant al fantasticului popular.

Este interesant de remarcat că Ioan Bălașa, în domeniul acesta, al fantasticului, al fabulosului, nu se întîlnește nici cu mari maeștri englezi, nici cu cei germani, nici măcar cu flamanzii din picturile celebre. Ioan Bălașa rămîne credincios tradiției românești și de aceea arătările sale au aproape totdeauna ceva moralizator, sînt povestiri cu învățătură, în care socialul (sau sociologicul, cum l-a numit Marin Sorescu) transpare evident.

Să mai notăm că povestirile din cartea memorabilă „Valea ursilor" sînt pline de culoare, lumină, fie că e a lunii, fie a soarelui, are o materialitate pe care numai în pînzele fiului său o întîlnim.

Last but not least, verba englezului, cartea care poartă grafic gîrul lui Sabin Bălașa (coperta și ilustrațiile) este și excelent tipărită. Putem spune, parafrazîndu-l pe Tudor Arghezi, „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris" dar și cui te-a tipărit (Combinatul poligrafic „Casa Scînteii").

Să-i urăm autorului acestei cărți „tinerețe fără bătrînețe" !

Niculae Stoian

*) **Ioan Bălașa : „Valea ursilor", Editura „Litera", 1988.**

BIBLIOGRAFIE

Numele lui Eminescu

● **„Am citit cu viu interes grupajul de articole** De neamul Călinești lor, **la rubrica Eminesciana din „Luceafărul", XXXI, 1988, nr. 24 (1 361), în care atît dv., cît și tov. D. Vatamaniuc repuneți în discuție numele poetului și originea sa"**, ne scrie prof. Simion Dănilă din com. Belinț, jud. Timiș.

Simion Dănilă este autorul unui studiu **Sufixul — ovici/ -evici în numele de familie bănățene, ardelene și bucovinene**, tipărit în **Cercetări de lingvistică**, XXXI, 1986, nr. 2, p. 145—152, care interesează în chip direct problema numelui lui Eminescu. Tot Simion Dănilă ne trimite studiul său **Numele lui Eminescu**, citit la **Simpozionul național de onomastică** (Cluj-Napoca, 29 XI—1 XX 1984) și inclus în volumul **Studii de onomastică**, IV, Cluj-Napoca 1987, scos de Universitatea Cluj-Napoca și Academia Republicii Socialiste România. Cum asemenea publicații au o circulație restrînsă, iar studiul merită a fi cunoscut de eminescologi, îl prezentăm pe scurt.

Este, ne informează Simion Dănilă în paragraful 1 al lucrării sale, primul studiu asupra numelui lui Eminescu făcut din perspectiva onomasticii. Simion Dănilă respinge explicația originii asiatice (armene, turce), după cum și proveniența cuvîntului dintr-un toponim, probabil tracic, pe care lingvistica nu le poate încuviința. Tot criteriile lingvistice respinș și soluția I[I]eminovici — fiul făcătorului de iminei (A.Z.N. Pop), pentru că ar fi trebuit să dea I-min-ar-ovici).

Principial, Simion Dănilă este de acord cu ipoteza lui Petru Rezuș că numele lui Eminescu trebuie căutat în sinaxar, de unde ar fi ieșit pentru a i se aplica apoi un -ovici, dar nu există atestată forma Ieuminie, Ieminie, etc. Tot la fel de justificat ar fi numele și dacă (paragraf 2.6) ar pleca de la o așezare „Iama" (din apropierea Călinești lor lui Cuparencu). Fără a ajunge la o concluzie hotărîtă, Simion Dănilă respinge etimologiile fanteziste, optînd pentru ipoteze bine articulate socio-lingvistic.

Abordînd problema originii transilvănene a numelui lui Eminescu, Simion Dănilă nu crede că existența în sudul Transilvaniei a familiilor de Eminovici ar fi o probă a emigrării numelui în Moldova : sudul Transilvaniei a alimentat demografic mai ales Muntenia, iar nordul ei — Moldova, Eminovicii, de care vorbește D. Vatamaniuc, fiind în sudul Transilvaniei trebuie să presupunem o origine strict bucovineană a numelui poetului și nu un transport din Transilvania. Mai mult decît atît, faptul că nimeni din familia poetului nu-și amintește de o origine transcarpatină, constituie pentru autor un punct de sprijin al concluziei că numele e format în Bucovina. Dar zicem, Eminovicii din sudul Transilvaniei puteau foarte bine să fie coboritori din nord, ceea ce n-ar exclude origina transcarpatină a numelui. Apoi una e origina numelui și alta a neamului. Rămînînd doar lingvist, Simion Dănilă riscă să piardă din vedere aspectul decisiv al problemei. Indiferent de amintirile de familie, mediul este transcarpatin, ca și în cazul lui Creangă. E apoi o întrebare dacă regiunea Bistriței trebuie disociată total de cele nordice, de unde însă transmisiunile sînt evidente în etnografie și folclor.

Autorul studiului **Numele lui Eminescu** datează însă foarte util momentul în care locuitorul din Moldova de nord începe să aibă două nume, adică de cînd conservă, mai ales, și numele tatălui. Inovația onomastică ține de ocupația austriacă, vine adică după 1775. Înainte de această dată, crede autorul, numele de Ieminovici nu putea să apară în Bucovina. Indiscutabil însă că putea să apară dincolo de Carpați în teritoriile românești aflate sub administrație austriacă. Altfel nu s-ar explica ceilalți Eminovici.

Simion Dănilă care are un studiu întreg asupra sufixului — ovici/ -evici, arătîndu-i originea străină impusă de reprezentanții sîrbi ai bisericii ortodoxe din Banat, Transilvania, Bucovina, își sintetizează aici contribuția. 1690 este anul din care Austria subordonează Mitropoliei sîrbești de la Carlovăț pe toți ortodocșii din imperiu, deci și pe români. Așa se explică apariția numelor cu -ovici în Banat și sudul Transilvaniei, afirmă Simion Dănilă, deci și a lui Iminovici, pe care D. Vatamaniuc îl punea în legătură cu neamul lui Eminescu. Dacă e așa acest „Iemin", din care provine Ieminovici, este general românesc lucru pe care autorul nu-l mai discută. În 1783 dieceza bucovineană este supusă Mitropoliei de la Carlovăț. Chiar dacă nume în -ovici, -oviț vor fi fost și înainte (datorită fie venirilor dinspre apus din Maramureș și Transilvania, — lucru mai greu acceptat de autor, fie din pricina influenței poloneze), ele se statornicesc în Bucovina după 1783. În 1784 apare de altfel pentru prima dată un Ieminovici în scriptele parohiale.

O contribuție în întregime nouă este aceea privind procesul voluntar de desirbizare a numelor românești, început în focul revoluției pașoptiste, mai întîi în Banat, pentru a fi dus mai departe în celelalte spații românești cu nume denaturate. În cadrul acestui proces mai larg, cu motivații bine cunoscute la acea vreme, se produce și schimbarea de către Iosif Vulcan a numelui de Eminovici în Eminescu, „fără ca poetul să protesteze". Reproducem încheierea lui Simion Dănilă : **„În concluzie, numele Eminovici apare în Bucovina de la sfîrșitul veacului XVIII, prin sîrbizarea de către biserică a unui nume țărănesc și românesc susceptibil de mai multe interpretări, și a fost românizat în forma Eminescu de Iosif Vulcan, în 1866, în cadrul unei tendințe generale de primenire a onomasticii noastre de coloratură străină".**

Deși exclude origina transcarpatină a numelui, fără argumente suficiente, Simion Dănilă aduce clarificări prețioase în studiul său prin eliminarea unor etimologii și ipoteze fanteziste, ca și mai ales prin stabilirea cadrului istorico-juridic care a dus la răspîndirea prin biserica ortodoxă de ierarhie sîrbă a numelui de -ovici la români. Este sigur că un nume ca Ieminovici putea apare în Bucovina după 1883 cînd Mitropolia de la Carlovăț își extinde autoritatea și-l găsim chiar începînd din 1784. Încadrarea schimbării de către revista **Familia** a numelui Eminovici în Eminescu, într-un curent mai general cu motivații sociale și politice asupra cărora însă Simion Dănilă nu se oprește, rămîne și ea un prețios cîștig.

Restrictiv în anume privințe, studiul lui Simion Dănilă merită să fie cunoscut de către eminescologi.

Lector

Politețea scriitorului

Ori de cîte ori fac mari eforturi pentru a înțelege „scriitura" de azi, de multe ori inextricabil balast verbal pentru a cărei descifrare, așa cum a mărturisit odată, însuși Șerban Cioculescu își pune (zadarnic) „capul la strung" — îmi apare o prea cunoscută imagine. Aceea a autorului **Doamnei Bovary** pe care zorile îl găsesc la masa de lucru, „opaițul" lui servind de mic far marinarilor de pe Sena, trudind în căutarea cuvîntului exact, clar și unic.

Sau aceea a lui Stendhal citind din Codul Civil pentru exerciții de... stil și declarînd că „ar muri dacă n-ar fi clar". „Nu urmăresc altceva decît să povestesc adevărat și limpede ceea ce se petrece în inima mea. Nu cunosc decît o regulă : a fi clar. Dacă nu-s clar, toată lumea mea se năruie".

Și iar parcurg texte care se tem și fug de claritate ca de un vrăjmaș și autori care „ar muri dacă n-ar fi obscuri", de n-ar practica **scriitura** ca act autoreferențial permanent, pentru „a produce text și metatext în mod simultan" !

Pentru că, zice un confrate, literatura tînără este refractară aceleia care nu posedă **„sensibilitate textualistă"**, (și textualizantă), conform căreia textul trebuie să fie **„o pulsiune materială autentică**, zvicnind viu în orice semn, ca o vietate ce se naște acum sub ochii mirați și aprobatori ai lectorului" !

Cu asemenea mod stilistic se ajunge probabil și la „vietăți" ce zvicnesc sub bieții ochi ai cititorului !

Dar, nu, mi-am zis, sînt eu o retrogradă și trebuie să încep a mă cultiva și... moderniza. Și am căzut pe o lucrare a lui Carlos Bousono — **Teoria expresiei poetice.** Noțiune cu noțiune urma să mi-o clarific și să mă familiarizez cu secretele stilistice ale unei anumite noi literaturi. Elanul mi-a fost însă repede curmat, cînd, încercînd să-mi lămuresc un concept ca **simbolul**, de pildă, în noua viziune critică și literară, dau peste următoarea explicație a lui :

„Simbolul poate să cuprindă totalitatea poemului sau o parte considerabilă a acestuia... În fața unui simbol B ne emoționăm pur și simplu, într-un fel Z și numai dacă cercetăm pe Z vom găsi conglomeratul semnificativ a1, a2, a3, etc." — Așa, da, prost să fii să nu înțelegi !

Descurajată, am renunțat și mi-am zis că limbajul hipertehnicizat e un simptom al prestigiului pe care în lumea literelor și artelor îl au dificultatea și incomprehensibilul, coplos cultivate de școli și curente artistice ca : suprarealismul, dadaismul, dodecafonismul etc.

Lipsa de claritate și un anume neant estetic al unui fel de imperialism lingvistic în care azi se complac unii scriitori, cu osebire în texte de critică aplicată sau teoretică, dovedesc o crasă impolitețe față de publicul cititor. A-l tortura cu termeni care nu sînt de găsit nici în cele mai specializate dicționare și sub care se ascunde vidul ideilor înseamnă o ignorare ce frizează impolitețea. Există desigur un limbaj critic așa cum orice profesiune posedă unul specific menit să fie înțeles de cei ce o practică. Dar critica nu se poate singulariza printr-o terminologie apanaj absolut și intransmisibil.

Urmărind cu orice preț un fel de **inflație** neologistică, lăsînd năuc pe cititorul care altceva așteaptă de la oficiul critic, acesta e pur și simplu anulat prin pletora unor termeni indigerabili.

Claritatea, instrument primordial de comunicare, este, trebuie să fie, politețea omului de litere.

Melania Livadă

COMPENDIU

■ **SERIA DE „SCRIERI" MIHAI RALEA** a fost reluată cu volumul 4. Apărută într-un ritm derutant (primul volum în 1972, al doilea în 1977 și al treilea în 1981), ediția de **Scrieri** Mihai Ralea continuă cu contribuțiile de sociologie ale savantului. Prima parte conține **Introducere în sociologie** și **Istoria ideilor sociale**, la care se adaugă o parte din sumarele volumelor **Contribuții la știința societății** și **Atitudini**, partea a doua fiind dedicată **Recenziilor** la cărți de sociologie. Deși abia cincizeci de pagini, din cele peste patru sute ale cărții, seria de recenzii este extrem de interesantă pentru că oferă fișa interesului lui Mihai Ralea față de dezvoltarea sociologiei în Europa. Cartea este incitantă ca orice scriere de Mihai Ralea, mai ales datorită inteligenței asociaționiste și constructive a autorului și caracterului polemic, deschis sau inculcat, al contribuțiilor. Nu întîmplător Mihai Ralea a scos o carte de **Atitudini**. Tot ceea ce scria afirma o poziție și combătea alta. Reeditarea unor scrieri ale lui, de incontestabil ecou la vremea lor, rămîne cu atît mai binevenită cu cît clarifică pozițiile din ideologia culturală și literară românească din perioada interbelică. Volumul 4 de **Scrieri** arată că polemica ideologică Iași—București, intensă în anii douăzeci, treizeci ai secolului nostru, n-a fost o polemică Provincie—Capitală, născută de cronice complexe, ci o polemică de idei, de principii, de concepții, în care nu aroganța și exclusivismul decid. Refundamentînd, de la nivelul contribuțiilor sociologice și estetice de ultimă oră, pozițiile **Vieții românești** și continuator al lui Ibrăileanu fiind, Mihai Ralea a avut un cuvînt de spus în problema tradiționalismului și a modernismului atacînd mai ales falsa abordare a problemei și exclusivismul ei. Ca sociolog, Mihai Ralea vorbește despre condiționarea creației omenești în toate înfățișările sale, inclusiv cele literare și artistice, situîndu-se astfel în opoziție cu esteticismele de ultimă oră lansate mai ales la București. **Scrieri**, volumul 4, înfățișează orizontul sociologic al autorului și militantismul său cultural.

Îngrijitorul acestei ediții, Florin Mihăilescu, anunță continuarea cu un volum de publicistică politică și culturală, care n-a fost niciodată reeditată, după care în volumul 6 vor fi reeditate scrierile de filozofie, psihologie și pedagogie, urmînd ca ultimul să cuprindă notele de călătorie și **Cele două Franțe**. Astfel concepută, ediția exclude cursurile universitare ale lui Mihai Ralea, unele reeditate cu alte prilejuri, și pe cele în colaborare. Deși în colaborare, **Sociologia succesului**, anunțată ca temă proprie de Ralea în **Introducere în sociologie**, și-ar găsi în modul cel mai firesc și legitim locul în această serie de **Scrieri**. Cu un volum la patru ani, după experiența de pînă aici, ar însemna că 5, 6 și 7 ar trebui să apară pînă în anul... 1999. Problema ritmului acestor ediții rămîne nevralgică.

■ **SCRIERI DE N. BAGDASAR** este cartea pe care **Biblioteca de filosofie a culturii românești**, scoasă de Editura Eminescu, sub îngrijirea lui Valeriu Râpeanu, o oferă publicului. Aceste **Scrieri** reeditează cîteva din cele mai importante cărți ale lui N. Bagdasar : **Istoria filozofiei românești, Filozofia istoriei** și **Din problemele culturii europene**. Este una din reeditările inspirate pentru că pune în circulație contribuții de mare utilitate pentru cunoașterea gîndirii filozofice românești. Singura întrebare : de ce atît de tîrziu ?

■ **ȚARA HAȚEGULUI** de Radu Popa este o carte pentru arheologi, sociologi, istorici și literați. Ea poartă supratitlul **La începuturile evului mediu românesc** și reconstituie cu ajutorul documentelor și al săpăturilor arheologice viața unei țări românești vechi și cu o mare putere de radiație. De țările istorice românești s-a mai ocupat N. Iorga, fără să inițieze săpături arheologice pentru perioada feudală; Radu Popa întreprinde însă un studiu sistematic încercînd să pună la contribuție toate datele posibile pentru a lumina așa-zisul mileniu întunecat, acordînd un loc aparte săpăturilor arheologice pe care le-a inițiat. Înainte de **Țara Hațegului**, Radu Popa a mai tipărit o carte de aceeași factură, **Țara Maramureșului**, întemeiată și ea pe săpături arheologice și pe documente. O viață socială și politică românească foarte densă și dinamică este prezentată în această carte de strictă informare.

Lucrarea ia în discuție numeroase probleme pe care Țara Hațegului le implică prin poziția și istoria sa. Este vorba de alcătuirile sociale, de raporturile cu regalitatea maghiară, de existența aici a Basarabilor în Hațeg, de legăturile cu alte țări românești din jur. Trecerea în revistă a toponimiei este incitantă. Țara Hațegului are o Pesteană, un Pestișul Mic și un **Pestișul** Mare, ultimele două aflate drept în fața Pestișanilor Gorjului de pe celălalt versant al Carpaților Meridionali. Dacă mai adaugăm și o Hobița, completăm lista revelantă.

Țara Hațegului a fost într-o vie comunicare cu românii din Sudul Carpaților, din Caraș și Banat, arătînd ca o placă turnantă a spațiului uman împrejmuitor. Iată de ce cartea lui Radu Popa, deși de meticuloasă reconstrucție, deschide orizonturi care pot interesa categorii foarte diferite de cititori. Sînt pentru prima dată înfățișate pe larg structura și funcțiunile Țării Hațegului, una din vechile și importantele țări românești, care stă la originea marilor state feudale românești de mai tîrziu. Cartea lui Radu Popa scoate Țara Hațegului din aproximație și legendă, așezîndu-i imaginea pe terenul ferm al datelor științifice, ceea ce nu-i micșorează însă dimensiunea cîștigată.

VOCAȚIA IDEILOR CREATOARE

CĂRȚILE — EMBLEMĂ

Sentimentul construcției durabile și, prin aceasta, al unei culturi cu năzuință către clasicitate nu-i prezent, în conștiința românească de azi, doar în ceea ce se cheamă îndeobște „proiect colectiv" și „deziderat" și putem zice, fără a face nici o exagerare, că fundamentală se arată, mai înainte de toate, sinteza înfăptuită, aceea care, la vizionarea ansamblului, explică și definește o epocă de cultură. Sînt, în istorie, momente de concentrație ori de acumulări, clipe faste ori ceasuri de cumpănă și o încheiere elementară dovedește că oricît s-ar dori, într-o perioadă sau alta, să se înalțe, culturalicește, monumente, esențială rămîne mișcarea interioară a unui fenomen, evoluția lui naturală ; fără aceste virtualități, organizate prin clarificări de amănunt, „monumentele" ar fi pitice, așteptînd alte clipe. Rar se întîmplă ca un proiect doctrinar, năzuind spre monumentalitate și conținînd îndemnări către sinteză, să se acordeze atît de bine cu necesitățile proprii ale cercetării și cu iminența unor concluzii sintetice cu provenință în studiile noi precum, cu evidența unui calcul matematic, se înfățișează tabloul culturii românești de azi. Un sfert de secol de limpeziri și, totdeodată, de încercări în a evolua de la amănunte la sinteză nu însemnează, poate, într-o istorie care se măsoară cu mileniile, prea mult dacă nu am ști că tradiția sintezei majore nu-i atît de veche la români pe cît ar fi meritat o istorie prin ea însăși impunătoare și exprimată prin fenomene de cultură definite specific ca și printr-o civilizație cu individualitate aflată în afara îndoielii. Vremea încercărilor eroice, precum acelea ale Stolnicului Cantacuzino și ale lui Miron Costin, de a contrazice o istoriografie a tăcerii (și, poate, a falsurilor) și de a umple goluri doar aparente, a trecut de mult și într-o cultură care a dat „Getica", „Spațiul mioritic", „Istoria critică a românilor" și „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent", chestiunea afirmării unei identități și, pornind de aici, a elaborațiilor trainice și definitive, se pune în termeni de consolidare și de completări. Nimic nu mai pornește acum din nimic și, la drept vorbind, spiritul de sinteză însemnează azi a adăuga la monumente alte monumente, a construi pornind de la forme sigure de relief care fac cu neputință rătăcirile. Astăzi vorbim, cu îndreptățită prețuire, despre marile cărți de învățătură românească (deopotrivă și admirabile monumente de știință) care sînt creația lui Iorga, Hasdeu, Pârvan, Blaga, Mehedinți, Ibrăileanu ; mîine, cei care vor veni după noi vor adăuga la acestea încă alte și alte contribuții, care apărură nu ieri ori alaltăieri ci azi. Căci, aflați sub regimul clipei și rareori sustrași acesteia spre a contempla domeniul ideilor generale, uităm că esențialul este, în cultură, epilogul unui fenomen și că istoria își asigură regenerările prin valori, unele, și nu puține, contemporane cu noi. Mîine, cînd privirea se va limpezi și sufletul nostru (însetat de certitudini și înclinat mai degrabă să admire decît să repudieze atunci cînd este ceva de admirat și cînd o inteligență pătrunzătoare s-a zidit voluntar în ideea de operă) va fi senin, vom putea spune și noi că, fiind contemporanii unor excepționale sinteze, ceea ce rămînea de adăugat la o „bibliotecă fundamentală" românească a început să se completeze. Astfel se va vedea că alături de „Getica" avem azi „Musica daco-romana", de Vasile Tomescu (în două volume impunătoare ca și vechile cărți ale Evului Mediu, o summa de cultură autohtonă și de substrat) și alături de acestea — „Spiritualitatea geto-dacilor", a lui Ion Horațiu Crișan, „Mitologia română" a lui Romulus Vulcănescu, „Hronicul muzicii românești" (cu cele, pînă acum, opt volume ale lui), extraordinară și eroică reconstituire a unei istorii de valori autohtone, a lui Octavian Lazăr Cosma, „Actualitatea arhitecturii tradiționale românești", fundamentală cercetare a lui Constantin Joja, o contribuție de însemnătate europeană, „Despre stiluri" de Edgar Papu, „Aletheia" de Anton Dumitriu, „Hermeneutica ideii de literatură" de Adrian Marino, „Răscoala lui Horea" de David Prodan și „Personalitatea literaturii române" de Constantin Ciopraga, „Scriitori din epoca strămână" de Ioan G. Coman, „Rostirea filosofică românească" de Constantin Noica și „Satul în Moldova medievală" de Alexandru I. Gonța, „Iosif I. Mușat" de Ciprian Zaharia și „Bizanțul și instituțiile românești" de Valentin Al. Georgescu, „Istoria limbii române" de Gh. Ivănescu și „Etnogeneza românilor" de I.I. Rusu, se adaugă în chip triumfal la acelea care, în alte vremi, purtaseră semnătura lui Xenopol, George Breazul, N. Ghyka-Budești, G.M. Cantacuzino, Nicolae Densusianu, Mircea Florian. O bibliotecă întreagă, așadar, definitorie pentru epoca pe care o trăim și deopotrivă fundamentală pentru destinul istoric al unui popor, a cărui conștiință a propriei identități pe pămînt este, în sfîrșit, recucerită.

Artur Silvestri

Construcția istorică

Urmare din pag. I

cată și, prin expunerea sa, **să facă simțite** în istorie masele în mișcare.

Interesul real, nedisimulat, față de opera lui David Prodan, pe care-l manifestă cele mai diverse categorii de cititori, din țară și de peste hotare, unii dintre ei oameni cu redutabilă experiență istoriografică, se întemeiază, în primul rînd, pe faptul că autorul a abordat evenimentele și faptele, problematica socială și politică, activitățile desfășurate pentru împlinirea ei în **integralitatea lor. Adică acut istorie.** Căci el nu profesează evenimențialul, ci social-economicul. Faptul ori evenimentul îl cuprinde și redă, nu ca moment, ci **ca proces** generat, susținut, împlinit sau nu, și, apoi, dispărut, cu consecințe importante, pozitive sau negative, pentru viața colectivității umane. De aici și sensul **evolut** sau **involut** și, evident, **împlinirea acestuia.**

Pentru David Prodan are o semnificație istorică deosebită **împlinirea** unui fapt sau proces social, eveniment ori activitate. Aceasta (împlinirea) oferă certitudinea istorică și o slujește ca atare. Chiar dacă este vorba de un fapt, eveniment, activitate, măsură politico-juridică ori națională negativă. Împlinirea ei, deși pe moment, a apăsat greu pe umerii populației românești din Transilvania, a slujit, în final, progresul căci a accelerat procesul de **conștientizare** a maselor, de dezvoltare a conștiinței lor politice și naționale, de **împlinire** a lor nu numai ca obiect al istoriei, ci și, mai ales, ca **subiect** al istoriei.

De aici și una dintre ideile-forță ale concepției sale, anume că David Prodan nu a înțeles nici să ocolească evenimentele, faptele, activitățile grave, nici să le îndulcească, ci să le redea în **„nuditatea"** lor, cu luminile și umbrele pe care le-au generat și prin care s-au împlinit **în** și **prin** istorie, și **ca** istorie. Opera lui ne arată că nu numai **răscoala, momentele** de violență, generate de o prea mare asuprire și nedreptate socială, politică și umană, dar și istoria ca atare nu s-a făcut cu convenience, fără violențe și cruzimi. Și tot aici vedem, datorită finețel sale de gîndire și capacității de a surprinde faptele particulare, detaliile în **generalitatea** lor, că chiar în momente de vîrf, ca răscoala, cînd patimile și cruzimile taberelor sînt stîrnite și dezlănțuite la paroxism, istoria a dezvăluit și „un inevitabil fond uman".

Nu este vorba de mai marii zilei, de cei care erau la cîrma Transilvaniei, și deci la cîrma istoriei ei, ci este vorba de mase, de **POPORUL ROMÂN INSUȘI,** ale cărui fapte oricît de **crud** ar fi prezentate, ele **nu ies din cadrul și limitele umanului.** Oricît de crud ar fi un episod sau altul al luptei lor pentru libertate socială, politică și națională, oricît de neverosimil pentru conducători, dar el reprezintă, în același timp, **ȘI** un „complex document uman".

O asemenea ideatică este firească la David Prodan pentru că el nu face o „istorie de fapte", cu atît mai puțin de „fapte sporadice generate sub nume semnificative". Istoricul clujean, în bună tradiție a reprezentanților Școlii Ardelene ca și a lui A.D. Xenopol, Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, pe care de fapt îl continuă și îl completează, prin lucrările sale cu temeinică erudiție și o strălucită competență, se ocupă și aduce în prim planul operei sale „fapte multiple, de repetiție, de frecvență", fapte care mărturisesc „generalitatea". El își lasă proiectorul să analizeze „nu numai fapte de excepție sub nume de reprezentative", ci are în vedere și se ocupă cu acribie și minuțiozitate de „fapte de rînd, de masă", fapte care mărturisesc „mentalitatea comună". Pentru el nu fenomenologicul, generat cel mai adesea și de o efloreșcență a vorbirii, a prezentării lui în timp, care devine și legendă, contează, ci „plenitudinea" faptelor, luate în contextul social dat și „în variabilitatea mărturisirii lor" de cît mai „mulți subiecți umani".

În strategia muncii sale de cercetare, analiză, explicitare și evidențiere a faptului istoric, în naturalul lui, un loc central îl ocupă **mărturiile țăranilor.** Ca **obiect** al istoriei, dar și ca **subiecți** ai acesteia, ei dezvăluie realitatea în toată complexitatea ei social-economică, politico-juridică, legislativ-administrativă, a faptelor și activităților pe care le-au desfășurat, a psihologiei și sentimentelor de care au fost stăpîniți, a scopurilor pe care și le-au pus și a idealurilor pe care le-au slujit. Este vorba de o societate care, cu toată împărtita opresiune economică, politică, națională, spiritual-religioasă asupra românilor a mers prin ei, baza țării, în limitele posibilului de atunci, pe calea progresului.

Și aici, concluzia lui se întemeiază pe **documentele** care privesc viața comunităților sociale din Transilvania, organizațiile și instituțiile care le-au guvernat (voievozi, crainici, cnezi), pe **legile** și obiceiurile lor, pe **activitățile** desfășurate, pe **datele** care circumscriu și ne aduc în prim-plan rodul muncii maselor largi ale iobăgimii. Mai mult chiar, prin lucrările sale, ne-a redat adevărata hartă a valorilor care s-au confruntat, de-a lungul istoriei, în Transilvania, ne arată drumul împlinirii creației, culturii și civilizației noastre naționale.

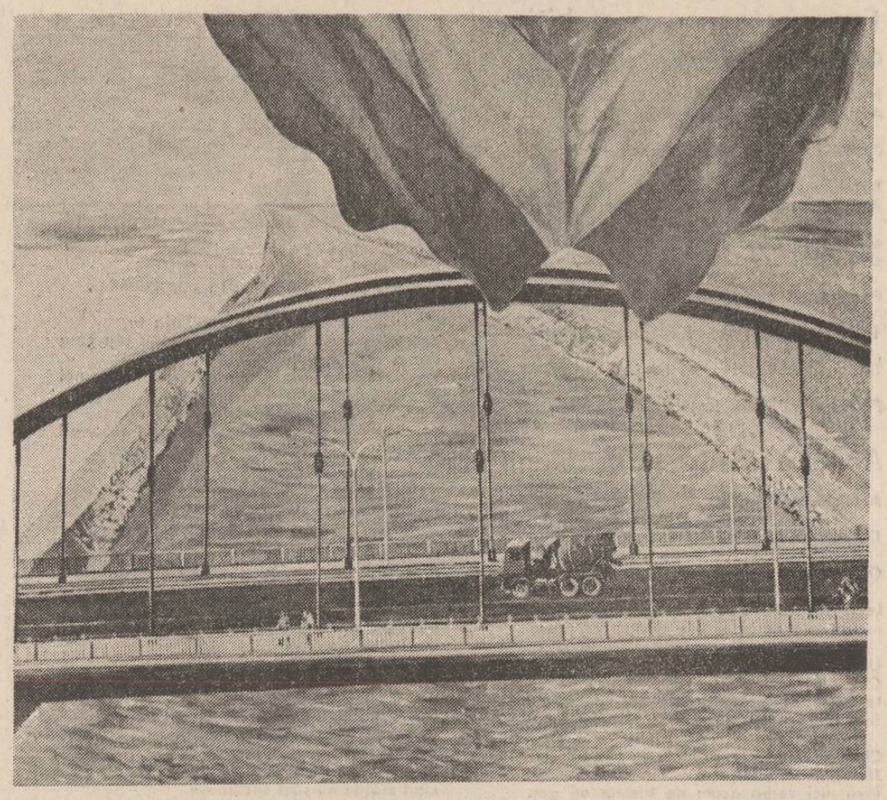

„Canalul Dunăre-Marea Neagră" — tablou de Eugen Popa

Imperativul culturii

Un demers eminamente cultural, chiar filologic („filologie de la început pînă la sfîrșit"), întreprins de un om temeinic instalat îndeosebi în cultura europeană, antică și modernă, înzestrat cu o prodigioasă memorie și putere de muncă, dar și cu o atît de stenică fervoare a slujirii actului cultural însuși este cel din **Hermeneutica ideii de literatură** a lui Adrian Marino, deschizător de drumuri în cultura noastră prin acel celebru **Dicționar de idei literare** din 1973.

Și de astă dată Adrian Marino găsește inspirat nucleul lucrării și al demonstrației, pe care îl dezvoltă prin acumulări și reluări succesive, în plan diacronic și sincronic, în așa fel încît sistemul ideii de literatură să-și dezvăluie toate articulațiile și semnificațiile. Totul converge spre ilustrarea ideii că literatura are o organizare proprie, „o determinare interioară", o evoluție circulară, sinonimică, în ciuda aparentelor avataruri contrariante (cazul antiliteraturii) și intruziunilor heteronomice tintind autonomia acesteia (cazul ideologiilor etc.). Citim în această extraordinară argumentație o pledoarie a unui savant, dispus să asigure spiritele neliniștite de resursele inepuizabile ale literaturii, capabilă să depășească impasurile, explicabile, ba chiar endogene, organice. De vreme ce literatura este o formă a culturii, ea va fi o manifestare permanentă a omului, caracterizată prin anumite constante, topoi, invariante.

Autorul însuși recunoaște existența unui program, militantismul metodei sale hermeneutice, a cărui latură esențială este cultura : „Foarte importantă este și orientarea culturală a întregului program. (...). Cînd bazele culturii literare sunt amenințate, într-un fel sau altul, apărarea lor devine o necesitate vitală. Fără cultură nu poate exista nici literatura, nici ideea de literatură." (p. 30). Cartea aceasta ilustrează în chipul cel mai grăitor sensul originar al literaturii, care în antichitate — dar și în Evul Mediu, Renaștere — însemna învățătură (cunoaștere) și studiu. Parcurgînd cartea cu plăcută trudă ieși din ea mai informat, mai învățat, fiind un imbold, ca și **Dicționarul...**, spre cercetarea serioasă, de anvergură pentru noi toți.

Interesat să inventarieze după un plan arhitectonic original definițiile care s-au dat în mod explicit ideii de literatură, precum și orice opinie referitoare la regimul ontologic al literaturii, Adrian Marino procedează ca un om de întinsă cultură, citind (fișînd) enorm, lucrarea sa fiind după spusele proprii un „imens montaj de citate". Indiscutabil, cartea este un produs al culturii, aspiră la totalitate și integralitate, are o structură ciclică, fiind profund gîndită, unitară. Unele procedee sînt strict culturale, didactice. Mă gîndesc la elucidarea terminologică, la stabilirea etimologiei unor concepte, la menționarea priorităților, aspect de pură informare, bazată nu pe parcurgerea dicționarelor ori a altor surse de acest tip, ci pe consultarea operelor propriu-zise, precum și la izolarea constantelor, a unor teme, situații paradigmatice. Să dăm cîteva exemple în acest sens : termenul **literatură** apare în epoca lui Cicero, fiind identificat cu „studiile umaniste" ; în Evul Mediu are o conotație de noblețe : **bonnes lettres :** Pericle e „primul orator care ar fi pronunțat un discurs scris", iar poetul grec Archilocos, din secolul al VII-lea î.e.n., primul care ar fi compus direct în scris, „rupîndu-se integral de tradiția orală"; semnul lingvistic este considerat ca arbitrar încă din antichitate, așa cum o veche tradiție au pasiunea colecționării de cărți.

Că literatura a fost înțeleasă mult timp ca fapt cultural, ca totalitate a scrierilor umaniste se observă în istoriile literare mai vechi, dar și în operele literare din secolul al XVIII-lea, secolul tuturor interferențelor, după Adrian Marino. Fenomenul îl putem observa și în istoriografia noastră literară, la care nu se fac, din păcate, trimiteri. Iată, de pildă, cum este definită istoria literară în **Tratatul de literatură** al lui Al. G. Drăghicescu, apărut în 1887 : „Istoria literară cuprinde nașterea progresul, perfecțiunea, decadența și renașterea științelor și artelor."

Dominanta culturală a literaturii cunoaște și factori perturbatori : **literatura de masă,** formă extinsă a literaturii populare, care nu extirpă însă complet preocuparea culturală. Literatura populară, literatura de masă și paraliteratura (cu diversele ei denumiri : banda desenată, comic strips, Bildgeschichte fumetti) reprezintă termenii ultimi ai procesului de dilatare a literaturii. Dar începutul crizei literaturii îl constituie trecerea de la „cultural" la „estetic", ceea ce înseamnă **cuplarea** „ideii de **frumos** cu ideea de **litere**" (belles lettres). Un alt pas spre specificitate artistic-estetică o realizează **literatura frumoasă,** care nu mai cunoaște finalități cultural-educative, cum aveau **les belles lettres.** Literatura în procesul ei de individualizare mai parcurge cîteva etape : literatura poetică, arta literară. În disputa dintre literatură și poezie (=specificitatea), prima este norma, a doua este „excepția". **„Literatura (=cultura)** invadează și condiționează deci genetic **poezia,** a cărei predestinare și orientare culturală este hotărîtoare." (p. 218). Motivarea disociativă ni se pare justă : „poezia este un fenomen originar, un **Urphenomen,** în timp ce literatura constituie un fenomen secundar, socio-istoric, legat de apariția scrisului." Despărțirea poeziei de cultură, de experiența scrisului, observabilă în antichitate și Evul Mediu, devine frapantă la romantici și radicală la avangardiști. Faza ultimă a procesului o constituie „substituirea și în cele din urmă eliminarea completă a literaturii de către poezie", în fond echivalentă cu sărăcirea marilor resurse de care dispune literarul, înțeles și etimologic, ca tezaur spiritual, valorificarea tradiției culturale. În virtutea principiului ciclicității, literarul se va întoarce îmbogățit.

Reacția anticulturală, animozitatea față de cartea scrisă este iarăși o invariantă. Lumea antică avea o neîncredere „funciară în cuvîntul scris", care ar slăbi memoria (în **Phaidros,** la Quintilian), ar denatura sensul (în China s-a ordonat, din această pricină, arderea cărților, p. 420). În Evul Mediu litera era socotită ca o „cădere în profan" : **Verbum Dei non scriptur** (Martin Luther). Avangarda va radicaliza toate aceste atitudini, fiind de fapt „negarea condiției culturale a literaturii", deoarece are oroare de normativ, clișeu etc. (p. 427). Antiliteraturii i se recunoaște un fundament **purist,** un impuls originar, antecultural, legat de promovarea autenticității, „experienței directe" și a oralității. Dar hermeneutul nu se îngrijorează din cauza excesele antiliteraturii. Ea rămîne „o formă de literatură", „cel din urmă avatar al ideii de literatură", ultima sa definiție. Literatura tinde „să revină la esența sa" care este cultura, „condiția și definiția de bază a literaturii" (p. 456).

Ion Dună

Poeme de PAVEL PEREȘ

A FI ÎNAINTE

Ziua din veacuri

Era o zi incandescentă pînă la purpura
Din care se năștea o nouă emisferă :
Increderе și iată ! aerul a luat
Chipul adevărului: muncitori înălțau
Înflăcărarea prin propria identitate.
Zi de vară, mișcare perenă consimțind
Mari deschideri pentru uceniciile universale.
Zi de vară, limpezire spre viitor !
Speranța, soră a increderii nu cunoștea
Limitele, avea în inimă cerul reavăn
Al revoluției și mersul pe lumină ;
Era mersul tuturor. Moment imens în real,
Propriul ritm, după propria faptă :
Victorie. Revărsat de zori, de viață nouă.

Calea vulturului

Anii trecînd în cronici în legea
Dreptății, soare-răsare-al demnității.
Nu era nimic de așteptat, totul de cucerit,
Deasupra vetrelor abia mocnind
Se ridicau curcubeie, se clădeau
Nesperate și colosale tezaure ;
Muncitori de la muncitori incepeau
Fluxul belșugului, folosul păcii, măreția
Gîndul lucrînd în numele patriei.
Fiecare zi era de izvor : planșe argintind,
Dimensiuni în mișcare, fiecare idee
Umbla în picioare — geometrie
Care ne dai increderea în aripa noastră
Privește-ne ! Noi sîntem constructorii
Unei ere-n străfulgerare : biruim clipa !

Talazul necontenirii

Peisaj inedit : granit și cristal, minereu
De urcat treptele prin cunoașterea
Soare roșu al zilelor noastre
Gesturile-n amiază se-mpodobesc egal
Cu certitudini și cu voința de a fi
Caldul suflu și fertil al climatului
În care se-aude talazul necontenirii.
A fi în anotimp de purpură
Inseamnă a ști că ziua de mîine și mult
Mai departe este pe potriva năzuințelor.

Imensitate

Putea-vom, dar, cu binele și frumusețea
Să ne asemuim, să gîndim, să visăm
Cînd totul e de preț fiindcă poartă
Pecetea esențialelor schimbări, fiindcă
Se naște asemenea unui prunc din dragoste
Și-o-ngemănată increderе : viitorul e astfel
Sigur de aerul prosper pe care-l putem
Respira ! Victorie. Bronzul se preschimbă
în aur !

Numele pe lumină

Locuim vremea și-n casă unde ochii privesc
Prin istorie virtutea înveșmîntată cu
toate-nfrățirile griului
Adie o boare de August și arborii strălucesc
De la rădăcină, din speranța care vorbește
În universul păcii își trag seva. Existăm
Pînă departe în graiul neîntinat, cuvînt
Din cuvînt se compune flacăra vetrei unde
Cerul își adapă seninul, că din adîncul
Inimii noastre Dunărea și Carpații aduc
belșug
La masa ogorului. Și-acestea țin de numele
Patriei : frunți înstelate, mîini puternice !
Invingătorii nu întîmpină, ei vin.

Climatul viitorului

Și mîine-i o zi (și ieri a fost și astăzi este)
Cu ea să căutăm sămînța care face lumina
Să sune pe umbletul nostru în mijlocul
esențelor
De la firul de iarbă pînă la viziunea
curcubeului,
Cu ea să ne ridicăm la înălțimea vremii
În spațiul unic, avem chipul Patriei,
de aceea
Aducem aidoma la gînd, la culoarea
răsăritului
Din verbele chemînd la tezaure, de aceea
Libertatea e sîngele acestui popor și
memoria lui.
Stele se-ademenesc la pieptul bărbaților
Ce poate înflori mai frumos, ce adevăr mai
mare
Decît al patriei de-a pururi. Dimineața
Sună din corn o dragoste nețărmurită.

Muzica în contextul arheculturii autohtone

Faptul că spiritualitatea tracă reprezintă sursa fundamentală a elevației culturale cunoscute ulterior de greci-tate este recunoscut azi într-o largă măsură. Din nefericire este încă departe de a fi recunoscut și analizat în suficientă măsură faptul — incontestabil și el — că între valorile spirituale de prestigiozitate locul prim ierarhic îl ocupa, pentru vechii traci, funcționalitatea artei muzicale. Dovezile, în ciuda raritățil determinate de specificul oralității originare, sînt totuși elocvente pentru a aproxima cît de mult din „miracolul trac" s-a fondat, ori, rămîne caracterizat **în mod esențial** prin intermediul semnificației și rolului spiritual acordate muzicii. Mari evenimente spirituale, deci culturale și civilizatorii sud-est europene, au survenit grație dezvoltărilor ideilor și credințelor legate de un atare subiect-fenomen înțeles ca fapt cultural de prim rang. Prin intermediul **direct** al acestui element de cultură constituit de valorizarea muzicii, gîndirea tracă a fecundat și stimulat apogeul gîndirii (cel puțin religioase și artistice) antice grecești. Istoria spirituală a grecilor are la bază o serie de personaje trace care coboară în peninsulă manifestîndu-se creator și civilizator. Miturile, misterele și cultele grecești sînt fondate de asemenea eroi mitici, legendari sau istorici, care, însă, au (aproape) întotdeauna o relație de ordin caracteristic cu muzica. Așa sînt Tamiris, Orfeu, Musaios, Linos, dar și Apollo, Dionysos ș.a. Majoritatea portretelor esențiale, active „cultural", muritori sau divini, parcă își caută o origine tracă, act care prin el însuși ar fi capabil să îndreptățească, să autentifice dacă nu chiar să explice oarecum caracterul lor civilizator. Oricum, important este să reținem faptul că relația unor personaje, precum cele numite deja, cu arta (= funcție a) muzelor, în mod fatal minimalizată de cunoașterea noastră, este — în mod esențial — indistinctă de atributele lor culturale. Prin urmare nu numai muzica greacă este în întregime de sorginte tracă ci, cu necesitate, gîndirea mitologică greacă se sprijină pe mitologia muzicală a tracilor.

Un alt element care trebuie adăugat în mod obligator acestor convingeri este acela — susținut și argumentat admirabil de lingvistică dar și de arheologie, istoriografie, etnologie și (cel puțin ca probă auxiliară dar chiar și — posibil și salutar — ca piatră de încercare) de folclor —, conform căruia ramura nordică a tracilor, aceea carpato-dunăreană, dacii, — ulterior — protoromînii și românii : cea mai conservatoare ramură a arheculturii autohtone, a perpetuat, prin forța caracterului său de conservatoare, ceva din „imaginea" și esența **(eidolon)** a ceea ce era definitor pentru valoarea fundamentală acordată muzicii. Atunci cînd antichitatea ne spune că dacii „se fac nemuritori" (cum interpretări mai recente traduc sintagma herodoteană „se cred nemuritori"), și că o fac prin însuși intermediul muzicii deoarece cunosc rețete muzicale în acest scop („descintecele" despre care vorbește Platon foarte clar în **Charmide**), avem în față doar valorizarea zalmoxiană a orfeicei practici de obținere și experimentare a nemuririi prin cîntec, preludiul religios la funcția laică a horii și doinei românești de a „stîmpăra" și „mîntui" omul în handicapul existențial.

Sînt foarte rare cugetele suficient de clarvăzătoare și cutezătoare, hăruite cu pasiunea cercetării și cu patiența colaționării, cu vocația sintezei și cu inteligența viziunii perspectivale complexe, și care să poată demonstra în mod convingător, fără putință de tăgadă asemenea fapte ; dar cu atît mai de neînțeles rămîne raritatea, chiar lipsa punerii în discuție, a dialogului imprejurul unei asemenea întreprinderi atunci cînd ea, totuși, s-a făcut deja. Ne referim, în chip concret, la cazul monumentalei lucrări a muzicologului Vasile Tomescu, **Musica daco-romana** *). Apariția primului volum (59 coli de tipar) a fost semnalată entuziast de o serie de istorici, filologi și muzicologi. Numărul recenziilor a scăzut considerabil la cel de-al doilea (peste 93 coli de tipar) ; toată lumea consideră **Musica daco-romana** o carte mare (impresie culeasă de cei mai mulți numai grație inevitabilei remarci a dimensiunii tomurilor) și aceeași lume toată poate constata și faptul că această carte de căpătîi e mult prea puțin studiată. Am găsit-o în bibliotecile publice cu foile netăiate. Abundă în studiile și eseișoarele noastre cu tangență la domeniu trimiteri firave la autori de mîna a treia, la titluri aproximative și termeni asișderea, la citate clasice auzite la berărie, culese din circulația prin viu grai ori decupate de prin ziare ; în timp ce, în lucrarea despre care vorbim, atestările istorice oricît de frugale cu privire la muzica și arheologia, iconografia, organologia, plastica preistorică autohtonă, muzica și viața, gîndirea, mitologia, geografia, istoria tracă, dacă și daco-romană, se află deja demult adunate, ortografiate corect în original (rara avis pentru compilațiunile muzicologice), traduse în franceză, explicate, corelate, însoțite de marginaliile scoliaste, de comentariile autentice sau apocrife, inteligente sau naive, valide sau discutabile care s-au rostit pînă astăzi.

Cele două tomuri ale monumentalei **Musica daco-romana** ocupă în catalogul contribuțiilor în muzicologie un loc de excepție, unic, locul inegalabil și fundamental deoarece este acela al unei sinteze uimitoare, care acoperă o imensă muncă de cercetare și facilitează astfel posibilitatea vitală a referințelor la surse primordiale. Spirit enciclopedic de exemplară tenacitate și rigurozitate, Vasile Tomescu reușește să închege în domeniu o operă de talia și valoarea unor istoriografii gigant (monoauctoriale fiind) semnate de un Hasdeu sau N. Densușianu, chipul istoriei muzicale începînd din paleoliticul autohton pînă în evul mediu timpuriu.

Față de contribuțiile de istoriografie muzicală, și care sînt (1) extensive dar neaprofundate și lacunare, (2) fragmentariste ori (3) minuțioase și exhaustive, monografice dar epuizînd momente izolate și — mai adesea — marginale, lucrarea lui Vasile Tomescu, demonstrînd exercitarea unui spirit deopotrivă sintetic, critic și creator, rezolvă fenomenul muzical preistoric și antic autohton ca fenomen cultural observat multifuncțional și plurivaloric, în perspectiva relevanțelor și consecințelor sale sincronice și diacronice, a funcționalității sale epocale și durativității sale istoriale.

Unul din primele mari merite ale acestei lucrări stă în faptul că ea reprezintă un compendiu obiectiv și exhaustiv de date informative, o crestomație a izvoarelor documentare. Trimiterile și citatele sînt de o exactitate care trebuie — ar fi cazul — să fie luată drept pildă de urmat. Opera muzicologului Vasile Tomescu este un model de investigație științifică în muzicologie. Consecința **acestui** fapt o reprezintă seria unor notabile contribuții pe care autorul le aduce în istoriografia generală, în aceea a ideilor, practicilor culturale sincretice, a efervescenței spirituale proprii unor epoci revolute. Vom reveni asupra cîtorva din aceste aspecte nu înainte de a reaprecia epistemologia ireproșabilă aplicată de autorul lucrării, extensiunea considerabilă a izvoarelor adunate și migala remarcabilă a acestuia.

Marin Marian

*) **Vasile Tomescu : „Musica daco-romana", Editura Muzicală, București (tome I, 1978 ; tome II, 1984)**

Poeme de **ion murgeanu**

Frumusețea ca o ambiție

Cînd eram foarte tineri ne citeam între
noi poeții.
Nu deschideai bine ușa mansardei și vuuah!
Adia un vînt mare de poezii ; ultimele care
fuseseră scrise.
Poetul apoi le-a uitat. A uitat chiar și de
vremea aceea.
Bătăliile clipei nici pe el nu l-au ocolit.
A dorit tema cea mai ardentă. Și o poezie
cît bobul de grîu
s-o repete copiii prin șanțuri prin bălării
cum o repetase el cît a fost mic : Patria,
Patria mea !
Frumusețea ca o ambiție nu ca un joc
gratuit.
Încît l-au lăsat ca să-și făurească singur
tristețea.
Totuși poetul revine tot timpul de unde-a
pornit.
Patria clipei. Patria stelei. Patria virstelor.
Frumusețea !

Acum o să intre pe ușă Elena

Acum o să intre pe ușă Elena și se va
umple odaia
Ce ne-ai adus mamă sacoșa ta este plină
de piersici și ploaie !
Oare de cînd nu ne-am privit ? Părul tău
uite s-a miruit !
Lasă poeții în pace voi scrie romanul la care
numai noi amîndoi am trudit ; cel care
devoră clipa și anul!
Uneori trec pe la noi ; lasă-i în pace !
Cîte eternități ne-a răpit Poezia !
Ia-mi totuși tacimul și așează-mi hîrtia !
Stai lîngă mine și poate c-o să ne fie ușor.
Să ne fie !
Cineva scutură ușa. Vîntul sau seara ?
Noi am adus între bătrînești Primăvara !
Însă nici vorbă acum de tristețe ori ger.
Hai să dăm jos din sacoșă ! Și la urmă
să facem curat în cer !

Un cal la o căruță

Un cal la o căruță în fața casei mele
a blocului de opt etaje în plin centru
mănîncă din căldare ovăz ca acum două
mii de ani
dezgropat îngropat și însămînțat la rigoare
după legi fenomene și anotimpuri la umbra
sigur că da a piramidelor

iar calul al cui e ? o fi Catalan ? Ducipal ?
o fi fost vreun cîrlan de la țară ce se juca
în plină beznă a soarelui și făcea mici
fîntîni în copite
strămoșii lui defilau mîndri prin fața
escadronului
e de-ajuns unul să fi avut cinstea și uite

căluțul de la căruță din fața casei mele
șargul meu filosoful meu sfîntul
adus pînă aici de cine știe ce adieri ale
trecutului
mă trimite din nou și pe mine în luptă
încalecă Bătrîne îmi spune și să vedem
ce mai e de făcut !

Telefonul de la sora mea

Telefonul de la sora mea (cea mică, inima
noastră de platină)
ca plimbarea de seară e cu Irina : Hai,
du-mă la parc,
Hai, povestește-mi ceva (ce să-i spun
totul e spus)
Nu-i adevărat, ceva din copilăria ta,
ceva încă la care nu am ajuns, — și cedez.

Nu-i adevărat, spune și sora mea, mai
avem de trăit
nu-i adevărat și nu te mai descuraja
uite Irina nici nu are încă cinci ani

lasă că inima ta o reparăm noi
o să vin eu să vorbesc cu doctorii
noi din provincie știm să-i impresionăm.

Nu-i adevărat, ceva din copilăria ta,
cum te-a aruncat de pe el căluțul tău șarg
dar a rămas lîngă tine și te păzea !
Nu-i adevărat, spune și sora mea, venim noi
și mai lasă-le-ncolo, o vreme, de poezii
nu-ți țin ele de sete ; ori, dă-i înainte,
dacă așa poți respira !

Plimbări

Sunt pus pe rînd la întrebări imense
ca roțile, la mers, de car,
merg anevoie pe acest ocean de var
și fără de durere și fără ca să-mi pese
sunt pus pe roți la întrebări
din care fumul iese
ca aburul pe mări
în diminețile de zei alese
pentru plimbări...

Vai, nimeni nu ne vede iubita mea și nu
ne crede nimeni că ajungem
în fiecare zi pe țărm la șase
cînd poți să nu pui întrebări
cînd mările nu sunt spumoase
ci cu atît mai mult frumoase-s
căci rareori vorbim de nori !

Grădina

D-nei dr. Nora Ghelmez

Grădina aceasta îngustă
aproape strînsă de git, lîngă spital,

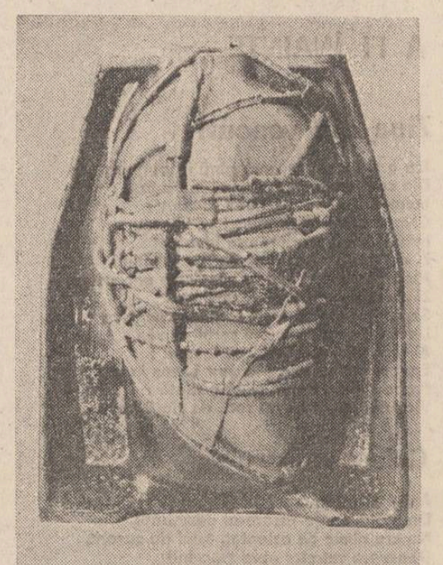

în care sunt bănci și-o statuie etruscă,
și-n care exist infernal,

Grădina aceasta, de cînd
mă poartă la dînsa în gînd,
ca o frază de Abélard,
prin toamnele roșii, cu frunze, ce ard
atîtea postume nescrise ?

Grădini ; o grădină pe val,
și vastul delir ca și mucedul cuget,
de oceanele bolii aduse la mal,
aici, unde nu-mi pot fi interzise
nici rimele cele mai plînse !

Lumina mării de an vară

Lumina mării de an vară
s-a înfuzat în sînge prin absența ei
valuri cît blocul vin de mă-mpresoară
în somn inima-mi stă și urcă iar
dar fericit că văd lumina
dar însetat ca și atunci de larg
știu: voi ajunge într-o zi la mare iar
și os de os catarg lîngă catarg
prin vîntul serii într-un clin de iarbă
un dor albastru va mocni spre ea ;
lumina mării de an vară
și fulgerul ce calea ne măsoară
îmi vor tăia prin stele drum sau lan.

Curcubeul

N-am să abdic orice ar fi
de laudă e fiecare zi
voi crede mai departe în mirarea
ce-i umple cerului marea !

Și încă în ce să mai cred ?
puteam să fiu tigru sau ied
ci uite nimicul se umple pe vrute
și cerul de nori și fruntea de cute !

Ci uite că sunt mai departe
prelunga lui întrebare :
a cerului — vreau să zic
însă răsfrînt peste mare

în toate culorile
și în toate chemările
dar într-un singur regret :
că totul decurge urgent : repetă
întrebările curgerii !

Lauda vinului

Să laud vinul azi cînd l-am pierdut
bărdace verzi bărdace murgi ; pămînt
pămînt !

Să laud vinul și să-i umplem umbra
de voievozi de plete albe : luna luna !

Să-i laud lui puterea mea
podgorii roșii la cules ; amurg ; pe cer
cîte o stea !

Să-i laud vinului tăria mea
paharele se umplu des : n-am să mă las
voi dăinui !

Și toate cîte vor urma
în vinul veritații vor trăi : soarele bînd
ulcica sa !

Pădurea

Pădurea de care vorbim azi la radio
radiază în soare
ochii frunzelor văd în crengi stele verzi
cărările merg pînă lîngă izvoare
iar acolo scriu legi !

Oh, cine o va prăbuși ?
Numai valul oceanului Lunii !
Dar gîndurile repezi ale lumii
deasupra ei mereu vor păși !

Mai încet mai încet — mai departe
Pădure sfîntă cu lemne de templu
sufletul altei lumi, nemaiexistînd,
și-al meu, care-i etern, spre exemplu !

george schinteie

Întretăierea luminii

Pași numărați vulturu-ncearcă
Pe nisipul clepsidrei
Eu ca un zvon
Scrîșnesc din dinți
Prăsele de viață
Întretăierea luminii în spițele
Bicicletei de curse —
Sîngele nostru

Zborul

Vine o pasăre și-mi bea
Sîngele
La miezul nopții

Două amieze sînt aripile ei
Găurite de fluturi
Ducînd printre lacrimile roșii
Cercul timpului încărunțit

Peste genele aspre
De neodihnă
Veghează lumina
Și zborul devine statuie

În buchete de fluturi

Alergam în noapte
Ca un curcubeu după fiecare frunză

Îndepărtarea se pierde
Cîntec de greieri
Cineva îmi asculta inima
Și simțeam cum se strivește brîndușa
De toamnă sub bocancul greu
Al recrutului proaspăt
Umba mea dispăruse și nu mai cunoșteam
Punctele cardinale

Într-un tîrziu dinspre nord
Mirese-nfloreau în copaci dezveliți

Spre ziuă anii mei se-așezau
În buchete de fluturi
Pentru neliniștea îndrăgostiților.

Va ninge

De-atîta zăpadă se-nchide
Lacrima-ntre pleoapele
Calde de vis

O salcie veghează
Să nu se-mprăștie lumina
De pe memorie

Nu, urma pașilor să n-o ștergem
Va ninge la miazăzi iarăși
Din lacrima ta

O pulbere albă

La ora zece fix Anatol Omăt își făcu apariția pe terasă. Avea să fie tot o zi caldă. Încă de dimineață o dogoare moale cuprinsese pămîntul, înăsprindu-se lent pe măsură ce urca în aer.

N-ai fi zis că marea vine chiar pînă în apropierea orașului. Altădată, de cum începea toamna, se năpustea pe străzi, mai întîi stins, apoi din ce în ce mai puternic, hohotul ei care lăsa în urmă dire de umezeală înmiresmată.

Acum, întinderile de apă tăceau. Doar vîntul de după amiază, care se arăta zilnic dinspre răsărit, părea să le tulbure somnul luminos, dar el trecea cu pași mărunți peste valuri, străduindu-se parcă să nu le trezească din amorțeală.

Drumul lui Anatol Omăt, deși se putea ajunge pe o cale mult mai scurtă la cafenea, urma de fiecare dată linia țărmului. Cum i-o lua întotdeauna înainte, Lambrino Otonel, în fața căruia se afla deja cafeaua fierbinte, îi zărea de departe trupul uscățiv, asemuindu-l cu o paranteză care se încăpățîna, în pofida micimii ei jalnice, să delimiteze, împreună cu închipuita paranteză a orizontului, imensitatea mării. Nici vorbă însă ca Anatol Omăt să aibă această ambiție. Din cu totul alte motive străbătea el dimineață de dimineață linia țărmului.

Nenumărate bărci ședeau cu burta la soare pe plajă. Altele zăceau într-o rînă. Nicidată nu plecau toate pe apă, astfel încît, venind dinspre oraș, aveai sentimentul că valurile aduseseră de cine știe unde, azvîrlindu-le în dezordine pe țărm, niște păstăi negre, uriașe.

Anatol Omăt venea de regulă pînă în dreptul bărcilor. Ciocnea cu degetul în pîntecul uneia dintre ele, convins că în scîndurile năclăite de catran s-a furișat o părticică din ființa secretă a mării, apoi se întorcea, dar nu pe drumeagul obișnuit, ci de-a lungul țărmului, foarte aproape de apă.

Călca fără grabă pe pietrele lustruite de talazuri, urcînd încovoiat panta în capătul căreia îl aștepta de mai bine de un sfert de ceas Lambrino Otonel.

Fostul director al școlii locale de muzică străbătea zilnic acest drum stăpînit de credința că marea potolește setea de nemărginire a sufletului său, promițîndu-i mereu vești pe care întîrzia, totuși, să i le comunice.

Din spatele unei uși decolorate, pași spre masa colo doi o fetișcană trupeșă, cu păr cînepiu, revărsat în fuioare groase pe toată lățimea umerilor.

— Ești ca o pepenoaică, domnișoară Milupa, o întîmpină Anatol Omăt.

— Nu știu, zău, domnule profesor, se apără fata, ce vrea să însemne lucrul acesta. Îmi spuneți întotdeauna la fel.

— Dumneata ai strîns vreodată în brațe o pepenoaică ?

Domnișoara Milupa tăcu încurcată.

— Pirlie al naibii de frumos, rîse fostul director al școlii locale de muzică. Se aud șimburii șuierînd în ea. Și miroase, netrebnica, a lumină încruzită și a pămînt negru mărunțit cu botul de cîrtițe.

Așezîndu-i ceașca de cafea în față, domnișoara Milupa își aminti cum profesorul îi strînsese într-o dimineață pe toți elevii școlii de muzică în sala mare de audiții și le spusese :

— Începînd de săptămîna viitoare vom da în fiecare dimineață cîte un concert pe țărm. O zi va cînta corul de fete, o zi formația instrumentală a băieților.

— Dar pentru cine? a întrebat cineva.

— Păcat, a continuat directorul, că nu putem duce acolo și orga.

— Pentru cine, domnule director ? s-a auzit din nou întrebarea.

— Cum pentru cine ? a tresărît profesorul. Pentru a ne alătura muzicii apelor. Veți vedea, marea își va însoți vocea cu vocile noastre. Sunetul ei se va contopi cu sunetul viorilor și al alămurilor.

Elevii se uitau unii la alții nedumeriți. În cele din urmă, au înțeles de ce luase bătrînul dascăl o asemenea hotărîre. A priceput întregul oraș ce anume sta la originea bizarelor concerte inițiate de el.

★

Era pe vremea cînd nu absolviseră școala de muzică părinții elevilor care cîntau, fie în cor, fie în formația instrumentală, pe malul mării. Anatol Omăt avea pe atunci mai puțin de 30 de ani. Cum era burlac, fiind pe deasupra și un tînăr deosebit de arătos, e drept, cam nedat cu lumea, preocupat mai mult de arta compoziției în care spera să facă o strălucită carieră, puseseră ochii pe el cele mai frumoase fete ale orașului.

Dintre toate, lui i-a căzut cu tronc fiica unui pescar țîfnos ce trăia izolat de oameni, petrecîndu-și cea mai mare parte a timpului pe apă și avînd grijă ca între barca lui și bărcile celorlalți să fie întotdeauna cale lungă.

Zoria o chema pe fată. Se spunea că taicăsău o făcuse cu o sirenă. Asta din pricina faptului că nu fusese niciodată văzut cu vreo femeie din oraș. Oamenii au descoperit uluiți că pescarul are un copil. Cu cine, n-au putut să afle. S-a zvonit apoi că l-a adus de pe mare. Probabil că altul era adevărul, dar nu se obosise nimeni să-l caute, așa că a rămas în picioare povestea cu sirena.

Întîmplarea de mai tîrziu a repus-o în circulație, întărindu-le tuturor convingerea că nu-i dăduseră chiar fără temei crezare.

Spre uimirea multora, dragostea celor doi n-a cunoscut nici un fel de obstacol. Cînd Anatol Omăt a cerut-o pe Zoria de nevastă, pescarul a rostit simplu : Ia-o !

Tînărul profesor a lăcrimat de bucurie.

Tocmai se însera. Au ieșit amîndoi în stradă.

— Știi ce ? a șoptit Zoria. Hai să mergem pe malul mării.

Au stat acolo, unul în brațele celuilalt, pînă dimineața. Vîntul auia leneș în depărtarea apelor. Se stîrnise în cîmpuri o burniță verde. Poate din pricina cetei de pe colină, sau a flăcărilor de sare ce pîlpîiau pe crestele valurilor, întunericul devenea din ce în ce mai alb.

Era spre scăpătatul verii. Au tăcut toată noaptea. Cînd soarele s-a răsturnat din mare înapoi în cer, el și-a trecut degetele prin părul ei albăstriu și a spus :

— E timpul să plecăm, Zoria. A fost mai frumos decît îmi închipuiam.

— Încă puțin, l-a rugat ea, apăsîndu-i pieptul cu fruntea.

Se făcuse tîrziu și el trebuia să fie la școală. Nu știa cum s-o convingă să plece, cînd, deodată, a auzit revărsîndu-se din apropiere sunetele unui cîntec bine cunoscut. De necrezut, dintre tufele din spatele plajei și-au înălțat capetele elevele clasei de canto. Ele cîntau.

— Ce e cu voi aici ? le-a întrebat răstît Anatol Omăt.

— Păi, avem oră, domnu' profesor.

Dar nu acesta era adevăratul motiv al venirii lor acolo. Aflînd de însurătoarea lui, s-au gîndit că se cuvine să-i oferе, totuși, un dar. Darul era tocmai melodia aceea pe care ele o murmurau duios la cîtiva metri de ei doi.

— Vezi, a șoptit Zoria fericită, știam eu că are să se petreacă un lucru nemaipomenit !

Turnînd cafea în ceașcă, domnișoara Milupa își aduse mai departe aminte cum în una din zile, în vreme ce formația lor corală își susținea bizarul concert de pe malul mării, el, trezindu-se parcă dintr-un vis lung, a întrebat țipînd :

— Ce e cu voi aici ?

S-a dezmeticit însă imediat și, îngropîndu-și capul în palme, a șoptit : Iertați-mă, vă rog.

Ele au observat atunci că el plînge, dar nu s-au mirat, fiindcă știau de ce plînge și-au început iarăși să cînte. Ore în șir au cîntat. Cu atîta putere, încît vocile lor unduioase s-au înălțat deasupra colinei, pătrunzînd în oraș. Cei aflați în acea dimineață pe străzi n-au priceput foarte exact ce se întîmplă. Au crezut că e vorba de una din pandaliile mării.

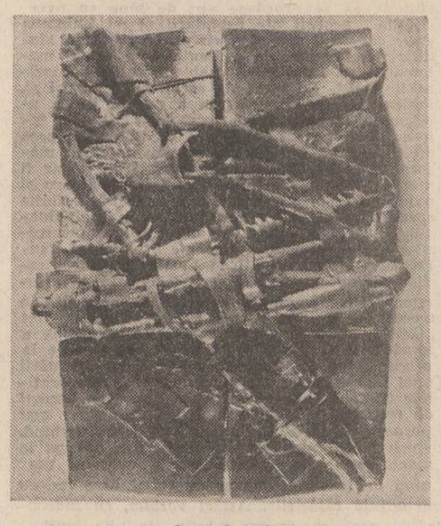

Ceramică de
Rodica Leucă Goicea

Anatol Omăt răsfoia niște partituri în pavilionul din curtea interioară a școlii cînd s-a auzit chiotul răgușit al vaporului. Tînărul profesor și-a continuat treaba nepăsător. Nu i se arătase nici un semn care să prevestească apropierea nenorocirii. Mai trecuseră și alte vapoare prin vecinătatea orașului. Apariția aceluia însă avea să însemne sfîrșitul fericirii lui.

L-au dus mai mult cu forța pe țărm. Cum adică s-o ia vaporul pe Zoria ? Unde să plece ea cu el ? A mai zărit doar o dîră de fum suind dinspre valuri pe cer. Și barca abandonată în larg. „Fiica sirenei" se îmbarcase, într-adevăr, pe vaporul ce tocmai se lăsa înghițit de orizont.

A strigat de nenumărate ori : Zoria ! Zoria !, dar totul a fost în zadar.

Pentru Anatol Omăt a început de a doua zi o altă viață, profund diferită de perioada scurtei sale fericiri, ca și de cea anterioară acesteia. Invers de cum se așteptaseră cei din preajmă, profesorul era acum un om vesel, o veselie cuviincioasă, ce-i drept, însă, chiar și așa, surprinzătoare.

Cu timpul s-au obișnuit cu noul lui fel de a fi.

Milupa nu-l cunoscuse decît așa. Cele petrecute atunci, cînd ele intonau melodii corale pe plajă, îi reveniră încă o dată în minte, făcîndu-o să se întrebe dacă voioșia fostului director al școlii de muzică nu era cumva o tristețe trucată !

— N-aș fi crezut că pepenoaicele sînt atît de ginditoare, auzi ea în clipa următoare vocea lui Anatol Omăt, dar nu desprinsă din noianul amintirilor, ci venită de alături.

— Să vă mai aduc puțină cafea, domnu' profesor ? spuse domnișoara Milupa, cu o ușoară notă de vinovăție în glas.

— Simt că iau foc ! șuieră Lambrino Otonel, trăgîndu-se cu scaunul sub umbrela de pînză boltită peste masa din spatele lui.

— Aruncă-te în mare, prietene, îl îndemnă rizînd Anatol Omăt.

— În mare ? Numai un nătărău ar face una ca asta acum. Sînt convins că apa e mai dihai ca o tablă încinsă. Nu ți se pare că sfiriie ?

— Ei, și ! O să nimerească în virșele pescarilor un pește gata prăjit.

Lui Otonel nu-i era necunoscut faptul că are niște ochi ca de pește. Fostul director al școlii de muzică avea grijă să-i amintească în repetate rînduri asta. Dar el nu se supăra niciodată, așa cum nu se supără nici acum.

teatru

«Turandot»

TEATRUL «ION CREANGA»

Basmul teatral al lui Carlo Gozzi — prin virtuțile fanteziei lui moralizatoare despre bine, frumos, tenacitate în dragoste și împlinirea prin ea — prilejuiește Teatrului «Creangă» realizarea unei plăcute feerii, spre bucuria celor mici, dar, mai cu seamă, a adolescenților. Ingenioasele compoziții plastice, aparținînd lui Nicolae Ularu impun ideea distanței dintre vis și realitate și conduc atenția spectatorului către poziția de neatins a ființei pe cît de glaciale și capricioase, pe atît de fascinante. Trena piramidală a cruzimii prințesei are în prima parte culoarea purpurei, pentru ca în partea a doua, a îmblînzirii ei, ea să fie aceea a purității. Transparența zidurilor împărătești (din dungile negrului funest și ale auriului strălucitor) lasă să se întrevadă posibilitatea unei schimbări favorabile. Costumele prințesei (Carmen Mihaela Trifu și Nicolae Ularu) sînt fastuoase, impunătoare, elegante, contribuind și ele, ca toți ceilalți factori (lumină, muzică) la evidențierea calităților fizice ale Turandotei.

Povestea îndărătnicei și trufașei prințese și a prințului care vrea să-i cîștige mîna și inima, cu orice preț, este pusă în scenă cu mult nerv și cu multă afecțiune de Gelu Colceag.

Intrarea prințului Calaf la prințesă — în vederea parcurgerii diabolicelor „praguri inițiatice" — este pregătită de întinderea trenei roșii, în deschizăturile căreia apar, sugestive, capetele dregătorilor și slujitorilor de la curte — factori de decizie și martori ai succesivelor decapitări. Dregătorii italieni sînt concepuți ca o trupă de Commedia dell'arte, care glumind, atrage atenția asupra gravităților. Alexandrina Halic (un Pantalone inepuizabil) și Genoveva Preda (Tartaglia) se întrec în ghidușii, în salturi și în strigăte de toate felurile, încercînd, din răsputeri, să salveze viața prințului, convingîndu-l să plece. Glasul Alexandrinei Halic are aici alte valențe (registru grav) decît cele ale suavității de pînă acum, dar personajul ei exploziv, în continuu neastîmpăr, se impune cu tot atîta eficiență. Gabriel Iencec dă pitoresc, culoare, umor lui Truffaldino, căpetenia eunucilor. Hazul stîrnit de apariția eunucilor e accentuat de rochițele lor diafane, din volane roz cu alb, de mișcările lor efeminate în pași de dans (coregrafia Roxana Colceag). Marius Toma în Brighella este mai puțin interesant. Se detașează, prin modul de interpretare, Anca Zamfirescu în rolul Adelmei, principesa tătară, sclava favorită a Turandotei. Glas ferm, trufie și îngăduință, supunere și răzvrătire concentrate în cîteva scurte, dar depline conturări. Zelima lui Carmen Mihalache are sprinteneala și farmecul virstei acestei tinere interprete cu un timbru plăcut, atrăgător. Centrul reprezentației rămîne, prin concepție și interpretare, Marioara Sterian, o cît se poate de frumoasă și aprigă Turandot. Prințesa ei are autoritate, aroganță, răceală, dar și strălucire. Glasul are prestanță, rostirea este exemplară, limpede, sigură. Cînd Turandot începe să renunțe cu greu la trufie, acceptînd cu ciudă ideea înfrîngerii, ea e ușor maleabilă, devenind caldă, blîndă, ocrotitoare și chiar iubitoare. Mai puțin remarcabilă mi s-a părut prezența lui Constantin Fugașin în rolul prințului. Replicile lui sînt monocorde și ar plictisi îngrozitor dacă autorul nu și-ar fi investit eroul cu înțelepciune, dîrzenie, spirit de sacrificiu pentru ca publicul să tremure pentru el. Înfățișarea, glasul și privirea actorului nu au fost în cea mai bună formă, nefiind convingătoare în raport cu **distanța** pe care trebuie să o parcurgă pînă la momentul reușitei. Împăratul Chinei, Altoum, este ironizat de regie și Dumitru Anghel îl construiește ca pe o ființă gargarisită, lipsită de personalitate. Barach, fostul preceptor al prințului Calaf, este jucat de Cicerone Ionescu cu prea multă clemență și cumsecădenie (chiar cînd trebuie să fie torturat). Timur, regele Astrahanului, tatăl lui Calaf, nu se evidențiază prin apariția lui Nicolae Spudercă.

Nefăcînd vizibile ororile ce se petrec la curte, spectacolul cîștigă în interes prin forța sugestiei semnelor vizual-auditive.

Nicoleta Gherghel

film

Expo Animația

O incitantă incursiune în universul celei de-a opta arte este prilejuită de expoziția „Arta filmului de animație" recent deschisă la Sala Dalles (amatorii o pot vizita pînă la 15 august).

Un album cu fotograme din serialul de desen animat **D-ale zilei** (1925) semnat de pionierul animației românești, **Aurel Petrescu** (1897—1948), deschide semnificativ suita de exponate conferind perspectivă istorică asupra creației animatorilor români ale căror opere s-au bucurat în ultimele decenii de prestigioase recunoașteri internaționale.

Dar dincolo de realizările premiate la Cannes sau Veneția, la Mamaia sau Hiroshima, la Lucca sau Tomar, expoziția oferă cinefililor bucuria întîlnirii cu paleta extrem de diversă stilistic a animatorilor contemporani, cu secretele laboratorului de creație în care grafica, decorurile, personajele se constituie în capitole distincte. Fragmente de scenarii și decupaje regizorale, acetofane, fotografii din filme, decoruri, machete, păpuși (textile, lemn, plastilină), studii de descompunere a mișcării, cartoane decupate, schițe de personaje, colaje, grafică pe decor sînt cîteva dintre seriile de exponate care ilustrează elocvent munca animatorilor, căutările, realizările, proiectele celor care au afirmat nu o dată valoarea școlii românești de animație.

Păpușile lui **George Sibianu** (Prostia omenească), propunerile de personaje semnate de **Călin Cazacu** și **Dan Chișovski** (plastilină) sau personajele realizate din textile de **Isabela Petrașincu** (Lupul. Surpriza. La datorie) ilustrează resursele diversității căutărilor în filmul de păpuși — ecranizări, filme educative, parabole de actualitate.

Rolul liniei în construcția personajului se constituie în viziunea lui **Victor Antonescu** într-o adevărată lecție de animație clasică, de factură disneyană după cum în interpretarea aceluiași autor — Copilăria lui Mozart capătă rezonanțele și ritmurile graficii clasice. Construcția complexă a gagului prezentă în fragmentele decupajului regizoral pentru Scurtă istorie a medicinii (regia : **Ion Popescu-Gopo**), colajele și desenele celebrului autor al omuleților, ce poartă în stilul său greu de confundat atributele ironiei calme, umorului atașant, jocului liber al fanteziei, sarcasmul lui **Radu Igaszág** (Fotografii de familie), grafica polemică semnată de **Nell Cobar** în Leo & Leo sau Pilule, satira mușcătoare din Festivitate de premiere, Salt mortal, Front comun (regia : **Dinu Șerbescu**) etalează în simezele expoziției coordonatele incisive ale animației.

Desenul esențializat de factură poetică, meditația istorică la **Ion Truică** (Ziua însingerată, Rovine), mesajul umanist din parabola politică semnată de **Adrian Petringenaru** (Banchetul armelor), explozia de culoare și desenul sugestiv al **Isabelei Petrașincu** (Cum a plecat nota 3, Noaptea saltimbancilor, Povești străvechi), expresivitatea personajelor și inspirația liniei grafice a lui **Laurențiu Sîrbu**, tușele calde și compoziția originală a picturii animate de **Luminița Cazacu** (Baladă pentru mărgica albastră), linia discretă și frumusețea nuanțată a personajelor **Tatianei Apahidean** (Nunta Zamfirei) ilustrează tot atîtea pasionante experiențe artistice în insolita logodnă a artelor plastice cu filmul.

Un sector care ilustrează un capitol important al animației rămîne decorul, bogat exemplificat de creația unor talentați artiști ca **Dana Dămăceanu** (Timpul, Navigatorul solitar), **Aurelia Matei** (Ziua însingerată), **Doina Botez** (serialul Omul învingător), **Simona Liritis** (Microorganisme), **Genoveva Georgescu** (Dumbrava minunată, Aripi), **Radu Dămăceanu** (Novăcești), **Mircea Georgescu** (Fiul stelelor), **Anca Florea** (Cadoul neașteptat), **Anca Maria Dumitru** (Copilăria lui Mozart).

Vizionările zilnice, întîlnirile cu realizatorii, un stand de cărți și discuri pentru copii, un afiș inspirat continînd și o suită de repere cronologice din istoria animației românești semnată de **Dana Duma** completează fericit o expoziție originală și educativă ai cărei organizatori și, în primul rînd, Studioul Animafilm, merită cu prisosință calde felicitări.

Călin Stăculescu

risipită în vînt

ștefan mitroi

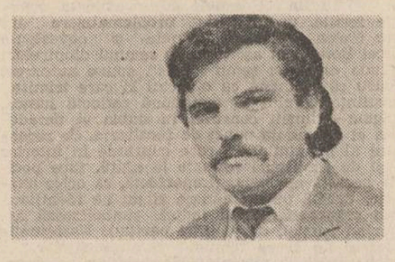

Privirea pestească a acestui bărbat gros la trup ar fi trecut poate neobservată dacă nu i-ar fi fost atît de albicioasă fața. Lambrino Otonel își tăvălea parcă în fiecare dimineață obrajii prin făină. Ciudat, urechile îi erau neobișnuit de roșii, chiar și așa, însă, văzîndu-l, aveai destule motive să-ți închipui că, într-o altă viață, omul acesta trăise pe fundul unei mări, deși în viața prezentă nu făcuse nici măcar un pas mai încolo de uscat.

— Nu știu, zău, cum poate să-ți fie cald ! se întrebă Anatol Omăt. Apoi, tot el, spre domnișoara Milupa : Privește și dumneata, domnișoară. Vezi ce față geruită are ? Cum naiba să ia foc unul ca el ?

Într-adevăr, așa cum ședea sub umbrela aceea care îi lăsa numai impresia că-l apăra de arșiță, Lambrino Otonel părea albit de la bărbie în sus de ger, însă un ger nevenit din afară, ci din lăuntrul lui. Anatol Omăt, care spusese pur și simplu în glumă cele de mai-nainte, se cutremură la un moment dat la gîndul că totul ar putea fi aievea.

Fata cu păr cînepiu rise subțire :

— Din cauza asta, pesemne, continuă să fie vară. Domnule Otonel, dumneavoastră ați pîndit apropierea iernii, punînd singur stăpînire pe ea.

Lambrino Otonel se lăsă prins în jocul acesta, ținînd vesel pe scaun.

— Vorbește, hoț bătrîn, îi strigă Anatol Omăt aprinzîndu-și o țigară. Sau mai bine taci. Nu te mai plînge de căldură. Auzi, a strîns în el toată puterea iernii și nu e în stare să se împotrivească vipiei ce se abate asupra lui.

— Hei, profesore, profesore, șopti Otonel, ridicîndu-se pentru cîteva clipe de pe scaun. Nu degeaba ți-ai dedicat întreaga viață muzicii. De la ea a învățat sufletul tău să fie frumos. Eu cred că aerul ăsta pe care abia îl respir n-ar mai fi atît de fierbinte dacă tu nu te-ai afla în aceste momente aici.

— Ce vrei să spui ? se miră fostul director al școlii de muzică.

— Așa este, se amestecă Milupa. Sufletul dumneavoastră emană căldură.

— Și dumneata, pepenoaico, vorbești în dodii? Ptiu ! Lovi-v-ar dihonia ! N-am decît să plec, dacă eu înțeleasc zăduful ăsta ce v-a lovit în moalele capului.

Dar Anatol Omăt nu plecă. Încă nu bătuse vîntul de după amiază. Cei doi știau prea bine că pînă atunci n-avea să-l clintească nimic de la masa de pe terasă. De supărare, nici măcar nu putea fi vorba. Arătîndu-se îmbufnat, profesorul nu făcea altceva decît să-și sporească voioșia.

Milupa aduse din spatele ușii decolorate un alt rînd de cafele.

— De dimineață, îl auzi ea pe Lambrino Otonel vorbind, am trecut pe la poștă.

Ori de cîte ori pomenea de instituția pe care o condusese, pînă nu demult, chiar el, omul cu privire de pește, Anatol Omăt făcea ochii mari, trădînd o curiozitate căreia fata de la cafenea nu-i găsise de la bun început explicația. A trebuit să treacă o vreme pînă a înțeles cu adevărat sensul nerăbdării cu care profesorul de muzică sorbea cuvintele fostului diriginte al poștei, atunci cînd acesta povestea că s-a abătut, dintr-un motiv sau altul, pe la oficiul unde slujise cu rîvnă atîția ani.

Cei doi bărbați erau cam de aceeași vîrstă. Se cunoscuseră în toamna întîmplării aceleia nefericite. Imediat după dispariția Zoriei, Anatol Omăt căpătase obiceiul de a se opri aproape zilnic pe la poștă, interesîndu-se dacă n-a sosit vreo scrisoare pe numele lui. Nu spunea niciodată de la cine trebuie să vină respectiva scrisoare. Întreba și atît. Pînă la urmă, Lambrino Otonel a priceput că în sufletul profesorului de muzică există o nădejde care va licări încă mult timp, toată viața lui, poate. Nu se înșelase. Anatol Omăt nădăjduia deși îi lipsea orice temei în acest sens, că fata pescarului avea să-i scrie cîteva rînduri, rugîndu-l s-o ierte, sau, de ce nu, să-i spună că se va întoarce curînd.

— Domnule! îndrăzni dirigintele poștei într-o bună zi — dumneata aștepți o scrisoare despre care știi mai bine decît mine că nu va sosi niciodată. Otonel avea pentru a doua oară dreptate.

Cu toate acestea, Anatol Omăt continuă să întrebe ca și mai înainte dacă nu există vreo depeșă pentru el.

— Uite ce e, i se adresă iarăși binevoitorul diriginte — dacă va sosi ceva pe numele dumitale, eu personal am să-ți dau de știre.

Însă profesorul se opri și în zilele următoare la poștă. O făcu pentru că începuse să-i placă funcționarul care conducea oficiul. Lambrino Otonel descoperi cu întîrziere asta, mai exact, spre sfîrșitul toamnei cînd Anatol Omăt, dînd buzna pe o vreme cumplită înăuntru, spuse :

— Știu, n-a venit nici o scrisoare pentru mine.

— Atunci ?

— Voiam doar să stau de vorbă cu dumneata. Să discutăm împreună despre singurătate.

Dirigintele s-a înveselit brusc. I-a întins mîna :

— Lambrino Otonel e numele meu.

— Prea bine, domnule Otonel. Ce-ar fi să mergem la o cafea !

Așa a început prietenia lor. Anatol Omăt nu s-a mai interesat din ziua aceea de scrisoare. Dar Otonel simțea că el nu-și pierduse speranța. În toți anii ce au urmat, licărul nădejdii a rămas nestins în sufletul lui. Chiar dacă nu-i vorbea deloc despre asta, dirigintele poștei dobîndise deprinderea de a vedea în spatele veseliei profesorului o neliniște surdă, apăsătoare. Se gîndea, uneori, să plece pe furiș din oraș pentru a-i scrie el din locul unde ar fi ajuns cîteva rînduri, urmînd ca la întoarcere, tot el, ducîndu-i scrisoarea sosită între timp, să-i spună :

— În fine, am ceva pentru tine. Bucură-te, n-ai așteptat degeaba.

Ar fi însemnat să-l mintă. Era nedrept să facă așa ceva. Directorul școlii de muzică nu avea nevoie de o asemenea împăcare.

Chiar și acum, povestindu-i c-a trecut de dimineață pe la poștă, Lambrino Otonel se lăsa cuprins de o ușoară amărăciune. Adevărat, înainte de a porni spre terasă, schimbase cîteva cuvinte cu foștii săi subalterni de la oficiu. De ce îi vorbea însă lui despre asta ? Știa doar că nu face decît să-l stîrnească. Ar fi putut, firește, să evite această discuție, mai cu seamă că ea nu răsplătea prin nimic nerăbdarea ascunsă a profesorului. Lambrino Otonel se încăpățîna să-l amăgească nu dintr-o plăcere răutăcioasă, ci pentru că de-a lungul anilor avusese nenumărate prilejuri să constate că directorului școlii de muzică îi devenise necesar acest lucru. Omul ce părea să fi trăit pe fundul unei mări într-o viață anterioară accepta cu destulă mîhnire pretul acesta ciudat al dragostei lui față de celălalt.

Domnișoara Milupa nu pricepu cînd plecase profesorul de la masă. Îl văzu apropiindu-se de țărm.

— Încotro ? îi strigă.

— Trebuie să se pornească vîntul, o lămuri Otonel, vrînd să-i iasă în întîmpinare.

— Pregătește-te, pepenoaico, răzbătu în liniștea după amiezii glasul lui Omăt ; simt că astăzi se va sfîrși vara. Iar tu, poștaș bătrîn — continuă fostul director al școlii de muzică — nu da bir cu fugiții. Rămîi pe loc. În ceasurile următoare iarna va ieși de sub stăpînirea ta.

Lambrino Otonel măsură cu ochii săi de pește trupul păstăios al profesorului, asemuindu-l din nou cu o paranteză care luneca de-a lungul țărmului în dorința de a împiedica marea să se reverse în cîmpul de alături.

În scurt timp, se stîrni vîntul. Domnișoara Milupa deslușì doar un vuiet mărunt, venit parcă din josul pămîntului. Nici unul din straturile văzduhului nu părea să se urnească din loc. Sau poate se mișcau încet și ea nu putea să-și dea seama.

Soarele dogorea cu aceeași intensitate. Pe colină se clădiră dintr-odată trîmbe uriașe de fum. Lambrino Otonel privi spre tufele din vale, crezînd c-o să se vadă acolo un foc nesățios alergînd spre cîmpie. Dar nu ardea nicăieri. Înteținduse, vîntul ridicase în aer praful de cretă, rîsipindu-l în tării. Anatol Omăt se opri la cîțiva metri de apă. În ciuda virtejurilor care goneau cînd pe mare, cînd pe uscat, asemenea unor umbre rotitoare, ziua continua să fie luminoasă.

Dar asta nu mai dură mult, fiindcă văzduhul prinse, în fine, să se clatine. Straturile lui, ca

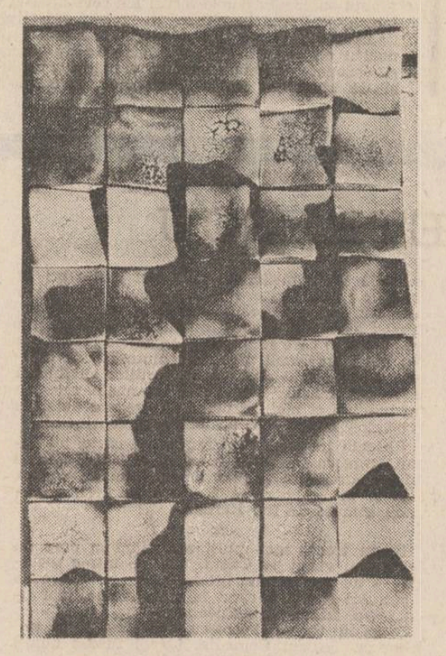

niște mari lespezi de cremene ce se freacă una pe alta, scoaseră un vaier înfundat, apoi, izbite de vîntul care se hotărîse parcă să-și răzbune neputința din celelalte zile, se învălmășiră, coborînd aproape de pămînt.

★

— O corabie ! O corabie !

Domnișoara Milupa auzi prima vocea. Nu era a profesorului. Altcineva striga. Un bărbat tînăr, poate chiar un băiețandru. În clipele următoare aerul se limpezi un pic. Fosta elevă a profesorului de muzică îl zări atunci pe Anatol Omăt stînd de vorbă cu cineva în capătul plajei. Porni curioasă într-acolo.

— Auzi, pepenoaico, o vesti Omăt de departe, se apropie o corabie de țărm.

— Din valuri s-a ridicat, da, îl auzi ea pe celălalt povestind. Veneam cu barca spre mal. Deodată, uitîndu-mă înapoi să văd cît de apăsat calcă vîntul, am zărit apa despicîndu-se. Imediat s-a ivit din adînc un catarg. Am văzut apoi umflîndu-se în jurul lui o pînză viorie. Nu după multă vreme a ieșit la suprafață și coca. E o corabie în toată regula. Nu seamănă, ce-i drept, cu nici unul din vasele pe care le-am întîlnit pînă acum.

Băiatul, căci un băiat era cel care vorbea, rostea cu o anume înfrigurare cuvintele.

— Vă jur că n-a apărut dinspre orizont. Din valuri s-a ridicat, repetă el. Vîntul poate o s-o aducă la țărm.

Spunînd acestea, tînărul pescar aruncă o privire temătoare spre mare, după care le întoarse spatele, zorind cu vîrsa pe umăr în direcția orașului.

Lambrino Otonel coborî și el colina. Apăru dintre tufe întrebînd :

— Ce e ?

— Vine o corabie spre țărm, îl înștiință cu nereținută bucurie fostul director al școlii de muzică.

— O corabie ? Trăzni-te-ar, nici pe vreme de furtună nu-ți pierzi voioșia. Unde vezi tu corabie ?

— Așteaptă să se ridice negura de pe ape. O aud apropiindu-se.

Căldura se domolise. Vîntul se repezea cu putere din larg, împingînd pe uscat bulgări de ceață. Fostul diriginte al poștei crezu la un moment dat că spre el vin aceștia. Se și văzu luat de unul din ei și rostogolit cu repeziciune prin iarba uscată a cîmpului. I se făcu frică și de vînt și de mare.

— E tîrziu Anatol. Nu mergi ? întrebă el, fixînd mai departe cu privirea rotogoalele de piclă ce se alergau neîncetat pe ape.

— Du-te sănătos, șopti profesorul. În curînd se va lumina. Vreau să văd cu ochii mei corabia. Ia-o și pe domnișoara Milupa.

— Eu... domnule Omăt... îngăimă fata. Eu mă întorc pe terasă. S-a făcut frig. Am să vă pregătesc o cafea fierbinte.

— Grozavă idee. E foarte bine așa. Îți mulțumesc, pepenoaico !

Bărbatul cu obraji albicioși știa că nu-l poate desprinde pe profesor de acolo. Ridică din umeri și, purtat parcă de vînt, se îndepărtă de țărm, urmat, la puțin timp, de Milupa. După un sfert de ceas, fata reveni pe plajă, dar nu-l mai găsi pe fostul director al școlii de muzică aici. Văzduhul începuse, într-adevăr, să se lumineze.

— Unde sînteți, domnule profesor ? strigă Milupa. Porni de-a lungul plajei să-l caute. Dar nu merse prea mult, pentru că, aruncîndu-și privirea spre mare, rămase uluită.

Împotrivindu-se vîntului, înainta pe apă o barcă pescărească ale cărei vele păreau a fi cețurile adunate în fîșii subțiri deasupra ei.

Milupa o urmări o vreme, apoi n-o mai văzu. Abia atunci, realizînd ce se întîmplă, își descleștă gura hohotind sălbatic :

—Domnule Omăt, întorceți-vă, domnule Omăt ! Vă rog întorceți-vă !

Nu primi însă nici un răspuns. Lui Anatol Omăt i se păru că-l strigă cineva. Dar chiar în clipa aceea îi apăru în față corabia.

— E adevărat, iat-o, murmură fericit profesorul.

Băiatul nu mințise. Corabia avea altă înfățișare decît vasele care treceau din cînd în cînd prin apropierea orașului. Era, în primul rînd, foarte frumos colorată. O lumină argintie îi îmbrăca bordajele, iar pînzele prinse de arbori cu parîme verzi, parcă împletite din iarbă, se desfășurau larg în bătaia vîntului, închipuind peste ape o altfel de apă, verticală și foarte senină.

Anatol Omăt visli înspre pro ră. Nu se simțea nici o mișcare pe corabie. Dinspre puntea teugii cobora pînă aproape de apă o scară îngustă. Urcă încet, nepăsîndu-i de strigătele care răzbăteau stins din direcția țărmului. Fostul director al școlii de muzică sări încrezător pe punte. N-apucă să facă decît un pas. Înmărmuri brusc, șoptind năucit :

— Zoria !

Spre celălalt capăt al punții se legăna într-un balansoar uriaș o fată ce părea lipsită de viață. „Poate că doarme, își spuse Anatol Omăt. Nu cumva, se înspăimîntă el dintr-odată, ea visează, și toate acestea fac parte din visul ei ? Marea și corabia, depărtările și cerul. Domnișoara Milupa. Eu și viața mea".

Gîndurile profesorului porniră năvalnic spre anii tinereții.

— Nu ! țipă el, nu poate fi adevărat ! Corabia există. Totul e aievea. Știam, întotdeauna am știut că Zoria se va întoarce. Da, bătrîne poștaș, am știut. Gata, nu mai am nevoie de scrisorile tale.

Se întîmplă atunci ceva de neînțeles. Părul albăstriu al fetei din balansoar începu să fosnească prefăcîndu-se într-o pulbere albă. În scurtă vreme, se petrecu la fel cu întregul chip al necunoscutei. Apoi i se măcinară mîinile. Mărunțindu-se de sus în jos, fata se risipi ca un bulgăre de cretă sub tălpile balansoarului.

Anatol Omăt fugi îngrozit înapoi în barcă.

Vîntul, care se oprise între timp, începu iarăși să bată. Fostul director al școlii de muzică văzu în minutele următoare cum se sfărîmă în liniște lemnăria corăbiei, pe urmă velele și odgoanele, transformîndu-se toate în pulbere.

Domnișoara Milupa pulberea aceasta o zări de pe mal. Răsărise luna și ea tocmai se înapoiase din oraș împreună cu fetele din corul de altădată. Le adusese pe țărm în speranța că Anatol Omăt se va lăsa chemat de cîntecele lor, revenind în felul acesta la mal. Dar lui i se părea că vin din altă parte cîntecele auzite. Dinspre norul acela de pulbere albă, în urma căruia el vislea fericit, crezînd că alerga după propria-i viață. Curînd norul se risipi.

Dar profesorul nu se mai întoarse, deși fostele sale eleve cîntară pe țărmul mării pînă spre miezul nopții, cînd le goni acasă viscolul care se pornise din senin.

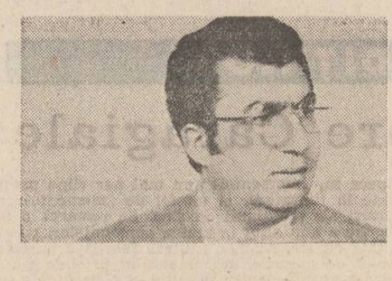

nicolae mareș

Ergo sum

Convingîndu-mă
Că cerul nu există
Străluminat am fost
De magma pămîntului
Care desenează măreț
Inexistența.

Ultimul rol

Viața are pentru-un actor
Cele mai multe fețe. Și moartea la fel.

valeriu armeanu

Cinci poeme de dragoste

I

Ce iarnă a fost în anul acela,
țurțuri grei atîrnau la ferești
și ninsoarea îngropase orașul.
Parcă din altă lume
cădeau ninsori întruna,
ningea cu cai și pojuri
ca-n cartea de povești
și viscolea pe cheiuri,
cum nu se poate spune.
Munți de vrăji și de tămîie
lăsa viforul la geam,
poate că erau și zîne
ce prin codri rătăceau,
poate că erau alaiuri
și erau și împărați
ce treceau cu sănii multe
și cu cai înaripați.

II

Iar astăzi îți voi spune
mai puține lucruri ca ieri,
voi încerca să te mint
și chiar am să te fac să crezi
că sînt un om fericit.
Mă întrebi
de toate peregrinările mele,
dacă am fost la poluri,
dacă am văzut sănii cu ciini,
în timp ce eu mă uit la tine
ca la o primejdie
pe care o trec
cu mîinile goale.
Dar au fost și nopți adevărate
cînd părul tău știa să îngîne apele mării,
iar trupul îți mirosea ca un rosmarin,
astfel că nimic n-am să uit
din această viață,
nimic n-am să uit din tot ce-am trăit ;

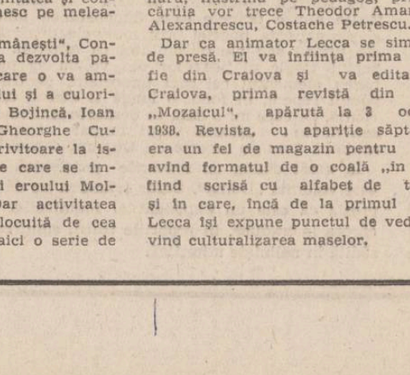

Gravură de Valter Paraschivescu

Actorul trece prin viață ca un văzduh
neliniștit —
E crivăț, uragan ori zefir ;
Se aprinde, arde, se stinge
Și iarăși se-aprinde ca să pîlpîie a muribund.
Actorul poartă pe umerii săi plăpînzi
Toate grijile lumii,
El este Atlasul durerilor noastre
Pînă se retrage în ultimul lui gînd
Pentru totdeauna
Bucuros că n-o să fie aplaudat în ultima lui
Oră.

A fost un Meșter Manole

De-am săvîrșit ceva pot și surpa
Dar nu pot dărîma, ce n-a fost zidit.

Fierul stăruie să rămînă fier —
Pînă ce-l mușcă rugina.

O, numai în gînd —
Poți construi și dărîma lumea.

Edict

Strunele pururi albe
Ale tristeții și-ale luminii
Să biruie întunericul.

În acorduri grave
Și-n sudoare de zeu
În piatră am sculptat
Chipul tău, iubito

---

chiar și spaima că mîine nu voi mai fi,
o acopăr cu rîsul acestui copil
ce mă privește tăcut de la geam.

III

Și trupul femeii rămase în iarbă
și lumină multă vreme acolo
ca o albie de rîu.
O, de-ar seca oasele mele,
lăuntrul meu
de s-ar tulbura de cîinți !
Unde erau case,
unde fulguiau zîne la geam,
glasul ei binecuvîntînd
un mic țînut de sfială,
doar prin lăstăriș
se strecurau blînde vietăți albe,
ca un fluierat de grauri
în zilele reci.
Nici nu știu ce-a mai fost,
în zori am găsit fereastra
aburită cu povești...
Și trupul femeii rămase în iarbă
și lumină multă vreme acolo
ca o albie de rîu.

IV

Mi se face frig, Maria
și strig prin casă numele tău,
coșmaruri și grilaje, în fond,
aruncate pe străzi,
în vreme ce eu nu sînt
decît un triaj de ninsori,
rambursate greșit.

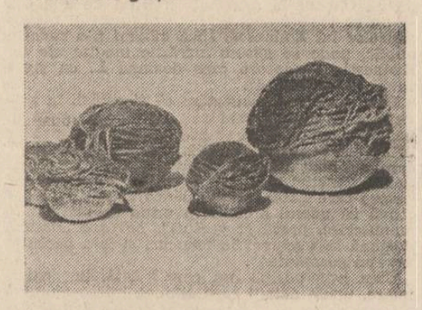

Aș putea să-mi las viața-n antreu
ori să mi-o las
într-un oarecare poem,
dacă n-aș ști că tu,
cu mîinile tale,
mă arunci în acest animal
pe care, în fiecare zi,
îl înveți cîte puțin cum să moară.
Mi se face frig, Maria
și strig prin casă
numele tău ;
pînă și carnea mea
devine o viforniță
pe care o spulberă iarna la ferești,
doar gura ta e mai caldă
și are miros de-nviere,
încît ninsoarea de-afară
parcă ia chipul acestei povești.

V

Iată pînă unde poate ajunge
gloria plînsului,
ce este aidoma unui tăiș
care desparte lacrima de suspin.
Atinge-mă, dacă vrei,
și mîna ta se va preface în rîu
ori alungă-mă, și-atunci
eu nu voi mai fi,
voi lua chipul acestei zăpezi
spulberată de vînt,
ce stă cu aștri de vorbă
pe la margini de lume.

---

plastică

Pămîntul gînditor

Puțini din cei ce privesc **obiectul** — de porțelan, ceramică ori sticlă — aflat la capătul unei strădanii artistice, pot deslușì încleștarea titanică a creatorului cu uneltele și materia meșteșugului său. Și cu atît mai mult se lasă ghicite încîntătoarele alchimii ale focului, ce împrumută plămădi torului de forme aureola stăpînului de geneze. Un handicap de cunoaștere ce nu știrbește, însă, bucuria dialogului vizual. Opera vorbește prin atributele ei proprii și, în general, lasă destule porți deschise chiar și în fața celor mai comode priviri. Niciodată unanimitatea punctelor de vedere ori a opțiunilor față de un obiect artistic oarecare nu a însemnat și validarea automată a valorii acelui obiect. La „Galateea", expoziția ceramistei **Rodica Leucă Goicea** se situează în afara unei asemenea unanimități. Artista, în numai cîteva ansambluri compoziționale, oferă privitorului o sumă de trasee posibile ale devenirii ei artistice. O face cu incitantă discernere a sensurilor ce recomandă o gîndire artistică febrilă, gravă în datele fundamentale ale discursului estetic și cu un puternic relief al viziunii plastice.

Rodica Goicea vine la această primă confruntare publică cu o impresionantă putere de convingere, ce emană din subtila stăpînire a mijloacelor plastice — un întins instrumentar și un sever codex tehnologic — cu ajutorul cărora supune materia la îndelungi metamorfoze. Artista știe să construiască în spațiu apelînd la geometrii arhetipale ce întruchipează perfecțiunea armonică. Ea știe că dincolo de sferă, or i de cub sau paralelipiped nu mai pot exista decît algoritmurile fanteziei creatoare. Și explorează acest ținut nu cu frenezia conchistadorului, ci cu vibrația reținută a cercetătorului pasionat. Rodica Goicea este mai puțin atrasă de invenția în planul formei. Arta ei este fructul jocului liber al inteligenței creatoare. Ea „glosează" construind în jurul formei-matcă un sistem de raporturi și semne plastice ce sugerează fragmentarii ale unor universuri coerente, declinate la nesfîrșit ca într-un joc de domino. Modelul ti este furnizat de imaginile lumii materiale în accepțiile ei macro- sau micro-scopice. Panourile și compozițiile Rodicăi Goicea au, de aceea, strălucirea glacială a ideii modelată în lut. Artista nu-și poate disimula luciditatea cu care controlează actul creator. Ea elaborează cu migală pînă și un „accident" în masa materiei, cîntărește cu rigoare farmaceutică fiecare efect al luminii și umbrei în suprafețe, al plinurilor și golurilor în spațiu. Nu întîmplător, glazurile cu care își acoperă formele, în game de la brun închis pînă la auriu, oferă adesea un spectacol de sine stătător privitorului. În ciuda înclinației certe spre compoziția monumentală, spre construcții parietale ample scăldate în solare revărsări de lumină, Rodica Goicea și-a organizat expoziția într-o manieră colocvială. Lucrările prezentate au o intimitate a lor, grație rafinatei ritmări a detaliilor. Și cred că în această frumoasă și expresivă adunare de compoziții, atît de inspirat individualizate prin dispunerea în spațiul de expunere (dar nu în sensul, imediat și facil, cum s-ar crede, al decorativismului) artista a focalizat, deloc întîmplător, atenția privitorului către o anume lucrare. Este vorba de „Tors", creație distinctivă ce anunță o direcție estetică majoră în evoluția artistei. Lucrarea are o densă plasticitate și faptul că evocă demnitatea tradițională a sculpturii nu a limitat cu nimic disponibilitățile artistei spre tratarea într-o cheie modernă a întregii construcții plastice, fără a trăda, însă, limbajul specific al ceramicii.

Un modelaj sigur, o viziune originală și expresivă fac din această tentativă artistică opera tutelară a actualei etape a creației tinerei ceramiste. Cel puțin în măsura în care artista vrea să ne convingă de curata rostire a pămîntului său gînditor.

Corneliu Antim

Portretul unui pictor

Editarea monografiei dedicată pictorului Constantin Lecca, în colecția „Artiști Români" a Editurii „Meridiane", vine să umple un gol în documentația destul de anemică, existentă în legătură cu acest ilustru reprezentant al plasticii secolului trecut. Fără a fi un maestru de primă mărime, Lecca este totuși unul din pictorii care pregătesc explozia plastică de la sfîrșitul veacului, ilustrată în primul rînd prin Grigorescu și Andreescu. Dar nu numai plasticianul este interesant, ci însuși personajul Lecca, spirit neastîmpărat, profesor, tipograf, editor, literat, traducător.

Plecat la studii de pictură la Buda, în 1827, tînărul brașovean de 20 de ani va fi foarte aproape de cei ce tipăreau „Biblioteca românească", publicație pe care de altfel o cunoștea din țară. Aici el va întîlni grupul de români patrioți, „preocupați să ducă mai departe idealurile școlii ardelene și să demonstreze, cu mijloace științifice, latinitatea și continuitatea neamului românesc pe meleagurile sale".

În cadrul „Bibliotecii românești", Constantin Lecca își va putea dezvolta pasiunea pentru istorie pe care o va amplifica cu ajutorul desenului și a culorilor. Alături de Damaschin Bojincă, Ioan Trifu (Ion Maiorescu) și Gheorghe Cuciuran, publică articole privitoare la istoria țărilor române, între care se impune „Viața prințipului și eroului Moldovei Ștefan cel Mare". Dar activitatea literară va fi treptat înlocuită de cea plastică, Lecca publicînd aici o serie de portrete de domnitori ai Moldovei și Țării Românești.

Tot în „Biblioteca românească" a lui Zaharia Carcalechi publică o serie de desene în care a „zugrăvit toate ruinele românilor pe care le-a vizitat", într-o lungă călătorie în Ardeal, Țara Românească și Moldova, alături de conducătorul publicației și totodată mentorul său spiritual.

Desfășoară în același timp o activitate de traducător din germană, limbă pe care o stăpînea încă de pe vremea studiilor, de la gimnaziul săsesc din Brașov, deprinde tainele tiparniței și gustă din cupa plină de miresme a editării unei reviste.

În 1833 se stabilește la Craiova, unde funcționează 15 ani, ca profesor de desen și caligrafie la clasele umaniare remarcîndu-se ca dascăl, editor și promotor pe tărîm cultural. „Nepregetata rîvnă", de care dădea dovadă, rezultă și din raportul lui Petrache Poenaru, ilustrînd pe pedagog, prin mîna căruia vor trece Theodor Aman, Petre Alexandrescu, Costache Petrescu.

Dar ca animator Lecca se simte legat de presă. El va înființa prima tipografie din Craiova și va edita tot la Craiova, prima revistă din Oltenia, „Mozaicul", apărută la 3 octombrie 1938. Revista, cu apariție săptămînală, era un fel de magazin pentru familie, avînd formatul de o coală „în octavo" fiind scrisă cu alfabet de tranziție, și în care, încă de la primul număr, Lecca își expune punctul de vedere privind culturalizarea maselor.

Deși revista nu apare decît un an, tipografia lui Lecca va funcționa din plin, editînd manuale și piese de teatru între care cităm : „Abețedarul moral" de Grigore Mihăilescu, „Neghina între grîu sau religie și fătărnicie" de Grigore Otetelișanu, „Cruciatzi" de Kotzebue, traducerea dramei în cinci acte aparținînd lui Lecca, și multe altele.

Interesantă este trecerea în revistă a principalelor portrete aparținînd lui Lecca, Paul Rezeanu făcînd ordine, aducînd în prim plan elemente noi ale artei lui Lecca, prin descrierea unor tablouri inedite sau mai puțin remarcate de critici, ca de exemplu „portretul de femeie" de la muzeul craiovean, portretul paharnicului Costache Cotofeanu, „otcîrmuitorul județului Romanați", portretul lui Pera Oprean din Ișalnița-Dolj sau a lui Vasile Racottă, aghiotant al domnitorului Al. I. Cuza, infirmînd totodată paternitatea artistică a lui Lecca privind portretele serdarului Dimitrie Aman sau a lui Iancu Otetelișanu, pe care-l atribuie mai curînd lui G. Tattarescu. O importantă punere la punct : personajul feminin din acea capodoperă a genului, pentru care a pozat Maria Maiorescu, nu este soția lui Ion Maiorescu, ci mama sa, deci bunica lui Titu Maiorescu.

Lucrarea semnată de Paul Rezeanu analizează cu atenție și aspectele creației lui Lecca în domeniul picturii istorice, în frunte cu piesa de referință „Uciderea lui Mihai Viteazul".

În 1937, cînd ideea Unirii atinsese cote maxime, cînd Aman pictase „Hora Unirii la Craiova" și Gh. Tattarescu făcuse litografia „Unirea Principatelor", C. Lecca va picta simbolic „Împăcarea dintre Radu cel Mare și Bogdan cel Orb" și „Panahida de la Războieni".

Paul Rezeanu face o prezentare suficient de cuprinzătoare a unui artist destul de puțin cunoscut, plasîndu-l în șirul evenimentelor și scoțîndu-i în evidență marile calități care, trebuie s-o recunoaștem, sînt încă insuficient cunoscute.

Florin Colonaș

CRONICA EDIȚIILOR

Caragiale despre Caragiale

Clasicitatea unui scriitor se afirmă și se susține continuu prin ediții critice, antologii tematice, studii de sursologie, bibliografii, biografii, studii de actualizare, traduceri în alte limbi, etc. În cultura noastră au funcționat — și funcționează încă astăzi — cu precădere studiile de sursologie, lucru interesant de semnalat. Intelectualul român — de la cronicari la G. Călinescu ori la C. Noica — primește și retopește, absoarbe în formația sa idei de pretutindeni, cu precădere din culturile majore, înainte de a izbucni în creație proprie, originală. De aici, procesul de individualizare și definire a lui trece necesarmente prin faza de separare a izvoarelor. Cu bună știință, marii creatori români lasă moștenire generațiilor de după ei un mod de învățare, o paidee : pentru a ajunge la simburele operei i se indică „emulului" drumul formării ei. Scriitorul clasic român are tendința de a străbate timpul cu timpul său cu tot, de a străluci în constelații, nu ca stea izolată.

Epoca actuală a deplasat accentul pe edițiile critice, iar modalitatea de întocmire a lor atrage și bibliografia, și studiile de sursologie. Lucrul este cu atît mai necesar cu cît ediții bune din clasicii noștri nu s-au făcut după o justă măsură, nici măcar în perioada interbelică, acest al doilea clasicism românesc. Cauza se regăsește (personal, sînt dispus s-o caut) tot într-o trăsătură a spiritului. Cultura română are o aplecare specială spre ziar, spre aspectul formativ, verbal aș zice (gîndindu-mă la literatura populară) și imediat ; intelectualul acestor meleaguri și-a pus totdeauna forța spiritului în slujba prezentului, a modelat, a îndrumat, a participat activ la istorie. Cartea — cînd n-a fost un lux al gîndului, a fost unul tipografic. Din spiritul jurnalier al culturii române decurge în mare parte dificultatea întocmirii edițiilor critice.

I. L. Caragiale este un clasic dificil pentru editori. Ediția interbelică a operelor sale n-a fost încă depășită ; cînd, în 1986, Marin Bucur a pus problema abordării ziarelor pentru conturarea unei zone a publicisticii politice caragialiene, ediția sa, **Restituiri** (Ed. Dacia) a fost puțin comentată, aproape trecută cu vederea. Citit cu atenție, I.L. Caragiale se dovedește a fi un spirit autentic nealterat (zeflemeaua rămînînd un criticism alterat deturnat).

Tot la editura „Dacia" din Cluj-Napoca apare și recenta ediție a lui Ion Vartic : **Caragiale, Temă și variațiuni.** Ion Vartic nu ambiționează o ediție critică — ci o selecție din momente, schițe și amintiri — care selecție, însă, are o calitate deosebită : alege cu precădere acele texte unde Caragiale este prezent ca personaj ori foarte pregnant (pînă la a-i bănui prezența) ca povestitor. Autorul este foarte aproape de opera sa, „momentele" nu mai par clipe presărate în literatură, ci un fel de „memento-uri", locuri ale mențiunii de sine. Se remarcă o coborîre a autorului în lumea personajelor, o egalitate cu ele. Apoi, o căutare febrilă a partenerului de discuție, a momentului prielnic din zi și din noapte pentru discuție — o pasiune a comunicării. Berăriile, seratele, vizitele, plimbările — sînt preponderent locuri unde oamenii se caută unii pe alții spre a conversa ; un dialog continuu, ai zice, întrerupt de o replică semnificativă (poantă etc.) ce-l închide pentru a-l deschide mai departe, un „lanț" de scenete în care lumea își leagă cu de la sine voință „slăbiciunile". Autorul nu smulge cu maliție „răul" — ci consemnează, mai degrabă, tendința răului de a se etala. Personajul caragialian pare făcut, privit din această perspectivă, din două naturi : una mișcătoare — și alta vorbitoare. Vorba iese fără a antrena ieșirea din „fire" și fără a defini esențialmente pe cel care o scoate. Citit cu atenție, Caragiale oferă la tot pasul surprize. O schiță ca „Vizită", de pildă, cînd îl cauți pe autor în ea spune altceva decît atunci cînd îl cauți pe micul maior. Într-adevăr, ce atîta „morală" pe care de ani de zile școala i-o face bietului Ionel — cînd acesta nu are, de fapt, decît un singur gînd bine regizat : să-și apere mama de „vizitatorul" inoportun (vine în lipsa tatălui, etc., etc.). În acest scop, micul maior face totul pentru a întrerupe orice dialog, pentru a-l alunga pe intrus — se răzbună pe acesta chiar peste timp, oferindu-i surpriza din galoși. Zeflemist Caragiale ? Se poate ; dar în acest caz se ia în... zeflemea pe sine însuși. Prin acțiune, prin natura primă, cea mișcătoare, a personajelor — autorul participă la „spectacolul lumii", se introduce însuși în „lanțul slăbiciunilor" ; prin verb, natura a doua, el se detașează.

Sau, iată, capodopera „Două loturi" (pe care nu înțeleg de ce o păstrează Ion Vartic în antologia sa, pentru că nu răspunde criteriilor de selecție). Cum a ajuns Eleutheriu (omul liber ; numele său stă din adîncă antichitate în sărbătoarea eliberării, a devenit simbol al acesteia) să fie un... Lefter ? El locuia pe strada Pacienței (era răbdător), chivuțele care i-au furat loturile au casă în strada Emancipării, îndemnul la joc vine din partea căpitanului Pandele (este un pan-teles, urmărește orice scop : militarul de profesie), el însuși este conștient de semnificația numelui său (vezi demisia prin care se eliberează de sub tutela șefului, vezi gestul Spargerii care trimite la descătușare, la ruperea lanțului etc.). În totul, nuvela pare o replică (parabolă ; alegorie chiar) la mitul independenței : libertatea, ruperea de cordonul trofic imperial, duce la sărăcie — Eleutheriu, omul liber, devine Lefter, omul fără bani. Și totuși, unde sînt banii ? Finalul nuvelei este important : cele două loturi au, într-adevăr, codul inversat — dar de ce se miră bancherul cînd vine, totuși, un cîștigător să ridice banii ? Parcă știe că nu poate să existe cîștigător. De ce, apoi, nu sosește între timp — sau după aceea — cîștigătorul (cîștigătorii) în drept ? „Morala" este ușor de sesizat — și nu ieșim, cu aceasta, nici cu un deget din linia criticismului eminescian : independența, eliberarea de sub imperiul otoman a dus la dependența, mult mai subtilă dar mai apăsătoare, de capital, de „bancher" în casa căruia se fac jocurile... Caragiale zeflemist ? „Două loturi" este o nuvelă în care autorul nu coboară direct, nu intră în acțiune ; „Vizită" este, dimpotrivă, un „memento" din viața sa : în ambele se găsește gîndul ascuns al autorului. Cît timp există intenție manifestă, autenticitate (nu sinceritate, desigur) — zeflemeaua nu are ce căuta : aceasta dizolvă definitiv eul, ori îl parodiază caricatural.

Ion Vartic antologhează, în ediția sa, și unele bucăți de I. L. Caragiale care n-au mai văzut de mult lumina tiparului. O mențiune specială merită piesele „Statistică", „Leac de criză", „Așa să mor" — pe care edițiile curente le-au ocolit. În multe cazuri editorul restabilește textul după apariția în periodic ajungînd la diferențe notabile față de ediții. De fapt, Ion Vartic își sprijină această ediție pe patru (după cîte am înțeles) principii : selecția ca atare și încercarea de a defini „momentul" ca specie literară ; verificarea edițiilor (din punctul de vedere al cronologiei — dar și al grafiei) ; eliminarea numeroaselor erori de tipar ori de transcriere și un studiu introductiv ce argumentează întregul demers. Destul de consistent, scris febril, limpede, în acest studiu introductiv ne atrage atenția mai ales definirea dimensiunii socratice a **omului** Caragiale. Știm că Socrate n-a fost acceptat în Athena : „lua în zeflemea" — cum am spune astăzi — tradițiile, zeii atenieni. A fost Socrate un zeflemist ? Comparația cu I. L. Caragiale mi se pare interesantă din acest punct de vedere — și poate fi lărgită dincolo de studiul lui Ion Vartic, pornind de la sugestiile sale ori chiar mai din adînc, din sugestiile pe care ni le oferă viața lui Socrate însăși. Ion Vartic consideră, în altă ordine de idei, că studiile de sursologie ar găsi un teren fertil în opera lui I. L. Caragiale recunoscînd o expresie precum „Aurora cu degetele trandafirii" și dînd trimiterea la literatura antică. O altă expresie, „totdeauna egal fără a se lăsa alterat măcar de orice împrejurare" (caracterizarea lui Iancu Verigopolu din „Mici economii") ar fi o trimitere evidentă la stoicismul grec. Aici este vorba numai de versurile horațiene „Aequam memento rebus in arduis / Servare mentem..." (oda III din cartea a II-a) — și nu ne îndoim că, precum orice coleg de școală, și Caragiale le-a reținut din manual. Stoicism, da — dar preluat prin interpretare latină, în speță, horațiană. Sursologia este greu de stabilit atunci cînd avem de-a face cu locuri comune, cînd în discuție intră sisteme diferite de învățămînt, ierarhii diferite în bibliografia preferențială a fiecăruia etc., etc.

Nicolae Georgescu

CONTEMPORANII NOȘTRI

Propunere pentru o exegeză

În opera oricărui scriitor poate fi relevată existența unei rețele conceptual-ideatice în care sînt concentrate afinitățile lui, temele sale predilecte, obsesiile fertile, nodurile de problematizare din care crește arta sa. Romanele și povestirile Alicei Botez sînt așezate sub semnul dioptrelor; oglinda este „un semn iconic", spune autoarea, pentru că seamănă cu obiectul la care trimite : conștiința omului — amîndouă reflectă lumea. Enigma oglinzii, constînd în dubla și paradoxala ei natură de punct de focalizare, de receptacul al imaginilor — care cuprinde în interior — și de simultană reflexie în afară, face posibilă această analogie. (Imperfectă, ca orice analogie, bazată pe asemănare și nu pe identitate, care sugerează, nu și indică, simbolizează ascunzînd parțial, dezvăluind parțial). Narațiunile folosesc de aceea tehnica reminiscențelor, a reactualizării și recombinării reziduurilor mnezice individuale și aparținînd în același timp unei memorii colective autonome — familie, populație a unei cetăți, grupările breslelor — care transcende individul și îl include în lanțul de determinații al istoriei sale subiective. O conotație simili-platonică se adaugă subtextual noțiunii de reminiscență : dincolo de experiența trăită și consumată sau numai transmisă pe calea unei eredități psihologice, personajele posedă o imagine comună arhetipală — deci profund semnificativă — reconstruită fragmentar la nivelul evocării, dar conținută în întregime în intuiție, care duce la anularea granițelor ce separă individualitățile, la atenuarea diversificării experiențiale și la participarea tuturor — în cuplu, în triadă sau conform unor relații matriciale — la un fapt de cunoaștere dat aprioric, ce se cere rememorat. Așa se explică întrepătrunderea amintirilor, „implîntarea în memoria unuia a reminiscențelor celuilalt", reflexul care iluminează în conștiințe diferite o imagine unică, identică, neexperimentată, deci imposibilă în planul realului.

Bogata încărcătură epică a romanelor se constituie arborescent din întîmplări-funcție de timp, care-și completează semnificația pe măsura evoluției lor în cele trei direcții temporale — evoluție ce nu presupune însă simpla succesiune, „succesiunea fiind pînă la urmă o simplă deformare a modului nostru de a vedea", ci o simultană și întreită perspectivă — și pe măsura neîncetatei lor treceri prin athanorul memoriei. Evenimentele se petrec astfel într-un „spațiu-timp-oglindă" (imagine, idee), desfășurîndu-se într-un continuum psiho-temporal alcătuit din percepții, reprezentări sau proiecții izolate legate prin semnificații criptice, prin legăturile necesare impuse de actul oglindirii. Timpul, reconstruit după dimensiunea subiectivă, alunecă pe traiectorii multiple, concentrice în jurul unui eveniment unic, punct de origine în care este prefigurată și încheierea unui ciclu, în interiorul căruia secvențele sînt recurente, variațiuni ale aceluiași motiv fundamental repetat în conjuncturi diferite, copii multiplicate ale situației prime, pînă la epuizarea tuturor variantelor posibile. Există o limită virtuală a timpului pînă la care acesta trebuie să se consume cu necesitate : „strîmbă sau nedreaptă", dar inexorabilă necesitate născută din forța karmică a primului eveniment declanșator, reiterat de întîmplări petrecute în timpuri și locuri diferite, totdeauna însă simetrice, complementare, întregind modelul prin repetiție.

Între evenimentele exterioare și cele interioare se stabilește o cauzalitate circulară, astfel încît nu se mai poate face o afirmație certă — și nici nu este necesar — asupra ordinii cauzale, ambele serii de fapte fiind succesiv sau simultan cauză și efect, în funcție de alegerea referinței și de unghiul din care lumina se proiectează asupra lor. Se creează astfel un registru larg de versiuni echivalente, potențialități paralele alcătuind un labirint temporal circular, în care cauzele sînt spițele divergente ale unei roți în centrul căreia se află un singur efect care nu poate fi recuzat sau pus sub semnul îndoielii : mișcarea timpului provocată de evenimentul inițial.

Ideea de circularitate, de centru în desfășurarea temporală își are reprezentarea vizuală în cîmpul spațial : piața orașului, în „Eclipsa", hanul lui Zambal, în „Pădurea și trei zile", turnul din „Rosa Mundi" sînt locuri famate sau numai malefice ale pedepsei, capcane circulare concentrînd începutul și sfîrșitul, captivitatea în timpul subiectiv, dar și locuri ale revelației care indică posibilitatea eliberării prin cataclism. Centrul este astfel un „nod de fatalitate", un nucleu de semnificație, o intersecție de abscise și ordonate indicînd punctul zero de generare și de absorbție finală. Revenirea obsesivă la centru desemnează în plan simbolic închiderea timpului ce alcătuiește un ciclu. La nivelul înlănțuirii narative sugestia este realizată printr-o progresie tensionată-construită de asemenea concentric — a evenimentelor care se cumulează în crescendo pînă la raptusul din urmă care înseamnă „prăbușirea ontică a timpului" actual, odată cu promisiunea unui nou început.

În repertoriul semnelor exterioare care anunță declinul timpului prevestind catastrofa finală se înscriu imagini eschatologice prezente constant în marile mitologii : focul, ekpyrosis-ul, principiu masculin agresiv, năvala apelor, simbol feminin al disoluției și al dezagregării insidioase, iarna sau glaciațiunea absolută, simbol de oprire, și de punct terminus (unul dintre romanele Alicei Botez poartă chiar acest titlu semnificativ : „Iarna Fimbul"), toate sugerînd forța destructivă activă în orice creație chiar din momentul nașterii sale, trasîndu-i sensul devenirii ei teleologice rezultat din veșnica dinamică a contrariilor. Lege de evoluție aplicată atît cosmosului, cît și universului interior în care exploziei din afară îi corespunde o implozie. O iluminare, poate... O treaptă, mai multe, pe care ființa trebuie să le parcurgă cu necesitate în drumul ei ascendent ; un sens revelat numai o dată și simultan cu spargerea dioptrei, rază focalizată instantaneu în conștiința clară în clipa extincției. O experiență a iluminării incomunicabilă care nu poate fi înțeleasă decît prin trăire personală. Traducerea ei în limbaj — vezi însemnările lui Luca din „Pădurea și trei zile" — are ca efect un discurs fracturat în articulațiile sale logice, ale cărui cuvinte deposedate de sensul lor uzual rezonează doar în abisala „oglindă magică" ce păstrează reminiscențele. Un text polisemic, profund enigmatic, pe care cititorul este liber să-l interpreteze, să-l reia, să-l rescrie...

Deși plasat în istorie, evenimentul declanșator se constituie în gest arhetipal devenind o forță **transimanentă** (după o expresie a lui Blaga), ce acționează conjunct din afară ca și dinlăuntru, cu puterea unei legi draconice a cărei împlinire devine imperativ categoric. Personajele sînt supuse unor determinări instituite înaintea nașterii lor prin existența acestui eveniment — prim impuls spre mișcare — ele preluînd în comportament și în devenirea lor spirituală motivația acțională a antecesorilor, odată cu vina transmisă din generație în generație și cu necesitatea complementară de expiere. Ilustrată în planul situațiilor prin încălcarea unei prohibiții — relații tulburi între membrii aceleiași familii sau ai unor familii înrudite, asupra cărora planează acuzația de incest, ca în „Iarna Fimbul", fuga de pedeapsă a celor condamnați de obște, în „Eclipsa", vina abstractă, metafizică a lui Luca, în „Pădurea și trei zile" și toate variatele imaginate de autoare pe această temă, erezia, îndoiala care subminează aspirația spre ideal, veșnica frămîntare a celor care nu-și află identitatea etc. — vina constă în esență în actualizarea potențialității prin actul prim declanșator, ea este motorul care impune manifestarea, adică intrarea în timp și odată cu ea conștiința culpabilă. Vinovăția derivă din implicarea reală sau posibilă în monstruosul șir al cauzalităților dezlegate prin raptusul căderii. Ea este însăși mișcarea : mișcare a lumii — în planul faptelor —, dinamică a spiritului trezit la conștiința de sine — în plan individual — și care aspiră la oglindire, dar mai ales la autooglindire totală. (Copilul Iacob trăiește și cuprinde armonia „eternităților paralele" ; căderea lui, consecutivă acestei cunoașteri, este o modalitate a pedepsei). De aceea vina este universală și transpersonală. Pentru a putea fi anulată — ceea ce echivalează cu ieșirea din circularitate — ea trebuie asumată și pedepsită în persoana aceluia care și-o asumă. Acesta este salvatorul care plătește pentru toți, de obicei — în mod necesar — cel mai pur, cel mai puțin corupt, personajul „îngerește vinovat", „fără vină, dar căzut", răspunzătorul virtual sau în act pentru faptele celorlalți. Jertfa lui este apoteoza lui, căci „jertfitul" este un învins care triumfă. Înger în spirit și bestie prin forța sacrificiului, demonic prin asumare, prin actul său el arde timpul.

Această preluare de responsabilitate devine logic-coerentă doar dacă nu pierdem din vedere aspectul paradoxal, statuat axiomatic, al temporalității, derularea reversibilă — opusă cronologiei exterioare — de evenimente tipice, identice, esențial echivalente, în care „fiecare versiune presupune un alt vinovat și o altă ordine a întîmplărilor". Ceea ce justifică subtila inversare de roluri vinovați-pedepsiți invocată adesea ca argument al asumării de către subiectul acesteia, care „fiind tot atît de lucid pe cît de exaltat, cunoaște întreaga măsură a nevinovăției sale, dar și infinita posibilitate de a fi implicat, deci răspunzător. El crede că actualitatea precedă într-un fel potențialului, adică posibilității, întrucît ceva este posibil numai dacă are capacitatea de a deveni fapt, de a se actualiza. Atunci, ontologic vorbind, fapta, deci vina precedă posibilitatea ei. Așa se face că el a făurit o versiune verosimilă și a fost crezut, chiar pedepsit".

Personajele sînt „voci" ale unei conștiințe unice care își multiplică ipostazele — așa cum lumina albă descompusă de o prismă își dezvăluie spectrul întreg — constituind simulacre, sosii, figuri adverse care apără sau acuză, niciodată neutre, niciodată neimplicate, într-o nesfîrșită confruntare despre inocență și vină, despre timpul corupt al pedepselor și durata pură („infinita prezență fără multiplicitate"), despre adevăr și minciună/iluzie, despre dominația irepresibilă a legii și puterea de a o învinge, aspecte duble, complementare ale unei imagini totale profunde. Conflictualitatea interioară acționează prin proiecție și diversificare la nivelul persoanelor (măștilor) care „joacă" pe scenă, adică în exterior — în spațiul virtual al artei — un spectacol destinat privirii, deci contemplării și meditației. Narațiunea capătă uneori aspectul unui scenariu dramatic, al unei reprezentații în care sînt folosite farsa, contrafacerea, ceremonialul gotic — mai ales în „Eclipsa" — parodia, imaginile carnavelești, într-o desfășurare alegorică semnificativă.

Personajele principale sînt concepute în triplet, fiecărei figuri atribuindu-i-se un rol : există în aceste triade două poziții radicale, extreme legate printr-un termen mediator în care aspectele contradictorii sînt conciliate : Luca-Marc-Iacob, în „Pădurea și trei zile", Zeno-Judecătorul-Saffa, în „Eclipsa", Alexe-Manuel-Nichifor în „Iarna Fimbul". În afara acestor realizări ternare sînt create dubletele, cuplurile de personaje, ca fete ale uneia și aceleiași figuri, fie prin contrast (Irina-Silverina, Iacob-Luca), fie prin asemănare, chipuri gemene reflectate în oglinzi paralele „într-o infinită reverberație a identității" (Zeno-Lidia, Barbara Vesaparohul Stulz, Tecla-Manuel). Uneori sugestia este întărită prin dispariția unuia dintre partenerii cuplului ; moartea lui sparge dubletul și induce moartea identică în timp (Iacob-Luca) sau în conjunctură (Irina-Silverina) a celuilalt. Alteori sînt create figuri ambigue, evanescente, de obicei feminine, dominate de semnul lunei și dotate cu înfățișare proteică și identitate plurală. Ceea ce presupune această construcție este necesitatea unei cuprinderi totalizatoare ca singură posibilitate de aproximare în înțelegerea realității lăuntrice de adîncime : „să nu crezi într-un anumit detaliu sau într-o anumită ființă, ci să vezi toate versiunile posibile, să-i cunoști toate chipurile..."

Cărțile Alicei Botez rămîn unice în peisajul prozei românești, caracterizate fiind de înalta rigoare a construcției formale, de percutanța întrebărilor deschise și a subiectelor pe care le propune spre meditație, de impresionanta tratare artistică în care emoția rezonează pe toate gamele afective alături de ideile cele mai abstracte înlănțuite în sclipitoare demonstrații. Ele pun într-o formă nouă aceleași vechi și fundamentale probleme ale spiritului ridicate de prezența sa în universul pe care îl reflectă și căruia îi opune contrauniversul propriu, simultan diferit și identic cu primul. Antinomie fundamentală a ființei, statut ontologic dual al său, reprezentat prin simbolul oglinzii, al heracliteenei dioptre în care converg și coexistă contrariile.

Cunoscută într-un cerc destul de puțin numeros, Alice Botez, această prozatoare de elită, își așteaptă criticii și exegeții care s-o descopere marelui public și să-i recunoască locul cuvenit în scara valorică a literelor românești.

Gabriela Crețan

„La cine sînt manuscrisele lui Eminescu?"

Urmare din pag. I

moartea lui (15 iunie 1899). „Pînă acum — comenta Chendi în articolul cu titlul de mai sus — nu se cunosc acei prieteni posesori ai manuscriselor lui Eminescu. Încă nimeni n-a spus în public, unde se găsesc lucrările inedite ale lui Eminescu, — despre care doamna L. cu siguranță știe că există".

Este uluitor să constatăm că și astăzi, în privința citatului de mai sus, ne aflăm exact în nedumerirea în care se afla Chendi cu aproape 90 de ani în urmă. Nu știm care sînt „prietenii" care au luat ultimele manuscrise ale lui Eminescu. Nu știm nici unde se găsesc aceste lucrări despre care gazda ultimă dădea „cunoștință pozitivă că poetul a lăsat în urma sa mai multe manuscrise, proză și versuri", pe care „numita doamnă le-a adunat în teancuri și le-a pachetat într-un geamantan".

Cum este posibil așa ceva ? Iată, în continuare, unele detalii care explică într-o anumită măsură situația, dar ne-o fac totodată mai dureroasă în perspectiva centenarului morții lui Eminescu, care se apropie vertiginos și ne găsește descoperiți și la acest capitol.

La sfîrșitul anului 1901, încă din primul număr al **Sămănătorului,** Chendi relua campania de descoperire publică a manuscriselor lui Eminescu. Acum nu mai era singur. Alături de el acționau în presă Nerva Hodoș, G. T. Kirileanu, I. Scurtu ș.a. sub patronajul lui Al. Vlahuță, director al revistei, apoi al lui N. Iorga. În fața acestui curent de opinie care-l vizau încă din articolul din **Floare-albastră** (1899), pe „un fruntaș literat și bun cunoscător al lui Eminescu", despre care „se știa că posedă manuscrise ale poetului", Titu Maiorescu dona lada cu manuscrise eminesciene Academiei Române. Chendi este printre primii care cercetează aceste manuscrise. Pe 29 ianuarie 1902, la numai patru zile după donația maioresciană, Chendi scria ziarului **Tribuna poporului** din Arad o „cronică a mea", în care făcea o primă descriere a acestor manuscrise, precizînd că este vorba de „un tezaur întreg, care va da mult de lucru bărbaților noștri de litere, iar publicului îi va procura noi plăceri estetice".

Prevăzînd că odată cu publicarea acestor manuscrise, „o nouă eră eminesciană își ia începutul, de astă dată poate cu și mai adînci urme", și precizînd că în cuprinsul lor „fondul național al poeziei lui Eminescu este cu mult mai mare și mai puternic decît ni s-a spus pînă astăzi de toți criticii lui" — două idei de bază ale cercetări postumelor eminesciene pe care timpul le-a confirmat deplin — Ilarie Chendi atrăgea atenția în finalul articolului său din **Tribuna poporului** (2/15 februarie 1902).

Perpessicius, care citează din cele două articole ale lui Chendi în „Tabloul edițiilor" (M. Eminescu, **Opere,** vol. IV, 1952, p. XX), trece cu vederea aceste observații finale, iar G. Călinescu pune sub semnul îndoielii mărturiile din epocă ale sorei lui Eminescu, Harieta, și ale altora, cum că poetul încă elabora în perioadele de însănătoșire și liniște sufletească : „Ar fi lucrat la o dramă **Trei flori albe** și ar fi voit de asemenea să sfîrșească dicționarul de limbă sanscrită pe care-l lăsase la Biblioteca din Iași. Traducerea din **Lais** ar fi fost începută aici (la Botoșani, n.n.). Că ar fi lucrat însă cu tot dinadinsul ceva e greu de crezut" (Viața lui Eminescu, ed. IV, revăzută, E.P.L. 1964, p. 330). Tot G. Călinescu ne spune, după niște amintiri ale lui Teodor Frincu, din 1902, că în ultima perioadă a șederii sale în București, Eminescu ar fi locuit „într-o odăiță la etajul al III-lea al unei case de raport din Piața Teatrului, dînd într-un coridor întunecos" (op. cit. p. 333). Se vede că mărturia lui Chendi despre ultima locuință a lui Eminescu și despre situația manuscriselor lăsate la moartea lui i-au rămas marelui critic și istoric literar necunoscute.

Ce constată Petru Creția, unul dintre cei mai avizați cercetători actuali ai manuscriselor eminesciene, în raport cu cele semnalate de Chendi în 1899 și 1902 ?

Se confirmă observația inițială a criticului transilvănean și anume, că „fondul Maiorescu conține exclusiv texte redactate înainte de 15 iunie 1883" **(Editarea operei poetice a lui Eminescu. Bilanțul unui veac** — IX, în **Viața românească,** nr. 2, februarie 1988, p. 28).

Pe lîngă donația lui Maiorescu, legată cu pioasă grijă de bibliotecarii Academiei Române în 44 de volume, s-au mai adăugat ulterior încă 6 volume în zestrea mss. eminesciene de la Biblioteca Academiei. Dintre acestea numai două conțin exclusiv texte redactate de Eminescu după 1883 : mss. 5453, cuprinzînd traducerea piesei **Lais** și mss. 357-II-30 (I—III), aflat la Biblioteca Centrală Universitară din Iași, cuprinzînd traducerea primei părți a gramaticii sanscrite a lui F. Bopp. Alte două caiete conțin doar parțial texte de după 1883 : mss. 4850, cuprinzînd scrisori de și către Eminescu și acte ; mss. 5186, — miscelaneu cuprinzînd versuri achiziționate în timp.

Că toate aceste manuscrise nu fac parte dintre acelea pe care ultima gazdă a lui Eminescu „le-a adunat teancuri și le-a pachetat într-un geamantan" e relativ ușor de dovedit. Astfel traducerea piesei **Lais** (mss. 5453), citită de Eminescu însuși în cadrul cenaclului „Junimea" în 1883, a rămas la Maiorescu, apoi la M. Dragomirescu „secretarul **Convorbirilor**", spre a fi publicată, de unde a ajuns la I. E. Torouțiu, care a donat-o Bibliotecii Academiei (1942). Manuscrisul traducerii primei părți a gramaticii sanscrite a lui F. Bopp a fost lăsat de Eminescu însuși Bibliotecii Universitare din Iași.

În schimb, articolele publicate de Eminescu în **România liberă** și în **Fîntîna Blanduziei** în cursul anului 1888, precum și versurile din **Viața** și **Stelele-n cer,** mărturisite de V. G. Morțun a fi fost culese de el „dintr-un bloc-notes al lui Eminescu", nu au corespondență în manuscrisele eminesciene existente la Biblioteca Academiei. Eminescu a adus cu sine tot ce avusese la Botoșani. Toate acestea confirmă mărturiile lui Chendi despre manuscrisele ultimei părți a vieții lui Eminescu, luate după moartea sa, de niște așa-ziși „prieteni". Că acești „prieteni" nu fac parte dintre junimiști ne apare iarăși în evidență din cumularea izvoarelor de manuscrise eminesciene ajunse la Biblioteca Academiei. Acești „prieteni" puteau, cel mult să fi fost dintre gazetarii care roiau în jurul lui Eminescu la **România liberă** și **Fîntîna Blanduziei.** Manuscrisele ultimei perioade a vieții lui Eminescu ar mai putea încă să fie căutate pe linia descendenților acestora sau la cine știe ce colecționari de relicve și valori de neprețuit ale culturii noastre naționale.

Cu atît mai mult cu cît — ne spune Petru Creția — „mai răbufnește pe ici, pe colo știrea că există posesori de manuscrise Eminescu care nu le-au adus la cunoștință publică" **(Loc. cit.,** p. 31).

Iată deci că întrebarea **La cine sînt manuscrisele lui Eminescu ?** formulată de către Ilarie Chendi cu aproape 90 de ani în urmă, are răsunete încă în cea mai stringentă actualitate.

Peisaj de Ionel Dună

REMEMBER

CAMIL PETRESCU

Cînd l-am cunoscut pe Camil Petrescu, am fost impresionată de lungile sale tăceri. Desigur, mi-am spus în gînd, cel mai tacut dintre scriitori. Eram obișnuită de tînără cu prietenii tatălui meu care vorbeau mult despre colegii lor întru artă, explicînd, criticînd, ca mai apoi, neașteptat, să devină lirici și, cu generozitate să le acorde calități pe care poate nici nu le aveau.

Camil Petrescu vorbea puțin despre colegi și chiar despre el, cu toate că era — ca mulți artiști — torturat de universul său interior plin de contradicții. Cu greu putea face ordine în sentimentele lui, încolțit de nenumărate complexe.

Mai întîi era nemulțumit de fizicul său ; apoi, umilit de sărăcia pe care o îndurase în copilărie.

Fusese fiul unei văduve lipsite de mijloace și, din pasiune pentru cultură, poate și din orgoliu, pentru că sărăcia este umilitoare, luase o licență în filosofie **magna cum laude,** spre a-și înfrunta destinul.

Pentru lungile sale tăceri exista însă o dureroasă explicație. În timpul primului război mondial un glonte îl surzise de urechea dreaptă și nu auzea. Nu știu cît de surd era, pentru că purta un aparat și conversația cu el era aproape normală, doar uneori părea că nu înțelege. Larma vieții care-l înconjura ajungea la el mult atenuată ; și dacă lumea lui nu era lumea zgomotelor, după cum este aceea în care trăim noi, cei care auzim bine, inconștienți de infernul sonor care ne înconjoară, era lumea sonorităților discrete, pe care el făcea un efort s-o poată auzi, în ciuda faptului că purta un aparat.

E adevărat că pentru noi calmul serilor de vară capătă înțelesuri profunde și ne regăsim mai bine în liniștea tăcerii decît în tortura agitației și a zgomotului asurzitor. Dar Camil Petrescu, cînd l-am cunoscut pe plajă, la Mangalia, slăbuț și tăcut, părea terorizat de tot ce nu auzea. Pe lista torturilor sale mai figura și problema spinoasă a succeselor feminine.

Cred că în prima tinerețe Camil trăise elanul pasiunii, dar cu timpul, învățase să fie prudent, temîndu-se de înfrîngeri. Purta teama în suflet, o teamă aproape nervoasă.

Acum, după succesele lui literare, se simțea mai sigur, mai stăpîn pe intențiile lui și, studiindu-se mereu, devenise, într-o oarecare măsură, propriul său cobai.

Toate incertitudinile care îl chinuiseră ani de-a rîndul, toate amărăciunile și mai cu seamă revoltele, erau acum exemple pentru viitoarele sale romane. Fiecare personaj era, de fapt, un univers închis, chinuit de incapacitatea de a pricepe nu numai rațiunea celorlalți, dar nici măcar logica întîmplărilor stîrnite de voința lui, dar care se înlănțuiau logic, tîrîndu-l astfel în urma sa.

Și astfel, romanul psihologic foarte la modă prin anii treizeci devenea un pretext pentru a-și povesti experiențele.

Așa s-a născut **Patul lui Procust !**

Cartea a făcut senzație. Totuși, s-au găsit voci care l-au acuzat de a fi imitat pe Marcel Proust. Profundă eroare !

Scriitorul român scrisese un roman psihologic, încercînd să demonstreze triada reacțiilor umane.

Trei imperative dominau — rațiunea, sentimentele și simțurile, de cele mai multe ori în opoziție. Dar aceste subtile speculații nu erau neapărat proustiene. Camil era un logician, Proust a fost un poet. Climatul ambiguu și plin de poezie în care se mișcă personajele lui Proust i-a lipsit lui Camil. Dar, în schimb, acesta înțelesese că în artă dozarea proporțiilor subliniază adevărul artistic. De aceea, romanele sale nu au lungimi și nici nu pierd din vedere detaliile revelatoare care duc armonios la concluzii.

Recenta traducere în franceză a cărții lui Camil Petrescu probează valoarea ei. E tot atît de convingătoare în subtila limbă franceză cum a fost și în limba română. De altminteri, admirabil tradusă de Ion Herdan.

★

Și au trecut mai mulți ani, timp în care nu l-am mai văzut pe Camil, cînd — într-o toamnă — ne-am întîlnit întîmplător la Direcția Teatrului Național care, la acea vreme, mai ființa pe strada Cîmpineanu.

Piesa lui Camil Petrescu, **Bălcescu,** făcea săli pline la Teatrul Comedia, iar el fusese numit membru al Academiei Române.

În fine, consacrarea, la care visase, pe care o așteptase ca o concluzie a existenței lui. De cum l-am văzut l-am felicitat călduros. Dar aveam acum în fața mea un Camil cu totul schimbat.

Mai întîi se îngrășase. Fața-i se rotunjise, mersu-i părea greoi, mai mult chiar, glasu-i era schimbat. Cîștigase un ton autoritar pe care nu-l cunoșteam, autoritar și profesional, ceea ce îl îmbătrînea. Doar privirea, albastră, contrasta cu neașteptatul său aspect.

Într-adevăr, norocul îl binecuvîntase. Acum nu era doar elogiat și răsplătit pentru talentul și eforturile sale, dar renunțase la celibat și se căsătorise cu o femeie frumoasă, avînd doi copii fermecători. În fine fericit, m-am gîndit, cu toate că știam că această mare virtute a bucuriei Camil nu o cunoștea.

Nota cu aplicație toate neajunsurile, toate invidiile, orice necaz. Se înverșunase să dovedească tuturora, și mai cu seamă lui însuși, că era sortit răului. Poate că într-un sens, chiar era. Pe plajă, la Mangalia, i-am spus : „Fericirea este o artă. O școală și o artă". Era o banalitate, dar el socotea că nu era cazul să țină cont de această bătrînească înțelepciune.

Cînd, după mulți ani, am aflat că era bolnav, am fost impresionată și am regretat că nu l-am înțeles mai bine. Gîndindu-mă cu luare-aminte, am descoperit că pesimismul lui Camil era imaginea sentimentalismului său. Rănit în sensibilitatea lui, își schimbase caracterul. Crease un al doilea Camil, care era mai nefericit decît primul, pentru că tot ceea ce gîndea și făcea era voit și calculat, și împotriva lui însuși. Toți cei care l-au cunoscut l-au judecat fără să se gîndească la acest fapt. Părea prea rece pentru un sentimental, prea rațional, prea ambițios.

Iar acum sosise răul. Un rău fără speranțe. Condamnat, cînd era fericit, cînd dobîndise tot ce-și dorise, cînd avea încredere în viitor. „Lucrurile bune vin mai tîrziu ca o justă recompensă" mai spusese Camil pe plajă la Mangalia.

Mult prea tîrziu !

Sanda Diamantescu

(Din volumul în pregătire: „Cărările Amintirii")

Noile doine

Urmare din pag. I

munte, tu / tu mi-ai fost de-o samă") al spațiilor originare pure reprezentate de natala Moldova („m-a prins dorul de Moldova / Sfînta ceea-n violet, / i-ați sfințit trupul și vorba / morților, oloi secret"), al îndepărtării de sine într-un dialog permanent cu sinele : „azi mai vine și-mi mai vine / din durerea mea un fel / pin'oi fi străin de tine / trup nevinovat de miel ! // dar din mînuri și picioare / și din capul plin de ghimpi / ai să-mi iei, Tăcere, groaza, / și dulceața dulcei limbi".

Lirica lui Cezar Ivănescu este înnobilată de un limbaj artistic, care, alături de tematica volumului, dă unicitate acestui poet. Întoarcerea la începuturile limbii noastre poetice este extrem de importantă, autorul făcînd distincție între limbajul propriu-zis al unor zone geografice și aspectul artistic al limbii. Nimeni nu se va gîndi nici o clipă că „moroi", „morțiu", „îmi pai" (îmi pari), „paos" (repaos), „beutură", „nimărui", „mirunat", „pruncuț", „cocon", „stîngă" (stingă) „samă", „minurile" (ca să amintim doar cîteva din multele exemple ce pot fi oferite) aparțin lingvistic și categorial regionalismelor ci unei limbi poetice, proprii lui Cezar Ivănescu. De altfel, ele conviețuiesc (și nimeni nu a semnalat pînă acum o relație „conflictuală" între ele) cu alte serii lexicale, aparținînd erudiției celei mai înalte, cum ar fi Hermes, Trismegistul, Cybela, Ceres, Afrodita, Karma, Ganimede, ș.a.m.d. Cezar Ivănescu este atent la sonuri, la așezarea cuvîntului în vers, la muzicalitatea întregului cu o pedanterie savantă, creatoare de eufonie și stare unică. De altfel, într-o poezie, autorul spune : „Limba ce-o vorbesc și-o plîng nu-i limbă / e numai negarea mea".

În spiritul volumului, se află în cele mai multe dintre doinele sale, dimensiunea umană și permanența poeziei prin motivele depărtării, ale uitării sau ale obișnuinței cu sfîrșitul. Aspectul tragic al poeziilor din volum ar putea părea elementul cel mai important, pentru că poetul repetă, în fond, o lungă și eternă experiență, de care nu o dată se desparte afirmînd cu seninătate : „Roata vieții numai trupu-mi schimbă / nu de moarte-mi tremură carnea".

În acest dialog cu sensurile existenței, care este volumul „Doina", Cezar Ivănescu ne dă impresia că este un exponent al înaintașilor săi, cărora le traduce, în propriile trăiri, simțirea sa sădită în neliniște mioritică.

POȘTA REDACȚIEI

LAURA MARA, Călărași : O poetă formată (cele cinci texte sînt elocvente), rostind cu o voce dulce și amară, monoton-melancolică, uimirea ființei în Timp ; întoarsă spre sine, scrutînd lucid, cu incetinitorul, aproape filmic, alunecarea adevărului prezentului în dubiul amintirii, succesiunea de chipuri (ale sinelui) depersonalizate în confuzia dintre „realitatea, sărmana" și „fulgerele mici" ale iluminării. Interesantă imagistica, nararea stărilor prin descripția amănunțită și precisă a unui peisaj care, fiind proiecția subiectivului în obiectiv, creează haloul halucinant al unei percepții în același timp reale și iluzorii, ca în unele poeme ale lui Ted Hughes. Este autoscopia, detașată și în același timp participativă, a unei dedublări — a părții trecătoare, văzute și fixate de cealaltă, supratemporală și atentă, aparținînd creatorului, — printr-o tehnică modernă și conștientă.

SLAVENCA PETROVICI, Timișoara : O „pictoriță îndrăgostită de natură", care încearcă să găsească în poezie „alte culori, nestiute de nimeni, nemaivăzute de alții înaintea mea". Și în poezie, ca și în pictură, între viziunea lăuntrică și aceea obiectivată prin creație se interpune materialul (în cazul acesta cuvintele) și tehnica; este posibil, deci, să nu reușiți să-i faceți pe alții să vadă ceea ce credeți a fi „văzut" dv. În plus, în afirmația dv. este o mică, totuși, confuzie, pentru că nu asemănarea cu pictura o căutați în poezie, ci exact ceea ce le deosebește : mișcarea, procesualitatea, ciocnirea de imaginar a imaginarului pentru a-l face să reverbereze poetic în ginduri și stări. Reușiți, de aceea, nu în tablourile lungi, care nu sînt la dv. decît o succesiune de momente statice, ci în formulările scurte, pregnante, directe („Mă-ntorc spre tine : / probabil iubirea noastră a trăit / cu mult înaintea adevărului"), care n-au nici o legătură cu pictura. Textele confesive, lăcrimoase **(Tăcere, Dorința ș.a.)** nu au valoare ; ar trebui să doriți să vă îmbogățiți instrucția (orașul dv. oferă numeroase posibilități), precum și să frecventați un cenaclu, pentru că, deși nu aveți „pretenția de a deveni poetă", faptul că totuși scrieți și că vă adresați nouă, vă obligă.

SORANA DIMA, Lugoj : Un caz curios, poate că în egală măsură trist și amuzant, de **disimulare.** Pentru că sub acest nume feminin se ascunde un tînăr, după cum o dovedesc rîndurile ce urmează : „Femeile pe care le-am sculptat cu ochii / nicicînd n-o **(n-or !** — n.n.) să mă facă albastru", sau „Prefăcută-i femela într-o sculptură albastră / și ai așezat-o în miezul pămîntului", sau „Strălucirea-i tristă, cu o lacrimă fără relief. / Cu poporul de pitici agățați de fuste / nu va mai fi EA a ei" etc. Trist — pentru că se întîlnesc și formulări din acestea : „iar tu trăiești viața unei insecte / cu doi ochi în mină violînd toamna" sau „Vă rog, nu priviți ! / Mîinile mele bolnave duc resturi / de omoruri uitate", consemnări maladive și care dovedesc că **nu** idealitatea este aceea ce vă muncește. Amuzant, într-un fel — pentru că, înhibat și dominat de imaginea EI („În splendoarea ei, cămășî de fum / modelînd un chip pe zăpadă... / păcat, venisem să te acopăr cu mantia uitării!"), surizînd „către nimeni și nimic" din cauza unei grave decepții erotice („Mîini diafane, cu degete străvezii, de fum albastru / mîngîiau o rochie de tentație și flirt" etc.), avînd obsesia cetelor de inamici („Prietenii o-nchiseră-n gînd"... „O armată de conspiratori tenebroși"... „Atențiile lor, cu scadențe bine calculate" etc.), de care adorației nu pare a-i fi foarte frică, — autorul nostru, în ipostaza-i efeminată, cu „Obraji străbătuți de torente de lacrimi. / Chemarea rămasă ca un urlet de cîine, în criză de lună. / Gînduri răspîndite pe imense tronsoane de vise", tînjind după „o dragoste adevărată, definitivă...". — construiește, în cele din urmă, un amplu și magnific portret iubitei („Valduri subțiri de ceață filfîie deasupra orașului"... „Sufletul tău doarme leșinat pe brațele somnului. / Ca-ntr-un film de amatori / trupul tău se statua gol și alb de plictiseală"... „Ochii tăi, măriți de voluptatea curiozității / privesc o muchie de munți, albaștri de depărtare"... „Trupul ți se-ncolăcește nepremeditat și grațios / ca un șal de mătase suplă, căzută în trecere, / declamă propriile-i unduiri în oglindă" etc.), ceea ce, într-o perfectă răsturnare de situații, ne trimite la obsesia idolatrică a demult depășitei poezii... „feminine". Cazul e simptomatic pentru deviațiile (mutațiile) psihologice. Cît despre defecte — sînt prea multe pentru a le mai înșira (începînd cu ortografia) ; cum unele secvențe au însă o reală tensiune, mai trimiteți.

INDIRA SPĂTARU, Iași : Spre deosebire de precedenta, iată o poezie cu adevărat... „virilă" (dar n-ar fi oare cazul să revizuim termenul, ori să renunțăm la el, ca fiind un criteriu depășit ? !) — tăioasă, spartană, jemanfișistă. Citățm în întregime **Aib :** „Flori prin măduva nopții / scriu în odăi / ca și cum de asta depinde / suflul sclipirii lor. // Sînt stînca de care te izbești / năpădită de negru. / Fosforul oaselor tale / Pilpîie la rădăcina salciei. // Cît lungi serpentinele / în juru-mi / Cînd plouă de șapte ori / noroiul desenează figuri secătuite. / E de ajuns să suni la ușă / Și m-ai cuprins în vraja-ți blondă /... / Ca și cum de asta / ar ține seama / alternarea zilei cu noaptea" (!), — text în care opoziția masculin/feminin în varianta sentimentală de origine romantică (provincială, pentru că doar europeană ; și recentă, neavînd nici două secole !) este dizolvată într-un astral comun, și el minor în comparație cu indiferența perspectivei cosmice. Un text delicios este **Mătușa,** pe care l-ar privi cu respect chiar și Florin Iaru : „Mătușa e încă frumoasă / Și-adesea mă plimb cu ea / Zîmbește, deși e sfioasă / Și cîntă cîte ceva // Mătușa e verde și răcoroasă. / Tinerii se îndreaptă spre ea, / Fac baloane de gumă / Și-i ciripesc orice // Mătușa deseori mă lasă singură / Cu o carte și-un cărbune-n mînă. / Ea uită că are pălărie de paie ce-i zboară. / Gonește cu primul dinozaur / spre bătătul cu brățări și haine largi // Mătușa mea e fainâ — nimic de zis" (dar ce-am spus eu F. Iaru, chiar și Urmuz ori vreun „om din Tecuci", pentru a nu mai vorbi de George Stanca !). Excelentă e **Supraviețuirea** (n-avem însă spațiu, o amînăm pentru mai tîrziu, cînd veți reveni cu date personale și, poate, sub un alt nume).

Gabriela Negreanu

E puțin, e devreme și frig, doar atît

temător și mieros, obrazul lunii pindește
zorile încă bolnave
rătăcind prin păduri dărîmate sub ceață ;
dincolo de ele, păsări cu țipete-nalte
vor înnegri cenușiul cîmpiei cuprinse de ape.
nervos, plopul își va înfige rădăcinile
tremurînd și troznind,
iar vîntul va deschide cărări ascuțite printre
bălțoace
uscîndu-ne pașii blînd subțiri înșirați
în noaptea din care-a rămas doar o urmă ;
e puțin, jeluie vîntul pe ape.
e puțin, troznește plopul scrîșnind —
îndepărtat le răspunde umed ecoul :
„...țin... ține
de-acum dimineața verzuie plînge rece și mut;
de-acum, orice s-ar vrea, nu-i decît
o cocleală amorfă murdărind peisajul
e puțin, e devreme și frig, doar atît.

Doar amintirea

ca un ogar unduind peste ierburi înalte
(tușă întunecată pe-un gri lăptos),
timpul — în căutarea prăzii rănite
de-un glonț venit de niciunde, moarte
pribeagă
amușină, răscolește, suflă
strivind mușuroaie și frunze uscate
vietăți mici spulberate-ntr-o ploaie de stele —
praf stîrnit și-ncă un salt :
pasărea cu aripa frîntă, mereu pe aproape,
singe-nnegrind pe tulpini, fosnete surde,
culori mincinoase părelnice sunete
din spate-i împing mai departe, tot
mai departe ;
în urma lui — desenînd arcuri prelungi,
doar amintirea.

LAURA MARA

DEBUT

dragoș-bogdan iuga

Bucurie

Venim din umbră-n ritual
Ne presărăm pe drumuri vamă
și după-un obicei banal
mai nimeni nu ne bagă-n seamă.

Firul de iarbă fierbe-n vad,
Recită din porunci nescrise
Mișcarea soarelui în prag,
Fereastra zilei, pare-mi-se,

În palma mea visează albă
Lumina în statui de jad
O, bucurie, crudă salbă,
Încerc din tine să nu cad.

Bunica

Ca o jucărie veselă
bunica
oglinda copilăriei mele
pînă azi.

Aștăzi rucsacul din spate
mă anunță urcînd munții.

Pricep goana nisipului prin trupul bunicii.

Ochii mei în fața zborului ei ușor
două clepsidre sînt pe vînt.

Adorm, Bunica îmi înflorește visul,

Pe zidul copilăriei

Dinții-mi aleargă pe zidul copilăriei,
fațete de sticlă buza-mi dilată ;
unul cu altul
comparăm ochii și petale ne pling la
picioare.

Cuburile se rotunjesc în țipătul mamelor ;

aruncăm ochii din iarbă în frunze —
apa formelor înverzește cerul ;
singur adorm la sînul unei raze.

POEȚI ȘI CENACLURI

cornelia costin

Îmi era dor de tine...

Îmi era dor de tine
și m-am născut
ca să-ți aud murmurul izvoarelor
și doinele frunzelor
și să cînt odată cu ele...

Îmi era dor de tine
și am venit pe lume plîngînd...
...de bucuria întîlnirii
sau de teamă
că-ți voi înșela așteptările... ?

Îmi era dor de tine
și ți-am străbătut istoria din scoarță-n scoarță,
urmînd cărările udate
de sîngele și sudoarea străbunilor,
de sîngele și sudoarea părinților...

Îmi era dor de tine
și brațele mele și mintea mea
ți le-am închinat dintotdeauna
și pentru totdeauna
ca să cînte, să se bucure împreună cu tine,
să mîngîie, să viseze împreună cu tine,
PATRIE !

Dor

Să iei în stăpînire
Rotundul nemuririi...

Să simți că împlinire
Sînt gîndurile tale...
Cînd timpla ta se zbate
A zbor și căutare,
Să uiți nemărginirea
Pe care-o porți cu tine...
Să plîngi cînd ți-este bine,
Rîzînd cînd ți-este dor
Și să-l alungi
Pe cel care vrea să ți-l aline...
Mi-e dor, mi-e dor, mi-e dor...

Erai atît de departe...

Mi-am așternut sufletul
La picioarele tale...
Copacii au fost cuprinși
De o febră stranie
Văzîndu-mi nesocotința.
Florile și-au plecat capetele speriate,
Eram atît de ușoară
Încît briza mării
Mă purta deasupra florilor,
Deasupra copacilor,
Deasupra ta...
Sufletul meu,
Ca plumbul altădată,
Trăia voluptatea zborului
Și-atît...
Mă uitam la tine ca la un străin...
Erai atît de departe...
Neostoit, sufletul
Își căuta altă povară...

Doina Moisescu : „Scara"

BRIGADIERII

Urmare din pag. I

depășeau înălțimea noastră, a celor ce mărșăluiam, ca niște transatlantice, prin rada iazului. Asta trebuia să facem noi : să smulgem papura și stufu și celelalte ierburi încăpățînate și să le cărăm pe diguri. Slipul era singurul veșmînt, mina singura unealtă. Și smulgeam... și cărăm... și mai ridicam din cînd în cînd cîte un picior din apa picioasă, ca să desprindem cîte o lipitoare avidă de a ne face cunoștință. După ce trecea crucea amiezii plecam și noi spre casă ; mîncam bine și ne odihneam în niște magazii care miroseau a lucernă și grîneri. Serile înviam, cîntam și dansam pînă tîrziu, pe o farfurie de beton, sub un bec puternic, izgonitor de tințari. Un pas alături, în umbra vegetației — era un act eroic, la care nu se încumetau mulți. Venea pînă la noi răsuflarea bolovănoasă a Ialomiței, riu devenit parte integrantă din identitatea noastră. Aveam o colegă, Rula, care ne cînta, în limba lui Zorba Grecul, melodii dintr-un film la modă, „Fata în negru", fără să bănuim că peste cîteva zile tocmai ea era destinată „să astîmpere" furia riului. Anul următor, vigilenți, tinerii noștri asistenți între care Ion Rotaru, Ion Diaconescu, azi distinși profesori universitari — au hotărît ca înscrierea pentru munca patriotică de la Mărculești să se facă numai pe bază de cerere scrisă, personală. Fusesem în prima ediție cu puțin peste o sută : eram acum două sute.

Eh, acești brigadieri superbi !...

*

Vîrsta înaltă și dreaptă a nestinsei tinereți a muncii pentru țară a dobîndit — în timpul de după Congresul al IX-lea al partidului „frumuseți și prețuri noi". În deplin consens cu temerarele obiective de dezvoltare economico-socială a patriei, cu locul și rolul ce revin astăzi tinerei generații, tineretului i-a fost încredințată realizarea unor construcții de deosebită importanță. Salba șantierelor naționale, județene și locale de muncă patriotică, numărul tot mai mare de tineri care poartă cu mîndrie ecusonul de brigadier sînt dovezi elocvente. Așa cum participarea tineretului la realizarea măreților ctitorii — între care Transfăgărășanul, Canalul Dunăre — Marea Neagră, Metroul — este prin ea însăși o dovadă grăitoare a modului în care tinerii înțeleg să-și exercite marile răspunderi politice și civile, tot așa, fiecare din obiectivele unde muncesc și se formează brigadierii zilelor noastre va reprezenta o semnătură de onoare în marea carte a istoriei României. Vor trece anii, la rîndul lor tinerii brigadieri de azi vor fi muncitori fruntași, ingineri, profesori, doctori, poeți, oameni de nădejde ai timpului viitor, dar nici unul dintre ei nu va uita că tinerețea lor a purtat, înainte de orice, uniforma de brigadier. Fie că vor auzi rostindu-se la adresa lor sau vor rosti, la rîndu-le, nostalgicele cuvinte : **„Ah, acești brigadieri superbi !"** — ei vor înțelege această rostire ca pe un liant între generații, așa cum **ecusonul de brigadier** rămîne înaltul însemn al muncii pentru țară, al dragostei de țară.

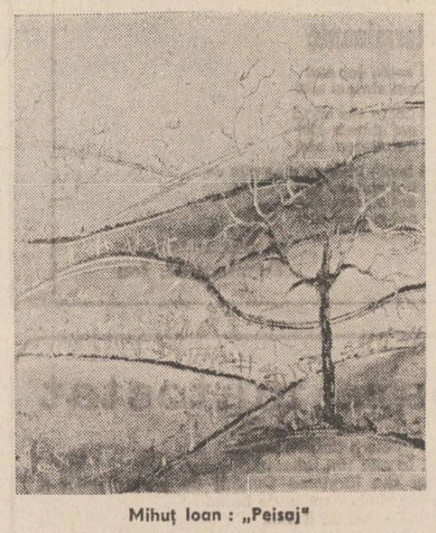

Mihuț Ioan : „Peisaj"

CONFABULE

***

Și — într-adevăr
cînd aud ce nu se mai aude
cînd curate și tandre
cuvintele din apropierea inimii
nici nu mai sînt
cînd în viața mea
nu mai există ce a fost
ci doar ce este și ce va mai fi
vreau să știu
dacă sunt asemenea unui ochi
pe aripa unui fluture.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

S-a prins în valuri

Era noapte și tu încă nu ieșiseși din
mare cînd ți-am spus :
s-a prins în valuri părul tău, femeie, și
nimeni de acolo nu
te mai poate smulge dar să nu-ți fie
frică, eu voi rămîne răbdător
lîngă țărm,
să știu cînd ți-o fi de ajuns legănatul,
mării să mă rog să-ți mai dea drumul
și parcă văd de pe acum și mă bucur
văzînd
cum nimeni de la țărm nu mă mai poate
smulge.

George Alboiu

REMEMORĂRI

Risipire

Sînt acasă și stau pe un butuc de lemn sub vișinul bătrîn. Mama îmi explică de ce n-a făcut fructe anul acesta : L-a prins un ger subțire de primăvară și el era alb ca o mireasă..

Aud din cimitirul de peste drum o mierlă cîntînd necuviincios de vesel printre crucile scurse pe jumătate-n pămînt. O moleșeală ciudată, o stare lichidă îmi stăpînește trupul.

E-n amurg, soarele ca ochiul unui crap agonizează-nroșind orizontul. În cimitirul de peste drum mierla cîntă necuviincios de vesel.

Mama se uită la mine și zice cu glas subțire : „Vai, Mircea meu, tot frumos și tînăr ai rămas"...

Tace și mîngîie motanul pătat care se arcuiește de plăcere. E liniște. În grădina lată cît o batistă, mărarul își face de cap și înmiresmează aerul. O gutuie necoaptă cade cu zgomot sec în găleata fîntînii. Soarele ca un ochi de crap înroșește orizontul.

Din cimitirul de peste drum se aude cîntînd mierla necuviincios de vesel. Pe crucile albite de ploi dormitează ciorile negre. Nebunul satului le trezește din somn cînd se întoarce în reședința sa de vară, alături de morții uitați. El e singurul viu și locuiește în cripta unui baron mort în 1900 și ceva. Nebunul satului iese dimineața din pămînt smiorcăindu-se. Își scutură lenea în aerul limpede, scuipă în iarba verde și grasă, se spală la igheabul fîntînii gol pînă la briu și trecînd printre cruci salută cordial :

— Bună dimineața, Teofile !

— Bună dimineața, Filofteia !

— Hai noroc, Ieronime !

Îi știe pe toți după crucile lor strîmbate de vînt, după florile ce se prelungesc din oasele lor. Îi salută conștiincios ridicîndu-și pălăria. O pălărie imaginară, bineînțeles, fiindcă el a purtat întotdeauna o căciulă de iepure primită de la rudele unui mort pe care l-a vegheat toată noaptea. Nu se mîră că nu-i răspunde nimeni fiindcă unui nebun nu i se răspunde niciodată neștiind dacă se preface sau nu.

Iar el nu e chiar atît de nebun să nu priceapă că morții au uitat să vorbească pentru totdeauna...

În cimitirul bătrîn cîntă necuviincios de vesel o mierlă nevăzută. Nebunul satului o imită căutînd-o prin iarba înaltă.

Acum îl văd cum se apropie de gard, șovăitor se apropie, ca un copil. Ține ceva ascuns la spate și chipul său e senin și ochii plini de lumina amurgului.

Se oprește în fața porții zîmbind năuc și mama îl vede și-l întreabă ce vrea. „Nimic, zice el, nimic nu vreau. Am venit să văd cît de bucuroasă e inima ta Ecaterino"...

Stau acasă, pe un butuc de lemn sub vișinul bătrîn și simt cum mă cuprinde o moleșeală ciudată, o stare lichidă, un fel de somn ingeresc și mama se uită la mine și zice cu glasul subțire de copil : „Vai, Mircea meu, tot frumos și tînăr ai rămas"...

În grădina lată cît o batistă, mărarul își face de cap și înmiresmează aerul serii...

Sînt acasă și n-am nici o vîrstă și deodată simt cum mă înalț ușor ca un fluture în aerul serii fosnind mătăsos...

Mircea Micu

FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE „GEORGE COȘBUC"

● Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Bistrița-Năsăud, Comitetul județean U.T.C., Consiliul județean al sindicatelor, Centrul județean „Cîntarea României", Centrul de Librării Bistrița, Casa de cultură a sindicatelor, Cenaclul literar „George Coșbuc" în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din R.S. România, reviste literare, organizează ediția a V-a a „Zilelor George Coșbuc", care vor cuprinde : Festivalul național de poezie „George Coșbuc" și colocviul „Permanențele operei coșbuciene".

Deschis tuturor creatorilor care nu sînt membri ai Uniunii Scriitorilor, nu au volume tipărite, Festivalul urmărește promovarea unor creații care să oglindească angajarea tînărului scriitor în actualitate, apartenența sa la istoria, ethosul, limba, tradițiile de cultură și civilizație ale poporului nostru, ale culturii și civilizației universale.

Lucrările — care nu au fost prezentate în alte concursuri și nu au fost publicate în presa literară, însoțite obligatoriu de o fișă a autorului și semnate cu numele — în număr de 10, dactilografiate în 3 exemplare (atît poeziile cît și fișa biografică), vor fi trimise pînă la data de 5 septembrie 1988, data poștei, pe adresa : Casa de cultură a sindicatelor Bistrița, Strada Al. Odobescu nr. 3, cod 4400, telefon 990/2 43 19.

Manifestările prilejuite de finalizarea concursului se vor desfășura în perioada 15—17 septembrie 1988, și vor consta dintr-o suită de acțiuni cultural-artistice, ședințori literare, recitaluri de muzică și poezie, mese rotunde și dezbateri, prezentarea unor noi apariții editoriale, întîlniri cu oameni ai muncii de pe platforme industriale, vizite la casele memoriale din județ, la care alături de scriitori și oameni de cultură și artă din țară și din județ, vor fi invitați și concurenții ale căror lucrări au fost propuse pentru premiere.

Luis Buñuel

ULTIMUL MEU SUSPIN

OAMENII UNEI GENERAȚII

La sfîrșitul secolului XIX și începutul celui de al XX-lea, Spania a cunoscut o generație de scriitori prodigioși care au fost maeștrii gîndurilor noastre. Eu am cunoscut pe majoritatea dintre ei, iar printre alții, pe Ortega y Gasset, Unamuno, Vallé Inclán și Eugenio d'Ors, pentru a nu cita decît patru dintre ei. Ei toți au avut o mare influență asupra noastră. L-am cunoscut inclusiv pe marele Galdós — din opera căruia am adoptat, mai tîrziu **Nazarin** și **Tristana** —, superior celorlalți și de altă școală. Ca să fiu sincer, l-am văzut doar o singură dată, acasă la el, foarte bătrîn și aproape orb, așezat lîngă mangal, cu o pătură pe genunchi.

Pío Baroja a fost de asemenea un romancier ilustru care, personal, nu mă interesează deloc. Vreau să citez aici și pe Antonio Machado, pe marele poet Juan Ramón Jiménez, pe Jorge Guillén și pe Salinas.

Acelei generații faimoase care, nemișcată și fără a clipi, se află în toate muzeele de ceară din Spania, îi urmă așa numita generație de la 1927, din care și eu făceam parte. În ea figurează oameni ca Lorca, Alberti, poetul Altolaguirre, Cernuda, José Bergamín și Pedro Garfias.

Între o generație și alta se situează doi oameni pe care i-am cunoscut îndeaproape : Moreno Villa și Ramón Gómez de la Serna.

Cu toate că Moreno Villa (originar din Malaga ca și Bergamín și Picasso) este mai mare ca mine cu cincisprezece ani, nu s-a disociat de grupul nostru. Ne însoțea deseori pe noi. Inclusiv, în anumite ocazii, rămînea la Cămin. În timpul epidemiei de gripă din 1919, teribila gripă spaniolă care a omorît atîta lume, am rămas practic singuri în Cămin. Era pictor și scriitor de talent și îmi împrumuta cărți. De la el am luat **Roșu și negru,** pe care am citit-o în timpul epidemiei. Pe vremea aceea l-am descoperit și pe Apollinaire, cu **L'enchanteur pourrissant.**

Am petrecut împreună toți acei ani, uniți printr-o caldă prietenie. Cînd, în 1931, a fost proclamată Republica, Moreno Villa luă în primire biblioteca Palatului Regal. Mai tîrziu, în timpul războiului civil, s-a mutat la Valencia și a fost evacuat, la fel ca toți intelectualii de o oarecare importanță. Ne-am întîlnit la Paris și apoi în Mexic, unde a murit în 1955. El venea să mă vadă în mod frecvent. Păstrez de la el un portret pe care mi l-a făcut în Mexic, prin 1948, eu aflîndu-mă atunci fără nici o ocupație.

Acum vreau să vorbesc despre Ramon Gómez de la Serna, căci cîțiva ani mai tîrziu am fost pe punctul de a începe cu el cariera mea de cineast.

În anii pe care eu i-am petrecut la Cămin, Gómez de la Serna era considerat drept un mare personaj, poate figura cea mai faimoasă a literelor spaniole. Era autor a numeroase opere și scria în toate revistele. Fiind invitat de un grup de intelectuali francezi, se prezintă într-o zi la un circ din Paris, același în care se manifesta și trupa Fratellini. Ramón, încălecat pe un elefant, trebuia să prezinte cîteva imagini în proză cu caracter personal și foarte surprinzătoare, referindu-se la vreun aspect al realității. Abia pronunțase prima frază că publicul izbucnise în hohote de rîs. Ramon rămase surprins de succes. De fapt el nu-și dăduse seama că elefantul își făcuse necesitățile în mijlocul pistei.

În fiecare simbătă, de la ora nouă seara pînă la unu noaptea, Gómez de la Serna își ținea ședințele în cenaclul său de la «Café Pombo» la doi pași de Puerta del Sol. Eu nu lipseam de la nici una din reuniunile acestea, unde întîlneam pe majoritatea dintre prietenii mei, precum și alții. Din cînd în cînd era prezent și Jorge Luis Borges.

Sora lui Borges se căsătorise cu Guillermo de Torre, poet și, mai ales, critic, care cunoștea foarte bine avangarda franceză și care a fost unul din membrii cei mai importanți al «ultraismului» spaniol. Era un admirator al lui Marinetti și era de părere că o locomotivă poate fi mai frumoasă decît un tablou de Velázquez, pentru care motiv nu trebuie să ne mire ce a scris :

Eu vreau drept iubită /
Elicea mîndră a unui hidroavion...

Cafenelele literare cele mai importante din Madrid erau «Café Gijón», care mai există încă, «Oranja del Henar», «Café Castilla», «Fornos», «Kutz», «Café de la Montaña», unde fusese nevoie să fie schimbate măsuțele, deoarece desenatorii le mînjiseră peste măsură (eu eram prezent aici după-amiezele, după lecții, pentru a continua să studiez), și «Café Pombo», unde în fiecare simbătă seara își ținea discursurile Gómez de la Serna. Intram în cafenea, ne salutam, luam loc pe scaune, ceream de băut, aproape întotdeauna, multă cafea și apă (ospătarii nu încetau să aducă apă) și începea o discuție fără vreun țel oarecare, comentariu literar despre ultimele publicații, despre ultimele lecturi, știri politice. Ne împrumutam cărți și reviste străine. Criticam pe cei absenți. Uneori, vreun autor citea cu glas puternic o poezie sau un articol, iar Ramón își dădea părerea, întotdeauna luată în seamă și, în anumite cazuri, discutată. Timpul zbura. Noaptea, la părăsirea cafenelei, continuam să discutăm, în timp ce hoinăream pe străzi.

Neurologul Santiago Ramón y Cajal, (Premiul Nobel), unul din savanții cei mai mari ai epocii sale, era prezent în fiecare seară la «Café del Prado» și lua loc singur la o măsuță din fund. La aceeași cafenea, la puține măsuțe distanță, se reunea un club de poeți ultraiști, din care făceam și eu parte.

Un prieten al nostru, gazetarul și scriitorul Araquistain (pe care mai tîrziu în timpul războiului civil, îl voi întîlni ca ambasador la Paris), s-a întîlnit din întîmplare pe stradă cu un oarecare José María Carretero, romancier de cea mai joasă categorie, un uriaș de doi metri, care își scălea lucrările cu pseudonimul **El Caballero Audaz** (Cavalerul îndrăzneț). Carretero îl prinse pe Araquistain de reverele haine, insultîndu-l și acuzîndu-l că a scris un articol nefavorabil despre el (de altfel pe bună dreptate). Araquistain îi răspunse trăgîndu-i o palmă ; trecătorii au fost nevoiți să intervină pentru a-i despărți.

Incidentul a făcut destul de mult zgomot în lumea literară. Noi am hotărît să dăm un banchet în onoarea lui Araquistain și să strîngem semnături în sprijinul lui. Prietenii mei ultraiști, știind că eu îl cunosc pe Cajal de la Muzeul de Istorie Naturală, unde îi pregăteam plăci pentru microscop la secțiunea de Entomologie, mi-au cerut să-i solicit semnătura, care ar fi fost cea mai prestigioasă dintre toate.

Așa am și făcut. Însă Cajal, acum bătrîn, a refuzat să semneze, scuzîndu-se că ziarul ABC, la care colabora deobicei **El Caballero Audaz,** trebuia să publice propriile sale **Memorii** și se temea că, dacă semna, periodicul ar fi putut renunța la contract.

Eu, de asemenea, pentru rațiuni diferite, refuz întotdeauna să semnez petițiile ce îmi sînt prezentate. Foile cu semnături nu servesc decît pentru a liniști conștiința. Știu că atitudinea mea este discutabilă. De aceea, dacă mi se întîmplă ceva, dacă sînt băgat la închisoare, de exemplu, sau dispar, rog ca nimeni să nu semneze pentru mine.

În românește de
Esdra Alhasid

m a p a m o n d

UN POET ERUDIT

● **Şükran Kurdakul** (născut la Istanbul în anul 1927) este unul dintre cei mai apreciaţi istorici ai literaturii turce fiind în acelaşi timp un mare poet afirmat după anii '40 în cadrul unei mari mişcări în lirica turcă ce a urmărit să ancoreze poezia de evenimentele vieţii sociale. În anii tinereţii a lucrat la ziarele „Tan" şi „Yeni Gazete" apoi la cunoscuta revistă literară „Varlik" după care a condus revistele literare „Yelken" „Ataç", „Eylem" şi editura „Atac". De-a lungul anilor a publicat numeroase culegeri de versuri şi nuvele pentru care a fost distins cu importante premii literare naţionale. Lucrarea lui de căpătîi este considerată a fi **„Literatura Turcă Contemporană"** — în editura Broy din care a publicat pînă acum primele două volume — vastă operă dedicată literaturii turce contemporane care parcurge, pe cuprinsul a peste 1 400 de pagini, **epoca constituţională**, între anii 1900—1923, şi **epoca republicană**, între anii 1923—1950. Actualmente lucrează la cel de al treilea volum dedicat istoriei literaturii de după anii 1950. Apariţia acestei lucrări a constituit un adevărat eveniment literar. După cum subliniia criticul Adnan Binyazar : „Kurdakul aduce în analiza literaturii turce în locul culegerilor şi selectărilor de date, concepţia unei istorii literare comentate. Evoluţia istorică nu este urmărită ca o însăilare de fapte ci sînt dezvăluite contradicţiile social-economice de interferenţă, antinomiile din structura societăţii, factorii interni şi externi de influenţă. În mod cert lucrarea se întemeiază pe o bază solidă". Iar publicistul Ilhan Selçuk scrie următoarele în ziarul „Cumhuriyet" : **„Literatura Turcă Contemporană** — este un izvor de istorie, de informaţii enciclopedice de cunoştinţe şi de conştiinţă. În acelaşi timp are calitatea de a se constitui într-un florilegiu literar care se citeşte cu deosebită plăcere. Lucrarea lui Kurdakul reprezintă de fapt o cheie universală pentru înţelegerea fenomenului literar turcesc din respectivele epoci".

Scriitorul ne-a trimis cea de a doua ediţie a volumului de poezii intitulat **„De la o inimă, de la o viaţă"**, publicat recent la Istanbul, distins cu premiul de poezie „Nevzat Üstün". Cît priveşte valoarea poeziei lui Kurdakul, aprecierile criticului Dogan Hizlan sînt concludente : „Nota specifică a liricii calde a lui Şükran Kurdakul care ştie să mişte sufletul omului derivă din marea artă unică de a reflecta viaţa adevărată. Este un poet care îşi iubeşte ţara şi care reuşeşte să-şi exprime măiestrit sentimentele şi gîndurile de iubire într-o poezie limpede şi frumoasă ce se întipăreşte în memorie".

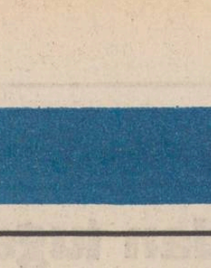

ŞÜKRAN KURDAKUL

Turcia

De vrei să ne afli...

Sîntem ca potecile de munte
Urcăm în depărtări
De vrei să ne afli
Caută-ne în pribegia poeziei.

Poate răspunde o adiere dintr-un vers
Ori o pală din visările noastre
Într-o imagine.

Nu daţi foc vieţii...

Cînd grădinile sînt în floare
Dacă aveţi copaci
Dacă aveţi poveşti
Ciopliţi din copaci poveşti
Fredonaţi cîntece de iubire.

Cînd vîntul bate în pinze
Dacă aveţi mări
Dacă aveţi poveşti
Desghiocaţi din mări poveşti
Porniţi spre zări însorite.
Cînd femeile iubite devin mame
Dacă aveţi arme
Dacă aveţi poveşti
Făuriţi din arme poveşti
Nu daţi foc vieţii.

NINA JOSU

R.S.S. Moldovenească

Lumina inspiraţiei

Cine este dincolo de acest aer
Atît de îngăduitor lăsîndu-ne să luăm
Ca dintr-o nesfîrşită comoară din taina ei,
Însă fără s-o vedem.

Cine ne orînduieşte cuvintele
Cu suflarea ei nevăzută degetele noastre
apăsînd,
Şi gîndurile ei curg uşor pe foaia albă
Nestingherite de al nostru gînd.

Cine ne dezvăluie cu-ncetul misterul
Sufletului nostru,-neguros
În zilele cînd se caută şi nu se găseşte
Şi-i pare să coboare tot mai jos,

În zilele cînd, sătul de-atîta uitare,
Nu se mai recunoaşte în nimeni,
Nici chiar în lucrurile pe care le-a făcut
Căutîndu-se pe sine ?

* * *

Timpul din nou mi-i prielnic şi bun,
Şi ia aminte,
Cel luminat socotit e nebun
De cel fără minte.

Între ce vezi şi ce nu vezi, să ştii,
Mare-i distanţa,
Ca s-o străbată, mai mulţi dintre vii
Plătesc cu viaţa.

Nici n-ai să simţi cum aluneci în hău
Cînd ţi-i mai bine,
Dar aminteşte-ţi, la sufletul tău
Răul se-aţine.

Cei care scamă în pieptul lor au
În loc de simţire,
Calcă-n picioare ce-i viu, astfel n-au
Vreo mulţumire.

Iar peste pagina albă apun
Ca o rostire,
Las-să mă creadă o lume nebun
Cînd ies din fire.

Cînd pentru toate există-un cîntar
Ce nu se frînge,
Pentru-orice clipă trăită-n zadar
Plăteşe cu sînge.

Un fel de declaraţie...

Sînt îndrăgostit, învăluie-mă cu tandreţea ta
Trandafir sînt, leagă-mă de crengile tale
Copil sînt, creşte-mă şi mă ocroteşte
Speranţă sînt, cuprinde-mă-n gîndul tău.

Durere sînt, de cauţi adevărul, la mine-l afli
Sînt crez, doar împreună ne împlinim bucuria.

Taină...

Locul tainic din sufletul meu
Unde bocetele devin cîntece
E un loc neştiut de nimeni.

Gingaş e sufletul copilului orfan
Are un crez: copaci rămîn în picioare
În pădurea de oameni.

Uneori vuietul se transformă
În frică
Dar gîndul o biruie.

Ascund ani de zile
Locul unde bocetele devin cîntece
Taină neştiută de nimeni.

Dăruire

În pădurea iubirilor
Pomii mi-au luminat privirile
Florile mi-au înmiresmat răsuflarea.

Acele întruchipări dorite de mine
Atîta amar de vreme
Au purificat apele tulburi
Ale mărilor mele
Au trezit noi răsărituri
Pe cerul nostalgiei mele.

Am uitat de durerea trupului
Am respirat renăscut
În inima mea sălăşluieşte
Viaţa dăruită de iubire.

Prezentare şi traducere
de Erem Melike Roman

Unui fost prieten

Purtat de-amintiri minunate
Din clipele-aproape cereşti,
De cuget adînc luminate,
O mahnă răzbi-te-va poate,
Dar n-ai să mă mai găseşti.

Ce-i timpul ? O mare-n furtună,
Te cere întreg, precum eşti,
Şi-n jurul tău nori se adună,
Vei vrea şi-o privire mai bună,
Dar n-ai să mă mai găseşti.

Cînd fi-vei făcut de ruşine
De scunde-ntrupări omeneşti,
Răzbind către stări mai depline
Afla-vei un dor pentru mine,
Dar n-ai să mă mai găseşti.

Şi-atunci cînd, lovit fără milă,
Vedea-vei în jur numai măşti,
Şi oameni cu chip de acvilă,
Vei da a destinului filă,
Dar n-ai să mă mai găseşti.

Şi într-un repaos, vreodată,
Cînd tot ce a fost cîntăreşti,
Şi ce va mai fi ţi se-arată,
Aşa, ca în palmă, deodată,
Tu n-ai să mă mai găseşti.

Şi-n clipele de bucurie,
Cînd n-ai să ai ce să-ţi doreşti,
Cu sine găsind armonie
Vei trece de-o falsă mîndrie,
Dar n-ai să mă mai găseşti.

Timp

În tot ce nu mai este şi-n toate cîte sînt
eşti neschimbat, eşti veşnic, şi ai asemănare
cu tot ce e mişcare de veacuri pe pămînt,
cu tot ce este în tihnă, cu grijă ascunzînd
a ta înfăţişare.

Ne-ai dat nemărginirea şi-ai mărginit-o iar
cînd fiecare-n parte o bănui în sine
mai slab sau mai puternic — cînd unii în zadar
îşi încearcă-mplinirea, pînă îşi strînse-amar
aripile bătrîne.

În alţii însă, iată, o tot nemărginesti
pînă-n sfîrşit ea una cu tine o să fie
şi-atunci n-o să existe măsura cît să creşti
şi nici n-o să se afle de ce te îndoieşti,
nici ce să întîrzie

nimic nu se destramă, esenţa sa păstrînd
în forma-i minunată, străină de durere
ce s-ar cunoaşte, dacă nu ar purta veşmînt
din care nu se vede, cum nu se vede-un gînd
cînd urcă în tăcere.

Tot astfel se întîmplă să nu ne fie clar
şi limpede — universul din care facem parte
atît cît n-avem ştire... şi atît pe cît ne par
din el a-şi lua fiinţă cei dăruiţi cu har
să nu mai aibe moarte.

Cu dragoste nespusă prin mine acum priveşti,
Te uiţi prin mine-acum la toate gînditor
şi simt, prin mine iarăşi blîndeţe dăruieşti
acelor, pentru care mereu mai zăboveşti
în ochii plini de dor.

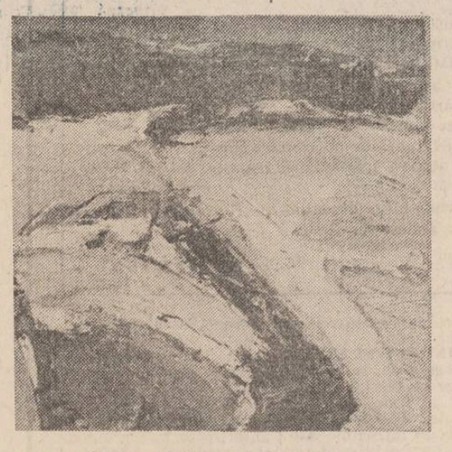

Doina Moisescu : „Peisaj"

REVISTA STRĂINĂ

● **„APROAPE 25 MILIOANE** de spanioli, din cele 40 milioane locuitori ciţi numără Spania, nu manifestă, potrivit statisticilor oficiale, un interes deosebit pentru beletristica. Cifra este uluitoare dacă avem în vedere faptul că Spania a dat lumii întregi o întreaga pleiadă de remarcabili scriitori." Iata părerea scriitorului Andres Sorel despre această stare de lucruri :

„Pentru a schimba această situaţie necorespunzătoare este nevoie de un ajutor masiv din partea statului, literatura ar trebui propagată zilnic prin presă ,la radio şi televiziune, întrucît statisticile demonstrează că spaniolii îşi petrec zilnic în medie peste şase ore în faţa televizoarelor. Statul ar trebui să înfiinţeze noi biblioteci pe care apoi să le sprijine în continuare ; literaturii ar trebui să i se acorde mai multă atenţie în şcoală, instituţie care nu este tocmai favorabilă acestei forme a artei. Exact de aici trebuie să începem".

● **CUCERIRILE ŞTIINŢEI ŞI TEHNICII,** care de fiecare dată ne par a fi ajuns la limita posibilităţilor umane, oferă surse de conflict pentru mulţi dintre autorii de literatură s.f. Acesta este şi cazul scriitorului Peter Lorenz din R.D. Germană, autorul, între altele, şi al romanului „Revolta homuncullilor".

În urma unor intense cercetări, al căror scop era mărirea capacităţii de reproducere a celulelor, se descoperă că în felul acesta pot fi obţinute organisme întregi, deci şi oameni. În laboratoare încep să se nască fiinţe artificiale — homunculi — care pot fi folosiţi în scopuri egoiste, mergînd pînă la obţinerea puterii de a domina întreaga lume.

Acţiunea romanului se petrece în anul 2037 adică într-un viitor nu prea îndepărtat de noi pentru ca psihicul omului să se schimbe prea mult. Eroii cărţii lui Peter Lorenz sînt fiinţe foarte asemănătoare nouă, preocupaţi şi ei, dar în altfel de împrejurări decît ale noastre, de salvarea omenirii de la o catastrofă nucleară. În aceasta constă marea actualitate a romanului, la care se adaugă şi faptul că autorul a folosit elemente ale cercetării concrete, fabulaţia sa menţinîndu-se în limite rezonabile.

Romanul „Revolta homuncullilor", care are la bază conflictul dintre ştiinţă şi morală, a fost distins cu Premiul Ministerului Culturii al R.D. Germane.

● **ÎN JAPONIA,** ţară care numără 120 milioane de locuitori există în prezent 2 100 cinematografe. 817 dintre acestea sînt specializate în proiectarea producţiilor autohtone, în timp ce alte 720, în special din Tokio, capitala ţării, prezintă filme străine, în celelalte, programele sînt combinate.

În anul 1986 în Japonia au fost realizate 311 filme ; dintre aceste 175 au fost turnate de diferite societăţi cinematografice iar 136 de către producători independenţi. Din cele 289 filme străine prezentate în 1986 (ultimul an pentru care au fost publicate date oficiale) 215 au fost producţii americane, ponderea acestora sporind în ultimii trei ani cu 20 la sută.

În pofida faptului că numărul cinematografelor japoneze este în scădere, numărul spectatorilor creşte de la un an la altul. Astfel, dacă în 1985 numărul spectatorilor a fost de 150,5 milioane, la sfîrşitul anului 1986 cifra acestora înregistra 160,8 milioane.

● **„ÎN MOMENTUL DE FAŢĂ** în Finlanda numărul femeilor care scriu este mai mare decît al bărbaţilor, a afirmat Anna Lisa Püpari, ministrul culturii din Finlanda, ca răspuns la o întrebare referitoare la ofensiva scriitoarelor în literatura finlandeză contemporană. Pe bolta vieţii literare au apărut o serie de stele şi stelute. Nu, acesta nu este un fenomen întîmplător, ci unul depinzînd la noi de procesul social la scara întregii societăţi. Activitatea femeilor a crescut în toate domeniile. Foarte grăitor este faptul că din candidaţii propuşi pentru alegeri femeile sînt alese în număr mai mare decît bărbaţii.

Nu este deci o întîmplare că această situaţie se reflectă şi în literatură. Scriitoarele care se ocupă cu propagarea tendinţelor feministe se remarcă cu multă claritate, prin lucrările lor, ele caută să influenţeze femeile în sensul emancipării lor. Iar această activitate este la noi în ţară la un nivel deosebit de înalt."

● **VARIAŢIUNI PE TEMA PIRATERIEI, AŞA AR PUTEA FI CARACTERIZAT** recentul volum al scriitoarei estone Aino Pervik „Arabela, fiica piratului". Cititorul este introdus într-o lume plină de aventuri şi întîmplări petrecute pe puntea vasului pirat „Scorpionul" sau „Călţul de mare", dar şi într-o circiumă botezată „La purceluşul rumenit", într-o insulă a comorilor şi la o şatră de ţigani.

Cu fiecare capitol autoarea reuşeşte să adauge ceva în plus acţiunii, făcînd-o mai alertă, mai tensionată. Mai multă surpriză şi mai multe răsturnări spectaculoase de situaţie, în care apar personaje bizare ca Aleluia, Picior de lemn, Martipan etc. ale căror fapte te umplu de spaimă şi de groază :trădări, salturi incredibile, lupte dintre cele mai moderne. Toate acestea, povestite de fiica regelui piraţilor — Arabela — sînt urmărite cu deosebit interes, fata fiind plecată să afle adevărul despre cele petrecute pe puntea vasului. Arabela se pricepe de minune să povestească toate acestea într-un limbaj colorat, presărat cu multe cuvinte din vocabularul celor logodiţi cu aventurile pe ape. I-am numit pe piraţi care, oricît s-ar crede altfel, ei continuă să fie o realitate palpabilă a zilelor noastre.

„Arabela, fiica piratului" nu este o carte de citit în tramvai sau metrou, ea are toate atributele unei autentice aventuri cu şi despre piraţi, plină de atractivitate şi de învăţăminte mai ales pentru cei mici, dar nu numai pentru ei...

● **KAARINA HELAKIS ESTE UNUL DINTRE NUMELE MARI ALE LITERATURII FINLANDEZE PENTRU COPII.** Se remarcă în primul rînd prin ingeniozitate şi fantezie, o scriitoare plină de idei, cu o limbă scinteietoare. În multe cazuri, „poveştirile ei ne ajută să înţelegem mai bine lumea". Astfel începe textul prin care, în anul 1987, un juriu scandinav i-a acordat „Marele premiu al Nordului al literaturii pentru copii".

Kaarina Helakis nu se gîndeşte la cititori atunci cînd scrie, tot ce o preocupă este să scrie în aşa fel, încît întîmplarea să trăiască în sufletul cititorului multă vreme după ce acesta a închis cartea. În concepţia ei, o carte pentru copii nu trebuie să trezească spaima, întîmplarea nu trebuie să se termine prost iar eroul pozitiv nu trebuie să iasă învins. O carte pentru copii trebuie să ofere multă substanţă pentru visare, pentru bucurie şi pentru speranţă, elemente tot mai rare în lumea modernă. Dar iată cîteva din gîndurile acestei remarcabile prozatoare, aşa cum ea le-a împărtăşit unui redactor al revistei „Look at Finland", care apare la Helsinki :

„Nu pot gîndi că aş putea face altceva decît să scriu. Încă de la 19 ani am ştiut că voi scrie cărţi pentru copii... Nu aş putea scrie proză tărănească de dimensiuni ample, nici poezie propovăduind lumea propriului eu. Metoda mea literară se bazează pe polifonie. Copiii apreciază acţiunea şi sînt obsedaţi de fantastic pe cîtă vreme oamenii mari merg mai adînc, ei pot înţelege simbolica acţiunii. O carte pentru copii, care îi plictiseşte pe cei mari, nu-şi poate atinge scopul. O carte trebuie scrisă în aşa fel, încît să nu ţină seama unde şi cînd trăieşte cititorul şi cîţi ani are...

O bună carte pentru copii trebuie scrisă cu un optimism fierbinte, copiii au nevoie de o literatură care să le dea forţă, tărie. De altfel, aceasta este menirea fiecărei cărţi...".

POIESIS

II

Iată că Poiesis — cu mijloacele ei specifice — poate înfăptui în realitate aceeaşi lucrare ca filosofia. Adică evidenţiază existenţa Absolutului (în sens hegelian) izbindind să facă posibilă comuniunea omului cu el, într-un dialog rodnic. De la poeţii antici greci şi latini, care au cîntat cu graţie virtuţile omeneşti, dragostea, petrecerea împreună a oamenilor, pînă la Dante, Shakespeare, Goethe, Eminescu, Blaga şi cîţi alţii, cu toţii au pornit de la concret, de la sensibil, cu toţii au fost implicaţi în social.

Desigur, în perioadele traversate de crize generale nici Arta nu este ocolită de fenomenele de decadenţă, de dezumanizare, de secătuire. În asemenea situaţii, arta adoptă un mimetism de limbaj care vrea să ascundă o goliciune lipsită de idei şi de mesaj, caută şi adoptă soluţii „avangardiste" ca şanse de salvare. Dar se poate observa că la un moment dat apar alte soluţii, care o ajută să se redreseze, să-şi regăsească autenticitatea, forţa, adevărul şi frumuseţea.

Desigur, Artei îi aparţine şi o anumită măsură de „ezoterism" care ţine deoparte spiritul neavizat de semnificaţiile ultime, de aici particularitatea profetică a ei care nu se lasă descifrată la orice nivel intelectual. Dar arta autentică posedă tocmai această calitate, fără egal, de a cuprinde şi dezvălui fiecăruia un mesaj, pe măsura puterii lui de înţelegere, fără a dăuna mesajului unic, universal, al operei. Este un fel de adaptare a artei la mediul spiritual divers tocmai prin universalitatea ei. Astfel Eminescu rămîne un nesecat izvor pentru interpretări de profunzime filosofică şi în acelaşi timp un caz unic de creaţie cultă intrată în memoria populară.

Admiţînd că filosofia este cea mai înaltă, cea mai înţeleaptă „ştiinţă a ştiinţelor", este lesne de înţeles că un ideal uman ar trebui să năzuiască şi să urmeze drumul spre acest om-filosof, desăvîrşit. Dar există în sfera filosofiei pure ceva care dezbină oamenii şi nu-i împreună ; şi care dezbină lăuntric omul. Acest ceva produce sectarismul chiar în rîndul filosofilor. Şi în artă există curente, şcoli dar ele chiar şi cînd vor să se desfiinţeze reciproc nu rup legătura intimă, de suflet, dintre creator şi ceilalţi oameni. Unii filosofi sînt însingurati sau mai degrabă înstrăinaţi. Pentru că filosofia se adresează numai unui grup restrîns de iniţiaţi, mai cu seamă în epocile post-antice, cînd omu' şi filosofia s-au îndepărtat reciproc. Dacă pe vremea lui Socrate filosofia se învăţa precum astăzi scrisul, cititul şi socotitul, în societăţile moderne ea a devenit tot mai puţin obiect de învăţătură pentru toate categoriile de tineri studioşi. De aceea, există foarte puţini oameni pregătiţi cu erudiţia necesară înţelegerii şi asimilării filosofiei.

Avînd în vedere omul european occidental şi cultura pe care el a creat-o, se obişnuieşte pe bună dreptate să se afirme că destinul uman european, şi nu numai el, a fost însoţit din antichitate pînă în prezent sau s-a identificat cu două mituri esenţiale. Este vorba de mitul lui Prometheu-personaj semnificativ pentru societatea şi civilizaţia tehnică şi mitul lui Ikarus, amîndouă, figuri ce exprimă năzuinţa de a ameliora sau schimba condiţia umană. Sigur, aceste mituri vor fi întotdeauna actuale în destinul omenirii. Dar ele se întregesc sau convietuiesc şi cu alte mituri, ivite mai tîrziu, care completează revelaţiile despre om. Aşa este mitul luciferic pe care îl exprimă, credem, şi filosofia. Alegoria „îngerului căzut" cultivată frecvent de romantism nu s-a extrapolat din sfera religioasă în aria umanului, ci s-a ivit tocmai din dramatica trăire a nevoii de libertate nelimitată, care ispiteşte omul. Mereu tentat de experienţe care să-l ducă mai presus de fire, omul a înţeles că Lucifer a „căzut", dar în acelaşi timp s-a înălţat la o autonomie absolută. Antichitatea a avut la îndemînă autoritatea morală care să înfrîneze asemenea demersuri „luciferice". După Renaştere însă, nimic nu a mai stat în calea zborului spre cunoaştere pînă atunci cînd filosofia a evadat din sfera concretului voind să rămînă pură, ea s-a rupt de omenesc, situîndu-se pe o poziţie autonomă, luciferică. Demonismul se manifestă acum liber tocmai fiindcă s-a destrămat osmoza, echilibrul Filosofiei cu Poiesis. Se naşte în asemenea cazuri un demonism al filosofiei, aşa cum apare şi un demonism al tehnicii manifestat în societăţile tehnocratice sau un demonism al politicii practicat de dictatori. Este o dimensiune a realităţii pe care a surprins-o pentru prima dată în amploarea şi gravitatea ei geniul lui Dostoievski, fapt care i-a şi conferit scriitorului rus locul în istoria literaturii universale alături de Dante, Cervantes, Shakespeare, Goethe.

La sfîrşitul secolului trecut, Nietzsche, contemporanul mult mai tînăr al lui Dostoievski a descifrat **luciferismul filosofiei,** a înţeles forţa demonică a voinţei de putere în sine şi consecinţele ei atunci cînd definea folosofia ca „expresie a decadenţei". Paradoxal, tocmai el ajunge să se facă purtătorul de cuvînt al unei elite luciferice — „supraoameni". În fond, nu era nici o noutate căci şi Platon propovăduia, după cum am văzut, o elită cu virtuţi deosebite, care să-i justifice stăpînirea asupra semenilor.

Raţiunea speculativă, cu o conştiinţă de sine înaltă, se dovedeşte mai mult despărţită de conştiinţa lucrurilor, decît unită cu ea. Există în această situaţie, de independenţă absolută, pericolul negării şi autonegării, al desfiinţării binomului libertate-necesitate şi desigur, pericolul dezagregării filosofiei însăşi. O lume astfel concepută, eminamente filosofică sau tributară unei filosofii pure nu va fi niciodată a oamenilor. O ştim de la Platon, al cărui proiect utopic nu a fost viabil. Şi istoricul Polybus afirma că „nu va mai fi nevoie de religie cînd oamenii vor fi folosofi". Realitatea s-a dovedit însă mai nuanţată decît asemenea profeţii. Oricum, pentru Platon este limpede că în cetatea condusă de filosofi, poeţii urmau să fie toleraţi cu condiţia să devină slujitorii societăţii filosoficeşti. Dar o lume fără poeţi este săracită de viaţă, de **oameni** pur şi simplu.

Iată de ce despărţite, cele două forme ale conştiinţei nu vor constitui niciodată un ideal uman integral. Chiar la nivelul spiritului obişnuit ele coexistă, făcîndu-se remarcate în viaţa de zi cu zi, printr-o anume înţelepciune care transpare în adecvarea la cotidian, în nevoia de a depăşi banalitatea cotidiană. De la începuturi, oamenii trăind în comunităţi au rezolvat de ce-urile existenţei şi destinului uman fără a face delimitări sau discriminări între elementele psihicului. Rezolvarea problemelor care au zbuciumat omul s-a constituit apoi într-o mitologie cuprinzătoare care a rămas ca o sinteză a unor lumi, şi civilizaţii, o sinteză desăvîrşită (pe care epoca noastră nu o are încă) tocmai fiindcă include laolaltă filosofia, arta, religia, ştiinţa, istoria. Primitivii au ştiut să menţină nedespărţite, în conexiunea lor fundamentală şi inefabilă, inteligenţa, raţiunea cu „sufletul", cu emoţiile şi sentimentele lui.

Acum ca şi atunci Poiesis, atributul primordial al spiritului, este şi rămîne nu despărţită, ci laolaltă cu filosofia, ca împreună să dăinuie pentru desăvîrşirea lăuntrică a fiinţei umane. Ori de cîte ori oamenii şi-au pierdut sau şi-au năruit **sufletul,** forţa Artei şi nu speculaţia abstractă l-a regăsit, l-a reînălţat, purificîndu-l cu lumina-i nemuritoare. Şi astfel **homo creator** — ca model ideal al viitorului nu poate fi decît omul creator dintotdeauna, autentic, cu sufletul său regăsit, încununat deopotrivă cu nestematele inteligenţei şi gîndirii. Toţi marii creatori ai lumii, din toate timpurile, rămîn ca modele şi idealuri de împlinit. Este rostul şi sensul major al culturilor naţionale şi privilegiul tuturor de a oferi lumii asemenea modele. Cultura română, prin Cantemir, Eminescu, Brâncuşi, Blaga, Noica, pentru a cita doar cîţiva creatori de geniu, îşi împlineşte cu generozitate acest rost suprem, oferindu-ne culmile care să ne călăuzească mereu spre cele şi mai înalte.

Ioana Mustaţă

Balcanice

DIMITAR BAŞEVSKI

Porumbelul

Şi-aduce aminte că s-a ridicat tot
rotindu-se
Într-o echilibrată veselă spirală
Dar nu-şi mai poate visa înălţarea —
Acum îşi visează doar momentul acela
Cînd tescuit într-un punct
Cădea spre pămînt.

SANDE STOICEVSKI

În timp ce construim casa

Ceea ce cărămida
La atingerea ta dobîndeşte
E un sunet statornic
Care ne ţine în formă.

Ca şi cînd ar căuta mai mult spaţiu,
Casa
Cu-ngrijorare adună
Acel ceva luat de la tine.
Bătăios se iteşte deasupra
A toate ce au
Trufia să tremure.

Determinante

Hei acolo jos apa
Iar noi sîntem aici

Hei acolo sus cerul
Iar noi sîntem aici
Iar noi sîntem aici

Hei acolo undeva cine ştie ce
Iar noi sîntem aici.
Iar noi sîntem aici.
Iar noi sîntem aici.

În româneşte de
Dumitru M. Ion

ACASĂ Şi-altă floare matostat

Cînd vine luna august, în peruzeaua gîndului meu se înscrie, fericit, drumul spre Mare.

Drumul la Mare, prin cîmpia Bărăganului, s-ar putea numi ca-n basmele populare : Pleacă Soare de se-nsoară. Pe acest drum, vîntul nu calcă niciodată-n urmă rea, ci numai în ierburi aromate şi în dulcele fructului numit pepene galben, care va deveni, cîndva, posteritatea pămîntului şi care e la fel de scump ca şi zîntecul :

Cite-o piatră nestemată
De plăteşte ţara toată...

Las în urmă grijile amare. Iar pe drum, pînă la întîlnirea fastuoasă cu Marea (sînt atunci bucla unui fluviu azvîrlindu-se-n azur), găsesc timp, între două respirări — Orient şi copilărie — să mă întreb : ce e fotbalul nostru, astăzi ? şi să-mi răspund cu străveche înţelepciune românească : un orb a văzut un iepure, un şchiop l-a prins şi unul gol puşcă l-a băgat în buzunar.

De-a lungul drumului, vîntul de călătorie seamănă prietenii, logodne şi nunţi. Mergînd spre Mare închid uşa-n jurul meu şi las să se preschimbe-n vis patru pereţi de hîrtie. În vîrful ierbii, mărgăritarul bobului de rouă. Jos, pojarul cîmpului, sus, al asfinţitului, iar în Marea, cum ar zice Sadoveanu, talazuri bat cît mănăstirea. Pe poteci ocolind cringuri de dafini şi zboruri de dropie, miroase a cimbru, a mohor în mirişte şi a cai împungînd cu botul zarea pelinului, nălucirile Asiei ; iar sufletul se dă-n vînt peste pămînt căci mergem

la merii dobrogeneşti,
în alte ţări letineşti...

Iar din lărgimea Dunării de jos se ridică-n val de cîmbru spuse de baladă :

Din vad de Brăilă,
Mai de jos de schilă,
Încarcă-mi-se-ncarcă
Tot nouă sandale,
Nouă galioane.
Dar ce marfă-ncarcă ?
Marfă fomeiască...

Stepa, caii, pelinul. Arome de Brăila, vinul de la Murfatlar — să bem pîn-o sta vîntul din ierburi — şi să ne lăsăm spre Mare, pe sub stînjenii luceafărului de seară, înginînd în piatră nemuritoare :

Foaie verde trei costrei,
Duce murgul doi şi trei,
Da' pe noi doi porumbei ?

Trecem prin uşi de aramă, sub cer verde şi ştiu că de-aceste locuri m-oi sătura cînd o pocni arma goală. Şi fiindcă am apucat-o pe căi de strugure dulce, cînt în mărăcinii lumii, fără să-mi pese că vinerea se-nsoară cu miercurea :

...Le-ar fi voia la duşmani
Să-mi puie carnea-n cîntar
S-o vînză la măcelar
Oasili pă la dulăi,
Singili pă la potăi ;
Picătura, nouă lei...

La capătul drumului, în popasul dorului, ne aşteaptă Marea ; iar în Marea, talazuri bat, cît mănăstirea.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Frunzetata
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zainescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Judeţeană
MUREŞ
TIRGU-MURES

ANUL XXXI
33
(1 370)
Sîmbătă
13 august
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

GARANȚIA VIITORULUI

garanția viitorului său liber, a independenței și suveranității României.

Ne apropiem de un strălucit moment sărbătoresc, ziua de 23 August, act fundamental al istoriei noastre contemporane. Revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă ale cărei temelii sigure și durabile se așezau atunci, în urmă cu patruzeci și patru de ani, își găsea un viu și prodigios ecou în inima și conștiința națiunii, transformîndu-se, cu timpul, într-un orizont al vastelor împliniri socialiste în toate domeniile și sectoarele de activitate. Marea sărbătoare națională a poporului român consacră înfăptuiri eroice prin care Programul partidului a prins și prinde viață pe largi coordonate ale progresului și civilizației socialiste. Cei patruzeci și patru de ani ai libertății noastre au în răsfringerea lor economică și socială cuceriri care, la scara timpului, condensează energii și virtuți creatoare deosebite. Ei fac pecetea de armonie a dezvoltării și ascendenței noastre în contemporaneitate cum nu au făcut-o secolele pînă acum. Congresul al IX-lea al partidului a dat o amplitudine nouă, cu desăvîrșire eroică și creatoare întregului proces revoluționar în care a fost angajată patria. Ctitorii economice și sociale fără precedent au îmbogățit și îmbogățesc harta României, ele fiind totodată și o trainică și inconfundabilă mărturie de conștiință a unității de voință și acțiune a poporului, un permanent reper al gîndirii și creației patriotice revoluționare. **Dispunem de o puternică bază materială, tehnică, științifică, culturală și, mai presus de toate,** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **avem un puternic partid care și-a demonstrat capacitatea de a conduce întregul popor spre cele mai înalte culmi de civilizație și progres. Avem o clasă muncitoare, o țărănime, o intelectualitate, un minunat popor care, în deplină unitate, urmează cu încredere partidul, văzînd în partid**

Legătura trainică, indisolubilă, cu poporul, cu aspirațiile și idealurile sale, cu trecutul său înaintat de luptă și muncă precum și cu acea condiție mereu vie și prezentă a realității însesi în desfășurarea proceselor sale înnoitoare, a transformat partidul, după cel de-al IX-lea Congres, în centru vital al națiunii, și aceasta este garanția care susține și înnobilează pe mai departe gîndul și fapta creatoare. Aceasta este certitudinea viitorului văzut programatic și transpus, etapă cu etapă, într-un vast front de lucru, pe coordonatele științei și tehnicii înaintate, ale democrației muncitorești-revoluționare, ale culturii și artei cu un impact deosebit în lumea construcției de conștiință, a formării și afirmării personalității omului nou. Tezele din aprilie, cele două Expuneri ale secretarului general al partidului, programe de gîndire și acțiune comunistă care se află într-o largă dezbatere în întregul partid, în toate colectivele de oameni ai muncii și care prefațează de fapt Plenara C.C. al P.C.R., fac, în această privință, confluența de gînd și faptă prin care, în mod cert, se relevă un amplu traiect al experienței parcurse în toate domeniile și se propun căi și mijloace de perfecționare a întregii activități. Acesta este de fapt și specificul politic al acestei veri, cadrul general în care programele și obiectivele adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului primesc semnul durabil și innoitor al muncii, într-o ascendență care aliniază la orizont mari și inconfundabile edificii ale progresului și civilizației socialiste, ale ideilor și idealurilor revoluției care, în urmă cu patruzeci și patru de ani, anunțau o epocă istorică nouă, glorioasă, plină de patos și avînt constructiv.

Luceafărul

Secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, într-o vizită de lucru în județul Brașov.

Climatul literar și opțiunile scriitorului

A propune în paginile unei reviste cum este „Luceafărul" cîteva teme de reflecție asupra culturii este o necesitate pentru climatul ideilor literare și culturale din viața literar-artistică a țării. O adevărată evoluție a culturii naționale se cere impulsionată și de asemenea dezbateri găzduite de paginile revistelor de specialitate, fiindcă noile realități sociale românești se cer exprimate corespunzător în noi structuri, fără a se rupe, bineînțeles, de o bogată tradiție culturală ale cărei accente definitorii sînt adînc implantate în tot ceea ce întreprindem.

O literatură, o artă fără emulația unor grupări de creație, fără „școli", fără o diversitate a unghiurilor de abordare a realității este o apă stătătoare și călduță, lipsită de prospețimea izvoarelor subterane, de curenți înviorători. Luînd pilda „Luceafărului", credem că fiecare revistă poate să își stabilească grupări de statornici colaboratori și susținători care să adere la programe literare desprinse din marele Program al P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Contribuția climatului literar la educarea și formarea iubitorilor de literatură are o bună tradiție și în Craiova. Este cunoscută activitatea societății „Prietenii științei" care susținea și întîlniri literare, a cenaclului revistei „Ramuri" ce s-a desfășurat o vreme în casa poetei Elena Farago, ca și a altor cercuri și cenacluri muncitorești în vremurile din urmă.

„A ne întoarce mereu către izvoare", iată un superb îndemn către revigorarea artei prin contactul cu originile noastre, cu moștenirea culturală națională, nepieritoare. Exemplul înaintașilor ne arată că orice experiență înnoitoare este generată de profunda cunoaștere a tradiției, a străvechilor noastre realități culturale. Orice resurecție a gîndirii sau a formelor de expresie în artă are la bază vechile temelii ale gîndirii și simțirii înaintașilor, chiar dacă își propune răsturnarea imaginii realității pe o altă fațetă mai puțin explorată.

Aici, în Oltenia, trăim sub patronajul unor mari personalități naționale și universale care au revoluționat limbajul și gîndirea artistică a epocilor : Al. Macedonski, Tudor Arghezi, Constantin Brâncuși, Ion Țuculescu. Artiștii, scriitorii de azi, continuă nobilul efort de înnoire artistică și în această zonă geografică a țării. Putem numi în acest sens cîteva conștiințe artistice exemplare : D.R. Popescu, Marin Sorescu, Nestor Vornicescu, Sabin Bălașa, Eugen Negrici, Gh. Grigurcu, C.D. Papastate, I.D. Sîrbu — într-o generație mai virstnică, dar și pe : Romulus Diaconescu, Ilarie Hinoveanu, Ovidiu Ghidirmic, Sina Dănciulescu, George Sorescu, Marin Bețeliu, Mihai Dutescu, Florea Miu, Daniela Crăsnaru, Ileana Roman, Gabriel Chifu, Romulus Cojocaru Const. M. Popa, Ion Pecie și alții. Se manifestă la Craiova, în Dolj și în Oltenia un climat literar efervescent, propriu vremurilor pe care le trăim. Marile centre urbane Drobeta-Turnu Severin, Tîrgu Jiu și Rîmnicu Vîlcea nu sînt numai puternice cetăți ale industriei românești, ci și importante focare de cultură și artă. Alături de acestea amintim aici cîteva din așezările unei spiritualități originale : Tismana, Bistrița, Hobița, Govora, Hurezu, Florești, Țandăra (Găești), Cărbunești, Calafat, Bechet, Scăești, configurînd datele unei geografii spirituale ce cuprinde în sine și noua geografie literară și artistică a Olteniei. Justificarea policentrismului cultural promovat de revista „Luceafărul" o găsesc în nevoia de a dezvolta armonios nu doar trupul social, economic și politic al patriei ci și făptura ei spirituală, culturală. Evident, nasc și la Craiova scriitori — iar cercurile de aici al Uniunii Artiștilor Plastici și Uniunii Compozitorilor demonstrează că „se

Nicolae Petre Vrânceanu

Continuare în pag. a 2-a

MUNCĂ, VIAȚĂ, EROISM

23 AUGUST 1944 · 1988

Așezată între două regiuni intens populate — Țara Hațegului, la nord, inima Daciei de acum două milenii, și plaiurile gorjene, la sud, amintite în Diploma Ioaniților din 1243 ca făcînd parte din Țara Voievodului Litovoi — depresiunea de la obîrșiile Jiului, așa-numita Valea Jiului, a fost timp îndelungat loc de fineață, cu așezări rare, momîrlănești. Locuitorii se îndeletniceau cu păstoritul — și nu puține fluiere doineau despre niște întîmplări puternice și vechi, iar istoria confirmă, între altele, trecerea unor legiuni romane prin pasul Vîlcanului. Pe atunci și muzeul despre care va fi vorba în acest reportaj era un „muzeu în aer liber", natural. Viața, apoi, și mai ales noile îndeletniciri care au apărut și s-au impus în Valea Jiului au dus la crearea a ceea ce astăzi numim **Muzeul minerității** — din Petroșani.

Îi trec pragul cu sfiala și piosenia cu care pătrunzi într-o lume a muncii grele, dure, întreprinsă acolo, în adîncurile pămîntului ; o lume a unei vieți aspre, care a trebuit să facă eforturi mari ca să se mențină ; o lume a eroismului total și nedisimulat.

La intrare, simbol și paletă, trei imagini reprezentative : harta Văii Jiului, cu toate așezările miniere, de la est la vest, cuprinse între Lonea și Cîmpu lui Neag ; cîteva roci cu sclipăt viu, cuarț și stibină, dintre cele mai rare flori de mină, atestînd vechime și trăinicie în pămîntul românesc — alături de o imagine profund emoționantă : un basorelief înfățișîndu-l pe secretarul general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, primind însemnele de Miner de Onoare — casca, lămpașul și securea minerească. Sub opera de artă, cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu : „Aș dori să exprim cele mai calde mulțumiri minerilor din Valea Jiului pentru hotărîrea pe care au luat-o ca eu să devin «miner de onoare al Văii Jiului»" — rostite aici, în august 1977.

În sălile muzeului sînt conservate dovezile minerității de la începuturi și pînă astăzi, aspecte semnificative din munca și lupta minerilor pentru o viață demnă, civilizată. Însoțit de prof. Dumitru Peligrad, directorul așezămîntului, parcurg încăperi în care ecoul tumultuoasei vieți mineresti susură neîntrerupt, precum marea în scoică. Ecou răsfrînt de eșantioane de roci, de fotografii, acte și documente — de fiecare exponat, ales cu grijă, păstrat cu devotiune, prezentat cu inteligență. Iată eșantioane „vorbind" despre complexul proces de formare a cărbunelui și huilei de Petroșani. Primele exploatări, primele sisteme — rudimentare și periculoase, păstrate nepermis de mult de o societate interesată mai ales de profit. Date semnificative : anii 1838—1850, cînd încep exploatările la suprafață ; 1858—1859, după săparea unor puțuri și galerii, începe extracția propriu-zisă de cărbune, mai întîi la minele Petrila și Dîlja. Prima cifră reținută de istorie : 850 de tone extrase în anul 1868, din întreaga vale. Apoi cifrele cresc vertiginos : doi ani mai tîrziu (1870) se ajunge la un sfert de milion de tone de cărbune. Și stationează : pînă la începutul secolului XX, producția nu trece de 900 000 de tone, iar numărul minerilor de 5 000. Progresează lent și în acest așa-numit secol al vitezei.

Unelte de început, unelte sacre — pe muchia cărora nu s-a întipărit, definitiv, doar viață muncită, ci adeseori viață cu sînge. Sape, fistău (ciocan), țiuri (tîrnăcoape) — „antemergătoarele" mîinii. Și : o colecție de steărțuri (opaițe) — între care o candelă veche — în care se turna ulei de rapiță ori seu — cu feștila fosilizată. Să nu ne mai gîndim cum se intra cu aceste „lămpașe" în niște cotloane în care gazul se aduna din orice și pocnea din te miri ce. Viața minerului mai depindea de niște pompe „neîndeminatice", cu burduf, care trebuiau să împingă aer proaspăt, să-l scoată pe cel respirat. Un troc pentru transportul cărbunelui, un vagonet-butoi de apă, păstrat prin 1920. Și cai, bidivii costelivi, împărtășind, nepăsători, soarta oamenilor. Recordul perioadei întîrbelice : două tipuri de havează și un fierăstrău mai perfecționat : lămpile — cu benzină, carbid și acumulator electric. În sfîrșit : primele clocane (perforatoare) un scut rudimentar de susținere, două tipuri de telefon, cîteva teodolite (se pare, unicat) împing timpul pînă prin anii '950.

Dar ceea ce impresionează pînă la piosenie,

Ion Andreiță

Continuare în pag. a 3-a

JURNAL DE POET

Sarmisegetuza

Am urcat zilele acestea acolo unde stau temeliile acestui neam în istorie, așezate piatră pe piatră într-un loc, cum spunea un istoric american, printre cele mai frumoase din lume.

De-alungul riului de munte după ce rămîn în urmă ultime așezări se așterne drum de pădure pietruit ce cheamă pasul să-l bată pe jos, iar dacă ai răbdarea cîtorva ceasuri bune de după amiază pînă la apusul soarelui, acuma în august cît încă ziua-i îndelungă și vremea domoală, te vei petrece prin acest spațiu verde, urcînd pe nesimțite către această vatră sacră a strămoșilor noștri daci, din care ne tragem, locul ce-ți va răsplăti clipele petrecute în tainicele poieni cu cea mai greu de exprimat marcă a omului din vechime pînă astăzi, cea — eusebea — a evlaviei.

Vei lăsa în urmă isvoare și mici cascade, pietre de riu domolite de milenii, nesfîrșite în nuanțe, fețe ale peisajului impădurit, poieni acum la strînsul fînului amirosind paradisiac, ispitit clipă de clipă de-a innopta într-o căpiță sub cerul spuzit de stelele lunii schimbării la față. Apoi apare cascada, salba argintie cît o cometă brăzdînd muntele, în stînga, printre arbori seculari și, iată, cărăruia ce urcă într-acolo.

Primele apar zidurile, blocuri de piatră străjuind partea dispărută ce va putea însă fi refăcută, zidul de apus ce împrejmuie slăvita cetate. Dacă grecii au Olimpia, nouă ne este dată Sarmisegetuza. Am mai fost aici de cîteva ori, dar de data aceasta par a fi înțelesurile mai aproape de ceea ce este și trebuie să fie pentru fiecare dintre noi acest sălaș al evlaviei strămoșilor noștri. Sanctuarul solar vărsat spre răsărit, colina, dealul, muncelul se înalță mai degrabă smerindu-se, căci munții din jur sînt mai înalți roată, iar acesta în mijlocul lor este mai degrabă o neatîrnare, un potir, o inimă, miezul trandafirului cum spunea poetul ce-mă însoțea de departe dimpreună cu vechiul prieten Constantin Argatu.

Olimpia Grecilor ca loc există, dar înțelesurile ei le aflăm din olimpianicele lui Pindar.

Cînd poeții noștri își vor face datoria îndeajuns de-a cuprinde în strofele lor pe măsură această splendoare, căci n-am venit cu mîinile goale în noul eon, cel al Logosului întrupat în istorie, că acolo sus la Sarmisegetuza ne sînt rădăcinile, că acolo daco-romanitatea poporului român și-a săvîrșit începătura. Cum știm păstra această temelie, cum o restaurăm și privegheam, multe ar fi de spus, dar amărăciunea pentru altă dată. Deocamdată acest îndemn : Ai fost acolo ? N-ai fost ?

Acolo fie Sarmisegetuza, aici în inima noastră.

Ioan Alexandru

10 august 1988

Valori restituite

Datorită osîrdiei lui Dumitru Bălăeț, istoria genezei romanului românesc și-a adăugat încă o pagină, și nu dintre cele mai puțin însemnate. Mă refer la romanul **La gura sobei,** precedat de o proză hibridă, **Catastihul amorului,** conținînd însă cîteva pătrunzătoare reflecții cu exemplificări asupra stilurilor românești, scrieri apărute în 1865, ca prim volum al colecției „Biblioteca Română", programată pentru douăsprezece tomuri, dar care s-a rezumat, probabil, din cauze financiare, doar la titlurile de mai sus. Semnalate pentru intîia dată în 1972 (Dumitru Bălăeț, **Un roman rămas necunoscut în România literară**), și după atîta timp, republicate (**Catastihul amorului** și **La gura sobei,** Editura Dacia, 1986. Ediție îngrijită, note și studiu introductiv de Dumitru Bălăeț), nu au stîrnit cu o excepție sau două, reacția scontată. Nici în ceea ce privește autenticitatea lor și nici a paternității, întrucît autorul a preferat să rămînă necunoscut. Este drept că minuțioasa și competenta cercetare pe care o întreprinde editorul asupra conținuturilor și atmosferei textelor, tipic locale, ca și asupra identității scriitorului, îndepărtează în bună măsură, alte ipoteze și presupuneri. Dumitru Bălăeț consideră și argumentează pe larg că romanul este original, iar autorul lui, prin comparație cu povestirea **O zi de fericire** și **Don Juanii din București,** Radu Ionescu. Într-adevăr, atît din unghiul motivelor literare, personajelor, concepției și orizontului cultural, cît și al scriiturii, **La gura sobei** trădează evidente similitudini cu celelalte două scrieri ale lui Radu Ionescu. Criticii interne a textului, editorul îi asociază și o destul de convingătoare, cu toate că aș fi preferat-o mai dezvoltată, prezentare a contextului istoric al apariției cărții, ce ne îndrumă spre aceeași concluzie ; Radu Ionescu, autor și al altor proze sau articole nesemnate. Ca o opinie personală și în precauțiile de rigoare, cred că întinsele și variatele cunoștințe literare, subtilitatea unor idei și supletea formulărilor, apetitul pentru reflecții și divagații eseistice, ironia livresc-romantică, trimit nu numai la un scriitor versat, ci și la un critic și teoretician redutabil, de nuanță hegeliană, cum a fost Radu Ionescu. Cert este că, dincolo de pro-

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 7-a

Citiți în pagina a 6-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

ION LĂNCRĂNJAN

CONTEMPORANII NOȘTRI

Proza lui Ion Lăncrănjan

Cărțile lui Ion Lăncrănjan sînt foarte căutate. De ce ? Fiindcă în ele se istorisesc suferințe, pătimiri. O sete de a înțelege suferința proprie, de a o testa exterior prin suferința altcuiva, o suferință obiectivă, face ca cititorul, asemeni cititorului medieval, că caute cu nesațiu această literatură a martiriului, patimilor și pătimirilor. Ceea ce îndură oamenii din proza lui Ion Lăncrănjan este de neînlăturat și, în același timp, nedrept. Văzută din perspectiva unei alte umanități, lumea acestui prozator pare incredibilă. Nu se poate atîta amar, atîta coșmar, atîta desnădejde. Nu se poate nici atîta ură deslănțuită, care macină și dărîmă ființa. Un fierăstrău cosmic, vizibil sau invizibil, roade la rădăcina omului și-l surpă. Cei care trag de mînere fierăstrăul, cei din lumea puterii, n-au milă. Cei care îndură n-au milă de ei înșiși, căci apucă ei înșiși lama cu dinți răi, minuind-o cu propriile puteri împotriva lor și a celorlalți pînă cînd rumegușul se uniformizează, se omogenizează, își liniștește spasmele, dar încă se aude joagărul. Nu se știe cînd a început răul, nu se știe cînd și dacă se va fini. Există cert un rău anterior, o nedreaptă așezare în **illo tempore,** care a dezlănțuit revolta, care a pus în mișcare fierăstrăul justițiar, l-a făcut fatal, dar nu se știe cînd mișcarea de măcinare în sine va conteni, pentru ca lumea să se așeze într-o ordine mai bună. Intrat în procesul de măcinare, cititorul laolaltă cu eroii acestei proze, simte că nu se mai poate. Un capăt, îți spui, trebuie să fie, dar nu e. E legea proceselor. Procesele n-au capăt. Nici cele sociale, nici cele fizice. Nici proza care se ocupă de procese nu are capăt. „un tenchiu de sfîrșire", cum spune cronicarul, și de aceea cărțile lui Ion Lăncrănjan sînt lungi, foarte lungi, greu de istovit, chiar atunci cînd sînt scurte povestiri, precum **Cioampa,** povestea degradării unui animal, o vacă, intrată și ea, împreună cu oamenii, sub legea fierăstrăului.

Artisticește, această proză ocupă un loc special în cadrele atît de originale și vaste ale prozei românești. Universul prozei lui Ion Lăncrănjan este fără precedent în cadrul prozei noastre, fiindcă noi sînt și procesele despre care autorul scrie, chiar dacă se fac trimiteri întemeiate la Slavici, Agârbiceanu, Rebreanu, chiar dacă punctul de pornire pare să fie acolo. Acolo, dar nu acolo, fiindcă eroii și narațiunile în care aceștia sînt implicați aparțin unui alt timp, cu alte legi. Lumea premergătorilor, lumea lui Slavici, Rebreanu, Agârbiceanu, avea răul la vedere, oricine îl putea arăta cu degetul, lumea eroilor lui Lăncrănjan e prizoniera unui rău ale cărui rădăcini nu se mai văd, se vede doar serialitatea răului, tăria lui de lege, ridicată la prestanța de putere a entropiei. Un apocaliptic de tip aparte controlează această lume, claustrînd-o în nesansa de a fi. Ființînd în această nesansă, eroii lui Lăncrănjan își poartă deznădejdea pînă dincolo de marginile omenescului, negînd prea ades omenescul, răsturnîndu-l în contrariu, un contrariu care devine normă și care controlează lumea. Față de lumea prozei lui Lăncrănjan, lumea lui Rebreanu pare idilică. S-a schimbat și optica narativă, care e alta. Autorul își asumă procesele despre care scrie, încercînd el însuși să pătrundă, împreună cu eroii, în desfășurarea labirintică a acestora, izbutind o implicare și simultan o detașare care sînt probele autenticității. O autenticitate de alt tip decît la predecesori. Calofilia se exclude, cum se exclude și la Rebreanu, în plus aici intervine o întîrziere în urmărirea proceselor și o dilatare a percepțiilor care obligă transcrierea în frază la presiuni, ruperi și distorsiuni pe care nu le poate cunoaște discursul narativ normal. Fraza e obligată să întîmpine dificultatea realului, meandrele acestuia, reluările obstinate, incifrările sensului și descifrările rîvnite, care sînt anevoioase, ostenitoare. Nu e lesne de pus în cuvinte ceea ce se vede sub lupa hipermăritoare a autorului, lupa cu care în chip obișnuit se urmăresc procesele. Fraza e instrumentul unui proces de urmărire optică, vizuală, mai curînd decît auditivă. Cuvîntul nu mai are eufonie, are în schimb vigoare plastică, și uneori pregnanță nudă. Limba narațiunii nu e nici lină și nici abruptă, ea urmează legea fierăstrăului care taie provocînd suferință, căderea din dinte în dinte. Un inventar al cuvintelor cheie din proza lui Ion Lăncrănjan ar putea să ne edifice nu numai asupra universului pus în joc, ci și al modului în care acesta se exprimă, cu autor cu tot. Primează ruperile.

Este greu încadrabilă proza lui Ion Lăncrănjan și dintr-un alt motiv. Deși ușor databile istoric — majoritatea romanelor și nuvelelor se desfășoară în anii dogmatismului, iar pe acest plan Ion Lăncrănjan are o intîietate în afara discuțiilor — narațiunile sînt indatabile prin forța pură a rostogolirii, după un scenariu de tip apocaliptic. Un mit al sfîrșitului de lume prezidează această proză, un mit cu atît mai paradoxal

Paul Anghel

Continuare în pag. a 6-a

Vocația realismului

Ion Băieșu a venit în teatru cu exercițiul schiței comice și al publicisticii mărunte, de tip scriitoricesc (nu jurnalistic), de la debutul cu proză din 1956 trecînd aproape 15 ani pînă cînd a apărut primul volum de **Teatru,** în 1970. Nu multilateralitatea, cît gustul pentru metamorfozele scriiturii, recomandînd un veritabil profesionist al condeiului, pune amprenta asupra dramaturgiei, prozei, publicisticii și romanului, ca disponibilitate, practic fără limite, pentru orice fel de subiecte și personaje în evoluție imprevizibilă. Autorul nu are obsesia (sau măcar predilecția) unui anume tip de acțiune sau caracter și, ca atare, literatura nu poate fi redusă la o definiție globală (dacă nu cumva indiferența în opțiunile tematice nu este ea însăși o definiție). Sigur, judecînd „retro" e de descoperit o latență dramaturgică în epica dialogică și cu deznodăminte grotești și chiar în foiletoanele cotidiene îngropate în paginile ziarului. Mai mult decît atît : Ion Băieșu și-a dramatizat cîteva nuvele, fără dificultate, iar din foiletoane și schițe au pătruns pagini întregi în teatru. Între genuri e o circulație de teme, motive și personaje și chiar un transfer de ideologie literară.

Ion Băieșu compune dezinvolt, fără vreun scrupul de specializare, drame și comedii față de care are o atitudine egală, căci le publică între aceleași coperți. Mai trebuie adăugat că Ion Băieșu scrie în mod egal pentru scenă și pentru lectură și, ca dramaturgii de tip vechi, mizează pe aceea categoire de receptori (spectatori-cititori) care au intuiția tipului uman căruia îi aparțin dar, deși seamănă cu personajele, nu se recunosc pe scenă. Această mistificare a cotidianului spre tragic sau spre comic deturnează semnificația perfect credibilă a caracterelor și evenimentelor, preluate fidel din orbita realității.

Se vorbește — și nu fără temei — de tristețea congenitală a umoriștilor. Am zice că, antitradițional, Ion Băieșu în piesele, schițele și foiletoanele sale dezminte formula moștenită, arătînd o voioșie molipsitoare, în virtutea comicului prin identificarea receptorului, pe care îl profesează.

O tristețe esențială marchează „vocea" autorului în nouă volum, chiar o încrincenare pe temeiul obiectivității, poate și pentru că sondează la rădăcinile adînc-umane ale comicului, refuzînd evenimentele și caracterele care ar putea să devină pur și simplu rizibile, pentru a căuta motivații mai adînci, psihologice și sociologice.

Aureliu Goci

Continuare în pag. a 2-a

Biblioteca județeană

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE OANCEA: «Păsări apocrife»

titlul unei cărți, fie ea și de poezie, unde (în poezie, vreau să zic) totul se poate, programează (derutează, contrariază, stimulează, infrinează) lectura. Știu că este așa și încerc să înțeleg de ce Nicolae Oancea și-a numit noul său volum de versuri **Păsări apocrife.** Altfel spus, de ce autorul propune cititorului, încă de la începutul lecturii, ideea de inautenticitate ? Răspunsurile, la confruntarea cu poeziile din volum, sînt mai multe și sînt o dovadă că poetul a gîndit mult și bine cînd a decis astfel. Mai întîi, departe de a fi unul neutru și perfect transparent, titlul cărții lui Nicolae Oancea stîrnește curiozitatea și trimite (poate) la dicționar. În acest fel, un prim contact cu cartea, chiar dacă intermediat, s-a și făcut, iar Nicolae Oancea, editor încercat, nu cred că a neglijat această reacție. Apoi, după lectură, cititorului i se impune verificarea soliditătii informației livrate prin titlu. Rezultatul acestei probe (ea însăși o strategie auctorială pentru intensificarea participativității cititorului) este, implicit, o judecată de valoare, favorabilă (aleg situația dezirabilă) autorului. Simplu spus, cititorul se descoperă, cu plăcere, păcălit, iar satisfacția sa este majoră : ceea ce i s-a indicat a fi fals se dovedește, de fapt, autentic. Dacă acesta este mecanismul psihologic avut în vedere, atunci „stratagema" lui Nicolae Oancea a reușit.

Rămînînd la titlul cărții (încă puțin), pentru a-i desprinde, în fine, integral semnificația, cititorul curios va afla că pînă a dobîndi înțelesul generalizat de „neautentic", **apocrif** înseamnă „ținut în secret". Prin urmare, dacă acordați credit acestui raționament, „păsări apocrife", echivalînd, pe cît posibil, termenii, ar fi gînduri (în poezie, imagini) secrete, altfel zis, intime, pe care poetul le face să zboare către cititorul său. Cum ? Invitînd de pildă, la contemplarea, fără prejudecăți și cu autenticitate de simțire, a misterelor de lîngă noi, ascunse în lucrurile cele mai umile, pentru a dobîndi o clipă de liniște interioară într-un sfîrșit de secol convulsionat : „Cînd nu se mai văd nodurile, nici lucrătura / cu micile abateri și fantezii, / vino, să ne taie natura / bilete pentru emoții mai vii. // Și vom păzi un fir de iarbă toată ziua, / furnici numărînd și albine numărînd, / mii de gîngănii, cîte cască gura / în dumnezeul lor crezînd // E o puzderie de forme și mișcări, / mai multe lumi care nu se știu / dar e liniște pînă seara tîrziu, / nu se aud nici îmnuri, nici ocări. // Nici trenurile care ies din gări..." **(Și vom păzi un fir de iarbă toată ziua).** Spectacolul lumii, descoperit cu o privire inocentă și comunicat în imagini simple, sugerînd existența unei reguli în toate, ușor de înțeles dacă păstrezi ceva din ingenuitatea primordială, reprezintă una dintre temele dominante ale poeziei lui Nicolae Oancea. Eul liric se integrează, de regulă, armonios acestei dialectici sentimentale, tristețea calmă care transpare din unele poezii datorîndu-se regretului de a fi descoperit tîrziu simplitatea esențială și sensurile fundamentale : „Viața e un drum pe care nu-l vezi, / printre copaci și tufișuri și ierburi înalte / decît puțin în preajmă, furat / de o pasăre care cîntă sau de un miel / care te privește, te privește cu o dragoste umilă, / cu rugăminte, cu disperare, / și tu nu știi nimic, nu înțelegi nimic, / te chinui în om noaptea / visînd un miel alb care te privește, / care te privește de la începutul lumii... / și te uimești trezindu-te : // doamne, de cînd așteaptă mielul acesta, doamne ! / și nu l-am văzut !" **(Și tu nu știi nimic, nu înțelegi nimic).**

Ceea ce provoacă starea conflictuală în spațiul dinlăuntru, în interioritatea ființei este (iată o altă constantă tematică a poeziei lui Nicolae Oancea) **sentimentul trecerii.** Pe această dimensiune, versurile din **Păsări apocrife** cuprind o gamă sentimentală mai amplă decît poezia contemplativă, oarecum monotonă. De la tonul constatativ, consemnînd irevocabila dar încă lenta curgere a timpului **(Toate coboară ușor, întru nimic),** la strigătul disperat în fața constatării vulnerabilității ființei, **(Cineva imi numără celulele vii, vrea să dea o erată),** diagrama existențială pe care o desenează poezia lui Nicolae Oancea exprimă o sensibilitate aparte, rezonînd puternic în confruntarea cu temporalitatea distructivă : „Azi mi-am văzut într-un ciob imaginea spartă, mirată, / nu mai sînt tînăr și iute navigator, / cineva imi numără celulele vii, vrea să dea o erată, / colindă laboratoarele și policlinicile de sector // Presimt că am să dispar, dorm îngerii mei de pază, / voi trece o vreme prin iad / prin garsonierele mici, / cineva imi măsoară celulele vii, cineva se documentează / și strigă din călciiul meu vulnerabil : trageți aici ! / trageți aici !"

Autentice sînt „păsările apocrife" ale lui Nicolae Oancea și atunci cînd planează deasupra teritoriului erosului. Starea definitorie a eroului liric este acum așteptarea. O așteptare aproape fără sens, într-un timp al amintirii care interferează cu un prezent deconcertant, totul în peisaj bacovian. Ironia refuză efuziunile sentimentaloide, imaginile sînt de o simplitate aproape brutală, limbajul se dezarticulează, sugerînd imposibiltatea recuperării unui echilibru pierdut. Antisentimentalismul afișat în poezia erotică îl distinge pe Nicolae Oancea în generația sa (poetul s-a născut în 1937 și a debutat editorial în 1968) și îl apropie de unii dintre reprezentanții generației '80 : „E tîrziu, tu poți încă să vii, / prin zăpadă tramvaiele nu mai au cum să lunte, / pătrunde vîntul în cofetării / cu manșetele smulse, cu iartierele rupte // Ne-am mai întîlnit noi odată așa ; / frig, așteptare, iubire, / era în februarie, nu mai ningea / și mergeau tramvaiele în neștire // E tîrziu tu poți încă s-ajungi, / nici o pereche pe străzi, timpul trece, / sîntem ca o armată de nibelungi, / înzăpezită-n stația lui zece // Bine că am rămas și pot să-i privesc, / sînt toți care iubesc acum pe străzi, / mă chinuie numele tău, vreau să mi-l amintesc, / zăpada organizează parăzi..." **(E tîrziu, tu poți încă să vii).**

Poezia lui Nicolae Oancea din **Păsări apocrife** nu își cucerește cititorul prin fast imagistic ori invenție lexicală ci, dimpotrivă, prin sobrietate. Lipsită de ornamente, ea nu este însă lipsită de profunzime și, prin aceasta, de adevăr. Or, cum spun filosofii, frumos e numai adevărul.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

TĂRÎMUL VISCOLIT DE DRAGOSTE

O îndelungată tradiție a poeziei noastre ilustrează faptul că universul rural, de la simplul obiect pînă la gestul uman specific, a furnizat poeziei teme de reală încărcătură afectivă. Acesta s-a „răsfrînt" în poezie ca un fel de „loc al locurilor", de unde pleacă și se întorc izvoarele pentru a-și reîmprospăta apele, ca un spațiu de statornicie și puritate. Prin perenitatea adevărurilor sale oferite sensibilității, el i-a îndatorat mult pe poeții români ; nu este mai puțin adevărat că și unii dintre ei, cei mai mari, prin arta cu care i-au „topit" simbolurile în materia poeziei lor, l-au îndatorat profund.

Vibrația poetului român în fața acestei teme s-a identificat de multe ori cu însăși originea lirismului.

Dumitru Vasile Delceanu are în cartea sa intitulată „Despre singurătate" mult sat. Satul acestui autor este, deopotrivă, al copilăriei, dar și al maturității, de vreme ce în imaginea lui poetul află rostul primelor zboruri, dar și vindecările pentru „rănile" sufletești sau spirituale de mai tîrziu. Teleormănean de origine, Dumitru Vasile Delceanu poartă satul în glas și în sînge ; vîrsta lui biologică, dar și poetică, seamănă a „tărîm viscolit", după titlul primului ciclu al cărții. Viscolit de ce ? Se poate presupune : de viscolele mai blînde sau mai puternice ale anilor ce l-au aflat plecat din matca-ancestrală a satului : „Cenușa obosită-de-atîta timp purtat / Mi-o scuturam pe-o geană de ninsoare ; / Atunci m-au tras de mînă fîntînile din sat / Să-mi spele rana-n miere de izvoare..." („Stăpînă"). Tonul folosit de poet are o blîndețe doar din cînd în cînd traversată de frisonul unei expresii ce pare a avea funcția de a conferi un accent de dramatism. Însă dramatismul e de aflat, cît există, nu la nivelul expresiei, ci la cel al atitudinii poetului. Dumitru Vasile Delceanu nu folosește cerneala tare, preferă culoarea pastelată ce convine mai bine temperamentului său. Opțiunea poetului este pentru atmosferă. Iată ultima strofă din poezia „Duh" : „Gem din osii carele încărcate cu cer, / Drumul împrejmuie satul la sărbătoare ; / Peste coarnele boilor trece un duh făclier — / Duhul bitului meu care-a murit și nu moare..." Într-o astfel de poezie prezențele bunicilor, a părinților, a troiței, a salcimilor, a drumurilor, a cățelului pămîntului, a cîntecului de cuc etc. au o funcție grăitoare de la sine. Desigur, asemenea prezențe nu nasc prin ele însele poezie, însă Dumitru Vasile Delceanu posedă „știința" de a le doza în chip fericit, convingător adică. Să ne oprim asupra unei frumoase poezii intitulate „Mama" : „Se crapă iar de ziuă în fîntini / Cumpăna cerului singeră frîntă pe zare, / Te bîntuie, mamă, o turmă de îngeri păgîni / Și iarba o arzi cu genunchii a neîndurare // Ce păsări vestesc în bătaia dintîi a luminii / C-au plins peste noapte colinele pînă tîrziu ? / Eu știu că în tine se clatină, mamă, arinii / Și cuib de prigorii ți-i verdele ochilor, știu..."

În ciclul al doilea intitulat „Scrisori naive" poetul își încearcă puterile aforistice, iar în al treilea numit „Rondeluri" își exersează cordeiul „pe teme date". Îl preferăm pe Dumitru Vasile Delceanu, cel din primul ciclu, pentru că acolo am găsit lucrările lui cele mai bune, care îl pot reprezenta cu adevărat în această clipă a virstei sale poetice, care îi permite să se confeseze atît de frumos-uman : „Zilnic dau ceva de la mine / Și voi rămîne pururi dator / Pămîntului care mă ține / Și mă botează cu dor..."

Florin Costinescu

PROZĂ

«RENKLER»

Recentul volum **Culori** *), o vastă și prețioasă culegere de poezie și de proză semnată de Acemin Baubec, Altay Kerim, Enver Mahmut, Tahasim Gemil și Nevzat M. Yusuf, demonstrează existența unei interesante literaturi în limba turcă în România. Dacă m-aș referi numai la ultimul dintre alcătuitori, Nevzat M. Yusuf, remarcabil poet, cadru universitar, cercetător cu o intensă activitate desfășurată pe mai multe planuri (lingvistic, poetic, critică și istorie literară, traduceri, „teoria" traducerii etc.), a cărui prezență este întîlnită atît în revistele de specialitate din țară cît și din străinătate ar fi suficient să-i amintim : **Din lirica turcă contemporană** (ed. Albatros, 1974) ; **Antologie de poezie turcă de la începuturi pînă azi** (ed. Minerva, 1979, în colab. cu N. Ioana), **Povestiri despre Nastratin Hogea** (ed. Kriterion, 1983), **Poezia populară turcă** (1986) etc. De altfel, ultimul capitol al volumului **Renkler** cuprinde o schiță de bibliografie din turcologia românească, aducînd în fața cititorului cele mai importante cărți din acest domeniu, apărute în ultimul timp, în România. Nafiye Gemil este alcătuitorul acestei schițe bibliografice de turcologie.

Conceput și structurat pe mai multe capitole, **Renkler** se deschide cu un mare grupaj de poezie originală în limba turcă și tătară. Poeziile publicate în acest prim capitol al cărții constituie pentru o parte din semnatari un autentic debut poetic. Și dacă ar fi să le găsim o trăsătură comună, vom observa cum în aceste poezii vibrează puternic sentimentul de dragoste pentru pămîntul natal. Aici s-au născut, aici au crescut ca specialiști și scriitori : Ismail Ziyaeddin, Acer Abla, Emel Emin, Enver Mahmut, Gevat Resit, Acemin Baubec, Fatma Sabik, Yasar Memedemin, Ion Arion și Nevzat M. Yusuf. Toți acești poeți, unii necunoscuți pînă ieri, aduc o notă de autenticitate personală, în accepțiunea modernă a poeziei, deschizînd un capitol distinct în cadrul poeziei de limbă turcă și tătară de aici și de aiurea. Poezia lui Nevzat M. Yusuf, care sondează zonele adînci ale ființei umane, izvorăște din necesitatea de a comunica cu semenii și în cea de a doua ipostază de exprimare, printr-o asimilare totală a limbii la care aspiră cu respect și revelație. Semnificativ în acest sens este „Limba țintă", cu dedicație specială „dascălilor mei de limbă română" : „Două cuvinte diferite pentru un singur gînd / Cum două iebede înoată în sînge / Arborînd flamuri din limbi de lup / Și mă duc spre o singură țintă" sau „În mine se zbat două cuvinte fertile / Precum doi cai sălbatici / Și se închid în misterul viclean al morții / Mușcînd neîncetat din cartea de sub pleoape". Puterea miraculoasă a rostirii îl fascinează pe originalul poet Nevzat M. Yusuf iar cuvîntul devine avalanșă de foc ce irumpe din ungherele minții : „Două avalanșe de foc / Drept pe buza de jos / Mă poartă cu viscere roșii / Spre cicatricea din piept / Cu chiotele de izbîndă ale rostirii". Cuvîntul — miracol material al comunicării — devine în poezia **Cunoasterea** carte a echinocțiului roșu. Alteori poetul recurge la simboluri din mitologia orientală (**Taurul încins** își înfige cornul ciudat în propria-i coastă în fața nepăsătorilor umani) **reușind** tuturi si ritmuri noi în strădania sa de a descifra **cunoasterea, rostirea** și **dragostea. Nouă cranii pentru ploaie, Scrisoare către ultimul meu oaspete, Zidul din față** și **Simfonia a doua a Dunării albastre** sînt creații demne de atenția oricărei antologii de poezie turcă.

O a doua parte din culegerea Renkler este rezervată prozei, mai bine zis, prozei scurte. Scrierile respective, ce au ca temă realități din trecutul nu prea îndepărtat al țării sau din contemporaneitate, sînt semnate de Emin Atilla, Emel Atilla, Acemin Baubec, Belkiz Sena Bilal, Altay Kerim, Yaşar Memedemin, Ismail Ziyaeddin și Nevzat Yusuf-Sarigöl. Un loc important, în cadrul volumului îl ocupă traducerile din literatura română în limba turcă. Traducerile din Vasile Alecsandri, M. Eminescu, Octavian Goga, Tudor Arghezi, Lucian Blaga și Zaharia Stancu sînt semnate de I. Ziyaeddin, Nevzat M. Yusuf și Melike Roman.

În continuare se acordă locul cuvenit contribuțiilor științifice din domeniul istoriei și criticii literare, istoriei și lingvisticii. Retinem numele celor care au semnat : Sükran Vuâp-Mocanu, Ablaj Memet, Enver Mahmut, Nedret Mahmut, Altay Kerim și Mehmet Ali Ekrem.

Folclorul (texte valoroase adunate de la vorbitorii de limbă turcă și tătară din România) nu lipsește din acest volum. Remarcăm contribuția substanțială a lui Nedret Mahmut.

Prin conținutul său bogat și reprezentativ, **Renkler** (Culori) este o probă evidentă de cultură și creație egală din România contemporană.

Dorel Filipescu

*) **„Renkler", Editura „Kriterion", 1987.**

COMPENDIU

■ **EDITURA MINERVA** tipărește partea a doua a **Contribuțiilor critice** ale lui F. Aderca, compusă din articole, cronici, eseuri din perioada 1927—1947. După un prim volum de **Contribuții critice,** apărut în 1983, de peste 800 de pagini, din care notele consumau 110 pagini, iar interviurile din **Mărturia unei generații** trei sute, cel de al doilea volum este mai modest, avînd doar 720 de pagini, din care peste 150 de note. Extensiunea aparatului de note ne arată că, în ochii editoarei Margareta Feraru și a edituri Minerva, F. Aderca este un clasic. Nici în ediția recentă de **Opere** Eminescu notele nu au această planturoasă expansiune. Dincolo de exagerarea judecății de valoare exprimată prin tratamentul editorial, trebuie spus că activitatea gazetărească a lui F. Aderca dintre cele două războaie mondiale a constituit un ferment real și că prin decizie, inteligență, și opțiuni își are locul ei în mișcarea literelor bucureștene.

A doua perioadă a gazetăriei sale (1927—1947) este mai puțin interesantă decît prima fiind în bună măsură o repetiție a începuturilor. Îngrijitoarea a reeditat însă cu evlavie orice text convenabil, oricît de ocazional, de unde și proporțiile volumului. Sînt aici articole despre literatura română și străină, despre muzică și artă plastică. Contribuția literară propriu-zisă ar fi mai puțin interesantă pentru istoria literară, dacă n-ar figura în această perioadă articolul despre **Cuvinte potrivite,** cele despre Bacovia, Camil Petrescu, C. Stere, E. Lovinescu, Caragiale. O imagine a acelor ani din șirul acestor articole nu se poate însă extrage. Temperatura epocii este însă prezentă pentru că F. Aderca trăiește mai ales prin polemică, fiind partizan și avocat cu gesturi de procuror. Polemica lui este incisivă, inteligentă, exclusivistă și adesea brutală. Lui C. Murnu i se contestă fără eleganță valoarea traducerii din Homer, (unanim considerată capodoperă), lui Mihai Ralea i se impută, într-o discuție de idei, leafa de profesor universitar, Vasile Voiculescu este tratat cu o superioritate deplasată de mai multe ori. Critic genial, F. Aderca este omul unei perioade de intensă trăire intelectuală a literaturii române și partea sa de prezență completează un colț al marelui tablou literar interbelic.

Ca și în volumul precedent de **Contribuții critice,** unele articole sînt prezente în ediție, altele nemaivăzut reproduse în note, deși și unele și altele sînt la fel de ocazionale, dacă acesta va fi fost motivul pentru care apare diferența de tratament. Corpul de note se umflă artificial, iar ediția este discutabilă metodologic. Articolele introduse de F. Aderca în **Arte tratat de estetica** nu sînt de pildă, reproduse în aceste două volume, așa cum o cerea cronologia, ci indicate în note și chiar reparate aici cu literă mică. Un lux cîndat, cînd ele puteau fi reproduse în corpul ediției, la locul cuvenit, spre beneficiul unui portret întreg al autorului lor. F. Aderca a rostit o subiectivă acuzație de plagiat la adresa lui Cezar Petrescu, chestiune în care ediția atît de bogată Margareta Feraru (nr. !) în texte de ocazie și în note este puțin bondă. Reconstituirea cazului se face însă în vol. I al ediției de **Scrieri** Cezar Petrescu (1985), care însă și-a stopat apariția, deși Cezar Petrescu este un romancier de prim rang al perioadei interbelice. Să ne înțelegem de acord cu acuzațiile formulate în 1924 de F. Aderca ? Nota definitorie a lui F. Aderca este polemismul. Atacurile la adresa **Vieții românești,** pe cît de venemente pe atît de puțin întemeiate, nu sînt evidențiate de cele două volume de **Contribuții critice.** Alcătuirea lor indică voința unui portret editorial refuzat al adversarului **Vieții românești,** al lui G. Ibrăileanu și Mihai Ralea.

■ **ROMANITATE, CONTINUITATE, UNITATE** de Antonie Plămădeală (Sibiu, 1988) este o carte care „pornind de la un izvor narativ din 1666", cum spune o precizare de pe foaia de titlu, dezbate toate aceste mari teme ale istoriei poporului român. Acest Izvor narativ vechi este cartea lui Johannes Tröster, **Das Alt — und Neu-Teutsche Dacia,** (Vechea și noua Dacie), tipărită la Nürnberg, 1666. Sîntem deci la 65 de ani de la asasinarea lui Mihai Viteazul pe Cîmpia Turzii, după aproape două generații, și această carte scrisă de un sas reconstituie istoria Transilvaniei, vorbind despre românii care o locuiesc.

Antonie Plămădeală, distins cărturar, autor a numeroase volume de contribuții culturale, pleacă la drum convins de necesitatea excerptării acestui izvor. De obicei, asemenea cărți sînt citate în bibliografii și lucrări de specialitate, dar foarte puțin cunoscute și consultate. Autorul cărții ne propune să urmărim pas cu pas temele istoriei românilor în cartea învățatului sas pentru a desprinde elementele care susțin adevărata istorie a românilor. Iar rezultatele sînt foarte grăitoare.

Ideea lui Tröster este că urmașii dacilor sînt goții, iar urmașii românilor — românii, ungurii fiind ultimii veniți, înaintea lor apărînd secuii. Lăsînd la o parte teza că goții sînt daci, infirmată chiar de contribuțiile săsești ulterioare, cartea este foarte bogată în date privindu-i pe daci, în argumente lingvistice privind romanitatea românilor, continuitatea lor pe pămîntul pe care trăiesc. Tröster știa românește și i-a cunoscut bine pe români. Unele detalii de viață cotidiană românească se găsesc numai la el și sînt extrem de prețioase. Ceea ce evidențiază cu prisosință Antonie Plămădeală este că pînă cînd n-au apărut interesele politice nobiliare ungurești românii și istoria lor erau tratate corect în cărțile despre Transilvania. Iar aceste vechi izvoare, ferite de interesele ulterioare, spun adevărul asupra istoriei din această parte a Europei. Antonie Plămădeală ne propune să ne întoarcem la adevărata și autentica informație și cultură a Transilvaniei, resuscitînd pe cei care au privit cu ochi limpezi problemele. Gestul său de recuperare este prețios și exemplar.

ATITUDINI

Necesitatea dialogului

1. În nr. 31/1988 al revistei „Luceafărul" a apărut articolul „Excese și excese" semnat de Theodor Codreanu, care se vrea o replică la mai vechiul meu „Excesul de metodă și uitarea esteticii". Deoarece scrie sobru, serios și responsabil, Th. Codreanu mă obligă la un răspuns.

2. Lucrarea mea „Excesul de metodă și uitarea esteticii" păcătuiește prin didacticism. E un risc ce mi l-am asumat, căci mă adresam publicului larg. Ideea fundamentală era că opera de artă nu poate fi abordată prin intermediul științei, oricare ar fi acea știință, deoarece esența artei (frumosul) e incomparabilă cu esența științei (formalizarea). Prin urmare, orice „știință a literaturii" e profund falsă, e o pseudoștiință. În primul rînd, nu-și poate defini domeniul.

Astfel încercam să contracarez influența lui Jakobson care, la conferința din Bloomington, proclama victoria cercetării „științifice" a textului literar. În opinia mea, e vorba mai degrabă de o înfrîngere (a literaturii ca atare).

Th. Codreanu îmi dă dreptate dacă ar fi vorba de **scientism,** dar — spune dînsul — „este imposibil a rupe critica literară **de spiritul științific,** care e cheia de boltă a culturii europene, **heracleitice** cum o numea recent Anton Dumitriu". Dar cine cerea ruperea criticii de spiritul științific (care, aici, înseamnă un anumit tip de logică și de rațiune) ? Eu ? Ar fi însemnat să proclam „bolboroseala" abatelui Bremond !

Nu, nu e vorba despre nici un fel de respingere a „spiritului științific" ; dimpotrivă, revolta mea se desfășura tocmai în numele lui. Căci trebuie să folosim pentru fiecare domeniu al realului uneltele cele mai adecvate de cunoaștere : după cum medicul nu poate fi înlocuit de geolog, tot așa esteticianul nu poate fi suplinit de lingvist, de psihanalist ori de matematician. Curios și paradoxal, acestea sînt lucruri care s-au afirmat deja, mult mai tranșant, în polemica dintre Chomsky și Jakobson, doi exponenți a două direcții „critice" la fel de eronate !

Deci Th. Codreanu poate fi liniștit : **nu împotriva științei am pledat eu, ci împotriva denaturării principiilor ei.** Cît despre eticheta de **scientism** (pe care am folosit-o și eu, dar în alt sens, cel corect, de doctrină pozitivistă), trebuie să fim cu mare băgare de seamă. Jakobson, Chomsky, Lacan sînt mari oameni de știință — în nici un caz nu le putem cataloga atît de simplu activitatea.

3. În continuare, Th. Codreanu spune : „Așadar nu metodele sînt vinovate de eșecul criticilor, ci eșecul este oglinda lipsei de metodă. În cazul din urmă, criticii adoptă, prin mimetism, metodele altora". A adopta metoda altuia nu-i deloc rău în critică : s-a mai făcut și se va mai face. Aceasta, deoarece există numai cîteva metode și o mare mulțime de critici. Originalitatea, valoarea nu constau în metoda aleasă, ci în autenticitatea textului rezultat.

În cazul nostru, însă, tocmai metodele sînt vinovate, întrucît provin din teorii opace la artă. Cu cît se doresc mai „științifice", cu atît devin mai neștiințifice. Fanatismul implicat în metoda structuralistă — de exemplu — e grăitor în acest sens.

4. Îmbucurător pentru mine este faptul că Th. Codreanu vrea — în fond — ceea ce urmăresc și eu : **critica totală.** Deoarece îl aduce în discuție pe G. Călinescu, trebuie să-și fi amintit că marele nostru om de cultură a proclamat drept principiu dominant al „criticii totale" tocmai principiul estetic. Recitind articolul meu, va observa — desigur — că are același scop.

5. În fine, există și unele afirmații îngrijorătoare în „Excese și excese". Voi începe cu cea mai plauzibilă : autorului nu-i place expresia „absolut dementială" aplicată unei antologii. Cum totul trebuie citit în context, sintagma înseamnă că antologia respectivă conține texte „absolut incapabile de a se adapta operei literare", ceea ce reprezintă o trecere a noțiunii de „demență" (pierderea capacității de adaptare la societate) de la individul uman la textul critic și teoretic. E o afirmație pe care — din păcate — mă văd nevoit s-o menționez.

Discuția despre criticul care trebuie să știe cît mai multe, din domenii cît mai diferite, nu-și are, pur și simplu, obiect. Niciodată nu m-am opus la așa ceva ; ba, chiar, dimpotrivă. Dealtminteri, formația mea intelectuală a fost la origine științifică, abia apoi venind către literatură. Eu cred că a ști cît mai multe, din domenii cît mai diferite, e un mare ideal umanist, foarte necesar în secolul XX. Fără asta, nu există oameni de cultură.

Deasemeni, nici nu m-am gîndit să las „impresia că editurile noastre ar fi comis un act anticultural punînd la dispoziția criticilor români un număr de traduceri din gîndirea critică modernă". Orice traducere e un act cultural. Însă, deoarece predominau traducerile din formaliști și structuraliști, mi se pare evident că e vorba despre participarea la lansarea unei mode. Ceea ce constituie o chestiune cu totul și cu totul diferită.

Mai departe, Th. Codreanu aduce în discuție „postmodernismul", pe care-l consideră responsabil de „marile performanțe", expresie a sintezei și pluralismului cultural. Ei bine, nu-i așa, „postmodernismul" nu-i o sinteză de tip renascentist ori enciclopedist. Iar cît despre „pluralismul cultural", acesta se manifestă încă de la Ugarit și din gîndirea hittită. Îmi pare rău, dar acum autorul nu cunoaște termenul.

La fel de stranie mi se pare pomenirea lui Bachelard drept critic. El e filosof al culturii în primul rînd, descendent din spița spirituală a lui Jung.

Cît despre faptul că nu aș fi avut răgazul să-mi nuanțez suficient opiniile — îl asigur pe Th. Codreanu că nu m-am aflat deloc în criză de timp. Ceea ce am scris reprezintă, într-adevăr, opiniile mele. Dealtminteri, am obiceiul să nu scriu dacă nu știu bine ceea ce doresc să spun.

Radu Comănescu

Climatul literar

Urmare din pag. I

nasc" și pictori și muzicieni de valoare. Impunerea în plan axiologic a unui creator sau a unei grupări de creatori este în strînsă dependență de viabilitatea programelor lor estetice, de talentul și măiestria cu care știu să transpună în operă această programare. Opțiunea unui artist, a unui scriitor, a mea — în acest caz nu poate fi decît aceeași cu a înaintașilor. Mă aflu sub semnul gloriosului destin al Viteazului Mihai care primul a unit sub un sceptru țările românești avînd conștiința creării unei națiuni unice și puternice. Drumul său dintr-un tîrg aflat la vadul Dunării, în Ialomița, pînă la scaunul Băniei și al țării s-a făcut sub înalta efigie a zborului pajurei deasupra Carpaților. El a fost un înțelept diplomat și încercat războinic, dar și primul domnitor — cronicar, literat și orator în cel mai propriu sens al acestor cuvinte.

Dacă scrisul meu ar putea fi numit „o modestă cronică a timpului în care trăiesc" și Logosul îmi va păstra, în cărțile tipărite, ceva din tumultul clipelor mele de zbucium și de dragoste, de victorie și renunțare, de reluare a luptei cu propria mea conștiință, înseamnă că mi-am realizat visul de a mă înscrie ca „un semn" în continuitatea simțirii și gîndirii acestui neam, la temelia înfloririlor pămîntului strămoșesc...

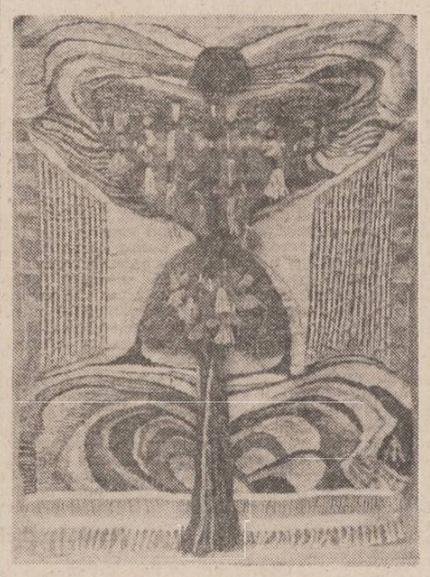

Angela Ionilete : „Tapiserie"

Vocația realismului

Urmare din pag. I

Doar o ironie gravă cu o mare rază socială de acțiune răzbate din pagină și — am zice — și o parere de rău, un regret subtextual că lucrurile se întîmplă așa.

El nu devine un moralist atroce, nu are „cinismul" mazilian al unei obiectivități dusă la absurd și care intră în similitudine cu neimplicarea.

A trecut vremea Tanței și a lui Costel, a „proștilor sub clar de lună", pe cînd gările, piețele, cinematografele, berăriile — „ca-n Caragiale" — deveneau elemente conflictuale și dramatic-satirice. Acum personajul principal este **telefonul,** satira a dispărut pentru altfel de atitudine care exclude vinovăția personajelor și acuză sistemul lor (pseudo) cultural și lipsa de apartenență la o clasă socială fermă, educația bazată pe o idee falsă despre lume.

Absurdismul, umorul roșu (de la singele personajelor sacrificate pe altarul justiției sociale), sînt noile distinctivități ale prozei lui Ion Băieșu, după depășirea epocii umorului tolerant și afabil. Delincvența ca formă a prostiei, abrogarea moralei prin ignorarea colectivității, acceptarea incompetenței profesionale și, mai mult, susținerea ei în ascensiune administrativă prin acoperire demagogică — toate acestea există pentru că revoluția începe prin răsturnări fundamentale ca să se stabilizeze într-o nesfîrșită epocă de tranziție care favorizează neorganizarea, haosul, entropia socială ce dezagregheză modul de existență al comunităților. Poate că este — ni se sugerează — o eră a ticăloșilor, a oportuniștilor ingenioși, a convenționalilor cupizi, a abjecților convingători prin eleganță verbală (vechile personaje stilceau gramatica și vocabularul).

Însă, finalmente, binele triumfă fără explicitarea moralei, suspansul întreținut de așteptări frustrate se degradează pînă la categoria derizoriului.

Care sînt problemele personajelor ? Intervențiile ierarhice pentru avansări administrative, relațiile școlare pentru promovări și admiteri, escapadele timpului liber la pescuit sau la berărie, vecinătățile spațiale devenite adversități, lanțul slăbiciunilor, monomaniile ridicole, evadările ecologice, evidențe eșuate din lipsă de confort...

Personajul Ion Băieșu, autor renutat, se află într-o permanentă căutare de subiecte. Întîmplările în care se implică — mai frecvent ca victimă — nu sînt decît motivații pentru o galerie de portrete, un insectar de tipologii ce pendulează de la naivitate la impostură.

Noul volum*) propune trei parametri ficționali, trei actanți cu referință echivocă, dacă nu falsă : **intîmplări,** adică, evenimente, acțiuni, **trăite,** adică reale, măcar verosimile (pentru că și subiecții pot să fabuleze) și **de alții,** substituenți alegorici ceea ce pune pe autor în ipostaza de confident contemplator, incluzînd și o nuanță memorialistică sau publicistică, de observator activ. Deci, autorul ne povestește ce i-au povestit unii care au auzit de la altu cum că s-ar fi întîmplat...

Prin această exacerbare a facultății auditive, Ion Băieșu revine la Caragiale și, dacă ținem seama că textele au fost scrise la mari distanțe de timp, înseamnă că nu l-a părăsit niciodată (subtitlul cel mai exact ar fi **Momente și schițe).**

Se spune că în fotbalul american există o **lege a învingătorului obligatoriu** ce exclude meciul nul. În schițele lui Ion Băieșu există legea învinsului (a păgubașului) obligatoriu : și acesta rămîne întotdeauna personajul auctorial care poate fi sub identitate proprie ; adică Ion Băieșu, un dramaturg și prozator bucureștean care a predat la Editura Academiei volumul al II-lea din **Cartea cu dușmani** (unde eroul e un scriitor teluric pe nume Fănuș Neagu), volumul I fiind apărut la Editura Tehnică. Dacă nu e păgubos, rămîne umilit, pus la stîlpul infamiei, judecat, aproape maltratat public.

Sub diferite onomastici (Bică, Turturel, Bubu, Gore) arhetipul rămîne Mitică, bucureșteanul par-excellence.

La un moment dat personajul Ion Băieșu, scriitor, laureat al premiului Nobel pentru umor, e acuzat de plagiat de un asemenea Mitică. Disculparea e plină de semnificații pentru condiția personajului Ion Băieșu : „Am ajuns acasă extrem de tulburat. Această întîmplare întrecea, prin absurdul ei, orice închipuire. Eu, plagiator al lui V.D. Piinișoară-Sascut, un veleitar idiot, probabil schizofrenic, obligat să mă apăr la tribunal, umilindu-mă pentru toată viața, precum Caragiale în fața lui Caion ! Cum e posibil așa ceva ? Cum e posibil ? Din cauza indignării, am plîns în brațele soției. Aceasta m-a liniștit cum numai ea știe s-o facă, după care am stat toată noaptea de vorbă, întorcînd toate lucrurile pe toate fețele, cu calm și luciditate. N-are rost să vă povestesc aici ce-am discutat, care au fost argumentele mele și, mai ales, ale ei. În încheiere, vă rog să-mi îngăduiți să folosesc acest prilej pentru a face următoarea declarație : «Stimate și prețuite V.D. Piinișoară-Sascut ! Iartă-mă ! N-am să mai fac !»".

Ceea ce nu credem.

*) **„Intîmplări trăite de alții", Editura „Cartea Românească", 1987.**

IN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

Patosul realității și patosul creației, iată o ecuație în termenii cărela se poate discuta azi despre oricare profesie și oricare biografie. Ideea de cunoaștere lărgește infinit aria de aplicare a gîndului, a vocației creatoare și se îmbogățește în substanța ei prin acest permanent și cuprinzător impact : realitate-creație. Izvoarele inspirației pornesc de aici, ca să se întoarcă, prin filtrul creației, către oameni, către făuritorii de bunuri materiale și spirituale ale societății. Reportajul de scriitor reprezintă una din aceste căi ale relevării realității din punctele ei fierbinți. Oameni, locuri și fapte formează acel vast și prodigios proces al schimbărilor calitative care s-au produs și se produc în sfera existenței, nuanțînd și potențînd noua înfățișare a țării. În spiritul tezelor pentru Plenara C.C. al P.C.R., la îndemnul secretarului general al partidului și în acea viziune ce prospectează mereu realitatea materială și spirituală, condiția scriitorului trece și prin această mereu vie și proaspătă probă a cunoașterii și a exemplificării realității, în tot ce are ea mai reprezentativ și se poate constitui în mărturie amplă și durabilă asupra timpului pe care îl trăim.

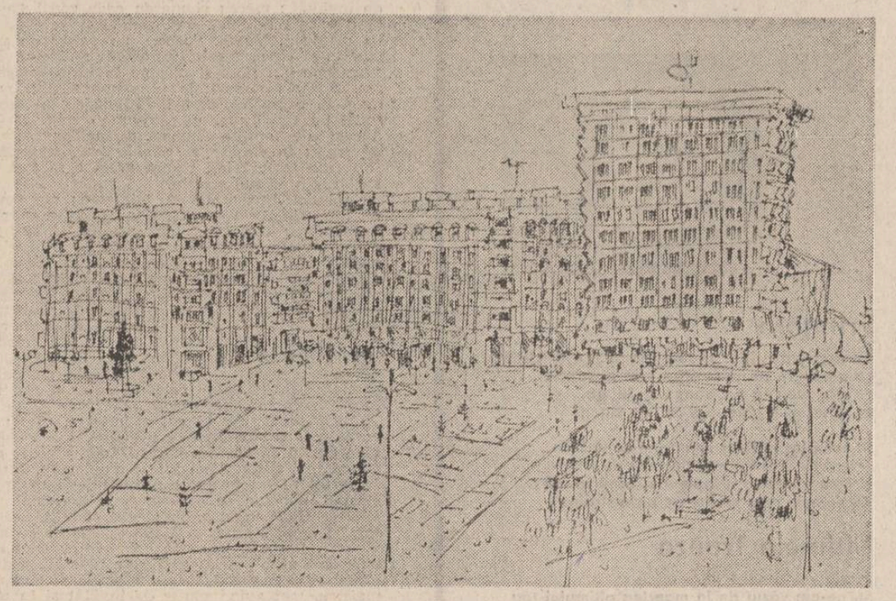

Grafică de Ionel Dunea

SCRIITORII ÎN REPORTAJ, SCRIITORII LA MASA DE LUCRU

Drumul spre cititor

Proiectele scriitorului fac parte la început din ceea ce aș numi ficțiunea operei. Unele sînt abandonate din varii motive, altele capătă contur și devin parte integrantă a biografiei (și a bibliografiei) autorului. Se poate spune că în literatură, ca și în viață, este bine să existe o dreaptă corelare între nivelul posibilităților și cel al aspirațiilor. Posibilitățile sînt sancționate de critică, aspirațiile rămîn apanajul exclusiv al sufletului scriitorului. Oricum, planurile țin de un univers prospectiv pe care îl controlăm, în mai mare sau mai mică măsură numai grație înzestrărilor noastre specifice. Important este ca fiecare proiect să fie gîndit drept o notă în plus față de ceea ce s-a izbutit pînă în acel moment. Scriu aceasta și încep să simt frisonul întîlnirii cu judecata celor în drept : cititorii. (Ei știu la fel de bine ca noi că în creație e greu, dacă nu cumva imposibil să îți iei angajamente menite să amelioreze, să convingă, să seducă valoric). Drept care voi prefera să amintesc aici cîteva manuscrise (sau, mai exact, dactilograme) pe care sper să le văd întruchipate în cărți ce vor ajunge la îndemîna lectorului. (Nu numai a lectorului de editură ci și a celui anonim, multiplicat la scara tirajului, cititorul de poezie, de publicistică, de critică etc.) Deci : am predat editurii Cartea Românească *un volum de poeme intitulat* Fauna și flora. *Nu este, cum s-ar putea crede cumva, un tratat zoo-botanic ci — cum spuneam — o carte de versuri căutînd să surprindă prin emoția metaforei articulațiile subtile ale vieții. Este o formă de a vorbi despre noi și despre ceea ce ne înconjoară, cu suavitate prin contondență. Apoi, o carte de eseuri preocupată să intercepteze raporturile filmului cu literatura va valorifica efortul didactic de cîndva al studentului (și apoi absolventului) unui institut de artă. Cei cinci ani petrecuți pe băncile Institutului de artă teatrală și cinematografică din București încearcă să își găsească tardiv împlinirea prin această cercetare interdisciplinară menită să amplifice necesara iubire dintre două arte. Am simțit însă nevoia echilibrării acestui demers pur teoretic printr-o altă experiență de scris. Așa s-a născut cartea predată editurii Eminescu, o carte de publicistică intitulată* Un bulevard în Cîmpia Română. *Ea valorifică — pentru a spune astfel — ca și recenta apariție de la* Albatros (Fotografia unei iubiri) *experiența de documentare de-a lungul și de-a latul țării a reporterului de Radio. Încerc prin ea, încă o dată, să afirm vocația lirică a reportajului nostru de azi. Un lirism expurgat însă de sudoarea exclamativă a retorismului. Și, să nu uit un alt titlu, așezat peste cele aproape trei sute de file a unei alte cărți (sper) de reportaj :* Miazăzi-miazănoapte, *adunînd imagini — cum singur o indică — din spațiile hiperboreene pînă în cele străbătute de albăstrimea sudului. De la Marea Nordului la Adriatica am avut prilejul să constat respectul de care se bucură cultura românească în lume. De altfel ideea cărții a ivit ca urmare a celor două auguste luni August (din optzeci și doi și optzeci și trei) cînd m-am aflat printre cei ce l-au însoțit pe Nichita Stănescu pe Pămîntul aflat încă sub semnul trecerii glorioase de cîndva a marelui Alexandru. La Ohrid și la Struga, la Skopje și la Belgrad am văzut îndeaproape ce a însemnat poezia românească pentru poeți veniți din cincizeci de țări ale lumii. Și nu numai pentru aceștia. Căci poezia românească a cucerit mase ample de cititori, de la un capăt la celălalt al lumii, ca sol al unei spiritualități excepționale. În drumurile mele din miazăzi la miazănoapte am avut bucuria să înregistrez dovezi ale prezenței acestei spiritualități românești puternice și am socotit potrivit să le înfățișez ca atare într-o carte care, ca orice carte, este destinată să mărturisească.*

T.V.

Subiectele reporterului

Am isprăvit, de curînd, două cărți — „Încrederea în lumină" și „Servieta cu speranțe" — pe care le-am încredințat editurilor Sport-Turism și, respectiv, Cartea Românească. Recitindu-le, m-am gîndit la drumurile fără număr din care s-au născut reportajele care le alcătuiesc. Drumuri purtate de-a lungul unui deceniu prin toate colțurile de țară. Drumuri ale cunoașterii. Drumuri inițiatice, mergînd adeseaori pînă-n miezul sufletului unor oameni față de care mă mîndresc a le fi contemporan. Dar, meditînd la aceste drumuri, la istovitoarea încercare de-a fi mereu proaspăt atunci cînd te pregătești să comunici acelora care te citesc prin ziare și reviste știri de ultimă oră sau întîmpinări al căror titlu ai reușit să-l pricepi, m-am gîndit și la faptul că puțini, foarte puțini dintre cei ce alcătuiesc promoția în cadrul căreia, în '83, am debutat editorial, se (mai) arată fideli reportajului. Unii și-au aflat adevărata vocație în scrierea de poeme sau de romane. Alții au reușit (fără prea multă trudă) să argumenteze, prin cele publicate, că reportajul e altceva decît literatură. Alții, în fine, și-au alcătuit cărțile de reportaj punînd alături texte tipărite ici-colo, cu diferite prilejuri. Poate că numai Cornel Nistorescu și Ovidiu Ioanițoaia își păstrează intact orgoliul de a fi citiți, cu plăcere, doar ca reporteri. Care să fie cauza acestui interes în scădere față de scrierea de reportaje ? Răspunsul — unul dintre ele, oricare — ar fi prea lung și prea anevoie de dat în limita acestui spațiu. Cert este doar că nevoia de reportaj există. De reportaj interesant, mizînd pe relevarea senzaționalului de fiecare clipă. Reportaj scris cu uneltele prozei, beneficiind din plin de continua modernizare și rafinare a tehnicilor narative. Un reportaj care să pasioneze lectorul, aducîndu-i sub priviri pagini în care să descopere lucruri ce i-au părut, pînă în momentul citirii respectivului reportaj, sau greu de explicat sau prea simple pentru a mai gîndi la ele.

Drumul reporterului adevărat, al scriitorului de talent care se dedică reportajului, trebuie să treacă, așadar, și prin nenumăratele gări ale satelor și orașelor prin care-și caută eroii și substanța reportajelor, dar și prin gările marilor și esențialelor lecturi, ale marilor semne de întrebare și chinuitoarelor dileme pe care le ridică în fața oricărui scriitor adevărat exercitarea cu demnitate a profesiei asumate. Am căutat, în cărțile scrise în ultima vreme, să ilustrez acest drum necesar. Cu încredere deplină în soarta reportajului românesc de azi și de mîine, plecînd de la gîndul că atitea și atitea făptuiri ale vremii pe care o traversăm își vor afla cronicarii pe care îi merită.

Fapt pentru care, încrezător în lumina scrisului sincer, îmi iau servieta cu speranțe sub braț și pornesc, după isprăvirea rîndurilor de față, în căutarea altor subiecte de reportaj. Încep, adică, încă un drum ; încă o carte.

D. M.

STRADA 1000

A existat în vechea Orșovă o **Alee a trandafirilor,** o splendidă promenadă care constituia mîndria localnicilor. Începînd cu primele zile de primăvară ea aduna, pînă toamna tîrziu, tineri și vîrstnici învăluiți în briza binefăcătoare a Fluviului. Noi nu am știut-o, dar despre ea ne-au vorbit mulți dintre locuitorii mai vechi ai orașului. Ei o păstrează în amintire ca pe o imagine a tinereții lor de demult. Am putea spune că această alee trasează în memoria lor afectivă puntea dintre vechiul și noul oraș. Căci, pentru ei, există două Orșove : una intrată deja în legendă și o alta, eminamente nouă, cea care ne-a întîmpinat nu o dată în ultimii ani pe un deal cu umeri puternici, dispusă în evantai, șclipind în soare cu toate casele privind către luciul de apă al lacului. De fiecare dată imaginea aceasta solară era contrapunctată de aceea a unei pelicule, văzută cîndva și realizată de un fost coleg de facultate de la Institutul de artă teatrală și cinematografică. Filmul lui Constantin Vaeni îmi apare și azi drept unul dintre cele mai puternice, tulburătoare pelicule documentare. Se intitulează **Apoi s-a născut orașul,** și el consemnează cronica acelei geneze produse în anii șaptezeci cînd din rațiuni superioare, economice și umane totodată, un oraș dispărea pentru a face loc altuia, mai mare și mai robust, consecință a înălțării pe Dunăre a Hidrocentralei de la Porțile de Fier. Pe atunci exista o singură centrală hidro pe Dunăre și nu apăruseră cifrele care să le separe, pentru a ajuta identificarea. Hidrocentrala aceasta, una dintre cele mai mari din întreaga Europă (căreia i se adaugă în acești ani, cîțiva kilometri mai la vale o alta, și mai puternică) a făcut ca Orșova să se nască drept consecința logică, firească a unui proces de transformare a Dunării în colosal generator de energie și viață. Uriașul lac de acumulare nu putea ocoli Orșova veche, drumul luminii trecea pe aici, prin vetrele unor oameni care, dincolo de inerente regrete, aveau să înțeleagă de la primul la ultimul rostul acestui drum. Transformările de peisaj reflectau și în acest fel schimbările din conștiința oamenilor. Cărțile nu pot cuprinde în termeni teoretici etapele acestor mutații, ale acestui proces neîndoios dialectic. El s-a scris în primul rînd cu participarea trupului — și cum spuneam — a conștiinței umane. Un exemplu mi se pare revelator. Cum era firesc, la Orșova, veche poartă a Dunării, au existat și cîteva unități economice. Iar oamenii au decis să nu înceteze nici o clipă producția, pe toată durata translărilor de peisaj ce se produceau. Cei de la Țesătoria „Cazanele", cei de la Întreprinderea de Reparații Nave Fluviale și-au îndeplinit planul de producție chiar și în perioada strămutării.

Apoi, viața și-a continuat la Orșova cursul firesc. Într-un alt ritm însă, într-o altă vibrație. Portul comercial a fost dotat cu o nouă gară fluvială, Țesătoria și-a mărit spectaculos capacitatea. Întreprinderea de reparații Nave Fluviale și-a atins scopul, devenind un puternic șantier naval. Impulsul tuturor acestor schimbări o dădea existența hidrocentralei. Oamenii locului au început să privească turbinele gigant ca pe niște prieteni apropiați. Lumina Porților de Fier le-a săpat lor, cei dintîi, un alt făgaș al preocupărilor. Copiii Orșovei au învățat și ei să cinstească lumina. Mulți au devenit fizicieni și matematicieni de azi, alții poeții statornicind ode pămîntului. Preocupările lor au rodit în revista **Dierna** (nume împrumutat de la numele străvechi al așezării). Sînt multe dovezi ale acestei străvechimi, ale acestei durate a dăinuirii. O mie opt sute cincizeci de ani, optsprezece veacuri și jumătate așadar au trecut pînă la schimbările ce aveau să se producă, prin reamplasarea în 1969—1970 a orașului.

Nefiind un adept al reportajului statistic, mă voi feri să ofer aici acele cifre care pot exprima miile și miile de ore de muncă, săptămînile și lunile în care s-a concentrat această dăruire a localnicilor întru transformarea orașului în care viețuiesc. O cifră o voi transcrie aici. Este cifra **1 000** și ea a dat numele unei străzi. Căci există la Orșova o astfel de arteră, amintînd de străzile unei mari metropole a lumii. A fost o idee îndrăzneață a proiectanților, mai ales că Orșova nu are (încă) o mie de străzi. Dar localnicii au adoptat acest număr, trecut de pe planșeta constructorilor în evidențele edililor, păstrat apoi în nomenclatorul rețelei stradale ca pe o bornă a intențiilor de dezvoltare a orașului, ca pe un semn al certitudinilor viitoare.

Pe această stradă 1 000 m-am plimbat acum cincisprezece ani, însoțit de un om care a devenit prin iubirea ce i-a purtat-o orașului unul dintre cronicarii fideli. Se numește Constantin Milițescu. A lucrat mulți ani la exploatările din zonă, ca om al pămîntului și al subteranului. Dotat cu acea reverie specifică navigatorilor, cu acea putere caracteristică minerilor, cu acea capacitate de a transfigura tipică artiștilor adevărați. I-am citit poemele și i-am admirat pînzele. Condeiul și penelul l-au însoțit o viață de om. Cu migală, cu grija pentru ca nimic să nu se piardă, să se risipească sub sărutul vremii Constantin Milițescu a țesut din verb și culoare cronica orașului său.

Într-o după-amiază am zăbovit în fața pînzelor sale, comentate de el cu sufletul parcă, pînă cînd am revăzut, eu cel ce nu fusesem acolo niciînd, vechea Orșovă aflată într-o extincție determinată social și căreia avea să-i urmeze această existență fremătătoare de azi. Peste ani aveam să revin, în compania unor confrați și să-i conduc eu de data aceasta pe strada 1 000, gata să le vorbesc despre ce a fost și ce este în acel perimetru de beton și de sticlă, de lemn și de clorofilă, de apă înfiorată suav de zbaterea de aripă a pescărușilor atrași dinspre marea cea mare de această mare interioară pe care o reprezintă lacul de acumulare din fața Orșovei.

Am urcat apoi pe dealul unde, în primul război mondial, unul din cărturarii noștri de seamă, gazetar remarcabil, fusese rănit în fruntea subunității sale de artilerie și unde promisese în gînd destinului să înalțe un semn întru pomenirea clipei și-a locului. De acolo, din acel loc invesmîntat în jertfa atîtor jertfe, continuate în zilele lui august-septembrie cu altele, mai numeroase încă, date în luptele din Clisura Dunării pentru apărarea libertății poporului am privit Dunărea, așa cum se vede în dreapta, venind dinspre Moldova Nouă și Tabula Traiană. Am privit viaductul de peste apa Cernei și lacul ce se întindea uriaș în fața mea. Știam că vechea Orșovă avusese cota de 49 de metri. Apele lacului se înalță astăzi cu douăzeci de metri și mai bine peste nivelul așezării de cîndva. Undeva, sub scutul de apă, se va afîlnd vechea **Alee a trandafirilor,** acea promenadă flancată de rozele unor anotimpuri de demult. Ea nu mai există astăzi, cum am mai spus-o, decît în memoria celor în virstă. Și mai există în pînzele unui pictor localnic, care a știut să consemneze, cu luciditate dar și cu sentiment, toată această stare de trecere de la un univers la altul al unei așezări aproape bimilenare. Astăzi Orșova este unul dintre cele mai frumoase orașe ale țării. O spun cei care îi trec pragul, o spun însă cu precădere localnicii. Oameni gata să argumenteze, oameni care-și iubesc nespus noua lor vatră. Orșova reprezintă desigur unul dintre cele mai dramatice, dar și mai luminoase experimente sociale, impus de ofensiva binefăcătoare a noului într-unul din cele mai străvechi perimetre ale vieții noastre. Un perimetru păstrînd dovezile unei vieți îndelungate, consemnînd vestigii dacice și embleme romane (unele dintre ele cunoscute în lumea întreagă a latinității, precum capul podului înălțat de Apolodor Damaschinul), însemne convingătoare ale unui **trai românesc** neîntrerupt. Aici aveau să se înalțe apoi unele dintre cele mai puternice dovezi ale civilizației contemporane, însemne stînd sub simbolul cel mai de preț al omului : lumina.

Iar prin pînzele acelea am înțeles și mai bine tocmai acest drum al luminii spre oameni.

Titus Vijeu

COLIBIȚA — VEDERE DE SUS

Cea dintîi amintire e ceața. Apoi bărbatul acela, ivit surprinzător de după un brad, întrebîndu-mă unde vreau să ajung. Veneam dinspre pasul Tihuța și îmi propusesem să ajung la Colibița. Colibițasantier sau Colibița-sat ? Am ridicat din umeri. Mi-era totuna. Acum, după ce am făcut acel drum, nu mai pot spune asta...

Spre a fi bine văzută și drept înțeleasă, Colibița se cuvine privită întîi de departe. Din depărtele timpului — acest **departe** însemnînd doar vreo cîțiva ani, adică atunci cînd au început lucrările la hidrocentrala ce va purta numele satului. S-a întins — **atunci** — peste Birgaie zvonul că la Poarta Călimanilor va muri, prin inundare, o așezare străveche. Ce vor fi simțit și gîndit în acele prime clipe și zile și săptămîni și luni oamenii Colibiței, doar ei mai știu. Ba poate nici chiar ei, uitînd pînă azi momentele de cumpănă ori așezînd peste amintire vălul protegitor — în fără de număr nuanțe, de la albul lăptos al voalului de mireasă pînă la negrul barișelor — al vieții obișnuite, furați de treburi multe, ce nu puteau fi aminate la nesfîrșit, de multe-ntîmplări, de griji, de iubiri, de uitări. Dar **atunci** trebuia să se ia o hotărîre. Trebuia ca **ei,** oamenii satului, să la o hotărîre. Primul îndemn a fost risipirea satului. Sînt largi Birgaiele și s-ar fi găsit loc destul pentru cîteva gospodării. Dar el, acest îndemn, a fost cel dintîi și definitiv înlăturat. Sufletul omului se leagă de sufletul locului, e drept, pînă ajung, prin veac, la deplina contopire, însă și mai tare se leagă de sufletul megieșilor. Cum să se dea cutare dus de lîngă cutare, cîtă vreme împreună și alături au trudit atîta amar de vreme, de și-au văzut pruncii mari și gospodăriile întemeiate așa cum au dorit ? Atunci, încotro s-o apuce cu toții ? Cînd unul dintre ei a zis spre munte !, unii au zîmbit. Au stat mai departe la sfat și au văzut că altă cale nu-i. Chiar dacă și atunci Colibița era cea mai de sus dintre așezările ce alcătuiesc, după spusa locului, „satele unite ale Birgaielor", chiar dacă mai aveau să urce încă zece kilometri, pînă unde se găsea un cătun numit Mița, chiar dacă aveau să sporească greutățile legate de pădure, de animale și de fîn, satul se voia tot, laolaltă, așa cum a fost de cînd se știe. Hotărîrea obștii a mirat întîi, dar ea a fost respectată cu sfințenie, astfel că, începînd din '82, au început lucrările la noua vatră a satului. Și nu niște lucrări oarecare — ia, acolo, niște simple uliți și niște simple garduri și niște simple case și niște simple grajduri... Nu. Un sat adevărat. Un sat cum se cuvine a fi întemeiat acum, în prag de secol XXI. S-a muncit mult. Nimeni n-a ținut și n-ar fi putut ține socoteala numărului de ore de muncă prestate. Nici n-a avut, de fapt, vreo denumire specială această muncă. A fost muncă și atîta tot. Întreaga zonă era șantier, parcă fără început și sfîrșit : colo se năruia un munte, dincolo se ridica un altul — barajul viitoarei hidrocentrale —, iar aici se năștea un sat. Și primul lucru la care te gîndești atunci cînd e vorba să strămuți un sat este chiar vechimea lui, relația lui de veacuri cu pămîntul pe care a fost așezat și din care s-a hrănit, a crescut și-a dăinuit. Ei bine, birgăuanii au gîndit întocmai așa. Adică și-au luat cu ei, în urma unei trude de mai bine de-un an, strămoșii. Spre a le fi întotdeauna aproape. Spre a-i lega mai departe de glie. Și-au adus portul și cîntecele, obiceiurile de muncă și animalele, femeile, copiii și părinții, cîlile de fîn și sentimentul statorniciei, care te obligă să scrii — așa cum s-ar cuveni și în cazul Cîmpului Libertății de la Blaj — Birgaiele cu i din a.

Spuneam la început că e bine și drept să privești Colibița de departe. De pe o înălțătură de deal, satul cel nou pare — și lesne înțelegi că și e — o așezare aparte față de ceea ce noi ne învățasem, pînă mai deunăzi, să numim sat. Adică e sat în esență și oraș ca înfățișare. Centrul său (îi spun așa dintr-o simplă obișnuință, pentru că aici totul e centru) cuprinde magazinul universal, poșta, farmacia, dispensarul, școala, sala de sport polivalentă și un centru de cultură și creație). În jur — case cu etaj, dar în același timp gospodării vorbind de pe acum, cînd lucrul nu e cu totul isprăvit, despre felul în care și-au rostuit traiul oamenii locului. În rest — e de vorbit cu sătenii și e de apropiat de ei, căci sînt comunicativi, vorbindu-ți bucuros despre întemeierea la care participă. În curtea școlii, tînărul director (care a renunțat la postul oferit prin repartiție, într-un oraș mare, pentru a se întoarce acasă) spune despre cei cincizeci și ceva de elevi ai săi, adevărați oameni ai muntelui, mergînd zilnic kilometri buni (unii — opt la dus și opt la întors) pentru a deprinde știință de carte, tăind, ca niște bărbați ce se consideră, lemne de foc pentru încălzirea claselor, dar și trăindu-și adevărata virstă, chiuind și sărind într-un picior la plecarea din școală. În urma lor, o educatoare și o învățătoare rămîn spre a-și mai istorisi cîte ceva din multele lucruri citite și a-și mai împărtăși din speranțele lor de tinere pentru care timpul n-a început să fie un dușman de temut. Pe mijlocul drumului trece o femeie cu un sac în spate. — De ce nu urci pe pasarela aceea de beton ? — întreb. — Nu, zice, merem prin tină. — De ce ? — Așa ne suferă mai bine... La o poartă, o bătrînă de 85 de ani își așteaptă nepoatele duse la joacă pe undeva, prin pădure. E încă în putere bunica, mai ales în puterile minții. — Da' de ce-mi faceți poză ? Pentru film ? — Nu, pentru ziar. — O să-l cumpăr și eu, să videm ce-ați lucrat ! În jurul casei familiei Delega, trei puștani se joacă de-a v-ați ascunselea. Casa e în construcție, așa că sînt multe spații care îngăduie hîrjoana. Vecinii nu sînt acasă. Acolo, chiar lîngă ei, se va muta un maistru de la baraj, venit de prin Maramureș și care nu se mai dă dus de-aici. Bărbații satului sînt pe la treburi, doar constructorii se zăresc pe coame de case, pe la temelii, pe schele.

— Ce ziceți de Colibița noastră ?, mă întreabă Dumitru Vlad, vicepreședintele consiliului popular comunal. Zic de bine. El pare nemulțumit. — Ați mai văzut un sat ca ăsta pe undeva ? Zic întîi nu. Apoi mă corectez și-i vorbesc despre comunele din jurul Capitalei, de Șimianul de lîngă Turnu Severin. — Știți ce înseamnă construcțiile astea aici, în plin munte ? Nu zic nimic, așteptînd. — Înseamnă că ne știm duce neamul și viața mai departe. Înseamnă că au ce învăța copiii de la noi. Înseamnă că n-avem inimile uscate și că toată țara Birgaielor e o singură inimă care nu se vrea dusă din piepturile noastre. Mergeți și vedeți-o pînă la capăt și veți avea ce afla. De-aici, dinspre Poarta Călimanilor, se deschide unul dintre cele mai frumoase tinuturi românești. Pășiți, priviți și căutați a înțelege !

Am pornit. Avînd permanent în gînd Colibița — simbol de nouă civilizație izvorîtă dintr-o alta, limpede și multimilenară. Aici, în apropiere, la Pasul Birgăului, se mai pot zări urmele drumului roman indicînd punctul cel mai nordic pe care l-au atins romanii în Dacia. Urmîndu-l, la întoarcere, am avut a cunoaște și a mă minuna de ținutul Birgaielor, locul unde s-a născut un sat și curînd se va naște lumină. Semne că știm dura.

Dan Mucenic

MUNCĂ, VIAȚĂ, EROISM

Urmare din pag. I

pînă la lacrima ascunsă în cuta sufletului sînt dovezile de viață social-politică a minerilor, de luptă pentru demnitate și dreptate. Acțiunile greviste încep în Valea Jiului încă din anul 1874 — la puțin timp, așadar, de la urcarea la suprafață a primelor cantități de cărbune. Ele se intensifică în anii 1906, 1916, 1920, pentru ca să culmineze cu marea grevă din 5—6 august 1929 de la Lupeni. În muzeu se păstrează o fotografie avînd în prim plan Uzina electrică — teatrul de desfășurare a evenimentelor — și lista celor căzuți sub ploaia de gloanțe. Am mers acolo, la fața locului, străbătînd strada ce duce spre mină și numită Gavrilă Vitos, după numele primului miner căzut. Secretarul de partid al uzinei Lupeni, Vasile Rusu, îmi arată coșul înalt al uzinei, pe care un grevist a izbutit să înfigă steagul, înainte de-a fi găsit de glonț. Ne plecăm, apoi, împreună, în fața Plăcii comemorative din curtea Uzinei, citind : „La 6 august 1929, au fost uciși, din ordinul cercurilor guvernante, zeci de mineri greviști care s-au ridicat cu hotărîre împotriva exploatării capitaliste, a subjugării țării de către monopolurile imperialiste, pentru o viață mai bună. Glorie eternă eroilor clasei muncitoare care s-au jertfit în lupta pentru libertate și fericirea poporului !" Alături — piriul care atunci, în acel august 1929, curgea înroșit de sîngele minerilor căzuți. Păsim cu sfială, să nu tulburăm somnul eroilor... Și revenim în muzeu, ca într-un panteon consacrat durerii încremenite în cărbune. Ecoul grevei, în țară și peste hotare, a fost mare, însemnat, atestînd solidaritatea conștiințelor înaintate cu lupta dreaptă a minerilor. Lucrurile sînt însă, indeobște, cunoscute— și nu insist. Aș aminti doar două secvențe ce țin de conștiința intelectualității românești, a scriitorilor. Aș evidenția, astfel, fotografia, păstrată în muzeu, care-l prezintă pe Panait Istrati în mijlocul minerilor, despre viața, munca și greva cărora scria în septembrie 1929, în publicația „Lupta", sub titlul „Ce-am văzut la Lupeni". Și ca să vadă, deși nu i s-a permis, el a izbutit să coboare totuși în mină, la rădăcina pămîntului, a muncii și a durerii.

Acolo, în mină, a coborît, ceva mai tîrziu, în toamna anului 1945, freneticul îndrăgostit de reportaj și oameni — Geo Bogza, aducînd la suprafața de înțelegere a cititorilor o scriere zguduitoare, „Oameni și cărbuni în Valea Jiului". Vorbind de marea criză economică ce s-a aflat și ea la originea grevei — în legătură cu care „Scînteia" consemna, într-un număr din aprilie 1932 : „Salariile muncitorilor (mineri — n.n.) sînt reduse de patroni mereu... ziua de lucru se prelungește pînă la 12 ore... muncitorii sînt dați afară cîte unul, în grupuri, în masă"... — scriitorul aduce dovezi de un tragism fără seamăn : „Criza mondială din 1930 a avut în Valea Jiului repercusiuni cum nu se poate mai tragice. Șomeri, mai mult de jumătate, minerii au devenit o masă de oameni flămîndă, zdrențuită și disperată. Atunci au născocit ei acel atroce mijloc de sinucidere : s-au așezat cu pîntecul pe un cartuș de dinamită și i-au dat foc". Și, cu același fior dramatic, filtrat în prezentarea unui amănunt aparent puțin însemnat, dar cu puternice consecințe umane, Bogza surprinde : „Dar sînt în Valea Jiului și altfel de lucruri, uneori mai negre decît cărbunii. Este, de exemplu, haina pe care într-o dimineață cu soare Sigheti Iuliana o scoate afară, la aer.

— E haina bărbatului meu. Cu ea l-am găsit atunci, cînd l-au împușcat în curtea uzinei.(...)

Sub lumina blîndă a soarelui de toamnă, așezată pe speteaza unui scaun, haina pare un obraz omenesc, botit și negru. În postavul ieftin, gaura glonțului se vede între umeri, cu puțin singe închegat pe margini. Mă apropii sfios și o ating. Așadar, pe aici a fost curmat, în acea tragică dimineață de august, firul unei vieți. În această haină aspră a murit, pentru dreptatea clasei sale, unul din minerii Văii Jiului. În buzunarul hainei, Iuliana a găsit cîteva firimituri de cărbune. Fiindcă erau ude de singele bărbatului ei, s-a gîndit să le păstreze — și, dintr-o cutie veche de chibrituri, mi le răstoarnă în palmă".

Între numele celor căzuți, păstrate în muzeu, este și unul Sigheti Dominic...

Celelalte încăperi ale muzeului atestă viața și munca de astăzi a minerilor, eforturile pe care partidul și statul nostru socialist le depun pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă, de viață. Planșe, fotografii, grafice, machete glăsuiesc, sintetic și semnificativ, despre radicala schimbare în bine a mineritului românesc. Pe toate le-am cunoscut la scara reală, în mărime naturală, în minele Văii Jiului, în fața nouă a localităților sale. Investiții de ordinul miliardelor, al zecilor de miliarde de lei au rodit în complexe mecanizate de susținere și înaintare în abataj, în combine de înaltă productivitate, în instalații (pentru creșterea gradului de securitate a muncii) telegrizumetrice și de televiziune cu circuit intern.

La suprafață, mii și mii de apartamente s-au constituit în autentice orașe, din care nu lipsesc așezăminte sociale și de cultură, școli generale și licee, spitale, facultăți, cluburi, întreprinderi specifice activității feminine, în care lucrează nevestele minerilor.

Răspunsul minerilor — al celor 40 000 de purtători de lămpașe din Valea Jiului — la aceste condiții și grijă permanentă, este unul elocvent și expresiv, dat prin pilduitoare fapte de muncă. Ion Resiga, primarul municipiului Petroșani (el însuși miner), în subordinea căruia se află toate orășelele-miniere-satelit din zonă, îmi spune cum producția de cărbune a crescut, în ultimul timp, anual, cu un spor de ordinul milionului de tone — trecînd în prezent de 10 milioane de tone și urmînd a se dubla la sfîrșitul actualului cincinal.

...Închei acest reportaj cu cuvintele finale din reportajul lui Geo Bogza : „Vă salut, mineri din Valea Jiului !"... — plecîndu-mă încă o dată, împreună cu dumneata, stimate cititor, în fața unor oameni și a unei munci urcate în stema de glorie și recunoștință a poporului.

rodian drăgoi

Frîngere

Te desfrunzești de șoapte iubito și ești tristă
ca o pasăre ce nu mai găsește pămintul
somnul meu ca o creangă se fringe
se aude cum gindurile clatină vintul

în ochii fecioarelor se aprind luminări
ferestrele sint tot mai departe de mine
și încă un drum se apleacă să-mi spună
că numele meu moare pe buze străine

Ultimele frunze

Plouă
nu ne-am văzut de la moartea ultimului tău sentiment
răsfoiesc și ultimele frunze
în speranța că voi afla ceva despre tine
încă mai mingii infernul și încă mai cred că ești tu
plouă și ultima cămașă mi s-a decolorat
ca și ultimul cuvint pe care voiam să-l trimit către tine
plouă și vîntul învață geografia trupului tău
singur cu cele citeva lacrimi pe care mi le-ai lăsat
recitesc flacăra luminării
pereții m-au învățat pe de rost
și focul tot arde dar căldură nu dă
plouă frigul precum cenușa se așează pe lucruri
și pînă miine mai este o mie de ani
străjerii aerului au murit sufocați
de nimic nu mi-e teamă
în trupul meu ultim cot la cot cu moartea petrec
plouă și lacrima rupe fereastra

Strigăt

Tot mai strig și strig și strig
că și-n dragoste e frig
tot alerg pe sub zăpadă
rănile să nu mă vadă
vai de cind te tot aștept
mi-a crescut iarbă pe piept
de cind nu am mai dormit
somnul mi-a încărunțit
de cind nu te-am mai văzut
mi-s privirile de lut
carnea mi s-a risipit
într-un hohot de cuțit
și de cind nu ți-am vorbit
vorbele mi-au putrezit
de cind nu m-ai căutat
drumurile au secat
și lumina s-a uscat
nu mai am nici somn nici pat
locuiesc într-un oftat
și nici foame și nici masă
doar zăpada mi-e mireasă
nici nu plec și nici nu vin
m-am pus slugă la pelin
și din zori și pînă-n seară
lacrimile-mi duc la moară

Nesfîrșita cîmpie

Iar simt întunericul umblindu-mi pe trup
rîul acesta curge dintr-o fotografie
mama își duce cîntecul pe umăr și plînge
tata e un drum prin nesfîrșita cîmpie

ca niște ciini la pîndă stau simțurile-n mine
dinspre pădure vin femei de răcoare
miine voi acoperi casa cu aripi de fluture
tata mi-a lăsat moștenire o zi ginditoare

Absența ta

Pe sub păduri trec fiare-ndrăgostite
absența ta iubito se face mai frumoasă
eu stau lingă un foc cu flăcările sparte
ferestrele vin să mă cheme acasă

ca de un rîu îmi este dor de tine
oare trupul meu pe unde-o fi acum ?
cerul îmi propune o cumplită ninsoare
de-acuma doar somnul mai trece pe drum

Frunze vînturate

Acum nici veșmintele noastre nu își mai spun nimic
oare cîte ferestre încap într-un singur cuvint ?
în mine sint mormane de frunze vinturate
pe stradă femeile sint respirate de vint

tu ți-ai uitat tristețea în oglindă și ai plecat
bluza îți e udă de întuneric pe spate
iarba în care ne-am iubit pretutindeni ne caută
în brațele mele singurătatea se zbate

Ninsoare de noapte

nicolae țic

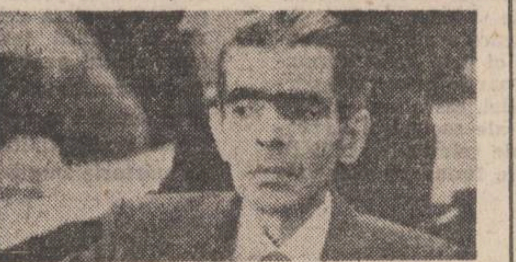

1. Îmi mergea binișor, munceam, ciștigam, trăiam.

Zilele nu se deosebeau prea mult una de cealaltă. Eu știam de uzină, de casă și nevastă. Încă de pe la 19 ani fusesem socotit un om de bază în meserie. Așa mă vedeau toți. Pesemne că moștenisem conștiinciozitatea de la bătrînul meu. Soarta oamenilor de bază nu este tocmai de invidiat : mereu și mereu cade greul pe ei. Cam o dată la două, trei săptămîni ne adunam cu prietenii. Vorbe, vorbe, un pahar de vin, muzică și dans. Încolo, intram la grămadă. Nu zvîcnisem din rînd, și nici nu intenționam să o fac. Această monotonie convenea felului meu de a fi, cumpănit, așezat. Îmi dădea un sentiment de stabilitate. În privința schimbărilor aveam, de fapt, o singură pretenție : lenjeria de corp ; în fiecare zi alta, curată, proaspătă. Din care pricină îmi cumpărasem o mașină de spălat, din primul salariu.

Cînd am ieșit meseriaș, taică-meu s-a dovedit din cale-afară de galanton : el mi-a vîrît în buzunar, cu de-a sila, cinci sute de lei, să-i topesc la vreun restaurant cu băieții ; o bicicletă nouă-nouță, ca să am și eu un mijloc de locomoție pînă la uzină și-napoi ; și un sfat : să nu m-ating de liniile de înaltă tensiune. Că electrocutează. Am priceput că se referă la niște treburi sucite, răsucite, puse la cale de alții, mai mari în rang ca mine ; mai isteți ; mai neîndurători ; mai alunecoși, n-ai de unde să-i apuci. Scapă ei, intră neajutorații la apă. Cuminte-cumințel, să tropotesc pe locul ce mi-a fost indicat. Doamne-ajută !

Curînd, am aflat și eu, ca oricare, că nu se poate sta pe margine, la nesfîrșit. Fiecăruia îi vine rîndul să joace-n horă. Unora, cînd se așteaptă mai puțin. Cum a fost cazul meu. Direct în vîrtej m-am pomenit. Despre invenția inginerului Baboian se exprimaseră, favorabil, cîteva somități tehnice. Totul era stabilit, acceptat, cu destulă vîlvă prin ziare, la radio și televiziune. Dosarul, în mapă de piele cu scris aurit, urma să plece la Oficiul de invenții, pentru obținerea brevetului. Eu nu eram decît un tînăr maistru, mai avînd multe de învățat și în meserie și în materie de relații, cum se leagă și se dezleagă. Totuși, s-a insistat să-mi dau și eu cu părerea, pe cîteva pagini, probabil că mai era nevoie la dosar și de aprecierea, strict formală, a unui practician, muncitor sau maistru. N-am găsit în mine, în acel moment, curajul de a zice : Nu ! Cu inginerul Baboian mă contrazisesem în mai multe rînduri — politicos și ferm, dumnealui cam de sus, cu dispoziții răstite, de nevricat. Era un irascibil din fire, trebuia înțeles, trebuia menajat, m-au dojenit unu-altu. Abia după vreo cîteva luni i-am prins slăbiciunea : își regreta sincer izbucnirile, îi mai era și teamă să nu iasă cine știe ce dandana în secție, cu rebuturi și întîrzieri la livrare. Pocăit, s-apropia de mine cu tabachera deschisă : Ia din otrava asta, că-i mai de soi. Ia două, trei. Fumează, și taci. Tăcînd, fă așa cum crezi, însă pe răspunderea dumitale ! Ce-i venise, doamne, să se bage la invenții ?

Pentru uz intern, numai pentru mine și soție, adică, îl poreclisem Coborîtu. Căci, înainte de a veni la noi în uzină, vreme de 16 ani ținuse patru funcții, care mai de care, și nici una în meseria lui. Cînd n-a mai fost să fie, că toate au o limită, în loc să-i tragă scaunul și-apoi să-i dea un brînci, l-au coborît treaptă cu treaptă, încetișor, pînă s-a văzut omul cu picioarele pe pămînt, întreg și nevătămat. Acum se lupta să-și reconsolideze poziția pe alte căi, profesionale. Simțise el că aici ar fi bătaia peștelui. Fusese un favorizat. Și voia să rămînă, cu orice preț.

Comisia tehnică mi-a dat hîrtiile în după-amiaza zilei de 5 martie 1971, pe la orele 17. Era ziua mea de naștere, seara aveam invitați, făcusem intense pregătiri. Abia dac-am apucat să mă uit peste niște pagini, să descifrez două, trei schițe tehnice. Chiar și așa, la o frunzărire, ceva nu mi s-a părut în ordine. Atunci mi-a fulgerat prin minte : Oare nu cumva cei din comisie își puseseră toate speranțele în mine ? Adică, să resping eu, categoric, ceea ce ei aprobaseră din complezență. Mai tare și mai tare m-a iritat faptul că a doua zi dimineața, la șapte fix, inginerul Baboian mi-a cerut să-i prezint referatul. Își pierduse răbdarea, pufnea și trîntea. Ar fi trebuit să-i declar: Nu sînt prea-supusul dumneavoastră, domnule ! Dar, cînd să deschid gura, iar mi-a întins tabachera cu țigări străine: Din suflet te rog, fă un mic efort pentru mine. Destul îmi poartă sîmbetele. Măcar dumneata să adopți o poziție principială. I-am promis, pe cuvînt de onoare. El m-a bătut pe umăr.

Cercetînd dosarul, m-a pocnit durerea de cap: binevoitor la culme să fi fost, tot nu mi-aș fi putut îngădui să trec la invenții o simplă compilație tehnică, și aceea insuficient gîndită. Ar fi fost o notă mult prea proastă pentru mine. Atîta doar, că cei din comisie au refuzat să-mi înregistreze referatul, sfătuindu-mă să-l pun pe foc și să tac. I-am zgîlțîit pe toți la un loc și pe fiecare-n parte : Chiar vreți să vă faceți de rîs ? Oficiul de invenții are experți renumiți. Acolo nu se-nghite orice năzbîtie. E în joc și prestigiul vostru. Din nou, în șoaptă, la ureche, m-au îndemnat să-mi văd de ale mele. Că s-ar putea să mă coste, dacă fac pe deșteptul. De ce, de-ne-ce, am rupt referatul și m-am conformat. Abia se scurg două, trei zile, și vin la mine oameni în toată firea, demni de toată încrederea, ca să mă prevină, tot în șoaptă, tot la ureche : A zis inginerul Baboian că are să te distrugă ! Nu se lasă pînă nu-ți pune cruce. Ei, la una ca asta am rîs cu poftă.

☆

2. Am tot auzit de rele, fel de fel.

De cum se luptă nu știu cine s-abată năpasta asupra altora. De babe care suflă-n cărbuni, rup o coadă de șopîrlă, ard un fir de păr și-l manevrează de zor pe necuratul cînd într-o direcție, cînd în cealaltă. De neveste tinerele, cuvioase, nevoie-mare, cu ochii pe icoane și blestemul pe buze : cine nu-ncape de mine, să-i piară graiul, să-l mănînce viermii. De bărbați amenințînd, cu spume la gură : Îl fac eu să-și plîngă singur de milă ! Taică-meu, fie-iertat, obișnuia să spună : Cine îmi dorește răul, pe nedrept, să aibă parte de el ! Cu vîrf și-ndesat ! Eu n-am crezut în vrăji, în afurisenii. Cît despre celelalte lucrături, din umbră, aici mai e de discutat : Dacă eu, Petru Antohi, individ, cetățean, nici mai nătărău, nici mai breaz ca alții, cu drepturi și îndatoriri ca oricare, îmi cunosc lungul nasului, știu cît mă țin puterile, hotărăsc așa, sau altfel și-mi asum răspunderea, cine și de ce să-mi caute pricini ?! Iar dacă s-o găsi vreunul care să mă ia prin învăluire, cu răstălmăciri și intrigi, eu ce altă treabă am decît să-mi apăr cinstea și onoarea și numele de Antohi ?! Doar nu trăim în pădure. Cu o cutie de chibrituri, tot scăpărînd cîte-un băț, și încă pe viforniță, m-am salvat eu de o haită de lupi. Lumina, cît de slabă, în pîlpîiri de secunde, i-a obligat să bată puțin în retragere. Pîn-am reușit eu să mă cațăr pe un trunchi de gorun.

Am săvîrșit o nouă greșeală, asta chiar de neiertat. Într-o seară tihnită, cu mărunte satisfacții casnice (ne cumpăraserăm o canapea și două fotolii), divagînd imprudent, i-am zis nevestei : Auzi și tu ce năstrușnicie cu pălărie : Coborîtu s-a jurat să mă distrugă. Tună și fulgeră și-aprinde lumînări la Schitul Maicilor ! Bănuiam că are s-o dea și ea pe rîs, la fel ca mine. Cînd colo, i-a pierit roșeața din obraji, a încrucișat brațele și i s-au împăienjenit ochii : Asta ne mai lipsea. Oare ce s-o alege de noi ? Explicațiile, îmbărbătările mele, convingerea că totul se va desfășura normal, pe mai departe, pînă la adînci bătrînețe, n-au mai avut nici un efect. De la o zi la alta, s-a lăsat în voia presimțirilor. Prevedea un dezastru, pe curînd. Multe necazuri au să ne doboare, definitiv. Semne de pagubă, de boală, de moarte.

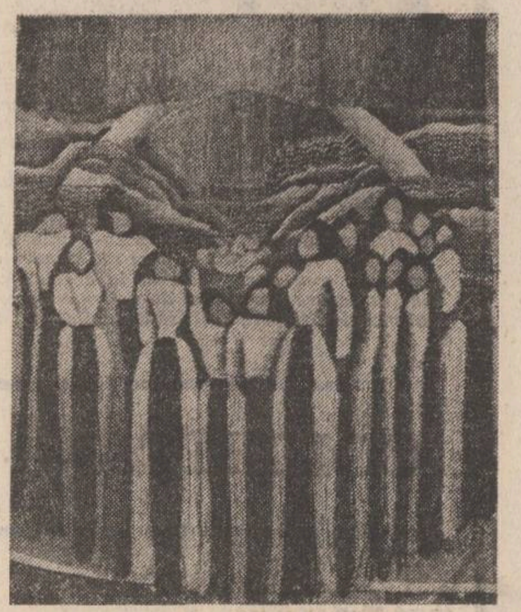

Angela Ionilete : „Tapiserie"

N-a trecut o săptămînă și mi-au făcut armonică motocicleta. În fața casei, în puterea nopții. Investigațiile n-au dus la nici un rezultat. Cum tot amînasem întocmirea hîrtiilor de asigurare, trebuia să plătesc reparațiile din buzunar. Eu mă întrebam de unde să iau banii, tocmai cînd ne înghesuiau alte cheltuieli. În schimb, soția mea, Diana, în tot ce se petrecuse, din vina cine știe cui, poate a vreunui camionagiu cu damfu-n nas, vedea o primă confirmare a sumbrelor ei preziceri. A fost împotrivă să mai păstrăm motocicleta. E cu nenoroc, trage la accident, o să ne-omoare cu zile. A trebuit s-o vînd, așa, turtită, pe mai nimic. I-am zis atunci soției, ca un avertisment : Așa nu se poate trăi. Dacă te mai aud cu blesteme și alte idioțenii de felul ăsta, să știi că cer divorț ! Din vocea mea, din priviri, din gesturi se putea deduce că n-am să ezit, la o adică. Această izbucnire, abil ticluită, pe care o socotisem strict necesară, cu un rost educativ, a tulburat-o profund, era să leșine. Nu știam, nici nu m-a dus mintea că ar fi însărcinată. Ezitase pînă atunci să-mi spună, a mai ezitat vreo cîteva săptămîni. Nici pînă azi nu mi-a dezvăluit de ce. Doar eu îi mărturisisem și-i repetasem de nenumărate ori că îmi doresc un copil.

În nu știu ce împrejurare i-au sustras actele și banii din poșetă. Cea mai bună prietenă, sora ei de lapte, s-a prăpădit într-un stupid accident alpin. A avut destule mizerii și la servici, trebuind să repare ea ce stricaseră niște teleleice cu proptele. Era și ea un cadru de bază. A vărsat multe lacrimi amare, însă fără să-mi mai facă vreun reproș. Nici de blesteme n-a mai pomenit. Altfel, o dibuisem, era sută-n sută convinsă că toate relele ni se trag de la inginerul Baboian.

Individul mă bifase la recalcitranți, nu-mi mai răspundea la bunăziua. Colaborarea noastră, și așa chinuită, acum era compromisă în asemenea măsură, încît exista riscul să dăm producția peste cap. Am înțeles că nu mai e loc pentru amîndoi în aceeași secție. Conducerea uzinei a hotărît să mă transfere pe mine, pe alt post, cu o motivație bine gîndită, greu de atacat. Dealtfel, nici n-ar fi fost în interesul meu să fac nazuri : pentru merite deosebite eram avansat, cu un spor de retribuție de peste două sute de lei, și perspectiva de a prelua, curînd, răspunderea unei secții abia înființate. Am să-l rostogolesc așa, din post în post, pînă s-o vedea pe dinafară, a declarat inginerul Baboian. Cu gravitate, cu încrîncenare. După ce isprăvise cu invenția, cu alte dă-mi și mie, na și ție, că avea o familie numeroasă și toți trăgeau de el, părea că i-a mai rămas un singur țel în viață : să mă distrugă pe mine. I-am transmis și eu, prin bunăvoința unei economiste de la centrală, care-i mai eroda, ocazional, fidelitatea conjugală : Nu vă fie de deochi, că rînzos mai sînteți !

A murit bătrînul meu, chiar în ziua pensionării, la petrecere : stop cardiac. Niciodată nu se plînsese de inimă. La înmormîntare, pe o ploaie cu rupere de nori, am răcit zdravăn, din răceală am dat în pneumonie, cu zăcere la pat. Zăcînd, m-am gîndit la invenția inginerului Baboian. Zi de zi, cu o intensitate de-a dreptul bizară. Nimic altceva nu-mi mai reținea atenția. Era vital pentru mine să refac întregul dosar. Cu o febrilitate ieșită din comun și o agerime de minte ce nu-mi fusese cunoscută pînă atunci, am umplut în timp record cinci caiete cu schițe tehnice, tot felul de calcule, îndeajuns de complicate. I-am telefonat inginerului Baboian din spital, într-un miez de noapte : Acum știu unde ați greșit. Vă ofer soluția fără nici o pretenție, din toată inima. Nu mi-a refuzat conversația. A fost un prilej nimerit să-mi aducă la cunoștință : Ieri mi s-a înmînat brevetul, în cadru festiv. Cu mare grijă a lăsat receptorul în furcă. Nu cumva să interpretez eu că mi l-a trîntit.

Am ieșit eu din spital, a intrat soția mea.

De fapt, abia atunci am aflat că era însărcinată. Alergase după un tramvai, căzuse de pe scară. Două săptămîni încheiate medicii și-au dat toată silința să o salveze. A fost nevoie și de o intervenție chirurgicală, mai mult sîcîitoare decît riscantă. Destul de repede s-a pus pe picioare. Atîta doar, că pierduse sarcina. Cu toate insistențele mele, nici gînd să se mai întoarcă acasă. De la spital s-a dus direct la părinții ei. Nu mi-a dat voie să o conduc. Nu mi-a precizat cîtă vreme o să rămînem despărțiți. Și nici din care pricini anume. Dar eu le știam prea-bine. Atunci mi-am zis, întocmai ca bătrînul meu, la necaz : Cu ceva răbdare, poate că o să trecem și peste încercarea asta ! Eram încrezător, eram și încăpățînat, răbdarea mea nu avea margini.

☆

3. Am primit un mic pachet, expediat de-aici, din Capitală, însă fără adresa expeditorului. Înăuntru, două cartușe de țigări străine și o cravată de mătase. Nu m-am atins de țigări, nu mi-am pus cravata la gît. Asta a fost într-o sîmbătă la prînz. Luni dimineața, după ședința operativă cu șefii de sectoare, de secții și ateliere, directorul m-a convocat la o discuție între patru ochi. Ofta, mocnea, bătea în verde-vînăt. Se uita în tavan și mă vedea pe mine. Impresia a fost că mă ia drept icoană : fierbinte mă ruga, mă implora, să-i dau o mînă de ajutor, la ananghie aflîndu-se. Privind cu îndărătnicie în tavan, mi-a expus o situație de tot hazul. Cel puțin, așa mi s-a părut mie că ar fi. Căci, tăbăcit cu de toate, și peste poate, eram hotărît să-mi reciclez starea de spirit. Din tot ce observ, ori mi se relatează, eu să exclud nuanțele dramatice. Pesemne că instinctul de conservare începuse a funcționa normal, ținîndu-mă la oarecare distanță de liniile de înaltă tensiune. Preferam culoarea roz. Părerile mele se reduceau, de fapt, la una singură : Totul e bine spre foarte bine. Să trăiți, am înțeles. Așadar, odată cu brevetarea invenției lui Baboian, ministerul ne tăiase 20 la sută din fondurile pentru import. Logic, nu ? de ce să ne mai folosim de inteligența altora, atît de costisitoare, cînd o avem pe-a noastră ?! Pînă aici, nimic de obiectat. Nenorocirea vine de-acolo, că invenția în cauză, așa cum se prezintă, merge și nu prea merge. Are niște hibe. Are niște confuzii teoretice. Are niște minusuri practice. Are pe dracu s-o ia ! Cine i-a aranjat lui Baboian brevetul, o să-și dea pumni în căciulă. N-aș vrea să fiu în pielea ăluia. Potlogării ! mi-a zis directorul, strepezit. Eu am rîs pe sub mustață. Deocamdată, pe noi ne interesează producția, pentru interni și externi. Ritmul. Calitatea. Pricepi ? a izbucnit directorul, gata de răfuială. Cu mine, care încă nu-i greșisem. Știu sigur că dumneata ai găsit o soluție optimă. Ești mobilizat pe loc. Pune umărul, și-o să devii coautor la invenție, inginerul Baboian e dispus oarecum să te accepte. Eu am hohotit : I-auzi, ia, își face pomană cu mine. Bogdaproste ! și-am întins mîna, a cerșeală. În clipa următoare, am bătut cu pumnul în masa de consiliu : Nu ! Nu ! Nu ! Să nu mă accepte. Să nu-mi mai trimită pachete cu țigări și cravate. Să nu-mi mai facă zîmbre. S-a înțeles ? M-am legat s-aduc toate rezolvările teoretice și practice în numai trei săptămîni. Cu condiția să nu mă mai calce nimeni

dana opriță

Ultimul țărm

Privesc în jur – mirată
ca după o încercare nereușită de zbor
(ca după un ultim val ce-și retrage de la țărm spuma iluziei) ;
îmi abandonez rochia de bal, o împachetez și o uit într-un raft.
Totul redevine normal. Fiecare lucru
își reia fără grabă obiceiurile. Totul
redevine scris cu litere mici în alba, blînda captivitate
a hîrtiei.

Inima mea strigă cu disperare în ritmul inimii tale,
rătăcind prin coridoarele de glasuri ale unui miine mereu amînat,
implorat mereu.
Doar eu și acel miine
alunecînd cu picioarele goale pe gheața cuvintelor –
sfîșiind zăpada întrebărilor
fără să știu, fără să înțeleg nimic.

Cu pași mărunți, nesiguri
ca o oglindă pîndind aburul unei respirații –
te caut,
te mai aștept
pe mica planetă a inimii mele – acolo
unde pe firul de sîrmă al nopții
înaintează tremurînd soldatul de plumb – învingătorul învins
din ultimul război desenat pe asfaltul copilăriei.

În jungla iluziei

Singură în jungla unei iluzii –
în fața unui foc aproape stins, cu un cuțit ruginit,
cu un șirag din colți de cuvinte alungînd întunericul –
pîndind după fragilele draperii ale hazardului
un cuvînt
o privire care să coboare și asupra mea,
încercam să descifrez o piatră, un foșnet, o întîmplare
să răsfoiesc literele unui alfabet necunoscut.

Doar eu în jungla acelei iluzii,
ultimul supraviețuitor al unor galaxii îndepărtate
(fără spațiu și timp – ca un chip cioplit fără ochi, fără gură)
încercam o altă salvare, un alt început,
mă pregăteam pentru marea intîlnire

Rostogoliri de cuvinte, alfabete în ruină :
semnele sigure ale unui continent dispărut
pe harta firului de nisip.
Trupurile desfigurate ale amintirilor, jumătăți de gesturi,
cioburi de glasuri – iată singurele urme de viață

pe țărmul iluziei,
în jungla ei plină de semne și de mesaje în sticle
azvîrlite de mare la țărm...

Doar undeva departe, în viitorul unei dimineți
lumina își detona exploziile de păpădie
ca pe niște cuvinte lipsite de înțeles
strecurate printre dinții de fier ai memoriei.

Clepsidra

Un fir de nisip cît un secol,
un grăunte de praf cît un deșert de amintiri
și la urmă
acest fir de polen ca o clipire fugară
topit în respirația mea.
– Și ce-i cu asta ?
(de fiecare dată un răspuns se rostogolește spre noi)
– Desigur nimic, nimic.

Niciodată nu poate fi ceva prea nou, prea frumos
într-un grăunte de praf.
Nici măcar faptul că i-au trebuit cîteva secole
ca să existe –
să plutească, acum, între noi.
Nici măcar faptul că i-au trebuit cîteva piramide
spulberate de vînt,
cîțiva sfincși prăbușiți sub întrebări,
cîteva galaxii răsucindu-se după soare.

– Nimic, nimic.
(Litere împletind cuvinte prevestitoare)
– Desigur.

Doar rostogoliri de pietre
despicîndu-și materia în clepsidrele clipei de-acum.

teatru

t

O probă de maturitate

Una din reprezentațiile eveniment ale stagiunii a fost oferită și publicului bucureștean, la începutul acestei veri, pe scena Teatrului Mic de către actorii ploieșteni. Spectacolul se numește „Mult zgomot pentru nimic" de W. Shakespeare și a fost montat de regizorul Dragoș Galgoțiu. Scrisă în 1598, publicată în 1600 (cu titlul „Much adoe about nothing"), inspirată din culegerea de nuvele a lui Ariosto și Bandello, piesa „este cea mai ușoară și mai puțin complicată dintre comediile lui Shakespeare, în care tipizarea caracterelor constituie o preocupare principală", remarca Mihnea Gheorghiu în a sa prefață la ediția operei shakespeariene apărută în 1955. Regizorul spectacolului ploieștean este preocupat în egală măsură de accentuarea dramaticului din această comedie, cît și de alcătuirea unei lumi diversificată tipologic în relație strînsă cu spațiul temporal ales : epoca feudală. Actorii urmează cu consecvență concepția regizorală, ea însăși dinamică și riguros cenzurată. Sălbatica năvală a oștenilor în palat este pe cît de frenetică pe atît de pitorească. Dezordinea și brutalitatea comportamentului noilor sosiți, contrapunctează ceremonialul rafinat al curții, dovedind din partea regizorului o măiastră știință a orchestrației scenice. Și de-o parte și de alta caracterele sînt puternice, bine diferențiate în datele lor esențiale. Lupta dintre violență, minciună și candoare, se poartă crîncen, iar impunerea adevărului cunoaște obstacole grele. Violența verbală, dezlănțuirea gestuală, sînt dominante ale acestui spectacol, unde totul se petrece într-un ritm atît de alert, încît povestea scenică se petrece cu sufletul la gură. Actorii sînt excesiv mobili, mereu prezenți și permanent solicitați la întregul potențial de exprimare. Benedick, în interpretarea lui Marian Rilea, este performanța spectacolului, dar nu singura. De o mobilitate felină, cînd subtil-ironic, cînd tandru-sentimental, actorul invadează scena, mistuindu-se într-o totală ardere, întotdeauna în comuniune perfectă cu partenerul său. Camelia Maxim îi creează Beatricei o individualitate la fel de puternică. Sensibilă, sprințară, actrița susține duelurile verbale cu multă inventivitate și detașare, nuanțînd și improvizînd cu evidentă știință a dozării propriilor mijloace ; are farmec și candoare, cuceritoare șiretenie și inteligență scenică. Trecînd din registrul grav în cel liric sau comic, cu o scăpărătoare mobilitate, această Beatrice este una dintre încîntătoarele prezențe ale spectacolului care acaparează și convinge. Printre acestea se numără și Cornel Ciupercescu, în postura prințului Aragon, cu gradata sa trecere de la brutală duritate la înțeleaptă înțelegere. Intrigantul John, interpretat de Valentin Popescu, insinuează ca motiv secret al urii sale o nefericire lăuntrică sau un complex, jucînd cu împietrită imobilitate răutatea celui dintotdeauna nebăgat în seamă de noroc. Dumitru Palade întruchipează un abil Leonato, Dan Bădărău un intransigent și orgolios Claudio, Dana Bolintineanu desenează cu hieratică grație un personaj creat de regizor (pe care personal îl socotim redundant), Laurențiu Lazăr, în Borachio, creează un tip complicat și aproape seducător în ticăloșia sa mustoasă. Corneliu Revent în rolul străjerului Dogberry, este același autentic talent pe care-l cunoaștem din anterioare evoluții, imaginativ în completarea universului spiritual al personajului său, fie cu detalii comice, dramatice, sofisticate sau neghioabe. Astfel, reușește un rol, care ar fi putut fi doar funcțional intrigii piesei, dar care în această formulare ocupă un loc distinct în tipologia spectacolului. Victor Bucurescu, Mihai Coadă, Florentin Dușe, Adrian Preda, Fabian Gavriluțiu, Marian Stan apar în roluri episodice bine închegate. Spectacolul, în întregul său, este viguros și evident rezultatul unei construcții gîndite solid în detalii și ansamblu. Momente confuze nu au existat. Actorii au susținut un ritm trepidant tot timpul spectacolului. Avem o singură rezervă : scenariul muzical al reprezentației pe care l-am fi dorit gîndit în aceiași termeni și mixajul în scenă al coloanei sonore. Suprapusă rostirii scenice fără măsură și nedozată tehnic, ea supără și devine mai ales zgomotoasă. În rest, salutăm isprava unui regizor de certă vocație și solidă pregătire. Un spectacol Shakespeare este o probă de maturitate, iar Dragoș Galgoțiu a trecut-o cu succes.

Liana Cojocaru

film

f

Marin Preda și filmul

Pe 5 august 1988 Marin Preda ar fi împlinit 66 de ani. Pe 6 august 1988, la Costinești, la Festivalul filmului pentru tineret, a fost prezentat în concurs filmul **Moromeții**, care a luat Marele Premiu al festivalului. Această coincidență conferă gestului juriului și înfățișarea unui omagiu față de marele prozator. Un omagiu cu atît mai important cu cît **Moromeții** reprezintă o realizare cinematografică de clasă, distingîndu-se între celelalte ecranizări după proza lui Marin Preda prin autenticitate și dramatism.

Prima ecranizare a fost **Desfășurarea**, realizată de regizorul Paul Călinescu, film unde, în rolul lui Ilie Barbu, Colea Răutu reușea o creație admirabilă. Efortul realizatorilor filmului de a înfățișa fața adevărată a satului românesc a dat rezultate în acest film pe nedrept uitat. După aceea, proza lui Marin Preda n-a mai fost așa de norocoasă la întîlnirea cu studiourile de film. **Marele singuratic** a fost un film locvace, unde tendința către autenticitate fiind exterioară a îndepărtat filmul de universul lui Marin Preda. Apărea undeva și un Moromete mocofănesc și hîtru, avînd ca semn distinctiv un căciuloi mocănesc. Mai interesant a fost **Porțile albastre ale orașului**, inspirat de o scurtă și dramatică narațiune legată de întoarcerea armelor la 23 August 1944 (**O oră din august**) fără a depăși însă o ilustrație adesea insuficientă.

Cel de al treilea film după literatura lui Marin Preda a stîrnit un mai mare interes. Romanul ecranizat a fost **Intrusul**, iar tema lui mai actuală și mai accesibilă publicului nostru a fost abordată cu ceva mai multă pricepere. Șerban Ionescu a fost remarcabil în Călin Surupăceanu, unele episoade din film sînt antologice, dar filmul, insuficient de unitar stilistic, pune un prea mare accent pe povestea de dragoste și mai puțin pe problematica propusă de **Intrusul**. În plus, o distribuție eronată pentru rolul feminin principal (Tora Vasilescu) înstrăinează filmul **Imposibila iubire** de cartea care l-a inspirat. Exceptînd **Desfășurarea**, celelalte ecranizări după proza lui Marin Preda au luat opera scriitorului ca pretext fără a-i înțelege esența.

Ecranizarea **Moromeților**, film în două serii, alb-negru, în regia lui Stere Gulea, rămîne o demonstrație a însușirii spiritului cărții și de subordonare chiar la litera ei. Toate replicile personajelor sînt cele din roman, ca și situațiile cheie ale filmului. Cînd s-a adăugat ceva, scenaristul (Stere Gulea) a reușit să se confunde cu textul scriitorului. A rezultat o operă cinematografică gravă, profundă, dramatică, cu o mare capacitate emoțională, datorită autenticității reconstituirii. Înainte de a fi premiat la Costinești, **Moromeții** a figurat însă în topurile festivalurilor internaționale de filme de la San Remo și Santa Rey, de unde s-a întors cu premiul pentru interpretare masculină acordat lui **Victor Rebengiuc**, recunoaștere dublă și indirectă a valorii întregii pelicule dominată de Ilie Moromete și de personalitatea artistică a interpretului său — Victor Rebengiuc. Victor Rebengiuc, unul din marii actori ai teatrului românesc, a luat premiul de interpretare masculină și la Costinești, ceea ce era inevitabil.

Noutatea adusă de juriu a fost premierea interpretei Catrinei, **Luminița Gheorghiu**, distincție cu totul meritată pentru forța și sugestia cu care, mai puțin cunoscuta actriță a Teatrului Municipal, a susținut rolul Catrinei Moromete. S-ar fi putut merge și mai departe, subliniindu-se debuturile tinerilor interpreți ai lui Paraschiva și Nilă sau, debutul în cinematografie al actorului de mari resurse care este Ilie Gheorghe (Dumitru lu' Nae). Pelicula **Moromeților** este în întregime premiabilă. Nici Florin Zamfirescu în rolul lui Țugurlan nu poate fi trecut cu vederea. Juriul s-a oprit însă la interpreții principali, acordînd o mențiune și elevului din Cîmpia Dunării care a interpretat rolul lui Niculae. Juriul Costineștilor se aliniază premiilor internaționale primite pînă acum și consfințește omagiul pe care Stere Gulea și echipa cu care a realizat **Moromeții** l-au adus lui Marin Preda. Scriitorul ar fi împlinit pe 5 august 66 de ani.

Cronicar

pe coadă. Eram un monument de vanitate. Mi-a fost și de mirare că nu plesnesc.

Nu m-au iertat de obligațiile curente în secția uzinei. Programul meu de lucru aproape că s-a dublat. Părea că nici nu-mi dorisem altceva. Căutam cu luminarea alte și alte prilejuri ca să bravez. Cu o echipă de șapte meșteri, aleși de mine, pe sprinceană, tare ne-am zorit și mult am stricat. Dregînd ce stricasem, cu chiu, cu vai, ne-a venit și ideea salvatoare, exact în momentul cînd toți ne taxau de-ncurcălume. Dacă ar fi fost invenția mea, să-mi aducă mie glorie și bani, fără vreun regret aș fi lăsat-o-n plata domnului. Eu mă străduiam însă pentru Coboritu. Să-i asigur lui măcar un început de glorie. Și niște avantaje, pe mai departe, de nimic să nu ducă lipsă. Căci el, Coboritu, se dedase la dulce, prinsese năravuri, nu mai putea trăi ca mine, ca altul, ca oricare. Trăgeam din greu întru slava și bunăstarea lui Coboritu. Cumplită îmi era ambiția. Generozitatea mea, dezlănțuită, amenința să rupă toate zăgazurile. Pesemne că așa trebuia, neîndurător, să fiu pînă la capăt. Eu aveam de răzbunat un om : pe tata. Cu 12 ani în urmă, dintr-o răstălmăcire de vorbe a lui Coboritu, îndurase tata umilințe și hărțuieli, mai să-și ia cîmpii. Societatea noastră n-are nevoie de asemenea indivizi ! decretase Coboritu, fără să-l întrebe măcar cine e și cum îl cheamă. Bătrînul meu, pe-atunci colțos, își agravase pe loc situația, zgîlțîindu-l de umeri pe împricinat : Află 'mneata că asta nu-i societatea lui tat-tu !

Cu siguranță, Baboian uitase demult incidentul. De zeci de ori l-am auzit declarînd prin ședințe : Și eu am avut răspunderi obștești. Cea mai mare grijă a mea a fost să nu lovesc în oameni. Am conștiința curată. Toți îl știau, nimeni nu s-a grăbit să-l ia la bani mărunți. De teamă ? de silă ? de lasă-mă să te las ? De toate la un loc. Acum, pus pe jar, inginerul Baboian îmi dădea tircoale : cu un zîmbet, îmi cersea un zîmbet : cu o încruntare ar fi vrut să mă bage-n sperieți ; cu pachete trimise prin poștă intenționa să mă răsplătească. Am depus pachetele, în număr de șase, la cabinetul tehnic, rugîndu-i pe cei de-acolo să i le predea neîntîrziat. Sub semnătură.

Cînd ne-am văzut pe ultima sută de metri, în linie dreaptă, eu n-am mai părăsit atelierul de prototipuri trei zile și trei nopți. Atunci s-a stîrnit oarece vîlvă : inginerul Baboian dispăruse și de la uzină și de-acasă. Cercetările au stabilit că nu pătise nimic rău : cutreiera orașul, pe o bicicletă de împrumut. Îl reperase un forjor de la noi pe nu știu ce stradă : se răstea la un castan desfrunzit, amenințîndu-l cu retrogradarea. Îi retrăseseră brevetul. Eu am refuzat să înaintez un dosar pe numele meu. Invenția a rămas fără autor.

☆

4. Așadar, dezastrul cu ușa rezemată de perete și pragul crestat mă viza direct și nemilos. Îmi dăduseră lovitura, hoții, în vremea din urmă se tot zvonise de o bandă de hoți care opera în cartier. Convins că îmi goliseră casa, nu m-am grăbit să fac investigații în interior. Pînă una-alta, mai util era să întreprind o scurtă anchetă. Am sunat mai întîi la vecinii de palier. Nu mi-au răspuns. L-am trezit pe administrator : s-a jurat că nu auzise nici un zgomot. Am intrat în vestibul, era întuneric și frig ca afară. Degeaba am tot răsucit comutatorul, nici un bec nu s-a aprins, umblaseră la tabloul electric. Tot scăpărînd cîte-un chibrit, am bîjbîit prin apartament : mobilele erau la locul lor ; televizorul, aparatul de radio, alte aparate, covoarele, vitrina cu porțelanuri, tablourile de pe pereți, tot așa, nimeni nu le clintise ; banii, cecurile, hainele din dulap, nu lipsea nimic.

Îmi spărseseră toate geamurile. De fapt, aceasta era singura pagubă, neînsemnată, cîteva sute de lei, treacă de la mine. Nu hoții mă călcaseră. Din mult-puținul cît agonisisem, s-ar fi lăcomit ei, hoții, la ceva, măcar să-și acopere cheltuielile de deplasare. Într-un sertar de scrin, la îndemînă, erau și bijuteriile soției, nu cine știe ce, o brățară, două broșe, un medalion, inele, vreo sută de grame de aur în total, nu le rîvniseră. Nu banii, bijuteriile, obiectele din casă îi tentaseră. Aveau ei, de toate. Probabil că se și amuzaseră de sărăcia mea. De compătimire, eventuale înduioșări, nu-i credeam capabili. Unul să fi fost ? O bandă întreagă ?! Îmi era limpede, și-mi era de-ajuns, un lucru : Cine pătrunsese aici, o făcuse numai și numai în batjocură. De unde, de ne-unde, știa că mă voi întoarce acasă tîrziu, obosit și înfrigurat, cu gîndul la o baie caldă și un somn izbăvitor, binemeritat.

Cînd am pus mîna pe receptor, vrînd să chem miliția pentru cercetări, ceva s-a răzvrătit în mine, ca la o nechibzuință. Încă mai aveam rezerve de vanitate, care-mi interziceau văicărelile, milogeala. Ar fi fost un semn de slăbiciune să alertez pe alții. Era o cauză a mea și trebuia să mi-o apăr singur. Dacă necazul învață pe om, din cîte necazuri mă clătinaseră, învățasem și eu să mă țin drept : să mă arăt îngăduitor cu cei definitiv înfrînți ; în sfîrșit, descoperisem că și generozitatea poate fi o armă nimicitoare. Nu știam cine îmi forțase ușa. Nici nu voiam să știu. Dacă nu în noaptea asta, atunci mîine, poimîine, curînd are să priceapă că a pierdut. Neputincios, în toate, mintea i se va tulbura.

Casa mea era o ghețărie. A trebuit să-mi pun căciula, paltonul și mănușile. Astfel înfofolit, m-am și apucat de reparații: ca un meșter cu tragere de inimă. Cotrobăind prin niște lădițe din cămară, am dat și peste cutia cu siguranțe de rezervă, erau vreo 20, de toate calibrele, am ales șase, pe care le-am și montat îndată. Și s-a făcut lumină. M-am văzut agățat pe un perete, în fotografia de nuntă, tandru și înfiorat, strîngîndu-mi nevestica la piept. În toată casa mai eram doar noi doi. Pieriseră umbrele. I-am telefonat Dianei :

Vino, e lumină, e liniște.

Nimic nu ne mai poate despărți.

Ușa e deschisă, pragul e crestat.

Am să te trec pragul în brațe, ca pe-o mireasă.

În așteptare, m-am apropiat de fereastră, pe vîrfuri, atent să nu strivesc cioburile de sticlă împrăștiate pe covor. Afară ningea feeric, fulgi mari, pufoși, dănțuiau pe cîte-o pală de vînt. Pe cînd eram voinicel de-o șchioapă, tare-mi plăcea să stau, în seri de iarnă, cu nasul lipit de geam. Îndrăznisem, pe-atunci, să mă-nchipui mai mare peste fulgii de zăpadă. Peste albul nemărginit și fără de prihană.

Era un geam fermecat, acela.

Îl știam numai eu, cu strășnicie îl păzisem.

Nimeni, și niciodată, să nu mi-l poată face țăndări.

Dragoș Morărescu : „Flori"

carmen firan

timp îmblînzit

undeva la treizeci de picioare sub mare
caseta în mil înfășurată de ierburi și fiare
cu inima – cireașă uitată în frig
în casa din care dispare mereu o femeie citind

trupul ca o hartă se lasă descifrat cucerit
aceeași tristețe – atît de tîrziu
și n-am inventat încă nimic
departe adînc alungată pînă și de cuvînt
treizeci de trepte sub mare acest eu
în derivă plutind pe banchize de vînt
cu nici o putere în încheieturi amorțită
calul de piatră în pieptul meu se ridică
pe insula geamănă ar mai fi încă timp
acolo iarba fiarelor vindecă mingîie toate
acolo aici își plimbă un zeu degetul ars peste moarte

strigă și fii din statuie carne sînge și somn
el cîntă auzi omenește și viu dintr-un corn
mai e încă timp îmblînzit
cuvintele singure vin
te ridică și fii lemnul alb curgător de măslin.

măceșii sălbatici

tu știi tristul
însinguratul meu ochi
de privirea ta luminîndu-se
neînchipuită mă întorc
cu măceșii sălbatici
șingerîndu-mi palmele
din care nu înțeleg
decît preadepărtarea de tine
brațul întins fără puterea de a atinge
umbra ta crescută nefiresc
cu mult înainte de a mă naște

cuvintele albe

să ne privim să ne ghicim prin lucruri
realul e doar senzația plină
în lumea-absență marea soarbe și totuși
mai e încă timp corăbii să vină
în somn nu sînt eu mi-e frică aștept

un cîine bătrîn mă ajunge în prag
nu pot să alerg n-am voce să strig
doar cîntecul bate în lemnul de fag

să ne iubim să ne jucăm tîrziu
imperiul de lucruri ne este părtaș
cuvintele albe cad pe asfalt
sertare cu păsări golite-n oraș
e luni mereu luni și n-avem trecut
pașii sparg clopotul imaginea piere
migrînd interzis vocea mea se rotește
o viespe închisă în podul cu mere

de-a copilăria

mă las învățat de tine
jocul zilelor senine
nopților cu vise albe
și înțelepciuni arabe
zborul cailor albaștri
să mă-nalțe printre aștri
tainic ochii să-mi închidă
să mă mintă în oglindă
chipul, tristul de acum
pe sub o perdea de fum
să rămîn ca înainte
o icoană de cuvinte

știi un joc să mă învețe
fuga clipelor răzlețe
sub un clopot să le prind
și să uit copilărind ?

știi un joc cu cerul jos
peste anii mei întors ?

Poeme de george chirilă

Aceleași clipe

Corăbier întors peste o apă
ca dintr-o spaimă preluînd înotul
uimit coboară-n sine să priceapă
ce legi adună și destramă totul
a fost un țărm și urma i s-a șters
doar umbra-i pe o stîncă suspendată
cad stele și s-aprind în univers
aceste semne ce-au mai fost odată

Așterne seara între ochi și chip
ca spațiu între unul și multiplu
aceleași clipe — fire de nisip —
noi — cugetînd — ne-am reluat periplul...

Sărut crinul

Cu buzele arse / de iarnă / de așteptare /
cu numele / murmurat / în barbă /
amiaza-mare / sărut crinul. / Străinul
ce-mi seamănă / e un poet ; / peregrinul
mereu către un oracol / ce nu e.
Ca prin miracol / ochiul vede în munte
statuie / și nimeni întreabă / și hăul
răspunde...
De sute de ani mă încumet / neștiut /
mă încumet / să prind sunet / în orga de lut /
să prind chip / pe mișcătorul nisip
Dar crinul ? / o, crinul nici s-a născut...

Fîntîna Eminescu

Și tu îmi șoptești Eulmina:
— Ar putea să se ivească
însuși Poetul din chin și așteptare din melancolica batere
de pleoape din
vino și tu mai aproape
din legănarea îngerească
a plopilor
ce-și recunosc vina
de a fi rămas mereu fără soți

Și pentru că El ar putea cu clipa
cu vecia să se ivească

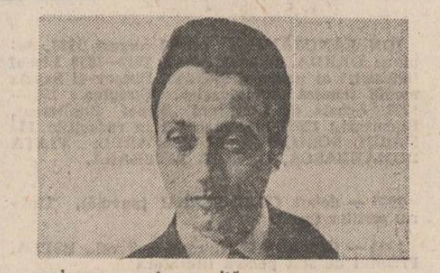

noi nu cunoaștem o altă
fîntînă
decît cea cu numele lui

Ca doi stîlpi

Precum pietre vechi lîngă hotară
ca un drum sub roțile ce cară
grîu și orz, lucernă și secară,
ca doi stîlpi care susțin o țară
peste pierderi multe iar și iară

teferi și frumoși dar și cuminți
peste vămi și viscole fierbinți
peste-un veac ce și-a ieșit din minți
cu pămîntul făcînd legăminți
voi ne mai rămîneți, dragi părinți...

Mere dulci, mere uitate

Sub un măr rotat vrei să te culci
cînd foșnesc în iarbă greieri mici
guști din carnea unor mere dulci
și contempli harnice furnici
și îți pare veacul prins în cîngi
susură sub gene riu de mori
cresc iluzii — nu le mai atingi
tu pe-o vîslă rîsipind comori

Ne-au fost nouă din vechime date
șiruri de-ntîmplări și de livezi
mere dulci pe crengi, mere uitate
vin ca globuri reci peste zăpezi...

ion deșirna

Mona Lisa

O ! oameni, zise Gioconda,
Faceți-vă culori și linii
și lumină și umbră
și veți vedea cît de mult
m-a iubit Leonardo.

De aproape cinci sute de ani
muriți zadarnic.

Nu vă surid vouă !

Sonet III

Adînc cernoziomul nopții, moale,
În brazda lungi, luceferii semințe,
Pe jug și osie de cer, catrințe,
Pastel cu stele, lavițe și oale.

Stau sufletele vii la poarta lunii,
Se sfătuiesc de una și de alta,
Un zeu bătrîn își fățuiește dalta
Din cremene să unduie lăstunii.

În zori se-așteaptă ploi de primăvară
Cu viituri cerești de aur sacru,
A mai plouat și ieri, un simulacru,

Erau chiar boabe mici de apă clară,
Pe jumătate s-a umplut ulciorul,
Apoi a nins cu nestemate norul.

Imagine

Îmi sună viorile
Corzile inimii

Acupunctură cu nisip marin
Răbdătoarea memorie a crabilor
Încleștați
Pe o picătură de Mare

Elegie în travesti

Corsar sihastru, visător,
Pindeam un val strălucitor
Să împletesc zeescu-ți chip
Din fire albe de nisip.

Întrezăream printre cochilii
Icoana cu cerești sigilii ;
Voiam s-o smulg din apa grea
Dar ca Selena dispărea.

Pe umbra clipei, orbitor,
Am prins un val strălucitor ;
Cînd să-nsceptrez cu raze chipul
Mi-ai spulberat din mîini nisipul !

Natură aproape statică

Sticloase și fierbinți, de roure și lin
Luminile se-aprind din cristalin
Cînd își jupoaie șarpele în ierburi vil
Cămașa lui cu nasturi argintii.

Absoarbe solzul zilei izuri, alcalin,
Din pergamente unse cu venin,
De vezi în alb, din uriașul tău ungher
Alungă, doamne, zeii orbi din cer.

Sfinx de plumb topit, val al mării de-nceput
Pe cînd întîiul părea mut,
Topos al luminii fără de-ntuneric,
Ochi plasmatic – stea – și sferic !

Antisonet

Venea, venea să-mi cînte la fereastră
O pasăre ciudată fără aripi ;
Apoi zbura și se făcea albastră

Și se pierdea cu razele prin rariști
Și nu era o pasăre măiastră
Și-avea un semn de purpură pe aripi.

Crescuse iarba pînă sus la geamuri
Sau casa cobora de-atîta vreme,
Un șarpe verde unduia prin ramuri
Și se-auzea cum seva-n trunchiu-i geme.

Urca spre cer copacu-acela gînduri
Vibrînd ușor pe sidefate frunze,
Urca spre cer copacu-acela gînduri
Și nu avea copacu-acela frunze...

PREMIUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL" LA CONCURSUL DE POEZIE „POETUL și CETATEA", PITEȘTI, 1988

titu gheorghe cocheci

Prevestirea ploii

Mă ridic, noaptea, între cuvinte.
Vis tînăr ; prin mine mii de semne
se rotesc pe creștetul ierbii.
Răscrucea drumului se face.
Tunetul din caerul prins în furcă
coboară-n firele de ploaie
spre ghemul de pămînt.
Sevele țes repede rodul speranței.

Bucurie

Pe sohodolul vieții
poezia vine în lume
văzîndu-l pe poet
deschizînd muntele c-o cheie de apă în univers.

Legendă

Poezia pentru suflet e ca o trecătoare în munți
poezia e ca o mare depresiune
cosmică în care strălucește omul.

Linie de orizont

Copiii cu ochi năpădiți de întrebări
cuprind lumina,
și răscolesc întunericul ;
pe urmele carului mare zăresc
grija bunicului. Pe obraz,
lumina unei stele stinse de mult.
Florile...
Luna își coboară blîndețea
arătîndu-și bujorii înfloriți
în obrajii copiilor.

Rariște

Imnul pămîntului e cîntat de frunze.
Stau într-o potecă
pe care doar vîntul mai umblă.
Lovind în crengile copacilor
umbra se retrage în trunchi.
Lumina se naște în sufletul meu.
Trebuie să cobor,
să las să cînte păsările.

plastică

p

Misterul Vermeer

Rareori se întîmplă să străbați universul unei cărți de artă cu tensiunea ce ar presupune-o doar lecturile polițiste ori a marilor dezvăluiri din istorie. Tudor Octavian făcea, pînă nu de mult, în peisajul criticii noastre de artă, figura stilistului brilliant. Operînd în spațiul marii arte, de astă dată, și încă într-o atît de controversată secțiune a ei — Vermeer și fenomenul Renașterii olandeze în pictură — Tudor Octavian se pune în postura exegetului total. Act de mare cutezanță cărturărească și, după cît ne este cunoscut, o tentativă unică în felul ei în ansamblul întreprinderilor de acest gen săvîrșite în cultura românească. Cu această operă (pentru că, în mod cert, nu ne aflăm în fața numai a unei cărți de inventar critic) Tudor Octavian impune o nouă rigoare analizei și sintezei critice cu care operează într-un orizont artistic oarecum periferic interesului artei românești (exceptînd unele ascendențe contemporane printre generațiile mai tinere). Familiarizat mai mult cu cercetările obstinate asupra arealelor italiene ori germane ale Renașterii și a celor franceze legate de perioadele modernității artistice declanșate pe la finele veacului trecut, cu contribuții de indiscutabilă valoare, cititorul român nu a beneficiat pînă acum în această privință de intervenții pertinente ale propriilor exponenți culturali. Iată-l, așadar, pe autorul eseului, apărut în prestigioasa serie a „Bibliotecii de artă" a Editurii Meridiane și intitulată **„Vermeer și criticii săi"** (aș fi preferat un alt titlu, mai aproape de spiritul cărții, ceva de genul : Incursiuni în „misterul" Vermeer) în ipostaza unui captivant pionierat. Și își asumă acest rol cu o pasiune și o energie exemplare. A pătruns în universul vermeerian asimilîndu-și, adesea din surse directe și întotdeauna autoritare, o întinsă literatură referențială, nu numai cu privire la personalitatea artistului și a operei cercetate, ci și a epocii care a făcut posibilă apariția lor. Un demers axiologic modern conceput, cu numeroase și complexe interferențe de ordin istoric, politic, economic, ce ne restituie o întreagă ambianță existențială și, desigur, spirituală. O face cu o detașare de fin polemist, semn al unei bogate și bine stăpînite informații și, mai presus de toate, al unui instinct critic și analitic foarte viu. Tudor Octavian își „hărțuie" cititorul, îl provoacă la un permanent dialog spiritual printr-o abilă artă a interogației și prin retorica sa bazată pe tonalități sentențios-paradoxale. Vermeer devine, în viziunea acestui eseist, un personaj de roman cu o existență cît se poate de firească și pămînteană, aflat însă în conflict cu imaginile pe care i le-a creat posteritatea. Și Tudor Octavian încearcă și în acest sens o străpungere a miturilor, cumpănind cu eleganță și convingătoare invocare a argumentelor (multe de bun simț, extrase din contactul obiectiv și sensibil cu realitatea operei și a „mediului" vermeeriene), într-o viguroasă demonstrație exegetică, asupra adevărurilor posibile. Și justifică frumos, la un moment dat, această strădanie a sa : **„A fi sub vremi nu e neapărat o servitute. Chestiunea e în ce măsură realizăm aceasta și ce întreprindem pentru revizuirea contractului cu timpul. La marii istorici ai artei se înregistrează citeodată tendința de a judeca o epocă folosind criteriile altei. Tendință care nu e în toate cazurile vicioasă. În creație, o seamă de adevăruri sînt general valabile. Greul începe atunci cînd trebuie să separi adevărurile general valabile de acelea avînd importanță diferite în epoci diferite..."** Pledoaria lui Tudor Octavian urmează o asemenea rută a decelărilor esențiale într-un cîmp al cunoașterii umane subliniat de repetatele tendințe mistificatoare. O civilizație ce-și secretă valorile, dar care anevoie le și poate apăra de atacurile parazitare ale mimetismului, falsului... De aceea, investigațiile întreprinse în acest excelent scris eseu despre „misterul Vermeer", cum îl și definește autorul său, cu aerul unei aventuri polițiste, pasionante prin jocul lucid a inteligenței și broderia încîntătoare a motivațiilor. Metoda braudeliană a cercetării istorice, volumul și densitatea remarcabilă a informației, dublate de verva scriitorului cultivat și stăpîn pe uneltele sale fac din această carte o lucrare de referință în bibliografia universală consacrată marelui maestru din Delft.

Corneliu Antim

muzică

m

Cei mai tineri pianiști

Am avut curiozitatea să urmăresc, în sala Studio a Filarmonicii „George Enescu", o manifestare muzicală mai puțin întîlnită în stagiunea noastră muzicală. Este vorba de o suită de patru microrecitaluri, susținută de patru pianiști, elevi ai aceluiași profesor într-ale măiestriei pianistice — profesoara Diana Apan. Interesul a fost cu atît mai legitim cu cît toți elevii sînt brașoveni, desfășurîndu-și ucenicia artistică într-un oraș care cunoaște o vertiginoasă ascensiune în privința calității manifestărilor muzicale ; mai mult decît atît, unii dintre ei au obținut deja laurii unor dificile competiții naționale și internaționale, fapt care constituie, în mod evident, un stimul suplimentar al interesului nostru.

Prima pagină așadar a acestui recital colectiv a fost întoarsă de pianista de șapte ani, Raluca Arefta, care a interpretat **Studiu de concert** de Maikapal, **Sonatina în si bemol major** de Cimarosa și **miniatura „La joacă"** de Florica Dimitriu. Bineînțeles, emoțiile sînt mari la această vîrstă însă fapt este că tînăra pianistă pare a fi „bine așezată pe pian" — ca să folosim o expresie care, pentru profesorii de muzică, are semnificații clare, suficient de limpezi și pentru nespecialiști.

A doua pagină a fost semnată de pianista de zece ani, Ruxandra Oancea, interpretînd binecunoscuta **Poloneză în la major** de Chopin și **Suita pentru copii opus 40** de Anatol Vieru. Tînăra pianistă a cunoscut deja bucuria premiilor de interpretare (premiul special la Concursul „Ciprian Porumbescu"), lucru care ne apare firesc observînd o tehnică bine pusă la punct și o frazare îngrijită.

Al treilea moment de interes al serii l-a constituit microrecitalul susținut de eleva de 14 ani, Roxana Buga. În program — Chopin, **Studiu pe clape negre** și Liszt, **Tarantella.** Și Roxana Buga a obținut premii la Concursul „Ciprian Porumbescu" (premiul I în două ediții succesive), interpretarea sa cunoscînd deja germenii maturității. De observat, în primul rînd, este faptul că deja Roxana Buga are o tehnică bine pusă la punct, precisă, știind citeodată, în lucrarea lui Chopin, să înțeleagă interesant acel binecunoscut rubato, care a făcut să curgă atîta cerneală din tocurile muzicologilor, în încercarea de a explica fiorul poetic chopinian.

Momentul culminant al serii l-a constituit amplul recital susținut de Cristina Buga (16 ani), care a propus publicului lucrări de anvergură și dificultate : Beethoven, **Sonata op. 53 „Waldstein"**, Debussy, **Studiu pentru opt degete**, Chopin, **Studiu în la minor opus 25**, Stravinski, **Studiu nr. 4** și Liszt, **Studiu în la minor pe o temă de Paganini.** Simpla lectură a titlurilor ne spune multe despre infernala dificultate a acestui recital, pianistul trebuind să învingă, una după alta, cîteva dintre cele mai cunoscute pagini de tehnică pianistică, ridicînd fiecare alte probleme de velocitate la o asemenea înălțime încît, în secolul trecut de pildă, numai marii pianiști cutezau să se măsoare cu aproape invincibilele game în octave lisztiene sau cu supraextensiile mîinii pe care le cere, în viteză, textul chopinian. Cristina Buga are o tehnică excelentă, reușind parcurgerea, fără greutăți notabile, a acestor atît de pretențioase pagini (să notăm faptul că și ea are premii prețioase : premiul I în „Cîntarea României", de două ori premiul I la Concursul „Ciprian Porumbescu", premii la concursurile de la Catanzaro și Senigalia, în Italia). Tehnica ei se bazează pe viteză, pe forță, pe amplitudinea și precizia mișcărilor brațului, pe o deosebită rezistență la efort. În schimb, momentele beethoveniene au fost mai puțin convingător realizate și nu mă gîndesc la acele cîteva momente de lapsus ; îi lipsește, cred, deocamdată acea maturitate fără care Beethoven este greu accesibil și afirm aceasta luînd ca punct de reper excelentele performanțe din celelalte piese ale acestui, totuși, foarte reușit recital.

Viorel Crețu

CONTEMPORANII NOŞTRI

ION LĂNCRĂNJAN (n. 13 august 1926, comuna OARDA, judeţul Alba), 1942—1950 Liceul industrial al uzinei „ASTRA", Braşov şi Şcoala medie tehnică metalurgică, Cimpina ; 1951—1953 Şcoala de literatură „Mihai Eminescu", Bucureşti ; 1953—1967 lucrează în redacţiile TINĂRUL SCRIITOR, LUCEAFĂRUL, VIAŢA ROMÂNEASCĂ, GAZETA LITERARĂ.

1954 — debut **CORDOVANII** (nuvelă), Tînărul scriitor (nr. 5)

1963 — **CORDOVANII**, roman, 3 vol., ESPLA, Premiul de stat pentru literatură

1969 — **ECLIPSA DE SOARE** (nuvele), ESPLA, **FRAGMENTARIUM** (publicistică), Editura tineretului, **VUIETUL** (nuvele), Editura Militară).

1973 — **PLOAIA DE LA MIEZUL NOPŢII** (nuvele), Editura Dacia

1974 — **DRUMUL CÎINELUI**, (nuvelă), Editura Dacia.

1975 — **CALOIANUL** (roman, 2 vol.), Editura Albatros.

1978 — **SUFERINŢA URMAŞILOR** (Editura Eminescu), **NEVOIA DE ADEVĂR** (articole şi eseuri), Editura Albatros.

1979 — **FIUL SECETEI** (roman), Editura Albatros

1982 — **CUVÎNT DESPRE TRANSILVANIA** (articole, eseuri), Editura Sport-Turism.

1983 — **VOCAŢIA CONSTRUCTIVĂ** (articole, eseuri), Editura Cartea Românească.

1986 — **TOAMNĂ FIERBINTE**, (roman), Editura Militară.

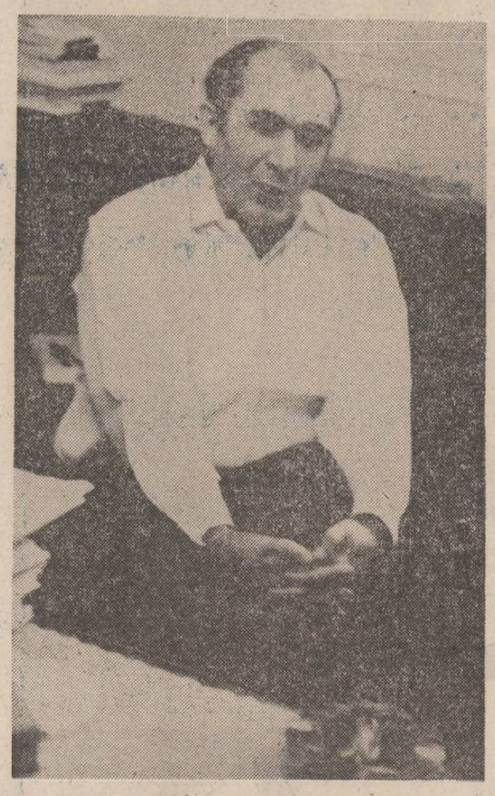

Un mare destin literar

Proza românească de după război se distinge prin voinţa celor mai valoroşi reprezentanţi ai ei de a întreţine sau de a reintemeia o tradiţie literară, ştiind reţetele zilei. Aşa se face că cele mai valoroase şi mai semnificative romane postbelice au fost însoţite la apariţie de o aureolă neagră, fiind puse sub semnul întrebării. A fost cazul **Bietului Ioanide**, al **Moromeţilor**, al **Gropii**, ca şi al **Cordovanilor**. Rezistenţa la **Cordovanii** şi la prozele următoare ale lui Ion Lăncrănjan nu are, deci, caracter de caz, ci exprimă prelungirea unei atitudini programatice de refuz care a funcţionat şi în cazul lui G. Călinescu, Marin Preda, Eugen Barbu. Într-o literatură cu ţărani şovăielnici, care se „lămureşc" totuşi în cele din urmă uşor, metamorfozîndu-se în opusul lor, aşa cum era, în anii, cincizeci, Ion Lăncrănjan a adus în scenă oameni bănuitori, aspri, imodelabili, structuri care intră în război cu imprejurările, ţinînd la rînduiala lor. **Cordovanii** a impus un univers uman specific, caracterizat de demnitate şi de gestul insurecţional al apărării ei. Dacă prin **Moromeţii** intrase în literatură ţăranul contemplativ şi deliberativ, prin **Cordovanii** îşi fac loc figurile al căror voluntarism este dominat de legea morală. Este în aceşti ţărani energia personajelor lui Liviu Rebreanu, dar manifestărilor lor nu mai sînt întreţinute şi dominate de instincte, ci de un model de bine şi de frumos, prin care Ion Lăncrănjan este mai aproape de Ion Slavici. Romanul propune personaje dense sub raport psihologic şi comportamental, de o masivitate care este şi a cărţii. **Cordovanii** are substanţă şi forţă, figuri masculine de excepţie, mişcări de mase impunătoare, dar şi — ceea ce verifică vocaţia unui prozator autentic — intuiţia eternului feminin dovedită prin personajul Parasca. Încă de la debut, Ion Lăncrănjan se afirmă ca un autentic constructor de roman tipărind dintr-o dată un roman ciclopic, în trei volume, de un dramatism şi de o densitate indiscutabile. Prin **Cordovanii** un nou prozator al Transilvaniei se născuse.

Ca şi **Cordovanii, Eclipsă de soare** se petrece după război, polii conflictului fiind un tînăr inginer agronom şi preşedintele cooperativei agricole unde lucrează împreună. Nuvela tratează o „eclipsă" a normalului din viaţa comunităţii în care acţiunile protagoniştilor se ciocnesc. Tînărul inginer cade într-un cerc de interese potrivnice şi, întîmplare sau nu, — aici nuvela este eliptică cu tact — iese din joc, devenind victimă. Predilecţia lui Ion Lăncrănjan pentru conflicte radicale şi bine desemnate iese foarte bine în evidenţă, după cum şi subtilitatea construcţiei şi a sugestiei. **Eclipsa de soare** oferă şi o parafrază a motivului mioritic prin moartea tînărului neprihănit care piere fără vină, şi fără judecată. Proiectînd moartea tînărului în orizontul baladei, **Eclipsă de soare** iese de sub incidenţa posibilului schematism la care ducea ireductibilitatea celor două poziţii antagonice. Moartea neclară devine misterioasă întărînd aerul tragic al nuvelei.

După această nuvelă antologică, Ion Lăncrănjan s-a înfăţişat cititorilor cu o naraţiune puternică care i-a consacrat vocaţia tragică. **Drumul cîinelui** (1974) este istoria unui alt conflict antagonic, care opune de această dată doi fraţi, a căror învrăjbire şi reciprocă suprimare sfîşie inima mamei transfigurată de durere. Este tema fraţilor aruncaţi de revoluţie de o parte şi alta a baricadei, tratată în linii simple, aspre, economice, ceea ce conferă personajelor, dar mai ales mamei bătrîne, contururi simbolice. Este şi aici o proiecţie baladescă, durerea mamei bătrîne, devastată de pierderea fiilor, fiind o trimitere deliberată şi discretă în spaţiul epic folcloric al maicii bătrîne din **Mioriţa**. Departe de a fi simplă reflectare de manifestări instinctuale, proza lui Ion Lăncrănjan este una în care se caută înţelesuri adînci.

Caloianul (1975), care urmează **Drumului cîinelui** este un roman de factură deosebită. Este un roman caleidoscopic şi polemic, în care un scriitor ratat, Alexandru Gheţea, îşi recapitulează existenţa, prilej de a traversa medii şi de a aborda realităţi diverse. Interesantă este în această carte alternanţa dintre dimensiunea caricaturală a unor situaţii şi personaje şi viziunea calmă, senină a altora. **Caloianul** rămîne dominat de pasiunea adevărului, de „nevoia de adevăr", cum spune într-un titlu de carte mai tîrziu autorul, de adevărul unei epoci care n-a fost caracterizată prin adevăr. Sîntem în momentul în care va fi reabilitat Lucreţiu Pătrăşcanu şi adevărurile neplăcute ale epocii care l-a ponegrit încep să iasă la suprafaţă. **Caloianul** s-a constituit într-una din cărţile pilot ale unei lungi serii de romane preocupate să scoată la lumină realităţile nespuse atunci şi indiscutabil una dintre cele mai iradiante. **Suferinţa urmaşilor**, masiv roman dedicat tragediei trăită de Monu în anii cooperativizării agriculturii, este o carte de maturitate care impune prin adîncimea şi acuitatea psihologiei, prin ştiinţa şi masivitatea construcţiei, ca şi prin existenţa unui tragism necontrafăcut. **Suferinţa urmaşilor** este cartea unei lumi de valori materiale şi spirituale autentice supuse unei mari presiuni a schimbării. **Suferinţa urmaşilor** este un roman despre soartă ca în tragedia antică. Tot ce se întîmplă se petrece implacabil pentru că aşa trebuie să se petreacă. Autorul nu caută vinovaţi. El înfăţişează cu reţinere o cascadă nefastă de întîmplări, urmărindu-i filonul tragic. Ca într-o demonstraţie polemică contra celor care susţineau că românii nu pot avea roman pentru că n-au conflicte ireductibile, Ion Lăncrănjan ne oferă prin **Suferinţa urmaşilor** un conflict total, un deznodămînt de tragedie. Încă o dată prozatorul îşi probează calităţile de excepţie, dar mai ales capacitatea de a construi în trepte către o culminaţie pulverizantă, vădindu-şi o autentică vocaţie pentru tragic, atît de rară în literatura română. Deşi la fel de masiv, **Fiul secetei** este un alt tip de roman decît **Suferinţa urmaşilor**. Dacă acolo materia era concentrată în jurul unui conflict, aici avem povestea unei vieţi. **Fiul secetei** este un bildungsroman, romanul formării unui om şi a unei conştiinţe politice. Vasile Pozdare, copilul înfometat din Moldova, ajunge activistul politic întratabil a primei lui faze politice, pentru a descoperi că ideile revoluţiei nu-i sînt fiecăruia la fel de scumpe ca şi lui. Trezirea la realitate e plină de consecinţe : Vasile Pozdare va fi eliminat pentru că este incomod şi de aici înainte începe drumul reedificării conştiinţei sale. Roman politic prin excelenţă, **Fiul secetei** este o imagine a României de după război văzută cu ochii acelui copil înfometat de la Moldova, care încearcă să slujească cu cinste şi fanatism o cauză sacră. Ca şi cărţile anterioare, **Fiul secetei** ni-l arată pe Ion Lăncrănjan profund implicat în viaţa societăţii româneşti postbelice de a cărei existenţă vrea să dea seamă cititorilor de azi şi de mai tîrziu. Din acelaşi sentiment al răspunderii morale şi scriitoriceşti a abordat şi tema Transilvaniei natale într-o carte de evocări şi de comentării istorice, **Cuvînt despre Transilvania**. Scriitorul meditează asupra dramatismului istoric al provinciei în care s-a născut, polemizînd atunci cînd crede de cuviinţă cu poziţiile sau teoriile pseudo-istorice şi neorevizioniste privind acest pămînt românesc. Cartea s-a bucurat de mare ecou şi fără ea apariţia romanului **Toamnă fierbinte** ar fi mai greu de înţeles. **Toamnă fierbinte** se referă la toamna singeroasă a ocupaţiei horthyste a Transilvaniei de nord, cînd au căzut victimă terorismului ocupanţilor mulţi nevinovaţi. Dar **Toamnă fierbinte** este mai puţin o carte cu masă epică, cît o dezbatere. Într-o altă toamnă, care va deveni fierbinte, un ţăran român recunoaşte în nou venit în comuna pe călăul său horthyst din 1940. Un drum la munte, în pădure, pentru treburile colectivei, îi pune pe cei doi faţă-n faţă. Vendettei posibile îi ia însă locul un lung dialog, întretăiat de monologuri semnificative, un proces de conştiinţă asupra nevoii de omenie. Întîmplarea, natura, va rezolva, ca şi în **Eclipsă de soare**, conflictul latent dintre cei doi. Carte de poezie, a naturii, de rafinată construcţie, **Toamnă fierbinte** este şi o carte zguduitoare despre condiţia omului.

Ion Lăncrănjan şi-a dublat mereu activitatea de prozator prin articole diverse între care cele mai interesante sînt cele care privesc literatura română şi străină, opiniile despre ce se scrie astăzi în România, confesiunile sale literare. Prezenţa marilor modele îi tutelează atitudinea, numele lui Ion Slavici, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu putînd oricînd fi convocate pentru a-l situa într-o serie definitorie. Cele şase decenii ale lui Ion Lăncrănjan înseamnă împlinirea unui destin literar irepresibil.

M. Ungheanu

Efigie

Ion Lăncrănjan este tipul scriitorului adevărat. Nu coboară dintr-o sferă estetică ci urcă dintr-o realitate, nu descinde de la o catedră ci vine dintr-un sat.

Iar cine vine dintr-un sat, asemenea lui Ion Creangă, asemenea lui Liviu Rebreanu, asemenea lui Marin Preda, vine dintr-o nesfîrşită istorie.

Au vorbit foarte mult cei care-l iubesc şi cei care nu-l iubesc despre stilul său lipsa de stil a lui Ion Lăncrănjan. S-a uitat că dincolo şi deasupra stilului său — pe care îl are şi îl stăpîneşte precum dirijorul o orchestră — Ion Lăncrănjan reprezintă întîi de toate o conştiinţă. Iar cum conştiinţa înseamnă atitudine, aceasta are darul de a fi mereu incomodă.

Ceea ce îmi face impresia că Ion Lăncrănjan nici nu încearcă să atenueze, ci cultivă cu bună ştiinţă.

Pentru că, asemenea unor mari artişti, Ion Lăncrănjan, prin scrisul şi prin atitudinea sa mereu de o dezarmantă consonanţă cu propriile-i convingeri, a reuşit să fie el însuşi un fascinant personaj al propriei sale opere, al literaturii noastre aşa cum o vedea divinul critic de la origini pînă azi.

Vasile Rebreanu

O dublă festivitate

Ion Lăncrănjan împlineşte 60 de ani. Este frumoasa vîrstă a unui scriitor frumos înzestrat şi a unui caracter frumos. Excepţionalul său roman-epopee, Cordovanii, *marchează o dată subliniat memorabilă în evoluţia prozei epice româneşti. Analiza filonului psihic al vieţii ţărăneşti, iniţiată de Slavici, atinge aci o amploare nebănuită nici chiar cu puţin înainte. Totul se înalţă mare, masiv, colosal, asociat, însă, cu redarea unei complexităţi şi subtilităţi existentă adînc în natura mocnită sau clocotitoare a ţăranului. Nu ştim să se fi surprins pînă acum această pondere lăuntrică la un asemenea grad. Mai mult decît oriunde se vede aici cum un fenomen social ca acela al colectivizării a putut să răscolească din adînc patimi uriaşe, de care nici purtătorii lor nu ştiau că zac întrinşii. La aceasta se adaugă toate substraturile ancestrale ale mitului şi visării. De aceea credem, că, printre modelele proeminente ale romanului românesc,* Cordovanii *însemna un moment din cele mai luminoase. Scriitorul are, negreşit, şi alte creaţii deosebit de importante. Rămîne, însă, prin excelenţă autorul romanului cu care şi-a făcut strălucitul debut editorial.*

De aceea, putem spune că sărbătorim astăzi o dublă festivitate, şase decenii de la naşterea scriitorului şi un sfert de veac de la apariţia Cordovanilor.

Edgar Papu

Oglinda de pămînt

Ţăranul e mereu aplecat asupra pămîntului. Ce vezi în oglindă, Măria Ta ? Ţăranul nu-mi răspunde, el nu-i obişnuit să i se spună astfel. Din timp în timp îşi trage sufletul şi numai atunci, o clipă, se şterge cu palma pe frunte, priveşte în jur : şesul, dealurile, dunga Mureşului.

Îl strig pe nume : Lae ! sau Monu ! iar el răspunde, neînţelegînd cum de-l cunosc. Ţăranul lui Lăncrănjan are legea lui, le ştie pe ale sale, prea s-a bătut de el istoria, prea s-a bătut el cu istoria. Priveşte în pămînt ca într-o oglindă.

A fost odată un vrăjitor, poate chiar Paracelsus, care într-o oglindă de metal îndelung şlefuit făcea să apară imagini de altă dată, ale unor oameni care stătuseră în faţa luciului cu multă vreme în urmă. Astfel făpturile lor, care fuseseră îngropate acolo, acum ieşeau rînd pe rînd din oglindă. Personajele prozei lui Ion Lăncrănjan caută tot către pămînt pentru că de acolo se iscă viaţa, iar soarele şi luna se răsfaţă în ochiul negru al ţărînei, acolo îşi văd moşii şi strămoşii, de acolo se poate ivi în fiecare clipă Horea.

— Auzi, Monule, cum latră cîţelul pămîntului sub crucea de piatră ?

— Aud.

Cine se trage dintr-o dinastie neaoşă, de ţăran, se cheamă că e mai nobil, din neam mai vechi decît craii Bizanţului.

O critică fără sînge, care vîntură pleavă, a început să conteste lumea şi oamenii din lumea romanelor lui Ion Lăncrănjan. El le-a stat împotrivă, îndîrjit, tare de înger, ştiind din conştiinţa, din amintirea ancestrală a stîrpei sale că toate aceste jalnice momîi ale conjuncturilor, inevitabil se vor duce pe copcă...

Între Oarda de sus, satul lui Lăncrănjan şi Lancrămul blagian e drum puţin, cît o goană scurtă de cal. Pămîntul din acele locuri are de bună seamă o taină, adevărul care vorbeşte prin Ion Lăncrănjan.

Mircea Vaida

Arhitect inconfundabil

Teritoriile vaste (neobişnuit de expresive ca sinteză de viaţă şi de memorie a ei, de adevăr istoric şi social, de natură şi poezie) ale literaturii lui Ion Lăncrănjan se înfăţişează numaidecît cu o identitate imposibil de a fi confundată : lumea satului românesc, ţăranii, arhetipurile reactualizate, caracterul tragic al conflictelor născute în raport cu noile forme de existenţă, o nouă ordine a valorilor morale, toate acestea respiră, prin arta epică, o excepţională sete de a fixa cu realism un orizont al conştiinţei „terorizat" de evenimente, de fluxul şi refluxul noilor forme condiţionate de revoluţie. Romancierul creează odată cu trilogia **„Cordovanii"** o lume şi o istorie ce trăiesc sub zodia metamorfozelor, sfidării, energiilor dezlănţuite, dar mai ales a redescoperirii demnităţi ultragiate secole de-a rîndul, unor orgolii mostenite ale vieţii şi civilizaţiei arhaice româneşti. Specificul naţional, spiritul de viaţă autentic românească, actualizînd ritualuri, forme rezistente ale magicului, fondul de înţelepciune arhaică, valorile etice, o galaxie a fiinţei interogative, un dialog deschis şi de durată cu experienţele limită provocate de război, cu dramele pămîntului, ca tulburător şi mitic personaj cu înnoirile satului, există în opera lui Ion Lăncrănjan în raport cu constînta identităţii naţionale şi definînd un destin istoric, spaţii ale tragicului, ale adevărului, ale autenticităţii.

Toată opera lui Ion Lăncrănjan este gîndită şi construită din perspectiva ideii de viaţă tragică, de istorie ce nu cunoaşte dedublarea, compromisurile, refugiile în utopii, soluţiile fără acoperire reală : **„Drumul cîinelui"** şi **„Suferinţa urmaşilor"**, două capodopere care i-au consolidat romancierului o mare reputaţie vorbesc admirabil de spiritul de justiţie şi de sfidare, de violenţa şi de dezastrele morale care se nasc odată cu înlocuirea unui sistem social cu un altul, o ideologie cu una nouă. Istoria dezlănţuită îşi întemeiază structurile, principiile, angajează o lume unde ţăranii devin protagoniştii unui spectacol grandios. Viaţa lor este o scenă imensă deschisă unde totul se petrece la vedere, şi nimic nu poate fi falsificat. unde replicile sînt rostite în numele adevărului. Mutaţiile de natură morală şi psihologică descrise, definite cu curaj şi artă, uneori şi din punctul de vedere al reporterului copleşit de actualitatea evenimentului, recomandă un romancier ce cunoaşte excelent viaţa colectivităţii rurale. Trilogia **Cordovanii** rezistă şi azi prin amplitudinea rostirii adevărului, prin poezia ritualelor străvechi, prin solemnitatea naraţiunii debordînd de lirism. Caracterul de document de epocă nu poate să nu fie luat în consideraţie, ca şi elementaritatea pasiunilor, ele fiind suficient justificate psihologic şi estetic.

Privirea critică a scriitorului sancţionează injustiţiile de natură socială, ravagiile conformismului, duplicităţii, măştile ipocriziei, punînd în evidenţă o autentică disponibilitate de moralism în descendenta lui Ioan Slavici şi Ion Agârbiceanu. Există în nuvelele şi romanele lui Ion Lăncrănjan o adevărată obsesie a binelui şi răului, a puterii şi a lasităţii, principii şi valori morale ce ţin de lumea ţărănească din Transilvania, ce marchează definitiv destinele, delimitează poziţia eroilor în faţa istoriei. Totul la Ion Lăncrănjan este faptă şi memorie, judecată de inflexibil moralist, lucidă şi neiertătoare sentinţă trasă dintr-o enormă experienţă a vieţii şi a inimii. Personajele romancierului — Lae, Monu, Lita, Parasca, Mama, Mihai, Pozdare — sînt voci ale acestei experienţe sociale şi mitice, voci ce păstrează, în orice condiţii, puritatea şi frumuseţea legilor morale, o sinceritate absolută. Esenţial rămîne faptul că vocile personajelor pot fi recunoscute dintr-odată. Este performanţa lui Ion Lăncrănjan, dovada grăitoare a extraordinarei lui puteri de creaţie, de construcţie narativă. Lumea satului românesc se comunică prin aceste voci, există prin amplitudinea lor existenţială. Ţăranii lui Ion Lăncrănjan sînt oameni vii, fără putinţă de a fi uitaţi. Monu este, ca şi Ion şi Moromete, un personaj cu totul memorabil. El singur dă măsura unui mare scriitor. O scenă magistrală din **Suferinţa urmaşilor** vorbeşte de la sine de talentul scriitorului de a fi un poet al lumii mitice, un superb constructor de fascinanate viziuni aproape nelumeşti : „Noaptea. Monu visă plugurile din copilărie, plugurile pe care le văzuse pe cer, deasupra Ungariei, cînd se întorna acasă din război, nu în alt an, în alt veac, fiindcă timpul se sfîrsese, se rupsese în bucăţi, nu mai avea nici un Dumnezeu şi nici o faţă, era al tuturor şi al nimănui /.../ Văzu plugurile, abia atunci, cum suiau pe cer la deal, plug după plug, pereche de boi după pereche de boi, plugar după plugar, nu în şir însă, în altfel de desfăşurare, asemănătoare cu zborul cocorilor şi cu felul cum se înşiră cosaşii unul după altul, cînd culcă iarba la pămînt, sau lucerna, sau trifoiul, ce era de cosit în lumea asta, a ţăranilor, care era pe ducă, aşa se arăta în vis. Fiindcă plugurile arau, dar brazde nu se vedeau, nici de ţărînă nici de lumină, nici un fel de brazdă şi nici o clătinare, nici o vorbă, nici o pleznitură de bici, nici un scrîsnet de piatră, nimic o dată, numai alunecare şi plutire, o înălţare nesfîrsită şi o scufundare fără margini, de parcă năzărirea aceea de demult, din copilărie, ar fi căpătat proporţii, absorbind nenumărate fapte şi întîmplări absorbindu-se pe sine însuşi în cele din urmă, ca într-un sfîrşit de veac şi lume".

Specificul şi valoarea literaturii lui Ion Lăncrănjan trebuie descoperite în lumea românească reconstituită cu realism şi forţă de persuasiune în mari pînze epice şi unde durata istorică îşi dezvăluie identitatea, ţiinţa, destinul. Romancierul este astăzi, un nume de referinţă în proza contemporană, o conştiinţă care şi-a creat o operă în dezacord cu experimentele de ultimă oră. Lumea ei de adevăr şi de frumuseţe tragică, de mituri cu ochii deschişi spre etern, ne dovedeşte că Ion Lăncrănjan e arhitectul ei inconfundabil.

Zaharia Sângeorzan

Proza lui Ion Lăncrănjan

Urmare din pag. I

cu, cît pune în mişcare o umanitate care ar vrea să se nască. Vrea să se nască, dar nu poate. Victorioşi provizoriu, eroii voinţei cad împreună cu victimile lor în groapa comună a nevoinţei istoriei, care la rîndu-i vrea dar nu poate, nu poate reinstaura decît absurdul pe care — deliberat şi programatic — îl combate cu toate puterile. Cu ce fel de puteri ? Cu puterea răului şi a opresiunii. E o istorie care însămînţează vînt, ca să culeagă furtună. Sînt nişte ani de teroare, cînd iadul seceră sălbatec.

De unde milenarismul ce se degajă, un milenarism **à rebours**, fiindcă voinţei de a curma cu o istorie nefastă, de a ieşi dintr-un ciclu blestemat, i se opune istoria însăşi, ca ciclu nefast în perpetuitate. De unde amploarea şi labirinticul naraţiunilor, de unde chinul tantalic al eroilor şi al autorului care nu mai pot nimeri limanul izbăvîlor. Suferinţă este desigur şi la Dostoievski, dar acolo este prezentă ideea salvării, care are arhitectură, suferinţă este şi la Dante, în **Infernul** său, dar acolo şi iadul are arhitectură, Iadul de alci e lipsit însă şi prin specia care-l populează, şi prin indivizi, de orice iluzie izbăvitoare. Un corolar al acestei viziuni sumbre l-ar putea reprezenta prin compensaţie **Paradisul** aceluiaşi Dante, un paradis care să nu ignore treptele intermediare, **infernul** şi **purgatoriu**, dar care să nu sucombe în utopie, să salveze din utopie profetismul, un profetism al speranţei. Există şansa unui asemenea profetism ? Autorul nostru nu ni-l oferă, din spaima de utopii şi din oroare faţă de idilismul din vremea în care şi-a scris prozele. El a trăit o lecţie prea aspră şi prea amară, la fel ca şi toţi eroii săi, ca să jertfească surogatelor. Unui eşec al utopiei, el nu-i mai putea opune surogatul unei noi utopii, sub titlu personal. El nu mai jertfeşte provizoriului. Prizonier metamorfozelor lumii, Lăncrănjan rămîne într-o nemişcare şi muţenie tragică. Nu vrea să ne spună despre miine nimic.

Autorul este obligat să rămînă în muţenie şi pentru faptul că în universul pe care îl explorează domină legea cumulării, legea proliferării oarbe a incidentelor şi a accidentelor care cresc din unele în altele, copleşitor. Timpul acţionează cumulativ şi centrifugal, ferestrele naraţiunii sînt date de pereţi sub uraganul cumulului, evenimentele vin în grindeni, troiene sau puhoaie. Ca minuitor de fapte, agregate cu oameni, Lăncrănjan e un fenomen. Reduplicarea faptelor crincene desfide norma şi pune la încercare noima. Dar noima e însăşi această reduplicare, la care apelează, tehnic şi apocalipsele. Ce se mai poate întîmpla în plus ca rău ? Ei bine, se mai poate. Tocmai de aceea poate, cenzorii din epoca dogmatică n-au putut lupta cu aceste cărţi şi nici cu autorul, care i-au biruit. Ce să taie şi cît din această masă cu dezvoltare halucinatorie ? Realul care concura o asemenea proză, cu starea lui civilă, n-avea la rîndu-i coadă, se dezvolta stihinic sau statistic în chip strivitor. Această proză stă într-un registru de întîmplări şi de limbă căruia îi corespunde într-o ordine pur lexică registrul instabil şi aluvionar din capitolul „Formarea limbii române" la G. Călinescu : **„potop, pojar, vifor, prăpăd, răzmeriţă, răscoală, răcnire, hohotire..."** După goţi, ostrogoţi, gepizi, avari, vandali vin alţii şi alţii. Deci ce mai poate urma ? Abia hăt. tîrziu, cruciadele.

Cota cea mai înaltă de problematizare este atinsă în **Caloianul**, unde chestiunea răului istoric este pusă la nivelul conştiinţei intelectuale. Eroul central, un scriitor, devine cu bună credinţă o rea conştiinţă a vremii sale, un slujitor al falsului, care îl falsifică pînă acolo încît, încercînd să-şi recupereze buna conştiinţă, protagonistul nu se mai regăseşte pe sine nici măcar în amintiri. Şi amintirile l-au trădat, o dată cu realitatea din care acestea au emanat, devenită între timp alta, o realitate de nerecunoscut.

Dar de aici înainte începe dificultatea mea, ca cititor şi ca posibil istoric literar. Unde să-l încadrez pe Ion Lăncrănjan ? După teoria modelelor mele temporale, n-am încotro, va trebui să-l încadrez în „timpul catastrofic", acel model al iruptiilor şi metamorfozelor fără „ţenchi de sfîrşire", deci fără început şi fără sfîrşit, un model aproximativ databil prin epoca năvălirilor barbare. Probabil că această proză răspunde unei experienţe filogenetice, care din cînd în cînd, peste timp, se reia. În acest model se încadrează, în optica mea, apocalipsele populare, scenele de martiriu şi de iad din pridvoarele bisericilor noastre de zid şi de lemn, cum şi scenele de masă, gloată, hoardă din alţi autori. Într-adevăr asemeni proza magnifică a lui Eusebiu Camilar, din **Turmele, Avizuha, Prăpădul Solobodei.** E un prăpăd al Solobodei această proză de duh cosmogonic, de facere şi de desfacere, care a ieşit la vedere, iată, nu în primul ev mediu ci în secolul al XX-lea.

Aceleaşi cărţi însă mă fac să mă gîndesc, cu deliciu, la un cititor din al treilea mileniu, care, „la gura sobei", le-ar parcurge liniştit, ca şi noi, azi, apocalipsele de pe la anul nouă sute. M-aş asocia întrebării acestui cititor — dacă vor mai exista sobe, dacă vor mai exista cărţi, dacă vor mai exista cititori : „Aşa ceva a fost cu putinţă ? !"

george blendea

Cum ai putea...

Fericirea e să ai lumină,
Cum ai putea, altfel, s-arăţi că eşti ?
Cum ai putea, din ramuri, copacii să-i
clădeşti
Fără un cer curat la rădăcină ?
Cum ai putea să calci desculţ pe valuri,
Pe iarbă, pe pămînt, pe nori ?
Cum ai putea, prin ziuă, de cu zori
Să fii tu însuţi riul cu vorbitoare
maluri ?
Cum ai putea deodată să fii nestinsă zare ?
Cum ai putea ca dorul să-ţi fie frig
şi jar ?
Cum iarna după iarnă, din ce în ce
mai rar
Şi ochii noştri singuri, doar păsări
călătoare ?...

Te-ntrebi şi îţi răspunzi doar ţie :
— Tot ce e fericire are lumină vie !...

Să fii viaţa

Să fii viaţa — trupul de arşiţă şi
ierburi locuindu-l pînă acolo
unde gîndurile se fac mesteceni,
cuiburi de vrăbii şi zori — în aerul
ca o înălţime de mireasmă, urcînd ;

Să fii viaţa, pe care numai tu, zilnic
o repeţi în singurătatea oglinzii
ochiului celui dintîi sosit
întru întîmpinarea darurilor
luminii şi şoaptelor ce nu se scriu ;

Să fii viaţa — singura locuitoare
a cîmpiei în care-ţi înfloreşti —
ca-ntr-o mare — tălpile şi mîinile,
tăcerea şi freamătul chipului şi
chiar ploaia — ca o binecuvîntare ;

Să fii viaţa, doar viaţa, nimic
altceva — mătasea ierbii crude —
ca o unduire, ca un joc, o
aminare a norilor, în adierea
vîntului, nicidecum semnul tristeţii ;

Să fii viaţa, doar viaţa — steaua
necăzătoare a luminii mereu
altei clipe şi murmurul paşilor
tăi plutitori destăinuindu-şi
iubirea Marelui Drum.

Memento

Să-ţi aminteşti, să-ţi aminteşti de viaţă
Acum, cît luna stă să cadă-n tei
Şi cît prin iarba verii, tineri, anii mei
Chiar jocul de-a viaţa îl învaţă.
Să-ţi aminteşti, să-ţi aminteşti de viaţă
Cît ziuă încă nu e şi stelele-s întregi,
Cît încă de pe buze silabele-mi culegi
Şi roua de pe lacrimi încă nu-mi îngheaţă.
Să-ţi aminteşti, să-ţi aminteşti de viaţă
Cît încă doar prin nuferi lumina e lumină,
Ai să m-auzi şi-n vis, de somnul va să-ţi vină,
Să-ţi aminteşti, să-ţi aminteşti de viaţă.

Cît roua e chiar rouă în preacurata lumină,
Ai să m-auzi şi-n vis, de somnul va să-ţi vină.

Ţărmul de clorofilă

S-auzi sunetul umbrei
Prin iarbă-n tors de vînt
Şi umed să îţi pară,
Cum ploaia şi nisipul ;
Şi dezlegat de somn —
Cu mările-n cuvînt,
Doar cerul dinspre frunze
Întrebîndu-ţi chipul.
Destinele-s meduze
Plutind în ochii zilei
Şi poate că-n vitralii,
Uşor ne mint şi curg.
Cît din părere-i inger
Pe ţărmul clorofilei,
Şi cîţi din aştrii fluturi
Sînt fără de amurg ?

Acasă

Lui Ion Lăncrănjan

Sub ploi sau vînt ori geruri mari
Oriunde a-i fi adus te lasă
De-un sunet ancestral acasă
Precum ţăranii legendari,

Cari se-ntorceau să-şi ia pămînt
Şi cai, şi boi, şi oi turcane
Pe dealurile transilvane —
La casele de legămînt...

Iar cînd se retrăgeau în cînt,
În noaptea unui greu cuvînt
Sau în ţărîna cea uşoară

Îi petreceau copiii lor
Cu toate satele sobor ; —
În urma lor stătea o ţară.

Gheorghe Pituţ

POST RESTANT

buletin meteorologic : este cald ; a fost cald, va fi cald ; după ce va fi cald, va fi și mai cald ; pînă la urmă va fi însă și rece ; între cald și rece nu va fi nimic, ori poate o vreme mediocră, nici caldă nici rece, numai călîie, cum e tocmai bună apa cu care, la bătrînețe, te speli de păcate. Dar acum ESTE CALD, și asta o scriem aici pentru cei care încă n-au aflat că sîntem încă în august și ne trimit texte friguroase, cu litere de zăpadă. În sfîrșit, este atît de cald, încît pînă și plicurile doldora de romane se dezlipesc, și numai ele, vederile de la munte și de la mare, chiar și cele de acasă, nu pătesc nimic. Primim de aceea mai multe vederi, decît scrisori, ceea ce ne face să ne credem într-o scurtă și nesperată vacanță în care vom încerca să recuperăm din corespondență, cu speranța că vom ajunge în curînd la poșta din... 1988. În sfîrșit, cum știm că nu pe toți îi interesează timpul probabil, să revenim la. Vom încerca să facem deci, în aceste scurte preambuluri, o tentativă de înțelegere tematică a textelor trimise, după trei ani de corespondență asiduă. La o primă impresie, cele mai multe texte intră în perimetrul literaturii sentimentale, corespondenții noștri fiind, în marea lor majoritate, dezamăgiți de prima, de a doua, de a treia... dragoste, logodnă sau căsătorie. Sînt atîtea „scheme", însă, încît ne apucă groaza cînd ne gîndim că nu vor fi epuizate niciodată, pentru că, nu-i așa? și viața e inepuizabilă ca autor de situații „lirice". Dar, să mai vedem. Oricum, nu luăm în seamă textele agramate, în care „situațiile de inimă" sînt mult mai „complexe".

DINU CRISTIAN, București — „Nehotărît pînă acum, am încercat și eu cîteva schițe. Evident, sînt în formare și parcă simt nevoia unei destăinuiri, unei conversații, unei diriguiri. Multe lucruri se petrec în afara noastră, altele în noi înșine, ce pot fi dăltuite în cuvinte și pentru comunicarea cu alții. Acalmia aparentă de pe fețele noastre, în scris descoperă noi valențe, citeodată ciudate, citeodată izbutite..." Deocamdată preferăm să conversăm și nu să diriguim. Cît despre „O baie în parc", e mai mult ciudată, decît izbutită. Vă așteptăm cu altceva mai puțin ciudat, dar mai izbutit, mai ales că impresia noastră este că ne cunoaștem mai demult.

IOAN CRISTINESCU, Vinerea, Alba. Din poezii, iată : „Am iubit cîndva o fată / Cu ochi albaștri, părul blond / Și n-am s-o uit niciodată. / Chiar de-mi vor zice vagabond". Ei ? În proză e și mai rău. Mutați-vă în Simbăta, poate aveți mai mult noroc și talent.

DECEBAL ALEXANDRU SEUL, Izvorul Sucevei. Am găsit și celelalte proze. După debut, însă, pretențiile noastre cresc. Așa că mai așteptăm texte noi, un foc de lemne care să ne încălzească, nu unul de paie.

TRANDAFIR SÎMPETRU, Făurei. Ați discutat cu Adrian Păunescu, cu Lucian Avramescu, cu Dan Verona. Felicitări, dar nu-i vina lor. Și ce legătură au discuțiile dv. particulare cu proza pe care ne-o trimiteți ? .....Vîntul își făcea damblaua pînă pe coaja de gheață a ulițelor, parcă să se răzbune pe cineva. Sub întunericeala nopții acoperișurile caselor trozneau..." Discutați cu cine doriți și, mai ales, cu cine credeți că merită să discute cu dumneavoastră. Noi, sigur, nu merităm.

I.H. DORNEANU, Miercurea Ciuc. Renunțați la pseudonim, trimiteți-ne o fotografie și cîteva date personale, pentru că ne-a plăcut „Parul". Și, bineînțeles, așteptăm confirmarea cu alte proze.

LAURA MARA, Călărași. Întîmplarea face să vă răspundem după ce Gabriela Negreanu v-a publicat cu poezie la „Poșta redacției". Cum vrem pace cu rubrica soră, noi nu vom face același lucru cu proza dv., deși aceasta nu-i lipsită de calități. Mai ales că avem unele bănuieli în ceea ce privește numele (se pare ales) și experiența dumneavoastră care vă plasează dincolo de rubricile de întîmpinare din revistă. Dacă e așa, hai să jucăm cinstit și să dăm lucrurile pe față. Deci, prima întrebare : cine sînteți cu adevărat și ce scrieți mai mult și mai demult : proză sau poezie ?

K. LARA, Craiova. Scrieți din ce în ce mai bine... scrisori. Cu „celelalte" stați mai rău. De exemplu : „...Auzi, poetule, nu cred să mai fi întîlnit una ca mine. Ai un noroc extraordinar. — Ești o închipuită ! — O neînchipuită, vrei să spui". Și așa mai departe, într-un dialog în care ții cu orice preț să fiți inteligentă, cultă, harnică, devreme acasă, minunată și, mai ales, de neînlocuit. Ceea ce nu e chiar atît de sigur, loc să fie.

Iulian Neacșu

P.S. Manuscrisele nu se înapoiază. Textele nedactilografiate nu se citesc, decît cu rare excepții.

Un prinț al povestirii

Fănuș Neagu a rămas cel mai frumos nebun al Bucureștiului. Mateiu prin imensa capacitate de a regreta săvîrșirea de pe acest pămînt a ultimilor mari crai de Curtea Veche, din generația cărora a făcut parte, el este în același timp unul dintre cei mai reprezentativi crai de Curte Nouă. În ciuda faptului că este un tradiționalist clasicizant și în pofida inapetenței pentru tot ce e căutare și experiment în materie de formă, el nu numai că nu refuză conținutul modernismului dar îl și înțelege ca pe ceva inexorabil, provocîndu-l și acceptîndu-l în chiar ideea evoluției sale. Nu mă refer la modernismul curent literar, cît la modernitate.

Pentru el evoluția formei este mai puțin importantă decît a conținutului. Cu toate că el a impus vorbei de pe stradă haina metaforei, ridicînd astfel limbajul străzii la condiția literară și, deci, este prin excelență un stilist, stilul său e un stil la obiect. Nu se joacă cu forma. El spune, cu înfloriturі multe, superbe, dar spune ceva. Poate că tocmai esențialul. Despre tot, adică despre viață. E un exemplu de scriitor a cărui operă i se aseamănă cel mai tare cu viața. El scrie așa cum trăiește : debordant, generos și cinstit.

Descinzînd din împărăția literară a unui Panait Istrati, trăind într-o vecinătate pînă aproape de identificare cu Nichita și Velea, cu Grigore Hagiu și cu Guță Băieșu, el face parte dintre scriitorii care au exprimat cel mai pregnant epoca, depunînd despre ea o mărturie plină de pitoresc și de vivacitate, și nu doar în scris, ci pînă în cele mai mici gesturi de viață.

Despărțit, cu excepția ultimului, prin granița brutală a morții, de o mare carte cu prieteni sau de o carte — pură și simplă — cu prieteni mari, el riscă să devină un senior de latifundii spirituale, făcînd școală de proză românească.

O seară cu Fănuș Neagu înseamnă un „curs de literatură, și de caracter, de sinceritate. De aceea, prezența lui ne este necesară. Mă simt în preajma sa mai puternic, mai hotărît, mai bun și pus pe fapte mari. Că el se confundă cu existența noii serii de 30 de ani a „Luceafărului" nu poate să fie decît de o mare semnificație atît pentru el, cît și pentru revistă, în ultimă instanță pentru însăși literatura română contemporană. Vorba lui Marin Preda : dacă reușești să redai o față a adevărului înseamnă că ai spus adevărul întreg.

Fănuș spune întreg adevărul, chiar dacă numai cu un singur cuvînt nu se poate face o revoluție. El este un prinț al povestirii, așa cum Velea a fost un prinț al schiței, sau Nichita și Grigore Hagiu doi prinți ai poeziei. Și, tot așa cum ei au fost niște oameni ieșiți din comun și de o valoare exemplară a căror existență a creat legi — omul Fănuș e un om exemplar. Opera sa este de o distinctă și mare singularitate, de o valoare excepțională. Seniorizîndu-se, Fănuș s-a și clasicizat.

L-am întîlnit în cursul profesorului dr. Paul Miron de la catedra de romanistică a Universității din Freiburg, predat studenților din toată lumea cu o descriere a Bărăganului pe care am asemănat-o cu o divină descriere a norilor dintr-o carte netradusă în românește a lui Herman Hesse. Este o valoare intrată în universalitate și de aceea mă folosesc de prilejul trecerii celor treizeci de ani de la apariția primului număr al revistei „Luceafărul", în care el a publicat cel mai mult, pentru a-i remarca încă o dată prezența în paginile sale, din dorința profund organică de a-i sublinia reputația valorii binemeritată.

Matei Gavril

Valori restituite

Urmare din pag. I

blema paternității — o analiză statistică (metodă practicată astăzi, cu rezultate sigure, în textologie) a începuturilor și finalurilor de frază ar fi adus un parametru controlabil în plus — textele și, în special, **La gura sobei** merită în sine toată atenția.

În **Catastihul amorului** interesul a fost reținut nu atît de elementul artistic, cît de o „enclavă" teoretică de reală importanță pentru cine este preocupat și de poetica romanului românesc. În capitolul al doilea, **Arta de a începe un roman**, autorul — Radu Ionescu sau altcineva — „a codificat", cu expresia din Nicolae Manolescu, din **Arca lui Noe** (vol. I) cîteva din notele specifice scrierii românești la acea dată. Nu numai ideea, dar și formularea, în care D. Bălăeț vede un început de poetică, este modernă și actuală. Citind operele romancierilor contemporani autorul a ajuns la ideea că „cineva poate desigur nota, clasa, înregistra toate procedurile cu care s-au servit scriitorii stilului. Aceste proceduri fiind notate, nu-mi mai rămîne decît a deduce din ele niște reguli formulate metodicește și însoțite de exemple spre a fi susținute".

Găsim în aceste propoziții teoretice, enunțată, în nuce, una dintre axiomele formaliștilor ruși și ale structuraliștilor francezi, după care literatura este o dezvoltare sistematică a unor scheme și nuclee narative tip. Autorul nostru identifică douăsprezece specii de stil, exemplificînd șapte dintre ele.

Literar însă, textul în întregul său este un repertoar satiric de întîmplări și situații ridicole sau burlești, în care sînt puși, de obicei, bărbații îndrăgostiți. Între aceste „schițe și momente" avant la lettre, **Un martir al prozei, Întîlnirile, Săptămîna unei inime** și **Calendarul Alexandrinei,** depășesc, cu oarecare toleranță condiția efemerului. Cea dintîi exploatează contrastul dintre ficțiune și real, eroul povestirii fiind un Don Quijote balcanic și amoros care ia literatura drept realitate, cu toate consecințele grotesc-dramatice decurgînd din comica suprapunere a planurilor. **Întîlnirile** sînt o odisee caragialiană a piedicilor insurmontabile pe care, încă de atunci, marele oraș le ridica în calea bucureșteanului grăbit, iar **Săptămîna unui inime** o schiță cehoviană — văduva îndurerată cedînd treptat avansurilor făcute de un provincial — dar cu o turnură nu numai de situații, ci și de limbaj insolite. Nemulțumită de cadoul primit, „văduva", de fapt o farsoare, trimite lui Grigoraș o epistolă în stilul Mița Baston către Bibicul : „Afurisitul de provincial nu era decît un nerod. O să crezi tu, de-ți voi spune, că a avut îndrăzneala să-mi trimită un tartan prost mie care-l incredințasem că sunt văduva unui colonel italian mort pentru cauza sacră ! Dar îți voi povesti întîmplarea asta în curînd. Pune-ți pantalonii cei cenușii care-ți vin așa de bine. A ta pentru totdeauna, Sița". Ultimul text, **Calendarul Alexandrinei,** este o ironie ușor frivolă, spumoasă, franțuzească, puțin obișnuită la umoriștii epocii, orientați spre satiră și pamflet. **Catastihul amorului** cuprinde pagini ce ar putea figura, cu îndreptățire, în orice antologie a umorului românesc.

A doua proză a volumului, romanul **La gura sobei,** invederează, de asemenea, un caracter original atît din unghiul compoziției, cît și al tipologiei personajului. Față de romanele epocii, **La gura sobei** aduce o problematică și o speță de personaj diferite. George, eroul romanului, este un teoretician și un practician al amorului, pînă la acest punct are un ascendent în **Manoil,** dar un practician la modul ideal-estet, opus Don Juan-ului de profesie, fie el de București, sau oricare altul. Nu vreau să intru în istoria personajului ca tip literar, deși paralelele și comparațiile sînt tentante, de la Tirso de Molina, Molière, Goldoni, Byron, la Josef Toman, G. B. Shaw și Radu Stanca, sigur fiind că George, filosof și poet de geniu, apare ca un Don Juan spiritualizat, gustînd după remarca prefațatorului, „bucuriile gratuite ale spiritului", acea stare de subtilă lenevie artistică, numită de italieni „farniente". El stă cu prietenii sau singur, la „gura sobei", conversînd ironic și emițînd paradoxe despre eros, și delectîndu-se în intimitate, cu fericite reverii poetice. În fiecare femeie iubită, caută, platonician, ideea de dragoste și, în spirit romantic, prototipul visat. Din acest motiv, poate, dezamăgirile și eșecurile sale, pe care le depășește însă prin ironie sau sarcasm. Ultimul lui „amor" în sfîrșit, împlinit, se derulează, după schema romantică în dublu plan : real și imaginar. Iubita poartă un nume simbolic, Mnemosina, mama celor două muze ale mitologiei grecești, și, deopotrivă, inspiratoare a poeziei. Finalul cărții este ambiguu tot după procedura romantică : Mnemosina este femeia reală, înnobilată de poet cu aura creației sau o fantasmă corporalizată de imaginația și, pentru a fi și „textualiști", de scriitura poetică ?

Compoziția romanului întreține polisemia printr-un „enjeu rhétorique", totodată savant și naiv. Savant prin colaborarea mai multor tehnici narative ; jurnalul unei femei despre George, elaborat pe baza unor scrisori ale sale, pagini din jurnalul protagonistului „copiate" de un prieten, epistole între personaje, intervenții și comentarii ale eroului și vocea auctorială a scriitorului. O structură complexă, modernă chiar, dar, spuneam, și naivă prin punerea în pagină și, citeodată, motivația lor. Pe lîngă construcția sofisticată și, repet, destul de modernă, romanul inaugurează un gen de personaj mai puțin obișnuit în literatura noastră, care a consacrat mai ales tipul de parvenit, Dinu Păturică. Cu toate că afirmația pare hazardată, în George își află precursorul personaje fascinate de absolut în dragoste, ca Pietro Grala sau Ștefan Gheorghidiu, iar prin latura visătoare și estetă eroii mateini. **La gura sobei** reprezintă una dintre cele mai viabile experiențe ale începuturilor romanului românesc.

REMEMORĂRI

Spicuiri din scrisori

1.

din scrisorile sosite pe adresa subsemnatului aleg cîteva mai... suculente.

„Mă numesc I.C. (adică am pseudonim) și locuiesc și-mi desfășor activitatea socială într-un sat de cîmpie. Am scris mereu în timpul liber fiindcă am oare șcare virstă înaintată poezii cu titlul generic : Mandolinate, pe tăcute, puțin sorbite și în cintec neauzite. Cicluri intimiste cu totul : Apoteoza dragostei. Filozofice : Mementomorii (!) fără durere. Satirice și humoristice : Prostii inteligente. Am scris în total și trei romane din care două sînt gata. Unul în șase volume cu 6 500 pg. în care e băgată toată viața mea, altul în două volume de 2 500 de pagini care nu e terminat că nu găsesc titlul și altul de 1 500 de pagini în plină desfășurare creatoare și idilică în doze mici. Am pus însă în toate probleme eticosociologice răscolitoare de suflete, frămîntătoare de idealuri diferite și filonul de aur al sentimentului etern frumos al iubirii cu visul ei de fericire de dincolo de mormînt. Îți închipui ce zbucium, erorile lumii, enigmele destinului, femeia eterna poveste și multe altele. Alegorie și toate sînt frumoase în realitatea lor naturală. Stau în dilemă și nu sînt hotărît definitiv cui să trimit opera mea : ție sau lui Fănuș Neagu ?"

Îi răspund cu toată francheța : nu mai stați în dilemă, trimiteți-le lui Fănuș Neagu că e mort după „probleme eticosociologice răscolitoare de suflete". Și apoi, cu mine sînteți prea... „pertu".

2.

„Sîntem tot noi, cei doi frați care am descoperit motorul universal mergînd prin compresare în decompresare. Nu consumă decît aer și merge zi și noapte fără să bizîie și fără să producă smog și fum. Nimeni nu ne bagă în seamă și o să vă pară rău la toți într-o zi. Noi v-am avertizat și aceasta este a 40-a scrisoare și motorul merge încă și nu se va opri niciodată. Grăbiți-vă și veniți la vizionare putînd participa direct pe butonul pe care scrie oprire-pornire. E un perpetum mobil fără precedent motorul care nu stă și nu va sta niciodată deoarece merge cu aer pin compresare în decompresare...

Scrisoarea e mai lungă, am primit încă vreo zece asemănătoare dar, din păcate, cei doi frați nu-și menționează adresa pentru a ne putea deplasa și apăsa cu mîna proprie pe butonul : pornire-oprire.

3.

„Mă numesc G. Oniga din Broșteni și am citit întîmplător ce scrieți Dv. despre tot felul de glezne și nu înțeleg cum de aveți tupeul **să vă** uitați la picioarele tovarășelor noastre de idealuri și muncă dacă nu sînt singure ci acompaniate de diferiți indivizi care pot fi și bărbații lor legitimi..."

Stimate G. Oniga, vă asigur cu toată sinceritatea că atunci cînd observ o tovarășă de muncă și idealuri, acompaniată de vreun individ, nu mă uit niciodată la glezne...

4.

„Locuiesc în capitală, prefer să semnez indescifrabil și să vă relatez un fapt care probabil vă va pune pe gînduri. Am o fetiță care e adolescentă și a dat anul acesta prima oară la facultate. Am însoțit-o pînă acolo și am așteptat nemișcată afară timp de trei ore stăpînită de emoții foarte puternice. După trei ore de așteptare iese fiica mea îmbujorată și veselă și o întreb cum a fost subiectul.

Lasă subiectul mamă, a zis dînsa, să vezi cum arăta **obiectul.** Era unul dintre supraveghetori atîta de frumos cum nici Florin Piersic nu-i și o jumătate de oră m-am tot uitat la el... Ei, ce spuneți de acest răspuns ?"

Păi, ce să zic ? Depinde ce-a făcut candidata în restul de două ore și jumătate rămase la dispoziție.

Mircea Micu

POEȚI ȘI CENACLURI

constantin manolescu

Fructe

Don Quijote se suie pe cal,
Privindu-l parcă vezi călărind un
Pom subțire.

Tu, ca și cum ai vinde trandafiri,
Tu, ca și cum ai vinde zaruri,
Dacă nu-l poți iubi
Femeie,
Sădește-l
(Fructele de donquijote
Sînt sălbatice,
Dulci :
Păzește-ți copiii,
Să nu muște din ele)

Mama

Pașii au rămas ziditi în cărări
Ca depărtarea zidită în valul cu-albastră
Lumină
Și somnul subțire sperie diminețile.

Mai e undeva un virf de argint,
Mai e undeva un ris de copil
Niște ochi de copii se risipesc,
Mamele, știați că nu nasc stele ?
Femeia aleargă pe urmele lor
Cu brațe aspre, mari, bărbătești,
Cu brațe tari plesnind de mușchi,
Frumoasă
Cum Euridike.

Poem

La Alba Iulia, prin viscol și troieni
Au fost uciși trei munți din munții Apuseni
Și umblă vorbă mindră în popor
Că munții, dacă sînt uciși, nu mor.
Arzînd sub rugi de ierburi și ferigă
Numele sfînt al Transilvaniei il strigă :
Adună-mi tu în cuvînt visări minune
Să fie versul mir de brad și de genune,
Sfiind pe frunte-n fiecare an
Pe Horea împăratul,
Pe voevodul Cloșca
Și cneazul cnejilor — Crișan.

INTERPRETĂRI

Tîlcul unei povești

„DE-AȘ FI NOAPTE ! ÎN MARE SĂ BAT"

Copiii citesc basme, bătrînii în basme, ca haruspicii în păsări. Simpatia resimțită spontan, com-pătimirea cu personajele este o recunoaștere de sine a cetitoriului : întrebat ce crede despre Dănilă Prepeleac, un venerabil filosof a exclamat: „Acela sînt eu!" Cît privește pe Ivan Turbincă, am putea spune la rîndul nostru: „Eu sînt și acela!"

Colindul cu mintea cețoasă, pe mai multe cărări între Rai și Iad seamănă cu buimaca „condiție umană" de care se face caz în scrieri existențialiste. Iar aceste toposuri sînt, poate, exprimări metaforice ale polilor axiologici bine-rău: zisul Rai — imagine purificată, în același timp simbol și recompensă a binelui (pe de o parte valoare căutată, pe de alta conduită recompensată); zisul Iad — răul fără rest și, simultan, puniția veșnică a nevrednicelor purtări. Raiul și iadul, metaforizînd capetele extreme ale aprecierilor morale, apar în poveste ca reperele imobile ale ființei turmentate ce sîntem și ce pendulînd (fără deplină putere de alegere) între nenumăratele posibilități din cuprinsul acestor două excese ale capacității de fantazare.

Dar dacă n-ar fi, nu s-ar povesti! Lumea e, desigur, policromă însă reperele-i sînt simple, bipolarizate cel mai adesea ; alb și negru, necesar-imposibil, bine-rău, rai și iad. Dacă, în minte, acești poli n-ar fi clarificați, purificați, simplificați n-am merge pe un drum bun sau rău, ci am rămîne pe drumuri. Or, asta ar fi, cît ține povestea, soarta lui Ivan oșteanul „liberat", dar atît de puțin liber. După slujba lungă la Împăratul (nu știm care, e totuna), colindă cu o pușcă și o turbincă blagoslovită, în căutarea, desigur, a binelui. Dar știe oare ce caută? În această atmosferă senină, hazlie, se insinuează treptat ceva neliniștitor.

Iată ce înseamnă să citești o poveste frumoasă de prea multe ori: pățania dascălului care explică o lecție pînă se pomenește că începe să o înțeleagă el însuși. Iar înțelegerea, cît va fi fiind ea, este întristătoare ca paradisul pierdut prin pomul cunoașterii, ca o copilărie tot mai îndepărtată. Atunci, deodată, se întîmplă nepreväzutul, „cealaltă față a lucrurilor" — alegoria, pe elinește: o situație purtătoare de confuzie. Înțelegi că nu mai înțelegi nimic. Ca în paradoxul „mincinosului" creat în vechime de Eubulide : „cînd spun : «eu mint», mint sau spun adevărul ?" Dacă mint, spun adevărul (căci mint) ; dacă spun adevărul, mint (căci am declarat deja că mint).

Prin urmare, dacă da-nu, și dacă nu-da. Tocmai ce pare a se petrece în povestea noastră. Ivan vrea să găsească în rai băutură, tabacioc, femei iar în iad, locul suplicilor, o grădină a desfătării. **Un rai infernalizat și un iad paradiziac;** o situație fără ieșire, un paradox, sau, după vorba lui Zenon Eleatul, o aporie.

Prin aceste inversări și răsturnări, lumea și locuitorul ei Ivan (acest alter-ego) își pierd coordonatele, intră în ceață, în starea de aporie. Căci, deși raționalitatea nu e un criteriu sine qua non al existenței, ea nu poate fi totuși în întregime abrogată. Valorile bine-rău (simbolizate sau nu) geruiesc pe undeva, necesare ca legile minții. Distincțiile, spune Blaga, fac aerul mai clar, ca un îngheț. Înseamnă că mișcarea, călătoria au nevoie de puncte arhimedice ca să aibă sens: raiul-rai și iadul-iad.

„Totuși, durere, încă n-am terminat": o sfială ne cuprinde. Numai opera, curată, vie, înaltă contează în mijlocul esoterismului nostru epigonic. Dar, vorba ceea, dacă nu spui ce gîndești ajungi să nu mai gîndești ce spui. Cărțile sînt scrise întru citire și resemnificare. Ele nu se nasc doar spre delectarea noastră sentimentală, ci și pentru bucuria sau spaima gîndului; nici o hermeneutică nu este excesivă dacă reușește să ridice simbolul pînă la ecumenic. Și atunci se simte nevoia zicerii, sub pedeapsa ca mutenia noastră timorată să devină mormîntul propriilor gînduri. Opera, necercetată cu toți ochii, seamănă cu o religie fără adoratori. Cum bine întreabă Rilke: „Ce te-ai face Doamne, fără mine?" Ce s-ar face Adonai, zeul florilor, tatăl norilor, fără Iosif și frații săi, ce s-ar face Lysis fără o rostire filosofică românească și de ce nu, Ivan Turbincă fără noi. Cu toată umilința (mama învățăturii) fie spus. Marele nostru Povestariu, el însuși, se vede, față cu moșii și strămoșii care au izvodit basmele, doar un „biet" de povestariu. Atunci noi, bieți cetitori, cum să ieșim din propria stare de aporie decît călare, pe mori de vînt care macină cuvînt: „Dar eu, cavaler gîndac, vierme cavaler?"

Liviu Mitrănescu

Luis Buñuel

ULTIMUL MEU SUSPIN

CHAPLIN

1930. Virsta de aur încă nu avusese premieră. Noailles-ii, care dădură dispoziție să se instaleze la reședința lor cea dintîi sală de «proiecție sonoră» din Paris, m-au autorizat să prezint filmul în absența lor. Suprarealiștii au venit cu toții și, înainte de proiecție, primul lucru pe care l-au făcut a fost să destupe toate sticlele din bar, apoi sfîrșiră prin a vărsa în chiuvetă tot ce rămăsese neconsumat. Mi se pare că cei mai turbulenți au fost Trirton și Tzara. La înapoierea lor, după o bună bucată de vreme, Noailles-ii m-au întrebat cu uimire, cum a decurs proiecția și au avut finețea de a evita orice aluzie la sticlele golite.

Mulțumită Noailles-ilor, pelicula a fost văzută și de delegatul general al lui «Metro-Goldwin-Mayer» în Europa căruia, la fel ca multor nordamericani, îi plăcea să frecventeze pe aristocrații europeni. M-a chemat în biroul său.

După ce îi trimisesem vorbă că mă uluiește invitația sa, pînă la urmă am acceptat întrevederea. El mi-a spus, mai mult sau mai puțin, cam aceasta :

— Am văzut **Virsta de aur,** și nu mi-a plăcut nimic din el. Nu l-am înțeles, însă m-a impresionat. Ceea ce vreau să-ți propun este următorul : dumneata trebuie să mergi la Hollywood pentru a învăța magnifica tehnică americană, prima din lume. Eu îți plătesc călătoria și dumneata rămîi acolo timp de șase luni, perioadă în care vei primi două sute cincizeci de dolari pe săptămînă (care pe vremea aceea era foarte bine), fără altă obligație din partea dumitale decît de a urmări cum se face un film. Apoi, vom vedea ce putem face împreună.

Eu, foarte uimit, i-am cerut patruzeci și opt de ore de gîndire. În seara aceea trebuia să ne întîlnim cu toții acasă la Breton. Eu aveam sarcina de a merge la Harcov, împreună cu Aragon și Georges Sadoul, pentru a lua parte la Congresul Intelectualilor Revoluționari. Am comunicat grupului propunerea delegatului lui «M.G.M.». Nici o obiecție din partea lor.

Am semnat un contract și, în decembrie 1930, m-am îmbarcat la Le Havre pe trasatlanticul nordamerican **Leviathan,** cel mai mare din lume în epoca aceea. Am făcut călătoria — o minunație — în compania umoristului Tono și a soției sale, Leonor.

Tono se ducea la Hollywood să lucreze la versiunile spaniole ale filmelor nordamericane. În 1930 cinematograful devenea sonor, astfel că își pierdea, automat, caracterul său internațional. Într-un film mut, era suficient să schimbi cartoanele în funcție de țară. Însă acum trebuia să filmezi diferite versiuni ale aceleiași pelicule, cu același decor și aceeași iluminație, însă cu actori francezi sau spanioli. Aceasta făcea ca în fabulosul Hollywood să se producă o mare afluență de scriitori și actori, pentru a scrie și interpreta dialogurile în propria lor limbă.

Eu adoram America înainte de a o cunoaște. Îmi plăcea totul : obiceiurile, filmele, zgîrie-norii și chiar uniformele polițiștilor. Am petrecut cincizeci de zile la New York, la hotelul «Algonquin», complet dezorientat și acompaniat de un interpret argentinian, căci nu știam nici un cuvînt englezesc.

Apoi, mereu cu Tono și soția lui, am luat un tren pentru Los Angeles. O plăcere. Cred că Statele Unite este țara cea mai frumoasă din lume. Am ajuns la ora cinci după-amiaza, după patru zile de călătorie. La gară ne așteptau scriitori spanioli care și ei lucrau la Hollywood : Edgar Neville, López Rubio și Ugarte.

Ne-am urcat în automobile și ne-am dus să luăm masa acasă la Neville. «Vei lua masa cu supraveghetorul tău», mi-a spus Ugarte. Într-adevăr, la ora șapte, a venit un domn cu părul sur, pe care mi l-au prezentat drept supraveghetorul meu, întovărășit de o femeie uimitoare. Luăm loc la o masă și eu am mîncat avocatiere, pentru prima oară în viața mea.

În timp ce Neville o făcea pe interpretul, eu îl priveam pe supraveghetorul meu și-mi spuneam : «Îl cunosc. Sînt sigur că l-am văzut undeva». Deodată, la sfîrșitul mesei, l-am recunoscut : Chaplin, iar femeia care îl însoțea era Georgia Hale, protagonista din **Himera de aur.**

Chaplin nu cunoștea nici un cuvînt spaniol, însă spunea că adoră Spania, însă o Spanie folklorică și superficială, de tropăitură și **olé.** Îl cunoștea bine pe Neville și de aceea se afla acolo.

A doua zi, m-am instalat cu Ugarte într-un apartament din Oakhurst Drive în Beverly Hills. Mama mea îmi dăduse bani. Mi-am cumpărat un automobil, o carabină și primul meu aparat «Leica». Am început să cîștig bani. Totul mergea bine. Los Angeles îmi plăcea mult, și nu numai din cauza Hollywood-ului.

După două sau trei zile de la sosirea mea, am fost prezentat unui producător-director cu numele de Lewine, care depindea de Thalberg, marele șef de la «M.G.M.», și unui oarecare Frank Davis, cu care mai tîrziu am devenit buni prieteni, însărcinat să aibă grijă de mine.

Acestuia i se păruse destul de «straniu» contractul meu, și-mi spuse :

— Cu ce vrei să începi ? Cu montajul, cu scenariul, filmatul, decorurile ?

— Cu filmatul.

— Foarte bine. În studiourile de la «Metro» există douăzeci și patru de platouri de filmare. Alege pe cel care îți place. Ți se va da un permis pentru ca să te poți mișca în voie și în toate părțile.

Am ales un platou în care se filma o peliculă cu Greta Garbo. Avînd permisul în buzunar, am pătruns în mod discret și avînd în vedere că eu știam ce înseamnă cinematograf, m-am ținut la o oarecare distanță. Machiorii se agitau extrem de preocupați în jurul stelei. Presupun că se pregătea un prim plan.

În ciuda discreției mele, ea m-a descoperit. Am văzut că face un semn unui domn cu o mustață foarte subțire spunîndu-i cîteva cuvinte. Cel cu mustața subțire se apropie de mine și mă întreabă :

— **What are you doing here ?**

Eu nu prea am înțeles, și cu atît mai puțin am reușit să-i răspund.

În consecință m-au gonit de acolo.

În ziua aceea mă hotărîsem să-mi văd liniștit de treburile mele la mine acasă și să nu mă mai apropii de studiouri decît în zilele de simbătă pentru a-mi încasa drepturile. Dealtfel ei mă și lăsară în pace timp de patru luni. Nimeni nu se interesa de activitatea mea.

Ca să fiu sincer, au existat și excepții. Odată, la versiunea spaniolă a unui film, am jucat un mic rol de barman, (mereu barurile). Altădată, am controlat niște decoruri ce meritau într-adevăr efortul.

Pe terenurile de lîngă studiouri, **back-lot**-ul exista o piscină imensă în care se vedea o jumătate de corabie, perfect reprodusă. Trebuia să se filmeze o scenă de furtună. Corabia, impulsionată de un mecanism puternic, se balansa ca și cum era mișcată de valuri. Împrejur existau ventilatoare gigantice și deasupra bazine de apă, gata pentru a putea fi revărsată peste corabie pe punctul de a naufragia, cu ajutorul unor tobogane. Ceea ce mă impresionase cel mai mult, și continuă și acum să mă impresioneze, era bogăția mijloacelor și miracolelor ce erau în stare să facă trucaje. Dădea impresia că totul este posibil și chiar crearea din nou a lumii.

Îmi plăcea să văd deasemenea anumite personaje mitologice, în special pe cei «răi» ca Wallace Beery, de exemplu. Îmi plăcea să mă prefac că-mi șterg pantofii, în studiouri, în care timp urmăream cu privirea fețe cunoscute. Într-o zi, Ambrosio se așază alături de mine. Ambrosio era acel comic cumplit, cu privire carboniferă și teribilă, care apărea în multe din filmele lui Chaplin. Altă dată, la teatru, m-am pomenit așezat lîngă Ben Turpin, tot atît de sașiu ca în filme.

Într-o zi, împins de curiozitate, am alergat la platoul principal de la «M.G.M.». Se anunța prin toate părțile că atotputernicul Louis B. Mayer dorea să se adreseze tuturor salariaților Companiei.

Erau vreo cîteva sute de persoane, așezați pe bănci, în fața unei tribune în care luase loc marele șef, împreună cu principalii săi directori. Acolo, se înțelege, se afla Thalberg. Nu lipseau secretarele, tehnicienii, actorii, muncitorii.

În ziua acea am avut un fel de revelație asupra Americii de Nord. Au vorbit diferiți directori care au fost aplaudați. În sfîrșit, luă cuvîntul marele șef și, în mijlocul unei liniști respectuoase și atente, ne-a spus :

— Dragi prieteni, după o îndelungată reflexie, cred că am reușit să condensez într-o formulă foarte simplă, și poate definitivă, secretul care, cu privire la noi toți, ne va asigura progresul constant și o prosperitate de durată pentru Compania noastră. Vă voi scrie această formulă.

În spatele lui se afla o mare tablă neagră de scris. Louis B. Mayer — sub privirea noastră plină de emoție, pe care vi-o închipuiți — s-a îndreptat spre ea, a luat creta și a scris foarte tacticos, în litere majuscule : COOPERAȚI.

Apoi s-a așezat pe scaunul lui în mijlocul unor aplauze răsunătoare.

Eu am rămas uluit.

În afară de aceste incursiuni instructive în lumea cinematografului, eu făceam lungi plimbări cu «Ford»-ul meu, singur, sau cu prietenul Ugarte, timp în care reușisem să ajung pînă în deșert. În fiecare zi întîlneam fețe noi (în epoca aceea am cunoscut-o pe Dolores del Rio, care era căsătorită cu un decorator, pe Jacques Feyder, regizor francez, pe care eu îl admiram, și chiar pe Bertolt Brecht, care petrecuse o bucată de timp în California), și neavînd o ocupație precisă rămîneam în casă. De la Paris mi se trimiseseră toate ziarele care descriau în amănunt scandalul cu **Virsta de aur,** în care mă insultau în mod înfricoșător. Totuși, un scandal fermecător.

În fiecare simbătă, Chaplin ne invita, micul nostru grup de spanioli, la restaurant. Eu mergeam des la el, casa lui era situată pe colinele orașului, să jucăm tenis, să înotăm și să facem băi de aburi. Odată chiar am dormit la el. (...) În casă la Chaplin l-am întîlnit de mai multe ori pe Eisenstein care pregătea o călătorie în Mexic pentru a filma **Să trăiască Mexicul.**

După ce fusesem cutremurat văzînd **Potemkin**-ul său, m-am simțit indignat văzînd în Franța, la Epinay, un film al lui Eisenstein denumit **Sonate de printemps,** în care se putea vedea un pian alb într-un cîmp cu spice de grîu legănate mlădios de vînt, apoi niște lebede care alunecau lin într-un bazin al studioului și alte asemenea prostii. Eu, furios, l-am căutat pe Eisenstein prin cafenelele din Montparnasse, pentru a-l pălmui, însă nu l-am întîlnit. Mai tîrziu îmi spusese că **Sonate de printemps** era opera lui Alexandrov, operatorul său. Minciună. Eu l-am văzut pe Eisenstein filmînd scena lebedelor la Billancourt.

În românește de Esdra Alhasid

mapamond

NEGRITUDINEA ŞI VALORILE UNIVERSALE

Poetul Léopold Sédar Senghor a devenit cunoscut cititorului român încă din anii '60, prin strădania primului său interpret la noi, Radu Cârneci. Cel mai reprezentativ omagiu i s-a adus însă de către același traducător (la Editura „Univers"), cu prilejul aniversării a 70 de ani de la nașterea marelui liric francofon : e vorba de monumentala ediție bilingvă **Jertfe negre**, cuprinzînd aproape totalitatea creației lui în versuri. Interesul publicului român față de poezia acestui tulburător „Orfeu negru" (cum s-a exprimat J.-P. Sartre, în 1948, prezentînd o antologie a poeziei negre și malgașe), față de patria poetului, Senegalul, față de Africa neagră în general, a crescut continuu. „Încă din 1976, spune Radu Cârneci, în **Cuvîntul înainte** la noul volum din scrierile lui Senghor *), am gîndit la transpunerea în românește a unei selecții din eseurile care întregesc atît de fericit complexa operă a lui Senghor". Proiectul avea să se înfăptuiască după 10 ani, prin contribuția primului și fidelului său traducător, împreună cu M. Tr. Biju. Semnatarii primei versiuni românești a unei antologii din publicistica marcantului om politic african — fost șef de stat și Vicepreședintele al Internaționalei Socialiste — au avut la dispoziție cele cinci volume, (**Liberté** 1—5), ale autorului, subintitulate atît de semnificativ, încît definesc programul umanist, cultural, într-o măsură chiar politic, al întregii lui activități ; iată aceste subtituri : **Negritudine și umanism, Națiunea și calea africană spre socialism, Negritudinea și Civilizația Universalului, Socialismul african și democratic, Negritudinea și Dialogul Culturilor.** Pentru selecție traducătorii s-au oprit la primul și al treilea volum, cărora le-au adăugat partea ultimă a volumului **Elégies majeures**, intitulată **Dialog asupra poeziei francofone** (incluzînd contribuții semnate de Alain Bosquet, Jean-Claude Renard, Pierre Emmanuel și Senghor însuși).

Să ne oprim succint asupra conceptelor de Negritudine și Civilizație a Universalului, care au fost strîns recepționate de autor și preluate în titlul antologiei de către traducători. „Cînd la începutul deceniului patru, lansasem — Aimé Césaire, Léon Damas și cu mine — Mișcarea Negritudinii (scrie Senghor în **Cuvînt înainte către cititorul român**), noi o definisem ca «ansamblul valorilor lumii negre»". Ulterior se vor face precizări, conform cărora e vorba de valori culturale, considerate după cum se exprimă în viața, instituțiile și operele negrilor. În ce privește sintagma **Civilizație a Universalului**, preluată de la Teillhard de Chardin, ea ar defini un „metisaj cultural", început pe țărmurile Mediteranei și extins treptat asupra întregii Europe spirituale, apoi asupra Americii, Asiei, Vestului Africii. „Deci — conchide autorul în **Introducere** la **Liberté 3** — de la sfîrșitul secolului XIX și revoluția... ce l-a marcat, Europa, mai precis Euramerica, a început să asimileze civilizațiile zise «exotice». Și acestea să asimileze, în mod invers, civilizația euramericană. Și, pentru a rămîne la arte în general, se știe că fără virtuțile Negritudinii, nici sculptura, nici pictura, nici tapiseria, și adaog, nici muzica, nici dansul nu ar fi ceea ce sînt azi : expresii ale unei Civilizații a Universalului". Concluzia cărții ar fi că civilizația neagră este un aspect al civilizației universale pe care trebuie să o clădească toate popoarele împreună, căci altfel nu vor supraviețui. Ceea ce caracterizează în ansamblu poziția lui Senghor este convergența opțiunilor politico-ideologice și a realităților spirituale pe care le trăiește ; totul se subordonează însă creației culturale, ca „activitate generică" umană, ea urmînd să „nutrească" oamenii mai presus de hrănirea lor fiziologică. Vorbind, într-un articol din 1974, de alegerea socialismului ca drum al dezvoltării multor țări africane, autorul răspunde celor care ar fi putut constata că se adoptă o teorie extra-africană : „sub forma sa de organizare colectivă a producției și justiției sociale", această doctrină nu este străină Africii negre ; în plus, Senghor declară că negrii refuză „să se închidă într-un ghetou" ; dar, ceea ce înscrie calea africană spre socialism printre strategiile larg acceptate în lumea contemporană este înțelegerea clară a faptului că socialismul trebuie adaptat „la particularitățile concrete și actuale ale țărilor noastre..." Un loc important în antologie îl ocupă opiniile autorului cu privire la francofonie care, neconceptă ca o ideologie, este definită și valorificată în calitate de ideal „ce însuflețește popoarele în drumul lor spre o solidaritate a spiritului", de „pol strălucitor al Civilizației Universalului". Această poziție reflectă internaționalismul său de esență : el izvorăște din conștiința necesității unei definiri a propriei identități etno-culturale, față de o mare tradiție, de un patrimoniu valoric îndelungat și multiplu nutrit la certitudinile umanismului universal. Mai mult, prin raționalismul, transparența și abstractismul ei latin-mediteranean, francofonia i se pare complementară cu spiritul culturii negro-africane, impregnată de intuiție, mister, concretețe. Se obține astfel timbrul specific unui mare poet, pe care P.-C. Renard îl apreciază pentru că a știut să creeze un limbaj pătruns de mai multe culturi, adică în stare să fie originar și original, deci sintetizînd curentele care îl alimentează. De altfel, Senghor însuși consideră francofonia și negritudinea drept laturi-pereche ale unei noi Renașteri care s-ar face simțită împrejurul Mediteranei, ca un germene al Civilizației Universalului. Poezia neagră, în majoritate, ca o artă majoră a cuvîntului, întemeiată pe contopirea organică a ideilor și sentimentelor, însumează cuvîntul, cîntecul, muzica într-un fel de sincretism aflat sub semnul ritmului, al încantației. Se obține o vibrație ruptă parcă din „forțele cosmosului", atribuind poemului forța magică de a face „transparent orice este ritmat".

Radu Cârneci și M. Tr. Biju au dispus materialul antologat în jurul a două teme fundamentale, anticipate încă din titlul volumului : „Negritudinea" și „Civilizația Universalului", care, după afirmația întemeiată a traducătorilor, „constituie (în activitatea lui L. S. Senghor, n.n.) coordonatele majore ale sistemului său de gîndire umanist-filosofic". Un al treilea capitol include „Dialogul asupra poeziei francofone", iar al patrulea, intitulat „Note și indici" — un bogat și extrem de util material documentar asupra istoriei civilizației africane, ca și a intercondiționărilor culturale și sociale, proprii activității creatoare a poetului și gînditorului senegalez. Centrul de greutate pare a se afla în capitolul II, care oglindește larga prezență internațională a poetului și eseistului, în calitate și de președinte al **Asociației Asturias**, reunind scriitori din țările latino-americane, din Caraibe, precum și africani, „asociație — după mărturisirea președintelui ei — ce reprezintă aproape un miliard de oameni, din care 600 de milioane vorbesc ori au vocația vorbirii unor limbi neo-latine".

Calitatea selecției și a traducerii — fie că e vorba de publicistică sau de poezie — care-și face masiv simțită prezența — mi se pare demnă de remarcat, iar volumul în ansamblu — un eveniment deosebit în viața noastră culturală. El ne înlesnește împlinirea imaginii unei personalități de frunte a lumii a treia, a culturii contemporane în general, și prin aceasta reprezintă o contribuție valoroasă la mai buna cunoaștere a popoarelor român și senegalez, a preocupărilor, de cuget și suflet, specifice unor lumi atît de diferite, dar atît de solidare într-o valorile umanismului contemporan.

Vlad Sorianu

*) **L.S. Senghor : „De la negritudine la civilizația universalului"** (selecție și traducere de **Radu Cârneci și Mircea Traian Biju**), **Editura „Univers"**.

Mască policromă a fecundității
Republica Sierra Leone

LIRICĂ INDIANĂ

RABINDRANATH TAGORE

Panerul cu fructe

LXIV

Soarele stins s-a culcat după malul
de-Apus al piriului, într-un desiș de păduri
După ce-au dus către grajduri cirezile,
tinerii discipoli s-au adunat lîngă foc
să asculte ce spune maestrul Gautama,
Cînd se opri lîngă ei un străin
tinerel oferindu-i Maestrului fructe și flori
El se-nclină, pînă ce-atinse cu fruntea
vîrful picioarelor sale și-l agrăi cu o voce
melodioasă precum ciripitul de pasăre ;
„Iată, stăpîne, sosii să mă
călăuzești pe cărarea ce duce spre Adevărul
Suprem. Numele meu este Satyakama.

„Ci fericirea să mîngîie fruntea ta tînără",
zise Maestrul.
„Dar din ce castă faci parte, copile ?
Căci numai Brahminii au dreptul să tindă
Spre Adevărul Suprem".
Adolescentul răspunse : „Maestre,
nu știu din ce castă fac parte. Dar mă
voi duce s-o întreb pe maica mea bună.
Ea știe !"
Satyakama plecă. Trecu peste micul pîriu
și ajunse la maică-sa care îl aștepta în
nisipul uscat de la marginea satului.
Lampa ardea foarte-ncet în odaia îngustă
iar mama stătea așteptînd, pe nisip,
lîngă poarta bătrînă. Ea îl strînse la
piept sărutîndu-l pe plete și
apoi întrebîndu-l despre ce i-a răspuns
înțeleptul Maestru.
„M-a întrebat din ce castă fac parte
și care e numele tatălui meu" — zise fiul.
Apoi Seniorul Gautama mi-a zis că
numai Brahminii au dreptul să tindă
spre Adevărul Suprem".
Iar mama mereu sărutîndu-i pleoapele, îi
spuse încet, mai mult murmurînd :
„În tinerețele mele am fost părăsită,
săracă și singură. Iar tu ai venit pe pămînt,
în brațele mele, a mamei sărmane Jabala, ea,
care nu a avut nici un soț, niciodată".
Primele raze de soare ardeau sus
pe piscuri de crengi, în pădure. Discipolii toți,
cu părul încă jilav de băile lor
matinale se adunau sub copacul semeț
împrejurul Maestrului
Sosi deci și Satyakama.
Se înclină iar adînc, pînă la vîrful
piciorului celui ce-l aștepta
liniștit.
„Spune-mi, îi spuse maestrul, — din
ce castă faci parte ?"
„Stăpîne, răspunse adolescentul timid,
nu pot ști din ce castă fac parte. Căci
întrebînd-o pe maică-mea, ea mi-a
răspuns că demult, în tinerețile ei, a
slujit la mai mulți bogătași — și că
eu am venit pe pămînt, în brațele
ei, maica Jabala, care nu a avut
nici un soț niciodată".

Un murmur s-a ridicat dintr-odată din
ceata de ucenici și discipoli, ca un sunet
de roi de albine cînd, furioase, atacă
Căci toți discipolii duri protestau la
obrăznicia cu care un paria intră în lumea
lor bună.

Dar Gautama, maestrul, se ridică de pe
scaun cu brațele-ntinse spre adolescent
Strîngîndu-l la piept, el îi spuse : „O, tu
ești mai bun ca Brahminii, copile, căci
tu moștenești o virtute mai naltă ca
toate virtuțile : «Adevărul»".

Panerul cu fructe

Repede, clar, riul Jumma curgea în valea
cuprinsă-ntre maluri de plumb.
Coline umbroase și împădurite cîntau
cu torenții veniți dimprejur, clare cîntece.
Govinda, profetul, stătea așezat pe o stîncă
citind dintr-o carte cu învățături
cînd Ragunath, bunu-i discipol, mîndru
de bogățiile lui, prosternîndu-se lung,
i-a fost zis : „Stăpîne, ți-aduc umilele-mi
daruri, nedemnul, ce sînt, de a fi prețuit".
Și el așeză în fața maestrului său o pereche
de scumpe brățări aurite, lucrate frumos
și-ncrustate cu pietre de preț.
Stăpînul luă o brățară și o învîrti pe un deget ;
diamantele ei scăpărară în aer lumină.
Apoi o scăpă dinadins făcînd-o să lunece-n
jos, pe țărm, pînă în apa adîncă.
„Vai !" — exclamă Ragunath și sări în apă
să afle brățara.
Stăpînul tăcut începu din nou să citească
din cartea cu învățăminte. Iar apa din riu
curgea liniștită peste brățara de aur.
Era spre amurg cînd Ragunath se re-ntoarse
lîngă stăpîn, ostenit și ud leoarcă.
El zise ; „Stăpîne, eu cred c-aș putea găsi
brățara de aur dacă tu mi-ai putea arăta
în ce loc ai zvîrlit-o".
Atunci stăpînul luînd cea de-a doua brățară
și învîrtind-o pe deget a aruncat-o în riu,
cu dispreț, zicîndu-i : „Uite, acolo
am aruncat-o !"

În românește de
Al. Andrițoiu

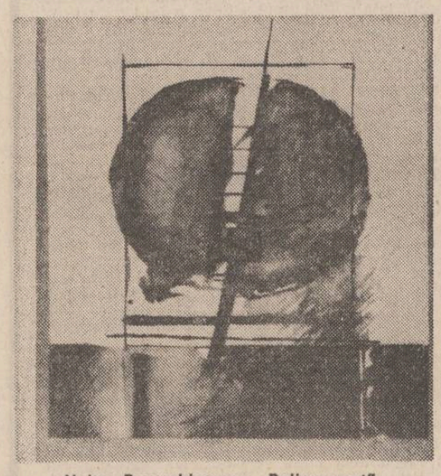

Valter Paraschivescu : „Relicva-scut"

REVISTA STRĂINĂ

● **REVISTELE „SUNDAY EXPRESS" ȘI „OBSERVER MAGAZINE"** publică aproape în același timp două interesante articole consacrate carierei cunoscutei artiste de film Faye Dunaway. Materialele au apărut cu prilejul împlinirii a douăzeci de ani de la primul rol al actriței, cel din filmul „Bonnie și Clyde", dar au marcat și premiera ultimului ei film, „Barfly". În „Barfly" Faye Dunaway, acum în vîrstă de 46 de ani, interpretează rolul lui Wanda Wilkox, o alcoolică în vîrstă. Filmul a fost realizat pe baza unui scenariu scris de Charles Bukowski, cunoscut poet și romancier din Los Angeles.

Mulți, inclusiv critici de film, au considerat că rolul Wandei Wilkox este peste puterile actriței, dar aceasta a reușit un exceptional tur de forță, realizînd un rol în care poza și retorica nu-și află locul. Cu acest rol, Faye Dunaway demonstrează că a renunțat la interpretările teatraliste de pînă acum. După cum spunea ea însăși, rolul din „Barfly" i-a oferit „șansa de a da viață unei femei simple, vulnerabile. Sînt convinsă că m-am schimbat mult, nu mai gonesc ca mai înainte, nu mai sînt atît de nebună, sînt mult mai calmă. Am înțeles că în viață există lucruri mult mai importante decît cariera".

Faye Dunaway a debutat pe scenă în anul 1966, primul ei rol în film fiind cel din „Bonnie și Clyde", în 1967. Au urmat filmele „Cazul Thomas Crown" (1968), „Cartierul chinezesc" (1979), „Rețeaua de televiziune" (1980), „Cea mai scumpă mămică" (1981) în care a dat viață cunoscutei actrițe hollywoodiene Joan Crawford. Iar acum „Barfly", un film în care Faye Dunaway egalează, după părerea criticilor de film, cele mai bune creații ale sale, cele din „Bonnie și Clyde" și „Cartierul chinezesc".

● **„PICTORUL VIEȚII PARIZIENE"** este titlul unui interesant articol publicat în revista milaneză „Epoca". Pictorul în caz este Edgar Degas, iar evenimentul care a prilejuit apariția articolelor l-a constituit vernisajul unei mari expoziții organizate la Grand Palais, cuprinzînd picturi, pasteluri, grafică monotipă, sculpturi și fotografii, toate aflate în posesia unor galerii de stat sau particulare din diferite țări din Europa și de aiurea.

Între lucrările expuse figurează și unele pe care Franța le vede pentru întîia oară. Este vorba despre lucrări din tinerețea lui Degas, în care sub aspectul tehnicii și al temelor abordate este vizibilă influența academismului, cu reprezentările sale inspirate din mitologia antichității. Dintre aceste lucrări amintim : „Fete Spartane chemînd băieții la luptă", proprietate a Galeriei Naționale din Londra și „Semiramis construiește un oraș", proprietate a Institutului Smith din S.U.A.

Expoziția, organizată după proiectul cunoscutului arhitect și scenograf Richardo Petuzzi, îl prezintă pe Degas ca pe un om cu o imensă bogăție interioară, multilateral, obsedat de căutări.

Este cazul să amintim în acest context și faptul că celebrele lui „spălătorese" au fost cumpărate de curînd cu suma de 80 milioane de franci, sumă care reprezintă recordul în materie pentru o operă impresionistă. Suma l-ar speria desigur pe Degas care, răspunzînd la o întrebare referitoare la cîștigul pe care i-l aduce un tablou, a spus : „Eu sînt ca un cal de curse care cîștigă Marele Premiu. Îmi este destul dacă mi se dă ovăzul care mi se cuvine".

● **UN INTERESANT PUNCT DE VEDERE** despre procesul de creație literară ne împărtășește scriitorul francez Michel Tournier : „După cum am mai spus-o de multe ori, de profesie sînt filozof. Iar mitul este cea mai bună trecere de la filozofie la literatură. În afară de aceasta, în cazul meu este vorba despre o colaborare cu cititorul. Acesta trebuie să devină complicele scriitorului, dar lucrul acesta nu se poate întîmpla dacă îi ofer un material pe care el nu-l cunoaște. Pentru ca această colaborare să fie posibilă, trebuie să avem o bază comună, eu și cititorul. Cum este de pildă Robinson Crusoe. Dacă o să vă povestesc despre Robinson, o să-mi răspundeți că știți întîmplarea. Dacă o să vă spun că am să vă povestesc despre doi gemeni, o să-mi răspundeți că ați cunoscut și dv. un astfel de caz. Același lucru o să se întîmple și dacă am să vă povestesc despre cel de al doilea război mondial. Din aceasta se vede că în fiecare caz am cu cititorul o bază comună, și tocmai acesta este principiul meu de creație. Spun de multe ori că îi ofer cititorului numai jumătate de carte, iar cea de a doua trebuie să o scrie singur în cap...

Consider că o carte genială este cea pe baza căreia poate fi scrisă o altă carte genială. Ca «Robinson Crusoe» care prin ea însăși nu este o operă dosebită, dar a cărei lectură naște în capul meu o carte genială. Acesta este genul de literatură care mă interesează : cărțile care sînt scrise excelent și în care nu se spune totul..."

COORDONATE CULTURALE FRANCEZE

Un joc de cuvinte, totdeauna agreat în tradițiile gîndirii și ale culturii franceze, pune în relief valoarea unei însușiri umane cu deosebire apreciată de iubitorii de literatură. „Plăcerea inteligenței și inteligența plăcerilor" ține de natura superioară a omului pentru care cultura e un factor esențial de progres, stimulînd continuu înnoirea vieții și înnobilarea ambițiilor. Căci azi, peste tot, mai ales în țări cu veche tradiție culturală, ambiția creației este de tot evidentă și emulația inteligențelor produce efecte spectaculare, mai ales în domeniul automatizării, electronicii, comunicațiilor, transporturilor, încît oamenii se simt tot mai aproape unii de alții, distanțele se estompează, ideile bune se generalizează, progresul tuturor netezește calea frăției și colaborării, — izolarea fiind de neconceput în această lume a tuturor posibilităților de îmbogățire a minții, de potențare a omeniei ; căci, așa cum spunea Eminescu în comentariile sale jurnalistice, cel ce are ce îi trebuie este totdeauna mai generos și mai nobil decît cel lipsit.

Îmi întăresc tot mai mult convingerea că vechea, tradiționala dihotomie : cultură-civilizație, în sensul că prin **cultură** trebuie să înțelegem domeniul creației spirituale, umaniste, iar prin **civilizație** ansamblul creației materiale, concrete, — nu-și mai are rostul, pentru că toate formele progresului de azi sînt nu numai emanații ale creației minților, ci ele includ și valori de sensibilitate, de atașament afectiv, profund uman, față de viața și aspirația omului spre continua sa perfecționare interioară, odată cu ameliorarea condițiilor de viață, dorită de toată lumea. Legea progresului de azi impune competițiilor din toate domeniile norma de aur a succesului : **mai repede, mai bine, mai mult**, exigențe aplicate în sfera creației materiale, mai puțin în cea spirituală, a operelor artistice, a creativității literare, de pildă, în care putem vedea expresia cea mai grăitoare a nivelului de cultură a unui popor. Un aforism subtil ne spune că „timpul nu respectă ce se face fără colaborarea lui" ; toate marile creații au avut o gestație îndelungată, de aceea ele durează la infinit, pe cînd destinul tehnicii, deci al realizărilor ce țin de confortul material, este de a se înnoi, anulînd adesea cele făcute anterior. Competiția valorilor spirituale ține de perspectiva eternității, cea a bunurilor materiale de progresul constant al mediului, în aspirația depășirilor constante, înlăturînd balastul trecutului mai puțin civilizat. Faimosul tren de mare viteză (TGV), pus în circulație întîi între Paris și Lyon în 1980, a eliminat orice concurență și se pregătește extinderea lui, peste puțin timp, și spre Bordeaux, spre Atlantic, zburînd ca avioanele de altădată, cu 250 km., și mai mult, pe oră, fără a mai vorbi de aviația, rachetele, sateliții de azi, și de mîine. Dar **Biblioteca ideală**, o carte a cărților (consacrate în timp), întocmită recent de Bernard Pivot, redactor al emisiunii literare **Apostrophes** de la televiziune, redactor și al celei mai instructive reviste literare **Lire**, o enciclopedie a cărții franceze de azi, această **Bibliotecă** pune în relief, într-o selecție personală, dar de autoritate, cîteva sute de cărți, cele mai valoroase, la îndemîna cititorilor pentru lecturi reconfortante, pentru regenerarea conceptelor și a sensibilității, a gusturilor estetice, a lumii spirituale de care fiece om are nevoie, în orice domeniu ar lucra. Lectura literară și informația la zi, cu noutățile tehnice, artistice, social-politice, sînt componente ale cotidianului multor **iubitori de cultură**, titlu care se bucură de mare prestigiu în toate mediile sociale franceze. Se poate spune că în dezbaterile politice din primăvara trecută, cu prilejul alegerilor, toate partidele și-au înscris la loc de frunte, în programele lor, sprijinirea dezvoltării învățămîntului și culturii pentru toți, existînd azi o sensibilitate vie pentru manifestările și instituțiile culturale, menite să faciliteze accesul la știință și cultură. Am văzut cît de solicitate sînt bibliotecile populare din Centrul Pompidou (Paris), din Lyon ori Bordeaux, cu o veche tradiție a cărților și revistelor la îndemîna tuturor, fără nici o formalitate, fără restricții, cu autoservire, deci lecturi în voie, cu oameni de specialitate, bucuroși să-ți poată fi de folos cu vreo informație. Cine n-ar vrea să aibă, ținînd pasul cu progresele culturii, o bibliotecă ideală, cînd centrele de cultură și marile librării îți oferă un colț al noutăților, al cărților apărute săptămînal într-o succesiune de titluri și autori, tulburătoare ? La fel sînt informațiile și numeroasele concursuri de cultură generală, organizate zilnic la t.v. (șase canale, dintre care două permanente), — televiziunea fiind o mare instituție de cultură, — o anchetă recentă stabilind că după școală, ea este a doua sursă de instruire, nu numai de informare cotidiană, la îndemîna tuturor, atentă la dialogul liber cu telespectatorii, dar și cu statistici zilnice ale procentajelor de audiență pentru emisiunile organizate, ca și pentru buletinele de informație și pentru dezbaterile prezentate totdeauna direct, pe viu.

★

Franța se pregătește pentru bicentenarul Revoluției din 1789 care a pus drept deviză a progresului social-politic : libertate, egalitate și fraternitate, — deviză existentă și azi pe marile edificii publice ale țării. Am putut vedea, în lunile din urmă, 4—5 cărți consacrate momentului și un mare Dicționar Napoleon (care ar fi făcut plăcere regretatului Gh. Eminescu, autorul unei excelente monografii asupra vestitului împărat francez), odată cu retrospectiva instructivă asupra istoriei franceze de două secole încoace, cînd prestigiul cultural al țării și victoriile spiritului ei european au fost un impuls pentru întreaga lume către noi aspirații și noi realizări. Mi se pare semnificativ faptul că în timp ce tradiția culturală atît de puternică păstrează în permanență actualitate operele durabile, clasice, ale scriitorilor și artiștilor reprezentativi (trecutul glorios fiind un prezent permanent efervescent în cîmpul creației), geniul inovator în tehnica de vîrf se afirmă cu putere pentru a înnoi și perfecționa civilizația de azi, fiind apoi depășit prin alte sinteze dintre cultură și civilizație, cărora li imprimă constant o vie și dinamică substanță umanistă, în nota marilor valori ale spiritualității franceze, de recunoscut prestigiu în lume. Dacă putem vorbi de **eternitatea** artei și de **fragilitatea** tehnicii în continuă evoluție, o fază nouă eliminînd-o pe cea anterioară prin cuceririle științei moderne, atunci dinamica valorilor și competiția dintre calitate și cantitate pot opera pe o vastă arie a creativității care se bucură de prețuirea tuturor factorilor, de popularizarea tuturor mijloacelor de informare și analiză, cu exigența superioară a celor mai competente autorități în materie. Creațiile mari ale talentelor de odinioară capătă astăzi o înfățișare nouă, în ediții superbe, îmbogățind actualitatea culturală — **La Quinzaine littéraire** oferă un conspect bogat al acestei acțiuni de actualizare a operelor durabile — Molière, Voltaire, Balzac, Hugo, Baudelaire se bucură de ediții splendide, iar colecția **La Pléiade** e o capodoperă de tehnică editorială și tipografică. În timp ce la Grand Palais puteam vedea retrospectiva Degas, teatrele reluau piese ale lui Maeterlinck, dar și Ionescu, Claudel și ultima piesă a lui Anouilh : **Thomas More**, o pledoarie pentru demnitatea spiritului, pentru conștiința inflexibilă a unui gînditor exemplar. Prețuirea tezaurului de cultură, a patrimoniului istoric, se manifestă astfel prin anumite preferințe semnificative.

Gh. Bulgăr

SPORT Rugby-ul există

Rugby-ul românesc există. Nu se mai aud scorurile victoriilor internaționale, dar acest lucru nu înseamnă că în România a încetat să se mai joace rugby. Se joacă în continuare și a început să fie jucat cu adevărat : de plăcere. Cine a urmărit scorurile jocurilor din campionat știe că acum jocurile sînt mai echilibrate și că nimeni nu mai e sigur de victorie. Campionatul a fost cîștigat de o veche fruntașă : Steaua, concurată de Dinamo, altă veche candidată la titlu, dar ele au în urma lor o echipă provincială, pe Știința Cemin Baia Mare care, iată, se arată iarăși în prim-planul campionatului de rugby. A trecut mai jos pe scara internă o echipă ca Farul, dar au apărut echipe provinciale foarte interesante, cum sînt cele de la Birlad, Sibiu, Timișoara. Rugby-ul nu se joacă numai în Capitală și acesta este marele succes al acestui campionat. Fără provincie sportul românesc nu poate izbîndi în întîlniri internaționale unde întîlnește competitoare care se bizuie pe o largă bază de mase. Rugby-ul a ieșit din nou din Capitală, a pornit din nou să cucerească provincia, meritul este tot al unor vechi și încercați tehnicieni, pe care vîrsta nu-i sperie, dar de această dată faptul pare mai temeinic. Mai întîi rugby-ul se joacă astăzi altfel în campionatul românesc. Echipele fără firmă nu mai vin ca victime sigure. Ele știu din capul locului că ceea ce va prezenta adversarul ca metodă și formulă de joc le este accesibil și lor, chiar dacă pe o treaptă care mai are nevoie de îmbunătățiri. Pe scurt, lovitura de picior în tușă, cheia multor meciuri internaționale românești, cheia de multe ori a echipelor noastre campioane, a fost scoasă din rolul de primă importanță. Lovitura de picior în tușă este dreptul echipelor care se apără și se poate executa doar din 22-ul propriu. Ceea ce se trimite afară, dincolo de linia de 22, se sancționează și mingea trece echipei adverse din locul în care s-a produs infracțiunea, adică întrebuințarea piciorului. Hotărirea a fost luată, campionatul s-a desfășurat astfel, iar rezultatele s-au văzut. Obligați să joace la mină, coechipierii sînt obligați să se caute unii pe alții, să gîndească jocul în faze cu urmare, să se constituie cu adevărat într-un pachet și într-o echipă. Iată de ce performerele de altădată au ajuns mai greu pe podium. Soluția loviturii de picior fiind abolită, iar accesul la joc permis tuturor, meciul devine o întreprindere plină de răspundere pentru fiecare jucător. Protecția loviturilor de picior, salvatoare, dar și simplificatoare și dăunătoare, a dispărut. Jocul devine mai combinativ, mai surprinzător și mai frumos. A fost o măsură extremă a Federației de rugby remaniată, dar plină de miez. Rugby-ul românesc acuzat de absența jocului la mină intră pe un făgaș nou : el devine preponderent un joc la mină, cu toate urmările care decurg de aici pentru minuirea balonului oval și orientarea în teren a echipierului cu mingea. Tușa nu mai e sora bună, ci mama vitregă : o minge nu se aruncă în tușă ci se joacă pentru a se obține maximum de avantaj din posesia ei. Este o școală de rugby, oricît ar protesta adepții vechii orientări. Luxul jocului în tușă a sărăcit rugby-ul românesc. Să așteptăm foloasele jocului la mină. Ele vin vizibil, chiar dacă marile satisfacții nu-s totdeauna grăbite. Dar un început bun trebuie să aibă o continuare la fel de bună. Se cere numai consecvență. Anul acesta vom juca cu Franța la București. Probabil vom pierde, dar va fi un meci de văzut, dacă românii îl vor juca la mină, așa cum francezii nu i-au văzut niciodată. Rugby-ul românesc n-a pierit.

Interim

● **KATHERINE HEPBURN**, steaua de primă mărime a cinematografiei mondiale, o adevărată legendă vie, de patru ori laureată a Premiului Oscar, a împlinit la 9 noiembrie 1987 respectabila vîrstă de 78 de ani. Cu această ocazie, ea a oferit milioanelor de admiratori ai creațiilor sale o carte pe care a intitulat-o „Cum s-a turnat «Regina africană» sau cum m-am dus în Africa cu Bogart, Bacall și Hudson și cum era cît pe-aci să înnebunesc".

Nu este o carte de memorii, nici una cu caracter autobiografic. După cum o trădează și titlul, este vorba despre amintirile marii artiste din timpul filmărilor la „Regina africană" în Uganda și pe teritoriul actualului stat Zair. În acest film, Katherine Hepburn a interpretat principalul rol feminin. Dar, în același timp, cartea deschide o fereastră și spre viața intimă a actriței. O face discret și numai atunci cînd simte nevoia să spună ceva cu totul deosebit. Cum este cazul lui Spencer Tracy, marea ei dragoste de o viață.

Dragostea lor a durat 25 de ani, din 1942 pînă în 1967, anul morții marelui actor. „Care este miracolul dragostei dv. ?" a fost întrebată artista. „Știți bine că Spencer mă fascina pur și simplu, dar nu am nici cea mai vagă idee ce a găsit el la mine. Nu am apărut niciodată în public cu Spencer. Niciodată, dar niciodată. Doamna Tracy trăia în California, era soția lui Tracy și nu am considerat niciodată că a fi văzuți în public împreună ar fi fost lucrul cel mai bun pe care l-am fi putut face".

De la moartea lui Tracy, Katherine Hepburn trăiește într-o izolare absolută. „Trăiesc în libertate, ca un bărbat, am casa mea în care trăiesc singură. Totdeauna am trăit așa, n-am dus niciodată o viață de femeie. Sînt obișnuită cu toate muncile grele din casă și din gospodărie. Astăzi bărbații nu se mai îngrijesc de astfel de lucruri, ei nu mai știu să aibă grijă nici măcar de o femeie..."

● **DUPĂ TREI SFERTURI DE VEAC** prima versiune a baletului „Sărbătoarea primăverii" a revenit pe scenă. Opera lui Igor Stravinski, în coregrafia originară a lui Nijinskg, a fost montată în toamna anului trecut, cu un succes enorm, la New York și Los Angeles, iar la începutul anului în curs a fost inclus în programul Festivalului „Tanz 88" la Viena. În această vară, „Sărbătoarea primăverii" va fi prezentat în cadrul Festivalului de la Spoleto.

Premiera „Sărbătorii primăverii" a avut loc la Paris în anul 1913, spectacolul fiind susținut de ansamblul rus de balet de sub conducerea lui Dagilev. Aplauzele, fluierăturile, strigătele au însoțit reprezentația chiar de la primele scene. Dagilev s-a văzut nevoit să aprindă luminile și să cheme poliția, dar spectacolul a continuat. Numărul entuziaștilor nu era prea mare, era însă de calitate. Între cei prezenți se aflau Jean Cocteau și Claude Debussy.

„Teatrul arăta ca după un cutremur, iar baletul a fost fantastic de frumos", avea să-și amintească pictorița Valentine Hugo. Ea a fost atît de puternic impresionată de spectacol, încît a executat 76 de schițe inspirate din baletul lui Stravinski. Compozitorul își amintea că „Dagilev și Nijinski erau epuizați, supărați... dar fericiți", iar impresarul se exprima laconic : „Totul a fost așa cum am dorit să fie."

În „Sărbătoarea primăverii", versiunea din 1913, totul era barbar, rupind orice dogmă a dansului, orice tradiție. Datorită celor doi mari oameni de balet — Dagilev și Nijinski — partitura lui Stravinski a devenit un balet celebru. Din păcate, documentația coregrafiei originale a lui Nijinski s-a pierdut. Ea a fost regăsită recent de Millicent Hodson, un entuziast critic de dans, care a descoperit însemnările Mariei Lambert, asistenta lui Nijinski. Din colaborarea acesteia cu istoricul englez Kenneth Archer, care a scris o carte despre Nicholas Roerich, scenograful baletului din 1913, a renăscut baletul original al baletului lui Stravinski.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zămescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană

ANUL XXXI
34
(1 371)
Sîmbătă
20 august
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

23 AUGUST — MAREA SĂRBĂTOARE NAȚIONALĂ A POPORULUI ROMÂN

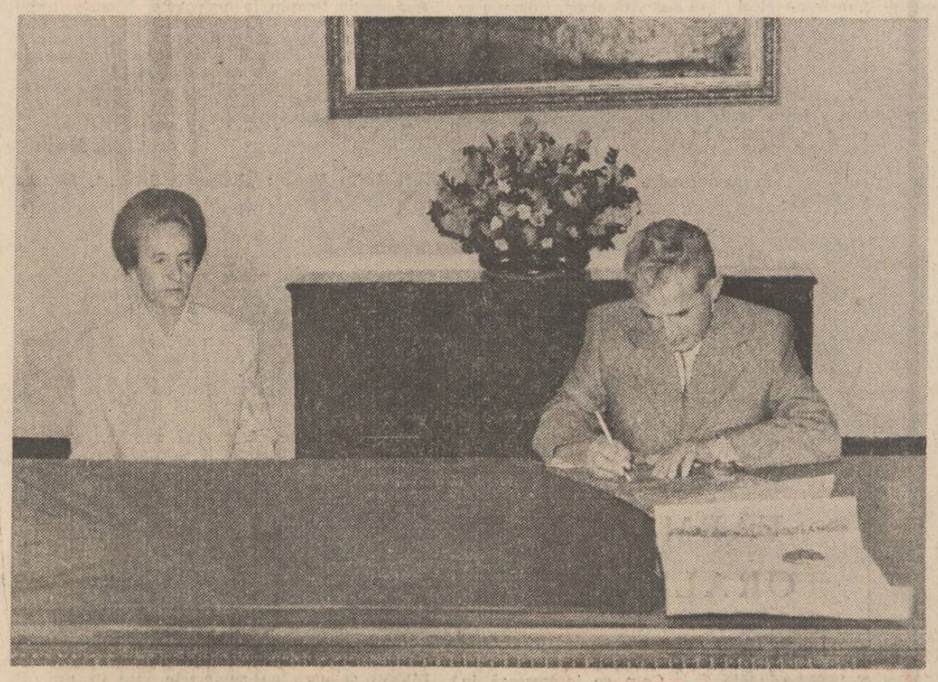

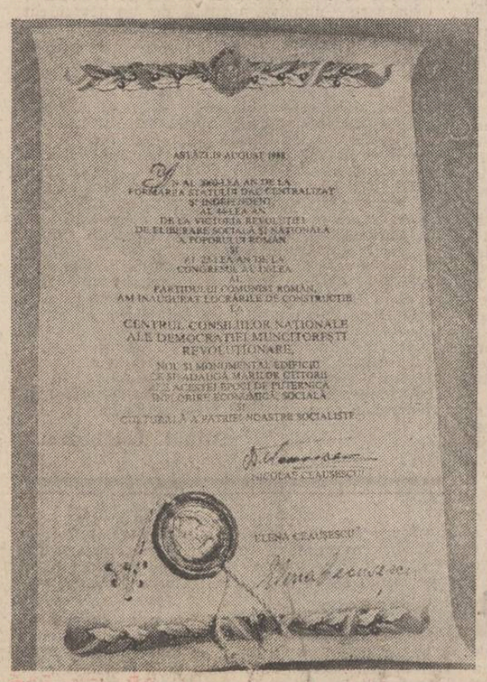

23 AUGUST 1988

ÎN AL 2060-LEA AN DE LA FORMAREA STATULUI DAC CENTRALIZAT ȘI INDEPENDENT,
AL 44-LEA AN DE LA VICTORIA REVOLUȚIEI DE ELIBERARE SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ A POPORULUI ROMÂN
ȘI
AL 23-LEA AN DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN, AM INAUGURAT LUCRĂRILE DE CONSTRUCȚIE LA
CENTRUL CONSILIILOR NAȚIONALE ALE DEMOCRAȚIEI MUNCITOREȘTI REVOLUȚIONARE,
NOU ȘI MONUMENTAL EDIFICIU CE SE ADAUGĂ MARILOR CITITORII ALE ACESTEI EPOCI DE PUTERNICĂ ÎNFLORIRE ECONOMICĂ, SOCIALĂ
ȘI CULTURALĂ A PATRIEI NOASTRE SOCIALISTE

NICOLAE CEAUȘESCU

ELENA CEAUȘESCU

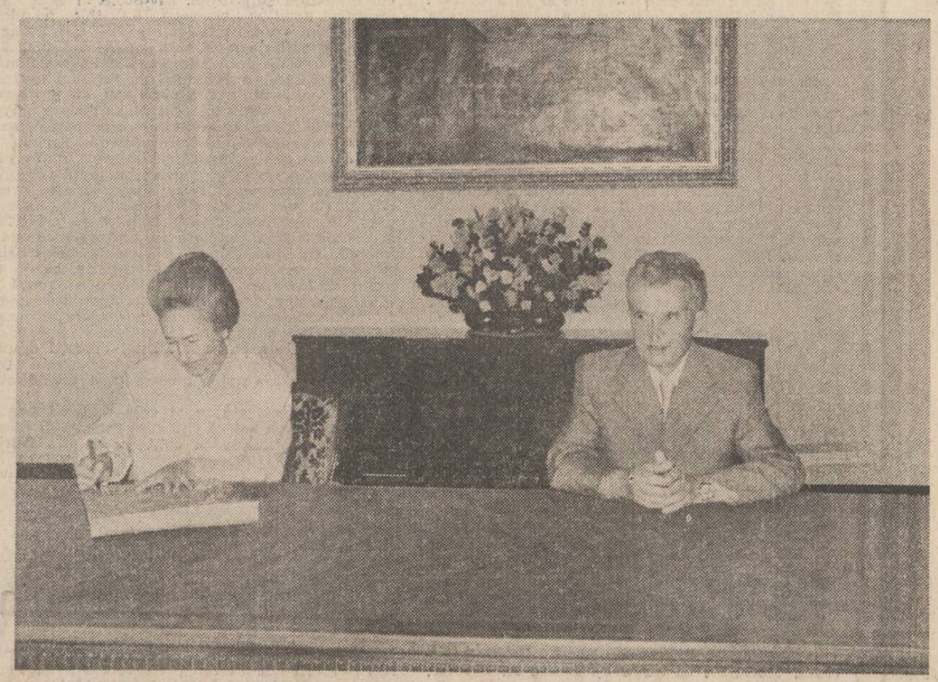

PUTEREA FAPTELOR

Marea sărbătoare națională a poporului român, Ziua de 23 August, rememorează de fiecare dată în conștiința istorică a patriei un traiect de luptă și muncă ce avea să se transforme, implicit, în destin. Ideile și idealurile de dreptate socială și națională, de independență și suveranitate primeau, odată cu marele act produs în vara de acum patruzeci și patru de ani, o legitimare de fapt, eroică și revoluționară, și o confirmare în spirit care avea temelii istorice în tot ceea ce ne-a premers ca luptă, ca jertfă și sacrificii pe un pămînt muncit, gîndit și apărat secole și secole de-a rîndul. Ființa patriei a rezistat între cumpenele veacurilor avînd bimilenare rădăcini. Sudori de gînd și sînge i-au udat, din răstimp în răstimp, pămîntul care nu e mai puțin martir. Actul de la 23 August 1944, inspirat, organizat și condus de cel ce se legitima în fața istoriei ca purtător al intereselor supreme ale partidului și reprezenta însăși nădejdea și garanția victoriei — partidul nostru comunist — incununa o vocație și deschidea o cale nouă, aceea a celor mai vaste și mai necesare orizonturi ale evoluției noastre în contemporaneitate, cu bătălii și prefaceri revoluționare care au făcut din timpul ce a urmat o adevărată epopee a muncii și construcției socialiste.

Pornită dinlăuntru, ca o cauză a propriilor noastre cerințe și posibilități și avînd o temerară rădăcină în lupta partidului care a știut uni și mobiliza toate forțele progresiste, înaintate, ale țării, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă — prin momentul 23 August 1944 — a aliat România națiunilor unite, pe cîmpul de bătălie, cu fapte de arme și credință în izbîndă, împotriva celei mai crincene conflagrații din cîte au fost vreodată și a ajutat, așa cum o atestă istoria, la grăbirea sfîrșitului agresiunii fasciste, România a ajutat la grăbirea împlinirii speranțelor păcii, ale umanității. Pentru ca să înceapă apoi și lungul drum al edificării de sine pe calea progresului și civilizației socialiste.

Congresul al IX-lea al partidului reprezintă, în istoria noastră nouă, deschisă de actul revoluționar de la 23 August 1944, unul din acele mari și mereu mai semnificative evenimente care au nu numai un rol inaugurator ci și decisiv ca perspectivă, în inima unei realități complexe și dinamice care privea și privește însuși destinul național. O revigorare în spirit, în cerințe și așteptări s-a produs atunci, odată cu Congresul al IX-lea, o reevaluare în lumea deschisă a posibilităților și necesităților construcției socialiste, trecînd peste experiențe și dogme care sterilizau gîndirea și acțiunea practică și dînd un extraordinar impuls activității creatoare. Se leagă acest eveniment, tot astfel cum se leagă și întreaga epocă pe care a marcat-o, de numele, de lupta, munca și viața celui care, prin voința unanimă a partidului și a țării, a fost investit în fruntea națiunii, secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Epoca marilor ctitorii — **Epoca Nicolae Ceaușescu** — în cuprinderea căreia țara a cunoscut și cunoaște o adevărată stare de înflorire națională ca și un timp al celor mai prodigioase și mai dense împliniri, consacră o experiență uriașă de proporții economice și sociale fără egal în istorie, situîndu-se pe unele dintre cele mai ridicate trepte de progres și civilizație. Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă ale cărei temelii au fost puse în urmă cu patruzeci și patru de ani și pe care o sărbătorim acum, în datele și răsfrîngerile sale epocale din toate domeniile existenței noastre naționale și spirituale, este, așa cum deseori s-a apreciat, și acea stare de spirit prin care, în contact cu cele mai noi cuceriri ale gîndirii, ale cunoașterii și practicii umane, dintr-o perspectivă mereu mai înaltă și mai definitorie, ne angajează în eforturi și împliniri de durată, la dimensiuni care privesc însuși potențialul de muncă și creație al națiunii, al poporului. Prin programele și obiectivele adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului, acest potențial cunoaște în profunzime o nouă și necesară ridicare de altitudine, conform cerințelor și criteriilor unei noi calități a muncii și vieții, a gîndirii și creației, la nivelul unei maxime eficiențe și al unui sporit simț al răspunderii, al angajării și dăruirii patriotice, revoluționare. Aceasta este și starea de spirit care, în lumina Expunerilor secretarului general al partidului, a Tezelor pentru Plenara C.C. al P.C.R., caracterizează întreaga societate și conferă un specific și un climat nou etapei pe care o străbatem. Acestea sînt și semnele sub care anul patruzeci și patru al libertății noastre, marea sărbătoare națională a poporului primesc argumentele gîndului, ale conștiinței și faptei creatoare.

Luceafărul

MĂREAȚĂ CTITORIE A EPOCII NICOLAE CEAUȘESCU

În atmosfera de puternică vibrație patriotică în care întregul nostru popor întîmpină marea sărbătoare de la 23 August, un moment de o importanță cu totul deosebită vine să se înscrie în cronica acestui timp al patriei pe care îl numim cu mîndrie Epoca Nicolae Ceaușescu. Ieri, 19 august 1988, tovarășul Nicolae Ceaușescu împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu au pus piatra de temelie a Centrului Consiliilor Naționale ale Democrației Muncitorești Revoluționare, edificiu public de importanță națională care se va alătura salbei de frumuseți arhitectonice ale Capitalei. În cadrul unei solemnități desfășurate la sediul Comitetului Central al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu au semnat pergamentul care a fost pus la temelia noului edificiu. Pe pergamentul purtînd stema Republicii Socialiste România, încadrată de drapelele țării și ale partidului, sînt înscrise cuvintele : „Astăzi, 19 august 1988, în al 2060-lea an de la formarea statului dac centralizat și independent, al 44-lea an de la victoria revoluției de eliberare socială și națională a poporului român și al 23-lea an de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, am inaugurat lucrările de construcție la Centrul Consiliilor Naționale ale Democrației Muncitorești Revoluționare, nou și monumental edificiu ce se adaugă marilor ctitorii ale acestei epoci de puternică înflorire economică, socială și culturală a patriei noastre socialiste." Pe șantierul unde va începe construcția, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu au așezat la temelie cilindrul de oțel inoxidabil conținînd pergamentul ce va purta prin timp vibrantul mesaj al acestei clipe. Semn al începerii oficiale a lucrărilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu au turnat simbolic cîte o cupă de beton la fundația clădirii. Mii de locuitori ai orașului, constructorii de pe viitorul șantier prezenți la eveniment și-au exprimat cu căldură entuziasmul, adeziunea unanimă la politica internă și externă a României socialiste.

Vizita de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu la alte obiective edilitare ale Capitalei — pe traseul amenajării complexe a Dîmboviței, pe Bulevardul Victoria Socialismului, pe șantierul de construcție a Casei Republicii — a primit semnificația unui eveniment de excepție pentru istoria contemporană a patriei.

E sărbătoare astăzi

S-a-nveșmîntat în august trandafirul
respiră august caldele-i potire
din zarea de lumină-și ia preaplinul
mireșmelor din inimi, din privire

Veghează-n august piatra, lemnul, apa
și păsări mari de august se deschid
pe chipuri flori de august plouă, ning
în fiecare piept vibrează fapta

E sărbătoare astăzi, bucurie
prin jertfe-am cucerit orice secundă
iubirea, munca, viața ne inundă
și sîntem în a vieții temelie
fundamentala piatră, piatra vie...

Victoria Milescu

VÎRSTA ȚĂRII

Țara, în aceste zile de august, miroase a griu, a mere și a soare.

Țara miroase a pămînt. Acel pămînt din care crește piinea, din care cresc cetățile de piatră și de foc. Acel pămînt pe care, iubindu-l mai mult decît propria-le viață, în el au intrat ca să-și trăiască eternitatea și Mircea, și Ștefan, și Mihai, și Iancu.

Țara, în aceste zile de august, sub cerul înalt, e viguroasă și tînără. Cei ce sosesc de la mari depărtări, vrăjiți de chipul ei de basm, de fabuloasa-i tinerețe, nu-și pot imagina vîrsta ei multimilenară, trecutul ei de vifor, și numai noi, fiii ei, sub surîsul soarelui, îi știm și zbuciumul și vitejia, și drumul străbătător prin încercările vremii, triumfător către azi, de la acel străbun întemeietor de stat Burebista, prețuit de întreaga antichitate clasică, pînă la momentul de glorie al obținerii, prin voința întregii națiuni și prin jertfe supreme, a Independenței, în urmă cu mai bine de un veac, și pînă la acel August eroic, pe sub curcubeul căruia România a intrat în noua ei vîrstă, contemporană cu viitorul. O vîrstă de soare și glorii.

Dar mai presus de orice, ca țel suprem, conștient, răspicat și unic, partidul nostru a redat omului demnitatea, l-a făcut liber, stăpîn nu numai pe soarta sa, ci și pe bogățiile și istoria țării. L-a împrietenit cu timpul care-i fusese dușman. L-a scos din anonimat și l-a făcut, pe fiecare, părtaș la făurirea prezentului și viitorului țării.

Înzestrat cu virtuțile creației și prieteniei, părinte de ziditori, de poeți și de icari, avînd vocația colaborării pașnice cu toate națiunile lumii, poporul român se găsește în cea mai fecundă perioadă a istoriei contemporane sub conducerea celui mai iubit fiu al său, întîiul președinte al României socialiste, Nicolae Ceaușescu.

M-a impresionat să aflu că într-o limbă din Orient, România înseamnă prietenie, dar aș putea să spun că nu m-a mirat acest lucru. Era pentru mine ceva firesc ca într-una din limbile pămîntului numele patriei mele să însemne prietenie, pentru că în accepția noastră, a tuturor, România socialistă înseamnă prietenie și pentru că în toate limbile pămîntului, în ultimii ani, România a devenit sinonim cu **prietenie și demnitate.** Prin vocație, poporului român i-a fost proprie dintotdeauna cultivarea sentimentelor de prietenie, iar prin politica promovată de partid, de secretarul său general, inițiativele de pace, colaborare și prietenie au devenit un punct de referință pentru întreaga lume contemporană.

Vasile Rebreanu

Dimensiunea patriotică a dramaturgiei contemporane

Constituie un adevăr axiomatic constatarea că, în orice epocă istorică, teatrul — artă dinamică, sensibilă la frămîntările și seismele sociale — și-a adus contribuția activă la dezvoltarea societății în sens dialectic, la relansarea de noi valori în vasta experiență a popoarelor. Fenomen legat de contemporaneitatea istorică, el nu a rămas un simplu „document", ci a îndeplinit un transfer de substanță ideatică, exprimînd uneori o anticipare, alteori o pledoarie directă pentru transformările sociale în perspectivă sau o consacrare a marilor realizări ale vremii, prin mijloacele pe care i le oferă impactul direct cu masele în spectacol. Artă de sugestie, la baza căreia stă simbolul și metafora, beneficiind de avantajul comunicării sensibile și emotive, teatrul românesc și-a adus aportul la clarificarea social-culturală a evenimentelor în perioada modernă de afirmare a conștiinței naționale. Vibrația patriotică, pe care o descoperim în teatrul Unirii, a căpătat noi accente în poezia și dramaturgia „epopeii" Independenței, prelungindu-și ecoul în anii de încordare ai războiului de întregire, la sfîrșitul căruia s-a constituit Statul român unitar. Dar poate niciodată conștiința patriotică nu s-a manifestat cu un atît de intens elan, integrator al aspirațiilor de solidaritate și progres, în dramaturgia originală, ca în anii construcției socialismului în țara noastră.

Imagine dinamică a realității în plină transformare revoluționară, cu un efect percutant în formarea conștiinței socialiste și în acțiunea pentru realizarea obiectivelor politico-economice, teatrul nostru contemporan e o artă „angajată" pe linia idealurilor umanist-revoluționare, dînd un impuls puternic coeziunii sociale a maselor. Factor de informare, transmitere și interpretare a datelor cruciale ale epocii, el are un rol activ în acțiunea de modelare a individualității în sens patriotic și umanist. Cu o largă partitură problematică, teatrul zilelor noastre — departe de a reduce structurarea piesei și a personajelor la o schemă omogenă — desprinde cu interes și scrupul analitic, aspecte proprii și diferențiate în procesul formării conștiinței socialiste.

Patriotismul contemporan în epoca construcției socialismului are o incontestabilă bază în fondul filozofiei materialist-dialectice, concretizată în acțiunea constructivă a țării sub directa conducere a partidului. Cea mai sumară privire retrospectivă asupra dezvoltării teatrului după Eliberare constată liniile și etapele lui de afirmare. În primii ani, reflectarea realistă a contradicției sociale sub înfățișarea luptei de clasă, a opoziției dintre „nou" și „vechi", prezentă atît pe plan social-economic cît și în procesul întăririi conștiinței revoluționare, marcind parametrii de început ai noului teatru. Este momentul în care dramaturgia și arta spectacolului au fost un sprijin direct în lupta pentru lichidarea reziduurilor vechii orînduiri exploatatoare și a mentalității ei antiprogresiste. Piesele acestei perioade : **Cumpăna, Minerii, Cetatea de foc, Vad nou, Oameni de azi** sau **Ziua cea mare,** urmate — la variate intervale de timp — de : **Iarbă-rea, Mielul turbat, Poarta, Îndrăzneala, Vlaicu și feciorii lui,** mărturisesc înfruntarea eroică a oamenilor muncii din fabrici, uzine și de pe ogoare pentru a înfrînge rezistența materială a dușmanului de clasă, dar și pentru a atinge momentul de transformare ideologică, într-un adînc proces de conștiință, a celor rămași încă sub înrîurirea stihiilor trecutului. În fine, cu **Citadela sfărîmată** și **Surorile Boga,** Horia Lovinescu deschide etapa unor opere realizate artistic, cu o puternică notă de afirmare revoluționară, îmbinînd reflectarea actului eroic cu problema etică și sondajul psihologic.

În a doua jumătate a celui de al VII-lea deceniu, problematica morală, implicată în ample situații contradictorii, devine una din trăsăturile dominante ale noului teatru. Problema

Mircea Mancaș

Continuare în pag. a 7-a

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Întrebare către ființa istorică

În buna ei împlinire, literatura (ca și alte lucrări ale spiritului) se pare că întreabă, într-o ultimă instanță, filosofia : ce i se răspunde, ce nu, aceasta ar fi (s-a spus) de domeniul analistului și comentatorului etc. : dar e, poate, și mai mult de acela al literatului însuși, al scriitorului. Cel puțin așa crede, am impresia, într-o limpede cunoștință de cauză, Paul Anghel (el însuși o tare conștiință teoretică), în marele său ciclu romanesc, **Zăpezile de-acum un veac,** ajuns acum, cu volumul **Intoarcerea morților** (al IX-lea în șir) la o glorioasă (pentru autor și cititorul interesat) împlinire. Ce întreabă romanul acesta din filosofie e — dacă-i dai o mai preocupată ascultare — ființa în prezentarea ei istorică, așadar, poți zice, chiar un chip al prezenței ființei în/ca lume (și astfel, totodată, nu cumva tocmai lumea ei însăși, poate și singura ?). Gîndul filosofic (reprezentat astăzi, între alții, de un prodigios cugetător) și-a putut spune, căutînd în această arie, ceva în felul următor : dacă întrebi despre ființă nu întrebi deopotrivă despre istoria acesteia și chiar, în cele din urmă, despre istoria întrebării acesteia ? Orice întrebare își va fi propunînd să desfacă bine ceva (și numai atunci cînd n-a fost cinstită, **eironeia** a devenit **ironie**). Urmează deci ca și interogația despre istorie să se îndrepte către aceasta și către tradițiile ce o însoțesc numai disolutiv, luminînd o parte din ascunsul pe care istoria și tradițiile acelea l-au închipuit și înghebat sub ele ? și pe care, vasăzică, îl apără și ocrotesc ? Aci filosoful va vorbi — pe linia gîndului pe care a cutezat, cu întrebările lui, să meargă — și despre **destrucție** (cuvîntul și demersul inerent au fost, se știe, repede primite și prelucrate, postmodernismul — de care se face recent mult caz și la noi — găsind în acestea, ca și, se pare, în **destructivismul** lui Derrida, un sigur reazem). Ce ar fi însă de distrus la filosoful nostru e, firește (cu condiția adică să-l fi înțeles), numai tradiția

A. I. Brumaru

Continuare în pag. a 6-a

Bibliotheca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

ACHIM MIHU: «Maestrul și iedera»

Achim Mihu pune întregul său volum **Maestrul și iedera** sub semnul unei amintiri de puternic conținut afectiv și consecințe intelectuale : „Acest volum cunoaște un destin aparte. Autorul crede că el își are începutul într-o zi de vară a anului 1943. Atunci, copil fiind și purtînd ghete galbene de refugiat, a venit de la Sibiu pe Dealul Feleacului pentru a privi orașul său natal, Clujul. El se afla dincolo de o graniță arbitrară și silnic stabilită. I-au atras atenția un grup de români ce intonau, uitîndu-se în Valea Someșului unde strălucea orașul drag, cîntece patriotice înecate în lacrimi. Scena și amprenta ei tragică au rămas în conștiința sa aproape tot atît de vii ca atunci. Semnificația lor, deși metamorfozată de o întreagă experiență de viață și de contactul cu lumea largă, nu a fost alterată în ceea ce ea are esențial și sfînt. În atracția față de cultura transilvăneană românească ea se regăsește fierbinte și fără sfîrșit". Este o mărturisire definitorie a cărei ilustrare o vom găsi în cea mai mare parte ilustrată în **Maestrul și iedera**, care nu se ocupă numai de teme culturale intracarpatice. Achim Mihu este atras indiscutabil de teme mari, unele caracteristic transilvane, fiind din acest punct de vedere distanțat de acei colegi care consideră tema transilvană drept provincială, preferind să bată cu precădere alte drumuri în speranța înnobilării.

Achim Mihu nu se sfiește de temele de acasă și cele mai multe și mai interesante articole și studii ale cărții **Maestrul și iedera** sînt închinate figurilor și temelor culturale ale Transilvaniei. Sînt prezenți în carte Simion Bărnuțiu și D.D. Roșca, Lucian Blaga și Liviu Rebreanu, două cărți străine despre viața și ideile Transilvaniei, ba chiar și creația lui C. Noica este adusă în teritoriul de predilecție al autorului, prin ancorarea păltinișeană a autorului **Jurnalului filozofic.** Ceea ce sporește interesul acestor descinderi este o altă predilecție a lui Achim Mihu, care preferă abordarea temelor la ordinea zilei. Autorul cărții **Maestrul și iedera** alege cu precădere temele în care se pronunță o parte și alta, pentru a le adăuga intervenția sa, caracterizată de completări de amănunt sau de subtilitate menite a înclina balanța într-o parte sau alta. Altfel zis, Achim Mihu nu este un polemist frontal, creator de litigii polemice, ci un adnotator de polemici, ascunzîndu-și mai mult sau mai puțin opinia.

Locul cel mai important îl au intervențiile parțiale, abordările pe fragmente, care evită de obicei concluzia sau diagnosticul final. Achim Mihu este singurul comentator într-o revistă de cultură al interesantei și simptomaticei cărți **Transylvanian villagers** (California, 1983), în care autoarea Katherine Verdery, după studiile antropologice din satul Binținți, încearcă să dea o imagine a fenomenului românesc rural din Transilvania, folosind și o perspectivă istorică. Cartea este prezentată după o schemă în care automat părțile pozitive și negative sînt în echilibru, deși din chiar suita de obiecții adusă de autor, optica negativă a lucrării merita un tratament nesimetric ea fiind fundamentală în alcătuirea imaginii oferite de cercetătoarea americană. Învăluite în vata unor aprecieri pozitive observațiile critice își pierd din acuitate. Abilitatea autorului este remarcabilă, gestul de a discuta cartea salutar, dar metoda folosită dezavantajează concluzia finală.

Inserarea într-o polemică cu termeni definiți este aceea intitulată **Sincronism și protocronism,** unde în realitate este vorba despre cartea lui Ilie Bădescu, **Sincronism european și cultură critică românească,** 1983. Introducînd cartea în această ecuație polemică, abordarea și prezentarea ei devine însă anevoioasă și discutabilă, pentru că lucrarea lui Ilie Bădescu este preocupată de sociologia eminesciană și, în ultimul rînd, de chestiunea raportului dintre sincronism și protocronism. Capitole ca **Eminescu și marxismul, G. Ibrăileanu, Sociologia beletristică** și altele, sînt completări interesante, care ne arată că lucrarea lui Ilie Bădescu provoacă la meditație, dar ele nu constituie abordarea chestiunii fundamentale, aceea a sociologiei eminesciene și a valorii ei în contextele sociologice pe care le-a traversat. Unei discuții despre sincronism și protocronism nu i se poate substitui discutarea unei lucrări care are o altă temă.

Cele mai interesante și cele mai vii pagini din **Maestrul și iedera** sînt cele care mărturisesc o opțiune și ilustrează confesiunea din **Introducere.** În ele, Achim Mihu face o polemică frontală, cu obiect precis și cu concluzii ferme. În **Cu regret,** înscriindu-se alături de cei care sărbătoresc jumătate de veac de la apariția **Erei noi,** ține să evidențieze polemic, ceea ce aceștia n-au avut în vedere, adică latura pernicoasă a unor atitudini ideologice din revista **Era nouă,** văditâ în aprecierea istoriei naționale sau în evaluarea unor scriitori ca Mircea Eliade. Altădată, 18 rînduri dintr-o cronică editorială îi provoacă o intervenție clarificatoare, destinată a anula judecăți de valore nefondate privind istoria filozofiei românești **(Cugetarea filozofică).**

Secțiunea cea mai caracterizantă a cărții **Maestrul și iedera** rămîne cea de **Explorări,** studii de filozofie și sociologie culturală, unde fie deschis, fie implicit, dar evident, Achim Mihu răspunde unor etichetări și concluzii anterioare privind cîteva din marile figuri de creatori de origine transilvană : Liviu Rebreanu, D.D. Roșca, Lucan Blaga. Se poate spune că lui Achim Mihu nu-i place polemica și că de aceea preferă abordările laterale, dar cele mai durabile pagini din această carte rămîn cele animate de suflul polemic. Cele închinate lui D.D. Roșca sînt o restituție și un răspuns la un mod de a-l judeca pe filozoful clujean, care se cerea repudiat. Nu mai puțin ofensive sînt prin direcția lor de desfășurare articolele și studiile care-l privesc pe Liviu Rebreanu, din care se înalță un scriitor cu o fizionomie complet diferită de cea care i s-a atribuit mai ales cu trei decenii în urmă. Din exegeza **Jurnalului** și din analiza **Gorilei,** Achim Mihu extrage acele linii de portret care anulează etichete minimalizante și denigratoare. **Adincimi metafizice, Ani apocaliptici, Hermeneutica Gorilei** sînt gesturi de recucerire culturală și filozofică în profitul unui mare scriitor român. O altă serie de articole și de studii îi sînt dedicate lui Lucian Blaga. Seria de reconstituiri **Lucian Blaga in Clujul postbelic** constituie ilustrarea acelei opțiuni și acelui spirit polemic care fac meritul și cinstea cărții **Maestrul și iedera,** cu atît mai însemnate cu cît miza și frontalitatea lor este singulară. Achim Mihu discută în mod documentat scoaterea lui Lucian Blaga de la Universitate și tratamentul care i s-a aplicat după aceea. Sînt refuzate vorbele goale, apelîndu-se la informații precise obținute din despuierea presei, din cercetarea unor acte de arhivă, din dezvăluirea unor scrisori. Reconstituirea privește și persoane în viață, ceea ce nu l-a împiedicat pe autorul ei s-o ducă pînă la capăt. Rezultă o debarcare abuzivă, urmată de un tratament umilitor, fără motivații principiale, a unui mare scriitor și profesor de care literatura și cultura română avea nevoie în anii de după război. Procesul acestor abuzuri s-a mai făcut, pentru Arghezi și Călinescu, dar ceea ce aduce nou Achim Mihu este intrarea în arhive și numirea precisă a contemporanilor care l-au urmărit cu indicațiile lor umilitoare pe marele scriitor și gînditor. O așezare a cazului Lucian Blaga în contextul mai mare al cazurilor scriitoricești postbelice l-ar fi înscris într-un proces amplu și uniform de îndepărtare și descalificare a liderilor de opinie ai culturii și literaturii din România postbelică. **Lucian Blaga in Clujul postbelic** constituie o contribuție reper din seria celor care au datoria să clarifice istoria culturală și literară a anilor noștri, adică acele contribuții fără de care mersul înainte devine anevoios. Exemplară prin caracterul ei de a scoate la lumină un adevăr necesar, reconstituirea lui Achim Mihu arată că trauma copilului refugiat în ghete galbene la Sibiu este proiectată în lumina unei conștiințe active. În ea trăiește sensul polemic major din **Maestrul și iedera,** în care există și false polemici.

Mihai Ungheanu

ATITUDINI

În fine, despre postmodernism

1. „Postmodernismul", un curent literar american, teoretizat ca atare de Leslie A. Fiedler, își face loc cu coatele în literatura română.

Pentru americanii din nord, noțiunea de „postmodernism" are un sens, deoarece ei au avut un singur modernism — cel teoretizat de Eliot și Pound, pe care noi îl numim imagism. Apoi au apărut Olson și poezia proiectivă, precum și Ginsberg cu așa-numita „generație beat". Intervenția lui Fiedler s-a făcut simțită mai întîi în domeniul poeziei, deoarece aici exista o continuitate (cît de cît) literar-teoretică. Pe vremea aceea (anii '60), marele critic american a lansat conceptul de „postmodernism" în disperare de cauză, deoarece lirica americană părea să fi scăpat complet de sub control.

Același Leslie Fiedler a trecut apoi conceptul, de la poezie, la proză. E vorba despre celebrul său articol „Cross the Border — Close the Gap". Cei care vorbesc astăzi despre „postmodernism", la noi, moștenesc viziunea lui Fiedler asupra prozei. Cum relativ puțini l-au citit pe Hawthorne, ori pe Melville, cum și mai puțini l-au citit pe Kurt Vonnegut jr., nici precursorii, nici piscurile „postmodernismului" nu-s indeobște cunoscute.

2. Există, totuși, cîteva lucruri care se cunosc. Ironia, intertextualitatea, frumusețea stilului, iată ceea ce ar caracteriza — laolaltă — „postmodernismul" românesc. Ar fi vorba despre o scriitură (mod de a gîndi literatura) revendicîndu-se de la I.L. Caragiale. O atitudine angajată, o ironie tragică, un mare hohot de ris (sau de plîns) al cărturarilor.

Chiar noțiunea de realism se modifică : vom întîlni — în poezie ca și în proză — un realism rece, o proclamare a caracterului de lucru în detrimentul caracterului de obiect. Transformarea realității în reitate — așa de tipică în literatura actuală — l-a îndreptățit pe Ortega y Gasset să proclame „dezumanizarea" artei. Totuși, se poate obiecta că nu este vorba despre „dezumanizare", ci despre o foarte umană spaimă de omenesc.

3. A aduna multă cultură, a vorbi mult despre sine, a transmite realul printr-un soi de „talmud", acestea sînt axele tridimensionale ale prozatorilor „postmoderni" din România. Ironia reprezintă cea de-a patra dimensiune. Precum în sistemul lui Minkowski, niciodată nu poți fi sigur cu cine se va combina această a patra dimensiune, deoarece, de fapt, ea se combină cu toate celelalte.

4. „Postmodernismul" nostru nu seamănă celui american. Există o diferență de esență. Nord-americanii încearcă (și reușesc) să recupereze tradiția anglo-saxonă a **umorului negru,** tradiție care nouă ne e total străină, dar pe care am început s-o imităm, iar — în ultima perioadă — chiar s-o gustăm.

Umorul negru este condiția sine qua non a „postmodernismului" manifestat în proză. Sub acest aspect funcționează astăzi sincronismul lui Lovinescu : și se vede imediat că e o funcționare aberantă.

Căci Lovinescu a lansat ideea de „sincronism" doar pentru a integra literatura română în literatura europeană : în nici un caz pentru a o americaniza. Noțiunea de „imitație", inerentă celei de „sicronism", nu există decît în măsura în care devine stimulatoare, adică în măsura în care va conduce la o creație originală, chiar protocronică. Ceea ce se preia (cînd se preia) se va adecva obligatoriu spiritului național.

5. Or, cultura noastră are un uriaș fundament folcloric. Ceea ce nu înseamnă că se limitează la folclor, ci că va crede cu toată tăria în Bine și Frumos. Românul rămîne latin mai ales prin incapacitatea lui de a savura morbidul. Nu știu dacă aceasta reprezintă un handicap, ori o lipsă de rafinament — este, însă, un fapt obiectiv.

O proză plină de evenimente patologice poate suscita curiozitatea publicului nostru — dar nu adeziunea sa. La fel, una orientată către umorul negru.

Căci, pentru mentalitatea românească, umorul negru (condiția „postmodernismului") rămîne, totuși, mai degrabă un fapt al psihiatriei decît al artei.

Radu Comănescu

NOTE

O însemnare pe o carte

O importantă știre despre șederea lui Mihai Eminescu în spitalul Mînăstirii Neamț (8 noiembrie 1886 — 10 aprilie 1887) aflăm în studiul lui Paul Miron : „Eine merkwürdige handschriftliche Aufzeichnung über Eminescu, **litus maris** und **lumen jucundum**" (O ciudată însemnare manuscrisă despre Eminescu, **marginea mării** și **lumină lină**), publicat în lucrarea colectivă **Logos semanticos. Studia in honorem Eugenio Coseriu** (5 volume, 1981 ; lucrarea se află la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, sub cota II 688 354). Este vorba de o însemnare făcută pe o carte bisericească, însemnare pe care dorim a o aduce la cunoștința eminescologilor : **„Pe ziua de sf. Voievozi la anul 1886 m-au chemat la M-rea Neamțu, la bolniță, și l-am spovedit și l-am împărtășit pe poetul M. Eminescu. Și au fost acolo și Ion Gheorghiță, din Crăcăoani, care acum este primar. Iar M. Eminescu era limpede la minte, numai tare posac și trist. Și mi-a sărutat mîna și au spus : Părinte să mă ingropați la țărmurile mării și să fie într-o mănăstire de Maici și să ascult în fiecare sară ca la Agafton cum cîntă „Lumină lină". Iar a doua zi —"** (însemnarea se oprește brusc aici).

Lăsăm pentru altă ocazie aspectul testamentar al vorbelor poetului ; ne rezumăm aici a înlănțui faptele. Ziua de Sf. Voievozi cade pe 8 noiembrie (este ziua onomastică a lui Mihai Eminescu) ; la 6 noiembrie 1886, cunoscutul certificat medical de la Iași declară că poetul este într-o stare „periculoasă atît pentru societate cît și pentru el". În consecință, a fost internat la „bolnița" Mînăstirii Neamț, unde se află înscris la 9 noiembrie (probabil s-a tergiversat înregistrarea). Cu toate „certificatele" sale, Eminescu dovedește prin această însemnare că se află „limpede la minte, numai tare posac și trist" ; poetul va fi avut, de bună seamă, o criză — din care și-a revenit.

Această notiță a anonimului prelat vine să se alăture știrilor celelalte despre iarna nemțeană a lui Eminescu (se mai referă la eveniment : I. Creangă, Șt. G. Virgolici, P. Zosim Al. Vlahuță, C. Mille, R. Șuțu, precum și administratorul stabilimentului). Eminescu însuși trimitea scrisori de aici și — după cum dovedește recent Petru Creția — nu-și scria doar din memorie unele poezii, ci lucra la desăvîrșirea lor.

N. G.

Contribuția „romanului document"

Interesul de care se bucură, la noi, în ultimii ani, „romanul-document" se poate explica prin problematica lui dramatică, experiența vie, documentul autentic. La mijloc poate să fie preferința pentru asumarea personală, specific literară a omenescului în toată gama lui de manifestări. Trebuie să remarc însă că romanele la care mă voi referi interesează și prin modalitățile compoziționale, dar mai ales prin obiectul, conținutul acestora : Revoluția națională de la 23 August 1944, moment de răscruce al istoriei poporului nostru.

Răspunzînd unei nevoi febrile a publicului de a cunoaște în toată amploarea desfășurarea unor evenimente istorice importante, prozatorii se informează cît mai temeinic și obiectiv, inserează documentul în text, luminîndu-i semnificațiile în maniere diferite. Cititorii savurează asemenea scrieri. În **Imposibila întoarcere,** Marin Preda recunoștea sincer : „Am citit și am recitit în acești ani de cîteva ori admirabila carte de o mie cinci sute de pagini a ziaristului american William Shirer despre **Cel de-al treilea Reich, de la origini pînă la cădere,** într-o traducere franceză, care mi-a plăcut așa de mult, încît simt un regret că divulg aici această lectură parcă numai a mea". Succesul unor cărți de acest gen se explică prin foamea de senzațional, care se găsește în evenimentele atît de monstruoase, incredibile ale celui de-al doilea război mondial. **Ziua cea mai lungă** de Cornelius Ryan, tradusă în 1965, **Procesul de la Nürnberg** de Joe Heydecker și Johannes Leeb, **Un război ultrasecret** de Reginald V. Jones, **Operațiunea Pește** de Alfred Draper ori **Adio, întuneric !** de Wiliam Manchester sînt cărți de largă popularitate, traduse în zeci de limbi, traduse și în românește, unde au avut efecte de ordin literar.

Deși există la noi o bogată tradiție a romanului războiului și al Revoluției, formula romanului-documentar, jurnalistic se impune după 1971. În acel an, un scriitor cu experiență în domeniul documentării „pe viu", Haralamb Zincă, publică un roman masiv, **Și a fost ora „H",** rodul, cum ne previne autorul, a „unei îndelungate documentări (...). Am răscolit arhive, am studiat nenumărate documente, am citit mii de pagini de memorialistică". Cu pasiunea istoriei — o va recunoaște în romanul din 1985, **Ultima noapte de război, prima zi de pace** — și intenția respectării obiectivității, a evitării interpretărilor unilaterale, abuzive, abilul scenarist creează o patetică și vie imagine a ceea ce reprezintă societatea românească, angajată plenar și responsabil în declanșarea și ducerea la bun sfîrșit a Revoluției din August. În marele angrenaj epic se succedă numeroase medii socioprofesionale, precum și cunoscute personalități ale scenei politice și militare : Ion Antonescu, Iuliu Maniu, Lucrețiu Pătrășcanu, regele Mihai, Gheorghe Brătianu, ambasadorul german la București, Manfred Killinger etc. Palpitantul relatării se menține chiar și cînd se reproduc știri oficiale, informații din arhiva secretă ori conținutul unor ziare, pentru a se indica un alt plan al existenței, fără cunoașterea încrîncenatei mobilizări care domina tabăra comuniștilor și a grupului din jurul Casei Regale.

Cu aceleași mijloace variate, la care se poate adăuga eseisticul, cu aceleași intenții, dar cu o perspectivă mai amplă, Corneliu Leu ambiționează în **Romanul unei zile mari** (1979) catagrafierea jurnalistică a ansamblului istoriei românești, așa cum apare el în ajunul **evenimentului** și imediat după 23 August. Tonul patetic slujește marele proiect jurnalistic, reușind să se demonstreze caracterul legic și general popular al actului insurecțional, pregătit cu minuțiozitate strategică de comuniști, în rîndul cărora se ilustrează Lucrețiu Pătrășcanu, dar și Emil Bodnăraș, specialistul militar al partidului, Constantin Agiu și mulți alții.

Deși unilateralitățile nu lipsesc și nici repetările, inevitabile pentru un asemenea demers, se poate aprecia încercarea de a restitui personalitățile istoriei momentului într-o manieră cît mai veridică și complexă. Astfel, mareșalul Antonescu, văzut atît în intimitatea lui umilă, a obsesiilor (scena întîlnirii cu Führerul, dar și din noaptea petrecută la Palatul Snagov), cît și în exercitarea puterii are o atitudine contradictorie. Ca și predecesorul său, Corneliu Leu știe să construiască dramatic, tensionant, să aglomereze ori să accelereze epicul, să realizeze contrastant planuri, tocmai din dorința de a sublinia mesajul.

Formula gazetărească punctată contrapunctic din **O zi pentru nemurire** (1984), romanul-colaj al lui Mihai Stoian, nu impune un romancier, ci un publicist apt să răscolească arhive și conștiințe. Folosind mai multe secvențe (care se repetă în cele trei mari părți : **Preludiul, Viitoarea, Deznodămîntul),** el le dispune cronologic, vizînd și o ordine a semnificațiilor ; denumirile acestora sînt grăitoare : **document, eveniment, perspectivă, retro, știre, engramă, jurnal** (fragmente din jurnalul Marthei Bibescu, L. Rebreanu, N. D. Cocea, Churchill etc.).

Autorul își colorează paginile într-o manieră uneori deconcertantă și cu mărturisirile proprii (în secvențele intitulate **Sine),** inserează texte, unele cutremurătoare, ale unor personalități culturale românești (M. Sadoveanu, Lucian Blaga, Emil Isac), concludente și pentru implicarea dovedită în atîtea rînduri de intelectualul român în momentele istorice de răscruce.

Acest tip de roman, romanul-document, cu mare priză la public, are resurse epice multiple, invită la reflecție, dar și la o mai diversă, chiar spectaculoasă interpretare narativă, în limitele adevărului istoric și ale documentelor de arhivă, încă neexplorate. Efectele lui, în ordine literară, pot fi, mîine, în romanul românesc de amplă respirație, cu totul deosebite.

Ion Dună

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

„CEREMONII SUAVE"

Liviu Vișan scrie o poezie ceremonioasă *), cristalină, usor de pătruns, adică fără mari eforturi de interpretare, apropiată afectului și derulată în sonorități plăcute. Tenta educativă nu se ascunde, este deci o poezie didactică, observîndu-se intenția de a-i învăța, desigur, mai întîi pe tineri. Sentimentul iubirii de țară se traduce în versuri simple, usor de reținut, cu penetrație directă spre suflet. Într-o imagistică simplă, este exprimat un sentiment profund : „Dragostea de patrie, iată, / nu recrutează / și nici nu se lasă la vatră // Nu are număr matricol / sau serie, ca arma, / dar nu se împrumută, / nu se pierde / și nu rămîne-n rastele / cînd sună alarma // Iubirea de patrie / nu se îmbracă / și nu se dezbracă / la poarta cazărmii / cu vestonul odată // Sentimentul acesta / nu se poate învăța / doar într-o oră de cursuri / sau într-o zi, / cum nu se poate uita / toată viața // El este cea mai grăitoare carte de istorie, / cu eroi / care vin către noi / din memorie // Sentimentul de patrie / este inima noastră fierbinte, / este limba română / strălucind în nemuritoare cuvinte" **(Dragostea de patrie).**

In poezii declamative, usor retorice, se dezvăluie atitudini pure, sînt cuprinse elementele unui cod al comportamentelor față de dimensiuni definitorii pentru existența umană. Poetul nu este preocupat în primul rînd, se pare, de valoarea estetică a creațiilor sale, dar nu i se poate nega capacitatea de a versifica usor, în tonalități lirice care transmit emoția firesc și direct. Aceasta în ciclurile **Rouă de gînd** și **Ordin de toamnă.** Întîlnim și aici, fragmentar, poezii memorabile cum sînt **Spațiul rostirii** („Nici la marginea sunetului indivizibil / nectarul cuvintelor nu apune, / sîntem plăieșii eternei grăiri / în cetatea de iubire a limbii române"), sau **Introspecție :** „Impovărat de vorbele rostite / ni se oprește vîntul între plete, / întocmai ca-n pîriul de cîmpie / mătasea înverzită-n smalț de pietre // Golim în noi de liniște avîntul / ca pe un vas ce ne conține încă, / să măsurăm cum dorul ne înundă / și-apoi iubirea cît e de adîncă".

În ciclul **Ceremonie suavă,** poezia se interiorizează, elementele din real trec prin filtrul afectului. Poetul este un naturist, cadrul propice și apropiat sufletului îl reprezintă natura. De aceea întîlnim în poezie **valul de iarbă, firul de iarbă, satul, lacul, lăstarii viței de vie, rug de zmeuri, nuia de singer, floarea de cais, stufuri cu lințiță, lujeri de cucute, fînețe, laptele lunii, ramul de leandru, castanii, pajiștea jilavă, cîrdurile de vîte.** Este un peisaj campestru, de deschidere largă, lăsînd gîndul să treacă nestingherit peste imensitatea elementelor cîmpiei, pe care le apropie meditației poetice. Se poate cita din **Elegie, Mit rustic, Alean, Înserare, Ceremonie suavă, Ritual, Frunză arină, Peisaj cu dragoste, Liniștea timpului, Recurs, Pămînt înflorind, Viziune, Apă vie, Elementele primordiale, De dragoste, Extaz, Respirație, Descintec, Zodia cumpenei.** Liviu Vișan are simțul ritmului, în poezii ce deschid viziuni de meditație asupra raportului cu timpul trecător : „Însă vom opri o secundă să o punem pașilor lespede, / alergării să nu-i mai fiu undă în ecoul prea repede, / să pășim peste clipă-n fînețe, într-o închipuită oprire / ca în fără-de-bătrînețe văii plingerii risipire, / înfiorați ne împotrivim trupurile dincolo de moarte, / secunda se închide aici ca un templu în dedeparte, / lancea ierbii să ne străpungă cu arătătorul peste umăr, / ca o liniște să ajungă pînă-n marginea timpului fără număr, / laptele lunii setoși l-am bea pe un taler de cumpănă-ascunsă / îmbătîndu-ne de cîte-o stea în arca secundei, ce însă..." **(Vom opri o secundă).** Sînt, deci, multe poezii în ciclul **Ceremonie suavă** citabile în întregime.

Al. Ruja

*) **Liviu Vișan : „Existența iubirii", Editura „Militară", 1988.**

PROZĂ

FARMECUL ORALITĂȚII

Ceea ce interesează în cartea lui Jean Băileșteanu*) („Povestiri de pe Desnățui", Scrisul românesc, 1988) este maniera narativă din povestirile sale. Genul este ilustrat prin două tipuri distincte de lucru care împart volumul în capitolele mai mari : „În drum spre casă" și „Pe Desnățui". În primul, întîlnim apetitul pentru oralitate cu sublinierea elementelor de comic ce survin din impactul gîndirii personajelor cu realitatea, în timp ce, în al doilea, confesiunea solemnă ocupă ponderea paginilor. Formulele ar intra chiar în contradicție dacă autorul nu ne-ar preveni asupra intențiilor prin structurarea amintită. Singurul element de legătură rămîne Desnățuiul, ca **spațiu originar** de desfășurare a epicului și putînd însemna, totodată, ca element simbolic, curgerea și, în același timp, permanența.

Prima parte e scrisă cu har anecdotic („Poșeta", „Nuntă la salon", „Norocul lui Ion Stratan"), în cele mai multe pagini cu o debordantă oralitate, în care autorul intervine doar pentru a doza efectele de așteptare sau insolitul din finalul unora dintre povestiri.

„În drum spre casă" este redarea fidelă a monologului lui Tantu. Acesta se întoarce pe mai multe cărări acasă, cîntînd „Fă nevastă, eu sînt beat, / Iar ți-e rîndul să te bat, / Să te bat, să te omor / Cu coada de la topor". Oralitatea e suculentă, dar prin ea se disimulează, cu discreție și amară tristețe, o existență personală trădată de toți cei apropiați. În schimb, „Poșeta", proză cu personaje „de oraș", nu mai are aceeași savoare la lectură, cu toate, că efectele „tari" ale povestirii sînt numeroase. Proza e cuminte, lipsa de profunditate a personajelor se resimte, chiar interesul pentru relevarea unei psihologii a individului fiind diminuat.

În sfîrșit, „Nuntă la salon", amintește prin recuzită și comentariu detașat ironic, de modelul urmat, care e acela al povestitorilor lui Ion Băieșu.

A doua parte a volumului se referă, cum aminteam și înainte, tot la Desnățui, dar naratorul coboară cu subiectele sale în timpuri imemoriale, într-o lume ce „vorbea în basme". Textul devine solemn și vizează parabola („Roata", „Peste noapte", „Legătură cu prișnițe") ca mod de transmitere a înțelepciunii de viață. Metafora și „culoarea" cuvîntului dispar din povestiri, economia limbajului conduce spre o atmosferă și tonalitate specifică lumilor inaccesibile, în care problemele de sentiment pot exista în măsura în care sînt și probleme de conștiință. Articulate pe dihotomiile relaționale din universul literaturii mitice care se întoarce spre fantastic (părinți-copii, bine-rău, cumpătare-viciu, adevăr-neadevăr, erou-om obișnuit) aceste povestiri exercită o influență tainică asupra realităților înconjurătoare, introduse în viață cu scop teoretic.

Abstractizarea excesivă a povestirilor-parabole reprezintă în cele din urmă un prejudiciu pentru talentul lui Jean Băileșteanu care mi se pare a se mișca lejer, fără efort de construcție și invenție ; prima parte a cărții reprezintă o cale (scriitoricească) demnă de urmat.

Lucian Chișu

*) **Jean Băileșteanu : „Povestiri de pe Desnățui", Editura „Scrisul românesc", 1988.**

«PE URMELE LUI MIRCEA CEL MARE»

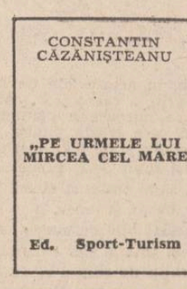

Apărută după memorabila sărbătorire (din 1986) a celor 600 de ani de la urcarea în scaunul Țării Românești a lui Mircea cel Mare — eveniment prilejuind apariția unor lucrări de istoriografie ce vor rămîne pentru totdeauna de referință — recenta lucrare a lui Constantin Căzănișteanu *), valorificînd ultimele cercetări în domeniu (Cu un minus — sinteza academică, fundamentală, „Marele Mircea Voievod") se înscrie ea însăși în ampla operație de evocare și reconsiderare, pe temeiuri științifice, a memoriei marelui voievod, urmărit nu numai ca diplomat ori comandant militar strălucit, ci și ca „gospodar", ori ziditor de ctitorii, adevărate monumente de artă medievală.

Tipărită într-o colecție de prestigiu, cartea e scrisă cu suplețe și talent, dovedind o acuratețe științifică de sorginte bibliografică, în modulația unei monografii ce ambiționează să fie exhaustivă. Este cartea unui istoric care știe să adune și să confrunte informațiile și care vine asupra acestora cu o viziune mai largă, integralistă, de context european. Și care știe, pe deasupra, să lase din catehismul specializării, restrins ca orice dialog de inițiați, și să se adreseze marelui public, îndeosebi tineretului studios, într-un „scenariu" de secvențe monografice deopotrivă instructiv și atractiv.

După clarificarea apelativului de „cel Mare" (B. P. Hașdeu, A. D. Xenopol, Eminescu...), ce a cinstit, în istoria culturii noastre, memoria voievodului cu nume de un etimologism pacifist (**mir** — pace), C. Căzănișteanu evocă situația social-politică a țării, statutul ei de independență în cadrul acelui sistem politic medieval denumit sugestiv, cîndva, „**Commonwealth**"-ul bizantin (D. Obolensky — **The Byzantine Commonwealth,** Londra, 1972). Pe urmele titulaturii voievodale, care aronda la trupul țării nu numai Severinul ori spațiul istro-pontic, dar chiar ținuturile istorice ale Almașului și Făgărașului, de peste munți, autorul întreprinde scurte schițe de istorie monografică, cărora le pune o perspectivă de epocă. Unirea Dobrogei cu Țara Românească și readucerea vechilor posesiuni ale domnilor de la Argeș consolidează — arată autorul — apărarea strategică a Țării Românești, asigurîndu-i flancurile de est și de vest, precum și spatele nordic. Astfel e posibilă lansarea din acest „arc al curajului", a „săgeții exterminatoare împotriva poporului islamic", așa cum înfățișează acțiunea antiotomană a voievodului din 1393 cronicarul Kemal-paşa Zade. Acesta este doar începutul, căci, după un formal tratat încheiat la Brașov cu Sigismund de Luxemburg al Ungariei, Voievodul se umple, alături de „oastea cea mare" a lui, de glorie europeană, peste numai două luni, în epopeica bătălie de la Rovine, din **17 mai 1395.** Aceasta este datarea nouă (nu 10 octombrie 1394), pentru care, se înțelege, opinează și C. Căzănișteanu (amintind ipoteza hașdeiană de acum aproape un secol și, desigur, amplul și peremptoriul examen istoric întreprins de curînd de Alexandru V. Diță, în „Anale de istorie", XXXII [1986], nr. 4 ca și monografia acestei victorii de răsunet european semnată de dr. Nicolae Stoicescu — „Bătălia de la Rovine", ambele contribuții citate la loc de cinste). Strălucita victorie va împiedica pe Baiazid să extindă asupra confederației de țări de la Nordul Dunării regimul timariot.

Prosperitatea economică a satelor și orașelor (tîrgurilor), ctitoriile voievodale, marile drumuri comerciale și reglementarea negoțului, reforma militară (evocată și de Nicolae Bălcescu în **Puterea armată și arta militară de la întemeierea principatului Valahiei pînă acum,** 1844), aspirația imperială (v. moneda emisă în 1397), reorganizarea teritorială și cea a dregătoriilor, încurajarea imunităților feudale la nivelul obștei **(ohabele** „scutite"), dar și o anumită înflorire a culturii și artei (ctitorii monahale, precum Cozia cea în stil sîrbesc, ca și **Pripealele** lui Filotei, ori **Tetraevanghelul** lui Nicodim, 1404, de la Tismana) — sînt tot atîtea dovezi de inițiativă și consolidare voievodală, cu ecouri, peste un secol, în domnia aproape rinascimentală a cărturarului încoronat care va fi Neagoe Basarab.

I-ar lipsi acestei cărți acel capitol final care să evoce exhaustiv, detaliat și nuanțat personalitatea lui Mircea cel Mare în viziunea istoriografiei și beletristicii românești (v. „capitolul" semnat de M. Ungheanu în opul academic **Marele Mircea Voievod,** unde găsim editate cele mai importante izvoare otomane despre domnia lui Mircea cel Mare, însoțite de traducerea românească, datorate tinărului și talentatului turcolog Valeriu Veliman, același care semnează tot acolo un studiu compact despre „Domnia lui Mircea cel Mare în viziunea istoriografiei otomane, sec. XV—XVII").

Z. Cârlugea

*) **Constantin Căzănișteanu : „Pe urmele lui Mircea cel Mare", Editura „Sport — Turism", 1987.**

20 AUGUST 1988
L2

23 AUGUST

LITERATURĂ ȘI EVENIMENT

„Victoria Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a pus capăt pentru totdeauna dictaturii militaro-fasciste, dar și dominației imperialiste, și a deschis calea marilor transformări revoluționare din patria noastră, a trecerii puterii politice în mîinile clasei muncitoare în alianță cu țărănimea, intelectualitatea și celelalte forțe progresiste, a transformării poporului nostru într-un popor stăpîn pe destinele sale, constructor conștient al socialismului, făuritor liber al propriului viitor comunist".

NICOLAE CEAUȘESCU

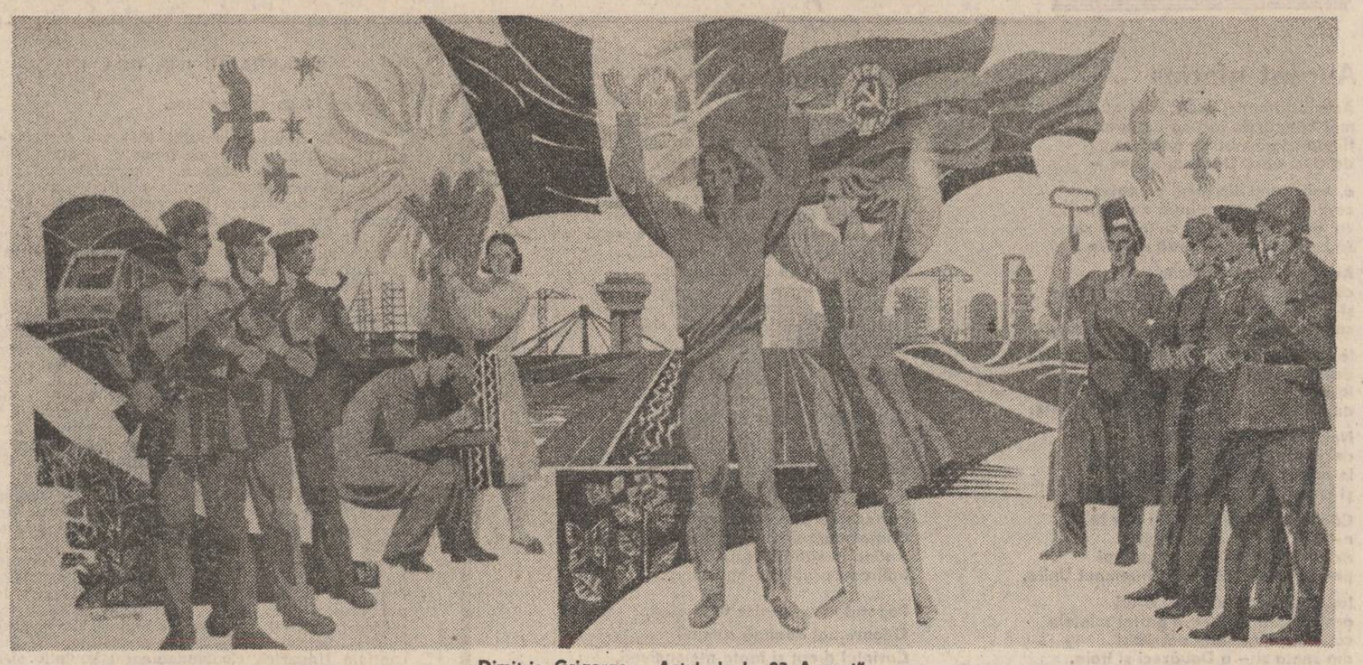

Dimitrie Grigoraș : „Actul de la 23 August"

Imaginea literară a revoluției din August

Iteratura dedicată actului de la 23 August 1944, destul de consistentă sub raport cantitativ deși arătind concentrări doar în anumite momente ale ultimilor aproape patruzeci de ani, trebuie așezată în relație cu producțiunile care înfățișează participarea României la conflagrație, cu, adică, „literatura de război", în a cărei mai largă categorie se includ și acestea, tratînd despre un eveniment românesc fundamental. Fapt, de altminteri, previzibil și logic, de vreme ce istoria însăși și evoluția documentată a evenimentelor reclamă aceste legături și este evident că, aplicîndu-se asupra Revoluției din August, scriitorul român nu poate face abstracție de împrejurările și de consecințele ei, pecetluind, într-un anumit fel, participarea României la un conflict mondial.

Astfel încît este cu neputință a despărți imaginea literară, obținută din însumarea de creații izolate, asupra Revoluției din August de imaginea, atît literară cît și istoriografică, a contribuției și poziției românești la războiul încheiat în 1945, în mai, cu aproape 200 de zile mai devreme decît se apreciase în prognozele militare înainte de actul, iată, fundamental pentru Europa, al românilor. Această determinare indiscutabilă nu rămîne fără urmări în ordinea propriu-zisă a creației și, la drept vorbind, sîntem siliți de realitatea unei evoluții a opticii istoriografice privitoare la obiect să evidențiem nu o singură imagine nemodificată pe întinderea a peste patru decenii, ci o însumare de concluzii parțiale care se clarifică treptat și ajung la certitudini într-o perioadă abia mai recentă, odată cu limpeziri de ordin științific altădată improbabile. Imaginea impusă, dar, de scriitor asupra unui moment istoric intrat într-un fel de mitologie populară (ca de altminteri, oricare dintre episoadele de viață istorică înălțate la rang de sărbătoare a națiunii) trebuie examinate atent și cu obiectivitate în condiționările ei diverse, ținînd nu doar de restaurări cu semnificație politică ci și de restituirea încă anevoioasă a unui fond documentar vast, a cărui interpretare nouă corectează nu doar nuanțele.

O recapitulare a principalelor concluzii (chiar dacă în ele însele pînă la un punct fragmentare) prezentate de scriitorul român asupra Revoluției din August este posibilă și se impune chiar, din moment ce, de la posibila panoramă înfățișată de cîte cîneva prin 1950 ori 1955 și pînă la desfășurările, majore, de pînze epice, reclamate, în 1980, să zicem, de înaintarea cercetării istoriografice, există deosebiri considerabile, care trebuie explicate. Procesul de clarificare și de restaurație a unui adevăr istoric nu-i ușor și, la drept vorbind, de la ideea de „insurecție armată" și pînă la aceea de „revoluție națională" nu este doar o evoluție de titulatură ci o precizare a unui concept metodologic și istoriografic. De la minimalizarea silnică a unei contribuții, antifasciste și românești, majore, (trudusă în participarea la război a unei națiuni care, fiind a patra putere beligerantă a coaliției anti-fasciste nu a primit, la tratatele de pace, statutul de co-beligerantă) și pînă la năzuința către o întregire documentară astăzi încă aflată în curs, indicînd un gest de voință națională și sentimentul unei afirmări depline în istorie, e distanța dintre două mentalități în a scrie istoria și chiar între două epoci de cultură. Contribuția documentului regăsit rămîne pretutindeni fundamentală, consecințele acestor adaosuri fiind, de la o vreme încoace, hotărîtoare. Și totuși, începuturile postbelice nu au recurs, din punct de vedere istoriografic, la totalitatea documentelor și, de aceea e adoptată o viziune teoretică asupra evenimentului pe care nu o putem socoti izolată căci, pornind dintr-un mod el însuși stereotip de a înțelege istoria românilor, se putea observa ori de cîte ori istoria acestui popor ajungea la „ore astrale" proprii. Nimic nu indică, mai mult decît un spirit de foileton polemic, o perspectivă literară în producțiunile, stăruitoare prin cantitativ, ale lui A. Maria Arsene, de la „Războiul sfînt pentru cruce și dreptate", din 1946, și pînă la „Los", din 1968, unele îndemnări în direcție estetică fiind evidente doar în „Negura" lui Eusebiu Camilar (1949). Alte, multe de altminteri producțiuni de felul acelora ale lui Ion Călugăru („Măseaua stricată", din 1949) sînt gazetărie fără durabilitate, ca și, mai tîrziu, „A înțelege sau nu" (1965) de Radu Cosașu. Dramaturgia, de la „Arcul de triumf" (1954) de Aurel Baranga și pînă la „Passacaglia" de Titus Popovici, înregistrează o evoluție vizibilă în optica literară, dar nu atît de evidentă în aceea istoriografică. Cîteva volume de poezii, precum „Poeme de zodie nouă" (1954), de Camil Baltazar, „Ziua cea mare" (1949) de Maria Banuș, „Furtună" (1946) de Aurel Baranga, „Un om așteaptă răsăritul" (1946) de Mihai Beniuc, „Sîngele popoarelor" (1948) de Radu Boureanu și nu numai acestea, desigur, pun în circulație, sub o formă agitatorică și fără complicație estetică, o perspectivă elementară asupra Revoluției, considerată încă a fi doar o „eliberare".

O încercare meritorie de a transporta exuberanța pură în reflecție asupra istoriei și în rapsodic este „Marșul de August" de Ilie Purcaru, lirică a unei clipe auguste. Treptat, corecțiile încep a se produce și esențial este, mai înainte chiar de a se regăsi documentele utile și care pot constitui un reazem pentru o viziune restauratoare, talentul propriu-zis literar. Este greu, dar, a considera „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu (1959) drept o consecință a unei altfel de istoriografii, mai apropiată de adevăr, însă puterea de penetrație a romancierului și intuiția lui se organizează în măsuri plauzibile, care se sustrag susținerilor stereotipe. Ca și în alte situații de acest fel, contribuția lui Eugen Barbu la clarificări substanțiale ale prozei românești se dovedește fundamentală, arătind, de altminteri, o posibilitate de a se regenera în chip endogen o imagine românească a istoriei proprii, evidentă nu doar în acest caz ci și în altele, nu puține. Chiar dacă **literară** și fără argumentul irevocabil al cercetării propriu-zis științifice, contribuția scriitorilor la o întregire de imagine cu semnificație **și** istoriografică poate fi luată în discuție. Totuși, cînd această necesitate nu mai este simplă intuiție de creație și se evidențiază programatic, apelul la document se face de la sine și ca un moment de tranziție, foarte necesar, către altfel de producții, valabile acestea (dacă vor fi) atît istoriografic cît și estetic. Contribuția unei, încă nedeplin prețuite, „literaturi-document", se adaugă și uneori chiar o anticipează, la restituirea de documente propriu-zise și la valorificarea, prin sinteze noi, a rezultatelor obținute de cercetarea istoricilor de meserie. Astfel încît, „Și a fost ora H" de Haralamb Zincă, „Romanul unei zile mari" de Corneliu Leu și „O zi pentru nemurire" de Mihai Stoian se alătură, ca un element de „new journalism" încă aflat într-o stare de product izolat (și care e însoțit pentru alte epoci numai de reconstituirile lui Vartan Aracheliani), de excepționalele cercetări din „Preliminarii politico-diplomatice" de A. Simion și de o întreagă „istoriografie nouă" a cărei noutate rezidă, mai înainte de toate, în altfel de încheieri decît cele precedente și într-o viziune adecvată, modernă și de caracter restaurator. Viziunea e prezentă, în felurite proporții și se traduce literar în conformitate cu însușirile fiecărui autor, și în alte creații literare unde Revoluția din August are funcțiunea sa definită de obiectivele propuse prin opțiunile proprii de creație. Atît „Labirintul" de Francisc Păcurariu și „Recunoaștere îndepărtată" de Radu Theodoru (din ciclul „Biografie de război") cît și „Focurile" de Aurel Mihale, „Văduvele negre" de Nicolae Frînculescu și „Faptele de arme ale unor civili în secolul războaielor mondiale" de Corneliu Leu conțin drept episod cu greutate constitutivă și pregnanță epică o imagine a Revoluției pe care ideea de frescă literară (evidențiată prin aceste creații) o face și mai convingătoare și îi stabilește un loc distinct într-un proces istoric cu începuturi anterioare și efecte prelungite. Alte cîteva producțiuni, ale unor scriitori tineri (cum ar fi „Și noi am purtat lodene" de Alexandru Dan Popescu) adaugă pe un canal analitic amănunte cu semnificație în istoria măruntă, necesare într-o clarificare colectivă de mentalități. O încercare fără însușiri literare și vehiculînd, în mod curios, o viziune istoriografică anacronică, „Plutonul de execuție" de Ecaterina Matache, trebuie luată ca o bizarerie și merită o examinare separată.

Chiar dacă nu avem, deocamdată, un roman al Revoluției din August, rezultat din înnoirile de viziune istoriografică evidente mai cu seamă în ultimul deceniu, totuși contribuții există și putem zice și noi, cu nădejdea în viitor că, odată, nu peste multă vreme, literatura română va cunoaște și o astfel de creație, posibilă și necesară. Concluzia istoriografică de azi, anticipată ieri de scriitorul român și pregătită, într-un anumit sens, de el, îndreptățește această prognoză.

Artur Silvestri

Treptele Victoriei

Aportul României la victoria forțelor aliate împotriva hitlerismului, analizat și evaluat în numeroase lucrări istorice din țară și străinătate, este reconstituit, într-o manieră originală, de scriitorul Haralamb Zincă în romanul-document **Ultima noapte de război, prima zi de pace,** publicat cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la terminarea celui de-al doilea război mondial.

La 23 August 1944 se declanșa în România marele act istoric al Revoluției sociale și naționale, antifasciste și antiimperialiste, încununare a luptei tuturor forțelor progresiste conduse de Partidul Comunist Român, eveniment crucial pentru destinul viitor al țării. Totodată, ieșirea României din Axă avea să aibă o importanță covîrșitoare pentru Balcani, prin această lovitură prăbușindu-se întregul sistem de dominație german din sud-estul Europei și grăbindu-se sfîrșitul războiului cu 200 de zile. Alăturîndu-se Coaliției antihitleriste cu 17 divizii, un corp aerian, două brigăzi de artilerie antiaeriană, un regiment de care de luptă, unități de pontonieri și de geniu, o brigadă de căi ferate (540 000 de ostași și ofițeri), România a contribuit din plin la marea victorie a Națiunilor Unite, fiind a patra țară în ce privește efectivele angajate în luptă. În opt luni de bătălii crîncene (de la 23 August 1944 pînă la 9 mai 1945) țara plătise, pentru a apropia Ziua Victoriei, un uriaș tribut de sînge, numărul morților, răniților și dispărutilor ridicîndu-se la 170 000. Faptele de arme ale ostașilor români, în paralel cu evocarea evenimentelor de pe toate fronturile și din culisele războiului, constituie materia romanului lui Haralamb Zincă. Cartea, însumînd 416 pagini, este alcătuită din două mari părți, egale ca întindere, care se completează în chip fericit, reușind o imagine de ansamblu elocventă și emoționantă. În partea întîi, intitulată „Pagini de istorie citite de un scriitor", autorul urmărește, în cadrul evoluțiilor politico-militare mondiale, operațiunile armatei române în războiul antihitlerist, precum și lupta Partidului Comunist Român, a celorlalte forțe progresiste din țară pentru a dejuca planurile Germaniei și a înșela așteptările serviciului de spionaj nazist. Pentru a realiza o cît mai exactă reconstituire a evenimentelor — deloc romanțată — scriitorul folosește ordine de zi, rapoarte operative, jurnale de operații ale regimentelor românești angajate în luptă, extrase din presă, fragmente din lucrări de istorie militară dedicate celui de-al doilea război mondial, memorii ale unor personalități politice și militare, documente de arhivă pînă mai ieri secrete. Nu este însă vorba de o simplă juxtapunere de documente și nici doar de un montaj semnificativ al acestora. Scriitorul face documentul să vorbească dincolo de litera scrisă, îl interpretează contextual, îl supune unui șir de interogații și confruntări pentru a-i dovedi sau infirma adevărul. Acolo unde documentele lipsesc sau mărturia lor devine relativă prin confruntarea cu alte surse (ca, de pildă, hotărîrea lui Hitler de a renunța la invadarea Angliei, modul în care ajunge în mîinile șefilor hitleriști planul ultrasecret **Eclipse,** cu împărțirea Germaniei după război, rațiunile pentru care Churchill cere ajutorul armatei sovietice în Ardeni, ultimele zile din buncărul de la Berlin) Haralamb Zincă emite ipoteze perfect plauzibile, coroborînd datele, prelungind raționamentele, corijînd inadvertențele. Demersul autorului este pasionant, captivant și, în general, întreagă această parte întîi a cărții are o desfășurare alertă și o înfățișare de decupaj cinematografic. Contribuția României la Victorie se detașează pregnant, iar rolul Partidului Comunist Român în unirea tuturor forțelor țării pentru materializarea îndemnului TOTUL PENTRU FRONT, TOTUL PENTRU VICTORIE ! apare în adevăratele sale dimensiuni. Raportul de forțe dintre Germania și Națiunile Unite a suferit o modificare substanțială odată cu întoarcerea armelor de către România în contra hitlerismului la 23 August 1944. Acest moment capătă o relevanță deosebită în paginile cărții la Haralamb Zincă. Autorul folosește ca material documentar („Documentele au un grai al lor... Am spus-o și o s-o mai spunem. Trebuie doar să știi să-l deslușești, să ai răbdarea de a-l asculta pînă la capăt") un manuscris intitulat : „Operațiunile armatei române alături de armatele sovietice, 23 August 1944, 12 mai 1945", aparținînd regretatului general de corp de armată Costin Ionașcu. Scriitorul imaginează un dialog cu acest erou al războiului antihitlerist, în care răspunsurile sînt extrase din documentul amintit. Iată unul dintre acestea, deloc metaforic, vorbind de la sine despre importanța actului de la 23 August 1944 : „— La 23 August 1944 Germania a pierdut, în mod direct, valoarea a circa 40 de divizii române (20 pe front, iar restul în interior) care reprezentau totalul posibilităților române dacă s-ar fi continuat lupta pînă la ultima extremitate ; 24 divizii germane angajate pe frontul român, care sub presiunea armatelor sovietice și cu liniile de retragere tăiate prin acțiunea română au fost nimicite ; în plus, efectivele germane capturate sau anihilate de către forțele române pe teritoriul nostru în cele 8 zile care au urmat actului de la 23 August, efective ce se cifrează la 53 159 prizonieri și 5000 de morți adică echivalentul a 6 divizii. În total, deci, valoarea a 70 de divizii, la care, dacă se adaugă faptul că România a luptat, pînă la capitularea Germaniei, în contra ei, cu o medie de 15 divizii se vede că raportul general de forțe dintre Germania și Națiunile Unite a fost modificat cu valoarea de 85 de divizii în favoarea Națiunilor Unite". Documentele au, într-adevăr, un grai al lor. Este graiul istoriei nefalsificate.

Partea a doua a cărții, intitulată „Treptele Victoriei", are o altă tonalitate și o altă structură. Sînt cuprinse aici răspunsurile unor foști combatanți de pe frontul antihitlerist la un chestionar cu titlul semnificativ **Ultima noapte de război, prima zi de pace.** Întrebările autorului vizează atît reconstituirea unor episoade dramatice ai căror eroi au fost ostașii români în timpul războiului, cît și configurarea unui document psihologic **sui generis,** care să dezvăluie resorturile intime ale unei atitudini sau alteia, în momente esențiale pentru fiecare combatant.

Importantă aici nu este calitatea literară (deși ea nu lipsește) a acestor mărturii, ci încărcătura emoțională care transpare în încercarea acestor oameni de a rememora — pentru a le lăsa posterității — secvențe ce le-au marcat definitiv existența. Dimensiunea esențială a comportamentului ostașului român în războiul antihitlerist este, în aceste pagini tulburătoare, eroismul. Nu, însă, un eroism ostentativ, avînd în el, la rememorare, ceva reevendicativ, ci unul firesc, izvorînd dintr-un patriotism structural, dintr-un sentiment al datoriei ce trebuie îndeplinită cu orice preț și cu orice sacrificiu.

Pentru cititorul care nu a trecut prin ororile războiului, aceste pagini înseamnă un **memento** cu valoare de avertisment și configurează totodată un model exemplar de comportament uman în momente limită.

Valentin F. Mihăescu

Triptic de August

I. CĂLUGĂRENI 13/23 AUGUST 1595

Oștire cită frunză, cită iarbă
S-a strîns aici ca norul de lăcuste,
Sînt toți setoși din glorie să guste...
De-ar ști că-n smîrc atîți vor fi să fiarbă !

La larg nostru-n văi și lunci înguste,
Le-am prăvălit în bălți trufia stearpă
Și Țara noastră ce-au voit-o șearbă
În August o-nălțăm pe culmi auguste.

Pe Neajlov, între codri și rovine
Durarăm românescul Thermopile
Ce din Rovine de la Mircea vine.

Ca Țara nimeni să n-o mai impile,
Să-i curgă August glorios prin vine,
Să lupți și să învingi și tu, copile !

II. MARAȘEȘTI. AUGUST 1917

Eroi au fost, eroi sînt încă-n țară :
Mărăști, Oituz, Răzoare, Mărășești...
Ați mers în foc pe plaiuri strămoșești
În alb cum merg țăranii-n cîmp cînd ară.

Țăran din veac, erou ai fost și ești...
Tu ai arat sub ploi de foc și pară
Și-ai scris cu sînge-acea fierbinte vară :
Mărăști, Oituz, Răzoare, Mărășești...

Ca mirii-ați mers la preacurată nuntă.
Din alb vestmînt cusut de scumpa mamă
Steag roșu ați făcut, nu giulgiu rece.

Ca dacii-ați ris de soarta voastră cruntă
Și-ați scris dînd viața voastră morții vamă :
În veci de veci pe-aicea nu se trece.

III. EROII DE LA 23 AUGUST 1944

Domnea o noapte lungă, fără vreme,
Dar noi știam : curînd vor curge zorii...
Oșteni, noi așteptam ca vestitorii
S-aducă vestea zilei mari, supreme.

Noi am aprins atunci pe cer toți sorii
Și-am ars trufia-ncîrligatei steme
Și bezna nopții negre de blesteme
Și am deschis o eră de victorii.

Cu sîngele curat ce-a curs în rouă,
Murind, de nemurire-avurăm parte
Și-am despărțit istoria în două.

Noi am deschis atunci o nouă carte
Și-am scris : „De-aici începe Viața Nouă" —
S-o poarte veacuri fiii mai departe.

Ilie Bădicuț

Glasul țării

Țara, numai țara poate să ne spună
Pînă-n Zori de August cîte-a îndurat...
S-ascultăm, azi, glasul ei ca o tribună,
Investit în glasul Marelui Bărbat !

Numai ea doar știe rănile-i de zgură
Și cîți fii, salvînd-o, vițele și-au dat...
S-ascultăm, azi, vorba ei, blajină, pură
Investită-n glasul Marelui Bărbat !

Țara, ea cunoaște, spre a se reface,
Munții ce-i urniră sau i-a despicat...
Să-i cinstim izbînda, azi, sub bolți de pace,
Cînd răsună glasul Marelui Bărbat !

Țara, ea își vede, astăzi, cel mai bine,
Treptele de aur care le-a urcat.
Să-i slăvim Prezentul, cum i se cuvine,
Înflorit prin glasul Marelui Bărbat !

Constantin Atomii

În August, Patria

În August Patria e mai rotundă
Sub cer mai limpede de Voroneț
Și Oltul mai voinic doinește-n undă
Izbînzile acestui timp măreț.

În August Patria e mai fierbinte,
Ca inimile ce palpită-n noi,
Nînși de zăpada atîtor oseminte
De frați și mame și de frați eroi.

În August Patria e mai înaltă
Ca să primească rodul nostru, drept.
Cu buze arse sărutăm o poartă
Din drumurile țării de la piept.

În August Patria e mai aproape
Ca niciodat' de comunistul țel.
În August Patria în noi încape
Și freamătă ca faldul din drapel.

Geo Ciolcan

Oglinzile epicului

O eventuală antologie a romanului despre 23 August ar putea să înceapă cu **Negura** de Eusebiu Camilar(1949), ori cu **Străinul** de Titus Popovici (1955) sau cu **Șoseaua Nordului** de Eugen Barbu (1959) pentru a ține cont, apoi de nuvelistica și încercările deceniilor 6 și 7 (între care Laurențiu Fulga, de pildă, se detașează alături de Nicolae Tăutu ori Radu Theodoru ca scriitori — oameni de arme — ce tind a ridica în operă cicluri romanești vaste, epopeice). Ca momente deosebite în receptarea evenimentului vor fi apoi, **Și a fost ora „H"** de Haralamb Zincă (1971), ciclul **Focurile** de Aurel Mihale (1976—1978), **Incognito** de Eugen Barbu, etc. Lista este, desigur, lungă ; trebuie observat faptul că, pe măsură ce ne apropiem de prezent, vasta operă de editare a documentelor și impunătoarele tratate de istorie militară fac necesară atît reexaminarea faptelor cît și o interpretare mai cuprinzătoare a lor. Provocată de către literatură (deci, de către gustul public), istoria își intră în roluri și provoacă la rîndul ei, literatura să-și adîncească demersul. De altfel, mulți dintre scriitorii amintiți și-au rescris, ei înșiși, operele din perspectiva unei noi faze documentare.

Evenimentul de la 23 August este integrat, în majoritatea operelor literare, în războiul propriu-zis urmărindu-i-se cauzele și urmările. Românii, mai mult decît alții, poate, au un pregnant sentiment al „trăirii" temporale, al briului care împarte fără a separa definitiv vechiul de nou. Într-un oarecare sens, fiecare epocă resimțită ca unitate cronologică rotundă se „taie" în două părți, dintre care prima o determină pe cealaltă. Chiar astăzi, de pildă, vorbim de „obsedantul deceniu" care împarte epoca postbelică în două : înainte de 1964 — și după această dată istorică. Perioada interbelică are cel puțin două faze despărțite de anul 1924. Războiul al doilea mondial s-a desfășurat pentru noi, într-un sens pînă la 23 August 1944 — și în alt sens după această dată. Esențialmente, însă, războiul a rămas ; aceeași oameni (în marea majoritate) l-au dus pînă la capăt, scopul eliberării ultimei brazde de pămînt românesc l-au avut toți, al înnoirii structurilor socio-politice l-au presimțit în marea majoritate. Nu au fost două războaie, așa cum nu sînt două popoare, așa cum nu sînt două literaturi românești post-belice, etc. Sentimentul „tăieturii" temporale vine din instinctul de comparație și din propensiunea spre viitor.

Literatura despre 23 August, despre război în general, evoluează sub semnul recuperării organice. De la negarea violentă din perioada imediat următoare evenimentelor pînă la acceptarea critică și recuperarea cu discernămînt a documentelor — drumul însuși este dramatic. Înțelegînd imperativul momentului, care era unul al construcției, al vindecării rănilor provocate de ororile războiului, primii scriitori ai evenimentului au creat mai mult pentru sufletele tinere încercînd să legitimeze efortul desprinderii de trecut (mentalități, structuri sociale și politice) și, în același timp, efortul constructiv. Nu lipsită de un oarecare festivism, neputînd intra în zone tabuizate instantaneu, această literatură, are, totuși, atît meritul sincronizării (și în alte părți se scria — și încă masiv — despre război), cît și pe acela al solidarizării conștiințelor în respingerea aberațiilor holocaustului.

Momentul înnoitor al descrierii evenimentelor apare odată cu trecerea timpului, după deschiderile teoretice operate de către Congresul al IX-lea al P.C.R. Acum pătrund masiv în literatură documentele capabile a reînvia trecutul (devenit deja trecut) și a lumina mai îndeaproape zone opacizate prin ocolirea succesivă ori prin proiectarea asupra lor a unor viziuni în parte vinovate de ignoranță. O interesantă sinteză a războiului, cu desfășurări ample de fronturi, cu o viziune pronunțat militară, ne oferă Aurel Mihale în ciclul **Focurile.** Autorul excelează în descrierea scenelor de mare aglomerare militară, în desfășurarea operațiunilor tactice, actul de la 23 August fiind înfățișat atît din perspectiva frontului cît și din aceea a cabinetelor. Marea concentrare a atenției asupra lucrului militar în sine dă impresia unui șurub uriaș strîns prea tare, unei tensiuni dincolo de uman uneori. Felii mari de viață, tencuite una peste alta, angrenate una în structurile alteia dau senzația unui spațiu fără timp. Meritul major al cărții — vorbind din perspective sociologice, oarecum — este acela de a fi reabilitat soldatul român, de a-l fi adus în atenție cu toată complexitatea lui, cu toată bunătatea lui și cu patriotismul fierbinte ce-l face a nu se speria de moarte. Este, apoi, un filon teoretic în ciclul **Focurilor** ce nu trebuie uitat : ni se demonstrează că, pentru armată, războiul a fost același atît în est cît și în vest, ca sorb de vieți omenești, ca năzuință comună spre eliberare. În **Incognito,** apoi, Eugen Barbu — acest neegalat făuritor de destine umane în literatură — urmărește filonul devenirii trecutului în viitor prin crezul ardent al reprezentanților clasei muncitoare românești. Marin Preda coboară în epoca antonesciană supunînd-o în **Delirul,** unui aspru realism — sincer și angajat — dar această coborîre se face pe un fir roșu care pleacă din prezent. Eroii săi — Paul Ștefan, nu mai puțin — discută și judecă lucrurile în limitele unui bun simț dobîndit deja, care este bunul simț al anilor noștri, ce nu se mai teme a pătrunde cu mintea limpede în labirintul faptelor istorice pentru a desprinde din ele firul umanului.

Tema eliberării, a războiului în general, este prezentă obsedant în literatură stînd la baza mai multor toposuri, iar documentele care se așternu astăzi tom peste tom pe masa de lucru a scriitorului ne pot indica semnele unei posibile viitoare sinteze. La Ion Lăncrănjan lucrurile se petrec invers (vezi refugiul în pădure din **Fiul secetei,** ori tragedia personală a lui Ion din **Toamnă fierbinte** ce simbolizează o dramă mai largă). Unghiul de abordare a evenimentului diferă de la scriitor la scriitor punînd marca personalității asupra operei. La Corneliu Leu, în **Faptele de arme...** (roman refăcut după scrieri anterioare ale autorului) acțiunea se desfășoară înainte și după actul Eliberării, accentul căzînd pe aspectele puterii în conducerea maselor.

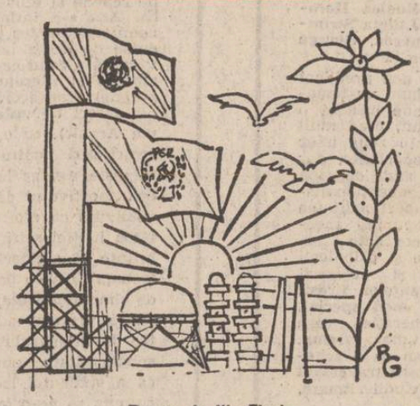

Desen de Ilie Florin

Interesant mi se pare sentimentul documentului mai ales la generația mai tînără de scriitori, pentru care războiul este o amintire a celor vîrstnici dar, totodată, și o lecție de istorie predată și asimilată. Venind sub incidența scrisului pe aceste două canale, tema propune incitante dezbateri, confruntări, căutări febrile în trecutul imediat, recuperări ale unor momente obscure altfel.

În totul, literatura despre război are un pronunțat caracter cinematografic (influență și dinspre numeroasele filme ce au abordat tema), un dinamism colectiv cu mare prizăla cititor, un instinct al adevărului corectat continuu (verificat) prin documente, un mesaj umanist — care poate fi numit cu drept cuvînt spiritul acestui secol atît de războinic în fapte, dar atît de pașnic în intenții individuale : secol de ruptură cînd masele au vrut pacea — statele, războiul. Dorința de pace a poporului nostru răzbate puternic în literatura dedicată acestui ultim război european — o pace activă, ca dreptate a popoarelor, ca egalitate și respect reciproc. Eliberarea înseamnă în primul rînd netezirea drumului spre o pace dreaptă, întoarcerea împotriva fiarei fasciste care a tirit în demența ei atîtea popoare spre gurile de tun, ridicarea la luptă spre ruperea lanțurilor și apoi spre împingerea monstrului în birlog, spre potolirea lui. În acest sens, mai veche sau mai nouă fiind, literatura română despre război și despre istoricul act de la 23 August 1944, este ea însăși un document uman ce însoțește documentele „mecanice" care ies din cancelarii și le dă sens, miez istoric real.

Nicolae Georgescu

ANUL PATRUZECI ȘI PATRU

August glorios

Acești statornici codri, care-au fost
mai bintuiți de oști ca de furtună,
fiindu-i țării vrednic adăpost
de cind viază Dacia străbună –

o, codrii mei din arcul carpatin,
care-au cintat sub aură de soare,
cu jderi, cu vulpi, cu ciutele ce vin
să bea din ape fragedă răcoare !

Aceste dealuri indulcite-n vii
cind focul verii se-mblinzește-n ele –
și-aceste tot mai rodnice cimpii
cu griu bătut in maci și-n albăstrele,

le știm de veacuri, de milenii lungi,
dovezi perene ale zestrei sfinte
la care doar cu sufletul ajungi,
din piatră-n piatră cercetind morminte.

Noi, mai virtos cu-al inimilor scut
decit cu cite-o sabie sau schijă,
le-am apărat de viforul trecut
și le-am purtat, cu dragoste, de grijă.

Căci fără Mircea, Ștefan sau Mihai,
n-am fi atins eroica menire
de-a fi țesut o inimă și-un grai
pe-al nostru steag ce-a insemnat Unire.

Iar toată forța trainicei Uniri
am pus-o-n visul ce-a purtat scinteia
către văpaia marei dezrobiri
din sfinta zi – a Douăzeci și treia.

Aceste fapte se cuvine-acum
a le cinsti cu-nflăcărate slove,
din vadu-n care-și taie Crișul drum,
pină-n argintul sprintenei Moldove.

Și-mbujorați de-al visului temei
să trecem pașnici sub egida muncii
spre bolțile mileniului trei,
purtindu-ne, frumoși pe umeri, pruncii.

Andrei Ciurunga

Gînduri

Unde se frămintă piinea unde pomii dau in floare
Unde fierbe in furnale viu, oțelul României
Unde griul iși inalță Săbiile către soare
Unde-n cimp rămine modic
Glasul lin al ciocirliei
Unde scormonește-adincul
Un miner după cărbune
Unde șoimii se inalță noaptea singuri lingă Lună
Unde este Vatra Țării și mormintele străbune
Unde un vapor se luptă
Cu oceanul in furtună
Unde cresc puhoaie-n vaduri
Digurile să le rupă
Unde oameni cercetează prin materie c-o lupă
Avem ginduri pretutindeni totul să se-nfăptuiască
Și belșug s-avem asemeni toți in Țara Românească.

George Peagu

Cîntînd în August

Cintind in August țara iși cinstește
Eroi și oameni simpli, lăudați
Cu faptele prin care-au scris in vreme
Nume de liniști, lupte și bărbați

Cintind in August, ca-ntr-o casă mare
Ne este casa țării sărbătoare
Și fiecare loc curat, cinstit
Ne laudă cu tot ce s-a implinit

Din ce-au visat cei mai bătrini ca noi
Pe cind nici nu știau că sint eroi.

Teofil Bălaj

Prin tine August

Prin tine August
am invățat să-ntindem
haina veșniciei
peste acest pămint ;
prin tine partid
am inălțat coloanele iubirii
prin marea simfonie și ca un unic cint ;
prin tine țară și prin oamenii tăi harnici
am devenit alți Oameni,
cu noi rosturi, cu noi doruri,
cu noi chemări spre orizonturi noi
ale omeniei, ale măreției și ale demnității,
noi, oameni ai dimineții
și ai zorilor ce drept se-nalță
spre comuniste zări
cu adieri de zori
și in culori de vară ;
in vatra veșniciei
in iubită țară.
Și Augustul cu soare
seamănă prin tine tinerețea,
fericirea ce s-adună prin noi
și pentru noi și aduce frumusețea
pentru acest pămint cu flori.

Horvath Dezideriu

Zări limpezite

Zări limpezite, nu-i loc de cenușiu
Și nici durerea nu se mai adună,
Sonetul ce din bucurie-l scriu
E tinăr – a-nflorit, nici gind s-apună !

Mă-nalț și eu cu el, o, gindul viu
Coloanei noastre-adinci i-aduc cunună
Cu-aripi de foc ce bat in argintiu,
Și sufletu-mi de bucurii răsună.

Și cintecul e-n fiece secundă
O rază ce-a aprins lumini in oră
Și-n zarea sinilie ca o undă

Flutură-n vint eșarfa tricoloră
Cu-o stea in virf – unică intre stele
Astru visind și crez al Țării mele.

În trecerea prin timp

In trecerea prin timpul ce-mi fu dat
Contemporanii mei, precum străbunii
Aprind in vatră flacăra minunii
Iubirea ce iubire a-ngemănat.

Poporul meu in orice timp aflat,
Odoare noi adaugă cununii
Cuvintul drept și fapta-nțelepciunii,
El limba, portul, datini a păstrat.

Insingurată nu ne este firea
Cuvintele din inimă pulsează,
In mine ești poporul meu – trăirea

Ce-l viitor de astăzi, tu, cutează
Iar gindul tău in fiece cuvint
E Patria !, lumină pe pămint.

Ioan N. Dumitrescu

Lumina marelui August

In anul acela
roșu ca focul
toate-anotimpurile patriei
se-adunaseră intr-o singură lună
spre-a-și incepe din ea germinațiile.

O lună din care
continuu se naște
noul timp al patriei.

* * *

Din Augustul acela măreț
pămintul se-nchină oamenilor –
de la prima lui brazdă
ascultătoare.

Azi, toate cintecele
curg dinspre izvoare
iar glia țării salută
statuile vii.

Citesc lumina marelui August
pe chipul oamenilor.
In fața acestei lumini
poemele mele
se-nchină.

Cedomir Milenovici
În românește de Dim. Rachici

Desen de Ilie Florin

haralamb zincă

MEMORIA VETERANILOR

DOSARUL CĂRȚII „REVELION '45"

— Documente, mărturii, scrisori —

1 IANUARIE 1945, ORA 4

Stimate tovarășe scriitor,

Luna decembrie a anului 1944 s-a caracterizat printr-o alternanță de lapoviță și ger uscat, fără prea multă zăpadă. Începind cam din 12.XII, ne-am aflat intr-un nesfirșit atac. În ziua de 27 decembrie 1944, reușind să respingă forțele fasciste la vest de pădurea Katone și pădurea Karcsa, Divizia 9 cavalerie a ajuns cu dispozitivul axat pe căile de acces spre Budapesta, la nord și sud de calea ferată Isaszeg — Budapesta. În ziua următoare, misiunea diviziei s-a complicat brusc, deoarece i s-a cerut să atace și să cucerească succesiv localități ce nu erau altceva decit periferii ale Budapestei, ca Pécel, Rákosfalva, Rákosligez și Rákoskeresztúr, organizate de inamic ca puncte de sprijin. S-a trecut la indeplinirea ordinului. Luptele au fost duse fără intrerupere pină in dimineața zilei de 30 decembrie, cind divizia a fost oprită in fața unei puternice linii defensive inamice, sprijinită pe cătunele Forássy și Nátar, in spatele cărora se aflau posturile de radio și T.F.F. ale Budapestei.

Fuseserăm opriți, dar atacul se cerea reluat. Așa se face că in dimineața lui 30 decembrie il insoțeam pe domnul general Antonescu Ilie la postul inaintat de comandă al diviziei. Cu puțin inainte de **ora H**, primim un ordin telefonic din partea Corpului 7 armată : atacul se amină pină la noi dispozițiuni. Motivul ? Pentru a se evita pierderi de vieți omenești de ambele părți, precum și distrugerea clădirilor și instalațiilor din capitala Ungariei, Comandamentul sovietic și-a propus să trimită la nemți parlamentari cu propuneri concrete de capitulare și de predare a orașului forțelor sovieto-române, care incercuiseră Budapesta. Precum se știe, Comandamentul fascist a refuzat propunerea de capitulare și sfidind uzanțele internaționale, a ordonat uciderea parlamentarilor. Ca urmare, noi am reluat atacul in dimineața de 31 decembrie. Rezistența inamicului era foarte dirză. Atacuri și contraatacuri s-au succedat in tot cursul zilei de 31 decembrie 1944 pină către orele 17, cind, odată cu cucerirea poziției inaintate de rezistență și a clădirilor ce adăposteau posturile de radio și de T.F.F., unitățile Diviziei 9 cavalerie s-au pomenit in fața primelor clădiri de la periferia Budapestei.

In concluzie, ultimele ore ale anului 1944 au găsit unitățile Diviziei 9 cavalerie in fața capitalei Ungariei, instalate in pozițiile părăsite de inamic.

Am făcut această scurtă introducere cu scopul de a sublinia eforturile continue — timp de 20 de zile (12—31 decembrie) — tenacitatea, bravura, dar și starea de oboseală fizică a unităților Diviziei 9 cavalerie in momentul pășirii in Noul An 1945.

Revelion 1945 — noapte intunecoasă și geroasă. Unitățile se organizau și se cantonau in poziția inamică cucerită cu atitea jertfe. Ginduri frumoase pentru cei dragi de acasă și multe, foarte multe ginduri pioase pentru camarazii care nu vor mai fi lingă noi atunci cind ceasul va marca inceperea anului 1945.

Se stabilesc efectivele, se reorganizează subunitățile. Se instalează elementele de siguranță, căci un contraatac inamic in noaptea Revelionului nu este exclus. O parte din soldați se odihnesc. Odihnă relativă, ca la război. Se iau măsuri pentru a se servi hrană caldă, imbunătățită pe cit posibil. În cursul zilei, cit a ținut atacul, nu s-a mincat, deoarece in incleștarea cu inamicul nu ai acest răgaz. La miezul nopții se transmite tuturor unităților urarea comandantului diviziei : „La mulți ani și victorie deplină !".

La punctul de comandă al Diviziei — o casă părăsită la liziera de nord-vest a localității Rákoskeresztúr, activitatea este intensă. Se primesc rapoartele unităților, se raportează mai departe la Corpul 7 armată. Fiecare ofițer aparținind statului-major al diviziei, precum și șefii de birouri iși pun la punct documentația cu modificările rezultate din operațiile zilei.

La Biroul I — maior Spartali I. centralizează pierderile in oameni și materiale și stabilește efectivele disponibile.

La Biroul II — maior Ionescu T. mai are incă de lucru cu integrarea prizonierilor și urmează să intocmească raportul informativ.

La Biroul III — subsemnatul. Se studiază noul dispozitiv, amplasarea unităților, a armamentului automat, armamentului greu, artileriei precum și legăturile de foc cu Marile Unități de la nord și sud. Totul trebuie așezat pe hartă și plan director, gata să fie prezentat comandantului de divizie pentru luarea hotăririi, atunci cind ne va sosi Ordinul de operații al Corpului Armatei din teren, unde s-a făcut recunoașterea drumurilor de acces, organizarea mișcării coloanelor ce vor aproviziona unitățile cu muniții și hrană. O problemă importantă — aprovizionarea cu apă. Sintem informați că rețeaua de alimentare cu apă a Budapestei nu funcționează, iar apa din fintini ar putea să fie otrăvită. Fasciștii aveau acest obicei.

Sintem deci absorbiți de probleme specifice și s-ar părea că intregul stat-major a uitat că peste citeva ore vom păși intr-un An Nou. Către orele 23, sosește Ordinul de operații al Corpului 7 armată: se prevede continuarea atacului pentru cucerirea Budapestei. Cu incepere de la 1 ianuarie 1945, ora 11. Ca prim obiectiv al Diviziei 9 cavalerie, cucerirea cartierelor Köbánya și Rákoshégy.

Pe baza hotăririi luate de comandantul diviziei, trebuie redactat ordinul de operații. Trebuie să lucrez cit se poate de repede căci domnul general Ilie Antonescu a convocat comandanții de regimente cu scopul de a le mulțumi pentru rezultatele obținute și a le inmina personal ordinul privind declanșarea operației, de asemenea, și pentru a face urări cu prilejul Anului Nou.

Anul Nou 1945. Toți ofițerii statului-major ai diviziei fac roată in jurul comandantului. În cuvinte pline de entuziasm și de afecțiune, domnul general ne mulțumește pentru contribuția fiecăruia dintre noi la șirul de succese ale diviziei, ne urează sănătate și fericire și noi succese militare in anul care incepe. În continuare, maiorul Baboianu ne rezervă o surpriză : a făcut rost de citeva sticle de vin. Se ciocnește pentru victoria deplină asupra fascismului, după care generalul ne îmbrățișează.

Către ora 1,30 sosesc și comandanții de regimente. Nou prilej pentru urări reciproce și cite un păhărel de coniac — de data aceasta din zestrea generalului. Se păstrează un moment de reculegere in memoria ostașilor, ofițerilor și subofițerilor pentru care noul an nu a mai venit.

În scurtul răgaz ce-l avem, evocăm situații din cursul ultimei zile a anului, ne mărturisim ginduri de viitor. A urmat apoi expunerea situației inamicului și misiunea diviziei și a fiecărui regiment in atacul asupra Budapestei. S-a insistat foarte mult asupra specificului luptelor in marile localități și asupra constituirii unităților de asalt. Convocarea a luat sfirșit in jurul orei 3, cind comandanții regimentelor au plecat să-și pună in temă subalternii.

Comandantul diviziei a dispus ca ofițerii statului-major să-și incheie cit mai repede documentele necesare primului atac al anului 1945, după care să se treacă la odihnă obligatorie.

Am dormit imbrăcat, pe un pat improvizat și cu telefonul la cap. Era aproximativ ora 4 din ziua de 1 ianuarie 1945. Și incepea un nou an de război, dar și ultimul.

Cu stimă,

Lt.-col. (r) D. Dumitrescu

DOAR UN SALT NE MAI DESPĂRȚEA DE DUNĂRE...

Răspunsurile colonelului (r) Ioan Babeu-Girbu, la ancheta autorului :

Întrebare : Unde ați intimpinat anul 1945 ?

Răspuns : Dacă ordinele primite de la eșaloanele superioare nu ar fi fost prevăzute și cu data emiterii lor, poate că nu am fi știut că e Anul Nou. Eram așa de incleștați de inamic, incit intreaga noastră ființă era stăpinită numai de modul cum ne vom putea indeplini misiunea, care nu era deloc ușoară. Născoceam zeci de ipoteze, de planuri, de idei, cintărindu-le și alegind pe cea pe care o consideram că are mai multe șanse și ne va produce mai puține pierderi. Informațiile cu privire la inamic erau incomplete, amenințările veneau din toate direcțiile. Recunoașterile făcute prin luptă ne-au edificat oarecum asupra cuiburilor de rezistență din față, care insă s-au inmulțit considerabil cind a inceput atacul.

Cu toate acestea, la ora 24 din noaptea de 31 decembrie 1944, comandantul regimentului 96 infanterie, colonelul Mihail Gheorghiu, a luat receptorul din mina centralistului și a felicitat batalionul și pe toți luptătorii regimentului, urindu-le : „Viață lungă, sănătate și izbindă asupra inamicului !". Avea ochii plini de lacrimi. Cine știe ce era, la ora aceea, in sufletul său ! Mai mult ca sigur că iși presimțea sfirșitul.

In dimineața zilei am plecat la atac. Inamicul lupta cu inverșunare, furios și sălbatic, profitind de fiecare adăpost. Totuși, in ziua de 1 ianuarie 1945 reușim, prin lupte grele, cu pierderi mari de ambele părți, să punem stăpinire pe fabricile de la periferia Budapestei. Mai cucerim apoi in cursul nopții, ca și in cel al zilei de 2 ianuarie, calea ferată de centură a Budapestei și șoseaua, la 400 metri nord de calea ferată.

Faptul că am atacat in ziua de 1 ianuarie 1945 a fost o intimplare ce a coincis cu dorința noastră de a incheia cit mai repede operațiile, să ajungem odată la Dunăre, unde, așa imi inchipuiam, vom binemerita un repaus, după care vom acționa, in continuare, pină la Berlin. Eram siguri că războiul se va termina in prima parte a anului 1945.

Întrebare : Unde v-a găsit ziua de 25 octombrie 1944 ?

Răspuns : Armata 4 română, in strinsă legătură cu trupele sovietice a reușit după două luni de zile de lupte neintrerupte și mari pierderi și suferințe, să nimicească forțele hitleriste și horthyste din Transilvania. Apogeul acestui efort a insemnat eliberarea orașelor Carei și Satu Mare in ziua de 25 octombrie 1944, restabilirea frontierei de stat din anul 1940. Dușmanul a fost izgonit pentru totdeauna de pe pămintul României. O mare sărbătoare pentru Țara noastră ; prin aceasta se ștergea pata nedreptății fasciste. Ardealul revenea la sinul Patriei mame — România.

Eu, in acea vreme, eram șeful biroului operații al Regimentului 96 infanterie din cadrul Diviziei 19 infanterie din Corpul 7 armată și trecusem Tisa la Mindszént, in noaptea de 11 spre 12 octombrie 1944.

La data acestei mari sărbători, 25 octombrie 1944, ne găseam cu regimentul in plin atac in zona Alpar, la vest de Tisa, zi in care regimentul nostru a capturat 82 de prizonieri și mult armament și muniții, cinstind această sărbătoare măreață prin fapte de arme.

După cum am amintit, in noaptea de 11 spre 12 octombrie 1944, Regimentul 96 infanterie a trecut primul Tisa la Mindszént, cu misiunea de a realiza un cap de pod impreună cu elementele ce mai existau din Divizia 243 sovietică dincolo de riu. Cap de pod necesar trecerii Diviziei 19 infanterie și Corpului 7 armată.

Aici am avut onoarea să trec pe primele elemente riul Tisa, la orele 22, făcind siguranța trecerii batalionului 2. Aici am asistat la cel mai sever examen la care a fost supus regimentul nostru. Aici am văzut scene și sacrificii nebănuite. Aici s-a intimplat să văd și să trăiesc momentele culminante ale unei bătălii la care participau doi adversari : unul hotărit să-și apere libertatea și independența, iar celălalt hotărit să nu cedeze, să lupte indirjit, cu toată incăpățînarea.

Scene de epopee in care ostașii noștri au dovedit din plin că știu să se dăruiască cu trup și suflet cind este vorba de patria lor, aici au arătat că n-au pierdut nimic din aptitudinile de luptă moștenite de la strămoșii lor daci. Aici Regimentul 96 infanterie s-a acoperit de glorie. A fost lăudat, a fost citat prin diferite ordine de zi.

Inamicul a fost distrus și alungat, iar cei care au supraviețuit vor ține minte toată viața această singeroasă incleștare.

Întrebare : În ce zi v-ați lovit de prima centură de apărare a Budapestei ?

Răspuns : După luptele de la Alpar, unde inamicul a fost forțat să se retragă precipitat și nu in prea mare ordine, urmărirea lui s-a făcut incontinuu, ziua și noaptea, fără a se pierde contactul cu el și fără a-i da răgaz să-și refacă forțele. Obiectivele au fost ocupate unul după altul, iar rezistențele izolate nimicite sau capturate.

Încă 40 de prizonieri și două tunuri antitanc intrau in patrimoniul regimentului.

Înaintam vertiginos spre Budapesta — obiectivul principal al eforturilor noastre — cu dorința de a nimici horthysmul in birlogul său și a merge mai departe, pină la victoria finală. Moralul luptătorilor era ridicat. Contam pe această forță.

În jurul datei de 15 noiembrie 1944, in apropierea zonei Dány-Valkó-Isaszeg, intr-un teren complet acoperit, cu forme variate, cu inălțimi in jurul a 200 m, rezistențele inamicului se simt din ce in ce mai indirjite. Ne aflam in fața primei centuri de apărare a Budapestei. De altfel, un buletin primit de la Divizia 19 infanterie confirma acest lucru, informindu-ne ...că **in jurul Budapestei se aflau trei centuri de apărare puternic organizate din timp, cu cimpuri de mine, rețele de sirmă, adăposturi betonate, cazemate etc.** Un prizonier maghiar, ofițer de pionieri, ne-a dat și o schiță sumară asupra acestor poziții, care a corespuns intru-totul cu realitatea terenului.

Pe aceste poziții dușmanul intenționa să se apere pină la ultimul om. Terenul acoperit ne-a ingreuiat simțitor acțiunea. Am avut multe surprize, inamicul devenind din ce in ce mai agresiv. Executa dese contraatacuri cu infanterie și tancuri.

În ziua de 15 noiembrie 1944, batalionul 2 a

film

f

«Păstrează-mă doar pentru tine...»

...este o cunoscută romanță compusă de Ion Vasilescu și interpretată de **Dina Cocea** in filmul lui **Ion Șahighian — O noapte de pomină** (1939). Ea devine laitmotivul unei comedii lirice al cărei scenariu scris de regizorul **Mircea Mureșan**, fără a suferi prea mult de păcatul originalității, propune o poveste de dragoste inspirată de universul amfiteatrelor Institutului de arhitectură.

Protagoniștii, Tudor și Livia, sint studenți aflați la virsta orgoliilor și entuziasmelor, a ambițiilor și problemelor sentimentale. Capabili să vadă pe planșetă viitorul urbanistic in proiecte indrăznețe, mai puțin pregătiți să facă față unor minore neințelegeri, eroii filmului regizat de **Virgil Calotescu**, iși consumă micul lor „divorț", mai mult de principii decit de afecte, pină la sfirșitul fericit și apoteotic intr-o perioadă de practică evocată ca o splendidă vacanță studențească. Din respectivul segment temporal nu lipsesc, in ciuda inspecției cadrului didactic indrumător (interpretat cu ințelegere de **Adela Mărculescu**, puțin incomodată de schematismul personajului in care au cantonat-o in ultima vreme o serie de cineaști) escapade montane cu un ARO pilotat de un fercheș inginer (**Răzvan Popa**), idila sugerată cu un pictor in devenire (**Cornel Ciupercescu**), intilnirea hazoasă cu un simpatic alergător solitar, amator de marșuri in perspectiva performanței (**Vasile Muraru**), plimbări in minunate peisaje argeșene (Transfăgărășanul, Valea cu pești, Curtea de Argeș) și, in final, odată cu anularea tuturor neințelegerilor o plimbare cu o barcă cu motor.

Tonul comediei este dat de personajul Miopului-Sile, inarmat cu ochelari și binoclu pentru a urmări, păzi, salva iubita prietenului de pasagerele tentații afective ivite in turistica practică de proiect. Interpretat de **Marian Râlea**, Miopul respiră candoare și sinceritate, personajul rămînind original și firesc in limitele unui rol ce lasă destul cimp liber improvizației.

Catrinel Dumitrescu, cu un plus de experiență, și **Tudor Petruț** — interpreții principali, se identifică cu suficientă ușurință in datele unor personaje tonice, oferind naturalețe replicilor și gesturilor, incercind să depășească sărăcia caracterologică a scenariului.

Regizorul Virgil Calotescu, convertit la comedie cu **Buletin de București** și **Căsătorie cu repetiție**, dar nu mai puțin pasionat documentarist (autor a peste 150 de titluri) aduce in epica filmică decorul marcat al unei Capitale surprinse sub semnul actualității marilor transformări arhitecturale, precum și acela, deja amintit, ce degajă farmecul plaiurilor argeșene. Acest decor — autentic personaj al filmului, reține deseori, prin calitățile sale imagistice, mai mult privirea spectatorilor, decit așa-zisa confruntare a destinelor studențești, decit convenționala poveste de dragoste agrementată cu momente de umor factice.

Printre colaboratorii acestei comedii de vacanță se mai cuvine a fi amintiți operatorul **Gabriel Cobasnian**, compozitorul **Dan Ardelean**, autoarea costumelor **Ileana Mirea**, scenograful **Mircea Ribinschi**, monteuza **Adina Georgescu-Obrocea** și inginerul de sunet **Nicolae Ciolcă**. În roluri episodice, nedepășind atributele prezențelor de circumstanță mai apar **Rodica Horobeț, Margareta Pogonat, Julieta Strimbeanu, Corina Constantinescu, George Motoi** și **Costel Constantin.**

Tinzind să devină un gen predilect pentru mulți cineaști, filmul cu tematică pentru tineret impune insă și o anume rigoare a scenariului, prea mult situat in ultima vreme in zona unor laxe comedii lirice, deconectante, dar facile, pentru a ascunde mai degrabă lipsa de substanță și convenționalismul conflictelor și superficialitatea personajelor. Numai propunind spectatorilor eroi viabili și conflicte autentice, situații complexe și psihologii convingătoare scenariștii și regizorii ar putea răspunde exigențelor firești ale spectatorilor, și, in mod special, ale celor din tinăra generație, care ajung, prea des in ultima vreme, să-și vadă viața pe ecran ca o schematică poveste de dragoste traversată de momente vesele și melodii ritmate.

Călin Stănculescu

radio-tv

rtv

Acea binefăcătoare limpezime

Spre deosebire de alte genuri artistice și in general de tot ce poate declanșa la un moment dat intrebări, răvășiri de conștiințe, impacturi turbulente și adevărate aventuri ale spiritului, teatrul la radio-tv este mai totdeauna nespus de tonic și reconfortant prin limpezimea lui fără pic de echivoc. Totul se vede și se ințelege de la bun inceput, orice telespectator pricepe repede și eficient despre ce e vorba. Așa s-a intimplat, evident și cu adaptarea pentru televiziune a **Ultimei curse** de Horia Lovinescu (o piesă de vacanță a celui ce-a fost un mare dramaturg al literaturii române contemporane) spectacol limpede și coerent din punct de vedere regizoral (Olimpia Arghir), cu o intrigă simplă și atracțioasă pentru toată lumea. Totul este așadar la vedere : deznădejdea sportivului de performanță, vila dobindită cu eforturi personale, facilitatea iubitei-actrițe ahtiată după celebritate și căsătorii de efect, pe care trebuia să ne-o facă antipatică, nespus de simpatica Cezara Dafinescu, solidaritatea fratelui mai mic, superficialitatea funcționarului de la federație, spontaneitatea pură și camaraderească a studentei la istorie pe care se chinuia să ne-o facă simpatică o tinără actriță, osteneala performerului, leziunea pe tendon, pasiunea antrenorului (ca de obicei excelent, Constantin Diplan), Dacia albă, joggingul, totul era evident pină și indrăgostirea, iar telespectatorul se simțea reconfortat și chiar tușat de vreme ce după zece minute de piesă anticipa cu inteligentă previziune enigmaticul final. Cu o plăcută scenografie (Dumitru Georgescu, Florentina Popescu), o imagine așijderea (Traian Rocșoreanu și alții) și o adecvată ilustrație muzicală (Lidia Danciu), **Ultima cursă** a plăcut publicului, fiind un spectacol de o reconfortantă limpezime. La fel ca și **Sufletul nu-i de vinzare**, o piesă de teatru radiofonic scrisă de Ion Dodu Bălan, un atent iscoditor și cunoscător al vieții lui Aurel Vlaicu.

Vlaicu, această metaforă a spiritului românesc, această genială neliniște, acest tulburător mit i-a inspirat entuziastului scriitor care e I. Dodu Bălan o piesă de teatru patetică și plină de poezie. Traseul vieții, frămintările, lupta obstinată, geniul, perseverența, impresionantele reușite ale acestui erou național pornit din pămintul transilvan au alcătuit substanța unei piese a cărei variantă radiofonică a fost o reușită.

Tot de o binefăcătoare limpezime sint și scenariile dedicate celor mici de Mariela Oțoiu, excelent dramaturg cantonat in zona imperativelor pedagogice ale unei virste (șoimii patriei). Una din cele mai reușite piese de teatru pentru cei mici difuzată sub genericul emisiunii Radio-Voinicel (**Oglinda năzdrăvană**, apărută recent pe un disc Electrecord) in regia lui Titel Constantinescu, profesionist recunoscut și de marcă, punea in valoare aceleași binefăcătoare și oportune scheme.

Și tulburătorul film al lui Dmitri Svetozarov (**Viteza**, in care l-am rezăzut cu emoție fără margini pe Alexei Batalov) avea intrinsul aceeași doză de limpiditate și ăsta e, in ultimă instanță un lucru care ține de manieră, de formă, de stil. Așa cum ambiguitatea poate fi o sursă de tensiune intelectuală și limpezimea poate funcționa, investită la un moment dat, cu aceeași funcție, pentru că la acel **moment dat**, intr-o formă de artă care impresionează, impune, convinge, acele „chibrituri pe neașteptate aprinse in intuneric" cum ar fi spus Virginia Woolf, care apar, dispar, fragmente strălucitoare ce virstează cu puritatea lor saturată spațiul transparenței, pot veni de oriunde, pot fi orice cu (doar) această condiție, simplă și tranșantă — aceea a consistenței și valabilității artistice.

Deci și limpezimea poate fi o aventură pentru că, vorba unui proverb străvechi care-mi vine acum in minte, experiența e totdeauna un felinar aprins așezat in spatele căruței și care luminează doar drumul pe care deja l-ai parcurs.

Cleopatra Lorințiu

AL LIBERTĂȚII NOASTRE

23 AUGUST 1944-1988

fost contraatacat în sectorul companiei 7, prin pădure, în flancul sting, cu infanterie și tancuri. Atacul realizat prin surprindere a reușit să decimeze aproape întreaga companie în frunte cu comandantul său, căpitanul Ilie Crăciun, care a fost lovit în plin de un proiectil tras din tanc. Golul din dispozitivul nostru a fost de îndată umplut de pionieri, iar inamicul a fost respins cu mari pierderi și pus pe fugă. Tancurile — cele care au mai rămas întregi — au făcut cale întoarsă.

În ziua de 26 noiembrie 1944, printr-o manevră iscusită, batalionul 1/96 a făcut prizonieri un subofițer, un stegar și 70 de soldați inamici.

Pînă în ziua de 26 noiembrie 1944, am izbutit să oprim toate încercările inamicului de infiltrare în pozițiile noastre, cu mari pierderi pentru el. Singura greutate sau dificultate pentru noi a fost că nu prea puteam să apelăm la acțiuni prin surprindere, datorită terenului acoperit pe o suprafață mare. Aceasta ne-a impus ca orice mișcare înainte să fie precedată de patrule de cercetare. Sub siguranța lor înainta primul eșalon de luptă.

Întrebare : Care au fost relațiile cu populația în luptele din interiorul Budapestei ?

Răspuns : În luptele din interiorul orașului, după ce hitleriștii își părăseau pozițiile, locuitorii se atașau repede de noi deși erau speriați. Uneori ne dădeau informații prețioase asupra inamicului și ne sprijineau. La rîndul nostru, și noi i-am ajutat împărțind alimente copiilor, bolnavilor. O făceam din toată inima, cu profunde sentimente omenești. Doar luptam cu hitleriștii și horthyștii, nu cu populația Budapestei.

Luptele în interiorul orașului au fost grele, trebuia să luptăm cu un inamic ascuns pe după ziduri, înapoia ferestrelor, a ușilor, camuflați pe la colțuri de stradă, întăriți prin subsoluri, pe acoperișuri. Ni se cerea o extraordinară atenție, abilitate în mișcări și trageri. Lupta cu grenada devenise actuală, mai intervenea și baioneta — lupta corp la corp — deși era de modă veche. În asemenea dramatice situații, soldatul român, observat de mine, care eram la cîțiva pași de ei, s-a dovedit un excepțional de bun luptător, nu și-a pierdut cumpătul, nu și-a pierdut omenia, a acționat cu sînge rece și demnitate. A avut de la cine moșteni aceste formidabile calități.

Întrebare : Ce ne mai puteți spune despre tradiția de luptă a Regimentului 96 infanterie ?

Răspuns : În luptele grele duse de regimentul nostru pînă la Budapesta și în interiorul acestui mare oraș, au fost jertfe supreme, au fost acțiuni demne de legendă. În general, a fost o încleștare maximă care s-a soldat cu mari sacrificii omenești. Inamicii au fost înfrînți deși credeau că Budapesta îi va adăposti pînă vor încărunți.

Făcînd o mică incursiune în acțiunile de luptă ale Regimentului 96 infanterie, de la plecarea sa din garnizoana Caransebeș și pînă la Budapesta, aflăm : În septembrie 1944, batalionul 1/96 infanterie intră în compunerea Detașamentului Păuliș în zona Radna-Păuliș-Lipova, luînd parte la lupte violente, inamicul intenționînd să pună stăpînire pe defileul Mureșului. Aici apare pentru prima dată luptătoarea ostaș Elena Chiriță, care vine voluntar în ajutorul răniților din batalionul 1/96 infanterie. Ba mai mult, ia arma în mînă și contribuie cu puterile ei la apărarea poziției atacate cu înverșunare de inamic. Pe Elena Chiriță am mai întîlnit-o după trecerea Tisei, în rîndurile aceluiași batalion, cu dorința de a-i ajuta în continuare pe răniți și de a le alina durerile.

În jurul datei de 15 noiembrie 1944 o găsim pe Elena Chiriță la Compania de pionieri, acea unitate care a intervenit pentru recuperarea poziției pierdute de compania 7. Am văzut-o luptînd, trăgînd fără încetare și cu efect în inamicul care, în cele din urmă, a fost oprit și nimicit. Ce nu făcea Elena Chiriță ? Pansa răniile, căra alimente, aducea corespondență și coletele-cadou sosite din țară cu ocazia Anului Nou. În general, era o prezență aparte pe linia de foc a batalionului 1. Așa a ajuns și la periferiile Budapestei.

În ziua de 1 ianuarie 1945, Elena Chiriță, fata-ostaș cu ochii mari și o plăcută înfățișare fizică, s-a ridicat la atac împreună cu tot Regimentul 96 infanterie. În fața noastră — Budapesta. A căzut în timp ce se pregătea să facă un salt înainte. Un proiectil de brand a explodat în fața ei, la cîțiva pași. Era prima zi a Anului Nou 1945. I s-a acordat imediat ajutorul necesar, dar rana a fost gravă și, cu toată intervenția medicilor, s-a stins din viață într-un spital din Arad.

Despărțirea de luptători a fost impresionantă. Numele ei va rămîne veșnic în sufletele și în cartea glorioasă ale eroilor Patriei.

Întîmplarea face ca eu, în ziua de 10 ianuarie, să mă îmbolnăvesc ; medicul regimentului, maior dr. Greceanu, mi-a dat un pat la postul de prim-ajutor al regimentului. Timp de 4 zile am stat învelit în cearșafuri ude, refuzînd categoric transferarea la spital. Medicul m-a supravegheat atent și în a patra zi, dimineață, adică în ziua de 14 ianuarie, am plecat însoțit de dînsul la Punctul de comandă al regimentului. Ajunși acolo, am găsit în loc de P.C. un munte de moloz, nimic rămas întreg. Tot personalul care deservea comandamentul, împreună cu comandantul regimentului, colonelul Mihail Gheorghiu, își găsise moartea sub dărîmături.

A fost cea mai îngrozitoare zi pentru mine din tot timpul războiului antihitlerist. Am cules din ruine resturi din corpul celui care a fost colonelul Gheorghiu, pe care le-am îngropat în cimitirul eroilor din Cinkota, spre veșnica lui odihnă. Și acum, cînd scriu aceste rînduri, ochii mei sînt umeziți de lacrima veșnicei amintiri.

Continuare în pag. a 7-a

Florian Niculiu : „Din inima patriei"

Luminile RÎULUI-MARE

mare-i cutezanța neamului liber ! —, ar fi șoptit într-un moment de străfulgerare poetul și îmi place să cred că (i)luminat de rostul acestui vers s-a gîndit la Brâncuși, cel care a îndrăznit și îndrăznind a înaintat în spațiile atît de tari ale spiritului și, repet, îndrăznind a uimit lumea neuitînd însă nici o clipă să facă din orașul său natal o veritabilă capitală a spiritului. Un punct de reper universal grație altitudinii visului său. Cioplind în „spațiu" el a intuit unul din sensurile cele mai înalte ale firii vizionare a poporului nostru.

Mă gîndeam la acestea în drum spre locul pe care mi-l alesesem să încerc să înțeleg și mai apoi să notez, un loc aparte (oare nu toate sînt așa ?) pe care nu-l mai văzusem niciodată dar despre care știam destul de multe. (Paradoxul pe care-l mai resimtisem în nenumărate rînduri, se „potrivea" de minune, acela că abia cînd afli mai multe ajungi să te resemnezi cu gîndul că știi, totuși, foarte puțin, ori, în tot cazul, niciodată îndeajuns... Citindu-mi la întoarcere filele carnețelului n-aș putea spune că nu m-am simțit pentru cîteva momente „prizonierul" paradoxului de care pomeneam). Despre zonă aflasem din cărțile de istorie, despre Amenajarea hidroenergetică de la Riul Mare — Retezat știam din reportajele apărute în cotidiene de mai bine de zece ani. Totuși, fiecare reporter își are oamenii „lui", numai ai lui și e firesc să fie așa. Realitatea — această fascinantă zonă de ozon — se lasă (sau nu) descoperită.

★

Plouă de cîteva zile, plouă violent (doar sîntem la „polul precipitațiilor" din țară, vorba unuia dintre oamenii din colonia Brazi) de parcă norii ar fi coborît pînă aproape de creștetul brazilor. Din cînd în cînd, fulgere biciuie năpraznic despicînd trupul compact al straturilor de apă. Totuși, în colonie această „priveliște" nu numai că nu sperie pe nimeni dar ea pare cît se poate de obișnuită. Deși oarecari temeri există... Ca orice poveste și aceasta pe care i-o propun inginerului Mihai Neferu, șeful biroului producție, se lasă „așteptată". Parcă, intuindu-mi întrebarea, fostul șef al lotului de la baraj îmi spune : Sigur, toată munca noastră depinde într-o măsură deloc de neglijat de factorul timp. Barajul propriu-zis (care are la bază 574 metri și care va avea la terminarea lucrării înălțimea de 170 de metri) este construit din argilă (adică, „miezul"), filtre de nisip și anrocamente. Ei bine, parametrii optimi de înaintare, luînd în calcul datele tehnice ale argilei, sînt cuprinși în perioada aprilie-mai / octombrie, deci trebuie să „exploatăm" la maximum fiecare oră. Îl întreb despre particularitățile acestui complex sau colos hidroenergetic. Să spunem, ceea ce-i adevărat pe deplin, zice inginerul, că barajul este cel mai mare din țară, de pe riurile noastre interioare (ne referim la barajul construit din anrocamente) și unul dintre cel mai mari din Europa.

(Afară continuă să plouă cu aceeași, nepotolită, furie de parcă zăgazurile cerului ar fi fost rupte și trimise laolaltă, aici, în munții Retezatului. Și totuși, în sediul de la Brazi este un ritm inepuizabil. Inginerul are timp să răspundă celor care au musai nevoie de o explicație urgentă, pare calm, asemeni celui stăpîn pe meserie, dublat de-o experiență în toată puterea cuvîntului.)

Relau din „fărîmele" notate. Locul de amplasare a barajului a fost ales cu o rigurozitate care nu putea să nu aibă în vedere structura versanților, chiar albia Riului Mare. Locul optim nu putea fi altul decît la Gura Apelor, acolo unde Lăpușnicul se unește cu Riul Șes. Pe de altă parte, construcția a necesitat o tratare specială a versantului sting și nu oricum, ci metru cu metru. Mulți specialiști, continuă inginerul, oameni de mare robustețe morală au venit aici după ce cîștigaseră bătălia pe șantierul de la Lotru. De altfel, și acolo a fost construit același tip de baraj (din anrocamente) cum, va fi ridicat și cel de la Bistra-Poiana Mărului. Și totuși, nu ne putem bizui numai și numai pe puterea lui. Pentru a strînge un volum de 210 milioane m³ de apă a fost necesară construirea unei aducțiuni secundare care adună apele de pe versantul nordic al Masivului Retezat, ceea ce înseamnă, faptic, 38 de kilometri de galerie. Din „pîntecul" barajului — aflat și la această oră în construcție — pornește o galerie subterană de 20 de kilometri, pînă „jos", la centrală, unde sînt instalate 2 turbine, ceea ce reprezintă o putere instalată de 335 MW.

★

Am simțit nevoia unui „respiro" după „avalanșa" de date tehnice pe care inginerul le știe pe dinafară. E și normal, îmi zic, cîtă vreme ele nu ascund, ci chiar luminează cu o concretețe fără fisuri orele de zi ori de noapte devenite ani de muncă eroică. Nu încerc cu tot dinadinsul să găsesc alt cuvînt pentru că sînt convins că acesta este cel nimerit. Stăm preț de o țigară și privim prin geamul sediului de aici, din colonia Brazi. Plouă, vorba cuiva, „așa cum numai aici în Retezat se întîmplă"...

— Cum arăta zona înainte de a fi fost bătut primul țăruș ?

— Era un drum forestier pe care Riul Mare îl spăla și-i rupea spinarea după bunul lui plac, provocînd, prin rostogolirea pietrelor uriașe ori a copacilor scoși din rădăcini, ruperi de teren.

— O frumusețe „sălbatică"...

— Prins cu munca, rare sînt momentele constructorului cînd are răgaz să mai și privească la ceea ce-l înconjoară.

(Îmi aminteam. Cîndva, tot în creierul munților, un miner mi-a spus : am dat de minereu la rădăcina bradului.)

Întîmplarea (ori poate obișnuința reporteruului ?) a făcut ca, în urmă cu cîțiva ani buni să mă aflu tot pe un șantier, tot în zona rarefiată a munților, la barajul de la Valea Drăganului și să cunosc un om pe numele lui Aron Galea care-și petrecuse, începînd din adolescență, viața pe șantiere. Încercam să mă gîndesc (nu să compar) la destinul inginerului de la Riul Mare vis-à-vis de ipostaza la care mă „obligase" constructorul jovial și generos din Valea Drăganului. În definitiv, constatarea că fiecare are viața lui este atît de adevărată încît „suportă" fără pagubă o corecție : viața lui, da, vis-à-vis de realitatea locului de muncă, adică a șantierului (șantierelor). Chiar dacă nimic nu-i tras la indigo similitudinile sînt prea evidente pentru a lăsa să se strecoare vreo eroare : toți (constructorii) își trăiesc fărîma lor de istorie cu o frenezie mistuitoare, își aduc familiile în șantiere, se „instalează", construiesc școli și grădinițe pentru copii, iar apoi se apucă de treaba pentru care au urcat în vîrful muntelui (în cazurile pomenite). Intervin „problemele" (în ce viață nu intervin ele ?), soluțiile eficiente depind categoric de experiență și nu numai de ea, se finalizează obiectivele, coloniile „se retrag" lăsînd în urma lor fascinația să domine înțelesurile...

Și nostalgia, recuperatoare, în sufletul constructorilor plecați pe alte șantiere, acolo unde este nevoie de robustețea lor morală, de forța lor nedezmințită. La drept vorbind, chiar inginerului Mihai Neferu nu-i era la îndemînă să se oprească „special" la unul sau la altul dintre oamenii cu care lucrează. Numai în colonia de la Brazi sînt în jur de 3 000 de oameni : muncitori, ingineri, familiile acestora, cadre didactice...

Da, nostalgia. (De data asta este a celui ce n-a putut să urce pînă la baraj și asta, oricît ar părea de ciudat, numai din cauza ploii torențiale...). Oare rîndurile pe care le încredințezi tiparului nu țin și ele de nostalgia pe care-o încerci după ce ai crezut că ai aflat acele firișoare intime care fac posibile conexiunile, pătrunderea dincolo de „învelișul" faptelor? Trebuie să adaug imediat că absolut toți oamenii marii amenajări hidroenergetice de la Riul Mare pot constitui un portret în care se regăsește însăși firească clocotitoare viață a șantierului. Fiecare are partea lui de viață acolo, în uriașa viață a șantierului, problemele, necazurile lui, întîmplările vieții lui. Încerc să mi-l imaginez, bunăoară pe Ion Handaric, venit aici în '76, cel ce lucrează pe un „mastodont" și cară, pe spinările abrupte ale munților, bucăți de stînci de cîțiva m³. Sau pe Nicolae Hortolomei, excavatoristul. Ori pe Nicolae Sasz, șef al unei echipe de ferari-betoniști, pe dulgherul Ștefan Sima, pe Ion Birsan, minerul șef de brigadă, ori pe Dan Cristodorescu, inginerul stagiar în '76, acum adjunctul șefului de brigadă de la baraj...

★

De aici, din biroul inginerului Remus Purece, lucrurile se văd (sau se pot vedea) puțin „altfel". Actualul director adjunct al întreprinderii Electrocentrale Hațeg, de fel din Valea Lupului(sat aparținînd acum de comuna Baru, județul Hunedoara) vorbește din punctul de vedere al beneficiarului. Calculele nu mai puteau rămîne doar în „materialitatea" planșelor ori planșetelor. Trebuia lucrat rapid întrucît sistemul energetic național avea nevoie de energia de la Riul Mare. Și astfel, oamenii beneficiarului au lucrat cot la cot alături de cei ai constructorului la montarea rapidă a utilajelor, a imenselor utilaje de-o mare complexitate (turbinele sînt unice în lume, executate integral în țară, la Reșița) și astfel, repet, a fost posibilă producerea de energie la centrala din Retezat încă din '86. La început cu 80 de MW, iar acum ea are o putere instalată de 335 de MW.

Pînă acum am amintit cîte ceva despre amenajarea Riului Mare în amonte. Dar acest „colos" cuprinde un al doilea mare sector, amenajarea în aval, cel de la Clopotiva—Hațeg care cuprinde o salbă de 9 hidrocentrale. Ostrovu-Mic, Ostrovu-Mare și Păclișa sînt în funcțiune, Cîrnești 1 și Toteștii 1 în probe tehnologice, Cîrnești 2 în faza de finalizare montaj. Toteștii 2 și Hațeg vor fi finalizate în cursul acestui an urmînd ca hidrocentrala de la Orlea să fie pusă în funcțiune în cursul anului viitor.

... Între timp, cînd am ajuns pe șantierul de la Centrala Hațeg se „luminase" de-a binelea. Norii imenși păreau liniștiți, plutind pe apele cerului înalt. Chiar de la șosea simți respirația șantierului. Șeful de brigadă, Ilie Bota, lucra. Ei (echipa, mai bine zis cele două brigăzi ale constructorului plus cea a energomontajului) erau în faza de execuție a suprastructurii la baraj și centrală și finalizau lucrările de betonare la diguri. Am spus la „baraj" pentru că și aici va fi ridicat unul ce va ține „în spinare" 15 milioane m³ de apă. În limbaj tehnic baraj plus centrala înseamnă 150 000 m³ de beton. Insist (convins fiind că altfel îmi „scapă printre degete"...). A terminat în '74 la Timișoara. Au urmat doi ani la termocentrala de la Turceni, cinci ani la Combinatul siderurgic Hunedoara. Prin '82 a venit la Riul Mare. Adică, a venit acasă pentru că este de loc din Hațeg.

Toți avem un „acasă" al nostru. Toți avem nostalgia locurilor unde am copilărit. Citeodată „desprinderile" sînt de lungă durată, viața îți ordonează întîmplările (și) în funcție de meseria pe care ți-ai ales-o și, nu în ultimul rînd, de locul sau locurile care reclamă prezența ta acolo. Oricum, acel „acasă" rămîne etern în suflet, îl porți cu tine peste tot, îl destăinui celor pe care-i întîlnești. Și o faci cu convingerea sănătoasă că așa trebuie să fie și așa trebuie să se întîmple.

...Eram acum departe de forfota căreia încercasem să-i descopăr ritmurile. Orașul Hațeg respira în lumina din ce în ce mai puternică. La marginea lui, de acolo de unde putem vedea alcătuirea munților, prefigurată pe o frescă inegalabilă, m-am oprit la marginea unui lan de orz. Macii, din loc în loc, spărgeau monotonia verdelui ce presimțea razele apropiindu-se. Sentimentul coacerii. Al virstei depline.

Viorel Sâmpetrean

Rădăcina de țară

Mă doare piatra, mă tulbură piatra
Nevăzută din care am venit
Cu tăcerea și întrebările mele.
Floare de piatră,
Mă nasc eu, oare de piatră
Și înfloresc sub picioare de piatră ?
Purtat sunt duios spre eterna vatră
Dimpreună cu răcoarea și căldura pietrei aceleia
pe care toți o durăm
Pînă la dorul arcului infinit al patriei.

Ioan George Șeitan

Sărbătoarea cetății

Să cînți a patriei eliberare
Cînd patria e însăși ființa ta
E ca și cum ai curge spre izvoare
Și-ntors în tine, ție ți-ai cînta.

Cînd porți un timp de glorii în adîncuri
Și urci cu prunci pe umeri spre înalt
Cu arcul înfrățirii la oblincuri
Unești un țărm de dor, cu celălalt.

Să cînți a 44-a aniversare
Pe lira ta de suflet și avînt
E ca și cum — întors de la izvoare —
Ai săruta al patriei pămînt.

Nicolae Dimboviteanu

Ceasul sărbătorii

E ceasul sărbătorii mai înalt
Cu-o treaptă de iubire
Purtîndu-ne bucuria
De la răsărit spre mai departe
Către împlinirile
Aducătoare de lumină.
Al biruinței cîntec
Răsună-n toată țara.
De numele tău, Partid,
Ne rezemăm timplele
Ca de-o lespede de timp.

Mihail I. Vlad

Cîntec de țară

E-un miez de august cald în țară,
De rod, de poamă, de fertil,
De pretutindeni te-mpresoară,
Urcînd sfielnic și viril.

E-un miez de august și de aur,
De grîne coapte și de vară,
Pe ramuri fructe stau de veghe,
Crescute flori de primăvară.

Tot mai rotunde, bumbi de soare,
Vin să ne dea, să dăruiască,
Același dor de împlinire,
De rod, de Țară Românească.

Nicolae Sacaliș

Piatra de hotar

Acesta e hotarul
străbunii noștri spun
acesta e hotarul
oriunde și oricum
vom dovedi cu fapte
că piatra de hotar
e scrisă doar de-o mînă
de două mii de ani
cuvintele-s aceleași
și munții noștri poartă
pe frunte urma lăncii
pe gură ris de piatră
acesta e hotarul
străbunii noștri spun
acesta e hotarul
oriunde
e străbun.

Virginia Sofican Meheș

Într-un August fierbinte

Am patruzeci și patru de neuitate veri sub soare
Și am văzut lumina într-un August fierbinte,
Cînd țara se-mbracase în straie de sărbătoare,
De luptă și de muncă, pe drumul înainte...

Mi-e comunist destinul, în noua ctitorie,
Destinul țării mi-e stemă și drapel,
Iar pentru țară, poporul, condus cu bărbăție,
E flacără, e forță de griu și de oțel...

Fierbinte este August, fierbinte e dorința
Să ridicăm cetatea mai demnă și mai dreaptă,
În lupta pentru mai bine ne-așteaptă biruința,
Viteaz ne e partidul și calea înțeleaptă...

Am patruzeci și patru de neuitate veri sub soare
Și am văzut lumina într-un August fierbinte,
Azi mi-e țara o grădină, cu inimă de floare
Păsind cu demnitate spre comunism, înainte...

Radu Vaida

plastică

Nou orizont artistic

Se impune tot mai stăruitor în cîmpul artelor noastre plastice un filon militant, în sensul cel mai înalt al cuvîntului. Anii din urmă au decantat valori și tendințe ce indică o matură asumare a conștiinței istorice și politice, o aplecare mai atentă spre evenimentul semnificant. Ne aflăm în fața unui important **proces de redescoperire a artei de for,** a virtuților ei educative complexe, cu efecte de durată și cu o largă și benefică difuziune socială. Este suficient să testăm periodic pulsul sălilor noastre de expoziții, pentru a constata în termeni foarte limpezi deschiderile spre monumentalitate, pe care personalități ale artei noastre contemporane le manifestă, indiferent de generația căreia îi aparțin ori de genul în care se exprimă.

Programele urbanistice și edilitare ce au prins contur în toți acești ani oferă un cadru generos de afirmare unor asemenea tendințe. Arta vine, așadar, cu mijloacele ce-i sînt specifice, în întîmpinarea viitorului. Noua ambianță a habitatului românesc solicită o abordare, din unghiuri îmbogățite ale viziunii plastice, a realității ce s-a constituit, o dimensionare calitativă concordantă cu profilul etic și spiritual al omului societății contemporane. Este vorba de un nivel de exigențe impus de **noua condiție a omului,** de activismul lui pronunțat și orientat către țeluri constructive și pacifiste. Dinamismul politic și social al societății noastre operează necontenit asupra tipului de conștiință ce-l solicită acest timp al prefacerilor revoluționare pe care îl trăim. Și artiștii români au înțeles care le este menirea și și-au asumat, prin mijloacele ce le sînt la îndemînă, rolul de a modela și de a da o înaltă expresie artistică acestui nobil ideal umanist.

Asemenea tendințe s-au manifestat și în alte epoci. Există, în acest sens, **un temei al continuității.** Nu clădim astăzi, cum n-am făcut-o niciodată, pe un teren gol. De la Iscovescu, Rosenthal, Tattarescu, Grigorescu, Luchian, Băncilă, Tonitza, Iser, Ressu pînă la Ciucurencu, Bunescu, Baba, Almășan, E. Popa, Cilievici, Covaliu, Mermeze, Bitzan și mulți alții, ca să ne referim numai la pictură, ne găsim în fața unui adevărat pantheon al artei profund implicate în ființa și conștiința acestui popor.

Nu o artă a ilustrărilor decorative ori festiviste, nu doar nu gest consemnator și retoric glosînd în marginea evenimentelor ori a lecțiilor de istorie, au săvîrșit acești corifei ai artelor noastre plastice, **ci o demonstrație de militantism.** Arta lor este pusă în slujba unui ideal generos ce angajează o epocă și un popor ; **o artă a unei umanități caracterizată de arden te crezuri revoluționare.** În fond, renașterea conștiinței, individuale și sociale, se bizuie și pe o astfel de resurecție a gîndirii artistice. Și iată-ne în plină actualitate, printre cele mai noi generații de creatori de artă, care vin cu semnele unei culturi artistice (și nu numai) forjate în focurile marilor metamorfoze ce agită structurile, dar și spiritualitatea acestui timp și acestor locuri, pentru a construi un edificiu artistic alimentat de viziuni plastice deosebit de viguroase, de modern formulate și de originale în alcătuirea lor. Se cuvine să creditîm cu mai mult curaj această infuzie de nou pe care o trăiește azi plastica românească, pentru că în talentul și priceperea lor, în entuziasmul lor se află orizontul de mîine al țării, zestrea ei de valori ce vor depune mărturie peste vremi de ceea ce am fost, am gîndit și am năzuit. Sînt o pleiadă artistică impresionantă — pictori și sculptori, graficieni și artiști decoratori — cărora li se cuvin monumentele viitorului. Ele se plămădesc acum, se făuresc sub ochii noștri și nu peste multă vreme vom fi contemporani cu ele în vaste piețe publice, în ample suprafețe parietale sau pavimentale, în parcuri și instituții, în hale de uzină ori în grandioase edificii urbanistice. Multe din ele au și intrat în geografia locurilor, fiind rapid asimilate de conștiința publică și devenite puncte de referință ale noului peisaj cultural al țării. Pretutindeni, în orașele și chiar în comunele țării, pe Canalul Dunăre—Marea Neagră sau în marile agore industriale, ele însele monumente de marcă ale noului destin al României contemporane, au înflorit operele artiștilor noștri.

Corneliu Antim

muzică

«Cîntarea României»

Folosind o sugestivă sintagmă, un cunoscut muzicolog aprecia că întreaga colecție de genuri muzicale — cum sînt cîntecele de mase, marșurile, miniaturile corale, cîntecele de muzică ușoară avînd o tematică desprinsă din incandescenta realitate a zilelor de azi, a celei mai glorioase epoci din multimilenara istorie a României, Epoca Nicolae Ceaușescu — poate fi cuprinsă sub expresia „genuri de reportaj". Care este însă specificul acestor reportaje, ce zugrăvesc ele și și cine le „publică" ? Plecînd de la ritmul febril al construcției socialiste, tradus în nenumărate șantiere schimbînd, de la o zi la alta, chipul Patriei, dînd o nouă viață unor localități în care altădată „nu se întîmpla nimic", creația muzicală caută să desprindă un mesaj nobil, capabil să înflăcăreze inimile oamenilor zilei de astăzi. Acesta este mesajul dragostei pentru țară, pentru partid, pentru secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, din a cărei inițiativă dirctă România cunoaște astăzi prefaceri radicale. Este un ritm febril al construcțiilor, al producției, al muncii. Și autorii cîntecelor și al textelor caută să surprindă în creațiile lor aceste prefaceri. Acesta este mesajul, de un înălțător patriotism, pe care îl percepe publicul și la care vibrează la unison în ritmul cîntecelor de masă sau al pieselor de muzică ușoară.

Plecînd de la aceste realități ale unei muzici programatice, s-a putut crea, într-un timp scurt, un cadru eficient, generos, făcînd posibilă întîlnirea creației și a interpreților cu publicul. Acest cadru îl reprezintă Festivalul Național „Cîntarea României", lui subsumîndu-i-se manifestări felurite însă avînd un numitor comun, cultivarea muzicii destinate a zugrăvi intensele prefaceri de astăzi. Astfel, Concursul cîntecului politic pentru tineret, Concursul cîntecului ostășesc „Te apăr și te cînt Patria mea", alte numeroase manifestări cu caracter similar cuprinse în calendarul propriuzis al Festivalului Național „Cîntarea României" sau avînd rolul de a pregăti desfășurarea viitoare a ediților Festivalului — toate s-au bucurat de un bine meritat succes de public, impunînd creații de valoare, șlagăre fredonate de tineri pe șantiere, cîntece de mase ale căror ritmuri coincid cu ritmurile muncii în halele de producție, creații interpretate de tineri artiști dintre care mulți s-au desprins din anonimat pentru a deveni valori certe tocmai datorită generozității cu care Festivalul oferă ocazii interpreților de a se afirma. În ceea ce privește genurile muzicale, „Cîntarea României" nu lasă deoparte nici un sector de activitate artistică; de la cîntecul popular, vocal și/sau instrumental, de la dansul nostru de străveche tradiție pînă la complexele partituri vocal-simfonice ale contemporaneității, tuturor oamenilor muncii din România de astăzi li se oferă prilej de a evolua în acea direcție artistică pentru care optează conform înclinațiilor, disponibilităților, educației. Artiști amatori și profesioniști, fiecare om al muzicii își poate găsi locul său în vastul angrenaj al muncii și creației care este Festivalul Național „Cîntarea României".

De asemenea, este fapt binecunoscut că diversele manifestări subsumate Festivalului au darul de a propulsa în ochii publicului, ai criticii de specialitate, pe cei mai valoroși interpreți. Un exemplu grăitor îl oferă „Galele tinerilor concertiști", manifestare periodică organizată de Colegiul Criticilor Muzicali de pe lîngă A.T.M. în cele mai diverse centre ale țării, bucurîndu-se de sprijinul organelor locale. Foarte frecvent, nume care s-au impus în aceste gale au fost propulsate în prim planul atenției instituțiilor artistice. Mai mult decît atît, aceste gale au un veritabil rol educativ și formativ, contribuind la diversificarea stagiunilor și folosind frecvent modalități specifice de educație muzicală pentru a crește un public tînăr și a-l pregăti să devină receptibil la nou, la frumos, intolerant față de manifestările de non-artă. „Varietate în unitate", aceasta ar putea fi una dintre devizele „Cîntării României" și, gîndindu-ne la imensele ei valențe educative și formative, putem spune cu convingere că acest complex angrenaj de manifestări artistice este replica fidelă a ritmului de intense prefaceri înnoitoare ale României moderne.

Viorel Crețu

Barocul arghezian

Barocul în proza lui Arghezi, subintitulată nu atît metaforic, cît în limbajul noii critici, atunci cînd operează cu elementele heraclitiene : **Focul și apa sau basmul neîntreruptelor metamorfoze,** înmănunchiază în ea virtuțile unui critic și istoric literar talentat, pe care le-am întîlnit și în cărțile sale de pînă acum : **Creație și viață,** apărută în 1978, **Virstele lui Proteu,** 1984, **Vedere dinspre Eyub,** 1986. Cu o mare putere de muncă și o inteligență vie, Adrian Anghelescu a adus o substanțială, demnă de toată lauda contribuție, la studierea dintr-o perspectivă modernă a literaturii române și la dezvoltarea teoriei și criticii noastre literare. Acuitatea, seriozitatea și originalitatea cercetării, structurarea armonioasă, metodică a rezultatelor exegezei, simțul nuanțelor, intuiția critică, ținuta cumpătată a judecăților de valoare, talentul literar, în fine, o deplină stăpînire a fenomenului cercetat, respectiv proza arghezian㠠, și de aici o libertate și o dezinvoltură a exprimării riguros strunite de bunul-simț al omului de solidă cultură, sînt calități distincte care definesc personalitatea lui Adrian Anghelescu. Lipsa de grabă cu debutul editorial nu e un semn al comodității și-al indiferenței, ci un indiciu al seriozității intelectuale, al cercetării asidue și al ambiției lăudabile de a evita truismele și călle bătătorite și de a oferi o contribuție substanțială la exegeza operei argheziene, la definirea unor componente fundamentale : idei, motive și teme al căror caracter baroc se impune cu forța evidenței. Adrian Anghelescu ne convinge că sub aspect tematic, tipologic și stilistic proza arghezian㠠îl situează pe autorul ei mult mai aproape de estetica barocului decît de aceea a clasicismului. Noua carte a lui Adrian Anghelescu, **Barocul în proza lui Arghezi,** face dovada unei inteligențe creatoare, a unui spirit critic pertinent și rafinat, a unei culturi temeinic asimilate și a unei orientări ideologice elastice, atente la nuanțe, comprehensivă și fermă totodată. Tema lucrării, tratată cu o subliniată originalitate, este de un interes deosebit pentru constituirea unei imagini inedite, moderne despre viața și creația marelui Arghezi. Lucrarea se impune prin valorile ei intrinsece, prin orizontul cultural cuprinzător, prin sistemul critic modern, sincron cu cele mai noi și mai demne de reținut cuceriri ale teoriei și criticii literare europene și, nu în ultimul rînd, prin personalitatea autorului, care se degajă fără ostentație, cu discreție și finețe intelectuală, din fiecare judecată de valoare, din fiecare pagină a cărții și, mai ales, din arhitectura generală a ei, atît de ingenios și de armonios concepută. Firește, cu privire la arhitectonica lucrării pot exista puncte de vedere diferite, cineva ar putea simți nevoia unor capitole în plus sau în minus, a unor nuanțări stilistice, a unor insistări pe anumite aspecte, dar, așa cum e, ea îl reprezintă pe Andrei Anghelescu și se justifică și obiectiv. Cu un real talent scriitoricesc, Adrian Anghelescu așează la începutul capitolului **Anii de drumeție ai fostului ierodiacon Iosif,** lectorul în postura de călător în spațiu și în timp, cu citeva veacuri în urmă, pe șoseaua Giurgiului, ce duce pe Colina Văcărești, pentru a-l introduce apoi, discret și firesc, în universul arghezian, atît de organic legat de Mărțișor care devine un topos definitoriu pentru viața și opera marelui scriitor.

„Într-un fel — scrie Adrian Anghelescu — spațiul acesta avea să reprezinte pentru Arghezi o adevărată **mandală,** o **imago mundi** al cărui centru și-l adjudecă fără tăgadă «planeta Mărțișor»— simbol, primăvara, al edenului terestru, adevărată Arcă în interiorul căreia, ca un alt Noe, stăpînului ei i-a plăcut să fie înconjurat de atîtea dragi necuvîntoare". În viziunea lui Adrian Anghelescu locul părea predestinat pentru Arghezi. Acolo, la închisoarea Văcărești, cunoscuse bolgiile dantești ale Infernului, acolo și-a durat apoi casa și a „putut privi spulberarea anotimpurilor, eflorescența atîtor primăveri și înțelege acea veșnică devenire a existenței pămîntești, nestatornicia timpului, precaritatea vieților, a căror irepresibilă cernere cite un clopot stingher sau un orologiu din vecinătate i le vesteau". Între închisoare și mănăstire, **Mărțișorul** e un loc al contrariilor, de aceea, inteligent și inspirat, Adrian Anghelescu conchide : „Acest contrast fundamental al elementelor componente ale spațiului de viață corespunde propriului dualism lăuntric al scriitorului, dualism ce avea să-și afle deplina expresie în creația sa". Pe coordonatele acestei viziuni, ne prezintă autorul exegeza sa, țintind, neîntrerupt, să sublinieze că „ori de cîte ori contrariile i-au primejduit echilibrul firii, Tudor Aghezi a știut să pună între ele, împăcîndu-le puntea unui drum în a cărui zariște i-a plăcut să dispară pentru a se regăsi pe sine în contactul direct cu lumescul". În această viziune arhitectonică de romancier, Adrian Anghelescu pornește adesea de la fapte biografice concrete pentru a se înălța la concluzii generale de o excepțională importanță și semnificație pentru întreaga operă. El e deplin conștient de acest lucru cînd scrie : „Putem desluși în aceste pasionante confesiuni efigia **in nuce** a scriitorului de mai tîrziu, precum și citeva din temele și coordonatele fundamentale ale creației și universului său artistic".

Pe un fir biobibliografic întins cu pricepere de arhitect, Adrian Anghelescu concepe, clădește, apoi, numeroase capitole și subcapitole, care refac, într-o admirabilă exegeză critică, lumea arghezian㠠. **Theatrum mundi** urmărește neodihna și nemoartea unei stihii, pornind de la aflarea veștii stingerii lui I.L. Caragiale, și continuă cu reflecții despre „lumea ca spectacol", despre „măști și actori" și despre „sinistra teatralitate a vieții", despre „carnavalescul" care reflectă, în viziunea lui Arghezi, viața cotidiană, despre „magica panoramă" care-i prilejuiește lui Adrian Anghelescu o splendidă paralelă între Arghezi și Caragiale, despre „tragi-comedia morții" și „moartea care ride", despre „carnavalescul funebru" și „teatralitatea carnavalului liturgic", despre „universul concentrațional al osîndiților" și despre acele personaje pitorești și tragice, totodată, veșnic hăituite și în răspăr cu colectivitatea : **nerozii** luminați, nebunii orașului văzuți de marele Arghezi în copilărie. Adrian Anghelescu intuiește și apreciază foarte exact faptul că „pe Arghezi îl preocupă îndeosebi acele tipuri de nebuni ce aparțin mai degrabă unei subumanități în care licărul conștiinței nu s-a stins pe deplin și care, tocmai de aceea, apar ca tragicele, fantomaticele întrupări ale unei dramatice condiții umane". Dacă pentru Arghezi lumea e o imensă semiotică, o carte de semne ce se cere necontenit decodată cu cele mai inventive mijloace stilistice, și dacă viața umană nu se poate sustrage legilor naturii fără a se compromite, dacă scriitorul urmărește mereu echilibrul ce se naște din îmbinarea contrariilor, atunci și exegetul său trebuie să se ocupe de „androgini și gynandri", ceea ce și face excelent în capitolul „Ființa hibrid", în subcapitole ca **Neunitatea unității, tînărul și nimfa, copilul-bătrîn, fizionomiile compuse, între Eva și Adam, omul-instituție** (unul dintre cele mai interesante din toată lucrarea, v. pag. 122—124) **prostul-instruit, hibrizii profesiunilor multiple, hibridul opțiunilor contradictorii, orașul hibrid, omul manechin și omul mecanic** etc.

Un capitol, al cincilea, al lucrării e consacrat „deghizării și contrafacerii" în viziunea arghezian㠠, în care „adevărul este indivizibil", iar „înșelăciunea se dovedește uimitor de multiformă în a-și disimula chipul".

Structurînd universul arghezian în funcție de categoriile estetice ale barocului, Adrian Anghelescu le consacră mai multe subcapitole cu titluri metaforice și sugestive : **un personaj proteic, o mască plînge și alta înseală, omul civilizației de forme și aproximații, omul-muscă, omul fragmentar** iar altele „lumii pe dos" în care dezbate cu gravitate și competență problema divinității, a binelui și răului și modul specific în care se reflectă în proza arghezian㠠. Sfredelind în tainele operei, iscodind metafore și simboluri, dezghiocind cuvintele pînă la sensurile cele mai adînci, decodînd inteligent pe multiple straturi, Adrian Anghelescu relevă cu acuitate critică deosebită notele satirice din proza arghezian㠠, crezînd, ca și Arghezi, că a osîndi satira înseamnă a desconsidera intelectul.

Ideea de baroc își conturează pe deplin sfera noțională și sensurile estetice profunde numai în lumea satiricului atît de bogat și de nuanțat în universul prozei arghezien㠠, pe care Adrian Anghelescu îl redescoperă inedit și original, cu muncă tenace, vocație de cercetător științific, talent literar și simț critic cu totul remarcabil.

Ion Dodu Bălan

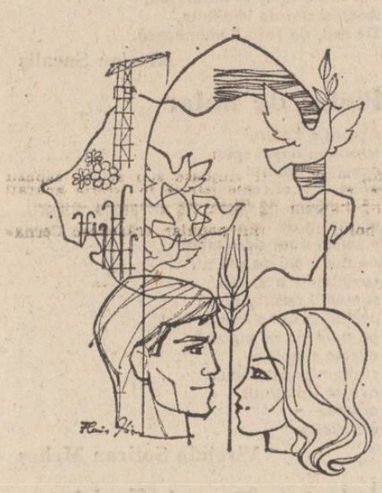

Enigma carpatică

Poate că mai mult decît la oricare alt prozator român de azi, obîrșiile stabilesc la Ion Lăncrănjan configurația sufletească și obiectivul etic, fundamental, de altminteri, într-o lume definită prin ruralitate și conservată prin existențe cu aparență de impasibilitate, pe dedesuptul căreia clocotesc mari pasiuni încă neconsumate antropologic. Originar din Alba ardeleană, el a rămas ceea ce a fost, adică un țăran român din Transilvania, dintr-o regiune cu oameni semeți și demni care păstrează încă și azi gîndul că, odată și odată, de peste un munte, va veni și pe la ei, iarăși, Crăișorul. Privit de la o oarecare depărtare și cînd nu se știe văzut, omul lasă o impresie tulburătoare, de ființă enigmatică și de o mutenie aproape minerală, mișcîndu-se greu și lent și arătîndu-se retractil. Însă lentoarea este aci o știință și o deprindere a gesturilor esențiale și, deopotrivă ritualice, care lasă deoparte tot ceea ce este agitație inutilă și pitoresc „sudic", vorba însăși, puțină și socotită, avînd exactitatea unor decizii care ascund raționcinări multe și impotriva cărora nu se poate face apel. Liniștea aceasta, parcă rămasă din vremuri arhaice, are într-însa ceva de totem tăiat în materie ponderabilă, în lemn noduros, și, scoborît din munții lui, cu păduri umbroase și nepătrunse unde trăiesc, imperial, urșii, Ion Lăncrănjan pare a păstra ceva din impenetrabilul acestei civilizații de străvechimi, care, poate, adora, cu două milenii înainte de noi, Ursul. Totul arată aci un om de Carpați, adică de stirpe veche trăind într-o imobilitate care nu-i rezistență și întîrziere ci o conștiință a unei civilizații complete de agricultori și de oieri, potrivită, prin experiență însușită, cu o geografie ea însăși hotărîtoare în definirea unei umanități. O umanitate obișnuită cu istoria vîntă și întărită pînă la celulă în credința că, în cele din urmă, dreptatea ei de popor vechi și autohton, va birui împotriva tuturor relelor.

Această stăruință, care ar putea să fie socotită încrîncenare și obstinație cînd este, în definitiv, sentimentul unei justiții în absolut pentru el și pentru ai săi, a rămas în compoziția sufletească a lui Ion Lăncrănjan ca un strat fundamental și deopotrivă ca o reacție tipică și populară, reprodusă în alte vremuri, și nu, totuși, altfel, decît acelea cînd țăranii lui Horea Ursu din Albac se duceau cu petiții „la Împăratul". Înaintea implacabilului cancelariilor, ei, acei țărani, și el, acest om dintr-un sat, de pe la noi, răspundeau cu legea pămîntului și cu încredințarea că înainte de a se face dreptate, într-un viitor nesigur, de către Ziditorul a toate cele ce sînt, istoria aceasta de Purgatoriu terestru trebuia să cunoască epiloguri ferice.

Sînt, în această însondabilă viață sufletească transilvană, o înclinație către asteptare și stăruință în fapta pozitivă pe lîngă ceea ce este clină și vremelnicie și, adeseori, împotriva lor ; ei, ardelenii, au această mutenie carpatică și această liniște de enigmă deși nu este decît o conduită de europeni „vechi" și uzurpați, pentru care „va veni o zi". Și fiindcă, la aceste popoare bătrîne și ale căror vigori s-au întărît prin vicisitudini biruite, timpul se măsoară cu mileniile și puterea de a rezista se definește prin monumente, putem zice și noi că „transilvanismul" lui Ion Lăncrănjan s-a tradus într-o operă care, avînd monumentalitate, capătă valori de exponent. Lui, acestui carpatin cu suflet mocnit ca dintr-un alt „județ al sărmanilor", îi aparțin **„Cordovanii", „Drumul cîinelui", Calo-ianul", „Fiul secetei"** și **„Suferința urmașilor", „Cuvînt despre Transilvania"** și **„Toamnă fierbinte"** ; sentimentul operei încheiate este, prin acestea, copleșitor.

Alții au, poate, o mai căutată subțirime de „om modern" cîștigată, mai ales, prin exercițiu care e, adeseori, „literatură" în sens caligrafic, însă ceea ce propune Ion Lăncrănjan este o expresie antropologică avînd clasicitate și care, zidindu-se într-o tragedie, exprimă deopotrivă o etică. În alte vremuri, de aci ar fi putut să iasă o vastă cîntare a Labdacizilor, „primitivă" printr-o vitalitate de „suflete tari" pe care cei care trăiesc în relativ nu le înțeleg ; a reieșit, însă, această sagă a unor anonimi care, avînd o identitate de convenție, însemnează, în definitiv, povestea unui popor hotărît în a nu ceda. Prozatorul e modern fiind, în esență, arhaic, cu acea arhaicitate a enigmei care l-ar fi putut da pe Țuculescu de n-ar fi transportată aci o lume nu de simboluri ci de oameni vii, alcătuind un uriaș tablou votiv.

Artur Silvestri

Centrul lumii

După opera lui Rebreanu romanele lui Lăncrănjan au în centrul **desfășurării** lor satul ancestral românesc fără de care existența personajelor nu este cu putință. Nu pămîntul în primul rînd ca în **Ion,** nu averea, ci viața satului, civilizația înaltă multimilenară, casa și vatra, pridvorul și poarta, natura din jurul casei atinsă de mîna omului harnic, calul și vaca, mai ales calul, „El Zorabul" care vorbește, supraviețuiește, duce mai departe dialogul cu omul și după moartea acestuia ca în celebra nuveliă a calului tolstoian.

Legile nescrise ce stau la temelia acestui centru al lumii care este satul românesc cu horile și șezătorile sale, cu sărbătorile și obiceiele, pravile eterne, domină viața personajelor, iar odată des-rădăcinat satul, cu istoria lui, oamenii devin niște alienați și părăsesc pămîntul și viața la modul catastrofal.

El, satul, cum îl subliniază de mai multe ori autorul în **Suferința urmașilor,** este centrul istoric al existenței poporului român și opera de citeva mii de pagini a romancierului este o apologie a lui, a satului, înfăptuită cu trudă și răbdare, cu forță de convingere de către cel născut în satul Oarda pe Mureș, aproape de Alba Iulia, cu șaizeci de ani în urmă.

Ioan Alexandru

Gabriela și Manole Adoc : „Independența" — unul dintre monumentele-simbol ale acestor ani de împliniri, de istorie demnă și liberă a poporului român.

Divagații pe marginea unor poeme

O nouă culegere lirică a lui Florin Mugur se dovedește a fi totdeauna plină de sugestii și stimitoare de asociații interesante, adesea chiar pasionante. Așa este și recentul volum de poeme, **Firea lucrurilor,** (Editura Cartea Românească). De la început trebuie să precizez că această **fire a lucrurilor** nu prezintă nimic comun cu milenar cunoscuta **rerum natura** a lui Lucrețiu. De la poetul latin încoace, cîți nu și-au mai anunțat în acest fel opera ? Mai amintesc numai pe filosoful din Renaștere, Bernandino Telesio, al cărui uriaș sistem în trei tomuri poartă tot titlul **De rerum natura.** Numirea culegerii lui Florin Mugur relevă, totuși, o traducere exactă — desigur coincidentă — a acelor vechi intitulări.

De fapt, numai două poeme urmează cu fidelitate anunțarea de pe copertă a cărții, justificînd-o pe deplin, **lucruri** (p. 6) și **alte lucruri** (p. 11). Ambele prezintă versurile precedate prin aceeași **anafora,** dată de cuvîntul **firea.** Într-însele, dar și în alte poeme, se descoperă aci cîte comori, cîte esențe adăpostesc aspectele cele mai banale și mai obișnuite cotidian. Florin Mugur știe să țintească exact în inima lucrurilor, și totul fără multe cuvinte. Nu-l recunoaștem într-însul pe Lucrețiu, dar nici pe Robbe-Grillet, care desființează sensurile și semnificațiile. Iată un exemplu : **cartoful, apatic, plin de forță.** Par contradictorii cele două atribute, dar, dimpotrivă, unul îl stimulează pe celălalt pentru a-l întregi.

Obiectul atenției nu este cîtuși de puțin ciudat, deoarece categoria umilă din care face parte se integrează într-un fel de tradiție în poezia românească. Cine nu-și amintește de **ceapa** cea **veninată** a lui Anton Pann, care a provocat o apreciere plenară din partea lui George Călinescu ? Dar cu mult mai tîrziu, în veacul nostru, nu altul decît însuși **cartoful** s-a văzut celebrat la noi pentru reconfortanta sa modestie. Dintr-un context mai larg al lui Ilarie Voronca desprindem următoarele versuri : **Cartof cu mîinile plugarului aspre / cu răcoare de tunel de după amiază.** Dar atît Anton Pann cît și mai recent Voronca apar mai înfloriți verbal, fără să atingă rapida scăpărare a lui Florin Mugur. Această observație își extinde relativ valabilitatea asupra întregului volum actual, alcătuit parcă din pilule nutritive, lipsit complet de locuri comune.

Cele mai numeroase poeme — mai mult de jumătate — sînt scrise în terține. Dar aceste terține nu evocă **Divina Commedia,** ci **haiku**-ul japonez, cu care poetul român prezintă o oarecare afinitate abreviativă, sugestivă și, în definitiv, spirituală. Însă nu totdeauna, așa cum vom și ilustra în curînd. Nu-l putem totuși reduce la o singură trăsătură și la o singură formulă, fiindcă el se arată uluitor de variat.

Peste tot se relevă, nu mai puțin, aceeași factură laconică, rapidă, chiar smucită, însă de o smucitură simpatică și inteligentă. Aceasta se anunță chiar din titlurile de-un singur cuvînt care precedă zeci și zeci din poemele lui Florin Mugur. Să revenim însă la terținele **haiku** pentru a vedea că ele sînt adesea altceva decît ceea ce știm și că nu le putem raporta exclusiv la japonezii de demult, ci mai curînd la unele creații europene din veacul nostru.

Iată, să luăm bunăoară numai două exemple care m-au frapat prin asociațiile ce mi le suscită. Cel dintîi (p. 10) — sună astfel : **„Din scîndurile unei uși sparte, aruncate la gunoi, se ivește o brîndușă — și totul poate fi luat de la început".** Lăsînd la o parte alte analogii mai vechi mă gîndesc spontan la un colaj executat în anii bătrîneții de către pictorul Max Ernst și intitulat **Ultima pădure de scînduri.** Este vorba tot de o bătrînă ușă putrezită, o ușă de grajd, reînviată de artist prin aplicarea ei pe un fond de albastru celest, deci tot pe o culoare proaspătă, răcoroasă ca și brîndușa lui Florin Mugur. Nu poate fi și aici, oare, totul „luat de la început" pe temeiul unuia și aceluiași obiect netrebnic ?

Al doilea exemplu este aproape direct un haiku, așa cum îl concepe Florin Mugur : **„O, viziuni, / o fantezii / Măgărușul care trece strada".** Totuși, nici acesta nu ni-i evocă analogic pe poeții japonezi din veacul al XVII-lea, ci mai curînd pe marele poet spaniol Antonio Machado **„Cenușii măgărași / cu crengi încărcați / între măslini".** Exemplare grațioase din aceeași subspecie animală ca la Florin Mugur provoacă și de astă dată o viziune rapidă. Machado, însă, depășește deși nu cu mult cele 17 silabe cerute de acest gen extrem oriental (pe cînd el arată 18, Florin Mugur atinge în exemplul oferit numărul reglementar de 17 silabe). Poetul român apare și acum superior sub aspectul concentrării instantanee.

Desigur că există aci mai multe sugestii asociative, tot atît de ademenitoare ca și cele ilustrate mai sus. A continua, însă, să le prezentăm, înseamnă a fi acaparați pe o strună unică, fără a ne mai ocupa și de alte coordonate interesante, cuprinse în **Firea lucrurilor.** Una din acestea ne trimite la transpunerea pe un portativ arhimodern, depărtat de romantism, dar păstrînd același clocot lăuntric. Poetul prezintă aci o heinească expresie de sarcasm răcitor, asociată antonimic cu ideea de plins, atitudine intens afectivă, folosită adesea pe traiectoria celei mai supravegheate lucidități.

Să nu ne oprim, însă, nici aici, și să mergem mai departe. Ceea ce ne mai reține iarăși atenția este o surpriză. Citeodată poetul își părăsește brusc laconismul fertil, întorcîndu-se pe călciie cu 180 de grade către demonstrarea, mai curînd apărarea poziției pe care și-a fixat rostul vieții. Ne gîndim mai întîi la o justă și tăioasă replică dată — cui credeți ? — lui Adorno. Acesta afirmase odată că „e-o barbarie să mai scrii azi poeme după Auschwitz". Sub o mască generoasă Adorno își trădează filistinismul artistic. Cu mult mai barbar pare a fi contrastul unei asemenea afirmații. Iată și replica lui Florin Mugur : **sînt adică un nevolnic dacă scriu ? / ucid eu umbrele plătanilor și zmeura? / le sucesc gîtul pruncilor din Roma / și gîtul veverițelor oprindu-le pe masa / cu manuscrise și cu cești ?...** Această serie de întrebări atît de atingătoare îl arată mai curînd pe Adorno însuși ca situîndu-se tocmai în categoria celor ce au inițiat Auschwitzul și care se mărturisesc tentați să tragă cu revolverul cînd aud de cultură.

Să abandonăm însă asemenea reflecții. Și — nu putem decît foarte pe deasupra — să vedem ce mai conține **firea lucrurilor.** Este o carte proaspătă ca Scufița Roșie, cu basme, cu flori, cu animale și cu zăpadă. Toate acestea sugerează nu atît intuiții directe, ci mai curînd existența lor în cărțile și albumele pentru copii, văzute, însă, de o persoană matură cu o întreagă experiență de viață. Este ceea ce face ca atmosfera lor de suavitate să nu se identifice și cu una de naivitate. Luciditatea și maturitatea lui Florin Mugur îl îndeamnă să ocolească strict cuvintele **mari** în folosul celor adevărate.

Recunosc a fi spus extrem de puțin, fiindcă o carte ca **Firea lucrurilor** merită a fi parcursă cu mai multă acribie, ceea ce va face poate altădată și semnatarul acestor rînduri.

Edgar Papu

Întrebare către ființa istorică

Urmare din pag. I

ontologiei — călăuzele rele neștiutoare de drumul cel drept al Ființei —, dar sancțiunea aceasta nu s-ar abate oare nelinîștitor și peste pura și simpla tradiție (care a făurit ceva și, aidoma istoriei, apoi mereu va ascunde) ? Dacă nu respectăm în totul propozițiile filosofului, aceasta e probabil situația : istoria, tradiția, datinile, adică temeiurile tari și valorile de nimic clătinate încep a fi privite de către unii cu neîncredere și scîrbă, sunt totdeodată semne dese de îndemnare la o surpare a acelora. Însă Heidegger a atras odată în acest chip atenția : **distrucția,** în sensul în care el a înțeles-o, nu e de un fel negativ, și ea e menită numai a văcli în tradiție putințele ei pozitive : **distrucția** nu-și va propune așadar a nimici trecutul, îmboldind doar la o critică a modului în care, ca să spun așa, ceva din ființă a devenit prezența însăși : ceea ce este.

Întrebarea totuși și face, nu doar desfiră și deșartă. Ispitește și fundează răspunsuri. Sub întrebare se întîmplă deschideri, aici se elaborează și constituie, prin urmare într-o deschidere mărturisim mereu o în-ființare. Dacă istoria (tradiția, datinile, mitologia etc.) e de interogat, aceasta ducînd la anumite destructurări, ceea ce obții provocîndu-le e lucrarea potrivită în infinita posibilitate : se creează și un răspuns acum ? Unul — ne încredințează, iată, și memorabilul ciclu romanesc al lui Paul Anghel — care să dea seama de **fenomenul** național și, la celălalt capăt, de acoperirea (alte posibilități, șirul e nesfîrșit) pe care acesta a instituit-o și o întreține. Acoperire, la rîndul ei, interogabilă. Dezvălui (și ai acum **fenomenul)** numai într-o concomitență cu opusul dezvăluirii, înfășurarea, ascunsul. Jocuri adică fatale ale tradiției și istoriei, jocul criticii, jocul întrebării și răspunsurilor. Aci însă, la autorul nostru, tocmai aceasta : un joc grav și responsabil despre felul românesc de a fi în lume — despre ființarea românească și, cu alte cuvinte, despre interpretarea ei de sine. Adică (pentru că la români — și aceasta înseamnă că ei vor fi fiind pe drumul cel bun al ființei — realul e îndoplecat de posibil), cît este ea prezentă — și cît, încă, este ea istorie, cît tradiție (ca tezaur al posibilităților neivite, care însă ne pindesc și așteaptă).

O istorie vie, în care documentul obiectiv de peste tot adunat se despachetează și devine dintr-un lucru textele ce închipuie o lume ; tradiții vechi și parcă de veci nemișcate pronunțîndu-se deodată istoric ; o în fine (cu-)mințenie ce multă vreme a tînjit și acuma s-a îndreptat în hotărîte făpturi și se face, deopotrivă, făptuire — acestea (și încă destule altele) populează, sub mari simboluri, toate cele peste cinci sute de pagini ale **Întoarcerii morților.** Au menirea să învedereze — într-o poveste parcă nesfîrșită, o epică adică de mari cristale în decrepitare — unul dintre evenimentele capitale din existența noastră națională : o etapă regenerativă (a numit-o îndreptățit Al. Zub, referindu-se la secolele 18 și 19), caracterizată de ideea de naționalitate și de accelerarea ritmului istoric. Se vor fi petrecut și atunci (ca să dăm din nou cuvîntul filosofiei) „distrucții", o critică a felului în care ființa românească își lucrase prezența, locuirea (un aici, un acum) ? S-au petrecut deschiderile acelea către faptă în posibilitatea românească. M. Kogălniceanu (care e personaj în roman) anunțase renașterea de neam și stimula fapta, lucrarea în istorie — ceea ce adică acoperisem și acopeream în etnie trebuia să se dovedească fenomenal, o dezvăluire, prezență : tradițiile însele nu îndemnau oare la acest lucru ? Eminescu (și el în carte) știa de ființa care nu e decît deodată cu propria ei adăpostire („dar noi jocului ne ținem"), însă aceasta e la poetul național (ceea ce și paginile din **Întoarcerea morților** ne arată acuma fără rest) și o în-durare. Suntem în durată, atunci înduri ceva : probabil însăși ocrotirea în care ești, sau o adăpostire a ființei în drum către o alta ; ca ființă însă și durezi totdeodată ceva, fără de contenire : a nu fi prezență, altfel spus o ființare cu istoria, înseamnă aici a nu fi în ordinea ființei. În **Întoarcerea morților** (o mare carte, așa cum s-a observat, pusă sub semnul putințelor și puterilor neamului românesc, și aci e — sună poate paradoxal ce spun — eminescianismul ei) e vorba așadar de îndurarea și durarea istoriei, adică a ființei noastre în chipul prezenței sale ca istorie.

Romanul începe impresionant, s-a remarcat acest lucru, sunt aci rînduri antologice, așezate iscusit de un iubitor de limbă și de un poet, impresia după lectură e indimenticabilă. Pe Dunăre, bătaia cruntă trecînd și oștile oprindu-se, plutește la vale leneș un cadavru, e însoțit de altele, de tot felul, și de tot ceea ce maiestuosul fluviu a luat de la izvor cu sine pentru întemeierile de la vărsare, și în lumea largă. Deconstrucția (ca să zicem și așa) la care prin momentul ei istoric ființa e citeodată împinsă va fi urmată (crede aci românul) repetat de alte învăluiri, imprezentabilă în sînea ei ființa nu e totuși constant fără de identitate ; se va ascunde ea și acoperi, totuși, încă o dată ; într-o lungă, nesfîrșită reluare, ca mersul noantea al stelelor pe cer, ca viața și moartea. „Cadavrul umflat de apă, care-și începuse călătoria pe fluviu, pe lîngă Tabula traiană, plutea acum la vale. Nu-l revendica nimeni, nici un neam, plutea pe apa nimănui. /.../ Nici cadavrul nu-și mai păstrase forma, nu se știa dacă era de om, de altă fiară, de bărbat sau de femeie. Plutea pe apă, saturat de apă, descompus și plin de viață. În el clocotea o altă viață, apărută brusc după cataclismul vieții superioare, pe care o subminase parcă, pentru ca această viață informă să se reverse parcă orb și triumfător." Suntem încredințați (de cîte un cercetător al istoriei ca Neef) că istoria e cîmpul înnoirilor neîncetate. În ea se moare și, neîncheiat, se renaște. Cadavre și apoi germenii nenumărați ai trupurilor viitoare, noi și proaspete. Asemenea leșului înform și ampolos, purtat de o lată apă ce amestecă totul fără de regulă — suntem departe, cu istoria, de regularitatea legilor naturale —, în cîmpul istoriei e antrenată coada, roiurile dese de alte viețuiri care se vor înfășura apoi și împacheta, ivindu-se ca din nimic. Cînd și cînd adică, dezvăluirea însă — prezență nouă, ființa în durată. Iată această revelare, acum la proporții simbolice : „Cadavrul tira după el o lungă trenă de singe, mil, măciniș din ființele precedente, mraniță udă, scurgeri urît mirositoare, din care se desfășura înapoi o și mai lungă nebuloasă, forfotind de tot soiul de animale mici, vizibile și invizibile, extrem de lacome și înmulțindu-se fantastic, un fel de alai ca de nuntă care atrăgea mereu alte roiuri aeriene și acvatice, cu miriade de vietăți, toate urmîndu-l spre mare". Sub întrebare, sunt aici (în pozitiv) posibilitățile care se deschid și se dezvăluie (și astfel nu tocmai și istorice ?) ale ființei. E un răspuns acesta, însă mai nuanțat căci au fost întrebate (nu doar simplu „deconstruite") niște posibilități mai mult decît istorice : putințele vasăzică în-dătinate ale românescului. Cu acestea numai, într-o mentalitate precum aceasta românească, ai calea prezentului, cu trecutul îl judeci și ți-l apropiezi. (Pomuț, consulul american cu o îndepărtată origine românească, îi spune lui Iancu Ghica, la Petersburg, acestea : „...aici greșiți voi, după cum vă este obiceiul. Voi judecați prezentul dinspre trecut, în loc să-l judecați ca prezent, sau și mai bine, să-l judecați prin prisma viitorului.")

Supusă interogației istorice, în acoperirea pe care o păstrează rînduiala (o istorie efectuată) se stîrnește critica — a răspuns filosofia ; i s-a putut spune — dar contînd pe măsură — și, cum am văzut, „distrucție" (cu Heidegger), sau „deconstrucție" (în reluarea mai radicalizată a lui Derrida) etc. Această dimensiune criticistă s-a găsit însă și în existența românească (neamurile în ceea ce au ele originar se întîlnesc) și astăzi un ginditor ca G. Uscătescu o va adăuga decis în lista celor îndeobște cunoscute. Experiența aspră cazonă și războiul îi vor fi stîrnit generalului Cerchez o bănuială în acest sens și personajul lui Paul Anghel își inchipuie odată că rostește la „Junimea" ieșeană o „prelecțiune" despre kantianismul avant la lettre la pămînteanul din Valahia („Românii simt instinctiv prezența categoriilor. Ei au nevoie de categorii. Ei sunt kantieni **in statu nascendi.** Cel mai kantian personaj din istoria universală este probabil țăranul român. De fapt românii simt nevoia categoriilor, a unor axe logice care să-i legitimeze în stabilitate, tocmai fiindcă sunt rău așezați, într-un loc istoric cu totul inconfortabil"). Dar personajul se derobează repede, alungă neputincios vedenia sa teoretică, oamenii de lîngă el cu vorba pieligoasă îl clatină („Și-a dat seama, ascultînd sporovăiala din tren, că mersul istoriei la români contrazicea categoriile kantiene, aici prima accidentalul, provizoriul de care el, Cerchez, se încăpățîna să nu țină seama"). Discuția pe această temă merită totuși continuată întrucît o linie din ideistica romanului, răsfrîntă și în epica sa (dar nepresupusă, din cîte știu, defel de comentatori), țintește, am impresia și problematica în speță. Într-o **categorie** noi vedem, dacă întrebăm limba care i-a dat naștere, coborîrea (gr. **katá),** mersul înapoi al gîndului, către început, spre origine ; mersul acesta e de regulă unul desfăcător, e deslușire, el s-o fi îndrumînd cumva critic. Ca să fie prezență, adică în ființă, îi va fi trebuind românului (așa cum am văzut) o bună luminare a trecutului. Prezentul/prezența nu e fără istorie, a te socoti în aceasta e a chema și iscodi cu încredere trecutul. Eminescu gîndea tocmai în acest fel : preocupat de durată (va constata Al. Zub), poetul se uita la ceea ce s-a durat, la epocile de ctitorire și întemeiere ; pînă la acelea dezvelind însă necruțător, el sparge zmalțurile. Ajungînd la o epocă de întemeieri (secolele 14—15) i se pare a fi atins una din posibilitățile optime, pozitive ale românescului. A constatat însă pînă aici imperfecțiunile, a pus în lumină ceea ce a fost înapoi nesatisfăcător. Dar a făcut toate acestea **critic,** precum și țăranul nostru care cumpănește îndelungat, nemilos și exasperat (aș zice „moromețian"), desparte bobul de bob etc. **Krinein** în greaca veche e a izola, a separa, a descotorosi ș.a. ; cu critica totodată discerni, reliefezi specificul, recuzînd tot ce-l alterează, obișnuitul, nepotrivitul, nemăsuratul. Cine cunoaște țăranul valah știe : critica — o anumită critică — e în ordinea spiritului românesc. Ai mai evalua, cu critica — și lucrul acesta a stat de regulă în atenția lui Kant —, puterea întreagă a rațiunii ; sau a rostului, la noi, a celor toate cîte sunt și se fac. Probabil că de acest **soi de** critică se va fi apropiat șovăitor gîndul generalului Cerchez și cu această critică se pare că dă seama de istoria românească **Zăpezile de-acum un veac,** impozantul ciclu al lui Paul Anghel.

Pămîntul românului care rămîne nearat, deși vremea a sosit și s-a dus, și apoi morții ce se întorc la așezarea lor acasă ridicîndu-se de pe unde au căzut — sunt două motive care țin trează narațiunea din **Întoarcerea morților.** Deși foarte diferite între ele, aratul fiind de pildă în utilitar, acestea sunt totuși fapte ale tradiției și nu din istoria memorizabilă, Van Gennep calculînd dealtfel că un eveniment dacă nu e scris nu se păstrează în amintirea obștească mai mult de șase generații. Dar romancierul și atunci cînd se mișcă în empiric, povestind cu date și evenimente, nu acestora, totuși, le-a adresat întrebarea : el chestionează vasăzică doar gîndul trecutului (permanența istorică a ideilor, cu vorba aceasta a lui M. Eliade) — un trecut ce se exprimă (ca în tradiții, datini, legendă, mit etc.) nedatabil, aci evenimentele și datele pierind au rămas doar formele înghețate și eterne.

Krinein în istoria interogată de literatură mai înseamnă, prin urmare, aici : să vezi omul întreg în istorie („timpul lung" al vieții lui depline), nu adică și cu accidentalele sale, căderile acelea și urcarea din timpul exterior computabil. Vezi acum (ar spune astfel V. Pârvan) numai viața sufletului omenesc și lucrarea plăsmuitoare — aratul pămîntului sau revenirea spiritului celor de tot duși fiind așadar (ca să revenim) doar semnificative momente din ritmica universală și aci autorul **Zăpezilor de-acum un veac** se pare că a regîndit cutezător, într-o vastă frescă narativă, un răspuns pe care doar cunoștința românească l-a putut rosti odată despre istorie : „Căci nimic în istorie nu e ciudățenie sau minune, ci toate faptele și sorții neamurilor cresc după orînduirile firești și cu înțeles cuminte ale oricărei vieți, lăsate în om și fiară și buruiană aici pe pămînt".

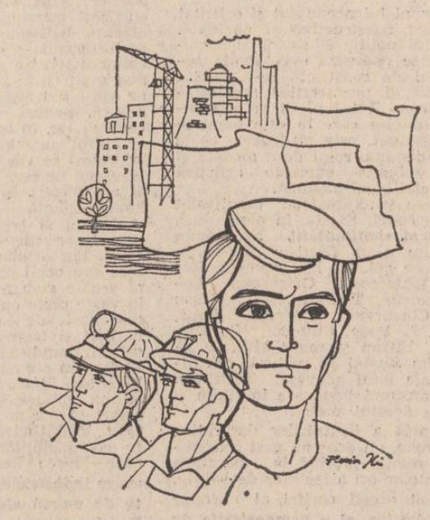

Desene de Ilie Florin

POȘTA REDACȚIEI

OANCEA MONA, București (clasa a XII-a) : Grele probleme ne puneți. Majusculele care anunță rubrica sînt „intimidante". Sub numele meu nu știți dacă „este o singură persoană sau dacă sînt mai multe" (vă asigur că numele meu este chiar al meu, că aparține unei ființe reale și că acestei ființe îi corespunde o persoană fizică individuală, dotată cu atributele unui organism non-multiplu, situație de care vă puteți convinge încercînd să mă vedeți ; din-tr-un unghi de vedere metafizic, desigur că lucrurile pot sta altfel). Despre calitatea unor poezii se poate pronunța și „Timpul", dar nu-mai cu conditia ca ele să reziste în timp. Nu e cazul textelor dv., care sînt stingace, descriu stări adolescentine firești fără a reuși să le transforme în adevăruri lirice, convingătoare și expresive („Mi-e inima frîntă / Ca o aripă de pasăre-n zbor / Și ochii mei caută cruntul și necuprinsul dor" etc.). Nu-mi dau seama dacă, în timp, raportul dv. cu poezia se va schimba.

DOINA MOLDOVAN, Turda : O recoltă frumoasă și bogată, versuri spontane, sensibile, care dovedesc oarece înzestrare. Nu au încă suficientă personalitate, rimele (pentru că scrieți în formă tradițională) sînt mult prea la îndemînă, ceea ce scade vizibil calitatea comunicării. Pentru încurajare încercăm să publicăm **Eroare** și **Ierburile nației române.**

ALEXANDRU DURAN, Pitești : „Ne-ar mai trebui de la tîrg și niște gaz, o traistă de gaz și ceva fineturi. / Naște Ioana lui Culai și să le-avem pe toate, / ia și niște orez, scorțișoară și foi de dafin, / piper ne-a mai rămas de la crăciun" etc. Din puținele texte trimise constat, desigur, atît interesul tematic, cît și înzestrarea dv. pentru o monografie lirică a satului. Problema principală, dincolo de expresivitate (cumva în suferință), ar fi ca textele să fie pe deplin realizate (rotunde, suficiente) în mod independent, fapt de care încă nu sînt sigură (titlul „Seară cu animale domestice" ar fi excelent pentru un volum). Reținem deocamdată **Scînteind în văzduh.**

LAURA TUDOR, Galați : 1. „...Și lampa singură s-a / stins !... / doamne, unde să hie, unde să hie ? / dragostea noastră de poezie? / sufletul iubirii nins... ? / Hai, nu te prosti fetițo" etc. Luați-vă în seamă îndemnul, e singurul înțelept ; **2.** „El, numai el va putea adormi / pe brațul meu catifelat / ca o veghe de mamă" etc. Mult mai expresivă sînteți în versurile sarcastice din **Destin** („Lunecînd cu prova-n valuri / săgetat de-a lumii milă / caut Țărm pe lîngă maluri / dar mi-e frică, ori mi-e silă ? !" etc.), dar și aici ar trebui să aveți în vedere faptul că poezia nu este o comunicare pasabilă, ci o artă, cea mai subtilă și mai exigentă artă a cuvîntului ; care ar trebui deci astfel gîndită, simțită, înjghebată, șlefuită, încît să reziste atît comparației, cît și criticii. Dacă nu înțelegeți acest lucru, n-are sens să ne mai cereți părerea.

BURLEA MONICA, Brașov : Nu, poezia nu acceptă să fie o „pasiune din clipele de răgaz".

MITREA MARIAN, Oltenița (14 ani) : Îl pasionează literatura de cînd era la grădiniță și ne roagă să-i publicăm poezia **Examen.** Deși miza este extraliterară, — cum înțelegem importanța unei încurajări, iar versurile, prin umor și cutezanță, lasă ceva speranțe pentru o viitoare evolutie, o reproducem : „Arbori de viață se sfarmă în tremur de frică / Elevii — privesc pe furiș, cu ochi de pisică / Speranța se farmă, în mantia de frică regală — / «Examen», cuvînt croit din substanță dulce și-amară. / / Amorul vietii crude de copil / Este închis pe veci, într-un imens azil / Al vieții complexe, ca un ierbar, / În care acest examen e portar. //...// Un policandru de frică pleznește, / Mintea se luptă cu timpul hoțește, / Și viața triumfă, în lanul de munci, tinerește / Și frica adoarme, în primăvară, cînd viața renaște".

MARIA P., București : Limbaj vetust și inexpresiv ; **Fereastra** surprinde însă un început de stare lirică („Cenușa zorilor se-arată iarăși / la fereastră. / Cînd mă gîndesc / cîți fiori am irosit / ca să-i amăgesc / pe cei închiși / dincolo...), ceea ce ar fi extrem de nesatisfăcător dacă n-am întîlni și promisiunea din **Polen pe buze** („Salvează această clipă agonizînd, / precum prințesele în vechime / pecetluiau cu un semn destinul / condamnatului din arenă. / Polenul ei ți-a aurit cîndva buzele, / de aceea fiecare cuvînt ce-l rostești / se refuză toamnei. / Așterne-i clipei alungate de timp / în cortul ei de nomadă / blănuri prețioase din jafurile tale / nocturne / prin clepsidra deșertului. Iar la intrare așterne / hienele îndoielii, să-i sfîșie / misteriosul văl..."). Mai trimiteți.

VALERIU IOCAN, Dej : Versurile scrise în memoria tatălui au într-adevăr un „caracter trist, de primăvară sacrificată" („Duminica aceasta este prima / de la tăcerea unei amintiri / plecînd dintre speranțe și-mpliniri / în suflet ca să-l pling mi-a dat lumina"). Cînd vă veți mai obiectiva, apropiindu-vă de sfera în esență îm-personală a artei, mai trimiteți.

VANGHEL GABRIEL, București : Adresați-vă revistei „Urzica" (prozatorul Marius Tupan).

CARAMAN MARCELA, Constanța : De unde ați preluat cliseul „poezii scrise cu colțul inimii" și ce-o fi însemnînd el ? Apoi, ce înțelegeți prin „necesitatea poeziei în sensul în care am cunoscut-o cu toții, cum ne-au lăsat-o și imprimat-o în suflet poeții noștri români" ? Bine-ar fi să cunoaștem cu toții ce-au scris și ce au cunoscut din literatura universală marii poeți de limbă română... măcar de pe la Dosoftei încoace ! Versurile dv. sînt corecte, lipsite însă de fior și originalitate. Mulțumim pentru felicitări.

ION ARBORE (Tg. Jiu) : mai trimiteți. **P. MIHAI (București) :** indescifrabil, **BUCUR LUCREȚIA (Bistrița), SIMEON LUCANU (Vîlcea), CRISTINA (București), MIHAELA MIHAI (București) :** Nu.

Gabriela Negreanu

Scînteind în văzduh

Luneca arca pe întuneric de munte
la poarta țăranului :
— Ți-e frică de fulger, Marie ?
Ține mîna mea, pentru o vreme.
Tărîmul sunetelor înăspreа ninsoarea
la atingerea buzelor :
— Frică de mine, Ioane, frică de mîinile tale...
Cerbii prindeau în priviri cochilii la proră :
— Copilul meu, vezi de ce plouă pe ochii mamei !
— Plouă de liniște, tătaie !
Luneca arca, în plinset de ploaie :
— Copilul meu, astea sînt țărmurile tale !
— Bine, tătaie !...

ALEX. DURAN

Ierburile nației române

Au culoarea lor,
Nuanțe aparte de suflet
Sînt arzătoare și dor,
Au numai al lor un sunet
Primăvara, cînd înverzesc
Lumina lor întrece
Lumina astrului nostru cerese
Ce lîngă ele pare ne-nsemnată și rece,
Și dacă nu cad biruite de coasă
Se înalță pînă la stele :
Vîntul nu le apleacă, zăpada nu le apasă
Sînt pururea ele.

DOINA MOLDOVAN

Popas într-un viitor oraș

Ipoteză : satul este cel mai vechi dicționar enciclopedic al umanității. Și demonstrația poate începe, poate că a și început cu cele mai riguroase instrumente ale epocii noastre moderne și eu parcă aud în fiecare dimineață cum razele fulguie la capătul unei povești încă nedefinite și mă minunez și consimt clipă de clipă corespondentul meu în timp. Mă las adeseori ademenit de acea alertă explorare a viitorului în numele rotației universale privind însemnele perene ale ideilor ca și cînd m-aș afla într-un avion utilitar, le văd umblînd în holdele experienței. Dar coborînd le înțeleg mărimea lor naturală, mișcarea și ordinea firească a pămîntului care le apără sevele. Legile naturale și legile pe care omul le-a conceput și le acceptă se determină reciproc pe bazele reale ale originilor, dar nu faptul ca atare concentrează într-un punct și luminos ochii satului, ci acea mare dragoste a perenității, ca o atracție spre viitor, îndrăzneață, deci fără pic de îndoială. Este senzația cea mai puternică pe care o percepi în timpul strîngerii grîului, un fel fantastic de coborîș și suiș al boabelor prelungindu-și viața din spic în spic, din anotimp în anotimp deodată cu datinile și obiceiurile : o certitudine pe care oamenii o respiră simplu de parcă ar rosti numele părinților.

Adevărata dimensiune a satului nu o dau în primul rînd hectarele arabile, ci imensa încredere a lucrătorilor ogoarelor în rostul ființei umane, în capacitatea de a păstra vie zestrea spirituală și materială moștenită la care cu mîndrie adaugă alte și alte comori. Îmi spunea de curînd un tînăr mecanizator, contrariat că bunicul său, ori de cîte ori are prilejul, nu se lasă pînă nu-i repetă că generația sa era mult mai harnică și mai... și urma un șir suficient de lung de epitete, că ei, adică generația de forță de acum, nu îndreptățește așteptările, văzînd, noi n-am făcut pe cît se așteptau ei, dar progresul este vizibil pretutindeni, mai mult ca oricînd. Ceea ce, să recunoaștem, e clar fără nici un efort de înțelegere și e suficient să mergi la pas cu viața (uneori trebuie să mai grăbești pasul) ca să-i percepi geometria variabilă și să vezi cum luminează picătura de sudoare a muncii. Ceea ce s-a realizat azi, mîine îți apare normal, ba chiar te mai și miri că totul a intrat deja în cotidian.

Cine a crezut, ori crede că civilizația este o problemă de dorință sau cumva o chestiune care să fie vehiculată la nivelul dezbaterilor de principiu, se înșeală, pentru că viața nu începe după asemenea procedee sau procese, viața-i pretutindeni o colosală înălțare a omului prin transferul acestuia de idei și eroism, de sacrificiu și înțelegere. La orice oră din zi și din noapte apar de sub mîna omului frumusețea și bogăția cu întregul lor corolar de semnificații, rodul anonimilor cu aureolă de cuceritori romantici, de învingători revoluționari, care-și trăiesc timpul după rosturile marii familii a patriei.

Am mai spus și cred că satul se ridică mult peste literatură și că nu-i nevoie, scriitor fiind, să imaginezi nimic ca să impui cărții tale valoare, cîtă vreme satul se află într-o continuă mișcare, e de ajuns să privești o ploaie de vară din prispa unei case, să înțelegi lumea de acolo și cuvîntul care captează fenomenalele relații mult mai ample în semnificații decît s-ar putea deduce din nu știu ce tratat de specialitate.

Un prieten de-al meu care, în ciuda studiilor, n-a vrut să plece din sat, a ținut cu tot dinadinsul să-mi arate cîteva cărți cu subiect din lumea unde el trăiește, arătîndu-și nemulțumirea că scriitorii respectivi nu cuprinseseră particularitățile mediului, „este o privire pe deasupra" îmi zicea „pentru că mentalitatea țăranului nu mai este cea de acum cincizeci de ani, aserțiunea lui la nou merge mult mai departe decît se crede". Spun că afirmația ar necesita și o explicație : simplul fapt că zilnic în sat se întîmplă **altceva** ce n-a mai fost, nu acum cincizeci de ani, ci acum patru, cinci ani, rupe frontierele priceperii mărunte, dezvăluie o existență conectată la mii de volți. Și nu-i vorba de ceva misterios, ci exact de ceea ce spunea tînărul, referitor la acumulările generațiilor : țăranii sînt mai amoli, mai realiști, fiindcă noul nu se cere inventat ci, pur și simplu, adus pe ulița satului, cu dreptul de a investi fapte în povești, în cîntece, ca-ntr-un fel de contract pe viață cu tradiția și noțiunea artistică.

Nu trebuie să vă imaginați satul nou, îmi spunea tovarășul Mircea Dinu, primarul comunei Bragadiru, comună în plin proces de urbanizare, cine dorește să vadă pe viu realitatea ca să dea autenticitate cuvîntului scris, să vină la noi acasă. Va avea ce vedea. Satul să fie văzut așa cum e. Nu se poate trăi la sfîrșit de secol douăzeci fără să beneficiem de sursele benefice ale științei și culturii, noi înțelegem realitatea explicîndu-ne faptele cu exactitate și le dorim la cel mai înalt grad al civilizației. Satul este o floare de admirat prin ce-a fost, dar acum și prin ceea ce are șansa să devină.

În anul 1988 se vor da în folosință 820 de apartamente iar în viitorul apropiat comuna se va transforma într-un modern oraș agro-industrial. Centrul civic al localității va cuprinde noul sediu al Consiliului Popular, centrul de creație culturală și științifică „Cîntarea României", un spital cu 100 de paturi, baie comunală, liceu agro-industrial și totul pe bazele moderne ale momentului revoluționar pe care îl trăim. Satul nou are oameni pe potrivă, încrezători în ziua de mîine, luminoasă și prosperă.

Pavel Pereș

Dimensiunea patriotică a dramaturgiei contemporane

Urmare din pag. 1

cunoașterii, a „adevărului", în relațiile interindividuale găsește un larg ecou la dramaturgii epocii. Piese de investigare psihologică reflectă conștiința responsabilității și definesc comportamentul individual în procesul muncii, conturînd profilul omului nou, consecvent ideologiei revoluționare, capabil a descoperi cauza erorilor și a acționa pentru evitarea lor. E cazul, exploatat cu convingere și atenție de Paul Everac în **Ștafeta nevăzută**, mai nuanțat urmărit în **Simple coincidențe** și rezolvat în condițiile unei contradicții de opinii — cu un dramatic zbucium de conștiință — în **Puterea și Adevărul** de Titus Popovici. Aprofundarea problematicii morale, explorarea psihicului uman și urmărirea procesului de clarificare a ideilor revoluționare și aplicării lor în viața curentă, constituie un aspect al creației dramatice în cadrul marii dezbateri etico-sociale a literaturii umanismului socialist și atestă una din modalitățile de manifestare a patriotismului în teatrul contemporan.

Suflul patriotic din dramaturgia epocii străbate puternic și impresionant acțiunea și în piesa istorică la fel ca și în drama eroică ce reconstituie lupta pentru dreptate socială și libertate civică a comuniștilor în ilegalitate, proiectînd în imagini convingătoare momente și chipuri reprezentative.

Continuitatea istorică a rezistenței naționale împotriva invaziei din afară și a exploatării din interior a constituit întotdeauna fondul constant, esențial, în drama istorică. Sensul etic al conștiinței patriotice, accentuat pe linia evocării, a retrăirii unor momente anterioare, din care răzbat accente de elocventă dăruire și robustă vitalitate, stabilește liantul dintre trecut și contemporaneitate. Eroii de ieri sînt — prin anticiparea viitorului (prezentul de astăzi) — „contemporanii" noștri, oferind fundalul istoric al luptelor revoluționare ale maselor în perioada interbelică și în anii ce au urmat istoricei date de 23 August.

Cu o incontestabilă tradiție (creația dramatică a lui Alecsandri, Hasdeu, Davilla sau Delavrancea), drama istorică contemporană explorează episoade, evenimente și momente hotărîtoare, punînd în valoare patriotismul poporului în cadrul unor acțiuni convingătoare, corespunzătoare opticii realiste și sensului dialecticii. Dincolo de vibrația patriotică pașoptistă, prezentă în remarcabila evocare a epocii în piesa lui Camil Petrescu, **Bălcescu,** problema conștiinței se conturează ca o adevărată dramă a responsabilității față de destinul țării, implicînd uneori determinismul istoric-social în măsură a frînge — fără a-l putea anihila semnificația — ființa Eroului **(Viteazul),** obligînd alteori personalitatea exponențială la diplomatice concesii sau brutale violențe (Rareș), umanizînd figura voievodală prin simplitatea gestului, a reculegerii și încrederii în popor (Ștefan în **Săptămîna patimilor)** sau motivînd în sens etic practica justițiară (Țepeș). Ca în explozia revoluționară de la 1848, ca în motivarea explicită a răscoalei țărănimii iobage din 1784 **(Procesul Horea),** insuccesul de o clipă nu înseamnă o rezolvare istorică definitivă, ci doar un moment de „intermitență" în mersul omenirii spre un liman de libertate și dreptate socială. În fine, într-o viziune înnoitoare, reflecția filozofică, ironia și umorul se impun ca reale elemente de valorificare artistică în **Răceala** și **A treia țeapă** de Marin Sorescu, supunînd meditației contemporane evenimente existențiale din trecut.

O notă patriotică de o rezonanță specifică aduce, în teatrul de azi, evocarea acțiunii eroice a comuniștilor în ilegalitate, soldată cu dureroase jertfe, dar constituind premiza clară a victoriei împotriva fascismului și claselor posedante în capitalism. Lupta antifascistă, asemeni cuceririlor revoluționare în socialism, intră direct în istoria contemporană a țării și a fost prezentată ca atare în dramaturgia actuală. În retrospectiva faptelor trecute, nu e greu de distins două etape, pe care literatura și teatrul le-au readus în memoria prezentului. E, în primul rînd, rezistența în anii ilegalității, cu un accent în plus în timpul agresiunii fasciste, în descrierea căreia **Simfonia patetică** de A. Baranga ne-a redat o imagine terifiantă. Precedată de **Anii negri** (de același autor) frescă dinamică a sacrificiilor luptătorilor comuniști în aceeași perioadă, se impune trilogia lui Al. Voitin, **Oamenii luptă,** cu evoluția eroilor autentici pe linia acțiunii revoluționare și involuția celor lipsiți de tăria convingerii, căzuți în mrejele fascismului — temă complexă, variat tratată și în **Surorile Boga,** ce conturează noul sens al vieții eroinelor în lumina începuturilor de afirmare a vieții noi. Interesantă ne apare și diversitatea modalităților de tratare a temei revoluționare în creația altor dramaturgi — dovadă a multiplelor resurse artistice ale teatrului contemporan. Vom aminti în acest sens **Valiza cu fluturi** de Iosif Naghiu, încadrată în tematica acțiunii conspirative a comuniștilor în ilegalitate, cu un accent de mare sinceritate în acceptarea sacrificiului eroic ; **Speranța nu moare în zori** de Romulus Guga, care sugerează — în cadrul unei realități învăluită de simboluri — valoarea morală a unui act de spontană solidaritate colectivă pentru salvarea unui nevinovat — act concordant cu momentul instalării primului guvern democrat al țării. În fine, **Piticul în grădina de vară** de D. R. Popescu — impresionantă evocare a sacrificiului unei eroine comuniste, în care, cu virtuțile metaforei poetice, autorul subliniază și degradarea umană a unui regim sortit să dispară de pe scena istoriei ; precum și **Marele fluviu își adună apele** de Dan Tărchilă, cu un subiect și o semnificație asemănătoare. Astfel, intensitatea „demonstrației" artistice în teatrul de astăzi implică o participare largă a spectatorilor la sentimentul de revoltă și condamnare a „ordinei" definitiv înlăturată din istorie de mersul ascendent al omenirii și adeziunea entuziastă la marile prefaceri revoluționare ale epocii socialiste. Dar la impresionanta retrospectivă a sacrificiului luptătorilor din trecut, prezentul imprimă astăzi maselor sentimentul solidarității pentru asigurarea unui viitor eliberat de perspectiva amenințătoare a distrugerii universului. Ca artă prezentă concret în viața societății umane, teatrul poate contribui la realizarea înțelegerii între popoare — garanție a evitării unui cataclism mondial. Și credem că în această nobilă misiune se profilează un aspect esențial al dimensiunii patriotice și umaniste a teatrului nostru contemporan.

CUMPĂNĂ

Povestea orelor

Poetului Lucian Blaga

Se plimbă orele prin văzduh și se tîrăsc în
joacă pe pămînt
și printre iele se prind în horă noaptea în
mijlocul pădurii.
În jurul ceasurilor publice, înfipte la
răscrucile
marilor orașe unde își dau întîlnire
îndrăgostiții,
în jurul ceasurilor înălțate în gări
ca să asculte de ele călătorii și trenurile,
baranga orele neobosite și neadormite,
niciodată adormitele ore.
Orologiile din turnuri sînt prietenii lor.
În roiuri tăcute zboară de la un orologiu la
altul,
ce șoptesc lîngă turnuri, nicicînd nu vom ști.
Un ceas cu cuc este aruncat în grădină
de o mînă grăbită —
ele dansează în jurul lui și despre timp îi
cîntă
să-i îndulcească moartea
ele, niciodată ruginitele ore.
În lanuri de Floarea-Soarelui
dacă intri, ai grijă cum calci —
lor le place să se odihnească acolo,
agățate de cîte un taler
legănîndu-se,
orele galbene.
Orele negre încep odată cu noaptea :
în joacă se lovesc de ferestre,
cîte una cade la rădăcina cireșului.
Ce oră dansează în jurul ceasului meu de la
mîna stîngă ?
Ce oră l-a-ndrăgit și nu se mai desparte
de el ?
Atîtea ore se plimbă prin văzduh
și atîtea ore se tîrăsc în joacă pe pămînt...

George Alboiu

CONFABULE

* * *

Mi-e atîta de somn de tine
încît ochiul încearcă și nu recunoaște
făptura ta petrecută în vis
sub un val adus de tărm
sub stînci
ori în norul subțire cu timpla în mare
deasupra inimii
odihnind.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Scrisoare

Apare sporadic pe la Casa scriitorilor, în zilele caniculare mai ales, să bea o bere, să „răsufle" cîteva ceasuri și-și caută cu privirea prietenii ardeleni risipiți pe la mese. E masiv și liniștit în mișcări. Îmbrăcat ca un țăran pregătindu-se pentru o ceremonie solemnă, făptura sa colțuroasă iese parcă din croiul hainelor orășenești, cravata îi sufocă respirația liberă. Nici o grabă în plastica gesturilor, nici un semn de orgoliu, poate doar un surîs de om sigur pe sine, abil mascat, și o strălucire a ochilor care ascund deopotrivă inteligență și o anume sclipire de siretenie proprie țăranilor hîtri.

Se hotărăște în sfîrșit și se așează la o masă, fără preferințe speciale dar cu o instinctivă aderență la reprezentanții Ardealului pripășiți în Capitală și vorbind în dialect inconfundabil.

Discuția demarează greu, o pauză circumspectă, un fel de tatonare discretă precede conversația și în general investighează la modul lumesc : „No, ce-i mai nou pe aici ?", ca și cum s-ar fi întors dintr-o lungă călătorie însetat de știri senzaționale.

Prietenii i se adresează cu apelativul „bădie", siglă definitorie pentru persoana lui și pentru lumea care-o reprezintă. Fiindcă el vine dintr-o zonă concretă și dramatică a satului ardelean mistuit de patimi și frămîntări, cu oameni implicați în istoria mereu potrivnică, supuși unui destin ireversibil, înversunați și încrîncenați, luptători nedisimulați, eroi fără să vrea și fără să știe, o lume a satului ardelean agonizînd sau reînflorind sporadic în fața Istoriei.

E un povestitor oral de un farmec aparte, are umor (atunci cînd vrea), afirmațiile sale au un parfum de sentință duioasă dar definitivă.

N-am înțeles niciodată (deși mulți confrați consideră că subsemnatul nu este atît de talentat cît „inteligent") îndirjirea celor care susțin mai în glumă, mai în serios, că Ion Lăncrănjan „nu are stil" !

Adică de ce stil ? Ce-i aia stil, „mă beliților", ar fi clamat Marin Preda, care nu-l simpatiza, dar îi respecta în secret, sînt sigur, marele său profesionalism.

Că Ion Lăncrănjan este un **anticalofil** structural nu există nici o îndoială, după cum nu există nici o îndoială că știa să vibreze poetic, profund și sincer în acele pagini unde îndîrjirea nativă se insinuează în construcția marcată de contorsionări senine din chiar esența unei pături, țărănimea, stînd sub ghilotina vremii, nesupusă fatalității : „așa ne-o fost scris"...

Retras de foarte mulți ani din „viața publică", fără să rîvnească la onoruri administrative, Ion Lăncrănjan stă închis în lumea sa fabuloasă, vorbește cu consătenii săi, cu țăranii săi simpli și bătăioși, îi reînvie din uitarea timpului, ne avertizează despre îndelungatul lor zbucium și recompune o lume pe care nepoții noștri n-o vor cunoaște decît din scris. El nu literaturizează Istoria. Istoria se face literatură și cărțile sale, mai vechi și mai noi, poartă pecetea unei conștiințe românești irefutabile.

După lungile nopți de travaliu (bănuiesc că scrie greu), după îndoieli și secrete triumfuri, proprie firilor singuratice, autorul începe o bătălie îndîrjită în care nu precupețește nimic, lupta pentru adevărul și tragismul cărților sale pe care le ajută să ajungă sub ochii cititorilor.

Cărțile lui încrîncenate pînă la disperare, de-o inconfundabilă autenticitate, marcate de acel „stil" bolovănos și abrupt, relevă prin arhitectura lor solidă talentul unui scriitor de sorginte ardelenească coborîtor direct din spița lui Slavici și Rebreanu.

Dragă Bădie și iubit confrate și aproape consătean, în amintirea unei nopți petrecută „illo tempore" la o mică cabană de la Valea Vinului, noapte în care o privighetoare neverzută se da de ceasul morții cîntînd să ne trimită la culcare, ca semn al „invidiei pozitive" ce ți-o port, dă-mi voie să-ți mărturisesc în acest august canicular că sînt unul dintre cititorii care te iubește și abia așteptă să se redeschidă **stagiunea** de toamnă la Casa scriitorilor, să bem o bere sau mai multe, și să-l lăsăm pe Gheorghe Pituț să achite nota avînd în vedere faptul că ne-a spus a zecea oară gluma cu ardeleanul care nu știe să înoate. Să ne trăiți !

Mircea Micu

P.S. Ca un făcut, ca o favoare nechemată, în seara cînd am scris aceste rînduri, grație excelentei păstrătoare de folclor autentic care este Marioara Murărescu, cîntecele și durerile Ardealului vibrau în odaie transfigurate de Sava Negrean, Veta Biriș și prietenul meu, „regele taragotului", Dumitru Fărcaș. Le mulțumesc tuturor.

Respirația orașului

Miezul de vară a pătruns pînă și-n vina dunăreană în care poposesc șlepuri și cargouri pe care, nu știu de ce, mi le închipui cu cîte o floare de nufăr la prora. Un joc ceruit cu albastru și-n care astrul sferic se repetă dimineață de dimineață. Neancorat, timpul șlefuiește lentila prin care privesc cum se pun semne-peceți în zidirile care tronează de la o vreme pe dealurile din jur. Un teritoriu geografic pe care se suprapun contururile vreriі, ale minții, ale mîinii și inimii; mi se reliefează un peisaj nou avînd ca semn heraldic corola unui mac cît o zare. E total senin și cu o cupă strunjită după forma uneltelor cu care muncim, umplem clipa. Mînă-n mînă cu orașul, ramul cel mai tînăr al Dunării înfloreșe pescărușii albaștri. Din amintiri se desprind umbrele sacagiilor peste colbul gros al ulițelor de altădată'. Și totuși, la Cernavodă s-au născut mereu copii, s-au plantat arbori și s-au cîntat cîntece... Aici unde s-a destupat o aortă Dunării și unde se pun alte semne ale gloriei constructorilor, văd stivuindu-se din cheag de sticlă, sudoare și beton, etajele noilor blocuri de locuit. Zona agricolă Selmeni a fost legată de oraș printr-un nou cartier. Dintr-o zi în alta va fi închegat și cartierul Atomiștilor. Orașul se trezește în freamăt de betoane și suișuri de geometrii aeriene.

La interferența viscolelor pontice cu arșița din bărăgane, s-a ales punctul de temelie pentru cea mai cu îndrăzneală ctitorie a energiei nucleare din țara noastră. La răscruce de cer, ape și pămînt s-au adunat proiectanții, constructorii și au devenit cheia de boltă a edificiului.

Spițe la roata vremii, cernavodenii au schimbat din mers meseriile tradiționale. Pînă nu de mult, polenul înecăcios al cimentului care trăgea în armuri severe acoperișuri de case, duzii și aerul, era considerat ca o mană pentru că provenea de la singura făbricuță care asigura cît de cît locuri de muncă pentru bărbații locului.

Trebuie să vii la Cernavodă fie și numai pentru o zi, pentru a vedea cum terasele colinelor nu de mult spulberate de vînturi, sînt consolidate cu iarbă verde, cum cresc și înfloresc florile-n parcuri și cum cei aproape 80 km de asfalt, cît însumează acum străzile modernizate ale urbei, sînt stropiți dis-de-dimineață cu apă ne-ncepută. Cernavodă devine pe zi ce trece încă un loc de biruință a muncii pe harta patriei.

Pe Angela Drăghici, secretar al biroului executiv al consiliului popular orășenesc, am cunoscut-o odată cu orașul. Pe obrazu-i frumos și tînăr i se izvodise o părere de rid care nu era altceva decît însemnul unei alese distincții. Și pentru că e vară și la cumpăna asta de ape, și cortul din raze e tot mai înalt, citesc în clipele acestei femei, clipe ce stau încleștate ca niște degete pe pupitrul de comandă al vieții de zi cu zi. O putere nesperată într-un trup care nu numai că slujește de peste zece ani destinul orașului cu fiecare respirație, dar care a zămislit prunci iar în puținele-i clipe de odihnă știe să se bucure de versul scris de mătasa ierbii și fluieratul mierlei. Puterea Angelei Drăghici vine din chiar puterea orașului. Sculptori, dascăli, energeticieni, zidari ori vaporeni, — rădăcini vînjoase sub scutul zăpezii solare, ei pătrund din istorie în istorie apărați pe sub hainele de lucru de strînsura sudorii.

În holul consiliului popular orășenesc Cernavodă, privesc împreună cu cîțiva localnici macheta viitorului oraș-modernizat. De pe coline sistematic amenajate, își ridică fruntea spre cer alți „arbori" cu pînă la zece etaje. Astfel înțeleg cum o localitate poate deveni teribil de tînără chiar dacă fila actului său de naștere datează din anul 1777 ; cum de la 13 000 de locuitori cîți avea înainte de-a se începe lucrările pe șantierul de construcție a Canalului Dunăre-Marea Neagră, azi s-a ajuns la cifra impresionantă de 36 000 din care 15 000 sînt integrați în construirea și punerea în funcțiune a Centralei Energetice Nucleare.

Stă vertical aici, la Cernavodă, un catarg de care se sprijină înflorind văratic gladiolele și oricît ar căuta un ochi neavizat, colbul ori ciulinii încăpățînați de seceta de altădată nu se mai văd.

Neobosite anotimpurile și tinerețea vor rotunji limitele acestui oraș după ochiul vetrei eterne care-i limpede și mai deschis ca oricînd.

Melania Cuc

Cîntec în August

Cetatea mea în August respiră mai adînc
Și viitorul ei e înălțat în imne
În fiecare cîntec e un suris de prunc
Și aripi înalte cu zborul către mîine

Cîmpiile duc rod pe glia de eroi
Și aburul de pîine e jertfa lor curată
Pe chipurile lor de doine și de ploi
E dor de libertate și de măreață vatră

În leagănul legendei și-al spicelor de grîu
Străbunii mei eroi albesc a nemurire
În noaptea mea albastră cu-acest poem eu
scriu
Un cîntec pentru țară și pentru-a ei zidire

Chiriac Samoilă

Dăinuire

Patria —
E o casă însuflețită
De cuvintele noastre,
Cu tunetul ploilor —
Ducîndu-se-n timp !
Strategia cuvîntului
Să rămînă
Undă a existenței,
Iar Pămîntul —
Pămîntul acesta
Ce ne încălzește tălpile —
Pe oasele eroilor sprijinîndu-se ;
Dăinuire de grai.

Nicolae Sinești

În veșnicia libertății

Nu-mi cere altceva
unica mea patrie
decît să-i ascult sevele
în mine înflorind
ca izvoru-n ochiul fîntînii.

O, nu-mi cere altceva
inmiresmata mea glie
decît să-i bucur veșnicia
cu floarea (nesomnul) inimii
în razele libertății !

Cristian Marin Petre

Memoria veteranilor

Urmare din pag. a 2-a

Am luat legătura cu comandantul Batalionului 2/96, maiorul Buriu Nicolae, în preajma căruia se găsea și Comanda regimentului, care ne-a relatat că în dimineața acelei zile, adică la 14 ianuarie 1945, în jurul orei 3, a auzit o detunătură puternică și a văzut avioane inamice dînd tircoale zonei respective, inclusiv deasupra sectorului batalionului său. În zorii zilei, cînd s-a făcut lumină, s-a dus să vadă ce s-a întîmplat ; a luat măsuri să fie scoși dintre dărîmături doi ofițeri care încă mai trăiau și i-a expediat la ambulanța divizionară. Este vorba de locotenentul Micu Gheorghe, comandantul Companiei transmisiuni și de sublocotenentul în rezervă Curtu Petre, ofițer cu informațiile. I-am vizitat la ambulanță, nu-și reveniseră, dar grație îngrijirii atente a medicilor, cei doi au fost salvați. Singurii supraviețuitori ai conducerii regimentului.

Și-au mai pierdut viața : căpitanul Pănoiu — îmi ținea locul la biroul operații ; maiorul Vintilă — comandantul Diviziunului de artilerie de sprijin ; un ofițer din cadrul batalionului de transmisiuni al Diviziei 19 infanterie; întreaga echipă de telefoniști de la centrala telefonică ; agenți de legătură și alții pe care nu-i cunosc și nu i-a putut identifica nici comandantul batalionului 2, Regimentul 96 infanterie.

Așa s-au stins din viață militari de seamă ai Regimentului 96 infanterie, în frunte cu bravul lor comandant, la datorie, în prima linie de luptă pentru țară, neam, libertate și independență, pentru o viață mai bună a celor ce rămîn și a generațiilor ce vor mai veni.

Întrebare : Privind în urmă, aflați vreo amintire care să vă doară, precum o rană deschisă ?

Răspuns : Desigur. După trei sau patru zile de lupte de stradă în Budapesta, am fost chemat la divizie, unde mi s-a încredințat un steag — tricolorul României — și o misiune de onoare : să înalț personal drapelul pe turnul primăriei din Budapesta, situată în sectorul de atac al diviziei. Schimbîndu-se însă sectorul, mi s-a cerut să înalț drapelul pe clădirea Parlamentului horthyst. Din păcate, misiunea a rămas neîndeplinită. Și nu din vina mea, și nici din vina Diviziei 19 infanterie. Doar un salt ne mai despărțea de Dunăre, de clădirea Parlamentului, cînd Corpul 7 armată a primit ordin să se pună în marș de noapte cu direcția frontul de luptă Cehoslovacia. Vestea, se înțelege, că vom părăsi Budapesta înainte de victoria totală, ne-a îndurerat profund. S-a întîmplat în noaptea de 15 spre 16 ianuarie 1945.

Eroul necunoscut

Ducea țărînă-n mînă.
Suridea unui vis
Înălțat foarte sus
L-am ingropat în inimă.
Mă luminează. N-are apus.
Cuvîntul meu se pleacă
unui om oarecare...
Cum de nu-i știu numele ?
El a intrat în istorie,
el viețuiește-n perfectă armonie
cu Cel Viteaz, cu Cel Mare.

Iubiri de vară

Așa cum mergeam mînă în mînă,
eu lîngă tine într-o mare lumină
dăruiam lumii dragostea ce o puteam
întrupa.
Nu ne sărutam oare pămîntul,
nu ne bucuram zarea ?
Deci pe-același drum de atunci înainte...
Drum cu însemnul jertfei sfinte...
Urmele nu se mai pot schimba !
Drum prin Augustul fierbinte...
Numai că acum privindu-ne în ochi
putem lumina !

Valeria Deleanu

m a p a m o n d

ECOUL INTERNAȚIONAL AL REVOLUȚIEI ROMÂNE DIN AUGUST 1944

Încununare a luptei poporului român, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, pentru răsturnarea dictaturii antonesciene, restaurarea independenței și unității naționale, revoluția din august 1944 a avut un puternic ecou în opinia publică internațională, fiind apreciată și ca un eveniment cu semnificații majore în desfășurarea celei de-a doua mari conflagrații mondiale.

Abia se stinseseră în eter ecourile actului prin care se anunța hotărîrea țării de a-și făuri viitorul potrivit legitimelor sale interese și aspirații, și numeroase agenții de presă, posturi de radio, oameni politici, cadre militare au început să evidențieze consecințele politice și strategice ale energicului act de voință românesc.

Primele aprecieri la adresa revoluției române îi conferă acesteia înalte calificative, rezultate din însăși împrejurările concrete în care a fost realizată, din urmările catastrofale ușor previzibile pe care avea să le antreneze pentru cel de-al treilea Reich.

La orele 23, BBC (Radiodifuziunea britanică) a transmis în limba română știrea că România s-a alăturat coaliției antihitleriste, prezentînd ideile de bază din Proclamația către țară. În cursul nopții de 23—24 august și alte posturi de radio au început să difuzeze știri despre acțiunea curajoasă a României. Astfel, postul de radio american din Europa a anunțat într-o emisiune specială (orele 0,20—0,45) ieșirea României din sistemul de alianțe al Axei. În aceeași noapte, la orele 2,40, postul de radio Atlantic a informat că armata română luptă alături de trupele sovietice împotriva Wehrmachtului. La ora 2,50, postul de radio Moscova difuza știrea că „în România a fost format un nou guvern, în frunte cu generalul Constantin Sănătescu".

Pe măsură ce comentatorii mijloacelor de comunicare în masă luau cunoștință de evenimentele din România, însoțeau știrile de aprecieri și prognoze. În zorii zilei de 24 august, la orele 5,15, un comentariu al BBC sublinia că „Fapta României constituie un act de mare curaj și acest act va grăbi sfîrșitul războiului". La aceeași oră, comentatorul Agenției Reuter, R. Neale, arăta că în urma acțiunii României, „întregul edificiu nazist din Balcani începe să se năruie". La ora 7, BBC revenea într-un comentariu asupra consecințelor actului eroic al poporului nostru, conchizînd că „gestul României va fi un exemplu de urmat pentru Bulgaria, Finlanda și Ungaria".

Cu obiectivitatea atît de necesară profesiunii sale, Edmond Stevens, corespondent al ziarului american „Christian Science Monitor", aprecia într-un articol din 24 august 1944 consacrat evenimentelor din România că : „Emisiunile postului de radio București au difuzat știrea că România a devenit în fapt cobeligerantă și se relatează că în regatul bogat în petrol și grîu se dau lupte din ce în ce mai mari între trupele române și germane". În aceeași zi, președintele american F. D. Roosevelt citea într-o sinteză informativă concluzia potrivit căreia prin actul său „România a pus în pericol poziția germană din Balcani" în timp ce la o conferință de presă Cordel Hull sublinia că Germania „pierde astfel pe primul din sateliții săi" și că „naziștii trebuie să știe că stăpînirea lor în Balcani se prăbușește".

Referindu-se la trecerea României de partea coaliției Națiunilor Unite, ziarul elvețian „Journal de Geneve" aprecia, în numărul său din 25 august 1944, în articolul intitulat „România revine la tradițiile sale" că : „Acesta este un eveniment de o importanță deosebită și care distruge întreaga rețea diplomatică și strategică instituită de germani în sud-estul Europei. O țară de mărime mijlocie, crunt încercată de război, a avut prima curajul să rupă cu cel de-al treilea Reich".

La 26 august, radio Moscova menționa că „după publicarea proclamației, la București au avut loc entuziaste demonstrații, populația aclamînd noul guvern /.../ Trupele române au ocupat trecătorile Carpaților și dau lupte cu trupele germane care se retrag din sectorul vestic al frontului sovietic", iar la 27 august aprecia : „Ieșirea României din Axă are o importanță covîrșitoare nu numai pentru această țară ci și pentru întreg Balcanul, deoarece prin această lovitură se prăbușește întregul sistem de dominație german din sud-estul Europei. Însemnătatea acestui din urmă fapt nu poate fi subestimată".

Intitulat semnificativ „Semnalul final", comentariul ziarului „Dagens Nyheter" pe marginea evenimentelor din România reliefa că la 23 august 1944 „a început adevărata fază de terminare a războiului", insistînd pe influența acestor evenimente asupra desfășurărilor militare și sistemului de dominație german din sud-estul Europei, ce primise o „lovitură hotărîtoare atît din punct de vedere militar, cît și politic, care va avea urmări decisive asupra situației din întreaga Europă".

Analizînd multiplele consecințe ale revoluției românești, puternica sa înrîurire asupra desfășurării războiului, ziarul american „The New York Times" afirma, la 25 august 1944, că istoria poate consemna, pe bună dreptate, decizia României „ca unul dintre evenimentele decisive ale întregului război".

Remarcabile prin pertinența și pătrunderea lor sînt și observațiile corespondentului militar al ziarului londonez „Evening Standard" care scria la 28 august : „Coasta Mării Negre este deschisă. Linia potențială de apărare dintre Focșani și Galați a fost depășită. Dar toate acestea pălesc în importanță față de luarea în stăpînire de către români a trecătorilor din Carpați. Aici condițiile erau similare celor de la Monte Cassino, din Italia. Germanii ar fi putut să se retragă în trecători și să le păstreze de pe înălțimile muntoase care le domină. Ei ar fi putut să-și retragă multe trupe de pe frontul din România și să se mențină numai cu un ecran subțire (de efective — n.n.) în bune poziții defensive. În loc de aceasta, românii țin trecătorile. Germanii sînt pe cale de a fi dezarmați, iar rușii avansează rapid".

Impactului militar-strategic nefavorabil coaliției hitleriste i s-a adăugat influența considerabilă a acțiunii României atît asupra funcționării mașinii de război germane cît și a declanșării unei crize politice ale regimurilor aflate în orbita Berlinului. Într-un comentariu din 25 august 1944, ziarul „Le Figaro" aprecia : „Este prematur să evaluăm toate consecințele pe care le poate avea răsturnarea de situație produsă în România. În orice caz este un eveniment de mare importanță care a dat una din cele mai sensibile lovituri celui de-al treilea Reich. În primul rînd, pentru că îl lipsește definitiv de ultimele resurse de petrol de care ar mai fi putut profita. În al doilea rînd, pentru că ar fi imposibil ca celelalte state satelite, Ungaria și Bulgaria, să nu fie și ele antrenate în catastrofa care a și început pentru cel de-al treilea Reich și din care, în consecință, să nu caute să se retragă cît mai repede posibil". În Argentina, ziarul „La Nacion" consemna și el că „acțiunea română deschide o breșă în sud-estul fortăreței hitleriste, prin care nu vor întîrzia să se precipite celelalte țări balcanice. Această onoare și acest risc i-au revenit României".

Calculele efectuate prin comparații cu alte operații strategice desfășurate în faza finală a celui de-al doilea război mondial au evidențiat că, prin consecințele sale militare, politice și economice, care s-au bucurat de o largă recunoaștere internațională —, revoluția română din august 1944 a determinat scurtarea distrugătoarei conflagrații cu circa 200 de zile, aceasta fiind concluzia trasă de comentatorii de presă și radio, de istorici și politologi din analiza evenimentelor.

La 23 August 1944 poporul român, modelîndu-și propriul viitor, s-a implicat, totodată, pozitiv, așa cum o făcuse deseori în decursul multimilenarei sale istorii, în evoluția evenimentelor europene și universale.

Dr. Ștefan Pâslaru

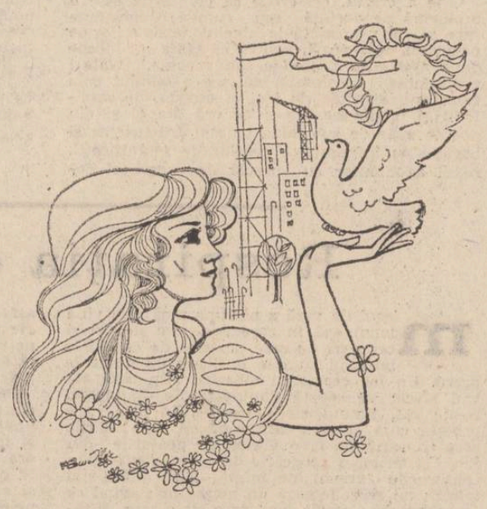

Desen de Ilie Florin

Poduri ale prieteniei

BAKI YMERI este unul dintre prietenii literaturii române, un poet și traducător de marcă din Iugoslavia. Scrierile sale despre România, traducerile din literatura noastră publicate în țara sa vorbesc elocvent despre sincera prietenie, despre prețuirea pe care o are față de noi. De altfel, Baki Ymeri a frecventat cursurile Universității București, și astfel s-a apropiat de literatura și realitățile românești. Iată ce scria despre capitala noastră : „Surid străzile acestui oraș / Cu oameni cu gînduri de aur / Care vorbesc și rid și cîntă / În limba iubirii"...

— Activitatea dv. este cunoscută și prețuită la noi. Despre dv. ca poet și traducător s-a scris în revistele românești. Chiar noi doi am colocviat în paginile unei reviste literare pentru tineret.

— Literatura română este așa de frumoasă încît m-a fermecat în mod ciudat, traducînd permanent din literatura aceasta mi-am părăsit chiar viața personală — vorba lui Nichita Stănescu : „Poetul nu are viață personală / Viața lui personală / Este praf și pulbere". Totuși, cînd văd materializate traducerile din literatura română inima îmi crește de bucurie ca un munte și atunci mă bucur tot cu gîndurile lui Nichita : „Averea cea mai sigură și cea mai importantă / pe care o are umanitatea din timpul umanității mele / este poezia fiecărui om în parte / și în acest sens înțelegem estetica, expresia cea mai adîncă a eticii !" De altfel trebuie știut că mama mea este transilvăneancă dintr-un sat întîmplător apropiat de satul natal al poetului Ion Horea.

— După ce ai publicat în Iugoslavia cărți selective din opera poetică a lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Anghel Dumbrăveanu, ce va urma ?

— Public permanent în revistele noastre traduceri din literatura voastră sau articole despre România. Am publicat o serie de reportaje închinate litoralului Mării Negre : „Poezia Constanței", „Techirghiolul și miracolul apelor salvatoare", „Mamaia și întîlnirea soarelui cu formele perfecte", „Valurile fraternității", precum și închinate capitalei României — „Bucureștiul poetic".

— În plan literar ?

— Sub tipar se află acum numărul pe luna iunie al revistei literare din Pristina, FJALA, în care va fi prezentată revista **Vatra**, respectiv autori români din Transilvania. Prezentarea acestei reviste românești în paginile „Fjalei" va fi un argument concret de înfrățire, o clipă fericită a celor două literaturi. Recent am publicat în „Flaka e vëllazërimit" aforisme de Valeriu Butulescu și poezii de Gheorghe Daragiu, precum și un text propriu despre ecoul culturii iugoslave în presa literară românească. De asemenea în revista „Rilindja" am înființat, cu ocazia Conferinței ministeriale a statelor balcanice, o rubrică permanentă închinată poeziei balcanice și împreună cu Pericli Jorgoni am publicat „Album de poezie română" (M. Eminescu, L. Blaga, M. Sorescu, Dumitru M. Ion).

Am mai publicat, de asemenea, în ultima vreme, poezii traduse din opera poeților Ion Horea, Gheorghe Tomozei, Areta Șandru, Vasile Smărăndescu, Nicolae Băciuț, Sandu Ștefănescu, Dan Rotaru, precum și un eseu „În memoriam Mircea Scarlat", și totul sub emblema „Poduri ale prieteniei" !

— Așadar literatura...

— Și nu numai ea, ci și istoria. Am tradus articole de istorie de dr. Nicolae Ciachir, Cristia și Gelcu Maksutovici. Amintesc aici în mod special, avînd în vedere și comemorarea, articolul „Scrisoare din București — Elena Ghica (Dora D'Istria) și secolul său" de Cristia Maksutovici.

Fac tot ce pot pentru ca permanent poeți, prozatori, istorici români să fie prezenți și cunoscuți în Iugoslavia, în Balcani la noi, cu reportaje, poezii, proză, studii despre frumusețile României, despre ospitalitatea și spiritualitatea românească. Traduc în albaneză, macedoneană, sîrbocroată, slovenă, chiar în germană, italiană și franceză.

— Vrei să le adresezi cîteva gînduri prietenilor tăi, scriitorii români, acum la încheierea acestor rînduri ?

— Dialogul nostru e permanent. Iubesc Limba Marelui Eminescu, Literatura voastră. Încrederea revistei ce ne găzduiește un text tradus, despre București, pe care l-am publicat la noi.

— Îți mulțumim !

Gheorghe Daragiu

București — patria a culturii

Unul dintre cele mai frumoase orașe ale spațiului sud-est european este Bucureștiul. Arhitectura clădirilor vechi ale capitalei României vecine și prietene seamănă cu cea a Romei, Beogradului, Budapestei ori a Vienei. Elementele noi care îi sporesc frumusețea sînt Metroul, Dimbovița renăscută, modernul bulevard Iosip Broz Tito, cartierele Bucur-Obor, Titan și altele, evident importante.

Să scrii despre București fără a pomeni însă și de Elena Ghica este la fel cum ai scrie despre Beograd fără a-l pomeni pe Vuc Karadzic. Portretul Elenei Ghica (Dora D'Istria) se află la loc de cinste în Muzeul de artă al R.S.R. Este o pictură măreață a lui Petre Mateescu, într-un colorit bogat, de o rară frumusețe. Elena Ghica a fost o bună cunoscătoare a tuturor naționalităților din Balcani și a năzuințelor lor comune în lupta împotriva cotropitorilor, pentru libertate și independență națională, pentru bunăvecinătate și colaborare.

Și poetul albanez Asdreni a fost fiul Bucureștiului. „Asdreni a fost prietenul nostru, îmi spune aici, la București, Ilie Cristescu ce locuiește pe strada Nerva Traian. El ne vizita mereu în familie, avem fotografii împreună și amintiri care mă emoționează. Vorbea rar, se îmbăca frumos. Vorbea românește, dar știa și greaca, turca veche, macedoneana, franceza. Avea o mare considerație pentru toate popoarele dar se simțea minunat printre români, aici, la București. Era sub cerul balcanic comun ! Împreună cu Victor Eftimiu și alte personalități, Asdreni, în anii dinaintea ultimului război, propaga ideea că numai încrederea poate aduce iubirea în istoria Balcanilor".

Într-unul dintre cartierele noi și moderne ale Bucureștiului, în cartierul Militari, trăiesc azi nepoatele poetului Asdreni — Olimpia și Elena Dragoni, care țin proaspătă memoria poetului. Cum se știe, Asdreni a trăit mult în București, și-a publicat aici poeziile. Îl iubea.

Baki Ymeri
poet și traducător din R.S.F. Iugoslavia

Poezie din R.S.F. Iugoslavia

TODOR CALOVSKI

Din departe

Tac aici anii noștri desrădăcinați
Cu frumusețe ciudată
Ce le alungă frica
În vîntul sacru
Răul și binele ne urmăresc
Pretutindeni
Pînă cînd se pierde orizontul
Cu care ne vom cunoaște –
Umbra trezirii, frunzele trecerii...

Călătoresc, călătoresc
Să știu ce înțeles are lipsa ta
Și cît de mai nevindecată
Este apropierea noastră
Greșind să nu greșim
În fața dinților timpului
Ai lumii.

PETKO DABESKI

Translațiuni de noapte

Toată noaptea
Munții,
Pădurile ard capcane uitate ;
Fluvii iau calea
Spre altă viață
O melodie surdă călătorește
Prin tunelele nopții –
Smulg florile fără miros
Șingele lor spală lumea
Și ploile polare
Sparg ferestrele
Dar toate mor deodată
Ca să răsară zorii curați
În locul zilei trecute...

Traducere de Baki Ymeri

REVISTA STRĂINĂ

● **CITIND MONOGRAFIA „WILLIAM SAROYAN"** datorată criticului literar sovietic Alexei Zverev, este evident că autorul nu scrie sec o biografie a scriitorului american, el lasă tot timpul să-i ghicim dragostea fără margini și admirația pe care le nutrește față de operele acestuia. El ne descoperă și analizează talentul ieșit din comun al lui Saroyan, capacitatea lui de a înfățișa omul „în mărime naturală" ; „Un om nu poate fi înțeles și explicat prin faptul că vorbim numai despre istorie, despre progres, despre economie — pe scurt, în contextul în care se derulează viața sa, și nu despre viața reală care curge la mari adîncimi, unde tot ce zace în adîncul lui se transformă în forțe ale spiritului — bun sau rău — în umanitate sau dimpotrivă", susține Zverev.

Alexei Zverev a încercat în capitole individuale să analizeze, să interpreteze operele lui Saroyan, sursele sale de inspirație, modul de lucru al scriitorului, raportul lui Saroyan față de fiecare lucrare proprie în parte. În căutările și neliniștile lui William Saroyan, Zverev vede ceva din lumea lui Cehov, în ciuda faptului că scriitorul american a declarat în repetate rînduri că nu a avut niciodată vreun model literar și că nu a citit operele marilor scriitori clasici. El a fost orientat totdeauna spre natural, spre exprimarea simplă, pe înțelesul ultimului dintre muritori...

● **UN BESTSELLER DIN NICARAGUA,** așa ar putea fi caracterizat foarte pe scurt romanul „Aspra maturizare", al scriitorului Omar Cabezas. Născut în anul 1950, autorul a absolvit facultatea de drept din León după care s-a înrolat, la sfîrșitul anilor '60, în mișcarea de rezistență împotriva regimului dictatorial al lui Somoza, plecînd în munți, unde a devenit unul dintre conducătorii mișcării de partizani și ai Frontului sandinist de eliberare națională. În prezent este general de brigadă și membru al Adunării naționale sandiniste.

Cititorii europeni au rarisime ocazii să le ajungă în mîini o carte în care tabloul adevărat al luptei pentru libertate să fie surprins atît de veridic cum este cazul cărții ieșite de sub pana partizanului scriitor Omar Cabezas. Cartea lui este convingătoare în primul rînd prin modul în care ne face să înțelegem miracolul extraordinar prin care revoluția sandinistă, pornită din munți de un număr infim de partizani, a ajuns să fie victorioasă ca o revoluție a întregului popor din Nicaragua. La baza luptei și victoriei acestei revoluții — se desprinde din „Aspra maturizare" — stă în primul rînd mobilizarea generală a poporului nicaraguan, care numără numai două milioane de oameni — metiși, negri, indieni, creoli — ca urmare a urii acumulate timp de peste trei decenii împotriva dictatorului Somoza.

● **CARE ESTE CEL MAI VECHI DOCUMENT SCRIS ÎN LIMBA ALBANEZĂ ?** se întreabă revista „New Albania", care apare la Tirana.

Este cunoscut faptul că în urma războaielor purtate împotriva imperiului otoman multe monumente și documente ale culturii naționale a poporului albanez au fost distruse sau s-au pierdut. Cu toate acestea, unele dintre ele s-au păstrat și au fost regăsite. Astfel, în anul 1909, în Biblioteca Vaticanului a fost descoperit un **Liturghier** din anul 1555, al cărui autor este Gjon Buzuku, și despre care se credea că este cel mai vechi document scris în albaneză.

În anul 1915, istoricul român Nicolae Iorga a descoperit la Florența o carte scrisă de Engjëll din Durrës, care a fost colaborator apropiat al marelui patriot albanez Skanderbeu. Scrisă în latină, cartea conține și expresii albaneze, fapt care l-a îndreptățit pe Nicolae Iorga să afirme că aceste fraze sînt primele texte scrise în limba albaneză. Ele datează din anul 1462, anul apariției cărții lui Engjëll din Durrës.

Dar nu cumva au existat texte scrise în albaneză și înainte de 1462 ? se întreabă mai departe „New Albania". Răspunsul se pare că este afirmativ. O dovadă în acest sens provine din Franța, de la Guilem Adam, fost arhiepiscop de Tivari între anii 1324—1341. Într-una din cărțile sale, scrisă în latină, el spune : „Cu toate că albaneza se deosebește fundamental de latină, în viața de zi cu zi a albanezilor și în cărțile lor se folosesc litere latine".

Pe de altă parte, istoricul lui Skanderbeu, Marin Barleti, scrie într-una din cărțile sale în latină că a descoperit niște cronici în care se povestesc legendele cetății Rozafa, legende scrise în limba poporului, adică în albaneză...

● **TEATRUL NAȚIONAL AL ALGERIEI (T.N.A.),** prima scenă a acestei țări nord-africane, împlinește în acest sezon 25 de ani de existență. Spectacolul cel mai interesant care va fi prezentat pentru marcarea acestui eveniment va fi cel cu piesa „Mucenicii vor șosi săptămîna aceasta", care înfățișează viața unui sat algerian în anii din preajma cuceririi independenței Algeriei.

● **LA GALERIA NAȚIONALĂ DIN WASHINGTON** a fost deschisă o mare expoziție Paul Gauguin. Ea reunește peste 240 lucrări ale marelui pictor, strînse de la galerii și muzee din întreaga lume.

Pregătirile pentru organizarea acestei expoziții au durat cinci ani. Potrivit declarației comisarului general al expoziției, aceasta este cea mai cuprinzătoare colecție a operelor lui Gauguin din toate cîte au fost organizate pînă acum.

● **DOUĂZECI ȘI ȘAPTE DE TEATRE DE OPERĂ ȘI BALET** din Europa și de pe continentul nord-american au montat anul acesta lucrări ale compozitorului Udo Zimmermann din Republica Democrată Germană, născut în anul 1943. Astfel, cu ocazia Festivalului muzical internațional de la Leningrad, care a avut loc în luna mai, a fost prezentată opera lui, „Trandafirul alb", iar în luna iunie aceeași operă a fost pusă în scenă la New York.

În prezent, Udo Zimmermann, lucrează la cea de a șaptea operă a sa, pe un libret inspirat de romanul lui Max Frisch „Numele meu fie Gantenhein". Premiera noii sale opere urmează să aibă loc în anul 1990 la Zürich.

● **CUNOSCUTA ARTISTĂ VEST-GERMANĂ DE FILM HANA SCHYGULLA,** care a interpretat roluri principale în multe dintre filmele regizorului Fassbinder, turnează în prezent în Cuba sub bagheta regizorului mexican Jaim Humberto Hermosill. Este vorba despre filmul „Vara fierbinte a domnișoarei Farbes", care se înscrie în seria de filme povestind întîmplări de dragoste, pe motive din prozele scurte ale lui Gabriel Garcia Marquez.

Un alt film din această serie este „Scrisori din parc", pe care îl realizează regizorul cubanez Tomas Guterez Alea. Acțiunea acestui film se petrece în anul 1913 în provincia cubaneză Matanzas.

● **ORAȘUL MALAGA DIN SUDUL SPANIEI** a cumpărat casa în care s-a născut Pablo Picasso. Aceasta va fi restaurată, după care se va transforma într-o fundație care va purta numele marelui pictor spaniol. În cadrul acestei instituții va funcționa și un centru de studii pentru opera și activitatea de creație a marelui artist.

● **CUNOSCUTUL REGIZOR ITALIAN FRANCO ZEFFIRELLI** a terminat de curînd, în Tunis, filmările la pelicula „Tînărul Toscanini". Rolul marelui dirijor italian este interpretat de actorul Thomas Howell. Unul dintre principalele roluri feminine este interpretat de Liz Taylor.

O parte din filmări au fost realizate la Roma, Lisabona, Teatrul Scala din Milano și Teatrul Petruzelli din Bari, locuri prin care Toscanini și-a purtat pașii și marele său talent. Premiera filmului va avea loc în luna octombrie.

● **DEOSEBIT DE INTERESANT, DE BOGAT ȘI VARIAT** conținutul numărului 60/1988 al revistei literar-artistice „Lotus", editată de Asociația Scriitorilor afro-asiatici.

După cum subliniază redactorul-șef al revistei, Ziad Abdel Fatah, în editorial, „acest număr reprezintă o tentativă serioasă de a prezenta aspectele cele mai importante și reprezentative ale literaturii din această regiune a lumii... Această literatură care a rămas mult timp ignorată și despre care lumea are doar cîteva vagi impresii".

În partea rezervată prozei sînt publicate nuvele și schițe ale unor scriitori din Indonezia, Birmania, Thailanda, Singapore, Kampuchia, Laos, Malaezia și Filipine.

Un bogat buchet de lirică semnează poeții Rendra (Indonezia), Min Yu Way și Thaila Sity (Birmania), Khieu Kanaharth (Kampuchia), Thanh Nhan și Xuan Ouynh (Vietnam), Niti Sainuaseng (Laos), precum și Rio Alma și Oliver Seet, ambii din Filipine.

Revista face cunoscute numele laureaților pe anul 1986 ai Premiului Lotus, decernate de Asociația Scriitorilor Afro-Asiatici. Aceștia sînt: poetul sovietic (din Daghestan) Rasul Gamzatov, născut în anul 1923, poetul arab yemenit dr. Abdel Aziz al Majali, născut în anul 1939 și, post-mortem, scriitorul coreean din R.P.D. Coreeană, Chon Se Bong (1915—1986). Juriul a mai acordat și două premii de încurajare scriitorilor tineri Kojo Yankah din Ghana și japonezului Wahei Tatematsu.

Publicată în excelente condiții grafice, cuprinzînd și o colecție bogată de reproduceri ale lucrărilor unora dintre maeștrii artelor plastice din țările acestei zone, numărul 60/1988 al revistei „Lotus" oferă cititorului o lectură interesantă.

● **MAREA ATRACȚIE CULTURALĂ A CAPITALEI NIPONE,** Tokyo o reprezintă replica modernizată a celebrului teatru „Globe" din Londra, teatrul lui Shakespeare. Construcția teatrului a costat 16 milioane dolari iar teatrul are o capacitate de 700 locuri.

Clădirea realizată în culori pastelate nu este însă construită din lemn și nu are scena parțial deschisă spre sală, așa cum era cea a celebrului teatru englez. Noua clădire este destinată spectacolelor cu piesele lui William Shakespeare, în primul rînd în limba engleză. Spectatorii care nu cunosc limba engleză vor putea urmări spectacolul în limba japoneză pe baza textului piesei tipărit în caietul-program de sală sau pot asculta, înainte de începerea spectacolului sau în pauzele acestuia, acțiunea pe scurt a actului care urmează.

Directorul artistic al teatrului „Globe" din Tokyo, S. Tamura, spunea : „Shakespeare este la noi cel mai popular dintre dramaturgii tuturor timpurilor. Aceasta se datorește și faptului că vremea noastră este o vreme a prefacerilor, așa cum a fost și epoca în care Shakespeare și-a scris operele".

În sezonul din vara anului 1988, la teatrul „Globe" din Tokyo a prezentat spectacole ansamblul Societății Shakespeare din Londra. Teatrul regal din Stockholm a prezentat spectacole cu „Hamlet" în regia lui Ingmar Bergman, iar pentru varietate, aceeași trupă suedeză a prezentat în fața spectatorilor niponi, în aceeași regie, spectacolul cu piesa „Domnișoara Iulia" de August Strindberg, cu Marie Göranzon în rolul Iuliei.

● **DINTR-UN COMENTARIU AL SCRIITORULUI ENGLEZ** Anthony Burgess, autorul romanului „Portocala mecanică", pe marginea romanului postum al lui Ernest Hemingway „The Garden of Eden" (Grădina raiului). Comentariul a apărut în revista „Life" :

„Cred că această carte a rămas nevindută în primul rînd pentru că gustul cititorilor pentru acest gen de literatură nu a fost modelat încă. Profesorul Carlos Baker este convins că pur și simplu această carte nu este suficient de bună. «Cartea — spunea el — este plină de suferințe șocante, izvorăște din amintirile legate de căsătoriile cu Hadley și Pauline (primele două soții ale lui Hemingway — N.N.), din cîteva excursii în culisele căsătoriei cu Mary (ultima, cea de a treia soție a scriitorului, decedată în 1987 — N.N.) Este vorba despre un experiment în care se împletește trecutul cu prezentul, experiment care pur și simplu nu i-a reușit lui Hemingway».

Hemingway a ținut foarte mult la acest roman, o mărturie în acest sens fiind timpul pe care i l-a acordat precum și dimensiunile manuscrisului romanului. Cea de a treia versiune a lui, cea mai interesantă, cuprinde 1 500 pagini în manuscris. Redactorii editurii „Scribner" au fost obligați să renunțe la pasaje mari... Ceea ce a rămas este un Hemingway original și pur.... În felul acesta a apărut o carte adevărată, așa cum i-ar fi plăcut și lui Hemingway.

Calitățile literare ale cărții sînt vizibile chiar de la primele capitole. De bună seamă că cititorii vor descoperi efectele stilului magic al lui Hemingway, folosind cuvinte simple pentru exprimarea lucrurilor simple. Relațiile celor doi oameni tineri și frumoși sînt în esență ceresc de simple... În această carte Hemingway ne oferă propria versiune despre primii oameni și despre raiul lor pierdut. Este o versiune plină de bucurie, pe care nici unul dintre contemporanii noștri nu ar fi în stare s-o înfățișeze."

● **EVENIMENTELE TRAGICE CARE AU AVUT LOC LA SEVESO,** în Italia, în anul 1976, cînd un gaz extrem de toxic a otrăvit o întreagă zonă, provocînd numeroase victime și lăsînd mulți handicapați, a inspirat realizarea unui film de două serii de către televiziunea italiană.

La baza scenariului filmului se află romanul „Iepurele cu chip de copil" al Laurei Conti, scriitoare și deputată în parlamentul italian din partea Partidului Comunist Italian.

● **RECENT, PE LOCUL FOSTULUI LAGĂR NAZIST DE LA MAUTHAUSSEN,** a avut loc premiera mondială a „Cantatei pentru Mauthausen", operă a cunoscutului compozitor și militant pe tărîm politic și social din Grecia, Mikis Theodorakis.

● **FEDERICO FELLINI** a semnat un contract cu Societatea italiană de televiziune RAI 1 potrivit căruia se obligă ca pînă în anul 1990 să prezinte un film artistic de lung metraj despre Veneția.

SPORT

Flori de vară

Dintre evenimentele sportive ale amurgului de vară — reținem cîteva, legate de nume ce sînt ori încep să fie certitudini ale sportului românesc. La Campionatele mondiale de șah pentru copii și juniori de la Timișoara, o fetiță din Sadu-Gorj, pe nume Corina Peptan a cîștigat, în stil de mare campioană, titlul suprem. La 10 ani, cu ochii încărcați încă de minunile copilăriei, bucurîndu-se firesc de jocuri („îmi place fotbalul" — sună o surprinzătoare declarație a ei), Corina a pătruns în elita sportului minții fără crispări și fără trena de orgolii care însoțește fiecare gest al unui „copil-minune". De acum, școlărița din Sadu deține titlul de maestră F.I.D.E. și se gîndește deja la pasul următor, acela către poziția de mare maestru internațional. Orășelul mineresc din Gorj și-a pregătit și și-a trăit sărbătoarea pe care o merită.

De la Zurich, unde a avut loc un concurs internațional de atletism pentru „Marele Premiu I.A.A.F." agențiile de presă ne-au adus știrea că Paula Ivan a cîștigat proba de 1800 m cu un timp excepțional care constituie cea mai bună performanță mondială a sezonului. Reprezentînd valoroasa școală românească de atletism feminin care a dat atîtea mari campioane (în acest concurs, locul al doilea a fost ocupat de Doina Melinte). Paula Ivan se înscrie astfel cu o foarte serioasă opțiune pentru anul olimpic 1988.

Deci, un debut strălucitor și o consacrare deplină. Două nume ca două bucurii, două flori de vară...

În lumea fotbalului, vacanța se termină mîine, la orele 18,00. „Splendoarea în iarbă", patima fotbalului hrănită cu atîtea ambiții și speranțe ne aduce o toamnă care va sta sub semnul decisivelor confruntări din preliminariile C.M. din cupele europene și din campionatul intern.

Loturile divizionare A s-au completat și s-au împrospătat (fiecare după posibilități), s-au agitat în turnee, cupe de casă și stagii de pregătire, antrenorii și-au anunțat noile adrese și noile obiective.

Acum începe momentul adevărului. Noi sperăm, încă sperăm...

Interim

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană
MUREȘ

ANUL XXXI
35
(1 372)
Simbătă
27 august
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SUB SEMNUL MARII SĂRBĂTORI NAȚIONALE

OMAGIU CONDUCĂTORULUI IUBIT, PARTIDULUI, PATRIEI SOCIALISTE

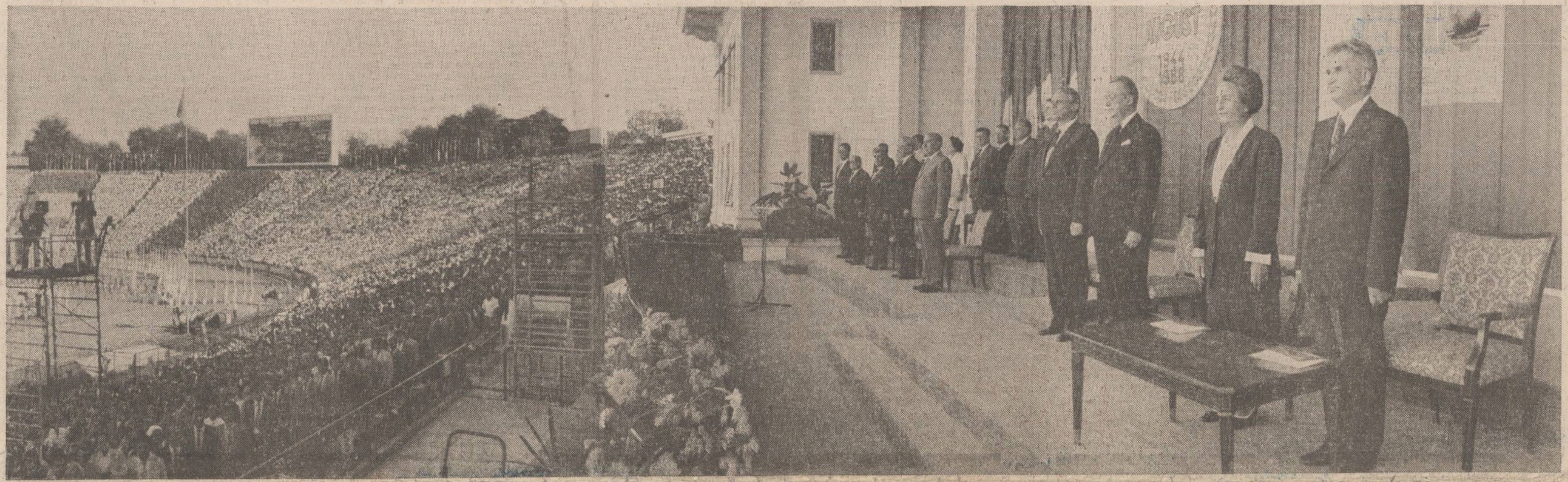

TEMELII ISTORICE

Evenimentele care își măresc de fiecare dată semnificațiile și alcătuiesc, la scara timpului, însăși imaginea noastră despre noi și despre țară, despre destinul poporului văzut ca un amplu și neîntrerupt proces revoluționar, aceste evenimente, deci, și impactul lor în timp sînt și sărbători ale sufletului și conștiinței patriotice. Marea manifestare populară din Capitală, desfășurată în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu, atestă acest larg și omniprezent sentiment prin care ne exprimăm în lumea gîndurilor, a aspirațiilor și înfăptuirilor epocale. Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a împlinit patruzeci și patru de ani, ea fiind o încununare de lungi și neîncetate temelii istorice care au fost așezate de-a lungul timpului pentru ca, în crucialul moment pe care îl reprezintă data de 23 August 1944, aceste temelii să cunoască și suflul înalt, cel mai înflăcărat, al unității de voință și acțiune a tuturor forțelor înaintate ale țării, chemate la fapte eroice, pilduitoare, de partidul nostru comunist.

Făcînd bilanțul marilor realizări obținute de poporul român în construcția noii societăți și subliniind importanța concepției revoluționare cu privire la edificarea socialismului cu poporul și pentru popor, în cuvîntarea rostită cu prilejul marii adunări populare consacrate sărbătoririi Zilei naționale, tovarășa Elena Ceaușescu arăta : **„Toate aceste minunate realizări demonstrează forța și capacitatea partidului nostru comunist, care slujește neabătut interesele fundamentale ale întregii națiuni, îndeplinindu-și cu cinste misiunea sa istorică de a conduce poporul român pe calea socialismului, a bunăstării, libertății și independenței patriei".**

Marile transformări produse în anii epocii pe care o trăim constituie garanția sigură a viitorului, chezășie a tot ceea ce gîndim și înfăptuim. Munca și creația ridicate la altitudinile unei noi calități, conform cerințelor și exigențelor prezentei etape ca și în lumina vastei perspective deschise de programele adoptate, de Tezele prezentate de secretarul general al partidului și aflate în dezbaterea întregii societăți — un argument cît se poate de elocvent al democrației noastre muncitorești revoluționare — aduc în prim plan gînduri și preocupări care fac din îndeplinirea actualului cincinal o dimensiune a întregii societăți. Semnificativ în această perioadă și pentru această stare mereu vie și treaza a ideii de muncă, de dăruire și abnegație este însuși faptul că, în cronica marilor ctitorii, se înscriu lucrări la noi și noi edificii de importanță națională. Astfel, cu puțin timp înaintea sărbătoririi Zilei naționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu au inaugurat lucrările de construcție a Centrului Consiliilor Naționale ale Democrației Muncitorești-Revoluționare. De asemenea, tovarășul Nicolae Ceaușescu împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu au vizitat șantierul de amenajare complexă a rîului Argeș, unul din grandioasele obiective aflate în front de lucru deschis și avînd o importanță deosebită în plan economic.

Vizitele de lucru ale secretarului general al partidului, indicațiile și orientările date la fața locului, dialogul cu oamenii muncii, cu specialiștii, interesul constant arătat căilor și mijloacelor de perfecționare a muncii și vieții făuritorilor de bunuri materiale și spirituale, în acel spirit propriu gîndirii și activității conducătorului partidului și statului, atestă, o dată mai mult, hotărîrea de a face totul pentru înfăptuirea neabătută a programelor adoptate și înscrierea României printre țările socialiste mediu dezvoltate.

Aceasta este imaginea noii etape care, între emblemele de august ale țării și pe traiectul ce consacră noi înfăptuiri, deține într-un sens amplu, major, înseși caracteristicile viitorului imediat ca și pulsul înnoitor al realității prin care ne adresăm propriei noastre conștiințe, dintr-o superioară și mereu necesară înțelegere a îndatoririlor care ne revin, față de noi și de urmașii noștri.

Sub semnul marii sărbători, țara își mobilizează toate energiile și în spiritul Tezelor, al Expunerilor pentru pregătirea Plenarei C.C. al P.C.R., dezvoltă noi capacități de inițiativă, de gîndire și acțiune înaintată, comunistă, în vederea înfăptuirii întocmai a Programului partidului. Emblemele sărbătorii naționale trec în lumina gîndului și a faptei care să probeze angajarea și dăruirea exemplară.

Luceafărul

Cartea de August

Poarta sărutului îngemănează două jumătăți de cerc pe verticala contopirii cărora se înalță întotdeauna prezentul.

Privind de la înălțimea acestui prezent — al sărbătorilor noastre mari — la drumul cel bun către ele, ziua de 23 August ni se înfățișează ca o sinteză a tot ce a fost sărbătoare prin luptă în întreaga noastră istorie de două ori milenară.

Citim în cartea lui August împlinirea visurilor spuse cu calm și cu sînge pe cîmpia Padeșului și pe culmile Apusenilor, pe cîmpia Libertății sau în cetatea de la Alba Iulia, cu amintirea lui Mihai Viteazul, zidită în marmura Unirii celei mari de la 1918.

În anul 1918 s-a născut și secretarul general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Și cartea lui August mai scrie, apoi, tot ce-au făcut comuniștii și toți oamenii cinstiți ai acestui pămînt, pentru ca această zi să devină ceea ce este astăzi — adică marea noastră sărbătoare națională.

Faptele lor sînt caligrafiate cu cerneala albastră a Canalului Dunăre—Marea Neagră, cu granitul Transfăgărășanului, cu solemnitatea de catedrală gotică a metroului bucureștean și cu fiecare floare proaspătă de la ferestrele caselor noastre multe și atît de frumoase.

Și tocmai de aceea, un calendar de suflet ne îndeamnă întotdeauna în anotimpul culesului — care este **acum** și **aici** nu numai anotimpul calendaristic al țării, dar și anotimpul ei istoric — să respectăm alături de toate fructele împlinirilor și lungul drum al trudei către ele, adică drumul cel mare și drept al nesomnului și al încrederii în ziua de mîine a muncii.

Chenarul bilanțurilor din industrie, din agricultură, din construcții și din creația spirituală este tot mai exigent, oamenii drămuind cu multă cumpănire responsabilă procentul plus de procentul rămășiță și propunînd, astfel, apropiatei plenare a Comitetului Central al Partidului o agendă de lucru întocmită exact așa cum a recomandat tovarășul Nicolae Ceaușescu în atît de profunda și cuprinzătoarea Expunere cu privire la perfecționarea activității organizatorice, ideologice și politico-educative, adică o agendă alcătuită cu fapte, cu idei și soluții chiar acolo de unde vin delegații muncitorilor, țăranilor și intelectualilor, adică în atelierele lor, lîngă grîul cel nou sau în bibliotecă.

Nu este prima oară, e adevărat, dar de această dată secretarul general al partidului a reamintit cu toată fermitatea că, de la înălțimea acestui moment istoric — de unde se văd cu limpezime și împlinirile dar și lucrurile făcute numai pe jumătate, este mai necesar ca oricînd... „să dezvoltăm puternic spiritul revoluționar în muncă, în gîndire, în toate domeniile, să acționăm cu hotărîre împotriva a tot ce este vechi și perimat, a ceea ce nu mai corespunde actualei etape și să promovăm cu îndrăzneală noul, ceea ce se afirmă ca o necesitate a dezvoltării societății, atît în ce privește forțele de producție, cît și în știință, în învățămînt, în cultură, în întreaga dezvoltare economico-socială".

„Literatura trebuie să realizeze opere — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — care să redea, cît mai variat ca stil și formă marile realizări obținute, să înfățișeze epopeea transformării revoluționare a patriei, să oglindească lupta revoluționarilor comuniști și democrați în anii ilegalității, lupta întregului nostru popor pentru edificarea noii societăți, opere care să stea la baza educației patriotice, revoluționare a tineretului patriei noastre."

Aceste opere există în faptele de azi și de ieri ale țării și transcrierea lor în cărți frumoase și cinstite, cu majusculele angajării și responsabilității fiecăruia dintre noi, este cel mai frumos anotimp al culesului pe care și-l poate dori un scriitor român de azi, conștient de comandamentele morale ale prezentului și responsabil, prin tot ceea ce face, în fața propriei conștiințe și în fața tuturor celor care îl citesc.

Teofil Bălaj

RĂSĂRIT DE FLOARE

Sîntem în August e cald în veșnicie
dinspre păduri vin păsări de răcoare
sub salopete sudoarea este trează
fiece om respiră un răsărit de floare

se-aude cum zumzăie mierea în albine
în loc de frunze arborii au poeme pe
ramuri

istoria se scrie pe boabe de grîu
realitatea curge ca o ploaie pe geamuri

ziua de mîine ca un fruct se coace
mirosul de cîntec respiră prin eroi
numai libertatea poate ține tot
pămîntul în brațe
și brațele libertății sîntem chiar noi

Rodian Drăgoi

În pagina a 3-a :
„Simboluri ale patriei în August"

În paginile 4–5 :
„Trebuia în August" și „Mai mult decît dragostea" — proze de C. Georgescu și D. I. Dincă

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Sentimentul cîmpiei

Locul de naștere nu rămîne indiferent nimănui, cu atît mai puțin scriitorului, omului de cultură, conștient că temelia caracterului și spiritului său aici s-a cimentat. A te preocupa originea înseamnă un efort de limpezire, de autocunoaștere, și nu o concesie sentimentalismului ori pitorescului etnografic. În poezie poți întîlni diverse situații : fie celebrarea regiunii natale, cu adoptarea eventuală a specificului etnografic și lingvistic, fie instalarea într-o zonă dialectal neutră, dar în care se percep însă motive, atitudini aparținătoare unui ținut.

Poet cu fantezie bogată, cu o imaginație calofilă și prețios convențională este Florea Burtan, din tagma spontanilor și hedoniștilor, care exultă în vers deoarece înțeleg poezia ca o sărbătoare a gîndului și trăirii. El scrie o poezie discursivă, aproape transparentă, mînată de efluvii muzicale, baladești, care trădează un fond elegiac, de sentimental nerecunoscut ca atare — astfel explicîndu-se virulența percepției imagiste manifestate uneori. Descendent, fără a pastișa, din poezia lui Zaharia Stancu, spiritul liric tutelar și catalizator pentru zona sudului românesc de dincoace de Olt, Florea Burtan se confesează vibratil și sincer, concepînd ceremonios un spațiu al comuniunii cu strămoșii, cu truditorii gliei și cu natura paradisiacă — aceasta în **Efigii**, partea rezistentă a volumului **Flaut pe răni**, (1979). Ținutul Teleormanului, în care trăiește, îi procură o efuziune sentimentală, marcată expresiv prin reușite stilizări inefabile : „Foșnește umbra stelelor pe dealuri, / Satul e numai nuntă și lumini. / În Teleorman miresmele albastre / Adună stupi fierbinți la rădăcini." **(Cîmpenească). Poem în iarnă**, scris în aceeași tonalitate minoră, cu o retorică convențională, se salvează prin aura muzicală și duioșia chtonică : „Deschide poarta, cerbii vor să intre / În casa noastră cu tăceri de mit, / În Teleorman acum e lună plină / Și sub zăpezi pămîntu-a-nmugurit. // Întoarce-ți fața, sora mea de dor, / Către fereastră, vin colindătorii / Printre luceferi, răvășind ușor / Mătasea de pe cumpenele zării".

Sentimentul, nelămurit, al despărțirii de mamă, pentru ca fiul să-și urmeze destinul, se deapănă în imagini care ar fi putut deveni, sprijinite de altele, cu totul remarcabile, chiar dacă dicția pare comună : „Nu-ntinde mîna după cel ce pleacă, / Va-mbătrîni mai repede strivit / De propria sa umbră strecurată / Prin teaca unui somnoros cuțit. // Promite-i doar o margine de zare / Și punți de flăcări peste rîuri moi / Și-n loc de aripi lîngă umeri pune-i / Marama înflorită-a altei ploi. // Mai fă-i un semn și lasă-l să se ducă / Printre livezi de spumă înnoptînd — / De lăcrimezi, în ochiul tău albastru / Se va-neca un călător de rînd". **(Mamei).**

Ardența privirii ei și a trăirii naturii dezvăluie un sudic senzualist și teatral, prețuitor al cutumei („Să ne-așezăm peste genunchi ștergare / Păstrate cu credință-n lăzi de zestre, / Să mai vorbim din nou despre cîmpie / Și despre cai uitați între căpestre". **(Prînz cu neamuri)**, un iubitor al soarelui și un spirit panteist : „O, cum se bucură grîul între palmele mele ! / Parcă o femeie frumoasă m-ar ademeni / Să-i înspăimînt pletele cu suflarea / Și să ne zidim într-o nuntă de vii". **(Bucurie).**

Cultivat și exersat, acest lirism poate să ofere benefice surprize, cu condiția evitării metaforismului mecanic, doar caligrafic și declamativ.

De o altă factură se arată a fi Stan V. Cristea, care în volumul său de debut, **Vîrsta mă arde (Litera, 1987)**, practică un lirism elaborat, refle-

Ion Dună

Continuare în pag. a 7-a

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

Socialismul și creativitatea

Revoluționarea profundă a modului de gîndire și activitate socială practică ale întregii națiuni, deschiderea nemărginită spre nou, spre creativitate și inovare se constituie în concluzii majore ce se desprind din ilustrele expuneri ale tovarășului Nicolae Ceaușescu de la 29 aprilie și 23 iunie 1988. Privite din perspectiva analizelor făcute de secretarul general al partidului, mutațiile cunoscute de România în ultimii 23 de ani și cele prefigurate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale P.C.R., reliefează valențele transformatoare ale socialismului, multiplele resorturi lăuntrice care îi propulsează mersul înainte, funcția motrice a politicii Partidului Comunist Român, capacitatea de creație a unui popor liber și stăpîn pe destinele sale, popor care și-a găsit în orînduirea socialistă mediul social-politic optim, fertil și fertilizant al creativității sale istorice, iar în Partidul Comunist Român forța politică deschizătoare de drumuri noi, organizatorul și conducătorul eforturilor sale constructive spre civilizații superioare — socialismul și comunismul.

I

Termenul creativitate își află geneza în preocupările legate de progresul tehnico-științific contemporan. Treptat, fenomenul creativității umane a pătruns masiv în sfera de preocupări a cercetării de specialitate și a interpretărilor teoretice, fiind pe cale să devină o dominantă în gîndirea social-politică contemporană. Abordarea lui preocupă deopotrivă oamenii de litere și artă, pe filosofi și sociologi, pe politologi și informaticieni, pe inovatori și inventatori. Demersul științific prezintă de pe acum un larg evantai problematic (creativitate-creație, creativitate-inovare, creativitate-progres social etc.), de interes perpetuu în plan gnoseologic și totodată, în planul praxisului social. Nu este de ocolit faptul că lămuririle principale ale manifestării fenomenului creativității în socialism capătă importanță în fundamentarea strategiei dezvoltării sociale și stimulării forțelor creative ale națiunii.

Interesul cu care este privit astăzi fenomenul creativității sociale pare să aibă cel puțin două explicații. Una este aceea că folosirea pe scară tot mai largă a mașinilor electronice, de diferite tipuri și nivele de „inteligență artificială" generează nu puține interogații cu privire la rolul creator al omului în condițiile în care, cum scriu unii autori, „omul se mașinizează iar mașina se umanizează". A doua este de natură preponderent practică și constă în exigențele cu totul deosebite pe care le ridică astăzi în fața omului societății noastre accentuarea dezvoltării economico-sociale de tip intensiv și superior calitativ. Profesorul M. Drăgănescu este explicit în acest sens, considerînd că societatea socialistă, planificînd în mod conștient producția, se găsește astăzi în situația de a-și constitui tot în mod conștient un mod de inovare, de schimbare, de înnoire în care creativitatea și creația să se manifeste din plin. **(Contemporanul,** 17 aprilie 1987). Potrivit documentelor programatice ale Partidului Comunist Român, țara noastră a acumulat mijloace materiale și dispune de un potențial tehnic, științific, cultural și uman care îi permit și solicită accentuarea reproducției sociale lărgite de tip intensiv, esențiale fiind acum valorificarea superioară a acumulărilor dobîndite, obținerea unui randament maxim cu capacitățile și mijloacele existente, aflate ele însele într-un proces activ de modernizare. De aici decurge acea lege generală a socialismului pe care o constituie activizarea și valorizarea inteligenței creative, a spiritului de inițiativă, inovare și creativitate, al căror depozitar este poporul însuși.

Privită din asemenea perspective sociale, acțiunea reproducției sociale de tip intensiv și a exigențelor acestui proces obiectiv față de calitatea muncii și activității sociale în actuala etapă de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate dezvăluie cercetării imperativul unei viziuni mai cuprinzătoare asupra conceptului însuși de creativitate. În literatura de profil domină, aproape cu autoritatea unei dogme, concepția de tip tradițional, așa numitul „model clasic" al creativității. Într-o asemenea viziune, creativitatea este specifică științei, tehnicii, literaturii și artelor. Ea nu este privită într-un sens social mai larg, ca creație istorică conștientă a poporului, ca realizare a progresului material și spiritual cu o participare umană de mase. De altfel, după cum se știe, creativitatea era chiar refuzată în trecut unor categorii sociale, în speță muncitorimii și țărănimii, unor oameni din alte paliere ale activității sociale, cum ar fi cel al producției fizice. Nu mai departe decît în perioada de început a

Ilie Rădulescu

Continuare în pag. a 3-a

Biblioteca Județeană MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

M.I. DRAGOMIRESCU: «D. Anghel»

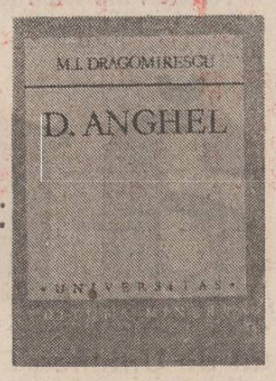

Cultivator fidel al operei și personalității lui D. Anghel de treizeci de ani încoace, M. I. Dragomirescu îi închină o monografie cuprinzătoare (**D. Anghel,** Editura Minerva, 1988), care absoarbe toate cercetările anterioare și se constituie în cartea de referință pentru D. Anghel și opera acestuia. Este o cercetare bio-bibliografică exhaustivă, însoțită de concentrate analize și definiții ale literaturii lui D.Anghel. Spiritul cărții este exprimat astfel de chiar autorul ei în scurta prefață : „Ne-am ferit de speculație excesivă de ordin psihologic pe seama subiectului, de patetism demonstrativ și de jubilații asociative. Am încercat uneori să trecem dincolo de document dar și atunci mișcîndu-ne „în marginile adevărului. Sperăm că efortul nostru va stimula o nouă apropiere de opera și de personalitatea lui Anghel." Cartea este într-adevăr riguroasă, economică, refuzînd aventurile interpretative. M.I. Dragomirescu face parte dintre autorii care știu mai mult decît scriu, monografia **D. Anghel** fiind un exemplu de concentrare și exigență documentară. Spre deosebire de multe alte pagini biografice privitoare la D. Anghel, noul monograf evită insistențele asupra laturii senzaționale a vieții acestuia (legătura cu Natalia Negru). Atenția ne este dirijată asupra literaturii lui D. Anghel și conduitei lui literare.

Descrierea grădinii moșiei din Cornești, în care Mitif a petrecut momente feerice, își capătă acest drept în cartea lui M.I. Dragomirescu mai ales pentru că este punctul de plecare al poeziei florale a lui D. Anghel și a volumului **În grădină.** Încercarea autorului este, fără s-o spună în chip explicit, de a subordona materia biografică celei literare și de a restitui conturul unei personalități unitare și perfect explicabilă, în limitele curente, prin datele biografiei prime, aceea a copilăriei și a tinereții poetului. Este avută în vedere ascendența aromânească amestecată cu sînge grecesc a familiei Anghel, caracterul ofensiv și constructiv al acțiunilor sociale, economice și politice ale tatălui său, pe care însă falimentul îl duce la nebunie. Mărirea și decăderea familiei Anghel fac parte din marele capitol al bătăliei economice și politice de la sfîrșitul secolului trecut care s-a soldat cu numeroase și dureroase naufragii, caracteristice epocilor de îmbogățire rapidă și fără scrupule. Alții vor specula, desigur interesant, pe marginea acestor fapte, pe care autorul monografiei le expune neutru, ferindu-se de partizanate față de subiectul său. Este recuperată decisiv aici lumea copilăriei, condițiile formative de temelie ale viitorului poet, care n-au preocupat la aceste proporții pe niciunul dintre cercetătorii anteriori.

Tot ca un element definitoriu al biografiei și personalității poetului este evidențiată, în capitole succesive, componenta ieșeană a personalității lui D. Anghel. Viitorul poet trăiește în Iașul posteminescian și contactează cercurile intelectuale și literare peste care planează sufletul personalității lui Eminescu. Fatalmente îi va cunoaște pe eminescieni și pe socialiști și M.I. Dragomirescu marchează apropierea lui D. Anghel de cercurile socialiste ale Iașului. Poetul a debutat, de altfel, în **Contemporanul,** fără a-i deveni colaborator temeinic. Prima școală literară i-o oferă Iașul prin **Cercul literar** condus de N. Beldiceanu, unde se fac lecturi literare după modelul **Junimii,** sînt cultivați Eminescu și Creangă, care citește aici chiar un capitol din **Amintiri,** sînt comentate noile doctrine ale poeziei occidentale, se proiectează o publicație.

M.I. Dragomirescu scoate la lumină acest cenaclu literar umbrit de prestigiul celui junimist, dar care-și are autonomia și particularitățile lui asupra cărora, însă, nu insistă suficient. **Cercul literar** condus de N. Beldiceanu este o dizidență socialistă, care încearcă să facă sinteza cu spiritul **Convorbirilor literare** și al modernismului care adie în aerul literaturii române. De aici se vor recruta scriitori care vor scoate ca Artur Stavri reviste pregătitoare ale așazisului curent sămănătorist, interesate și de modernism. Frezența lui D. Anghel la **Sămănătorul** nu este întîmplătoare prin prisma acestei experiențe de ucenicie literară ieșeană.

Etapa ieșeană se încheie la 20 de ani ai poetului, urmîndu-i una de călătorii care încep cu Italia.

Șederea cea mai îndelungată este aceea din Franța. Față de cei care au crezut că D. Anghel a frecventat mai ales cercurile studențești românești din Paris, M.I. Dragomirescu ține să sublinieze participarea lui D. Anghel la viața cafenelei literare franceze, cultul pentru J. Moreas și probabil chiar amiciția cu acesta, întrucît aveau prieteni comuni. Cercurile românești pe care le frecventează de literați și pictori, cu precădere, sînt caracterizate printr-o comuniune de aspirații artistice. M.I. Dragomirescu numește aceste cercuri artistice frecventate de D. Anghel „presămănătoriste", ele distingîndu-se între altele și prin pasiunea membrilor lor pentru literatura populară. Din această etapă datează traducerile de poezii din folclorul popoarelor în limba română, pe care poetul intenționa să le stringă într-un volum. Cu traduceri și poezii originale, D. Anghel colaborează la reviste românești care prin profilul lor deschid drumul **Sămănătorului.** Profilul artist al poetului, interesat atît de poezie, cît și de pictură și de muzică, explică prezența în paginile unei reviste polivalente artistic cum era , începînd de la titlu, **Literatură și artă română.** O noutate evidențiată de cercetările lui M.I. Dragomirescu este predilecția pe care D. Anghel o arată, lui Wagner și Nietzsche, prin cunoașterea și cultivarea cărora, mai ales a ultimului, D. Anghel își precizează profilul energetic și moral.

La cei treizeci de ani pe care îi are cînd părăsește capitala Franței pentru a se stabili în România, D. Anghel este, ne spune monografia, precizat ca personalitate și afirmat ca prezență literară de prestigiu în publicațiile românești. Cei zece ani care vin îi vor aduce gloria literară, dar și dramaticul sfîrșit.

După întoarcerea în țară activitatea lui D. Anghel este prodigioasă. El traduce piese de teatru și versuri în colaborare cu Șt. O. Iosif și Ion Minulescu, lansează, tot în colaborare cu Șt. O. Iosif, pe bicefalul creator A. Mirea, semnatar de cronici rimate memorabile și de proze, tipărește versuri proprii, participă la viața presei literare ca unul din liderii ei, fiind chiar redactor al unor reviste literare, își tipărește primele volume de poezii, care-i vor stabili faima poetică, are un rol important în constituirea primei Societăți a Scriitorilor Români, întemeiată în 1908 și reactivată ofensiv în 1909. Este perioada în care numele lui D. Anghel, alături de acelea ale lui Șt. O. Iosif, Ilarie Chendi, M. Sadoveanu și N. Iorga domină firmamentul literelor românești. Falsa idee a sterilității lui D. Anghel e combătută cifric de M. Dragomirescu, care configurează și o interesantă viziune de editor al operei acestuia.

Reconstituirea întreprinsă de M. I. Dragomirescu pentru D. Anghel este importantă pentru întreaga istorie literară a momentului, poetul fiind unul din repere. Ceea ce evidențiază monografia lui M. I. Dragomirescu este autoritatea lui D. Anghel în mediile literare, rolul lui la **Sămănătorul,** de prim plan, importanța atitudinii lui în relațiile revistei cu N. Iorga și în evoluția acestor relații. Departe de a fi factor anexă, întîmplător, D. Anghel caracterizează viața revistei **Sămănătorul,** a cărei istorie nu se poate înțelege fără el. De altfel traducerile înfăptuite, teatrul și versurile, volumele **În grădină și Fantezii,** și nu în ultimul rînd **Caleidoscopul lui A. Mirea** îi aduc o reputație și un prestigiu literar aproape fără echivalent în epocă. M. I. Dragomirescu restituie tabloului de epocă, „distribuției" acestuia, pe unul din actorii lui principali. Elementele de istorie literară fac, astfel, imposibilă despărțirea lui D. Anghel de destinele scriitorilor de la **Semănătorul.**

O controversă în care această monografie era obligată să intre era aceea a colaborării Anghel-Iosif și a cotei de participare a fiecăruia. Părerile, în general împărțite, au dat totuși de cele mai multe ori cîștig de cauză lui D. Anghel, ca autor decisiv al acestor colaborări. Dacă cele mai multe, provenite din amintiri directe, se bizuie pe impresii, cele ale lui M. I. Dragomirescu au un caracter probativ. El arată că anume teme nu pot aparține biografic și spiritual decît lui D. Anghel, și că rolul acestuia cel puțin în asemenea pagini, majoritare, este covîrșitor în celebra colaborare. Prozodistul cel mai versat între cei doi fiind însă Șt. O. Iosif, iar poeziile tipărite împreună, traduceri sau originale, fiind impecabile, chestiunea aportului lui Șt. O. Iosif nu poate fi expediată. Rolul conducător, energetic al lui D. Anghel se impune, însă, și către această concluzie înclină M. I. Dragomirescu.

Un capitol complet nestudiat în cazul lui D. Anghel, ca și în cazul altor scriitori români contemporani lui, este acela al înființării Societății Scriitorilor Români. Autorul monografiei face vizibil faptul că D. Anghel era preocupat în chip orgolios de condiția sa de scriitor și a scriitorului în genere. Chiar traducerea **Camöens** de Fr. Halm i se pare a fi dictată lui D. Anghel și Șt. O. Iosif, traducător din aceleași considerente. Tema condiției artistului într-o societate nedreaptă este proprie etapei postemineściene a literaturii române și nu e de mirare că a dus scriitorimea și la gesturi organizatorice. Preludiile trebuie căutate în încercările de asociere ale ziariștilor, cu un spirit de corp mai pronunțat, între care să nu uităm se aflau mulți scriitori. Eminescu a făcut parte dintr-o asemenea asociație de gazetari, iar Hașdeu i-a fost chiar președinte. Anghel, Iosif și prietenii lor erau stimulați și de modele exprese, cum era de pildă cel francez. M. I. Dragomirescu face și constatarea, însemnată, că un stimulent al acestei inițiative organizatorice le-a venit tinerilor scriitori și de la manifestația pentru limba română organizată de N. Iorga în 1906, la care au subscris toți, urmată de ședători literare demonstrative, care constituie, adăugăm noi, nucleele pregătitoare ale viitoarei reuniuni de forțe, S.S.R.-ul preluînd, așa cum precizează M.I. Dragomirescu, și modelul ședătorilor literare. Autorul precizează în trecere filiera sămănătoristă a S.S.R.-ului, aducînd o interesantă completare de perspectivă prin prezentarea revistei **Cumpăna,** 1909—1910, (condusă de M. Sadoveanu, D. Anghel, Șt. O. Iosif, Ilarie Chendi) drept organ neoficial al proaspetei societăți scriitoricești susținută îndeaproape, completăm noi, și de **Flacăra** lui C. Banu.

Epilogul carierei literare a lui D. Anghel, nefericita dragoste și însoțire cu Natalia Negru, soția prietenului său Iosif, este înfățișată cu precizie și sobrietate, reprimînd informația scandaloasă. Dar acest lucru este făcut fără a ocoli polemicile în care torturatul poet se aruncă ca un cavaler anacronic în apărarea femeii pe care o iubea. Sînt, de altfel, semnificativ singurele polemici ale lui D. Anghel. M. I. Dragomirescu pune o surdină binevenită peste clamorile inerente unei asemenea drame, conferind vieții lui D. Anghel, ceea ce acesta tinea să aibă mai presus de orice : demnitate. Este semnul cel mai sigur că autorul și-a înțeles scriitorul de care se ocupă, merit superior aceluia și el rar de a fi rezolvat, cu siguranță de istoric literar încercat și fără sonorități inutile, problemele cheie ale biografiei lui D. Anghel.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

UN ROMAN SOCIAL

Valea Vulturilor este, nici vorbă, un roman social de actualitate. Nicolae Frinculescu nu își împinge „strategic" acțiunea în anii '50, sau chiar înaintea celui de al doilea război mondial, cu toate că nu exclude racourçiurile temporale, ci abordează frontal, incisiv, o perioadă imediată, deceniile șapte și opt. Vorbind de roman social, mă refer atît la conținuturi și viziune, cît și la modalitățile și dezvoltările narative. Cartea ar putea avea, ca subtitlu, parafrazînd retorica romanului secolului al XIX-lea, **Ascensiunea și decăderea lui Adam Mălureanu.** Tratarea epică a subiectului nu se suprapune însă cu exactitate tiparului clasic, prozatorul apelînd la interferarea planurilor temporale și la tehnica povestirii în povestire. Autor și de romane de acțiune, dealtfel atent construite și conduse, Nicolae Frinculescu uzează în **Valea Vulturilor** și de alte „adjuvante" narative, ce imprimă socialului și psihologicului, în citeva rînduri, o notă de suspens și încordare emoțională. Reconstituit și povestit linear, deci, încă o dată, fără „bruiajul" procedeelor moderne folosite de scriitor, subiectul ar fi cam acesta : fiu de muncitor tipograf ilegalist, tînărul Adam Mălureanu pleacă pe frontul antihitlerist unde se distinge prin fapte de arme și caracter. Logodit în țară cu o frumoasă Silvia care avea „în rezervă" și un alt pretendent, Romulus Cristache, Adam Mălureanu în timpul campaniei pentru eliberarea Ungariei, trece printr-un tulburător episod de dragoste cu o budapestană, Ursula, iar peste un timp, cei doi se vor căsători. Nu înainte însă ca Silvia să-l fi ales, probabil din războinare, la întoarcerea de pe front, pe Romulus Cristache, fostul camarad de arme și prieten al lui Adam Mălureanu. Revenit în țară și părăsit de Silvia, Adam, erou de război, se angajează, din convingere, cu toate forțele în procesul de transformări și schimbări social-politice al epocii. Devenit inginer, arătîndu-se competent și exigent cu sine și cu ceilalți, de o probitate morală exemplară, fără jumătăți de măsură, este, treptat, promovat și i se propune un post de conducere în minister. Om de acțiune, dotat cu calități practice, Adam Mălureanu refuză avansarea în minister și este numit directorul unei noi întreprinderi CROMARG, născută din fuzionarea altor două, între care una deloc rentabilă. Datorită capacității sale profesionale și îndrăznelii de a inova și aplica soluții eficiente, cu riscul chiar de a încălca în literă unele norme birocratice, rigide, anchilozante, dar păstrîndu-se în limitele legalității, Mălureanu reușește să obțină rezultate peste plan și să propulseze CROMARGUL printre fruntașe. Ca urmare însă a unui denunț anonim, vine în control un revizor-contabil obtuz care face tot posibilul spre a discredita și compromite activitatea și chiar viața socială și de partid a lui Adam Mălureanu. Profitînd de comoditatea și lașitatea unora, de egoismul, invidia și dorința de parvenire a altora și ajutat de același Romulus Cristache, imoral și corupt, avînd o funcție importantă în minister, revizorul Mate Semenic îi înscenează o adevărată cabală. La capătul a citeva luni de verificări, deformări și mistificări, raportul său duce la schimbarea directorului și la sancționarea pe linie de partid. În locul său este numită Elena Grecu, ingineră veleitară și ratată profesional, dar foarte abilă în a cultiva persoanele, împrejurările și relațiile sociale favorabile carierei sale. Triunghiul Mate Semenic — Romulus Cristache — Elena Grecu continuă să îl urmărească pe Mălureanu încercînd să împiedice angajarea lui și să-l intimideze pentru a nu se reabilita. Între timp Ursula, afectată de o boală gravă, este operată la Budapesta și, mutilată sexual, complexată, divorțează. Așadar la cincizeci de ani, Adam Mălureanu, om integru și corect atît în plan profesional cît și moral suferă toate decepțiile posibile. Nu este totuși un învins și cu atît mai puțin un ins sfîrșit. El începe o luptă aspră, dură cu sine și cu ceilalți. Împreună cu alți cîțiva nedreptățiți de noua conducere de la CROMARG începe o acțiune de durată, demonstrînd și probînd, pas cu pas, netemeinicia acuzațiilor ce i s-au adus în dosarul întocmit de Mate Semenic. În final i se ridică sancțiunea de partid, i se recunoaște nevinovăția, fără a fi totuși readus ca director la CROMARG. Ca o consecință logică, Romulus Cristache și revizorul contabil sînt destituiți din funcții, primul, debusolat și în viața de familie, sinucigîndu-se. După criza socială și morală prin care a trecut, Adam Mălureanu, care între timp își găsise o a doua vocație în scris, se reintîlnește cu Silvia despărțită, cu mult timp în urmă, de Cristache. Așadar, sugerează autorul, și o împlinire aproape romantică în plan sentimental. Sfîrșitul este moralizator și cu un posibil happy-end, în fond, firesc în ordinea desfășurării romanești.

Valea Vulturilor este un roman închegat, scris, cum se spune, curat, plăcut, cu o personaje net conturate (poate prea net), cu o acțiune verosimilă inserată într-un context social și profesional bine cunoscut și descris.

Paul Dugneanu

JURNAL DE FRONT

Pasionat și avizat cercetător al istoriei aviației, Valeriu Avram oferă publicului larg o carte pasionantă, o traducere din limba franceză pe cît de bine realizată, pe atît de incitantă, căci în fond „Escadrila Nieuport 3. Jurnal de front 1916—1917" (Editura Militară) se află în sferele dense ale realității și literaturii deopotrivă. Acest jurnal de front descoperit de V. Avram în arhiva Muzeului Militar reprezintă mai degrabă o pagină inedită din istoria aviației, iar momentul îl constituie colaborarea româno-franceză în anii primului război mondial, cînd temeritatea, spiritul de sacrificiu pentru o cauză nobilă, pentru împlinirea unui înalt ideal, înălțau imnuri întru slava umanității, întru înluminarea sentimentului patriotic.

Paginile jurnalului se citesc cu mare interes pentru că au valoarea faptului deja trăit. Pe atunci, la început de secol, aviatorii păreau pentru oamenii de rînd ființe cu însușiri aparte. Și totuși ei nu se deosebeau cu nimic, în sens supranatural. Aveau însă o privire nețărmurită spre acea lume de simboluri, o privire fremătătoare care se lumina dinlăuntrul sufletului, de puritatea mișcării care-și căuta sălaș în piscurile nevăzute, deocamdată, ale geniului uman.

Deși dotată cu un material volant inferior inamicului, Escadrila 3 Nieuport, în componența căreia intrau români și francezi, a reușit, în pofida unor eforturi fantastice și riscuri iminente, să execute zboruri în misiuni grele, să stăpînească înălțimile pe aproape toată lungimea frontului din Moldova. Faptele aviatorilor din escadrila amintită apar în adevărata lumină dacă amintim numai, așa cum se notează în jurnal, că aviația germană dispunea de aparate de zbor mai rapide, mai stabile și mai ușor manevrabile. Piloții Escadrilei Nieuport au executat cu abnegație și curaj misiuni riscante care au adus reale posibilități de orientare pentru trupele terestre : recunoașteri, fotografieri, reglaje de tir. Au purtat 560 lupte aeriene, 703 reglaje de artilerie, au lansat în liniile inamice 61 tone bombe, au obținut 9 victorii aeriene.

Jurnalul este întocmit pe episoade eroice, pe constatări, explicații și învățăminte, ca o reflecție a autenticului, a impresionantului dezastru al războiului. Bogat în informații prețioase, multe necunoscute pînă acum, jurnalul evidențiază activitatea concretă, departe de aventură, a unei categorii de luptători care participau pentru prima dată la un război, anticipînd avantajele și grozăvia care vor fi și au fost aduse de aviația militară.

Notele de subsol, prin bogăția informației, permit o înțelegere suficient de clară asupra aeronauticii române în toate compartimentele ei. Adresîndu-se tuturor cititorilor, nu numai avizaților în materie, lucrarea care face subiectul însemnărilor de față reprezintă o surpriză deosebită și o contribuție demnă de luat în seamă, confirmînd statornicia preocupărilor publicistului Valeriu Avram, ale cărui articole sînt mereu interesante, oferindu-ne date inedite cu privire la aviația noastră în dinamica ei.

Jurnalul este o clipă de viață și oriunde viața își depășește iluziile, alungînd însingurarea, adevărul pare mai ceva decît pura invenție a imaginației. Ceea ce în acest jurnal justifică opțiunea fundamentală a omului : triumful demersului său în imperiul luminat de razele impetuoase ale încrederii.

Pavel Pereș

CRITICA

NECESITATEA SIMETRIEI

Din multitudinea de probleme propuse de antologia lui Mircea Regneală*), reținem atenția cele care constituie principiul ei structurant : modalitatea în care romanul s-a impus ca specie în contextul literaturii române sincronizîndu-se cu creațiile din literatura universală (emanciparea lui) și apariția și dezvoltarea în plan teoretic a normărilor lui interne, elaborate fie prin intuiția impresionistă a creatorilor înșiși, fie din perspectiva sistemelor conceptualizate ale criticilor și teoreticienilor literaturii (emanciparea poeticii romanului).

Prima parte a problematicii, aceea care-și propune să urmărească emanciparea romanului, își găsește o rezolvare adecvată în paginile antologiei, întrucît prefața lui Radu G. Țeposu reușește să puncteze momentele decisive din evoluția discursului romanesc și să scoată în evidență elementele de continuitate și inedit din devenirea acestuia. Ea este însoțită de o amplă selecție de texte (aproape 300 de pagini), adevărate profesiuni de credință ale autorilor surprinse în diferite forme (introduceri, scrisori, însemnări de jurnal, amintiri, studii de critică, interviuri), care revelează un evantai complex de aspecte : concepția autorilor despre o anumită operă sau despre creație în general, despre raporturile artă-realitate, creator-receptor, despre modalitățile personale de creație etc. Se constituie astfel o poetică (poietică) sui generis a autorilor, deosebit de interesantă, în ciuda faptului că este lipsită în mod aproape firesc de avantajele unui aparat conceptual consecvent și de luciditatea teoretică necesară, o mărturie a felului în care s-a constituit conștiința creatorilor de roman în universul literaturii române, al felului în care s-a depășit un complex al acesteia încriminat cu obstinație de critica literară. Este vorba, în ceea ce privește ultimul aspect, de cele două articole „De ce nu avem roman ?" semnate de N. Iorga (1890) și de M. Ralea (1927), inserate în mod inspirat în partea a doua a antologiei „Teoreticieni ai romanului", care conține și ea o selecție riguroasă de texte.

Deși, cum se va vedea, diferite sub aspectul valorii lor de adevăr, aceste două articole au avut același efect : au incitat autorii înspre constituirea profesiei de romancier, înspre conștientizarea teoretică a creației, înspre procedeele moderne ale artei și, nu în ultimul rînd, înspre circuitul universal al valorilor.

N. Iorga, plecînd de la adevărul că „oameni de talent avem în literatură", infirmă credința de la acea dată că afluxul romanului francez pe teren românesc împiedică afirmarea creației autohtone (impedimentul era deficitul propriei valori) și cere asumarea profesiei de romancier care să răspundă exigențelor calitative și cantitative ale acestei specii literare. Devenirea romanului românesc, așa cum este dimensionată ea în antologia de față prin texte (de la N. Filimon la M. Preda), a depășit rînd pe rînd „principiile care îngreunează apariția definitivă a romanului nostru ca gen literar curent", surprinse de argumentația ingenioasă (totuși) a lui M. Ralea, în 1927. Repunerea în discuție a motivațiilor acesteia trebuie făcută nu pentru a scoate în evidență lipsa lor de temeinicie, ci pentru a sublinia o anumită simetrie interioară, neîmplinită, a acestei antologii.

În măsura în care romanul românesc a reușit să se emancipeze sincronizîndu-se cu metodele moderne de creație și cu circuitul universal de valori, obstinația criticii are semnificația unui complex al creației critice înseși. Pentru că a doua parte a antologiei, cea intitulată „Teoreticieni ai romanului", deși formată din studii de o deosebită valoare, semnate de Ibrăileanu, Lovinescu, Vianu, Călinescu etc., nu conține nici un text care să propună dezvoltările moderne ale naratologiei (despre funcții și secvențe narative, gramatica textului, actanți, roluri etc.), ale poeticii structurale, ale metodelor matematice. Nu înseamnă că astfel de studii nu s-au scris, iar faptul că ele s-au scris mai tîrziu nu justifică ignorarea lor. Privind însă felul în care s-a făcut selecția textelor semnate de romancieri și de critici, ca și corespondența dintre nivelele lor de evoluție, se pare că autorii au lăsat loc pentru continuarea antologiei (emanciparea poeticii propriu-zise) ca instrument absolut necesar de lucru și de orientare în istoria acestui gen atît de actual.

Ștefan Găitănaru

*) **„Poetica romanului românesc", antologie de texte de Mircea Regneală, Editura „Eminescu", 1987.**

...MPENDIU

M. Eminescu: Opere VIII

Colectivul de editare a operei lui Mihai Eminescu ne oferă, în acest august sărbătoresc, un nou volum care apropie de termen integrala Eminescu. Volumul VIII cuprinde teatrul original al poetului precum și pe cel tradus de el, traducerile de proză literară și dicționarul de rime. Coordonatorul volumului (ca și al intregii ediții post-Perpessicius) este Petru Creția, care răspunde și de comentarii, stabilirea și afilierea textelor ; Aurelia Creția-Dumitrașcu a stabilit textul pentru teatrul original, Oxana Busuioceanu a stabilit textul pentru traduceri și dicționarul de rime, precum și bibliografia editărilor, iar D. Vatamaniuc răspunde de cadrul istoric-literar. Georgeta Mitran este, și de data aceasta, redactorul de carte iar secretariatul tehnic este asigurat de Ileana Rațiu. Un tom de cca. 2 000 de pagini, pe care acest solid colectiv îl propune, prin Editura Academiei, marelui public iubitor de Eminescu.

Volumul VIII din Opere leagă două secțiuni mari în cadrul întreprinderii : proza literară (vol. VII, apărut în 1977 ; primul prin care ediția Perpessicius era reluată sub îndrumarea regretatului Al. Oprea) și publicistica (vol. IX, apărut în 1980 ; din secțiunea de publicistică au mai apărut volumele : XI, XII și XIII, urmînd ca și această secțiune să fie „sudată" prin volumul X). Este cel de-al treisprezecelea volum al întregii ediții (vor fi, după cum știm, 16 volume cu toate — urmate de citeva volume de bibliografie eminesciană și, desigur, de alte instrumente de lucru) și, din punctul de vedere al manuscriselor eminesciene, cel mai important și anume acela care, beneficiind de întreaga experiență a înaintașilor, propune cele mai limpezi descifrări ale textului eminescian și afilierile de texte care — cel puțin pînă astăzi, se dovedesc a fi în cel mai înalt grad în intenția operei eminesciene. Petru Creția împreună cu întregul colectiv de la Muzeul Literaturii Române publică texte eminesciene care au posibilitatea de a fi puse în scenă, fragmentele fiind descifrate și aranjate astfel încît nu rămîn simple fosile, simple pinze sfîșiate din opera poetului — ci sînt organizate dramatic, în acțiune. Teatrul eminescian este editat într-o viziune nouă, regizorală, care ține cont — pe cît omenește se poate prevedea pînă astăzi — de intențiile poetului.

Un studiu introductiv privind **Opera dramatică a lui Eminescu,** semnat de Petru Creția, și o consistentă **Notă asupra ediției** a aceluiași ne introduc cu adevărat în cele mai aride probleme de eminescologie arătîndu-ne dificultățile de descifrare, de afiliere a manuscriselor, de editare — dar și modul în care aceste dificultăți au putut fi depășite. Pe lîngă editarea **Dicționarului de rime,** Oxana Busuioceanu întocmește, apoi, un foarte util **Dicționar al rimelor textuale** eminesciene, punînd, practic, în tabel rimatic întreaga producție poetică a lui M. Eminescu tipărită deja în volumele anterioare. Lucrul permite atît studiul comparativ cu dicționarul de rime (cu rimele intenționale, așadar) — cît și găsirea rapidă în corpus a oricărui vers eminescian. Știi, spre pildă, un vers eminescian uitînd între timp poemul din care face parte (sau știi poemul, dar nu știi în ce volum se află, unde-și are variantele, etc.) : după ultimul cuvînt din vers, cel ce intră în rimă, acest tabel al Oxanei Busuioceanu te trimite exact la locul dorit. Este un pas spre acel mult visat lexic complet al limbii eminesciene — întreprindere gigantească ce ar fi menită a verifica și utilitatea computerelor în domeniul lingvisticii.

Acest al VIII-lea volum din Opera eminesciană ridică și alte probleme de viitor. Cea mai importantă dintre ele mi se pare a fi reeditarea întregii opere eminesciene după criteriile părții a doua a ediției și beneficiind de cîștigul a aproape cincizeci de ani de observații pe marginea ediției Perpessicius, Petru Creția ne demonstrează că o nouă ediție de amploarea celei elaborate de către Perpessicius este posibilă. Demonstrația odată făcută, necesitatea acestei a doua ediții devine acută. Astfel, eminescologia devine cu adevărat știință (existînd două ediții, două puncte de reper față de manuscrise) și se pregătește a-l purta pe poet în timp spre al doilea veac al nemuririi sale. Nu va fi, desigur, o operație facilă și scurtă (în timp) ; a vedea, însă, în pragul centenarului Eminescu și dincolo de acest eveniment — mi se pare o probă de iubire nepieritoare față de poet. O altă problemă care se ridică este aceea a unei ediții critice cu variante de descifrare la subsol, de felul edițiilor critice din literaturile antice. Pe scurt : alegerea textului de bază (a descifrării de editor) și consemnarea, cu sigiă, a tuturor variantelor propuse de înaintași (fiecare descifrare avînd, deci, statutul de versiune autonomă pentru editor). În felul acesta o ediție Eminescu poate cuprinde și istoria tuturor edițiilor Eminescu, fie ca simplu beneficiu de inventar pentru unele texte (cuvinte) — fie ca posibile deschideri spre viitoarele descifrări ale manuscriselor poetului.

Sînt numai citeva ginduri cu care am dorit să însoțim prezentarea acestui monumental tom ce revoluționează cu adevărat eminescologia.

Nicolae Georgescu

Shakespeare în traducerea lui Scarlat Ion Ghica

Întîmplarea face să iau cunoștință de existența unui volum-manuscris al lui Scarlat Ion Ghica, datat 1884—1886, care conține traducerea pieselor „Richard al III-lea" și „Negustătorul din Veneția" de W. Shakespeare. Scris pe hîrtie filigranată (Austrian Factory) și legat în piele de vițel, cu un titlu frumos caligrafiat — literele încrustate, aurite, ca și motivele ce încadrează coperta — volumul lasă impresia unei „belle reliure".

Este oare textul după care cele două piese au fost publicate în Editura Socec ? Specialiștii se vor pronunța, probabil, de îndată ce-l vor consulta în colecția de manuscrise a Bibliotecii Academiei R.S. România în care, tocmai, a intrat acest volum. Ceea ce pot să spun este că manuscrisul s-a păstrat în cea mai bună stare și, dacă nu ar fi edițiile de la Socec, de care aminteam, aș și tentat să cred că a fost realizat pentru uzul companiilor de teatru. Titlurile, numele personajelor, intrările, unele explicații privind pronunția numelor proprii, susțin această aserțiune. Semnalez o inadvertență în privința anilor pentru „Negustătorul din Veneția". Manuscrisul menționează : „Tradusă în Românește de Scarlat Ion Ghica 1885—1886" în timp ce în „Dicționarul literaturii române pînă la 1900" se arată că piesa respectivă a apărut la Socec în 1885.

Să revenim, însă, la manuscris.

Cele două piese sînt precedate de o „Notiță istorică" (prima) și o „Prefață" (a doua) ceea ce duce la concluzia că Scarlat Ion Ghica, folosind probabil texte comentate, privea cu atenție modalitățile de receptare a lui Shakespeare. Amîndouă aceste introduceri sînt încă pertinente și din punctul de vedere literar, și din cel istoric :

„Richard, Ducele de York, șeful Partidului Rosei Albe, care s'a luptat unspredece ani în casa de Lancaster, condusă de Regele Henrik VI, șeful Partidului Rosei Rosie, în faimosul și singerosul resbel cunoscut în istorie subt numele de Resbelul Roselor, a avut mai mulți fii, dintre care Edward, care mai tîrdziu deveni Rege subt titlul de Edward IV, George Ducele de Clarence și Richard Ducele de Gloster, mai Tîrdziu Rege, sub titlul de Richard III". Urmează alte date care, astăzi, nu mai constituie noutăți pentru iubitorii de teatru. Să reținem, pentru sugestivitate și farmec literar, portretul pe care Scarlat Ion Ghica îl face descendentului Plantagenet :

„Richard avea un caracter crud, era lipsit de orice scrupul în faptele ce (le) comitea ca să ajungă unde'l impigea ambițiunea, era om fără credință și ambițios, exteriorul era tot atît de urit ca și caracterul ; diform, mic și cocoșat, avea dinți mari și stîmbi, și o frunte sbărcită ce(e)a ce l'a făcut să fie supranumit Mistreț[ul]".

Exista astăzi unele observații privind anumite echivalențe românești ale textului shakespearian. Dicționarul sus-amintit, deși precizează că „tălmăcirile sale sînt corecte, conștiincios lucrate..." reține, într-o paranteză „greșeli" de limbă.

Trebuie spus că Scarlat Ion Ghica nu este preocupat de prozodie ci de exactitate lingvistică (făcuse studii la „Wellington College" din Londra și la Paris și este, aproape sigur, primul român care a tradus pe Shakespeare din original).

Iată citeva versuri din Richard al III-lea :

Gloster : Întunecósa érnă de cruntă desbinare
S'a prefăcut în véră, căci sórele unirei
Din York răsare mîndru : asupritorul nor
Lăsat pe némul nostru e'nmormentat adînc
Subt apele uitărei ale oceanului".

Sîntem la 1884—1886 și, chiar dacă literatura română îi avea pe Eminescu, Creangă, Caragiale, traducătorul lui Shakespeare este la un nivel onorabil.

Iată o altă probă (din „Negustătorul din Veneția" :

Duchesa : De ce nefericirea e plină de cuvinte ?
Reg. Elis : Precum și advocatul exprimă ce clientul
Dorește să reésă, așa cum vorbe aspre
Durerea se alină ; nu'l ajutorul mare
Dar inima'-i ușoară cînd păsul și l'a spus".

Licențiat în drept la Paris, magistrat practicant (la Rîmnicu Vîlcea judecător supleant, la București, procuror la Curtea de Apel), Scarlat, fiul lui Ion Ghica, rămîne însă în istoria teatrului românesc pentru activitatea lui de traducător al lui Shakespeare. În afară de cele două piese amintite, Scarlat Ion Ghica a mai tradus și publicat „Regele Ioan" (1892), „Antoniu și Cleopatra" (1893) și „Iulius Cesar" (1896). El a fost, de asemenea, și director general al teatrelor, în 1899.

George Apostoiu

L2 27 AUGUST 1988

23 AUGUST 1944-1988

OMAGIU CONDUCĂTORULUI IUBIT, PARTIDULUI, PATRIEI SOCIALISTE

VIBRANTA MANIFESTARE POPULARĂ DIN CAPITALĂ

Țară

Unde te port
inima e.
Mîinile munca
vreme de patrie.

Vrednic poporul
de lingă trei culori.
Olarul ulciorul
lutul Moldovei pentru comori.

Țară cuvînt
bine-i cu bucuria.
Sînt în formă de sînt
liniștea, glia.

Rîu de cuvinte,
ce dulce și sfînt.
Steaua fierbinte
lumina Ardealului de folos pe pămînt.

Oameni niciodată în înserare,
pămînt nu ceață.
Sîntem cu munții și-o mare
în limba română pe viață.

Goarnă la Mărășești

Vară cu nunți cum parcă n-au mai fost,
a ostenit trompeta, cere îndurare.
Hainele bătrînilor se coc,
trece prin lume o seară cu bagaje amare.

Intră rapidul în Mărășești,
cruci nevăzute știu că îl salută.
Gornistul duce oaselor vești
și-o lacrimă ce nu se imprumută.

Două coarne de plug, cițiva bolovani,
arșița ce nu se miră.
Brazdele se duc după țărani,
lîngă oasele eroilor e-o goarnă ce nu
asfințește, nu expiră.

Monument românesc

Eroi rămîn cei care-au fost să fie
semn al libertății noastre de oricînd.
Se rostește vara iar cu bucurie,
țara își întinde roua pînă-n gînd.

Brațul cel puternic a făcut să crească
dimineți cu pace cît e patria.
Grija ierbii noastre e să ocrotească
ora demnității care trebuia.

Soare la-ndemînă, care ia cu sine
graba celor care au căzut.
Ca să aibă țara chipul cel de bine
în lumina minții am crezut.

A băut cîmpia viață, retopind în ierburi
seara,
deslușind un drum spre zile noi.
În adîncul lacrimii e vara
lîngă monumente de eroi.

Ion Trif Pleșa

Dorul țării

Dorul țării crește în șuvoi,
Ca o apă subterană ce țîșnește
De sub stînca albă către noi
Și doinind etern în românește ;

Dorul țării-n spice-i aurit —
Un covor pe-ntinsul Bărăgan,
Cu horiri de maci spre răsărit,
Cu belșug mai mare an de ani ;

Dorul țării urcă-n magistrale,
Pe albastre căi spre mare trece,
Precum sîngele svicnește în spirale
Într-un trup care-i voinic cît zece.

Împlinirea patriei în August

Înalt e gîndul
De sărbătoare
Al țării —
În pragul înfloririlor solare !

Cuvintele se-adună-n
Stoluri de lumini prelungi,
Ca pletele Ilenei Cosînzene,
Slăvind această zi de August,
În care patria îmbracă
Strai nou de glorii și lumini.

Noi slavă-ți zicem,
Partid al rodului deplin.

Ion C. Ștefan

Simboluri ale patriei în August

În existența fiecărui popor sînt momente a căror semnificație depășește stricta cronologie, ele nu se mărginesc să-și motiveze doar faptul istoric încorporat ci, prin încărcătura sensurilor, prin valoarea acestora, trimit fascicole puternice de lumină prin timp. Sînt deschizătoare de drumuri fertile, esențiale pentru însăși devenirea ființei istorice. Ne gîndim de fiecare dată la ziua de 23 August 1944 ca la unul dintre momentele de răscruce în istoria noastră multimilenară. Despre istorie este vorba : acum 44 de ani, la chemarea partidului comunist, poporul român, unificîndu-și forțele, a răsturnat dictatura militaro-fascistă, alăturîndu-se cu întreaga lui capacitate materială și umană coaliției antihitleriste, dăruindu-se cauzei nobile, aceea a eliberării totale a pămîntului strămoșesc și, în continuare, pînă la zdrobirea finală a mașinii de război fasciste. Era, acel moment, nu numai un act de eroism suprem ci, mai mult, încununarea secolelor de aspirații și lupte neîntrerupte, clipa esențială care avea să confere poporului nostru dreptul la libertate și neatîrnare, dreptul de a-și construi liber și demn un destin liber și demn, în concordanță deplină cu năzuințele noastre. Referindu-se la semnificațiile acestui epocal eveniment, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta : „23 August va rămîne veșnic în conștiința poporului, amintirea sa transmițîndu-se din generație în generație, ca un simbol strălucit al eroismului maselor populare, al spiritului revoluționar al comuniștilor, al tuturor militanților progresiști din patria noastră".

Ceea ce decurgea firesc, necesar și organic din izbînda revoluției din acel August '44 avea să se întîmple : patria și-a strîns forțele, cu o extraordinară dăruire, capacitînd energia creatoare a tuturor fiilor săi într-un flux inegalabil, gîndind și muncind și astfel reușind să-și devanseze propriul destin, să-i confere acestuia o traiectorie vastă și durabilă, tocmai prin multiplele sale sensuri roditoare.

☆

Am sărbătorit în aceste zile 44 de ani de la acel August care are menirea de a multiplica gloria existenței noastre. De fiecare dată, gîndul se apleacă cu pioșenie asupra lungilor șiruri de eroi și memoria noastră le reține cu fidelitate chipurile, însăși ființa lor. Ne întoarcem apoi asupra filelor ce alcătuiesc cronica acelui moment esențial : arhivele, precum și memoria vie a veteranilor, participanți și martori ne sînt călăuză. Refacem apoi treptele destinului pe care l-am făurit prin muncă și abnegație.

Un punct de reper asupra căruia ne întoarcem ori de cîte ori vrem să privim, cu luciditate și realism, al patriei noastre contemporane : Congresul al IX-lea al partidului. Deschiderile pe care acesta le anunța aveau să transforme radical însăși concepția noastră despre muncă și viață, aveau să imprime un ritm nemaiîntîlnit materializării ideilor noastre despre progres și civilizație, să înlăture — cu un dinamism ce ține de puterea spiritului vizionar —, dogmatismul și conservatorismul, afirmînd și motivînd la scara întregii națiuni practica revoluționară, aceea a construcției multilaterale. Este aceasta epoca unor înfăptuiri fără precedent în întreaga noastră istorie, rodul unor profunde transformări revoluționare petrecute în toate domeniile de activitate, intrată în istorie și purtînd titulatura de noblețe a ctitorului ei : Epoca Nicolae Ceaușescu.

☆

Stă în firea destoinică a poporului nostru faptul, el însuși încărcat de sens, de a-și sărbători cu demnitate și frumusețe morală evenimentele memorabile, de a le face să reverbereze, de fiecare dată, cu o strălucire nouă, adînc recuperatoare. Acum, în acest august, în anul 44 al libertății și independenței noastre, am putut fi martorii unor momente de o autentică și vibrantă mîndrie patriotică. În cuvîntarea rostită la grandioasa manifestare populară consacrată marii sărbători naționale, tovarășa Elena Ceaușescu arăta : „Tot ceea ce am realizat în construcția socialismului este rezultatul muncii eroicei noastre clase muncitoare, a țărănimii, a intelectualității, a întregului nostru popor, care — liber și stăpîn pe destinele sale —, își făurește, sub conducerea partidului, o viață nouă, demnă și civilizată".

☆

Cu fiecare an, faptele noastre devin și mai pregnante, cu fiecare an ele devin, prin realitatea pe care o încorporează, mai concludente în ordinea aprecierii. Înfăptuirea direcțiilor stabilite de Congresul al IX-lea și aplicarea consecventă a liniei politice adoptate de acesta au făcut posibil ca producția industrială a țării să crească de peste 120 de ori (față de anul 1945), cea agricolă de peste 6 ori, venitul național de aproape 33 de ori, avuția națională reprezentînd astăzi circa 5 mii de miliarde de lei. Este un sentiment tonic acela să poți constata că toate marile izbînzi sînt opera fiilor unei patrii ce-și construiește în demnitate propriul destin. Opere grandioase, unele dintre ele înfăptuite după cum știm, altele în curs de finalizare stau mărturie și pot fi apreciate la adevărata lor dimensiune. Embleme ale acestui timp, mărturii care exprimă puterea creatoare și cutezanța poporului român.

Desen de Ilie Florin

Fascinația, după cum se știe, atinge ochiul teafăr, dînd privirii o lumină aparte. Ne referim la privirea ce urmărește și pătrunde în chiar miezul faptelor. Spectacolul festiv desfășurat pe cel mai mare stadion al țării, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii, și a tovarășei Elena Ceaușescu, a fost susținut de cele mai valoroase formații artistice, profesioniste și de amatori, laureate ale Festivalului Național „Cîntarea României". El a reprezentat expresia artistică a omagiului adus patriei, cuceririlor ei revoluționare. Conceput și realizat ca o cronică vie cu mijloace artistice specifice, spectacolul festiv la care și-au adus contribuția un important număr de participanți de toate categoriile și din toate domeniile de activitate a marcat, prin cîntece, versuri și imagini, împlinirea a 40 de ani de revoluție socialistă în România, 70 de ani de la actul istoric al unirii de la 1 Decembrie 1918, precum și a patru decenii de la crearea partidului unic al clasei muncitoare.

La intrarea pe stadionul „23 August" — iată un nume simbolic —, a formațiilor artistice, cele care au fost protagonistele impresionantei fresce, a fost rostit vibrantul angajament : „La marea sărbătoare națională a poporului român, ne angajăm, mult stimate și iubite tovarășe secretar general Nicolae Ceaușescu, ca, în spiritul înaltelor dumneavoastră comandamente formulate în Tezele din aprilie, să acționăm cu toată energia și dăruirea patriotică pentru dezvoltarea economico-socială a patriei și perfecționarea continuă a activității ideologice și politico-educative."

Imaginea patriei, a prezenței sale tutelare, iată metafora întregii înfățișări a spectacolului. Patria pulsînd în inimile fiilor ei, chipul acesteia strălucind prin izbînzile sale. Versurile, de altfel, nuanțează imaginile ce prind contur pe plăcuțele multicolore ori pe gazonul stadionului : Priviți acum spre patria română / Ca stupu-i ce lucrează ne-ncetat / Construcții epocale cresc spre soare / Iar timpul e măreț și-naripat. / / Priviți-o azi din zare pînă-n zare / Ce măreție, cît avînt, ce spor / Noi înșine îi dăm o nouă slavă / Cu acest popor clădim pentru popor. / / Clădim și am clădit cu forță demnă / Mai mult decît mileniile toate / Priviți această țară, ea vorbește / Prin tot ce-nseamnă fapte avîntate. / / Unit poporul își clădește țara / își construiește liber viitorul / Orașe, sate — faguri de lumină ; / E-al muncii noastre țel suprem, poporul.

La reușita sărbătoririi acestui moment aniversar, a fost prezentă și cea mai tînără generație a țării, constituită din pionieri și șoimi ai patriei. Aceștia au ținut, și cu acest prilej, să-și exprime sentimentele lor cele mai curate pentru minunatele condiții de viață și învățătură ce le sînt create, recunoștința lor fierbinte față de tovarășul Nicolae Ceaușescu, față de tovarășa Elena Ceaușescu. A fost marcată mai apoi, de către tînăra generație, împlinirea a 4 decenii de la crearea primelor șantiere naționale ale tineretului, pentru ca studenții și militarii să exprime, în momente artistice distincte, aspecte ale activității lor specifice. Au urmat momentele sportivilor distinși în cadrul competiției naționale „Daciada", a soliștilor vocali și a unor prestigioase formații artistice afirmate în Festivalul Național „Cîntarea României". Un punct culminant în desfășurarea spectacolului l-a constituit amplul tablou coregrafic simbolizînd vocația noastră dintotdeauna de pace, sintetizată prin portretul „Marelui erou al păcii", tovarășul Nicolae Ceaușescu. Totodată, au fost prezentate imagini redînd aspecte din viața și activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, a tovarășei Elena Ceaușescu, puse în slujba înfloririi continue a patriei. Cuvintele „Partidul, Ceaușescu, Viitorul", conturate de drapelele patriei și partidului, au avut darul de a încheia grandioasa manifestare artistică.

☆

August, zile de istorie, rememorînd un timp istoric. Altitudinea sentimentelor noastre cele mai de preț depinde în măsură considerabilă de puterea și tăria faptelor noastre. Pentru că sîntem, fiecare în parte și toți laolaltă, pătrunși de responsabilitatea demersului nostru constructiv. Sîntem, noi cei de azi, măsura și durata năzuințelor unui lung șir de eroi care s-au jertfit, pătrunși fiind de sentimentul datoriei față de patrie. Atunci cînd îi sărbătorim pe ei, eroii, sărbătorim trecutul nostru pilduitor. Iar sărbătoarea este una din formele de manifestare a sufletului nostru iubitor de pace. De adevăr. De frumusețe morală.

Viorel Sîmpetrean

Socialismul și creativitatea

Urmare din pag. 1

construcției socialiste, se exprimau păreri după care România nu ar trebui să dezvolte ramuri de virf în economie deoarece „este greu să faci cu țăranii o industrie nouă". Părere contrazisă de istoria industrializării socialiste a țării. Pe de altă parte, creativitatea apare în diverse lucrări, ea reprezentînd doar „momente de excepție" în activitatea unor „oameni dotați", fiind o trăsătură „strict individuală", din care cauză ea ar apărea inevitabil restrînsă ca arie de manifestare socială.

Evoluția societății socialiste și mai ales cerințele progresului actual refuză o asemenea ingustime conceptuală. Creativitatea este o formă specifică activității omenești, forma ei cea mai înaltă, una din trăsăturile definitorii ale omului ca ființă socială, și care îl deosebește, ca ființă rațională, de celelalte componente ale regnului animal (vezi **Micul Dicționar Enciclopedic**, p. 249). Ea nu se limitează însă la o persoană sau alta, la un grup social sau altul. Țăranul cooperator care realizează 8 000 kg de grîu la hectar este tot atît de creator ca muncitorul care realizează o înaltă productivitate a muncii ori cercetătorul care inventează o nouă mașină. Socio-politologul german Max Westheimer face constatarea că „spiritul creator nu este un dat rezervat citorva privilegiați", că „el poate să fie dezvoltat prin diverse execuții" și că „tensiunile pe care le suscită o problemă constituie pentru cel care se ocupă intensiv de ea o incitare la a produce noi concepte".

Desigur, creația poate fi înțeleasă și ca „fenomen preponderent individual" (ca act uman intim), iar creativitatea ca „spirit creator în activitate, în proiectare, în muncă" (M. Drăgănescu). Credem că, mai presus de orice, ea se cere privită ca acțiune de creație istorică conștientă a maselor, a poporului, dacă avem în vedere că socialismul se construiește cu poporul, de către popor, prin munca lui, pentru popor și că, așa cum spunea la vremea sa Helvetius, tocmai „talentele și virtuțile unui popor asigură puterea și fericirea lui". În planul vieții economico-sociale și a societății socialiste, creativitatea presupune în primul rînd creșterea continuă, inovarea și modernizarea, în consonanță cu cerințele revoluției tehnico-științifice și noii revoluții agrare a producției de bunuri materiale, ridicarea nivelului lor calitativ (s-a planificat ca 95 la sută din produsele fabricate să atingă în 1990 nivelul celor mai bune pe plan mondial iar 2—5 la sută să ocupe intîietate în lume) ; ea presupune realizarea de noi invenții și inovații, de noi valori științifice, tehnice, tehnologice, literare și artistice, ideologice care să contribuie la mersul ascendent al societății.

Ernest Wilhelm van Rintelen constată, cu temei, că de fapt „nimic nu a sporit atît de mult prosperitatea unei țări decît invențiile cetățenilor săi" ; și ea mai presupune inovare, perfecționare în planul organizării și conducerii societății, al activității politice, economice, obștești, educativ-formative.

În zilele noastre a devenit un element al conștiinței comune adevărul că socialismul a transformat structural condiția socială a poporului român, a propulsat România în rîndul țărilor cu orînduire socială avansată, pe traiectoria progresului. Dar ceea ce ni se dezvăluie a fi realizat socialismul mai deosebit, este forjarea unei noi capacități creative a națiunii, stimularea în proporții necunoscute în trecut a creației, dezvoltarea și afirmarea inteligenței naționale. Aceste procese au devenit definitorii pentru evoluția societății românești în anii care au urmat Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român, congres care, spunea recent tovarășul Nicolae Ceaușescu, „a descătușat energiile creatoare, gîndirea revoluționară a comuniștilor, a poporului nostru", „a afirmat forța și capacitatea creatoare ale partidului și poporului nostru, de a asigura făurirea socialismului în România, corespunzător năzuințelor poporului, realităților din patria noastră".

Cuvintele președintelui țării

Cuvintele Președintelui Țării
Sînt o planetă de pace
Ce-a îmbrățișat cum o eșarfă
Toate meridianele
Toate paralele pămîntului

Cuvintele Președintelui Țării
Sînt uneltele de muncă
Prin care România nouă
Scrie astăzi
O măreață istorie

Cuvintele Președintelui Țării
Sînt roadele pămîntului etern
Ce se dăruiesc mereu
Cînd brațele
Și mințile noastre
Își adună vrednicia
Deopotrivă cu dragostea

Cuvintele Președintelui Țării
Sînt vatra ețelului
Și a pîinii
Incandescentă
Cum idealurile noastre

Elena Codrescu

Grîul

În August grîul e iubire
Sfințit pe osul de oștire
Împrospătare-a forței voinicești
Simbol al firii românești.

În August grîul este glorie și zare
Pază pe vechi și veșnice hotare —
Te așezăm, iubire, iar în glie
Mereu să fii a noastră Românie !

Gheorghe Daragiu

Poem

Macii sînt roșii
ca sîngele soldatului
rămas pe cîmpul de luptă
să adulmece luna și stelele
să păzească iarba și florile

Numai cuvintele lui au trup
și înseamnă iubire de neam
august ridicînd la ferestre
covorul blîndei lumini...

Ion Machidon

Dintotdeauna, istoria

Din munte în munte
bolada noastră
s-a născut șoptind
și-am învățat inegalabila ei lecție de istorie

Iubirile noastre
flăcări sub soarele viitorului
se înalță în anotimpuri
de împliniri,
strălucesc în primăveri
de bucurii.

Istoria noastră
mereu tînără
poartă azi un cîntec
pe toate meridianele omeniei.

Strălucește în veac
suprema împlinire
mai presus de gînduri :
NICOLAE CEAUȘESCU.

Mihail I. Vlad

Sărbătorire

E sărbătoarea păcii, așteptată
a unui neam întreg sărbătorit
e dimineața păcii respirată
de-o bucurie fără de sfîrșit

de-o sete-n veac nestînsă de-a fi liberi
privind senin spre cerul viu de flori
în cel mai generos din anotimpuri
purtînd pe frunte cele trei culori

poporul nostru luminînd prin veacuri
încă un august ridicînd pe umeri
la ceas de sărbătoare și bilanțuri
prezent răspunde lumii încă tulburi

la ceas de sărbătoare și dreptate
răspunde cu legitimă mîndrie
cu fapte mari, cu nume mari în fapte
fierbintea și viteaza Românie !...

Victoria Milescu

Adevărata lumină

Adevărata lumină
s-a recules din respirația Marelui August.
Un ocean de inimi
în seculară zbatere sub nori
a aclamat ivirea Soarelui.
S-a auzit întîiul imn
prin ramurile neîncovoiate
din milioane de stejari...

Azi soarele rotește-n zenit
fruntile de aur
nimbate-n glasuri de Congrese.
Partidul, vajnică torță prin decenii
pe temelia inimii și-a brațului
veșnicește-n trupul patriei limpezi
adevărata lumină !

Cristian Marin Petre

Ochii eroilor

muguri în rouă
scînteind la fereastra patriei
lumină
revărsîndu-se
în bucuria noastră
de a fi
de a ști
de a nu uita
istorie nescrisă
deschisă la pagina
de eroism
cutezanță
de a vrea
de a construi
faptele viitorului.

Virginia Sofian Meheș

cleopatra lorințiu

Lumina lunii

înfășată în satin crem
perna pe care-ai dormit chinuit
cîteva nopți calde, perna pe care
s-au prelins
poate visele tale contorsionate,
visele în care
ne-ntîlnim, neputincioși, somnambuli
pe o stradă cu un cuter ascuns în frunziș.
lumina lunii
să ia să cuprindă această față ostenită
a inimii noastre.

Ceaiul iernilor viitoare

lasă-mă să caut în inima mea
un rest de putere cît praful de pe pian,
să te strig
cu o suflare, ultimă și aproape perfectă

și-n acest strigăt să nu fie nici disperare
și nici curaj
nici măcar fiorul patetic al unei iubiri
care nu știe să-nceapă. flori de tei
uscate pe bibliotecă
pentru ceaiul iernilor viitoare și eu,
o Rostovă la fel de fremătătoare
dezacordată în acest decor cu
fotografiile copiilor mei

Orice vers e o predestinare

la strălucirea ei aproape bolnavă
nu mă pot aduna.
ceva nenumit nerostit un falset al nopții
de vară o sinziană rătăcită printre blocuri
valul romaniței la fabrica de plante
medicinale
„un motor zbirniie noaptea-ntreagă"
în sfîrșit, orice vers e o predestinare
orice spunere are un drum al ei, orice
teamă ajunge odată la lecuire și de aceea
nici nu sper nici nu tremur.
doar ușor
string între degete o cireașă albă
cu gîndul aiurea, la o replică din Albee...

Scene de foc

bărbații odinioară iubiți, transformați
în imagini însorite, cuvinte sacralizate
scene de foc din care mai rămîne cărbune
pentru crochiu.

un straniu efect de simplificare, culori
estompate și ce te-aștepți mai puțin
îți sare deodată în ochi, năvălește
pe ușa larg deschisă a odăii
în care totul e vraiște. bărbații
odinioară adorați inventați bărbații
imaginari
plutind după grația inimii
pe deasupra celor adevărați, întinzînd
plictisit o mînă spre realitate. bărbații
pe care îi crezi brusc.

mi-e frică de mine.
explozii solare își lasă pre noi
nespusa nestatornica oră. din trecutul
aproape grăbit
nimic nu încheagă singele artificial,
amintirea

Sfișiere

și voi, furnici buimace pe o masă acoperită
cu satin, trasee ciudate, neliniște crudă,
renunțare și teamă.
de-a valma, flacoanele cu parfum, iasomia
foile răvășite de așteptare. ce duminică,
dragul meu
atît cît așteptăm de la viață ?
o oră sfîșietoare ?
eterna gîlceavă a personajelor,
mireasma clipei
și vara, ea, vara, lăfăindu-se în sandale
mînînd furnica buimacă pe-o masă
acoperită cu satin, și-n neorînduiala
ei blîndă
timp așteptare se măsoară atît de greu.

Fugară

spiritul lui colinda către fruntariile deșarte.
acolo nici gînduri nu se aventurau, nici
vise mărunte. el nu mai vroia,
el nu căuta, el nu era decît renunțare
pură iridium oarecum divin
uitat într-un penar alsacian. el nu era
decît renunțare și dramă disimulată
un fel de prison pentru șovăielnici
el nu era decît un ris sfîșiat

alexandru brad

Un nume

Îți scriu, iară și iară, numele
Cu singele dragostei, patrie,
Și fiecare picătură mă apropie
De ceea ce voi fi mîine –
Un bruș de țărînă vie,
Cum viu îți este întregul pămînt ;
Pretutindeni, patrie,
Unde stau de veghe morții tăi
Crește grîul,
Curg izvoare curate,
Se fac nunți și botezuri,
Rid copiii frumos –
Din leagăn rid copiii frumos,
Bătîndu-ți numele
În pietrele scumpe
Ale dragostei lor, patrie ;
Nume sfințit de bucurie
Și de durere
Ca numele mamelor noastre,
Românie !

Scrisoare

Mai trec pe uliță feciori ?
Mai cîntă fete-n șezătoare ?
Mai iese ciurda de cu zori ?
Și tu ești tot frumoasă oare ?

Și ce mai pui la cale iară
Să ne mai chemi, să ne aduni ?
O, dragă soră, Mărioară,
Cu șase frați și toți nebuni

De-a fi, ce-au fost ai noștri toți –
Un sat de neamuri pe un deal...
Așteaptă-ne mereu, cum poți,
Că dealul nostru e-n Ardeal.
Și nici un deal nu-i ca-n Ardeal !

Întoarcere la obîrșie

Mă-ncearcă timpul, cum se-ncearcă-un ban,
Să vadă dacă-s aur sau aramă ;
Nu dau pe truda lui nimic. Și-n van
Mă roade-n oase-adînc și mă destramă,

Nu pun vre-un preț pe ziua care trece,
Nu dau simbrie clipei care vine.
Cu libertate eu mă simt un rege,
Sărac dar drept, al dramelor sublime.

Să aibă alții, cît or vrea să aibă,
Le fie lor viața drum cu flori.
Pe mine mă subjugă-un fir de nalbă
Și-un lan de grîu cu maci. Și-adeseori

Icoana unui sat iubit de parce
În care toate, cîte-au fost, s-au spus...
De nu vă plac, eu am unde mă-ntoarce !
Vă zic la toți : „cu bine". Și m-am dus.

Vară

Vine grîul peste noi,
Vine grîul, vine, vine
De sub arșițe și ploi –
Zeu supus de noua jiine ;

Arde-n palmă bobul sfînt,
De atîta soare-n miez –
Catedrală de pămînt
Lîngă care mă visez

Înotînd în nesfîrșirea
Lanurilor mișcătoare
După maci, pierdut cu firea
Ca azurul în cicoare.

Imposibila întoarcere

Cît de aproape te simt,
Cît de departe îmi ești ! –
Izvor răstignit în pămînt,
Umbră fugită-n povești.

Te caut, în vis, să te-apuc,
Să-ți pipăi rănile toate ;
Și plîng, disperat și năuc,
Și nu se mai poate...

Și, totuși, aicea, acasă
Toate-mi vorbesc despre tine...
Aștept să te-ntorci de la coasă
Și-mi vine să strig. Și îmi vine...

Poezia

De la o vreme mi-te-ascunzi,
Îmi lași doar noaptea bîntuită
De reci frisoane și de vise
Unde ești altora iubită,

Nu mă mai chemi, ca altă dată,
Nu mă mai lași să-ți stau pe-aproape,
Să fiu supusul tău ocnaș
Căutător de stele-n ape,

Să-ți spun cuvinte scăpărate
De tinerețea mea tîrzie –
O, duh al sfintei frumuseți
Și pămînteasca Poezie !

Recviem

Prea mare e prețul tăcerii
În care m-alungi și mă ții.
În schimbul coșmarelor nopții
Cedează-mă zilei pustii

Să taie lumina în trunchi
Ca anii acizi și nebuni,
Din gura ei dulce, de coasă,
De-abea să mai poți să m-aduni,

Să vină, apoi, și o ploaie
Să șteargă și ultimul semn.
Iubito – atît de străină
Și eu atît de nedemn...

Trebuia în August...

constantin georgescu

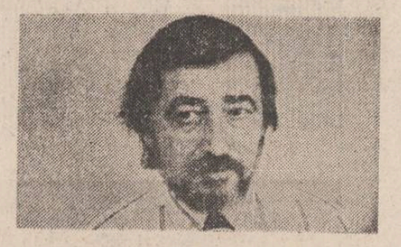

era în partea aceea a cîmpului un drumeag care se scurgea în liniște între sat și pădurile Ialomiței. Nu era un drumeag prea umblat. Se cunoștea după bolovanii înțepeniți în dogoarea verii pe sfîrșite. De cîte ori venisem pînă aici, nu-mi găsisem tovarăș de drum. Cine și încotro să pornească?!... Poate de aceea nu mi-a căzut chiar la îndemînă în după-amiaza în care eram frămîntat de gînduri, ivirea neașteptată a unui copil. Venea dinspre pădure, și cum eu mă aflam acolo puțin după răsăritul soarelui, se vede că el trecuse înaintea mea. Era așa, spre vreo doisprezece, treisprezece ani, călca legănat, ca și cum nici o grijă nu-i umbla prin preajmă. Și dacă mă gîndesc bine, ce grijă putea să apese pe umerii unui copil de seama lui ?... Ascultîndu-l pe bătrîn, Marin Madolciu îl și vedea. Învățase mersul lui Florea Amedeu, căci cine altul decît el putea fi ?!... Cînd a dat cu ochii de mine, s-a oprit. Nu era speriat ; uimit, da ; dar speriat... „Se vede că dumneata ești omul care lucrează în curtea lui Isidor Andronicescu, în locul lui nea Marin Singurelu", a zis cînd s-a apropiat. L-am privit cu atenție. Avea un chip blînd, dar obosit, îmbătrînit parcă, pentru un copil de anii lui. Numele pe care îl pomenise îmi era străin. Nu-l mai auzisem de la nimeni pînă atunci. I-am făcut semn să se așeze lîngă mine. Nu s-a șfiit. Și găsindu-mă în încurcătură, mi-a dat o mînă de ajutor. „Se cunoaște că nu ești de prin părțile noastre. L-a împușcat Hans Hermann, maiorul de la aerodromul german. Sub ochii mei l-a împușcat" — și spunînd acestе cuvinte, o lacrimă fierbinte s-a rostogolit de-a lungul obrazului său. Am dat să i-o șterg, dar nu mi-a îngăduit. „Las-o, mi-a zis. Am fost prieteni buni... O vreme a tăcut și n-am îndrăznit să-l tulbur. Eu sînt de-al lui Amedeu, dacă vrei să știi... Am tresărit, ca un cal atins din greșeală cu biciul. Tata a fost fugit de pe front un timp al războiului. Acum e la partid, la județeană. Ne vedem rar, dar tot ne vedem. Uneori, cînd își îngăduie și el o clipă de răgaz, îmi zice : «Și tu, mă, Floreo, tată, tot un fel de ilegalist ai fost...»". Vorbea domol, la fel ca oamenii mari cînd simt nevoia să mărturisească o taină care-i apasă. M-am gîndit să-l iau pe ocolite. De ce să te mint, am avut și o îndoială, ca o străfulgerare : dacă Isidor Andronicescu, cît era el de nemernic, îl lăsase dinadins pe urmele mele ?!... Mai tîrziu mi-a fost rușine de gînd. Mă pregăteam să-l întreb ce căuta în partea ala a cîmpului, atît de departe de sat. Parcă mi-a ghicit gîndul. „Plec uneori de acasă, începu el. Mai cu seamă duminica. Restul zilelor mă duc la școală. În timpul războiului am pierdut un an. Ne-a plecat învățătorul pe front. Nu s-a mai întors, și altul în loc nu ne-a venit... Vorbea cumva rupt, de parcă fiecare răsuflare ar fi cuprins un singur gînd. Numai unul... Mă cuprinde dorul după pădure și mă duc s-o văd. În ultima vară a războiului am stat ascuns cu caii în ea. Am fugit de frica lui Isidor Andronicescu și a neamțului. Aveau de gînd să mi-i ia. Am fugit cu ei. Aveam o mîndrețe de cai ! Puseseră ochii pe ei. Dar asta a fost de mult și poate că nu te interesează. Pe dumneata nu te interesează dar pe mine mă doare... Nea Marin Singurelu cără lucernă pentru caii aerodromului. Uneori mă duceam și eu cu el. Se învățaseră sentinelele cu mine. Îmi dădeau cîte o palmă după ceafă și mă lăsau să trec. În sat nu intram. Îl așteptam undeva, departe, aveam noi un loc anume, mă urcam sus, în vîrful căruței, îmi alcătuiam un culcuș în lucernă și-l ascultam. În vreo două rînduri am fost noaptea. La ultimul drum de noapte l-au împușcat. Cînd nu eram cu el, stăteam în pădure cu caii. Nu-mi vine să cred că Hermann îmi luase și mie urma. Dar cine mai știe... După cîte s-au vorbit mai tîrziu, se zice că ar fi fost la vînătoare într-o noapte. Se poate și asta că ei își îngăduie orice... Eram obosit. Adusesem o vorbă a unuia Andrei Aftimescu-Deleanu — n-ai dumneata de unde să-l știi — pentru nea Anastasie Cozărescu. O vorbă cam ciudată : «La voi, în august, cerul e senin ?...» Nici în ziua de azi n-o prea înțeleg. Anastasie Cozărescu și-a luat rămas bun de la mine, mi-a spus că s-ar putea întîmpla să-l întîlnească și pe tata, a trecut Ialomița desculț — apa era scăzută, dacă îi venea pînă la glezne — și s-a îndepărtat pe sub poala pădurii pe o potecă neumblată de cine știe cînd, să vadă dacă într-adevăr cerul e senin... M-am tras în ascunzătoarea noastră și m-am culcat. N-am scos piedicile cailor, ca să nu se ducă prea departe. N-aveam poftă să umblu noaptea după ei. Pe poteca de care ți-am pomenit s-a arătat, după apusul soarelui, Hans Hermann. Purta arma cu țevile în jos și călca moale, ca o pisică sălbatică. Eu nu aveam de unde să-l bănui. Cred că-și lăsase mașina departe, la cîteva ceasuri de mers, dacă nu cumva venise pe jos chiar de la aerodrom... Era încăpățînat. Zburaseră sitari din lăstărișuri, zburaseră prepelițe și pitpalaci, dar el nu slobozise nici un foc. În inima pădurii eu dormeam buștean. Aveam un cal roib ; frumos, dar cam nărăvaș. Îmi făcuse destule necazuri, dar îl iubeam și nu mă puteam supăra pe el... Cînd greșea, se uita în ochii mei ca un om și parcă-și cerea iertare. Ce era să-i fac ? Îl certam cu vorba și-l mîngîiam pe coamă... Era o noapte tristă de august — tristă pentru că în aer se simțea apropierea toamnei ; acoperită de un nor purpuriu răsărea luna, luminînd slab drumul și ogoarele întunecate de arătura de toamnă. Deasupra lunii, stelele cădeau des. Poate eu am fost de vină. O vreme i-am auzit păscînd în preajmă. După asta m-a furat somnul. Să nu fi făcut eu legătura piedicilor ca lumea, să se fi ros frînghia în atîta timp, nu știu. Roibul a scăpat din strînsoare și a pornit spre Ialomița, parcă ar fi avut de gînd să găsească urmele lui Anastasie Cozărescu... Pe iarba întunecată de umbre luna așternea dîre lungi, lăptoase. Departe, spre dreapta, se întindea cîmpia, deasupra ei pilpîiau liniștit stelele care mai rămăseseră pe cer — și totul părea tainic și îndepărtat, ca azvîrlit într-o prăpastie adîncă. Cine știe, poate îl cuprinsese și pe el dorul de casă... Spre stînga, deasupra arăturilor, se îngrămădeau încălecîndu-se nori negri ca tăciunele ; cu marginile luminate de lună, păreau munți ale căror creste se acoperiseră cu zăpadă; ceva mai încolo, păreau că se profilează păduri întunecate, mări adînci ; fulgerul scînteia, undeva departe bubuia tunetul și îți venea să crezi că în munții aceia se dădea o bătălie crîncenă... A trecut și calul prin apă, cum făcuse și omul plecat înainte de căderea serii, ca să lase în poteca pe care venea Hans Hermann. Niciodată nu mai ajunsese pînă aici. A nechezat ușor și a lovit pămîntul tare cu copitele. Îl încinsese dorul după un galop nebun. Cu siguranță că maiorul s-a speriat de arătarea aceea ivită pe neașteptate din adîncul pădurii. A apăsat pe trăgaci. Avea o țeavă cu glonț pentru jivine. Detunătura m-a trezit. Am sărit în picioare. Un fulger a căzut deasupra pădurii și nu mi-am dat seama de adevăr. Departe de mine, dincolo de apă, roibul meu a rămas o clipă uimit, cu nările în vînt și ochii larg deschiși. Glonțul ucigaș îl nimerise drept în jumătatea frunții. Clipa aceea a fost pentru el o clipă de uimire. Nu așa sînt omorîți caii !... După asta a căzut mai întîi în genunchii din față ; s-a rugat pămîntului să-i dea adăpost. A răsuflat lung și s-a întors pe-o parte să-și doarmă somnul după care tînjea... Spre miezul nopții, un nor și-a rupt bălerile deasupra pădurii. Dimineața l-am găsit. Mai păstra încă o căldură tîrzie. Ploaia de peste noapte îi spălase sîngele de pe frunte. Mi-am lăsat tîmpla pe coama lui și am început să plîng. Am plîns mult, ca o ploaie fierbinte... Acolo l-am îngropat. La marginea gropii am înfipt o nuielușă de salcie. Nu credeam să se prindă. La seceta din vara aceea... De acolo viu acum. Am o cască nemțească ascunsă într-o ieșitură a malului. Cu ea îi torn apă la rădăcină..."

„Bine, Floreo neică, am îndrăznit după un timp de tăcere, de unde știi tu că așa a fost sfîrșitul roibului tău ?..." „Ei, și dumneata, m-a dojenit el. Cum să nu știu ? Mi l-am închipuit din ziua în care i-am săpat groapa... Acum știi ce aștept ? Mi-am întors privirea spre el. Lumea e destul de mică, așa zicea nea Marin Singurelu. Poate am norocul să dau cu ochii de Hermann. Dacă o mai fi pe lume... Un singur lucru îmi doresc : să-l scuip în obraz..."

★

Era o noapte rece — sînt și asemenea nopți de august în Bărăgan — frumoasă, senină, înaltă, cu un cer albastru, cu o lună metalică, îndepărtată. Drumul albea înaintea noastră, parcă era dat cu argint vechi. Nu mai aveam mult pînă la aerodrom. Nu știu de ce, dar m-a cuprins teama. O mulțime de întrebări îmi năvăliseră în minte. M-am speriat de ele și nu i le-am spus. Am zis că e mai bine să le păstrez pentru drumul de întoarcere. Avea obiceiul să oprească două, trei brațe de lucernă, ne întindeam amîndoi pe spate, lăsa caii la pas, ne puneam mîinile sub cap — el numai una — și ne uitam la stele pînă ne săturam... Ce mi-a rămas în minte, de parcă acum s-ar fi petrecut, a fost țîrîitul înspăimîntat, scurt și des al unui greier. Cred că venea de dincolo de șanț. Și tot dintr-acolo se auzea zuruitul unor frunze uscate, împrăștiate de vînt. «În noaptea asta, Marine»... Am tresărit. Tocmai îi priveam fața luminată de lună ; un chip rece și încă tînăr, străin parcă și indiferent... De cîtăva vreme căruța stătea, trasă lîngă o margine de salcîmi. Un pîlc de salcîmi care fărîmița lumina lunii cu crengile. Nu puteam să-mi dau seama dacă oprise dinadins, ori caii, ca să se mai odihnească — știam de la tata că au uneori obiceiul să se oprească, mai cu seamă noaptea, și că dorm ; dorm în picioare — trăseseră singuri căruța pînă aproape de șanț. Nu cred că făcusem prea mult drum de la ultimele lui vorbe. Auzeam încă țîrîitul greierului. «Tu, Floreo, mi-a zis strivind firele de lucernă în palmă, trebuie să cobori. Încercam să-l înțeleg, dar nu-mi era cu putință : vedeam cît îi era de greu să ia o asemenea hotărîre. Îmi vorbea fără să mă privească. Dacă vrei, poți să te întorci ; dacă nu, îți las două brațe de fîn ; îți găsești un adăpost și mă aștepți. S-ar putea întîmpla să întîrzii ; să întîrzii chiar

Desene de Ilie Florin

mai mult decît ar trebui. Să nu mă întrebi de ce. Multe am vorbit eu cu tine ; am vorbit așa, ca de la bărbat la bărbat ; dar asta... De izbutit trebuie să izbutesc dar de întors... Mă aștepți pînă după răsăritul soarelui. Dacă n-am să mă întorc pînă atunci... Într-o zi, cînd ai să găsești un răgaz de timp, poate ai să afli mai multe despre mine de la Anastasie Cozărescu ori de la Aftimescu-Deleanu... Nu trebuie să te sperii de ceea ce-ți cer. Ești un băiat curajos. Are de ce se mîndri taică-tu cu tine... Cînd ne-am văzut ultima dată... Dar asta am să ți-o povestesc cînd mă întorc. Acum să ne despărțim...» N-am fost în stare să mă împotrivesc și nici să-i cer vreo explicație. Trebuia să ne despărțim. Adevărul îmi era cît se poate de clar. Atunci de ce mă mai adusese cu el pînă aici ?... Numai ca să-mi spună tot ce-mi spusese ?... Greu de înțeles. A aruncat brațul de lucernă,, mi-a trecut mîna prin păr, mi l-a ciufulit în joacă și mi-a făcut semn să cobor. Era timpul. L-am sărutat pe obraz. Nu știu de ce am făcut-o. A îndemnat caii la drum. Deodată a început să cînte. Nu-l mai auzisem niciodată cîntînd și ca să pot înțelege vorbele cîntecului, am pornit în urma căruței, ascuns sub streașina încărcăturii de lucernă. Cînta așa cum cîntă păsările, fără dorința de a fi ascultat :

«Cucule cu pană sură,
Nu cînta în arătură,
Că-ți intră țărînă-n gură...»

★

Îmi plăcea să-l ascult. Nici cîntecul nu-l mai auzisem pînă atunci. Se vede că era de prin părțile lui. Ne îndepărtasem bine de locul în care bănuia că mă lăsase. Nu eram obosit. Îl știam sus, în căruță, și eram liniștit. Parcă nici caii nu se grăbeau și nici el nu se grăbea s-o facă... Mergeam la fel cum mersesem pe poteca dintre porumburi... «Auzi, Floreo ? mă cercetase atunci. Nimic nu e mai trist pe lume decît o gară în urma plecării unui tren... Și fără să-mi lase răgaz de uimire : Trecem unii pe lîngă alții ca niște străini, nu ne pasă ce se întîmplă cu ceilalți, și sîntem toți la fel. Rar întîlnești un om care să-și plece urechea spre tine, să-ți dăruiască un minut din viața lui, întreg, cald, adevărat. Mare pacoste pe capul lumii războiul ăsta...» M-am ținut așa, în urma căruței, pînă aproape de bariera aerodromului. Nu m-a bănuit. Aici a oprit din nou, ca să coboare și el. Cred că avea de gînd să-și dezmorțească încheieturile. M-am apropiat și l-am prins de mînă. N-a rămas surprins și nici nu m-a certat. Îmi venea să cred că se bucurase chiar că nu l-am părăsit. «Acum ce fac cu tine, mă neică ?...» m-a întrebat. Îmi mai pusese în vreo cîteva rînduri întrebarea asta. Eram învățat cu ea. Neamțul care păzea intrarea aproape că nu ne-a luat în seamă. Nu-l interesam. Un bărbat, un copil și-o căruță cu lucernă trasă de doi cai murgi... Intrasem în atîtea rînduri, încît nici măcar cel care se ținea de obicei după noi, de data asta n-a mai făcut-o. Un altul, plictisit, dintr-o gheretă înălțată deasupra gardului de sîrmă ghimpată, ne-a urmărit cu lumina aspră a unui reflector. Am simțit-o cum mă lovește, ca ascuțișul unui cuțit... Pe nea Marin, mai întîi l-a ocolit. A stat o vreme înfiptă în încărcătura căruței, apoi s-a repezit asupra lui și l-a ținut așa, ca și cînd ar fi avut intenția să-i străpungă gîndurile ori să i le ardă... Omul călca la fel de liniștit ca și pînă atunci. Părea să nu-l deranjeze. Numai caii începuseră să dea semne de neliniște. Neamțul a stins brusc lumina reflectorului și mi s-a părut că ne-am cufundat deodată într-un întuneric adînc și greu, care mă lovea în piept și în față cu tăria unor bolovani uscați... «Nu te speria, a zis el, încercînd să mă liniștească. Au să mai facă isprava asta. Se tem. Războiul le-a ieșit pe dos. Se tem de noi, fiindcă noi sîntem acasă, Marine...» Îl ascultasem în mai multe rînduri vorbind cum au să piardă nemții războiul, cum... Întunericul se mai subțiase. Vedeam din nou drumul pe care călcam. Ceva mai încolo, în stînga, sub poala pădurii, stăteau înșirate, gata de zbor, avioanele. Ceva mai într-o parte, clădirea aerodromului. Se vede că ofițerii își înecau plictiseala în băutură. Răzbeau pînă la noi crîmpeie de cîntec. Dar ei nu cîntau la fel cum cîntase spre seară Marin Singurelu, nu. Ei își țipau cîntecele, de parcă ar fi amenințat în permanență pe cineva... Nu mai aveam mult pînă la țarcul închis cu aceeași împletitură de sîrmă ghimpată, unde descărcam lucerna. Și la poarta depozitului de furaje — cum era numit — o gheretă și un soldat cu cască și automat pe piept. M-am ținut că tare multe gherete și tare mulți soldați le trebuiau nemților să stea de pază lîngă gardurile de sîrmă ghimpată... Pînă aici nu venisem niciodată. Îl rugasem, dar n-a vrut să mă ia. «Stai la poartă pînă mă întorc. În țarcul ăsta, cît e el de mare, n-ai ce căuta. Simt mărăcinii sîrmei cum se string în jurul meu...» Nu știu să-ți povestesc cum s-a întîmplat, a continuat băiatul în seara aceea ,pe prispa casei. M-au întrebat mulți, dar n-am știut ce să le spun. Ce-i drept, îmi amintesc cîte un petic din noaptea aceea, dar numai cîte un petic. Și petecele astea s-au rupt într-un asemenea fel din noapte, încît nu le-am putut așeza niciodată unul lîngă altul, să poată alcătui un întreg... Știu că s-au oprit caii în dreptul porților depozitului de furaje. Asta o știu bine. Mai știu că neamțul cu cască și automat a ieșit din ghereta lui să ne deschidă. Întîi s-a uitat îndelung la omul rămas dinaintea cailor, de parcă ar fi vrut să-i spună ceva. Părea că se minunează de apariția mea, dar pînă la mine nu și-a coborît ochii. L-am privit numai eu. Nu știu de ce, dar mi s-a părut că seamănă cu o oală arsă la foc îndelung... Am ajuns cu căruța la locul unde trebuia să descarce, porțile au fost închise în urma noastră, dar eu am rămas cu gîndul la el. Dacă păzea un asemenea depozit, trebuie să fi fost țăran. Și-atunci ce rost avea să poarte cască și automat, în loc să-și ia coasa și să tragă brazde lungi de lucernă pentru caii lui ?... Poate că se aflau și printre ei soldați care urau războiul și care, la fel ca tata... Lumina sălbatecă a două reflectoare s-a încrucișat mai întîi asupra lunii, după care a coborît cu repeziciune asupra depozitului, răscolind parcă în căutarea cuiva. Pentru cîteva clipe s-au stins și noaptea a redevenit la fel de neagră, de parcă pămîntul n-ar fi avut lună plină deasupra... Apoi s-au reaprins exact asupra bărbatului care arunca lucerna din căruță. M-a cuprins teama. Mă uitam la el cum se mișcă în lumina puternică. Era de nerecunoscut. Semăna mai curînd cu o pasăre uriașă, care încerca să-și ia zborul fără să izbutească. Brațele lui erau ca niște aripi lungi, cînd întinse, cînd căzute pe lîngă trup, ca într-o moarte liniștită... «Auzi, Floreo ? La plecare am să las caii în seama ta ; știu că-ți place», a strigat de sus și, auzindu-l, parcă m-am mai liniștit. Și din nou, reflectoarele s-au stins. S-au aprins însă altele, pe linia pădurii. Lumina lor lingea iarba arsă a pămîntului. Aerodromul a început să vibreze de zgomotul motoarelor de avion. Se pregătea un zbor de noapte. Mi-am ridcat ochii spre cer. Le-am văzut zburînd în direcția lunii, de parcă oamenii care le conduceau n-ar fi avut alt gînd decît să ajungă cît mai curînd acolo, în căutarea altei lumi... S-au aprins alte, și alte reflectoare, alcătuind pe cer x-uri uriașe. M-am gîndit că literele acelea trebuie să însemne garduri de sîrmă ghimpată pentru alte avioane... Între timp, ne-am trezit cu un soldat lîngă noi. Nu era cel de la poartă. Am crezut că a venit să-l ajute pe nea Marin. A aruncat cîteva vorbe într-o limbă neînțeleasă și a plecat. Omul descărcase mai bine de jumătate. Să fi adormit oare ? Nu cred. Atunci cum de nu știu cînd a dat jos și restul ?... «Ia caii și hai să plecăm, a zis. Eu am să merg pe jos pînă la poartă». L-am ascultat. Nu puteam să fac altfel. A fost întîi o clipă lungă, de liniște împietrită, cînd frunzele își opresc tremurarea și aerul încremenește. În clipa aceea aveam să înțeleg că Marin Singurelu n-o să vină în urma căruței. Am încercat să prelungesc cît mai mult cu putință clipa despre care ți-am povestit. N-am putut. «Pleacă, băiete, mi-a zis. Dacă izbutesc, te-ajung din urmă». Deasupra pămîntului, cerul brăzdat de lumina reflectoarelor ; printre ele, ca într-o joacă fără rost, cele cîteva avioane ; în rest, liniște ; era atîta liniște în jur, încît puțin a lipsit să nu o rup la fugă, încercînd să ajung departe de țarcul încins cu sîrmă ghimpată. Nu știu ce-a fost întîi ; o lumină orbitoare, ori o detunătură năprasnică, de parcă pămîntul s-ar fi crăpat în felii. Caii s-au năpustit spre poartă, cu căruță cu tot. Noroc că nu mă urcasem... S-au aprins reflectoarele ; toate reflectoarele pămîntului, amestecîndu-și lumina cu lumina unui incendiu uriaș, care amenința să cuprindă întreaga lume... Se auzea în același timp urletul sirenelor de alarmă și zgomotul motoarelor de avion. Cîteva izbutiseră chiar să se desprindă de pămînt. Și iar explozii, un lanț de explozii, după care se produse o clipă incredibilă de tăcere. Și, deodată, împușcături și faruri de mașini care goneau de la un capăt la altul al aerodromului. Mă zăpăcisem. Tremuram ca varga. Comenzi în nemțește, huruit de mașini, de avioane și de motociclete... Și glasuri ; nu glasuri, un fel de urlete, care fuseseră cîndva porunci... Și sirene de mașini și sirene de alarmă... Și împușcături, și... Cred că focul amenința acum depozitul de furaje. Ce se alesese oare de Marin Singurelu ?... Au trecut pe lîngă mine mașini... Au trecut soldați cu arme automate... Treceau în goană, fără să mă vadă... Mă mir că n-am pierit, strivit sub tălpile cizmelor... Nu știam nimic de soarta cailor. Mi-am dus palmele la ochi. Alți soldați și alte împușcături... Și alte sirene, și alți soldați, și alte... Și flăcările care veneau de pretutindeni, și de deasupra sau poate din mijlocul lor, un glas care striga : «Fugi, Floreo, fugi !...» Am încremenit. Era glasul lui, dar nu știam de unde vine. Și iar împușcături, și zgomot de avioane, de moarte, și comenzi urlate, și reflectoare, și o mașină care a trecut de-a dreptul prin gardul de sîrmă ghimpată, fără să mai caute poarta... Și, la cîțiva pași de mine, Hans Hermann... Da ; maiorul Hans Hermann... Sărise din mașină și alerga într-o direcție necunoscută. Avea un pistol în mînă, și, cum alerga prin noaptea aceea care gemea în lu-

Continuare în pag. a 7-a

dumitru bălăeț

Poem cu fîntînă

Murmur de fîntînă mai jos,
între baierele cuvîntului,
iată, ape răcoroase acolo-n adînc
buzelor mele însetate și singure.

Cită arșiță, cît văpor,
peste cîmpiile verii acuma,
cumpăna și ghizdurile fîntînii
prea sfînt, în drumul călătorului.

Izvorul are glas din strămoși,
blînd și amar la răspîntii,
pe zarea arșiței, pe întinderile
de necuprins ale gîndului.

Și iarăși voi bea preaslăvind mai tăcut,
pe cei ce fîntîna zidit-au,
cu izvoarele ei din adînc
buzelor mele însetate și singure.

În pacea simburelui

În pacea simburelui, în sporul
de germeni ai lumii de mîine,
pe ce scripeți vei cobori,
prin lumina cuvîntului și a stelei ?

Razele vin și rămîn și se-ntorc
ocrotitoare luminii din sine,
jos peisajele în viltori și mereu
în jurul de împrejur al simburelui.

Taina de-a pururi și ea,
se rotește în adîncuri acolo,
cu miresmele devenirii mai singure
sînt tăcerile ei, și amarul, și plinul.

Pacea de-acolo o adaști, o visezi
pe o creangă tremurătoare sub fulgere,
învelișuri ocrotirii să-i dai
pentru zborurile de-a pururi...

Cînd dealul

Cînd dealul stringe roiurile verii
și le aruncă-n cerurile sale,
pe drumurile lui să treci agale,
cînd dealul stringe roiurile verii.

Nici în eden nu e atîta floare
și-atît parfum în pajiște divină
și zboruri nevăzute prin lumină...
Nici în eden nu e atîta floare.

Și în văzduh e-un murmur infinit
și arborii în vînt stau să ofteze,
cetatea munților — albastră-n metereze !
Și în văzduh e-un murmur infinit.

Cînd dealul își aruncă-n ceruri roiurile sale,
să zbori, să zbori spre zările natale...

Rădăcinile pădurii

Prin glia neagră — rădăcinile pădurii !
Milioane și miliarde ramificîndu-se
pe nevăzutele, nocturnele
cărări...

Spre pătura izvoarelor ce trudă grea !
cîte galerii prin straturile pămîntului,
prin stîncă !

Și totuși, e doar acolo-n adînc,
spuza de capilare vibrînd
la schimbarea de anotimpuri,
la cîntecul biruitor al frunzelor
prin viscolul de lumini.

Verdele în valuri solare să-l vezi
pe văi și pe dealuri tălăzuind
ca un imn rădăcinilor din adînc
ale pădurii...

Studiu despre rouă

Savanții nu ne-au spus încă nimic despre
rouă,
cum vine ea din senin și cum se întoarce
acolo
pe firul ierbii, pe frunza din lan, pe elitrele
gîzelor care cîntă imnul dimineții de vară.

Doar cine-a mers desculț prin livezi
și grădini,
știe ce-i roua, cînd apune luna pe cer,
și soarele abia s-a născut ca un prunc
în copaia de raze a răsăritului.

Numai atunci, din genele ochilor
nevăzutei mume a ființelor mici
apar semnele unei duioșii fără seamăn, —
șiragurile diamantine de rouă sclipind
pe firul ierbii, pe frunza din lan, pe elitrele
gîzelor care cîntă imnul dimineții de vară.

Savanții își vor aminti de rouă
și ne vor da contribuții probabile, după ce ea
nu va mai fi pe această planetă sclipind
în Univers
ca un bob de rouă.

florentin palaghia

Scrisoare de marinar

Să știi că pe aici ninge cu scoici
marea este bătută cu pietre cît pumnul
navele școală s-au prezentat la raport
și liliecii trag noaptea cu tunul.
Să mai știi că tîrziu mă retrag în cer
numărînd stelele de pe fruntea senină
botezînd cîte una după vrerea mea
și chemîndu-te să vii nestinsă și lină.
Poate că te sărut pe covertă cu dor
amăgîndu-mi zăpada pornirilor, grele.
și apoi cu ghitara prin lume mă port
rătăcind printre stele.

Să mai știi că ți-am prins o salbă în păr
te urmez deopotrivă pe mare și-n zbor,
pironit de un val călător și firav
care stinge în mine obrazul concav
ce aprins de iubire în urma ta
caută o privire, căuta altceva
și mi-este dor.

Vin apoi să-ți mai spun altceva
marea ninge de-acum cu torpile de nea
marinarii ieșind ca să vadă pămînt
au pierit de durere și s-au topit în vînt
căutînd să afle cine ești dumneata
care treci prin amintirea mea și a ta.

Lecția de anatomie

Voi care așteptați un cuvînt
acum în pauză vă spun
că îmi este un dor nebun de pașii
uitați pe caldarîmul ros
de întrebările trecutului.

Poate că am un virus necunoscut
poate că iubirea e doar o prelegere
și tot eu sînt alături de tine
acum cînd nu mai am decît o nostalgie
a trilului unei păduri de mesteceni
într-o dimineață de pulbere.

Mi-e foarte dor de fata de la pian,
ea se trezește și cîntă pașii iubirii
poate că ea departe împarte spațiul
pentru mine jumătate
pentru restul nimic
și jumătatea se surpă
în ochiul de humă.

Mi-e dor de o știre despre Gioconda
ea este în vizită la mai marele Leonardo
a spălat catrințele serii
cu vechi culori din plante și stele
retezînd furia bunicii
care mă așteaptă de azidimineață
să-i repet lecția de anatomie.

Toamna

Toamna e galbenă și lină
Peste ea vine binefacerea trupului,
Dar poate că există și lumină
Și de ce nu ar fi începutul cuvîntului
Cu care am tras într-o seară într-o albină ?

Dansul Zimbrilor

E momentul zimbrilor să aiurească pădurea
cu aprig trup și alunecare prin timp
coborînd din blana lor cu stăpînii
adumbriți de pogorîrea din chip

Sunet blînd din adîncime și clopote
prin țesutul pădurii încercuită de fagi
aici se spală sufletul oamenilor cu pietre
aici se caută sufletul lor prin copaci.
tot aici începe vînătorul să iubească
măștile cu care zimbrii împodobiți
au ieșit din colinde să depene
amintirea eroilor în ei pomeniți.

Mai mult decît dragostea

dumitru ion dincă

...bărăganul e revoltător de liniștit. Nici o tresărire, nici un zgomot nu este perceput de pe întinderea nesfîrșită. În depărtare, sub adierea vîntului discret din dimineața zilei, cîteva cumpene de fîntîni se balansează ușor. Garnitura înaintează cu prudență. În primul vagon de după locomotivă colonelul Pietreanu și locotenentul Spătaru discută cu însuflețire. Între timp mai primiseră informații de la „mesteme". La C. nu puteau fi trimise trupe. Singura șansă a ceferiștilor rămîneau ei. Forțele române erau în continuare ocupate cu blocarea unităților germane care se îndreptau spre capitală. În sectorul cuprins între București — Ploiești — Buzău se dădeau lupte grele. Oricum, civilii acționau după un plan bine stabilit. Probabil că soluția propusă de ei, aceea de a dinamita garnitura cu material strategic, era cea mai înțeleaptă. Au fost, totuși, avertizați că, imediat ce va fi posibil, o formație de avioane va veni în sprijinul ceferiștilor. Deocamdată piloții militari aveau de furcă cu „Messerschmidt"-urile care scuipau foc asupra Bucureștiului.

— Urîtă treabă, rostește la un moment dat, ca pentru sine, colonelul Pietreanu. Îți dai seama, Spătarule ! Cu efectivul nostru să ne angajăm într-un conflict direct... Forțele sînt extrem de inegale. Nu numai numeric, ci și din punct de vedere al dotărilor. Îți închipui ce pot avea ăștia în 69 de vagoane ?!

— Domnule colonel, de un lucru sînt sigur. Nemții nu vor mina linia. Așteaptă probabil garnitura pe care-am imobilizat-o noi.

— N-ai de unde să știi. Totuși, ca militar, am fost tentat inițial să resping ideea că grupul de civili va neutraliza garnitura. Ținînd cont în schimb de lucrurile extraordinare pe care le-au făcut „comandourile" ceferiștilor atît din Moldova, cît și pe Valea Prahovei, cred că trebuie să le acordăm încredere. Și apoi cine s-ar fi putut infiltra într-un nod de cale atît de important cum este C., decît tot ceferiștii ?

— Numai de-ar reuși civilii...

...Da. Numai de-ar reuși civilii. N-aveau de unde și cei doi ofițeri că civilii nu erau niște oameni oarecare. Lupta subterană, experiența misiunilor executate în condițiile extrem de grele ale ilegalității, îi transformase în autentici profesioniști ai acțiunilor de asemenea anvergură. Gradul de pericol uneori nici nu mai era luat în calcul. Important era faptul că misiunea să fie îndeplinită. Dacă de la mecanicul de locomotivă Alexandru Pătrașcu te puteai aștepta și la imprudență, Jupuitul era omul care deținea cheia întregii acțiuni. Calm, sigur pe propriile reacții, hotărît, cu o rară capacitate de a discerne, omul trimis de partid în C. era ca un șef de orchestră. Cu toate simțurile încordate la maximum pentru a putea surprinde orice distonanță, astfel ca la momentul oportun să poată interveni în structura partiturii...

Trenul cu ostașii din regimentul 12 roșiori își continua mersul lent prin cîmpia Bărăganului. De o parte și de alta a liniei ferate lanuri imense de porumb. Frunzele, ca niște lănci destinse, străpungeau razele soarelui. Începuse să fie deja cald. Nu era decît ora 8,00 și vestoanele, peste care atîrna echipamentul de luptă, îi incomodau vizibil pe ostași. Fumau în tăcere. Ecourile luptei date cu o zi înainte nu se stinseseră încă. Mulți erau dominați de senzația de teamă. În jurul orei 9,00 au făcut un scurt popas. Era nevoie în primul rînd de recepționarea altor semnale. Nimeni n-a avut voie să părăsească garnitura. Cei de pe locomotivă au făcut scurte revizii, iar o grupă din patru soldați, împreună cu locotenentul Radu Spătaru, a trecut în revistă întreaga garnitură. Totul era în regulă.

Între timp telegrafistul Lazăr Toader primise o comunicare foarte importantă de la „mesteme". În jurul orei 10,000 o formație de avioane ușoare va sosi în sprijinul civililor din C. Vor bombarda de la mică înălțime garnitura germană.

— Ascultă, Spătarule, e vorba de ora zece. Acum e nouă. Dacă ne tirim tot așa, ajungem și noi la spartul tîrgului. Ordonă viteză maximă.

Locotenentul coboară din vagonul comandantului și se îndreaptă spre echipajul locomotivelor.

— Băieți, în cel tîrziu o oră trebuie să ajungem în C. Aveți ce vă trebuie ?

— Totul e în regulă. Apă, cărbuni, și mai ales presiune.

— Lăsați gluma la o parte. La semnalul meu dați-i drumul cu viteză maximă. A, era să uit. Nu vă alarmați dacă ne vom „întîlni" cu o escadrilă de avioane. Sînt de-ai noștri.

— Atunci treaba se complică, exclamă unul din mecanici.

— De ce ?

— O locomotivă e de-a nemților. Să nu bănuiască...

— Oricum, e a doua, exclamă Spătaru.

— Cel mai bine era dacă o cuplau la urma garniturii.

— Nu mai e timp de pierdut. Vreau să spun de manevre. Și-apoi nici n-avem condiții aici. De unde dracu placă turnantă ? Ce, sîntem în depou ?

Fochistul se încinsese. La propriu și la figurat. Că-și cunoștea atribuțiunile, sesizai cel mai lesne după fața minjită de funingine, pe care șiroaiele de sudoare lăsaseră dîre vizibile.

Locotenentul Radu Spătaru se îndreaptă în pas alergător spre mijlocul garniturii. I se raportează de către comandanții de plutoane că totul este în regulă.

— Nu mai e nevoie de alte rapoarte, locotenente, îi strigă de la geamul compartimentului său colonelul Pietreanu. Dă semnalul de plecare.

Mecanicul era cu mîna pe cuplă. La semnul lui Radu Spătaru ridică maneta. Un jet puternic de aburi împroașcă împrejurimile. Din cauza forței imprimate locomotiva patinează. În sfîrșit, se pune în mișcare. Treptat ia viteză. În vagoane e mult mai bine acum. Curentul anulează căldura care devenea de la un minut la altul tot mai sufocantă. Ora 9,45. Pînă în C. nu mai sînt decît 15 kilometri. Deocamdată nici avioanele nu și-au făcut apariția.

— Se zărește ceva, Spătarule ? întrebă colonelul.

— Nimic deocamdată.

— Lucrurile se complică. De avioane nici vorbă.

— Și totuși ne apropiem, domnule colonel. Disting prin binoclu o mică clădire. Cred că este cabina din C.

— Atunci dă ordin de oprire. Ia stai. Oamenii știu ce-au de făcut ?

— Sînt instruiți. Toți comandanții de plutoane au primit indicațiile necesare.

— E bine. Vom opri, totuși, la cabină. Vreau să spun la intrarea în C. Mecanicii cunosc consemnul ?

— Da, domnule colonel. Nu mai avem nici un kilometru pînă în C. Zăresc cu ochiul liber cabina.

Între timp trenul înaintează mult mai prudent. Probabil că și echipajele de pe locomotivă au sesizat gara.

— Văd totuși, pe una din linii, un tren. O garnitură cu multe vagoane.

— Ce dracu ?! Nemții sînt în gară. Dă ordin de oprire.

Spătaru face semnul cuvenit mecanicului. Locomotiva frînează chiar în dreptul cabinei. Spre ei aleargă un ceferist. Locotenentul îl observă și-i sare în întîmpinare. Lasă la o parte orice urmă de prudență.

— Nemții au plecat ?

— Da, strigă omul.

— Dar cu garnitura aia ce-i ?

— Un tren sanitar. Românesc.

— Cînd au părăsit gara ?

— Nu sînt nici zece minute, îi răspunde ceferistul. Au făcut prăpăd. Noroc cu colonelul medic. Dar ce să facă și el de unul singur ? Are ca ajutoare numai femei.

— Cum, ce colonel ? întreabă precipitat Spătaru.

— Șeful trenului. Adică e un fel de spital pe roți. Au mulți răniți.

— Rămîi un pic. Merg să raportez comandantului.

Radu Spătaru fuge la vagonul colonelului Pietreanu. Îl găsește lîngă locomotivă.

— Nemții au părăsit gara.

— Mare nenorocire. Dă misiunea de luptă oamenilor și cu toată viteza înainte.

— Am aflat de la ceferist că trenul din gară e unul sanitar. De-al nostru. Comandantul e un colonel medic.

— Execută ordinul. Eu plec spre el. Veniți cu trenul în gară, în apropierea celui sanitar.

Pietreanu aleargă spre linia de garare. Nu mai ascultă explicațiile ceferistului. Îl întîmpină colonelul medic.

— Care-i situația ?

— Domnule colonel, în urma unor sabotaje consumate aici în gară, nemții au omorît cîțiva oameni. O parte dintre ei au fost închiși în magazia de cărbuni. I-au eliberat după plecarea lor. Cu armele pe care le-au avut dosite, ceferiștii au organizat o grupă de apărare. Ne e teamă că după dinamitarea lui să nu se întoarcă în C. Dar se aud avioane. N-or fi tot nemții ?

— Nu, fii liniștit. Sînt convins că sînt ai noștri.

Înseamnă că totul decurge conform indicațiilor primite de la „mesteme". Important este acum să ajungă cît mai degrabă garnitura germană. Dacă ceferiștii nu reușesc s-o neutralizeze... Colonelul Pietreanu îl strigă pe Radu Spătaru.

— Locotenente, ne vom deplasa urgent spre B., pe urmele trenului blindat german. Oamenii să fie pregătiți de luptă.

— Am înțeles, domnule Colonel. Trec la executare.

După numai cinci minute batalionul 12 roșiori, comandat de colonelul Pietreanu, părăsește mîcuța gară...

victor nistea

Cristelul de la miezul nopții

Cir... cir... cirr... cirr
peste bălțile Jijiei îmbujorîndu-se !
El îmi aprinde lampa abia golită
peste alt foc pîlpîind prin învelișuri
ca o centură purtînd în ea un cristal —
ci umbra mea miroase pe albul
perete a dragoste...

Cir... cir... cirr.. cirr
aud lampa vîntului scormonindu-mi
prin norii sprîncenelor
iar eu o sudez cu oțel
în repetatele bătăi ale ceasornicului
fidel închiderii cercului
deși regina mai lucrează în stupul aurit
la o „substanță" proaspătă
pentru gloria poemului...

Seară la Dorohoi

Seară la Dorohoi — oameni grăbiți își adapă
la rîu dobitoacele, cele cu ochii albi
cît steaua din ruda Carului Mic.
La doi pași unul de altul îi văd suflecîndu-și
de pe umbre rotunde setea sufletului —

imaginea unei zile-ochi-smarald.
Un roi căutîndu-și tot timpul mierea —
rodește.
Cămașa defectelor mele — odată albă —
lunecă,
din baier deschisă, la apele Jijiei :
o voi spăla de închipuiri cu o mînă de foc
smucit din cearcănul însingurării !

În vraja izvorului

Acasă — la plecare — am lăsat canarul
meu galben
închis
între două strașnice încuietori :
în colivie pe dulapul cel conic — lucrurile
toate — se știe — se pierd
în formă de vîrf
în cer !

O, aripile lui mai grele decît chihlimbarul
ce-i atîrnă de picior
nu-l vor „osîndi" nici pustiirii nopții și nici
eflorescenței luminii : o stea
va să cadă din miezul eului meu
în vraja izvorului !...

Memoria poemului

Nu-l văd dar știu că are formă, există
liber
în ulcerația florilor : — m-am cățărat pe zid
să-l ajung :
sta încordat deasupra mea ca un tigru
ager la pîndă — eu însuși pîndit
dintr-un sunet de vocale
uluitoare !

În zori
sau la miezul nopții așteptat să răsară
în geam
în mantie cu arc de-argint pe umăr,
sau numai o albă fecioară —
de sub clopotul furtunii patinează ingenuureal
pe ochiul de foc al
poetului
o pasăre umbră de lacrimă.

plastică

Universul într-o linie

Dragoș Morărescu nu-i hărăzit să nască pasiuni prozelite, deși admiratori constanți îi întreține înclinațiile calofile, spiritul subțire și dragostea nemărginită pentru uneltele meșteșugului său, fără să tulbure prea mult atmosfera de cafenea levantină pe care o emană în jurul ei personalitatea artistului. Dragoș Morărescu are asemenea ascendent profesional și cultural, încît evoluțiile sale grafice sau picturale restituie cu generozitate privitorului un întins florilegiu de ecouri artistice, ce punctează — fără să epateze — cîteva din virstele esențiale ale modernismului european. Artistul le-a asimilat ca pe niște valori consacrate ale umanității căreia îi aparține prin întreaga sa ființă. Și aceste citate (mai lesne vizibile în desenele și gravurile sale) sînt tocmai efectul unei astfel de constiințe a apartenenței la un **timp** și la un anume **tip de spiritualitate. „Am urmărit cu o avidă frenezie urmele înaintașilor** — mărturisește la un moment dat artistul — **pentru realizarea nu atît a perfecțiunii — scop iluzoriu și atît de relativ —, ci a surprinderii și transcrierii vieții, înțeleasă ca sens...**"

Dincolo de retorică, sublimă, firește, în felul ei, dar stingherind uneori discursul plastic propriu-zis, artistul ne propune, cu vigoare uneori, alteori cu grație, dar întotdeauna cu surdina gesturilor condescendente, **un crochiu al lumii în mișcare.** Ochiul artistului reține cu alertețe detalii ale unei existențe ce se distinge înainte de orice prin calda ei umanitate. Pînă și în peisaj cînd scrutează orizonturile egeene ale Volos-ului, ori monumentele Parisului sau patriarhala mărginime a Ucei de Jos, pictorul întreține o relație cordială cu obiectul contemplației sale artistice. O casă devine un personaj aproape viu sau, în orice caz, un semn al unei existențe umane care îi dă sens și prospețime. Recenta expoziție de la galeria „Orizont" excelează în astfel de ipostazieri cu o densă încărcătură de subiectivitate, ce-și face simțită prezența pînă și în viziunea plastică (asupra perspectivei, a rigorii geometrice etc.). În majoritatea peisajelor a prevalat tensiunea memoriei afective asupra obiectivității detaliiste. Morărescu, ca și alți exponenți ai picturii postmoderniste, pare să prefere mai mult versiunea **peisajului-portret,** reper artistic de frontieră ce acordă mai multă atenție elementelor de reverberanță sensibilă, sufletului personificator ce animă universul obiectelor ce ne înconjoară. De altfel, un compartiment bine reprezentat în expoziție îl constituie portretele, îmbibate de parfumurile pînzelor lui Modigliani și Valadon. Lucrările se disting prin rafinata dinamică a gesticii mîinilor, prin expresivitatea iconică a figurilor și a desenului, ca și prin senzualitatea armoniilor cromatice. În general, culorile lui Dragoș Morărescu — și în uleiuri, și în cerapasteluri — sînt caracterizate de tonalitatea gravă, sonoră aproape. Unii analiști l-au asociat descendenței expresioniste, dar mai aproape de adevăr mi se pare observația ce pune în cumpănă datele temperamentale ale artistului. Paleta lui Dragoș Morărescu este distilată în retortele unui senzualism elevat. Asistăm la o lecție de domesticire a instinctului cromatic, în măsura în care artistul ține să ne convingă că, totuși, e mai aproape de trăirea impresioniștilor decît de înverșunarea reacțiilor expresioniste Dar toate acestea au prea puțină importanță, de vreme ce artistul însuși nu se revendică nici unei tendințe clasificatoare. Opera sa este ilustrarea perfectă a crezului său artistic, care se rezumă într-o formulă hedonică : **„a toarce universul într-o linie care să exprime totul prin virtuțile sale..."**

Dragoș Morărescu nu-i un pictor mare, dar a înțeles că nu trebuie să abdice nici un moment, în tot ceea ce face, de la a fi un pictor adevărat. Morală ce ne-a fost inspirată și de ultima sa personală și care pare să-i caracterizeze întreaga existență artistică.

Corneliu Antim

teatru

Ce-și doresc actorii...

Ori de cîte ori vei întreba un actor ce-și dorește să joace, îți va enumera cel puțin un titlu din Shakespeare, altul din Cehov, unul din Ibsen sau Strindberg, altul din Pirandello, Goldoni sau Beaumarchais... dar nimeni, niciodată, nu-ți va spune că dorește să joace pe Cațavencu „Scrisorii pierdute" sau pe Chiriac din **Noaptea furtunoasă,** personaje ale aceluiași mare Caragiale, care pot oferi, după cum s-a și putut constata în ultimele montări, milioane de soluții interpretative. Și totuși, Cațavencu lui Dan Condurache este o creație ieșită din tiparele clasice ale interpretării (regizor Silviu Purcărete), așa cum este Chiriac în varianta Ștefan Sileanu-Dan Micu. Cuplul Carmen Galin-Ștefan Iordache au ajuns la un apogeu al creației actoricești prin rolurile în tandem, Ignațiu-Augusta, din **Amurgul burghez** al lui Guga și nu într-o reprezentație după un autor străin. Chelaru a reușit să se impună și să-și detașeze personajul Pristanda în fața unei întregi pleiade actoricești, fără să se arate inhibat, fără să se lase influențat de înfățișări precedente (tot în **Scrisoarea pierdută** a Teatrului Mic). Așa cum Vasile Ichim a reușit pe o partitură mică — dar bine gîndită — să compună o bijuterie de măiestrie actoricească din rolul tatălui (de la țară) al Ioanei **(Regina balului** de Nicolae Mateescu). În costum negru, cu pălăria pe ochi, Vasile Ichim întreține un dialog viu cu ceilalți interpreți numai prin modul în care își arcuiește sprîncenele sau buzele, într-un rictus al neîncrederii, al așteptării crispate.

Dana Dogaru și Horațiu Mălăele și-au cucerit definitiv adeziunea publicului prin „acești îngeri triști" de D.R. Popescu iar un actor de provincie, necunoscut publicului bucureștean, s-a impus prin creația de excepție din spectacolul timișorean al lui Ioan Ieremia cu piesa **Dalbul pribeag** a aceluiași scriitor. Un text românesc, cu multe stîngăci și naivități de construcție, atrage totuși publicul prin problematica de actualitate. **Concurs de împrejurări** de Dohotaru pune problema repartizării nejudicioase a absolvenților de valoare. Mai bine conturat dramaturgic, deși are și el tirade lungi, Euforicul lui Dohotaru îi prilejuiește actorului Ion Popa o apariție interesantă, fiind revelația spectacolului. Ca și în cazul lui Ichim, Euforicul se completează prin încantația rostirii, prin gravitatea privirii întoarse spre sine, din simțul ridicolului, prin precizia dozării perfecte a încărcăturii dramatice sau grotești. Din forța acestui personaj — ca simbol al ratării — derivă traiectoriile tuturor celorlalte personaje care, prin intilnirea cu acesta, devin mai umane, mai dornice de luptă. Euforicul lui Popa are tragism și tragismul său dă sens perspectivei din care trebuie gîndite celelalte ființe care-i sînt în preajmă.

Goana după literatura dramatică universală se justifică prin convingerea (prejudecată) că doar renumele piesei-autorului poate aduce faimă unui actor, unui spectacol. Cu privire la această prejudecată, Camil Petrescu opina încă din 1939 pentru o dramaturgie originală, pentru jocul actorilor de calitate, pentru spectacole ingrijite, puse la punct ca regie, care pot atrage publicul mai mult decît „un Hamlet maltratat de cine știe ce cabotin. Căci trebuie să între odată bine în mintea tuturor că o operă clasică, prost interpretată, nu are comun cu originalul decît titlul".

Orice s-ar spune, mai sînt actrițe care visează, de o viață, să joace în **Pescărușul,** sau în **Livada cu vișini,** chiar dacă nu se pot ridica la nivelul de înțelegere al personajelor la care aspiră. Și, mai sînt actori care visează să fie „Regele Lear", cu toate că Vladimir Jurăscu la Timișoara și Corado Negreanu la Giulești abia și l-au realizat, fiecare în felul propriu. Dar, decît să ții trei ore o halebardă în mînă, fără să rostești o replică — cum se întîmplă multora dintre actorii buni ai scenei românești — tot e mai bine să visezi să ajungi să joci, odată și-odată, Falstaff... Acesta e visul de vacanță al unui înzestrat actor de comedie, rar distribuit cum se cuvine... Poate îi va veni rîndul și lui Jorj Voicu la împlinire, chiar dacă va fi să fie și un Falstaff românesc...

Nicoleta Gherghel

VITALITATEA ROMANULUI

Niciodată nu vom şti precis cum a pierit „nisiposul Pylos" cîntat de Homer. Era în vremurile pe cînd **Cartea piramidelor** nu fusese scrisă încă ; în oraşul Uruk domnea Ghilgameş şi departe spre Răsărit, în China, regele Wang compunea primul comentariu la imemoriala **Carte a schimbărilor.** Tot ceea ce s-a putut afla, după trecerea atîtor veacuri, este că năvălitori necunoscuţi — dorieni, probabil — au atacat palatul fără ziduri al înţeleptului rege Nestor, trecîndu-l prin foc şi sabie. Flăcările au mistuit clădirea, dar ne-au păstrat o inestimabilă comoară : treizeci de secole mai tîrziu, arheologii uimiţi dezgropau de sub bîrnele calcinate mii şi mii de tăbliţe de lut, pe care dogoarea le smălţuise, păstrîndu-le intacte peste milenii. O clipă, s-a crezut că lumea miceniană va învia, ne va vorbi : „Oamenii de ştiinţă şi-au făcut nenumărate iluzii privind conţinutul tăbliţelor — căci sperau să afle în ele texte religioase şi literare, poate o **Iliadă** sau o **Odisee** primitive !" (P. Lévêque). De-abia în 1953 priceperea criptografică a doi erudiţi englezi — M. Ventris şi J. Chardwick — a spulberat iluziile, oferindu-ne, totodată, şi primele mărturii ale limbii greceşti, cu cinci secole înainte de Homer : ample arhive cuprinzînd numărul fierarilor din fiecare sat, raţia de grîu şi smochine a slujitoarelor de la baie — într-un cuvînt, arhivele pe cîteva luni ale unei civilizaţii dispărute în dimensiunea sa umană. A fost o civilizaţie a arhivelor, definitiv pierdută în memoria afectivă a omenirii tocmai datorită lipsei de aderenţă a scriiturii la istorie, care-i era caracteristică. Dacă entuziaştii ar fi consultat mai-nainte un istoric literar, iluziile lor ar fi fost mai modeste, şi trezirea la realitate mai puţin amară : în acele vremuri scriitura vieţuia doar în stricta contemporaneitate a inventarelor. Vor mai trece nouă veacuri pînă ce **Iliada** va fi fixată prin scriere.

Originea mitică a lăsat destule urme în spaţiul literarităţii. Nu este vorba doar de permanenta tentaţie a oralităţii ; în măsura în care mitul vorbea de fapte instauratoare de realitate **petrecute într-un trecut imemorial,** el va lăsa moştenire literaturii o anume uşurinţă de a vorbi despre vremi apuse, la fel **de evidentă în epopeile** homerice ca şi în **Eneida.** Dar, deşi **Iliada** a făcut posibilă descoperirea pierdutei Troie, ea ne spune foarte puţine lucruri despre psihologia, afectivitatea omului acelor vremi îndepărtate. Timp de încă multe secole, relaţia dintre literatură şi trecut a rămas opacă, anistorică ; literatura nu va deveni cu adevărat document uman decît atunci cînd va începe să iasă din acest anistorism mitic — la începutul mileniului nostru, odată cu răspîndirea unui gen literar lipsit de vreo tradiţie antică — **romanul.**

Romanul, purtător în germene al istorismului literar, apare pe la mijlocul veacului al XII-lea, pentru început sub o formă versificată. În chip semnificativ, primele romane europene sînt romane „istorice" : **Romanul Tebei,** al cărui autor necunoscut s-a inspirat din **Tebaida** lui Statius, şi **Romanul Troiei,** reluare a eposului homeric. În pofida valorii estetice reduse, aceste scrieri marchează o profundă reînnoire, pe care lipsa de originalitate a inspiraţiei nu ne-ar fi lăsat să o bănuim de la bun început : **ruptura cu anistorismul mitului.** Schimbarea este de la bun început evidentă, în planul scriiturii: spre deosebire de modelul homeric, ai cărui eroi erau schematic descrişi prin epitet şi ale cărui evoluţii narative erau mai mult produsul unui destin decît fructul unei deliberări, **Romanul Troiei** ne prezintă personaje caracterizate nu numai printr-o fizionomie complexă, ci şi printr-o psihologie suficient de fin realizată pentru a le motiva acţiunile.

Dar fragilitatea relaţiei dintre roman şi istorie, în aceste opere de început, se mai manifestă încă prin puternice anacronisme — **supravieţuire, în fond, a intemporalităţii mitice.** Lancelot, aşa cum ni-l descrie Chrétien de Troyes, este un cavaler-curtean care nu are mai nimic comun cu Anglia istoricului rege Arthur, aşa cum nici eroul **Romanului lui Alexandru** nu are nimic comun cu personalitatea istorică a marelui cuceritor macedonean. La începuturile literaturii române, sporadic, fenomenul se va repeta — atunci cînd anonimii compilatori ai **Alexăndriei** vor adăuga originalului povestea unei ipotetice campanii împotriva... Poloniei. Însă, pe măsură ce forma romanescă evoluează, anacronismul devine voit, pretext clasicizant pentru autori ce nu aveau mijloacele stilistice, ori poate curajul de a înfrunta realitatea veacului lor ; chiar non-conformistul Rabelais, în plin secol al XVI-lea, va folosi din plin fabulosul pentru a-şi masca funciarul realism — fără să reuşească, dealtfel, să înşele vigilenţa cenzorilor Sorbonei...

Afirmarea deplină a caracterului istoric propriu genului romanesc va fi tardivă. Cervantes o va realiza printr-o capodoperă — **Don Quijote** — al cărei punct de plecare va fi tocmai ridicularizarea realistă a exceselor fabulatorii ale romanului cavaleresc, denunţînd neo-mitologia lui Amadís sau Cifar, în numele adevărului, al istoriei trăite, nu visate. Răfuiala cu tradiţia mitologizantă a Evului de mijloc va fi îndelungată, şi se va întinde de la Lazarillo de Tormes la romanele abatelui Prévost, curăţind scena literară europeană de neo-mitologia fabuloaselor istorii cu cavaleri rătăcitori, deschizînd drum, prin criticism, **romanului istoric.**

Există o evoluţie intrinsecă a formelor imaginarului, urmînd, însă, legile generale ale devenirii : oricît de violentă ar fi negaţia, la la moment dat apare necesitatea negării sale — revenire, la un nivel superior, la calitatea primară. Literatura îşi propune să creeze, prin cuvînt, o lume ; de aceea, ea nu va reuşi niciodată să se izbăvească de mentalitatea incantatorie proprie mitului. După ce romanul european al secolelor XVII—XVIII va supune fabulaţia unei nemiloase critici, se va pune problema unei reconsiderări a evocării, a imaginarului, a ficţiunii. Aceasta a fost intuiţia genială a romancierilor Goticului englez : opera lui Cervantes se cerea continuată nu numai în dimensiunea sa critică — a cărei exacerbare, în opera lui Sade spre exemplu, risca să arunce scriitura în tenebrele demenţei — ci şi în dimensiunea sa evocatoare. Va trebui însă să aşteptăm operele lui Walter Scott pentru **ca să asistăm la naşterea romanului de evocare istorică,** prima dintre formele tematic determinate luate, în evoluţia sa, de romanul istoric. Devenirea acestui subgen, de la Scott la Hugo, Flaubert şi Tolstoi, a fost pe cît de strălucită, pe-atît de durabilă din punctul de vedere al valorii estetice.

Reconsiderarea rolului evocării a dus, însă, şi la necesitatea găsirii unor noi formule romaneşti. Spaţiul naraţiunii nu se mai putea limita la abstracţiunea epistolară a **Legăturilor primejdioase,** iar verosimilitatea scriiturii nu mai putea fi izgonită în planul accesoriului, prin deghizarea ficţiunii în „memorii". Cea de-a doua formă tematic determinată luată de istorismul romanesc, **romanul de sinteză analitică,** ambiţionează tocmai să dea ficţiunii aparenţa realităţii, ceea ce sfîrşeşte prin a-i deschide perspectiva contemporaneităţii. De la Stendhal la Sartre, trecînd prin Balzac, Flaubert şi Proust, acest sub-gen va cunoaşte o impresionantă evoluţie, marcată de extrema diversitate a criteriilor analizei şi de multiplicitatea căilor de sinteză romanescă folosite. În acest moment al evoluţiei romanului istoric se produce şi naşterea romanului românesc.

În multe dintre istoriile noastre literare se simte o undă de regret, atunci cînd este abordată problema tardivei apariţii a romanului românesc. Regretele sînt, însă, nejustificate : de-a lungul secolelor XVII—XVIII, literatura română şi-a autoimpus menirea unică de a afirma multilateral spiritualitatea românească, drepturile poporului nostru la o existenţă liberă, pe măsura măreţiei trecutului său şi a originilor sale. În cadrul acestui orizont de aşteptare, marcat de voinţa de afirmare naţională, de **voinţa de a fi,** romanul critic şi demistificator al Luminilor nu-şi avea locul. În ceea ce priveşte opţiunea pentru **romanul de sinteză analitică,** ea este pe deplin explicabilă prin vocaţia sintetică, constructivă a unei culturi veşnic tinere, în pofida secularelor sale tradiţii. De aceea, deşi primul nostru roman modern — **Ciocoii vechi şi noi** — este, formal vorbind, un roman picaresc, el este esenţialmente consacrat unei analize realiste a începuturilor secolului al XIX-lea românesc, urmărind totodată suscitarea unei atitudini morale faţă de trecut.

Această dimensiune morală, moştenită dealtfel de la cronicari, este semnificativă pentru gradul de integrare în mişcarea de idei europeană pe care l-a atins, încă în urmă cu un secol, literatura română — paradoxal, prin chiar originalitatea sa. Prin realismul sobru cu care descrie o lume de hoţii şi de minciună, prin motivaţia morală implicită, Filimon se vădeşte a fi cu adevărat contemporan cu Zola, contemporan cu începuturile celei de-a treia forme a romanului istoric, **romanul militant.** Literatura secolului XX începe printr-un act de curaj militant ; judecarea şi condamnarea lui Émile Zola, în cadrul procesului Dreyfus, marchează naşterea unei noi mentalităţi romaneşti : de-acum încolo „problemele delicate" ale contemporaneităţii vor constitui subiectul unui gen ce nu se mai mărgineşte să dea iluzia istoriei, ci ambiţionează **să facă istorie,** influenţînd moral, prin puterea intersubiectiv-obiectivă a valorii sale estetice, masele de cititori. Zola pune problema mizeriei, a bolii şi a viciului, în anii **Expoziţiei universale,** triumf al mulţumirii de sine burgheze ; Hemingway, Remarque denunţă absurditatea războiului, în chiar momentul paradelor victorioase ; Malraux elogiază curajul de a lupta în numele unui ideal uman, de a „găsi omul dincolo de ceea ce-l striveşte", într-un moment în care istoria devenise scena unei drame inumane. La noi, Duiliu Zamfirescu scrie despre ţăranul român, în chiar anul de tristă amintire 1907; **Răscoala** lui Liviu Rebreanu apare atunci cînd ecoul salvelor nu se stinsese încă din inimi, iar **Pădurea spînzuraţilor** vede lumina tiparului în anii cînd camarilele fasciste începeau să pună la cale Diktatul de la Viena ; Camil Petrescu vorbeşte de drama intelectualului într-o lume care nu vrea să-l înţeleagă, care nu are nevoie de el şi care-l hărăzeşte batjocurii, atunci cînd cei mai grobieni dintre criminali începeau să se-nhăiteze pentru a-şi croi o Românie pe măsura minţilor lor întunecate — prima „victorie" fiind asasinarea lui Nicolae Iorga...

Această încrengătură a romanului istoric a stat la baza înfloririi romanului românesc de astăzi — reflex al dinamismului unei societăţi în plină preschimbare. De la **Străinul** lui Titus Popovici la romanele lui Zaharia Stancu şi Laurenţiu Fulga, de la **Groapa** lui Eugen Barbu la **Feţele tăcerii, Caloianul** şi **Cel mai iubit dintre pămînteni,** romanul românesc, născut într-un moment prielnic al devenirii literaturii europene, rămîne pînă astăzi fidel tradiţiilor sale militante, necontaminat de sterilitatea întrebărilor vane. Ca produs al unei culturi milenare, deşi veşnic tînără în diversitatea formelor sale, romanul românesc actual dovedeşte — prin chiar bogăţia şi varietatea modurilor sale de referire la istorie — o mare vitalitate. Astăzi, spiritualitatea unui popor se afirmă în faţa istoriei în primul rînd prin literatură ; romanul românesc de astăzi dovedeşte actualitatea şi dinamismul culturii noastre, care în pofida vechimii sale nu a fost nicicînd o cultură „de arhivă", lăsînd urmaşilor o mărturie vie şi profundă asupra contemporaneităţii.

Tudor Păcuraru

Desene de Raluca Grigorcea

Medii de inspiraţie

Răspunzînd la o anchetă a **Luceafărului** (nr. 9/1981) avînd în dezbatere „romanul românesc la începutul deceniului al 9-lea", — aspectele staţionare, inerţiale cît şi cele înnoitoare, dinamizatoare —, **Gabriel Gafiţa** (n. 1952) opina pentru „direcţia realistă" în proză, înţelegînd prin aceasta „cristalizarea" punctelor de vedere, „diversificarea" şi „rafinarea mijloacelor expresive". Militînd pentru o „abordare realistă, curajoasă, lucidă şi cinstită a problemelor multiple diverse şi complexe ale contemporaneităţii", prozatorul nu făcea decît să-şi exprime o opţiune, un crez, un program de lucru.

Debutul său precoce (**Moartea măştilor,** 1971) confirma, prin inserţia de exotism fantastico-parabolic în cadrele povestirii, o cunoaştere nuanţată a procedeelor narative specifice genului şi anunţa un prozator de vocaţie comportamentistă. Mai puţin kafkian (nu „kafkangiu", vorba lui Marin Sorescu) şi mai mult borgesian (şi nu numai în motto-ul nuvelei „Răzbunarea lui Yarmin"), dacă nu chiar buzzatian în cîteva, G. Gafiţa se întreba cîndva „de ce onirismul ar fi mai străin de spiritul literelor noastre decît realismul socialist sau «sud-americanismul» ?".

Al doilea volum, **Lumină pentru cei singuri** (1975) inaugurează acea proză obiectivistă, practicată cu dexteritate şi dezinvoltură de Gabriel Gafiţa, care îşi racordează, în această nouă etapă, demersul prozastic la un realism social şi psihologic. Romanul prospectează viaţa universitară şi mediul estudiantin, însă introspecţia analitică nu deschide romanului un sens moral mai înalt, căci Dorin Badea e o conştiinţă care alege, între etica întîmplării şi condiţia confortabilă, pe cea din urmă. Repede remontat în urma unui accident misterios al unui coleg şi prieten, tînărul acesta exprimă un existenţialism lipsit de perspectivă morală. Fatala întîmplare şi tot felul de bănuieli care vin să-l încerce pe fondul unor secvenţe de biografie consumată nu sînt de natură să producă o resurecţie a fondului moral şi umanitar, să-l scoată din inerţia confortului silogistic.

Abia cu **Iarna e o altă ţară** (1980) Gabriel Gafiţa îşi clarifică raporturile dilematice ale conştiinţei, reuşind, de astă dată, un roman al eşecului. Filip Craja, personaj de o referenţialitate autobiografică, devine aici tipul acelei conştiinţe însetate de o sagace observaţie socială pe latura morală a portretelor. Spre deosebire de Dorin Badea, Filip Craja e tipul eroului pentru care „toate drumurile laterale pe care, să zicem, ar fi fost ispitit să cotească, purtau la începutul lor cîte un semn de interdicţie". Tot mai limpede îi va apare, aşadar, ideea că „în toată această istorie al cărei erou a fost, n-a avut niciodată cu adevărat posibilitatea să aleagă" (p. 276). Mereu „silit de împrejurări" spre acea „unică soluţie", care însemna, de fapt, „absenţa unei alternative", Filip Craja cunoaşte, la diferite nivele sociale, amăgirea şi decepţia, maşinaţiile ipocrite şi oportunismul obtuz, invidia veneniferă şi cameleonismul feroce, delaţiunea şi abuzul de putere, în general culorile sumbre ale imposturii. După o scurtă experienţă didactică într-un oraş de provincie, unde ia contact nemijlocit cu tot felul de ipochimeni rutinaţi sau invidioşi şi, desigur, cu întreg cortegiul servituţilor şcolare pe fondul acelei cenuşii atmosfere a claustrării provinciale (de reţinut portretul inspectorului judeţean şef Dumitrana şi condiţia suplinitorilor la început de an şcolar...), Filip încearcă o experienţă redacţională la hebdomadarul central **Azi.** Autorul prinde excelent mediul gazetăresc (ne amintim de romanul **Vara nimănui** (1978) al lui Radu Anton Roman, cu care se pot stabili şi alte afinităţi) în pasta unui realism crud.

Gabriel Gafiţa e un foarte bun observator al mediilor sociale, în cadrele cărora iau naştere acele portrete morale memorabile. Iată-l pe redactorul şef poet Ion Ciţu Albei, un carierist „învechit" şi superficial, expert al maşinaţiilor pigmentate şi ideologic (destituit pînă la urmă), care-l îndepărtează pe incomodul Filip Craja din schema hebdomadarului, silindu-l a fi, pe rînd, profesor suplinitor, ghid turistic, colaborator radio-tv....

Acest roman al eşecului (încoronîndu-şi finalul cu convocarea prin care Filip e chemat să-şi satisfacă stagiul militar !) se întrepătrunde, în datele lui esenţiale, cu micul roman de dragoste dintre Filip şi Ana Pop, o asistentă universitară, mai în vîrstă cu şapte ani, care, fiindcă nu se lăsase manipulată, mai ales sentimental, de tergiversantul conducător ştiinţific al lucrării ei de doctorat, este scoasă din schema Universităţii şi transferată la o şcoală generală de periferie. Prilej pentru autor de a readuce, încă o dată, sub lupa comportamentismului şi analizei, mediul didactic (şcolarizarea forţată a adulţilor, abuzul directorial, provincialismul anost al invidiei colegiale, obtuzitatea unor inspectori şcolari, ca Aparaschivei, care îşi găsesc să viziteze şcoala duminica după-masă ori la sfîrşitul programului, într-o vînătoare continuă de nereguli, corvoada sarcinilor şcolare şi extraşcolare...). Un alt mediu investigat nu numai pe latura pitorescului, dar mai ales pe aceea a psihologiilor şi portretelor morale este cel existent în sanatoriul montan în care este internată Ana Pop, după o criză de nervi şi o tentativă nereuşită de sinucidere („pata cenuşie" din mintea ei, pe care o tot acuză, avînd şi o motivaţie ereditară). Rememorîndu-şi, secvenţional, romanul carierei ratate, dar şi agonia sentimentală, Ana Pop caută, de fapt, o explicaţie a celor întîmplate şi descoperă, fără zgomot, că destinul ei, cînd nu se derulase pe filiera hazardului, fusese în mare parte tutelat de legea morală — alternative ce conduc sigur la eşec... Sejurul sanatorial al Anei îi prilejuieşte autorului pagini de înaltă execuţie artistică (de fapt, proustianismul e vizibil de peste tot), accentul căzînd şi de astă dată pe mentalităţi, psihologii, portrete. Simţindu-se nu numai claustrată, dar şi supusă unei condiţii spitaliceşti ce însemna în fiecare clipă „probă" de comportament, Ana e, de fapt, o „rătăcită" socio-profesională, aproape lucidă, de vreme ce conversaţiile cu luminatul medic curant Boroş („plin de o bunătate neputincioasă") sînt ale unui om cu mintea întreagă. Şi de astă dată imaginea mediului investigat este autentică, de un realism apăsat şi prelungit în ironie şi caricatură.

Ceea ce izbuteşte, în primul rînd, autorul, este copia, aproape trasă la indigo, a acestui realism specific, identificabil, inconfortabil, de o expresivitate mai ales negativă, pamfletară, sarcastică, grotescă ori recriminatorie...

Gabriel Gafiţa face dovada unui prozator dotat, în marginea unui proustianism excelînd în caracterologie şi înclinat către formula „romanului total". El ştie să evite artificiile de compoziţie (fie ele joyciene ori woolfiene) şi să creeze finaluri deschise. Ratînd o aventură editorială, Filip revine în schema remaniată a hebdomadarului şi o aduce pe Ana de la sanatoriul care tocmai se desfiinţa (reprofila), dar o experienţă inedită îl aşteaptă (stagiul militar). Probabil romanul continuă...

Ceea ce ameninţă proza lui Gabriel Gafiţa este marea desfăşurare (dispersare) a ei pe medii sociale, ambiţia integralităţii, asupra căreia se exercită invariabil acelaşi spirit de „mizantropie" caustică. Nefiind lipsită de deschideri morale (dimpotrivă), contrastele sînt prea puternice şi extremele sînt irecomandabile, ca şi tehnicismul unor secvenţe. Remarcabilă, hotărîrea de a ieşi din poncifele şi stereotipiile genului naşte, la rîndul ei, o impresie de tehnicism ostentativ (v. preambulul romanului, ca şi „sudura" acelor secvenţe deduse nu dintr-o cronologie a faptelor, de negăsit aici, ci dintr-o memorie afectivă, capricioasă, involuntară...). De asemenea, nu i-ar strica acestei proze o mai mare supraveghere a titlurilor, care, deocamdată, parafrazează o retorică neispirată ori se racordează greu la problematica romanului. Este titlul romanului în discuţie o translare directă a poemului **Winter is Another Country** de Archibald MacLeish ? !... Şi dacă da, ce e cu aerul acesta anglo-saxon (de filieră profesională !) şi cu impresia de pedanterie culturală ? !...

Z. Cârlugea

INTERPRETĂRI

Tîlcul unei poveşti

II.

„Omule, străveziu ca un pahar"

Roger Caillois scria despre fantastic un lucru interesant. Anume, că el nu ţine de construcţii hibride, debordînd de imaginaţie, baroc încărcate de mistere. Nu. Fantasticul ar fi pătrunderea insidioasă în mijlocul regularităţilor banale, strecurarea unor contrasensuri intolerabile pentru aşteptări şi evidenţe. O invazie a insolitului în cotidian.

Din acest punct de vedere, basmul nostru conţine, dincolo de obişnuitul feeric, pitoresc şi chiar picaresc, o bună doză de fantastic : pe drumuri prăfuite de ţară umblă un personaj bine dispus purtînd pe umăr un sac oarecare. Şi, deodată, bucata neînsemnată de pînză, pusă în funcţiune de o comandă magică cu iz milităresc, începe să vire şi să îndese înlăuntrul ei orice fiinţă doreşte proprietarul. Dracii de la conac, de exemplu. Dar, domniile lor, dracii, sînt apariţii cu care ţăranul e obişnuit şi le pomeneşte des la supărare. Ei fac parte din regula jocului, au rolul de a da ghes omului să facă cele nefăcute.

În mijlocul normalului s-a strecurat ceva neliniştitor : un simplu sac, realitatea cea mai domestică, pus într-o lumină potrivită poate să îngrijoreze mai mult decît orice entitate exotic terifiantă. De aceea, stăpînii conacului, odată scăpaţi de dracii ce bîntuiau (după cum ne amintim din poveste) locurile, sînt bucuroşi să se lipsească şi de nechematul lor binefăcător : „Călătorie sprîncenată, zise boierul. Dacă rămîneai mi-erai ca un frate ; iar de nu, îmi eşti ca doi".

Acest călător fără ţintă şi scop nu face parte din familia eroilor, ci mai curînd a „eroiarzilor" : făpturi mitice totodată înţelepte şi nebune, exemplare şi odioase, care provoacă admiraţia şi repulsia, care, aparent, amuză, dar în fond educă. Ei sînt un soi de „oameni infernali". Şi se cheamă de pildă : Pepelea, Tîndală, Păcală şi alt personaj din eposul străin eroi-comic, restructurat din perspectiva culturii noastre populare, Nastratin Hogea. Hazul pe care îl posedă şi îl provoacă aceştia are părţile lui drăceşti. Să ne amintim numai cum Păcală îşi îneacă consătenii „păcălindu-i" că pe fundul rîului ar păşuna cirezi de vite.

Pe de altă parte, există însă şi reversul medaliei. Eroiarzii noştri satirizează şi veştejesc vicii endemice : prostia, lăcomia, îngîmfarea, zgîrcenia, răutatea.

Ivan, de pildă, des-demonizează conacul înghesuind noaptea dracii în turbincă şi bătîndu-i dimineaţa cu nuiele (un car de palce). Nu ne putem opri să constatăm ciudate coincidenţe : în mitologia chineză diavolii sînt alungaţi cu un băţ de piersic de către o fiinţă ambivalentă, ea însăşi un soi de diavol, Zhongkui. Citită într-un anumit mod, ne spune istoricul Yuan Ke, ideograma acestui nume înseamnă... ciomag. Iar la noi, jocul spectacol al căluşarilor are, în unele locuri, momente de exorcizare, alungare a duhurilor din trupul celor care au păcătuit în timpul anului prin bătaia rituală cu baştoanele mascoide.

Pe fondul unor mituri străvechi, basmul Ivan Turbincă a găsit ecouri în memoria ancestrală a ţăranului care îi gustă, înfiorîndu-se puţin, fantasticul. Căci forţa compactantă a turbincii duce gîndul spre mituri cosmogonice pre-dacice, poate, de cînd se zicea că lumea ar fi fost clădită, în bună înţelegere, de Fărtate şi Nefărtate. Ba chiar şi cu colaborarea unor fiinţe mitologice mult îndrăgite de popor, cum ar fi albina sau ariciul. Acesta din urmă, prin simpla sa înfăţişare de ţepos centripet, este cel mai nimerit să sugereze Fărtatului (asimilat în perioada creştinării cu Dumnezeu) să „îndese" pămîntul, prea întins ca să încapă sub cupola cerului şi să-l vălurească făcîndu-l dealuri şi văi.

Dar forţa compactantă simbolizată de arici ajută la desăvîrşirea ordinii, la echilibru şi împlinire : acordul pămîntului cu cerul. Pe cînd turbinca, tot o forţă gravitaţională, are ceva discreţionar, anxiogen : nu există nici o garanţie că această forţă nu va produce şi haosul. Chiar dacă e mînuită cu cele mai bune intenţii (dintre acelea cu care e pavat însuşi iadul). Pentru că, iarăşi întrebăm, ştie oare stăpînul ei ce e binele ?

Pentru a-l înţelege în Ideea şi măreţia lui trebuie, cum zice ciobanul de la noi, „să stai şi să cugeţi". Dar întîi să stai. **Ananké Stenai,** trebuie să te opreşti, spunea şi Aristotel. Pentru a putea înţelege şi a nu cădea în abisul regresului la infinit al explicaţiilor. Din păcate Ivan nu are unde se opri să cugete : împăratul l-a răsplătit cu trecătoarele carboave şi nu cu un loc pe pămînt, care să-i devină centru şi orientare. Nu e un „veteran", ci doar un „liberat" care nu se duce nicăieri, fiindcă ducerea presupune drumul invers, întoarcerea. Punctul lui de concentrare în mişcarea-i fără răgaz este turbinca şi acolo „se adună" ca să se definească. Dar e tulburător să porţi pe umăr o potenţială închisoare. Poţi să nimereşti tu însuţi într-însa laolaltă cu toate şi toţi, ba chiar cu Binele absolut care s-a jucat cu omul Ivan, cu omul, pur şi simplu. Poate ca să ne contrarieze înfundîndu-ne în aporiile turbincii şi să ne oblige astfel să ne cunoaştem, prin ea, pe noi înşine.

„...tu nu mă cunoşti,
O, nu mă cunoşti ! Ai să vezi cine sînt !"

III.

„Lume, lume copleşitoare.
saci grei îmi dai"

Aşa cum în jurul omului se află lucruri periculoase, în limbajul său există cuvinte periculoase, purtătoare de capcane tulburătoare. Căci se întîmplă ca, dacă nu vorbim atent limba, să ne vorbească ea pe noi. Niciodată, remarca Kierkegaard, cea mai cruntă descriere a unei orori nu e în stare să înspăimînte aşa cum ştie reflecţia să o facă dintr-un cuvînt apropiat, căzut parcă din neatenţie, dar calculat totuşi, şi purtînd asupra unei vagi primejdii.

Asemenea cuvinte s-ar putea întîlni printre cele numite de logicienii medievali **syncategoremata,** vorbe ce n-au înţeles luate separat, ci doar întreţesute cu altele (şi, sau, unii, **toţi, oricare** etc.). Cu **syncategoremata** s-au ocupat minţi luminate vreme de sute de ani, iar roadele strădaniei le gustă (ia parte) nu doar cei curioşi de fundamentele matematicii, ştiinţa regină a timpului nostru, ci şi unii iubitori de poveşti frumoase.

Particula „omnis" (toţi, oricare) se găseşte printre problematicele **syncategoremata.** Iar gîndul nostru este că în jurul acesteia se învîrte întreg înţelesul adînc al basmului „Ivan Turbincă". Vorba asta este rostită într-un moment decisiv al poveştii (desigur, pe româneşte), cînd Ivan se întîlneşte cu epifaniile sacrului la cap de pod, în chip de cerşetori. Atunci are loc un pariu ale cărui semnificaţii par să fi scăpat multora dintre noi, cetitorii : Ca recompensă pentru milostenia lui, îndemnat de Dumnezeu, Ivan face o cerere extraordinară, pretinde ca turbinca să capete puteri magice : „...rogu-te blagosloveşte-mi turbinca aceasta, ca **ori pe cine** (s.n.), oi vrea eu, să-l vîr într-însa; şi apoi să nu poată ieşi de aici fără învoirea mea".

Acest „ori pe cine" este, în context, de o extravaganţă fără seamăn deoarece pune faţă în faţă omul (cu limitele şi arbitrariul lui) şi Ordinea, Întregul (cu legile sale) ; un individ oarecare dobîndeşte puterea să închidă, să „poprească" după bunul plac, indiferent pe cine. Fără excepţie, căci, „omnis" tocmai aceasta înseamnă. Deci, chiar şi pe Dumnezeu însuşi, cel care a acceptat pariul, parcă fără a se îngriji de implicaţiile termenilor în care este formulat.

Iar urmarea nu a întîrziat să sosească : în turbincă sînt înghesuiţi întîi dracii şi, mai apoi, Moartea. Or, acestea nu sînt nişte prezenţe fără importanţă, ci personificări ale unor atribute ale atotputerniciei. Aceasta din urmă lasă impresia de a-şi abandona în mîna omului supremele-i puteri, de „a se retrage din lume" în acel somn pe care mitologia românească l-a surprins în poetica imagine a lui Dumnezeu „dormind cu capul pe mănăstire". **Deus otiosus,** o divinitate obosită fizic şi intelectual care-şi neglijează creaţia. Că Povestariul s-a gîndit la cosmica înfruntare şi la consecinţele ei potenţiale, o dovedeşte monologul plin de năduf al Morţii, lehămetită de stat în turbincă şi de ros coaja copacilor :

„Bine mi-ar părea să-l văd şi pe Dumnezeu într-o zi, cît e de mare şi puternic, în turbinca lui Ivan".

Rezultă din cele spuse mai sus că în folclorul sud-est european avem de-a face, potrivit teoriei lui Mircea Eliade, cu alt tip de divinitate decît cea impusă de creştinism, semănînd mai mult cu amintitul **deus otiosus** (zeul trîndav, fără ocupaţie), făurit de fantezia populară cu mult mai înainte de creator şi cosmocratul iudeo-creştin.

Antropomorf, binevoitor dar distrat şi nu atît de atotştiutor pe cît ar trebui (vezi ajutorul de care are nevoie din partea ariciului) divinitatea respectivă n-are anvergura din mitologiile elină sau biblică. Dar, tocmai prin acest fapt, lasă în seama omului greutăţi şi răspunderi mai mari.

„Nu ştiu ce să mai spun despre Dumnezeu ca să nu greşesc — zice tot Moartea. Pesemne c-a ajuns şi el în mintea copiilor... de i-a dat lui Ivan cel nebun atîta putere asupra mea".

Problema este : ce poate face omul cu o atare putere pe care a avut îndrăzneala să o spere şi şansa să o dobîndească. Va păstra, sau va strica echilibrul cosmic ? Fiindcă s-ar putea prea bine să nu o îndrepte spre cele mai potrivite căi, iar sacul miraculos să devină prea greu pentru umerii săi. Retragerii din lume i-ar putea corespunde, în acel caz, o „pierdere în lume" a conştiinţei umane egolatre ce vrea să domine, să stăpînească pe **oricine** va voi.

Ne aflăm în prezenţa unei anumite enigme care, după Hegel, face parte din orice simbolism conştient.

Dar enigmele basmelor, fără posibilitatea sau măcar încercarea unei dezlegări, situează cetitoriul la nivelul lecturilor amuzament, al jocurilor „în prea blajina grădină de umbre a istoriei, jocuri de umbre în umbră" cum spune poetul.

„Trif nebun !... privighetori, vrăjitori, într-o zi..."

Liviu Mitrănescu

Mijloc de veac în Bucureşti

În 1898 a avut loc prima încercare deschisă, declarată, de recuperare a revoluţiei de la 1848, cu ocazia împlinirii unei jumătăţi de veac de la declanşarea sa. Cum se poate uşor închipui, n-a fost vorba de un simplu act de justiţie, bazat pe o reconsiderare obiectivă a faptelor, ci de o acţiune cu evident substrat politic. Toţi vechii participanţi la evenimente dispăruseră : Heliade încă din 1872, N. Golescu în 1877, Magheru în 1880, Tell în 1884, C.A. Rosetti în 1885, Brătianu în 1891, Ghica — ultimul — în 1897, lăsînd astfel liber terenul pentru speculaţii, pentru construcţii ipotetice care n-ar mai fi putut fi verificate prin mărturii directe. Pe de altă parte, dispărînd generaţia înfăptuitorilor, dispăreau şi multe dintre tabuurile, dintre inhibiţiile care guvernaseră atitudinea lor faţă de evenimente, teama de a le resuscita, de a reînvia vechile animozităţi, inclusiv ale marilor puteri învecinate. Intrată definitiv în domeniul trecutului, revoluţia de la 1848 devenea un capitol politic pe care, primii, liberalii se pregăteau să-l speculeze. Din intenţia guvernului lui D.A. Sturdza de a marca împlinirea unei jumătăţi de secol de la declanşarea revoluţiei decurg mai multe iniţiative liberale, între care sărbătorirea publică a proclamării constituţiei de la 11 iunie (cu banchet, iluminaţii şi sfinţirea apei), constituirea unui comitet pentru ridicarea unei statui a lui Brătianu şi a unui grup care va pregăti cea mai preţioasă colecţie de documente privind revoluţia (**Anul 1848 în Principatele Române**) ; publicitatea făcută acestor iniţiative va atrage imediat replica polemică a conservatorilor, mai ales în paginile **Epocii** lui N. Filipescu. În articole precum **Asupra lui 1848, Cine a distrus revoluţia de la 1848, Paşoptiştii** ş.a., sînt respinse pretenţiile liberalilor că revoluţia ar fi fost în exclusivitate opera burgheziei, a celor care vor deveni ulterior primii liberali, în primul rînd I.C. Brătianu şi C.A. Rosetti, că scopurile revoluţiei ar fi fost burgheze, respectiv că tinerii boieri care au luat parte la mişcare ar fi reprezentat pătura proprietarilor intrată în relaţii de timp burghez etc. etc. În măsura în care se pot lăsa la o parte mobilurile imediate ale acestei polemici, ea pune pentru prima dată cîteva chestiuni de mare importanţă în perspectivă istorică, replica conservatorilor de la **Epoca,** ziar de bună ţinută intelectuală, la care colaborau pe atunci scriitori precum Cargiale, Coşbuc, Iosif, cuprinde şi ea elemente pozitive, între care trebuie subliniată în primul rînd revendicarea caracterului naţional al revoluţiei (teză importantă care va fi preluată ulterior şi de Lovinescu în **Istoria civilizaţiei române moderne**), intenţia reconsiderării rolului jucat de Heliade Rădulescu ş.a.m.d. Această largă desfăşurare de forţe în paginile **Epocii,** care polemizează în special cu **Drapelul** lui P.S. Aurelian, are ca rezultat, printre alte consecinţe, un roman al revoluţiei : **Din vremea lui Căpitan Costache** de Alexandru Antemireanu, redactor al organului conservator, gazetar înzestrat şi prolific (poet, prozator, traducător, critic literar şi culegător de folclor în acelaşi timp), pe care doar dispariţia la numai 32 de ani, în 1910, l-a făcut să nu ajungă acolo unde talentul şi puterea de muncă l-ar fi putut duce.

Adoptînd unele din tezele conservatoare, cum ar fi cele referitoare la Heliade, care „nu era numai capul mişcării, dar... prin scrierile lui pregătise ţara pentru acea mişcare" (**Cine a distrus revoluţia...,** 11 ian.) sau la faptul că „partida republicană, a lui Brătianu şi Rosetti, n-a făcut altceva decît să ne dividă şi să compromită mişcarea" (**Paşoptiştii,** 12 ian.), romanul lui Antemireanu este totuşi mult mai mult decît un simplu reflex al disputei politice din acel moment. Într-un articol care apare în **Epoca** a doua zi după primul foileton al romanului, la 21 oct. 1898, autorul se simte obligat să dezvăluie „cîteva cuvinte asupra ţelului pe care l-am avut scriind acest roman". Ideea romanului pleacă astfel, după mărturisirea sa, în primul rînd dintr-o nemulţumire de ordin literar, din insatisfacţia pricinuită de faptul că numeroasele lucrări scrise despre revoluţia de la 1848 nu reuşesc să treacă dincolo de relatarea superficială — şi partizană — a evenimentelor : „Epoca de la 1848 formează una din epocile de glorie ale naţiunii noastre. S-a scris mult, cantitativ foarte mult despre ea. Şi cu toate acestea, cît de puţin spun aceste scrieri... aceeaşi veşnică povestire a evenimentelor politice... dar nu veţi găsi nici un rînd, nicăieri, despre viaţa intimă de atunci, nimic despre relaţiile familiale, despre obiceiurile, despre starea Bucureştilor de la 1848". Romanul său e scris tocmai „spre a reînvia această epocă, atît de apropiată dar atît de puţin cunoscută" şi autorul mărturiseşte că s-a documentat serios în acest scop, consultînd o largă bibliografie (citată în finalul articolului) precum şi surse orale. Mai mult, într-o căutare a autenticităţii pe care Camil Petrescu ar fi trebuit s-o guste primul, autorul arată că „spre a reda mai bine caracterul personajelor, am pus adesea ori în gura lor vorbe pe care le-am găsit scrise în deosebite publicaţii, în corespondenţele şi în convorbirile păstrate".

Reeditat în 1937, la patru decenii după prima sa apariţie şi la un sfert de veac după sfîrşitul autorului său, romanul nu atrage însă atenţia lui Camil Petrescu, ci pe aceea a lui Perpessicius care apreciază că „sînt în roman cîteva figuri hotărît conturate şi, printre primele, figura acelui zbir al epocii, Căpitan Costache, lubric şi diform, a lui Radu Creţeanu, tînăr revoluţionar şi discipol al lui Eliad, ajuns mai apoi monahul Rafail de la Căldăruşani..., poate cea mai izbutită şi mai emoţionantă dintre figurile romanului". Cartea se remarcă într-adevăr printr-o abilă îmbinare a fundalului istoric, în general bine cunoscut (faptul că Radu e categorisit drept „şcolar" al lui Heliade, la două decenii după ce acesta părăsise învăţămîntul, e probabil un anacronism voluntar), cu povestea iubirii tragice dintre Radu şi Elencuţa lui jupîn Tudose, personaje fictive introduse printre atîtea personaje reale ale momentului, unele abia schiţate dar nu fără individualitate : Bibescu, „lichelele dimprejurul lui şi mai cu seamă Vilara", Heliade, Căpitan Costache însuşi, fioroasă figură care reprezintă o epocă în pragul dispariţiei, precum şi alţi conducători ai revoluţionarilor, dintre care singuri Rosetti şi Brătianu apar cu nume modificate — dar uşor de recunoscut — în Gavaletti şi Răteanu.

Lăsînd la o parte caricaturizarea programatică a figurilor celor doi viitori şefi liberali, care nu depăşeşte totuşi violenţa satirei din mai vechiul roman al lui Grandea, **Vlăsia sau ciocoii noi,** unde cei doi apar sub numele de Baboi Zefchide şi Iancu Sclipici, galeria personajelor lui Antemireanu, deşi diversă şi plauzibil conturată, nu are profunzimea aşteptată într-un roman adevărat. Mai bine supravieţuiesc timpului pitoreştile scene de mase, fragmentele de viaţă pline de culoare şi autenticitate ale petrecerii populare din Dealul Spirii, mişcarea spontană a bucureştenilor pentru eliberarea guvernului arestat de Odobescu, incursiunile gealaţilor lui Căpitan Costache în turma răbdătoare a negustorilor care, după obiceiul pămîntului, preferă să „se înţeleagă" cu autoritatea decît să-i reziste ş.a.m.d. Aflat încă sub influenţa lui Filimon, deşi Antemireanu îl pomenea pe Zola în articolul citat, el evocă frînturi caracteristice dintr-o lume aflată în plină mişcare de tranziţie, decorul compozit al arhitecturii şi amestecul de costume („scriitorul de la logofeţie în costum nemţesc, zidarul cu pantaloni largi şi creţi, cu ilicul plin de găitanuri încolăcite..., căldărari cari mai purtau încă tradiţionalele calpace şi scurteici cu blană..."), repertoriul liric al bucureşteanului care „pe atunci, ca şi acum, nu făcea nici un chef fără lăutari", dar şi cel haiducesc, în momentele de încrîncenare, plasat sub semnul lui Iancu Jianu şi al revoltei : „Da-r-ar bunul Dumnezeu / Să umble şi plugul meu, / Din baltag să-mi fac un plug, / Pistoalele să-mi înjug, / Să trag brazda dracului / În calea bogatului..." Căci ostilitatea faţă de „republicanii" lui Rosetti şi Brătianu nu estompează liniile sumbre ale unei realităţi care transpare fie din rîndurile unui pamflet revoluţionar citat în text („Aţi supt sudoarea de sînge a poporului ; i-aţi sleit puterile ; i-aţi luat sumanul din spate şi cenuşa din vatră ca să vă veseliţi în casele voastre aurite..."), fie chiar din viziunea revoluţiei ca fiind anunţată de „eroica încercare a nemuritorului fiu al Gorjului", adică a lui Tudor Vladimirescu, toată frămîntarea socială care precede mişcarea propriu-zisă, fiind văzută în perspectiva acelui „unic şi mare scop al deşteptării conştiinţei naţionale". Într-un corpus al literaturii inspirate de revoluţie — document tot atît de important şi de grăitor ca acela al arhivelor vremii — romanul lui Antemireanu, cu calităţile şi defectele lui, va figura la un loc de frunte.

Mircea Anghelescu

POST RESTANT

Un altfel de buletin meteorologic, în viziunea corespondenților noștri mai „lirici", a celor care iubesc scrisul „frumos", menit să impresioneze pe cei care încă mai confundă textul literar cu broderia : deși sîntem la sfîrșitul lui august, supranumit și gustar, pentru că în el guști din toate fără să te saturi, curenții calzi veniți de pretutindeni încă își mai fac de cap. E adevărat că au apărut și cîțiva curenți reci în colțul cel mai îndepărtat al inimii, iar în jurul ochilor totul este destul de înnorat, pe alocuri existind și premisele unor averse de lacrimi, însoțite de descărcări electrice. Uneori e cum bate vîntul, alteori, nu. Oricum, totul e într-o răceală ușoară, spre sfîrșitul intervalului anunțîndu-se chiar și un îngheț, parțial în jumătatea de nord-vest a frunții, total în celelalte jumătăți. Vă place, nu vă place, n-am făcut altceva decît să exemplificăm latura comică a unor așa-zise subtilități ale scrisului de dragul scrisului, dincolo de care se zărește fără efort acea persoană vanitoasă și inconștientă care îi judecă pe toți, dîndu-se numai pe sine drept unic exemplu de frumusețe, inteligență, umor, generozitate, onestitate etc. O asemenea persoană nu numai că sfîrșește prin a fi pentru cei din jur exact inversul a ceea ce se crede ea, un dar al divinității, ci, mai mult, chiar și ea se depărtează de ea însăși. În acest context, nimic din ceea ce „produce" nu mai poate fi bun și adevărat, sentimentele mari ale personajelor fiind înlocuite (înlocuitori) cu sentimentele mici și de aceea stabile. Doar se știe că nu-ți poți rupe gîtul (inima, mintea) prăbușindu-te de la piciorul broaștei, de aceea și „dramele" sentimentale din aceste „scrieri" sînt la fel de meschine, pe cît sînt de trecătoare, totul reducîndu-se la un joc de cuvinte pe cît de la îndemînă, pe atît de adevărat : soții(soțiile) vor să fie iubiți(iubitele), iubiții(iubitele) vor să fie soți(soțiile). Cam acesta ar fi motto-ul la o primă vedere la majoritatea textelor primite de la cei care trăiesc numai de dragul lor.

☆

RADA NESTERENKO, Timișoara. Trimiteți-ne numele adevărat, o fotografie etc. Și, încă două-trei texte la același nivel.

ȘTEFAN DRAGOMAN, Tîrnăveni, Mureș. „Cînd s-o lichi cerul cu pămîntul" (ce titlu !) e limpede o povestire „adevărată". Din păcate, însă, nu depășește modelele ilustre din, să zicem, Marin Preda și Ion Lăncrănjan. Totuși, ne-ați făcut curioși, așa că...

ANDREI PAL (PAUL), Marghita : Aveți calități incontestabile, dar din fragmentul de roman trimis nu am reușit să înțelegem prea multe. Așa că vă așteptăm cu alt text, dar în nici un caz cu unul bătut la aceeași mașină de scris. Dezavantajul la lectură, între atîtea alte texte, este real și nu trebuie ignorat. Cererea noastră ca textele să fie lizibile nu este un alint, ci o necesitate : „Mașina de dactilografiat e un adevărat infern ; m-a supus la niște cazne ce depășesc cu mult elaborarea prozei..." E preferabilă, totuși, elaborarea prozei...

VIOREL ANGHELESCU, Constanța : Vederea e frumoasă, dar textul, în care ne tutuiți reproșîndu-ne totuși că... nu vă cunoaștem, este enigmatic. Așteptăm lămuriri însoțite de pronumele obișnuit de politețe, atîta timp cît nici noi nu tutuim pe nimeni.

ALANDIN (ALANDALA), București : Ați luat o glumă de-a noastră în serios. Cum și așa nu obișnuim să le răspundem celor „mascați" cu pseudonime, este ultima oară cînd mai apăreți în aceste condiții, aici. Așteptăm de la d-voastră texte semnate cu numele d-voastră adevărat. Este o chestiune de reciprocitate, întrucît noi nu semnăm această rubrică „De-a valma".

MARIN BADEA, Călărași : Ne-a plăcut scrisoarea : „Știu că toate acestea nu sînt decît simple aspirații adolescentine. Vă mulțumesc". Mai puțin ne-au plăcut prozele care s-au dat drept proze (Ochiul, Vacile) și mai mult așa zisele poezii în proză : **Poem** — „știu că toate cuvintele mele or să putrezească / pentru că, uite, nici nu am apucat să le aștern / pe hîrtie / și ele au început să moară puțin". Și **Șarpele roșu :** „lui badea marin îi e frică de șarpe / ca de el însuși / îi e frică de șarpe / îi e frică / e frică / frică de șarpele roșu / lui badea marin îi e frică de șarpe / de șarpele pe care îl iubește / lui badea marin îi e frică de șarpe / și ca să fiu sincer și mie mi-e frică puțin / de șarpele roșu care sînt eu / și de care-i e frică lui badea marin". Așteptăm.

M. B., Iași : „La pescuit" : „Pasiunea-i pasiune așa că la pescuit nu pot să mă duc / cu foaia de hîrtie ca să notez : strălucirea linguriței, / rigorile liniștii, munca trupului, cizmele noroiului, / fața timbrată de transpirație, injurături hinduse, falsul prototip al peștelui exilat în apă, visul spulberat în / pijamaua relaxării, gestul repetat zilnic fără lansetă / pe timp de iarnă, bobinarea plasticului tăios cum se deapănă / lîna, mămăliga cea de toate zilele făcută cu ouă tari, esența / de migdale, vanilie, șrot — / vînd secretul familiei pe o proză scurtă / de coadă / siguranța de sine înainte de plecare contează, sticla / de coniac pentru paznic, rănița și cuțitașul la cingătoare, / gimnastica de înviorare vreo zece km înainte de răsăritul / soarelui și... balta aproape ; se pare că astăzi n-a răsărit / soarele, e a ploaie... mărunță și rece ca de SRL, cînd pescarul / conștiincios nu vede legătura dintre vreme și momeală, / peștele așezat ca într-o călimară de zeci de pescari cu triple / undițe, privind cu profunzime o biată plută colorată și / neconcludent mișcată, fără „SUCCES !".

Iulian Neacșu

Sentimentul cîmpiei

Urmare din pag. I

xiv, de o simplitate înșelătoare. La prima vedere te întîmpină un folclorism conachizant ușor modernizat, gesturi poetice anacronice. În realitate, în ciuda unor evidente stîngăcii și banalități, volumul dă expresie unor obsesii care privesc opțiunile existențiale, propria condiție a poetului, într-o construcție uneori prea supravegheată ce dă impresia uscăciunii. Poetul, care și-a asumat rigoarea unei structuri compoziționale fixe (ca Zaharia Stancu din volumele **Albe** și **Pomul roșu**), manifestă o prea mare timiditate, strangulîndu-și vina poetică virtuală și apelînd, în consecință, la simboluri abstracte (ceasul, vîrsta, ochiul), apte de a concentra ideea.

Muzicalitatea și vagul conotației, o disponibilitate structurală pentru epos și dramatizare aparent ludică nasc frumoase poezii ce amintesc de **L. Blaga**, de cîntecul popular : „Noapte-n spirit, noapte-n dor : / plînge-n cer un muritor ; / / nimeni nu se uită-n sus, / să mi-l vadă dus, / nici măcar nu-l cată-n ochi, / să mi-l soarbă de deochi ; / numai cîinii îi mai latră / visele bătute-n poartă..." **(Nimeni nu se uită-n sus).** Și la Stan V. Cristea se observă o exultare declamativă, chiar dacă reținută, o retorică a afectării tristeții, țesută însă cu vădită plăcere, nu neapărat contrafăcută. Cînd înhibarea dispare se dă curs unei organice mîlniri, semnalînd cu mijloace sărace sentimentul desprinderii de matcă **(Mai strigă un blînd copil)**, al izolării **(Buimăcit de-atîția fluturi).** Multe poezii se organizează binar, corespunzînd celor două planuri ale existenței aflate în conflict. Eul empiric, lumesc se confruntă declarativ cu eul ideal, artistic. Absorbit de visul său romantic, de „ochiul de deasupra", se lasă antrenat în reverii cunoscătoare, în scenarii de un fabulos baladesc : „Pe umbra mea călare, luna, / tulburată de zări și de stele, / aleargă prin lume, căutînd / o fîntînă la care să mă spele ; / clipele reci curg, învolburate / de cîntecul meu, și ele lasă / întunericul negru, ca un jug, / peste chipul meu de mătasă..."

Imaginile sînt pictural naive și, acum, ostentative, iar limbajul eteroclit, consemnînd un elan promițător, dar și îndoieli, ce le are de depășit poetul în evoluția lui.

POEȚI ȘI CENACLURI

Ielia Rădulescu

Năluciri

Ascuțișul tăcerii e pedeapsa nedreaptă
Și-n cioburi cuvintele toate s-au spart.
O, cum veneai de departe odată
Dintr-un vis tăinuit și mereu aminat.
Așteptarea din zori mă făcea mai frumoasă
Neștiute rostiri doar atunci le-nvățam
Apăreai dintr-odată în lumina duioasă
Ca o pasăre albă și abia te zăream
Căci piereai într-o clipă-ntr-o negură rece
Înainte ca ochiul să te știe măcar
Și simțeam ascuțișul tăcerii cum trece
Prin auz despicîndu-mi cuvintele rar.

O, cum veneai de departe odată
Dintr-un vis tăinuit și mereu aminat.

Astru păgîn

Eu trăiesc ascunsă
Într-o scoică adîncă și mută.
Doar mugetul cerbului rănit
Mai ajunge pînă la mine mereu
Și singurătatea are miros aspru și greu.
Astrul păgîn
Răsărit la nașterea mea din întîmplare
Rostogolește prin labirintul pustiu
Lacrima de îndurare a mamei.

Cu aripi

Mi-a plecat pasărea
În care trăisem pînă la venirea ta.
Te așteptasem
În adăpostul cald al unei aripi.
Din cealaltă zburasem amăgind aerul
Cu miresme de fată iubită.
Tu veneai dintr-un vis de demult
Și zborul meu s-a frînt deasupra ta.

Mi-a plecat pasărea în care trăisem.

Acum respir
Singurătatea acestor nopți fără capăt
Din care crește uitarea
Ca un munte
Și-l urc în neputință
Și nu mai ajung...

Moto

N-am să plec niciodată din mine
Oricine mi-ar cere să plec.
Cu prețul acestui exil
Trag obloanul spre lume
Și iert...

Ion Vasile Marcu

Se zice

Se zice că viața-i un țipăt
Ascuns între umerii goi
Că cerul ar fi doar oglinda
Luminii trecute prin noi.

Se zice că toamna-i femeia
Iubită și plînsă de-un zeu
Că zilnic o mină adună
Din rouă un sfînt curcubeu.

Se zice că însăși ninsoarea
E-un mare adaos de flori
Că lumea e sigur mai vie
Atunci cînd o scalzi în culori.

Se zice că nimeni nu știe
Să plîngă cuvinte rizînd
Și totuși, în taină, poetul
Le face pe toate, pe rînd...

Pragul cel mare

Eu, ascuns într-o lacrimă
pe nisipul umed

și valul,

ah, valul
nefiresc de albastru,
dîndu-mi o mînă de ajutor să

trec

pragul cel mare.
Atît am mai putut vedea :
un pescăruș fringînd orizontul...

Fata morgana

Fata morgana, fata morgana,
Unde ți-s ochii ce-mi vindecă rana ?
Fată frumoasă, fată frumoasă,
Unde ți-e floarea scăpată de coasă ?
Fată preabună, fată preabună,
Unde ți-s caii ? Pădurea ne sună.
Fată duioasă, fată duioasă,
Cîntecul meu te vrea de mireasă...
Fata morgana, fată frumoasă,
Fată preabună, fată duioasă,
Cîntecul meu te vrea de mireasă.

A patra scrisoare

Mă întrebi :
„...Cum e cerul... ?"
Așa cum ar trebui să fie pămîntul.

Ulmiana

Ulmiana, Ulmiana
noaptea prin iubiri suspină
gîndind ploaia lumii, lină,
roua-mi plînge luna plină,
cerul singur se declină,
Ulmiana, Ulmiana
cine-mi tot deschide rana,
floarea ruptă din grădină,
glonțul picurînd rugină,
oamenii furînd lumină,
versul viu ca o albină... ?
Iară ea rizînd, senină,
„... nimeni, nimeni nu-i de vină,
numai ploaia ce-o să vină,
numai ploaia ce-o să vină..."

REMEMORĂRI

Selecții din corespondență

1.

Florin Deltoiu din comuna Unirea-Tulcea ne trimite un lung poem „în metru antic", zice dumnealui, inspirat „după capturarea prin meșteșug a unui morun uriaș din neamul somonilor venit să-și lase în părțile noastre icrele pentru reproducere". Poemul trimis nu are nici mai mult nici mai puțin decît trei sute de versuri, număr egal „cu greutatea în kilograme a imprudentului exemplar". Ne roagă să reproducem cîte ceva din „Balada somonului fără noroc". Am face-o cu plăcere dar nu prea avem spațiu. Oricum, iată începutul : „Tu Morun, somon de seamă fără teamă de dușmani / ai căzut depunînd icre la vîrsta de șapte ani / te-ai luptat cu îndîrjire însă nu ți-a fost ușor / tu ești prins dar lași în urmă mii și mii de puișori". Vrem să-l informăm pe corespondentul nostru că morunul nu este din neamul somonilor, că se numește, pe latinește (Huso-huso) și că exemplarul pe care îl cîntă în lungul poem nu putea să aibă șapte ani deoarece capacitatea de reproducere apare abia la vîrsta de 15—18 ani, acest soi de pește fiind foarte longeviv.

„Dacă nu mă credeți, ne scrie în continuare F. D., vă pot trimite capul morunului fotografiat". Îl credem pe cuvînt.

2.

Din Arad primim o scrisoare de la pensionarul silvic Liviu Bratolovăț care ne mustră pentru faptul că nu am binevoit să „vizionez" vitrina librăriei în care sînt expuse documente, fotografii și chiar costumul de pilot pe care l-ar fi îmbrăcat Aurel Vlaicu cu ocazia unui zbor demonstrativ executat în acest oraș. Îl asigurăm că am „vizionat" vitrina, că îl felicităm cu această ocazie pe prozatorul Cornel Marandiuc (cel care a amenajat-o) și că, printre altele, știm cîte ceva despre Aurel Vlaicu. Astfel, prima femeie din lume care a zburat într-un avion a fost Valeria Vlaicu, soția celebrului aviator. Dacă domnia sa corespondentul deține „un fel de teză de capacitate" scrisă de elevul Aurel Vlaicu, „care e scurtă și are pe ea schița unui biplan", îl rugăm să ne trimită și nouă o fotocopie.

3.

Din Plaiul Sucevii (?) Rodion Bogdan Zariște (frumos nume, dacă n-o fi pseudonim) expediază pe adresa subsemnatului o adevărată colecție de curiozități și anecdote. Mărturisim că le-am citit cu plăcere (unele le știam), că nu am la ce almanah să le plasez dar, pentru a-i răsplăti cît de cît strădaniile, reproducem în acest spațiu destinat rubricii o „curiozitate" și o anecdotă. Deci curiozitatea : „În vechea Spartă exista un funcționar care, conform dispozitiei autorităților, era obligat să se îmbete și să umble pe două cărări prin întregul oraș pentru a constitui un exemplu negativ și un avertisment pentru tinerii tentați de băutură"... Grea meserie, rostim noi oftînd deși, dacă ne gîndim bine, Cetatea nu se întindea pe un spațiu prea mare.

Și anecdota : „În sala de chirurgie a unui spital, două surori stau de vorbă : — Cine e pacientul de pe masa de operație ? întreabă prima. Un scoțian care a înghițit o minge de ping-pong, zice a doua. Și pacientul care stă nervos lîngă el ? întreabă prima. E partenerul său de joc. E mingea lui și o vrea înapoi."

Restul manuscrisului o să vi-l rambursăm... intact.

4.

Cititorul C. Rula din Baia de Aramă ne investighează într-o lungă dar nu plicticoasă scrisoare despre „ultimii ani ai lui Avram Iancu" vrînd să știe „cît era de lucid marele erou" înainte de săvîrșirea pămîntească.

Pentru că vorbele sînt de prisos îi reproducem scrisoarea adresată lui Iacob Mureșianu în 1871, luna iunie, ziua 23, deci, cu un an și ceva înainte de sfîrșit : „Stimate d-le redactor ! Mai săptămînile trecute, nu numai natura vegetală, fără însăși firea omenească îmbrăcase un doliu supărăcios... /.../. Așa dară noi aștia de la munți, presimțind c-om avea un an mai bun, de cum gîndeam, noi am vrea ca bucuria noastră să invadeze șesurile, prefăcînd ostenelile oamenilor în fruct și atunci ori care națiune să poată învia și organiza cele de lipsă.

Națiunile cele puternice, cultura lor sosind în ajutor unui altuia, asta ar fi de dorit și la poporul român, ca și ei să se ajute unul pe altul, să poată înainta asemenea și cu celelalte națiuni".

Așa gîndea și simțea Craiul Munților în vara lui 1871...

Mircea Micu

CUMPĂNĂ Șoimel

La cîmp delungat,
la mărul rotat,
Stăpînul stăpîn
trupul și-l hrănește
tot cu grîu pisat,
în cuptor lăsat,
în foc dezmierdat,
în vin vînturat —
apă strecurată
scursă de pe piatră
din mormînt de fată.
La cîmp delungat,
la mărul rotat,
Stăpînul stăpîn
Gînd șoimesc hrănește
cu păsări ușoare
prinse de pe mare
toate-gălbioare.
— Stăpîne, stăpîne,
de m-o-ntrece Gînd
într-un ceas plăpînd
piciorul să-mi tai,
la ciini să mi-l dai,
limba să mi-o scoți
din fălci, din fiori,
să mi-o dai la ciori !
— Stăpîne, stăpîne,
de m-o-ntrece Trup
aripa să-mi tai,
la cîrtiți s-o dai,
să-mi scoți din adînc
ochiul meu cel sting
cel spre care pling,
ochiul meu cel drept
spre care aștept.
Stăpînul mi-i scoase
joi de dimineață,
pe nor și pe ceață,
la cîmp delungat,
la mărul rotat,
unde ierburi cresc,
în opt se-mpletesc
și nu le străbate
nici o vietate.
Trupul lîngă gînd
l-așează gemînd,
le dă drumul, goi,
prin nori de noroi :
Gîndul zboară-n vînt,
Trupul — pe pămînt.
Doar peste o clipă
Gînd se înfiripă :
— Stăpîne, stăpîne,
ascunde-mă bine
în clopotul mic
dintr-un sat pitic,
fă-o pînă cînd
Trup nu se aude
cum vine plingînd,
peste cîmpul rece
Trup în goană trece
trece șchiopătînd
și o dîră lungă
lasă pe pămînt,
duce pe pămînt.
Da-n cîntecul mic,
dintr-un sat pitic
gîndul mai prelinge
sunete de singe
tot bătînd în dungă
jalea lumii lungă :
— Stăpîne, stăpîne,
în roiuri streine
cad morții prin mine
iar vămile albe
din ceruri se rup,
stăpîne, stăpîne,
adu-mi-l pe Trup.
Și noi te vom duce
la cîmp delungat,
la mărul rotat,
unde ierburi cresc,
în opt se-mpletesc
și nu le străbate
nici o vietate.

George Alboiu

Trebuia în August...

Urmare din pag. a 4-a

mina flăcărilor, mi se părea că înoată printr-o apă murdară și că se îneacă... M-am luat după el. Știam pe cine caută. Aici există un alt petec de noapte care nu poate fi pus la loc... Cred că am avut timp să mai privesc o dată în direcția porții. Soldatul cu cască și automat nu mai era acolo... Numai porțile rămăseseră larg deschise. Un camion încărcat cu soldați a intrat în goană. Soldații s-au năpustit pe urmele maiorului, cu automatele întinse. Deodată, pe deasupra capetelor se învîrti o fluierătură puternică, ca o limbă de viperă. Dăduseră peste Marin Singurelu... Zăcea cu fața în sus. Era ciuruit de gloanțe. I-o luase altcineva înainte. Atunci l-am văzut pe Hans Hermann cum se apropie de el, ca într-o pîndă de animal sălbatic, cum se apleacă puțin în față, și noaptea se sparge de detunătura primei împușcături, a celei de-a doua, a treia, a mai cine știe cîta... Îl mai omorîse o dată... De aici încolo nu pot să-ți mai povestesc... Nu mai am cum... De ce n-au tras și în mine ? Oare nu m-au văzut ?... Nu i-am interesat ? Au vrut să mă păstreze viu ?... Nimeni n-a putut să-mi răspundă la întrebările astea, și nu cred că va sta în puterea cuiva s-o facă vreodată... Prin care spărtură a gardului de sîrmă ghimpată am trecut și cum anume s-a petrecut lucrul ăsta, cum de nu m-au mușcat luminile reflectoarelor care se înălțau pe cer ca să se năpustească apoi asupra pămîntului, nu știu... Undeva, pe cîmp, m-a găsit Anastasie Cozărescu. Abia atunci am început să plîng. Nu m-a oprit. M-a luat cu el." Restul, nepoate, îl cunoști din povestirile celorlalți... Doar ai venit cu trenul, nu ? N-au călătorit cu tine Ursuzul și cumnatul lui Hristea Duduveică ?... N-a fost și Nasie Amedeu ?...

Apropiau satul. Caii mergeau la pas. Plăcerea bunicului. Se luminase. Se pregătea soarele să bată la porțile pămîntului...

— Cînd l-am întîlnit pe Amedeu, atunci la potcovitul cailor, mi-a spus așa, parcă în treacăt : „Nu era de prin partea locului, dar oamenii i-au trecut numele pe monumentul satului, ca pe-al unuia de-al lor..." Nu știu dacă s-a aflat vreodată de unde venise Filip Saizu. Gîndesc că nu. A plecat dintre ei fără să le spună... Și tot de la el știu că a doua zi, cînd au ocupat ai noștri aerodromul, nu departe de Marin Singurelu l-au găsit și pe Hans Hermann. Fusese împușcat din spate. Cine o făcuse ? Căpitanul Günther Stolz ori soldatul de la poarta depozitului de furaje ?... Numai că Florea Amedeu a aflat tîrziu, și poate de aceea l-a tot căutat prin lume, să-l scuipe în obraz...

După vorbele astea a tăcut. Își lăsase privirile slobode să hoinărească undeva, într-o margine a lumii. Poate ar mai fi avut și altele de spus, dar se isprăvise drumul. Drumul de întoarcere... Altfel, de ce ar fi tăcut ? !... Băiatului îi trebuiră cîteva clipe bune ca să înțeleagă că bunicul fusese cel care tocmai isprăvise de vorbit. Povestiserăatîția despre explozia de la aerodromul german, încît se mira că nu-i încurcase. Sau poate că întîmplările se mai încurcaseră ele în mintea lui, rămînînd deasupra lor, ca o amintire tîrzie, un crîmpei din viața lui Filip Saizu.

Porțile curții erau date în lături. Așa le lăsase bunicul la plecare... La marginea cîmpiei se înălțase soarele. Era o dimineață fără urmă de nor...

Luis Buñuel

ULTIMUL MEU SUSPIN

CHAPLIN

La Hollywood însă eu am uitat de supărarea mea și împreună au băut răcoritoare la piscina lui Chaplin, vorbind despre toate și despre nimic.

În alte studiouri, cele de la «Paramount», l-am cunoscut pe Josef von Sternberg, care m-a invitat la masa lui. Cîteva clipe mai tîrziu, cineva îl anunță că totul este pregătit și mi-a cerut să-l însoțesc la **back-lot.**

Acțiunea peliculei, care se filma, se desfășura în China. O mulțime de oameni, toți orientali, dirijată de subalterni, naviga prin canale și circula peste poduri și prin străzile înguste.

Mi-a atras atenția faptul că aparatele de filmat au fost aranjate de către decorator, iar nu de către Sternberg, al cărui rol se limita doar în a spune «acțiune» și a dirija pe interpreți. Și totuși, el era un dirijor de renume. Ceilalți, în general, nu erau decît sclavi în slujba îndrumătorilor Companiei, ce se limitau să facă cît mai bine posibil tot ceea ce li se comanda. Asupra filmului nu li se acorda nici un drept oricît de mic ar fi fost acesta. Nu puteau controla nici măcar montajul.

În clipele mele de răgaz — care nu erau rare — am imaginat și am întocmit un document, destul de curios, care din păcate s-a pierdut (în timpul vieții mele am pierdut, am făcut cadou și aruncat multe lucruri) : un cadru sinoptic al cinematografului american.

Peste o placă de carton sau de scîndură destul de mare, am orînduit mai multe coloane mobile constînd din fișii ușor de manipulat. În prima coloană se citea, de exemplu : **ambianțe :** ambianță pariziană, de western, de gangsteri, de război, tropicală, medievală etc. În a doua coloană se citea : **epoci ;** în a treia, **personaje principale,** etc. Erau patru sau cinci coloane.

Principiul era următorul : în epoca aceea, cinematograful american respecta o codificare atît de precisă și mecanică încît cu sistemul meu de fișii alinîind o ambianță, o epocă și unele personaje determinate, se putea controla în mod desăvîrșit subiectul filmului.

Prietenul meu Ugarte, care locuia în aceeași casă în care locuiam și eu, însă la un etaj superior, cunoștea în amănunt acest cadru sinoptic. Trebuie să mai adaug, cadrul oferea date precise și indiscutabile cu privire la destinul eroinelor feminine.

Într-o seară producătorul, lui Sternberg mă invită la o «sneak-preview» a filmului **Dishonored,** cu Marlene Deitrich (film care în franceză se intitula **Agent X-27,** și unde este vorba de o istorie de spionaj inspirată din viața celebrei Mata-Hari). O «sneak-preview» este o avanpremieră sau proiecție surpriză a unui film inedit, pentru a verifica reacția publicului. Pentru aceasta se trece în niște săli anume, odată programul normal terminat.

Revenim acasă, cu automobilul, foarte tîrziu, împreună cu producătorul. La despărțirea de Sternberg, producătorul îmi spune :

— Frumos film, nu-i așa ?

— Foarte frumos.

— Și ce regizor !

— Fără îndoială.

— Ce subiect original !

La aceasta eu mi-am permis să răspund că, după părerea mea, Sternberg nu se distinge prin originalitatea temelor pe care le tratează. Obișnuiește să pornească de la melodrame ieftine, de la povești vulgare pe care el le transformă cu asentimentul direcțiunii.

— Povești vulgare ! — exclamă producătorul. Cum poți afirma asta ! În film nu există nimic vulgar ! Din contră ! Nu ți-ai dat seama că la sfîrșitul filmului este împușcată steaua ? Pe Marlene Diertrch ! O împușcă ! Niciodată nu s-a văzut ceva asemănător !

— Iartă-mă, după cinci minute de la începutul filmului eu știam că va fi împușcată.

— Ce spui ? Așa ceva nu s-a văzut în toată istoria cinematografului ! Și dumneata pretinzi că ai prevăzut ? Fii serios, omule ! Afară de acesta, eu cred că publicului nu-i va face plăcere acest final.

Observînd că devine nervos, și pentru a-l liniști, îl invit să bem un pahar de vin la mine acasă.

Intrăm, și eu urc la etajul superior ca să-l trezesc pe prietenul meu Ugarte.

— Te rog vino la mine. Am nevoie de tine — îi spun.

În pijama, bombănind, și cu ochi somnoroși, el coboară și îl fac să ia loc în fața producătorului. Apoi îi spun apăsat :

— Ascultă-mă bine. Este vorba de un film.

— Da.

— Ambianță vieneză.

— Epoca : Primul război mondial.

— Da.

— Începe filmul și se vede o prostituată. Acostează un ofițer pe stradă. Ea...

Ugarte se ridică căscînd, mă întrerupe cu un gest și în fața ochilor uimiți — însă, în fond, mai liniștiți — ai producătorului, deschide ușa și pornește pe scări la el în apartament ca să doarmă, spunînd :

— Terminã. În final o împușcă.

Crăciun 1930. Tono și soția lui oferă un prînz la care au participat vreo duzină de spanioli, actori și scriitori, Chaplin și Giorgia Hale. Fiecare a venit cu cîte un cadou, de vreo douăzeci pînă la treizeci de dolari, ce au fost atîrnate de pomul de Crăciun.

Începem să bem — alcoolul curgea în valuri în ciuda legii care interzicea băuturile alcoolice — și un actor cu numele Rivelles, foarte cunoscut în epoca aceea, a recitat în spaniolă cîteva versuri ale lui Marquina, destul de grandiloc-vente, preamărind vechii soldați ai Flandrei.

Poezia aceasta îmi displăcu. Mi s-a părut josnică, ca orice exagerare de patriotism. În timpul cinei, eu mă aflam așezat între Ugarte și un alt prieten, Pena, un tînăr actor de douăzeci și unu de ani. Eu le spun la ureche :

— Cînd îmi voi sufla nasul, să știți că este semnalul. Eu mă ridic, voi mă urmați și tustrei distrugem acest mizerabil pom de Crăciun.

Așa am și făcut. Mi-am suflat nasul, tustrei ne ridicăm și, în fața privirii pline de uimire a invitaților, ne-am pus pe distrugerea pomului.

Din nefericire, este destul de greu să distrugi un pom de Crăciun. Ne-am jupuit mîinile fără vreun rezultat. Atunci, stringem darurile și le aruncăm pe jos, pentru a le călca cu picioarele.

În cameră domnea o tăcere absolută. Chaplin ne privea neînțelegînd nimic. Leonor, soția lui Tono, îmi spune :

— Luis, lucrul acesta este o adevărată grosolănie.

— Nu e adevărat — am răspuns. Este orice altceva, dar nu o grosolănie. Este un act de vandalism și de subversiune.

Serata luase repede sfîrșit.

A doua zi, coincidență extraordinară : citesc în ziare că într-o biserică din Berlin unul dintre credincioși se ridicase în timpul slujbei și încercase să distrugă pomul de Crăciun.

Actul nostru de subversiune a avut o urmare. Chaplin ne-a invitat acasă la el în noaptea de Anul Nou. Acolo avea un alt pom încărcat cu daruri. Înainte de a ne așeza la masă, mă reține o clipă și îmi spune (Neville făcea pe interpretul) :

— Avînd în vedere că îți place să distrugi pomi, fă această operație acum, Bunuel, și în felul acesta ne scutești să ne mai preocupe problema.

Eu i-am răspuns că nu am nimic împotriva pomilor ; că, foarte simplu, nu suportam manifestațiile de patriotism, și asta era ceea ce mă iritase în noaptea de Crăciun.

Era epoca filmului **Luminile orașului.** Într-o zi, am văzut pelicula în timpul montajului. Scena în care Chaplin înghite fluierul mi s-a părut necrezut de lungă, însă nu am îndrăznit să-i spun. Neville, care este de aceeași părere cu mine, mi-a spus că Chaplin a și scurtat-o. Chiar o va scurta și mai mult.

În românește de Esdra Alhasid

mapamond

ROMÂNIA
ÎN LIRICA LUMII

RAINER MARIA RILKE
AUSTRIA

Dedicaţie pentru „Măiastra" lui Brâncuşi

Şi cine-a spus că totul are parte
de un sfîrşit ? Şi cine-n lume ştie
că pasărei căzută din tărie
nu îi rămîne zborul mai departe ?
că n-au anume florile-o solie :
să crească dincolo de-a noastră moarte ?

SALVATORE QUASIMODO
ITALIA

Noapte la Braşov

Inţelepciunea moartea nălucirea
resping speranţa. Prin Braşov cărarea
mă duce să-mi găsesc în timp iubirea
sub arbori care nu-s ai mei. Dogoarea
pătrunde-n frunza plopilor. Cuvinte
necunoscute-ngîn şi sap cu ele
ţărînile aducerii aminte.
Peste palori de irişi şi lalele
răzbat acum cîntări italiene
şi-un jazz tăcerea nopţii o străpunge.
Dar dincolo de-a!e grădinii trepte
în murmur de fîntînă, prin poiene
se pierde vocea ta : o zi ajunge
să pună lumea-n cumpenele-i drepte.

IURI KOJEVNIKOV
U.R.S.S.

Suceava

Suceava, Suceava, Suceava !
Rămîn rădăcinile-n stei,
adînc împletite cu slava
şi toate legendele ei.

Dar nu vezi creneluri mărețe,
nici şanţuri, nici poarta de tuci, –
ci brazii cu vîrfuri semeţe
în locul străbunelor cruci.

Şi unde altcînd neînfrîntul
viteazul Ştefan a umblat,
înfruntă azi iedera vîntul
şi urcă pe zidul surpat.

Din glii, depărtîndu-i rugina,
scoţi spada şi-o pui la oblînc,
dar nu poţi să smulgi rădăcina
Sucevei din veacu-i adînc.

MOUNZER JAMIL WARRAK
LIBAN

Cu litere de-albastru Voroneţ

Cu litere de-albastru Voroneţ
vrînd să cuprind în ele veşnicia
pe firmamentu-acestei ţări, măreţ,
scriu : „Pace, Ceauşescu, România !"

Îmi aţintesc privirile în sus,
nimic nu se zăreşte-n înălţime,
căci literele parc-au fost, dar nu-s
şi-albastrul lor se pierde-n albăstrime.

Atunci o altă pană iau în loc
şi-ncep să scriu cu-a inimii culoare
şi literele roşii ca un foc
se-aprind pe-albastra bolţii sărbătoare

Şi iată-le-n azur nepieritor
sub soarele ce razele-şi împarte,
cum, strălucind în ochii tuturor
se pot zări de-oriunde de departe !

DIEN CIEN
CHINA

Cîntec în drum spre Cluj

Feleacului, un cîntec !
căci sus, de pe Feleac

o mare de lumină
a fost să mi se-arate

iluminînd conturul
cetăţii din alt veac

şi inima spre care
cîntarea-mi drumu-şi bate !

V-am îndrăgit, o, stele
cu licăr omenos,

Desen de Ilie Florin

mai mult ca pe-ale bolţii
îndepărtate astre

şi aş dori s-ajungă
la fel de luminos

şi cel mai de departe
ungher al Terrei noastre.

STOIKO DANCEV
BULGARIA

Mausoleul Eroilor de la Plevna

O, sub Cupola Marii Amintiri
cît de profund ştiu oasele să tacă !
Doar liniştea răzbate din zidiri
şi fruntea-mpovărată ne-o apleacă.

Căci orice grai rămîne-afară-n prag
îngenuncheat sub cerurile clare,
desfăşurate ca un paşnic steag
deasupra unei Plevne legendare.

Şi fiecare nume de viteaz
din veşnicia sfintelor redute
răspunde la chemarea noastră azi
pe care-o repetăm cu buze mute.

Ca somnul să şi-l doarmă liniştiţi
eroii cîţi s-au frînt pentru dreptate,
de gloria străbună străjuiţi
şi laurii izbînzii cîştigate.

JOHN M. LYNCH
S.U.A.

Imagini româneşti

Cu-naltele lor turnuri, te-ntîmpină-n Piteşti
rafinării semeţe ce-n liniştea lunară
ca nişte mari baghete în mîini vrăjitoreşti
fac flori învăpăiate în noapte să răsară.

Fantastice corole de flăcări se deschid
ca în sublima clipă de început a vieţii
şi timpul se preface atunci în infinit
şi pîlpîie în umbra de piatră a cetăţii.

Dac-ai văzut Piteştiul, de el mereu ţi-e dor
ca de-o frumoasă fată ce-o scoate-n drum norocul
să-ţi dăruie-o maramă de aur, un ulcior
smălţat cu-azur şi-o floare de purpură ca focul.

Eu sînt aci. Piteştiul e-o floare-n văzul meu
şi-atît de luminoase sînt mîinile copilei
aşa cum mi-e şi dorul pe care-l simt mereu
în dulcea reverie din primul ceas al zilei.

LAMBROS ZOGAS
GRECIA

Azi, deslușesc destinul ferice-al României

– O, fraţi români, în palma deschisă-a trudei voastre

azi, desluşesc destinul ferice-al României !
Ea strălucind în lume ca ale bolţii astre,
îşi cîntă împlinirea sub nimbul măreţiei.
Ea paşii mi-i îmbie şi-mi farmecă privirea
cu zări nemărginite şi-atîta de curate !
E dulce ca sărutul ! E tandră ca iubirea !
Şi caldă-ntotdeauna ca inima de frate !
La pieptul ei, duioasă, ea orice dor mi-alină !
E mîndră ca platanii ce falnic cresc din munte !
Îi murmură în cîntec izvoare de lumină !
Podoabe-i pune-azurul de august pe-a ei frunte.
Cuvîntul : „România" cînd buzele-ţi îngînă,
rosteşti „Prietenie şi pace-ntre popoare" !

. . . .

Nicicînd n-a fost să steie în temelii mai drepte
ca azi, cînd al dreptăţii îi e conducătorul
ce patria şi-o urcă pe glorioase trepte,
slujindu-şi cu credinţă şi dragoste poporul !

NICOLAS GUILLEN
CUBA

Cîntec la plecare

Şi din nou, Românie,
îmi ţii calea cu plin
şi din roşul tău vin
am băut poezie.

Şi din nou, la plecare,
cînd mă uit îndărăt,
frînt de dor eu mă văd
în oglinzile-ţi clare.

KUING HUANG
VIETNAM

Nopţi de poezie la Craiova

Şi vinul sună în pocale...
Cristalul prinde să lucească...

Dar către-un alt popas de noapte
porni-vom iarăşi împreună.

Sub bolta viţelor de vie
străbatem toamna oltenească

mereu întîmpinaţi de dealuri,
de poezie şi de lună.

În româneşte de
Raluca Tulbure şi Victor Tulbure

Virtuţile limpezimii

În diferite, dar convergente moduri, itinerariile lui George Uscătescu — vital, filozofic, literar — stau sub semnul limpezimii, adică al luminii care pătrunde şi străbate, lămureşte şi explică, izbîndeşte şi creează.

George Uscătescu însumează armonic, ascendent, toate aceste atribute sau, mai exact, etape ale clarităţii. L-a pătruns, de la început, limpezimea plaiurilor gorjene natale şi a zărilor mioritic-brâncuşiene care aveau să rămînă pentru el o adevărată matrice stilistică. A străbătut, în timpul studenţiei, limpiditatea prestigioaselor împliniri româneşti, cu preferinţă pentru poezia lui Lucian Blaga şi erudiţia lui Mircea Eliade. A poposit apoi pe meleaguri italiene, unde, în **limpidezza** de marmoră, culoare şi cuvînt a Renaşterii, şi-a lămurit vocaţia academică, explicînd-o convingător prin doctoratul în drept şi mai ales prin cel în filozofie, condus de Giovane Gentile. În sfîrşit, s-a stabilit în Spania. Aici, de-a lungul a peste patru decenii, gîndirea lui nutrită la cele mai fertile surse europene şi opera sa concretizată în zeci de volume şi sute de studii, au cunoscut consacrarea universitară — George Uscătescu a devenit titularul catedrei de Filozofia Culturii şi Estetică la Universitatea din Madrid —, dar mai cu seamă satisfacţia unei creaţii cristalizate într-un complex epistemic şi o modalitate artistică pe care îmi propun să le formulez succint, ca o dovadă a puterii lor de incitare la construcţie şi reconstrucţie hermeneutică.

Cititorii români cunosc opera lui George Uscătescu din mai multe traduceri : monografia-eseu **Erasmus** (1982), studiul despre Brâncuşi (1985), volumele amplu selective **Ontologia culturii** şi **Proces umanismului** (ambele 1987), o culegere de poezii — acestea scrise în limba română — precum şi din comentariile de autoritate, semnate de Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Mihnea Gheorghiu, Al. Tănase, Dumitru Matei, la care s-au adăugat numeroase cronici şi recenzii. Este posibilă deci, acum, o viziune mai liberă şi imaginativă a calităţii care prilejuieşte şi potenţează celelalte calităţi ale autorului : limpezimea. Cea care suscită, atrage, dă preţ şi farmec tuturor componentelor gîndirii şi operei lui George Uscătescu. În fond, nu e vorba de un concept, limpezimea, fie el chiar ridicat, prin Descartes, la rangul de criteriu al adevărului, ci de un proces, limpezirea, sau mai exact, cum am spus, de un complex epistemic care invederează diferite niveluri — informaţie, modus operandi, finalitate — cu multiple arborescenţe literare corespunzătoare.

Obiectul complexului izbeşte prin vastitatea ariei disciplinare şi bogăţia informaţiei. George Uscătescu supune limpezirii un impresionant număr de domenii şi probleme care merg de la ontologie la filozofia dreptului şi la politologie ; de la sociologie la estetică şi de la istoria culturii la viziunea viitorului european. În toate, documentaţia — în cinci limbi — este abundentă, pertinentă, asimilată alert, inteligent, şi pusă să lucreze potrivit strategiei propriei sale poziţii. În **Erasmus**, de exemplu, autorul ordonează impresionanta bibliografie într-o configuraţie simetrică. În **Ontologia culturii** şi în **Proces umanismului** documentaţia mereu amplă e distribuită de obicei liniar, fiind folosită cînd concordant, ca în prima carte, cînd polemic, precum în a doua. Oricum, rămîne adevărat că la nivelul informativ, complexul epistemic al autorului oferă — cum remarca C. Noica — o adevărată hartă a ideaţiei contemporane, în disciplinele menţionate. Aş adăuga numai că George Uscătescu nu este numai un învăţat şi destoinic cartograf, ci şi un neobosit călător care a străbătut în prealabil ţinuturile respective, mergînd direct la surse, citind şi poate recitind în primul rînd operele filozofice clasice, de la Seneca la Heidegger, dar de asemenea şi pasionantele „anexe" ale lor, cum ar fi imensa corespondenţă a lui Erasmus, de pildă. Geografia erudiţiei limpezite nu exclude preferinţele şi nu împiedică efervescenţa : este neîndoielnic că George Uscătescu e mai atras de istoria culturii decît de teoria cunoaşterii ; de arta actuală — muzică, pictură, cinematografie, teatru — decît de vertiginoasele poziţii ştiinţifice de azi : metamatematică decidabilă, dar şi indecidabilă, ipoteza „bootstrap"-ului aplicabilă la hadroni, leptoni etc. În elaborarea proiectului său umanist, George Uscătescu interzice intrarea „fantasmei utopico-cibernetice" şi asalturile tehnolatriei încă de la nivelul informativ.

Cum funcţionează limpezirea caracteristică gîndirii lui George Uscătescu, care sînt principalele **modalităţi operaţionale** ale complexului epistemic ? Pe cea dintîi am putea-o denumi, modificînd cunoscuta formulă a lui Nicolaus Cusanus, **reductio oppositorum**, urmată de „sinteza centrala". În elaborarea concepţiei sale proprii despre umanism, autorul elimină extremele opuse, fetişismului tehnico-scientist şi nihilismul cinic distrugător, iar elementele centrale, ca libertatea şi munca, raţiunea înţelegătoare şi imaginaţia constructivă, le grupează într-un concept sintetic : creaţia valorică, cea care sporeşte, apără şi sublimează umanitatea din om. Al doilea modus vivendi constă în **conversiunea ascendentă**, în „pozitivarea" însoţită de referire la actualitate. În cazul lui Dante, idealul acestuia de monarhie creştin-universală devine un model de ordine cuprinzătoare, coerentă, integrantă, benefic deci unei Europe doritoare de a trece de la fragmentare conflictuală la unitate paşnică, armonizată. Machiavelli este pozitivat prin transformarea atributelor machiavellice în virtuţi cu iz modern : desacralizarea, luciditatea realistă, patriotismul. Chiar Guicciardini, cel care a servit cu zel cauzele cele mai contrarii între ele şi contrarii convingerilor sale, cel care de altfel nu credea în nici o cauză şi în nici o acţiune, este salvat şi el pentru motive de pragmatism şi inteligenţă calculatoare. În sfîrşit, pozitivarea lui Heidegger e săvîrşită de el însuşi, înlocuind „fiinţa spre moarte" din **Sein und Zeit** ca „fiinţă spre viaţă" din ultimele scrieri. Al treilea procedeu al complexului are un caracter absorbant, integrator. În diagnosticarea trăsăturilor fundamentale ale epocii noastre — alexandrinismul şi explozia hermeneutică —, precum şi în caracterizarea artei contemporane ca o revoluţie permanentă sub semnul avangardei, George Uscătescu inculcă demonismului dinamic al marilor inovatori, virtuţi în definitiv angelice. Istoria îi dă de fapt dreptate (academizarea suprarealiştilor, răspîndirea în masă a teribilităţilor lor), legitimînd **modalitatea integrării,** folosită de autor în remarcabilele sale comentarii despre arta modernă în care adună concordant pe Paul Klee, Adorno şi Ştefan Lupaşcu.

La nivelul finalităţii şi al rezultatelor, sistemul epistemic constituie, cred, cel mai eficace mijloc pentru a determina „cărările care se bifurcă" în opera lui George Uscătescu şi identitatea profundă a unui autor multiform şi polivalent. Bifurcarea (sau poate corelaţia sau pendularea ?) are loc între ontologic şi istoric. Este limpede că în ambele direcţii, autorul nu năzuieşte să construiască un sistem impunător, total, hrănit cu belşug de sevă poetică, asemeni lui Lucian Blaga, nici să practice o severă secţiune într-o anumită profunzime problematică precum D. D. Roşca. George Uscătescu este un gînditor cu orientare raţional-umanistă fermă, dar deschisă, cu deosebită forţă de pătrundere şi de replică filozofică, un gînditor care meditează pe de o parte asupra omului esenţializat, ca fiinţă confruntabilă cu mărginirea, timpul şi moartea, iar pe de alta asupra omului înserat în istorie, asupra împlinirilor lui axiologice în viaţă, în concret. Dacă ontologicul dă meditaţiei o melancolie subtilă, stăpînită, istoricul, în momentele de culminaţie creativă, o umple de mîndrie, mărturisită sau nu. În vremea noastră se pare că dionisiacul se cere potolit, iar apolinicul nuanţat. E ceea ce face George Uscătescu şi ceea ce face originalitatea meditaţiei sale asupra condiţiei şi destinului umanităţii. Şi identitatea ? Concret, activ, ea este multiplă. Întîlnim în scrierile sale evocări emoţionante, ca aceea a lui G. Gentile ; pagini de captivant jurnal intelectual, discursul edificator al unui lucid exeget al timpului de faţă, aprehensiunile unui vizionar al viitorului. În ultimă instanţă, toate provin din şi se contopesc în credinţa nobilă a depăşirii : depăşirea circumstanţei de către om şi a omului de propria-i creaţie. Poate părea un adevăr simplu, evident, facil. Opera lui George Uscătescu ne arată că el este rezultatul limpezirii curajoase, coerente şi adînci a unei problematici complexe şi redutabile : problematica soteriologică a omului, astăzi mai **ondoyant et divers** ca niciodată.

Paul Alexandru Georgescu

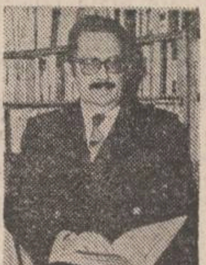

● **SCRIITORUL VENEZUELEAN RAMON URDANETA,** acum în vîrstă de 56 de ani, face parte din rîndul autorilor care şi-au propus ca în lucrările lor să zugrăvească istoria ţării de la începuturi pînă astăzi. El pune accentul pe viaţa şi activitatea unor mari personalităţi, filozofi şi oameni de stat care prin activitatea lor au influenţat evoluţia evenimentelor. Din marele număr de lucrări ale sale — peste 25 de volume — le amintim pe cele mai importante : „Episoade de sîngeroase dintr-un război pe viaţă şi pe moarte", „Sensul tradiţiei", „Viaţa căpitanului Juon Pacheco Maldonado", „Veacul de aur", acesta din urmă fiind prima parte dintr-o lucrare în cinci volume consacată istoriei Venezuelei. În afară de romane istorice scrie povestiri, poezii, critică literară.

„Sînt convins că scriitorul, ca purtător al unor idei, trebuie să aibă simţ politic. Ştim foarte bine încă de la străbunii noştri greci că politica este ceva faţă de care nici un creator — fie el sculptor, scriitor sau pictor — nu poate face abstracţie. Omul care trăieşte în societate trebuie să reacţioneze să participe la tot ce se petrece în jurul său. Literatura pură nu este decît o disciplină teoretică, sterilă, fără suflet. Ea poate fi bine realizată din punct de vedere profesional, dar fără ecou în rîndul cititorilor. Or, scriitorul trebuie să lupte pentru lărgirea numărului cititorilor, să obţină adeziunea publicului căuia i se adresează. În afară de aceasta, America Latină este un continent prin excelenţă politic, capabil să pună problemele aşa cum le pune Europa sau alt continent. În cîteva etape scurte, noi a trebuit să realizăm ceea ce Europa a făcut de-alungul secolelor. De aceea eu cred că scriitorii latino-americani trebuie să fie mai puternic angajaţi decît cei din alte părţi ale lumii."

SPORT 71

a început campionatul. Şi eu, care-am lipsit două săptămîni din acest colţ (foişorul meu din livadă) trebuie să mă întorc neîntîrziat la post. Se spune că un corb care părăseşte stolul nu mai poate reveni în el, fiindcă ceilalţi îl vor ucide cu ciocul. Dar eu am lipsit motivat. Un timp am fost la Marea Neagră, ca să-i gîndesc adîncurile şi să văd ce cap de zeu vine cu valul la ţărm, ca să sărute malurile stepei şi s-o înţeleagă. Apoi, fiindcă la Mare, de la o vreme încoace, o bufniţă albă îmi dă tîrcoale, am fost la Spitalul militar central — aduc elogii şi pe această cale colonelului doctor Vasile Cândea şi echipei sale pentru bucuria cu care-şi îndeplinesc nobila lor îndatorire. Mă întreb, alternanţa Mare-spital ţine de asperităţile sau de ardoarea vieţii ? Să aşteptăm luna septembrie ca să consultăm oracolul brînduşelor de toamnă şi să aflăm răspuns. Deocamdată să ne oprim, cu paşii împleticiţi de nelinişte, asupra primei etape din campionatul 71. Mediocritatea îşi luceşte dinţii în marginea desnădejdii. Primeşti, asculţi şi taci — tăceri nereculese. Cele patru echipe aflate în întrecerile din cupele continentale (exceptînd parţial pe Dinamo, căci încă nu ştiu ce rol a jucat arbitrul în partida de la Bacău) s-au comportat de-a dreptul penibil. În frunte cu Steaua, care — nici o enigmă — se află în total declin valoric. Jucătorii cei noi seamănă cu vechea gardă aşa cum seamănă o piatră aruncată-n fundul lacului cu masca mortuară a lui Napoleon închipuită de timp la dreapta Vîrfului cu Dor. De unde şi pentru ce i-a adus Iordănescu în Ghencea ? ! Scriu aceste rînduri stînd în umbra munţilor Bucegi şi strania fantomă de calcar a celui mai de seamă împărat al lumii, ajunsă nu se ştie cum în munţii noştri, îmi trezeşte sub tîmplă ideea că Steaua, sub mîna lui Iordănescu, va ajunge foarte repede să înregistreze invitaţii la turnee de sărit cu capul, de pe pod, în gamela cu apă chioară. Unii, specialişti şi cronicari, declaraţi pe nedrept intriganţi, au atras atenţia din timp asupra alunecării echipei militare spre zarea orbilor, dar nimeni nu i-a luat în seamă. Păcat. Pentru că sub zăpezile anului, cînd se numără merele roşii, s-ar putea să găsim pe ramuri numai nucile seci atîrnate de echipa naţională în grădina lui La Gantoise.

Despre Victoria şi Oţelul Galaţi ce să mai spun ? Dac-aş fi în locul lor, m-aş apuca să tai lemne cu ferăstrăul, pe care le-aş încărca apoi în Carul mare, i-aş da un bacşiş gras surugiului ceresc, zicîndu-i : du-le unde-a înţărcat dracul ursoaica bătrînă, care-şi freacă greabănul, în fiecare noapte, de stîlpii vilei nr. 2 de la Cumpătu (Sinaia) şi m-aş lepăda de năluciri.

Un campionat debutînd cu o etapă în care s-au acordat nu mai puţin de nouă ciolănoase lovituri de la 11 m. (patru ratate) mă face să ridic din umeri şi în acelaşi timp mă face să spun că stadioanele sînt locurile alea unde tăiem pepeni şi curge fiere pe masă. Dacă şi etapa a doua va fi plină tot de coate goale şi zgîrie-brînză, atunci să nu ne aşteptăm, ca prima miercuri din septembrie să fie una de aur.

Mă opresc. Luna şi ogarii singurătăţii s-au oprit la geamul meu. Brazii tremură sub o adiere senină, iar luna-i aşa de frumoasă încît nu-i de mirare că, uneori, îi pune coarne pămîntului.

Fănuş Neagu

REVISTA STRĂINĂ

● **FRANTIŠEK BURIANEK ESTE CEL MAI AUTORIZAT COMENTATOR** al creaţiei marelui scriitor ceh Karel Čapek. Despre el a publicat mai multe volume, dintre care cele mai cunoscute sînt „Variaţiuni Čapek" (1984) şi o monografie „Karel Čapek", publicată în anul 1978. Recent, cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la moartea marelui scriitor ceh (1938), František Burianek a publicat o impunătoare monografie „Karel Čapek", apărută la cunoscuta editură pragheză „Československý spisovatel".

Scopul fundamental al monografiei lui Burianek este de a-l orienta pe cititor în înţelegerea operelor şi a împrejurărilor din viaţă în care Čapek şi-a scris capodoperele. În felul acesta în cele 45 capitole ale cărţii criticul a reuşit să prezinte cele mai cuprinzătoare studii — din cîte au apărut pînă acum în Cehoslovacia — despre volumele lui Čapek : „Povestiri dintr-un buzunar, povestiri din celălalt buzunar", „R.U.R.", „Krakatit", „Viaţă obişnuită", „Afacerea Makropulos", „Războiul cu salamandrele", „Boala albă", „Mama" şi altele, care şi-au luat esenţa din poziţia netă a scriitorului împotriva pericolului nazist, a războiului.

Cititorul face cunoştinţă cu ţinutul natal al scriitorului, cu concepţiile lui din tinereţe, cu perioadele de criză din epoca de început într-ale scrisului. Burianek îl ajută pe cititor să pătrundă în filozofia şi estetica sa, în viaţa particulară şi în culisele luptelor sale literare şi politice, care au luat sfîrşit rapid, îndată după încheierea Acordului de la München, perioadă în care scriitorii progresişti, între care şi Čapek, au fost urmăriţi şi prigoniţi de adepţii nazismului.

Scrisă cu multă dăruire şi înţelegere, monografia lui Burianek despre Karel Čapek se înscrie pe linia mesajului pe care scriitorul ni l-a lăsat, al marelui său mesaj umanist, foarte actual astăzi, cînd se impune cel puţin la fel de acut ca în urmă cu o jumătate de secol, ca oamenii să vegheze ca niciodată ororile unui nou război să nu se mai repete.

● **UN MARE FESTIVAL MUZICAL, LA CARE CELE MAI CUNOSCUTE FORMAŢII SIMFONICE DIN LUME** vor interpreta toate simfoniile lui Dmitri Şostakovici va fi organizat la Londra începînd din luna octombrie 1988 şi se va desfăşura pînă la finele lunii ianuarie 1989. În cadrul programelor vor fi interpretate şi alte lucrări ale marelui compozitor sovietic.

● **FBI CONTINUĂ SĂ REFUZE SĂ PUNĂ LA DISPOZIŢIA TRIBUNALULUI DIN LOS ANGELES** documentele referitoare la activitatea de urmărire de către agenţi ai FBI a lui John Lennon. FBI a început să-l urmărească pe marele compozitor şi interpret în urma participării acestuia la manifestaţiile organizate împotriva prezenţei americane în Vietnam.

Între timp, la New York, Yoko Ono, văduva lui Lennon, depune eforturi lăudabile pentru organizarea Muzeului Lennon care va deveni şi centru de studii.

● **„THE NEW YORK STORY" ESTE TITLUL UNUI FILM** alcătuit din trei părţi, regizate fiecare de Woody Allen, Francis Ford Coppola şi Martin Scorsese. Fiecare secvenţă va înfăţişa puncte de vedere personale despre viaţa celui mai mare oraş american.

● **LA VIENA A AVUT LOC** — după 185 de ani de la data compunerii ei — premiera operei „Fierabes" de Franz Schubert. Pînă în prezent în concerte a fost prezentată doar uvertura acestei opere.

● **TEATRUL MARE DIN HAVANA** a împlinit în luna iulie 150 de ani de existenţă. Deschiderea lui a avut loc în anul 1835, cînd au fost organizate o serie de baluri mascate „la care au avut acces şi oamenii simpli", după cum ne asigură ziarele vremii.

În timpul dictatorului Batista, în localul teatrului a funcţionat un cinematograf. În prezent aici îşi desfăşoară activitatea un ansamblu de operă, unul de balet şi altul de teatru, o orchestră simfonică şi un cor.

● **LA CASA „SOTHEBY'S DIN LONDRA** s-a vîndut contra sumei de 85 000 lire sterline, fragmente din manuscrisul Simfoniei a IX-a de L.v Beethoven. Manuscrisul a fost descoperit recent de un colecţionar particular, cumpărătorul fiind tot un colecţionar particular.

PREZENŢE ROMÂNEŞTI

● „Deschizător de drumuri în publicistică, poet strălucit, eseist şi prozator, marele scriitor român **Geo Bogza** a împlinit în acest an venerabila vîrstă de 80 de ani". Astfel începe amplul articol publicat în numărul din iunie al revistei de literatură şi artă din Istanbul, „Varlik". Biografia tumultuoasă ce i-a străbătut viaţa este prezentată pentru prima dată cititorilor din Turcia prin evocarea momentelor importante ale vieţii şi creaţiei sale angajate. Este creionată pertinent imaginea acestui mare scriitor modern pentru care distincţiile clasice ale artei literare se contopesc într-o unitate a scriiturii.

Faptul că această publicaţie din Turcia prezintă o întreagă pagină scriitorului Geo Bogza — amintim că în cursul anului şi-au găsit loc în paginile acestei publicaţii creaţii din lirica poeţilor Nicolae Dragoş, Nicolae Dan Fruntelată, Lucian Avramescu — atestă aprecierea ce i se acordă acestui reprezentant de vază al literelor româneşti. Articolul este semnat de Erem Melike Roman.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

L

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Judeţeană MUREŞ TIRGU-MUREŞ

ANUL XXXI
36
(1 373)
Sîmbătă
3 septembrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ACTUALITATEA CREAȚIEI

este indiscutabil că, în cronica muncii și vieții acestui an, Tezele din aprilie prezentate de secretarul general al partidului, Expunerile referitoare la stadiul și preocupările de natură teoretică și practică din etapa actuală dețin un loc cu preponderență esențial. Din perspectiva Plenarei C.C. al P.C.R. ele ne definesc atît sub raportul analizei, al evaluării unei vaste și prodigioase experiențe constructive, cît și sub acela de sinteză care, în materie de dezvoltare, de știință a progresului și civilizației socialiste contemporane, poate reliefa căi și direcții de continuă perfecționare și aprofundare a demersului creator. Dezbaterile din întregul partid și din întreaga societate constituie un argument cît se poate de elocvent în acest sens. Un interes major și cu vădite motivații de ordin economic și social se manifestă, cum e și firesc, pentru găsirea acelor soluții și modalități care să așeze într-o optimă și cît mai eficientă posibilitate de înfăptuire toate sarcinile și obiectivele care decurg din programele adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului.

Pe un plan mai larg e vorba atît de consolidarea perspectivei prin tot ceea ce impune aceasta ca cerință și disponibilități în perioada pe care o străbatem, cît și de întărirea, sub toate aspectele și cu implicații dintre cele mai caracteristice, a proceselor inaugurate de Congresul al XIII-lea, eveniment crucial în viața politică, economică și socială a țării. În aceasta constă, de fapt, și marea importanță a Tezelor care fac obiectul dezbaterilor și care, prin semnificația lor teoretică și practică, au menirea de a ne așeza într-o cît se poate de exactă și limpede atitudine față de noi înșine, față de prezentul și viitorul propriei noastre condiții materiale și spirituale.

bogăția de idei și aprecieri cuprinse în programaticul document prezentat de secretarul general al partidului este exemplară și acoperă spații ale experienței practice deosebit de grăitoare. Amintind că în tot ceea ce s-a înfăptuit pînă acum s-a pornit și se pornește de la ideea că socialismul se realizează cu poporul și pentru popor, că dezvoltarea continuă a democrației muncitorești-revoluționare constituie un factor esențial pentru făurirea cu succes a socialismului și comunismului, pentru înaintarea neabătută a patriei pe calea dezvoltării sale economico-sociale și ridicarea bunăstării generale a poporului, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia faptul de o evidentă și cuprinzătoare însemnătate pe care-l reprezintă azi înțelegerea și asumarea spiritului revoluționar în muncă, în gîndire, în tot ce înseamnă acum efort și stăruință în cunoașterea și aplicarea cuceririlor științei, ale noului. **„Să dezvoltăm puternic spiritul revoluționar în muncă, în gîndire, în toate domeniile, să acționăm cu hotărîre împotriva a tot ce este vechi și perimat, a ceea ce nu mai corespunde actualei etape și să promovăm cu îndrăzneală noul, ceea ce se afirmă ca o necesitate a dezvoltării societății, atît în ce privește forțele de producție, cît și în știință, în învățămînt, în cultură, în întreaga dezvoltare economico-socială.“**

Sînt cuprinse aici imperative ce se referă cu precădere la activitatea politico-ideologică — domeniu prin excelență al valorilor de conștiință morală, politică și socială — dar aceste imperative ating de fapt o zonă mult mai largă de preocupări și au în raza lor de interes implicații care privesc însăși starea de a fi a prezentului și viitorului, capacitatea de a ne regăsi în permanență, și cu o sporită zestre de rezultate, pe coordonate majore ale existenței. Știința, învățămîntul și cultura, educația, literatura și arta își văd întruchipate aici propria lor condiție. Democratismul întregii societăți are în cultură, în știință, în activitatea creatoare, un orizont și un sprijin de o deosebită și specifică expresie a conștiinței patriotice, revoluționare.

Sensul angajării și mai ales dovada prin fapte a acesteia, în virtutea acelei tradiții care face din omul de cultură român un participant activ la viața, preocupările, cerințele și străduințele poporului, la munca, aspirațiile și idealurile sale, dintr-o perspectivă mereu mai înaltă și cuprinzătoare, constituie unul dintre multiplele imperative ale activității care consacră Tezele pentru Plenara C.C. al P.C.R. ca pe un program și o chemare ce privesc mari înfăptuiri.

Luceafărul

Pentru recoltele viitoare

În prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu a avut loc Consfătuirea de lucru pe probleme de agricultură, moment important al acestui început de toamnă cînd primele bilanțuri ale muncii de pe ogoarele patriei atestă o cuprinzătoare imagine a preocupărilor, inițiativelor și străduințelor de a da un curs larg, tot mai eficient, realizării obiectivelor noii revoluții agrare. Cuvîntarea pe care secretarul general al partidului a rostit-o în fața participanților la consfătuire constituie o elocventă așezare în cîmpul cerințelor, al exigențelor și posibilităților actualei etape a întregii activități din acest important domeniu al economiei noastre. Aprecierile, sarcinile și orientările care au fost formulate conduc, neîndoielnic, către noi și complexe aprofundări ale spiritului gospodăresc, organizatoric, pentru ca pămîntul țării, prin munca oamenilor și aplicarea celor mai inaintate cuceriri ale științei și tehnicii agricole contemporane, să-și sporească avuția și să se înfățișeze la o scară a recoltelor mereu mai bogate, conform programelor adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului.

Abordînd o gamă largă de preocupări ce privesc îmbunătățirea substanțială a muncii din unitățile economice, de stat și cooperatiste, organizarea activității în scopul creșterii eficienței în toate sectoarele și folosirea cu maximum de randament a pămîntului, a bazei tehnico-materiale care conferă acum noi posibilități de valorificare a potențialului agricol, precum și îmbinarea de activități industriale, într-o paletă largă de trebuințe și cu efect asupra nivelului insuși de viață materială și spirituală a țărănimii, secretarul general al partidului spunea : Trebuie să facem în așa fel încît știința să devină factorul hotărîtor al progresului în agricultură, al noii revoluții agrare. Nici nu se poate concepe să realizăm programele pe care le avem în vedere, dezvoltarea agriculturii, fără a pune la bază cele mai noi cuceriri ale științei, tehnologiile noi, metodele noi de lucru în agricultură. În acel consens de semnificații și preocupări pe care le distingem în activitatea generală a țării, sub semnul dezbaterilor care au loc în întregul partid și în întreaga societate, în vederea apropiatei Plenare a C.C. al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia faptul cu deosebire necesar al perfecționării muncii și al eliminării oricăror minusuri care se mai manifestă într-un sector sau altul. Trebuie să înțelegem — se sublinia — că a acționa în spiritul Tezelor din aprilie presupune a pune capăt cu desăvîrșire stărilor de lucruri negative, a perfecționa activitatea în toate domeniile. Deci înseamnă a pune deplină ordine și în agricultură, a acționa pentru îndeplinirea în cele mai bune condiții a tuturor programelor și planurilor de activitate.

A fost indicat un complex de măsuri între care unele își găsesc aplicabilitatea începînd chiar din această toamnă. Continuînd linia ascendentă a producțiilor dar și a spiritului gospodăresc, a inițiativei creatoare precum și aceea a intensificării activității politico-educative, de ridicare a conștiinței generale a oamenilor muncii din agricultură, ca de altfel în toate domeniile, anul viitor trebuie să reprezinte un an al celor mai bune rezultate ; pentru cinstirea, în acest fel, a aniversării a patruzeci și cinci de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, precum și în întîmpinarea congresului al XIV-lea al partidului.

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

Socialismul și creativitatea

II

afirmînd că societatea noastră socialistă a transformat în ultimele decenii creativitatea într-un mod de existență națională și o solicită ca atare în actuala etapă istorică, avem în vedere, în primul rînd, aspectele de masă pe care le îmbracă participarea la producția fizică, la modernizarea economiei naționale, la viața spirituală a țării. Populația ocupată în activități economico-sociale, deci cea care creează valorile materiale și culturale ale țării, a ajuns în 1987 la 10,71 milioane de persoane, din care 7,79 milioane personal muncitor, față de 2,12 milioane în 1950. S-a schimbat nomenclatorul producției industriale, care cuprinde numeroase produse ce s-au impus prestigios în circuitul mondial (2 850 tipuri de mașini, utilaje, aparate, instalații și 1 060 materiale și bunuri de consum noi și modernizate fabricate în 1987) ; s-a îmbogățit evantaiul creației științifice și ingineriei tehnologice (producția industrială realizată cu aportul direct al cercetării era în 1985 de circa 3 ori mai mare față de 1980) ; a luat caracter de masă mișcarea de invenții și inovații (10 800 invenții brevetate) ; a căpătat dimensiuni noi creația literară și artistică (3 000 titluri de cărți și publicații și 29 filme artistice realizate în 1987, aproape 60 000 cercuri de creație literar-artistică, cu 1,3 milioane de participanți în cadrul mișcării culturale de masă). La acestea am adăuga domeniul creației politice și ideologice, aportul gîndirii teoretice românești la îmbogățirea socialismului științific cu noi concepte și experiențe sociale, concretizate în formele originale de înfăptuire a revoluției și construcției socialiste (nu ferite de căutări, greșeli și greutăți), de realizarea bazei materiale, structurii economice și suprastructurii noii societăți, potrivit principiului că „socialismul nu se construiește după șabloane și modele, ci pe baza aplicării creatoare a legilor obiective“ în implementarea moștenirii culturale, ideatice în dezvoltarea spiritualității socialiste ; în contribuții ideologice, literare, artistice și științifice originale la cultura și gîndirea socială universală.

Este de acum o axiomă că creația și crea-

Ilie Rădulescu

Continuare în pag. a 7-a

IMN

Călăuzită-astăzi de Marea Libertate
Pulsează țara-n zorii ce se desfac în
falduri,
În vatra tricoloră prin munca-n demnitate
Un vis sădit în inimi cutează în înalturi.

În fruntea țării este spre marea-i împlinire
Deschizător de eră ca soarele răsare.
Un Om cum altul nu e, cu-o unică iubire,
Din veacuri izvorîtă, a patriei lucrare.

El, Omul ce iubește în oameni, omenia
Erou al unei patrii de ne-nfricați eroi.
Zidește mîndră-n lume și-n glorii România
O eră comunistă cu piscurile-n noi.

O Românie nouă, cu Țara și Poporul,
Ni-s zilele-mplinite de muncă și victorii,
Prin brav Partid o țară își află viu izvorul,
Noi trepte de lumină durate-s în istorii.

E Ceaușescu ctitor de ev în măreție,
Chezaș de țară este, de pace și de pîine
În biruință poartă eterna România,
Supremă dăinuire în zborul către mîine.

Constantin Ciocan

Proba lecturii

„O carte care te îndeamnă să o recitești este aproape întotdeauna o carte bună — spunea Alexandru Philippide — poate chiar una din probele cele mai sigure pentru calitatea unei cărți este tocmai această probă **a recitirii“**. Care sînt deci cărțile la care revenim în timp și care fac parte din biblioteca vie a memoriei noastre ? Iată o întrebare simplă, dar esențială. Pentru că există o psihologie a lecturii cu regulile ei de selecție mai firești decît teoriile sofisticate prin care se încearcă impunerea unor cărți lipsite de audiență, există un orizont motivațional al cititorului, greu, aproape imposibil de înșelat prin false cazuistici și reclame conjuncturale. E cazul să ne întrebăm : cîte din prozele experimentale scrise azi în manieră „textualistă“ rezistă la proba recitirii? La o nouă lectură ele îți dau impresia că rezolvi cuvinte încrucișate pe care le-ai mai rezolvat o dată. O literatură de acest tip — bazată pe combinații formale — e cu siguranță consumatoristă (atunci cînd nu e de-a dreptul ilizibilă), ea se parcurge cel mult o singură dată, ca amuzament, apoi intră definitiv în conul de umbră al uitării. Lipsită de substanță ea este implicit lipsită de durabilitate. Simți nevoia să recitești doar acele cărți care conțin sensuri existențiale, traiectorii ale gîndului, care nu-și epuizează energiile doar în acrobații formale, într-un cuvînt te atașezi de cărțile vii, acele cărți care — vorba unui poet — „delectează pînă în adîncul sufletului și sînt unite cu tine printr-o familiaritate armonioasă“. Este, de altfel, simptomatic faptul că autorii clasici sînt mereu recitiți, sînt permanent viabili, că operele lor rezistă în timp, au un magnetism continuu îndemnîndu-le să le reparcurgem paginile. Prozele lui Rebreanu sînt citite de fiecare nouă generație în timp ce nimeni nu se mai interesează, de exemplu, de textele absurdiste ale lui H. Bonciu, contemporanul marelui scriitor, dintr-un motiv lesne de ghicit : teribilismul lor nu ne mai spune azi nimic. Rezistă în memoria generațiilor doar acele cărți care au, prin substanța lor ideo-afectivă, **forță de convingere.** De altfel cuvîntul

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 3-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

Ritualurile poetului

debutînd în plin experimentalism (1968), s-a detașat cu greu de tarele acestuia dar, în mod excepțional, a tras și foloasele lui : concizia expresiei, evitarea enunțiativului și, mai ales, integrarea în substanța trăirii a elementelor realității obișnuite („miinile noastre sînt storcătoare de cearșafuri și vise“).

Descins din răsunătorul său Maramureș („O Maramureș... transparența ta umblă prin țară“), la patruzeci și opt de ani are nouă cărți. După studii universitare clujene și după o activitate publicistică intensă, Ion Iuga este un poet respectat și care — mai ales — impune respectul pentru „instituția“ Poezie, în toate împrejurările vieții.

În cercetarea creației sale deosebim trei nivele. Unul — al elementelor care circumscriu, delimitează amplitudinea lirismului, dînd poeziei tonalitate, proporție, unitate. Tot acestea îi definesc și nuanțele temperamentale : fire viguroasă, dar concentrată în auscultație, cu mult rafinament plastic, înclinat către decorul naturii (cu precădere în „Casa poemelor“). Faza plasticității (o denumim astfel strict-convențional) se manifestă în special cu „Binecuvîntata civilizație“. În primele cărți („Tăceri neprimite“, „Almar“) a încercat o combinație derutantă de suprarealism (lettrismul îi este evident și astăzi, prin renunțarea la semnele gramaticale) cu tradiționalismul ardelenesc și expresionismul, în care precumpăneau tenebrosul și voluntarismul, compunîndu-și și o poză a „bărbatului din nord“, nu lipsită de farmec dar dusă la exagerări tinerești.

Al doilea nivel îl constituie instrumentația tehnică, lingvistică proprie după care-și articulează imaginile. Căci este cu preponderență imagist. Din acest punct de vedere nu este un cogitativ, deși nu este deloc lipsit de reflexivitate, prin faptul că-și ascultă murmurul interior din abisurile firii: „poetul sapă, descin-

Continuare în pag. a 2-a

Constant Călinescu

O lume a florilor

cum intri în curtea Întreprinderii Textile **Dacia** de pe bulevardul Bucureștii Noi din Capitală, te impresionează gustul pentru frumos, tufele tăiate cu grijă, florile dispuse elegant, curățenia de laborator a aleilor asfaltate.

Totuși, deși o întreprindere textilă, femeile nu depășesc șaizeci și cinci la sută din personal. Dar specificul muncii migăloase, delicate, cu țesătura întîi fragedă, cu nuanțele rostuite cu rafinament, bucuria lucrului cu firul subțire duc într-o lume în care munca femeii e preponderentă, abilitatea și inteligența ei creatoare în prim plan. Pornesc de la creatoarele de modele, le cunosc pe Marie Jeanne Bițulescu și Elvira Preoteasa, artiști plastici, sînt inițiat în munca lor de creație, în colaborarea cu imprimeria, cu laboratoarele, cu dansul ideilor transpuse în desene, în culori. Forme cu parcă infinite detalii meandrate sau îndrăznețe combinații și contraste, degradeuri, o lume întreagă de imaginație și bun gust.

Cobor la imprimerie, la șeful de atelier Alexandru Achim, care mă inițiază în procedeele care țin parcă de gravură, observ muncitorii urmărind atent mașinile complicate, imprimînd fiecare culoare în desenul său, organizîndu-se combinațiile stabilite și ajungem la ceea ce acolo se numește „bucătăria de paste“. Preparatorul Stoian Constantin lucrează aici de 26 de ani, de cînd a venit, imediat după ce și-a satisfăcut stagiul militar. Îi plăcea încă din școală desenul, iubește culoarea și l-am văzut probînd și căutînd, amestecînd culorile, pe el și pe alt preparator, Florea Constantin, care venise cu ajutorul de maistru Neagu Dumitru să compare nuanțele, să le dea exact formula cea mai bună. Alături de ei, laborantа Dragomir Cecilia și toți între culorile fundamentale de galben citron și roșu singeriu, verdele de mușchi de pădure, albul lăptos și iată încă o probă, mai mult galben, proporția trebuie puțin spre galben, negrul este exact.

Eu doresc, ca orice reporter, fapte deosebite. Mi se răspunde, zimbind, că faptele deosebite au devenit regulă. Stau de vorbă cu șefa laboratorului unde se elaborează tehnologiile culorii, cu inginera Vasilica Bercea și cu inginera Cristina Chirilevici, privesc aparate de mare precizie care testează calitatea textilelor : rezistența mecanică, rezistența la lumină, permeabilitatea la aer. Văd tinere laborante lucrînd la balanțe analitice la care se măsoară cu patru zecimale. Le cunosc pe Bărbosu Mirela și Azoiței Florica, cea din urmă fiind și studentă la seral la Politehnică, la Chimie Industrială. Tocmai făceau receptia unor coloranți.

Trec din nou prin curtea elegantă, frumos pavată, strălucind sub soarele de vară, cu florile expunîndu-și delicat culoarea și forma. Și motivele florale, atît de frecvente în țesături, își trag desigur și de-aici inspirația, ca dintr-o lumină curată care trăiește în haina de toate zilele, în rochia ușoară de vară, în imprimeul care stă oglindă sensibilă în fața și-n dreptul exploziilor de flori adevărate.

Dumitru Dinulescu

EMINESCIANA

D-ale foiletonisticii

„...cînd propriile idei sunt puține, combaterea ideilor altora devine îndeletnicirea de căpetenie și este atunci ademenită să fie și violentă : țăria cuvintelor vrea să acopere slăbiciunea argumentelor.“

Titu Maiorescu

I

ultima mea carte, **Eminescu și eminescianismul**, a prilejuit cîteva „intîmpinări“ foiletonistice suficient de pitorești prin obiectivele lor manifeste, precum și de un interes mai aparte prin tendințele lor latente. Iar cum acestea din urmă se vede că le-au rămas obscure chiar celor ce s-au lăsat purtați de ele, nu strică să fie sprijiniți în a și le conștientiza.

Să începem cu ceea ce au crezut respectivii autori că pot distinge mai bine. Punct de pornire le-a fost **Postfața** cărții, ale cărei lămuriri li s-au părut tot atîtea scuze (Iar de aici și pînă la stereotipia mentală cu „cine se scuză...“).

Ca atare, unul dintre aceștia, Dan C. Mihăilescu, n-a reținut din specificările **Postfeței** doar rațiunile pentru care fusese ea scrisă și pe care le amintesc : „întîi, că ansamblul de opinii vizînd **structurile fundamentale** ale operei eminesciene (confruntat, eventual, și cu susținerile lui Dámaso Alonso în legătură cu același cerc de probleme) poate va fi supus unui examen mai stăruitor decît s-a întîmplat prin 1980—1981; în al doilea rînd, că orice observații avizate și argumentate în legătură cu ideile înfățișate aici îi vor fi deosebit de prețioase autorului pentru lucrul la volumele celelalte“. Superficial, Dan C.

ATITUDINI

Mihăilescu a avut în vedere și asemenea deziderate, introducînd în foiletonul său un număr de distingeri și de obiecții contingente (A confundat, spre exemplu, **ironia** referitoare la anumite constringeri impuse din afară lucrului meu cu „autoironia“). Însă ceea ce a ținut el să sublinieze cu tot dinadinsul a fost „pînă și revelația produsă de paginile lui Dámaso Alonso vizînd structurile fundamentale“ (Cf. **Hyperion VI**, în **România Literară**, nr. 3, 1988, p. 10). Prin urmare : structurile fundamentale ale operei eminesciene nu le-am identificat decît în urma amintitei „revelații“ din opul **Poezie spaniolă**, tradus la noi în 1977, după ediția spaniolă din 1971 ; dar cum se face, atunci, că înaintea subtilității acesteia fusese menționată publicarea de către mine a „schiței“ cu **„Structurile operei eminesciene,** în **Contemporanul**, nr. 31/1967“ ? Nu mai insist asupra incurcatelor calcule făcute la abac în legătură cu ceea ce apăruse anterior și cu ceea ce era considerat inedit în **Eminescu și eminescianismul.** Ar fi inutil, de vreme ce prin asemenea calcule Dan C. Mihăilescu se arată încredințat că un **intreg** e tot una cu **suma** componentelor sale și că, așa fiind, ceea ce ar fi fost de discutat și-a pier-

George Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

PROFIL

Ipostaza romantică

m-am temut odinioară ca Marin Lupșanu să nu urmeze destinul poeților pe care talentul, vocația și credința profundă i-au făcut să poposească într-un manierism ezoteric de tip Sefer Yațira, unii încercînd să construiască pînă și limbaje pararomânești arhaice.

De aceea am încercat să-i argumentez acestui om — care îmi e bun prieten — necesitatea ironiei și a distanțării. L-am asaltat — direct, ori prin diverse subterfugii — cu acea latură a poeziei americane care exaltă faptul comun, mundan, și-l interpretează drept esențial poetic.

Pentru un autor obișnuit, acțiunea mea ar fi avut efectul unei crime literare. Dar Marin Lupșanu nu este un autor obișnuit : în contextul generației '80, — din care indiscutabil face parte, — el rămîne un **veritabil** poet, unul din rarii indivizi dedicați numai și numai poeziei. Aici, îi seamănă lui Mircea Cărtărescu, însă el posedă avantajul de a fi fost mai întîi autentic, iar nu modelat conform unor cunoscute pulsiuni culturale.

Actuala contestare a lui Marin Lupșanu (de către unii din colegii săi de generație) trebuie, așadar, citită drept ceea ce este : banala invidie omenească.

Volumul care-l dedică pe M. Lupșanu „generației '80“ — și care, dealtfel, este unica sa carte premiată — a apărut în anul 1984 la Ed. „Cartea Românească“, sub titlul (neuzual pentru acest autor) — „Între viață și moarte“.

Era a treia apariție editorială, cea pe care n-o cunoșteam cînd am scris despre „Sat de cîmpie“. În același timp, era încercarea dramatică de-a se integra într-un context unde între **t.t. coșovei** și **e.e. cummings** există doar bariera lingvistică. Omul pricepuse lecția ironiei :

„Toată vara am cumpărat motorină cu litru / cum am putut și eu — să fie bine la iarnă / cînd peste cîmpia Bărăganului bate vîntul / și voi citi poezie americană / iar acum fiindcă-i toamnă limpede (...) / ies și eu cu nevasta la poartă să fim în rînd cu satul“.

Integrarea lui Marin Lupșanu în cadrul „poeților cîmpiei“ s-a mai făcut. S-a spus deja că un poet al cîmpiei înseamnă un om ce transfigurează realitatea conform arhetipului respectiv. Citeodată, însă, arhetipul se poate realiza și prin rimă, în măsura în care rima devine un element al ritmului. Iar atunci cînd versul rescrie epigoni eminescieni (în speță Vlahuță), rezultatul poate impresiona pe oricine : „N-auzi plînsul cum foșnește sfîriind în jar pe vatră / nu vezi cum îți dă tîrcoale iarba crudă și te latră, / nu simți cum îți linge mîna fiecare miel

Radu Comănescu

Continuare în pag. a 6-a

Biblioteca județeană
MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

B.P. HAȘDEU: «Studii de lingvistică și filologie» (2 vol.)

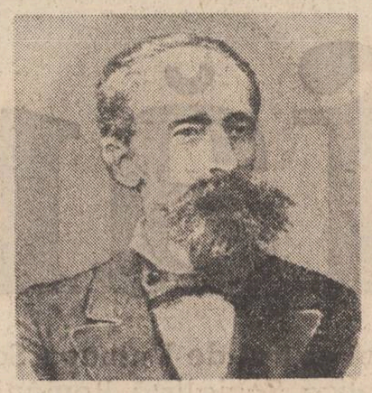

Prețuirea pentru limba română înseamnă și prețuirea marilor ei cultivatori. Aceștia sînt desigur scriitorii, dar cînd un scriitor este și lingvist sau cînd lingvistul este și scriitor faptul este cu atît mai fericit. Prețuirea lui Hașdeu se impune a fi în acest caz dublă, conform condiției lui de scriitor inspirat și de lingvist îndrăgostit de cuvinte. Elogiul lui Hașdeu s-a îndreptat cu toată francheța către Vasile Alecsandri pentru resuscitarea poeziei populare și pentru Mihail Kogălniceanu, care a repus în circulație vechile cronici moldovenești. Așa cum exista America înainte de Columb așa existau și poeziile populare române și cronicile moldovenești, zice Hașdeu. Cei care le-au descoperit pentru noi sînt Alecsandri și Kogălniceanu, iar meritul lor este meritul unor Columbi ai literaturii române. Pe urmele lor a mers și Hașdeu, care iubind această literatură veche sau uitată, face și el gesturi de descoperitor literar și aduce sub ochii cititorului, pentru care cultura română trebuie recucerită, pagini sau fragmente din textele vechi.

„Numai prin studiul vechilor cărți națiunea română își va forma o limbă cultă". Adunînd la un loc între coperțile unei cărți cu titlul **Studii de lingvistică și filologie** citeva din contribuțiile filologice și lingvistice ale lui Hașdeu, Grigore Brincuș precizează imaginea de Columb literar pe care Hașdeu, în cinstita-i generozitate, a atribuit-o unor înaintași cu care de altfel nu se sfia să polemizeze pe teme subtile de limbă română. Hașdeu cercetează textele vechi și le restituie contemporanilor săi în transcrieri de maximă acuratețe pentru a arăta bogăția și frumusețea limbii înaintașilor. **Arhiv filologic, Spice pentru limba română** este o asemenea suită de extrase din cărțile vechi românești, de o incontestabilă frumusețe. Ar fi fost numai acesta un merit ieșit din comun. Nenorocirea lui Hașdeu vine însă din absența mediocrității personalității. A tins la mai mult decît a fi editor de texte. A încercat să dea un dicționar al limbii române, o istorie a limbii române, într-o fază caracterizată prin precaritatea instrumentelor de lucru și a lipsei de pregătire a contemporanilor. Inițiativa sa s-a izbit deci de mari obstacole, cel mai puternic fiind mentalitatea inerțială a multor contemporani. O bună parte a operei științifice a lui Hașdeu este polemică. Caracterul războinic al investigației științifice a lui Hașdeu este dat de dubla defrișare pe care trebuia s-o întreprindă : una strict științifică, alta de prejudecăți agresive. A polemizat între alții în probleme lingvistice cu Burlă, cu Panu, cu Cihac, cu Rösler. N-au fost singurii, dar prin aceste nume intrăm de făgașele cele mai caracterizante ale dinamismului științific al marelui savant. Datorită acestor polemici, Hașdeu a intrat în posteritate acoperit de etichete. Eticheta dispensează de cercetare, minuirea ei ține loc de competență. Așa se face că Hașdeu, ca și Eminescu, circulă adesea printre noi îmbrăcat în straiele false pe care unii contemporani le-au aruncat peste adevărata sa înfățișare. Tot ce ieșea de sub controlul mediocrității micilor săi contemporani a fost ștampilat cu vorbe minimalizatoare. Paginile **Convorbirilor literare** s-au deschis de nenumărate ori pentru a face loc unor analize critice ale scrierilor neobișnuitului lingvist, prin care de fapt acesta era confruntat cu prejudecățile curente transformate în criterii sacrosancte. Nici Burlă, nici Panu, nici Cihac n-au rezistat în istoria specialităților pe care au vrut să le ilustreze ca adversari ai lui Hașdeu. Susținerile lor au căzut, dar etichetările lansate odată cu polemicile de atunci au rămas și mai circulă și astăzi prin capetele care nu se obosesc să deschidă revistele lui Hașdeu.

Opera științifică a acestuia s-a tipărit mai ales în reviste, precum **Traian, Columna lui Traian** sau **Revista nouă**, de unde n-au mai fost scoase pînă în zilele noastre. **Studii de lingvistică și filologie** aduce la lumină părăsitele contribuții hașdeiene și chiar dacă ediția nu este un corpus al întregului aport semnat de Hașdeu în filologia și lingvistica română, ea este reprezentativă și suficientă pentru ilustrarea injustiției care s-a făcut uimitorului om de știință, care s-a pus împotriva falsului științific mai mult decît Titu Maiorescu, proclamator al acestui principiu. Cultura modernă născîndă, în care a avut șansa și nesansa să apară și să scrie Hașdeu, avea de răspuns unor mari solicitări. Hașdeu și-a ales cele mai grele probleme ale epocii și răspunzîndu-le a fost obligat să intre în polemică și cu cei care neînțelegîndu-i acțiunea îi aduceau obiecții minore. Din afara țării, Rösler falsifica fizionomia istorică a poporului român, dinăuntrul țării, Cihac participa și el prin explicațiile istorice ale dicționarului său la aceeași falsificare. Polemica pe care o duce Hașdeu cu Cihac este la fel de importantă ca și polemica pe care Hașdeu o duce cu Rösler. Iar polemica cu Rösler este pivotul acțiunii istorice și lingvistice depuse de Hașdeu. Înlăturînd etimologiile abuzive ale lui Cihac, care subordona limba română celei maghiare, Hașdeu ajunge la reconstrucții etimologice de mare importanță pentru istoria limbii române. Dicționarul lui Cihac a fost provocarea, ca și **Studiile românești** ale lui Rösler. Aceste provocări îl conduc pe Hașdeu la o acțiune științifică complexă. El stabilește o platformă de lingvistică generală, principii și metode de lucru, pentru a trece la demonstrațiile care aveau nevoie de acest esafodaj. De aici demonstrația antilatinistă a persistenței dacilor pe teritoriul unde erau aborigeni. Astfel Hașdeu întărea poziția Școlii Ardelene, intrînd însă în conflict cu romanomania timpului. Preocuparea lui pentru elementul dacic vine din nevoia de a ridica în fața lui Rösler și a roslerienilor (ceea ce era și Cihac, în fond) un obstacol științific zdrobitor. Indicarea cuvintelor de substrat și demonstrația etimologică care le însoțea era zăgazul științific așezat de Hașdeu în calea acestei campanii deformatoare. Contemporanii amețeau însă în fața imenselor suprafețe pe care-i punea să le străbată Hașdeu, făceau vertijuri, coborînd în straturile și substraturile istorice ale diverselor limbi pentru care nu aveau instrumente de control. Reacțiile se mai pot întîlni și astăzi, dar acest lucru nu scade cu nimic importanță și valoarea inițiativelor hașdeiene. Prezența lor în circuitul lecturii facilitată de **Studii de lingvistică și filologie** este probantă și adevărește inconsistența etichetelor comode care s-au aplicat savantului. G. Călinescu a considerat incursiunile istorico-lingvistice hașdeiene drept seducătoare aventuri ale inteligenței, ceea ce pentru o istorie a literaturii era suficient. Pagina hașdeiană are o construcție cadențată, un stil intelectual diferit de al lui Maiorescu, mai fluid și mai neologistic, dar dincolo de aceste trăsături, insuficient prețuite, interesează adevărul științific. Studiul introductiv alcătuit de Grigore Brîncuș epuizează metodic, fără stridențe, aspectele cele mai importante ale aportului hașdeian în lingvistică. Este suficient să spunem despre acest studiu bine cumpănit că ajunge mulți mari lingviști contemporani în demersul științific și la concluzia că viziunea și rezultatele aceluiași demers sînt cu mici excepții valabile și astăzi. Ca specialist, Grigore Brîncuș descifrează caracterul logic și clar, luminos al intervențiilor hașdeiene, care par profanului obscure, cețoase. Într-adevăr ceea ce impune la Hașdeu este limpezimea scrierilor lui, sfidînd întunericul spațiilor necercetate. Eminescu aprecia **Columna lui Traian** pentru spiritul de reconquistă științifică pe care i-l dădea Hașdeu, salutînd dezmormîntarea unei culturi românești îngropate de vitregiile sorții. Reeditarea integrală a operei științifice hașdeiene este o datorie.

Mihai Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

EVOLUȚIE SPRE POEM

ION TUDOR IOVIAN

PRESIUNEA LUMINII

Ed. Cartea Românească

Fără să-și revendice ostentativ o „artă poetică" singulară, Ion Tudor Iovian*) evoluează ireversibil spre Poem, majoritatea poeziilor sale incluse în volumul **Presiunea luminii** avînd o firească și semnificativă continuitate, spațiile de pasaj fiind simple convenții. Așa se explică, de altfel, și numărul apreciabil de texte fără titlu, semn nu numai al unității de ton și de viziune, ci și al eliberării discursului de efectele fragmentarismului notației.

Sensul integrator al acestei poezii se evidențiază pregnant în ceea ce aș numi funcția epuizării concretului în iluzie. Poetul are obsesia stării magice, a unei transcenderi a logosului : „să ai norocul să vezi (mărul) înainte de-a avea nume (cînd) e doar minune și-ar putea dispărea oricînd". Aceeași stare miraculoasă tentind încreatul ne întîmpină în **iată**, poem reprezentativ pentru perceperea fragilității obiectelor care, la orice apropiere străină, își relevă virtuțile evanescente. Există o grabă irepresibilă în captarea pilpîirilor paradisiace, a imaginilor iluzorii ale concreteții. În sistemul metaforic al poetului nostru, privirea este înzestrată cu însușirea de a face invizibile lucrurile. Ne întrebăm dacă dintr-o dorință de a conserva sacra și atît de efemera bucurie a eului identificat cu universul. Astfel stînd lucrurile, ar fi firesc ca autorul **Presiunii luminii** să creadă într-o rezolvare orfică a dramei existențiale. Dar, în locul ascensiunii spirituale, întemeietoare a purificării contemplative, traversăm experiențe din zona suferinței atroce : „dragostea mea șterge hotarele morții inoculează / în chiar sîngele ei otrăvit / virusul unei bucurii atît de intense încît pare ireală // dar dragostea mea își tîrîie prin noroi / flacăra / ieri atît de albă // dar dragostea mea e o durere / care își trage sîrma ghimpată / prin carne".

O frumusețe rea crește în **serele imaginației** mai degrabă decît în cele ale sensibilității. Poetul vorbește tot mai frecvent de „sînge", „singurătate", de prezența insidioasă a „morții" ce se ascunde în lucruri, le subminează, le corupe pînă la dizolvare. **Wonderland**-ul lui Lewis Carroll se estompează în fața neantului. Pentru că moartea nu vine dinafară. Ea se află în interior : „și vei intra / în țara minunilor lui Alice — mai puține și mai șterse în dimineața asta — // și vei intra / într-o casă friguroasă unde nimeni nu te așteaptă / nimeni nu-ți va spune bun venit / în tine însuți".

Fiorul extincției este produsul unui proces estetizant, ca și tristețile drapate în culori ireale, ca și „mașinăria dintre cuvinte" și „geamătul îngerilor" reprezintă exigențe poetice desprinse dintr-o subtilă artă a litotei.

Ion Tudor Iovian se apropie de Adrian Popescu atunci cînd construiește viziuni ce se supun normelor stilizării : „aici ai ajuns — o schijă / implîntată în pămîntul aprins al toamnei / și ca totul să-și piardă coerența / lumina soarelui / curge de pe țigla casei pe pămînt // sub tăvălugul trecătorilor grăbiți / geme / trupul străveziu al unui cîine // aici ai ajuns — / un zar aruncat în stradă / odată cu pipa fumegîndă cu pantofii / scîlciați și tinerețea hoinară // și nu se mai crapă de ziuă". El refuză însă reveria suavă, cultivînd „exercițiile de existență", de la experimentarea efectelor petelor de lumină în maniera **fauvistă** („albastrul cafeniu"), pînă la ecorseurile inspirate de „domnul Baudelaire". Disecția frumuseții deschide perspective nebănuite în planul visului, dar devine o cheie care nu se mai potrivește la usa realității : „înfigi cangea în trupul / frumuseții care rătăcește stingheră prin lume / și-i admiri geometria distrusă — // și de ce ai făcut-o // și-i scoți mărunțaiele în care-au dispărut atîția poeți cu tot cu visele lor / și-i pui la zid / realitatea fadă și o zgîrii cu unghiile / și o pălmuiești cu ură și dragoste // dar ceva din ea / te trage înăuntru și nu va mai rămîne nimic întreg din tine // și te rogi morții / să te scoată dintre fălcile ei întreg / dar pînă una alta ridică receptorul — la celălalt capăt / e / generalul Aupick // nu-i așa Charles Baudelaire".

Exemplară pentru adevărata poezie angajată este **casa**, topos esențial al regăsirii de sine. Poemul evocă un sentiment plenar de liniște și afirmă legitimitatea ascendenței alături de inițierea într-o temeiurile originii : „și dacă simți / că intri încet în temelia casei / înseamnă că esti pe drumul cel bun / și ceva în tine / și-a recunoscut acolo o urmă și continuă / să cînte / mai aproape de sinele tău mai aproape". Un pandant al poeziei **casa** se află în interpretarea modernă a temei înstrăinării din **tîrziu în cer și pe pămînt"**.

Această conștiință a puterii logosului de a se desprinde din planul referențial al lumii reale pentru a dobîndi o nelinistitoare autonomie, vizibilă și în volumul **Pădurea de pini**, face din Ion Tudor Iovian un poet important.

*) **Ion Tudor Iovian : „Presiunea luminii", Editura „Cartea Românească". 1987.**

Constantin M. Popa

TRAIAN OLTEANU: «Muntele și piatra»

Urmărește cu anume consecvență producția literară a scriitorilor din zona Focșanilor și mă pronunț, de cite ori am prilejul, asupra cărților acestora. O fac nu numai din îndatorire profesională, ci și din convingerea că provincia a încetat de mult să mai fie expresie a spiritului provincial și că de aici, chiar din regiuni mai puțin prolifice, „răsar" nu de puține ori autori interesanți, cu autentică vocație literară și timbru original. Astfel, poeții din Focșani (i-am numit pe Dumitru Pricop, Ion Panait, Florin Muscalu, Liviu Ioan Stoiciu și poate încă alții) sînt deja cunoscuți din cărțile lor și din comentariile insuficiente, cred, apărute în revistele literare. Mai slab reprezentată numericește este proza, dar situația mi se pare că este aceeași pe întreg peisajul literaturii contemporane. Totuși, aici scrie Traian Olteanu, autor al mai multor volume de proză scurtă și, acum, al romanului **Muntele și Piatra** (Editura Albatros, 1988). Acțiunea cărții este plasată în regiunea Vrancei (Focșanii și împrejurimile) în anii primului război mondial. Bucureștii sînt, sub ocupație germană, armata română s-a retras în Moldova, linia de demarcație a frontului este apa Putnei, se apropie marea înfruntare de la Mărășești. S-ar părea, din cele spuse pînă acum, că ne aflăm în fața unui roman istoric sau a unui jurnal de război. Nici una, nici alta. Nu reconstituirea istorică îl interesează pe autor, deși cadrul este schițat cu mînă sigură, din citeva trăsături, suficiente pentru a înțelege sensul evenimentelor. Așa cum nici războiul propriu-zis, înfruntarea armată, nu constituie prim-planul romanului. Personajele lui Traian Olteanu (cele importante) trăiesc în zona ocupată a Vrancei, nu sînt combatanți în chip direct, la ele ajungînd ecoul luptelor și ele suportînd vicisitudinile ocupației străine. Atenția autorului se concentrează, în primul rînd, asupra unui grup de țărani, în frunte cu Vasile Chilian, care organizează cu abilitate un sistem de transmitere a informațiilor de ordin militar către armata română și de trecere a ostașilor români, evadați din închisorile germanilor sau răzleții în timpul luptelor, prin liniile inamice. Așadar, un tip de rezistență rurală, atestată probabil documentar, oricum inedită în proza românească de azi. Romanul are din acest unghi de vedere o desfășurare spectaculoasă, autorul reușind să dozeze exact ritmurile narațiunii și să captiveze, astfel, cititorul. O idee, cu efecte pozitive, este aceea a intercalării în text a unor ordine ale comandamentului german către populație. Conținutul acestora dă seama, în chip indirect, de starea tot mai precară a armatei germane și, pe de altă parte, semnifică riscurile imense la care se expune grupul lui Vasile Chilian. Sînt, desigur, riscuri asumate, căci oamenii nu produc un gest spontan, ci unul chibzuit îndelung, izvorît din patriotism structural și dintr-o tradiție a libertății specific vrînceană. Vasile Chilian, soția sa Clemansa, Dumitrache Pantazică, Ștefănache Secăluș, tată a zece copii, Radu Macovei și ceilalți consideră de datoria lor să procedeze astfel și o fac în chipul cel mai firesc cu putință. Firească este, de cele mai multe ori (în sensul autenticității) și vorbirea personajelor, fără excese de regionalisme, vizînd în primul rînd eficiența comunicării. Uneori însă, eroii cad în păcatul „eroizării" limbajului, își declamă replicile, atenți parcă la efectul tiradelor și, în acest caz, verosimilitatea păleste, un aer neprielnic de artificialitate invadînd pagina. Sînt totuși doar accidente (ce-i drept vizibile) pe care autocenzura autorului ar fi putut să le elimine.

O oază de puritate, cu funcție contrapunctică, între ororile războiului este povestea de dragoste avîndu-i ca eroi pe doctorul Tomescu și pe asistenta Vasilica Dobrescu. După ce își descoperă, tîrziu, sentimentele, cuplul este despărțit : Tomescu pleacă pe front, iar Vasilica, rămasă în sat, se alătură, într-un fel, acțiunii lui Chilian. Relația se continuă însă în manieră epistolară, scrisorile doctorului argumentînd aptitudinile lirice ale autorului romanului.

Remarcabile sînt în carte și paginile de descriere. Policromia iarmarocului de la Vidra, cu care se deschide romanul, descrierile repetate (cu funcție simbolică) ale apei Putnei, ascensiunea lui Secălus pe muntele Chetrosul, satul văzut în pragul înserării sînt memorabile și relevă un colorist atent la nuanțe și cu știința armonizării cromatice. Aceste episoade, ca și acele în care autorul face scurte incursiuni în trecutul tihnit al personajelor prinse acum în vîrtejul evenimentelor, sînt momente de respiro binevenite în cuprinsul unei acțiuni preponderent spectaculoase. Vreau să spun, de fapt, că Traian Olteanu își construiește cu minuțiozitate romanul, calculează atent efectele, speculează eficient tehnica amînării, supraveghează sigur alternanța planurilor narative.

Finalul romanului este tragic. Un accident în timpul transportului unui grup de ostași români peste linia frontului, deconspiră activitatea echipei Chilian, membrii ei sînt arestați și condamnați la moarte. Autorul ține să producă, în final, o scenă, cum se spune, mare. Închiși împreună înaintea execuției, oamenii încearcă să găsească un ton firesc, rememorează întîmplări din trecut, disimulează, din pudoare, frica de moarte. Traian Olteanu surprinde cu finețe psihologia fiecăruia în acest moment limită, îndoielile și temerile care-i acaparează pînă la decizia interioară de a-și asuma demn, pînă la capăt, destinul. Greșește, cred, cînd îi silește pe condamnații la moarte să joace briul, acompaniindu-se cu strigături folclorizante. Sensurile vizate sînt transparente (sfidarea morții, integrarea într-o tradiție a demnității) dar secvența mi se pare forțată, neverosimilă artistic, stridentă în ansamblul echilibrat al romanului.

Exemplarul din carte pe care l-am citit pentru a scrie aceste rînduri este împrumutat de la bibliotecă. Am găsit în volum, către sfîrșit, o foaie de drum clasa 2 pentru un călător militar. După care urmează, cu cerneală, cu un scris format și, aș zice, cultivat: sergent TR (și numele posesorului). În rafturile bibliotecilor, ca și în acelea ale librăriilor, stau ani în șir cărți de care nimeni nu se atinge și nici nu sînt speranțe că se va atinge cineva, vreodată, de ele, decît, poate, pentru a le șterge de praf. Romanul lui Traian Olteanu a găsit drumul către cititor (păstrez, pentru autenticitate, la dispoziția doritorilor documentul — de istorie literară, nu-i așa ? — amintit) ceea ce nu mi se pare a fi deloc un fapt neglijabil.

Valentin F. Mihăescu

PROZĂ

FANTOMELE TRECUTULUI

Ștefan J. Fay își ilustrează coperta recentului său roman, „Moartea baroanei", cu o compoziție surrealistă, „Euclid", de Max Ernst, realizată din elemente geometrice disparate, și nu numai, figurînd, toate laolaltă, un chip, o quasi imagine umană, ce poate fi și aceea a martorului cărții, filtru al faptelor ce se succed în ea, recte de-a lungul a mai multor generații. Într-adevăr — a existat, n-a existat baroneasa Vera Kemeney, din Beches-ul Transilvaniei, din castelul ei secular și singuratec, ajuns al fantomelor ?

Bătrîna Vera, născută Ilonay, baroană numai de patru zile, trage acum să moară. E singură, pe patul ei de moarte. „Ca orice om pe patul de moarte". O încearcă, perindîndu-și trecutul, un ciudat sentiment de culpabilitate... Făcînd procesul-bilanț al multora din juru-i, în timp, își face și propriul său proces, cu argumente pro și contra culpabilității sale. Și poate că ar trebui să se absolve. Emma i-a fost prietenă și verișoară... Nu chiar verișoară, cum a aflat la un moment dat, datorită „bunăvoinței" unei rubedenii : tatăl ei, maestru de ceremonii cinegetice pentru nobilii transilvani, e ucis din întîmplare, la vînătoare... Ucigașul fără voie îi ia fiica să i-o crească, drept compensație omenească. Vera va crește cu propria lui fetiță, Emma, și va fi „verișoara" ei... O întreagă poveste. Copilele crescînd chiar ca două veritabile rude apropiate ! Fetele cresc și încep a visa frumos. Sînt curtate de tineri nobili, între care și baronul Simion Kemeney, un tînăr ciudat... Ciudat, fiindcă îi face curte Verei, flirtează cu ea numai, căreia îi fură și un sărut, dar... se căsătorește cu Emma. Pe care Vera Ilonay o urmează din Șimnartin la Beches, în urma rugăminții proaspetei perechi. Tînăra baroană moare însă, la nașterea unei fetițe, Gabriela. Numai una din cele două ființe, mamă și copil, poate fi salvată, declară doctorul. Salvează copilul, îi cere tînărul baron, alb, fără sentiment, dorind doar să-și perpetueze nobila stirpe și latifundiul familiei, al Kemeney-lor.

Micuța Gabriela e crescută de mătușa ei, Vera, ce nu poate rezista asiduităților baronului, de la care dobîndește și un fiu, repudiat mult timp de tatăl său, după cum repudiată avea să fie însăși Gabriela, fiică legitimă, fiindcă se căsătorește cu un tînăr — de asemenea nobil, dar care recunoștea evidențele privind regiunea Transilvaniei : organic legată de celelalte provincii românești, spre care a gravitat întotdeauna, și economic, nu doar sentimental ; covîrșitor populată de români, cărora cîndva li se fura țara de peste munți, dacică.

Bătrîna baroană, acum pe patul de moarte, fostă Vera Ilonay, a trebuit să aștepte 28 de ani, spre a fi recunoscută de soție, de către Simion Kemeney, bolnav și bătrîn, care se și stinge după patru zile. Numai patru zile, prin urmare, a fost soție de nemes ! Iar între timp se sting și Gabriela, cu soțul ei, ajuns deputat în România Mare, și Anton — fiul baroanei și al lui Simion Kemeney, recunoscut tîrziu de tatăl său, deși semănîndu-i în tot, și mai cu seamă în uscăciunea sentimentelor...

Este impresionantă această latură existențială a romanului lui Ștefan J. Fay, mai cu seamă fiindcă, ardelean el însuși, autorul ne dezvăluie, mereu privind-o din interior, lumea pe care ne-o înfățișează, într-o expresivă limbă românească din fostele „comitate" de peste munți, la fel de riguroasă precum lumea aceea însăși, ce se închiuia neclintită în timp și în statornicite relații, de la stăpîni la stăpîniți.

Ștefan Fay are însă mai cu seamă vocația romanului istoric, pe care și-o ilustrează copios, convingător și în noua lui carte. „Moartea baroanei" fiind și o oglindire a obîrsiilor noastre, românești, a românității provinciei de peste Carpați, ca legăn al poporului nostru, urmaș direct al dacilor și romanilor, statornic implîntat pe solul său, unde s-a pomenit dintotdeauna, fără să se fi clintit de aici. Din acest unghi, mi se pare cu totul deosebit un argument de bun simț al prozatorului, cu privire la continuitatea noastră în Transilvania, ca și în întreaga Dacie. Dacă toată populația din Dacia — scrie în substanță romancierul — a fost evacuată în sudul Dunării, iar noii veniți aici, maghiarii, au găsit pămîntul pustiu și liber, atunci „cum au știut ungurii, venind, să dea apelor, satelor, cetăților — **nota bene** : pustii ! — muntilor, dealurilor — vechile denumiri dacice și romane ? Cum de au zis, fără ca nici un localnic să le șoptească la ureche, Moros la romanul Marisus și românescul Mureș ? Cum de-au zis Körös la romanul Crisus și românescul Criș ? Cum de-au zis Szamos la romanul Samusus și românescul Somes ?" etc.

Membrii familiei Kemeney, Simion — baronul din urmă, care nu-și credea mintii, și ochilor și urechilor, că Ardealul s-a desprins, în sfîrșit, de imperiul bicefal, revenind la matca lui, — tatăl, bunicul său, alți magnați, erau stupefiați, numai la gîndul că provincia ar putea fi cumva și cîndva în discuție ! Istoria însă, care poate totul, le-a jucat și această „festă", făcînd în cele din urmă dreptate poporului român, în 1918, la peste trei veacuri după prima Unire, a lui Mihai Viteazul.

Ingenios — fiindcă nu știu dacă se sprijină pe documente autentice, — prozatorul dezvăluie în cele din urmă originea românească, pierdută în negura trecutului, a înșeși familiei Kemeney... **Mikula**, sau **Micula** cîndva, unii membri ai ei fiind luptători împotriva hoardelor otomane în secolul al XV-lea ! Luptători dirji în armatele lui Iancu de Hunedoara, el însuși de origine română. Atît de dirii, încît au dobîndit, de atunci însă, renumele de „oameni de piatră", în maghiară **Kemeney**.

Cu atît mai întristătoare sînt acțiunile ultimilor Kemeney, vis-à-vis de natia lor, a cărei conștiință au pierdut-o. Iar cînd ar trebui s-o recîștige, în fața actelor îndubitabile descoperite întîmplător, Simion Kemeney, cel fără de suflet, pare dărîmat de constatarea de a nu fi ceea ce și-a închipuit că era, adică un autentic magnat maghiar. Desi, maghiarii **autentici** au stat întotdeauna lîngă umărul localnicilor, stăpînii de drept ai Transilvaniei, în perfectă armonie cu ei. Precum un de neuitat Ianos, ce se știe ungur și e privit ca atare, dar el fiind de fapt Ion Adam, frumos-povestitorul, despre care, ascultîndu-l, lumea spunea : „Lasă-l să spună, că tare frumos mai minteste !"

În ciuda unor stridențe retorice citeodată, ca și a unor lungimi inutile (trimiterea unui personaj în misie diplomatică la Londra, fără necesitate), sau retezări de destine (un Vasile Stoica, ce se preta la o fructuoasă dezvoltare epică), romanul „Moartea baroanei" rămîne o impresionantă mărturie de istorie românească, și istorie în genere, umană, a unor destine figurînd viața în meandrele ei, ecuație a fericirii și nefericirii, laolaltă.

Hristu Cândroveanu

3 SEPTEMBRIE 1988

L2

Ritualurile poetului

Urmare din pag. I

tă ființă" (spune el, într-o formă atît de apropiată de Blaga : „sapă frate, sapă, sapă...") exultînd de bucurie cînd prinde direct din zbor (inspirat !) imaginea fericită : „o insulă în derivă pe ochii poeților", fără a mai transpare și chinul din laboratoarele gramaticii.

La al treilea nivel, și cel mai important, găsim tensiunile din motivele, simbolurile și temele poemelor, precum și mesajul.

În primul nivel s-ar înscrie elementele constitutive și instrumentația lirică, ipostazele, tonalitățile : gravul, solemnul, bucuria, extazele, depășirea suferinței (tot mai elaborată, de la un volum la altul), precum și elementele de decor care compun atmosfera poetică (hotărîtoare, în cazul său) : explosivă, luminoasă, de mister și legendă, de început de lume și de istorie etc. În „Casa poemelor" este aproape excesiv de decorativ (o viziune a Indiei prin decor) dar de bun-gust. Un colorit violent, fascinant, incendiar, crepuscular, de o minuție aproape parnasiană, Cimpul e violet, pădurile-roșii, bolta — de opal, lacul de ivoriu, cuvintele — verzi, roșii, albastre, sau incandiare : „femeia-și veghează incendiul / în trupul zeului" ; „un fulger ne-a unit într-o flacără" ; „fetele cîmpului ies cu un incendiu" etc. O apreciere din perspectiva psihanalizei focului (G. Bachelard) ni l-ar releva ca pe unul ce și-ar produce în mod voit halucinații cu ajutorul flăcărilor.

Motivul luminii, în felurite game, este de găsit în mai toate poeziile. Cu ultimul volum l-a dezvoltat într-o forma complementarei lui, umbra („Povara umbrei").

Găsim și sugestii muzicale, ca venind din depărtări misterioase, instrumentate prin motivul (și simbol totodată) clopotului, cupolei (bolta) : „clopotele sună din mătasea aerului" ; zvonul alb al crinilor striviți" ; sunetele „devoră" etc. Interferențe sinergice de simțuri (mirosuri, sonuri, atingeri) din cele mai rafinate produc dislocări din concret : „O stea căzătoare arde mătăsuri în vale" ; „mă cuprind mătăsuri" ; „vînt de smirnă" ; „vînt al trandafirilor albi" etc.

Imaginile prind consistență și durată (se prelungesc în impresie) datorită proprietăților unor materii care, în realitate, sînt imposibile ; „trepte de apă" ; „scări de lumină" ; „pereți de umbră", „Trandafirul aude galben" ; sau frumoasa imagine : „pe geamuri vîntul desenează un subțiat Eschil". Multe din imagini sînt de un absurd căutat, dar se susțin în haloul exaltat al poemelor datorită sugestiilor puternice, dezvoltate din sinergii, de dizlocările din concret. Ajunge la viziuni smulse de izbucniri ale tenebrelor inconștientului : „aprind un chibrit în marea beznă și privesc la mine însumi arzînd" ; „trandafirul rănește aerul" ; lumina este „incendiu pur pentru osînda florii" etc.

Al doilea aspect îl constituie motivele (care sînt totodată simboluri), bine articulate într-o simbolistică originală, deseori forțînd accepțiunile tradiționale. Motive-simboluri ca : umbra, lumina, somnul clopotul, sămînța, balanța (cumpăna cosmică), oglinda, frigul etc. Cel mai persistent motiv este cel al Poeziei însăși. Ea nu este altceva decît identificarea Eu-lui în propria ființă, în transpunerea lui în toate modurile vieții, în smulgerea din carcera spiritului, care este cînd eden, cînd infern. În acest caz, imaginile se constituie ca niște alegorii ale mitologiei spiritului. Cu toate acestea nu este deloc lipsit de un robust simț al abilității în zonele concretului, recurgînd la tehnicisme limitate la limbaj ; „această dimineață pe dealuri delurînd" : „cerul de pruni" pe „brațe de pruncă" ; „petală citu-i ruga" (ardelenism).

Deși își manifestă o frumoasă, patetică aderiune la Bacovia, de care cu adevărat îl leagă anumite comuniuni de substanță, ici-colo își trădează vechi iubiri blagiene, fără a avea pretenții metafizice : „să-mi reintre trupul în cuvînt" ; „umbrele, vecinele închipuirii" (Blaga le denumea „filocele luminii") etc.

Este neîndoios că de la Bacovia a „învățat" că poezia este sugestie, că cele mai contaminatoare sînt acelea produse de sinergii, aglutinări, amnezii etc. precum și prin simbolistică ; artă în care Ion Iuga este o personalitate în poezia contemporană, realizînd rare și privilegiate clipe de ipostaziere, de identificare halucinantă cu universul, extaze, consonante etc. : „prin poarta unui sunet voi trece în cer" (motivul porții) ; „călcînd mai aprinde nisipurile stinse / cînd prealumina-și macină lumina" (al luminii) ; „fluturii îmi visează cuvintele" (visul) ; „un vis din somnul meu de tei subțire", iubirea are „culoarea mirîștii", „jarul cerului" e „simțit pe limbă" (sinergii).

Revenind la motivul Poeziei, Ion Iuga se declară alături de creatorii de bunuri materiale : „în marea de oameni mă pierd și aleg blestemata de frumusețe care scapă" ; „sînt osîndit în numele cuvintelor mele" : Iar cuvîntul poartă pe el urmele tuturor drumurilor umanității: „cuvîntul are pe picioare noroaiele omenirii" ; Poezia — deși vis al adîncurilor pure, e impregnată de însemnele realității cotidiene : „Poemul e un vis în benzină". Iar Poetul este „hoț de candelabre cerești" pentru setea lui de Cosmos, în cea mai contemporană aspirație.

Își asumă deci riscul suferinței de a fi preot în templul Frumosului. Evident, este pentru autonomia esteticului : „numai din cîntec se naște cîntecul" sau : „cred în cuvintele din carne decupate". Aici este evident atașamentul de lucruri, care-l inserează în ordine bacoviană, depărtîndu-l de speculativ. Poezia este însăși firea umană : „firea cum în trunchiuri suie puritatea clopotelor mari / cum bat sunetul în cuie / arborii în clește de fierari". Poezia este cunoastere globală, mai precis trăire nemijlocită, intuiție prin empatie : „Cine întreabă de mine nu sînt / cine pe mine mă-ntreabă / se-ntîlnește". Este remarcabilă utilizarea, la o înaltă tensiune poetică, a unei sintagme uzate, din vorbirea orală, cotidiană : „cine întreabă de mine".

Transgresarea realității în imagini plastice care înfruntă umilirea limbajului prin gramatică, se face totuși la „lumina gîndului", imaginea fiind deci secundă : „un strigăt e oglinda ce m-ascunde (motivul oglinzii) ; sau : „tînără doamnă, ființă de cerneală". Obiectului real, abstras în imagine, i se adaugă ceva din natura uneltei care l-a constrîns (cerneala, litera, penița ; infrastructura în general). Cu aceasta îi descoperim afinități și la concepția literalității poeziei, după care un limbaj, ca să poată exprima ceva, trebuie să-și fie lui însuși un obstacol pentru înlăturarea căruia poetul dă grele bătălii : „cu dinții reci de rechin îmi surpă tăcerea" ; „pe unde-ți cînți cernelurile-nvinse ; „iată umbra ta cînd intră-n manuscris".

Starea de poezie este obținută după un ritual și după o tehnologie anume, cum am mai amintit, prin ipostaziere, prin vis, prin dereglarea voită a receptorilor și duce la reverie, amnezii, sinergii, aglutinări etc. O rază de lumină căzută pe suprafața riului este un „înger plutitor". Întîlnirea oricui cu poezia este instantanee, neprevăzută : „nu bănuim unde vîntul așează luminatele semene" ; „bărbatul acela privind prin ploaie o floare pînă ce somnul urcă în sîngele lui".

Totodată poetul este un vindecător al limbajului, un păzitor al cetății trupului : „lucioase vorbe" ; „riul prin trupul tău își caută albia" ; „vai mie cel hrănit cu aer din vocale", „locuiesc într-o rază" etc.

Lirica patriotică, militantă, antirăzboinică, de evocare a marilor bărbați este dusă la o înaltă virtuozitate, în primul rînd prin concizia expresiei, a fugii de interminabili determinanți, de gongorismul naiv.

În fiecare poemă mizează pe două-trei imagini-forță în jurul cărora structurează celelalte elemente, îmbinate prin însăși forța de atracție, eliminînd de regulă cuvintele de legătură : „Cuvîntul să fie cît cinci cazemate / poemul cît zece armate" ; în „Batalioanele morții" generalul conduce un batalion de praf care „împrăștie o ciumă de umbră".

Este una din distinctele personalități lirice de azi. O vertebră bine încastrată în solida coloană vertebrală a istoriei literaturii române.

ORIENTĂRI ȘI MODALITĂȚI LITERARE ACTUALE

VIITOR DICȚIONAR LITERAR

Proiectul unei „panorame" literare

O eventuală cartografiere a tinerelor promoții de critici luceferiști ar arăta, încă o dată, cu forța argumentelor inamovibile, că ideea **noii geografii literare** — promovată cu consecvență în ultimii ani — e, de fapt, o incontestabilă realitate și, în același timp, o componentă a unei doctrine în acțiune. Ignorată uneori și neluată, o vreme, în calcul datorită unor prejudecăți centriste, această realitate literară își cere, iată, dreptul la competiția valorică. E vorba, în alți termeni, de o elocventă democratizare a vieții noastre literare. „Bastionul" luceferist este tot mai „asediat" de colaboratori din întreaga țară! Între tinerii și valoroșii critici de aici (sînt de identificat, în ultimul deceniu, **trei** promoții) și cei așa-ziși „regionali" sînt individualități distincte. Ei aduc în literatură o diferențiere și o specificitate salutare, un aer proaspăt, o interogație axiologică inedită, un puls al valorizărilor critice de atitea ori reprezentativ. E minunat (dar cu cît efort!) cînd pe aceeași pagină de revistă, în vecinătăți de înaltă emulație spirituală, își dau întîlnire, bunăoară, Mihail Iordache, de la Suceava, Alexandru Ruja, de la Chișinău Criș, Lucian Chișu, de la Brăila, Ovidiu Ghidirmic, Constantin M. Popa și Tudor Nedelcea, de la Craiova, alături de „bucureșteni" ca: Alexandru Horia, Vasile Macoviciuc, Nicolae Georgescu... E meritul revistei de a le da posibilitatea să se manifeste în aprinsele și frămîntatele probleme ale actualității literare, de a le oferi spațiu, încredere, de a le respecta opinia critică, fără rezerve ori retușuri, de a-i susține. E o investiție enormă și e lesne de înțeles că numai o asemenea publicație și-o poate permite! De fapt, după o primă promoție (V.F. Mihăescu, Paul Dugneanu, Doina Uricariu, Sultana Craia), o a doua (ba chiar o a treia) e în plină afirmare, și ea ar cuprinde și o parte din numele de mai sus... Aici l-aș include și pe **Alexandru Ruja** (n. 1944), întrucît opțiunile lui, clarificările ideologice și estetice, tipul de mizâ au căpătat în climatul luceferist personalitate, distincție, rezonanță.

Cîți din tinerii publicați de revistele noastre (lucru relativ ușor) sînt și susținuți? Cîți din ei au decis să angajeze un destin literar? La cîți circumstanțialitatea, conjuncturalismul, elementara lipsă de orientare nu le-au jucat feste?! Cîți tineri însă nu și-au clarificat opțiunile și întîrzie în itinerante „colaborații"? Cît de mare e zona de responsabilitate a publicației ce-i găzduiește și cît de complet e tabloul valorilor acceptate?! Se poate oare vorbi peste tot de un stil de lucru „cu proiect", de o delicatețe profesională, de acele maniere ce determină, incită, revigorează spiritul tînărului critic?!... Sînt întrebări esențiale, în funcție de care se clădește destinul tînărului critic, însăși coloana vertebrală a demersului său valoric.

Practicînd un timp mai îndelungat foiletonul critic, Alexandru Ruja e un impresionist de formulă clasificatorie, care, ajutîndu-se deopotrivă de profilul literar ori de comentariul analitic, ambiționează în **Valori lirice actuale** (1979) un tablou complex al genului. Autorul a intenționat să surprindă cîteva din coordonatele majore pe care evoluează poezia contemporană. Structurîndu-și lucrarea nu pe un criteriu al generațiilor, ci pe o „interferență" a lor, în funcție de „apropierea structurilor lirice", Alexandru Ruja declară a se conduce după supremul și inamovibilul principiu al selecției prin valoare. Nu e o sinteză exhaustivă, întrucît „omisiunile", cîte sînt, nu înseamnă negarea valorii, ele decurgînd firesc „din procesul intern de organizare al unei cărți". Fenomenul liric actual nu e înțeles drept un „corpus închis", imun la înnoiri, ci în continuă mișcare și reașezare valorică. Pe Alexandru Ruja îl interesează dinamica structurilor poetice, diferența specifică la acest nivel, ceea ce îi dă posibilitatea să identifice cîteva direcții estetice, unele din ele devenind bunuri conceptuale mai generale ale receptării critice. În acest sens lucrarea merge pe capitole sintetice, iar acestea pe cîteva profiluri lirice distincte, reprezentative, uneori de o succintă recapitulație și de un acord valoric mai general. Întîlnim în aceste schițe de profil adevărate eseuri monografice **in nuce.** Criticul a frecventat un bogat material bibliografic, are gustul sistematizărilor structurale și intuiția expresivității valorice. Deloc incomodat de spațiul procustian al schiței foiletonistice, Alexandru Ruja nu întîrzie în monografism protocolar, el merge direct la esență, degajă fără complexe terenul și spune multe în puține cuvinte. Nu-l prinde nici „grația" cîmpilor bătuți, nici bătutul apei în pive goale! Demersul său e structurant, urgent, ilustrativ. Criticul începe, de fapt, cu generația războiului, considerată a constitui începutul poeziei contemporane **(Noi aventuri lirice:** D. Stelaru, E. Jebeleanu, C. Tonegaru, Geo Dumitrescu, Virgil Teodorescu, Gellu Naum) pentru a continua cu **Poezia realului și angajării sociale** (D. Popescu, Al. Andrițoiu, Adrian Păunescu, Al. Jebeleanu, Nicolae Dragoș, Ion Lotreanu). Deschide apoi un capitol interesant, dar, din păcate, nedus pînă la capăt, privind **Modernitatea tradiției** (Radu Stanca, Șt. Aug. Doinaș, Vasile Nicolescu, V. Felea, Ilie Măduța) și se oprește, între alții, la Ion Horea, Aurel Rău, Aurel Gurghianu, Tiberiu Utan, Petre Ghelmez, reconsiderați **Între istoric și agrest. Poezia expresiei** (Nichita Stănescu, Cezar Ivănescu, Anghel Dumbrăveanu, Gh. Grigurcu, Florin Mugur, Ioanid Romanescu, Ion Mircea, Adrian Popescu, Virgil Mazilescu) îi dă ocazia unui în totul interesant eseu, remarcabil în diagnostic și deseori memorabil în glosări originale. **Între uranic și teluric** îi cuprinde, bineînțeles, pe Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Cezar Baltag, Gh. Pituț, George Alboiu, Dan Laurențiu, Dan Verona, Mircea Dinescu, Dinu Flămând. Un interesant capitol, **Ironie și rafinament** (Mircea Ivănescu, Ov. Genaru, Dan Mutașcu, Emil Brumaru, Horia Bădescu, Dan Rotaru, M.F. Șandru) încheie lucrarea, care lasă pe dinafară, cum se vede, multe din valorile poeziei române contemporane. „Omisiunea nu înseamnă negarea valorii — precizase criticul într-un **Argument** — ea decurge firesc din procesul intern de organizare al unei cărți". Carte pe care Alexandru Ruja și-o dorește, declarat, „perfectibilă în viitor" și pe care cu siguranță că o va aduce la zi și în ceea ce privește generațiile mai tinere, chiar dacă va proceda prin eliminarea unor nume ce nu pot constitui pilonii unei astfel de exegeze care structurează în profunzime. Criticul, dublat și de un istoric literar (care ne-a dat cîteva ediții valabile la Ed. „Facla") tinde către o soluție călinesciană, pe care a adoptat-o de mult timp și o respectă.

Z. Cârlugea

Nicolae Kruch: „Portret"

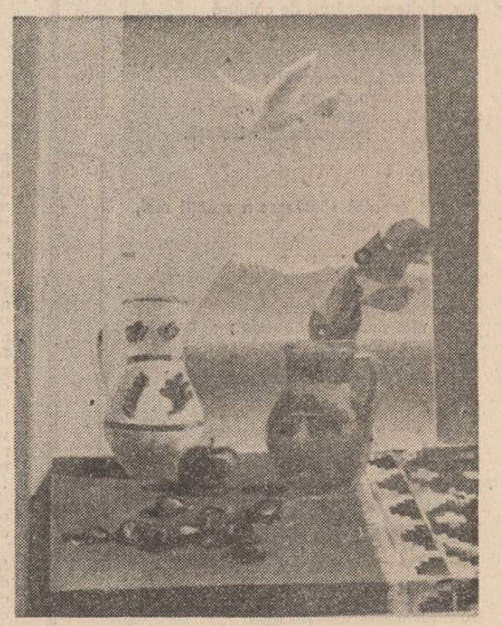

Ilie Cămărășan: „Fereastra"

Cultură și stil

Exegeza subtilă și amănunțită însă riguroasă a lui Theodor Codreanu („Eminescu, dialectica stilului", 1984) ingăduie a se vedea un ibrăileanism structural cu îndrumări de modernitate de negăsit la G. Ibrăileanu. Asemănarea e, de altminteri, numai de fond sufletesc și parțial de expunere a ideilor căci, moldovean de la Huși, Theodor Codreanu vine cu un fel de lentoare epică în expoziție pe care penetrația de idei nu o întrerupe deși îi dă organizări în totul trebuitoare. Obiectivul este aci modern (a face, dar, demonstrația „modernității" lui Eminescu). Dar cutezanța în concluzii și ambiția de a edifica în major trimit la „Spiritul critic în cultura română".

La drept vorbind, „Eminescu-dialectica stilului" ar fi putut să fie, și, într-un sens, este chiar, o contribuție de doctrină și un studiu dedicat poziției literaturii române în cadrele congenitale europene, ceea ce, de altfel, se face, însă din rațiuni pur demonstrative. Obiectul fiind, dar, Eminescu, e de la sine înțeles că sînt posibile și chiar se recomandă disocieri teoretice și un comparatism pretutindeni înțelept. Cercetarea apasă destul pe chestiunile de metodă și nu se poate să nu se admire aci spiritul de integrare și un anumit eclectism (care este recurs la multidisciplinar) fără prejudecăți. Ceea ce în intenție este o propunere eminescologică de metodă (întărită de acumulări recente) ar fi putut să fie o investigație tulburătoare și de principii asupra clasificării omului literar român (pe care poate Theodor Codreanu o va face). În fond, aci se enunță ideile principale, cu atît mai acute cu cît se pornește de la Eminescu. Întîi de toate, se face recapitularea ideii eminescologice de romantism. Dar acesta nu-i **romantism permanent** (care face „romantic" pe Ovidiu, chiar pe Saint-Amant și semnalează îndemnări romantice la Petrarca) este „curentul literar romantic", unde Eminescu e impins de comentatori spre a fi considerat, în fine, „romantic întîrziat". Este, cu toate acestea, Eminescu „romantic. Întîrziat", e literatura română o formulare a unui „spirit retardatar"? De bună seamă că nu, și argumente există. Chestiunea nu-i, așadar, de formulare, este de concepție și Theodor Codreanu are îndreptățire în a confirma că „putem vorbi de aceea, de un adevărat paradox eminescologic, caz unic, probabil, în întreaga istorie a literaturii universale și care constă în forțarea unui mare poet să intre într-un alt context istoric decît acela al vremii sale". **O critică a criticii** și, deopotrivă, o istorie a exegezei revelează o atitudine de tot curioasă și este tulburător a se constata că Maiorescu nu avusese față de Eminescu aceste reprezentări. Meritul lui Theodor Codreanu e, mai întîi, de a evoca aceste propoziții care făceau din poet „un om al timpului modern" și prevedeau că „literatura poetică română va începe secolul al 20-lea sub auspiciile geniului său". Ceea ce Maiorescu afirmase fără prejudecăți, se pierde apoi din vedere și chiar se invocă „întîrzierea". Chestiunea ține, dar, de un fel de patologie a culturii și de o neîncredere în forțele proprii și exprimă un fel de a face istorie literară considerat, cu îndreptățire, de Th. Codreanu drept „nedialectic". Cercetătorul nu întreprinde (decît atît cît îi trebuiește spre a fundamenta o altă perspectivă) desfășurări de istorie a eminescologiei deși astfel de examinări superioare ar fi utile și se recomandă nu doar pentru Eminescu ci și pentru Creangă, Caragiale, Sadoveanu, G. Călinescu etc. spre a se vedea stăruința unor prejudecăți de clasificare. Însă ce se întrevede aci e corecția treptată a unei optici care deformează și, pentru epoci recente, configurarea unei altfel de eminescologii. Observația trebuie reținută și putem zice și noi că odată cu George Munteanu, Edgar Papu, alții cîțiva, de asemenea, se valorifică nu doar formulările maioresciene ci și ideile lui Iorga de a face din poet „expresia integrală a sufletului românesc". Nu-i uitat, desigur, nici G. Ibrăileanu, acela care socotea că „Eminescu a fost un organism complect (...) el a concentrat în sine virstele omenirii și virstele omului". În fond, Eminescu e un modern cu o putere de pătrundere de natură antropologică și nu-i fără semnificație a semnala aici „analiza stratigrafică" propusă de G. Munteanu pe care, în definitiv, o reclamă obiectul însuși.

De aci pornește, de altminteri, și Theodor Codreanu în „Eminescu — dialectica stilului" care este și o contribuție de ordin exegetic. Perspectiva, clarificată prin disociații doctrinare, e scutită de prejudecăți și comentatorul se simte întărit în ideea lui de a comunica un Eminescu modern, între altele și prin sforțările altora de a revigora interesul pentru alți autori. Ph. Sollers, zice Th. Codreanu, a reevaluat „danteismul" și i-a arătat „actualitatea", astfel încît a semnala întrucît „eminescianitatea" este activă pentru omul contemporan nu e un gest de convenție. Analiza însăși denotă această îndrăzneală fără inutile inhibiții și un mod propriu de a gîndi; cercetătorul este informat însă totodată instituit și cunoscînd psihanaliza, semiologie, etnologie și arătîndu-se adept al unei expuneri în termeni de stilistică știe să utilizeze de oriunde ceea ce i se pare convenabil. Alții, făcînd confuzia între „cultură" și simpla însușire a unor procedee, aplică în studierea cîte unui scriitor român o singură metodă învățată din exegeza occidentală; dar aci e o conjugare de metode, cu disocieri cu tot, și comentariul arată nu abilitate de tehnician ci o adevărată cultură înțeleasă. Organizarea materiei se supune criteriului stilistic (nouă „cercuri dialectice", orînduite logic în determinări reciproce) ceea ce indică o întărire metodologică obținută prin studierea sintezelor lui Edgar Papu; alte sustineri („reintoarcerea operei la personalitate", altă formulare pentru biografia interioară) arată o adeziune la eminenta eminescologie a lui George Munteanu. Dar, în fond, încheierile sînt originale și năzuiesc a comunica o structură de personalitate și nu doar „poetul", „prozatorul", „gînditorul". Cînd se invocă, într-o astfel de cercetare, logica lui St. Lupașcu, stilistica lui Matvla Ghyca și etnologia lui Eliade înțelegem că metoda țintește o nouă o dimensiune eminesciană deopotrivă românească și universală, căci, critic de doctrină, Theodor Codreanu sugerează prin „Eminescu — dialectica stilului" (contribuție de tot meritorie) ceea ce va putea da, în viitor, gîndirii literare românești.

Artur Silvestri

Relația Orient-Occident

Indubitabil, lucrarea lui Ion Istrate („Barocul literar românesc") este o carte de referință. Ea merită a fi menționată în bilanțurile literare fie și cu întîrziere tocmai pentru **actualitatea** problematicii abordate. Deși nu se vrea a fi originală cu orice preț — mai exact cu prețul ostentației tipic baroce —, ea vine să reformuleze tezele avansate vizavi de barocul literar românesc de un G. Călinescu, de un Adrian Marino, de un Edgar Papu sau, nu în ultimul rînd, de un Dan Horia Mazilu. Lucrarea acestuia din urmă, aplicată barocului literar românesc din secolul al XVII-lea, stîrnește elanul hagiografic al autorului de față care afirmă că ea este cu totul singulară nu numai în literatura română, dar și în literaturile europene. Meritele opului lui D.H. Mazilu, este adevărat, nu pălesc nici în ambianța lucrărilor lui Eugenio D'Ors, Victor L. Tapié, Jean Rousset, R. Wellek, ca să nu mai amintim pe J. Burckhardt sau Heinrich Wölfflin, „părinții" conceptului de baroc.

Sinteza lui I. Istrate nu se arată a fi intimidată de strălucirea modelelor. Întreprinderea sa este serioasă, aplicată, folosind cu parcimonie un imens material bibliografic, erudită fără ostentație și incitantă în pofida aridității temei. Decelarea elementelor baroce în operele literare aparținînd zorilor literaturii române nu este, ne convinge autorul, o întreprindere lesnicioasă. Dificultățile provin din cvasi-imposibilitatea detectării unei conștiințe a barocului — în general, apariția conștiinței scriitoricești fiind, în perioada în discuție, în suferință —, după cum se manifesta ea în Spania, Franța sau Italia ca să ne oprim la cultura unor popoare la care eflorescența barocului a fost unanim recunoscută.

Acordînd importanța ce se cuvine fixării cadrului general al problemei, menit a disloca barocul din monolitul celorlalte modalități artistice (între care aspectele etimologice capătă ponderea pe care o merită), I. Istrate se oprește la cîteva dintre trăsăturile distinctive ale acestuia, cum ar fi noțiunile de „neregulat", „bizar", „inegal", recognoscibile în toate manifestările tipice de artă sau literatură barocă. O atenție deosebită acordă autorul și aspectelor ținînd de stilul cultural sau individual astfel cum se degajă ele din lucrările despre baroc devenite... clasice, un interes justificat bucurîndu-se J. Burckhardt, teoria wölfliniană a „ciclurilor evolutive închise" ca și a relațiilor acesteia cu stilistica. Nu mai puțin este preocupat autorul de depistarea interferențelor cercetării despre baroc cu aceea a investigațiilor școlilor lingvistice interbelice, o perspectivă inedită oferindu-i îndeosebi metoda comparatistă menită a facilita înțelegerea barocului ca „tip de existență" (E. Papu), ca „eon" fundamental (așa-zisa „idee-eveniment") la Eugenio D'Ors. Pe urmele celui din urmă citat și I. Istrate pare a considera barocul ca o „entitate" (citește: „constantă istorică").

Avansînd cu prudență dar fără să șovăie pe terenul atît de friabil al conceptului de baroc, autorul îl va diferența de manierism care, îndeosebi prin contribuția lui E.R. Curtius și G.R. Hocke, tinde să se suprapună acestuia. Oprindu-se la „înțelesurile fundamentale" ale barocului ca și la emergența acestuia în spațiul oriental, autorul nu face decît să circumstanțieze procesul de latentă europenizare manifestat și în cultura românească cu deosebire în veacul al XVII-lea. Acest proces, manifestat și în veacul următor nu reproduce încă „tipare culturale imperialiste", ci este urmarea firească, legică a unui „dialog" viu, „purtat cu experiențe artistice foarte diverse".

Un rol important în această procesualitate l-au avut, pe lîngă retorică, literatura bizantină și, îndeosebi, arta emblemelor care a dus la laicizarea discursului liric. Autorul urmărește în toate implicațiile sale „conjuncția acestor valori" din perspectiva cercetărilor aplicate. El nu păcătuiește, spre pildă, prin a atribui barocului întreaga tradiție a emblematicii, ea fiind de sorginte renascentistă sau, cel puțin, ajunsă atunci la înflorirea deplină. Dar, prin „stihurile la stemă" ale lui Udriște Năsturel — căruia și D.H. Mazilu îi acordă rolul preeminent în ce privește proliferarea unor modalități stilistice de tip baroc —, s-a creat incontestabil o tradiție de natură a uni, cel puțin sub acest stindard, autori atît de diverși ca Varlaam, Dosoftei, Antim Ivireanul, Radu Greceanu și mulți alții.

Relația Orient-Occident, privită nu sub un unghi de vasalitate culturală, ci sub acela de dialog al valorilor, se arată a fi și în acest context fertilă și viabilă. I. Istrate se arată a fi sedus, sub acest din urmă aspect, de teza **funcției constructive a modelului** ca și de aceea a **„valorii modelatoare** a tipului de cultură, în care o anumită influență s-a manifestat". Dincolo de elementele gotice, romanice, bizantine, georgiene se manifestă acea fuziune, acea sinteză originală („inovația subtilă, globală, făcută cu inteligență și, adeseori, cu geniu, «pe dedesuptul» sau «pe deasupra» a ceea ce s-a luat de aiurea" în termenii autorului).

Partea a II-a a lucrării intitulată cu modestia ce stă bine călătorului de cursă lungă prin perimetrul culturii vechi „încercare" se ocupă de „tradițiile iregularului" în cultura română, după ce în partea teoretică se oprise la trei din caracteristicile fundamentale ale barocului și anume: „neregulat", „bizar", „inegal" care string ca într-un receptacol polivalența semnificațiilor conceptului de baroc.

Evident, această parte aplicativă dedicată exclusiv barocului literar românesc se suprapune (parțial) cercetării lui D.H. Mazilu, cel puțin în ce privește secolul al XVII-lea, fără ca să existe, totuși, elementele unei reale juxtapuneri. Aceasta pentru că I. Istrate procedează prin extensiune, aducînd noi „probe" la „dosarul" barocului literar românesc (îndeosebi cele intrate prin filieră slavă). O perspectivă inedită îi oferă lectorului lumea cărților populare, autorul preocupîndu-se atît de circulația acestora, cît și de receptarea lor. Aspectele de structură, conținutistice îi atrag atenția după cum îl preocupă și ideea unui „criteriu al convergenței criteriilor". El relevă „indicele de popularitate", transmiterea în genere pe cale auditivă (de unde și importanța transcrierii cu grijă pentru efectul „oral"), dar și „procedeele invariante ale creației folclorice" sau „retorica involuntară", ultima în relație strînsă cu „codul vorbit". Cărțile populare mai ridică și problema „dimensiunii imaginarului", ele „inventînd" convenția dintre cititor și ascultător, inscriindu-se deci în tradiția unui „univers analog". Această „convenție a convenționalului", cum o numește inspirat autorul, instituită de regimul lecturii, permite și „invazia realului" ca o operă de cooperare între autor și lector, după cum abordase spațiul ficțional.

Avansînd prudent pe tărîmul concluziilor, I. Istrate formulează teza că „nașterea formelor literare moderne e un proces istoric ce se datorează barocului" ca un pandant semnificativ pentru viabilitatea aserțiunilor sale, argument de preț pentru o sinteză și ea remarcabilă.

Alexandru Pintescu

Mihail George Paul: „Ritmuri"

Pionier al „Galaxiei Gutenberg"

Monografia pe care ne-o propune Traian Vedinaș („Coresi", Editura Albatros", 1985), departe de modelul cunoscutelor „vieți romanțate" — refuzat și de sărăcia materialului documentar strict biografic — oferă publicului larg o lectură plăcută și instructivă. Figura luminoasă a marelui tipograf constituie doar nucleul lucrării, al cărei conținut informațional implică o vastă arie culturală și trimite, direct sau prin intertextualitate, la unele aspecte de cuget românesc, dincolo și dincoace de secolul al XVI-lea.

Cartea imprimată a exercitat pe plan european o veritabilă fascinație, iar atmosfera atelierelor tipografice a atras multe personalități, între care un Erasm, un Rabelais, un Marot ș.a. În spațiul „galaxiei Gutenberg" românii au dovedit o largă receptivitate și o înaltă măiestrie profesională. Încă din perioada incunabulelor, în diferite localități occidentale lucrau maeștri tipografi ca Toma din Transilvania, Bernard din Dacia, Martin din Codlea, Andrei Corbul din Brașov ș.a. (v. Dan Simonescu, Gh. Buluță, „Pagini din istoria cărții românești", Buc., 1981). În țările române, tiparul este introdus la începutul sec. al XVI-lea, iar primele texte în limba română sînt imprimate la Sibiu (1544—1553) de către Filip Moldoveanul. Așadar, cărțile coresiene nu par să dețină titluri de proprietate. Cu toate acestea, diaconul „ot Tîrgoviște" a îndeplinit în atelierul său din Brașov un travaliu de importanță fundamentală pentru cultura noastră națională. „Dacă la nivelul unor influențe — scrie T. Vedinaș — tipăriturile coresiene se mișcă între Tradiție și Reformă, la nivelul mai profund al unor arhetipuri lingvistice ele dezvăluie o **forma mentis** românească și dovedesc faptul că în geneza culturii scrise românești ele reprezintă o sinteză cultă, de tradiție cărturărească tot atît de importantă precum spiritul popular în afirmarea spiritualității românești." Despre valoarea și implicațiile acestei tradiții ne vorbesc și alți specialiști. Între aceștia, G. Mihăilă, o autoritate în materie, ajunge la „concluzia evidentă că, din punct de vedere al informării, cărturarii români din secolele al XV-lea, al XVI-lea și începutul celui de-al XVII-lea nu erau mai prejos decît cei din țările vecine, ba mai mult, de la un anumit moment au devenit ei înșiși furnizori și păstrători, peste veacuri, ai unor texte literare de preț pentru toate popoarele din aria culturii răsăritene".

Dacă henoteismul geto-dacilor (v. Pârvan, „Getica") a favorizat pătrunderea monoteismului chiar în perioada de formare a poporului daco-roman, oscilațiile ulterioare între ortodoxismul dominant (de tradiție bizantină), catolicism și protestantism s-au desfășurat pe fondul unui spirit național refractar oricărui tip de fanatism. În vreme ce, aproape de Paris, un umanist de talia lui Ramus pierea asasinat de catolici (după noaptea Sf. Bartolomeu), iar în Răsărit continuau disensiunile politico-religioase care determinaseră uciderea mitropolitului Filip al Moscovei și a arhiepiscopului Pimen al Novgorodului, la Brașov diaconul Coresi pregătea o „Pravilă a sfinților apostoli". Secolul al XVI-lea a fost, fără îndoială, predominant religios, dar ceva din veneрația pentru marii preoți cum fuseseră, cu multe veacuri în urmă, Zamolxis, Deceneu, Comosicus, Vezina) se pierduse la noi între timp. Folclorul creștin păstra și elemente „păgîne", străine de litera dogmei, însăși biserica fiind acceptată cu oarecare detașare, fapt pentru care românii vor fi „certați", mai tîrziu, de Antim Ivireanul. Înțelepciunea populară, transmisă din generație în generație prin viu grai, rafinată de memoria tuturor suferințelor și bucuriilor încercate de oamenii așezărilor carpato-danubiene, a asimilat ideile înalte ale creștinismului timpuriu, dar n-a manifestat aceeași receptivitate nici pentru inovațiile moderate ale luteranismului, nici pentru comunismul radical și utopic al pastorului Müntzer. Deasupra acestor frămîntări, spiritul românesc a introdus o „cosmicizare a sufletului", cum scrie T. Vedinaș. Sintagma citată ne poate trimite la un studiu al lui Mircea Eliade, unde se vorbește de „o nouă creație religioasă", proprie sud-estului european, pe care noi am numit-o „creștinism cosmic".

Demnă de relevat ar fi conștiința unității de neam a românilor, conștiință care susține și idealul educativ al textelor coresiene. În acest context am putea nota și una dintre puținele inadvertențe din lucrarea lui T. Vedinaș. Autorul consideră cuvîntul „român", ca „fiind deja prezent în numeroase tipărituri anterioare și totdeauna însoțit de un sens social — «toate limbile au cuvîntul lu dumnezeu numai noi românii n-avem» — care comunica o anumită frustrare în cadrul vieții sociale". Sensul cuvîntului „român" este aici **etnic,** nu social. Cu atît mai puțin putem vorbi de asemenea conotații în „tipărituri anterioare". Primul document românesc în care termenul „român" are sens social — însemnînd „vecin", „iobag", „țăran dependent" — datează din 1572 (v. Șt. Ștefănescu, „Considerații asupra termenilor «vlah» și «român»", în „Studii și materiale de istorie medie", vol. IV, 1960). Sensul social este, așadar, posterior celui etnic. Prin larga lor difuzare, cărțile coresiene au demonstrat „că limba română este capabilă să exprime idei și sentimente în mod mai clar decît limba slavonă; că există o limbă înțeleasă de toți românii, fie ei moldoveni, transilvăneni, munteni sau bănățeni" (Dan Simonescu, Gh. Buluță, op.cit.). Respectul față de pagina scrisă a rămas o constantă a spiritualității românești, de la Radu cel Mare și de la Neagoe Basarab — el însuși fost grămătic, se pare, (v. A. Sacerdoțeanu, „Contribuții la studiul diplomaticii slavo-române", în „Romanoslavica, X, 1964) — pînă la un N. Iorga sau pînă la un Șt. Odobleja, care găsește nu mai puțin de 14 criterii după care **cartea,** ca instrument educativ, ar fi superioară **profesorului.** (Să recunoaștem totuși că, în multe cazuri, profesorii sînt autorii cărților).

Meritoria lucrare la care ne-am referit începe cu un citat din „Pravilele împărătești" (1646), ca o dovadă a faptului că unele formule „coresiene" au fost preluate de autori mai tîrzii. În sprijinul aceleiași idei (și pentru că T. Vedinaș dovedește un profund atașament față de obiectul cercetărilor sale), îi putem semnala cîteva rînduri care încheie un manuscris din 1837. Pe lîngă invocarea bunăvoinței cititorului, în stil coresian, autorul anonim al respectivului manuscris introduce o noutate retorică demnă de interes; „Dar cel cu umilință pe cel cititor, găsind vreo greșeală întru alcătuirea cuvintelor acestei istorii, de va fi pătimaș, să o treacă cu vederea și să-mi dea iertăciune (...) Iar de nu va fi pătimaș, să nu mă ocărască că mă supăr. Sfîrșit." (Ms. nr. 197, B.A.R.S.R.)

Mihai Niculescu

Proba lecturii

Urmare din pag. 1

convingere e un derivat de la verbul latin care înseamnă a învinge sau a demonstra victoria. O carte este victorioasă atunci cînd capacitatea sa de persuasiune învinge timpul și-și apropie cititorii printr-un mesaj generos, printr-o „idee forță", printr-o trăire autentică, printr-o formă artistică remarcabilă. Cărțile neconvingătoare, elaborate artificial, oricît de rafinate stilistic nu au șansa perenității, nu produc ecouri durabile în conștiința noastră. Ca să nu mai vorbim de faptul că, în momentul lecturii, multe dintre ele generează o inevitabilă plictiseală, între ele și publicul cititor apărînd zidul indiferenței. Un cunoscut dicton sună astfel: „cînd se ciocnesc un cap și o carte și cînd sună a gol: este oare acesta întotdeauna în carte?" Dacă schimbăm sensul putem însă întreba: „este oare de vină mereu cititorul?" Creația literară vidată de conținut și axată exclusiv pe bizarerii de stil, pe tot soiul de tehnici formale nu poate avea forță de convingere asupra publicului și va suna inevitabil a gol. Efectul este, cel mai adesea, slăbirea interesului pentru astfel de producții literare așa-zis experimentale. Mai mult, textele sofisticate, aparținînd unor rețete moderniste fabricate în „laborator", au devenit în ultimul timp prilejuri de chinuire voluntară a cititorilor, parcurgerea acestor scrieri seamănă, s-o spunem cinstit, cu un adevărat supliciu, lectura lor e un act zadarnic de descifrare a unor sensuri inexistente. Cui prodest? Voga tehnicismului steril distruge, în ultimă instanță, bucuria lecturii, fundamentala sa funcție spirituală. Curios este că o parte a criticii întîrzie să se convingă de nocivitatea acestor tendințe și acționează „în răspăr" împotriva psihologiei receptării promovînd cărți „ilizibile" pe care nu le citește nimeni. Și asta în timp ce literatura consistentă, cu mesaj viabil, e privită de aceiași comentatori cu mefiență pe motiv că nu exprimă sensibilitatea actuală. Dar oare sensibilitatea actuală a cititorului a devenit peste noapte „masochistă"? Nu mai are nevoie publicul de lecturi normale și trebuie să i se administreze o literatură insuportabilă uneori, în care prolixitatea și antifirescul sînt la rang de principiu?

Există un criteriu suveran al bunului simț care nu poate fi anulat cu teorii fanteziste. Sentimentul pe care ți-l dă la lectură o carte e un argument real, mult mai adevărat decît demonstrațiile semiotice aduse în sprijinul unor producții literare dezolante, sufocate de propriul lor orgoliu modernist. Personal, pot spune că la proba lecturii cîștigă, de exemplu, romanul lui Mircea Diaconu „La noi cînd vine iarna", o proză fermecătoare pe care am simțit nevoia s-o recitesc — iar nu puzderia de proze „textualiste", vidate de conținut. O bucurie a lecturii prilejuiește recentul roman „Valsul dimineții" al tinerei prozatoare Anda Raicu, evident o carte mult peste greu suportabilele romane „autoreferențiale" atît de lăudate de unii critici. Exemplele se pot înmulți demonstrînd un nedrept tratament aplicat multor cărți bune și foarte bune ignorate însă de critică din motive conjuncturale, în timp ce o anumită literatură de-a dreptul „neingurgitabilă" se bucură de insistentă propagandă. Un lucru este însă clar și anume că o carte ilizibilă, oricît ar fi ea de ridicată în slăvi, de anumiți comentatori, nu-și cîștigă audiență fiindcă e lipsită de adresabilitate. Într-o cronică am întîlnit următoarea afirmație referitoare la un produs „textualist": „romanul (x) este greu de citit, aproape imposibil de lecturat pînă la capăt" după care însă autorul articolului nu se sfiește să dea nota maximă respectivei proze pe motivul că „e bine construită polifonic". Nu e oare absurd? Cărțile bune, obiectiv bune — subliniez acest lucru — sînt cărțile de care ai nevoie, pe care le iubești neconditionat, sînt scrierile de care te atașezi, un mare prozator spunea „există cărți care ocupă în viața noastră același loc cu părinții, cu cei dragi și experiențele mari", iar în cazuri de excepție, am adăuga noi, literatura poate avea forță purificatoare printr-o energie expresivă ajunsă la mari performanțe cathartice; la acest aspect se referea Mircea Eliade cînd vorbea despre „funcția magică a lecturii". A desconsidera virtuțile nobile ale scrisului prin experimente arbitrare, lipsite de audiență, e un nonsens, o anulare în ultimă instanță a **mizei literaturii.**

Lectura cărților a fost și trebuie să rămînă o sursă de bucurie intelectuală și sufletească, de ce s-o transformăm într-un supliciu, într-un „act ratat" prin tot felul de speculații inutile ce împiedică structurarea unui mesaj viabil? Să pledăm pentru cărțile vii, pentru acele cărți indispensabile pe care pur și simplu nu le poți lăsa din mînă la lectură deoarece ți se adresează direct, te implică, te formează, te înnobilează, acestea sînt cărțile care ne trebuie, aceasta e literatura spre care în mod firesc trebuie să tindem.

arthur porumboiu

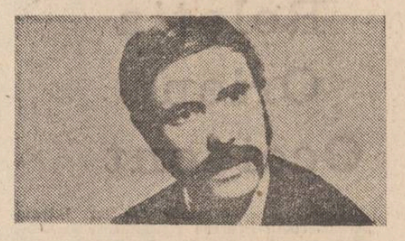

Aștept

Aștept unica oră
ce m-ar cuprinde – fericit –
acolo unde nu devoră
TIMPUL : și la zenit
e o lumină-ocrotitoare
ca însuși spicul blond de griu,
și putem fi fluizi ca norii
cînd ară matca unui riu

Poetul

Eu sînt Trandafirul ce străbate prin piatră
și-adună-un fir de licoare – contur
subțire precum sunetul de nai –
și cînd vor veni solii viitorului pur
vor vedea lucrarea ce-am născut-o-n durere
și cu multă răbdare,
și prin ei voi renaște
cum firele ierbii prin ploaia izbăvitoare.

ioan evu

Poet de bunăvoie

Altfel mi-am imaginat eu
grădinile suspendate ale Semiramidei,
în nesfîrșitele mele călătorii
pe utopice hărți.
(Cu paznici, ca orice minune adevărată)

Dar azi sînt nevoit să renunț,
domnule Ghid,
în favoarea unor miracole mai accesibile.

Cum frumusețea nu poate fi o aureolă
așezată pe creștetul acestor
îngeri calpi,
ce exersează con fuoco la trompetă
răsăritul,
vă inapoiez biletul de intrare
la uriașul carnaval,
unde, oricum, am sosit prea tirziu...

Îmi rezerv libertatea de a rămîne
solidar cu bucurii mai simple.

Nu dețin pașaport spre nici un paradis
(deoarece eu nu sper în frumusețea
din dosul ușilor plușate)

Nu sînt adeptul lui Zen,
dar detest faptele zeilor de tablă.

Cînd am împlinit optsprezece ani,
tatăl meu, macaragiul,
m-a alungat cu reteveiul din livada
hesperidelor,

de unde, totuși, reușisem să fur
Mărul de Aur al Poeziei...

Cocor în iarnă

În noaptea asta voi pleca
spre nicăieri, spre undeva,
nu mai fi tristă, doamna mea,
ai grijă să nu uit ceva...

Costumul alb, cravata gri,
caietul mov cu elegii
din vremea cînd eram copii
cu cerul prins în colivii...

Ne-om întîlni-n mileniul doi,
cînd vei fi soare, voi fi sloi,
apoi, copil născut de ploi,
te voi culege din noroi...

Vei fi iar nufăr plutitor
cu moi petale ca de nor,
voi fi iernaticul cocor
vislind spre țara Nevermore...

Poezia

Tu ai născut-o.
Și ea poate să dispară
ca mireasma dintr-o floare culeasă demult,
ca mistrețul scăpat din raza glonțului,
și nici cîteva grămăjoare de polen,
și nici cîteva picături de căldură
nu vor mai rămîne
să-ți amintească.

Vei lua totul de la capăt :
altă rază te va obliga
să-i arăți strălucitoarea,
incandescenta-i viață.

Stare

Sufletul (poate) rămăsese-n munții mei,
și-l ocrotea măceșul.

Stelele îmi vindecau
privirea infricoșată ;

neliniștea, ca un barbar,
nu-mi mai smulgea odoarele ;

eram cu mine însumi
și-o tărie albastră veghea asupra-mi
ca mama
somnul pruncului.

Irișii albaștri

Irișii albaștri acopere pămîntul și cerul –
oriunde voi privi să văd irișii tăi,
și crengile să nască irișii nu muguri –
acolo să se-adîncească sufletul meu !
Tufele de stînjenei irișii să fie,
iarba să poarte-n sămînță irișii,
iar cerul în fiecare dintre stele
să-ntruchipeze albaștri irișii,
ca pretutindeni pe tine să te văd,
ca pretutindeni ocrotit de tine să fiu !

Clișeu în zori

O, succesive dimineți,
mereu reînnoitul strigăt al luminii !

Copilul blond căutînd prin piețe
tarabe
încărcate cu semințe cerești
închise-n celofanul fosnitor
precum văzduhul subțiat de aripi...

Și-acei țărani amirosind a riu,
în șirounde straie
de lumină,
ce poartă în desagii lor
semnul heraldic al vieții...

Eu mîna dreaptă v-o sărut,
părinți ai mei, mult mai adînci decît
o rădăcină de izvor,
țărani din Clopotiva, din Ohaba,
Livadia și Cerișor...

Numai tu, poezie

Numai tu mi-ai rămas, poezie,
dintre atîtea minuni ce s-au dus,
ca o floare de flacără vie
răsărită pe astrul apus...

Vinovat de prea multă iubire,
sub rigorile ei renăscut,
mi-am făcut din iubire zidire
și iubirii ades i-am fost scut.

Sînt bolnav de un chin ce alină
și, au, lume, sărac tare mi-s,
dar cînd beau din cuvinte lumină,
mai bogat trec prin noapte c-un vis...

Am zvîrlit pe tarabe murdare
tot ce-aveam pentr-un zîmbet curat,
dar în piețe duhnind a trădare,
sufletul nu mi-am scos la mezat.

Numai tu mi-ai rămas, poezie,
dintre atîtea iubiri ce-au murit,
numai tu, numai tu, apă vie,
din izvorul ce singeră-n mit...

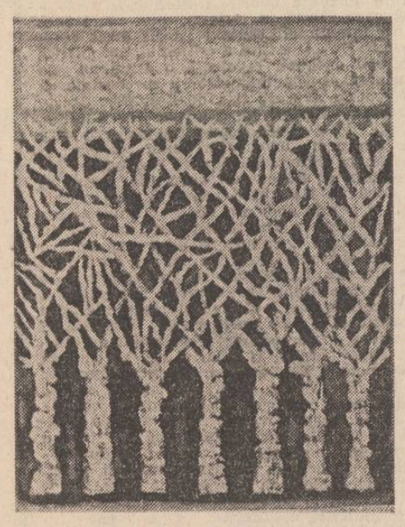

Xenia Rodica Constantin : „Pădurea de argint"

Colegi de școală

viorel dianu

În prima zi a trimestrului al doilea, vasăzică după vacanța de iarnă, cei dintr-a XI-a B se pomeniră cu o elevă străină în clasa lor, neinsoțită nici de diriginte, nici de director, întrebînd dacă e și pentru ea un loc liber la vreo masă. Firește, se subînțelegea că e o nouă colegă și, mai înainte de a o potopi cu întrebările, fetele îi arătară locul de lîngă Paul. Ea merse cu dezinvoltură într-acolo, își depuse mapa pe colțul mesei, mapă cu nelipsita fotografie color a artistei sau cîntăreței preferate (se va constata însă că era, de fapt, fotografia ei însăși), după care se întoarse foarte dispusă spre colegi : gata, aștept întrebările ! Se întîmplă atunci un lucru ciudat (primul semn al altor fapte neobișnuite care vor urma) : că, în loc să se simtă ea timorată, complexată sau chiar copleșită de împrejurările noi cărora trebuia să le facă față, se înhibară, dimpotrivă, ceilalți din clasă. Care o priveau acum blocați, visători... Ea pricepu îndată cauza acelei rătuteli colective (căci frumusețea sa culese-se elogii de tot felul) și se grăbi să-i dezmeticească :

— Dragi mei, ce-ați rămas așa ?... Dar sînt o fată bună. Ei... haideți să vă povestesc ce e cu mine.

Prea multe nu ajunse să le povestească, fiindcă Pintea, profesorul de biologie, nu-și dezmînțea nici în prima oră din trimestru obiceiul lui nesuferit de a intra în clasă odată cu semnalul soneriei. Totuși, apucă să le spună cum o cheamă — Gabriela Banta... părinții ei se mutaseră cu serviciul la Combinatul chimic din oraș și așa le devenise colegă... știe să se facă îndrăgită și, or să vadă ei, se va dovedi o fată de toată isprava. Ceea ce se adeveri chiar la lecția de recapitulare a lui Pintea, oh ! imposibila lecție de recapitulare de după vacanță. Pe Pintea nu-l interesau (alt fix al lui) că elevii nu mai avuseseră atîta vreme contact cu școala, cunoștințele lor trebuiau să se prezinte neștirbite. Și, deci, Gabriela susținu cu profesorul aproape întreaga conversație despre sistemul nervos al omului și analizatorii, salvînd astfel onoarea amenințată a clasei.

— Așa îmi place de voi, XI B... da-da. Cel puțin domnișoara, cu suflul nou pe care l-a adus în dolectivul vostru, mi-a cîștigat admirația și a ridicat prestigiul clasei mult în ochii mei. Vă felicit, prin ea, pe toți !

Efectul fu, întrucîtva, nedeslușit. Situația putea să-ți convină ori să nu-ți convină. La urma-urmelor, clasa era împăcată cu renumele dobîndit, bun sau rău ; tentativa cuiva de a-l schimba, fără să ceară îngăduința nimănui, putea fi socotită un ultragiu. Dar la fel de adevărat era că orgoliul tuturor fremătă citeva clipe înviorat, primind laudele lui Pintea... ei, da ! e un simțămînt nou, pentru cineva care nu a fost prea răsfățat cu laudele. Totuși, față de această Gabriela Banta, era indicată deocamdată o prudentă rezervă. Jubilația ei din cadrul orei de anatomie fusese ostentativă și, de ce nu ?, ofensatoare... Astfel că, în recreație, cei mai mulți fură chemați afară de probleme stringente.

— Tu ce faci aici... nu te duci după colegi? îl întrebă Gabriela, caustică, pe băiatul de alături. Nu le ții partea ?... Ori nu te simți lovit ca ei în amorul propriu ?...

Băiatul dădu să se scoale, să-i facă pe plac și dorind totodată și el să se elibereze de sub presiunea acelei vecinătăți toropitoare, dar șovăi și rămase pînă la urmă pe locul său. Ea îi observă dintr-o dată ezitarea (era un timid?) și redeveni afabilă, cum era de obicei, și prevenitoare.

— Cum te cheamă ?

— Paul Dorobanțu.

— O, dar e un nume frumos !

Pe chipul băiatului nu se citi o satisfacție specială, fie pentru că era prea obișnuit cu numele său, fie pentru că, acceptînd complimentul ca atare, nu-și recunoștea pur și simplu nici un merit purtînd acest nume. Gabriela aștepta cu ochii mari să-i răspundă, s-ar fi cuvenit ca el măcar să-i mulțumească, dar tăcerea lui n-o dezarmă ci, dimpotrivă, îi stîrni curiozitatea și-l încurajă pe băiat cu sporită bunăvoință.

— Ai vrea să fiu prietena ta ?

De data asta, Paul nu-și putu stăpîni uimirea, își întoarse capul spre Gabriela și o privi cu neîncredere. Era o întrebare de care trebuia să te temi. Fiindcă, pe bună dreptate, venită din partea unei fete atît de frumoase, asemenea întrebare îți pare amăgitoare.

— Mai gîndește-te... și îmi spui dacă primești. Da ?... Aș avea nevoie să mă învețe cineva cum să mă port, ca să nu vă mai supăr ca în ora trecută.

Însă comportarea ei din ora aceea nu putea pricinui, propriu-zis, o **supărare** durabilă. Recreația fu un sfetnic bun pentru „ofensații" dintr-a XI-a B, căci la analiză matematică arătară o față cu totul schimbată, aducînd contribuții relevante și înșiruindu-se la tablă (tot era vorba de operații cu șiruri) nu numai cei care erau îndeobște activi, „capacitățile", cum li se spunea, ci și „absenții" sau „cei prezenți în clasă doar cu numele"... Profesorul Albești-anu era încîntat. Atîta doar că trebuia lămurit dacă demonstrația respectivă fusese dată pentru încîntarea, în primul rînd, a lui ori a Gabrielei. Cine avea ochi de văzut trebuia să vadă și să discearnă... Paul își birui temerile și scrise pe un bilet pe care-l strecură pe sub subsuoara fetei : „Primesc să-mi fi prietenă. M-am gîndit. Cred că am avea amîndoi ce să ne învățăm unul pe altul."

Zvonul despre extraordinara Gabriela Banta se răspîndi așadar în liceu în chiar ziua aceea și se amplifică apoi, în zilele și săptămînile următoare, ajungînd subiectul de discuție predilect, atît în sălile de cursuri cît și în cancelarie, în cabinetul secretariatului ori în birourile directoriale. În curtea școlii, băieții o așteptau și-i făceau culoar să treacă printre ei, șuierînd de desfătare, ori o înconjurau și-i mîngîiau părul (Gabriela era o blondă supercreușită, cu ochi negri), încercau să-i ia mîinile ori să-i prindă lănțugul de la git, iar triumful le era cu atît mai desăvîrșit cu cît ea se arăta amuzată de alintul lor, nu-i certa, nu se lupta să-i respingă, nu se îmbufna la glumele lor, din contra, își păstra nealterată buna dispoziție, fiind mereu expansivă și surizătoare. Astfel se explica și astfel și era cu putință ca lucrurile să rămînă doar un joc, doar un superb răsfăț.

Zgîndărită de laudele cu care colegele de cancelarie nu încetau s-o tot tămîieze pe, de acum celebră deja, Gabriela Banta, hotărî s-o cunoască și „să vadă ce e de capul grozavei

Eustațiu Gregorian : „Amiază"

ăleia" și profesoara de chimie, care nu prea la a XI-a B, împosocata, îndesata și grasa, preaexigenta și spaima școlii, domnișoara Stratulat.

— Ce e cu debandada asta aicea ?... (După ce elevii se duseră la locurile lor, veni într-adevăr lumina dinspre fata care stătea la masa aceea, a doua, de pe mijloc. O lumină pregnantă, hipnotizatoare...) Ce oră aveți acum? Așa așteptați voi profesorul ?... (Mda, o fi frumoasă... dar în cap nu pare să aibă grăunțe multe. Ce mai corigentă i-aș trage eu !...) Am să mă plîng dirigintelui și voi sesiza conducerea școlii !... (Și chiar dește aptă dac-ar fi... e doar o puștancă, ce mare școfală ?, mai are mult pînă să ajungă departe. Și cîte ca ea nu se pierd pe drum... Ce oameni !... Să le ia mințile o...). O să suportați consecințele, ieși din clasă Stratulat tunînd și fulgerînd, n-am să îngădui să vă faceți de cap... Vă promit !

Consecințele (pe alt plan desigur și, într-un fel, previzibile) n-au întîrziat să se releve. XI B a devenit în scurtă vreme clasa de referință a liceului. La ea s-au ținut lecțiile deschise ale comisiilor metodice pe acel trimestru... Ea a desfășurat serile distractive cele mai reușite... Ea și-a îndeplinit angajamentul patriotic, pe anul în curs, încă din martie... Clasa Gabrielei Banta, printr-un salt spectaculos, ajunsese fruntașă pe școală. Ce urma ? Să se vorbească numai de clasa asta ? Ambițiile liceului însuși nu erau și ele mari ? Ce avea de spus Gabriela Banta ?... Cu o droaie de colegi după ea, culese laurii la olimpiadele școlare... Ca pivot al echipei de handbal, fu irezistibilă și cîștigă întrecerile liceale pe oraș. În fruntea celor mai frumoase fete și a celor mai talentați băieți, iat-o, în fine, cu formațiile de dansuri și cu echipa de teatru, țintind supremația și în competiția artistică județeană.

În hărmălaia din culisele Casei de Cultură (să fi văzut aici **debandadă** Stratulat), glasul Gabrielei încerca să se facă ascultat și să fie încurajator pentru colegi. Și era cu prisosință. Dar concursul se dovedea peste măsură de lung și de obositor. Iar între orarul anunțat și cel al intrării formațiilor în scenă se produsese un profund decalaj. Gabriela îl luă pe Paul de mînă și îl trase după sine. Se strecurară prin furnicarul de elevi, coborîră scara actorilor pînă la palierul de la ieșirea din clădire. Ușa grea de metal era întredeschisă. De jos, de la subsol, un grup de fete venea de la cabine. Gabriela cu Paul le lăsară să treacă.

— Sărută-mă ! zise ea.

Paul se uită în sus și-n jos, pe scară, apoi își apropie fața și o sărută pe Gabriela de două ori, scurt.

— Mă iubești ?

În loc de răspuns, el trase de ușă, cu obidă conținută, și ieșiră pe mica terasă, suspendată deasupra trotuarului. Aceeași forfotă de elevi și afară, pe stradă.

— Pe tine te iubește toată lumea. Mai potrivit ar fi să te întreb eu dacă...

— Și eu iubesc pe toată lumea, dar pe tine, firește, altfel. Tu cum înțelegi ?... Ești cumva uricios ?...

Coborîră cele citeva trepte și se amestecară cu tinerii de pe stradă. După iarna prelungită pînă la exasperare, astăzi era o zi frumoasă, dar nesigură că e, cu adevărat, de primăvară. Mai degrabă o zi derutantă, de care trebuia, oricum, profitat.

— Tu ai, Gabriela, o disponibilitate nesecată de a fermeca oamenii. Răspîndești pretutindeni har, contaminînd totul în jurul tău. Și mă întreb : ce mai contez eu pentru tine ?

— Te întrebi pentru că acest fel de a fi, al meu, ți se pare că te frustrează și pentru că ești... puțin egoist. Și puțin vanitos, și suspicios... Am ghicit ?... Hai, îl zgîlții ea de braț și îi căută cu insistență ochii, hai să fim veseli.

— Hai ! acceptă el și, privind-o, se lăsă cu totul cuprins de bucurie... Știi cum îți zic colegii de la celelalte clase ?

— Cum ?

— Criteriul Gabriela.

— Da de unde asta ? zîmbi ea distrată, neînțelegînd prea bine.

— De la faptul că, pe lîngă criteriile clasice de apreciere, valabile pentru toată lumea (învățătură, disciplină, instruire practică, activitatea utecistă...), XI B mai este judecată după un criteriu... care ești tu. Criteriul nostru formidabil, precumpănitor și imbatabil.

— Ha, ha, ha ! clincheti instantaneu risul Gabrielei în unde sacadate și, cît ținu risul ei, Paul se simți fericit să fie observat de cît mai mulți în preajma fantasticei fete... prea fericit.

— Și tot așa, continuă el, grație criteriului Gabriela, liceul nostru de chimie-biologie, osîndit și resemnat să poarte mereu trena liceului de mate-fizică, va ajunge de departe cel mai faimos. Tu singură îi vei bate pe ăștia toți la toate capitolele.

Iar risul Gabrielei, și mai descătușat, răsuna ca o certitudine, în sunete înalte, clinchetitoare.

— Sărută-mă, Paul !

— Aici, în mijlocul ?...

— Sărută-mă ! îi ceru ea, atunci, cînd se întoarseră și se aflară iarăși singuri pe palierul scării de la intrarea în scenă.

Nu avură, bineînțeles, răgaz destul. Se porniră cu Sabina pe capul lor.

— Gata, iubiților, gata ! întreabă dirigintele de voi de o jumătate de oră.

În culise, Poenaru se precipita, umbla să-și găsească elevii de la formația de teatru, verifica elementele de decor ; îl năpădiseră emoțiile.

— Tovarășe diriginte, zise Gabriela, vă rugăm... Mergeți în sală și urmăriți-ne de acolo. Acum numai așa ne mai puteți ajuta. O să vă simțim cu ochii pe noi și... o să iasă perfect. Dăm garanție !

Gabriela și colegii ei se ținură de cuvînt. Jocul lor bun surprinse de la început și captă, apoi, atenția pe toată durata reprezentației. Ceea ce ar fi fost, și numai atît, o izbîndă. Fiindcă momentele astea dramatice, susținute de elevi care n-au mai jucat niciodată și deci nu au simț scenic, care interpretează piese neadecvate, fiindcă un repertoriu pentru ei nu există, momentele astea, vasăzică, sînt iremediabil plicticoase, irelevante și împovărătoare pentru un concurs care se întinde și așa de dimineața pînă noaptea. Dar Gabriela Banta străluci (Poenaru fusese foarte inspirat, desigur, scriind acea piesă de teatru pentru ea), evoluă cu naturalețea și dezinvoltura unei profesioniste, trase după ea în sus toată echipa, iar spectatorii, obișnuiți cu altceva, nu-și reveneau din uimire. Fusese adevărat ce văzuseră ori nu ? Fata aceea era doar o elevă ?... Membrii juriului, excedați, întoarseră capetele în spate, spre rîndul unde se aflau directorii de licee, să-l felicite, dintre ei, pe Cernet. Bravo, domnule, ai fost la înălțime !... În fine, se găsise un criteriu de evaluare. De acum înainte altfel stăm de vorbă... Și, spre seară, intrară în scenă dansurile. Momentul exploziv al spectacolului și totodată de luptă strînsă. Răminea de văzut cu ce iese în față Liceul de chimie-biologie. De ce resurse mai dispune acea Gabriela Banta și dacă evoluează la toate probele de dans... Da, cazul ei deveni curînd lămuritor. Gabriela se întrecea cu ea însăși. Era fascinantă. Cu fiecare număr creștea amețitor în admirația spectatorilor. Chipul și părul ei iradiau o lumină care inunda sala. Nu era văzută, între fete, decît ea. Dar, prin ea, formația întreagă devenea excepțională ; puse în umbră de ea, fetele toate ieșeau, de fapt, cîștigate. Căci ea, estompîndu-le, le scotea totuși în evidență, le dădea relief, le împrumuta tuturor din frumusețea ei, le ridica la măiestria ei.

Zîmbetul, aplombul, farmecul ei încheiară apoteotic festivalul.

Directorii de licee se ridicară covîrșiți de pe scaune, dădură să se împrăștie, dar își aduseră aminte de legea **fair-play**-ului și-l înconjurară pe Cernet.

— Domnule, ne-ai dat recital... Ai întrecut orice așteptări. Felicitări !... Ne înclinăm în fața acestei minunății de fete.

Președintele juriului, și el, prevalîndu-se de puterea încredințată și depășind oarecum rigorile concursului, îl chemă pe Cernet și-i ceru s-o aducă pe eleva lui acolo.

— Ai fost o revelație, domnișoară... o revelație! o strînse acela de încheietura mîinii.

Ce-i mai rămînea Gabrielei să zică și să facă ?... Gîndi : „Într-adevăr, mă iubește toată lumea." Se întoarse între colegi, le confirmă și lor succesul pe care-l repurtaseră, dar... vezi bine... lucrurile nu puteau să se oprească aici. Nu erau ei din aceia care să se mulțumească numai cu atît.

radio-tv **rtv**

Cîntec de sărbătoare

Emisiunile sfîrșitului de august au urmat firul de gînd al întregii patrii, celebrînd marea sărbătoare a istoriei românilor. Ca totdeauna, versurile și muzica au creat atmosferă de sărbătoare, vie, caldă, patetică, patriotică. Spectacolele sărbătorești, piesele de teatru t.v. emisiunile pentru copii, grupajele de versuri întrețesute cu muzică au creat pe micul ecran clipe de adevărată emoție. Iată de pildă **Albumul** alcătuit de Ioana Bogdan și în care muzica a fost la loc de cinste. Iată de pildă emisiunile de tineret ale radioului, ca o coloană triumfală de cîntec și poezie. Sau excepționalul documentar-reportaj-interviu t.v. semnat de Mihai Tatulici și care reușea să creioneze însăși esența tinerei generații revoluționare **Valori ale participării tinerilor la destinul comunist al țării.** Au celebrat în genul atît de eficient al documentarului artistic marea sărbătoare națională a țării, producția Studioului de film t.v. (redactor Vasile Alecu) **Arc peste un timp eroic — Vatră de frumuseți și rodnică lumină, Țara la marea sărbătoare** (aparținînd scriitorului Nicolae Dragoș) și **Columna demnității românești — 23 August 1944 — 23 august 1988** de Anca Arion. În „Tezaur folcloric", s-a reușit din nou ca prin perla cîntecului popular românesc să se sugereze starea de sărbătoare așa cum, de pildă la radio, George Antofi realiza memorabila emisiune **Mîndria de a fi cetățeni ai României socialiste.**

Momentul artistic de mare și reală acuitate emoțională al **Albumului de august** (realizatorii ediției din 24 august, Smaranda Jelescu și Nicoleta Păun) a fost împletirea aceea de muzică și poezie marcînd prin cîntec și cuvînt un tulburător patriotism. Este îmbucurător, vrednic de toată lauda faptul că Televiziunea Română reușește astfel de clipe memorabile în care tot ce înseamnă suflet românesc poate să tresară, să se înfioare și chiar să verse o lacrimă pioasă pentru cei ce s-au jertfit pentru țară. La sfîrșitul acelui moment (între altele excepțional filmat și lucrat electronic, regia Doina Anastasiu) scria simplu : A cîntat Veta Biriș. A recitat Ovidiu Iuliu Moldovan. Adică doi adevărați artiști. Ovidiu Iuliu Moldovan a recitat din Eminescu, Coșbuc, Aron Cotruș, Lucian Blaga iar Veta Biriș a cîntat cu vocea-i de strună vechi cîntece ardelenești de cătănie și război, picurări de suflet și emoție. Filmată la Oarba de Mureș, pe Cîmpia Libertății de la Blaj, la Cetatea din Alba Iulia, în Țara Moților, ori pe-o uliță de sat transilvan, Veta Biriș, îmbrăcată-n poale și catrinție, lumina cu prezența ei care, ce altceva era, decît însăși simplitatea și desăvîrșirea unui cîntec românesc. Din aceeași emisiune creată pe arcul de sărbătoare din august am rămas cu sufletul prins de chipul și vocea Didei Drăgan cîntînd cu desăvîrșire **Ca o flacără arzînd,** de eseul Smarandei Jelescu **Monumente la timpul prezent** în care acea atmosferă de măreție și deplinătate a asumării obținută printr-un fin acord al verbului cu imaginea și ilustrația muzicală au dovedit încă o dată că în citeva cuvinte doar și în potrivirea citorva imagini, cu talent și pricepere se poate construi o elocventă tabletă.

Au fost deci zile de sărbătoare și la radio și pe micul ecran în care totul a creat o stare, o emoție sărbătorească — de la **Un cîntec pe adresa dumneavoastră** (Emisiune dedicată unor colective fruntașe în întrecerea socialistă — redactor Mariana Șoitu) la **Zidiri pentru istorie,** documentarul scris de Victor Teodoru ori **Glorie Epocii de Aur,** programul artistic pionieresc alcătuit de Eugen Patriche.

Cleopatra Lorințiu

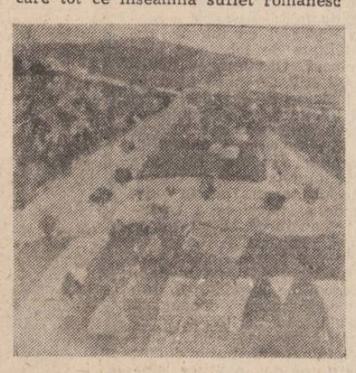

Gabriela Vasilescu : „Peisaj"

film **f**

Secvențe din Epopeea Revoluției

În memoria peliculei, în pagini de arhivă sau în inspirate filme artistice se află consemnate nenumărate momente de mare tensiune politică, socială sau militară și, în primul rînd, umană, momente care au devenit istorie în acel fierbinte August 1944, cînd s-a declanșat actul revoluționar de eliberare socială și națională, eveniment care a marcat referențial timpul devenirii noastre.

Cu fiecare consemnare în calendar, Revoluția de eliberare socială și națională, antiimperialistă și antifascistă își îmbogățește semnificațiile și bilanțul, forța de simbol a tradițiilor de luptă și orizonturile viitoare. Filmele Revoluției, filmele unor destine comune antrenate în împrejurări de excepție au jalonat opera celor mai importanți cineaști români devenind titluri simbol pentru epopeea cinematografică națională. De aceea ne întoarcem cu gîndul la personajele emblematice din **Valurile Dunării,** care își păstrează după aproape trei decenii tinerețea unui film — cap de serie, nu numai în ceea ce privește produsul artistic cu calități de excepție (scenariul : **Francisc Munteanu** și **Titus Popovici,** interpreți : **Liviu Ciulei, Irina Petrescu** și **Lazăr Vrabie,** regia: **Liviu Ciulei),** ci și în privința forței de seducție a mesajului său, care surprinde destine și relații umane în zona de contact cu marile lecții oferite de istorie. Determinarea unor profunde mutații în conștiințe, forța exemplului, certitudinea perspectivelor viitorului sînt exprimate în afara convențiilor, într-un discurs filmic sobru, concis și atașant, dramatic și spectaculos totodată, atribute care au făcut din **Valurile Dunării** unul din acele filme a căror re-memorare este oricînd profitabilă, ca orice lecție sugerată de valorile clasice.

Un alt film de referință — **Serata** — (scenariul și regia : **Malvina Urșianu)** radiografiază în cadrul unei riguroase unități de timp, loc și acțiune, o noapte istorică, o noapte care desparte epoci și lumi, în care atmosfera unui spațiu narativ simbolic premerge realitatea dramatică a luptei, acțiunea decisivă pentru distrugerea cablului transbalcanic de comunicații. Film analitic, cu o bogată paletă a psihologiilor, cu o dozare savantă a tensiunii, cu sugestii cu valoare de metaforă, desprinse din arhitectonica epicii traversate de personaje aflate la incidența cu evenimente de mare rezonanță (susținute de mari actori ca **George Motoi, György Kovács, Silvia Popovici, Cornel Coman, Silvia Ghelan),** **Serata** se înscrie în rîndul operelor durabile dedicată, fără emfază și festivism, Revoluției. **Pe malul sting al Dunării albastre** și **Figuranții,** următoarele filme ale **Malvinei Urșianu** devin ecouri necesare ale aceluiași mare eveniment istoric, într-o operă totală cu laitmotive și reveniri dialectice la fertila și generoasa temă.

Din seria bogată, și totuși insuficientă, a filmelor ce au surprins direct cadrul, conflictele, personajele, acțiunile și ecourile actului revoluționar de la 23 August **(Emisia continuă, Pădurea de fagi, La Porțile albastre ale orașului, Stejar, extremă urgență, Surorile, Așteptînd un tren, Pe aici nu se trece, Noi cei din linia întîi** etc.) se mai desprinde **Ziua Z** (regia: **Sergiu Nicolaescu)** mozaic dinamic al evenimentelor unei zile-eveniment, surprinse în logica lor interioară, spectaculoasă și tensionată, cu referiri și informații documentare autentice, pentru prima oară aduse pe ecran, fapt ce conferă peliculei o viziune simfonică, cu personaje reale și imaginare surprinse sub bolta marelui arc al istoriei. Incursiune inspirată în mediile diverse ale arhitecților victoriei, dar și în suprastructura unui adversar puternic, învins de unitatea de voință și conștiințe a unui întreg popor, hotărît să-și ia în propriile mîini destinul, conferă bine ritmatului decupaj al secvențelor vigoare epică și strălucire dramatică. Situat între **Atunci i-am condamnat pe toți la moarte** și **Noi, cei din linia întîi** și această operă constituie în filmografia lui Sergiu Nicolaescu un reper artistic vibrant, marcat tutelar de cronica unui timp eroic, determinant major în angajarea patriotică a filmului românesc. Reprogramarea recentă a acestei pelicule este un binevenit act de cultură și educație patriotică.

Călin Stănculescu

alecsandru vãduva

Ferestrele nopții

amurgul se prelungise aproape obositor pînă la această oră tirzie. In sfîrșit, ultimele raze de soare alunecară pe deasupra blocurilor din marginea cartierului și se pierdură printre scamele unor zdrențe de nor. Odată cu umbrele vinetii ale serii, zgomotele străzii se amplificară ; părea că o ființă uriașă, în agonie, expulzează, cu un ultim efort, toată energia rămasă.

Sprijinit de balustrada balconului, Toma Aburete încerca să se dezmeticească după un somn de aproape două ceasuri, din care se trezise lac de sudoare. Își simțea tîmplele parcă strinse într-o menghină, oasele îi erau ca de plumb, iar gîtlejul coclit făcea față cu greu senzației de greață care urca dinspre măruntaie.

Stind la etajul cinci, putea să privească peste blocurile din față, toate cu patru etaje — garsoniere. Ar fi trebuit să vadă, dincolo de aceste blocuri, marginea tulbure a bălților, dar ochii îi erau tot impăienjeniți, așa că doar o adiere îi aduse miros de nămol încins ; în urma ei se bănuiau, în zbor hotărît, roiuri hămesite de țînțari.

Jos, în fața blocului, pe asfaltul încă dogoritor, hoarda năucită de copii se ambalase din nou în jocul importat de curînd din alt cartier, joc cu plesnituri savante din palme, ritmînd textul stupid al unui cîntecel,

Africa-i o țară , plină de mistere ; / acolo trăiesc / tigri și pantere, / lei și leoparzi...

Păi da.... mormăi Toma Aburete, înghițind cu greu un nod care i se pusese în gît. Simți cum un nou val de sudoare îi scaldă trupul și, amețit, intră în casă.

Gemînd, se trînti pe patul care scîrții pe același ton. Înfundîndu-și fața în perna cu miros de sudoare, încercă să-și amintească visul din care se trezise atît de zdrobit.

Fusese o aiureală, desigur, dar tot nu se putea scutura de un apăsător sentiment de vinovăție. Patul părea că se leagănă cu el așa că se ridică anevoie în capul oaselor.

Atunci se auzi ușa de la intrare trîntită cu zgomot și, după tăcănitul tocurilor pe ciment, Toma Aburete își dădu seama că a venit nevastă-sa. Niște sacoșe fură trîntite în bucătărie, robinetul de la baie scoase cîrîitul obișnuit, apoi se auzi strigat de vocea ascuțită a soției. Ar fi vrut să-i răspundă, încercă să-și dreagă și glasul, dar, simțind cum o durere arzătoare îi inundă capul, se lasă înapoi între perne.

— Ce-i, dragă, zise Clara, stirnind curenți de aer în timp ce se apropia de pat, iar nu ți-e bine ? Dar du-te, dragă, la doctor, să vezi ce naiba ai, că nici așa nu mai merge... Unde-s copiii ?

Toma făcu un gest obosit spre balcon, adică afară sînt, unde dracu crede ea că pot să fie în altă parte..., și se întoarse cu fața spre perete.

Pufnind, Clara ieși pe balcon și își amestecă glasul în corul de voci care-și chemau, rugător sau amenințător, copiii sus. Miros de mîncare încălzită se strecura peste tot.

Telefonul începu să sune și, după cîteva apeluri, Clara se repezi în casă.

— De ce nu răspunzi, dragă ? răbufni ea.

— Ridică tu, mormăi bărbatul. Eu nu-s acasă pentru nimeni ! N-am venit încă...

Femeia ridică receptorul și începu o discuție, parcă fără sfîrșit, cu maică-sa, din care Toma înțelese că scoacră-sa avea de gînd să vină a doua zi pe la ei.

Ridicat din nou, privi cum nevastă-sa așează cu grijă receptorul în furcă și nu se miră cînd ea îl încolți :

— Ce te-ai umflat așa ? E mama mea, doar n-ai fi vrut să-i spun să nu vină !

— Dar n-am zis nimic, fato ! Dacă vrei, poate să rămînă definitiv, eu n-am nimic contra...

Neîncrezătoare, dar fără să mai zică nimic, femeia ieși. Se auzi copiii intrînd în casă, încălțările lor, azvîrlite din picioare, bufnind în uși, îmbrînceala ca să intre în baie. Toma Aburete știa că, timp de aproape un ceas, va urma spălatul, mîncatul, îmbrăcatul în pijamale...

Ieși din nou în balcon și, sprijinit de balustradă, trecu în revistă ferestrele blocului din față. Becurile nu se aprinseseră pe stradă, așa că, în întunericul care se lăsase, geamurile luminate și deschise, mai toate fără perdele sau draperii, păreau decupaje către o altă lume, cunoscută și, în același timp, de neatins...

La al treilea etaj, trupul bronzat al unei fete se eliberă de sub halat și fulgeră prin fața ferestrei, probabil către duș ; peste cîteva minute, fața își va oferi din nou privirilor sinii legănători, coapsele pline... La etajul patru, un bărbat beat și costeliv va începe să-și injure nevasta, făcînd referiri exacte la anatomia ei, la viața lor intimă...

Fata de la etajul trei își cerceta, acum, mîngîietor, sinii. Toma Aburete, cu suflarea grăbită, nu mai simțea nici dureri de cap și nici oboseală.

Aruncînd din cînd în cînd priviri în cameră, spre a nu fi surprins, ar fi vrut să poată întinde

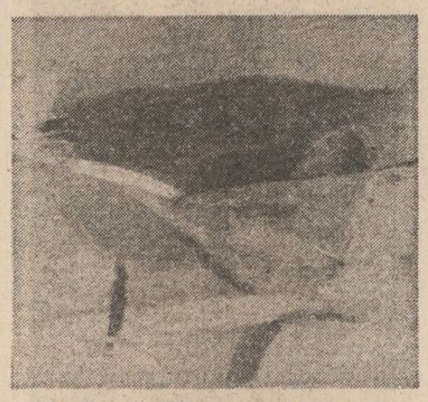

Dan Platon : „Peisaj la „Valea Neagră"

aceste clipe ca pe un elastic. Telefonul începu să sune și se repezi în cameră, odată cu nevastă-sa.

— Nu-s acasă pentru nimeni, zise el răgușit. Zi-le că n-am venit încă...

Clara mormăi ceva ridicînd receptorul, dar la celălalt capăt era o colegă de serviciu, așa că el se strecură din nou pe balcon...

☆

După ce se culcară copiii, cei doi soți se adunară la o țigară, lîngă masa din bucătărie. Parcă în straturi, mai pluteau încă mirosuri de ceapă, de sos, de ouă prăjite.

Clara povestea o întîmplare auzită de la o colegă și petrecută undeva, într-un cartier învecinat. Din dormitorul copiilor se auzi un fel de scîncet. Clara îi făcu semn să se ducă să vadă ce este. Băiatul cel mic se zvîrcolea în pătuț, bîntuit de cine știe ce vise sau dureri. Tatăl îi mîngîie fruntea asudată și, simțind cum se clatină ceva în el, se aplecă să-i sărute. Copilul deschise ochii și cuprinzîndu-i pe după gît, îl întrebă șoptit :

— Oare și caii chelesc, tată ?

— Da, tată, chelesc și caii, îi liniști Toma, netezindu-i părul moale și asudat.

— Dar rățele știu să numere ?

— Știu, tată, știu, dar numai din doi în doi...

— Tăticule, dar dacă ar ploua de jos în sus, cum o să ținem noi umbrelele ?

— Cînd plouă în sus, nimeni n-are voie să iasă din casă. Și acum, dacă nu te culci imediat, o chem pe mama și mănînci bătaie, să știi !

— Tată, și pe tine te bătea mama ta cînd erai mic ?

— Da, mă bătea...

— Atunci e bine, mai mormăi copilul și alunecă în somn.

Întors în bucătărie, își dădu seama că nevastă-sa își curățase între timp unghiile ; mirosul dulceag și gretos de acetonă stăpînea acum micul spațiu.

— Te superi dacă te rog să faci tot tu maioneza ? întrebă Clara în timp ce agita o sticluță cu lac argintiu. Uite,am fiert un ou. Știi, mi-e teamă că mi se taie...

— Bine, dar măcar fii și tu atentă, ce naiba, și învață odată !

Amestecă într-o farfurie gălbenușul fiert cu cel crud, puse o linguriță de muștar și, în timp ce turna cu grijă uleiul, începu să frece uniform cu lingura de lemn. Compoziția, tremurătoare și galbenă, creștea lucind stins în lumina becului.

— Să mă lași pe mine să pun zeama de lămîie în maioneză, îl mai rugă Clara, în timp ce întindea lacul argintiu pe unghii. Mor cînd văd cum o albește deodată...

Toma își simți din nou capul cuprins de o ameteală ciudată și, pentru o fracțiune de secundă, păru să alunece spre un alt timp. Răsuflă adînc și privi spre blocul din față.

Numai cîteva ferestre rămăseseră luminate, dar, cine știe cum, păreau cu mult mai îndepărtate ca de obicei. Luna se ridicase ; umflată și roșie, părea gata să se prăbușească. În apropiere, de pe băncile din parculeț, se auzeau glasuri și rîsete de tineri ; unul dintre ei își acorda chitara iar dispre bălți, limpede și parcă înginînd-l, se înălța orăcăitul broaștelor...

☆

Toma Aburete simți din nou cum i se formează un nod de greață în măruntaie. Scoase din frigider o sticlă, plină doar pe jumătate cu bere trezită acum, și bău grăbit ; lichidul acrișor îi înghețată mai întîi dinții, apoi alunecă în stomac, învăluindu-l în răcoare, liniștindu-l.

— Hai să ne culcăm, zise Clara, vînturîndu-și mîinile și, peste cîteva minute, cînd ieși din baie și se strecură lîngă ea în pat, îi găsi trupul gol și fierbinte așteptîndu-l.

Acordurile chitarei și glasul băiatului care cînta în parc se auzeau mai înăbușit acum, parcă filtrate printr-un strat de vată. Nu deslușea cuvintele, așa că, pierdut în așternuturile umede și răvășite, încercă să adune el cuvintele unui cîntec.

Aerul se îmbibase în miros de sudoare și, dinspre malul bălților, unde poposise, în căruțe cu coviltire, o șatră de țigani, se auzi nechezat neliniștit de cal...

fragment din romanul
„INSULA LUI SANCHO PANZA"

Poeme de radu cărneci

Iarba verde, acasă

Acasă, iarba verde aproape de mugure
– vai, cum îi place să geamă sub pași ! –
o simt cum îmi sărută glezne și tălpi
oftind în zori, fără de somn, singură
fragedă
iarba în mai.

În amiază are ceva de mîndră țărancă
rotindu-se, toată numai miresme
și mă cheamă și mă cuprinde
și-mi intră în singe hoțește, femeie
pătimașă
iarba în iunie.

Spre seară începe să cînte de nuntă
se roagă pentru-o noapte de dragoste
se roagă să-i gust trupul, să-i pătrund
singele cu coasa de șuier
aprigă
iarba în iulie.

Seara, la piept lung mi se tînguie :
e de dor arsă, de dor și neliniște
trupul i se face străveziu și arde
și mă arde și-i mă dărui, Doamne
nebună-i
femeia de iarbă.

Noaptea, iarba se face de taină
mă ia de mînă, neagră și dîrză
și plecăm-coborîm în rădăcini și acolo
ne unim trupurile și suntem
dulce țărînă...

Înainte de bocet

La marginea somnului
pe drumul omului
mă aștepți ca o pasăre cu zborul în jos
ca o pasăre cu zborul curat, dar în jos
trei daruri să-ți aduc pentru drum
pentru drumul tăcut ca un fum.

Și, prin clipă trec iernile, verile
fierbinte virtej, primăverile
cu chipuri de pămînt, cu botezuri și nunți
prin clipă anii, înguste punți
spre marginea somnului
pe drumul omului.

Horele sunt de aer, vai, ielele, ielele
cerul coboară – o, stelele, stelele
ca un lac mare, legănător
somnu-i pe-aproape, înșelător
de aer ielele, ielele
în vuiet stelele, stelele.

Mamă, așteaptă, veghează
la marginea somnului, trează
iată, sosesc îndată cu zorii
cu cocoșii, cu colindătorii
și-ți aduc piinea și untdelemnul și vinul
să se-mplinească destinul :

la marginea somnului
pe drumul omului...

Poem după viscol

Dimineață de somn, lumină subțire
stele în geamuri apun tainic și dulce
brad lîngă casă, tristețe de mire
clopote nu-s
umbre merg să se culce.

Ceasuri de viscol, clipele-n mine coboară
femeia de lună m-a iubit ca un rug :
flacără dănțuind peste mine comoară
pasăre neagră trupu-i
de mine năuc.

Vine acum legănarea de singe, prelungă
începutul de sete, un dor de cuvinte
cocoșii de dragoste din cetină-adîncă
ceață de vis trimit
spre stîncile sfinte.

Alb nesfîrșit, puritate, alb de hermină
peste auz, pufos, apoi peste gură
ochii închid avar zarea divină :
simt că zeii mă-mpart
zeii mă fură...

Mic descîntec

Cucuvea cu pene roșii
cucuvea cu pene verzi
cazi din lună peste dor
adu-i cerul dedesubt
pasăre cu ochi abrupt.

O fereastră dreaptă rîde
strîmbă, o fereastră plînge
scade casa către zori
plînge carnea de-amintire
și fereastra intră-n mire.

Urmele sunt ale mele
urmele, peste-ale sale
se sărută-adînc și mușcă
lungă-i de pămînt otrava
și-n genunchi se zbate slava.

O să țipe singe-n vîrf
o să cînte singe-n vale
trupul meu ocol să fie –
intră-n ierburi stea spre soare
dorul ei de dor și doare...

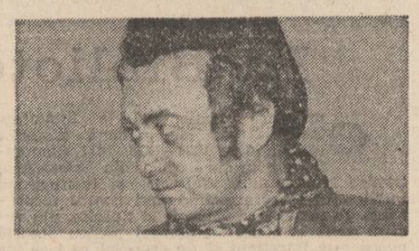

Descîntec cu pasăre albă

Pasăre albă, soră a păsării negre
coboară din cer, de lîngă cer
coboară din soare, de lîngă soare
coboară din lună, de lîngă lună
pasăre bună.

Pasăre albă, vino la ceas de noapte
vino la ceas de suflet vînăt
vino la ceas de stele puține
vino cînd timpla se-nclină
pasăre lină.

Așează-te peste pasărea neagră,
peste ochii ei negri, peste negrele-i aripi
peste pliscul negru : cîntecul tău
peste ghearele-i negre : zborul tău, chee
pasăre zee.

De nouă ori în jurul frunții mele
de nouă ori în jurul gurii mele
de nouă ori în jurul inimii mele
de nouă ori nouăzeci și nouă de ori
în mine să zbori.

Și fă-mă de soare și fă-mă de zi
și fă-mă de zi și fă-mă de soare
și fă-mă de-amiază și fă-mă de-nalt
și fă-mă vîrf de copac, vîrf de stîncă
pasăre adîncă.

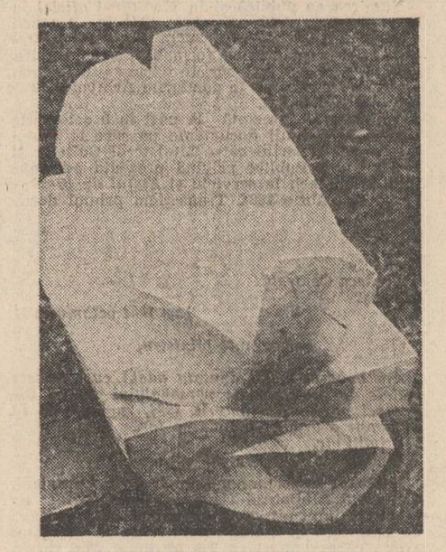

Marieta Vultureanu : „Evoluție"

Iată, pasărea neagră e umbra ta
pasărea neagră să fie umbra ta
pasărea neagră va fi umbra ta
tu, pasăre albă peste pasărea neagră
peste pasărea neagră...

Poem cu dor

...Iar dorul venea din pămînt și prelung
tînjeam cu carnea după veșnicie
după cei plecați alergam, să-i ajung
în munte intram după dor, în cîmpie
și clopote băteau de ierburi în oase –
era pădurea din femei frumoase.

Apoi mă duru amintirea și dor
mă aprinse după cea mai pierdută :
„unde-o fi ea cu trupul sonor
cu ochii de zare băută !"
și era ca un dans după care
luna se-ntunecă plîngînd după soare.

Trecui printre lacrimi, prin cîntece
apoi prin miezul lor ireal ;
să mă vindec, încercai, cu descîntece,
– din semințe de păsări, din fugă
de deal ! –
dar singele-mi era stăpîn pe-o stea
de dor nebun, și-n el sălășluia...

Oare cît am mers pînă cînd ?
Eram bărbat trecut, rănit în lupte
pămîntul îl țineam în pumn, rotund
stam încruntat și demn, cu buze supte
ci dorul era spaima mea adîncă
și mă durea, și-l căutam, și încă...

Apoi, bătrîn, intrai în somn tîrziu :
deasupra mea o aură de noapte
iar visul mi-era dulce-vinețiu
și mă purtau pe umeri mîi de șoapte
și clopote jucau cu trup sonor –

în fruntea lor trecea tăcutu-mi dor...

grigore coman

(supte de lupoaice)
imi mugesc în urechi

cine,
oare cine
imi va ține scara ?

Cu luciditate

Cu luciditate
noi devorăm în pașii noștri urcușul nopților
apropiind mereu distanța
dintre gură și inimă

și,
ca un păianjen ne țesem singuri pînza
fără arabescuri, fără flori retorice
din care, uneori, s-au împletit
coroane artificiale)

cu luciditate
noi ne clădim din urmele noastre
– Destinul

Dincolo de geamandură

Privesc marea ; în larg
nu văd nici un chip
care să nu semene cu al meu
după ce l-au izbit valurile

încerc să reiau (cu încetinitorul)
fiecare imagine

și iată
se lasă la fund vedeniile ale căror duhuri
așteptau refluxul
precum cel ajuns
din pîntecele chitului

între timp
alte imagini – depărtate aproape –
continuă să-mi trezească mirarea
ca într-un Galaad
lipsit de semnele scrisului

Privesc marea ; deasupra apei, roșu de foc –
cifru bătut pe o veche monedă
indicînd lupta cu himerele
de dincolo de geamandură.

Lîngă fereastră

Norii din viața mea
s-au ridicat oare din luciul apei băute ?

sau tăișul necruțător al destinului
mi-a pus la încercare firescul ?

Oricum, eu stau lîngă fereastră.

Calendar

Între ce este și ce apune
memoria ta
(ca un jet luminos)
face pod peste veacuri

din calendar
n-a mai rămas decît acest Acum
ce-și ridică aripile
ca un vultur sătul – de pe propria-i lacrimă –

Ceea ce se vede

Ceea ce se vede
s-a desprins din ceea ce nu era
precum Fata Morgana
din pupilele deșertului

ceea ce se vede
nu e altceva decît ceea ce nu s-a văzut
înainte de a ridica vălul

deci :
din ceea ce se vede
(nu din iluzii)
construiește-ți chipul, cuvînt cu cuvînt

Neputința

Iată visul meu sus, sus de tot, acolo

cine,
oare cine
imi va ține scara ?

căci timpul alunecă
și pașii incetinesc

iar nopțile cu vaci slabe

plastică

Valea Doftanei

Orice gest creator închinat artei, îndeobște, suportă anevoie indiscreta prezență a martorilor, fie ei colegi de breaslă ori prieteni-admiratori. Există un fel de pudoare a insului care plămădește noi universuri de forme, sonuri, imagini, ce invită mai mult la solitudine și monolog interior. Faptul că, totuși, 20 — sau mai mulți (ori mai puțini) — de artiști se adună an de an sub același acoperiș, supunîndu-se acelorași rigori administrative și sociale, dar rezervîndu-și dreptul liberei mișcări a gîndului și imaginației creatoare, pare să zdruncine întrucîtva prejudecata de mai sus prin însăși evidența colectivității artistice active în care se constituie. La Valea Doftanei, loc binecuvîntat și primitor dintre masivii muntoși ai Bucegilor și Ciucașului, ființează de șapte ani, în fiece august, sub oblăduirea generoasă a organelor județene și locale și a filialei prahovene a Uniunii artiștilor plastici, o tabără de creație a artiștilor plastici din toată țara. Specificul ei, așa cum ni l-a sugerat sculptorul Nicolae Kruch, mentorul ei spiritual (și nu numai), este definit de două orientări programatice : punerea în circuit național a unor valori artistice încă neconsacrate, pe de o parte, și abordarea tuturor genurilor artistice, oferind astfel șansa unui dialog deschis între diferite categorii de creatori. Rezultatul unor asemenea „vacanțe" de creație, dincolo de unele limite experimentaliste sau distonanțe stilistice, s-a rotunjit în ceea ce astăzi poate fi numit „colecția comunală de artă contemporană Valea Doftanei". Peste 130 de lucrări — sculptură, pictură, grafică, artă decorativă — sînt un patrimoniu pentru care obștea satelor din zonă, Teșila, Treisteni și celelalte, purcede la ridicarea unui nou edificiu cultural, anume conceput, care să pună în valoare această zestre artistică, pe care an de an artiștii contemporani o sporesc prin ofranda strădaniei lor creatoare. Anul acesta au participat la tabără de creație de la Valea Doftanei artiști din București, Timișoara, Cluj-Napoca, Craiova, Baia Mare și, bineînțeles, Ploiești. Expoziția finală a cuprins lucrări de sculptură în lemn — Horia Flămîndu, Victor Gaga, Ioan Cadar, Marieta Vultureanu, Nicolae Kruch, o colecție ce se distinge prin varietate stilistică, viziune modernă, concentrare a mijloacelor plastice și finisaj atent ; pictura — Ilie Cămărășan, Molnar Zoltan, Dan Platon, Rodica Xenia Constantin, Valeriu Scărlătescu, Gabriela Vasilescu-Cadar, Camelia Matei-Crișan, Eustațiu Gregorian, Paul George Mihail — ilustrativă prin densitatea emoțional-afectivă a compozițiilor, originalitatea viziunilor plastice într-un registru tematic concentrat, a avut cîteva momente de valoroasă prestație artistică. În domeniul artelor decorative s-au remarcat tapiseriile Angelei Ionilete și Ilenei Dăscălescu, compozițiile ceramice ale lui Ioan Cadar și Dana Sucală, panoul textil al Monicăi Flămîndu. Vasile Socoliuc onorează cu onestitate ambasada graficienilor contemporani, aflați în aceste zile în bienala lor confruntare publică în sălile Dallesului.

Ce trebuie reținut, dincolo de mărturia plastică a trecerii lor prin montanele orizonturi ale agorei prahovene, este acest colocviu continuu al generațiilor de plasticieni ce ființează într-un laborator deschis de creație. Aflați în fața unui generos obiectiv cultural, ba chiar cărturăresc — constituirea unei colecții sătești de artă plastică contemporană — rîvna tinerilor artiști se confruntă cu orgoliul maeștrilor. Și nu de puține ori, la capătul acestui drum împreună, apar mai împlinite, mai bine individualizate, crezuri estetice, formule stilistice, viziuni creatoare. Cîștiguri ce sînt deopotrivă ale celor direct implicați (participanții la asemenea tabere de creație), ale celor ce beneficiază de truda lor artistică (muzee, colecții de artă, cămine culturale, foruri publice) și, desigur, ale artelor române, ce-și asigură prin astfel de acte culturale sistematice vitalitatea și exigența sufragiului valoric.

Corneliu Antim

muzică

Recital

În sala Studio a Filarmonicii „George Enescu" am avut prilejul să o ascultăm, în recital, pe pianista Olguța Lupu, absolventă recentă a Liceului de artă „George Enescu". În program : Bach — **Preludiu și Fugă în si minor** (caietul al doilea din „Clavecinul bine temperat"), Chopin — **Studiu op. 10 nr. 7**, Constantin Silvestri — **„Cîntece de pustiu"** și Schumann — **„Dansurile Ligii Davidienilor"**. Așadar, un program divers, dificil, de natură a demonstra unui numeros public valențele unei interpretări complete și diverse în același timp, rezolvînd probleme de expresivitate și înțelegere artistică a unor pagini atît de felurite cum sînt cele de Bach și Schumann, de pildă. Tînăra pianistă are o tehnică bine pusă la punct, o știință a frazării care „trădează" o înțelegere adecvată a paginilor cu portative. Într-un cuvînt, putem spune că avem aici de a face cu un tip de pianist „cerebral", pentru care actul interpretativ este în primul rînd redare și apoi trăire, problemele de tălmăcire cu acuratețe a textului muzical devenind aici așadar de maximă importanță. Mai mult decît atît, Olguța Lupu cîntă cu o anumită suverană detașare de partitură, în sensul că, în mîinile sale, lucrările interpretate tind să capete o anume „independență" față de sensibilitatea propriei personalități, pianista fiind preocupată să transfigureze nu etosul specific al propriei individualități artistice ci mesajul general artistic al respectivei lucrări. În partiturile bachiene, de exemplu, această optică are o deosebită importanță, muzica lui Bach fiind în principal construcție, arhitectură (subiectul este deosebit de complex așa că nu aducem aici alte explicații). Același lucru s-ar putea spune, paradoxal, și despre partitura schumanniană; este aici nu o atitudine romantică pur și simplu ci acea situare de tip demiurgic, a creatorului care zugrăvește, cu mijloacele sale specifice, o lume populată cu personaje de basm (dar care, prin aceasta, nu-și pierd o mare doză de firesc, de omenesc), în spiritul poveștilor cu pitici din folclorul lumilor germanice. Este oare aceasta o situare interpretativă mai îndreptățită decît aceea unde primează dezvăluirea subliniată a dimensiunilor interioare ale pianistului ? Greu de dat un răspuns la asemenea întrebare, care a făcut să curgă rîuri de cerneală din penițele criticilor muzicali și ale muzicologilor. În orice caz, o interpretare personală se poate da și aceasta ține, după cum este firesc, de propriile date ale interpretului. Astfel, Olguța Lupu ni se pare a fi mai degrabă un tip de artist de deosebită interioritate, nedispus către confesiuni grandilocvente sau tirade spectaculoase. Avînd o bună tehnică pianistică, o corectă înțelegere a paginilor cu portative, ea a îmbrățișat o atitudine interpretativă care i se potrivește pe deplin, semnînd un recital convingător deoarece, dincolo de o evidentă și lăudabilă corectitudine în redare, interpretarea a fost suficient de transparentă pentru a permite să transpară nobilul etos al textelor muzicale menționate mai sus.

Molnar Zoltan : „Corali"

Viorel Crețu

EMINESCIANA

La Biblioteca din Iaşi

Eminescu funcţionează la Biblioteca Centrală din Iaşi în două rinduri : 1874—1875 şi 1884—1886. Mai cunoscută este prima epocă din rapoartele trimise Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice, în care face propuneri pentru recuperarea de texte, în manuscris şi tipărite, din vechiul scris românesc. Interesul pentru această epocă este întreţinut şi de procesul ce i se intentează pentru pretinse nereguli în gestiune, proces în care sînt antrenate forurile superioare din Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, instanţele judecătoreşti şi chiar Înalta Curte de Conturi. Pentru epoca a doua se cunosc mai puţine mărturii documentare şi s-a creat opinia că prietenii îi găsesc un post ca o sinecură după revenirea din boală. Asupra acestei a doua epoci ne propunem să stăruim cu documentele pe masă.

Eminescu este numit subbibliotecar la Biblioteca Centrală din Iaşi printr-un ordin al Ministerului Cultelor şi Instrucţiunilor Publice din 26 septembrie 1884, semnat de Grigore Tocilescu, director general în acest minister, şi I. Vlădoianu, pentru şeful Diviziunii Şcoalelor.

„Ministerul Cultelor
şi al
Instrucţiunii Publice
N° 10875

Bucureşti în 24 sept. 1884

Domnule Director,

Domnul A. Filipide demisionînd din postul de subbibliotecar, am onoare a vă notifica că s-a numit în locu-i prin înaltul decret al M.S. Regelui N° 2532 din 24 curent, domnul Mih. Eminescu, absolvent al Facultăţii de filozofie din Viena, fost revizor şcolar.

Primiţi, domnule director, asigurarea deosebitei mele consideraţiuni.

p. Ministru Gr. Tocilescu
p. Şef Divizie I. Vlădoianu"

Numirea se publică şi în *Monitorul oficial* în 30 septembrie / 12 octombrie 1884 în termeni asemănători (nr. 142, p. 3233). Pregătirea *Decretului* a urmat calea formalităţilor obişnuite. Nu putem reproduce aceste documente întrucît ele nu se păstrează în fondurile Arhivelor Statului din Bucureşti.

Eminescu se prezintă la post în 9 octombrie 1884 şi cele dintîi documente pe care le întocmeşte sînt raportul către Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice privind prezenţa personalului Bibliotecii la serviciu şi *Statul de prezenţă* pe octombrie 1884. Transcriem primul document.

„N° 29
România
Biblioteca Centrală
din Iaşi

Iaşi 1884 octomvrie 11

Domnule Ministru,

Am onoarea a Vă înainta odată cu aceasta statele de prezenţă ale personalului acestei Biblioteci pe luna octomvrie 1884, rugîndu-Vă să binevoiţi a ordona mandarea lor.

Primiţi etc.
Bibliotecar I. Caragiani"

Raportul este numai semnat de I. Caragiani, directorul Bibliotecii Centrale. Din *Statul de prezenţă* întocmit, cum spuneam, de asemenea de Eminescu şi numai semnat de I. Caragiani aflăm că era plătit cu 200 lei lunar, din care i se fac reţineri pentru prezentarea la post cu întîrziere. I. Caragiani primea 333,33 lei, P. Gărcineanu, custode, 147,50 lei, iar L. Sevescu, servitor, 60 lei. Din aceste date se vede că personalul bibliotecii era destul de restrîns.

Eminescu nu întocmeşte raportul şi *Statul de prezenţă* pe noiembrie şi decembrie 1884 şi ianuarie 1885. Semnează însă de primirea salariului pe lunile din 1884. Are o fractură la un picior şi este internat în Spitalul Sf. Spiridon din Iaşi. Aflăm despre internarea sa în spital dintr-o adresă a lui I. Caragiani către preşedintele Curţii cu Juraţi din Iaşi din 30 noiembrie 1884. „Între persoanele desemnate a forma Juriul Curţii cu Juraţi din sesiunea care începe de mîine — scrie I. Caragiani — este şi d-l Petru Gârcineanu, custode la Biblioteca Centrală din Iaşi. Serviciul zilnic se face numai de doi funcţionari, adică de subbibliotecar şi de custode. Subbibliotecarul fiind bolnav în Spitalul Sf. Spiridon, unde după prescrierea doctorilor e constrins să stea cel puţin pînă la Anul Nou, serviciul Bibliotecii sufere deja din această cauză. Acum, dacă ar mai lipsi şi d-l P. Gârniceanu, care ţine şi locul subbibliotecarului, funcţionarea regulată a Bibliotecii ar fi cu neputinţă".

Eminescu se ocupa, cum rezultă din aceste documente, de lucrările cancelariei şi de serviciul cu publicul. Aici era ajutat şi de custode.

Poetul revine la post în februarie 1885. Întocmeşte *Statul de prezenţă* pe această lună şi **apoi rapoartele** pe martie, aprilie, mai, iunie şi iulie 1885 şi *Statele de prezenţă* pe martie, aprilie, mai şi iunie 1885. *Statele de plată* pe iulie şi august 1885 sînt întocmite de altă persoană, însă semnează de primirea salariului. Eminescu este la Odessa, la tratament medical, în august şi prima parte din septembrie 1885. De aici trimite scrisorile cunoscute pe adresa lui V. Burlă şi P. Novleanu, prietenii săi ieşeni.

Raportul pe care îl întocmeşte Eminescu la întoarcerea de la Odessa poartă data de 18 septembrie 1885. Poetul întocmeşte şi *Statul de prezenţă* pe această lună şi apoi rapoartele şi *Statele de prezenţă* pe octombrie şi noiembrie 1885. Raportul pe decembrie 1885 şi *Statul de prezenţă* pe această lună sînt întocmite de altă persoană. *Statul de prezenţă* este şi el semnat de altă persoană, cu numele poetului. Nu este întocmit de Eminescu nici *Statul de prezenţă* pe ianuarie 1886 şi februarie 1886, însă semnează de primirea salariului. Sînt întocmite de el, în schimb, rapoartele pe ianuarie, februarie, martie, aprilie şi mai 1886 şi *Statul de prezenţă* pe aprilie 1886. Semnează *Statul de prezenţă* pe mai şi apoi pe lunile iulie, august, septembrie şi octombrie 1886. *Statul de prezenţă* pe noiembrie 1886 nu este semnat de Eminescu întrucît fusese internat în ospiciul de la Mănăstirea Neamţ.

Eminescu se ocupă, concomitent cu activitatea de secretariat, şi de gestiunea Bibliotecii Centrale din Iaşi. Poetul adresează în februarie 1885 o *Circulară* către persoanele care aveau cărţi împrumutate şi le somează să le restituie. În aprilie 1885 trimite o nouă circulară, pe care o semnează, ca şi cea anterioară, pe numele lui I. Caragiani, directorul bibliotecii. A treia circulară este trimisă în 7 octombrie 1885. Figurează printre restanţierii pe care îi somează poetul personalităţi de seamă ale vieţii culturale şi politice din Iaşi. Este suficient să-i amintim pe Aron Densuşianu, A. D. Xenopol, G. Cobălcescu, P. Poni, G. Mârzescu, T. Burada, I. Nădejde. Eminescu nu ezită să-l treacă în aceste circulare şi pe I. Caragiani, superiorul său, şi-l pune chiar să semneze ultima circulară.

Eminescu este chemat în aceşti ani să desfăşoare o activitate aparte şi în afara Bibliotecii Centrale din Iaşi. Poetul este numit tot de Grigore Tocilescu în comisia de inventariere a documentelor istorice. Transcriem documentul.

„Ministerul Cultelor
şi
Instrucţiunii Publice
Diviziunea Şcoalelor
N° 4219

3 mai 1884

Domnul meu,

Am onoarea a Vă notifica că am însărcinat şi pe d-l Eminescu, care se găseşte în Iaşi, a lua parte la Comisiunea pentru inventarierea documentelor istorice găsite la Sf. Nicolae.

Primiţi, domnul meu, asigurarea deosebitei mele consideraţiuni.

p. Ministru Gr. Tocilescu
p. Şeful Diviziei I. Vlădoianu"

Notificarea este trimisă lui V. Burlă, directorul Liceului Naţional din Iaşi. Documentele erau depuse în „băsca turnului" bisericii Sf. Nicolae Domnesc, fiind salvate, în parte, din incendiul Palatului administrativ din Iaşi din 13 ianuarie 1880. Comisia se formă din procurorul Sion, V. Burlă şi Gh. Tăutu, şeful Arhivelor Statului din Iaşi. Nu cunoaştem ce-a lucrat comisia. Documentele sînt preluate de Arhivele Statului din Iaşi în 18 septembrie 1884.

Eminescu ocupă în 1884-1885 şi o catedră în învăţămînt. Predă geografia şi statistica la Şcoala comercială din Iaşi. „Fiind vacante mai multe catedre la Şcoala comercială — îi scrie Eminescu lui Alexandru Chibici-Revneanu în 20 octombrie 1884 — cerusem suplinirea istoriei. Dar catedra aceasta dindu-se altuia, m-a însărcinat pe mine cu geografia şi statistica, cu un program foarte încărcat, obiect care are inconvenientul că nici cărţi nu există pentru studierea lui, iar el însuşi consistă dintr-un dicţionar de mii de nume proprii şi de cifre statistice. Cît despre onorata bibliotecă, e atît de încurcată şi îngrămădită, încît ar trebui un an sau doi pentru a introduce orînduială în acest haos ereditar."

Catedra de istorie, la care reflectă Eminescu, este ocupată de V. I. Radu, director, mai tîrziu, al Şcolii comerciale din Iaşi. Poetul este suplinit la catedră, cînd este internat în spital, de E. Grueber, care va deveni ulterior titularul ei.

Eminescu întreprinde în aceşti ani traducerea lucrărilor lui Fr. Bopp, *Kritische Gramatik der Sanskrita-Sprache in kürzer Fassung* şi *Glossarium comparativum linguae sanscritae*, păstrate în manuscris la Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu" din Iaşi şi tipărite în ediţia naţională *(Opere*, XIV, p. 509-893). Aspectul cel mai derutant al traducerii lui Eminescu îl constituie grafia impecabilă, surprinzătoare, aparent, pentru epoca de după 1883. Acesta este şi motivul pentru care unii cercetători consideră că traducerea aparţine anilor dinaintea îmbolnăvirii poetului. Importantă aici este compararea grafiei traducerilor cu cea a corespondenţei poetului de după 1883 şi cu documentele ce le întocmeşte ca subbibliotecar în aceşti ani. Ne întîmpină atît în corespondenţă şi documente, cît şi în cele două traduceri aceeaşi grafie frumoasă, cu o exemplară acurateţe, care nu trădează nici o clipă obnubilarea facultăţilor intelectuale.

Drumurile lui Eminescu în viaţă cunosc

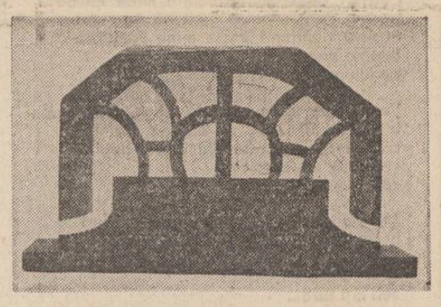

Horea Flămându : „Torax" (lemn)

mutaţii spectaculoase. Bibliotecar al Bibliotecii Centrale din Iaşi în 1874-1875, este trimis în judecată pentru pretinse lipsuri în gestiune, ca un deceniu mai tîrziu, în calitate de subbibliotecar, să someze cele mai de seamă personalităţi ieşene să restituie cărţile împrumutate. Dacă în 1874-1875 nu apucă să pună ordine în fondurile bibliotecii, plănuia să facă acest lucru în 1884-1886. *Circularele* se impune să fie judecate în lumina acestor preocupări ale sale. Rapoartele şi *Statele de prezenţă* pe care le întocmeşte au un conţinut stereotip, însă ele demonstrează o prezenţă activă în serviciul instituţiei. Activitatea la catedră vine să împlinească imaginea asupra prezenţei poetului în viaţa culturală ieşeană. Numirea în comisia de inventariere a documentelor istorice demonstrează că poetul era considerat în deplinătatea facultăţilor sale intelectuale.

Boala prin care trece Eminescu şi pe care caută conştient s-o stăpînească; apelînd şi la sprijinul medicinei de atunci, stinge din nefericire combustia geniului în creaţia artistică. Eminescu este însă şi după boală şi în răstimpurile cît o stăpîneşte de-o înaltă ţinută intelectuală. Şi ce argument mai ilustrativ am putea invoca decît traducerea tratatelor de indianistică. Stăm în faţa uneia dintre cele mai impresionante mărturii a capacităţii poetului de a se supune la un travaliu istovitor şi de a fi dat o transpunere fidelă a textului german şi sanscrit. Eminescu lasă astfel un monument singular în cultura noastră din secolul trecut.

D. Vatamaniuc

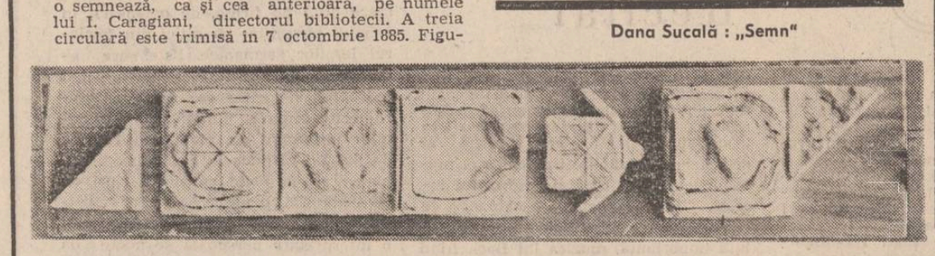

Dana Sucală : „Semn"

La Mînăstirea Neamţ

Despre şederea lui M. Eminescu în spitalul Mînăstirii Neamţ avem mai multe mărturii contemporane. Ştim că Ion Creangă l-a vizitat, împreună cu V. G. Morţun, la 2 februarie 1887, Şt. G. Virgolici îi scria lui Iacob Negruzzi la 25 ianuarie 1887 că poetul „e cu totul bine, dar dacă ar veni în Iaşi n-ar avea cu ce trăi. Nu s-ar putea face ceva pentru dînsul ? Vreo rentă viageră, vreo recompensă naţională ?..." Augustin Z.N. Pop a publicat mărturiile administratorului respectivului stabiliment, din care reiese atît integritatea mintală a poetului (făcea scriptele contabile, se ocupa de aprovizionarea cu hrană a „coloniei") — cît şi sărăcia lui (a plecat de aici la 10 aprilie 1887 cu un cufăr de împrumut, cu o trăsură de ocazie, fără control medical, „certificat de externare", etc. : organizarea aşa-zisului spital lăsa de dorit, medicii dădeau pe acolo cînd şi cînd să-şi mai vadă pacienţii). Mai tîrziu, Panait Zosim transmite prin presă amintiri inacceptabile (şi totuşi, acceptate în tradiţia biografiei lui Eminescu) despre duşuri reci în plină iarnă menite a-i potoli energia descătuşată, despre pereţii încăperii murdăriţi etc. Poetul însuşi a trimis scrisori de la Mînăstirea Neamţ. Se cunoaşte cea din ianuarie 1887 către Iacob Negruzzi, însoţind poezia „De ce nu-mi vii" ce se va publica în numărul pe februarie al **Convorbirilor literare.** Este o scrisoare emoţionantă : „...Multe salutări d-lor Maiorescu, Teodor Rosetti, Mandrea, Nica şi sărutări de mînă D-nelor Maiorescu şi Kremnitz, precum şi d-şoarei Livia" : ca în mai toate scrisorile din perioada tîrzie, aceste însiruiri de nume după ierarhia cuvenită, cu grija de a nu omite vreunul, etc. ne arată un Eminescu nu numai dornic de a fi în gînd cu apropiaţii săi — dar şi dornic de a sta în gîndul lor, de a-i invoca ; nu ştim dacă vreuna dintre persoanele numite de către poet i-au returnat „salutările"...

Petru Creţia dovedeşte, în citeva studii memorabile ce-i aduc aminte **Vieţii româneşti** de epoca lui G. Ibrăileanu, că poeziile din această perioadă, pe care alţi eminescologi le considerau simple aduceri aminte ale poetului de manuscrisele sale, sînt, de fapt, ultime retuşuri ale variantelor, rod al unei minţi lucide dornice a desăvîrşi o creaţie energică.

O contribuţie nouă, de mare importanţă pentru acest episod din viaţa lui Eminescu, găsim în monumentalul **Logos semantikos. Studia lingvistica in honorem Eugenio Coseriu** (cinci volume masive de studiu editate la **Walter de Gruyter** (Berlin-New York) şi **Editorial Gredos** (Madrid) în 1981, aflate în Biblioteca Academiei R.S. România la cota II 688354). În volumul I al lucrării, la pp. 449—458, Paul Miron publică studiul „Eine merkwürdige handschriftliche Aufzeichnung über Eminescu, **litus maris** und **lumen jucundum"** (O ciudată insemnare manuscrisă despre Eminescu, **marginea mării** şi **lumină lină).** Desigur, studiul merită traducerea şi publicarea în presa românească, dată fiind importanţa lui. Reţinem doar insemnarea respectivă, care este făcută pe o carte religioasă (această carte are, mai degrabă, o soartă „ciudată" — însemnarea fiind cît se poate de limpede şi normală) : „Pe ziua de Sf. Voievozi la anul 1886 m-au chemat la M-rea Neamţu, la bolniţă, şi l-am spovedit şi l-am împărtăşit pe poetul M. Eminescu.

Si au fost acolo şi Ion Ghiorghiţă, din Crăcăoani, care acum este primar.

Iar M. Eminescu era limpede la minte, numai tare posac şi trist. Şi mi-a sărutat mîna şi au spus : Părinte să mă îngropaţi la tărmurile mării şi să fie într-o mănăstire de Maici şi să ascult în fiecare sară ca la Agafton cum cîntă „Lumină lină".

Iar a doua zi —" (însemnarea se opreşte brusc aici).

Este, deci, o însemnare tîrzie (nu „azi, de ziua Sf. Voievozi") — motiv pentru care preotul (al cărui nume nu-l aflăm) invocă drept martor al întrevederii o persoană oficială, pe Ion Ghiorghiţă. Autorul studiului află că acesta a fost primar în Crăcăoani în 1886 — de unde rezultă că însemnarea s-a făcut totuşi în acest an, 1886, chiar dacă nu imediat după întrevederea cu M. Eminescu.

Lăsăm pentru altă ocazie aspectul testamentar al vorbelor poetului, deocamdată ne rezumăm a înlănţui faptele pînă la acest eveniment. Ziua de Sf. Voievozi cade, aşadar, pe 8 noiembrie (este ziua onomastică a lui Eminescu) ; la 6 noiembrie 1886, cunoscutul certificat medical din Iaşi declară că poetul este într-o stare „periculoasă atît pentru societate cît şi pentru el" (ştim că avea unele ieşiri cam nepoliticoase faţă de ieşence ; o dată a spart vitrina librăriei Şaraga din Iaşi, şi-a scos de acolo propriul volum de versuri şi l-a rupt aruncîndu-l în noroi ; presupunem, cu toată această insemnare şi cu toate alte mărturii, că poetului nu-i plăcea, din cînd în cînd „Mai am un singur dor", poezia care se pusese pe muzică din anul 1885, care-l împiedica fără îndoială în cel mai înalt grad să revină în ziaristica politică angajată). În consecinţă, el a fost îndreptat la „bolniţa" Mînăstirii Neamţu, unde se află înscris la 9 noiembrie 1886 (probabil s-a tergiversat o zi înregistrarea). De ziua lui onomastică, aşadar, un preot este chemat să-l spovedească şi să-l împărtăşească. „M-au chemat" poate însemna şi o relaţie permanentă a acestuia cu stabilimentul (m-au chemat ca de obicei, m-au anunţat să vin, etc.), dar şi o rugă întempestivă. Singurul lucru cert este că, în scenariul internării poetului la Mînăstirea Neamţ intră şi presupunerea eventualului său deces. Aşadar, poliţia l-a reţinut, medicii i-au dresat actele — iar preotul a fost chemat în grabă să constate. Paul Miron dovedeşte că, după canoanele bisericeşti, preotul nu-l putea împărtăşi pe poet dacă-l găsea în stare de demenţă. Rezultă că anonimul oficient — a cărui dovadă a rămas întărită pe acest fragment de însemnare de către o persoană oficială — constată, şi ţine să consemneze faptul pe obiectul său de cult, că insurgentul şi pacientul „era limpede la minte, numai tare posac şi trist". Dovada spulberă, încă o dată, mărturiile tendenţioase despre această detenţie a lui Eminescu — şi se acordă cu documentul pe care-l publică Augustin Z.N. Pop.

Desigur, Petru Creţia — care cunoaşte studiul lui Paul Miron — va integra această mărturie documentară în sinteza pe care o elaborează ; prin nota de faţă am dorit numai să introducem în circuitul eminescologiei această ştire. Nu putem să trecem, însă, cu vederea faptul că recluziunea lui Eminescu dintre 8 noiembrie 1886 şi 10 aprilie 1887 a devenit, prin menţiunile numeroase care o reţin, un loc comun în biografia ieşeană a poetului, un moment bine conturat din viaţa sa (spre deosebire de alte momente pe care le reconstituim după o singură, cel mult două mărturii contemporane, ori după amintiri tîrzii). Întrebarea lui D. Murăraşu : „Era oare necesar să fie internat la M-rea Neamţ ?" capătă din ce în ce mai multă greutate. Noi ne aducem aminte de o replică celebră rostită în Parlament de către I.C. Brătianu în urma furtunoasei şedinţe parlamentare din 13 martie 1880 (pre-ziua declarării regatului ; şedinţa a avut ca obiect discutarea presei şi s-a acuzat aspru de către liberali ziarul *Timpul* citindu-se, ca argument, articole de M. Eminescu ; poetul n-a fost, desigur, numit) ; „Apoi, dacă este acel proletariat la noi / este vorba de ziariştii care pun în pericol statul, n.n. /, pentru acela n-avem nevoie să luăm măsurile pe care le-au luat celelalte societăţi europene, căci cu un singur articol de lege provizoriu vom şti să populăm mînăstirile cu acei vagabonzi în mănuşi albe, şi să le tăiem pofta de instigaţiuni şi machinaţiuni care sînt străine ţării româneşti şi care nu găsesc în România aderenţi decît în cei care sînt flămînzi de putere sau de Domnie şi în acei care nu au ce mînca, numai din cauză că nu sînt obişnuiţi să muncească (aplauze) ; numai la aceştia găsesc un echo." (*M.O.*, martie 1881, p. 1782). Mînăstirile aveau, deci, în epocă şi un astfel de rol. În ceea ce-l priveşte pe Eminescu, pare că acest rol se dovedeşte, cu fiecare nouă ştire despre el, a-l fi avut Mînăstirea Neamţ.

Nicolae Georgescu

Despre psihologia popoarelor

Manuscrisul eminescian 2 291 de la Biblioteca Academiei R.S. România este un caiet cu linii, de format mic, cu copertă neagră, pe care se mai vede încă emblema unei firme vieneze (M. Munk). Deci, un caiet din perioada studenţiei. La fila 66 recto apare şi o dată „3 febr. 1872".

Aici poetul îşi însemnează numeroase titluri de cărţi, în special din domeniul filosofiei. Îşi notează multe poezii germane şi, firesţe, multe româneşti. Apar şi obişnuitele liste cu datorii şi cu rufele date la spălat. Ca întotdeauna, poetul este în criză de bani şi solicită ajutorul părintesc. „Pînă azi, nu am primit banii lunei curente. Am necesitate. Rog trimiteţi la momentu. Răspundeţi telegraficu. Mihaiu", se adresează el telegrafic lui G. E., numărînd cuvintele prin subliniere.

În rest, îşi însemnează, degajat, tot felul de gînduri, sau îşi notează lucruri interesante din cărţi. Uneori numai expresii : **Des Weltalls stumme Majestät. Dunkler Genius** (Măreţia tăcută a universului. Geniu întunecat).

La fila 45 verso apar citeva însemnări în limba germană referitoare la economia politică. Este amintit Proudhom în legătură cu contradicţiile economice, ca opus lui Bastiat care a propovăduit teoria armoniilor economice. Despre Carey, adept al organizării economice naturale şi al aceleiaşi teorii a lui Bastiat, se consideră că „plagiază".

În legătură cu Bastiat mai apar citeva însemnări. Este menţionată intenţia acestuia de a combate socialismul. **„Presupusa combatere a socialismului,** notează poetul, **este o demascare a adversarului. Turnura este de bună credinţă. Ea nu reprezintă însă natura reală, ci una fictivă. Este expunerea Manchesterismului... toate interesele sînt armonizate..."**

Mai sînt amintiţi : Marx Wirth, Louis Blanc, Jöger şi Rudolf Meyer. **„Pînă acum,** notează Eminescu, **nici o nouă formulare a socialismului. Marx, Das Capital".** Iar la fila 46 verso : **„Munca este expropriată încet. O expropriere a expropriatorilor. Exproprierea exproprierii. Negarea negării. Principiul egalităţii consumului. Nu se bazează pe dominaţia omului de către om".**

În ciuda caracterului sumar al acestor însemnări, se pare că ele au fost făcute pe marginea unei lucrări de orientare socialistă, în care erau combătute tezele antisocialiste. Iar ultimele însemnări, dacă nu sînt chiar ideile poetului, provin dintr-o lucrare cu tentă nu numai socialistă, ci şi dialectică.

La începutul aceluiaşi manuscris (fila 4 recto — 4 verso) apar citeva însemnări germane în legătură cu psihologia popoarelor, care cel puţin pentru prima parte, unde apare un **glaube ich** (cred eu), conţin părerea lui Eminescu. Redăm textul în traducere românească.

„Pentru a întreprinde cercetări empirice în maniera psihologiei popoarelor ar trebui (cred eu) să se facă mai intîi studii despre ţipurile fundamentale generale ale popoarelor, să se încerce interpretarea acestor trăsături de bază prin fiziognomică şi apoi, pentru că trebuie să existe o corespondenţă între structura capului şi creier, să se cerceteze creierul şi organele senzoriale. Între simţuri trebuie să se diferenţieze unele mai puternice şi altele mai slabe (în consecinţă senzaţii corespunzătoare mai puternice sau mai slabe). Dacă senzaţia este puternică, ea va abstrage cu atît mai mult, şi cu atît mai puţin vor trebui să fie noţiunile poporului în genere mai sensibile şi mai concrete — limba cu atît mai clară. Dacă simţul auzului e puternic, limba este cu atît mai domoală şi mai melodioasă. De structura organului central şi a sufletului propriuzis ar depinde şi raportul dintre ea şi percepţiile senzoriale ; iară dacă va fi preponderentă indeosebi o facultate sufletească, s-ar putea deduce inclinarea spre un anumit fel de activitate spirituală. Dacă toate facultăţile noastre sufleteşti sînt cultivate în aceeaşi măsură, atunci şi poporul va fi multilateral în contemplare şi acţiune ; dacă este cultivată numai una, atunci poporul însuşi va fi unilateral, iar restul activităţilor ar putea fi constatate atunci ca excepţii individuale.

Deducţie. După Lavater se ştie că anumite fapte se impregnează prin fiziognomie în individ astfel încît el poartă această pregnanţă toată viaţa sa. Marile evnimente istorice care s-au abătut peste popor, independent de voinţa lui, deci nu o consecinţă a structurii sale psihice, trebuie, totuşi, să-şi lase trăsăturile caracteristice în fiziognomia poporului ; acestea revin însă mai tîrziu fiziognomiei poporului însuşi, în măsura în care au fost generale, vor aparţine întregului popor ; dacă nu, atunci numai părţii care le-a suferit.

Înclinaţia spre asocierea neregulată de idei (poezie) şi spre cea regulată (filosofia) se pot constata ambele pe feţele umane ; ca şi înclinarea spre asocierea doar vagă a ideilor în genere."

Însemnarea este legată, în mod evident, de parcurgerea de către Eminescu a lucrării lui M. Lazarus şi N. Steinthal : **Idei pregătitoare pentru psihologia popoarelor,** cu care începe, în 1860, **Revista pentru psihologia popoarelor şi lingvistică** de la Viena, lucrare pe care o şi transcrie poetul şi ale cărei ecouri se fac auzite adesea în publicistica sa.

De data aceasta avem de-a face cu citeva consideraţii personale referitoare la eventualele „cercetări empirice" de psihologie a popoarelor. Poetul chiar subliniază că este vorba de păreri (cred eu) şi nu de certitudini.

Studiile fiziognomice ale lui Lavater (menţionat în însemnare) erau cunoscute, dar şi criticate pe vremea studenţiei lui Eminescu. Începînd cu nota finală, după care s-ar putea distinge fiziognomic un poet de un filosof, mai mult chiar „înclinaţia" spre astfel de activităţi, este o exagerare. La fel şi „Deducţia". Evenimentele istorice nu pot influenţa fiziognomia nici măcar a unei generaţii şi chiar dac-ar face-o, nu s-ar moşteni nici pentru întregul popor, nici pentru o parte a lui.

Revenind însă la începutul însemnării, constatăm citeva reflexii valabile. Legătura dintre structura capului şi creier este astăzi studiată în antropologia medicală, ramura craniologiei, ceea ce nu se făcea pe vremea studenţiei lui Eminescu.

Legătura dintre simţul auzului şi limbă este firească şi, cu toate că diferenţele auditive sînt caracteristice individual şi nu naţionale, lingvistica modernă constată anomalii colective de percepţie lingvistică. Ce-i drept, ele sînt la rîndul lor determinate de obişnuinţa cu vorbirea unei anumite limbi. Un vorbitor al unei limbi nu numai că nu poate pronunţa cuvinte speciale dintr-o altă limbă sau le pronunţă greşit, dar le şi aude greşit, sau nici nu le poate distinge.

Tot atît de corecte sînt consideraţiile despre legătura dintre „facultăţile sufleteşti" şi „activităţile spirituale" chiar dacă aceasta nu este niciodată nemijlocită. Cultivarea facultăţilor sufleteşti sugerează faptul că Eminescu se gîndea şi la alţi factori care intervin.

Şi, fiind vorba de Eminescu, am putea face o precizare. El însuşi a fost un rezultat al „înclinaţiei" spre asocierea neregulată de idei (poezia) poporului român. Cel mai fericit rezultat ! În plus, tot datorită acestei „înclinaţii", el a fost şi a rămas auzit de acelaşi popor român care, chiar dacă regula generală este greşită, a văzut şi va vedea săpată pe chipul său nu numai „înclinaţia spre poezie", ci poezia însăşi.

Alexandru Surdu

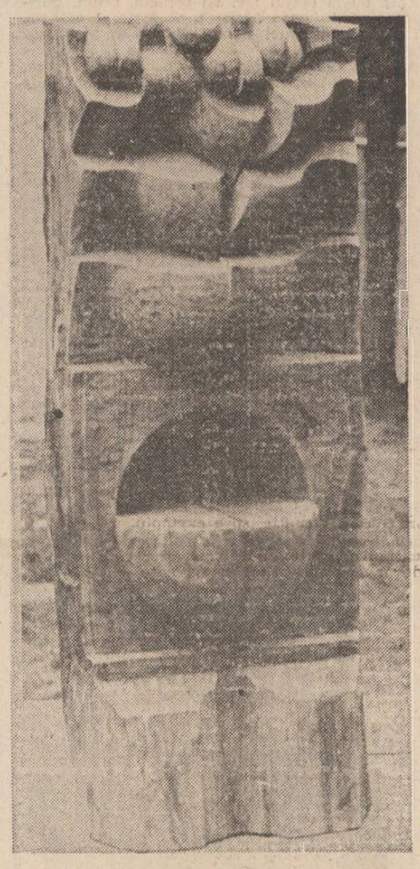

Victor Gaga : „Izvor"

Vasile Socoliuc : „Perpetuare"

Ipostaza romantică

Urmare din pag. 1

în parte ? / mai amină cu un cintec ceea ce se cheamă moarte".

Ne întîmpină şi o evidentă tentaţie **simbolistă.** Spre deosebire de **expresionism** — „Crater vulcanic — inima ţăranului tînăr / zvîrle puternic luna în pieptul cerului", — aceasta nu va supravieţui la M. Lupşanu, pentru că nu e autentică.

Autentică e ipostaza romantică.

„Sînt ultimul ţăran care dă-n rod", mărturiseşte poetul în „Cămaşa de in" ; vol. „Văzduhul teluric". După care adaugă : „Eu mă retrag în propriu-mi vers plîngînd / precum ţăranii se retrag în piine".

Plîngere, ultim reprezentant : iată tipica imagine romantică a „ultimului mohican". Ceea ce se justifică şi prin părerea nemaipomenită pe care M. Lupşanu o are despre ce scrie el : „Să intru-n redacţii / să-i inspăimînt pe maeştri", ori, mai elocvent : „In locul lunii va răsări / chipul meu de lebădă cîntînd".

Fundamentală e, însă, reluarea simbolisticii lui Beniuc. Barda de odinioară devine acum activă : „Cum încercaţi voi barda poeziei mele / cu sufletul o încercaţi / veţi muri / veţi muri cei care nu sînteţi adevăraţi".

Într-adevăr, M. Lupşanu scrie un vers care se vrea viril, în timp ce poezia e în genere „o dropie", iar cîmpia — o fată (femeie) nefardată, dar iubită şi posedată. Eul liric se închipuie drept „zburător" în mediul nocturn.

Diurn vorbind, vom avea următoarele exprimări : „Sînt în poezie dur / ca adevărul aspru scos din teacă" ; „Căci am venit în poezie / să ard în flăcările ei" ; „Sînt un cal tînăr şi aprig / fornăind într-o apă rece de munte" ; „Voi cotropi cu zborul meu / un sat divin cu fete mari" ; etc.

Ceea ce este foarte indoeuropean.

Adică : „Trebuie să fii tînăr şi să gîndeşti sănătos."

„Tăranul tînăr" („fratele mai mic al lui Apollo") se desfăşoară plenar în versurile lui Marin Lupşanu, pentru care oraşul înseamnă : **asfalt, decrepitudine, mansardă, praf** — un soi de piftie murdară şi urît mirositoare a existenţei.

Toate (auto)-da-fé-urile ori fulgerările cu care ameninţă poetul mediul citadin traduc transformarea sa în Savonarola. Şi acum, în încheiere, iată-l predicînd : „Pe cîmpuri mari voi trage brazdă / cu pana mea care-i un plug / să-mi cadă la genunchi oraşul / să-i ard greşelile pe rug".

E ipostaza sa fundamentală.

POŞTA REDACŢIEI

CARMEN DAN, Turnu-Severin : Citeva poezii neliniştitoare, tulburătoare ca idee şi prin nuditatea rostirii. De ex. **Mumia**, stranie sugestie de identificare : mai intii aceasta (mumia !) işi descrie, la persoana intii, imobilizarea de veacuri şi aşteaptă scoaterea în lumină („Aştept ziua cind vintul, soarele şi ploaia — imi vor răvăşi fiinţa / aştept ziua cind mina cuiva, descătuşindu-mă / mă va reda pămintului, / pulbere"), după care, tot la persoana intii, cineva care a trăit coşmarul primei părţi se trezeşte dimineaţa cuprins de ziduri „ce cresc din pămint / strivindu-mi umbra", pină ce „singele meu işi stinge culoarea / picătură cu picătură / in marele zid ce mă cuprinde" (este figurată evident piramida) ; insolit ca idee şi concepţie, textul nu este intotdeauna expresiv şi nu are suficientă susţinere simbolică. **Ciclu fără speranţă** transcrie viziunea coşmarescă a unor stranii metamorfoze în interiorul regnului animal, in consecinţa degradării condiţiei speciilor („Păsările au luat locul ciinilor / şi ciinii locul lupilor dispăruţi. / Prinse in zgardă păsările nu mai cintă / lăsaţi liberi ciinii au devenit lupi adevăraţi. / Zmeu de hirtie, omul / a luat locul păsărilor. / Şi oameni-păsări vor lua locul / păsărilor-ciini / Şi oamenii-păsări deveniţi ciini / vor lua locul lupilor. / Deveniţi lupi adevăraţi, ei vor dispărea /.../ Încerc să construiesc un ciclu / dar cineva imi fură elementele lui. / Sau, poate, ele refuză ciclul ?") — Vă daţi seama, desigur, de excesul de prozaism. **Ultimele cuvinte** realizează un posibil scenariu al lepădării concrete de cuvinte, care, coborind în vis, işi vor găsi adevărul prin tăcere, dar această frumoasă viziune nu se realizează ca expresie. Reuşit mi se pare acest mic text : „Am vorbit cu gindul la tine. / Cuvintele — stropi de ploaie inghiţiţi de praf. / De tine vorbeam / şi nu ştiu dacă ai inţeles / că vorbele mele / erau sfirşirea ta" **(Tu, ca un strop de ploaie)**. Nu ştiu nimic despre dv. (virsta, studii), dar sint sigură că aţi putea avea ceva de spus în poezie.

PETRE VLAD, Bucureşti : Texte ceremonioase, cultivate, intoarse in autoironie, amintindu-l uneori pe Călinescu, alteori pe Valéry. Se remarcă prozodia („Şi nici nu ştim cind arderile-afunde / cu scrumuri albe timplele ne-au nins / şi-n ochii noştri ţipă uluirea / de cite cercuri trunchiul ne-a cuprins // Noi ne-am pierdut frenetic in lumina / copacului foşnind halucinant, / cu-atita armonie in frunzaru-i / străin de timp, de moarte şi neant. // Ci lasă devenirile să curgă / cu tot alaiul lumilor ce pier, / noi ne-mplinim chemarea demiurgă / in linişte şi taină şi mister"), cum şi bucuria pe care o provoacă unele versuri, indiferent dacă formula dv. este sau nu „en vogue".

HATOS VASILE, Goştila : Pesemne că de multă vreme n-aţi mai citit „Luceafărul" (am inţeles că aţi făcut armata ; totuşi —), de vreme ce vă adresaţi „tov.-ului Ion Gheorghe". La cele „aproape 11 volume de poezii şi unul de proză", cite declaraţi a fi scris pină la virsta de 20 ani, presupun că nu mai aveţi nevoie de incurajări, nici de sfaturi (altfel mi-aş fi permis să vă sugerez revizuirea ortografiei). Versurile, pe teme grave, sint de un involuntar amuzament : „Istoria-şi deschide cartea filă cu filă / ca un cui bătut mereu in şindrilă", sau „Avioane greoaie işi lasă mici bombe / ca vintul cind iscă mici trombe / Şi calul fuge speriat / iar lebăda (?) se inalţă sus (?) peste sat // Parcă vrind să-şi ieie (!) adio / de la ostaşul cea (!) fost luat cu brio (?!) / De pilotul venit de departe / Să-şi apere aceste meleaguri fermecate". Lectura integrală a celor citeva texte fantasmagorice ne determină să credem că nu e nimic, dar absolut nimic de făcut, vorba dv. : „Istoria e-un izvor de idei / cum primăvara apare o turmă de miei". Totul e să le găsiţi şi-o păşune... istorică.

ALEXANDRU ADAM, Botoşani (19 ani) : Afişaţi o siguranţă care poate să fie, sau să nu fie de bun augur. Oricum, păreţi talentat şi pe calea cea bună (o viziune proaspătă, imagini indrăzneţe) : „Soarele fată cu boabe de rouă / puzderii de pui aurii", sau „surisul copacilor bătuţi in copite de ingeri", sau „Un pui obraznic de vint / ridică fusta primăverii, / copacilor le pleznesc ochii de mirare / şi încăruntesc peste noapte", sau „E corabia mea de cireş. / imi caut o apă in asfaltul oraşului...", — ansamblul nu este insă suficient de omogen. Mai trimiteţi.

IOAN GANGA, Braşov : Texte abundind în greşeli de ortografie („**cel** putem acoperi", „**cel** prea greu" etc.), incoerenţe (v. rindurile despre Giordano Bruno) şi platitudini, plus un nivel foarte scăzut al cugetării, incit ar fi de mirare să fi „debutat" in „Luceafărul".

ENDYMION, Bistriţa-Năsăud : „Cum gindului meu zborul nu i-a fost oprit / În lumi misterioase am şi călătorit" şi „Deschide poarta, tată. un fiu risipitor / Se-ntoarce iar acasă, cu sufletul uşor" (acestea din urmă părind o parafrază la „Dar deschideţi poarta..." a lui Bolintineanu) — e tot ce-am putut selecta din producţia dv., a cărei versificaţie lesnicioasă poartă cu sine un conţinut naiv.

BABUCIU G., Iclanzel-Mureş : Încercări copilăroase şi stingace, fără valoare.

ION DOINAUC, Bucureşti : Formula dv. nu mă convinge, declaraţiile — nici atit. Poate că, de veţi incerca să scrieţi cu altceva decit cu „şira spinării" (?!), situaţia (inclusiv ortografia : „nu vă v-a dezminţi") se va schimba.

ALEXANDRU ŞTIRBU, Piteşti (cls. a X-a) : Lăudabilă sfera de preocupări şi intenţia de a vă face o cultură poetică solidă. Textele deocamdată nu sint concludente ; mai trimiteţi.

VASILE CORODEANU, Tecuci : Siguranţă a scrisului şi unele texte frumoase, dar amestecate şi parţial redundante. Citabile : **Precauţie** („Mi-e teamă să scriu ; / Condeiul muşcă / adinc din tăcere // ca nu cumva / să trezesc vreo fibră / a fostului copac / m-aşez ca o reptilă / şi-ascult") şi **Apun ploile** (eliminind inceputul) : „Ploile apun vinovate / in graiul meu / plin de singurătatea plopilor / iar aceştia au umbra / atit de curată / incit / cine calcă pe ea / naşte cuvinte".

AL. DULCESCU, Bucureşti : Texte discursive, neindeminatice, fără miză, cu — rareori — cite o intorsătură graţioasă, cum ar fi : „Sar să dau buzna in valuri / O rază imi face cu ochiul hoteşte : / Nu semnezi poemul ?" **(Poem la crepuscul)** ; este incă prea puţin, inclusiv pentru posibilităţile dv.

GHEORGHE TEODOR APETROAIE, Sibiu : Dacă „fondul ideatic" este onorabil, limbajul, in schimb, vă scapă de sub control (incercaţi să ghiciţi efectul versurilor : „Ai inflorit covor din Epicur / În tot ce ai găsit în jur", sau „Amurgul ne aruncă în cale luna regină"... „In mers ne imbrăţişăm cu razele de lună / Prin antice saline — mirajul dolinii / Soarele-n văpăi, distrat de-a lunii umbră" etc., unde, oricum, rămine bizară convingerea dv. că cei doi aştri se infruntă simultan in raza noastră vizuală.)

IULIAN IACOB (cenaclul „Accente", Oraviţa) : Păreţi a căuta soluţii poetice personale, a căror formulă incă n-o putem defini. Citabile două din cele trei texte, **Domnişoara Iluzie** („Privire coborind / lucitoare-n petale. / Curind iţi voi spune / adevăruri : / deasupra zburau pescăruşi / iar marea iţi săruta sferele") şi **Curtea Miracolelor**. Mai trimiteţi.

DORIN POP, Baia-Mare : Un tinăr de 24 de ani, miner in abataj, dovedind o lăudabilă sete de cunoaştere şi cultură, precum şi nevoia imperioasă a afirmării de sine prin scris. Textele sint eterogene, consemnind intuiţii, viziuni, ginduri, păreri — unele interesante, dar stingace şi nerealizate in general sub raport expresiv (in stadiul in care vă aflaţi / al promisiunii / confruntarea in cadrul unui cenaclu este indispensabilă). Deocamdată reuşiţi în textele lapidare, in care sensurile (puternice) işi găsesc economia de mijloace adecvată, ca in excelenta **Distrugerea limbii** : „Există mai multe posibilităţi / de a reprima o Limbă : / in primul rind, / să n-o mai vorbeşti deloc. // Apoi, să nu recunoşti / că strămoşii tăi au vorbit / aceeaşi limbă cu tine. // Şi-n al treilea rind, / să o stilceşti in aşa hal, / incit tu insuţi / să te indepărtezi ingrozit, spunind : / — Această limbă n-am vorbit-o niciodată. / Şi : Aceasta nu-i limba inaintaşilor mei".

LIVIU ŞOPTELEA, Botoşani : Miniaturi pictografice, amintind obsesia şi vocaţia dv. principală (de artist plastic) ; cele mai multe sint seci, abstracte, eliptice, ca nişte crochiuri cu rol mnemotehnic (caracterul lor imploziv, centripetal, nu lasă loc desfăşurării sugestiei poetice, iar abstracţiile nu se rezolvă in tensiuni). Am găsit in grupajul trimis două reuşite, pe care le consemnez : „Mă doare / sufletul / de-atita lumină / ce se răsuceşte printre arbori / ca un şarpe / pe trestia tăcerii // nu există leac / pentru durerea / sufletelor noastre informe" **(Nu există leac)** şi : „Sunete ascuţite sparg timpanul / şi-un miros de hoit ca fundal. // În centru / suflet uscat / bătut in cuie de singe // un ochi ce-a fost sticlos / se scurge încet / pe pămintul acesta / ce-ndură atitea." **(Tablou in colţ)**.

DAVID ALEXANDRU, Piatra Neamţ : Din nou o formulă eliptică, fragmente sparte ale unui monolog tăcut, sincopat ; emoţia surdă, tristeţea gituită care se degajă aparţin unei poezii autentice. Publicăm in limita spaţiului.

GABRIEL PRICHICI (cls. a XII-a, cenaclul „Accente", Oraviţa) : Texte ilustrind mai multe maniere, cotidianul tratat alegorico-ironic şi preocuparea pentru definirea sub diverse unghiuri a procesului poetic, — intr-un stil insuficient particularizat, totuşi („El e un visător ce-şi aminteşte : / spiritul m-a inundat / cuvintele imi alunecă din peniţă / formind caravane-n deşert. / Poezia s-a aşternut ca un drum / in urma lor lunecind", in **De culoarea primului vis)**. Mai trimiteţi.

G. NEAMŢU CONSTANTIN (Bucureşti), CRISTINESCU IOAN (Alba), PANĂ I. ILIE (Gorj), MINDRIŞ C. CORBIŢA (Mangalia), EMILIAN TARHON (Bucureşti), STANCU FLORIN (Ilfov), PIETRASA MARIA (Huedin), BOTICĂ FLORIN (Beiuş), BĂDILĂ EUGENIA (Argeş), BUZOTEANU FLORICA (Bucureşti) : NU.

Gabriela Negreanu

* * *

Poţi fi chiar umbra
Dintre noi
Singurătatea unui cuib de rindunică
Galbenul piersicilor putrede
Noaptea imprumută ochii
Oglinzilor
Poţi fi chiar umbra.

În oglindă

cineva imi şopteşte
la ureche
te-am incuiat in oglinzi
te-am incuiat in oglinzi

la nimic şi la tot
poţi să te aştepţi.

* * *

Te visezi pasăre
Scufundindu-te-n mare
Ecoul risipindu-se-n cercuri
O perpetuă impotrivire
A silabei străine
Ce-ţi copiază zborul.

DAVID ALEXANDRU

Socialismul şi creativitatea

Urmare din pag. 1

tivitatea umană se află in relaţie de determinare cu instrucţia şcolară şi educativă, cu pregătirea de cultură generală, profesională, ştiinţifică şi ideologică, cu specializarea. În vechea orinduire, in care accesul la invăţătură şi la marile valori ale culturii era limitat de numeroasele zăplazuri de ordin material şi social, in care o bună parte a populaţiei era neştiutoare de carte, in care rezultatele muncii erau insuşite de exploratori, creativitatea prezenta realmente doar momente de excepţie, era socialmente limitată, multe din geniile poporului român din domeniul ştiinţei, tehnicii, literaturii şi artelor avind de infruntat privaţiuni sau indiferentismul oficialităţilor pentru a realiza proiecte indrăzneţe şi originale. Mi se pare de aceea, că după Congresul al IX-lea, infăptuind o adevărată revoluţie culturală, transformind invăţămintul, ştiinţa, artele şi literatura in mod de existenţă umană, in realitate a maselor, Partidul Comunist Român a realizat una din cele mai importante opere sociale, asemuită cumva cu ceea ce a insemnat fabricarea uneltelor de producţie pentru devenirea speciei umane. Căci, dacă, in accepţiune filozofică, libertatea este, cum spunea Engels, necesitate inţeleasă, atunci spre inţelegerea acestei necesităţi omul ajunge, in procesul practicii social-istorice, numai pe baza instrucţiei şcolare şi educaţiei, a formării unui larg orizont cultural, ştiinţific şi ideologic. Acestea dezvoltă capacitatea de cunoaştere, de investigare a realităţii, de concepţie şi creaţie in ştiinţă, in producţie, în artă şi literatură, de innoire tehnică şi tehnologică. Ele sint un semn al libertăţii omului, de indată ce sporesc capacitatea lui de cunoaştere şi folosire a legilor prelucrării şi modelării materiei, a legilor dezvoltării societăţii. „Numai un om educat şi stăpin pe cele mai inalte cunoştinţe din toate domeniile poate inţelege legile obiective, cerinţele dezvoltării economico-sociale, poate sesiza ceea ce este vechi şi nu mai corespunde noii etape a progresului, poate sesiza noul care se va dezvolta şi care reprezintă viitorul, remarca tovarăşul Nicolae Ceauşescu, in Cuvintarea rostită la Consfătuirea de lucru cu activul şi cadrele din domeniile muncii organizatorice de partid şi politico-ideologice. Numai un asemenea om, in inţelesul ştiinţific, poate fi un om cu adevărat".

Criticii burghezi ai socialismului pretind că, inlăturind proprietatea privată, socialismul ar veni in contradicţie cu insăşi natura omului, inclinat spre concurenţă şi inavuţire, că in socialism ar dispare „stimulul individual" al creativităţii. Autorul citat mai inainte, E. W. van Rintelen scrie, spre exemplu, că „cercetătorii din ţările unde cercetarea este finanţată de către instituţii şi fundaţii private află şi descoperă mai mult decit cei care sint remuneraţi cu fonduri publice", pentru că „riscul de a pierde totul şi speranţa de a ciştiga mult stimulează in general funcţiile intelectuale ale unui individ". Desigur, este un adevăr că marile intreprinderi monopoliste, cu deosebire cele transnaţionale, alocă fonduri importante pentru investigaţia ştiinţifică, mai ales in domeniul inarmărilor. Se impun totuşi cel puţin două precizări.

Una ţine de condiţia socială a atitor spirite creatoare din lumea capitalistă, care este departe de a fi pe atit de trandafirie pe cit o au potentaţii aflaţi in slujba directă a marelui capital. Sociologul Michel Crozier scrie că „problema fundamentală a societăţii franceze" este cea a „redesfăşurării intelectuale" pentru că, deşi guvernele proclamă că „singurul viitor al societăţii şi economiei" rezidă in „valorificarea calităţilor noastre de inteligenţă", ele se ocupă in fapt „atit de puţin, atit de rău şi cu o neinţelegere atit de profundă de instituţiile universitare şi de cercetare". Într-o confesiune făcută cu ani in urmă la televiziunea franceză, Eugen Ionesco spunea că „Occidentul este in derută", pentru că „Occidentul a crezut, la un moment dat, in ideile şi valorile sale", dar că „el mai crede in acestea" conchizind : „realitatea cotidiană mă obligă să continui meseria mea, a scrie pentru a plăti impozitele".

A doua este aceea că şi in socialism creativitatea işi are atit determinări individuale, cit şi determinări sociale, cu caracter general. Cele individuale ţin de formaţia profesională, de nivelul culturii şi instrucţiei şcolare, al informaţiei şi trăirilor sociale, de anumite trăsături psihologice şi o anumită vocaţie personală, la care se adaugă desigur interesul economic personal. Cele sociale ţin de ceea ce se numeşte in mod curent „comanda socială", respectiv de cerinţele dezvoltării orinduirii socialiste, de exigenţele creşterii eficienţei, calităţii şi rentabilităţii, ale educaţiei prin artă, cultură şi activitate ideologică.

Elementul primordial, care solicită în mod obiectiv dinamizarea creativităţii sociale, il constituie in socialism noul statut social al oamenilor muncii, noua lor condiţie socială de deţinători ai puterii politice, proprietari ai mijloacelor de producţie, producători şi beneficiari ai avuţiei naţionale. Dat fiind că satisfacerea cerinţelor personale de fond este in funcţie de nivelul dezvoltării de ansamblu a societăţii, interesul personal se află in relaţie cu interesul social general. Din principiu, interesul personal (economic sau moral) care dintotdeauna s-a afirmat ca un factor motrice al creaţiei şi creativităţii umane, nu se află in opoziţie cu cel general, ci in relaţie de convergenţă. Am spus din principiu, deci in mod obiectiv, pentru că „de facto", in practica curentă, pot să apară contradicţii şi nesincronizări, datorate fie unor manifestări birocratice, fie neinţelegerii specificităţii creaţiei, artei, literaturii, ştiinţei şi aplicării fără discernămint a unor măsuri administrative asemănătoare altor sectoare, fie unor rămineri in urmă in planul conştiinţei individuale faţă de realitatea socială. Dintr-o asemenea convergenţă obiectivă a conţinutului intereselor fundamentale ale persoanei cu cel al intereselor sociale generale decurge ceea ce putem denumi coresponsabilitatea individului şi a organelor instituţionale de resort in promovarea creativităţii sociale, iar aceasta este de natură să ii lărgească aria de manifestare. De fapt, in orice orinduire, in măsura in care problemele creaţiei şi inovării, ale stimulării şi promovării noului se bucură de atenţia factorilor de decizie, se poate vorbi de fertilizarea mediului, de manifestarea creativităţii. „O societate care vrea o economie prosperă nu trebuie să se inşele in ceea ce priveşte scara de valori ; ea trebuie să recompenseze creatorii de productivitate mai bine decit pe gestionarii de drepturi cucerite", scriu M. Dancourt şi A. Mevlin conchizind : „dacă vrei să promovezi competenţa, trebuie să o remunerezi ; dacă vrei să promovezi meritele, trebuie să le recompensezi".

Socialismul, prin natura lui social-economică, este istoriceşte abilitat cu capacitatea de a fertiliza şi universaliza actul creativităţii umane. Acestea intr-un dublu sens şi anume : a) extinderea sa practic la toate domeniile activităţii economice şi social-culturale, dat fiind interesul naţiunii de a asigura progresul sistemului global in ansamblul său ; b) creşterea considerabilă a potenţialului creativ din rindul tuturor claselor şi categoriilor sociale, al colectivelor de muncă din unităţile socialiste, orientate programatic spre nou, spre progres, spre autoconducere.

Notaţii speciale se cer aci pentru creaţia literară şi artistică, in general pentru creaţia culturală, ca forme de bază ale culturii sociale. În sistemul formativ al societăţii noastre, cultura are nobila misiune de a contribui la formarea profilului moral-spiritual al omului nou, la modelarea personalităţii sale, animată de spirit revoluţionar, de unde şi locul ei deosebit in sistemul creativităţii sociale. Mi se pare, de aceea, indicată incheierea insemnărilor de faţă cu o reproducere din expunerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu de la 23 iunie 1988, cind spunea : „Am convingerea că oamenii de creaţie din toate sectoarele vor inţelege că ne aflăm intr-un asemenea moment de dezvoltare a societăţii româneşti incit trebuie să se angajeze, cu mai multă hotărire, de a lucra zi şi noapte pentru a contribui, prin creaţia lor, la ridicarea generală a nivelului de cultură al poporului".

D-ale foiletonisticii

Urmare din pag. 1

dut în bună măsură actualitatea. I se poate sugera, cel mult, să compare consideraţiile despre poemul **Luceafărul** şi despre **Poetica vederii** din cartea sa **Perspective eminesciene** (Editura Cartea Românească, 1932) cu cele din studiul **Recitind „Luceafărul"** (1974) şi, respectiv, din **Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici** (1980), pe care le menţionează abia in foiletonul din 1988. Cine ştie ? Printr-un necesar **mutatis mutandis**, s-ar putea ca astfel de relaţionări să-i stimuleze oarecari reflecţii în legătură cu versul din **Epigonii** despre intoarcerea „maşinii lumii".

Nu gindeam să mă ocup de bogat-conotativa prestaţie foiletonistică a lui Dan C. Mihăilescu (după cum nu mă opresc la aceea atit de franc-denotativă a lui Al. Piru, din **SLAST**, nr. 2, 1988, p. 5). A trebuit s-o fac, totuşi, datorită unui articol despre **Critică şi critici...**, publicat de Al. Dobrescu in **Convorbiri Literare**, nr. 4, 1988, p. 4, din care am aflat de o anumită „lege" ce acţionează in „foiletonistica noastră din ultimul timp". Iată ce dezvăluie Al. Dobrescu : „Apare, să zicem, o carte, nu contează a cui, şi cutare critic de la centru ii consacră o lungă recenzie favorabilă. Pină aici nimic deosebit. Însă deodată, ca la comandă, alţi critici de la Cluj, Iaşi, Timişoara, Oradea şi Bucureşti, recenzează şi ei cartea cu pricina. Nu oricum, ci in acelaşi spirit, dezvoltind aceleaşi observaţii, furnizind aceleaşi dovezi, ajungind, natural, la aceeaşi incheiere, adeseori formulată in chiar aceleaşi cuvinte şi după aceeaşi topică. Apare o altă carte, tot nu importă a cui, şi criticul de la centru scrie prompt despre ea, numai că de astă dată vădit defavorabil. Iarăşi nimic ieşit din comun. Dar, tot ca la comandă, alţi critici (pardon ! aceiaşi) de la Cluj, Iaşi, Timişoara, Oradea şi Bucureşti, manifestă subit interes pentru ea, o măsoară cu acelaşi metru, ii iau tensiunea cu aceleaşi aparate, o taie cu acelaşi bisturiu şi in aceleaşi locuri, o inchid şi o declară irecuperabilă".

Nu mai inşir şi celelalte exemplificări pe care Al. Dobrescu le pune sub nemaipomenite „legi". Nici nu incerc să obiectez in legătură cu eventualele situaţii diferite, intr-un caz sau în altul „de la Cluj, Iaşi, Timişoara, Oradea şi Bucureşti", ori cu privire la absenţa referirilor despre ceea ce se intimplă la Craiova, Sibiu, Braşov, Tirgu Mureş, Bacău, Piteşti sau Constanţa ; fiindcă — nu-i aşa ? — se inţelege de la sine că fiecare lege comportă şi unele excepţii. Trebuie doar să adaug că ii datorez un fel de recunoştinţă descoperitorului sus-numitei „legi", — a „unanimităţii depline" (nu „parţiale"), — deoarece in lumina ei am putut inţelege mai bine ceea ce s-a zis la Iaşi despre **Eminescu şi eminescianismul.**

În **Cronica**, nr. 3, 1938, p. 4 a apărut foiletonul intitulat **Un studiu „cvasiconcluziv"** şi semnat de Al. Călinescu. Autorul, „ca la comandă" — după cum se exprima Al. Dobrescu, a pornit şi el de la **Postfaţa** cărţii mele. Adică asemeni „criticului de la centru" Dan C. Mihăilescu. Şi, dibuind „revelaţiile" tot ca acela, a ţinut să releve că „după ce «(i-)a căzut in mină cartea **Poezie spaniolă** de Dámaso Alonso», autorul s-a decis să publice parte din paginile care se adunaseră pe masa de lucru ; aşa au apărut **Viaţa lui Eminescu (Hyperion I)**, reconstituire a biografiei interioare şi [...] capitolul de sinteză [despre Eminescu — n.n.] din **Istoria literaturii române (Epoca marilor clasici)**." Aşadar : **Hyperion, I** n-a apărut in 1973, cum scrie pe foaia de titlu, ci cindva după 1977, adică după ce Editura Univers a publicat cartea lui Dámaso Alonso. Mai mult : **Hyperion, I** nu e o **Viaţă a lui Eminescu** urmărită in datele ei vizibile şi din exterior, ci o „biografie interioară", — alta decit cea la care mă refeream in **Postfaţa** ultimei mele cărţi. Şi incă : pentru a scrie o „biografie", nu-mi ajungeau documentele utilizate curent in asemenea cazuri, ci aveam nevoie de speciale consideraţiuni stilistice in legătură cu „structurile fundamentale" ale operei eminesciene. Iată cum „comanda" emiţătorului „de la centru" a ajuns cu destule modificări şi adaosuri la „receptorul" ieşean ; la nivel fenomenal, „legea" aldobresciană comportă neaşteptate distorsiuni.

Oricum, pe dată ce elementele bibliografice şi de filiaţie au fost riguros stabilite, foiletonistul putea trece la sistematica utilizare a „metrului", a aparatului de luat tensiunea, a „bisturiului" şi a ce mai trebuia (după prescripţiile confratelui său de la **Convorbiri literare**), spre a decide că **Eminescu şi eminescianismul** e o carte „irecuperabilă". În consecinţă, Al. Călinescu a băgat de seamă că „primul capitol schiţează o sistematizare nu atit a tipurilor de lectură, cum scrie autorul, cit mai curind a momentelor acesteia." Distingerea e preţioasă, intr-adevăr : in cazul cititorilor cu sincope de atenţie şi cu ideaţie mai lentă, tipurile fundamentale de lectură nu acţionează integrat, simultan, ci incongruent, cu dese omisiuni şi pe momente ; mai trebuie şi altă dovadă decit aceea a felului cum a citit Al. Călinescu **Postfaţa** cărţii mele ? Însă disocierea primă a fost intregită de o a doua — şi mai subtilă : „Mi se pare de admirat felul in care istoricul literar tranşează chestiuni ce apar altora atit de complicate, cu atit mai mult cu cit, de fapt, el nu indică modalităţi de lectură ci o anumită atitudine faţă de text ; lectura propriu-zisă rămine (formulă invocată in ultima vreme pină la saturaţie) o chestiune de adecvare la «adevărul» operei." Aici ar fi de observat că subtilitatea, cind se mai vrea şi ironică, plăteşte un inevitabil tribut obscurităţii. De aceea, insidiosul enunţ trebuie decriptat aşa : toate cite ţin de categoria **fundamentalului**, deci şi **tipurile „invariante" de lectură**, sint de asimilat **elementarului**, lucrurilor la mintea oricui. Încit, subinţelege Al. Călinescu, e şi rizibil să ne pierdem vremea cu cerinţele şi tehnicile atit de simple ale „lecturii textuale", „contextuale", „subtextuale", cind un Gérard Genette, spre exemplu, ne previne asupra „paratextului", „hipertextului", „peritextului", „epitextului" şi a altor chestiuni intr-adevăr complicate cu echivalente dificultăţi in ordinea modurilor de a citi. Asemenea reflecţii pot să aibă o anume indreptăţire. Numai că, tot preocupindu-se de metodologiile lui Barthes, Genette şi alte altor străluciţi cititori-comentatori de literatură (cf. **Biblioteci deschise**, Editura Cartea Românească, 1986), Al. Călinescu a inceput să uite — s-a văzut — sumarele exigenţe ale „lecturii textuale". Despre „**adevărul operei**, el vorbeşte sastisit, ca de o formulă invocată „pină la saturaţie", fiindcă — mai există şi dintre cei care nu o ştiu ? — altă formulă circulă printre oamenii subtili cu orice preţ : aşa-zisul „adevăr al operei" e ceva cu totul problematic ; cert rămine „adevărul lecturii", al **celui care citeşte opera**. Adică „variabila" i se substituie „constantei" !

În funcţie de „variabila proprie", Al. Călinescu găseşte potrivit să spună — in partea mediană a foiletonului său — că „efortul de sinteză al exegetului este, neindoielnic, remarcabil." Apoi trece la un „Dar..." de toată gravitatea ; şi il expliciteazâ aşa : „Dar există un prag dincolo de care autorul, atit de atent la exagerările şi erorile altora — pierde el insuşi controlul dreptei măsuri." Iată şi primul exemplu de pierdere a controlului : Sintem astfel inştiinţaţi că „Eminescu rămine pină acum poate singurul poet al lumii care şi-a **conştientizat** pentru sine **structurile fundamentale** ale oricărei creaţii de artă şi **fenomenologia acestora.**" Atit, doar, că introducerea intr-un enunţ a dubitativului „poate" nu e de echivalat cu a pierde controlul dreptei măsuri, ci cu a lăsa afirmaţia **deschisă** către eventuala găsire de către alţii a unei măsuri mai adecvate. Încit, dacă Al. Călinescu avea de obiectat ceva susţinerii de mai inainte, pe care se vede că o suspectează de neiertată exagerare, firesc era să nu se mărginească doar la a o ironiza, ci : să stabilească dacă „structurile fundamentale ale oricărei creaţii de artă" (=**invariantele**) sint cele asupra cărora a meditat Eminescu, ori vor fi fiind cu totul altele ; implicit, să demonstreze dacă — şi intru cit — diferiţilor poeţi mari le-au devenit limpezi chiar **aceste structuri**, sau **altele** li s-au impus ca **fundamentale** ; să-i numească pe aceşti poeţi, de care eu nu voi fi aflat pină acum ; in fine, să evite cel puţin de astă dată confuzia dintre **fundamental** şi **elementar** (in accepţia de „simplist"), la un poet ca Eminescu, a cărui valoare exponenţială decurge din capacitatea de a percepe rădăcinile lucrurilor — pină la **stihial**. La un asemenea mod de a discuta o carte pe care nu o cred fără neajunsuri, mă gindeam, cind i-am scris **Postfaţa** : cu argumente, in mod avizat şi — trebuie să adaug acum — cu bună credinţă.

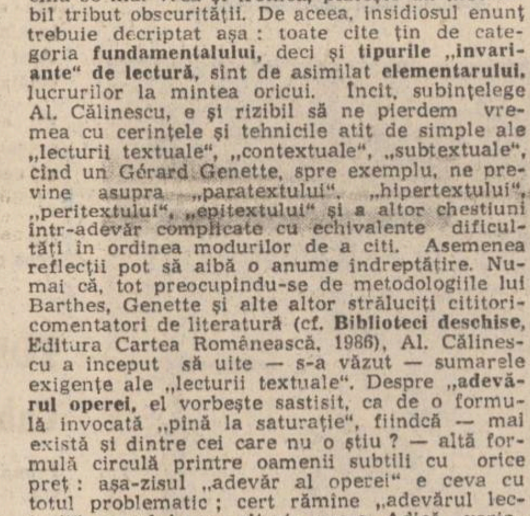

Valeriu Scărlătescu : „Peisaj la Trăisteni"

CONFABULE Un ţăran trece strada

● Il luă pe cel mic şi merse la grădina zoologică. Pe Aristiţa o lăsase acasă, avea treabă.

— Ia-l pe ăsta, ii spusese, că n-am spor din cauza lui. Mereu găseşte cite ceva să mă impiedice.

— Unde să-l iau ? intrebase.

— Unde-o fi, numai duceţi-vă !

— Vreau la grădina zoologică, ţipase cel mic, mai ales cu gindul că ii va face ciudă celui mare, care era la şcoală.

Aşa că luase oraşul de la un capăt la altul, pe urmă, de la Casa Scinteii, luase cursa specială, dăduse citiva lei la intrare şi ajunse in faţa maimuţelor. Era cald, maimuţele dormeau, cele care nu dormeau păreau oricum plictisite. In jurul lor multă strinsură, cu reflecţii care mai de care, „Bă, ale dracului... iote ce face... astea ce-or minca ? bă, ale dracului, ce seamănă intre ele". Citiva băieţi vroiau să le dea cite ceva de mincare, dar făceau mai multă gălăgie, decit bine. Sătule şi intrebindu-se poate ce caută atiţia verişori in haine in jurul lor, maimuţele se retrăseseră la răcoare, in dormitoare, ceea ce ii făcu pe unii dintre admiratorii lor să arunce cu pietricele in ele. Din cind in cind se auzea răgetul regelui animalelor care işi aducea aminte cine e.

— Hai la elefanţi, zise cel mic.

Au mers la elefant, pentru că era numai unul singur. Acesta jupuia nişte frunze cu trompa, nu se ştia de ce, că doar nu le minca.

— Ce gras e, se miră o femeie cu broboadă căzută pe umeri.

— Ce gras. Şi-i plin de praf. Uite-l ce face, o susţinu şi bărba-su.

Şi ce făcea ? Făcea ce face indeobeşte un elefant intr-o grădină zoologică. Ii asculta.

Iulian Neacşu

CUMPĂNĂ Aşchii

La Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti, imi transmite poetul Ioan George Şeitan publicaţia **Semenicul** (Caiet-program editat de Casa de Cultură a Sindicatelor Reşiţa). Ii mulţumesc pe această cale. Regretatul prozator Radu Petrescu semnează un eseu inedit, „Romanul timpului nostru", Gheorghe Zincescu — un eseu mai frumos decit titlul lui („Faţetele realităţii"). Urmează, printre altele, o interesantă anchetă despre „proza scurtă actuală", realizată de Titus Crisciu la care răspund : Ildico Achimescu, Maria Pongracz, Titus Suciu, incheiată printr-un scurt dialog cu Ion Marin Almăjan, directorul Editurii Facla. Proza ca atare este reprezentată de Alexandru Deal („Trei in cimpul cu salvie"), Nicolae Danciu Petniceanu („Dascălul din Valea Sfirdinului"), Ion Nicolae Anghel („Dimineaţa"), ultimul dintre ei atrăgind atenţia prin voinţa de construcţie, vizibilă şi intr-un fragment. Dorin Muraru scrie un articol despre cărţile lui Eugen Uricaru („Timpul şi oglinda"). Stilul articolului impresionează prin jocul alternativ de identificare cu obiectul şi distanţare faţă de el : „Eugen Uricaru este creatorul unui univers romanesc distinct, in care trecutul este o prezenţă vie, adesea incolăcită in jurul unei oglinzi". Urmează un capitol scurt de „Topografii sentimentale", deschis de Cornel Ungureanu prin articolul memorialistic „Spiritul unui loc de noblete". Spicuim : „Cine citeşte poezia **Al mai tare om din lume** a urcat prima treaptă de iniţiere şi de inţelegere a adevărurilor lugojeneşti... În spiritul lugojenesc mi se pare a fi infruntarea orgolioasă cu imposibilul, vinătoarea himerei, ciştigarea pariului cu nemaiauzitul, cu imposibilul". Apoi, Pavel Bellu surprinde „Umbra lui Blaga in Banat". Ioan George Şeitan realizează o anchetă (Cenaclul — o şcoală literară) la care participă Aurel Dumitraşcu şi Gabriel Stănescu. Cel de-al doilea, absolvent al Facultăţii de Filozofie din Bucureşti, spune in incheiere : „V-aş ruga să ne imaginăm pentru o clipă in Elada şi să dialogăm sub platanul Lyceului lui Platon sau să fim peripateticienii Academiei lui Aristotel". Fraza sună romantic, numai că Academia este fondată de Platon, iar Aristotel formează o şcoală: Lyceul, in grădinile templului lui Apollo Lykeios. Am spus aceste lucruri pentru că o intreprindere frumoasă cum este aceea a editării acestor „Caiete" nu trebuie să fie umbrită de aripa cheală a dilentatismului. Publicaţiile, fie şi sporadice, din toate judeţele ţării, unde există forţe literare indubitabile, vor ciştiga in importanţă dind la o parte asemenea falsităţi. Semnalăm, in continuare, alţi autori care fac cinste publicaţiei : Călin Chincea, Vasile Ioniţă, Ada D. Cruceanu, Alexandru Sava, Vasile Pistolea, Tănase Zamfir.

George Alboiu

REMEMORĂRI Secvenţe marine

1.

La marginea briului de stabilopozi trei inşi cu lansete sofisticate aruncă in larg spre bănuitul banc de stavrizi. Mulinează cu nădejde, işi laudă uneltele reciproc, li se agaţă plumbul in pietrele submarine, pierd rind pe rind şiruri de ace dar nu şi speranţa. Au şepci cu cozoroc de plastic care feresc de razele soarelui şi genţi din foaie de cort agăţate după git unde işi ţin cele trebuincioase şi in care urmează să depoziteze eventuala pradă. Mulinează cu perseverenţă. Ceva mai departe un ins cu pantaloni negri de doc şi cu o bască terminată cu un virf ca un paratrăznet stă liniştit şi priveşte plutele din tulpină de porumb. Undiţele lui sint din lemn de alun necojit, nişte improvizaţii jalnice contrastind flagrant cu zbirniitul mulinetelor aduse de peste mări şi ţări. E privit cu zimbete ironice de cei trei inşi care mulinează cu nădejde. Bărbatul cu bască n-a intors o clipă capul spre ei. De altfel nici nu are timp. Din minut in minut scoate cite un stavrid argintiu, il desface din cirlig calm şi cu dexteritate şi-l viră in minciogul pe jumătate plin. După un timp, unul din posesorii lansetelor cu mărci răsunătoare zice : Nene, lasă-mă şi pe mine să arunc in locul dumitale. Insul cu bască e de acord. Se ridică şi inainte de a trece ceva mai incolo zice : Vă las dar e tot una. Şi intr-adevăr, tot una a fost.

Posesorul rudimentarelor unelte trăgea peşte după peşte. Ceilalţi mulinau cu perseverenţă inutilă. După aproape două ore, insul cu bască işi stringe undiţele, scoate minciogul plin ochi din apă şi dă să plece sub privirile stupefiate ale colegilor de travaliu şi răbdare.

— Nene, zise unul din posesorii sofisticatelor mulinete, vinde-ne şi nouă ceva peşte să nu ne intoarcem cu mina goală.

Insul cu bască zimbeşte bonom şi intinde spre el minciogul greu rostind intr-un inimitabil accent ardelenesc :

— No, că cu plăcere. Mie tăt nu-mi place peştele, am venit aşe să mă distrez oleacă...

2.

Marea, in zori, atit de liniştită şi metalizată incit soarele lunecă pe intinderea ei fără să se scufunde.

3.

Replica unui ţinc de trei ani insuşită, probabil, din aserţiunile maturilor :

— Hai scoală-te, Andrei, că este ora zece.

— Nu vleau că eu sint in concediu...

4.

Numai mestecenii stau impasibili şi albi, ca nişte mirese, in faţa mării foşnind precipitat.

5.

Marea cu răbdarea ei de bijutier a azvirlit pe ţărm o piatră in formă de inimă. Am aruncat-o departe in valuri şi a doua zi am găsit-o in acelaşi loc. Poate era inima unui inecat...

6.

Un fotograf ingenios face poze color folosind drept reclamă o maimuţă cu cap de copil bătrin. Maimuţa e **pensionară** şi a achiziţionat-o de la circ. Versurile cu care indeamnă la pozat nu ştim cui aparţin : „Haideţi fraţilor, daţi zor / să vă fac poze color / lingă marea cea albastră / in mijloc cu strămoaşa voastră"...

7.

Pescăruşul căzind brusc din zborul său planat spre suprafaţa mării ca un sinucigaş.

8.

De fiecare dată cind mă despart de mare, bătrina amantă se impodobeşte ca o prinţesă, işi flutură voalurile dantelate, işi pune coliere de pescăruşi, işi netezeşte obrazul ridat şi-mi transmite melancolii testamentare.

9.

Marea spre toamnă ştergind amintirile verii şi pansind rănile nisipului.

Mircea Micu

m a p a m o n d

BLAGA ŞI BANFI

Se poate afirma cu îndreptăţire că gîndirea marxistă italiană s-a remarcat din plin la nivelul continentului european încă de la sfîrşitul secolului trecut şi începutul secolului nostru prin contribuţiile de mare originalitate ale lui Antonio Labriola, dar şi prin cele ale umanistului Rodolfo Mondolfo, precum şi mai tîrziu (începînd cu anii '30 şi a doua jumătate a veacului nostru) prin lucrările de mare valoare ale unor personalităţi de talia lui Antonio Gramsci, Antonio Banfi, Galvano della Volpe, Cesare Luporini, Lodovico Geymonat, Eugenio Garin, Nicola Badaloni şi alţii.

Mai ales în privinţa gînditorului comunist Antonio Banfi se cuvine să facem o precizare aparte. Este filosoful care stabileşte relaţii de prietenie cu Lucian Blaga, iar în anul 1946 îşi aduce un însemnat aport la îngrijirea, prefaţarea şi publicarea cărţii acestuia, „Orizont şi stil".

În legătură cu lucrarea respectivă, Banfi afirmă că tinteşte „la interpretarea lumii culturale în varietatea sa" [1]), Blaga „punînd în lumină în special motivul de discontinuitate creativă" şi „de individualitate organică" prin intermediul conceptului de „matrice stilistică".

Apreciind un asemenea concept, gînditorul italian demonstrează cum prin intermediul lui „realitatea culturii se explică în diferitele sale forme şi direcţii". A. Banfi spune, de aceea, că „pentru o cultură determinată e deci uşor să găseşti o matrice comună pentru artă, religie, obicei, filosofie, un stil unitar, în ansamblu, care s-o distingă pe aceasta de alte culturi şi să-i ofere variatelor sale forme spirituale un conţinut, un sens, o valoare şi... un destin cu totul particular". [2])

În general, despre filosofia lui Blaga, Banfi spune că ea „continuă astfel acţiunea caracteristică a filosofiei contemporane, de a releva, liberă de orice simţ evaluativ, liniile constructive ale realităţii culturale, într-o conştiinţă mereu mai deschisă şi universală" [3]). Cu alte cuvinte, filosoful italian consemnează şi apreciază saltul către universalitate înfăptuit de filosofia românească prin creaţia blagiană.

La rîndul său, Antonio Banfi se înscrie printre acele personalităţi care au contribuit nu numai la critica şi „dispersarea" idealismului în tendinţe multiple, ci şi la „a propune soluţii noi", [4]) menţinîndu-se, în Italia, cum ne spune Eugenio Garin, independent de poziţiile dominante, deşi răspunzînd în esenţă aceloraşi probleme ca expresie a „exigenţelor profunde ale unei societăţi în transformare". [5])

Demersul său critic îi vizează în special pe Benedetto Croce şi Giovanni Gentile care, potrivit lui Antonio Banfi, „n-au sesizat decît în mod parţial şi izolat, iar citeodată prea dogmatizat" problemele filosofiei contemporane, dar şi orizonturile mai largi ale filosofiei lui Hegel, Husserl şi Dilthey.

„Experienţa filosofică", cum îi plăcea lui Banfi să-i spună, se întinde pe o vastă arie problematică, încercînd să satisfacă, în principal, trei mari exigenţe : 1. — să fie în concordanţă cu starea culturală a unei perioade istorice date ; 2. — să definească, în liniile sale esenţiale, funcţia şi problematica actuală a filosofiei ; 3. — să-i deschidă o cale sigură raţiunii în limitele unei experienţe umane, atît personale cît şi istorice. Trebuie menţionat însă faptul că a treia cerinţă le influenţează pe toate celelalte.

Dintre lucrările chemate în mod prioritar să dea curs unei asemenea înalte exigenţe, lăsînd la o parte activitatea sa publicistică (a înfiinţat revista **Studii filosofice** la care vom face referiri mai amănunţite ceva mai departe), le vom avea în vedere îndeosebi pe următoarele : **Filosofia şi viaţa spirituală**, 1922, **Principii ale unei teorii a raţiunii**, 1926, **Galileo Galilei**, 1930 şi **Omul copernican**, 1950.

Antonio Banfi distinge între folosirea dogmatică a raţiunii şi o abordare critică raţională. La Croce, de pildă, formele spiritului par constituite dinainte şi sînt lipsite de o dinamică dialectică. Este vorba de o ipostaziere a rezultatelor reflecţiei întreprinsă de raţiune. Istoria gîndirii filosofice este plină de acest gen de concepte sau probleme, de categorii ale raţiunii ce fixează doar anumite momente ale gîndirii în act. Aşa s-a format sistemul de relaţii numit transcendental, care a dominat multă vreme speculaţia filosofică, consideră Banfi. Unor astfel de forme el le contrapune o raţionalitate deschisă, o raţionalitate „ce exprimă conştiinţa unei structuri, complexe şi dinamice de relaţii oferite experienţei umane" [6])

În lucrarea sa, **Principii ale unei teorii a raţiunii**, opera sa cea mai importantă, Antonio Banfi susţine că „raţiunea e potenţa însăşi a vieţii în act în noi", iar „raţionalitatea este imanentă şi acţionează în orice act de cunoaştere, provocînd şi conducînd procesul său infinit". Mai departe, în cuprinsul aceleiaşi lucrări, filosoful din Milano se va dovedi a fi susţinătorul pasionat şi consecvent al unităţii dialectice dintre raţiune şi experienţă, al unei concepţii dinamice şi istorice a raţiunii care nu se poate reduce la un convenţionalism comod şi arbitrar. Legea, conceptul, sistemul şi categoriile, arată Banfi, exprimă cel mai bine relaţiile determinate în condiţiile experienţei şi nu sînt rezultatul unor afirmaţii pur verbale.

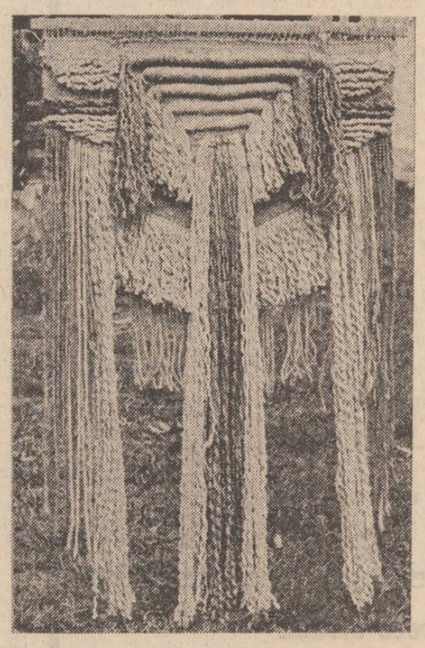

Angela Ionilete : „Rod"

El demistifică şi îşi propune să elibereze astfel filosofia de orice influenţă de natură metafizică sau metaistorică, demonstrînd că între experienţă şi raţiune există o adevărată „unitate de raporturi". Prin urmare, raţiunea cercetează aspectele realităţii pe care experienţa le separă şi le opune, „reconstituind o unitate nouă", spre a găsi „în transfigurarea raţională a lumii forma cea mai desăvîrşită a certitudinii şi actualităţii sale". [7])

Tezele banfiene cu privire la raţionalism, pledoaria sa pasionată pentru raţionalizarea experienţei în cadrul procesului complex al dezvoltării istorice au făcut ca întreaga sa concepţie filosofică să fie considerată drept „raţionalism critic". Dar, la o analiză mai atentă se poate constata că viziunea sa „raţionalist critică" nu este alta decît aceea a materialismului dialectic şi istoric.

Aşadar, filosoful din Milano se dovedeşte, în cele din urmă, a fi un apărător şi un susţinător deschis al filosofiei marxiste, raţionalismul său „critic" şi sistematizarea dinamică a experienţei pe care el o promovează corespunzînd, în esenţă, cu procesul de substituire a cunoaşterii dogmatice şi metafizice prin cea ştiinţifică şi filosofică.

Filosofia marxistă, potrivit viziunii banfiene, şi-a descoperit fundamentalele sale şi desăvîrşirea preluînd metodele unor precursori precum au fost Kant, Hegel, Croce sau Gentile, Husserl şi Dilthey, metode eliberate însă de rezidurile dogmatice şi idealiste în spiritul concepţiei lui Marx. Astfel înţeleasă, filosofia tinde să-şi coordoneze în mod sistematic întreaga experienţă, ca şi întreaga cultură a istoriei umane de altfel. O filosofie de acest gen nu poate fi decît umanistă, şi marxismul, spune Banfi, filosofia marxistă nu este o filosofie, o ştiinţă sau o istorie, ci ea este însăşi umanitatea filosofiei. Ea trebuie să urmărească cunoaşterea adevărului, întrucît, potrivit lui, „cu adevărat revoluţionar e numai adevărul".

În cuvîntul său de introducere din anul 1940 la revista „Studii filosofice", pe care o înfiinţează, Antonio Banfi se va referi, în continuare, la valenţele critice şi la funcţiile filosofiei. Aşa, de pildă, în concepţia lui, filosofia trebuie să îndeplinească o funcţie critică, să fie o activitate spirituală raţională, să ofere o alegere conştientă : „Momentul pe care-l traversează Europa, afirmă Banfi, nu poate lăsa filosofia indiferentă. Dacă filosofia este un fapt uman, şi ea tinde mereu să fie în centrul experienţei umane, ea nu poate fi indiferentă în raport cu cultura umană, şi prin cultură se înţelege orice eveniment istoric care are o semnificaţie spirituală, ea are o responsabilitate şi o poziţie". [8])

Revistă trimestrială de filosofie contemporană, „Studii filosofice" a avut un impact esenţial în epocă — fiind de fapt o revistă deschisă cu prioritate „energiei tinerilor". Locul şi rolul ei ar putea fi comparat, într-un anumit fel, cu **La Critica**, lui Benedetto Croce, însă cu o mai amplă deschidere, îndeosebi spre „natura ştiinţifică şi raţională" a cunoaşterii filosofice, spre caracterul antidogmatic (critic şi dialectic) al unui astfel de „raţionalism".

Dat fiind un asemenea caracter, ea a şi fost suspendată de autorităţile fasciste în anul 1944. Mai tîrziu, după anul 1946, revista se înscrează mai amplu în cultura italiană. Articolele şi studiile banfiene din această perioadă vor fi apoi publicate în volumul **Omul copernican**, în care efortul filosofului de a prezenta marxismul ca un umanism şi istorism radical se întîlneşte cu rezultatele „raţionalismului critic". Cele două curente, spune Banfi, se vor regăsi în „ceea ce reprezintă cu adevărat cucerirea omului, în realitatea lui concret istorică, în capacitatea sa constructivă, în realitatea sa socială". [9])

De aici derivă teze şi idei cu o profundă şi riguroasă orientare marxistă, cum ar fi aceea că istoria nu este rezultatul providenţei şi nici o succesiune empirică de evenimente, ci ea este creaţie, îmbogăţire de situaţii, de structuri şi de valori umane.

O înţelegere de acest fel a umanismului marxist, care permite omului să înţeleagă şi să guverneze lumea pe baza însuşirii progresului tehnic şi ştiinţific, precum şi a libertăţii de acţiune, îl situează pe Antonio Banfi printre teoreticienii cei mai valoroşi ai marxismului, aducîndu-şi o contribuţie importantă nu numai la apărarea şi răspîndirea unei filosofii, ci îndeosebi la dezvoltarea ei creatoare.

Dar Antonio Banfi a desfăşurat şi o bogată activitate politică. Într-un studiu din aprilie 1949, el aminteşte despre o „experienţă personală decisivă", despre lupta sa din cadrul Rezistenţei italiene şi despre participarea sa politică în cadrul P.C.I. pentru afirmarea unei „noi primăveri a civilizaţiei umane". Iar în procesul luptei sale din timpul Rezistenţei, în **Frontul tineretului**, al activităţii parlamentare şi de partid era admirat de tinerii săi elevi „mai înainte chiar de a fi apreciat ca „filosof" [10]). A ştiut, deci, să îmbine etica unei conduite politico-sociale cu ţinuta sa ştiinţifică şi probitatea profesională. A fost, cum s-a spus, asemenea unui mare clasic.

Gh. Lencan Stoica

[1]) **Lucian Blaga, „Orizonte e stile", Milano, 1946, p. 11, Introduzione, di A. Banfi.**
[2]) **Idem, p. 17.**
[3]) **Idem, p. 23.**
[4]) **Emile Namer, „La philosophie italienne," Paris, Ed. „Seghers", 1970, p. 241.**
[5]) **Eugenio Garin, „Intellettuali italiani del XX secolo", Roma, Ed. „Riuniti", p. 215.**
[6]) **Cf. Emile Namer, Op. cit. p. 243.**
[7]) **A. Banfi, „Principi di una teoria della razione", Torino, Paravia, 1926, p. XV.**
[8]) **Apud, Eugenio Garin, cit. p. 243.**
[9]) **Antonio Banfi, „L'uomo copernicano", Milano, 1949, p. 338.**
[10]) **Livio Sichirolo, „Antonio Banfi," în „Studi Urbinati", 1963, p. 322—323.**

REVISTA STRĂINĂ

● **„L'INDICE DEL LIBRI DEL MESE"** este titlul unei reviste literare italiene care, aşa cum o prezintă şi titlul, are menirea de a publica recenzii pe marginea cărţilor apărute pe parcursul unei luni în editurile italiene. Afirmaţia este valabilă atît pentru lucrările originale, cît şi pentru traduceri şi reeditări. Revista îşi concentrează forţele asupra beletristicii : proză (literatură s.f., literatura faptului, literatură poliţistă), poezie, teatru, fără însă a neglija lucrările de critică literară, lingvistică, estetică etc.

Revista are cîteva rubrici fixe. În primul rînd este vorba despre „Cartea lunii", adică prezentarea volumului care, după părerea redacţiei, are şanse să ajungă să trezească interesul cel mai larg în rîndurile cititorilor.

„L'Indice del libri del mese" acordă o atenţie deosebită şi spaţiu corespunzător diferitelor anchete şi interviuri cu personalităţi ale vieţii literare italiene şi străine, autori ai unor cărţi care se bucură de succes, traducători etc. Unul dintre interviurile mult gustate în ultima perioadă a fost cel cu lingvistul american Noam Chomsky, autorul unei cărţi despre felul în care presa americană îşi informează cititorii în special pe problemele de politică externă.

O rubrică dintre cele mai interesante este cea avînd titlul „Ar trebui să fie tradusă...", care informează cititorii despre lucrările din literatura universală contemporană care ar trebui să vadă lumina tiparului în limba italiană. „Documente nepublicate pînă acum" cuprinde prezentări ale unor documente sau lucrări aparţinînd unor personalităţi ale vieţii literare din Italia, descoperite recent şi încă necomentate.

În fine, rubrica „După părerea mea" prezintă opinii ale criticilor şi cititorilor, referitoare la diferite aspecte ale vieţii literare italiene. În ultima perioadă, aceste opinii s-au referit la problematica literaturii pentru copii, la literatura feministă etc.

● **FILMUL „WALL STREET" AL REGIZORULUI OLIVER STONE**, autorul între altele al celebrului „Platoon" (Plutonul), se înscrie pe linia celor mai bune filme americane care îmbină realitatea cu fantezia pentru a aduce în prim plan rănile şi cicatricele societăţii americane contemporane. Această operă a lui Stone demonstrează foarte convingător că în imperiul finanţelor americane (dar nu numai al finanţelor) e ceva putred...

Filmul s-a bucurat şi se bucură în continuare de un succes enorm şi pentru faptul că americanii şi lumea occidentală îşi mai amintesc — şi nu pot să nu-şi amintească — ziua de 19 septembrie 1987 cînd căderea bruscă a acţiunilor la Bursa din New York a zguduit întreaga lume capitalistă, îngrozită de teama ca nu cumva să se repete evenimentele care au dus la marele crah din anul 1929...

Filmul ne introduce în lumea speculanţilor finanţelor americane, în lumea lui Bud Fox, agent de bancă (interpretat de Charlie Sheen), care pîndeşte marea ocazie de a se îmbogăţi peste noapte. Şansa care i se oferă graţie aflării — primul — a veştii despre un mare proces cîştigat de banca la care lucrează. Informaţia aceasta îi este comunicată lui Gordon Gekko (interpretat de Michael Kirk), care o foloseşte magistral pentru a se îmbogăţi şi a-l îmbogăţi şi pe informatorul său. Acest mărunt agent de bancă, în realitate un Mephisto al Wall Street-ului, este un reprezentant tipic al societăţii al cărei ţel suprem sînt banii.

Oliver Stone surprinde excelent în acest film decăderea valorilor morale. „Tatăl meu a fost un agent de bancă de modă veche, care nu a făcut niciodată avere, spunea regizorul. El îmi spunea adesea că Wall Street este inima care pompează sînge în vinele economiei americane. Sînt convins că astăzi Wall Street nu mai este o astfel de inimă, este un loc în care unii oameni se îmbogăţesc, în care se fac pariuri ca la casino..."

● **ŞOSTAKOVICI ŞADE LA PIAN ŞI COMPUNE „SIMFONIA LENINGRADULUI".** Aparatul se îndepărtează apoi de el, cuprinde strada şi urmăreşte un grup de muncitori care, cu armele pe umăr, se îndreaptă cu tramvaiul spre periferia oraşului. Ei vor deveni prima linie de apărare a Leningradului. Însoţită de muzica lui Şostakovici, camera alunecă de-a lungul liniilor frontului, descoperind sute de aruncătoare germane de obuze gata să înceapă atacul...

Aşa începe scenariul filmului regizorului Sergio Leone intitulat provizoriu „Infernul se numea Leningrad", inspirat din epopeea celor nouă sute de zile de rezistenţă a locuitorilor oraşului în faţa blocadei germane. Acţiunea filmului este brodată pe povestea de dragoste a unui reporter american de film cu o rusoaică. Scenariul aparţine lui Leone şi scenaristului sovietic Arnold Vittol.

Sergio Leone, autorul printre altele al peliculei „A fost odată o Americă" s-a hotărît să facă acest film „pentru că foarte mulţi oameni din Occident confundă blocada Leningradului cu bătălia Stalingradului. Despre această mare pagină de istorie nu ştim aproape nimic, nici măcar faptul că în timpul blocadei au pierit 40 la sută dintre locuitorii oraşului, adică 1,3 milioane de oameni ! spunea Leone într-un interviu acordat recent lui Mino Guerrini de la „Epoca" milaneză. Este cel mai mare sacrificiu voluntar din întreaga istorie a omenirii, făcut în numele ideii că nemţii nu trebuie să cucerească niciodată Leningradul. Dacă vă gîndiţi că Hitler a ordonat, încă din prima zi a încercuirii oraşului, să fie tipărite invitaţiile pentru spectacolul de gală cu o operă de Wagner, care urma să aibă loc în sala Filarmonicii din Leningrad, vă daţi seama ce importanţă avea pentru ei Leningradul... Un film documentar din epocă surprinde un grup de muncitori în momentul cînd la radio s-a anunţat că oraşul a fost încercuit. Camera rămîne mult pe chipurile lor, pe care nu poţi citi decît un singur lucru : că în faţa unor asemenea oameni, nemţii nu au nici o şansă."

Rolul reporterului va fi interpretat de Robert de Niro în timp ce pentru principalul rol feminin regizorul este în căutarea unei actriţe sovietice.

● **MICHEL BATAILLE, NĂSCUT ÎN ANUL 1926,** este unul dintre cei mai reprezentativi scriitori francezi contemporani. A publicat pînă în prezent douăzeci de volume, dintre care cele mai cunoscute sînt „Pomul de Crăciun" şi „Spaima de geniu". În acest din urmă roman, scriitorul s-a inspirat din viaţa şi activitatea celebrului Le Corbusier, al cărui secretar particular a fost mulţi ani.

În ultimul său roman — „Copiii destinului" — Michel Bataille abordează problematica complexă a anilor 1914—1918, prezentîndu-ne primul război mondial ca pe ceva „diluvial", ca pe un cimitir al valorilor umane". Protagoniştii romanului său sînt „proletarii războiului", „copiii sărmani ai războaielor", adică soldaţii de rînd. Prin Antoine, fiul unui vestit general, autorul încearcă să prezinte războiul de aproape. După aceea, prin activitatea tatălui său, facem cunoştinţă cu culisele războiului, cu incapacitatea comandanţilor.

Patosul umanist al romanului lui Bataille alternează cu ironia, reflecţiile autorului cu acţiunea, drama cu descrierile lirice. În efortul său de a surprinde evenimente şi destine la nivelul individului, al colectivităţii, autorul abordează un stil telegrafic, specific literaturii faptului concret. M. Bataille nu uită să înfăţişeze ceea ce H. Barbusse numea „spaima civilă a războiului" prezentînd oameni şi evenimente în aşa fel încît aceştia capătă dimensiuni aproape nereale.

„Copiii destinului" este un roman convingător, cu un acut mesaj antirăzboinic.

● **ADMIRABILUL POEM „COCORII" DE RASUL GAMZATOV** (publicat în versiune românească, în toamna anului trecut, în „Luceafărul") s-a transformat în recviem pentru toţi cei plecaţi pe fronturile celui de al doilea război mondial şi care nu s-au mai întors. Dar aceasta nu este singura creaţie a marelui poet din Daghestan în care abordează tema războiului.

„«Cocorii» (Juravli) am dedicat-o fratelui meu, spunea Gamzatov într-un recent interviu. Am vrut să-i ridic un monument lîngă Stalingrad, dar mi-au luat-o alţii înainte. În cimitirul în care este îngropat a fost înălţat un obelisc pe care este săpat şi numele lui. Obeliscul este închinat tuturor daghestanezilor căzuţi în luptă, tuturor oamenilor sovietici care nu s-au mai întors. De aceea mai tîrziu am scris poemul «Fraţii»... Subiectele îmi vin pe neaşteptate. Am vizitat un monument groznic al războiului, Hirosima din Japonia. Şi tocmai pe locul în care omenirea este avertizată împotriva războiului nuclear, mi-a fost adusă la cunoştinţă o veste tragică — moartea mamei mele...

Au trecut ani şi cele două momente mi-au venit în amintire cînd mă aflam în Mexic, pe o fîşie de pămînt scăldată de mare. Este dovedit istoric că aici nu trăiesc decît femei, văduvele celor care nu s-au mai întors din larg, de la vînătoarea de balene. Femeile acestea se achită de toate îndatoririle, asigurarea existenţei, creşterea şi educarea copiilor. În timpul celui de al doilea război mondial şi patria noastră a fost o astfel de insulă. Aşa s-a născut poemul «Insula femeilor». Ca un avertisment, ca o chemare.

Cu ocazia unei întîlniri cineva a făcut remarca tristă că dacă s-ar face o întrecere între epocile istoriei din punctul de vedere al numărului de oameni ucişi, secolul al XX-lea ar cîştiga detaşat. Este un adevăr cumplit. De aceea nu încetez să scriu despre război..."

LIRICĂ DIN S.U.A.

Cele mai reprezentative cărţi ale grupării poetice reprezentate în ciclul următor, printre care : „Informaţii de pe suprafaţa lui Venus" — 1987 (Lewis Warsh), „Bufniţa cîntătoare" — 1980 (Janine Pommy-Vega), „Ciudaţii necunoscuţi" — 1982 (Terence Winch) sau „Idei dezordonate" — 1987 (Tom Clark) şi altele pun în evidenţă cîteva particularităţi distincte ale poeţilor din cea de a doua şi a treia generaţie a cunoscutei „şcoli poetice" din New York, caracterizată prin cultivarea obsedantă a liricii erotice şi a poeţilor din grupul „language" („poeţi ai limbajului"), preocupări îndreptate cu precădere spre înnoirea lexicului. Acestor două direcţii principale de evoluţie a scrisului „tinerilor poeţi americani" (este vorba de autori consacraţi, născuţi după 1945) li se adaugă celelalte caracteristici definitorii pentru generaţia la care ne referim : redescoperirea lirismului în paralel cu experimentarea umorului şi apelul la elementele cotidianului într-o manifestare complexă şi adeseori contradictorie, ceea ce dă prilejul criticii literare americane să uziteze uneori, cînd discută această poezie, termenul de „criză a imaginaţiei". Este vorba, constată aceiaşi critici, de un fel de **avangardă poetică**, fără un program declarat, mulţi dintre aceşti poeţi fiind „romantici", dar nu în sens literar, atitudinea lor estetică fiind antiliterară, de descendenţă avangardistă. Poeziile lor, realitate uşor de sesizat, chiar şi la poeţii grupaţi mai jos, sînt de cele mai multe ori **construcţii** verbale.

MICHAEL PALMER

Vedere dintr-un apartament

Cuvîntul „vis" este tehnic
nu înseamnă nimic în sine
îl putem folosi la-ntîmplare
Visul lui Max are măşti
o flacără laterală alta în spate
Eu nu visez acest vis
dar stau culcat cu ochii deschişi
şi dansatorii erau prietenii mei
Noi am trăit o viaţă care era ceva
Acum trăim alta ce trece ca apa
Hainele noastre sînt invizibile
spun corbii
Lacul nostru este un secret
cunoscut tuturor
spune Întunericul
Trebuie să fii treaz pînă
la aceste finaluri

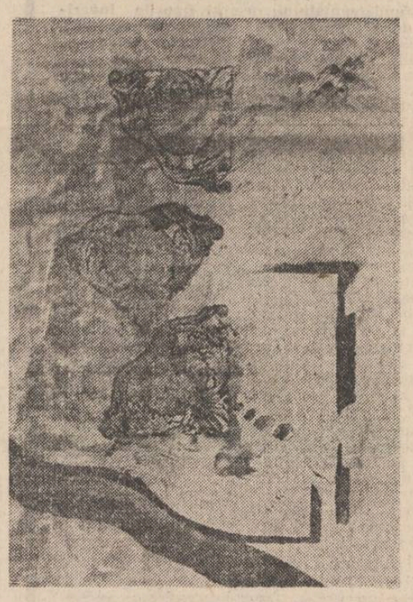

Ileana Dăscălescu : „Valea Soarelui"

LEWIS WARSH

Dorinţa

Mi-am imaginat o viaţă a solitudinii din cărţi,
singurătate şi emoţii trase pe calapod,
cum aş pune alături poeţi eruditi ce-au uitat
echivoca stare a dragostei care face
din minte o jucărie zăpăcită.
Gîndul să se îndrepte spre lucrurile plăcute
singele să mi se urce în cap
orice fel de schimbare a spus cineva
ar fi potrivită virstei şi energiei mele. Dar
cine sînt eu să regret făgăduiala
sentimentelor ce falsifică destinul cuiva
şi îmbracă forme fără esenţă
ca piramidele înălţate împotriva cerului.
Izvor de fericire este atingerea minecii tale :
Rivnesc după clipele trăite cu tine.

TERENCE WINCH

Ochi de fier

Tu vrei degetele mele prelungi,
zvîcnetul picioarelor mele, bătăile inimii mele
mîntind frumos în patul tău.
Am plîns gîndindu-mă la tine
Am dormit visîndu-mă cu tine
Ce simplu ai spus, vino în maşina mea
Eu am fost pilotul tău automat
Venele mi-au plesnit şi am devenit
laconic şi acum am treizeci şi opt
şi tocmai vreau să trăiesc liniştit
Ţi-am mîngîiat obrazul şi ţi-am sărutat ochii
în oblica, neagra şi alba
virstă a micilor detalii
Okey, ai spus, luni :
„stăpîneşte noaptea pentru mine"

ALAN BERNHEIMER

Portret de bărbat

Chipul tău acoperă cerul
ca o moară de vînt
siguranţa vieţii răzbate-n privire
şi un suris se dizolvă în aer

Tu eşti prin tine însuţi

Ţi se vede părul şi gura
conturul nasului în obraz
şi o lumină brună
din secolul al cinsprezecelea
lumina ochilor tăi bruni
unul privind înăuntru
celălalt în afară

Tu eşti îmbrăcat în negru
culoarea universului
şi cerul albastru se face alb
în spatele tău

Nu se vede însă
ceea ce ai de gînd să ne spui

TOM CLARK

Cabraj

Inima în bucăţi ca frînturile
De trafic pierdute în ploaia
Albastră confuză strigătul
Se zbate cu aerul din plămîni
Învăţ cum se face o scară
Să te urc în acest univers
Al vitezei şi altitudinii unde
Trupurile ne plutesc transformate
Jocul luminii e ca o mînă
Ne ridică dintr-o poziţie şi ne lasă
Într-o alta total diferită

Lăcrămioara Chivu

În româneşte de Nicolae Stoie

SPORT

Ultima zi de vară, întîia dimineaţă de toamnă

Miercuri, ultima zi a verii. Sinaia. Ascult la radio meciurile pe care le susţin, în cadrul celei de-a treia etape, echipele care, peste o săptămînă, vor intra în bătălia pentru cupele europene. De la Vîrful cu Dor şi pînă la Caraiman, acolo unde iau naştere vînturi albe, plouă. Brazii înfruntă mîndri şi însetaţi potopul de ape, fagii-şi apleacă ramurile, încordîndu-le, precum jderii spinările, atunci cînd prada a intrat în ochiul morţii. Bătălia de pe cele patru stadioane, aspră, bărbătească, se înscrie încă în matca verii, sub steagul înălţat din mirişti, trandafiri sălbatici şi scaieţi violeţi — partea din umbră a covorului oriental peste care mai stăruie, gînditoare, o rază din asfinţitul bucuriei ce leagănă mări calde — şi eu simt cum răsună-n adîncurile ei smintită, veşnicia tinereţii. Jaf care nu sluteşte şi odoare care beatifică clipa intrată în vuietul orgii. Cîştigă cei mai puternici. Şoapta cetinei. Rumoarea ploii. Mestecenii palizi fumează pe culmile Bucegilor. Conurile de brad, splendori singerii, îşi caută loc de iernat în candelabrele înserării cu destin încheiat. Pe patru stadioane din ţară se limpezeşte-n galopuri argintul magic. Aici, ploaia risipeşte voluptăţi calme şi miroase încă a fîn şi a nemurire. **Joi, întîia dimineaţă de toamnă.** Soarele e un foişor de sticlă. Undeva, în munţi, la vreun schit de lemn bate toaca de utrenie. Inima intră în popas vrăjit. Această umilă bătaie, în consens cu imensa răsturnare de anotimpuri, trece şi se-ntoarce-n suflet ca un demon rănit. Pare că un sîmbure divin ia naştere din exasperarea frunzei ca să cadă-n clipa următoare pe undeva pe-aproape. Şi ce alcătuire vor presimţi degetele în el, găsindu-l ? Un diamant, o poruncă, un îndemn, o fugă ? Lumina verii s-a închis în tunetele ultimei zile de august. Beată de însăşi venirea ei, lumina celei dintîi dimineţi de toamnă ia chipul şi purpura şi semnul bucolic al melancoliei. Prima zi a lui septembrie atîrnă pe grinzi de han ca şi clădăriile de struguri. Lumina se tînguie-n răsfrîngeri. Pe culmile Bucegilor se retopesc metalele verii.

În prima dimineaţă de septembrie sîntem o umanitate vieţuind melancolic.

Alintă-ne, toamnă.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. T. Zamescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca judeţeană
MUREŞ

ANUL XXXI
37
(1 374)
Simbătă
10 septembrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ORA ȘCOLII

Mijlocul de septembrie are o zi cu semnificație aparte. 15 septembrie, ziua cînd se deschide anul de învățămînt, un An Nou, de fiecare dată un An Nou al școlii, ora cînd această instituție fundamentală din viața națiunii noastre îi cheamă sub cupola ei, făurită din vis și muncă, din permanentă sete de cunoaștere pe toți cei care îi aparțin, de la copiii care ating cu infinită emoție fila abecedarului, pînă la studenții ultimului an, aceia care, peste foarte puțin timp, vor purta marea răspundere a unei profesii. Ora școlii care nu înseamnă, nu poate să însemne un început sub semnul absolutului, ci o continuare firească, la treaptă superioară, a unui proces permanent, complex, așezat sub semnul formării multilaterale. În România contemporană care trăiește o epocă a celor mai mărețe împliniri din istoria sa multimilenară, școala ca factor de educație națională, tînăra generație definită prin însuși Programul Partidului Comunist Român drept „viitorul însuși al națiunii noastre socialiste", se bucură de condiții minunate, rod al unei politici consecvente de esență profund umanistă al cărei ctitor și arhitect, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, acordă învățămîntului un rol de prim ordin. Un adevăr probat cu strălucire de dezvoltarea și diversificarea învățămîntului românesc de toate gradele, de miile de edificii noi, modern utilate, de legarea strînsă a școlii de viață, școlii conferindu-i-se statutul de nucleu viu, aflat în permanență în intimitatea procesului de făurire a patriei prezentului și viitorului. În îndrumarea directă a acestui domeniu, strîns legat de acelea ale științei și culturii, se remarcă cu deosebită pregnanță activitatea de înaltă competență și dăruire revoluționară a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, a cărei contribuție esențială se concretizează prin elaborarea și desfășurarea practică a unor programe complexe care fac învățămîntul românesc deplin competitiv pe plan mondial.

Septembrie, ora școlii. Adică, un prag ce se cere trecut de fiecare copil, de fiecare tînăr cu sentimentul curat al iubirii pentru patria ce așteaptă de la fiii săi împliniri pe măsura speranțelor investite în ei. Pentru că, astăzi, școala nu înseamnă nici pe departe acumularea mecanică a unor cunoștințe, pregătirea unilaterală din perspectiva unui scop îngust al „reușitei" pe scara socială. Ea trebuie înainte de orice să formeze conștiințe, să stimuleze formarea unui orizont cultural larg, capabil să dea tînărului puterea de a înțelege sensurile majore ale lumii în care trăiește.

Sublinia cu deosebită limpezime tovarășul **Nicolae Ceaușescu în Expunerea la Consfătuirea de lucru cu activul și cadrele de bază din domeniile muncii organizatorice de partid și politico-ideologice: „Un om cu o slabă cultură, ignorant și inapoiat, va fi întotdeauna dominat de bigotism, de misticism, de tot felul de prejudecăți. Un asemenea om va fi întotdeauna prada influențelor retrograde, șovinismului, naționalismului, rasismului și altor influențe reacționare și va putea ușor să devină un instrument al celor mai reacționare cercuri imperialiste, mergînd citeodată pînă la însăși trădarea poporului său. Un asemenea om, fără îndoială, nu poate înțelege sensul evenimentelor, al schimbărilor, nu poate ține pasul cu mersul revoluționar înainte al maselor, al popoarelor ! Și un asemenea om nu poate fi niciodată cu adevărat liber !**

Orizont cultural și libertate, iată, așadar, o relație formulată cu extraordinară limpezime și forță de sugestie de secretarul general al partidului nostru, cu imediată trimitere la rostul școlii, la impactul pe care cultura adevărată, hrănită din marile tradiții ale poporului român, asumîndu-și deopotrivă noile valori ale prezentului, trebuie să-l aibă în conștiința tinerei generații a patriei.

Pasiunea cunoașterii, stimularea spiritului creator, așezarea tuturor convingerilor și calităților ce definesc personalitatea omului nou sub semnul supremului sentiment al iubirii de patrie — acestea sînt coordonatele acțiunii formative a școlii, dar și liniile de conduită individuală pentru fiecare dintre cei care învață și muncesc în amfiteatrele țării.

Septembrie, intrare în anotimpul rodirii. Al rodirii de acum, dar și al celei viitoare. Ora școlii, clipă de răspundere gravă, dar și lumină înaltă izvorîtă din pagina cărților. An Nou al școlii românești, cînd gîndul nostru, al tuturor, toate urările de succes și împlinire se îndreaptă către elevii și studenții patriei, către dascălii lor ! Cu veșnica deviză a Almei Mater: Citius, altius, fortius !

Luceafărul

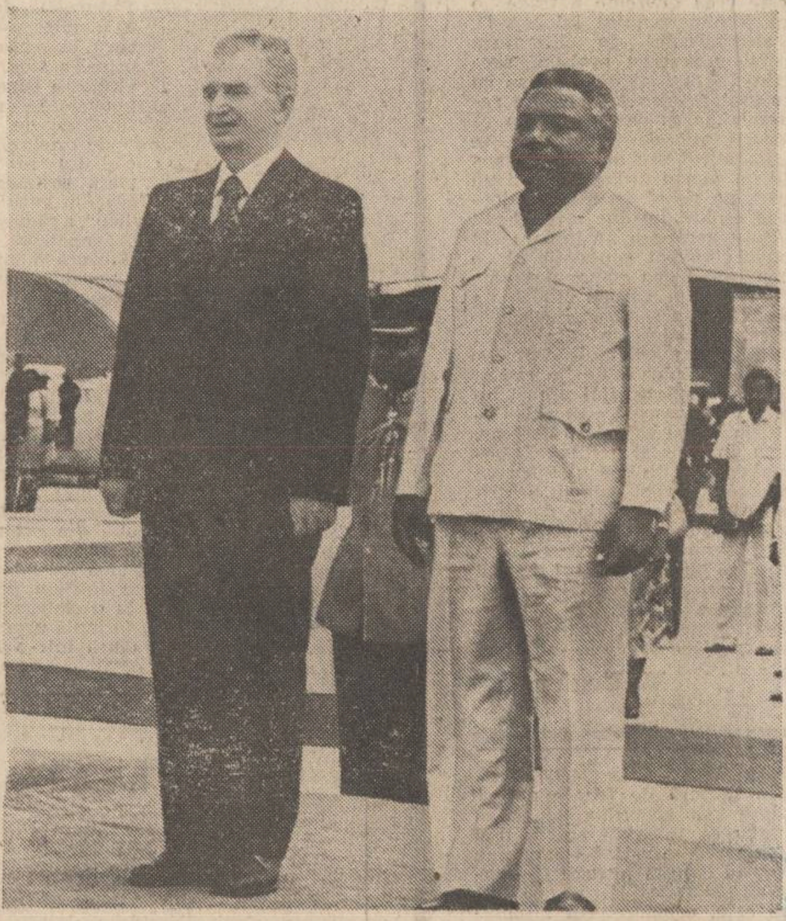

ÎNALTA SOLIE

Săptămîna aceasta, cronica internațională a României socialiste a înregistrat un nou eveniment care pune în lumină marele prestigiu de care se bucură în întreaga lume politica de pace și colaborare a patriei noastre, strălucita personalitate a președintelui Nicolae Ceaușescu. Înalta solie purtată pe pămîntul Africii de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, oferă o nouă și elocventă imagine a demersului românesc pentru edificarea unei lumi în care încrederea în pace și cooperare, respectul reciproc, recunoașterea dreptului sacru al fiecărui popor de a-și făuri în independență și suveranitate destinul propriu, să înlocuiască pentru totdeauna dreptul forței, nimicitoarea cursă a înarmărilor, inechitățile de ordin economic sau politic. Vizita oficială de prietenie în Republica Kenya, precum și aceea în Republica Unită Tanzania constituie din acest punct de vedere momente hotărîtoare pentru amplificarea conlucrării dintre România și țările vizitate, în plan politic, economic, tehnico-științific, cultural și în alte sectoare de interes comun, o contribuție concretă la cauza păcii, înțelegerii și cooperării dintre națiuni.

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

Accesibilitatea creației

A spune despre un text că este accesibil (sau inaccesibil) echivalează — în lipsa unor informații sau presupoziții — cu a spune despre o localitate că este aproape (sau departe). Ca și distanța, accesibilitatea nu se poate aprecia decît în cadrul unui sistem de referință. Astăzi, cînd omul dispune de tot mai puțin timp în raport cu tot mai numeroasele solicitări informaționale, **problema eficienței comunicării se pune mai acut ca oricînd.** În spiritul ideilor și orientărilor expuse în Tezele pentru Plenara C.C. al P.C.R., rolul cărții, al presei și al celorlalte mijloace de largă difuzare a informației trebuie privit în strînsă legătură cu posibilitățile efective de optimizare a procesului comunicațional.

Ne interesează aici, așadar, accesibilitatea textelor. Definită ca „raport între operă și receptor, respectiv între nivelul de codificare al operei și nivelului de educație și formare estetică al contemplatorului" (V. E. Mașek) sau ca „putința crescîndă a receptorilor de a străbate distanța mereu mai mare dintre semnificantul și semnificația comunicate de emițători" (H. Wald), accesibilitatea este analizată cu precădere în contextul comunicării artistice. Sînt formulate uneori și critici privitoare la inaccesibilitatea unor texte non-beletristice, critici exprimate prin formule ca: „logoree ininteligibilă", „anarhie semantică", „limbaj bombastic, de neînțeles", etc. Ne întrebăm de unde provine „ceața", mai mult sau mai puțin densă, a incomunicabilității, preluînd, oarecum abuziv, metafora prin care unii analiști occidentali marchează pragul dintre lizibilitate și ilizibilitate, „indicele de ceață" („fog index", „index de brouillard"). Nici lizibilitatea (calculabilă prin formulele lui Flesch sau Gunning, după lungimea frazelor și a cuvintelor, uneori și după un coeficient de „interes uman"), nici gramaticalitatea nu garantează însă accesibilitatea eficientă sau optimă a unui mesaj de la sursă la destinatar, vom observa că nici preci-

Mihai Niculescu

Continuare în pag. a 7-a

Drag de toamnă

Mi-e drag de toamnă, nespusa sfiiciune a palei de răcoare seamănă cu sufletul meu. Miroase a pere, a mere, a prune brumate, miroase a vie și-a drum de țară, miroase a frunză de plop, miroase a emoție de școală. A var proaspăt, a ceară de parchet, a cerneală tipografică. Uniforma e gata. Caietele, echerul. Cutia cu acuarelele care sînt abia niște vopsele înșirate cuminți, încă nu s-au diluat în apă, încă nu s-au împrăștiat pe foaia cea albă, încă nu s-au îndrăgostit. Totul își așteaptă liniștit clipa începutului. Acel 15 septembrie. Și cărțile, și fereastra pe care-o să cadă frunza gălbuie și melancolică pînă și titlul primei compuneri, totul așteaptă. Vine școala.

Mi-e drag de toamnă fiindcă aduce cu sine mereu același simbol simplu, la îndemînă, nespus de fericit. Copiii noștri mai fac un pas pe drumul acesta, al devenirii: copiii noștri îl învață pe a mic și pe A mare, pe unu și cu unu fac doi, copiii noștri îl citesc pe Creangă, rezolvă exerciții de algebră și problemele cu eternele trenuri care pleacă din punctul A spre punctul B cu celebra viteză v mic, amintindu-ne iremediabil pe emoționanta Alice, și ea călătoare în Țara Minunilor. Copiii noștri intră la facultate, copiii copiilor noștri merg la grădiniță, copiii țării emoționați, încîntători, încurajatori, nespus de frumoși se îndreaptă spre școală.

Cămașa albă, cravata roșie cu tricolor, insignele strălucitoare, tresele, drapelul fluturînd în vînt, se ridică pe catarg, sus, sus, totul e numai emoție bucurată. Stau cu ochii ațintiți în această sărbătoare a sufletului nostru veșnic îndrăgostit, copiii cîntă o emoție mereu împrospătată. Doi eghileți strălucitori, mătăsoși, ca două ghinde dintr-o poveste fermecată tremură imperceptibil: sînt și ei emoție; răscolesc amintirea acelor eghileți din romanele copilăriei, pierduți, căutați, subiect de emoție, oferiți drept semn al iubirii?

Mi-e drag de toamnă și de-nceput de școală altfel și mereu la fel, mi-e drag drumul fiecărui copil spre învățătură așa cum mă emoționează și azi cei șase kilometri pe care-i făcea mama mea, copilă fiind, din satul ei, pînă la școală. Drum de țară, drum de oraș, ghiozdan ticsit cu vise și melancolie, tașcă de adolescentă cu plete fluturate-n vînt, servietă de student la engleză cu ochii ca iarba, iarăși și iarăși, din nou, totul se repetă stropit cu emoția tinereții fără bătrînețe și-a vieții fără de moarte.

Mi-e drag de toamnă, nespusa sfiiciune a acestui septembrie seamănă cu sufletul meu îndrăgostit, mîna mea tremură pe hîrtie un cuvînt de dragoste: să vă fie cu noroc și acest an școlar, voi, dragilor, toți cei care acum vă îndreptați către școală să învățați, să-i învățați, și spirala de minte și inimă a acestei patrii depline să fie, să fie mereu... Luminoasă întruchipare.

Cleopatra Lorințiu

În pagina a 3-a

SCRIITORII VORBESC DESPRE PATRIE

EROII CĂRȚILOR CE VIN
reportaj de Irimia Gotu

Și pe umeri luceferi...

Te văd venind, nu știu de unde și-ți simt în depărtare pașii, îi aud, ce ciudat, ca într-o imensă, reverberată amforă. O amforă a tristeților, a nostalgiilor, a unui dor pe care l-aș amîna dar care mă învăluie și mă îngenunche. Simțindu-te în apropiere, mireasma ta mă pătrunde și sînt amețit ca de o femeie și carnea mea surîde odată cu văzduhul care, și ei, te simte și te adulmecă. Chiar dacă marea mă mai cheamă ancestral. Intrînd acum în grădină, luînd acest măr, rotund și copt, gustînd din prunele înrourate, te simt prezentă, fruct rotund ca o lacrimă.

Via cu strugurii ei plini de lumină, de viitoare lumini lichide, ești tot tu, deși nu ești încă aici, lîngă mine. Pădurea ruginie și liniștită îmi șoptește că în curînd vei sosi.

Te presimt în zborul nostalgic al cocorilor, în răsăritul și apusul lunii. Stele se întunecă ușor cînd îți văd de acolo, de sus, brațele dezgolite. Așteptîndu-te am și trimis calul pe care-l știi să aducă din văi, din sate și munți dragostea ca să ți-o pot dărui într-o amforă care să-ți semene. Și-ți voi mai dărui, ca în vechile noastre icoane, soarele în piept, luna în spate și pe umeri îți voi așeza luceferi. Te simt în preajmă și-ți aud răsuflarea. Și te aștept sălbăticiune albastră, Toamnă !

Vasile Rebreanu

Maturitatea literaturii

Despre un mare scriitor se poate scrie oricînd. Valoarea lui tranzitivă dobîndește un fel de a fi deschis: își adaugă noi înțelesuri istorice, imediate sau ulterioare. Cealaltă valoare, ecou interior al comunicării personale, să-i zicem reflexivă, înclină mereu balanța spre un ansamblu de notații chemat să răsfrîngă aderența la frumos.

În pofida părerii că această valoare devine la nivel individual oarecum totalitară (mergînd pînă la o comuniune afectivă sau în sens opus pînă la o criză de comunicare) nu am senzația că ar exista bariere între motivarea tranzitivă și limbajul reflexiv.

Cel puțin în cazul lui Liviu Rebreanu, ca semn al exemplarității realismului său, cele două demersuri au un obiect comun: aportul unei opere construită din elemente unificatoare: pămîntul, vîrtejul iscat de interese contrarii, erosul vinovat, dezordinea obscură a descătușării ambițiilor.

Rebreanu nu este un autor comod, un autor care în lupta cu ordinea trebuincioasă creației admite să se înstrăineze de sine. **Jurnalul** său îl descoperă drept un spirit dăruit total universului cu care se identifică. Dăruit pînă la suferință, pînă la sacrificiu. Aș zice un spirit „geometric": de o parte universul său minuitor de cuvinte, de partea cealaltă universul extern în care se integrează, umanizîndu-l prin dislocare.

☆

„Îngroparea" lui Rebreanu în lumea romanelor lui antologice **Ion, Pădurea spînzuraților, Răscoala** are un substrat limpede.

Scriitorul recurge, ca să edifice discursul, la un umanism răsturnat. Este atroce în tratarea subiectelor pentru că el investește realismul cu acel comandament esențial al neîntîmplării. O neîntîmplare convergentă cu statutul creației scormonit în demonia realului. Ideea-forță la Rebreanu constă în pecetluirea destinelor potrivit cu un număr de situații motrice, situații capitale. Gestul lui Ion de a săruta pămîntul nu este accidental. El conjură o dorință personală să intre în țesătura evenimentelor verosimile. Aparent uimitor, acel gest vădește conformarea datelor personajului cu setea lui de a se înfățișa în postura celui care are de-acum încolo un rost, pe care pămîntul îl instăpînește între oamenii înstăriți din sat. Nu este un fapt poetic acest sărut al brazdei. Mai degrabă este un gest de slăbiciune. La săvîrșirea lui participă o înțelegere funestă a omenescului, cu rădăcini într-un mod de viață ce silnicește psihologia ingenuă, o transformă în ceva impur, traumatizant.

Semnalul se cuvine perceput și altfel: Rebreanu fuge de definiții metafizice. Ion se propune cititorului ca produsul prin excelență al țăranului alterat chiar de simbolul cu care se identifică. La nivelul lui de comportament frust nu mai poți să fii pur, dacă ai intrat în contact cu ispita avuției. A ceda la acest capitol compromite criteriile temperate de propria radicalitate a pasiunii. Rămîne un ins posesiv, încrîncenat. O altă reacție nu ar mai corespunde cu strategia existenței ce se revendică din acte violente. Se vede că tot ce revendică Ion, demnitate socială, bogăție, etc. nu se obține decît umilind femeia ce-i devine soție, secătuind fondul său drept de orice urmă de moralitate.

Realismul lui Liviu Rebreanu nu se declară ostil idealismului sterp. Rezonanța ce degajă adevărul atroce al viziunii romanești înscrie revolta sărăciei printre stările de șoc. Rolul lor coagulant reapare atît în **Pădurea spînzuraților** cît și în **Răscoala.** Caracterul repetitiv prin care se aprofundează existențial transcende agresivitatea în sine. Întoarcerea la ipostaze violent-simbolice devine astfel expresia credinței într-un realism naturalistic, mediere între suma observațiilor minuțioase și concluzia eminamente inconfortabilă — spre care conduc observațiile antilirice, imposibil de escamotat.

Intenționalitatea fiind critică, obiectivitatea domină restul. Avem întru totul acel acord între materialitatea artistică și unealta explicativă. Naturalismul structural se vede modelat de un realism originar, axat pe resentiment. Cine ar percepe doar o experiență abisală în înclinația lui Ion de a se autodistruge ar greși. Căci

Henri Zalis

Continuare în pag. a 7-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

PLEDOARIE PENTRU RE-UNIVERSALIZAREA OMULUI...

Prezența publică a profesorului Edgar Papu a fost totdeauna discretă. Totdeauna însă, grație paginii tipărite, omul cărții care este Edgar Papu a înnobilat lucrurile, făcîndu-se remarcat ca prezență spirituală: o prezență editorială ritmică, materializată în aproape douăzeci de volume, cărora li se adaugă numeroase fragmente rămase în periodice, prefețe și traduceri masive. O solidă cultură filologică (de germanist și italienist), dublată de o la fel de serioasă pregătire filozofică, ordine și rigoare de om de catedră, deschidere lucidă spre domenii existențiale revelatoare — iată particularități și linii de profil ale celui angajat în descifrarea condiției omului prin intermediul literaturii și artelor. După studii la Viena și la universități italiene, un doctorat susținut în 1944 („Contribuții la estetica formelor deschise") anunța parcă un program, vizînd degajarea liniilor de forță, dialectica fenomenului creator de la cei vechi pînă în contemporaneitate. De timpuriu tentat de sensurile de adînc, ascunse sub aparențe clare, hermeneutul operează cu instrumentele unui comparatist avizat, sprijinit pe strategii complexe — cu urcușuri și coboriri — iscodind cuvintele uitate, dezarticulînd conotațiile obosite, urmărind sistematic arhetipurile, originea și migrațiunea impulsurilor iradiante. Fenomenul renascentist îl preocupă, așadar, ca expresie amplificată a umanismului antic — în cadre sociale, psihice și culturale noi, cu o nouă viziune a monumentalului. Scriind deci despre „Giordano Bruno (Viața și opera)" — cercetătorul dialoga, totodată, cu Platon și Democrit, cu Heraclit și ceilalți. La douăzeci și opt de ani, un alt volum, „Răspîntii — forme de viață și cultură", anticipa orientarea spre forme, structuri și stiluri ca întruchipări ale unui mobilism etern, care-și acordă, ciclic, momente de cristalizare. Poziția observatorului din „Călătoriile Renașterii și noi structuri literare" (1967) repunea în chestiune mai vechile constatări ale unui Jacob Burckhardt din „Ci-

Constantin Ciopraga

Continuare în pag. a 6-a

PROFIL

Critică și poezie

Teoretician, critic literar și poetă, Irina Mavrodin a ajuns într-un punct de unde poate socoti că a elaborat principiile unui sistem de lectură și interpretare cu evidente note originale și de asemenea un discurs liric propriu. Anvergura și profunzimea întreg spațiului literar constituie însă o problemă deschisă, cu atît mai mult cu cît este în „facere", în împlinire și complinire.

În ipostaza de critic, mai bine spus și pentru a fi în spiritul demersului său, de poetician și poietician, Irina Mavrodin este autoarea unui considerabil număr de studii și eseuri (**Spațiul continuu**, 1972, **Romanul poetic**, 1977, **Poussin. Praxis și metodă**, 1981, **Modernii, precursori ai clasicilor**, 1981, **Poietică și poetică**, 1982, **Stendhal — Scriitură și cunoaștere**, 1985, **Punctul central**, 1986) în care se regăsesc peste tot intuiții și formulări remarcabile, dar numai în ultimele trei volume ele s-au cristalizat și au luat aspect sistemic. Altfel zis, principiile teoretice nu au însemnat o grilă prin care să fie trecute operele literare, ci au crescut și au reieșit dintr-o îndelungată și calificată — să nu ne speriem de cuvînt — practică a lecturii. Este, cred, și principalul motiv al rezistenței și, deopotrivă, supleței și adaptării sale în raport cu formele literare. Conceptele axiomatice de care se servește autoarea și în jurul cărora gravitează întreaga construcție, sînt **poietica, poetica** și așa-zisul

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 7-a

Biblioteca Județeană

CRONICA LITERARĂ

ION D. SÎRBU: «Dansul ursului»

Care este tradiția scriitorilor români în materie de literatură animalieră? Enumerarea ar trebui să înceapă foarte probabil cu nunta gîzelor din **Călin — file de poveste.** Codrul, cu viața lui secretă, este foarte important în universul eminescian. Idealul său de organizare socială se raporta la modelul roiului. La distanță numărăm apoi **Din lumea celor care nu cuvîntă** de Emil Gîrleanu, operă insolită în epocă cu pagini de o rezistență indiscutabilă între cele scrise de autorul **Nucului lui Odobac.** Pentru un popor trăit în natură și legat de ea, iubitor al codrului, după cum reiese din poezia populară, literatura cultă românească s-a apropiat surprinzător de încet de această lume. Au venit după Emil Gîrleanu povestirile de vînătoare. Dar ele nu-s totdeauna o descoperire a lumii animale, cît bucuria de a trăi în natură. După 1900 însă, firul literaturii cu tematică animalieră se poate desprinde și urmări cu oarecare continuitate. **În pădurea Petrișorului** de Mihail Sadoveanu, care descrie moartea unei căprioare, este una din capodoperele scriitorului. Există în literatura română chiar un motiv al ursului și de el ne amintește „romanul pentru copii și bunici" **Dansul ursului** de Ion D. Sîrbu. Este o carte în care ni se vorbește despre urși, dar în care ursul este personaj, adică o ființă care are conduită romanescă. Autorul îndrăgește desigur simpaticele fiare pentru purtarea lor individualistă atît de asemănătoare omului. Cartea este o lungă și plăcută dizertație despre urși, prilejuită desigur de cîteva întîmplări pe care le trăiesc personajele sale animaliere. Romanul are deci o epică, iar în centrul ei se află urșii. Romanul începe cu o întîlnire cu urși. Un silvicultor român, invitat de confrații săi elvețieni la o întîlnire profesională, asistă la spectacolul uimitor pe care-l dau cei doi urși ai locului, extrem de familiarizați cu societatea. Sînt doi urși mari carpatini aduși pentru prăsilă în Alpi, dar care contrazic toate datele cunoscute despre urși. Mai întîi că nu s-au retras în pădure. Apoi că n-au evitat oamenii. Dimpotrivă, cuplul de uriași bruni s-au apropiat de cabana pădurarului, s-au deplasat la sanatoriul apropiat, și-au permis să mănînce din cupele cu dulciuri ale internaților așezați la masă, răspîndind groaza, dar și o curiozitate transformată pînă la urmă în simpatie. Ei devin mascotele locului și sînt arătați și pădurarului din Carpați ca un miracol care trebuie să aibă totuși o explicație. Ea există și întîlnirea pădurarului carpatin cu urșii de aceeași origine prilejuiește dezlegarea ei. Oaspetele pare a recunoaște în acești urși atît de sociabili o pereche de tineri urși îmblînziți în România, care au fost exportați mai demult. Prima parte a cărții este dedicată isprăvilor acestor urși, care urmează să fie încununate de o manifestație ultimă în cadrul unei sărbători locale terminată, din păcate, tragic. **Dansul ursului** cuprinde practic două istorisiri cu urși. Prima este aceea a urșilor elvețianizați. A doua este declanșată de prima. Oaspetele român își amintește melancolic o poveste de copilărie și adolescență cu un urs crescut pe lîngă casă. Acesta este de fapt „romanul pentru copii și bunici" **Dansul ursului.** Ne aflăm în timpul celui de al doilea război mondial. Eroii noștri trăiesc în natură, loc prielnic aducerii unor copii orfani de război, care sînt adoptați și crescuți de o familie care și-a pierdut copiii. Aici va fi adoptat și un urs. Mai înaintea lui însă copiii se joacă cu un măgar numit Gary, care are facultatea de a judeca filozofic oamenii și împrejurările. Numai că nu poate vorbi. Copiii îl înțeleg însă, iar romancierul ca orice romancier ne poate mijloci drumul către gîndurile lui. Întîmplările nu sînt multe și se învîrtesc în jurul singurului urs, numit Buru, pe care copiii îl răsfață. Ca în romanele lui Jules Verne, care aduce în scenă personaje erudite, ni se spune cum sînt urșii din America, cei din Asia, ce fac cu ei populațiile Aino sau cele din Siberia. Din aceste voci care se întretaie sub cerul nopții se încheagă un portret al ursului caracterizat printr-o anumită asemănare și familiarizare cu omul. Erudiția membrilor șezătorii este indiscutabilă. Mai puțin afirmația că literatura română nu s-ar fi interesat așa cum se interesează cele din nord de figura ursului. Fără a fi copleșitor, ursul este un motiv literar statornic al literaturii române. În orice caz el nu este puternic concurat ca personaj literar nici măcar de lup, deși acesta este mai stăruitor invocat sau înfățișat de mai mulți scriitori. El nu apare însă ca figură centrală, așa cum apare ursul, în cîteva opere memorabile ale literaturii române, care înșirate arată o preocupare și o continuitate. Cea mai lesnicioasă trimitere este **Fram, ursul polar,** roman de care **Dansul ursului** se apropie ca formulă și scop. Dar alături de acesta putem cita puternica nuvelă **Ochi de urs** a lui Mihail Sadoveanu întemeiată tocmai pe fascinația și misterioara putere a ursului din pădure. Ion Heliade Rădulescu îl introduce în poezie cu scopuri satirice, pentru ca același motiv să capete o înfățișare dramatică la Mihai Beniuc, „Dansează ursul românesc !", trecînd și în proza parabolică a lui Geo Bogza care ne arată cum Moș Martin a fost pus pe jar și a jucat cum i s-a cîntat de nevoie. Motivul este persistent și are radiație semnificativă, fiind un vizibil transfer în literatura cultă dintr-un univers folcloric. La Vasile Voiculescu urșii din munți fură femei ca în povestirile populare. Motivul nu este marginal, poate fi găsit și la alți autori, reminiscență a unei probabil foarte vechi reprezentări mitice animaliere, dovedind capacitatea de a radia semnificativ și astăzi. Literatura română este prea puțin productivă în genere în această direcție, lucru inexplicabil, dat fiind substratul ei folcloric, așa că este prea devreme a trage o concluzie, așa cum face personajul lui Ion D. Sîrbu. Un studiu al motivului în literatura populară și cultă ne-ar rezerva probabil surpriza unei contraziceri mai adînci. Dar cu aceasta ne-am strecurat printre personajele romanului **Dansul ursului,** ceea ce nu credem că i-ar displace autorului atît de încîntat să se vorbească despre simpaticul său personaj. **Dansul ursului** nu este un roman propriu-zis, ci un „pseudokineghetikos", un prilej de a vorbi despre urși. Numeroase ocoluri ne duc către frații din păduri ai lui Buru pentru a ne întoarce la el. Cititorul descoperă imediat convenția și o acceptă. Digresiunea este legea romanului animalier, dacă este să stabilim marele model în **Moby Dick.** Ion D. Sîrbu nu și-a ales însă asemenea masive repere ci grațioasele arabescuri ale lui Alexandru Odobescu, cel mult. Dar Ion D. Sîrbu are o regulă : el pleacă de la urși și revine la ei. Desigur, **Dansul ursului** are și un fir epic, Romancierul nu-și înșeală cititorul. Ursul e captiv, copiii îl iubesc și vor să-l elibereze. Cartea se termină cu un dans al ursului. Eliberat cu emoții și spaime, dus în codru, Buru ca un alt Fram se întoarce și, drept omagiu pentru prietenii lui, el, în cușca unde s-a dus de bună voie, dansează ! Este dansul ursului despre care se vorbește atît în legendele cu urși.

„Roman pentru copii și bunici", **Dansul ursului** este și o carte pentru criticii literari interesați de motivele caracteristice literaturii române. Grațioasă, inteligentă, competentă, cartea **Dansul ursului** se citește cu plăcere.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

EDIȚII

«COLOANA INFINITĂ»

Dimensiunea sapiențială la români e înfățișată, într-un ciclu de cîteva volume cu titlul simbolic de „Coloana infinită" (unde se invocă, de bună seamă, opera sculptorului Brâncuși) de Alexandru Stănciulescu-Bîrda, istoric*). Acestea nu-s propriu-zis studii ci culegeri alcătuite cu efort și cu o tenacitate rară, niște florilegii de uz larg de unde oricine, pînă la specialistul în domenii de sferă restrînsă, poate să ia ce îl interesează. Ceva din vechile „Mărgăritare", din „Floare di virtù", a rămas în concepția acestui edificiu care e, deopotrivă, antologie și „carte de învățătură" și evocă o întreagă tradiție, cu începuturi la Dionysius Exiguus și cu adaosuri la nenumărați anonimi ai Evului Mediu, apoi la Varlaam și Antim Ivireanu. „Adagiolog" emerit, Alexandru Stănciulescu-Bîrda, care ne-a lăsat și cîteva cercetări de istorie locale și regionale foarte bine venite, impresionează aci mai întîi de toate prin metodă. Sapiențial nu-i, pentru el, doar apoftegmatic și nu-s doar cuvintele organizate în maximă voită, în cugetarea exprimată cu intenție în afară de orice îndoieli. Nu acestea doar se rețin aici și alegerea este, aceasta trebuie notat, cu totul remarcabilă. Literatura de înțelepciune la români se alcătuiește mai cu seamă din acele fraze fundamentale unde se concentrează un mod propriu de a gîndi și mai cu seamă un fel colectiv de a înțelege lumea, prezent într-un proces viu de gîndire și contribuind la o elaborație care nu-i, de cele mai multe ori, formulă profundă dar solitară. Inteligența tradusă într-o literatură de cugetări apare mai rar aici și chiar dacă Blaga în „Pietre pentru templul meu" și Iorga, în „Cugetări" ajung la asemenea concluzii, tipologia nu e reprezentată în fapt de aceștia. Eminescu, G. Călinescu, Hașdeu, Bălcescu nu compun în chip neapărat „adagii" însă, arătîndu-se în acest fel, formulările lor sapiențiale constituie părți din întreg și ascultă de principii de construcție foarte exacte.

O literatură crescînd pe trunchiul folkloric, (unde paremiologicul desemnează o filosofie și un fel de a fi în lume constituind, dar, un depozit de atitudini unde orice reacție posibilă există într-o concluzie simplă și la nevoie activă) nu putea să se exercite, din unghi adagiologic, în gol, ea are funcțiune practică și de edificare. Ea nici nu este propriu-zis doar „literatură" și, fiind posibile gîndurile despre creație, scriitorul nu se oprește nicidecum la ele. Cele mai multe sînt cugetări cu aplicări de indiscutabilă extensie și este tulburător a vedea că scriitorul propune concluzii posibile în chestiuni atingătoare de etică și istorie, de viață socială, de obiceiuri, justiție, lux, minciună, sinceritate, cuvînt, suveranitate, talent. Nimic din ce privește pe români (și, prin aceasta, o realitate aparținînd umanității însă tradusă istoric și local) nu-i e străin acestui literat care, fiind Barițiu ori Mehedinți, Bolintineanu ori G. Panu consimte a-și expune opinia și o face într-un chip înțelept. Scriitorul e, întîi de toate, cetățean și abia apoi potrivitor de cuvinte. Căci, în definitiv, aci se cuprind, prin întîlnire fericită, componente ale unei formule de etnogeneză. Spiritul latin de cetate și tradiția juridică a lui, care fac din individul responsabil un „cives" cu drept egal de a participa la soarta comunității se adaugă unui simț autohton getic și cu probabilitate oral, propunînd o idee de armonie naturală, depusă în straturi populare și cu măsuri care atestă de la sine o continuitate nu doar demografică însă confirmată, prin acesta mai însemnată poate, de natură spirituală. Fuziunea e veche și nu a fost nevoie de exaltarea romanității, la Șincai și Maior, la „Școala Ardeleană", mai ales, spre a se deștepta îndemnuri către justiție și un mod juridic de a gîndi. Cele dintîi pravile, „Sintagma lui Matei Vlastares" și nu doar aceea, au origini bizantine dar, întemeindu-se pe „Novellae", reproduc, prin intermediul lui Justinian, o gîndire romană. „Bizanț" înseamnează la noi romanitate, „popular" înseamnează pecetea autohtonilor geți.

Însă acestea se unesc, în deplină înțelegere, înainte chiar de cele dintîi momente de istorie culturală cunoscută, din Evul Mediu, propunînd un mod românesc de a fi în lume pe care alte epoci, recente, nu vor face decît să-l exprime și uneori să-l definească printr-o introspecție, de la un punct încolo, necesară. Meritul lui Alexandru Stănciulescu-Bîrda este, înainte de toate, acela de a ne prezenta planul cult al acestei înțelepciuni constitutive.

Artur Silvestri

*) **„Coloana infinită. Din gîndirea română modernă", antologie de Al. Stănciulescu-Bîrda, Editura „Albatros", București, 1988.**

STUDII

O VATRĂ DE CULTURĂ

Printre numeroasele „țări" medievale în cuprinsul cărora s-a plămădit poporul român, creîndu-și cele mai vechi structuri social-politice de viață statală, Țara Hațegului deține fără îndoială un loc de excepție. Înconjurată de masive muntoase și ocupînd o suprafață de aproape 5 000 km² în colțul sud-vestic al Transilvaniei, ea a jucat totodată rolul unei punți de legătură între teritoriile românești intracarpatice pe de o parte, Banatul și Oltenia pe de altă parte. Numeroase izvoare istorice scrise referitoare la trecutul acestei „țări", marele număr al monumentelor medievale din zid păstrate pe meleagurile hațegane, ca și alte informații, printre care se cuvin subliniate cele legate de tradițiile de civilizație populară conservate pînă aproape de zilele noastre, au făcut ca și pînă acum cercetarea din diferitele ramuri ale științelor sociale să se ocupe stăruitor de acest ținut. Sintetizînd cunoștințele mai vechi și adăugindu-le rezultatele unor investigații personale de istorie și arheologie urmărite pe durata a aproape două decenii, volumul monografic ieșit de curînd de sub teascurile tiparului *) (Radu Popa, **La începuturile evului mediu românesc. Țara Hațegului**, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, 324 pagini cu 52 figuri în text și 41 ilustrații în afara textului) constituie un eveniment editorial de natură să valorifice date de excepțională importanță pentru reconstituirile istorice și să impulsioneze cercetările din acest domeniu.

Credincios unei metodologii aplicate mai demult în cadrul preocupărilor privind Țara Maramureșului, autorul reconstituie pe durata mai multor secole, din primul mileniu al erei noastre și pînă în veacurile XIV—XV, evoluția istorică a unui ținut în care au existat în acea vreme aproape două sute de așezări omenești. Dintre ele, pe temeiul mărturiilor documentare, cam 170 erau sate românești. În depresiunea hațegană și în zonele înconjurătoare, românii au reprezentat pe la anul 1 400 peste 90% din populație, situație ce s-a menținut și în secolele următoare, fiind apoi amănunțit consemnată de cele mai vechi recensăminte austriece.

Dintre meritele majore ale volumului, se cuvine subliniată introducerea în literatura științifică, într-o prezentare de ansamblu, a tezaurului de monumente românești hațegane studiate în ultimii ani de către autor. Cel mai vechi dintre ele este biserica de curte cu hramul Sfîntul Gheorghe de la Streisîngeorgiu, datînd din prima jumătate a secolului al XII-lea și conservînd în interior, pe al doilea strat de tencuieli, un excepțional ansamblu de picturi murale datat la 1313—1314 de o pisanie descoperită în altar. Bisericile de la Strei, Densuș, Ostrov, Rîu de Mori, Peșteana sau Nucșoara, se bucură și ele de atenția pe care o merită. Autorul stăruie asupra reședințelor feudale pe care le-a cercetat și în mod deosebit asupra cetăților nobiliare românești din Țara Hațegului, conservate ca ruine la Mălăiești, Răchitova și Rîu de Mori — Suseni, datînd de la cumpăna secolelor XIII și XIV și reprezentînd un ansamblu de excepțională valoare pentru reconstituirea începuturilor feudalității românești.

Analiza aprofundată a informațiilor documentare, confruntate cu mărturiile istorice conservate pe teren și cu reconstituirea geografică a moșiilor stăpînite de diferitele familii cneziale, compuse în unele cazuri din 15—20 de sate, prilejuiesc lui Radu Popa progrese notabile în cunoașterea primelor etape de evoluție și organizare ale societății medievale românești. O semnificație aparte o are, în acest sens, reconstituirea celor nouă sau zece cnezate de vale hațegane, foste uniuni de obști sătești evoluate spre structuri de esență feudală, printre care cele care și-au avut în secolele XIII—XIV centrele la Rîu Bărbat, Rîu Alb, Silvașul de Sus, Densuș sau la Grădiște-Sarmizegetusa situată deasupra ruinelor Sarmizegetusei romane. O lume întreagă de cnezi hațegani, cu important rol militar și social-cultural, din care a descins printre alții și Iancu de Hunedoara, prinde contur în paginile cărții.

Autorul volumului se alătură opiniilor după care înainte de secolul al XIII-lea a ființat un voievodat românesc al Hațegului, din care s-a produs cîndva în jurul anului 1200 o „descălecare" în nordul Olteniei. Acest transfer din interiorul în exteriorul arcului carpatic a unui nucleu de organizare politico-militară constînd dintr-un număr redus de familii cneziale grupate în jurul unei căpetenii, explică stările reflectate de documente la mijlocul secolului al XIII-lea, cînd Țara Hațegului se afla sub autoritatea voievodului Litovoi ce rezida în părțile Gorjului. O „descălecare" asemănătoare s-a produs în secolul al XIV-lea din Maramureș în nordul Moldovei, consemnată de izvoarele scrise și este foarte probabil că asemenea procese s-au mai petrecut și în alte zone, de pildă din Țara Făgărașului în părțile Argeșului.

Pe planul structurilor spirituale și ale vieții bisericești, voievodatul hațegan transformat treptat în comitat după pătrunderea aici a autorității regatului arpadian către sfîrșitul secolului al XIII-lea, pentru a deveni apoi district al Hațegului în cadrul comitatului Hunedoara, a avut drept corespondent un protopopiat. Primul protopop hațegan cunoscut cu numele este un Petru din Ostrovul Mare, atestat la 1360, același rang avîndu-l o jumătate de secol mai tîrziu Dobrotă din Rîu Bărbat. Pare foarte probabil, după părerea lui Radu Popa, ca aceste structuri bisericești să fi echivalat în practica vieții spirituale cu eparhiile și ca vîrfurile bisericești din „țările" medievale să fi exercitat prerogative episcopale. Sînt analizate în același timp informațiile privind prezența în Țara Hațegului a unor așezăminte mănăstirești, dintre care aceea de la Prislop este cea mai cunoscută, ajungînd pînă în zilele noastre.

Indiferent de desfășurarea vieții istorice românești de la începuturile evului mediu în cuprinsul unor „țări" cu margini determinate geografic, condiționate de variatul relief al pămîntului românesc, istoria poporului român a fost unitară, iar analogiile și legăturile pot fi reconstituite în toate domeniile, fapt subliniat cu pregnanță în toate cele zece capitole ale cărții la care ne referim, revenind în final ca o încheiere logică de caracter mai general. Nu putem la rîndu-ne încheia aceste cîteva însemnări de pe marginea cărții noi a lui Radu Popa fără a consemna ținuta foarte îngrijită a volumului, numărul și calitatea ilustrației, nivelul remarcabil al tiparului, toate acestea datorate în bună măsură Editurii prezente prin redactorul Popa Marcel și prin tehnoredactoarea Ștefania Mihai. Literatura istorică românească s-a îmbogățit cu o carte de referință, deosebit de utilă sintezelor aflate în pregătire și mai ales valoroasă în perspectiva lărgirii și adîncirii cercetărilor viitoare.

Dan Căpățînă

*) **Radu Popa : „La începuturile evului mediu românesc. Țara Hațegului", Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988.**

ATITUDINI

Despre critica literară

1. Cea mai nobilă opinie pe care o cunosc despre critica literară este transformarea ei în artă. „A zecea muză", cum i s-a mai spus, nostalgic și patetic totodeodată.

De fapt, recuperarea criticii literare ca artă traduce o certă nostalgie a originilor, a vremurilor lui Platon, cînd **kritike** semnifica „arta judecății". **A fi în stare de a judeca frumos : iată sensul primordial,** pe care actul critic nu l-a renegat niciodată. L-a depășit, în spiritul trecerii într-un gest hermeneutic, dar nici nu a putut, nici nu a vrut să-l uite.

De aceea, unicul criteriu moral al criticului literar rămîne Adevărul. Această artă, mereu repudiată, s-a salvat continuu datorită neînfrînței sale patimi după adevăr. A proclama Adevărul drept Bine, a transforma scopul cunoașterii în fundament al eticii : aceasta reprezintă sublima operație din pricina căreia încă mai există critică literară și încă mai avem nevoie de dînsa.

S-a afirmat de multe ori — și cîteodată chiar cu durere — că un critic este omul condamnat la galerele cititului. El nu citește din plăcere, ci din profesiune, trăind permanent sub tirania și amenințarea textului, de care se eliberează, adesea violent, în clipa unică a scrisului. Hermeneutica sa are, deci, un nedezmințit caracter dramatic.

De fapt, atît dramatismul, cît și suficiența activității critice provin doar din relația ei cu adevărul. Aici se află nodul gordian, aici se află justificarea finală. O rațiune de a fi ce devine, simultan, o rațiune de a întreba. Criticul, în opinia mea, nu este în primul rînd un profesionist al cititului, ci mai ales un profesionist al adevărului.

2. Căci numai **a scrie frumos despre** nu înseamnă imediat a face critică literară. Dimpotrivă, lipsind criteriul fundamental al adevărului, actul ajunge ostil și primejdios. Acesta este, în fond, marele pericol care mai bîntuie încă și critica literară românească ; cu toate că — sincer mărturisind — speram să nu-l întîlnesc tocmai acolo unde se afișează gestul justițiar.

Povestea începe cu a șaptea reeditare din scrierile lui Felix Aderca : „Contribuții critice", vol. II. Personal vorbind, respect sfîrșitul acestui om și o înțeleg foarte bine pe Margareta Feraru atunci cînd încearcă să îndepărteze unele chestiuni din ediția sa — printre altele, îndelungata polemică dintre Aderca și „Viața românească". Volumele de „Contribuții critice" nu reprezintă o ediție definitivă, ci una subiectivă ; de fapt, se urmărește propunerea unei imagini binevoitoare față de autor. Foarte explicabil : o imagine completă a lui Aderca ar fi contrazis clișeul ce se încearcă a ni se impune.

Spectaculos, însă, într-un articol al lui N. Manolescu („Publicistica lui Aderca", „România literară" nr. 34/88), actul de pietate inițial e preluat, asumat și potențat, maturizîndu-se ca o imprevizibilă mistificare. De data aceasta se denaturează premeditat și (o spun cu adîncă tristețe) imperturbabil fapte de istorie literară. Acțiune hagiografică ? Regretăm, desigur, „tăcerea" autorului **Țapului** după 1947 — totuși semnatar postbelic de romane pentru tineret — dar mai ales regretăm că Nicolae Manolescu nu ne-a explicat pricinile ei.

3. Prin urmare, Manolescu construiește o vastă conspirație a epocii interbelice („Reducerea lui Aderca la tăcere a luat, așadar, destul timp și n-a fost lucru ușor de înfăptuit"). Ar fi vorba de o tenebroasă mașinațiune a „dreptei literare a deceniului 4" („Adepții sămănătorismului, poporanismului și apoi ai tradiționalismului și ortodoxismului, și în general dreapta literară din deceniul 4, nu l-au cruțat în nici o împrejurare"). Poporanismul introdus printre curentele de dreapta ? Dar ce contează ! În schimb, „spirit polemic neobosit", Felix Aderca „a stat treaz pe baricadele modernității și n-a trecut nimic cu vederea".

Așadar, rațiunea articolului din „România literară" e, realmente, de natură hagiografică. Avem de-a face cu un personaj ultrapozitiv în conflict cu forțele întunecate ale Răului. Încă de la început, demersul autorului este schematizant și maniheic, depășind limitele strictei judecăți literare.

Lucru care îi dăunează, din păcate. Căci, pînă la urmă, nici criticul nu mai știe bine cum este Felix Aderca : un „combatant din prima linie", angajat în aproape toate „bătăliile ideologico-literare" („Atmosfera tranșeelor este atmosfera lui preferată"), sau — dimpotrivă — „un moderat, situat pe o poziție de bun simț, la egală distanță de extremisme" ? Din această dilemă textul nu poate ieși. Și atunci, bineînțeles, se refugiază în misticism : „îți vine să crezi" — se afirmă în articol — „că Aderca a fost un profet".

De acum încolo, adică de la proclamarea profetului, totul devine posibil. Inclusiv transformarea literaturii române într-un nou hocus-pocus. Căci — nu-i așa ? — mai devreme sau mai tîrziu trebuia să se ajungă și aici.

După același cronicar, Aderca ar fi fost posesorul unei intuiții literare moderne fenomenale, care s-ar fi înșelat de numai maximum cinci ori. Chestiunea e foarte importantă, deoarece tocmai intuiția reprezintă condiția esențială a impresionismului în critică, metodă suverană pentru perioada interbelică din România. Beneficiar al unei intuiții geniale, Felix Aderca ar ajunge, în viziunea lui N. Manolescu, personalitatea literară de frunte a țării noastre („Mai înainte ca generația de critici emulată de Lovinescu să intre în scenă, mai înainte chiar ca Lovinescu însuși să conteze cu adevărat (...)"). Aceasta e ținta întregii demonstrații.

În sprijinul ideii sale, colaboratorul „României literare" se decide nu numai să uite, dar și să schimbe adevărul.

Iată : „Numărăm pe degetele de la o mînă erorile : cea mai flagrantă, și pentru care s-a disputat cu Lovinescu, este socotirea ciclului Halippa al Hortensiei Papadat-Bengescu inferior unor scrieri anterioare ale romancierei (...). În rest, intuiția lui Aderca a fost corectă".

Așa zice textul criticului.

Ce s-a petrecut în realitate, e altă poveste : disputa cea mai puternică dintre Lovinescu și Aderca s-a dus în problema specificului național. Felix Aderca nu putea concepe ca literatura română să fie specifică. Marea lui intuiție era că nu există specific național (caracterul acesta fiind fără importanță) și că arta, ludic pur, se adresează plăcerilor „unei infime aristocrații". În epocă, Aderca a dus o campanie aprigă, pe unde a putut, împotriva specificității naționale, și dacă este de admirat ceva, atunci admir tocmai replica promptă și de impresionantă unanimitate (Ion Trivale, „Viața românească", E. Lovinescu) pe care a primit-o de la scriitorii responsabili ai momentului. Nu luptător împotriva „dreptei" a fost, așadar, Felix Aderca — adept al unei literaturi pentru elite — dar luptător împotriva specificității ; și nu „dreapta literară" l-a combătut și l-a marginalizat în deceniul 4, ci marile conștiințe literare. Scria Lovinescu, privitor la asemenea „intuiții" ale lui Aderca : „E de prisos să mai arătăm lipsa de fundament a unor astfel de teorii ; valorile, după cum am arătat în **Istoria civilizației române moderne,** circulă, în adevăr, dar ele se naționalizează, prin reducerea la unitatea temperamentală. (...)". De altfel, acțiunea negatoare a lui Aderca a fost pusă, tranșant, de Lovinescu tocmai pe seama condiției lui specifice.

4. Pînă la articolul lui N. Manolescu, Felix Aderca nu era nici subestimat, nici supra-apreciat. Își dobîndise locul în istoria literară, care — cred — nu era un loc rău deloc. Dealtfel, mi se pare inutil a-l transforma acum într-un „caz literar". Din cîte am văzut, cazul real e al criticului care l-a umflat pe conducătorul gazetei „Spre ziuă" ca pe broasca din fabulă. Subtil mod de a-l distruge ? De a-i obliga pe alții să-i scoată în evidență greșelile ?

Parcă mai poți ști ?

Oricum ar fi, însă, denaturarea nonșalantă (și elegantă, nu ?) a adevărului istoriei literare nu poate fi calificată decît într-un singur chip. Tocmai împotriva unor asemenea procedee trebuie afirmată cu tărie încrederea în menirea și în justețea actului critic, adică în eterna triadă care a guvernat dintotdeauna drumul veritabililor oameni : Bine, Adevăr, Frumos.

Radu Comănescu

COMPENDIU

■ **A IV-A EDIȚIE A CONCURSULUI DE DEBUT** pentru poezie a Editurii **Eminescu** are drept rezultat editorial o carte intitulată **13 poeți.** Cei treisprezece cu titlurile lor sînt următorii : Paul Androne — **Scrisori din amiaza unui bărbat,** Diana Barbu — **Deasupra zăpezilor,** Claudiu Bazalt — **Recuvintele,** Octavian Berindei — **Shakespeare în oraș,** Gheorghe Dinică — **Descîntec pentru inorog,** Petru Dunca — **Dințele de lup,** Liliana Grădinaru — **Caravane cu flori de cîmp,** Claudiu Iordache — **Insule,** Vasile Morar — **Porumbul rezemat de sat,** Ioana Pîrvulescu — **Lenevind într-un ochi,** Vavila Popovici — **Seri de iarnă,** Theodor Purice — **Deasupra gropilor cu lei,** Ion Rușeț — **Scara adîncurilor.**

Mai mulți din cîștigătorii acestui concurs de debut sînt cunoscuți din presă (unii și din coloanele revistei **Luceafărul**) și constituie promisiuni omologate. Le așteptăm efectul de grup, ca și pe cel al traiectoriei individuale de mai tîrziu.

O nedumerire : strălucitul actor Gheorghe Dinică scrie versuri ? O bună tradiție literară cerea fiecărui debutant, ca la intrarea în republica literelor, dacă numele său se suprapune cu acela al unei personalități constituite și impuse să-și caute un pseudonim. În cazul de față numărăm o confuzie în plus. Gheorghe Dinică nu este cunoscutul interpret al scenei românești și recomandabilă era schimbarea semnăturii noului debutant.

■ **UN ALT DEBUT** este acela postum al Olimpiei Radu, **Pagini de critică.** Colaboratoare a revistei studențești **Echinox** și mare speranță a cercului de tineri din jurul revistei, Olimpia Radu nu a ajuns la împlinirea promisă din pricina unui regretabil accident, care a răpit-o foarte tînără dintre colegii ei. Marian Papahagi îngrijește la Editura **Dacia** o carte de peste două sute de pagini care strînge între coperțile ei articolele din reviste ale tinerei comentatoare, **adăugindu-le și o lucrare studențească** de absolvire despre **Surse ale fantasticului în proza românească.** Paginile de critică atestă într-adevăr vocația autoarei și justifică regretul care a dus la întocmirea acestei cărți.

■ **„POEZIE SOVIETICĂ MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ"** se numește antologia pe care Alexandru Pintescu o face din literaturile popoarelor sovietice, însoțind grupajul său de o prefață și de note bibliografice utile. Este vorba precumpănitor de poezii ale literaturii ruse și ucrainiene, cărora le sînt alăturate și cîteva nume de scriitori din Gruzia și republicile baltice. Vom găsi aici pe Aleksandr Blok, pe Serghei Esenin, pe Valerii Briusov, dar și pe Anna Ahmatova, pe Evghenii Evtușenko, pe Boris Pasternak. Ca act de cunoaștere, culegerea lui Alexandru Pintescu este un gest salutar, o reîmprospătare a memoriei noastre poetice și un prilej de a confrunta traducerile vechi cu cele noi din aceiași autori.

■ **STUDII DE FOLCLOR** de Petru Caraman a ajuns la volumul II, ediția e îngrijită de Viorica Săvulescu și prefațată de Iordan Datcu. Este vorba de cîteva studii de proporții precum : **Une ancienne coutume de mariage** sau **Le reflet de la Mer dans le folklore roumain et la continuité ininterrompue du peuple roumain en Dobroudja depuis sa formation.** Interesante sînt și **Tatuajul la români după creațiile folclorice, Contribuții la caracterizarea doinei, Alegoria morții în poezia populară la poloni și la români, Origina și geneza sorcovei.** Soliditatea științifică a contribuției lui Petru Caraman, acum apărută în volum, este ceea ce vrem să subliniem.

■ **DUPĂ O CARTE DESPRE ZAHARIA STANCU** și o alta despre **Orizontul rustic în literatura română,** Sultana Craia tipărește o carte despre **Fețele orașului** (Editura **Eminescu,** 1988). Cartea se ocupă de proza românească și mai ales de scriitorii consacrați, clasicii literaturii române în primul rînd. Sînt preferați romancierii și romanele lor, mai puțin prozele fără dimensiune romanescă. Din acest punct de vedere **Fețele orașului** merge pe un cîmp tradițional de investigație. **Fețele orașului** ne apare ca pandant al **Orizontului rustic în literatura română,** o incursiune născută din nevoia de completitudine.

■ **TRACII AU FOST ȘI AU RĂMAS O TEMĂ DE STUDIU** istoric și arheologic mereu interesantă și incitantă. Istoriografia și arheologia de după război a acordat o și mai mare importanță acestui element etnic de o deosebită importanță pentru istoria socială, economică, culturală a sud-estului european. Dacă românii au venit în bibliografia temei mai ales cu studii de arheologie, bulgarii le-au adăugat pe cele privind limba vechilor locuitori ai Balcanilor și Carpaților, ca și cu încercări de sinteză. Acestea se înmulțesc în ultimul timp, ca semn al interesului cultural pe care viața tracilor îl prezintă pentru istoricul european. Ele provin mai ales de la cei care nu-s moștenitorii, de fapt, ai marilor spații tracice, în speță de la scriitorii și specialiștii germani. O asemenea carte intitulată **Tracii, între arcul carpatic și Marea Egee,** a scris Manfred Oppermann, tipărind-o în 1984 la Leipzig-Jena-Berlin. Editura Militară ne-o prezintă într-o traducere bună făcută de Ondine Cristina Dăscălița. Mircea Babeș, prefațatorul, citează și alte cărți despre traci apărute în ultima vreme. Cartea lui Manfred Oppermann a fost preferată pentru că apelează în egală măsură la informația scrisă și la cea arheologică, folosindu-le cu pricepere și obiectivitate. O serie de note, ca și precizările prefeței, completează informațiile autorului german. Acest lucru ne arată că o sinteză asupra tracilor trebuie să vină și de la moștenitorii direcți ai civilizației și culturii lor, mai aproape de fapte și de locul cercetărilor. După cum ar fi binevenite în românește și acele cărți care-și permit un zbor sintetic mai liber decît și-a permis Manfred Oppermann în bilanțul său tracic.

„Anuarul de folclor"

● Reunite într-un singur volum, au apărut de curînd numerele V—VII ale **Anuarului de folclor** al Universității din Cluj-Napoca, Centrului de științe sociale și Sectorului de Etnologie și Sociologie, revistă de studii care continuă prestigioasa serie a „Anuarului Arhivei de Folclor", înființat la Cluj în 1930 de Ion Mușlea.

Cuprinsul acestui volum se remarcă prin valoarea deosebită a materialelor și a tratării, majoritatea studiilor realizînd veritabile (micro) monografii, epuizînd preocupări și teme inedite. Apare aci, pentru prima oară, un studiu amplu asupra „Drăgăicii" (D. Pop), asupra **doinei** ca „poezie a destinului" (N. Bot), asupra unei proceduri stilistice numită „logomachia" (A. Fochi). Se publică date extrem de interesante despre etnomedicină în contemporaneitate (Gh. Pavelescu), sau despre persistența tradiției folclorice în ritualul actual al înmormîntării (I. C. Șter). Se semnalează substratul comun și înrudirea dintre „Miorița" și „Toma Alimoș" (I. Datcu), sau implicațiile magico-mitologice și simbolistice ale torsului în mentalitatea arhaică (S. Ciubotaru). Tot aci se definește și avansează o perspectivă semiologică în vederea clasificării polivalente a instrumentelor muzicale (I. Hertea). Iar proverbiala rigoare și minuție ardeleană se dovedește fecundă în cazul unor preocupări de elaborare a unor sisteme de clasificare și tipologizare (pentru obiceiurile agrare semnează I. Cuceu și M. Cuceu, pentru melodiile vocale, I. Szenic și L. Istoc, pentru proverbe, G. Vöö). Un bogat documentar de importanță filologică și de istorie literară se dezvăluie cu prilejul centenarului pe care îl împlinește lucrarea lui M. Gaster, „Literatura populară română".

În concluzie, un volum deosebit de dens, foarte divers în conținut și excelent ca valoare, cu studii fundamentale care ating temerar, cu originalitate și cu rigoare, idei și teme nemaicercetate, sau care propun termeni și metode utile unor dezbateri și înaintări serioase.

Marin Marian

IN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

SCRIITORII VORBESC DESPRE PATRIE

EROII CĂRȚILOR CE VIN

Cei mulți, care construiesc...

Marile frămîntări sociale n-au ocolit niciodată urbea Craioveștilor. Și nu numai că nu au ocolit-o, dar în drumul ascendent de făurire a orașului socialist de astăzi, existența Craiovei s-a zbătut plătind grele jertfe de singe. În secole de frămîntări, unele rămase scrise, altele intrînd în acea pagină nescrisă ce se cheamă memoria vie a generațiilor. Am apelat și la documente și la această memorie vie a generațiilor.

Craiova, cîndva oraș fără lumină și fără apă, a intrat în istorie prin strălucirea dezarmantă a unei luxurii impusă de marii moșieri și de marii negustori autohtoni sau de aiurea, a intrat în judecata istoriei avînd emblema unui oraș izolat în prejudecăți de castă, prizonier dorințelor și spaimelor proprii îndeletnicirii negustorești. Paradoxal, această luxurie împinsă pînă la fetișism și pînă la falsificarea și ruinarea datelor fundamental existențiale încifrate în obîrșie și opisuri, în demnitatea și omenia răbdării, nu a reușit să domolească lupta celor vitregiți de soartă în viață și semnalați în posteritate ca adevărați făurari ai urbei.

În 1893 o însemnare a condițiilor de viață și trai ale celor mulți este edificatoare : „Atelierele care serveau și de cameră de culcare pentru lucrătorii acestor mici industrii sînt oribile, vîrîte pe sub scări, lipsite aproape cu totul de lumină și de aer, în mare parte fără pardoseală. Cum este cu putință să fie locuite de ființe omenești ?!".

Este adevărat că de două ori, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, se cutremură orînduirea fanariotă și moșieresc-feudală. În 1821, Tudor Vladimirescu, acest mare fiu al Olteniei, ridică steagul întru revendicarea socială și națională. De la Padeș, glasul lui Tudor răsună profetic : „Am hotărît din cel dintîi semn de bun patriot într-acest pravoslavnic pămînt românesc întru care am strămoșească naștere și să cîrmuiesc pre toți cei care ce au arme din partea a tot norodului, spre zdrobirea și încetarea oricărui jaf și nedreptate ce ați cercat pînă acum din partea oblăduitorilor domni ce au stătut, care întru desăvîrșită nemilostivire aflîndu-să, au aplecat oricîte chipuri de mijloace sau îndeletniciri și v-au supt sîngele aducîndu-vă într-aceasta mare dărăpănare și proasta stare în care vă aflați".

La numai 27 de ani, la Craiova, mulțimea ieși, cuprinsă de mare entuziasm, să asculte Proclamația ce fusese citită la Islaz. Orașul trăi intens febra marilor evenimente simțind în piept viforul aprinselor cuvinte ale lui Bălcescu. În exil, scriind despre marele ban al Craiovei, devenit domn de faimă europeană, Bălcescu însera pentru eternitate soarta celor umili, necăjiți și fără pîine, contemporani cu el : „Ei înșiși se ridicară în numele patriei, pentru dînsa trăiră, munciră, suferiră și muriră".

În 1859 la Craiova, ca și la București și Iași, se încinse Hora Unirii. De-a lungul acestui secol zbuciumat orașul își plătește tribut onest de suferință și sînge. Marile bucurii se plămădesc îndelung, aidoma păsării Phoenix orașul tresaltă fără moarte din jugul unui destin absurd.

Conștiința muncitorească, singura ce avea să dea adevărata strălucire a orașului, începe să se dezvolte în cea de-a doua jumătate a secolului. Preluînd marile idealuri de libertate socială și națională, socialiștii români afirmă, încă din 1889, la Craiova, într-un editorial apărut în „Glasul țăranului", crezul lor, astfel vizualizat : „socialismul este suma tuturor idealurilor frumoase și salutare, pe care se poate clădi fericirea neamului românesc".

Al doilea război mondial adusese cu el foametea, lipsa apei și a curentului electric, lipsa locuințelor, lipsa utilajelor și a brațelor de muncă.

Vijelii cumplite au trecut peste urbea Craiovei. Dar vatra s-a ținut drept și-a ținut piept și-aici a rămas. Ca trestia s-a îndoit sub vînt dar nu s-a rupt.

Lacrimi ?!

Craiova n-a crezut niciodată în lacrimi. Aidoma păsării Phoenix a renăscut mereu și mereu din propria-i cenușă.

Imaginea viitorului

25 iulie 1946. Ne apropiam să sărbătorim anul doi al revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă. Era, acel an, un an de cumplită sărăcie și foame, un an de încordare, de bărbătească încordare, de luptă cu ziua, cu ceasul, încrederea într-o zi mai bună se măsura în secunde, atît de mari erau îndoielile, lipsurile și nevoile...

Și atunci, în acel iulie, atît de fierbinte, în care griul se pîrjolise în lan, mărindu-ne și mai mult spaimele și îndoielile, la un miting, înflăcărat care a făcut ca întreaga suflare a Craiovei și a Olteniei întregi să tresalte, un tînăr de 28 de ani, reprezentant de frunte al Partidului Comunist, a luat cuvîntul : „Noi, comuniștii, dorim ca din Oltenia lui Tudor Vladimirescu sărăcită și înapoiată, pînă acum, datorită jugului moșieresc, să facem o Oltenie bogată, cu o industrie și agricultură puternică. Noi dorim ca din Craiova, cetate a banului și a opresiunii, cum era în trecut, să facem o cetate a muncii, a culturii și științei în Oltenia".

Cel ce semăna aceste cuvinte, acel tînăr și vibrant militant al partidului, pe atunci conducătorul organizației regionale Oltenia a P.C.R., se numea Nicolae Ceaușescu, ctitorul și cîrmuitorul României de azi.

Pe acest tînăr Oltenia plugarilor și muncitorilor îl cunoșteau, îl cunoșteau fiindcă era dintre ai lor, născut și crescut într-o comună, și într-o casă de plugari olteni, așezată nu departe de malurile Oltului, rîu intrat definitiv în conștiința tuturor românilor ca leagăn național, ca simbol al luptei de păstrare și neatîrnare a ființei și a trupului neamului. Era revoluționarul care, la numai 16 ani, la un an după ce fusese cooptat în conducerea Comitetului Național Antifascist Român, venise la Craiova, aducînd cu el protestul muncitorimii bucureștene la procesul înscenat luptătorilor petroliști și ceferiști. Tînărul uimise atunci lumea Craiovei prin curajul său, prin modul cum știuse să catalizeze protestele tuturor celor bătuți de soartă, în sprijinul tovarășilor săi de luptă, aflați pe banca acuzaților.

Era același neclintit luptător care, trei ani mai tîrziu, în 1936, la Brașov, ca principal inculpat, în procesul intentat comuniștilor, avea să facă din cuvîntul său un aspru rechizitoriu opresiunii, prefigurînd prin claviziune și forță vizionară zile mai bune pentru toți românii. Era cel care, ca militant al partidului în conducerea Uniunii Tineretului Comunist, cutreierase marile centre muncitorești, ducînd cu el încredere, limpezind conștiințele, unindu-le, făcînd să renască cu deosebită forță puternicul front de luptă împotriva exploatării, a fascismului, a atentatelor la independența patriei.

Era acela care, înfruntînd teroarea și prigoana, ca organizator de frunte al partidului, în 1939, transformase mitingul de 1 mai, al muncitorilor Capitalei, într-o mare manifestare populară, cea mai mare a Europei acelei vremi împotriva fascizării și a barbariei războiului, a ralierii țării unor interese străine de vrerea ei.

Era acela care, întemnițat în lagărul de la Tg. Jiu, se ilustrase ca și între însîngeratele ziduri ale închisorilor de la Doftana, Jilava, Văcărești și Caransebeș, ca organizator și strălucit comandant al rezistenței, al transformării lagărelor de teroare și prigoană, în teribile bastioane ale luptei revoluționare.

Era acela care, evadînd din închisoare, își dăruise toate energiile pregătirii marelui act politic de la 23 August. Eliberarea aflîndu-l pe baricadele clarviziunii politice, identificîndu-se cu masele, mobilizîndu-le, înscriind pe steagul partidului și al patriei, numele tînăr al națiunii libere ce abia se năștea...

Pe acest tînăr, în acele zile fierbinți din iulie 1946, Craiova îl ascultase, credea în cutezanța visurilor sale.

Și atunci, în inima bătrînei și atît de încercatei urbe a Craiovei a răsunat fierbintele mesaj de îmbărbătare și luptă : „Totul pentru refacere", zile și nopți, luni și luni, vară și iarnă, trecînd peste neajunsuri, uneori insurmontabile, s-au refăcut rețeaua electrică, rețeaua de apă și canalizare, atelierele. Sobrietatea și romantismul — iată acele două dimensiuni pe care urca atunci seva încrederii noastre.

Atelierele C.F.R., au început să își deschidă porțile. La 1 septembrie 1949, se punea piatra de temelie a lui „Electroputere" — uzina care avea să devină în ani cetatea Electrotehnicii românești.

Să ne amintim apoi, cu adîncă emoție, vara fierbinte a unui an de început de eră cînd și-a deschis lucrările Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român.

De la București la Craiova, ca de altfel, către tot cuprinsul țării a răsunat, prin glasul tovarășului Nicolae Ceaușescu, vrerea Patriei românești, consemnînd anul Unu al Renașterii noastre naționale...

Problema deciziei este esențială...

„Problema deciziei este esențială în apropierea destinului nostru, spune inginerul Ion Voiculescu, primarul municipiului. Ne aflăm în fața machetei de sistematizare a Craiovei. Se disting clar magistralele centrului civic, cartierele rezidențiale. Ceea ce văd este în proporție de 80 la sută realizat, finisat, dat în folosință. Aici în aceste blocuri trăiesc oameni, rîd în soare copiii, pe aceste platforme industriale se făuresc bunuri materiale, pe această magistrală care taie orașul, de la un capăt la altul, circulă tramvaiul...

Spuneam, își reia firul gîndurilor primarul, că în epoca noastră atît de complexă, de multilaterală înflorire a personalității umane, problema deciziei este esențială, în devenirea noastră, contribuția întîmplării sau a unui determinism este mai degrabă paleatorie, sigură și revelatoare fiind o voință personală desfășurată pe fondul larg al unei opțiuni de mare respirație.

În destinul Craiovei, destin prefigurat odată cu țara la cel de al IX-lea Congres al partidului se reîntîlnesc în chip armonios și definitoriu, aș spune, dorința acestei străvechi vetre de cultură și civilizație cu luciditatea actului politic atît de strălucit formulat de secretarul general al partidului nostru, privind repartizarea științifică a forțelor de producție și dezvoltarea echilibrată, armonioasă a tuturor zonelor țării.

În anii de glorie ce au urmat Congresului al IX-lea, anii istoricelor Congrese ale devenirii în fapte, Craiova a beneficiat de investiții în valoare de peste 67 miliarde lei, investiții ce au condus la apariția unor ramuri industriale de vîrf și de frontieră. Craiova reprezintă astăzi 2,2 la sută din producția industrială a patriei, sau extrapolînd și nominalizînd pe produse, cele 23 unități industriale republicane realizează 68,9 din producția de locomotive electrice și Diesel electrice, 62,9 din cea de transformatoare și 20,8 din cea de motoare electrice, 26,6 din producția de energie electrică pe bază de cărbune, 15,8 din producția de îngrășăminte chimice, 12,5 uleiuri comestibile, 15,7 din producția de autoturisme... Practic, numai nave maritime și fluviale nu construim la Craiova...

Aș dori să subliniez că orgolioasa competență oltenească semnează prezent și la capitolul produse de vîrf ale tehnicii contemporane. Cum se numesc la Craiova aceste produse de vîrf ? Echipamente energetice pentru centrale nucleo-electrice, întrerupătoare de înaltă tensiune în mediu de hexaclorură de sulf, utilaje tehnologice pentru industria metalurgică, mașini unelte de prelucrat prin așchiere cu comandă numerică care, prin produsele de mari dimensiuni realizate, se constituie în unicate pe plan european și mondial, în fine, și nu epuizînd lunga și fericita enumerare de performanțe tehnice, catalizatori și produse chimice de mare puritate, solicitate pe mai toate meridianele lumii civilizate. Se aplică pe platformele industriale o serie de tehnologii de mare eficiență, în scopul valorificării superioare a materiilor prime, materialelor și combustibililor, a energiei : detensionarea pieselor turnate și sudate prin vibrații, utilizarea criogeniei la fabricarea rotoarelor electrice, a microprocesoarelor în industria chimică, utilizarea tehnicii vidului pentru ambalarea produselor alimentare...

Va trebui să încercăm să privim dincolo de aceste performanțe sintetizate prin cifre și tehnologii de vîrf care, prin ele însele spun enorm, dar nu spun și totul. Și cred că aici începe măsura devenirii noastre. Fiindcă cifre și tehnologii de vîrf se pot întîlni și se întîlnesc, firesc, oriunde în lumea noastră contemporană, cuprinsă de febra și foamea înnoirilor. Nu oriunde, în această lume, se întîlnește însă calitatea umană aptă să își apropie, într-un interval istoric atît de scurt, capacitatea de a transa atît de evident și spectacular cuceririle științei și tehnicii, făcînd din ele arene pașnice ale înfloririi umane multilaterale. Fiindcă dincolo de cifre și tehnologii își face loc întrebarea acută și aș spune, fundamentală : cui folosesc aceste cuceriri ? Unui număr restrîns sau tuturor oamenilor ? !

Ca peste tot cuprisul patriei socialiste și la Craiova podoaba inimilor noastre este și înflorește, ocrotită de o grijă părintească deosebită, — copiii !

Craiova este, într-adevăr, un oraș al copiilor și al tinerilor. Pentru ei s-au ridicat creșe, grădinițe, școli, licee... Cei mai buni dintre cei mai buni, devenind tineri, îmbrățișează meseriile părinților, își desăvîrșesc studiile într-o frumoasă și primitoare Alma Mater a Craiovei.

Sigur, și aici, la Craiova, se resimte, cu adevărat profund și multilateral, calda și neprecupețita veghe a ilustrului savant de largă recunoaștere internațională, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, aceea care și-a legat, cu nestrămutată convingere și aleasă menire numele și întreaga sa viață de înflorirea învățămîntului și științei românești, de propulsare a inteligenței românești în rîndul marilor inteligențe și valori ale lumii contemporane.

Omagiind prin fapte această strălucită personalitate a patriei, învățămîntul craiovean și-a apropiat, în ultimii patru ani consecutiv, un succes rîvnit, aș spune, și care este pe deplin edificator : locul I pe țară în întrecerea socialistă.

Cînd copiii sînt sănătoși și frumoși, și toți copiii lumii sînt cu adevărat frumoși, cînd ei învață să devină și devin sub ochii noștri oameni adevărați, există oare o bucurie mai mare pentru a justifica și încorona o viață de om ? !

Iată de ce cred, și faptele susțin revelator și, aș spune, exemplar acest crez, că vechea vatră de civilizație românească a Craiovei cu o gîndire și experiență particulară se înscrie între marile ctitorii ale Epocii Ceaușescu, cu un statut nou și definitoriu de mare și înfloritor oraș.

La Craiova, ca pretutindeni și peste tot pămîntul românesc, rezolvarea acestei atît de fundamentale probleme nu este de azi, nici de ieri, este dintotdeauna. Și a necesitat secole la rînd de lupte și jertfe. Vatra Craiovei, ca de altfel întreg pămîntul românesc, este păstrătoarea acestor nobile jertfe, înscrise în idealul de libertate socială și națională. Acest inestimabil tezaur a căpătat însă proporții naționale și referință internațională, ca operă de intensă forță civilizatoare, în toți acești ani, anii cei mai frumoși și eroici ai României dintotdeauna, ani care poartă girul marelui nostru conducător, ani în care am ajuns să fim ceea ce sîntem, să privim lumea pătrunși de convingerea nestrămutată că sîntem și rămînem, rămînem români. Și la noi, acasă, români...

Craiova, ca toate marile orașe ale patriei, a cîștigat în calitate umană, în condiții de viață și trai, și-a apropiat datele de puternic centru industrial, de oraș universitar cu o bogată viață culturală și spirituală, demersul său faptic abordînd complex problematica dezvoltării sale socialiste, din miezul viu și irepetabil al fenomenelor și proceselor, laolaltă cu oamenii săi, și pentru ei, într-un larg și extraordinar de viu dialog cu țara.

Nu prin ceea ce consumăm, ci prin ceea ce lăsăm, rămînem...

În viața unui mare oraș renovarea urbană este un proces firesc și necesar. În concepția secretarului general, păstrarea vechilor vaduri de civilizație reclamă un complex de măsuri destinate a-i asigura integrarea ca factor activ în contemporaneitate. Concepția este novatoare și de mare interes urbanistic și arhitectural. Ea pornește de la ideea extraordinar de generoasă înscrisă în datele ființei noastre naționale : pentru ce și pentru cine construim ? Aici se implică deopotrivă prezentul, dar, mai ales, viitorul.

O deosebită grijă s-a manifestat din partea edililor și aici, în această direcție esențială a devenirii Craiovei. Conservarea unor zone întregi din oraș, cu implicația restaurărilor, a dotărilor edilitare și a adaptării construcțiilor la noi funcțiuni, a solicitat un sever examen de selectare a unor construcții cu valoare istorică și artistică deosebită, ce urmează să fie elemente de agrementare a unor ansambluri radical deosebite, cu o arhitectură modernă. Monumentele și ansamblurile arhitecturale existente în zestrea edilitară a Craiovei vor avea astfel menirea să se integreze în viața economică și socială a orașului, transformîndu-se în factori activi ai vieții contemporane la cota de ideal a propriilor noastre vederi despre viitor.

Unul dintre cele mai interesante detalii de sistematizare a Craiovei de azi prin care se urmărește a se pune în valoare vechiul vad al Craiovei, este cel cuprins în zona străzilor Maxim Gorki, Matei Basarab, Cîmpia Islaz, Piața Veche, punct de formare a mai vechii vetre, și unde sînt concentrate vestigii importante ale trecutului. Acest detaliu de sistematizare are în vedere integrarea ruinelor Hanului Horez, a Hanului Putureanu, fîntîna Purcarului, Casa Băniei, într-un ansamblu modern cu realizarea unui lapidarium, unde se vor expune elemente de arhitectură recuperată.

Pe planșetele arhitecților, așadar, trecutul, revigorat, integrat în viziunea unitară, complexă a unei schițe de sistematizare, aplombul acestuia fiind reintegrat pe coordonatele constante și esențiale ale receptării moderne a fenomenului urban.

Dar prezentul, viitorul ? ! O simplă cifră de orientare statistică spune că în perioada 1965—1988, Craiova a construit peste 60 000 de apartamente, constituite în mari ansambluri urbanistice, care au făcut ca orașul, celebru cîndva prin mahalalele sale, să devină celebru prin lipsa acestora. Fiindcă, azi, orașul coboară maiestuos prin ansamblurile sale urbanistice direct în natură, într-o altă civilizație, ce-i drept vegetală, și ea ridicată la rang de referință în frumusețea darurilor conferite de natură spațiului românesc.

Calea Unirii, stradă cu rezonanță deosebită în conștiința noastră de neam, era și nu era o stradă de manifestare a mai vechii emulații negustorești a Craiovei. Pe acest fronton urbanistic se succedau într-un ritm accelerat case și de doi metri lățime, unele joase, cu două nivele, altele înalte, orgolioase, în funcție de cinul negustoresc al proprietarilor.

Pe acest fronton respira un fel de atmosferă de Europolis.

Vechea Cale a urcat în amintire. Nimeni nu a suspinat sau să facă act de opunere civică după ea. Șobolanii au părăsit-o și ei ca pe o corabie ce se scufundă. Ce s-a păstrat din ceea ce merita să se păstreze ? Ideea de succesiune, de ritm alert, de intensă participare cu strada, cu timpul, cu Epoca...

Un echilibru in mișcare, cuprins de forță, de o reală expansiune către înălțimi...

Tronsonul deja construit este doar o mică secvență a zonei centrale care va continua cu monumentala și ampla deschidere spre viitor ce o constituie ansamblul „Piața Revoluției" — de aici, spre magistrala în șase benzi, incluzînd și linia de tramvai, — triunghiul Calea București, Bulevardul Republicii, str. A. I. Cuza, un alt mare și impresionant ansamblu arhitectonic — unde, în final, se va amplasa, ferecat în bronz, chipul marelui voievod român — Mihai Viteazul.

Craioveanul își cunoaște bine istoria vetrei care l-a scos în lume. Ceea ce însă cunoaște foarte bine, fiind pus și la inimă și la cuget este faptul că el s-a implicat ca nimeni altul în fierbintele spirit de eroism și de abnegație, de sacrificiu pînă la uitarea de sine, în marea operă de edificare a noului chip al Craiovei.

Și dacă toate glumele din lume se pun în seama și pe seama olteanului, una singură nu mai trezește suspiciune și zîmbet, ci admirație...

Aceea că el și-a făcut casă.

De piatră.

Fiecare arbore — un plămîn în plus

Încă în secolele XIV-XX, colinele orașului erau acoperite cu întinse păduri de arbori. Sădite de mînă de om — mărul și părul, prunul și nucul. Sublimele păduri de salcîm și ulm se întindeau pînă dincolo de Ișalnița. Spre Bucovăț și Mofleni și în centura de est : stejarul și salcia. Un paradis natural, prin care Jiul își tăia albia milenară spre marele fluviu.

O tresărire de orgoliu o au craiovenii în început de secol XX, cînd pădurile se retrăseseră, și cînd municipalitatea Craiovei hotărăște crearea unui parc natural. Unul dintre cele mai mari și mai frumoase parcuri din Europa. Conceput cu arbori seculari și căderi de apă, parcul are, indiscutabil, o vrajă romantică... Unii din craioveni își fac aici weekend-ul și, în curînd, este trecut în Baedeker-ul minunilor europene.

Uitat, în timpul războaielor mondiale și ale marilor crize economice, deseori părăsit, niciсînd ignorat, parcul își recapătă tinerețea și vigoarea abia acum, cînd o mînă viguroasă de edil realizează că această perlă peisagistică este un unicat în Europa.

Reamenajat, renovat pînă la cel mai intim detaliu, parcul reintră în circuitul peisagistic al orașului, adăugîndu-i la noua vatră de progres și civilizație o aureolă vegetală de o frumusețe inestimabilă...

Ambiția oltenească este proverbială mai ales atunci cînd își pune mintea la încercare cu alții și cu ea însăși. Aveam să mă întîlnesc cu ea în expresia ei cea mai autentică cu un an sau doi înaintea marelui seism din martie 1977. Se fora în perimetrul celebrei bălți din zona celui mai nou cartier al Craiovei — Craiovița Nouă. Era iarnă, balta fusese secată și dată în grija utecîștilor orașului. Se formase un comandament și tinerii deschiseseră un șantier al tinereții. Se muncea pe brînci. Nimic nu-i mai greu decît să întorci pămîntul dintr-un destin absurd și inexorabil și să îl înscrii într-un destin util și de reală frumusețe : pe locul bălții, tinerii hotărîseră să creeze un parc. Un parc de proporții, cu o mare oglindă de apă și cu o arhitectură comparabilă cu aceea a marelui parc natural — Romanescu.

Era ger. Se lucra cu spor. Lacrimile curgeau pe obrajii tinerilor înfiorați de efort. Dintre ei, unul care se vîrîse în cisme de cauciuc și își trăsese salopeta peste cămașă. Am simțit că mi se taie respirația. „Ce faci ?" l-am întrebat gîtuit de ger și de îngrijorare. „Un parc, mi-a răspuns el. Cartierul va cobori pînă în oglinda de apă a lacului. Cum el va fi un mare cartier muncitoresc al orașului, dorim ca viitorii locatari să își înceapă ziua de muncă respirînd în aer curat și să își umple ochii de frumusețe." „Spune-mi, l-am întrebat, observîndu-i chipul de boboc îmbujorat și cu lacrimi de ger, alunecînd în colțul ochilor, dumneata crezi în lacrimi ? !".

A apucat picamerul de ureche și, înainte de a se reapuca de lucru, mi-a răspuns cu spontană și tinerească jovialitate : „Craiova are nevoie ca aerul de acest parc, de ce să cred în lacrimi ?!"

Mai vechea lozincă a edililor Craiovei, lansată cu ani în urmă — „fiecare arbore plantat, un plămîn în plus Craiovei", a căpătat în ultimii ani o dimensiune cu adevărat remarcabilă. Marile zone de agrement din jurul orașului, Geormanul, Valea Șarpelui, Hanul Doctorului, Pădurea Cornițoiu, au intrat în circuitul citadin al opțiunilor de vacanță. Aglomerarea urbană privită și resimțită ca stress e pe cale să își găsească la Craiova o rezolvare fericită. Municipiul dispune azi de o zonă verde distribuită în peste 85 unități de folosință, care includ toate programele cunoscute, de la scuar, grădină, parc, grădină botanică, pînă la pădurile și zonele de agrement ce alcătuiesc un veritabil colier verde în jurul orașului.

Anual, se plantează în incinta urbană 50 000 arbori și arbuști, 5 000 rășinoase, 800 000 bucăți gard viu, peste 40 000 trandafiri și sute și sute de mii de flori.

Craiova ultimilor ani este un mare oraș înverzit, unde copiii cresc și își apropie urbea, fixîndu-i un loc fierbinte în marea bătaie a inimii noastre românești.

Luminile orașului

Craioveanul, în ciuda proverbialei lui aplicări practice productive, este un mare visător. Oltenii au dat unele dintre cele mai sclipitoare inteligențe ale neamului și pilde stăruitoare pînă la jertfirea de sine pe cîmpurile de întregire ale neamului românesc. Un Brâncuși, un Titulescu, un Arghezi și, mai aproape de noi și mai intim, un Gogu Constantinescu, Coandă și Țuculescu, ca să nu vorbim de cel mai mare oltean al moldovenilor — Sadoveanu, sînt înainte de toate prezențe nu numai ale neamului, dar conștiințe vizionare ale universalității umane.

Sigur, în această matcă strămoșească am preluat, odată cu viața, datinile și îndatoririle. Sigur, și acea sensibilă receptivitate la învrednicire. Am sorbit din lumina ctitorită de înaintași primele semne de înțelegere tulburătoare, precum cuvintele și, din străluminarea lor, ne-am apropiat convingerea că numai o nepotolită sete de lumină ne direcționează năzuințele și ele pornesc de undeva din începutul firii noastre oltenești, veșnic înfometată de frumos și împlinire. Mai la tot pasul orașul se redescoperă prin noi, într-o tinerețe viguroasă, ca o bătălie cîștigată cinstit cu istoria. O istorie fecundă, deosebit de fecundă, ca această mare filă de epocă, tulburătoare prin deveniri, niciсînd de imaginat la o asemenea amplitudine, firească poate numai pentru noi care am crescut și ne-am hrănit zilele cu clarvăzătoare îndemnuri ale celui mai mare român din marea și frămîntata noastră istorie care și-a legat numele nu numai de Craiova anilor de glorii, dar de întregul neam românesc. Craiova Epocii Ceaușescu, România Epocii Ceaușescu sînt două noțiuni inseparabile. Cum de altfel sînt inseparabile toate așezările gliei românești, care venind din umbra istoriei s-au așezat definitiv și irevocabil în durata istorică...

Vă mai aduceți aminte de acele cuvinte profetice rostite cîndva de un tînăr comunist care, într-un fierbinte iulie 1946, rostea de la o tribună a devenirii noastre : „Noi, comuniștii, dorim ca din Oltenia lui Tudor Vladimirescu sărăcită și înapoiată, pînă acum, datorită jugului moșieresc, să facem o Oltenie bogată, cu o industrie și agricultură puternică. Noi dorim ca din Craiova, cetate a banului și a opresiunii, cum era în trecut, să facem o cetate a muncii, a culturii și științei în Oltenia..."

O singură dimensiune a fost depășită din această profetică profesiune de credință : Craiova este, tot datorită acestei extraordinare profeții și voințe copleșitoare, care nu s-a dezis, nicicum și nicicînd, și în nici o împrejurare, un mare oraș nu numai al Olteniei, ci al marii noastre patrii socialiste ! E frumos spus. Cinstit spus. Românește spus.

Irimia Gotu

george țărnea

Ofrandele grădinilor pe rod

Să tot înoți prin mări de struguri,
Să zbori prin puful de gutui,
Dar pentru spuza de pe cruguri
Să nu-ți rămînă pași destui.

Și poticnindu-te sfielnic
În tufele de busuioc
Să-ți afli într-un măr părelnic
Dulci talismane de noroc.

Să duci pe umeri în panere
Tezaurul de cucuruzi
Și călător spre alte sfere
Nimic să nu mai poți s-auzi.

Ci doar culcîndu-ți timpla dreaptă
Pe cîlile de fin vetust,
Să crezi că undeva te-așteaptă
O fată c-un ulcior de must.

Cu prune bistrițene-n brațe
Să bați cărare de safir
Pînă va fi să ți se-agațe
Călciiul sting de-un trandafir.

Și-atunci, făcînd din tufănele
La toate visurile nod,
Să-nalți vrăjit – pînă la stele –
Un imn grădinilor pe rod.

Popas în preajma toamnei

Se clatină frunza gălbuie pe ram
Și-mi tremură-n palmele aspre cuvîntul,
Prea străină mi-e vara cînd iubeam și eram
Fericit să mă iau la bătaie cu vîntul.

Priveliște vie și totuși plîngînd,
La marginea toamnei sub stelele coapte
Poposesc obosit fără patimă-n gînd
Înaintea plecării spre ultima noapte.

Deci acesta e prețul pe care-l plătesc
Toți cîrnicii lumii ajunși la strîmtoare
Într-un vast labirint peste care plutesc
Licurici prăbușiți din astrala viltoare.

Nici părere de rău pentru cîte-am pierdut
În iureșul vremii – cu mîna la tîmplă, –
Nici părere de bine că-s eu cel vîndut
Și găsit vinovat pentru tot ce se-ntîmplă.

Și mai cred în puterea iubirii dintîi
Care spulberă bruma căzută pe vise
Și mă-ndeamnă prin fînul făcut căpătîi
Să primesc iarba nouă cu brațe deschise.

Atlasul lumii cunoscute

Cîtă alergătură de la o zare la altă zare,
Cîtă cuprindere, cîtă vinzare.
Cîte guri de hrănit, cîte frunți înfierate,
Cîte gropi de gunoi, cîte gînduri curate,
Cîtă orbească uitare și cîtă cunoaștere,
Cîtă viață umilă, cîtă falnică naștere
Cîte coase prea vechi, cîtă iarbă prea nouă,
Cîți copii de pripas, cîte boabe de rouă,
Cîte biete statui retopite să poarte
Cîtor alți muritori amintiri fără moarte,
Cît pămînt vlăguit, cîtă miere în faguri,
Cîte uși de lăsat, de trecut cîte praguri,
Cît mister solitar, cîte stoluri de vrăbii,
Cîte ultime căi pentru cîte corăbii,
Cîtă dragoste-n van, cîtă ură fecundă,
Cîți poeți care-apun din secundă-n secundă,
Cîte noduri la sfori după dogme și caste,
Cîte strîmte ieșiri din războaie prea vaste,
Cît blestem aruncat din amvonul iertării,
Cîți prieteni uitați și lăsați depărtării,
Cît putin adevăr la minciuni cît de multe,
Cîtă vorbă de duh, cîte scopuri oculte,
Cîte case pustii, cîți bolnavi de candoare,
Cîtă liniște-n plîns și cît rîs care doare,
Cîți soldați prăbușiți cu privirea-n țărînă,
Cîte munci de-mplinit pentru somnu-ntr-o rînă,
Cîți copaci condamnați de uscare-n picioare
Cîtă ceață, cîți nori, cîte jocuri, cît soare.

Elegia întrebărilor

Între mîna-ntinsă
Holdei. la cules
Și un pumn războinic,
Ce avem de-ales ?

Ce luăm din toate
Cîte le-am aflat,
Dacă-n lung e plînsul
Și vînzarea-n lat ?

Dacă nici nu credem,
Nici nu naștem prunci,
Între noi și nimeni
Ce lăsăm, atunci ?

Elegia adevărului

De nimic pe lume
N-o să-mi pară rău,
Ca de gustul verii
Din sărutul tău.

Inuman de tineri
Tăvăleam pe-atunci,
Fără nici o lege,
Iarba de prin lunci.

Finul de pe dealuri,
Frunza din păduri,
Contemplînd iubirea
Ireal de puri.

La-nceputul toamnei
S-a-ntîmplat să pleci
Și de-atunci încoace
Stelele sînt reci.

Urmele sînt șterse,
Buzele fierbinți –
Cum puteai rămîne
Fără să nu minți ?

Descîntec

Suflete care-ai fost,
Care ești, care suferi,
Peste numele tău
Cresc o mie de nuferi,
Trec o mie de păsări
Cu trupuri ușoare,
Cad o mie de crini
Printre raze de soare,
Pling o mie de ploi
Dinspre nopți fără lună,
Vin o mie de miei
Pentru iarbă mai bună,
Tac o mie de pești
De prin mările calme,
Rid o mie de prunci
Cu lumină în palme.

Experiența sărbătorii

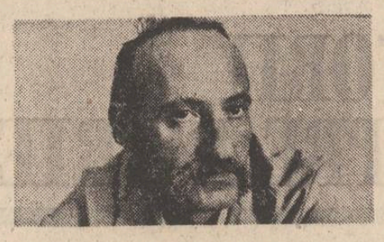

mircea constantinescu

...Pieptul ei bucuros taie aerul dospit și picioarele ei zvelte și zgomotoase strivesc tăcerea, foșnind sec, a malului, a plajei aproape pustii în acest început de săptămînă și numai ochii ei strălucesc ascuns, camuflați contra luminii turburătoare : o privește mulțumit, nu-și dă seama că o apreciază precum un altul caroseria noii sale mașini, Lancia Fulvia, superioară turismelor prietenilor, da, ochii ei ascunși poate că sclipesc trădind privirea aceea de un brun andaluz, cum i-a inventat-o el cîndva, dar își izbi genunchiul de tufișul bătrîn de trandafiri, țepos și vag ruginiu în peretele malului îmblănit cu iarba crescută ordonat, fasonată ca un gazon englez și străbătută de numeroase pînze de păianjen sticloase în lumina asurzitoare, și se ridică s-o urmeze, s-o ajungă, ea a alunecat deja înlăuntrul valurilor calme, apa i-a ajuns sub bărbie și pare deodată o vietate triumfătoare și bizară, o nimfă înfiptă în gușa albastră-verde a apei și el, de-aproape, descoperă că fruntea ei se descrețește vizibil. e bine, e tare bine, și ea privește atent în jur, ca nimic și nimeni să nu-i turbure mica ei fericire și surisul ei, ferit de stropii și bulboanele valurilor, n-are acum nimic artificial, nimic politicos, gîndește el, apropiindu-se și mai mult și închipuind-o acoperită cu un voal stropit cu argint aurit și-și scutură de pe ochi pînzele de păianjen culese pe drum sau cristalele somnoroase de păpădie și-i se pare al naibii de ciudat că, de la mică distanță, apa e de un albastru-cenușiu variabil, o nuanță agresivă, parcă taciturnă, parcă hirsută, și valurile se bombează fin, sticloase, lente, ca să se spargă în clipa următoare lovindu-se de trupul lui și circeii de soare se destind pe suprafața vag solzoasă, acum verde întunecat, acum albastru-lăptos, și explodează întepind retina și geamandura țopăie înnegrită de luxura viscoasă de alge (sau ruginită pur și simplu) și pictată de pescărușii, are un vîrf luminiscent ca gușa unei păsări exotice. Mda, murmură el, Cine zicea că fiecare om își inventează mai devreme sau mai tîrziu o poveste despre care crede că ar fi viața lui, cine ? N-are importanță, simți deodată nevoia să chicotească ca un efeb înveselit de-un gînd năstrușnic, da, și arșița de brutărie pe care o inspiră amîndoi, cumva mirosind a nămol, însinuată peste valuri, peste mal, peste zidul arbuștilor și gazonului fasonat. Valeriu, nu m-ai înșelat pînă acum, nu-i așa ? îl întreabă, apoi tot ea și tot șoptit. Pentru că, după mine, un bărbat iubește o singură femeie, numai ei i se dedică, nu-i așa ? și el o aude și nu o aude sau nu are ce să-i răspundă sau respirația lui sincopată îl împiedică s-o facă și se lasă lent s-alunece din înclestare și tălpile ei ating cimentul de pe fundul bazinului separat de lac prin cîteva zăplazuri. E îngrozitor să-i străpungi unui om sinceritatea, sonteză, el continuă să nu-i răspundă și, tolănită pe nisipul care se umezi imediat sub ea, părul o învelește ca un clopot cu reflexe negru-albăstrii și el o privește dintr-o parte și suride superior, critic, Loreta i-apare a semăna cu un fel de eroină dintr-un poem epic, adică simte c-o iubește ca pe-o ființă eterată, aeriană, cel mult alcătuită din hîrtie și, bolnav închipuit, nici o vrajă spre mîine nu-l îmbie, viitorul nu-i dă ghes, pare să uite că va cobori seara, noaptea, că vor veni seri și nopți și dimineți alături de ea, de simbolul, de limanul eforturilor lui, Văzduhul e cald ca pielea ta, șopti, îi sărută genunchii, negrăbit, ea nu-i răspunde și el continuă să-i aspire, lacom, globii strălucitori de apă care mai persistă peste pielea ei fierbinte. O să-ți crape, șoptește. Șterge-te cu prosopul, spuse țare, De ce ? Unde ? întreabă ea ca trezită din somn, poate chiar a ațipit și el n-a observat...

Ar trebui să remarce că, deși a venit aici mai ales spre a scăpa de atîtea gînduri (probleme !), se redescoperă același bărbat risipit, care abia de-și stăpînește caracterul discordant, fragmentar, toate deficiențele ființei și le poartă cu el, le-a adus aici... Nisipul fierbinte, de grotă vulcanică, sandaua lui Empedocle, asta-i mai trebuie, carnea și pielea ei fierbinte, aerul fierbinte, de ce nu-i ajung toate astea spre a nu mai aluneca în digresiuni prăpăstioase, de parcă ar fi buricul universului ? De ce continuă și-aici, acum, să găsească primejdii acolo unde nu sînt ? Și nisipul fierbinte și plaja vastă, carnea și pielea ei fierbinte și aerul străveziu transparent fierbinte și plaja nemaisfîrșindu-se și-aproape lipsită de picior omenesc și dîmbul de un verde cald protector și valurile sclipind negru-albastre ca și pletele ei desfășurate, clopot, acum, peste umeri și sini, și restaurantul elegant, dincolo, în spate, din cărămidă și păpuriș și cerul îndepărtat senin, care promite liniște, visare și vilele din lemn, țuguiate comic și vopsite alandala și aleile răsfirate și veveritele părăsind brazii și stejării stufoși întunecați, coborînd și fiițindu-se pe lîngă picioarele lor, curioase, versatile, mustăcind și jucîndu-și globurile ochilor cu o vicleniе spăimoasă și bărcile alb-cenușii care acostează legănat la chei, departe de debarcader, aducînd pescari norocoși, care se vor apropia probabil și de ei doi ca să le ofere kilograme de solzoși strălucitori, pleznînd de putere și zvicnind nu fără grație în soarele care țipă în solzii lor, și micile ambarcațiuni roase, nevopsite, încă utile, care taie majestuos apa, în zare, legînd plaja de-aici, plăjile toate, de mănăstire, se vor apropia, poate, și-atunci vor putea face turul lacurilor legate între ele și halatele lor din prosop, acum perfect uscate, în care stau îngropate trupurile lor mulțumite, desfăcute, parcă ațipite și fumul țigării lui aproape nevizibil și tufa de trandafiri prăfuită,

Sculpturi de Ion Mândrescu

cojită, de care-și freacă el cînd și cînd genunchiul și soarele ce parcă s-ar culca spre asfințit într-o elipsă pierdută în zarea de sineală alunecoasă. Ție nu-ți miroase a foame, Baa, cum ! Dar așteptam să te răpună și pe tine, Mă cam pișcă mirosul saramurii, măcar de-am fi siguri că o fac ca lumea, că au și mămăligă, Hai, atunci, zise, Hai să riscăm, Cînd am venit pe plajă vindeau bere străină, Fii sigur că mai au, Nu te lua după numărul celor de pe mal ! Restaurantul e și pentru automobiliști, pentru săteni, vin și cei de la unitățile învecinate, Cam știi locurile. Cîte nu știu ! se umflă el, echivoc, ridicînd-o de mijloc, Hai, ne așteaptă paradisul cu o mie și una de plăceri frugale și distinse și boierești, am să le reamintesc cum se face saramura după rețeta lui Sadoveanu, și terasa semicirculară îi întîmpină cu dalele ei fierbinți, pe margine, acolo unde pătrunde și se lăfăie soarele păcălind conturul imensei ciuperci din șipci și stuf prăvălită geometric peste ciorchinele meselor, și mîna lui dreaptă peste umerii ei fierbinți, Fii atentă ! Nu știu dacă ne servește numai cu halatele astea pe noi, privră în jur, numai vreo opt mese ocupate, unii poartă costume și cămăși albe, alții blugi și bluze cadrilate, ele — fuste ușoare, despicate, pe șold și îi transparente, Ei, merge, avem și noi loc, și se lasă amîndoi la o masă lîngă unul din stîlpii brun-lucioși ce susțin ciuperca din stuf-șipci, alături de lada unde printre aisberguri mititele clinchetează sticle de bere, unele etichete plutesc, desprinse, da, este cehă, merge și cehă, probabil un pol sticla, merge și polul, spun ochii lui înroșiți, a privit-o cîteva minute pe Loreta sub apă și pleoapele, dar și orbitele, parcă, i s-au înroșit, Ce doresc, domnii ? auzi, Iată-vă, face, Vrem o saramură, evident cu mămăligă, și ne deschideți patru berici, mai de la fund, și-arată spre lădoiul parțial acoperit cu șervete jilave, Dar o saramură à la Sadoveanu, îi scapă, și celălalt, sastisit încă de la ora asta, își extrage din chelie un pix imaginar cu care descrie volute curioase, Poate à la greque, à la russe, dar de Sadoveanu... n-am auzit, A, eram convins ! Bine, aduceți ce-aveți, și tranzistorul cuiva grohăie deodată, foarte aproape de ei, un shake vechi de trei milenii și zise Loretei, S-a zis cu atmosfera calmă, și ea țipînd precum Cleopatra la Richard Burton, N-aud ce-mi spui ! și el, aplecat peste masă, fără să vrea i-aruncă fumul țigării-n ochi, Ziceam că iar sîntem în inima Vezuviului, Eei și tu ! Parcă poți scăpa vreodată, răcni ea, și-l mînglie, îi ia obrajii între palme, sînt răcoroase acum palmele ei, și e din nou albă, de cretă, epiderma ei punctată cu pistrui, vara pistruii o invadează, dar calmul, dar visarea, dar izolarea lor s-au rupt în zăngănit de vase, în replici, într-o muzică de bazar rural, într-o forfotă inutilă și alunecă amîndoi în acea atmosferă de superficialitate, tranzitorie...

Acolo, în spate, îi așteaptă camera din clădirea citadinizată, culoarul luminat discret, un hotel, nu o locuință, unde obiectele, știu ei, par să aparțină unei expoziții pop-art, unde totul exală o degradare spilcuită, unde lipsește dimensiunea căldurii, știu că le va fi greu s-adoarmă într-o asemenea cameră, unde-i va vizita urbanitatea lor ascunsă, abandonată în oraș, în apartament, Iubitule, o aude, Nu te mai frămînta. Oricum, eu gătesc mai bine decît ăștia. Dacă m-aș fi angajat aici **cordon bleu**, cîștigam triplu față de, Mă gîndeam la altceva. Îți place berea, Merge, e rece. Toate merg, merg dar nu alunecă, Valeriu, te rog, sîntem în vacanță, e soare, sîntem departe de, Nu te poți ascunde de nimic, declară el, bătos și bate darabana cu inelarul într-o pată proaspătă pe fața de masă, Val, de cine să te ferești, și-i cuprinde iar, peste masă, fruntea între palmele ei albe, răcoroase, Am zărit ciuperci, după masă să culegem cîteva, Le poți deosebi, Găsim noi pe careva să ne-ajute să nu ne otrăvim, da, totul e să nu se lase înfrînți, seduși de gestica și replicile convenționale din jur, din lume.

Vezi și tu ce văd eu, o aude, ochii lui se acomodară greu, vede și nu distinge, apoi distinge, dar parcă cețos, prin ochii altcuiva : două auto-

traian t. coșovei

La sfîrșitul cuvintelor

Pe țărmul pustiu, prin suburbiile valurilor
ascultam povestea firului de nisip,
plînsetul ierbii de mare aruncată la mal, zgomotul
pleoapelor tale închizînd țărmul.

Un abur subțire acoperă tot
ce aș fi vrut să vă spun despre mine.
După această pagină nu mai urmează nimic, la capătul
acestei străzi nu veți mai auzi nimic despre mine.
La sfîrșitul cuvintelor nu mai e demult nimic de făcut.

La sfîrșitul cuvintelor, pe țărmul sălbatec
ca un om singur deschideam scoicile întîmplării.
De unul singur, cu lama ruginită a cuțitului
înjunghiam pe la spate materia.

Capcane pentru lupi

Această toamnă a început într-o joi.
Am avut vreme să aprind focul, să privesc fumul ridicîndu-se
peste cîmp.
Am avut vreme să așez în păduri capcane pentru lupi
(după scrîșnetul lor, după urma de sînge să găsești
drumul spre casă).
să-mi amintesc foarte exact felul în care
mîinile tale ating ca o renunțare
rafturile subțiri ale farmaciei.

Neîmpiedicată de nimeni, toamna a început.
Am ars frunze uscate, a fost liniște ca înaintea marilor ploi.
Am privit pușca pîndind într-un colț, cartușele înșirate
pe masă.
Capcane pentru lupi, dragostea mea –
(după liniștea lor să găsești drumul spre casă),
capcane pentru lupi scîncesc și se tînguie în întuneric.
Capcane pentru lupi strălucesc ca acoperișurile Bagdadului.

La naiba, mai bine un debit de tutun !
Și timp să descriu armura de fălci a speciilor puternice,
refuzul singelui de a vorbi la trecut.
Să-mi amintesc foarte exact
părul tău lung prin care se-anunță scufundarea Titanicului,
degetele tale nesfîrșite care bat viața mea la mașină.
Degetele tale (superb lăcuite) care scriu
viața mea cu literă mică.

Omul cu valiza

Despre omul cu valiza nu pot spune aproape nimic.
În lumina scărilor are ochii Sfîntului Augustin.
Pe întuneric are ochii lui Donald, rățoiul.
Amîndoi am împărțit același cartier al veseliei – cînd totul
s-a sfîrșit,
împreună am plîns la capătul liniei de tramvai.

Fără să ne cunoaștem,
am ascultat cum se izbesc fluturii în geamul sălii
de așteptare.
Fără să ne salutăm, ne-am încălzit mîinile
la ceaiul nopților de noiembrie.

Un om cu o valiză plină cu piese de bicicletă uzate
în cea mai frumoasă dintre lumi.
Așa trebuia să se întîmple.
Așa trebuia să se întîmple.

Amîndoi am fost categorici în fața ghișeelor.
Amîndoi am rămas neînduplecați în fața dulapurilor „fichet".
Pitié pour les forts !
Pitié pour les forts, am strigat împreună !
Niciunul nu a văzut cum răsare soarele peste piramide.
Niciunul nu a privit cum își duce Sena înecații la vale.

Proprietăreasa n-are decît să vorbească.
Omul din colț să ridice din umeri.
Paraliticul de pe scări nu ne poate face nimic.

Amîndoi ne-am plătit datoriile pînă la capăt,
amîndoi am exagerat cu fericirea.
El, cu o valiză de carton coborînd scările –
eu, răscolind după ceva ascuțit cu care să-l aștept la ieșire.

Pitié pour les forts !
Pitié pour les forts, am strigat în același timp.
Odată și odată așa trebuia să se întîmple.

Cuțitul și pîinea

Cei din camera de alături au adormit de mult.
În sfîrșit, pîinea, cuțitul sînt și ele pe masă.
Pentru ei toți aș putea acum să deschid robinetele casei.

Noaptea e deasă. Tu, dragostea mea
ai să descifrezi ani de zile firul acestui poem.
Oricum, bătrîna proprietăreasă nu va ști niciodată nimic.
Cuțitul va străluci îndelung între bucata de pîine
și cei de dincolo care încă respiră !
Pe zid sînt ultimele fotografii de familie. Curînd,
chibritele se vor stinge, curînd
îi voi uita pe toți.
Pe zid sînt urmele adînci
ale celui care s-a tîrît înaintea mea la fereastră.
Dacă dai tencuiala deoparte, mai poți găsi acolo
semnele lui de adio.

Dar n-am fost eu cel care pleacă – nu eu
am așezat acolo pîinea, cuțitul.
N-am stins chibritul pe scară, n-am plîns la perete,
n-am întrebat :
Eu în numele cui tai această bucată de pîine ?
Eu în locul cui am trăit ?

muzică

m

Arcuri peste timp

Creația muzicală românească din anii construcției socialismului cunoaște o deosebită deschidere în ceea ce privește orientările stilistice, tematica, genurile muzicale; de la creația corală, cîntecul de masă, cîntecul de muzică ușoară cu vădite semnificații politice pînă la genurile ample, cum sînt oratoriul, cantata, simfonia, opera, creatorii noștri au arătat că sînt permanent preocupați să valorifice în lucrările lor moștenirea înaintașilor și, în primul rînd, sugestiile de o nespusă prospețime ale folclorului românesc. Ultimilor douăzeci de ani le sînt însă caracteristice unele trăsături care se cer aici pe scurt precizate. Deși variate stilistic, lucrările din această perioadă — perioadă în care țara noastră a cunoscut cele mai profunde prefaceri din milenara ei istorie, pe drept cuvînt numită Epoca de Aur a României moderne, Epoca Nicolae Ceaușescu — pleacă de la considerarea profund responsabilă a rolului artistului în cetate, rol de sensibil detector al prefacerilor sociale, transfigurînd în paginile cu portative izbînzi în muncă ale omului de tip nou, izbînzi care sînt totodată victorii în permanenta luptă pe care fiecare dintre noi o duce pentru a-și modela personalitatea în conformitate cu exigențele noii epoci. Inspirate așadar din înaltele comandamente ale vremii, lucrările cunosc o deosebită varietate tematică : unele pleacă de la ideea că victoriile de astăzi sînt o consecință firească a luptei poporului nostru pentru libertate socială și națională, altele își propun să concureze reportajul ca gen în zugrăvirea nașterii, creșterii și împlinirii măreței ctitorii de azi ; de asemenea, putem enumera pagini în care preocuparea dominantă a compozitorului este aceea de a da putere de convingere unor nobile sentimente, în timp ce anumite lucrări merg mai departe, rostind răspicat că, fără pace, viitorul omenirii apare ca o absurdă prelungire a prezentului.

Credem că cel mai relevant gest

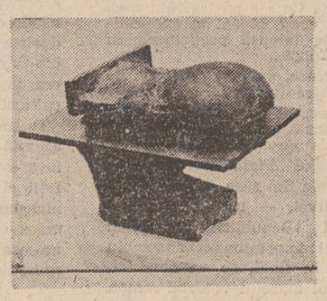

artistic al contemporaneității este cel întreprins de compozitorul Gheorghe Dumitrescu, care își propune să „prindă în limbajul specific muzicii (la care se adaugă valențele textului alcătuind ceea ce numim genul liric) paginile cele mai semnificative din gloriosul nostru trecut de luptă. Există în aceste creații un fior al autenticului, o trăire a trecutului, o știință de a surprinde amănuntul semnificativ pe de o parte care, însoțite de procedeele componistice binecunoscute ale maestrului Gheorghe Dumitrescu, dau ascultătorilor sentimentul valorii necontestate. Pe aceeași linie am putea așeza creații cum sînt oratoriile „Un pămînt numit România" de Liviu Glodeanu, „Țară-pămînt, țară-idee" de Liana Alexandra, cantatele „Cîntare unui ev aprins" de Cornel Țăranu, „Patria" de Doru Popovici, operele „Tinerețea eroului" de Cătălin Ursu, „Interogatoriul din zori" de Doru Popovici, „Pădurea vulturilor" de Tudor Jarda, baletele „Văpaia" de Mircea Chiriac, „Primăvara" de Cornel Trăilescu, „Balada anilor eroici" de Sergiu Sarchizov și multe altele. Bineînțeles, între amintitele lucrări există diferențe notabile însă toate se reunesc în jurul a două linii de forță : prima privește inspirația responsabilă din subiecte de interes ardent ale epocii noastre și ale istoriei naționale, a doua se poate rezuma spunînd că cvasi-totalitatea lucrărilor de tipul celor amintite mai sus folosesc consecvent, ca tehnică de compoziție, procedee desprinse din folclorul nostru, diferențele dintre ele, din punct de vedere stilistic, fiind generate nu de sursa de la care se pornește (folclorul) ci de direcția în care este acesta prelucrat.

Viorel Crețu

film

f

«Tema»

Filmele lui Gleb Pamfilov, cineast cu o operă restrînsă, dar trainic înscrisă în memoria spectatorilor **(Prin foc nu se trece, Începutul, Cer cuvîntul, Valentina)**, rămîn remarcabile prin forța analizei la care este supus un conținut dedicat fie cuplului măcinat de divergența aspirațiilor, fie universului feminin surprins în variate perspective etice, fie condiției artistului în lumea contemporană.

Recenta premieră semnată de cineastul sovietic — **Tema** — reunește leit-motivele familiale, o pondere deosebită căpătînd însă portretul creatorului aflat la ora unui bilanț lucid și necruțător, care certifică un dramatic eșec artistic și uman.

Kim Esenin, dramaturgul adulat și recunoscut la sfîrșitul anilor '50, este după două decenii înfrînt de propria abdicare în fața avantajelor materiale, în fața unei glorii întemeiate pe meritele trecutului, glorie care supraviețuiește prin inerție. Aflat la odihnă la Suzdal, scriitorul are revelația existenței unui poet-țăran, mort cu ani în urmă, a cărui operă se afirmă odată cu trecerea timpului, precum și aceea a unei posibile renașteri a inspirației circumscrise unui sentiment de dragoste îndreptat spre Sașa, muzeografa care-i dezvăluie legenda Cintezoiului, artistul care „veghează în clopotniță cînd toată lumea doarme". Mai mult decît atît, intensitatea problemelor existențiale surprinse fără voie de dramaturg într-o convorbire a Sașei cu tînărul incapabil să lupte pentru adevăr și dreptate, atras doar de tentația nostalgiei într-o dezertare simbolică va sublinia densitatea și bogăția unor posibile teme de mare rezonanță etică, formativă. Degradarea morală și profesională sugerată de cineast nu este absolută, probabilitatea unei posibile reveniri din fluxul convenționalismului și pragmatismului subînțeles carierei lui Kim, devine o opțiune deschisă într-un destin implacabil situat sub semnul întrebărilor puțin sau deloc convenabile.

Deloc izolat de propriile angoase, personajul principal este un fel de „clasic în viață" debusolat de indolală, de cascada înfrîngerilor ascunse. Personajul complementar — Sașa, muzeografa anonimă care-i oferă tema probabilei reveniri la autentica dimensiune profesională, rămîne exemplar pentru capacitatea de dăruire, de forță morală menită să schimbe o existență, să corecteze un destin.

Cineastul supune tangențial judecății spectatorului, dar cu aceeași forță de persuasiune, trei ipostaze ale finalității operei de artă și a ecoului ei în conștiința contemporanilor, ipostaze sugerate de responsabilitatea artistului în fața semenilor (Cijikov), de constiința unui divorț între aspirație și realitate (Kim) sau de sumara și superficiala subordonare a efortului artistic conjuncturii momentului efemer (Pascin).

Conceput într-o riguroasă unitate stilistică de factură clasică, filmul are în cuprinsul fiecărei secvențe o mare diversitate de tonalități de la absurd la parodie, de la dramatic la rizibil, de la ridicol la sublim, de la poezia autentică la răbufnirea prozaică etc. Forța adevărurilor degajate din opera cineastului nu se naște din delimitările nete, fie în planul dialogului, complet epurat de elemente aforistic-discursive, fie în planul interpretării, unde actorii, inspirat conduși, asimilează firesc atît elemente de tumultuoasă trăire interioară, cît de distanțare ironică față de conturul personajului. **Mihail Ulianov (Frații Karamazov, Fuga, Viața particulară)** și **Inna Ciurikova** (soția regizorului, cunoscută spectatorilor noștri și din **Amintirea unei mari iubiri**) oferă intensitate și dramatism confruntării personajelor, care rămîn reflexive și elocvente în fiecare cadru, construind tipuri umane inedite, impunînd autoritar caractere aflate într-o tulburătoare rețea de relații umane.

Laureat al Marelui Premiu acordat anul trecut de juriul Festivalului internațional din Berlinul de vest, filmul lui **Gleb Pamfilov** rămîne o pasionantă pledoarie pentru cinste și curaj, pentru adevăr și sinceritate, într-o profundă meditație asupra condiției scriitorului contemporan, asupra destinului operei de artă.

Călin Stănculescu

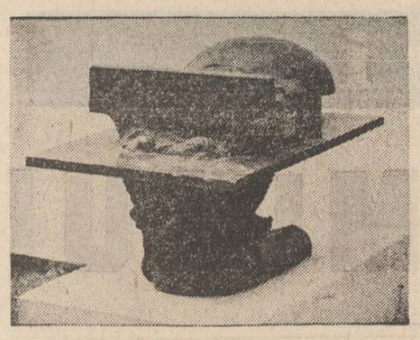

buze ONT își descarcă încărcătura de trupuri pe-o alee, cîteva zeci de copii, țincii sar, se zbenguie, țipă, se bucură, se deslănțuie.

Se îndepărtară privind numai dalele din ciment și smocurile ierbii strecurate, țișnite din interstiții și el nu mai încuie ușa cu cheia, nu observă nici c-a lăsat-o întredeschisă, oricine trecînd pe culoar, i-ar putea, să-le fie de bine și se prăvălesc într-un somn forțat, al oaselor și sîngelui și mușchilor jupuiți și sînt vag amețiți, totuși dornici să uite, să viseze o altă zare, alte exigențe și visară amîndoi roșii însorite și prăfuite și pepeni pîriind despicați cu miez galben gustos și prune cărnoase și-o plajă pustie unde se-aleargă, se hîrjonesc numai ei doi pînă cînd un cîine-lup, cu botniță, se repede hămăind rînjind asupră-le dintr-un tufiș osos de trandafiri și ei se feresc, țipă, se zbat să-l alunge și, transpirați leoarcă, aproape sufocați în patul înăgust se trezesc speriați, apoi rușinați, apoi bucuroși că totul n-a fost decît un pîrlit de vis, perdeluța acoperind parțial fereastra filfîie, e curent, da, ușa e întredeschisă, Stai, te rog, nu cobori, dacă te vede, Ce să mai vadă, Totuși, te rog, și se ridică alene, încă somnoroasă, Bravoo, halatele noastre pe jos, papucii prin pat, Și nici noi nu ne simțim mai bine, glumește el, De ce, iubitule, mă simt perfect. Dacă am reușit eu s-adorm după amiază, și încă atîtea ore, Eram obosiți, încearcă el o digresiune, Ce obosiți, poate căzuți, zice ea, acum dinaintea micii oglinzi atîrnată deasupra chiuvetei, Cît crezi c-o fi ceasul, o mai aude, Este seară oricum, la ce bun să-și mai privească ceasul, e opt sau șapte sau nouă, doar nu-i controlează nimeni, măcar aici să se elibereze și ei de sinapsele vieții citadine, dinspre minigolf se grupează și se reped, în valuri, regimente de țințari și musculițe, intră și țințarii în costul biletului și, sus, dincolo de regatul veveriților, luna pare scrisă cu solzi brumați de știucă, da, iată-i afară, înaintează pe dalele orînduite înghesuie, în șir indian, printre peluzele fasonate, ajung și unghiile lor, datorită scaunelor joase, din buret, ating iarba coafată, moale acum, în preajma nopții și sclipind confuz ca dîrele melcilor, ceva sau cineva se zbîntuie pe ring, jocul luminilor orgii înțeapă ochii oricărui om normal, dacă e vreunul pe-aici, la discoteca, Nu-i ciudat s-o deschidă tocmai luni, Nu, o aude, Crezi că ăștia stau bine cu planul, Știi, schimbă el vorba, Înafara lui Picasso, nici unul n-a zugrăvit, Lasă pictura, aici am venit să ne liniștim, Abia așa m-aș liniști, recunoaște el, și-și furișă palma să-i mîngîie părul ce-i îmbracă umerii goi, poartă o rochiță albă, prinsă în bretele, și-i spuse, De fapt, nu de pictură-i vorba, Amîn prea mult, nu crezi ? Amîn să mă exprim pe mine, cum sînt și atît cît însemn, iar asta mă dezavantajează, Valeriu, hai să ascultăm muzica lor, lasă treburile pentru mîine, poimîine, mai avem cîteva ore de vacanță și, Poate că ai dreptate, iată, mă sacrific și apreciez că niște Martini nu ne-ar cădea rău, Nu-i prea scump ? Este, cum să nu ! Dar nici noi nu-l bem zilnic, Bine, dacă vrei tu, Pentru că, reia el apropiindu-și capul de ea să nu fie obligat să-i strige, vacarmul urcă pe măsură ce aleargă minutele spre non-vacanță, non-plajă, non-izolare, pe ring aproape că nu mai e loc, toți și toate se freacă, se lipesc, se unduie, se despart, se împușcă, se amenință, își promit, își iau adio, treaba lor, deci zise aproape de urechea ei, Pentru că am întîrziat flagrant, afirmarea mea și celelalte, am aproape 40 de ani și, Nu, n-ai patruzeci, Bine, nu-i am, deși ce mai contează mărunțișul ! Și-ncă n-am spus ce vreau eu, ce pot, Valeriu, Valeriu, acum palma ei umezită, albă, albul cretan, plimbată peste bărbia lui, Hai să dansăm, să facem ceva (Ca ei, ca toți ăștia, fu cît pe-aci să zică), lasă-ți gîndurile la garderobă, vorba proverbului arab, Loreta, ai început să mă pastișezi, chestia cu proverbul, Mai bine așa ceva decît altele, Da, mai bine, cedă el realizînd (întîia oară de cînd s-au livrat lacului Cernica, colet lacom !) că-și cere drepturile nu strategia feminității ei ocrotitoare, potolitoare, nu, ci exact deceniul care-i desparte, vîrsta ei este a înfloririi depline, fiindcă a învățat că sînt femei-în-floare, așa cum, tradițional, sînt fete-în-floare și altă-dată (în oraș, în apartament !) ar fi bătut cu pumnul în masă dacă l-ar fi întrerupt exact cînd și-ar fi exprimat un asemenea regret, o atare nostalgie în răspăr, da-da, pe cînd aici, acum, două, trei mii de magnetofoane asurzesc aerul serii-nopții și saxofonul se jeluie, clarinetul țopăie decupînd oxigenul în folii de magneziu și piculinele chițăie ca niște cobai iradiați și trompeta șuduie, șuduie ca un corn englez deghizat, tot îi era greu să stea în scaun, tot nu puteau conversa **sotto voce**, Ar trebui să prind, să vînez orice fărîmă de vînt, murmură, Orice boare prielnică, numai așa n-o să-mi scape nimic, sau n-o să-mi scape prea mult, Prea m-am obișnuit să-mi transform gîndurile în secrete, murmură, și vocea răgușită a disc-jokey-ului anunță un program hard rock, ce va preceda o suită de punck rock, foarte bine, băiatul arată straniu și hazos semănînd cu întruchiparea unei glume biologice și păstrează lîngă scaunul său rotativ o fetișcană care bîțîie agresiv din mădulare și e posesoarea unui trup foarte expus și băiatul își ia avînt, ridică microfonul, orga de lumini sclipește din caracatița ochilor ei multicolori și magnetofoanele țiuie, pîrîie, behăie, acaparează și o hoardă de puștani se reped, se agață, se încolăcesc, se calcă, fiecare dansează singur, dacă dans e bîțîiala, icnetul, forfota brațelor, a tălpilor și genunchichilor și glasurile lor zumzăie, șuieră, plescăie, strigă, indicînd amenințări din apocalipsul ferches al întîlnirilor de karate și se sparg baloane și vuiesc șrapnele și explodează petarde și sparg rup calcă dau buzna guarzii îrochezii apașii malgașii berberii și Valeriu închise ochii o clipă și în locul vermutului ăsta spălăcit, își imagină un amfitrion apărînd, ca la Valea Călugărească, la unchiul său, cu două sau trei sticle exhumate din beciurile povîrnite, înțesate cu pînze de păianjen și puțind pe la colțuri a umezeală și mucegai și ciuperci bolnave și petice textile ajunse la putrefacție și a borcane de toate capacitățile, prăfuite și morminte pentru gîndaci sau șoareci sau cîrpe de vopsea, dar sticlele, două sau trei, întunecoase ca muiate în catran și prăfuite și sigilate și o singură dată, numai, purtate pe scări cu grijă sfîntă și aduse la lumină fără ca o clipă purtătorul să le schimbe înclinația inițială, veche, din beciuri, produceau o liniște absolută, tăiată brusc de izbucnirea colectivă de entuziasm total la vederea lor : constituiau, într-adevăr, o garanție că vor bea vin, nu poșircă, nu etichete, nu sirop țărănesc ci vin, VIN, și cînd deschise iar ochii, zări, s-o atingă cu răsuflarea, pe fetișcana blondă a disk-jockey-ului, de fapt zări numai fusta ei ca o frunză de laur, e drept argintată, strălucitoare, Aferim, un Caragiale nu-i posibil în limba franceză, Ce zici ? N-aud, îl imploră Loreta, Nu-i bai, meditam la condiția estetică a dansului modern, Aa, și ce-ai găsit ? răcnește ea, N-am prea găsit, urlă el înghițind cu noduri băutura sălcie în care se topesc vizibil aschii de gheață, Poftim ? N-aud, vino mai aproape, băiatul a coborît între timp pe cimentul văgăunli sale, la fel prietena lui, care se mlădie acum ca o naiadă vaporoasă, și el manevrează butoane și manete și așteaptă, poate, ca pe terminalul mașinilor lui inteligente zornăitoare aluminate să răsară o dispoziție stampilată parafată, cum că i se oferă, în sfîrșit, un salariu de opt mii și o dublă garsonieră și un serviciu permanent, nu numai sezonier, dar nu, degeaba, cheful i se sparge în noi ranchiune, Hai, strigă Loretei, ea nu-l mai aude, dar îl urmează, o trage-smulge din înghesuiala frenetică, entuziastă, bîțîită, se furișează amîndoi ca niște inovați, probabil că în urma lor unii fluieră, alții agită brațele și-și pregătesc pușcile-mitralieră să-i secere pe trădătorii care și-au părăsit camarazii, komando-ul, e clar, din nou gîndurile, urbanitatea, presiunea remușcărilor, Mă duc să iau un carton cu mititei sau pește prăjit, strînge tu lucrurile, Cînd vine autobuzul, N-am idee, nu cred că mai tîrziu de nouă jumătate, Să nu stai mult acolo, Nuu, promite el...

Dar o fericire continuă mi se pare un nonsens, șopti, Ba eu nu cred la fel, răspunse după un timp Loreta, Chiar și ca expresie înțeleasă în sine, susține el, tot înălțîndu-se în perne, Ai văzut vreodată un drum de țară în care zac urmele roților de căruță ?... Așa, în făgașuri de-astea ne-nfigem viața, mulțumirea, fericirea dacă vrei, și sînt cînd mai adînci, cînd mai vagi, iar pe alocuri nu sînt deloc întipărite în pămînt, Cum să vrei o fericire veșnică, Ei, uite-așa ! declară ea simplu, Nuu, termenii se exclud, Atunci, norocul meu e că n-am văzut pînă acum drumurile-alea de țară, glumește ea, Ai potrivit ceasul să sune mîine ?... Și lumina stinsă și din nou vremea se scurge ca acomodare, nu a pupilelor, nu a bătăilor inimii, mai degrabă a sufletului, a fluxului de gînduri pompat continuu, înainte și înapoi, gîndurile, amintirile basculează, clivează și fiecare din ei, acum, în întunericul subit, pare să rămînă cu sine, să-și aparțină integral, deși se ating, deși șoldurile lor prizează fierbinte, deși degetele li se unesc într-un pumn comun, cald și liniștit, da, și o distinge (și-o imaginează !) iar adolescentă și-i mîngîie din privire talia zveltă, pulpele și gambele lungi scînteind în soare, destinse, dumnezeiești și privirea ei calină umbrită de șprîncenele puternice, (pe-atunci) nepensate și se lasă învăluit de mireasma ei de tinerețe și libertate și fericire, și ochiul lui viră lacul Cernica într-o căldare imensă care sclipește din albastrul său palid și peste care se agită arome dogoritoare de vegetație acvatică, se agită miraje, miraje, miraje...

(Fragment din romanul cu același titlu)

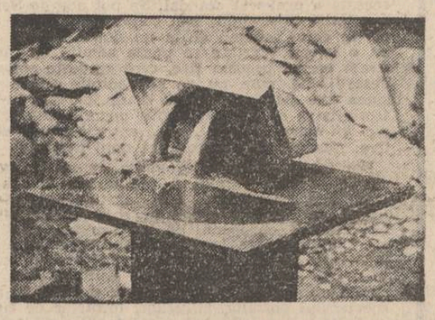

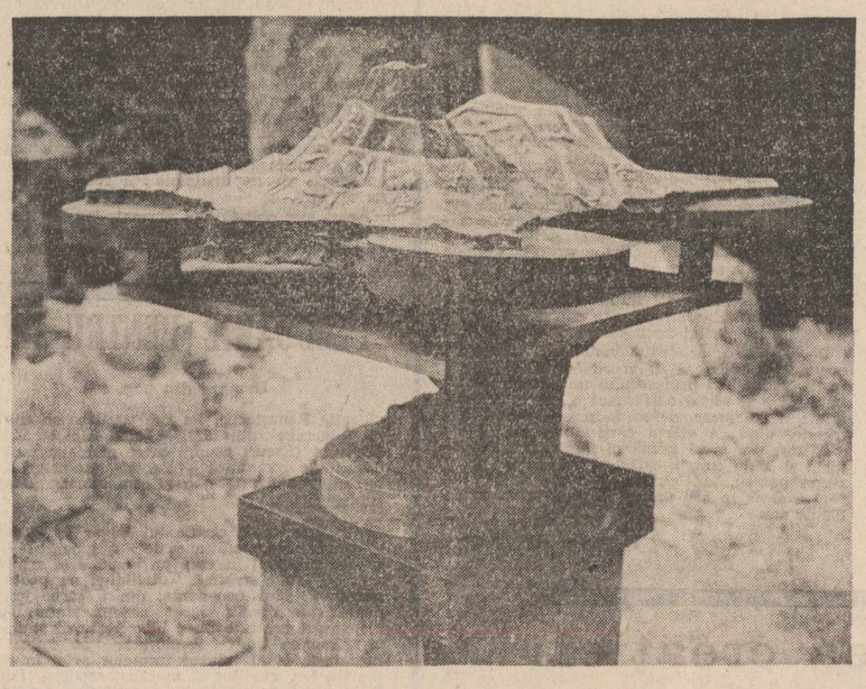

Poeme de a.i. zăinescu

Iubire, floare de pelin amară

Iubire, floare de pelin amară,
Iubire, rază de cireș desculț,
Ce bine-n soare că se coboară
Ochi mai fierbinți ca noi și mulți ;

Ce bine că-ntr-un vis, pesemne,
Ori în suris, în prea fragil,
Mai suie-adînc, ne mai dă semne
O stea cu țipăt de copil

Și-n locul ei ca-n două steme,
Pe ceru-același ce-l străbați,
Răsar din nori bătuți de vreme,
Doi pomi cu trunchii-mbrățișați.

Pornesc spre ei și mii de fluturi,
Se-aprind albine către noi,
Din floarea-aceeași care-o scuturi,
Un fruct de arde-n amîndoi

Și prin grădina-aceasta toată,
Ori sub blestemul ei ce-l ții,
Vom ști cu mamă și cu tată,
Cu fiice s-auzim și fii

Că-n felul tău nimic nu duce
Spre lumi ce nu-s ori nu au grai,
Trăiești mereu ca-ntr-o răscruce
De nopți și-i ziuă unde stai

Prin tot ce-atingi o stea coboară,
Un vis e-n tot ce vezi și-asculți,
Iubire, floare de pelin amară,
Iubire, rază de cireș desculț.

Se duseră dureroasele

Se duseră dureroasele
Stele-n cer, dar cum, de ce ?
Mi-a căzut din ochi o pasăre
Și ca ea lumina e.

Mi-a căzut din ochi o pasăre,
N-o mai văd, nu o cuprind,
Prin părinți, cît mai rămaseră,
Lacrimile-s ca un grind

Jeluiau pe toți cu jalele
Moarte și ele-n cuvînt,
Ca-ntr-un trandafir la poalele
Unui alb și gol mormînt.

Ce era e-așa un fel de
Ceață doar și nu ce-aprinzi,
Luna-n cîmp mai umblă verde,
Galbenă-i însă-n oglinzi.

Și-apoi nopți cîte se-aflaseră,
Toate-s prinse căpătîi,
Gura mea din acea pasăre,
Ochii mei, cerul dintîi.

Jeluiau cu jale multă
Ierbi și ape, nori străvechi,
Se duseră să le-asculte
Stelele de-un timp perechi.

Se duseră dureroasele
Stele-n cer, dar cum, de ce ?
Mi-a căzut din ochi o pasăre
Și ca ea lumina e.

Curcubeu

Dar tu exiști, exist și eu,
Tii lanțul parc-al unui curcubeu,
Mi-l legi de-auz pe ochi mi-l lași
Ca o-mpletire proaspătă de pași.

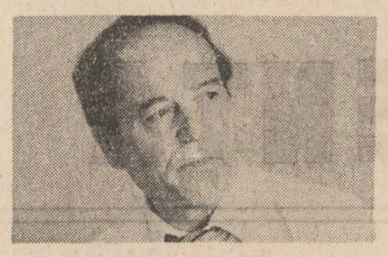

Boltirea mîinii ce-ntr-adins
Pare-a striga și cată-n necuprins,
O legănare ca de aripi doar și doar
Păzirea lacrimei din nori care tresar.

Mișcarea inimii ca-n spuza unei flori
Ce-o-ntrezărim și-n palme uneori,
Fără-a ne ști și totuși ca un gînd,
Parcă-am pluti și ne-am visa pe rînd.

Dar tu exiști, exist și eu,
Ții lanțul parcă-al-unui curcubeu,
Mi-l legi de-auz, pe ochi mi-l lași,
Ca o-mpletire proaspătă de pași.

O sete albă

Mi-s ochii-atît de singuri uneori,
Gîlgîitori precum un stup de nori,
Ți-ar plînge poate ca un riu la piept,
Te-ai răzima de umărul meu drept,
Mi-aș pierde mîinile, le-aș regăsi
Tot mai fierbinți și goale-a doua zi,
Din mierea albă-a lunii cînd ai vrea
Să guști dar vezi că-i tot o rază-a ta,
O sete albă, strînsă ca-n ferești
Prin care ning ninsori nepămîntești.

Fug anii

Fug anii, rînd pe rînd, și iată,
Parcă-ar răsfrînge-albastru un cireș
La pieptul cărui, citeodată,
Mai stăm și azi sub norii deși.

Prin vîrf de crengi adînci și rare,
Privim la noi ca printre scări,
Sub niște-oglinzi, se pare-amare,
Fierb stele iar și cad pe mări

Și-n lume-atîtor cîte ținem
Chemați de ea sau rătăciți,
Vom ști că-n valea dintre inimi
Mai e și-un riu de-ndrăgostiți.

Este-o fîntînă-acolo, poate
Un deal ce fumegă-ntr-adins,
Un cer în urmă cu de toate,
Mai blînd și-n veci de necuprins.

Pe-aceeași clipă ce ne smulge,
Stăm martori, totuși, mult prea des,
Ca-n oseminte-apoi de fulger,
S-avem și-un altfel de-nțeles

Și-n pleoapa stelelor domoale,
Sub raza-atîtor cîte vin,
Fug anii, fug în rotocoale,
Se duc dar parcă-ar mai și sta puțin.

Tu poate nici nu ești

Tu poate nici nu ești și mă cutreieri iară,
Mă amintești cum luna către sud,
Ci-mbată-mă cu miros de sudoare-amară
Și fă-mă iar să te mai văd, s-aud.

Mai urcă-mi iarăși spre cuvinte o seară,
Cuvîntul pretutindeni să-nverzească ud,
Precum un măr tăiat în două să-mi apară
Și-ascuns de raza ochiului tău crud ;

Iar cînd vorbirea iar va fi să-nsemne
Prețul absenței lung și fără semne,
Ori ne vom întreba : noi ce-am făcut ?

Vom ști că-n toți doar patima se cerne,
Cum ceru-i gol, pornirile-s eterne
Și duc mereu spre-un alt și alt trecut.

Alt curcubeu

Dar tu exiști, exiști precis,
Rupi carnea de pe mine-n vis,
E-un curcubeu deasupra și tu-mi treci
Ochii prin el ca printr-un snop de legi.

Rupi umerii de braț și mi-i înveți
Numai cu-aripi ce nu-s și trec spre-nghețe,
Iar mîinile apoi mi le-nrudești
Și cu pereți ce ard și cu ferești ;

Cu ușile-adormirii cînd
Stau treaz și nu ești decît gînd,
Răsună pragul însă, cad mirări
De foc și-n ochi și pe-ntrebări,

Iar pașii-aceiași, ca-nnoptați,
Nici nu mai știu ce vor și devin frați,
Surori sînt zilele, nu le răspunzi
Decît pe-un cer cu nori și mai afunzi.

Dar tu exiști, exiști precis.
Rupi carnea de pe mine-n vis,
E-un curcubeu deasupra și tu-mi treci
Ochii prin el ca printr-un snop de legi.

Un braț de lemne

...Dar și sufletul — un braț de lemne
Pe care să le mai aprindă — cine ?
Piatra-i cuvînt și iarba-i încifrată-n semne,
Chibritele sînt ude, plouă,
Marea-i absentă, plouă,
Ceru-i absent și fulgeră,
Din cîte două tunete, grăbite amîndouă,
Un pumn de cenușă doar,
Un mic rest de nori,
O grămăjoară roșie,
Deci...

...Cine ?

Mai înainte de suflet

De seceta aceea grea din priviri
Și mai ales de strălucirea ei funestă,
Capcana albă, norii străvezii
Ai secetei și gîtul,
Să ne ferim de gîtul lebedei, a spus,
El poate fi amănunțit
În mii de și mii de alte cîntece,
Și totul poate fi ultim,
Ultim ca și cîntecul
Mai înainte de suflet,
Mai înainte de trecerea
Lunii printr-un fir de geam.

Batem palma

Strîns de mîini, tras de picioare,
Și-mpletit în rădăcini,
Batem palma, pămîncioare,
Pămînt bun, numai ciorchini.

Pămînt alb, de gheață-mi pare —
Ori de foc, numai tulpini,
Batem palma, să crești mare
Cum crescuși și-n alți vecini.

Batem palma, pămîncioare,
Palma batem și-adormi lin,
Storci din piatră și ulcioare
Cînd doar miere, cînd pelin.

Batem palma, n-ai scăpare,
Batem ochii că-s prea plini,
Bate gura că n-o doare
Și vorbește ca-n străini.

Batem palma, frățioare,
Palma batem, cel puțin,
Pămîncior și pămîncioare
Cresc doar grijile ce vin.

Batem palma, lumea n-are
Alt trecut și nici alt chin,
Inima știi tu-n ce boare
Mai bătu și-a fost s-o-nchini.

Și-amiroși precum o floare,
Fluturi țesi că nu-i senin,
Batem palma, palma oare
Sau doar lungi oase de crin ?

plastică

Expansiunea formelor

Ion Mândrescu, la 34 de ani, este mai mult decît o promisiune în aria sculpturii românești, este o certitudine, o ideală împlinire prin operă (a doua expoziție personală la **Simeza**, după cea de la **Orizont** din 1984) și prin probitate profesională, prin etică artistică. Bucovinean la origine (este născut la Suceava, 13 iunie 1954), cu o zestre sufletească bogată, în permanență sîncer, incapabil să trișeze, Ion Mândrescu este prin vocație un spirit al tensiunilor lăuntrice, al trăirilor între concept, ca expresie abstractă, și realul formelor posibil-concrete. Zbaterea lui, așa cum o exprimă cu o rară forță lemnul, bronzul și marmora, cele trei personaje asupra cărora sculptorul își impune voința, între cerul și pămîntul atelierului său, este asemeni luminii, mereu cu vechi și noi înfățișări, se contopește în propriile lui metafore care sînt ridicate la rangul ideii. Absolventul Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu", secția sculptură, promoția 1980, clasa prof. Geta Caragiu, a avut și are curajul să-și asume rostul său, să-și imprime sieși și artei sale semnul care-l alege sub blazonul lucidității; fiecare lucrare a sa pune întrebări, solicită răspunsuri provocînd în spectator o reală tensiune.

Faptul că vine dintr-o zonă atît de bogată în manifestări de esență spirituală, lăcașuri unice prin structura și iconografia lor și vetre ceramice din vremi imemoriale cu forme evoluînd din credințe în ritual și invers, ca o vămuire în sine a frumosului, și-a pus pecetea, programatic sau nu, discret sau manifest pe faptul său de creație; Ion Mândrescu comprimă **timp-vatră-om** într-un spațiu simbolic apt să-i rostească etapele sale civilizatorii. Apelul în timp vizează condiția ontologică a semnului uman, undele bronzului sintetizînd un alfabet scormonitor și dătător de revelații, alfabet al volumelor contrarii într-o permanentă motivare; o mișcare sacră către un somn etern, o înlemnire de valori.

Volumele ființează în preajma cercului, a fragmentelor sferice. Formele se precipită într-o focalizare centrată într-un invizibil punct în care se reflectă apele luminii absorbind umbrele. Volumele invită la dialog formal și ideistic; implică expansiunea formelor. Ca orice artist autentic, Ion Mândrescu, nu-i un tip explicit, enunțiativ; demersul său plastic se desfășoară totdeauna în spațiu — spațiul-timp — cel născător de lucruri, „generator de forme și generat de formă", cum bine intuiește Anca Drăgoescu. Sculpturile sale ne dezvăluie o lume interioară omogenă **(Sinteză I, Recurență, Omul, timpul, spațiul, Stratificare, Orizontul cunoașterii, Pînza, În marea trecere)**, o lume în care autorul trăiește bucuria creației prin ordinea elementelor statornicite în limbaj prin pathosul său, prin mîna sa care ascultă de inteligență și reușește să dea bronzului ori marmorei valențe și sensuri plenare, dor universal.

Pînza de păianjen ne amintește de mandala hindusă ori de încrestăturile din porțile tăiate sub semnul soarelui din nordicele coline ale țării. **Mandala** însemnînd cercul, gîndirea sferică, echilibrul dintre cer și pămînt, orientare astrală. Dar cercul solar și crucea de pe stîlpii porților nu înseamnă același lucru? Cînd pînza învăluie lemnul **(Sinteza I)** cînd este împînzită de semne cerești, de hieroglife mai mult sau mai puțin cunoscute și re-cunoscute **(Recurență)** sculptorul intuiește posibilul impas și-ți propune complementar **Coloana** (lemn), o infinitate de etape omenești între cunoaștere și irosire ori **Circularitate** (lemn), o imaginară vatră într-un dialog simbolic, o agora dominată de spiritul uman în care fragmentele se îmbucă după tehnica arhitecturii populare zămislind văzului un spațiu cu forme curgătoare, fluide. Iată de ce relație între abstract și figurativ, dintre post-modern și ancestrală tradiție este capabil artistul, fără a părăsi marile date ale artei.

Și mai convingătoare devin în contextul expoziției cele 17 reliefuri în bronz, șapte din ele fiind sugestiv botezate „Lupta cu inerția", continuă aspirație umană înspre lumină, o eliberare de beznă **(Eliberare)**, o ieșire din propriile urme **(Sigiliu)** și o statornică întoarcere în **gînd**, în **spațiul ideii (Singurătate)**. O expoziție de o rară unitate prin limbaj, cuceritoare prin implinire. Un mare artist nu așteaptă coborîșul în vîrstă ca să fie recunoscut; el se rostește sigur de sine.

Ion Iuga

O carte despre Leonardo

Există cărți care deși sînt dedicate specialiștilor pot atrage marele public. O carte care este scrisă cu suflet și bineînțeles cu o mare știință nu poate să nu meargă la inima cititorului, chiar dacă ea cuprinde o mare notă de specialitate. În această categorie se înscrie și lucrarea apărută la „Meridiane", intitulată „Leonardo, structuri geometrico-plastice", elaborată de Zamfir Dumitrescu.

Autorul a semnat în urmă cu patru ani, la aceeași editură, o altă lucrare care se numea „Structuri plastice — structuri geometrice", prezenta lucrare cuprinzînd „o suită de studii privind forma operei lui Leonardo da Vinci. Aceste analize au în vedere caracterul structural geometric al desenelor, schițelor și picturilor realizate de marele maestru al Renașterii".

Zamfir Dumitrescu, predînd cursul de structuri geometrice la Institutul bucureștean de arte plastice, pe lîngă savante analize ale unor importante lucrări aparținînd lui Leonardo, doct interpretate din punct de vedere al perspectivei și al formării imaginilor optice, cu ochiul artistului și al profesorului, ilustrează concomitent, cu multă măiestrie, și un portret al marii personalități a Renașterii, acel om „senza lettere", care a influențat artiștii epocii și artiștii altor epoci, pînă la impresioniști și cubiști și care a fundamentat ideea conform căreia pictura e „una cosa mentale".

Analizînd structurile geometrico-plastice la Leonardo, autorul scoate în evidență „existența unor rigori structurale aplicate cu constanță, a unor percepte geometrice care sînt relevate în mod repetat, de la o lucrare la alta, devenind caracteristice".

Este ceea ce autorul caută să demonstreze cu ajutorul celor mai mult

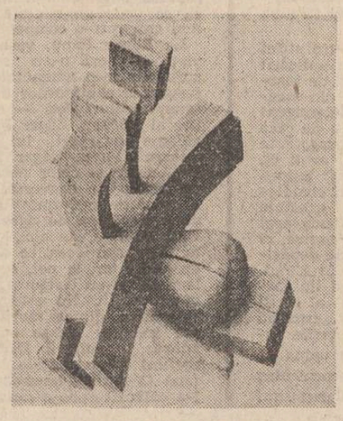

de 225 de figuri care însoțesc textul și care-i permit să afirme : „Dacă Da Vinci a fost conștient sau nu de aceste jaloane structurale geometrice este mai puțin important. Dacă într-adevăr le-a utilizat deliberat, în spiritul investigațiilor noastre, sau într-unul apropiat de acesta, atunci el este pe drept cuvînt un artist dominat în egală măsură de rațiune și de sensibilitate, un spirit ce decantează ideea, turnînd-o într-o formă elaborată judicios : dacă sistemele structural-geometrice pe care credem că le descoperim, la distanță de 500 de ani, au fost rezultatul exclusiv al întîmplării, atunci Leonardo este un caz unic pentru modalitatea prin care opera sa plastică rezistă celor mai severe legi geometrice și matematice. Și într-un caz și în altul Leonardo da Vinci ne apare genial prin moștenirea pe care a lăsat-o și prin vasta deschidere spre civilizațiile următoare".

Dar autorul nu se mărginește doar la studiul geometric, perspectival, ci el analizează cu multă finețe structurile personalității leonardești sub diferitele sale aspecte, pe care le corelează cu preocupările de arhitect, inginer, inventator, muzician, poet ale titanului, ca și influența sa asupra contemporanilor în frunte cu Dürer și în egală măsură a generațiilor ce i-au urmat. Pornind de la cele afirmate de chiar maestrul Leonardo, „fiecare pictor se pictează pe el însuși", Zamfir Dumitrescu îl portretizează : „Setea de cunoaștere faustiană a neobositului artist, risipit cu generozitatea enciclopedică în sensul unor preocupări atît de diverse, duce la performanța unor portrete de o investigație psihologică remarcabilă în care misterul se amestecă cu verosimilul, idealul cu prozaicul".

Florin Colonaș

ELOCVENŢA COMPARATISMULUI

Răspîntiile culturii

Unii oameni, nu dintre cei mai numeroşi, fac să ţi se lumineze privirile de cum îi zăreşti ; însă nu neapărat ei, ci poate alţii, dintre cei ce se întîmplă să fie dedaţi şi scrisului, fac să ţi se lumineze sufletul de cum le deschizi cărţile. Iar faptul că Edgar Papu exercită o asemenea înriurire benefică, elevat reconfortantă, în ambele ipostaze arătate, dă naştere unor întrebări la care ne-ar ajuta cu aflarea răspunsului doar autorul însuşi.

Contemporan cu secolul competiţiei dintre cele mai mari certitudini şi îndoieli, — cum îl va fi străbătut Edgar Papu, pînă la împlinirile sale de acum ? Fiindcă în alcătuirea-i lăuntrică, pe care i-o putem totuşi bănui, instăpînitoare s-ar părea că e o sensibilitate ca de miozotis, mereu gata să se închidă la impactul cu ultragiile unor vremuri de răspîntie. Numai că unei asemenea simţiri atît de dilematice prin sine, îi putem deduce — de astă dată cu temeiurile oricîtor verificări — contrapartea fecund întregitoare a unei intelecţiuni pururi treze şi scormonitoare, de o vastă şi altitudinară curiozitate existenţială, prin excelenţă deschisă şi deschizătoare a fiinţei întregi către solicitările vieţii. Aşa, retractilele nedumeriri (-uimiri) ale unei sensibilităţi ce tinde doar să ia act de toate cu cîte vine în atingere sînt aduse invariabil la starea de stimul şi de hrană ale unui **intellego** cu propensiuni de cuprindere universală a lucrurilor. Încît, fără a cuteza să împingem mai departe antenele năzuinţei noastre (poate indiscrete) de înţelegere, ne convertim supoziţiile de mai înainte în intuiţia că lumina pe care o iradiază viaţa şi opera lui Edgar Papu îşi are izvoarele într-o rodnică bipolaritate lăuntrică. Spre a-i parafraza esenţialele deslușiri ce a dat despre marile categorii stilistice ale culturii lumii, am spune că bipolaritatea aceasta e a unei baroc-deschise „sensibilităţi defensive“ şi a unei romantic-deschise „intelectivităţi sumative“ (adică „ofensive“ fără vreo silnicie faţă de sine şi de existenţă, subtil penetrantă alveolar, cu funcţie şi acţiune de **Stimmung**). Iar aşa fiind, poate că ştiuta apoftegmă după care clasicismul e un „romantism imblînzit“ ar trebui să vizeze şi domesticirea într-anume fel revigorantă a barocului. O asemenea lărgire de sensuri, în virtutea căreia i se subînţeleg şi clasicismului unele specifice posibilităţi de **deschidere**, pare să nu vină în contrazicere cu una din rarele, parcimonioasele autodefiniri ale autorului, din **Prezentarea** cu care îşi preceda în 1985 cartea **Apollo sau ontologia clasicismului** : „Am fost considerat multă vreme un eseist clasic şi, ca atare, atunci cînd s-a anunţat cartea mea despre baroc, se întrebau unii cum voi înfrunta această materie cu totul anti-clasică. Din acel moment s-a văzut că aşa numitul meu «clasicism» era numai un deziderat ideal şi că mă regăseam minunat în mediul formelor deschise.“

Cu adaosul la care ne-am încumetat, „formele deschise“ pentru care îşi manifestă via preferinţă Edgar Papu omologhează, sincronic şi diacronic, **lumina** : ca emblemă şi regim al devenirii marelui hermeneut în viaţa de apoi. în opera pe care o construieşte de peste o jumătate de secol — cu nedesmînţit tinerească superbie, Comiliton, dintre cei ivîţi mai la urmă, cu atîtea spirite eminente din multiplu afirmata generaţie interbelică, n-a avut (deoarece, prin înzestrare, nici nu putea avea) senzaţia pe care Sainte-Beuve i-o atribuia lui Baudelaire, ca alibi pentru propria explicitare a **Florilor răului** : că, păsămite, venit după atîţia mari predecesori întru romantism, şi-ar fi strămutat inspiraţia într-o „Kamciatkă bizară“, de vreme ce în zonele marilor grînare „toate lanurile fuseseră secerate“. De altminteri, nici împrejurările obiective, social-istorice şi larg culturale din principalul răstimp al formării lui Edgar Papu, nu erau dintre cele ale înhibării elanurilor ; trecuse momentul în ordine existenţială „închis“ al primei conflagraţii mondiale şi — odată cu Unirea cea Mare — venise generoasa epocă „deschisă“ care, în anii studiilor sale universitare (1927—1932) şi ai primelor afirmări (eseistica filosofico-estetică de la **Revista de filosofie** şi de la **Revista Fundaţiilor,** volumul de debut **Răspîntii — forme de viaţă şi de cultură** din 1936), era încă departe de celălalt teribil moment „închis“ în propriu-i coşmar, războiul mondial de-al doilea. În atare context socio-cultural ivindu-se, neuitînd holocaustul dement care-i marcase anii fragezi cu o timpurie disciplină a veghei spiritului, estimînd cu luciditate „răspintia“ vestitoare de noi cataclisme, Edgar Papu s-a înscris — de pe un iniţial bine definit făgaş al său — ca netimorat şi nepripit emul al lui G. Călinescu, Mircea Eliade, Constantin Noica, E. M. Cioran, Mircea Vulcănescu, dar mai cu seamă al lui Tudor Vianu, faţă de care trebuie să fi nutrit sentimente ca de la fratele mai mic la cel mai mare, în ordinea cugetării şi a preocupărilor congenere. Sub asemenea auspicii, — de scrutare a **trăirilor** (=concept antropologic raţionalizator-totalizant, elaborat dintru început într-o cuprinzătoare accepţie proprie de către Edgar Papu şi vizînd exhaurientul pe planul **ontologiei** valorilor), de identificare a **structurilor** ce vertebrează după lăuntrice legi de neconfundat inextricabilele procese şi întruchipări din lumea noosferei, de circumscriere a **funcţiilor** menite să pună în lumină raţiunea specifică de a fi a toate cîte fiinţează în lumea spiritului, — şi-a inaugurat hermeneutul neobositele-i explorări ale culturii autohtone, ale culturilor planetei, după o strategie a cuprinderii tuturor tărîmurilor ce le sînt constitutive. Iar la popasurile dintre două expediţii, ca nişte „jurnale de bord“ a căror profundă originalitate rezultă din autenticitatea **trăirii** şi din rigoarea artistă ce supraveghează intratextual spontaneitatea **numirii** celor ce erau de comunicat, au fost lăsate pe tărmul ferm al tipăriturilor cărţi precum : **Artă şi imagine** (1939), **Soluţiile artei în cultura modernă** (1943), **Giordano Bruno. Viaţa şi opera** (1947), **Călătoriile Renaşterii şi noi structuri literare** (1967), **Evoluţia şi formele genului liric** (1968), **Feţele lui Ianus** (1970), **Poezia lui Eminescu** (1971), **De la Alpi la Marea Nordului** (1973), **Arta şi umanul** (1974), **Din clasicii noştri** (1977), **Barocul ca tip de existenţă** (1977), **Existenţa romantică** (1980), **Orizonturi la început de veac** (1982), **Motive literare româneşti** (1983), **Apollo sau ontologia clasicismului** (1985), **Despre stiluri** (1986).

☆

Chiar numai simpla înşiruire a atîtor titluri are de ce să intimideze. Şi totuşi, împrejurarea aceasta nu prea explică de ce diferiţi „clasici“ ai criticii şi istoriei literare sînt citaţi fără a fi citiţi, în vreme ce suficiente pagini de revistă şi de carte recentă arată că un contemporan de erudiţia şi farmecul lui Edgar Papu este citit fără a fi citat. Monumentalitatea operei să aibă vreun rol în uitarea autorului ?

Oricum ar fi, şi prin precizările de tip strict teoretico-orientativ, şi prin rezultatele aplicării lor, opera lui Edgar Papu oferă prilejuri de foarte actuală şi ramificată reflecţie. Încă din începuturile sale, cărturarul acesta atît de exigent cu sine respecta neabătut un principiu pe care l-a enunţat în **Prologul** monografiei consacrate barocului (1977) : „Autorul, oricare ar fi el, trebuie să aibă [...] ceva efectiv de spus“ asupra subiectului căruia i se dedică. Iar prin complementaritate, îi dezvăluia principiului acestuia implicaţii şi mai cuprinzătoare : „Nu neapărat orice trebuie să figureze în cultura noastră, ci numai ceea ce îi este necesar. O materie depăşită sau de ordin cu totul secundar sau, în sfîrşit, o simplă pseudo-problemă pot să ne şi lipsească.“ Mai înainte, în **Scurtul prolog** al cărţii despre Eminescu (1971), referindu-se la „erudiţia imensă“ pe care au acumulat-o cercetările închinate poetului naţional, Edgar Papu opina că „ea trebuie folosită cu un anumit discernămînt selectiv“ ; şi cît de oportună era formularea unui asemenea deziderat, s-a putut vedea din felul cum au fost utilizate argumentele erudistice în mai multe cărţi eminescologice ale deceniului de faţă. În fine, tot în cartea despre **Poezia lui Eminescu,** marele cărturar era de părere că putem „deveni mai largi [...] în folosirea mijloacelor“ de a înţelege problemele ce se ivesc într-un domeniu de cercetare sau în altul. Iar în continuare, detaliindu-şi modul anume de a proceda, oferea o seamă de deslușiri cu valoare de îndreptar pentru concepţia de la temelia operelor sale de după aceea : „Vom folosi adică, pentru aceeaşi problemă, critica literară în sens axiologic, teoria literară, stilistica, istoria literară, folclorul, literatura comparată şi istoria culturii [...] Ne vom feri, însă, de o expunere strictă şi sistematică, păstrîndu-ne deplina libertate a mişcării. După cum va fi cazul, vom anticipa, vom amîna, vom alterna, vom amplifica, vom reduce sau vom elimina cu totul una sau alta din căile metodice amintite, atunci cînd vom crede de cuviinţă. Suveran va rămîne nu complexul de metode, ci specificul problemei tratate, prin variabila facultate de a aduce la o convergenţă unitară pluralitatea de priviri îndreptată asupra ei“.

Edgar Papu, în întreaga lui operă, a înfăptuit numeroase acţiuni de pionierat fără să trinteaşcă uşile în urmă. A pornit de la ceea ce se realizase, continuînd iniţiativele anterioare în spiritul a ceea ce înţelegea că „îi este necesar culturii noastre“. Cartea sa despre **Evoluţia şi formele genului liric** (1968) e — cum singur arăta în **Cuvînt introductiv,** spre a-i face inteligibile în chip potrivit obiectivele şi a semnala ceea ce ar mai fi rămas de făcut — „prima lucrare de acest fel, apărută la noi“, deci fără vreun „antecedent de care să se sprijine şi pe care să-l perfecţioneze.“ Însă, aşa cum fusese înfăptuită, „panorama“ aceasta le-a folosit substanţial celor ajunşi la viaţa poeziei în privinţa dobîndirii unei perspective limpezi asupra liricii mondiale, rămînînd şi acum o lucrare de referinţă în domeniu. În **Poezia lui Eminescu** (1971), hermeneutul se întemeia pe precedentul „regretatului Perpessicius, a cărui stăruinţă de o viaţă întreagă pentru cunoaşterea integrală şi exactă a poetului a decis la noi o nouă eră în orientarea studiilor eminesciene“. Înnoirea semnalată de Edgar Papu viza neostentativ chiar propria-i carte, — fundamentală în privinţa punerii în lumină a principiului **coerenţei integrale** a scrisului eminescian, a „infrangibilei unităţi“ pe care încercatul exeget o contrapunea teoretic şi o demonstra în fapt împotriva celor ce credeau a descoperi în opera poetului tot felul de discontinuităţi. Monografia **Barocul ca tip de existenţă** (1977), un model al genului nu doar în perimetrul cultural autohton, se justifica în intenţia autorului nu numai prin faptul că pînă la acea dată nu apăruse „nici o monografie despre baroc“ la noi ; de tot atîta importanţă era împrejurarea că „existenţa amplă a unui baroc românesc“, multă vreme ignorată, risca să ducă la supralicitări ori la minimalizări deopotrivă de arbitrare, în absenţa unei riguroase confruntări cu devenirea şi realizările acestui mare stil artistic pe alte meridiane.

Ceea ce conferă o frapantă originalitate în primul rînd operelor acestora, dar şi celorlalte, este **ineditul relaţionării** unor împrejurări, procese, fapte adeseori bine cunoscute, fiecare în parte, dar care, supuse unor alăturări contrastive ori contigui ce numai marii şi sedimentatei erudiţii îi este la îndemînă, dobîndesc neaşteptate înţelesuri. Printr-o tehnică a **medierilor** pe cît de subtilă şi de transaristotelică — logiceşte vorbind, pe atît de supravegheată ontologic în toate nexurile ei, e vorba aici nu doar de o situare la nivelul **teoretic** cel mai de sus al multi recomandatelor de ştiinţa actuală cerinţe ale **interdisciplinarităţii,** ci şi de o **artă** a lucrului interdisciplinar de la care prea puţini reprezentanţi ai ştiinţelor zise exacte şi ai celor umaniste se pot revendica. Mişcarea dezinvoltă neostentativ, de eleganţa firescului, a gîndirii printr-o pădure de concepte dintre care multe trebuie — şi sînt — redefinite migălos, polemica amiabilă cu puncte de vedere şubrede în totalitatea lor sau numai în parte, frecvenţa metaforei exegetice constant sugestive şi luminînd dintr-odată (cit o lungă demonstraţie) înţelesurile dificile, crearea de vocabule întru-totul plauzibile — prin „rumînirea“ unor termeni latineşti şi din limbile surori —, trebuitoare pentru iscusinţele explorării unor tărîmuri încă nefrecventate, — iată cu ce ne întîlnim la tot pasul, în cărţile consacrate lui Eminescu ori marilor stiluri ale barocului, romantismului, clasicismului. Sînt, toate acestea, roade ale unei erudiţii în creştere sumativ-arboricolă, ca acelea de care aflăm din nişte pătrunzătoare pagini ale scrierilor lui Edgar Papu ; roade ale enciclopedismului neprisoselnic, strict funcţional, ale **enciclopedismului necesar** care vine din tradiţia tuturor momentelor de culme ale ideaţiei şi creaţiei româneşti.

Şirului de spirite enciclopedice ce vine prin timp spre noi de la Cantemir, Heliade, Hasdeu. Eminescu, Iorga. G. Călinescu, Mircea Eliade, i s-a adăugat în anii noştri Edgar Papu.

George Munteanu

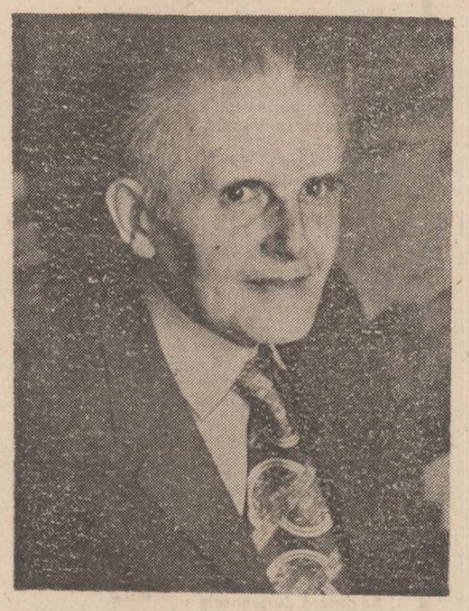

Edgar Papu în anii tinereţii

De cîte ori — din ce în ce mai rar — trec pe strada Polonă mă opresc în faţa fostei case în care locuia Edgar Papu prin 1929—1934 pe vremea studenţiei noastre. Era şi este şi astăzi, o căsuţă scundă, aş zice amărîtă, dar cu o cameră spre stradă, încăpătoare, în care, în unele zile de mare sărbătoare, ne adunam mai mulţi tineri, în acea vreme.

Iată, transcriu dintr-o pagină de caiet intim din noiembrie 1931 numele celor care participaseră la un aşa-zis „zaiafet“ cu fete drăguţe ca surorile Puica şi Mimi Enăceanu (actriţa de mai tirziu), Rodica Burileanu („un ghem de fetişcană inteligentă şi simpatică“, aşa cum o caracterizam, colegă cu mine la Drept şi care a devenit puţin mai tirziu nevasta lui Eugen Ionescu, academicianul francez de astăzi) ; poate erau acolo şi Lila Teianu, nepoata lui Francisc Sirato, precum şi Anişoara Odeanu, care făceau parte din acelaşi cerc, iar dintre băieţi : Costică Fintineru, autorul romanului „Interior“ ; Eugen Ionescu, care-l imita în chip irezistibil pe Iorga, pe Vianu şi pe comicul de cinema Stan ; Ion Zurescu, preocupat de artă plastică, apoi critic ; Emil Cioran, încă de pe atunci publicist dinamitard, ajuns astăzi unul din cei mai mari prozatori ai Franţei ; Mircea Nădejde, Luca Dumitrescu şi alţii neamintiţi în cele cîteva notaţii de jurnal.

Îl vizitam des în epoca aceea pe Edi, cum îl numeam pe Edgar Papu şi-l numesc şi azi cînd ne vedem destul de des locuind în acelaşi cartier. Era şi este şi azi nespus de harnic şi studios, tare cuminte, cu un chip, aş zice, de copil şi ochi de mirare, de o rară distincţie sufletească şi de o candoare care stăruie şi azi la cei 80 de ani pe care-i împlineşte după o viaţă de trudă şi de păţanii vrute şi nevrute.

Îmi amintesc cu nostalgie de întîlnirile noastre din minuscula lui cămăruţă în care unul din pereţi era zugrăvit, pictat de Bob Bulgaru, dispărut în plină tinereţe din cauza unei boli necruţătoare. Era, cred, cel mai bun prieten al lui Papu. Deşi făcuse studii serioase de filologie la Facultatea de Litere din Bucureşti, el devenise, din mistuitoare pasiune, pictor de mare talent, cu predilecţie pictor al copiilor.

Debutul lui Edgar Papu ca scriitor cu cartea „Răspintii. Forme de vieaţă şi cultură“, apărută în 1936 sub auspiciile Societăţii Române de Filozofie m-a surprins în chip deosebit prin ponderea scrisului şi viziunea cumpănită a unor „probleme de estetică şi de supraestetică apropiate de idealul clasicismului goethean“.

Au trecut de atunci mulţi ani în care nu ne-am văzut, dar ori de cîte ori ne-am întîlnit a fost un prilej nealterat de îmbucurare.

De asemenea, prietenul meu s-a bucurat de preţuirea pe care i-au acordat-o mulţi dintre foştii studenţi ai profesorului universitar Edgar Papu care şi astăzi desfăşoară o neostoită activitate de cărturar, nesecată încă la adînci bătrîneţe, dînd în vileag cărţi după cărţi.

Îi urez din toată inima să rămînă tot atît de lucid şi activ cum e astăzi şi cu acelaşi entuziasm pentru îndeletnicirea sa de scriitor — fără a claca în nici un fel — pînă la vîrsta de 100 de ani.

Arşavir Acterian

Seninătatea creaţiei

Puţini oameni am întîlnit care să ilustreze mai pregnant ceea ce voi numi **exemplaritatea culturii** ca Edgar Papu. Erudiţia în sine nu e deloc o garanţie a culturii ca **mod de existenţă.** Întîlnim frecvent inteligenţe foarte bine informate în diverse domenii sau în propria profesiune, cu posibilităţi creatoare deja cristalizate în cărţi. Simţi însă, încă de la contactul cu opera lor, şi te convingi, de îndată ce te apropii de omeneasca-le fiinţă, că le lipseşte **ceva,** un lucru esenţial, greu de explicat în cuvinte, dar care ar putea fi rezumat în sintagma **adevărata cultură.** În cazul marilor personalităţi există o **rotunditate** a fiinţei lor, în sensul că **viaţă şi operă,** în ciuda relativei lor autonomii, se reintîlnesc în aceeaşi plasmă a personalităţii. Pentru a motiva neîmplinirea viaţă-operă, teoreticienii moderni au inventat teoria celor două euri — **empiric** şi **creator,** între ele existînd o incompatibilitate funciară. Conform acestei opinii, poţi fi un individ reprobabil în viaţă, dar un fel de „sfînt“ în operă. În fapt, cultura a dat roade cu adevărat acolo unde **ruptura ontologică** a fost depăşită. Altminteri, ea se vede ameninţată să eşueze, în cel mai bun caz, într-o competenţă unilaterală.

La Edgar Papu, vasele comunicante dintre viaţă şi operă n-au suferit nici o atrofiere, apropriindu-şi seninătatea vechilor înţelepţi şi fervoarea căutătorilor de comori. Omenia lui — semnul celor aleşi — este, probabil, supremul dar al culturii. Edgar Papu are un suflet mare, aidoma tovarăşei lui de viaţă, admirabila Doamnă Papu. Edgar Papu răspunde la scrisori, chiar şi celor necunoscuţi, e ospitalier şi fermecător în conversaţie .Şi, peste toate, e de o modestie nedezmînţită — de unde îmi imaginez, şi lipsa de agresivitate a scrisului său. Unii au tras, de aici, concluzia că nu e un luptător sau ceea ce se numeşte în polemist de rasă ; iar, la noi, se ştie, mai cu seamă polemiştii şi-au asigurat succese răsunătoare şi bune poziţii. Nu este adevărat. Edgar Papu este unul dintre marii noştri **polemişti,** dacă aşa trebuie să se numească un **căutător de adevăr** în cultură Cărţile lui sînt rodul unei opţiuni fundamentale, de o adîncă originalitate. O muncă imensă, răbdurie şi de durată l-a călăuzit spre a deschide noi pîrtii în cultura noastră şi europeană. Astfel, a evitat epigonismul cultural, devenind creatorul unei direcţii proprii — **ontologia stilurilor.** În clipa de faţă, doar un singur critic român se mai poate mîndri cu o asemenea faptă culturală — Adrian Marino, creatorul **ideocriticii.**

Cred că ontologia stilurilor colective n-ar fi fost posibilă fără o subtilă vocaţie polemică. Nu se ştie suficient că viziunea lui Edgar Papu asupra stilurilor colective este revoluţionară, ontologia propusă de autorul român fiind comparabilă, în domeniu, cu a lui Chomsky asupra **gramaticii generative** sau a lui Piaget privind **epistemologia genetică.** Ce altceva propune Edgar Papu decît o pătrunzătoare „gramatică generativă“ a stilurilor, văzute ca **tipuri de existenţă ?** El a depăşit, în acest chip, simpla istorie şi caracterizare a stilurilor.

Revenind la ideea de **polemică,** să subliniez faptul că Edgar Papu a întronat un mod perfect urban de a polemiza, respectînd opiniile altora şi neconsiderîndu-le infailibile pe ale sale. E o altă consecinţă a veritabilei culturi. Mi-amintesc de polemica sa, de acum cîţiva ani, cu regretatul Şerban Cioculescu, pe tema Eminescu .El are totdeauna grijă, bunăoară, să precizeze că obiecţiile „adversarului“ i-au fost de folos spre a-şi limpezi propriile păreri, fără să treacă cu vederea ceea ce crede că e greşit în afirmaţiile celui cu care **dialoghează.** În atare privinţă, Edgar Papu este un **european** desăvîrşit, nu numai prin vasta lui erudiţie. În altă ordine de idei, aceasta i-a şi permis să regîndească, pe noi temeiuri, locul culturii noastre în lume, prin **protocronism,** concept de larg răsunet, chiar dacă neînţeles şi denaturat de unii. Din aceleaşi imbolduri, l-a regîndit pe Eminescu, deschizînd perspective îndrăzneţe şi fecunde pentru eminescologie.

La optzeci de ani, Edgar Papu este acelaşi om de cultură însetat de **deplinătate.** L-am revăzut recent şi mi-a vorbit de proiectul unei cărţi privind raportul dintre filosofie şi alte ramuri ale culturii la personalităţile de prim rang, de la noi, comparativ cu Europa. Ce altă urare, în afară de sănătate, i s-ar putea adresa decît să-şi ducă gîndul la bun sfîrşit ?

Theodor Codreanu

A zidi şi a crede

Mai dreaptă decît bradul e trestia care, fragilă fiind, este mai tare ca stejarul. Fragilitatea, nu de trestie ci de frunză, a profesorului Edgar Papu este notorie de o viaţă. Într-o viaţă de om, ba chiar într-o viaţă mai scurtă, de frunză, s-au spulberat miriade de frunze, s-au prăbuşit păduri de brazi, s-au năruit stejari, s-au căscat, sub ochii noştri răniţi, atîtea pustiuri toride sau îngheţate, dar această trestie şi frunză de om a rămas fragedă, îşi emană clorofila care azi ne învie. Ce miracol al firii, ca să zicem aşa ! Şi cîtă nevoie am avut, într-o groază de ani, de acest om ce reprezintă, ca puţini alţii, fragilitatea şi tăria spiritului.

Prin opera lui Edgar Papu cultura română a cucerit o deschidere spre universul de care avea absolută trebuinţă, ca de o consolidare nu exterioară, ci interioară.

Spre această ţintină a trecutului, care este o cultură, orice cultură, sapă mulţi. Unii cu secreta speranţă că vor găsi izvoarele seci — iată, pe-aici n-a fost şi nu va fi nici o cultură ! — alţii cu dorinţa la fel de pidosnică de a descoperi alt soi de curgeri freatice decît acelea care umplu de obicei găurile fiinţinilor ; alţii, cei mai excesivi, cu ambiţia de a descoperi numai găuri negre, în spaţiul unor anume culturi, aceştia fiind profeţii entropiei : pe aici nu există decît găuri negre, cultura — cînd va fi să fie — va reprezenta un fenomen minor, de compensaţie, simplă strădanie de sincronism.

Edgar Papu nu s-a împăcat cu asemenea idei, ca toţi cei mari ai culturii noastre. Faţă de antemergători, diferenţa fiind totuşi aceea că Edgar Papu n-a făcut cauză expresă din combaterea unor asemenea negaţii decît prin ultima secţiune a operei, cea de senectute. Domnia-sa n-a spus, precum Călinescu, după cronicar : „Nasc şi în Moldova oameni“, a pornit altfel, dinspre universal spre parohial şi probabil aceasta a iritat. Edgar Papu a făcut o afirmaţie cu mult mai simplă şi mai contrariantă : „În Moldova nasc oameni ca şi ceilalţi mari oameni“. Iată scandalul. Nu pentru acel **şi,** cu care lucraseră G. Călinescu şi Miron Costin, ci pentru acest **ca** sau **precum,** particule admise în gramatică dar nu şi în jocul gramatical dintre culturile mari, mijlocii şi mici.

Acelaşi păcat l-a făptuit şi prietenul domniei-sale, Constantin Noica, atunci cînd a încercat să introducă în sintaxa filosofiei cîteva propoziţii, conjuncţii, lexeme care n-ar fi răsturnat gramatica gîndirii, ar fi modulat-o sau modelat-o intrucîtva, printr-o particularitate dialectală — **a fi întru** — să spunem, dar şi aceasta a provocat scandal. Se pot admite **Sein** sau **Geist** ca noţiuni sau concepte, fiindcă aparţin cuiva, emană de la un nume notoriu şi au o istorie, dar nu se poate admite un abstract verbal precum **fire,** care gîndeşte singur despre sine, cum nu se pot admite **sinele** şi **sinea** sau particula **întru,** toate îngăduindu-şi temeritatea de a face filosofie neautorizată prin nici un manual. La fel, ca să extindem perspectiva, făcuse artă neautorizată unul Brâncuşi.

Dar înainte de a se pronunţa asupra culturii româneşti şi a stilului de dezvoltare al acesteia, sincronic sau (şi) protocronic, Edgar Papu se pronunţase în chip erudit asupra culturii europene, de la care s-a autorizat impunîndu-se în timp drept cel mai ales îndrumător al nostru în miracolul acestei culturi, din epoca greco-romană la Renaştere, şi de aici pînă spre timpul recent, deslușindu-ne spectacolul epocilor, stilurilor, formelor de cultură în înlănţuirile lor genetice. Din raportul timp-cultură a rezultat o morfologie, din raportul cultură-stil a rezultat o sintaxă a formelor, nişte moduri de a fi. Din raportul stil-formă a rezultat o geneză a formelor, tulburătoare ca însăşi geneza viului. După Lucian Blaga, nimeni n-a meditat la noi mai profund şi mai revelatoriu asupra modului de a fi în şi prin cultură. **Tetralogia stilurilor** va rămîne, după **Trilogia culturii,** o carte fundamentală a culturii noastre, o mare carte a culturii europene, cu un **distinguo** : a fost gîndită şi scrisă aici.

Acest **aici** obligă. Era normal, era legitim ca Edgar Papu să mediteze, din perspectiva care-l autorizează, şi asupra culturii române, să-şi îngăduie această preocupare, aplicînd consideraţiile şi judecăţile anterior formulate şi asupra fenomenului românesc. Ştiinţific, gînditorul nu putea folosi o altă măsură, nu putea recurge la o altă metodologie, la alt sistem de recunoaştere şi evaluare decît acelea dovedite valide anterior în **Feţele lui Ianus,** în **Călătoriile Renaşterii,** în **De la Alpi la Marea Nordului** şi în alte studii, unde alternanţa sincronism-protocronism este prezentă, fiind formulată la fel de clar ca şi în cartea **„Din clasicii noştri“.** Aceiaşi raport şi de complementaritate şi de opoziţie între cei doi termeni, intricaţi unor procese de morfologie a culturii din ariile cele mai diverse. În cazul culturii române, itinerariul meditaţiei era desigur altul, dar materia rămîne aceeaşi : stiluri, forme, opere, personalităţi. Un poet precum Eminescu, un polihistor precum Cantemir, nu se pot evalua cu alte măsuri decît alţii ca ei. Nu se putea inventa o nişă, minusculă, pentru valorile culturii române, care să fie plasată eventual într-un alt spaţiu, pe un alt continent sau niciăieri, numai pentru a subdimensiona fie valorile, fie măsurile la care acestea se supun. Un demers novator, un act întemeietor sînt aceleaşi, tipologic, oriunde, iar a le stabili calitatea şi a le fixa istoricitatea ţine de recunoaşterea lor ca atare. Ce fel de recunoaştere, s-a spus, cînd asemenea valori sînt necunoscute ? O recunoaştere în sine ? ! Polemica în legătură cu protocronismul a pornit de aici, postulîndu-se nerecunoaşterea sau necunoaşterea unor valori, în plan universal, ca principiu al negaţiei. Aici e cheia chestiunii. Dar atunci, întrebăm, ce facem cu culturile necunoscute sau nerecunoscute, nu le mai scriem istoria ? Cînd le-o scriem, abia pe măsură ce sînt cunoscute şi recunoscute ? Cum le-o scriem, inventînd alte măsuri, alte criterii de evaluare, special elaborate pentru aceste culturi „necunoscute şi nerecunoscute“ ? Geograficeşte vorbind, vom folosi două sisteme în măsurarea Americii, unul ante şi altul post-Columb ? ! Cine va fi şi cînd va veni acel Columb care să ne descopere, cine va fi acel Amerigo care să ne boteze, cum ne vom numi după aceea ? Va mai purta acelaşi nume „înălţimea Eminescu“ sau „înălţimea Cantemir ?“. Vom avea soarta craterelor de pe faţa nevăzută a Lunei, care încă n-au fost recunoscute şi numite ? Sau ni se rezervă destinul acelor seminţii sau culturi necunoscute care, abia după dispariţie, devin „prada integrală a cunoaşterii“ ?

Profesorul Edgar Papu, în popasul său apogeic de azi, va zîmbi desigur la asemenea infernale presupuneri. Va zîmbi angelic. Domnia-sa a tratat cu blîndeţe franciscană nişte enormităţi polemice, care nu l-au atins, cum n-au atins nici spiritul constructor al culturii române pe care domnia-sa îl întrupează, azi, în chip strălucit. Îi privim circumferinţa operei, o evaluăm de la bazament la cupolă, cu măsurile pe care ni le-a încredinţat, şi sîntem covîrşiţi de dimensiunea-i monumentală pe care nici timpul, nici cicălitorii din margine nu le pot atinge. La opere se opun opere. O cultură este o competiţie a monumentelor, iar Edgar Papu, ca mare arhitect de cultură, ne-a dăruit prin opera sa un monument.

Dar, curios, nici un orgoliu, nici o undă de vanitate, acel teribil orgoliu sau acea pitorească vanitate care au controlat existenţa unor fantastici constructori de la noi, precum Haşdeu, Iorga, Călinescu. La Edgar Papu, construcţia exclude trufia pe care în chip firesc ar trebui s-o includă dimensiunea rinascentistă a operei, cu ambitusul ei sublim. Ei bine, nici o retorică exterioară actului de a zidi, nici un pas în afara perimetrului operei. Din acest punct de vedere, profesorul este un prerenascentist, un maestru care s-a supus cucernic ordonanţei edile, lăsînd-o să se întrupeze, mai întîi, pentru ca apoi să grăiască singură. Această atitudine edilă devine ea însăşi model şi-i mulţumim celui care ne-a dăruit-o.

Dar pentru ce să-i mulţumim, întîi şi întîi azi, în acest ceas sărbătoresc ? Pentru zidire, pentru stilul de viaţă ? Pentru tot, şi, mai presus, pentru arta de a zidi şi de a crede, **ca stil de existenţă.**

Paul Anghel

PLEDOARIE PENTRU RE-UNIVERSALIZAREA OMULUI...

Urmare din pag. 1

vilizaţia Renaşterii“. Pe axe similare se aliniază o lucrare din 1973, „Între Alpi şi Marea Nordului (Eseuri asupra artei germane)“ ca şi „Existenţa romantică — Schiţă morfologică a romantismului“, (1980) ca şi comentariile „Despre stiluri“ (1986).

În fond, cărţile lui Edgar Papu cresc prin adiţiune de fragmente — în modul în care un poem e şi arhitectură strofică. Totalitatea nu poate fi concepută fără fragmente, din a căror juxtapunere pe direcţii clare rezultă sinteze, demonstraţii centrate pe o idee verticalizantă, pe un fenomen tipic. Explorator nu numai al literaturii, ci al tuturor formelor artei în conjuncţia lor, gînditor şi moralist modern, Edgar Papu caută în ele forme constitutive ale existenţei : viaţa însăşi, în mişcarea ei spre un punct de miră. În 1943, el examina **„Soluţiile artei în cultura modernă“,** studiu urmat, în 1968, de **„Evoluţia şi formele genului liric“** (reeditare 1972), de **Arta şi umanul“** (1974) ; apoi de **„Barocul ca tip de existenţă“** (două volume, 1977). De la tinereasca încercare de acum aproape cincizeci de ani, **„Artă şi imagine“,** pînă la **„Apolo sau ontologia clasicismului“** (1985), teoreticianul-filozof al artei şi estetician — nu încetează să-şi pună întrebări, să propună răspunsuri. Exemplar informat în domenii felurite, îl vom vedea trecînd cu dezinvoltură de la arhitectura Parthenonului la Michelangelo şi Botticelli, de la Rafael la Kandinsky, de la Beethoven la Gershwin, totdeauna preocupat de uniunea germinală a artelor, investigînd corespondenţele (în nota Baudelaire), înregistrînd crizele, eşecurile, relaţiile artelor cu tehnica şi ştiinţa. Frecvent, autorul de studii severe cedează pasul eseistului de amplă erudiţie, umanistului tentat de interferenţe şi asociaţii de idei, lansînd o observaţie ingenioasă ori recunoscînd cu probitate meritele altor comentatori. A considera viaţa din puncte de vedere complementare, solidare, a racorda în viziuni integratoare — care devin **teze** — geniul creator concretizat în arhitectură, în literatură şi pictură, în muzică şi a vedea-o în ritmurile (de la clasicii antichităţii pînă la mişcările de avangardă din secolul nostru) nişte **corsi** şi **ricorsi,** iată disponibilităţi cu efecte certe asupra lectorilor. Raţionalist riguros în estimarea cauzelor evoluţiei lucrurilor, dînd metafizicii ceea ce i se cuvine în ordine individuală, Edgar Papu, filozof al istoriei, face antropologie culturală apropiat ca mobilitate intelectuală lui Petru Comarnescu iar, ca substanţă, de formulările rafinatei Alice Voinescu.

Scenarii din cele mai personale aduc în primul plan fenomenul creator românesc, ale cărui straturi sînt forate pe secţiuni reprezentative. Ne introduc în dinamica lor volumele : **„Feţele lui Ianus“** (1970), **„Poezia lui Eminescu (Elemente structurale)** din 1971, **Din clasicii noştri (Contribuţii la ideea unui protocronism românesc),** din 1977, **Orizonturi la început de veac** (1982), **Motive literare româneşti,** (1983), Exegezele mută atenţia lectorilor de la **învăţăturile** lui Neagoe Voevod la Alecsandri, la Mateiu I. Caragiale şi Nicolae Labiş. Înainte de toate, Edgar Papu e un fin interpret al poeziei eminesciene, cu contribuţii de ordin stilistic (despre categoria „departelui“, despre „concentrarea intensivă“), cu remarcabile consideraţii despre bestiarium şi grotesc, ca şi despre destinul operei în universalitate. „La vîrsta de 33 de ani, cînd s-a stins scînteia unuia din cele mai strălucite spirite ale omenirii, nici Dante nu dăduse **Divina Comedie,** nici Shakespeare nu zămislise pe **Hamlet,** nici Goethe pe **Faust.** Îndrăznim de aceea să distingem în poetul nostru pe un mai nefericit egal al lor...“

Traducerile din spaniolă, din germană şi din alte limbi — realizate de Edgar Papu între care din Cervantes **(Don Quijote** — în colaborare cu Ion Frunzetti) din Ramon del Valle Inclan şi J. Villafane, din Eugenio Montale, din Garcia Lorca şi Kurt Held, probează, paralel cu pledoaria criticului pentru înscrierea în universalitate a valorilor româneşti, necesitatea schimburilor cu alte culturi. Dintr-un interviu acordat de Edgar Papu, am reţinut, printre altele, dezvăluirea că dimensiunile operei sale ar fi putut fi mult mai mari — în raport cu ideile şi informaţiile autorului. A preferat decantarea severă, extragerea migăloasă a esenţelor. Scriitor de perfectă urbanitate a tonului, cultivînd consecvent un elevat stil colocvial, umanistul — acum la un frumos moment aniversar — e de şase decenii încoace o prezenţă intelectuală proeminentă. Toate eforturile sale converg în teza despre **umanizare** — prin apropierea generaţiilor în mers de marile creaţii ale tuturor timpurilor. Ni-l amintim cu simpatie pe Edgar Papu, profesor acum o jumătate de veac la Iaşi. Îi transmitem astăzi, cu aceeaşi afecţiune intelectuală, urarea clasică : AD MULTOS FELICESQUE ANNOS !

POST RESTANT

CORNEL MĂRĂCIN, Sudiți, Ialomița : „Dor nemărginit" exprimă o realitate dureroasă ; desigur, mai sînt fii care, odată ajunși școliți s: domni la oraș își uită părinții de la țară. Realizarea însă lasă de dorit, neieșind din șabloanele obișnuite. Reveniți.

FARAON EUGENIA, Huși : Și nouă ne place poezia, dar rubrica aceasta se adresează exclusiv prozatorilor. Adresați-vă „Poștei redacției".

ION TEODORESCU, Slobozia : Ne-a plăcut. Deci, „O formă de relief" :

„Cele patru mașini, oprite în marginea drumului național, claxonau pînă ce un ins vinjos făcea semne cu mîna să se înceteze. Atunci, din lanul revărsat dinspre orizont, se auzea vocea unui copil strigîndu-și silabisit mama.

Cîte nu se pot întîmpla ? !

— Și eu, cu ani în urmă, am pățit-o, începu destăinuirea cineva. Tot după ouă de prepeliță fusesem.

Claxoanele nu conteneau. Excursioniștilor le era teamă să se împrăștie în căutarea rătăcitorului. Îi urmărea, de lîngă o cumpănă, omul cîmpiei. Și, în timp ce vuietele se încîlceau în umbrele inecăcioase ale plopilor, el a făcut primii pași. Lumea înmărmurise de parcă, în sfîrșit, se găsise cine să înfrunte ciocotul acela. E greu de spus cîtă vreme a trecut pînă ce omul cîmpiei a revenit aducînd copilul care, văzînd ce de lume se adunase, desfăcu degetele arătînd tuturor cum, în palma sa, lucea oul de prepeliță.

Trofeul acelei întîmplări îl mai păstrez și acum (cînd eu spun : omul cîmpiei ; cînd orășeanul delimitează : țăran ; iar dicționarele precizează : Țară+suf.-an).

Caut să le deprind destinul cînd, din mina bobului de grîu, sînt scoase la lumină dovezile iubirii lor de țară ; sînt martor cînd, aceleași mîini, care au rărit sfecla ori au smuls pălămidă, redau, unui vechi ceasornic, sunetul cunoscut ; și tresar fascinat cînd licărul acela de secunde ar izvori din adîncul cîmpiei.

Desigur că este oarecum riscant să mergi la cîțiva metri în urma oamenilor cîmpiei — roua, strînsă în adînciturile pașilor, se întîmplă să te cuprindă (ca oceanul — dezlănțuit — coaja de nucă) ; pentru că oamenii cîmpiei nu-s obișnuiți să meargă în șir indian, în conformitate cu o tacită aliniere, ci numai pieptiș este drumul făcut de ei ; ci numai unul alături de altul au existat. Și chiar astfel pornesc dimineața spre lanuri, după un ritual din care nu este greu să desprinzi verticalitatea morală — cît de lesne afirmată și prin trudă (cîtă ?) dăinuind — de care și tînărul scriitor este legat ; și tot de la oamenii cîmpiei am aflat primele noțiuni de teoria literaturii, căci nu degeaba ei, zi de zi, arată că lucrul bine început este pe jumătate făcut.

Unul dintre acești extraordinari oameni ai Bărăganului ialomițean îmi spunea :

Cît de apăsat mi-o fi fost pasul, eu niciodată nu am călcat în picioare pămîntul, ci totdeauna mi-a fost drag să-l străbat.

Că sînt pătimaș cînd vorbesc despre oamenii cîmpiei, rogu-vă să-mi fie îngăduit gestul, căci — și cînd ești căutător prin impunătoare biblioteci și ți se întîmplă să nu găsești calea întoarcerii din lanul de litere în care ai pătruns — de fiecare dată, de lîngă o cumpănă, se va găsi cine să facă întîiul pas ; un om obișnuit — deosebindu-se, poate, de alții prin aceea că mîinile lui au devenit o definitorie formă de relief în vastele întinderi de pămînt fertil".

DINU CRISTIAN, București : „Ziua de miercuri" s-ar putea să fie o zi norocoasă. Așa că, trimiteți o fotografie și cîteva date personale. În rest, răbdare.

IKA TOMGUȘ, Buzău : „Sînt ani de cînd scriu un fel de „atelier continuu". Sînt ani de cînd tot vreau să trimit la POST-RESTANT din aceste însemnări. Încă nu știu dacă sînt și literatură, nu numai viață.

Acum îndrăznesc să trimit cîteva rînduri, cu ginduri bune, pentru acești — 30 de ani — Pentru mine, LUCEAFĂRUL există dintotdeauna. Numai bine și... încă o «STELUȚĂ» !".

GRIGORIU ALEXANDRA, București : „In versul „...și pînă mîine mai este o mie de ani" (Ultimele frunze" de Rodian Drăgoi) subiectul este „o mie" și nu „ani". Deci obiecția d-voastră cade, nu ?

MAGDALENA POPA, București : Pseudonimul nu-și are rostul, atîta timp cît talentul d-voastră este incontestabil. „Schiță pentru o despărțire" este o schiță frumoasă, însă așteptăm și altele pentru a vă debuta, chiar dacă vă declarați „poetă".

CONSTANTIN COSTACHE, Galați : Nici un semn ? Ori sînteți pe mare ? „Cîntăreața de ocazie" rămîne o ocazie pe care ați pierdut-o ! Iar „Visul" elevei din clasa a IV-a Constantinescu Raluca e încă un vis de copil. Or, „visele copiilor" apar în revistele pentru copii.

DECEBAL ALEXANDRU SEUL, Izvorul Sucevei : Noi avem atîta răbdare, încît vă citim și reluările. Și nu numai răbdare, ci și încredere.

M. C. GIURGEA, Odobești : N-am înțeles nimic din „Mitul și rațiunea" ! Ați copiat de undeva credințele și obiceiurile tribului maori (Noua Zeelandă) și de ce ? Și pentru cine ?

DANIEL BURCIU, Voluntari : Ce-ați mai făcut ? Sînteți student ? Mai scrieți poezii ? Mai sînteți îndrăgostit de literatură ? Iată cîteva întrebări la care vă invităm să răspundeți.

MARIANA BODOLICĂ, Iași : N-ar fi rău să fiți mai selectivă în ceea ce ne trimiteți. Pentru că nu tot ce zboară se și mănîncă și nu tot ce se scrie se și citește.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ
Aşchii

I. Un lan de Floarea-Soarelui — rotițele galbene ale unui imens orologiu demontat pe cîmpie.

II. Mari curente literare au însoțit revoluții și războaie.

III. Două case, două mere, două prune prea lipite una de alta, de obicei, fac viermi.

IV. **Cîteva cuvinte despre metafizică.** „Metafizic" a rămas un cuvînt misterios, pe oricare dintre noi ne poate pune în încurcătură. Grecescul „meta", așa cum ne spun dicționarele, înseamnă „după", iar „physike"-„fizică". Există o înțelegere filozofică a termenului, o înțelegere populară a lui, vizibilă în producțiile folclorice pe care le cunoaștem și o înțelegere poetică. Fiecare dintre ele caută să se delimiteze de înțelegerea lui religioasă. Noi existăm într-o lume fizică. Dacă acceptăm și existența metafizicului, gîndim o lume duplicată. Gîndirea folclorică ante-creștină concepea cea de-a doua lume amestecată cu lumea reală, iar prezența ei devenea observabilă în anume momente, în anume ceasuri, în anume ținuturi. Folclorul creștin este contaminat de religie, trăiește în simbioză cu ea păstrînd, totuși, amintirea unor mai vechi tipare, iar cea de-a doua lume, lumea cealaltă, este vecină și contemporană cu personajele de basm, fără să amenințe cu aureola înfricoșătoare a apocalipsei. Gîndirea filozofică tradițională leagă metafizica de o mișcare primordială ca fiind exterioară naturii strict fizice ; deci, ceva în afara ei și care o premerge .Gîndirea filozofică modernă vede orice mișcare înăuntrul lucrurilor și esența ei, prin asta, este ne-metafizică. Nu vorbesc despre Cutare sau Cutare autor, ci despre înțelegerea centrală a termenului într-un anume domeniu. În religie, metafizic înseamnă, în primă și în ultimă instanță, divin. Poate exista o „poezie metafizică" programată după rețetele gîndirii folclorice, după cele ale filozofiei tradiționale sau ale gîndirii religioase. Din punct de vedere poetic este o metafizică falsă (vezi V.). Particula „meta" a prefixat multe cuvinte : metaforă, metalimbaj, metalogică, metaliteratură, metateorie (etc.), deci se poate vorbi de productivitatea ei. Un comentator literar sau altul, după ce scrie despre 50 de cărți de poezie, fără să fie un om religios, un gînditor supus unor norme excesiv tradiționale, are un acut sentiment de nemulțumire cînd, peste atîtea pagini, nu vede și puțină metafizică. În ce constă această insatisfacție ? Poate că el se gîndește la un loc geometric al poemului unde își dau întîlnire frumusețea, binele și adevărul, locul geometric fiind spiritul lui de finețe. Poate că despre altceva e vorba, despre acel ceva pe care îl aflăm numai în momentul cînd îl rostim cu măsura expresiei. Dar diminuarea metafizicii, în favoarea concretismului, în favoarea obiectului însuși, fără umbră, fără ecou, fără corespondență în regnuri multiple, provoacă un mic rictus polemic. Poate că celelalte domenii, de cite ori își puneau probleme metafizice, deveneau poetice și că poezia este singura îndreptățită, în continuare, să le conțină în formele ei specifice. În ce am spus mai înainte nu am pomenit cuvîntul **muzică**. Nici exprimarea nu a fost muzicală, a fost aproape neutră din punctul de vedere al muzicii. În absența muzicii, despre metafizică spunem prea puțin .

V. (În mod firesc, cititorul va simți aluzia literară ; pentru că există autori care extrag metafizica poetizînd folcloric, filozofic sau religios. Aceste moduri de poetizare sînt „mai precise" în comparație cu alt mod, de poetizare a retoricii, cu amestecuri întîmplătoare, cum se nimerește, utilizîndu-se metafore din domeniile menționate mai sus. Este calea cea mai bătută, la îndemîna oricui și merită a fi luată în seamă de cercetători, deoarece faptele literare specifice ei participă la considerarea temperaturii lirice actuale. Și cum participă ? Strică media, edulcorează substanța poetică.)

VI. Despre **Antologii.** În sensul pe care Aristotel l-a dat cuvîntului „metafizică", lucrare ce a urmat „Fizicii" lui, putem considera orice Antologie ca pe o formă de metaliteratură : ea este realizabilă numai după apariția operelor ca atare din care se vor alege fragmente edificatoare.

George Alboiu

Critică şi poezie

Urmare din pag. I

„punct central". Pentru Irina Mavrodin și, în genere, pentru textualiștii actuali, poetica se suprapune în bună măsură peste definiția teoriei literaturii postulată cu cîteva decenii în urmă, de new criticismul anglo-saxon. Astfel poetica este : „orice teorie internă a literaturii ; alegerea făcută de un autor printre toate modurile posibile ale operei ; codurile normative construite de o școală literară, ansamblu de reguli poetice a căror aplicare devine obligatorie". Pînă aci nimic deosebit, aportul personal al autoarei vădindu-se în stabilirea și circumscrierea ariei semantice și a funcțiilor critice ale conceptului de „poietică", fără a fi neapărat și singulară. Am putea înregistra, de pildă, cu destui ani înainte, o carte cu adevărat de pionierat, **Prolegomene la o poietică marxistă**, privind însă chestiunea, preponderent, sub unghi filosofic. O primă accepție este dată de etimonul grecesc **poiein**, adică a face, și de aici derivare în „facere" literară, corespunzînd într-un fel clasicului „proces de creație". O conotație mai nouă și decisivă este aceea de facere și instaurare a operei ca operă literară. Un alt etaj semantic, și probabil cel mai important pentru conspectul teoretic al Irinei Mavrodin este acesta : scriitorul produce textul și, în același timp, conștientizează procesul elaborării lui în calitate de operă literară ce se adresează unui cititor implicit. Autorul modern se află într-un permanent întrăuntru-înafară în raport cu opera, el creează și contemplă sincronic, ceea ce creează, scrie și descrie ceea ce scrie. Iar dacă aș extinde reflecțiile Irinei Mavrodin la scriitorii actuali textualiști și textualizanți aș spune că ei scriu și mai ales descriu ceea ce scriu. Tocmai pentru că știu foarte bine cum fac și pentru cine o fac. În sfîrșit, ar mai fi de amintit și o altfel de „poietică", ghilimelele sînt ale autoarei pentru a-l deosebi de termenul similar, aceea a cititorului care re-face textul prin actul lecturii. Conceptul este, în fond, echivalentul esteticii receptării, dar într-un mod mai schematic. Așa încît traseul hermeneutic ideal este poietică /poetică/ „poietică". A face, a spune despre a face și a reface, însă cu întreaga multitudine de semnificații mai înainte enunțate. Autoarea se oprește totuși la binomul poietică/poetică, încercînd să extragă toate consecințele posibile și reevaluînd prin el — mă refer la studiul purtînd chiar acest titlu **(Poietica și poetica)** — un număr de concepte și fenomene literare ca : oralitate și scriptualitate, eul creator, impersonalizarea creatoare, inspirația, „fabricația poetică", subiectul zerologic, relația acțiune artistică — material — operă etc. Esafodajul teoretic își găsește sprijin și se justifică prin exemplificări copioase din Stendhal și Proust dar și din Mallarmé, Ion Barbu sau Thomas Mann. Interesant este că „greul" demonstrației îl duce, chiar mai mult decît Proust, clasicul — dovedit atît de modern — Stendhal. De altfel, Irina Mavrodin îi consacră un pătrunzător și inteligent eseu, **Stendhal — Scriitură și cunoaștere**, relevabil atît prin interpretarea propriu-zisă, cît și prin dezvoltările și consolidările teoretice ale ideilor din volumul anterior. În sfîrșit, cel mai proaspăt demers critic al autoarei, **Punctul central**, se axează pe un concept blanchotian, căruia însă i se conferă conotații proprii ; punctul central ar fi un soi de loc geometric al operei unde se întîlnește poietica autorului cu „poietica" cititorului. Aplicațiile sînt făcute, în special, pe „literatura de frontieră", unde apar mai decis intențiile poietice ale scriitorului, și face posibilă, cu mai multă claritate, o poetică a textului : jurnal, corespondență, memorii și proze în „marginea" literaturii ca **Dicționarul de idei primite de-a gata** al lui Flaubert. De o mobilă coerență a ideilor și inalterată proprietate și acuratețe a limbajului critic, dar suportînd și retușuri ori acuzînd unele omisiuni — încercările asupra scriitorilor români sînt încă timide — sistemul (sau mă rog, preliminariile sale) mi se pare o contribuție de toată însemnătatea, în procesul mai amplu, de individualizare a gîndirii literare teoretice românești.

Contrar așteptărilor, în poezie autoarea nu este cîtuși de puțin îndatorată criticului, eliberîndu-se de orice balast teoretic. În **Poeme**, 1970, și **Reci limpezi cuvinte**, 1971, marile teme-simbol ce străbat cărțile de la un cap la altul sînt **lumina, frigul și întunericul**, cu nenumăratele lor paradigme. Dacă ele fac parte din tezaurul de arhetipuri ale imaginarului poetic, în schimb, valorizarea este a unei conștiințe scripturale moderne ; nu mai exprimă sau reprezintă în mod obligatoriu ceva — lumină, egal cuvîntul divin, sau bucuria dragostei etc. — ci se semnifică pe ele însele, într-un fel de corporalitate a cuvîntului. Nu spun că nu primesc și un sens, întrînd în relații de convergență textuală, dar înainte de orice ele sînt cuvîntul lumină, întuneric, frig, rece etc. Așadar lumina nu „reprezintă" fecunditatea, sau nu numai, ci este chiar rodirea limbajului în cuvinte. Sau frigul, recele, nu mai exprimă imperios o stare, o idee, nici măcar nu o sugerează, ci este pur și simplu o prezență fizică, materială și abia după aceea, dacă dorim și legăturile contextuale o justifică, putem să descelăm și să găsim alte semnificații. Această renunțare mallarméeană la pre-concepția cuvîntului-simbol, deși parțială deoarece nu te poți niciodată scutura complet de reziduurile semantice originare, poate doar în poezia ludică, permite alianțe și semnificații poetice neașteptate. Sigur că nimeni, cu excepția probabil a lui Mallarmé care s-a apropiat cu o obstinație neverosimilă de acest ideal — nu poate aboli, cum am mai spus, definitiv încărcătura semantică inițială a cuvintelor, și nici nu este de dorit.

În cel mai recent volum al său, **Picătura de ploaie**, autoarea face un pas mai departe spre poezia limbajului. Traducînd în termeni specifici, ea trăiește o stare și o conștiință poietică : „Plăcerea / și furia / de a crea / de a distruge / etcaetera / un spațiu de limbaj / de a-l tot goli / și a-l tot umple / cu obiecte de limbaj / puterea și zădărnicia / gestului încăpățînat și răbdător" **(Iubire)**. Este însă o înaintare prudentă, nehotărîtă, făcută mai degrabă spre a o abandona, decît de a continua o cale poetică atît de fragilă. Poeta se întoarce spre concret, spre palpabil, implicîndu-se cu un soi de desfătare senzorială în imediatețea realului : „Sînt în contact cu universul / cînd tai această ceapă / în jurul ei se ordonează / pentru mine lumea vie / căutați-mă / acasă / în struguri / în vie / în focul dintr-o plită care nu mai este" **(Ceapa)**. Este regretată acum inocența pierdută a unui limbaj poetic care să „exprime", să descrie și să creeze, nu numai să se autosemnifice **(A scrie despre o plantă)**.

Voltă de 180 grade, surprinzătoare dar salutară, prin infuzia de energie și vitalitate, conferită discursului liric. În ambele ipostaze, critic și poet, Irina Mavrodin își construiește durabil și elegant un destin scriptural.

Maturitatea literaturii

Urmare din pag. 1

nu Ion este monstruos, cît excesiva presiune a orizontului economic impus lui de contrarii dezechilibrante.

☆

Refractar la lirism, nu și la o poetică a resentimentului, Liviu Rebreanu transformă adversitatea din veleitate contrariată în coordonată sistematică de comportament. De la inserția ei în limbajul literar marele romancier obține moștenirea cea mai însemnată : desfășurarea imaginarului în banalul cotidianului regăsit ca alteritate esențială. În fine, un gînd despre **artistul complet.** În Liviu Rebreanu fuzionează un mare apetit creator cu spiritul critic în acțiune. Încă din anii debutului, odată cu apariția primelor povestiri, Rebreanu ține în **Viața românească** o cronică dramatică. Erau anii 1911—1912.

Peste patru decenii, în volumul **Amalgam**, scriitorul adună o suită de conferințe, eseuri, interviuri și intervenții în probleme de cultură. Ca un arhitect al spiritului, Liviu Rebreanu meditează cu fervoarea intelectualului modern, cu migala pe care o pune în toate, la finalitatea literaturii : omul, ca și la fratele său geamăn, **omul problematic.** Omul care dă maturitate unei literaturi.

Accesibilitatea creaţiei

Urmare din pag. I

zia sau claritatea mesajului nu sînt cerințe indispensabile ale accesibilității. Există situații în care exprimarea vagă este preferabilă celei exacte. Alteori, formularea exactă a unor idei este îngreunată de terminologia inadecvată de care dispune o disciplină la un moment dat. „Am avut idei noi, scrie Montesquieu, a trebuit să găsesc cuvinte noi sau să le dau celor vechi accepțiuni noi. Cei care n-au înțeles aceasta mi-au atribuit păreri absurde". De altfel, imperfecțiunea limbajului natural a fost resimțită din timpuri străvechi, de cînd oamenii au fost nevoiți să accepte existența inefabilului și a ininteligibilului. Pentru înțelegerea unor enunțuri ale lui Heraclit (supranumit Obscurul), Socrate se gîndea la sprijinul vreunui „scufundător din Delos", metaforă în care exegeții și hermeneuții moderni își pot recunoaște strămoșul. Gr. C. Moisil menționează dificultatea de a exprima în limbaj natural unele teoreme din logica raționamentului nuanțat. La alt nivel al comunicării se referă R. Mucchielli, care constată tocmai slaba capacitate a limbajului de a transmite semnificații singulare, de ordinul impresiilor personale, „pe care inși cuvintele le traduc prost, ele fiind făcute pentru semnificații colective" (trad. D. Ghișe). Celor care înțeleg acest adevăr nu li se vor părea niciodată exagerate sentimentele de uimire și de admirație mărturisite în fața unor capodopere ale literaturii culte sau populare. „Mimesisul" literar este foarte departe de „mimetismul" de care ne vorbesc naturaliștii, pentru simplul motiv că realitatea **nu** poate fi **imitată** prin limbaj (exceptînd unele onomatopee, și acelea diferite de la o limbă la alta) ci doar gîndită, codificată, reprezentată, sugerată... Nu există, strict vorbind, decît poezie „de cap", orice încercare de a depăși această condiție fiind sortită eșecului. La formă, la gust, la culoare, chiar la sonorități nu se poate ajunge, în literatură, decît prin **concept**. A rămas în istoria curiozităților avangardiste încercarea lui Isidore Isou de a traduce prin majusculele alfabetului grecesc realități acustice ca sughițul, sforăitul, gargara, strănutul, horcăitul, etc. Mesajul lingvistic ține de concept, de idee, iar unele idei ale noastre, chiar dintre cele clare, pot fi confuze (v. Leibniz), deci greu de comunicat. Pe de altă parte, cît de mult depinde gîndirea însăși de limbaj s-a subliniat de către numeroși autori (Herder, Humboldt, Sapir, Whorf, Noica, H. Wald). De cele mai multe ori însă, nu limbajul în sine este vinovat de eșecul comunicării, ci slaba noastră competență în exprimarea **sau** în receptarea mesajelor verbale. Unii scriitori încearcă să-și mascheze neputința de a se exprima eficient, printr-o pretins deliberată încifrare a mesajului, urmărind, chipurile, solicitarea efortului receptiv al cititorului. **Cînd nu ai de spus ceva interesant, recurgi la încifrarea banalităților.** Și în domeniul criticii, falsa exegeză, falsul demers hermeneutic pot avea efecte lamentabile.

Care ar fi condițiile fundamentale ale accesibilității ? După opinia noastră, nici o rețetă retorică nu poate înlocui cu succes talentul scriitorului, soluțiile stilistice pe care le găsește autorul însuși, atunci cînd le caută. „Scriitorul, dacă nu **vrea** (s.n.) să fie înțeles, atunci degeaba mai publică", scrie Al. A. Philippide. Așadar, cel care scrie trebuie să dorească, înainte de toate, să se facă înțeles. Această dorință reprezintă nu numai „o datorie socială" (Maria Corti), ci chiar semnul distinctiv „al scriitorului" (J. E. Rodò). Ideea solicitării cititorului într-un **efort** de receptare este doar o mică escrocherie a celor care nu au nimic de spus. „Poezia solicită intelectul subiectului receptor ca și percepția, imaginația și afectivitatea sa, dar nu prin încordare, ci într-un joc delicat și liber, spontan și **fără efort**" (s.n.), scrie Ecaterina Mihăilă, o specialistă în studiul receptării poetice. Nu este o idee nouă. Cuvintele frumoase, scrie și Eufrosin Poteca, sînt acelea „lesne de înțăles, încît să nu osteneaască pre minte". Criticii își pot aminti că „în domeniul oricărei discipline, este considerat mai capabil acela care știe să-și formuleze gîndurile sale în chip mai precis și să le predea în chip mai potrivit" (Aristotel. „Metafizica", trad. St. Bezdechi). Pentru marele stagirit „semnul distinctiv al celui care știe stă în aceea că el poate să învețe și pe altul" (ibid.). După acest criteriu ar trebui apreciat și criticul „care știe", iar nu după ghiveciul terminologic extras din ultimele teorii „en vogue", textualiste sau de altă colorătură. La celălalt pol al comunicării, cititorul trebuie să dovedească, pe lîngă necesarele cunoștințe, bunăvoință în relația cu textul, dorința (iarăși !) de a-l înțelege pe autor. În lipsa acestei „bunăvoințe", solicitată chiar de unii logicieni (Tarski, Bar-Hillel), textul cel mai clar poate deveni „inaccesibil". Sentimentul cititorului este implicat în înțelegerea operei de artă, a cărei esență nu li se dezvăluie decît acelora care o iubesc cu pasiune (I. Itten), sincer și profund (J. E. Rodò). Așadar, dincolo de gramaticalitate, facilitate, lizibilitate, exactitate, claritate (dar favorizată de toate acestea), accesibilitatea se fundamentează pe dorința sinceră a oamenilor de a se înțelege unii pe alții. Restul e retorică.

DIN POEZIA COREEANĂ CLASICĂ

WAN CIHON SUK

Anii apuși, de căderi

Anii apuși, de căderi și măriri îi ingînă
la „Poarta lunii" tomnatica iarbă. Oftează...

La vremile demult apuse acuma tot visează
păstorul, doinind pe a castelului ruină.

Și lăcrimez eu, plecatul în astă largă lume,
pășind către-ntuneric dinspre soare-apune...

KIM SU-DJANG

Cineva, acolo...

Cineva, acolo sus, ascultă
tot ce spunem despre oameni — vorbe rele —

Cel ce ascunde fapta-i rea sub stele
nu poate tot mereu, în veci, să o ascundă !

Nimic nu iartă cerul cu stelele lui mari,
dați ascultare, dară, marilor demnitari !

KIM CIHON TSCHAK

Cel care are...

Cel care are caleașcă cu trei perechi de cai
nu trebuie să aibă și din bine partea cea mai...

Se poate întîmpla ca cineva să nimerească
în loc de iepure, ciinele care încearcă să-l
goneaască ! !

Nu are a se teme doar cel care-și duce povara
și n-a-mpărțit cu domnii gloria și fala...

RI CIONG DJIN

Cu plasa...

Cu plasa aleargă, după paiangi, prin iarbă,
dar prinde libelule-n ea băiatul rău !

Hei, libelulelor, din lunca verde, largă
de nu veniți la mine o să pieriți în hău !

Ah, perfidia asta și prefăcătoria
pe care le ascunde-n ea chiar și copilăria...

Poetă anonimă

Cînd soarele...

Cînd soarele spre seară către apus coboară,
cerul și apa au culoarea părului de cerbi...

Țipă o rață pierdută prin undu'oase ierbi,
prin stufăriș sau prin pădurea seculară...

Dusă-i... Tîrzia toamnă-i de-acuma pe trecute,
de tine veste n-am demult, iubitule, iubite...

Cînd la oglindă...

Cînd la oglindă mă așez în fapt de seară
prin ierbi mă văd zburdînd, în largul cîmpului...

O, de-aș putea, cînd noaptea vine iară,
obrazul să mi-l culc pe brațul dragului...

Ce rost mai are gîndul la focul dorului
cînd singură-s pe lume... Și dragul nu mi-i,
nu-i...

În românește de
Nicolae Nicoară

din LIRICA SOVIETICĂ

HRACIA HOVHANNISIAN

R. S. S. ARMEANĂ

Poetul Hracia Hovhannisian (n. 1919) este una dintre valorile sigure ale liricii armene contemporane. Beneficiind de o experiență de viață marcantă încă din anii tinereții (**și-a** întrerupt studiile filologice pentru a face armata, a urmat cursurile unei școli militare și a luptat pe front, a lucrat la Asociația armeană pentru relații de prietenie și culturale cu străinătatea și la Comitetul de radio), el a dat expresie poetică de variată tonalitate, în principal gravă, dar neexcluzînd ironia și satira, propriilor sentimente și observațiilor de viață care trădează un sensibil cunoscător al lumii morale a individului. Pe lîngă volumele de poezii **Cintecul vieții mele** (1948), **A doua întîlnire** (1951), **Tăcerea mării** (1964), **Trandafir sălbatic** (1968), **Nemurire** (1970), **Cîntec părintesc** (1977), **Dangăt nocturn** (1982) și altele, a publicat schițe, eseuri, publicistică. Lirica sa a fost editată în volume antologice apărute în 1971—1972 și 1980. Este laureat al Premiului de Stat al R.S.S. Armene pe 1979 și laureat al Premiului „Avetik Isahachian" pe 1982. A condus săptămînalul „Gracan tert" („Gazeta literară") în 1955—59 și revista lunară „Sovetacan gracanutiun" („Literatură sovietică") în 1982—88. Este președintele Uniunii Scriitorilor din Armenia Sovietică. Traducător din limba rusă, Hracia Hovhannisian a fost, la rîndul său, tradus în numeroase limbi, inclusiv în română **(Antologie de poezie armeană clasică și contemporană** — BPT, 1981). Versurile prin care propunem această nouă întîlnire cu poetul armean fac parte din volumul **Cîntec părintesc.**

După despărțire

Îți auzeam iar pașii pe frunziș,
Cum iarba pașii zorilor îi-aude.
Dar n-ai venit.
Tu n-ai venit.
Și seara, pe furiș,
Mi-a presărat pe suflet stele crude.

În apă singele-mi aprins se preschimba,
Și inima-mi fringea norocul alungat.
Văpaia furiei și-a durerii îmi urca
Pînă-n gîtlej.
Apoi...
Apoi s-a stins treptat.

Din încleștarea neajutorată,
Doar cîntul meu amar s-a zămislit.
S-a zămislit din greu și tainic,
Sfărmîndu-mi crusta inimii, crăpată,
Cum din migdal rășina s-a ivit.

Istorie

Am fost răpus de sulița Semiramidei desfrînate,
Și Roma antică de moarte m-a lovit.
Sub perși, mi-a curs iar singele-n potop ca
riuri revărsate,
Mi-e arsă limba-n foc păgîn, neînțeles.

Cu lancea bizantină mi-au stigmatizat pe piept
o cruce,
Copite de trăpași arabi m-au sfîrtecat.
Am fost urcat pe rug de mîini mongole-ntinse
să m-apuce
Pumnalul turc în inimă m-a înjunghiat.

M-au spînzurat de-arțarul verde din ograda
părintească,
Mi-au ferecat cu lanțuri grele sufletul,
M-au ars, m-au biciuit, m-au îngropat de viu să
mă sfîrșească,
Dar eu tot mai exist.

Inscripție pe carte

N-am mers la serbare cu o arie sprințară,
Nici cu cîntecul de jale al orfanului pierit.
Față de prieteni, de femeie și de țară,
N-am fost vuiet tunător, nici rugă mută n-am
rostit.

Dacă nu m-am avîntat spre bolta nemuririi,
Nici nu m-am tîrît vreodată pe pămînt, printre
poteci.
Din minunile știute-ori tainice-ale firii,
Numai focul m-a vrăjit și fermecat pe veci de
veci.

Prezentare și traducere din limba
armeană de Sergiu Selian

REMEMORĂRI

Septembrie de aur şi fum...

1.

La zece septembrie 1872, într-o noapte cînd aurul munților se mută în frunze, s-a săvîrșit din scurta sa viață pămîntească Craiul Munților, legendarul erou al Apusenilor, luptătorul pentru libertatea românilor din Transilvania.

Vestea morții a străbătut fulgerător așezările românești și mii de moți i-au urmat catafalcul spre locul odihnei sale, Țebea, aproape de gorunul lui Horea.

Presa vremii consemnează în rînduri îndurerate dispariția prematură a revoluționarului de la 1848—49.

„Nu e de ajuns că noaptea te culci pe vatra-ți udată de lacrimi fierbinți și aurora dimineții nu e farmec pentru tine. Nu e de ajuns, că din zori și pînă în noapte, în patria-ți română ție-a dat de seculi a lupta și suferi. Mai cad încă și brazii, care te-au umbrit, se sting și luceferi care ți-au luminat !... O ! Românime ce ai păcătuit !"

Exprimînd durerea profundă a întregii națiuni îndoliate, editorialul ziarului **Federațiunea** continuă astfel : „Și astăzi Iancu nu mai este !

Nu auziți vijiitul arborilor, nu simțiți cum se ridică și scade pămîntul sub voi ; brazii și stejarii plîng și suspină munții, căci a murit decoarea și mîndria lor, Iancu ; îl plîng muntenii nedespărțiții săi soți de arme, cu care adeseori, în umbrele munților ținea svaturile de bătălie și dimpreună cu ei se bucura pentru succesele armelor lor ; și unde seara, înconjurat de rezoluții săi tribuni, la via flăcără a focului, se cufunda în cugete adînci. Îl plînge Ardealul, scumpa sa patrie și poporul român, pentru al cărui nume și libertate și existență a purtat spada română și a băgat frica în oasele boierilor și a negrilor dușmani ; și națiunea întreagă, de la mare pînă la munți, este în doliu și varsă lacrimi la scumpul sicriu"....

În acest început de septembrie, gîndul meu și inima mea se îndreaptă spre Țebea, și raza privirii mele se face floare călătorind spre locul unde se odihnește nemuritorul tribun.

2.

După cum se știe, Avram Iancu a murit în urma unei hemoptizii puternice, lucru atestat de mărturiile contemporanilor venite să spulbere zvonurile răuvoitoare care circulau pe seama morții sale : „În dimineața zilei de 10 septembrie 1872 l-a găsit stăpînul casei Ion Stupină, pe targă, mort, cu fluierul lîngă el. Vărsare de singe, cauzată prin ruperea unei artere care a fost cauza morții". (Pasaj redat în ziarul **Tribuna Nouă** din Arad).

3.

Unul dintre membrii comitetului care se ocupa cu funerariile, Dumitru Popa, a plecat la Deva pentru a aduce un taraf de lăutari. Ziarul „Alföld" scrie că pe întregul drum parcurs de acest taraf s-au cîntat : „Marșul lui Iancu" și „Deșteaptă-te române". Distanța de doi kilometri și jumătate dintre Baia de Criș și Țebea era înțesată de mulțimea venită să asiste la funeralii. Trei zile și trei nopți au bătut clopotele în acel septembrie de aur și fum vestind muntenilor moartea iubitului lor Crai.

4.

Ziarul maghiar „Hazánk és Külföld" va scrie cu obiectivitate : „Iancu cel onest și serios a fost inamicul faptelor neomenoase. Acei maghiari care au căutat scut la el, au fost părtași de cea mai onestă tratare. Acesta e un fapt pe care nimeni nu-l poate nega : Iancu căuta lupta pe față, el a vrut să se războiască ca soldat". Ziaristul Lukás Béla precizează idealul său politic : „Năzuințele lui Iancu nu se pot și nu este iertat să se condamne, pentru că scopul lui a fost curat și dezinteresat : a elupta o soarte mai bună pentru poporul român".

5.

Pentru frumusețea și simbolul ce le transmit relatez, a nu știu cîta oară, scena cînd la primăria din Baia de Criș, la cîteva zile după înmormîntare s-au prezentat doi țărani necunoscuți, au descălecat, au întrebat cît a costat înmormîntarea Craiului Munților, au plătit și au plecat călări refuzînd să-și spună numele...

6.

În acest septembrie de aur și fum să ne amintim de acea scrisoare-proclamație adresată de Avram Iancu revoluționarilor maghiari, scrisoare din care răzbat înțelepciunea și diplomația sa politică :

„Voim țară a vă spune și exclamăm : de aveți în cer un Dumnezeu și pe pămînt o patrie, luați alte mijloace de a trăta cu noi, convingeți-vă deplin că între noi și voi armele niciodată nu vor decide, însă nu întîrziați".

În acest septembrie de aur și fum, sus în cimitirul de la Țebea moții se vor duce cu flori de toamnă în mînă și vor sta o clipă descoperiți în fața mormîntului celui care a fost Craiul Munților.

Inima mea va fi acolo...

Mircea Micu

LIRICĂ BULGARĂ contemporană

LIUBOMIR NIKOLOV

Liubomir Nikolov poetul bulgar ale cărui versuri le tipărim în alăturatul grupaj de traduceri, e un poet foarte prețuit în țara vecină și prietenă. L-am cunoscut în vara anului 1987, la Bușteni, cu prilejul unui Colocviu literar organizat de Uniunea Scriitorilor și foarte repede am înțeles că avem în Nikolov și un îndrăgostit de România și de literatura română drept care am făcut cuvenitul schimb de cărți cu autograf. Nikolov s-a grăbit să tipărească în prestigioase reviste bulgare traduceri din lirica noastră, impresii de călătorie, plasîndu-se și în ipostaza insolită a intervievatorului cu ocazia unei vizite făcute la Sofia de tînărul critic Mircea Scarlat.

Nu știu dacă și poeții din Bulgaria se răsfață, ca noi, alcătuindu-se (și realcătuindu-se) în prea multe generații dar eu îl cred pe Nikolov ca reprezentînd liniile de forță ale unui poet tînăr deși trecut, ușor, de tinerețea inițiie, pe deplin exprimat de o activitate prodigioasă.

Cititorul va întîlni o voce modernă, un poet al fabulei metaforice neostentative, un gînditor stenic, deși neocolit de melancolii, daruri ce-l recomandă pe Nikolov ca pe unul dintre scriitorii cei mai buni ai momentului. Și, credem, nu numai...

G.T.

Căutătorul

Răstorni bărci,
pietre ; despici scoici
cum deschizi cartea
ce nu te trădează.

Nu înțelegi
de ce această toată mișcare
aproape de țărmul
ce-i numai groapa de gunoi, a mării.

Lasă-ți libere mîinile de orice
și-ai să vezi :
în fața ta e o apă adîncă,
doar ochiurile năvodului tău sînt prea mari.

Chiparoșii din Delfi

Îi înțeleg abia acum ;
ei sînt pace, învăluire.

Orice timp e bun.
Și din orice timp trăiește doar
începutul...

Sperietoarea

Anii o dezbracă, tăcuți,
peticele îi curg. De-abia se mai mișcă
deasupra viei,
verdea cruce din cîrpe.

Rodul a fost cules pînă la ultimul bob
doar mîna de pene putrede luminează.
Pasărea s-a deprins cu sperietoarea
cum înțelepciunile lumii
cu moartea...

Liniște

Acum sînt doar o apă ostenită
ce sparge stîncile cu frunți amare.
Pe fruntea mea, sarea albită.

Astăzi sînt mare bătută de soare.
Țărmurile nu mă văd nicicum,
nici înlăuntrul meu, nici dincolo de mine:
pînă acum auzeam glasuri de fum
acum sînt singur ca o odaie fără de nime.
Un zid : tăcerea ce se sporește,
tăcerea pe care se-nalță mîini de poeți.
Liniștea mării și ea se vechește
și zăpezile-și toarnă, din ceruri, pale săgeți...

Mănăstirea Alejda

Iată că am pășit pe Lună...

În jur, catacombele —
cratere.
Nisipurile au culorile
făinii de cranii.

Undeva, sub noi
copacii fumegă.
Undeva, sub noi
frunzișurile pălesc.

Să fie îngeri sub Alejda ?
S-ar putea.
Să fie doar cărăbuși ?
S-ar putea.

Totul e posibil
aici...

Boii bunicului meu

Bătrînii boi, ca peștii îmi par.
Noi coborîm încet, sub brazde,
ei plutesc mari și întunecați
pe deasupra.

Zilele lor : frunzișul de sub nori,
grăunțele încolțirii.

Ei trag după ei totul :
plugurile,
războaiele,
țara...

Și gîndurile înțelenite le pot trage !

Potcoavele li se rod,
ei nu.

Îi strig : Rijko, Belko !
batem lutul, desculți
și lutul înțeapă.

Haide să mergem, le zic,
prin văzduhuri...

În româneşte de Crişan Iliescu
şi Gheorghe Tomozei

VLADIMIR BAȘEV

Nu scriu pentru prima oară despre tînărul meu prieten, Vladimir Bașev, care ar fi împlinit la 28 iulie vîrsta mea : 53 de ani.

Oricum el pentru mine rămîne același entuziast, cu care m-am cunoscut în vara lui 1962, cu care m-am reîntîlnit după aceea la Helsinki, la București, la Sofia, oraș în care mi-a fost primul cicerone.

Îi cunosc bine viața și opera, prietenii, fie că sînt ei Liubomir Levcev, Petăr Karaangov, Nicola Ingeov. O cunosc bine pe vestala care luminează vatra memoriei sale, maica atît de dragă mie, Katia Bașeva.

Vladimir Bașev, ca și prietenul meu Nicolae Labiș, rămîne o amintire frumoasă, la care ne vom întoarce întotdeauna ca să luăm tărie și izvorul veșnic viu al romantismului revoluționar.

Niculae Stoian

Magazinul de ceasuri

Tinerei comuniste elvețiene, Maia

De ce ai făcut ?
Termină-ți vorba, firesc
Și timpul orologiului lase-l !
Și cîte aș fi putut să sporovăiesc
Cu Maia cea blondă din Basel.

Stăm singuri
într-un oraș ce turbat
pe mii de șasiuri tot vine și pleacă
și-n fiece colț luminat
Brigitte Bardot se dezbracă.

Sub acest cer împestrițat
de reclamele lungi
ca de paste
chiar fețele damelor de consumație
într-a străzilor feerică agitație
păreau atît de caste.

Spatele-ntorcînd orașului în noapte
ca niște ființe, de iubire dornice,
au pătruns, comentînd în șoapte,
în luminoasa lume
a unui magazin de ceasornice.

Ah, lumea aceasta nu se poate descrie,
chiar de-ai luat-o de-a rîndul,
cu cîntecul ei,
fiece mașinărie, repetîndu-l.

Cîntau păsărelele
și zăngăneau clopoțeii
doar pendulele făceau tărăboi...
parc-o poiană dăduse năvală cu mieii
și turma de oi.

Păpuși cu flaute,
făceau piruete,
improvizînd încîntătoare piruete.

Și fiecare scenă fascinantă,
doar două lagăre avea
ca placă turnantă,
doar două săgeți indicatoare
împărțeau timpul în cîte-s sub soare —
clipe, minute, zile și luni
în strigăte de oameni buni, de nebuni,
în cîntece și în ziare interzise
în desfăcuții mușchi
sau creiere deschise...
Coroanele de aur
se răsturnau pe milele pătrate
insuflețind cohorte și armate.
Din nou, cînd am ieșit afară,
orașul numai vuiet,
numai pară,
întreg-un tumult în urechi,
de parcă ar fi fost un orologiu vechi,
și singuri noi în cosmica vîltoare,
asemeni celor două săgeți indicatoare.
Puțin de noi păsîndu-i
orașu-abia-și ținea, de zgomot, răsuflarea,
Noi însă ne continuam mișcarea.

În fața vagonului

De mama nu-i chip
să te desparți ușor.
Stă-n fața mea mută.
Și chiar dacă de pe cer
Nu se scutură vreun nor,
se simte o ploaie măruntă.
la început cernută.
Și se-nvîltoare — această ploaie
cu năvala de lacrimi șiroaie
De-ajuns ca-n acest ultim ceas greu
să mint că nu ea plînge,
ci eu.

Antene

Antenele cu degetele-nfipte
în nori deși și în ea vine,
iar rădăcinile sînt undeva în mine
atît de-adînc și dureros
ființa prinde să răsune
străpunsă ca liniile de forță
ale curentului de-naltă, tensiune

Antenele ?
Antenele mi-au scos acoperișul
luîndu-mi mîngîierea trecătoare
care m-ascunde de lume,
cu care m-ascundeam de lume,
să stau sub bolțile fremătătoare
și numai mie-anume
să mă dedic
cu toate clipele, oricît de trecătoare.

Antenele !
Antenele
rîd și plîng
se-nconvoaie de bucurie și chin
sfîșie cerul și inima
ca să-mi văd neliniștitul destin

Cînd tot pămîntul geme,
e liniștea un lux,
o cremene ce nu se teme
să scoată scîntei,
țîșnind, alelei !

Înțelegînd că veacul e foarte drept
Cînd și de la poet cere,
privirile să-i fie bisturie,
să aibă bărbăție în piept
și în mușchi multă mînie.

Recviem

În memoria doctorului Gheorghi Velcev

De mult biserica ne-a excomunicat,
Fiecare ardem pe rug iradiat.

Ardem pe vatră, o flacără-naltă
Torente de electrozi ne asaltă,
licărind, după cum le e seama
în alfa, în beta, în gama...

Și deodată unul dintre noi dispare,
și deodată, unul dintre noi, băieți,
cu care petrecurăm ultima-nserare,
nu o să-l mai vedeți,
zace pe jos în ploaia
de alfa și de beta
ce se scurge pe pielea-i cum e creta...
Ce este alfa ?

Rotire de sori depărtați,
ce din ceruri ne scrutează,
trimițîndu-ne cîte-o rază.

Spune-mi : ești băiat sau universu-ntreg,
Uriaș ești sau pigmeu
Și materia ta, ca să te înțeleg,
mai dăinuie sau demult a-ncetat, tot mai greu

Astfel, în loc de necroloage
materia ta, infinit repetat,
cu inima a încetat să mai bată.

Astfel, în loc de necroloage,
doar întrebările străpung fiece zid,
Pe brațele atît de slăbănoage,
un cadavru în flăcări, îl ducem, tihnit
curînd stingîndu-se-n cenușă în foc mocnit.

Precum în bătălie și tu cazi și-n muncă brav,
doar, flacără, mai dăinuie ființa,
o să se-nfunde-ntr-un pămînt jilav,
sub propriile picioare așternînd velința.

Demult de fapt, pămîntul e un rug,
ne mistuie cărarea sub picioare,
Descoperirea e în noi,
chiar dacă sîngele ne doare,
în ardere ni-i taina cea mai mare.

Băieți, e cumplit să îngheți
cu tine-n întîlniri și amiciții,
îmbrăcat sau gol,
fără de zodii, echinocții sau solstiții.

Băieți e cumplit să treci în uitare,
disprețuind chiar buna moarte,
doar capetele să ardă cu înflăcărare,
avînd de recunoașteri parte

Strădaniile să ni se recunoască,
Iar operele-arzînd să capete valoare,
chiar palmele ce ne așează-n lut,
să ne lumine veșnic, ca niște proiectoare.

În româneşte de Raluca Tulbure
şi Niculae Stoian

Grace Ogot și literatura kenyană contemporană

Grace Ogot este președinta și fondatoarea Asociației Scriitorilor din Kenya și delegata țării sale la Națiunile Unite. Ca scriitoare, Grace Ogot și-a dobîndit faima mai ales prin romanul său **The promised Land** (East African Publishing House, Nairobi, 1966), una din cărțile cele mai cunoscute ale literaturii contemporane din Africa Orientală.

Grace Ogot și-a legat indestructibil numele de locurile natale (Kisumi și lacul Victoria), de stirpea, comunitatea și graiul matern **Luo,** de felul acelora de a gîndi numit **Harambee,** devenind astfel o autentică exponentă a Kenyei și a Africii în general.

Ca majoritatea scriitorilor din țara sa, Grace Ogot scrie atît în limba engleză și Kiswahili cît și în limba maternă ; ultimul său roman **Simbi Nyaima** este scris în graiul natal Luo, (apărut în 1986), fapt premeditat și împlinit de scriitoare în intenția programatică de a oferi tuturor vorbitorilor graiului său posibilitatea de a citi și de a-și cunoaște astfel propria istorie. De altfel, primul roman elaborat de Grace Ogot în graiul Luo, **Miatla,** a fost transpus pentru scenă, textul devenind cunoscut practic în toată țara, de la Nairobi la Kindu Bay. Cei mai vîrstnici spectatori au fost și cei mai entuziasmați, recunoscîndu-și pe scenă propria moștenire culturală, bucuriile și speranțele. Grace Ogot militează prin propriul exemplu pentru reconsiderarea și păstrarea graiurilor autohtone în ciuda tendințelor vădite de a fi eliminate de engleză sau Kiswahili.

Grace Ogot abordează frecvent în povestirile și romanele sale (mai ales în cartea sa **The Graduate**) tema femeii kenyene și a celei africane în general, luîndu-i apărarea în sensul eliberării sale de ancestralul complex de inferioritate, atît în cadrul familial cît și în cel mai larg, socio-cultural.

Intervievată de Don Burness care a publicat recent o culegere de interviuri cu scriitori africani : **Wanasema, Conversation with African Writers** (Ohio University), Grace Ogot ține să precizeze, în pofida unei opinii critice răspîndite, că proza kenyană actuală nu se reduce la un singur autor, ce-i drept foarte cunoscut : Ngugi ; e-adevărat că în librăriile din Nairobi cărțile acestuia se găsesc mai tot timpul și că se bucură de popularitate, scrise fiind în întîmpinarea gustului curent, dar asta nu înseamnă că alături de Ngugi nu există și alți autori mai tineri cu cărțile lor. Grace Ogot pledează astfel pentru Daniel Mailu despre care crede că este un mare scriitor și autor al unui tip de roman „ce te face să fii atent pe text pînă la sfîrșit. Scrie bine despre aspecte pe care mulți dintre noi n-am îndrăzni să le înfruntăm decît timid și o face cu dezinvoltură, astfel încît să fie citit de multă lume".

Grace Ogot menționează și nume ca Maja Mwaugi, Charles Mangua, Pamela Kola și Asenath Odaja, ultimii doi ilustrîndu-se ca scriitori pentru copii.

O altă preocupare semnificativă a lui Grace Ogot este situația din ce în ce mai prosperă a teatrului național kenyan și a mișcării teatrale autohtone ca formă directă dinamică de comunicare și conștientizare a maselor în privința propriei istorii și identități. În ultimii ani au fost reprezentate multe piese și nu numai la Teatrul Național dar și alte multe teatre din țară, scrise de autori din Kenya pentru spectatorii din Kenya. Fapt extrem de important pentru anii independenței, însuși președintele țării a încurajat inițiativa ca fiecare comunitate să aibă anual un Festival cultural în limba pe care oamenii locului o pot înțelege. Așadar, acest imbold dat dramaturgiei a dus la formarea unor comisii de promovare a operelor teatrale dedicate comunităților.

Grace Ogot, în spiritul acestei renașteri a teatrului original, a realizat o transpunere pentru scenă a propriei cărți, **In the Beginning,** zugrăvind cu mijloacele directe ale dramaturgiei, povestea neamului și a oamenilor săi începînd din anul 97 e.n., de la primele formațiuni, întemeieri și așezări pînă-n prezent. Ambiția manifestă a scriitoarei, prin această întoarcere documentară la obîrșii, este cea de a cultiva spiritul istoric și eroic al poporului său (răspunzînd totodată polemic prejudecății că numai omul alb are o istorie, un trecut, o tradiție), de a recupera străvechea istorie și cultură a Kenyei pentru edificarea unui viitor pe măsura aspirațiilor sale milenare de frumusețe, armonie și pace.

Geo Vasile

UN POET DIN KENYA

JOSEPH KARIUKI

Născut în 1929, ca fiu al Tribului Gikuyu din care provenea și Jomo Kenyatta, viitorul președinte al țării, Kariuki și-a făcut studiile universitare la Makerere în Uganda, continuîndu-le apoi la Cambridge, în vederea perfecționării cunoștințelor sale de limbă engleză. Actualmente poetul este profesor în țara sa. Poemul care urmează este unul de iubire, încă dificilă, între două persoane deosebite prin culoarea pielii.

Vino, iubirea mea

Vino, iubirea mea, departe de străzile
unde ochi dușmănoși ne despart
unde vitrinele răsfrîng ceea ce
ne deosebește ; doar adăpostul
încăperii mele te-odihnește.

Aici unde hulirea lor nu m-atinge
te pot privi doar pe tine ;
în ochii mei cei negri ochii tăi alburii
se vor topi.
Lumina luminărilor aruncă
două umbre negre pe perete
și-apoi doar una cînd de tine m-apropiu.

Cînd în sfîrșit luminile se sting
și cînd mîna ți-o simt în mîna mea
două suflări umane se logodesc
în timp ce clapele învie
neasemuita-lor armonie.

În româneşte de
Geo Vasile

● **ENGLEZUL NOËL COWARD ESTE CUNOSCUT ÎN PRIMUL RÎND** ca autor a numeroase piese de teatru, romane și nuvele, ca actor de film și compozitor. În anul 1973, cînd a încetat din viață în vîrstă de 74 de ani, el a lăsat peste 50 piese de teatru, 25 filme la care a lucrat ca scenarist, regizor sau interpret, sute de cîntece, un balet, două autobiografii, un roman, cîteva volume de proză scurtă, nenumărate poezii, compoziții muzicale pentru film.

Recent, s-a dezvăluit o nouă fațetă a multilateralului său talent. La casa de licitație „Christie's" au fost vîndute cîteva tablouri purtînd semnătura lui. Cel mai scump tablou al lui Noël Coward a fost achiziționat pentru suma de 300 000 lire sterline, un preț care a făcut senzație.

Noël Coward a pictat vreme de treizeci de ani. Și, lucru ciudat, toate tablourile lui au ca sursă de inspirație Jamaica, pe care pictorul a descoperit-o la sfîrșitul războiului al doilea mondial și de care s-a îndrăgostit pentru tot restul zilelor. A început cu acuarele după care — la sfatul bunului să prieten, sir Winston Churchill, pe care îl vizita la Chartwell — a trecut la pictura în ulei. Manifesta o atitudine foarte critică și exigentă față de picturile sale, ne asigură Sheridan Morley autorul unei interesante biografii a multilateralului Coward și, recent, a unui cuprinzător articol publicat de „Sunday Express Magazine" sub titlul „Lumea necunoscută a lui Coward".

În anul 1955, Coward scria în jurnalul său : „În comparație cu multe dintre lucrările ce se expun lună de lună la galeriile londoneze, încercările mele de amator sînt mai izbutite, au mai mult simț pentru culoare și spațiu și creează o nouă imagine despre Jamaica".

Lucru confirmat, acum, de interesul manifestat față de tablourile lui, și de prețurile mari la care acestea se vînd.

SPORT

Călător prin utopia toamnei

De mult nu ne-am mai frecat fruntea și tălpile de-o potcoavă de aur. Și iată că ne-a fost dat să trăim o miercuri de huzur și risipă, pe care nu știu cînd o vom mai putea repeta. Astăzi, cînd numărăm numai galbeni cu tortiță, în zi deschisă bucuriei ca un han la drumul mare, trebuie să spun cinstit că n-am crezut în asemenea zestre bogată. Mi-a fost teamă — culmea ! — că Steaua nu va putea trece de Sparta Praga, echipă în care evoluează opt internaționali de renume, dar minunații băieți din Ghencea au jefuit faimoasa uliță cehă de toate podoabele, lăsînd goi și fără pinteni păunii îngîmfării. Pentru asta mă dau din nou rob dragostei împărătești pe care le-am purtat-o multă vreme, începînd din noaptea cînd au învinat fîntînile Sevillei. Predispus exagerărilor, ca orice călător prin utopia toamnei, acum trec tocmai în zarea de mărgean, unde se bea vinul cu vadra și se mănîncă azimă coaptă între sîni de fată ; și zic că Steaua e ursită să ațîțe focul deznădejdii pe multe vetre din Europa.

Uitînd supărările, așa cum am uitat pe prispă afară și zilele verii, mă adun să scutur o creangă de pelin (pelinul se înscrie în heraldica drumurilor ce duc spre marile orașe ale lumii) în pragul echipei Dinamo, care a dat la spate pasărea neagră, ce i-a tot ciugulit ochii norocului vreo doi ani la rînd. Foarte adevărat, Kuusysi Lahti nu e regina renilor din Nordul continentului, dar se pricepe totuși al naibii de bine să te vîre în necaz. Cred că steaua micilor cerbi lopătari pe care-i crește Lucescu se va scălda, anul acesta, pe frunte de munți.

Victoria București a învins în Malta, conform tuturor așteptărilor ; o felicit, dar trebuie să fie conștientă că dansul în topitoriile de argint încă n-a început ; vulturul maltez e o poveste de seară blîndă și un film desuet.

Și acum despre nemaipomenita întîmplare de la malul Dunării. Am plecat spre schela Galaților în zi de marți, cu cerul vînăt, din care nu-nțeleg cum plopii, salcîmii și porumbul sugeau imense porții de lumină galbenă, iedera, hohote roșii, scaieții, mici logodne violete, iarba, legănare ruginie și băutură bețivană pentru oile bolborosind la marginea zării. În suflet mă întrebam, cu gîndul la bunul meu prieten Cornel Dinu, cine va da de belea : Oțelul sau Signora Juve ? Îngînăm cu vîrful limbii în jurul măselei de minte :

Ieri a fost luni și azi e marți :
Pleacă Costea la Galați
Cu catîri însămărați
Și cu cai împovărați
Sarsanale,
Cu parale,
Călușei,
Cu gălbinei,
Cu ibinci,
Pe la cai murgi.
Și el, frate, ca să ia :
Bolovani de la cîrlani,
Lespejioare
La mioare...

Am refuzat cu străşnicie îndemnurile prietenilor din Brăila de a face un scurt popas (măcar cinci minute, mă !) la una din faimoasele circiumi purtînd nume scris grațios pe poarta toamnei cu cornițe de ied jertfit pentru pastramă : La Bandajatu, La trei morminte sau la Măgarul tăvălit (în ochiurile lor de geam, șișul joacă sclipiri molcome, ca vitraliile venețiene) și-am ținut întins drumul Galaților. Nu ca să văd clădirea școlii unde mi-am luat bacalaureatul — am închis ochii trecînd prin dreptul ei, (fiindcă și la vîrsta asta visez c-am căzut la examenele de geografie și matematică) și-am poposit în mijlocul unei mulțimi pătimașe ; orașul întreg clocotea de speranță, de dorul de victorie, și de credința naivă, și în cele din urmă adevărată, că minunile sînt posibile.

Una din cele mai mari echipe ale lumii (cine va mai fi cucerit atîtea cupe continentale și intercontinentale ca ea ?) Juventus, a cunoscut gustul amar al înfrîngerii într-un meci care va rămîne ca un vis frumos în istoria sportului gălățean.

Cornel Dinu și elevii lui au umplut Dunărea cu un cîntec amplu, fermecător, colindat de suferința bucuriei. Mi-au fost dragi băieții noștri de la marele fluviu, în frunte cu exbrăileanul Drăgoi, zis și Aripioară, dar trebuie să vă anunț că văzîndu-i jucînd pe Barros (cel mai bun jucător portughez al sezonului trecut) și pe danezul Laudrup, rămîi, vorba unui prieten, cu buzele lipite pe frunză și pe flaut.

În pofida tuturor celor ce l-au pomenit de bine, eu declar că arbitrul turc Yusuf Namoglu mi-a lăsat impresia că a primit bir — și nu de la noi. Cu totul reprobabilă atitudinea antrenorului Dino Zoff care, aflat la prima înfrîngere în cariera lui de antrenor, a refuzat să mai ia parte la tradiționala conferință de presă de după meci. Îl asigur că Dunărea nici n-a suspinat, nici nu și-a schimbat cursul.

Fănuș Neagu

REVISTA STRĂINĂ

● **RAYMOND CARVER ESTE UNUL DINTRE REPREZENTANȚII DE PRIMĂ MĂRIME** ai prozei scurte americane. S-a născut în anul 1939 într-o așezare din statul Oregon. A debutat la sfîrșitul anilor '60, începutul anilor '70 cu trei volume de poezii: „Nu departe de Clamath", „Nesomn de iarnă" și „Elanii pleacă noaptea", precum și cu un remarcabil volum de proză scurtă intitulat „Ați putea face, liniște, vă rog...". Acest din urmă volum i-a adus renumele de scriitor cu o voce și un stil unice, fiind propus pentru premiul național de literatură.

Povestirile din acest volum amintesc flagrant de cîntecele cunoscutului cîntăreț progresist de rock Bruce Springsteen. Prin ce ? Prin faptul că atît Carver cît și Springsteen scriu despre oameni sărmani, care trăiesc fără a avea un loc de muncă, fără dragoste, fără legături cu semenii lor, la periferia societății.

Remarcabile sînt povestirile cuprinse în volumul „What We Talk About When We Talk About Love" (Despre ce vorbim cînd vorbim despre dragoste). Critica literară americană l-a catalogat pe Carver drept „scriitor minimalist", grupare în care au fost înregimentați — și Ann Beattie, Alice Adams, Bobbie Ann Mason, Jayne Ann Phillips, Barry Hanah etc., în ciuda opoziției ferme a acestora de a fi catalogați ca atare.

Într-un articol publicat în „Paris Review", Carver scria : „În recenzia la ultima mea carte, cineva m-a numit scriitor minimalist. Recenzentul a dorit probabil să-mi facă o plăcere, dar nu mi-a făcut-o. Termenul minimalist conține ceva care arată o slabă participare și o insuficientă prelucrare. În ce mă privește acest lucru nu este adevărat și nu-mi face plăcere."

● **ÎN VÎRSTĂ DE 44 ANI, MICHAEL DOUGALS, FIUL ACTORULUI KIRK DOUGLAS,** s-a impus mai întîi ca producător, și numai după aceea ca actor. Gloria de producător i-a adus-o filmul „One Flew Over The Cuckoo's Nest" (Zbor deasupra unui cuib de cuci), realizat în anul 1975, distins cu cinci premii Oscar. Ca actor s-a impus în conștiința spectatorilor în rolul inspectorului Keller din serialul pentru televiziune „The San Francisco Street" (Strada San Francisco). Cu toate acestea, Michael Douglas nu s-a bucurat îndeajuns de succesul la care îi dă dreptul talentul său. Aceasta și pentru că spectatorii și critica de specialitate au tendința perpetuă de a-l compara cu tatăl său, de acum o legendă vie a Hollywoodului.

Se pare însă că în ultima perioadă a început să-i fie dat cezarului ceea ce i se cuvine. Creațiile sale din „Fatal Attraction" (Atracția fatală) și „Wall Street", acesta din urmă în regia lui Oliver Stone, l-au acreditat definitiv ca pe un actor de mare talent, cu mari resurse. Pentru rolul din „Wall Street" Michael Douglas a fost distins cu Premiul Oscar pentru interpretare a unui rol masculin secundar.

În ambele filme, el a interpretat roluri de bărbați posedați de pasiuni devoratoare : în primul, de dragoste, în al doilea de patima banilor, a puterii, a succesului. M. Douglas a reușit să demonstreze convingător că pasiunile necontrolate sfîrșesc prin a-l distruge pe cel mistuit de ele. „Fatal Attraction" este oglinda a ceea ce se întîmplă atunci cînd sentimentele umane își ies din albie : după un mariaj fericit de nouă ani într-un week-end furtunos, eroul înșelat de Michael Douglas cunoaște o femeie care face farmece... De aici drama eroului filmului, dar și norocul lui Michael Douglas de a da peste un rol cu substanță, de a realiza magistral o partitură care l-a catapultat în rîndurile celor mai de seamă actori de la Hollywood...

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu : (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București Piața Scînteii nr. 1 tel. 17 [illegible]
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană MUREȘ

ANUL XXXI
38
(1 375)
Sîmbătă
17 septembrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ŞCOALA ROMÂNEASCĂ

O tradiţională sărbătoare a spiritului tînăr, cu ecouri de durată în inima şi conştiinţa celor ce trec pragul şcolii, deschiderea noului an de învăţămînt a consacrat şi în această toamnă manifestări care pun în evidenţă însăşi calea mereu ascendentă a societăţii noastre, eforturile şi străduinţele sale de a construi în om cu luminile largi şi bogate ale ştiinţei, ale culturii şi artei, ale muncii şi creaţiei. Componentă de bază a mersului nostru înainte, învăţămîntul — cu tot ceea ce semnifică şi prin tot ceea ce se întemeiază el azi, dintr-o perspectivă amplă şi călăuzitoare care priveşte însuşi progresul şi civilizaţia — beneficiază de o uriaşă bază tehnico-materială şi umană, de instituţii, norme şi criterii în centrul cărora fiinţează cu pregnanţă ideea formării pentru muncă şi viaţă a tinerelor generaţii, creşterea şi afirmarea lor în climatul de nobilă slujire a patriei, a poporului, a idealurilor socialismului şi comunismului.

Într-un evantai larg de aspecte şi sub multiple dimensiuni prin care se ilustrează astăzi şcoala românească, Tezele prezentate de secretarul general al partidului în vederea apropiatei Plenare a C.C. al P.C.R. au o vie şi indiscutabilă răsfrîngere asupra întregii activităţi din acest atît de important şi complex domeniu unde cerinţele unei noi calităţi a demersurilor instructiv-educative sînt prefigurate nu numai de problematica actualei etape ci şi de ampla perspectivă care decurge din programele adoptate de Congresul al XIII-lea şi Conferinţa Naţională ale partidului. **Numai un om educat şi stăpîn pe cele mai înalte cunoştinţe din toate domeniile poate înţelege legile obiective, cerinţele dezvoltării economico-sociale, poate sesiza la timp schimbările care au loc în societate, poate sesiza ceea ce este vechi şi nu mai corespunde noii etape a progresului, poate sesiza noul care se va dezvolta şi care reprezintă viitorul** — subliniază tovarăşul Nicolae Ceauşescu în Expunerea cu privire la perfecţionarea activităţii organizatorice, ideologice şi politico-educative, în vederea creşterii rolului conducător al partidului în întreaga viaţă economico-socială. În lumina unei asemenea aprecieri şi pe dimensiunile de spirit cuprinse aici, într-o perspectivă care-şi are explicaţia în însăşi realitatea în continuă transformare, işi găseşte menirea sa de factor propulsator de cultură, de civilizaţie, şi şcoala românească.

Preţuirea de care se bucură în societatea noastră învăţămîntul, ştiinţa şi cultura, pregătirea şi formarea tinerelor generaţii rămîne ca un fapt de o evidentă semnificaţie. Prezenţa secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a tovarăşei Elena Ceauşescu, la deschiderea noului an de învăţămînt ilustrează în mod elocvent aceasta şi consacră, de fiecare dată, noi dimensiuni sarcinilor şi cerinţelor şcolii româneşti.

Cu prilejul vizitei de lucru efectuate de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, împreună cu tovarăşa Elena Ceauşescu, în judeţul Timiş şi al deschiderii noului an de învăţămînt, în municipiul Timişoara a avut loc o mare adunare populară de la tribuna căreia secretarul general al partidului a rostit o importantă cuvîntare. Amintind că pe lîngă marile realizări obţinute în dezvoltarea generală a ţării, în construcţia socialistă, dezvoltarea puternică a învăţămîntului constituie una dintre cele mai importante înfăptuiri fără de care nu am fi putut să obţinem atîtea rezultate în toate domeniile activităţii economice şi sociale, secretarul general al partidului arăta : **Programele de dezvoltare economico-socială, perspectivele dezvoltării patriei noastre pînă în anii 2000 impun, ca o necesitate obiectivă, perfecţionarea şi ridicarea, la un nivel tot mai înalt, a învăţămîntului, a cercetării ştiinţifice şi activităţii politico-educative. Este necesar să facem astfel încît fiecare şcoală, fiecare institut superior să devină un puternic centru, o cetăţuie a educaţiei şi formării tinerei generaţii, a constructorilor de mîine ai socialismului şi comunismului, a acelora care trebuie să asigure ridicarea continuă a patriei noastre pe noi şi noi culmi de progres şi civilizaţie, să asigure întotdeauna fiinţei noastre, poporului român un loc demn în rîndul naţiunilor libere ale lumii !**

Printr-o asemenea vastă şi nobilă perspectivă, învăţămîntul românesc, legat strîns de prezentul şi viitorul construcţiei socialiste, poartă în sine amprenta civilizaţiei materiale şi spirituale, a edificării în mintea şi inima tinerelor generaţii a celor mai înalte trepte de progres. Gîndirea vie, înaintată, viziunea largă, deschisă, spiritul mereu treaz şi înnoitor intră în focarul de raze al şcolii şi, prin menirea acestora, se transformă în certitudini, în realitate omniprezentă şi edificatoare : **Trăim o epocă de mari transformări revoluţionare, de noi şi noi descoperiri ştiinţifice şi tehnice, de lărgire continuă a orizontului cunoaşterii umane în toate domeniile de activitate,** spunea tovarăşul Nicolae Ceauşescu. **Iată de ce trebuie să spunem cu toată tăria că viitorul poporului nostru — ca de altfel al oricărui popor — va fi determinat în mod hotărîtor de nivelul învăţămîntului şi al cercetării ştiinţifice. Sînt pe lume mari puteri, care dispun de multă forţă militară ! Dar cea mai puternică forţă este aceea a ştiinţei, a culturii, a învăţămîntului !**

Luceafărul

Aurul viitorului

Părinţi cu copii de mînă au redeschis săptămîna aceasta, cu o emoţie specifică — pe care numai cetatea culturală, care e şcoala, ţi-o poate da — porţile ; poate ale aceloraşi şcoli la care şi ei pentru prima dată au avut dreptul de-a se instrui şi învăţa, căci mulţi din această primă categorie s-au născut ori au început să înveţe, după eliberare, într-o patrie liberă, suverană. Cei cu copii mai mari au retrăit emoţiile speciale ale trecerii dintr-o treaptă în alta, ca să nu mai vorbim de bucuria celor ai căror copii, foşti elevi, au reuşit la admiterile în facultăţi.

...Era chiar în anul cincizeci cînd, împreună cu o soră mai mare, am păşit prima oară în curtea şcolii din satul meu natal. Un băiat, cam de vîrsta mea, pe care-l cunoşteam, încărca, dintr-o grămadă aflată în curtea şcolii, cărbuni rotunzi într-un coş de nuiele. Neştiind încă ce înseamnă şcoala, l-am ajutat să umple coşul şi abia apoi am intrat în sala de clasă. Învăţătorul, surprins de apariţia mea neaşteptată şi inedită — căci cursurile începuseră de vreo lună — m-a întrebat cum mă cheamă, cîţi ani aveam şi ce caut la şcoală. I-am răspuns la toate aceste întrebări, cu emoţie, dar corect, întrucît în sat exista obiceiul ca părinţii să îşi trimită copiii mai mici, care nu împliniseră vîrsta şcolară, cu cei care frecventau deja şcoala, mai ales cînd aceştia le erau fraţi, ca să scape de grija lor şi să mai deprindă unele lucruri trebuitoare. Învăţătorul m-a trimis într-o bancă, m-a înmatriculat şi m-a promovat, la sfîrşit de an, împreună cu ceilalţi copii, cu dispensă

Matei Gavril

Continuare în pag. a 7-a

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

Poezia anului crucial 1965

Anul 1965, precum se ştie, a intrat în istorie ca început de epocă nouă, epoca Nicolae Ceauşescu, inaugurată solemn şi vizionar de cel de al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român.

Ca poet, mi-am îndreptat atenţia, investigînd acest început de epocă, spre POEZIE, să văd în ce măsură se resimţeau evenimentele în universul liricii româneşti din această perioadă. Întîmplarea fericită a făcut să-mi iasă la vedere o antologie lirică tipărită, atunci de Editura pentru literatură (al cărui director era generosul poet Ion Bănuţă, vechi comunist cu stagiu din ilegalitate), îngrijitoarea ediţiei fiind clarvăzătoarea editoare Elis Bușneag, sub a cărei egidă au apărut mai toate cărţile bune de poezie din perioada postbelică. De la Tudor Arghezi, Ioan Alexandru şi Alexandru Andriţoiu la Violeta Zamfirescu, A.I. Zăinescu şi Horia Zilieru sînt cuprinşi în această ediţie 151 de poeţi, din toate generaţiile. Antologia apărea cu prilejul Săptămînii poeziei ce se organiza pe atunci. Nu numai pornind de la numărul mare de poeţi, ci şi de la valoarea scrierilor pe care le semnau se poate concluziona că deopotrivă democratismul selecţiei făcea casă bună cu varietatea de stiluri şi reprezentativitatea.

Să încercăm să readucem în memorie, fie şi cu titlu de exemplu, cîteva din poeziile din acea antologie a poeţilor în viaţă. Se mai aflau în viaţă, citindu-i în ordine alfabetică : Tudor Arghezi, A.E. Baconsky, Agatha Grigorescu Bacovia, Teodor Balş, Camil Baltazar, Ioana Bantaş, Aurel Baranga, Ion Bănuţă, Mihai Beniuc, Demostene Botez, Marcel Breslaşu, Eusebiu Camilar, Otilia Cazimir, Al. Căprariu, George Dan, Nicolae Dumbravă, Victor Eftimiu, Horvath Imre, Horvath Istvan, George Lesnea, Franz

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 7-a

Recurs la adevărul ştiinţific

Între formulările care, traduse ideologic, alcătuiesc tezele pentru Plenara C.C. al P.C.R., îndemnul la creaţia de „noi opere" atrage mai cu seamă atenţia şi dă ocazie pentru reflecţii demne de tot interesul. Acesta e un deziderat şi desemnează o necesitate ; însă rezultă de aici că abia „noutatea" şi „noile opere" ar însemna, aprioric, valoare ? Este cu putinţă a considera că, solicitîndu-se „alte şi alte creaţii", tot ceea ce s-a produs înainte cade sub incidenţa caducităţii şi ar trebui ca atare înlocuit ? Răspunsul e, la drept vorbind, elementar şi nu reiese de nicăieri că a stimula pe scriitorul de azi şi pe cel de mîine înseamnă a uita o tradiţie exprimată în major. Ideea de **patrimoniu** rămîne activă şi deopotrivă cu ea funcţiunea de reper a valorilor naţionale, creaţia nouă desemnînd, în fond, o îmbogăţire necesară şi o formulare a propriei personalităţi ca popor prin sporire de valori. Aceste noi creaţii care se vor aşterne de la sine în lumea literaturii româneşti nu pot să însemne decît o completare la un cadru axiologic format şi confirmat, care asigură, pentru un organism cultural, sistema vertebrală. În fond, Blaga era „nou" faţă de Eminescu şi a devenit, mai apoi, tradiţie fiind valoare românească fundamentală, astfel încît este de la sine înţeleasă această înlănţuire organică, desemnînd evoluţia într-un proces cu omogenitate şi desfăşurat fără rupturi.

De altminteri, ceea ce am cîştigat într-un chip evident în acest aproape un sfert de secol care a trecut din 1965 pînă astăzi e **acest sentiment al „noutăţii" ca fenomen organic** şi încredinţarea că, fiind o cultură capabilă a crea valori şi în trecut, esenţial este a înainta în direcţia noastră fundamentală şi nu împotriva ei. Epoca este alta, clipa istorică reclamă altfel de creaţii, acum mature. Astfel încît, creaţie de „opere noi" subliniază ideea de îmbogăţire şi subînţelege, printr-un întreg context cultural, sentimentul valorilor pre-existente, necesitatea unui cadru armonios, de dialog istoric, unde încap, peste timpuri, toate contribuţiile româneşti de seamă. O literatură care, avînd pe Eminescu, pe Sadoveanu şi G. Călinescu, pe Blaga şi Iorga dar şi pe „marele necunoscut" de mîine a cărui operă va fi, la vremea ei, „nouă" — iată o imagine de o naturaleţe desăvîrşită şi nimic nu ne împiedică a o considera pe deplin recomandabilă.

Însă chestiunea „noutăţii" (indiscutabilă şi, în fond, naturală cînd e vorba de creaţie propriu-zisă) pretinde disociaţii suplimentare în alte domenii ale literaturii, unde nu atît creaţia cît exactitatea şi examenul ştiinţific sînt esenţiale. Acestea sînt critica şi istoria literară, cea de pe urmă în primul rînd. Aici trebuie, mai cu seamă, stăruit. Într-adevăr, spre a putea să fie, în prezent şi în viitor, ea însăşi, o literatură, se cuvine să ştie cît mai bine şi cît mai nuanţat ce a fost. Obligatoriu este, dar, a păstra unei colectivităţi memoria şi a-i scrie istoria ei adevărată. În privinţa aceasta, raportul dintre „vechi" şi „nou" capătă şi alte semnificaţii decît acelea evidentiate în creaţia propriu-zisă. Există, întîi de toate, un „vechi" obiectiv, abandonat de la sine cînd cercetarea evoluează şi se produc argumente indiscutabile în sprijinul unei concluzii. Acestea sînt chestiuni de cronologie şi

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

NUMELE TĂU, ŢARĂ

Numele tău, ţară de cîntec luminã,
Ţară de glorii, ţară de dor, de iubire,
Numele tău arde în flori de răşinã
Faclă nuntită, faclă în curs de nuntire.

Numele tău îl poartă iubita şi sora
Piinea necoaptă din hohotul grîului crud.
Numele tău e fauna minţii şi flora
Albastrului zbor ce cu ochiu-l aud.

Numele tău, ţărm de seminţe, ne este
Ceas poposit în arbori cu frunţi de baladă
Numele tău, zină cu ochi de poveste,
Cîntec zidit în miezul de vis colonadă.

Iarba ne ştie, brazii ne simt răsuflarea,
Cerbii din noi poartă pe frunţi neştemate,
Munţii de piatră fac dragoste dură
cu marea,
Numele tău curge prin noi mai departe...

Tudor Matreşu

TINEREŢEA CLASICILOR

Aspiraţia spre armonie

● „Ţiganiada" este o operă deliberat obscură. Din ironie ori înţelepciune, Istoria i-a adîncit acest caracter, ţinînd-o în obscuritate pînă în anul 1925, cînd Gh. Cardaş tipăreşte versiunea definitivă, cea din 1812 [ediţiile anterioare, 1875—1877 şi 1900, n-au valoare : una trece nebăgată în seamă, iar cealaltă e doar o cărţulie de popularizare (!)].

Mulţi au deplîns faptul că o asemenea creaţie n-a fost cunoscută la timpul său : literatura română — ziceau ei — ar fi avut un cu totul alt destin. Chestiunea rămîne, totuşi, indoielnică. Oricine priveşte istoria receptării „Ţiganiadei" se înfioară : abia ultimele studii (M. Vaida, Ioana Em. Petrescu, Elvira Sorohan) reuşesc să spargă masca epopeii. Ceea ce, evident, înseamnă că abia acum există un interes cert şi un mod de abordare autentic.

Marele risc al „Ţiganiadei" constă atît în încifrare, cît şi în caracterul sumbru, chiar tragic, al mesajului ei. Pe de altă parte, există şi un merit : este prima realizare cu adevărat literară din limba română. Indiferent de ceea ce vroia să comunice, autorul avea o conştiinţă estetică, se raporta la certe modele literare şi

Radu Comănescu

Continuare în pag. a 7-a

Festivalul „George Enescu"

Marele Eminescu rămîne — după cum s-a spus — nepereche în poezie ; dar în planul larg al culturii româneşti marea lui pereche, şi una din cele mai întregi reveliări ale geniului românesc, este George Enescu. În tot ceea ce ţine de arta sunetelor şi de viaţa muzicală a ţării, Enescu este replica şi omologul deplin al lui Eminescu din literatură.

Există în istoria culturii noastre muzicale un **moment enescian**, care este şi unul crucial, în care datorită eforturilor unui singur om s-a mobilizat o întreagă pătură a intelectualilor creatori, s-a ridicat o armată naţională de artişti (compozitori, interpreţi, dirijori) şi organizatori muzicali, s-au fondat orchestre şi instituţii, festivaluri şi şcoli, turnee şi premii. Cu o continuă şi titanică zbatere (divina „muncă de ocnaş" despre care a vorbit şi Brâncuşi), cu exemplul excelenţei creatoare, Enescu a realizat ridicarea culturii noastre la rang de universalitate. Iată pentru ce în muzică numele lui Enescu a învadat ca un reper maximal şi ideal concepţia asupra artei. Se vorbeşte despre un limbaj, o gîndire sau o viziune enesciană în creaţia componistică, în interpretarea sau pedagogia muzicală. În problema finalităţii actului creator, atributul enescian echivalează cu acela de umanist : în privinţa condiţiei umane a artistului, prototipul şi modelul enescian enumeră ca definitorii consacrarea, smerenia, dragostea, multilateralitatea. Iar cu referire la materialitatea artei, la conţinutul de reprezentat şi la drumul creator, al elaborării cu materialul artistic, din moment ce Enescu a optat pentru actul actualizării originii, al modernizării tradiţiei şi al reelaborării arhetipale, enescianismul înseamnă atunci o prismă de reflectare şi exprimare fidelă a modului specific românesc de a fi în lume. Şi iată de ce tot ceea ce aşezăm, ca echivalent, în dreptul numelui lui Enescu înseamnă o recunoastere a respectivului fapt ca emblematic şi reprezentativ pentru destinul nostru cultural, pentru performanţele creativităţii şi spiritualităţii noastre.

Cu numai o zi înaintea stingerii sale din viaţă o hotărîre a Consiliului de Miniştri (4 mai 1955) atribuia numele lui George Enescu filarmonicii bucureştene. Nume pe care îl poartă şi Conservatorul cel mai apropiat de originea geografică a artistului, acela din Iaşi. Iar acum, în aceste zile, iată-ne la cea de-a unsprezecea sa ediţie. Să ne oprim deci puţin asupra acestei manifestări, asupra semnificaţiei şi importanţei sale culturale.

Mai întîi de toate, parafrazînd oarecum cuvintele lui Enescu rostindu-se despre „menirea sfîntă a muzicii", vom spune că **menirea acestui festival este aceea de a continua să facă însăşi munca începută de George Enescu.** Şi anume : stimularea sporirii activităţii artistice româneşti, promovarea liberă a valorilor naţionale, susţinerea acestora în competiţia schimburilor interna-

Marin Marian

Continuare în pag. a 5-a

Romanul ca discurs

Cum formula **poezie de dragoste** pare pleonastică — pentru că toată marea poezie este de dragoste (de patrie, de femeie, de natură, de copil, de limba natală) — la fel întreaga categorie a romanului devine politică pentru că orbitează în jurul omului (zoon politikon) şi lumii reale ca acţiune, idee, lucrare şi condiţionare a fiinţei, într-un context social dat.

Chiar şi absenţa politicităţii este o atitudine politică. Imanenţa conjuncturalismului şi implicarea personajelor în dezbaterea ideii de putere fac din **Craii de Curtea Veche** un foarte distinct roman politic. Începînd cu **Ciocoii vechi şi noi**, toate romanele fundamentale ale literaturii române : **Viaţa la ţară, Mara, Ion, Pădurea spînzuraţilor, Răscoala, Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război, Patul lui Procust, Enigma Otiliei, Bietul Ioanide, Desculţ, Moromeţii, Groapa, Principele, Cel mai iubit dintre pămînteni** sînt romane politice, cu valoare de actualitate prin ideile, implicările, pasiunile, atitudinile autorilor şi personajelor. Şi cărţile romancierilor de astăzi de la Ion Lăncrănjan şi Augustin Buzura pînă la Mircea Nedelciu şi Ion Lăcustă penetrează domeniul romanului de acţiuni şi idei, limbaj şi ideologie politică.

Dar cum nici măcar reflectarea luminii nu realizează exact legea recunoscută universal după care **unghiul de incidenţă este egal cu unghiul de reflexie** pentru că particula, intrată în gaura oglinzii sau într-o margine plană, devine opusul ei. **Reflexia lui Andreev** — după numele teoreticianului care a prevestit-o — dovedeşte că unghiul de incidenţă nu este întotdeauna egal cu unghiul de reflexie.

Atunci cum poate fi incidenţa realităţii egală cu reflexie artistică sau, mai exact, cum poate deveni valabilă reciproca atîta vreme cît intervine perspectiva scripturală, atitudinea autorului sau, cu termenul reputat al lui Marin Preda, **tema povestitorului ?**

Însăşi condiţia de existenţă a romanului rămîne de esenţă ideologică cu două zone de semnificare : „kriticon" şi „politikon". Pentru a vorbi de actualitatea politică a romanului românesc de azi, introducem în ecuaţia subiectului cîteva volume apărute la aproximativ zece ani diferenţă : romanul **Ore de dimineaţă** de Platon Pardău şi ciclul **Dragostea şi revoluţia** de Dinu Săraru.

Afirmaţii, judecăţi, comentarii ale personajelor din **Ore de dimineaţă** l-au determinat pe Laurenţiu Ulici să afirme tranşant că **Ore de dimineaţă** este primul roman despre partid. Dar iată citatul integral, chiar cu riscul unor reluări : **„Ore de dimineaţă** este un roman despre Partid, primul, cred, scris nu doar cu tensiunea participantului, a activistului, dar şi — lucru deosebit de important pentru asemănarea responsabilă a realităţii — cu luciditatea dreaptă şi severă specifică sentimentului autentic de partini-

Aureliu Goci

Continuare în pag. a 2-a

Biblioteca Judeţeană
MUREŞ
TIRGU-MUREŞ

CRONICA LITERARĂ

CORNEL NISTORESCU: «Proprietarul de iluzii»

Simplificînd, pe cît posibil, datele problemei, în reportaj (ca și în critica literară de altfel), trebuie să **ai ce** să spui și trebuie să **știi cum** să spui. Altfel formulat, subiectul trebuie să fie interesant (nu neapărat spectaculos) iar autorul cel puțin la fel. În cele trei cărți de reportaje publicate pînă acum **(Întîmplări în liniștea unei fotografii, Paradisul provizoriu** și, recent, **Proprietarul de iluzii),** Cornel Nistorescu face dovada că are și ce și știe și cum să spună. Reportajele lui, apărute în cea mai mare parte întîi în revista „Flacăra", captivează atenția cititorului, au darul de a nu-l lăsa niciodată indiferent, îl implică și-l obligă să aibă puncte de vedere, îl „confiscă" nu numai pe timpul lecturii ci și după, asemeni unui roman bun, ale cărui personaje te urmăresc săptămîni în șir și uneori întreaga viață. În primul rînd, Cornel Nistorescu este un profesionist impecabil, care știe să-și exploateze, cu maximă eficiență, talentul evident, aflat acum, la cea de a treia carte, în plină maturitate. Reportajele au o „tăietură" dramatică, ritm cinematografic și tensiune interioară, rezultate din compoziția cu aparența spontaneității, dar, de fapt, atît de elaborată. Planurile reportajului (era să spun... narațiunii, căci ceea ce rămîne după lectură nu este imboldul de a verifica adevărul, ci sentimentul verosimilității) după reguli dictate de intensitatea fluxului evenimențial, divagațiile (înțelese așa la o primă vedere) se dovedesc a fi probe complementare relevante la dosarele de existență propuse, intervențiile reporterului, atunci cînd nu sînt întrebări care să stimuleze „confesiunea" sau detalii de cadru și atmosferă, subliniază nuanțe psihologice ori sugerează subtil o anume interpretare a faptelor. Dar care sînt faptele în **Proprietarul de iluzii ?** Lupta chirurgilor pentru ca inima obosită a pacientului să continuă să bată, lupta nevăzătorilor pentru a trăi firesc, lupta căutătorilor de aur din Roșia Montană pentru a ajunge la marele filon, lupta ceferiștilor din Gara de Nord pentru a asigura un trafic normal, pe un ger de minus 20 de grade, lupta unui om rămas fără picioare pentru a rămîne om întreg, lupta unui inventator nefericit pentru a i se recunoaște descoperirile... Fapte despre care s-a scris și, probabil, se va mai scrie. Pe Cornel Nistorescu nu-l interesează însă, în exclusivitate, așa cum se întîmplă adesea cînd reporterii dau de un subiect „gras", spectaculosul întîmplărilor (deși nu se poate spune nici că îl ignorează) ci și altceva mult mai profund și mai greu de aflat. Scriind, de pildă, despre operațiile pe cord deschis **(Să bată, să bată, să bată !)** Cornel Nistorescu se emoționează, firesc, în fața complicatelor mașinării care mențin viața în timpul intervenției, dar atenția poartă asupra infinit mai complicatelor mașinării sufletești. Ceea ce surprinde reporterul, transformîndu-și subiecții în personaje, este omenescul aflat în spatele unui gest sau al unei vorbe. Mîna care operează nu are voie să tremure, dar sufletul tremură adesea, ascunzîndu-se sub carcasa unui profesionalism etanș. Acest palpit secret este miza pentru care scrie Cornel Nistorescu. Existența reală, cu acte de stare civilă, a oamenilor din **Proprietarul de iluzii** trece — cum să spun — pe planul al doilea, în prim plan situîndu-se semnificația acestei existențe. Eroii reportajelor lui Cornel Nistorescu pot fi oricînd personaje de roman. Destinul lui Constantin Alda, din reportajul **O viață trăită de două ori,** omul care la 19 ani își pierde ambele picioare iar la 37 de ani conduce mașina, merge pe bicicletă, joacă tenis cu fiul său și are, în Teremia Mare una dintre cele mai frumoase case din Banat, nu mi se pare cu nimic mai puțin convingător decît cel al aviatorului mare mutilat de război, care dansa „gopak" în romanele adolescenței mele. Așa cum doamna Beti, din **Doamna Beti și judecata de apoi** are toate datele caracterologice și toată biografia unui personaj balzacian. Reportajele din **Proprietarul de iluzii** se pot grupa, la nevoie, în două categorii. Unele, cum sînt cele ale căror titluri le-am citat pînă acum și la care se adaugă **Strada Odei, Marea uscată, Vă place Sibelius ?, Proprietarul de iluzii,** sînt reportaje evenimențiale. În sensul că ponderea în materia reportericească o reprezintă, relatate pe viu sau reconstituite, faptele, evenimentele. Altele **(Mahalaua — ultimele fotografii, Întunericul galben, Mică enciclopedie pentru o duminică la Titu)** sînt reportaje de atmosferă. Cel mai reușit dintre acestea din urmă (o compoziție remarcabilă este și **Mică enciclopedie pentru o duminică la Titu,** dar modelul celor **175 de minute la Mizil** al lui Geo Bogza este transparent) mi se pare **Întunericul galben.** Lumea căutătorilor de aur din **Roșia Montană** interbelică este reconstituită în maniera policromiei, cu tonalități calde, întreaga evocare fiind învăluită în aburul melancoliei, care șterge contururile nete și amestecă în pasta trecutului oameni și întîmplări felurite, racordate la motivul „vanitas vanitatum". Cele două categorii de reportaje nu pot fi regăsite în stare pură. Modalitățile interferează, în funcție de situație, de subiect și mai ales datorită faptului că talentul lui Cornel Nistorescu nu poate rămîne mult timp monocord. Din acest unghi de vedere, piesa de rezistență a volumului este reportajul care dă titlul cărții și care, nu întîmplător, o încheie. Nu am să mă apuc acum să-l povestesc, mai întîi pentru că aș răpi cititorului mult din plăcerea lecturii, și apoi pentru că povestea vieții lui Nicolae Văidean este prea bine povestită de Cornel Nistorescu. Voi observa numai că aici, mai mult decît în alte locuri, reporterul probează, deopotrivă, forța de a crea, din cîteva linii și cîteva replici, un personaj memorabil și capacitatea de a sugera o atmosferă terifiantă, pe al cărei fundal se derulează existența tristă a personajului. Acesta frizează genialitatea și nebunia și, de aceea, este un marginalizat, un exclus, o victimă. Remarcabil este modul în care reporterul, pe de o parte, selectează din arhive uitate documente (declarații, memorii etc.) al căror conținut mărturisește despre viața inventatorului și, totodată, reconstituie pregnant atmosfera epocii (ne aflăm în deceniul șase). Pe de altă parte, Cornel Nistorescu face să interfereze cu tema trecutului, tema prezentului (reportajul începe cu demolarea bizarei case a bizarului inventator) armonizînd planurile într-o compoziție contrapunctică, admirabil finalizată.

După cele trei volume publicate, Cornel Nistorescu este, fără îndoială, un reporter de linia întîi, unul dintre cei mai dotați și, în același timp, un prozator care încă se ignoră. Calități de prozator sînt evidente în **Proprietarul de iluzii** și ar fi păcat ca autorul să nu încerce să „trădeze" reportajul.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

INTRARE ÎN ALTĂ VÎRSTĂ POETICĂ

DOMNIȚA PETRI

TRAVERSARE MARCATĂ

Ed. Cartea Românească

Poezia semnată de **Domnița Petri *)** se naște dintr-o bruscare a realului, **obligat să treacă** în versuri enunțate eliptic, mai rarefiat ori mai precipitat, în funcție de tensiunea lirică folosită la propulsarea imaginii poetice. Imaginația lectorului este chemată să **colaboreze** la fixarea poeziei, care **se** naște din elemente ale realului imediat, implicat ori numai exterior unor **experiențe** din existență. Poeta este preocupată de text și poezia se naște din aceste experiențe ale construcției textului : „Citiva prieteni și buzunarul cu fise / mușcîndu-ți degetele boante să nu îi cauți / sub coloanele romane din piață / moartea poartă cozoroc și sacou cadrilat / îți suflă în ceafă vîntul fierbinte din mațele ei // hai încă unul și-apoi încă unul / vorbește cu **mine** de-un leu / drame mărunte și-apoi șase cifre la întîmplare / simbătă seara vorbind despre culmea / tocmai pe kafka-l citește / un domn delicat la-ntîmplare / l-ai fi putut întîlni // vorbește cu mine de-un leu". **(Cariatidă).** Numai că la Domnița Petri sentimentul comunicării este încă viu, poezia trece prin ea experiența virstelor, relația cu locuri apropiate, nostalgia drumului ireversibil, cultul părinților ori al locurilor natale, farmecul peisajului montan. Cînd apare, elementul citadin produce o stare de agasare. Și atunci poezia se încarcă de un fior liric, defulînd o vitalitate a sentimentului. „Mama și-a tocit osul frunții așteptîndu-mă / dorul de mine al mamei a înălțat casa pe-o frunză de-arin / cînd mama vorbește în somn se trezesc toate păsările-n pădure / dacă ar ști cum — mama ar fi copilul meu viu // mama în cer mama-n pămînt mama pe ape / mama trădării și groazei mele de-a fi / mama ultimei respirații din chiotul plimbării mele pe nori / mama tendoanelor mele slăbite de goană în gol // gîndul ei îmi mistuie ca-ntr-un furnal lenea și frigul / asprimea ei de fecioară mă tîrăște de păr înapoi / risipită în o sută de fețe — fața mea apărută / cu viața mamei numai lacrima ei se mai vede // dar mama și-a tocit osul frunții așteptîndu-mă". **(O sută de fețe).** Poeziile au o anume prospețime a imaginii, ivită din evitarea rutinei, din combinarea neașteptată a cuvintelor, din prezentarea nudă a traiectului afectiv : „un copil care nu mai pleacă din mine // e iarnă mă lipesc de vergeaua de-aramă a sobei / hainele mici încă nu-și regăsesc foșnetul / mănușile picură mărgele de-argint în cenușă // bătrînul mișcă rar sub mormanul de lînă // păsări mărunte și galbene / cad din crengile negre-n zăpadă // miinile mele amorțesc sufletul bunicii // cîinele-n finul putred îngustîndu-și privirea / vede vulpile roșii în vizuină — orbește în lanț // măcinați în mojaruri de siliciu / răsuflarea mieilor îi împrăștie peste riu-nghețat / să ai un frate plecat în cealaltă lume / la capătul satului // știam de pe-atunci / seara de toamnă cînd tata / nu va mai strînge cu noi / merele aspre pe deal". **(respirație liberă).** Se mai poate cita din poeziile **tinără femeie la fereastră, transparență și cordialitate, rochia albă și neagră, o călătorie cu trenul, întuneric din șapte planete, hotărînd să te uite, oratie, intrarea, mă gîndesc la tine.**

De cele mai multe ori poeziile din **Traversare marcată** sînt realizate în tuse distonante, chiar opuse, în **alb și negru,** accentuînd o culoare sau alta. Este modul predilect și tonalitatea impusă în acest volum. Un mod al atitudinii tranșante, un indiciu al despărțirii, o intrare în altă virstă poetică. El reprezintă diferența de la poemele adolescentine din volumul de debut la cele mai dureros-interogative din **Traversare marcată.** Domnița Petri a realizat prin **Traversare marcată** un volum dens și de un incontestabil nivel valoric.

Alexandru Ruja

***) Domnița Petri : „Traversare marcată", Editura „Cartea Românească", 1988.**

PROZĂ

VIAȚA ÎN ECHILIBRU

Gabriel Iuga este unul dintre scriitorii care-și „gospodăresc" opera cu grijă și răbdare. A debutat editorial în 1969, după care a publicat două volume de versuri **(Instrăinări,** 1970 și **Înfășurat în flacără,** 1978), apoi o carte de proză **(Strigătul,** 1978), alt volum de versuri **(Cămașa de trandafiri,** 1979) și al patrulea **(Neoromantică,** 1982). În ultimul timp autorul „alternează" versurile cu proza, primul său roman **(Pinda,** 1981) fiind bine primit, ca și cel de-al doilea **(Cîinele de piatră,** 1984) — iar povestirile din volumul **Ningea pentru unul singur** (1987) propunînd un interesant „rezervor" de teme epice pe care Gabriel Iuga îl anunță, dacă nu cu gîndul de a-l epuiza în viitor, cel puțin cu acela de a echilibra creația de prozator (toți romancierii au — sau ar trebui să aibă — și volume de proză scurtă).

Ultimul său roman, **Umbra șoimului pe zăpadă*),** poate fi considerat la fel de bine un roman de dragoste sau unul despre viața satului văzută cu ochiul orășeanului, sau unul despre trecerea din adolescență în maturitate. După ce intră în materia epică pe poarta generoasă a prozei fantastice, Gabriel Iuga începe a deschide atîtea destine umane cîte personaje pune în scenă, încît pe la jumătatea cărții te întrebi dacă va reuși (dacă are intenția) să le ducă la capăt pe toate, și cum. În final autorul se rezumă la două dintre cele cinci-șase fire pe care le urmărește, pierzîndu-le pe celelalte ori lăsîndu-le a se tencui în lumea unui sat de munte către care a deschis o discretă fereastră. Într-o parte a satului se stă la o nuntă, în casa unde o bătrînă matusalemică nu poate să moară : rudele o cred dusă de pe lume, este pusă pe năsălie — dar ea continuă a vorbi în secret cu noul venit în lumea satului, îi povestește întîmplări de început de secol și-l îndeamnă să se însoare cu nepoata ei. Acesta, „intrusul", plecat în concediu, într-un tren de noapte s-a așezat lîngă el o tînără încărcată de bagaje care i-a susurat la ureche o poveste lungă și emoționantă : fata merge la părinți să-și vadă copilul ; cei bătrîni știu că este măritată iar soțul nu are timp să dea pe la ei ; pe scurt, tînărul inginer Pîrvu este rugat să joace, pentru o zi, rolul de soț și tată la nunta surorii acestei tinere îndrăznețe. Jocul este acceptat ; din el va rezulta o iubire adevărată între tînărul inginer și anonima sa parteneră care, printr-un adevărat ritual al tăcerilor și neparticipării, reușește să-l cucerească.

Pentru bărbat este un prilej de a-și recapitula întreaga experiență erotică din adolescența liceană pînă în prezent, scuturîndu-se oarecum de amintiri torturante (în acest sens, romanul este și o carte a ritualurilor căsătoriei). Pentru numerosul neam al fetei, nunta ar fi un prilej de împăcare : disensiunii de tot felul au aparut aici ; bătrînul cel mare, medic veterinar, execută o detenție de cîțiva ani iar soția sa divorțează între timp și se recăsătorește cu un profesor din sat, prieten al familiei ; toți trei vor fi de față la nuntă, etc. Încîlcitele fire ale vieții se încîlcesc și mai mult în roman, autorul dorind parcă să ne demonstreze că rezolvare nu poate exista în această lume de destine personale pe care o investighează. O tehnică bine stăpînită a narațiunii face ca realizarea cuplului inițial să apară cu atît mai pregnant în evidență.

Fără a propune o viziune despre lume, fără a fi interesat de zona geografică în care-și plasează satul (pentru a scăpa de complicații peisagistice autorul își plasează acțiunea în iarnă, cînd totul este învăluit în albul nivelator), cu — în schimb — descrieri amănuntite ale unui Bucureștiul de altă dată (cel al adolescenței personajului) — Gabriel Iuga reușește un roman al măsurii așa zice, evenimentele și stările sufletești fiind „dozate" după un principiu al echilibrului și simetriei (bine) studiate, un adevărat exercițiu, ca o repetiție finală pentru acțiuni de anvergură mult mai largă pe care, nu ne îndoim, autorul le are în vedere.

Nicolae Georgescu

***) Gabriel Iuga : „Umbra șoimului pe zăpadă", Editura „Cartea Românească", 1988**

CRITICĂ

DINCOLO DE «PRINCIPIILE DE CLASIFICARE»

IOAN HOLBAN

PROFILURI EPICE CONTEMPORANE

Ed. Cartea Românească

Considerînd că în etapa actuală, de tranziție, „elaborarea unor principii de **clasificare** și ierarhizare sigură a valorilor, este încă în curs de cristalizare", Ioan Holban, după o lectură de invidiat sub aspectul său cantitativ, recurge în cartea sa *) tot la principiile contestate adesea de „generație" și „promoție", numai scriitorii așa-zis „tîrgovișteni" constituindu-se într-o „școală".

Este adevărat că în perioada actuală se asistă la „dispariția școlilor, curentelor, a cenaclurilor și a grupărilor de pe lîngă marile reviste", însă nu se poate vorbi cu certitudine de existența trăsăturilor tranzitorii, ca specifice într-un timp în care, sub regimul capodoperei, în proza românească s-au sedimentat valori artistice sub semnături prestigioase.

Dintr-o altă perspectivă, problema este alta : se știe, spre exemplu, că dimensiunea esențială a unei creații sau a unui creator este individualitatea sa, în timp ce programul estetic al unei reviste, al unei școli instituite de o personalitate literară, implică un efort tacit de subordonare. Existența „școlii de literatură", a studiului esteticii și al teoriei literare a condus însă pe cei mai mulți scriitori la o anumită luciditate în conceperea procesului creator, o abordare teoretică, explicativă sau programatică, a propriilor modalități creatoare. Mai mult sau mai puțin formalizate, mai mult sau mai puțin sistematizate, apar programele individuale care au chiar scopul, uneori mărturisit, de a marca diferențierea, originalitatea.

Ioan Holban arată că „lipsește o structură fermă atît la nivelul întregului, cît și la acela al părților componente, al operei fiecărui scriitor în parte" și-și propune să ofere prozei românești actuale „o istorie a valorilor" prin analiza tradițională a felului în care se realizează procesul transfigurării artistice, al raportului dintre realitate și ficțiune. Cititorul ar fi tentat să creadă că, fiind vorba de o istorie a valorilor, va putea asista la o analiză a operelor după criteriul valorii estetice, însă, încă de la început, autorul nu face diferențierea între teză și esteză : „Măsura valorii romanului este aceea a existenței umane închise între coperțile sale, așa cum omul este adevărata măsură a istoriei".

Analiza efectuată nu este lipsită de un sistem de referință : autorul găsește în cazul fiecărui scriitor **cartea-efigie,** textul reprezentativ, pe care-l supune unei amănunțite exegeze, în scopul desprinderii unor trăsături constante ale creației, în funcție de care abordează toate celelalte opere ale sale și toate fazele ulterioarei evoluții.

Tendința de a pune în corespondență cartea-efigie a scriitorului reprezentativ al generației cu cele ale scriitorilor care o compun este discutabilă. Astfel „Viața ca o pradă" care operează, ca modalitate creatoare, o delimitare a zonei ce separă fantasticul de realitate prin postularea inaderenței la ficțiune se consideră că „proiectează semnificațiile sale asupra scrisului întregii literaturi a lui M. Preda și, mai mult încă, asupra scrisului întregii generații din care face parte". Aceste semnificații au probabil altă echivalență decît aceea a corespondențelor mai mult sau mai puțin programatice, din moment ce „cartea efigie a lui E. Barbu rămîne **Princepele"** pentru care „lirismul, dar și apelul la procedeele povestirii fantastice fac parte din recuzita stilistică a autorului". Aceasta în ciuda faptului că I. Holban consideră că ele „afectează prea puțin, deloc chiar, structura propriu-zisă a romanului, construcția și semnificația sa".

Uneori, cartea-efigie, cum s-a văzut, nu este textul narativ în sine, ci un metatext, memorialistic, critic ; alteori formula narativă face ca metatextul să se contopească în textul narativ care explică nu numai codul cultural, convențional al creației („Femeie, iată fiul tău").

Analiza nu scutește această carte de incongruențe de program.

Ștefan Găitănaru

***) Ioan Holban : „Profiluri epice contemporane", Editura „Cartea Românească", 1987.**

ATITUDINI

D-ale foiletonisticii (II)

Nu mă mai opresc la alte obiecții vizînd părute exagerări, superlativizarea valorilor de gîndire și de artă eminesciană, de vreme ce n-a fost avută în vedere nici minima distingere dintre ceea ce era **judecată de situare** și **judecată de valoare** în respectivele cazuri **(Situarea** lui Dante ca mai „datat" decît Eminescu, în privința a ceea ce numeam „raționalizarea onticului", nu am făcut-o excluzînd ori minimalizînd **valoarea artistică :** „măreția ansamblului arhitectonic și rezonanța verbului poetic" dantesc, „colosalul sens justițiar al poemului", care „vă dăinui mereu" ș.a.m.d.). Să menționez doar elementele cu semnificație de verdict din **concluzia** ce urmează arătatelor **premise :** „M-am întrebat, ca și altădată în fața unor situații similare, la ce slujesc astfel de afirmații nedemonstrabile" ; „Înmulțirea semnelor de necontrolată **exaltare,** acum, cînd se apropie centenarul Eminescu, nu poate decît să ne îngrijoreze" ; „În plus, extravaganța exprimării pune și mai limpede în lumină extravaganța ideilor [,] atunci cînd pur și simplu nu subminează o demonstrație, altfel, acceptabilă" ; „George Munteanu [...] face eroarea de a crede că Eminescu fiind un creator de geniu, studiile ce-i sînt dedicate trebuie să încerce imposibilul pentru a ieși de sub regimul normalității (identificată, aceasta, abuziv, cu mediocritatea). Raționament fals și, așa cum am văzut și cum ne temem că vom mai vedea, primejdios."

Aflînd că **Eminescu și eminescianismul** „îngrijorează", fiind chiar „primejdios", m-am întrebat și eu cum m-aș putea edifica în privința a ceea ce e de înțeles prin „regimul normalității". Și mi-am dat seama că nu am cum, altminteri, decît încercînd să aprofundez studiile și foiletoanele lui Al. Călinescu despre creatorii de geniu de odinioară, ca și despre cei care nu se știe încă dacă au geniu, — contemporani. Iată ce aflu în studiul **Caragiale sau virsta modernă a literaturii** (Editura Albatros, 1976) : „Allais este înainte de toate cel ce a prefigurat genial tehnicismul lumii moderne, propunînd invenții scandaloase" (p. 20) ; apoi : „Surpriza este de a regăsi la Caragiale, în cîteva texte mai puțin cunoscute, astfel de fantezii pseudoștiințifice, delirante. Allais propunea niveiarea colinei Montmartre : Caragiale propune răzuirea... Carpaților" (p. 21) ; iar în altă ordine de idei : „Caragiale, am mai spus-o, a intuit caracterul infinit catalizabil al frazei și, implicit, al textului. Ceea ce a observat el în practica sa literară a devenit o idee prețioasă în lingvistica și teoria literară modernă (Chomsky, Togeby, Barthes, Genette etc.)" — p. 66 ; sau : Caragiale e „primul nostru **poietician,** atît în planul teoriei cît și în acela al producției literare" (p. 59). Recent, exegetul își amintea cu irepresibilă înduioșare de „o afirmație pe care o făcusem cîndva privind o posibilă «înrudire» între Allais și Caragiale." Se declara cam nemulțumit de faptul că „Nicolae Manolescu socotește perfect legitimă apropierea dintre Caragiale și Cehov, adaugă numele lui Poe și îi atribuie un loc oarecum secundar lui Allais", precizînd deferent că „nu voi discuta aici această regrupare" (Cf. **Allais, Caragiale,** în **Convorbiri Literare,** nr. 4, 1988, p. 14). Poate că, totuși, fiind vorba de „genialul" Allais, „regruparea" trebuia discutată.

Cît privește „regimul normalității" în materie de aprecieri estetice, mai rămîne de văzut cum îl înțelege Al. Călinescu și în cazul autorilor contemporani. Citesc, prin urmare, în volumul **Bibliotecă deschisă** (Editura Cartea Românească, 1986) : cutare „narator" al cutărui prozator „recepteză, cu maximă, supraomenească sensibilitate" semne și mesaje ale realității, în vreme ce autorului însuși, — care excelează „prin forța notației și prin excepționala capacitate de vizualizare", — îi reușesc „extraordinare, bunuelene portrete" (p. 135—136) ; un anume poet „are o extraordinară capacitate de a «erotiza» obiectele și lucrurile cele mai anodine" (p. 138) ; altuia, de astă dată un critic, îi sînt la îndemînă „spumoase **mitologii** de **factură** brâncușiană" și „scinteietoare «notații» de o ebluisantă ingeniozitate" (p. 147) : etc., etc. Iar fiindcă în legătură cu „extravaganța exprimării" mi s-a atras în mod special atenția, să încerc a desprinde povețe cît mai ebluisante din aceleași **Biblioteci deschise.** Răsfoiesc la întîmplare și dau de „efasarea referențialului în favoarea poeticității" (p. 131), de „punerile în abisal" care s-ar părea că traduc expresia franțuzească „mises en abyme" (p.134), de „caragialeologia" și „cheile spectacologice" — preluate acestea, ce-i drept, de la Valentin Silvestru (p. 166—167), de înaintarea „tortuoasă" (p. 145), de texte „denișate" (p. 173) ș.a.m.d. Acestora li se adaugă, prin virajul spectaculos spre neaoșisme, referiri la filele „doldora de idei și sugestii" (p. 149), la — metaforă critică — genericul „Autor" al Noii critici „cocoțat" prin arbori sau la copacul „bucșit de fapte trăite" (p.157) ; etc. Nu lipsesc exemplele de vădită mlădiere a topicii : „este însă încă o dovadă" (p. 159) ș.a. E în toate acestea vreo „normalitate" canonică ?

Foiletonul despre **Eminescu și eminescianismul** scris de Al. Dobrescu **(Eminesciana,** în **Convorbiri Literare,** nr. 3, 1988, p. 13) e — după cum se exprima autorul, în **Critică și critici** — „tot ca la comandă". Cu deosebirea că **mesajul** „criticului de la centru", retransmis prin releu de Al. Călinescu, a fost recepționat din imediata apropiere, iar între timp și subtilitățile **codului** fuseseră studiate cu de-amănuntul. În consecință, principalele moduri de „abimare" (sau „punere în abisal" ?) a cărții au fost preluate de la Al. Călinescu și de la predecesorii acestuia : cele cu „conștientizarea" structurilor fundamentale sau cu „necontrolata exaltare", numită — mai lapidar — „idolatrie" și considerată de Al. Dobrescu o „atitudine pe care o bănuiam dispărută din critica [!] ceaușului de față." La toate acestea și la ce mi se mai obiectează, în raport cu — zice foiletonistul — „exigențele logicii clasice", nu ar fi de observat decît că **atitudine „dispărută"** e puțin spus. O „despărțire" ca a lui Al. Grama (alt „Al." !) de Eminescu, de Maiorescu — și mai rămîne să vedem de cine — așteaptă Al. Dobrescu atunci cînd, printr-o grosieră simplificare a perspectivei din **Eminescu și eminescianismul,** propune o „imagine critică propriu-zisă a poetului". Adică o imagine în care Al. Dobrescu ar cumula — inventînd ceea ce lipsește din schema prestabilită — „abaterile, dezicerile, reacțiile condiționate de impresiurări, distorsiunile, [...] influențele, metamorfozele, întîmplarea, accidentul" și alte asemenea lucruri despre care Eminescu zisese că „mult mai mult îi vor atrage" pe cei din posteritate. Din posteritatea mărginașă, bicisnică, — e de precizat după un secol și mai bine de cercetări eminesciene ; din posteritatea unora ce nici azi nu disting rara consecvență față de sine a celui ce zisese că „fiecare lucru poartă în sine însuși măsura sa" și că numai „omul neinteligent face din sine însuși măsura lucrurilor și mestecă subiectul său în cele ce sunt și se întîmplă" (Ms. 2291, f. 55 v.). Un „furor" de vorbe : „nesocotință", „inconștiență", „neprevedere", „reducționism al viziunii", „săritură peste cal", „enunțuri șocante, soresciene" ș.a.m.d., — iată ce descoperă foiletonistul la „autorul **Vieții lui Mihai Eminescu** (titlu rebotezat — n.n.), sfîșiat de contradicții precum condamnați legați de cozile a două cămile."

★

Din grota fantasmagoriilor sale, Caliban nu face decît să vituperere — sempitern — pe seama a tot ce-i depășește înțelegerea ; e simulacrul lui de levitație.

★

În partea ultimă a studiului său **Direcția nouă în poezia și proza română,** Maiorescu grava următoarea concluzie cu semnificație de **memento :** „La această chemare [a culturii universale — n.n.] nu te poți împotrivi : a se uni în principiile de cultură este soarta **neapărată** a fiecărui popor european. Întrebarea este numai dacă o poate face ca un soț de asemenea, sau ca un rob supus." Că nu cu atitudinea — și rezultatele — de „rob supus", ci cu acelea ale unui „soț de asemenea" a răspuns poetul nostru național la „chemarea" culturilor europene și a unora transeuropene, — iată la ce am încercat să răspund în **Eminescu și eminescianismul,** din perspectiva contemporană. Și a rezultat că nu subestimîndu-i pe marii creatori din diferite culturi, ci aprofundîndu-i temeinic și emulîndu-i, Eminescu a întrezărit în anumite privințe mai mult decît alții revoluționarea fundamentelor cunoașterii în acest sfîrșit de bimileniu. Dacă argumentele invocate și expresia lor au șocat pe unii, — fie din pricina insuficientei cunoașteri a operei eminesciene, fie din alte motive, — voi reveni asupra lor, le voi întregi și nuanța mai mult.

George Munteanu

Romanul ca discurs

Urmare din pag. 1

tate". **(„Contemporanul",** 26 ian. 1973). Critica foiletonistică a întîmpinat la apariție romanul cu superlative precum : „solid", autentic", „personal", „ținută deosebită" (Nicolae Manolescu, Mircea Iorgulescu etc.)

Problematica volumului, atît de strînsă și clară, pare pulverizată între destule fapte și enunțuri și se constituie ca o morală a fabulei pentru că **Ore de dimineață** este și un roman de caractere. Se știe că un personaj în mișcare creează spațiul, ori aceasta este chiar definiția romanului picaresc. Or, în romanul din 1972 al lui Platon Pardău traiectoriile, diverse și sinuoase, se dizolvă în statica unui spațiu perimetrizat **(sala de așteptare).** Cînd, de fapt, încep audiențele, romanul se încheie : spațiul de așteptare și-a consumat virtualitățile, oamenii pătrund „dincolo", intră în virtejul timpului acțiunii. Cine sînt cei care așteaptă să intre în audiență la tovarășul Virlan, om viu, autentic, pentru care principiul autorității a devenit un modus vivendi ? Unii, în primul rînd nici nu sînt solicitanți, ci pur și simplu subalterni, adică activiști, alții chiar au funcții de conducere ca Mihalache, președinte al Sfatului orășenesc, determinat să-și scrie demisia nu pentru lipsa apei potabile din oraș, ci pentru că nu știe niște proverbe turcești înregistrate de Cantemir. Autorul prezintă, în sensul tradiției, grupul solicitanților ca pe o unitate de conștiință — totuși cu psihologie diferențiată. Timpul istoric devine sală de așteptare și perioadă de tăcere, în care cel mai nevinovat cuvînt, cel mai imperceptibil gest se interpretează disproporționat, dacă nu ambiguizat, cu metodă deformată. Așa se face că un lucru mic, o eroare admisibilă se repercutează cu amplitudine extraordinară — un sigiliu rupt din greșeală de femeia de serviciu, o vorbă oarecare despre experiența americană în creșterea vacilor, o neînțelegere privind natura juridică a cotelor, un răspuns oscilant la o întrebare de **da** sau **nu** — toate acestea fac obiectul unor delațiuni sau demascări răsunătoare. Perioada de timp respectivă își caută victime și descoperă eroi în același mod : peste noapte, fără premeditare, fără remușcări. Tot secretarul Tudor introduse în lozincă altă punctuație devenind dubitativă, (dinspre Lenin parafrază) : **Cine nu este cu noi, poate să fie împotriva noastră ?** Relativizarea tezei comune indică deja o nouă frază a revoluției.

În total, romanul **Dragostea și revoluția** — și mai accentuat al doilea volum — are structura celulară a unui fagure în care biografii aparent disparate se întrepătrund la distanță și comunică ideatic prin consecințele morale ; în primul volum eroii **fac** revoluția, în al doilea **conștientizează istoria,** continuînd să facă o altă **revoluție** ; apele se despart, acțiunile se sedimentează, oameni plasmatici capătă o identitate ; trecutul — destul de apropiat, de altfel — se clarifică. **Perioada acțiunii** se urmează firesc de **epoca reflexiei** și așa se și face că acum se discută mai mult despre revoluție, decît se acționează.

Odată declanșată, revoluția creează mecanisme ale puterii și noi funcții axiale unde implică pe acei oameni care își asumă uriașe responsabilități decizionale pentru că **ele** încarnează principiile politice ale vremii.

Dumitru Dumitru are cea mai obiectivă inteligență socială, găsind dreapta măsură între inovație și conformism, între noutate rutinieră și valorile actualizate ale permanenței. Altfel **Uriașul Mecanism** — kafkian — devine un soi de divinitate paternală, născută din tenebrele subconștientului colectiv, care distribuie licențe de marginalizare, eliminare sau chiar ucidere și acordă absoluție actelor cele mai crude comise în numele său. În fața Marelui Mecanism infailibil toți oamenii devin vulnerabili (și Dumitru Dumitru îi va fi, o vreme, victimă), iar, prin înfrîngeri repetate unii capătă chiar un fel de nevroză a revoluției.

Novatorii continui (Tudor Cernat) ca și conformiștii, executanții convinși cu conștiință subalternă, care au acționat numai după **nomenclator** și după **rigorile statutare** (Mihai Călărașu, Manuil Păianu) sînt eliminați în a **doua etapă** sau, mai exact, se auto-elimină, pentru că extremele nu constituie esența revoluției ; nici calculul imens, premeditarea sterilizantă dar nici simpla facultate rudimentară a entuziasmului. Cernat, care se încrede orbește în mutațiile calitative ale revoluției, deși căzut, nu are același statut social cu Manuil Păianu care, **eliberat din funcție,** parcurge o criză a șefismului, are plăcerea masochistă a propriei înjosiri, a răzbunării pe sine, după ce a fost răzbunător cu alții și a agresat o **mulțime de tovarăși mărunți.**

Revoluția, ca procesualitate dialectică, poate să penduleze în ascensiunea ei sintetică prin fiecare dintre extreme și să întîrzie mai mult într-o parte sau alta, dar nu rămîne definitiv în nici una.

În volumul al doilea, **„Cei care plătesc cu viața", revoluția** se află în faza de depășire a simplei **evoluții,** după începuturile ambigui și mistificatoare, ale **luptei** împotriva **lumii vechi** și cînd **lumea nouă** nu definea decît o frumoasă abstracție.

Lumea romanului se apropie de 197... și chiar mai tîrziu, dar cum să existe pericolul de a deveni reportaj în rememorarea relativistă cu volute proustiene, în feed-back-ul biografiilor și în monadele permeabile ale timpurilor narațiunii, în reluarea din unghiuri și perspective diferite a acelorași evenimente, în acordarea a noi valori de semnificație unor, deja cunoscute și judecate, acte ideologice ?

În personaje ca Mircea, Adrian Fierbințeanu, Liderul, în tinerii de o nouă radicalitate de la „Grup", susținuți de „bătrînul" acum, Dumitru Dumitru și în conflict cu generația părinților, trebuie aproximat virtualul domeniu al celei din urmă secțiuni a trilogiei. Ca prima generație de luptători și ei au **dorința de a construi,** dar, în plus, și **conștiința de a se construi.**

ÎN PREGATIREA PLENAREI C.C. AL P.C.R.

SCRIITORII VORBESC DESPRE PATRIE

Sufletul nepieritor al pămîntului

La intrarea în acest Gibraltar larg dintre munții Retezatului și Sebeșului, alături de șoseaua națională ce însoțește „drumul de fier", se întinde pe firul văii, Baru, o comună de circa 1 668 familii. Din cauza așezării comunei între munți, ca într-o covată, partea de jos a Barului se numește Livadia, de la livezile de meri și pruni care populează, ca niște oaze pirguite, întreaga Țară a Hațegului. Pe Valea Lupului și în Petros, pe hotarul comunei s-au dezgropat vestigii ale comunei primitive și feudalismului. Pe olaturile de la izvoarele Streiului mai dăinuiesc, și azi, ruinele unor numeroase turnuri și întăriturii ce sprijineau, în evul mediu, apărarea puternicelor cetăți, care se înălțau, odinioară, la Hunedoara, Deva și Hațeg ca un zid împotriva expansiunii otomane, dar care aveau și rol de vamă și de proteguire a ieșirilor din munți. Primul document scris despre Valea Streiului este un act de danie al voievodului Bar către fiul său Cimpușel, datind din anul 1328, despre care N. Iorga scria în **„Cea mai veche ctitorie de nemeși români din Ardeal"**, acum aproape șapte decenii : **„...Într-o mare lumină apare prin fresca din Streiu (Streisingeorgiu) toată această nemeșime românească de cnezi, nici unguriți, nici latinizați, nici trecuți la legea stăpînilor, ci înfățișînd în Ardealul lor ce înfățișau dincoace ai noștri cei vechi".** Țara Hațegului și în special așezările din jurul Barului și Livadiei au atras, în timp, curiozitatea și interesul istoricilor **(„...intiiul sălaș al neamului nostru dincoace de Carpați**, nota în 1915, **Ovid Denusianu cunoscut încă de la 107, cînd pe aici, trecea vechiul drum de legătură dintre Țara Românească și Transilvania, prin pasul Vilcan, pînă în Valea Streiului".**

Baru e o așezare veche. O așezare care a cunoscut, rînd pe rînd, neîntrerupt, secole întregi, sărăcia, umilința ; umilința și sărăcia. Baru are un pămînt bogat. Nilul acestui pămînt se cheamă Strei. În lunca fertilă a riului, vegetația cunoaște o permanență a tumultului. Explozia parcă neverosimilă a bogăției este continuă. Cine vrea să vadă cum se face agricultură la scară industrială, trebuie să meargă neapărat în comuna Baru din Țara Hațegului, preț de o jumătate de ceas de mers cu mașina de la Petroșani. Pămîntul de Strei e pămînt de Strei, bun, roditor, dar s-au mai văzut ogoare năpădite de buruieni și grîu sărac, chiar acolo unde pămîntul e ca untul și ploile vin la timp. La Baru e însă altceva, agricultura, făcută după toate regulile științei și iubită de oameni precum o artă, scoate din pămîntul arabil și din pășuni și din animale tot ce se poate. În mijlocul ogoarelor aproape întotmnate, te aștepți să dai peste o adunătură de case bătute de vînturile munților, o aglomerare de acareturi, silozuri, grajduri și tractoare, te aștepți să găsești drumuri desfundate de vehicule și oameni robotind cu noroiul pînă-n genunchi, dar nu e așa. Așezarea seamănă cu un oraș curat. Îmi aduc aminte de Cimpu Lung : drumuri, alei, pomi fructiferi, trandafiri, havuzuri, trotuare trase la linie, clădiri frumoase. Cînd intri în centrul comunei, intri ca într-o așezare urbană, modernă și impresia că te afli într-o stațiune balneară e aproape deplină. Clădiri tradiționale, blocuri înalte, etajate, simetrii arhitectonice îndrăznețe, o sistematizare perfectă.

Destinul satului românesc s-a numit și se numește în continuare agricultură. Fac această remarcă după două zile petrecute pe cîmpurile îngălbenite de lanurile de grîu și floarea-soarelui, după ceva schimb de vorbe cu Ștefan Bolea, Precup Saucă, Valeriu Sălășan, Ioan Danciu, țărani de frunte în comună, care sînt ceea ce sînt : oameni ai satului cu grija pămîntului, a recoltei, a toamnei care se apropie. „Starea noastră de adîncă preocupare față de ceea ce se întîmplă în comună, spunea Mihai Roșu, «vicele» consiliului popular, dovedește că, practic, nu ne-am rupt de lumea care ne-a format și că, dacă în cele mai multe cazuri ne modernizăm din mers, la originea prefacerilor a stat continua muncă pe ogoare. Comuna noastră cu peste 4 000 de locuitori, și-a schimbat felul de a fi, s-a modernizat, s-a înfrumusețat, dar a rămas statornică în vatra ei. Interesant, sau poate exact în continuarea noțiunilor despre sat, mi se pare faptul că primii pași spre civilizare au fost tocmai cei mai puțin legați de agricultură : construcția a 280 de apartamente și 167 de case tip țărănesc, terminarea unei școli și 16 unități comerciale. Dar nu, nu este nici o glumă : continuăm să livrăm la fondul de stat cantități mari de grîu, porumb, cartofi și legume ce depășesc 5 tone pe cap de locuitor, iar numărul animalelor este de 10 ori mai mare decît în 1965".

Statornică prietenă a oamenilor de peste veacuri, natura, despre care geograful și folcloristul Ion Pop Reteganu, fost învățător în comuna Baru, timp de 2 ani, nota : **„Țara Hațegului se poate numi cu drept cuvînt un Ardeal în miniatură, întrunind în sine tot ce are partea aceasta de țară mai bun și mai frumos"**, cu frumusețile ei silvestre, cu leagănul ogoarelor ei, se înscrie azi sub zodia unui soare uman. Paralelismul natură-viață, propriu-zis această întrepătrundere se întîlnește artistic în folclor, în crestăturile ornamentale de pe bîte, furci și codiriști, în motivele iilor. Se păstrează în ulcioare de lut — Baru fiind cunoscut ca vatră a olăritului încă de pe la 1505, devenit mai tîrziu producător de sobe de teracote, iar din 1921 de cărămizi refractare — cu desene cu flori și de păsări, cu linii groase pierzîndu-se albastre ca apele sau verzi ca o perspectivă de colină nuanțată. În așezarea unde pînă acum cîțiva ani se păstra obiceiul „Nedeii" străbune, metaforică și stranie, ajunsă pe alocuri cu interpretări noi, după o statornicie de durată imensă, dar cu imagini ingenioase — se realizează atîtea obiective moderne : urbanizarea, vorbind cît mai simplu, înseamnă și aici o mișcare cu dublu sens, recuperarea pămîntului bun pentru agricultură și a redescoperirii satului. De fapt, cele două ipostaze aparțin aceluiași proces istoric, de racordare a lumii rurale la civilizația socialistă, de tip industrial, a secolului XX.

— Intrarea în contemporaneitate a comunei — ne spunea tovarășul Ioan Dragotă, un bărbat încă tînăr, viol și mereu cu zîmbetul pe buze, încurajator aproape, primarul așezării — a fost anevoioasă, cu toate că pe teritoriul nostru, în anii socialismului ființa întreprinderea „Refractara". Producem anual cărămizi refractare pentru industria siderurgică, care depășește valoric 600 000 milioane de lei, rivalizînd cu multe întreprinderi de profil din țară, dar sîntem, cel puțin în județul nostru și furnizorii la fondul de stat a unor mari cantități de cereale și carne. La modul ideal, ar trebui să existe o concordanță perfectă între azi și mîine. Timpul însă nu ne așteaptă. Situația de la Baru e semnificativă în acest sens ; aveam nevoie de pămîntul bun, fertil (defrișările pe care le-am făcut pe circa 80 de hectare arabile și 45 hectare fînețe), nu satisfăcea nevoile populației, mijloacelor de muncă moderne, mecanizate, cu care sîntem dotați. De aceea orice măsuri pe care le-am preconizat din 1980 încoace, chiar dacă vizează un domeniu de strictă specialitate, trebuie racordate la aceste realități noi. În cei 8 ani de cînd am declanșat procesul de modernizare, de urbanizare, de ridicare a standardului economic, totul s-a petrecut în mod rațional și armonios, cu preluarea a tot ce s-a creat mai valoros în anii noștri — în port, obiceiuri, în arhitectură, am redescoperit civilizația satului. Nu era conformă cu realitatea existentă a unui liceu seral, 4 școli generale cu 19 săli de clasă, 3 grădinițe, 2 laboratoare, un atelier școală, unde învață peste 1 100 de copii, 3 cămine culturale, 2 cinematografe cu 250 de locuri, un dispensar cu 3 medici și 7 cadre sanitare medii, poștă cu centrală racordată la circuitul național, să băltim în vechile tipare, fără străzi asfaltate și canalizare, fără construcții noi, utile. Urbanizarea a fost și este, cel puțin la noi, o necesitate. Un act lucid de conștientizare, de adeziune intimă.

Nu din dorința de a forța metafora, nu pentru didacticismul comparației ieri-azi, ci sub dictarea însăși a vieții, a realităților ce ne înconjoară, va trebui să spunem că astăzi, la Baru, sîntem într-una din cele mai bogate și mai frumoase așezări ale Țării Hațegului. O așezare cu case falnice, croite după tiparul tradițional, dar cu adaosuri de uz urban, cu moderne blocuri de locuințe, cu o mare industrie. Barul, la ceasul de față, e, în același timp, bine „scolit", cu oameni harnici care se constituie într-o mare familie de tip urban, în care s-au adus și se aduc particularități, accente turnate de-acum într-o inedită sinteză — tradiția milenară și tehnica cea mai modernă de a construi, frumusețea naturii și binefacerile științei și culturii.

Baru — reliefare pregnantă a tradiției și a realităților contemporane — se deschide astfel, cu întreaga-i privelițe și cu toți oamenii săi, spre orizontul ce, din nou, se leagă cu înălțimile suverane ale istoriei, cu sufletul nepieritor al pămîntului nostru românesc.

Dumitru Dem Ionașcu

Arcade

Din moment ce există „statuia unui riu", nu ar fi lipsită de sens ideea statuii unui oraș. Iar cînd acest oraș este Slobozia de azi, ea ar putea înfățișa muchii și luciri diamantine. Imagine nici ea inedită, cîtă vreme capitala griului ialomițean este asemuită frecvent unei nestemate, unei perle, cu precădere. Aceasta poate și pentru că, tivit fiind de o cale ferată și o șosea, orașul se arată privitorului, aflat în spatele ferestrei trenului ori mașinii, din toate unghiurile, rotindu-se, parcă, spre o mai deplină contemplare. Și, totuși, deși de multă vreme izbitor ochiului, ca un alb transatlantic în marea de culori a nesfîrșirii cîmpiei, orașul nu avea încă un semn distinctiv al lui. Pe care, iată, de cîțiva ani îl are : arcadele, marile arcuri de piatră gălbuie cu care te întîmpină porțile orașului, regăsibile pe zidurile unor clădiri astfel personalizate ori la intrări de parcuri și scuaruri. Arcadele Sloboziei, de dată recentă fiind, încununează, într-un fel, o muncă arhitecturală și de construcție de două decenii și ele își au sorgintea tot atît în mit cît și într-o acută realitate. De unde impresia că ele sînt de acolo, că de multă vreme așteptau să fie descoperite, ridicate și puse în valoare. Nu sînt mulți anii de cînd ideea lor apărea la porți, ca o năzuință, într-o zi de celebrare a sevelor primăverii, împletite fiind din ramurile sălciilor ce nu lipseau, cum nici azi nu lipsesc din peisajul Sloboziei. Căci oricît praf și oricîtă uscăciune am păstra în retină, în imaginile de tipul „așa a fost", nu putem uita că așezarea era și pe atunci străbătută de-o Ialomiță (cristalină) și secționată de-o Crivaie, mai puțin aducătoare de nostalgii.

Dar arcadele simbolizează, neîndoios, în intenția celor ce le-au considerat potrivite acolo, culoarea și forma cununii de spice ale aurului tezaurizat în hambare și silozuri, cunoscut orășenilor sub forma marilor „taleri" de piine. Și încă multe s-ar mai putea spune pe firul unor atari asociații, venind dinspre bucolismul nu demult dispărut al locului, spre a face loc tumultului muncii creatoare de azi, implicit celei spirituale, ce tinde să-și dureze azi, de pildă prin poezie, o nouă cetate la Slobozia. Să ne fie permisă încă una nu doar de sinonimia cuvintelor iscată. Dorind să vadă Arcadia, un scriitor și publicist de azi a rămas stupefiat de ariditatea locului, de dezmințirea categorică pe care tărîmul de basm înțelegea să i-o ofere. Nu cu mult se deosebea sentimentul încercat în urmă cu două decenii, în fața „capitalei" județului Ialomița, cu amendamentul că acolo se prefigura pulsul marilor transformări ce aveau să vină. Revăzînd-o acum, oricine, nu doar cel ce o știe de atunci, încearcă fiorul pe care ți-o dă împlinirea Operei. Slobozia s-a desăvîrșit ca oraș, ca municipiu sub semnul rotundului, solarului, creșterii organice, am zice, lucrului bine făcut. Aici este, spre exemplu, un mare combinat chimic, însă pentru platforma sa, cu mult în afara orașului, s-a mai construit o gară. Aici sînt atîtea apartamente cîte trebuie pentru locuitorii săi, atîtea magazine și școli, cîte a necesitat ritmurile creșterii sale. Cît despre florile și pomii Sloboziei, întrucît în această privință nicicînd nu este de stabilit o limită, se poate spune, odată cu edilii săi, că întregul oraș tinde să devină un parc. Astfel că arcadele încununează într-adevăr o concepție arhitecturală, urbanistică și edilitară fericit transpusă în viață, pe care casele orașului, blocurile sale o susțin pentru prezent și viitorime, întruchipînd totodată în modul cel mai concret cu putință armătura unei idei : aceea a plenitudinii omului, a racordării sale la civilizația acestei cumpeni dintre milenii, a înfloririi personalității lui. Arcadele de la Slobozia și aceasta simbolizează.

Ion Marin

Constantin Neacșu : „Șantier"

Tablou de Elena Greculesi

Monumentele libertății

Nici cuvintele-s din ce în ce mai scumpe și-n locul lor am să așez aripă lîngă aripă pentru a ajunge timpul din urmă. Chiar dacă de la 1848 încoace, apele de la îmbrățișarea celor două Tîrnave se vor mai fi învolburat, chiar dacă în răstimp, din prundul genunic se vor fi zămislit luceferi noi, trebuie să recunoaștem că marșul cel mare al libertății naționale, l-am repetat pe Cîmpia de la Blaj.

Să ne amintim împreună cum sîngele suia, cobora și se-nvîltora într-o singură inimă. În jurul acelor anotimpuri care au fost, ierburile cresc în cununi care iau uneori forma umbletului nostru. Și revenim în sanctuarul de la Blaj. Chemătoare dimineața care se descalță de răcoare sub portalul de marmură albă, statuile de cele trei femei ce-n bronzul mîinilor poartă spre cosmos jerbele noastre de lauri. Ce altă imagine mai infinită decît efigia întregită a Daco-Românei ? Plămădă rîvnind la trup de om, materia care sub degetele artistului s-a supus focului, daltei ; ansamblul monumental „Gloria" este lumea căreia maestrul Ion Vlasiu nu a făcut decît să-i aducă un plus de infinituri.

În matrița de adîncime a inimii batem monezi pentru toți cei peste 40 000 de români care intonează în iureșul devenirii noastre, „Marșul lui Iancu".

Sînt cu o iubire mai înalți toți cei care stau împrejur, în busturi ca pe o prispă de țară : Al. I. Cuza, Vasile Alecsandri, Ion Heliade Rădulescu, Costache Negri, Timotei Cipariu, Simion Bărnuțiu, George Barițiu, Treboniu Laurian, Andrei Șaguna, Avram Iancu... Peste creștetele lor rodul veacurilor se adună-n halou, iar mai departe putem număra toate „furcile" pe care Împărăția le-a sădit în locul troițelor, la răscrucile drumurilor din Apuseni. O umbră albastră se rostogolește ca o lacrimă de sub pleoapa arsă a Tebei.

S-au umflat pașii moților în jgheaburi spre viltoare. Din tulnice, mustul doinelor se prefăce-n suspine... Așa s-a crăpat pămîntul și s-au ales apele în matcă. Dintr-o colină Transilvană strigă Avram Iancu : „...de ne-o frige, de ne-o fierbe, noi tot om mere la Blaj !"

Dorința moților a fost atît de arzătoare încît mamele mai țes din memorie pînza de cînepă pentru cămășile celor peste o sută de țărani care în frunte cu Vasile Bologa, au format prima gardă națională din istoria Revoluției.

O frunte luminată se alege dintre coroane de goruni, e impodobită cu ginduri și face parte din ceremonialul de duminică al sufletului : icoana lui Nicolae Bălcescu. Ce am putea noi, acum, peste vremi, decît să-i propunem un spațiu sub cerul năvălit de lună, un loc în care să-și doarmă în tihnă și acasă, nemuririle ! ?

Citesc în istorica lumină, dorințele toate cîte au fost trecute în Petiția națională de la 3 mai 1848, aici pe Cîmpia Libertății : Națiunea română pretinde ! Națiunea română cere ! Națiunea română poftește !, și așa mai departe în toate cele șaisprezece puncte în care Țara nu se mai roagă, ci pretinde ceea ce i se cuvine.

Faguri încărcați de glorie peste care s-a scuturat mirul cîntărilor, au luat forma monumentelor. „Piatra Unirii", a crescut ca un ecou a ceea ce a fost, chiar pe locul tribunei. Pe treptele ei lăsau amprente genunchii românilor și ghirlande de conifere împrăștiau către răsărit și apus polenuri capabile să germineze peste ani.

Blajul este unul dintre orașele noi, dar cu multe străzi vechi care se îmbină perfect în transplantul arhitectonic modern al prezentului. Din Piața 1848, pornind, după numai zece pași, intrăm la numărul care în zidul de cărămidă șlefuită de vreme adăpostește amintirea primului catalog al primei școli românești din Transilvania ; aici ființează pe drept și cu folos Muzeul de istorie al orașului.

La numărul 11, ne este la îndemînă să ne amestecăm, printre prietenii și credincioșii lui Timotei Cipariu, pentru ca, dintre tomurile care ating cu umerii cupola universului să ne alegem cu piosenie o culegere de „Cîntece de război" : „Cine tată te-o jeli? / Tunu' cînd o bubui / Cine tată te-o-ngropa ? / Brandu' cînd o exploda..."

La numărul 7, în sala vastă a Palatului culturii, ascultăm cu răsuflarea tăiată, corurile reunite ale celor trei provincii române. De aici e timp de un zbor și-o zbatere de geană pînă a bea din roua adunată sub coaja Stejarului lui Iancu și-n frunza cea albastră a Teiului lui Eminescu.

La Blaj, plăci comemorative plachează ca niște sori zidurile vechi ori mai noi ale caselor. Cîte cartiere de locuințe noi (Eroilor, Libertății...) tot atîtea bătălii paralele : cu pușca pe vreme de restriște și cu pana ori plugul sub semne de pace.

Trebuie să vii și să rămîi la Blaj pentru a putea cuprinde rostul întreg al acestei galaxii-verigă între eroii de ieri și de azi.

Melania Cuc

Meditație la Mărășești

Pasul prinde sfială de ciută, glasul se molcomește, pacea toarce fuioare de liniște peste locurile în reculegere.

...Pui însă urechea la pămînt — și asculți geamătul surd al istoriei, tropot de cai și izvoare limpezi, zăngănit de flinte și lanțuri, și tunuri, tablouri în mișcare amestecate cu injurături surde prin pămîntul pînă la briu. Mirajul dispare — și printr-o deschizătură de deal se petrec în iureș dezlănțuit chipuri înfierbîntate de luptă, în cămășile albe ale nașterii, cu arma cumpănită în mînă și strigătul, cuțit, între dinți. E o avalanșă ca un blestem al firii, în fața căreia se năruiesc zei și dumnezei și diavoli...

Loc scris apăsat și cu sînge. Loc în care s-au topit toate Rovinele și Posadele noastre. Podul Înalt, Guruslăul și Călugărenii. Loc în care ființa națională a spus încă o dată, puternic și autoritar, „Pe aici nu se trece !" Și, totuși ce-i cu locul acesta — Mărășești ? Care-i istoria lui — clipa și destinul ? Se pare că domnitorul Vasile Lupu este cel care semnează întîiul act de atestare a locului, la 4 aprilie 1641, printr-un zapis întăritor către Lupașcu Armaș. În fruntea acestui pămînt frămîntat de istorie s-au aflat, printre alții, Miron Costin și Ion Neculce — și poate de la ei, de la cronicari, au învățat oamenii locului înțelepciunea slobozeniei, ori poate altminteri, de la acești oameni să fi deprins cronicarii morala cuvîntului liber. Cert este că mărășeștenilor le-a plăcut mereu mireasma libertății și fapta dreptății. Un singur, emoționant exemplu : aici, ca și în Focșani, au funcționat veritabile centre unioniste. Țăranii de pe aceste locuri l-au trimis în Divanul ad-hoc al Moldovei pe țăranul clăcaș Ion Roată din Cîmpuri. Tot ei l-au ales deputat pe Mihail Kogălniceanu. Însuși Vodă Cuza, în prima călătorie de la Iași la București, la 5 februarie 1859, poposește cinci zile la Mărășești. Să facem un salt peste timp și să ne întrebăm dacă mai este o întîmplare faptul că prima statuie din România ridicată domnitorului Alexandru Ioan Cuza a fost inaugurată la Mărășești. Iubeau oamenii aceștia dreptatea și neatîrnarea încît nu se putea ca întîiul simbol al jertfei întru patriotism și dreptate națională să nu purceadă de aici.

...Pui urechea la pămînt — și auzi glasul devălmășit cu veghea al mamelor și nevestelor acestor flăcăi, ieșiți din deprinderile zilnice și pașnice spre a-și apăra glia și visul frumos, ogorul și casa, și ramul, și foșnetul veveriței la nuci, și aerul, și apa străbună, și somnul cuminte al copiilor. Steagurile șterg sudoarea frunților, îmbărbătează și croiesc noi pîrtii ale morții printre cei ce călcară cu gînd viclean pragul țării. Cad generalii în rînd cu soldații — și țara-i trup de fier în cumpăna vremii.

Dar să ne amintim. În ajunul ofensivei de la Mărășești, feldmareșalul Mackensen, părăsind Bucureștiul pentru a conduce personal ostilitățile, își lua rămas bun de la cei ce-l conduceau la gară, spunînd : „La revedere, peste două săptămîni la Iași !" Faptele însă n-au fost pe socoteala mareșalului. Se afla la postul său de înaltă răspundere patriotică generalul Eremia Grigorescu. Era acolo locotenent-colonelul Rosetti, care, grav rănit, refuză să fie ridicat, exclamînd : „Ordon regimentului să nu treacă peste corpul meu" — iar regimentul nu s-a retras. La comanda mitralierei unei companii este descoperit, după luptă, în moarte eroică, înconjurat de cadavre inamice, căpitanul Grigore Ignat. Ecaterina Teodoroiu murmura, în acea zi înaltă, ultimele sale cuvinte : „Înainte băieți, nu vă lăsați, sînteți cu mine !" Și se mai afla acolo, pe aceeași baricadă a sfintei datorii, Regimentul 32 Mircea, în cadrul căruia renumitul batalion al „fantomelor albe" lupta băgînd spaima în dușmanii obosiți de amăgiri. Și tot acolo, jertfă la fruntariile patriei, cădea Mărîuca Ion Zaharia, o fetiță de 12 ani din Pădureni-Mărășești, care prin ploaia de obuze aducea mîncare servanților unui tun ; mîncarea nemaifiind necesară — tunarul murise — Mărîuca a rămas la observator transmițînd știri pînă cînd gloanțele i-au frînt glasul tînăr.

Aceștia toți — și alții, mii și mii — i-au întrerupt lui Mackensen împăunatul discurs pregătit pentru Iași. La adresa lor scria Octavian Goga în ziarul „România" din acel an eroic 1917 : „Soldatul care s-a bătut la Mărășești a arătat lumii de ce este capabil acest popor de la Dunăre. Legenda superiorității sufletești a culturii de la Berlin s-a evaporat în fața sătenilor de la Tîrgoviște, care au pornit la atac în cămăși, creînd în jurul lor o atmosferă de vitejie clasică, smulsă parcă din cele mai strălucitoare pagini ale antichității greco-romane". În același ziar, Sadoveanu arăta : „De acest zimbru vechi — stemă a acestui pămînt — își vor aminti cei care vor veni după noi, cînd vor ceti tragicul război al oștenilor noștri".

Eroismului ostașilor români la Mărășești i-au adus elogii nenumărate ziare din diferite țări ale lumii, între care : „Times", „L'Echo de Paris", „Corriere della sera", „Manchester Guardian", „The Telegraph", „Yorkshire Herald", „Le Gaulois" etc. În Franța, în fiecare an, cînd se sărbătorește victoria bătăliei de la Marna se vorbește cu profund respect despre Mărășești.

Nu fac decît să anticipez spiritul de dreptate ce avea să vină, amintind aici, acum, cuvintele secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, rostite în anul 1967, cînd s-a aniversat o jumătate de secol de la epopeea Mărășeștilor : „Ne plecăm cu venerație în fața eroilor națiunii, în fața celor care nu și-au prețuit viața pentru a asigura libertatea și progresul poporului român, care au pus, la timpul lor, o piatră la temelia mărețului edificiu pe care îl înălțăm astăzi pe meleagurile României socialiste. Fie ca memoria celor ce au căzut la Mărășești, Mărăști și Oituz, oprind cu pieptul lor armatele imperialismului german, să trăiască veșnic în conștiința poporului, îmbărbătîndu-l întotdeauna în lupta pentru binele și prosperitatea Republicii Socialiste România".

...Pui urechea la pămînt — și asculți plînsul domol, ascuns în basma, al mamelor și nevestelor după bărbații dăruiți în război, și înțelegi că plînsul acesta este o armă mai pedepsitoare decît tăișul baltagului, și fiecare ordin galben al morții e o distincție a eroismului păstrată cu sfințenie în firida gîndului curat, iscînd noi bărbați spre piscul victoriei. O luptă pașnică astăzi, a muncii, o victorie nu mai puțin edificatoare. Orașul numără astăzi peste 13 000 de locuitori, din care peste 6 000 lucrează în industrie, construcții, cooperație. Mai mult de jumătate din oamenii muncii sînt tineri. Întreprinderea „Chimica", Întreprinderea de prefabricate din beton, Fabrica de sticlă, o balastieră de mare capacitate constituie adresele diurne ale cetățenilor orașului. Întreprinderea „Chimica"-Mărășești constituie, prin gama produselor sale, o marcă-unicat în peisajul economiei naționale și punctul în jurul căruia gravitează majoritatea forței de muncă a locului. Aici se obțin zeci și zeci de sortimente, între care, mai valoroase, produse adezive, acizi grași detergenți, gelatină alimentară și farmaceutică. Multe din medicamentele românești au în componența lor asemenea substanțe. Vinul însuși, pentru a scînteia limpede în pahar, este filtrat cu ajutorul unor „elemente" purtînd marca de sudoare și inteligență a acestor oameni.

Extinderea și diversificarea industriei au adus schimbări atît în concepția oamenilor, cît și — vizibile la tot pasul — în peisajul urbanistic. S-au construit pînă acum peste 1 300 de apartamente, hotel, școală, poștă, alte utilități. Urmașii glorioaselor locuri, trăind timpul la puterea emoției, își aduc prin fapte exemplare de muncă prinosul lor de dragoste față de loc, față de țară.

...Cînd părăsesc Mărășeștii s-a lăsat seara. O seară limpede, luminoasă. E pace — și luminișul respiră adînc liniștea răscrucilor goale. Munții și-au pus de o parte cușmele verzi și stau cu fruntea rezemată în nouri, ca niște plăieși în odihnă. Și atunci pui încă o dată urechea la pămînt și înțelegi că, într-adevăr, „Pe aici nu se trece !" Decît cu gînduri curate.

Ion Andreiță

Poeme de NEGOIȚĂ IRIMIE

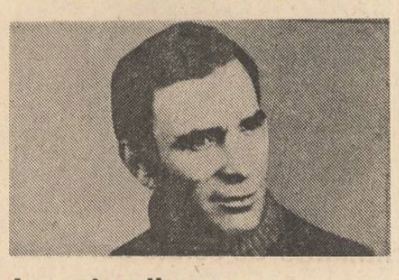

Lanuri galbene

Sub lanuri galbene strămoșii
Își mai vorbesc, și-aduc aminte
Că au lăsat cam necosite
Tăcerile dintre cuvinte.

Și coasa lunii cînd mai trece
Peste cîmpiile lunare,
Prin somnul lor, adînc tresare
Lumina palidă și rece.

Și coasa lunii-n cer cînd suie,
În somnul lor preasfînt invie
O verde flacără-n cîmpie
Și-n candela dintr-o gutuie.

Iar spre zenit cînd prind să fiarbă
Culorile din ceruri sfinte
La Voroneț urcă din iarbă
O catedrală de cuvinte.

Laudă toamnei

Dinspre pădure un strai de rugină
Ne spune că toamna e pe aproape,
Și vrînd de obsesia iernii să scape
Un greier înginã o rimă străină.

Cînd vîntul prin hornuri începe să urle
Tu pune-mi cafeaua de dimineață.
Se tinguie orologiul în turle,
Mesteacănul însuși se schimbă la față.

Astfel deodată ziua-mi pare mai roză,
Tu fă-mi cafeaua mai amăruie,
Vezi cum spre ceruri mesteacănul suie
Și chiar poeții o dau mai pe proză.

Pe proza vieții urcînd din unelte
Piedestale și monumente,
Deci laudă toamnei, columnelor svelte,
Ce urcă sub cerul clipei prezente.

Și iar în clepsidre nisipul preschimbă
Secunda de aur în ore preasfinte
Cînd clopotul cîntă-ntr-o singură limbă
Și toamna-nflorește în pomi și-n cuvinte.

La umbra verde

O, de-aș putea, de-aș avea voie
Să-mpărățesc un sfert de cer,
Să dorm pe-o frunză de piper
La umbra verde de aloie.

Atuncea, iarăși, cu toți dinții,
M-aș implînta într-un gutui,
Și-ar arde dulce, amărui,
Toți arborii din sudul minții.

Oricum, eu știu, voi arde verde
Decolorînd ca o șopîrlă
În toamna ce acum se pierde
În asfințitul dintr-o gîrlă.

Pictură rupestră

Pasărea cerului saltă
Spre raiul clipei dintîi,
Spre marginea lui, cealaltă,
Și-i strigă clipei : rămîi !

Rămîi cum ai fost totdeauna
Cu noi și cu ceilalți,
Mai fă să se legene luna
Prin paltini, prin brazii inalți.

De te oprești, o, clipită,
În apele geamului meu
În el ai să vezi cum se-agită
Pasărea lunii într-un muzeu,

Cum bate din aripi, țîșnind prin ferestre
Și spre înalturi plutește,
Fugind chiar din iadul picturii rupestre
Plutește, firește, dumnezeiește.

Secol douăzeci

Te văd cînd vii,
Te simt cînd treci
Peste-acest secol
Douăzeci.

Văd rîuri lungi
Se fac de gheață
Și stelele
Sub cer îngheață.

Peste-amîndoi
Ninge și plouă,
Noi – arbori doi
Pe lună nouă.

Doi arbori suri
Pe lună plină
La care soarele
Se-nchină,

Rotindu-se
Sub stele reci
Peste-acest secol
Douăzeci.

Pasărea luminii

Fie la noapte, la noapte să vină
Pasărea ceea numită Lumină,

Pasărea ceea de foc, colorată,
Cum nu s-a văzut sub cer niciodată.

Ea bate din aripi și-n suflet pătrunde
Ca sunetul mării vuinde prin unde,

Ca sunetul ploii ce-aleargă piezișe
Cînd stelele cîntă pe acoperișe.

Doina Steurer : „Natură statică cu mere"

ioana dinulescu

Miliarde de celule nervoase

Aș putea spune : exist. Aș putea spune
că sînt,
fiindcă respir.
Fiindcă mă-ntorc seară de seară, spre casă
sub ochii de vasilisc ai nopții viitoare.
Fiindcă mă-nduioșează destinul
unui pui de vrabie căzut din cuib
și tremur cînd vînătorul țintește
prin pădurile toamnei.
Fiindcă singerez cînd sosia mea din Atlantida
este așezată cu spatele la marele zid
chinezesc
al realului.
Aș putea afirma că exist, că sînt,
fiindcă există citeva miliarde de celule
nervoase
care, sub masca numelui meu,
visează că respiră, că scriu acest poem,
această cronică a copleșirii marelui zid
chinezesc
de ierburi fragile, de ciuperci hrănitoare.

Liliac orb

memoriei lui Dimitrie Stelaru

Stau de vorbă cu zidul proaspăt văruit :
el întreabă și eu îi răspund
mestecînd zaruri de gheață, de cretă,
hașurînd portretul poetului care-a trecut
prin apele veacului,
liliac orb, de fulger legănat.

Stau de vorbă cu pasărea ce-a cuibărit
în neant ;
la stînga, la dreapta, la nord și la sud,
mari ferestre de gheață, de cretă,
se închid, se deschid.

Trece pe lîngă mine

Purtîndu-și pe brațe aura, craniul înmugurit
trece smulgîndu-și călciiele
din lutul unui mit,
trece zeul, de propria-i strălucire orbit.

Răsună pașii în dimineața picloasă,
pe gură : călusul miresmei de tei,
trece zeul purtînd pe crestet pulberea
diamantină a satului unde am copilărit.

Trece pe lîngă mine, îmi atinge umărul
cu aripa, dar nu mă vede, nu mă întreabă
nimic. Să-mi ceară bilanțul, nici atît !

Noaptea apune zdrențuită în armura-i de vis,
ziua întinde ramuri de tei înflorit
peste abis.

Întîmplări

După ce mîinile au zămislit din nou,
după ce gura a înscris în palimpsestul
sîngelui
peceți de nești,
cînd se leagănă trupul în hamacul unor mai
îngăduitoare legi,
cînd porii învață să respire un aer mai pur,
se apropie tiriș Felina,
se insinuează Felina,
își așează ghearele-i de catifea înzăpezită
pe coapse, pe umeri, pe timple,
duioasă îți murmură în ureche :
„În sfîrșit, ești a mea, doar a mea !
Înțeleaptă cum ești, nu te vei răzvrăti,
știu, nu te vei răzvrăti !"

Steaua sălbatică veghează cu ochiul ei
transparent.

Subsuoara uliului

Întîmplări ale altora
dîndu-și brînci, îmbulzindu-se în beciul
memoriei.
Forfoteala lor proiectează imaginea
unui stol de piranha
în jurul tigrului muribund.
Pe cealaltă tipsie a balanței :
umbra ta în pragul casei străine,
femei tricotînd armura
în care te vei rostogoli de pe cal.
Rătăcește limba prin tufișuri de rosa canina,
privighetorile își depun ouăle
la subsuoara uliului.
Cutremurînd temeliile junglei, ultimul strigăt
al tigrului muribund îți incendiază timpanul,
dar, inexorabili, își continuă lucrarea,
peștii piranha, mărunții pești piranha !

marin sorescu

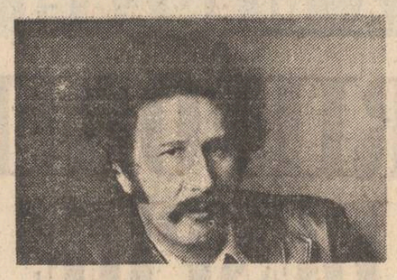

Vărul SHAKESPEARE

PIESĂ ÎN CINCI ACTE

– Fragment –

ACTUL III

TABLOUL IV

Scena 1

Londra. Locuința lui Shakespeare.

SORESCU : *(În șoaptă)*
E mină blestemată-aici. Spionii
Lui sir Cecil tot mișună. Tocmit-au
Fecioare-vrăjitoare : psihologic
Război să-ți poarte, dînd din cap că nu e
O replică de doftă-n cele drame,
Și, vinturîndu-și țițe, să atîțe
Toată puștimea — băsca mardeiașii,
Care prin crișme instruiesc prostimea,
Să-ți huiduie creația...
SHAKESPEARE :
Mișeii !
SORESCU :
Cu Francis Bacon ai avut vreo rică ?
SHAKESPEARE :
Îl știu de filozof, lingînd la curte
Tacîmuri de argint, cu cumpătare.
Dar nu l-aș crede-n stare...
SORESCU :
Cunoști slova-i ?
SHAKESPEARE :
De cînd e cancelar, lipit de garduri
E zapisu-i...
SORESCU : *(Îi întinde un sul de hîrtie)*
Citește tare,
Dar nu atît de-acustic, să ne-audă
Urechile din ziduri...
SHAKESPEARE :
Încerca-voi...
(Citind)
„El, mișină de intrigi și viespar
De crime clocotind, în al lui suflet,
Ce, inocent, le-așează, hm... coroană
Pe fruntea regilor... Mînjit pe cuget
Cu viața multor vieți nevinovate,
Tineri îndrăgostiți, sărînd în săbii...
Pe-Ofelia, o-neacă... siluită
Laviniei îi taie mîini și limbă..."
SHAKESPEARE : *(Ridicînd ochii)*
Sînt eu acela ?
SORESCU :
Nu, e tata mare !
Citește, mîrșăvia-i ce-i în stare !
SHAKESPEARE : *(Citind)*
„Pe-Ofelia o-neacă, fără popă
S-o-ngroape regele Falstaff grăsanul...
E ca o scroafă ce-și mănîncă purceii"
Deci bate-n grași — și-a țării bunăstare
Dărăpănînd-o... *(Dă să lase hîrtia)*
Nu mai pot !
Mă-nghimpă
Cu mii de ace, glasul amorțindu-mi
Și amuțindu-mi...
SORESCU :
Zii...
SHAKESPEARE :
Mai pe sărite...
Că din sărite-mi ies din minți și-mi sare
Din teacă spada...
(Citind) „Pana-i ? O insultă !
Răzbici pentru puscoci, cu ură versul,
Făcut să sune blînd urechii noastre,
El l-a-ndesat pe țevi de tun, năpraznic
Și verbului pe buze foc el dîndu-i,
Precum la bîlci în gură gaz smintiții
Iau și-i dau foc să-aplaude nerozii..."
(Ridicînd ochii) Sînt eu acesta ?
SORESCU : *(Îi arată un pasaj)*
Te descrie întocmai...
SHAKESPEARE : *(Citind)*
„Un pîrpiriu, nici nu îl bagă-n seamă
În piață precupeții, își ascunde
Sub stingăcia-i, ponoseala hainei,
Ambiții cum de mult n-avu un rege...
El mișină de intrigi și viespar
De crime-mpărătești..."
(Cu alt ton) Se repetă...
(Citind)
„Împroșcă Roma, pîngări Atena..."
(Sărind)
„Fereastra oarbă-n bezna omenirii..."
(Ridicînd ochii)
Ce vrea cu toate-acestea ?
SORESCU :
Numai capul.
SHAKESPEARE :
Nu-mi place stilul. Pompier e-acesta ?
Pe el ce-l doare, ce-ar vrea el să stingă,
Stingîndu-mă ?
SORESCU :
Să-ți amuțească pana,
Ca, de pe capitoliu sfînt, o gîscă,
Tăiată și servită la ospățu-i...
SHAKESPEARE : *(Citind)*
„Se poartă rău cu solii, bădăran,
În scenă îmbrincește regi bicisnici,
Ce vorbe de ocară au pe buze.
Curvăsăraia mișună-n palate.
Incestul, paricidul sînt o floare,
Într-o livadă gingașă de crime..."
SORESCU : *(Imitîndu-l)*
Sînt eu acesta ? Hai întreabă-acuma ?
Cu-așa raport și șaptezeci de Shakespeare
Către butuc buluc merg și adio...
SHAKESPEARE :
Raport ai zis, raport ?
SORESCU :
Doar nu-i tiradă,
S-o spună un actor și-apoi s-o uite.
Este raportul lui, prin care-ți cere
Tăierea capului,
SHAKESPEARE :
Cumplite vremuri...
SORESCU :
Și ai fi azi o bună amintire.
Ba chiar slăvit, cu gura moale,
Și mai discret... „Grozavul Will", s-ar zice,
„Păcat că s-a virit în treaba aia...
Avea talent... dreptatea însă una-i..."
Și lucruri de-astea, le cunoști mai bine.
SHAKESPEARE :
Și cum scăpai ?
SORESCU :
Să-ți spună spiridușul lunii pline
(Intră Ariel, îmbrăcat în fantomă)

Scena 2

ARIEL :
Sînt Ariel...
SHAKESPEARE :
Mai spune înc-odată
Că numele îmi place...
ARIEL :
Ariel.
(Povestește într-un suflet)
Văzînd că este latà, o furtună
Am inventat. Spărgîndu-se fereastra,
Hîrtiile de pe birou zburat-au...
Pin' să-ntocmească altele... minia
S-a domolit... murîră doar făptașii...
Cum bine știi... Mă duc, căci joc Fantoma
În „Hamlet", c-au murit actori de ciumă.
Și criză mare e de personal... *(Iese)*

TABLOUL V

Scena 1

Londra. Locuința lui Shakespeare.

SORESCU : *(Se plimbă cu mîinile la spate, Shakespeare stă la o măsuță și scrie)*
Pe-un caiețel cuvinte ne-nțelese
Cu grijă scoatem. Le deprindem sensul
SHAKESPEARE :
Vocabularul mi-i sărac, știu bine !
SORESCU :
Prin antici scormonind, găbjim citate
Cu tîlc adînc — Seneca, ah, Ovidiu,
Fîntîni de-nțelepciune sînt — le punem
Apoi pe toate-n gura unui Hamlet,
A craniului gălbui...
SHAKESPEARE : *(Ridică mirat fruntea)*
Și el vorbește ?
SORESCU :
Mai ales el ! Căci e banal groparii
Să mai pălăvrăgească și pe scenă,
Cînd ei în cimitire spun destule
Cu miez și fără miez... Pe cînd un craniu,
Pe scenă doar își poate spune păsul...
Și șocul va fi mare...
SHAKESPEARE :
Brr ! Ideea
Grozavă mi se pare... *(Timid)* Ce să spună ?
SORESCU :
Așa... despre amor... viață... moarte...
SHAKESPEARE :
Nu, despre moarte, nu...
SORESCU :
Așa-i, tabuul
Acesta grav să-l urmărească veșnic,
E un blestem... Să caște gura-a spune
Dar să n-apuce... căci secretul morții
Și craniile trebuie să-l țină...
Încolo, să tot turuie, ce-i trece
Prin hîrcă... Tot în maxime s-o țină.
Hamlet să-și la notițe, firoscosul.
SHAKESPEARE : *(Rizînd)*
Pe mîndrul prinț, să-l văd băgînd la gîavă
Ce-i spune-o tertecuță veche, seacă...
(Îngrijorat) Dar cum vorbește ?
SORESCU :
Craniul ?
SHAKESPEARE :
Aparatul fonic ?
SORESCU :
Pe scenă sînt modalități multiple...
SHAKESPEARE :
Vocea sufleorului... De nerăbdare
Ard să-i creez un rol și încă strajnic !
Atîtea profanări de cimitire,
Morminte răscolite, moaște sfinte,
Furate noaptea și batjocorite
De cei mișei, să aibă-acum o voce,
Printr-un reprezentant al lor să-și strige
Afară din mormînt blestemul...
SORESCU :
Totuși
Să nu ne-nflăcărăm... Să se descurce !
Să spună și-una și-alta...
SHAKESPEARE :
Gras e rolul...
Dar cine-l joacă ? Ce actor acceptă ?
(Pauză) Să zicem că sînt craniul...
Ia ascultă...
Adică, nu... Mă trece-o nădușeală
Ca gheața rece... Joacă-l tu...
SORESCU :
N-am chef acum... Dar stai, vreodată
Ai fost într-un ospiciu ? Cu nebunii
Ai stat de vorbă ?
SHAKESPEARE :
Doar cu cei ce-s slobozi
Amici ne sînt, sau șambelani, sau sfetnici...
Să zicem că-s nebun și tu ești doctor...
Și vii în turn să ne consulți, căci sîntem
Vreo șapte-acolo-n cămăruța aia...
Și-nchidem ușa... și ești prins acolo...
Dar scena s-o jucăm... Eu sînt *Nebunii*
(Mai potrivit e rolul decît Craniul).
SORESCU :
Și eu sînt Doctorul...
SHAKESPEARE :
Chiar așa...
SORESCU :
Începem...
SHAKESPEARE : *(Începe să țipe)*
Hei, doctore !... Degrabă vii, căci, iată,
Mi-am pus piciorul după git și nu pot
Să-l mai dau jos, mă stringe ca o gheară
De vultur... Au ! Doctore...
SORESCU :
Aici sînt gata, ce e ?
Scoli balamucul în picioare, prună ? !
Nebunii dorm acum la miez de noapte,
Cu mințile sub cap, ca biete perne,
Ce-atît de mult le-au frămîntat în mînă,
Că penele ca plumbu-atîrnă grele...
Și-abia au ațipit și tu spargi ziduri
Cu vocea ta, hodorogești țăria !

Nicolae Florea : „Piinea"

SHAKESPEARE :
Picioru-mi ia de după git ! Mă strînge
De git piciorul meu, mai rău ca șireangul.
SORESCU :
De cîte ori ți-am spus să nu faci Yoga ?
Poftim ! *(Îi desface piciorul)*
Ești liber, acum umblă.
SHAKESPEARE : *(Se repede la Sorescu, îl prinde și-l imobilizează)*
Aha, te-am prins. Deschide, bă, fereastra
(Întrebător)
Îl joc eu și pe Nebunul al doilea ?
SORESCU :
Desigur ! Și pe al doilea și pe ceilalți.
Ți-am spus
Că sînt vreo șapte-opt în celulă...
SHAKESPEARE :
Fereastra am deschis-o ! Dar sînt gratii...
Deschid și gratiile ? Ah, ca ceara,
În mîna noastră zdravănă, să-ndoaie !
Tu ține bine zgripțorul acela !
„Îl țin ! Așa ! Așa !
Așa ! Așa ! Mai na și-o labă !"
Dă-i ! dă-i ! Căci el
Ne pune lipitori, și ne ia sînge,
Aripi de lilieci ne dă drept hrană...
Veniți să-l asvîrlim... Țineți-l bine...
SORESCU :
Prieteni, stați ! Nu vă pripiți ca proasta
La măritiș. Să m-aruncați din turn vreți ?
SHAKESPEARE :
Întocmai, vraci scîrbavnic !
Și asta chiar acuma.
SORESCU :
Dar unde vă e mintea, nu pricepeți ?
Dacă mă asvîrliți de-aici, de la înălțimea
asta, eu mor.
SHAKESPEARE :
Păi, asta și vrem. Să crapi, tu și toți doctorii
Din lume... Inclusiv doctorul Pitpalac.
SORESCU :
Foarte bine... Dar voi nu știți, că, atunci
cînd moare omul se gătește ? Pune pe el ce
are mai bun ? Cum să mă aruncați așa cu
hainele astea ? Mă duc să-mi pun țoalele
de moarte și vin și mă omoriți. Dar, zău, o
să vă căiți...
Doctor ca mine...
SHAKESPEARE :
N-o să ne căim ! Du-te de te schimbă,
lasă-ți hainele astea jegoase și vino să dăm
cu tine de-aici din turn. Dar repede, un' doi,
pînă nu cresc gratiile la loc... *(Pe alt ton)*
Ce zici ?
SORESCU :
Foarte bine ! La improvizație faci progrese
pe zi ce trece.
SHAKESPEARE :
Cred că rolul nebunului doi, ăla care zice
„Dă-i ! dă-i ! Căci el ne pune lipitori și ne
ia sînge"
putea fi jucat și mai expresiv... Aici nu prea
am fost în formă...
SORESCU :
Nu-ți poți interpreta cu aceeași intensitate
pe toți nebunii... Însă, în general, cum
ziceam... merge...
Facem progrese...
SHAKESPEARE :
După cîte îmi dau seama, cuvintele trebuie
să aibă un anumit tîlc, să fie expresive,
pline de naturalețe...
SORESCU :
Gata astăzi. Data viitoare va fi și mai bine.
Compunere pentru acasă :
„Nevestele vesele din Winsdor..."
SHAKESPEARE : *(Speriat)*
Nu, singur nu îndrăznesc...
Schițez așa o mică piesă
în cinci acte... Și-o definitivăm tot împreună.
(Iese)

ACTUL IV

TABLOUL I

Scena 1

Danemarca. Vrăjitoarea și Camelia, pe cîmp.

GÎLMĂ :
Hei, Vrăjitoareo, cine e copila,
Ce, ca pe-un briu, o tîrîi după tine ?
VRĂJITOAREA :
Privește-o bine.
(Rizînd) Ghici, ciupercă ce e ? !
GÎLMĂ :
Ciupercă, ea ? Zău, c-aș mînca o viață
Compot de hribi de-ar fi ca ea —
O bucățică de-asta — de ciupercă
Prăjită !... Se murează ? c-aș mai ține-o
În saramură, pentru ceea viață.
VRĂJITOAREA :
Tu, Gîlmă, măscărici, îți vezi de cale !
Copila la măscări nu face față.
GÎLMĂ :
Să deie dosul, dacă vrea...
VRĂJITOAREA : *(Scuipă)*
Ptiu, te ucigă,
Fumul pirțuicii... Te aude fata...
(Se apropie Camelia, arătînd o buruiană)
CAMELIA :
De-i Poala Maicii Domnului aceasta,
Cu ea freca-vom stupii, la roire...
VRĂJITOAREA :
Asta-i fetică... Roiniță-i acolo.
(Arată într-o parte a scenei. Camelia se duce și culege buruieni)
GÎLMĂ :
De n-aș fi fost la-ngropăciunea bietei
Ofelia, aș zice... că...
VRĂJITOAREA :
Așa, mai vii de-acasă...
GÎLMĂ :
Sfinte Prepuțe, ce asemănare !...
VRĂJITOAREA :
E sora ei mai mică.
GÎLMĂ :
Ce făptură !
Mersul Ofeliei, la fel mijlocul,
Gropițele-n obraji...
VRĂJITOAREA :
Mai mult ea rîde
Și-o fire mai pornită spre lumină
Firea i-a dat... E-un clopoțel...
GÎLMĂ :
Să-mi sune
Și mie, cînd mă scol...
VRĂJITOAREA :
Ba ție-n dungă
De ți-ar suna și-un clopot, adormită
Îți va rămîne mintea ! Ptiu, că bleagă-i !
GÎLMĂ :
Venisem să te chem degrab' la Londra
(Tainic) Lui Shakespeare mușchii i-au căzut,
nici pana
Nu poate s-o mai salte... Iar e-n criză,

---

plastică

Bienala de grafică

Sălile Dalles-ului găzduiesc în acest prag de toamnă impresionanta paradă a graficii românești contemporane, prilej cu care această rafinată specie a artelor plastice își dezvăluie resursele de putere creatoare, ambitiile stilistice, corifeii, tendințele de evoluție artistică, densa spiritualitate, amploarea cuprinderilor geografice. Actualul salon bienal se detașează prin deosebita lui capacitate de reprezentare cu adevărat națională. Este, după cîte cunoaștem, pentru prima dată în istoria manifestărilor de acest gen cînd pe simezele Dalles-ului apar reunite, perfect competitive sub aspect tehnic și estetic, lucrări ale unor graficieni din Tecuci, Buhuși, Cîmpulung Moldovenesc, Sighetu Marmației, Lugoj, Zalău, Tg. Jiu, Călărași, Huși, Mangalia, Drobeta-Turnu Severin și din alte locuri unde pînă nu demult asemenea pregnante nuclee artistice erau inexistente sau pluteau într-un sordid anonimat. Fenomenul s-a mai făcut simțit și în saloanele de pictură-sculptură, anterior și în trienala artelor decorative (justificat de proliferanta industriilor beneficiare și de cerințele ambientale ale noului habitat românesc) și se cuvine salutat și interpretat în termenii cei mai obiectivi. Generoasele sufragii ale Festivalului național „Cîntarea României" au impus, iată, această nouă geografie a artelor noastre plastice, ca un corolar născut firesc din matricea celor mai nobile aspirații spre frumos nutrite dintotdeauna de oamenii acestor meleaguri. Din acest punct de vedere, **Bienala de grafică '88** trebuie apreciată drept un eveniment cultural de primă mărime în viața spirituală a țării.

Din alt unghi privită această manifestare, se constată și de această dată un apreciabil număr de absente marcante, unele compartimente fiind de-a dreptul văduvite în acest sens. Ilustrația de carte, de pildă, deși suprafața de expunere rezervată acestui gen este importantă, este reprezentată doar de vreo 4—5 nume, sau grafica publicitară și afișul, ca să ne referim doar la cele mai slab susținute prestații artistice. Sigur, se cuvin evidențiate eforturile organizatorilor de a da o imagine cît mai amplă și mai proaspătă asupra domeniului. Multe, foarte multe nume noi pe simezele Dalles-ului aduce această bienală și iată-ne în fața celui de-al doilea, și foarte tonic, fenomen ce caracterizează actualitatea noastră artistică. Dar o asemenea energică infuzie de tineret nu scuză cu nimic lipsa de la un astfel de bilanț artistic a cîtorva dintre autoritățile în materie. Plăcută este, în schimb, reintîlnirea pe simezele bienalei cu lucrări ale unor pictori și sculptori — desene, grafică de șevalet, gravuri — foarte serios elaborate, deloc simple exerciții de atelier, semn că această alma mater a artelor plastice este încă la loc de cinste în exercițiul zilnic al oricărui artist care își respectă uneltele.

Așadar, prezențe diverse, o bogată revărsare de orientări stilistice, destule tentative novatoare, nu atît în sens tehnic (deși genul permite, ca și instrumentele și tehnologiile apărute între timp), cît în planul viziunii plastice. Sub raport tematic, sînt precumpănitoare căutările cu trimitere explicită la datele realului, supralicitînd uneori, însă, corect și onest, orientările tradiționaliste. Nu lipsesc nici lucrările cu un aport mai consistent al culorii și al concentrației semnificante a semnului grafic, atribute definitorii, cel mai adesea, în ansamblul compoziției plastice. Numeroși sînt și cei preocupați mai statornic și mai convingător de sugestivitatea ideatică a discursului plastic. Am putea emite părerea, fără a exagera, că asemenea tendință domină în actualul salon demersurile ilustrativiste. La urma-urmelor, dintre toate artele vizuale grafica se află cel mai aproape de inefabila sintaxă a ideilor ; gîndul se regăsește mai lesne în traiectoriile liniei decît în materialitatea atît de evidentă a culorilor ori a formelor spațializate.

În ansamblu, Bienala de grafică 1988 este o reușită, cel puțin prin limpezimea scopurilor propuse, larga arie de cuprindere artistică, bogăția tematică și stilistică și, mai presus de toate, prin profesionalismul deosebit demonstrat de marea majoritate a participanților la actuala ediție.

Corneliu Antim

Frumusețea simplității

Expoziția lui Vasile Parizescu de la Galeriile de artă ale municipiului București, care l-a readus în fața publicului cu o serie de lucrări de-o acuratețe și de un colorit de-a dreptul impresionante, atestă un pictor format la marea școală tradițională românească. Se înțelege din însemnările autorului din caietul-program că pictura înseamnă pentru acesta o imensă dragoste care-i dă sansa de a crea o lume de culori, de a avea un luminiș propriu, de a fi mereu cu natura — cucerit și cuceritor. Vasile Parizescu pictează fără să se gîndească la esec sau la succes. Și astfel a căpătat drept la libertate de expresie, poate lua în mînă penelul fără teama de ce va spune critica de specialitate. Și-n definitiv ce poate fi mai minunat pentru un artist decît de a respira cu naturalețe minunile care încurajează opera de artă să meargă spre lumină la întîlnirea cu viața pe cărările simplității și bucuriei. Vasile Parizescu nu vorbește despre pictură cu acea pedanterie specifică unora, pentru că — o știe o lume întreagă — e mai bine să faci o pictură bună, decît să vorbești despre ea.

Admirîndu-i expoziția, mă las în apa liniștită a plăcerii care-mi desfată privirea și adun, tablou cu tablou, imaginea unui univers sclipind de intensitatea vibrației de dinlăuntru a artistului. Am zăbovit mult la fiecare cadru, dar în special la pînzele : „Toamna la Brăila", „Flori roșii și albe în vas albastru", „Misterul apelor — Mogoșoaia", „Iarna în București", „Asc unzișuri pe Neajlov", „Lumini și umbre la Suzana" ; există în acestea ceva care impresionează, aș zice, o realitate de necrezut, tocmai fiindcă este prea adevărată. Mi se pare că aici se găsește punctul de susținere, individualul creației lui Vasile Parizescu, eul artistic inconfundabil și inepuizabil. Iar argumentul se bazează pe luciditatea expresiei pictorului nostru, pe claritatea sentimentului evocat prin culoare. Pictura, echilibrată prin clasicitatea construcției, solară prin sugestivele combinări la granița (ideatică) dintre lumini și umbre, este în cazul de față măsura maturității artistice a lui Vasile Parizescu. El smulge naturii mai mereu cîte un secret și ni-l șoptește nouă ca pe o nouă experiență ; e ceva ca-n „O mie și una de nopți", atunci cînd îți închipui că printr-un tablou a epuizat povestea sa prin culoare, apare altul, ca un amănunt (important totuși) adăugat secretului și așa se ajunge la un nou secret și la un nou tablou. Socotesc forța aceasta de a arcui ideea de la un tablou la altul (un fel ingenios de a alcătui un tot) ca emanînd din armonia legăturilor omului cu artistul. Pictura lui Vasile Parizescu se citește odată cu clipele care fosnesc prin aer, aș zice că privirea este la început o iscoadă, devine apoi complice ca pînă la urmă să se aureasă (privirea aurită a vizitatorului ar fi darul de preț oferit de pictor) în zorii frumuseții.

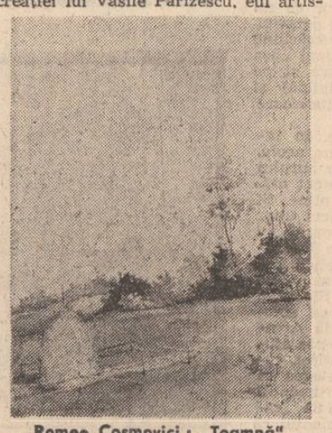

Romeo Cosmovici : „Toamnă"

Peisajele sînt încărcate de emoție, naturile statice emană finețe lirică ; echilibrul esențelor susține rigoarea evidentă, ca de altminteri și o liniște generală în prospețimea virtuală a poeticului.

Artist plastic de certă vocație, Vasile Parizescu își confirmă talentul (inventivitatea în nuanțarea albastrului e o marcă proprie) ; profesionalismul său e fără dubii. Mi-l închipui la șevalet : reținut, tenace, gîndind pînă la cea mai mică tușă culorile : sentiment și înțelepciune artistică.

Expoziția de acum arată chipul (harul) artistului la maturitate.

Pavel Pereș

Frumoasa zice să-l aduci fertura..
(Privind la cer) S-apropie furtuna.
Iar pe valuri
Voi dirdii-n corabie. Ce-ți pasă
Tu vii pe sus, pe mătură...
(Arătînd spre fată) Ea știe
Că are doică-o vrăjitoare ?

VRĂJITOAREA :
Bună-s
Cu ea... Cu tine — zgripțuroaică,
Ci cară-te de-aici, cu luntrea-puntea.
Dau lecții de menaj bietei copile
Și peste mine ai intrat, la ore,
Și mi-ai răpit un sfert de ceas.

GILMĂ :
Plec.

VRĂJITOAREA :
Valea !
(Gilmă iese)
Ce necopliți sînt măscăricii astăzi !

Scena 2

CAMELIA :
(Apropiindu-se cu un braț de flori și buruieni)
Să-mi spui, pe rînd, cum se numesc acestea...

VRĂJITOAREA :
Frumos buchet ! De-o să găsim într-nsul
Cătușnică și limba mielului, înseamnă
Că te măriți degrabă...

CAMELIA :
Doică, vorbe
De-acestea să n-aud...

VRĂJITOAREA :
Visezi tu unul,
L-o dibui, ea gaica, l-o aduce,
Călare pe-o vergea... *(Ride)* 'n genunchi
Să-ți ceară mîna... Ia te uită aici.
(Luînd plantele una cîte una și aruncîndu-le)
Acestea-s : zîrnă... spînz... și otrățel...
Ghizdei, înuță... scrob și pătachină...
Iată și brînca ursului... omăn... pribolnic...
Și tătăișă... flocoșică-i asta...
Cretușnică... hm, vindecea (pe tăietură
Dacă o pui se vindecă și-ți trece)
Salata malului și limba vecii... Fato,
Dar multe-ai strîns, așa, într-o clipită !

CAMELIA :
Cătușnică găsiți ?

VRĂJITOAREA :
Vai, nu...

CAMELIA :
Nici limbă... ?

VRĂJITOAREA :
Nici limba mielului... Dar ce-i cu tine ?
Ești palidă.

CAMELIA :
Nimic... O presimțire,
Ca un vînt rece, m-a izbit în față.
Nu cumva geamăn îmi va fi destinul
Cu-al surioarei mele, ce-o tot plîngem ?

VRĂJITOAREA :
Ascultă de-o mătușă-aici : tot carul
Norocul și-l va răsturna-n ograda-ți.
Vei face-o nuntă mare, căci s-arată
Flăcău la așternut... sorbestrea, iată...
Și nopticoasa asta... *(Aparte)* Sînt de moarte!

CAMELIA :
Ce bine ! Dar să nu vorbim, menajul
Întîi să-nvăț a-l face... Spune, doică,
Bărbații ce mănîncă ?

VRĂJITOAREA :
'Vino-aproape
(Îi șoptește ceva la ureche)

CAMELIA :
Ah, m-am roșit ! Mănîncă și clătite ?
Cu miere ?

VRĂJITOAREA :
Cu miere, sigur, dar clătite bine ! *(Ride)*
Și lîna apei, buciumiș... acestea-s *(arată cîteva plante)*
Dau și paparei gust...

CAMELIA :
Știi ce... pe Hamlet,
L-am tot văzut cu un străin...

VRĂJITOAREA : *(Gest de lehamite)*
Ci lasă-i...

CAMELIA : *(Învingîndu-și timiditatea)*
Cine-i străinul ? Mi-a vorbit odată...
Este de neam ?

VRĂJITOAREA :
Posedă... cunoștințe
'N domenii veste... Nu știu de domenii...
Dar nu-i de nasul tău... Lipsesc o oră...
Tu vezi să fii cuminte... Sînt în preajmă.
(Se iscă un vîrtej, iese)

Scena 3

CAMELIA :
Apare și dispare în vîrtejuri...
La vîrsta ei, se ține-așa de bine !
Iubitul eu mi-l voi ghici în versuri...
(Scoate din sîn o carte, se întinde în iarbă și citește)
Ce singură-s !... Dar versul îmi dă aripi.
Muzica lui de-ar face să răsară
Catușnică-n această poiență
Și limba mielului...
(Rizînd) Dar proastă-s, Doamne !

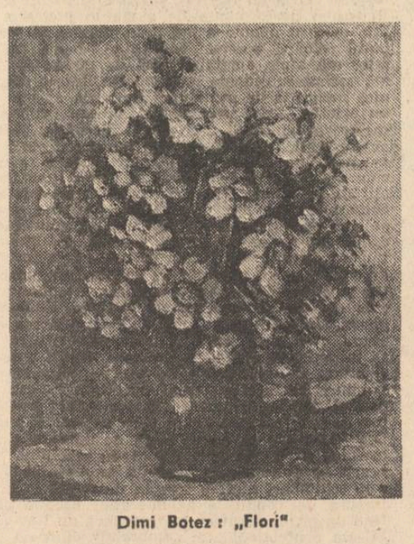

Dimi Botez : „Flori"

Raluca Grigoraș : „Peisaj"

ion pachia tatomirescu

Nu știu, mărgărintule...

Nu știu, mărgărintule, nu știu
cine va tălmăci rănile dureros-de-dulci din noi –
că se naște atita spațiu din spațiu,
că orologiile ies la semănat secunde
atit pe arăturile de primăvară ale neuronilor
cit și pe fertilele văi virgine din haos... !
Fără preget, să folosim bisturiul cu laser,
s-o luăm înaintea și împotriva zeilor din cer de fier,
pe drumul de piatră cu panglică umedă, de inaugurare,
ombilicul stelelor-duble tăindu-l... !

Mărul și dinții

Aș mușca din tine, mărule, ca Adam,
dar n-am gîndul de-a te devora,
doar un sărut ți-aș da
pe-obrazul trandafiriu al sînului
cum norul alburiu, privighetorit în zori... !
Știu, alții te vor minca, mărule,
mai la vale de clipa asta fulguită
în cearcănul rombicelor cristale...

Mărule, mărțulee,
departe-s de mine sunetele, ori colții
ce ți-ar anula răsăriturile... !

Cu flăcări de toamnă

La marginea satului meu cu flăcări de toamnă,
este mormîntul Bunicii Floria...
Cea mai vie stea lunecat-a-n genune,
cînd i-au așternut pat de argilă...
„ – Bunică Floria, ți-aș ridica un obelisc de granit suedez,
dar n-am atîția bani... ! Ți-aș ciopli un soare de marmură
cît cerul, dar n-am atita piatră, nici daltă... !
Am sculptat o piatră neagră, de rîu, în formă de lebădă,

ți-am ridicat o mănăstire de cuvinte, zidindu-mi umbra,
cu turle-nșurubate-n inima Carului Mare... !"
Umbra turnurilor – pe valea cu viorele
și curcubeu neîntrerupt... !

Îți mulțumesc pentru albine...

Îți mulțumesc pentru albine, pentru matca roind
călduros pe șold... !
Îți mulțumesc pentru cearceaful de zăpadă cu nouă stele,
pentru concertul numărul-doi al ideilor... !
Îți mulțumesc pentru floarea-soarelui înrăzărită-ntre coastele mele,
pentru muzica unduirii nufărului de crom... !
Îți mulțumesc pentru piine și sare,
pentru gramatica mărgăritarului... !
Îți mulțumesc pentru cămașa înriurată,
pentru piersicul împurpurat lîngă fața de masă... !
Îți mulțumesc pentru fiordurile soarelui,
pentru înrourarea bujorilor... !
Îți mulțumesc pentru albatrosul ce compostează norii
la urcarea mea în liftul furtunii... !

victoria comnea

Mai vorbește-mi

Mai vorbește-mi
Sau mai bine
Zîmbește din tot sufletul
Și lasă-mă să
Prind-cuprind
Adînca ta făptură în
Lin – de – liniște
Învăluită...

Vis, liniște, zîmbet
Străjer de inimi singerinde
Arzinde inimi de pribegi
Fărădeîntoarceri.

Aseară

Aseară mi-ai văzut
profilul meu de întuneric.
Nu-mi cunoșteai decît
profilul de lumină cu care
te jucai așezîndu-l aproape
sau departe de tine
în balansoar, în flori,
pe-o aripă de pescăruș
sau într-un ochi de apă
copleșit de soare.
Profilul meu de întuneric
te-a speriat. Te privea
adînc, prea adînc și precis.
Un profil de marmură neagră
șlefuită de vreme
pe care lumina se adună
într-o aureolă, închipuind doar
celălalt profil...

Așteptare

Sub un pom împietrit
Prin ceața zilei spre mîine
În clarul neclar întuit
Așteaptă cuvîntul.
Așteaptă, se roagă
În-de-noi,
Ca de ploaie izvorul
Se roagă,
Așteaptă să-i dăm
Firească
Lină
Curgerea înapoi.

Ascultăm...

Ascultăm liniștea luminii...
Copilul se joacă, așezînd
frunzele căzute, înapoi
pe ramuri.
Se mișcă,
respiră
ca printr-un perete de lumină.
E un copil de aur,
un copil ireal,
miraj,
sau lin de alin.
Frunzele cad mereu...
Ne îndepărtăm,
devenim copaci
și el încearcă – tot
mai încearcă – să anine
lumina, înapoi
de inima noastră...

ion butnaru

Unde ești?

Lupii mei te-adulmecă pe zare,
Vulturii cutreieră vecia ;
Marea se ridică în picioare,
Se întoarce-n rădăcini cîmpia,

Codrii-n vînt, cu păsările-n trunchi,
Fug cu munții-n spate după tine ;
Cade universul în genunchi
Să te poată căuta mai bine...

Cînd tu ești pătrundere de soare
Într-un bob de grîu, într-un izvor ;
Vulturii te caută pe zare
Și tu bați în aripile lor.

Băteai în pieptul lumii

Ningea sentimental în munții lunii
Și noi treceam, frumoși ca niciodată,
Pe marginea de cîntec a genunii,
Pe sub cupola lumii de zăpadă.

Băteai, aceeași inimă, în lucruri
Și Universu-ți răspundea, supus,
Și nu știai : să plîngi sau să te bucuri
Că n-avem răsărit și nici apus.

Băteai în pieptul lumii, neștiută,
Și lucrurile respirau la fel,
Și auzeam cum aștrii te salută
Și ți se-nchină cosmosul rebel.

În anotimpul meu

Te simt în preajma mea, aeriană,
Ca un văzduh de mai, și te respir,
Și sufletu-mi miroase-a sinziană
Și visurile-a fir de trandafir.

În anotimpul meu e sărbătoare
Sub bolta fără pată, fără vină –
E-atîta soare-n mine, – atîta soare,
Că însumi eu am devenit lumină.

Aud în tine sufletul femeii

Iubito, mi-ești atîta de aproape,
Ca orologiul de bătaia orii,
Încît aud foșnind printre pleoape,
Pe bolta-ntoarsă a ochilor tăi, norii.

Încît aud zvicnirea albastră a ideii
Și zborul de-nceputuri al visului I-aud ;
Aud în tine sufletul femeii
Cum se deschide-ncet pentru sărut...

mihalache tudorică

A gurii nestemată

Prea frumoasă Limbă Română
răcoare de rai răsărită pe văi păzită prin munți
veșnicie și zestre
a acestui neam iubitor de ceruri de stele și ape
fii a mea intru totdeauna bucurie !
Ești una din sfintele lumii
sporind frumusețea Luceafărului grai înlăcrimat
inimă bătînd la porțile soarelui preacurată
liniște a mierlei milă a sîngelui
iubire atinsă cu nesomnul pe creștet
tu avere păzită cu lacrimi.
Lujer de verbe lume de gînduri
una ești cu noi fiind una
ie în care cerul se scaldă
pieriți în hăuri fără tine-am fi fost.
Așta-i adevărul și unul
toate nașterile au fost pentru el
plătindu-l cu pruncia vîrstele toate
viețuirea toată chiar și cu moartea
ieșire prin timp la malurile humii și luminii
timp culme înainte de a mișca rodul în semințe
nuntit cu suma bucuriilor și suferințelor
rămîi în bucuria domnului tău
Eminescu.
El marele
meșter de temelie solul fără de păcat
trimis al poporului său în chivotul Limbii
s-o aducă la lumină prometeic
chemînd-o din doine trezind-o din plîns

Rug purificîndu-se prin suferință
cîntec al mamei mele născătoare
nestemată a gurii poporului meu
înflorește acum și pe buzele mele
clipă fără scăpăt și altoi pe umeri
oglindă a mării după atîtea încercări
de străină pierire !
Iată-mă și-ți stau în genunchi
iubire de fiu plecîndu-se în fața mamei sale
cînd veșnicia-ți trece să se-adape
din pururea tinerele ape
binecuvîntat fie cearcănul meu
căci sfînt este numele tău
numele tău.

Ca să fie muntele mîndru

Fericiți că ne proptim de stele
ca să fie muntele mîndru
apelor să nu schimbe cursul.
Semințele să-i crească și-n cutele palmei
iar femeia
să-i binecuvînteze bătrînețea cu prunci.
Să se bucure cu bucurie plină
toate rosturile
lumini răsărind din veșnice lumini
iar ea
rod al binelui și setea.
ce abia o stimpără rostirea numelui.

Despre eroism

Îmi vine mereu să-i spun general colonelului (r) Pană Gh. Ion care acum, cînd a împlinit 75 de ani, are un mers grăbit și o nerăbdare de a împlini ce și-a pus în gînd asemănătoare vieții sale de luptător pe frontul antihitlerist.

Cînd l-am cunoscut eu, faptele de arme ale căpitanului Pană Gh. Ion se estompaseră datorită curgerii timpului, dar din unele documente, din amintirile unor subordonați de ai săi am putut să-mi dau seama de amploarea și știința luptelor pe care le ducea în calitate de comandant de companie în regimentul 34 din divizia Mărășești — Constanța.

Trebuie să amintim întîi și întîi de faima pe care o avea căpitanul Pană Gh. Ion în rîndurile poporului de soldați, adică ale celor care îi executau ordinele și-i purtau numele din gură în gură, pînă au ajuns la convingerea că în comandantul lor nu poate să intre glonțul. Doi dintre veteranii subordonați cred cu tărie pînă azi că o forță ocrotitoare se întrepunea totdeauna în calea oricărui pericol ce l-ar fi putut atinge pe căpitanul lor.

Fiu al unui luptător (plutonierul-major Pană Gh. Gheorghe) căzut eroic în 1917 la Mărășești, căpitanul Pană Gh. Ion ajunge să i se confere cea mai înaltă distincție a vitejiei din acea perioadă : „Ordinul Mihai Viteazul" cu spade, așa după cum a notat corespondentul de război pe frontul antihitlerist, Toma Alexandrescu : „După ce i-a prins decorația pe piept, ministrul i-a strîns mîna ostășește, adresîndu-i-se : — Te felicit, căpitane Pană, în numele poporului, pentru actele de bravură făptuite în lupte, acte ce te așează în rîndurile eroilor patriei.

— Vă mulțumesc, domnule ministru, pentru aprecierile dvs. măgulitoare, dar eu nu mă consider erou, ci un simplu luptător, ale cărui eforturi — care acceptă chiar jertfa de sine — sînt puse în slujba dreptății românești, ca și a drepturilor tuturor popoarelor lumii la libertate și pace". Corespondentul de război mai notează : „Cînd, după încheierea festivității — acordarea însemnelor eroismului și înmînarea darurilor aduse din țară, tuturor celor invitați din prima linie — ministrul a vrut să mai stea de vorbă cu căpitanul Ion Gh. Pană, nu l-a mai găsit. Plecase grăbit spre oamenii săi din linia întîi, alături de care avea să pună noi pietre de bază la temelia marii victorii ce se apropia".

Isprăvile de eroism ale căpitanului Pană Gh. Ion au ajuns să străbată de-a lungul fronturilor încît se spunea atunci că „pe toate stîncile din Cehoslovacia scrie Pană". Căpitanul Pană Gh. Ion a participat la 156 atacuri și asalturi decisive în linia întîi și la 36 de incursiuni în spatele frontului inamic.

Convingerea mai adîncă a luptătorului Pană Gh. Ion era că adevăratul erou al marii confruntări cu fasciștii și hitleriștii se identifică întru totul cu sutele de mii de militari români care au luptat pînă la jertfa de sine. Această convingere se găsește de altfel în toate cărțile scriitorului, memorialistului, și scenaristului Pană Gh. Ion, domenii în care a desfășurat de asemenea o activitate prodigioasă și apreciată.

La cei 75 de ani împliniți de „Nea Jenică", adică scriitorul nenumăratelor pagini despre marea putere de luptă și eroismul armatei române, omagiindu-l, îi dorim colonelului (r) Pană Gh. Ion multă sănătate, viață lungă, împreună cu urarea ca ochii săi obosiți de lupte și de existență să vadă tot mai bine.

Gheorghe Pituț

film

«Novăceștii»

Recenta premieră — **Novăceștii** — în regia lui **Constantin Păun** (scenariul : **Mihai Opriș** în colaborare cu regizorul) reprezintă al treilea lung metraj de animație care se întîlnește cu spectatorii săi mari și mici în acest an. Și cum cineaștii de la Studioul „Animafilm" ne mai promit un titlu de lung metraj, de această dată din domeniul anticipației științifice — **Fiul stelelor**, în regia lui **Mircea Toia**, se poate vorbi de un autentic record pentru creatorii din domeniul animației românești.

Aparținînd epocii de mare înflorire a eposului feudal, ciclul plin de însuflețire și de un larg răsunet tradițional al vitejiilor neamului novăcesc se află la baza filmului semnat de **Constantin Păun**, care valorifică tensiunea antitezei cu cruzimea și lăcomia cotropitorilor, spectaculozitatea înfruntărilor, dar și poezia vieții pașnice sau farmecul osmozei cu legenda fantastică. Substanța narativă a filmului se situează simetric între un prolog și un epilog ce sugerează viața pașnică a unui popor viteaz aflat în fața adversităților timpului istoric cu atributele mult cîntate de creatorii anonimi : demnitate, curaj, generozitate. Povestea fraților Bujor și Gruia ocupă un spațiu privilegiat în economia filmului, ea întreținîndu-se simbolic cu reflexe adiacente în zona fantasticului, zonă extrem de bogată în sugestii de profundă respirație poetică. Astfel, ideea genezei celebrului paloș al Novăceștilor se leagă firesc și de semnificația invincibilității pe pămîntul natal, semnificație cu mare forță etică.

Dușmănia celor doi frați despărțiți de împrejurări vitrege se derulează într-un șir de încercări la care sînt convocate și forțele supranaturale, cu trimiteri la celebre laitmotive.

Metamorfozele, antropomorfismul, simbolismul culorilor, sugestia participării fantastice aduc cu certitudine o notă de poezie autentică în animația inspirată de unul dintre cele mai vechi cicluri ale cîntecului bătrînesc.

Liniile personajelor sînt rareori stilizate, preferința creatorilor rămînînd atașată de figura clasică a eroului (pozitiv sau negativ) conturat cu atributele psihologiei populare. Grafica atent căutată aduce în prim plan figuri de mare frumusețe plastică (Ileana, copiii, bătrînul Novac, transformat în stejar). Mereu fertil și solicitat, modelul disneyan nu se face resimțit decît rareori (în cazul vrăjitoarei sau corbilor, sărac finalizați, alunecînd spre un umor superficial, gratuit, determinat probabil și de neinspirata dirijare a vocilor).

Secvențele confruntărilor Novăceștilor sînt pline de dinamism, montate alert (montajul este semnat de **Ariana Roșca**), cu un deosebit simț al mobilității în cadru, cu angulații inedite de mare efect. Totuși mai puțin fericit rezolvate au rămas scenele încercării lui Bujor, prea vizibil calchiate după diverse modele ale practicării artelor marțiale, tot așa după cum, repetat fără fantezie, rămîne spațiul haremului, devenit doar simbolică pată de culoare.

Decorurile care compun cadrul plastic în culori calde, expresive conferind pregnanță planului secund sînt create de **Dana Dămăceanu** și **Radu Dămăceanu.** Grafica filmului este semnată de **Iuliu Simpetru, Bob Nicolescu, Livia Martin** și **Constantin Păun.**

Animația, loc al întîlnirilor fertile, al capacității infinite de a conferi poezie realității și contur poeziei, rămîne un spațiu privilegiat pentru toate generațiile de spectatori. **Novăceștii,** prin sursa de inspirație atent prelucrată, prin suflul său poetic dublat de semnele unui mesaj cu mare forță etică, rămîne o operă de mare forță expresivă, accesibilă și eficientă pe plan educativ, valorificînd în bună măsură esențele mereu vii ale artei noastre populare.

Călin Stănculescu

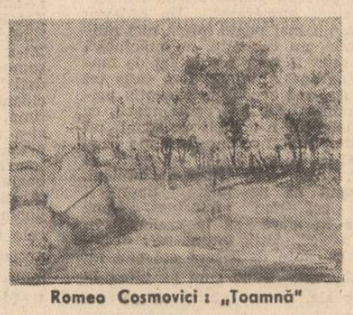

Romeo Cosmovici : „Toamnă"

muzică

Festivalul „George Enescu"

Urmare din pag. I

tionale, autohtonizarea marilor creații, concepții și nume de referință mondială, statornicirea relațiilor de colaborare și solidaritate cu culmile cele mai înalte ale artei universale. Și acum să începem prin a-i evoca debuturile (debuturi stînd și ele sub ideea poetizată de Blaga în „orice-nceput se vrea fecund..."), pentru a vedea cum și în ce măsură prerogativele sale s-au nuanțat, s-au diversificat și amplificat pe parcurs.

La 4 septembrie 1958, s-a deschis prima ediție a acestui festival internațional, George Georgescu dirijînd prima Simfonie și prima Rapsodie a lui George Enescu. În zilele următoare, la pupitrul dirijoral al orchestrei simfonice a Filarmonicii bucureștene i-au urmat Constantin Bugeanu, Sir John Barbirolli și Mircea Basarab. Între soliști a strălucit cel mai celebru din discipolii lui Enescu, Yehudi Menuhin. La ediția a 2-a, din 1961, același dirijor englez, împreună cu tandemul pianistului Sviatoslav Richter și violonistul Leonid Kogan au onorat publicul Ateneului. La ediția din 1964 și 1967 am avut drept oaspeți pe Arthur Rubinstein, Henryc Szeryng, Van Cliburn, Zubin Mehta, Kurt Masur și John Pritchard. Dar în memoria melomanilor persistă ca un mare eveniment al biografiei personale prezența lor în fața oficierii **Dublului concert** de Bach, cu David Oistrach, Y. Menuhin și G. Georgescu (1958), sau a „Imperialului" beethovenian cu A. Rubinstein și Mircea Basarab (1964), a concertelor lui Herbert von Karajan și Sergiu Celibidache. Pe parcursul ultimelor două decenii însă manifestările integrate în cadrul acestui festival s-au amplificat și diversificat în mare măsură. Dar paralel cu toate acestea, se cuvine să menționăm ampla lucrare, susținută de Editura Muzicală începînd din deceniul șapte, de editare a tuturor pieselor muzicale scrise de Enescu, publicate sau regăsite în manuscris ; și de asemenea opera, încă nefinalizată, a editării discografice a aceleiași integrale. Începînd cu volumul **Oedipul enescian** al lui Octavian Lazăr Cosma (1967) și pînă la **Capodopere enesciene** al lui Pascal Bentoiu (1986) s-au întreprins fructuoase exegeze pe tema descifrării complexei arte enesciene. Revenind însă la festivalul care ne stă în față vom spune că, dincolo de amploarea, aglomerarea de spectacole cu ofertele și calitățile lor diferite, trebuie să fim conștienți că el concentrează — calitativ și cantitativ — întreaga suflare a muzicii culte românești și reprezintă averea muzicală de care ne bucurăm acum. Nu vom înșirui programul acestor manifestări și nici nu vom spicui pentru că rezultatul s-ar insinua drept recomandare, iar recomandarea ar fi subiectivă și inutilă. Găsim însă deosebit de important faptul că în program abundă lucrările semnate de Enescu, acele lucrări care vădesc continuul efort de a însemna „o muzică esențială", „căutare de adevăr", expresie deplină a spiritualității noastre.

Manifestările care se desfășoară în aceste zece zile sub semnul artei enesciene, trebuie să ne convingă de adevărul acesta : ele sînt prilejul solemn al unei demonstrații reprezentative pentru nivelul culturii noastre muzicale, pentru progresul spiritual contemporan. Enescu este o emblemă a originalității și universalității românești, și, cu cît ne adunăm mai mult mai bună și mai strîns în jurul numelui său, cu atît ne (re)cunoaștem și ne adîncim în noi înșine și în lume.

FERICITUL BLESTEM

vasile rebreanu

Mi-am zis că este foarte greu să scrii despre orașul in care trăiești și că, de aceea, nu voi pomeni de clădirile, monumentele, riul și dealurile, bibliotecile și freamătul acestei cetăți, ci pur și simplu, voi vorbi despre grădina mea.

Aici, in grădină, lingă acești meri, pe această potecă in pantă, mă retrag deseori și caut liniștea, mă caut pe mine și imi caut riul limpede al sufletului, prietenii statornice. E un fel de mică planetă. O planetă a mea. Fiindcă, orice s-ar spune, fiecare om are, sau ar trebui să aibă o grădină, firește, una reală ori una imaginară — cum, fiecare om, cred eu — și sint sigur de aceasta — are o planetă a lui. Una atit de imaginară incit ea devine reală. Ei bine, pe această planetă, pe care o numesc grădina mea, mi-am adus niște pași ciudați, pe care deseori ii ascult. Ei sint insoțiți intotdeauna de un fluier prelung, rătăcind parcă printr-o imensă pădure verde, o pădure a istoriei. Și mi se pare că aud și carăle urcind pe un drum lung, șerpuitor, și parcă aud un murmur care zice:

Pe Dealul Feleacului, trec carăle lanculuí și se lasă apoi liniște și e o liniște atit de mare incit se aude in ea foșnirea paginilor intoarse și, iată, planeta mea, adică, această grădină a mea, se umple de cărți, de fețele tinere care stau aplecate, intr-o concentrare cucernică, și se pare că pe planeta mea s-a adăugat un briu de lumină.

Eram odată departe de țară, pe un alt continent și acolo — intr-o noapte, vara, cerul părea așa de aproape și atitea stele erau deasupra mea iar grădina mea rămăsese atit de departe incit am chemat-o, așa cum ai chema o planetă sau chiar un dor.

Ea a venit așa cum vine intotdeauna cu mine oriunde aș fi, aceeași, neschimbată, de parcă n-ar fi făcut un drum atit de lung.

Și in amurgul ciudat al acelui straniu continent, sub merii din grădina mea, s-au adunat ca la o masă a tăcerii bărbați cunoscuți, erau acolo Mihai, cu generalul său Baba Novac, pe care flăcările se inșelaseră doar că l-au ars lingă un turn de piatră, erau Șincai, Iancu, unul cu desaga incărcată de istorie, celălalt cu o spadă preschimbată in fluier. Și mai cintau gindurile unui poet tăcut ca o lebădă, și mai lucea aurul fatal al Arhanghelilor.

Și intre ei, pe acel continent depărtat, m-am simțit acasă.

Ducem povara grădinilor noastre pretutindeni, ca pe un fericit blestem.

VÎRSTE

Noțiunea de tinerețe, incepind cu anotimpurile și terminind cu tinerețea riului, a ciocirliei, copacului, a florii ori a omului, presupune, prin ea insăși, un calificativ al implinirii, un atribut al voinței de creștere, voință căreia i se alătură, ca firești aripi, visarea, reveria, speranța. Credința increzătoare că totul e posibil, că ceea ce visăm și sperăm putem cu certitudine implini.

E virsta convingerilor extreme.

E virsta fecundă și generoasă a viselor.

Inzestrarea naturală a ființei umane cind ii inmuguresc și cresc aripi.

Aripi pe care — din acest anotimp nesigur al soarelui — omul trebuie să zboare mai departe, să-și invingă propria-i inerție și, păstrindu-și aripile, să ajungă pe malul celălalt al țărmului, in anotimpul maturității.

Și abia aici, cucerind noi everesturi, doborind recordurile inaintașilor, va putea, in această horă implacabilă a virstelor și generațiilor, să-și păstreze și mai viguros aripile spiritului său de om și zeu, depășindu-și mereu propria-i condiție. Căci, intreaga istorie a oamenilor, in toate inălțările ei, nu este altceva decit tendința fratelui meu, omul, de a ajunge zeu.

URCAȚI...

Oamenii, acești copaci inzestrați cu sensibilitate și conștiință, au nostalgia marilor inălțimi imaculate.

Urcați dar acest vulcan fixat in statornicie, acest Ararat de pe care apele s-au retras. El e cel mai inalt pisc al unei mări dispărute. De aceea aude și visează marea.

Românii și-au numit unul din munți: Omul. Acolo miroase a soare, a fagure, miroase a sarmizegetuzele dragostei, miroase a stele.

Ziua urcind muntele, noaptea il visăm. In virful muntelui ne e dor de mare. Despărțindu-mă de tine, iubito, mi-e dor ca de un munte alb, ori ca de o mare. Prin lacrima ta din geană știu că-ți zărești omul drag.

O, fete ale lumii, somnul vostru este populat de mari inălțimi albe. Știu că visați munți și, treaz fiind, aud visele voastre străbătute de vuietul mării.

gabriel chifu

Noapte de vară

Stele de vară foarte mari, dulci și cărnoase
se frecau cu pielea lor luminoasă de
acoperișuri.
Apoi a venit o făptură infinită și transparentă,
și-a lipit inima de peretele camerei mele,
inima ei bătea ca un orologiu prin ere.
Apoi cineva sau ceva s-a lăsat:
era o ceață, era un somn, era o liniște,
un caier de raze sau amintirea altei lumi,
sau o melancolie, un cuvint, un fum, un duh,
mi-a cuprins casa și m-a luat in nacela sa,
m-a dus
pe o pajiște, lingă copilărie, sus,
in chiar sufletul meu, aflat acum in văzduh.

Poem la o cabană însingurată în munți

Aici mi-a fost cugetul / izvor limpede de
munte
și, pentru cint, buzele mele au incetat să
mai fie
ulciorul spart, care nu păstrează apa.

Aproape, in munți, am aflat o poiană
nestiută de nimeni
unde am dat cu ochii de cineva pe care-l
uitasem
și mort il credeam:
eu insumi, copil. In timpul nopții, liniștea

arhaică, desăvirșită (o, cum zburau prin
corpul său
fulgerele
aidoma unor versuri printr-o sală de templu)
își intindea pină peste margini făptura,
pe fereastra deschisă intra, mă cuprindea,
repede dizolvindu-mă. Aici

puteam zice: m-am retras in mine însumi
și, voind să mă cunosc, am mers pe umbrite
cărări interioare pină cind
m-am trezit in cer, pătrunzindu-i tainele,
făcind exerciții de lumină.

Imn către doamna N.

Ți-a intrat sub piele cerul, foșnește.
Ți-a intrat in ochi luna, plutește in privirile
tale
ca o corabie de marmură.
Ți-a intrat in inimă vintul, cintă nebun.
Ești o toartă, ești toarta unui vas transparent,
răcoros, infinit: liniștea nopții acesteia
(un vas atit de subțire incit
țăndări s-ar face
fie și numai cu geana de l-aș atinge). Ești
toarta Vasului. Versul
invie, se inchide in jurul tău, temniță,
apoi se freacă de sine insuși și se aprinde,
arzi odată cu el, te arde ca să rămii,
să te păstreze pururi așa:
toarta liniștii mari, introducere in
desăvirșire.

Rîuri și suflete

In riul ce curge năvalnic printre stinci
recunosc sufletele atitora dintre noi.
O, sufletele silite să stea ațipite ori impietrite
in piept,
intemnițatele,
își află adăpost, refugiu, libertate in apa
cu neimblinzite, tinere valuri. Nici un zid,
da, nici un zid nu infringe dorul de libertate,
nici un zid. Pururi afla-vom
pentru sufletele inchise
riuri, să le fie oglindă.

Ingînînd după cărțile de înțelepciune ale Orientului

Un pumn-două de apă, un ciob de vint,
din ele ești făcut și din puțin pămint
și, ingropate-n adinc, din firimituri de scintei.
Ah, omule, frate, ți-ai uitat datina de temei:
de-a fi punte, mijlocitor, dialog intre pămint
și cer.
Redobindește-ți pierduta menire, intrarea-n
mister
și făptura ta nu va mai fi o casă plinsă și
părăsită,
nu te va mai lumina soarele mort cu lumina
lui urgisită.
Liniștea, bucuria ce te-or cuprinde să le
povestesc
cuvinte pe măsură nu am, imi scapă, nu le
găsesc.

victor beda

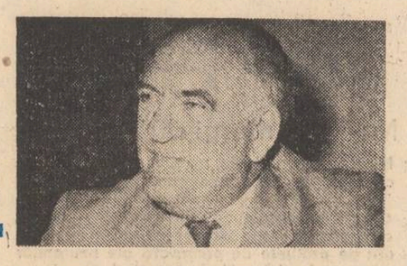

Confesiune

A fost intotdeauna un om sănătos, robust. Slujba grea, stresantă in cel mai inalt grad, l-a incercat mereu, zi de zi, in cele mai diferite feluri. A rezistat, și incă cu brio. Telefoane in plină noapte și de regulă anunțind vești nu prea plăcute, avarii ce necesitau intervenții imediate, oameni ce aveau urgentă nevoie de ajutor. După nopți albe, omul se odihnea maximum o oră, două, și atunci iepurește. Urmau apoi iarăși zile de muncă incordată cu zeci de probleme ce se cereau rezolvate nu a doua zi, nici măcar in următoarele ore, ci in citeva minute, dacă nu chiar atunci in clipa aceea. Cam in același ritm, cu rare excepții de acalmie, cind telefoanele nu sunau de sute de ori pe zi, ci doar de zeci de ori, inginerul muncea din '48 de la naționalizare. Se obișnuise, cum spunea el, „ca măgarul cu samarul". Momentele lui de supărare, de furie, destul de dese in ultimii ani cind nervii incepuseră să-i cedeze, alternau cu optimismul robust, cu exuberanța. Clipele de bună dispoziție, cind cu colecția-i de bancuri nesecată, ce le potrivea cu meșteșug tuturor imprejurărilor, amuza colegii și colaboratorii, erau urmate de tunete și fulgere care izbucneau de necrezut, pe un cer absolut senin. Minciuna, lenea, demagogia erau inamicii săi declarați. Cu anii, cei ce se făceau că muncesc, palavragiii, se retrăseseră strategic spre mediile unde nu-i deranja nimeni. „Să plecăm din timp, cu nebunul ăsta nu-i de șagă. Ne zboară de aci de nu ne vedem. Odată ce a pus ochii pe unul care nu se adaptează, nu poate, mai bine zis, să se adapteze ritmului său de muncă, nu se lasă pină nu-l termină". Era bineințeles un fel eufemistic de a arunca praf in ochii celor ce știau prea bine cum stau lucrurile, dar nu voiau să-i contrazică pe circotașii ce se repliau spre ape mai liniștite. „Dacă tot pleacă are vreun rost să-l contrazic?" își zicea omul ce-l asculta cu pacientă pe „persecutat". Veni și ziua retragerii inginerului din activitate. Unora le părea sincer rău după cel alături de care munciseră atiția ani, alții dădeau din umeri indiferenți. „Fiecare lucru in viață are un inceput și un sfirșit. La toți ne vine rindul să plecăm. Intii din muncă, apoi mai departe, acolo unde nu se cunoaște ce-i aia supărare, nevoi, dar nici bucurie și veselie. De liniște absolută avem parte in final și nu e rău parcă după atita zbucium". „Ia mai terminați cu filozofia asta morbidă de ciocli. A ieșit omul la pensie și ați inceput cu aluzii la faimoasa «lady» cu fața descărnată, ce stringe iarba după ce a cosit-o" il luă la rost pe „filozof", un mucalit. Unii, puțini la număr, ce-i drept, se bucurau. „N-are cine să ne mai piseze la cap, să ne reamintească de restanțe, să ne respingă lucrările, să ne pună să le refacem de zeci de ori. „Da, dar nu uitați că așa ați invățat meserie, obișnuiți-vă să fiți pretențioși față de voi insivă. Eu, care am inceput la fel ca voi, străduindu-mă in van să-mi „economisesc" fortele, să-l „inșel" pe bătrin, am trecut prin același purgatoriu. Nu pot decit să-i mulțumesc S-a purtat cu mine ca un adevărat părinte cu intenția declarată de altfel de a mă transforma intr-un veritabil specialist. Nu s-a ferit ca altii să ne destăinuie „secretele" profesiei, chichitele, mărunțișurile, luate in derădere de unii, dar vai, cit de importante in viața de toate zilele. Cei care n-au ținut pasul cu echipa lui, căci inginerul a știut să-și formeze de-a lungul anilor o autentică echipă, s-au pierdut pe drum, au ajuns undeva la periferia profesiei. Culmea, omul nici acolo nu i-a uitat. I-a ajutat și unii au ajuns din nou in intreprinderea lui, călîți de viață, prețuindu-i abia mai tirziu probitatea profesională și mai cu seamă omenia. Deunăzi, preț de o zi intreagă, mi-a povestit despre momentele retragerii din activitate și apoi despre boala lui. Ce subiect, ce scenariu ar mai iesi. L-am ascultat fascinat. «Mă sculam noaptea și-mi notam adesea cite ceva de făcut pentru a doua zi. Mă trezeam uneori pe la două, trei, pentru a așterne pe hirtie cite un proiect de ameliorare a vreunei tehnologii, ori de ridicare a randamentului vreunei instalații. Apoi, a doua zi, o luam de la capăt, muncind ca o veritabilă mașină, din zori și pină seara tirziu. Cind ajungeam acasă, continuam să caut prin cărți, reviste, soluții, rezolvări, pentru alte și alte probleme. Cind pe stradă inceta aproape orice mișcare, treceam la beletristică. Ziua incheiată fără o oră de lectură o socoteam searbădă, moartă. Cam de două, trei ori pe săptămină, indeosebi simbătă seara și duminica, dedicam scrisului trei, patru ceasuri. Publicasem citeva cărți cu contribuții originale in meseria mea. Aveam la activ și două volume de povestiri. Intimplări de pe meleagurile unde crescusem, despre mahalaua cu noroaie pină la genunchi, cu case mizere, lampă cu gaz și cișmea la citeva sute de metri de casă, de unde căram apă cu gălețile, despre destinul unor colegi, prieteni, profesori. Editorii le apreciaseră pentru franchețea lor, pentru stilul lor simplu, nepretențios, frumusețea caracterului oamenilor evocați și, mai ales, pentru lipsa floricelelor și a prețiozităților ca un scop in sine. In prima dimineață cind n-a mai trebuit să merg la uzină, m-am pomenit parcă in altă lume. Cum, se poate trăi fără telefoane, fără lucrări care trebuie să fie gata „ieri", fără nevoi, fără planuri peste planuri făcute pentru a fi indosariate, departe de clocotul, freamătul muncii, totuși atit de tonifiant? Ocupații aveam berechet. In primul rind o bibliotecă de citeva mii de volume, cu atitea cărți de valoare pe care nu le citisem. Parcurgeam uneori, seara, titlurile lucrărilor frumos rinduite in rafturi și nostalgic mă intrebam: Le voi putea oare citi vreodată? Iată că venise vremea lor, și mie incă nu-mi venea a crede că am această șansă. Apoi telefoanele. Nu mai zbirniiau tot timpul. Rareori mă căuta cite un prieten sau cunoscut. Discutam bineințeles zilnic cu cei doi fii insurați. Se ințeleseseră să organizeze tot felul de excursii, participări la mici petreceri, pentru a-mi ușura aclimatizarea cu noua mea viață. Eram invitat cu regularitate la cenaclul din orășelul nostru, citeam mult, scriam și mai mult. Caligrafia mea ascuțită, neinteligibilă, nervoasă, devenea treptat calmă, literele erau din ce in ce mai rotunde, frazele mai lizibile. Mă frămînta ceva: de ce nu mă caută foștii colegi, colaboratori? Bineințeles, nu-i bine să dai un om uitării de indată ce a ieșit la pensie. Le găseam insă de indată scuze. Parcă eu, prins in viltoarea muncii de zi cu zi, mult îi mai căutam pe cei ce plecaseră inaintea mea? Ce-i drept, nu-mi aminteam de vreun caz in care vreunul dintre ei, chit că erau și insi ce nu mă prea inghițeau, să nu fi primit ajutorul atunci cind mi-l ceruseră. Imi făceam reproșuri că nu-i căutasem, mai ales atunci cind sunindu-mă ori vizitindu-mă, imi aminteam de ei. Atunci de ce să pretind eu unor oameni super-ocupați să mă intrebe de sănătate? Nu-i nedrept? Au fost totuși oameni de o mare noblețe sufletească care, total dezinteresați, mi-au telefonat cu o regularitate de metronom. Imi făcea reală plăcere ori de cite ori îi auzeam, deși in activitate opiniile noastre fuseseră deseori diferite și nu rareori ne luaserăm chiar la harță. N-am fost niciodată adeptul ca toată ziua, bună ziua, cu noul statut ce-l aveam, să mă duc pe capul oamenilor. Rareori, cind îi vizitam, lăsau totul la o parte și discutau amabil, prietenos cu mine. Simțeam insă clocotul problemelor ce-și cereau rezolvarea, oameni care se perindau in birou cu urgențe, telefoanele ce zbirniiau incontinuu. Ce vrei, viața nu se poate opri in loc, chiar cind omul in vizită a fost o dată șeful unității respective. Făceam deci tot posibilul să scurtez durata lor. Treptat, intram in atmosfera de concediu perpetuu, activ, insă cu preocupări de mult visate, cu deziderate ce se cereau implinite. M-am dedicat scrisului. Materialele publicate insemnau pentru mine momente de sărbătoare, de satisfacții sufletești și de mare incurajare morală. Cind eram in plin efort de creație, cind imi selecționam insemnările de-o viață, frămintindu-mă să găsesc forma cea mai potrivită pentru a le așterne pe hirtie, a venit boala. M-a atacat pe la spate, fără avertisment, fără dureri. Era urmarea uzurii unui organism biciuit in fel și chip de neglijentul său proprietar. Tensiune arterială oscilantă tratată cu indiferență, medicamente importante pentru prevenirea unui accident cerebral neprescrise tot din vina mea, a celui interesat, altele luate doar cind imi aminteam de ele, o dată la citeva zile, dramatizarea unor fleacuri, mărunțișuri, pentru care mă transformam intr-un ghem de nervi și apoi constatam totala netemeinicie a stărilor ce mi le provocam singur. In ciuda sfaturilor unor prieteni apropiați care mă indemnau mereu la calm, „Numără pină la zece inainte de a ajunge să nu mai știi ce vorbești. Asemenea «crize» nu-ți vor aduce nimic bun". Și ele n-au intirziat să contribuie la instalarea parezei. Ca un aparat scos din priză, ce se oprește, probabil și creierul meu a suferit un fel de scurt circuit. Intr-o dimineață am simțit că n-am suficientă putere in brațul sting. Spre prinz am scăpat din mină o sticlă, apoi un pahar. A doua zi dimineață pierdusem aproape complet controlul degetelor. Medicul, intilnit intimplător, mi-a spus, și era firesc să-mi dea un asemenea răspuns la intrebarea mea, că pot fi multiple cauze. Intrau in calcul afecțiuni reumatice, putea fi și ceva in legătură cu coloana vertebrală. Mi-a inșirat o serie de termeni de neinteles pentru mine, profanul. Abia nu prieten neurolog, chemat acasă, punindu-mă să fac un fel de gimnastică a ochilor, privirea la stinga, la dreapta, in sus, in jos, degetul arătător in direcția nasului și alte teste simple, curioase, chiar ușor comice, de care luasem cunoștință pentru prima oară, a diagnosticat imediat inceputul de hemiplegie. Venisem de la o petrecere. Un fost coleg isi serbase ziua de nastere. Prietenii mă lăudaseră pentru tonusul sănătos, optimist. Inchinasem, cum e și firesc, in cinstea sărbătoritului, mai mult ca altădată. Nu mă putea solicita nimeni

Romeo Cosmovici: „Liliac".

peste noapte. Acum nu mai eram necesar nimănui, mă gindeam cu amărăciune. De! Asta fusese specificul muncii. Eu imi alesesem doar profesia. Am dat telefon medicului intr-o doară. El știa la perfecție simptomele și cit e de perfidă boala. M-a dus la spital imediat cu mașina lui, după testele de care am vorbit. Eram perfect lucid. I-am povestit pe drum, cum, in dimineața aceea, la ieșirea din parcaj, fiind la volan, era cit p-aci să intru intr-un zid. De ce? Pentru că mina stingă refuza pur și simplu s-o ajute pe cea dreaptă. Cind am ajuns la clădirea cu multe etaje de la periferia orașului, nici nu visam că imi voi petrece acolo aproape două luni. Eram convins că e o chestie de citeva zile. Nu fusesem bolnăvicios. O operație de amigdalită, in tinerețe, cam la doi ani cite o pietricică la rinichi de mărimea unui bob de piper, ce apărea și dispărea meteoric după ce mă făcea să string din dinți, știut fiind că durerile provocate de litiază renală sint la fel de intense ca cele de nastere, și cam atit. De vreo cinci ani mă ocoliseră chiar și banalele viroze. In mașină făceam schimb de glume cu doctorul. Eram vesel, optimist, ca urmare, mai ales, a stării euforice in care mă aflam. Semnele parezei ce incepuseră să se instaleze erau insă clare. Tensiunea mare. Douăzeci și unu cu unsprezece jumătate. N-am inchis un ochi toată noaptea. Cele două pastile de Diazepam nu-și făcuseră nici un efect. A doua zi dimineața, mina mă asculta și mai puțin. Alarmați, cîțiva foști colegi au venit la spital. M-au găsit „normal". „Alarmă falsă" zise unul dintre ei. „Arăți mai bine ca noi". Boala insă mă cuprindea lent, perfid, in ghiarele ei, pe măsură ce se scurgeau orele. In drum spre laborator, am refuzat să fiu ținut de brat. Mergeam incă bine. Consideram umilitor să fiu ajutat. La inapoierea spre rezerva unde mi se fixase „domiciliul" am simțit insă că nu mai am putere in piciorul sting și dacă nu mă susținea cineva făceam cunoștință cu pardoseala de mozaic a culoarului. Incet, incet apăru și o ușoară parează a obrazului sting. Trebuia să fac eforturi pentru a vorbi, a mă face inteles. Dacă hemiplegia ar fi fost pe dreapta puteam rămine fără grai, ca mulți alții. Și nici biletele n-aș fi putut să scriu pentru a comunica cu medicii, cu vizitatorii, mina dreaptă fiindu-mi inertă. Mă „felicitam" in gind pentru „norocul" ce-l avusesem totuși. Pret de citeva zile am mers in regres. Deveneam din ce in ce mai neputincios. Dimpotrivă, medicii nu numeau faza in care mă aflam regres, ci progres, in sensul că boala avansa spre punctul ei culminant. Duceau lupta pentru a preveni un nou atac cerebral, a opri evoluția maladiei. Injecții și și noapte. Am aflat atunci că intepăturile in stratul de grăsime al abdomenului nu dor. Știam că pacienții de durată ai spitalelor „cunosc" cea mai multă medicină. Eu eram un profan, fără „experiență" zăcutului. Cind te cuprinde sentimentul neputinței e ceva teribil. Mai ales cind ai fost un om activ, energic, invățat să-ți utilizezi orice minut cu folos, urind lenevia, inactivitatea. Ca să mănînc trebuia să mă susțină cineva de la spate, deoarece deveniseră amorfi și mușchii spinării. N-aveam de fapt nici un fel de poftă de mincare. Eram aidoma unei sălbăticiuni care in captivitate nu se atinge de mincare. O incercare groaznică pentru moralul meu a fost cind am constatat că jumătatea din dreapta a corpului ce „funcționa" nu e deloc suficientă pentru a sta in picioare. Am aflat asta intr-o noapte cind am pornit-o de unul singur spre toaletă. M-am pomenit la pămint. Mișcările de protecție a capului exersate la căderile cu motocicleta și cu skiurile s-au conservat in mine după atiția și atiția ani. Mi-am ferit deci extremitatea superioară a corpului de contactul cu metalul nichelat al unor instrumente medicale printre care mă prăbușisem. M-am ales doar cu niște vinătăi. O perioadă a trebuit să fiu insotit. Eram un infirm in sensul cel mai adevărat al cuvintului. Un infirm ferm hotărit insă să redevină om normal. Am inceput foarte curind recuperarea. Succesul ei, mi s-a spus, depinde de voința bolnavului. Ea trebuia făcută gradat, fără să ajungi la oboseală. Medicii imi măsurau tensiunea cu rigurozitate. La cea mai mică tendință de creștere, era contracarată imediat. De aici putea apare pericolul unui nou accident. Aș fi vrut să-mi mișe membrele ce se incăpăținau să revină la normal, zi și noapte. Intr-o zi cind tensiunea o luase razna, medicul a indicat profesorului de recuperare să intrerupă exercițiile. Așteptam ca acestea să se transforme intr-un miracol. Imi venea in minte formula magică „Ia-ți patul tău și umblă". In discuțiile mele cu medicii, cu asistentele, revenea ca un leitmotiv intrebarea „Cind voi putea merge?". Răspunsuri evazive, incurajatoare. Unul dintre ele a fost insă realist, crud. „Recuperarea completă e lungă, poate depăși un an. Trebuie să aveți răbdare și o voință de fier." Și eu care așteptam minunea de la o zi la alta! Am inceput, ținindu-mă de gitul profesorului, să „merg". Un fel de șchiopătat grotesc ce provoca priviri ce exprimau sentimente extrem de complexe, de la milă, compasiune, pină la cea mai pură curiozitate. Vizitele prietenilor, cunoștințelor, aveau un rol tonifiant. Discutam cu ei ore intregi pe cele mai diverse teme. Cind rămineam singur cu boala mea, cu sentimentul teribil de neputință, al omului ce simte că a devenit inutil, era groaznic. Mă cuprindea revolta impotriva slăbiciunii mele. „Nu se poate să mă las invins, trebuie să lupt, să mă fac bine. In procesul de durată al vindecării mele care s-a intins peste un an, faptul că făcusem sport, că inotasem, schiasem, alergasem, a avut un rol hotăritor. O constituție firavă, slabă, neobișnuită cu efortul, la care se adaugă lipsa de voință, de perseverență, cu alte cuvinte o stare psihică necorespunzătoare, sint o pradă ușoară pentru această maladie care vine, cum se zice, cu viteza avionului și pleacă nu in ritmul mersului pe jos, ci al melcului. „Fii atent, imi spunea cineva, să nu te aștepți la o vindecare cu valoare mai mare de o zecime de milimetru pe zi". M-am convins că omul, extrem de realist, nu exagera deloc. Comentarii, zvonuri, circulau pe seama mea. „E un om terminat, zilele îi sint numărate", „Un cadavru viu, asta a ajuns, nu mai poate mișca nici mîinile, nici picioarele, nu vorbește, nu mănincă". „Cum e posibil, doar îi apar fel de fel de materiale in presa de specialitate?" (am scris tot timpul la spital și după aceea, cu excepția primelor trei săptămini). „Aș, i le scriu negrii, ca și inainte. In viața lui n-a scris personal un singur rind". Altul, mai in cunoștință de cauză, era preocupat de o singură problemă: „Ai fost la el, da?". „Am fost", răspunse amicul. Știu că a inceput să se miște. Capul îi merge?, asta-i cel mai important. Dacă gindește, tipul e in stare să ia creionul in dinți, și așa să scrie". Alții, puțini ce-i drept, veneau doar să constate dacă mai am sau nu vreo șansă. Îi ghiceam după cum se uitau la mine. Spitalul, boala, m-au ajutat să privesc lumea altfel. Suferința te face mai ințelept. M-am convins o dată in plus că bunătatea, la fel ca și răutatea oamenilor, este fără margini. La fel cum totală era indiferența altora. Altfel gindești noaptea la spital, pradă insomniei, gindurilor negre, și altfel cind te plimbi in pas sportiv pe stradă, chiar dacă mintea ți-e bintuită de tot felul de ginduri legate de ce e mai important in viață, munca. Lucruri cărora inainte le dădeai importanță, și nu mică, obiecte de imbrăcăminte, aparatură tehnică, in general bunuri materiale, acum nu mai au nici un preț pentru tine. La bursa valorilor cea enorm cotată devine, cum e și firesc, sănătatea. In fața ei păleste totul, și cit ai da s-o recapeți. Ea, cenușăreasa, de care iți aminteai doar rareori cind incepea să scirțiie ușor, a trecut acum pe primul plan».

Inginerul continuă surizind cu amărăciune: «Scrisul mi-a adus, pe lingă mari satisfacții, și multe nepăceri. Cind se făcea cite o analiză și venea vorba despre mine, cite unul, care in viața lui nu scrisese nimic, ce nu era in stare fără ajutorul „negrilor" să compună nici documentele oficiale indispensabile muncii, sublinia caustic: „Asta-i deșteptul ăla ce scrie tot felul de lucruri arhicunoscute, uneori chiar aberații tehnice. In loc să facă teoria chibritului, mai bine și-ar vedea de producție. Mai nou a inceput să mizgălească un soi de proză. Să-i lase pe scriitori, dom'le, să scrie, că d-aia is scriitori". „Da, remarcă insă cineva ce se străduia să fie obiectiv, dar cele două cărți ale lui de povestiri s-au bucurat de o bună primire din partea criticii literare. La urma urmei istoria literaturii cunoaște destui medici scriitori și nu numai doctori ci oameni de toate profesiile, aviatori, artiști, preoți, de ce n-ar putea scrie și un inginer?". Privit cu dispreț de cel cu remarcile răutăcioase, omul e pus la punct. „Las' că știm noi cum funcționează critica literară. Dacă o ungi să nu scirțiie devine o autentică simfonie". Pe apărătorul inginerului il revoltă cinismul. „Ce vreți să spuneți? Colegul nostru era un om total necunoscut in cercurile literare. Și la urma urmei, cei ce au scris despre dinsul nu i-au adus numai elogii. S-au oprit si nu doar de complezență și asupra minusurilor celor două volume de povestiri. Trebuie să recunoaștem că sint destule istorisiri ce emotionează in cărțile lui despre oamenii nostri de aici și viața lor deloc ușoară. Pe cit de coleric și nestăpinit e inginerul nostru in unele situații, pe atit de fin observator al vieții se dovedește in scris. Să ne bucure că oameni ai tehnicii, colegii noștri, își găsesc timp să scrie. Și nu rău. Spiritele se aprindeau cu adevărat dacă nu intervenea directorul centralei rizind impăciuitor. „Transformarăm sedința in cenaclu. Hai să trecem la oile noastre. Vreau doar să subliniez că omul a trecut aci prin furcile caudine, e in primul rind un inginer extrem de capabil, cu multă imaginație. Și in plus un veritabil sufletist." Să revin insă la boala mea. După exact două luni de la apariția trombozei, căci așa au calificat neurologii maladia, externat de doar două săptămini, am constatat că mina stingă, deși o simțeam de trei ori mai grea ca inainte, mă ascultă binișor. Cu excepția unor operațiuni de finețe, incheiatul șireturilor, al nasturilor, operațiunilor grosiere, le executa destul de constiincios. Intr-o dimineață am incercat să reiau exercițiile cu greutățile ce le făceam odinioară in fiecare zi. Noroc că am fost atent, altfel bucata de metal din stinga imi cădea peste laba piciorului, zdrobindu-mi degetele. Capacitatea bietei miini bolnave de a tine greutăți imi slăbise de cel puțin trei ori. Eram insă in progres. Reușisem performanța de a sta in picioare in fața oglinzii pentru a mă rade, chit că la inceputul reluării acestei operațiuni bunul infirmier mă ajuta susținindu-mă de mijloc să nu mă prăbușesc aidoma unor popice. Intr-o duminică mohorită de primăvară timpurie, insoțit de un prieten, șofer profesionist, mi-am propus o incercare temerară, condusul mașinii. N-am avut emoții. După ce conduci treizeci si cinci de ani peste un milion de kilometri, e greu să uiti cum se pilotează o mașină in ciuda unei boli atit de groaznice. Eram curios cum mă vor asculta membrele mele invalide. Am ales drept poligon de incercări un segment de autostradă, drum pentru șoferii leneși, comozi. Mențineam binișor direcția deși mina stingă, ce se rezema de volan, avea tendința să devieze pe nesimțite masina către scuarul central. Atenția, mai ales cea distributivă, nu se alterase. Supravegheam zona din fată „măturind" cu privirea șoseaua, controlam prin oglinzile retrovizoare ce se intimplă in spate, semnalizam corect, mă asiguram. Eram stăpinit de același calm ca pe vremuri. Reduceam viteza din timp in caz de pericol, frinam prudent, depășeam fără probleme, ce mai, parcă eram in vremurile mele bune. Era totuși un ce. Slaba forță de apăsare a piciorului sting. Au trecut luni de zile pină am reușit să folosesc cu ușurință ambreiajul. Desele schimbări dintr-o treaptă de viteză in alta, impuse de condițiile aglomerației urbane pretind un picior zdravăn, pe care incă nu-l aveam. Mi-am confecționat un „ambreiaj" dintr-un arc vechi de canapea pe care il apăsam fără milă de mii de ori pe zi. Ridicatul pe virful picioarelor, genoflexiunile, mersul pe bicicletă așazis medicală (cu care am „parcurs" citeva bune mii de km), urcatul și coboritul scărilor (blocul unde locuiesc are zece etaje) au devenit ocupații zilnice. Imi confectionasem citeva trepte de lemn pe care mă cățăram in sunetul unor melodii pentru sportivi. Gimnastica, inotul și masajul le făceam zilnic, la o casă de sănătate. Prezența mea permanentă la acea institutie devenise suspectă șefului de unitate și de aceea mi-au recomandat intr-o zi să mai intrerup tratamentul: «o să ajungeți la extenuare și nu-i bine". Am continuat insă să mă „extenuez". Pe șef il deranja insă altceva. Și anume ochii ce vedeau bișnițarii, schimbul de valută, holurile și coridoarele transformate in talcioc unde se comercializau incepind de la gumă de mestecat, bikini, sutiene, blugi, adidași și alte mărgele, coliere, cercei moderni, cit roata carului și ochelari de soare care dau femeilor o infățișare de vulpițe, ba chiar de lincși».

Confesiunile inginerului se apropiau de sfirșit. «Au trecut toate ca un vis urit, ca un coșmar", conchide el. Omul, atit de slab, e, paradoxal, necrezut de tare in fața vieții, a vicisitudinilor ei. Citeva cuvinte despre alcool. Mai beam inainte cite un păhărel. Era ca un fel de antidot, ce-l puțin așa il consideram eu, al stresului. Mă făcea să mai uit de necazuri. Mi s-a spus că acum e contraindicat. Fără eforturi m-am dezobișnuit să beau indiferent ce alcool. Tot invățul are și dezvăț. Inteleaptă zicătoare! Zilele trecute am făcut o vizită neurologului. Mi-a arătat un om ce zăcea in pat. Palid, posomorit. I se citea in ochi deznădejdea. „Il vedeți? mă intrebă omul cu halat alb. A pățit accidentul la două zile după dv. A trecut atita timp, dv. sinteți un om aproape normal. El cam și-a pierdut increderea in vindecare, n-a progresat deloc. E in aceeași stare, cu partea stingă inertă, la fel ca la inceput. Voința de a invinge boala, și mai ales convingerea că poate fi biruită, dirzenia, perseverența, increderea in puterea gigantică a omului de a indura, de a trece prin cele mai teribile incercări, tenacitatea lui, iată armele ce-l ajută pe semenul nostru să demonstreze, in cele mai grele imprejurări, că intr-adevăr e acea ființă superioară, nobilă, ce se numește OM.»

POEȚI ȘI CENACLURI

gavril ciuban

Ereditate

Intru in pădure
intru moștenirea frunzelor
și zborul trece prin păsări cu spaimă

Mă rog de ploaie, de iarbă
să nu curgă
Și ca o boală
noaptea se trage înapoia stelelor

La citeva anotimpuri de mine
tata imi imprumută chipul
și nu se mai vede
Pentru tăcere
plopii fosnetu-mi dăruie
și nu-i mai aud

Privelişti

Poezie, le este dor singurătăților mele
de tine
și-i cuprinsă de insomnii lebăda mea

aidoma unui crivăț cu priviri de copil orfan

Doar maci ilizibili de mai cutează
a-mi scrie
cu invinețite fintini

temătoare de umezi drumeți
săpători și lemnari la-nceputuri

O, ce mătăsoase priveliști
la răsăritul acestor imagini...

Lacrima

De incă-și mai tremură
stelele neaua
și iarna nu e

măcar din transeea
săpată de păsări priviți
zarea acestui cuvint

mai desculț ca argintul
pe miriștea obrazului de țăran
călătorit

soldat voluntar al stărilor metaforice

ileana gafton

Ploaie colorată

Apropierea mută
răstoarnă genele ce bat
lumina
făcind să cadă
fluturii (rind pe rind)
alcătuind această ploaie
colorată.

Plouă cind
sufletul devine
un fluture cu aripi infinite.

Dimensiune

Pe lingă plopi
asfaltul miroase a iarbă.
Sintem o generație de culori
Lacrimile alcătuiesc

plinsul meduzelor
aruncate pe-o plajă
oarecare.

Orașul a plecat
la plimbare.
Pe o alee
oamenii caută
refugiul soarelui.

Navigatorii

Se-ntorc corăbiile
in iarba albastră.
Navigatorii s-au apucat
de coasă.
Iarba e tocmai bună acum
după ploaie...

Și nu știu unde va mai fi
Un țărm atit de nesperat.

Aspirația spre armonie

Urmare din pag. 1

— prin alegerea epopeii — își proclama intenția indiscutabilă de a face literatură.

Majoritatea judecătilor asupra „Țiganiadei" sint (chiar dacă nemărturisit) influențate de strania și ambigua figură a lui Ion Budai-Deleanu. Acesta a fost, intr-adevăr, o personalitate barocă. Magistrat conspirator, spirit voltairian care alerga după titlul de nobil, om deosebit de cult, deși student ratat, el poseda o iregularitate structurală, manifestă și în ezitările asupra semnăturii : cind Budeanu, cind Budescu.

Așadar, poate nu e intimplător că tocmai atare personalitate s-a incumetat să rezolve, la sfirșitul sec. al XVIII-lea, problema inceperii unei literaturi. Căci, in mod verificat, o literatură respectabilă pornește printr-o epopee. Opera elaborată acum trebuia să fie deopotrivă tinără, prin raportare la cultura română, și foarte bătrină, datorită integrării intr-o tradiție universală.

Ceea ce duce la apariția unei acute dileme : atitudinea justă față de eroic. Intr-adevăr : situarea la originea unei literaturi necesită un autentic epos (eroic), pe cind sec. al XVIII-lea impusese travestiul și parodia. Prin Scarron, Blumauer și Marivaux, publicul a ris copios de Homer și Vergiliu.

Totuși, se pare că tocmai această dificultate l-a atras in mod special pe Budai-Deleanu. Ea îi permitea să rezolve și maniera de incifrare a mesajului său. A afirmat-o cu toată claritatea, atit in „Prolog" și în „Epistolie închinătoare", cit și pe parcursul comentariilor din subsol. Ba, chiar a adăugat : „Cel intâlept va intâlege !".

Ei bine, să intelegem, mai ales că nici nu e greu. Citite impreună, „Prologul" și „Epistolia închinătoare" proclamă deja : „prin țigani să intâleg ș-alții", iar acei alții sint tocmai românii contemporani autorului. Este secretul cel mai puțin păstrat din epopee. Pină la cintul al IX-lea e dezvăluit incă de cîteva ori, iar în cintul al IX-lea e deliberat dat în vileag. Căci în rai Parpangel vede viitorul neamului său și toți comentatorii au remarcat că e vorba despre viitorul Moldovei, Munteniei și Transilvaniei. Iată de ce Budai-Deleanu se disculpa cu atita grijă față de Petru Maior : „multe am scris acolo ce poate că la mulți nu le va plăcea, insă toate adevărate", baricadindu-se cu obstinație in spatele unicei justificări posibile : „eu iubesc adevărul".

„Tiganiada" pornește dintr-o atracție estetică bivalentă și contrară. Autorul ei admiră cu egală sinceritate pe Homer, Vergiliu și Ariosto, care credeau in eroic, pe sfișiatul Tasso, revendicat de manieriști, precum și pe Tassoni, Voltaire și Casti, parodiatori ai epopeii. Bivalența aceasta aparține structurii de adincime, ea face parte din crezul originar al scriitorului, afirmat in „Prolog". Căci Ion Budai-Deleanu se revendică de la antichitate și de la clasicism, dar realizează cu premeditare o „jucăreauă". Faptul că se plinge de insuficiența talentului, de insuficiența limbii și se declară un simplu dascăl pentru poeții viitori nu ne induce in eroare : e vorba despre strategia deș folosită a incepătorului de drum. Așadar, avem dinainte un spirit estetic dublu, deopotrivă clasic și baroc, tipic pentru sec. XVIII (vezi, printre alții, R. Asunto). De latura barocă ține utilizarea limbajului secret, a anagramei, a convenției manuscrisului găsit, precum și extraordinara dramatizare a Sinelui din comentariile de la subsol. De latura clasică ține in primul rind formația intelectuală ; identificarea poeziei cu oratoria (Tesauro și Gracian s-ar fi răsucit in mormint !), cultul adevărului, cultul modelelor, increderea in eroic. Latura barocă integrează „Tiganiada" in istoria sec. al XVIII-lea ; cea clasică, in schimb, îi permite să aspire la titlul de epopee națională.

Ca mod de realizare, „Tiganiada" conține trei mari planuri : eroicul pur — reprezentat prin Vlad-vodă și oștenii săi ; travestiul și parodia — ai căror principali actanți sint țiganii ; o foarte marcată voce auctorială — care apare fățiș la inceputul unor cinturi și disimulat (sub diverse măști) in celebrele comentarii de la subsol.

Tensiunea epică e doar un pretext, adecvare la convenția generală a epopeii. De fapt, aici există o tensiune mai gravă, intre două condiții umane : cea ideal-eroică (voievodul eliberator) și cea real-decăzută (masca țiganilor). Cu alte cuvinte, apare aceeași opoziție intre trecutul glorios și prezentul nedemn. Acum, insă, trecutul face o incercare disperată de a trezi prezentul la realitate. Îi oferă toate condițiile, îi dă o pildă vie, il ironizează : degeaba. Decăderea fusese ireversibilă. Intreaga „Tiganiadă" nu e decit povestea neputinței „murgilor gloate" de a urma exemplaritatea faptelor lui Vlad. Iar subsolul atrage vehement atenția că lectura trebuie să se facă la timpul prezent.

Practic, planul cel mai original este tocmai acesta, al travestiului și parodiei. El incifrează istoria unui eșec. Alegerea țiganilor ca mască nu e intimplătoare : ei sint de la bun inceput marcați de culoarea satanică, simbolizează deci umanitatea cea mai vulnerabilă la rău. Adică, in mentalitatea lui Budai-Deleanu, la dezordine, vorbărie, lăcomie și invidie, categorii ale egoismului animalic și anarhic. Dizarmonia in care se zbat acești ridicoli anti-eroi devine stare existențială : ea îi va condamna la haos, răpindu-le orice putință de indreptare (amintim că Budai avea oroarea oricărui rationalist față de haos).

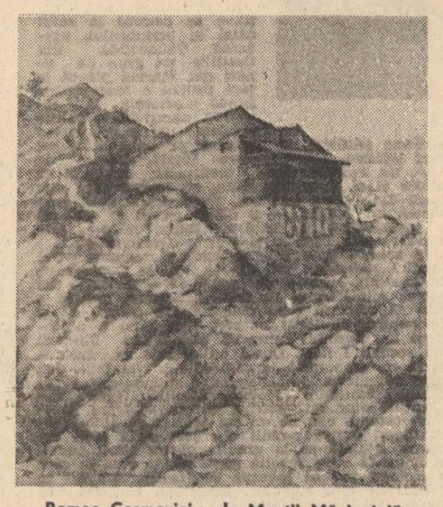

Romeo Cosmovici : „In Munții Măcinului"

Și, totuși, tocmai din această tragică și implacabilă condamnare se va naște momentul estetic suprem al „Tiganiadei". Apariția labirintului.

Labirintul este o structură tipică a artificialului, care re-face realitatea, dind drept de cetate iluziei și subminind ordinea prin exacerbarea ei (pierderea in labirint, multiplicitatea coridoarelor). El apare, invariabil, pentru a stăvili demonicul (Minotaurul) sau a convinețui cu el și are, pe deasupra, un pronunțat rol inițiatic (ieșirea din labirint echivalează cu o depășire a condiției anterioare). Ca realizare estetică, se asociază frecvent cu maladiva ambiguitate intre aparență și esență, deci cu comicul grotesc (violentă subliniere a diferenței dintre ce este și ce pare) și cu toate modalitățile de inducere in eroare.

Ion Budai-Deleanu a preluat labirintul de la Tasso, odată cu imaginea pădurii vrăjite. L-a ridicat apoi la rang de închisoare a umanității decăzute care, neajungind la Inimoasa (nume transparent !), nu poate ieși din el.

Principalul efect al labirintului in „Tiganiada" este comicul grotesc și incapacitatea personajelor de a identifica adevărul. Țiganii se înșeală totdeauna : la inceput iau pe munteni drept turci, apoi pe turci drept munteni, apoi o turmă de mistreți drept vrăjimași, o cireadă de boi drept turci, apoi cred că ei au cucerit tabăra turcească, etc. Dar nu se înșeală numai ei : toți ceilalți iau iluzia drept realitate (călugării, turcii), exceptind actanții planului eroic pur (Vlad e momit de Catavolin, insă îi dejoacă rapid intențiile). Se ridică un enorm eșafodaj al grotescului și al mistificării. Omul labirintic cade dintr-o eroare in alta, pină intr-atit incit nu îi mai pasă de realitate și, precum țiganii, hotărăște să închidă ochii, ca să nu mai vadă impotriva cui il aruncă soarta.

Momentul tipic al labirintului il reprezintă cintul al VIII-lea. Toate clișeele standard se string aici pentru a-i reliefa prezența. Avem noaptea (generatoare de confuzie și propice manifestărilor demonice), pădurea (labirintul natural), mînăstirea (labirintul de piatră). Urmează o frenezie dionisiacă a grotescului și a mistificării, însoțită de binecunoscuta nebunie : strigăte, bătăi, mutilări, goană sălbatică, teroare, libido. Și cu toate astea, peisajul rămine eminamente comic, ca și comentariile din subsol.

Desigur, se pot spune multe pe această temă ; ea poate fi urmărită minuțios. De pildă, un alt aspect al labirintului in „Tiganiada" il reprezintă mania oratorică a personajelor. Apoi, chiar dramatizarea Sinelui din subsol. Iar cintecele lui Parpangel, care au entuziasmat atitia critici, justifică mai degrabă analiza lui Hocke asupra triadei arhetipale Dedal-Ariadna-Dionis. Cu alte cuvinte, pot fi citite și ca o tipică manifestare lirică a omului labirintic (chiar modelele lor sint voit contrastante : unul vine din Lucrețiu și Vergiliu, celălalt dintr-un cintec studențesc).

Să notăm, totuși, că Ion Budai-Deleanu absorbise din plin filosofia iluminismului. Actul său creator tinde, așadar, către rațiune, armonie și moralizare. Preferința i se indreaptă, evident, inspre planul superior al eroicului pur. El construiește labirintul disociindu-se profund de acesta : și se disociază prin ris. Risul auctorial in „Tiganiada" are o vădită componentă distructivă (expresie a moralizării). Dar poetului nu i se pare de ajuns. Pină la urmă va lepăda masca și va declansa hecatomba umanității decăzute, condamnind-o, pentru moment, la uitare și moarte.

Il va aduce, in schimb, pe Romăndor, deoarece nici un patos moralizator nu supraviețuiește fără speranță.

Iată de ce, in esență, „Tiganiada" nu poate fi (numai) o operă barocă. Tehnicile și structurile baroce au aici un vizibil caracter negativ. Sint folosite pentru a ucide. In schimb, prin toți porii, epopeea aspiră către armonie, către eroic și către toate marile valori etice ale omenirii. Adică : spre idealul renascentist.

CONFABULE

* * *

Dornici să ne privim umbra pe cer
ne lăsăm capetele mult pe spate
sus, acolo, norii
inchipuie delfinii
o corabie veche și albă abia plutește
pe pinza desenată
un soare auriu și strălucitor
își trimite razele
in mare
visele se văd ridicind și coborind
lumina pe pămint
dar unde sunt visașii
se aude numai
cum aleargă un fluture de la floare la floare

Iulian Neacșu

Aurul viitorului

Urmare din pag. 1

de virstă. Impreună cu cel cu care incărcasem cărbunii in coș — eu îi confundasem, sint sigur acum, cu cartofii — am fost primii plecați la invățătură din sat. Colegul meu a ajuns inginer agronom.

Este o amintire nepieritoare, pe care am și evocat-o intr-o carte, dar ea rămine, totuși, un simplu și singur exemplu de emoție dată de orice inceput.

...Acum, am doi copii. Alexandru este in clasa a opta, iar Maria-Irina va fi, la anul, in clasa intii. Mă consider un fericit părinte, care nu a trecut nici prin emoțiile treptei a doua și nici prin cele ale inceputului unui ciclu școlar. Dar voi fi, cred, cu-atit mai fericit cind băiatul și fetița vor trăi, concomitent, aceste majore evenimente din viața lor și implicit a mea. Căci inceputul unui an școlar, și mai ales al unui nou ciclu, lasă, incontestabil, inscrise in memorie evenimente care se sapă drept cele mai frumoase amintiri de pe răbojul vieții și-al destinului fiecăruia dintre noi.

Și nu o dată m-am gindit că, poate, dacă patria noastră n-ar fi avut destinul unei patrii socialiste, nici eu și nici colegul meu din clasa intii elementară, ca și atitia alții, care au urmat după noi, n-am fi avut destinul pe care il avem. Căci patria noastră socialistă, partidul nostru comunist român ne-au creat cele mai luminoase condiții pentru o dezvoltare plenară.

Programul de construire a unei societăți socialiste multilateral dezvoltate și a unei patrii puternice, omogene, in care toate localitățile să aibă un statut egal, preconizat de politica inteleaptă a genialului nostru conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu, impreună cu tovarășa Elena Ceaușescu — inspiratorii intregului nostru sistem actual de invățămint — in cadrul căruia cunoștințele teoretice se imbină perfect, mulindu-se etanș pe necesitățile practice ale dezvoltării socialiste specifice pentru țara noastră — acest program dă posibilități nelimitate atingerii aspirațiilor umane ale fiecăruia dintre noi, incă de la cei dintii pași pe drumul educării.

Este ceea ce am simțit din nou in acest inceput de toamnă, acum cind clopoțeii tuturor școlilor din România au dat semnalul numărării bobocilor de aur, ce traversează, atit la propriu, cit și la figurat, o epocă de aur, inaugurată și in curs de desăvirșire, pe care o numim cu toții Epoca Ceaușescu — o epocă de pace și de construcție. Este aurul alb al orașelor rezidite din temelie și modernizate, peste care se scutură aurul galben al frunzelor intrate in toamnă — prefigurare a noii primăveri, viitoare, cu noua sa recoltă vegetală, dar și spirituală. Este aurul viitorului nostru, al copiilor nostri — viitorii făuritori ai destinelor patriei viitoare.

CUMPĂNA

Un fir de iarbă

In plopii aceia ce se leagănă
straniu in lumea fără vint
durerea-n care parte-atirnă ?
Numai acolo se vorbește despre mine
unde scutură liniștea apelor
greierii nebuni din adinc
cind plopii fantome se leagănă
pe tărmurile Mării Amețite.
Acolo-mi stau părinții imbrățișați și dorm
cind bate apa carnea lor
și face valuri trupul tulburat.
Pe drumul lor eu merg dormind
și-n rană palidă imi pare
somnul acela cunoscut.
Și cresc cocoașe la răscruci,
doar vești niciaa sare din cocoașă in cocoașă
iar eu, c-un fir de iarbă la ureche, o
ascult.

George Alboiu

Poezia anului crucial 1965

Urmare din pag. 1

Liebhard, Ion Lotreanu, Adrian Maniu, Tudor Măinescu, Marcel Mihalaș, George Demetru Pan, Letiția Papu, Miron Radu Paraschivescu, Florin Mihai Petrescu, Al. Philippide, Nichita Stănescu, Szemler Ferenc, Nicolae Tăutu, G. Talaz, Virgil Teodorescu, Cicerone Teodorescu, Dragoș Vrinceanu. Dacă am transcris la rind toate aceste nume care nu mai sint decit în istoria literaturii, e pentru că am vrut să subliniez cu ce forțe lirice de prestigiu s-a inceput marea cotitură în viața social-politică a țării. Deși intr-un asemenea bilanț nominal e număr și putere, ca să-l parafrazăm pe marele poet național, mai important mi se pare universul noii lirici românești, varietatea de stiluri și expresii poetice.

Astfel, Tudor Arghezi vine cu o „Mulțămită" : „Mi-a ieșit in drum cu bine / Fata doniților pline, / Aducind de la izvor / Apă vie tuturor / De la seceră și coasă / Fata ochiului frumoasă, / Zveltă, naltă și ușoară / Cu glezna de căprioară".

Ioan Alexandru publică și el unul din poemele antologice de inceput „Pretutindeni, existi tu, pămintule, / ars de roți, frămintat de lumini, / supt de oceane / dar eu te știu dintr-un anume loc și timp anume" (sublinierea noastră).

Al. Andrițoiu incheie astfel un scurt poem intitulat „Timp" : „Oriunde ochiul liniștit mi-l plimb / și văd mișcare, cintec și creații, / se face totul timp, noian de timp, / e-un timp bogat, imens vibrind în spații. / Poet, tovarăș, om și visător / și rivnitor prin timp al înălțimei, / eu singele mi-l dărui tuturor, / transfuzie prin stațiile rimei".

O presimțire neagră adie prin versurile lui A. E. Baconsky : „Casa va fi demult oarbă, / și greieri umblînd prin memoria mea își vor cinta solitudinea / și voi descintind drumul nostru / ca pe-un șarpe bătrin care-așteaptă amurgul / ca să poată muri liniștit".

Aceeași presimțire se ingeamănă cu a lui Baconsky intr-un „Cintec" de Ioana Bantaș : „Purtați-mi chipul pe sub pămint / ca o flacără albă călăuzind / minereurile spre ziuă".

Marcel Breslașu, ca de obicei sugubăț, impacă lucrurile printr-un „Scherzando" : „Toată frunza bunei toamne / colo către Dirste / e ca părul unei doamne / intre două virste / / Știu demult ce-o să se-ntimple / pină sus pe creștet / arămiul de pe timple / o să urce veșted / / Dar la ceasul cind sint toate / poleite-n aur / poate să viseze (poate ?...) că-s cununi de laur".

Otilia Cazimir, intr-un fel de credo poetic, ne asigură : „Nu vreau să uit, nu vreau să uit nimic din tot ce-a fost... / Ori frunză moartă, ori fărimă de vreo stea, / Ce-o fi să fiu să-mi spun in veci povestea mea, / S-o spun așa doar pentru mine, fără rost..."

George Dan in poemul „Timona și lira" conchide : „Partidu-acum Partidul indemn mi-a dat și-avint / să-mi schimb timona-n liră, / din corzi de bronz vibrind, / să-mi 'nalț pe umăr lira și să-mi inalț in vers, / mindria de om liber, stăpin pe univers".

Sentimentul care domină poezia citată a lui George Dan domină în fapt intreaga antologie, fiind un argument liric convingător pentru avintul ce-i insuflețea pe poeți.

Grigore Hagiu, marele și mult regretatul poet, ne lăsa o mărturie chiar asupra acelui anotimp cind apărea antologia Poezie, 1965 : „Vor cobori și frunzele-n pămint / bătaia crengii goale pe argilă / își vor lăsa tiparul tremurat / destul pentru-nțelegerea intregii toamne. / Cu sufletul din vara ce-a trecut (sublinierea noastră) mult timp pe frunte stăruindu-mi / se va păstra și mirosul de griu / plutind în juru-ncinselor silozuri / / Și soarele în bolta-i descrescindă / mă va-mpușca în piept din ce în ce mai palid / de nevăzut cind inima mi-o va găsi-nsfirșit". Mirabila sămință blagiană rodea așadar in noua noastră poezie chiar dacă cel ce o cultivase asfințise incă din 1961.

Cultul pentru poezia universală era deopotrivă prezent în poezia lui Ion Horea ca și in cea a marelui romantic Al. Philippide. Să-l citâm mai intii pe Ion Horea cu excelenta incantație : „Cit aș fi vrut" : „Marea spre tine veni / și nu eram Annabel Lee / Să-ți spun că noiembrie trece / și nu peste mult va pieri, / să-ți spun cit se poate în ceața / ce cade pe noi într-o zi, / să-ți spun cit se poate iubi, / Și nu erai Annabel Lee !".

Al. Philippide, pornind de la un motto din Eneida, își incepe „Poarta de corn" cu dramatica intrebare : „Cind tot mai tare se scurtează drumul / Nu-i bine oare să ridic un tumul / Intemeindu-l trainic să nu-l sape și să nu-l mistuie dușmane ape ?" Intrebare la care răspunde singur in final : „Pe coarde vechi un cintec nou să-ncerc / S-ajung la zona timpului în cerc / Să intru iarăși în eternitate / Pe poarta viselor adevărate".

Poezia emblematică pentru antologia comentată de noi o semnează Constanța Buzea, o poezie deschisă printr-un autentic vizionarism : „Pămintul țării mele, pămint cu visători / Marea le duce vapoare / Pe orizontul născător de soare / Se mișcă din catargurile lor / Pămintul țării mele-i al aerului pur / Lăsat de munți, suflet curat, / De jos în sus, din griu în griu, din brad in brad, / Trec tinerii spre un destin matur". Constanța Buzea vorbea in numele tinerilor din generația sa și a lui Labiș, dar in egală măsură in numele celor pe care-i publică și îi incurajează acum în paginile revistelor studențești centrale.

M-am simțit dator să marchez această etapă din istoria poeziei noastre dintr-un indemn de conștiință și de suflet curat : astfel debuta poezia românească in anul crucial al celui de al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român.

Mai ales acum, in preajma Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, ale cărei teze deschizătoare de noi orizonturi au fost formulate incă din aprilie de secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Recurs la adevărul științific

Urmare din pag. 1

de atribuire, știri biografice privind un scriitor și altul, opere felurite, circulație de texte și de idei, răspindirea unor curente literare, iradiația unor „școli" etc. Chestiunile acestea nu-s simple defel și este evident că pretind studii amănuntite care se insotesc citeodată de infruntări homerice, insă de aci rezultă (ori trebuie să rezulte) incheieri sigure, unde se constituie descrierea propriu-zisă a unui fenomen inteles ca intreg. Din acest punct de vedere, „noul" creste pe concluziile anterioare si continuă dezvoltind, dacă e incă posibil, ceea ce este certitudine.

Insă „nouă" trebuie să fie acum mai cu seamă viziunea, comunicind ea insăși o altă perspectivă istoriografică decit aceea din alte epoci cind istoria românilor s-a scris cu inexactități, unele nu atit de inocente. Adesea, cind se invocă „noutatea", sint unii care inteleg prin aceasta împrumuturi metodologice pure și simple și socotesc că e cu adevărat „nouă" o examinare făcută prin imitația unor cercetări străine, cu precădere occidentale. De bună seamă, documentația e necesară, ca și dialogul, căci în materie de cultură izolaționismul nu e pozitiv. Insă una este instrucția (moment necesar) și alta — aplicația mecanică de procedee, insoțită, de bună seamă, de concluzii apriorice. La drept vorbind, nici nu este posibilă azi o intrebuințare insistentă a unei unice metode și sint tot mai multe voci care invocă, pe drept cuvint, multidisciplinaritatea. „Noua istoriografie" de la „Annalles", azi „en vogue", confirmă acest deziderat și se subințelege că o istorie scrisă în termen multidisciplinar se poate insoti cu o istorie literară gindită cu aceleași principii. Chiar dacă aceasta de pe urmă este, intii de toate, istorie de valori, structura organizatorică trebuie să rezulte din examinări de istorie a culturii unui popor și de istorie generală. Această perspectivă stinge orice alte incheieri minimalizatoare și afirmă valoarea fenomenelor naționale prin ele insele. Astfel incit, „vechi" se dovedesc a fi opiniile celor care socoteau literatura română o provincie culturală a Franței (B. Fundoianu), o expresie, pentru epoci de inceput, „a slavonismului cultural" (Ilie Bărbulescu) și, în general, incapabilă de creație proprie decit în vremuri recente, cind românii ar fi descoperit Occidentul.

In fond, argumente pentru o istoriografie literară „nouă" există și acestea trebuie urmate de aici inainte în creație de „noi opere". Ele se evidențiază cu deosebire în cuprinsul examinării de epoci inițiale, în ceea ce se cheamă, cu un termen ei însuși nepotrivit, „literatură română veche". Față de concluziile parțiale intruchipate prin studiile lui Demostene Russo, istoriografia nouă vine, prin Dan Zamfirescu (care soluționează, printr-o excepțională cercetare, chestiunea paternității și a izvoarelor „Invățăturilor lui Neagoe Basarab"), prin I.C. Chițimia (în „Probleme de bază ale literaturii române vechi"), cu perspectiva evoluției specifice și a forțelor creatoare autohtone. Inainte de ei, „Paginile nescrise..." ale lui Ștefan Bârsănescu aduceau un reazem și propuneau citeva ipoteze tulburătoare ; apoi, cercetările de istoriografie pură ale lui Victor Spinei și Radu Popa stimulau o altfel de intelegere a obiectului. Și, astfel, sintezele, de-acum fundamentale, se puteau ivi. „Literatura română în epoca Renașterii" și „Proza oratorică în literatura română veche" (vol. 1—2) de Dan Horia Mazilu accentuează o contribuție a tradiției românești și arată adaptarea la formula proprie a unor fenomene culturale „internaționale" ; o altă periodizare istoriografică incepe a se impune. „Noile contribuții" privitoare la viața culturală a Moldovei în secolele XIV—XV, desfășurate de Ciprian Zaharia într-o excepțională cercetare asupra lui Iosif I Mușat propun „perioada bizantină a literaturii române" și înlătură vechea formulă a „slavonismului", superficială și depășită. Tot aici, se evidențiază o tradiție a evoluției cu termen propriu și se intemeiază un model de înaintare culturală verificabilă și în alte epoci. Cercetătorul, unul dintre cei care, cu probabilitate, vor modifica optica noastră în materie de continuitate culturală românească și de stăruință a formelor literare proprii impune, incă de pe acum, o altă perspectivă, cea indelung așteptată de studioși. Ca pretutindeni, „inceputurile" așează o pecete și istoriografia despre originile literaturii române vorbește, în formularea ei „nouă", despre o cultură cu vechime și stăruitoare în cadrele ei ; aceasta e o recistigare a adevărului obiectiv. „Nou", „operă nouă", „noutate" insemnează, dar, recurs la adevărata știință.

Luis Buñuel

ULTIMUL MEU SUSPIN

NĂZBÎTII SUPRAREALISTE

Intre frumoasele isprăvi ale suprarealismului există una ce mi s-a părut extrem de delicioasă. O datorăm lui Georges Sadoul și lui Jean Caupenne. Intr-o zi a anului 1930, Georges Sadoul și Jean Caupenne, neavind ce face, citeau ziarul intr-o cafenea dintr-un oraș de provincie. Deodată, privirea lor se izbește de rezultatele examenelor de la Academia Militară din Saint-Cyr. Primul, numărul unu al promoției, este un oarecare Keller.

Ceea ce imi place cel mai mult din această intimplare este faptul că Sadoul și Caupenne nu aveau ce face și că se aflau singuri în provincie. Se plictisesc puțin. Deodată, le vine o idee salvatoare :

— Ce-ar fi dacă i-am scrie o scrisoare acestui cretin ?

Zis și făcut. Cer hirtie și toc de scris chelnerului și redactează una din cele mai frumoase scrisori de insulte din istoria suprarealismului. Semnează scrisoarea și o trimit neintirziat primului reușit de la Saint-Cyr.

Acest Keller a primit scrisoarea, a inminat-o directorului școlii de la Saint-Cyr care, la rindul lui, a transmis-o generalului Giraud, în timp ce **Le Sourrealisme au service de la Revolution** a publicat-o.

Cazul a făcut destul zgomot. Sadoul a venit să mă vadă și mi-a spus că trebuie să fugă, să plece din Franța. Eu am vorbit despre el cu Noailles, care, totdeauna generos, i-a dat patru mii de franci. Jean Caupenne a fost reținut. Tatăl lui Sadoul și tatăl lui Caupenne s-au dus să prezinte scuze la Statul Major din Paris. Totul a fost în zadar. Saint-Cyr cerea o reparație publică. Sadoul a plecat din Franța și Caupenne, așa cum mi s-a spus, a cerut iertare în genunchi în fața elevilor academiei militare în intregul ei. Nu știu dacă este adevărat.

Cind imi aduc aminte de acest caz, parcă văd expresia de adincă tristețe și părăsire a lui André Breton cind, în 1955, mi se plingea că azi scandalul nu mai este posibil.

In legătură cu suprarealismul, am căutat, și în anumite ocazii am reușit, să cunosc mai bine pe scriitorii și pictorii care frecventau o clipă mișcarea, luau contact cu ea, apoi o respingeau și iarăși reveneau la ea, pentru a o respinge din nou. Și pe alții din ei care erau angajați în căutări mai neumblate. In Montparnasse l-am cunoscut pe Fernand Léger pe care il vedeam destul de des. André Masson nu era văzut aproape niciodată la reuniunile noastre, insă menținea relații prietenoase cu grupul. Adevărații pictori suprarealiști erau Dali, Tanguy, Arp, Miró, Magritte și Max Ernst.

Ultimul, care a fost un foarte bun prieten al meu, aparținea deja mișcării Dada. Apariția mișcării suprarealiste l-a prins pe Max Ernst în Germania, așa cum pe Man Ray în Statele Unite. (...)

Max Ernst, frumos ca un vultur, drept urmare fugise cu sora scenografului Jean Aurenche, Marie-Berthe, aceasta avea un rolișor în **Virsta de aur**, și se căsătorise apoi cu ea. Un an — a fost înainte sau după căsătoria lor ? ; nu-mi amintesc —, el își petrecuse vacanțele în același orășel unde și le petrecuse și Angeles Ortiz. Acesta, o adevărată plagă a saloanelor, nu mai știa socoteala cuceririlor sale. Intimplarea făcuse ca în acel an Max Ernst și Ortiz să se îndrăgostească de aceeași femeie, pe care Ortiz reuși s-o răpească.

Citva timp mai tirziu, Bretón și Eluard au venit să mă vadă acasă la mine din rue Pascal și mi-au spus că veneau din partea prietenului meu Max Ernst care mă așteptă în colțul străzii. Nu știu precis din ce cauză, Max mă acuza că aș fi intrigat în favoarea lui Ortiz. Și, în numele său, Breton și Eluard veneau să-mi ceară explicații. Eu le-am răspuns că nu aveam nimic de-a face cu acea poveste și că niciodată nu am fost consilierul erotic a lui Angeles Ortiz. Ei, apoi, s-au retras.

André Derain nu a avut niciodată nimic de-a face cu suprarealismul. Era mult mai mare ca mine — cel puțin cu treizeci sau treizeci și cinci de ani — și obișnuia să-mi vorbească despre Comuna din Paris. A fost primul care mi-a vorbit despre cazul celor impușcați în timpul ferocei represiuni condusă de versaiezi, sub motivul că aveau mîinile bătătorite, semn că aparțineau clasei muncitoare.

Derain, inalt și bine făcut, provoca în jurul său o vie simpatie. Intr-o seară m-a dus la un local pe care il cunoștea, să bem o bere. Cu noi, venea și negustorul Pierre Collé. «Bună seara, monsieur André, ce mai faci ? Nu te-am văzut de un car de vreme !», se adresă patroana. Apoi aceasta a mai adăugat :

— Am o fetișcană... Ti-o aduc imediat. Vei vedea ce nevinovată este. Insă să fii foarte atent, trebuie să te porți foarte delicat cu ea.

După puțin timp, vedem intrind un copil cu pantofi cu tocuri joase și sosete albe. Poartă cosițe și se joacă cu cercul. Deziluzie. O pitică de patruzeci de ani.

Dintre scriitori l-am cunoscut foarte bine pe Roger Vitrac pe care Bretón și Eluard nu prea îl stimau, niciodată nu am știut de ce. André Thirion, ce forma parte din grup, era singurul cunoscător al politicii. Paul Eluard, la ieșirea de la o reuniune, m-a prevenit : «Pe acesta îl interesează doar politica.»

Ulterior, Thirion, care se declara comunist revoluționar, a venit să mă vadă în rue Pascal cu o hartă mare a Spaniei. Avindu-se în vedere că la modă era lovitura de stat, pregătise una în amănunțime pentru a doborî monarhia spaniolă, și dorea ca eu să-i pun la dispoziție detalii geografice concrete, cote și cărări, pentru a le trece pe hartă. Nu am fost în stare să-l ajut.

El a scos o carte despre perioada aceea, intitulată **Révolutionnaires sans révolution**, care mi-a plăcut mult. Se înțelege, el își atribuia rolul cel mai important (cu toate că lucrul acesta îl făceam cu toții, fără să ne dăm seama) și arăta anumite detalii intime ce mi s-au părut ofensive și inutile. Insă sint de acord, fără nici o rezervă, cu cele scrise în privința lui André Breton. După război, Sadoul îmi spuse că Thirion își „trădase" totul, ideile sale, și că, din rindurile gaulliste, era răspunzător de mărirea tarifelor la Metro.

Maxime Alexandre a aderat la catolicism. Jacques Prévert m-a prezentat lui Georges Bataille, autor al **l'Histoire de l'oeil**, care dorea să mă cunoască din cauza scenei cu ochiul tăiat din **Un chien andalou**. Am luat masa cu toții. Sylvia, soția lui Bataille, pe care mai tirziu o voi intilni recăsătorită cu Jean Lacan, a fost una din femeile cele mai frumoase pe care le-am intilnit în viața mea, alături de Bronja, soția lui René Clair. Bataille insuși — pe care Breton nu-l stima prea mult, găsindu-l excesiv de grosolan și materialist — avea o față severă, serioasă. Zimbetul i se părea ceva irealizabil.

In românește de
Esdra Alhasid

mapamond

Setea de dreptate

● Romancier, povestitor și critic, Richard Wright (1909—1960) este considerat, atît pentru calitățile creației sale literare, cît și pentru influența decisivă avută asupra evoluției romanului negru american, unul dintre cei mai importanți scriitori de culoare din Statele Unite. Născut la Natchez, în statul Mississippi, el și-a petrecut cea mai mare parte a vieții la Chicago și New York, iar mai tîrziu la Paris.

Anii petrecuți la Chicago, în cartierul sărac și sordid South Side, i-au marcat profund existența și formația sa de scriitor protestatar, inspirîndu-i cele mai bune creații ale sale : Native Son **(1940),** The Outsider **(1953),** The Long Dream **(1958) și** Land Today **(1963).**

Impregnată cu elemente autobiografice, opera sa constituie o lucidă explorare a diferitelor fațete ale rasismului, discriminării și inegalității sociale în „țara tuturor posibilităților" și în același timp o căutare statornică a identității și valorilor populației de culoare în lupta sa pentru drepturi egale.

RICHARD WRIGHT

Cînd slujba mea la poștă a luat sfîrșit, serviciul de ajutorare a șomerilor mi-a încredințat un post de om de serviciu într-un institut de cercetări medicale al unuia dintre cele mai mari și luxoase spitale din Chicago. Curățam sălile de operații, cuștile de cîini, șobolani, șoareci, pisici și iepuri și dădeam de mîncare cobailor. Eram patru negri care lucram acolo și toți eram surghiuniți într-o lume inferioară, obligați să ne amintim că trebuie să ne limităm, cînd nu eram ocupați cu alte îndeletniciri, la culoarele de la subsol, așa încît să nu ne amestecăm cu infirmierele albe, cu doctorii sau cu vizitatorii.

Linia strictă de demarcație rasială stabilită de direcția spitalului îmi atrase atenția din prima zi, cînd, circulînd pe culoarul de la subsol, am văzut două șiruri de femei venind spre mine. M-am încrucișat cu un șir de tinere albe, îmbrăcate în uniforme de un alb strălucitor. Ele treceau sprintene, în viteză, cu spatele drept, cu privirea hotărîtă. În urma lor venea un șir dezordonat de negrese în vîrstă, corpolente, îmbrăcate în stambă zdrențuită, care duceau mături, perii, cîrpe, cutii de tablă cu fulgi de săpun... Mă întrebam ce lege a universului le împiedica să se amestece unele cu altele: Soarele nu ar fi încetat să strălucească dacă s-ar fi aflat cîteva negrese în primul șir, pămîntul n-ar fi încetat să se învîrtească dacă s-ar fi aflat cîteva femei albe în cel de-al doilea șir. Dar cele două șiruri pe care le-am văzut definesau condiția socială în termeni pur rasiali.

Unul dintre cei trei negri care lucrau cu mine, Bill, era cam de-o vîrstă cu mine. Cea mai mare parte a timpului, dormita sau era beat. Bill își întindea părul cret și eu îl băgam cînd ascunde o sticlă într-una dintre grămezile de fîn cu care hrăneam cobaii. El nu mă plăcea și nici eu nu-l plăceam, dar eu făceam mai multe eforturi pentru a-mi ascunde antipatia. Nu aveam lucruri comune în afară de faptul că eram amîndoi negri și părăsiți. În timp ce eu îmi înăbușeam sentimentul de frustrare, el bea pentru a și-l îneca pe al lui în alcool. Deseori încercam să-i vorbesc în cuvinte simple pentru a-l face să înțeleagă unele dintre ideile mele și el mă asculta posac. Într-o zi, a venit la mine cu o înfățișare minioasă.

— Am găsit, a spus el.

— Ce-ai găsit ? l-am întrebat.

— Cum să procedăm cu blestemata asta de problemă rasială despre care îmi tot vorbești.

— Ei, cum ?

— Uite ce trebuie făcut, îmi explică el cu seriozitate. Ar trebui ca guvernul să-i dea fiecăruia cîte o pușcă și cinci gloanțe și apoi să începem totul de la zero. Vom face ca și cum am lua-o de la început. Cei ce vor cîștiga, negrii sau albii: aceia vor fi stăpîni.

Simplitatea lui mă înspăimînta. Am încercat să-i insuflu ideile mele de teoria ca aburii alcoolului să nu-l împingă în cine știe ce capcană întinsă de destin.

Ceilalți doi negri erau bărbați maturi, angajați la institut de peste cincisprezece ani. Unul dintre ei, Brand, era scund, morocănos și celibatar. Celălalt, Cooke, era un individ înalt, deschis la culoare, care își petrecea timpul liber urmărind evenimentele din lume în ziarul Daily Tribune de la Chicago. Brand și Cooke se detestau din motive pe care n-am reușit niciodată să le lămuresc și își petreceau o bună parte din zi certîndu-se.

Cînd am început munca la institut, mi-am amintit de visul adolescentei mele cînd vroiam să mă dedic cercetării medicale. În fiecare zi îi vedeam pe tinerii și tinerele care făceau studii de chimie și medicină, studii la care majoritatea tinerilor negri nu aveau acces. Cînd eram singur, parcurgeam sălile, puneam degetele în produse chimice ciudate, priveam aparate complicate trasînd linii roșii și negre pe hîrtie milimetrică. Uneori, rămîneam imobil și-mi fixam privirea pe pereții sălilor, pe planșee, pe vastele birouri la care se așezau doctorii albi și-mi dădeam seama, cu o senzație cu care n-am reușit să mă obișnuiesc niciodată, că priveam o lume aparținînd unei rase diferite.

. . . . . .

Într-o dimineață de vară, a venit să mă caute un tînăr cu un cronometru în mînă.

— Doctorul X vrea să cronometrez timpul în care faci curățenie într-o sală. Noi încercăm să îmbunătățim organizarea institutului.

— Eu îmi fac treaba și o termin la timp, i-am răspuns eu.

— Așta-i ordinul patronului, mi-a replicat el.

— De ce nu faceți voi treaba asta, pentru variație ? am exclamat eu furios.

— Ascultă, a spus el, eu fac treaba care mi s-a încredințat, e rîndul tău s-o faci pe a ta.

Am luat o perie și o găleată, am stropit o sală cu dezinfectant și am frecat sîngele coagulat și excrementele întărite de cîine, pisică și iepure. Temperatura din încăpere era în mod normal de circa treizeci de grade, dar cum soarele bătea direct prin ferestre, căldura ajungea aproape de patruzeci de grade. Am muncit de la șapte dimineața pînă la prînz și eram epuizat, stors.

— Ei, ce spuneți ? am întrebat eu.

— Ți-au trebuit șaptesprezece minute pentru a curăța ultima sală, a spus el. Acesta este timpul necesar pentru fiecare sală.

— Dar ultima sală nu prea era murdară.

— Ai șaptesprezece săli de curățat, continuă el ca și cum n-aș fi spus nimic. Șaptesprezece ori șaptesprezece, asta înseamnă patru ore și patruzecișinouă de minute.

El își notă cifra într-un carnet.

— După prînz, vei spăla cele cinci scări de piatră. Pînă la șase trebuie să fii gata.

— Și dacă am nevoie să fac o pauză ? am întrebat eu.

— O să te descurci, îmi spuse el și plecă.

Niciodată nu m-am simțit așa de supus sclaviei ca atunci cînd frecam treptele de piatră în fiecare după amiază. Într-o adevărată cursă contracronometru, udam treptele și aruncam fulgi de săpun, cînd o asistentă sau un doctor alb, în loc să ocolească treptele pline de săpun, călca și lăsa urme murdare pe treptele deja spălate. Dacă vreodată am încercat o ură oarbă împotriva albilor, aceasta a fost în acele clipe. Din cînd în cînd, cîte un alb sadic, remarcînd că lăsa urme murdare pe trepte, se întorcea și privindu-mă de sus cu un suris, îmi spunea :

— Îți dăm de lucru, ei, băiete ?

Iar eu eram incapabil să-i răspund.

Conflictul dintre Brand și Cooke nu contenea.

. . . . . .

Discordia dintre cei doi bărbați în vîrstă atinse punctul culminant într-o zi de iarnă la prînz. Era incredibil de frig și un vînt glacial mătura străzile orașului Chicago cu violența unei furtuni. Bill și cu mine stăteam așezați pe niște lăzi de lemn și ne luam gustarea de

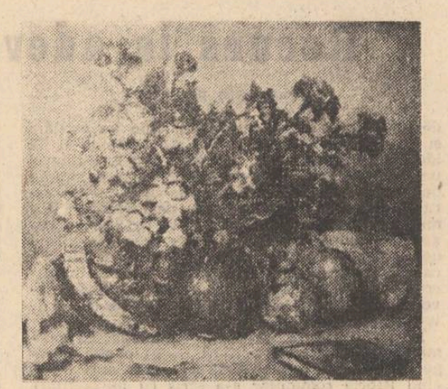

Dimi Botez : „Natură statică"

prînz ținută într-o pungă de hîrtie. Brand se spăla pe mîini la chiuvetă, Cooke mușca dintr-un măr și citea ziarul Daily Tribune.

Din cînd în cînd, un cîine afon își ridica botul spre plafon și urla fără să scoată un sunet. În sală erau aliniate numeroase șiruri de etajere metalice. Pe fiecare etajeră erau cocoțate cuști de fier în care erau închiși cîini, șobolani, șoareci, iepuri și cobai. Fiecare cușcă avea o etichetă cu o inscripție într-un jargon științific indescifrabil.

— În ziar scrie că azi e ziua cea mai rece din 1888 încoace, zise Cooke rontăind o bucată de măr.

Bill și cu mine n-am avut nici o reacție. Brand rînji discret.

— Blestematul ăla de ziar nu știe nimic ! spuse Brand, acoperindu-i vocea lui Cooke.

Discuția se înteți atît încît Cooke strigă că dacă Brand nu-și ține fleanca, el îi va tăia „grumazul împuțit de negru".

— Retrage-ți cuvintele, il somă Brand.

— Nu retrag nimic ! Și ce-ai de gînd să faci acum ? il ațîță Cooke zeflemitor.

Cei doi negri își schimbară priviri furioase.

Deodată Cooke lăsă ziarul Daily Tribune și scoase un cuțit lung din buzunar. Apăsă pe un buton și țîșni o lamă strălucitoare de oțel. Brand se retrase prompt și puse mîna pe o cazma agățată de o scîndură de lemn deasupra chiuvetei.

— Lasă cuțitul jos, spuse Brand.

— Du-te de aici sau îți tai beregata, îl amenință Cooke.

Brand învîrti cazmaua de spărt gheață. Cooke se feri de lovitură. Se învîrteau unul în jurul celuilalt ca doi boxeri în ring.

— Hai, oprîți-vă ! strigai eu alarmat.

— Idioții ăștia blestemați se bat de-adevăratelea, a spus Bill stupefiat.

Pe neașteptate, Brand scoase un strigăt, îl atacă pe Cooke și îl împinse violent înapoi. Cooke îi prinse mîna lui Brand pentru a nu-i intra cazmaua în piept. Brand reușì să se elibereze, îl atacă din nou pe Cooke și îl proiectă într-o etajeră metalică plină de animale. Etajera se balansă, avu un moment de ezitare, apoi se răsturnă.

Etajerele căzură una peste alta ca niște popice, apoi se prăvăliră toate la pămînt într-un adevărat vacarm. Ai fi crezut că s-a prăbușit acoperișul.

Etajerele metalice zăceau la pămînt într-un talmeș-balmeș. Ușile cuștilor erau larg deschise. Șobolanii, șoarecii, cîinii și iepurii alergau pe podea pradă unei panici nebune.

Ne priveam toți patru. Știam ce ne așteaptă. Riscam să ne pierdem slujbele. Bill s-a precipitat spre ușă și s-a asigurat că era bine încuiată. Eu mi-am aruncat privirea spre pendulă și am văzut că era douăsprezece și jumătate. Aveam o jumătate de oră la dispoziție.

— Hai, spuse Bill cu o voce nesigură, trebuie să curățăm toate astea.

Brand și Cooke se priveau fix, pradă îndoielii.

A fost destul de greu să-i convingem pe combatanți să predea armele dar pînă la urmă au consimțit și am putut să începem să reparăm puțin stricăciunile. Încet Brand se aplecă și trase de un colț etajera metalică. Cooke se aplecă și el pentru a-l ajuta. Cei doi bărbați păreau că acționează ca prin vis. Curînd, însă, lucram de zor toți patru, cu ochii la pendulă.

Am pus etajerele la loc și am rînduit cuștile. Dar apoi am fost puși în fața sarcinii imposibile de a trîa șoarecii și șobolanii cancerosi, cîinii diabetici, iepurii suferind de boala Zoudek-Aschheim și cobaii supuși reacției Wassermann. Păstrarea sau pierderea locurilor noastre de muncă depindea de perspicacitatea noastră de a face să dispară orice urmă de încăierare. Era vorba de o muncă făcută la noroc, dar trebuia să ne străduim să punem animalele corect la loc în cuștile lor.

Mai întîi ne-am spus să triem cîinii. Asta era relativ ușor, pentru că ne aminteam mărimea și culoarea celor mai mulți dintre ei. Dar șobolanii, șoarecii și cobaii ne-au provocat cele mai mari dureri de cap.

. . . . . .

În mai puțin de o oră, sala era în ordine. Am descuiat ușa. Am rămas așezați, așteptînd și șușotind, jurîndu-ne să păstrăm secretul, și întrebîndu-ne care va fi reacția doctorilor.

În cele din urmă, sosi un doctor cu părul grizonat, într-o bluză albă, cu ochelari, serios, competent, taciturn, care avea o tavă pe care se găseau o sticlă cu un lichid misterios și o seringă.

— Șobolanii mei, vă rog.

Cooke s-a dus să-l servească tîrîndu-și picioarele. Noi ne țineam respirația. Cooke căută cușca pe care doctorul o cerea întotdeauna la acea oră și i-o aduse. Unul cîte unul, Cooke scoase șobolanii pe care doctorul îi injecta sub piele cu lichidul misterios.

— Mulțumesc, murmură doctorul.

— Pentru puțin, domnule, bolborosi Cooke cu o voce sugrumată.

Odată plecat doctorul, ne privirăm îndelung, abia îndrăznind să credem că nu se va afla totul. Un alt doctor sosi.

— Dați-mi iepurele Z-A nr. 14.

— Bine, domnule, am spus eu.

I-am adus iepurele și el îl duse în sala de operații. Am așteptat reacțiile. N-a venit niciuna. La plecare, am avut cu toții un sentiment de triumf.

. . . . . .

Trecu o săptămînă și ne simțeam în afară de orice pericol. Nu ni se pusese nici cea mai mică întrebare.

Bineînțeles, noi cei patru negri eram mult prea modești pentru a ne face cunoscută contribuția, dar ne întrebam deseori ce se întîmpla în laboratoare după acest dezastru secret. O ipoteză științifică pe punctul de a fi verificată și lansată în public a fost oare respinsă din cauza unei neașteptate descoperiri făcute într-o zi friguroasă de iarnă ? Un principiu deja testat a primit, o dată în plus, o confirmare ciudată și subtilă datorită unor noi dovezi cu totul deosebite ? Un cercetător adîncit în gîndurile sale — unul din cei care se folosesc de cronometru și lipăie neglijent pe treptele ude ale scării pe care o spălam cu trudă — a avut oare o străfulgerare a unui nou adevăr științific ? Orice se va fi întîmplat, noi n-am aflat niciodată.

Fireste, m-am gîndit dacă să mă duc la director ca să-i povestesc ce s-a petrecut, dar de fiecare dată, mi-am amintit că el fusese cel care ordonase tinărului să mă supravegheze în timpul lucrului și să cronometreze. El nu mă considera o ființă umană. Eu nu aparțineam lumii lui. Eu cîștigam treisprezece dolari pe săptămînă cu care întrețineam patru persoane, puteam pierde acești bani din idealism ?

Spitalul ne surghiunea pe noi, cei patru negri, ca și cum aparțineam strict animalelor pe care le îngrijeam, lumii inferioare a coloanelor subterane, ținîndu-ne departe de evenimentele importante ale restului spitalului prin vaste spații psihologice, la fel cum America ne ținea închiși în sumbra lume inferioară a vieții americane de trei sute de ani încoace, astfel încît noi ne făurisem propriul nostru cod moral, de valori, de credință.

Prezentare și traducere de Valentin Negoiță

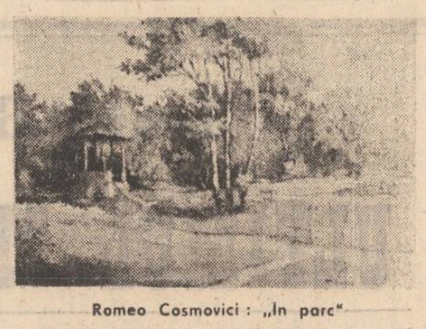

Romeo Cosmovici : „În parc"

POEZIE CROATĂ

ZVONIMIR GOLOB

● Născut în 1927, termină liceul și facultatea de Filozofie și literatură la Zagreb. Poet de excepțională înzestrare lirică, **Zvonimir Golob**, din care am mai tradus, îmi trimite ultimul său volum intitulat „Umbra crucii". În afară de munca de traducător, în afară de pasiunea pentru fotografie, poetul poate fi considerat „părintele" șansonetei iugoslave moderne fiind autor de versuri și compozitor, bucurîndu-se de recunoaștere internațională.

Poeziile de mai jos fac parte dintr-un ciclu intitulat „În numele trandafirului".

Cu buzele pe trandafiri

Cu buzele pe trandafirul
ce doarme în umbră,
cuibărit aici
la picioarele tale,
nu pot găsi încă
celălalt nume al tău.
Deasupra, cerul ninge
cu stoluri de îngeri.

Întîlnire

În orașul pustiu
neaua cade-n cascadă.
Tu o aștepți pe ea,
ea pe altul așteaptă să vadă.

Umbre

Umbra cîinelui
pe umbra lanțului.
Umbra mîinii
pe umbra crucii.
Strigătul umbrei
din ochiul ce plînge.
Lacrima umbrei...

Portret

Două imagini am despre tine :
una care bea,
alta care merge și vine.
Dar mai există una oare ?
Aceea stă în pragul ușii
așteptînd s-o omori
sau să te omoare.

Trandafirul

Te-am desfoiat ca pe un trandafir
să-ți pot vedea sufletul
și nu l-am găsit.
Totul în jur,
pămîntul, cerul, marea,
întregul Univers
s-a umplut de un parfum
unic și fără de moarte.

Noaptea

Vrem oare să fim treji
cînd moartea se lovește cu capul
de ușa odăii noastre ?
De ne-o surprinde-n somn
îmbrățișați,
tu pentru mine vei muri,
eu pentru tine.
Dacă mă va găsi trează
te voi acoperi cu inima.
Dă tîrcoale cineva
pe sub fereastra noastră.
Păsările au amuțit
Și iarba nu mai crește.

Buzele

Buzele pe care le-ai adorat odată
nu sînt aceleași.
Nu poți să rupi de două ori
același trandafir.
Nici să atingi cu fața
aceeași față.
Buzele pe care le-ai iubit de două ori
nu sînt aceleași buze.
La a doua sărutare
vei simți parfumul
primului sărut.

În românește de Maria Elena și Mircea Micu

REVISTA STRĂINĂ

● MIGUEL DELIBES, REPUTAT SCRIITOR SPANIOL, a publicat pînă acum un număr impresionant de volume în proză, dar cele care i-au impus atenției generale în țara sa și peste hotarele acesteia sînt romanele „Glasul răspicat al domnului Caya" și „Comoara".

În primul, a cărui acțiune se petrece în satul natal al scriitorului, așezarea Valladolida din Castillia, un grup de tineri din Madrid pleacă la țară pentru a face propagandă electorală în favoarea partidului politic din care fac parte. Într-o stațiune părăsită, îl întîlnesc pe bătrînul Caya, care trăiește într-o izolare totală, departe de oraș, de așa-zisa lume civilizată. Convorbirile dintre ei se derulează calm, cu interes tot mai mare din partea tinerilor, astfel încît la sfîrșitul romanului aceștia — și odată cu ei și cititorul — se întreabă : ce este civilizația, unde se află ea, care este baza ei și cine o deformează ?

Pe aceeași linie se desfășoară și acțiunea din ultimul roman al lui Miguel Delibes „Comoara". În Castillia soseste un grup de arheologi din partea Ministerului Culturii al Spaniei, pentru a face săpături în zona dintre satele Gamones și Pobladura, pe locul în care don Lino a descoperit un mormînt celtic cu podoabe și bijuterii din secolul I î.e.n. Odată cu aceasta se declanșează un mănunchi de contradicții. Mai întîi, don Lino tăinuiește descoperirea, gîndindu-se că ar putea pretinde o recompensă împărtășească. Explicațiile alor săi, potrivit cărora comoara aparține statului, cad pe un sol arid. Izbucnește apoi conflictul dintre țăranii din cele două sate, comoara situîndu-se la granița dintre ele. Acesta culminează cu o revoltă generală, în ziua în care arheologii vor să înceapă săpăturile. După ce conflictele sînt aplanate, arheologii constată că mormîntul fusese jefuit...

Comportamentul diferitelor personaje sau grupuri care se confruntă este pus de scriitor pe seama lipsei de educație și civilizație ca rezultat al lungii perioade de dictatură franchistă.

● SCRIITORUL SUEDEZ ROLF FRIEDHOLM este cunoscut ca un remarcabil autor de aforisme. A publicat pînă în prezent treizeci de volume de aforisme și poezii, într-un tiraj total de 90.000 exemplare, cifră care pentru această țară spune foarte mult. Cu toate acestea, scriitorul este nemulțumit de răspîndirea cărților sale : „Dacă pui toate aceste volume la un loc, abia dacă obții o carte normală", spune el.

Recent, Rolf Friedholm a publicat primul său roman. Acesta se numește „Ursul alb" și a apărut la editura „Tre Dekker" din Göteborg. Romanul este axat pe tematica însingurării, a protejării și ameliorării mediului înconjurător. Eroul romanului este **ursul alb,** „care se plimbă de unul singur", fără a face cel mai mic și neînsemnat gest sau efort de a se apropia de celelalte viețuitoare ale lumii de gheață în care trăiește.

Friedholm, dar și critica literară suedeză, cred că între autor și ursul său alb există o mare asemănare : și unul și celălalt nu-și găsesc locul, nu trăiesc în relații cu ființele din jurul lor, evident din motive diferite.

„Ursul alb" s-a bucurat de o bună primire din partea criticii, care a remarcat tematica lui de mare actualitate, structura interesantă a romanului, precum și faptul că Rolf Friedholm se manifestă, și în acest roman, un mare și autentic creator de aforisme.

● ADOLF BRANALD, ACUM ÎN VÎRSTĂ DE 78 DE ANI, este unul din numele de rezistență ale prozei celei contemporane. Este autorul unor romane care au făcut epocă : „Bumcul automobil" și „Regele căilor ferate". Publicarea, în anul 1967, a romanului „Vizita" l-a surprins pe cititori și pe critici în primul rînd prin tematica abordată, cea a lumii spitalicești. Pe bază acestui roman a fost realizat filmul „Atenție vizita!" în regia lui Karel Kachyňa, cu Rudolf Hrušínský (interpretul lui Svejk) în rolul principal. Recenta reeditare a romanului, la cunoscuta editură „Melantrich" din Praga, i-a oferit reporterului Vladimír Suva ocazia unui interviu apărut în publicația pragheză „Cărți noi" și în care autorul se referă la munca de documentare pentru elaborarea romanului.

„Mediul tentant al spitalelor m-a cucerit, dar pe măsură ce l-am cunoscut mai bine mi-am dat seama că mult mai importanți sînt oamenii care se mișcă în el cu diferite misiuni. Am început (munca de documentare — n.n.) la psihiatrie și chiar din prima zi am intrat în vorbă cu pacienții. Nu voiam ca ei să știe cine sînt, halatul alb cu care eram îmbrăcat mă apăra destul de bine. M-am apropiat de un bărbat care nu prea vorbea și despre care aflasem că înainte de a se interna în spital fusese contabil la un IZD (CAP—n.n.). Am început să spun un monolog despre munca în agricultură, să-l întreb cele mai diverse lucruri, dar el continua să tacă cu încăpățînare. După un timp s-a uitat la mine și mi-a spus : „V-ați hotărît să scrieți despre noi, domnule Branald ?". Am fost demascat și mi-am dat seama că nu merge cu tertipuri. După aceea am discutat cu pacienții de la om la om. A meritat. Unii au început apoi să mă caute și să-mi povestească destinul lor. Cele mai frumoase clipe au fost cele legate de nașterea copiilor. O mamă fericită, care avea trei fetițe, a adus pe lume un băiețel. I-am devenit naș..."

SPORT

Toamna — colecție de evantaiuri și gallé-uri

Ploaia cu grindină de la început de septembrie m-a dezgustat. La ce bun atîtea tunete sparte pe degeaba în capul sec al dovlecilor și atîtea fulgere arzînd ca inepții slute pe pereții toamnei ? Toamna e obligată să ne ademenească pe toți cu viilori de aur, cu funigei, melancolie, cîntece coțoase, gen :

trandafire sfrănțuzesc,
te-aș iubi, dar nu-ndrăznesc...,

cu petreceri la vie, cu nuci sparte în podul palmei, cu must roșu, cu drumuri la Olt și la Huși.

Dar iată, după strîmba încruntare din sprînceană, septembrie iarăși și-a deschis pe cer colecția de evantaie și gallé-uri. Vreme ideală pentru fotbal. Drept pentru care, duminică, am luat drumul spre stadionul din Șoseaua Ștefan cel Mare. Dar la intrările spre masa presei, organizatorii puseseră lacăte ! (ca să nu-și desmintă renumele ?). Am sărit un gard, două, trei, regretînd că n-am la mine calul de celuloid plin cu castane de sezon al unui nepot de frate și-am ajuns să mă cuibăresc cu chiu cu vai pe o banchetă. Voiam s-o văd la lucru nu atît pe Dinamo, cît pe Inter Sibiu, care, după victoria de la Craiova, mă băgase la idei. Îmi ziceam : chiar nenăscuții la Toledo, acești băieți își iau cumplit de în serios pumnalele. Însă mai bine mă duceam la lacuri și băteam apa cu nuiaua ; sau înfundam chipcelul (la Dunăre se mai numește și cîrlionț) în bulboană și prindeam o roșioară pe care-o înghițeam crudă de la coadă la cap, ca să-mi rămînă solzii în gît. Inter Sibiu a luat bătaie cu 8—1 (mai putea primi încă o duzină de goluri !).

De altfel, în etapa de duminică a plouat cu goluri peste toate formațiile care-au atins desăvîrșirea absolută a mediocrității. Dracula însuși, cu toți slujitorii lui, n-ar fi în stare, azi, să scoată din trupul a cel puțin zece echipe de A măcar zece boabe de sînge talentat. Peste tot locul unde nu apar Steaua sau Dinamo, numai meciuri cu obrajii scofîlciți, rezultate sfrijite, scheme scioape, tactici cocoșate. Iar cînd apar Steaua și Dinamo se fac mici arbitrii și fluieră, ca nepricopsiți, orice mișcare mai avîntată. În materie de arbitraj, nimeni nu mai învață nimic, nici din greșeli, nici din izbînzi, întreaga lume știe că dacă te tragi sub streașina celor mari poziția astrilor ți-e prielnică în toate împrejurările vieții. Și atunci ?

Și atunci să trecem la etapa de miercuri. Miercuri, dorind eu din tot sufletul ca Rapidul să împuște un mistreț alb (se știe că mistreții sînt negri, exemplarele albe fiind socotite de către vînători sacre), nu m-am mai înfipt pe drumul spre Giulești ; am plecat la un prieten cu casa într-un sat din Bărăgan și-am ascultat desfășurarea etapei la radio. Zi adîncă și curată ca un țipăt de vulpe într-o rariște de brazi. Oare vulturul toamnei va fi ciugulind din trupul lor, socotindu-le vinovate de focul aprins în frunzele stejarilor ? Nefiind de față, Rapidul a învins. Ceea ce m-a făcut să mă îndrăgostesc de măceșul cu fructe roșii din marginea viei și să prind cu pălăria fluturi galbeni și albi pe care i-am suit, împreună cu o libelulă tîrzie, într-o luntre albastră căreia i-am dat drumul pe gîrlă. N-am înțeles nimic din ce se întîmplă pe malul Dunării de la Galați. Știu de la un prieten de inimă că păunii își omoară puii, din care pricină păunița ascunde ouăle și le clocește în taină ; de data asta, însă, simt că puii sînt aceia care trag să-l arunce pe păunul din fruntea cîrdului. Povestea s-a mai întîmplat și la Craiova și-n Giulești. Și nu are sfîrșit.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
39
(1 376)
Sîmbătă
24 septembrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

FORȚA CULTURII

Pe cît de complexă, pe cît de vastă și omniprezentă în concretețea și dinamica sa, pe atît de sugestivă și de înnoitoare este imaginea viitorului. În oricare domeniu și din oricare unghi am privi. Perspectiva își extrage dimensiunile mereu mai înalte și îmbogățite din și prin efortul amplu, creator. Sub această latură Tezele din aprilie prezentate de secretarul general al partidului au o evidentă și înnoitoare forță de acțiune, angajînd un orizont larg de preocupări și reflecții care fac din actuala etapă un moment cît se poate de semnificativ al analizei, al bilanțurilor, al sintezei care să sublinieze și să deschidă totodată cîmpul unei experiențe teoretice și practice de mare valoare pentru modul de a gîndi și aborda problematica de loc simplă și de loc simplificatoare a mersului înainte al societății.

Viziunea de ansamblu este a noului ca cerință fundamentală a progresului și civilizației, dar și ca posibilitate de o categorică și largă evidență a muncii și creației din toate domeniile și sectoarele de activitate. Viziunea de ansamblu este a noului ca rezultat al cunoașterii, al pregătirii permanente, al instruirii pe calea învățămîntului, a științei și tehnicii, a celor mai înaintate cuceriri ale gîndirii și practicii umane și prin urmare viziunea este a implementării acestui nou în actualitate, în întreaga operă de construcție și dezvoltare a noii societăți. Formarea unui cît mai ridicat nivel de cultură acționează în consecință pe multiple planuri și într-o manieră care propune și consacră spiritul revoluționar, proiecția acesteia în om, în societate, în universul de preocupări și cerințe ale lumii contemporane. Literatura și arta, ca expresie și mijloace specifice, de o deosebită și indiscutabilă importanță ale acestui întreg și mereu necesar proces formativ pe care îl reprezintă gîndirea și conștiința creatoare, au, cum deseori s-a subliniat, un rol cu precădere activ și justifică, tot așa cum deseori s-a subliniat, o atenție care vine din partea întregii societăți, din grija care se manifestă în acest sens și care constituie un indiciu cît se poate de elocvent al construcției umane.

Despre această construcție și mai ales despre multipla și necontenita ei desăvîrșire, ca o condiție a progresului material și spiritual ne-a vorbit secretarul general al partidului și în recenta cuvîntare rostită cu prilejul deschiderii noului an de învățămînt. **Trăim o epocă de mari transformări revoluționare,** spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, **de noi și noi descoperiri științifice și tehnice, de lărgire continuă a orizontului cunoașterii umane în toate domeniile de activitate. Iată de ce trebuie să spunem cu toată tăria că viitorul poporului nostru — ca de altfel al oricărui popor — va fi determinat în mod hotărîtor de nivelul învățămîntului și al cercetării științifice. Sînt pe lume mari puteri care dispun de multă forță militară ! Dar cea mai puternică forță este aceea a științei, a culturii, a învățămîntului — și un popor înarmat cu o înaltă știință în toate domeniile, va deveni o putere mare pe pămînt ! Trebuie ca și România, poporul nostru să devină în domeniul științei, învățămîntului, culturii, un popor puternic, o mare putere a științei și culturii !**

Se află aici, în aceste cuvinte, însăși explicația spiritului umanist pe care-l promovează școala, știința, cultura, întreaga societate. Angajarea învățămîntului pe asemenea coordonate are și va avea răsfrîngeri deosebite și asupra culturii în general, asupra creației și aduce în prim plan imaginea de mîine a patriei, ca o consacrare a epocii de azi. Viziunea este, în acest fel, deschisă și înnoitoare, ea ține în focarul ei de raze o continuă ridicare de altitudini precum și un limpede mod de a privi și extrage din realitatea prezentă sensul și durata unei perspective de fond, creatoare. Ea pune în valoare o experiență istorică bogată și se întemeiază pe simțul acesteia, pe capacitatea uriașă de creație a poporului, a națiunii. Literatura și arta sînt implicate în tot acest proces iar răspunderea, locul și rolul lor în societate cresc tot astfel cum cresc și cerințele înseși ale ideii de a crea, de a sluji prin talent și vocație, patria, poporul.

Luceafărul

Congresul Național de Chimie

Reprezentativ forum științific, cel de-al III-lea Congres Național de Chimie are menirea de a se institui într-un important și semnificativ moment pentru etapa actuală, în vederea sporirii contribuției industriei și cercetării chimice românești la continua dezvoltare a economiei naționale, pentru înfăptuirea întocmai și la un înalt nivel calitativ a hotărîrilor Congresului al XIII-lea și ale Conferinței Naționale a partidului. Tovarășa **academician doctor inginer Elena Ceaușescu, prim vicе prim-ministru al guvernului, președintele Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, președintele Consiliului științific al Institutului Central de Chimie, a rostit cuvîntarea de deschidere a celui de al III-lea Congres Național de Chimie.** „Dispunem de o puternică industrie chimică în stare să satisfacă în cele mai bune condițiuni cerințele actuale și de perspectivă ale dezvoltării economico-sociale a patriei, să aibă un rol tot mai important în întreaga dezvoltare și ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului", se spune în cuvîntare. Subliniind faptul că, în realizarea tuturor obiectivelor, a programelor dezvoltării noastre pe mai departe, cercetarea științifică trebuie să acționeze în strînsă conlucrare cu producția, cu învățămîntul, tovarășa Elena Ceaușescu arăta : **Trebuie să avem permanent în vedere că viitorul poporului nostru este strîns legat de ridicarea gradului general de cunoștințe, de pregătire, de dezvoltarea puternică a științei. Să facem astfel încît știința românească în general — deci și știința chimică — să aibă un rol tot mai important în întreaga dezvoltare a patriei, în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, în realizarea comunismului în România.**

În același timp, cuvîntarea adresează un mesaj profund umanist chimiștilor, savanților și specialiștilor din toate sectoarele, oamenilor de știință de pretutindeni de a-și uni eforturile pentru edificarea unei lumi a păcii, înțelegerii și progresului. **Oamenii de știință români sînt hotărîți să conlucreze tot mai strîns cu oamenii de știință de pretutindeni în vederea creșterii rolului acestora în realizarea unei politici noi, democratice, pentru triumful rațiunii, al păcii și colaborării între toate națiunile lumii** — se spune în cuvîntare.

Știința și pacea, știința și viitorul — relații fundamentale ale lumii contemporane care exprimă o dată mai mult, prin înfăptuirile României socialiste, prin marile deschideri ale concepției politice românești al cărui arhitect strălucit este secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, voința unui popor liber și demn de a-și construi în pace destinul, de a participa cu gîndul și fapta la edificarea vitorului planetei.

Prin indicațiile și orientările cuprinse în cuvîntarea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, lucrările importantului forum — cel de-al III-lea Congres Național de Chimie — au o amplă proiecție de idei și certifică răspunderi noi, sporite, pentru întreaga lume științifică românească, în acel consens al angajării și dăruirii, al creșterii contribuției la înfăptuirea marilor programe ale devenirii noastre pe calea progresului și civilizației socialiste.

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C. C. AL P. C. R.

Pasul și viața

O expresie des întîlnită și poate tot atît de des invocată sună ca o constatare superior-înțeleaptă : A fi în pas cu viața. O alta, similară dar nu identică, vrea să fie mai mult decît atît, un îndemn, o povață : Să fii în pas cu viața. Și una și alta folosesc aceleași elemente de vocabular, amîndouă la fel de bine cunoscute, cu sensuri sintactice sau simbolice pe care de mult le-am asimilat, cu toții, de atîta vreme de cînd apelăm la ele. Numai că, de data asta parcă, cele două cuvinte capătă, amîndouă, rostite cum sînt în aceeași sintagmă, niște înțelesuri noi, mai bogate, și niște nuanțe pe care nici nu le bănuiam înainte. Nu am însă de gînd să teoretizez ce vor anume să spună cele două zicale, ambele suficient de limpezi pentru a se putea explica singure. Ceea ce aș dori totuși este să-mi limpezesc, eu însumi și pentru mine însumi, cum anume, în ce fel așadar aș putea proceda mai bine pentru a mă păstra, pe cît îmi stă în putință, „în pas cu viața".

Orice călătorie, oricît ar fi de scurtă, de lungă, incepe, firesc, inevitabil, cu primul pas. Cele mai îndrăznețe ascensiuni ale Himalaiei sau cele dintîi explorări ale copilului, în jurul mesei, nu pot fi altfel executate decît în urma curajului, hotărîrii, imprudenței, nesăbuinței de a face cel dintîi pas. Și ce-i, la urma urmei, viața, dacă nu tot o călătorie și ea ? Și, dacă-i așa, nu cere, ca orice călătorie, pasul acela de început, în absența căruia n-ar mai putea exista următorul și următorii ? Un pas, încă unul, într-un mers care, pe măsură ce se articulează, o însoțește ; o urmează ; o cucerește ; o străbate. Paradoxal, însă nu mai puțin adevărat, mersul ei, în timp, este și poate fi petrecut din imediata vecinătate de mersul în spațiu al fiecăruia dintre noi.

Firește, știu foarte bine și eu că există cărți care devansează viața, scrise de oameni — oameni și ei ! —, care nu vor să țină pasul cu vremea lor, ci i-o iau pur și simplu înainte. Mai grăbiți, sau poate nici atît, ei își trăiesc întîlnirea cu viitorul înainte de a-și fi traversat în întregime prezentul. Și nu de grabă, cred, e vorba, în cazul lor, ori de vreo nerăbdare febrilă, căci fără îndoială nici nu-și propun, în chip deliberat, evadarea din vreme, ci o fac pentru că nu pot altfel. Cum însă nu despre ei vreau să vorbesc în aceste rînduri, ci despre mine, o pudoare lesne de înțeles îmi șoptește să nu insist într-o asemenea direcție. La urma urmei, mai numeroase sînt imprejurările cînd ne pindește rămînerea în urmă, iar pericolul, adevăratul pericol, aici ne amenință. Încă o dată paradoxal, ca s-o iei înaintea vieții nu e nevoie de un efort de voință, ci de o anu-

Dumitru Matală

Continuare în pag. a 6-a

Adecvarea la realitate

Lumea prozei se bazează pe destinul unor personaje, pe dinamica unor situații umane. Personajul literar focalizează sensurile unei narațiuni, în jurul lui gravitează problematica unei nuvele, a unui roman și de regulă în funcție de viabilitatea personajelor o operă rămîne sau nu în memoria cititorilor. Romanul „Ion" se structurează pe datele personajului său central, la fel ca „Moromeții" sau „Desculț" ; de fapt Ilie Moromete, Ion și Darie sînt centrii vitali ai acestor scrieri, fără prezența lor narațiunile și-ar pierde axul de susținere. Nu întîmplător cînd ne referim la un roman aducem în discuție imediat numele personajului central, el ne apare emblematic din mulțimea datelor epice : Ștefan Gheorghidiu, Ioanide, Che Andrei, Victor Petrini, Chiril Merișor ș.a. sînt de fapt mai mult decît niște nume, sînt niște simboluri umane care dau viață operei literare. Încercările experimentale de a elimina personajele din proză au fost sortite eșecului (vezi soarta noului roman francez). Vom analiza însă la locul cuvenit cauzele acestor tactici de subminare a personajului literar, oricum un lucru este cert și anume că înnoirea expresiei trebuie făcută nu prin disoluția reprezentărilor umane ci prin **crearea unui nou model uman reprezentativ pentru actualul timp istoric.** Sau cu alte cuvinte prin impunerea unei noi tipologii iar nu anularea tipologiei în sine.

Adecvarea la realitate a romanului actual este în fond adecvarea la o lume în permanentă prefacere, la un univers uman supus unei **accelerate socializări.** Într-un interviu, Marin Preda afirma cîteva lucruri esențiale privind mentalitatea dominantă a zilelor noastre : „Neliniștea pe care o stîrnesc atît numărul mare de oameni care au apărut pe pămînt, cît și prezența lor socială revoluționară, este puternică : ea ține umanitatea într-o stare de permanentă tensiune. Vinturile aspre și neîndeplecate ale istoriei sînt adulmecate cu nesaț de această mare mulțime de oameni, atrași din grădinile lor, în care nu mai au nici un chef să taie crengile uscate ale copacilor și să alunge omizile, iar apetitul lor de a face istorie este atît de ascuțit, încît modul cum se vor comporta în viitoare evenimente constituie o enigmă. O enigmă care pune în joc soarta umanității." Ni se par fundamentale aceste constatări care vizează mutațiile la nivelul psihologiei colective. În momentul de față conștiința scriitorului se adaptează „din mers" la noul puls al istoriei propunînd noi modele literare — nu însă întotdeauna reprezentative : „Unii scriitori trec dincolo de realitate și fabulează — spunea într-un articol Dinu Săraru — mai există și ipostaza scriitorului care ciupește istoria. Stă pe marginea drumului pe care merge istoria și în reportajul lui pedestru vede doar piciorul soldatului căruia i s-a desfăcut moletiera". Bineînțeles că o astfel de privire lipsită de perspectivă naște personaje minore și narațiuni insignifiante proli-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

Sub semnul merelor

Desprinderi din stelarul plaur –
Cum numai toamna intîlnești,
Sub semnul merelor de aur,
La umbra merilor domnești.

Coboară turmele la vale,
Cînd intră ceața-n munții lor,
Sub semnul merelor ovale,
La umbra merilor de dor.

Legendă vie care-și cerne
Parfum de nuferi scăpătați,
Sub semnul merelor eterne,
La umbra merilor uitați.

Dansează flăcările-n vatră
Pînă se clatină și pier,
Sub semnul merelor de piatră,
La umbra merilor din cer.

Mirese așteptînd o noapte
Bogată-n visuri și-n uimiri,
Sub semnul merelor prea coapte,
La umbra merilor cu miri.

Se sparge lacătul tăcerii
Sub semnul merelor fierbinți
Și lacrimi cad din carnea cerii
La umbra merilor părinți.

George Țărnea

● ÎN PAGINA A 3-A : ● TRADIȚII ALE LITERATURII ROMÂNEȘTI CONTEMPORANE ● „LUCEAFĂRUL" — CONFESIUNI LITERARE ● FĂNUȘ NEAGU : „A SCRIE ROMAN FĂRĂ A GÎNDI LA DESTINUL LITERATURII ROMÂNE ÎNSEAMNĂ A EȘUA DE LA ÎNCEPUT" ● POEME DE MIRCEA FLORIN ȘANDRU.

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

O sinteză de istorie literară

O încercare cu totul merituoasă în domeniul literaturii române așa-zis „vechi" este docta „Geneză a ideilor social-politice și filosofice în literatura română veche" (ed. Scrisul Românesc, 1987), remarcabilă întîi de toate prin perspectiva modernă și prin obiectiv. Nimic din concluziile minimalizatoare ale altora care vedeau în „literatura veche" doar imitații nu apare aici și este în afară de orice îndoială că autorul s-a apropiat de materia de studiu cu o înțelegere lipsită de prejudecăți care aceasta trebuie, de bună seamă, subliniată : literatura română „veche" nu-i, așadar, o formulare de început de cultură și prin aceasta dibuitoare, ea se organizează după o tradiție și se înfățișează cu o anumită maturitate aparținînd ea însăși unei societăți ce nu se găsea la începuturile ei. La drept vorbind, contribuția lui Tudor Nedelcea nu pornește din goluri, ea valorifică un șir de încheieri precursoare și chiar o perspectivă tradusă în studii de aspect sintetic și esențială e știința istoriografului de a dezvolta o cercetare în direcția ei pozitivă. „Pagini nescrise ale culturii românești" de Ștefan Bârsănescu „Geneza culturologiei românești", de Adela Becleanu-Iancu, mai multe din cercetările întotdeauna deschizătoare de drumuri ale lui Alexandru Duțu și Dan Zamfirescu se regăsesc, în metodă și chiar în unele susțineri parțiale și ei, totuși cu adăugiri remarcabile și adaptări la un subiect încă necercetat cum se cade. Însă nu doar bibliografic, ca să zic așa, este autorul prezent în dezbaterea contemporană, științificește, cea mai acută, ci și, nu incape îndoială, prin problematică. Concluziile acestei mici sinteze se întîlnesc cu altele care, propunîndu-și alte obiective, propun desfășurări ale culturii române medievale, renascentiste și clasice disciplinate de **un principiu endogen.** „Renașterea" în termen răsăritean studiată cu atîta precizie și îndrăzneală de Dan Horia Mazilu, dimensiunea bizantină, cu o întreagă ordonare în toate planurile culturii române, evidențiată de Valentin Al. Georgescu și de Ciprian Zaharia, în contribuțiile acestuia de pe urmă, de bună seamă „noi" și cu totul remarcabile asupra vieții culturale a Moldovei în Evul Mediu — acestea sînt argumente utile și sinteze de neevitat atunci cînd se studiază ținuta ideologică a unei literaturi exprimată în direcții multiple și cu însemnătate nu doar în estetic, ci și în social, politic, etic și juridic. Istoriograful a accentuat **acest orizont cu precădere culturologic al literaturii române „vechi",** de altminteri tot atît de diversificat în consecințe ca și al literaturilor europene ale momentului și adeziunea lui la acest punct de vedere este de tot interesul. Pretutindeni, zice Tudor Nedelcea, ne întîmpină în literatura „veche" „o gîndire politică activă", exemplificînd „o societate în căutarea unor modele ideale de organizare".

Cronologicește, „literatură română veche" e considerată aci creația produsă la români din epoci medievale timpurii și pînă la 1700, cînd, odată cu Dimitrie Cantemir, se observă că literatura îmbracă alte înfățișări și devine, într-un sens, modernă. Ioan Cassian, Niceta de Remesiana, Dionysius Exiguus („străromâni" acestia, menționați de Tudor Nedelcea care admite, ca și alții, o periodizare propusă în anii din urmă), Neagoe Basarab, Varlaam, istoriografia moldavă, cu Ureche și Miron Costin, apoi Milescu și Stolnicul Cantacuzino și încă mulți alții, mai mărunți, vehiculează idei care, aparținînd epocii, capătă specificitate la întîlnirea cu un mediu românesc unde metamorfoza lor este impusă de altfel de realități decît aiurea. În acest punct, Tudor Nedelcea semnalează „tendința de sincronizare a culturii românești, cu etapa firească de receptare a valorilor străine, [care] își are germenii încă din această epocă" însă susținerea se poate corecta, căci nu-i recomandabil a se face confuzie între un schimb natural de valori (fenomen permanent) și doc-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Bogățiile Risipitorului

Mulți, foarte mulți ani de prietenie m-au legat de Grigore Hagiu spre a-i putea suporta absența și, am mai spus-o, nutream convingerea că el ne va supraviețui nouă, dar și sieși, într-atît de falnic se găsea zidit într-o făptură croită sănătos din cele mai durabile „materialuri".

Mă deprinsesem cu aparițiile și disparițiile sale dintre noi și îl știam prea bine spre a nu-l tulbura cu întrebări la care, oricum, n-ar fi răspuns. Știam că se retrage, metodic, din larma pe care o iubea și o anima cu voluptate, spre a-și scrie poemele. Nu simțea nevoia să comunice intimitățile-i pline de suavități, în interviuri ori declarații „la masa de lucru", fiind Domnia Sa un personaj ce nu se lăsa improprietărit cu obiecte, o masă sau un pat,

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 5-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

Istorie și spirit

de Zoe Dumitrescu Bușulenga

M-am referit la poetul Ioan Alexandru de cîteva ori în devenirea operei sale. L-am urmărit în prima tinerețe, viu, neliniștit, căutător, punînd întrebări înflorate vieții arzătoare, omului, naturii, cerului și pămîntului. L-am fixat mai apoi într-un zenit al liniștei, în calmul începutului de certitudini, cînd pornise să se ancoreze într-o viziune de armonizare a ființei cu cosmosul. Spuneam atunci că Ioan Alexandru contemplă lumea mai degrabă decît o observă, că atitudinea lui este aceea a unui poet imnic de tip bizantin mai degrabă decît aceea a unui poet pindaric. El caută și integrează, țesînd firele nevăzute de aur ale unor explicații, care sînt numai ale lui, fiecare parte a lumii într-un întreg al unei creații vii, destinate unui țel de o măreție greu accesibilă minții omenești. În universul acesta palpitînd de har, toate își răspund, fiindcă toate sînt pătrunse de un duh unic, puternic și integrator. Și fiindcă, pentru Ioan Alexandru izvorul vieții omenești este satul cu structura lui nemodificată de milenii, o istorie a umanului se înscrie în sfera trăirilor și luptelor maselor umile, rînduite după reguli neschimbate din veac. Nașterile, mortile, și tot ceea ce se cuprinde între ele, se succed după datină. Statornicia legii pretutindeni în existență i-a dat puteri uriașe de rezistență lumii aceleia cîntate de poetul prins în ea cu toate rădăcinile lui. Au trecut furtuni, dureri, apă și foc peste oamenii aceia care și-au păstrat neatinse darurile oricît de puține au fost ele, dar esențiale, deci durabile. Au fost loviți de dușmani, oropsiți, săraci, au rămas mereu între ale lor, întorcîndu-se la valorile lor simple dar incoruptibile, privind cerul și încercînd să se acordeze, prin moștenitele ritualuri ale vieții, cu nevăzutele pravile ale cosmosului. Din ce în ce mai vizibil, poetul a ieșit din sine și s-a confundat tot mai mult cu obștea poporului. Ieșind din satul său transilvan, s-a înălțat către patria românească întreagă și a încercat să-i pătrundă devenirea istorică. Și atît de scumpă i-a devenit patria încît astăzi, la cel de-al șaselea volum de imnuri consacrate pe rînd tuturor provinciilor

Continuare în pag. a 2-a

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

CRISTIAN TEODORESCU: «Tainele inimei»

Volumul de povestiri **Maestrul de lumini**, debutul editorial al lui Cristian Teodorescu, atrăgea atenția asupra unui tînăr prozator de formulă realistă, excelent constructor pe spații mici, mișcindu-se cu dezinvoltură în medii sociale diverse, din care decupa, cu o siguranță rară la un debutant, secvențe tensionate interior și izola personaje complicate psihologic, în pofida aparențelor de simplitate nesemnificativă. Critica, de această dată într-un consens stimulator, a remarcat calitățile tînărului debutant, creînd astfel un spațiu de așteptare (era să spun, de pîndă) al viitoarelor lui cărți. Și, iată, fără să se grăbească prea mult, dar și fără să aștepte pînă la tocirea primei „impresii artistice", Cristian Teodorescu oferă cititorilor a doua sa carte, un roman, intitulat surprinzător **„Tainele inimei"**. Ghilimelele aparțin autorului, fiindcă titlul este împrumutat de la o scriere din 1830, apărută fără semnătură în „Gazeta de Moldavia", bisăptămînal ieșean, cu existență relativ scurtă (9 ianuarie 1850—24 noiembrie 1858), redactat de Gheorghe Asachi. Era vorba de un fragment de roman, de factură balzaciană, aparținînd lui Mihail Kogălniceanu, în care, din cîte se pot deduce, trama amoroasă se detaliază într-un context social-politic bine individualizat. Cristian Teodorescu alege ca **motto** al cărții sale un citat referitor la „obiceiele provinției" din acest „bunic" al romanului românesc modern și un altul, din **Muntele vrăjit** al lui Thomas Mann : „...Însă aerul depărtărilor e și el un fel de elixir, iar dacă efectul său e mai puțin desăvîrșit, în schimb e cu atît mai rapid". Pentru provincialii din romanul lui Cristian Teodorescu „aerul depărtărilor" este echivalent cu fascinația marelui oraș și, într-un plan mai profund, cu tentativa de realizare individuală prin evadarea dintr-un mediu viciant. Și, dacă vrem să amplificăm analogia, provincia lui Cristian Teodorescu este Davos-ul lui Thomas Mann, din care nu se poate pleca decît într-un singur fel. Ce legătură există, însă, cu fragmentul de roman al lui Kogălniceanu ? În primul rînd, „obiceile provinției", care ocupă și în romanul lui Cristian Teodorescu un loc important. În al doilea rînd, o intrigă amoroasă (trei bărbați își dispută aceeași femeie) există și aici. În al treilea rînd, simțul construcției le este comun celor doi autori și reprezintă, în cazul lui Cristian Teodorescu, una dintre calitățile esențiale. Mă opresc, la început, asupra compoziției și tehnicilor narative. În **„Tainele inimei"** există trei naratori, din ale căror relatări se constituie edificiul romanesc. Unul dintre ei este autorul (instanța auctorială, dacă vreți), care relatează, la persoana a III-a, cu pretenții de obiectivitate. Intervențiile sale, numeroase, împing înainte narațiunea, anunță și detaliază personajele și evenimentele din viața acestora. În responsabilitatea sa — așa-zicînd — cade epicul, iar cititorului i se impune să-i acorde credit, pînă la proba contrarie. Al doilea narator (nu în ordinea importanței și nici a intrării în scenă) este personajul Octavian Stănescu, cu funcție importantă și în relatarea obiectivă, „denoziția" sa este făcută la persoana a II-a singular (ca în jurnalul lui Pierre Eller, din romanul **Degrés**). Între primul și al doilea narator există un decalaj temporal cu funcție deosebită în construcția romanului. Ceea ce povestește Octavian Stănescu se petrece **după** ceea ce povestește autorul. Prin alternanța planurilor narative doar cititorul se va afla, astfel, aproape simultan, atît în posesia prezentului, cît și a trecutului (este vorba de timpul din roman și nu de celălalt), avînd posibilitatea să reconstituie o imagine cuprinzătoare a biografiei personajelor. Între prima și a doua relatare nu există contradicții, raportul fiind de complementaritate. Diferența (căci este una, dincolo de aceea privind modalitățile de expunere) constă în gradul de cuprindere al celor două povestiri : Octavian Stănescu reflectează, în primul rînd, asupra propriului destin și, prin urmare, evenimentele relatate vor fi selectate dintr-o arie relativ restrînsă, limitată la biografia personală și de capacitatea sa interpretativă vizavi de personajele contactate ; privirea autorului îmbrățișează întreaga (e un fel de a spune) umanitate din orașul de provincie în care se derulează acțiunea romanului, surprinde relațiile dintre personaje, interconditionările, contextul social și atmosfera generală. În fine, al treilea narator este Anonimul. Intenția acestuia este relatarea neutră, seacă și, prin aceasta, cu un grad mare de obiectivitate. Însă, de fapt, la confruntarea cu ceilalți naratori, se dovedește că Anonimul deformează (fără voie) evenimentele. El este „gura lumii" sau, mai pretențios spus, opinia publică. Ea vede doar ceea ce se lasă văzut, ignorează subtextele și motivațiile psihologice, comentează, în fond, în necunoștință de cauză și, prin urmare, deformează. „Gura lumii" emite, desigur, un punct de vedere, dar o face în cuprinsul unui discurs paralel, fără interferențe sau măcar intersectări cu celelalte două discursuri. Prezența Anonimului în roman are, dacă înțeleg bine, pe lîngă funcția de contrapunct stilistic, pe aceea de revelator, prin opacitatea interpretărilor, a dramei personajelor. Căci fiecare dintre personajele romanului trăiește o dramă, cauzată fie de inadecvarea structurală la mediu, fie de presiunea exercitată de acesta asupra individului. Legătura între diferitele planuri ale romanului o face bătrînul Jakob Haikis, fost negustor de mină a doua, acum comisionar. „Meseria" sa (o face de nevoie, dar și dintr-o predispoziție nativă) îi asigură accesul la diverse medii și, consecutiv, îl implică sau îl așează doar în poziția de martor al dramelor celorlalți. La rîndul său, Haikis traversează și el (ca și tutungiul Garvis, văduva Cati Vilcu, maiorul Scipion) o dramă, trăită însă cu un soi de fatalism propriu etniei sale. El aparține generației virstnice, „foștilor", iar existența sa, dincolo de micile învirteli care îi asigură confortul imediat, nu este decît alunecare spre neant, încetinită doar de sentimentul că este folositor celorlalți. Această disponibilitate îl face vulnerabil, și tocmai în acest punct se va produce ruperea echilibrului său interior. Haikis, Cati Vilcu, maiorul (fostul maior) Scipion, bătrînul armean Garvis sînt „ultimii mohicani" ai unei lumi în declin, fără șansă în noul context social, care iese din scenă lent, dar iremediabil. Simbolică pentru destinul acestei lumi este așteptarea maiorului Scipion. Trimisul iluzoriu, pe care îl pîndește în gara orașului la toate trenurile și care ar trebui să-l ridice în grad și să-l decoreze pentru merite tainice, nu va veni niciodată. Timpul rămîne ireversibil și, treptat, „cronica" orașului înregistrează nume noi : Monea, inginerul Penciulescu, pictorul Poldi, doctorul Staicu, Octavian Stănescu. Fiecare dintre aceștia trăiește eșecul și ratarea.

Noua generație nu mai așteaptă trenurile în gara orașului, dar reuniunile din casa doctorului Staicu, urmînd mereu același scenariu, cu discuții previzibile și veselie mimată, plimbările în susul și în josul străzii principale, participarea, în ținută de duminică, pe cît posibil sincronizată cu moda Capitalei, la rarele întîmplări culturale, minate de festivism și convenționalitate, sînt, de fapt, ipoteze ale aceleiași așteptări a unui eveniment exterior, improbabil, însă sperat, care să rotunjească existența.

Cristian Teodorescu nu-și caricaturizează personajele și nici nu se lasă înduioșat de destinul lor. El înregistrează lent evenimente, atitudini, gesturi, replici și le montează semnificativ într-un discurs transparent, al cărui mesaj cititorul îl recepteză fără dificultate. Nota comună a personajelor din **„Tainele inimei"** este provizoratul în care ele își duc existența. Doctorul Staicu nu-și mobilează apartamentul, sperînd într-un transfer (care nu se va face) în Capitală. Penciulescu este inginer chimist, dar profesia nu-l satisface, căci nutrește (justificat, se pare) veleități artistice. Va deveni directorul casei de cultură și va eșua în alcoolism. Pictorul Poldi amînă mereu deschiderea unei expoziții personale, în așteptarea marii inspirații. O va face în cele din urmă, va dobîndi succesul (circumstanțial), comenzi avantajoase și, totodată, conștiința propriei mediocrități. Mona, femeie frumoasă și inteligentă, este, mai întîi, logodnica lui Penciulescu, apoi (sau în același timp), amanta lui Poldi, în sfîrșit, soția lui Octavian Stănescu. În sfîrșit, e un fel de a spune. În cazul Monei, provizoratul este ceea ce durează, stabilitatea devenind rutină insuportabilă. Un accident (pierde sarcina) agravează relațiile conjugale și cuplul se desface.

Starea de provizorat, afișată ca un blazon al speranței, se dovedește a fi, de fapt, o mască a ratării.

Un destin aparte îi rezervă autorul lui Octavian Stănescu, personajul principal al romanului. Moartea părinților într-un accident de **mașină și responsabilitățile asumate față de** Marius, fratele său mai mic, îl obligă pe tînărul student la A.S.E. să-și continue studiile la seral și să muncească pe un șantier de construcții. Octavian învață prețul banului și trăiește experiența dură a șantierului. După absolvire se întoarce în orașul natal, obține un post convenabil, se însoară și începe să urce, relativ ușor, treptele ierarhiei sociale. Personajul are alură de învingător, ceea ce explică, suplimentar, opțiunea Monei. Mediocritatea celorlalți, eșecul conjugal, conștientizarea faptului că ascensiunea sa socială este doar prețul tăcerii și al complicității (ascunde, împreună cu directorul fabricii la care lucrează, rebuturile) și teama de a nu fi implicat într-un proces de raportare de cifre false îl determină să renunțe la existența confortabilă de pînă acum. Posibilul învingător devine un luptător. Un luptător cu el însuși, pentru a-și evalua exact valoarea. Își ascunde diploma de absolvent, trăiește din expediente, în condiții precare, muncește din greu, dar are, în schimb, sentimentul libertății și plenitudinii. Portretul lui Octavian, pe parcursul acestei experiențe radicale, se completează cu noi trăsături în confruntarea cu lumea pe care o descoperă acum. Viața în căminele de nefamiliști, existența vagabondă a lui Octavian, munca pe șantier îi prilejuiesc lui Cristian Teodorescu secvențe antologice, de un tulburător realism al viziunii. Oamenii din echipa în care lucrează Octavian, nici țărani, nici orășeni, cu nostalgia satului, întorcîndu-se săptămînal acolo, pentru a se întoarce săptămînal aici, departe de a fi psihologii liniare, sînt ființe complicate sufletește, imprevizibile comportamental, purtînd cu sine drame și speranțe nemărturisite. Prozatorul surprinde un gest, o vorbă, o privire ațintită în gol, tăceri încărcate de semnificații. Sînt paginile cele mai dense din carte, anticipate, de altfel, tematic și stilistic, de cîteva dintre povestirile volumului de debut.

În această colectivitate, personalitatea lui Octavian Stănescu capătă contururi ferme, se definește pregnant. El este un om tare, făcut să răzbată și să învingă, aflat acum în posesia unei identități precise și a unei admirabile libertăți interioare. Prețul acestei libertăți este însă imens și personajul nu-l poate plăti, ratînd astfel o șansă unică. Octavian Stănescu înțelege acum lumea în care trăiește, dar nu poate comunica cu ea. Posesia adevărului îl transformă într-un însingurat fără speranță și fără voie. Lumea, de care s-a distanțat pentru a o pricepe și a se pricepe, nu-l mai acceptă (înțelege) cînd încearcă, din teamă, să arunce punți către ea. Romanul se încheie, semnificativ, cu o consemnare neutră a Anonimului, marcînd ruptura definitivă : „Apariția lui Octavian prin oraș rămăsese neobservată. Anonimul hiberna : la începutul primăverii, făcînd obișnuita trecere în revistă a evenimentelor, aminti de vizita fratelui lui Marius Stănescu agronomul, la capitolul probleme de familie".

Octavian Stănescu este, în esență, un personaj tragic, dintre cele puține în proza contemporană românească. Iar **„Tainele inimei"** este un roman al eșecului, de o mare profunzime a observației asupra condiției umane, construit impecabil și scris cu mînă de „maestru" (nu doar de lumini).

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

SĂGETAREA CERBULUI

ION IANCU LEFTER

SĂGETAREA CERBULUI

Ed. Cartea Românească

Născut la 28 septembrie 1940, în satul Gura-Albești (Vaslui), Ion Iancu Lefter debuta în 1969 cu placheta **Sărut**, în fosta colecție „Luceafărul" (Ed. Tineretului). O carieră literară deosebită părea să-i surîdă tînărului poet dacă ținem seama că placheta atestă un talent real, semnalat încă din 1962 de G. Călinescu, într-o „Cronică a optimistului" **(Contemporanul)**. Se vede însă că Ion Iancu Lefter n-a crezut suficient în steaua lui, fiindcă s-a retras într-o existență de minorat conjunctural și abia după aproape treisprezece ani revine cu un nou volum de versuri **(Starea de duminică**, Ed. Junimea, 1982), adică într-un moment cînd cei din generația lui deja intraseră în conștiința criticii și a vieții literare și cînd își croia pîrtii generația zisă '80. Se-nțelege că într-o atare împrejurare cartea lui Ion Iancu Lefter avea șanse minime să atragă luarea-aminte. Dar poetul cîștigă totuși ceva, el intră într-un anume ritm al aparițiilor editoriale, la care se adaugă prezența în revistele literare. În 1985, are mai mult noroc cu o carte pentru copii **(Coroana de spice**, Ed. Ion Creangă), încununată cu un premiu național. Cu **Săgetarea cerbului***) (Ed. Cartea Românească, 1988), poetul ar putea avea șansa să intre în vederile criticii ca un caz de **recuperare** a unui talent amenințat să se piardă într-o pricină sau alta.

Ceea ce-i deosebit de încurajator în prezenta carte a lui Ion Iancu Lefter (ca și în **Starea de duminică**, altminteri) este că talentul nativ, de o vigoare telurică — am zice —, n-a fost înăbușit și că ar putea să ne mai ofere încă surprize în măsură să-l „ierarhizeze" **altfel** pe autor în „noua geografie literară a țării". Viziunea de fond a lui Ion Iancu Lefter rămîne aceea a universului țărănesc, cu o tradiție ilustră la noi și, deci, cu atît mai ridicate fiind pretențiile estetice. În **Săgetarea cerbului**, formula prozodică e aceea tradițională, care, departe de a îngădui facilități de expresie, impune o disciplină a talentului cu mult sporită. Și Ion Iancu Lefter ne oferă mai multe reușite, unele remarcabile, cu observația că, la nivelul întregului, placheta însăși se ridică la o certă omogenitate valorică. Poeme precum **Scrisoare tatei, Săgetarea cerbului, Țăranii de lut, Dor de păsări, Presentiment, Cum vara, Suvenire, Sfieli** ni se par reprezentative pentru acest poet. **Scrisoare tatei**, spre exemplu, veritabilă coloană vertebrală a cărții, ar fi putut fi întru totul memorabilă fără un oarecare abuz stilistic în prima strofă (șase comparații, din care două introduse cu **precum**). Oricum, poezia e frumoasă și-l singularizează pe Ion Iancu Lefter — ca și alte piese de factură similară — printr-un fel de instinct al **țărinii** și al **brazdei** mustind de arome aspre : „Mărite Tată, mă **retrag** în vis / să-ți fie somnul moale ca țărîna, / căci, singurului fiu, de-atîta scris / îi fulgeră și-i singerează mîna" etc. Tăietura imaginii este aproape fără cusur în **Săgetarea cerbului** : „E ruptă noaptea, de un cerb, în două / și ruguri reci pe piscuri înfloresc, / din teacă-și scoate luna spadă nouă / ca pe-o țiară de oțel domnesc".

Din păcate, aceste împliniri ale lui Ion Iancu Lefter sînt amenințate de o insuficientă privegheare estetică, venind, surprinzător, tocmai dintr-o prea mare grijă pentru stilistic. Cel mai supărător lucru, cum deja am observat, ni s-a părut a fi abuzul de comparații. În **Rime**, în două catrene am numărat șase comparații. Or, poezia se autodescalifică de îndată ce silește cititorul să se împiedice de cuvinte. Sîntem datori a sublinia asemenea primejdii pentru scrisul lui Ion Iancu Lefter (probabil, mai sînt și altele) cu atît mai mult cu cît e vorba de un talent autentic, capabil de asemenea versuri : „Un cal enorm m-aruncă de pe crupă / pe-un ochi de deal uscat, ca-ntr-un mormînt ; / stau Parcele din vreme să mă rupă / precum se rupe de pe strune-un cînt. / / C-un lemn de foc, luminile buimace / îmi sfredelesc în trup ca un burghiu / și-mi este pielea un ogor de ace / și burta calului îmi e sicriu". **(În vis).**

Theodor Codreanu

*) **Ion Iancu Lefter : „Săgetarea cerbului", Editura „Cartea Românească", 1988.**

PROZĂ

O ETAPĂ ÎN DEFINIREA LITERARĂ

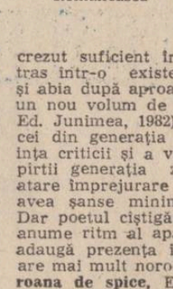

După șapte volume de versuri și două romane **(Întoarcerea chipurilor**, 1980 ; **Singuri și fericiți**, 1984), Nicolae Lupu își verifică, acum, talentul, dexteritatea, abilitatea și pe lungul drum al prozei scurte.

Recenta culegere de nuvele și schițe, **Livada cu aripi** *), comunică, prin tot ceea ce are mai profund și distinct, cu întreaga sa operă. Este, în primul rînd, în toate aceste proze scurte un lirism organic, esențial, fără de care nici viziunea și nici stilul nu ar căpăta forța propulsiei simbolice. În al doilea rînd, întreaga tematică reverberează cu tema biografică și, mai ales, cu imaginea complexă a lumii rurale.

Deși autorul nu le-a grupat în mod distinctiv, două sînt registrele pe care se desfășoară aceste proze (uneori modalitățile se întrepătrund, sub semnul viziunii simbolice). Mai întîi, un realism narativ, detaliat, de radiografie portretistică, marcat, evident, de psihologizări circumstanțiale ori introspective **(Cîntecul, Așteptarea, Dor de mamă, Pe om nădejdea îl ține, Răbdare)**. Cînd, însă, este impregnat de pasta dilatantă, nesusținut totuși de umor, ca în **Darul** (ziua „grea" a unui soț plecat să cumpere un dar de ziua soției și întors seara tîrziu ca un buimac!) ori ca în **Nuntă în noiembrie** (unde, în afară de capriciul mirelui de a nunti la lumina luminărilor, nu se întîmplă nimic), realismul acesta devine liniar, tern, incolor, fără vreo șansă de împlinire estetică. Menționăm aparte, dar în aceeași manieră, nuvela **Cînd pămîntul vorbește**, inspirată din memoria străbunilor săi și care dă expresie emoțională unui episod trist dintr-un singeros 1907 doljean. Sondat în complexitatea lui biografică, socială și istorică, subiectul ar constitui pretextul unui roman memorabil dedicat satului românesc de pe Valea Amaradiei (care, de la Macedonski încoace, n-a prea intrat în literatură, nu a devenit un **topos** literar demn de locurile și oamenii săi !). Mai interesante mi se par celelalte proze, în care, fără a abandona procedeul psihologizării narative, Nicolae Lupu, încercînd să reformuleze structurile fabulosului, deschide acoladele unui fantastic de sorginte buzzatiană. Este vorba de acel irezistibil **rêve vrai** buzzatian, care, convocînd magic marea forță a inefabilului, misterul, imponderabilul, „descătușează" existențele umile, faptele concrete, cotidianul banal ca formă de ritual existențial. Mă gîndesc în primul rînd la „Bărnabo, omul munților", dar, mai ales, la „Secretul Păduri Bătrîne" și mai puțin la „Pustiul Tătarilor". De altfel, motto-ul buzzatian pe care autorul îl pune povestirii **Întoarcerea** este de o relevanță specifică. În toate aceste proze, însă, întîlnim o lume a satului, transfigurată în registrul unui fantastic difuz, oniric, halucinant.

Obsesia universului rural, a unei umanități scrutate prin tipuri, mentalități și ritualități și, desigur, a unei copilării frustrate de sentimentul plenitudinii (ca în **Pasărea sau Zugravul de subțire**), — iată tema-cadru a prozelor de această manieră, în care trecerea imperceptibilă — la nivel expresiv — de la real la fantastic, deseori, pe filiera psihologizării, urcă, stupefiant, în registrul absurdului. Se înțelege că, la nivelul acesta, lirismul de care vorbeam la începutul recenziei, nu diminuează forța povestirii, ci o susține cu un contrafort puternic. Desigur, e reprobabilă o anumită sentimentalitate nostalgică (v. **Melancolie, Mina de pămînt**), dar și obscurizarea subtilă !) a mesajelor. Prozele suferă uneori de dispersie episodică, de așa-zisa „uitare pe drum" a unor figuri ori expresii-cheie ale construcției, ceea ce dăunează coagulării narative și „centrismului" metaforic, simbolic. Aceste „defecte" sînt, de fapt, tipice pentru romancierul care redescoperă spațiul redus (și atît de dificil, incomod) al prozei scurte. „Livada cu aripi" nu e, în ciuda acestor neajunsuri, o carte de exercițiu, nici una de tatonare, de divertisment. E o carte scrisă cu talent, de un prozator care are curajul de a se angaja și forța de a rezista pe drumul cel lung al prozei scurte.

Z. Cârlugea

*) **Nicolae Lupu : „Livada cu aripi", Editura „Eminescu", 1988.**

CRITICĂ

MOZAICUL COTIDIANULUI

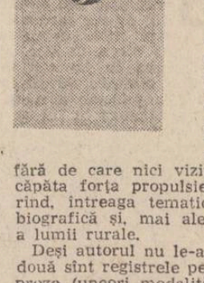

Justificînd în bună măsură aprecierile elogioase prin care D. Ghișe o prefațează, recenta lucrare elaborată de Victor Botez *) îmbină sobrietatea discursului universitar cu rafinamentul eseistic și cu naturalețea caracteristică autorilor stăpîni pe fundamentele disciplinei tratate. Problemele privesc informația transmisă de mass-media, prin „presă" înțelegîndu-se aici publicațiile nespecializate (rom. „ziar", nu „revistă"; engl. „newspaper", nu „journal"). Această precizare este utilă, pentru că unele componente valorice analizate de V. Botez l-ar putea deruta pe cititorul grăbit. De pildă, nu „realitatea imediată" este esențială într-o revistă ca „Magazin istoric", nu „credibilitatea surselor" îi frămîntă pe redactorii de la „Urzica", nu „sensurile plurivoce" sau „parantezele conotative" sporesc interesul „Revistei economice". Așadar, nu valorile din presa de specialitate sau cu profil definit sînt urmărite de autor, ci acelea care țin de meseria jurnalistică propriu-zisă. Ca orice profesie, ziaristica poate fi exercitată cu artă, nu numai în revistele literare, ci și în publicațiile cu tematică „extrem de diversă", chiar dacă „cele două atitudini, estetică și ziaristică, se disting esențial". Deosebită este — după opinia argumentată a lui V. Botez — atitudinea ziaristică și de atitudinile științifică, morală sau **filosofică**. (Să nu trecem cu vederea grafia termenului subliniat, care se va impune tocmai datorită opțiunii jurnalistice, motivată de corectitudinea etimologică. Este semnificativă apariția în unele texte publicate de Editura Academiei a acestei variante ortografice, nerecomandată sau chiar **neînregistrată** de lucrările normative ale Academiei !)

Un subiect dificil, care „pune în cale nu puține obstacole, greu de depășit", este „adevărul ziaristic", deosebit de cel științific. Desigur, presa are și menirea de a populariza adevărurile descoperite de știință, acțiune de mare importanță în procesul de ridicare a nivelului cultural al cititorilor. Nu la acestea se referă V. Botez, ci la informația factuală, la prezentarea faptului cotidian semnificativ. În acest context, „nu este posibilă o obiectivitate absolută a presei", observă autorul și îl citează pe A. Sauvy, care consideră că „libertatea de a informa este înainte de toate libertatea de a ascunde" și că „a da știri false ar fi absurd cînd este atît de ușor să deformezi realitatea fără ca un singur rînd să poată fi taxat ca neadevăr". Ideea, valabilă și pentru istoriografie, este mult mai veche și a mai fost reactualizată într-un excelent curs de „teoria și practica presei", apărut la București, cu cîțiva ani în urmă. Victor Botez își exprimă în repetate rînduri atașamentul față de valorile autentice ale presei socialiste, susținînd atitudinea ziaristică militantă, optimistă, angajată în promovarea ideologiei materialist-dialectice, a principiilor partidului și statului nostru, cultivînd nobilul sentiment al iubirii de patrie, idealurile umaniste de pace și cooperare cu toate statele lumii.

„Mozaicul" informațional al presei de largă circulație, numit astfel și în cunoscutul „Raport McBride", care avertizează asupra pericolului stereotipiei, al standardizării intelectuale, ne amintește de modelul „culturii în mozaic" — discutat de A. Moles (1967) sau de C. Zeltmann (1971) — unde tocmai posibilitatea receptării selective a „fragmentelor de cunoaștere" vine în sprijinul dezvoltării libere a personalității cititorului. Așa cum afirmă V. Botez, „rolul presei în propagarea valorilor, ca și a nonvalorilor, trebuie evaluat în impact cu întregul mediu cultural și social-istoric în care se manifestă".

Mihai Niculescu

*) **Victor Botez : „Comunicare și valoare în presă", Editura Academiei, 1988.**

Geniul hasdeienilor

În neamul Hasdeu, Iulia a reprezentat a patra generație succesivă de oameni de litere, urmînd lui Tadeu, Alexandru și Bogdan. Se împlinește un secol de la dispariția acestei scriitoare române de expresie franceză (17/29 septembrie 1888), comparată adesea cu o floare a cărei îmbobocire a fost prematur curmată de o boală necruțătoare, căci la nouăsprezece ani neîmpliniți Iulia a lăsat posterității mii de versuri, lucrări dramatice nefinisate, desene în penită și în acuarelă, compoziții muzicale — toate pregătite pentru tipar și care au fost publicate numai sub titlul **Oeuvres posthumes ; Bourgeons d'avril. Fantaisies et rêves**, Paris-Bucharest, 1889 237 p. ; **Chevalerie. Confidences et Canevas**, Paris-Bucharest, 1890, 287 p. ; **Théâtre, Légendes et Contes**, Paris-Bucharest, 1890, 382 p. Profilul ei artistic a fost conturat de un talent autentic, pe care s-au grefat sensibilitatea și erudiția adolescentei romantice, studentei la Sorbona.

Iulia Hasdeu s-a născut la 2/14 noiembrie 1869 în casa savantului român Bogdan Petriceicu Hasdeu — filolog, istoric, literat. Copil precoce, crescut în atmosfera favorabilă eforturilor intelectual, fiica lui Hasdeu a trecut la vîrsta de opt ani examenele cumulate pentru clasele primare la liceul Sf. Sava din București ; în clasa a patra a susținut și examenele la Conservator, la clasa de canto, obținînd premiul întîi. În anul 1881 Iulia Hasdeu a devenit elevă a Colegiului Sévigné de fete din Paris, unde curînd a fost remarcată de profesori cu prestigiu ca Maurice Albert, Roy, Passy ; mai tîrziu a fost chiar solicitată să colaboreze la alcătuirea unor ediții din clasicii francezi — culegeri destinate elevilor de liceu.

În anul 1886 Iulia Hasdeu și-a luat bacalaureatul, la numai șaisprezece ani devenind studentă la Sorbona ca bursieră a statului român. Subiectul tezei ei de doctorat atestă preocupările perseverente de a cunoaște și prețiza locul în aria de cultură europeană a tot ce era legat de neamul nostru : „Filozofia populară la români : logica, psihologia, metafizica, etica și teodiceea". Știindu-i puterea de muncă, spiritul de analiză și sinteză, profesorii de la Sorbona și cei de la Școala de studii superioare considerau că Iulia Hasdeu va susține teza în numai doi ani de zile. Ceea ce nu au prevăzut cei din jur a fost agravarea bolii. Eleva și studenta conștiincioasă, dublată fiind de o poetă cu imaginația avîntată, își prelungea zilele de studiu în noapte cu ore în care creația literară inspirată se materializa în caiete cu poezii. Iulia cunoaște cea dintîi semnele bolii, intuiește verdictul bolii pe care medicii îl vor recunoaște abia peste un an de tratament și cură ineficientă. Perioada scurtă ce i-a mai rămas de trăit a fost folosită spre a da în plan literar ciclul de poezii, despre care tatăl ei, Petriceicu Hasdeu, a aflat abia în toamna anului 1886 — în parte ; abia după moartea fiicei durerea copleșitoare i-a fost îndoită pe cînd răsfoia lucrările celei pe care cîndva o povățuise : „Să nu uiți niciodată că te cheamă Hasdeu !". Iulia însă, intenționase să-și semneze creațiile literare cu pseudonim, alegerea ei căzînd asupra numelui Camille Armand.

Evoluția artistică a Iuliei Hasdeu s-a conturat foarte de timpuriu pe plan literar : o poezie lirică de esență superioară, în care sămînța romantismului încolțise viguros : lecturile din V. Hugo, A. Chénier, Prudhomme, Lamartine și Musset sînt atestate în motto-urile din acestia, ca și în cele din Ovidiu, Horațiu, Petrarca, Dante. Gama tematică este largă : bucuria existenței, iubirea abia intuită, nostalgia de patrie, entuziasm pentru Evul mediu, versuri cu subiecte din folclor, pietate în fața sentințelor Firii — acolo unde înțelegerea este peste putință.

Notele de nostalgie se accentuează în poezii ca **România, La Roumanie, Patrie, A mon pays**, punînd în evidență mîndria că aparține spațiului carpato-danubian, căruia îi prevede un viitor strălucit. **România** nu este singura lucrare tipărită în limba română. Ea a fost precedată (în manuscrise) de o serie de povestiri pentru copii : „Istorioare pentru amicele mele", nuvela **Sanda**, de care Hasdeu, știa, fragmente de piese de teatru, a căror acțiune se desfășura în România : **Mihai Viteazul, Soldatul venit din bătălie, Haiducii** și altele — insuficient finisate, ca de altfel și **Cugetările.**

Locul Iuliei Hasdeu, alături de cel al scriitoarelor române de expresie franceză, este atestat de **Dicționarul literaturii române pînă la 1900**; dar numai trecerea unui secol de la apariția operelor ei postume a confirmat viabilitatea cuvintelor lui Hasdeu în care contemporanii lui sesizaseră numai disperarea părintelui părăsit : „Fiica noastră, dispărută la o vîrstă fragedă, a lăsat totuși o moștenire literară care prin bogăția și diversitatea ei ar fi suficientă să marcheze traseul unei vieți îndelungate".

Crina Bocșan

IULIA HASDEU

România

Protège-moi, toujours, ô Liberté chérie !
O mère des vertus, mère de la patrie !

(A. Chénier)

Cîmpia ne zîmbește, de flori împestrițată
Ca un chilim ce-l țese natura-n fețe vii ;
Și iarba cea subțire, de vînturi aplecată
Ascunde mii de fluturi, cu aripi argintii.

Cînd florile, mișcate de-o blîndă adiere,
Se-mbată de lumină sub soarele cel cald,
Din sînul lor albina cu poftă soarbe miere,
Notînd din floare-n floare pe marea de smarald.

Deodat-un nor năprasnic astupă mîndrul soare;
Un văl ursuz și rece se-ntinde peste flori ;
Se-ntunecă pămîntul de-o noapte-ngrozitoare :
Și fluturi și albine-s cuprinse de fiori.

Dar iată că pe ceruri, spărgînd nemila ceții,
Un înger se ivește, trimis de Domnul sfînt ;
Împrăștie toți norii, ca raza dimineții,
S-așterne iar voioasa lumină pe pămînt.

Cîmpia cea bogată e dulcea Românie
Cu fluturi, flori și albine ; iar norul cel cumplit
E dușmanul ce tinde s-o ducă la robie,
Lățind o neagră umbră pe ceru-i umilit.

Luceafărul ce vine ca să ne dea dreptate,
Gonind întunecimea prin falnicul său zbor,
În lume acel înger se cheamă Libertate :
El trage după dînsul lumina peste nor.

Patriei mele

Patria e acolo unde în brațe de mamă
Zilele prunciei mele au fost legănate
Eu vioaie și naivă, cu vise bogate
N-am știut viața cît poate fi de amară.

Țara mea este ca o gură de rai pe pămînt
Acolo-i colțișorul drag de altădată
Unde eu am deprins pentru întîia dată
Știința de a iubi — acel dulce simțămînt.

Iubirea cui s-o dărui ? Celui ce mă zămisli,
Apoi părinților o dau și patria o iubesc
O, țara mea scumpă, pe tine te îndrăgesc
Mlădiță de români eu sînt, și-asta vreau a fi.

Iubesc însă și Franța, o, da, Franța cea dragă,
Mi-e cea de-a doua patrie, a țării mele soră
Leagăn ferice pentru copilăria-ntreagă
Ținuturi scumpe mie, a voastră fiică vă adoră.

Istorie și spirit

Urmare din pag. 1

românești, Ioan Alexandru o privește ca pe un adevărat altar, iar istoria sa ca pe o jertfă neîntreruptă adusă de poporul care e gata să-și dăruie viața, să și-o lepede, atunci cînd îi e cerută de cauza izbăvirii pămîntului strămoșesc. Amintirile cele mai vechi stăruie în memoria lui ca într-o oglindă a memoriei ancestrale. Luptele pentru ființă, pentru limbă, pentru străvechea „lege" sînt viața însăși a Maramureșului, a ținutului sfînt, sărac, viteaz, neînfricat, unde toate sînt neschimbate de milenii. Pentru aceste lupte și aceste jertfe continui, neîntreruptă mucenicie, simbolul locului între toate ales devine mielul sacrificiului de bună voie primit, pentru salvarea sufletului, pentru salvarea valorilor adevărate. Și unele poeme ca niște xilograme bătrîne de „mici maeștri" germani, înfățișează scene de viață individuală și colectivă, topite laolaltă în amestecuri dramatice din care se discern un tel și o menire spuse profetic de poet (ca în **Imn Moiseilor, Ieud**, sau în cele consacrate fiilor Maramureșului). Dar în general imaginile sînt tot mai puțin individualizate, simbolul cîștigînd un loc dominator în aproape toate poemele. Poetul zugrăvește ca pe icoane vechi, în culori stinse, o istorie a unui martiraj care e păstrat viu în sufletul neamului adăpat la izvoarele unei înțelepciuni tradiționale. De aceea uneori o oarecare monotonie ar părea să se instaureze în versurile volumului. Atitudinea îmnică explică și justifică însă această voită mărginire a poetului care-și modulează cîntul de la murmurul abia deslușit în care ritmul și rima sînt abolite, pînă la patosul vorbitorului ridicat din masele largi pe care le însuflețește, întărîndu-le în credință și valorile lor, prin „cuvinte scumpe ca apa, cuvinte line, grai de leac". Și chiar dacă nu toate versurile sînt închinate Maramureșului, duhul de curăție și sacralitate al acestei lumi se regăsește mai pretutindeni, așa încît emblema volumului ar putea deveni poemul **Pămîntul**, prescurtată istorie fermecată de spirit.

TRADIȚII ALE LITERATURII ROMÂNEȘTI CONTEMPORANE

FĂNUȘ NEAGU:

„A scrie roman fără a gîndi la destinul literaturii române înseamnă a eșua de la început“

«Luceafărul»-CONFESIUNI LITERARE

— Orice operă literară izbindită are o complexitate care de multe ori scapă chiar autorului ei, cititorii descoperindu-i sensuri nebănuite de scriitor. Ți-au făcut comentariile la Scaunul singurătății această surpriză ?

— Interpretarea critică a **Scaunului singurătății** m-a împovărat cu niște năluciri pe care nu le-am avut și m-a luminat în ideea că am reușit să întregesc romanul **Îngerul a strigat** și pe nedrept hulitul **Frumoșii nebuni ai marilor orașe**, făcînd din ele ceea ce se poate numi acum o trilogie a Cîmpiei și a Dunării de Jos. Mărturisesc că la început, cu ani în urmă, cînd am pornit la scrierea **Îngerului** nu mi-a trăznit prin cap că voi ajunge să înlănțui trei romane despre același spațiu și cam același timp. Judecînd la rece, îmi place că am ajuns aici, pentru că în creația fiecărui scriitor epic (și mă consider epic în pofida tuturor celor care vor să mă împingă între hotarele prozei lirice, gen Ionel Teodoreanu, pe care dealtminteri îl respect mult), trebuie să existe o culme care să coincidă cu virsta maturității. Întregind trilogia mă consider în culmea maturității și pot să privesc spre o altă parte a lumii românești ; socotindu-mă bine, într-o noapte m-am gîndit că va trebui să ies din spațiul Dunării de jos, rămînind acolo numai ca povestitor și să mă îndrept către clocotul orașului București. Cred că după **Scaunul singurătății** altfel voi scrie și altfel voi făuri lumea pe care fiecare scriitor și-o construiește ca să poată trăi cu ființa lui spirituală. Îmi pare bine că am cheltuit în Cîmpia Dunării atîția ani. Și-mi pare rău că s-au dus. Acum mă aflu la timpul mihnirilor. Ca virstă și ca scris. Ce se va întîmpla mai departe, încă nu știu bine. Într-o clipă de supremă inspirație, dacă o voi avea, se vor alege apele de uscat. Știu sigur că începe o muncă primejdioasă și singuratică a vieții mele. Lipsit de prietenii tinereții, singurătatea mă înconjoară în mari și permanente ocoale. Primejdia vine de acolo că trebuie să mă implic adînc în întîmplările acestui sfert de veac. Și cînd intri în bătălie nu știi niciodată cu cîte răni ieși, dacă vei mai ieși. Cel mai important lucru e să intri.

— De ce un jilț al singurătății la un scriitor proiectat de propriile lui cronici sportive în ambiațe umane dinamice și sonore ? Cît de intimă este pentru autorul Scaunului singurătății tema singurătății ?

— Sînt mai singuratic decît crezi, cu toate că trecerea mea prin lume e un fel de alai sau o felie de carnaval. Regata mea venețiană e numai de suprafață. Fosforescența de prietenie pe care o afișez ține de voluptatea fricii mele de singurătate și de moarte și a iluziei că poți uita în acest fel că viața se scurge inexorabil. Între prietenii de-o clipă sau de o zi mă lepăd de pielea cea adevărată. În fond, sînt un melancolic și un om trist.

— Sociabilul Caragiale dăduse pe vremuri un răspuns aidoma. Semnalez o coincidență, fără intenția unei paralele. Impresia vine de la povestirile colorate, tonice, „carnavalești“.

— Povestirile pe care le scriu — și anul acesta am fost în mină bună, am publicat numai în **Luceafărul** vreo șase, pînă în iunie, — mă scot din starea de buimăceală altădată potrivită subiectelor din povestirile mai vechi și mă poartă în lumea veselă a copilăriei. Cînd scriu povestiri parcă sînt pe un plaur care plutește pe Buzău, pe Siret sau pe Dunăre, îmi crește iarba pe masă. Și sub masă îmi înfloresc mereu trei trandafiri. De altfel, nu pot să scriu dacă nu am flori în casă.

— Dar cînd ninge ?

— Cînd ninge, să nu rizi, îmi vine să plîng. Și ca să nu plîng, mă dau cu sania.

— Dar cînd scrii romane ?

— Se usucă toate florile, pentru că găsesc cu greu vadul în care se adună fraza și construiesc chinuit de groaza că s-ar putea să se piardă firul și mai ales pentru că mă apasă responsabilitatea muncii mele. Cînd scriu romane sînt rău și cu mine și cu oamenii. Atunci nu tubesc pe nimeni și nici nu vreau să fiu iubit. E cumplit de greu să fii romancier. Indiferent că toți oamenii cu care mă întîlnesc sînt convinși că ei numai din lipsă de timp nu scriu cîte un roman pe săptămînă. Noi, romancierii, cred ei, n-am face, chipurile decît un jurnal de pierde-vară. Și nu glumesc. Cunosc oameni, cu importante funcții, ferm convinși că pot scrie oricînd un roman mai bun decît cele ale profesioniștilor — și poate că pot —, dar nu înțeleg de ce întîrzie s-o facă.

— În fond, ce presupune, ce cere romanul de la scriitor ?

— Romanul, ca să lăsăm gluma și gîlceava la o parte, presupune, la un scriitor superior dotat, o pregătire responsabilă, o direcționare a problematicii bine asumată și, pe deasupra tuturor, credința că ceea ce faci trebuie să între măcar ca și cămila prin urechile acului în tezaurul marii literaturi române. A scrie roman fără a gîndi la destinul literaturii române înseamnă a eșua de la început. Cine nu se situează, scriind, între marii scriitori ai trecutului și se consideră doar un urmaș al lor oarecare nu poate izbîndi.

— Infrastructura polițistă a Scaunului singurătății este deliberată sau e rodul spontaneității ?

— Sînt un bun cititor de literatură polițistă, gen pe nedrept hulit de unii. Regretatul meu prieten Horia Lovinescu avea obiceiul, cînd începea să ningă, prin decembrie, să-mi telefoneze : Fănuș, roagă-te să ningă trei zile și trei nopți ca să mergem la Sinaia, să rontăim o sută de romane polițiste. Și ningea. Doamne, ce ierni am trăit la Sinaia ! Aproape la fel de frumoase ca acelea din Bărăgan și pe care le-am lăsat să reînvie și-n **Scaunul singurătății**. Infrastructura polițistă a **Scaunului** nu e întîmplătoare, ci deliberată. De altfel și subiectul romanului se pretă la o asemenea tratare.

— De ce ai îmbrăcat istoriile din Scaunul singurătății în șapte văluri ?

— Nu sînt, din nefericire, singurul scriitor care, de-a lungul timpului, îmbracă vălul Șeherezadei. Pentru că ce pățește Șeherezada dacă-și povestește prea deschis și prea simplu subiectele ?

— Ce a fost cu romanul promis Satul hoților de cai ?

— L-am scris. Nu mi-a reușit. L-am lăsat să zacă vreo doi ani. Eram în tinerețile zburdalnice. Apoi l-am topit, partial, în **Îngerul a strigat** și **Scaunul singurătății**. Nimic nu mai există din el. Totul e așezat în litera acestor romane, bineînțeles sub alte forme și sub alte înfățișări.

— Ce înțelegi prin destinul literaturii române ?

— Destinul literaturii române se confundă cu istoria literaturii române. Cine scrie și nu-și dă seama că face istorie, scrie pentru uzul consumatorului literar de mîna a treia.

— Cît despre acești scriitori care scriu pentru consumatorul de mîna a treia...

— Sînt mult prea mulți azi în România, ceea ce înseamnă că după cele două cărți cu prieteni ar urma să scriu și o „Carte cu dușmani“. N-o voi face, glumesc. Las treaba în seama criticii literare, care-i laudă, îi scaldă-n purpură și azur, o vreme scurtă, și apoi îi aruncă în uitare.

— De ce nu scriu și scriitorii despre cărțile proaste ? Intervenția lor n-ar fi necesară ?

— E necesară, dar nu și binevenită. Pentru că acum, astăzi, poziția scriitorului, și bun și rău, e subrezită din vreo trei puncte cardinale. Și atunci a izbi cum merită în operele mediocre și submediocre, înseamnă a da foc pe la colțuri și operelor de mare valoare.

— E mai lesnicioasă îndeletnicirea scrisului astăzi sau mai grea ?

— Indiscutabil că e mai grea. Și asta, pentru că zvîrcolirile timpului au creat personalități mai agresive, capabile să recepteze viața pe amîndoi versanții muntelui și s-o analizeze în profunzime. Înainte de război, mai fiecare stradă și uliță era o potecă balcanică ; se trăia lent și aurul era roșu. Azi, pe fiecare stradă se respiră mult mai precipitat, și cu toate că aurul și-a tăiat toate venele, umilința lui curge foarte încet și disperat. Revoluția socială și tehnică a scos din amorțire întreaga ființă românească. Dacă odinioară mai puteai spune vecinului : împrumută-mi puțin demonul tău, manul, plebeu sau aristocratic, este, acum, arborele de piper roșu care țîșnește din pămîntul fertil în ciocniri și legănări, precum și din coliva zilei de ieri. Chiar și de dragoste, romanul parcă tot politic rămîne. Dar cred că aici greșesc fundamental prin filiație realist-socialistă. Fundamental rămîne faptul că se scrie o proză mult mai nelinistitoare decît în trecut ; o proză la pîndă, dar parcă la fel de fundamental se înscrie în mine și ideea că la un moment dat politicul înăbușă viziunea artistică.

— Poate exista proză ca autorul să aibă o lume sau un tărîm predilect la care să se întoarcă mereu ?

— Povestirea... da, îmi place povestirea, fiindcă e genul grăbit și tînăr, nu și-l poate închipui pe Napoleon la virsta de șaptezeci de ani. Eu, cînd scriu, aud mereu gîrla de la noi, bușindu-se în mal și poarta mare deschizîndu-se ca să intre caii. Nu știu cum procedează alții, dar eu nu pot să înaintez în istorisirea subiectului dacă n-am fixat cadrul acțiunii într-un loc pe care l-am cunoscut foarte bine. Curtea bunicilor și malul care se rupe mereu — din ditamai grădina n-au mai rămas decît vreo cîteva brazde — e locul de vrajă în care mi-am plasat cu ochii închipuirii mai toate povestirile. Și mai am o vie, deasupra unui izvor, pe malul Călmățuiului. În această privință sînt un om bogat, pentru că mai am și cîteva unghere pe Dunăre, un plaur pe care își schimbă inima flamingii și lișițele. În romane, cînd sînt nevoit să descriu interioare, vizitez cel puțin zece-cincisprezece case, cu creionul de note în buzunar. Dar ne depărtăm. Eu cred că fiecare scriitor autentic sprijină cu spatele un mal al său pe care se află o cîmpie, un oraș sau măcar o mansardă. Și cel puțin

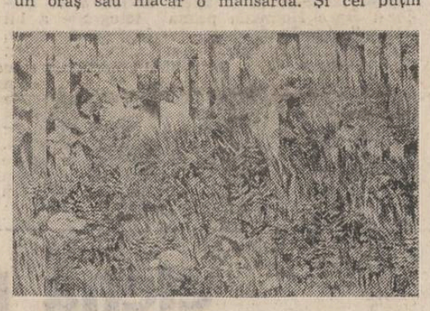

fiindcă al meu a ațipit și-l las să tragă un pui de somn, azi știm cu toții că sîntem croiți să ne luptăm cu viața clipă de clipă ; și să învingem dacă se poate, dacă nu, să mușcăm țărîna, să ne ridicăm în genunchi și s-o luăm de la capăt. Frumos e că unii ies și învingători ; ferice de ei !

Se scrie la nivelul marilor prozatori dintre cele două războaie, uneori, parcă, chiar mai bine. Vorbesc, bineînțeles, despre scriitorii contemporani de largă cuprindere — Barbu, Bănulescu, D. R. Popescu, Buzura, Țoiu, Paul Anghel, Mircea Ciobanu, Băieșu, Bălăiță, Lăncrănjan, Vasile Rebreanu, Breban, Săraru, Cosașu. (Trece-i, te rog, în ordine alfabetică pentru a măguli toate vanitățile.) La adăpostul unei culturi poliforme (din nefericire, însă, lipsește informația despre literaturile străine) și cu o bogată experiență de viață, ei rotesc ochiul critic și ager asupra lumii și răscolesc adînc sufletul, durerea omenească și nu le plac niciodată adevărurile absolute, fiindcă așa ceva nu există.

— E suficient să scrii mai bine ca să dai o operă mare ?

— Nu e suficient, cum să fie, dar e ceva fără de care nu se poate. Îți poți închipui o cîmpie vastă cu ierburi veșnic neclătinate de vînt ? Vîntul e, deci, gîndirea plastică a cîmpiei.

Să ne gîndim. Uite, eu, cînd scriu povestiri...

— Ce a cîștigat romanul românesc contemporan față de cel dintre cele două războaie ?

— Prestigiul politic. Azi nici un autor care se respectă nu mai iubește scrisul prudent. Se scrie o proză la pîndă, primejdioasă sau măcar atîtătoare. Pe mine (la fel ca pe toți colegii mei) mă interesează la culme enigmele vieții contemporane și pentru că romanul nu mai poate fi, în context european, decît politic mă interesează înlănțuirea armonică a enigmelor ce ne guvernează destinele. Viața e durată misterioasă, mișcare, pasiune, justiție și destul de multă injustiție, prin urmare ro-

Carmen Crăciun Panaitescu
„Trei ipostaze ale toamnei“

citeva sute de oameni care mișună la nesfîrșit pe acolo. Unii au șantiere, alții uzine. Nu, nu se poate să scrii o carte de ficțiune fără să ții în spate un mal cu lume.

— Care sînt scriitorii ale căror opere le-ai dori în ediție completă în bibliotecă ?

— În primul rînd Eminescu, apoi toți clasicii, căci cu excepția lui Creangă, Mateiu Caragiale, Ion Barbu, singurii care-au apărut în ediții definitive, din ceilalți, chiar și din Rebreanu, a mai rămas cîte ceva pe dinafară.

— Ai scris despre Panait Istrati, despre Vasile Voiculescu, despre Tudor Arghezi pagini memorabile de omagiu sau de pledoarie viguroasă. Lipsește din acest șir G. Călinescu, care cu siguranță ți-a vorbit într-o limbă pe care o cunoști.

— Am scris, la dispariția divinului critic, niște rînduri de bocet. Pe urmă, mi-a fost frică să mai încerc. Cîndva, cine știe... Eu, dac-aș fi nebun, aș îndrăzni să-i imput aspra caracterizare a aristocrației românești din „Scrinul negru“.

— Care sînt, după Fănuș Neagu, prozatorii cu cea mai frumoasă limbă română ?

— Nu încape nici o îndoială : Creangă și Sadoveanu. Mierea acestei limbi a lor va întovărăși istoria românilor în eternitate. Nimic nu o va putea da uitării. Mereu se duce în vechime de aur și duce vechime de aur în viitor. Dar, atenție, e o limbă care ucide. Orice scriitor modern, intrînd în zona ei, piere. Geniul și raza morții. Sadoveanu, pot jura cu mîna pe inimă, ar fi spus că e o limbă de vasilisc (dragonul cocoș care ucide cu privirea). Eu, cînd lucrez, mă feresc să-l citesc pe Creangă și Sadoveanu. Te duc în ispita neființei. Toți ne întoarcem la ei spre a ne bucura inima cu Moldova dulce și cu istorie și iubire de neam, dar din comoara lor nu mai putem împrumuta decît fantasme. Sub arborele lor, căci amîndoi formează un arbore împletit — răpiri de timp vechi. Sînt de părere că prozatorului modern îi e mai aproape de masă, de geam și de prag limba lui Vasile Voiculescu. În aceeași măsură ca literatura populară, aș îndrăzni să zic. Oricum, Vasile Voiculescu e modelul prozatorului Fănuș Neagu. Laolaltă cu Mateiu Caragiale.

— Dar Liviu Rebreanu ?

— Altă uriașă dimensiune a spiritului românesc. Un dumnezeu din alt șir de icoane. Eu le am pe ale mele, altele.

— Care sînt scriitorii de azi la a căror proză te raportezi ?

— Am declarat mai adineauri că azi, spre deosebire de trecut, se scrie într-un fel mai bine și mai frumos. Barbu scrie cu fulii de diamante, Bănulescu, cu izbucnirea dropiei din răzoare de toamnă, cu salcie albă din balta Borcei, cu iarbă din cîmpia împăratului Constantin Pierdutu I-ul, D. R. Popescu, cu venin de hrean păstrat în legătură oltenească, Țoiu cu viclenie de bucureștean dind vin singeriu între zăpezi etc.

— Ce crezi despre textualism ?

— Textualismul, pălăvrăgeli în afara cîmpului. Ifose. Cuvinte cu fața la perete. O noțiune lipsită de subtext... tocmai la ei, textualiștii ! Timp pierdut după care băieții vor plînge. Proza e bună sau proastă, în rest toate discuțiile se poartă în gol, sau pentru o firimitură de pîine. Ca orice modă flușturatică, va trece.

— Dar despre postmodernism ?

— Nu cunosc, nu mă amestec. Am un pisoi Aghiuță, se neurastenizează anemic, cînd răsare luna și respinge laptele, miorlăind despre asceză, foame, dictatura pisoilor de ieri. Și cu toate că n-a văzut în cele două luni de viață o pădure de brazi, vociferează împotriva muntelui și se crede brad albastru de Siberia. Mai știi ?

— În general, ce curent îți place ?

— Nu-mi place proza dociă. Nu respect nici o idee care limitează creația și libertatea gîndirii. Și mă consider a fi oricînd o insultă împotriva lor. E puțin ? De acord, dar se pot incendia pădurile fie și numai aruncînd în ele un porumbel în flăcări.

— Vom mai vedea, vom mai vedea...

— Ce să mai vedem, că trece vremea.

— Cum era un cenaclu pe vremea tinereții tale ?

— Scandalos de simplu. Unul dintre noi citea și ceilalți se înscriau la cuvînt : Al. Andrițoiu, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Petre Stoica, Florin Mugur, Doina Sălăjan, Grigore Hagiu, Niculae Stoian, Ion Gheorghe, Aurel Covaci, Gheorghe Tomozei, Constanța Buzea, Adrian Păunescu, plus vreo douăzeci de studenți (cînd se citea poezie) înlocuiți de Nicolae Breban, Octav Pancu Iași, Nicolae Velea, Fănuș Neagu, Mircea Sîntimbreanu, Constantin Chiriță, plus vreo zece studenți, cînd se citea proză. Fiecare vorbitor era întrerupt, admonestat, hulit, aprobat, încolțit, amenințat cu : „ieșim noi afară, acolo lichidăm conturile“, bruscat sau îmbrățișat după împrejurări, simpatii de grup etc. Dar nimeni n-a purtat dușmănie de moarte nimănui mai mult de-o săptămînă.

— Ai lucrat la „Luceafărul“ din primul an de apariție.

— Am lucrat în mai multe rînduri, la distanțe de timp. N-am fost inclus în echipă încă din anul așteptării, ci după apariția revistei. E perioada romantică a vieții mele. Eram ca o pasăre de pradă, vroiam să știu totul, mă amestecam în toate, nestăpînit sau, dacă vrei, eram de o stăpînire labilă. Mihu Dragomir, care conducea cu ținută imperială, îndrăgostit de pagina de revistă, cum n-am mai văzut niciodată un al doilea om, plin de iubire pentru cei tineri, mă lăsa să mă rostogolesc ca o bilă de sticlă și-mi tempera, cu înțelegere, pornirile temperamentale. „Luceafărul“ de atunci e pestera mea cu diamante.

— Ai fost și „dat afară“ de la „Luceafărul“.

— Da. Cînd a venit la direcție Eugen Barbu. Neplăcîndu-i de mutra mea, m-a pus pe liber. De asemeni și pe Tomozei. După un timp, plecînd și el așa cum am plecat noi și venind în fruntea revistei Ștefan Bănulescu, am fost reîncadrat din nou, de data asta pe post de redactor șef adjunct. S-a considerat, probabil, că între timp căpătasem privire de vultur. Adevărul e că mă maturizasem, eram un simbure de măslină din care încerci să faci bob de mătanie, dar al naibii, mereu iese de pe fir. Bănulescu a impus revistei un aer sobru, clasicist și puțin moralizator, totuși plăcut. Beat de laptele lupoaicei de pe Capitoliu (la lupoaica din Piața Gemeni nu l-am văzut stînd ca pui îndrăgit), Bănulescu a primit o bursă în America și, pe scaunul vacant, a fost instalat Virgil Teodorescu. Cu această ocazie am fost numit prim redactor șef adjunct. Dar a trebuit să plec ; revista se vlăguise. Virgil lucra cu toane și era într-un totul răpus de gusturile unei doamne din înalta periferie a literaturii, o anume Georgeta H. Plin de mihnire, pentru că eu am fost și sînt produsul în exclusivitate al revistei „Luceafărul“, din clipele dintîi și pînă azi. Nu poți mitralia griul de pe cîmpiile ei fără să mă împuști și pe mine în umăr. Dar să fim drepți, perioada Eugen Barbu a fost o pagină de glorie, egală cu aceea a lui Mihu Dragomir și geamănă cu aceea de azi. Perioada Bănulescu, dăruită absolut literaturii ca veche coordonată existențială, se înscrie în sfera deplinei intelectualități. Dușmanii „Luceafărului“ rămîn încarcerați în schisme și pretenții prostești. Nu-ți trebuia o intuiție ieșită din comun ca să-ți dai seama că Virgil Teodorescu și Georgeta H. Fugara se luptau să închine revista unei alte reviste, care se vroia diriguitoarea întregii literaturi. Cel puțin Georgeta H. Fugara părea plătită să trișeze necontenit. Dusu-m-am de-acolo.

— De cîți ani ții o rubrică sportivă ?

— De 28 de ani. Te trece cu frig pe șira spinării, nu-i așa ? Și pe mine. Iubesc și urăsc gazetăria, însă nu mă pot despărți de mirosul de spalturi. Sînt clipe cînd aș abandona-o cu dragă inimă, dar nu mă pot hotărî să mă scutur de chinul ăsta scump, fiindcă mereu se ivește un lucru care trebuie neapărat spus. De pildă, în anul ăsta sînt pornit, cu dușmănie, dacă vrei, să-i învăț pe corectorii din edituri că «întruna», adverb de mod sau de timp, nu se scrie niciodată «într-una», prepoziție urmată de un pronume nehotărît.

— Ce fel de scriitor ești tu, Fănuș Neagu ?

— Un scriitor ca mine sfîrșește totdeauna prin a scrie un Decameron. Nu prea sînt modest, așa-i ! Îl voi scrie. Împotriva cui ? Poate vrei să mă întrebi. Grădina e frumoasă, vinul iluzoriu, patima demodată, credința, de cele mai multe ori, inexistentă. Trăiesc spre a fi. Dau dovada că viața se continuă. Pentru ce ? Nimeni nu va ști precis niciodată. Dar viața trebuie trăită. Demnitatea Universului e Viața.

M. Ungheanu

Poeme de MIRCEA FLORIN ȘANDRU

O umbră pe cer

Umbra riului pe cer, alunecînd odată cu riul,
Umbra norilor pe pămînt, peste cîmpul verde
Și cîmpul lăsînd el însuși umbră pe apă.
Copacul în fața ferestrei
Tremurător, cu solzii lui verzi
Lăsîndu-și umbra pe piatră,
Umbra clipei stingîndu-se în nisip,
A păsării care cade, apoi iar urcă
În limpezime. Cu blîndețe să pășim
În această zi, căci ne-a fost dată
Și niciodată nu va mai fi.
Ca un roi alb cade lumina
Răcoarea ei ne îmbracă și ne face mai buni
Printre lucruri plutim,
Printre formele lor schimbătoare
Și ele tac într-o limbă necunoscută.
Umbra trupului nostru scînteiază pe cer
Ne însoțește mereu, cum dintr-un alt timp cineva cu
Înfrigurare ne caută.
Umbra noastră arzînd, umbra riului pe cer
Alunecînd odată cu riul.

Cînd vîntul de septembrie

Cînd vîntul de septembrie cutreieră lacul
Și bărci se îndepărtează de țărm
Ca forme mute în lumina rarefiată,
Cînd se văd avioanele din nord
Apropiindu-se de soi, de cîmpul roșu
Și apoi alunecînd moale pe pistă,
Cînd în luminișul pădurii vereviță
Ca o flacără brună sare de la o creangă la alta
Cînd pe trahee aerul arde ca un jet de napalm
Și pielea, ca un arc stă întinsă pe mușchi, pe vertebre.
Cînd peste zare trec păsări
Și marele oraș le privește tăcut,
Cu ghearele strînse în teaca lor moale de piele,
Cînd totul pare atît de subțire și trecător,
Cînd la o simplă atingere urli de bucurie
Și de durere. Cînd toamna, vine încet de departe
Spre mai departe și vîntul de septembrie, ca un orb
Cutreieră lacul.

Ca silabele unui mare pian

Ca silabele unui mare pian cad zilele
Și degete nevăzute aleargă pe corzi, pe clape,
Pe suprafața acestei ape, pe pleoape.
Ca niște forme de clor cad zilele,
Pași rari se aud pe asfalt, pe beton
Ca o muzică fără ton, monoton.
Prizonier al monotoniei, al acestor mari sloiuri ce curg
Pe fluviul tulbure, spre cascada de piatră
Unde liniștea latră, unde aerul latră.
Prizonier al monotoniei, al acestor clipe ce trec
Multiplicate pînă la strigăt, pînă la singe
Ca o umbră ce plînge, ca un clește ce stringe.

Un poem, un strigăt

O senzație ciudată că totul s-a spus,
Că repeți cuvintele altcuiva, că prin pupilele tale
O altă ființă aleargă. Un poem, un strigăt,
O naștere ; totul a fost și va fi
Se repetă în milioane de forme :
Și frica, și dimineața, și umilința
Și trandafirul, și bucuria, și poemul acesta
Și soarele străbătînd întinderi polare
Și fereastra mea, la fel cu mii de ferestre
Și bujorul de munte. Moleculă din moleculă,
Carnea crescînd din carne, fierul din fier
Clipa se repetă ea însăși și arde.
Eu cu mine însumi în sălile de cristal
Ale memoriei, ale umbrei
O senzație ciudată că totul s-a spus,
Că repeți cuvintele altcuiva, și poemul
Și strigătul.

Urme ale trecerii noastre

Cana de porțelan pe fereastră
Purtînd încă urma buzelor mele
Și apa păstrînd atingerea lor,
Și oglinda aburul răsuflării.
Urme ale trecerii noastre
Pe pămînt, în aer, în cer, mirosuri, dire, amprente.
Urme ale somnului, ale gîndului, ale spaimei
Ale corpului scufundat în cearceaf,
Ale atingerii, ale mîinilor tale.
Semne amestecate, ca într-un nisip mișcător,
Ca într-o curgere a marelui fluviu
Ca într-un dans, ca într-o pantomimă a vieții.
Urme ale trecerii noastre
Tipare ale fostului corp, ale simțurilor
Ale tinereții frenetice
Amintirea ta despre mine.

Așa cum ești

Așa cum ești tu, tăcută și blîndă
Cu ochii tăi mari în care mă pierd,
Ca într-o cîmpie verde și foșnitoare.
Așa cum ești tu, tăcută și friguroasă
Stînd în fața ferestrei și privindu-mă
Cum mă îndepărtez, cum dispar în apele zilei.
Așa cum ești tu acum și pururea
Cea mai frumoasă. Printre mașinării,
În magma acestei clipe,
La tărmul acestui veac
În lumina pleoapelor mele.
Așa cum ești tu, tăcută și singură
Și numai vocea ta o aud, ca de pe munte,
Ca de dincolo de tăcere.
În furia orașului, în cascadă exist
În soarele torențial care arde fierul și piatra
Și doar pe tine te am, și doar pe tine te chem,
Așa cum ești, tăcută și friguroasă.

Se duce vara

Se duce vara-ncet, din vară
Și nici n-o simți, se scurge blînd
Apă sub apă luminînd
Ca ochiul răcoros de fiară.
Se duce vara-ncet din vară
Și flăcări verzi pe munți se sting
Mîini de mătase te ating
Rugîndu-te să nu te doară.
Se duce vara-ncet din vară
Cu semnul ei împărătesc
Cînd mă privești, cînd te privesc
Un plug de-argint pe stern mă ară.

dumitru udrea

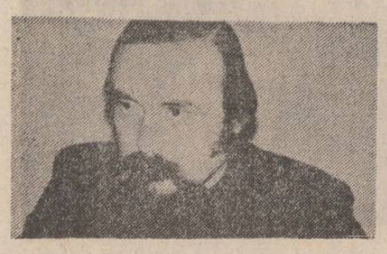

Înfrigurare mută

Ursite în anotimpul cu zodia plecării,
Către universul umbrei trec păsările serii.

Prin adîncile străfunduri adie cerul clipei
Cu înfrigurarea mută a fringerii aripei.

Spada secundei

Cade amurgul în greierii luminii
Cum umbrele reci pe oasele fîntînii.

Gîndul se sfarmă de nopțile cu lună,
Tîrziul din noi peste vînturi răsună.

Altul e timpul prin sunetul iubirii,
Spada secundei își caută martirii.

Uitată undă

Un vifor de culoare mă bîntuie flămînd
Cînd păsările nopții se sting la mîne-n gînd.

Se leagănă pustiul pe ochiul meu deschis
Cum zorile de ceară se năpustesc în vis.

O catedrală rece se iscă peste flori,
Stîrnind albastrul zilei purtată de cocori.

Ucise de ninsoare iubirile se trec
Într-o uitată undă în care mă petrec.

Zborul spre tine

Cerbii iubirii mai trec înspre mine
Purtînd pe frunte toamna care vine.

Fluturii de ger adorm în cuvinte,
Fîntîna din vis îmi sapă morminte.

Un gri transparent s-oprește pe zodii,
Stelele toate sînt galbene rodii.

Flăcări nestinse devoră lumina,
Albul zăpezii își vinde hermina.

Înfrigurată, se destramă clipa,
Zborul spre tine își pierde aripa.

Visul despre lume

Tîrziul prin lucruri îngroapă tăcerea,
Lumina coclită îmi curge ca mierea.

Albastre miresme usucă petala,
Ziua răvășită își rupe găteala.

Orele bolnave apun în iubire,
Negura din clipe n-are izbăvire.

Tremură secunda în ochiul de iarbă,
Stelele rănite încep să mă fiarbă.

Prin spațiul de vamă trec unduiri de frig,
Aprinse în mine făcliile se sting.

O aprigă noapte cuprinde tot cerul,
Visul despre lume își pierde misterul.

zaharia sângeorzan

Transilvanie

I

Te văd în oglinda istoriei
Cetate cu nume latin
Răstignită ființă
Cu sîngele memoriei pe față
Nuntă așteptată de adevăr
Tragică viață
Ție îți închin
Poemul
Arhetip de galaxii
Scrise de dacii liberi
În cronica vremii
Testament
Spațiu Mioritic

Transilvanie
Nedreaptă Golgotă
Din orizontul Sarmizegetusei Regia
Unde capul lui Decebal
E de-acum un zeu al iubirii
De dragostea Daciei
Pe veci nevindecat
El privește cu inima
O altă dramă
Blestem predestinat ?
Aceeași vamă ?
Și din Sicilii
Din albul Sud
Vorbește Bălcescu-ndurerat
De suferințele Exilului
El, iluminatul crucificat
Să nu privească albastrul Dunării
Să n-asculte Hora Unirii
Testament
Sacră fîntînă de veghe Romei
Și mit lumii
Să-nvețe ce iubim
Noi Românii

II

Numai pe tine te am
Poartă
Europei cu Trupul Daciei
În suliți divinizat
Trec Dacii pe Via Appia
Iertînd romane orgolii
Și azi obîrșii și semne
Se mai nasc în apa
Amforelor cu nume de femei
Altare de viță de vie
Tălmăcesc dimineața simbolurile
Dezastre cerești
Semințe cu ochii de comori ascunse
Creează vara stranii eresuri
Ruguri ard violet
Oasele gladiatorilor Romei
Și drumuri mai răsar
Pentru nepriceputii zei
Din legendele romane

Transilvanie
Ești inimii tricolor în Munții Apuseni
Catedrală în Alba Iulia
Și Crucificare-n Mai la Blaj
Sanctuar etern : Cîmpia Libertății
Învață-mă să rostesc
Fapta
Verbul
Cu gura lui Iancu Avram
Și sîngele lui Horea de pe roată

Descîntă-l
Cu vorbele lui Tănase Todoran
Tras la Salva cu aceeași roată

Bocet ? Nu !
Conștiință de neam latin
Să-ndure fariseii
Tiranii Vienei
Să cadă-n genunchi
Cînd prin zaristea dreptății
Solemn trec dacii
Coșmarele Roții somn să le fie
De noapte și zi
Neîndurător blestem
Sfîntenia lacrimii
Să cadă în sufletul Daciei

III

Zodie
Transilvanie
Conjurație de idei
Har preacurat
Vorbei
Și făpturii magic îndemn
Înțeleptul să vestească întruna
Unirea
Imnul fără de moarte al Transilvaniei
Sufletul lui Avram Iancu
Reînviat
Graiul de-a pururea adorat
Rodească-n faste milenii

IV

Transilvanie
Zestre iubirii de neam
Poem de inimi aprinse
Ritual de cuget românesc
Iubind cu adorație Țara
Strămoșii
Munții
Pontul Euxin
Torța și-o aprinde din noi
Rămîi în veci
Text sacru
Mîntuită lume
Neasemuit potir
Cîntec de eroi
Pentru generații
Ce-nvață iubirea
Nesfîrșită de țară
Să ardă în noi
Ca Logosul
Sub amiaza de vară

Transilvanie
Ți-ascult cum în sînge
Se naște o altă fîntînă
Și nu mai plînge
Miorită cu ochi de stea
Și gură de dor
Memorie în destin
Crucificatului dac
Transilvanie
Limbă română
Și, tuturor, mamă-n veac

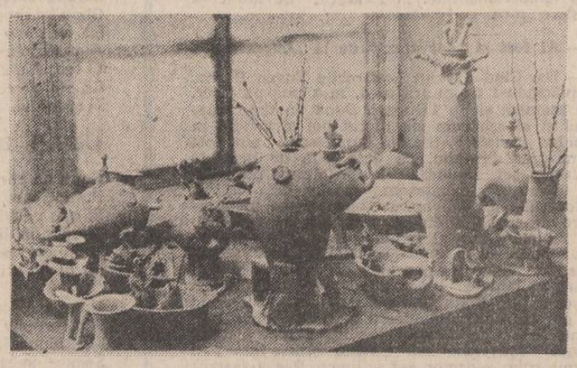

Trebuia în August...

constantin georgescu

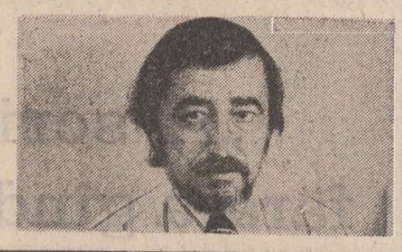

II

„Cînd l-am cunoscut pe Filip Saizu, după primul an de front — își amintea Nucaru — venise în linia întîi ca reprezentant al nu știu cărei firme germane, care propunea armatei un nou tip de cască. A stat vreo două săptămîni, ca să poată pleca cu comenzi ferme. În treacăt fie spus, la puține zile după plecarea lui, o mare unitate germană a căzut într-o încercuire, din care nu cred să fi scăpat prea mulți inși. Era foarte bine îmbrăcat. Seara se întîlnea cu ofițerii superiori la jocul de cărți și la un pahar de băutură fină. Vorbea nemțește fără greșeală. A venit și în unitatea noastră. N-ai de unde să știi, fiindcă voi erați mult în urmă. Tot pentru căști militare a venit. Spunea că firma lui produce căști mai rezistente, dintr-un oțel special și cu o căptușeală care ținea răcoare în timpul verii, ferindu-i pe soldați să le vină nădușeala în ochi. Colonelul nostru, om artăgos din fire, l-a luat cam peste picior : «Domnule, soldații mei sînt în majoritatea lor țărani. Cei care nu mai sînt țărani, au fost. Și nu știu dacă ai aflat dumneata cumva, la firma dumitale din Berlin, că țăranul român umblă cu căciulă și-n miezul verii, fără să se teamă că i se răscoace creierul... Dacă ai dumneavoastră sînt mai sensibili...». Eram la corpul de gardă cînd a plecat. N-aveam cine știe ce treburi pe acolo. Încercam și eu să-mi amin moartea cu o zi. A căzut pe mine să-i duc bagajele pînă la gară. Nu știam cine e, nici de ce a venit. Curios mi se părea că un civil ajunsese pînă în linia întîi... Cu puțin înainte de plecarea trenului, după ce i-am urcat valizele, mi-a șoptit la ureche cîteva vorbe românești. Mi-a spus pe nume și mi-a încredințat o misiune. Prima care mi se dădea pe front. Nu era cine știe ce ; sau poate așa mi se pare acum... Trebuia să comunic niște date asupra efectivului armatei germane unui plutonier din linia a doua... «Dacă nu izbutești, fugi de pe front ! Și m-a sfătuit cum. Dacă pun nemții mîna pe tine, te împușcă. Trag în tine ca într-un ciine !...». L-am bănuit provocator, și cînd am ajuns la unitate, m-am dus direct la colonel. Era singur. «Ce vrei, soldat ?...». I-am spus cam despre ce era vorba. Pe el, oricum, n-aveau cum să mai pună mîna. «Fugi mă, de-aici ! Ce, ți s-au încins creierii de căldură?!... A început să rîdă în galopuri. Avea dreptate neamțul ; sînteți vreo cițiva care aveți nevoie de căști cu căptușeală împotriva nădușelii !...». Nu știam ce să mai cred. Stăteam în poziție de drepți, cu răsuflarea tăiată. «Auzi, Nucarule ? — ne știa pe foarte mulți pe nume, dintr-o încercuire — eu n-am auzit nimic. Pricepi, mă ? N-am auzit. Nici măcar nu te-am văzut. Fă ce te îndeamnă inima...» Auzi, dumneata ? Asta a fost cea mai lungă zi din viața mea. Îmi aduc aminte că am fost trimis într-o patrulă. Ziua se scurgea încet. Pe front, liniște. Au fost și asemenea zile. Umblam ca năuc. Parcă eram o mașinărie întoarsă cu cheia. După un timp, m-a cuprins un fel de tremurat. Tremuram ca păsările înaintea liniștii apăsătoare care prevestește furtuna. Unitatea noastră era cantonată într-un fel de tîrgușor, dincolo de care începeau cîmpul și dealurile. Totul se reducea la o mină de case vechi, parcă adunate la sfat, sovăind dacă să facă parte din viile mărginașe sau să intre pe porțile mahalalei. Cine să fi fost străinul care plecase spre țară în dimineața aceea, cu trenul de elită german ?!... Asta mi-a fost ultima patrulă. La mai puțin de o săptămînă, am fugit. Acțiunea nu-mi izbutise... Din zilele acelea avea maiorul Hans Hermann prima fotografie a lui Filip Saizu. În felul acesta la Gestapo luase ființă un dosar mare, cu un nume nemțesc, scris pe copertă. După un timp, s-a adăugat o nouă fotografie, și alta, și alta, iar pe coperta dosarului au început să apară nume noi, scrise în tuș negru. Numele acela german pe care l-a purtat Saizu cînd a venit să propună ofițerilor noul model de cască, nu l-am aflat niciodată. Dar nici maiorul Hermann n-a fost în stare vreodată să i-l treacă pe coperta dosarului cu fotografii pe cel adevărat... Îmi lăsase cîteva date în legătură cu felul în care pot să-l găsesc. Mi-a fost foarte greu. Primul pe care l-am întîlnit a fost Andrei Aftimescu-Deleanu. El a rămas «legătura» mea multă vreme. «Am lucrat» împreună și cu Filip Saizu, dar mult mai tîrziu. Cînd Hans Hermann a fost mutat disciplinar la aerodromul de pe valea Ialomiței și trecut în subordinea fostului măcelar Günther Stolz, a dat din nou ochii cu personajul după care umbla de atîta vreme. N-a putut să-l convingă pe căpitan. «Vrei să arestezi o slugă, domnule maior ?!... Ți se pare că nu te-ai compromis destul cu aberațiile dumitale?... Auzi, Marin Singurelu...» și măcelarul galopase în niște hohote stridente de rîs. Ultima oară îl văzuse sau i se păruse numai că-l vede, în fața Comandamentului german din București, cînd fusese arestat, chiar el, maiorul Hans Hermann".

★

„Dumneata n-ai de unde să știi. Într-o zi mi-a trecut prin minte — îi spuneam și lui Nasie — că poate n-ar fi tocmai rău dacă împotriva trecutului s-ar inventa niște școli de uitare... Marin Singurelu, maiorul Hermann, tata, Anastasie Cozărescu, Günther Stolz, Isidor Andronicescu... Înșira numele cu atenție, așa fel încît parcă și purtătorii lor ar fi fost de față. Marin Madoliu și-i închipuia și el. De unii se apropia atît cît să-i poată atinge, de alții se ferea, așa cum făcea și Florea Amedeu retrăgîndu-și mîna cu teamă. Îi vezi ?... Poate îi credeai altfel... Uite, bunăoară nea Marin Singurelu; a isprăvit de aruncat lucerna în căruță. Stă și mă privește, fără să scoată o vorbă... Soldatul de lîngă barieră pare că nici nu ne vede. Dacă nu m-aș teme de omul dinaintea cailor, m-aș duce pînă la el, să-l împung cu degetul. O fi făcut din plumb, și dacă-i așa, cade pe spate. Adusese unul la școală niște soldați de plumb... Nu știu de unde-i avea ; își

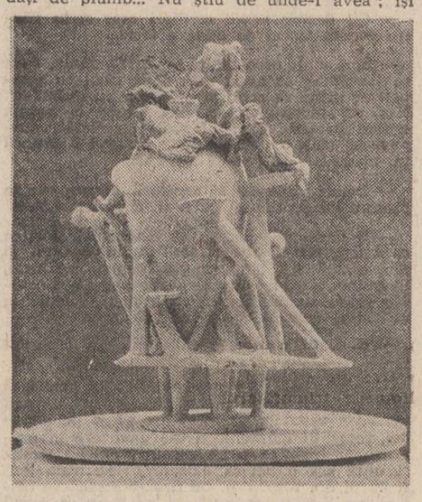

țineau puștile întinse, dar cînd îi atingeai cu degetul, căzeau pe spate... «Și-acum, ce fac cu tine, Floreo ?!...» m-a întrebat, de parcă abia atunci ar fi dat cu ochii de mine. Soldatul de plumb se clătinase, mutîndu-și greutatea trupului de pe un picior pe altul. Am înălțat din umeri. Ce puteam să-i răspund ? Mi s-a părut că zîmbește. «M-a trimis...» am îndrăznit eu. «Lasă lasă, s-a grăbit nea Marin Singurelu. Tu nu-l vezi pe-ăla de lîngă barieră ?...» Am vrut să-i spus că e de plumb și că nu poate să ne facă nici un rău... Bagă-te sub burta unui cal și fă-te că-i stringi chinga. Eu am să stau între ei, chipurile să nu se sperie. Știa, Floreo, și dacă ar fi turnați din plumb, și tot ne-ar... Cu ce vorbă te-a trimis Cozărescu ?...» «Sitarul a căzut...» «...în bătaia puștii» a continuat el, de parcă bărbatul al cărui nume îl pomenisem incredințase fiecăruia numai cîte o jumătate din vorbe, ca să le lipim aici, în fața barierei și a soldatului de plumb... Bine, bine, a mai spus și, ca să-l înțeleg mai ca lumea, mi-am lungit gîtul. Soldatul de plumb se mișcase. Îl vedeam printre picioarele cailor cum vine spre noi. Așa cum mă uitam la el, de jos în sus, mi se părea că face parte dintr-o altă alcătuire a lumii că el era cel care mergea pe dos, tropăind cu cizmele pe un cer pietrificat, cu crăpături de secetă. Amuțisem. Îi urmăream mersul lăbărțat și nu știam dacă trebuia să rîd ori s-o rup la fugă. (Cu siguranță că din punctul lui de vedere eu aș fi fost cel care alerga cu capul în jos, dar puțin îmi pasă...) «Ce dracu' tot moșmondești acolo, mă ? I-am auzit pe nea Marin Singurelu strigînd la mine. Ceva îl scosese din fire și nu înțelegeam ce vină îmi găsește. Nu ești în stare nici măcar să stringi o chingă la un cal ? Păi, neiculiță, dacă nu te pricepi, ieși de-acolo s-o string eu, că m-apucă mîine cu tine ! Hai mă, ieși o dată ! a mai strigat el plin de mînie. Eu mă ridicam, el se apleca. Cam pe la jumătatea drumului ne-am întîlnit. Să nu mai scoți o vorbă, Floreo !» mi-a șoptit sugrumat. Pricepusem. Neamțul era atît de aproape, încît mi-ar fi venit foarte ușor să-l împing cu degetul. Numai că, nefiind de plumb, așa cum bănuisem la început, n-ar fi căzut pe spate... M-a împins cu patul automatului. Nu știu dacă fierul era încins de la dogoarea soarelui, dar eu așa l-am simțit ; ca pe-o arsură... S-a aplecat să vadă ce face nea Marin acolo, sub burta calului — nu cred că a priceput mare lucru — eram curios să aflu dacă și el văzuse lumea tot ca mine, cu josu-n sus, dar omul a ieșit și cu glas spart a strigat la el : «Saltă, dom'le, bariera aia, nu vezi că mă grăbesc ?!... Soldatul s-a dat cu doi pași înapoi. Mie îmi venea să rîd. Salt-o odată, că mă duc la șefii tăi și dai de dracu' ; te bag în bucluc !...» Neamțul se supuse. Nu știu dacă înțelesese ori nu ce i se strigase, dar privirea lui Marin Singurelu era atît de dură încît nu mai găsise nici o vorbă de spus. Am auzit întîi copitele cailor, apoi roțile căruței clănțănind pe bucata de metal care rupea în două betonul șoselei și m-am trezit călcînd alături de nea Marin, așa ca și cum aș fi fost cu tata și veneam seara din cîmp... Nu știu dacă avea ori nu poftă, dar fluiera. Fluiera la fel ca tata, cînd se gîndea la ceva ce nu-mi putea mărturisi și mie... Cînd s-a oprit din fluierat, mi-a pus o mînă pe umăr și m-a întrebat fără să mă privească : «Și-acum ce mă fac eu cu tine, mă Floreo neică ?!... Nu știam ce să-i răspund. Bănuiam că nu-l supără prezența mea — îmi mărturisise în mai multe rînduri că mă socotește prieten de-al lui, „prieten adevărat", cum îmi spusese, și eu mă bucuram din suflet, mă bucuram mai mult chiar dacă mi-ar fi mărturisit că ține la mine „ca la copilul lui...". Cred mai curînd că se temea pentru mine că mă aflam acolo, „în culcușul nemților" cum îl numise odată... Caii umblau încet, puturoșiți de căldură. Își potrivise mersul după al lor și făcea pași rari, parcă lipsiți de scop. Eu mi-l potrivisem după al său. Cînd și cînd simțeam nevoia să mă ating de pulpana hainei lui, de parcă numai în felul acesta puteam să-i verific cu adevărat existența. Îmi țiuiau urechile de încordare. Aș fi vrut să știu dacă se temea și pentru el, dar nu-mi era la îndemînă să-l întreb. Asta mi-ar mai fi lipsit, să-l scot iar din ale lui ! Umblam drept, dar cu gîndurile aiurea — mă minunam cum de le crescuseră cailor cîte o pereche de aripi pe spinare, îmi venea să-i prind de coame și să mă înalț cu ei sus, sus de tot — după care mă trezeam ca dintr-un vis cu cai înaripați, ca să aud pocnetul cadențat al potcoavelor celor pe lîngă care mergeam. «Auzi, tu Floreo ? Cască ochii, neică, cască-i bine, ca să vezi tot, dar fără să te bănuiască ăștia cu care o să ne încrucișăm drumul, ori ăsta care umblă în urma căruței. Dacă tot am intrat în inima aerodromului, ia bine seama în jur, poate o să ne folosească vreodată...» Eram pe cîmpul acela înconjurat cu un gard înalt — de fapt nu era un singur gard, croit din uluci, cum văzusem pînă atunci, erau trei rînduri de garduri din împletitură de sîrmă ghimpată, așa fel încît nici un vătui nu s-ar fi putut strecura prin ochiurile lor. Și mai erau acolo bараci vopsite într-un fel ciudat —

elena preda

Fie

Aprinsă într-o senină emoție
Dor în flăcări venind
Har și rod
Iarbă pe grinduri
Ademenitoarea metaforă
În trestii și pești
Plînge lacul pierdut din cuvînt

Plînge lacul
de cristale suspendate
într-un sens mai adînc
mai frumos de pierdut.

Răstignire pe ape

E-un strigăt nealterat, din abisuri
Țîșnind – pescăruș trezit din nopți aparent liniștite

Un strigăt sălbatic și pur
Topindu-se-n vulcanice lumi
Acoperite de pajiști senine.
Descătușare-n văzduhul dorit
Pentr-o clipă suport
Întru răstignirea de suflet.

Secvență

Cu tălpile goale merg
În nisipul fierbinte
Căutînd cu fervoare
Toate cuiburile clepsidrei
Sparte de noi, de ultimii zei

Cel care va reconstitui
Acest mit
Va fi inițiat în tainica
Trecere a materiei nepăsătoare
În ființe nemuritoare.

24 SEPTEMBRIE 1988
L4

radio-tv
rtv

Viața, da, viața

„O clipă am crezut că sînt o antilopă căreia i-au crescut aripi. Am crezut că o să zbor." spune eroina din piesa de teatru „Viața de pe locul doi" de Sorin Petrescu, montată la Televiziune de redutabila regizoare Domnița Munteanu. Un love story ?

Se pare că da și, aș zice, cu atît mai bine. Un love story cu o studentă care e alergătoare de performanță, cu un doctor tînăr care se îndrăgostește de ea, cu un alt doctor tînăr care-i descoperă o maladie primejdioasă, o piesă cu o căsătorie din dragoste, cu așteptarea înfrigurată a unui copil, cu o nastere care-o salvează pe eroină de la moarte. De ce nu ?

Iubirea e atît de frumoasă încît ea, sînt sigură de asta, poate salva totul. Așa au jucat și cei doi îndrăgostiți, de parcă și ei ar fi simțit asemeni : ochii lor erau scăldați în lacrimi, mîinile lor tremurau imperceptibil cînd se întîlneau, aveau tandrețea, stîngăcia gingașă, fiorul și indicibila melancolie patetică a tuturor îndrăgostiților. Erau și ei doi îndrăgostiți anonimi într-un mare oraș, fiecare cu gîndul lui, cu aspirația lui, cu visul cel bun. Replicile acestui text au fost însă pline de poezie, vii, spontane și verosimile. Corina, fata obsedată de faptul că mereu ajunge în cursele ei pe locul doi, că locul de învingător i se refuză sistematic, trăiește și problematizează propria-i viață cu intensitate : „Viața e frumoasă doar pentru că noi o facem așa" spune ea și se întreabă cu naivitatea fermecătoare a tinereții : „Eliberați de efort, oamenii vor avea timp mai mult pentru poezie și pentru iubire ?".

Poate că schimbul de replici e cuceritor tocmai pentru că e așa de firesc, fără teamă de locuri comune, nici de zîmbete sceptice. „El : Pentru că totul e trecător. Ea : Totul ? Chiar și dragostea ?" sau „Dacă tu mă minți, frumosul nu există." Ori : „Ce bine ar fi dacă oglinzile ar avea amintiri."

S-a simțit că totul a fost făcut cu drag de echipa acestei variante t.v., de la decorurile inspirate (arh. Gh. Constantin) la montajul atent (Elena Cruceru), de la participarea actorilor (cu tot sufletul, cu toată emoția au jucat Mariana Buruiană, Dan Condurache, Marcel Iureș, Magda Catone, Constantin Diplan) pînă la imagine (Nicolae Niță, Victor Prunaru). S-a simțit de fapt că totul a fost un semn colectiv de tandrețe, un mic omagiu în fața iubirii care dăinuie, care este, care rezistă, care salvează. Ce pot să simtă doi îndrăgostiți atunci cînd se privesc în ochi ? O minune ciudată, un amestec suav de încredere și disperare, așa, ca-n glasul gîtuit de emoție al Marianei Buruiană care credea că o să zboare...

Nu există teme noi și teme vechi, nu există locuri comune, există, cred, numai doze diferite de sinceritate, de autenticitate în tratarea lor. Redactoarea Alexandra Orban, om iscusit în materie de teatru, cu eficientă experiență de televiziune, este o profesionistă care știe să aleagă, să discearnă. Cu **Viața de pe locul doi** ne-a fermecat și ne-a înduioșat : o fată se luptă cu ea însăși, cu secundele, o fată ambițioasă se luptă pentru simbolul învingătorului, pentru ideea de victorie absolută, o fată se luptă pentru locul I, doritul, rîvnitul, multvisatul și pînă la urmă cîștigă în iubire, cîștigă o viață, ba chiar două vieți, pentru că iubirea, dacă e adevărată, pînă la urmă învinge. De parcă ne-ar răsuna în memorie, în cel mai adînc dintre adîncurile sufletului nostru zbuciumat, un vers din Elytis : „Mereu noi doi lumina și umbra / Mereu tu steluța și eu mereu întunecata corabie / Mereu tu limanul iar eu farul din dreapta / Și cheiul ud și sclipătul de pe visle." Ceva ne-a fermecat și ne-a înduioșat în această poveste. Cred că iubirea. „Te iubesc. Taci. Asta nu se spune..."

Cleopatra Lorințiu

muzică
m

Primele concerte

Sub cupola Ateneului Român au răsunat acordurile Concertului de deschidere al celei de-a XI-a ediții a Festivalului Internațional „George Enescu". Pe scena Ateneului, orchestra simfonică și corul filarmonicii purtînd numele ilustrului muzician român, colective dirijate de artistul emerit Mihai Brediceanu, directorul instituției, au interpretat pagini din repertoriul românesc și universal de adîncă rezonanță în conștiințele tuturor iubitorilor muzicii. Deschizînd programul cu **Cantata „Mărire ție, patria mea"** de Mihail Jora, lucrare inspirată de un nobil sentiment patriotic, de mîndrie pentru istoria și realizările poporului nostru, cantată semnată de unul dintre compozitorii din pleiada valorilor noastre muzicale, orchestra simfonică a Filarmonicii „George Enescu", dirijată de Mihai Brediceanu, a interpretat apoi **Simfonia I în mi bemol major opus 13** de George Enescu. Simfonia enesciană marchează o dată și o epocă deopotrivă în muzica românească și în geniala creație a artistului născut la Liveni. Paginile audiate în concert, bucurîndu-se de o excelentă tălmăcire, poartă semnele unei deosebite originalități creatoare la a cărei temelie stau în primul rînd înțelegerea superioară a folclorului național, grefată pe cuceririle de secole ale culturii muzicale. Dincolo de echilibrul formei muzicale întîlnim deja prefigurări ale celebrului „rubato" enescian, subtilități în mînuirea tematică, orchestrații rafinate, aerisite, care vor evolua spre punctele de culminație artistică ale capodoperelor de maturitate. Am mai ascultat o excelentă versiune a **Poemului simfonic „Ucenicul vrăjitor"** de Paul Dukas, maestru francez a cărui creație l-a influențat considerabil și pe Enescu în anii studenției pariziene și **Concertul nr. 1 pentru pian și orchestră** de Liszt în tălmăcirea pianistului francez Georges Pludermacher, o

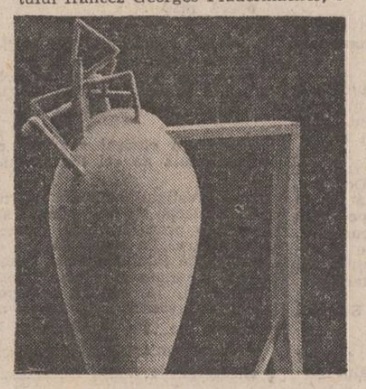

versiune strălucind în momentele de scînteietoare virtuozitate pianistică (la fel, cuvinte de laudă pentru paginile de Ravel și Debussy, oferite în bis) și plină de un elegant lirism în momentele lente, recreînd așadar acea atmosferă specific lisztiană.

Tot sub cupola Ateneului, concertul corului „Madrigal", dirijat de Marin Constantin, ne-a oferit alte momente de înălțare artistică. Alăturînd pagini celebre ale repertoriului madrigalesc unor pagini de referință semnate de marii noștri compozitori de muzică corală (Musicescu, Kiriac, Cucu, Vidu, Dima) și altor pagini contemporane, semnate de Mihai Moldovan, Radu Paladi, Marin Constantin, Șerban Nichifor, Ulpiu Vlad, corul „Madrigal" ne-a oferit, din nou, un model ilustru despre ceea ce înseamnă desăvîrșirea în arta interpretării corale. Sonorități camerale, sonorități calde, oferind tot ceea ce vocea umană poate exprima, momente în care niciodată unitatea ansamblului coral nu se dispersează și momente de adecvată apropiere față de cuceririle muzicii secolului XX — acestea sînt atributele principale ale valorii unui cor al cărui profesionalism este totdeauna la înălțime.

Tot la Ateneu, orchestra simfonică a filarmonicii bucureștene ne-a oferit un concert sub bagheta dirijoarei franceze Françoise Legrand. Cel mai reușit moment al serii l-a constituit versiunea **Concertului pentru pian și orchestră** de Edvard Grieg, solist Valentin Gheorghiu. Am admirat din nou modul cum distinsul pianist român abordează această celebră partitură, stăpînind cu brio dificultăți instrumentistice deosebite, lăsînd să transpară etosul specific al unei lucrări reprezentative în repertoriul romantic.

Viorel Crețu

nu-mi închipuisem vreodată că oamenii sînt în stare să batjocorească culorile într-un asemenea fel — pete mari, de un verde murdar, se amestecau cu pete maronii și cu alte pete, parcă negre. Unele barăci erau atît de aproape de drum, încît dacă aș fi avut pietre la îndemînă mi-ar fi venit foarte ușor să le fac geamurile zob... La rîndul ei, fiecare baracă era înconjurată cu un gard de sîrmă ghimpată — aici era un singur gard, de parcă nemților li s-ar fi isprăvit ghemurile de sîrmă cu colți — alcătuind cu cele patru muchii ale lui un fel de curte care te-ar fi sfîșiat pe loc dacă i-ai fi ocolit poarta. Era ca un țarc mare pentru o turmă de oi atinse de turbare... La fiecare poartă a fiecărui țarc se plictisea cîte un soldat cu automatul pe piept, așteptînd cu răbdare să-i descarce încărcătura în prima oaie care ar fi îndrăznit să treacă dincolo de împletitura gardului. Unul dintre ei mi s-a părut deosebit de caraghios, avea mijlocul capului chel — cînd am trecut noi cu căruța, tocmai își scosese casca să se șteargă de năduşeală — și două smocuri de păr în dreapta și în stînga. Niște ochi mici, rotunzi și aspri, un nas subțire și o gură orizontală îi dădeau aerul unei bufnițe. Călcam alături de nea Marin Singurelu și parcă-l auzeam spunîndu-mi : «Deschide ochii bine, Floreo ! Să nu te bănuiască aștia, dar deschide-i bine !... Uite, vezi turnurile alea din scînduri pe care le-au înălțat nemții din loc în loc pe toată lungimea gardului !». Le vedeam ; erau ele cam departe, dar le vedeam. Semănau cu niște prepeleacuri pe care le înălțau ai noștri vara, în mijlocul bostănăriilor, să păzească pepenii de vulpi. Ale dracului și vulpile astea ! Te și minunezi cum de au descoperit ele dulceața miezului de pepene !... «În fiecare prepeleac, dacă așa îți place ție să le numești — stă cîte un neamț care scormonește întinderile pînă dincolo de marginea pămîntului. Dacă le-ar sta la îndemînă, s-ar uita cu un ochean și pe dosul lui !... Știu că au pretutindeni dușmani și se tem. Scormonesc întinderile și stau cu degetul încîrligat pe trăgaciul mitralierelor. Cît or mai sta... Noaptea dau drumul la reflectoare. Le aprind pe negîndite. N-ai văzut de cînd ești așa ceva... Fîșia de lumină linge pămîntul, fără să se agațe de sîrma ghimpată. Ei se laudă că pot urmări și mersul greierilor prin iarba uscată. Niște lăudăroși : saci umpluți pînă în gură cu minciuni !...» Asta era prea de tot ; să fi venit la mine să-mi taie un piron ca ăsta i-aș fi ris în nas ! Pe mine să mă înveți cum stă cazul cu greierii?!... Ne-am depărtat mult de barăcile mînjite cu vopsea verde, cu vopsea maro și cu un fel de vopsea neagră. Șoseaua se despică în două, ca o limbă de șarpe. Nea Marin prinde caii de căpestre și-i trage pe despicătura dinspre apus. Pe cealaltă despicătură nu se putea intra. Era sugrumată de o barieră păzită de doi nemți cu automatele pe piept. Mulți nemți și multe automate s-au mai înghesuit în partea asta de lume !... Dacă ar fi rămas la ei acasă, poate că nici seceta aceea rea nu s-ar fi abătut asupra pămîntului !... Merg pe lîngă căruța încărcată cu lucerna lui Isidor Andronicescu, văd iarba arsă de dincolo de șanțuri și crăpăturile prin care îți poți vîri cu ușurință palma, de fapt mai mult mi le închipui decît le văd, privirile mele au sărit cu ușurință peste barieră — puțin îmi pasă de automatele celor doi soldați — și au rupt-o la fugă spre liziera de salcîmi sub care sînt înșirate avioanele. Cred că unul din ei mi-a bănuit intențiile. S-a luat parcă după privirile mele. De-aia nu mai pot eu ! N-are decît să se țină pe urmele mele pînă l-or roade cizmele la călcîie, să-l văd șchiopătînd și să-l usture carnea vie pînă la lacrimi. Eu sînt desculț. Am tălpile tăbăcite. Dacă se descalță și el — ceea ce nu-l sfătuiesc — o iau de-a curmezișul cîmpului, să-și găurească labele în mărăcini. Am o poftă nebună să-l batjocoresc !... Celălalt stătea lîngă barieră, neclintit ca o statuie. Mă întorc o clipă să-l privesc. Aștia trebuie ținuți minte pentru mai tîrziu. Ochii lui pustiiți cu totul de gînduri păreau să-și fi întors privirile înlăuntru. Cred că se urau între ei. Aș fi vrut să-i aud certîndu-se, cred că o făceau foarte des, dar nu aveam vreme de pierdut. Mi-am continuat drumul acela închipuit peste cîmp... Soldatul cu rosătura la călcîi a făcut stînga împrejur și s-a luat iar după mine. Treaba lui. Mă închipuiam sărind de pe un picior pe altul, uneori și dincolo de șanțuri — aveam noi un joc la școală; pierdea cel care obosea primul — și trăgeam cu coada ochiului la neamțul care venea în urma mea. Poate că-și amintea și el jocul de cînd era copil, că doar nu se născuse așa, cu automatul pe piept !... La fiecare schimbare de picior arma îl lovea drept sub centură, provocîndu-i niște dureri ascuțite mai rele decît rosătura cizmelor. Mai aveam puțin pînă la avioane. Trebuia să scap într-un fel de soldatul care mă urmărea, altfel nu mi-aș fi putut duce planul la îndeplinire. «Mai lasă-l, mi-am zis. Poate se răzgîndește și se întoarce singur...» Teama mea era să nu mă apuce seara. De forfecarea reflectoarelor îmi era cu adevărat frică. Cît să mai fie pînă la avioane ? O sută de pași, mai mulți, mai puțini ?... Oricum, eram destul de aproape. Le vedeam vopseaua. Cred că nemții înnebuniseră ; pînă și avioanele erau mînjite cu petele acelea mari de vopsea verde, de vopsea maro și de un fel de vopsea neagră. «Sînt așa de nebuni încît nu m-ar mira să-i văd împestrițați de vopseaua asta și pe ochi !...» Gata; am ajuns. Nu zburasem niciodată cu avionul pînă în după-amiaza aceea de sfîrșit de vară răscoaptă, dar eram sigur că o să mă descurc. Un singur lucru îmi era neclar : dacă și avioanele își mișcau aripile înainte de a se desprinde de pămînt, ca abia sus, în mijlocul albastrului, să și le oprească și să plutească așa, ca vulturii care își pîndesc prada din înălțimi. Mai aveam puțin pînă să dezleg și taina asta... Și mai aveam o nedumerire : dacă înălțîndu-mă sus, sus de tot, n-am să mor de căldură ? Era ceasul cînd deasupra lumii tronează un soare fierbinte, un soare viu. Ca să mi se pară drumul și mai scurt, mi-am însoțit topăitul cu un fel de cîntec. Pe ăsta neamțul n-avea de unde să-l știe :

«En-ten-tin ; sa-oraca-țin,
Sa-oraca-tica-ta ; elen-belen-bus !»

Dacă l-ar fi zis după mine, i s-ar fi împleticit limba în gură, s-ar fi împiedicat și ar fi căzut. Ziceam că am ajuns ? Ei, bine, da ; ajunsesem. Deasupra avioanelor nemții aruncaseră un fel de plase uriașe, ca niște năvoade pentru prins păsări... Poate că se temuseră ca nu cumva în timpul nopții, cînd ei se zbuciumau în somn — așa te zbuciumi totdeauna cînd

Continuare în pag. a 6-a

GRIGORE HAGIU-inedit

în soarele ce apune

mi-s mîinile negre
de struguri de nuci
de amintirea de scînteierea
care din mine ți le fugi

ori poate numai am umblat
pămîntului prin măruntaie
și mi-am tăiat mîinile
de un cuvînt de o văpaie

să fiu mai altfel
mai sobă dogoritoare de tuci
rezistent într-o lume

îmi înmoi capul
în soarele
ce apune

lună de naștere soare de toamnă

septembrie
galben de frunză
minune luminoasă
tăcută și calmă

lună și ziuă
de naștere
a cîta oară
soare de toamnă

adu-mi
clipele
multașteptate

s-adaog
doar un rînd
la acea carte

în limpede izvor înflorește

lumină puțină
frunza de toamnă
sufletului face
tăietură fină

rană de la piatra
pe care-am ținut-o
sus și lipită de mine
în noaptea senină

pînă-n adînc
golul acesta
păzit trebuiește

în limpede izvor
inima mea
înflorește

în care mileniu și secol și an

tinerețea
unde se duse
cu aur suflată
pe creastă de frunze

melancolii difuze
limpede triumfătorul
fir de singe
pe buze

viață frumoasă dintotdeauna
în care mileniu
și secol și an

viață cam cît
între două vise
privești luna pe geam

Desen de Florin Pucă

ce fel de viață ce fel de somn

plouă mult prea frumos
nu se mai poate dormi
plouă o zi și o noapte
și încă o noapte și-o zi

de ploaia străbună
ce reveni
toată viața
n-am să mai pot dormi

ce fel de ploaie
ce fel de viață
ce fel de somn

mai plouă
se mai poate vieții
mai dorm

sus în lumină neprihănită

în de tine însuți intrare
liniștită opacă
mișcare de sabie
alunecînd în teacă

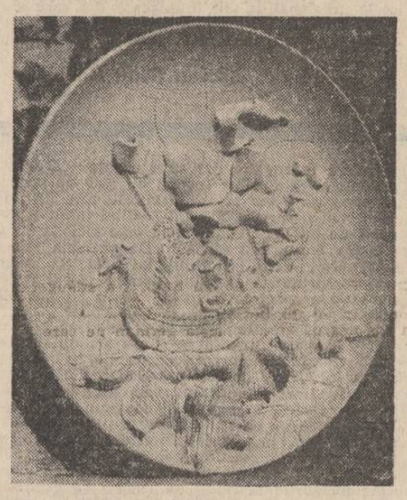

Ceramică de Costel Badea

peste toată viața
tinerețea buimacă
puțină înțelepciune
o altfel de grabă

sus în lumină
nu foarte departe
neprihănită

clipă de clipă
se împlinește
luna gravidă

nici liniște nici pace

ies pe terasă în fiecare seară
să văd stelele să văd luna
să-mi vindece ele viața
rana pe totdeauna

rănile voastre cum sînt
luminoaselor îndepărtatelor astre
lună și stele și mai de sus
privindu-vă în adîncul nopților caste

nu suflete nu
nici liniște
nici pace

bătăile inimii
oasele smulse
nimic nu se reface

din inima unui înecat cu mult mai mare

scotea cîte-o mînă
din ploaie din ceață din vînt
se mai izbea de cîte-o stîncă
de vreun mal de pămînt

vîrtej plaur torent grind
totul începea bolborosind
apăsare și iarăși dispărînd
alunecare de subt punțile vîselor ieșind

ceea ce
de fapt de nefapt
se putea numi disperare

era învinețita răsuflare
din inima unui înecat
cu mult mai mare

mă voi desprinde dinspre pămînt

sticleau stelele
pînă la os
geamătul se înălbise
cel pe care l-am scos

era o strigare
în lumea cea mai de jos
în adîncul în țăria
în plinul tăcerii miezos

foarte curînd
mă voi desprinde
dinspre pămînt

ești tu
atotîncăpătorule
și ești cuvînt

nimănui nu crește inimă mai înaltă

s-a dus și toamna
dusu-s-a dus
de miazănoapte
de apus

la crucea lutului
în ceasul asfințitului
pe neobservate
dusu-m-am dus

trecerea omului
și-a florilor
laolaltă

o durere prea mare
totuși nimănui nu crește
inimă mai înaltă

stea a lumilor mele

stea a lumilor mele
singele meu te-a găsit
stea a lumilor mele
tu ești în mine
și totuși
grăbesc și eu spre flacăra ta
laolaltă cu oamenii aceștia
ce trec prin sufletul meu
fără odihnă
fără sfîrșit

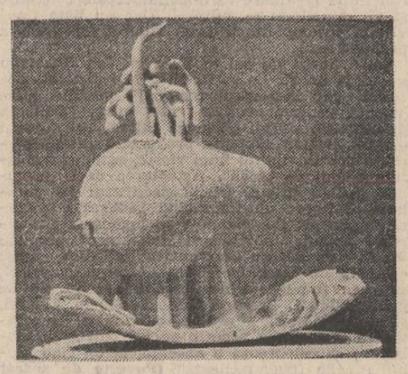

sus rotitoarele stele

țipăt palid pe-ntinderi de mare
țipăt de pasăre lunecă lunecă
umbra lui se topește pe valuri
ce clătinare sfîșietoare de ierburi
ce șubred e aerul
ce șubrede mi-s tîmplele
și cîntecul mă doare
și arborii mă dor
și mările
și stelele mă dor

sus peste mine riuri riuri
lustruiesc rotitoarele stele

vor înflori la noapte înlănțuitele noastre palme

ne-a amețit întunericul
cu miresme trecute prin amintirile noastre
și nopțile tot mai mult ne înlănțuie
cu ierburi crudealbastre
vor înflori la noapte
înlănțuitele noastre palme
auzi în pămînt
un semn o-nfiorare
dulceamară
lin reflectată
în orele clare

cu stelele calme
vor înflori la noapte
înlănțuitele noastre palme

Bogățiile Risipitorului

Urmare din pag. 1

nemaivorbind de luxul unei biblioteci dulgherite din lemn exotic.

Se lăsa îmbiat de un „spațiu" doar în casa surorii sale, Gina, unde se așeza cu adevărat în fața unei mese de scris, florentine, și își oferea boieria de a-și invita oaspeții să ședă pe unul din „fotoliile Camil" (fuseseră ale lui Camil Petrescu). Dar acestui decor din strada Pictor Stahi îi prefera o casă de odihnă (tot a surorii și a cumnatului său, pictorul Popa) din comuna Otopeni. Asemeni campionilor de box, categoria supergrea ce se antrenează despicînd lemne, Grigore își „făcea mîna" năpustindu-se asupra unor buturugi fantaste și toporul, la început, îi umplea palmele cu bătături și mai apoi... sonetele. Pe care le desena, abrupt, de parcă le-ar fi desprins din trunchiuri falnice de tisă ori baobab.

Există legate de poeți tot felul de legende, de cele mai multe ori puțin măgulitoare, nedrepte, pe care ei n-au răgazul sau puterea să le conteste. Operează adesea chiar un soi de silă : de ce s-ar „explica" poetul cînd prin tot ce există și prin tot ce trudește e „la vedere", spectacol public ? Mașinăriile ce-i mișcă emoția și pleoapa și mîna adunată pe fila neînceputâ par (doar par) a fi la vedere ; plin de mistere, el se vede „povestit" lesnicios. Înainte de a se instala în firida istoriei literare ce i se cuvine a tras în mîlul colorat al anecdotei, „năzdrăvăniile" diurne sau, mai ales, nocturne îi obstaculează drumul spre glorie.

Prejudecățile nu lipsesc nici ele. Grigore a fost „certat" pentru neaderența marcată la o generație de poeți anume. Corifeii generației Labiș, generație ce și-a pierdut dintru început liderul, l-au trecut în regimentul extrem de numeros, cu nume în mișcare al generației (sau momentului de poezie) numit Nichita Stănescu. S-a uitat că ambarcațiunile păguboase indeobște ale poeților nu bat lumea doar orînduite în expediții gravitînd în jurul navei-amiral. În fapt, cei mai buni (cu palide excepții) dintre bunii poeți sînt navigatori solitari. Grigore Hagiu n-a fost altcum și puțini știu că „zgomotosul" poet a fost un mare singuratic. L-am păstrat în memorie așa cum îl știau nevinovatele noastre, „ospețe" (cu vinuri fără noblețe, molan sau căpșunică) ni-l imaginăm doar rîzînd, surîzînd și nu de întrebările cele mai simple : cum a avut timp să închege o operă ? Spectacolul Risipitorului, oferit nouă, era real ?

Nu, sînt fericit s-o spun, s-o scriu : nu !

Și Grigore Hagiu (ca și prințul Risipitorilor, Nichita Întîiul) a fost un mare muncitor și boema i-a colorat aripile numai atît cît să-l ajute să-și bată gigantele-i aripi de condor numite altfel, cu mai multă îndreptățire, de fluture.

De multe luni, pe magnifica masă a pictoriței și actriței și gazdei de poeți pînă de curînd (frumoșii prea-nebuni ai marilor orașe, nu ? dar și nebuni, nici vorbă), Gina Hagiu tronează cîteva turnuri de manuscrise, toate inedite, ale fratelui său. Sute de file „ministeriale" acoperite de scrisul lui nervos și (cine ar crede-o ?) caligrafic. Poezii. Poeme. Piese de teatru, tencuite în registre groase, de contabilitate (Pe un asemenea registru se încovoia funcționarul Urmuz) Eseuri. Jurnale. Un jurnal de vise scris la „provocarea" lui Young. Proze. Texte confesive.

Majoritatea acestor manuscrise poartă semnele unei neobișnuite trude. Ele sînt scrise, rescrise, redactările succesive nu par să-l fi convins pe poet că a sosit timpul să le ofere tiparului. Grigore, atletul superb, avea timp. A semnat, desigur, texte convenționale, ocazionale, ce nu-l reprezentau (nu le-a negat niciînd, își asuma și el dreptul, cumva sacru, la eroare), dar prin tot ce proiectează în afară bogata-i lucrare, vai, postumă, prin tot ce a publicat în ultimii ani de zile, Hagiu silește critica la o operație de revalorizare. Locul lui e încert în „sumarul" istoriilor literare ce ni se promit, dacă e. Sfîrșitul nu l-a prins altfel decît în ani de aspră maturitate. Avea un nume. Era un nume.

Se cuvine să-l tragem spre noi din sertarele Arhivei. Mulți ani de acum înainte avem a ne uimi de originalitatea sa, de meșteșugul lui (despodobit de convențiile meșteșugului), de forța ideatică, vizionară a gîndirii sale poetice. Nu e (încă) un scriitor al colecțiilor de postume. Volumele pe care magnifica lui muncă le-a adus aproape de plumbul tiparniței trebuie să apară alături de cele ale poeților maturi și ale poeților tineri. Grigore Hagiu vorbește încă și o face cu vocea lui.

Înainte de a-i da amintirii tributul cuvenit îl chemăm în viața noastră vie (încă) pe Grigore Hagiu în speranța că darurile ce-l înzestrau își trec ceva din strălucire și asupra noastră, a celor ce am respirat în tandra lui preajmă...

plastică

Două clipe de adevăr

● **Ioan Bolborea** este un promotor al viziunilor surprinzătoare. Realismul gîndirii sale artistice se conjugă cu modernitatea acută a tratărilor plastice și pe acest plan lucrările sale au o aparență contradictorie. Trebuie numai să te lași condus de alunecarea majestuoasă a ideilor pe care le proclamă artistul cu gesturi adesea grandilocvente, parcă pentru a se face mai bine deslușit și mai convingător. Pentru că Bolborea este un constructor de idei în slujba cărora mobilizează o concentrată grupare de sugestii și simboluri plastice, ordonate, într-o manieră ce-i este proprie, într-un univers dominat de tensiuni dezagregante. Viziunea plastică pe care ne-o propune de un timp sculptorul este mai aproape de eruptivele metamorfoze ale goticului tîrziu decît de aluziile barocului, pe care le conțin „scenariile" sale plastice. La sala „Galateea" tînărul sculptor face demonstrația unui spectacol artistic copleșitor prin forța și sugestivitatea discursului plastic. Spațiul este constrîns să suporte presiunea golemică a operei dinăuntru, aflată în stadiu de nimfă cerată. Versiune tranzitorie, dar care anunță monumentul ce poate fi, un bronz fabulos prin mesajul ce-l conține, substanța foarte puternică a gîndirii artistice, disponibilitățile de excepție ale finisajului, coerența remarcabilă a simbolurilor ce-i definesc ansamblul. Bolborea a modelat îndelung, în variante ce se pierd în anterioritatea sa creatoare, această **paradă modernă a donquijotismului**, interpretat ca stare de spirit a umanității dintotdeauna. Un turbion malefic, opresant (golurile practicate în coiful-carcasa-ovoid sînt tratate mai mult ca porți de acces către purgatoriile interioare decît ca breșe eliberatoare către edenul posibil și mereu exterior, îndepărtat) antrenează materia vie a visului frumos ce sîntem, transformînd totul într-un carnagiu amorf de valori răsturnate. Sculptorul a modelat formele și a construit opera cu frenezia unui Mephistofeles pornit să-și pedepsească ucenicul necredincios. Ceea ce a rezultat este replica unică a unui artist constituit.

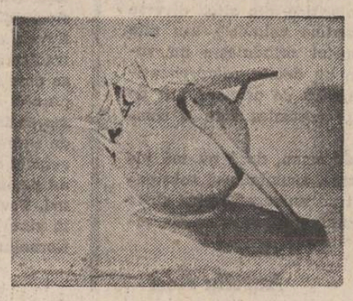

● **La galeria „Eforie"**, o întîlnire cu lucrările unui sculptor mai puțin cunoscut publicului bucureștean, dar care impresionează prin siguranța cu care eliberează formele din carnea docilă a lemnului. **Sergiu Săliște** prezintă 15 lucrări de dimensiuni mici, ce poartă în ele încărcătura unui lirism de substanță, grav și ludic, căruia tăietura daltei în fibra lemnoasă pare să-i fi găsit cea mai potrivită expresie. Stăruie în lucrările lui Sergiu Săliște o seamă de „locuri comune" ale sculpturii noastre mai recente, elemente ce definesc un stil sau altul, o personalitate sau alta, dar care, sigur că da, au devenit între timp semne distinctive ale artei generațiilor postbelice, ba, aș spune, chiar a anilor '60—'70. Artistul vîlcean, posesor al unei solide școli de sculptură, nu se lasă intimidat de modelele pe care le frecventează cu dezinvoltura și cu siguranța unui virtuoz. El construiește ținînd nu atît personalitatea extremă a unei viziuni plastice, care să-l individualizeze, cît esențializarea volumelor în spațiu și, demers ce-l particularizează în peisajul sculpturii actuale, sensibilitatea caldă a tratării plastice. Expoziția are o remarcabilă unitate stilistică, toate lucrările par tăiate dintr-un lemn și dintr-o respirare. Se simte tensiunea intimistă pe care artistul o instituie în dialogul cu materia. O plăcută alternanță a plinurilor și golurilor, valorificarea rafinată a calităților materialului, expresivitatea formelor și a finisajului (Fîntînă, Mama, Semnul Meșterului Manole, Toboșar) sînt calități care atestă un profesionalism deplin. Un sculptor care a înțeles că un „Spațiu intim" poate accede în sferele celei mai largi audiențe, doar în măsura în care ilustrează un adevăr peren al existenței sale artistice.

Corneliu Antim

Monumental nostalgic

În siguranța construcțiilor lui Mihai Florin, în precizia desenului său, există o dublură de neliniște și îndoială în fața presupusei perfecțiuni a lumii ca unitate de semne și convenții. Pentru un pictor monumentalist, forța, grandoarea, desfășurarea pe suprafețe mari decurg firesc din formația sa artistică. Expoziția de la galeriile Căminului artei a oferit o imagine completă a modului de a „elabora" și a înțelege pictura ca pe o ripostă în fața fenomenului natural, supranatural, ca pe o frescă gîndită medieval, ridicată însă abstract, uneori suprarealist, alteori sondînd abisalul. Lucrările lui Mihai Florin au consistență ideatică, axîndu-se pe cîteva mari teme — Digurile, Soclurile, Corida — peisaje posibile desfășurate deasupra mării, acolo unde timpul acționează ca metaforă, provocînd **ruptura** — motivul fundamental al picturii sale. Lumea însăși este în deplin, un ochi nevăzut descompune universul în forme și structuri geometrice, marea este întreruptă de diguri, fragmentată de socluri, asemeni unei existențe incomode peste care se suprapun secvențe sentimentale, agresive, ori previzibile tipare, canoane din care fuga devine anevoioasă. Registrul culorilor este și el restrîns, servind, de cele mai multe ori, viziunii tridimensionale a peisajelor. Tonuri joase de maro, gri și albastru invadează cerul cu forme, într-un colaj de stări din care emoția este refuzată, pictura sa fiind mai mult de o sensibilitate cerebrală. Marea are albastrul de pămînt, o mare inertă

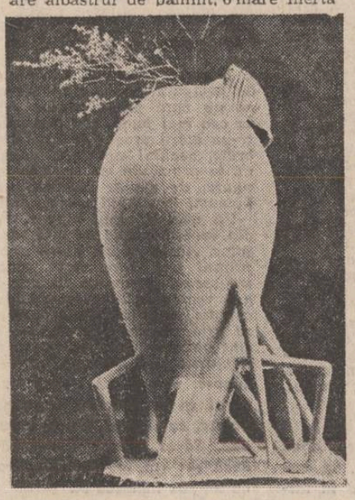

care acceptă dramatismul de deasupra. Există în tablourile lui Mihai Florin și perspectiva arhitectonică a construcției, accentuată de buna știință a punerii culorii.

Original și puternic este pictorul în ciclul **Coride**, aducînd aici un înțeles nou unor teme vechi — jertfa, lupta, vina, învingătorul — tratate în opoziția negru-roșu, un roșu senzual, obsesiv, sugerînd drame existențiale, absențe ori mari pasiuni, înfruntări tragice și triumf eliberator. Sensuri metafizice spectaculoase sînt atinse — moartea nu este urmarea violenței, ci a repaosului ca refuz de a continua lupta, mișcarea este oprită, culoarea înghețată și abia aici pictorul reușește autentice emoții. Realitatea este mai aproape, destinul își face simțită gheara în neputința și disperarea celor din arenă care par să aibă un cod de motivații al lor. Liniile devin mai puțin sigure, formele mai puțin geometrice, monumentalul dispare, o nostalgie mare se întinde ca o „liniște a întîmplării", paralizînd lumina și sunetul într-o secvență de realism adevărat care face bine picturii lui Mihai Florin. Tauromahiile mai sînt imaginea unui patetism de care altfel ne-am rusina, dacă în desfășurarea epică n-am ști că există un enigmatic ritual de a impune învingătorul... Iată încă un punct de grație al monumentalistului — pictura sa „povestește", prin figurativ, despre aceeași lume, despre universul senzorial care înconjoară un epos : nimic fantastic în acea realitate descompusă cu luciditate, etalată cu o cruzime melancolică, asemeni unui toreador care își înfruntă adversarul, parînd spaima, răsturnînd semnificația sfîrșitului.

Carmen Firan

ORIENTĂRI ȘI MODALITĂȚI LITERARE ACTUALE

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

Sensibilitatea Nordului

În „noua geografie a literaturii române" Suceava tinde a deveni un redutabil centru liric. De-ar fi să amintim doar puternicul concurs național de poezie **Nicolae Labiș**, aburul liric care instrunește coarda moldavă (predispusă la reverie) și ar fi îndestul pentru a stabili contextul unei efervescențe care se adapă la izvoarele lirismului genuin. Deopotrivă cu cei consacrați, la această lucrare poeticească înnobilînd blazonul unui timp al literaturii au pornit și cei cu o conștiință creatoare care-și limpezește intențiile și vitaminizîndu-se cultural. Dar nu liste (inevitabil incomplete și fatal subiective) vrem a propune aici.

Între poeții de azi ai Sucevei, Ion Beldeanu are deja un șir de cărți, un profil distinct. Locuind „sub acoperișul toamnei", poetul aude „trenul zăpezii venind" ; mai apăsat decît în precedentul volum **(Armura solară,** 1983), tonul elegiac, irigînd subteran productele ultimei plachete poartă sigiliul unei virste, așteptînd „marele clopot de iarnă". Așteptarea deci, insomnia, goana, tîrziul, gestul sacrificial **(O parabolă)** definesc un timp cînd „aburește înserarea". „La morile toamnei" se înghesuie amintirile ; poetul, „nevindecat de iubire" propune un **discurs despre desfrunzire** în care cresc semnele de întrebare și „silabele posomorite", în care fumegoasele interogații se lovesc de golul oglinzii, în care alunecă silueta Eldórei, glasul amăgitor, ninsoarea cuvintelor. Devoratoarea melancolie pășește pe un „covor de cioburi" ; ea celebrează o absență, acum cînd „lumina cade îngenuncheată" **(Poveste de seară)** și filfîie eșarfa amurgului. „Vechea armură" — ne previne autorul — este „asaltată de dragoste" **(Nimic nu se întîmplă)** ; timpul e răbdător. („Deocamdată e bine și eu am/Încă vreme să aștept" ; v. **Eu încă aștept)** și refugiat în amintire („povară mereu salvatoare") poetul simte un zvon urcînd, cavalcada îngelui, i se deșteaptă „o sete de plecare". Eldóra, „cea care despică așteptarea / Cu surisu-i fosforescent" rămîne **o absență** invocată, răsfrîntă în ademenitoarele oglinzi în care „iluzia își schimbă culoarea".

Asaltat de aceste amintiri vulnerabile („o rană sub pleaope"), poetul este **privitor** doar, spectator detașat, instalat la „margine de toamnă", hălăduind prin „rezervațiile melancoliei". „A vedea înseamnă a ști" — citim într-un loc — și sub această aserțiune Ion Beldeanu face o lectură a existenței, cercind a îmbinzi destinul. Eldóra „trece ca o serbare galantă" **(Promenada duminicală),** nimic nu pare a se întîmpla, corăbiile sînt „trase la mal", „fumegoasele plecări" se evaporă ; sub amenințarea umbrei poetul „căutat de întrebări" — în cartea provincialelor iluzii — e tentat de o „vicleană împăcare", domolindu-și frisonul interogativ. **Privind viața** (cum ar zice Ibrăileanu), Ion Beldeanu acuză atingeri bacoviene. Citadin înrăit, el formulează rareori soluții naturiste („calul de iarbă", „pădurea tămăduitoare"), constatînd — sub apăsarea „rafalelor de plictis" — o epuizare a speranțelor. Orașul gregar (un spațiu sufocant pentru două singurătăți), ușile sparte ale Paradisului, eșafodul foii albe, „aleile provinciei desfrunzite" îl aruncă în placiditate, gîndul solitar scuturînd „petalele înserării". Cercetînd lumea printr-o „vizetă de plumb", poezia lui Ion Beldeanu permite o identificare a obsesiei Bacovia fără a folosi bacovianismul ca mască. „A te descoperi / în fața hîrtiei" **(Așteptînd cuvîntul)** înseamnă tocmai o aruncare a măștilor, nicidecum un lirism al „rănilor simulate". Și, cu atît mai puțin, unul semănînd cu o litanie neagră. Trecerea, risipirea, surparea sînt văzute în cheie mioritică ; gîndul desfoliat, ostenit, învelit în tăcere lasă să transpară splendoarea inutilității, („o vinătoare de frunze"), citadinul traversînd „orașul de sticlă", tăind „dealul de iluzii", convocînd verdele „mototolit" pentru a face față neașteptatelor întîmpinări ale vieții.

Un solitar **(Autoportret)** pornit în căutarea Arcadiei, la întîlnirea cu „marele ogar al destinului", „sădind mierle" în „imperiul nestăpînit" al cuvîntului, încă mușcînd din „coapsa Iluziei", Ion Beldeanu face figura unui neoromantic **(Sufletul, veche poveste)** ; îl întîmpină acum „zile perforate", „frunze de gheață", durerea cărnii „sfîșiată de cuvinte". Fără a descoperi aici neapărat o dramă a limbajului, vom spune că poezia lui Ion Beldeanu suportă o devenire livrescă ; viața devine text („Peste ziua de ieri / Se așterne cerneala" ; v. **Strigînd pînă la surzire),** în ierbarul memoriei vom găsi „o petală de singe". Dincolo de aceste adieri moderniste țintind mai ales decorul („dueluri de vocale", „roua neuronilor"), Ion Beldeanu rămîne credincios formulei sale temperamentale ; suflul demiurgic neferit de tonul sentențios ori delicii retorice conferă realitate textului : cuvîntul este o „vietate", sacrificat în „gura albă / Și flămîndă" a hîrtiei. Între poemul arogant (propunînd în surdină un triumf al livrescului) și gustul cenușii (exprimînd un eșec existențial), **ultimul** Ion Beldeanu pare a da cîștig de cauză primei (nu și cronologicește pe traiectul devenirii sale) intenții. Așteptînd „vînătoarea de sensuri", poetul accede la o superioară conștiință teoretică (textualizantă) : „Numai cuvîntul atîrnînd / Ca o sabie deasupra capului" **(Cuvintele, I).**

Vom spune în încheiere că **Lecția de melancolie** este un volum bine gîndit, respirînd o unitate de ton, așezat sub un vers emblematic : „miroase a umbră", a noapte, a uitare. Ferită de excese, nu neapărat camerală, poezia lui Ion Beldeanu — depărtată de gîlgîitul vital al concretului — invocă o **absență,** liricizează trecerea. Ultimul volum al poetului sucevean obligă la o concluzie fermă : în „clasamentul adevărului", statutul lui Ion Beldeanu se cuvine reevaluat. Să mai observăm în fugă că părăsind **timpul ca topos** (M. Iordache), condamnat la o neputință a întoarcerii, poetul — visînd înghețarea clipei — își refuză și expansionismul, anexînd lacom noi teritorii lirice. Vechiul impuls se stinge într-o retractilitate care iubește „spațiul provincial", departe de oboseala bolnavă și claustrarea sufocantă, țipată, livrată ; mai degrabă un ton sadovenian străbate poemele, o proiecție nelipsită de accente ironice își face loc în cutele textului.

Ancorînd în „poezia provinciei", Ion Beldeanu își conservă fibra romantică, nerefuzînd recuzita modernității. Privindu-se în „oglinzi toropite", el abia schițează un răspuns, propunînd „o alergare prin ierburile ude". Iată, așadar, un poet marginalizat pe nedrept, confirmînd că „erupția literaturii policentriste" (cum observa cineva) îngăduie îmbogățirea listelor ; evident, nu în sensul delirului localist ci în numele „regionalismului inteligent" (de care vorbea cîndva G. Călinescu), racordat pulsului cultural, apt de a crea mari tensiuni intelectuale.

Adrian Dinu Rachieru

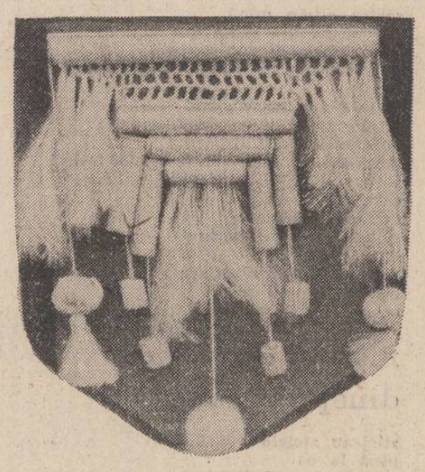

Tapiserii de Angela Ionilete

Universuri noi

Prin opțiunea tematică pentru Brăila primului război mondial, cea interbelică ori a primilor ani de socialism, Corneliu Ifrim ne arată că este hotărît a ancora lumea fantastică a Dunării în zone strict delimitate istoric, a interveni — aș zice — cu un criteriu al ordinii temporale într-un haos spațial, într-o stare a primordiilor absolute. Corneliu Ifrim are abilitatea de a-și refuza proprietatea asupra toposului în discuție. La drept vorbind, lumea Brăilei și-a bălților poate fi considerată pînă la un punct doar un pretext pentru autor ; peisajul și specificul uman nu intră inestricabil în țesătura operei, nu este obligatoriu ca acțiunea cutărei nuvele ori a cutărui roman să se petreacă în acest loc și în acest (acel) timp.

Un iaurgiu, Tilică (din nuvela cu același titlu a volumului de debut, **Trufie și umbră,** C.R. 1982), părăsit de soție, merge de două ori pe săptămînă la oraș, își vinde marfa (are vreo 28 de oi și capre, face cel mai bun iaurt pe care-l distribuie cu atelajul propriu la domiciliul clienților) — după care și-a făcut obiceiul de a se opri la o circiumă și de a-și bea de unul singur necazul. Aici se întîmplă două lucruri deosebite („ciudate", „stranii" ; autorul nu insistă). Mai întîi, Tilică bea numai vin de cel bun, „de sub altar" : un copil de prăvălie coboară în beci (după ce patronul îi unge buzele cu cretă ca să-l verifice dacă i-a consumat din licoare) și începe a alerga pe sub pămînt, prin labirintul vechilor hrube turcești ale Brăilei, pînă sub altarul bisericii Sfinții Apostoli, de unde-i aduce mușteriului litra de vin cerută. Operația se repetă identic de 12 ori (Tilică bea constant același număr de „litre" ; autorul nu face vreo relație cu lunile anului ori numărul apostolilor, etc., etc., — lucrurile sînt deserise anecdotic). Afară, la ușa circiumii, se petrece însă al doilea lucru deosebit : pe măsură ce Tilică se cam îmbată, iapa lui înhămată la căruță se „îmbată" și ea : pune un genunchi în pămînt cînd stăpînul și-a prins capul în palme, se culcă pe caldarîm cînd el pune capul pe masă, etc. Om și animal într-adevăr, deopotrivă, în conștiința publică a urbei. Este vorba de o tehnică — dar și de splendoarea temelor mari, a căror strălucire poate lua ochii...

Cea de-a doua carte a lui Corneliu Ifrim, romanul **Luna rupe din noapte** (C.R. 1986) ne poartă în Brăila anilor interbelici. Tînărul Dim. Rizea, student în anul I la drept, abandonează facultatea trebuind, în lipsa tatălui care a fost arestat, să cîștige bani pentru familie. Merge ca învățător suplinitor într-un sat de lîngă bălți, apoi intră ucenic la atelierele C.F.R. Scopul lui este de a procura dovezi de nevinovăție pentru tatăl său (care este acuzat că ar fi furat doi cai ai armatei române în 1917). Găsește în bălți un martor ocular care depune mărturie că cei doi cai au fost dăruiți lui Anghel Rizea de către un colonel neamț ; în spital, unde ajunge în urma unui accident de muncă, se împrietenește cu o săsoaică, Helga, și întîmplător își aruncă ochii pe romanul pe care-l citește ea : colonelul neamț își scrisese memoriile, în ele este consemnată prietenia cu Anghel Rizea și momentul darului respectiv. Cea de-a doua dovadă este decisivă, ni se sugerează că Anghel Rizea iese din închisoare unde fusese ajutat și de către prietenii săi, comuniști. Finalul (adevărul dezvăluit dintr-o lectură tipărită) fusese experimentat în nuvela „Tunelul", din volumul de debut. **Luna rupe din noapte** se apropie în două rînduri de războiul propriu-zis : cînd, pe pagini cu totul memorabile, este descrisă ocupația nemțească din anii 1916—1917 într-un sat de lîngă Brăila (precum și schimbarea pozițiilor prin retragerea nemților și venirea românilor în zonă) — și cînd, pe firul unor amintiri proprii întărite de cele ținute minte în familie, Dim. Rizea descrie activitatea tatălui său ca impiegat în gara Brăila în zilele febrile ale evacuării de după 23 noiembrie 1916 (retragerea în Moldova). Factologia propriu-zisă este expediată destul de rapid, autorul interesîndu-se mai mult de dovedirea cinstei și corectitudinii bătrînului impiegat. În afară de descrierea unui drum în baltă, printre plauri și pămînturi mișcătoare, pentru căutarea unui răzvrătit, Panait, care-l cunoștea pe Anghel Rizea și putea depune mărturie în favoarea lui — romanul conține puține lucruri despre Brăila propriu-zisă și împrejurimile ei. Corneliu Ifrim este atras, cu aplicație, de universurile propuse de proza lui Fănuș Neagu.

Fulgere peste fluviu (Ed. Militară, 1988), cea de-a treia carte a lui Corneliu Ifrim, este un roman dedicat în întregime primului război mondial. Tînărul căpitan Alexandru Pruteanu rămîne în funcție de comandant al portului Brăila sub ocupație nemțească și îndeplinește, în ascuns, misiunea încredințată de armata română de a transmite peste linia frontului informații privind amplasamentul trupelor ori depozitelor de muniții și armament inamice. El reușește acest lucru timp de un an, după care este arestat și, în urma refuzului categoric de a colabora cu comandamentul german, executat. Subiectul este generos, repune în discuție o perioadă și un întreg contingent de militari și intelectuali români care, în timpul ocupației din 1916—1918, formal au funcționat ca elemente de ordine interioară transmițînd în popor decretele și ordinele armatei de ocupație, încercînd să mențină o stare de ordine în rîndul populației — dar în adîncul sufletului au fost alături de armata română retrasă în Moldova, au încercat chiar s-o ajute fiecare după puteri. Din păcate, căderea în psihologism (pe mai mult de 60 de pagini căpitanul Alexandru Pruteanu își consumă drama interioară — a colabora sau nu cu inamicul ; procesul său de conștiință este ferm, refuzul absolut, dar autorul dilată acest refuz făcîndu-l pe eroul său să-și imagineze o sumedenie de scenarii posibile și imposibile privind viitorul, chinurile pe care le va îndura, etc., etc.) — și nu mai puțin, discursurile retorice pe care căpitanul i le ține colonelului neamț care-l ancheteză, înnămolesc narațiunea invitîndu-te s-o treci pe sărite ori cu ochii închiși. Un adevărat roman în roman constituie, însă, povestirile unui lipovean, Laris, pescar din zonă, prieten cu Alexandru Pruteanu. Trecem peste observația că de data aceasta timpul mai mult decît locul este pretext, și insistăm asupra acestui micro-roman despre pescarii bălților și legile lor străvechi, atît de aspre și atît de strajnic păzite. Puterea fizică și morală a bătrînului Ermalai, (98 de ani, patriarhul pescarilor), rezistența acestui Laris care povestește, frumusețea vieții în bălți, organizarea însăși a obștii pescarilor cu ritualuri, credință, dispreț față de moarte — toate acestea ni-l arată pe Corneliu Ifrim un bun cunoscător al acestei lumi, și un scriitor care, în cadrul toposului mare al Brăilei, și-a descoperit o zonă predilectă și capabilă a-i furniza elemente de originalitate. Nu dialogul discursiv (pare lung, în fond, trenant) dintre un ofițer român și unul neamț, nu descrierile vieții de război — ci drama însăși a lui Alexandru Pruteanu, exemplară, și aceste 50—60 de pagini de descriere autentică, viguroasă, a vieții din bălți — fac substanța decisivă a romanului **Fulgere peste fluviu.** De altfel, numai simpla înlănțuire a povestirilor, cu un artificiu de trceere dintr-una într-alta care amintește de tehnica (desăvîrșită acolo) din **Scaunul singurătății** — ne readuce în minte volumul de nuvele al lui Corneliu Ifrim, unde sînt nucleele iradiante ale prozei lui. Drama autorului mi se pare a fi — repet — asumarea ori refuzul toposului literar în care trăiește și scrie ; asumarea înseamnă ducerea lui mai departe, lucru de care Corneliu Ifrim este pe deplin capabil — refuzul duce, după cum se vede din citeva duzini de pagini scrise fără suflet, la inautentic și banal. Poveștile lui Laris și ale lui Ermalai închid în sine drumul de perspective al prozatorului Corneliu Ifrim.

Nicolae Georgescu

Orizont mioritic

Un topos spațial (plaiul mioritic, țăranul , muntele, veșnicia născută la sat), un **pathos structural** în emisiunea lirică generat de nativitatea talentului au definit de la început pe Dumitru Pricop (născut în 1943 la Negrești — Vrancea), absolvent al Facultății de filologie din București, ca pe un poet tradiționalist „un corect tradiționalist angajat existențial" (Al. Piru). Tradiționalismul manifest a fost numai o punte de desprindere spre altă tipologie incepind cu al doilea volum, nu neapărat opusă, cît o formă de evoluție, rafinare și racordare la un proiect de ecranare a mitului creatorului la condiționările modernității și la o poezie a condiției poetului. Din cele cinci volume de versuri primul a avut o remarcabilă recepție critică, ulterior nemaiurmărindu-se evoluția autorului: **Patima muntelui,** Ed. „Eminescu", 1987; **Luminile din strigăt,** Ed. „Eminescu", 1981, **„Locuitor în Oedip",** Ed. „Albatros", 1983, **„Lacrima arlechinului",** Ed. „Cartea Românească", 1985; **Stelele din adincuri,** Editura „Junimea", 1987.

Cu **Luminile din strigăt,** poezia reintoarsă spre sine într-un gest autocontemplativ muta centrul de la lume la Eul debordant, devenit **Actorul,** Eroul poeziei de tragice sfîșieri lăuntrice. Poetul, Ispășitorul, „interpreții alegorici", fie că se cheamă Oedip, Ulisse, Hamlet, Lear sau Isus încheie un pact faustic cu lumea pentru a-și răscumpăra vina de a se fi născut într-u vămile pustiei (referința la Ioan Alexandru e reală).

Interogațiile esențiale, vitalismul elegiac, patetismul reflexiv revin ca distincții în itinerație sintetică și în ultimul volum **Stelele din adincuri,** 1987 — idee blagiană — dar cel mai bun volum al său rămîne **Lacrima arlechinului,** din 1985.

Arlechiniada exprimă exact noțiunea completă ce conține în sine extremele, opozițiile, contrariile, teza și antiteza, fără putință de conciliere sau sinteză, arlechiniada potențează starea de „hohot" — cuvînt cu origine necunoscută, după Lazăr Șeineanu, probabil construcție românească bionomatopeică —, hohot de rîs (exterior, pentru arenă), de plîns (ascuns, interior). Tragismul condiției se supune regulei disimulării. De la al doilea volum poezia lui Dumitru Pricop se generează în această zonă semnificantă. Arlechinul e poetul, după Dumitru Pricop, pornind de la o idee veche. La modul ianusian, cu un ochi rîde, cu celălalt plînge, sau cu sugestia lui Eminescu: „ochiul cel închis afară / / înlăuntru se deșteaptă". **«Dintre spiritele care neagă** — își spune Faust în Prolog — **bufonul mă plictisește cel mai puțin».** Așadar tragism, disimulare, negație și, desigur, o poveste care să cuprindă toate acestea.

Desigur structura lirică cea mai adecvată **Arlechiniadei** rămîne baladescul investmîntat în faldurile versurilor incantatorii, cu multe nuclee simbolice macedonskiene sau minulesciene (Șapte duhuri din senin, Constelația Săgetătorul, Gemenii, Levant, Crai vechi călătorind spre Mecca ș.a.). Dar Dumitru Pricop nu mizează pe efecte pitorești sau exotice, dimpotrivă, prin fandări spațiale, incercînd să ajungă la cele mai caracteristice și autentice referințe autohtone.

Între baladiștii noștri, poetul se înscrie în seria Radu Stanca, Ștefan Aug. Doinaș, George Țărnea, dar el are o dependență mult mai apropiată și directă — „Mioriță" vrînceană care îl marchează structural.

Aspirația poeziei rămîne cîntecul pur și sfînt: „Din ce în ce mai rar în poezie / dăm socoteală cîntecului sfînt / sub care pasărea ce-avea să fie / ne-a dăruit aripa și s-a frînt / / Pe piatra ei uscată care-i piatră / oricîte pietre-am stringe-ntr-un altar / vin trepăduții visului și latră / solomonizi avizi de strigăt rar / / Și pasărea iar piere fără vină / în jertfa ei de viscol repetat / ce n-a luat făptura în lumină / într-un poem pe care l-am uitat / / Ei, domnule cu vocile întoarse / cu vocile cu zimți sau fără zimți / de ce-i mai jelui aripile arse / cînd nu mai știi durerea să i-o simți? / / Într-o planetă tristă ea-i încape / chiar și pe cei ce-o-ngînă neștiind / că peste oameni, peste munți și peste ape / la glasul ei luceferii se-aprind". **(Cîntecul și pasărea).**

Prezența bufonului se contaminează de mitul narcisiac (în varianta „oglinzilor" sau a „gemenilor") pentru a completa imaginea aceluiași „poeta bifrons": „Din măscăriciul pe care l-am ucis / (din sentiment penibil de rușine) / a izvorît — asemeni unui vis — / fîntîna cu planetele spre sine / / M-am oglindit în ea și mi-am văzut / ființa jertfei, pribegind amară / pe aer răstignită și pe lut / cu tot păcatul celor fără țară / / — Bietul Narcis, mi-am zis, și am scuipat / frumosul chip al tinereții mele; / bucăți cu cer de singe-amestecat / spre cine știe moartea căror stele / / — Nu e nevoie! Mi-a răspuns un glas / nici să-l hulești, nici să-l lovești cu biciul / nu el e tot din ce ți-a mai rămas / cînd ai ucis în tine măscăriciul... **(Măscăriciul).**

Într-adevăr, multe nume pot fi invocate în cazul poeziei lui Dumitru Pricop — ceea ce nu impietează asupra originalității indiscutabile a textelor. Timbrul propriu se cristalizează pe teritorii poetice foarte ferme, de unde senzația de „déjà vu", însă esența poeziei e în altă parte. Un măscărici tragic se proiectează în spațiul mioritic și condiția vieții și a morții — risul, plînsul — rămîn disimulația succesivă.

Dezlănțuirea senzualității este preambulul unei difuziuni panteiste în elementele cosmosului.

Pe structura ideii mioritice, din alte diverse mituri, legende („levantine colinde") sau alte construcții livrești, poetul orînduiește un sugestiv mozaic bizantin pe deplin comprehensibil; și nu ne mai întrebăm de originea atît de divergentă a plăcuțelor ceramice care îl compun.

Dumitru Pricop e, de acum, dacă nu mă înșel, un poet original care, asumîndu-și substanțial tradiția, și-a creat un univers coerent chiar și prin apropierea de universurile lirice din seria congeneră.

Aureliu Goci

Voluptatea construcției

În structura artistică a lui Eugen Dorcescu se îmbină armonios fulguranța inspirației lirice și scînteierilor imaginative cu temeinicia organizării poeziei și a studiului pe textul poetic. El este și autorul a două valoroase cărți de exegeză a stilului **Metafora poetică** (1975) și **Embleme ale realității** (1978).

O voluptate a construcției clasice, prin idealul perfecțiunii și infuzia de cultură a modelului și al motivelor proliferate intîlnim în volumele de versuri ale autorului : **Pax Magna** (1972), **Desen în galben** (1978), **Arhitectura visului** (1982), **Culegătorul de alge** (1985). Pentru orice cititor, izbitoare, la prima lectură, apare exactitatea alcătuirii poetice, limpezimea formală și rotunjimea textului. Nimic în plus, nimic în minus. Și aceasta încă de la debut, dovedind o înclinare spre rigurozitate, respectul față de cuvînt : „Parcă glasul nimănui s-a frînt / Lîngă alba timpului maramă / În severe racle de pămînt / Singure să fiarbă și să geamă // Cele care-au fost și-ar mai putea / Oarecînd aidoma să fie / Lasă-le să zboare-n preajma ta / Mistuite-n facla purpurie // Și rămîi așa cum fost-a zis / Cînd prinos de jale se împarte / Peste trupul zeului ucis / Flacără de viață și de moarte."

Poezia are o factură simplă, dar sugestivă, cuvintele servind exact ideea, imaginile avînd învelișul lexical atît cît este necesar. „Eu însumi nu sînt decît locul / dintre amintire și ziua de azi" mărturisește undeva poetul și aserțiunea devine utilă pentru interpretarea poeziei sale. Motivul avatarului, al anamnezei, precum și procesul lent de recuperare a memoriei sînt esențiale în lirica lui Eugen Dorcescu. Memoria este atinsă de uitare și dificultatea constă în procesul de recuperare a acesteia. Poezia devine astfel un labirint, o căutare continuă pe o cale ghidată de **suflet** și **minte,** deopotrivă, într-un joc al contrariilor, al opozițiilor : **amintire — uitare, trup — suflet, cuvînt — tăcere, vis — veghe, tip — arhetip.** Poetul este un clasicist, dar pe un fond romantic, fiind depistabil un permanent elan creator, un impuls spre creație. Infuzia de cultură se mișcă pe acest substrat adînc de esență romantică. Eugen Dorcescu are cultul formelor perfecte. Direcția este de găsit în literatura română pornind din poezia macedonskiană prin lirica lui Phillipide, fiind exemplificată în deceniile mai noi de Cezar Baltag. Regresiunea pe un timp al istoriei nu reface numai un drum al integrării într-o matrice formativă ci descoperă și acest fond dual, clasic și romantic : „Străbat, în lung cetățile române — / Le tot străbat, cu gîndul și cu pasul, / Făptura mea își potrivește glasul / Cu trăinicia pietrelor bătrîne. // O cale, o cimpie-nfloritoare, / Un pod, un turn de veghe cît văzduhul. / Rostirea mea își potrivește duhul / Cu tinerețea lor nepieritoare. // Mă cer, mă au cetățile în sine, / În sinul lor, profund ca universul, / Singele meu își potrivește mersul / Cu fluviul din adînc ce mă conține. // Pe drum mă prind și soarele și luna / Cum umblu din cetate în cetate /. Prin crenelata lor eternitate — / Pieptoasele cetăți dintotdeauna". **(Cetățile române).** Imaginile poetice care readuc acest ev al cavalerismului și luptei, conduc de fapt, spre configurarea unui arhetip. „Stîrpea oștenilor tulburi" acest sens îl are și el se descoperă prin forțarea memoriei : „Oștenii tulburi strînși în grea armură — / Oștenii tulburi care stau deoparte / Privindu-mă din tulburea lor moarte, / Din viața lor hieratică și dură. // O rază sînt, o stîrpe. Cine-i știe / Pierduți prin tîrguri, sate și orașe, / Clătindu-și nevăzutele panașe, / Stringînd în pumn o spadă singerie ? // Dar ei se recunosc : după privire. / După privirea-n care visul încă / Păstrează ctitoria lui adîncă / De luptă, poezie și iubire, // Păstrează prin himerica cetate / În care el, viteazul, trubadurul, / În care eu și el vom fi de-a pururi / Cu bărbătească-ne singurătate" **(Oglinda de ceață).** Poemele lui Eugen Dorcescu sînt tot atîtea raporturi ale eului cu lumea și elementele ei. Orientarea clasicistă, în esență de sorginte culturală, din **Pax Magna,** întreținută și de cultivarea simbolurilor mitologice **(Orfeu, Ulysse, Achile, Olimpiada, Hybris, Conducătorul de cvadrigă),** se continuă și în celelalte volume, dar asociată unei amplitudini a viziunii. Poezia este mereu tatonare și pătrundere (apropiere de) spre esențe : „De-atîta necunoaștere străin / Încerci un glas de purpură și zgură / Iar plasa de vocale țese lîn / În jurul tău o rarișe obscură // Cînd înainte nu-i decît un pas / Și înapoi nu-i cale niciodată / O singură frîntură a rămas / De veșnicia stîncii sfărîmată". Preluînd mitul lui Icar, în **Arhitectura visului,** remarcabilă rămîne forța viziunară de a imagina ordonarea spre cosmos din o lume a haosului. În cosmoidul poetic, prin prelucrarea mitului, zboară și se desfac lumi, într-o proiecție uriașă se simte „ritmul hematiilor solare" și vibrarea „genunilor" : „...Oare-au fost / sau doar mînjesc oglinzile de beznă / cu sunet arzător, pe veci uitate, / însingurate faruri, în bătaia // talazului de frig ? Inima unde-i / pe vaduri înroșite de viltoarea / singelui pur, prin sute de artere, / să țină-n globul pulsului măsura / și ritmul hematiilor stelare ? // Genuni vibrau în fiecare parte. / Căci tărmurile marelui ventricol / se depărtau cu cît crește dorința / și spaima de-a găsi".

Poeziile lui Eugen Dorcescu stau la confluența faptului de cultură cu explozia metaforică a inspirației momentane. Poemele sînt efloreșcențe metaforice, pornind de la elemente cîndva înregistrate de memorie peste care s-au sedimentat alți constituenți, totul degajîndu-se în unitatea poeziei. Poate de aici siguranța și împlinirea poemului, asemeni statuii tăiată abrupt în marmură, în linii sigure, fără ezitările actului de elaborare: „Atîns de maladie ca de-o spadă, / însingerez deșertul de zăpadă, / sub arcurile zării, violete. / Puternic respirau cîndva. Prin plete, / se-nvălmășa văzduhul ars de soare, / O, vremea. O, zăpada călătoare ! / Adăugare doar, adăugare... / Și iată-mă: o nouă strălucire / mi se desface-n zîmbet, în privire, / carnalul soare umple labirintul. / Tu, palid chip. Cu ochi ca hyacintul / și gura tremurînd în întuneric, / Sînt parte doar. Sînt golul emisferic / ce își așteaptă golul. O cascadă / de singe cald o noapte. Dulce pradă / sub uriașa stelelor rocadă... / Atîns de maladie, ca de-o spadă". Și poate de aceea multe poezii nu au titiu. Ele sînt eliberări ale spiritului de o obsesie, statornicită sau fugitivă. Poeziile sînt o permanentă căutare a **eului,** uneori o suprapunere peste **celălalt** căutat permanent, o contopire sau o desprindere în efortul mereu torturant de refacere a cosmosului.

Suflul cadențat al versului și claritatea formală trimit spre recunoscuții maeștri ai versificației exacte potrivîndu-se rigurozității stilîstului. Dar lumea artistică este creată din componentele concrete, ale realului identificabil. Fuzionînd în grade diferite, acestea conduc spre o poezie ce poate fi sporitoare de satisfacții artistice prin re-lecturi.

Alexandru Ruja

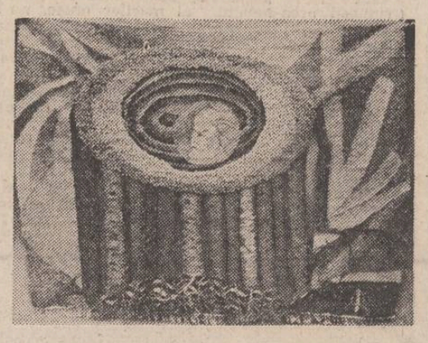

Pasul și viața

Urmare din pag. I

mită capacitate pe care o ai sau nu. Un autentic efort, unul de durată și de maximă tensiune, ni se cere, în schimb, ca să nu rămînem în urma vieții ; ca să ne păstrăm, atît cît ne ține înzestrarea și puterile, „în pas" cu ea.

Pentru asta, poate mai înainte de orice, s-ar cere să nu întîrzii prea multă vreme pe margini. Nu clipele de răgaz însă le am în vedere și nici pe cele de meditație sau reculegere. Mă gîndesc mai degrabă, cu neliniște, cu teamă, la popasurile prelungite. Sub cuvînt că vreau să admir, să contemplu, mă dau treptat ușor într-o parte și, pe neobservate și pentru mine, rămîn acolo. Nimic mai lăudabil decît să contemplu, numai că pentru asta îmi pretind eu însumi o anumită detașare, o semi-distanță. Ca s-o capăt, ies din rînduri și mă opresc, o vreme, pe margini. Nu fac, așadar, decît să mă opresc, adică să stau, cîtăva vreme, pe loc, însă încep deja să rămîn în urmă. Mai întîi un pas, apoi încă unul, apoi, încet-încet, un an, o viață. Ea, viața, își vede de drum înainte și uită să mă ia cu ea, de pe margine. Nici nu știu dacă intră în atribuțiile sale să-i culeagă pe toți rătăciții sau indolenții rămași pe de lături. Nu ea trebuie să țină pasul cu mine, ci invers. Parcă tot așa mă îndemna și zicala, nu ? Așa că, pentru asta, s-ar cere să nu întîrzii prea multă vreme pe margini. Să simt, adică, neîntrerupt, alături de mine, în dreapta, în stînga, un cot, un umăr.

S-ar mai cere, să zicem, un echilibru ; o balanță bine reglată, la mijloc, între cele două extreme pe care viața, nimic de zis, le cunoaște. Mi-e teamă cîteodată să nu cad în idilic, în gustul și culoarea șerbetului și mă pomenesc aruncîndu-mă singur într-o zonă cu totul opusă. Zic altă dată că viața se compune numai din bucurii și victorii dar uit să mai amintesc de eșecuri. Și, de fapt, în ambele cazuri nu realizez că și negrul intens, și rozul bucălat sînt, în egală măsură, deformări ale realității. Sînt abateri flagrante de la drumul pe care viața, pas cu pas, îl urmează și de-a lungul căruia întîlnesc inevitabil din toate cîte ceva. Ce anume selectez eu din ele nu e deloc întîmplător și nici la libera mea alegere, total. Mă obligă realitatea însăși să țin seama de sensul evoluției sale, de componentele care o împing înainte, în sus. Și nu cenușiul este culoarea dominantă a existenței, nici umbrele n-ar putea supraviețui în absența termenului lor de comparație, lumina. Ceea ce face ca viața să nu bată pasul pe loc este tocmai partea sa cea mai bună, cea luminoasă, noul, aflat într-un etern proces de zămislire și creștere. Umbrele, vechiul sînt întotdeauna sortite să rămînă în urmă. Să mă ocup înversunat, în exclusivitate, de ele ar însemna să mă condamn eu însumi la timpul trecut, alături de ele.

Un adevăr, unul singur, dacă se desprinde din învățămintele de mai sus și tot mi-ar fi de folos. Acela că cel dintîi dator să facă un pas, primul pas, spre viață, sînt eu. De la mine trebuie să pornească dorința de a o cunoaște, de a o recrea. Altminteri nu sta ea, viața, să mă aștepte pe mine. În raport cu ea însăși, viața se află mereu, neîntrerupt, în același pas. Eu sînt obligat să-mi potrivesc mersul, cadența cu ritmurile sale neprevăzute — dacă vreau s-o cunosc. Pentru că numai cunoscînd-o cu adevărat, în profunzime, am șanse reale s-o și stăpînesc, cu timpul, s-o și supun, într-o carte sau alta. Să și ajung, eventual, odată și-odată, dacă, tot așa, mă vor ține propriile puteri, chiar cu un pas înaintea ei.

Trebuia în August...

Urmare din pag. a 5-a

dormi în pat străin — să nu li se trezească inima lor de pasăre, să-și filfîie aripile și să-și ia zborul spre adevăratele lor cuiburi. «De ce nu și-or fi tras nemții hergheliile de cai sub poala aia de pădure, nu mă duce mintea, l-am auzit pe nea Marin Singurelu, și nu știu dacă mi-a părut rău ori bine că m-a întors din despicătura de drum pe care o apucasem razna cu gîndul fără știrea lui... Acolo sînt avioanele. O mulțime de avioane stau camuflate sub niște plase uriașe, un fel de năvoade de prins păsări, ca să mă înțelegi mai bine, avioane care, dacă s-ar înălța, ar răspîndi atîta moarte în lume... Asta trebuie să împiedicăm noi, măi, Florea Amedeu înțelegi tu ?!... Nemții își dau sufletul, știu că pierd războiul, dar moarte mai pot împrăștia încă, atît de multă moarte, încît chiar cu prețul vieții noastre și tot trebuie să le împiedicăm să zboare !...» «De-aia a venit nea Anastasie Cozărescu ?» l-am întrebat în șoaptă. «Și de-aia...» mi-a răspuns, după care a tras căruța mai spre șant, să lase loc unui pluton de soldați care se grăbeau într-o direcție greu de presupus. Le-am urmărit răpăitul cizmelor pe betonul șoselei. Le simțeam călcătura ca peste un trup viu, căruța-i zdreleau carnea cu țintele înfipte în tălpi... După ce s-au îndepărtat atît cît să putem vorbi din nou, nea Marin Singurelu mi-a pus o mînă pe umăr, ca să-mi zică numai : «Măi, băiete ; măi, băiete. Dacă om avea zile să trăim pînă se isprăvește și războiul ăsta și să ne aducem aminte de tot... Ori poate să nu ne mai aducem aminte de nimic...» Era cald. În aer sfîrîia, se măcina vremea...".

POST RESTANT

A venit iar toamna, mai devreme și mai capricioasă decît de obicei. Un alt semn al ei, în afara căderii frunzelor, apariției crizantemelor, tuberozelor (chiparoaselor ?), butonașilor, altor flori tomnatice ca noi, și chiar a merelor și sirugurilor, în afara răcoarei cu miros de ploaie și de iarbă vestedă, în afara începerii campionatului de fotbal simbăta și duminica, dar mai ales în afara îngălbenirii cerului, deci (doamne, ce frază de toamnă !) un alt semn al ei este înmulțirea plicurilor care sosesc în redacție cum începe de-acum să sosească păsările călătoare în țările ceva mai calde. Vacanța mare s-a sfîrșit și ea, au reapărut de aceea pe bănci, pe mese, pe birouri, hîrtiile de scris, cerneala, chiar și mașinile de dactilografiat. Au reapărut și despărțirile romantice, pe alei, prin parcuri, la marginea orașului, și, bineînțeles, o dată cu ele și cei... care le descriu cu „of" și „chin". peisagiștii sentimentali care înneacă în roz tot ceea ce văd și ceea ce cred că simt ei sau ceilalți. Pe noi nu ne supără aceste semne specifice rubricii, doar ni se pare firesc să urmeze verii toamna. Vorba ceea, primăvara ne cunoaștem, vara ne iubim și toamna ne despărțim. Iarna ? Iarna ne refacem. Romanța este veche, dar aceasta nu înseamnă că nu ne place în continuare, cum ne plac și anotimpurile toate.

PAUL SĂRBU, Letea, județul Tulcea : Sînteți atît de aproape de litera tipărită în revista noastră... Ba chiar credem că ați putea, cu ce ne-ați trimis, alcătui un volum de povestiri, care să ilustreze viața aspră, aprigă, din deltă. Deși credem că sînt adevărate, „Nea Vanea" și „Salcia" par niște basme dintr-o altă lume („Ce lume !" am notat pe plic.). Ați mai putea totuși lucra finalurile, abrupte și reci, deocamdată. Deci, mai trimiteți (inclusiv o fotografie), cu gîndul la tipărire în revista noastră.

IANCU ȚÎRȚOPAN, Brîncoveni, Olt : „Adîncul drum spre ziuă" nu e chiar atît de adînc pe cît credeți. Ba e la fel de subțire ca și foița pe care ați scris-o („Laba puternică a vîntului lovi năpraznic cabana singuratică...") Desigur, și la dumneavoastră apare o iubire mare și nefericită pentru Cristina, „un vis frumos, bogat garnisit (?!) cu pelinul amar al neputinței de mai tîrziu". Eroul este victima prejudecăților unui profesor universitar, care, nevrînd să-și mărite fata cu un student, fiu de țărani, pune la cale o înscenare și îl exmatriculează. Revine, dar prea tîrziu ,deși ceva-ceva speranțe ar mai fi. Chiar așa să fi fost ? Totuși, mai trimiteți, cine știe ?

ANA ALEXANDRESCU, Turnu Măgurele, Teleorman : Cele trei scrisori trimise într-un singur plic ne-au amuzat. Imaginea dv. despre o redacție și despre redactorii ei, care ar avea pîinea și cuțitul, este însă desuetă, întrucît noi rupem pîinea cu mîna. Așteptăm „Furtuni de iubire", dacă nu cumva acestea, toamna, v-au înecat.

LUCIAN RUSU, București : Și la dumneavoastră, în „Întrebări fără răspuns", apare „o femeie îngrozitor de frumoasă", Mihaela, Ela, care vă face necazuri, ba chiar îi provoacă, fără rost, cosmaruri „eroului", avocatului Flavius Mitran. Finalul este de-a dreptul deznădăjduit, ca un SOS, numai că de scufundat e amenințată să se scufunde o bărcuță : „Stătea privind în gol, ginditor pierdut. «Cît te-am iubit. Ela ! Cît te iubesc ! Și cît sînt de singur. Singur !... singur... moartă... Ela !...

Ce m-a făcut, doamne, să te opresc, atunci, în acea zi ? Și de ce tocmai pe tine ? Oare într-un așa hal de instabilitate psihică să mă fi aflat, într-atît de dureroase să-mi fi fost clipele acelea, încît să fiu determinat să fac acel gest ? Ce te-a făcut, doamne, să te oprești, în acea zi ? De ce oare n-ai mers mai departe ? De ce n-ai fost scandalizată de acea stîngace și inoportună acostare ? Vei fi citit tu în ochii mei atîta deznădejde, încît să te fi copleșit mila ? De ce m-ai acceptat atunci ? Doar pentru un ridicol joc, care în final s-a dovedit a fi atît de dureros, dar și de penibil ?... Știi, tu, draga mea, cît te iubesc ?»".

La „întrebările" dumneavoastră nu vă putem răspunde noi, ci Ela. Cît despre „singur !" știți gluma aceea cu „singur-singur-singur" ?

MARIA PETRAȘA, Huedin : „Vieți paralele" este un text hibrid, cu diferite „folozofii" asupra vieții, în genul : „Viața — cîtă complexitate poate să cuprindă sensul acestui cuvînt, este, de fapt, un întreg univers, viața, acest miracol sublim fără de care nimic nu are sens..." Adevărat, dar banal. Exemplele sînt și mai banale.Abia la sfîrșit, cînd descrieți tragediile dintr-un spital, sînteți mai autentică, poate și datorită unei experiențe proprii. De aceea, vă așteptăm cu altceva, dar mai puțin declarativ.

LIVIANA IORDAN, S.A.I. (adică sectorul agricol Ilfov ?) : N-am înțeles decît că sînteți sensibilă, îndrăgostită și dezamăgită. Temperatura la care scrieți creează un delir verbal. Așteptați să vă scadă și scrieți-ne ceva în legătură cu rubrica noastră. Proză.

B.N. RĂCHIȚEANU, Brașov : Mulțumim pentru urările de „sănătate multă, succese literare și împlinirea tuturor visurilor. Aceleași gînduri bune, sincere și pentru ceilalți colegi care — după modesta mea părere — au făcut din „Luceafărul" o revistă deosebit de apreciată de toate categoriile de cititori". Cît despre proza în sine, un fragment din „Fata din pădure", ne-a impresionat acuratețea frazei și o anume tehnică onirică de intercalare a visului în realitate. Dorim însă nu ceva fragmentar, ci... total. Ca să ne decidem. Și fără pseudonim.

CONSTANȚA VAICĂR, Craiova : Între atîtea „tevaturi", cum ne scrieți, suportați și „tevatura" scrisului, cu gîndul că va fi, cîndva, bine. „Papucii de baie" (fragment) nu ne-au convins. Trimiteți-i, de aceea, întregi, cu talpă cu tot. Abia atunci vom ști și noi ce e bine și ce nu e.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Valul care-a plîns pe glezna ta... (V)

1.

În timp ce dormea sub melancolicul soare de septembrie, iedera i se încolăcea în jurul gleznelor : rece și verde și aburoasă. Ea zîmbea în somn simțind cum se înalță în aer trasă de îngeri.

2.

Glezna balerinei începea din vîrful degetului mare înfipt ca un cui pufos în podea și continua subțire și nesfîrșită pînă dincolo de cortina pleoapelor mele.

3.

Bănuitele glezne ale gheișelor sună sub misterul kimonourilor de mătase ca niște clopoței de argint...

4.

Pe gleznele ei odihnind pe țărmul mării, bronzate, netede și aurii, aproape sticloase, doi fluturi albi păreau morți sau poate somnolau amețiți de un polen numai de dînșii presimțit.

5.

În noaptea de toamnă caldă și parfumată gleznele străluceau ca două mici semne de întrebare. Steaua polară nu răsărise încă.

6.

Gleznele cuvioasei Paraschiva dezghețîndu-se lent pe lemnul deasupra căruia Nifon suflă aburi de smerenie și devoțiune.

7.

Își ridică puțin faldul fustei lungi și glezna ei străluci orbindu-mă ca un pumnal de Toledo.

8.

„Cum tremură o gleznă-n depărtare / printre corali și cai fragili de mare. / Din cînd în cînd, din prastia de gheață / aruncă un delfin spre suprafață. / Și pescărușii cu zboruri o răsfață / uimiți de strălucita-i disperare / din temnița de apă și de sare / și-adorm deasupra ei spre diminează."

9.

Cu ceafa sprijinită de glezna ei sculptată în fildeș auzeam marea mugind cu gelozii subterane.

10.

O, glezna ei, flamingo prins de toamnă pe spinarea unui plaur în derivă...

11.

Glezna începe de-acolo de unde se termină echilibrul frumuseții ei.

12.

Glezna, zise confratele meditînd. Da, este cuvînt de origine dacică. Are aceeași rezonanță ca și bezna...

13.

Cele mai frumoase glezne pe care le-am visat sînt gleznele mamei mele de pe vremea cînd nu mă născusem.

14.

Gleznele acelei frumoase și misterioase femei din Mongolia, atîrnînd lenese de-o parte și de alta a trupului unei cămile diforme și plictisite, păreau doi crini de fildeș însingerați de soarele pustiului.

15.

Mestecenii stînd pe malul mării, într-o singură gleznă, așteptînd să valseze sub zăpezi presimțite.

Mircea Micu

Adecvarea la realitate

Urmare din pag. 1

ferind o literatură fără miză. Epoca prezentă se cere înțeleasă în amplă ei dialectică, prozatorul actual fiind obligat să posede, poate mai mult ca altădată, putere de sinteză pentru a surprinde o realitate extrem de complexă. E o complexitate care modelează profund datele existenței umane : individul e supus unei socializări intense, fără precedent în istorie, el suportă din ce în ce mai acut presiunea determinismului exterior ce îi modifică însăși esența. În acest punct se declanșează — sau ar trebui să se declanșeze — interogația scriitorului privind soarta personajului său de roman, proiectarea lui într-un nou sistem de referință.

Relevarea mecanismului social modern a dus în literatura occidentală la dispariția treptată a personajului și anularea trăirilor individuale. Pentru numeroși prozatori apuseni omul este supus unui proces de reificare exacerbat devenind „un obiect într-un univers de obiecte". Adevărata realitate este lipsită de orice conținut afectiv „personajul literar devenind astfel o conștiință viscerală cvasimicroscopică, a unui corpuscul inteligent" (P. de Boisdeffre). În fața acestui aspect dezolant nu e de mirare că Jean Paul Sartre afirma : „romanul viitorului va fi edificat de literatura socialismului".

Privită global literatura noastră actuală își conturează treptat personajele caracteristice propunînd o perspectivă complexă asupra umanului. Un personaj din romanul „Istorii" al lui Mircea Ciobanu afirmă : „omul s-a schimbat și nu știe că s-a schimbat". Artiștii cuvîntului pot conștientiza cu un ceas mai devreme, prin mesajul creației lor, sensul acestei schimbări, au chiar datoria s-o facă. Fără îndoială că problematica (mai bine zis problematizarea umană) dă relief specific romanului nostru de actualitate, autorii declarînd uneori explicit preocuparea pentru dezbaterea epică : „Literatura nu se justifică în clipa în care încetează să se intereseze de om — spunea Sorin Titel — ea trebuie să ia apărarea omului. Îi iubesc pe acei scriitori care, în dragostea lor pentru ființa umană, devin excesivi, exagerați chiar". Apelul la iubire din finalul romanului „Cel mai iubit dintre pămînteni" e într-un fel un simbol al literaturii noastre care descoperă în semnele istoriei prezente argumentul solidarității umane. Proza de la noi, ca de altfel întreaga literatură mondială a momentului de față, sondează orizontul existențial al omului supus determinărilor civilizației moderne. Dar ideologia socialistă oferă, prin datele ei, perspectiva unui umanism ferit de plaga alienării. Pe de altă parte — și cu asta atingem problema originalității noastre de viziune — există un substrat meditativ care menține mereu în spiritul românului interogația morală indiferent de vîrtejul evenimentelor istorice. Așa se face că personajele romanului nostru de actualitate sînt cu preponderență reflexive. Paul Achim din romanul lui Alexandru Ivasiuc „Apa" afirmă : „dacă nu există memorie nu există cu adevărat responsabilitate, nici renunțare, nici vină" iar eroul lui D.R. Popescu din „Vînătoarea regală" Tică Dunărințu consideră că : „cei care nu învață din experiența trecutului pot ajunge acolo încît să trebuiască să repete această experiență". Se cere subliniată propensiunea spre teorie, spre **confesiune etică** a multor personaje din romanele noastre actuale, sînt oameni care încearcă să deslușească logica profundă a istoriei, substratul moral al dialecticii sociale. Eroii acestor romane fac permanent apel la resortul de adîncime al ființei, căpătînd astfel consistență psihologică dar excesul de introspecție diminuează de multe ori energia acțiunii. Predomină cu alte cuvinte, în prozele de actualitate, firile meditative, idealiste înclinate mai degrabă spre analiza vieții, fiind mult mai puțini eroii care plonjează curajos în real și participă constructiv la dinamismul vieții colective. **Sînt personaje care înțeleg rostul revoluției sociale dar nu au energia de a se integra în noul ritm al istoriei, așa e Călin Surupăceanu, eroul lui Marin Preda, sau Mihai Bogdan din romanul lui Augustin Buzura, „Absenții".** Prezența lor rămîne însă pozitivă pentru că fixează datele unei **dezbateri morale** „luciditatea unui lucru, a unui eveniment, îți aduce o eliberare" spune unul dintre aceste personaje **la un moment dat.** Proza zilelor noastre (includem aici și tematica „obsedentistă") excelează pe linia introspecției, în sensul că personajele memorabile sînt cele de tip reflexiv, sînt personaje comentatori sau martori pe care însă — cum spunea un critic — „o forță mai puternică decît voința lor îi împiedică să apese pe clanța ușii care dă dincolo". Interesant este că uneori pasivitatea devine ea însăși obiectul meditației protagoniștilor. Să ne amintim de îndelungatul proces de conștiință al doctorului Cristian din romanul „Orgolii" : „Dar cît pot eu ? Cum să mai poți sparge toate barierele de protecție, toate zidurile cu care se înconjoară fiece om ? Mulți nu au tăria să riște, să nu le pese sau să o ia de la capăt, și atunci preferă să se mențină pe poziție. neștiind că abia așa pierd." Un caz similar este Liviu Dunca din romanul „Păsările", cel care la un moment dat își face bilanțul existenței și constată că a fost prea slab ratînd un drum ce putea deveni destin — „am înțeles prea tîrziu" afirmă în cele din urmă personajul.

ION ȘINCA : „Peisaj"

Iată deci că o tipologie (s-o numim preponderent reflexivă) apare frecvent în romanul nostru de actualitate, e vorba de conștiințele lucide care analizează sau doar înregistrează evenimentele vieții sociale (precum Petre Curta din „Biblioteca din Alexandria") altele avînd dramatice procese interioare (vezi cazul lui Chiril Merisor din „Galeria cu viță sălbatică") personaje obsedate de pericolul dedublării conștiinței sub actiunea factorilor exteriori. La ei actul alegerii și instinctul confruntării sociale se desfășoară pe plan **psihologic** și mai puțin prin faptă concretă, rezolvatoare, ei rămîn niște idealiști obsedați de „ielele absolutului". Mihai Bogdan, eroul principal al romanului „Absenții", chiar recunoaste vocația sa utopică : „timpul nu mă mai afecta direct, căci aveam deosebit de vie imaginea vizuală, a curgerii lui dincolo de mine, în paralel cu mine", iar un personaj din „Fețele tăcerii" își justifică aminările prin argumentul „sîntem enorm de mici într-o lume atît de mare și atît de schimbătoare".

Aceste interogații și dileme ale conștiinței individuale conturează datele eroului problematic modern aflat sub influența decisivă a socialului. Personajul reflexiv, autoscopic este fără îndoială superior tipului unidimensional existențialist și mult mai viu decît „omul de hîrtie" al literaturii calofile dar se cere completat cu **etica marilor fapte,** cu entuziasmul implicării constructive în real.

JURNAL DE POET

Studenții

Ce clipe unice sînt acestea ale profesorului în fața unui nou an universitar, pe banca asta de lemn să-i știi înaintea ochilor tăi încredințați pentru două semestre, să le fii învățătorul, pedagogul, cel care stăpînește o lacrimă măcar, transparentă, din oceanul cunoașterii, prin care lumea se poate vedea mai pură și mai în adînc.

Iată, deschidem împreună în acest an cîteva cărți din poezia universală a lumii. Vom încerca să devenim mai buni cititori de poezie, poate chiar adevărați cititori, poate vom deveni pasionați cititori de poezie, trebuie, ca filologi într-o bună zi, poate nu chiar în anul al doilea, poate chiar mai tîrziu, dar trebuie neapărat să devenim bravi cititori de poezie, pentru că deocamdată ceea ce știm despre sufletul omenesc, despre inima omului cel mai cu folos și mai aproape de destinația noastră este exprimat în acest grai al poeților.

Cum au fost vechii greci o aflăm de la Sofocle și Pindar, cum au viețuit strămoșii noștri romani mai ales de la Vergiliu o vom afla, sufletul Bizanțului prin marele lor monograf Roman Melodul, iar pentru a înțelege lumea occidentală în ce are ea mai inepuizabil ca logos poetic vom deschide Divina Comedie.

Într-un an universitar se poate face enorm, de ne vom ști folosi timpul clipă de clipă.

Mircea Eliade spunea : capul pe pernă și sub ea ceasul deșteptător și lighenul cu apă să te poți grabnic deștepta, împrospătat și la lucru pe texte, din voință mai întîi, pînă ce într-o zi se va stîrni iubirea, uriașa iubire față de ființa ce i-a fascinat pe toți poeții lumii, cea care mișcă sori și stele și inimile noastre în spiritul ei : Logosul devenit istorie.

Ioan Alexandru

DEBUT

valeriu grigorie

Însetat

Viața mă ține de mînă
la răscrucea furtunilor
mă agăț de secunde
leu însetat de sîngele cald
al animalului în agonie
alături de mine
un schelet de vise
gîndul se pierde
într-un labirint al tăcerii.

Semn al sufletului

Ascult respirația continentelor
și vuietul de oceane
o palmă de pămînt își șoptește chemarea
abia un fior — tăcutul glas
al dragostei de mamă
șoaptele se lovesc cu zgomot
de trupul meu mărunt,
alături de oameni cu inima
bătînd să zguduie temeliile lumii
imi întind brațele deasupra vieții
cu o putere năprasnică
semn al sufletului.

Reîntoarcere

Eram pierdut într-o ceață
neagră ca o noapte fără cer
un strop de lumină
nu știu
dacă din mine sau din afară
a răsărit ca un fulger neașteptat
întunericul și nemișcarea și tăcerea
abia atunci am reușit să măsor
pulsul fierbinte al vieții
această mică eternitate.

O sinteză de istorie literară

Urmare din pag. 1

trina „sincronizării", proprie secolului al XIX-lea liberalist. Mai probabil este că autorul a vrut să spună că, **în Evul Mediu chiar, românii nu exprimă o cultură a izolării** și nu se află la o parte de o lume europeană unde contribuția Bizanțului e, de altminteri, fundamentală ; atunci el ar fi trebuit să înlocuiască imprecisa formulă „tendința de sincronizare" cu accentuarea unor tradiții europene comune, cu dezvoltări diferențiate, nu însă și de tot incompatibile, în Occidentul și în Orientul Europei. În fond, Bizanțul este fenomen european activ și fundamental, izvorînd dintr-o doctrină care evoluează cu aceeași origină și în medievalitatea occidentală. Renașterea are precursori în Orient și capătă îndreptățiri occidentale abia după căderea Constantinopolului și emigrația cărturarilor lui în Italia și în alte spații ale Occidentului european. Nu „tendința de sincronizare" trebuie văzută aci, de vreme ce ținuta bizantină a culturii române nu se mai pune la îndoială, ci obîrșiile europene ale unei ideologii care suferă adaptări locale inevitabile și vor conduce, mai apoi, la specificări din ce în ce mai nuantate. În privința aceasta, contribuția lui Tudor Nedelcea este, bibliografic și analitic, de admirat, catalogul ei de „idei social-politice și filosofice" fiind plauzibil și chiar dacă ar fi putut fi îmbunătățit sub raport cantitativ opțiunea pentru „specificitate" nu poate suferi corecții. „Latinitate, unitate, continuitate", „independență și libertate națională" (idei politice a căror prezență e urmărită atent) sînt românești mai întîi de toate și împrejurul lor se organizează o cultură care va năzui să se exprime din ce în ce mai individualizat.

Și alte examinări sînt acceptabile aici (între acestea extragerea „elementelor laice din predoslovii" avînd reazem într-o cercetare a lui Dan Simonescu) și chiar dacă Tudor Nedelcea nu și-a propus o imagine a ideilor literare în literatura română veche (studiu esențial, care poate că se va face odată și odată) totuși, „evoluția mijloacelor de expresie" l-a preocupat, într-un fel stimabil, întărînd, în fond, componenta de istoriografie literară propriu-zisă. „Geneza ideilor social-politice și filosofice în literatura română veche" este, dar, o cercetare cu indiscutabile merite, valoroasă prin temă și în concluzii, o deschidere de fereastră către epoci prea mult considerate a fi obscure și nediferențiate. Spre a o întregi, Tudor Nedelcea a pus aci erudiție, stăruință și o deplină onestitate, ceea ce nu e defel neglijabil.

POEȚI ȘI CENACLURI

ioan mangu

Mama

Cînd seara uneori mă adîncesc
în trupul vechi al casei de la țară,
în mine se deschide-o poartă :
Copilăria, ca o zi de vară.
Deasupra-i cerul în altițe
Și strugurii-n cirezi murmurătoare.
Pe mama o zăresc prin foi de viță
Cu trupul preschimbat în boare.
O văd la holdă, secerind ovăz
Cu fruntea adîncită-n paie.
O strig dar trupul i s-a scurs
În forfota de ierburi ce se-ndoaie.
Ce noapte scurtă, repede-ai trecut !
De lîngă mine mama a plecat,
Dar o găsesc a doua zi
Pe cea mai 'naltă cumpănă din sat.

Atingere

Ating cu mîna fructul zilei
Îi pipăi zarea într-o nucă
Eu pe la margini caut coaja,
Copilul simburii-i mănîncă
În șiruri vin corăbierii
Păduri de valuri, casa-mi sună.
Grădinii-i las conturul mîinii
Sorbind un pui albuș din lună.
Pe lîngă vetre fără țărmuri
Privesc convoi venind de stele.
Cum tremură pe ele frunze
Șirag fierbinte de mărgele.
Adînc tot mai adînc se face
Pupilă nouă-ntr-un rărunchi.
Rămîn pe țărmuri singur astăzi
Să-mi simt stejarii prin genunchi.

Invazie de albastru

N-ați mai ajuns acasă fluturi,
Voi clopoței subțiri de rouă
Ce trageți fir din vechiul cîntec
Pe cîmp țesindu-i pînză nouă.
Peste grădini în depărtare
Văd ritmul clipei cum se cerne
Spre șezătoarea de sub paltini
Oprind aripa din cădere.
Te-ai așezat pe o lăptucă
Trifoi destul era în floare.
Să numeri șirul de căpițe
Căzute azi din Ursa Mare.
N-ați mai ajuns, de cînd e vară
V-așteaptă-n larg un ochi deschis,
Din care picură polenuri
Nebănuit nicicînd în vis.

Bătaia unei alte inimi

Din partea cărui vechi hotar
Acest triunghi îmi bate-n piept,
Simt virful unei alte inimi
Sătindu-mi pieptul în secret.
M-ascund prin cetina de stele
Să caut unghiuri de lumină.
Sămînța unei alte laturi
Să o cobor la rădăcină.
Acest triunghi îmi bate-n maluri
Neîncheiat în laturi încă.
Străpunge plasma altei inimi
Suind descîntecul prin stîncă.
Rămîn pe osia vechimii,
Simt ritmul umplerii-nmiit.
Sub coaja oului subțire
Nici puiul nu e isprăvit.

Luis Buñuel

ULTIMUL MEU SUSPIN

NĂZBÎTII SUPRAREALISTE

Pe Antonin Artaud l-am frecventat puțin. L-am văzut de două sau de trei ori. Mai exact, pe ziua de 6 februarie 1934, l-am întîlnit în Metro. Făcea coadă pentru a-și lua bilet și eu mă aflam chiar în spatele lui. Vorbea singur, gesticulînd mult. Nu am vrut să-l deranjez.

Sînt întrebat mereu ce a însemnat suprarealismul. Nu pot da nici un răspuns. Uneori spun că suprarealismul a triumfat în accesoriu și a eșuat în esențial. André Breton, Eluard și Aragon figurează printre cei mai buni scriitori francezi ai secolului XX, și ocupă un loc onorabil în toate bibliotecile. Max Ernst, Magritte și Dali se află printre pictorii cei mai bine plătiți și recunoscuți, și ocupă un loc bun în toate muzeele. Recunoaștere artistică și succes cultural erau lucruri ce ne interesau cel mai puțin pe majoritatea dintre noi. Mișcarea suprarealistă intra glorios și fără grijă în analele literaturii și ale picturii. Ceea ce dorea ea mai mult ca orice, dorință imperioasă și irealizabilă, era să transforme lumea și să schimbe viața. La acest punct — esențial — este suficient să aruncăm o privire în jur pentru a ne convinge de eșecul nostru.

De la bun început trebuie spus că nici nu putea fi altfel. Astăzi măsurăm locul ínfim pe care îl ocupa suprarealismul în lume în relația cu forțele incalculabile și în constantă reînnoire a realității istorice. Devorați de niște vise tot atît de mari ca Pămîntul, noi nu eram nimic, nimic altceva decît un grupuleț de intelectuali insolenți care perorau într-o cafenea și publicau o revistă. Un pumn de idealiști ce aveau păreri diferite, atunci cînd era vorba de trecut la acțiune, direct și violent.

Oricum, ceva am păstrat pentru întreaga mea viață, odată cu trecerea — ceva mai mult de trei ani — prin rîndurile exaltate și dezordonate ale suprarealismului. Ceea ce îmi rămîne este, înainte de toate, liberul acces la profunzimile ființei, lucru recunoscut și de dorit, această chemare la irațional, la întuneric, la toate impulsurile ce emană din eul nostru profund. Chemare ce se auzea pentru prima oară cu atîta forță, cu atîta vigoare, în mijlocul unei singulare insolențe, a unei pasiuni pentru joc, a unei hotărîte perseverențe în lupta împotriva a tot ce ni se părea nefast. Nimic din toate acestea eu nu am renegat.

Voi adăuga că cea mai mare parte din intuițiile suprarealiste au rezultate juste. Nu aduc decît un exemplu, cel al muncii, valoare sacrosanctă a societății burgheze, cuvînt de care nu te poți atinge. Suprarealiștii au fost primii care au atacat-o sistematic, care au dat în vileag înșelăciunea ei, care au proclamat că munca salariată este o rușine. Un ecou al acestei diatribe se întîlnește în **Tristana,** cînd «don Lope» îi spune mutului :

— Sărmani muncitori, bătuți și jefuiți ! Munca este un blestem, o tristețe. Jos acea muncă ce este făcută pentru a-ți cîștiga existența ! Această muncă nu te face demn așa cum se spune, ea nu servește decît pentru îndoparea porcilor care ne exploatează. Din contră, munca ce se face din plăcere, din vocație, înobilează pe om. Toată lumea ar trebui să muncească numai în felul acesta. Privește-mă pe mine : eu nu muncesc. Și, doar mă vezi, trăiesc rău, însă trăiesc fără să muncesc".

Citeva elemente din această replică se aflau deja în opera lui Galdós, însă aveau altă semnificație. Romancierul învinovățea personajul pentru lenevia sa. O considera o tară.

Suprarealiștii au fost primii care au intuit că valoarea „muncă" începea să se clatine pe o bază șubredă. Astăzi, după cincizeci de ani, în toate părțile se vorbește de această decadență a unei valori ce se credea a fi eternă.

Alt lucru ce-mi rămîne de la suprarealism este descoperirea în mine a unui conflict foarte dur între principiile unei întregi morale cîștigate și morala mea personală, născută din instinctul meu și din experiența mea activă. Pînă la intrarea mea în grup, eu nu mi-am închipuit niciodată că un asemenea conflict mă putea cuprinde. Și este un conflict ce mi se pare indispensabil pentru viața fiecărei ființe umane.

În consecință, ceea ce păstrez din anii aceia, dincolo de orice descoperire estetică, de desăvîrșire a gusturilor și gîndurilor mele, este o exigență morală clară și ireductibilă la care am căutat să mă mențin credincios în ciuda tuturor greutăților. Și nu este atît de ușor să păstrezi fidelitate unei morale precise. Neîndoios, ea se izbește de egoism, de vanitate, lăcomie, exhibiționism, grosolănie și uitare. Uneori, am căzut în una din aceste tentații și am călcat propriile mele reguli, pentru lucruri pe care le-am considerat de mică importanță. În cea mai mare parte din cazuri, trecerea mea prin suprarealism m-a ajutat să rezist. În fond, poate că aceasta este esențial.

În primele zile ale lunii mai 1968, mă aflam la Paris, începînd cu oamenii mei pregătirile și localizările pentru filmul **Calea Lactee.** Într-o zi, pe neașteptate, în Cartierul Latin ne poticnim de o baricadă ridicată de către studenți. Așa cum ne reamintim cu toții, pentru un scurt timp, viața la Paris fusese perturbată.

Eu aveam cunoștință despre lucrările lui Marcuse și le aplaudam. Eram de acord cu tot ce citeam în cărțile lui și cu tot ce auzeam vorbindu-se cu privire la societatea de consum și nevoia de a schimba, înainte de a fi prea tîrziu, mersul unei vieți aspre și periculoase. Mai '68 a avut clipe minunate. În timp ce treceam prin străzile în plină răscoală, recunosteam pe ziduri, nu fără o oarecare surpriză, cîteva din vechile noastre sloganuri suprarealiste : «Imaginația la putere», de exemplu, și, «Este interzis a se interzice».

Totuși, trebuia să încetăm munca la film, la fel ca toată lumea, și eu nu știam ce să fac, singur la Paris, turist interesat și, cu fiecare zi trecută, mai nelinistit. Cînd, după o noapte de dezordini, traversam bulevardul Saint-Michel, gazele lacrimogene mă făceau să plîng. Nu reuseam să înțeleg tot ce se întîmplă. Persoane care în mod obișnuit erau raționale își pierdeau capul. Louis Malle — un prieten foarte iubit —, șef al nu știu cărui grup de acțiune, își împărțea forțele pentru marea bătălie și ordona fiului meu Jean-Louis să tragă cu arma împotriva polițiștilor în clipa cînd vor apare după colțul străzii (dacă ar fi dat ascultare, ar fi fost singurul ghilotinat al lui Mai '68). Alături de sinceritatea și seriozitatea unora, se afla înfumurarea, confuzionismul și vorbele goale ale altora. Fiecare își căuta cu mica lui lanternă revoluția sa. Eu nu încetam să afirm : «Dacă lucrul acesta s-ar fi întîmplat în Mexic, ar fi fost lichidat în două ore. Și cu două sau trei sute de morți !" (Și într-adevăr, așa s-a și întîmplat în octombrie în piața Tres Culturas, inclusiv morții).

În românește de Esdra Alhasid

„TOAMNĂ ROMÂNEASCĂ" — BOTOȘANI '88

● În perioada 22 septembrie—1 octombrie, la Botoșani și în alte localități din județ, în organizarea Comitetului de cultură și educație socialistă, se desfășoară un ciclu de activități politico-educative și cultural-artistice, reunite într-o decadă cultural-artistică „Toamnă românească", Botoșani '88. Ajunsă în acest an, la ediția a XVI-a, decada cuprinde, printre altele, „Zilele George Enescu", ediția a XII-a, Colocviul Ion Pillat, ediția a III-a „Scriitori pe plaiuri natale", ediția a XII-a și alte manifestări culturale de prestigiu. Programul — deosebit de bogat, conceput în spiritul Tezelor din aprilie — cuprinde zile speciale dedicate teatrului (premiera absolută a piesei „Profesor de admitere" de Mariana Bräescu), artelor plastice (Vernisajul expoziției Taberei de creație, sticlă-porțelan, ediția 1988 — Dorohoi), muzeelor (simpozion : „Marea Unire din 1918, moment crucial în afirmarea României moderne"), filmului (premiera : „Uimitoarele aventuri ale mușchetarilor" de Victor Antonescu).

„ZILELE CĂRȚII PENTRU TINERET

● De curînd, în cadrul **Zilelor cărții pentru tineret,** la Costinești, a avut loc o întîlnire a redactorilor și colaboratorilor Editurii Sport-turism cu tinerii cititori aflați în vacanță în Tabăra tineretului. Au participat ca invitați Călin Dimitriu, directorul editurii, Carmen Firan, Ioan Chirilă, Dan Mihăescu și Octavian Vintilă, iar din partea gazdelor, Cezar Armeanu, directorul adjunct al taberei.

m a p a m o n d

PREZENȚĂ DE PRESTIGIU LA FESTIVAL

„Madrigalul" sau starea cîntecului la români

Nichita Stănescu s-a străduit o viață (e adevărat, nedrept de scurtă !) să demonstreze și prin propriu-i scris care este starea poeziei în țara noastră. Antologia lirică din „Biblioteca pentru toți" astfel și-a și intitulat-o : „Starea poeziei nu stă în cuvîntul care translează creatul de increat — scrie Nichita Stănescu — infinitul de măreție. Starea de poezie constă în acest tragic dialog".

Fondatorul coralei de cameră „Madrigal" și al altor formații corale, Marin Constantin, marele maestru, profesor de cînt coral, compozitor și animator, poartă și el de-o viață un dialog cu măreția și infinitul avînd drept mijloc de comunicare pe lîngă cuvînt, sunetul îndelung rafinat, configurînd astfel **starea cîntecului la români.** Spun starea cîntecului fiindcă „Madrigalul", ultima sa descoperire în domeniul muzicii e mai mult decît o corală desăvîrșită, mereu altă de cîte ori o ascult.

Pentru a ne da seama de arta unică a „Madrigalului" trebuie să ne închipuim însăși natura patriei, toată românimea în stare de cîntec : munții și dealurile, văile și apele, grădinile și lanurile cîntînd, tot ce mișcă-n țara asta, vorba lui Eminescu, Rîul, Ramul.

E o stare de cîntec asemănătoare anticei Nirvane. Poate tocmai de aceea dintre mulți muzicieni care au avut cuvinte de laudă la adresa „Madrigalului" și a animatorului său Marin Constantin, îmi stăruie în memorie cuvintele axiomatice ale lui André Jolivet :

„Corul «Madrigal» m-a vrăjit în adevăratul sens al cuvîntului, ceea ce înseamnă că interpretarea sa m-a transportat în altă parte, **în împărăția ideală a frumuseții și fericirii"** (sublinierea noastră).

Altfel totul pare foarte simplu, nespectaculos, dar simți cum treptat-treptat se contaminează de cîntec întregul univers, mai ales cînd formația abordează, în stilul său inefabil, pe Giovani Pierluigi Da Palestrina („I vaghi fiori"), Gesualdo da Venosa („Moro laso") sau Claudio Monteverdi („Ecco mormorar l'onde").

Deodată „părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă" și în cadrul ei eminescian și, deopotrivă, folcloric apare întreaga țară de la Carpați pînă la Marea cea mare, pînă la Dunăre, în Cîmpia românească și pînă la dealurile asaltate de sonde ale Prahovei, unde marele muzician își are satul natal, Urleta, comuna Bănești.

Cam acestea erau auspiciile sub care a debutat „Madrigalul" la ultimul concert de sub cupola Ateneului Român, sala din centrul capitalei unde-și primise botezul celebrității tot la un Festival internațional George Enescu în 1964, cînd activa de numai un an, de cînd fostul cor a capela „Gheorghe Cucu", de pe lîngă ansamblul C.C. al U.T.C. avusese curaj să se numească „Madrigal". Deci, din cei 100 de ani ai Ateneului Român cupola sa a fost susținută peste un sfert de veac de sonoritățile fără pereche ale Madrigalului. Formația, de altfel, în semn de omagiu, și-a încheiat recentul concert din ediția a XI-a a Festivalului cu un madrigal renascentist intonat în aceeași sală în urmă cu peste 25 de ani.

Dar să lăsăm istoria pe seama specialiștilor, deși mulți dintre ei omit tocmai ceea ce e mai valoros la Madrigal, inefabilul interpretării, propriu marii arte, pe motiv că el nu se poate exprima. Se poate sugera însă. Cadrul românesc decupat din peisajul atît de vast al muzicii universale s-a limitat la piscurile cîntecului coral din țara noastră, începînd cu înaintașii, de la Gavriil Musicescu, D. G. Kiriac, Gheorghe Dima, Ion Vidu, Francisc Hubic, Gheorghe Cucu pînă la contemporaneitate reprezentată la acest ultim concert de nelipsitele prime audiții de Radu Paladi, Mihai Moldovan, Marin Constantin, Șerban Nichifor și Ulpiu Vlad.

Cu toate că selecția repertorială a fost extrem de severă, nu însă într-atît încît piscurile de care vorbeam înainte, să nu se înalțe în toată strălucirea lor, madrigaliștii bine conduși de dirijorul lor, au reușit să surprindă principalele stări ale cîntecului românesc, dominantă fiind ipostaza dorului, de la moldoveanul Gavriil Musicescu cu lucrarea „Dor, dorule", pînă la bănățeanul Ion Vidu, cu celebra „Preste deal", în care a excelat ca solist tenorul Lucian Bonifaciu.

Dacă dorul în postura de cuvînt al limbii române e intraductibil, ca expresie muzicală capătă nuante și mai greu de definit în vreo altă rostire. Pe deasupra, „Madrigalul", trimițînd atît a dor, vorba cîntecului, ne-a impresurat cu el nu numai sensibilitatea, ci și natura inconjurătoare.

Fiecare din autorii numiți mai înainte ar merita un comentariu special, cu toate că noi vom zăbovi îndeosebi asupra lui Mihai Moldovan, Șerban Nichifor și Ulpiu Vlad. „Madrigalul" ne-a oferit astfel o idee despre starea cîntecului la români nu numai prin marele trecut, ci și printr-un mare viitor. Parodiile mult regretatului Mihai Moldovan, oferite maestrului Marin Constantin cînd acesta împlinea 50 de ani, prin osîrdia acestor clarvăzători tezaurizatori care sînt madrigaliștii ne-au apărut în toată splendoarea și savoarea lor, dezvăluindu-ne încă o dată marele talent al acestui compozitor care prin parodii ne amintește „Haz de necaz" al lui Gheorghe Cucu.

Mai grav, Șerban Nichifor a adus prin „Valurile, vînturile" un omagiu lui Mihai Eminescu chiar în anul care marchează primul centenar al nemuririi. Eufoniile găsite de Madrigal fac din acest text eminescian atît de drag inimii lui Sadoveanu o adevărată capodoperă muzicală.

Ulpiu Vlad, în „Bucuria împlinirii", valorifică din plin tradiția cîntului coral românesc, configurînd o adevărată frescă a vieții și datinei populare. Aplaudați frenetic de public, ca și de madrigaliști și dirijorul lor, acești doi tineri creatori de melos ne-au dat sentimentul că într-adevăr muzica noastră are viitor de aur.

Urmînd **făgașurile străbune** (ca să citățm un poem eterofonic al lui Marin Constantin) croite cu dalță sigură de acest Michelangelo al cîntecului românesc (nu întîmplător italienii i-au acordat premiul Una vita per l'arte, David, Michelangelo) „Madrigalul" se prezintă după 25 de ani de activitate ca un cor de cameră nu numai bun, ci strălucit.

Finis coronat opus, un cuvînt de laudă pentru madrigaliști căci în ei e numărul (36 numai !) și puterea, de la cei mai vechi la Eremia Stere și Veronica Bojescu, la Lucian Bonifaciu și Daniela Slușanski. Dar pe cîți dintre membrii acestei corale unice în lume nu ar trebui să-i citez ! Numele lor propriu a devenit **„Madringal".**

Niculae Stoian

Un prieten al României

● Critic de artă, poet, scriitor, actualmente Președinte al Uniunii Literaților Greci (cea mai veche societate literară din Grecia) este un nume care s-a impus vieții literare și spirituale grecești, din ultimele decenii. A urmat cursurile Facultății de Științe Economice și Politice din Atena, dar nu le-a terminat, consacrîndu-se literaturii și artei. A publicat peste 40 de volume de poezie, proză, critică de artă și literară, monografii ale locurilor natale, folclor etc.

În cele 3 volume, apărute recent, sub titlul **Cîntînd la urcușul vieții,** sînt cuprinse 35 de culegeri poetice, scrise în cei peste 50 de ani de bogată activitate literară. De la prima culegere poetică, **Scorpioni și păianjeni** (1938—1948), continuînd cu **Venirea privighetorilor** (1957), **Aripi de inger** (1960), **Himere** (1963), **Margareta** (1964), **Cîntece în Kalavryta** (1967), **Speranțe** (1969), **Dezamăgiri** (1970), **O stea s-a născut ieri** (1971), **Cristale sparte** (1972), **La templul bucuriei** (1975), **Balada mamei și copilului nenăscut** (1976) și pînă la **Balada ingratitudinii** (1978) și **La apusul viselor** (1980), poezia lui Nikos Stasinopoulos a cunoscut numeroase influențe și transformări, inerente timpului, fiind apreciată în adevărata ei valoare, încununată cu numeroase premii și distincții, cunoscută și-nafara granițelor Greciei. Fiind un contemplator activ al naturii și al vieții, dar și un participant dinamic la făurirea istoriei, Stasinopoulos va cultiva o poezie a naturii, a locurilor natale, a constiinței istorice naționale a unui popor mereu viu, care pășește prin prezent cu încredere spre viitor, spre cunoscutele grații ale demnității umane. Versul său este suplu, flexibil și generos, de o clară muzicalitate. Creația lui poetică se caracterizează prin acea sensibilitate profundă, de o anumită dispoziție romantică, care transmite variat și simultan idei, semnificații, atitudini, fixate într-o unitate emoțională, specifice poemului modern.

Cu cîtiva ani în urmă, Nikos Stasinopoulos a vizitat România, participînd la Simpozionul și Festivalul internațional „Poezia și Pacea", organizat de Uniunea Scriitorilor din R.S. România.

Cu acest prilej, poetul grec a dedicat două poeme României, pe care le prezentăm publicului cititor român.

NIKOS STASINOPOULOS

Despărțire

A plecat dragostea mea
și am rămas orfan...
Și-n adîncurile nopții
cuvintele ei — ecou de suspin
șoaptele ei — plînset !...
De necuprins e drama despărțirii...

București 12 VI 1985.

România

Cînd am sosit
cîmpiile tale mi-au trimis un „bun venit"
și-n clarobscurul zorilor tăi
în deșteptarea timpului
am auzit cîntul tău
din străfundurile veacurilor
narind patimile
unui popor ajuns
prin lupte și jertfe
pe treapta gloriei.
Dar acum plec din nou
și-n brațele mele cuprind
ca un copil care-și amintește
frumusețile, verdele, pădurile
de care nu poate nimeni să se satur
oricît de mult ar trăi.
Și acum în clipa despărțirii
cu ultimul sărut al despărțirii
Constanța—București
Vă cuprind în brațele mele
cu ultimul meu „la revedere", România.

Prezentare și traducere
de Andreas Rados

REVISTA STRĂINĂ

● **TEMA DRAMELOR PROVOCATE DE EMIGRARE, DE DEZRADACINARE** își face tot mai mult loc în paginile cărților apărute în Occident. Unul dintre exemplele cele mai recente îl constituie romanul „Myggans Död" (Moartea Țînțarului) al scriitorului suedez Kalervo Kujala. Acesta este reprezentantul celei mai numeroase grupări de emigranți trăind în Suedia, finlandezii.

Eroul romanului este tînărul finlandez Veikko, la început încă un copil. După nașterea sorei sale Eeva, părinții lor se despart, mama și fiica pleacă în Suedia, tatăl cu Veikko rămîn acasă. Partenerele tatălui căzut sub influența alcoolului, femei ușoare, vor face un infern din viața băiatului, motiv pentru care pleacă la Stockholm după mama lui. Aici suferă decepții cumplite datorate în primul rînd faptului că găsește mijlocul de comunicare cu mama și sora lui, care uitaseră limba maternă.

Dar mama și sora Eeva? Ele trăiesc numai în locuințe provizorii, cu moralitate îndoielnică, unde oamenii se fură între ei, se bat, se omoară. Eeva refuză să meargă la școală, începe să-și piardă nopțile, bea, fumează, se drogheză. În final, Eeva fuge de acasă cu un individ, un finlandez, cu mult mai în vîrstă decît ea. Acesta este Țînțarul. Pentru a-și asigura existența, el face din Eeva o prostituată. Deceptionată, fata se drogheză tot mai puternic, pînă cînd sfîrșește în mod tragic. Veikko îl caută pe „Țînțar" și îl împușcă ajungînd după gratii.

„Moartea Țînțarului" este romanul emigrării, al celor plecați în căutarea unei lumi mai bune, în care să trăiască mai omenește, al celor care necunoscînd limba vorbită prin locurile pe unde s-au prăpădit, cărora le-a fugit de sub picioare pămîntul pe care au văzut lumina zilei, ajung la marginea disperării. Este romanul celor care nu au înțeles decît în ceasul al treisprezecelea că „fie pîinea cît de rea...."

● **ESTE O REALITATE PE CARE NIMENI N-O MAI POATE CONTESTA** aceea că, în prezent, regizorii de film se orientează tot mai mult către „filmarea" unor lucrări ale scriitorilor clasici și contemporani. Un exemplu recent este cel al marelui regizor ceh Jiří Menzel, regizorul distins cu Premiul Oscar pentru filmul „Trenuri strict supravegheate" — care și-a propus să adapteze liber pentru ecran romanul „Sfîrșitul vremurilor de demult", apărut în anul 1934, al scriitorului clasic ceh Vladislav Vancura.

Vancura a creat figura unui baron Münchausen modern, care are însă ceva (și nu puțin) și din Don Quijote și din Don Juan. Contele rus Alexei Mozalrogov, eroul romanului, nu este desigur un erou ideal, dar are ceva simpatic în felul de a fi, este animat de dorința irezistibilă de a trăi viața ca pe o aventură mare, fascinantă. Minciunile lui — pentru că minte și el — nu sînt minciuni în adevăratul înțeles al cuvîntului iar prin lumea fantastică a acestui fanfaron autorul se ridică împotriva vieții de plictis și meschinărie a îmbogățiților de război.

Acțiunea se derulează în Bohemia de Sud la începutul secolului nostru.

Amintim cititorilor noștri că Jiří Menzel este autorul și al altui film bazat pe un roman al lui Vancura. Este vorba despre „Vară capricioasă", prezentat pentru prima dată pe ecranele noastre în anul 1968, peliculă plină de poezie și ginșăsie și candoare.

● **PE ECRANELE CINEMATOGRAFELOR DIN AUSTRIA** rulează anual între 300—350 filme. Potrivit datelor publicate de „Osterreichisches Film/Video Manuel" în anul 1987 au fost prezentate 336 filme. Dintre acestea, 179, adică 53 la sută, au fost producții americane.

Aceeași publicație subliniază faptul că numărul spectatorilor este de la an la an mai mic. Cifrele sînt de-a dreptul alarmante. Dacă în urmă cu treizeci de ani, în 1958, cinematografele erau vizitate de 122 milioane spectatori, în anul 1986 numărul acestora a ajuns la numai 12,5 milioane, iar în 1987 numărul acestora a scăzut cu 20 la sută față de 1986...

● **„PE ARIPILE VÎNTULUI"**, bestsellerul absolut al literaturii americane a secolului al XX-lea, care a obținut Premiul Pulitzer, a fost editat pînă în prezent în 8 milioane de exemplare în 40 de țări, în 30 de limbi. Dar nu acesta este lucrul cel mai extraordinar, în prezent, în legătură cu această carte, ci faptul că celebrul roman va avea o continuare, în pofida opoziției autoarei, Margaret Mitchell, care a refuzat categoric să scrie ea însăși o „continuare cu happy-end".

Moștenitorii scriitoarei sînt însă de altă părere. Ei au împuternicit-o pe scriitoarea Alexandra Riplay, născută în anul 1936, să scrie continuarea acestui celebru roman, epopee a războiului Nord contra Sud american. Riplay este ea însăși autoarea cîtorva romane istorice a căror acțiune se desfășoară în statele din sudul Statelor Unite.

Romanul Alexandrei Riplay — prima sa parte — va însuma cca. 1 000 pagini și va apare pe piața americană a cărții în anul 1990. „Warner Books" este editura americană care a cîștigat dreptul — după o acerbă dispută cu alte cinci edituri din S.U.A. — de a publica această carte așteptată cu un interes enorm. Pînă în prezent editura i-a plătit autoarei suma de 4,04 milioane dolari.

Amintim că pînă în prezent 13 prozatori și prozatoare americani au încercat, dar fără succes, să scrie continuarea romanului Margaretei Mitchell, una dintre cărțile cele mai citite în întreaga lume.

● **CORESPONDENȚA MARELUI SCRIITOR RUS, I.S. TURGHENIEV,** cu marele scriitor francez Gustave Flaubert din perioada anilor 1863—1880, a apărut de curînd în Italia sub titlul „Un normandian și un moscovit".

Admirația reciprocă a celor doi este binecunoscută, ei cunoscîndu-se în anii cînd erau deja scriitori consacrați. I-au apropiat și mai mult lecturile repetate din „Madame Bovary" și, respectiv, „Povestirile unui vînător". Lecturile acestor lucrări au fost cele care le-au oferit apoi motive excelente pentru o corespondență foarte interesantă.

● **CEA MAI VECHE CARTE** de bucate din lume datează din anul 1248 și se află în proprietatea Bibliotecii Naționale a Franței din Paris. Ea cuprinde rețete ale bucătarilor francezi, germani și arabi. Un alt manuscris medieval al unei cărți de bucate a apărut în Suedia.

Prima carte de bucate tipărită a fost editată la Veneția în anul 1475.

● **CE CITESC FRANCEZII?** Iată o întrebare la care răspunsul ar fi foarte greu de dat, dacă nu ne-ar veni în ajutor sondajele opiniei publice. Potrivit rezultatelor unei recente anchete, în preferințele francezilor primul loc este ocupat cu autoritate de Victor Hugo. În continuare urmează Jules Verne, Agatha Christie și Alexandre Dumas fiul.

După părerea majorității celor chestionați, scriitorii contemporani — dar nu numai cei francezi — sînt departe de a se putea compara cu lucrările titanilor literaturii clasice.

● **BIBLIOTECILE PUBLICE DIN FINLANDA** au început să împrumute video casete realizate de firma Yle. Este vorba despre un experiment cu durata de doi ani desfășurat sub patronajul Ministerului Culturii și Finlandei. Sînt oferite peste o sută de titluri, de cel mai mare interes bucurîndu-se poveștile și lucrările pentru copii. Cel mai mare interes pentru acest gen de răspîndire a literaturii îl manifestă grădinițele și școlile.

«O ADEVĂRATĂ SĂRBĂTOARE A MUZICII»

«Festivalul, prilej de adîncire a schimburilor muzicale ale României cu străinătatea»

ROMAN VLAD,
compozitor și muzicolog, Italia

„Din 1964, cînd am fost invitat la prima ediție a Festivalului internațional «George Enescu», nu am lipsit de la nici una din edițiile următoare.

Actuala manifestare mi-a reconfirmat convingerea despre importanța Festivalului pentru celebrarea muzicii și a personalității complexe enesciene, dar și pentru cunoașterea temeinică a ansamblului activității muzicale contemporane din România, el constituind, totodată, la fiecare ediție, un nou moment de adîncire a schimburilor României cu străinătatea și în domeniul muzicii.

Festivalul îmi evocă, de fiecare dată la fel de proaspătă, figura cuceritoare a lui George Enescu pe care am avut norocul, aș spune **fericirea,** să-l întîlnesc, să-l cunosc personal, la începutul anului 1948, în capitala Franței, unde a concertat la Conservatoire de Paris, cîntînd magistral, așa cum numai Enescu era în stare s-o facă ; l-am revăzut apoi, prin 1954, pe cînd era profesor la Academia de vară de la Viena, unde amintirea sa dăinuie, vie, și astăzi.

La actuala ediție a festivalului, la care am fost din nou invitat, am susținut — în cadrul **mesei rotunde** — o comunicare despre locul lui George Enescu în muzica secolului XX, subliniind chiar, că acest loc ar putea să devină din ce în ce mai important, pe măsura evidențierii magistralei sale activități de creație".

«Tradiția moștenită de la George Enescu este măreață»

MINCIO MINCEV,
violonist, R.P. Bulgaria

„A fi prezent aici, la acest Festival care nu e un simplu festival ci o manifestare închinată unui mare muzician — de o impresionantă multilateralitate — este pentru mine o reală plăcere.

Cunosc mult despre cultura muzicală din țara dvs. Cunosc, personal, pe mulți dintre muzicienii români de frunte.

Am cîntat cu orchestre românești de prestigiu, sub bagheta celor mai buni dirijori, în întreaga țară. Astfel, am devenit pe deplin conștient de muzicalitatea acestei țări, a poporului său. Și cînd este vorba, de pildă, de marii dvs. violoniști, ca Ion Voicu sau Ștefan Ruha, ca și de unii mai tineri — de aceeași vîrstă cu mine — sau chiar și mai tineri, am conștiința că tradiția moștenită de la George Enescu este măreață ; realmente măreață, dovedind că poporul român are muzica în sînge, că aceasta este o trăsătură a sa fundamentală.

Trebuie să-mi exprim totodată, încîntarea față de publicul românesc care prețuiește atît de mult muzica și știe cum să o primească, ceea ce este încă o dovadă a puternicului simț muzical al poporului dvs. Pentru mine, prezența la această manifestare este un bun start la începutul unei noi stagiuni".

«Este un fapt excepțional realizarea unui festival de o asemenea calitate»

FRANÇOISE LEGRAND,
dirijor, Franța

„Este un fapt cu totul excepțional să se realizeze un festival de o asemenea calitate și care să reunească soliști și formații muzicale reprezentative din România și din străinătate, în cadrul unui program deosebit de interesant, de bogat, și, în același timp, în măsură să captiveze un public foarte larg.

Cred în permanența acestei manifestări de-a lungul timpului. Sînt fericită să mă aflu aici, cu atît mai mult cu cît știu că George Enescu a prețuit mult și patria mea.

Cît privește concertul pe care am avut privilegiul să-l conduc pe scena Ateneului Român, felicit și pe această cale orchestra Filarmonicii «G. Enescu» și pe marele interpret Valentin Gheorghiu, solistul serii".

«Mă impresionează prezentarea la cel mai înalt nivel a unor importante creații enesciene»

WALTHER LABHART,
muzicolog, Elveția

„Festivalul «George Enescu», la care particip pentru prima dată, mă impresionează prin atenția acordată prezentării, la cel mai înalt nivel calitativ de interpretare, a unor importante creații ale marelui compozitor și ale contemporanilor săi, ca și, în general, ale repertoriului universal clasic. Apreciez, în același timp, caracterul internațional al Festivalului, oglindit în prezența, alături de interpreți români, a unor interpreți de peste hotare, care îmi sînt binecunoscuți.

Țin să vă informez, totodată, că una dintre preocupările mele profesionale este să stimulez prezentarea, în general, în concerte și recitaluri, a cît mai multor lucrări muzicale necunoscute sau nejustificat păstrate în anonimat, printre care și lucrări de compozitori-femei cărora străvechi prejudecăți le întîrzie publicitatea. Aceasta din urmă este, de altfel, o problemă a cărei soluționare, astăzi, în condițiile favorabile din România, și cu contribuția Uniunii Compozitorilor și a Muzicologilor, îmi produce admirație. Constat că în țara dvs. există nenumărate femei compozitoare ale căror creații sînt valorificate cu regularitate în concerte și recitaluri publice, ca și în emisiunile de radio și televiziune. Și nu puține sînt acele compozitoare române ale căror lucrări au intrat în repertoriul universal, în contextul preocupării de răspîndire a muzicii românești în lumea întreagă".

«OEDIP — una din capodoperele muzicale cele mai importante ale secolului XX»

SUSUMU TAMURA,
muzicolog, Japonia

„Cu prilejul **mesei rotunde** — ținută în cadrul actualei ediții a Festivalului internațional «George Enescu» — mi-am expus opiniile asupra creației enesciene în general, și asupra operei «Oedip» în mod special.

Concluziile mele de astăzi sînt rezultatul a 18 ani de legătură din ce în ce mai strînsă cu viața muzicală din România.

Ampla documentare pe care mi-o prilejuiseră prima mea vizită în țara dvs. și, implicit, primele incursiuni în domeniul folclorului muzical românesc, primele cunoștințe directe cu personalitățile muzicale de aici, mi-au stimulat, puternic, interesul de a cunoaște mai bine această cultură muzicală. Un prim rezultat l-a constituit comunicarea pe care am susținut-o în cadrul seminarului Festivalului «George Enescu» din anul 1981, la care am luat de asemenea parte.

În ce privește componistica enesciană, consider opera «Oedip» o lucrare unică. Enescu a creat cu genialitate o muzică românească originală, pe baza unei sinteze între elementele naționale ale muzicii poporului său și curentele muzicale culte din Europa. El a exprimat, în opera sa, ideile de demnitate umană, de libertate, ilustrate prin intermediul unui subiect luat din mitologie.

«Oedip» este nu numai o lucrare monumentală în muzica românească, ci și una din cele mai importante capodopere din prima jumătate a secolului XX".

«Un climat favorabil colaborării pe tărîmul atrăgător și vast al muzicii»

RUFINA LEITES,
muzicolog, Uniunea Sovietică

„În calitate de cercetător științific în domeniul muzicii românești, la Institutul de Istoria Artei de la Moscova, am știut că George Enescu este un mare compozitor, un clasic al muzicii universale a secolului nostru și am dorit să cunoaștem îndeaproape muzica sa, să scriem despre ea. Personal, am realizat lucrarea mea de candidat în științe cu tema «Muzica operei enesciene „Oedip"».

Cum pofta vine mîncînd, după teza de doctorat am continuat să studiez muzica românească contemporană.

În aceste condiții, firește, Festivalul Internațional «George Enescu», a exercitat o deosebită atracție asupra mea.

Manifestarea este foarte interesantă, în bună măsură și datorită participărilor din diversele țări. În cadrul acestui festival avem prilejul unei largi documentări asupra școlii românești contemporane de muzică, asupra organizării învățămîntului de specialitate în România.

Spiritul în care s-au desfășurat lucrările **mesei rotunde,** programul bogat și diversificat de manifestări muzicale au creat climatul cel mai favorabil conlucrării, stringerii relațiilor între muzicologi și interpreți, deschizînd noi premize colaborării noastre de specialitate și, în ultimă instanță, apropierii între oameni, mai bunei cunoașteri reciproce".

«Actuala ediție a festivalului este impresionantă prin bogăția și varietatea programului său»

MARIUS VAN PAASSEN,
pianist, Olanda

„Actuala ediție a Festivalului International «George Enescu» este impresionantă prin bogăția și varietatea programului său în care creația marelui muzician român își găsește un loc de frunte.

Venind pentru prima dată în România, din țara mea, oarecum îndepărtată, nu știam dacă nu voi întîlni cumva aici un public muzical mai rezervat, poate chiar distant, nu foarte comunicativ. Ei bine, trebuie să mărturisesc că din prima clipă cînd am păsit pe podiumul Studioului de concerte al Radioteleviziunii Române, am fost puternic impresionat de ospitalitatea caldă a asistenței.

În tot timpul recitalului am avut senzația realului interes cu care muzica era audiată. Ceea ce m-a însuflețit ; m-am simțit astfel, acasă. Pentru că, aici, la dvs., melomanii sînt întocmai celor de la noi, din Olanda.

Primul meu contact cu creația enesciană l-a constituit cu ani în urmă un concert pentru pian. După care am cunoscut o parte din lucrările camerale ale lui George Enescu, iar acum, la București, mi-am desăvîrșit această cunoștință.

De altfel, mi-am procurat **quatuorul** său **pentru pian** pe care aș dori să-l introduc în repertoriul meu.

Mărturisesc că am luat parte, aici la București, la o adevărată sărbătoare a muzicii".

Consemnări de
Marius Ralian

SPORT

Oale cu fum

Pentru că nu mă simt capabil să scriu despre întîmplări care se petrec în noaptea de dincolo de un paravan pictat cu siluete de femei în kimono printre crengi de vișin în floare, rămîn în toamna de acasă. Și tot în lumea fotbalului — povestea noastră ca o minge de floricele îmbibată cu sirop, lîngă care vorba prinde cheag din te miri ce și mai nimic. În preajma echinocțiului de toamnă, naționala a jucat, la malul Mării, cu Albania și a învins cu 3—0. Nu e cazul, totuși, să scoatem faunii la dans în cringurile de dafini, jumulite, acum, de pustietate. Să ne bucurăm mai mult de oalele cu fum pe care le răstoarnă toamna de pe culmile munților, de mireasma cîmpului pătrunzînd, din ce în ce mai pronunțat, spre inima orașelor, să ascultăm lacrima sălciilor, trăgîndu-se în ființa nuielelor, spre a izbucni, în martie, sub formă de muguri, și să-i lăsăm pe specialiștii de la federație să se întrebe ce rost are să-ți verifici forțele în compania unei formații fără nume, fără pretenții, fără pic de strălucire, tocmai cînd te așteaptă meciul din deplasare cu Bulgaria, poate cel mai greu din campania pentru calificarea în turneul final al Campionatului mondial din Italia ? ! Căci, să ne înțelegem din capul locului (și bine ar fi să vorbim de pe prag de argint), dacă nu ne întoarcem de la Sofia cu cel puțin un punct, atunci să ne iasă din cap gîndul zglobiu că ne mai putem logodi cu umbră de rosmarin de Florența, violete de Parma și cu miel cu gușă plăviță mîncat la poalele Vezuviului. Acum, mai mult ca oricînd, se cere minte de om bătrîn la față de trandafir. Le avem ?

Campionatul diviziei A, singurul bazin din care-și adună apele națională, după șase etape, se prezintă în aceeași tunică pe care-o purta și anul trecut. Aceeași croială, aceleași peltițe, aceiași bumbi pe piept. Sus, strălucesc ca niște catarame aurite Steaua și Dinamo, mai jos, o căruță cu belele. Iar în coada cozilor, unde ni s-a cuibărit Rapidul, numai juhghiuri și cuțite, numai nor și lapoviță. Al mai prima făcător de rele de pe căile ferate n-ar fi-n stare să picure atita otravă în sufletul gărarilor cită ne îndeasă Goanță pe git. Mă uit în patru zări : toată lumea cu gușa plină de mure, numai noi cu gloanțe-n ea. Iar cînd mă culc și adorm, un controlor de tren sau năluca lui sau tot un smucit ca mine, venit din văgăuna nopții din față, îmi strigă prin vis :

— Pingeliți antrenorii, vă rog.

Dar vorbele nu se aud decît în mine. Cei ce-ar trebui să se pătrundă de ele, ca zilele lui septembrie de frunza codrului despicată, dorm somn blînd și bine plătit.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zamfescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
40
(1 377)
Sîmbătă
1 octombrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CUNOAŞTERE ŞI ANGAJARE

Tezele pentru Plenara Comitetului Central al partidului, puse în dezbaterea întregului partid, a întregului nostru popor relevă, între atîtea alte aspecte fundamentale ale momentului economic, ideologic, cultural pe care îl traversează patria contemporană pe acela al aprofundării cunoaşterii în toate domeniile de activitate. Cunoaşterea ca atitudine permanentă, cunoaşterea ca temei al fiecărei acţiuni, al angajării fiecăruia dintre noi în frontul construcţiei şi dezvoltării unilaterale a României socialiste. Se reiterează, astfel, un principiu devenit constantă a sistemului de gîndire politică elaborat de secretarul general al partidului nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, arhitectul celei mai măreţe epoci de istorie românească. **A şti pentru a face** — un adevăr care acordă demersului nostru caratele competenţei necesare ca aerul în oricare loc de muncă.

Din această perspectivă, avem datoria să analizăm cu mai multă profunzime diferitele tipuri de reacţie la imperativul cunoaşterii, indiferent că este vorba despre manifestarea lor în spaţiul construcţiei materiale ori în acela al construcţiei spirituale, al culturii şi artei.

De la suficienţa lui **am învăţat destul** pînă la orgoliul păgubos al celui care ignoră atît tradiţia, cît şi actualitatea imediată, convins fiind că e singurul în stare să inventeze totul, detectăm de fapt o tară de conştiinţă ce trebuie amendată cu fermitate. Apelul secretarului general al partidului la lărgirea continuă a orizonturilor de cunoaştere găseşte ecoul aşteptat în conştiinţa fiecărui creator adevărat, a fiecărui **om-făurar,** cum sună sintagma fericit găsită de un poet.

Raportată la literatură, în special la literatura tinerilor, această deschidere nu se poate traduce altfel decît prin ridicarea nivelului de cultură, prin asimilarea marilor valori ale spiritualităţii româneşti, conjugată cu o raportare permanentă la realitate, cu o cunoaştere dinlăuntru, prin implicare directă, a **tot ce devine în patrie.** Sub acest unghi, „documentarea" scriitorului tînăr, întîlnirea cu publicul său, refuzul unor clişee prefabricate de alţii despre un aspect sau altul al vieţii înconjurătoare, devin condiţii indispensabile pentru desfăşurarea procesului de creaţie.

Arta nu s-a născut şi nu se va naşte niciodată din goluri, pe suprafeţele abstracte ale unui „pămînt al nimănui".

Ea are o identitate precisă, ca şi limba în care scriem, ca şi cerul sub care trăim. Se poate ajunge la inima oamenilor numai gîndindu-ne creaţia „pe latura lungă", ca pe o trudă necontenită şi nobilă pe calea cunoaşterii.

Relaţii precum **cultură asimilată şi valoare artistică, literatură şi viaţă, creaţie şi angajare** se impun ca teme majore de meditaţie şi, în acelaşi timp, ca opţiuni ferme ale scrisului nostru. Pornind de la ele, operele literare pot şi trebuie să-şi aducă o contribuţie esenţială la formarea unor generaţii capabile să preia responsabilitatea viitorului. Spunea **tovarăşul Nicolae Ceauşescu: „Trebuie să sădim în conştiinţa oamenilor sentimentul răspunderii faţă de moştenirea înaintaşilor, al hotărîrii de a duce mai departe, în noile condiţii istorice, făclia progresului şi civilizaţiei pe pămîntul României !".**

Literatura are astfel menirea ca, asimilînd cunoaştere, să devină, la rîndul ei, un important mijloc de cunoaştere, un izvor al formării convingerilor, al acţiunii conştiente.

Cărţile acestui timp desenează prin relieful lor valoric şi ideatic, prin adevărurile distilate în substanţa lor intimă, imaginea unei epoci în care patria îşi hotărăşte, prin oamenii ei şi pentru oamenii ei, în independenţă şi demnitate, destinul de mîine.

Luceafărul

Desen de Mihaela Negru

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C. C. AL P. C. R.

Personajul literar

Una din problemele esenţiale ale romanului nostru de actualitate este impunerea unor personaje viabile care să exprime conştiinţa omului aici şi acum şi să se ridice totodată la puterea **simbolului.** Realismul prozei nu poate ocoli azi fenomenul social în continuă expansiune, determinările istorice ale individualului, influenţa puternică a destinului colectiv asupra psihologiei persoanei. „Cum să te mişti şi cum să acţionezi cînd structurile sociale sînt atît de prezente, atît de greu de ocolit ?" — spunea într-un interviu Marin Preda, autorul unor romane de profundă analiză socială. Scriitorii vorbesc azi din ce în ce mai insistent despre „omul ca sinteză de relaţii" dar nu trebuie pierdut din vedere nici faptul că sociomorfizarea literaturii a detronat într-un fel personajul clasic aducînd în prim plan **personajul colectiv** (grup, familie, comunitate etnică, etc.) tendinţă vizibilă în romanul nostru actual. De fapt „socul socializării moderne" care a făcut-o pe Nathalie Saraute să afirme „omul tinde azi spre anonimat" impune o altă perspectivă asupra existenţialului dar nu obligatoriu în sensul reificării precum afirmă teoreticienii occidentali. Ideologia noastră de tip **umanist** acordă din plin şanse individualului, creativităţii originale chiar şi într-o lume supraîncărcată de sociologie, aspect ce se reflectă convingător pe plan literar. Salvarea din anonimat printr-o biografie activă, prin entuziasm constructiv — iată modelul viu, capabil de a impune personaje puternice în conştiinţa cititorilor de azi.

Pentru a cunoaşte direct pulsul mentalităţii actuale în sfera socialului apelăm la o statistică a Centrului de cercetări pentru problemele tineretului (vezi culegerea de studii a CCPPT 1987) referitoare la orizontul motivaţional al noilor generaţii. S-a aplicat pe un grup de sondaj **„proba drumurilor de viaţă",** de fapt un chestionar prin care tinerii au fost solicitaţi să-şi exprime opţiunea pentru un stil sau altul de existenţă. Totodată s-a folosit şi o probă de „evaluare a unor motive, atitudini şi trăsături caracteristice cuprinse într-o listă de concepte şi expresii". De subliniat faptul că acest chestionar a supus atenţiei (deliberării) cîteva atitudini existenţiale distincte : de la stilul de viaţă participativ, colectivist, la cel contemplativ, neangajat cu preocupări rafinat culturale sau preponderent hedonist după principiul „trăieşte-ti clipa" etc. Concluziile cercetării au avut în vedere procentajele de „aderări" şi „respingeri" a diferitelor tipuri de drumuri de viaţă. Rezultatele sondajului demonstrează clar existenţa unei propensiuni a tineretului de azi spre **activism şi atitudine realistă în faţa vieţii,** dominante fiind „haloul social", sentimentul de grup, preocuparea pentru „relaţiile cu ceilalţi". Chestionarul scoate în evidenţă opţiunea aproape generală pentru un stil de viaţă dinamic, practic, ancorat mai ales în prezent, preferinţa pentru acţiuni ferme şi originale. Nu trebuie să înţelegem din asta că generaţiile actuale şi-au pierdut romantismul, din contra, el e resimţit cu acuitate dar se manifestă în dinamica existenţială conturînd un anumit stil de trăire, specific epocii. Neîndoielnic, această situaţie reflectă **fenomenul**

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 6-a

Mărturisire şi mărturie

Sînt-au scris numeroase pagini despre epopeea de înnoire a Capitalei, Metroul, Piaţa Unirii, cele cîteva mari pasaje rutiere, alături de multe obiective social-culturale de larg interes (Institutul Politehnic, Casa Centrală a Pionierilor şi Soimilor Patriei, complexele agro-industriale etc.), amenajarea complexă a riului Dîmboviţa şi toate celelalte edificii ale iubitului nostru oraş au format de mai multe ori tema unor reportaje, eseuri, tablete etc. Au fost făcute, altfel spus, numeroase mărturisiri în legătură cu municipiul nostru. Reporteri, scriitori, oameni care prin toate fibrele gîndului şi inimii lor iubesc oraşul de pe malurile Dîmboviţei, au simţit nevoia să-şi aducă mărturia lor de suflet faţă de înnoirile multilaterale ale Capitalei, fără precedent în istorie şi care, fără îndoială, se cer a fi eternizate şi în paginile literare.

În urmă cu cîţiva ani, pe cînd biografia mea numără suficienţi ani petrecuţi în Bucureşti pentru a putea pretinde că am cunoscut, dincolo de istoria propriu-zisă şi de geografia reală a localităţii, ceva din **spiritul,** din **atmosfera** şi din **specificul ei,** mi-am permis a purcede să scriu o **Carte de dragoste pentru Bucureşti** (care a şi văzut lumina tiparului la Editura Eminescu în 1986) — un fel de declaraţie de iubire şi de gînd făcută cetăţii în care mi-am petrecut anii studenţiei şi-n care, mai apoi, am început să-mi petrec anii meseriei, scrisul literar şi ziaristic fiindu-mi un fel de aer al existenţei cotidiene.

De regulă, mărturisirile sînt un apanaj al senectuţii dar, iată, vine un ceas al istoriei în care — graţie marilor şi rapidelor deveniri ale patriei, ale timpului, ale epocii — încă tineri fiind putem avea amintiri : amintirile a numai cîţiva ani, adesea sub un deceniu, în care mutaţiile socio-economice şi culturale au fost atît de spectaculoase şi de importante încît, practic, au revoluţionat nu numai o stare de lucruri, dar însuşi întregul nostru tezaur, dacă pot spune aşa, al imaginilor prin care oraşul, Capitala ni se statornicise în memoria vizuală şi în cea sentimentală.

Şi fiindcă aceste rînduri au fost puse sub semnul mărturisirii sincere despre cele trăite şi văzute în ultimii zece-cincisprezece ani în Bucureşti, fie-mi îngăduit să-mi exprim convingerea că nu cred să existe confrate de breaslă, scriitor care să nu simtă undeva în adîncurile lui nevoia de a-şi spune cuvîntul, de a-şi exprima părerea în legătură cu multele mutaţii petrecute în viaţa Capitalei (fireşte, cei care trăiesc şi respiră, gîndesc şi visează în oraşul de pe malurile Dîmboviţei) în ultimele decenii. Astfel, întreaga literatură scrisă de-a lungul vremii despre oraşul Bucureşti se completează, se îmbogăţeşte, primeşte noi dimensiuni prin paginile care s-au scris ori se vor scrie despre municipiul contemporan — pagini determi-

Florentin Popescu

Continuare în pag. a 4-a

PATRIA DE AZI

PUTEREA ŞI ADEVĂRUL NOULUI OAŞ

● **Un reportaj de Dan Mucenic** ● **În pagina a 4-a**

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

În universul tradiţiei

În Neamţul Moldovei occidentale, unde legăturile cu Transilvania sînt vechi şi continuu, nu tradiţia propriu-zis literară este, de bună seamă, în suferinţă. Aici sînt Bistriţa lui Iosif Muşat, Neamţul lui Gavril Uric şi Humuleştii lui Ion Creangă, „munţii" lui Hogaş. Pe apa Vovideniei, mai către culmi şi în locuri cu limpezimi, o căsuţă singuratică aminteşte de trecerile lui Sadoveanu pe aici, cînd, la cîte o vreme, omul se retrăgea în tărîmuri parcă arhaice şi, contemporan cu Uvar şi cu blajinii, năzuia să prindă, din unde, repedele lin sclipitor şi să răpună, în păduri, ursul.

La drept vorbind, totul însemnează aici istorie şi în geografia acestor aşezări de sub munte şi de pe coline geometrice moldave, întretăiate de ape repede scoborîtoare din păduri, s-a stratificat o lume pornind din străvechimi, stimulînd memoria şi făcînd sufletul nostru însetat de certitudini să se definească senin. Cine priveşte extraordinarele oale de Cucuteni şi acele stranii statuete rituale din vremuri unde gîndul abia pătrunde, ori uşile împărăteşti de la Tazlău, încrustate de un sculptor cu răbdare de asiat, frescele despre Ioan cel Nou de la Cetatea Albă din admirabila „universitate" medievală care a fost Bistriţa şi miniaturile acestui miraculos Gavriil, şcolit în meşteşuguri de caligrafie la Bizanţ, nu poate să nu tresară şi să nu înţeleagă, în fine, că pentru cine vieţuieşte aici înaintarea culturală se produce pe teren ferm. Istoria este, într-un sens, vie şi e desigur dătător de emoţie a vedea la o încrucişare de străzi, în vechea „Kamenă", în Piatra lui Crăciun, o casă cu obloanele lăsate şi cu pridvor, unde aştepţi să descalece în curînd stăpînul acestei gospodării, „domnu' Calistrat", care e poate în preumblări pe la munţi, însemnîndu-şi alte „amintiri dintr-o călătorie".

Azi, la Piatra-Neamţ, totul pare a se organiza, dar, între muzeu şi cititorii şi oraşul însuşi, cu briurile lui de străzi urcînd spre munte, pare o cetate helvetă din alte vremi unde aştepţi să zăreşti cîte un pîlc de studenţi îmbrăcaţi în robe ieşind de la vreo Universitate şi nutrind, sub veşmîntul sever, gînduri de goliarzi. O anumită austeritate proprie lumilor submontane se întrevede aici şi dă, cînd se insoţeşte cu sentimentul unei culturi vechi şi continui, un aer de europenitate fără complexe şi o stabilitate aparţinînd unei societăţi de îndemnări clasice. O lume a Moldovei, unde Alexandru cel Bun se înveşmînta în catifele bizantine iar Ştefan cel Mare corespunda cu „europenii" ca un adevărat european, încredinţat că soarta Europei se hotăra pe atunci la Vaslui şi la Podu Înalt.

Şi cînd, fără a impune itinerarii, calci pe aceste străzi calme călăuzit de un prieten, emoţia te cuprinde aflînd, pe un enorm zid cenuşiu, o ştire, păstrată ca vechile inscripţii, despre „Farmacia Vorel". Nemţenii ştiu şi se arată încîntaţi a comunica oricui e dispus să asculte, că de aici, din necunoscute combinaţii de plante moldave, plecau miraculoase leacuri către felurite oraşe europene. În fond, acesta e un reazem sufletesc şi o inefabilă componentă pentru o mentalitate şi omul român de pe aici nu înţelege **a se sumeţi** culturalicеşte, ci a

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 3-a

Lamura poeziei

În zilele cînd „se lumina a toamnă", Grigore Hagiu venea la redacţie dimineaţa şi ne aducea mere. Le scotea din tască pe rînd, avea gesturi largi de senior şi ţi le punea în faţă bucurîndu-se cu ochii de bucuria pe care ţi-o face. Transmitea o stare de echilibru şi de limpezire, de forţă blîndă : „Sînt zile-n care te trezeşti de parcă, / uşor şi pur şi-n toate limpezit, / de-ai fost cumva al nopţii n-ai dormit / decît un somn de pasăre pe creangă."

Sînt poeţi cărora poezia pe care o scriu le arată o faţă ascunsă, surprinzătoare, total neconcordantă cu înfăţişarea lor, cu felul lor de a fi.

Poezia lui Grigore Hagiu seamănă cu autorul ei, are linişte şi siguranţă de copac falnic, întreagă casa lui de suflet e un sonet lucrat fără grabă, luminînd cuvintele dinlăuntru, ocrotindu-le de parcă ar fi nişte vietăţi ştiute şi simţite numai de el : „Scandează lin cuvîntul ce îl spui, / cu clipele în timp mai strîns te-ndeamnă / gîndeşte-i tot mai pură, lumea lui, / o zi ştiind dar şi un veac ce-nseamnă".

Fără să-şi fi revendicat vreodată, cu zgomot, locul ce i se cuvenea în ierarhiile critice, fără să-şi gelozească vreodată un coleg pentru succesele literare, Grigore Hagiu a fost şi rămîne marele poet şi omul cu suflet pe măsură. Simpla lui prezenţă potolea tensiunile din jur, îi făcea pe cei antrenaţi într-o dispută deşartă să se simtă stînjeniţi. Aşa mi-nchipui eu că erau adevăraţii răzeşi ai lui Ştefan, cu o noblete mai presus de orice rang căpătat, oameni porniţi să împlinească lucruri fundamentale, neluînd nici o clipă în

Nicolae Dan Fruntelată

Continuare în pag. a 2-a

PREZENŢA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Romanul unei civilizaţii

I

Există, în impresionantul şi exasperantul (pentru comentator) hăţiş de simboluri şi imagini, paradigme şi partituri al acestei cărţi*) (cu atît mai exasperant cu cît, dincolo de imposibilitatea cuprinderii — şi transcrierii — simultane a enormei bogăţii de semnificaţii, de unde impresia „hăţişului", se află o **ordine** savantă, inginerească, de o minuţie aproape diabolică ; o provocare la adresa inteligenţei), există, spuneam, ţinută din memoria unui personaj, o mică scenă, tulburătoare şi vie, care sfidează şi aruncă în aer eticheta de „livresc" ; aplicată deja acestui roman şi pe care numeroase indicii de suprafaţă par dealtfel a o justifica. În scena respectivă e noapte, atmosferă de Deltă (remarcabil descrisă şi sugerată) ; un grup de copii, printre care şi personajul nostru, Vizanti (avea pe atunci 11 ani), rămaşi să aştepte zorii împreună cu pescarii, descoperă, la lumina jăratecului, un arici : „solul" lumii extra-umane („Era şi el o bucată de materie vie înfăşurată în ace cărnoase, de sub care se ivea un bot micuţ, încîntat şi nevinovat. Nu se ghemuise, îi privea avid de curiozitate. L-au tirit aproape de foc, dornici să-l cerceteze. În cerc, pe vine, iscodeau jivina curajoasă, poate solul celorlalţi curioşi ai stufărişurilor, bălţilor, pădurii. Ce altceva l-ar fi determinat să intre în raza focului, în gălăgia aceea disonantă cu fastul letargic al vegetaţiei în veghea de noapte ? Ariciul îndrăznise în fine să facă o mişcare şi, ca şi cum ar fi fost un semn de sfidare, unul dintre copii le-a strigat bărbaţilor ce descoperiseră. Tipau excitaţi la fiece nouă tentativă a vietăţii de a înainta").

Sîntem în preajma mîsterului unei comunicări între regnuri, miracol accesibil universului special al copilăriei. Dar „cercul" lor magic este spart de intruziunea unui pescar urias, cu „mutra timpă", care loveşte „năpraznic" făptura cu „sapa de rîme". În mod ciudat, această revelaţie a animalităţii umane îl va face pe copilul cuprins de revoltă şi întrebări, şi care va pleca departe, în întunericul pădurii, împreună cu mica fiinţă muribundă, ca pentru a-i oficia reintegrarea în marea lume din care venise, — îl va face, printr-o revelaţie inversă, să înţeleagă că „omul e contemplat de stele"... Astfel de episoade semnificative din timpii copilăriei apar, în treacăt dar deloc întîmplător, în legătură cu mai multe personaje ; fiecare avînd mica lui pondere decisivă în formarea — sau deformarea — personalităţii viitoare. În cazul esteticianului Vizanti, întîmplarea pare să fi dus pe de-o parte la o poziţie distantă faţă de lume, pe de altă parte la conştiinţa valorii proprii ; oricum, la o ruptură de copilul care fusese, la un univers comod, livresc, lipsit de viaţă interioară (în general Vizanti nu „gîndeşte", nu ajunge adică la evidenţe pe cale proprie, ci reproducînd, chiar în contexte foarte banale, vorbele altora ; de ex. — „Se simţea singur... extrem de singur... dar oare nu era singurătatea, cum spunea Octavio Paz, fondul ultim al condiţiei umane ?", sau „Gîndirea, îşi aminti Vizanti de o formulare a lui Salvador de Madariaga, cere depărtare şi distanţare de lucruri" etc., — pînă într-atît încît, în cazul lui, „livrescul" se confundă uneori cu stupiditatea, cu lipsa de inteligenţă sau, oricum, cu neîncrederea în propria inteligenţă). Scos la iveală

Gabriela Negreanu

Continuare în pag. a 7-a

EMINESCIANA

Valoarea dramaturgiei

Cel de al VII-lea volum al ediţiei integrale de **Opere** eminesciene, destinat în primul rînd „teatrului original şi tradus, impune atenţiei exegeţilor şi, îndeobşte, a cititorilor un număr de probleme mult — şi de multă vreme — controversate. Dintre acestea, identificarea textelor strict dramaturgice (fiindcă în manuscris există şi dintre cele mai anevoie de situat, epico-dramaturgice — spre exemplu), datarea acestora, aşezarea lor cît mai plauzibilă în contextele cu atîtea ramificaţii ale unor piese ori în ale altora etc. reprezintă chestiuni ce revin prin natura lor îndeosebi „gîlcevei" specialiştilor. Însă întrebarea referitoare la **funcţiile** pe care Eminescu le-a atribuit succesiv compunerilor sale dramaturgice, precum şi cea cu privire la **valoarea** lor — urmărită diferenţiat, sînt de un interes mai cuprinzător. Ne vom referi la ele pe scurt.

Se ştie că, dat fiindu-i neastîmpărul creativ de anvergură davinciană, Eminescu a scris în toate genurile şi speciile artei cuvîntului ; după cum, cu rezultate remarcabile, a ispitit majoritatea domeniilor cunoaşterii. E ceea ce a început să i se recunoască mai din plin — şi cu argumentaţie corespunzătoare — îndeosebi în ultima vreme, cînd şi editarea integrală a manuscriselor sale se apropie de capăt. Cu toate acestea, exceptînd consacrata lui valoare de poet naţional şi universal, aprecierea celorlalte scrieri se mai împiedică adesea de vechi reticenţe şi scepticisme. Nu se înţelege încă suficient faptul că, asemeni coloşilor geologici, o mare operă literară — fie şi precumpănitor lirică — are temelii adecvate, în privinţa întinderii şi a stratificării. Or, în cazul lui Eminescu, proiectele şi scrierile dramatice aflate în diferite stadii de înfăptuire constituie stratul cel mai de afund, pe care se reazimă întreaga operă. Fără a-şi nesocoti virtualităţile lirice, poetul se încredea tot pe atîta în harul său de dramaturg, cînd a început să scrie. Gîndea chiar să-i acorde o anume preeminenţă, din considerente patriotice şi mai larg cetăţeneşti. Mai pe urmă, însă, s-a întîmplat ceea ce-i scria lui Iacob Negruzzi — în 1871 — referitor la tabloul dramatic **Andrei Mureşanu :** „De drama mea n-are să fie nimica, pentru că nu ştiu ce formă să-i dau, pentru că nu e dramă [...] simţ cum se desprinde întregul ei în părţi constitutive, din cari fiecare îşi pretinde independenţa sa." Poetul observa, pasămite, că „părţile constitutive" erau îndeosebi de esenţă **lirică** şi înţelegea să le acorde statutul corespunzător. Şi cum n-ar fi fost aşa ? În acest tablou dramatic (versiunile din 1869 şi 1871), ca şi într-o piesă la care lucra paralel, **Ştefan cel Tînăr,** se pot distinge viziunea şi esenţa problematicii din **Epigonii** ori din **Împărat şi proletar,** expresiicheie din **Memento mori** („roata istoriei" ş.a.), lirismul în stare magmatică din care se va limpezi în următorii ani poemul **Melancolie.** Şi încă un exemplu : din **Bogdan-Dragoş,** creaţie dramaturgică din prin 1876—1877, s-au desprins

George Munteanu

Continuare în pag. a 2-a

Biblioteca Judeţeană
MUREŞ

CRONICA LITERARĂ

IOAN ALEXANDRU: «Imnele Maramureşului»

Anii de ucenicie ai lui Mihail Sadoveanu, lunga spovedanie a unui om înţelepţit de cunoaştere adîncă, cuprinde şi grăitoarea convertire a copilului orfan la viaţa familiei mamei sale pe care pînă atunci o disprețuise. Treptat ceea ce i se păruse inaderent, incilcit şi impur se apropie, se dezvăluie, se clarifică. Gestul bătrînei care oferă din acelaşi pahar tuturor băutură la îngropăciune şi în faţa căruia copilul are o mişcare de retragere se luminează ca un deliberat gest de comuniune. Iubirea pentru mama moartă topeşte rezistenţele şi apropie pe instrăinat de ai lui. Copilul descoperă sub coaja aspră a vieţii obişnuite rînduieli şi descoperă rituri. Un univers interzis i se deschide şi aceasta este calea către **Baltagul**, care fără această lecţie simplă, dar impresionantă prin repetiţie, n-ar fi fost scris poate. Din această comuniune cu neamul maicii sale de la Verşeni învaţă Mihail Sadoveanu că morţii poruncesc celor vii şi ridică monumentul literar al Vitoriei Lipan, care trăieşte măreţ pentru că trăieşte în datina absorbită intim.

Literatura lui Ioan Alexandru mărturiseşte indirect o asemenea revelaţie şi convertire. Energia copleşitoare, intensitatea patetismului, dicţia ameninţătoare din primele volume s-au metamorfozat în următoarele fără să dispară cu totul. Voinţa de a fi mai înalt în cîntec, mai melodios, spiritualizat nu este o trădare ci o adaptare la un registru nou. Vizionarismul neliniştitor, imagistica lui sugestivă n-au dispărut niciodată din poezia lui Ioan Alexandru. Cine citeşte **Imnele** poetului, dar mai cu seamă **Imnele Maramureşului**, înţelege că ne aflăm în faţa unui poet care a preferat îmbogăţirii exterioare pe cea interioară. Ceea ce era viguros şi frapant în primele poezii ale lui Ioan Alexandru a dispărut. Poemele de astăzi preferă oricărui ornament, refuzînd pitorescul, cîteva teme fixe, repetiţia, monotonia voită. De la superbia tinereţii poezia lui Ioan Alexandru a trecut la umilinţa unor poeme simple. **Imnele Maramureşului** îşi propun să cînte cu mijloace neschimbătoare ceea ce este etern în viaţa începătorilor de ţară care au fost maramureşenii. Poetul caută esenţa dăinuirii lor în forţa sufletească, în respectarea riturilor, în comunicarea adîncă cu natura, cu cosmosul. Aceste lucruri nu sînt noi în literatura română şi a-l raporta pe Ioan Alexandru la ele este obligatoriu. Trimiterea la Sadoveanu are un rost spiritual. Autorul **Baltagului** nici nu este un nume nou în sfera de existenţă a poeziei lui Ioan Alexandru. **Cum să vă spun**, cartea de debut a poetului, îi semnalează prezenţa tutelară. Apropierea cea nouă care se face cu Sadoveanu, acel Sadoveanu al maturităţii, care nu se duce la vînătoare ca să vineze ci ca să pîndească natura în misterioasele-i alcătuiri, vrea să spună că Ioan Alexandru trebuie citit ca şi acesta în spiritul scrierii şi nu în superficia ei. Şi Ioan Alexandru şi-a alcătuit cu trecerea vremii un univers stilizat propriu, o ţară a lirismului său caracteristic, în care domină arhaicul şi se împletesc elemente păgîne cu cele creştine. Ca şi Mihail Sadoveanu, Ioan Alexandru descoperă cu uimire şi bucurie un rezervor cultural sacru şi pe oficianţii lui simpli, cărora le închină imnele sale. „Portul nostru uscat de trudă dar sacru / Prefăcut în sanctuar şi catedrale / Din lina ollor ţesută bucuria zorilor / Biruind moartea şi suferinţa", scrie poetul în **Cătrinţa**. Sînt preferate momentele de sublimare, cînd conduita devine esenţială. Poemele lui Ioan Alexandru au tensiune şi solemnitate atunci cînd sînt închinate momentelor cruciale din viaţa acestor oameni. Iată pregătirile de îngropăciune într-o poezie intitulată **Maramureş**: „Trei zile stă mortul în casă întins / Pe scoarţe de lumină / Pînă ajung toate satele din jur să-i poată vedea / Înfăţişarea străină / Luminarea de ceară cu aţă între ştergare-nflorate / Braţele încrucişate / Icoana sfinţeniei între degetele încremenite / O sărută ţăranii pe rînd cu buze postite / Cu pieptarul de zile mari în cămeşoaia săracă / Vin să-şi ia rămas bun de la fratele care pleacă / Aduc mărturii cu toţii prinos de iertăciune / Neştiute de sat pînă acum faptele bune / Înainte de-a lua drumul cereştilor înavuţească satul / Evlavile hrănite cu postul şi cu lucratul / Pruncii cum şi-i creştea şi bruma de muiere / Să nu-i pară rău c-a venit după el la-nviere / Toate se spun în tăcere bunacuvinţă cuvîntă / De veghe sufletul tuturor candelă sfîntă". Despărţirea fecioarei de familie şi de casă, de toate cele de dinaintea căsătoriei ,este invocată cu un fior de înalt patetism în **La nuntă**: „Nici n-om mînca nici n-om bea / Nu de aceea am venit la nuntă / Ne vom uita la mireasă numai / Cum voalurile o înveşmîntă / Cum se desparte de livada cu flori". Solemnitatea simplă a acestor oameni în faţa marelui eveniment care e moartea produce sub mîna lui Ioan Alexandru versuri memorabile : „Mă pregătesc de trecere la viaţa deplină / Soră moarte îngăduie-mă pînă la toamnă în grădină / Măcar pînă brumele se lasă / Să-mi string otava de la a doua coasă / Şi pruncul cel mic măcar pînă la bărbie să fie crescut la candelă în doxologie" **(Toamna)**. Puritatea de ton a acestor poezii, simplitatea lor, interioară şi exterioară, este ceea ce le dă o valoare indiscutabilă. Sînt şi temele din **În marea trecere** de Lucian Blaga şi paralelismul se impune. Aşezată în conexiunile literare firesti ele dovedesc capacitatea poetului de a se primeni, de a-şi fi găsit teme şi motive noi prin care aspiraţia către puritatea primă caracteristică universului lui Ioan Alexandru să se exprime emoţionant şi tulburător. De altfel, **Imnele Maramureşului**, deşi dovedesc o mare consecvenţă în repetiţia tematică, contin un registru mai larg de motive şi formule, care comunică însă esenţial cu orizontul poemelor majoritare ale cărţii. Iarna vine ca un miracol alb, aşteptat cu trepidaţie pentru luminozitatea ei sacrală : „Scoate căii cît mai grabnic / Din poiată / Auzi cum smulg ieslea cu coamele / Tată / S-au aşternut în tihnă ninsorile / Bruma de sanie / Cu hamurile încălzerate în sură / Neapărat trebuie să ieşim de pe pămînt / Stringe-ne şi pe noi pruncii / În bundă pe otavă cu / Picioarele pe cărămida fierbinte / În dricul strîmtei corăbioare de lemn / Şi s-o pornim într-acolo / Pe scurtătură / Scotocim prin toate ungherele / În podurile cele mai tăinuite / După clinchetul / Clopoţelul de argint / După bobocul acesta de ghiocel / Răstignit pe copite / După o umbră din rai / Picurată în zăpada albastră / După steaua ultimilor / Colindători / Cu îngerii aburind / La fereastră". **(Iarna). Ninge** are puritări şi ritm eminescian : „Întîia ningere / Ce tot aşteaptă / Pînă să o calce toţi / În picioare / o ia îndărăt / Jertfa de pe altare // Atinsă de noi / Fost-am de dinsa / Rămîne pe veci / Nepătrunsa // Stelele cad / Pe umeri în plete / Cu rănile învierii / Să ne / îmbete". Poet al florilor, pentru ceea ce înseamnă în ele purificare şi reînviere, Ioan Alexandru mai este şi în **Crisanteme şi Flori de martie.**

Fibra veche a poeziei lui Ioan Alexandru se poate citi însă în chiar ideea directoare a acestei cărţi intitulată **Imnele Maramureşului.** Vocaţia patetică, misionară a poeziei ardelenesti, pe care primele volume ale lui Ioan Alexandru o înfăţişau indiscutabil, este modulată aici în această serie de „Imne", care cîntă ceea ce e luminos şi sărbătoresc sacral în existenţa colectivităţilor. Agitata şi copleşitoarea istorie a locurilor transilvane este şi ea prezentă în serii de poezii cu temă unică, variante ale unei teme unice. Aici apare jertfa lui Mihai Viteazul, Cîmpia de la Turda unde a fost aruncat ciinilor, alături de sufletul marelui asasinat ridicîndu-se şi alte figuri ale revoltei transilvane şi chiar un testament al lui N. Iorga, aşezat mărturie lîngă eroii locurilor. Un **Portret de maramureşean** cuprinde sintetic toată această lungă tragedie istorică : „Decapitat cu Mihai Viteazul / Tribun cu Avram Iancu / Şi tras pe roată cu Horia / Într-un ungher al planetei / pînă să-mi îngăduie / Candelă aprinsă istoria / Numai să nu o pierd numai să / Nu i se sugrume pîlpîirile / La orice izbitură de uşi / Împăienjenite de lacrimi privirile" **(Portret de maramureşean).** Vorbind despre **martiriaul Transilvaniei,** poetul Ioan Alexandru revine la postura sa de poet al mulţimilor, cu voce suitoare, profetică, vorbind adesea sibilinic, dar apt de o coerenţă mai înaltă, care e aceea a poeţilor „vates". „Cel mai scurt discurs rostit vreodată în faţa mulţimilor / Două cuvinte şi o singur voinţă / Picătură cu picătură apa cea tare din granit / Două milenii de suferinţă. / Vrm unirea cu ţara scurt şi limpede / Nici mai mult nici mai puţin / Fără vorbe faptă" **(Vrem unirea cu ţara).** Un poem despre Avram Iancu este o apoteoză a mîndriei umilite, a sfinţeniei unei conduite : „Avram Iancu a trebuit să rătăcească / Pentru iubire de neam şi dreptate / Dumnezeiască / Barba i-a crescut ca mocanilor dusi / După mălai cu călutul pe ţară / Într-un suman ros cu un fluier / La grumaz / Crucea de lemn milenară / Mai ales la focuri trage ne munti / Cînd ziua cu noaptea se-ntîlnă / Se lipeste de jarul sleit cu-o lacrimă / Prelinsă-n tărînă / Descult cu picioarele umflate / De la un capăt la altul / Bate ne jos Apusenii / Căişorul cu mintile răvăsite / De două decenii / Nu-l latră cîinii pe sate în păduri / Fiarele-l amiros ca pe Moaste / Scăldat de lumină fără amurg / Din Noaptea de Paste / Nu-mi vorbeste cu nimeni / Graiul s-a retras din el / Ca izvoarele din fîntînă / Încă într-o seteră numai / Razele lunii răsună / Aşa rămas în istorie Iancu / Vremurile nu mai se schimbă / Clopot urias spînzurat / De turlele muntilor / Fără limbă" **(Avram Iancu).** Durerea şi drama istorică românească este proiectată de Ioan Alexandru în lumina izbăvitoare a calvarului de referinţă biblică. Un mănunchi de vocabule şi cîteva situaţii tipice sînt menite să fixeze deliberat şi insistent în cele mai multe poeme acest cadru semnificativ. Atunci cînd aceste elemente se contopesc cu materia concretă a poemului, ca în **Avram Iancu** reuşita isi face văzută fata impresionantă. Suferinţa care purifică rămîne marea temă a **Imnelor Maramureşului** fără a putea să concentreze în ea varietatea de înfăţişări pe care le ia poezia lui Ioan Alexandru în această carte. Ca în toate volumele lui de **Imne** unde aceeasi temă revine monodic în numeroase variante, fiecare serie de variante oferă virfuri de poezie. Citit în contextul propriei opere, Ioan Alexandru ne apare ca un poet care nu şi-a părăsit începuturile, ci a mers către aprofundare şi stilizare. Poetul revendicativ, mesianic al debutului, poate fi regăsit în **Imnele Maramureşului.** Aşezată în contextul literaturii române, poezia lui Ioan Alexandru vădeşte rezonanţe care-i prezervează autenticitatea. Pentru că ceea ce trebuie spus despre această poezie imnică, pe terenul căreia în literatura română Ioan Alexandru vrea să fie un întemeietor, este calitatea de a fi autentică. Ca Mihail Sadoveanu în **Baltagul** sau Lucian Blaga în **Marea trecere**, Ioan Alexandru este un poet al atitudinii rituale, sublime, în faţa naturii şi a cosmosului.

M. Ungheanu

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

UT PICTURA POESIS

Dintr-o cunoaştere a sensului intim de creaţie al poeziei şi dintr-o viziune asupra poeziei ca delectare intelectuală se nasc aceste poeme din volumul lui Corneliu Antim *). Un univers eterat, subţiat prin stilizare, pînă la pierderea contururilor, într-o imaginaţie hrănită de universul cărţilor, trece în poeme, lunecînd mereu spre forme ce se metamorfozează continuu. Volumul are un titlu curios, chiar inedit — **Culorile rostirii** — îmbinînd domeniul artelor plastice cu cel al poeziei. Adevărul este că poetul pare mereu atent la aceste nuanţe ale rostirii poetice, la culorile textului poetic, policromia lui sonoră fiindu-i o caracteristică esenţială. Poezia din **Culorile rostirii** se hrăneşte din atitudini şi simboluri livreşti, alimentate cultural, într-o atentă elaborare a textului, controlat mereu, lucid, fără revărsări emfatice, efuziuni sau divagaţii. O asemenea creaţie lirică trece prin lecţia lecturii şi însuşirii marii poezii, din care reţine elemente de esenţă. Întîlnirea cu cuvîntul nu va fi un joc, ci o sărbătoare.

Dacă poezia are o anumită deferenţă chiar glacialitate prin izvorul livresc, nu i se poate nega rotunjimea construcţiei. Concentrarea unor sensuri în simboluri, atenţia acordată euforiei versurilor, valoarea dată cuvîntului dovedesc o sigură stăpînire a tehnicii elaborării poemelor. „Pierderea în cuvînt" înseamnă, de fapt, această întrare ori identificare cu textul poetic : „Să te pierzi în cuvînt / sub văpaia tare a întîmplărilor, / pînă ce totul devine transparent. / Atît de transparent, / încît privindu-le / oamenii să cadă de partea cealaltă / a existenţei, / ca printr-o fereastră / tăiată-n pereţii neantului. / / Pe aici a trecut fiinţa martorului / cu privirea albită / de sarea deşertului / ce-l năştea ; / răufăcătoarea umbră a / trecerii sale / prin fierbintea respirare a lumii / în delir." **(Să te pierzi în cuvînt).**

Rostirea poetică este, în acelaşi timp, o creaţie şi o iniţiere : „Mai strălucitor decît dimineaţa-n irisul mării, / mai plăpînd ca desăvîrşirea, / de rădăcina luminii mai presus / sunetul acesta ce-mi colindă / pustiul fără a-mi atinge auzul. / Răscolitor precum imacularea viscolită / de primejdia unui gînd / cu chip de lup, / ecoul lui hărţuindu-mi simţurile, / pînă ce-n fine, Cuvîntul se născu ! / Şi-atunci, în pojarul lui, rostind / buzele mele-au murit jertfite, / el singur înnegurata armură a unicităţii / sporindu-şi în / mişcătorul nisip / al întîmplărilor" **(A treia rostire).** La fel se poate cita din **Întîia rostire** şi **A doua rostire.** Toate ciclurile volumului — **De-aş fi judecător de pace, Pavilionul palid, Nocturne cu faţa la perete, Sarea din cuvinte, Omul fragil** — dovedesc această atenţie acordată rostirii poetice, ataşamentul faţă de cuvînt. Poetul nu bruschează cuvintele, se află mai mult într-o atitudine umilă faţă de ele. Lăsînd să curgă cuvintele în textul poetic, acesta este corectat şi stilizat ulterior. Uneori textul poetic este strîns spre concentrare maximă, cum se întîmplă în cele douăzeci şi patru de scurte poeme din **Nocturne cu faţa la perete** sau în terţinele din **Pavilionul palid.** Aproape că se pot cita, pentru exemplificare, din oricare : „Liniştea urcase atît de sus, / încît păsărilor nu le mai rămăsese / decît să plutească / în unda rarefiată / a propriului lor / cînt" sau din alt text : „Faţă în faţă, / nuferii cuvintelor — / aer torenţial peste trupul înmiresmat / al legendei, din care / s-au întemeiat binecuvîntîndu-se / pămînturile noastre visătoare".

Alexandru Ruja

*) **Corneliu Antim : „Culorile rostirii", Editura „Albatros", 1987**

LITERATURĂ PENTRU COPII

POVESTE FERMECATĂ

Noua carte publicată de Silvia Chiţimia*) depune din nou mărturie în favoarea neobişnuitului talent imaginativ al poetei, pornită de altfel încă de la cartea ei precedentă, **Albiniţa sau fetiţa care zbura deasupra oraşului** (Editura Ion Creangă 1982) într-o cu totul originală aventură poetică în care rima şi umorul, asociaţia de idei cît mai năzdrăvană şi aluzia livrească se reunesc în versuri libere dezinvolte.

Pare că nimic nu e obişnuit în **Magazinul fermecat**, unealta folosită cu o delicioasă predilecţie este fantezia. Imagini luxuriante, aglomerări de idei şi găselniţe pline de haz populează aceste poezii oarecum discursive şi atît de atractioase, care-ţi ţin treză atenţia şi te captivează prin imaginaţia lor debordantă.

Replica pe care autoarea pare că încearcă s-o dea celebrei partituri scrise de Lewis Caroll, **Alice în Ţara Minunilor**, şi care a marcat definitiv un gen literar, este o replică subtilă şi de acută modernitate a scrisului. Poemele sînt punctate cu fel de fel de replici, unele nerefuzîndu-şi orgolios nici chiar substratul filozoficopoeticesc ; ele îi induc cititorului o stare de fremătătoare melancolie precum această uimitoare călătorie în Labirint : „Dar ce-i acela un labirint ? se neliniştí Pfi / Explicaţi-mi succint / — Ceva întortocheat / Ce trebuie dezlegat, zise Barza / Un fel de drumuri ca-n poveşti / Prin care poţi să te rătăceşti, completă Broasca / — Ba nu ! se enervă Pfu. / Un labirint / E locul unde toate drumurile mint / Afară de unul, care e cel adevărat / Şi dacă-l găseşti / Descoperi ceva minunat". **(Aventurile din Labirint).**

Există evident şi în poeziile Silviei Chiţimia două nivele de lectură : cel al copilului fermecat de năzbîtii şi întîmplări hazlii şi cel al privirii nostalgice, al metaforei tulburătoare ; presărate prin toate aceste poeme trăznite de-a dreptul. „Cine sînt maimuţicile Pfu şi Pfi ?" „Aventurile din podul Anapoda", „Orele de ris din Magazinul Fermecat", „Raionul de jocuri", „Aventurile din Farmacie", „Oglinda Fermecată sau ce se întîmplă în raionul de Antichităţi", „Aventurile din Bomboneriе", „Aventurile din Mercerie". Iată de pildă această mostră de tandreţe poetică : „Şi iată că la raionul de vise / Toate ferestrele fură deschise / Iar mulţimea de vizitatori încerca / Să intre fiecare pe unde putea". **Magazinul fermecat** sfidează de fapt orice prejudecată a genului şi transformă în poezie totul, cu dezinvoltură şi farmec. Formula poetică de o anumită simplicitate stilistică îngăduie un discurs liber cu aparente rime accidentale, un ritm interior bine dozat care creează atmosferă şi mult dialog. Asociaţia de idei (dar şi o pasiune care se simte peste tot, faţă de formula limericks-urilor) este liantul acestei cărţi de farmec : **Raionul de vise**, e unul din cele mai dense poeme, abundă asociaţiile şi aluziile livreşti.

Printre cărţile pentru copii ale literaturii noastre contemporane, cartea Silviei Chiţimia are ceva singular, şi mă gîndesc nu doar la problematică ci mai cu seamă la stare, la atmosferă, la forma de sinceritate şi autenticitate netrucată. Ludicul e într-atît asumat de formula autoarei încît el te cuprinde, cu generozitate, cu totul. Intri în el ca în povestea clasică, îi accepţi convenţiile şi el te prinde cu totul, ca un spectacol feeric, ca o „Silly simphony" a lui Walt Disney ceea ce înseamnă supremaţia unei zodii a Farmecului înainte de toate.

Cleopatra Lorinţiu

*) **Silvia Chiţimia : „Magazinul fermecat", Editura „Ion Creangă", 1988.**

ESEU

LAURII VRANCEI

Cărţile de geografie m-au fascinat totdeauna cu aceeaşi putere ca şi cele de poezie. Aşa cum poetul caută să numească şi să aproximeze un relief interior — ţinuturile complexe şi accidentate, adeseori stihiale, ale fiinţei umane —, tot astfel şi geograful dezvăluie o realitate copleşitoare în infinitatea podoabelor ei atît de intim interferate cu sufletul nostru, al tuturora.

Nu de mult, mi-a poposit pe masă o carte frumoasă editată de harnica editură „Sport-Turism" : „Valea Susiţei", datorată, nu cum m-aş fi aşteptat, unui geograf, ci oenologului Ion M. Puşcă, vestitul creator al şampaniei rosé româneşti.

Două imbolduri — explică autorul — l-au determinat să purceadă la făptuirea acestei lucrări : în primul rînd, apartenenţa sa, prin naştere, la aceste legendare ţinuturi vrîncene, şi, în al doilea rînd, dorinţa de a aduce un omagiu celor jertfiţi pentru independenţa şi libertatea României în timpul primului război mondial, ale căror morminte sînt presărate de-a lungul acestei „Văi a eroilor" — „Valea mausoleelor", cum mai exact o numeşte autorul. Într-adevăr, pe firul văii Susiţei sînt înălţate mausoleele de la Soveja, Mărăşti şi Mărăşeşti. Călătorit şi pe alte meleaguri europene, I. M. Puşcă face apropieri relevante : „Judecînd faptele istorice la nivelul înălţimii lor, putem asemui Susiţa românească cu Marna franceză. Aşa cum pentru Franţa, Marna a constituit o barieră de netrecut în calea trupelor germane, tot astfel apărarea organizată a românilor în zona Susiţei a fost o stavilă care n-a îngăduit trupelor invadatoare ale Puterii Centrale să cucerească noi teritorii din trupul scump al ţării".

Lucrare ştiinţifică, supusă rigorilor colecţiei în care apare, „Valea Susiţei" transmite, cu subtilitate şi discreţie, sentimentul unei calde comuniuni cu sufletul încărcat de virtuţi al susiţenilor dintre care s-a ridicat şi autorul însuşi — oameni care mereu au făcut dovada tezaurului lor interior : „înţelepciunea şi răbdarea, statornicia şi dîrzenia, hărnicia şi chibzuinţa gospodărească, voinţa de pace şi spiritul creator".

Ceea ce dă pregnanţă paginilor acestei cărţi este simplitatea scrierii ei într-o rostire curată şi sinceră, fără ornamente stilistice care să-i sufoce mesajul. Cele cîteva accente poetice care întovărăsesc fluxul comunicării apar cu acribie doar la răspîntiile eroice necesare acestui itinerar imbelşugat în date istorice şi culturale. Pasionat vînător de sonorităţi toponimice, am reţinut bogatul şi încîntătorul evantai denominativ al bazinului de izvoare, piraie şi afluenţi ai Susiţei mirifice, armonizînd un poem măgulitor, demn de ţinutul Vrancei, dăruitorul celei mai frumoase variante a Mioriţei : Izvorul Cerbului, pîriul Roşu, pîriul Adînc şi pîriul Negru, Sărata, Cîrligata, Dragomirna, Chiua, Chiulicea, Chilug, Dumicuş, Ciurba Mare, pîriul Mocanului, Dălmaciu, Lărguţa, Mirioara, Vinătorul Mare, Valea Babei, Dracea Mică, Dracea Mare, Alba, Limnejoara, Nicoară, Virlan, Verdea, Repejoara, Punga, Aluna, Iernatica, pîriul lui Pricop, Valea Cimpului, Hăulita, Jinga, Răchitiş, Iuda Mare, Bălan, pîriul Morii, Sărăţel, Flăminda, Podobitu, Munteanului, Mireanu, Valea cu Brazi, Varnita Mare, Lacul cu şerpi, Rupturi, Porcului, Chetroaia, Ciocîrlia, Cocoşului, Cetăţuia... O coloratură toponimică uriaşă, sufocantă prin frumuseţe — limpede şi exactă prin mesaj.

Voi repeta, în final, cîteva amănunte pe care presa le-a comunicat la vremea lor : doctor în oenologie, Ion M. Puşcă este, din 1980, membru al Uniunii Franceze a Oenologilor ; din 1982 e membru corespondent al Academiei Italiene a Viei şi Vinului, iar din 1987, membru cu titlu „individual" al Uniunii Internaţionale a Oenologilor. Tot anul trecut, I. M. Puşcă a fost distins de marele juriu internaţional de la Paris cu titlul de „personalitate a anului" (pentru 1988), distincţie acordată unor personalităţi recunoscute pentru prestigiul şi contribuţia lor deosebite în diverse domenii şi discipline cu valoare mondială.

I. M. Puşcă se află cu „Valea Susiţei" la cea de a cincea sa apariţie editorială. De altfel, una din cărţile sale de succes, „Periplu dionisiac — De la Panciu la Jerez", a fost distinsă de juriul Oficiului Internaţional al Viei şi Vinului (cu sediul la Paris) cu „Menţiune specială".

Toate acestea confirmă că şi pe Valea Susiţei laurii prind rădăcini.

Gheorghe Istrate

Valoarea dramaturgiei

Urmare din pag. I

vocabule specifice, versuri emblematice, fragmente, chiar întreguri versificate, de regăsit în cîteva zeci de poeme înalt definitorii pentru lirismul eminescian **(Strigoii, Dormi !, Povestea codrului, Icoană şi privaz, Codru şi Salon, Afară-i toamnă..., Pierdută pentru mine, zimbind prin lume treci, Te duci..., Din valurile vremii, Peste vîrfuri, Atît de fragedă, Gemenii, Scrisoarea I, Scrisoarea III, Scrisoarea IV, Luceafărul** ş.a.). Nu o dată, traiectul creaţiei e şi cu sens întors, — de la poeme spre piese, — dar semnificaţia mai adîncă ce se poate desprinde din asemenea metamorfoze e aceeaşi.

De fapt, cum urma să arate întreaga devenire a operei (şi cum i se întîmplă oricărui mare creator), Eminescu pătrunsese de timpuriu două lucruri fundamentale. Întîi, că orice scriere de mare suflu, indiferent de genul care-i hotărăşte structura definitorie, include în substructurile ei şi particularităţile celorlalte genuri literare, inclusiv ale altor arte (De aici purcezînd, — după preferinţe anume, — s-a putut vorbi de „Ut pictura poesis"; „De la musique avant tout chose", „teatru epic" ş.a.m.d.). În al doilea rînd, poetul s-a încredinţat tot atît de repede de faptul că subiectivizarea romantică a „eu-lui", în lirică, poate fi evitată cu mai rodnice consecinţe prin adoptarea unor unghiuri de perspectivă ţinînd de specificul celui mai „obiectiv" dintre genurile literare : al genului dramatic. Aşa se face că, după imboldurile dintîi, Eminescu n-a mai stăruit în finalizarea scrierilor dramatice pe care apucase să le înceapă, deşi izvodea mereu altele, iar preocuparea în legătură cu ele nu l-a părăsit niciodată. Ca şi culegerea sa de folclor (spre deosebire de a lui Alecsandri), textele dramaturgice se pare că nu mai constituiau pentru poet un scop (nu unul de primă instanţă, în orice caz), ci mai curînd un mijloc de a spori fără întrerupere caracterul **exponenţial** al lirismului său. S-a văzut, din exemplele amintite, cum asemenea texte erau ca schelele trebuitoare la ridicarea unui edificiu de proporţii. Iar că un astfel de rost al utilizării lor n-a încetat să fie operant în chip benefic-abscons, stau dovadă fără de pereche **dramaticitate a** stărilor afective din poezia eminesciană, ca şi observaţiile exegeţilor cu privire la „lirica măştilor", a „rolurilor", sau la „vocile" din anumite mari poeme.

Considerat numai din perspectiva schiţată anterior, s-ar putea crede că teatrul eminescian are doar o **valoare de relaţie**, sau o „valoare prin transfer". Ceea ce ar fi restrîngător şi minimalizant. E, în această privinţă, meritul lui Petru Creţia, — actualul coordonator al ediţiei şi cel care s-a ocupat în mod special de textele dramaturgice din volumul al VIII-lea, — de a fi adus cuvenitele întregiri lămuritoare. În remarcabilul său studiu introductiv **(Opera dramaturgică a lui Eminescu)**, autorul relevă — pe bună dreptate — că „opera poetică şi cea dramatică sînt legate prin zeci de trainice fire" şi că „în dramaturgie poetul insistă mai ales asupra pasajelor de factură poetică, pe care le trece prin obişnuitul lanţ de încercări tot mai izbutite, dar că arareori a încercat să încheie structurile dramatice şi cu atît mai puţin ca, odată încheiate, să le reia în ansamblul lor." Însă, de s-ar fi oprit abia la asemenea constatări, Petru Creţia risca să rămînă în făgaşul „judecăţii rostite de tradiţie", pe care o rezumă astfel : „privind prea mult către intenţii, a scăpat din vedere împlinirile, n-a ştiut să le aleagă din ceaţa unor visări nu prea stăruitoare, să izoleze biruinţele, să le pună în valoare, să le dea viaţă scenică, demonstrîndu-le excelenţa şi vitalitatea." Aprecierea aceasta, aspră, dar întemeiată în mare parte a ei, îi vizează — după cum se vede — nu numai pe istoricii literari, dar şi pe cei chemaţi să aducă piesele eminesciene în lumina rampei : regizori, scenarişti (care pot avea un anume rol, în cazul de faţă), actori. Este ceea ce înţelege să suplinească Petru Creţia — şi izbuteşte, alcătuind volumul nu numai după riguroase şi moderne criterii filologice, dar şi din perspectiva unui avizat om de teatru : grupînd textele-pivot şi pe cele aferente în consecinţă, cu egală atenţie pentru ansamblu şi pentru detaliul aparent insignifiant, numai că apt de a fi valorificat scenic. O subliniere anume îi se cuvine acelor segmente din studiul introductiv în care e definită pertinent fenomenologia procesului de creaţie dramaturgică, la Eminescu, şi rezultatele ei : „O altă caracteristică [...] este legată tocmai de unele dintre reuşitele sale : lipsa de comună măsură între proiect şi realizare [...] Este vorba de faptul că din toată abundenţa proiectelor, din mulţimea personajelor, a actelor, a scenelor plănuite se alege ceva care adesea nici nu se mai desfăşoară pe liniile prescrise, capătă altă structură, altă interioritate, altă tensiune. Acesta este cazul cu **Decebal** (căruia **Pacea pămîntului vine s-o ceară** îi serveşte drept prolog) ; cu **Bogdan-Dragoş**, care se reduce de fapt la singurul act numit **Cornul lui Decebal** şi de care, în cursul redactării, **Nunta lui Dragoş** se desprinde ca de sine stătătoare, redusă şi ea la partea ei vie, idila nocturnă dintre Bogdan şi Ana, neurmată de fastele nici unei nunţi : cu **Alexandru Lăpuşneanu**, care se reduce şi el la o singură unitate, dar puternică şi ajungîndu-şi pe deplin." În ceea ce ne priveşte, acestui triptic de compuneri „ajungîndu-şi pe deplin" i-am adăuga şi piesa **Ştefan cel Tînăr**, cu personajele ferm conturate tot într-un singur act, întîiul, iar dintre ele Arbore detaşîndu-se prin trăsături parcă shakespeariene. În orice caz, cele trei piese apreciate în mod deosebit de Petru Creţia beneficiază de analizele pe care le merită, în numeroase momente ale desfăşurării lor — magistrale. Şi să adăugăm că, în actiunea de editare a dramaturgiei eminesciene, recuperarea a ceea ce contin manuscrisele respectă dezideratul de odinioară al lui Nicolae Iorga, potrivit căruia orice rînd, orice cuvînt, dintre cele scrise de pana lui Eminescu, trebuie să fie publicate.

P.S. În cea de a doua parte a articolului meu intitulat **D-ale folletonisticii** (cf. **Luceafărul**, nr. 38, 1988, p. 2), în loc de „Un «furor» de vorbe :", se va citi „Un «furor» de metehne :".

Lamura poeziei

Urmare din pag. I

seamă micimile vieţii. El căuta miezul cuvintelor, poezia lui ajunsese acolo, în ţinutul de lamură unde se străvede bogăţia cea fără de seamăn a limbii române : „Şi după legea lui şi-n armonie / fiece lucru altuia mă scrie / din liniştea şi adîncimea lui. / Cu mine mie însumi mărturie, / ajung prin cîteva semînţe-n glie / la cuminţenia pămîntului".

Tinerii poeţi care, trecînd prin redacţia „Luceafărului", au convorbit cu el şi s-au bucurat de sprijinul lui pentru a ajunge în paginile revistei — „e de-al nostru, bătrîne, e poet" — au a depune mărturie despre generozitatea acelui ce era, totodată, poet de excepţie şi redactor de poezie cu vocaţie.

Acum, cînd iar se luminează a toamnă, Grigore Hagiu stă alături de prietenul său Nichita, ei sînt ca două troiţe pe cîmpia fără de capăt a poeziei. Şi cum îi era lui dor „de-o ploaie deasă prin Moldova", ne e nouă dor de versurile lui şi de liniştea ce le înconjoară, o liniste vie, cu aromă de mere domneşti : „pămîntule blîndule / mărule rotundule / să cazi unde vrei / pe genunchii în poala / cărei preafrumoase / melancolice femei".

COMPENDIU

■ **ÎN UNIFORMA NEAGRĂ**, a volumelor anterioare, a apărut o nouă carte de versuri şi poeme de Adrian Păunescu, la Editura «Albatros». Ea se numeşte **Într-adevăr**, avînd subtitlul „Noi poezii noi", are aproape 490 de pagini şi este ilustrată de Andrei Păunescu. Materia volumului **Într-adevăr** este strîns înrudită cu aceea din **Locuri comune** şi **Viaţa mea e un roman**, dar şi cu aceea a volumelor anterioare. Iată un început caracteristic de poem : „Pentru mine poezia socială / este semnul decisiv / de moralitate a artistului, / care fuge de mizeria vieţii, / pentru a se refugia / în splendoarea artei, / dar va muri de mireasma unui crin."

Reproducem şi **Cărţi şi oi** : „Mi-aş cumpăra nişte oi şi aş pleca / pînă la sfîrşitul veacului în Munţii Carpaţi / să mă pot întoarce în civilizaţie / cu o mie de cărţi. // Dar cine va mai avea răbdarea / să-şi mai amintească de mine / şi să-mi citească măcar una din ele ?

Desigur poezia nu cere un răspuns. Citiţi, deci, **Într-adevăr** de Adrian Păunescu.

■ **ROMULUS COJOCARU** ştie ce marfă sigură este o istorie de dragoste şi, pentru a fi mai sigur, şi-a intitulat ultima carte, un roman, **Poveste de dragoste**, Ed. „Eminescu". Nu este original, dar este sigur. Cine nu vrea să citească o poveste de dragoste ? Din nou Romulus Cojocaru se dezinteresează de opinia criticii, altfel şi-ar fi intitulat altfel romanul. Să zicem **Paradigma erosului** sau **Semnificaţia celuilalt.**

■ **O REEDITARE SELECTIVĂ** din proza lui Cezar Petrescu a întreprins Mihai Dascal, care încearcă să ne prezinte o faţă mai puţin comentată a prozei lui Cezar Petrescu : cea onirică sau fantastică. Sub titlul **Simfonia fantastică**, Editura „Scrisul românesc" tipăreşte romanul cu acelaşi nume scris de Cezar Petrescu ca şi nuvela **Semnul**, piesă demostrativă pentru viziunile din vis ale prozei sale. **„Străinul" din noi sau Cezar Petrescu şi mutaţiile prozei româneşti interbelice** se intitulează prefaţa acestei duble reeditări prin care Mihai Dascal, îngrijitor şi prefaţator, ca şi adnotator totodată, ne prezintă modul în care proza românească dintre cele două războaie mondiale a tins către înnoirea orizontului şi posibilităţilor ei, aspirînd către o modernizare la care a participat şi Cezar Petrescu. Iată un chip inteligent de reeditare a clasicilor.

■ **O CONTINUARE** a **Calendarului pe o sută de ani**, sub titlul **La trei ape**, povestiri, tipăreşte prozatorul Florin Bănescu, Editura „Eminescu", 1988. Autorul încearcă să reînvie înfăţişarea unui posibil Banat, adică o ipoteză asupra vieţii de altădată a Banatului, scăldată într-o lumină atrăgătoare de legendă.

■ **O POVESTIRE** cu ingineri, muncitori, femei ce merită să fie iubite, şi toate celelalte elemente ale vieţii de şantier este **Balada neterminată** de Constantin Cubleşan. Ilustrîndu-se altă dată ca autor de SF, Constantin Cubleşan se arată de la o vreme atras de proza de aspect tradiţional, scriind şi tipărind povestiri şi romane cu o problematică postbelică şi contemporană. Titlul actualei cărţi vrea să sugereze mersul înainte, victorios, al vieţii. Dorim şi romanului victoria la cititori.

1 OCTOMBRIE 1988

L2

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

Temele tinerilor prozatori craioveni

De la fresca istorică la romanul de analiză infinitezimală a stărilor psihice, de la evocări ale unor perioade nu prea îndepărtate din istoria construcției socialiste la scrieri marcate distinctiv de biografism, fragmentarism și textualism, creația prozatorilor caută să răspundă conștiinței contemporane în impact cu istoria, cu imperativele social-politice ale momentului, cu multitudinea de fenomene transformatoare, frapante și vertiginoase. O literatură în care se întîlnesc cele mai diverse tendințe și voci nu demonstrează decît o vitalitate și o insusire adaptativă ieșite din obișnuit. Deceniul actual a menținut și a amplificat prestigiul unor creatori mai vechi, dar a dat la iveală și numele altora, pe de-a întregul noi și de autentică înzestrare. La concurență (aproape !) cu poezia, proza a căpătat nu numai o pronunțată extensie în actualitate, ci și o fășișă „expansiune teritorială". Critica literară a reținut deja de mult numele unor Corneliu Ștefanache de la Iași, Eugen Uricaru de la Cluj-Napoca, Radu Ciobanu de la Deva sau Romulus Cojocaru de la Drobeta-Turnu Severin. Dintre prozatorii Craiovei și-au făcut loc în rîndul valorilor literare Jean Băileșteanu, Romulus Diaconescu, Nicolae Pirvulescu, Marian Barbu și, mai recent, Gabriel Chifu. Fiecare etalează o personalitate distinctă cu o manieră proprie de creație, cu surse diferite de inspirație.

Interesant de remarcat este faptul că aproape toți acești prozatori abordează cu îndrăzneală romanul, unii chiar de la debut, alții ancorînd aici de la genuri diferite precum publicistică, istorie și critică teatrală, proză scurtă. Editura craioveană „Scrisul românesc" a avut un rol determinant în debutarea și afirmarea lui Jean Băileșteanu, Nicolae Pirvulescu.

Deși printre cei mai tineri între scriitorii menționați, J. Băileșteanu este ceea ce se poate numi un prozator „de meserie". A debutat de timpuriu cu un volum de povestiri, „Clopotul viselor", urmat în timp de două cărți similare ca încadrare tematică și specie literară, „Dealul lupului" și „Poveștile de fiecare zi". Autorul a călcat apăsat pe făgașul tradiției prozei despre țărani și și-a întărit pozițiile prin romanul „Drum în tăcere" (Editura „Scrisul românesc", 1987). Desigur, țăranul este un personaj îndelung zugrăvit în literatura română, începînd cu Slavici. Jean Băileșteanu se îndreaptă către satul oltean din cîmpia Doljului, aflat într-o perioadă de răspîntie — cooperativizarea agriculturii. Romanul este discret marcat de reminiscențe autobiografice, autorul fiind martor ocular la majoritatea evenimentelor narate, iar personajele, ca persoane, i-au fost de asemenea bine cunoscute. Textul dobîndește astfel forță și verosimilitate. J. Băileșteanu are meritul de a aduce în scenă, ca rezultat al epocii social-istorice respective, un nou personaj — țăranul activist intruchipat de Tănase Bălan. Romanul se constituie totodată într-un savuros spectacol de limbă neoșă, limbajul fiind o modalitate importantă de creație și evocare.

Debutînd cu volumul „Aniversare", Nicolae Pirvulescu și-a confirmat vocația de prozator analitic prin romanul „Fotoliul vacant" (Editura „Scrisul românesc", 1986). O ușoară tentă autobiografică planează și aici. Spre deosebire de Jean Băileșteanu, zona resuscitată este tinerețea profesorului Tudor Trifănescu, viitor critic literar de renume. În ceea ce privește personajul, în speță criticul literar, el reprezintă o relativă noutate, așa cum ar fi de pildă și Nicolae Limona, suplinitorul din romanul omonim al lui Viorel Dianu. Nicolae Pirvulescu se dovedește un fin observator al mediilor intelectuale, aducînd în dezbatere idei, concepții și teorii vehiculate în sfera învățămîntului, a istoriei și criticii literare. Stilul este un corolar al creării mediilor și personajelor : sobru, exact, intelectualizat. Un destin zbuciumat are Greta Cringașu, personajul de coloratură, care urmează un traiect ascendent în linie morală și socială, pe cînd vreme Tudor Trifănescu evoluează în primul rînd ca statut intelectual.

Anul 1987 a consemnat un element de surpriză în creația lui Gabriel Chifu, cunoscut ca poet de profunzime al generației tinere, începînd de la volumul „Realul eruptiv" și ajungînd la ultimele în ordine cronologică, „Lamura" și „Omul nețărmurit". Cunoscut din paginile presei literare și ca eseist, G. Chifu tinde spre un profil de creator complex, o dată în plus prin apariția romanului „Unde se odihnesc vulturii" (Editura „Eminescu", 1987). Carte bine primită de critică, „Unde se odihnesc vulturii" propune o formulă deosebită de a celor doi romancieri anteriori. Produs al unei experiențe intelectuale îndelung filtrate, hrănindu-se de data aceasta din mediul orășenesc, romanul aduce în prim plan personaje precum Cristian Mireanu și Liviu Gorgota, frămîntate de puternice conflicte interioare, care provoacă mutații ale destinului acestora. Muzeograful Cristian Mireanu, superficial, chiar cinic, încrezător absolut în puterile corporale, suferă o întoarcere către cunoașterea vie prin tentativa creatoare. Liviu Gorgota, medic dermatolog, sensibil, pedant, izolat între cărțile din camera sa, austeră ca o chilie, se îndreaptă spre activitatea practică nemijlocită, el înrolîndu-se în colectivul unei mari uzine. Aceste răsturnări sînt determinate și de relațiile în contrapunct pe care cei doi le au cu Miriam și Tina, ființe de vitalitate mondenă, capricioase și... decorative. În text sînt manifeste inflexiuni culturale, iar maniera de construcție cu inserții explicative, comentarii de obiectivare literară a personajelor sau dialog direct cu cititorul asociază întrucîtva romanul cu maniera biografismului și fragmentarismului. Așadar G. Chifu este înarmat cu o modalitate modernă de creație ceea ce constituie o premisă pentru scrierile viitoare. Fecunditatea prozei actuale va fi accentuată, fără îndoială, și de noi apariții sub semnătura prozatorilor craioveni și aceasta chiar în anul 1988.

Ioan Lascu

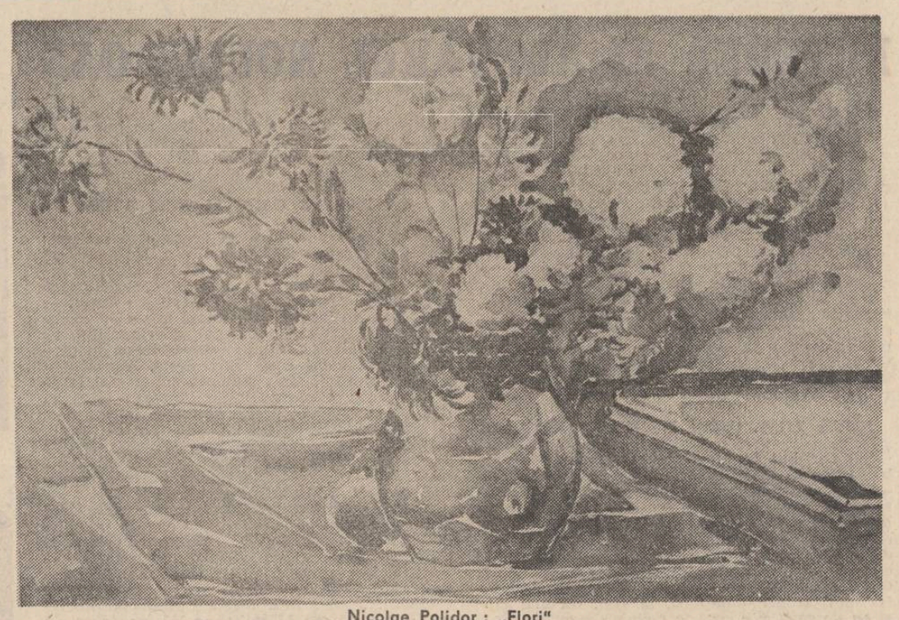

Nicolae Polidor : „Flori"

„Unitatea în diversitate"

„Noua geografie literară" : socat mai întîi de aplombul publicistic al sintagmei, te încearcă o rezervă firească, determinat fiind de aparenta ei inadecvare operatorie. În realitate, însă, conceptul acesta e lansat din necesități de ordinul realității creației și i se pot găsi lesne îndrituiri temeinice. Fenomenul literar românesc actual, în plină expansiune calitativă și teritorială, obligă a fi recunoscut ca atare. Că „Luceafărul" a sesizat fenomenul și i-a conferit valabilitate teoretică, adoptîndu-l ca program, constituie un merit real, cu urmări benefice în simularea creației literare autentice ; revista a intuit sensul modificărilor apărute în conștiința actuală, recunoscînd importanța demetropolizării, a rolului policentrismului în declanșarea energiilor culturale latente, integrabile spiritualității românești și, deci, universale. Ideea este profund democratică și a fost avansată la noi (dacă sînt necesare susțineri de ordin istoric) de reprezentanți notabili ai unor direcții literare lucide, precum C. Stere și G. Ibrăileanu. În alt plan, socio-economic, îi recunoștea viabilitatea americanul Alvin Toffler în „Al treilea val" : iată, deci, un argument pentru un mod de a gîndi deopotrivă „organic" și modern. Forța catalizatoare a conceptului, observabilă în timp, va putea institui o coeziune conștientizată, cerută de apartenența la o zonă, cu specific psihologic, folcloric și, virtual, estetic. Nu o solidaritate exterioară, un pitoresc regional se vizează, și nici măcar circumstanțiale elogii reciproce ci o **limpezire matricială**, elucidarea aderențelor la rădăcinile culturale care va permite relansarea originală a ideii de „diversitate" și a contribuției acesteia la configurarea culturii naționale. **Unitatea în diversitate**, la nivelul profunzimilor mentalului colectiv va fi, astfel, probată.

Pe plan strict critic, pe lîngă invitația, necesară, la cunoașterea întregului fenomen literar românesc, conceptul de **nouă geografie literară** presupune și un gest polemic, dictat de necesitatea unei proaspete și radicale abordări, renunțînd la unele practici inerțiale și superficiale. Necesitatea reconsiderărilor, o mai justă situare a valorilor, respectînd dinamica literară, înseamnă implicit încurajarea creației autentice, confruntarea liberă a opiniilor. Într-adevăr, nici un critic nu poate pretinde că deține adevărul estetic și axiologic absolut. Adevărul apare numai într-un climat neosificat ideologic, el este un aliment indispensabil al schimbului sincer de vederi. Tocmai promovarea acestor deziderate și le asumă în mod generos și lucid revista „Luceafărul" cînd susține conceptul mai sus amintit. Luînd atitudine față de orice exclusivism ori formalism, cultivînd pe bună dreptate o literatură a substanțialului, a problematicului, era firesc să respingă ludicul din poezia și proza unor tineri, atașați unei orientări literare nu așa de fecunde. Chestiunea nu este pusă fals, ci imperfect rezolvată. Indiscutabil, textualismul, jongleriile literare, teribilismul, practicate de unii tineri scriitori implică un șubred teritoriu problematic și estetic. O poză simpatică, s-ar putea spune, căci, desigur, e dreptul tinerilor și libertatea lor, de a recurge la astfel de procedee. Dar — și aici atingem un punct nevralgic — și dreptul celorlalți de a semnala în mod just fenomenul, de a-l discuta nuanțat în cadrele lui firești, fără a-l considera un model și nici a-l recrimina ori ignora. În cazul acestor experimente, e vorba, în fond, am convingerea, de **un evazionism literar**, soi de concesii și indulgență față de sine, pe care și le administrează unii tineri autori, în plăcuta, dar falsa ipostază de experimentaliști. Atitudinea aceasta critică nu vizează pe tinerii cu adevărat înzestrați dar încă nefixați opțional, ci pe veleitari și lenești. Căci „textualismul", de pildă, întreține veleitatea și minima rezistență intelectuală, culturală : a consemna de-a valma tot ce-ți vine în minte, invocînd o dezinhibare creatoare (fenomen consumat de avangardă) înseamnă denaturarea esenței artei. Talentele literare, indiferent de formulele îmbrățișate la un moment dat, se vor limpezi, vor lua calea investigării realității care rămîne proba maturității literare și estetice.

Ion Dună

„Reducerea la scară"

Confiscînd cu o anume ritmicitate interesul dar uitînd rigoarea trebuincioasă, abundentele discuții despre „generații și promoții", generînd reacții diferite, s-au întins cu repeziciune în actualitatea literară ; dincolo de firească preocupare (obligatorie, pînă la un punct) pentru noul val, vîlvătăile acestor dispute, dînd apă la „moara" amatorilor de clasamente și aglomerînd listele celor care se vor îmbarcați în trenul generației, traduc o preocupare intrucîtva dilatată.

A fi „tînăr scriitor" mi se pare, dealtfel, aproape un amănunt irevelant. Sub acoperișul unei noțiuni nesigure, elastice, se înghesuie încă mulți cu talent prezumat, fericindu-se doar pentru condiția biologică. **A fi scriitor**, prefigurînd o operă — iată ceea ce contează. Sigur, amprenta spiritului tînăr rămîne, chiar dacă ar fi doar acea „fantasie mult mai vie" de care vorbea Eminescu și care, prin exces, a născut acum o jubilație superficială și destul de mult zgomot.

În discuție e tocmai conceptul de generație. Cum „apropierea biologică" nu poate fi concludentă esteticește, rămîn valabile precizările lui Tudor Vianu asupra „generației de creație", știut fiind că spiritele afine se întîlnesc, totuși. Cum s-a tot constatat, reflecția critică asupra acestui termen și, în general, asupra conceptelor operatorii este încă mult sub larghețea manevrării lor. Ceea ce nu anulează necesitatea lor ; și nu diminuează utilitatea unor anchete, precum cea de față.

Oricum, despre generația '80 se discută cu pasiune, dintr-un elan clasificator (clarificator ?) care exprimă un paradox ; mulți dintre participanții la dezbatere sînt mai interesați de afilieri și delimitări decît de propria operă ! În fond, testăm o promisiune ; ea îngăduie „mari făgăduințe", dar nu și verdicte inatacabile, cită vreme e nevoie de distanță pentru a cartografia relieful ei. Nu din prezbitism critic refuzăm acum siguranța celor care s-au autodecretat generație, uitînd că este prematur să vorbim la superlativ despre o mișcare ce nu și-a fixat convingerile artistice, care își caută rosturile ; ceea ce se va numi — retrospectiv — „generație" are nevoie și de răbdare pentru a răzbi. Doar „masca timpului" va permite sesizarea adevăratei ei geometrii, prin plantarea altor repere ale evoluției literaturii ; ceea ce s-a vrut o „revoluție literară", însinuind anacronismul literaturii anterioare, perpetuează un maniheism de tristă amintire. Cert e că noua generație care, evident, nu se reduce la o inventariere onomastică a poeților (a **anumitor** poeți), care a redescoperit „forța provincialilor", are nevoie de prezențe inconfundabile, adică de personalități spărgînd granițele „de grup". Saltul de la conștiința de grup la conștiința de scriitor este obligatoriu.

Firește că o nouă generație exprimă (sau ar trebui să exprime) o nouă sensibilitate. Ambițiile unei literaturi „noi", plasată pe orbita postmodernismului, expediază sub eticheta vetusteței alte orientări, ignorînd elementara observație că **o generație este o albie în care se varsă numeroase tendințe**. Să fie doar ludicul definitoriu pentru sensibilitatea modernă ? Dar „valul" ironicilor (îmbrăcînd o uniformă care creează confuzie, făcînd posibilă — fără mari pagube — permutarea numelor) ascunde acest risc uniformizator. Este necesar să invocăm, încă o dată, criteriul diversității. Noua generație oferă, într-adevăr, voinței de schimbare răspunsuri valorice. Dar iluzoria ruptură cu tradiția este, categoric, o discuție otioasă. Căutînd drumul spre originalitate mergem mai departe asimilînd valorile trecutului ; fiecare continuă ceva sau pe cineva, nutrindu-se dintr-un humus cultural. **Iar redescoperirea tradiției rămîne o șansă pentru fiecare generație.**

A constata existența unei generații este, spuneam, o operație retrospectivă. Promoția '80 e încă la răscruce, trebuie să se schimbe — nota Mircea Cărtărescu (vezi **Tribuna**, nr. 30/1983), depășind „stilul cenaclului", lăsînd în urmă avangarda și relațiile de grup. Se vorbea chiar de **un eșec sociologic**, previzibil dealtminteri cită vreme nu prin „generație" rămîi în literatură ; aici e nevoie de soliști, nu de coriști.

În timp, literatura noastră și-a îmbogățit paleta mijloacelor iar achizițiile condensate în ultimul ei segment probează și apetența pentru fantastic, barochism, livresc, ironism, etc. Trecînd pragul postmodernității (pe care, după Jean Lyotard o înțelegem ca „o tensiune către pluralitatea categoriilor"), optzeciștii își definesc noua sensibilitate, apetitul genofag : o încălcare a frontierelor, eseistica sprințară, simțul ironiei, predispoziție hiperrealistă, demistificare ; dar și serializare, inginerie textuală (o virtuozitate fără tensiune și viziune), glorificarea derizoriului, stenografie citadină, pericolul rarefierii substanței, riscul nivelator. Fenomenul literar este însă proteic și a-l trata „procustian" (impunînd o modalitate, printre altele, ca unică șansă, transformînd-o în program) înseamnă a crede în exclusivismul unui punct de vedere, strangulînd — temporar — virtualitățile.

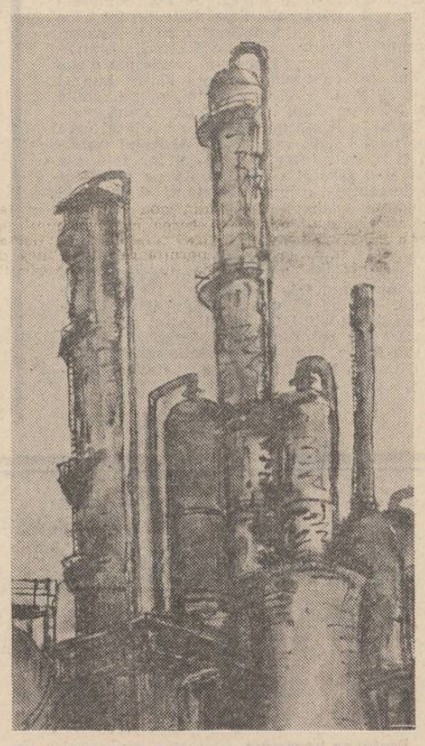

Otto Barabas-Teleajen : „Peisaj industrial"

O discuție despre „promovarea" generațiilor literare este oricînd binevenită, obligînd la interogarea contextului cu ochi sociologic. Intrăm astfel în climatul unei epoci, în „urzeala" unui timp al creației, întîmpinați de o cantitate de texte, de o aglomerare de cărți, sondînd — dincolo de ele — „arhitectura secretă a mișcării literare" (cum ar zice M. Ungheanu). Cărțile rămîn depozițiile noastre ; dar spărgînd pojghița vizibilului, descifrînd „viața de idei", vectorii estetici, resortul polemic al atitor dezbateri (intersectînd curente, direcții literare) cercetăm — inevitabil — peisajul revuistic, luăm „probe de climat" (cu rol decisiv în formarea și afirmarea atîtor serii de creatori).

Nu s-a făcut încă — după știința noastră — o cercetare serioasă (scotocind arhivele), luminînd retrospectiv rolul unor reviste (**Steaua**, **Luceafărul**, ș. a.) ca centre de iradiere în perioada postbelică. Traumatizînd organismul literaturii, eclipsa proletcultistă a obligat generația '60 la o explozie cantitativistă. În fine, prin platformă larg culturală, prin program, revistele au redeșteptat orientarea estetică și ar putea întreține în continuare o fertilă diferențiere, luînd pulsul clipei, antrenînd pe orbite distincte creatori de felurite calibre. Circuitul revuistic, laboratorul cenaclier sînt — se știe prea bine — rampe de lansare a tinerelor talente. Dar, am zice că mai importantă, uneori, decît creația pare a fi acum **apartenența** : „n-ai generație, n-ai creație" — constata un critic și mă tem că butada ascunde un adevăr. Firește, un adevăr al vieții literare, nu și al literaturii. Fluturînd revendicări înainte de a produce ceva, noua generație își dezvăluie „strategia", recunoscîndu-și o solidaritate de scop : ocuparea „scenei literaturii". Evident, deslușim aici un mecanism verificat, pus în evidență de R. Escarpit : cînd o echipă literară ocupă scena („ia cuvîntul"), blochează — pentru cităva vreme — accesul altora. Funcționează apoi **sintonia de generație** : scriitorii selectați și publicul lor îmbătrînesc alături, urmînd ca alt val să provoace declicuri în opinia publică.

Sînt acestea (și multe altele) adevăruri nu tocmai confortabile : rostindu-le, riscăm a fi taxați drept inamici ai generației ! Chiar dacă se vor supăra unii, continuăm ; și înțelegem că gestul de a te solidariza cu propria-ți generație nu înseamnă a produce industrios doar laude. Chestiunea cu adevărat importantă e descoperirea drumului propriu prin păienjenișul de stimuli și directive, mergerea ta pe propria-ți direcție (cum ar fi sous Noica), fără a prelua cauze străine, fără dezacord cu sinele lăuntric. Astfel de înrolări/racolări sînt păguboase : **descoperirea de sine** se va produce inevitabil dar falsele direcționări (posibile mai ales în anii gamelor de început) cheltuiesc inutil acea „cîtime fixată" de care vorbea Maiorescu, (atrăgînd atenția că puterile culturale se cuvin folosite pentru „lucrarea cea trebuincioasă").

Vinind gloria, demontînd mecanismele succesuale multe nume caută zgomotul publicitar, iubesc plierile conjuncturale și trena superlativelor, forțînd timpanul publicului : fiind „la modă", se vor demoda iute, vor obosi repede în pofida voioșiei intelectuale. Iată un tribut greu sancționînd o maladie nu doar juvenilă.

S-a dovedit că **investiția în tineri** e rentabilă și sub unghiul pregătirii unui „viitor confortabil" pentru maestrii de azi : **diplomația literară** își spune cuvîntul, partizanatul naște efecte hipertrofice tulburînd dreapta judecată. Amputînd spiritul critic, supralicitările pripite (dînd note mari futuror) sfîrșesc într-o „istorie frauduloasă". Încît, spriinul oferit în promovarea generațiilor nu e tocmai dezinteresat ; nu toți liderii au, neapărat, „nostalgia mecenatului". Judecînd fenomenul tînăr fără minima distanță istorico-literară, cu grabă suspectă de a instala alți idoli, ignorăm eroziunea timpului ; apoi, să nu uităm, literatura tinerilor trebuie înglobată întregului, contextului în care se varsă, examinată prin **reducere la scară**. Privită sub luna unui prestigiu dilatat, propulsată de trambulina vanităților, înghețînd ierarhiile clinei, literatura de azi își oferă singură recompensele ! Ce va rămîne ? Doar timpul decantînd valorile va putea răspunde, manevrînd o noțiune istorică de valoare", după spusa călinesciană. Pînă atunci, să privim cinstit în jur, fără obsesii de recensămînt literar ; să lăsăm pe cei de după noi să descopere existența generației noastre.

Lucrînd convergent în folosul literelor române, generațiile **coexistă** (e drept, neidilic). Încăpem toți, tentativele bilanțioase sînt premature, excomunicările stîrnesc hazul dar pauperizează peisajul. Sigilată de **legea diferențierii**, generația nu poate fi un scop pentru un scriitor autentic, dorind desprinderea, detașarea. Contează victoria postumă. Abia „ieșind" din timpul ei și instaurîndu-se în eternitatea literaturii, o generație își îndeolinește misia, „promovată" fiind de nemiloasa Istorie.

Adrian Dinu Rachieru

În universul tradiției

Urmare din pag. 1

crea senin și întemeiat pe o credință în absolutul unor valori. Oraș „european", Piatra Neamț reclamă, așadar, și o cultură în aceste măsuri.

Esențialul este, astfel, nu a inventa o tradiție căci, în definitiv, cine are încă treze în memorie urmele poporane ale lui Ion Creangă și cultura pătrunzătoare a nenumărați cărturari din alte vremi se întemeiază pe o tradiție cum nu-s multe. Însă nici a rămîne la un cadru tradițional pur nu-i, de bună seamă, recomandabil. Astfel incit o evoluție fără pierderi ține aici de o directivă interioară și de acumulări care, pornind de la o memorie grea de înfăptuiri, reproduc în alt ceas și în alte împrejurări ceea ce constituie fond sufletesc statornic. Cu vreo șapte-opt ani înainte, prin 1980, la Piatra Neamț se iviră mai mulți literați de vîrstă cu precădere tînără a căror preocupare nu se arată a fi, precum în alte părți, constituirea unei tradiții, ci revigorarea ei, exprimarea unei legitimități și, ca atare, confirmarea unei puteri autohtone de a întruchipa pătrunzător un gînd deopotrivă tradițional și nou. Absența unui mentor cu prestigiu tradus în operă și în virstă nu se simți cu acuitate și putem zice că acești tineri, care nu exemplificară o generațiune spartanee, se sprijină pe o contemporaneitate esențială și fără determinare de cronologie cu o întreagă lume trecută, de valori. Din locul lor subcarpatic, care fusese și locul lui Hogaș și geografia lui Creangă, ei se socotiră îndreptățiți a se exprima fără inutile rețineri, într-un timp subiectiv însuflețit de un ideal mai presus de clipă și poate de aceea mai înalt.

Înainte de toate, veniră aci, în această mică utopie nordică — poeții. Ei aduseră o moldavă înclinație către reflecție și un suflet păduros însetat citeodată de limpezimile abstracte ale Helladei, însă o Helladă recitită prin Hölderlin și prin Heidegger. Însă, diferențierile există și încă de pe acum putem prenumăra individualități și nu un suflet liric colectiv și, prin aceasta, anonim. Profundă, austeră și îndurerată, arătînd o emoție de solitudine eminesciană intîmpinată în chip stoic, este lirica lui Aurel Dumitrașcu, a cărui experiență de retragere într-un sat de munte e asemănătoare cu aceea a lui Teofil Răchiteanu. Îndemnări către stilizare și un mod abstract de a vedea se evidențiază în „poemele în alb-negru", ale lui Adrian Alui Gheorghe, o voce cu emoții dominate de rațiune. Ca, de altfel, și lirismul mai amplu și în chip izbitor mai imagist al lui Daniel Corbu, ale cărui distilări de emoții se produc într-un suflet mai puțin senin decît altele. Este ceva aici din tradiția unei lirice moderne, caligrafică și sentimentală, rotunjind vorbele și ferindu-se de pitoresc, năzuind către mari viziuni și redescoperind o austeritate a inefabilelor armonii.

Mai puțin „moldavă" în superficie, căci arată o înclinație către observația caracterologică și spre un realism obiectiv cu plăceri conduitiste, este proza lui Lucian Strochi, exprimat deocamdată doar printr-o nuvelistică bine articulată, însă romancier de viziune și un de tot remarcabil eseist „de îndrumare" care se neglijează. Modernă, inteligentă, încă neluată în seamă după merit este și literatura în proză a lui Vladimir Tescanu, care, asemeni poeziei lui Nicolae Sava, de pildă, e capabil de ingenioase dezvoltări. Aceeași obsesie a „modernității" e prezentă în eseistica lui Cristian Livescu, exeget al lui Ion Pillat și poate un posibil istoric literar al „nemțenilor", care azi au trebuință de o extragere din circumstanțial și de o proiecție, colectivă, în tipologic. Și fiindcă această literatură nutrește, în felul ei, un sentiment al diferențierii și lasă a se întrevedea straturi de străvechime, nu-i inutil a menționa, între acești literați cu prezență stăruitoare, și pe istoricul Marius Alexianu, un cercetător apt de indiscutabile izbînzi și un „clasicist" de formație erudită.

Totul arată aici o preeminență a tinereții care, totuși, n-ar fi fost cu putință de n-ar fi existat și contribuții mature, unele de însemnătate cu totul mai presus de comun. Astfel, stăruința de animator a lui Valentin Ciucă trebuie, fără nici o îndoială, încununată cu elogii. Acest spirit neostenit și generos, înclinat a produce restaurări în ordinea valorii și prezent oriunde este vorba de un fapt intelectual mai de seamă, a făcut monografia lui Lascăr Vorel și lui Aurel Băeșu, arătînd că, în absența unei reconstituiri depline a valorilor cu tradiție, contemporaneitatea nu poate evolua organic și cu toate experiențele consumate. Deopotrivă cu ei este Ciprian Zaharia, ale cărui excepționale contribuții de istorie a culturii românești, cunoscute în țară și în străinătate, valorifică straturi de civilizație unde locurile nemțene se întîlnesc cu evenimentul național major : o istoriografie care aparține, prin valoare, mai mult viitorului decît prezentului.

Cu acestia și cu altii încă, poate chiar și cu un „mare necunoscut" încă aflat în virtualitatea vocației, „nemțenii" pătrund în literatura română la altitudini remarcabile și, într-un anumit sens, e cu putință a zice că, avînd „trecut" și „prezent", viitorul e al lor.

Partid

Temei cunoașterii de tot,
tulburător ca o izbîndă,
din tine m-am născut și pot
să-ți fiu cu viața mea arzîndă

de idealuri credincios
pînă la moarte, să te am
în mine ca un dar frumos.
Ești sufletul acestui neam

și-acestui timp. Partid al meu
iubirea de-adevăr e calmă,
să fii al patriei mereu
cum am eu pururea sub palmă

griul de aur viu. Partid
al libertății fără dubiu,
dintr-un izvor necontenit
istoria te-a făcut fluviu

al fericirii tuturor.
Ești punctul meu de sprijin, brațul
ce-l prind cînd mă cuprinde-un dor
de mine însumi, ești nesațiul.

Ion Popescu

Zicem țară...

Zicem țară cum am zice mumă,
Omenesc de simplu și firesc,
Cum firesc respiră doru-n doine
Pe pămîntu-acesta, românesc.

Zicem țară cum am zice iarbă
La un sfat de taină cu pămîntul,
Unși cu rouă voievozi credinței
Într-un singur grai, strălucminîndu-l.

Zicem țară cum am zice apă
Într-o însetată aiurare,
De aceea ctitorim în luturi
Turlele inverse de răcoare.

Țară zici, de parcă-ți strigi pe nume
Chipul răsărit într-o fîntînă
Și-i destinul sfintelor silabe-n
Rădăcini de cîntec să rămînă.

Victor Rusu

Cîntec de patrie

Să crezi în iubire cum crește sămînța
din sămînță, iubirea mai de preț
e spicul care leagă de primăvară
o altă primăvară,
focarul în care arde acest gînd
ca să-ntomneze-n rod
proaspăt răsărit de soare.
Să crezi în iubire cum crește sămînța
din sămînță, iubirea mai de preț
e colțul acesta de senin
în care nopțile sînt suflete curate
de unde vin urmașii
mingiieri pentru bătrîne frunți.

Solare vibrații

Solare vibrații îmi îndeamnă cuvîntul,
Semințe noi în brazdă să scutur ;
Constelația palmei, în vii străluciri
Ocean de lumini să reverse.

Sub zăpezi, freamătul piinii se-ncarcă
De floare. Cîntecul meu pentru timpul
Robust de temei. O inimă urcă,
Cu toată puterea de strigăt, jurămîntul
fierbinte.
Solare vibrații, în cer de mii de cercuri,
Raze de cîntec cetății să-nchin ;
Semințe noi, din rădăcini adînc
întemeiate,
Trepte de tînără patrie de eroi.

Îndemn în strălucire de rouă

Palmele mele sună a pămînt,
Ochii mei sună a viitor,
Pieptul meu armură a citorva bătălii
În care respiră Carpații.
Fiule, ține pasul după aceste sunete
încercate !
Firul aprins pe care au urcat
cei ce au crezut în moarte
această cimentare a duratei,
cei ce au crezut în viscolul din care
griul a primit bobul greu, fundamental.

Ion Scorobete

PATRIA DE AZI

PUTEREA ŞI ADEVĂRUL NOULUI OAŞ

Oaşul este, prin înfăţişarea sa şi prin firea oamenilor săi, un ţinut mîndru. Semeţ. Parte a ceea ce Bogza numea „tăcuta, severa, incoruptibila Miazănoapte". Dar tot Oaşul a fost, timp îndelungat (fără început, spun cei care l-au apucat trăi) campion naţional al sărăciei. Periferie a României. Abandonat muzeu al primitivismului. De la această realitate — anevoie de adus în cuvinte, dar care poate fi probată prin mii de mărturii scrise, orale sau fotografice — trebuie plecat la drumul prin Oaşul de azi. Teritoriu în continuare fascinant prin puritatea obiceiurilor şi-a oamenilor, prin cultul pentru străvechime, prin rîvna cu care e muncit pămîntul — Ţara Oaşului este, în acelaşi timp, unul dintre cele mai limpezi exemple ale modului cum poate renaşte un ţinut.

BUNĂ ZIUA, OIERI DUMNEAVOASTRĂ

Stă sprijinit în bîta lungă, ajungîndu-i pînă la bărbie, şi tace o vreme, privind peste cîmp. — Bine c-a mai venit şi toamna asta peste noi, zice. — Lasă poezia, nea Buhai, spune mai bine cum stăm cu oile. — Uşurel, vine răspunsul. Dumneata ce crezi, primare, că avem noi, ciobani de cînd ne ştim, nevoie de sfaturi sau de acte ştampilate ca să dăm lapte şi lînă ? Om sta noi de vorbă în primăvară, la simbră. Da' pîn' atunci, duminică, la sfat. Că mai am şi eu de spus cîte ceva, e nevoie de sprijin. Încolo, cu priceperea, aia-i treaba noastră !

Ajunşi în curtea ceapeului, vedem îndreptîndu-se spre noi un tînăr în halat alb. Pînă să se apropie, primarul Chirilă Gherman apucă să-mi şoptească : E inginerul Gabriel Popescu, venit din Vîlcea. I-a fost greu, că sectorul zootehnic era cam la pămînt, am avut discuţii aprinse, a ameninţat că pleacă, dar totul s-a rezolvat... — Stăm bine, tov. primar — i se adresă inginerul. Cînd isprăvim şi grajdul ăstalalt o să vedeţi ce-nseamnă creştere de animale ca la carte. Mă interesează acum să am în permanenţă oameni la fermă, chiar dacă e de treabă şi la cîmp. Da' vorbim duminică, să vedem ce-or zice şi sătenii...

Ştiam, din auzite, că la Turţ a existat şi continuă să existe un sfat al bătrînilor. Că puterea lui de-a dezbate şi adopta hotăriri importante încă se păstrează. Atîta doar că, în condiţiile de azi, ale accelerării ritmului şi ale complexităţii sporite a vieţii comunei, se simţea nevoia unui cadru mai larg de analiză şi decizie. El s-a creat aproape pe nesimţite — o tribună a democraţiei care se întruneşte, în fiecare duminică, înainte de ora prînzului, pe platoul din faţa primăriei. Vin aici tineri şi vîrstnici, muncitori de la mină, ţăranii şi intelectualii satului. Se plănuiesc treburile săptămînii ce urmează şi se discută ce s-a făcut şi ce nu în săptămîna care a trecut.

— Ce-au hotărît, cu adevărat important, înţelepţii satului în ultima vreme ? — Tot ce facem e important, zice primarul. (Am sentimentul că vrea să mă ducă cu vorba). — Cum aşa, tovarăşe primar ? ! Se string acolo, în zi de sărbătoare, sute, chiar mii de oameni — că doar aveţi comună mai întinsă decît Satu Mare şi cu mai multe sectoare (nouă) decît Bucureştii —, renunţă la odihnă sau la distracţie pentru a participa la acest nou sfat al bătrînilor doar pentru a stabili dacă au de mers la căpşuni sau la strîns fînul ? Păi asta nu se poate face mai uşor, cu economie de timp, şi la ceapeu ? Sau vine inginerul Popescu şi zice : mie-mi trebuie oameni la zootehnie !, iar inginerul de la cultura mare zice la rîndu-i : ba-mi trebuie mie !, şi apoi se supune la vot unde merge forţa de muncă ? De astea ocupă-se conducerea colectivei ! — N-o luaţi chiar aşa ! Vedeţi blocurile astea noi ? Vedeţi, dincolo, spitalul cel nou ? Vedeţi creşa ? Toate s-au făcut cu oamenii comunei, cu munca lor. Şi totul a fost stabilit aici, la sfatul nou al înţelepţilor, cum i-aţi zis. Astea ar fi, să spun aşa, lucrurile mari. Dar o localitate nu trăieşte numai din ele, ci şi din acelea de fiecare zi. Iar acestea — mărunte, veţi zice — trebuie şi ele cumpănite atent. Mai avem de reparat cîte un drum, de dres cîte un podeţ, e nevoie de ceva atelaje pentru o treabă sau alta. Oamenii decid. Ei se-nvoiesc asupra acestor lucruri, aducînd fiecare argumentele sale, arătînd ce şi cît pot face. De-asta arată Turţul aşa. — Şi sfatul bătrînilor, cei vechi ? — Bătrînii sînt ascultaţi şi acum. Dar ne interesează şi spusa specialiştilor, a celor cu elan. E nevoie de înţelepciune, dar şi de entuziasm, de putere de-a făptui.

UN PRIMAR CARE IA INTERVIURI

Aş putea spune, cum se procedează adesea : nu l-am găsit pe primarul din Negreşti-Oaş în biroul său şi a fost nevoie de multă alergătură, dintr-un colţ în altul al oraşului, pînă a reuşi să schimb primele cuvinte cu dînsul — formulare ce închide în subtext atît o apreciere a stilului de muncă (dinamic) al primarului, cît şi una la adresa zelului reporteric de care a dat dovadă cel care povesteşte. Adevărul a fost, însă, altul, mult mai prozaic şi mai lesne de relatat : primarul Vasile Mureşan este un om foarte ordonat, precis în tot ce întreprinde, ca urmare, lesne de găsit. E suficient să întrebi la secretariat — unde e tov. primar ?, pentru ca răspunsul să vină îndată — la unitatea... sau în zona..., de unde revine în jurul orei... Aşa se face că l-am aflat cu uşurinţă.

— Care-i problema ? Cu ce treburi prin Oaş ? (Răspuns scurt şi exact). — Ce ştiţi în clipa de faţă despre Negreşti ? (Răspund : destul de puţine. Din ziare, din ce-am putut vedea...) — Doriţi cifre comparative ? Cu dragă inimă, numai că oraşul de azi nu prea are cu ce se compara. Puneţi faţă-n faţă producţia industrială din '65, de 17 milioane lei, cu aceea de azi, de aproape o sută de ori mai mare. Sau vreţi să comparăm unităţile economice de interes republican cu totala lor lipsă, acum două decenii ? Singura comparaţie care poate rezista este, în momentul de faţă, aceea dintre rezultatele obţinute de la un an la altul. Ştiţi ce se găsea pe locul platformei industriale pe care aţi văzut-o venind dinspre Satu Mare ? Un tîrg de vite. Nu zîmbiţi, n-au dispărut vitele din Oaş odată cu venirea industriei, pe drumul de la **Negreşti-Oaş** la **Negreşti-Oraş** ! Nu, doar că fiecare, industrie şi zootehnie, s-a aşezat la locul său. Vă puteţi imagina cum a început industria aici ? La 1 ianuarie '69, media de vîrstă a celor ce lucrau la Întegrata de în şi cînepă (acum cea mai mare unitate de profil din ţară) era cu puţin peste 17 ani. Nu exista, pe-atunci, nici măcar un singur cadru tehnic provenit dintre oşeni. Să nu mai zic de ingineri, medici, profesori. Ce să vă spun mai mult ? Că în '65 nu aveam în tot oraşul decît două clădiri, cu etaj: spitalul, ridicat în '57, şi actualul Muzeu al Ţării Oaşului, pe atunci internat al liceului. Acum sînt peste o mie de apartamente, două şcoli generale, încă un liceu, creşe, cămine, hotel... (Monologul primarului Vasile Mureşan a durat mai bine de un ceas. Către sfîrşitul acestui autointerviu au apărut şi întrebări care păreau a-l pune în încurcătură). — S-a adaptat bine primarul, sătmărean prin naştere, realităţilor Oaşului ? S-a oşenizat el cu adevărat ? Cum e privit de cei din jur ? Ce-şi poate reproşa ? Cînd şi cum va rezolva problemele care se ivesc fără încetare, legate de sistematizare, de construcţii, de locuinţele aflate în afara perimetrului urban, de starea drumurilor, de felul cum se lucrează la ceapeu sau în domeniul prestărilor de servicii ? Am ridicat un oraş, dar acum trebuie să ne ridicăm noi la înălţimea pretenţiilor lui. Iată, de la Fabrica de utilaj minier şi tehnologic au început să pornească loturi de produse pentru export. Calea ferată îngustă a fost înlocuită de una normală, lărgîndu-se astfel, şi la propriu şi la figurat, contactul Oaşului cu Ţara, asta însemnînd rezolvarea problemelor de aprovizionare cu materii prime, de... (Se lasă o clipă de tăcere. Profit). — Care a fost prima problemă pe care v-aţi propus să o rezolvaţi ca primar ? — Una a fost, şi tot prima a rămas — dreapta relaţie cu oamenii. Încrederea lor în mine şi a mea în ei.

DESPRE STATORNICIE

Un prieten, pictor, arătîndu-mi cele mai dragi tablouri ale sale, se oprea adeseori în faţa unui autoportret pe care nu se mai sătura admirîndu-l. L-am suspectat (şi i-am spus-o) de narcisism. A rîs. — Recunoaşte că sînt mai frumos în pictura asta decît în realitate ! Dar ştii de ce? M-am pictat în uşa pivniţei de-acasă de la mine, de la ţară. Asta, locul cu suflet de unde mă trag, m-a înfrumuseţat, nu talentul meu.

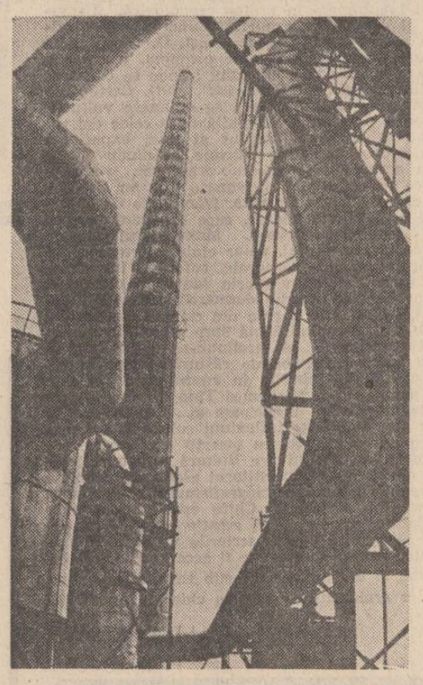

Acelaşi lucru, dar prin intermediul altor tipuri de exemple, mi-a spus, în desele şi lungile discuţii purtate, medicul Mihai Pop, directorul spitalului orăşenesc din Negreşti. Venit aici „de peste deal", de la Baia Sprie (după o trecere, ca student, prin Cluj), Mihai Pop e medic de Oaş de un sfert de veac. Iubitor de natură, de folclor şi de lecturi alese, privitor atent în jur şi bun cunoscător de oameni, medicul Pop este o veritabilă poartă deschisă spre Oaşul adevărat, spre adevăraţii oşeni. Pe o stradă din Turt s-a oprit la vorbă cu un bătrîn, pe care apoi mi l-a prezentat. — Îl cheamă Ştefan Estan, are peste 70 de ani, dintre care aproape 50 lucraţi ca agent sanitar. E tipul de oşan rămas acasă. Omul care face toată viaţa aceeaşi muncă, dar cu aceeaşi tragere de inimă. Cînd a împlinit vîrsta pensionării, a fost sărbătorit cu tot fastul. Însă el a devenit, cu trecerea vremii, tot mai trist. După un an de inactivitate, unii ziceau că s-ar fi ţicnit de-a binelea. Dar el tînjea după vechea muncă. L-am reîncadrat. Acum e bine sănătos, aleargă de colo-colo ca-n tinereţe, e viol la mers şi la minte. Pe oşan nu trebuie să-l desprinzi de-ale lui dacă-l vrei zdravăn şi bun de treabă. — Vă simţiţi oşan, doctore ? — Da. Cu totul. Curăţenia sufletească şi vitalitatea celor de-aici m-au cucerit definitiv. Am învăţat de mic, din tată miner şi mamă ţărancă, rosturile muncii şi respectul datorat ei. Mama are o vorbă plină de optimism : orice s-ar întîmpla pe lume, lucrul din mină n-are cin' mi-l lua. Aşa gîndesc şi oşenii, şi la cîmp şi în uzină.

— Industrializarea Oaşului — spune directorul Integratei de în şi cînepă, Ioan China (om pe care l-am descoperit a cunoaşte, cu nume, virstă şi loc de obîrşie, pe aproape toţi cei 1 400 de subordonaţi) —, procesul acesta, presupunînd o rapidă adaptare la exigenţele unei anumite discipline, i-a schimbat pe oameni. Nu dintr-o dată, ar fi fost imposibil, mai ales că-i vorba de oşeni, dar mai repede decît m-aş fi aşteptat. La începutul începuturilor, nu exista nici măcar un singur maistru. Acum, avem pentru încă o întreprindere. Şi, cu toţii, oşeni.

FOTOGRAFUL DACILOR

Imaginile lucrărilor de construcţie a căii ferate ce traversează, nu de mult timp, Oaşul sînt printre ultimele din fototeca de peste o sută de mii de clişee a lui Ioniţă G. Andron, om care bate de o jumătate de secol ţinutul cu aparatul de fotografiat în mînă, adunînd probe de frumuseţe şi dovezi de înflorire. Intelectual veritabil şi om de acţiune, autor al unui memorabil album „Ţara Oaşului", precum şi al unor broşuri îndrăzneţe publicate în chiar timpul terorii horthyste, nume ce va intra cu siguranţă într-o necesară istorie a fotografiei româneşti, povestitor plin de har — Ioniţă G. Andron este, el însuşi, o carte vie, vorbită sau scrisă, cu forţă şi fineţe, despre Oaş. S-a bucurat mult atunci cînd noua cale ferată a fost terminată şi nu istoveşte să vorbească despre acel moment ca despre unul de referinţă pentru oşeni.

— Ţara asta a Oaşului, atît de darnică în frumos, atît de bună şi omenoasă, nu mai putea rămîne la stadiul de colecţie, oricît de fermecătoare la privit, de obiecte vechi, demodate. Mocăniţa, plecînd de aici, nu va lua cu ea nici obiceiurile, nici felul de-a fi al oşenilor. Venind încoace cu noul tren, tren ca toate trenurile, veţi regăsi, în miezul lui mai, simbrele noastre, veţi afla, în zile de sărbătoare, tot hore pe sate, tot oameni îmbrăcaţi cum li-i portul din străbuni. Civilizaţia este aici asimilată, atingerea vîrfurilor ei nu înseamnă nicidecum o rupere de ceea ce vechimea ne-a dăruit bun şi durabil .Ştiţi de cînd visăm noi, oşenii, zilele de azi ? De pe cînd, într-o zi cu lumină multă, a intrat în Racşa mea natală un călăreţ care a spus numai „vin românii în Ardealul românesc" şi a zburat mai departe, iar tata s-a aplecat şi a sărutat urma lăsată pe pămîntul uliţei de copitele calului. De-atunci şi chiar de mai înainte. Oamenii liberi în toate, care au fost şi au rămas oşenii, şi-au cîştigat, cu trudă şi răbdare, dreptul la viaţa asta.

Privesc la fotografii, îl privesc şi pe bătrînul de-alături, îi ascult vorbele şi totul se rotunjeşte în imaginea unui Oaş uimind prin tărie şi sete de viaţă. — Cînd vă veţi hotărî să istoriseşti de la un capăt la altul tot ce aţi aflat şi înţeles în viaţă ? Iar cel care i-a fotografiat pe ţăranii din Racşa, aşezaţi în paginile marii **istorii** a lui Giurescu la capitolul dedicat dacilor, zîmbeşte şi tace.

Dan Mucenic

Mărturisire şi mărturie

Urmare din pag. I

nate, în chip firesc, de însăşi transformarea lui pe multiple planuri: economic, social, urbanistic, cultural etc.

Fie-mi îngăduit să mărturisesc aici că una din întîmplările fericite ale vieţii mele de tînăr scriitor este şi aceea de a ajunge să locuiesc în imediata vecinătate a construcţiilor ce se edifică în nou centru civic al Bucureştiului. Spun asta, fiindcă astfel am avut şi am în continuare privilegiul de a vedea cum sub ochii mei capătă configuraţie arhitectura oraşului modern de mîine — cu întreaga şi complexa lui fiinţă. Pe de altă parte, am putut vedea, la modul cel mai concret posibil, cum Dîmboviţa, rîul atît de cîntat de poeţi şi de vechii cîntăreţi ai oraşului, a primit straie noi : straiele cuvenite şi fireşti ale unei ape traversînd o capitală aflată în plin proces de înnoire, cu oameni harnici şi destoinici, decişi să-i confere o nouă imagine în ochii şi conştiinţa generaţiilor viitoare.

Şi nu numai martorul reîntîrării Dîmboviţei într-o nouă etapă a biografiei sale am fost, ci şi cel al croirii modernei artere subterane de circulaţie care este **Metroul,** întrat de cîtiva ani buni în viaţa şi obişnuinţele bucureşteanului. Consemnez, ca fapt divers cu valoare sentimentală, momentul în care prin plafonul descoperit din preajma Tribunalului Suprem trecătorii au putut vedea întîia oară cum arată viitoarele vagoane de tren subteran şi cum evenimentul acesta ce ţine acum de istoria măruntă a construirii Metroului a făcut înconjurul cartierului, zeci de locatari de aici venind să privească ceea ce pînă atunci era incredibil : vagoanele ce aveau să circule, în viitorul apropiat, dîntr-o parte în alta a Bucureştiului. Faptul m-a surprins întrucît ştiam că pînă atunci locuitorul Capitalei era în genere mai conservator şi mai rezervat în ce priveşte acceptarea noului, a ceea ce urma să schimbe peisajul de mulţi ani consacrat şi cunoscut...

Şi iarăşi trebuie să mărturisesc că gîndul reticenţei cenţăţenilor mei faţă de nou, ce mă încerca atunci, s-a dovedit nefondat. Astăzi înnoirile Capitalei nu mai miră pe nimeni şi — indiferent de vîrstă, de formaţie, de structură intimă — bucureşteanul a devenit, fără a exagera, conştient şi mîndru de mutaţiile care au loc în spaţiul său de viaţă şi de gînd. Aşa se face că din conservatorul şi omul rezervat de ieri, locuitorul Bucureştiului s-a transformat, pe negîndite, în competentul ghid al vizitatorului din ţară ori de aiurea care păşeşte pragul Capitalei spre a-i cunoaşte oamenii şi împlinirile, zodia nouă sub care îşi împlineşte destinul...

O carte despre Bucureşti şi despre magistralele ei se scrie din mers, iar cei care trăiesc, muncesc şi visează în străvechiul şi minunatul oraş de pe malurile Dîmboviţei îi completează — prin forţa braţelor şi iscusinţa minţii — zi de zi, minut de minut, paginile cu noi şi măreţe şi fără de seamăn fapte. Ele sînt un fel de emblemă a dăruirii întru frumos şi desăvîrşire.

Tîrziu te-am iubit frumuseţe

Cîndva am fost întuneric
Şi sufăr în rămăşiţele lui ;
Acolo mi s-a arătat adîncul căderii,
Nenorocita nelinişte
A spiritelor golite
De haina luminii.

Tîrziu te-am iubit frumuseţe !

Voind să te ating
Am auzit aşa cum se aude în inimă
O melodie pe care nu o răpea timpul
Înconjura uşile trupului
Trecînd peste forţa mea
Ajungînd în largile ţinuturi ale memoriei.

Atunci mi-am amintit de uitare
Şi am trecut dincolo —
Pînă ce curgerea
S-a transformat într-o călăuză —
Început al iluminării...

Tîrziu te-am iubit frumuseţe !

gheorghe şerban

Anotimpul

Printre trestii
Ascult în adîncimile subpămîntene
Cum dorm silexurile.

Singur între pămînt şi stele
Sînt cuprins de ameţeală
Pentru că aici nu există
Nici un acoperiş
Nici o creangă de arbore
Să mă apere.

Anotimpul alunecă uşor
Lovindu-mă în trecere
Cu o nuia verde
Plecînd apoi
Cu primele făclii ale nopţii.

Din prea multă tăcere
M-am descoperit lipit de pămînt

Curgînd din mine
Buchete de lumină.

Luna s-a stins de mult în zăpadă ;
Anotimpul alunecă
Pe-o pulbere de astre

Singur...

⁂

Cîte feţe traversezi pînă ajungi
La propria-ţi faţă.
Fostă iluminare !
Dar ochii sînt orbi
Arşi de alte adevăruri.

Timpul se-ncheie într-o prăbuşire de lumină.

Pentru ce traversare
Mă voi îmbarca acum ?
Numai cu norii voi urca
Treptele —
Viu luminate
Şi sus — Sus de tot
Rugul arzînd
Al unei păsări.

Cîte feţe traversezi
Pînă ajungi
La propriu-ţi rug.

Racursi

Tristeţea se topeşte
Picătură cu picătură.
O scînteie mă duce spre culmi
De unde privesc întreg cerul
Venit de departe —
Din tărîmul luminii.
Acum, că am sosit
Spală-mă cu mătasa sărutului —
Spune-mi un cuvînt ;
Din anii de copil
Să-mi scald trupul
În răcoarea izvoarelor depărtate,
Să fug pînă la ţărmul soarelui.
Vino mai aproape
Şi ascultă bătăile
Ce se răspîndesc.
Vino cu mine
Acolo unde nu-i nimeni speriat
De lumină !

teatru

«Cameristele»

Actuala reprezentaţie a Teatrului Mic aduce în prim-plan o lume a izbitoarelor contraste sociale. Teatrul de limbaj al lui Genet devine un teatru al violenţei semnelor vizuale în corelare directă cu suportul gestual-verbal-fizic al interpretelor.

Camera Doamnei este decorul unic în care se desfăşoară întregul spectacol, fiind spaţiul „real", al temerilor, al frustrărilor, al mişcărilor pe furiş ale celor două surori-cameriste, dar şi spaţiul aroganţei, al superiorităţii Doamnei. Este spaţiul care le îngenunche şi le face să se revolte pe Claire şi Solange. În interiorul acestui spaţiu real, regizorul Alexandru Darie, secondat de scenografa Maria Miu, imaginează un spaţiu restrictiv „de joc", prin dirijarea de către actriţe a paravanelor, creînd astfel senzaţia lumii cu mască, a vieţii închipuite, imaginative — spaţiu de pură teatralitate. Trecerile frecvente dintr-o lume în cealaltă caracterizează lipsa de echilibru dintre forţe, evident, inegale.

Prezenţa celor două coloane uriaşe (luminate interior doar la apariţia Doamnei) în stînga platformei scenice semnalează verticalitatea invincibilă a unei anumite lumi. Crianţa rochiei roşii — care va trece dintr-o mină în alta, schimbînd punctul de greutate şi sensul semnificaţiei — este simbolul unei patimi furibunde care duce la crimă. Oglinzile îşi pierd din semnificaţie, ca şi ceaşca cu ceai (otrăvit), minuscule în raport cu imensitatea coloanelor, a haosului din jur. Soluţia tehnică (nefericită) a satirului care cade în final (glisînd cu zgomot metalic între cele două coloane) stabileşte, în limbaj metaforic, dreptul de decizie — între viaţă şi moarte — al oprimatorilor asupra celor oprimaţi. Gestul inerent, inevitabil al mîinii ucigaşe cade vijelios, pedepsind îndrăzneala de o clipă a celor mărunţi de a aspira la condiţia demnităţii, pedepsind cutezanţa răzvrătirii prin simpla închipuire de a fi altceva decît ceea ce sînt. Carmen Galin — Claire şi Simona Măicănescu — Solange urmează tehnica duplicităţii, a jocului dublu de oglinzi, fiind teatrale în pasajele „imaginare", încercînd să fie firesti în pasajele „reale". Violenţa şi duritatea necesare pentru identificarea Claire-Doamna sînt bine jucate de Carmen Galin, ca şi momentele de supunere-devotament al bonei faţă de stăpînă. Doar teatralismul prea exagerat al primelor replici (ceremonialul băii în contre-jour) rupe unitatea interpretării în cele două registre distincte. Schimbările de ritm, de frazare, de intonaţie sînt însuşite şi de Simona Măicănescu, dar, pe alocuri cu mai puţină siguranţă. Lungul monolog al Solangei, după încercarea de strangulare în plan imaginativ a lui Claire-Doamna, este stăpînit de actriţă doar ca tehnică, neproducînd în spectator nici un fel de fior, de emoţie.

Costumele de ceremonial ale celor două bone sînt moderne, evidenţiindu-le senzualitatea, contrar indicaţiilor lui Genet, care le vroia sumbre dintru început, urîte, în afara oricărei aluzii la sex-appeal. În funcţie de costum, de trăire sau identificare cu altcineva mişcările actriţelor se schimbă, ca şi tipul lor de vorbire. În „imaginativ" mişcările sînt riguroase, ritualice, lente, în real ele sînt repezite, dezorganizate. Contrastul dintre orizontalitatea şi verticalitatea mişcărilor este în consens cu opoziţia bine-rău social.

Interpreta Doamnei este aleasă de regizor pentru a fi antipodul feminităţii. Coca Bloos este acea Doamnă ştearsă, descărnată, nesenzuală pe care a vrut-o regizorul. Jocul actriţei nu impune şi nu măreşte distanţa dintre ea şi bone în momentul apariţiei. Doamna îşi joacă frivolitatea sau bunătatea, nu este frivolă sau bună sau suspicioasă. Absenţa Doamnei este mai paralizantă pentru cameriste (prin construcţia dramatică a textului) decît apariţia ei reală, jocul palid, statura mică făcînd personajul Doamnei mai puţin înhibant, iar gesturile ei mai puţin obsedante. Spectacol de actori, în favoarea actorilor, punîndu-le în evidenţă toate posibilităţile interpretative, **Cameristele** Teatrului Mic operează, în plan semantic, cu un sistem de coduri care ridică de la individ la categorie socială opoziţia semnificaţiei victimă-călău, sfînt-criminal.

Nicoleta Gherghel

film

«Nelu»

Scriitor ale cărui opţiuni pentru arta a şaptea s-au manifestat cu 25 de ani în urmă, **D.R. Popescu** a oferit cineaştilor noştri substanţa narativă pentru opere de referinţă în filmografia de autor sau de gen. Cinematograful a rămas pentru scriitor o zonă de afirmare a atributelor procedeelor creaţiei sale — observaţie realistă, alegorie, relativizarea imaginii, imprevizibilul mixaj al stilurilor —, a unei tematici predilecte în care esenţiale rămîn raporturile dintre individ şi societate, precum şi mutaţiile de structură în plan etic determinate de o necontenită căutare a adevărului, a dreptăţii.

Tot aşa cum, cu ani în urmă, în filmul lui **Alexandru Tatos — Duios Anastasia trecea,** era redescoperit în spaţiul danubian mitul Antigonei, **Nelu,** recenta premieră a casei de film nr. patru, semnată de tînărul regizor **Dorin Mircea Doroftei,** laureat pentru **opera prima** la Costineşti, ediţia a XI-a, are fără echivoc sugestii din tragedia celebrului prinţ danez.

Nelu, un copil de 13 ani, simbol al candorii, trăieşte dezbinarea familiei sale cu sentimentul acut al nevoii de adevăr, de dreptate. Suspiciunile care planează asupra părinţilor săi rămîn în bună parte echivoce, culpabilitatea tatălui este anulată de justificarea idealismului, iar cea a mamei, este atenuată de calitatea unei noi condiţii, asumată în cea de-a doua căsătorie. Nelu descoperă căldura şi atasamentul în zona unor raporturi educaţionale bine stabilite, dar mereu îmbogăţită de calitatea unor parteneri pentru care generozitatea şi altruismul reprezintă măsura firească a existenţei. Investigaţiile sale neobosite pentru stabilirea dreptăţii în cazul tatălui său, îl duc însă şi la descoperirea imposturii, a falselor sentimente, a grotescului condiţiei umane alterate de cupiditate, incultură, conventionalism. Suita personajelor solare (Veta, miliţianul, doctorul Petrică, profesorul de muzică, Dana, Felicia), are drept complement moral, dar şi de culoare, anturajul Irinei caricat cu măsură, noul tată incapabil să răspundă ingenuităţii sau Grasone, grotesc în etalarea artei sale de a supravieţui fără a se întîlni cu munca. Trăsura, restaurată cu voioasă încăpăţînare de doctor în atelierul şcolii, este şi ea un

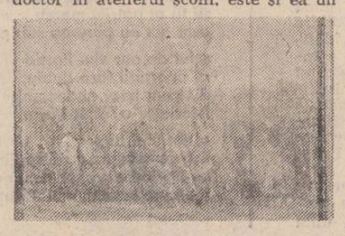

simbol al căutării, dar şi al bucuriei iscate de un generos cadou oferit copiilor. Gestul nu are nimic gratuit şi sugestiile transpar firesc în peregrinările copilului, tot aşa cum războiul declarat melodramei este dezvăluit în cheia ironică a refuzului lacrimei.

Deşi filmul are unele lungimi, iar unele secvenţe tratate în registrul realist poetic nu susţin organic dramaturgia ansamblului, cu un final mai mult complezent decît concluziv, **Nelu** rămîne un titlu care confirmă calităţile certe ale unui debut regizoral, siguranţa în conducerea unei excelente echipe de interpreţi (printre care se numără **Florin Zamfirescu, Tora Vasilescu, Mihai Cafriţa, Dan Condurache, Tudorel Filimon, Mihai Mălaimare, Manuela Ciucur),** construcţia densă a cadrului, fluenţa epică susţinută printr-un limbaj expresiv ce pune în valoare contribuţia inteligentă a muzicii (compozitor : **Dan Ştefănică),** coloanei sonore semnată de ing. **Horea Murgu** şi a montajului realizat de experimentata **Maria Neagu.**

În rolul principal, **Mihai Brătilă,** răsplătit şi de juriul de la Costineşti cu o menţiune pentru interpretare şi descoperit de **C. Vaeni** pentru **Cîntec în zori,** cucereşte prin farmec şi spontaneitate, prin naturaletea gestului şi elocvenţa privirii. Un merit al regizorului este şi promovarea unui talent interpretativ ca **Radu Duda,** care conferă personajului său căldură şi umor, după cum inspirată s-a dovedit şi distribuirea **Melaniei Ursu,** din păcate, mult timp absentă de pe genericele filmelor noastre.

Nelu propune, fără didacticism şi şabloane, o dezbatere etică în care adevărul artistic se alătură firesc convingerii în valorile perene ale răspunderii morale pentru viaţa şi educaţia copiilor.

Călin Stănculescu

PROFESORUL DE ISTORIE

leon talpă

Nu avea nici un fel de prestanță în fața noastră, a elevilor. Nu semăna cu nici unul dintre ceilalți profesori. Nu pentru că absolvise facultatea de istorie cu medalia de aur, avîndu-i ca profesor pe Iorga, și nici pentru că nu mai fusese egalat de nici un șef de promoție, fiindcă nu se prea ținea seama de asta, iar pentru noi, elevii, o astfel de performanță nu spunea mare lucru. Pe noi ne impresiona aspectul exterior, „imaginea" vizibilă a profesorului, tocmai cele pe care el le ignora cu desăvîrșire. Era exact tipul de dascăl de care își rid generații de elevi, pe care și-l fac cal de bătaie născocind mereu alte șotii pentru a se grozăvi în fața colegilor. Și nici măcar nu ne trebuia cine știe ce imaginație pentru asta. Profesorul de istorie era, el însuși, o „sursă" permanentă de „cîrlige" pentru tot felul de glume.

Era mereu înfrigurat, ca și cum prin oase i-ar fi hălăduit un vînt înghețat. Umbla îmbrăcat în palton pînă primăvara tîrziu, un palton negru, de modă veche, ce-și mai păstra linia elegantă a croielii chiar așa, cu buzunarele doldora de reviste împăturite, de carnețele și fișe pline cu scrisul lui ascuțit, nervos, plin de prescurtări. Părea că o parte a ființei lui trăia într-un trecut ferecat, unde-i rămăsese de bună seamă și sufletul, fiindcă nimeni nu-l văzuse zîmbind ori bucurîndu-se de ceva și de unde părea să vină înfrigurarea trupului, încotoșmănat în paltonul negru, pînă și culoarea paltonului și singurului lui costum de haine. Cealaltă parte a ființei profesorului era mereu într-o cursă cu timpul. Citea de cum părăsea catedra, pe culoarele școlii, pe stradă, oprindu-se uneori pe neașteptate să-și noteze ceva în carnețel încît puteam da peste el fără să vrem, ori prefăcîndu-ne că am fost surprinși de stagnarea lui bruscă. Nu ne admonesta niciodată. Dacă-i cădea carnețelul se apleca să și-l ridice singur, măturînd cu poalele paltonului praful de pe jos și chiar dacă arunca o privire în direcția celui care-l îmbrincise, eram siguri că nu-l vedea, într-atît umbla absorbit de propriile-i gînduri.

Avea o figură de viezure speriat. Pe nasul ascuțit purta ochelari rotunzi în ramă de nichel, cu brațe elastice înconjurîndu-i lobul urechii. În spatele lentilelor bombate, părînd doi ochi bazedofici de sticlă, albul ochilor lui, mărit de lentilele cu multe dioptrii, era plin de vinișoare roșii, trădînd lungile nopți de veghe și lecturile aproape neîntrerupte.

Nici măcar în clasă nu-și scotea paltonul și căciula, o căciulă de astrahan ce fusese, desigur, o frumusețe, acum cu marginile albite de purtat, părînd un fel de coif ce-i completa „armura". Chiar așa ne apărea, ca un om ascuns într-o armură ori într-o carapace, să se izoleze de frig, de lume... Doar de sunete nu se putea apăra, și asta observaserăm imediat, cu perspicacitatea vîrstei. Era de ajuns să strige cineva în preajmă-i, ori numai să vorbească răstit, ca profesorul să privească cu teamă, să-și retragă și mai mult gîtul subțiratec în gulerul paltonului, ca o broască țestoasă amenințată de un pericol. Foloseam stratagema ori de cîte ori vreun coleg risca să ia o notă proastă. Ne ridicam pe rînd vorbind cît puteam de tare, sacadat : „N-a putut să învețe fiindcă a fost bolnav !". „E în comitetul clasei !". „Și în comitetul organizației de tineret !". La fiecare exclamație, pleoapele profesorului se zbăteau ca aripile unei păsări speriate și gîtul subțiratec dispărea în gulerul paltonului lăsînd capul neajutorat afară. Ne făcea semn cu mîna numai oase să ne așezăm, parcă ar fi apăsat ceva, un resort încăpătînat, în lăcașul din care scăpase.

Nu încetam decît după ce vedeam conturul „cinci-ului" scris cu mîna tremurîndă și tocul pus la loc pe catedră. „Ei, hai, stați jos", spunea iritat, repetînd gestul cu mîna deasupra catalogului, apăsînd mereu resortul acela rebel în cleștii siguranței din care scăpase.

Ne hlizeam unii la alții fără prea mare satisfacție, pentru că, din nou, „victoria" noastră fusese prea rapidă. Cu timpul, satisfacția noastră fusese înlocuită de un sentiment de jenă, dar și de o stare de întăritare, fiindcă profesorul de istorie nu ne opunea nici o rezistență, iar lecțiile lui ne zăpăceau. Ne vorbea, dar privirile îi erau întoarse înlăuntru. Scotea mereu din buzunarele-i doldora foi pline cu scrisul ascuțit, mai mult fluturîndu-le decît uitîndu-se pe ele. Făcea divagații în arheologie, în geografie, în numismatică și artă. Pe tablă apăreau tabele sinoptice — adevărate radiografii ale unor epoci trecute din care rețineam doar cîte un nume, cîte o dată, povestea unei opere de artă celebre.

Rupeam desfășurarea lecțiilor cu cîte o nouă trăsnaie. Într-un an, doi colegi de prin părțile muntelui, aduseseră un pui de veveriță care devenise repede mascota clasei noastre. Îi făcuserăm culcuș într-un pupitru de bancă pe care-l umpleam zilnic cu nuci. De cum suna de recreație, îi dădeam drumul fascinați de salturile ei de pe bănci pe catedră, de acolo pe dulapul cu material didactic, și, apoi, tocmai pe galeria perdelelor.

Rontăitul ei harnic devenise o parte a universului sonor al clasei. La orele de istorie, însă, o zgîndăream făcînd-o să stîrnească o adevărată răpăială de nuci izbite în toate direcțiile.

— Lăsați animalul în pace. N-aveți minte nici cît el ! ne apostrofa cu vocea-i obosită profesorul, întrerupt din savanta-i expunere.

Ne prefăceam că vrem să vedem ce i s-a întîmplat veveriței dîndu-i drumul prin clasă, speriată de chiotele noastre. Veverița ne ocolea cu salturi iuți, găsindu-și, cu un instinct sigur, refugiul pe umărul profesorului spre mirarea și veselia noastră, amuzați de imaginea acelui „grup statuar" — profesorul în paltonu-i negru și căciula pe cap, nemișcat ca să nu sperie puiul de veveriță, iar aceasta bine prinsă de gulerul paltonului privindu-ne din adăpostul sigur cu ochii ei rotunzi, cumva sfidători.

Profesorul voia să trezească măcar într-unul din noi o pasiune la fel cu a sa pentru studiul istoriei. N-a încetat să caute, să creadă că va găsi pînă la urmă un discipol demn să-i moștenească, odată cu pasiunea, singura lui avere — biblioteca. De asta invita pe cei mai buni elevi la el acasă. Două camere pline cu cărți, cu albume de artă, cu monede antice. Într-un colț, patul îngust și biroul, plin și el cu cărți. În ambele camere nu exista altceva, nici măcar o sobă. Doar rafturi pentru cărți și cărți stivuite în colțuri, în orice spațiu liber. Între șirurile lor, numai atît loc cît să poată trece un singur om, el, profesorul, pe care-l găseam de fiecare dată în cunoscuta-i „armură" — paltonul negru și căciula pe cap. Întreg salariul de profesor și banii cîștigați pe articole și studii publicate în revistele din țară și din străinătate erau cheltuiți pe cărți, pe albume de artă, pe monede rare. Strînsese o bibliotecă demnă de un institut. De fapt, o a doua bibliotecă, fiindcă prima — așa aflasem — îi arsese în timpul războiului.

Ne așezam direct pe podea, pe acel culoar dintre cărți și în strîmtul loc din fața patului și biroului, copleșiți de mulțimea cărților și neînțelegînd cum știe profesorul locul fiecărei cărți sau album de care avea nevoie și către care mergea cu deplină siguranță. La el în casă glasul profesorului părea să capete căldură, vibra. Ne făcea scurte cursuri de artă răsfoind în fața noastră albume din ediții rare, trecînd repede peste paginile cu nuduri de care ochii noștri se lipeau curioși. Ne dădea fiecăruia să vedem, să pipăim monede vechi de aur sau argint sau bronz, cu siluete de călăreți, împărați și împărătese, monede tocite de ani, lustruite, cum numai mîinile oamenilor pot lustrui împrumutînd căldură metalului. Ascultînd vorbele profesorului, aveam o clipă senzația comuniunii peste timp cu toți cei ce vor fi ținut în mîinile lor monedele acelea.

Dar, rămîneam la fel de neastîmpărați. Ascundeam, încercam să facem pierdută cîte o monedă. Cercul nu se mai închidea iar în mîna profesorului. Speranțele noastre că nu va observa se topeau însă pe dată. Numea moneda pe care o ascunsesem, iar noi o înapoiam rîzînd ca proștii în timp ce profesorul o punea în sertar cu gesturi de somnambul. „Acum plecați", ne spunea, doar atît, „Acum plecați". Ochii îi deveneau cețoși, privirile îi erau întoarse înlăuntrul ființei. Plecam. Pe drum ne mai făleam că era gata să „i-o facem", nechezam mînzește la amintirea trupurilor acelor femei goale zărite cît îi lua profesorului să întoarcă pagina. Născoceam apoi încă o poveste hazlie despre el și casa plină de cărți și albume „cu femei goale" și monezi nemaivăzute de aur...

Greșeam și noi ca și cei de dinaintea noastră și aveau să greșească la fel și cei de după noi, adăugînd mereu noi povești la activul și așa prea încărcat al profesorului de istorie. Prestigiul său se năruia în timp, urmînd parcă degradarea hainelor și încălțămintei, de care nu-i mai păsa deloc, o neglijență dintre cele mai condamnabile în ochii celorlalți profesori, meritînd disprețul lor și hazul școlarilor...

Îi fusese dat unui fost elev să-și salveze profesorul de la umilința eliminării din învățămînt, căci aici ajunseseră lucrurile. Povestirea apărută într-o revistă școlară avusese efectul unei explozii în lanț. Schița aceea fusese analizată ca un articol de ziar, mai întîi de profesori, grăbiți să refacă prestigiul colegului lor acum, cînd stimulul venise din afară și în mod public (era, doar, o revistă școlară autorizată, nu ?). Lucrurile trebuiau îndreptate, copiii struniți, aveau de-a face cu un caz excepțional, un om, puteai spune, un martir care suferise o cumplită prigoană.

Orașul întreg al elevilor și profesorilor și părinților trecuse de partea profesorului de istorie, iar acele „bizarerii" (doar îl văzuseră cu toții pe stradă cu un pantof de un fel și cu celălalt de alt fel), deveniseră dintr-odată scuzabile, de fapt, insignifiante, cum și erau.

După ce se pensionase, doar știri vagi. Profesorul trăia retras între cărțile și albumele și vechile sale monede, „pierdut în istorie". Încetase să mai intereseze pe cineva.

Murise la un azil de bătrîni, prea slăbit ca să-și mai poarte singur de grijă. Nu găsise nici un elev să-l poată face moștenitorul unicei lui averi. Biblioteca — o adevărată comoară — o donase statului, dar își pierduse mai mult de jumătate din valoare împărțită la mai multe biblioteci ale orașului. Celebrele lui albume de artă, uneori cîte o monedă veche, tot apăreau pe la cei ce dețineau „funcții culturale" în vremea aceea.

★

Timpul topise în cenușa uitării teribilismele noastre față de profesorul de istorie. Cînd îl evocam, chipul lui tragic părea să reînvie, de fiecare dată, din paginile schiței scrisă de fostul elev...

★

...Se învîrteau prin casă. Plesneau cu cravașele peste cismele bine lustruite. Îi enerva teribil biblioteca ce ocupa pereții holului imens și celei mai mari camere din casă. Pufneau. Smulgeau cîte un volum, „Iorga, ha ?!", și-l trînteau cu furie de podea, „Pârvan, ha ?!", și profesorul simțea dinainte o sfîșiere lăuntrică, reverberată încă o dată în trupul pușintel, cînd volumul se izbea de parchet deschizîndu-și paginile ca niște aripi, parcă spre a-și atenua căderea. „Nu te hotărăști odată ? !".

Dăduse răspunsul fără să se gîndească. „Nu, cărțile, nu !". Cealaltă parte a întrebării nu ajunsese în mintea lui. „Vrei să-ți omorîm soția și copilul, sau să-ți ardem cărțile ?!" îi zbieraseră mustățile „husar", uniformele acelea, epoleții aceia, cismele acelea atît de bine lustruite și centurile bine încătărămate. „Hai, alege, îți oferim posibilitatea să alegi !"

„Nu, cărțile, nu !" repetase, încă neînțelegînd că era pus în fața unei alternative, fiindcă nici unei minți normale, unei minți raționale, cum era a profesorului, nu-i putea spune ceva o asemenea alăturare. Prima parte a întrebării era ca un bîzîit de viespe înnebunită, ca un șișîit de giscan furios, ca un tropot de copite, ca un fornăit de rinocer cînd atacă cu cornul aplecat amenințător.

„Aduceți-i !", zbierase uniforma cea mai voluminoasă și profesorul îi văzu tulbure, prin ochelarii aburiți de spaimă. Le zărea fețele palide, cu chipurile atît de bine știute, acum încețoșate de aburul ce-i opaciza lentilele pe care nu îndrăznea să și le șteargă.

Uniforma ce comanda se scutura de ris. „Își iubește mai mult cărțile, niște hîrtie mizgălită, decît pe voi, ha, ha, ha, ha ! Să nu uitați asta pe lumea cealaltă, ha, ha, ha ! Camarade, se întoarse către altă uniformă, avînd spînzurat în față automatul. Să ne grăbim !"

Lătratul armei cutremură trupurile difuzate în abur. Pete de un roșu aprins apărură atît de nefiresc pe veșmintele albe, înainte ca cei doi să fi reușit să se îmbrățișeze și apoi să cadă. Și, în timp ce mintea profesorului încă mai încerca, încă se mai zbătea să închege un cît de firav înțeles, mirosul benzinei devenise stăpîn și flăcările izbucniseră zvîrcolindu-și tentaculele către miile de cărți frumos orînduite. „Istoria o facem noi, nu cărțile voastre ! Ai cea mai bună dovadă, profesore, ha, ha, ha !" urlase în delir uniforma cu centura săltînd bezmetic, în timp ce cravașa plesnea cu un șuier sec cismele în lustrul cărora se reflecta strălucirea roșie a focului.

Prăbușit peste trupurile soției și copilului, privind fără să înțeleagă cînd la chipurile dragi, în trăsăturile cărora pilpîirile focului năsteau o părelnică zbatere a vieții, cînd la rugul tot mai intens, transformînd trupurile cărților în cărămizi de jar, era el însuși o pradă sigură a dezastrului. Părul albit dintr-o dată i se încinsese, gata să ia foc. Prin ochelarii acoperiți cu totul de abur nu mai întrezărea decît un zbucium roșu, cînd mai intens, cînd mai depărtat. Mintea îi era albă. Îl cuprinsese frigul, un frig de care n-avea să mai scape toată viața.

De mistuirea incendiului îl salvaseră cîțiva vecini curajoși. Biblioteca, „opera" sa de-o viață și colecția de documente celebre în lumea istoricilor, arseră odată cu casa, cu atîtea case din Clujul acelor ani...

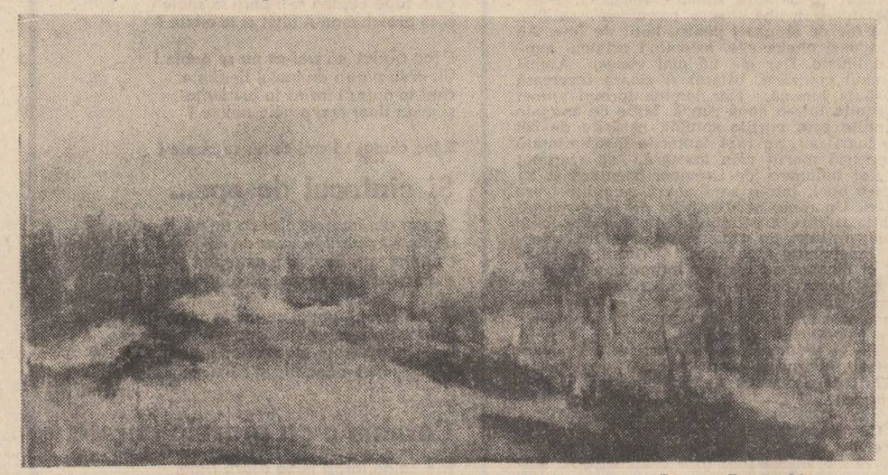

Tablouri de Petre Preda Constantin din expoziția deschisă la Teatrul Foarte Mic

rodica berariu draghincescu

Cearcăne de liniști

Ninge
e depărtarea
trenurile lasă în amurg
eșarfe însingerate
neputincios aud colindul de durere
alb-vînăt ninge
privirile se rup
atîrnă pe sub pleoape
în sfîrtece de fum
cu cearcăne de liniști ne întoarcem pe sub noapte
zăpezile – tăcute, în arbori înșăuate
ninge din mal în mal
cu cerul greu în spate
ne gîrbovim polar
vin înghețate cercuri
ne vom trezi în melci
înșiroind zăpada
pe ierburi, pe umbre, pe poteci.

Unghi al privirii Soledad

Zidire de toamnă
unghi al privirii soledad
pleșuvi copaci la vamă
se îneacă în cer și cad
bulboace de uitare
pe fruntea de pietrar
se joacă zorii oarba
ferestrele tresar
statui fără de sculptor
urcă în munți
zvon rar
năvodul zilei scoate
pești aurii, solari
în iarba pietrei
scîntei cu minji
pasc jar
năvală dă privirea
apoi cu har
palma pietrarului stopează
o dîră lungă, lungă
rostogolind
un zar

Sunet de uitare

Ce crivăț !
Ce crivăț !
Ochii mei strigînd
Ce crivăț !
Ce crivăț !
Pielea mea crăpînd
Ce crivăț !
Ce crivăț !
Sîngele meu sub pămînt
Apoi, îngerii au închis ferestrele
și n-am mai auzit nimic.

Duplicitatea interogației

Interogația
adevărata împărăție a morții
deschiderea nopții
cută secretă în carnea noastră,
inexplicabilă fereastră
recul din infinit
privirea privirii privitului
prim vid ocolindu-se pe sine,
reînviind
nici una – nici alta
încremenire
atît

Geometrie oratorică

Pur și simplu
poemul – țința luminoasă a descinteculuI

Pur și simplu
singurătatea – forța cosmică a pămîntului

Pur și simplu
ochiul – cerbica mască de ghiață

Pur și simplu
lacrima – rădăcina poetului, adevărată

Pur și simplu
mîna pe hîrtia curată

Pur și simplu
biruirea clipei
ceea ce nu se întîmplă niciodată

Hrana poemului

chemam poemul
aruncînd înspre el firimituri din mine
și el venea din ce în ce mai des
pînă cînd n-a mai rămas nimic
decît un punct mișcător
pe o bucată de hîrtie

maria predoșanu

Septembrie

O ceață brumărie coboară prin livezi,
Gutui umbroși stau șleampăt cu ugerele pline,
Zăvozi stingheri iau urma tăcutelor cirezi,
Ce-au coborît spre țarini, pe-aici prin Mărginime.

De oriunde-ai privi în cale-ți iese Țara,
Ce-n tainice lăcașuri vești de aur țese,
Ucisă-i iar sub geană în amintire vara,
Iar pintecoșii pepeni stau răstigniți pe mese.

Prin porumbiști se-aude cum țipă lung cocori
Țîșnind în stropi de spaimă un crap vinează încă,
Șed aplecați ciorchinii pe umeri de feciori,
În Retezat ies țapii boncăluind pe stîncă.

E anotimpul Toamnei, iar Țara-i grea de rod
Copii și tineri chipeși citesc în pace slova,
E liniște în stîna ciobanului din Bod
La fel pe Arieș, pe Crișuri și-n Moldova.

Iluzie

Te-am căutat
În țipătul prigoriei,
În foșnetul colii încă albe,
În linia palmei
Într-un sărut uitat.
Nu te-am aflat
Decît în plînsul șoptit de mesteceni
Pe țărmul unei mări din Nord,
Și te-am îmbrățișat,
Preț de-un oftat domestic
Într-o amiază ploioasă.

Patrie-una

Patria mea,
Cu munții tăi falnici umbriți de zăpezi,
Cu apele limpezi ce-ți scaldă obrajii,
Cu ochii tăi, abisuri în veșnicii alpine,
Cu holdele mănoase și aburind a piine,
Cu pădurile tale umbroase,
Cu luncile domoale și riurile ce se îneacă-n mare,
Cu cirezile și turmele tale,
Cu mîinile noastre aspre ce-ți mîngîie țărîna,
O patria mea, muma mea, patrie-una.

Octombrie

Clipele curg spulberîndu-se duse,
Orele pling limpezindu-se-n ploi
Simt de pe-acum colbul iernii pe buze
Octombrie vamă-și așterne-ntre noi
Iar toamna de mișuri ce pilpîie lin
Presimte zăpezi printre cupe cu vin.

Eternitate în doi

Oriunde m-ascund sînt cu tine,
Mă urmărești ca o misterioasă taină,
Înfiorarea ți-o port ca pe-o nălucă în mine,
Învăluită-s în doru-ți ca-ntr-o heraldică haină.

Te ocolesc vinovată și iarăși te caut,
Mă-ntorc pe-nserate la tine în gînd,
S-ascult tînguirea duiosului flaut
Să-ți simt răsuflarea și ochiul plîngînd.

De unde venim și pînă unde ni-i zborul,
Putea-vei răspunsul așteptat să mi-l dai ?
Înțeleptule-aed ai chipul ca norul,
Ce-și plouă nuntirea pe-o gură de rai.

Te strig și te caut, te cert și te iert
Te ucid și te nasc, trist cavaler al speranței,
Îți cer să-mi răspunzi categoric și cert
Plăti-voi cuvîntul ca preț cutezanței.

Văd că taci cu-nțeles și-mi vorbești de iubire
Pe șoapte de frunze și muget de cerb
Prin vine-mi zvicnește un a fi-n devenire
Statuie-s sub vraja eternului verb.

plastică

Mirabila privire

Mai mulți exponenți ai plasticii de scenă (sau de platou cinematografic) au fost prezenți în această stagiune în sălile de expoziții bucureștene cu lucrări ce denotau, dincolo de preocupările creatoare specifice domeniului în care profesează, constanța exercițiului artistic în alte genuri decît cel ce i-a consacrat. Observație valabilă și în cazul lui **Mugur Pascu**, scenograf la Teatrul din Sibiu, numai că prospectările sale artistice s-au concentrat cu precădere asupra zonelor filosofice și sensibile ale poematicului. Acesta, receptat fie în accepțiunea lui dramaturgică, fie în cea lirică propriu-zisă.

O gîndire plastică asociativă și proteică l-au pus în consonanță pe artist cu două personalități cardinale, întrucîtva complementare (mai cu seamă în teatru) ale literaturii românești : Radu Stanca și Lucian Blaga. În ceea ce ne propune astăzi Mugur Pascu, aflat la prima sa personală în Capitală (sala „Eforie") distingem două planuri de tălmăcire a universului ideatic conținut de pretextele literare. Unul explorează în coordonatele spațiale proiecția metaforei poematice a discursului dramatic. Este teritoriul în care sugestia plastică conferă materialitate deplină construcției ideatice. Și artistul extrage cu pătrunzătoare forță de sintetizare sensurile vii ale textului poetico-dramatic, sugerînd cu pertinență analitică, dar și printr-o subtilă arhitecturare a simbolurilor plastice, traiectoriile ce unesc cele două spirite — Blaga și Radu Stanca. Pentru că este real filonul comun al ethosului ambilor scriitori, chiar dacă tonalitățile expresive ale fiecăruia dintre ei îi delimitează în mod evident, teatrul lui Stanca fiind mai aproape, după opinia noastră, de retorica postromantică. Pascu găsește în tălmăcirea plastică a lui „Zamolxe" de Blaga și a „Ostaticului" de Stanca terenul cel mai potrivit pentru demonstrația estetică ce și-o propune.

Convingător, însă, artistul își dovedește afinitățile cu cele mai dense straturi ale naturii poetice în suitele de metafore plastice inspirate de „Mirabila sămînță" a lui Blaga și în seria numită „Testament", ce întrupează cîteva din dimensiunile spiritualității lui Radu Stanca. Mugur Pascu răspunde, astfel, unor chemări lăuntrice, ce-i animă ființa artistică, el optînd, în acest sens, nu pentru ilustrarea unui text, ci pentru convertirea lui într-un alt univers de imagini prin mijlocirea unui alt limbaj artistic, ce-i este accesibil. Acesta este al doilea plan al gîndirii creatoare a artistului. Și face această tălmăcire fără să supraliciteze metafora plastică. El încarcă sensurile emisiei lirice a capodoperei literare cu o vibrație cromatică de o mare densitate. Pastelurile lui au o transparență vibratilă plină de sensibilitate. Simbolurile plastice au materialitate. **Cartea** fiind, de exemplu, în cazul operei lui Stanca, elementul cheie, definitoriu al tipului de spiritualitate ce-i reprezintă (în viziunea pictorului, evident).

În ciclul „Mirabilei semințe" se pot distinge detalii de un realism neechivoc al formelor. Una dintre cele mai expresive lucrări, care traduce cu mijloace foarte simple și exacte atmosfera mirabilei lirici blagiene este de fapt un peisaj. Numai în aparență compozițiile lui Mugur Pascu au o desfășurare abstractă. Iată, de pildă, cum ceea ce se întîmplă în interiorul peisajului evocat mai înainte — eclerajele și accidentele de culoare, unghiurile perspectivei și adîncimea semnificantă a gîndirii plastice — sînt componentele, să le zicem pur tehnice, care fac posibilă transgresiunea în plan vizual, obiectiv, material a unei realități sensibile și inefabile.

În ansamblul ei, expoziția este o pledoarie pentru eminenta actului intelectual, pentru gestul creator infinit, privit nu în variantele sale posibile, ca fruct al inventivității speculative, ci în sensul dezvăluirii, cu rigoare analitică, a temeiului existenței adevăratei opere de artă. Cu asemenea grijă înalte, Mugur Pascu nu are a se teme de inexorabila trecere a timpului. Opera sa e un gînd curat și convingător ce se poate rosti pe sine la nesfîrșit.

Corneliu Antim

muzică

Corul de cameră „Preludiu"

Concertul Corului „Preludiu" a avut loc într-un semnificativ moment al vieții noastre muzicale, înscriindu-se ca una dintre manifestările integrate celei de-a XI-a ediții a Festivalului Internațional „George Enescu". Pe scena Studioului de concerte al Radioteleviziunii am putut constata cum permanentul și bine-coordonatul studiu coral poate aduce o formație alcătuită din muzicieni amatori la nivelul performanței profesioniste.

În primul rînd, opțiunea repertorială elevată recomandă o primă însușire a acestei manifestări artistice; creații reprezentative pentru școala componistică românească a ultimelor decenii se alătură, într-un întreg echilibrat, cîtorva piese alese din patrimoniul universal al epocii renascentiste și al celei romantice. La rîndul lor, lucrările românești vizează fie o tematică angajată, fie prelucrarea unor motive folclorice poetice și muzicale — toate fiind cuprinse sub arcul unificator al spiritualității autohtone, exprimată în specificul modal al cîntecului popular.

Acesta este universul stilistic abordat de Corul „Preludiu" cu o sonoritate plăcută, camerală, compactă; dacă în madrigalele germane și italiene (H.L. Hassler, G.P. da Palestrina, G. Castaldi) am admirat dozaje dinamice rafinate, efecte de ecou, inteligenta evidențiere a liniilor polifonice, în domeniul muzicii romantice (F. Schubert, A. Svești kov) am semnala, ca un veritabil eveniment interpretativ, versiunea oferită capodoperei schubertiene *Păstrăvul* — tratat ca un episod dramatic cu acuratețe și delicatețe. Este, în mare parte, meritul dirijorului Voicu Enăchescu, care știe să imprime prin gest subtile intenții expresive și reușește să însuflețească un ansamblu astfel încît, peste cizelarea fiecărui amănunt din studiul de zi cu zi, să se suprapună emoția (constructivă !) clipei din concert. Și, în acest mod, interpretarea dobîndește un plus de farmec, de afectivitate.

Aceeași coeziune interioară a formației reiese și din paginile românești semnate de D. Voiculescu, L. Profeta, A. Pop, D. Constantiniu, T. Jarda, M. Neagu, V. Spătărelu, D. Pop, M. Jora, C. Cezar, F. Hubic, Nelu Ionescu, și aceeași calitate a replicii corale o relevă partituri contemplativ-lirice sau cele energice, de vivacitate.

O paletă bogată de sonorități și nuanțe se adaptează fiecărui stil abordat : observăm, de pildă, reliefarea inflexiunilor balcanice din *Bordeias, bordei* de Mircea Neagu sau a celor din ținutul Oașului, al Bihorului din Suitele semnate de Dariu Pop, respectiv Francisc Hubic. Așadar, putem vorbi de o „hartă" muzicală a etosului românesc, din care nu lipsesc nici aluziile mioritice *(Pe răzor de vie,* de Doru Constantiniu). Să subliniem, de asemenea, și modul în care, în unele lucrări, corul dialoghează cu soliștii vocali (tenorul Nicolae Andreescu și baritonul Lucian Marinescu) sau colaborează cu experimentatul pianist acompaniator Ovidiu Cucu.

Iată cum, prin concertul Corului de cameră „Preludiu" al Ansamblului Artistic al Uniunii Tineretului Comunist — dirijat de Voicu Enăchescu, concert prezentat de muzicologul Anca Ioana Andriescu, secțiunea corală a Festivalului din acest an a lăsat cortina peste ultimul său protagonist. Și, dată fiind impresia produsă publicului, nu putem decît să dorim, să prevedem și să așteptăm prezența sa la următoarea ediție.

Valentina Sandu-Dediu

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

CENACLUL „LUCEAFĂRUL“ LA DUNĂRE

ŞEDINŢA A NOUA

● *A noua şedinţă a cenaclului* Luceafărul *a avut loc la Brăila. Cu prilejul concursului de poezie „Odă pămîntului meu“, inchinat memoriei lui Mihu Dragomir, revista* Luceafărul *a ţinut o şedinţă de cenaclu in colaborare cu Cenaclul „Panait Istrati“ din Brăila al Uniunii Scriitorilor. Întîlnirea a avut loc in frumoasa sală de conferinţe a Casei colecţiilor din Brăila, elegant edificiu stil 1900, care cuprinde grafică şi pictură de mare valoare ieşită din cărbunele şi penelul unor artişti plastici de seamă ai României. Au citit doi poeţi :* Constantin Menagache *şi* Ion Mustaţă *şi doi prozatori :* Andra Căpităneanu *şi* Vasile Datcu, *alegerea fiind girată de preşedintele cenaclului literar brăilean,* Fănuş Neagu. *Numerosul public a făcut faţă acestui maraton de lectură, pigmentat cu aprecieri incurajatoare sau descurajante ale lui Fănuş Neagu. De pildă, ultimele două poezii, Constantin Menagache putea, după opinia prozatorului — să nu le mai citească. S-au discutat mai intîi poeţii şi inceputul l-a făcut* Grigore Mărăşanu, *care a apreciat doar primele din cele patru poezii ale lui Constantin Menagache, găsindu-l influenţat de Nichita Stănescu.* Nicolae Ungureanu *a detectat numeroase influenţe in poezia lui Constantin Menagache, ca şi in cele ale lui Ion Mustaţă, unde şirul modelelor ar incepe cu Goga şi ar sfirşi cu Bacovia. Aceasta după ce in timpul lecturii Ion Mustaţă recoltase exclamaţiile aprobative ale lui* Teodor Virgolici *şi* Mircea Micu. *Pentru a diminua observaţiile lui Nicolae Munteanu, Fănuş Neagu convine că este vorba de atmosfera poeziei româneşti, iar* Teodor Virgolici *somează pe vorbitor, ca proză a competenţei, să recite ceva din Goga sau din Bacovia. Mod de a testa valabilitatea observaţiilor şi de a reduce la absurd critica profesorală. Moment de indecizie. Sala aşteaptă. Unii găsesc că procedeul citării e in afara cauzei. Spectacolul place lui Fănuş Neagu, decis să cîrmuiască discuţia către cotiturile cele mai spectaculoase.* Ion Iuga *remarcă citeva aspecte generale şi cultura poetică a celor doi poeţi. Constantin Menagache — incearcă — după Ion Iuga — să-şi găsească un limbaj, fiind incă nestructurat. Ion Mustaţă i se pare in schimb lui Ion Iuga un poet format, dar cu trăsături de didacticism in poezie şi mai puţin grăitoare.* Vasile Munteanu *reţine doar două poezii din C. Menagache, care incearcă să-şi găsească un drum, fără a fi convingător, cit despre Ion Mustaţă apreciază in mod deosebit grupajul, care e o surpriză valorică.*

Foarte vie a fost şi discuţia despre proza Andrei Căpităneanu, *generos prezentată de* Fănuş Neagu *ca şi despre proza lui Vasile Datcu, proză cu un limbaj dens şi autentic. Şi in acest caz s-a făcut o departajare intre cei doi autori, deşi este de adăugat că in lectură proprie Andra Căpităneanu şi-a dezavantajat proza.* Nicolae Ungureanu *credea că proza Andrei Căpităneanu ar fi scrisă in registru romantic, dar cu o anume monotonie, care duce chiar la plictis. In schimb, găseşte pe Vasile Datcu format dar uneori cu un limbaj inadecvat. Invitată să-şi spună cuvintul,* Petruţa Gagu *consideră că proza Andrei Căpităneanu este ca un cristal cu mai multe feţete, conţinind de fapt mai multe poeme. Cit despre Vasile Datcu, aceeaşi vorbitoare găseşte că proza lui are un stil care îi sufocă sensurile.* Mircea Cavadia *compară sugestiv proza Andrei Căpităneanu cu o zi sărbătorească de primăvară, dar exprimă şi exigenţa faţă de această evoluţie. Altcineva, (notele sint indescifrabile), taxează proza Andrei Căpităneanu de inactuală, cu o semnificaţie care se lasă aşteptată, iar pe cea a lui Vasile Datcu prea îndatorată literaturii lui Fănuş Neagu. Discuţia este animată, cu Fănuş Neagu in rol de regizor, care intervine in plină scenă pentru a da cuvintul cui ştie, din cenaclul pe care-l patronează. Vorbeşte şi* Viviana Ioan, *deşi stinjenită de lumea prezentă, lucru pe care-l mărturiseşte. I-a plăcut proza Andrei Căpităneanu dar îi preferă o alta,* Peisaj cu cai, *tipărită in* Luceafărul, *un mod elegant de a manifesta experienţa. Vasile Datcu este pentru Viviana Ioan un scriitor de talent indiscutabil. Intervenţia lui* Tudor Octavian *a adus o notă de intimitate, opiniile lui incurajatoare vizind, dincolo de prozele citite, necesitatea unui climat propice dezvoltării literaturii.* Valentin Popa, *critic en titre al cenaclului, alături de Lucian Chişu, ţine să remarce lipsa de epic a prozei Andrei Căpităneanu şi să-i recomande o proză intemeiată pe forţa epicului. Opiniile despre Vasile Datcu sint excelente. A vorbit şi redactorul* Cornel Popescu *despre cei doi prozatori oprindu-se asupra existenţei talentului şi a culturii lui. Totodată el ţine să spună că redactorul îi face uneori pe scriitori prin ştiinţa intervenţiei şi a traiectoriei inainte de apariţie. Cu alte cuvinte, lucrul de care au nevoie atit Andra Căpităneanu cit şi Vasile Datcu, cu care Cornel Popescu a lucrat ca redactor, este o toaletă competentă şi incurajatoare, pentru că talentul este indiscutabil. Din partea revistei* Luceafărul *a vorbit Mihai Ungheanu despre numărul mare de luări de cuvint, ceea ce creează intr-adevăr o atmosferă de cenaclu. Subscrie la părerea după care Constantin Menagache s-a prezentat cu o selecţie insuficient de potrivită şi caracterizantă, apreciind poeziile lui Ion Mustaţă ca expresie a unui talent real, neglijat de autor. Andra Căpităneanu a prezentat altădată revistei proze superioare celei citite in cenaclu, pe cind Vasile Datcu este o certitudine. In incheiere, cenaclul brăilean a adus in faţa cititorilor doi scriitori incontestabil formaţi, Ion Mustaţă şi Vasile Datcu, dar care trebuie să ţină seama şi de rezervele exprimate in şedinţă. C. Menagache nu s-a ridicat la exigenţele cenaclului iar Andra Căpităneanu are a se indrepta către ipostazele ei cele mai avantajoase.*

Cronicar

Personajul literar

Urmare din pag. 1

socializării intense a vieţii moderne (să nu uităm că in spaţiul românesc se produce o urbanizare şi o industrializare accelerată) fapt care dezvoltă pe plan psihologic conştiinţa comuniunii, a participării colective la viaţa zilnică şi trece in plan secund trăirile intimiste, contemplative (bineinţeles acestea din urmă păstrindu-şi valoarea in acompaniamentul fiinţei). Se pare că dinamismul specific personalităţii omului de azi (chestionarul amintit relevă o serie de mutaţii interesante pe acest plan) deplasează accentul interesului **dinspre psihologic spre social** deschizind problema adaptabilităţii, a integrării, a responsabilităţii etc. dintr-un unghi de vedere nou şi obligind la o reformulare a destinului „omului in lume“. Fără indoială că „anonimizarea“ individului in marele grup uman e o temă frecvent intilnită in literatura actuală, in special in naraţiunile tinerilor prozatori ai deceniului nouă, autori care au dezvoltat cu predilecţie universuri epice fără eroi principali dar cu o „figuraţie“ abundentă. Ei aduc in prozele lor o „umanitate de fundal“ bine redată sub aspectul amănuntelor ei cotidiene dar lipsită de figuri memorabile. Stările cenuşii, măruntele drame anonime se consumă fără miza marilor trăiri. Raportată la orizontul de aşteptare ale cititorilor, această literatură rămine inevitabil in **plan secund**, chiar dacă e făcută cu multă profesionalitate. Atita timp cit aspiraţia omului de azi se indreaptă spre formele generozităţii sociale, personajul literar anonim nu poate fi satisfăcător. Eroul literar aşteptat in primul rind nu e „omul fără insuşiri“ sau cel care priveşte ironic spectacolul lumii. Publicul cititor aşteaptă apariţia unor personaje exponenţiale, a unor figuri memorabile de eroi angajaţi in „marea lucrare a prezentului“ cum se exprima nu de mult unul din cunoscuţii noştri prozatori. Rămine extrem de valabilă şi astăzi afirmaţia lui Hegel şi anume că „principalul mijloc de a caracteriza personajul e acţiunea, reacţia faţă de imprejurări“ dar imprejurările actuale sint cu totul altele şi ele trebuie să-şi găsească o reflectare adecvată in literatura momentului de faţă.

Există in romanul românesc de actualitate numeroase figuri de personaje implicate in efervescenţa socială a prezentului, eroi convingători prin atitudine şi faptă, prin voinţa participării imediate la ameliorarea lumii umane. Niculae Moromete, eroul lui Marin Preda, a dovedit — inainte de a suferi drama morală a infringerii individuale — un elan clocotitor, el credea in deslul revoluţiei „ca intr-o nouă religie“, i-a lipsit insă forţa invingerii obstacolelor. Opţiunea politică il determină pe doctorul Poolc din romanul lui Gheorghe Schwartz, „Martorul“, să iasă din starea de abulie şi să participe la mişcarea comunistă, aşa cum activistul Drăgan din „Rănile soldaţilor invingători“ de Corneliu Leu devine figura centrală a romanului pentru că are un crez ideologic şi acţionează asupra realităţii sociale invingind

inerţia prejudecăţilor. Universul relaţional modern, care devine din ce in ce mai complex in zilele noastre, l-a făcut pe un cunoscut sociolog să exclame : „individul nu are o viaţă cu adevărat personală atunci cind e depolitizat, adică nepăsător sau inconştient de aspectele cele mai presante ale realităţii sociale“. Constatarea vizează un element de profunzime al conştiinţei actuale : responsabilitatea faţă de ceilalţi ca mod de a fi. E din ce in ce mai clară esenţa politică a eroului romanului de actualitate, figura comunistului apare cu intreaga sa incărcătură de gînduri şi sentimente, de opţiuni, infringeri şi victorii cistigînd in verosimilitate prin multitudinea aspectelor sale umane. Forţa romanelor lui Ion Lăncrănjan („Caloianul“, „Fiul secetei“ etc.) vine din curajul personajelor de a investiga cu luciditate realitatea socială, de a-şi exprima in mod radical opţiunile politice, iată ce declară Alexandru Ghetea (eroul principal din „Caloianul“) : „O societate tinără şi viguroasă nu are nevoie de linguşiri !... Dimpotrivă, are nevoie de adevăruri... De cele mai crude şi mai aspre adevăruri... Care îi intăresc pe oameni mai mult decit cele mai indemnatice elogii.“ Aceeaşi atitudine au şi personajele din romanul „Pumnul şi palma“ de Dumitru Popescu. Un univers epic axat pe tensiunea dramatică a dezbaterii politice este „Ore de dimineaţă“ (poate cel mai realizat roman al lui Platon Pardău tocmai datorită implicării directe in social), pe linie similară se inscrie romanul „Clipa“ al lui Dinu Săraru — la care putem adăuga şi cele două volume din „Dragostea şi revoluţia“ incisive in planul investigării politicului.

Intr-o dezbatere publică a romanului de actualitate (publicată in „Luceafărul“, 15 III 1968) cititorii şi-au exprimat in mod sincer părerea in legătură cu proza axată pe figura comunistului, a omului de acţiune ideologică. Un participant afirma : activistul de partid ca personaj de roman „e un om al zilelor noastre, omul care are curajul să spună propriile puncte de vedere provocind dialoguri incitante pe teme politice. **Duelul de opinii, dezbaterea despre etică şi despre sensul revoluţiei socialiste sint binevenite pentru noi, cititorii, ne fac să ne implicăm in aceste opinii, intre personaje cu caractere şi atitudini diferite“.** Iată deci că eroul activ, investigator şi dominat de spiritul solidarităţii e un personaj aşteptat de public şi acest lucru trebuie să stea in atenţia scriitorilor de azi indemnindu-i la o redare cit mai autentică, vie a acestui tip uman prin renunţarea la aspecte festiviste şi neconvingătoare. Energia morală se opune anonimatului şi scoate in evidenţă caractere puternice, convingătoare in plan artistic.

Pulverizarea personajului literar sub presiunea structurilor sociale dominante este o **falsă** alarmă născută pe terenul prozei moderne (ea aparţine culturilor traumatizate de „complexul kafkian“) virsta ideologică şi estetică a prozei noastre actuale e una a **soluţiilor de anvergură**, realizările de pină acum şi cele viitoare dau şansă maximă personajului ca exponent al tensiunilor omului de azi, oferind un discurs despre existenţa individului in lumea contemporană, despre opţiunile celui conştient de istoria pe care o traversează.

vasile datcu

In mijlocul verii

Intr-unul din satele despre care vorbim, fata morarului, tinără, zurlie şi cam frumoasă de fel, se vrednicea toată ziua cu nimicuri din cele ce fac savoarea fetelor date in pirgă. Printre nimicurile astea, o anumită pasiune cinegetică deveni cu timpul tot mai greu de ostoit, şi ea se reducea, de fapt, la vinatul bondarilor. Nu ştia nimeni ce putea să insemne apucătura cu pricina. Nici morarul şi nici nevasta-sa nu-şi aminteau ca prin familiile lor numeroase tare, să fi existat descendenţi cu inclinaţii aşa de precise. Dar fata era bob din griul cel mai scump al morarului, şi nu-i putea refuza nimic. De i-ar fi sărit in aer chiar pistoanele morii şi tot nu s-ar fi putut lipsi de plăcerea oferită dimineaţa, tot la două zile, de chipul fetei călărind murgul năvalnic, inarmată cu plase, pălării şi coşulete.

Strinsese cu timpul mii de exemplare, burduşind podul morii cu tot felul de pernite in care-şi odihneau hidoşenia familii intregi de bărzăuni. In pod nu urca nimeni, decit fata. Urcase odată, intimplător, unul din găinarii satului, incurcind coliviile de porumbei, specialitatea furtişagului, cu uşa din podul morii. Cind s-a trezit hoţul singur, coborit direct in maţele iadului, fixat din toate părţile de ochi beliţi ai capetelor stafidite, a tras un răcnet ca muşcat de soacră, prăbuşindu-se apoi in bazinul de răcire al maşinii.

Locul de vinătoare al fetei nu era pădurea. Zicea că o sperie foşnetele. Prefera să alerge pe cimp deschis şi, de aceea, era nevoită să vină tocmai pe izlazurile satului vecin, cale de juma de poştă, lăsind pădurea mult in dreapta. Cind o prindea tirziul, uitată in alergătura peste cimpuri, la intoarcere făcea popas in casa unui prieten de-al morarului, proprietar de oi, capre şi bibilici, unde citeodată, chiar innopta, vegheată de slujbaşul ce-o avea in pază.

Băiatul cel mare al gazdei, cam de-o virstă cu Ileana morarului, puse ochii pe fată, la fiecare găzduire imbiind-o cu vorbe calde, să meargă cu el in spatele grădinii, să adune lăptuci. Fata prinse drag de el, nu se ştie ce rol au jucat lăptucile in istoria lor, dar se potriveau, de fiecare dată plutea in aer, deasupra frunţilor netede, o aură de potriveală categorică, binefăcătoare şi calmă. Cind se intilneau, fata îi impuia capul cu fapte din viaţa bondarilor ei, şi avea o voce moale, aeriană, se vedea cit de colo că dragostea-i da virtos tircoale, in timp ce Ştefanache trecea din cer in cer, amestecind brazdele de usturoi cu cele de ridichi amare.

Cu fiecare popas in casa proprietarului de oi, capre şi bibilici, Ileana era tot mai mirată de prospeţimea dragului ei prieten, morarul era şi el incurcat de dimensiunile roşeţei obrajilor fetei. Ştefanache devenise mirarea insăşi, uitind cu totul să mai facă treabă.

Spre mijlocul verii, in anul ce adusese atita dulceaţă peste inimile tinerilor, prin izlazul de vinătoare al Ilenei apăru incă un tinerel, aproape mucos de mic ce era, invirtindu-se prin tarlaua pustie fără nici un rost. Multă vreme Ileana trecu pe lingă el fără să-l vadă. Uneori, Săndel, băieţelul micut, o aştepta la fintina din mijlocul izlazului şi acolo, in timp ce fata se răcorea in căuşul găleţii, el îi aducea in dar cite o specie de bondar ieşită din uz, ceva urit şi negru, ca o minte de voievod bilbiit. La intrebările mirate ale Ilenei, Săndel povestea o mie de năstrusnicii, cu vioiciunea tipică mucosilor la prima mină. Ileana, inviorată de răceala crudă a fintinii, roză toată ca un zvon de bine, privea cu blindeţe ochii băiatului, apoi il povăţuia, dăscălindu-l, mă băieţel, la fii tu cuminte şi lasă-te de goange. Primea bizdiganie, se minuna tare de ea, apoi işi vedea inainte de alergătură.

După lungi tratative, cu zbateri pe multe direcţii, căutări in muchia hrisoavelor străvechi, injurii strecurate printre dinţi, ponoase oferite in răspăr, zimbete in mulaj bombon pentru redactorii zvonurilor mărginaşe, numeroasele familii hotărîră definitiv : tinerii se puteau lua. Vestea bucură pe toţi, cel puţin la suprafaţă, şi se porni o destindere pe frunţi, de mai să lesine oportuniştii. Numai Săndel circula pe altă orbită, vuind blestemăţii cătrănite şi reci, amărit aşa de tare că dispăru cu totul la un moment dat, risipit probabil in labirintul şurelor de paie, averea mobilă a părinţilor lui. Nenumăratele rude ale băieţelului considerau pe Ileana trădătoare, căci, spuneau ei, băiatul s-a născut strigind o fată cu numele ăsta. Mai tirziu, cind ajunse la virsta baloanelor de săpun, pe umflătura peliculei ultrafine apărea mereu chipul fetei, la care Săndel scotea limba, zimbindu-i peltic, iar şi mai tirziu, cind primele rime i-au năvălit in minte, Ileana figura tot la a doua strofă. N-o ştia pe atunci, n-avea de unde, insă vocea interioară îi şusotea să nu forţeze nota, răbdare că pică ea. Numai bine că pică, dar in braţele altuia. Doi veri primari de-ai băieţaşului zvoneau chiar ameninţări de o virulenţă neobişnuită, invitind pe toţi cei cu interes in afacerea asta sentimentală, să ia seama.

Ştefanache, pus oarecum la curent cu odioasele pretenţii ale nespălatului, considera istoria cel mult o glumă de varieteu. Chiar ţinea expres să-i transmită citeva sfaturi practice de cum să-şi incingă mai bine nădragii, să n-atirne in ţărină. In rest, nici vorbă ! Numai el putea spune cită vrajă adunau nopţile petrecute cu Ileana in grădina cu lăptuci, armonia lor era una de adincime, cu stele verzi şi stele căzătoare, lună mincată de vircolaci, luceferi gemind a singurătate, o adevărată astronomie in transă.

Morarul era oarecum incurcat, dar morărita, femeie luminată, credincioasă in bărbat'su şi somnambulă in nopţile de post negru, reuşi să-l induplece, că la urma urmei fata ia pe cine vrea, că-i tinără, e frumoasă, nu-i chioară, nu-i schioapă, tu vezi-ţi de moara ta, nu te băga, îi cinstită, îi umblată, nu vreau să păţească ce-am păţit eu, e liberă să aleagă, bine că are de unde, eu n-am avut şi uite cu cine m-am pricopsit..., umflatule ! hei ! n-auzi cum zbiară porcii ăia ?

Pregătirile incepură intr-o marţi. Chindiile au pornit năvală, cu uşoare beţii in deschidere, veselie şi dans, chiote de tămbălău. Din zece sate au năvălit lăutarii, tobele ameţeau somnul vitelor in staul, risete şi mici incurcături hazoase, cercul veseliei se lăţea intruna, compoziţii muzicale ţineau inainte ropotul bunei dispoziţii ; s-au montat noi tiribombe, estrade din scinduri pentru gură-cască, strigăturile dinamice puneau babele pe frigărui, incinse de amintirea vechilor plăceri, căldările gemeau sub vălmăşagul de mincăruri, se comandau suplimentar ceaune de fiert griu ; ostropeluri de nagit, pipote umplute cu orez : se indoiau de şale pirostriile, duduiau focurile sub pintecul cazanelor din fontă : „daţi-i bătaieeeee“ — cădea indemnul şefului de lăutari peste lumea cuprinsă de dambla ; „acumaaaa !“ — se căznea ecoul să rupă hărmălaia dănţuitorilor de horă ; morarul şi proprietarul

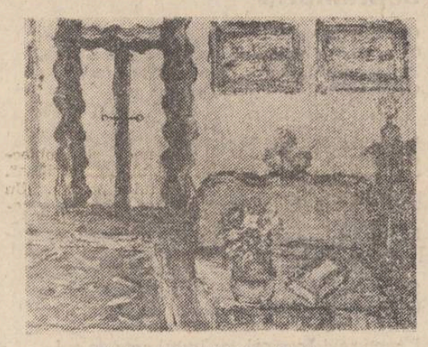

Tablouri de Nicolae Tuzlaru

de oi, capre şi bibilici, ba se inroşeau, ba se inverzeau ; stolnicii işi frecau pingelele de marginea incinsă a dezmăţului, ţambalele săltau volanele fetelor de măritat.

Parcă şi in animale dăduse strechea. Boii rideau, vacile mugeau pe două voci, mai mulţi măgari, floarea satului, incepură să ragă, harababură nemaivăzută a fraţilor, deşi mulţi au presupus că dobitoacele, impinse de nevoi firesti, au incurcat ulucele de adăpat cu găleţile de băutură. Si toate astea pregăteau, doar, nunta cea mare !

In ajunul sărbătorii, probabil intr-o vineri seara, Ştefanache pleacă cu alai in satul Ilenei, dincolo de pădure, să-şi pregătească mireasa apoi, după ce-şi vor fi numărat banii de zestre, impliniţi şi fericiţi, să pornească spre casa părintelui său unde, după datină, urmau să facă nunta.

Organizarea expediţiei fu pregătită de Ştefanache insuşi, deoarece urmau să se intoarcă noaptea prin codru, cu mireasa şi banii. Or, codrul era intesat de tilhari cu un ascuţit simţ al meseriei, aşa că drumul nu era o joacă. Inarmaţi cu toate cele de trebuinţă, de la furci pină la bite cu măciulie de bronz, alaiul mirelui porni in chiote spre mireasa lui, fata bogatului morar din satul de peste păduri.

Au fost primiţi cum se cuvine, ospătaţi din belşug, vinul a curs ca apa la ciuciure, iar Ileana era toată, cind bujor, cind păpădie. N-au vrut să intirzie prea mult şi totuşi se făcu bine de miezul nopţii, cind nuntaşii, dublaţi acum şi cu oamenii morarului, porniră calea intoarsă.

Din toată adunătura aceea, cică ar fi existat un bărbat, un roşcovan uscăţiv şi abstinent, care ar fi intuit in purtările fetei o anume febrilitate nefirească, o grabă curioasă, şi faptul i-a dat de gindit, insă era prea tirziu. Intimplările ce aveau să vină in acea noapte, deja nu mai ţineau de cele omeneşti.

Au pornit puţin după miezul nopţii. Cerul era senin, cu uşoare pete de nori, vintul de-abia mişca virful copacilor de pe marginea drumului. Dar noaptea era neagră ca o văgăună. Au intrat in pădure de-a lungul unui riu, pe un drumeag de căruţe, ce-i urma cursul. In frunte mergeau călări şase bărbaţi voinici din neamul morarului. Pe doi cai negri, Ştefanache şi Ileana păşeau imediat in urma celor şase călăreţi, cu un ciubăr intre ei, plin cu bani, zestrea de nuntă a fetei. In spate se inşirau liniştiţi mulţime de alte dobitoace, cai, măgăruşi, catiri, tirind lenes trupul stăpinilor căzuţi in beţie. Riul făcea un cot, aproape de mijlocul pădurii. De la cotul ăla, drumul se bifurca ; unul urca in susul riului şi ieşea in spatele satului mirelui iar celălalt tăia pădurea de-a curmezişul şi ducea in marginea izlazului, pe lingă nişte saivane de adăpostit oi.

Au preferat drumul de lingă riu care, deşi mai lung, scurta mersul prin pădure. Obosiţi de prea multă solicitare, oamenii mergeau tăcuţi, cu urechea la pindă.

Deodată, absolut din senin, in tăcerea de os a pădurii, Ileana se pune pe urlet, ca ciupită de draci :

— Tilharii ! Tilharii ! Ajutoooor !

Măi oameni buni ! Se spune că la nici o secundă de la urletul fetei, porni o vijiială de copite, strigăte inecate, şfichiuiri de topoare, bolovani aruncaţi, ce nimeni nu şi-a închipuit vreodată. Beznă totală ! Noaptea se pune pe sfirăit, prinsă in chingi blestemate. Pricini adinci răbufnesc in urale barbare şi pădurea toată-i un vierme de smoală incinsă. Crapă trunchiuri de fagi seculari. Testele sună a moarte, improşcind in căderea arbuştii inlemniţi de groază. Singele behăie, Jivinele, prinse de spaimă, urlă. Lupii scheaună. Caii horcăie stins şi se prăbuşesc in riul cu moartea la pindă. Cuţitele sfirtecă trupuri, căzind in genunchi la dreapta Dracului rege. Armonii deşănţate. Corbii invrăjbiţi gem cu ghiarele infipte in leşuri. Ciori adormite ciriie gros, apoi mor sufocate in aburi de singe. Chiuie moartea. Secundele trec in leşin, prinse-n beţie. Ahahahahaha... ! Iaaaaaahahaha... ! Vocale rupte in două. Singele, girlă, duce cu el, in riul umflat, melci inroşiţi, ciriţe, ouă de vipere, broaste strivite de cai. Sobolanii se evaporă brusc in duhneli ucigaşe. O cucuvea se strimbă. Spre tărimul celălalt, drumul e-o pistă de gheaţă. Unul urlă, altul blestemă cerul, cine şi de ce, unde şi pe cine, care incotro ?

Măcelul a durat pină spre ziuă, dar se zice că noaptea aia a fost peste măsură de lungă, o fi durat o lună, o fi durat un veac, nimeni nu ştie cit. Riul devenise roşu, iar din el se ridicau valuri de ceaţă galbenă, nişte limbi uriaşe de foc.

De obicei, venirea zorilor prinde nădejdile gata să nască. Dar atunci zorile au venit altfel. Incă de la prima geană de lumină, incepu să cadă o ploaie roşie, mărunţă şi deasă, peste codrul ferfeniţat in demenţa vrajbei iar irizaţiile provocate de lumina in creştere, născeau monştri vremelnici. Valurile roşii se topeau in picături grele şi, sub acţiunea lor otrăvită, se coroda, incet dar sigur, tot ce mai rămăsese viu in codrul intors cu faţa la moarte. Copacii deveneau nişte arătări descărnate, frunzele singerii, măcinate in celula de bază, cădeau in mormane jilave. Singurele vietăţi din tot borhotul ăsta, Săndel mucosul şi o cioară ce-o ţinea pe umăr, avind in ochi expresia ingrozită a Ilenei, se căzneau din răsputeri să care hirdăul cu bani, sperind un adăpost in marginea satului.

Dimineaţa, satele din jur erau aproape pustii. Putinii oameni rămaşi pe la casele lor, bătrinii mai ales, cuprinşi de nelinişte, au pornit in cird spre marginea codrului in agonie. Cind s-au trezit aşa, deodată, in faţa codrului metalizat, cu arborii căzuţi in reflexul culorii de moarte, au pornit mirările dintii, apoi alte mirări, tot mai omeneşti, plecate din memoria speciei, fură slobozite domol, fără grabă, aproape in şoaptă, odată cu realizarea faptului miraculos. Doamne, ziceau ei, iată codrii de aramă, iată, basmele ne dau ghionturi sub coastă, codrii de aramă vin şi cheamă destine pe măsură.... şi se tot mirau, nătăfleţii, cu buza căzută năting, pină cind, unul mai bătrin, cel mai bătrin dintre toţi, poate şi cel mai inţelept, mut de bătrineţe şi surd la gălăgie, infuriat peste măsură de prostia celorlalţi, se ridică de la pămint, intr-o levitaţie scinteietoare, aşa, ca să fie văzut de toată lumea, pină se cocoţă intr-un pom, numai crăci desfrunzite, şi de acolo strigă spre adunare :

— Mai tacă-vă fleanca ! Basme, ai !? Ruşine ! Poveşti, ai ?! Ha ! Ha ! Ha ! Să vă intre bine in ţeastă...., şi bătrinul se prăbuşi, cu pom cu tot, in zgomot de oale ciobite.

Cuprinşi de groază, cei adunaţi să vadă miracolul, au luat-o la goană care-incotro, şi nu s-au mai oprit pină cind vlaga nu le-a secerat picioarele. O aşa alergătură nu se mai pomenise de la facerea lumii.

Săndel, purtind pe umăr cioara cu ochii Ilenei şi hirdăul cu bani in spinare, reuşi să se ascundă intr-o hrubă, spre marginea satului, cindva loc de ascunziş pentru hoţii de fete. Au stat ascunşi citeva zile, aşteptind primele semne de linişte. Dar ele nu mai veneau. Ajunşi in pragul epuizării, băiatul şi cioara incercară să iasă la lumină, Dar lumina tocmai atunci se fărimiţa intr-o nouă rundă. Miile de animale răspindite prin curţile satului, părăsite de cei ce le ingrijeau, au rupt lanţurile inspăimintate de spectrul morţii prin insetare, au sfărimat grinzi şi bulumaci de compartimentare şi au pornit-o apoi, intr-o harababură cumplită, spre nicăieri. Un ropot al sfirşitului de lume năpădi poighiţa subţire a pămintului, dobitoacele toate au luat-o şuvoi pe ulita mare a satului, alergind innebunite spre izlaz ; cirdul de vaci, tauri şi bivolite au nimerit intimplător pe drumul ce trecea deasupra hrubei unde Săndel, cioara şi hirdăul cu bani tocmai se pregăteau să iasă şi, sub teribila presiune a miilor de picioare tropotite, in alergătura nebuniei animale, galeriile se prăbuşiră peste aceşti ultimi supravieţuitori, ingropind odată cu ei, şi dovezile intimplării aşteia, plină de inţelepciune pe muchie de cuţit.

★

— Curioasă legendă, zic, oscilind incurcat intre veselia izvorită din vinul consumat bărbăteşte, căci eram cu toţii uşor cherchеliţi, şi starea de nelămurită apăsare, rămasă in cuget odată cu sfirşitul dramatic.

— E cam inchipuită, incercă şi Doru să readucă zimbetul pe feţele uşor crispate. M-ai stirnit insă cu ceva. Doar imi ştii pasiunea numismatică ! Ziceai că băiatul ăla căra un ciubăr cu bani ?

— Da, intocmai.

— Mi-ar fi plăcut să ştiu cum arătau banii ăia !

— Drace ! L-am intrebat pe mos, exact chestia asta. Nu ştiu ce m-a făcut să-l intreb. Poate nevoia de a-l incurca şi a-i da o turnură hazoasă finalului negru. Crede-mă, am sperat intr-o şotie.

— Ei, şi ? intreabă Doru, tot mai curios, cu zimbetul rămas la jumătatea gestului.

— Spre mirarea noastră, mosul ia un băţ şi, in pomosteala uscată a prispei, desenează faţa monedei din poveste, un fel de labă cu şase falange boante, terminate cu ghiare. Chiar i-am şi zis mosului in ris, că seamănă a labă de dinozaur Pe revers, moneda avea, cică, o stea cu douăspe colţuri.

— Esti plin de surprize in seara asta, dragul meu, zic, pregătind incă un rind de pahare.

Apoi Doru se scuză pentru citeva clipe. Rămas doar cu Mircea, il privesc cu un interes uşor diluat in aroma vinului imbelşugat. Transpirase pe frunte şi in dreptul mustăţii. Relatarea istoriei il solicitase, iar acum avea nevoie de momentul acela de zgomote stinse, capabil să repună armonia in drepturi.

Eram tocmai pe punctul de a ne regăsi buna dispoziţie, cind intră Doru, cu faţa răvăşită ;

— Priviţi !

Cu un gest de mare nervozitate, scoate de sub cămaşă o monedă rotundă de argint, rudimentară, foarte veche probabil.

— Laba de dinozaur !

Uluiţi, Mircea şi eu sărirăm aproape in picioare. Moneda avea imprimată o labă cu şase falange boante, iar ghiarele, uşor intoarse la virfuri, aveau ceva de sălbăticiune primară. Argintul, obosit, clipea greoi in lumina becului electric.

— Sinteţi primii care o vedeţi. Moneda nu-i semnalată in nici-un catalog din lume. După toate analizele făcute de mine, in secret, are mii de ani vechime. Am descoperit-o intr-un loc, ce prefer să-l trec sub tăcere...

Glasul lui Doru vibra intr-un fel necunoscut. Orice urmă de euforie dispăru. Am pipăit moneda, neputind crede in consistenţa ei, dar ea era, era acolo, deopotrivă cu noi.

ion mustaţă

Vorbeam o limbă dulce

Vorbeam o limbă dulce ca şi-acum
doinind din frunză pe corăbii de taină,
ne-am luat tovarăşi visele la drum
şi ne-am făcut din cer albastru haină.

La focuri calme, somnul picurind
chemind spre oameni lupii de departe
din pomul nopţii lunecau pe rind
infricoşate stele către moarte.

Cenuşa caldă invelea avară
obrazul piinii rumen de dogoare,
iar miezu-i proaspăt mirosea a vară
şi-a lacrimă vărsată pe ogoare.

Vorbeam o limbă dulce ca şi-acum
şi la tristete şi la bucurie,
vocalele se logodeau precum
pămintul sfint cu holda aurie

şi se năştea cuvintul ca o lume
cu spaimă sau căldură pentru noi
adăpostind speranţele anume
inmugurite verde in altoi.

Vorbeam o limbă dulce ca şi-acum...

Zadarnic

De cite zile rătăcim pe-aici
ne doare trupul drumeţind intruna,
să ne grăbim ni-s caii obosiţi
şi din păduri adinci răsare luna

Ne arde setea ca un jar făptura
s-a copt pe cer cireşul viu al nopţii,
zadarnic rechemăm copilăria
şi caii bat mereu in lemnul porţii !

E joc ciudat

E joc ciudat să vrei ce nu se poate !
Ce dulce gind s-a cuibărit in minte
de-ţi rupe carnea şi il porţi in spate
şi te preschimbă-n altul şi te minte ?

E joc ciudat să vrei ce nu se poate !
Cit arde piatra drumului fierbinte
cind te opreşti invins la jumătate
şi mina doar mai pipăie-nainte ?

E joc ciudat să vrei ce nu se poate !

Şi cîntecul de ape...

Se rup din inserare fişii de haină stranii
invăluind oraşul la ceas de oră gravă,
cind tremură de floare ameţitori castanii
şi cintecul de ape mai urcă o octavă.

Atunci adună portul corăbiile mele
ca ancora s-arunce in limpezimea calmă,
iar păsările frinte de zborurile grele
vin lacome s-adoarmă şi să-mi rămină-n palmă.

Corabia e cu pînzele curate

Ţi-e caldă iarăşi mina aspră frate,
căldura-mi spală trupul de venin,
corabia e cu pinzele curate,
mai este sus un pic de cer senin.

Să profităm de stele călăuze,
căci pentru ginduri vom găsi tălmaci,
de vor veni furtuni ne-ar cere scuze
şi s-or preface-n cintece de maci.

Plutim de-atitea nopţi in vis alene,
spre ţărmi uscaţi de linişte şi sete,
pe fruntea mării-au apărut sirene
dansind inşelător să ne desfete.

Ţi-e caldă iarăşi mina aspră frate,
căldura-mi spală trupul de venin,
corabia e cu pinzele curate,
mai este sus un pic de cer senin !

Urcă din noi...

Urcă din noi un singur fum de seară
printre mesteceni, coloane de argint,
ochiul pădurii ce-a uitat să doară
respiră in tăcere aromind,

şi-nvăluie cărări de căprioară
să le păstreze numai pentru tine.
Urcă din noi un singur fum de seară
ca o speranţă-n visele de miine.

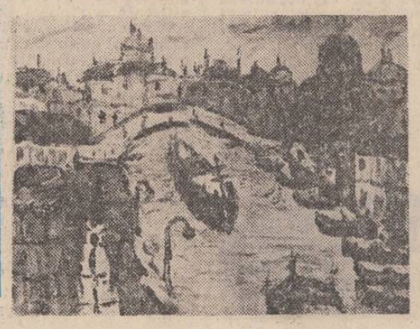

CONFABULE

* * *

Săgetător de pescăruşi
umbra ta de nisip
fierbinte şi albă mă cuprindea
in rochie de mireasă
mereu tinără in suris
mă priveai cum mă privea
peste umeri
ochiul adinc de albastru al mării
incremenită o vreme
de atingerea frunţii tale –
aripa luminoasă a unui nor rătăcit.

Iulian Neacşu

RECAPITULĂRI

Un roman exemplar

Despre cărţile de „juventute" ale marilor scriitori cu o operă intinsă, ne exprimăm mai totdeauna, cu bunăvoinţă ironică, atunci cind nu avem de-a dreptul o părere satisfăcut proastă. Este probabil nevinovata noastră revanşă intr-un moment cind ni se pare că sintem superiori măcar asupra adolescenţei sau tinereţii unui autor celebru. Li se reproşează de obicei imaturitatea concepţiei, scriitura neformată, teribilismul atitudinii, originalitatea căutată sau, dimpotrivă, mimetismul stilului etc. Sau, pur şi simplu, sint uitate sub presiunea operelor de „maturitate", pină ce un editor mai intrepid incearcă, reuşind ori nu, să le readucă in actualitate. Cazul scrierilor de tinereţe ale lui Marin Preda, care adunate in volum au insemnat aproape o revelaţie, este pilduitor. Este adevărat că nu orice scriitor de anvergură a avut un debut, sau o primă etapă a creaţiei sale, semnificative in ordine literară. Romanele de inceput ale lui Balzac, pentru a da un alt gen de exemplu, nu anunţau evoluţia lui ulterioară nici din unghiul formaţiei intelectuale şi nici al artei literare. Nu aceasta este situaţia lui Mircea Eliade ale cărui texte din tinereţe au, fără indoială, in pofida masivităţii operei de mai tirziu, o importanţă deloc neglijabilă. Cind vor fi editate in intregime, vom avea in faţă un veritabil corpus comparabil ca dimensiuni şi valoare, măcar in parte, cu scrierile cunoscute şi aflate in circulaţie. Deocamdată am să mă opresc la primul său roman, scris la virsta de 17 ani, **Romanul adolescentului miop**, atita vreme rămas in manuscris, şi publicat, anul acesta, postum. Judecat prin grila cititorului contemporan care a parcurs toate revoluţiile şi seismele scripturale de la Joyce şi Proust la noul roman şi textualism, sigur că romanul tinărului Eliade nu mai spune mare lucru din perspectiva poeticii narative, aşa cum susţine Valentin F. Mihăescu, dar reintegrat in contextul lui originar, al deceniului trei, — operaţie obligatorie pentru un istoric literar — lucrurile nu mai stau atit de simplu. Ideea de a elabora un roman afirmind tot timpul că nu scrii decit preliminariile sale, astăzi nu mai şochează pe nimeni, este chiar un truism. Inserată in seria poeticilor anilor douăzeci, experienţa lui Mircea Eliade ar fi fost o noutate, cel puţin tot atit cit **Les faux monnayeurs** (1925) al lui Gide. Scris in acelaşi an, **Romanul adolescentului miop**, de fapt un meta-roman, mai indrăzneţ in concepţie decit textul gidian, este incă o dovadă palpabilă că romane ca **Şantier** sau **Intoarcerea din rai** nu sint indatorate prozatorului francez cum s-a spus — Mircea Eliade insuşi, mai tirziu, a dezminţit cu iritare această presupusă dependenţă —, ci işi au originea intr-o foarte timpurie scriere proprie. Dacă ar fi fost publicat in anul cind a fost conceput, s-ar fi vorbit despre textul tinărului Eliade ca despre un roman-experimentalist sau „experienţialist", termen aparţinind autorului, inainte de **Isabel şi apele diavolului** (1930). Şi să nu uităm că la noi, romanele ce au produs o mutaţie in formele narative, **Concert din muzică de Bach** de Hortensia Papadat-Bengescu şi **Ultima noapte de dragoste, intiia noapte de război** şi **Patul lui Procust** ale lui Camil Petrescu au apărut in 1927, şi respectiv 1930 şi 1933. Aşa incit, după puţină istorie literară, **Romanul adolescentului miop**, care din nefericire nu a fost tipărit la „ora" sa, nu cred să fie o apariţie numai de conjunctură. Cartea este o proză de notaţie fidelă, ceea ce iar era foarte in spiritul vremii — Camil Petrescu va teoretiza procedeul in **Patul lui Procust** —, un „proces-verbal" stendhalian, dar nu numai al unei materii exterioare, ci şi al interiorului psiho-sufletesc. Mai tirziu se va vorbi de literatura autenticităţii, prefigurată in mod indiscutabil in acest prim roman al lui Mircea Eliade. Se va obiecta că la acea dată scriitorul era departe de a fi o autoritate, şi nu ar fi reuşit să impună o formulă narativă novatoare. Discutabil, şi indiferent de prezumţii, textul există in această compoziţie şi nu alta. Chestiunea ar trebui altfel pusă : dacă substanţa cărţii justifică şi validează tehnica prozastică. Or, şi din acest punct de vedere, deşi nu este o operă de raftul intii, romanul se susţine. In text sint consemnate, la persoana I, dilemele şi frămintările, adeseori de o intensitate paroxistică, ale unui adolescent de 17 ani, care şi-a propus să se modeleze prin şi intru spirit. De aceea preocupările şi programul său sint in vădită discordanţă cu cele ale colegilor, mai mondene şi superficiale, caracteristice, in fond, virstei. Interesul cărţii rezultă tocmai din acest profitabil contrast dintre **adolescenţa lui Mircea Eliade** şi **adolescenţa** in general. Nu este cazul să-l suspectăm pe autor de teribilism sau exagerare, cu toate că mulţimea şi calitatea lecturilor sale impresionează, intrucit viaţa şi opera sa au confirmat deplin ambiţioasele planuri de inceput. Să nu se creadă insă că **Romanul adolescentului miop** este jurnalul uscat şi emfatic al unor insemnări şi glose despre cărţile citite, sau un expozeu plicticos şi bine rinduit de proiecte de viitor, cuminte realizate etapă cu etapă. Nimic din toate acestea. Pe cit de clar şi hotărit este scopul final, pe atit de dramatice şi aprige ii sint indoielile şi ezitările. Calea pe care o alege, şi ca o propedeutică a eului, este aceea a asprimei intelectuale şi fizice. Comentind undeva admiraţia prietenului său Robert, tentat de succesul imediat, pentru literatura lui D'Annunzio, scrie: „Il invidiez pe acest italian cu cărţi frumoase şi femei frumoase in amintiri. Dar eu nu mă grăbesc. Inainte de a pofti asemenea lucruri mari trebuie să muncesc mult şi să sufăr. De aceea imi dispreţuiesc eu prietenul ; pentru că aşteaptă gloria fără să muncească". Fraze de o „maturitate" a gindirii aproape incredibile pentru un adolescent, cu atit mai mult cu cit nu au rămas simple enunţuri, ci au devenit un program de viaţă. Şi parcă pentru a se convinge singur de realitatea lor, şi intr-un gest de exorcism, liceanul Eliade nu se dă inapoi de a se biciui pină la singe. Rod poate al unor influenţe livreşti — pe lingă entomologie şi chimie era preocupat incă pe acum, deşi timid, de orientalistică — dar şi al asumării interioare, autoflagelarea a fost, nici vorbă, şi o probă iniţiatică : o incercare a spiritului de a supune trupul. Pentru că şi adolescentul Mircea Eliade a simţit şi a trăit aceleaşi tentaţii ca şi colegii săi, de care nu s-a izolat ; participa la serate literare şi teatrale organizate de elevi, la cenacluri, „party-uri", plimbări cu fete, primele experienţe erotice etc. Numai că spre deosebire de camarazii lui nu işi făcea un ideal in sine din boema literară şi aventurile galante, incercind să se detaşeze de ele, pentru a-şi conserva şi a-şi orienta energia şi eforturile spre disciplina sisifică a studiului. Această luptă a spiritului cu trupul, această zbatere intre idee (mai bine zis trăirea ideii) şi presiunea realităţii, a concretului, se menţine permanent la o inaltă tensiune, imprimind şi scriiturii un ritm nervos, precipitat, incordat, intrutotul potrivit substanţei. **Romanul adolescentului miop** nu este o simplă carte de tinereţe, menită să rămină in sertare, ci un text exemplar dacă il privim din perspectiva evoluţiei ulterioare a lui Mircea Eliade. Iar o istorie a romanului românesc nu va putea face abstracţie de el, măcar din unghiul poeticii sau al retoricei narative.

Paul Dugneanu

AGORA

Dincolo de limbaj

1. — In nr. 39/1988 al „României literare" un tinăr şi valoros prozator, Mircea Nedelciu, intervine intr-o problemă foarte acută, aceea privind chipul literaturii actuale. Articolul său se numeşte „Noile structuri şi limbajul receptării". El conţine părţi clare şi părţi echivoce iar echivocul pare să se datoreze unei nejustificate spaime de a numi posibilii interlocutori. Este, totuşi, o atitudine nepotrivită pentru un om care oftează după caracterul riguros şi denotativ al limbajului „ştiinţific".

Demersul lui M. Nedelciu are ca obiect proclamarea „textualismului" (cuvint impropriu, dar pină una-alta incetăţenit) şi cere criticii literare să adopte noile limbaje, de origine structuralistă. Autorul e de părere că nu se poate scrie despre „o carte aparţinind noului limbaj" decit folosind „noul limbaj". Ca şi cum — mutatis mutandis — despre „Epopeea lui Ghilgameş" nu s-ar putea scrie decit in asiro-babiloniană ! In cele ce urmează, insă, nu voi lua in considerare asemenea vădite exagerări, prea limpezi pentru a mai merita comentariu.

2. — Pentru M. Nedelciu, peisajul prozei româneşti de azi se compune din „moderni, postmoderni şi epigoni ai tradiţiei". Aceasta este o afirmaţie total descurajantă. Este vorba despre „modernism" şi „postmodernism" in sensul lui N. Manolescu ? Atunci termenii sint aberanţi (am arătat altădată de ce). Au ei alte semnificaţii ? Care ? Plutim in deplin necunoscut.

Totuşi, dacă am inţeles eu bine, aici se face o clasificare : pe o baricadă „modernii şi postmodernii", pe cealaltă „epigonii tradiţiei". Termenul de „epigon al tradiţiei", fiind mai clar definit, desemnează, la Nedelciu, pe cei ce au optat pentru tradiţia literară românească (a marilor clasici). Deduc, prin contrast, că „modern şi postmodern" ii arată pe aceia care au optat pentru tradiţii literare diferite, in speţă occidentală şi americană.

Aşadar, in opinia autorului, literatura română de azi e profund dichotomică : „tradiţie occidentală plus americană /vs/ tradiţie românească. Asupra acestei chestiuni am mari dubii. Şi eu sint european, dar tocmai pentru că sint român. Cultura ţării mele este ceea ce mă integrează in Europa şi in lume.

Totuşi, pentru beneficiul discuţiei, să preluăm dichotomia lui Nedelciu. Vom observa imediat un fapt tragic : tradiţia românească ii repugnă. El ii numeşte „epigoni" pe oamenii care o cultivă : „Folosesc expresia «epigoni ai tradiţiei» pentru simplul fapt că nu-i putem invia pe clasici, putem doar să-i imităm uitind ca sintem in alt context, adică să folosim mijloace pe care probabil ei inşişi nu le-ar fi folosit azi !" De parcă epigonismul ar fi apanajul exclusiv al celor care cred in marii clasici, iar tradiţia occidentală şi americană i-ar feri pe ceilalţi, in mod automat, de a deveni niste imitatori oarecare.

Un asemenea partizanat dus pină in pinzele albe mă uimeşte. El pare atit de incredibil, incit pină şi Mircea Nedelciu simte nevoia unei justificări teoretice.

3. — Aici, pe tărimul teoriei, autorul se mişcă mai greu, in sensul că are frecvent nevoie să-şi desconsidere interlocutorul, pe seama căruia pune opinii ridicole, opinii pe care sper că nu le mai impărtăşesc nici elevii de liceu. „Autorul, naratorul omniscient şi eroul sint una şi aceeaşi perspectivă" — zice el acuzator. Unde ? La cine ? Mai departe : unde a intilnit ideea că „literatura este reproductivă şi nu produce nimic, nici macar sens" ? Cine crede că singurul fel de influenţare a cititorului e de a-l determina să imite personajele unei cărţi ?

Probabil că asemenea idei le-a auzit tinărul prozator „pe stradă sau in tirgurile de carte improvizate de pe lingă talciocurile de maşini" (cum singur mărturiseşte) deşi — sincer vorbind — mă indoiesc, căci nivelul cultural a crescut mult şi pe acolo. Oricum insă, a amesteca atare aberaţii intr-o discuţie despre mimesis şi despre reflexivitatea semnului mi se pare straniu şi semnificativ, in acelaşi timp. Dar este o chestiune de etică a scrisului care-l priveşte personal pe Nedelciu.

La nivel teoretic, ambiţia cea mai inaltă a autorului e de a relua ideea imposibilităţii mimesis-ului : „s-a demonstrat că mimesisul este imposibil, intrucit tot ceea ce se incorporează in text este mediat de alt text (...)". Deci arta nu ar fi o raportare imediată la realitate, ci mediată.

Argumentul acesta nu e pertinent. Funcţia mediatoare a diverselor texte (adică, in fond, a modelelor culturale) nu exclude deloc referirea la realitate. Pe de o parte, inseşi acele texte mediatoare fac parte din realitate (intrucit există), iar pe de alta Aristotel a vorbit despre o realitate ideală şi posibilă, deci despre realuri. Prin mimesis nu se inţelege „zugrăvirea" unei bucăţi din natură, ci adoptarea unui model verosimil. Sub acest aspect mimesis-ul nu numai că-i posibil, dar este indiscutabil căci, prin Frumos, orice operă de artă participă la adevăr — chestiune cu neputinţă de conceput in lipsa unui model verosimil.

Probabil, insă, că Mircea Nedelciu e nemulţumit de ideea de „imitaţie" cuprinsă in noţiunea de mimesis. I se pare că a imita e un gest de simian, deci degradant. Numai că, in sensul pe care-l are mimesis-ul astăzi, el nu inseamnă doar a copia, a reproduce ; ci şi a face, a crea. Căci nu poţi crea, nu poţi face, nu poţi produce nimic decit intru realitate. Atunci cind scrii un text eşti o realitate care generează realitate, tocmai imitindu-ţi realitatea.

4. — De fapt, paradoxul articolului din „România literară" este că, deşi se revoltă impotriva mimesis-ului, iubeşte exagerat de mult limbajul „mai eficient, mai contemporan, oricum mai ştiinţific". Să nu fi ştiut Mircea Nedelciu că mimesis-ul presupune neapărat ştiinţa ? Ori că estetica, formă a filosofiei, se intemeiază şi pe noile „cuceriri ale cunoaşterii umane in general" ? Curios.

Dealtminteri, pledoaria pentru nou a lui Nedelciu este o pledoarie pentru structuralism (mai puţin „filosofia limbajului" care provine din India antică şi din Heidegger). Ca atare, nimic nou in această patetică invocare a noului. Structuralismul — precizăm incă o dată — stă foarte bine in lingvistică, in antropologie, poate chiar şi in sociologie. In domeniul „receptării" literaturii a avut momentele sale de glorie, precum şi un aport semnificativ ; dar acestea ţin astăzi de istorie. Aventura sa in artă va rămine ca o dovadă grăitoare despre beneficiul, dar şi despre dezastrul metodelor „ştiinţifice" transplantate arbitrar pe tărimul esteticii. Mulţi din cei care nu ştiu ce este a doua derivată a unei funcţii suspină, bineinţeles, după aparenta rigoare şi precizie a limbajelor structuraliste ; insă maladia e tratabilă. A afla ce este un „spaţiu Riemann" mi s-a părut mereu mai profitabil pentru integrarea in contemporaneitate decit iluzia că poţi reduce arta la o seamă de invariante fără a o ucide.

In sine, nu e rău că un tinăr scriitor se proclamă om al timpului său — ba e chiar necesar să se proclame astfel. Rămine, totuşi, să mai fie şi la curent cu evoluţia gindirii din acele timpuri ale sale.

5. — Dar „contractul" propus de Mircea Nedelciu nu trebuie ignorat. A răspunde comenzii sociale reprezintă o declaraţie de principii foarte justă. A dori să construieşti viitorul e o intenţie nobilă şi generoasă — de care, personal, il cred capabil. „Teoretizările" sale — cu un vădit substrat polemic — sint doar idei ale momentului, adoptate : ele nu posedă nimic original. Ca atare, ele pot fi oricind depăşite — literatura scrisă de autor le depăşeşte, ea insăşi, frecvent.

Da, lumea de azi e altfel alcătuită — dar tocmai in efortul adecvării la marile idealuri dintotdeauna ale umanităţii. Iar dacă nu uiţi niciodată că eşti om, atunci multe lucruri devin mai simple şi mai uşoare, inclusiv peisajul literaturii române contemporane.

Căci, in domeniul artistic, nu diversele limbaje sint hotăritoare, ci — pur şi simplu — arta. E un adevăr elementar ; pină la urmă, singurul valabil. Tradiţie se află pretutindeni (chiar proclamarea noului e o tradiţie) : epigoni or fi, poate, şi de o parte şi de alta. Dar fanatismul, spiritul excesiv de grup, desconsiderarea celorlalţi — cui folosesc acestea toate ?

Radu Comănescu

În noaptea echinocţiului de toamnă

REMEMORĂRI

Te-am aşteptat in seara aceea, dragă Mitre şi iubite Dimitrie, pină cind noaptea s-a egalizat cu cealaltă jumătate a ei şi luna ca un craniu fosforescent atirna deasupra noastră hipnotizindu-ne.

Eram undeva, la margine de Bucureşti, intr-o casă surpată sub povara viţei de vie, nu chiar surpată dar, oricum, uşor girbovită sub arome şi boabe uşoare ca lacrima.

Nu eram singur. La cina cea de veghe şi aşteptare mă acompania ţinindu-mi de urit chiar domnia sa prietenul meu Fănuş Neagu visind sănii albastre şi spărgind nuci noi intre ultimele măsele de minte, iar ceva mai la dreapta, stind cu podul palmei sprijinit de falcă, şedea sau cugeta prea bunul nostru prozator de la Cluj, Vasilică Rebreanu.

Şi ceva mai incolo, singur şi meditabund, ascultind pădurea ce foşnea aproape de el şi departe de noi, fantaza sonete poetul din Bihor care se subscrie Gheorghe Pituţ.

Era atita lacrimă sub cerul mirosind a gutuie amară şi atita dor de ceva nedefinit incit, la un moment dat, intorcindu-şi urechea spre Ardeal, poetul „Stelelor fixe" a proclamat transmiţindu-ne sugestii auditive :

— Auziţi, mă ? O vinit Mitru !

Şi urechile noastre stind sub tremurul crengilor de prun şi ai merilor curbaţi de roade au desluşit clar sunetul torogoatei tale.

De fapt nu veniseşi. Discul melodiilor tale, **Discul de aur** al melodiilor tale, il aşezase din intimplare Vasile Rebreanu pe masă, la indemina lunii şi dinsa, nebuna, iată se juca cu el făcindu-l să răsune auzului nostru.

Cădea frunza pădurii balansindu-se şi dinspre Găina şi dinspre Vidra, Avram cel Iancu ne privea cu pofticioasă prietenie, readus intre noi de suflul aerului tău muzical.

Brusc, mi-au venit in minte pierdutele sau trecutele noastre seri, pierdutele sau numai trecutele noastre nopţi in care tu, iubitul meu prieten **Dumitru Fărcaş**, trezeai un sat „din somnul cel de moarte" trimbiţind bucurii şi colinzi.

Cit de mult te iubea Nichita şi cit de mult l-ai iubit şi iată acum, nu mai putem fi niciodată adunaţi laolaltă fiind foarte ocupaţi, şi numai Echinocţiul de toamnă injumătăţind ziua şi noaptea ne face să ne aşteptăm unii pe alţii fără nădejde de intilnire.

Am fi vrut să te sărbătorim prieteneşte la umbra unei case din margine de Bucureşti surpată sau poate numai aplecată sub greutatea viţei de vie.

Te-am fi dorit să vii, grăsan şi jovial şi fericit şi cu figura ta de copil bosumflat şi neavind alt instrument la indemină să ne cinţi din cornul lunii pe care l-am fi găsit noi undeva. Căci luna era rotundă şi ciudată ca un craniu fosforescent.

N-ai venit şi, pină la urmă, pe Discul tău de aur abandonat pe masă, printre nuci şi gutui pălite de intiia brumă, luna a sonorizat o singură rază penetrantă dar sigură, cea mai sublimă şi răscolitoare melodie pe care o răsufli : „Sus, sus, sus, la Vidra sus / C-acolo-i şi Iancu dus...".

Intr-un tirziu, inţelegind că eşti in Maramureş, acasă la mama ta, am toastat ca patru crai de urbe mică zicind : „Trăiască Mitru şi de aur torogoata lui".

Dragă Mitrule Fărcaş, toamna nu a trecut incă iar căsuţa de lingă margine de Bucureşti stă şi te aşteaptă sub greutatea foştilor struguri deveniţi, intre timp, tulburel...

Să ne trăieşti că ne trebuieşti !

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Doi poeţi

I. Gheorghe Lupaşcu s-a format, ca poet, in faimosul deceniu şapte şi poemele lui au acel „aer de familie" despre care vorbea Benedetto Croce atunci cind voia să exprime comunicarea firească dintre stilurile unei anume epoci, fără să nege distincţia necesară dintre ele. Deceniul şapte, iniţiat in poezia maeştrilor dintre cele două războaie, are meritul de a-şi extrage seva poetică dintr-o istorie mai cuprinzătoare a literaturii române şi de a propune noi structuri poetice pe baza acestei acţiuni cu alonjă seculară. Poezia scrisă atunci de tineri confraţi cu exigenţele amfiteatrelor este tradiţională fără a fi tradiţionalistă, modernă fără a fi modernistă, ultramodernă fără a fi ultramodernistă. Gheorghe Lupaşcu a debutat in 1969 („Laocoon impărat"), a participat, ca student, la şedinţele furtunoase ale cenaclului „Junimea" condus de George Ivaşcu, publică acum a patra carte („Ziua delfinului", Ed. „Eminescu", 1988) şi continuă, cu o lentă incăpăţinare, să inainteze pe drumul său poetic. Din cele cincizeci de poeme ale cărţii, doar două sau trei depăşesc douăzeci de versuri. In general, sint poeme scurte, nu se urmăreşte autonomia versului, toate cuvintele unui text participă la o imagine globală : „Prietenul meu, aruncătorul de disc, / S-a invirtit in juru-i / Ca o planetă / Pină cind n-a mai fost el, / Ci pămintul olimpic rotindu-se-n cer. / Aruncătorul de disc / Intoarce mereu către lume / Cercul de foc al triumfului / El insuşi nemaifiind / Decit plutirile intrecerii". Alături de o reverie campestră: „Azi ca-n poveştile din copilărie / Mă voi infăşura in foi de porumb / Să fiu plantă respirind omeneşte / Pănuşă străveche cusută cu plumb", se aşează impresia demiurgică a imaginaţiei tehnice : „Developam civilizaţia secolului / In pisla de-ntuneric / Cind imaginile au inflorit in lumină / Iar străzile rulau sub paşii pietonilor / Şi binecuvintau viziunile lucrurilor / De parcă eu zidisem lumea / In camera obscură a atelierului foto". Poetul visează „La vremea cind obiectele / Vor inflori iarăşi in grădini fericite", caută o posibilă definiţie a actului poetic : „Un vinător fără de memorie / Trage orbeşte in stoluri pierdute", are intuiţia evanescenţei erotice: „Frunte vocalică / Chei, monosilabice chei / Pentru gleznele ei / Blinde ca păpădiile". Doar ecoul ar putea avea acces la secretul numirii : „La celălalt mal / M-am auzit silabisind / Numele necunoscut / Al apei". Timpul este materializat prin motivul oglinzii : „Dar timpul creşte in oglinzile apelor". „O noapte vegetală / Apăsată pe zid / Ca un afiş" stă lingă o subtilă parabolă morală prin intermediul unui obiect simbolic : „Rămas pe masă / ... / Hangerul aştepta zorile / Să-i incălzească miinile / Şi piinea cea de toate zilele. / Uneori, noaptea, in bucătărie / Işi strepezea singur tăişul / De amintirea crimelor / Care i-au ştirbit firea".

II. Cornel Brahaş face parte din categoria restrinsă, a poeţilor care sfidează retorica. Multă poezie publicată, altfel bine scrisă, poetizează la nesfirşit pe marginea unor texte ale poeţilor importanţi, trădind absenţa unei necesare inteligenţe artistice. Atent la acest pericol comun, Brahaş („Sfirşit de vinătoare", Ed. C.R., 1988) preferă un limbaj cotidian, neornat, simplu şi exact. Se poate observa cum tot ceea ce „se intimplă" in poezia lui, se consumă acum („trupul trebuie să facă ceva : cuprinde clipa"), poetul există simultan cu senzaţiile sale poetice, trecutul este abolit, lumea trăieşte intr-un imediat perpetuu. Faptul că este vizibilă plasma stilistică generală a tinerilor din acest deceniu, mi se pare un lucru firesc. Se confruntă in ultima carte a lui Cornel Brahaş două tendinţe: versuri frumoase dar „făcute", artificiale şi altele unde autenticul este la el acasă : in acestea din urmă autorul se implică. Dacă primele par impersonale, scrise de o instanţă poetică neutră, celelalte sint mai „vii", sint versurile lui de dragoste, domeniu in care poetul se lasă „surprins" : „este atita de frumoasă / că iasomia o intristează / in aer se prinde / ca-n pinză de paianjen", „ţi-ai vopsit unghiile — zece zei şăgalnici / se zbenguiesc / in jurul şoldurilor", „ce viaţă departe eşti / anotimpurile ţi-au rămas mici / nasturi la rochie / Siroca". Poemele conţin adevărate aforisme lirice, sint impănate cu versuri strălucitoare : „linişte verticală — de ea se sprijină pădurea", „plopi insingurind văzduhul", „furnici grăbite usucă drumul", „mă depăşeşte un camion cu liliac", „incepe floarea de colţ / să adune singurătate / pentru muntele ei". Poetul lansează o intrebare kinestezică : „şi cine să picteze hohote peste copaci", caută o definiţie a poemului : „nu există o lumină a lui / personal / nu intră in ginduri / se zice / că deschide ochi fragezi peste ape". După citeva cărţi publicate poetul şi-a format mina, a ajuns la un meşteşug propriu al expresiei. Şansa lui maximă stă in depăşirea artificiului prin cutezanţa izvorului biografic : „buletinul meteo anunţă vreme de ploaie / in Ţara de Jos / aşadar mama va fi bolnavă / peste numai citeva ore".

George Alboiu

Concursul cenaclurilor literare «Vasile Lucaciu» Cicirlău — Maramureş

● **In cadrul Festivalului naţional „Cintarea României", Comitetul judeţean de cultură şi educaţie socialistă, Centrul judeţean de indrumare a creaţiei populare şi a mişcării artistice de masă Maramureş şi cenaclul literar „Vasile Lucaciu", cu sprijinul Uniunii Scriitorilor din R.S.R. şi al revistelor literare, organizează in perioada 26—27 noiembrie a.c. cea de-a VI-a ediţie a Concursului „Vasile Lucaciu" al cenaclurilor literare din România.**

Concursul işi propune descoperirea şi promovarea de noi talente literare din rindul muncitorilor, ţăranilor, intelectualilor care activează in cadrul organizat al cenaclurilor literare, dorind, in acelaşi timp, să fie o expresie a capacităţii creatoare a maselor, stimulind creatorii ale căror lucrări, proză sau poezie, sint inspirate din realitatea nouă, socialistă, din trecutul glorios de luptă al poporului nostru, avind un bogat conţinut de idei şi care oglindesc idealurile umaniste ale timpului nostru.

La acest concurs pot participa membri ai cercurilor şi cenaclurilor literare din toată ţara (care nu sint membri ai Uniunii Scriitorilor, nu au volume tipărite şi care nu au obţinut premiul concursului acordat de Uniunea Scriitorilor şi Cenaclul literar „Vasile Lucaciu") cu lucrări inedite : maximum 10 poezii, proza pină la 20 pagini, culegeri de folclor cel mult 15 texte.

Lucrările dactilografiate in trei exemplare, insoţite de citeva date ale activităţii literare a concurentului, se vor depune sau expedia pe adresa : Căminul cultural Cicirlău, cod. 4857, jud. Maramureş, pină la data de 1 noiembrie 1988 (data poştei) cu menţiunea „Pentru concurs".

Romanul unei civilizaţii

Urmare din pag. 1

(printr-o asociaţie olfactivă) intr-o maturitate deja declinindă, episodul din copilărie are rostul de a-i aminti efectiv, intens, şi total, **de sine** ; făcindu-l să-şi dea seama că pierduse coerenţa lăuntrică şi sentimentul coeziunii cu cosmosul. Incit sensul evoluţiei lui, integrarea intr-un omenesc superior, se va desluşi exact prin recunoaşterea caracterului de infirmitate şi inautenticitate al „livrescului", — experienţa dobindită prin incercările **altora. Recuperarea din livresc**, in ale cărui valuri şi meandre inoată, discursiv şi pletoric, mai toate personajele cărţii, va fi dealtfel una din implicaţiile temei principale a romanului — **iniţierea** : pătrunderea, — prin cultivarea şi afinarea intelectului, sufletului, trupului, precum şi a unor organe speciale ale sensibilităţii, apoi prin practica, socială şi individuală, a existenţei şi culturii, — in rostul ultim al lucrurilor. Ultim ?... Romanul va demonstra că nu există „sfirşit". Al lucrurilor ?... Al existenţei. Al ec-sistenţei. Ieşirea adecvată din sine, prin cunoaşterea şi realizarea de sine. Aceasta fiind problema, inhibantă prin temeritate, să vedem cum o rezolvă Mirela Roznoveanu.

Mai intii, trebuie subliniată dificultatea (critică) a apropierii de text. Extrem de bine scrisă, provocind delicii prin stilul proaspăt, viu, calin, un pic artificios, pliindu-se pe idee, cu probe de ingeniozitate surprinzătoare (minus unele alunecări in banal şi clişeu) — (am descris pină aici o versiune manieristă a stilului **baroc**), — intreţinind interesul oricărui tip de cititor prin cocteilul savant de miraculos, informaţie caleidoscopică, discursuri preţioase şi pretenţioase, călătorii in spaţiu şi timp, picanterii domestice etc., cartea nu se epuizează la prima lectură. Spectacol şi iluzie, inautentic in diferite grade, o lume măruntă, in mişcare browniană, călcarea convenţiilor „realiste" de spaţiu şi timp, intervenţii tip „deus ex machina" şi, pe deasupra tuturor, orchestrind fastuos materia lumii sale romaneşti, autorul-regizor. Rămii, in final, cu sentimentul unei insatisfacţii, al unei nevoi de prelungire care nu ştii dacă se datorează **inefabilului** ce nu poate fi captat (cf. lui Valéry, efectul **estetic** este cel care creează nevoia unei reluări in(de)finite), jocului de real şi iluzoriu al ficţiunii, ori soluţiilor autoarei, cu care nu eşti integral de acord. A doua lectură ar putea lămuri lucrurile ; **reiei cartea şi constaţi** — cu stupoare dar şi cu incintare (din nou date **baroce** !) — că lucruri care nu ţi-au plăcut prima oară acum se justifică, pentru orice argument **contra** existind, aici ori in altă parte a **cărţii** ori dintr-o altă perspectivă — cel puţin un contra-argument ; **şi că**, in fond, orice critică este discutabilă şi, in cele din urmă, contestabilă. Cartea şi-a creat propriile-i convenţii. Imaginea micului ghemotoc de carne palpitindă, tăiat cu sapa de rime, protejat de copil şi răspindind pină inspre bătrineţe un vag-anesteziant miros de valeriană, — devine un avertisment impotriva abordării brutale, inadecvate a textului insuşi.

Dificultatea şi problematicul comentariului sint perfect figurate prin relaţia (de tip iniţiatic) a unuia dintre personaje (Maria) cu textul „călăuzei" sale, Fausta : „Se intorcea adesea pentru a reciti, numai că frazele erau, inexplicabil, mereu altele. Pe măsură ce era citit şi recitit textul se schimba fără vreo opreliste, afişind proteismul la modul cel mai concret cu putinţă. **Proteus cupidus...**" (p. 161) ; sau : „Faţă de Fausta insă, şi ea şi Vizanti se dovedeau in fond nişte infirmi... nu puteau cuprinde lumea decit printr-un singur vizor... printr-un singur personaj... sau o voce preferată, cel mult, voci alternate stingaci, ca mărgelele pe o aţă... Fausta in schimb reuşise ceea ce era imposibil : o simultaneitate magică a vocilor, a perspectivelor pe care insă ea, Maria, nu putea să o şi descifreze, să o recepteze ca atare... (...) Era o luptă cu ea şi cu Fausta, cu Vizanti, cu eul ei incă neformat şi şovăitor, dornic să vadă pretutindeni o ordine" (p. 162—163). Incit insăşi lectura, hermeneutica textului devine un act dificil şi pasionant de acomodare, de modelare funcţie de un altul (care-ar fi insuşi prototipul, **idealul** devenirii tale), de iniţiere şi construcţie de sine : „Se văzu nevoită astfel să facă insemnări, să rezume, să ia note pentru a reuşi să lege semnificaţii. Altminteri ar fi fost imposibil să ajungă spre un final ! Inaintarea fiind greoaie, pur şi simplu borgesiană (...) Maria inţelese că **trebuie să scrie la rindul ei un text din ceea ce pricepea pentru a merge cu lectura mai departe** (s.n. — G.N.). In nisipul mişcător al povestirii avea nevoie de un punct de sprijin" (p. 161). Fragmentul (scurtat din motive de spaţiu) mi se pare capital pentru inţelegerea proiectului autoarei, prin perfecta suprapunere intre **textual** şi **ontologic**. Vechii convenţii a „lumii ca text" i se inoculează un conţinut nou, existenţialist : textul lumii se face prin insumarea textelor/existenţelor proprii, prin inter- şi con-textualitate („un text inexistent pe care il scrii de fapt **vorbind** dar obligindu-mă să mă gindesc la el ca la o soluţie posibilă a artei viitorului", p. 158), in care „punctul de sprijin" desemnează imperativul edificării certitudinii propriei individualităţi.

Privit sub acest unghi, faptul că mai toate personajele cărţii tentează propriul lor **roman** — incetează să mai apară o simplă manie amuzantă. La fel, obsesia autoarei (enunţată stingaci şi strident, pentru că insuficient argumentat, in „Cuvintul inainte" la **Civilizaţia romanului**, 1983), cum că rostul civilizaţiilor umane ar fi acela de a produce propriul **roman prototipic** (considerat summum al expresiei spirituale !) — pierde, prin demonstraţia de faţă, o bună parte din lestul ei de ridicol. In fond, se poate admite că sensul existenţei ar fi acela de a produce **textul** şi documentul luării la cunoştinţă a propriei deveniri. Iar acesta va deveni reprezentativ („prototipic") in măsura in care se va apropia de **idealul** de viaţă, inţelegere şi cunoaştere al civilizaţiei respective.

Cartea Mirelei Roznoveanu işi propune să fie nu doar „frumoasă şi relaxantă" (Romul Munteanu), ci chiar un roman **prototipic** al unei intregi civilizaţii. Funcţie de acest proiect extrem de ambiţios trebuie să-i fie apreciate atit meritele, cit şi scăderile. Şi cel dintii merit al ei este chiar acela că, fiind o carte **cu teză**, o demonstraţie de la un capăt la altul, aglutinind un uriaş bagaj de informaţii intr-o construcţie impresionantă prin simplitatea liniilor arhitecturale, ea poate fi citită ca o carte „frumoasă şi relaxantă". Fără a i se recepta, altfel spus, intenţia şi caracterul didactic. Aşa cum basmele sint frumoase şi se gustă ca atare, fără a avea obligaţia de a deveni conştienţi de imensele straturi de civilizaţie pe care le-au sublimat. Cartea aceasta este un basm. Atita doar că, intr-o variantă iniţială, ea se numea „Timpul celor aleşi".

***) Mirela Roznoveanu : „Totdeauna toamna", Editura „Cartea Românească", 1988.**

Truda nevăzută

Plecarea Elenei Linţa, conferenţiar la Facultatea de filologie a Universităţii din Bucureşti, doctor in filologie cu o pregătire multilaterală in domeniul limbilor slave, specialist de reputaţie internaţională in domeniul polonisticei şi al limbii slave vechi, dar şi o strălucită cunoscătoare a vechii culturi româneşti, pentru studiul căreia limbile in care excela sint absolut indispensabile, lasă un gol considerabil, imposibil de umplut deocamdată. Pentru că Elena Linţa nu era numai un savant de cea mai autentică vocaţie şi pregătire, ci şi un suflet pasionat, şi o voinţă pe care adversităţile inerente oricărui destin de excepţie nu au putut-o infringe. A trebuit să intervină cumplita boală a secolului, ce-şi alege parcă cu predilecţie valorile spre a le prăbuşi in neant, pentru ca să fie oprită o traiectorie ce se arăta tot mai clar menită să impună numele Elenei Linţa alături de cele mai reprezentative ale umanisticii contemporane româneşti.

Supusă acum citiva ani unei operaţii ce nu lăsa nici o speranţă, Elena Linţa, femeia de o tulburătoare frumuseţe şi un farmec omenesc şi didactic ce a cucerit generaţii de studenţi, a dus o luptă eroică, in deplină discreţie, cu destinul care o pecetluise, şi i-a smuls, in acest răgaz cu sorocul in alb dar fatal, citeva izbinzi care-i inveşnicesc numele in cultura română şi chiar dincolo de ea. A reuşit să vadă publicată — datorită Editurii Minerva — opera lui **Tadeu Hasdeu**, „impămintenindu-l" deplin (prin inveşmintarea scrisului său in limba strămoşilor) pe străbunul şi incepătorul aventurii intelectuale a Hasdeilor. In manuscris a rămas ediţia **originalelor**, pentru un ceas mai prielnic. A reuşit — datorită revistei **Manuscriptum** — să facă a evada din sertar versiunea română, in versuri, realizată de dinsa, a poemului scris de Miron Costin in limba polonă. Poem in care slăveşte trecutul românesc, punind bazele creaţiei literare de inspiraţie istorică in cultura română, dar şi propagandei noastre culturale peste hotare ! N-a reuşit să convingă o editură a scoate in broşură aparte această nestemată a vechii noastre culturi, lăsindu-şi dorinţa printre cele de pe urmă. A realizat, in ultimii doi ani ce i-a mai avut de trăit, prima traducere intr-o limbă modernă a unei opere scrise intr-o limbă moartă, de cultură, la Neamţu, in Moldova acum aproape două secole, anume **Autobiografia** lui Paisie Velicicovski, adevărat **„Bildungsroman"**, terminat inainte de **Wilhelm Meister** al lui Goethe, care deţine „oficial" intiietatea genului. Ediţia originalului, precum şi traducerea românească a Elenei Linţa, ambele realizate din indemnul şi cu sprijinul cărturarului Ciprian Zaharia, au avut două urmări importante : vestea realizării lor, apărută in ianuarie 1985 in prestigioasa revistă „Irénikon" din Belgia, a decis apariţia (Tesalonic, 1986) **ediţiei** similare a originalului, pregătită de vreo două decenii de savantul grec A.E. Tahiaos, dar aminată editorial la calendele greceşti. Iar in Italia, la Praglia, a ieşit de sub tipar, in mai, anul acesta, versiunea **italiană** a aceleiaşi **Autobiografii**, — prima tipărită intr-o limbă europeană vorbită — versiune pentru care textul românesc a Elenei Linţa, cunoscut in manuscris, a servit ca indemn şi orientare, numele „doctoresei române" figurind cu cinste la locul potrivit, atit in această carte cit şi intr-o teză de doctorat, tot italiană, ce i-a folosit egalmente contribuţiile incă inedite.

Dar opera ştiinţifică a Elenei Linţa este mult mai intinsă şi in fruntea ei vor rămine, indispensabile, cele patru cataloage de manuscrise (unul in colaborare cu conf. dr. Lucia-Djamo-Diaconiţă şi lect. dr. Olga Stoicovici) publicate cu sprijinul Universităţii din Bucureşti, in ediţii litografiate, dar intrate deja in circuitul internaţional şi citate de specialiştii de pretutindeni. De neocolit sint şi articolele publicate in „Romanoslavica", in „Paleobulgarica" şi in alte reviste de specialitate, Elena Linţa făcind parte dintre autorii cărora le repugnă scrisul compilativ, in care nu se face decit „sistematizarea" spuselor altora. Ea lua condeiul nu spre a-şi spori „bibliografia" ci numai cind avea ceva cu adevărat nou de comunicat.

Alături de scrierile savante stau **traducerile** din limba polonă, care nu atestă (in ochii specialiştilor) doar o eminentă cunoscătoare a limbii lui Mickiewicz, ci şi o **scriitoare** in deplinul inţeles al cuvintului, care şi-a investit talentul in re-crearea pe româneşte, a textelor polone. A făcut-o strălucit cu Tadeu Hasdeu, a făcut-o cu cea mai celebră operă a lui Sienkiewicz, **Quo Vadis** (ELU, Bucureşti, 1967) care nu exista in româneşte, pină atunci, decit intr-o transpunere industrioasă, din franceză. A tradus şi din alţi mari scriitori polonezi, clasici şi contemporani (Maria Dombrowska, Jaroslav Iwaszkievicz, Stefan Zeromski, Juliusz Slowacki, ş.a.), uneori lucrări de mare intindere. Toate la un loc o recomandă pe Elena Linţa printre cei mai reprezentativi „ambasadori" ai literelor polone in cultura română, componentă de frunte a unei intregi echipe de străluciţi polonişti in frunte cu profesorul tuturor, dr. docent I.C. Chiţimia, care a deschis sistematic, in timpul nostru, ferestrele culturii române către una dintre cele mai importante şi mai apropiate nouă dintre literaturile Europei.

Că Elena Linţa — membră titulară a Uniunii Scriitorilor din R.S.R. — era intr-adevăr o scriitoare, cu nebănuite rezerve de talent şi dăruire chiar intr-un domeniu vitregit de critică, acela al literaturii pentru copii, ne-o dovedesc şi paginile lăsate in manuscris, despre un element pitoresc al peisajului bucureştean, un guguştiuc, din care a reuşit să facă un personaj memorabil. Să sperăm că aceste pagini, inedite, vor vedea lumina tiparului pentru aceia la care Elena Linţa — lipsită de bucuria copiilor, pe care şi i-a dorit toată viaţa — s-a gindit pină in ultima clipă. Şi aş vrea, in incheierea celor scrise aici, să dau curs unui mesaj testamentar. El ne-a parvenit prin cel ce i-a fost nu numai un scut in faţa loviturilor vieţii — pentru care nu era pregătită — ci şi un adevărat colaborator la victoriile atit de greu obţinute şi prea scump plătite : soţul Elenei Linţa, arhitectul Petre Pufan.

De puţine ori cuvintele — uneori atit de convenţionale — „grea pierdere" au fost mai adevărate precum sint acum cind trebuie să le scriem, cu stupefacţie, atit de puţină vreme după cele scrise despre Elena Linţa, in legătură cu ediţia **Tadeu Hasdeu**, tot in paginile „Luceafărului" ! Dar dacă fiinţa ei pieritoare şi-a incheiat truda, opera ei — căci Elena Linţa, omul de ştiinţă şi scriitorul lasă o veritabilă **operă** — va rămine. Şi in orice viitoare istorie a slavisticii româneşti şi a studiilor de cultură română veche, numele ei va ocupa un loc de cinste, nepieritor.

Dan Zamfirescu

POEZIE CHINEZĂ CONTEMPORANĂ

WANG MENG

Anotimpurile

Iarna
Oamenii au nevoie de soare
Vara
Oamenii au nevoie de răcoare

Iarna, oamenii așteaptă
Cu nerăbdare primăvara
Vara, oamenii așteaptă
Cu nerăbdare toamna

Vai nouă
Numai cele două anotimpuri
Primăvara și toamna
Atît de dorite de oameni
Nu știu de ce au nevoie
Și ce-ar trebui să aștepte ele
Cu nerăbdare

YAN CHEN

Făclia

pro România
(fragment)

Cutreierînd pămîntul
Acestei țări prietene
Și cunoscîndu-i trecutul
Zbuciumat
Am căpătat
O și mai mare înțelegere
Asupra citorva cuvinte
Binecunoscute :
Independență ! Libertate !
Unire ! Unitate !

YANG SHAN

Podul

Leagă drumul lung de drum
Și dorința de-mplinire
Rabdă carul străbătîndu-l
Peste piept în neclintire

De e singur, singuratic
Singurătatea iubește
Iar de este-ndurerat
Cu durerea se hrănește

Zi de zi binecuvîntă
Cu un cîntec mut și-amar
Pe cei care spre-alte țărmuri
Trec fără-a-l privi măcar

SHA BAI

Frunza

În undele
Lacului
Plutește o frunză
Roșie
Ca o barcă

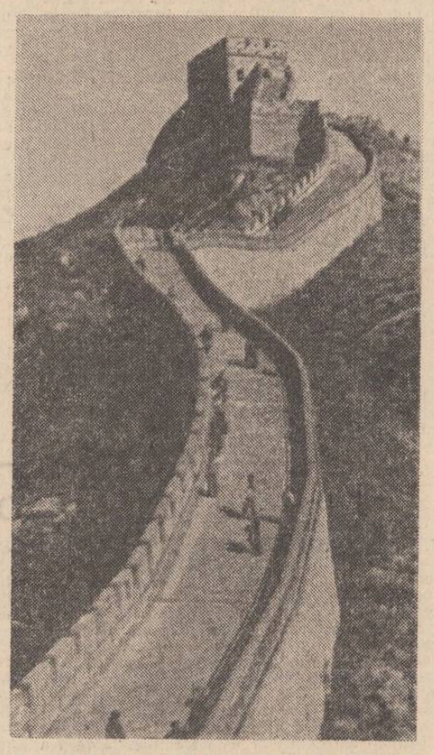

Minusculă —
Pe ea vine
Și se așează
Toamna

CAI QIJIAO

Rugă

O, iubire
Dă-mi puterea ta
Dă-mi hotărîrea ta
De-a îndrăzni
Să mă lepăd de tot
Dă-mi judecata dreaptă
De-a răbda pentru tine
Toate suferințele
Înaintașilor mei
Pentru ca la rîndu-mi
Să nu fiu decît o treaptă
Pe care s-o urce nepăsător
Următorul

În românește de
Ion Andreiță și Xu Wende

LI XIAOYU

Ascult ploaia

Sunetul ploii se face susur de izvor
Eu însămi sînt un pește
Ascunsă într-un pîlc de vreji
Ascult cum vara
Îmi strigă numele
Numele meu
La răsărit și la apus

Ca să învăț cîntecul acela legănat
Coborît și ridicat de vînt
Rămîn nemișcată-în așteptare
Las sunetele ploii
Să cadă peste vrejii verzi
Hîrtie îmbibată de apă
Ca fumul
Ca-visul

Peisaj

Valuri fremătătoare, catarge în beznă,
Burniță peste catargele
Cocotierilor și bărcilor pescărești
Amestecate pe tărmul larg
Nenumărate antene drepte, tăcute —
Marea la orizont

YU SHA

Timp

Anii, ca o secure ascuțită,
Taie pe fruntea ta canale-adînci
Și dacă ai norocul
Să nu curgă pe ele numai bucurie
Atunci ești om bogat

KONG FU

⁂

Oare dragonii dorm și ei ?
Dorm fără tihnă
Uite-le trupul arcuit
Evident că fulgeră și tună-n visul lor

YING YI

Speranța

Ce e speranța ?
Nici fruct, nici floare
Unde se află ?
Nici în primăvară, nici în vară
Speranța e în iarna cea mai aspră
Gestind sub straturile de zăpadă
Semințele, din dărnicia toamnei,
Așteaptă în pămînt și dau lăstari
Și tocmai de aceea
Mi-e drag pămîntul înghețat
Pentru că el crește la sin flori roșii

Traduceri din limba chineză
de Mira și Constantin Lupeanu

DIN LIRICA SOVIETICĂ

OLESA NIKOLAEVA

Un om

Sie însuși își vorbește un om
punîndu-și mîinile-n cap :
— Sigur, așa îți trebuie !
Așa îți trebuie, sigur !
Sie însuși își strigă un om,
și-și scutură palma deschisă :
— De ce ? De ce mi se-ntîmplă doar mie ?
De ce, de ce ?
Ba suspină, privind în beznă :
— Viața — e-așa complicată !
Ba „fii, te rog, mai simplu" —
își zice relaxat,
ba își face planuri grandioase,
ba frînge chibrituri așa,
ba are guturai, ba e neras,
ba-n panică, ba-n sudori.
E-n răspăr cu oricare frază,
dă din cap la orice cuvînt,
strigă : „Mă duc !" — și rămîne ;
se întoarce să uite...
La urma urmei, cum oare
poți să iubești un astfel de om ?
Și ce-o să se-ntîmple cu el
dacă n-ai să-l iubești ?

VINCAS MYKOLAITIS-PUTINAS

Între două crepuscule

Între două crepuscule e lumea basm.
Atoateveăzători privesc din turnuri ochi.
Iar tu, robit de ceea ce văd ei,
Pătrunzi fără să vrei
Eterna fire
Nesfîrșită
Unitate.

La răsărit — ghicești — se varsă zorii,
Dar licărul apusului trăiește-n tine —
Un murmur stins rămas
După litanii.

Și lucrurile, umbre de fantasme,
Te tulbură cu-nfățișarea dublă,
Iar tu nu știi
Cum le-ai putea numi.
Și, pală, existența ta
Se-ntoarce îndărăt, ecou mihnit, —
Și-n suflet este nesfîrșit de trist.

MARINA ȚVETAEVA

⁂

Secarei ruse mă prostern,
La lan, umbrind secerătoare.
Prietene ! Ploi lungi se cern,
Și-n inimă — năpaste, toane...

Tu, cînd descrii năpaste, ploi,
Ești ca Homer în Iliade.
Dă-mi mîna — toată viața de apoi !
În asta — ale mele-s date.

⁂

Cu ochii tăi largi în cerul albastru
Strigi : — Ce furtună va fi, ce dezastru !

Vezi un pribeag, gîndul șovăie-nginã —
Iar tu strigi : — Voi iubi cu iubire păginã !

Din cenușiul plictis de boeme
Strig : — Bun venit, inspirate poeme !

AVETIK ISAAKIAN

⁂

Crengii, trandafirul, nu-l poți da-napoi,
Clipa petrecută nu se-ntoarce-n noi.

Vis și ceață-neacă zbuciumul trăirii,
Dragostea, durerea-s umbrele-amintirii.

Ne-ntinat păstrează-ți sufletul, fii bună,
Tulburile drojdii viața-n el nu-și pună.

Nu grăbi... Te-ajunge moartea azi sau mîine...
Vis și ceață-n urmă — doar atît rămîne.

⁂

Sprincenele-ți sînt raze neguroase,
Lucirea spadei de călău tăioase.
Mult dor în lume amărîrea, ura...
Dar dat de-ar fi să-ți sorb cu sete gura —
Licoare purpurie —
Mult dulce-ar fi și dragă lovitura
Sprincenelor cu raze neguroase,
Lucirea spadei de călău tăioase.

⁂

Noaptea la mine-n grădină
Plînge o salcie tristă,
Plînge amar și suspină
Salcie, salcie tristă.

Ziua, lumina preasfîntă —
Față a soarelui-faur,
Blîndă, cu bucle de aur,
Salciei plînsul i-l zvîntă.

În românește de
Ilie Bădicuț

REVISTA STRĂINĂ

● **PUȚINE SÎNT CĂRȚILE CARE SĂ SE FI BUCURAT DE UN SUCCES** atît de mare în R.D. Germană ca volumul „O familie reușită" cu subtitlul „Din vremea copilăriei și tinereții cartierului 17 al Berlinului și în împrejurimi" al scriitorului Gerhard Holtz-Baumert. Născut în anul 1927, Baumert face parte din rîndul scriitorilor importanți ai literaturii germane pentru copii. În trei ani volumul a apărut în patru ediții.

Este o carte destinată deopotrivă copiilor, tinerilor și celor vîrstnici. Apărută la peste patru decenii de la terminarea războiului, cartea abordează sub forma amintirilor problemele cele mai grave ale istoriei triste a poporului german din perioada 1933—1949. Eroul, un copil de cincisprezece ani, antifascist convins, povestește cu ironie și sarcasm despre anii de școală cînd împreună cu colegii lui a fost obligat să îmbrace uniforma nazistă, dar care în scurtă vreme avea să simtă pe propria piele absurditatea mașinii de război naziste. În cele din urmă, este deportat în Danemarca după care ajunge prizonier la americani, cu puțin înaintea terminării războiului.

Este o carte despre oameni simpli, ducîndu-și existența într-o periferie a Berlinului, cu bucuriile și tristețile lor cotidiene. Baumert nu moralizează, scriitorul nu face decît să povestească cele trăite de el și familia lui, clipe fericite sau mai puțin fericite, vesele sau disperate toate acestea pe fundalul evenimentelor politice și sociale.

În același timp, cartea lui Baumert este o mărturie despre formarea unui nou tip de om, căutînd să-și găsească fericirea după anii sumbri, tragici, ai războiului, despre oamenii politici și de litere cu care s-a întîlnit și alături de care a pus umărul la edificarea primului stat liber al muncitorilor și țăranilor germani.

● **SE BUCURĂ DE MARE SUCCES** la Teatrul Odeon din Paris spectacolul cu „Pescărușul" de A.P. Cehov în regia lui Andrei Michalkov-Koncealovski. Marele regizor sovietic a realizat o reprezentație al cărei lirism farmecă publicul parizian și trezește un interes deosebit în rîndul oamenilor de teatru și al presei.

În prezent, A.M. Koncealovski lucrează la o coproducție sovieto-americană despre Serghei Rahmaninov, ale cărei exterioare au fost filmate atît în Uniunea Sovietică, cît și în California, unde marele compozitor și-a petrecut ultimii ani de viață. Pentru viitor, marele regizor se gîndește să realizeze o operă rock bazată pe subiectul romanului „Crimă și pedeapsă" lui Dostoievski. După părerea regizorului, o operă rock după această lucrare ar corespunde cel mai bine dramatismului lui Dostoievski.

Înainte de aceasta însă, Koncealovski va monta într-o versiune nouă, pe scena unui teatru din Los Angeles, opera „Dama de pică" de P.I. Ceaikovski.

● **SCRIITOAREA SPANIOLĂ CARMEN KURTZ,** născută în anul 1911, scrie pentru copii din anul 1943. Începînd din anul 1962 ea a creat o adevărată epopee a copilăriei, care s-ar putea numi „Oscariada" al cărei eroi sînt Oscar, bineînțeles, și grupul său de prieteni puși pe aventuri pline de fantezie și neprevăzut.

Ultimul volum din „Oscariada" se numește „Oscar pe insulă" și este în ordine cronologică al treisprezecelea din serie. În „Oscar pe insulă", Carmen Kurtz povestește călătoriile lui Oscar și ale prietenilor săi în locuri fantastice. La bordul vasului căpitanului Mac Donald el ajunge în insula Ederyn, care, evident, nu figurează pe nici o hartă. Urmărind să colecționeze plante și animale marine rare, căpitanul și Oscar devin niște Paganeli moderni.

Autoarea șterge granița dintre fantezie și realitate. În imaginația lui Oscar copacii vorbesc, el vede monștri a la Loch Ness, animale cu nume de fete frumoase. Viața pe insulă, dusă pînă la limita absurdului se desfășoară după reguli fantastice, atît de apropiate gîndirii copiilor. Atît de drepte și de cinstite încît te întrebi dacă oamenii — conducîndu-se după asemenea legi, nu și-ar putea face și ei viața mai frumoasă...

● **PÎNĂ ÎN ANUL 1978 CÎND A APĂRUT, ÎN S.U.A. ROMANUL „ULTIMA GABRIOLETĂ",** prozatorul american Anton Myrer era aproape necunoscut în pofida faptului că mai publicase încă șase romane pînă atunci. Succesul extraordinar al „Ultimei gabriolete" a făcut ca cititorii și critica literară să privească înapoi cu... mult interes. Așa se face că recent a fost reeditat romanul său „Marele război" apărut în anul 1957, inspirat din realitățile celui de al doilea război mondial.

La fel ca în multe alte romane despre război eroul „Marelui război" este colectiv. Este vorba despre soldații americani care în timpul războiului au trăit infernul conflagrației în insulele din Pacific, cei care au supraviețuit și cei care nu s-au mai întors niciodată pe la casele lor. Din tipurile și destinele umane autorul desprinde modele de eroi care formează osatura romanului. Allan Newcombe, descendent al unei familii din Boston și absolvent la Harvard, este cel mai apropiat de experiența de viață a romancierului. Opus caracterului lui Newcombe, reprezentantul protestanților albi anglo-saxoni bogați, este Jay O'Neil, care simbolizează lumea dinamică a americanilor emigranți din Irlanda, și Danny Kantalis, urmaș al unor emigranți proletari greci, erou cu trăsături din mitologia elenă.

Acțiunea romanului se desfășoară în paralel, pe pămîntul Statelor Unite și în insulele din Pacific sfîrtecate de obuze.

Fără a minimaliza calitățile volumului lui Anton Myrer, critica este de părere că acesta nu atinge valoarea romanelor pe aceeași temă ale lui Norman Mailer.

● **ARTA REVOLUȚIONARĂ DIN MUZEELE SOVIETICE** se numește o mare expoziție organizată în orașul italian Lugano. Realizate între anii 1910-1938, lucrările expuse sînt proprietăți ale Galeriei Tretiakov, Muzeului rus de artă și Ermitajului.

Multe dintre exponate sînt prezentate pentru prima dată în afara granițelor Uniunii Sovietice. Printre autori figurează Kandinski, Malevici, Petrov-Vodkin, Goncearov etc.

● **AUGUSTO ROA BASTOS, CEL MAI MARE SCRIITOR PARAGUAYAN** contemporan și unul dintre marii creatori de pe continentul latino-american, s-a născut la Asunción în anul 1917. La 15 ani a îmbrăcat uniforma militară, postură în care a luat parte la războiul dintre Paraguay și Bolivia pentru Chaco. Din anul 1947 trăiește în exil, în Argentina.

A debutat ca poet în anul 1936, dar granițele țării sale le-a trecut grație romanului „Fiul omului" apărut în anul 1959, în care zugrăvește chipul tragic al poporului paraguayan de-a lungul istoriei.

Nu au trecut neobservate nici volumele sale de povestiri „Paragină" (1966), „Picioarele în apă" (1967), „Lemn ars" (1967) și „Moviencia" (1969) în care solidaritatea umană și dragostea constituie suportul moral pentru o nouă speranță de libertate a poporului său.

Ultimul său roman, „Eu, cel mai mare" constituie punctul culminant al creației sale, fiind tradus în mai multe limbi. Eroul romanului este José Gaspar Rodriguez de Francia y Velasco (1766—1840), ales în anul 1816 dictator pe viață al Paraguayului, dar aluziile la actualitatea din această țară sînt cît se poate de evidente.

Folosind un bogat material de arhivă, scriitorul creează un montaj interesant al cărui scop este acela de a reinterpreta în lumina adevărului istoria poporului paraguayan.

● **EXISTĂ ȚINUTURI CARE NE ADEMENESC** cu exotismul lor și pe care am vrea să le vizităm : recife de corali din atolurile nepopulate din Pacific, delta Amazonului cînd apune soarele etc., etc. Există însă și ținuturi la fel de exotice, dar pe care nu ne-am încumeta să le vizităm, care nu sînt accesibile muritorilor de rînd. De pildă, Nordul îndepărtat, unde vara soarele nu apune niciodată și unde iarna noaptea este fără sfîrșit. Ținuturi în care copacii troznesc de ger iar pămîntul nu se dezgheață niciodată.

Dar și acolo trăiesc oameni — eschimoși și ciuci, vînători iscusiți de foci și morse. Altfel spus, inuiții cum sună cuvîntul om în limba eschimoșilor. oameni căliți care trăiesc în lumea înghețurilor veșnice.

Despre astfel de oameni ne vorbește scriitorul sovietic Iurii Rîtceu în ultimul său volum intitulat „Numere magice". Născut el însuși într-o așezare de vînători ciuci, autorul aduce în prim plan istoria confraților săi. Dar în roman nu apar numai ciuci, ci și unul dintre cei mai mari călători ai tuturor timpurilor, Roald Amundsen.

Prin destinele eroilor săi atît de diverși — interesantă este figura dascălului Persin — autorul ne prezintă transformările petrecute în ținutul ciucilor. manifestînd respect și admirație pentru mesajul profund umanist al tradițiilor culturale ale poporului său, care a reușit să-și păstreze identitatea și în condițiile cele mai vitrege ale existenței sale.

● **UN TABLOU NECUNOSCUT AL LUI AUGUSTE RENOIR** intitulat „Nud pe canapea verde" a fost descoperit într-un orășel francez din apropiere de Lille. Proprietăreasa era o locuitoare în vîrstă din localitatea respectivă care a primit tabloul de la un colecționar de artă pentru a-l păstra pe timpul războiului. Toate tablourile primite de ea atunci au fost expuse pe pereții casei ei, mai puțin „Nud pe canapea verde" pe care ea s-a rușinat să-l prezinte vizitatorilor casei.

Recent, strîmtorată material, femeia s-a gîndit să vîndă tabloul a cărui autenticitate a fost stabilită de cei mai mari experți francezi în materie. Tabloul a fost vîndut în final cu suma de 27 000 franci francezi.

● **CEL MAI MARE MUZEU DE ARTĂ MODERNĂ DIN LUME** se naște în prezent în statul Massachusetts. Amplasată pe locul unei foste fabrici de textile, construcția muzeului va costa peste 75 milioane dolari.

În muzeu vor fi expuse lucrări începînd din anii '60. Inaugurarea muzeului este prevăzută a avea loc în anul 1992.

● **CELEBRA „TATE GALERY" DIN LONDRA** și-a deschis prima filială — Tate of the North — la Liverpool. În sălile galeriei, construită pe locul unui fost depozit portuar, vor fi expuse lucrări care zac în depozitele multor muzee și colecții din Londra, din lipsă de spațiu și care pînă acum nu au fost prezentate vizitatorilor.

La deschiderea noii galerii au fost prezentate și temele expozițiilor viitoare, cea din anul următor fiind consacrată lucrărilor necunoscute ale pictorului american Jackson Pollock. Cea din anul 1990 va fi închinată pictorilor englezi contemporani, iar cea din 1991 pictorilor suprarealiști.

● **NORI DEASUPRA AFRICII DE SUD** este titlul unei expoziții organizate la Southwork Town Hall din Londra. Opera centrală a expoziției, care cuprinde 50 lucrări — picturi și fotografii — ale artiștilor africani o reprezintă tabloul pictorului mozambican Malamgatama Ngwennya, care simbolizează suferințele africanilor ca urmare a politicii antiumane de apartheid.

Balcanice

ISMAIL UYAROGLU

Hanger

În poeziile de dragoste
Trebuie să existe și un hanger
Deschis, hanger ascuțit,
Care să taie atunci cînd citești,
Să otrăvească inima,
Iubire și jale să aibă.

HUSEIN HAYDAR

⁂

Îți privesc chipul —
Îmi pare că văd o mie de riuri.

Ploaia cade peste vița de vie.
Aceea ești tu.

În locul unde se chinuise inima,
Semne ale unor surîsuri și certuri
lăuntrice.

Pasărea cu pene albastre se așează pe
creangă.
Aceea ești tu.

Îți privesc chipul —
Îmi pare că văd nouă mări.

Corabia ce-aduce durere intră în port.
Aceea ești tu.

Chiar acolo unde glasu-ți se pierde
Țipăt și vaiet se-aude —

Stea a celor șapte pămînturi.
Aceea ești tu.

SUREYYA BEFRE

Întrebare

Ce-i dragostea-aceasta
Aceasta e alta — aceea de mai înainte
Aceea care n-a fost sau aceea ascunsă
Fărîme de meteoriți oare să fie ?
Poate că-i leandru
În grădina cu intrare interzisă.

SENUR SEZER

Țipăt

Închide ușile eu sînt în prag
Niciodată n-am plutit pe deschisele mări
O mică barcă o vîslă frîntă

Închide ușile eu sînt în prag
Frunză neîntinată frunză de trifoi
Floare la reverul-ți nepusă

Închide ușile eu sînt în prag
M-au deprins doar cu tine
Cu tine m-au învățat și cu toții s-au dus.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

A doua lună de toamnă

Istovit de-atîta aur naiv cît a purtat pe umeri, septembrie e acum îndărătul timpului. Extenuat de vis, fiindcă orice toamnă mă redescoperă copil, am reținut, printre risipirile frunzii și bucuria de sat muscelean pe care-o imprimă pieților prunele brumării, că septembrie purta la gît o camee antică. În septembrie eu îmi lipesc prispele cu lut închegat cu baligă de cal de mare, beau rouă dintr-o scafă ținută pe policioarele de tainã ale echipei Rapid și, evident, construiesc ascunzători pentru greieri, avînd grijă să-i prindă iarna pe toți numai după sobă.

Dar în prima zi de octombrie, cînd licuricii se închid unul cîte unul în degetare fermecate, obișnuiesc să calc într-o picătură de iad și să-mi pun întrebări, cînd blînde, cînd ostile. Jocul amăgirilor sub zvicuri de luceafăr, sub frunze roșii, sub movila de grîu a lunii.

Ce mi-a plăcut în septembrie ?

— Zîmbetul Danielei Silivaș care se încheie în douăzeci de muguri de piersic.

— Intrarea Gabrielei Potorac în rîndul marilor gimnaste ale lumii.

(Nu-i așa că dacă treci o floare peste chipul acestor două fete minunate, floarea se schimbă-n livadă de portocali ?)

— Clipele unice cînd, privindu-le pe Daniela și Gabriela, plus pe acea mare nedreptățită de soartă, care se numește Aurelia Dobre, vraja punea stăpînire pe mine, sufletul se desfereca din orice umbră de durere, gîndurile, pînă atunci întepenite, se desnodau, istețe, iscoditoare și guralive și se contopeau cu demonul zilelor de toamnă, captiv într-o picătură de ploaie pe trupul unui măr și multiplicîndu-se la nesfîrșit în mii de pofte înflăcărate (Nu-i așa că, toamna, demonii sînt numai de genul feminin ?)

— Sfînta bătaie pe care Rapidul i-a administrat-o Corvinului pe acel petec de pămînt cel mai plin de promisiuni care e Giuleștiul.

Ce nu mi-a plăcut în septembrie ?

— Victoria obținută de Steaua, la Oradea, conturată prin minutul 100.

— Căderea echipei de fotbal din Cluj-Napoca.

— Degringolada echipei Oțelul Galați, pe care nimeni și nimic n-o mai poate opri.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zaimescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană

ANUL XXXI
41
(1 378)
Sîmbătă
8 octombrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONSTANTE ALE POLITICII ROMÂNEȘTI

În săptămîna care a trecut, activitatea politică internă românească a consemnat o importantă ședință a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., desfășurată sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu. Avînd pe ordinea de zi probleme vitale pentru dezvoltarea multilaterală a patriei — analiza activității pentru realizarea planului pe primele trei trimestre ale anului și măsurile pentru înfăptuirea prevederilor pe trimestrul al patrulea 1988 ; proiectul planului național unic de dezvoltare a României pe anul 1989 ; programul privind autoconducerea și autoaprovizionarea populației pe trimestrul IV 1988 și pe anul 1989 — ședința a conturat, prin orientările și indicațiile conținute în Cuvîntarea rostită de secretarul general al partidului cu acest prilej, un amplu și concret program de acțiune pentru toate colectivele de oameni ai muncii, angajate într-un efort hotărîtor.

Mobilizarea tuturor resurselor, a tuturor energiilor creatoare, sub semnul eficienței, competenței și calității devine imperativul fundamental al acestei perioade, decisive pentru realizarea exemplară a planului pe anul 1988 și pregătirea intrării în anul viitor. Reținem ca un accent deosebit apelul pe care secretarul general al partidului nostru îl face cu privire la modernizarea întregii activități economice, la creșterea rolului științei, a cercetării, din această perspectivă : **„În general, problema activității de modernizare, de bună organizare în toate domeniile trebuie să fie strîns legată de îmbunătățirea și perfecționarea puternică a muncii de cercetare în toate domeniile. Nu vom putea să obținem realizarea modernizării, a programelor pe care le avem, fără o intensificare mai puternică a activității științifice în toate domeniile".**

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu face, de asemenea, referiri la liniile directoare ale Planului național unic pe anul 1989, elaborate în conformitate cu hotărîrile Congresului al XIII-lea și Conferinței Naționale ale partidului, plan ce va fi supus aprobării organelor democratice și Marii Adunări Naționale. Programele de autoconducere și autoaprovizionare — pe trimestrul al IV-lea și pe anul viitor — reprezintă în acest context direcții ferme de lucru pentru creșterea nivelului de trai al poporului nostru, pentru sporirea eficienței în toate domeniile de activitate.

Subliniind că documentele dezbătute formulează în fapt cerințele fundamentale ale muncii viitoare a activului de partid, a partidului, a clasei noastre muncitoare, a întregului popor, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adresat o vibrantă chemare la unirea tuturor eforturilor pentru înfăptuirea marilor obiective ale construcției socialiste a patriei.

Calendarul activității internaționale a partidului și statului nostru înregistrează pe parcursul acestei săptămîni **vizita oficială de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu în Uniunea Sovietică, la invitația Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S.**, moment ce reprezintă expresia elocventă a bunelor relații dintre partidele, țările și popoarele noastre, precum și dorința comună de a întări tot mai mult aceste relații, în folosul reciproc, al cauzei generale a socialismului, înțelegerii și păcii în lume.

Convorbirile la cel mai înalt nivel, informarea reciprocă în legătură cu problemele specifice ale construcției socialiste în cele două țări, dezbaterea aspectelor complexe ale situației internaționale — concretizate în Comunicatul comun dat publicității la încheierea vizitei — exprimă pe deplin rezultatele fructuoase ale vizitei desfășurate într-o atmosferă de caldă prietenie, de stimă și înțelegere reciprocă.

Subliniem în acest sens aprecierea conținută în Comunicatul comun : **„Vizita și convorbirile conducătorilor român și sovietic au demonstrat hotărîrea Partidului Comunist Român și Partidului Comunist al Uniunii Sovietice de a întări și dezvolta pe toate căile raporturile dintre cele două țări, în spiritul Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală dintre România și Uniunea Sovietică, pe baza trainică a principiilor marxism-leninismului, socialismului științific, deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc și solidarității internaționale, răspunderii față de oamenii muncii din propriile țări și față de cauza generală a socialismului și păcii. Această orientare corespunde intereselor fundamentale ale popoarelor român și sovietic".**

Luceafărul

O veche intuiție actuală

de Edgar Papu

Deoarece, în fragmentul dintr-un studiu mai mare, Constantin Sorescu repetă pregnant o foarte penetrantă observație a sa (v. *Edgar Papu, criteriul moral al hermeneutului* în „Scînteia tineretului" din 17 IX 1988), aș dori să-i confirm punctul de vedere printr-o completare biografică neștiută pînă acum aproape de nimeni. Mai întîi, însă, îmi permit să reproduc o parte din ideea lui Constantin Sorescu : *„Edgar Papu a făcut dintotdeauna protocronism. Cu mult înainte de a-și boteza metoda..."*. Și acum să trec la semnalata completare biografică.

Deși e mai mult de jumătate de secol de-atunci, mi-amintesc bine totuși. Era prin 1934—35, cam prin ultimul an de viață al lui Ioan Bianu. Și vom vedea pentru ce folosesc acest reper. Se mai cere să evoc și numele regretatului meu prieten Ștefan Todirașcu, ajuns apoi conferențiar la Drept. Așa nepregătiți cum eram, dat fiind că fiecare din noi se dedicase unei alte specialități, ne-am gîndit să scoatem o publicație de veche cultură românească. Fără să știm aproape nimic, intuiam că aci zac comori neștiute sau nevalorificate și, în orice caz, lipsite de pondere funcțională. Încă n-aș putea să-mi explic o asemenea intuiție. Nu cred că era, în sens psihanalitic, un Wunsch-

Continuare în pag. a 2-a

Construcția culturală

La 28 octombrie 1988 se împlinesc și se sărbătoresc 300 de ani de la urcarea pe tron a aceluia care a fost Constantin vodă Brâncoveanu (28 octombrie 1688—24 martie 1714). Înserarea lui în galeria personalităților neamului românesc se accentuează și se luminează pe măsura trecerii anilor și a aprofundării cercetărilor și cunoștințelor. Un merit aparte al Brâncoveanului, care l-a impus și l-a ridicat între contemporani și urmași, l-a constituit munca rodnică în domeniul vieții spirituale.

Era firesc să fie astfel. Rămas orfan de la vîrsta de un an, cînd tatăl său, Papa Brâncoveanu a fost ucis de semenii săi dărăbanții răsculați în București (15 martie 1655), micul Constantin a fost crescut de mama lui, Stanca Cantacuzino, ajutată de frații ei, Constantin Cantacuzino stolnicul, Mihai Cantacuzino spătarul și Șerban vodă Cantacuzino. Sub îndrumarea lor a primit o educație extrem de îngrijită care, judecată după rezultate, a fost la nivelul aceleia a tinerilor absolvenți ai cursurilor universităților occidentale ale vremii. În mediul intelectual elevat al Cantacuzinilor, în palatele ruderilor sale materne, el și-a imprimat în spirit gustul pentru proporții armonioase, pentru dantelăria pietrei, pentru pictura grăitoare prin cromatică și desen, pentru interioarele mobilate cu rafinament.

Astfel, în acea epocă, definită de Lucian Blaga drept minunat amestec de renascentism, baroc și bizantinism, s-au pus bazele stilului brâncovenesc. În fine, el s-a format ca om de cultură, domn care a înțeles că trecuse vremea voievozilor militari și prin ocuparea, înainte de a se urca pe tron, a unor dregătorii speciale : ispravnic al lucrărilor ctitoriei domnești de la Cotroceni, ispravnic al tipăririi traducerii Bibliei lui Șerban, etc.

Imediat după ce a preluat cîrma țării s-a vădit preocupat de un splendid triptic al vieții spirituale : învățămîntul, biblioteca, tiparnițele. Țelul urmărit de domn în viața spirituală a fost precizat prin „Predoslovia" Octoihului tipărit în 1700 de Mitrofan, la Buzău. Brâncoveanu arăta că se considera urmașul strămbunului patern, Matei Basarab voievod (1632—1654) care „a adus puține și necoapte roduri", dar, mai ales, al unchiului matern, Șerban Cantacuzino voievod (1678—1688), „om ce s-au nevoit si mai mult", roadele lui, „fiind nici de tot coapte, nici de tot crude". Avînd acest temei, a socotit că poate aduce roadele spiritului la starea împlinirii firești.

În vederea atingerii rapide și plenare a celor propuse, Brâncoveanu, după modelul unchiului stolnic, s-a înconjurat de un florilegiu al elitei cărturărești sud-est europene. Dintre cei mai cunoscuți pot fi amintiți Sevastos Kiminites, fost profesor și rector la Marea Școală din Istanbul, Ion Cariofil, fost profesor și rector la aceeași Mare Școală, secretarul italian Giovanni Candido Romano care semna „Ion Românul", alt secretar, adus de la Florența, Antonio Maria del Chiaro, autorul unei remarcabile lucrări despre Țara Românească, medicul Iacob Pylarinos, creatorul metodei variolizării, medicul Bartolomeo Ferratti, învesmîntat cu o eleganță incitătoare pentru bucureșteni, medicul Evanghelista Marignazzi, viitor doctor la curtea țarilor, medicul Mihail Schendos Vanderbeck, un aromân, în ciuda rezonanței flamande a numelui, iatrofilosoful Ion Molybdos Comnen, brașovenii David și Teodor Corbea, buni latiniști, slaviști și diplomați etc. Discuțiile spumoase ale acestor oameni, replicile lor vii și precise, au făcut ca fermentul minții să lucreze neîntrerupt ajutînd Brâncoveanului să fie continuu în progres intelectual.

Marea majoritate a celor amintiți, și alături de ei alții, lucrau ca profesori în Academia Domnească întemeiată în București, în jurul anului 1680 de Șerban vodă ajutat de fratele său, stolnicul. Atunci, ea a fost organizată după modelul Universității din Padova, cunoscută bine de Constantin stolnicul, fost student al ei. Brâncoveanu, ajuns la ruptură cu Cantacuzinii, către 1704—1705, dorind să arate public că nu le datorează nimic și să ridice Academia pe o treaptă superioară, a purces la reorganizarea ei. În anul 1707, Hrisant Nottara, și el fost student padovan, a răspuns apelurilor domnului trimițîndu-i o „grămmată" conținînd noul program de funcționare. În frunte, Academia avea trei profesori principali, dintre care primul era

Dr. Radu Ștefan Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

CATALOGUL CORĂBIILOR

„Topul" posterității

E firesc să ne întrebăm cu gravitate **ce rămîne** din scrisa noastră, scara valorilor e supusă unor spectaculoase revizuiri provocate de „fermenții" criticii, vorbim în numele unor (de cele mai multe ori promise și neînghebate) Istorii ale literaturii și prefigurăm litera lor de foc, propunînd ridicări în rang și, iarăși firesc, expulzări din cataloagele sacre.

Să fie și acesta un simpozion al sfîrșitului de mileniu ? Tot ce se poate.

Aproape că nu punem prețul meritat pe creațiile momentului literar pe care-l trăim, jonglînd cu nume și clasamente și (lux olimpic) forțînd porțile (practic zăvorîte) ale posterității.

Cîndva, nu foarte demult, revista „Argeș" se amuza (și alta nimic) să le propună cititorilor săi lista de „bucate" a unui deceniu literar. Ancheta la care a răspuns neîntrebată și o doamnă din Paris ce se exprimă sonor la... München amuză și azi, dar și întristează : conjuncturi de tot felul au minat-o, iată. Nume reale, pline de greutate se însoțesc într-o glorie cu inevitabilii Neica Nime de care greu te poți despărți. Mai nou, „Familia" reia aventura somîndu-și, grațios, criticii (unii încă fără un **nume** propriu), să stabilească o „Ierarhie a valorilor în actualitate. Opere reprezentative ale literaturii contemporane 1944—1988" și trebuie spus din capul locului că (gazetărește cel puțin) ne aflăm în fața unei reușite. Într-adevăr, ți se relevă cu anticipare firide de istorie literară populate cu îndreptățire de clasici ai contemporaneității, se confirmă răspunsul la întrebarea (pe care și-o punea G. Călinescu, vorbind despre Labiș) dacă timpul nostru e propice apariției unor mari valori și înțelegem că da, aceste valori și opere există și a sosit vremea să ne boierim, catalogîndu-le. Chiar dacă se comit, în ancheta „Familiei", inerente erori sau exagerațiuni : „Monolog în Babilon" de Philippide, „Ora fiilor" de Vinea și parțial „Poezii" de Blaga sînt cărți scrise

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 7-a

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C. C. AL P. C. R.

Tineretul — viitorul țării și viitorul lumii

Viitorul este, fără îndoială, o ecuație complexă, cu multe necunoscute și tocmai de aceea tainele sale nu sînt ușor de descifrat. Se apreciază de pe acum că lumea de mîine va fi intim legată de noile cuceriri ale geniului uman, de fabuloasele progrese ale științei și tehnologiei, chemate să rezolve gravele probleme cu care omenirea se confruntă astăzi. Se vorbește despre colonizarea spațiului cosmic, despre valorificarea, în interesul omului, a uriașului depozit de resurse pe care-l reprezintă Oceanul Planetar, se întocmesc scenarii și studii despre cum va arăta lumea mileniului următor. Paradoxal, în contextul acestor preocupări firești, este ignorată adeseori tocmai dimensiunea umană a viitorului, aceasta fiind, totuși, indubitabil singura cunoscută în marea de necunoscute a ecuației amintite. Iar acest prețios și rar element cunoscut nu este altul decît tineretul, generația chemată să-și asume și să trăiască efectiv viitorul, generația care va avea de transmis mai departe în timp, zestrea mileniilor de civilizație ce i-au fost încredințate. Practic, viitorul poate fi decodificat și influențat chiar de la nivelul prezentului, tinerii fiind, în mod obiectiv, reprezentanții viitorului într-un timp anterior, care pentru noi este prezentul. Iată de ce, o societate care se vrea durabilă trebuie să se aplece cu nesfîrșită grijă asupra mlădițelor sale tinere, să le orienteze creșterea, să le creeze condiții cît mai bune de afirmare, să facă din tinerii săi cetățeni părtași la toate procesele novatoare. Și trebuie spus că dimensiunea umană este o veritabilă constantă a dezvoltării prezente și viitoare a României socialiste, sesizabilă în toate sferele de activitate și, cu precădere, în concepția și politica partidului și statului nostru privind tînăra generație a patriei. În acest sens, în magistrala

Aurel Perva

Continuare în pag. a 7-a

Intuiție și documentare

Experiența proprie de viață a unui scriitor îi creditează, în procent determinant, creația. Formularea, înțeleasă literal, este un truism. E de la sine înțeles că numai propria experiență de viață îi susține, îi nutrește vocația. Înțeleasă complex, formularea e de o bogăție incontestabilă, fie și doar în registrul polisemiei sale. Căci ce înseamnă, la urma urmelor, experiență de viață ? Un scriitor (foarte) tînăr — ce și cîtă experiență de viață are ? Greu de spus că multă sau suficientă. Și totuși, au existat și vor exista scriitori — mă refer cu precădere la prozatori — care au izbutit/vor izbuti capodopere, elaborate la vîrste fragede. Atunci, ce anume scapă expresiei ca atare : experiență de viață ?... Consider că-i ceva de ordinul calității. Respectiv, e necesară înțelegerea ei nu neapărat, sau nu întîi și-ntîi, la nivelul temporalului, ci al intensității trăitului în sine. Pe orizontal, deci la nivelul temporalului, viața se definește prin acumulări succesive (de senzații, percepții, reprezentări, noțiuni, idei, evenimente etc.). Însă tot acestui orizontal îi e proprie o verticalitate, o sincronie existențială, care dă seama de calitatea, de intensitatea, de amploarea trăitului. Cînd reprezintă **aceastã** dimensiune existențială, experiența de viață nu se mai cuvine înțeleasă ca extensiune pendinte de o multitudine **succesivă** de evenimente, ci ca expresie a comprimării afectiv-logice a acestora. Comprimarea are loc știut și nestiut, respectiv e voluntară sau involuntară. Involuntară — pentru cei care, datorită naturii lor generoase, cum zic basmele

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 6-a

Tradiții ale școlii românești

Sub arcadele acestei toamne care-și parcurge tumultuoasă itinerarele cromatice, orașul Caracal, cel de al doilea oraș important al județului Olt, face pregătiri mari pentru a sărbători un eveniment care angajează aproape toate forțele de care dispune : Centenarul liceului industrial nr. 2, fost „Ioniță Asan". Este, indiscutabil, un eveniment care se va înscrie ca o inscripție istorică în memoria orașului al cărui nume ca și cel al fostului județ Romanați ne amintesc de Roma, de împăratul Marcus Aurelius Antoninus Caracalla (211—217). Vestigii din această epocă pot fi văzute în Muzeul orășenesc care cuprinde colecții de opaițe, fibule, geme și diverse figurine, unele aduse din Romula (Reșca de astăzi) fosta capitală a Daciei Malvensis. În acest oraș, duhul constructivismului roman a fost prezent din începuturi și poate că tocmai acest duh l-a determinat pe Mihai Viteazul să-și ridice o curte domnească la Caracal și pe Iancu Jianu o locuință care este acum casă memorială care cuprinde, pe lîngă armele vestitei căpetenii de panduri din oastea lui Tudor Vladimirescu, ființe, hangere, pistoale cu cremene și mai multe cărți cu însemnările lui Iancu Jianu.

Încă din timpul revoluției de la 1848 se simțea în orașul Caracal spiritul nou deschis la valorile culturii, dar încă nu erau create condițiile materiale pentru înființarea unei școli cu caracter liceal. De abia peste patru decenii, în 1888, în urma unor stăruitoare demersuri pe lîngă Titu Maiorescu care era ministrul Instrucțiunii Publice, acesta aprobă înființarea unui gimnaziu clasic pentru băieți, numindu-l director pe profesorul de geografie Constantin Locusteanu. Prin înființarea acestui gimnaziu, noi ritmuri se înregistrează în viața spirituală a orașului, se pun bazele unei biblioteci care să funcționeze în cadrul gimnaziului pentru care se construiește un local propriu dotat cu săli adecvate, laborator și bibliotecă, înființîndu-se și o societate culturală care primește numele de „Olteanul voinic". În anul 1919 gimnaziul clasic de băieți se transformă în liceu cu o secție reală. Dar întrucît și aici, ca de altfel pe întregul cuprins al țării care, la 1 decembrie 1918, după jertfele mari de sînge, își realizase visul secular, statul național unitar român, nevoia de cultură devenise imperioasă, vechiul local al liceului construit în 1891 devenit cu totul necorespunzător, s-a construit un local nou în 1922 care este cel de astăzi și care, mie, cînd peste 10 ani, am devenit elevul acestui liceu, mi s-a părut un fabulos palat în care, intrînd, am crezut ca altă dată Brâncuși cînd a intrat la Școala de arte și meserii din Craiova, în 1894, că „fac primii pași pe nisipul eternității !" Între profesori și elevi se stabilise de-a lungul anilor o statornică și nedesmințită prietenie sub climatul căreia se vor alcătui colective redacționale și vor apare

Ion Potopin

Continuare în pag. a 5-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

O carte de „recitire"

După **Sincronism european și cultură critică românească** (1984), carte de răsunet în peisajul nostru editorial, Ilie Bădescu propune acum un alt titlu : **Timp și cultură** (Editura Științifică și Enciclopedică, 1988) adunînd „trei teme de antropologie istorică", confirmînd prin evantaiul problematic și tensiunea ideatică un „program asumat".

Timp și cultură este „efectul" unor redescoperiri. Plimbîndu-se pe largi suprafețe culturale, Ilie Bădescu știe prea bine că veritabilele călătorii culturale sînt **reîntoarceri** ; iată, deci, că și acest ultim volum își trage sevele din solul autohtonismului, probînd forța teoretică a ideilor plăsmuite în cultura noastră, rolul agentului organic, provocînd — dincolo de efortul sintezei — o mutație în mentalitatea comună, zdruncinînd tabieturile de recepție. Cartea lui Ilie Bădescu dă frisoane de lectură. Ariditatea temei, survolată cu aparat științific și într-un larg orizont bibliografic îmbracă haina unui limbaj atins de metaforizare, cochetînd cu „scrierea frumoasă". Astfel, virtuțile stilistice potențează fascinația și reverberația ideatică. La intersecția cîtorva cîmpuri/discipline științifice, volumul sociologului Ilie Bădescu se adapă din bogata noastră literatură de idei, de atîtea ori ignorată ; alergăm spre **Shop**-ul criticii, preluăm concepte și teorii de ultimă oră uitînd că „rezervoarele" unei **culturi luptătoare**, confruntată eroic cu „sarcina ființării" ne stau la îndemînă. Este o uitare vinovată, pasivizînd (constata M. Ungheanu) un bogat capitol al unei culturi care și-a dovedit în atîtea rînduri capacitatea meditativă, livrînd ideologiei universaliste răspunsuri „din mers". Aș zice că primul și marele merit al cărții semnate de Ilie Bădescu constă în această **izbîndă restitutivă**, aducînd în circuit opinii abandonate ori chiar necunoscute. Noi putem **reeduca lumea** (cum suna un gînd al lui Noica) și pe acest temei Europa de Sud-Est poate fi considerată o „rezervă de vitalitate" (E.M. Cioran).

Ilie Bădescu iubește „legea complementarelor", pledează în favoarea pluralismelor fără a

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 7-a

Biblioteca județeană
MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

SULTANA CRAIA: «Fețele orașului»

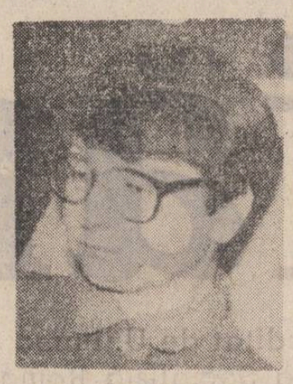

După debutul editorial (cel în revistă se petrecea în 1975 în paginile „Luceafărului") cu volumul **Aventura memoriei** (1983), dedicat operei lui Zaharia Stancu, intrate după moartea scriitorului într-un nedrept con de umbră, Sultana Craia publica eseul **Orizontul rustic în literatura română** (1985), în care, cercetînd spațiul literaturii române de la jumătatea secolului trecut pînă la începutul deceniului opt, autoarea demonstra, cu argumente solide, într-un stil fără ambiguități, dar și fără strălucire, că această dimensiune îi conferă originalitate, mai mult decît tendințele de sincronizare. În finalul cărții, Sultana Craia notează : „Există și o foarte interesantă literatură a universului citadin, teritoriu al altor structuri, relații, tipologii umane, sisteme de valori și stiluri de existență, care formează voleul simetric. Dar dacă orașul se descoperă mai ales prin **fețele** lui, lumea rustică își are **orizontul** propriu, în care se conservă esențele categoriale ale spiritului românesc și sursa tradiției sale fundamentale". Autoarea anunța astfel tematica și chiar titlul viitoarei sale cărți, **Fețele Orașului**, apărute recent la Editura Eminescu, pandant al **Orizontului rustic...** Într-un „Argument" criticul anticipează concluzia cercetării și precizează ideea ei directoare : „Apărută relativ tîrziu, proza citadină românească s-a maturizat repede și s-a diversificat într-un mod aproape spectaculos. Lumea rustică a avut de la început o individualitate proprie și originală, problema fiind aceea a descoperirii ei treptate, a înțelegerii din ce în ce mai profunde a unor vechi realități. Pentru universul citadin se punea problema căutării identității însești. Aceasta s-a constituit printr-un efort de sintetizare și selecție, nu scutit de erori și excese, de conciliere a unor contradicții și de suplinire a unei tradiții, absente de viață urbană". În consecință, Sultana Craia analizează universul citadin, așa cum se configurează el în proza românească, de la **Manoil** (1855) al lui Dimitrie Bolintineanu, pînă la **Sfîrșit de veac în București** de Ion Marin Sadoveanu și **Printul** de Tudor Teodorescu-Braniște, apărute la începutul lui 1944. Între aceste date sînt „examinați" în ordine logică și cvasicronologică, Nicolae Filimon, Dimitrie Bolintineanu, Ioan Slavici, Ion Luca Caragiale, Ion Agârbiceanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Cezar Petrescu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Anton Holban, Gib Mihăescu, Mateiu Caragiale (autoarea îi ortografiază greșit prenumele, lipsindu-l de acel semnificativ **u** final), Ionel Teodoreanu, Mihail Sadoveanu, G. Ibrăileanu (scris Garabet Ibrăileanu, cum nu semna criticul), Mihail Sebastian, G. Călinescu, George Mihail Zamfirescu, I. Peltz, Tudor Arghezi, Mircea Eliade, M. Blecher, Henriette Yvonne Stahl, Jean Bart, Ion Vinea, Ion Marin Sadoveanu, Tudor Teodorescu-Braniște, Asadar, cam tot ce are mai bun romanul românesc de la origini pînă în deceniul cinci al veacului 20. Autoarea izolează din opera scriitorilor amintiți cărțile care se subsumează temei abordate sau, mai simplu spus, acele romane a căror acțiune se derulează în mediu citadin, fie că acesta este al centrului București, al mahalalelor imunde, al tîrgului de provincie sau al unui port dunărean. Atenția Sultanei Craia se concentrează în primul rînd asupra tipologiilor și mai puțin, dacă nu deloc, în ciuda bunelor intenții afișate în titlurile capitolelor, asupra orașului ca personaj de roman. Într-o carte cu titlul **Fețele orașului**, cred că este o eroare de distribuire a accentelor. Sigur că tipologiile, psihologiile, moravurile și alegerea tematicii romanești sînt, în mare măsură, efecte ale mediului (în cazul dat, cel citadin). Din acest unghi de vedere, criticul face observații pertinente asupra evoluției mijloacelor în tratarea temei arivistului, de la Nicolae Filimon la Rebreanu și Ion Marin Sadoveanu, sau în legătură cu personajele de tip **homo aesteticus** (Lai Cantacuzin, de pildă). Iată în ceea ce privește romanul de dragoste, o definiție cuprinzătoaree a contextului, dintre cele nu puține care pot fi extrase din cartea Sultanei Craia: „Poveștile de dragoste ale deceniului patru se desfășoară într-o lume foarte modernă, într-o societate mondenă și frivolă, cu escapade în automobile, cu expoziții, concerte, recepții, sărbători, într-o ambiantă invadată de snobism, cu mobilier cubist, cu muzică de jazz, cu competiții sportive, cu prenume și vestimentație englezești (englezească, scrie autoarea — n.n.) cu femei emancipate care sofează, înoată, fumează, călătorește și care se întrețin singure. Adela lui Ibrăileanu este o imagine din ce în ce mai estompată. Discreția «fin de siècle» este abolită". Că este așa e neîndoielnic, dar **de ce** este așa, rămîne neclar. Calitatea argumentației suferă de absența unui demers de sociologie literară, care ar fi adus lămuriri mai mult decît necesare asupra tipului de societate în care evoluează și care modelează personajele.

Sultana Craia mai face o greșeală, care o scoate de multe ori în afara subiectului cărții. Pe de o parte, criticul produce ample rezumate ale romanelor, minuțioase descrieri ale evoluției intrigii și conflictelor. Perfect inutile, în măsura în care nu contribuie, în nici un fel, la revelarea uneia dintre „fețele orașului". Pe de altă parte, interpretările de finețe pe care le întreprinde criticul, dincolo de faptul că sînt probe ale capacității analitice și asociative, rămîn excentrice proiectului cărții. Sînt fine, de pildă, și dacă nu mă înșel, inedite observațiile privind planul simbolic din romanul **Donna Alba** de Gib Mihăescu, care dă o altă semnificație finalului, altfel banal și nemotivat psihologic. Includerea în demonstrație a simbolisticii culorilor (după dicționarul lui de Vries) dă consistență interpretării și verosimilității. Dar toate acestea țin, în ultimă instanță, de subtilitatea romancierului, de construcția romanului și nu au relație (sau nu o văd eu) cu universul citadin.

În fine, o ultimă remarcă, de această dată, de amănunt dar trădind o anume inconsecvență. În „Argumentul" despre care am mai vorbit, Sultana Craia scrie : „Selecția scriitorilor a avut în acest eseu drept prim criteriu valoarea lor, de mult consacrată de istoria literară, precum și caracterul lor reprezentativ pentru evoluția lumii citadine românești sub un aspect sau altul". Dacă această afirmație este serioasă (și nu mă îndoiesc că este) atunci unele judecăți prea tranșante (precum : „Literatura Hortensiei Papadat-Bengescu a intrigat întotdeauna prin faptul că, deși adeseori rău scrisă..." : „Mihail Sebastian nu este, desigur, un mare scriitor" ; **„Lunatecii** nu este, fără îndoială, un mare roman") sînt — cum să spun — inadecvate.

În ciuda acestor neîmpliniri, tentativa Sultanei Craia, atît în **Orizontul rustic...** cît și în **Fețele orașului**, nu este mai puțin ambițioasă și vorbește de la sine despre anvergura proiectelor acestui foarte dotat critic din generația tînără.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

ESEU

O CARTE — MONUMENT AL EROILOR

● „Trăit printre volume, iată-l acum pe Constantin Zamfir cuprins într-un volum" — scrie în recomandarea de pe coperta cărții, cunoscutul scriitor Dumitru Radu Popescu, prezentînd cartea de vizită a autorului volumului de patetică pbulicistică, Constantin Zamfir. „Un impătimit de istorie", îl definește prezentatorul său.

Și este pe deplin probată această rară calitate, de la prima pînă la ultima pagină a acestui „Tărîm al regăsirii" care este în viziunea scriitorului patria, adică, precizează „oriunde te întîlnești cu țara, acolo este un tărîm al regăsirii". Și adaugă : „Țara din jur împrejurul tău și țara din tine, pe care o porți — icoană a aducerii aminte, trăire intensă a prezentului, certitudine a viitorului — pretutindeni unde te poartă pașii".

Pornind de la aceste înalte comandamente moral patriotice și revoluționare, Constantin Zamfir reușește să ne dezvăluie emoționant, convingător, înainte de toate epopeea revoluției noastre din August, despre care sintetic consemnează :

„La 31 august acțiunile insurecționale, care au marcat începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, erau victorioase în spațiul a 150 000 de kilometri pătrați". Și mai departe : Bucureștiul a fost complet eliberat pînă la 26 august, între 26 și 28 august, totală degajare a împrejurimilor Capitalei. Valea Prahovei — 30 august, în același interval — Dobrogea, Muntenia, Oltenia, Banatul, sudul Transilvaniei și Crișana au fost eliberate, blocîndu-se totodată, orice tentativă a unităților Wehrmacht-ului și a celor horthyste de a pătrunde în acest spațiu teritorial".

Dimensiunile istorice și geografice în care se desfășoară epopeea reînviată de Constantin Zamfir în paginile cărții sale acestea ar fi, dar cîtă împătimire, solemnitate și mîndrie la fiecare pas, în săvîrșirea fiecărui moment istoric !

Cartea autorului editată de Editura Militară, se înscrie în marea tradiție a publicisticii pe aceste teme în care îi are înaintași pe Nicolae Iorga, Ioan Lupaș, Barbu Delavrancea, Octavian Goga.

Frînturile dintr-un panoramic cuprinzător ca țara însăși, sînt adesea mici poeme în proză, cugetări relevante, portrete memorabile cum e între multe altele „Onorul la general", pagină dramatică consacrată generalului Dăscălescu.

Cartea are numeroase incursiuni în istorie și în viața noastră literară, demonstrînd, așa cum a făcut-o și Ioan Lupaș, că „unitatea națională își are cimentate temeliile puternic nu numai prin jertfele de sînge ale luptătorilor cu arma, ci și prin sacrificiul de minte și suflet pe care l-au adus luptători cu condeiul".

„Cadența datoriei", cum îi place s-o numească autorul, este metrul în care sînt scrise aceste valoroase pagini, de revelare a eroismului românesc.

Din acest punct de vedere, se citesc cu emoție evocările omagiale ale unor scriitori, între care mult regretatul Laurențiu Fulga.

„Sfîrșesc aici rememorările mele pe drumuri de istorie. Mă gîndesc că osmoza Patrie, Datorie, Eroism este în fond coordonata majoră a întregii noastre istorii".

Tocmai de aceea prin paginile sale emoționante, cartea lui Constantin Zamfir ne apare ca un adevărat monument al eroilor, de ieri și de azi, ca o deschidere luminoasă către viitorul națiunii noastre, către constelația ce definește triunghiul de foc al luptei românilor pentru libertate, independență și unitate națională.

O carte de mare actualitate cu o puternică înrîurire educativă asupra generațiilor de azi și de mîine ale patriei.

Niculae Stoian

POEZIE

BRAȚUL AFRODITEI

LILIANA URSU

CORALI

Editura Eminescu

Versurile Lilianei Ursu din **Corali***) ar putea fi numite **poeme de toată săptămîna.** Și aceasta nu numai pentru că există mai multe poezii a căror denominare se realizează prin raportarea la **anumite** zile (luni, joi, vineri, sîmbătă), ci și datorită unei stranii substanțe ce se distribuie în unități discrete, generînd emoția complicitătii cu o lume solidară, unică, fără început și fără sfîrșit, totuși făcută din lucruri cunoscute. O poezie a gesturilor cotidiene cărora li se atașează o semnificație. Poeta nu mai are răbdarea de a investiga universul pentru a descoperi **semne.** Ea știe ce se găsește dincolo de cuvînt și sensul se va anexa formelor după o dialectică a inscrierii în potențial : „Oare prin mine te rostești azi / iernat și fără de început și fără de sfîrșit / arunci un lemn în sobă / salamandra din flăcările cuvintelor / ce ard azi pentru tine / ți-o dăruiesc odată cu puiul de lup / ascuns în sîngele meu".

„Pleoapele Didonei", ca hieroglifă a dorinței, figurează punerea în spațiu a scrituri (,,Foaia-i deja pregătită, strînsă în sulul mașinii de scris"). Poemul convoacă în cuprinsul său amintiri, impresii, organizînd după legea unor clare și calme rigori imagini ale inocenței, ca la Adrian Popescu : „cu un braț de albăstrele / și o șoptrlă în cealaltă mînă / înaintează copilul".

Memoria conservată în limbajul vizualității va fi stearsă de funcția activă și **productivă** a imaginariului: „și o mare ce șterge aceste fotografii / pînă ce foaia rămîne albă / o pîrtie în care cu voluptate îți înfigi schiurile".

Liliana Ursu impune, spre deosebire de Mircea Florin Șandru care avertiza asupra primejdiei pierderii identității, o relație specială cu „mașina de scris". Nicidecum văzută ca un simbol al uniformizării mecanice, ba chiar umanizată („metalul începe să-mi împrumute căldura"), ea potențează actul cunoașterii de sine. Mai mult, devine, un element esențial în declanșarea stării de grație a creației. „Nașterea poeziei" nu ar fi posibilă fără momentul privilegiat „cînd din ceruri se desface o panglică / e chiar panglica acestei mașini de scris".

Între „Poemul de lună" și „Poemul de sîmbătă" se consumă pulsațiile eului care pare a-și fi propus evitarea strictei articulări a dorinței prin manifestările concrete ale dezabuzării sau prin abandonarea în timpul promisiunilor mereu aminate.

Vom reține din această plachetă ideea de stratificare, de semnificații sedimentate, dar și de creștere arborescentă pe trunchiul comun al **colinei de mărgean.** Ramificatiile pornesc din fondul comun al unei sensibilități aparte față de cultural, discursul fiind supus presiunii convenției livrești. Sînt invocați Borges, Keats, Sylvia Plath. Viața și arta se întrepătrund, cuvîntul este placentar cu firea. Orice gest aparține parcă unui scenariu prestabilit și trezește bizarul sentiment al unei experiențe deja consumate : „afară fulguia ușor / mi-ai dat părul de pe frunte / pe ramul jilav din fereastră a început să cînte o pasăre / unde mai citisem oare despre o asemenea seară ?".

Reinterpretarea legendei îndrăgostiților din Abydos („Hero și Leander") devine o parabolă despre forța poeziei de a răzbate prin labirintul traumatizant al gesticulației de fiecare zi. Există obiecte **sensibile** — așa cum este petecul de hîrtie pe care se află inscris poemul —, după cum vibrația nesfîrșită a lumii poate fi cuprinsă într-un fruct. Liliana Ursu descoperă pentru poezie **nuca,** alcătuire misterioasă, a cărei căderi („Mic accident") amintește rostogolirea castanei din proza poematică a lui Kawabata, prin același firesc al sugerării emoțiilor directe.

Dincolo de unele încercări neconvingătoare de a compune după rețete postmoderniste, inadecvate structurii sale, (cazul „Schiței în cărbune", spre exemplu), dincolo de jumătatea umbrită a fiecăruia dintre cuvintele ce ascund clipele de singurătate ale poetei, apare, ca punct cardinal, **tradiția :** „Cîteva secunde a durat trecerea / pe lîngă șirul de case cu coama în vînt / ce trăgea neistovit veacurile după el / doar finul își juca flacăra / pe chipul meu înnoptat / berze curioase încercau cu ciocul soarele / sunete de aramă împrăștiau apoi / prin curți, printre maci / / Cîteva secunde a fulgerat trenul / orizontul satului / un cărăbuș de fier asemeni locomotivei bunicului / abia își trăgea sufletul pe o linie moartă / bunica îi prindea mustețile în oglinda spion a casei / de emoție perdeaua se înfiora la geam / cum munții în apa Cibinului / iar zarea albea de cămășile moșilor mei / un minz vine în galop dinspre ei / întrecînd trenul".

Cea mai potrivită caracterizare a poeziei de acum a Lilianei Ursu mi se pare a fi cuprinsă în imaginea arcimboldescă a umbrei cărții, iradiind enigmatic frumusetea regăsită : „pe treptele albe așez cartea / umbra ei crește, din mîi de cărți țesută / lumina irumpe cum din trupul obosit al pămîntului / brațul Afroditei".

Constantin M. Popa

*) **Liliana Ursu: „Corali", Editura „Eminescu", 1987**

EMINESCIANA

„E același cîntec..."

Eminescu notează în unul din manuscrisele sale că o idee trebuie așternută pe hîrtie imediat, altfel riscăm să o pierdem pentru totdeauna. Însemnările fragmentare, risipite prin caietele sale, scrise cînd cu cerneală, cînd cu creionul, cînd în românește, cînd în germană, sînt expresia acestei concepții și a acestui mod de lucru. Mare parte din însemnări sînt notații făcute în timpul lecturilor, cu precădere în anii studiilor universitare. Problema identificării acestor lecturi ridică dificultăți considerabile, cu neputință de învins, pe tot parcursul, în stadiul actual al cercetărilor. Reflecții de moment, evident că asemenea însemnări nu sînt investite cu finalitate. Aspectul cel mai interesant îl constituie însă preluarea „ideii" sau a „ideilor" din asemenea însemnări și transferarea lor în creația poetică.

Transcriem, spre exemplificare, o însemnare în germană, din manuscrisul **2262 f. 157,** făcută probabil la o lectură în timpul studiilor berlineze.

„Es ist dasselbe Lied — notează poetul — aber es klingt durch eine verdorbene Orgel und der Meister ist närrisch geworden. Darum klingt es schauerlich, zerisse bruch, und hie und da*** sich er Krankhaft glanzend Strahl von Agonie durch grause, glizernde, schreiende, pharyn g/ feinde Guttural der Töne".

Pentru a putea fi urmăriți mai ușor dăm și traducerea primei fraze, care interesează discuția noastră.

„E același cîntec, dar răsună printr-o orgă stricată, iar maestrul s-a smintit".

Eminescu transferă „ideea" privind cîntecul ce răsună în orga stricată și cea a maestrului smintit în poezia /„**Cum cîntam odinioară**"/, care aparține tot epocii studiilor berlineze : „Orga e sfărîmată / Și maestru-a-nnebunit / Și sălbatec sună cîntul / Cel etern neisprăvit".

Poetul reia aceste „idei" și în strofa finală : „Unde-s sirurile limpezi / Din cîntarea ce-am gîndit / Ah ! e orga sfărîmată / Și maestru-a-nnebunit".

Versiunea paralelă a acestei poezii este din epoca ieșeană. Modificarea mai importantă privește versul al treilea din strofa finală. „Ah! organele sfărîmate". De aici înainte în versiunile următoare se menține schimbarea din acest vers. Un lung proces de elaborare, început în 1874 și terminat în 1881, conduce la finalul **Scrisorii IV:**

„Aspru, rece sună cîntul cel etern
neisprăvit...
Unde-s șirurile clare din viața-mi
să le spun ?
Ah ! organele-s sfărîmate și maestrul
e nebun !"

Mai este de observat că începutul primului vers : „Aspru, rece sună cîntul..." ne îndrumă tot spre însemnarea germană : „klingt es schauerlich, zerisse bruch".

Schița noastră și-a propus să prezinte, fie și sumar, itinerarul unor „idei" în opera lui Eminescu., domeniu în care mai rămîne mult de făcut. Textul german, de la care pornim, va figura într-un viitor volum al ediției integrale a poetului nostru național.

D. Vatamaniuc

„Zilele Panait Istrati"

Cum pentru spațiul spiritual brăilean primăvara înseamnă, de cîtiva ani, Eminescu și Mihu Dragomir, anotimp cînd acest oraș omagiază poetul nepereche și cheamă să vibreze coarda lirică a fiului distins al cetății într-un festival de poezie patriotică revoluționară, toamna se asociază cu o altă manifestare brăileană de prestigiu, „Zilele Panait Istrati", întîmplare literară de ținută culturală care adună brăileni și nebrăileni în omagierea unui tulburător destin și a unei nemuritoare opere.

Ediția din acest an, a cincea, s-a desfășurat în zilele de 30 septembrie — 2 octombrie sub auspiciile Comitetului județean de cultură și educație socialistă în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România și a cenaclului său „Panait Istrati" din Brăila avînd ca oaspeți pe acad. Alexandru Balaci, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R.S. România, pe scriitorii Fănuș Neagu, Teodor Vârgolici, A.I. Zăinescu, Nicolae Grigore Mărășanu, Iulian Neacșu, Ștefan Mihăilescu și Ionel Chiru.

Li s-au alăturat, pe parcursul desfășurării manifestării, membrii celor două cenacluri brăilene, „Panait Istrati" și „Mihu Dragomir". Manifestarea a cuprins printre altele evocări omagiale, momente literare de teatru, întîlniri cu cititorii, lansări de cărți ale unor poeți brăileni : Gheorghe Lupașcu (Ziua delfinului) *și Aurel M. Buricea* (Elegii nocturne). *A avut loc, de asemenea, ședința de lucru a „Cenaclului «Panait Istrati» din Brăila al Uniunii Scriitorilor", președinte Fănuș Neagu. Au citit Candiano Priceputu, Ion Mustață, Tudorița Voica Tarnită, Adriana Sitaru, Mia Cuțitaru, Petruța Gagu, Nicolae Ungureanu. Demersul critic a fost susținut de Alexandru Balaci, Fănuș Neagu și A. I. Zăinescu. Punctul final al manifestării s-a desfășurat — 2 octombrie — la Teatrul dramatic „Maria Filotti" unde a avut loc înmînarea prestigiosului premiu literar „Panait Istrati" conferit de Comitetul județean de cultură și educație socialistă din Brăila, Uniunea Scriitorilor și „Cenaclul «Panait Istrati» din Brăila al Uniunii Scriitorilor". Anul acesta premiul a revenit criticului și istoricului literar Teodor Vârgolici, fiu al Brăilei, cu merite deosebite în popularizarea literaturii lui Panait Istrati. La festivitate a participat tovarășul Valeriu Stoiu, secretar al Comitetului județean Brăila al P.C.R. Despre semnificația prestigiosului premiu și despre laureatul de la această ediție au vorbit Jelea Vancea Gabriela, președinte al Comitetului de cultură și educație socialistă Brăila, acad Alexandru Balaci, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, Fănuș Neagu și criticul Lucian Chișu. A răspuns Teodor Vârgolici.*

Cronicar

CENACLUL „LUCEAFĂRUL"

● Cea de-a zecea ședință a **Cenaclului revistei „Luceafărul"** s-a desfășurat joi, 6 octombrie 1988, în Rotonda Muzeului Literaturii Române, avîndu-i ca protagoniști pe poetul **Marin Lupșanu** și pe prozatorul **I. Teodorescu.** Lucrările Cenaclului au fost deschise de Nicolae Dan Fruntelată, redactor șef al revistei „Luceafărul", iar dialogul criticii a fost, în continuare, condus de Mihai Ungheanu. Au luat cuvîntul, discutînd atît poezia lui Marin Lupșanu cît și proza lui I. Teodorescu : Matei Gavril, Radu Comănescu, Nicolae Georgescu, George Alboiu, Ilie Bădescu, Aurelian Pavelescu, Gheorghe Pituț, Fănuș Neagu, Pavel Susală, Iulian Neacșu, Mircea Micu, precum și Mihai Ungheanu și N.D. Fruntelată.

O veche intuiție actuală

Urmare din pag. I

traum, un vis van al dorinței, fiindcă s-a dovedit ulterior că avea o bază arhireală. Ar rămîne inexplicabil dacă n-am ține seama de imensa fecunditate de germeni axiologici care pluteau în aer pentru tinerii de-atunci în perioada interbelică. Însufleților dară de asemenea bune intenții, ne-am gîndit să ne adresăm specialiștilor.

Am primit însă un duș rece, care, pentru cîtva timp, ne-a descurajat și ne-a dat planul peste cap. Nu în sensul că am fi în eroare, ci că n-avem cu cine vorbi. Cel puțin pentru moment. Solicitările noastre au găsit secetă. Ce să căutăm unde nu găsim nimic ? Cultura românească veche ar fi pur și simplu inexistentă. O limbă neformată care bîjbîie în traduceri stîngace și în adaptări cu totul lipsite de originalitate.

Să dau în legătură cu numele semnat la început un singur exemplu. Ioan Bianu a avut marele merit de a edita în 1895 *Psaltirea* lui Dosoftei. Introducerea lui Bianu este, însă, tot ce poate fi mai descurajant. Dosoftei ar fi un poet slab, lipsit de inspirație, cu o limbă greoaie, fiind grevat și de cerința canonică de a da exact traducerea, fără nici o intervenție originală. Nu intenționez să-l diminuez pe Bianu, acest om harnic și onest, dar nu-mi pot, totuși, opri mirarea față de ultima sa alegație menționată. O operă nu poate fi privită deductiv, cu idei preconcepute din afară, prin silogisme străine de obiect. Oricine privește direct textul, fără raționamente străine de el, își poate da seama din primul moment că acea traducere în versuri rimate în formă populară românească înseamnă o evidentă modificare de inflexiuni semantice în sens laic. Aceasta fără a mai ține seama de conținutul propriu zis, atît de personal, al primului nostru mare poet.

Acestea sunt reflecții mai tîrzii ale noastre, dar pe vremea aceea judecățile în felul celor de mai sus ne-au tăiat aripile.

Nu, însă, chiar din rădăcină, fiindcă, în fond, nu ne convinseserâ. Am păstrat mental o asemenea rezervă cu încredințarea că, totuși, noi avem dreptate, și nu unii specialiști. De pe atunci prevedeam priorități ale noastre, căutînd, pe traseu, să fac dreptate, în această privință, și altor culturi de care aveam, mai mult sau mai puțin cunoștință. Dacă a venit și rîndul nostru ne bucurăm ca de un ultim scop împlinit. Ideea atît de pertinentă a lui Constantin Sorescu că am „făcut dintotdeauna protocronism" se transmite, astfel, și în ordine pur mentală, chiar la anii anteriori oricărei cărți ale mele.

COMPENDIU

■ **CAMIL PETRESCU : „UN OM ÎNTRE OAMENI". Editura „Cartea Românească", seria „Mari scriitori români".** Ediție îngrijită și notă de Liviu Călin. Reeditare a capodoperei camilpetresciene, care demonstrează încă o dată efortul editorilor de valorificare a moștenirii literare.

■ **ROMULUS CIOFLEC : „BOIERUL". Editura „Dacia". Ediție îngrijită și text stabilit de Mircea Braga. Cuvînt introductiv de Perpessicius.** Reeditare (ediția I-a 1957, ESPLA, postum) a celui de al treilea — și ultimul — roman al autorului, prieten cu Panait Istrati. O carte pe care critica literară a lăsat-o să treacă aproape neobservată.

■ **VASILE DRĂGUȚ : „MEDALIOANE ÎN CERNEALĂ". Editura „Meridiane". Cuvînt înainte de Dan Grigorescu.** O carte care, „relevă diversitatea preocupărilor unui om care a izbutit tot ce a întreprins. Cu duhul binefăcător al voinței de a construi solid, pentru multă vreme. Volumul de față — primul volum postum al lui Vasile Drăguț — demonstrează că acest spirit al constructorului dăinuie".

■ **ION BRAD : „PROCES ÎN RECURS". Editura „Eminescu".** Un roman al cărui motto din Timotei Cipariu ar trebui reținut de toți cititorii — „Învățați oameni să prețuiți timpul vieții, că mult prea repede timpurile morții vor dovedi a fi prea lungi".

■ **SORIN MĂRCULESCU: „Semne de carte". Editura „Cartea Românească".** Poet și traducător, Sorin Mărculescu ne prezintă de data aceasta o carte de eseuri „grupate cronologic după data de apariție a operelor comentate, cu excepția aceluia liminar despre Damaso Alonso", care, „propun o lectură «alegorică» personală a unei secțiuni restrînse, dar foarte importante, din literatura spaniolă".

■ **IOAN BUDUCA : „După Socrate". Editura „Cartea Românească".** În prefața autorului „Nu ideea de studiu este vanitatea, veleitatea, voința acestor eseuri. Literatură — iată ce se vor ele" (sic !).

■ **JEAN CARRIERE : „Peștera ciumaților", Editura „Univers".** Cuvînt înainte, traducere și note de Sorina Bercescu. Roman „simbolic" reunind două volume — I **Lazăr** și II **Pajiștile de la Comeizas** — în descendența lui Camus (Ciuma) și a lui Jean Giono (Cosarul de pe acoperiș).

■ **SÔSEKI NATSUME : „Botchan". Editura „Univers".** Traducere și note de Angela Hondru. Un microroman, care urmărește formarea unei conștiințe — cea a eroului principal — în condițiile societății japoneze contemporane.

■ **AMÉRICO GUERREIRO DE SOUSA : „Compoziție la vitor", „Cronos". Editura „Univers", colecția Globus.** Traducere, postfață și note de Micaela Ghițescu. Apariție inedită în peisajul literaturii portugheze, autorul celor două povești de dragoste împletește cu subtilitate realul și fantasticul într-o gradație savantă a emoțiilor, mai ales în situațiile dramatice.

■ **GEORG TRAKL : Poezii, Editura „Minerva".** Tălmăcire de Mihail Nemeș. Prefață și tabel cronologic de Mihai Mangiulea. Cartea reunește creația poetică a lui Trakl din volumele „Poezii" și „Sebastian în vis", poeziile apărute în periodice, precum și postumele.

STUDII

O MONOGRAFIE ISTORICĂ

Între remarcabilele lucrări de istoriografie apărute în ultima vreme se numără și monografia*) științifică pe care Nicolae Stoicescu o consacră domniei lui Matei Basarab. Epoca acestui mare domnitor a fost studiată sub un aspect sau altul, din punct de vedere politic-militar, cultural, artistic, dar nu a făcut pînă acum obiectul unei cercetări care să reunească toate aceste aspecte, și altele încă, dintr-o unică perspectivă, comparativă, obiectivă, modernă.

Nicolae Stoicescu a întreprins o documentare extrem de riguroasă, utilizînd, după cum el însuși afirmă, „toate izvoarele publicate cunoscute, toate documentele interne nepublicate încă, aflate în transcriere (cele chirilice) și traducere (cele slavone) la Institutul de istorie N. Iorga, bogata literatură istorică rămasă de la predecesori" (români și străini), precum și cele mai recente lucrări publicate în domeniul istoriei, istoriei artei, istoriei literare.

Istoricul a comparat izvoarele și părerile înaintașilor, analizîndu-le critic. El nu propune rezolvări tranșante ale unor probleme rămase în suspensie, ci își argumentează ipotezele pînă acolo unde documentele le pot susține. Epoca domniei lui Matei Basarab este privită comparativ cu alte epoci, plasată în context european și sud-est european, fără subiectivitate și fără tentația idealizării. Sînt luate în considerație, fără a fi minimalizate sau eludate, și umbrele domniei lui Matei Basarab, nu doar luminile ei. Rezultă o reconstituire cuprinzătoare, nuanțată, critică a tuturor aspectelor complementare, cu explicarea sau investigarea motivațiilor, cu un riguros control asupra afirmațiilor, într-o manieră științifică sobră. Istoricul nu afirmă cu certitudine decît ceea ce este verificat și atestat în documente, iar mărturiile contradictorii sînt prezentate cu imparțialitate.

După o prezentare analitică a împrejurărilor venirii la tron a lui Matei, aga din Brâncoveni, urmează o detaliată reconstituire a situației interne a Țării Românești sub aspectul dezvoltării economice, al relațiilor sociale, al organizării statale, al fiscalității, armatei, justiției. Partea a treia a lucrării este consacrată cuiturii și artei, cu raportare la celelalte două țări românești. Nicolae Stoicescu este interesat de climatul intelectual constituit în timpul lui Matei Basarab, de personalitățile care l-au înconjurat, de realizările acestei lungi domnii, în toate domeniile culturii și artei. Numeroase planuri și fotografii ilustrează afirmația că Matei Basarab a fost unul dintre marii ctitori ai perioadei medievale și că în vremea sa s-a creat un spirit de emulație generator de valori.

Alte capitole sînt consacrate politicii externe a domnitorului și relațiilor sale cu rivalul său Vasile Lupu, pînă la lupta de la Finta din 1653.

Un capitol separat tratează despre sfîrșitul domniei și posteritatea lui Matei Basarab, definînd concluziv personalitatea acestui domnitor asupra căruia s-au emis opinii diverse și contradictorii.

Completă, riguroasă, dar nu fastidioasă, monografia lui Nicolae Stoicescu reprezintă o lucrare de referință pentru cunoașterea uneia dintre cele mai importante domnii din istoria românilor.

Gheorghe Buluță

*) **Nicolae Stoicescu, „Matei Basarab", Editura „Academiei", 1988.**

ORIENTĂRI ȘI MODALITĂȚI LITERARE ACTUALE

Romanul ca un concert baroc

Proza erudită și extravagantă din „Princepele" și pitorescul populist și senzațional din „Groapa", din „Incognito" (vol. I, IV) și-au găsit, la Eugen Barbu, sinteza eminentă în „Săptămîna nebunilor", un roman cu materie istorică, totuși fără teză, secat de evenimente, sublimat în materia unui sentiment inefabil : melancolia. Prozatorul ne-a dat aici o monografie romanescă a disoluției, a luat cu aparate analitice ultrafine temperatura lumilor crepusculare, a închipuit, precum Julien Gracq în „Țărmul Syrtelor", însă cu o materie mult mai colorată stilisticește, o geografie aproape utopică ale cărei date verificabile se absorb practic într-o excepțională poezie a spațiilor imaginare. „Săptămîna nebunilor" e, pînă la un punct, catagrafia splendorii agonice și, precum un baroc, prozatorul a văzut în decompoziție o zvicnire ultimă de energie sclipitoare, imposibil de clasificat, o combinație colcăitoare de otium, de anxietate inefabilă, de, în fine, desfriu. Tot ce a avut de sintetizat a sintetizat prin stil, romanul nu are o materie epică trepidantă și nu trăiește exclusiv prin eveniment, ci prin atmosfera unui ev decadent, aproape de ficțiune, strămutat cînd în Venezia agonică și cînd în Bucureștiul levantin. Eugen Barbu nu e la întîia excursie în acest Orient reconstituit în retorte, de risipitoare diaspora grecească sau, mai precis, fanariotă ; el ne dăduse, cu „Princepele", un exemplu de roman documentar și livresc, evocînd o lume reconstituită din cărți, descrisă cu limbajul lor imperfect, peltic și savant. Față de „Princepele", „Săptămîna nebunilor" vine cu un cîștig indiscutabil. Mai întîi, stilul — mai omogen deși extraordinar de colorat : documentul s-a absorbit în materia epică și limbajul e, de acĕea, utopic, imagist și baroc, imitînd parcă un idiom al decadenței analitice, descifrabil cu dicționarul. Apoi, umanitatea romanescă a pierdut din pitorescul determinist, s-a redus la cîteva esențe sufletești și la un sentiment abisal de anxietate fără motiv. În totul, „Săptămîna nebunilor" e o monografie a unei astfel de insondabile angoase al cărei nume manifest e „melanholia". Prozatorul a creat un personaj melancolic și placid, sumbru și fără kief, exilat în Valahia precum un înger bolnav de bube picat pe pămînt, un venețian „graeculus" dedat iute și cu virtuozitate mondenității deșănțate, risipitoare, baroce. Materia epică e, pe scurt, aceasta : un boier valah, membru în societatea secretă „Eteria" se întoarce, într-o extravagantă carozza, de la Veneția unde își risipise aproape toată averea cu o nobilă din protipendadă, un soi de femeie devoratoare și demonică de felul acelora din proza romantică. Hrisant Hrisoscelu, acest conjurat, ruinat pecuniar de femei, se închide în casele lui boierești, spre a se apăra de torentele de ninsoare, evocă în liniștea interioarelor lui elegante și lascive, aventura cu Herula Lucrezia Vimercatti, pierzînd treptat simțul realității nemijlocite pe care memoria o sufocă în chip perseverent, ca o apă insinuantă, în continuă înaintare. Anotimpurile trec, casele se dărăpănează și servitorii fug. Hrisant Hrisoscelu sărăcește, sfîrșindu-se aproape dement, bolnav și singur, pradă ficțiunilor care îi stăpînesc mintea îmbătată de amintiri.

Aceasta e acțiunea propriu-zisă, fără aproape nimic extravagant în superficie : istoria, în fond, a unei pauperizări. Îndărătul acestor evenimente, explicabile sociologicește, prozatorul a așezat o materie colcătioare și stranie, extravagantă, agonică și explodînd de vitalitate mortală, făcînd din magia crepuscularității — esența prozei lui livrești. El a descris cu o admirabilă inteligență imagistă, venind parcă valuri-valuri, topografia Veneției, a dat palatelor cenușii, apei verzi și misterioase, zidăriei în decrepitudine — poezia magică a unor mari fenomene elementare, a însuflețit mobila, covoarele, sticla ferestrelor, dînd mereu impresia că acestea respiră, trăiesc și mor împreună cu umanitatea care le dă sens. În fine, Eugen Barbu a făcut din interioarele pustii de palate, din lagunele tainice, din ușile deschise izbite de un tainic vînt imperceptibil, instrumentele unei mari poezii oculte a obiectelor.

Apoi, memoria : e o colecție febricitantă de curiozități psihologice, un șir de „terribilită", un amestec de grotesc și de crepuscular patetic demn de cinematografia lui Buñuel. Prozatorul e un extraordinar pictor în pastă groasă, un fotograf savant de moravuri extravagante, pasionat de a retușa clișeul și a-l preface într-o caricatură. El e și un povestitor de mare anvergură, cu talent epic ieșit din comun, știutor de efecte savante, ținînd întins firul narațiunii într-o tensiune adeseori insuportabilă care în chip paradoxal nu se bizuie pe senzaționalul romanului popular ci pe locvacitatea uluitoare a unei imaginații inventive și fără prejudecăți. „Săptămîna nebunilor" este romanul unui mare prozator baroc.

Artur Silvestri

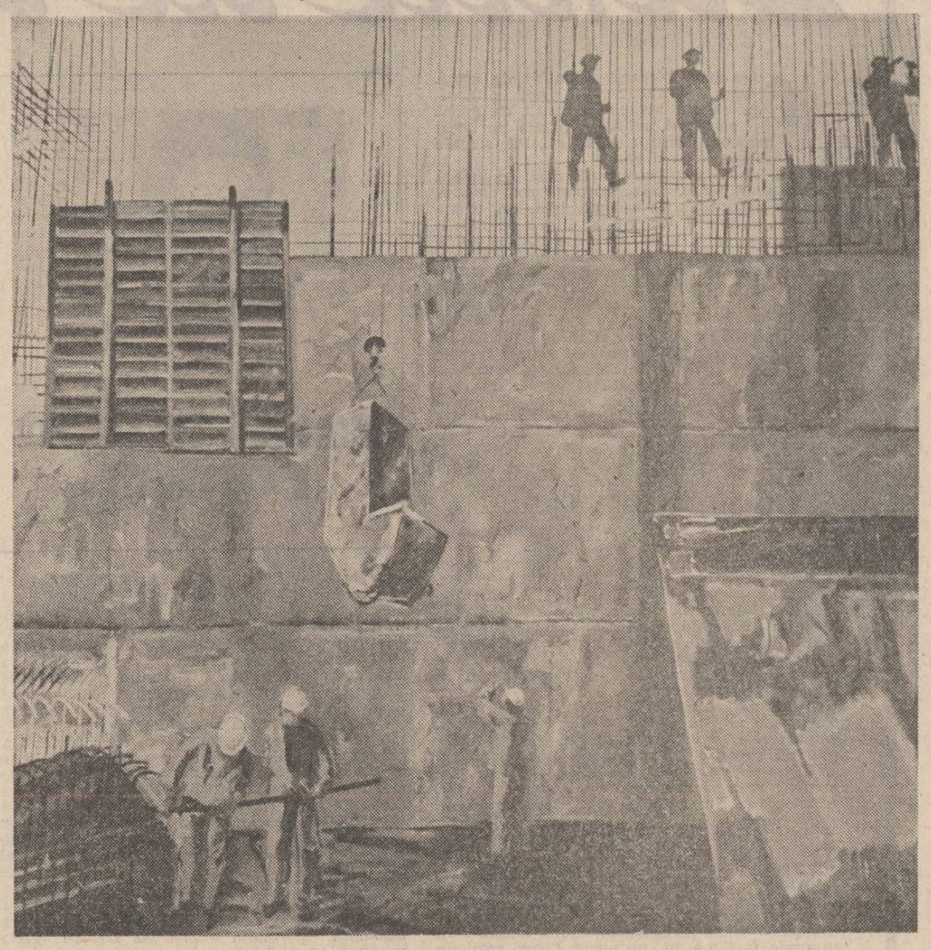

Vladimir Șetran : „Brigadierii"

Resurecția oralității

În celebrul dialog platonician **Phaidros** (275 a) întîlnim mitul lui Thoth, privitor la inventarea scrierii și la neajunsurile acesteia. Divinitate a Egiptului, căreia îi este închinată pasărea sfîntă — **ibis**, Thoth îi înfățișează regelui Thamus artele inventate de el, făcînd printre altele elogiul scrisului. Înțeleptul rege îi răspunde că **scrisul** nu poate să întărească „ținerea de minte", ci numai **să readucă** „amintirea". El va aduce cu sine în sufletele oamenilor **uitarea**, de vreme ce aceștia vor uita virtutea tradiției orale, a memoriei vii, a ținerii de minte. Scrisul lenevește mintea, memoria activă o ține în stare de trezie. Punîndu-și credința în scris, oamenii „își vor aminti din afară, cu ajutorul unor icoane străine, și nu dinăuntru, prin cazna proprie". „Leacul nu e făcut să învirtoșească ținerea de minte, ci readucerea amintirii". (275 a), îi obiectează lui Thoth regele Thamas. Odată ce poate intra atît în mîna știutorilor, cît și a ignoranților, scrierea nu poate să se apere pe sine, nestiind cui să vorbească ori în fața cui să tacă. Neajunsurile scrierii sînt deci mai mari decît ajutorul pe care l-ar putea da memoriei oamenilor.

Dialogurile lui Platon nu sînt scrieri, ci **dialoguri**, adică oralități consemnate. Cuvîntul scris ar incomoda spiritul, fervoarea spontaneității, farmecul iluminării semantice. Scrisul e literă moartă, pe cînd cuvîntul rostit e însoțit de gesturi, modulații, intonații, tăceri semnificative, mimică și pantomimă a „desenului" în... aer.

Între **oralitatea geniului socratic** și „galaxia Gutenberg" se desfășoară întreaga creație poetică a lui Nichita Stănescu. Este cunoscut marele talent al poetului de a improviza, de a fi de o spontaneitate inspirată mai totdeauna. Se estimează că dedicațiile și creațiile ad-hoc ar constitui mai mult de jumătate din cît a scris. În ultima parte a vieții sale, Nichita devenise un adevărat spectacol poetic. Înăbușit de vizite și prieteni, de la celebrități la anonimi, poetul trăiește de fiecare dată miracolul gestului larg, al altruismului și devotamentului, al dăruirii de sine. Iubirea, bunătatea, blîndețea izvorăsc dintr-o transfigurată condiție existențială, aceea a geniului tutelar.

Nichita Stănescu era pătruns de Poezie, mai mult chiar, dominat de ea, iar cei veniți în pelerinaj continuu comunicau prin ființa poetului cu însuși duhul poeziei. Poezia izvora de la sine și, pe placul interlocutorului evident, **„se dedica"** pe loc. Nenumărate poezii au fost dictate soției, multe din ele văd pentru prima dată lumina tiparului în „Albumul memorial" (1984) ; le apreciem drept cele mai tulburătoare poezii de dragoste. Placheta tipărită în R.S.F. Iugoslavia, cu prilejul decernării în 1982 a **Cununii de aur** la Festivalul internațional de poezie de la Struga (Macedonia iugoslavă) este iarăși rodul unei inspirații de fiecare zi. Ea a fost dictată poetului iugoslav Adam Puslojić, într-o cameră a hotelului belgrădean „Slavia", conține treizeci și trei de poezii și poartă titlul **Oase plîngînd.**

Dedicațiile nu țin cont de vîrstă, de la noii botezați pînă la marii artiști ființa umană e demnă de a fi răsplătită cu darul/harul poetului de vreme ce i-a produs o cît de mică bucurie. „Masa de lucru" a fost înlocuită de multe ori cu „protocolul" de circumstanță, cu ocazii de fiecare zi, cu libații între prieteni. Pretutindeni poezia șiroiește. Un har, **un daimon** ce i-a luat în primire adîncul ființei sale îl face să se rostească în decantări tulburătoare. Un lucru rămîne evident. Nicăieri nu ai impresia lucrului improvizat, al poeziei „ocazionale", de circumstanță. Harul știe să se rostească pentru fiecare om și situație în parte, iar poeziile astfel produse nu sînt mai prejos decît cele din ultimele sale volume.

Multe din poezii sînt rupte imediat, arse, pierdute în neant, nu din teatralitate și bravadă, ci dintr-o mărturisire a darului tainic și inimitabil, unic în felul lui, a darului ce va să rămînă numai și numai între prieteni.

Oralitatea poeziei sale, „manierismul" de acest fel, începe cu **Epica Magna**, continuă cu **Operele imperfecte**, pentru ca în **Noduri și semne** să devină pecete, artă inconfundabilă. Unitatea celor trei volume (și totuși mai unitare ultimele două !) este asigurată și de condiția grafică excepțională în care ele apar. **Desenele** lui Sorin Dumitrescu tind să concureze **cuvîntul**, să urce lirismul în figurațiile unei geometrii în care perspectiva dă sens viziunilor sale policromatice în hărți incifrate, hieroglife. Ideografia desenului, variind de la violentul albastru-auriu **(Operele imperfecte)** la senzualul cenușiu-oranj **(Noduri și semne)**, devine marcă inconfundabilă a impresiei lirice. Menționăm, de asemenea, colofonul celor trei volume, ce ține iarăși de o estetică a viului, a spontaneității, a decupajului din timp.

„Atentatul" la morfologie și sintaxă devine, la Nichita Stănescu, virtuozitate stilistică, „nichițismele" ar putea face — amintim — obiectul unor interesante observații de limbaj poetic. De la formele de felul „foaie verde de albastru / mă doare un cal măiastru", dintr-un volum mai vechi, în care metafora semantică intra totuși în respectul sintaxei, pînă la „mă înzeiam" sau „ah, voi, pletoaselor, și voi, genoaselor" (ca să citățm creații lexicale ce nu necesită neapărat contexte) se poate ușor vedea marea și originala sa contribuție la ceea ce am numi revoluționarea limbajului poetic, atît ca **expresie**, cît și ca **metaforă/viziune**, ca să nu mai vorbim de lirismul abstract și vizionar al acestei poezii.

Mai este de amintit acea **Carte vorbită**, care poate ne va fi restituită, rezultată în urma deselor sale colaborări la radio și televiziune. Poetul nu se simțea incomodat de condiția radiofonică, tocmai din cauza spontaneității și oralității harului său. Apropierea de oralitatea socratică (filosoful pe care-l cunoaștem prin sintagma „Socratele platonician",) nu este, cum s-a văzut, de o gratuitate paralelistică. Din nou sîntem ispitiți la un nou paralelism cultural, în ideea relevării altor afinități elective cu spiritul străvechi al unei tradiții filosofice, de vreme ce Nichita readuce în actualitate atît de urgent și imperios **tipul poetului inspirat, hăruit.**

În **Ion** apare net distincția între **interpreți** („hermeneuți") și **poeți**, aceștia exercitînd asupra celor dintîi fascinația și forța de atracție a harului, asemănător unui magnet ce transmite forța de atracție din verigă în verigă, de la zeu la artist, de la artistul stăpînit de har la operă, de la aceasta la interpret și de la interpret la ascultător. Rapsodul, citharedul este cuprins de un sacru **enthusyasmos**, irațional (535 c), în transă și delir, retrăind pentru sine și trăind în fața celorlalți lumea de simțiri și idei a operelor, a autorilor recitați (în cazul din **Ion** — Homer). Inspirația nu e deci, „meșteșug", ci „putere divină" care te pune în mișcare, „o putere ca aceea a pietrei pe care Euripide o numește de Magnezia, iar cei mulți piatră de Heracleea", adică un magnet puternic a cărui forță se transmite de la zeu la artist, prin har divinatoriu, iar de la artist la interpretul ce-i captivează pe ascultători, alcătuindu-se astfel un șir în care fiecare depinde de un altul : „La fel cum cei cuprinși de frenezia corybantică nu sînt, cînd dansează, în mințile lor, tot așa nici poeții lirici nu sînt în mințile lor cînd alcătuiesc frumoasele lor cînturi, ci, de cum se cufundă în armonie și în ritm, ei sînt cuprinși de avînt bahic și stăpîniți de el (...), cu sufletul poeților lirici, după propria lor mărturie, se petrece același lucru".

Înțelegem încă o dată cît de implicată și „civică" este o astfel de poezie, de un mare freamăt umanitarist și de intensă trăire estetică, Nichita Stănescu este poate, darul cel mai de preț ce se face poeziei române în momentele căutărilor ei în acest sfîrșit de secol.

Z. Cârlugea

Mitul jertfei

Investigînd relația dintre protagoniști, ne dăm seama că în **„Toamnă fierbinte"** Ion este cel care provoacă mărturisirile lui Gyuri, încită, obligă la povestire, poruncește depunerea mărturiei. Obsesia cerbului atotstăpînitor îl domină, îi dă curajul judecății. El execută un fel de ritual al des-demonizării, izolează demonul din ființa partenerului de drum, îl definește încercînd să-l alunge. În final, relația dintre cei doi se neutralizează, se rupe resorbindu-se într-un registru fantastic unde Gyuri devine — precum în mit — porc (mistreț) ; Gyuri, sau mai degrabă demonul din el.

Gyuri a participat la multe masacre pe care vrea să le țină sub tăcere, el însuși și-a construit cu timpul un esafodaj pentru îmblînzirea vocii interioare, pentru amorțirea amintirilor (l-au ajutat atîția alții care au făcut la fel) ; Ion a suportat ocupația, a scăpat ca prin minune de o execuție (glonțul fusese tras chiar de către actualul său partener de drum). Ion conduce această operație de demolare a schelelor uitării — Gyuri se lasă greu condus, opune o îndîrjită rezistență la tot pasul. Relația se inversează numai de cîteva ori, nesemnificativ. Este, în fond, o dialectică în trei timpi, nu prea greu de sesizat. Mai întîi, Ion provoacă, obține și completează evenimentul (evenimentele). Apoi el se îndîrjește a-i găsi scopul și sensul, rostul deci. În fine, luptă pentru păstrarea acestui scop și a acestui sens.

Principial, compasiunea pentru cei evocați rămîne mult mai puternică decît ura pentru torsionari. „Toamnă fierbinte" nu este un roman despre ură, criminalii sînt priviți ca un fel de instrumente infernale ce nu pot mișca sufletul în vreun mod. Gyuri insistă, cere această „optică" : ei, cei care au executat, au fost niște simple instrumente ale timpului ieșit din țîțini. Ion acceptă poziția — dar numai pentru o privire în grup (larg) a invadatorilor. Ei coboară mai adînc, străpunge stratul colectivității ajungînd la omul ca individ. Un astfel de individ are în față, este Gyuri, verigă în lanț dar și lanț de greșeli personale. Ca verigă, Gyuri este confundat, tencuit în masa amorfă a timpului ; ca lanț el este desfășurat moment cu moment, scos din mocirla aceluiași timp și analizat.

Există o rostire românească, o rostuire prin cuvînt (logos) a lucrurilor, o cauzalitate ce se resoarbe în uman — pare a spune Ion Lăncrănjan. Toate aceste întîmplări sînt omenești, ies din mînă și gînd de om, nu pot fi puse pe seama unui altceva din afara umanului, demonul însuși este implicat în ființă — și a-l scoate nu înseamnă a tăia izolînd. Încercările lui Gyuri de a demoniza întregul real îl înspăimîntă pe Ion, îl fac să caute individualul ca dovadă că nu este așa, că la baza faptei stă, totuși, un om sau un grup de oameni ce nu sînt cu toții coborîți în infern cu gîndul și rămași afară cu fapta. Ordinea, ca rost, se poate materializa și în pozitiv — dar și în negativ ; și în universul uman al lui Ion — și în cel demonic al lui Gyuri, este ca un fel de sferă rotitoare a cărei poziție depinde de forța care-i ține o față sau cealaltă la lumină.

Există, însă, pe lîngă această rostire (rostuire) și o răstire românească, o poruncă, un imperativ. Lucrurile nu se ordonează de la sine — ori, dacă o fac, rezultă această ordine dublă, valabilă în sine indiferent de punctul de referință negativ ori pozitiv. Ele au nevoie de poruncă pentru a se ordona în sensul real, istoric, temporal. Ion se răstește pentru a rosti (rostui). Se opintește, biciuie cuvîntul obligîndu-l a lua calea adevărului. Cel care conduce — hermeneutul — poruncește cu toată ființa sa și, oarecum, de dincolo de ființa sa, în numele unui imperativ ce strigă din lumea celor uciși și evocați, din condiția de judecător absolut a acestui cerb obsesiv — el însuși hăituit — ale cărui însemne heraldice se transmit în Ion. Nu este acceptabilă — spune protagonistul — ordinea lui Gyuri.

În această dialectică în trei trepte, locul cel mai important îl are tocmai răstirea, lupta lui Ion de a păstra sensul dobîndit. El face acest lucru cu sacrificiul propriei persoane. Răstire înseamnă, mai întîi de toate, amintire, scuturarea uitării de pe lucruri, aducerea lor în conștiință.

În fond, **rostire** și **răstire** sînt doi termeni pe care dicționarul nu vrea să-i apropie etimologic. Primul provine (după toate probabilitățile) de la **rostrum** latinesc tribuna de la care se ține un discurs, discursul însuși, cuvîntul punînd ordinea dorită în lucruri și energii — cel de-al doilea are etimologie necunoscută, dar nu poate fi, semantic vorbind, departe de **rastel** (locul unde se aranjează armele) ori de **resteu** (cuiul de la jug care ține boul sau calul în ordinea dată). Răstirea nu poate fi ruptă, apoi, de faptă : cineva se răstește totdeauna în pragul faptei, cînd lucrul trebuie împlinit și ceva anume de ordinul accidentalului îl întîrzie ori îl deturnează : răstirea este ultima îndreptare a faptei — și de aceea poate fi considerată fapta însăși, în timp ce rostirea este primul ei îmbold, vorba oarecum.

În „Toamnă fierbinte" acestea două nu pot fi separate, lunecarea spre prima ar fi de natură a da numai o jumătate de înțelegere romanului. Prin aceasta, de fapt, schema dantescă este depășită spre altceva. În „Infernul", de pildă, și fapta este simbolică, nu numai vorba. Acolo porunca vine de undeva de departe, din Demiurg, și a înghețat deja lumea într-o configurație pe care vizitatorii nu fac decît s-o cunoască descriptiv, să și-o releveze (ne gîndim la „vizitatori" perpetui, care pot reitera gestul inițial). „Toamnă fierbinte" nu năzuiește spre asemenea monumentalitate de catedrală. Aici avem un proces, o lume în mișcare ; fapta obligă continuu vorba, scoate infernul din infern, îl definește și-l trimite iarăși în el însuși — atrăgînd atenția, însă, că nu este vorba de o configurație fosilă, închegată, ci de un sistem dinamic în care răul, demonicul, are veșnica tendință de a se instaura în lume. În viziunea lui Ion Lăncrănjan dezordinea tinde mai ales a se instaura în lumi aparent paradisiace, este — poate fi — un paradis negru. Natura însăși, asupra căreia insistă atît de mult autorul, sărbătorească în această toamnă fără sfîrșit și fără început, natura în care se petrece drama dintre Ion și Gyuri — acest paradis terestru al muntelui poate atrage în el, poate conține și păstra în el fapta demonică, infernală. Singurul mod de a păstra rostul este răstirea. Ion îi poruncește muntelui să se lepede de rău, cheamă răul și-i poruncește să plece, coboară în lumea binelui absolut și poruncește, de dincolo de sine, a se păstra porunca. Fapta sa este totdeauna mai importantă decît vorba : vorba ordonează — fapta ia în posesie și păstrează ordinea. Tocmai pentru că poate conține demonicul în frumusețea ei, natura însăși are nevoie de mitul jertfei capabil a ține ordinea chiar în sînul ei, dincolo de aparențe : Ion i-l oferă — ori natura însăși și-l cere de la cel capabil a-l produce : lucrurile sînt, în final, descrise cu acea ambiguitate ce transferă, ce înfrățește con-genital codrul cu omul. Nu întîmplător cerbul munților, stăpînul absolut (în legea sa), memoria, porunca însăși întrupată — rămîne să-și trăiască în continuare libertatea pedepsitoare în urma acestui ciclu de întîmplări. Sacrificiul lui Ion devine sacrificiu ritual, drama petrecută devine un cerc cosmic rotitor odată cu timpul, salvator în ordine umană — pentru că păstrează viu umanul petrecut în istorie — și în ordine tradițională — pentru că păstrează vie această libertate a animalului tutelar.

Nicolae Georgescu

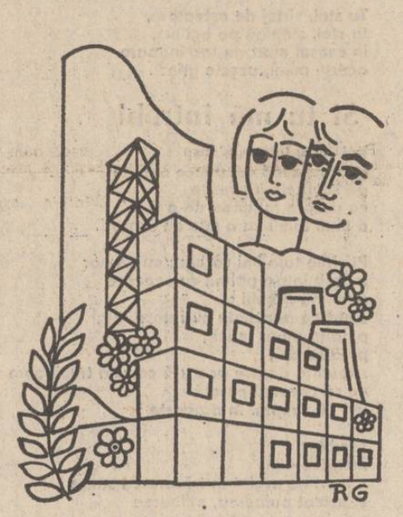

Desen de Raluca Grigorcea

Universul eposului

Deosebirea dintre romanele „obsedantului deceniu" scrise de Marin Preda, Augustin Buzura, Ion Lăncrănjan, Petre Sălcudeanu și ultimul roman al lui Fănuș Neagu, „Scaunul singurătății", este una de stil. Realismului scriiturii i se substituie aici, printr-un artificiu liric extrem, conștiințe metaforice care trăiesc vina într-un plan mai mult decît real. Din acest punct de vedere Fănuș Neagu se apropie de viziunea fabuloasă a ciclului „F" de D. R. Popescu. Subiectul romanului este o prelucrare manieristă a unui repertoriu tematic deja canonizat. Pe scurt, un activist raional din Brăila anilor cincizeci, pe nume Cezar Saltava, născut în bălțile brăilene, fost combatant în războiul antihitlerist, se află în centrul unei anchete vaste la care participă, benevol sau nu, toți cei din anturajul său, de la iubită și prieteni, la colegi și foști camarazi de arme. Personajul trece prin înscenări incredibile, suportă confesiuni paradoxale, traversează încercări cosmarești, în tot acest timp încercînd să se autodefinească. Cezar Saltava cunoaște drama puterii care vrea să fie și umană. De aici un complex paroxistic al vinei de-a fi fost el însuși un colaborator al nedreptății. În final, se dovedește că cel care declanșase sistemul infernal pentru a-l distruge pe Saltava era Bozar Garofeanu, natură malefică, cel care voia să-l lichideze pe unicul martor al unei întîmplări compromițătoare de pe front.

Prima și cea mai obsedantă temă a cărții este aceea a fricii și a mecanismelor prin care aceasta prinde formă în conștiința oamenilor. Frica declanșează aberația, delațiunea, imoralitatea, alterează esența umană iar la nivel stilistic dezvoltă în vorbirea personajelor, la un mod ofensiv, eufemismul. Anchetatorul aparține de Departamentul Orhideelor, el însuși fiind numit Prințul de rouă. A doua temă reflexivă ar fi aceea privind colaborarea conștiințelor la manevrele destructive declanșate de putere. Din acest punct de vedere, în roman nu există personaje pure, nobile, intransigente. Chiar tăcerea se arată a fi o formă a acceptării și de aici cosmarul unui univers care nu e capabil să se opună răului decît prin fabulație și evaziune, moartea fiind și ea o asemenea modalitate de sustragere.

Citit astfel, romanul lui Fănuș Neagu ar putea fi interpretat ca o confesiune a unei conștiințe vinovate ce trăiește pedeapsa, o pedeapsă dată nu de cei față de care se făcuse vinovat, ci de cei pe care i-a servit cu abnegație, într-o interesantă imagine a organizației răului care la urma urmelor se distruge pe sine. Pentru că Saltava este un fidel lipsit de capacitatea de a spune nu. El rămîne om ajutat de prea umanul din el să rămînă astfel, acest prea uman fiind ținutul dunărean îmbibat de vrajă și misterul vieții. Și mai cu seamă de o viață fabulatorie paroxistică ce irumpe turbionar în confesiunea foarte adesea sincopată, incoerentă a lui Saltava. Descriptivismul liric, proza metaforică, textul cotropit de concretul mitologizat își trăiesc probabil aici culminația pe linia subțire a dezagregării și performanțelor unui stil imposibil de dus mai departe. Pasajele memorabile liric, expresiile aforistice, misterioase, profetice plutesc într-o magmă de prețiozitate insuportabilă. Cotropirea textului de către concret e posibilă la o asemenea proporție tocmai pentru că personajele nu gîndesc, ci simt aproape la un mod grotesc. În dialoguri ele se exprimă prețios-liric, artificial poetic, oferindu-ne dimensiunea aproximativă a unui mod de evadare mitică din real. Căci nu realul e trăit, ci dorința de depășire a acestuia.

Romanul suferă de o simbolistică excesivă. De fapt totul este în exces în „Scaunul singurătății", chiar și prea marea apăsare a persoanei autorului pe frazele migălite ale cărții. Îl simțim pe Fănuș Neagu intervenind neobosit cu noi metafore șocante, căutate, într-o competiție cu personajele ce se reculeg greu în urma barierelor lirice ridicate în calea lor pretutindeni. Această masă de metafore explodînd în jerbe spectaculoase este curioasă și unică. Ea ucide epicul ambiționîndu-se, paradoxal, să-l slujească.

Toată această mișcare epică afișează un patetism special care afirmă, de la nivelul scriiturii, pînă la tipul de personalități epice, acreditate, o suferință a devenirii, o imensă și tragică tulburare a existenței declanșată de comparația permanentă cu un tip christic al devenirii. Natura copleșitor de prezentă într-o policromie dramatică participă la tulburarea existențială a personajelor, devenind chiar o modalitate parcă a omului de a comunica cu energiile creației. Acest duh ortodox imanent textului ne îndreptățește să vedem în stilismul lui Fănuș Neagu un mijloc de exprimare a unei sfîșietoare tentative de contopire cu stilismul suprem al naturii creatoare de forme. Fănuș Neagu aparține în acest sens unei spiritualități răsăritene ce-și mai manifestase tulburarea și tragismul prin personajele romanului estetizat și romanului hagiografic bizantin, în acea civilizație ce a constituit sursa impulsului creator al spiritualității din Răsăritul european. „Scaunul singurătății" ar fi deci o hagiografie modernă despre o conștiință vinovată ce voiește a se mîntui prin mărturisirea lucidă și prin capacitatea de a privi suferința ca pe o cale a desăvîrșirii.

Mirela Roznoveanu

Poeme de eugen dorcescu

În codrii fără capăt

În codrii fără capăt, verdea zare
A frunzelor, a ierburilor, lin
M-acoperă, de vis și vreme plin,
Într-un virtej de umbre mișcătoare.
Copitele, pe drumul de pămînt,
Se-aud distinct, ca inima. Și-n gene
Port toată mierea micilor poiene
Ce mă-nsoțesc vibrînd, din cînd în cînd.
În vis e cavalcada ? Sau aieve ?
Imensa bucurie de a fi
Etern, într-o eternă noapte-zi,
Îmi umple gîndu-asemeni unei seve.
Am fost. Voi fi. Fusesem.Sînt. Ce preț
Mai au acum aproape și departe ?
În ochiul amintirii fără moarte
Alunecă și cal și călăreț.
Mă recunosc în mine însumi. Sînt
Cel ce purtase-o tulbure armură,
Cel ce ascultă-n dimineața pură
Copitele pe drumul de pămînt.
Și-naintez sub coama fosnitoare
A negrilor stejari. Spre tine vin,
Frumoasa mea, de vis, de vreme plin –
În codrii fără capăt, verdea zare...

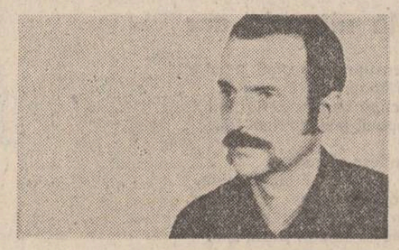

Triptic

Același clopot sună în cetate
Ca și atunci, demult. Îl recunoști ?
Pe dealuri, împrejur, vrăjmașe oști,
Barbare oști pîndesc, împrăștiate.
Sînt zorii calmi. Pătrunde prin ferești
Nepăsătorul soare. Și te-arată
Pe scări, în sala amplu luminată
În care-ai fost cîndva... În care ești...
Era aceasta dimineața-n care
Am fost lovit ? Cînd am căzut pe zid,
Sub cerul clar, tranșant și translucid,
Învălmășit în sînge și sudoare ?...
Așa ne-am regăsit : cu ochii grei,
Plini de păduri, de ziduri și de lupte –
Și-am reluat cuvintele-ntrerupte
De neagra moarte, de tăcerea ei.
Întoarce-ți iarăși chipul către mine,
Frumoaso ! Fascinantul meu abis !
Cu gîndul și cu trupul te-am deschis
Și-acum șoptesc, privindu-te : E bine.

Ce-adînci sîntem în vreme ! Ca și cum
Nici n-ar mai exista eternitate.
O, fericită sincronicitate –
Senini vom fi și vii, ca și acum.

II

Pe cît ai fost, pe-atît nu ești –
Suride soarele-n ferești,
Stă neclintită apa grea
A zării-n care urma ta
A fost, fusese și era...
E blondă vremea. Zorii lini
Umplu cetatea de lumini,
Îmi umplu singele de vis,
Îmi schimbă calea spre abis,
Spre trupul tău întredeschis.
Ești și nu ești. În spațiul vid,
În ființa ta mă reînchid,
Din noapte smuls, dorind, iubind,
Te-aștept, te caut, te colind,
Călătorind, călătorind...

III

Am fost, desigur, foarte fericit
În sumbra, păduroasa mea cetate,
Căci iată, amintirea ei străbate,
Ca un izvor prin straturi de granit,
Imensele depuneri de uitare
Ce-mi zac în suflet. Însumi mă scufund
Spre-acel inel de negură, rotund,
Iluminat intens de-un negru soare...
Același soare tînăr își așterne
Pe chipul nostru umbrele și azi –
Vechi citadini, hieratici și nomazi,
Pe străzile cetăților moderne.

vasile petre fati

Călătoria

După-amiază mă gîndesc la mătuşa mea.
În maşina de noapte a cartierului
Călătoresc aproape singur.
Chiar şi cutiuţa cu coleoptere a dragei
noastre verişoare
E un semn că vom muri,
Că viaţa sfîrşeşte odată.
Cu ochii liberi privim avionul sanitar.
Azi n-o să mai vorbim despre cirtiţe, despre
lilieci,
În dormitoarele comune, în berării,
Un vals argentinian.
Cine doarme, jos, în camera portarului ?
Ca muştele din Troia sunt zorii umanităţii.
Cu mîna mi-acopăr poemul.
Visez în staţia din cîmp.

Fetiţele din Avignon

Cu fetiţele din Avignon am fost ca un frate.
Am învăţat cadrilul, mazurca, menuetul.
Dar, într-o bună dimineaţă,
Bestia asta mică îţi plînge pe umăr.
Altădată, îţi trimite vorbe să ne întîlnim.
Pe mîine, spune, pe mîine,
Şi nu uita să-l baţi pe umăr pe portar,
Şi nu uita, cadrilul, mazurca, menuetul.
Pe la sfîrşitul lunii noiembrie
Îţi face bagajele.
Pe la sfîrşitul lunii noiembrie
Vine şi Corbul.
Mănîncă şi bea, Amice,
Mănîncă şi bea.
Eu nu sunt Corbul,
Eu nu sunt aici.

nicolae neagu

Cine ştie ce aripi

Aş dori, pînă cînd, în sfîrşit se destramă
dirijabilul pus pe tranşee de nori
să te-ntîmpin (nu vrei ?)
cu-o cafea de aramă
ca un fluture rupt
dintr-o gară cu flori.

S-a aprins, lîngă circul fără haz,
trandafirul,
podul casei trădează
amintiri de demult,
aş dori sub colina de aer potirul
precum fructul erorii
năucit şi incult.

Mai surîzi şi se face o legendă de seară,
cine ştie ce aripi
de lavandă ne dor,
noapte bună-ţi doresc
dintr-o frunză neclară,
dintr-o gură de lup,
dintr-un nerv călător.

Mă uit prin aer

Deasupra streaşinii, pe stratul
cu noapte mică în odăi,
o clipă bîntuie de-a latul
copacii mei, copacii tăi.

Pindesc aiurea.
Fringhii mute.
Mă uit, prin aer, în plămîni.
Un joc bezmetic, pe tăcute,
loveşte zarzări peste sini.

Amănunte

Despre micile şi vesele întîmplări, poţi să
citeşti totul în almanahul Gotha.
Sunt zile cînd nici turnul Primăriei nu se mai
vede.

Am plătit tot.
Cu mîinile la spate mă plimb pe un cîmp
cu corbi.

Căluţ de munte, cal de povară,
Piinişoară de grîu, piinişoară de orz.

Sezonul ploilor

Spuneţi-mi, unde este ea ?
Sezonul ploilor s-a sfîrşit.
Toate luminile sunt aprinse.
Mirosul de liliac intră pe fereastră
Ca un trîntor.
Anul ăsta prin parcuri
Bolnavii fac semne de adio.
Aşa se întîmplă mereu.
Cu o jumătate de măr tăiată perfect
Pot să devin mai bun.
Sezonul ploilor s-a sfîrşit,
Unde este ea ?

În vara aceea

În vara aceea am cules crăiţe şi toporaşi.
În cimitirul militar era cald.
Suit în primul tren cu poemele lui Vladimir
Holan
Am vorbit cu soldaţii.
Şi chiar la sfîrşitul săptămînii cu micuţa
Rose-Marie

Pe terasa cofetăriei.
Nu am văzut domul englez,
La internat am scris versuri.
Cînd ora de masă de la spitalul public
Pluteşte ca un vals,
Eu vă mulţumesc pentru atîta fericire.

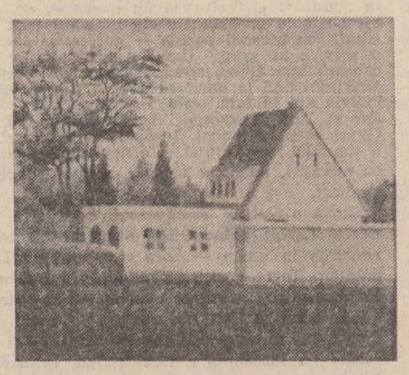

Doar ce n-a fost erupe-n vara
cu vişini negre, de metal,
dezamăgirea, inimioara
în risipire peste mal,

doar ce-ar mai fi sfîntească glia
cu armăsari bătuţi în cui
pe unde zboară colilia
la rînd cu ploaia nu ştiu cui.

Tu stai, virtej de aşteptare,
tu stai, stăpînă pe oglinzi,
în ceasul mort de tot, înfloare
aceste mîini, aceste grinzi.

Şi tu mă întrebi

Îmi voi aduce aminte,
neapărat îmi voi aduce aminte
de şoaptele hămesite
ca despre raţiunea de-a fi
a unei lămîi cu o mie de sensuri.

Privirile tale îmi vorbesc cu un nor
înflorit într-o palmă cu coacăze
şi tu mă întrebi :
stînd pe bancheta cu frunze
pînă la umăr fericit,
pînă la uşă,
speranţa despre această cenuşă trecătoare
ce se cheamă petală
îmi dă dreptul la dragoste ?

Meditez,
meditez —
amant de argint în trăsura cu soare
şi aştept pulberea, pulberea
pe viscere ca o fiară puţină.

Uite, mereu mai aproape

Doar o plecare-mi trebuia,
un suris ca o apă subţire
şi tu,
cu o mînă suavă,
amintindu-mi, prin aer,
începutul de aripă liniştit
şi prelung.

Unde e sufletul de mătase ?
Unde e somnul veşted
închis între ziduri cu flori ?

Uite,
mereu mai aproape,
uite,
mereu mai în vis
mă clatin şi-ntreb : o, doamne,
ce disperare e-n creierul meu
pleşuv ca o iarbă sărmană ?

Bătaie de aripă

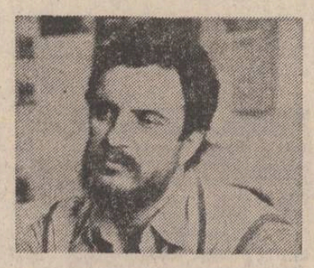

radu anton roman

Fuge spre înepeni, urmărit de ceaţă. Negura se răsuceşte greoi în urmă, un animal înspumat, obosit de goană — ciorchini de bale atîrnă pe botul lui fără margini. Curg picuri leneşi. Par singele ce se sfîrşeşte dintr-o rană.

Curînd înoată printre arbuştii deşi, se îneacă într-un acid verde, gros, aproape coagulat. A ajuns în mijlocul pădurii de jepi, pe coasta pietroasă. Singurul loc viu al lumii de sus. E străjuit de ghimpi lungi, ca nişte cuţite, ţesute pe tentaculele puternice ale trunchiurilor scurte, zbîrcite. Cabluri de oţel, mireştea înaltă şi ţepoasă a unei păduri secerate. O lume bătrînă, schiloadă, de pini şi de brazi. Atît de compactă, încît, după un timp, nu se mai poate ridica de sub miezul de rădăcini şi tulpini încîlcit ca de viscol. Răşina, cu miros de tămîie veche, încleiază aerul. Mişcările se smulg una alteia, încetinite în lîna parfumată şi verde. Împinge cu pieptul, ca un buldozer, un val de mizgă moale, de cetină putrezită. Se şterge pe faţă de nămol. Îi rămîn să lucească doar ochii, roşii de frig. „Sînt într-o situaţie îngrozitoare". Îşi sprijină fruntea de covorul moale şi ud, un fel de aluat înainte de pămînt. Bolboroseşte, ridică bulbuci mici în viltoarea verzuie.

„Ce-ar trebui să spun într-o situaţie atît de îngrozitoare", chicoteşte... „Sînt un om rătăcit... Sînt chiar în primejdie de moarte"...

Zgîlţîie caierul de tulpini răsucite peste el. Încearcă să se tragă înapoi către stîncile golaşe. Vîrfuri de crengi îl cotrobăie în git. Sughiţe, sufocat. „Puteam să ocolesc".

Negura îngheţată se varsă acum pe partea cealaltă a vîrfului, într-un clăbuc gros, negricios, ascunzînd piscul şi ţancurile ca pe nişte cuburi de joc. „Nu-mi amintesc nimic din ce ar trebui să simt acum".

Îşi înfundă faţa în balta de cetină. Suflă acolo, ca o vită însetată. Îşi ridică încet capul. De pe faţă i se scurge o apă de ace mici. Rămîne pe obraz o coajă subţire, un fard. Ţipă cît îl ţine gura, înspăimîntat. Se scutură, de parcă ar vrea să-şi desprindă de buze melodia de petrecere. Nu poate şi ţipă parcă din ce în ce mai tare.

O incolăcire a lemnului, ca o zbîrcitură uriaşă, îi frînge gîtul. O răsucire bruscă, un laţ de braconier, înfundîndu-l în pătura viscoasă. Strangulat, cu tîmplele bătînd — sufletul turbat în coliviile lui prelungi — se strecoară milimetru cu milimetru, iese din juvăţul aspru.

Singele-i scapă uşurat prin cîteva tăieturi, un tatuaj pe faţă, pe gît, pe piept. Picuri roşii pe covorul cenuşiu-verde de cetină. „E aproape frumos". Varsă liniştit. O mînă-i atîrnă, spînzurată în priponul a trei ramuri încovrigate. S-a-nmuiat. Zace în pleava udă a cetinei ca-ntr-un adăpost. Străină, carnea şi-a uitat putinţa mişcării. Numai cîte un muşchi, zgîrcit de frig, tresare singuratic prin somn. O-ncordare depărtată şi străină, fără nici o legătură cu liniştea-i visînd.

Îl trezeşte întunericul ploii. Poate fi noapte, poate fi zi. Cerul e lipit de stîncă, stors de lumină. „Cît am stat aşa ?... Nu mai mult de cinci secunde... Că nu poţi respira mai mult noroiul ăsta". Respiră adînc, vorbeşte tare, un copil rămas singur în camera întunecoasă.

Suvoaiele reci ca gheaţa îi învie carnea. Muşchii îi forfotesc sub piele, nişte iepuri înfricoşaţi închişi într-un sac umed. Se aude vorbind, se trezeşte. Îşi simte puterea şi şi-o învaţă. E parcă după boală şi beţie. Şi somn îndelungat. Şi e parcă mai proaspăt decît dimineaţă, coborînd din camion, la poalele Piscului, la „glăjărie", pe locul fostului atelier de gravat sticlă. „Vedeţi, mă ? De patru secole a ajuns gîndul Europei aici. Şi ? Şi ? !" ţipă rizind, pornind singur, vijelios spre sud, spre creastă, pe urmele cărării grănicereşti părăsite, năpădită de iarbă, acoperită de bolovănişul tîrît de avalanşă.

Fără grabă, rotindu-şi capul cu lentoarea unui surub dislocîndu-se din culcuşul întepenit de rugină, examinează angrenajul dezordonat de tulpini şi crengi în care e învelit. Pare o vietate, orice mişcare bruscă coboară alt tentacul zgrunţuros asupra cărnii sale. Singele i s-a oprit închegat în frig, nu mai fuge speriat peste straturile de frunze stricate. Cel vechi i s-a spălat în ploaie.

Sisîie nemulţumit. „S-ar părea că trebuie să fiu o rimă. Făcea-m-ai direct rimă, doamne !"

Încearcă să-şi întoarcă palma prinsă la cheutoarea crengilor. Tot ce izbuteşte e un laţ mai mult. Un nou cablu verde, arcuit sub cot, se repede în subţirele încheieturii şi muşcă. „Cine m-a adus aici ?"

Se lasă pe spate, smucindu-se de sub ghilotina mirosind a răşină udă, a tămîie, a biserică. Ploaia, cîtă îi vine prin desiş, îi degeră durerea ca un anestezic. Acum reuşeşte să-şi stoarcă pumnul alunecos din capcană, puţin cîte puţin, cu mişcări mici, îndelung pregătite. „Nu scap. Îngheţ. Îngheţ la cea mai înaltă tensiune". Îşi încălzeşte degetele vinete, cu tăieturi adînci, sfîşiate, vîrîndu-le în gură. Gust coclit de singe.

„Aşa. Acum gîtul". Scufundîndu-se mult în mîl, desface încet creanga înnodată. Ochii sînt înecaţi de apă, pipăie nesigur ghimpii de pe trunchiurile contorsionate ca nişte liane. Picioarele, frecate uşor, se eliberează singure. „Rămîne saltul înapoi. Bucuria şoşoiului. Acum ar trebui să-mi facă cineva... Pe dracu să-mi facă ! Cine-mi mai spune mie că viaţa trebuie trăită ? Unde sînteţi, mă ?" Mormăie, căutînd pe sub ţesătura întunecată şi răsucită o cale de ieşire.

★

Trage aer în piept, ridicîndu-se ca un dop deasupra noroiului moale. Se strînge covrig, curăţînd cu mişcări mici cele cîteva trunchiuri de jepi ce-l mai stînjenesc.

Treptat, se-ntoarce spre ieşire. Nici o ramură nu-l mai cuprinde. Îl apasă, însă, colacii grei şi strîmbi, către pătura de cetină, o presiune continuă, inecăcioasă. Se încordează. Începe să tremure — un automobil neîncălzit încă.

Ţîşneşte într-un ţîrîş violent ca o explozie, în care nu muşchii îl duc, ci o hotărîre monstruoasă, o febră necruţătoare, disperată. Dacă o singură clipă un trunchi ar reuşi să-l oprească, totul s-ar termina.

„Gata", îi şoptesc buzele crăpate, ţinînd de vorbă ploaia, „am ajuns la scena cu rănitul cel singur. Acum numai să şoptesc numele iubitei şi al patriei. O să leşin...".

A căzut exact lîngă ultimul ciot, la frontiera joasă a pădurii pitice. Jnepenii uscaţi seamănă cu scheletele unor caracatiţe scorburoase. Gura i se lăţeşte dureros. Capul şi mîinile, mai ales, îi sînt strînse acum în menghina frigului. Le simte iarăşi străine, tirite de riul vertical de ceaţă. Îşi adună degetele-n gură, parcă temîndu-se că-i vor fi risipite peste vîrf, ca nişte vreascuri moi şi uşoare. Secătuit de puteri, zace pe iarba pitică a golului alpin, e o epavă azvîrlită de valuri pe ţărmuri pustii. Leşină, suspinînd liniştit, copilăreşte.

Veni noaptea. Îl trezeşte frigul, din ce în ce mai aspru. Ploaia s-a oprit. Închide ochii, stelele înţeapă cu o lumină geroasă. O lacrimă i-a îngheţat pe obraz. O dîră albă, lucind pe masca neagră de noroi, oprindu-se în firele bărbii crescută bolnăvicios. Smulge picătura de gheaţă. Se desprinde cu piele cu tot. Geme uluit, obrazul singerînd îl doare mai tare decît toată carnea sfîrtecată de ghimpi. Se ghemuieşte stîngaci sub poala tufelor de jepi. Adună de prin jur crengi căzute, pipăind pămîntul îngheţat, le înghesuie peste el, ca pe o pătură rară. Mişcări stinghere, de melc orb, melc rănit, depărtat de orice vietate.

Stelele se-ntunecă. Începe să ningă. Rafale de fulgi groşi se unesc cu riul de ceaţă într-un vuiet gros. Aerul s-a întărit, trece vijelios spre creastă ca o lavină păroasă şi prosperă.

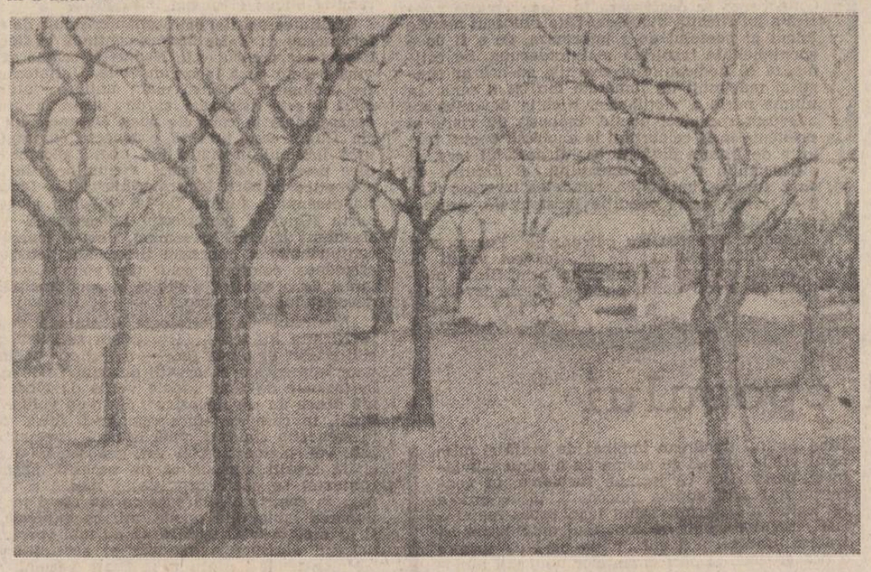

Gîfîie încetişor de durere. Începe să-l ardă frigul şi să-l rupă. Se leagănă neputincios, să nu degere, mişcă degetele picioarelor umflate în espadrile. Mîinile şi le-a ascuns în chiloţi, între pulpe, la cald. Nu-şi mai simte o ureche. Se leagănă înainte şi înapoi. Suspină în şoaptă... un prunc plictisit, amărît.

Adoarme în vecinătatea morţii. Spre dimineaţă viscolul se opreşte. Un pospai de ace uscate apare pe nesimţite, o boare de căldură mărşăluind înaintea soarelui. Întredeschide pleoapele cojite, tumefiate, ca să vadă o dîră subţire de lumină crescînd spre Braşov. „Cel puţin nu mor ţeapăn". Nu i se mai aude şoapta, fălcile-i sînt împietrite. Buzele i s-au scorojit. Din crăpături, de sub pieliţele atîrnînd, au ieşit broboane de singe negru, îngheţat. Limba-i e înţepenită. Cuvintele-i rămîn undeva, înnegrite-n cerul gurii, ca nişte spasme mute.

Încearcă să-şi mişte degetele de la mîini. Nu le simte. Sînt ale altcuiva, mai rigid decît el, mai îngheţat. Începe doar un zvîcnet nervos, sub carnea inertă, ca şi cum ar încerca să se ridice de sub muntele copleşitor de zăpadă al unei avalanşe. Nici gîndurile nu şi le poate rosti pe de-a-ntregul. Sînt şi ele gîndurile unui străin. Un tip viu, încă puternic, dar prea depărtat. Acolo, aproape în faţa lui, pluteşte doar un genunchi hidropic, cît o căpiţă de singe închegat. E îmbrăţişat de palme cu degete vinete şi groase ca o roată mucegăită.

„Mi-e somn". Adoarme din nou, sub soarele ce se revarsă arzător peste creastă. Zăpada se topeşte în cîteva secunde, aproape sfîriind. Norii rari de piclă se mistuie în vale, jos de tot, spre făget. Iarba luminează, transpirînd o adiere caldă ce urcă leneş, frecîndu-se de pereţii îngheţaţi. Aerul tremură, gelatinos, stricînd marginea zimţată a stincilor, topind-o.

„Mi-e frig !" se trezeşte ţipînd ascuţit. Începe să dirdîie. Tremură întîi uşor. Apoi iute, unger al lui îl cuprinde din ce în ce mai tare. Umerii i se zgîlţîie. Îşi singerează limba, clănţănind. Apucă, chinuit, să-şi afunde o palmă în gură. I se zguduie toată carnea. Pare curentat la un voltaj care creşte. Geme gros, muşcîndu-şi mîna ca pe un căluş. Ochii holbaţi nu văd nimic, atenţi la o mişcare înfricoşătoare dinăuntrul lui.

Brusc, încremeneşte. Suspină. Îşi pune, încet, palmele pe cap, de parcă ar vrea să se apere de razele incendiare ale soarelui. Dinţii mai zăngăne puţin. Se rostogoleşte greoi, la vale, depărtîndu-se de jnepenii pocnind uşor, încordaţi de căldură. Se lasă pe spate lin, în fineaţa moale şi uscată, cu mîinile sub cap. Leşină iar. Pare un om liniştit, adormit sub creasta cenuşie.

Un vultur de stîncă apare pe boltă, dinspre apus. Se pierde încet în norul de lumină din jurul soarelui. Se iveşte din nou, mai jos. Se roteşte lent, desenează cercuri mari deasupra petei albe în care singele mişcă încă, abia vizibil. **Trece, ca printr-un deşert, călătorul rătăcit, viaţa.**

Deschide ochii. Pasărea bijbiie pe cer, un singur punct de umbră zgîriind lumina atît de deasă încît pare că se-ncheagă. „Doamne, ce frig. Parcă-s virît în cămaşă de gheaţă". Ar vrea să-şi adune genunchii la piept. Mişcă cu greutate un picior. Durerea îl ameţeşte. „No, bade, îi ceva gata. Ar fi două luni numai pînă ce ieşi în cărare. Ţi-e miezucu mort". Iar îndeasă gura-n iarbă, muşcînd din ţărîna lipicioasă. Dinţii-i scrîşnesc pe stîncă, stratul de pămînt e subţire, două, trei degete. Mestecă încet, gemînd, mizga de cetină fermentată. „Lichior de brad. În suc propriu... Nu-i limbă ce am eu, e sită. Mamă, ce ustură ! Parcă-mi viscoleşte în oase". Bodogăne, băbeşte, e singura mişcare îngăduită. Întinde de ea cît poate. Se bucură de durerea încetată din muşchii obrazului. Amină.

★

Ziua frumoasă şi fierbinte de septembrie se termină odată cu căldura puţină a singelui său. Dacă ziua ar fi fără sfîrşit, fără de sfîrşit ar fi şi viaţa sa. Vulturul o află primul. Apropiata lui moarte vine întîi în zburătoarea neagră. O veste. Un semn al nopţii care bate în clopotele de pene. Coboară brusc, odată cu amurgul friguros, pe stînca izvorită, un turn, din pădurice de jepi. Aşteaptă, nemişcat, fără să-l privească, zăvorît în cuşca foamei sale, o statuie cu ghearele trăgînd de soclu. „No, vezi-ţi-l doamne, şi pe acesta, ce măreţ îi..." şopteşte, încercînd, fără putere, să se rostogolească-n vale, spre prăpastie.

Alunecă pe iarba moale ca pe zăpadă. Dar nu spre genune. Se scurge piezis, pînă sub trunchiurile groase, strîmbate de vînt şi ger ale brazilor de la marginea pădurii, izbindu-se de un ciot putrezit. Se vede prin desiş ceaţa, clocotind, tropăind pe loc înainte de a urca creasta.

Închide ochii de durere. „Gata. S-a golit şi glaja asta. Dragilor, nu mai sînt probleme de discutat. Ancheta va lămuri şi ce-i cu aceste stocuri planificate de pierderi supranormative. Să trecem la bancuri. Tovarăşele femei de sex slab să părăsească încăperea şi să se danseze între ele dincolo cum o putea". În urechi îi răsună, neaşteptat, şi un răpăit de tobe. „Pum, pum, pam ! Pum, pum, pam ! Pum, pum, pam ! Pum, pum, pam ! Evribadi dens !"

Lin, un şuvoi de abur negru, o vată întunecată se ridică din scorburile încă însorite ale copacilor singuratici.

Se înalţă deasupra vîrfurilor uscate — cîteva conuri mai atîrnă printre crengile golaşe, scuturate de crivăţul alpin — şi cade repede, întîi ca o pasăre, apoi ca un nor rătăcit în limpezimea înserării. Pluteşte jos, chiar deasupra fineţei. Se opreşte peste Ghiţă Hobean. Se aude o clipă asurzitor, un uruit de stinci rostogolite. Omul e acoperit, înghiţit de vălul mustos, fierbînd. Un mîl scăpărător de vietăţi, o mlaştină plutitoare, clocotind.

Vulturul se-ncordează. Topăie, caraghios, pe stînca cenuşie tatuată de licheni, filfîind greoi. Se-ndepărtează. Zbor larg, liniştit, aproape indiferent, ca şi cum n-ar fi pierdut un război deja terminat, în care trebuie neapărat să învingă. Ca şi cum ar fi fost încălcată foamea lui, o lege căreia rătăcirea lui Ghiţă Hobean i se supusese fără murmur. Se pierde pe nesim-

radio-tv
rtv

«S-a aşezat vara în amintire...»

„S-a aşezat vara în amintire" spunea, înfiorată parcă, Dona Tudor într-un crochiu turistic t.v. despre staţiunea Tuşnad şi-n clipa aceea am şi simţit nostalgia acestei treceri, pala suavă a toamnei strecurată în suflet. Un gînd, o vorbă, o imagine, o metaforă luminată de inspiraţie, o asociaţie originală de idei, toate astea sînt lucruri care atrag atenţia, care pot marca o clipă cu încărcătura unui mesaj, cu triumful acela atît de frumos al comunicării.

Sînt emisiuni care-ţi lasă în suflet o undă de încredere, o anumită bucurie calmă a lucrului bine făcut. „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris" (redactor Arşaluis Ceamurian) îşi aşează întotdeauna minutele sub semnul probităţii profesionale. „Dicţionarul de literatură universală" (redactor Florin Constantin Pavlovici) este tot o mostră de discernămînt în care totul este gîndit cu înţelepciune şi bun gust, de la sumar la alegerea vocilor care rostesc versurile (iată, i-am ascultat deunăzi pe Victor Rebengiuc şi Nicolae Iliescu citind din Carl Sandburg). Altă emisiune convingătoare, conturată cu pricepere şi mai ales sistematic, în tuse sigure, bine gîndite este „Izvoare" (redactor Gruia Stoia) în care coerenţa şi autenticitatea coexistă creînd un tot convingător. Ne-au rămas în minte, de asemenea, sumedenie de spuneri, imagini, emoţii artistice de mare intensitate din tot acest superb efort al Redacţiei muzicale de-a dărui ascultătorilor o panoramă a frumoasei sărbători care a fost Festivalul „George Enescu". Transmisiile în direct, rezumatele unor seri de spectacole, interviurile, revenirile, şi mai cu seamă starea de frison muzical, bucuria intensă, participarea cu tot sufletul şi toată emoţia întreţinută cu binecunoscuta-i pricepere de Iosif Sava — toate acestea au alcătuit forma potrivită de-a respecta un mare eveniment al muzicii. S-a aşezat vara în amintire. Toamna-şi pregăteşte ploile subţiri, cintecele sînt mai nostalgice, unele din ele chiar foarte frumoase, chiar inspirate, cum cele din recitalul

de la **Albumul duminical** în care Ducu Bertzi, un nume deja impus în muzica uşoară tînără, ne-a demonstrat încă o dată că şcoala muzicală, bunul gust artistic, inspiraţia şi lipsa ostentativităţii pot face casă bună împreună, pot afirma un interpret, deopotrivă de calitate şi cu priză la public.

S-a aşezat vara în amintire, ascultăm versuri de Blaga recitate frumos de Catrinel Paraschivescu în „La sfîrşit de săptămînă", suim sus, sus, la munte sus, însoţiti de cîntecul viu, cu fior arhaic bihorean al Vioricăi Flintaşu, călătorim spre Ţibleş cu vocea clară a Valeriei Peter Predescu, apoi pe culmile cu înpenişuri însoţiti de imaginile lui Al. Szatmari, călătorim cu imaginea prin toată ţara, ţara intrată în ora calmă şi adîncă a toamnei.

Toamna se lasă peste noi ca o muzică, o muzică amplă, cuprinzătoare, ne bucură, ne aureşte clipa, ne cheamă să ne privim în oglinzile ei fermecate, ne împinge uşor cu palma ei rece, amirosind a castan spre mica nostalgie, spre gustul mărului ionatan, spre fiorul cetos al dimineţii care aşteaptă emoţionată bruma, aşa cum aşteptî tulburat şi oricînd, un semn de iubire.

Cleopatra Lorinţiu

P.S. La teatru t.v. în serial, un eveniment : „Stîlpii societăţii" de Henrik Ibsen; regia şi adaptarea t.v.: **Dan Necşulea**, redactor **Alexandra Orban**, întreprindere curajoasă şi care se anunţă încă de la primul episod o remarcabilă reuşită artistică, marcată de prezenţa unor actori de marcă ai scenelor noastre : Victor Rebengiuc, Silvia Popovici, Gina Patrichi, Irina Petrescu, Mariana Buruiană, Marcel Iures, Traian Stănescu, Gheorghe Cozorici, Virgil Ogăşanu.

film
f

Gala filmului chinez

Multe decenii o imensă necunoscută, cinematografia chineză se bucură în ultima vreme de prestigioase recunoaşteri internaţionale. Cea mai recentă este dobîndirea Marelui Premiu — Globul de cristal, la Festivalul internaţional al filmului de la Karlovy Vary cu **Oraşul trandafirilor**, semnat de regizorul **Xie Jin.** Tradiţionala Gală a filmului chinez găzduită la Cinema Studio ne-a prilejuit vizionarea unei pelicule realizate de **Yang Qitian** şi **Toru Murakawa** (regia) şi **Meng Lie, Yang Qitian, Zhang Zucheng** (scenariul) — **Sora 13.**

O linie dezinvoltă a epicii cinematografice, un limbaj expresiv, spectaculos, ce pune în valoare ambianţa şi decorurile, precum şi prestaţia unor talentaţi interpreţi, meritul de a menţine suspansul în evoluţia conflictului, nu mult deosebit de trama basmelor ce opun ireductibil forţele Binelui şi ale Răului, sînt principalele atribute ale filmului ce împrumută titlul din pseudonimul ales de eroul justiţiar.

Inspirat din realităţi ale istoriei feudale, filmul cineaştilor chinezi rămîne exemplar pentru una din direcţiile de creaţie ce valorifică genul „Kung-fu", gen în care demonstraţiile de arte marţiale rămîn suportul spectacular al evocării trecutului. Nota de inedit a peliculei este dată de faptul că eroul justiţiar ales pentru a răzbuna fărădelegile unui general autocrat este o tînără femeie, care dobîndeşte virtuozitatea în practicarea artelor marţiale.

Impresionant pe plan etic prin dăruirea totală a eroinei scopului propus — distrugerea omului care simbolizează teroarea şi nedreptatea, dramatic în planul evoluţiei story-ului prin captivante răsturnări de situaţie, filmul conţine secvenţe spectaculoase care etalează gama de mijloace utilizate în artele marţiale. Baletul esenţializat, autentica desprindere de legile fizicii, imaginea de pictură clasică conferă recitalului eroinei veridicitate şi forţă de convingere.

Aventurile, nu întotdeauna fericit sfîrşite, prin care trece eroina filmului sînt permanent contrapunctate de momente lirice sau de interludii de atmosferă care fixează relaţii de adîncă prietenie sau sentimente de dragoste desenate cu delicateţea unui acuarelist.

Echilibrul filmului este dat şi de contribuţia inspirată a tuturor compartimentelor de creaţie începînd cu decorurile fastuoase care imprimă monumentalitate ambianţei (autor : **Luo Yurong**), continuînd cu muzica delicată sau plină de dramatism ce însoţeşte avatarurile eroinei (compozitor : **Wang Ming**) şi sfîrşind cu eforturile autorilor efectelor speciale, virtuoşi artizani ai unor antologice secvenţe în care Sora 13 este confruntată cu diabolice capcane ucigaşe.

Anulînd melodrama prin forţa vizuală a spectacularului, ocolind cu luciditate (cît se poate) convenţia posibilului didacticism, precum şi aceea a unei nete dihotomizări etice între forţele antagoniste, acestea distingîndu-se nuanţat în confruntările decisive, autorii peliculei aduc în **Sora 13** un univers bogat în tipologii susţinut cu dăruire de o valoroasă echipă de actori din rîndul cărora se detaşează **Ding Lan** (Sora 13), **Wang Bozhao** (tînărul An) şi **Ge Cunzhuang** (Ji Xiantam).

Păstrînd nealterate cele mai frumoase calităţi ale specificului naţional, filmul **Sora 13** este, în acelaşi timp, o peliculă de mare spectacol, cu ample desfăşurări de figuranţi, cu o montare fastuoasă în perfect acord cu epoca evocată.

Călin Stănculescu

*) În curînd pe ecrane (de la 10 octombrie) o nouă lectură cinematografică din opera lui Ion Luca Caragiale. **Hanul dintre dealuri** este o adaptare după „Hanul lui Minjoală" (scenariul şi regia : **Cristiana Nicolae** ; decoruri: **Cristian Niculescu**; costume: **Viorica Petrovici**; muzica: **Adrian Enescu.** Principalii interpreţi ai acestei pelicule ce îmbogăţeşte filmografia Caragiale sînt: **Florin Busuioc, Dana Dogaru, Alexandru Repan, Gina Patrichi, Mariana Buruiană, Teofil Vilcu, Cornelia Gheorghiu** şi alţii.

țite către sud, către cuibul din Iezer. Aripile-i în cer, o bătaie de inimă.

„Am înnebunit. În sfîrșit am înnebunit. Unde ești, Livucă Avram a Hobeanului ? Să-ți mai beau o dată sîngele tău putred"... Un roi gros de albine îl învelește. S-au strecurat în cotloanele reci ale încheieturilor. Bizîie, frecîndu-și aripile. O învelitoare fierbinte, năpădindu-i subțiorile, șalele, pulpele. Tremură lin, îmbătător, o electrizare ușoară, născută din frecarea a mii de lăbuțe păroase. Plînge, cutremurat de căldură, își linge buzele umezite de stropi dulci, încinși. Se smiorcăie, „A fi... vezi... înseamnă... a avea noroc...". Adoarme, scîncind, noaptea și ceața vin deodată. Deasupra, pe creastă, viscolește.

Viu de acum, viu și sătul, mahmur încă, mîngîie cu podul palmei, degetele-i sînt încă chircite dureros, pătura de insecte ce-l îmbracă. „Ați văzut, tovarăși, că există soluții ? Bunăvoință, asta lipsește, puțină bunăvoință". Pe locul atins de pielea aspră aripile se zbîrlesc, bizîitul devine molcom, ca un geamăt. Soarele arde, înfundat în mijlocul bolții, prizonierul docil al ultimului cer de vară.

Simte, o amintire, o beție care trece, oboseala și durerea nopții, a viscolului. Se întoarce de undeva, de departe, se limpezește, aburii slăbiciunii se duc. Își încearcă mușchii ca un prunc surprins de propriile-i unelte neștiute. „N-ați avut voi unde roi pădurea întreagă ? Ori v-a fost și vouă frig ? Și m-ați ținut voi în brațe toată noaptea ?" descoperă el într-un fel nou strîmtoarea albinelor. Dulceața se-ngroașă, se-ntărește în lacrimile ce-i curg pe buze. Cîteva ace îl înțeapă tandru, fără venin, ca-ntr-o joacă nerăbdătoare și nestăpînită. Bizîitul crește în țipăt. Transpiră. Carnea-i inventează bucuroasă sudoarea. „Leică, voi faceți taur și dintr-o icoană". Albinele se așează greu, lînos. I se agață de piele cu ghearele, fire groase și moi, încovoindu-se după dorința mișcărilor lui, după căutarea lui tulburată. Roiul crește în valuri, bulucindu-se. Se-ndeasă, sub vigilența mîinilor lui, în coapse și sîni. Cele ce sînt strivite în îmbrățișarea grăbită, arse de arșița irespirabilă, mor lipite de el, aderă crispat cu o ultimă zvîcnire disperată și extatică, la trufașa lui violență. „Gaby, doamne, și numele tău pe pămînt".

Îl mușcă întăritate, îi varsă în sînge un fel de otravă, viața. Zumzăie, rupte cabluri electrice zvîrcolindu-se pe pămînt. Urlă și Ghiță, magnific, stringînd la piept roiul întreg. Mierea și veninul, sperma și transpirația, sîngele se amestecă, o lavă cu abur subțire alunecînd încet, inutilă, pe firele uscate de iarbă.

Se lasă moale în pătura de mușchi. Ascultă aerul șuierînd, năvălindu-i vijelios în nările dilatate de efort. Albinele-i umblă leneș pe piept și pe față, aproape adormite. O apă păroasă, fierbinte curgînd peste Ghiță Hobean, liniștindu-i gîfîitul aspru. Aspirîndu-i parcă sfîrșeala. Aripile subțiri bîzîie greoi, amorțit. Insectele abia se tîrîie, parcă drogate. Se ridică într-un cot. Roiul îi face loc, se desprinde, întărîndu-se în aer ca o coloană. În picioare, e exact la fel de înalt ca și ciotul de brad sub care a zăcut și cît trunchiul gros de făpturi forfotind. Cuprinde în brațe volbura de viețăți, lipindu-și fața de pielea țepoasă, tremurătoare. Obrazul i se acoperă de ciupituri drăgăstoase. Cum ar mușca un cîine, cu grijă, stăpînul iubit. Mîngîie apăsat, trupul elastic de albine, cîte poate să cuprindă sub palmă. „Dragele mele... Dragele mele dragi". Insecte ametite cad, ca o ninsoare rară și grea. Se învîrte cu roiul în brațe, dansînd. „Cam ia zăgrin fîld" înghină bluesul vechi, obosit, atent instinctiv să nu-și miște șoldurile, să nu le rotească ca o muiere în călduri, cum îi dădăcește tovarășa Kluntz de dans. „Azi e foarte important Ghiță să știi să dansezi, știi, ești. Nu, nu prea ești", ci să se legene din tot corpul, amplu, bărbătește, așa cum îi văzuse pe studenți la balul de la Sercaia. Își viră fața în miezul fierbînd, mirosind tulburător a miere și polen, și ceară.

„Vine iar ceața. O șterg. O iau pe după jepi, peste creasta mică. În două ore sînt în cărare. Altfel îmi cade urechea... E degerată. De cînd m-or fi căutînd ăia ! Ajung la cabană pe lumină... Dacă mă prinde noaptea, mă răpune... Nu te superi..." bîiguie el, mîngîind fuiorul de insecte. „Sînt iar în formă... Dacă nu plec acum nu mai pot pleca niciodată... E foarte important să plec acum. E singura mea soluție. N-am încotro. Trebuie... Trebuie să mă-nțelegi... Atît de mult astept de la tine... Fac apel la înțelegerea ta. La rațiunea ta... Nu se poate altfel... Dacă nu plec acum... N-am încotro... Vine iar ceața..." roiul se desprinde de pămînt cu un uruit asurzitor. „Degeaba rîzi... Știi că am dreptate... Știi că nu se poate altfel... Că așa trebuie să fac..." se înalță, se și pierde în vîrful de lumină de pe boltă.

Dă din umeri. O ia la deal. Întîi încet. Apoi din ce în ce mai repede. Se oprește, ca și cum ar fi uitat sau și-ar fi amintit ceva. Se întoarce. Privește prăpastia. Dincolo de ea, negri, peretii drepți de stîncă ai Viștei Mari. Lăsînd capul pe spate încearcă să vadă vîrful, dar lumina îl înghite ca un urias nor alb. „Chiar că e frumos. Ca la teleenciclopedie." Vinele de gheață s-au topit lăsînd crăpăturile negre să se zvînte. „Am ajuns totuși pînă aici". În spate creasta Drăgușului pare un deal. „Am ajuns pînă aici", suferă răgușit, încăpățînat, ținîndu-se cu mîinile de beregată de parcă s-ar strangula. „Și mai departe ? Ce va fi mai departe ?" Dispare peste muchie aproape alergînd. Rămîne un petec de iarbă tăvălită, pătată de sînge uscat. Cîteva albine muribunde mai mișcă încet din lăbuțe.

Printre rădăcini viscolesc, ca niște cîrduri nesfîrșite de pescuți, gîzele alpine. Năvălesc chemate cine știe de ce semn, peste miejii mici de carne. Curînd, o pătură de furnici roșii și negre ia forma trupului lui Ghiță Hobean, măcinîndu-i sîngele părăsit, mușcîndu-se crunt, îngălîndu-se de mierea zaharisită.

Ieșit de sub înepeni, un țap negru se apropie încremenind din cînd în cînd, pîndind. Șuieră înspăimîntat, dînd de mirosul străin, sare pe loc, zăpăcit. Curiozitatea-l biruie. Vine pînă lîngă bradul putrezind. Picioarele-i tremură, încordate spre salt. Adulmecă urmele mirosului dulce. Sforăie. Apucă delicat, cu buzele-i groase, insectele moarte. Le rumegă iute, legănîndu-și bărbuța subțire. Șiruri de furnici îi curg de pe bot.

Croncăne de pe stîncă un corb. E liniște. Se aude vîntul crestei, alergînd. Un vuiet ascuțit, nesfîrșit, monoton, valurile unei mări. Cioporul de capre s-a tolănit sub ciotul putred. Un ied obosit paște culcat, pe pipăite. E noapte.

(fragment de roman)

corneliu antoniu

Acum sînt singur, poți să mă întrebi

Acum sînt singur, poți să mă întrebi
Cum de-am ajuns să tremur în lumină
Într-un ungher de liniște deplină –

Vezi cum se-agață steaua în perdea ?
Așa stau spînzurat în carnea mea
Fără s-aștept să gust din sfînta cină –

Căci noaptea mea la nimeni nu se-nchină
Și-n mulțumirea asta stau acei
Care nici nu se zbat nici nu suspină –

Atît, că și-au făcut din viață vină
Și merg mereu spre împlinirea ei.

Soartă ascunsă un soroc de ape

Soartă ascunsă un soroc de ape
Mustind în treacăt albia lui grea –
Să fi trecut pe-aici naintea mea ?

Căci umbra lui ce bine mă încape !
Ce las în urmă a mai fost cîndva
Iar tot ce spun e zisa altcuiva...

Să nu se-arate nimeni pe aproape ?
Și nici să nu mai cred, deși aș vrea...
Răspunde-mi dacă poți și imi ești frate –

La semnele acestea încrucișate
Și nu te du cu mîinile la spate
Fără să-ți vadă fața, fața mea !

Eu tot mai cred

Eu tot mai cred că viața-i o poveste
Și că-n poveste zace un colind
Pe care-l știu cu ochi-nchiși. Iar peste

Acest lăuntric dor hălăduind
Imaginar eu bat din pinteni veste
Pe-un băț de răsărită călărind.

Iar mai la vale se zărește un lan

Iar mai la vale se zărește-un lan
Și-ascunsă-n iarbă urma unor care
Pe care-am fost ajuns din întîmplare –

Crescut e grîul pîn' la cingătoare
Și păsări se rotesc homerian
Deasupra unor pete de culoare –

Mai greu de observat în acest an
Decît atunci cînd cu o răsuflare...

Poeme de nicolae dan fruntelată

Corindă

– limbii române –

Cite-or stare să pîndească
gura noastră-n laț s-o prindă
vorba noastră-mpărătească
înghețată-ntr-o corindă

Școală, școală, stea amară
dorul meu te-a căutare
ca pe-o sărbătoare rară
ca pe-o iarbă de uitare

ți-a venit corindător
să-ți descinte, să te ceară
de la cei iertați de dor
într-un ceas de vineri seară

școală, școală, stea amară
într-un ceas de vineri seară

Oglindă

Clipa în care te-am privit
oglinda mea este
chipul meu neschimbat, tinerețea mea
propria poveste
iarba păstrează ceva
din forma perfectă a vîntului
poemul are desenul unui trup
trupul cuvîntului
în tine mă străvăd, apa mea
viața mea toată
sînt atîta cît ești
ori nu sînt
niciodată

Elegie pentru Don Quijote

Ești încercuit, Don Quijote,
vine haita morilor de vînt
nici n-ai spadă, șansă nici atîta
te trădează propriul tău cuvînt
visele ce s-au născut în tine
șerpi îți sînt, otravă-n sînge-ți sînt
bate clopotul la Mancha, Don Quijote
te trădează propriul tău cuvînt
Fă dar, gestul clasic al predării
răstignește-te peste pămînt
crește iarba, lumea uită totul
te trădează propriul tău cuvînt.

Pasul toamnei

Azi noapte-am simțit pasul toamnei
venind dinspre Grădina Icoanei
țipau disperat greierii după ea
ca o doamnă mare și rece călca
obosită, înșelată de atîtea veri
adormită-n pădurile nordului pînă ieri
frumoasă încă, trecută în vîrsta de fier
intra regal în parcurile din cartier
e vînt, doamnă bună, e-o schimbare în aer
rochii de frunze dansează-ntr-un vaer
te aștept și mi-e dor de vînt și de ploi
ca de ziua în care ne-am născut amîndoi
eu – octombre pierdutul, tu – lumina
lui blîndă
amintirile care se grăbesc să ne vîndă.

Azi noapte-am simțit pasul toamnei
venind dinspre Grădina Icoanei

Datoria de azi

Măcar datoria de azi
pentru aerul ce l-am respirat
pentru lumina ce mi-a bucurat ochii
pentru ce-a fost adevărat

Măcar atîta să pot plăti
cu un cuvînt ori cu o mîngîiere
seara mea, nu veni prea devreme, nu veni
gîndul meu nu te cere

N-am cîștigat nici un război
n-am descoperit nici o stea
n-am arat, n-am pus flori, am călătorit numai
singur în memoria mea

Am simțit cum se intră în toamnă
ca într-un ținut care te pierde
unde luminează doar ochii iubitei
acum și pururea, verde

Lasă-mă roată a îndoielilor
soare ce-n lună decazi
înainte de-a mă lega cu funia somnului
să-mi plătesc datoria de azi.

Sfîrșit de vară

Astăzi nu vom face nimic
vom respira doar ca niște pești uriași
pe paturi de alge și perle născînd
astăzi ne vom privi cu ochi înghețați
visele noastre pe rînd
visul cel mare și puii lui fragezi
înotînd lent în lasa memorie
vom bea rar băutura care nu mai există
vinul de glorie
mîngîie-mă cu cîte-un cuvînt
dintr-o limbă veche – asiată
fă-mă să dorm, fă-mă să uit
că a trecut vara toată

Balul

Inima mea pe două cifre dansează
cifra de sus, străină și rea
Greși-va pasul, uita-va ritmul ?
Ce lung e balul, inima mea !

Ce lung e drumul cînd ziua ară
pogonul spaimei înțelenit
seamăn nebun grîuri de vară
și doar pelinul mi-a răsărit

Ascultă, bate toba în piețe
de dimineață a început
aleargă singe, mereu aleargă
mereu mai repede, mereu mai mult

Uite, bărbații cum înserează
visul lor tînăr se face fum
și îi acoperă, și-i încenușează
nici nu-și dau seama, duși la drum

Inima mea pe două cifre dansează
cifra de sus, străină și rea
Greși-va pasul, uita-va ritmul ?
Ce lung e balul, inima mea !

Soldații

Ca niște saci noi-nouți
ziditi în piramidă la marginea cîmpului
luați apoi pe rînd, înhățați
cu brațele lacome de muncă
și umpluți pînă-n gură cu boabe de grîu
legați, aliniați în mașini uriașe
duși către gări, către zări
aerul tot miroase a grîu
și a fum și a depărtare
în urma lor vin alții și alții
ziditi în piramidă la marginea cîmpului
luați, umpluți, legați, duși către gări
Ca niște saci noi-nouți, soldații...

Cuvintele

Pe malurile somnului meu
într-o dezordine sfîntă
epavele verbelor, substantive sparte de timp
Amintirea lor cîntă.
Adjective turcite ca niște podoabe
pe sinii unor dansatoare de fum
hrănite noaptea cu lună.
Atunci, acolo, acum
Vine un cuvînt și așează
altarul cu fața la răsărit
se roagă viața mea cîtă este
cîtă n-am risipit
Mă întorc și uit să mai plec
nici n-am unde pleca
sunetul lor – elixir și otravă
Apollonia mea

Ca toamna

Uite toamna asta-n seară cum mă ține
Uite toamna asta seamănă cu mine
Are frunza rară, are nopți mai lungi
Se vede printr-însa unde vrei s-ajungi
Are brumă lină, rece și amară
Ca o-ndrăgostire de a doua oară
Îi e dor de toate, toate o trădează
De rămas rămîne numai cîte-o rază
Un cuvînt mai singur mai beteag de zbor
Ca pierdut de stolul verii, călător
Mă-nțeleg cu dînsa, mă-nțelege bine
Uite toamna asta seamănă cu mine.

Tradiții ale școlii românești

Urmare din pag. I

cîteva reviste, cum au fost : **Speranța, Clasa a VI-a, Domnul de Rouă, Pandurul,** iar mai tîrziu, **Prietenia literară** unde am debutat și eu cu versuri și proză alături de colegii mei : Gheorghe Dascălu-Frongis, Nicu Badea, Filius Romulae, Constantin Popescu-Lumină care aduceau în scrisul lor a febră adolescentină de autentice vibrații lirice. În anii 1940—1945 — anii grei ai celui de-al doilea război mondial, noile generații de elevi entuziaști, au înființat societatea culturală „Haralamb Lecca" care a desfășurat o prodigioasă activitate culturală în cadrul căreia a luat ființă Pinacoteca Marius Bunescu în 1947, înzestrată cu picturi de : Marius Bunescu, Dumitru Ghiață, Artur Verona, Rodica Maniu, Hortenzia Popescu, Theodorescu-Romanați, Iser ș.a. Societatea culturală „Haralamb Lecca" a avut și o secție de teatru care a dat spectacole cu piesele : **O scrisoare pierdută** de I. L. Caragiale, **O crimă închipuită** de Mihail Drumeș, **Meșterul Papuc** de Lia Hîrșu ș.a. care au obținut succese remarcabile printre elevi fiind adevărați virtuoși incontestabili ai artei interpretative. Dar activitățile culturale ale profesorilor și elevilor liceului „Ioniță Asan" din Caracal au fost multe și nu ne vom putea opri asupra fiecăreia în parte. Nu putem însă să nu menționăm simpozionul organizat cu prilejul aniversării a 80 de ani de la înființarea liceului la care au participat printre alții : Virgil Carianopol, Aurel Chirescu, Valentin Desliu, Traian Lalescu, Emil Manu, Felicia Marinca, Ion Molea, Ion Petrache, M. N. Rusu și cel care semnează aceste rînduri omagiale. În cadrul acestui simpozion s-a purtat un dialog efervescent între scriitori, profesori și elevi în legătură cu direcțiile tematice ale literaturii contemporane, modalitățile stilistice și dialectica conflictelor dramatice cu opțiuni critice destul de bine fundamentate din partea elevilor. Tot în cadrul societății culturale „Haralamb Lecca" și din inițiativa profesorului Crăciun Pătru, directorul liceului, s-a constituit în 1974 cercul de bibliofilie și ex-libris care a organizat prima expoziție de exlibris-uri din Caracal. De numele profesorului Crăciun Pătru sînt legate aproape toate activitățile culturale care au avut loc în cadrul liceului timp de mai bine de un sfert de veac (1939—1976), el fiind nu numai un bun organizator de manifestări cultural-artistice, dar și un cercetător laborios care și-a publicat consemnările în mai multe cărți cum sînt : **Iancu Jianu** (1967), **Monumentele orașului Caracal** (1967), **Pinacoteca „Marius Bunescu"** (1968), **Monografia liceului nr. 1 Caracal** (1969) și **Ghidul istoric-turistic** (1972), fiind în așteptarea investmîntării în haina nobilă a tiparului alte lucrări dintre care amintim : **Pictorii orașului Caracal, Iancu Jianu în folclorul oltenesc, În slujba culturii.** În anul 1965, cînd în întreaga noastră mișcare de idei s-au înregistrat înnoiri fundamentale care au luminat perspectivele unei noi stilistici eliberată de dictatul dogmelor sterile și mai ales sterilizatoare și înseși ritmurile creativității au devenit tot mai impetuoase ca urmare a noilor direcții statuate de Congresul al IX-lea al partidului, din inițiativa profesorului Crăciun Pătru s-a ridicat în fața clădirii liceului statuia lui George Enescu în viziunea impresionantă a sculptorului Ion Jalea. Pictorul Ion Grigore a realizat fresca „Știința și Cultura" în suprafață de 40 mp, o operă concepută pe mai multe registre de o reală și penetrantă capacitate de convingere prin optimismul care se degajă din ansamblul figurativ. Astfel, așa cum notează Crăciun Pătru, „pinacoteca Marius Bunescu", fresca și monumentul lui George Enescu constituie un ansamblu artistic cu care orașul se poate mîndri ! Da, dar nu e numai atît. Dincolo de elementul concret care se vede există și ceva care nu se vede, sau se vede mai greu, dar se simte imediat în spațiul spiritual al orașului, o aură de noblețe care se poate observa în atitudinea oamenilor, mai ales a tinerilor în modul lor de a fi, de a se defini, de a respecta valoarea, de a o disocia de nevaloare, opțiunea pentru frumusețe și adevăr, toate acestea fiind fără îndoială tot efectul activităților lor care au avut loc în cadrul liceului centenar și cu care orașul de asemenea „se poate mîndri !" Consemnînd astfel efigia acestui liceu centenar, ne aducem omagiul nostru, urîndu-i din toată inima :

Vivat ! Crescat ! Floreat !

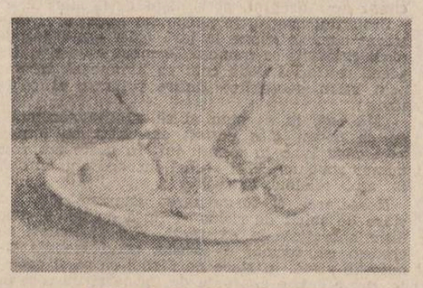

Tablouri de Niță Anghelescu

plastică

Tinerețea fără bătrînețe a unui penel

Tulburătoare prezența pe simezele unei foarte populare săli de expoziții bucureștene (foaierul Teatrului Foarte Mic) a unui artist venerabil, cum este **Niță Anghelescu.** Fostul cîrac al lui Camil Ressu de la Academia de arte frumoase, pe care a absolvit-o cu mai bine de jumătate de veac în urmă, a trăit o viață de om bucuria contemplației libere a pămîntului și cerului patriei, cercetînd cu pasiune de colecționar generoasele ofrande ale umanității în neostoita ei agitație creatoare. Pînzele acestui foarte laborios meșter al penelului ne restituie o arhivă sui-generis de imagini-document, vestigii sentimentale, încărcate de aerul unei indicibile poezii evocatoare, a unor locuri și cuprinsuri de lume, ce se întind din austera, dar atît de înalta catedrală a țarinei bărăgănene pînă în periferiile cu patinate ziduri gotice ale Düsseldorfului și a altor spații europene, pe care artistul-prospector al insolitului civilizației umane le-a străbătut mereu însoțit de uneltele meșteșugului său și, firește, de prospețimea nealterată a sensibilității și percepției lui artistice.

Pentru că Niță Anghelescu și-a trăit, înainte de toate, propria operă, peisagistica domniei sale, de pildă, fiind nu atît rodul unui exercițiu plein-airist sistematic, cît vibrația consonantă a memoriei afective a artistului care s-a pus de fiecare dată în situația de a imortaliza în dreptunghiul de pînză sau carton o stare de spirit pliată pe un anume segment al realității imediate.

Într-o asemenea viziune se cuvin tălmăcite ilustrările sensibile ale pictorului din orizonturile Brezei sau ale Slănicului prahovean, din campestrele vetre natale ale șesului călărășean sau din molcomele văluriri ale patriarhalelor geografii dobrogene. Ceea ce se degajă din întreaga demonstrație artistică a lui Niță Anghelescu este calda simpatie cu care își învăluie subiectele — fie ele obiecte, flori, colțuri din natură, margini de oraș sau oameni. El ne invită într-o realitate ce-i aparține întru totul și pe care o modelează conform unei viziuni plastice irigată de consistente filoane lirice.

Artistul desenează cu siguranță și folosește o paletă încă puternic marcată de personalitatea maestrului său — Ressu. O conduită artistică de exemplară probitate l-a ferit de drumurile abrupte sau întortochiate ale experimentului facil, ori ale compromisurilor dictate de pulberea înșelătoatoare a diverselor „-isme" en vogue în epocă. Pictorul este, în accepția morală și estetică a lui Niță Anghelescu, puntea de acces a oamenilor către propriul lor univers, către propria lor candoare. **Arta de a privi,** de a accede în „ființa" acestui univers sensibil, pe care viziunea pictorului îl convertește plastic într-un peisaj, într-un portret sau într-un vas cu flori, semn al unui anotimp interior, reprezintă pentru Niță Anghelescu suprema țintă a demersului său creator. El crede în armonia existenței și a conglomeratului de forme ce alcătuiesc matricea existenței noastre zilnice. Și în tablourile sale se implinesc cu sinceritate și o mereu vie emoție a comunicării tocmai asemenea idealuri umane.

Pictorul, care astăzi își onorează contemporanii cu o bogată ofrandă artistică și cu gestul senin al sancerdotului stăpîn pe tainele întreprinderii sale artistice, ne impresionează cu vitalitatea lucrului său, cu prospețimea remarcabilă a culorilor.

Cei ce intră, într-un fel sau altul, în contact cu arta lui Niță Anghelescu, se înnobilează de simplitatea și frumusețea actului său artistic, îi împrumută gestul cumpănit și modesta împreunare a cuvintelor — semne perene, deși nu întotdeauna agreate cum se cuvine, ale unei distinse spiritualități. Pentru cei ce nu o știu încă, ne facem umila datorie de a semnala că pictorul octogenar, cititor al așezămintelor muzeale din Călărași și Slobozia, și-a prezentat prima expoziție personală în satul de baștină din inima Bărăganului călărășean. Iar astăzi, iată-l, pentru a cincea oară numai, în mijlocul iubitorilor de artă, într-un emoționant și elevat recital plastic. Aceasta, pentru că Niță Anghelescu s-a deprins mai mult cu ritualul intim, cu dialogul șoptit, purtat pe un fon colocvial, al rostirii artistice, decît cu grandilocvența desfășurărilor spectaculoase din marile agore publice ale vieții noastre artistice. Din miezul pasionat și policrom al plămadei sale vine către noi, cei ce am trecut pragul casei sale de lumină și frumusețe, contaminanta încredere în forța vitalizatoare a artei.

Corneliu Antim

muzică

Interpreți tineri și interpreți consacrați

Pentru a sugera remarcabila densitate și consistență a manifestărilor ediției a XI-a a Festivalului internațional „George Enescu", am ales cîteva secvențe din concerte desfășurate pe diferite scene ale Capitalei, unele din ele neputînd fi urmărite decît parțial datorită suprapunerii orelor de programare. În asemenea cazuri, îți este greu să faci o opțiune, una dintre căile pe care o poți alege fiind aceea de a urmări fragmente din diversele spectacole, obținînd astfel o anumită impresie asupra pulsului, a „temperaturii artistice" la care se desfășoară respectivele concerte.

La Conservatorul „Ciprian Porumbescu" a fost programat un recital instrumental al tinerilor laureați, toți participanții fiind distinși cu importante premii la concursuri naționale și internaționale de măiestrie instrumentistică. Am ascultat-o pe violonista Corina Belcea din Timișoara interpretînd **Capriciu basc** de Sarasate și **Sonatina pentru vioară și pian** de Paul Constantinescu, acompaniată de Robert Stupak. Tînăra violonistă are o tehnică bine pusă la punct (mă refer în special la tehnica arcușului), frazează corect, sensibilitatea ei fiind însă puternic marcată de emoție în concert. L-am reauzit și pe tînărul pianist brașovean Horia Mihail, aflat acum la vîrsta de tranziție între adolescență și maturitate. Această condiție specifică și-a spus cuvîntul în versiunile oferite **Baladei nr. 4** de Chopin și fragmentului din **Suita op. 10** de Enescu, interpretate puțin cam grăbit, cu nuanțe destul de uniforme, fără mari preocupări pentru speculareа amănuntului expresiv din partituri unde acestea se găsesc din plin. Semnul valorii este însă recognoscibil și, odată cu creșterea în etate, cred că Horia Mihail își va defini un stil propriu de interpretare, pe măsura posibilităților. Revelația serii a constituit-o apariția pianistei de 10 ani din Brașov, Mihaela Ursuleasa, eleva profesoarei Stela Drăgulin. Despre calitățile ei nu ne sfiim să scriem că sînt de-a dreptul fenomenale. Interpretînd **Fantesie — impromptu** de Chopin, **Humoresca** de Rahmaninov și **Scherzo** de Enescu, această autentică speranță a claviaturii a demonstrat, din toate punctele de vedere, calități ieșite din comun. Putem spune, pe scurt, că dacă am fi închis ochii, am fi avut impresia că ascultăm un pianist matur și consacrat.

În Studioul de concerte al Radiodifuziunii, concertul Corului de cameră „Preludiu", condus de Voicu Enăchescu (la pian Ovidiu Cucu) ne-a lăsat, din nou, o deosebită impresie. Alăturînd pagini din marele repertoriu coral unor pagini românești de valoare, corul „Preludiu" ne-a arătat din nou că, deși este alcătuit din neprofesioniști, în anumite condiții, această diferență față de formațiile consacrate se poate estompa. Voci cu timbru plăcut, o frazare firească, o dicție îngrijită și, în primul rînd, plăcerea de a cînta, acestea sînt atributele principale al calității unei formații care face mult pentru muzica românească.

La Ateneu, Cristian Mandeal a dirijat orchestra filarmonicii bucureștene, deschizînd un program bine conceput cu **Cantata „Glorie Partidului Comunist Român"** de Sergiu Eremia, versuri Viorel Cozma. După acordurile înălțătoare ale acestei reușite pagini vocal-simfonice, am ascultat, în primă audiție, o nouă pagină a maestrului clujean Sigismund Toduță : **Concertul pentru flaut și orchestră,** solist Gavril Costea. Găsim în aceste pagini atributele care fac din creația maestrului clujean unul din reperele distincte ale muzicii noastre : gustul pentru formă, modalismul bine încorporat, faptul muzical concret, împlinit, o orchestrație rafinată, subtilă, distins fericit paginile acestei prime audiții, căreia solistul și orchestra i-au dat strălucit viață. **Concertul pentru vioară și orchestră** de Aram Haceaturian l-a avut ca solist pe Levon Ambarțumian din Uniunea Sovietică. Acestei cunoscute pagini, artistul sovietic i-a dat o interpretare punînd accent pe forța expresivă, pe vigoarea trăsăturilor de arcuș, într-o variantă de tip romantic. Aceleași cuvinte le putem rosti și pe marginea ultimei piese din program, **Simfonia a V-a** de Ceaikovski, pe care Cristian Mandeal, la pupitrul Filarmonicii „George Enescu", a redat-o cu patos, cu gesturi largi, sigure, insistînd pe contraste și creionînd cu vigoare larga arhitectonică a partiturii. Și-au mai dat concursul și Viorela Ciucur, Adriana Negrici, Valeriu Popovici, Liviu Prunariu.

Viorel Crețu

SERII ȘI COLECȚII

„Călători străini despre Țările Române“

Sint aproape șapte ani de cind revista „Luceafărul“ a găzduit un grupaj de articole despre una din cele mai importante colecții de izvoare care s-a realizat la noi în perioada post-belică : monumentala culegere **Călători străini despre Țările Române.** Rubrica „Fondul principal al culturii române“, care a cuprins cele patru articole (semnate de Ștefan Lemny, I. Toderașcu, Ștefan S. Gorovei și Leon Șimanschi), a ocupat, în acel număr (an. XXIV, nr. 40 din 3 octombrie 1981), o pagină întreagă. Discuția a vizat, atunci, deopotrivă, valoarea acestei colecții și modalitățile de realizare, importanța relației de călătorie ca izvor istoric și modurile de receptare a acestui gen de informații, autorii elogiind fără rezerve munca alcătuitorilor și a editorilor acestui **corpus.** Am subliniat atunci — am făcut-o și cu alte prilejuri — faptul că această colecție se prezenta ca „singura căreia s-a reușit să i se asigure o continuitate și un ritm rezonabile“ : pină atunci, adică în intervalul 1968—1981, șapte mari volume fuseseră puse la dispoziția cercetătorilor. În timpul scurs de atunci și pină acum, adică în șapte ani (**opt** de la precedenta apariție — volumul VII, 1980), un singur tom a mai văzut lumina tiparului (VIII, 1983).

Am încă vie în amintire ziua cind, acum două decenii, în librăria încăpătoare și ticsită de cărți de pe Strada Mare a orașului meu natal, am cumpărat primul volum al acestei colecții, mustind de informații pentru o perioadă care m-a pasionat dintotdeauna : domniile cele mari ale Evului Mediu românesc își aflau aici o adevărată oglindă. Lucram atunci un studiu despre un episod al domniei lui Petru Rareș (complotul Gîneștilor și Arbureștilor, lucrare apărută în 1971) și satisfacția de a avea la îndemînă, într-o ediție nouă, cu traduceri realizate de persoane dintre cele mai competente, principalele texte străine despre vodă Rareș mă îndemna la o cercetare a întregii domnii a acestui strălucit principe de factură renascentistă. Pe studentul de atunci nu putea să nu-l entuziasmeze promisiunea din **Cuvîntul înainte** semnat de M. Berza : „întreaga colecție se va ridica la nu mai puțin de 10 volume, la care se vor putea adăuga altele, pentru veacul al XIX-lea, întrucît efortul editorilor se oprește în pragul acestui veac“. În anii care au urmat, promisiunea aceasta a și fost îndeplinită : volumele II—V au apărut într-un ritm exemplar, **cite unul în fiecare an,** acoperind un secol de istorie românească (vol. II, 1970, pentru anii 1551—1583 ; **vol. III, 1971,** pentru anii 1583—1595 ; vol. IV, 1972, pentru anii 1596—1621 ; vol. V, 1973, pentru anii 1623—1659). Pe urmă, ritmul s-a modificat simțitor și volumul VI, cuprinzînd două importante relații orientale (Paul de Alep și Evlya Celebi) a apărut abia în 1976. Nu știu în ce măsură această întîrziere s-a datorat dificultăților întîmpinate în realizarea în continuare a ediției sau reorganizărilor care au dus la contopirea Editurii Științifice cu Editura Enciclopedică. Oricum, firesc ar fi fost ca, odată depășite diferitele dificultăți, colecția să-și urmeze apariția într-un ritm normal, de **cel puțin** un volum la doi ani. Ceea ce ne-ar fi pus azi în foarte plăcuta situație de a avea nu numai colecția întreagă încheiată, dar și un supliment sau chiar două cu textele depistate ulterior apariției volumului care le-ar fi cuprins. Succesiunea volumelor apărute după ce Editura Științifică (patroana inițială a colecției) s-a unit cu Editura Enciclopedică este, însă, următoarea : vol. VI (1652—1666), **1976** ; vol. VII (1638—1688), **1980 ; vol.** VIII (1685—1714), **1983.** Iar din 1983 — **nimic.** Deși, după informațiile pe care le am, ultimele două volume, ajungînd în pragul veacului XIX, au fost demult definitivate de către îngrijitorii colecției. Putem bănui interesul deosebit pe care îl prezintă textele incluse în volumele IX și X gîndindu-ne doar la faptul că ele acoperă cea mai mare parte a veacului așa-zis „fanariot“, cu umbrele și cu luminile lui. Nerăbdarea cu care cercetătorii așteaptă aceste două (și, sper, nu ultime !) volume este, de aceea, legitimă și ușor de înțeles.

Semnatarii celor patru articole din „Luceafărul“ de acum șapte ani au insistat îndeajuns și asupra „preistoriei“ acestei colecții și asupra diverselor aspecte care privesc receptarea și utilizarea informațiilor furnizate de relațiile de călătorie. Dacă revin, acum, din nou asupra acestor lucruri, e pentru a da pledoariei din rîndurile de față o temelie solidă, necesară în primul rînd pentru marele public iubitor de istorie (dar, am citeodată impresia, nu numai pentru acesta, sau, uneori, nu pentru acesta **în primul rînd...).**

Interesul pentru mărturiile călătorilor străini e mult mai vechi decît momentul cînd s-a hotărît alcătuirea colecției în cadrul Institutului de Istorie „N. Iorga“. Bălcescu, Papiu-Ilarian, Hasdeu au ilustrat, în secolul trecut, acest interes. Terenul nu era „nedesțelenit“ nici din punctul de vedere al muncii sistematice ; deși valorificată doar parțial, exista vechea inventariere a lui Al. Sadi-Ionescu ; existau culegerile tematice realizate pentru călătorii poloni de P. P. Panaitescu (1930) și de G. Bezviconi pentru cei ruși (1947). Dar, mai presus de orice, a fost constanta, stăruitoarea preocupare a lui N. Iorga de a depista asemenea descrieri de călătorie și de a le integra informațiile în cunoașterea generală a trecutului nostru : stă mărturie **Istoria românilor prin călători.** Încununarea tuturor acestor eforturi este colecția **Călători străini despre Țările Române,** concepută ca o culegere exhaustivă (de aici și **necesitatea** suplimentelor), în care textele au fost în prealabil supuse unei minuțioase analize critice, însoțite de bogate explicații în note, cu biografiile călătorilor și așa mai departe. Se cuvine să omagiem și aici acea personalitate care se vădește a fi, pe parcursul celor opt volume apărute, spiritul viu, dinamizator, al colecției : **Maria Holban** (fiecare volum conține lista amănunțită a contribuției fiecărui colaborator).

Nu știu dacă și alte istoriografii au realizat o asemenea colecție (în unele cazuri, nici n-ar fi, probabil, necesară) ; dar cît de **modernă,** de **actuală** e preocuparea care a dus la realizarea ei ne-o arată simplul fapt că ea se subsumează unei formule care a devenit curentă după Congresul Internațional de Științe Istorice de la Stuttgart, din 1985 : **l'image de l'autre ;** în această relație bipolară, **l'autre** am fost noi, românii. Una dintre cele mai noi și mai tentante direcții de investigare istoriografică își află, în colecția **Călătorilor străini,** materia primă cea mai îmbelșugată, mai variată, mai proaspătă.

Această calitate a relației de călătorie constituie, în același timp, și o capcană asupra căreia s-a atras de mai multe ori atenția (în grupajul de acum șapte ani, a făcut-o profesorul I. Toderașcu). Cel care folosește mărturiile călătorilor străini nu trebuie să piardă nici un moment din vedere gradul de subiectivitate pe care îl presupune acest gen de izvoare. Faptul e explicabil, firesc (atît de firesc, încît aproape că se poate spune că **inversul** ar fi inexplicabil !) dacă ținem seama că nu un aparat de înregistrare mecanică ne-a lăsat aceste mărturii, ci niște oameni : oameni de diverse „calibre“, oameni diferiți ca profesie, ca educație, ca stare socială — negustori, pelerini, ostași, diplomați, misionari. Cultura, buna credință, capacitatea fiecăruia de a înțelege realitățile descrise au pus o pecete de neșters pe aceste mărturii. De aceea, în asemenea relatări apar și imagini distorsionate, false uneori — falsificări voite sau nevoite — înțelegeri anapoda etc. **Dar toate se explică.** Și aici, ca în întregul demers al unui istoric, nimic nu trebuie ocolit, nimic nu trebuie lăsat deoparte sau ascuns, ci totul trebuie cunoscut, inventariat, explicat. **Mai ales explicat.**

Anca Constantin : „Natură statică“

Pentru a ilustra acest gen de capcane, mă mărginesc la un singur exemplu. Unii călători străini din veacurile XVI—XVII spun, în relatările lor, că în spațiul românesc extracarpatic nu există orașe și viață orășenească ; alții, din contra, confirmă existența orașelor și dau liste cu numele lor iar unii, care le-au cunoscut îndeaproape, dau și amănunte în legătură cu viața orășenească (precum Marco Bandini în vremea lui Vasile vodă Lupu). În relatările celor care au spus că românii n-au orașe trebuie, oare, să vedem o voință denigratoare și, ca urmare, să le excludem din colecție ? Nici vorbă ! Explicația există și e foarte simplă : obișnuiți cu imaginea orașelor și a vieții orășenești din Europa occidentală sau centrală, respectivii călători — trecători mai grăbiți, mai puțin atenți la realitățile locului, mai puțin interesați de ele — au judecat așezările urbane nu după funcțiile pe care le îndeplineau (și pe care nu le puteau cunoaște printr-o simplă trecere grăbită), ci după aspectul lor. **Orașul-sat** al românilor din Evul Mediu (cum i s-a spus cu o formulă foarte expresivă) i-a indus în eroare. Această eroare nu este, dealtminteri, caracteristică doar relațiilor de călătorie din veacurile XVI—XVII, ci o putem întîlni și în alte categorii de izvoare, și încă în veacul XIV ; cazul tîrgului **Piatra** (pe atunci, **Piatra lui Crăciun,** azi **Piatra Neamț)** este edificator în această privință : lista orașelor moldovenești (inclusă în unele vechi letopisețe rusești), alcătuită pe la 1390, menționează și **Piatra lui Crăciun,** pe cînd un document emis de Sigismund de Luxemburg, regele Ungariei, în iarna lui 1395 (în cursul campaniei care s-a încheiat cu înfrîngerea lui de către Ștefan I al Moldovei la Ghindăoani), numește în chip expres această așezare drept **villa,** adică **sat !** La urma urmelor, ambele izvoare pot fi considerate ca provenind de la călători ; dar lista orașelor a fost alcătuită, desigur, pe baza informațiilor culese de la negustorii și de la prelații care băteau aceste locuri și deci cunoșteau realitățile în chip direct și amănunțit, pe cînd caracterizarea din documentul lui Sigismund de Luxemburg a ieșit de sub pana unui scrib al cancelariei regale care a văzut așezarea de la depărtare (actul e dat **ante villam)** și care, de bună seamă, se afla atunci pentru prima (poate și pentru ultima !) oară pe aceste meleaguri. Diferența și explicația ei se impun de la sine.

Pentru veacul XVIII, e posibil ca unii călători străini să dea imagini întristătoare, dramatice uneori, ale vieții poporului român — mă gîndesc în acest moment la Andreas Wolf, medicul brașovean care a petrecut mai mult timp la Iași și a descris foarte colorat înfățișarea deplorabilă a acestui oraș la sfîrșitul veacului XVIII, starea jalnică a igienii publice și decăderea moravurilor, în unele cazuri. Și Wolf nu e o voce singulară ! Dar acesta n-ar putea fi un motiv pentru ținerea sub oboroc, **ad usum Delphini,** a unor astfel de mărturii. Din contra, ele trebuie cunoscute de publicul larg, pentru că și în ele se închide o pagină — și nu una dintre cele mai ușoare — din istoria poporului român. Numai cunoscînd aceste realități, lăsate moștenire de veacul fanariot, se poate aprecia mai exact efortul, uriașul efort românesc de modernizare, de re-racordare la Europa, efort în urma căruia, la numai șase decenii după revoluția lui Tudor și dispariția domniilor fanariote, România a intrat în concertul european ca un stat suveran a cărui prietenie și alianță nu erau de neglijat.

Multe argumente se pot aduce ; concluzia e una singură : **Călători străini despre Țările Române** e o colecție prea importantă, de interes național, ca să se oprească la volumul VIII. **Colecția trebuie continuată ;** în primul rînd, **trebuie de urgență încheiată,** prin publicarea volumelor IX și X ; în al doilea rînd, trebuie completată cu un volum sau două de suplimente, care să adune tot ceea ce a apărut nou între timp — și trebuie să se țină seama de faptul că s-au identificat numeroase relații de călătorie, începînd chiar cu veacul XVI, unele inedite, altele prin publicații mai vechi sau mai noi (cercetări sistematice ar putea scoate la iveală, sînt convins, încă multe alte texte) ; în al treilea rînd, dacă **o ediție nouă a întregii serii** poate fi socotită, deocamdată, o propunere prea îndrăzneață, un volum de corecturi poate fi avut în vedere (mă gîndesc la nenumăratele îndreptări și precizări pe care, pentru primele volume, le-a semnalat Paul Binder, la tot ceea ce s-a putut afla nou cu privire la călătorii deja inseriați, etc). În fond, adaosurile și corecturile ar putea fi unite într-un singur volum (sau două) de **Addenda et corrigenda.**

Deocamdată, principalul rămîne tipărirea volumelor IX și X ; pauza de cinci ani a fost cam lungă — sper că toți factorii de răspundere vor fi de acord asupra acestui punct — și e timpul să i se pună capăt.

Ștefan S. Gorovei

MIZA TRANSILVANĂ

Intervenția „Astrei“

În derularea aspectelor necunoscute ale polemicii Maiorescu — Gherea avem surpriza să aflăm și despre o implicare oficială a vestitei Asociațiuni Transilvane pentru Literatura și Cultura Poporului Român („Astra“). De altfel, în finalul celui de-al treilea articol polemic al lui Chendi cu **Convorbirile literare (Critică, replică, duplică,** în **Familia,** 16 decembrie, 1898), se semnalează interesul deosebit al publicului transilvănean pentru problemele disputei în care tînărul critic se introdusese într-un mod atît de strălucit. „Eu nu atît pentru d-l Dragomirescu, cît pentru publicul nostru am scris răspunsul meu — afirmă Chendi. Știam eu că pe d-sa n-am să-l pot capacita, tocmai fiindcă prea multe lucruri i se par confuze. Dar publicul trebuia admoniat, ca **să** nu prindă rădăcini o teorie atît de falsă. Că n-am vorbit în pustiu am destule dovezi. Că părerea mea n-a fost o părere izolată, servească de dovadă și darea de seamă despre mișcarea noastră literară făcută de secretarul «Asociațiunii transilvane» în august 1898. În raport se face amintire de criticele celebre ale **Convorbirilor** în materia renașterei literare, precum și de polemica din **Familia** în această chestiune“.

Într-adevăr, în programul adunării generale a „Astrei“ care a avut loc la Beiuș între 27 și 28 august 1898, găsim anunțat pompos un așa-numit **Raport al secretarului I despre producțiunea literară română din patrie în timpul de la 1 iulie 1897 la 1 iulie 1898.** „Secretarul I“ al „Astrei“ era pe atunci Corneliu Diaconovich, cunoscut mai ales ca director al **Enciclopediei române,** care începuse să se publice sub egida „Astrei“, în formă de fascicule. Cu acest Corneliu Diaconovich, Chendi va intra în curînd într-o lungă și violentă polemică privind modul defectuos în care se redacta enciclopedia. Atmosfera încărcată, pe cale explozivă, se resimte încă de pe acum. Dintr-un reportaj anonim publicat în **Tribuna,** privind desfășurarea adunării generale de la Beiuș a „Astrei“, aflăm că raportul despre „producțiunea noastră literară“, spre deosebire de toate celelalte rapoarte, a fost reținut pentru „discuțiuni speciale“, la cererea vicepreședintelui Ilarion Pușcariu.

Deși aceste „discuțiuni“ nu le-am găsit publicate în presa vremii, este grăitor însuși raportul lui C. Diaconovich pentru ce a necesitat „discuțiuni speciale“. Ele au fost provocate, după cum reiese, din raport, de intervenția lui Chendi în polemica Maiorescu-Gherea pe problemele aprecierii literaturii transilvănene a timpului.

În cuprinsul acestui raport (publicat în paginile ziarului **Tribuna** numerele 173, 174, 175 și 176, între 23 și 26 august 1898) sub titlul prescurtat **Producțiunea noastră literară,** recunoaștem într-un mod cît se poate de clar cele trei opinii puse față în față, cît și poziția extrem de semnificativă a secretarului „Astrei“ față de ele. „În general — ne spune C. Diaconovich — producțiunea literară română dincoace de Carpați în timpul de la 1 iulie 1897 la 1 iulie 1898 arată un progres relativ destul de îmbucurător. În comparație cu anii premergători, această producțiune ,atît cu privire la numărul, extensiunea și tirajul, cît și cu considerare la valoarea internă a operelor publicate este în continuă creștere și dezvoltare.

Constatînd acest fapt, nici pe departe nu am voit să afirmăm că mișcarea noastră literară s-ar afla în stare de înflorire. Din contră, pentru un popor trecut peste începuturile culturei sale și înzestrat cu calitățile intelectuale și puterea numerică a elementului român din această patrie, o producțiune literară ca a noastră între împrejurări normale ar trebui taxată, atît după cantitate, cît și după calitate, ca o stare de secetă și stagnațiune. Progresul îmbucurător remarcat de noi însemnează numai atît : că am început a ne redeștepta din letargia literară în care căzuserăm în deceniile din urmă și că înaintăm cu pași tot mai mari și mai siguri spre o stare mai corespunzătoare trebuințelor și aspirațiunilor noastre ,ca element de cultură“...

După cum ușor putem observa, în citatul de mai sus, ne întîmpină o adevărată jonglerie de atitudini pendulînd între recunoașterea „progresului îmbucurător“ și a stării de „secetă și stagnațiune“. Termenii polemicii Maiorescu — Gherea pătrund — se vede — în limbajul alambicat al lui Corneliu Diaconovich.

„Mai deunăzi — comentează în continuare raportul — un celebru critic transcarpatin, apreciind talentul și lucrările unui poet român de origine din Transilvania, s-a văzut îndemnat a susține : că frații noștri de dincolo adevărat că au ignorat literatura română de dincoace, dar au fost în drept a o ignora, pentru că de fapt nici nu există mișcare literară. Nu încape îndoială : ignoranță e la mijloc. Credem anume că observarea criticului de dincolo își are originea în absoluta necunoștință a stărilor asupra cărora se pronunță ; el nu cunoaște nici ceea ce mișcarea noastră literară de fapt produce, nici greutățile cu care are să se lupte, și peste aceste, nu ține cont de slăbiciunile proprii.

Ne putem însă dispensa de la combaterea acestui mod de apreciere a lucrării noastre literare, pentru că nu prezintă decît numai o părere izolată. Vedem anume că producțiunea literară a românilor de dincoace este apreciată de frații noștri de dincolo, și mai ales de cercurile cari cunosc și știu ține cont de stările noastre, cu multă simpatie și bunăvoință, ba uneori este taxată cu mult mai sus decît o taxăm noi. Știm cum în timp recent, o revistă de la noi, cu o modestie în cazul concret pe deplin justificată, a declinat de la sine onorul ce ni s-a făcut de la un loc, fără îndoială competent, întru aprecierea lucrărei noastre literare“...

Am dat acest citat mai amplu, pentru că în el se pot recunoaște toți eroii vestitei polemici. Criticul „transcarpatin“ care „ignoră“ mișcarea literară transilvăneană nu este altul decît Gherea, a cărui celebritate este recunoscută, după cum se vede, și de oficialitățile „Astrei“. Poetul „de origine din Transilvania“, la care se referă acest critic, nu este altul decît Coșbuc, citatul parafrazînd în continuare introducerea la studiul despre **„Poetul țărănimei“.** Atitudinea lui Diaconovich este tranșant negativă față de opinia lui Gherea privind mișcarea literară transilvăneană. Această opinie este pusă, după cum vedem, în opoziție cu aprecierea „cercurilor cari cunosc și știu ține cont de stările noastre“. Cercurile acestea nu sînt altele decît cele junimiste, în frunte cu Maiorescu, față de care Diaconovich nu știe cum să se poarte mai atent, mai măgulitor. După cum ne spune Chendi în altă parte, directorul **Enciclopediei române** întreținea legături foarte strînse cu junimiștii, atît pentru obținerea de colaboratori la această lucrare, cît și pentru difuzarea ei rentabilă. Situația raportorului „Astrei“ este însă destul de delicată, cită vreme este obligat să țină seama și de opinia exprimată de o „revistă de la noi“, care nu este alta decît **„Familia“,** unde au apărut polemicile lui Chendi.

Se cuvine să ne întrebăm de ce limbajul lui Diaconovich este atît de ezitant, împărțit inegal între cele două opinii contrarii : cea exprimată în **Convorbiri literare** și cea din **Familia,** cînd am văzut că aceasta din urmă este mai apropiată de cea a lui Gherea, față de care raportorul „Astrei“ este cît se poate de tranșant și de dur. Evident, Diaconovich trebuia să se arate atent față de gazdele adunării generale de la Beiuș, unde Iosif Vulcan, directorul **Familiei,** se bucura de un mare prestigiu. Apoi Diaconovich nu-i mai putea acuza pe cei de la **Familia** de ignoranță, căci atunci ignoranța se întorcea împotriva lui însuși. De altfel, Chendi ,cu inteligența lui diabolică, înțelege perfect această situație și întoarce acuzația de ignoranță adresată de Diaconovich lui Gherea, împotriva adversarului său de opinie, Mihail Dragomirescu, căruia extrapolarea i se potrivea.

Diaconovich este ezitant în opiniile sale și din alte motive. Pe de o parte, celor ce patronau „Astra“ le conveneau de minune opiniile junimiștilor despre „renașterea literară“ transilvăneană, căci aceasta putea trece drept opera lor în fața opiniei publice. Pe de altă parte ei nu puteau să nu țină seama de un curent de opinie critic, evident mai ales în rîndul intelectualității tinere, din care făcea parte și Chendi, cu privire la stările culturale negative din Transilvania, patronate chiar de conducerea de atunci a „Asociațiunii“. Aceasta explică în profunzime atitudinea lui Chendi, vasta lui acțiune critică, pregătitoare a marii generații revoluționare ce ne-a adus Unirea cea mare de la 1918.

Dintre dovezile de raliere la opiniile înnoitoare ale lui Chendi, putem cita o cronică extrem de semnificativă la cartea **Zece ani de mișcare literară în Transilvania.** Semnată „Mefisto“ (Ion Russu-Șirianu ?) această cronică apare în **Tribuna poporului** din Arad la 17 aprilie 1901 și are printre altele meritul de a ne reda ceva din starea de spirit creată și întreținută de Chendi timp de aproape 4 ani de zile în jurul problemelor de mare actualitate ale literaturii transilvănene a timpului. „În anul 1898 — ne spune cronica respectivă — s-a urmat o polemică între **Convorbirile literare** din București și **Familia** din Oradea Mare, sau altfel zis, s-a născut o polemică în jurul părerei emise de d-l Titu Maiorescu, că la noi ar fi în ființă o «renaștere literară». Teza lansată de maestrul critic român a continuat a o susține cu puțin succes d-l Mihail Dragomirescu, pe atunci redactor al **Convorbirilor,** combătut fiind în coloanele **Familiei** de d-l Ilarie Chendi.

În interesul adevărului și întemeierii lui asupra pretinsei «renașteri», publicarea «materialului critic» al mișcărei literare de dincoace de munți, în cei din urmă zece ani ,este un argument final hotărîtor.

În același timp, studiul d-lui Chendi este o prețioasă contribuțiune la istoria literaturei și culturei noastre... Rolului «Asociațiunei» în mișcarea noastră i se rezervă un capitol, arătîndu-se deplasarea silințelor și neseriozitatea activității ei. Era necesar să se vorbească într-o asemenea lucrare și de «Asociațiune», căci «Asociațiunea» joacă un rol în viața neamului nostru de dincoace de munți și rău condusă, face multe... rele“.

Împotriva acestor „rele“ se manifestă în tot ascuțișul său atacul critic chendist. Polemica Maiorescu-Gherea ia, după cum se vede, în mediul intelectual transilvănean o turnură aparte, Chendi îndeplinind în această privință un rol critic activ și deosebit de fecund.

Dumitru Bălăeț

TÎLCUL UNEI POVEȘTI

Pe mai multe cărări

În basmele noastre eroii nu se grăbesc ; mișcarea se desfășoară cu o anumită lentoare ritualică, drumul lor spre țintă se parcurge adesea cu o strădanie chibzuită, nu lipsită de solemnitate. Străbate din textele pe care le citim ceea ce un gînditor român uitat numea **philosophia perennis,** o filosofie care „a fost odată ca niciodată“ neclintită în temeiurile ei.

Personajul central al poveștilor lui Creangă, **țăranul,** are o asemenea spontană atitudine hieratică, o „sete de repaos“ în momentul deciziilor importante : Harap Alb e singurul dintre frați care „stă pe gînduri“ înainte de a-și cere dreptul la încercarea călătoriei ; iedul cel mic se oprește și pregetă cînd cumătrul lup cîntă să i se deschidă ușa ; Stan Ipate **„...sta în cumpene :** să se însoare... să nu se însoare...“ ; **„Stăi,** mă, nu te apuca de năzbîtii“... e povățuit Dănilă Prepeleac (căci și păstrarea normelor e o „oprire“ de la cele rele).

Nerăbdarea, acțiunea pripită, lipsită de cumințenie — semn al neștiinței și îngîmfării — duc la pierzanie : Dănilă prăpădește carul și boii ; Stan Ipate e gata să facă cea mai rea însurătoare ; iezii cei mari își pierd viața. Așa e în poveste ; ușor de stricat, greu de dres : fata de împărat din „Povestea porcului“ aruncă în foc într-o clipită pielea fermecată și se chinuie apoi ani grei ca să-și răscumpere greșala.

Ivan Turbincă pare mai curînd un personaj grăbit (ca și Dănilă Prepeleac în prima parte a poveștii). După ce își vede ranița blagoslovită cu puteri depline, nu mai așteaptă, își pierde cumpătul și părăsește drumul, calea bătută : „...acum deodată, mă duc să văd nu mi-a pica ceva în turbincă ? Și zicînd aceste, **apucă peste cîmpi de-a-dreptul,** spre niște curți mari“...

Eroiardul nostru, în neistovită agitație, „n-are stare“ cum se spune la țară (căci acolo gospodarii chibzuiți se numesc „oameni așezați“). De aceea cetitoriul vede cum se luminează treptat prin basm deosebirea dintre pribegie și călătorie :

„Mă rog, ia să stau și să-mi fac socoteală, cu ce m-am ales eu cît am trăit pe lumea asta, zise Ivan în gîndul lui. În oaste am fost numai zbucium... De atunci încoace am umblat ia așa, teleleu Tănasă“...

Neașezarea și turmentarea exprimă aici o stare de spirit de risipă și lipsă de țel, o condiție aporetică de existență. Am fi tentați să credem că, tocmai de aceea, omul trebuie ținut sub arme, în stare de război ca să-și capete, din afară, o aparență de formă și un rost în viață. Dar, mai curînd altceva : Ivan Turbincă este **povestea-omului-fără-acasă.** Dacă acesta ar avea o stabilitate, o „stare“ sau un loc al său, turmentarea pribegiei ar dispare. Drumul său s-ar întregi rotund cu o plecare și o întoarcere, ar deveni călătorie.

Pentru asta este însă nevoie nu de un simplu adăpost, de o casă oricum, ci de acasă. Idea se întîlnește în tradițiile noastre de iarnă cînd colindătorii, prin repetarea cuvintelor, vor să ureze gazdei traiul autentic, desăvîrșit :

„Să vă fie casa, casă !
Să vă fie masa, masă !“.

Bietul nostru oștean nu are casa, casă și nici masa, masă. Căci „reghimentul“ nu dă nimănui decît ocazia unei ieșiri ca evadare, pe cînd casa-casă pe cea a exodului din sine spre dificultățile înțelese ca încercări și probe definitorii.

Acolo, **acasă,** întoarcerea (sau măcar gîndul **ei)** devine necesară căci omul este legat de locul unde-i dorm înaintașii și care-l așteaptă **pămîntul, madrepor de oameni.**

Dacă nu-i așa, colinzi ca Ivan lumea cu turbinca în spate, străin în orice parte, speriind cu mersul — nu întîmplător — „pe mai multe cărări“ chiar și pe blajinii sfinți petre. Călătoria se preschimbă în peregrinare și atunci nu numai numele omului, dar și viața lui sînt „scrise pe apă“ (după cuvîntul lui Platon). Din această perspectivă, un biet oștean descazarmat nu-și poate imagina libertatea decît drept un soi de încălcare a legii și bucuria numai sub chipul unui guleai fără sfîrșit.

Dar petrecerea este o pocire a ideii de sărbătoare, iar disciplina melitară, trupul fără viață al respectului.

„Și, mereu în suspine,
cu durerea mă luai“...

Liviu Mitrănescu

Construcția culturală

Urmare din pag. 1

director și preda un curs de filosofie aristotelică. Al doilea și al treilea predau cursuri de literatură și filosofie umanistă, studiind mari clasici antici. În rest, se studiau cele șapte arte liberale, la care se adăugau cunoștințe de medicină predate de Iacob Pylarinos și apoi de Bartolomeo Ferratti.

Limbile folosite în predare erau elina — a oamenilor de cultură sud-est europeni — latina — a universităților occidentale unde se puteau continua studiile —, româna — a țării în care se învăța, din acea epocă devenită limbă literară și instrument de cultură. Timpul afectat predării-învățării dirijate era de cinci zile pe săptămînă, două — joia și duminica — fiind rezervate studiului individual și odihnei.

Metoda folosită pentru predare a fost aceea a neoaristotelismului propagat de Teofil Corydaleu de la care îl preluaseră emulii săi, Sevastos Kiminites și Ion Cariofil. Împărtășirea ideilor stagiritului tinerei generații permitea să se caute cele mai noi căi pentru descoperirea adevărului și să se pună în centrul atenției omul cu microcosmosul său, în locul divinității. Se ajungea astfel la o formă de umanism și la o lovire a monopolului exercitat de biserică asupra culturii.

Profesorii pentru Academie au fost selectați cu grijă de stolnic și apoi de domn, fiind atrași în flux continuu spre București. Cunoscînd situația, în 1707, savantul H. W. Ludolf din Halle, prin intermediul Capuchehaiei din Istanbul, a propus să vină în Țara Românească mai mulți profesori germani. Brâncoveanu a refuzat din motive confesionale, căci nu dorea să dea friu liber prozelitismului reformat.

Numărul spudeilor bucureșteni este bine cunoscut numai pentru anul 1713. Atunci Academia a fost vizitată de Alexandru Heladius care a constatat că în ea învățau 150—200 tineri. Proveniența lor era eterogenă din punct de vedere social și etnic. Datorită faimei profesorilor, rezultată din calitatea cursurilor predate într-un climat mai liberal ca la Stambul, la București au venit să învețe tineri din Transilvania, Moldova, peninsula Balcanică, Rusia, între ultimii fiind și fiii cancelarului F. A. Golovin. Manualele utilizate atunci sînt relativ cunoscute. Dintre cele păstrate poate fi amintit un miscelaneu din 1683, un manual de filosofie neoaristotelică scris de Sevastos Kiminites, un manual oarecum de patristică pentru elaborarea căruia au colaborat Ion Cariofil, Antim Ivireanu și Constantin stolnicul, tipărit la Snagov în 1697, „Aforismele“ lui Hyppocrate destinate studierii medicinei etc. Miscelaneul din 1683, aflat în Biblioteca Academiei R.S.R., ms. G nr. 167 este însemnat și printr-o adnotare a „spudeului Mihail“, care a arătat că a învățat după el cu „Kir Sevastos“ pînă în „august 28“. Astfel se precizează că savantul din Trapezunt a sosit prima oară în București în 1683 cînd a funcționat ca profesor la Academie. Al doilea manual pe care ne simțim datori să-l pomenim fugar este cel lăsat de Cariofil, de Antim și de stolnic, prin el răsturinîndu-se o parte din teoriile patriarhului Dositei Nottara. Acesta, animat de mînia și ura înfrîntului, i-a scris plin de reproș Brâncoveanului care tolerase o asemenea apariție : „să știi că legile nu s-au făcut nici în munții, nici în cîmpiile românilor, ci de sinoade și împărați la Constantinopol“. Manualele și cărțile folosite curent de profesori și spudei au provenit, în special din daniile domnului și ale stolnicului, din copierea de manuscrise, din achiziții făcute cu banii primiți de la moșiile date tot de Brâncoveanu pentru întreținerea așezămîntului de cultură. Astfel, rapid, s-au adunat cîteva sute de volume constituind prima bibliotecă didactică din România. Domnul a intenționat să ridice pentru ea o „casă a cărții“ și din 1708 l-a numit ispravnic al lucrărilor pe Radu Dudescu. Dar ciuma, războaiele și celelalte evenimente de la finele domniei Brâncoveanului au împiedicat împlinirea acestui vis frumos. În schimb, domnul a reușit, tot după exemplul stolnicului să-și facă o bună bibliotecă la Hurez.

Interesul său pentru cuvîntul tipărit rezultă și din modul în care a sprijinit tipografiile. El a înțeles carențele manuscriselor : aveau dimensiuni mari, destinate să stea în bibliotecile palatelor sau ale mănăstirilor, erau grele, fiind legate în piele, lemn și metal, necesitau un timp îndelungat pentru realizare, prețul lor se ridica la sume uriașe. Cartea tipărită avea proporții mici putînd încăpea într-un buzunar, era ușoară, folosindu-se pentru ea hîrtia în locul pergamentului, evitîndu-se legăturile grele, se producea într-un timp scurt, în tiraj mare, la un preț accesibil. Sînt calități care au produs o adevărată revoluție în viața culturală.

Înțeles și ajutat de tiparnicii cărturari Antim Ivireanu, Mitrofan, Damaschin și de elevii lor, Mihai Ștefanovici, George Radovici, Dionisie Floru, etc., Brâncoveanu a înființat în vremea sa cinci tipografii în țară — București, Snagov, Tîrgoviște, Rîmnic și Buzău — și două în străinătate — Alep și Tbilisi. De sub teascurile lor au ieșit 79 de lucrări, unele cu tirajul apreciabil de circa 1 000 exemplare. Cartea românească a circulat atunci ca ambasador de cultură și apărător al intereselor românești, cum a fost cazul în Transilvania.

Pieirea tragică a domnului a permis dușmanilor săi interni și externi să-i distrugă cu furie și opera culturală care făcuse atunci din București centrul polarizator al sud-estului Europei. A trebuit să treacă mai bine de un veac pentru ca spiritualitatea românească să atingă aceeași strălucire, dar pe alte baze.

Intuiție și documentare

Urmare din pag. 1

(care doar exagerează, nu mint), cresc într-o zi cît alții într-un an. Voluntară — pentru cei care, programatic, exploatează imens clipa și sînt debitorii unor eforturi ieșite din comun.

De fapt, problema nu se pune neapărat în termenii vîrstei creatorului. Mai exact, importă destul de puțin la cîți ani, statistic vorbind, unii sau alții au elaborat creații valoroase. Problema am ridicat-o numai cu intenția de a degaja din sintagma „experiență de viață“ tributul strict (și, cred, superfluu) al obligatoriului „stagiu“, al obligativității... trecerii timpului ca temei și dovadă ale unor acumulări dispuse să furnizeze așa-zisul material de viață, singurul transferabil într-o creație așa-zis autentică... În fond, e posibil să se petreacă și **astfel** lucrurile. E posibil, adică, să se producă și lucrări valoroase datorate unei asemenea experiențe îmbogățite prin fireasca trecere a anilor. Numai că situația nu e nici generalizabilă, cum nu e nici obligatorie. Măcar pentru simplul motiv că nici o experiență nu e identică cu alta, prin urmare, nici aptă să fie copiată, fidel urmată.

Dacă există autori beneficiari ai unei constituții emoțional-intelectuale extraordinare, majoritatea aparțin celor care voluntar comprimă spațiul-timpul acumulării mult-discutatei experiențe. Iar în cadrul voluntarismului lor, un loc însemnat îl constituie documentarea — altă noțiune bogată, totuși pipernicită prin abuz, îndeosebi jargonul mass media. Precizez că documentarea nu vine să înlocuiască intuiția; intuiția și documentarea sînt complementare, nu antinomice; sau, cel puțin, ar trebui să fie... Dacă intuiția dă calitatea ieșită din comun a comprimării, pe vertical, a evenimentelor vieții, deci a experienței de viață ca atare, documentarea nu oferă, tale quale, modelul orizontal al parcurgerii „pas cu pas“ a evenimentelor, deși în unele situații reprezintă și o astfel de ipostază. Dar nu în **toate** situațiile. Dealtfel, intuiția nu este un proces **in vitro,** nu se produce într-o izolare de laborator, ci e pendinte de fibra cea mai intimă a intelecției care, la rîndul ei, nu este, procesual, dezlegată de integrarea și apartenența socială a subiectului uman. De aceea și cred că orice documentare, a scriitorului și a celorlalți, se sprijină permanent și pe aportul intuiției; sînt extrem de rare cazurile cînd aceste acte umane își sînt străine, respectiv cînd nu-și sînt folosite unul celuilalt, prin complementaritate.

Nu-i mai puțin adevărat că scriitorul se documentează și într-un mod imperceptibil : participînd pur și simplu, într-o formă sau alta, la construcția societății timpului său. Antenele sale receptoare rețin și selectează acele „felii de viață“ care vor deveni, prin transfigurare, conținutul operei sale. La fel de bine, cum e știut, el se poate documenta pro domo. În acest caz, își alege un mediu, îl studiază, îi disecă toate componentele și-i descoperă evoluția viitoare. E vorba aci de un soi de studiu social care premerge așa-numitului naturalism în artă. Consider totuși că rezultatele unei asemenea documentări nu produc obligatoriu creații naturaliste. Documentarea se poate strădui și în plan livresc-lingvistic. Oricum profitabilă, operaționalitatea ei rezidă în recuperarea unor epoci revolute prin producția lor de carte, ziare, reviste, broșuri, stenograme, documente diplomatice, iconografice, numismatice etc. Efortul e nu numai fascinant emoțional și ideatic, cît mai ales unicul furnizor de „adevăr“ istoric, indispensabil atunci cînd scriitorul își permite evocarea acelor epoci consumate.

Spuneam că scriitorul își alege un mediu de studiu. Exprimarea pare, și este, pretențioasă. Se poate spune și altfel : face teren, sau... se inspiră din realitate (ceea ce mi se pare cumva tautologic, fiindcă și inspirația din cărți, documente ș.a. apelează în realitate tot la acte și produse ale vieții sociale). Indiferent de formulă, de etichetă, dimensiunea directă, frustă a documentării pe teren susține și sporește în grad înalt actul creator. Noutatea, multiplicitatea complexă a situațiilor de viață descoperite — chiar dacă, într-un prim stadiu, colcăie nediferențiat, magmatic, — se constituie într-un cert filon de inspirație. Un mic colectiv, aflat în atenția scriitorului, poate simboliza uneori o întreagă societate. La nivelul interrelațiilor umane, artistul poate descoperi unele disparități, unele cancere nu tocmai vizibile cu ochiul liber. Căci, cum sublinia secretarul general al partidului în **Expunerea** din aprilie, „Am înaintat mult în domeniul dezvoltării forțelor de producție, al dezvoltării generale, dar nu în aceeași măsură am asigurat ridicarea nivelului politico-ideologic, al conștiinței revoluționare“. E sesizat, aici, un decalaj a cărui augmentare, însă, produce distorsiuni și anomalii dacă nu e controlat și diminuat la timp de factori responsabili. Și factori responsabili, în actuala etapă, sîntem noi toți. Scriitorul poate și trebuie să racordeze operei sale și asemenea aspecte din realitatea imediată. Așa cum, și la nivelul individualităților observate, el poate remarca contradicții între ce face și ce spune unul sau altul, între disponibilitățile lucrative nu totdeauna licite ale unui om și afișarea apăsată a moralității intușabile, între comportamentul public și cel privat ș.a.m.d. Sînt, acestea și altele, contradicții de care nu e scutită nici societatea noastră, nu mai puțin decalajul amintit anterior. Dar, din nou, cum s-a arătat în **Expunerea** din aprilie, e necesar „să studiem și să înțelegem temeinic contradicțiile care se manifestă în societatea socialistă și să acționăm conștient pentru înlăturarea lor“.

Iată, dar, nimic nu e gratuit, nimic nu e factice sau derizoriu în luarea cu asalt a realității. Ceea ce nu înseamnă, evident, a pune semnul egalității între seriozitatea documentării și nivelul artistic al produsului consecutiv acesteia ; pentru că, procedînd astfel, multă lume ar realiza numai capodopere, fapt dezirabil și... numai atît. Fiindcă intuiția și documentarea sînt necesare, nu și suficiente, actului creator.

POST RESTANT

brăila este încă o corabie ancorată la malul Dunării. Orașul acesta are drept catarg ceasul vechi din fața hotelului Traian și cirmă fosta geamie dinăuntrul căreia, duminică de duminică, se aud țipetele pescărușilor care și-au făcut cuib sub limba clopotelor. Este un oraș nu atît de frumos, cît de iubit de cei cărora le plac poveștile lui Panait Istrati și ale lui Fănuș Neagu, povești nebune în care, dacă nu crezi, nu-ți mai rămîne decît să alergi dropiile în Bărăgan. De aceea, nu întîmplător, pe străzile Brăilei și pe sub malurile Dunării, personajele îți sar în față și te roagă, cu degetul la tîmplă, să le scrii. Uite, chiar și zilele trecute, pe străzile Brăilei, îl puteai vedea pe Paul (?!) tocilarul, amărît, cu ochi lăcrimoși, văitîndu-se că iar i s-a furat tocila. Cine i-a furat-o, nu știa. Dar i se mai furase de cîteva ori, așa, în glumă. Apăruse însă repede înapoi, să ascută ce i se dădea, mai mult de milă, prin case și prin circiumi. Azi însă era luni și tocila i se furase de sîmbătă. Lipsit de obiectul muncii sale, ultimul tocilar al Brăilei era la fel de amărît ca un morun bătrîn scos din apa Dunării.

★

„8. Acțiunea șefului, a oficerului, precum și a sub-oficerului la eserciţiuni este mai tot-d'auna îndoită ; el trebue să învețe pe alții și pe sine în același timp. Atitudinea sa personală are uă mare influență asura trupei. Ea trebuie să serve de esemplu inferiorilor ; în resbel în momentele critice, inferiorul urmeză mai tot-d'una impresiunea ce'i produce uă purtare netedă și determinată a superiorului seu. Acesta trebue să fie scopul necontenit al șefilor de ori-ce grad : Nu este de ajuns de a comanda dupe regulă și a priveghia esecutarea ordinelor sale ; modul cu care se comandă are uă mare influență asupra modului cu care se esecută" („Reglement asupra Serviciului în campanie și asupra Manevrelor celor mari : Bucuresci, 1872).

★

BIANCA MARCOVICI, Iași. Schița dumneavoastră, „Violonista" ne-a plăcut și înainte de a o pierde. Recuperînd-o, ne grăbim să publicăm din ea : «I-ar fi plăcut să fie altfel ! Adică cum ? — se întreba. Nu prima din clasa a VIII-a dar, cel puțin mai aproape de podium... Ar fi fost pe deplin fericită dacă ar fi avut auzul perfect să poată scrie notele curgător, după dicteu la pian. Ar fi dorit să nu aibă emoții pe scenă, vioara să nu se îngreuneze, să-i alunece din miini ca un pește viu, să nu vadă publicul, să simtă inspirația ei firească... Studia în fața oglinzii. Trebuia să-și corecteze poziția defectuoasă. Avea momente cînd vibratorul devenea prea larg, arcușul aluneca strîmb, vioara cobora sub nivel... la care se adăugau pistruii și o expresivitate prea matură pentru cei 14 ani blonzi. „Cînd voi fi mare îmi voi vopsi genele" — își șoptea privindu-și pistruii, convinsă fiind că vor dispărea sub privirea ei de laser. O admira pe blonda spălăcită, prietena mamei pentru unghiile lungi date cu sidef alb. „Păcat că nu și le poate lăsa și ea să crească... cum ar fi cîntat la vioară" ? — își spunea privindu-și miinile mici cu unghii tăiate pînă în carne. I-ar fi plăcut să nu meargă cu codițe împletite așa strîns, să-și lase părul blond și bogat pe spate... O enerva fruntea bombată și albă, scoasă în evidență datorită pieptănăturii... Se pregătea de concert. Pe pat erau pregătite : fusta plisată, bluza albă apretată, papionul bărbătesc și panglica albă. Fundele le-ar fi aruncat... era deja domnișoară, dar mama ei nu observase. Studia pasajele rar, mîna se crispa pe arcuș, degetele nu o ascultau. O duse gîndul la povestea unei foste absolvente de liceu. Se pregătea banchetul. Fiecare primise cîte o funcție „alimentară". Proaspăta absolventă de la clasa-pian cărase o damigeană cu vin, plină ochi. Terminaseră cordarii de cîntat și se hotărîse continuarea examenelor cu pianiștii în aceeași zi, cu toate că erau programați pentru a doua zi ! Timida absolventă deșertase damigeana în sticle cu furtunul, exact ca Stan și Bran — adică la fiecare sticlă era nevoită să înghită cîteva picături în ideea ca să se păstreze vinul pe căldura de atunci... Nici nu terminase bine, că profesoara dumneaei o descoperise și a obligat-o să intre în examen așa cum era. Degeaba încerca să se fofileze. Urmarea... A cîntat excepțional... cum nu se mai întîmplase demult. Se știa despre ea că este o „Mare timidă" dar „alcoolul nu-i un remediu" — gîndea — așezîndu-și vioara la gît.

Și ea era o Mică-timidă... I se oferise posibilitatea să dea concert cu Filarmonica din orașul ei, pe o adevărată scenă... Ieri, la repetiția generală, toți au felicitat-o. Nu se împăca cu gîndul că ieșise atît de bine chiar în preziua concertului. Simțea că performanța nu se poate repeta o zi după alta... Mama ei o încurajase ca de obicei. Ea o convinsese să vină la concert. Era pentru prima dată după mult timp... Ochii ei o intimidau și o atrăgeau oriunde ar fi fost. Profesorul îi dăduse lecți speciale de receptare a zgomotelor din rîndul întîi. Întotdeauna erau copiii care deranjau. Se obișnuise să nu mai reacționeze la grimasele lor, sau la mișcarea picioarelor în contratimp cu ceea ce cînta... Orchestra deja intrase. Dirijorul o împinsese ușurel din spate pe scenă. N-a auzit aplauzele și nici nu s-a uitat în sală. Parcă era în fața mării... privea mult mai departe de țărm. A atacat partitura Felix Mendelsohn Bartholdy... Prima frază a variațiunii trebuia repetată. Ea n-a făcut-o... Trecuse energic mai departe... Orchestranții au pus instrumentele jos ca la jocul de popice. Ea a continuat sesizînd foarte tîrziu ce se întîmplase. La prima pauză au prins-o din urmă. Nu mai cînta cum a început. Păsări se zbăteau în jurul frunții. Luase viteză. Vroia să scape... Pasajele grele îi păreau obstacole de netrecut. Lacrimile curgeau nestăpînite. „Dacă ar trece la cadență" își spunea... Vioara-i sună străină. Dirijorul, cu ochii blînzi îi zîmbea dîndu-i intrările cu mai multă vioiciune în comparație cu repetițiile. Degetele intonau mecanic... și totuși nuanța frumos... !

Parcă era la un maraton pusă să alerge fără să fi exersat vreodată. Aproape că nu respira. Gura i se uscase ca și lacrimile. Aplauze, aplauze ca niște pocnitori, bravo... Nu s-a mai întors pe scenă niciodată. Se hotărîse, și era convinsă că o carieră solistică nu se începe cu o „pată". Nimeni nu i-a putut schimba gîndul. Acum cînta mereu, dar numai pentru ea.»

VICTOR TEIȘANU, Dărăbani : Am transmis poeziile d-voastră cui trebuie. Nu vă rămîne decît să așteptați răspunsul.

VATEL VALERIU, București : Stilul „Răsăritului" este destul de romanțios, corespunzător temei marine : „Era singur și fericit. Fericirea primordială a ființei primitive, eliberată de complexe, extaziindu-se în fața măreției naturii..." etc. etc. etc. Relaxați-vă !

CONSTANTIN DASCĂLU, Slatina : „Mitru Pescarul" este o povestire destul de bine scrisă, însă subiectul este depășit de mult, de alții. Încercați cu altceva, mai aproape de d-voastră, dar și de noi.

Iulian Neacșu

POȘTA REDACȚIEI

FLORIN BUDESCU, Focșani : Un ciclu amplu **(Morile de vînt)**, bine organizat și justificat printr-un motto din Paolo Monelli, mai puțin prin epigraful „Orice acțiune sau ipoteză are valoare de adevăr, dacă este ideatică", a cărui falsitate este ușor de demonstrat. Textele oferă, fiecare în parte, o extrem de interesantă bază de discuție, începînd cu lexicul (în care abundă neologismele și invențiile personale), sintaxa, pînă la compoziția de ansamblu și scopul (mesajul) conferit acestor alcătuiri ; din păcate, o asemenea întreprindere depășește caracterul rubricii de față. Un conținut care se vrea nou (prin atitudine, viziune, interpretare), numeroase formule încercînd să surprindă ineditul perspectivelor, tipare exersate conștient în vederea modulării dicției proprii, un univers bogat în detalii — ar fi printre calități ; dar sînt și multe stîngăcii, trivialități, rostiri joase, iar cele mai multe texte nu se „leagă" la modul liric. Așadar, o fază încă de **experiment**, din care cităm două texte mai „cuminți" : „COMPILE FORTRAN / — mi-am înfipt miinile în butoane albastre roșii / strălucitoare / COMPILE FORTRAN / — m-am trezit vorbind singur, uitîndu-mă mirat / la oameni cum spărgeau semințe automate de / floare / COMPILE FORTRAN / — doi pași înainte, trei pași înapoi, mi-am / spus, vesel ca un arlechin zbanghiu / COMPILE FORTRAN / — eram trist..." **(COMPILE FORTRAN**, din **Suferința memoriei 1**, titlu ce trimite — cu intenții intertextuale — la ultimul volum al lui L. I. Stoiciu), — și : „pe cînd eram așa / copacii se-nfigeau cu frunzele-n pămînt așa / și mă durea o lună albă ascuțită ruginită creștea arzînd din șubredul / pămînt / iar caii aveau tendința să necheze circular ieșind din marmora albă a / coloanelor sensibile // „poate voi găsi printre cititori / o / ființă care să mă înțeleagă / CHIAR DACĂ AR FI UNA SINGURĂ." / (Ernesto Sábato, **Tunelul**, Editura / pentru Literatură Universală, București, / 1965, pag. 22) dar voi / voi oamenii / bolnavi sînteți de numai trupul sufletului..." **(7, pe cînd eram așa)**. Temele pe care le-ați pus sînt onorabile pentru vîrsta (25 ani) și formația dv. (student inginer) ; să mai așteptăm miza existențială și **poezia.**

STOICA GĂGEANU, Brăila : Deocamdată viziunea este mai puternică decît realizarea. Spre ex., poemul **Bat mai întîi cu o țeavă de tun :** „Cînd clopotul recade-n lut / Pe guri zac vorbele sticloase / Pornește luna la picior / Pe șira digului de oase // Sînt morții de la cimitir / Tutun să vîndă cu amnar / **Pe țeasta lor este un staul / Cu glezna-n pieptul secular** (s.n. — G.N.) // Hai și-om căuta popasul / **Sub țițe se duce femeia la drum** / Morții la locul de-ntrunire / Bat mai întîi cu o țeavă de tun", — în care versurile 8 și 9 au logică (una căznită) doar dacă-ți imaginezi că **în cimitir**, deasupra morților (care-și au viața și drumul lor subteran) se află efectiv un staul ; versul 10 nu se mai poate însă reprezenta decît dacă **drumul** îl concepi ca pe o „bătaie de tun", un fel de laser pornind odată cu viața (din trupul inițial viu) în interiorul aceluiași corp, dar spre minus infinit — pentru o interpretare atît de adînc-nuanțată întregul liric nu oferă însă suficiente premise (expresia e prea săracă). Stîngăcii de concepție mai întîlnim și în **Aveți în vedere ofensiva**, unde, în condițiile conflictului nuclear declanșat, afirmați că am putea rămîne „noi înșine" ducînd „în adăposturi" „rezerve de apă scorțișoare și quik", ceea ce, trebuie să recunoașteți, dincolo de faptul că ar fi insuficient, mai este și prea de tot idilic. În rest, minus cîteva greșeli de gramatică/ortografie și unele incoerențe, Ion Gheorghe avea dreptate să vadă în dv. un „poet puternic" (în perspectivă, am zice noi) — prin simbolismul original, capabil să declanșeze și să integreze perspective mitice (ilustrativ e poemul **Cornul de capră).**

CONSTANTIN DASCĂLU, Slatina : Mulțumesc pentru frumoasele gînduri ; cum însă, în pofida convingerii dv și a altor numeroși corespondenți, susțin această rubrică în calitate de **colaborator** (nefăcînd deci parte din redacție, cu atît mai puțin răspunzînd de secția de poezie), voi transmite versurile dv. conducerii revistei.

RADU PELINESCU, Tg. Mureș : Textele mai lungi, deși onorabile, riscă să cadă în prozaism, ceea ce se și întîmplă adesea ; sînt și fragmente percutante prin tonusul și febrilitatea relatării („Ceața cobori deasupra orașului / și nimeni nu striga / «Unde sînt miinile mele tăiate» / Mersul lunii deveni îngenuncheat / automobile alburii / lunecau pe cer / iar pe suflet o lumină roșie / tăcută / și nimeni nu striga / «Unde sînt miinile mele tăiate ?»") care însă nu se mențin pe spații mai ample. O altă cale ar fi aceea (scurtă) din **Ruinele iubirii** („Buldozere vegetale / calcă sub șenilele de clorofilă / ultimele suspine / ale trecutului / Culcat pe iarbă ca un fachir / sorb dintr-un sîn de plumb galben rămășițele solare ale zilei / în timp ce miinile / mîngiie rădăcinile curcubeului"), în care, totuși, textul nu adîncește titlul, iar finalul e convențional.

M. SIMA, Slobozia : Scurte introspecții neutre din punct de vedere liric, din care se pot decupa totuși unele finaluri ; de ex., pasărea „de-acolo de sus, admiră / cum se zbate lumea / în cîntecul ei acid", sau „aș vrea să fiu plămădit / încă o dată / și turnat într-o sferă". Mai trimiteți.

TEODOR ROȘU, Arad : Am depistat pînă acum un singur plic semnat de dv. (cel expediat în iulie), restul va fi fiind printre cele două-trei sute care încă așteaptă. Și, pentru a pune la punct cîteva detalii de procedură, aflați că eu, personal, nu „arunc la coș" absolut nimic, corespondența **rezolvată** făcîndu-și un stagiu de încă cîteva luni la secretariat. Cît despre poeme : dacă toate titlurile pe care le-ați trimis sînt ca acestea, sigure în rostire, aglutinînd directețea atitudinii cu imaginarul semnificativ, într-un fel de nobilă urgență a comunicării, atunci sînteți un poet format, care n-ar mai avea nevoie să bată la ușile „Poștei Redacției" pentru a debuta. Reținem deocamdată **Sînt sigur** și **Elegie la serile triste.**

Gabriela Negreanu

Cornul de capră

S-a clătinat cînd dimineața năvălise pînă la stînci
este cornul de capră ce poartă pe el crucea de noapte
crucea de zi și crucea de somn
valea icnind unde s-au bătut migratoarele
morții rămași cu ochii senini de pe lună
pufnesc în adîncuri ca o țeavă de tun
pe cornul de capră au trecut miile de soldați
s-au oprit să-și pregătească săbiile cu o zi ascuțindu-le peste alta
erau fîntînile cu tuburi de stejar în care fecioarele se aruncau cu capul în jos
satele pîrjolite merindele ascunse în pămînt
drumul întortocheat în care a fost fugărit Rareș Domnul
și arunca din cînd în cînd la cotituri o mînă din banii de aur
cu care libertatea i-a crescut un șoim credincios pe umărul sting
pe cornul de capră s-au întins anafoarele
omul ieșit din ape cu talpa ruptă de somn
dar peste timp a devenit o armă cu care se bat potrivnicii
de-i vezi pe unul cîte unul sfîrșindu-se cu cornul de capră în pîntec înfipt

STOICA GĂGEANU

Sînt sigur

Sînt sigur că de sub palmele voastre
retrase încet de pe umerii mei
nu cade cenușă,
(chiar dacă timpul gîfîie pe povîrnișul îndoielilor
ca un tren)
că sub soarele nemilos al neputinței
nu apar (din senin) nori
și totuși : nisipul cîntă în clepsidre
un marș vioi,
cucul de tablă zincată
sare afară din ceasul public
(semn că bandajelor începe să le fie silă de răni)
mielul caută sub aripa cocostîrcului
sînul mamei,
cerșetorul își mărturisește decepțiile înjurînd,
miopul se cufundă în apa oglinzii,
(unde se lasă furat de admirație)
pe cînd eu îmi fac în continuare iluzii,
o palmă răsunătoare șterge rușinea familiei...

Binevenită ar fi acum, Doamne, o ploaie,
ropotul ei vesel mi-ar stinge scîncetul
abia înfiripat.

Elegie la serile triste

Firul de iarbă devine ostentativ :
străpunge betonul,
cînd peste toate bucuriile mărunte ale zilei
seara cade ca o cortină
îndărătul căreia : nici tu bătăi amenințătoare
în ușă,
nici pisici fugărindu-se pe-acoperișuri,
cînd de fapt toată lumea visează ofense :
să-i fie otrăvit cîinele,
să-l înșele nevasta,
să-l bîrfească prietenii,
să fie încredințat că-i furat,
toți vor dovezi de infidelitate
ca să se răzbune
și n-au parte decît de zîmbete complice,
încît : ești tentat să întrerupi iluminatul electric
în pivnița vecinului,
să declari uruitul asurzitor al tramvaielor
ca pe-o binefacere a civilizației,
în timpul liber să bați coclaurii
în căutarea zilei de ieri,
să smulgi c-un cuvînt plictisiților de viață
promisiuni onorabile,
sub un pretext oarecare
să începi să cînți la trompetă.

TEODOR ROȘU

„Topul" posterității

Urmare din pag. 1

înainte de război ! Cineva, cînd e vorba de teatru, îl vede pe toate cele 12 locuri ale „clasamentului" pe Sorescu. Nu îl vede însă pe niciunul din primele 14 la... poezie.

Lipsește din multe răspunsuri Nichita Stănescu. Păunescu din toate. Apar, în schimb... Dar ce importanță are : după numai cîțiva ani lectura paginilor de anchetă, atît de baroce acum, va oferi cota ei obligatorie de nedumerire și haz. Sigur, totul e în nota convenției și a jocului și nu trebuie să supraevaluăm comentariul propunerilor pentru Eden.

Mai grav mi se pare faptul că nu ni se explică noțiunile de **ierarhie** și de **reprezentativ.** Avem de-a face doar cu gustul criticii de specialitate și îl ignorăm pe al cititorului ? Ce ne facem cu cei un sfert de milion de iubitori de carte ce și-au procurat volumele lui Păunescu ? Oricît de mult balast retoric au aceste volume (și au), opțiunea „sfertului de milion" să nu însemne nimic ? Nu e **reprezentativ** un asemenea autor, cu izbînzi și căderi totdeauna categorice ? Mira-m-aș !

Și Nichita ?

În numai cinci ani de la moartea sa, s-au tipărit două monografii dedicate operei sale (Alex. Ștefănescu și Ștefania Mincu), două masive volume omagiale (C. Crișan și Gh. Tomozei), a apărut o exemplară ediție (Al. Condeescu) a poeziilor sale, în două volume și o ediție somptuoasă (C. Moraru) cu caracter academic, au văzut lumina tiparului paginile confesive din „Antimetafizica", notate de A. T. Dumitrescu. Peste zece volume au apărut în străinătate. S-a întemeiat un Festival de poezie ce-i poartă numele, există un premiu scriitoricesc Nichita Stănescu. Zeci de cenacluri se mîndresc să fie puse sub semnul lui.

Nici acesta, Stănescu, nu e „reprezentativ"?

A putut deranja „zgomotul" publicitar făcut în jurul numelui poetului dar el, trăind, nu l-a provocat. Vinovații (între care mă număr) s-au folosit de numele lui Nichita spre a reinstaura (în măsura în care începea să pălească) un cult al poeziei și al poetului. Prea au fost prozaizate ființa poeziei și ființa poetului, într-o vreme, prea au fost văduvite de nimb.

Nichita a împins Mașina Lumii poetice și nu a întors-o din drum ; alții vor scrie mai bine după el (nu e chiar atît de simplu, chiar atît de sigur), dar o vor face și în numele lui. Contribuția lui la înnoirea poeziei românești a fost capitală și el, excentricul, „zburătorul fără plasă", s-a oferit prin propriul exemplu unei întregi generații ce-l continuă cu alte mijloace. Mi-l imaginez pururea cu pieptul gol ca un Sfînt Sebastian al picturii, deschis vîrfurilor de săgeată și nu (ca pe Gogol) în clasica manta, dar eu știu că din „mantaua" ploieșteanului au ieșit și Dinescu și Cărtărescu. Sînt valori ce nu se exclud ci se completează.

Apreciez consecvența critică a lui G. Grigurcu și nu mă „doare" că nu vede în Nichita un mare poet acum, în postumitate, cum nu l-a știut nici în (puțina) antumitate. Am luat notă de caldul omagiu adus omului Nichita atunci cînd l-am pierdut. Redutabilul critic e pentru mine și un poet și n-am înțeles ușurința cu care o peniță pripită l-a negat de curînd chiar în paginile revistei ce-mi găzduiește și mie rîndurile dar n-am cum pricepe de ce se repetă la nesfîrșit lansîndu-se în diatribe antinichitiste (recent, într-un interviu din „Tomis") fără a se osteni să-și motiveze spusele : „N.S. constituie marea iluzie a criticii române actuale. Sînt convins că va veni ziua în care acest poet de talent, dar mai ales de enormă înrîurire personală asupra epocii, pe care a fascinat-o, va fi supus unei analize neconvenționale, adus la dimensiuni rezonabile". Rezonabile pentru cine ? Citez în continuare cîteva pasagii de „Apocalipsă" : „Se va vedea atunci că dramatismul, misterul, originalitatea sa pe care se jură acum, sînt, în bună parte, conjuncturale. Simple efecte ale unui joc deslînat, beat de sine, cu ispitirile (ne)cuvîntului. Un experimentalism inform, dilatat pînă la uriașenia înspăimîntătoare a comparației directe cu «Luceafărul»".

Cine îl împiedică pe G. Grigurcu, excelentul critic de poezie și omul atît de îngrijorat de proliferarea falselor valori, cine îl abate de la scrierea unui studiu capabil să-l aducă pe Nichita la „dimensiuni rezonabile" ? Și cine nu știe că „uriașenia" (cuvîntul nu-mi pare a exista în românește) asemuirii cu Luceafărul nu s-a produs în vremea cînd Nichita trăia ? Și „directă" a fost asemuirea ?

Nichita nu e un nume sacrosanct. Îi putem judeca opera ferindu-ne să ne lăsăm apăsați de copleșitoarea emoție ce ne-a cuprins atunci cînd a pierit. Un început s-a făcut cu mica monografie desacralizatoare, aproape voioasă, a lui Alex. Ștefănescu. Mai departe ? Penultimul cuvînt e al criticii. Ultimul (mai există și ei) al cititorilor. Un fel de cuvînt parcă îl are și un poet ce s-a numit Nichita Stănescu. El a doborît capete de ipsos de pe socluri (doar „indirect" prin operă) fără a-și instala pe ele propriul bust.

...Dar Sadoveanu ?

Și el e supus zvîrcolitoarelor jocuri ale „bursei" valorilor ? H. Zalis crede că da (în „Suplimentul Scînteii tineretului"). „Este vădit că s-a restrîns numărul celor atrași de literatura sadoveniană..."

Criticul scrie cu evidentă amărăciune și are ușurința de a pune scăderea în strălucire a stelei sadoveniene pe seama... cititorilor : „înregistrăm rodul unei neconcordanțe în gust între imensa sa poezie și sugestiva înțelepciune și graba acelor cititori care îl simt perimat, plictisitor, fatalmente autor de trecut în manuale".

Așa să fie ?

Va fi avînd H. Zalis acces la serviciile unui institut de investigare a opiniei publice și noi nu știm ? Nu știe că de cînd nu mai trăim în preajma lui Sadoveanu, de cînd nu mai sîntem contemporani cu el (niciodată n-aș comite eroarea de a mă rosti altminteri), s-au tipărit peste un milion de cărți cu numele lui pe copertă ? Cine le-a cumpărat ? Mai există vreun Sadoveanu în librării ? Sadoveanu n-a oferit niciodată o lectură facilă. N-a fost citit în tren ori în trăsura cu muscă, cum nici azi nu-l citim în metrou sau la discotecă. Parcurgerea lui nu e lesnicioasă. Dar „noul roman" franțuz e ? Dar „textualiștii" sînt ?

A te îndepărta de un tablou spre a-l culege mai bine pe retină nu e, nici vorbă, o grabă de reflux valoric a picturii. Nu toate „vîrfurile" de care vîrsta, anii, ne țin departe intră în clasicul „con de umbră". Lasă că acest „con" e îndeobște benefic operei atunci cînd amintirile vieții artistului pălesc, se estompează.

De ce ne grăbim cu jelaniile și cu necuviincioasa cercetare a cititorilor ? Clasicii își fac singuri dreptate. Nu sîntem prea îngrijorați de destinul lor refuzîndu-ne o dreaptă valorizare a cărților prezentului?

Chiar nu mai visăm la un Nobel „românesc" ?

REMEMORĂRI

Două iluzii de toamnă

1

iazul din colțul pădurii în care viețuia o broască țestoasă înțeleaptă, și-n care pescuiam iluzii vara, a dispărut deodată peste noapte sau s-a retras să doarmă sub pămînt.

În locul lui, nepăsătoare, iarba își crește, grasă, legănarea verde vălurind mărunt sub melancolicul soare de septembrie. Zburliți stau pițigoii prinși de frunze ca niște bibelouri chinezești. Și toate sînt la locul lor cuminți : Și coțofana ce-mi fura porumbul și salcia trăznită de furtună și o cutie veche de conservă în care șerpuiau sacrificate acele rime peștilor nedate.

Doar iazul fantomatic și discret a coborît departe în pămînt cu toate bogățiile-i albastre, cu tot misterul său nedescifrat.

N-a mai lăsat nimic în urma lui. Nici nuferi, nici schelete calcinate de pești înmormîntați în mîlul vechi, nici carapacea broaștei înțelepte.

Oceanul meu și al copilăriei s-a mistuit încet către adîncuri și-a dus, avar, minunile cu el și mi-a lăsat în loc, nepăsătoare, o iarbă ce-o hrănește din străfund.

Nepăsătoare iarbă vălurind sub cerul melancolic de septembrie.

2

Cocoșul de munte crescut în prelungirea bradului, cu sîngele răscolit de hipnoza lunară, ireală risipă de cîntec, trompetă bolnavă, peste catedrala albastră a pădurii. Și n-auzea pașii vicleni, el, care deslușea creșterea frunzelor noi pe elasticele crengi, și zgomotul apei filtrate-n pămînt și suspinul și aerul morții plutind pe poteci întunecate.

Poate nu erau acolo decît penele lui, restul se risipise în cîntec prin poieni argintate, trecuse în albul eter, ca o șerpuire de sînge și de vitalitate. Pocnetul scurt și flacăra galbenă l-au uimit ca o bătăie de palme copilărească sunată la mijlocul unui concert frumos și învăluitor ca somnul.

A rămas cu ghiarele atîrnate în bradul solemn, tremurînd de povara aceea duioasă.

Pașii vicleni s-au îndepărtat șchiopătînd, tîrîndu-se înapoi în întuneric...

Mircea Micu

Tineretul — viitorul țării

Urmare din pag. 1

Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale, document de inestimabilă însemnătate conceptuală și practică vizînd, în egală măsură, prezentul și viitorul de noi înfăptuiri ale națiunii noastre socialiste — grija deosebită pentru formarea unui tineret pregătit multilateral spre a-și putea asuma marile sarcini ale edificării unei civilizații de o calitate superioară își află nu numai o convingătoare reafirmare, dar și o semnificativă aprofundare teoretică de pe pozițiile unui adînc și autentic umanism revoluționar. Gîndind viitorul prin oameni, prin tînăra generație a țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : **„Să formăm la toți oamenii, la tineret, o concepție științifică despre viață, corespunzător uriașelor cuceriri ale științei, ale cunoașterii umane, care demonstrează justețea concepției materialist-dialectice și istorice despre lume, materialitatea lumii și dă o perspectivă minunată pentru noi și noi cunoașteri, pentru înaintarea omului spre un asemenea nivel de cultură și conștiință care să-l facă cu adevărat liber, dar și stăpîn cu adevărat, pe destinele sale, să-i dea posibilitatea să acționeze în mod conștient pentru transformarea lumii, pentru realizarea unei lumi mai bune și mai drepte."** În lumina concepției științifice, novatoare a secretarului general al partidului, tineretul este privit la interconexiunea unor multiple determinări de ordin politic, economic, social, juridic, psihologic și moral, elementul primordial fiind condiția sa de **„puternică forță socială, viitorul însuși al națiunii socialiste".** O concepție profund umanistă, mobilizatoare, în care tînăra generație este nu doar obiectul pasiv și beneficiarul proceselor educative, al condițiilor generoase oferite de societate, dar și un participant activ la întreaga viață a țării, la construirea unui viitor luminos pe coordonatele socialismului și comunismului.

Preocuparea statornică pentru destinele tinerei generații a țării se însoțește, în politica românească a anilor ce au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, cu promovarea în arena internațională a intereselor specifice, idealurilor și aspirațiilor fundamentale ale tinerilor de pretutindeni, în lumina adevărului că tineretul este viitorul fiecărei țări, viitorul omenirii, că lumea de mîine poate depinde nemijlocit de felul în care acest tineret este pregătit pentru viață, de felul în care participă la eforturile vizînd edificarea pe planeta noastră a unui climat de destindere, securitate, colaborare și pace. În mod relevant, în cuprinsul ideatic al Tezelor din aprilie, tovarășul Nicolae Ceaușescu evidențiază rolul determinant al popoarelor în făurirea istoriei și civilizației umane, necesitatea ca acestea să acționeze cu hotărîre pentru ca lumea de mîine să fie o lume mai bună, mai generoasă pentru toți fiii planetei noastre. În acest context, ca importantă forță socială, vital interesată în evoluția pașnică a omenirii, în rezolvarea viabilă și eficientă a marilor dosare contemporane, în despovărarea viitorului de amenințările prezentului, tineretul este chemat să își unească tot mai strîns rîndurile, să acționeze, alături de popoare, de forțele înaintate, responsabile și lucide ale epocii, pentru triumful unei politici noi, de pace și înțelegere internațională. Înalta încredere a tovarășului Nicolae Ceaușescu în capacitatea de mobilizare matură și responsabilă a tinerei generații în lupta pentru promovarea noului în viața planetei este dublată, în politica României socialiste, de numeroasele demersuri și inițiative ale țării noastre chemate să asigure captarea uriașului fluviu de energie și entuziasm al tineretului, să creeze condițiile necesare unei participări sporite a acestuia la modelarea prezentului și viitorului, în consens cu interesele sale specifice și cu marile comandamente ale progresului istoric general. Și în acest domeniu, conducătorul partidului și statului nostru a adus contribuții de mare valoare la îmbogățirea tezaurului gîndirii social-politice contemporane, tot așa cum, în planul activității practice, România a jucat adeseori un rol de pionierat în promovarea unor noi modalități concrete de abordare a complexei problematici de tineret în arena internațională. Este binecunoscut faptul că abordarea sistematică a acestei problematici în cadrul Națiunilor Unite se datorează unei valoroase propuneri românești ce a condus la adoptarea de către Adunarea Generală a ONU a Declarației din 1965 cu privire la promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare. De atunci, țara noastră a inițiat sau a fost coautor la un număr de peste 50 de rezoluții și alte documente al forumului mondial legate de multiple aspecte ale condiției materiale și spirituale a generației viitorului, de promovarea intereselor vitale ale acesteia, de creșterea participării tineretului la viața fiecărei națiuni și a lumii. Punctul culminant al acestor acțiuni de larg prestigiu planetar l-a reprezentat proclamarea, la propunerea României, a „Anului Internațional al Tineretului — Participare, Dezvoltare, Pace — 1985", eveniment cu majore semnificații care avea să permită, tot pentru întîia oară, abordarea problematicii tineretului mondial pe baza unei strategii ample, unitare și coerente, în perspectiva mileniului următor. Iată, așadar, doar cîteva repere ale unei bogate și prestigioase activități avînd drept principal scop asigurarea, prin și pentru tînăra generație, a unui viitor mai bun și mai generos, garanție supremă a dăinuirii și progresului civilizației.

Anca Constantin : „Pasența"

O carte de „recitire"

Urmare din pag. 1

se opri la cele ce au spus alții. Ideile sînt inteligent montate, spectacolul erudiției curge dar se cuvine să subliniem că autorul este, la rîndu-i, un mare producător de idei. Este o constatare peste care nu putem trece ; fiindcă această efervescență a gîndului dă forță desfășurărilor exegetice și întărește concluzia că Ilie Bădescu are vocație constructivă, reîmprospătînd filoanele de gînd românesc, țîșnite din celula etnică.

Firește, modelele de spațiu și timp sînt „prezente în toate preocupările creatoare" (p. 7). Subliniind **dualitatea** timpului (esență cosmică și timp istoric), șansa creației dar și sindromul de criză, existența ca operă (dar și ca nimicire), Ilie Bădescu lucrează pe exemplu românesc. Adică, într-o **cultură florală** (Edgar Papu), terorizată de istorie, neistovindu-și capacitatea de regenerare. Acest model de timp ce învăluie actele creatoare „împăcînd" dualitatea (ciclic/ireversibil) urcă spre modelul „învățător". Cartea lui Ilie Bădescu intersectează un larg repertoriu problematic și cum spațiul nu-mi îngăduie să insist, decupez — pentru exemplificare — doar teoria sincronismului. Ilie Bădescu ne desparte hotărît de viziunea triumfalistă oferind chiar o reconstrucție epistemologică a sincronismului lovinescian, corectîndu-l prin **neosincronism.** Sincronismul este factor de schimbare nu cauza dezvoltării — afirmă apăsat și cu bune argumente exegetul, vorbind despre catacronii și sincronii sporitoare, despre universalele culturale și „lupta" cîmpurilor stilistice, dislocînd teza unui monolit cultural european.

În fine, izvodirea **operei eponime** îl întoarce spre Eminescu — sinteză de românism. „Uitarea" substratului — avertizează Ilie Bădescu — ar fi un pericol mortal. Opera exemplară, operă-etalon „măsura eponimă" instituie o altă scară, reîntorcîndu-se la „memoria fundamentelor" și deschizîndu-ne universalității.

Cartea lui Ilie Bădescu foiește de sugestii, se prelungește mental în noi, va trăi (neveștejindu-se) prin admirabila-i capacitate ideoportantă. Densă, grea, ea se situează în proximitatea fenomenului literar chiar, interogînd operele înaintașilor dar și pe cele din imediata noastră apropiere. Cu fibră de polemist (aici polemismul e difuz), Ilie Bădescu oferă **un răspuns românesc** la problemele care ne frămîntă, reamintindu-ne că trecutul nu este depozitat doar în biblioteci ci trăiește în noi și prin noi. Autorul gîndește (repertorizează) și regîndește, textul purtînd amprenta cugetului său scormonitor, mișcîndu-se în largi orizonturi. „Înghițind" alte cîteva cărți (prin atîtea felii problematice), despletind atîtea drumuri de urmat, Ilie Bădescu propune o reorientare epistemologică. Capitalul de idei, detenta analitică fac casă bună cu elanul reproductiv, cu „balastul erudiției" (aria exemplificărilor fiind întinsă, obositoare pe alocuri). Vom încheia îndrăznind un pronostic : ultima carte a lui Ilie Bădescu merită discuții largi și reprezintă un pas (decisiv poate) spre articularea unui sistem de originalitate indiscutabilă. Peste un număr de ani volumul va fi — credem — reluat (gîndul fuge spre un exemplu ilustru și la îndemînă : Anton Dumitriu), decantînd ideile puse în mișcare de morișca unei „culturi norocoase". Să nu uităm că Ilie Bădescu convoacă surse felurite/diferite, argumentele — mînuite cu abilitate regizorală și frenezie analitică — crescînd convergent în context sociologic și slujind unui scop limpede ; reformulînd **știutul** și adăugînd nuanțe personale (contribuții chiar decisive), volumul lui Ilie Bădescu se deschide bucuros exegezei, stoarcerii de concluzii fără putința ori riscul sleirii. O carte cu șansa longevității, de neocolit în viitoarele dezbateri care vor să forțeze miezul ideatic al specificului românesc, „închizînd" în paginile ei o demonstrație inteligentă și rezistentă la eroziunea timpului. Abia o **relectură** poate ajunge, credem, la „inima" acestei cărți temeinice.

CUMPĂNĂ

Așchii

I. Dacă estetica intersectează morala în zonele de gratuitate ale acesteia și dacă morala îl interesează pe filozof ca un act pur, înseamnă că, de fapt, el se mișcă pe terenul esteticii.

II. Vijiitul soarelui pe cerul grăbit.

III. Noi sîntem subiecte cuprinse în infinita realitate obiectivă — Marele Obiect. Atît timp cît existența Marelui Subiect nu poate fi demonstrată, obiectivitatea rămîne axioma axiomelor.

IV. Minților noastre poetice înclină către exagerarea importanței, în societate, a elementului poetic, Mințile noastre poetice caută o relație exactă, fără iluzii.

V. Ochii ei de Voroneț.

VI. Silvicultură. „Cum e cu speciile de împingere, tovarășe inginer ?". „Nu în pepinieră se manifestă ele, ci în plantații. Arțarul, de pildă : îl pui în preajma speciei de bază care va rămîne stejarul, să zicem, și-atuncea el, stejarul, va tinde mereu să se înalțe în lumină, să-l depășească pe arțar, și astfel se grăbește creșterea. La urmă arțarul, nefiind specie valoroasă prin sine, va fi eliminat..." (Titu Constantin, „Agricultura socialistă", 15 septembrie 1988).

VII. „Într-o primăvară secetoasă, la cîțiva ani de la constituirea cooperativei, o furtună nemaipomenită a măturat cîmpul de stratul fertil ; pe crivăi, pe șanțuri, la marginea lizierelor, pămîntul fusese troienit ca zăpada în timpul iernii. Cum s-a potolit vifornița, oamenii au început să care pămîntul înapoi : cu roaba, cu căruța și chiar cu palmele". Am citat dintr-un reportaj (Enciu Bobîrniche, „Agricultura socialistă", idem) și am vrut să arăt că un bun reporter are ochi de prozator.

VIII. Există, printre alți critici, și criticul-sepie care-și varsă cerneala exegetică asupra cărții pentru a-i tulbura conturul și pentru a se ascunde de privirea ei. El pornește de la ideea hedonistă că noaptea toate vacile sînt negre și un val de întuneric critic zvîrlit asupra obiectelor estetice duce la o confuzie interesantă prin cifrul ei tocit ca o cheie universală.

IX. Poezia : pescuitul în ape limpezi, proza : pescuitul în ape tulburi.

X. Insul poetic are dorința de a poetiza lumea, de a o pune sub protecția inefabilului, de aceea, prin libido sentiendi, antropomorfizează întreaga existență.

George Alboiu

DIN literatura sovietică

VASILI BELOV

În GARĂ

În micile gări din nord, una-i vara, alta e iarna. După ce coboară gerurile, sălile de așteptare sînt aproape pustii și curate. Trenuri vin puține, și mai puține opresc. Spre bucuria măturătorilor, nimeni nu împestrițează podelele cu albul cojilor de semințe : rar cine calcă pe-acolo.

Această mică sală de așteptare arăta ca o tindă țărănească. Nu lipsea nici motanul, un motan încă tînăr, care nu dormea — alerga cu inversunare după propria-i coadă. Paska, un găligan de doi metri, în scurtă neagră și pislari de asemenea negri, răsfrînți, îi zvîrli animalului un cap de pește și spuse :

— Mă, tu ești miță sau bondar ?

Apoi bău o cană cu apă din vadră și mai aruncă o privire pe mersul trenurilor. Avea de așteptat două ceasuri încheiate. (Paska mergea cu treburi la raion). Cum naiba să-și omoare vremea ? Chiar în clipa aceea, ușa se deschise și în prag răsări Masa Mahovka — o bătrînică mărunțică și curățel îmbrăcată. În zodia ei, n-avea virstă.

Era din colhozul vecin. Paska o cunoștea din vedere. Și el îi mai licărise ei pe dinaintea ochilor. Primul intră în vorbă Paska, care spuse cu ocrotitoare blîndețe :

— Încotro, măicuță ?

— Ia, după ochelari...

— Ca să vezi...

— Eh, și ce ochi aveam : au rămas în horbotă. Și-acuma — țidulă de la felcerița. Da' și vecinele zic : dacă tot ai ajuns la ochelari, mai bine te du și la-i.

— Cite nu îndrugă lumea ! spuse, important, Paska. Mai astupă-ți și dumneata urechile.

— Ce să le mai astup, dacă așa e : fost-ai, lele, cît ai fost...

Paska nu găsi replică. Tăcere. Dincolo de ferestre zdrăngăni un marfar gol, și din nou liniște. Motanul adormise, tolănit pe una dintre lavițe. Paska îl invidia : și el ar fi vrut să aipească, dar știa că e un gînd zadarnic.

— Ești de la „Pobeda", dacă ții bine minte...

— Nu, din Nazarovski, răspunse ea cu chef de vorbă. Dar, de fel, sînt din Artemievo. Eu, băiete, am văzut lumina zilei pe un brat de stuf, în smirc. Se duce mama după răchițele una, se-ntorc la bunica două ! Bătrînica pufni în ris, iar Paska veni mai aproape.

— Ei, lasă-mă ! Serios ?

— Dacă-ți spun... O vreme așa mi-au și zis: Fluștirica. Și Kukina. După bunicul. Un papă-lapte, adică mai bine zis papă-ceai, că lapte nu prea avea de unde.

— Dar vin ?

— Pe așa ceva n-a pus gura pînă a-nchis ochii.

— Aș ! De-alde astea poți să-mi spui pînă miine, că tot nu te cred.

— Cum, mă, flocuță, adică eu mint ?

— Minți sigur ! spuse, intru totul convins, Paska. Se retrase pe cît se apropiase, își ridică gulerul și închise ochii, acum chiar decis să adoarmă.

Din nou liniște în gară. Dar numaidecît Paska, de parcă și-ar fi amintit pe neașteptate ceva, își cocoță ca un clapon gîtlejul din guler și întrebă :

— Da' bărbat ai avut ?

— De măritat nu m-am măritat.

— Rău ai făcut ! Și Paska își viri iarăși nasul în guler.

Dincolo de zid zbirnîi telefonul și amîndoi auziră cum impiegatul de serviciu vorbea, ca de la om la om, cu stația vecină. Alt marfar, încărcat, și de aceea mai puțin zgomotos.

— Și uite că apucai șaptezeci de ani...

— Măiculiță Doamne !... Și ce-ai putut să faci singură atîta amar de vreme ?

— Apoi eu de cînd mă știu cînt și plîng! Dar nici cele care trălesc cu pruncii lor n-au o soartă mai brează. O știi pe Serafimovna, din Artemievo ?

— Mm...

— Ei, așteia, pe crucea gerului, ginerele i-a deschis toate ușile de la casă. „Pînă nu ieși, zice, nu le închide nici Cristos !". S-a mutat la fecior — alt pustiu de bine. O injură noră-sa ca pe-o cățea de pripas. Ce cuvînt mai are muierea în vremea de azi ?

— Asta cam așa-i.

— Iar bărbații...

— Ce-i cu bărbații ? Toată ziua-bună ziua — bărbații și iar bărbații ! Știi cît o respect eu pe soacră-mea ? Mai mult decît pe nevastă.

— Nimic de zis, o dată bărbat... Dar stai să vezi. Astă-vară numai ce mă trezesc cu Serafimovna : nici una,nici două — pe cuptor. Zace ea acolo pînă la prinz și deodată zice : „Pling, Mariușka, ori nu pling ?". Plîngi, femeie, plîngi pe săturate. Și să vezi plins !

— Ei și ? Și-a dat duhul ?

— Da' de unde : s-a dus după ciuperci.

— I-auzi : afurisită, baba !

Convorbirea înghețată pentru multă vreme. Masa Mahovka hotărî că e momentul să îmbuce și ea ceva. Scoase un ou, o ceapă, un colțuc de pîine și sarea, legată în colțul boccelei.

— Covrigi, spuse ea, o singură dată am mîncat. Cînd am stat la oraș. Dar dormi, dragule, dormi.

Capul lui Paska nu se ițî din gulerul înalt. Dar bătrînica își depănă mai departe gîndurile.

— Toată noaptea n-am închis un ochi. Spre dimineață, cînd să ațipesc — **alectorul...**

— Cine, cine ? tresări Paska.

— Cocoșul...

— Radioul, pesemne !

— Ce-i aia radio ?

— Atunci cine naiba te-a sculat ?

— Cocoșul.

— Păi nu ziceai că electro...

— Ba ziceam : cocoșul.

— A ?

— Cum adică „a" ?

— Cine dracu' te-a trezit, măi femeie ?

— Cocoșul.

— Ducă-se pe pustii !

Excedat, Paska dădu din mînă a lehamite. Se gîndi că bătrînica nu mai are mult pînă departe și găsi că e cazul s-o cam lase baltă. Îndeobște nu prea punea preț pe vorba muierească. Trecură vreo cinci minute. Paska se ridică și tîrșii cițiva pași prin încăpere. Apoi se așeză din nou, picior peste picior.

— „Print și cerșetor" ai citit ?

— Ce, maică ?

Paska ridică brațele spre cer, apoi le lăsă să cadă a deznădejde. Și din nou tăcerea îmbrățișă gara toropită de iarnă.

În românește de Doina Florea

VASILI ȘUKȘIN

DE CE ÎMI PLACE BELOV

Mă las lesne sedus de adevărul eroilor lui Belov... Cînd vorbesc, le aud intonațiile, dacă nu vorbesc, știu de ce tac, uneori simt că mă învăluie — pînă la iluzie — miresmele băii... „Se înoacă baia-n mirositură !...", zice, scump la vorbă, un mujic din Vologda, dar ce gustos le zice ! Tot el : „De-aia unul din doi tot apucau, diavolii, către nouăzeci ca nimica !" Și uite cum — ce mister operează aici ? — mujicul acela devine deodată apropiat, accesibil, arta scriitorului dispare și rămîne Fedulovici, cu care, dacă vrei, poți sta la taclale : „La mai scurtează coada vulpii ! Zi așa : nouăzeci ca nimica. Va să zică fiecare al doilea bătea nouăzeci ?" Sigur se repede să-ți dovedească. Îl poți urmări mai departe cum se răsucește pe scîndurile geluite : „Ehei, așa o baie — și-apoi o bălaie ! Abrucă-te, mă, Mitrei, mai sus, că sus e raiul !" Surid fără voie... Știu că nu asta a urmărit autorul — să mă facă, pe mine, cititor, să zîmbesc. Dar e aici atîta libertate, atîta adevăr și precizie, încît îți vine să și rizi. Poate că eu, înrudit cum sînt cu povestitorul prin indeletniciri, am să mă și minunez de asemenea auz, memorie și fler... Dar în virtutea aceleiași înrudiri, îmi dau seama limpede că pentru așa ceva numai memoria nu ajunge, fie ea și desăvîrșită. Auzul, simțul măsurii și al adevărului, tactul — toate sînt bune și la locul lor, dar nu ajung. Fără dragoste față de mujicii aceia, fără compasiune, ascunsă ori fățișă, fără cel mai autentic respect, nu se poate scrie așa. Exclus. Să-i faci să se întrupeze cu adevărat : zgomotoși, fuduli, harnici, răbdători, curați la suflet, apropiați și calzi... Nu. Fără iubire nu se poate scrie așa. Numai dragostea și comuniunea suferinței produc un adevăr atît de pătrunzător. Iar dacă-ți lipsesc și una, și alta, n-ai cum te prefaci că le ai. Unii se prefac, se poate întîmpla să iasă ceva veridic și așa și scriu criticii : „o povestire veridică", „un roman veridic". Numai că, vedeți dumneavoastră... Cum să spun ? Poate că adevărul și veridicitatea sînt, în realitate, noțiuni disjuncte ? În orice caz, ceea ce înțeleg eu aici prin „veridicitate" — travaliul abil al unei minți exersate, capabile să reproducă mai mult sau mai puțin exact schema vieții — stă chiar la antipodul adevărului viu... Mobiluri absconse, primitive și stranii îi determină pe oameni să ascundă adevărul... Cu atît mai prețioși sînt cei cărora le e cu neputință să fie fățarnici, să se inventeze pe sine, să lunece, într-un veșnic slalom, pe lîngă adevăr. Admir asemenea oameni ; ei mă umplu de jubilație. Lucrarea lor în literatură, în artă înseamnă mult : un suflet însemnat de talent și onest e în stare să vindece, să-ți fie sprijin cînd deziluziile și deznădejdea spulberă credințele, să-ți dăruiască putere și gust de faptă.

De unde-și soarbe un asemenea spirit forța tămăduitoare ?

...Oaspete al lui Belov în satul lui natal, Timoniha, am asistat la o scenă. Intră pe ușă o băbuță cu un petec de hîrtie în mînă : adresa fiică-si... Venise pentru ca scriitorul să-i alcătuiască o „carte", în care să-i dojenească odraslă înstrăinată : nu mai dă nici o veste, și-a uitat casa părintească de tot. Cîtă credință și speranță trăia în ochii femeii aceleia, credință și speranță că „Vasenka, ingerașul nostru" avea să-i scrie în așa fel fetei, încît aceea o să-și dea, în sfîrșit, seama că... Ce încredere răbufnea din sufletul bătrînei țărănci și cîtă amărăciune : fata s-a rupt de casă, s-a rătăcit de tot. Mai întîi am crezut că aveam în față vreo mătușă de-a lui Belov și că fata aceea mistuită de oraș îi era verișoară — de aici atîta intimitate. Nu erau rude. Și totuși venise. Aici trebuie căutat, pesemne, și răspunsul la întrebarea de unde își soarbe scriitorul forța irezistibilă. Din sufletele oamenilor... Acolo se și întoarce.

În românește de Ion Covaci

REVISTA STRĂINĂ

● **EDITORII NU VOR SĂ TIPĂREASCĂ CĂRȚI DE PROZĂ SCURTĂ,** aceasta a fost concluzia unei anchete organizate în anul 1928 în rîndul prozatorilor cehi, care au trebuit să răspundă la întrebarea „de ce nu se publică la noi proză scurtă ?" La anchetă au răspuns cei mai mari scriitori cehi ai epocii : Karel Capek, Karel Polaček, A.M. Tilschová etc.

O excepție fericită de la această concluzie a constituit-o scriitorul František Langer, de la a cărui naștere se împlinesc anul acesta o sută de ani. El nu numai că a scris proză scurtă, dar a reușit să o și publice. Recent, pentru a marca centenarul nașterii scriitorului, editura pragheză „Albatros" a publicat culegerea „Entuziaști și ciudați", iar editura „Ceskoslovenský spisovatel" culegerea „Vînzătorul de vise", ambele cuprinzînd cele mai reprezentative proze ale lui Langer. „Vînzătorul de vise" conține și povestirea „De început", publicată pînă acum doar într-o revistă, al cărui erou, făcîndu-și bilanțul vieții, constată că ea a fost fadă, că a făcut tot ce trebuia să facă, dar că totul a fost făcut fără bucurie...

Lucru care nu se poate spune despre Frantisek Langer, care și-a scris povestirile cu patimă și cu o extraordinară trăire, astfel încît ele nu sînt „alamă sunătoare și clopote care bat în gol", după propria-i mărturisire.

Langer este astăzi unul dintre cei mai îndrăgiți scriitori din țara prietenă. Se adevărește astfel previziunea unui mare regizor ceh din perioada interbelică, potrivit căruia „Langer este astăzi un mare dramaturg, dar va veni vremea cînd oamenii vor vorbi despre el ca despre un mare prozator".

Menționăm că piesele de teatru ale lui Langer sînt dramatizări ale povestirilor proprii.

● **„O SĂ MAI AUZIȚI DE MINE"** este titlul unui interesant roman pentru copii și tineret al scriitorului Uwe Kant din R.D. Germană. Ca și în precedentele sale volume, „Sărbătoarea clasei" și „Micul vrăjitor", Uwe Kant surprinde printr-un unghi plin de umor lumea lipsită de griji, dar atît de vulnerabilă, a copiilor și tinerilor.

Eroul romanului este bacalaureatul Jurgen, pe care autorul îl urmărește cu ironie dar și cu înțelegere în încercările sale de a o găsi pe Suzane, vechea sa prietenă, pentru a reînnoda o timpurie și frumoasă poveste de dragoste.

Parcurgînd filele cărții, cititorul va descoperi că, de fapt, Jurgen nu o caută pe Suzane, el se caută pe sine. Folosind metoda introspecțiilor filmice, autorul pătrunde adînc în viața interioară a eroului său, în visele sale. În felul acesta, Uwe Kant reușește să ne prezinte portretul unui băiat cuminte și simpatic, a cărui autocunoaștere îi va ajuta pe unii cititori tineri, de vîrsta lui Jurgen, să se regăsească odată cu el.

● **MANUSCRISELE LUI LEONARDO DA VINCI** aflate în proprietatea Băncii franceze din Paris vor fi tipărite pentru prima dată în acest secol în afara Franței, în Italia. Purtînd titlul „Codexul francez", această lucrare cuprinde însemnări, schițe și desene ale marelui om al Renașterii — pictor,sculptor, arhitect, om de știință —, din domeniile : anatomia omului, sistemul solar, ingineria tehnică, aparate de zburat etc.

Toate aceste documente au fost editate în Franța la sfîrșitul secolului trecut. Manuscrisele au fost aduse din Italia, de la Milano, de către împăratul Napoleon. Noua ediție a manuscriselor lui Leonardo da Vinci va apărea în 12 volume într-un tiraj de 990 exemplare, fiecare la prețul de 10 000 dolari.

Editorii sînt siguri că această lucrare de referință se va vinde rapid, în ciuda prețului foarte piperat, printre cei interesați numărîndu-se în primul rînd marile biblioteci, universitățile și colecționarii particulari.

● **ÎN ITALIA SE CITEȘTE TOT MAI PUȚIN** de la an la an. Potrivit datelor publicate de „Corriere della Sera" peste 70 % dintre italienii maturi se află sub limita „săraciei spirituale", ceea ce înseamnă că aceștia cumpără mai puțin de cinci cărți pe an. 51 % dintre italieni nu cumpără și nu citesc cărți. După afirmația revistei, această situație duce la nașterea unui nou tip de analfabetism.

Veniturile anuale ale pieții italiene a cărții se ridică la 2 700 miliarde lire italiene (cca 2 miliarde dolari) adică echivalentul unei optimi din veniturile anuale ale firmei Fiat. Tirajele cărților sînt tot mai mici, fapt care duce la creșterea prețurilor, un alt obstacol major în calea răspîndirii literaturii.

Cu toate acestea rețeaua bibliotecilor, în care sînt angajate peste 13 000 persoane, cîștigă, relativ bine, serie „Corriere della Sera". În ultima perioadă editurile se orientează din nou către crearea de librării proprii, practică abandonată cu vreo zece ani în urmă. De pildă, Editura Feltrinelli dispune de nu mai puțin de 13 librării.

Anul acesta s-a organizat pentru prima dată, la Torino, „Salone del Libro" la care și-au expus producția 520 edituri italiene. Acesta a fost organizat într-un spațiu destinat pînă acum unui autosalon. Spre deosebire de alte tîrguri de carte organizate în special pentru editori, oameni de afaceri etc. „Salone del Libro" a fost deschis în primul rînd pentru cititori, pentru publicul larg.

● **ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ ESTE ÎN CURS DE APARIȚIE** dicționarul „Scriitorii ruși 1800-1917", care urmează să fie o lucrare fundamentală, de proporții vaste. Va fi cea mai completă inventariere a scriitorilor ruși de pînă la 1917, care au scris deci în perioada numită „veacul de aur al literaturii ruse".

În acest dicționar, cititorii vor găsi informații biografice și bibliografice despre mai mult de trei mii de poeți, prozatori, dramaturgi, critici, autori de lucrări cu caracter memorialistic etc, practic despre toți cei care prin activitatea lor artistică au contribuit — în măsură mai mare sau mai mică — la formarea conștiinței naționale și sociale a poporului rus.

Acest dicționar este rodul muncii asidui de cercetare a membrilor unei comisii formate din peste o sută de cercetători științifici și critici literari din rîndul cărora fac parte personalități de seamă ale vieții literare sovietice, ca : I. Lotman, I. Mann, V. Vațuro, B. Bessonov, S. Bociarov, R. Timencik, A. Ospovat, A. Lavrov și alții.

Sute de scriitori dintre cei cuprinși între coperțile dicționarului au fost uitați de-a lungul anilor. Lucrarea, care va fi realizată de editura „Sovetskaia Entiklopedia", va cuprinde cinci volume și face parte dintr-un proiect mai vast, în cadrul căruia vor mai apărea dicționare consacrate „Scriitorilor ruși de pînă la 1800" și „Scriitorilor ruși-sovietici".

POEZIE CHINEZĂ contemporană

ZANG KEJIA

Sincer bucuros

O simfonie
nu e cîntată de-un singur instrument
viori flaute pian
au partea lor de sunete suave
Un tablou nepereche
nu e pictat cu-o singură culoare :
roșu galben verde azuriu
au partea lor de ferice-mbinare
Mincarea de fiece zi
nu poate-avea un singur gust :
dulce iute amar sărat —
fiecare cu gustul său preferat.
Poeziile pe care le-am citit
sînt felurite-n inspirație și stil :
crepusculare limpezi îndrăznețe fine —
cîte puțin din toate
Nu se pot ele judeca în pripă,
graba nu dă nicicînd roade bune ;
orice medalie are reversul său
și orice frumusețe limitele sale
Poeziile pe care le-am citit
sînt felurite-n inspirație și stil
sînt sincer bucuros
dar bucuria nu-i același lucru
cu mulțumirea.

Există oameni

în amintirea lui Lu Xun

Există oameni, chiar dacă în viață,
ce au murit demult ;
Există oameni, chiar dac-au murit,
ce sînt încă în viață.
Există oameni ce-și gravează
în piatră numele-ncercînd
să guste „nemurirea"
Există oameni ce se vor ca iarba
sălbatică în așteptarea focului
pămîntului s-o ardă.
Există oameni ce trăiesc
împiedicîndu-i pe ceilalți s-o facă ;
există oameni ce trăiesc
ca ceilalți să trăiască mai bine
Numele gravat pe piatră se va risipi
înaintea rămășițelor pămîntești
dar iarba sălbatică va fi mereu verde
oriunde va străbate adierea vîntului primăvăratec
Cine trăiește împiedicîndu-i pe ceilalți s-o facă
va avea un sfîrșit cu toți de față
Cine trăiește ca ceilalți să trăiască mai bine
va fi cît stelele în slava celor mulți

Mi-e dor de tine, Qingdao

Qingdao
lume verde
arbori verzi mare verde :
de opt ori în opt stavile
curentii calzi se împiedică
pătrunzînd în oraș
Un verde paravan uriaș se înalță :
este muntele Lao.
Gîndul meu zboară
dincolo de al nouălea cer
Qingdao.
semeni cu o floare
proaspătă, neasudată
îndrăgită de toți
Străvechile amintiri
se risipesc ca pulberea
În treizecisidoi de ani
m-am aruncat în brațele tale
de trei ori.
O altă vară soseste.
Qingdao, mi-e dor de tine
mie, cel depărtat
la mii de mile.

AI QING

Vinul

E nostim
are caracterul focului
și forma apei

E spiridușul veseliei
mereu de față
la sărbători

E spiritual
izbutește să te facă să spui adevărul
să-ți deschidă inima

E-n stare să te facă
să uiți de durere
și să te bucuri din orice

Liu Haisu :„Lotuși bătuți de vînt"

Bei pentru biruință
bei pentru prietenie
bei pentru dragoste

Dar fii atent
poate să-ți fure mințile
în clipele euforiei

Nu te amăgi că e apă
tocmai bună de stins necazurile
nu, e ca și gazul pe foc

Face mai sclipitori pe cei sclipitori
mai proști pe cei proști.

Trandafirul și spinii

Omul este încarnarea lui satana
dar și a lui dumnezeu

N-am văzut niciodată lacrimi de crocodil
dar am auzit multe minciuni cu zîmbetul pe buze

Trandafirul ocrotește cu spinii aroma
albina apără cu acul dulceața

E nebun cel ce se ceartă
cu un nebun

Minia nu are cadență
cearta nu are ritm

Timpul aleargă — o barcă
ce plutește dusă de val —
Viața — o barcă
ce plutește împotriva valului

În ciuda puzderiei lor
n-am văzut stelele ciocnîndu-se

Cînd faci pasul către lumină
nu uita de umbra ce te urmează

Petrolul pare apă
praful de pușcă pare pămînt,
ele așteaptă tăcute
flacăra

O șopîrlă aleargă pe pajiște :
o întreb pe fetița venită din Shanghai :
Ce este aceea ?
„Pasăre" e răspunsul.

În românește de Geo Vasile

Balcanice

TODOR CEALOVSKI

Întoarcerea poeziei

Caută-ți calea din nou
Pînă la orbitul ochi al nopții
Unde morții pe cine știe ce drum
Cu grele rugăciuni pe buze se-ntorc
Fiindcă eu nu mai pot suporta tirania
Care în mine răzbate ca o boală-a pădurii,
Pentru că eu n-am să aleg poezia
Care demult s-a eliberat
Din lumina-i tăioasă,
Pentru că eu n-am să numesc libertatea
(Care a recunoscut noaptea drept ultimul ei Stăpîn
Și de poetul ei a uitat),
Nici muzica strecurată în liniște
Ca să i se destăinuie focului
La marginea căruia
Timpul se revoltă împotriva lui însuși.

PETKO DABESKI

Împăratul Solomon

Debrăcați-vă
Le porunci el
Celor goi și răsgoi
Și ei atunci
La mare strîmtoare
Au dat jos de pe dinți
Și vălul de preț
Al rușinii
Care-i acoperea.

ABDULAZIS ISLAMI

Schiță

Într-o livadă
Patru frasini
De-o virstă.

Zice unul :
— Cum se poate să crese
Tare as vrea ca să știu.

Adăugă cel de al doilea :
— Pe drumul visării tu cresti
Precum chiparoșii.

Frasinul cel mai înalt murmură :
— O să te ducem
Înspre-orizonturi.

Ultimul nu-i auzi
Și rămase însingurat
Lîngă pîriul neliniștit.

Un vînt îl legăna ne-ncetat,
Dar oare-o să poată
Să-l trezească din vis ?

În românește de Dumitru M. Ion

SPORT

La o masă de lemn

În sfesnice de iederă ard lacrimi de miere. Stau la o masă de lemn și număr bucuriile unei zile. Au învins, trecînd în turul doi al Cupelor europene, trei echipe : Dinamo, Steaua, Victoria — cea de-a patra, Oțelul Galați, după ce-a băut cu canceul apă vie la Oradea, se va azvîrli, fără îndoială, să atîrne culori mocofane pe pieptul lui Juve. Și va urca — poți să știi ? — în suferința gardului de mărăcini un ris de copil. Dar pîn-atunci, tristețea toamnei e de busuioc. Cerul înțeapă și doare și arde-n el o lampă hrănită cu frunze și struguri de luncă. Puțin aduse din spate, nopțile se-neacă într-o moară veche pusă pe un cot de apă luminată de povești, unde se duce-n asfințit o corabie de lemn de lămîi, și cînd corabia aia se scufundă, îndărăt începe să se întindă vreme de demult. Dovadă : victoria Rapidului, la Tîrgu Mureș ! Fără de marginea cerului spune despre iubiri pe care parcă nu mai știm să le trăim. Pierdut pe-ntoarceri, ne-ndoit pe plecări, nesemănînd cu nimic, calul cu nările-njunghiate-n septembrie bate din izvorul singelui lîngă a treia cifră din virsta anului. La o masă de lemn stînd mă gîndesc cu mihnire că, născut să afund găleata în fîntîna domnilor, care e Cîmpia română, am plecat să mă răstignesc pe cuvinte, într-o viață de hîrtie. Am prăbușit turnuri ca să fac o pipă de lut !

Și totuși, ce toamnă ziditoare ! Aș fura clipele cînd fierbe mustul roșu în iederă ca să-l deschid din nou într-o geană de seară cînd vîntul fură întuneric de septentrion și ne smintește geamurile cu el.

La masa de lemn de sub corzile lui octombrie îmi vine să spun că am trăit o vară descultă, cu buzele sărate și plină de flori bune de pus semn într-un roman de dragoste. Acum, cînd fructele mălinului negru sînt vitraliile lunii, cînd pelinul se încarcă de poleiuri de argint, nucii se descătușează de melancolii, dureri necunoscute beau somnul podgoriilor și-n scorbura vișinului bătrîn plouă torențial cu amintirea vrăbiilor, vuietul drumurilor mă cheamă spre toate zările. Orientalul fermecat de ostroave și de plaiuri lunecînd în lumi asfințite se înalță în prag și ușa se deschide singură, în timp ce cărarea se încordează, năucă, spre munți !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană MUREȘ

ANUL XXXI
42
(1 379)
Sîmbătă
15 octombrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PENTRU OAMENI, PENTRU VIITOR

Toamna care este întotdeauna un anotimp de maximă concentrare a spiritului gospodăresc, un anotimp al rodului dar, în același timp, și unul al pregătirii atente, minuțioase a trecerii către un nou an, înregistrează în întreaga viață social-economică a patriei momente noi, sub semnul unui proces continuu ce se concretizează în aspirația spre mai buna organizare și eficiență sporită a tuturor domeniilor de activitate, spre o nouă calitate a muncii și vieții noastre.

Desfășurată sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, Ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 11 octombrie a examinat și aprobat **Programul privind asigurarea producției de energie, folosirea rațională a energiei electrice, termice și a gazelor naturale și regimul de lucru al unităților economice și sociale pe perioada de iarnă 1988—1989.** Accentuînd asupra necesității organizării superioare a tuturor activităților, a închiderii oricăror canale ale risipei de energie și combustibil, programul stabilește repere ferme, capabile să asigure protejarea unor materii prime vitale pentru economia noastră. Cele două decrete ale Consiliului de Stat, care au urmat acestei ședințe, statuează normele de consum și măsurile ce trebuiesc aplicate vizînd în același timp majorarea consumurilor normate lunare și reducerea tarifelor la energia electrică livrată populației.

Expresie a caracterului profund umanist al politicii partidului și statului nostru, a grijii pentru dezvoltarea continuă a economiei noastre și, deopotrivă, pentru creșterea nivelului de trai al oamenilor muncii, măsurile la care ne referim determină o puternică mobilizare a tuturor colectivelor de muncă.

Puse în dezbaterea Ședinței Comitetului Politic Executiv și aprobate în acest for, propunerile privind **aniversarea a 70 de ani de la făurirea statului național unitar român,** reprezintă înaltul elogiu adus unui moment unic al istoriei noastre — Marea Unire de la 1 decembrie 1918 — moment care a încununat lupta de secole a poporului român pentru unitate și independență, împlinind marele vis al tuturor românilor de a trăi uniți în granițele aceleiași țări.

Atmosfera în care țara întîmpină marea sărbătoare de la 1 decembrie capătă astfel semnificația unui legămînt statornic pe care fiecare dintre cei care trăiesc și muncesc pe acest pămînt al unirii noastre pentru totdeauna îl transformă într-un crez suprem de dăruire pentru înflorirea și înălțarea în viitor a patriei socialiste.

Un alt eveniment major a fost înscris pe agenda săptămînii trecute : **tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, a inaugurat, miercuri, 12 octombrie, Tîrgul internațional București, aflat la cea de a XIV-a ediție.**

Această amplă manifestare ilustrează cu pregnanță progresele mereu mai mari înregistrate de țara noastră în toate sectoarele activității economice, capacitatea economiei românești de a crea produse de înaltă performanță, competitive, capabile de a participa la schimbul mondial de valori materiale și spirituale. Prezența unui mare număr de expozanți de peste hotare la actuala ediție a tîrgului reflectă largul interes, aprecierea de care se bucură în lume produsele românești.

Tîrgul internațional București evidențiază, în întregul său, puternicul potențial economic al României, disponibilitatea sa pentru dezvoltarea continuă a schimburilor comerciale, dorința sa de a amplifica pe multiple planuri colaborarea și cooperarea sa cu toate statele lumii. Expresie elocventă a capacității de creație a unui popor liber care, într-o indestructibilă unitate, înfăptuiește sub conducerea partidului, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, marile obiective ale înfloririi continue a patriei, operă deschisă spre viitor, spațiu al bunăstării și fericirii întregii noastre națiuni.

Luceafărul

Imagine din timpul vizitei oficiale de prietenie în Republica Populară Chineză efectuată în aceste zile de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, la invitația tovarășului Zhao Ziyang, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez și a tovarășului Yang Shangkun, președintele Republicii Populare Chineze.

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C. C. AL P. C. R.

Implicarea în actualitate

„Care este destinul literaturii în lume la ora actuală ?“ — se întreba acum două decenii Marin Preda și tot el formula un răspuns tranșant referitor la enormul succes de care continuă să se bucure numeroase scrieri contemporane „tocmai într-o epocă în care — spune romancierul — am fi tentați să vedem o îndepărtare a publicului de literatură.“ Dar autorul „Moromeților“ considera, pe de altă parte, că romanul de la noi trebuie să facă mai mult pentru a se angaja în realitatea vie a epocii. Într-un dialog purtat cu Mihai Ungheanu — publicat în revista „Luceafărul“ din 26 aprilie 1975 — Marin Preda afirma : „În societatea noastră se petrec, fără îndoială, lucruri senzaționale, întîmplări tulburătoare. De ce nu profită toți romancierii ? Vreau să spun de ce nu asistăm la o adevărată înflorire a acestui gen literar atît de tare legat de istorie ? Într-adevăr încotro se îndreaptă romanul românesc contemporan ?“ Credem că reprosul scriitorului viza oarecum lipsa de anvergură a problematicii romanului nostru de actualitate și chiar dacă între timp au apărut cîteva remarcabile proze inspirate din realitatea acestor ani întrebarea lui Marin Preda își păstrează valabilitatea obligîndu-ne la o analiză lucidă.

Fără să se substituie reportajului, bineînțeles, romanul de actualitate poate surprinde imaginile momentului pe care-l traversăm, redînd omul și existența socială de azi prin filtrul transfigurării literare. Proza nu dă rezolvări la marile probleme ale lumii contemporane, căci nu asta este menirea ei de fapt, dar ea poate sonda realitatea umană în profunzime abordînd aspectele esențiale ale prezentului și îndemnînd prin asta la meditație. Epoca actuală este frămîntată de întrebări privind destinul omului „aflat la răscruce“, există azi o tensiune dilematică a ființei reflectată în plan moral, civilizația modernă produce importante mutații psiho-sociologice și toate acestea își pun amprenta pe gîndurile și sentimentele omului concret, pe stilul său de viață. Literatura este în măsură să ofere imaginea simbolică a prezentului, adică să surprindă mișcările subterane ale istoriei, cu-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

1918-1988: 70 DE ANI DE LA MAREA UNIRE

Spiritul Unirii

Pe 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, printr-un act de voință al întregii suflări românești, la fel de firesc și tot atît de implacabil ca și înaintarea astrelor în ceruri, lumea aceasta străveche de la Carpați și de la Dunăre se întregi, în sfîrșit. Erau acolo, ca într-un poliptic reprezentînd toate stările sociale și dînd seamă de năzuința unui întreg popor, țărani și negustori, cărturari, învățători, oieri și funcționari, o întreagă societate românească reprezentată de ceea ce avea tipic și esențial. Și chiar dacă scriitorii lumii aceleia nu fuseseră acolo prea mulți, totuși participarea lor se arătase a fi fost vie și stăruitoare, astfel încît putem zice că deși momentul nu-și găsi de îndată barzii, el fusese pregătit, cu toate acestea, de ei. Octavian Goga și Aron Cotruș, și mai înainte de ei George Coșbuc, „luceferiștii“ celor dintîi ani ai secolului și încă mulți alții, veniră cu acel ideal ce nu se configurase atunci ci demult căci gîndul întregirii este viu în literatura românilor încă de la primele ei manifestări știute. Însă, spre a fi o țară întregită, aceasta trebuise să fie o țară independentă și Independența se făcu, la 1877, cu arma în mînă ; cel care rostise vorbele fundamentale după care sîntem de-acum o națiune de sine stătătoare și independentă fusese, dar, tot un scriitor, un istoric și un romancier : Mihail Kogălniceanu. Și, mai înainte chiar, cînd Principatele se uniră puse sub același domn, „unioniști“ fuseseră, în Moldova și Valahia, cei mai de seamă scriitori. Istorica „Horă a Unirii“, această emblemă a unei adevărate, istorice **ore astrale** a românilor, e a unui poet, a lui Vasile Alecsandri, dar cei care, cu vorbe și cu fapte, întărîră acest gînd erau atunci nu puțini. O întreagă generație literară, a „pașoptului“ exprimată deplin în toate părțile locuite de români prin ideea de a se uni în sfîrșit, după o istorie plină de vitregiri, se regăsise acum, la 1859, înaintea celui dintîi pas fundamental către un viitor ce se prevedea, peste încă vreo zece ani și pentru un tînăr din Țara de Sus care va întruchipa esența acestei literaturi, a fi „de aur“. Însă, la drept vorbind, acestea sînt nu momente izolate și acte de cutezanță animate doar de conștiințele treze ci expresia unui lung și irevocabil proces, comunicînd o dorință fundamentală a unui întreg popor, care, de la vlădică și pînă la opincă (așa cum se zicea) voise a se defini în lume ca un întreg ; întregul care, originar, fusese. Astfel încît, putem spune fără a greși că, înainte de toate, aceasta

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 6-a

Literatura din preajma Marii Uniri

O cercetare temeinică asupra literaturii române din sud-vestul țării a realizat Virgil Vintilescu în **Secvențe literare** (Editura **Facla** — 1987). Subintitulată **Repere literare bănățene** (1880—1918), cartea particularizează cercetarea la un ținut de veche și bogată tradiție culturală, cum este „Banatul. Avînd în atenție literatura din ultimele două decenii ale veacului trecut și perioada veacului nostru pînă la Marea Unire, cartea lui Virgil Vîntilescu se ocupă de toate aspectele problemei luată în discuție — **Implicarea presei bănățene în viața literară, Societățile de lectură și conferințele literare, Deschideri spre critica și istoriografia literară modernă, Receptarea clasicilor** (Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Ioan Slavici, Ion Creangă, I.L. Caragiale, George Coșbuc), **Folcloristica de la amatorism la știință, Proza** (Ioan Popovici-Bănățeanul, Emilia Lungu-Puhallo, Damian Izverniceanu, Cassian R. Munteanu, Mihai Gaspar), **Proza memorialistică și de călătorii, Poezia.** Puține lucruri esențiale se mai pot spune, cred, după această cercetare a lui Virgil Vintilescu asupra literaturii din această perioadă. Cartea face un examen critic amănunțit al specificității fenomenului literar românesc din această zonă de sud-vest „dintr-o perioadă ostilă unității noastre politice și spirituale, din pricina ocupației străine“. Autorul explică de ce a ales epoca aceasta. („Am considerat că aceasta este perioada cea mai semnificativă pentru felul în care forțele literare locale s-au integrat în ritmul nou, modern al literaturii, impus de apariția pe plan național a marilor clasici și de dorința de innoire a scrisului, atît de reliefantă la scriitorii din generația postmaioresciană. Pe de altă parte, anul 1880 a însemnat pentru Banat și începutul unei epoci de angajare complexă în viața spirituală românească, prin dorința de a stimula într-o mai mare măsură participarea forțelor intelectuale la făurirea ei și prin insistența pentru întemeierea unor periodice în Timișoara“). Cartea lui Virgil Vintilescu aduce interpretări noi ale fenomenului literar din sud-vestul țării, ocolind clișee, căutînd o dreaptă cumpănă a fixării în context. Creația în grai, prin supralicitare, a dus la izolare, dar, paradoxal, și la o judecare în bloc. Tocmai acest clișeu îl combate Virgil Vintilescu, analizînd diferențiat creația literară de acest fel. Fără exagerări, dar și fără complexe, Virgil Vintilescu afirmă răspicat ceea ce consideră valoare și element favorizant procesului general de dezvoltare a literaturii în perioada discutată. Și în același spirit critic și prob ce caracterizează întreaga ' carte apreciază că „fenomenul izolării unor condeiuri în paginile cîtorva publicații locale, unde cultivau o literatură cu caracter experimental, îndeosebi pentru a proba valențele literare ale

Alexandru Ruja

Continuare în pag. a 6-a

● ÎN ACEST NUMĂR : ● VIITOR DICȚIONAR LITERAR ● POEME DE ● GEORGE TĂRNEA ● CONSTANTIN ABĂLUȚĂ ● ION CRÎNGULEANU ● MARIA CERCHEZ ● COMAN ȘOVA ● VASILE ANDRONACHE ● PROZĂ DE ● ADELINA IANULI ● CRONICA LITERARĂ DE ● V. F. MIHĂESCU ● VIAȚA CĂRȚILOR ● COMPENDIU ● RECAPITULĂRI : „NICOLAE IORGA, CĂLĂTOR“ DE PAUL DUGNEANU ● CĂRȚILE AMINTIRII : „VLADIMIR STREINU“ DE SANDA DIAMANTESCU ● REMEMORĂRI DE MIRCEA MICU ● CUMPĂNA DE G. ALBOIU ● CONFABULE DE IULIAN NEACȘU ● POEȚI ȘI CENACLURI ● MAPAMOND ● SPORT DE FĂNUȘ NEAGU

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Romanul unei civilizații

II

Printre soluțiile la care putea recurge pentru a se pronunța, la modul românesc, asupra omului, Mirela Roznoveanu alege una ciudată și riscantă, atît la prima vedere (prin aerul „esteticește“ depășit), cît și în fond (prin dificultatea realizării) : și anume, inventează o pereche „supranaturală“ Fausta (dubletul Faustus — Fausta revine deseori din antichitate pînă azi) și dl. Constantinescu, alias Konstantinos (numele își schimbă grafia și sufixul după limbile și etniile prin care peregrinează), personaje cu o biografie plauzibilă pentru muritorii de rînd, bucureștenii în mijlocul cărora descind (ea este o italiancă bogată, întîlnită la Londra sau la Roma de unele personaje, și care își justifică peregrinările, dacă am reținut eu bine, prin dorința de a afla, în biblioteci și la fața locului, mărturii specifice despre evoluția diversificată a latinității), dar care în final se vor dovedi a fi mici zeități păgîne, o nimfă și-un faun din cortegiul lui Pan-Dyonissos, numele ei sugerînd tocmai latinitatea cu îndepărtate origini (chipul are trăsături pure, indoeuropene), iar al lui — elenismul : așadar, o conjuncție care figurează chiar dubla rădăcină a civilizației europene, în care ne înscriem de două mii de ani încoace. (Riscul de care vorbeam mai sus este eliminat prin faptul că personajele sînt, prin pregnanță, mobilitatea și cuprinderea lor, poate cele mai reușite ale romanului, ceea ce autoarea pare să fi și intenționat). Această alegere îi permite să puncteze, în datele esențiale, atît axul diacronic, prin perspectiva ubicuă și trans-istorică a Faustei-Konstantinos, cît și să ofere un unghi de vedere meta-uman, dinspre condiția zeiască, genul proxim al omului. Va fi așadar, în roman, o permanentă împletire între diversele relaționări, dependențe, condiționări ale personajelor de grup, reprezentînd diverse categorii socio-profesionale (un medic generalist, un psihiatru, un fizician, un diplomat, o gospodină, un estetician, un literat, o cosmeticiană de lux, un șef de catedră de lingvistică și asistentul lui, o lingvistă cu preocupări de gramatică generativă, mai multe neveste — elemente de legătură — etc.), așadar un adevărat esantion (experimental), întîlnindu-se în mai multe medii și discutînd despre rostul existenței, fiecare din perspectiva profesiei, a treptei de evoluție pe care se află, a rolului social pentru care se simte destinat, — și **privirea liberă, deconditionată,** peste spații și timp, a Faustei și a lui Konstantinos, care devin factorii de coeziune și manevrare a grupului, în scopuri de inițiere. Sensul inițierii pare a fi tocmai de-condiționarea, scuturarea de îngrădiri, în vederea eliberării și realizării, atît în istoria mare (printr-o fuziune a științei cu arta, a adevărului, puterii și frumosului), cît și la scara individului, — a naturii libere, divine a omului ; pînă într-atît încît s-ar putea ajunge nu numai la „mica magie“ a manipulării spațiului și timpului (la îndemîna Faustei, a lui Konstantinos, dar și a lui Sabetay, o altă „călăuză“, venind de astădată dinspre ocultul ordin al **Rozei,** și plasat în

Gabriela Negreanu

Continuare în pag. a 6-a

PROFIL

Un blazon de apărat

Într-o poezie, intitulată „Lecturi de spital“, din ultimul său volum — „Aproape imaginară“ — Cleopatra Lorințiu se destăinuiește : „o carte de-a mea. Reciteam rîndurile / din care odinioară crezusem să picură sînge. / Nimic nu recunoșteam“.

Într-adevăr, **pathos-ul** (în cel mai pur sens etimologic : suferință) care animă versurile acestei autoare e copleșitor. Pătrundem cu ea într-o lume a spaimelor și a neliniștilor, străbătută de dureri precum de șerpi veninoși, torturată și torturantă, căutînd flagelarea ; un veritabil Ev Mediu al spiritului, prin fervoarea cu care se dedică suferinței și spasmelor. De aceea, vom păși cu o deosebită circumspecție. Asemenea situații sînt în genere artificiale și ascund cu totul altceva.

La prima vedere, aspirația poetei e de natură edenică : se invocă ades vîrsta de aur ori dobîndirea stării nirvanice. Aceasta, prin opoziție față de cotidian, mai bine zis de cotidianul citadin, interpretat ca vulgar, agresiv și degradant („cînd ieși din apartament te izbește / în nări civilizația ghenei“). „Blînda floare de sampaguita“, simbol vindecător, nu poate crește pe asfalt ; dimpotrivă, aici există medicamentele, tehnicile chirurgicale, zidul, grăsimea mesei de prînz : „suferim / cu inimile lipite una de alta, finalul / înecîndu-se în grăsimea mesei de prînz“. Violenta respingere a civilizației orașului (metropolei) o înscrie imediat pe Cleopatra Lorințiu în categoria spiritelor tradiționaliste. În același timp, însă, poeta e foarte departe de idealul arhaic și rural, pe care îl aprobă numai ca basm. Nu într-un sat oarecare ar vrea ea să trăiască (la modul liric, desigur), ci într-un castel. Atracția legendelor cavalerești acționează din plin asupra autoarei, ce se închipuie fie „întîia doamnă de onoare / a Reginei de Iasomie“, fie „mica principesă a presimțirilor“. Așadar, nu tradiționalismul e autentic în versurile ei, ci încercarea de evadare într-un spațiu estetizat, încercare preluată de la simboliști.

Dealtminteri, evadarea de tip simbolist e bine reprezentată încă din volumul „Peisajul din care lipsesc“, unde apar insistent zone exotice de la malul mării (San Diego, Salinas, Monterey, Helgoland). Această traducere atît refuzul cotidianului, cît și o certă doză de bovarism, impo-

Radu Comănescu

Continuare în pag. a 3-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Însemnele istoriei

Luminat de frunzișul pîlpiitor al bătrînilor plopi și castani din preajma edificiului, cu o nelămurită emoție am intrat în frumosul și primitorul muzeu orăvițean. Și era firesc să fie așa, deoarece — dincolo de tainicul îndemn pe care mi l-a adresat Nicolae Pirici, președintele Comitetului orășenesc de cultură și educație socialistă — știam că această clădire găzduiește cel mai vechi teatru din țară (inaugurat la 10 octombrie 1817), teatru în care Eminescu a participat ca sufleur, în vara anului 1868, la reprezentațiile pieselor din repertoriul trupei Pascaly. Am privit cu admirație expoziția filatelică „Mihai Eminescu“ — deschisă cu prilejul aniversării a 120 de ani de la trecerea marelui nostru poet național prin acest lăcaș de cultură, am văzut în liniile și culorile picturii lui Traian Baia portretele celor mai de seamă oameni de artă și cultură din această zonă și mi-am umplut sufletul și gîndurile de istorie vizitînd expoziția de ceramică, obiectele de podoabă și inventar arheologic datînd din neolitic, din epoca bronzului și a fierului, din perioada continuității daco-romane și a organizării prefeudale românești, cu dovezi materiale provenind din cetatea cnezială de la Ilidia. Bogată este și expoziția de carte veche, cu „octoihe“, „liturghiere“ și „cazanii“, ajunse în așezările acestor meleaguri din vestitele centre tipografice românești de la Rîmnic, Blaj, București, Sibiu, sau străine, de la Buda și Viena. Am citit de pe filele îngălbenite de cernerea vremii, pagini tulburătoare despre reprezentanții iluminismului bănățean, între care pitorestile figuri ale lui Nicolae Stoica de Hațeg (1751—1833) și a revoluționarului pașoptist Eftimie Murgu (1805—1876), se află mereu sub un nimb de lumină.

Transformată în spital în timpul primului

Eugeniu Nistor

Continuare în pag. a 2-a

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

DANIEL CORBU: «Plimbare prin flăcări»

●

ION CRISTOFOR: «Cina pe mare»

deci : „astăzi am ieșit să cuceresc lumea cu un braț de metafore / astăzi vă mulțumesc zile lungi de octombrie / vă mulțumesc autori iconoclaști cărți apocrife / vă iubesc cimitire de îngeri biblioteci / vă iubesc imblînzitori de vulpi ai tinereții mele / veac de singurătate crimă și pedeapsă eroi și / morminte moarte și busolă / cîntări despre noi însîne sîntem Walt Whitman spre tine / mă-nclin și-ți dau bună ziua / așa cum aș da întregii Americi / a venit însă timpul bunule Spinoza Eminescu / Fiodor Dostoievski Camus Lorca / Rilke Allen Ginsberg complicii mei Kafka / Borges și tu Nichita Stănescu — cel mai tînăr / cel mai tînăr / dintre zeii acestei țări — a venit timpul să / mă despart de voi și să fiu eu însumi / să văd cît din lume e firesc și cît absurd / a venit timpul să mă despart de voi / rănile mele au început a răsări în cuvinte". Acest fragment retoric din poemul **Retorică** definește transparent starea interioară din care se naște poezia tînărului Daniel Corbu, în cel de-al doilea volum al său, intitulat după o sugestie din Marguerite Yourcenar, netitată între autorii tutelari, „Plimbarea prin flăcări". Daniel Corbu scrie o poezie obsedată de singurătate/singularitate, ferită de demonul ironiei, încărcată de tristeți declamate (uneori metafizice), într-un limbaj declarativ și constatativ, care lasă doar rareori vreo șansă ambiguității profitabile. Poemele relau, transfigurate în sens tipologic, transe dintr-o biografie fixată, deocamdată, la granița dintre copilărie și juventute. Descoperirea lumii și a sinelui — de cele mai multe ori aflate într-o relație de adversitate/incompatibilitate — nu se face, așazicînd, cu o privire candidă, uimită de miracolul existenței, ci „alterată" de lecturi, orgolioasă, pe de o parte, umilă, pe de altă parte. Această oscilație de atitudine poetică își are sursa în dilatarea de tip romantic a eului liric și își găsește o posibilă explicație în ecuația, amintită deja, singurătate/singularitate. Sentimentul singurătății se amplifică în criză de identitate, teatralizată, din pudoare, dar nu mai puțin autentică : „He, he ! am aflat cum vă peticiți bucuriile / cum vă holbați în tăcerile mele / cum fugiți de voi înșivă / curînd va ieși luna roșie (Ay ! n.n.) / curînd încă o carte de versuri va invada Europa / cineva va trece ca un hohot pe o stradă pustie / ploaia va continua să cadă pe chipiul de general / pe umerii exacți ai femeilor exacte în spațiul alb dintre da și nu / cabotinii vor continua să-și schimbe perucile / noi cine sîntem Daniel Corbu / și cărei fericiri vom plăti astă seară tribut / cine sîntem peprorînd în fața boltii ideale / te întreb cine sîntem noi Daniel Corbu stăpîn / peste care popoare stelare (Dimitrie Stelaru ? — n.n.) și / cărei fericiri vom plăti astă-seară tribut." **(Elegie de spus în fața oglinzii).** Cum se vede, singurătatea nu este un dat, ci un efect contextual, obținut din raportarea sinelui la lume. Altfel spus, este o stare provocată, incitată să fie, supravegheată de luciditate și tratată ca un exercițiu autoimpus. Singularitatea este o stare dezirabilă, o aspirație fundamentală, tentînd anularea crizei de identitate. Poetul își asumă orgolios accesta „damnare" romantică, se vrea un „ales", purtînd ca pe un blazon stigmatul poeziei și încearcă, repetînd în variante, să acrediteze imaginea : „Și-acum că poezia ți-i nevindecată rană / (așa cum marea e mireasa înecatului) / că ești egal în drepturi cu singurătatea / fericit uneori ca orbii care visează focuri de artificii / că ai fost născut să duci în spate un imperiu / de vorbe / că n-ai bătut tobele unei neliniști străine / că ai ajuns întotdeauna la locul faptelor odată cu / primejdia și singurul tău mod de existență e furtuna / spune-mi TU — mi-a zis Poezia — și hai să ne începem plimbarea prin flăcări" **(Plimbarea prin flăcări).** Oscilația (termenul nu are nimic peiorativ) de atitudine poetică și limbajul emfatic (la fel ca în parantaza de mai înainte) creează impresia de dramatism, dar unul de tip discursiv, rezultat din coerență și derulare, aș zice, logică. De aici, sentimentul la lectură de exterioritate, ca atunci cînd arborezi o ținută de spectacol, adecvată doar atunci și acolo. Metaforele sînt relativ rare și mult prea... discrete pentru ca imaginea poetică să dobîndească strălucire și caracter memorabil. Bratul de metafore cu care poetul a ieșit să cucerească lumea este încă ușor, mai ușor decît în primul său volum. De aceea, „Plimbarea prin flăcări" a lui Daniel Corbu se termină fără „arsuri" profunde.

La al doilea volum de versuri se află și Ion Cristofor, poet constituit încă de la debut („Odăile fulgerului") care reușește acum, cu „Cina pe mare", o sensibilă aprofundare a universului său liric. Poetul este un meditativ melancolic (rareori apar accente sarcastice și tonalități ironice), un reflexiv care gîndește condiția artistului în termenii culturii, găsind aici temeiurile gestului creator. Solitudinea este și la el, ca și la Daniel Corbu, una dintre obsesiile fundamentale, trăite însă cu un soi de înțelepciune (sau, poate, resemnare) auroasă, care vine din experiență culturală asumată și asimilată : „O, seceriș al singurătății / cu poame de aur pe mese de piatră / pe care nimeni nu le rivnește / / Cînd nu ajungi niciodată să urci toate treptele nopții / fără să auzi albinele urcînd din abis / trebăluind în fagurii versului tău / Ascultă dar arborii împrăștiind în vînt / banii de trecere ai morților / melcii alunecînd pe cearceafurile iubitelor tale / pe rochiile lor albe ca burta rechinilor. / Ascultă fluviul adînc ce curge din ochii tăi / și constelațiile lente născîndu-se / fără să le pese de tăcerile, de silabele / poemului tău / scris acum de o îndepărtată mină străină" **(Seceriș al singurătății).** Stilizarea imaginii poetice ascunde aproape de tot dramatismul interior, neliniștile răzbătînd totuși către suprafața poemului printr-un vers, printr-un cuvînt uneori, care aduc ecourile vagi ale furtunii din adîncuri. Titlul volumului vorbește el însuși despre modul în care poetul înțelege condiția scriitorului și, în general, condiția umană, „Cina" conotează, între altele, sensul reculegerii, al liniștii, este momentul care precede repausul, abstragerea din contigent. „Marea", de la Homer încoace, este spațiul neliniștii, al întrebărilor chinuitoare, este zeița-mamă invocată de viteazul Ahile în momentele de răscruce. O „cină pe mare" este tot ceea ce poate fi mai contradictoriu, mai solicitant, mai supus hazardului. Poezia lui Ion Cristofor încearcă și reușește admirabil, în planul expresiei lirice, să armonizeze aceste contrarii, fără a anula dramatismul consubstanțial al confruntării sau, mai exact spus, lăsînd să plutească în aer (în „aerul" poemului), presimțirea tumultului interior. Călătoria pe mare este, se înțelege, un simbol al drumului către sine, o coborîre în adîncurile ființei pentru a extrage de acolo motivațiile existențiale esențiale. Aura filosofică înnobilează versurile lui Ion Cristofor, așa cum narcisismul suferinței adaugă o notă de estetism rafinat, atenuant, viziunii : „Cu fața ta de cretă stins lucind / într-un crepuscul cu umbre de purpură și aur / albitele lungile taifasuri cu himerele / neauzit de sirene, neauzit de greci / murmuri ca un scolar înspăimîntat, bătrîne / / În vuietul mării fără-ncetare murmuri, repeți / / «Vai, scrierile tale sînt o mare / plină de greșeli de litere și fraze greșite». / / Și cade soarele cum capul lui Ioan / pe tipsia de aur a mării / și cazi cu fața ta obosită / în cenușa, în pulberea paginii / strivit de un munte de aer / de stanțele mării vuind, auind / de plînsul sîngerosilor, cruzilor regi / din depărtatele prăfuitele secole / schelălăind" **(Bătrînul și marea).**

Agitației necontenite a spațiului marin (simbol al trecerii, al temporalității distructive) Ion Cristofor îi opune, imagini ale încremenirii, ale pietrificării, ale solidificării (versus fluiditate) : „Marea încremenită" și „vuietul mării" ; „Mina pietrificată pe paginile unei cărți nescrise" și „Mina ta e o flacără zbătîndu-se într-o cușcă de umbre și vorbe". „norii de fier", și „trec nouri luminoși", și așa mai departe, iarăși și iarăși. Poetul este o structură duală, disputat de forțe contrarii și dublu disponibil nu din disponibiliate jucată ci din necesitate asumată. Dramatică mereu, viziunea poetică devine sumbră în poemele profetice **(Despre imaculata concepție a poemului, Memoria tăcută),** dar nu mi se pare că aceasta ar fi tonalitatea adecvată vocii sale lirice. Glasul său sună plin și rotund atunci cînd mina caligrafiază, în registru simbolic, desenul delicat al fragilității ființei.

Cu „Cina pe mare", Ion Cristofor se impune drept unul dintre cei mai interesanți poeți ai noii generații, a cărui evoluție se cuvine urmărită atent și comprehensiv.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

FERICIREA DE A FI

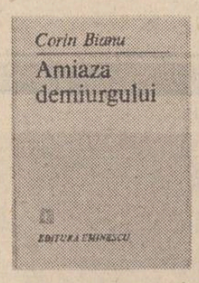

După ce ne-a propus în 1987 un neașteptat, interesant și bine realizat roman, **În bătaia vînturilor,** Corin Bianu vine în acest an recent — cu o unitară și elocventă carte de poezie, publicată la Editura Eminescu, avînd însă un titlu pretențios*). Cunoscut ca poet dintr-o efervescentă activitate lirică, autorul adună între coperțile prezentului volum poezii reprezentative ce-i conturează clar profilul în concertul actual al liricii noastre. Filtrînd sentimente și trăiri, Corin Bianu întrupează în poezie idei clare, concise. De altfel, conciziunea expresiei sale poetice este o trăsătură definitorie observată de critică și care este prezentă, continuă deci o linie, și în prezentul volum : „El nu poate fi îngînător / Pentru că nu atacă / Niciodată // Glontele de durere / Cînd îi pătrunde sub platoșa ființei / Urmează soarta grăuntelui de nisip / Ajuns în cochilia scoicii / Și se preface în perlă // Fiindcă nu atacă în nici o împrejurare / El nu poate fi niciodată învins" **(Pax).**

Amiaza demiurgului, așa se numește cartea care cuprinde poezii ce încumbă și etalează iubirea de patrie, de oameni, de fapte ; poezii intimiste, de dragoste. Prin cuvinte puține — poezia lui Corin Bianu este esențializată — printr-o „tragere" scurtă cu bine alese cuvinte, limpezi, autorul trezește sentimente nobile cititorului și dezlănțuie imaginația îmbiind meditații intelectuale benefice: „Ar trebui din mătasea cuvintelor / Să-ți durez o mantie / Pe măsura frumuseții tale // Cuvintele mele ar sui desigur / O încîntătoare treaptă a măiestriei // Dacă aș săvîrși minunea aceasta / Cuvenită ție, tînără mamă / Aplecată asupra izvorului / Ce prinosuri merită oare / Pămîntul care te-a zămislit" **(Țara în fiecare zi).**

Luminoasă, lipsită total de obscurități, poezia practicată de Corin Bianu aduce mereu în prim plan bucuria vieții, a trăirilor curate, a sentimentelor tonice din care izvorăște fericirea de a fi : „Lumina este un arbore / Pe crengile sale / Păsările se leagănă / În funii de cîntec // Păduri de necuprins / Bucură pămîntul acesta // Și eu / La rădăcina copacilor // Un fir de iarbă" **(Un fir de iarbă).**

Izvorîtă dintr-o nobleță de trăiri, distinct conturată ca stil, poezia lui Corin Bianu din cartea prezentă ni-l relevă pe autor drept un receptor de evenimente cu mari rezerve de simțire și de redare curată, alegînd grîul de neghină cu un simț nativ specific poeților de adevărată vocație : „Pe nisipul nins de impasibilii nori / Ai uriașei clepsidre / Solzii șarpelui au lăsat / Mai adînci / Ca făgașele împietrite ale nefericirii // O, coloană fără asperități / A șarpelui ideal // Coloană șlefuită / Din gresia cuvintelor / Este vocea mea" **(O coloană șlefuită).**

Unitară în stil, cum spuneam, cartea **Amiaza demiurgului** este o reușită în scrierile lui Corin Bianu, poet așteptat cu interes.

Gheorghe Daragiu

***) Corin Bianu : „Amiaza demiurgului", Editura „Eminescu", 1988.**

PROZA

CARTEA PRIMELOR IUBIRI

„Întotdeauna este nevoie de un editor ! Este ce s-a întîmplat în cazul autoarei acestui roman care spune destul, **singur.** Irina Fieroiu a întîlnit și ea un editor capabil de generozitatea de a sluji o partitură tînără". Aceste cuvinte ale lui Dinu Săraru de pe fața ultimei coperți a romanului „Claudia" de Irina Fieroiu*) apărut nu de mult, conțin un adevăr evident și valabil oricînd. O lectură atentă a celor 112 pagini de proză ne-a convins că adevărul acestei mize există. Dar ce poate spune **„romanul"** unei autoare abia ieșită din adolescență ? Confruntarea cu erosul, cu obtuzitatea sau ignoranța celor mai mult sau mai puțin apropiați, nu pot rămîne doar banale întîmplări adolescentine atunci cînd consecințele lor pun o conștiință tînără în fața unor situații grave, responsabile de evoluția unui destin. Climatul familial este decisiv pentru consolidarea trăsăturilor unui caracter.

Orbita existențială pe care dorește să se plaseze Claudia Ionescu, eroina cărții, nu poate fi aceea a compromisului. Descoperirea orbitei propriei evoluții în viață se va face nu fără dureroase încercări și reveniri nereușite. Claudia nu poate accepta compromisul, dezacordul cu sine însăși, cu eul său profund, cu puritatea conștiinței sale. **„Doar cu mine însămi mai puteam vorbi deschis",** spune ea la un moment dat. În acest context cartea Irinei Fieroiu se adresează atît acelor părinți care „panicați" vor „să-și transfere responsabilitatea unor medici", dar mai ales acelor conștiințe în formare a tuturor adolescenților. Este un sondaj curajos al conștiinței unei tinere absolvente de liceu. Eleva Claudia Ionescu a suferit un șoc „anafilactic" în urma unei explozii a gazelor, urmate de un incendiu la bucătărie. Cînd avea 14 ani e dusă de părinți pentru cîteva săptămîni la spitalul de boli nervoase. Deși este echilibrată nervos, perfect sănătoasă, este constrînsă de părinți să urmeze timp de patru ani un tratament cu... „hapuri și injecții". În intervalul celor patru ani se petrec evenimentele care vor marca decisiv existența Claudiei Ionescu. Unul dintre ele, cel mai important, este întîlnirea cu Marcu Moraru, un „viitor coleg" de liceu. Prin el va cunoaște Claudia iubirea, prima ei poveste de dragoste consumîndu-se meteoric deoarece Marcu va muri la nici 17 ani de o boală incurabilă. O iubire curată așa cum se întîmplă să fie mai totdeauna prima iubire, avînd în ea ceva din sacrificiul „primelor iubiri" labișiene. Paginile ce relatează această poveste de dragoste adolescentină sînt cele mai reușite și mai tensionate din toată cartea.

Aventura existențială cea mai curajoasă și riscantă a Claudiei va fi aceea a părăsirii mediului sufocant al familiei și expediția ei montană alături de tînărul medic Răzvan. Astfel va avea prilejul să descopere fațete mai puțin luminoase ale realității. Lașul, meschinul Răzvan, al cărui sentiment de iubire fals afișată pentru Claudia se volatilizează la prima probă de rezistență, aparține altei lumi decît Marcu. „Rațiunea !... Cît de amară este ea uneori !" va reflecta Claudia după ce Răzvan o va părăsi, atunci cînd află întîmplător că „iubita" sa a fost internată la spitalul de boli nervoase. Este cu atît mai surprinzător cu cît acest gest reprobabil vine din partea unui medic. Astfel el își va pierde orice credit în fața Claudiei, sentimentele sale față de ea fiind îndoielnice. Tînărul medic, „termostatul rațiunii" i-a fost „blocat de prejudecăți". Aceasta este ultima treaptă a maturizării conștiinței tinere a Claudiei în drumul ei prin labirintul realității. Tot cuvintele lui Marcu Moraru sînt acelea care pot defini cel mai bine starea de spirit a Claudiei aflată acum în fața examenului la facultate. **„Viața te pune de multe ori la încercare, dar totdeauna trebuie să o privești ținînd fruntea sus și să lupți. Pînă la urmă învingi".** Este exact ceea ce se întîmplă și cu eroina cărții tinerei prozatoare Irina Fieroiu, o carte care divulgă o autoare autentică, aflată deja în posesia unui mod echilibrat de a scrie, fără stridențe și teribilisme, fără să mimeze stilul vreunor maeștri noi sau mai vechi, „textualiști" sau „postmoderniști". Irina Fieroiu este ea însăși în tot ce a scris pînă acum, dovedind un simț deosebit al dialogului și o naturaleță a comunicării, ceea ce nu e puțin. Această carte de început a tinerei prozatoare Irina Fieroiu se poate spune că are prospețimea și curajul primelor iubiri, acelea care de obicei nu se pot uita niciodată.

Vasile Bardan

***) Irina Fieroiu : „Claudia", Editura „Albatros", 1988.**

EDIȚII

UN MONUMENT AL PRESEI ROMÂNE

Cînd, în 1913, I. Bianu, Bibliotecarul Academiei Române, prezenta într-o prefață de 23 de pagini primul tom din **Publicațiile periodice românești** (Ziare, gazete, reviste), Catalog alfabetic 1820—1906) *) vorbea despre ce-ar mai fi de făcut în continuare, operații „pe care noi, bibliotecarii de astăzi, sîntem prea puțini pentru ca să le putem face." Autorii monumentalului volum erau numai doi : Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu. Vor fi primit, desigur, ajutorul celorlalți bibliotecari și Academiei (St. O. Iosif murea în acest an, 1913, iar Ilarie Chendi, prietenul lui, îl urma după cîteva luni).

După 1913 corpul bibliotecarilor a crescut an de an ; în perioada interbelică se poate vorbi deja despre o școală a bibliotecarilor Academiei, iar după ultimul război o asemenea școală a funcționat realmente (regretatul Augustin Z. N. Pop preda cursuri, alături de un Dan Simonescu, un G. Pârnuță — nume de referință în domeniu) creînd cadre nu numai pentru Biblioteca Academiei, dar și pentru alte biblioteci. Astăzi, meseria de bibliotecar este, cu toate acestea, puțin cunoscută și puțin stimată. Revista de specialitate a breslei nu mai există, instrumentele bibliografice importante s-au transferat către alte categorii socio-profesionale, s-au mărunțit, apar sporadic și în conditii grafice care denotă precaritatea materială a birourilor și birouașelor din cadrul unor instituții ce suportă, ele însele, cu mirare și nedumerire uneori sarcina de a le tipări. Cuvîntul „exhaustiv" nu se mai folosește, se spune ori se practică selecția, tematicul, etc. Și cu toate acestea, în 1969, Biblioteca Academiei a reluat sisifica muncă de bibliografiere a periodicelor românești publicînd **Tomul II** (1907—1918), după care a urmat un **Supliment** — iar acum, iată, **Tomul III din Publicațiile periodice românești** ne prezintă repertoriul bibliografic al presei noastre între anii 1919—1924. Cine se gîndește la scuzele lui Ion Bianu din 1913 — „noi, bibliotecarii de astăzi, sîntem prea puțini" — poate crede că, odată cu timpul, echipa care a redactat acest al treilea tom s-a mărit nespus. Dimpotrivă, păstrînd proporțiile (față de materialul imens de parcurs comparativ cu Nerva Hodoș și Sadi Ionescu, față de exigențele crescute ale meseriei, etc.) putem spune că autorii de astăzi sînt mai puțini, mult mai puțini. Cu atît mai de laudă este munca lor cu cît de îndiriite se aștern zi de zi în fișierele serviciului fișele bibliografice. Directorul adjunct de astăzi al Bibliotecii Academiei, Dr. Gabriel Strempel, ne asigură că vor apare în continuare, într-un ritm susținut, volumele următoare ale lucrării pînă cînd se va ajunge la zi. Este deja proiectat tomul IV cuprinzînd anii 1925—1930, și înțelegem că pe rînd, cîte cinci ani vor fi cuprinși în cîte un volum. Este o lucrare care înaintează fără un „plan de producție", o imensă corabie care aleargă cu toate pînzele în vînt spre țărm. Pentru că abia după ce se va încheia acest enorm travaliu de repertoriere urmează ancorarea adevărată a materiei în real. Fără indici cronologici, indici de persoane, de edituri, de concordanță, de continuitate etc., etc. — această lucrare încă nu poate fi consultată decît din curiozitate ori precum o curiozitate. Bibliografiile au această capricioasă dorință de a fi încheiate pentru a fi utile cu adevărat.

Un fragment dintr-o lucrare monumentală are, totuși, în el însuși monumentalul. Biblioteca Academiei a reluat nu numai acest vechi șantier — dar încă și pe acela al cărții : de cîțiva ani **Bibliografia românească modernă** a cărții a început a apare ritmic (se așteaptă deja tomul al III-lea). Și, poate lucrul cel mai important, asemenea lucrări în curs de definitivare repun în drepturi o disciplină care a fost celebră cîndva, o profesiune de credință și de conștiință ce riscă a se pierde și a se topi printre altele : profesiunea de bibliotecar. Sisifii moderni. Danaidele moderne — cum vrem să le zicem ; dar dacă le spunem astfel, trebuie să mai adăugăm încă : torcătorii moderni ai firului Ariadnei, de pildă.

Nicolae Georgescu

***) Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste). Tom. III Catalog alfabetic (1919—1924). Descriere bibliografică de Ileana Stanca Desa, Dulciu Morărescu, Ioana Patriche, Adriana Raliade și Iliana Sulică. Notă către cititori de Adriana Raliade. Postfață de Gabriel Strempel. Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987.** (Nu este numit lectorul de carte. Coordonarea bibliografică a mai fost făcută de Georgeta Răduică și Valeria Trifu ; revizia textului pentru actualul tom, de Neonila Onofrei).

ATITUDINI

Istoria mentalităților: „noul val" sau „școală nouă"?

Gîndurile de față pot fi socotite un **post-scriptum** la articolul **„Sursele potrivite" există (Pentru o istorie a mentalităților în spațiul românesc),** apărut în **Luceafărul** nr. 19 din 7 mai 1988. Scurt timp după acesta, revista **Dialog** (nr. 124—125, aprilie 1988) a adus dovada că istoria mentalităților interesează îndeaproape și pe istoricii din cea mai tînără generație, aflată încă pe băncile universității : Marius Cristian și-a intitulat (pluri)sugestiv articolul **Aproape nimic despre istoria mentalităților.** Întrebările pe care și le pune autorul — și pe care în mod intenționat le lasă fără răspuns — dau articolului o nuanță oarecum ghidușă, pentru că, pledînd implicit **pentru o istorie a mentalităților,** el pune în evidență și cîteva contradicții, a căror origine ar putea fi detectată (cel puțin în unele cazuri) în însăși nașterea acestui curent „ca o reacție impotriva istoriei pozitiviste". Dau un singur exemplu. Marius Cristian citează din Alexandru Duțu, **Dimensiunea umană a istoriei. Direcții în istoria mentalităților,** București, 1986, p. 6 : «Lucien Febvre îndemna, astfel, să fie făcută o „nouă" istorie, clar deosebită de istoria pozitivistă, care a devenit principalul adversar al istoriei noi, deoarece **nu reconstituirea faptelor ne poate restitui trecutul, ci redescoperirea oamenilor, prin intermediul faptelor»** (subl. mea). Această teză prilejuiește lui Marius Cristian pertinentul comentariu care urmează : „va să zică, pentru istoric trebuie să conteze doar redescoperirea oamenilor, prin intermediul faptelor. Dar, sîntem preveniți, faptele nu pot restitui trecutul, reconstituirea lor fiind deci, după cum se poate deduce din citatul de mai sus, o greșeală. Deci lăsăm faptele ; dar atunci cu ajutorul cui redescoperim oamenii ? Pe de altă parte, nu cumva se cade în cealaltă extremă dacă neglijăm evenimentele ?".

Adevărul e că nu se poate face — și nici nu trebuie să se facă — o distincție transantă, tinzînd spre antagonism, spre excludere reciprocă, între oamenii și faptele trecutului (**ori** faptele, **ori** oamenii) ; misiunea istoricului — spunea Iorga în 1911 — e aceea de a se urmări prefacerile toate, „în care se cuprind oamenii și faptele" ; un an mai tîrziu, în 1912, pledînd pentru înnoirea cunoștințelor istorice, tot Iorga arăta cît de folositoare poate fi „o altă tendință : aceea de reconstituire totală, de **reintegrare a vieții trecute...".** Iată lucruri afirmate răspicat cu mulți ani înaintea apariției revistei **Annales!** Reacția impotriva pozitivismului era veche și era de așteptat ca ea să se producă ; **documentul** nu mai este de mult **obiect** al istoriei : „noi căutăm pretutindeni viața, în micile ei amănunte de pace mai mult decît în momentele mari ale unei lupte", spunea Iorga tot în 1912. „Oamenii, unicul obiect al istoriei" — proclama Lucien Febvre în 1941. **Dar ce anume înlesnește cunoașterea acestor oameni ai trecutului ?** Evident, nu misterioase revelații, ci cercetarea migăloasă a izvoarelor, care înfățișează oamenii și faptele, faptele și oamenii, în relația lor firească — **firească întotdeauna și pretutindeni : oamenii** sînt de neimaginat și de neînțeles fără faptele lor, în care se zidesc și se jertfesc, iar aceste **fapte** nu se pot rupe de oamenii care le-au făptuit.

Marius Cristian își încheie articolul întrebîndu-se dacă istoria mentalităților „este **imperios necesară la noi",** socotind că aceasta ar fi „problema cea mai gravă în legătură cu istoria mentalităților". Dar și această întrebare rămîne fără răspuns (se citează doar „o singură opinie, ce aparține unui partizan al noului curent istoriografic, Alexandru-Florin Platon", din articolul la care m-am referit în precedenta mea intervenție) : „Am dorit doar — spune Marius Cristian — să ridic anumite probleme, cu o intenție, hai să-i spunem, metodologică".

Am impresia, însă, că adevărata întrebare „gravă" este cu totul alta : **acest „nou curent istoriografic" există el cu adevărat în istoriografia noastră de azi ?** Sînt dispuși „partizanii" săi să treacă dincolo de stadiul programelor și al discursurilor teoretice, pentru a se defini ca o **școală nouă ?** Și, bineînțeles, pentru a se defini astfel, nu ajunge ca unul sau altul dintre ei să ridice „anumite probleme, cu o intenție, hai să-i spunem, metodologică". Această **definire** nu se poate face decît prin realizarea unor lucrări serioase, care se așteaptă întotdeauna de la o **nouă școală.**

Iar dacă e doar un **nou val,** atunci — vorba poetului — **ce e val ca valul trece...**

Ștefan S. Gorovei

Post-scriptum. Propunînd revistei „Luceafărul", în ianuarie a.c., micul „serial" intitulat **„Serii" și „colecții",** am avut în vedere o simplă prezentare a stadiului în care se află editarea principalelor izvoare pentru istoria medievală a poporului român : cronicile, mărturiile călătorilor străini, documentele interne și cele externe. Primul din cele patru articole proiectate, cel despre cronici (apărut în „Luceafărul" nr. 5 din 30 ianuarie 1988, p. 7) a stîrnit o polemică a cărei încheiere nu pot spune că mi-a lăsat un gust plăcut.

Țin, de aceea, să mă explic.

Sînt un „recidivist" în această materie. Acum 18 ani, un articol de acest gen a avut ca scop o prezentare bilanțieră **(Instrumentele de lucru ale istoricului,** apărut în „Contemporanul" nr. 4 din 21 ianuarie 1972) din punctul de vedere al cuiva care, atunci, făcea încă parte din „generația tînără" a istoricilor români. Un coleg de breaslă și de generație a adus, curînd, cîteva completări în discuția care, cu aceasta, s-a încheiat (Ștefan Andreescu, **Informația istorică,** în „Contemporanul" nr. 13 din 24 martie 1972). Am reluat, apoi, discuția despre editarea cronicilor într-un articol publicat în 1977 **(O datorie de știință și conștiință,** în „Cronica", nr. 44 din 4 noiembrie 1977), care a stîrnit nemulțumirea răposatului academician Iorgu Iordan, fără ca răspunsul meu să fie acceptat de conducerea de atunci a respectivei reviste (vezi pe larg în **Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol",** XVIII, Iași, 1981, p. 705—707). În deceniul care s-a scurs de atunci, o îndreptare nu s-a văzut ; unele colecții sau cunoască stagnat, altele s-au „diluat", încetinindu-și ritmul ; efectele, pentru cercetarea științifică, nu pot fi decît dăunătoare. O privire asupra realizărilor de pînă acum și asupra a ceea ce este de făcut în continuare nu mi s-a părut de prisos — tot ca **un punct de vedere,** de data aceasta, însă, al cuiva care a încetat a mai face parte din „generația tînără"... De aceea, am fost bucuros cînd redacția revistei „Luceafărul" a acceptat propunerea mea pentru serialul menționat.

N-am avut și nu am intenția de a polemiza pe aceste teme. Oricine este obișnuit cu munca de cercetare, cu disciplina cercetării științifice, cu inerentele-i obstacole (nu întotdeauna obiective) va înțelege ușor acest lucru. „Generația tînără" **de azi** are, însă, dreptul să cunoască — la fel și publicul larg al iubitorilor de istorie — stadiul în care se află editarea izvoarelor istoriei naționale. A face, în acest domeniu, un bilanț nu înseamnă, în opinia mea, a căuta „vinovați". Mi-am gîndit cele patru intervenții ca o eventuală bază de discuții — discuții senine și al căror rod să fie un plan de acțiune realist, bine chibzuit, capabil să înzestreze, în final, istoriografia noastră cu doritele și atît de necesarele corpusuri de izvoare. O privire fugară în cîmpurile istoriografice ale unora dintre vecinii noștri ne arată asemenea mari colecții, cu diverse serii, unele începute încă dinainte de mijlocul veacului trecut, după un model a cărui preluare s-a propus (fără urmări, însă) și la noi — **Monumenta Historica,** prevăzută cu serii de **Scriptores, Diplomataria,** felurite **Acta** etc. O istoriografie care-și respectă obiectul, ogorul trudei sale, o istoriografie conștientă de responsabilitățile ce-i revin, o istoriografie care **se respectă** se îngrijește în primul rînd de crearea colecțiilor de izvoare și a instrumentelor de lucru. La un asemenea rezultat nu se poate ajunge decît prin unirea și coordonarea tuturor eforturilor și competențelor și nu printr-o muncă risipită de vinturile orgoliilor sau neînțelegerilor (personale sau editoriale). Dorința sinceră de a munci și colaborarea statornică între persoane, instituții de profil (institute de cercetare, catedre universitare, muzee, arhive) și **edituri** mi se pare a constitui singura cale capabilă să ne ducă la rezultatul dorit. A o urma ar fi, la urma urmei, **o dovadă de maturitate a istoriografiei românești.**

COMPENDIU

■ **LIVIU REBREANU : Ion** (roman). Tabel cronologic și crestomație critică de Smaranda Vultur. Editura Facla. Reeditare pentru bibliografia școlară a textului reprodus după „Liviu Rebreanu, Opere, vol. 4, Ediție critică de Niculae Gheran, București, Editura Minerva, 1970.

■ **EMIL GÂRLEANU : Din lumea celor care nu cuvîntă.** Nuvele și schițe. Antologie, postfață și bibliografie de Ion Bălu. Editura Minerva, seria Arcade. Textele sînt selectate din ciclurile „Bătrînii", „1877 — Schițe din război", „Nucul lui Odobac", „Din lumea celor care nu cuvîntă".

■ **NICHITA STĂNESCU : Poezii.** Antologie, postfață și bibliografie de Cristian Moraru — Editura Minerva, seria Arcade. În intenția antologatorului, volumul își propune o „rescriere a sistemului poetic al lui Nichita Stănescu, de la volumul de debut din 1960 și pînă la postume".

■ **NICOLAE DAN FRUNTELATĂ : Viața în limba română (II)** (versuri) — Editura Cartea Românească. Un nou prilej pentru autor de a-și mărturisi profesiunea de credință : „O, leagă-mă-n cuvinte / nici peste-un veac nu mă voi putea dezlega / Stringe verbele, să-mi taie carnea, / otrava substantivelor rare / în singe să picure-ncet..." („A fi").

■ **PAUL CORNEA : Introducere în teoria lecturii.** Editura Minerva. Lucrarea își propune o analiză metodică a lecturii, urmărind nu numai „elucidarea căilor și procedeurilor comprehensiunii", ci și „fundamentarea unei pedagogii și unei propedeutici".

■ **AUREL PETRESCU : Dromichet. Semnul nemuririi,** Editura Albatros. Roman istoric, ce urmărește figura legendarului rege Dromichet în efortul său de unire a tuturor tracilor : „Unirea pentru care eu v-am chemat să v-o cer e mai presus decît mine, care rămîn cu voi toți numai un trac, un trac în care arde dorința unei Tracii eterne".

■ **JOSE CARDOSO PIRES : Plaja ciinilor.** Traducere și note de Ion Radu, Editura Univers, colecția Globus. Un fals roman polițist cu referiri la perioada dictaturii salazariste, al scriitorului portughez cunoscut cititorului român prin „Oaspetele lui Iov", Editura Univers, 1969, și „Delfinul", Editura Univers, 1983.

■ **JEAN-LOUIS ETIENNE : Pe jos spre Pol.** Traducere și note de Stelian Oancea. Editura Meridiane, colecția Delfin. Cartea cuprinde confesiunile celui care la 11 mai 1986, orele 2 GMT, după 63 de zile în care a parcurs 1200 km pe schiuri, avînd cu sine doar o sanie încărcată cu strictul necesar — 50 kg echipament — a atins Polul Nord.

■ **JOSEPH CONRAD : Corsarul Falk.** În românește de Virgil Stanciu. Editura Dacia. Volumul reunește un roman și o nuvelă cu subiecte din viața marinarilor și a proprietarilor de vase din secolul trecut.

Însemnele istoriei

Urmare din pag. I

război mondial, sala Teatrului din Oravița avea să răsune peste trei lustrii (în 1931) de vocile societății corale bucureștene „Carmen", tot atunci publicul fiind uimit de cascadele muzicale izbucnite sub bagheta magică a maestrului George Enescu.

Caiete cu note muzicale aparținînd unor țărani plugari, precum Ioan Cerega din Tîrnova, frecventator al Conservatorului țărănesc (în acea vreme prima instituție de acest gen din țară) și autor al compoziției „Două mîndre tîrnovene" ; gazete ale timpului, între care publicația românească „Țăranul", editată după Unire de către plugarul Nicolae Vucu Secășeanu, avîndu-l ca redactor pe Ilie Crăciunel (tot plugar!) — fac un arc de lumină prin timp spre cărțile scriitorilor bănățeni, contemporani nouă, numindu-i aici pe Gheorghe Azap, Octavian Doclin, Gheorghe Jurma, Nicolae Irimia, Ion Marin Almăjan, Ioan George Șeitan și alții, care sînt și editorii de astăzi ai „Semenicului", caietul-program al cenaclurilor literare din județul Caraș-Severin.

Toate acestea, și încă multe altele, au fost vorbite și auzite și văzute într-o luminoasă zi de septembrie, între Paula Matei — supraveghetoarea muzeului orășenesc — și semnatarul acestor succinte însemnări.

VIITOR DICȚIONAR LITERAR

Picturalitate și densitate

Lirica, metodic cantonată în epitaful „feminină", poate fi luată în considerație din străvechea **adresare** aureolată de un personaj creat pentru Ghilgameș, cel care își va condiționa față de **Altul** inițierile.

Prezența, subînțeleasă sau spusă la persoana a II-a singular, ca în poezia Ioanei Diaconescu, adaugă încă o demonstrație a profilului însoțitor pe efigiile lirice feminine. În fond, poezia Ioanei Diaconescu are fragilitatea „în negativ" a trăirilor lirice. Ipostaza dialogată începe cu definirile neliniștitoare ale Sburătorului din volumul „Furăm trandafiri", în nervurile Mariei Banuș, din „Țara fetelor", dar printr-o deschidere de itinerar blagian : „Lumina se aude picurînd / Și eu nu îndrăznesc să ies din tema înaltă / De teamă că un vînător m-ar confunda c-o vietate din pădure". Amestecul de identități se prelungește de-a lungul unei insistente curgeri lirice. De la poezia candorii și memoriei afective a primelor volume, epicul se retrage în picturalitate și expresionismul, exemplificat în „Ceața", locuiește o artă poetică, față de care Ioana Diaconescu va crea perspectiva ironică „Poetica"), parodică în „Vîrtejul și lumea" și reflexiv-individualizantă în ultimele cicluri.

Debutul într-un an (1967), glorificat de ascendențe ulterioare, caută o identitate în ornamente livrești : „Sînt pe rînd o fată pe măsura Elenei / sau ca Electra îmi agonisesc tăceri", simburele epic are culori simbolice și se creionează autoportrete devoționale.

Stratul edenic pare nefinisat în blocul realității („Vin din Moldova călare pe bour", „Am dat nume stelelor ce-mi păreau anonime"), de opus nascisistic, început cu o invitație labirintică : „Să cînte oglinzile care vor îndrăzni / Să-mi fure chipul spre naștere infinită". În 1970, cu volumul „Jumătate zeu", tipologia de dată istorică sau imaginară (patinatoarea „Rita Pavone") se continuă cu una din măștile de tradiție carnavalescă : „Pierrot". Scurtul serial, standartizat prin personaje-substituit, se dorește demitizat : „Pierrot este un tăietor de lemne", „Pierrot este, nu este...", ca între afirmații și negații retorice să-și facă loc simbolurile. Gustul obsesiei lui Odilon Redon („Și cu un ochi de apă în loc de inimă (...) Și-mi striga în urmă c-am murit") se încadrează unor efecte epice onirice : „Dar pe stradă nu mai era nimeni / Și Pierrot, Pierrot n-a existat". Expunerea livrescului, în poemul „Ofelia", este voalată de prezențe simbolice pagine („Căței fardați"), dar va reveni în cristalinul bacovian : „Dansa un menuet stingaci și tacticos / Pierdută totuși într-un alb imens".

„Adagio" (1973) prelungește același lirism al dialogului subînțeles, cadență referențială cu stilizări : „tu nu ești doar conturul subțire al umbrei tale" și un narcisism secund circumscrie oximoronul unor stări-limită. Tonul elegiac aduce o tulbure înstrăinare („pomul crește și nu-mi aparține") față de origini, iar magicul : „eu am văzut lumina" cenzurează o realitate în cadru blagian. Spațiul arhaic devine decorativ. O țesătură plastică scoate evenimentul în prim-plan labișian : „am să aștept lîn sarpele / ca o verigă mă va înconjura / și-mi va înfige lent cu îndurare / Colțul otrăvitor în glezna mea". Eroticul se subțiază în inefabilul dor : „Și vine o rece tulburare / Ușoară / Ca o așteptată suflare". Simboluri blagiene stau sub semnul unor ritmuri memorate : „O, liniște, în picuri grei mă blestemi / Și-mi dai singurătatea-n schimbul plînsului", spațiul are sentimentul destinului, iar lumina și umbra au o dispunere stihială : „Atîta umbră împrejur / că s-au ascuns în întuneric / Ochii umezi ai ierbii". Interogația mimetic argheziană („Cine mă strigă, cine m-a chemat") nu este susținută de un răspuns pamfletar. Lianele lirice amintesc panismul : „Îți aduc pe stinca pe care să te odihnești. / Păsări îți închin pentru tîmple și umeri (...) Pentru mîini îți aduc ierburi sărate / Și scoici pentru urechi". Atributele lui Pan reapar în „lumina lunii" : „ochii închiși de teama izvoarelor luminii / Ce-ar cobori din soare și care te-ar orbi".

O celebrare bucolică reface în termeni cunoscuți seninătatea contopirii cu natura : „Lumina se aude picurînd pinditoare / Și eu nu îndrăznesc să ies din iarba înaltă...".

Lirica Ioanei Diaconescu, fără să includă virtejul coloristic al lui Van Gogh, are paroxismul luminozității : „Lunecătoare sînt de atîta lumină / încît îndur adorarea cui mă confundă / cu soarele...". În cercul primei vitalități a naturii se întrezărește o reflexie siderală, de joc tragic arghezian : „În capătul lumii a rămas cineva / care confundă umbra mea cu a ta...". Ecoul dramatic este interogativ : „Înțeleg și aud melancolic sunînd / Un brad sfîșiat de prea multă lumină / să fie asta cea de pe urmă teamă...".

Amploarea expresionistă, cu specificitate feminină, străbate următoarele volume, din care „Ceața" (1978), explorează viziuni ușor criptice. „Cheia pianului" este o realitate halucinantă, greu de descifrat „are forma unei scoici". De la impresionismul vital al naturii din „Andante" o criză lucifercă așează făptura încă bucolică („Stau întinsă în stogul de fin") într-un spațiu liric fragmentat de angoasa tutelară : „Cu o tristețe voioasă / Rostesc aceste cuvinte /.../ Prea frumoase crescînd / Din strălucitoarea spaimă / care mă învesmîntează".

Extincția atributivă, „cu drugi de fier", ne prezintă fotografic „albul ochilor gol", „și negru, mult negru", definind un tărîm uscat, lipsit de memorie : „Uita-vei de lună, de luna / Ce te veghea ascunsă în lanul de grîu". De boema lirică a Elsei Lasker Schüler, fără febră însă, amintesc „năluca", „săgetătorii" și epica visului erotic sau al somnului „morții noastre", localizat mitic. Înstrăinarea este iconografică : „Mîna mi-a înghețat pe piept... / Dar e un înger / Și ghiara din piept se întinde".

Vechea voluptate a vocalizelor increatului conturează în „Poetica" (1981) o meditație asupra potrivirii cuvintelor existențiale. Fugi lirice, intitulate „Poeziei" și numerotate, desacralizează romantica ipostază a muzei, poezia devenind formă în mîinile olarului. Relația creator-operă intră în același con parodic, anecdota fiind progresiv grotescă. „Pe marginea mesei cupa cu otravă /.../ De opt luni zace acolo, pe marginea mesei / și maestrul ? întreabă un glas subțire / Maestrul mai doarme încă, nu-l deșteptați". Ambiguitatea stă la suprafața ludicului, limbajul are prospețimea oralității : „Da de unde — clipi ea din genele lungi...".

După un intermezzo angajat parodic, Ioana Diaconescu reia în „Vîrtejul și lumea" (1982) temele expresionismului, filtrate însă prin mecanismul desacralizării. Mistuirea vitalității este bufă : „Prin geamul murdar o viespe tăioasă / Alunecă înspre bărbie. / Mai e puțin și vine ora termometrului / Îmi spun / Forma aceasta de boală / E de durată lungă". Starea aparent vegetală se arată tehnicizată, nominalizarea demiurgică agonizează : „Ce nume, ce nume să aibă...", termenii cei mai obișnuiți descompun cripticul. Poeziile au un nucleu dinamic, plasticizat.

Basmele prezintă personaje „avangardiste" : cavalerul „călare pe 5 000 de cai", manechinul „cu mustăți", mimesisul demonic îngroșind caricatura. Faptul divers transformă angoasa în joc : „Sună telefonul la ora opt fără zece / În fiecare dimineață / Și la capătul firului este ea / Cenușa / Amenințarea".

„Dumnealui, destinul" (1984), constituie o etapă elaborată a liricii Ioanei Diaconescu, ipostaza sa gravitațională, în care armonica partiturilor cu morfologie ironică se deschide metaforic. Discursurile sînt organizate scenic, poetul nu mai este văzut dictatorial, ci mijlocitor. Faptul cotidian intră în parabolă, proverbele au o dezvoltare anecdotic realistă. Acorduri sorești („Și ei bătură tablouri / În cuie / Pe pereții inimii sale largi / Și făcură curățenie generală / În sufletul lui mare") se aud pînă la insertul final („Fluieră șarpele care / Alunecă în odaie... / Dar în bradul descărnat / Tocmai fluieră cineva". La umbra ironiei pronominale noțiunile devin familiare : „Oricît l-ai lovi / El tot e cu tine / Înmănușat / Îmbutonat pînă-n dinți / Dumnealui, destinul". Concluzia paradigmei lirice modifică, prin limbajul prozaic, gravitatea temei : „Mai am un răgaz / pînă ce / Casa aceasta / Se va umple de lume... / Așa că e mai bine să dispar". Extrasul din mitologie este o versiune banală pînă la ruptura metaforică de tip sorescian : „De sfială nu dau numele peștelui / care m-a înghițit / Eu stau în burta peștelui și cred / Că-i cer trandafiriu deasupra mea". Notații parodice desființează basmul („Cenușăreasa").

Cu „Amintiri neverosimile" (1984), reflexivul se realizează printr-o adresare imperativă sau prin enunțuri la distanță despre persoana referențială a II-a, de fapt un autoportret în mișcare. O biografie a poziției scrisului („Să te așezi ostenit foarte / Pe scaunul acesta", „Să scriu tremurat / fără masă de scris / Fără confort") readuce candoarea trecută prin fizionomii

Viorica Răduță

Continuare în pag. a 6-a

Constantin Găvenea : „Peisaj cu macarale"

Viziunea neo-romantică

Pentru puțini poeți contemporani prezintă interes traiectoria unei poezii aparent desprinsă de coordonatele realului, derivată din „tradiția de aur" a romantismului, rafinată prin grila lucidității auctoriale și tinzînd — prin zonele ei elevate — spre o „imponderabilitate" nespecifică dinamicului și multifuncționalului secol în care trăim. Și totuși această poezie calmă, „inframodernă", lucidă și rafinată în propria ei traiectorie („nespecifică" zgomotosului, ironicului și orgoliosului „nou val" poetic) își are coeficientul ei de **modernitate**, are **implementările ei de real**, exprimă **o posibilă reacție complementară** la un filon/curent poetic, oferind însemne ale unei sensibilități contemporane sau — prin traiectul diferit de „curentul poetic principal" — prevestind o poezie a viitorului.

Pentru Corneliu Ostahie (născut la 19 septembrie 1951 — Roznov, Neamț) căutarea unui drum propriu în poezie a însemnat parcurgerea unor etape dintr-un aparent „inframodern" program poetic. După debutul cu placheta „Balans", în caseta „10 poeți tineri" apărută la Editura „Junimea" în 1976, adevăratul său debut a avut loc în 1980, cu volumul de versuri „Recif". Față de debutul (pe care însuși poetul îl consideră nesemnificativ) din 1976, primul său volum din 1980 încearcă să propună un univers original, oferind în același timp „premise de lectură" pentru evoluția poeziei sale. Poetul este atras de „calme închipuiri" (titlul unui poem în care „deopotrivă cu mine / printre care închipuiri vei luneca într-acolo — /, nici un adînc nu-ți va stinge armura, n-ai teamă, / nici un ocean n-o va-mpinge pe-nstelate limanuri."), fascinat de perfecțiunea unui ideal univers marin, mai mult dezvăluit printr-o / sublimată poetic / meditație decît printr-o „panoramare" exterioară și deja consumată de poezia „picturală" a altor epoci. Un „Autoportret în oglindă" utilizează simbolul marin al **recifului**, jumătate realitate, jumătate iluzie a „barierei protectoare" între agresivitatea teluricului și „perfecțiunea imaginației poetice", poetul descoperind aici un strat poetic de o mare frumusețe și puritate, ființa sa poetică aplecîndu-se — semnificativ — chiar asupra unor „umile recife" / deci și asupra aspectelor mai puțin strălucitoare și retorice din „prim planul" existențial / poetic al lumii : „Mai bîntuie umbra, o aură densă coboară / din astre mereu mai străine, dintr-un eter depărtat / chiar dacă lung se destramă în claritate vederea / unor umile recife de care te crezi apărat." După „Recif" la numai trei ani, în 1983, Corneliu Ostahie își dă adevărata măsură a talentului său (și a încercării de descoperire a unui drum propriu) prin mai multe „Experiențe pe sufletul viu". Dacă „Recif" însemna acomodarea poetului cu simbolistica unui univers fluid/lunecător / profund în perfecțiunea „calmelor închipuiri", vegetal-marin („să-mi treacă prin simțuri o iarbă de mare" spunea un vers din 1980), deci un fel de „exerciții de digitație" pe tonalitățile unui univers poetic din care receptorul de poezie își putea da seama de intențiile de structurare asemeni trecerii magmei poetice incandescente în cristalizările rocilor astrale, prin „Experiențe..." poetul depășește această fază a „acumulărilor și acomodărilor" cu structurile poetice ale unui căutat univers original/originar obținînd ceea ce s-ar putea numi „o sublimare poetică de gradul doi" a meditației poetice ; poetul nu mai este acum atras atît de meditația asupra lumii, fie ea și vegetal-marină, cît de meditația în sine, de posibilitatea de a imagina și medita asupra unor „lumi ce nu există" (sau mai exact asupra unor coordonate ce depășesc imperfecțiunile realului, translînd exponențialul în ideal). „Prada ideală" (titlul primei secțiuni din 1983) este acum **ideea de perfecțiune** (titlurile de acum sînt sugestive : „un adevăr despre sferă", „o formă atît de perfectă", „atlantida celestă", „imersiunea în vis", „prada ideală"). Meditația se „focalizează" de la vastul univers (vegetal-marin) la „celula ființei asediată de profunzimile serii". Există în volumul din 1983 al poetului o permanentă încercare de depășire a meditației „poetice" asupra lumii în favoarea „meditației filosofice" asupra existentului ; reușita poetului este cu atît mai însemnată cu cît această meditație se face neostentativ, găsindu-se acea nuanță „poetică" a meditației existențiale pe care poetul ne-o comunică detașat, lucid și calm, deși sufletul său / izvorul originar al întîmplărilor propriei ființe / este viu : „Experiențe pe sufletul viu" propune un poet detașat de propria sa trăire într-un contingent ce se lasă analizat/disecat de bisturiul unei lucidități poetice moderne. La interferența dintre real și imaginar apare — remarcabil și ca structură poetică originală — „Muzeul straniu" (cea de-a doua secțiune a volumului din 1983). „Proba de narcisism" (ultima secțiune a volumului) devine într-un fel o meditație asupra condiției poetice a existentului/asupra propriei condiții, volumul aparînd astfel unitar structurat — „prada ideală" (planul general), „muzeul straniu" (interferența de planuri dintre real și imaginar) și „proba de narcisism" (planul subiectiv/imaginar) — nu doar la ni-

Ioan Iacob

Continuare în pag. a 6-a

Un blazon de apărat

Urmare din pag. 1

sibil de ignorat la Cleopatra Lorințiu. Fuga de sine, element fundamental pentru omul bovaric, e chiar proclamată și va lua forme neașteptat de acute : „fugi de tine, aleargă, schimbă-ți profesia, / fă-ți transfuzii", colorată de un rictus ironic ce se dorește mască a damnării. E, deasemeni, caracteristică preponderența pentru rar, pentru prețios, pentru estetismul exoticului. Flora favorită a poeziilor cuprinde oleandrul, sampaguita, fotodendronul, heliotropul ; scoicile produc o adevărată încîntare (și chiar ritualuri) ; eul liric se refugiază în „insula San Brandan", ori în „baptisteriul lui Castiglione Olona", etc.

Să notăm — pentru a rămîne în același perimetru — că, pe lîngă „simburii amărui / din fructele poeților sinucigași", se ivește și spleen-ul, numit deobicei „un rău vag prelungit către seară / o ușoară criză de ideal". Toată asemenea recuzită „fin du siècle", de clară sorginte livrescă, ar pare astăzi complet desuetă dacă ar trebui luată ca atare. Autoarea, însă, îi înțelege foarte bine vulnerabilitatea — de fapt, o folosește tocmai din pricina vulnerabilității. Căci spațiul ei securizant trebuie neapărat să fie fragil și lesne de distrus ; dorința cea mai intensă a eului liric nu e acum să se apere, ci să sufere, să se chinuie și să se teamă permanent. Brusc lucide, versurile afirmă : „Eu nu am fost niciodată la San Diego", sau: „terasele cu oleandri nici măcar nu există". Adăpostul e construit doar pentru a fi distrus : numai durerea nu are asemănare, numai „senzația neapărării" e densă. Partea reușită a poeziilor Cleopatrei Lorințiu provine din „plăcerea de-a suferi".

Într-adevăr, mai ales în volumul „Terasa cu oleandri", expresiile suferinței covîrșesc existența. Nașterea devine „ieșire în lume pe trambulina cea mai cumplită", sosirea primăverii are asocieri stranii : „despotică primăvară, toate se prefac și triumfă / numai tu neliniștită nădejde / scuipi sînge din cînd în cînd ?", dimineața e lipsită de orizont : „faci și tu echilibrul durerii-mblînzite / un fel de plută pe apele reci, dimineața", noaptea bîntuie coșmaruri intense : „și mai ales nopțile, nopțile / îmi amintesc înfiorarea poveștilor cînd capul / se despărțea zvîrcolindu-se de trup", etc. Previzibil, eul liric nu se simte la îndemînă decît atunci cînd poate să se lamenteze : „cum / s-alin această arsură, / un pîrg al durerii, putrefacția misterioasă / a unui sentiment. / și nu e nimeni, nimeni de partea / bucuriei mele ?". Aspirația către edenic, către liniște și pace e numai o iluzie (denumită : „pasărea-liră, fastuoasă"). Prin urmare : părere, ceva înșelător.

O stare generală de pîndă, de așteptare încordată, sălășluiește în versuri („aproape topită de teamă, / pîndeam"). La nivel stilistic, aceasta se traduce prin notații scurte, acute și spasmodice, ori prin șuvoaie de întrebări aproape țipătoare. Eul pare mereu în preziua unui cataclism, sau a unei condamnări. Pe care, dealtminteri, tot el le caută.

Căci suportul suferinței din creația Cleopatrei Lorințiu este povestea de dragoste. O poveste de dragoste de tipul Ana și Vronski (explicit asumată în „Peisajul din care lipsesc") — deci cu un final tragic. Bărbatul poartă vina despărțirii și a patimilor sfîșietoare („Tu ai trădat acel cod fericit / adăpost de încredere"), laolaltă cu lumea („Să mă condamne odată, să știu, să se termine odată / voi, judecătorii de toate, nu puteți fi / stăpînii albului meu adevăr"). E vorba, așadar, despre un „love story" interzis, precum în legenda lui Tristan și a Isoldei. Durerea, teama, clandestinitatea fac parte din rol : „ca să mă bucur clandestin de toate / va trebui să trec întîi / printre atîtea priviri otrăvitoare" ; dealtfel, se poate bănui că și rolul a fost ales pentru a satisface setea de durere și de culpă. Versurile poetei sînt animate de o mare plăcere de a confesa coșmaruri și păcate (de a se denunța — cum singură zice), așadar „o iubire de teamă" („Noi însă mereu ne-am temut. O iubire de teamă") e tocmai sentimentul adecvat acestei ipostaze.

Cleopatra Lorințiu nu numai că se visează o castelană, dar o castelană damnată, pîndită de un destin fatal.

Nu e mai puțin adevărat că istoria acestui soi de cuplu tragic prilejuiește momentele de virf ale liricii autoarei. Există frumoase poeme de iubire : „noi putem deveni o legendă. / Mi-ai lăsat de o săptămînă / toate visele numai mie / o, ce sublimă arendă", există frumoase poeme de disperare mută : „În spate, vîntul destramă castelul de frunze. / Și mă prefac. Și nu văd". Dar, peste toate, există acele contorsionate și cumplite poeme ale suferinței care alcătuiesc, pînă la ora actuală, piesele cele mai caracteristice. Într-atît de caracteristice, încît ultimul volum, „Aproape imaginară", vrînd să proclame vindecarea durerii („Sufletul, sufletul fermecat / palpită, există, s-a vindecat"), nu reușește să ajungă decît o palidă și neconcludentă convalescență a creației anterioare.

Și ar fi cu adevărat dureros să se piardă acest autentic talent, unul din cele mai reprezentative pentru poezia feminină contemporană. Măsura valorii și a vigorii sale e incontestabilă ; căci — să nu uităm — tocmai într-o poezie a Cleopatrei Lorințiu se află un excelent hai-ku, veritabilă bijuterie artistică : „Pîlcuri de flori / curioase amieze oprite / în loc".

Ceea ce ar putea constitui un blazon de apărat, măcar.

Dincolo de „cuvîntul unic"

Ilustrînd, încă o dată, categoria tot mai rară a „discreților" — cărora, cu puține excepții, critica genului le oferă, tacit, condiția marginalizării în conul de umbră, — poezia lui **Ștefan Ioanid** (n. 18 aprilie 1949, Brașov) merită o mai dreaptă punere în valoare. E o poezie vizionară, stilizată, care își află, încă de la debut, o identitate expresivă, pe linia unui intelectualism cu evidente rafinări.

Acest lirism cu deschideri către orfism pune în vibrație o copleșitoare luciditate, căci, poet de concepție fiind, Ștefan Ioanid înțelege actul poetic drept pathos revelator menit a trece peste materialitatea coercitivă. De aici o anumită fluiditate a lirismului, o muzicalitate densă. Tot acest excurs liric, fixat la nivelul logosului ca idee unică — „cuvînt unic" — manifestată în forme sensibile (ale căror imagini și simboluri trimit pretutindeni la „înstelata matrice", la obîrșia arhetipală) e, dincolo de o sintaxă contorsionată, abruptă, și de un susținut rafinament ideatic.

Cuvîntul unic (1976) și **Mersul pe ape** (1980) exprimă, de fapt, o geografie magică, dedusă mai peste tot dintr-o imaginație lirică scindată în atitudini contradictorii. Verificată la acest nivel vizionar, modernitatea barocului exprimată de o astfel de poezie se conjugă fericit cu un hermetism înveluitor, de stilizări și diafanități, configurînd o elevată cristalografie cu reflexe stranii.

Al doilea vis din pădurea de cedri (1986) reia, într-o concepție mai articulată, această dualitate contradictorie.

Ștefan Ioanid își racordează poezia la un cîfru de culturale constituind nu o exhibiție decorativă, ci un contrafort. Oracular, poetul dă expresie, în primul rînd, unui fel de orfism, celebrînd „darul puterii de sine" : „tu / care-ai văzut versul născîndu-se singur / un zeu întins înainte — steaua orfică / își macină legile peste mădularele tale". Frecvente sînt imaginile care, celebrînd increatul, trimit, de fapt, la o poetică de transparență căreia puțin i-ar trebui să fie „epifanică" (la fel ca în „Mersul pe ape") ; „— Cine este acest chip, îmi spuneam, această mărturisire / făurind toate izvoarele și însemnele sacre / ale sufletului tău păstrător ? Să fie / cuvîntul acesta ținta atîtor fervori ? un fluture / într-o urnă însingerată. Atunci el sălășluia / adormit în plasa inocenței sale. Se constituia / oligarhia miresmei ; prin sihăstriile / purpurii ale clipei popoarele dimineții / își căutau povara ușoară, piraie aurii plesneau / în lungul adorației tale — un suflet // mai pur. Vezi bine, erau semne, erau privilegii / pe care le băgai în seamă, / atît de ușoare, atît de fragile — copiii etherului." **(Să fie cuvîntul, copilăria).** În acest fel, poezia (resimțindu-se, cum se vede, de adierile celor **11 Elegii** stănesciene), merge paralel cu unele experiențe post-romantice din poezia tînără (Daniel Turcea, Grigore Georgiu, Dan Damaschin, Gabriel Chifu...), în direcția unei accentuate ontologii. Totuși, poetul nu e un conceptual de tip scholiast, căci toate aceste „însemne" de lectură sînt absorbite, cu pathos revelator, de ritmurile învăluitoare, de incantații ezoterice, poezia exorcizînd o formă de contemplație inițiatic-oraculară. Această reverberație a unor celebre concepte filosofice este, fără a se bănui perifrastică, profund structurală. Amintind, bunăoară, de concepția platoniciană a „reminiscenței" / reamintirii („aminte îmi aduc", „mi-aduc aminte"), poetul nu face decît să dezvolte un lirism vizionar, ce merge în direcția orfică : „Totu-i transparent / De-a lungul timplei tale noaptea e ușoară / Și chiar în pruncul care știe atît de bine / miresmele înlăcrimate-n / prețul tău / uitarea se înseninează / Dar închid ochii. / De spuma dimineții pendulează acum / dantela aventurii peste acoperișe" **(Anamnesis).** Sau mai explicit : „Ca florile palide, lungi, / purpurii, unde nimeni / nu te poate ajunge. Și încă / îți spui. / am visat, / mă scufund, / mă scufund. Ca florile / palide, lungi, purpurii."

„Duhul poetului" („norocosul cîntăreț", „mai marele peste trestii") vorbind acestor „imagini" vede cum „zarea vremelnică" a lui „se cutremură" („duhul lui pînă sus se umple de semne"), îndemnul e de a merge „pînă la capătul acestei lumini" întru o nouă naștere **(Sporind lumina).** Marele Vis al apoteozei îl absoarbe înspre identitățile Himerei : „Și trece el / în ceruri săpat minunată himeră (...) // Dar cine ești tu, minunată himeră ? / Veșmintele mele iată de aur sînt, frumoase / cum nici în cuget curaj n-am avut, / luntre de aur sînt / înspre adînce lucruri ducîndu-mă".

Toată această mitologie a abstragerii este, într-un fel, și o compensație spirituală.

Pretutindeni, însă, dincolo de **topos**-ul întunecărilor, poetul crede în puterile visului, în „steaua orfică" a Logosului întemeietor, în funcția asumantă și izbăvitoare a poeziei (deschiderea în iluminare a ființei încercate) : „cum se luminează / înmiresmatul tău grumaz sub trupul / împietrit de deasupra, / pierdut în lăcrimare. // Și eu aici stau și aștept / și întunecat singerează veninul / ca un rob sug tălpile tale" **(Tu care atît de bine).** Că tot acest excurs poetic se desfășoară în dualitatea antinomică a unor atitudini umane ne-o arată și un poem „recapitulativ", în care privirea de sus, integratoare, introspectivă, sugerează o tîrzie împăcare de sine, o eliberare : „Am fost nefericit. Am fost fericit. / Eu, mistrețul. Și îngerul. / Aceleași stele deasupra capului — / Rînjetul lor luminînd / Și Infernul și Paradisul". **(Curriculum vitae).**

Livrescă în deschiderile sale speculative, poezia lui Ștefan Ioanid se desfășoară la cota înaltă a elevației și reflexivității. Cale de trei volume, experiența aceasta pare epuizată, încheiată. Amenințată de estetism, de expresivitate manieristă, poezia lui Ștefan Ioanid ar cîștiga enorm atît din decantare expresivă, cît și din ancorarea ei în realitățile cu fața mai umană ale existenței.

Z. Cârlugea

Poeme de GEORGE ȚĂRNEA

PRIVELIȘTILE TOAMNEI ROMÂNEȘTI

1. Culesul merelor

S-au încărcat de stele merii
Și bat cu crengile-n pămînt
Rostogolind mireasma verii
Pînă-i lumină și-n cuvînt.

Atunci abia cînd sună bucium
A înturnare de cirezi
Se lasă cotropit de zbucium
Adîncul cooptelor livezi.

Și poți din nou să vezi de-aproape
Cum zarea nu-și mai află loc
Cînd se strivește între pleoape
Minunea merelor de foc.

De parcă visul nemuririi
Cel mai străvechi după izvod
Se află-nfățișat privirii
Prin merii năpădiți de rod.

Din zorii zilei pînă-n seară
Culegătorii se întrec
Să tragă prin strîmtori de ceară
Comori de mere la edec.

De parcă-n fructele culese
S-au întrupat și se-ntîlnesc
Atîtea tîlcuri ne-nțelese
Din dorul nostru românesc.

2. Culesul strugurilor

Ciorchinii grei cu miezul dulce
Atîrnă doldora prin vii
Sub teascuri așteptînd să-și culce
Mareea sevei purpurii.

Răsună frunzele de-aramă
În voia vîntului hoinar
Și mustul coborît la cramă
Îmbracă haină de stejar.

Cînd stringe toamna lîngă tîmpla
Amare tufe de pelin
Cu singe vegetal se umple
Genunea fiecărui lin.

În dans frenetic de fecioare
Se lasă parcă dinadins
Călcată vie roditoare
Să treac-apoi spre necuprins.

Că doar din boabele ucise
Ale atîtor struguri copți
Se nasc fuioarele cu vise
De tors la vremea altor nopți.

Și-n nunțile ce-or fi să vină
Mereu, cules după cules,
Prin vin se-ntoarce la lumină
Străvechiul vieții înțeles.

3. Culesul porumbului

Cînd prind cocorii să-și înfige
Săgeata zborului sub cer
Și luna-i ca o mămăligă
De-a purure răsturnată-n ger.

Și cum suspină strînsă-n palme
Ușor mătasea de porumb
E parcă duhul toamnei calme
Chemat spre cîte-un nor de plumb.

Grămezi de aur pînă-n zare
Doveditoare-n felul lor
Că pînă și porumbul are
Trecut, prezent și viitor.

De-aceea cînd încep să-l stringă
Cei care-l seamănă mereu
Nu pot să trec străin pe lîngă
O virstă din trecutul meu.

Pe-atunci băteam coclauri sure
Crezînd orbește în povești,
Striveam în sin comori de mure
Și n-așteptam temute vești.

Copil fiind puneam un nume
La anii încă nevăzuți
Și toți știuleții de pe lume
Din soare îmi păreau căzuți.

4. Culesul prunelor

Călătorind pe drum de stele
Mi-aduce toamna mărturii
Din primăvara vieții mele
Desagi cu prune brumării.

Și fără nici un fel de frică
Mă-ntorc cu gîndul înapoi
Chiar dacă urmele se strică
Spălate în atîtea ploi.

Găsesc la capăt o livadă
Cu pruni prin care un copil
Da noaptea raită ca să vadă
Cum umblă ielele tiptil.

Și cum se-apucă de nebune
Să-și joace-n silă hora lor
Călcînd desculțe peste prune
Printre căpițe de mohor.

Pînă vesteau cocoșii-n poartă
Sorocul altui cerc deschis
Și ielele cu tristă soartă
Se întorceau la ele-n vis.

Doar prunii rămîneau pe locul
Unde crescuseră vecini
Să afle cîți mai știu sorocul
Întoarcerii la rădăcini.

Poeme de coman şova

Departe în acolo şi în atunci

Cum ar putea să zboare
ceva din trupul acesta
căruia îi simt greutatea
rănind pămîntul ?
Cum ar putea o respiraţie,
o privire, un gînd, un ritm
al trupului acesta
călători ?
Şi totuşi, ehei !
cît de departe ajunge, iată,
unde nici o aripă n-a străbătut...
şi ce copilăros păşeşte pînă hăt
în atunci şi în acolo şi în va fi ;
cît de larg cuprinde necuprinderea
şi vede nevăzutul
înfăşurat în momentul lui de lumină,
în clipa sa
de uimire

Punct de sprijin

Ce să-i mai dau poemului
să poată înmulţi fructele,
să fie sămînţă,
punct de sprijin pentru rotund
să fie invulnerabil
ca miezul pămîntului,
ca adevărul care aşteaptă
răbdător,
o mină nedescoperită.

Căderea fructului

Cineva mă ia de braţ
şi mă conduce pe căi rătăcite,
unde nimic nu mai sună
a cintec.
Nu mai sună a cintec.
Facă-se totul precum
n-a mai fost făcut.

Pămîntul se clatină să înceapă
căderea fructului.

Aştept veşti

Adoarme zborul în singele poeziei,
aud plutirea celulelor în apele calde
şi cum pătrunde întunericul carnea
vietăţilor impuşcate.

Am mai făcut un pas spre riul acela
mîine va fi mai frumos ;
aştept veşti de la fructe,
aştept veşti de la pădurile arse de aciz,
aştept veşti de la apele ameţite,
aştept veşti de la miezul pămîntului
şi aştept veşti de la alte fiinţe
aştept veşti...

Şi auzeam că nu mai sînt

A venit într-o altă zi
şi a bătut la o altă uşă,
acolo

altcineva cu braţele deschise
o aştepta.

Eu mă prefăcusem
piatră
şi auzeam că nu mai sînt
devenisem altceva ;
aer, pămînt.

Zăpadă, floare albă

În lumea de cafea şi ţigări
ne ocupăm de vindecarea bolilor ;
poezia e o treabă minoră ;
a celor ce n-au altceva...
lecţii de inocenţă,
baloane smulse de vînt
în ceaţa predominantă.

Duminica e ziau mea de trudă
ploaia a uitat de pămînt,
în acest anotimp pirjolit
ard nopţi întregi păscînd cuvintele,
văd un soare cu ochii arşi
ca ochii judecătorilor subalterni...

Şi numai iarna
îmi va da zăpada
ca pe o floare albă.

Neobosita plecare

Unde pleci şi pleci mereu
cînd vine ziua şi mi-e drag,
cînd vine noaptea şi mi-e greu ?

În culoarea ochilor te pot vedea,
în neobosita căutare a mîinilor,
în toată această neliniştе a mea.

Dar unde eşti cînd eu te strig,
cînd vine toamna şi cînd eu
te chem de cald, te chem de frig ?

Ce sub nelinişti trupul cu totul mi-l
înroaşpă
Mi-e dor de-o existenţă de arbor nu de nor.

Să stau cu creanga
în geamul ferestrelor de-acasă
Să mi-umple vîntul vele mărunte de frunziş
Să simt cum neaua ramul
înspre pămînt mi-apasă
Şi cum mă-mbracă-n abur al lunii luminiş.

Se va deschide poate o noapte fără stele
Şi peste ochi mi-o curge-ntunericul topit
Dar în eternitate întinde-voi largi vele
Şi nici în lumea asta eu nu voi fi murit.

Eu nu mă mai cutremur

Sub pielea ta iubito miresele pierdute
Sînt plînş de ceară albă în sfeşnicul veciei
Şi nu mai poate visul din marmori să le mute
În rochia de mătase a copilăriei

O drumuri ale lumii voi mă purtaţi spre cine
Cunoaşterea e-o sete ce nu are ostoi
Mi-a pus zăpada cărnii
sub nimb de mărăcine
Şi-a desfăcut în aripi umerii mei goi.

Cu plînsul nu pot zare să fac
prin întuneric
Numai poemul cînd se-aprinde-n mine
De gerul neputinţei pot să mă desferic
Şi cuibul lui de ruguri mă umple cu lumine.

Vezi lume eu sînt plînsul
ce s-a făcut lumină
Şi vin să-ţi curăţ fiinţa de zgură şi de ger
Funinginile urii şi soarele în tină
Eu nu mă mai cutremur pot împăcat să pier.

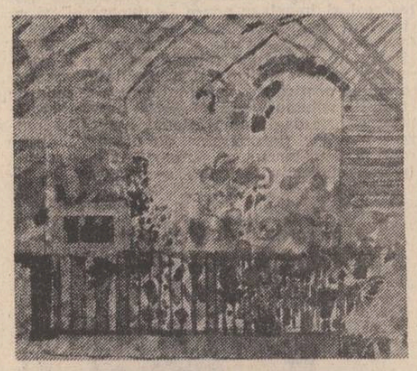

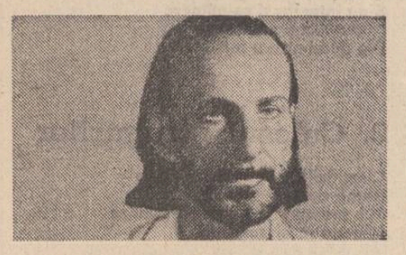

Poeme de vasile andronache

Căutîndu-te

Căutîndu-te în mineral
Am dat de un contur astral
Din marmora muşcată de arsura de daltă
Aripile-ţi trezite spre mine se saltă

Printre atîta întuneric nenăscută
Pe unde doar singurătatea paşii îşi mută
Tu erai unica frumuseţe
Pentru că umerii tăi n-au putut de alb
să se dezveţe

Acum ivită cum să te-ocrotesc
De colţii timpului care rănesc
Cumplita lor lucrare-ţi năruie altarul
Şi-aud cum pe sub iarbă iţi viscoleşte
varul

Întinde-voi largi vele

Geometrica gîndire aş vrea să se desfacă
În cioburi reci de vise ce-a fost la început
Şi ritmul pentru-o clipă în mine să mai tacă
Prea mult infern în mine a-ncăput.

Etern se mişcă aştri şi lumea tot la fel
Şi tot ce-i nou e harta visului din noi
Purtăm în noi proiectul rîvnitului model
Precum nemărginirea poartă stelarul roi

Mi-ar fi destul ca aştri numai să-i contemplu
Nu să cunosc abisul din care s-au născut
Azi ştiu că sînt neliniştі
zidite-n sferic templu
În care firul tinei lumină s-a făcut
De ce s-a pus în mine un ochi
fără de pleoapă
Şi setea de-a cunoaşte rug devastator

Ziua cea mai frumoasă

adelina ianuli

Se visase din nou pedalînd bicicleta roşie, urmat de Călin care alerga din răsputeri să-l ajungă.

De cînd se trezise amîna clipa în care deschizînd ochii îşi va roti privirea şi va descoperi cadoul. Era obicelul tatei care făcea să crească surpriza şi aducea în ochii neliniştiţi sclipiri de bucurie.

Învăţase să nu ceară jucării din raftul de sus al magazinului. Îşi amintea — cu durere încă — ziua în care întinsese mîna să-i arate tatei un avion alb cu aripile întinse ca în zbor. Vînzătorul mustăcios, cu obrajii roşii şi ochii spălăciţi, îi zîmbise cu subînţeles, ca pentru o alegere pe măsură, şi i-l apropie de minuţele-i nerăbdătoare. Cu blîndeţe tata îl îndepărtase şi cu o privire tristă, ca atunci cînd îi spusese că mama nu-l va mai trezi sărutîndu-l dimineaţa, ridicase din umeri neputincios :

— Nu se poate, Matei !, îi şoptise la ureche. Îi desprinsese apoi minuţele şi încercase să zîmbească, deşi cuta dintre sprîncene nu dispăruse.

Şi totuşi plînsese. N-ar fi vrut, dar avionul acela ar fi zburat şi poate i-ar fi dus pe amîndoi departe, unde ar fi revăzut-o pe mama.

Călin, vecinul lui din casa de peste drum, îl învăţase să fugă, să plece din oraşelul lor. Aşa îl sfătuise şi pe el bătrînul din magazia de la marginea oraşului. Se duceau ades acolo şi îl priveau fascinaţi cum îşi frigea degetele la focul din curte. Petreceau ore întregi uitîndu-se cum înmuia metalul şi-l bătea apoi, dîndu-i forme ciudate. Acolo Matei se simţea bine. Călin nu mai povestea despre jucăriile lui şi uita să se mîndrească din nou cu bicicleta lui. Toate ca toate, dar bicicletă nu va avea decît cînd va fi mare.

Moşul, cum îi spuneau, le dădea mereu cîteva bomboane, păstrate anume pentru ei. Călin se strîmba, le lua şi se prefăcea că le mănîncă. Pe drum le arunca la primul colţ. Matei le punea bine în buzunar şi le drămuia pînă cînd se ducea pe la tanti Emilia, dar niciodată nu i le ceruse lui Călin.

În vacanţe întotdeauna săptămîna era mai lungă şi se împlineau patru săptămîni pînă suna tanti Emilia. I se părea o veşnicie pînă atunci. Tata se necăjea mereu, dar îi dădea voie să meargă la ea.

Îi plăceau, dar îl şi speriau vizitele la tanti Emilia. Era atît de greu să nu o superi ; casa era plină de statuete şi bibelouri, mari şi mici, răspîndite pe măsuţe, etajere, rafturi. Mobilele multe te împiedicau să te mişti în voie. De fiecare dată însă îi dădea prăjituri atît de bune, încît cîteva zile după aceea îi tot povestea tatei despre ele.

Mama îi făcea tot timpul, dar de cînd plecase le uitase gustul. Ea îi lăsa însă toată farfuria şi zîmbea cînd îl vedea cum lua pe furiş cu amîndouă mîinile. Tanti Emilia îi punea pe o farfurioară două prăjiturele, lua apoi platoul aşezîndu-l sus, pe un scrin înalt. Urma apoi masa cu ea şi unchiul. Vorbea puţin cînd se ducea acolo, aşa încît la întoarcere nu prea avea ce-i povesti tatei. După ce mîncau, tanti Emilia cînta pentru el la pian „ca să-l înveţe să-i placă muzica", aşa-i spunea. Se trezea cînd acordurile erau pe sfîrşite. Unchiul, cu capul sprijinit de spătarul fotoliului şi ochelarii alunecaţi pe vîrful nasului, moţăia pînă cînd mătuşa trîntea cu zgomot capacul pianului.

— Iar ai adormit ! Cu tine copilul ăsta n-o să înveţe să asculte muzică. Eşti un ignorant ! Se întorcea apoi spre el cu calmul redobîndit şi-l conducea în grădină să-i arate ultimele răsaduri. Plimbarea asta îl plictisea cel mai mult. Mai rămînea de petrecut încă o oră întreagă pînă la plecare. De fiecare dată la despărţire primea bomboane ; şi le primea sărutîndu-i mîna. Îi plăceau, iar tata nu-i aducea.

Ştia de fapt că erau de la tanti Emilia şi asta îl făcea să se încrunte mereu.

★

Pînă venea tata de la serviciu nu se plictisea. Se ducea şi lua cărţile din raftul de jos al bibliotecii şi-şi petrecea astfel dimineţile. Dar azi era ziua lui ! Trebuia să fie altfel. Nu, nu va citi. Învăţase să nu-i ceară tatei şi să aştepte. Aproape întotdeauna, fără să-i spună, îi ghicea dorinţele şi în dimineţile de sîrbătoare găsea pe noptiera de lîngă pat ceva din ceea ce-şi dorise. Ultima dată în vacanţa de iarnă, lîngă bradul împodobit, dimineaţa, globurile strălucitoare oglindeau aripile întinse ale avionului alb.

De cînd se deşteptase, îşi oprise privirea pe tavanul alb pe care cercul de soare îl înrosise. Strînse bine pleoapele şi cu ochii închişi se îndreptă spre fereastră. Nu putea decît ghici lumina a cărei căldură pătrunsese în spatele pleoapelor. Atinse pervazul şi abia atunci deschise ochii. Razele soarelui încălziseră lemnul ; încerca să simtă cum fiecare parte din el treptat amorţeşte. Zilei îi lipsea ceva. Tata urma să sosească abia spre prînz. Putea lîncezi cît voia.

În timp ce se ghemuia, telefonul sună prelung spulberînd liniştea. Coborî în grabă treptele, împiedicîndu-se în pijamaua care atîrna în dezordine. Sunetul strident răsună în întreaga casă. Cine putea fi atît de grăbit ? Desigur, tata ! Fură în drum felia de pîine cu gem, pregătită de tata, înghiţind pe nemestecate. Ridică receptorul şi primi glasul sever, sec, al mătuşii Emilia. Îl bombardă cu urări, fără să-i dea răgaz să răspundă. Încercă de cîteva ori să îngaime un „săru' mîna", dar renunţă repede .Se grăbi să răspundă întrebărilor puse de-a valma.

Nu-i mărturisi însă că seara tata întîrziase şi, singur în camera lui de la mansardă, adormise cu veioeuza aprinsă. Îşi aminti cum strînsese ochii, ce tare îi bătea inima şi-i pocneau urechile văzînd umbrele pe pereţi. Adormise tîrziu, cînd o muzică îndepărtată acoperise liniştea nefirească. Se trezise speriat de trosnetul treptelor, la venirea tatei. Îl aşteptă cu „O mie şi una de nopţi" în mînă, arătîndu-se preocupat de lectură. Tata, impresionat, îi mărturisise ce îngrijorat fusese ştiindu-l singur la ora aceea tîrzie. Mîndru de izbîndă, somnul îl cuprinsese repede. Se visase singur, pe o insulă, urcînd o scară la al cărei capăt nu reusea să ajungă şi înconjurat de rămăşiţele unei vechi cetăţi.

— Mai eşti la telefon ? Ai auzit ce-am spus ? Să fii gata ! Într-o oră venim să te luăm.

Îl invitaseră în oraş la o plimbare.

Se plimbă prin grădină împrăştiind pietrişul de pe alee. Să-l vadă tata ! Cînd intră în casă, văzu rezemat lîngă scară ceva de care atîrna un bilet. Se apropie. Uluit, atinse cu mîinile tematoare ghidonul care strălucea. Era... chiar bicicleta cea roşie ! Privi hîrtia şi recunoscu un „La Mulţi Ani", caligrafiat cu stîngăcie de tata. Mîngîie cu delicateţe roţile care începură a se învîrti. Încîntat, îi încercă viteza rotindu-se cu ea în jurul mesei. Privi literele aproape şterse care-i trădau vîrsta şi numele. Ce importanţă avea a cui fusese ? Probabil un ciclist care ajunsese deja campion şi-şi cumpărase alta.

Zîmbi imaginîndu-şi feţele copiilor, descumpănite. Afară se auzeau deja chiote. Nu, nu acum. Le-o va arăta mai tîrziu.

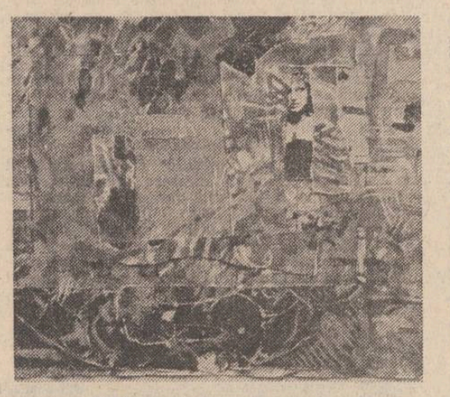

Tablouri de Anca Constantin

Nu mai era timp. O ascunse după scară şi se grăbi să se îmbrace. Apucă să înghită cîteva îmbucături din feliile de pîine cu gem (răsfăţul de ziua lui) şi căută tricoul păstrat pentru zile speciale. Se şi auzîră frînele scîrţîind şi paşii care răscoleau pietrişul. Pînă ajunse să-i deschidă, tanti Emilia vorbea singură în faţa uşii. Cu tricoul jumătate îndesat în pantalonii cei mai noi, îi spuse trăgîndu-şi sufletul :

— Săru' mîna, tanti Emilia.

Privindu-l de sus, îl examină atent, dădu reprobativ din cap, îi trecu o mînă prin părul răvăşit şi-l scutură de umeri :

— Hai odată, e ora 12 !

O însoţi după ce încuie uşa. Nu îndrăzni să-i spună să aştepte. Trebuia să sune tata şi i-ar fi aşteptat telefonul. Mergînd, zări prin gard culoarea albastră a unei maşini pe care nu o ştia. Tanti Emilia avea o maşină albă, mai veche, la butoanele căreia ştia să umble şi chiar să-i mîngîască volanul ; dar asta oare a cui era ?

Tanti Emilia zîmbind îl întrebă :

— Ei, îţi place ? Abia am luat-o. Mergem împreună să ne plimbăm puţin.

Unchiul îl privea mîndru, înghesuit în spatele volanului :

— La mulţi ani, Matei !

Se întinse pe canapeaua din spate, toată numai a lui. Casele începură a fugi, iar oamenii parcă pluteau şi înotau ca să-i ajungă. Pînă se dezmetici ajunseseră în centrul oraşului. Opriră în faţa parcului. Oare îl vor duce la jocurile acelea multe, la care rîvnea de cîte ori mergea cu tata duminica ?

Încadrîndu-l, tanti Emilia şi unchiul, se interesară la intrare de biletele pentru jocuri. Cînd înţelese că îl vor lăsa, o zbughi la fugă spre cel mai apropiat carusel. Nu trebuia să piardă de acum nici o clipă. Îşi amintea de la Călin : biletul era numai pentru trei minute. Se înclină pe armăsarul înşeuat. Învîrtindu-se, văzu mîna mătuşii care îl ameninţa să stea liniştit. Ştia pe dinafară din poveştile lui Călin, fiecare senzaţie pe care avea să o simtă : rotirea, bucuria, ameţeala, teama şi la apropierea celui de-al treilea minut, dorinţa imperioasă de a se opri.

Ce dacă ştia ce va fi ? El era în joc, nu în imaginaţie. Totul era adevărat ! Oamenii de jos se contopeau, glasurile se amestecau, ritete, ţipete, plînsete, culorile stridente ale caruselului învecinat se învălmăşeau : nu le mai putea opri nici închizînd ochii, nici stînd nemişcat, de parcă un lichid greu, viscos, îi înclina capul cînd într-o parte, cînd într-alta. Mîna îi alunecă de pe miner, nu-l mai putea ajunge, de parcă mişcarea era prea încetă şi distanţa era acum mai mare.

Rotirea îşi schimbă sensul doar o singură dată, de jos în sus. Cu ochii mari încercă să împiedice căderea pleoapelor grele şi să strige să-l aştepte puţin ; lumina se estompă încet, întunericul străfulgerat de steluţe sclipitoare, argintii îi luă locul. Bolborosi nedesluşit.

Se trezi purtat pe braţe şi se auzi strigat de o voce cunoscută :

— Matei, Matei ! Mă auzi ?

O mînă fermă îi frecţiona tîmplele. Prima imagine limpede, fu chipul unchiului puţin îngrijorat, dar nemulţumit de agitaţia pe care o stîrniseră.

„Să mă dezmeticesc mai repede, altfel nu mă mai lasă în trenuleţul cu surprize", îşi spuse frecîndu-şi ochii, neobişnuiţi să revină atît de brusc la lumină.

— Ce facem cu celelalte bilete ?, auzi glasul mătuşii. Încerci să le dai înapoi la casă ?

— Nu, te rog tanti Emilia, ştiu ce s-a întîmplat. Aşa păţesc cînd nu mănînc dimineaţa, ameţesc. Mi-am şi revenit. N-o să mai cad, ai să vezi, spuse repezit, ridicîndu-se în picioare cam anevoie.

— Eşti flămînd, copile ?

Unchiul îl aşeză pe o bancă şi se îndreptă spre primul chioşc de răcoritoare unde copiii, dar mai ales însoţitorii lor, se îmbulzeau să obţină mai repede cîte o sticlă din cele păstrate cu gheaţă.

Se întoarse, nesperat de repede, cu trei feluri de biscuiţi şi un suc de portocale. În timp ce mînca, aproape pe nerăsuflate, auzi glasul autoritar :

— Vezi să nu-ţi strici poftа de mîncare !

Înghiţise prea repede întreg pachetul de biscuiţi şi simţi un fel de greutate în capul pieptului. Respiră adînc pînă ameţi. Îl urmăreau îndeaproape. Cum termină, se ridică grăbit, promiţînd că nu i se va mai întîmpla nimic.

Se năpusti la celelalte jocuri, îngrozit că întîrziat fiind s-ar fi putut să nu-l primească. Alergînd de la un carusel la altul nu simţi cum trece timpul. Îl opriră din drum tocmai cînd reîncepea cursa ameţitoare a maşinuţelor viu colorate. Tanti Emilia îşi privi preocupată ceasul, zăbovi o clipă şi apoi spuse :

— Hai, e timpul să mergem. Întîrziem la masă.

Se gîndi cu părere de rău la casa aceea în care nu avea voie să atingă nici un obiect şi era atît de linişte.

Întristat, îşi tîrî picioarele, lăsîndu-se tras de mînă. În maşină, morocănos, răspunse monosilabic încercărilor stîngace ale unchiului de a face conversaţie. Stîlcea cuvintele ca pentru copii, de parcă altfel nu l-ar fi înţeles. Se va răzbuna pentru jignirea asta : i-l va arăta mătuşii cum moţăie în timpul recitalului ei. Nu-l va mai acoperi, ca altădată, şi va distruge secretul lor, al bărbaţilor.

Maşina încetini. Clădirile înalte îi erau nefamiliare. Pierduse drumul cu gîndul la răzbunare. Roti privirea şi recunoscu clădirea teatrului. Mai fusese aici cu mama. Cît timp trecuse ? Nu-şi mai amintea decît înălţimea ameţitoare a clădirii în care urcase şi zîmbetul blînd al mamei. Tare frumoasă era mama ! Şi zîmbea cu ochii !

Tata nu o putea suferi pe tanti Emilia, în primul rînd pentru că era urîtă, apoi pentru că mai mereu ţipa la el şi-i făcea observaţii. Din cauza lui se certaseră din prima zi.

Maşina opri.

— Ei ? !

Auzi exclamaţia şi se întrebă ce urma. Care era clădirea în care urcase atunci cu mama şi de pe a cărei terasă priviseră luminile nopţii ce coborîse peste oraşul lor ?

Unchiul coborî. Tanti Emilia îl aşteptă. Ieşi puţin temător privindu-şi pantofii scîlciaţi şi prăfuiţi, care îi rămăseseră mici.

— Mergem să mîncăm, pe aici, pe undeva, găsim noi un loc. Ce zici ?

— Da, îngăimă nedumerit.

Mergeau alături. Intrară într-una din clădirile din dreapta. Era un restaurant din cele luxoase, îşi închipui, văzînd portarul care le deschise uşa, plecînd ceremonios capul.

Sala în care pătrunseră era aproape cît toată curtea lui Călin. Mesele rotunde, acoperite cu feţe de masă albe, ţepene, şerveţele aşezate în poziţie de drepţi şi o muzică liniştită, care abia se auzea, dar de unde venea ? Din pereţi, desigur.

Se aşezară. Un băiat tînăr, cu un şervet alb pe braţ, îi salută zîmbitor şi aşteptă. Tanti Emilia îl întrebă ce şi-ar dori. Nu-şi putea lua ochii de la cartonul, cu litere aurite, din care mătuşa le citea tot felul de nume ciudate. Îşi aminti de povestirile lui Călin, despre îngheţatele mari, colorate şi dulci pe care le minca de cîte ori mergea în oraş la plimbare.

Îi întrerupse vorba liniştită şi repezindu-se rosti şoptit :

— Eu vreau două îngheţate mari.

Se făcuse parcă deodată liniştе. Vorbele lui răsunară în încăperea prea înaltă. Înţelese din privirile lor că greşise, dar frunţile se descreţiră în grimase amuzate, destul de repede. De fapt lui nu-i trebuiau celelalte mîncăruri, cu nume necunoscute. Răsuci şervetul, arătîndu-se preocupat şi ignorînd comenzile mătuşii. Ciulise o ureche pentru a se asigura că îngheţata va fi cît se poate de dublă. Mătuşa foarte calmă, cu ochelarii pe nas, încă studia cartonul preţios. Iar băiatul aştepta cu trupul uşor înclinat, fără să rîdă de el, de hainele şi pantofii lui vechi, cu şireturile înnădite. Îşi ascunse picioarele sub scaun ; abia atunci îşi aminti că bluza avea o pată de la sîrma ruginită pe care fusese atîrnată. Se lipi de spătarul scaunului, gîndindu-se cum va mai ajunge la farfurie. Comanda se încheiase, dar nu fusese atent să ştie ce bunătăţi urmau să fie aduse.

L4 15 OCTOMBRIE 1988

teatru

Formula de teatru în teatru sau ticul regizoral

Eforturile mişcării teatrale româneşti a ultimilor cinci ani nu par să-şi fi aflat justificarea în direcţia afirmării unor autentice experienţe regizorale. Marea majoritate a regizorilor noului val este tentată să se remarce — grabnic — prin formule de facilă originalitate, urmărind realizarea unui tip de spectacol de ostentaţie prin aglomerarea tuturor elementelor.

Urmărind disputele contradictorii iscate asupra unor spectacole ca „Hamlet" şi „Dimineaţa pierdută" (Teatrul Bulandra), ca „Livada cu vişini" (Teatrul din Tg. Mureş), iscate de „O noapte furtunoasă" (a Teatrelor Giuleşti şi Nottara), de „Regele Lear" (Teatrul timişorean şi apoi Teatrul Giuleşti), de „Amurgul burghez" (al Teatrului Mic), mai tinerii noi veniţi au conchis că trebuie să şocheze. Şi înţelegînd că e greu să şochezi cu stilul clasic, au abordat, programatic, o singură formulă : aceea a teatrului reteatralizat.

Este tot mai frecvent utilizată scena deschisă, continuarea ei în sală, cu sau fără legătură. Este tot mai des utilizat jocul de dragul jocului. Actorii sînt, rînd pe rînd, spectatori şi interpreţi lucizi, detaşaţi şi din nou implicaţi, fie că sîntem în faţa teatrului sucevean, piteştean, sau în faţa teatrelor bucureştene.

Sigur că ideile şi propunerile postbelice ale ginditorilor de teatru recomandau eliberarea teatrului de rigiditatea academismului pur, de imitaţia naturalistă în interpretare şi scenografie, de iluzionismul descriptiv al naturalismului. Evoluţia teoriilor estetice asupra mijloacelor de expresie scenică (în raport cu vremea) impunea crearea şi deprinderea unei noi dinamici a artei spectacolului, remanierea jocului actoricesc. Principiile regiei moderne au fost, pe îndelete, mai mult sau mai puţin, însuşite de realizatorii de spectacole, acceptarea şi asimilarea lor de către breasla actorească făcîndu-se mult mai dificil şi mai lent.

Tehnica Commediei dell'arte a făcut şi ea ravagii în multe dintre reprezentaţiile bucureştene sau de provincie, conducînd actorul la o desfăşurare strict exterioară, exersîndu-şi şi demonstrîndu-şi disponibilităţile pur fizice, în pofida construcţiilor spirituale, de robustеţe interioară. Supremaţia regiei „tiranice" a transformat actorul tot mai mult într-un instrument, într-o pată vie de culoare în paleta culorilor scenei, o parte din întregul unei atmosfere. Se pare că el şi-a cîştigat mai mult dreptul la autonomia mişcării şi mai puţin la aceea a gîndirii. Dacă excesele regiei tind să suprime fantezia creatoare a celui ce dă viaţă unui personaj, excesivităţile actorilor duc la diminuarea importanţei dramaturgiei naţionale : nerenunţînd la repertoriul de consacrare singulară, ei doresc să joace numai roluri din Shakespeare, din Cehov sau Pirandello, crezînd că numai acestea le pot aduce recunoaşterea, renumele.

Mania „ilustrărilor muzicale" (nu întotdeauna inspirate) au transformat teatrul într-o spumă veselă şi săltăreaţă de estradă, al cărei efect durează trei clipe. Şi cînd regizorul unui spectacol ajunge să semneze şi ilustraţia muzicală şi „light designing-ul" (a se vedea Caietul program al „Cameristelor"), înţelegi că regia nu mai este o activitate corelatoare a tuturor elementelor scenei şi că poate fi, din cînd în cînd, cîte ceva, dacă vrei să nu faci trimitere la infatuarea individului.

Dacă formula de teatru în teatru ne-a suprasaturat, atunci machiajul la vedere a devenit mai mult decît un tic regizoral. Actorii se fardează în **Hamlet**, atunci se fardează şi în **Dimineaţă pierdută**, şi în **Conu Leonida faţă cu reacţiunea** (Teatrul Municipal din Ploieşti) şi de ce să nu se fardeze şi în **Cameristele**, dacă aşa este de bon ton ? ! În dramaturgia lui Genet trecerile de la lumea reală la cea imaginară sînt atît de frecvente şi de y compris încît a mai sublinia formula jocului din joc cu această uzată literă a alfabetului semnelor convenţionale, nu înseamnă decît a te produce cu o reprezentare pleonastică.

Orice limbaj artistic riscă, prin exces, să se astenizeze. Se cuvine acum, la începutul unei noi stagiuni, să amintim că se impune, dacă nu o schimbare, cel puţin o perfecţionare de metodă, prin împrospătarea şi îmbogăţirea fondului de coduri.

Nicoleta Gherghel

O premieră absolută

Comedia satirică „Profesor de admitere" marchează debutul dramaturgic al cunoscutei publiciste Mariana Brăescu. El s-a petrecut pe scena Teatrului „Mihai Eminescu" din Botoşani cu ajutorul regizorului Eugen Traian Bordușanu şi o foarte tînără echipă de actori.

Ce ironizează povestea în sine şi ce se petrece în ea ? Sosiţi într-o vizită de documentare la o staţiune viticolă, Actriţa, Criticul şi Cîntăreţul, după o îndelungată degustare, în euforia care se naşte în asemenea situaţii, se oferă să-l mediteze pe fiul inginerului-şef pentru apropiatul examen de admitere. Nimeni nu are timp să-l întrebe pe Tudorel (acesta-i numele băiatului) ce doreşte să urmeze. Lectiile se ţin cu ritmicitate, sosesc examenele şi se declanşează scandalul : în ultimul moment Tudorel dă şi reuşeşte la viticultură, profesiune în care îşi urmează tatăl şi pe care şi-o dorea. Ceilalţi se simt trădaţi şi pleacă supăraţi. Mos Costache, sfătuitorul băiatului, supraveghetorul meditaţiilor, personajul cel mai pitoresc al piesei, bătrînul bun la toate, prinde gust de „universul de care este ţinut departe poporul" — cum spune criticul şi va fi cel mai lezat de nerealizarea băiatului prin artă. Supărat va ieşi şi el (din piesă şi scenă) după ce însă a susţinut cele mai amuzante replici, a realizat momentele cele mai savuroase. Povestea nu are în ea nimic spectaculos dar este scrisă cu meşteşug (lucru rar pentru un debut), simţ al replicii şi al situaţiilor comice, cu un fin simţ al ironiei, în creionarea psihologiilor. Ce reuşeşte spectacolul botoşănean ? În primul rînd să pună în scenă piesa, în al doilea rînd să ne propună cîteva schiţe-portret şi din toată piesa un singur moment excelent realizat scenic : secvenţa în care Actriţa repetă cu Tudorel scena întîlnirii lui Rică cu Veta din „O noapte furtunoasă", iar mos Costică se amestecă convins că s-a întîmplat ceva neplăcut şi încearcă să împace lucrurile. Ce nu reuşeşte să aibă acest spectacol ? În primul rînd un desen clar regizoral. Eugen Traian Bordușanu care semnează cam mult pentru confuziile pe care le naşte („regia", „ilustraţia muzicală" şi, în colaborare cu Mihai Pastramagiu, şi scenografia) creează cu trei reprezentanţi ai artei doar caricaturi, schematizînd în cheie ridicolă personajele. Inginerul Tudor Neacşu, aproape inexistent datorită interpretării lui Mihai Păunescu, nu-i acordă nici o atenţie, nepunîndu-l în relaţie scenică cu nimeni. Actorul interpretează „alb" toată partitura. Mos Costică îşi rosteşte ultimele replici emfatic ceea ce distruge logica personajului şi finalul piesei altfel pe deplin realizat. Actorul, prin vigoarea talentului său, este deseori împotriva indicaţiei regizorale, emoţionant şi convingător. Oricum, Doru Buzea reuşeşte să fie prezenţa cea mai pregnantă a spectacolului. Regia l-a „ajutat" însă să treacă pe lîngă o creaţie. Florita Rusu este tot timpul superficială iar Valerian Răcilă nu ajunge să construiască un personaj : Cîntăreţul său este un apendice al distribuţiei deşi textul piesei era cît se poate de clar. Criticul, interpretat de Marius Rogojinski, are densitate psihologică, actorul este evident dotat pentru compoziţie dar din nou regizorul l-a împins către un ridicol inacceptabil. The last but not the least, tînărul Tudorel Neacşu în viziunea actorului debutant Claudiu Romila are prospeţime, candoare, cucereşte prin talentul său robust deşi încă neşlefuit. Interpretul acesta de 20 de ani este, alături de Doru Buzea, surpriza plăcută a spectacolului. Neplăcut sună coloana sonoră care dă senzaţia de încropeală. Autoarea citează un cîntec pe versurile poetului Lucian Avramescu, „Bună seara, iubito", care asigură şi singurul moment muzical reuşit al reprezentaţiei. Tot ce se înşiră mai apoi de către „ilustraţia muzicală" este dezagreabil. Scenografia este inexpresivă. Măcar de ar fi fost funcţională ! Sigur, comedia are succes la public, dar acesta este asigurat de replică şi de cîţiva actori. Pe acest text s-ar fi putut mai mult, mult mai mult ! Este o piesă despre aspiraţiile tinerilor şi în care situaţiile comice create de personaje închistate abundă. Este un text plin de haz şi tocmai aceasta ar fi trebuit speculat. Mariana Brăescu debutează scenic cu un text absolut remarcabil, ceea ce se va confirma, sîntem siguri, cu ocazia unor montări mai adecvate.

Liana Cojocaru

Privi curios draperiile galben aurii, care ascundeau locul de unde veneau grăbiți cu platouri băieți și fete în uniforme scrobite. Putea cere orice și ei, ascultători, i-ar fi adus. Devenise atît de mare, în răstimp atît de scurt!

Abia aștepta să se întoarcă și să-l uimească pe Călin cu aventura lui.

Se trezi cu furculița în aer, sub ochii mirați și nemulțumiți ai mătușii. O puse încet la locul ei, privind podeaua. Băiatul îi așeză în față, numai pentru el, o farfurie mare plină cu cubulețe și felii divers colorate. Se stăpini cu greu să nu exclame. De cum încuviință unchiul din cap, se repezi și înțepă, cu o îndeminare ce-i surprinse, mingile rumenite. Goli farfuria cît putu de repede, după care privi pe furiș spre ei. I se păru că băiatul în uniformă rîdea de el; alături, fața cu obrajii roșii îl privea disprețuitoare. Se îndreptă în scaun încercînd să pară mai înalt și-și ascunse picioarele care nici măcar cu vîrfurile nu atingeau dalele portocalii.

Totul era liniștit, iar decorul somptuos făcea să crească teama de ecoul propriilor vorbe. Unchiul îi zîmbi complice; era minunat!

Ascultînd o poveste din copilăria lui, Matei pierdu șervetul cel mare de la git. Băiatul cu haine negre veni repede și i-l ridică, înainte să fi avut timp să se aplece.

Se simțea ciudat. Evită privirea fetei care aștepta după paravan să continue pălăvrăgeala. Amețit de culori și de acest du-te vino al celor doi în uniforme, rămase pe scaun un bun răstimp după ce unchiul și mătușa se ridicară. Îl așteptau. Își șterse degetele și-i urmă.

Încadrat, ieși din sală urmărit de acordurile molcome ce se estompau. Afară îi izbi căldura care încinsese și aproape topise asfaltul. I se lipiră degetele de minerul portierei. Era încă amețit și furat de imaginea ce rămăsese în urmă.

Mătușa povestea ceva despre clădirile ce alergau de o parte și de alta a drumului. Trecură pe un pod de la a cărui înălțime zări vase mici cît bărcuțele cu care se juca acasă.

După puțin timp recunoscu împrejurimile din apropierea casei. Opriră în fața porții. Prafui, ridicat ca o ceață, învălui mașina.

Încet-încet se dispersă și zări ușa de la intrare deschisă, semn că tata se întorsese.

— Ei, noi nu mai coborîm, zise mătușa, întorcîndu-se spre el. Am cam întîrziat, dar, ce zici, a fost plăcut, nu?

— A fost, a fost... se bîlbîi, îmbrățișînd-o.

Mătușa scoase din geantă o șapcă roșie.

— Uite, unchiul zice că ți-ar prinde bine la joacă. A fost a lui.

— Vai, dar de cînd îmi doream! Tata v-a spus?, întrebă sărutîndu-i.

— S-o porți sănătos! Bine, ne vom mai vedea.

Cobori. Închise portiera și continuă să facă semne, mult timp după ce mașina albastră dispăruse. Se auzi strigat.

— Matei, te mai aștept mult? Mi-e o foame!

— Tata, tata, ai venit!

Alergă în întîmpinarea lui. Îmbrățișîndu-l, îi spuse depărtîndu-și puțin obrazul:

— Dac-ai ști ce cadou am primit!

— Hai că-mi povestești cît mîncăm, îi spuse împingîndu-l de la spate spre sufrageria unde masa era frumos aranjată și-i aștepta. Credeam că ai... vorbești despre..., dar se opri. Matei zărise ciupercile și zmeura. Îl privea uluit.

— Dar de unde? Cînd le-ai adus?

— Fără comentarii. Dacă te bucuri, treci și dă-i bătaie.

— Nu pot acum! Abia am mîncat, au fost o mulțime de bunătăți. Să-ți povestesc unde am fost și ce lucruri minunate am văzut.

— Nici mie nu prea-mi mai este foame. Încercă un zîmbet chinuit și-și îndreptă privirea spre scară. Matei, dar ce bine se potrivește șapca! O s-o porți cînd mergi cu... băieții,; era să zică bicicleta.

Nimic! Clătină din cap spre ecară. Era cît pe ce să-i amintească.

— Ah, da, ai dreptate. Șapca este frumoasă. O voi purta și cînd merg cu bicicleta. Dar, tata, nu te-am pupat. Îți mulțumesc. Cum de-ai reușit?, îi șopti la ureche, în timp ce-l ținea strîns după gît.

— Uite, știi ce? Nu te interesează.

— Să-ți povestesc acum tot ce-am făcut azi.

În timp ce se îndreptau spre canapea, tata mototoli biletul legat cu fundiță și staniol de ghidon. Îl lăsă încet să cadă într-un colț. În tot acest timp, Matei nu mai prididea să redea cu lux de amănunte întîmplarea minunată.

Își aminti, fără să vrea, cîte după-amieze lucrase și lipsise de acasă, temîndu-se pentru Matei. Reușise și-adusese într-o seară acasă bicicleta, ajutat de prietenul său. Serbaseră atunci evenimentul, îndelung așteptat, cu o sticlă de vin. Tîrziu, noaptea, emoționați, scriseseră biletul.

Matei se îndreptase către masă și privindu-l cu ochii umezi alese o zmeură; se grăbi apoi, gesticulînd, să cuprindă cît mai repede tot ce făcuse și văzuse.

— A fost cea mai frumoasă zi din viața mea, încheie oftînd zgomotos, cu ochii pe jumătate închiși.

Emilia reușise.

Se ridicară și porniră încet spre dormitor. Tatăl îl sprijini de subțiori, în timp ce Matei căscă zgomotos și se împletici.

Trecînd pe lîngă scară dezlegă șnurul unei draperii, care, desfăcîndu-se, acoperi bicicleta cea roșie.

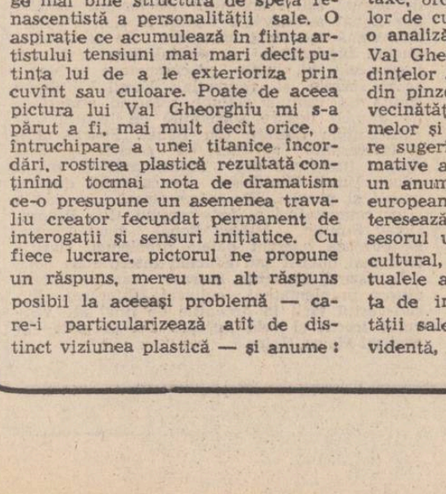

Grafică de Raluca Grigorcea

Poeme de ion crînguleanu

Nu știu

Din streașina lunii
Timp ninge, lin, cu freamăt
De suflet
În așteptarea
Unei vești care
Nu se arată. Nu.

Spre munte
Se deschide ușa unei
încăperi anonime.
Din ea, nimeni;
Spre ea, la fel.

Iar dinspre nord,
Un poem nescris,
Murmură gînd.

Crede-mă

Palidă, țara păsării
A căzut în țipăt.
Sus e timp cu sevă la ochi;
Palidă, țara păsării
Se aude tăcînd.
Și-o aripă
Se iscălește pe cer,
Ultim.
Nu muri, crede-mă.

Pașii

Mergem la înfrigurare
Cu numărul presat pe inimă,
Mergem la raza auzului
Cu noi în inimă.
Setea numără fire de grîu
Pe balustrada de aer
Ce duce în somn.
Pașii care se aud
Sînt ai înfrigurării.

Al lumii

Șoptește-mă cu solzii lunii
Ce-ți cad pe gură
Cînd mă cauți,
Șoptește-mă cu plînsul meu
Rămas în lama inimii,
Pietrificată,
Un punct de inimă,
Un cord sus.
Un sunet albastru
Ce te spune lumii.

Cărțile vii

E singur, pune semne-n cărți
Cu inima;
Le-nchide
Ca pe niște plăcuțe de obraz
Și le depune vii
La locul lor.
Pe urmă le ascultă
Ce au de gînd
Să-i mai arate
Cînd va începe
Iar să le deschidă.
Una din ele zace
Neluată în seamă
Și scrisă rău
De nimeni.

Nu mai este

Tînărul tigru
Stă pe munți la pîndă,
Se hrănește
Din dragostea marilor
perechi
Privindu-le,
Jinduindu-le.
Tînărul tigru
A sărit în ceafa lunii
Și se spinzură
Peste pămînt.
Tînărul tigru
Nu mai e tigru.

Sunet

Într-adevăr n-ai fost
Pe-aici, pe la noi, prin inima
Care-mi numără viața,
N-ai fost
De vreme ce
Nimeni nu se întreabă
De tine,
De vreme ce numai
Tăcerea cîntă ca tine.
Te voi mărturisi
Nimănui
Pînă cînd vei invia
De frică să nu mori
Mai departe...
De frică să nu mori
Mai departe.

maria cerchez

Lui Melville

De teamă că ai aluneca
în gura încinsă a vulcanului
că totul se va transforma
că te destrami în tot ce te înconjoară
seară, februarie pentru mai tîrziu
al nopții cuvîntului de iarnă
fără vifor și zăpezi
de ceea ce numai puținul
prafului pe pavaj își amintește
că ai fost gerul.
în timp ce adversar adevărat este
sărut de primăvară
cerul se va umple de nori
se va umple de mătasea unei singure mări
cu valuri dintr-o plămădeală siderală.

* * *

O hartă ținută cu spatele
Logos din riul care a pornit
frumosul zeu păgîn ajunge sclav
devine leneș și neascultător
se zbate ca un fluture
prins în pînza unui păianjen
atît e de slab ca un fir
neînsemnat de iarbă
încîntat să se piardă
încoronat și ciuruit de mierle
un discurs oglindit în Calea Lactee.

* * *

Apa dintr-o fîntînă de unde izvorăște
Și primăvăra ierburile se-nalță repede
Acum dacă această cameră obscură
Care este trupul pe dinlăuntru
Se luminează de sensul primit
Sensul acesta nu izvorăște ca apa din
fîntînă?
Nu se iuțește cum se întețește iarba?
Și nu sensul sensului hrănește?
Dar ce este sensul
Cum arată el
Ca și eul cum arată el
Nu izvorăște mai puțin
Nu mă vei găsi mai puțin
O, nu mă vei găsi iubind mai puțin.

Poeme de constantin abăluță

Singurătatea ciclopului *)

(fragmente)

pentru Gabi

1

Încep să spun aceste cuvinte
bolnav și nesigur pentru că în locul lor
poți pune nimicul din lucruri
albeața frunzelor din vînt
și toată corvoada numerelor ce fug
între stîncile încremenite
iar omul care umblă pe maluri
cu hainele plasele peștii lui morți
cu, bunăvoința lui milenară și autentică
investită-n războaie și cruciade
cu nostalgia lui paralogică ce vine din faptul
că știe că-i altceva
și-și înnoadă părul ca pentru execuția
tuturor regnurilor

căci a scoate un cuvînt un sunet
înseamnă să strunești aerul pînă-n nori
să-ntăriți coxul
în gîtlejul apelor freatice
neabținîndu-te
de la nici o siluire
profitînd de goluri și de regnuri
întorcînd șerpii cu solzii înăuntru și sorbind
din cochilii de melc
urma soarelui de pe alte planete

dacă vorbim
dacă ne legăm carnea de-un punct de fugă
în care curg iluziile simțurilor
legănarea plopului farsa celebră
a elasticității și echivalenței
o putere de stăpînire
tu piatră
cum nu sari să ne izbești în țeastă
acel adio din norul
ieșit din limitele privirii noastre
circumspecția șopîrlei ce preferă
s-o prindem
decît să ne dea satisfacția s-o știm
mișcîndu-se
conjurația nelimitată
ce ne înconjoară
nu poți să spui și nu poți să vezi
dedublarea cenușii în oase
și-a apei între maluri E omul
liber să tragă perdeaua
din rama peisajului
din ridurile electronilor?
încercăm
definirea
mulajului
a sforțării de sine
pînă cînd sinele ia ca atare ființă

2

Căci nu e decît o zi între noi
o legănare universală a frunzelor de salcîm
în vitraliile unor catedrale
pe care le-au construit cruciații
în drumurile lor presărate cu ruguri și pulpe
în care
pătrunde acul
dar sîngele țîșnește-n altă parte
ca în practicile tibetane
de anulare a spațiului
cu fumul unui singur cărbune

de cum deschidem gura
nu cuvîntul ci
sunetul piere în liniștea numărului
papagalul tresare ca lovit
repetarea loviturii își varsă ecoul în piatră
a articula
malul
crestat eliberează insule
fragmente întîmplătoare
ferite de distrugere prin însăși condiția lor
de ultim venit
și-n cavitatea spațiului
lumina ustură ca atingerea unor labe
de cîrtiță
tu stai întins și nemișcat
și-n jur tăcerea
pe care-ai putea s-o populezi
să tulburi apa ce se-ntinde între da și nu
cu cercuri de cenușă
cu solzii iguanelor
cu mărinimia copilului orb
ce-și cunoaște aproapele după respirație
și-ntîrzie smerit lîngă sistole și extrasistole
ca lîngă potire sacre

și-un sunet continuu
ce nu poate fi cuvînt
traduce pentru noi toți antica
invizibila durere
a naturii trasă în fotografii a dolmenului
pîngărit de obiectiv

3

Ubicua surpare-n aer a urechii
cuneiformele scheletului resursele urii
împotriva propriei morți neștiute
din electronii sinelui
din fisiunea cataleptică
așa cum dungile închise pe-o cămașă
propagă depărtarea fărîmițată
iar cercul
colportează picături de apă
pe care păsările nu le-ajung niciodată

într-un azil pe geamul tulburat
gușile umbrelor mișcătoare
neputința cărnii de-a fi înțeleaptă
ca nodul gordian

căci dintr-o singură svîcnire a tăișului
sîngele pornește nesigură scriitură:
strălucirea morții
e anulată printr-un tulbure șuvoi de cuvinte

papagal vorbitor mască
a elementelor din natură
calcar găunos fluierînd în răstimpuri
cu un ton ce înșeală
amintind amintirile nimănui
ne întîlnim în om ca-ntr-o poiană
unde sunetele ricoșează din toate părțile
și cad pe apă
iar riul e plin de mîlul
piramidelor de dinaintea piramidelor

8

În dimineața fără nici o țintă
ochiul ciclopului lenevește
ca o caleașcă domnească
în mijlocul grădinii palatului
cu ornamentele-i de aur
sclipind în soare
pentru nimeni

voci se strecoară dinspre defileu
dar nu pot pătrunde
și nici nu stagnează în calcarul
urechii alături de
mușchi și rășină
de parcă simțurile cuiva nevăzut
au fost demult astupate
intrări la mine surpate și doar
un țiuit
ce n-are origini nici consistență
pătează lamelele spațiului

În clipa durerii depline
cuvinte și goluri fuzionează
totul stă într-o privire
care vine sau nu
pătrunde în lucruri sau le
ocolește în atîtea feluri
nerecunoașterea
din oglindă
fiind pusă pe seama ciclopului
scîrbit de lume
fildeșul iezuit al cristalinului
continuînd să supureze
într-un mod atît de ambiguu încît
nu mai percepi diferența dintre rouă
și lacrimă

9

Cînd sărbătoarea glasului a atins apogeul
și semenii noștri aleargă-n dezordine
spre marile guri suplimentare
ca spre salvarea cea mai apropiată
singurătatea ciclopului e piatră spartă
rană de fulger

degeaba umblăm noi pe străzile lumii
solemni din vocale pînă-n unghii
amăgindu-ne
că ordonăm vidul secundelor cu
pupilele noastre binare
privim și ce se vede
este înglobat pînă la dispariție
în magma frunzelor de plop
ieșim fără pleoape
în nuditatea cristalinului
impudoarea nervului ocular
ne anesteziază
pînă cînd pătrundem în piramidă
în sala fără ecou
în durerea fără moarte
ca primul mamifer ce-și leapădă puiul
din marea brusc scindată
pe plaja mai volatilă ca o-nchipuire

e o plimbare a cărnii pe rug
a sîngelui pe cuțit
ușa se deschide dar unde să pleci
cînd bolta ți-a legat de pe-acum ochii
cu mii de semnale nevăzute
așa cum condamnații la șteang
își simt picioarele arcuite peste
toate podurile universului
dungă
Insodabilă
a trupului cu spiritul
dislocuirea cuvîntului prin urlet
ori prin sunet pur
ca un șofer care frînează brusc
julindu-și privirea în norii
de deasupra lacului
pe cînd ciclopul
nu mai privește în oglindă
s-a săturat să contamineze
imaginea pe ani înainte
să transforme cornul de căprioară
într-o simplă spirală din fir de mătase
auriu pe-o apă-ndepărtată

(* din volumul cu același titlu)

plastică

Rațiunea tutelară

Val Gheorghiu, ca pictor, este descoperirea propriei sale cutezanțe spirituale. Dresarea instinctului artistic, prin exercițiu intelectual tenace și superior cultivat, rareori a avut la noi un model mai împlinit. Întîmplarea a făcut să mă aflu, cu diferite prilejuri expoziționale, în apropierea lucrărilor sale și să mă las apoi sedus de rafinata jubilație cărturărească, compusă în chele eseistico-poematică, a „Vieților după Vasari", pentru a înțelege mai bine structura de spață renascentistă a personalității sale. O aspirație ce acumulează în ființa artistului tensiuni mai mari decît putința lui de a le exterioriza prin cuvînt sau culoare. Poate de aceea pictura lui Val Gheorghiu mi s-a părut a fi, mai mult decît orice, o întruchipare a unei titanice încordări, rostirea plastică rezultată conținînd tocmai nota de dramatism ce-o presupune un asemenea travaliu creator fecundat permanent de interogații și sensuri inițiatice. Cu fiece lucrare, pictorul ne propune un răspuns, mereu un alt răspuns posibil la aceeași problemă — care-i particularizează atît de distinct viziunea plastică — și anume: **care este, care trebuie să fie realitatea picturii?** De această dată, pictorul ieșean prezintă (Galeria „Orizont") o consistentă suită de construcții cromatice, deosebit de unitară stilistic și de elaborată în coordonatele estetice fundamentale ale demersului său creator. Domină în pînzele sale **alegoria** — în planul compoziției — și **senzualitatea** — în modelarea materiei cromatice. Aparent, pictorul pare concentrat doar asupra unei anumite sintaxe, ordini interioare a suprafețelor de culoare cu care operează. La o analiză simplificatoare, pictura lui Val Gheorghiu s-ar revendica tendințelor abstracționiste, unele ecouri din pînzele lui Miró, Mondrian sau vecinătăți stilistice cu poetica formelor și culorilor lui Vasile Grigore sugerînd cîteva indicii aproximative asupra situării artistului pe un anume palier al modernismului european. Nu aceste evaluări ne interesează! Val Gheorghiu este posesorul unui substanțial fundament cultural, ce-l poate ocroti de eventualele alinieri categoriale, iar forța de individualizare a personalității sale creatoare este atît de evidentă, încît putem valida astăzi un diapazon stilistic cu o tonalitate proprie, distinctă. Val Gheorghiu pictează în limitele unui realism simplificator, decantat în severele creuzete ale rațiunii tutelare. Se resimte acut în compozițiile sale efortul de sintetizare a realului, pînă la a-l sublima, reducîndu-l la **sugestia unei idei**: ideea de zbor, ideea de vis (altă ipostază a zborului), ideea-legendă, ideea odihnei sau căderii icarice, o alta a veghei mioritice... Între ample suprafețe de culoare, ritmate în indicibile consonanțe, compacte și tonifiante, pictorul insinuează chipuri, atitudini ori anatomii umane, într-un desen evanescent, ceea ce pledează pentru importanța ce o acordă artistul limbajului cromatic, comunicării directe prin culoare, în dauna sugestiei formale. Explicită este, în acest sens, demonstrația ce o face pictorul în naturile statice, destul de numeroase, în care armonia culorilor urmează liniile de forță ale temperamentului artistic inconfundabil al pictorului. Val Gheorghiu crede cu ardoare în vocația culorilor de a înnobila realitatea (nu numai cea lăuntrică) a lumii ce sîntem. Atitudine de o pătrunzătoare subiectivitate ce conferă celor mai multe dintre pînzele sale o difuză undă poematică, vibrînd însă într-un spațiu mereu ghidat de rigorile raționalului.

Corneliu Antim

muzică

Zborul ciocîrliei

Beneficiind de activitatea fructuoasă a corului **„Voces primavera"**, condus de Claudiu Negulescu, Opera Română din București a inițiat înfăptuirea unor spectacole cu și pentru copii. România fiind, după cunoștințele noastre, singura țară în care instituții de gen desfășoară astfel de reprezentații.

Încă în anii trecuți au fost finalizate trei asemenea manifestări care s-au bucurat de succes — „Micul cosar" de Benjamin Britten, „Povestea micului Pan" de Laurențiu Profeta și „Inimă de copil" (după Cuore) de Carmen Petra Basacopol.

Am asistat în seara zilei de 11 octombrie la premiera absolută a celui de-al patrulea spectacol de acest fel — „Cosette", operă pentru copii în 6 tablouri, prolog și epilog de Teodor Bratu, după romanul „Mizerabilii" de Victor Hugo.

Cunoscutul compozitor, autor și al libretului, se află la cea de a doua creație în domeniu, după „Punguța cu doi bani", jucată în urmă cu ani pe scena Operei din Iași. Autorul și-a propus să înfățiseze un scurt episod, extras din celebrul roman.

În scenografia deosebit de funcțională a Vioricăi Petrovici, bucurîndu-se de concursul coregrafei Aglaia Gheorghe, regizorul Nae Cosmescu, debutînd pe scena Operei Române (după multe și apreciate spectacole de teatru de televiziune și după altele pe scenele din Capitală și din țară), a izbutit o reprezentație ce impresionează prin unitatea de concepție.

Remarcabilă este, în acest sens, ideea folosirii formației de copii **„Voces primavera"** pe tot parcursul, membrii ei constituindu-se în

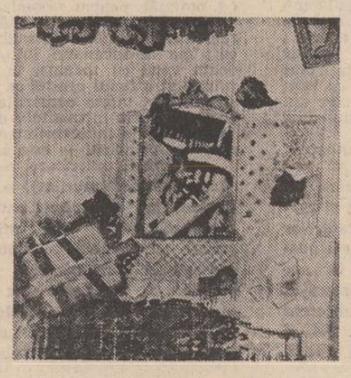

mașinisti, actori, cîntăreți (soliști și coriști), dansatori și chiar în decor viu. În tot ceea ce fac ei sînt încîntători, se disting printr-un profesionalism aparte (și insistăm asupra expresiei fără teamă că am putea greși), săvîrșesc actul artistic cu o vădită plăcere, trecînd în permanență rampa. În prim plan, fetița Roxana Bertia, și ea componentă a corului, prin interpretarea cu sensibilitate a rolului Cosette.

Subliniem contribuția la reușită a soliștilor Operei Române — Ion Grigorescu (Jean Valjean), Veronica Gârbu (Madame Thénardier), Nicolae Bratu (Dl. Thénardier), Melania Ghioaldă (Fantine), un debut semnificativ pe prima scenă de operă a țării după stagiatura efectuată la Opera din Timișoara, Paul Basacopol (Flașnetarul), Sever Barnea (Morarul), Nicolae Constantinescu (Negustorul), Daniela Bălilescu (Sora Cristina). Ne referim la interpretii acestei seri întrucît spectacolul are trei distribuții paralele, începînd cu partitura Cosette, Emilia Caloianu și Lorena Grigoraș evoluînd la premieră în rolurile celor două fiice ale soților Thénardier, Anselma și Eponine.

Marea împlinire — funcționarea ansamblului în toate compartimentele, reprezentația înscriindu-se astfel ca un succes.

Sperăm că vom auzi și de alte asemenea realizări, ele avînd valoarea de premise ale unei educații muzicale în rîndul celor care mîine vor fi spectatorii adulți ai marilor opere din repertoriile românesc și universal.

Vasile Smărăndescu

RECAPITULĂRI

Nicolae Iorga, călător

Sub titlul generic **Pe drumuri depărtate**, vol. I—III (Editura Minerva) Valeriu Râpeanu adună într-o ediție masivă peste 1 500 de pagini, cam tot ceea ce Nicolae Iorga a consemnat, sub formă de volume, articole, note, impresii, conferințe, pagini de jurnal și memorii, despre călătoriile sale în străinătate. Stau așadar împreună volumele și broșurile **Amintiri din Italia** (1895), **Pe drumuri depărtate** (1904), **Prin Bulgaria la Constantinopol** (1907), **Note de drum** (1913), **În Franța** (1922), **Note polone** (1924), **Citeva zile prin Spania** (1928), **În Serbia după război** (1927), **Țara latină cea mai depărtată din Europa : Portugalia** (1928), **Țări scandinave : Suedia și Norvegia** (1930), **Vederi din Grecia de azi și cinci conferințe despre viața grecească actuală, Instantanee venețiene** (1938), **America și românii din America** (1930), **Priveliști elvețiene** (1930) **Pe vechea linie romană** (1939), cu capitolele „Trei ani de străinătate", „Multe drumuri străine" din **O viață de om** și „Franța 1921", „Franța—Elveția 1927". „Franța, Belgia, Elveția, Italia, 1925", „Franța—Italia, 1927", „Franța, 1928", „Franța—Italia, 1929". „Franța, 1931". „Franța—Italia, 1933". „Polonia, 1933" și „Franța, 1936", din **Memorii**, și conferințele, unele din ele, în realitate, minuțioase și documentate studii sau altele, scăpărătoare și incitante eseuri : **Cinci conferințe despre Veneția** („În ce stă frumusețea Veneției", II. „Dezvoltarea externă a Veneției". III. „Dezvoltarea internă a Veneției", IV, „Arta, literatura și cultura" V, „Veneția și Românii"), **Patru conferințe, la Teatrul Național din București, despre Spania** (Țara, Poporul, Istoria, Literatura și arta), **Patru conferințe despre Portugalia** (Țara, Rasa, Istoria. Arta și literatura), **Patru conferințe despre Suedia și Norvegia** (Țara, Rasa, Istoria și Arta și literatura), **Două conferințe despre Catalonia** (Literatura și Arta), **Șapte conferințe la Teatrul Național din București (aprii-mai 1930).** (Pământul. Națiile. Istorie. Literatură și artă. Românii. Anglia și America : viața materială. Culturile, Pământul), **Cinci conferințe** (Pământul, Rasa, Istoria. Arta. Literatura — despre Grecia), **Despre Olanda. Trei Conferințe**, și chiar cu cîteva conferințe radiofonice : **Nancy, Marea — cum am cunoscut-o** și **Cum să călătorim.**

Am citat în extenso pentru a avea o idee despre vasta materie cuprinsă, și labirintul în care intri parcurgînd-o, din care nu lipsesc însă firele călăuzitoare. Unul l-a oferit editorul ierarhizînd textele strict cronologic și dînd astfel posibilitatea celui interesat să constate, dacă este cazul, evoluția și schimbările de viziune sau **stil ale autorului de-a lungul timpului.** Și mai mult, de a înregistra opiniile în raport cu un același oraș ori țară, vizitate periodic sau la intervale temporale mari. Un alt „fir" al Ariadnei l-a găsit și urmat Mihai Ungheanu, în concepția istorică a lui Nicolae Iorga, integratoare și organică, evidentă în toate paginile și notele sale de călătorie.

În ce mă privește am să mă rătăcesc puțin pe coridoarele fascinantului labirint iorghian, fără un criteriu prestabilit și fără a-l căuta, lăsîndu-mă în voia unor impresii de lectură. Am să mă întreb așadar, avînd în față experiența de o viață a unui peregrin, cum călătorea marele savant, ce observa sau mai bine zis ce dorea să privească și să cunoască. Era istoricul erudit din el atras numai de considerații și date de specialitate, descria pedant și sec muzee și monumente vizitate, ținea docte și uscate prelegeri deghizate etc. ? Nimic din toate acestea deși amatorul de istorie, sociologie, etnografie sau antropologie va găsi pretutindeni astfel de informații diseminate în masa textului. Pagina lui Iorga palpită de viață, de sevă și culoare, deseori punctată de un umor bonom, înțelegător, rareori de o ironie malițioasă, fiind în același timp, intelectuală. În conferința-radio, **Cum să călătorești**, autorul însuși dezvăluie cîte ceva din felul său de a percepe și înțelege locurile și oamenii pe unde trece. El recomandă călătorului o privire caleidoscopică, încordată, scormonitoare, căreia să nu îi scape nimic din realitatea, dar și spiritul peisajului fizic și uman străbătut : „O atenție de fiecare clipă și pentru fiecare lucru, pentru fiecare om, pentru fiecare împrejurare. Ea nu trebuie să slăbească niciodată (...) «Ochii în patru !» Niciodată această recomandație nu e mai folositoare decît atunci cînd călătorești. Și cel mai mic lucru care nu e ca acasă la tine-ți poate folosi (...) Într-un loc, oricare ar fi el, toate sînt legate împreună alcătuind o singură unitate". Sînt cîteva propoziții-cheie pentru călătorul dar și omul de formație enciclopedică Iorga, care ar dori într-adevăr să spună cît mai mult, dacă nu chiar totul despre spațiile vizitate, de la coordonata geografică la cea agricolă sau industrială, de la înfățișarea și descrierea fizică și antropologică a locuitorilor, la îmbrăcăminte, obiceiuri, tradiții și moravuri, de la cel mai mic amănunt exterior al unei case sau străzi la caracterizarea globală a unei colectivități umane, de la prezentul imediat la trecutul istoric și invers, de la praxisul social la artă și literatură. Nu întîmplător își însoțește aproape fiecare volum cu cicluri de conferințe despre cadrul geo-fizic, „rasa", „poporul", „istoria" și cultura țărilor, cu care cititorul român este presupus a fi mai puțin familiarizat, ca America anilor '30, Spania, Portugalia, țările Scandinave sau provincia Catalonia. Aș afirma că, dacă G. Călinescu susținea că nu citea decît literaturi întregi, Nicolae Iorga „citea" mai ales civilizații. Cum am spus la început, am să trec, fără un plan stabilit, pe un alt „culoar" al labirintului și am să spun cîteva cuvinte despre umorul delectabil din aceste pagini. Din portretele literare și comentariile contemporanilor, între care, deobicei, ale lui Lovinescu și G. Călinescu au rolul de autoritate, Iorga apare cam hîrsut și elementar în gîndire și procedee, redutabil polemist, dar ocolit de subtilitățile spiritului ; imagine pe care generațiile ulterioare de critici nu prea s-au obosit să o corecteze. În notele de călătorie, unde este limpede, se simte în largul său, istoricul și culturologul sînt însoțiți de ochiul și cuvîntul unui umorist exersat, stăpîn deplin pe mijloacele sale. Am să amintesc în acest sens figurile turiștilor englezi, întîlniți pretutindeni cu ghidurile în mînă, creionați ironic și incisiv în maniera „turistocraților" lui Daninos, sau descrierea savuroasă parcă urmuziană apăsînd pe altă clapă, umorul naiv-absurd, a expresului american : „O întreagă noapte în trenul grăbit, care scoate la trecerea prin sate urlete de vacă sălbatecă. O formidabilă scuturătură agită vagoanele de fier (...) Verzuia cutie de oțel al Pullmanului, trenul de lux — se lungește cu culoare sucite pentru a duce la săli largi cu scaune deosebite pentru fiecare. Noaptea, din bulbucătura de deasupra se coboară către două paturi scărițate, în care te cuibărești cum poți, apărat de curiozitatea celorlalți printr-o simplă perdea. Dacă-ți părăsești pentru moment cuibul, ține minte bine numărul, căci poți nemeri, prin semiîntuneric, aiurea. Numai în fund sînt doi fericiți cari pot închide ușa după dînșii. Serviciul e făcut de negri, cu capete de toate formele și nuanțele, blănite cu cilți creți. Ei fac paturile, ei sînt întrebuințați la restaurant. Placide fețe fără expresie, ochi de farfurie, speriați. În mîini au necontenit ca o temere care-i face să schițeze gesturi de prisos ori să arunce mișcări bruște". Și adesea, un zîmbet îngăduitor-amuzant ce se ivește ori de cîte ori este surprinsă o situație sau o stare de lucruri ce poate face obiectul umoristului, indiferent că este vorba de țările balcanice, Franța, Italia sau America. Conștiința valorii sale, dealtfel cîtuși de puțin ostentativă, îi permite judecata, de deasupra, a celor văzute.

Și lăsîndu-mă condus de capriciul asociațiilor voi menționa și scriitura artistică, limba bogată, amplă, sonoră, păstoasă, dar și suplă, intelectuală în funcție de subiectul cuprins.

Dar un labirint are nenumărate camere și culoare și el merită parcurs de fiecare cititor în parte — eu am dezvelit numai un colț al lui — cu speranța de a incita la o mai bună și dreaptă cunoaștere a fenomenului Iorga. Ediția de față completată cu un util și lămuritor aparat de note și comentarii, alcătuit tot de Valeriu Râpeanu, este un excelent prilej.

Paul Dugneanu

Matilda Ulmu : „Histria"

O mărturisire

De regulă, un scriitor se formează în jurul unei reviste. Odată cu deprinderea meseriei, colaborează și la altele, dar o revistă singură îi marchează pînă la urmă destinul. Pentru mine, ca și pentru sutele de scriitori contemporani, revista care m-a publicat și sprijinit de-a lungul celor 30 de ani de cînd am debutat a fost **Luceafărul.** M-a publicat întîia oară Mihu Dragomir, cu poezie, la rubrica **Dintre sute de catarge.** Din prima clipă ne-am înțeles bine, eu studentul în filologie, anul întîi, dînsul, în fapt, redactorul-șef al revistei. Aveam în buzunarul hainei un număr proaspăt din revista **Rebus** și discuția a făcut o acoladă pe această temă. De, eu eram atunci campion raional la dezlegări ! Mai tîrziu am observat că dînsul introdusese în revistă un careu de cuvinte încrucișate a căror definiții erau date de scriitori. La una din poeziile publicate mi-a schimbat un vers întreg care de altfel dădea tot farmecul cît îl puteau avea acele șiruri...

Mult am colaborat sub direcția lui Eugen Barbu. Aproape sută la sută volumul meu de debut, **Oul,** a apărut în această revistă, moșit de doamna Gica Iutes. În 1965 am luat premiul de proză al revistei (în același an luasem și premiul de proză al revistei **Ramuri).** Din toate cărțile pe care le-am tipărit ulterior am publicat multe fragmente în revista **Luceafărul.**

Cred că am publicat sub toate conducerile (și Ștefan Bănulescu și Virgil Teodorescu), dar cea mai mare parte a fost totuși sub aripa lui Eugen Barbu și, apoi, din 1974, cînd am devenit eu însumi redactor, sub Nicolae Dragoș și Nicolae Dan Fruntelată.

Am ținut, cu eforturi care m-au costat parțial vederea, mai mulți ani la rînd o rubrică, **Cronica ediției,** tocmai în anii cînd se punea în chip științific această importantă întreprindere și m-am străduit, pe cît mi-a fost cu putință, să aduc elogiu editorului de multe ori oropsit dar care ne pune la îndemînă nesecatele noastre izvoare de spiritualitate. Am susținut ediția Rebreanu, ediția Ibrăileanu, ediția Slavici ș.a., am punctat în două-trei cronici necesitatea apariției **Istoriei** lui George Călinescu sau a **Geticei** lui Pârvan, am militat pentru integrala Eminescu, (am și publicat vreo cîteva zeci de file inedite din manuscrisul 2 287, parte descifrate cu regretatul Constantin Noica).

E fără îndoială că revista **Luceafărul** a făcut aproape totul pentru mine ca scriitor, atît cît sînt, și nu știu în ce măsură obolul meu a fost pe măsură. Ani de zile, totuși, la secția de proză, alături de, iar, regretatul și „copilărosul" Nicolae Velea, am încercat să dăm liberă trecere unor tineri prozatori de neîndoielnică valoare, sfidînd modele trecătoare, și căutînd să ne bizuim pe simburele vital. Primesc și astăzi scrisori (sau vizite) de la ei și asta înseamnă că măcar parțial lucrările mele la această revistă nu au fost zadarnice.

În puținul timp cît am fost secretar responsabil de redacție și eram din conducere singurul pe număr a fost să piară marele poet și bunul om Grigore Hagiu. Mie mi-a fost ca un frate. Și, iată, că joi seara vine Fănuș Neagu însoțit de un pictor, să-și aducă **Cronica sportivă.** Am dat cronica la cules și apoi am strigat la el ca unul care puteam face și eu parte din oastea lui Horea, așa cum au făcut străbunii mei : „Treci și scrie ceva despre nen-to Grigore !" Și Fănuș Neagu, sprijinit cu amîndouă mîinile pe măsuța dactilografei, a dictat cîteva șiruri și plîngea ca un copil de tiță. Momentele acelea rămîn foarte vii în memoria mea.

Aș putea să înșir multe despre raporturile mele cu revista **Luceafărul,** (parte se află în jurnalul meu), dar bilanțul unei activități de 30 de ani trebuie făcut în mod sever, obiectiv.

E fără nici o tăgadă că idei noi și scriitori noi și-au făcut gestația aici, dînd apoi literaturii noastre contemporane îndrumări din cele mai fertile.

Gheorghe Suciu

CĂRĂRILE AMINTIRII

Vladimir Streinu

Vladimir Streinu aparținea unei generații fecunde, nu numai în literatură, dar și în critică.

Poeții mari n-au inspirat numai generații de literați, dar și pe comentatorii epocii, și întregul elan artistic delimitînd Frumosul și Binele, celebra „kalokagathia" — cuvînt grec, care determina **Binele** și Frumosul.

Era fatal ca imediat după primul război mondial, în atmosfera constructivă a epocii, să apară și criticii care aveau să susțină literatura bună și, într-un sens, chiar s-o determine.

Cîndva am scris un articol intitulat : „Criticul și Poetul său". De fapt, criticul răspunde de epoca lui. Și, dacă poetul este **fenomenul** generației sale, criticul va fi mentorul său. Nu-i vom despărți niciodată !

Vianu, Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, Anton Holban și Vladimir Streinu — pe numele său adevărat Nicolae Iordache — fiind cel mai tînăr dintre ei, născut în 1902, au fost promotorii mișcării critice.

Dar criticul Vladimir Streinu avea un concurent serios în poetul Vladimir Streinu. Și, dacă poetul s-a lăsat deseori sedus de critică, a fost tot din pasiune pentru poezie.

Cînd l-am cunoscut pentru prima oară, am fost surprinsă de eleganța lui. Acesta era cuvîntul !

Fizicul său trezea această subliniere, și îndeosebi fraza pe care o rostea : bine construită, plină de înțelepciune și eleganță, ca și respectul său pentru fenomenul uman. Dacă stăteai mai mult de vorbă cu el, mai descopereai că gîndea subtil, fiind totuși foarte tînăr sufletește, cu toate că trecuse de cincizeci și cinci de ani.

Streinu era îndrăgostit de frumos — un frumos pur și clasic, ferit de amprentele senzualității. Pasiunea lui a fost cultura. Departe de a fi un tocilar, era un admirator al marii culturi antice, și **entuziast** al culturii moderne.

Dar, în ciuda pasiunii sale pentru cultură, el se voia original — adică fidel siesi. Era desigur o ambiție, dar marea lui ambiție interioară il ferea de nefericirea „încrezutului". Contrar majorității artiștilor roși de contradicții, deseori înfrînți de îndoieli, inegali cu ei înșiși, hipersensibili, murind cu fiecare înfrîngere și renăscînd cu fiece succes, Vladimir Streinu își cunoștea puterile și nu se voia mai presus decît era.

Printre multele scrieri ale lui, există și o micromonografie a operei lui Ion Creangă. Intuiția lui Vladimir Streinu nu l-a înșelat niciodată. A știut — din instinct — că cele mai grăitoare imagini ale geniului popular românesc le-a redat Ion Creangă în Amintiri și Povestiri.

„Promovarea criteriului estetic se face aici în dispută cu cel etic și etnic", ne spune criticul literar Mihai Ungheanu.

Creangă este astăzi cel mai tradus scriitor român, cea mai autentică redare a purității sufletului românesc.

În lume, Vladimir Streinu era modest. În casa unei prietene comune — unde venise cu soția lui — s-a lăsat eclipsat de cei din jur. Toți intelectuali, voiau să arate ce știu. Subiectele erau diferite, poetul vorbind despre poezie, istoricul despre istorie, muzicantul despre muzică. Streinu tăcea și asculta. Mi-a părut atunci foarte tînăr. A asculta ca un școlar atent și respectuos, cu toate că știa aproximativ tot ceea ce se spunea. Chipul lui de roman era iluminat de încîntarea pe care i-o produceau spusele celorlalți — aceștia mai curînd încîntați cînd se ascultau pe ei înșiși.

Într-o după amiază, gata să pornească împreună cu soția lui la o recepție, Vladimir Streinu — în virstă de saizeci și opt de ani — a simțit o mare durere în mijlocul pieptului. S-a trîntit pe pat, și nu s-a mai sculat niciodată. Soția lui plîngea, iar el, lovit de infarct, o îmbărbăta.

A vorbit pînă în ultimele clipe calm și senin, după cum fusese și în timpul vieții, preocupat s-o împace pe tovarășa lui de viață cu ideea morții care l-a răpus.

Sanda Diamantescu

Spiritul Unirii

Urmare din pag. 1

își găsi reazem într-o excepțională unitate de ordin antropologic și etnologic, într-o comunitate de viață istorică aparținînd unor sedentari și unor autohtoni de o uimitoare vechime și statornicie pe teritoriul propriu. Unitatea dintîi fuse, dar, aceea a limbii și obiceiurilor, apoi a unei literaturi poporane ce suferă doar variații însă nu despărțiri de neevitat. Și cînd de aci pornind în Evul Mediu și Renaștere, literatura se începu a înainta în cadre culte, unitatea unei populații esențial română se întări și mai mult. Oriunde și oricînd, scriitorul scrie aici pentru românii de pretutindeni și în această idee ireductibilă nu-i o scădere a esteticului și nu-i defel o viziune culturalistă, este o chestiune de necesitate istorică și chiar de existență ca popor. Ureche, Miron Costin, Neculce, Radu Greceanu nu compun istoriografie și cronică doar pentru moldavi și valahi ci pentru toți acești urmași ai Romei ce „de la Rim se trag." În limba „Noului Testament de la Bălgrad" ingrijit de Simion Ștefan răsună vorbe românești de pretutindeni și ce se voiesc a fi înțelese în tot locul românesc. De la Nicodim de Tismana care trece din Oltenia în Hațeg întemeind Prislopul, de la Varlaam Moțoc care își pune în gînd a instrui pe toți românii și pînă la programul „Daciei literare", cu spiritul lui restaurator, năzuind nu doar să vorbească românității ci **să** să-i adune puterile ei creatoare, e o întreagă istorie literară care s-a consumat în cadre proprii și unitare. Cărți copiate de dieci moldavi și ajunse în Bihor, volume tipărite în Valahia și circulînd, prin Brașov, către Bistrița înspre Maramureș și apoi în Bucovina, tălmăciri făcute în Hațeg și multiplicate la Peri și la Putna — ce imagine mai impunătoare a unei adevărate unități de cultură peste granițe artificiale (care, astfel, cad în fața puterii literei, a condeiului și a cernelii), se poate închipui ?

Scriitor, tipograf și copist, tălmăcitor, lexicograf și filolog, omul român al epocilor culturale eroice lucrează în unitate deplină cu toți aceia care, la un alt capăt al vechii Dacii, gîndesc la fel în vorbă românească și știu că, odată, ceea ce e adevăr al istoriei și fapt legitim se va traduce într-o istorie ce cunoaște și clipe fericite. Unire, unitate, independență — iată idei-forță ale unei culturi a căror invocare continuă constituie însăși fundamentele unei evoluții ce adevărat specifice și diferențiatoare. Căci, odată cu înțelegerea acestei necesități, azi putem spune că, evocînd pe Bălcescu, ne găsim culturalicește „la rangul" de civilizație europeană pe care îl meritam.

Picturalitate și densitate

Urmare din pag. a 3-a

acumulate în arta poetică. riduri depresive („Dă capul pe spate / Și lasă lacrimile să se rostogolească") pe autoportret dictează imagini abrupte („....O caracatiță cu mii de brațe m-a prins"), aspecte din atelierul de creație („Cum se scrie") au amprenta propriei mîini pe covorul liric. Teme tangibil expresioniste se alătură încrengăturilor narcisiste. În peisaj, personajele sînt concentrate și luminate pe anumite porțiuni stabile, fundalul se apropie devenind dinamic. Convulsiile picturale ale furtunii, de pildă, înghit personajul. Unghiul abstract se infiltrează în tabloul care devine stare, o ordine — ca cea impusă de negru — purifică imperfecțiunea naturii iar poanta soresciană („Dar aici era cîmpul negru / Mai apucă să spună / Lebăda neagră") sau livrescul (în poetica „discului de aur") creează ruptura figurativului. Eul chagallian se repetă („nacela uriașă se desprinde ca o membrană de sfera de pămînt"). Parodia inspirației („S-aștepți acea rază de aur / Să-și poleiască umerii") este neutră, față de silogismul decolorat de ironie („Adică te îmbeți/ cum ar fi, cu apă rece"). Construcții verbale contemplative („Să stai nemișcat, / Cu caietul pe genunchi...") încordează exercitii retorice ale înstrăinării de autoportret și familiaritatea adresării scade virtuozitatea ludică.

De la osia ironiei și autocontemplării cu volum epic,Ioana Diaconescu trece în 1987 („Herb") la fulgurații de recitare, uneori chiar cu tîlcuri dorite în transcripție haiku, fără extremități metaforice. Șarje scurte ies în ordinea poematică mai infidele decît în volumele anterioare. Mineralizarea creației („Creionul împroașcă hîrtia / cu aschii de fier...") sau abstractizările („Caracatița sumbră / A singurătății / Doar un braț mi-a pus după git"), sînt contrapunctate de amintiri mitice fără splendoare, („Încercarea de a trăi / În burta balenei").

Tendința către o metaforă totalizatoare dă unitate multor poeme adiționale. Metafora muzei — rază — („Îmi atinse cu grijă făptura. Rănile ei le-am purtat cu cinste") este explicată printr-o determinare biografică măiastră („Fiindcă nu eram în stare a grăi"). Insertul blagian al luminii și orbirii, are latența lucidă a simbolurilor („....lumină nu știe / lumină de este...").

În flux repede, versuri osoase ar putea da frumusețe suprafeței versificate, dar echilibrul alunecă în repetiții tematice. Doar „Bucolicele. I—X" sînt bijuterii de adresat în șoaptă, cu acțiuni și personaje vegetative. Doinirea eminesciană („Vedea-voi dormind / stelele lungi din fîntînă / Noaptea suna-va mai stins / Ca lumina de lună") reia inversiunea dar cenzura introduce refrenul meditativ : „așteptarea, zadarnică...". O anume plîngere strofică dă accent de cantonetă acestor poeme de mare deschidere în poezia Ioanei Diaconescu.

Așezată la mari confluențe lirice, poeta își răscolește propria cenușă. Din meditațiile asupra portretului (creației) și cîntarea naturii („Bucolice") Ioana Diaconescu poate conjuga poeme reflexive pe coloana identității.

„Maria Tănase" — tablou de Matilda Ulmu

Viziunea neo-romantică

Urmare din pag. 3

velul viziunii poetice, ci și a secțiunilor sale, oferind un volum aproape de dezideratul de perfecțiune / sferă / a unui univers poetic exemplar la toate nivelele sale de lectură. Prin volumul din 1983 Corneliu Ostahie trece cu brio „proba de imponderabilitate" a unui nivel poetic elevat, fapt remarcat de critică, ce nu întîrzie să-l situeze în „linia întîi" a poeziei generației tinere din România. Față de formula propusă de poet în 1983 (care apărea ca noutate în evoluția sa și chiar în contextul **larg al** „ultimului val" (poetic) următorul volum intitulat „Existența de probă", a apărut ca un „recul" față de nivelul atins, critica așteptînd probabil de la poet o nouă „cotitură poetică". Adevărul este că volumul din 1985 vine în prelungirea celui din 1963, poetul dovedind că și-a însușit cu dezinvoltură meditația (și „arsenalul poetic" specific) asupra binomului **experiență** (experiment poetic) — **existență :** dacă în 1983 prevala experiența/experimentul poetic asupra existenței, în 1985 poetul răstoarnă (în intenție) datele problemei propunînd acum o „existență de probă". Venind în prelungirea unei traiectorii deja receptate (favorabil) de critică, fără intenția de a aduce lucruri esențial noi, volumul propune în mare aceeași meditație poetică asupra existentului : un „autoportret la capătul zilei" ne arată o apărare (discretă) în fața „regretelor încă viabile" prin livresc și exersare poetică („în fața oricăror tentații / culegi din poemele mult prea celebre o mostră de plins elegant și credibil / apoi exersezi îndelung exersezi / ce altceva să descrii pe lunecușul retinei..."). Oricum volumul din 1985 pare să epuizeze un filon poetic excelent exploatat în 1983 și marele semn de întrebare se ridică abia în legătură cu viitorul volum al poetului : ce va oferi acesta ? Va fi — așa cum speră critica și e de presupus — o cotitură ? Va însemna o întoarcere la universul vegetal / marin din 1980 ? Va descoperi poetul un nou „culoar poetic" în afara „curentului poetic principal" ?

Sînt întrebări la care va putea răspunde doar evoluția următoare a lui Corneliu Ostahie, ne revine deocamdată datoria să semnalăm că „proba sa de imponderabilitate" din 1983 nu a fost o întîmplare. Venind spre poezia contemporană în descendența unei linii romantice, acordînd în aceeași măsură atenție inspirației și „transpirației poetice" (în ștefuirea structurilor metaforice), autor de mare rafinament imagistic (poetul însuși își declară influențele din Saint-John Perse, Trakl, dar și din Bacovia, Kavafis, Iannis Ritsos, Blaga) și capabil de profunde meditații asupra realului / imaginarului **spațiu poetic,** pare a continua, din perspectiva generației sale, poezia unui Dan Laurențiu, a unui Marius Robescu, poeți ai unui neo-romantism auster.

Romanul unei civilizații

Urmare din pag. 1

S.U.A., — și el cu o bogată ereditate multinațională), dar chiar la controlul stării de echilibru a... Universului, cum rezultă din aceste vorbe ale Faustei : „Asemănătorii să se stringă unii alături de alții. Să se țină solidari și să se iubească. Orice se poate schimba. Chiar și deriva unei stele, darmite alunecarea, încă minoră, deși fisura s-a produs, spre o glaciațiune!" (pp. 196—197). Din grupul supus observației perechea zeiască îi „alege" pe Maria Mărgăritărescu, lingvista (un fel de matrice terestră a Faustei), și pe Dumitru Vizanti, esteticianul (din nou sugestii mitice : numele ei trimite la Maria și la Maria-Magdalena, — al lui sugerează Bizanțul ; amîndoi actualizează momente din memoria **anterioară,** sub forma unor vise, revelații sau fragmente de roman, al ei — cu subiect christic, al lui — privind răzbunarea șingelui la aromâni ; vor găsi, fiecare, **chei** personale în revelațiile celuilalt, vor figura aici chiar ca substitute și personaje, — aluzia la transmigrație este clară), — care vor trece unul pe lîngă altul, pînă către sfîrșit, fără să se **recunoască,** pentru a realiza în final idealul platonic de iubire eternă, sub semnul **rozei.**

Mai multe semne corporale (ganglionul sarcomatos al uneia, sonticăiala aproape insesizabilă a altuia, pielea crescută ca membrele unui liliac, ori ale unei șopîrle, pe mîna psihiatrului, tumefacția unui călcîi al Mariei) sînt embleme ale condiției hibride, marcate atavic, ori ale vulnerabilității, ale dependenței de teluric ; unele (călcîiul vulnerabil al Mariei !) se vor topi în văpaia purificatoare a trandafirului (semnul lui apare pe mai multe obiecte cu sens inițiatic — un inel, un colier ș.a., care trec din mînă în mînă pînă ce își găsesc adevăratul destinatar).

Interesant este modul în care vede autoarea raportul de inițiere : cînd realizează că sînt „aleși", după o lungă perioadă de tatonări, întrebări și derută, Vizanti se simte umilit și manipulat, vidat de adevărata-i personalitate, iar Maria nu poate accepta (deși n-are replică) postulatul Faustei privind împărțirea lumii în „suflete alese... care se salvează de la amorf și trecător, prin accesul la marile idei, indiferent de faptele intelectului și ale vieții", p. 284, și **Ceilalți, „massa damnationis".** Discuția despre „predestinare", omul dotat cu „suflet" și „providență" atotputernică dar goală de suflet, despre schimbul dintre „ceva esențial cosmic" și „ceva esențial omenesc", pentru realizarea unei „serii umane cu totul speciale", — deși exterioară (pentru că desfășurată la nivelul intelectului comun), conduce totuși la viziunea impresionantă a Faustei plîngînd, omenește, din pricina infirmității, a neputinței de a simți omenescul ; iar Maria avansează (p. 285) ideea remarcabilă (păcat că expediată) a (generalizez puțin) pămîntului ca laborator în care eșalonele spirituale superioare experimentează omenescul (dacă nu credem, nu sîntem convinși de verosimilitatea acestei viziuni, n-avem decît să o considerăm o ipoteză S.F.). Vizanti va face mai tîrziu o interesantă teorie despre „tristețea perfecțiunii" și „fericirea imperfecțiunii", ca factori într-un fel de dialectică a plin/golului, un fel de reciprocă — la scară umană și supramană — a „voinței de a trăi" (interpretarea îmi aparține). Finalul romanului este apoteotic și realizat cu o mînă de maestru : cele două zeități păgîne se retrag, pentru o vreme, în somnul mineral al nedeterminării, și noi simțim această retragere ca pe o moarte a unor ființe îndrăgite, pe care le văzusem pînă aici cu chipuri vii ; pe cînd Maria și Vizanti vor reitera la nesfîrșit, în numele umanității, ipostaza paradisiacă a perechii eterne.

Formal, autoarea a găsit o soluție inatacabilă (și optimă) pentru organizarea materiei sale romanești : cartea este alcătuită din douăsprezece capitole, fiecare derulînd întîmplări petrecute pe la începutul lui septembrie, la incidența verii cu toamna, în ani diferiți (între primul și ultimul capitol se vor fi scurs deci ani și ani, deși vîrsta personajelor pare a fi rămas aceeași ; încît momentele existenței lor capătă o sugestie de indeterminare mitică). Timpul — personaj principal — este așadar, la acest nivel al organizării exterioare, o iluzie circulară (ciclicitatea anotimpurilor), o închidere aparentă (fixarea într-un același anotimp, toamna, după care îndubitabil vine primăvara) și, dintr-o anume perspectivă, manipulabilă (Fausta procedează la „orchestrarea tainică a vocii lui Cronos", dl. Constantinescu este „marele pescar al circumstanțelor temporale", Maria e „preocupată să orchestreze ritmurile de timp ce vor veni spre ea" etc.); Mirela Roznoveanu îl va surprinde într-un registru variat, fie sugerîndu-i perspectiva mitică, fie numindu-i marcajele convențională, fie desemnîndu-l ca pe o forță concretă, materială, năbădăioasă, însuflețită („Cu țiuit de schijă, gheara timpului se înfipsese exact în locul tradițional al semnelor temporale (...) Sub presiunea mult prea timpurie, realitatea s-a cutremurat, dar numai o clipă ; pămîntul începu să vibreze. Cerul își micșoră curbura asemeni unei bolți încă neterminate de care s-a agățat un policandru cu mult prea greu", p. 5). Viziunea autoarei este relativistă și motivată (în sensul teoriei relativității), timpul fiind văzut și perceput diferit funcție de observator și de sistemul în care este plasat, de unde o extremă mobilitate a perspectivelor în cadrul aceleiași pagini și, uneori, al aceleiași fraze. O predilecție specială pentru anotimpul toamnei, susținută prin incursiuni în istoria filosofiei, religiei, poeziei, cum și prin convingerea că „toamna a fost aleasă ca matrice ideală a inițierii, pentru că numai atunci pămîntul se află, în acest timp măsurat de om, într-o comunicare ideală cu cosmosul. Toamna se predau marile lecții", — se concretizează în splendide descrieri, presărate prin toate capitolele cărții, și din care s-ar putea însuma o somptuoasă monografie a toamnei terestre.

I s-ar putea face acestei cărți cîteva reproșuri : mai mărunte (chestiuni de redactare) sau mai importante, printre care în primul rînd acela că o **discuție** (de tip „traducere") în marginea problemei „inițierii" conduce fatalmente la vulgarizare ; precum și altele, mai subtile. **Totdeauna toamna** propune însă propria lui variantă de „inițiere", într-un sistem plauzibil și coerent ; iar anvergura proiectului, multitudinea și diversitatea reperelor culturale, erudiția și enciclopedismul, inserțiile poliglote subordonate nevoii cuprinderii unui continuum spațio-temporal, suprapus modelului civilizației europene (văzut ca o devenire spirituală înspre realizarea anticului ideal al omului ca zeu), toate fuzionînd într-o construcție romanescă de o rară știință și de un indiscutabil talent, — desemnează una din puținele reușite în cadrul tentativelor de realizare a **romanului total.** Romanul de debut al Mirelei Roznoveanu, de un intelectualism special și insolit, se înscrie ca un punct de referință și un bun cîștigat în evoluția previzibilă a romanului românesc.

Literatura din preajma Marii Uniri

Urmare din pag. 1

graiului lor, are semnificații mult mai restrînse decît i s-au conferit îndeobște". Observația mi se pare esențială pentru reliefarea spiritului cărții lui Virgil Vintilescu.

În perioada discutată de Virgil Vintilescu, în Banat s-a încercat mai insistent diferențierea între valorile estetice și culturale. Acțiunea vine, atît dintr-o preluare a atitudinii junimiste, remarcată chiar de Maiorescu, cît și dintr-o evoluție internă a literaturii și culturii din această parte a țării. Este meritul cărții lui Virgil Vintilescu de a observa dezvoltarea organică a acestei zone într-un consens cultural și literar cu ansamblul comunității românești. **Receptarea clasicilor** este și un indiciu al acestei deschideri. Autorul urmărește atent și amănunțit fenomenul. Ziarul **Luminatoriul** (apărut la Timișoara în 17 martie 1880), dar mai ales **Dreptatea** (Timișoara, 25 decembrie 1893) au acordat atenție **Junimii,** revistei **Convorbiri literare** și textelor de critică ale lui T. Maiorescu pe care-l numea „cel mai merituos dintre urmașii românilor ardeleni stabiliți în România". Dacă despre Eminescu în Banat (inclusiv despre receptarea operei) s-a mai scris, paginile despre T. Maiorescu sînt cele mai documentate și mai complete (și în multe privințe primele) care s-au scris pînă acum. La fel cele despre receptarea operei lui Ioan Slavici, scriitor apropiat și binecunoscut lui Virgil Vintilescu. Atitudinea presei din Banat față de Slavici a fost contradictorie, avînd în vedere opera literară și activitatea politică. Virgil Vintilescu a parcurs amănunțit toate publicațiile din Banat din perioada cercetată, a reținut și a valorificat tot ce era în legătură cu problema în discuție. De aceea textele lui Virgil Vintilescu devin punct de referință, care nu mai pot fi ocolite și peste care nu se mai poate trece cînd se ia în discuție literatura din Banat pînă la Marea Unire.

Autorul fixează exact rolul tuturor inițiativelor și acțiunilor culturale. Într-o perioadă cînd trebuia format gustul artistic, dar și o anumită atitudine, se observă că „societățile de lectură sau reuniunile de lectură română din Banat au devenit veritabile centre culturale românești, mai apropiate de năzuințele, gustul, înțelegerea și posibilitățile reale ale poporului". Și, într-o documentare ce epuizează sursele și resursele, Virgil Vintilescu spune tot (notînd acțiuni, refăcînd atmosfera de atunci) despre societățile de lectură și conferințele literare din Banat. Foarte utile și interesante aprecieri cu caracter general despre literatura din Transilvania și Banat aduce Virgil Vintilescu în capitolul dedicat prozei și poeziei. Ele intersectează cu ideile altor comentatori ai fenomenului (Ion Breazu, Octav Șuluțiu, Mircea Popa), dar, oricum, sintetizează operant datele problemei, clarificînd mai hotărît sau aducînd interpretări noi.

În esență **Secvențe literare** este o sinteză asupra problematicii culturale (literare) din sud-vestul țării în deceniile de final ale veacului trecut și cele în care s-a pregătit și realizat Marea Unire.

Literatura română — permanență a educației patriotice

— PROGRAM SPECIAL DE MANIFESTĂRI CULTURAL-EDUCATIVE ALE MUZEULUI LITERATURII ROMÂNE (17—23 oct. 1988)

CONCEPȚIA SECRETARULUI GENERAL AL PARTIDULUI, TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU, CU PRIVIRE LA ROLUL ȘI FUNCȚIILE LITERATURII ȘI ARTELOR ÎN SOCIETATEA SOCIALISTĂ, LA SPIRITUL REVOLUȚIONAR AL CREAȚIEI ● Muzeul Literaturii Române și valorile de patrimoniu în opera de educație patriotică ● Vocația patriotică și umanistă a literaturii române. Marile creații în mărturii și documente ● Simpozion — expoziție ● Participă : D. R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din R. S. România, acad. Alexandru Balaci, Iulian Antonescu, director adj. în Consiliul Culturii și Educației Socialiste, prof. univ. dr. doc. I. C. Chițimia, Vasile Ileană, director al Editurii Minerva, Gabriel Strempel, director adj. al Bibliotecii Academiei R. S. România ● 17 oct., ora 12, Muzeul Literaturii Române.

★

PATRIOTISMUL, DIMENSIUNEA FUNDAMENTALĂ A LITERATURII ROMÂNE ● Simpozion ● Participă : Dumitru Almaș, Ion Lăncrănjan, Ioan Meițoiu, prof. univ. dr. Dumitru Micu, Fănuș Neagu, Dan Tărchilă.

PATRIA ÎN VECI NEMURITOARE ● Recital de poezie patriotică susținut de actorii Lucia Mureșan și Ion Marinescu ● 18 oct., ora 17, Muzeul Literaturii Române.

★

ISTORIA NAȚIONALĂ ÎN DRAMATURGIA LUI MIHAI EMINESCU ● Dezbatere științifică ● Participă : acad. Alexandru Balaci, prof. univ. dr. doc. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Constantin Busuioceanu, directorul Editurii Academiei R. S. România, Georgeta Mitran, redactor la Editura Academiei, prof. univ. dr. Edgar Papu, prof. univ. dr. doc. Alexandru Piru, Mihai Ungheanu, redactor șef adj. al revistei „Luceafărul" și colectivul Eminescu.

MIHAI EMINESCU ÎN VIZIUNEA SCRIITORULUI ȘI PLASTICIANULUI ALECU IVAN GHILIA ● Expoziție de artă plastică ● Prezintă : Dan Grigorescu, critic de artă.

TEATRUL MANUSCRIPTUM — OPERE — TEZAUR — MIHAI EMINESCU ● Interpretează actori din teatrele bucureștene (Manifestare organizată cu prilejul apariției vol. VIII — **Teatru** din ediția națională **Opere** de Mihai Eminescu) ● 19 oct., ora 17, Muzeul Literaturii Române.

★

POPORUL — IZVORUL NEPIERITOR AL CREAȚIEI — SPIRITUL REVOLUȚIONAR AL LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE ● Simpozion-dezbatere ● Participă : Alexandru Andrițoiu, Nicolae Dan Fruntelată, Ion Horea, Corneliu Leu, Nicolae Grigore Mărășanu, Laurențiu Ulici.

O PATRIE, UN PARTID, UN POPOR ● Moment poetic susținut de actorii : Mariana Cercel, Cristina Deleanu, Ștefan Velniciuc. ● 20 oct., ora 17, Muzeul Literaturii Române.

★

PERMANENȚA SPIRITULUI NAȚIONAL — CAPODOPERE ALE LITERATURII ROMÂNE ÎN CREAȚIA CINEMATOGRAFICĂ ● Dezbatere ● Prezentarea filmului „Moromeții" după romanul lui Marin Preda ● Participă : Stere Gulea, regizorul filmului, actorii Luminița Gheorghiu și Victor Rebengiuc, Magda Mihăilescu, critic de film, Mihai Ungheanu, critic literar ● 21 oct., ora 16, Sala Universității Cultural Științifice București, str. Biserica Amzei 5—7 ● Organizează Muzeul Literaturii Române și ICMB.

★

VALORIFICAREA MOȘTENIRII LITERARE — OBIECTIV MAJOR AL POLITICII CULTURALE A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN ● REVISTA „MANUSCRIPTUM" ȘI PROCESUL EDITĂRII DOCUMENTELOR INEDITE ● Dezbatere ● Participă : acad. Alexandru Balaci, Radu Constantinescu, director în Consiliul Culturii și Educației Socialiste, prof. univ. dr. Paul Cornea, prof. univ. dr. Virgil Cândea, conf. univ. dr. George Gană, lector univ. dr. Nicolae Manolescu, prof. univ. dr. Edgar Papu și colectivul redacțional.

DECERNAREA PREMIULUI ANUAL „PERPESSICIUS" AL REVISTEI „MANUSCRIPTUM" PENTRU CEA MAI BUNĂ EDIȚIE CRITICĂ A ANULUI 1987 ● 22 oct., ora 11, Muzeul Literaturii Române.

★

„CÎNTARE OMULUI"
● Spectacol literar-muzical
● Cuvînt înainte : acad. Alexandru Balaci
● Participă : Ioan Alexandru, Mircea Dinescu, Mircea Micu, Nicolae Prelipceanu, Mircea Florin Șandru, Dan Verona. Își dau concursul actorul Ion Caramitru și compozitorul Doru Popovici.
● 23 oct., ora 11, Casa memorială „Tudor Arghezi" — Mărțișor.

Implicarea în actualitate

Urmare din pag. 1

rențiii de adincime ai socialului, nu este suficient să redea nivelul epidermic al existenței, aspectul ei cotidian întîmplător. Romanul, în accepțiunea sa superioară, este un model complex al lumii reale — subliniem **complex** iar nu **complicat** — trecerea de la prima la a doua ipostază se obține prin viziune, prin capacitatea de sinteză și intuiție profundă a vieții. De altfel aceste trăsături conferă valoare unei creații impunind-o în conștiința cititorilor.

Spre ce trebuie să se deschidă romanul contemporan ? Pe la începutul anilor 70 se vorbea insistent despre o carte foarte incitantă sub aspectul problematicii ei, este vorba de „Șocul viitorului" al lui Alvin Toffler. Tradus și în românește, studiul sociologului american a devenit brusc un best-seller, o carte de referință în domeniu, titlul său intrînd în limbajul curent ca o definiție a actualei stări de spirit. De fapt ce conține această carte, într-un fel „provocatoare" — cum au considerat-o mulți comentatori ? Autorul a surprins aspectele caracteristice ale noii „fenomenologii sociale", rapidele transformări ale lumii moderne, efectele „tranziției" sfîrșitului de mileniu asupra sensibilității și ritmului de viață ale omului. Chiar dacă Alvin Toffler este deseori prizonierul unei confuzii ideologice și al unei mentalități de statistician intuițiile sale sînt de multe ori valabile și ceea ce trebuie să reținem în primul rînd este că interesul pe care l-a stîrnit această carte se datorează neîndoielnic stilului direct și capacității de sinteză a datelor realității imediate. Sîntem, cu fiecare pagină, puși în fața unei cardiograme sociale și obliați să reflectăm la consecințele etice ale progresului civilizației moderne. (formulări la fel de tranșante privind mutațiile socio-culturale ale prezentului întîlnim și în studiul lui Mc. Luhan „Galaxia Gutenberg" — o carte care s-a bucurat și ea de mare succes la public). Nu e în intenția noastră să discutăm punctele nevralgice ale acestor teorii panicarde, absența unui solid orizont uman. Putem spune însă că interesul stîrnit de lucrările amintite demonstrează că oamenii doresc azi imagini sinteză despre prezent, despre sensul evoluției istorice, ei caută în cărți formularea unor opinii esențiale, exprimarea unor puncte de vedere cu **mize majoră**. Judecat în această perspectivă, romanul nostru de actualitate — fără a i se nega numeroasele reușite — trebuie să se axeze mai mult pe subiectele de anvergură, pe dialectica de idei a epocii. Proza actuală și-a sporit claviatura stilistică îmbogățindu-și paleta expresivă cu o serie de tehnici narative moderne dar tematic nu abordează cu destulă forță problemele contemporane „de primă linie". Universul cotidian al omului și biografiile comune surprinse realist aduc, fără discuție, un aer de autenticitate în prozele de azi dar nu oferă mereu pregnanța unei viziuni, nu au cu alte cuvinte forță **simbolică**. Stilul existenței moderne a pătruns în spațiul epic, mai puțin însă au fost aduse în universul prozei ideile forță ale prezentului, cele care definesc universul spiritual al lumii de azi. George Călinescu spunea că „romanul modern studiază omul comun". Foarte exact. Dar asta nu înseamnă că acest om e vidat de opinii și năzuințe, de întrebări ontologice. Se spune că „fiecare om are filozofia sa" dar tot adevărat este că ideile unei epoci își pun amprenta pe modul de a gîndi al oamenilor. O analiză a problematicii contemporane scoate în evidență citeva aspecte dominante. Specialiștii vorbesc despre fenomenul de **tranziență** pe care-l trăim la nivel planetar și reflectat în viața de zi cu zi, e trecerea de la un tip de cultură la altul, de la o structură a civilizației la alta. Există numeroase teorii, unele chiar alarmante. Cum răspunde romanul de actualitate la aceste provocări ideologice ? Se pare că simplul descriptivism este insuficient și se așteaptă pe plan literar o implicare efectivă. Confruntarea tendințelor politice, criza ecologică, amenințarea războiului, suprasolicitarea informațională, migrațiile sociale, semnificația actuală a comunismului, mentalitatea postindustrială etc., sînt elemente care definesc azi o realitate extrem de complexă și agitată față de care conștiința scriitorului se raportează zilnic. Multe din aceste aspecte pătrund difuz în literatură, de exemplu în numeroase romane apare motivul tranziției sociale : navetismul, migrarea ruralilor spre oraș, viața căminelor de nefamiliști, universurile epice sînt nu rareori populate cu flotanți ce alunecă pe panta provizoratului existențial (în profesie și viața de familie), răzbat în romanele de azi mesajele ecologice, cu varianta paseistă a întoarcerii patriarhale la natură, se insistă pe imaginile kitsch-ului moral și estetic al omului „de tranziție" etc. Sînt aspecte care pătrund în materia faptică a prozelor actuale despre lumea de azi dar ele nu nasc interogații privind condiția umană, nu formulează probleme de conștiință răminînd la nivel constatativ. Literatura are forța de transcendere a evenimentului cotidian printr-o atitudine reflexivă, prin apelul la idee. Sub semnul confruntării ideilor stau eroii lui Camil Petrescu, o serie de scrieri contemporane sînt axate pe tensiunea dezbaterii politice (romanele lui Titus Popovici, Ion Lăncrănjan, Dumitru Popescu etc.) ideile pot deveni personaje principale precum în „Condiția umană" a lui Malraux sau în romanul lui Thomas Mann „Doctor Faustus" opere în care mesajul este construit pe dezbaterea unor probleme fundamentale ale destinului uman, pe dramatismul confruntărilor de opinii. Se simte nevoia apariției unor romane de idei cu accent în plan social și politic, romane în care să asistăm la confruntarea conștiințelor în legătură cu soarta omului la sfîrșit de mileniu. Dar asta înseamnă, în plan literar, **sporirea forței dialogului**, de ce să n-o spunem, dialogul ca element narativ, a cam intrat în dizgrație în proza modernă, autorii preferind vocile anonime topite în text sau monologurile interioare și asta diminuează mult tensiunea ideatică a prozelor actuale. N-ar fi rău să se revină cu mai multă insistență la structura clasică a dialogului (chiar la sensul lui primordial de dia-logos). În mod frecvent se observă o tendință „behavioristă" în proza actuală, căci dacă imaginea „omului de pe stradă" a devenit de mult un topos știm însă foarte puțin ce gîndește acest om, care este imaginea lui despre viață, care sînt opiniile sale în legătură cu lumea contemporană.

Literatura noastră, prin tradiție, are o virtute umanizatoare, omul e văzut aici ca ființă spirituală, nu doar ca element anonim al socialului. Blaga vorbea de „amfibismul" conștiinței, adică de viețuirea în dublu orizont : cel al realului concret și cel al misterului și revelației (condiție pentru impulsul creator). Iată deci o variantă superioară individului unidimensional marcusian, un mod profund românesc de a judeca destinul omului în istorie. Această viziune care ne aparține structural trebuie s-o cultivăm cu insistență în romanul de actualitate. Îndrăznim să afirmăm că perspectiva filozofică românească asupra lumii, cu datele ei spirituale caracteristice, poate naște construcții epice cu rezonanțe morale și ideologice originale în planul dezbaterii existențiale. Căci literatura derivă uneori din idei, din viziuni dominante (așa cum suprarealismul a fost un efect al psihanalizei, așa cum romanul existențialist a apărut în urma unei filozofii de epocă etc.). Deschiderea spre **dialectica ideilor** e un imperativ al vremurilor actuale, căci omul a devenit azi în mod fundamental o ființă politică. Dacă în 1955 R. Aron anunța „sfîrșitul erei ideologice" — promovind doctrina dezideologizării — iată că intuiția lui a fost greșită, deceniile ulterioare au dovedit contrariul : fenomenul politizării domină structurile vieții contemporane. Este un motiv ca proza de actualitate să se implice activ în lupta de idei, privind destinul omului astăzi. Trebuie însă mai mult curaj al opiniei în romanul actual, apelul la acel „sentiment românesc al Ființei" care, iată, poate trece din cîmpul teoriei în lumea concretă a personajelor epice. Noi nu resimțim un „șoc al viitorului" atita timp cît vom păstra nealterate ritmurile cosmice ale ființei, învățîndu-i și pe alții s-o facă. Alvin Toffler și-a intitulat capitolul final al cărții „Strategii pentru supraviețuire" dar de fapt nu poate oferi soluții autentice de ieșire din criza morală a occidentului. A venit poate momentul ca alte culturi să formuleze soluții umane în actuala epocă a „tranziției" și de ce să nu mizăm pe capacitatea spirituală a poporului nostru de a răspunde prin mesajul unei literaturi lucide și profund implicate în problematica lumii de azi.

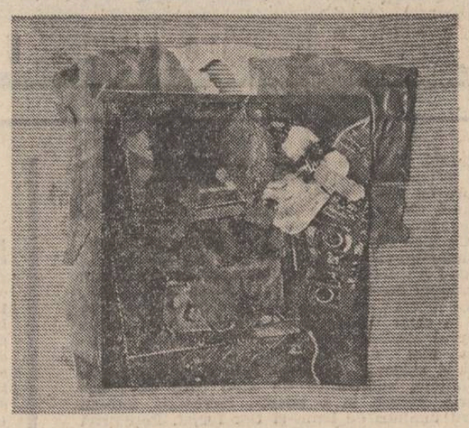

Tablouri de Anca Constantin

CUMPĂNĂ

Cîntecul pomului

Doar o singură noapte
tăiată-n bucăți s-o-mpărțiți între voi
Iar mai tirziu, în ziua fără sînge,
trupul să mi-l suiți
într-un pom călător
pe Cîmpia Eternă
În umbra lui
să meargă
duhul ciinelui.
Cîte un braț, cîte un os,
să pice pe pămîntul racoros
la un an,
la un veac,
să se caute unul pe altul
și să nu se găsească.
Risipit mormînt —
să fie oase umblătoare
pe cîmpia mare
numele meu strigînd,
numele meu murmurînd.
Și pomul călător
să se oprească tinguind
știutul colind
și să aștepte împotmolit
între răsărit și asfințit,
între înnorat și luminat
cîntecul meu de împărat.

George Alboiu

CONFABULE

* * *

Se întîmplă uneori să privești
un copac înalt și rotund
care arde
arde ca rochia unei mirese
aprinsă cu prea multă nerăbdare
dintr-o privire
albastră și caldă
a unui portret de bărbat singur
dar acesta arde mai viu decît o pasăre
întinsă deasupra cerului
arde luminînd
amintirile.

Iulian Neacșu

POEȚI ȘI CENACLURI

florica ciordaș

Instantanee nocturne

Întîlnirea dintre lacrimă
și idee
în decorul unei elipse
de zbor.
Sărutul pe care-l dau mîinii
stingi,
cînd doarme îmbrăcată
într-un dor.
Pînza de păianjen
înrămată-n clepsidră.
Pașii mei valsînd o iarnă
cu mișcări de stalactită.

Liniște absolută

Liniște absolută ;
caut să ghicesc
din care colț răsare
soarele.
Duc mîinile la tîmple
și mîinile-mi miros
a brad.
Mi-e sufletul mai mic
decît luceafărul dimineții,
văzut din adăpostul
unui greier.
Tăcere absolută.
Aștept,
aștept cîntecul purpuriu
ce spintecă orizontul.

Joc în doi

Dă-mi mîna ta
și privește
Privește calul ce paște
sentimentul toamnei
pe un colț de lună.
Zdrobește simburele nopții
și în ideea unei frunze
leagănă-ți cuvîntul
nerostit.
Dă-mi mîna ta
și privește.
Totul este joc :
jocul tăcerii amorsate în timp,
jocul calului albastru
încoronat într-un nimb.

Simpli trecători

Zilnic trecem prin fața vitrinelor
contemplînd —
întrebări inhibate
în degetul arătător.
Fețele noastre au miros
de seară arsă
și fiecare pas
e o repetare a labirintului,
și fiecare privire
e un joc de sfidare
a luminii.
Zilnic trecem prin fața vitrinelor
contemplînd.
Rănindu-ne în aripi
obiectele ne îmbracă în lut,
devorîndu-ne.

radu ion zăgreanu

Reproșuri

În fiecare toamnă corectez manuale școlare.
În tabelul lui Mendeleev la rubrica plumb
îl așez pe Bacovia.
Apoi strig prin țară meteorologilor :
Luați cartea lui Bacovia,
Prin ea curge timpul.

Bătrînii

Pe stradă, bătrînii-și plimbă amintirile.
Fiecare ține în mînă o zgardă invizibilă.
Cînd se întîlnesc cîte doi
își măsoară unul altuia umbra vieții.
Dacă au o amintire comună
Fiecare își delimitează teritoriul său.
Apoi se pling că-n privirile nepoților
Au devenit o lectură de anticariat.
Cu o zgardă invizibilă în mînă,
O altă mînă îi ține legați
și-i mai poartă pe străzile amintirilor.

Mîngîierea

Deschide-te pămînt.
Bat în tine c-un mormînt.
Fiecare moarte te rănește.
Bate în tine pumnul bunicului
Ce mînă grea are,
Bunicul și mă mîngîie cu pămînt.

REMEMORĂRI

Nostalgii de toamnă

Mamei

I

Stau în livadă și toamna oficiază liturghii colorate, ca o amantă bătrînă rugîndu-se de plopul cel tînăr să n-o dea uitării și să n-o părăsească. Stau în livadă aproape de crucea bunicului meu îngropat printre merii cu fructele roșii, un pumn de țărînă adus într-o ladă de fier din cel de-al doilea război mondial.

Copilul vecinului mă pindește cu nasul virit în uluci și se miră ; vrea să vadă cum arată în carne și oase un „domn scriitor" și este destul de dezamăgit.

Eu stau răstignit pe pămînt și îmi pare că nu prea departe de mine văd calul cel alb din pruncie care a murit aici de bătrînețe și melancolie.

Stau în livadă și mama îmi așează, știu bine, busuioc mirositor în „geamantanul de scriitor" în timp ce cocoșii satului cîntă bezmetici a dragoste, toamna oficiază liturghii colorate și eu mă voi furișa în zori, de nimeni văzut, înapoi spre orașul tentacular.

E timpul... Se scutură merii, se-aprinde pădurea sub lună, mama stă crucificată în poartă privindu-mă, miroase-a dovleac și-a cuptoare încinse și-n aer e parcă hohotul toamnei rugîndu-se ca o amantă bătrînă de plopul cel tînăr să n-o dea uitării, să n-o părăsească...

E timpul să plec și simt, trecînd pe ulițele satului, cum jumătate din trupul meu a rămas răstignit în iarba înaltă...

II

Știu că numai tu te gîndești la mine, în nopțile lungi de nesomn cînd te plimbi, ca o fantomă subțire, te plimbi tremurînd în camera cu pozele mele. Mamă, îngăduie-mi să rămîn un străin, un străin pentru inima ta speriată de timp. Nu mă-ntrista cu plimbările nocturne prin camera mea devastată de lună. În asemenea nopți cînd veghezi prăbușită-n dureri nerostite, o gheară de aur îmi stringe beregata și mă trezesc din somn neliniștit ca în fața unei primejdii. Îngăduie-mi să mă gîndesc la tine și lasă-mă să te iubesc așa cum știu.

Aici, departe, nu știi și nici nu e bine să știi ce singur este fiul tău, sărmanul... De cîte ori primesc lunar pachetul care-mi aduce rufele spălate, sărut înspăimîntat de frig cămașa ce-a odihnit în mîna ta bătrînă.

Nu te plimba în nopți carbonizate de amintiri nepriitoare și lasă-ți odorul să adoarmă liniștit, acolo în orașul de beton, visînd în somn cămăși imaculate...

Mircea Micu

Luis Buñuel

ULTIMUL MEU SUSPIN

AMINTIRILE CONCHITEI

Acum vreo douăzeci de ani, sora mea Conchita a scris și ea, pentru revista franceză **Positif,** cîteva amintiri. Iată ce a spus despre copilăria noastră :

„Eram șapte frați. Luis, cel mai mare dintre noi și, în continuare, trei fete, dintre care eu eram a treia și cea mai prostuță. Luis s-a născut în Calanda din simplă întîmplare, însă a crescut și a fost educat în Zaragoza.

Cum el mă acuză mereu că în povestirile mele din trecut mă refer la perioada prenatală, vreau să precizez că amintirile mele cele mai îndepărtate sînt o portocală văzută într-un coridor și o fetiță frumoasă scărpinîndu-și coapsa albă în spatele unei uși. Eu aveam atunci cinci ani.

Luis urma deja cursurile confesionale. Dimineața, înainte de a porni la școală, între mama mea și el existau mici fricțiuni, deoarece el nu dorea să poarte pe cap boneta uniformei. Cu toate că mama era foarte puțin severă cu preferatul ei, în privința asta, nu știu exact din ce motiv, se arăta total intransigentă.

Cînd Luis avea deja paisprezece sau cincisprezece ani, mama mea îl obliga să se lase condus la școală de una din surioare, pentru a se convinge că, așa cum promisese el. nu-și va ascunde boneta sub vestă. Și, într-adevăr, el o ascundea.

Avînd o inteligență naturală, și fără cel mai mic efort, Luis obținea cele mai bune note. Însă el avea un asemenea comportament extrem, încît, cu puțin timp înainte de terminarea cursurilor, comitea cu tot dinadinsul o ispravă, pentru a evita umilirea de a fi numit premiantul clasei, în fața publicului. la serbările de sfîrșit de an.

În timpul cinei, familia asculta cu emoție incidentele vieții sale de școlar. Într-o seară, Luis ne-a asigurat că în supa de la prînzul pe care îl luase în ziua respectivă, găsise un ciorap negru și murdar de jezuit. Tatăl meu, care apăra, din principiu, colegiul și pe profesori, a refuzat să creadă. Cum Luis insista, tatăl îl gonise din sufragerie și el ieșise foarte demn, spunînd, la fel ca și Galilei : «Și totuși era un ciorap.»

La virsta de treisprezece ani, Luis începuse să la lecții de vioară, căci îi plăcea acest lucru la nebunie, și părea să aibă daruri pentru acest instrument. Aștepta clipa cînd noi eram deja seara în pat, și atunci el își făcea apariția cu vioara în mînă, în camera în care dormeam cele trei surori. Începea întotdeauna cu explicarea «temei» pe care astăzi, amintindu-mi-o, mi se pare foarte wagneriană, cu toate că atunci nici el, nici noi nu știam ce este. Nu cred că muzica sa era în realitate muzică, însă pentru mine era o ilustrare ce contribuia la îmbogățirea aventurilor mele imaginare. Luis ajunse să formeze o orchestră, și cu ea, la marile solemnități religioase, lansa de la înălțimea corului peste mulțimea extaziată notele din liturghia de Perossi și din «Ave Maria» de Schubert.

Părinții mei plecau deseori la Paris și, la înapoierea lor, ne copleșeau cu jucării. Într-una din aceste călătorii, fratelui meu i se adusese drept jucărie un teatru care cred că trebuie să fi măsurat un metru pătrat. Avea cortine și decoruri de teatru. Îmi amintesc de două dintre acestea ; o sală a tronului și o pădure. Personajele erau confecționate din carton și reprezentau un rege, o regină, un bufon și scutieri. Nu măsurau mai mult de zece centimetri și se mișcau întotdeauna cu fața la public, cu toate că se deplasau în mai multe direcții cu ajutorul unei sîrme. Pentru a completa lista, Luis avea un leu în atitudine de atac care, la timpul respectiv, cînd îi erau în bună stare picioarele din alabastru, servea de „presse-papier". Avea de asemenea un turn Eiffel aurit, care, pînă atunci, se afla prin toate părțile, în salon, în bucătărie și chiar în podul cu vechituri. Nu-mi reamintesc dacă turnul Eiffel reprezenta vreun personaj cinic sau o mică cetățuie ; însă îmi amintesc perfect de bine că l-am văzut intrînd în scenă în salonul tronului, făcînd ușoare salturi și legat de coada ridicată a teribilului leu.

Cu opt zile înainte de reprezentație, Luis începea pregătirile. Repeta cu cei aleși de el care, la fel ca în Biblie, erau puțini. Aranjau scaune într-unul din hambare și trimiteau invitații băieților și fetelor din oraș de o virstă mai mare de doisprezece ani. În ultima clipă înainte de începere, se pregătea o gustare cu dulciuri și bezele, iar pentru băutură, oțet îndulcit cu zahăr. Noi, închipuindu-ne că această băutură era originară dintr-o țară exotică, a consumam cu plăcere, și cu un aer de miruială.

Pentru ca Luis să ne lase pe noi, surorile sale, să intrăm, tatăl meu trebuia să-l amenințe că va interzice reprezentația.

Cîțiva ani mai tirziu, și bineînțeles, în scop de binefacere, primarul a organizat un festival la școala municipală. Fratele meu a apărut pe scenă cu o îmbrăcăminte extravagantă, pe jumătate țigan, pe jumătate tilhar de drumul mare, minuind niște foarfece mari de tuns oile și cîntînd. În ciuda anilor scurși, îmi aduc bine aminte textul cîntecului : «Cu aceste foarfece și pofta mea de a tăia, mă voi duce în Spania pentru a pune pe picioare o mică revoluție». De bună seamă, astăzi **Viridiana** reprezintă acele foarfece. Publicul își fringea mîinile aplaudînd și îi arunca țigări și havane.

Mai tirziu, cînd la niște concursuri de haltere îi învingea pe cei mai puternici din localitate, el începu să organizeze lupte de box, utilizînd numele de Leul din Calande. La Madrid reușise să fie campion, la categoria ușoară, însă despre aceasta nu am alte detalii.

Acasă, Luis începuse să vorbească că ar vrea să devină inginer agronom. Ideea era pe placul tatălui meu, căci el îl și vedea deja conducînd treburile la pămînturile pe care le aveam în Aragon. Mamei mele, din contră, îi displăcea, căci era o profesiune pentru care nu putea urma cursurile la Zaragoza. De fapt, tocmai lucrul acesta îi plăcea cel mai mult lui Luis : să plece din Zaragoza, de lîngă familie. Bacalaureatul îl obținuse cu note foarte bune.

În epoca aceea, vara ne-o petreceam la San Sebastian. Luis nu se ducea la Zaragoza decît în perioada vacanțelor sau cînd în familie intervenea vreo nenorocire, cum a fost cazul cu moartea tatălui meu. Luis avea atunci douăzeci și doi de ani.

Anii de studenție i-a petrecut la Madrid, la Căminul Studențesc, înființat cu puțin timp mai înainte. Majoritatea dintre studenți, colegii lui de cămin, vor deveni mai tirziu figuri ilustre ale literelor, ale științei sau ale artelor, iar prietenia lor va continua să fie pînă azi unul din cele mai frumoase lucruri din viața fratelui meu. Biologia îl pasionase curînd, și timp de mai mulți ani îi ajută pe entomologul Ignacio Bolivar în muncile sale. Probabil că aceasta a fost epoca cînd Luis devenise naturalist.

Hrana lui zilnică era asemănătoare cu a unei **veverițe**, iar la temperaturi sub zero grade și în ciuda zăpezii, întrebuința îmbrăcăminte foarte ușoară și sandale de călugăr, fără ciorapi. Tatăl meu se supăra. Cu toate că în adîncul lui era mîndru de fiul său, nu voia să recunoască și se indigna cînd îl vedea spălîndu-și întîi un picior și apoi celălalt în lavabou, cu apă rece, tot atît de des cum se spăla pe mîini. Pe vremea aceea (sau poate înainte, cu calendarul nu stau prea bine) aveam în casă un șobolan de care aveam grijă ca și cum făcea parte din familie. Era enorm, aproape cît un iepure, murdar și cu coada roasă. Îl purtam cu noi în călătorie, într-o colivie de papagal, și o bună bucată de timp ne-a complicat destul de mult viața. Bietul animal a murit ca un sfînt, cu simptome clare de otrăvire. Aveam cinci servitoare și nu am reușit să descoperim pe ucigașă. Oricum, am uitat repede de el.

Întotdeauna am avut în jurul nostru vreun animal : maimuțe, papagali, șoimi, broaște, unul sau doi șerpi, o șopîrlă mare africană pe care bucătăreasa, într-un moment de groază, a omorît-o cu sadism cu o lovitură de vătrai, pe mașina de gătit.

Și nu îl pot uita pe Gregorie, mielul, care aproape că-mi rupsese femurul și bazinul cînd eu eram pe punctul de a împlini zece ani. Mi se pare că fusese adus din Italia cînd era foarte mic. Întotdeauna s-a purtat cu mine ca un ipocrit. Eu l-am iubit doar pe **Nene,** calul.

Aveam și o cutie mare de pălării care era plină cu șoareci. Erau ai lui Luis, care însă nu ne lăsa să-i vedem decît o singură dată pe zi. Selecționase mai multe perechi care, bine hrănite și îngrijite, procreau întruna. Înainte de a pleca de acasă, i-a urcat în hmbar și, cu un mare prejudiciu pentru proprietarului locului, le-a dat libertate, pentru «a crește și a se multiplica».

Noi toți am iubit și am respectat tot ce avea viață, inclusiv viață vegetală. Cred că toate ființele vii ne respectă și ne iubesc la rîndul lor. Puteam traversa o pădure plină de fiare, fără vreun pericol pentru noi. O singură excepție : **Păianjenii.**

Sînt niște monștri oribili și înspăimîntători, care în fiecare clipă ne pot amări viața. O stranie morbiditate bunuelescă face din ei teama principală a discuțiilor în familie. Poveștile noastre despre păianjeni sînt fabuloase.

Se spune că fratele meu Luis, văzînd un monstru cu opt ochi și cu gura încadrată cu antene încîrligate, își pierdu cunoștința într-un han din Toledo, unde lua masa, și nu își reveni pînă ce nu ajunse la Madrid.

Sora mea cea mare, într-un hotel, făcuse rost de o hîrtie pentru a desena capul și toracele unui păianjen care o spiona. Aproape plîngînd, ne-a descris cele patru priviri pe care i le azvîrlise fiara cînd un băiat de serviciu, cu un singe rece și de neînțeles, i-a scos din încăpere, prins de un picior.

Sora mea, cu frumoasa ei mînă, imită bine mersul ezitant și oribil al păianjenilor bătrîni părosi și prăfuroși ce tîrăsc după ei urme murdare din propria lor substanță și, cu un picior ce pare amputat, ei traversează prin amintirile copilăriei noastre.

În românește de
Esdra Alhasid

m a p a m o n d

Floarea prieteniei

NOTE DE DRUM DIN R.P. CHINEZĂ

Taie drumul zarea spre apus. Înclină apoi spre sud, citeva momente, de unde culege o aripă de soare. Și taie. Și taie. Eșarfă cenușie peste brunroșcatul pămîntului, al pădurii, al necuprinsului. Este o vreme ca acum, acasă. Octombrie răsturnat în noiembrie, ultima culoare a toamnei într-o căruță cu snopi de coceni. Și chiar trec, pe lîngă Toyota sforăind nervos, animale blajine trăgînd după ele clăi de aramă foșnitoare. Închid ochii — și pentru o clipă, mare cît roata timpului, mă văd în satul meu oltean, încopciat în cele patru puncte cardinale, care acolo se numesc Coada Oblegului, Balomiru, Pitulata și Vedița.

Dar Toyota întoarce roata (timpului) la loc, trecînd ușure, cu motorul computerizat, ca o rachetă îmblînzită de peisaj. Și înaintăm. Înaintăm. La un moment dat, semnul de circulație indică „Drum îngustat". Un semn banal, desigur, un avertisment obișnuit. Un pod vine în fugă spre noi, să ne înghită mașina. Dacă aceasta, panteră vicleană, n-ar opri cu labele (roțile) exact pe buza de asfalt năpîrlit. „Podul Lukouqiao" — spune prietenul ghid Xu Wende, cu un ton neutru, ca și cum ar vorbi de o punte oarecare. Dar șoferul nu se îndeamnă să accelereze. Deschide portiera, iese cu aer stînjenit, de parcă ar avea o pană la mașină, mîinile îi lunecă pe lîngă trup și, tot, devine o statuie înclinată în pioșenie.

Cobor nedumerit de întîmplare. Apoi ghidul se simte obligat să explice — și abia acum înțeleg că tonul neutru de adineauri era de fapt o încercare de a evita emoția. Podul Lukouqiao nu este chiar atît de banal, cum ar părea. Cunoscut în lume drept „Podul Marco Polo" el a servit drept pretext — la 7 iulie 1937 — armatei japoneze pentru a cotropi China. Teatru de luptă și simbol, podul rămîne un vestit punct de popas și meditație. De mai mulți ani, o japoneză, o simplă și omenoasă femeie — păstrîndu-și anonimatul, ca însăși noțiunea de cătățean al planetei — vine cu pioșenie la acest pod și se roagă pentru pacea planetei.

Astăzi, peste podul acesta trece drumul care duce către Comuna populară „Prietenia chino-română", țința călătoriei noastre.

După Pagoda din satul Pali se zăresc acoperișurile sub care bat inimi cu dublă emoție.

★

Fata care-mi vorbește pare a nu fi împlinit 20 de ani. Flori în ochi, flori în obraji, flori în prelungirea brațelor, desenate pe cerul limpede al amiezii. Se recomandă șefă adjunctă a Biroului de conducere al Comunei populare „Prietenia chino-română". „Liu !" — exclamă surîzătoare — „Muntenii-Buzău, Ialomița !" — și abia mai tîrziu, în jurul tradiționalei cești de ceai verde, aveam să înțeleg că „Muntenii-Buzău" nu se traduc prin „Liu" ; Liu este numele fetei de 20 de ani, cu flori în obraji, iar Muntenii-Buzău — locul Cooperativei agricole „Prietenia româno-chineză" — se pronunță, și în limba chineză, din prietenie și dragoste pentru România, tot Muntenii-Buzău.

Liu îmi oferă, în continuare, date despre localitatea la cîrma căreia brațul tînăr și mintea îndrăzneață au ajutat la croirea citorva pîrtii de bunăstare. Practic, este vorba de cîteva așezări legate între ele, care numără 50 000 de locuitori (15 000 de familii) din care 38 000 brațe de muncă. Brațe care, oricît s-ar fi străduit mai înainte, nu puteau depăși o anume inerție, cu urmări nefaste în traista... săracului. Suflul nou, înnoitor, a adus și peste comuna înfrățită cu Muntenii Buzău — deși la vreo 13 000 de kilometri distanță — un aer tonic, înviorător. S-a adeverit încă o dată valabilitatea unor sintagme specifice, deslușite puțin mai devreme, cu ajutorul specialistului Song Tingming, director adjunct al Biroului de cercetări din cadrul Comisiei de Stat pentru Restructurarea Sistemului Economic din China. Este vorba de două sintagme, fiecare alcătuită din cîte trei cuvinte. Prima zice : **Sin Lan Ciung** — în care **sin** = moarte (amorțire) ; **lan** = lene ; **ciung** = sărăcie. Cea de-a doua sintagmă — impusă după marea deschidere a Chinei spre înlăuntrul și înafara ei — zice : **Huo Cing Fu** — adică : **huo** = viață (vitalitate) ; **cing** = hărnicie, **fu** = bogăție. Creștea competitivitatea, se individualiza mai acătării principiul „Fiecăruia după munca sa".

În această ordine de idei — idei noi, revoluționare — Comuna populară „Prietenia chino-română" a trecut de la o agricultură extensivă la una intensivă, la industrie și prestări de servicii. Cele 2 000 de hectare de pămînt au rodit, într-un singur an, între altele, în : 130 000 tone legume, 3 000 tone carne de porc, 580 000 rațe, 220 000 găini, 1 700 tone ouă, peste un milion de litri de lapte — produse livrate pieții, după satisfacerea nevoilor personale. Venitul Comunei pe anul respectiv a trecut de 160 milioane yuani, ceea ce reprezintă o creștere cu peste 30 la sută față de anul precedent. Din beneficii au fost construite : un cămin pentru bătrîni, un centru de cultură, noi spații pentru grădinițe, școli, licee.

La obținerea beneficiilor, o contribuție importantă și-a adus industria mică, evidențiată aici prin : fabrică de motoare electrice, de seifuri, de benzi transportoare, de mașini agricole și piese de schimb.

...În timp ce tînăra conducătoare Liu mă invită să trec pragul gospodăriilor citorva consăteni, un puști cu ghiozdan în spate se apropie de ea și-i șoptește ceva la ureche. Tînăra se îmbujorează, susură cîteva cuvinte cîntate în urechea micuțului școlar — apoi se scuză : este fiul ei, a venit de la școală, o întreabă dacă s-o aștepte cu masa sau... „Fata de 20 de ani", destoinica și isteața conducătoare de obște, are în realitate 35 de ani, este mamă de copii și soție devotată — încă un argument al temeiniciei lumii chineze.

Cu Lao She în minte, cu întîmplări tradiționale din cartea sa „Patru generații sub același acoperiș", trec pragul unei case de țăran din Comuna populară „Prietenia chino-română". Sînt în sat ; subiectul cărții se petrece la oraș — în chiar orașul Beijing. La oraș, pe strada Țarcul Mieilor, care făcea niște coturi, „aducînd mai degrabă cu un tîlv" decît cu o stradă obișnuită. Ulița pe care merg e dreaptă, asfaltată, subțire ca un gînd care duce departe. Batem la o poartă, încrustată într-un gard luminos de lemn și fier forjat. Poți privi lesne printre uluci. Privești — și nimeni nu te acuză că-ți bagi nasul unde nu se cuvine. Înainte de-a privi însă, meditezi — și te minunezi : vestitele, milenarele ziduri s-au subțiat pînă la translucid. Dacă din punct de vedere economic China a adoptat principiul „Să trecem riul pipăind pietrele", din punct de vedere edilitar (și, simbolic, nu doar edilitar) s-a impus zicerea : „Zidurile cad, casele rămîn". Și cred că rar om care să nu știe ce înseamnă **zidul** în viața și concepția chineză !...

Trec deci din pragul firesc al unei porți în pragul unei case din China de azi. Între cele două praguri, o curticică împovărată de flori, ambianța de a fi a oricărui chinez. Recunosc leandrii și trandafirii ; culorile mă bat cu imperecheri exotice. Ne întîmpină Guo Xuanceng, stăpîna casei, în egală măsură mîndră și gravă, reținută. Podeaua de ciment lucește ca rasă cu... dero. În sufrageria încăpătoare, fotoliile — noi — parcă așteaptă oaspeți. Niște vechi fotografii de familie, înșirate pe pereți, acceptă tovărășia unui radiocasetofon și a unui televizor color. O întreb pe gazdă cum de-a putut să înalțe o asemenea casă frumoasă, mare, luminoasă. Ridică pe rînd degetele de la mînă, lămurindu-mă : familia ei este alcătuită din șapte persoane — patru fete, un ginere, ea și soțul ei — șapte brațe de muncă, aducătoare de venit. Casa, ca multe altele din sat, a fost construită de Comună, pe care ea și familia ei au cumpărat-o. „Simplu, nu ?" — mă întreabă. „Desigur" — dau din cap, ca și cum am sta de vorbă undeva, în Bărăgan, la Muntenii-Buzău, de pildă. Și bătrînei chinezoaice îi înflorește un trandafir în obraz.

...La plecare blînda și înțeleapta gazdă ține să-mi dăruiască o floare din grădina ei. O floare de leandru. „Floarea prieteniei" — în satul lor ; el însuși, un semn al prieteniei dintre chinezi și români. **Floare** care, dincolo de orice cuvînt, călătorește ca un pașaport de iubire în sentimentul și spiritul popoarelor noastre.

Ion Andreiță

Yuan Yunsheng : „Odă vieții"

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● STUDII DESPRE CULTURA ROMÂNĂ ÎN EVUL MEDIU. Prestigioasa revistă de istorie a culturii „Balkan Studies" care apare la Salonic (Grecia), publică în volumul 27, II, un studiu al cercetătorului român Alexandru Stănculescu-Birda dedicat unor încercări de descifrare a inscripțiilor de la Basarabi (Dobrogea), din secolul al X-lea. Studiul, a cărui primă versiune apăruse în românește cu citva timp în urmă, se adaugă altor încercări de acest fel privind tipurile de scriere, din așezămîntul medieval de pe teritoriul românesc, încercări anterioare (unele remarcabile și conținînd rezolvări parțiale) aparținînd, între alții, lui Ion Barnea, Petre Diaconu, Gh. Mihăilă, Damian P. Bogdan etc. O contribuție, a regretatului savant Constantin Daniel, apărută recent în „Almanahul Luceafărul", vine cu importante precizări privitoare la scrierea în alfabet necunoscut (poate autohton) de la Basarabi, de unde se dedue frînturi de propoziție românească ; aceasta ar însemna că întîile atestări de limbă română ar data de acum aproximativ o mie de ani. La Basarabi, coexistența mai multor alfabete (și deci a mai multor idiomuri) creează dificultăți de interpretare și de descifrare, studiul lui Al. Stănculescu-Birda avînd meritul de a recapitula o discuție prelungită în mediile științifice, semnalînd în același timp existența unor fenomene de cultură pe teritoriul românesc în medievalitatea timpurie, argument pentru continuitatea populației locale în aceste regiuni ale Europei răsăritene.

A.S.

Balcanice

REFIK DURBAȘ

O mie de nori

A venit —
O mie de ramuri ale vîntului s-au frînt.

S-a dus —
Au înflorit o mie de nori.

Tu. Nu exiști numai tu ?
Iscusitule întru-ale ploii

Nădăjduiește acum.

HUSEIN HAYDAR

Garoafă

Din singe i-a căzut o garoafă
În cale parcă mi-a căzut luna
M-am aplecat să-i adun în palmă petalele
Ea s-a scuturat umplînd străvezimea văzduhului
Cintecele de august abia au început să fie cîntate
Un șoim singuratec se lovise de ziduri
Pene-au plutit bulevardele s-au prefăcut în zi neagră
Ei garoafă a mea ia-mă și pe mine
Ia-mă și pe mine în sin ei garoafă a mea !

În românește de Dumitru M. Ion

CĂRȚI ȘI IDEI

Implicațiile unei teribile sfidări...

S-a scris mult și se va mai scrie încă, mai ales acum, la sfîrșitul secolului al XX-lea, despre „sfidare"... J.J.S. Schreiber ne-a obișnuit pe toți cu problemele complexe pe care le implică „sfidarea mondială" sau globală. Mai recent, în cartea sa **Sfidarea nucleară**, deosebit de interesantă, Radu Budeanu se referă însă la un alt aspect, și mai teribil, la „sfidarea" termonucleară.

Din tulburătoarea complexitate a problematicii abordate de autor se conturează cu limpezime o idee devenită avertisment : omenirea nu s-a mai aflat niciodată într-o situație atît de gravă. Trebuie făcut ceva !

Chiar dacă — așa cum spunea Einstein — e mai ușor să dezintegrezi un atom, decît prejudecățile oamenilor, Radu Budeanu se înscrie într-o direcție inversă. Este vorba de acea direcție pe care o urmează puternicele acțiuni de mobilizare în masă pentru a face să triumfe „utopia" vieții. Și, deși constată cu regret că „omul pare să fi rămas mult în afara vertiginoasei maturizări a armelor", autorul încearcă să ne arate, în cursul unei perfecte demonstrații, cum omului „îi mai rămîne o singură șansă pentru a-și rezerva eternitatea subjugării unor proiecte viitoare : să-și declare sie însuși pacea".

Scrisă într-un ritm alert și de mare penetrație publicistică și informațională, dublată în același timp de o vastă și bogată erudiție, cartea lui Radu Budeanu, impregnată la tot pasul de numeroase aforisme și zicători populare, satisface pe deplin prin claritatea și frumusețea stilului, fiind plăcută și atrăgătoare.

Ca un reporter fidel și pătrunzător al fenomenelor lumii contemporane, autorul a parcurs planeta în lung și în lat, resimțind peste tot acuitatea și gravitatea aceloraș probleme. De aici provin atît pasiunea, cît și vigoarea pledoariei sale cu privire la absurditatea aberantei curse a înarmărilor, limpezimea mesajului său adresat responsabilității politice a oamenilor de pretutindeni. Rîndurile scrise de R. Budeanu reprezintă, așa cum afirmă el însuși, nu numai niște însemnări generale cu privire la cursa înarmărilor nucleare, ci o suprindere în detaliu a mecanismului ei de funcționare, prin investigarea amplă a unui astfel de pericol, dezvăluind cine o întreține, resorturile sale intime, efectele politice, economice, sociale, psihologice și morale pe care aceasta le produce asupra lumii contemporane.

Originalitatea lucrării la care ne referim poate fi dovedită pornind și de la eleganța exprimării sau forța expresivă a enunțurilor avansate, autorul fiind o prezență de marcă în publicistica noastră pe teme internaționale, remarcîndu-se adesea prin notele și accentele specifice introduse în presa scrisă. Un exemplu ni se pare edificator în acest sens : Atunci, cînd scrie și se referă la modul cum omul „și-a proiectat singur un monstru ce i-a zburat de pe planșetă în viață", ni se sugerează, parcă pentru a ne mai reaminti o dată, făcînd apel mereu la conștiința trează, că „somnul rațiunii naște monștri". Pacea ar fi deci, în consecință, singura stare în care omenirea poate fi în permanență treaza. Așadar, ideea că dezastrul atomic ar putea fi evitat numai prin pace constituie substanța cărții „Sfidarea nucleară", pe care o analizăm în rîndurile de față.

Împărțită în trei importante capitole, intitulate în mod sugestiv „Galaxia armelor", „Greșeli de vînzare" și „Meseria de a trăi", cartea lui Radu Budeanu investighează cu o subtilitate și finețe deosebită atît aspectele referitoare la „psihologia" războiului, cît mai ales condițiile lui obiective. El afirmă astfel că avem de-a face în acest caz cu „cea mai «rentabilă» invenție din istoria omenirii mai ceva decît roata, aburul sau laserul", cu „marele abator al istoriei" care-i îmbogățește pe unii în detrimentul altora. Astăzi însă războiul „reprezintă un pericol prea mare pentru a nu fi abordat frontal și pînă la ultimele lui determinări".

Încurajate prin sumedenia de doctrine, strategii și scenarii de tot felul, scrie mai departe autorul, în zilele noastre pregătirile de război „nu reprezintă altceva decît încercarea de a se perpetua, în umbra «retoricii nucleare», menținerea omenirii sub o stare de șantaj permanent". Un șantaj, dar un șantaj care poate afecta însăși existența planetei, omenirea și mediul înconjurător, șansele vieții pe pămînt.

Acest lucru nu înseamnă altceva, ne spune Radu Budeanu, decît un veritabil război declarat direct ființei umane, civilizației și culturii în special. Ce poate fi mai absurd și mai aberant ! „Civilizația și omul" au ajuns, aproape fără s-o știe, „inamicul public numărul unu" al omului, al forțelor necontrolate ale militarismului (ca s-o spunem pe adevăratul lor nume).

E nevoie de aceea ca omenirea să învețe din nou „meseria de a trăi". Și în ciuda unor obstacole de tot felul, uzuale sau inedite, care se dezvoltă precipitat, este necesar să facem ceva pentru a schimba cursul lucrurilor. Nu de vorbe despre pace are o nevoie fierbinte lumea de azi, nu de rezoluții înmormîntate și declarații de bune intenții, ci de o pace durabilă, recunoscută, consolidată și definitivată.

„Ceea ce era de demonstrat s-a demonstrat", subliniază autorul. Este, încă, timp de ales alternativa logică, rațională, salvatoare, „de a se trece de la vorbe la fapte", întrucît acum omenirea se află la o mare răscruce : „a fi sau nu a fi !", acesta-i mesajul principal al cărții „Sfidarea nucleară".

dr. Gh. Lencan Stoica

REVISTA STRĂINĂ

● F. NOURISSIER, NĂSCUT ÎN ANUL 1927, este astăzi reprezentantul cel mai autorizat al curentului tradițional în romanul francez. Este preocupat de zugrăvirea evoluției personajelor pe fondul mozaicului complex și contradictoriu al evenimentelor, al tendințelor momentului. În creațiile lui se resimt reminiscențe din Rolland și Aragon. Nu este deci întîmplător faptul că eroul principal al romanului său „Țărîmul norilor" este un creator, pictorul Burgonde.

Nourissier nu-și urmărește eroul pe parcursul întregii sale vieți, ci doar în momentele cele mai importante. Il întîlnim — pictor abstracționist matur — la începutul anilor '60, cînd cunoaște epoca lui de glorie. Urmează însă o perioadă de criză — economică, financiară și culturală — care duce la pierderea siguranței de viață și de creație. Burgonde încearcă cu greu să-și regăsească și să-și păstreze echilibrul, iar aceasta constituie axa centrală a romanului, plină de dramatism, de autenticitate. Nu este însă vorba de romanul unui personaj al lui Burgonde, ci de romanul unei întregi generații de creatori, alături de el aparînd alte cîteva personaje mai puternic sau mai șters reliefate.

Nourissier aduce în prim plan viața boemei pariziene din anii '60-'70 surprinzînd cu ironie curentele care s-au manifestat în arta plastică franceză a timpului. În felul acesta, cititorul pătrunde în culisele vieții culturale franceze, care își deschide în fața lui mecanismele care îl pot urca vertiginos sau cobori pe un creator de artă. Este surprinsă magistral „bursa culturală" a Parisului, fapt care denotă o cunoaștere perfectă a mediului pe care ni-l propune.

Cel care dorește să cunoască viața culturală franceză nu la suprafață, ci în profunzime, cu toate luptele duse pe față sau mascat, pentru a fi sau a nu fi... cineva, va găsi de neprețuit acest roman al lui F. Nourissier.

● LA PESTE ȘASE DECENII DE LA APARIȚIE, ROMANUL „ULISE" de James Joyce continuă să nască controverse. Aceasta din cauză că nu s-a păstrat manuscrisul complet și nici autorizația de tipărire. Cartea a apărut la Paris în anul 1922, fiind plină de greșeli.

Prima ediție completă a apărut în anul 1958 la Londra. Cu această ocazie, criticul Hans Walter Gabler din München a constatat că în edițiile de pînă la 1958 și apoi pînă în 1986, cînd a fost stabilit așa numitul **Corrected text**, s-au strecurat peste 5 000 de greșeli ! Timp de aproape doi ani această afirmație a fost luată ca un model de cercetare riguroasă. Iată însă că, recent, profesorul John Kidd de la Universitatea Virginia, autorul între altele al volumului „Joyce's Debt to Rabelais", afirmă în paginile ziarului „New York Reviw of Book", că versiunea lui Gabler nu poate fi considerată drept finală iar concluzia sa este pur și simplu scandaloasă. Kidd afirmă că în loc să înlăture vechile greșeli, Gabler a făcut altele, că în 2 000 de locuri textul lui Gabler se îndepărtează de la original. Aceasta pentru că Gabler s-a folosit de fotocopii.

John Kidd este de părere că la mijloc se află goana după cîștig a lui Gabler. „Society of Authors" din Anglia afirmă că prin fiecare nouă versiune se urmărește tipărirea unei noi cărți, al cărei tiraj ajunge la peste 100 000 exemplare numai în Anglia.

John Kidd a propus celor două edituri — „Penguin" din Londra și „Random House" din SUA — care editează în engleză romanul „Ulise", să distrugă „corrected text" și să revină la versiunea din anul 1961, care este cea mai aproape de adevăr. Pe baza propunerii lui a fost alcătuită o comisie condusă de profesorul Thomas Tanselle, care să stabilească textul definitiv al romanului lui James Joyce.

● „RIMINI", ULTIMUL ROMAN AL TÎNĂRULUI SCRIITOR ITALIAN PIER VITTORIO TONDELLI, publicat recent la editura Bompiani din Milano, abordează problemele grave ale societății italiene contemporane. Tondelli abandonează imaginea idilică despre faimoasa stațiune Rimini prezentîndu-ne un tablou real, veridic a ceea ce a devenit astăzi această stațiune : un centru al crimei și violenței, al imoralității și relațiilor interumane degenerate.

Toate acestea sînt văzute prin prisma unui ziarist experimentat. L-am numit pe Bauer, trimisul redacției unui ziar milanez pentru a scrie reportaje despre sezonul estival la Rimini. Bauer organizează o adevărată rețea locală de informatori cu ajutorul cărora află tot ce se petrece la Rimini. În felul acesta cititorul devine martorul unor episoade care înfățișează : orgiile pe plajă, dezvăluirea mecanismului prin care o carte mediocră ajunge să obțină — prin intervenții și sprijin... material — un important premiu literar, descoperirea unei afaceri de corupție al cărei promotor este un senator creștin-democrat.

Acțiunea este centrată pe cercetările întreprinse pentru elucidarea împrejurărilor legate de asasinarea senatorului, drept pentru care, reporterul se transformă în detectiv. În cele din urmă, descoperă că senatorul fusese amestecat într-o afacere de corupție legată de finanțarea unei instituții patronate de fiica acestuia.

Un alt episod de urmărit cu toată atenția este cel al unei vînzătoare de tablouri, venită din Germania Federală, pentru a-și căuta sora, o morfinomană. După lungi căutări (Roma, Palermo, Rimini) o găsește, dar își dă seama că, în realitate, căutarea sorei nu reprezintă decît căutarea propriului eu, pierdut într-o lume care pentru ea înseamnă numai suferință, durere, boală ascunsă, melancolie, vise care vor rămîne doar vise.

Prin tematica sa de mare actualitate, romanul lui Tondelli se adaugă celor scrise de colegii săi de generație : Marco Bacci, Nico Orengo, Andrea de Carlo etc.

● LA TAȘKENT A LUAT SFÎRȘIT CEL DE AL X-LEA FESTIVAL INTERNAȚIONAL AL FILMULUI din țările Asiei, Africii și Americii Latine. Această ediție jubiliară a întrunit participarea a 92 țări din cele trei continente și a patru organizații internaționale. La cele 15 cinematografe din oraș au fost prezentate peste 200 filme.

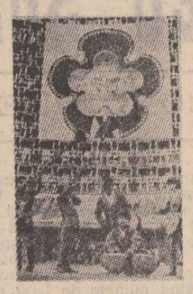

Dintre personalitățile prezente la festival îi amintim pe regizorul englez Richard Attenborough, autorul între altele al filmului „Gandhi", și vest-berlinezul R. Lilienthall, regizorul filmului „Cicliștul din San Christobald", ambii fiind invitați pentru faptul că în peliculele lor abordează și problematica complexă a lumii a treia. Trebuie însă spus că invitarea celor doi regizori a trezit nemulțumirea multora dintre participanți, care doreau ca festivalul să fie numai al cineaștilor asiatici, africani și latino-americani.

Festivalul de la Tașkent a fost dominat de filmele asiatice. Marele premiu a fost atribuit filmului indian „Drumul care nu duce nicăieri", apreciat drept una dintre cele mai remarcabile realizări ale „Școlii de film de la Calcutta". Filmul a fost realizat de Gutama Goshe în calitate de regizor, scenarist, operator și compozitor. Filmul tratează problematica femeii în societatea indiană contemporană, deosebindu-se fundamental de producțiile indiene în care se cîntă și se varsă lacrimi pentru a atrage cît mai mulți spectatori.

Un alt premiu important a fost atribuit filmului chinez „Mulți ani după război" al regizoarei Chu Mei. Este cel de al doilea film al ei și este povestea unui soldat care trăiește mai mult din amintirile sale din timpul războiului, în care și-a pierdut nu numai tinerețea, dar și prima iubire. Dar, mai presus de toate, este filmul luptei dintre generații, dintre cei care au luptat pentru revoluție cu arma în mînă și cei care cunosc revoluția doar din cărți și filme.

Premiul pentru debut a revenit cubanezului Fernando Perez pentru filmul „Toamna".

● DE CURÎND MARELE REGIZOR AMERICAN STEVEN SPIELBERG a terminat de turnat un nou film. Este vorba despre „Empire of the Sun" (Imperiul soarelui). Este un superfilm, întrucît a costat nu mai puțin de 35 milioane dolari. Subiectul, inspirat după un roman de J.G. Ballard, i-a oferit lui Spielberg un material excelent. Spectatorii au fost însă șocați, socotind că prin acest film S. Spielberg se îndreaptă spre un alt gen de film decît cel realizat pînă în prezent. Critica de film s-a întrebat : este capabil autorul acestui film să vadă lumea și altfel decît prin ochii copilului ?

Trebuie spus că și aici eroul principal este — ca și în „E.T." — un copil, dar el acționează într-un mediu total diferit de cel al celorlalte filme ale regizorului. Copilul din „Imperiul soarelui" se mișcă printre santinele și indivizi periculoși, printr-un infern bîntuit de sărăcie. După părerea lui Steven Spielberg, acesta este un film despre copii cu preocupări de adulți.

„M-a atras foarte mult figura copilului din cartea lui Ballard, spunea Spielberg, dar și ideea că această întîmplare povestește despre sfîrșitul vîrstei pure..."

Eroul filmului, Jim Graham, apare pe ecran în chip de școlar dintr-o familie engleză nobilă, trăind la Shanghai. Trăiește deci războiul într-un lagăr de prizonieri japonezi. În acest mediu asuprit, el învață ce înseamnă „a supraviețui". Și de fapt, ce înseamnă ? Simplu, așa cum l-a învățat un soldat american : să furi cizmele morților și săpunul celor vii !

Referitor la munca cu interpretul lui Jim Graham, copilul Christian Balle, regizorul își amintește : „Are ceva instinctiv, pur, ca și mine de altfel. M-am străduit să nu intelectualizez nimic. Îi prezentam scena apoi lucram împreună. Așa se face că pînă la urmă ne-am împrietenit..."

● ROMANUL DE SUCCES AL SCRIITORULUI ELVEȚIAN O.F. Walter se numește „Cum se preface betonul în iarbă" și este, după cum ne asigură critica, „aproape o poveste de dragoste". Pe scurt, este romanul unei demonstrații, una dintre multele care dau contur protestului tinerei generații față de problemele complexe economice, politice și sociale cu care se confruntă, demonstrație din care se naște sentimentul tonic, superb al solidarității umane. Al unei demonstrații care, deși pornită pașnic, ajunge să sfîrșească într-un val de violență dusă la extremis : gaze lacrimogene, furtunuri cu apă...

— Unde a rămas faimoasa democrație elvețiană ? se întreabă autorul prin gura unuia dintre eroii săi. Doar nu putem spune că la noi, în Elveția, nu avem democrație...

Kiki, învățător, dat afară din slujbă pentru participare la demonstrație, răspunde :

— Din păcate, putem spune. Avem instituții democratice, asta-i clar, da, ele sînt extraordinare, ne-au făcut faimoși în întreaga lume. Dar acolo unde există putere se trece adesea peste ea, ea este mult deasupra gîndurilor și simțurilor noastre. La noi nu există democrație în domeniul economic...

„Literatura elvețiană a epocii postbelice a fost de la bun început o alternativă a Elveției oficiale, o literatură care a declarat război lumii fațadelor", spune Ch. Geiser, scriitoare și critic literar din țara cantoanelor.

Romanul „Cum se preface betonul în iarbă" al lui O.F. Walter constituie o confirmare autentică a acestei afirmații.

SPORT

Desfrunziri

E o toamnă atît de frumoasă încît îți vine să zici că lumina lucidă și voievodală a Bucovinei, podgoriile ei de lumină s-au revărsat peste toată țara. Mai puțin și asupra Galaților unde Dunărea curge amestecată dacă nu cu vin ghiurghiuliu, cu puțină căpială în orice caz. Căci iată ce declara înaintea meciului de la Torino antrenorul Sdrobiș : „vom încerca să ne așezăm cum știm noi, să nu fim... poeți și să luptăm exemplar", iar secundul său, Burcea (de departe cel mai slab jucător al sezonului de toamnă), arunca, vehement și arogant, cu vorbe al căror înțeles plutește în untură de viperă... „Am revenit la ceea ce știam noi mai bine, ne-am așezat in teren cum am făcut anul trecut..." Miercuri seara, la Torino, s-au așezat, însă, cu gura căscată în fața furtunii și au înghițit cinci goluri, scăpînd ca prin minune de încă vreo zece ! Trimisul ziarului „Sportul" notează sec și plin de mihnire : „un meci pierdut la scor, în care jucătorii Oțelului au comis numeroase greșeli în apărare, iar în atac nu au contat". Și atunci de unde îngimfarea lui Sdrobiș (pentru el a fi poet înseamnă a fi ceva de pe altă lume), și de unde îndrăzneala lui Burcea de-a trimite săgeți în spinarea unui om lipsit de dreptul de-a se apăra ? ! Pentru că amîndoi antrenorii Oțelului de azi s-au înfipt în vorbă doar pentru a-l insulta, fie și voalat, pe autorul principal al victoriei de la Galați asupra lui Juventus. Acum așteptăm să ne arate ei dacă peștele se curăță de solzi cu cuțitul sau rîndeaua. Etapa a zecea a campionatului primei divizii ne-a răpit bucuriile pe care ne-ar fi plăcut să le gustăm în primăvară. Știm de pe acum că Dinamo și Steaua nu vor mai putea fi ajunse de nimeni (Dinamo, numeri și parcă nu-ți vine să crezi, a înscris în zece întîlniri 44 de goluri !) și faptul acesta ne întunecă în rama gîndului că iarăși ne vom împărți și duminică patimile lîngă lada cu caracudă. Pe vremuri, curcubeul se împletea din vreo șapte culori, acum nu mai e loc decît pentru două. Acest fular prea sărac pe cerul fotbalului pe mine personal mă deprimă. Drept pentru care mă și retrag pe calul de lemn al Rapidului. Ați fost, miercuri, pe Steaua ? Dacă n-ați fost, aveți ce regreta, pentru că Rapidul, romanță scrisă cu fum, în palmă de haimanale dulci (sania și clopoțeii veacului saltă la nesfîrșit prin vadul Giuleștiului), a scos la arlechin, parcă din legende străvechi, un portar formidabil : Toader. Da, același Toader care, uneori, scapă mingea în poartă printre picioare. Ce vreți, âștia sîntem, dăruim lumii ironie, trandafiri și vorbe aurite pe vioară, iar cînd murim, murim uneori din iubire, respirînd cu fața lipită de fierul de călcat în care arde, ingerește, mangalul. Tocmai de aceea viu și vă întreb : de ce l-a trimis Bumbescu pe un pat de spital pe atacantul nostru Ciolponea ? Și de unde pînă unde i se pare lui Bumbescu că Rapidul trebuie să îmbrace haină de umilință atunci cînd joacă în compania Stelei ? Cei mari din fotbalul românesc, neștiind să piardă și nelăsați să piardă, își permit, citeodată, să joace cu bocancii pe răzoarele noastre cu floarea soarelui.

Să nu-și închipuie Bumbescu că grădinarii nu sînt acasă și că rabdă pînă dincolo de fire. Se desfrunzesc și marile iubiri, așa că...

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zainescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană MUREȘ TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
43
(1 380)
Sîmbătă
22 octombrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNALTĂ SOLIE ROMÂNEASCĂ

Vizita pe care înalții soli ai poporului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu, au făcut-o în cursul acestei săptămîni în Republica Populară Chineză și Republica Democrată Coreeană, exprimă cu strălucire marea deschidere a politicii externe românești, sintetizată în dorința de pace și colaborare a poporului nostru, în respectul unor principii ce constituie cheia de boltă a demersului politic românesc : deplina egalitate, respectul independenței și suveranității naționale, neamestecul în treburile interne și avantajul reciproc.

În acest sens, vizita oficială de prietenie în Republica Populară Chineză constituie o nouă și elocventă mărturie a trainicelor legături de prietenie și colaborare care s-au statornicit și se dezvoltă între partidele, țările și popoarele noastre, înscriindu-se ca un eveniment de cea mai mare însemnătate în cronica relațiilor bilaterale, de natură să confere dimensiuni tot mai largi conlucrării multilaterale dintre România și R.P. Chineză, în folosul reciproc, al cauzei generale a socialismului și păcii. Convorbirile oficiale pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu le-au purtat cu tovarășul Yang Shangkun, președintele R.P. Chineze, Zhao Ziyang, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez, Li Peng, premierul Consiliului de Stat al R.P. Chineze, Deng Xiaoping, președintele Comisiei Militare a C.C. al Partidului Comunist Chinez, au reprezentat cadrul unei largi informări reciproce cu privire la realizările și preocupările celor două țări, partide și popoare, al abordării aspectelor esențiale ale vieții politice mondiale, remarcîndu-se în acest context că, în aprecierea și tratarea principalelor fenomene și tendințe ale problematicii internaționale, pozițiile celor două părți sînt identice sau foarte apropiate.

Rezultatele convorbirilor concretizate în comunicatul comun dat publicității exprimă dorința amplificării colaborării pe multiple planuri în spiritul aprofundării tradiționalelor relații de prietenie dintre cele două țări și popoare.

Convorbirile oficiale, înțelegerile la care s-a ajuns cu acest prilej oferă imaginea elocventă a prieteniei și solidarității româno-chineze, dînd un puternic impuls extinderii și diversificării colaborării în interesul popoarelor român și chinez, al cauzei socialismului, păcii, securității și colaborării internaționale.

O mare sărbătoare a prieteniei, solidarității și colaborării româno-coreene — așa a titrat presa cotidiană începerea vizitei oficiale de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în R.P.D. Coreeană, la invitația tovarășului Kim Ir Sen, secretarul general al C.C. al Partidului Muncii din Coreea, președintele R.P.D. Coreene. O sintagmă ce acoperă pe deplin încărcătura de sens a momentelor în care înalții soli ai poporului român au fost oaspeții Phenianului. Entuziasta primire făcută pretutindeni de mii și mii de locuitori ai Capitalei coreene, caracterul deschis, de caldă prietenie, înțelegere și stimă reciprocă pe care l-au avut convorbirile oficiale purtate cu tovarășul Kim Ir Sen, sînt elemente componente ale atmosferei ce a însoțit în permanență desfășurarea acestui eveniment major în cronica relațiilor româno-coreene. Două momente solemne au marcat cu pregnanță programul vizitei. Astfel, la palatul Kimsusan a avut loc solemnitatea înmînării unor înalte distincții române și coreene. Tovarășului Nicolae Ceaușescu i-a fost înmînat, de către tovarășul Kim Ir Sen, Ordinul „Drapelul Republicii", clasa I, pentru contribuția adusă la dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare între cele două partide, țări și popoare, la promovarea cauzei socialismului, a păcii și securității, cu prilejul împlinirii vîrstei de 70 de ani. În cadrul aceleiași ceremonii, tovarășul Nicolae Ceaușescu a înmînat tovarășului Kim Ir Sen Ordinul „Victoria Socialismului" pentru contribuția deosebită adusă la dezvoltarea colaborării dintre Partidul Comunist Român și Partidul Muncii din Coreea, dintre Republica Socialistă România și Republica Populară Democrată Coreeană, la întărirea prieteniei dintre poporul român și poporul coreean, la promovarea cauzei generale a socialismului, a păcii și colaborării internaționale, cu prilejul împlinirii vîrstei de 75 de ani.

La Palatul Congreselor din Phenian, un alt moment de o semnificație deosebită s-a înscris în cronica vizitei : ceremonia conferirii înaltului titlu științific de „Doctor Honoris Causa în științe economice" tovarășului Nicolae Ceaușescu și „Doctor Honoris Causa în științe chimice" tovarășei Elena Ceaușescu. Luînd cuvîntul în cadrul ceremoniei, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : **„Consider toate acestea nu numai ca o prețuire a activității noastre, dar, în primul rînd, ca o înaltă apreciere la adresa științei și învățămîntului românesc, a dezvoltării socialiste a României, ca o expresie a bunelor relații dintre partidele și țările noastre, dintre oamenii de știință și cultură români și coreeni, a dorinței de dezvoltare a colaborării în toate domeniile de activitate".**

În întregul său, vizita pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu au întreprins-o în R.P.D. Coreeană constituie o mărturie limpede a sentimentelor de prietenie sinceră, a dorinței de colaborare și pace pe care le nutresc popoarele noastre, aflate geografic la mii de kilometri distanță, dar apropiate și unite în convingerile prin care edifică viitorul lor și al lumii întregi.

Luceafărul

Imagine din cadrul ceremoniei desfășurate la Palatul Congreselor din Phenian, în cadrul căreia tovarășului Nicolae Ceaușescu i-a fost conferit titlul de „Doctor Honoris Causa în științe economice" pentru merite remarcabile în activitatea de partid și de stat, în dezvoltarea economico-socială a României, precum și pentru marea contribuție adusă la întărirea și dezvoltarea prieteniei și solidarității dintre România și R.P.D. Coreeană, și tovarășei Elena Ceaușescu titlul de „Doctor Honoris Causa în științe chimice", pentru marile merite în dezvoltarea științei și tehnicii, îndeosebi în crearea unor noi ramuri ale industriei chimice românești, precum și pentru contribuția adusă la întărirea și dezvoltarea prieteniei și solidarității româno-coreene.

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

Eroul contemporan

Se pare că aprinsele dispute despre nesfîrșita dispariție a personajului literar — purtate în unele țări apusene — nu își mai au acum adepți, combanții au obosit, iar scriitorii, majoritatea lor, prozatori ori autori de teatru, continuă să se aplece asupra problemelor omului contemporan, a frămîntărilor lui, a înfrîngerilor, neliniștei și izbînzilor și speranțelor lui. Teoriile privind pulverizarea conflictelor, a limbajului, a eroului literar s-au pulverizat și ele, fiind infirmate în primul rînd, nu atît de teoreticieni cît de realitatea fenomenului literar viu. Poate literele franceze — unde de fapt s-a manifestat în spe-

Vasile Rebreanu

Continuare în pag. a 7-a

Pecetea ființei noastre

Colindînd meleagurile patriei, am întîlnit deseori oameni pe care, fără să-i fi cunoscut, i-am salutat respectuos, așa cum am fost învățat de copil, oameni care, asemenea, fără a mă fi știut de undeva, mi-au răspuns urării de bineție ridicînd către mine ochii lor luminați de seninul cerului, mi-au răspuns așadar cu dragoste adîncă și cu doar două cuvinte : Bună pace !

Bună pace ! Cuvinte calde, venind de departe, din adîncimi de istorie, cuvinte care mi-au rămas în inimă pentru că exprimă în armonica lor îngemănare una din trăsăturile multimile-

Viorel Cozma

Continuare în pag. a 2-a

1918-1988: 70 DE ANI DE LA MAREA UNIRE

Contribuția „Gazetei de Transilvania"

În viziunea fondatorilor săi, a colaboratorilor de seamă, țelul cel mai înalt pentru care s-a consacrat pe sine **Gazeta Transilvaniei** a fost desăvîrșirea unității naționale. Acest ideal tutelar al neamului românesc este convertit în obiectiv strategic suprem pentru lupta social-politică a veacului al XIX-lea transilvan. Devenise atît de cunoscut acest mesaj umanist al românilor încît autoritățile austro-ungare admit regimentelor de români transilvăneni să defileze pe străzile Brașovului, înainte de a pleca pe fronturile imperiului, cîntînd imnurile lor de vitejie, între care **Pe-al nostru steag e scris unire** și **Desteaptă-te române.**

Firește, gîndirea **Gazetei...** în acest perimetru de idei trebuie înțeleasă în funcție de realitatea politică a statului, delegată prin autoritatea cenzurii. Totuși, programul publicației apare astăzi suficient de limpede ca să nu dea loc la nici o interpretare. Întîi de toate, lista colaboratorilor pe care-i cultivă **Gazeta...** provine din toate provinciile românești, complinind ariile de interes proprii tuturor românilor. Între colaboratori se află Timotei Cipariu din Blaj, Vasile Pop din Zlatna, Paul Vasici din Timișoara, Alexandru Gavra din Arad, Ioan Maiorescu din Craiova, Florian Aaron din București, Gheorghe Asachi din Iași, ca să nu ne referim decît la un orizont al exemplelor, dintr-o listă extrem de bogată, în care se află numele lui Heliade Rădulescu și al lui Mihail Kogălniceanu, al lui C. Negruzzi și al fraților Hurmuzachi, cei care l-au scos pe George Barițiu din lanțurile temniței imperiale țariste, unde nimerise după pribegia din fața furcilor imperiale austriece. **Gazeta...** reproduce cu consecvență articole din **Curierul**, din **Albina**, din **România**, din **Muzeul Național** și din alte publicații consacrate în marile centre din celelalte provincii românești, reflectînd cu o acuitate impresionantă mersul evenimentelor politice din aceste spații, în virtutea aspirației sale de a fi oriunde și întotdeauna o adevărată „gură a românilor", după expresia lui August Treboniu Laurean.

Pentru conducătorii **Gazetei...** unitatea și solidaritatea neamului sînt atributele sale sublime, testamentul unei istorii milenare și totodată destinul ei firesc în cadrul echilibrului politic european. „Unitatea națională, scrie George Barițiu, este frumoasa deviză ce răsună din toate părțile și deșteaptă duhurile cu putere multă". Peste ani, Aurel Mureșianu, marele său continuator, notează în coloanele publicației la fel de drastic : „Principiul solidarității noastre naționale trebuie să fie cea mai înaltă ținută, ca unind toate forțele materiale și spirituale ale poporului să facă dintrînsul un factor politic în sensul adevărat al cuvîntului". Și tot el : „Să nu așteptăm mîntuire decît de la hărnicia noastră. Să ne unim puterile, să ni le întărîm și să ne luptăm cu bărbăție română și atunci veni-va timpul cînd nu va mai trebui să cerșim drepturile, ci le vom avea pentru că le vom pretinde și ni le vom lua".

Gîndind asupra semnificațiilor politice ale contribuției aduse de **Gazetă...** în acest patrimoniu de aur al ideologiei noastre naționale, George Pop de Băsești scria pentru numărul jubiliar al publicației aceste judecăți neînfrînte : „Eu și concetățenii mei și sutele de mii de români, care s-au inspirat din lupta eroică de șapte decenii a **Gazetei...**, pururea dezinte-

Ion Itu

Continuare în pag. a 7-a

ISTORIE TRĂITĂ

„Chemarea noastră pe pămînt"

Cel mai frumos mod de a cinsti o sărbătoare este să cobori acolo unde a izvorît ea, în clipele cînd s-a născut. Înțelegi, astfel, mult mai bine bucuria de atunci a oamenilor și te pătrunzi, oarecum, de ea. Dintre documentele acelui glorios an al Unirii celei mari, ziarele și revistele au, fără îndoială, cea mai vizibilă amprentă a viului. Simți și azi, răsfoindu-le, ochii lacomi care au absorbit litera tipărită atunci, în clipele sărbătorii ; citești parcă, tu însuți „cu alți ochi", cu o pădure de gînduri înapoia ta, gestul devine public și responsabil. Presa Unirii reprezintă un capitol important în istoria presei române, a literaturii române în general. Ea are dreptul — și noi avem datoria a i-l reda — de a fi cunoscută nu numai sub beneficiu de inventar, ci și ca literatură actuală.

Ziarul **Dacia,** (titlu simbolic vizînd tocmai Unirea) care a început să apară în București din primele zile ale lunii decembrie 1918, poate fi considerat ultimul gest întemeietor al lui Al. Vlahuță. Împreună cu I. Al. Brătescu-Voinești, a imaginat o tribună pentru întregul popor, un ziar în care știrile propriu-zise despre situația armatelor și despre tratativele de pace se împletesc cu sfaturile către populație și cu articolele de atitudine pentru crearea unei mentalități noi. În paginile **Daciei** izbucnesc primele glasuri ale bucuriei : bucuria reîntoarcerii din pribegie, bucuria eliberării Bucureștilor de sub talpa invadatorilor, bucuria Marii Uniri. Tot aici se discută asupra viitorului țării, se dezbat chestiunile legate de „unirea sufletească" — după vorbele lui Vlahuță și ale lui Iorga — ceea ce va constitui punctul central al programului acestei generații glorioase. În **Dacia,** Al. Vlahuță ține editorialul de două ori pe săptămînă, alternîndu-se cu Brătescu-Voinești ori cu Al. Al. Busuioceanu. Aici se discută, în primele numere, ridicarea unui arc de triumf la marginile Bucureștilor pentru ca armata română să intre glorioasă în capitală. Aici sînt cinstiți cum se cuvine eroii patriei, aici scrie Al. Vlahuță emoționantul cuvînt de adio pentru bunul lui prieten Delavrancea.

Cu toate condițiile grafice și tipografice precare, ziarul realizează un număr special dedicat Unirii, la 24 ianuarie 1919. Editorialul lui Al. Vlahuță scris cu această ocazie este, în final, un elogiu adus lui Nicolae Iorga, acela care a militat fierbinte toată viața pentru cel mai scump ideal al românilor, căruia i se cuvine — alături de ceilalți mari fii ai neamului care au luptat pentru același ideal — o parte din prinosul bucuriei Unirii. Vlahuță se referă la Iorga și pentru a-i transmite, oarecum testamentar, sarcina cea mare a unității culturale a tuturor românilor, a făuririi unui crez comun dincolo de influențele pe care le-au suportat, cît le-au suportat unii dintre ei, dinspre climatul imperial în care au fost nevoiți să-și trăiască viața. Invocarea lui Iorga i se pare simbolică lui Al. Vlahuță, „un simbol al fecundității pămîntului și sufletului românesc". Nouă, astăzi, peste 70 de ani de la acest articol, ni se pare de asemenea simbolică. Nicolae Iorga este legat trup și suflet în nodul acestei eterne Uniri de la 1 decembrie 1918 ; pentru ca un singur fir să fie dezlegat, numai cîtiva ani, din acest nod organic — a trebuit ca Profesorul să fie înlăturat brutal, viața lui dărîmată bestial la pămînt.

I s-a recunoscut lui Iorga de către contemporani marele rol pe care l-a jucat în cimentarea sufletească a unirii ; prin Vlahuță, această recunoaștere îi vine și dinspre secolul al XIX-lea.

Nicolae Georgescu

A. VLAHUȚĂ: Unirea

După 60 de ani de întunecată așteptare, cuvîntul acesta a dobîndit pentru noi, românii, cuprinsul lui adevărat și întreaga însemnătate politică. Sufletele visătorilor de la Mănjina se pot odihni de-acum în ceata fericiților. Opera lor, pornită în 1859 cu unirea celor două Principate, se încheie astăzi cu unirea cea de ispravă : toată suflarea românească, de pe toată întinderea de pămînt pe care niciodată, în scurgerea atîtor veacuri, n-au încetat de-a răsuna doinele noastre — întrulocată laolaltă înlăuntru acelorași hotare și cu aceleași pravili și așezări îngrădită.

Mucenici ai Ardealului, iată că n-au fost în zadar suferințele voastre ! Credința ce v-a ținut în luptă și v-a dus la jertfă a biruit ! Ah, și din ce beznă de mormînt deschidem noi ochii la lumina aceasta renăscătoare, la lumina această a dreptății care năvălește în sufletul nostru ca o suflare de primăvară după o boală îndelungată ! Cînd te gîndești că nu sînt decît patru luni de cînd în Bucureștiul acestei sărbători erai pedepsit ca un criminal dacă ai fi avut îndrăzneala să arborezi tricolorul țării tale sfîșiate...

Unirea ! Cuvîntul acesta e azi pe buzele tuturor. În noi și în aerul care ne împresoară. El e în cîntecul voios al școlarilor, în pasul cadențat al soldaților, în lacrămile bătrînilor ce nu-și cred ochilor și-n fluturarea steagurilor noastre ce parcă mereu îl rostesc în strigătul lor de flăcări bătute de vînt.

Nu vrem s-aducem o notă — nu discordantă, ci cîtuși de puțin stridentă — în armonia generală de azi. Avem destulă vreme pentru a vorbi de cealaltă unire, de care încă sîntem departe și pe care nici un congres din lume nu ne-o poate da. Ni s-ar părea însă că lipsim de la o datorie de dreptate și de cinste profesională dacă în prăznuirea acestei zile mari am tăcea numele celui mai strălucit ostaș al cugetării românești care mai mult decît oricare altul ne-a pregătit, cu mîndra lui viață de vitejească luptă, pentru ceasul acesta. Nu e unul dintre noi care să nu poarte, în tot ce e mai curat și mai bun în sufletul lui, ca un adaos de putere, o rază nouă de lumină și de credință în viitorul acestui neam, desfăcută din prodigioasa și nobila acțiune a marelui sămănător Iorga.

Am ținut în aceste înălțătoare clipe să aducem aci prinosul nostru de recunoștință acelui care, de un sfert de veac, nu cunoaște altă bucurie decît binele pe care cu orice jertfă poate să-l aducă Neamului și Țării lui. Pentru noi, acest nume scump tuturor știutorilor de carte, este și un simbol. Un simbol al fecundității pămîntului și sufletului românesc. El ne vorbește în fiecare zi despre uriașele energii ascunse ale neamului nostru. Din aceste nesecate rezerve tragem și tăria credinței noastre că unirea cea sufletească, sfînta și marea unire pe care cu toții o așteptăm, **trebuie** să vie.

Și numai atunci ni se va cunoaște toată dreptatea. Numai atunci se va lămuri pe deplin — odată cu locul ce ni se cuvine între popoarele lumii — chemarea noastră pe pămînt.

24 ianuarie 1919

(Dacia, 25 ian./7 feb. 1919, p. 1).

CATALOGUL CORĂBIILOR

Lecția Cehov

Îmi ofer, tîrziu (un „beneficiu" al prieteniei) cîteva glosse despre literatura lui Ion Băieșu.

Cînd Arghezi vorbea de bine pe vreun confrate (se mai întîmpla și asta) spunea că are „frăgezimi".

Aceste frăgezimi sînt o cheie a sufletului lui Ion Băieșu, semnificînd deopotrivă capacitatea sa de sensibilizare cît și fragilitatea. Omul nu e un „arătos", are un aer de uluială perpetuă și pare mai degrabă un adolescent, „întors în vrej" decît falnicul bărbat al slovei propus de propria-i scrisă. Iute, neastîmpărat, neașezat (slavă Domnului !) e țăranul abia venit în marele oraș, gesticulînd bonom și privindu-te cu desfătată suspiciune. Gestica îi e marcată de o fluiditate strengărească, vocea nu-i e rezonantă și surizătoare, ajunge rar la ris. Trăiește sub dictatul conceptului de viață ploieștenesc numit de Nichita Stănescu „risu-plinsu".

E ușor sărit peste 50 de ani un autor cu o extrem de bogată activitate scriitoricească, aproape un „bătrîn", întocmitor de **lucrări** varii cărora în final (care final ? chiar de acum) li se zice cu îndreptățire **operă.** A înregistrat

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 7-a

PROFIL

Forța tradiției

Prodigioasa producție lirică a lui A. I. Zăinescu (n. 22 oct. 1941) se orînduiește, la confluența unei substanțe sufletești constitutive și a biografiei, în straturi lirice ce se așează treptat și se definitivează cu o anumită lentoare fără a crea totuși incompatibilități. Alții evoluează lent și sigur și în proporții aproape previzibile, adăugînd de la o etapă la alta argumente contiuistice ori teme noi și formulînd creația prin concentricități ; aci, adaosurile au în ele ceva tectonic și suprafața poeziei pare a se preschimba în clipe cînd nu se prevăd deși în sine poetul nu se modifică ci doar întărește prin experiență un cadru inițial și ferm.

Întîia formulă sufletească evidentă aci este aceea, ca să zicem așa, congenitală și aparținînd prin obîrșie unei lumi de Subcarpați, definită de statornicie, arătînd peceți de străve-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 6-a

ATITUDINI

Văleat 7497

1. Libertatea opiniilor din literatura noastră mă încîntă. Acum, de pildă, cineva se chinuie să ucidă ideea de operă nemuritoare.

Într-adevăr, aceasta este ultima ambiție a lui Alexandru Ștefănescu, publicată sub titlul „Eseu și valoare" în „România literară" nr. 42/88. Conform domniei sale, literatura e profund perisabilă, nu există creații monumentale, totul trebuie pus sub imperiul clipei, iar autorii trebuie „să se dedice cu frenezie prezentului" (înțeles aici drept manifestare a efemerului).

Iată și argumentul teoretic : „Mai devreme sau mai tîrziu, peste cîteva sute sau peste cîteva mii de ani, orice operă literară își pierde capacitatea de a produce emoție estetică, iese din uz, se dezagregă din punct de vedere artistic, în conformitate cu principiul entropiei".

Enormitatea afirmației șochează, realmente. Începînd cu chestiunea entropiei.

Entropia este o mărime termodinamică și caracterizează starea unui sistem fizic (e proporțională cu logaritmul probabilității de realizare a stării). Principiul al doilea al termodinamicii se mai numește și legea creșterii entro-

Radu Comănescu

Continuare în pag. a 7-a

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

Posteritatea lui TITU MAIORESCU

I.

Posteritatea lui Titu Maiorescu a fost dominată de biografia pe care i-a închinat-o S. Mehedinți și care la cea mai simplă analiză se dovedește pentru cunoscătorul stilului maiorescian a fi fost scrisă chiar de Titu Maiorescu. Mentorul **Junimii** a ținut să transmită posterității o imagine simplificată, demnă și marmoreeană a personalității sale, imagine care în diferite variante revine la mai toți discipolii săi care i-au cultivat memoria. Titu Maiorescu este în această proiecție omul cumpănit, impecabil, olimpian, imagine care nu contrazice amintirile celor care l-au ascultat în amfiteatru, la Cameră, la bară sau în salonul din strada Mercur. Cultul discipolilor, monografia semnată Soveja au întreținut portretul de factură goetheană a lui Titu Maiorescu, reper al literaturii române din secolul XIX. Apariția **Însemnărilor zilnice** în 1937 a fost o lovitură de teatru, care a resuscitat într-un grad imprevizibil pînă atunci interesul pentru criticul **Convorbirilor literare** și pentru omul politic care încheiase la București pacea din 1913. Paginile jurnalului aduceau dezvăluiri de ordin psihologic care arătau că dincolo de fizionomia publică, Titu Maiorescu mai avea încă una, cea de interior, cea ascunsă în jurnal. Omul era în intimitate mai puțin marmoreean, notele intime înfățișîndu-l plin de neliniște, de nemulțumire, de descurajare, de disperare chiar în multe momente ale vieții. Cei mai importanți comentatori ai **Însemnărilor zilnice** au tratat aceste dezvăluiri ca semn al complexității, fără a-l scoate pe Titu Maiorescu de sub haina olimpianismului. N. Iorga, fost admirator de tinerețe al lui Titu Maiorescu, depărtat cu fiecare an care trecea de cultul **Convorbirilor literare**, a reacționat vehement la apariția **Însemnărilor zilnice** întrebuințîndu-le ca argument doveditor de sterilitate al omului pe care la o sută de ani de la nașterea lui, în 1940, îl contesta. Pentru G. Călinescu, a cărui istorie literară apare în 1941, însemnările au constituit temelia unui portret concentrat și acut, lipsit de îngăduințe, dar plin de penetrație. Inconformist, G. Călinescu nu se înscrie între idolatrii lui Titu Maiorescu, nu preia poziția lui E. Lovinescu din monografia pe care o închină criticului **Junimii**, deschizînd drumul unei alte valorificări a operei și personalității ilustrului critic. În reconstituirea posterității lui Titu Maiorescu, Z Ornea, autorul unei **Vieți a lui Titu Maiorescu**, nu acordă contribuției călinesciene rolul istoric de pivot al viitoarelor interpretări ale personalității maiorescienе, deși principial biografia pe care o întreprinde profită de breșa călinesciană, deși tocmai G. Călinescu e tratat de sus și pus la punct cu superioritate într-unul din primele capitole ale biografiei. Ceea ce nu înseamnă și o înțelegere a demersului călinescian, de vreme ce autorul noii biografii a lui Titu Maiorescu ajunge la o obstinată teorie a complexelor lui Titu Maiorescu, prin nimic probantă. Presiunea modelului călinescian însușit pentru a fi contrazis în esența sa se răzbună însă prin reiterarea formulei, devenită tic, „vorba lui Călinescu". Altfel zis ne aflăm în fața unei încercări care folosește cuceririle portretului călinescian dîndu-le însă, într-un adevărat proces de superfetație, o destinație contrară spiritului în care au fost concepute. Psihologicul este autonomizat de cele mai multe ori în stil de biografie romanțată pentru a intra în cadrele unei interpretări care pierde contactul cu contextul și cu sensul conduitei maiorescienе, de unde și optica minimalizantă. Nicăieri autorul biografiei nu recapitulează cu strictețe contribuțiile anterioare și valoarea lor în materie de personalitatea lui Titu Maiorescu, deși ele, la peste șaptezeci de ani de la moartea marii figuri, au o bogată și nuanțată posteritate care se impunea a fi înfățișată rînd cu rînd pentru a vedea noutatea cărții de față. Deficitul de conștiință istorică și critică se invederează încă din **Preliminarii** unde se trece cu ușurință peste momente postbelice ale posterității maiorescienе, mai ales peste momentul nefericitei opoziții Gherea—Maiorescu, din anii cincizeci, de pe urma căreia Gherea a fost urcat într-un zenit de istorie literară, iar Maiorescu coborît în infernul ei. Autorul monografiei este mai interesat de contestația lui C. Noica din 1940 fără consecințe pentru cariera operei maiorescienе decît de cele din anii cincizeci care au dus la lichidarea lui Titu Maiorescu din istoria literaturii române. Articolul lui Liviu Rusu, **Însemnări despre Titu Maiorescu**, din **Viața românească**, 1963, este marcat ca semn de cotitură, dar nu și riposta, rezistentă la deschiderea lui Liviu Rusu, semnată de C. Ionescu Gulian în **Contemporanul**, în locul căreia ni se indică drept replică un articol al lui G. Călinescu, **Titu Maiorescu socialist ?** Apare aici o manipulare lejeră a datelor de istorie literară, vizibilă și în trimiterea la subsol a unor contribuții esențiale privitoare la Titu Maiorescu și maiorescianism. **Scrieri despre Titu Maiorescu** de Liviu Rusu, apărută în 1979, neenumerată de autor, este de neevitat pentru că fixează trecerea de la contestația totală la apologia fără control a marelui înaintaș.

Posteritatea postbelică a lui Titu Maiorescu este agitată și dacă de la denigrare s-a ajuns la apologie, curba interpretării personalității criticului coboară astăzi din nou. Ea este vizibilă nu numai în această **Viață a lui Titu Maiorescu** de Z. Ornea, interesantă ca o istorie romanțată de jurnal, de scrisori, de anecdotică, ci și în **Introducerea în opera lui Titu Maiorescu** de Alexandru Dobrescu. Deși inspirate de suprafețe tematice deosebite, viață și operă, cele două cărți fac corp comun ca spirit prin manifesta voință de a-l scoate pe Titu Maiorescu din categoria oamenilor de excepție și a-l introduce printre ființele cu suflet comun și aspirație lipsită de înălțime. **Introducere în opera lui Titu Maiorescu** de Alexandru Dobrescu vorbește insistent despre „minciuna" lui Titu Maiorescu, folosind cuvîntul în sensul propriu și proiectînd asupra figurii acestuia o lumină, fără îndoială, falsă. Este o adevărată plăcere în aceste două cărți de a observa slăbiciunile omului, de a le evidenția, de a se bizui numai pe ele în portretul către care tind. În această direcție sînt exploatate desigur, mai ales jurnalele și scrisorile rămase de la Titu Maiorescu, textele intime. Este o întrebare dacă acesta voia să le dea publicității, iar dacă ne gîndim la itinerariul complicat pe care au ajuns înapoi în țară și la faptul că au ajuns în patrimoniul bibliotecilor noastre sub presiunea lipsei de bani a urmașilor lui Titu Maiorescu, întrebarea este cu atît mai întemeiată. Există aici o pudoare a folosirii corespondenței intime a celor dispăruți a cărei limită credem că a fost depășită în biografia scrisă de Z. Ornea. Simplul fapt că această corespondență ne este astăzi accesibilă, nu ne dă dreptul s-o facem publică atît timp cît a fost și a rămas de interes privat și a avut o circulație confidențială. Este o chestiune de principiu și desigur și de bun gust sau bon ton a unei scrieri. A exhiba materia documentară care tulbură însă coerența liniilor unei fizionomii înseamnă o mîndrie de cercetător rău înțeleasă. Al. Dobrescu nu e și el un scotocitor de arhive, ci un explorator de materie tipărită, pusă în circulație de alte mîini. Și aici, însă, este vorba de aceeași exhibiție deplasată, fiind vorba de ruperea din context a mărturisirilor și a însemnărilor jurnaliere maiorescienе. Confraterne în intenția de a destabiliza portretul olimpian al lui Titu Maiorescu, atît **Viața lui Titu Maiorescu** de Z. Ornea, cît și **Introducerea în opera lui Titu Maiorescu** de Alexandru Dobrescu pleacă în fond de la ideea că olimpianismul lui Titu Maiorescu, fiind construit, este un fals. Intră în joc aici coincidența sau necoincidența structurilor. Jurnalul și epistolarul maiorescian conțin desigur adevăruri incontestabile, dar este important **cine** le citește. Apăsat spus nu **tipul de lectură** care este o tehnică, ci structura care se aplică altei structuri rămîne importantă. Nu numai inadecvarea tipului de lectură dă rezultate nefericite, ci și inadecvarea structurilor. Este deci de neînțeles de ce structuri fără vocația olimpianismului se simt obligate să-l descifreze pe Titu Maiorescu. Oricît de accesibil ar părea Titu Maiorescu, spiritului comun datorită jurnalului său, această iluzie nu modifică structura personalității sale, care nu este accesibilă opticii naive și anecdotice. Și jurnalul și scrisorile au o cheie, fără de care lectura lor rămîne o lectură în literă. Maiorescu cel adevărat, Maiorescu la care ne raportăm cultural este cel „edit" și finit de el însuși. Numeroasele pagini de jurnal, scrierile care au intrat în circulație constituie o adevărată pădure în care cine nu are în mînă busola personalității maiorescienе se poate pierde. Maiorescu rămîne un om care s-a construit pe sine însuși, iar această operă de înaltă autoformare și autoeducație este opera lui exemplară. Dacă mai adăugăm că și ea la rîndul ei avea un rost spiritual ne apropiem de esența personalității maiorescienе. Intelectualii interbelici și-au pus cu încordare întrebarea dacă celula românească rezistă solicitărilor creatoare ale timpului. Erau bîntuiți unii dintre ei de complexele de inferioritate pe care le circumscrie G. Călinescu în finalul istoriei sale literare. Toată existența lui Titu Maiorescu a fost o demonstrație că „celula românească" rezistă oricăror solicitări, dacă este pregătită să le facă față. Titu Maiorescu a fost cobaiul propriei sale demonstrații. Un cobai victorios. Ceea ce nu exclude drama și nici riscul ochilor indiscreți prin hîrtiile intime.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

MONOGRAFII

O ALMA MATER BRĂILEANĂ

Deși Alma Mater a devenit de atîta vreme termenul consacrat strălucitoarelor virtuți pe care universitatea le sădește în inima și cugetul tinerelor generații de studenți, iar la Brăila viața universitară încă nu există, titlul nostru are o substanțială acoperire morală. Cartea omului de strădanie care este profesorul brăilean Toader Buculei, **O vatră de lumină seculară**, Brăila, 1988, prefațează o mare sărbătoare culturală a orașului de la Dunărea de jos : împlinirea a 125 de ani de activitate a liceului „Nicolae Bălcescu", prestigioasă instituție de învățămînt și cultură brăileană.

Monografia profesorului Buculei este o carte solidă prin informația (de natură istorică, arhivistică, administrativă) și conține, ceea ce am văzut mai rar la monografiile altor licee bine cunoscute din țară, un impresionant „dicționar" de personalități (profesori și elevi) care au făcut cinste culturii și științei românești de-a lungul timpului. Acest dicționar trebuie considerat, de altfel, o „carte" separată și foarte trebuitoare Brăilei, oraș de recunoscută tradiție culturală, care nu are pînă acum strînsă, într-un tom cu o asemenea preocupare, contribuția sa la fondul principal al culturii române.

Lucrarea se deschide cu o **Scurtă privire asupra trecutului învățămîntului brăilean pînă la anul 1864** (cînd a luat ființă liceul), prețioasă prin sintetizarea informațiilor mai vechi (I. Perianu, G. C. Giurescu) sau mai noi (Ionel Cândea), ca și prin scoaterea la lumină a unui bogat material de arhivă, care explică formidabila propensiune a învățămîntului local într-un timp foarte scurt. Este știut că pînă în 1829 (Pacea de la Adrianopole), Brăila a fost „raia" turcească, dar biruința învățămîntului aici n-ar fi fost posibilă cu asemenea anvergură, dacă simțirea românească și dorința de cultură n-ar fi fost atît de vii cu mult înainte. Începuturile învățămîntului la Brăila sînt legate de activitatea neobosită a lui Ioan Penescu, un adevărat corifeu, care a adus și o primă tipografie în orașul dunărean (destinată, printre altele, tipăririi de manuale), cunoscut și printr-o interesantă dramatizare a baladei Meșterului Manole, semnalată de cercetătorul bucureștean Marin Bucur.

Anii următori (prezentați în capitolul **Liceul de matematică-fizică „Nicolae Bălcescu" din Brăila — trepte în evoluția sa**) au fost și mai bogați în roade, la catedră sau pe băncile școlii perindîndu-se nume de certă rezonanță în dezvoltarea pe multiple planuri a societății românești. Dintre înaintași, trebuie amintiți G. L. Frollo, C. Hepites, I. C. Lerescu, At. Popescu (autor al unei prime monografii a liceului, care a cunoscut mai multe ediții). Mai apoi au profesat aici I. D. Ștefănescu, bine cunoscutul bizantinolog, filosoful Vasile Băncilă, Perpessicius, romancierul G. Banea, ca să-i amintim pe cei mai importanți. Profesorii, dintre care unii au îmbrățișat ulterior cariere universitare (I. D. Ștefănescu, Theodor C. Nicolau, Ioan Ursu, Vasile Băncilă, Constantin Constantinescu, Radu D. Frangu, G. L. Frollo, Ștefan C. Hepites, George Iuga, Petre Mirescu, Ion Popescu-Negreni, Dragoș Protopopescu) au fost animatori ai vieții culturale și științifice a orașului, îndrumînd cu vocație și abnegație nu numai aspirațiile elevilor liceului, ci dorința de progres a întregii obști brăilene. Toader Buculei se oprește pe larg în prezentarea societăților literare, revistelor editate în liceu, evocă momentele cruciale din viața acestuia. Pagina scrisă se umple de căldură și emoție atunci cînd autorul demonstrează, bizuindu-se pe memoria arhivelor, că toate momentele importante din istoria noastră (Războiul de independență, anul 1907, ocupația germană din 1916—1917, anii de ocupație nazistă) au avut un puternic ecou în rîndurile profesorilor și elevilor, care au acționat într-o unitate de monolit, în numele demnității și dreptății, al umanismului, al tradiției seculare a poporului român cunoscut pentru omenia sa, spiritul de echitate și de independență demnă.

Lista străluciților elevi care au ieșit de pe băncile liceului, generație de generație, ne îndreptățește o dată în plus să considerăm instituția ca fiind o Alma Mater. Numărul personalităților pe care „le-a dat" Liceul „Nicolae Bălcescu" din Brăila țării este de-a dreptul impresionant, iar amintirea tuturor numelor este, desigur, imposibilă. Ne vom rezuma de a prezenta cîteva valoroase „serii" culturale și științifice, a căror desfășurare, repetăm, este cu mult mai mare. În domeniul științei, trebuie amintiți sociologul Petre Andrei, geologul Gh. Munteanu-Murgoci, profesorul de medicină legală Mina Minovici, ecologistul Valeriu Dinu, logicianul Anton Dumitriu, gerontologul Ana Aslan, matematicianul Edmond Nicolau. În domeniul artei dramatice, Maria Filotti, Romald Bulfinski, de asemenea, ca regizor, Mihai Berechet. Dintre artiștii plastici brăileni, elevi ai liceului, notăm pe Ion Teodorescu Sion, Gheorghe Petrașcu, Vespasian Lungu și Teodor Bogoi. Pe scena muzicii au strălucit Petre Ștefănescu Goangă și George Niculescu Basu. Se poate observa relativ ușor că latura umanistă, deci cea preponderent culturală, a găsit mediul cel mai fertil de afirmare printre elevii a căror personalitate a prins contur în școala brăileană. În literatură și cercetarea literară ea a atins, într-un fel, apogeul. „Poeții" liceului se numesc Panait Cerna, Ștefan Petică, Iuliu Cezar Săvescu, Camil Baltazar, Mihu Dragomir, Mihail Celasianu, Marcel Gafton, Mihail Crama, Ilarie Voronca. Dintre dramaturgi s-au impus Valjean, pseudonimul lui Ioan Al. Vasilescu, și Mihail Sebastian, iar printre romancierii care au fost elevi ai liceului, cei mai prestigioși sînt Anton Bacalbașa, Constantin Sandu-Aldea, Oscar Lemnaru, Th. Constantin. O seamă de critici literari, eseiști, ziariști și esteticieni au făcut parte din promoțiile liceului. Amintim, întîi de toate, numele lui Perpessicius, pe cele ale lui Eugen Schileru și Tudor Andrei, pe Titu Dinu, N. Carandino și nu în cele din urmă pe Teodor Vârgolici sau Gabriel Dimisianu. Unii dintre oamenii de cultură care au trecut prin liceul brăilean au dat măsura talentului sau pregătirii lor în străinătate. E de ajuns să-i numim pe Leon Feraru, Ilarie Voronca, Bazil Munteanu, Mihail Vâlsan, Dolfi Trost, Pompiliu Păltinea.

Ultima parte a prezentării etapelor de dezvoltare a instituției care sărbătorește un secol și un sfert de activitate se intitulează **Liceul în Epoca Nicolae Ceaușescu**, și reflectă progresele și împlinirea școlii românești pe linia dezvoltării impetuoase și modernizării învățămîntului din țara noastră. Paginile străbat noua cronică a liceului, constituindu-se în argumente dintre cele mai puternice referitoare la continuarea tradiției și la remarcabilele rezultate pe multiple planuri obținute de generația cea mai tînără a țării. Această vatră de lumină seculară care este Liceul „Nicolae Bălcescu" din Brăila are astăzi asigurate toate condițiile de a-și păstra renumele cîștigat și de a amplifica izbînzile sale ducîndu-le mai departe prin viață, creștere și înflorire.

Monografia profesorului Toader Buculei reprezintă un omagiu profund adus de brăileni dezvoltării învățămîntului din țara noastră, la ale cărui succese liceul brăilean are o contribuție de care trebuie să se țină seama.

Lucian Chișu

După Socrate?

În căutarea unei definiții cuprinzătoare a ironiei — acest concept picaresc, cum îl numește nimerit și ușor enervat, la un moment dat — se lansează Ioan Buduca în cartea sa de debut — intitulată **După Socrate** (Editura Cartea Românească, 1988) și subintitulată, inadecvat, „Eseuri despre spiritul ironic în literatură". Inadecvarea — pentru a lămuri acest determinativ — constă în aceea că nu despre literatură este vorba (dinspre literatură vine doar Ioan Buduca), operele literare, cercetate sporadic, avînd aici rol ilustrativ și nu argumentativ. Ioan Buduca nu procedează ca un critic literar (mărturisea odată că nici gînd să fie așa ceva) ci ca un quasi-filosof (quasi, pentru că nu posedă limbajul respectiv ; filosof, pentru că se așează în poziția subiectului cunoscător) al limbajului, tentînd decuparea de aici a unui concept refractar decupajelor. Tentativa eșuează. Și era firesc să se întîmple așa, întrucît premisa conținea germenele (ba chiar esența) eșecului. Trebuie, însă imediat să adăugăm că Ioan Buduca și-a asumat, de la început, acest risc („orice lucrare despre ironie sfîrșește fatalmente în conștiința ironică a propriei sale erudiții ignorante" p. 9) și, mai mult, obținerea (ca să zicem așa) eșecului este chiar miza cărții sale. Altfel spus, pornind de la celebra imposibilitate logică a lui Socrate („știu un singur lucru, acela că nu știu nimic" — chintesență a ironiei de la creștet pîn' la talpă, opusă dogmaticului „știu că știu"), Ioan Buduca se întoarce tot aici, probînd de fapt, în stil personal, nu doar existența, ci și atotputernicia (citește ubicuitatea) ironiei : «de la aceea tragică a destinului, la aceea socratică însemnînd o „etică" a spiritului, apoi la aceea quintiliană definind figura retorică a gîndirii **per contrarium** și la aceea medievală desemnînd un păcat al gîndului față de divinitate, de la ingeniul baroc (nu este ingenium-ul al viziunii raționalist-clasicizante ? — n.n.) mai apoi, în care va fi restrînsă „lărgită" la semnificația de ars combinatoria, concurentă gîndirii creatoare divine, pînă la ironia romantică, în care demiurgia spiritului creator este trecută din estetic în ontologic, și pînă azi, cînd valoarea ironiei cunoaște inextricabile manifestări stilistice, critice, retorice, romanești, poetice și poietice, nu fără o „metafizică" anume». Nu trebuie să înțelegem de aici, din acest citat, că Ioan Buduca ar face cumva un excurs doct în istoria problemei. Nu. Dacă ar fi procedat astfel n-ar mai fi fost ironist și ironolog, ci dogmatic și dogmatician (ca Socrate în „Republica" și „Kritias", care este, de fapt, Platon), rostind sentințe și comunicînd adevăruri. Prin urmare, ironistul hedonist (dar și trist, melancolic chiar) se plimbă de plăcere, alege peisajele (pasajele) ce-i convin (își) pune întrebări mai mult sau mai puțin socratice, (își) răspunde confortabil, constată sau produce paradoxii și descoperă peste tot ironia suverană. Ceea ce e bine și frumos, sau e frumos pentru că e bine, cum ar spune Aristotel, neînțelegătorul lui Socrate, în viziunea lui Buduca, din a cărui ironie reține în treacăt, în **Etica nicomahică**, doar funcția moderatoare în ordine morală. Se înțelege că pentru Ioan Buduca (dimpreună cu, de pildă, Kierkegaard, din **Über den Begriff der Ironie**), ironia înseamnă nu adevărul ci drumul spre adevăr. Căci, spune ironologul, așa este ironia : nu e ambiguitatea, nu e negația, nu e conștiința (ba e conștiința, spune Jankélevitch, din spirit, desigur, de contradicție), e paradoxală, nu e concluzia, ci calea spre concluzie, e morală, e imorală (depinde de unde privești).

Una dintre concluziile la care ajunge Ioan Buduca (sau ni se pare nouă că ar ajunge, pentru că, din consecvență, ironistul urăște concluziile) este aceea că ironia relativizează, egalizează, aneantizează lucrurile pe care le „atinge". Ironia de sorginte socratică mai este și contestatară, dar numai în plan pur spiritual. Ea nu este autentic revoluționară, convenindu-i perioadele de liniște și acalmie. Aici, Ioan Buduca este în acord cu Vl. Jankélevith (**L'Ironie**) dar în dezacord cu Hegel, care vedea comportamentul ironic al lui Socrate în statul grec cel mai civilizat în epocă „als Revolutionär". Va fi însă de acord (și va fi de tot hazul, care ține, orișicît, de umor, care este mînă în mînă cu ironia — ne lăsăm contaminați de limbajul filosofic al lui I.B.) aprobîndu-l înțelegător pe Hegel în chestiunea ironiei romantice, criticată sever pentru negativitatea sa : „Dialectica ironiei înseamnă «activitatea ideii care se neagă pe sine infinit și universal spre a deveni finitate și particularitate și care suprimă din nou și această negație pentru ca astfel să se nască universalul și infinitul în finit și în ceea ce e particular» (**Principii de estetică**). Da, negativitatea ironiei este un moment al ideii speculative, dar și pentru Hegel (atenție ! n.n.) ca și pentru spiritele noastre, apare ca nepermisă degenerarea ironiei socratiene, cu valoarea sa axiologică și cu funcția sa etică (cu tot — n.n.) în estetismul libertin al unei ironii care devine ontologică". Familiaritatea (uneori, familiarismul) cu marii gînditori este, nu trebuie să ne speriem, însemn al ironiei ca și al autoironiei, cuprinsă, aceasta în ironie, „conștiință a conștiinței", „feed-beak al feed-back-ului", căci dublu autoreferențială. Ei, da ! De fapt, nu doar pe Hegel îl aprobă magnanim Ioan Buduca aici (în chestiunea ironiei romantice — Weltironie) ci mai ales pe Radu Enescu, cel din **Critică și valoare**, în subcapitolele **Ironia romantică și Ironie și humor** ale capitolului **Valoarea critică și dialectică a ironiei și humorului**. Ioan Buduca îl rezumă (pe Radu Enescu) metodic, îl citează abundent și plasează pe alocuri, cu modestie (modestia e a ironiei ?) întrebările (întrebările sînt ale ironiei, căci aceasta este fundamental interogativă, fiind socratică, deci maieutică) sale. În schimb, procedează la fel și cu Vladimir Jankélevitch întrucît „în afara **Ironiei** lui (...) nu cunoaștem alte studii cu adevărat importante". În afară, totuși, de **Critică și valoare**, a lui Radu Enescu.

Ni se pare că începem să întrezărim aici o contradicție. Semn sigur că ne aflăm în inima ironiei buduciene. Pe de o parte, autorul are umorul (onestitatea) să-și recunoască ignoranța (relativă, relativă...) în ceea ce privește bibliografia temei. El a citit doar un număr de cărți **despre**. Ceea ce e bine. Adică, nu e rău. Sau, e bine și rău. Sau nu e nici bine, nici rău. (Ironia, observă I.B., este și **și, și,** și **nici, nici**). Nu mai are însă umor (da' deloc !) cînd ne povestește cîteva dintre cele bine citite : **Critică și valoare** de Radu Enescu (și un eseu al aceluiași despre E.M. Cioran), **Ironia** de Vl. Jankélevitch, **Paradoxul** de Solomon Marcus. Să ai umor și, totodată, să n-ai umor ? Da. Căci, spune Ioan Buduca, tot pe urmele lui Radu Enescu (spune și asta, spune tot), ironia este, alături de humor (ironologul preferă forma **umor, h** fiind pentru el o marcă a dogmatismului), o componentă fundamentală a spiritului critic. Dar, zice tot I.B., într-o paranteză : („Spre interior valoarea critică (a structurii artistice — n.n.) funcționează ca o exteriorizare ironic dogmatică a conștiinței auctoriale, influențată masiv de teoreticul din jurul său, în sufletul viu al operei de artă, prin dialectica ironie-humor din capul valorii critice și din capul autorului : ironic, cu sau fără umor, dogmatic, mă rog, după cum îl duce capul și pe el)". Deci, poți să fii ironic cu humor, și ironic fără humor. Important este să fii ironic. Și Ioan Buduca, slavă domnului, este. Este chiar un superironic, de gradul al treilea (ce întîlnire !) atunci cînd analizează un text al lui Wittgenstein (logicianul, știți dumneavoastră, **Tractatus... ?!**) care pune problema traducerii senzației în cuvînt. De fapt, nu un text al lui Wittgenstein este analizat, ci un studiu al lui Vincent M. Cooke S.J. (Știți ?... Nici) intitulat **Folosirea discutării limbajului privat de către Wittgenstein.** Wittgenstein este un ironist, căci procedează socratic. Vincent M. Cooke, S.J. este și el un ironist, căci își pune întrebări pentru a răspunde la întrebările lui Wittgenstein. Ioan Buduca, nici nu se mai pune problema. Prin urmare, iată un ironist de gradul trei (capitolul se numește **(Palimpseste de citire ironică)**, care atinge aici, cu o vorbă care nu-i place, culmea ironiei. În cuprinsul acestor — cum să spun? — interesante eseuri, Ioan Buduca se întreabă, nu fără orgoliu : „Ironic te naști sau devii ironic ?". Judecind după **După Socrate,** am înclina să zicem că da, te naști. Sau, poate — pentru a fi în spiritul cogitațiunilor și paradoxiilor buduciene — nu, devii. Sau, invers. Adică viceversa. Sau, fără virgulă între afirmație — geneză și negație, — devenire. Sau ? „Ne mai gîndim".

Valentin F. Mihăescu

POEZIE

LIRISM DE NOTAȚIE

O poezie de notație ușor afectată, parțial stilizată, cu o frecvență a simbolurilor scrie Nicolae Ioan Stănescu. Mai multe poezii se intitulează **Peisaj** și surprind elemente naturiste filtrate prin mișcările afectului, sau sînt notații exacte în sonorități clasice de ritm și rimă : „Și noaptea cade-n stoluri de lăstuni / în satul alb de stelele rămase. / Crăiesele din duzi și din aluni / aștern zăpezi albastre peste case. // E liniște de taină dinspre șuri, / doar foșnetul cocenilor se-aude — / și lupii hămesiți lîngă păduri, / urlă prelung la luna care rîde." **(Toamna de pace)**. Din același cadru se desprind poeziile **Pridvoare domnești, E toamnă lungă, Peisaj I, Acuma teii, Pădurea de tei, Peisaj II, Peisaj III.**

Toată poezia lui Nicolae Ioan Stănescu, celebrînd bucuria momentelor existenței, este o expresie a tangenței cu natura : „Copilăria mea : cu alte cuvinte, / copilăria copacilor, // taină cîntînd / ca un semn nedeslușit într-o palmă. // Văzduhul s-a rupt / dintr-o dată / în partea ascunsă a / pămîntului ; // ca un strigăt" // **(Cîntec)**. Declanșarea senzațiilor de receptare se produce și este stimulată de mediul natural. Întoarcerea spre „izvoarele bătrîne" se face în acest cadru, poezia așezîndu-se ritmic în spațiul modelator al naturii : „Acum teii mei călătoresc / prin zăpezi / Noapte de dor, la / poalele grîului îngenuncheat... // Acum teii mei călătoresc / prin împărăția Carpaților. / Liniștea vîntului se aude legănîndu-se-ncet / ca un clopot / peste turle și dealuri. // Și ziua începe iar pe lîngă felinare. // pruncii se-ntorc în somn — tot mai visează / povești cu feți-frumoși. E ora / cînd se închid fîntînile în mine / și cînd izvoarele bătrîne / adulmecă un cîntec de departe / întinerind odată cu-acest soare / care veghează obcinele-albastre". **(Acuma teii)**. De altfel, simbolul acvatic, în multiple conotații, este, se pare, cel mai frecvent în poezia lui Nicolae Ioan Stănescu. Adesea semnul **fîntînii, izvorului, mării, fluviului, ploii, brumei,** sau, pur și și simplu, **al apei.** Și toate în legătură cu experiențe ale existenței. Într-o anumită etapă a acesteia destăinuirea se face lîngă ape, tandrețea afectului primind limpezimea și curgerea apei. **(Vine un timp)**. Nu întotdeauna semnificația simbolurilor se desprinde cu claritate, dar oricum frecvența lor este o evidență a poeziei. Se poate cita din mai multe poezii : „Se întorc în mine rădăcinile / tuturor marilor fluvii" **(Lumină)**, „Fîntînile se-aud / de pe deal / ca niște clopote" **(Focul acela)**, „Apele ca niște / păduri / mișcătoare peste / obrazul meu..." **(Poveste)**, „Oștile lui / sînt izvoarele" **(Poetul)**, „Te ating cum atinge izvorul / malul cu floare măruntă" **(Păduri călătoare)**, „Dac-aș fi apă ! Limpede să trec, / amurgul să se-nece în mine mai devreme... // Dac-aș fi mare să mă zbat / dintr-un talaz în altul, fără știre !" **(Cîntec)**, „un colindător / prin izvoarele pămîntului" **(Un cearcăn)**. Riscul unei asemenea modalități stă în plafonare. În atingerea, deci, a unui anumit nivel al semnificației simbolului peste care acesta devine suspendat ca sens, nu mai are puterea semnificației inițiale. Proliferînd în poezie, poate fi și indiciul unui univers lingvistic limitat.

Pridvoare domnești cuprinde poezii descoperind farmecul copilăriei, experiența erosului, schițînd crochiuri pe variii aspecte. Poetul este solidar cîntecului și înțelege poezia în acest sens. „Izvoarele mele au început / de la cîntec, de-acolo de unde / cuvîntul se desparte de singurătate" citim într-o poezie, fără titlu, lăsînd să se înțeleagă învăluirea modului de a crea poezie și atitudinea față de actul poetic. O mai mare atenție acordată mișcării intime a poeziei, o privire asupra textului din interior și mai puțin descriere în versuri ar favoriza calitatea unei poezii care se simte, deocamdată, pe secvențe.

Alexandru Ruja

COMPENDIU

■ **CEL DE AL TREILEA** volum al romanului **Muntele speranței** de Petru Vintilă a fost în librării și poate mai este. Cartea începe în decembrie 1917 și merge pînă la degringolada germană care a dus la anularea rușinoasei păci de la Buftea. Eroul cărții, Matheiu Carabulea, continuă să privească evenimentele dintr-o postură avantajoasă, de om rămas la vatră într-un București, care însă nu mai e deloc avantajos pentru bucureștenii aflați sub ocupație și exploatare germană. Cartea scrisă cu fluență este o cronică incitantă a evenimentelor văzute prin prismă bucureșteană. Cititorul pare a recunoaște sub masca diferitelor nume figuri cunoscute. **Muntele speranței** se citește ușor și cu plăcere. Va ajunge **Muntele speranței** la volumul patru ? Îi urmăm autorului să ducă romanul mai departe către alte evenimente, pentru că astfel de cărți țin trează atenția și sentimentul cititorului pentru semnificația unor fapte ce nu trebuie uitate. Iar acest lucru nu-l pot face textualiștii, pentru care aceste evenimente sînt foarte depărtate.

■ **MARILE DECIZII ALE CELUI DE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL** de Jacques de Launay face parte din categoria cărților care sînt consumate cu o lăcomie simptomatică de cititorul român. Jacques de Launay vrea să ne ofere o imagine sintetică cu repere bine precizate asupra desfășurării războiului, o privire de sus, care nu se împiedică de accidente minore, de moloz arhivistic. Cartea este antrenantă și oferă o perspectivă interesantă și adesea convingătoare asupra acelor acte care au jucat un rol hotărîtor în desfășurarea războiului ultim mondial. Documentația este adesea nouă pentru cititorul român, autorul vorbind în direct cu unii dintre participanții la aceste acțiuni, cum este cazul cu cîteva personalități politice românești pe care le-a contactat și chestionat. Anume aspecte ale prezentării, mai ales ale desfășurării evenimentelor în sud-estul Europei merită însă o privire mai rezervată. Actul de la 23 August nu face parte, după Jacques de Launay, dintre marile decizii ale ultimului război mondial, deși această judecată de valoare asupra redirecționării participării armatei române la marea beligeranță mondială s-a făcut dincolo de istoriografii români, chiar de către istoriografii străini. O optică occidentalocentrică stăpînește această lucrare, care privește soarta statelor mici în acest război făcut de cei mari ca dintr-un avion de mare înălțime. Ceea ce nu-i răpește însă din antren și din interes.

■ **BALETUL MECANIC,** romanul fastuos, polițist și exotic al lui Cezar Petrescu a fost reeditat recent de Ed. Junimea cu îngrijirea, prefața și notele lui Ion Hobana. Cuvîntul introductiv al acestuia, **Baletul mecanic — figuri și înțelesuri** încearcă să descifreze pentru cititor semnificația particulară a romanului și factura lui modernă. Romanul, dincolo de mișcarea lui colorată și surprinzătoare, ascunde un sens mai adînc către care autorul și îngrijitorul său ne conduc, fiecare cu mijloacele sale. Dacă alăturăm și reeditarea interesată de latura onirică a prozei cezarpetresciene înfăptuită de Mihai Dascal, **Simfonia fantastică,** Ed. Scrisul românesc, putem vorbi despre valorificarea lui Cezar Petrescu pe o filieră modernă.

■ **EDITURA LIBERTATEA** din Novi Sad, editură de literatură în limba română, a inițiat din 1988 o colecție de literatură contemporană, prescurtat LICOM. Semnalăm între cărțile colecției LICOM valorosul poem **O bufniță tînără pe patul morții** al poetului Ioan Flora, bine cunoscut cititorilor români. Tot aici a apărut **Preludiu imaginar,** cartea de debut poetic a mai tînărului poet Ioan Baba. Cartea vădește o limbă evoluată și o imagistică modernă.

■ **RADU FLORIAN : „Metamorfoza culturii în secolul al XX-lea".** Editura Cartea Românească. Cel de-al doilea volum din „Dialog cu secolul nostru" este un amplu eseu „ca o tentativă introductivă de a răspunde întrebării : Cum poate fi regăsit spectrul omului în mișcarea culturii spirituale a timpului ?"

Pecetea ființei noastre

Urmare din pag. 1

nare ale oamenilor acestor mioritice plaiuri : dragostea pentru liniștea și pacea de gînduri a fiecăruia, pentru liniștea și pacea muncii de fiece zi a tuturor, bucuria de a privi cerul senin, de a căuta steaua cea mai luminoasă ce răsare în nopțile cu lună plină și a-i iubi și cînta strălucirea.

Bună pace ! O urare ca o dorință, adevărată pecete a ființei acestui popor, o urare care închide în ea — ca într-o tainiță a sufletului — marea și statornica iubire a noastră pentru o bună și frățească înțelegere a oamenilor. „Ce vrem noi ? Noi, bună pace !"... Tocmai pentru că numai pacea, liniștea plaiului și seninul cerului, zîmbetul de aur al copiilor, tandra îmbrățișare a îndrăgostiților și tihna ceasurilor de odihnă de după încordarea brațelor pe uneltele muncii, numai toate acestea la un loc dau certitudinea împlinirii celor mai cutezătoare aspirații ale omului spre lumină, spre viață, spre fericire și bunăstare. Aspirații care își găsesc cea mai elocventă expresie în spiritul revoluționar, creator, manifestat cotidian prin noi și noi succese în producție de către sute și mii de colective de oameni ai muncii din Capitală, din Giurgiu ori Sălaj, din Vaslui ori Brașov, din Timiș ori Covasna, din Harghita ori Olt, din Mehedinți ori Suceava, din Vîlcea ori Iași. Și de întîlnești acești oameni ai muncii fruntași în îndeplinirea sarcinilor lor și de-i întrebi ce le-a stimulat inițiativa și le-a însutit rezultatele bune, îți vor răspunde de îndată, simplu și convingător, că tocmai dorința de pace, de bucurie și înțelegere cu oamenii cinstiți de pretutindeni le-a oțelit brațele și le-a înaripat gîndul. Și mai ales, dorința de a adăuga noi fapte de muncă la salba rezultatelor patriei, spre a o face tot mai mîndră și înfloritoare.

Răspunzînd însuflețitoarelor îndemnuri ale tovarășului Nicolae Ceaușescu cuprinse în magistralele Teze din aprilie, chemărilor sale înflăcărate către o nouă cutezanță, oamenii muncii din toate colțurile patriei, întregul popor, într-o unanimă unitate, aduc drept mărturie a hotărîrii lor nenumărate fapte de muncă, din toate domeniile de activitate, și ele vorbesc despre oamenii noului timp socialist al țării, din anii ei de împliniri, cunoscuți sub numele genialului lor făurar : Epoca Nicolae Ceaușescu, marcînd o nouă treaptă, mai înaltă, pe drumul de lumină și pace al patriei.

Bună pace ! Urare și voință îngemănate în marele suflet al poporului nostru și în mărețele și cutezătoarele sale fapte de muncă.

Bună pace ! Cuvinte-metaforă prin care ne mărturisim lumii, căreia îi cerem cu fermitate să ni se alăture : „Voi, oameni dragi de pe planeta Terra, / Ne fiți alături în același gînd, / Și glasul să ne fie unul singur : / Triumfe veșnic pacea pe pămînt !"

UMBRA LUI AVRAM IANCU

FRAGMENTE DIN ROMANUL „CORIDORUL PUTERII"

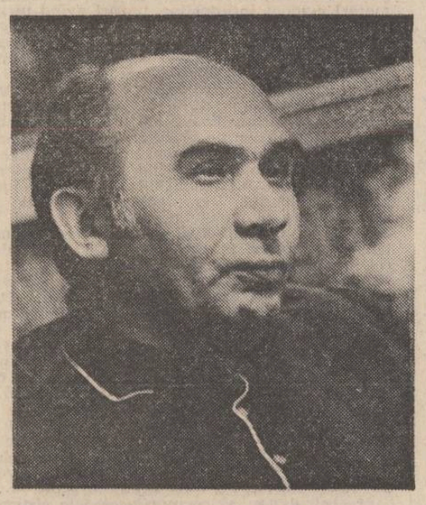

ion lăncrănjan

traian Dordea admisese ce era de admis — „bineînțeles că facem și noi parte din popor !" —, povestindu-le pe urmă cum stătuse de vorbă mai adineauri — „acum o oră sau poate mai mult !?" — cu Avram Iancu. El rămăsese pe afară — „după sfîșierea berbecului" —, să vadă ce-i cu Visa, era sau nu era bolnav, se retrăsese în viața pe care o ducea ca să nu dea socoteală pentru anumite fapte, era sau nu era un scăpătat !? Dar Visa se lăsa greu la mărturisiri. Se alarmase mai întîi, crezînd că Traian Dordea vroia să afle cine știe ce lucruri — „despre Carolina nu știu decît ceea ce am spus, dar ea se va întoarce, n-ai grijă, și atunci să te văz eu pe dumneata, dacă mai îndrăznești să mă calci pe mîne pe bătătură !...". Se domolise pe urmă, de vorbit însă tot așa vorbise — „aiurea, fără nici o legătură !" —, sărind de la Carolina la Carol, pomenindu-l — „lucru absolut surprinzător!" — pe renumitul Teleleu, care era — „după socotința scăpătatului" — un mare aventurier — „mai ceva decît Ostap Bender, dacă ai auzit de el !?" —, căderea Carolinei datorîndu-se — „în cea mai mare măsură" — Teleleului, care se urcase după aceea în altă cărută, sărind apoi din ea, agățîndu-se de alta — „cum fac toți parvenitii, a căror lozincă a fost și este lozinca pe care o zic eu pe-aicea, de-a surda : **Totul se poate cînd nimic nu se poate !...**". Traian îl lăsase într-ale lui și se dusese — „de unul singur" — la Cetățuia de pe culme, se așezase pe un colț de piatră și se uitase cum se „băteau vîlvele" în depărtările Hațegului. Și se gîndise că Vasile Savonea — „pe care l-am desconsiderat eu într-un timp, pe nedrept !" — intenționase să-și apropie prin scris și Țara Hațegului, că îi aude vorbind, pomenindu-l pe el, prin vorbă, dar și prin cîntec, lăudînd ridicarea de atunci. Îi aud, zicea Iancu, cînd ei nici nu știu, și-mi vine să plîng de bucurie în asemenea clipe, de bucurie și de părere de rău, de bucurie pentru că ei sînt așa cum sînt : de nesupus și fără frică, tari, cum sînt toți românii, cum e toată natia aceasta a noastră, pe care unii o cred nepăsătoare și slabă, cei care se iau după suprafața lucrurilor !... Iar de părere de rău mi-i a plînge, dacă îmi e, pentru că nu am izbutit să fac mai mult pentru ei, pentru că nu le-am adus binele în vatră și în casă !...

Vorbind despre Avram Iancu, Traian Dordea încercase și încerca „tăria firului". De mult vroise și vroia să facă — „pe viu" — o asemenea experiență, să povestească „în direct" despre ceva — „despre orice" —, să vadă dacă e sau nu e capabil să fie convingător — „fiindcă fără această capacitate nu se poate scrie literatură, indiferent de modalitățile îmbrățișate !...". Așa începuse, de fapt, fiindcă pe urmă, pe măsură ce îi convinsese pe ceilalți că era capabil să depășească „stadiul chinuitor al sovăielii", pe care alții — **„podestarii** și nu numai ei !" — îl ocoleau, ori îl abordau altfel, inversînd schemele — „într-adevăr" — înlocuind capacitatea de analiză — „pe care nici nu o au !" — cu zeflemeaua de prost gust — „uitînd că orice modalitate are logica ei proprie, propriul său realism, fantasticul lui Borges e mai convingător decît realismul cel mai acut și mai încărcat de amănunte, **axoloții** lui Cortazar sînt, la urma urmei, mai vii și mai complecși decît eroii unor făcători de literatură de aicea, de pe la noi, iar tensiunea aceea teribilă din **Despre erou și morminte** e, de asemenea, mai puternică și mai convingătoare decît tot ceea ce au dat la iveală **scolerii de la Tîrgoviște**, așa pentru că ea s-a suprapus, întocmai, peste tensiunea pe care o trăiește o țară întreagă — Argentina — într-un anumit moment al existenței ei !...". „Lucrul acesta esențial și simplu nu l-au înțeles ei, cei ce confundă creația cu făcătura, cu produsul de serie, cei ce bravează, dar nu pentru că ar fi curajoși ori pentru că ar avea ceva extraordinar de spus, ci pentru că nu au nimic de spus, agățîndu-se cu disperare, tocmai de aceea, de textualizări, făcînd gălăgie multă și mare, lăudîndu-se reciproc, numind fiecare **sfîrîiac artistic** cap de pod în teritoriile viitorului !...". Ei înșiși trecuse prin asemenea împrejurări, pe care le depășea acum (de aceea nu luase în seamă semnele tatălui său, să tacă, să nu mai vorbească), întrebîndu-se totuși dacă va fi izbînditor și în fața paginii albe de hîrtie — „literatura neputînd exista dacă nu trece prin această fază, a elaborărilor, în cuprinsul căreia se limpezesc sintezele, ceea ce e autentic căpătînd și mai multă autenticitate, autenticitate și logică, fiindcă fantasticul nu-i tot una cu aberantul, cum cred săracii cu duhul !...".

„...Avram Iancu își reproșa că nu făcuse destul pentru oamenii de aicea, adăugase el, în paralel cumva, împletind reflecția cu ceea ce le spunea celorlalți, bucurîndu-se că le putea face pe toate (e meritul locului, nu numai al clipei, fiindcă locul e fascinant, într-adevăr, blestemat nu e, dar fascinant e !...), tocmai el își reproșa asta, după ce jertfise totul, tinerețe și visuri !... I-am și zis de asta, după ce ne-am așezat pe un trunchi de brad, în penumbra zidului !... Iar dumnealui, nu numai că m-a contrazis, dar spunea că nu înțelege vorba aceasta — jertfire ! — și că a-ți face datoria față de ai tăi nu presupune nimic deosebit !... Dacă îți urmezi destinul tău — **datul** — nu înseamnă că te-ai jertfit, înseamnă că ești om cum trebuie să fie omul, dacă mergi pe drumul tău, pînă la capăt, oricît ar fi de greu !... Despre bolnițe, cînd l-am întrebat, cu teamă multă, dacă e adevărat că e bolnav, să nu care cumva să plece, zicea că nu-i adevărat nimic din ceea ce se zice despre dumnealui, cum că ar fi fost bolnav !... Mi-a fost greu într-o vreme, zicea Iancu, dar nu în toiul luptelor, nici în timpul tratativelor de la Abrud, nici cînd am predat armele, ci atuncea cînd am fost bătut de un prăpădit de ofițer, ofițer de-al împăratului, după ce m-or arestat **ei** pre mine !... Și arestarea m-a durut, m-a umilit cît zece înfrîngeri, dar bătaia mișelului aceluia m-a clătinat mai tare decît ar clătina un cutremur munții aceștia ai noștri !... A fost așa de parcă ar fi ieșit deasupra, pe culmi, toate grohotișurile, parcă mi s-ar fi suit în cap, drept în creștet, un val de nisip fierbinte, nu un val, mai multe, val după val, că așa s-au fost așezat toate în mine, după ce m-a lovit prăpăditul acela de ofițer, de parcă aș avea nisip în cap și în inimă, și în măduva oaselor, parcă aș sta să mă zdrumic, cum se zdrumică stînca pe care a lăsat-o gerul din brațe !... Numai Horea cred că a mai trăit un asemenea cutremur cînd a fost nevoit să se uite cum dădea călăul cu roata în Cloșca, în fratele lui cel mai bun, că frăția de luptă îi cea mai tare din lume !..."

„...Asta mi-a plăcut mie cel mai mult, urmase Traian, vorbind și comportîndu-se de parcă toate s-ar fi petrecut aievea, fiind captat el însuși de ceea ce spunea — că Avram Iancu s-a gîndit la Horea, făcînd această paralelă teribilă, capabilă ea însăși să-i lege pe amîndoi laolaltă, în timp și prin timp !... Despre nebunie însă nu mi-a spus nimic, a făcut un anumit semn cu mîna, cînd i-am spus ce se zice despre dumnealui : cîte nu se spun despre oameni !... Acesta era înțelesul semnului !... Iar despre mine, a mai zis Iancu, s-au spus și se vor spune și mai multe, de bine ori de rău, n-ai ce-i face, așa-i viața, așa-i lumea !... Numai că nu am fost cu ai mei, cu toată natia română, nu se va putea spune, mă vor judeca unii, mă voi forfeca alții, da' așa ceva nu va putea spune nimeni !... Asta e, că omul, orice om, are **datul** lui, chiar de la naștere, iar mie mi-a fost scris să fiu lîngă ai mei și să nu-mi găsesc locul și liniștea, cît vor fi ei necăjiți !... Că tata, cînd m-am fost născut, a luat pușca, a ieșit în curte și a bubuit de cîteva ori, să se știe de jur-împrejur că are un fecior !... Iar eu, cînd eram copilandru, l-am întrebat pe tata de ce sînt bătuți oamenii care nu-și plăteau datoriile la stat, că dumnealui era jude, de aceea erau aduși oamenii ăștia la noi acasă, de jendari și de gornici, ca să fie pedepsiți !... Se afla o piatră în curte, mare și rotundă, peste care erau forțați pedepsiții să se aplece, ca să-i bată mișeii aceia la spate !... Eu am văzut o dată, am văzut de două ori, de două și de nouă ori, după aceea am întrebat : **De ce, tată ?**, nu am întrebat, am strigat așa de tare că au încremenit toți !... Sub semnul acesta, între semnele acestea două a început viața mea, între bubuitura tatii și întrebarea mea de copil, sfîrșindu-se mai apoi cînd m-a mînzălit, bătîndu-mă, ofițerul împăratului !... Că eu nu mai sînt eu însumi de-atuncea, sînt umbra celui care am fost, știu bine lucrul ăsta, simt cum mă macin și mă pierd, simt cum scad și mă risipesc, de aceea nu mă depărtez de locurile astea, să fiu aicea, cînd o fi să fie, să pun capul pe o creangă de brad și să mă preschimb pe urmă în pasăre ori în cerb și să mă uit la ai mei peste **gardul vieții**, că între viață și moarte e un gard mic peste care te poți uita, cum te uiți în vecini, să vezi ce mai fac și cum o mai duc !... După aceea, cînd am vrut să-l mai întreb ceva, Iancu a plecat, s-a depărtat încet, zicînd ceva, mormăind mai degrabă : **Bine, bine !... Și nu uita de ingropăciune !...** N-am înțeles la ce îngropăciune se referea !..."

Traian Dordea ar fi vrut să mai spună ceva, dar Actorul nu-l mai lăsase. Îl îmbrățișase, copleșindu-l cu laude. Cu scrisul nu se știe cum va fi, zicea Actorul, dar dacă Traian s-ar fi făcut actor ar fi fost mare — „mai mare decît mine, tinere domn, cu toate că eu sînt cel mai bun la ora de față, numai eu sînt capabil să-l interpretez pe Hamlet !..."

„...Nu te mai las pe afară, spusese bătrînul Dordea ușor stînjenit, deloc nu te mai las !..."

„De ce, Tatule ?" întrebase Traian.

„...Așa, mai spusese Dordea, să nu începi și tu să strigi, cum strigă Visa, cum fac toți cei care nu mai încap în propria lor piele, de prea mult bine sau de prea mult rău !...".

„Nu e cazul, spusese împăciuitor Haralambie Florei, mai ales că nici Visa nu e chiar așa de hîit, precum vrea să pară, în ce-l privește pe Traian, lucrurile stau bine de tot, lasă, lasă, aș vrea și eu să am un asemenea fecior !..."

Tot el spusese pe urmă că faptele acelea două — împușcăturile de la nașterea lui Iancu și întrebarea lui de copilandru : **De ce, tată ?** — erau reale, intraseră în legendă, dar erau reale, așa cum era real umbletul Iancului prin munți, ani și ani de zile. Sigur că erau reale, precizase tînărul Dordea, existau atestări clare. Fantasticul, ar fi vrut el să mai spună, era aicea la el acasă, crescînd sau scăzînd, ducîndu-se în jos — „înspre adîncuri" — ca o pînză de apă freatică, ori ridicîndu-se în sus — „către crestele munților" — tot cam așa — „ca o pînză de apă sau de lumină, sporind fără silință densitatea unor întîmplări, facilitînd nașterea altora, mult mai autentice decît cele care s-au petrecut cu adevărat !..." Nu mai spusese însă nimic, se așezase alături de tătîne-său, alături și puțin mai în urmă, devenind, la rîndu-i, extrem de atent. Asta pentru că bătrînul vorbea, cu o fervoare neobișnuită, despre poveștile și legendele locului — „fără număr" — locul însuși — „în întregime" — fiind legendar cu adevărat. Din pricina oamenilor care îl populau sau poate că din alte pricini ?! Nu se știa. Dar că era așa nu putea să conteste nimeni. Dovadă clară luptele pe care le dăduseră oamenii de acolo, „pe vremea neală a fost socotită de către diverși teoreticieni de ocazie înțelepciune și siguranță de sine, deși nu era așa ceva !..."

„...Unde e naivitate, spuse Haralambie Florei, e și tărie, foarte multă tărie, lucrul acesta poate fi verificat și într-un plan mai restrîns, acolo unde există foarte multă inteligență, și bunătate, există și naivitate, omul capabil, omul excepțional are un fond inepuizabil de naivitate (naivitatea nefiind egală cu prostia), în timp ce omul mai puțin capabil, sau incapabil, de-a dreptul, nu știe ce-i naivitatea, e nemilos, e feroce, plusul și minusul, valea și culmea, funcționînd și în alcătuirea psihologică a omului, popoarele fiind alcătuite și ele, după cîte se pare, din oameni, din oameni cum sîntem noi, cum au fost cei ce ne-au precedat, cum vor fi cei ce vor veni după noi, în cîte-o perioadă dominînd refulații și neposedații, în altă perioadă ieșind deasupra cei buni și curajoși, calitățile fundamentale ale poporului făcîndu-se simțite pe **durata mare**, pe care noi, românii, am îngenunchiat-o demult, dovedindu-ne astfel obîrșiile imperiale !..."

„...Cel mai bine ar fi, propusese Ilie Mangra, să-l întrebăm pe **omul meu**, pe nea Dumitru, ce crede el de poveștile și de legendele despre care s-a vorbit, deoarece noi de la istoriile acestea am pornit cu vorba, nu-i așa ?!".

Nea Dumitru stătea lîngă sobă, cu fața luminată de focul pe care abia îl aprinsese.

„...D-apoi ce să zic eu ?! spusese pădurarul întîrnîndu-se către ei, cum se întoarnă ursul. Dumneavoastră cunoașteți mai bine rînduielile lumii, ați umblat mai mult și ați cetit mai multe, dar eu, ce nevoia mea să vă spun ?!".

Stăruiseră toți — „Hai, nea Dumitre, ce naiba !" „Nici nu te-am auzit vorbind !" „Lasă cerbii, dacă nu boncăluiesc mîine vor boncălui poimîine !". „Hai, ia spune !" —, ocolind astfel confruntarea pe care o schițase intervenția lui Vicențiu Răpceanu, ale cărui tensiuni interioare stîrniseră și stîrneau teamă, năsteau tensiune și frică. „...Omul acesta, zicea Actorul, e întruchiparea însăși a subminării, e făcut, anume, să fie impotrivă, să se uite pieziș la toți, dacă noi am fi acum la **cina cea de taină**, el ar fi Iuda !... Privirile lui fugoase și tăioase atestă pasiune, dar și lașitate !... Într-un fel el e mai presus cu un cap decît ceilalți, dar nu prin bunătate, nici prin inteligență, prin superioritatea pe care o pot da unui om lipsa de scrupule, cinismul și ferocitatea !... Ceilalți sînt naivi, sînt simpatici, dar sînt naivi, nu sînt atenți, se mărturisesc și se tot mărturisesc, în vreme ce el stă la pîndă în permanență, cum a stat Iuda, cum a stat Iago, cum au stat **posedații** dintotdeauna, fiindcă lumea, după cît se pare ei o vor stăpîni, au și început să o stăpînească, perspectiva cea mai clară pe care i-au pus-o în față rezidind în **a nu mai fi** sau **a fi a lor**, prima variantă vizînd exploziile nucleare,cea de-a doua avînd legătură directă cu generalizarea **subteranelor !**".

„...Ar fi cite ceva de spus, se învoise în cele din urmă nea Dumitru, despre Iancu și despre Horea, și despre munții ăștia, că eu sînt chiar de-aicea, din munte, cum se zice, am fost lucrat mult în munții cealalți, domnule Radu știe, că și eu îl știu pe el de cînd era cît un pufuțele, am lucrat la tăierea pădurii, după aia m-am fost făcut pădurar, că-i mai bine și-l mai plăcut, vă rog să mă credeți, să grijești pădurea, decît să o tai !..."

În loc să vorbească de Horea și de Iancu, nea Dumitru se întornase, cum-necum, la **vîlve**, la **vîlva pădurii**, de fapt, povestindu-le cum se arătase ea unor oameni care lucrau la tăierea pădurii — „nu aicea însă, pe valea cealaltă, pe un crac al ei, pe Bistra, că este și acolo o Bistră, la poalele Cindrelului..." Lucrau cu spor oamenii aceia — „n-aveau treabă !" —, dimineața, cînd sta să se lumineze, ei erau în pădure, tăiau, corhăneau, iar după aceea trăgeau buștenii la jghiaburi — „că n-aveau jghiab pînă la tăietură, jghiab uscat, că ăla ud, jghiabul, era numai pe firul apei, jos în vale..." Cînd făceau treaba asta — „cînd slobozeau lemnele pe jghiab" — strigau, aveau semnele lor, cum îi la pădure — „cum era atunci, că acuma, de un timp, n-am mai văzut jghiaburi de astea pe nicăieri, acuma se taie de parcă s-ar fura !". Cînd dădeau drumul la bușteni strigau **carga** — „asta însemna că or început să curgă buștenii, să fie atenți toți, pe tot cursul jghiabului" —, cînd se opreau **bauf** — „adică-i gata, să nu mai bage bușteni !...". Seara se adunau toți la baraca unde ședeau — „baraca semăna mai mult a bordei, jumătate era băgată în pămînt, avea acoperișul crăpat la mijloc, chiar pe creastă, să iasă fumul, pentru că înlăuntru, în mijlocul barăcii se făcea focul, iar în jur era priciurile pe care dormeau oamenii, adică noi, că și eu am stat într-o filigorie de asta !... La focul acela — „care ardea toată noaptea" — oamenii își făceau de mîncare, încălzeau apă, care avea nevoie — „fiecare cu trebuințele lui !..." Iată însă că într-o noapte, cînd dormeau ei mai bine, au auzit, afară, la parchetul unde lucraseră ziua, huruit de bușteni și comenzi, cum dădeau și ei cînd erau în forfota muncii : **carga** și **bauf** !... S-au trezit toți și au stat așa, în jurul focului, pe priciuri — „că ei știau că asta-i lucrarea **vîlvei** și să nu-i bine să zici ceva, atunci cînd o auzi..." Dar unul care era mai nerăbdător a zis ceva — „a vorbit urît, a suduit !..." Și-atuncea, numai ce s-a deschis ușa barăcii — „parcă ar fi impins-o vîntul" — și înlăuntru a pătruns o mamniță — „o arătare mare plină de păr" — care l-a luat pe cel ce suduise și l-a dus — „l-a dus de nu l-a mai văzut nimeni, în veci !..." Asta era **vîlva** — „vîlva pădurii" — ea făcuse larmă la parchet, cerea cap de om pentru buștenii care i se luau din munte !..."

„...Asta are legătură cu ideea de sacrificiu, comentase Actorul mai mult pentru sine, cu jertfa pe care omul o aducea zeilor, foarte interesant, într-adevăr, mai e de venit aicea, cum se zice pe la București, e de citit și e de venit !..."

„Cu Horea, că m-ați întrebat, spusese nea Dumitru abia atunci, știu povești multe, și cîntece, cum știe mai toată lumea pe aicea, cum știa, că se mai pierd și deprinderile astea, cum se pierd și altele !... Dintre toate poveștile lui Horea eu vă spun numai una, care mi s-a lipit mie de suflet mai tare !... Nici nu cred că-i poveste, eu zic că-i întîmplare adevărată, că atuncea cînd l-or prins ungurii pe Horea el era ascuns, era în pădure și nu l-ar fi aflat nici cît, dacă nu-l vindeau unii, că era iarna în toi și era greu de umblat pe sate, darămite prin pădure !... Ăia care l-or vîndut erau neamuri de ale lui, neamuri adevărate, că avem și noi românii cîte un Iuda printre noi, cum au toate neamurile, și poate că il mai avem și acuma, ce știu eu, nu știu !... S-or lăcomit la bani, de aia l-or vîndut pe Horea, de aia or spus ei unde e ascuns !... Iar după aceea, după ce or primit arginții, galbenii, că așa se zice că ungurii le-or dat drept răsplată o căldare de galbeni, s-or dus să-și cumpere grîu, grîul l-or fost dus la moară, făina or dus-o acasă, făină făină, făină bună, că ei, dacă or fost ajuns la bani, or luat grîu frumos, grîu mărgelos, grîu curat !... Toate or decurs cu bine : frămîntatul și dospitul pîinii, arderea cuptorului, băgarea pîinii la copt, închiderea cuptorului, toate, toate... Dar după aia, cînd or scos pîinea, pîine fainâ, pîine crescută bine, pîine rumenă, or văzut, cînd or rupt dintr-una, că înlăuntru, în loc de miez, era cheag de singe din care rupea singe curgea, cum curge vinul din cinceiele astea ale domniilor voastre, singe din singele lui Horea !..."

Se înfioraseră toți, dar nu din cauza vorbelor pe care le spusese pădurarul, ci pentru că pendula de la etaj — „pendula lui Iancu" — începuse să bată exact în clipa în care nea Dumitru rostise numele lui Horea.

„...D-apoi că nu vă speriați și nu vă temeți, mai spusese pădurarul după ce se consumaseră cele douăsprezece bătăi, că doar domniile voastre n-ați vîndut pe nimeni, nu-i așa ?!".

După care se dusese înapoi, la foc, de parcă nu ar fi avut nimic de-a face cu ceilalți. În zadar îl rugaseră să șadă cu ei la masă — „...Și să ne mai spui cîte ceva de Horea ; cum era el, știa or nu știa carte, era om învățat ori era așa ca dumneata ?" — fiindcă el nu acceptase — „...nici vorbă, mulțam fain, vedeți-vă de treabă, că eu mîine plec la deal, boncăluiesc, nu boncăluiesc cerbii, eu mă duc, altfel, dacă mai stau aicea, înnebunesc, doamne ferește, încep și eu să strig, cum strigă săracul Visa, săracul dracului, doamne iartă-mă, că și nebunia ăluia e nebunie cu tîlc !..." Nici ei nu mai zăboviseră mult, dimpotrivă, se risipiseră în mare grabă, abia reușind să-și ascundă precipitările. Cîțiva ieșiseră pe afară, să se preumble puțin, alții se duseseră sus, la etaj, să se culce — „fiecare cu treabă și cu **linia** lui", cum spusese Radu Ceornutea, după ce stinsese luminile.

„...Nu te duci să-ți culci oaspetii ?" îl întrebase nea Dumitru de la gura focului.

„Nu, nea Dumitre, se descurcă ei, își cunosc camerele, au tot ce le trebuie, numai somn să le deie Dumnezeu !..."

Rămăseseră numai ei doi în zarea focului din soba a cărei ușiță nea Dumitru o ținea deschisă.

„N-ai făcut bine că ai zis de vin !" spusese Radu după ce se așezase și el pe un butuc, alături de bătrînul pădurar.

„De ce n-am făcut bine, domnule Radule ?" întrebase pădurarul.

„Așa, pentru că ei au crezut că ai făcut dinadins asemuirea cu vinul din cinceiele de pe masă !".

„Dar chiar dinadins am făcut asemuirea asta, bătaia pendulei a fost o întîmplare, de la Dumnezeu ori de la necuratul, asemuirea însă a fost de la mine, am făcut-o, voiesc eu a zice, dinadins !..."

„Dinadins, dar de ce ?!".

„Așa, ca să înțeleagă și **ei** cite ceva !".

„Anume ce ?!".

„Ceea ce cred că or și înțeles, că de aia s-or înfiorat **ei**, nu din pricina pendulei !..."

„Dar de ce ?".

„Pentru că or mîncat și **ei** din pita trădării, de aia s-or înfiorat, pentru că și-or dat seama, cum rar se întîmplă, că or mîncat din pita asta, unii mai mult, alți mai puțin, fiecare cît a putut !..."

„Bine, dar eram și eu printre **ei** !..."

„Erai, dar tu nu ești de al lor, cred că ai înțeles atîta lucru !..."

„Am înțeles eu mai multe, să știi însă că nici ei nu sînt la fel unul cu altul și nici dacă sînt judecați deschilinit nu sînt la un fel mereu, cum nu sînt la un fel nici oamenii ceilalți, că nici oamenii ceilalți nu sînt sfinți..."

„Sfînt, în lumea asta mare și vrăjmașă, nu a fost decît domnul nostru Iisus Hristos !..."

„Și cu apostolii ce te faci, nea Dumitre ?!".

„Apostolii or fost și ei niște activiști, cum sînt cei de azi !..."

„Da !?... Și mergeau și ei la vînătoare ?".

„N-am știință de asta, dacă or mers ori nu or mers ei la vînătoare, asta o știu însă, că or dus cuvîntul domnului între oameni, în mase, cum se zice astăzi, că astăzi nu se mai vorbește de oameni, se vorbește de **mase** ; să lucrăm cu masele, să îndrumăm masele, iar scaunele, săracele, rămîn neprelucrate !..."

„Ești cam răutăcios în seara asta, nea Dumitre, nu-mi dau seama de ce !?".

„Îți spun eu, dacă-mi dai un pahar de vin !..."

„Cum să nu, nea Dumitre, nu un pahar, un cinceu întreg, îmi aduc și mie unul, n-ai teamă, că eu, cînd sînt cu **ei**, cum zici dumneatale, mă abțin, de la vorbă nu mă abțin, că-mi plac poveștile, dar de la băut mă abțin, cu toate că-mi place băutura, cui nu-i place, dă-o-n brușul ei, că numai nevolnicii o ocărese !..."

Radu adusese două cinceie pline cu vin și le pusese între ei.

„De pahare n-avem lipsă, nea Dumitre, nu-i așa ?!".

„N-avem, de ce am avea !?... Noroc și sănătate și să deie Dumnezeu să nu boncăluiască cerbii nici mîine !...".

„Cum așa, mai adineauri ziceai că abia aștepți să pleci la deal !?".

„Am zis ca să scap, să nu vin la masa voastră !...".

„Am înțeles, noroc și sănătate !...".

„Noroc !...".

După ce băură, nea Dumitru îl întrebase pe Radu cum a fost cu „povestea aceea cu armele, de care am tot auzit eu, de care nu mi-a spus nimeni, niciodată, cît adevăr se afla în ea și cît era scorneală, vorbă adăugită de cei ce or dat-o în vileag, ca să-și mărească ei faima !?". Radu îi spusese, după ce băuse îndelung, că exact aceasta era taina poveștii : că ea fusese umflată, căpătînd, cu trecerea vremii, proporții nemaipomenite. Iar creșterea acesta fusese legată — „cum bine ai zice dumneatale" — de sporirea faimei celor ce o dezamorsaseră. Fiindcă niște arme se aduseseră în munte — „douăsprezece **zebeuri** vechi..." —, ascunderea lor la o anumită cabană avînd, de asemenea, loc, urmînd ca după aceea — „cine știe cînd" — armele să fie scoase la lumină și puse în funcțiune. Nu se mai ajunsese însă la asta, dar nu din cauza dezamorsării, ci pentru că se schimbaseră condițiile din țară și din lume. Chiar și fără asta — „ce-i drept !" — tot nu ar fi ieșit nimic — „am mai spus eu treaba asta" —, cei ce vroiau să lupte cu adevărat pentru independența țării neavînd nici o șansă. În împrejurările acelea — „mă gîndesc la cei ce vroiau să facă treaba asta la modul serios și cinstit, nu mă gîndesc la aventurieri și la deznădăjduiții obișnuiți ai vieții !..." Cel ce dezamorsase povestea — „numitul Simion Minecuță, el și muierea lui !" — nu vroia însă „să scadă prețul", din contră, îl mărea mereu, pe măsură ce trecea vremea — „chiar și acum, la treizeci și ceva de ani de la descoperirea armelor, el tot îi dă zor cu descoperirea în munții noștri a unor grupe de contrarevoluționari, care se pregăteau să înceapă lupta împotriva democrației și cite altele !..." Pe numitul Simion Minecuță îl cunoștea și nea Dumitru — „îl cunosc, dar el e om cu funcții limpezi, nu-i om de taină, c-am stat de mai multe ori de vorbă laolaltă și mi s-a părut om așezat și cuminte !..." Minecuță era așa, recunoscuse Radu — „foarte așezat și foarte cuminte !" —, el avusese însă tot timpul două funcții — „una știută și una de taină, de aceea era el liniștit, fiindcă era atent tot timpul, față de toată lumea !..."

„Chiar și față de mine ?" întrebase nea Dumitru.

„Chiar, nea Dumitre ! spusese Radu. Ai noroc și sănătate !...".

„Noroc !...".

Atunci însă, în 1947, Simion Minecuță lucra în cadrul S.S.I.-ului — „serviciul secret intern, pe baza căruia s-a înființat pe urmă securitatea" — angajîndu-se la o exploatare forestieră — „sub alt nume, bineînțeles, amănunt pe care nu-l știa nimeni atunci" —, băgîndu-și nevasta la bucătăria de la „cabanele domnilor", făcîndu-se luntre și punte să afle tot ce se întîmpla „în munte". Asta era sarcina lui, pe care a dus-o pînă la urmă la îndeplinire, dar nu pentru că ar fi fost așa de iscusit, ci pentru că fusese ajutat de întîmplare : Un cioban care ajutase la aducerea armelor împușcase un urs, spunînd pe urmă, cînd fusese luat la întrebări, că avea arma „de-aci din munte", de la „cabanele domnilor". Nevasta lui Minecuță — „asta-i adevărat" — arătase pe urmă — „cînd s-a făcut percheziția la cabane" — unde erau ascunse armele, iar el — „domnul Minecuță" — a luat caimacul împrejurării, acuzîndu-i pe toți cei ce lucraseră în vara aceea la exploatările de pe toată Valea că fuseseră în legătură cu „bandiții și cu contrarevoluționarii, cu legionarii și cu maniștii..."

„Am înțeles, am priceput !... Dar de domnul Ioan Florea ce părere ai ?".

„Știu eu ce să zic ?!... Era om de treabă !..."

„Era și mai este, că doar n-a murit, nu mai e în fruntea județului, dar asta e altceva !...".

Pădurarului îi părea rău după Ioan Florea — „că-n vremuri de astea de schimbare a lucrurilor îi nevoie, ca de lumină, de oameni buni, iar dumnealui era un asemenea om, degeaba te uiți tu la mine cu un singur ochi, în vremuri obișnuite nu are însemnătate cine e în frunte, că tot nu se întîmplă mare lucru, dar cînd sînt prefaceri are însemnătate mare, că odată o pot lua toate într-o parte anume și-apoi cată de le întoarnă, că de oprit nu mai poți să le oprești, nici vorbă, că vremea-i ca țărîna, cînd își dă drumul nu se mai oprește pînă nu scade puterea rupturii, ai văzut cum curg toate, cînd se prăbușește o ripă, noa, așa-i și cu vremea, nu m-am îmbătat, n-ai grijă, poți să-mi mai aduci un cinceu, să bem și noi din **singele trădării**, dacă-i nuntă să fie nuntă, ori bal, cum dracu se zice, cum se zice așa să fie !..."

pavel pereș

După răsăritul de soare

Dimineața avea părul de amăgire
Am văzut-o despletindu-se.
Deasupra noastră
Cosmosul era un cocoș albastru.

Amiaza se modela
După sunetele căzute în urma
Frumuseții tale.

Înserarea bătea
La ușa iubirii. De pe tălpile
Timpului zburau
Roiuri însetate, aripă lîngă aripă,
Ocrotind imaginarul
Cu toți vulturii săi repetînd
Soarele și luna prin sîngele
Afirmației.

Pămîntul

Există o înțelegere care înflorește
Și în iarna cea mai geroasă, există
O dorință nesupusă nici unui zeu...
Totul pe cunoaștere, pe îngăduință :
Bucurie, suferință, victorie, pericol !
Viața trece între lumină și întuneric
Apa curgînd printre vicleniile vegetației
Cu încrederea în ocean, fiindcă-ncrederea,
Soră cu libertatea, nu are virstă !

Am odihnit în fîn și-n hoteluri de lux,
Dar de oriunde cerul se vede la fel
Răsăritul nu se pleacă în fața nimănui
Pentru că-i unic purtător de speranță
Ducem cu noi lucruri de preț și amintiri
Luate în dar de la zorii care vorbesc
În imperiul lor cu izvoarele. Fiecare gest
Are o istorie, într-o istorie.
Ce mult semănăm cu frigul, ce mult semănăm
Cu arșița, nimic nu se refuză, ne însoțim
Cu flăcările ivite cu un pas înaintea noastră
Chiar dacă în urmă cenușa acceptă
Hermeneutica ierbii.

marius c. nica

Întoarcerea în sine

Doar tulburarea secundei
mă reintoarce uneori
din lunga plecare
destrămînd anotimpul,
cînd sufletul se pregătește de echinoțiu,
presimțind întoarcerea în sine.
Vuietul mării
pătrunde în ghiocuri,
constelația aburului devine uitare ;
Cuvintele-și pierd învelișul
cînd tropotul ierbii
așterne-n clepsidre,
recifuri de sare.

Pasărea-spin

Pasărea-Spin
fildeș arcuit în piatră –
Os domnesc cutreierind
peste buze reci, de fată,
măsurînd rotirea clipei
curcubeele o latră...
Pasărea-Spin
umblet viu cu limpezi triluri
prin melancolii rebele ;
rugă implintată-n moarte,
lîngă zbaterea de stele.

Viscolul inimii

Cu foșnet de zare
Drăgaica urcă pe Siriu
dezvelire de fruct
și de datină
pînă noaptea tirziu...
Pe cenușa timpului
Din cosmos, de la mii de ani depărtare
Ceea ce se vede pe pămînt e mersul
Uman în măreția adevărului și dragostei.

Adunînd

Adunam împreună sărbătorile
Pentru o unică împrejurare fosforescentă.

Gestul sfida materia,
Gestul nostru căutînd materia
Pe care să n-o poată cineva
Despărți în două.

Adunăm trecutul de parcă
Înotam spre singurătate.
Am stat la masă cu mirarea
În urmă am ales singura faptă
De cristal
Care nu va fi părăsită
Nicicînd.

Pentru toate acestea

Nu întrerupeți cursul normal al rotației,
Nu schimbați ordinea literelor în alfabete
Mileniul cel nou care se-apropie
Ar putea crede că nici nu mai iubim.

Întîmplările și adevărul nostru există !
În poemul acesta fabulos de frumos
Putem renunța la romanțe, putem folosi
computere,
La dragoste renunțăm numai odată cu viața !

Facerea lumii nu e-ncheiată cît încă
Se nasc specii noi, se desferecă flori
Și munți din oceane răsar peste noapte
Și-albastre izvoare țîșnesc din asfalt.

Vremea ce vine să fie o dragoste mare
Cu dimineți vizibile la fiece pas
Materiei noi forme să-i dăm, fără trufie,
În fericirea nașterii, în răscumpărarea vorbirii.

Scrierea cu plante

Plăsmuirea cu viața de-aici, plăsmuirea
Unei galaxii neștiute pînă în dimineața
Cînd însăși natura așteaptă
Această serbare care-ți aparține
Ca unui zeu constructor cu faima
Zidirii la altitudinea imaginației, așteaptă
Gerul adoptiv, ca și cum nu ar fi
Din trupul și din sîngele ei
Plăsmuirea în ploaia de sunete
Pe pagina albă unde se-mperechează
Cuvintele, se nasc zodii pe o
Mirișe maternă în orele inocente...
Și atunci ce mai poate fi pierdere
Chiar dacă anii te-au ros pînă la gînd ?
Pagina albă înflorește în șansa
Dezlănțuită în lungul zilelor
Înaintea plutonului în repaos
Cerul și lumea ce nouă
Accelerează evoluția universală
Plăsmuirea cu viața e iscoada suavă, unică,
A speranței în artă.

Maria lui Gheorghe Ciușnete
tălmăcea argintii din plete...
Apoi înălța cite-un rug
lîngă ciutura plinsă de stele...
Și urcă, tot urcă Drăgaica
în viscolul inimii mele !

Doar catargul...

Mă doare uneori
valpurgica noapte
cu muzica ei
adincită în șoaptă.
Și-nalț corăbierii mei
pe puntea de aer
unde valul n-ajunge,
ecou primenit
de harfa ce plînge...
Doar catargul mingiiat
de trireme
se-nfige în noapte
impietrit să mă cheme.

Zbor

Mi-e sete de zbor
și năzuiesc fintini crescute-n aer
de parcă umerii ar cere apă,
de parcă lăncile ierbii
cuprind eternitatea
ca pe un frate geamăn.
Mi-e sete de zbor
și slovele viscolesc prin imperii
urcînd fructul amiezii
spre arșița atitor zidiri...
Cînd se micșorează amurgul
bătătoresc meandrele visului
în umbra nemărginirii
și seara se-apleacă
să-mi aducă o ardere
din sanctuarul iubirii.

Pean

Către ce nufăr tremuri
os de lebădă –
fierbinte chemare –
rugă-nlăturînd
ghilotina lacrimei
aruncată-n Cutia Pandorei ;
Către ce nufăr tremuri
mină de beznă –
cintec de margini –
simetrie ciudată –
zbor sideral...

Ochiul întreabă priveliștea
la trecerea Ta.

IN PREGĂTIREA PLENAREI C.C. AL P.C.R.

SCRIITORII VORBESC

Viitorul imediat

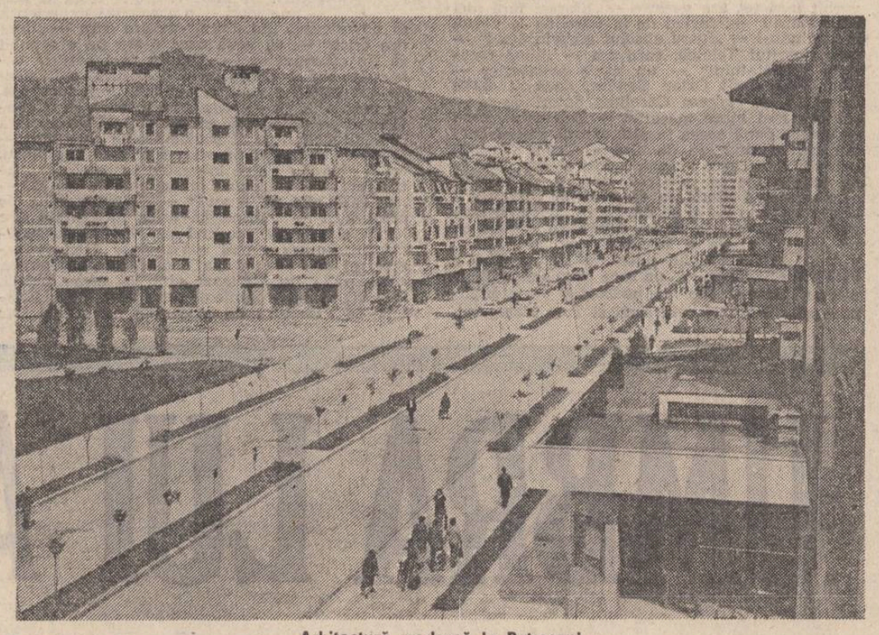

Arhitectură modernă la Petroșani

Depresiunea Hațegului, ondulîndu-și vilcelele și colinele care susțin terasele pomicole, holdele cerealiere potopite de policromia toamnei toride, pilcurile de ceri, mesteceni, fagi, ulmi, covoarele vegetale așternute în gigantice țesături pe vaste deschideri, ca niște pridvoare, spre cer, se derulează ochiului ca într-un imens travaliu cinematografic. Sînt vetrele unui spațiu transilvănean privilegiat, încărcat de istorie. Cetăți ale acestei istorii, mai vechi, ca Sarmizegetusa Ulpia Traiana sau castelul Corvinilor ori cetatea Devei, se îngemănează cu cetăți ale altor semnificații, contemporane, ca Hațeg, Călan, Simeria, Hunedoara, Deva... La ieșirea din munții Retezat, în incintătorul peisaj natural, lucrările hidroenergetice care preconizează supunerea Streiului, între acest munte și Mureșul care-l „așteaptă" la Simeria, s-au integrat firesc, vegetația abundentă îmbrăcînd fastuos totul în verdeață. De aici, Streiul va cobori în „trepte", pentru ca prin cele peste o duzină de mici hidrocentrale, să-și sporească forța energetică, atît de necesară. Dacă, de pildă, cocoțat în panta abruptă a subțiorii muntelui, Clopotiva își are farmecul lui, de sat „suspendat", în schimb, pe valea Streiului în jos, spre estuarul simerian, numeroase sate sînt semănate pe ambele părți și pe coline, ori la adăpostul acestora, sate în general puternice, adăugate prin ani, în conglomerări evident întîmplător, uneori avînd un pitoresc specific. Alternează case trainice, majoritatea noi, unele „în roșu", cu altele bătrînești, în general fragile, multe arătînd ca părăsite, scăpate ca printr-o inutilă minune, „uitate". În centrul unor astfel de sate, de exemplu în Sălașu de Sus, există un fel de piață imitînd piețele micilor orașe transilvane, ale urbelor, cu cîteva case arătoase, dar pe măsură ce străbați comuna, casele „scad" în dimensiune și evident în frumusețe. Numai instituțiile, căminul cultural, școala, sediul C.A.P., consiliul, etc., dau comunei însemnele noului. Din planșetele biroului de sistematizare al județului, însă, vor coborî în concretețea lor atractivă, rigorile unei geometrii arhitectonice în care tradiția va fi simburele înnoitor, specificul se va îmbrăca într-o sintetică ordonare, așa cum aveam să mă conving admirînd aceste machete, la Deva. Dar, urmînd firul drumului propus, să privim comuna Bretea Română, situată pe malul stîng al Streiului, aproape de șoseaua Petroșani — Deva... Drumul asfaltat, după ce trece podul nou (unde, pe vremuri, doar romantica luntre cu pălimar și bordei făcea trecerea), cotește blînd la intrarea în sat. Case ordonate perfect, care de care mai arătoase, urmînd tradiția înscrierii pe frontispiciu a anului construcției, mărturisesc că ele sînt construite în ultimii ani. În parcelele dintre ele am văzut grădini, mici sere, livezi, iar în curțile lor, nu o dată, autoturisme.

În centrul nou al comunei, semnele sistematizării sînt vizibile : un spațiu larg, cu zone verzi marcate de mici pilcuri de pomi fructiferi ori arbuști ornamentali, străjuit de clădiri noi, a căror linie arhitectonică stilizează spectaculos specificul rustic. Sînt clădirile noii școli, ale blocurilor cu două și trei etaje, la parterul cărora strălucesc vitrinele unor magazine, birouri, chioșcuri... Casele din acest spațiu sînt autentice vile, unele pentru mai multe familii, deseori rude.

...Comuna Baru s-a reprofilat spectaculos, „gravitînd" în jurul noului ei centru, impropriu zis „nou", dat fiind că nu a avut altul, centru în care elegante construcții cu maximum două etaje, cu acoperișuri de țiglă, cu verande modelate în lemn sculptat, încîntă privirea. Ele sînt clădiri cu totul neîntîlnite în orașe, ambiția celor ce le-au proiectat fiind de a crea și instaura un stil unic, fantezie în piatră și lemn, în sticlă și cărămidă, amprente ale unei viziuni ctitorice proprii, menită a dăinui, a impune prin frumos și funcționalitate modernă. Tot astfel la Pui, pe drumul spre Petroșani, în fascinanta arhitectură natural-geologică, unde noile construcții se îmbină evident gîndit, armonios, cu această natură, iar ordinea impecabilă, curățenia, aerul de mică stațiune îți se sugerează din nou. Spații verzi, cu bănci, ronduri de flori și tufe ornamentale, lumină fluorescentă, culori bogate, asortate inteligent, materiale de construcție ușoare, durabile, oameni primitori și calmi, te întîmpină și aici, imperturbabile...

S-au efectuat canalizări, s-au asfaltat ori pietruit drumuri (unele sînt deosebit de economicoase și atractive, prin folosirea pietrelor de riu, rotundelor pietre ale riurilor hunedorene), iar în clădirea bibliotecii este emoționant să vezi copiii, avizi de carte, de cunoaștere, alături de virstnici, cum este plăcut să-i regăsești la un spectacol de teatru, umplînd marea sală pînă la refuz, apoi ieșind și luînd autografe...

Am regăsit în satele hunedorene, ori de cîte ori am avut bucuria să fiu oaspetele lor, setea de cultură, privirea deschisă, ușoara abordabilitate a oamenilor, mulțimea de tineri lipsiți de complexe provinciale.... La Bretea Română, am fost uimit de receptivitatea acută pentru poezie. ...Cochete, printre arborii unui parc refăcut, o mică rezervație dendrologică, se văd alte case proaspete, cu acoperișuri „în ape", gen vile montane. Satul pare o mică stațiune liniștită la ora amiezii, însetătoare, pentru că spre seară se va anima de sunetele și larma specifică, de clinchetul clopotelor vitelor, de zgomotul atelajelor venite din cîmp. Două ulițe se întîlnesc venind din partea opusă a satului, aici, în rotonda noului centru, aliniate perfect, mărginite de canalizare, cu mici arbori coafați grijuliu pe dunga șoselei. Localnicii sînt semiorășeni, aflu, de vreme ce aproape fiecare familie are cel puțin un membru al ei lucrător în Hațeg ori în Călan. Ei sînt familiarizați cu rigorile și beneficiile urbanului, iar tihna, confortul oferit de apa caldă, electricitatea, căldura, dar și întregul habitat în noile case îți sporește un sincer sentiment de... invidie.

Numeroase sate ale zonei au devenit obiective ale sistematizării, iar cînd spun asta mă gîndesc la o metamorfoză uimitoare, nu în detrimentul farmecului lor, ci în folosul general. Țăranul hunedorean nu mai este unul pitoresc, deși dragostea lui pentru tradiție, pentru port și obiceiuri este binecunoscută. Dar asta nu-l împiedică să își facă din tradiție sărbătoare, să-și poarte straiele neasemuite cu mindrie la concursuri artistice, la festivaluri, la manifestările din zonele deja tradiționale, iar după aceea să reîmbrace hainele moderne, să urce în mașina personală și să locuiască în satul lui, să-și continue existența pe vatra lui, cu dezinvoltură. Bogat la suflet, trainic și statornic în firea lui profundă, inalterabilă, acest țăran al zilelor noastre este tînăr, a asimilat trăsăturile modernității în toată complexitatea lor, nutrește ambiția de a avea televizor, videocasetofon etc, dar și să crească vite, animale mici, să altoiască pomi fructiferi, într-un cuvînt să aparțină prezentului/viitor, civilizației. Am văzut ferme pe valea Streiului unde industrializarea agriculturii aduce faimă națională, zootehnia este la nivel maxim, oamenii lucrează la grăjduri complet utilate, îmbrăcați în halate albe, și par mai degrabă niște „experimentatori" descinși acolo din nu știu ce film despre viitor...

Dispensare, brutării, băi publice („Ce să ne ascundem după deșt, pînă și romanii aveau aici, chiar pe aici, acum aproape două mii de ani, băi publice" !, îmi spune interlocutoarea mea,

Eugen Evu

Continuare în pag. a 7-a

Cineva

Un geam înghețat,
plin cu notițe la geometrie.
Iar lecții, iar lecții, bătrîne ?

Răsuflările noastre trec una prin alta,
fără să se atingă. Parfumul tău,
departe, în interiorul oglinzii.

Cineva, dincolo de ușă,
spune un cuvînt ca o lacrimă.
Versul mi s-a aburit.

Somnul în patul îngust și jilav,
ca într-un plic „Scrisoarea I"

Cuvinte

Cuvinte sentimentale
umblă desculțe pe plajă,
se suie într-un cireș amar.

Din șapte în șapte
au avut de-a face cu inima.
Cuvinte,
cum vă rostesc ne și despărțim.
Numai pe voi vă întreb :
„Ce te legeni, codrule ?"

horia gane

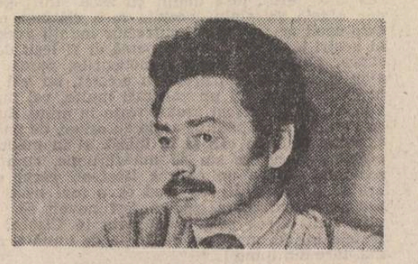

O, dacă nu știți, veți afla :
marea izvorăște și azi
din dorul Eminescu.

Îmblînzitorul

Ce să-adaugi cu-ale tale vorbe,
la finețea razelor ce scot
țepoșii brazi din întuneric ?
Sau la stele ? Toată noaptea
Calea Robilor mi-a desenat
conturul inimii altminteri.

Ori în oceane, ființelor oculte,
cu furioase guri sub blînde forme ?
Pînă la margine și-înstrăinare.

„Fiți poezie !" va rosti, se pare,
totuși, cîndva,
îmblînzitorul de struguri.

După geamuri

După geamuri aburite
se compune-o inserare,
din fantasme de iubite,
oh, prea grabnic trecătoare.

Parcă ar umbla pe dune,
îmi transmit un timp ce nu e.
Cine știe cum anume
simt uimita mea statuie.

Se propagă prin tandrețe,
inima bătînd buimacă,
de la Nord spre tinerețe ?
Dacă aș mai fi eu... Dacă !

Dar din vremuri dinainte
își ia luna cît se poate.
După geamuri aburite,
ce mai faci, singurătate ?

---

teatru

«Cîinele grădinarului»

Teatrul Bulandra propune un Lope de Vega pe muzică pop-rock și alte ritmuri de „O, sole mio", în scopul de a atrage, îndeosebi, tineretul. Caietul-program avertizează asupra „încuierii" prejudecăților, a regulilor clasice, preîntîmpinînd eventualele riposte ale celor lipsiți cel puțin de... umor !

Intenția de a răspunde „prezent" — prin muzică multă — generației „nervoase", pare să-și atingă scopul doar în direcția gustului pentru muzică. Deși, cine vrea să asculte muzică bună, pe un anume gen, o ascultă în căștile proprii, în videotecă, cîntînd și dansînd cu cine vrea. Aici ne aflăm la teatru și nimic nu amintește de sacralitatea acestui templu. Scenografie nu există. Prezența celor două lăzi mizgălite cu înscrisuri în engleză nu spune nimic pentru nimeni. Costumele nu există nici ele, decît în voia întîmplării, cu încropeli din ce se poate, fiind cînd moderne, cînd retro, cînd din Commedia dell'arte, cînd din mafia siciliană.

O interpretă de talent, despre care am vorbit cu ocazia spectacolelor studențești, se consumă, din tot sufletul, pentru bucuria de a fi pe scena „Bulandra", făcînd efortul să cînte, să danseze și să mai „joace", pe ici-colo, cu pasiune, întortocheatele toane ale unei „contese" contemporane. În ciorap-pantalonul negru de gimnastică, Emilia Popescu își dresează pretendenții și slujnicele cu harapnicul în mînă, dovedind aceeași bine-cunoscută volubilitate, același farmec, tunînd-fulgerînd cu glasul, cu ochii, cu întreaga apariție. Păcat pentru energia consumată !

Ceilalți actori mai mult nu sînt decît sînt prin mici „poze" de închipuit „film în teatru". Mica scenă din arrière-plan ar fi un platou de filmare a vieții de zi cu zi către care își îndreaptă privirea importantă și fumurie „il regista". Marchizul Ricardo a devenit în această revistă Regizorul întregii mascarade, pregătit să se ridice de pe scaunul rezervat sieși și să-și primească aplauzele, ori de cîte ori publicul gratulează numerele cu atenție. La ce privește Regizorul ? Privirea-i arogantă, disprețuitoare, urmărește prin ochelarii fumurii ce fac oamenii de serviciu în jurul unei mese... la care se află însăși scenografa, care vorbește tot timpul, rîde cu dezinvoltură, fumează și dansează, atunci cînd are dispoziție, cu Florian Pittiș. Și, în timp ce unii interpreți se produc în avant-scenă, ceilalți asistă — spectatori, în poziții degajate, rontăind sticksuri. Manuela Ciucur, Oana Pellea, Constantin Drăgănescu, Doru Ana trec și ei, din cînd în cînd, în dreptul microfonului, mai spun ceva pe ici-colo și se retrag la locul lor destinat de regie, pe margine. Ileana Predescu onorează acest „pretext" muzical cu prezența sa, jucînd în travești rolul unui tată milionar care-și găsește fiul rătăcit. Florian Pittiș cîntă, iar Marcel Iureș — decodificat — primește pentru amicul său, furtunoasele aplauze.

Ciinele grădinarului denotă amatorism și superficialitate. Sfidarea regulilor nu înseamnă dezordine și haos, nu înseamnă „aller à la dérive", chiar dacă actorul-regizor mai are și pretenția folosirii codurilor. Lipsa de unitate — chiar în contextul unei desfășurări revuistice — ține de absența unei concepții.

Nicoleta Gherghel

---

film

Pre-text Caragiale

Modificarea titlului operei inspiratoare — **La hanul lui Minjoală** —, capodopera publicată cu nouă decenii în urmă de marele Caragiale, arată și distanțarea autoarei filmului **Hanul dintre dealuri**, regizoarea **Cristiana Nicolae**, față de litera originalului.

Regizoarea folosește celebra povestire, **„admirabilă îmbinare de realism și fantastic"** drept pre-text pentru un film în care accentele sînt transferate de la irealitatea magică amorsată de fortele obscure ale erotismului, la tabloul unei epoci postpașoptiste, destul de laxă, de altfel, guvernată de violență, samavolnicii și voluntare întreprinderi de anulare a libertății individuale. Renuntînd total la sugestia fantasticului caragialian, deși elemente originare sînt conservate și în film, dar cu o valoare simbolică redusă (rătăcirea în furtună, pisica, iedul) regizoarea conturează în acord cu spiritul epocii și cu stilul autorului tipologii și actiuni menite să împlinească o dramă a unor imposibile iubiri, în decorul bogat colorat cu citate culturale, literare, filmice, etnografice sau folclorice. În același timp, lărgind sensibil aria epică a textului originar, **Cristiana Nicolae** face portrétul unui personaj emblematic pentru revolta față de atotputernicia forței față de o relație sentimentală în profund dezacord cu conventiile timpului.

Revolta își pierde, în final, vigoarea fiind convertită deloc previzibil, fapt ce dă și un fior de suspans filmului, într-o supusă și monotonă reluare a povestirii inițiale, artificiu stilistic ce impune convingător insuccesul răzvrătirii față de normele sociale.

Povestea de dragoste trăită de Ștefan și frumoasa hangiță sub semnul interdicției este comparată cu drama concentrată a fiicei polcovnicului Iordache, Kira, căsătorită de nevoie și în pofida propriei voințe în urma unei nefericite iubiri sfîrșite tragic.

În invenția epică a autoarei filmului (**Cristiana Nicolae** semnează și scenariul) se face resimtită însă, la un moment dat, în ciuda respectului pentru lectura epocii, tentația spectaculosului potențat de violență, a supralicitării magiei vegetale, a unei insistențe nu totdeauna justificate estetic, asupra detaliului etnografic. Elementele imaginarului sînt convertite din fantastic în explicație realistă (deși insistența pe laitmotivul oglinzii sau aluziile repetate la magia simpatetică ar contrazice această observație), iar amenda ironică avansată de Caragiale în relatarea poveștii de dragoste — ignoranta față de impulsul inconstient erotic și repetarea experienței la alt nivel temporal — este total stearsă într-o viziune integratoare asupra unei epoci identificate în evantaiul actiunilor represive ale polcovnicului Iordache.

Părăsind fantasticul pur, simbolic organizat al modelului, regizoarea atestă prin capacitatea de invenție epică (în ciuda unor stridențe de limbaj și inadvertențe de ambiantă greu decelabile la o primă vizionare) independența autorului filmului față de sursa literară, libertate asumată într-o lectură originală, destinată sensibilității contemporane.

Film de autor — **Hanul dintre dealuri** — nu este o ecranizare a unei opere semnate de Caragiale, ci o lectură deschisă a unei creații literare deloc îmbătrînite de trecerea timpului, operă generatoare de prelungiri narative și noi înostaze tipologice apte să descopere interpretări, sensuri și semnificații originale.

Dintre interpreții aleși de **Cristiana Nicolae** se cuvine a fi mentionați tînărul **Florin Busuioc**, aflat la un debut promițător pentru o viitoare carieră cinematografică, **Alexandru Repan** (Iordache), atent la nuanțe, malefic în limitele credibilității, **Dana Dogaru** (hangița) într-un rol dificil, definit într-o compoziție complexă care-i conturează vocația dramatică și **Gina Patrichi** cu un joc precis, expresiv. Imaginea este semnată de **Alexandru Întorsureanu, Nicu Stan** și **Mihai Truică**, muzica este compusă de **Adrian Enescu**, iar ambianta plastică este imaginată de ărh. **Cristian Niculescu** și **Viorica Petrovici**.

Călin Stănculescu

IN PREGĂTIREA PLENAREI C.C. AL P.C.R.

DESPRE PATRIE

Drum peste Rotunda

● „Uneori, cite un turist mai entuziast, sau mai credul, sau, pur și simplu, unul care nu este de prin partea locului pornește din Rodna, pe D.N. 17 D. Pentru că-l vede colorat cu galben pe hartă, pentru că perspectiva oferită de localnici este seducătoare, trecerea prin apropierea lacului Lala este și ea atît de tentantă".

Apoi șoferul de pe A.R.O.-ul cu care încercăm într-o zi ploioasă de septembrie să trecem prin pasul Rotunda, pe la cota 1 271, tace. Tace și oprește mașina într-o intersecție.

„Ei, acum încotro o luăm ?"

E rîndul meu să tac încurcat, pentru că ambele direcții sînt la fel (de bătătorite sau de virgine). Evident, eu nu sînt un turist oarecare, sînt unul cu pretenții declarate (reporter !). Am, deci, o oarecare abilitate a relațiilor cu oamenii, am entuziasmul ceva mai potolit : îi permit să aleagă el !

TRECEREA SPRE UN GALBEN AUTENTIC

De cîteva luni localitatea nordică din pragul Munților Rodnei, numită sugestiv și atrăgător Rodna, a devenit sediul unei noi firme. Brigada din Dej a Antreprizei de Drumuri și Poduri din Cluj-Napoca și-a adus aici echipele și, după o sumară dar necesară organizare, a purces de îndată la treabă. Pe prima porțiune a lui D.N. 17 D pe mai mulți kilometri de drum asfaltat, cu materialul acesta faianțat de noul ritm de trafic a fost așternut un strat gros de beton rutier. Autobasculantele de 16 tone încărcate ochi cu minereu de la minele din jur sînt primele care probează temeinic rezultatele muncii drumarilor clujeni. O probă concludentă trecută cu bine.

Dincolo de comuna Șanț drumul este vechi, refăcut pe ici, pe colo, ținut cu greutate în funcție.

În puncte stabilite anterior drumul este cuprins de lumea șantierului. Vecinătatea unui riu face lucrul cu atît mai dificil cu cît riul este însuși Someșul Mare iar acesta, deși la numai cîțiva kilometri de izvoarele sale a prins un contur ferm, un debit care-l face apt de construirea unei deja proiectate acumulări. Deocamdată cei șapte kilometri pe cît s-a apreciat că se va întinde coada marelui lac, drumul va mai rămîne ca o mărturie despre cum a fost. Pînă la cei șapte kilometri și după ei însă, se lucrează. Într-o lucă admirăm o mică dar cochetă organizare de șantier („Nu sînt probleme cu apropierea apei ?". „Ba da, zice cu înțelepciune ardelenească ghidul nostru, inginerul Flaviu Coman, de la Direcția de Drumuri și Poduri Cluj, a fost prin vară mare apa dar n-a trecut de prag. Ei, oarece emoții am avut", se corectează domnealui. Depozite bine gospodărite de prefabricate pentru consolidarea malurilor dinspre drum, sau invers, pentru apărarea drumului de capriciile riului și curbele elegante trasate de pe plan pe teren, iată ce oferă șantierul în acest moment. Și mișcare, economicoasă, puternic mecanizată, desigur, dar mișcare, bine orchestrată.

La capătul traseului ocolim un pod recent terminat, cel din debușarea de peste Bistrița Aurie în panglica asfaltată a drumului Borșa — Iacobeni (D.N. 18). Îl ocolim pentru că este terminată numai construcția betonată, la rampe se mai lucrează încă.

Ne amintim din nou că plouă așa cum au simțit-o și cei cîțiva automobiliști care s-au hotărît să încerce traseul. Scurt, s-au împotmolit în clisa din care se alcătuiesc rampele. Un buldorez sub pod. Ne pune pe gînduri iar Adalbert Sallo ne confirmă intuiția. „Da, stă pregătit, sezonul turistic mai durează toată luna octombrie, o lună frumoasă aici. Cu acest buldozer îi scoatem din necaz pe nerăbdători".

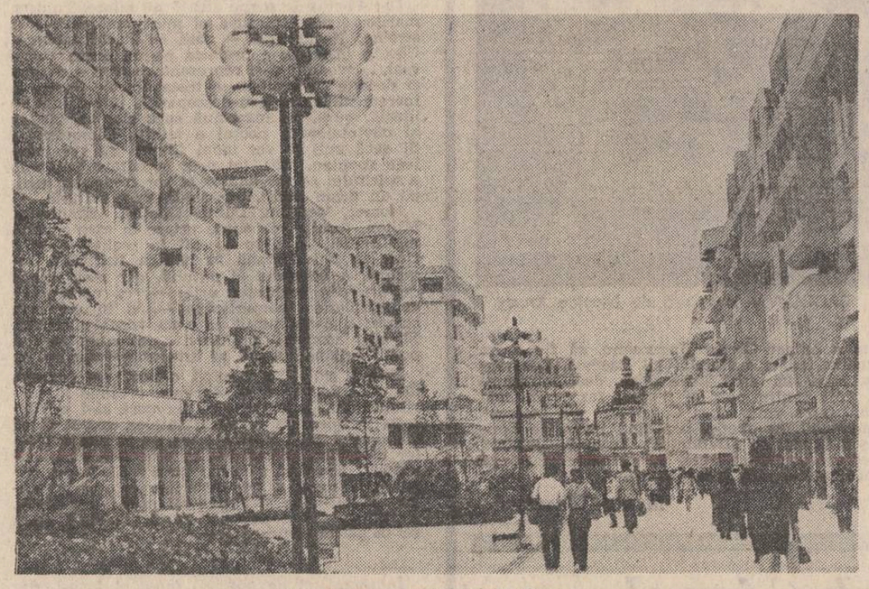

Noul centru al municipiului Craiova

MIERCURI PLANA UN VULTUR

Inginerul Flaviu Coman este beneficiarul acestui drum iar termenul, consacrat, nu trebuie să ducă la concluzia că omul va fi singurul călător. Deocamdată însă el urmărește pas cu pas desfășurarea construcției și o face cu pricepere din moment ce numai în drumul făcut împreună a depistat două neconcordanțe cu proiectul care, nouă, să fim cinstiți, ni s-au părut, una hazlie și alta o treabă bună. În comuna Rodna, un cetățean era de altă părere în ce privește poziția bordurilor și, băiat bun, cu voie de la primărie, își chemase un văr și restabiliseră chestia așa cum îi interesa pe ei. Adică ar fi rezultat o groapă în loc de trotuar dar Flaviu Coman a fost de altă părere, lui îi plac lucrurile frumoase și bine făcute. În comuna Șanț cetățenii săpau cu mult entuziasm un... șanț pentru captarea izvorului de sub deal și aducerea lui în case. Foarte frumos, mi-am spus, numai că și aici inginerul Coman a fost de altă părere. Conducta ce urma a fi așezată în șanț ar fi fost acoperită de drumul nou cu un strat de beton de 20 de centimetri și tasată zilnic cu mii de tone. Evident, entuziastul microșantier a fost deturnat pe un traseu mai adecvat.

Trebuie însă să fii un cunoscător excelent al propriei munci, un om cu multă dragoste pentru ființa ta cea de toate zilele dacă ești capabil să observi la o simplă trecere atîtea năzbîtii. De altfel cunoașterea aceasta a drumului este mult mai complexă și ea s-a adunat din parcurgerea atentă a traseului multă vreme. Curgerea Someșului Mare alături de drum ne-a predispus și pe noi, micul conținut al A.R.O.-ului, la vorbărie, la istorii apoi după preluarea de către riu a celor două Mării (Maria Mare și desigur, Maria Mică, două piraie) ne despărțim de Someș. Începe urcușul, adevăratul drum peste Rotunda. Emoția crește odată cu panta.

„Undeva în vîrf e un cimitir plasat, nu întîmplător, lîngă ruinele unei cazemate. Ne-am lăsat morții pentru pămîntul acesta românesc în ambele războaie".

Trecem și noi. În stînga printre brazi începe să se vadă valea și, frumos desenate ca într-un curs de geografie fizică, cocoașele lente și apoi prăvălite abrupt ale diversilor versanți ai Munților Rodnei. În dreapta tufe de zmeură în care căutăm umbra verii și ursilor, ambele la fel de răcoroase. Apoi lumină spre stînga, o vale imensă peste care drumul cel mai drept pare, fără putere de contrazicere, zborul. Gîndim la fel pentru că Flaviu Coman zice ca pentru sine:

„Miercuri plana un vultur" și liniștea coboară între noi iar, pînă aproape de vîrf. Coborîm din mașină. La mică distanță de noi un I.M.S. cu număr particular. Șoferul doarme pe volan. „Are timp de odihnă, i-a adus pe oameni la stînă, să-și ia rîndul de brînză, iar stîna e undeva departe de drum unde-i iarba grasă".

Sub brazi, poate trei, poate patru, într-o mică poiană creată parcă anume pentru odihnă îndelungată două cruci vecine încărcate de flori. De altfel gîndesc, dacă aluneci pe panta asta de iarbă verde și udă numai acolo te poți opri. Ne scoatem șepcile. Un minut ascultăm tăcerea norilor și șopotele ploii. E liniște și peste florile aduse de copiii din satele vecine, așa cum fac cu prilejul fiecărei sărbători.

Apoi chiar Rotunda : pas, deal ? Loc bun de trecere în orice caz pentru că de aici se pleacă nu numai spre Cîrlibaba și Bucovina cea dulce în orice anotimp ci și pe căi vechi, știute numai de inițiați, pe sub Suhard, în apropiere de izvoarele Someșului Mare. Jos, aceste drumuri par cunoștințe oarecare dar de aici, privite în plecările lor pe sub arbori, ele sînt taine ce se cer respectate.

Un regret. Un nou regret. „Undeva, în ceață scînteiază Lacul Lala, uite acolo unde este norul ăla mai deschis la culoare".

Ei, tot așa și cu drumul ăsta, gîndesc.

UNEORI JOACĂ TENIS, DAR PREA RAR

Pentru un astfel de drum oamenii pleacă de acasă. Nu mult, de luni pînă simbătă, duminica este a lor. Și a familiilor lor.

Cei doi adjuncți, inginerii Zoltan Zorgher și

Petre Domșa

Continuare în pag. a 7-a

Poeme de daniel drăgan

Pom secret

La marginea speranței crește un pom
cu fructele ca niște inimi uscate și verzi

cine ajunge acolo poate privi
strălucirea lor cinică

cine trece de ele poate zări
neîntoarcerea veșnică...

Vai

Mi-am comandat la casa de mode
o pălărie de pai
și un pansament adecvat pentru
rănile nevăzute

vai, vai
multe se mai povestesc în oraș
despre luxul poeților
care nu mai știu pe ce
să cheltuiască arginții !

Rîu

Păstrăvul speriat lunecă printre degetele
atîtor înșelătoare atingeri năuc
nici un riu nu mai are răbdare
toate fug și fug și se duc.

Fir

Tocmai desfăceam un fir de păr
încolăcit ca un șarpe
în patru mari continente
pudrate cu sulf

luna de la Monte Carlo flutura un certificat
de bună purtare către vircolacul ce-i da
ocol rotocol
că luna de miere e luna de miere
și nu e căutată de Interpol.

Tocmai desfăceam un fir de nisip
în patru mari sentimente
blînde bătrîne și foarte cuminți
dacă vrei să plouă la vară cu spor
și măsură
sparge nisipul în dinți !

Cal

Greierii cîntă fals lîngă cheia de sol
gușterii au înfulecat un bemol

Cal alb pe o pajiște rea
cade din cer cîte-o stea.

Tot

Nu mă doare bucuria bananierului
și nici a balenierei ghiftuite în larg
fericirea felinarului a geamandurei
sau a catargului de la pescador
mă lasă rece.

Peste oasele mele se vor așeza
tot oasele mele și deasupra
se vor așeza
tot oasele mele
tot.

Gol

Clopotul mare nu mai bate demult
doar pricăjitul micuțul lui frate
eu veneam uneori lîngă vechea cetate
și-mi plăcea să-l ascult

aveam obsesia unui cring cu aluni
a unor dealuri povîrnite și goale
licuricii-n ceair așteptau să-i aduni
mormintele-așteptau zvon de răscoale

clopotul suna în pustie și eu
mă miram că nu-l aude de sus Dumnezeu
să lunece din cer și să vină
seara măcar odată la cînă.

Azi clopotul nu mai bate deloc
nici cel mare nici bitongul cel mic
din licurici nu se iscă nici o boare de foc
și din tăcere nu se naște nimic...

Foc

Nici o flacără n-a cerut voie să treacă
dincolo de cercul nostru polar
nici o sabie nu sare din teacă
pentru cuvîntul sugrumat în hotar

nici o floare nu pălește de dor
de rușine de sete de speranță strivită
numai focul se răsucește-n cuptor
să renască-n mirosul de pită.

cornel brahaș

Cîntec neliniștit

a venit primăvara soarele există
și poezia
adică ea nimic altceva decît un tramvai
cu geamurile lăsate
cu cal așezat
pe scaunul mama și copilul
ca sinteză a galopului său

a venit primăvara mi-e rușine
să mai notez ceva pe stradă
sau în stații
pot umbla cu căciulă toată vara cu palton
nimeni nu-mi zice nimic dar să nu scriu
oriunde
la orice oră
mai ales în primăvara asta
să nu mai scriu
s-o las să se scrie singură
să n-o tot trag eu fie de un firicel de vînt
fie de un ghiocel
ca la o adică să zic
eu
am tras primăvara voastră peste voi

Memorii viitoare, I

la oficiul stării civile
din strada Nuferilor
se căsătorește azi

pămîntul cu luna. Nimeni

nu va mai fi unul singur
ci doi. Dansul
și masa — în casa miresei

România la Iași, II

singurătatea se postează stingheră
în fața porților, pe dinlăuntru
o adun
în coșuri mari de beton. Moldova
cît dorul de Moldova

vîntul suflă direct în oase

România la Iași, III

orașul — frig al dorului
Bach sună sticlos
mașina de scris
s-a răcit
burnițează
peste secolul cincisprezece

România la Sarmisegetuza, IV

timpul tot — în ghearele spațiului
ca vrabia
în ghearele uliului. Soarele
ambalează oboseli
în cornete de umbră

Istoria Păcii, I

șase voievozi stau în jurul cerului
ca la Masa Tăcerii

toate avioanele care țes lumea
precum suveicile mamei
devin de hîrtie

Oraș de primăvară

toate culorile curg în femei
toți ochii mirați
— în copii

pînă la izbucnirea titlului
eu eram sănătos

nimic nu-mi prilejuiește uitare
tu încapi
într-un fulg anonim
ești de aceeași tresărire cu mine
de aceeași casă nescăpată
de cuibul ei de rîndunele

merită așadar să începem poezia. În susul
gîndului

tu ești Bacovia

vulturul nu se mai vede
pe ecranul
singurului orizont
fatal lovește aripa
fiia neagră

se-amestecă ani și moloz
între uși
tu ești Bacovia
tu ești leziunea din
corpul meu

se lovește poemul
de noapte de zi
mușcă din zi
piatra nebunului
vietate flămîndă
în ceasul neștiut
roiul de viespi
ce-o mai vrea ?

iureș

cea mai apropiată casă melcului
e drumul
ca într-o piață a veacului
poezia te vinde

ioan vieru

zgura pe care calci
va ucide piciorul străin
obsesivul

în iureșul vag
vom vedea și deșertul
soarelui și nisipului fix

luceferii tăi de hîrtie de
ceară
n-au cunoscut simplitățile vîntului
îi va crede iarăși și iarăși
la pîndă
prea simplu noroc nenoroc
vrăjitorie a cerului.

de-a lungul clipei eterne

în care parte te duci
ar fi trebuit să întreb
apele nesecate
ziua neterminată vreodată
și-acel orgoliu al meu
de-a vedea într-un singur fel
păsările

ziua vastă
o secretă încrucișare de pași
unii asupra altora
fără a ști
cîte dealuri ucid conștient
valea aceasta

noi vom vindeca soarele luna
strigătul spre bronz
al măiastrei
aflată la vămi
viața circulară prin
hubloul promis.

plastică

Despre candoare

● **Victoria Costiniu** intră în panteoanele picturii cu toată frenezia coloristică cu care este înzestrată și care-i stăpînește emoțiile și gîndirea plastică. Are o sorginte artistică ce-i facilitează capacitatea de a construi, de a imagina forme, motiv pentru care desenul ei are o rigoare severă, aproape glacială. Nu-i mai puțin adevărat că artista poartă cu realul un dialog mai puțin rațional. Ea își filtrează crezul estetic prin timbrele interioare ale instinctului artistic. De aceea, chiar în planul emisiei cromatice, pictorița manifestă o mobilitate aleatorie, stimulată de secrete resorturi impresioniste, temperamentale. Expoziția găzduită astăzi de holurile Teatrului Giulești este un indiciu probator în susținerea acestui tip de creație. Intitulată cu o formulă proprie altor discipline decît cele artistice — „Fitoteme" — selecția operată de Victoria Costiniu ne propune o suită de peisaje posibile. Pentru că, de fapt, nu ne aflăm decît în fața unor pretexte peisagistice sau, mai exact spus, a unor **stări** peisagiste. De aceea a simțit artista nevoia unei indicații generice, care să ateste preocuparea ei creativă îndreptată nu neapărat asupra construcției peisagere, cît a mobilierului botanic înțeles ca **o ecologie a sufletului.** Ceea ce rezultă este conform cu intențiile artistei. O suită coerentă de panouri concepute în dominante de culoare, de la roșuri sanguine, incendiare la molatece siene sau griuri și albastruri perlate. Toate centrate pe bine definitul motiv formal al arborelui, privit ca o ființă tutelară a universului. Un univers fizic, obiectiv, reținut ca atare în ancadramentul pînzei și conturat cu o minuție grafică demnă de cele mai expresive stampe extrem-orientale. Dar, prin tratamentul cromatic aparte conceput — în alăturări mai puțin comune picturii, să-i zicem, tradiționale, dar evocind cu limpezime glazurile compozițiilor ceramice, ori trecerile distilate, bidimensionale ale tapiseriilor — artista scoate în relief o realitate lăuntrică, un răspuns al propriei sensibilități artistice figurat, întîmplător sau nu, prin acest reper-sigiliu al unei realități silvestre. „Fitotemele" Victoriei Costiniu nu se vor decît o ilustrare a posibilităților picturii de a pătrunde în imaginarele spații ale unei realități făurite de noi înșine, după chipul și asemănarea noastră.

● **Un pictor născut, nu făcut** — acesta mi se pare a fi formula definitorie a unei surprinzătoare apariții artistice pe simezele intens frecventatei săli de expoziții bucureștene, care este foaierul Teatrului Foarte Mic. Este vorba de **Petre Preda Constantin.** O natură înzestrată cu o sensibilitate artistică puțin comună, care pînă nu de mult trăia în preajma pînzelor și uleiurilor de pictură doar ca un frecventator atent și avizat al pinacotecilor lumii, cercetate, se pare, pe diferite căi. Acesta se vrea tîlcul precizării din pliantul expoziției — „studii libere de pictură" — un antet ce nu-l dezonorează cîtă vreme ființa lui artistică a secretat o atît de adevărată și frumos rostită mărturie creatoare. **26 de mici capodopere ale inocenței artistice,** iată lecția oferită de acest pictor, ai cărui maeștri într-un penel au fost ceasurile, săptămînile, lunile petrecute, într-un fel sau altul, cu modestie și tăcută ardoare, în vecinătatea marii picturi. Remarcabilă este, în cazul acestui pictor genuin (căci, nu amatorismul, diletanța sunt dimensiunile artisticității lui înnăscute) cutezanța, lipsa de complexe în abordarea întregii game de genuri tradiționale ale picturii. Are chiar forța (nu emfaza, cum a opinat un confrate) de a imprima o distincție particulară atitudinii și expresiei personajului din „Autoportret cu pasăre" deși ecouri ale școlii engleze și spaniole a portretului se resimt cu putere. Și întreaga lui prestație artistică este îmbibată de asemenea „citate", ticuri inevitabile, deloc jenante, ale deschiderilor sale culturale. O jubilație a creației trăită intens și cu adîncă reverberație de artist este transpusă în toată amploarea și tensiunea ei în spațiul generos al pînzelor sale. Tocmai această perfectă convertire a simțirii artistice în operă de sine stătătoare trădează natura excepțională a acestui nou venit în agorele picturii românești contemporane. Nu știm cum va evolua creația lui Petre Preda Constantin, dar știm că atît cît va ține penelul în mînă, culorile lui ni-l vor restitui mereu în adevărata sa lumină.

Corneliu Antim

muzică

Genul liric și genul coregrafic

Pe agenda celei de a XI-a ediții a Festivalului Internațional „George Enescu" au figurat multe seri interesante, dedicate muzicii de operă și balet. Bineînțeles, principala scenă-gazdă a fost cea a operei bucureștene, multe evenimente ale festivalului desfășurîndu-se și pe alte scene ale capitalei. Să începem cu una dintre manifestările de real interes ale festivalului, și aceasta cu atît mai mult cu cît realizarea ei a revenit unei instituții din provincie — Teatrul Muzical din Brașov. Am urmărit așadar, la sala mică a Teatrului Național, spectacolul cu opera „Bărbierul din Sevilla" de Rossini, regia purtînd semnătura lui Cristian Mihăilescu, opțiune pe care am făcut-o în mare măsură și din curiozitatea de a vedea un spectacol pe care multe cronici muzicale l-au evidențiat la vremea nu prea îndepărtatei sale premiere. Cristian Mihăilescu pleacă, în concepția sa regizorală, de la tradițiile commediei dell'arte ; găsim aici o permanentă mișcare în scenă, folosirea registrului comic burlesc în creionarea personajelor, o scenografie (realizată de Viorica Petrovici) de un gust excelent. Regizorul s-a aplecat asupra unei bineînțeles necunoscute partituri cu intenția de a-i dezvălui noi sensuri, reușind aceasta printr-o reevaluare a latențelor subiectului și muzicii. Am urmărit un spectacol bun, tînărul dirijor Ovidiu Dan Chirilă oferindu-i un temeinic suport muzical în timp ce distribuția, în frunte cu Felicia Filip, a reușit pe deplin să întruchipeze intențiile regizorale. În sala de concerte a Radiodifuziunii, am asistat la cîteva momente dintr-un concert vocal susținut de laureați ai Festivalului Național „Cîntarea României". Am putut astfel aplauda timbrul plăcut al vocii sopranei Irina Săndulescu-Bălan, calitățile actoricești dominînd interpretarea sopranei Angela Burlacu, de asemenea, valoarea vocii tenorului Ion Pojar. Momentul cel mai elocvent al serii l-a reprezentat apariția baritonului Alexandru Agache, posesor al unei voci cu rezonanțe ieșite din comun, avînd o excelentă dicție, o frazare fără cusur. Subliniem prezența unei autentice valori, care face cinste oricărei scene lirice din lume, voce bine pusă în valoare de acompaniamentul susținut de orchestra filarmonicii din Ploiești, dirijată de Petre Sbârcea. Ultima zi a Festivalului a oferit melomanilor opera „Oedip" de Enescu, într-o execuție în concert. Pe scena operei bucureștene, sub bagheta lui Cornel Trăilescu, au apărut cîțiva soliști de frunte ai scenelor noastre. Evidențiem calitatea vocilor lui Nicolae Florei, Ioan Hvorov, Dan Zancu, Florin Diaconescu, Viorel Ban, Emil Iurașcu, Anatol Covali, Veronica Gârbu și Gerda Radler-Anca, într-o reușită seară de muzică destinată a ne reaminti dimensiunile capodoperei enesciene, complexitatea unei partituri care ocupă un loc de frunte în arta secolului XX.

Rămînînd tot pe scena operei bucureștene, să ne oprim la baletul „Lacul lebedelor" de Ceaikovski, poate cea mai cunoscută partitură a genului. Sub bagheta lui Lucian Anca, în regia lui Oleg Danovski (care preia coregrafia clasică), am putut urmări un excelent spectacol. Remarcăm îndeosebi contribuția tînărului balerin Laurențiu Guinea, într-o „seară de excepție" și, de asemenea, rolurile semnate de Anne-Marie Vretos și Florin Brinduș. Pe aceeași scenă, am urmărit un matineu cu „Albă ca zăpada și cei șapte pitici" de Cornel Trăilescu, regia și coregrafia aparținîndu-i Doinei Andronache, conducerea muzicală fiind semnată de Lucian Anca. Asupra spectacolului am insistat cu ocazia nu prea îndepărtatei sale premiere. Menționăm deci numai reușita rolurilor principale, susținute de Roxana Colceag, Tiberiu Almosnino și Madeleine Vasilescu, adevărate personaje de basm, alături de care se situează multitudinea personajelor imaginate de coregrafă după sugestiile libretului, personaje interpretate de balerinii operei și de mai tinerii lor colegi, elevi ai Liceului de artă „G. Enescu".

Viorel Crețu

BACOVIANA

„ALEAN"

În anul 1927 Bacovia îi spune lui I. Valerian : „Am publicat diferite încercări, mai ales în revistele provinciale". Deci și în București. Abia în septembrie 1987, luînd decizia de a căuta și înainte de decembrie 1903, data apariției în publicistica literară a semnăturii Bacovia, am găsit proza publicată la București sub semnătura Clement-Bacău, care, o spun acum, întărit cu această ultimă convingere, — e a lui Bacovia ! Semnătura Clement-Bacău a apărut în septembrie 1903 în suplimentul săptămînal al Adevărului lui Constantin Mille, unde mai semnau Al. Cazaban, I.A. Bassarabescu, E. Lovinescu, C. Cantilli etc., unde se scria despre poezia lui Ștefan Petică, Macedonski, D. Nanu, D. Karnabatt etc. răspundeau la o anchetă literară iar în suplimentul pentru copii al ziarului debutau Eugeniu Speranția și Horia Furtună.

Au apărut cu totul cinci schițe.

Ultima, **Ursul** (31 decembrie 1903) se deosebește de celelalte fiind un tablou social strident, in program socialist uzual : e cruțat, de către boer, un ciine de rasă și e umilit țăranul. În schița de debut, **O poveste** (10 sept. 1903) autorul pare a se fi vrut un adept al obiceiurilor consolidate. Dar obiceiurile sint in criză, naratorul exprimă dubii, vorbește in el simțul realului. Atacul e din interior, subminator, din perspectiva revendicării, de nu chiar a idilicului, a habitualului ; și ingenuu, prin copii. Copiii ii cer moșneagului (Cronos ?) o poveste, moșneagul nu le-o spune, copiii ii smulg luleaua din gură, vă spun, nu vă spun povestea, așa spui totdeauna, și iar ii smulg luleaua, „să nu i-o mai dai" și bat toți din palme ca intr-un ritual. „Ștrengarilor, m-ați prins. Hai să vă spun o poveste", dar cu asta se termină schița. Reținem lipsa de subiect, căutarea subiectului. Abia in a treia schiță, intitulată la fel ca prima, **O poveste,** și apărută la 5 noiembrie 1903, povestea va fi spusă. Copiii fac roată in jurul moșneagului, care il ia pe genunchi pe cel mai mic și „incepu povestea". Un fecior de împărat, pe nume **Dreptate,** mult iubit de popor, e abandonat, invins, cind apare **Plăcere.** „Dreptate se imbolnăvi și muri din țara aceea", propoziție lapidară cumulind și personajul și dreptatea insăși. În schița **De vinzare** (1 oct. 1903) pretextul e nimicul, moșneagul desface pumnul și n-are nimic să-i dea copilului, sancțiunea fiind : copilul ii va trage o palmă moșneagului ; dar copilul nu se indură, „matale ești bătrin", opoziția ar fi la Delavrancea, clemența — e a lui Clemént... La 10 decembrie apare schița **Ne-nvață baba jocul,** singura datată (de autor) : 1903, semn că a realizat importanța ei și importanța datării. O schiță de revendicat — pentru Bacovia, in operă. E textul cel mai scurt, mai concentrat. Copiii nu cer o poveste, ci **jocul.** Ar fi viața insăși. Rostul, inițierea. (În „De-a v-ați ascuns" — Arghezi — e jocul de-a moartea). Baba nu se lasă induplecată. Sau ii amăgește ? „Nebunilor !" Poate că nici ea nu știe jocul și-l tot incearcă. Cercul copiilor se desface, se reface, intrerupt de rugarea, repetată de patru, ba chiar de cinci ori intr-un text de mai puțin de o pagină : „Ne-nveți tu inc-odată jocul ?". Baba — vremea și vremuirea — e girbovă, „se clatină la fiecare pas" și tocmai ea, in credința copiilor, deține jocul ; iar copiii sint irezistibili cum irezistibilă e succesia generațiilor ; persuazivi, vin și cu gingășii, cu tot arsenalul de convingeri, — avem schema vie, incantatorie, a unei alegorii. Bucata fiind datată știm, e o certitudine, că la ora cind a fost scrisă poezia bacoviană exista deja ; intr-o interpretare liberă putem vorbi de un paralelism de situații : relația, in 1903, fortuită, dintre Bacovia și Clement-Bacău, aduce cu relația, de peste ani, premeditată, dintre cuplurile Estragon-Vladimir așteptind pe GODOT, mentorul **jocului** și Pozzo-Lucky. **Joc,** in schița in chestiune, pe care un dramaturg ar putea-o dezvolta și aduce pe scenă, e insăși căutarea jocului, intr-un ris general, baba ride, copiii rid, nu rid unii de alții, e euforia și emotivitatea căutării, progresiunea e : desfacerea cercului pentru a o cuprinde pe babă in cerc, după ce ea a vrut să-i părăsească. Se sfărimă cercul? Cercul o va stringe pe babă mistuind-o ? — Nebunilor ! cine se poate pune cu voi ! E finalul : sint sau nu șanse de a cunoaște jocul ? „Nebunilor!" Copiii nu-s niște oarecari copii... Alegoriei atroce și de o intratabilă, nemiloasă concretețe, din poezie : coabitarea viu-mort, ii opune poetul sau ii dedică grația, clementa unui joc de copii. Aparențele de pictură naivă dezvăluie sufletul pur al poetului, suflet, la 1903, incă „neinchis", incă nefăcind una cu poezia lui. Așa l-a aflat Macedonski in noiembrie 1903, nu tot așa in 1916. Dar putem da verdicte ? **Arderea** fusese totală și pînă in 1903, deosebirea ar fi poate numai de virstă calendaristică, „suflet inchis" era și in 1903, disponibilitățile veneau, ca un țipăt ca un apanaj al tinereții, oricit de bruscată, abia evoluată dintr-o copilărie (mărturie stau citeva piese semnate Clement-Bacău și numai ele) puternic-afectivă. **Alean,** poezia lui Bacovia, a apărut in revista ieșeană **Arta** in februarie 1904 (in OPERE 1978 se spune că a fost scrisă in 1903) : „C-un zmeu copiii-aleară, / Copil ca ei te vezi, / Și plingi... și-i frig de toamnă... / Și-i piclă prin livezi". Mai e de notat că Bacovia, mulți ani, a dat loc la Bacău acestui spectacol al străzii (ultimul care l-a evocat e Radu Beligan — „Mă țineam pe stradă după Bacovia") : poetul rătăcind pe străzi și copiii luindu-se după dinsul, atrași de mersul, de murmurele lui, litanii sfîșietoare. Necum să-i alunge : tablou caricat al infiripărilor-aspirații din 1903 ? **Jocul** din 1903 ne poate apărea azi ca o altă voce a poetului, mai modernă calendaristic, stoarsă de lirism, post-lirică, o binemeritată i-am zice, **incercare** („Dintre cite-am incercat") a marelui liric.

Dacă scrisoarea din martie 1905 adresată de Clement-Bacău lui Ovid Densușianu s-ar putea, cum a opinat Cornel Ungureanu, să fie opera altcuiva, poate a fratelui lui Bacovia, Constantin, care, am aflat intre timp, deși intreținea un cult pentru poet și ii juca feste (am mai aflat, intre timp, că și Constantin s-a incercat, lamentabil, in poezie, pastișind ieftin pe Eminescu in revista „Duminica", (asupra identității Clement-Bacău ca autor al prozelor și poetul Bacovia nu mai incap dubii.

Marcel Marcian

BACOVIA – sculptură de Nicolae Kruch

Ne-nvață baba jocul

— schiță —

Baba ședea pe prispă și ridea de copii.

Se munceau cu jocul arătat de dinsa. Rideau și ei cind se incurcau, rideau cu hohot și priveau baba.

— Bată-vă norocul !

Copiii se lăsară de mină și veniră lingă ea.

— Ne-nvață baba jocul ! strigară toți.

Ea incrucișă miinile pe pept și rise ușor.

— Cum, ați uitat !

— Dar ne-nveți inc-odată.

Și unul se puse in genunchi in fața ei, luă miinile ei zbircite și tremurinde in palmele sale mici, și-o netezea pe frunte vorbindu-i c-un ton rugător :

— Ne-nveți tu incă-o dată jocul ?

— Numai o dată ne mai arată, spuse un altul cuprinzindu-i gitul cu miinile.

Ea dădu din cap.

— Apoi am treabă.

Și se sculă.

Copiii se apucară din nou de miini făcind roată.

— Hei, ne-nveți ?

— Mă duc.

Și incet baba făcu cite un pas. Corpul incovoiat se clătina la fiecare pas. Copiii stăteau privind-o cum pleacă.

Desfăcură roata intr-o parte și rizind merseră inaintea babei. Făcură roată in jurul ei. Rideau cu hohot.

Baba in mijlocul lor rise și ea privindu-i pe toți :

— Nebunilor ! cine se poate pune cu voi !

1903

CLEMENT-BACAU.

(„Adevărul", suplimentul „Litere și Arte", 10 decembrie 1903)

CLEMENT-BACĂU e **discutat explicit in : LUCEAFĂRUL, 6 mai (M. Marcian), 3 iunie (Agatha Grigorescu-Bacovia) și 22 iulie (M. Marcian) 1978, 15 octombrie și 25 decembrie 1982 (M. Marcian) ; SCRISORI către Ovid Densușianu, vol I (publicate de un colectiv condus de Liviu Onu), București 1979 ; ATENEU, martie (Constantin Călin) și septembrie 1979 (Marin Buga, C. Călin, M. Marcian); dosarul CU BACOVIA (M. Marcian), august 1980, depus la biblioteci etc. ; STEAUA (M. Marcian, Mențiuni), februarie 1984 ; CONTEMPORANUL (M. Marcian), 15 mai 1987 ; și e vizat (atit cit cunosc) in : LUCEAFĂRUL, 2 septembrie 1978 (I. Constantinescu la colocviul „Cum ne revendicăm clasicii) și 18 iulie 1981 (M. Marcian), proza „Excelsior" din cartea** Petreceri **(M. Marcian), București 1980, conferința lui Cornel Ungureanu la RADIO BUCUREȘTI despre proza lui Bacovia, la 22 septembrie 1981, STEAUA (Leon Baconski), septembrie 1983, ATENEU (C. Călin), noiembrie 1986. Mai trebuie menționat că de proza semnată Clement-Bacău s-a ocupat, in anul 1980, studentul Iancu Nicolae Dănuț, absolvent al Facultății de matematică a Universității din București, in lucrarea sa de diplomă : Paternitatea textelor, abordare matematică.**

M. M.

Glose eminesciene

Că sinceritatea in poezie nu este in relație directă cu valoarea acesteia (și nu o determină) este de vreo trei milenii incoace un loc comun. Pornind de aici totul se incarcă de o anumită confuzie și de un nonsens etic ce, nu atit că „servește" teoriei autonomiei artei, dar, aceasta, sprijinindu-se pe umărul aliat, ar părea, doar pentru sufletele slabe sau de rea credință (adoratorii falsului și ai liniilor impure in artă), că reclamă neadevărul — horrible dictu —, ca pe o necesitate artistică.

Dar Poetul de stirpe aleasă **nu minte.** Tuturor marilor lirici fățărnicia și minciuna le-au fost străine. Neadevărul — iată ce Poetul abhoră. Căci a imagina, a proiecta pe un ecran spiritual, „a vedea", a-și reprezenta pentru a desena și descrie cu acuitate, a trece dincolo pentru a incremeni lumea nou-descoperită, intr-o lumină ideală, pură, nu inseamnă subt nici un înțeles al cuvintelor că poetul a mințit. Dimpotrivă ! Și dacă unii se vor indoi fiindcă nu vor înțelege spontan, alții, tot prin activitate spontană a spiritului se vor lumina și vor crede. Iar alții, pe un drum ocolit, dar sigur, prin cultură.

Homer, Vergiliu, Dante, Goethe, Eminescu, Milton, creatori de scene uriașe in care se frămintă lumi ce n-au existat in realitatea istorică, ci mai degrabă in lumina feerică a legendei, a basmului și mitului, dar s-au impus definitiv in realitatea artei —, ca obiecte de contemplație nemuritoare —, și in memoria omenirii, n-au mințit și n-au trișat niciodată. Și alții asemeni lor, poeți de geniu și toți poeții originali și vii ai tuturor neamurilor.

Poetul ridică in lumină o secțiune frontală dintr-un adevăr greu, dureros, profund al spiritului său. A incercat cu fervoare să-l proiecteze, in speranța că va fi înțeles, crezut și că va avea durată. Poezia mare, ca și lumea ideilor platonice, reprezintă, in puritatea ei, realul absolut, adevărul suprem. Iar Poeții, intr-o posibilă Uthopie a nemuritorilor tuturor virstelor omenirii, ca și străvechii nobili din Elada, ar putea spune privindu-se in liniște : „Noi, cei ce găsim adevărul"...

★

Îndrăgostitul de poezie (poet el insuși, dar fără să știe, deci fără conștiința puterii lui alese) descoperă in adolescență numele acelor poeți de care sufletul său vibrează. O undă misterioasă il indeamnă să și-i apropie tot mai mult și să trăiască impreună cu ei. Deși morți, ei devin părtași la iubirile și aspirațiile vagi, destul de tulburi și fără formă precisă ale acelui tinăr neconsolat. El va vorbi cu ei, recitindu-i (a cita oară ?!), li se va mărturisi, va intra intr-o tainică osmoză cu spiritul lor uimitor ; i se pare că au scris pentru el anume, ii cheamă ca pe niște penați proteguitori. Dacă nu va deveni poet, viața sa va păstra adinc amprenta acestei suave conviețuiri și, dintr-un ungher al lăuntrului (tot mai străin de sine și tot mai gol de lumea lui de început), incărcat de afecte imbătrinite și muribunde, vor urca din cind in cind semne blinde și benefice de de la acei tăciuni, acoperiți de spuza celei mai umilitoare proze, dar care intirzie să se stingă. Lumina lor, pilpiitoare, drămuită ii va reaminti că n-a murit incă.

★

Un Poet adevărat incepe lumea. Și o părăsește in locul unde moare. Acest mare proiect va trăi „suspendat" și prin sine, ca o monadă eternă in cultură. Nu mai există nici o șansă ca vreun emul temerar să o continue și să o sfirșească. Poezia lumii este plină de schițe de universuri, dar toate, oricit de magnifice și ambițioase, n-ajung să intreacă (și nici in poezie) unica lume pe care o cunoaștem, aceea a Creațiunii. Să fim fericiți dacă sublimele imitații ne-o vor deslusi mai bine ochilor noștri imperfecți.

Poetul este dator să facă in lume dovada puterii lui spirituale, neobișnuite. Altfel nici nu s-a născut, iar dacă a avut șansa să se nască curind nu se va mai ști dacă a trăit și nici cind a pierit.

★

Adevăratul Poet respinge idolatria. Nici unul din specia sa n-a avut trupul de abur sau mirosind a mirt, nici unul spiritul atit de pur și de inalt incit să pară un sfint. Chiar și cei mai mari au fost niște chinuiți ai nemuririi. Va trece printre trufașele statui și pe lingă chipurile cioplite intr-o rece reculegere. „Idolii tribului" ii sint așadar familiari dar a uitat să le aducă ofrande. Dar inteligența lui admirativă se va indrepta aristocratic către structurile afine și spre uriașii ce au dezmărginit lumea Către ei vor merge coloanele de ginduri și fuzeele elogiilor sale.

★

Dezmărginirea la care recurge Poetul pentru a se cunoaște și pentru a exprima lumea —, chiar și acea „dezlănțuire a tuturor simțurilor" — nu este anarhică, ci se intinde cel mai adesea in spectrul luminii. Arareori insă vor apărea poeți al căror mesaj se situează in infraroșu sau in ultraviolet. Arta lor cind ajunge să fie surprinsă și „văzută", uimește și infricoșează ca fenomenele cerești, cele atit de rare și neobișnuite. Timpul lor vine mai tirziu, dar se instaurează ca o durată imposibil de determinat, sfidind orice mode, orice tiranic manierism și făcind caduc orice rafinat epigonism.

★

Poetul mare ajunge să aibă curind după intrarea lui in lumea tăcerii dimensiunile și aureola unui erou. La fel cu eroul va fi cinstit, pomenit, prăznuit. Scurta și amara lui viață — cu toate că vor scotoci-o căutind „păcatele și vina, / Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt / Într-un mod fatal legate de o mină de pămint" — va fi așezată sus, pe un platou hieratic, unde intr-o lumină feerică va ciștiga o infățișare nouă, pe un Tabor spiritualizat. A pătimit mult, acum toți știu asta, dar nimeni nu-l mai plinge. Acel om slab, grav și concentrat, cu privirea căutind o țintă necunoscută, himerică, nu numai că a murit tinăr și nebun sau strivit de neindurata selecție a naturii sau neimpăcat cu trudita sa soartă, dar a infrint atitia monstri ai spiritului, adică adevăratele stihii ale lumii, incit El este astăzi marele invingător.

★

Aidoma icebergului, Poezia iși arată chipul plutitor ochilor lumii. Dar ciți vor bănui corpul ei enorm și straniu in adincul intunecatelor ape ?

★

Insatisfacția fără leac a Poetului de a fi nu numai hulit, dar și rău citit, rău înțeles, rău prețuit, „rău iubit" (cum spune Apollinaire). Dar ce bucurie se va trezi in el cind dintr-o mulțime dibuitoare, unul se alege și recunoscindu-l, ii vine in intimpinare cu brațele intinse!... Un geniu de dimensiunile lui Eminescu n-a avut parte, in viață, decit de foarte puține iubiri intelectuale. Dar Edgar Poe și Baudelaire, dar Leopardi sau Hölderlin ? Existențe triste, intunecate inainte de vreme dintr-o prea clară vedere a lumii contingente și a contemporanilor și-au purtat dezolarea „printre batjocuri și ocări". Precum acea mare pasăre a cerului oceanelor **„Ses ailes de geant l'empêchent de marcher".**

★

Cuvintele nu exprimă imediat Armonia. Funcția eufonică a versurilor, de obicei, o ascund. Muzica e intrinsecă, frapează, neliniștește sau... irită. Făptura armonică a Poeziei apare treptat și fascinantă in noutatea ei, abia după ce s-au indepărtat aburii narcotici din peștera in care ființează. Abia atunci reverberația cuvintelor pătrund țesuturile minții și mișcă strunele profunde ale inteligenței inimii. Și citeva minute, lectorul fericit, înțelegind, are sentimentul viu că participă la acea creație.

★

Lumea arhaică din care venim arde și pulsează din adincuri mesajele ei sacre, și ne trimite după un cod neștiut semnale uluitoare. Sunt semne ale vieții neintrerupte. Artistul in genere, dar mai ales Poetul, — fiindcă sensurile tainice ale acelei lumi au născut și au zăcut tot in tiparele Cuvintului —, are menirea să le surprindă și să le aducă subt ochii lumii. Cuvintul ecumenic și inițiatic răzbate, din zorile omenirii, prin soma spirituală a Ființei generațiilor, nemuritoare, pină la noi. Semnul acela vechi, enigmatic foarte, il caută pe Poet pe drumuri neumblate de mult, intrerupte sau pe meandrele unei ape subterane care se aude surd, dar tot mai aproape in noaptea născătoare a Ființei. De fapt căutarea are o dublă natură... Poetul, insuși presimte acel ceva straniu ce vine spre el și il caută. Atent, tulburat și contaminat de har, cu antenele intuiției la pindă, incepe a cobori in sine. Întilnirea se va produce undeva și intunericul lui, se va lumina ca de un amnar puternic. Poetul s-a lovit sau a fost numai atins de Ființa neintreruptă și perpetuă ce l-a ales pentru comunicarea tilcului arhaic din adinc. Despre acel tezaur neprețuit și uitat zăcind in matrițele inceputului, acolo la izvoarele lumii, se va vorbi sus, in zona conștiințelor incă o dată... Cine-i acel om obosit, cu ochii intunecați și genele arse fiindcă s-a fost atins de o scinteie din vatra sacră a spiritului ?...

★

Poezia —, magie degradată ? Desigur nu in intregul ei uriaș, aproape de necuprins cu gindul, căci marile epopei, poemele mitologice sau mistice, imnurile creațiunii și psalmii, poezia izvorîtă din istorie și aferentă ei — nu, precum și nimic din speciile fabulosului, legendarului sau baladescului. Dar in lirismul cel mai pur nu se poate descoperi un semn străvechi și veșted de implorare ? Nu par a fi conjurate niște forțe puternice și obscure, nu par a fi ocultate ruinele unui linear straniu, simboluri uscate ale unui alfabeton mort demult, rămase mai degrabă să-și fluiere plinsul subt ruinele vintului sau să se impietrească in dureri dezmărginite, decit să mai invoce vreo forță telurică ori cosmică ?

★

În zilele neliniștite ale scrisului simțurile Poetului și-au adormit eul empiric și sunt cu toatele treze întru așteptarea Poeziei. Și in somn, —, care de atitea ori e născător de poezie —, ele așteaptă ca niște capcane primul cuvint izvorit din lumea oarbă și tainică dinlăuntrul spiritului. În așteptarea îngerului cu care va lupta, Iacob-poetul este un ochi care ascultă.

★

Spontaneitatea nu este o virtute poetică ci o fată a inteligenței. Cei ce își fac iluzii admirind harul „spontan" al poeților mari, ar face mai bine să le cerceteze caietele manuscrise și confesiunile. Ar descoperi cum un Baudelaire, un Eminescu, un Rilke, intru „limpezirea" gindului, in efortul de a descoperi **„cuvintul ce exprimă adevărul"** s-au supus unor umilitoare, tăinuite și dramatice lupte in solitudine și așteptare. **Nil sine magno vita labore dedit mortalibus.**

★

Există „obiecte" grele ce par definitiv inerte și nu au vocația mișcării, pe care Poezia nu le-ar putea urni din loc sau rostogoli, nici imprimindu-le forțe și energii de cea mai năstrușnică natură. Pietre și găuri negre, bulgări stinși ce nu se luminează de atingerea razei petice. Necum să se lase pătrunse. Mai degrabă inveți un bizon să danseze sau un pește să zboare. Așa ar fi dacă orice făptură ori „obiect" nu ar aștepta la timpul hărăzit de destin ca poetul **lor** să le descopere, să le anime și să le cinte.

★

Nu toate timpurile trecutului indicativ fac să vibreze la fel pinza subțire a simțirii, de diferite intensități vor fi luminile emoției intelectuale și nu vor avea același răsunet in palatul de cristal al sufletului.

Mai-mult-ca-perfectul de pildă are un ceva de basm, pare a aparține unei lumi vechi, șterse, ofilite, pierdute intr-un deșert, incremenită in mișcarea ei pe celălalt tărim. Melancolia ce o emană este traversată de uitare și de renunțare.

Perfectul compus pare a indica ceva cu desăvirșire sfirșit și care nu mai trăiește decit dintr-o bunăvoință obosită : a aceluia ce evocă faptele, atmosfera, timpul. Este un timp al resemnării, al unei crude conștiințe ce iși șterge lacrimile și incearcă a spune pentru sine: totul e degeaba. Un timp al deznădejdii, al zădărniciei lumii și al neființei după care nu mai urmează decit muțenia absolută. „Trecut-au anii ca norii lungi pe șesuri / Și niciodată n-or să vie iară".

Perfectul simplu in poezie este un timp imanent, un timp al evocării colorate in care trăiesc mai cu seamă oamenii (dar și locurile, obiecte, lucruri, natura). Trecerea nu pare a fi atit de dură și irevocabilă (sau este numai o iluzie). Ne sunt apropiate faptele, cit și vorbele, ne inchipuim resortul lor, discernem cauzele intime, sintem capabili a vedea mișcarea lumii. Puterea noastră de a trăi in acest timp e mare fiindcă vedem și auzim in el. Lumea, dacă a murit, noi o vedem incă vie. Dar timpul nu e prea luminos prin aceea că toate aceste sfirșituri „recente", par a fi, vai, fără intoarcere. Un fior ne incearcă și un presentiment că totul se va sfirși mai curind sau mai tirziu.

Imperfectul este prin excelență un timp artistic. Timp al evocărilor suave și nostalgice, dar și al gesturilor mari, retorice, orgolioase. Subt conul său de lumină se cerne un regret al trecerii și se infrinează o melancolie. Toți pierdem ceva fără seamăn de prețios și, conștienți de aceasta, ne incearcă zimbetul amărăciunii. „Eram puternic împărat / Pe sufletească poezie / Luăm aminte că avem mari avuții, că eram tineri, că iubeam și nu știam de moarte". Ca și coardele viorii, timpurile trecutului, in poezie, nu seamănă, dar tonalitățile diferite sint complementare și-și răspund intr-o linie melodică armonică și complexă. La marii lirici toate aceste timpuri, oricită forță ar avea, stau totuși sub tutela prezentului prin care Poetul iși anunță eternitatea și iși atestă atemporalitatea.

★

Atemporalitatea poeziei emană din jocul vorbelor ca o impresie statornică. Nu este o deliberare a poetului ci o stare imanentă poeziei. E proprie muzicii și sculpturii (iar pictura abstractă, parabola poeziei și teatrul absurd au făcut pași mari in dorința de a o cuceri) și cum de n-ar fi a Poeziei ce folosește atit sugestia cit și evidența timpurilor. Felul marii Poezii de a trăi in afara Timpului se sublimează din orgoliul ei fără seamăn de a trăi in toate timpurile, de a pune stăpinire, de a se instaura prin puterea verbului ca un monarh absolut. Aceasta nu apare dintr-odată ci uneori subtil, alteori perfid, alteori straniu ca atunci cind, in fața Sfinxului, iți dai seama că el are de milenii in stăpinire deșertul (azi ca și in vremea cind Cezar cucerea Egiptul) ca o simfonie ce iți refuză tiranic existența unei alte realități temporale, ca statuile oarbe și cu fața intoarsă ale zeităților antice, tutelare peste zile și nopți, peste seculi și virste omenești. Este revanșa umilitoare și superbă a Artelor orgolioase impotriva vintului neguros și atroce al Timpului.

Pan Izverna

Rațiunea criticii

● G. Călinescu reprezintă integrarea intr-un circuit riguros a gustului critic, a rivnei prozatorului și a temperamentului său liric. Avem in persoana scriitorului demonstrația unei vocații proteice. Mircea Martin l-a numit **criticul-artist,** probabil ca să-l deosebească de marele său contemporan E. Lovinescu, căruia i se potrivește caracterizarea de **critic intelectual.**

Dincolo de această diferență, G. Călinescu apare drept un descendent din familia maioresciană, cel puțin in ce privește relația dintre realitatea imediată și mentalitatea critică. Personalizind fiecare din actele sale creatoare, G. Călinescu s-a ridicat de la bun inceput impotriva efemerului, a pledat pentru succesiune in idei, pentru ceea ce se cheamă **fir conducător.** A construi trainic pentru cine urmărește să intre in universalitate inseamnă a cere și a-ți cere să iei atitudine pentru „adevărata viață esențială", să observi evenimentele ca să participi la ele, să le trăiești intens, pină la uitarea de sine.

Moștenirea pe care ne-a lăsat-o poate fi sistematizată in două mari capitole. Unul este legat de asimilarea valorilor exemplare ale literaturii române in ample monografii din care două, cea despre Eminescu și cea despre Creangă, dau răspuns chestiunii care ne sint reperele, in ce mod stimulează ele celelalte talente.

Al doilea capitol, extrem de divers in tendințe secundare, aparent fragmentar, explicitează prin erudiție, exigență, savoare, vervă spirituală, marea incredere a criticului in rațiunea criticii.

Critica nu este pentru el o manifestare in sensul tradiției decit dacă se călăuzește după binomul raționalitate/personalitate. Ca atare, deși „critic-artist", G. Călinescu nu este mai puțin un critic raționalist in măsura in care susține dreptul personalității să controleze orice verdict, orice impresie să nu se piardă intr-un labirint de interpretări.

În ambele capitole ale operei călinesciene, inteligent complementare, pe primul plan stă — insoțind explicațiile de amănunt, demersul teoretic, portretizările, vibrația evocatoare, o poziție principial raționalistă. Codul criticului, de la **Viața lui Eminescu** la **Estetica basmului** confirmă tiparul fundamental din **Istoria literaturii române de la origini pină in prezent.** Nu este un tipar ostentativ, dar nici unul cit de cit neglijabil. În mod curent el luminează o opțiune directoare, descifrarea izvoarelor și a cristalizărilor acestora in opere de artă. A recunoaște transferul vital de la rădăcinile naționale in structuri delectabile — acesta a fost mereu scopul criticului, proiectul său interior. Documentarea vastă, ocazionată de examenul destinului eminescian (antum și postum) atestă că, in tehnica utilizată, G. Călinescu se organizează ca un arhitect, clădirea sa avind nivele, apartamente, treceri etc. ca și cum tot ce edifică el in materia sensibilă a cuvintului a fost mai intii verificat in piatră. Trecerea lui de la biografie la exegeză seamănă cu ambițioasa indreptare de la hirtia de calc spre munca de șantier.

Pină să ajungă aici trezește vie admirație prin modul in care zidește trainic, pe temelii de mare temeinicie a informației.

În marginea adecvatei elaborări a **Operei lui Eminescu** (1934—1936) s-ar cuveni reținut și faptul că, indiferent de fază, psihologia marelui poet trăiește pe toate planurile, senzualist, faustic, demonic și mai presus de toate inalt patriotic. Încit explicindu-i romantismul, criticul urmărește cum geniul are un corelat uman și anume voința de a fi in epocă un factor de ordine, o **conștiință ordonatoare.** Aici, intre feluritele atitudini eminesciene, se compune diagrama inepuizabilei sale modernități. Eminescu, afirmă criticul, acumulează intr-un sărbătoresc echilibru reverii cosmice, impulsuri uranice, deghizări cosmogonice. Îndreptățirea lor se asociază cu o savant disimulată plăcere de a dizerta, persifla, sugera plin de inventivitate pe marginea fizionomiilor sociale, a accidentelor geografice, a capriciilor meteorologice.

Mihai Ralea a vorbit despre eclectismul călinescian. Mai degrabă eclectismul (cit este) devine apoteoza unui raționalism al superiorității, o formă de intervenție a raționamentului dialectic pentru cercetarea fixațiilor de natură ingust didactică. Punctele sale teoretice in clasarea clasicismului, barocului, a comunicării semiotica să invoce, fie că le place, fie că nu, ascendentul călinescian. Întotdeauna stringenta gindirii lui a permis degajarea de servituți pedante, a conferit un coeficient acceptabil aplicării unor metode pe cale de șlefuire, contestate doar din exces de formalizare. Investiția călinesciană atit la nivelul problematizării dar și la cel al exprimării se regăsește cind comentatorul disociază intre istoria literaturii și istoria culturii, cind pune in legătură marii pionieri precum Slavici și Coșbuc cu Rebreanu și Blaga, cind respinge confuzia valorilor dar izolează pagina inspirată la Bolintineanu de intregul vetust. Violența față de Al. Vlahuță și Cezar Petrescu spulberă și ea confuzia intre estetic și etic, intre intenția moralizatoare și efectul discursiv nefast.

Critic pină in virful unghiilor, G. Călinescu prețuiește (simptomatic pentru nevoia lui de totalitate) pe cărturarul implicat in cercetarea de istorie literară. Ce recuperează istoria literară afirmă plenar critica trecind prin poetică și unificind pe artiștii dotați cu cei incă nenăscuți. Trecerea spre aceștia din urmă dezvăluie in G. Călinescu pe cel mai acut comentator al intregii noastre deveniri, cu filiații greu de inchipuit dar perfect plasticizate de critic, ca de pildă intre Ion Neculce și M. Sadoveanu, intre Dimitrie Cantemir și N. Iorga, intre Nicolae Filimon și I.L. Caragiale.

Simpatia față de marii moderni, față de Ion Barbu și Bacovia (chiar și aprecierile pătimașe și eronate pot fi citate) denotă, cred, o manieră proprie de legitimare a organicității literaturii române, efortul criticului indreptat spre aplicații niciodată caduce. Iar dacă E. Lovinescu separă critica literară de istoria literară cu argumentul că ele nu conlucrează, G. Călinescu inregistrează un cuprins comun și pe cit cu putință identificarea selectivă cu dislocările de sensibilitate suprapuse in ambele registre. Prin aceasta se explică, probabil, schimbarea de accent calitativ la E. Lovinescu, preponderent critic al modernității literare, in vreme ce G. Călinescu inaintează pe ambele fronturi.

Nu incape indoială că perseverența cu care a cultivat cercetarea retrospectivă și critica „la zi" dă expresie integrală organicismului călinescian. Integrat intr-o dominantă proteică, sub semnul căreia criticul, prozatorul, poetul, dramaturgul, publicistul, actualizează categoria de scriitor complet. Artist de mari deschideri, productiv, inventiv, surprinzător pină la fabulos, G. Călinescu testează plenar capacitatea literaturii române de a-și dovedi bogăția scăpărătoare, forța propulsivă, inclinațiile innăscute, năzuințele formative, veritabila maturitate.

Cind in plin proces de trecere de la o generație la alta apar pe lingă criticii consacrați nume noi de istorici literari și de critici, in venele lor circulă ardoarea cu care G. Călinescu face plauzibile tensiunea ideilor, motivația orizontului ideatic, sentimentul de implinire propriu visului tineresc.

Ca spirit tutelar al tinerei generații, G. Călinescu propune un gen de rafinament al acuității, pe cit este și al transfigurării. Filtrul personalității lui atit de orgolioase alege rivna cunoașterii acolo unde demersul incepătorilor incearcă să-și apropie mai intii scriitura ca o șansă pentru stabilirea convergențelor de substanță.

H. Zalis

Forța tradiției

Urmare din pag. 1

chime. Îndeobște, despre astfel de medii se invocă ideea de etnografic și se face apel la o tradiție populară ce asigură continuitatea și reproducerea unor forme ce sint insensibile la preschimbările mari. Însă, la drept vorbind, exercițiul continuu al unei formule de viață doveditoare a unei organicități ajunge să aibă netezimi de cultură „cultă" și ceea ce, prin mediu social, ne apare drept folcloric este in realitate un strat cultivat și cu manifestări neintimplătoare. „Cultă" era, in fond, și lumea nemțeană de unde apăruse Creangă și o intreagă literatură română cu origină rurală exemplifică acest specific ce ne intimpină de indată și se impune esteticește curind. Pecețile acestei lumi se puteau observa in poezia lui A. I. Zăinescu incă de la cele dintii producțiuni și lirismul este astfel supus, de nu cumva chiar o exprimă cu fidelitate, „legii viei". Aceasta este o emblemă tot atit de elocventă (spre a defini o lume unde poetul este deopotrivă aed rustic și coribant), precum ar putea fi pentru universurile campestre — legea griului ori pentru lumile alpestre — aceea a codrului nepătruns. Însă „legea viei" nu-i in fond doar o expresie de civilizație vernaculară și cu realitate probabilă doar intr-o regiune de sub munte, unde podgoriile se intind ca niște uriașe briuri verzi către soare, aceasta comunică prin ea insăși alte și alte straturi de civilizație ce nu-s nicidecum recente și este inevitabil a lega astfel de formule lirice de cintece cu străvechime și aflate in legături naturale cu dionisiacele și saturnaliile, cu pitoreștile sărbători ale vegetației renăscătoare. Invocind via, noi revigorăm in memorie stratul trac. O anumită exuberanță ce nu poate fi pusă in seama spiritului de juventute era in afară de orice indoială in poezia dintii a lui A. I. Zăinescu și ceva din reminiscențele, inerente de altminteri, ale unei spiritualități păgine și cu virstă multimilenară trebuia să se intrevadă aici. Dar „primitivitatea" înțeleasă nu valoric ci categorial nu se evidențiază căci oricite urme din vechime ar fi, totuși organizările populare și o viață istorică orinduită in forme de civilizație străină de excese temperaseră o materie originară contemporană in fond cu Hellada tragică, a „tragos"-ului și a ditirambilor. Poetul ilustrează, dar, această lume autohtonă, unde echilibrul e mai degrabă izbitor și se observă cu precădere, iar nu htonicul, formulă asimilată — și care, astfel, datează. „Legea viei" devenea nu parabola elină a vegetației dionisiace ci mai degrabă aceea biblică, a „semănătorului", arătind forme de civilizație așezată. Poetul o exprimă și ii este interpretul chiar dacă năzuința lui nu tinde către anonimatul de aed ci țintește a configura o individualitate. Însă de la „legea" simbolică a viei și pină la „Recviem intr-un cimitir de mașini" și incă pină la „Abatoarele de greieri" tonul se corectează fără a suferi depline preschimbări. Într-un anumit fel, biografia hotărăște aceste fluctuații totuși de neevitat. Ele aparțin, de altminteri, poetului român ce apare dintr-o lume de orinduiri stabile, tradiționale și care intilnește deodată verhaerianul „oraș tentacular". Din paradisul lumilor vechi, sufletul cade intr-o lume ce se arată a fi neințeleasă de nu cumva chiar primejduitoare pentru un spirit care se consideră candid. Aceasta e reacția lui Nicolae Labiș, ale cărui „Prime iubiri" au ceva din angelismul structural al „Poemelor luminii", deși altfel formulat stilistic ; de aci, dramatismul „Luptei cu inerția", o altfel de reeditare la „În marea trecere". Astfel incit și liricul „abatoarelor de greieri" (imagine și aceasta emblematică) este un labișian. De aci inainte, poezia insăși va exprima o tensiune care este profundă și irezolvabilă. Omul lumii tradiționale ajunge, dar, a se supune necesității, unei **ananké** ce nu se poate evita. Însă esențiale rămin năzuința către statornicie și idealul, inițial, al echilibrului intotdeauna căutat intr-un lirism tulburat și totuși destinat, prin condiția lui chiar, clarificărilor. Lirica exprimă poziția unei forțe pozitive și voiește a propune soluții care izvorăsc din geografia tradiției.

Aceasta e, de altminteri, formula poetică de acum a lui A. I. Zăinescu, dramatică prin conformație și conținut, totuși sintetică stilistic de vreme ce se alătură aci formule evidențiate de autor in momente anterioare. O evoluție pură și simplă nu se poate insă detecta sub raport propriu-zis stilistic deși axiologic lirismul capătă de la o manifestare la alta indreptățiri noi. Poetul revine asupra unor forme de inceput, apoi le abandonează parțial, revenind din nou in ideea de a le imbogăți, pretutindeni fiind vizibile alte și alte incercări ce innoiesc fața poeziei fără a o schimba in chip fundamental. De aci a rezultat un stil ce se poate recunoaște, avind anumite dezvoltări epice de conținuturi sufletești, indrumate adeseori in direcție simbolică și exemplificind o dramă care ia forme potrivite in raport cu un fond și el dramatic. Năzuința de a se individualiza in cadre tipice (și care aparțin lirismului de după Labiș) și de formulări prozodice tradiționale se traduce, fără de indoială, in concretul creației.

POST RESTANT

Uneori ni se întîmplă să primim scrisori a căror răutate ne îngheață. Iar după ce ne îngheață ne deprimă. Ni se pare atunci că ne-am făcut-o singuri, că, de fapt, aceste scrisori veninoase nu fac nimic altceva decît să amendeze lipsa noastră de inteligență atunci cînd ne-am angajat în această întreprindere. Ne vedem deodată priviți subaltern, ca niște bieți funcționari cu buzele pecetluite care, oricum ar fi vremea, trebuie să suporte în cușca lor de placaj și sticlă toate vicisitudinile ei. Sau ne vedem ca pe un amărît de soț, decăzut din condiția sa sublimă de iubit și plimbat cu lesa prin oraș („asta ai voie, asta n-ai voie, nu te uita, nu vorbi, nu cînini ș.a."), jignit și făcut în toate felurile, după ce, cu nu prea multă vreme în urmă, trăise răsfățul cuvintelor și mîngîierilor. Se întîmplă însă și așa, să te trezești cu un potop de venin drept în față, atunci cînd nu te aștepți, atunci cînd poate, în neștiința ori inconștiența ta, ai fi așteptat „un potop de simpatie". Se întîmplă, dar nu e de dorit, dacă vrei să fii cît de cît și încă sănătos la minte și la inimă. De aceea, asemenea oameni trebuie ocoliți, trebuie lăsați să fiarbă în cazanul lor de nemulțumiri, în care nu știu, dar nici nu mai au cum și cu ce să se bucure.

★

Citățm din „Reglement asupra Serviciului în Campanie și asupra Manevrelor celor mari", București, 1872 :

38. „Raporturile importante trebuie să se facă înscris, cînd timpul și circumstanțele o permite; asemenea se urmează chiar în ceasurile mai puțin grave, căci redacția unui raport este garanția esactității sale, garanție cu atît mai trebuincioasă cu cît acela care face raportul este de un grad mai puțin înalt și a avut mai puțin timp pentru a face observațiile sale. Acela care face raportul devine respondetor prin iscălitura sa de ceea ce el coprinde. Pentru acésta trebuie să'și ingrijéscă redacția, trebuie să se exprime cît se poate mai precis și mai clar, întrebuințînd un stil de telegrame. Trebuie cu toate acestea să deosibiască bine ceea ce scrie sigur, ceea ce a vedut el însuși, de ceea ce i a raportat altul sau de ce este numai uă presupunere. Se va sili a'și da séma liniscit și liber de ceea ce a vedut; se va feri de a lua lucrurile ușurel, precum și de a le cresce importanța, ceea ce ar da loc la alarme de prisos. Cînd este cu putință verifică el însuși scirile ce a aflat. Adesea-ori este de trebuință ca comandantul să scie că lucruri care privesc pe inamic nu s'au schimbat sau că inamicul nu s'a găsit într'un loc presupus."

★

DOINA MOLDOVEANU, Rîmnicu-Vîlcea : Deși aveți atît de puțin timp, totuși noi nu disperăm și vă așteptăm cu proză în continuare. Cînd există talent, nimic, nici chiar lipsa de timp, nu-l poate împiedica să se exprime. Altfel, veți intra în categoria mai largă a celor care pretind că ar fi putut scrie romane, dar...

TEODOR SĂRĂCUȚ-COMĂNESCU, Ghidigeni, Galați : Aveți umor, însă nu prea știți să-l folosiți. Deci, mai trimiteți, ceva mai... serios.

ILY, București : Cînd veți prefera să semnați altfel, vom sta de vorbă. Doar nici noi nu folosim pseudonimul, în această corespondență. Faceți deci un simplu act de reciprocitate, semnînd cu numele adevărat.

B. DUȘAN, Timișoara : Nu v-am dat numele întreg, pentru că în cazul dv. nu mai... corespundeți rubricii. Ați publicat și veți mai publica, noi dorindu-vă succes. Din ce ne-ați trimis, să vedem, poate „Bătrînul și bicicleta". Am dori însă și alte proze și o fotografie.

ALEXANDRU DURAN, Pitești : Reportajul dv. despre orașul în care locuiți este frumos, deci își așteaptă rîndul în revistă.

OVIDIU GABRIEL-DURAC, București : Versurile, cum ar fi trebuit să știți, citind revista noastră, merg la „Poșta redacției". De data aceasta le-am transmis noi. Data viitoare însă...

SILVIU CALLAT, Mangalia : Scrieți „frumos", însă mai puțin adevărat. Nu știm dacă e mai bine invers. Știm doar că bine ar fi să fie și frumos și adevărat. Cum însă nu putem hotărî nimic după o primă și singură încercare de proză scurtă, vă așteptăm cu altceva. Dar nu cu un roman, ci cu ceva mai mic, cu un „gol", de exemplu.

DRAGOȘ ROUĂ, Rîmnicu Vîlcea : Ce nume frumos ! Măcar și pentru el și tot merita să alegem „Jucătorul de șah".

„Totul e pregătit.

Și rememorarea tuturor evenimentelor care m-au condus pînă aici venind de la sine, integrîndu-se ca un capitol necesar în acest straniu ritual.

Eram parcă într-un hotel, dar asta nu are nici o importanță, eram pur și simplu într-un loc provizoriu, și la început am fost doar intrigat. Am văzut doi oameni stînd de o parte și de alta a unei table cu pătrate albe și negre și la început am fost doar intrigat de detasarea lor față de ceilalți, de nonsalanța cu care evitau orice posibilitate de comunicare, de liniștea și bucuria reținută a izolării lor. M-am apropiat, și locul mirării a fost luat de fascinație. Descopeream, mai bine zis, intuiam, prin niște procese pe care nici acum nu mi le pot explica, regulile jocului, și, pe măsură ce înțelegeam, mă lăsam lenes în voia acelei senzații ciudate.

Așa a început.

De atunci, șahul m-a acaparat lent, dar ireversibil. Mi-am perfectionat încet jocul și am înțeles treptat bucuria reținută și plăcerea izolării în acea luptă extraordinară. Progresam repede. Jucam mult, foarte mult, detașîndu-mă astfel de cealaltă latură a vietii (desfăcusem încă de atunci viața în două : șahul și restul). Învingeam aproape mereu și nici acum nu pot găsi un element de comparație pentru bucuria aceea tăcută și totusi puternică, vulcanică, pe care o simteam după fiecare victorie.

Apoi a venit vremea cînd învingeam regulat. Căzusem într-un fel de somnolență blazată, făceam mișcările aproape inconștient, știind chiar după primele mutări că voi cîștiga. A fost o perioadă grea, mi se făcuse într-un fel frică : de ce așa repede, atît de putin...

Apoi a venit EA.

EA a fost singura mea parteneră. Sau poate numai de ea îmi aduc eu aminte. Ciudat, cînd jucam, nu rețineam absolut deloc trăsăturile fizice ale adversarului, ci numai modul de gîndire, modul de a se desfășura pe tabla de șah.

EA nu numai că m-a învins, M-a umilit. Din toate jocurile nu mai reții decît gratia degetelor sale uluitor de albe și lungi atingînd piesele și golul în stomac pe care-l simteam la această atingere. Și totusi, umilința pe care o suportam după fiecare partidă pierdută, se amesteca spăsit cu un fel de fericire : eram învins. Deci exista cineva care știa într-adevăr mai mult decît mine. Deci existau, încă, teritorii virgine. Pe lîngă golul în stomac și hipnoza aceea a degetelor ei, mai simteam (de fapt era vorba de aceeasi stranie intuiție) și un fosnet de crisalidă spartă, o evadare într-un spațiu cu altfel de amplitudini. Apoi am devenit imun la hipnoza degetelor ei și am reusit să o înving. După asta am fost mult prea ocupat cu explorarea teritoriilor noi ca să-mi mai dau seama dacă mai simt sau nu golul acela în stomac, și EA a dispărut la fel de discret cum apăruse.

Acum, totul e pregătit.

Rememorarea, penultimul act al străniului ritual, sfîrsindu-se cu gîndul că nu a mai rămas nici o crisalidă, sau că poate asta e ultima.

Totul e pregătit : oglinda, ocupînd tot peretele din fata mea, masa, piesele. Am tăiat o jumătate dintr-o tablă de șah, pe care o pun, lipită de oglindă, pe masă. Acum am o tablă întreagă. Asez piesele mele, albele, atent, foarte atent, încet, exact în centrul micilor pătrate. Habar n-am din ce cauză, dar ele sînt negre.

Înfrigurat, fac prima mutare. Cel din oglindă răspunde la fel (e totusi o oglindă).

Fac si a doua mutare. Celălalt mă imită.

A treia. La fel.

A patra...

A cincea...

Brusc, îmi dau seama că nu voi putea cîștiga niciodată".

Iulian Neacșu

Eroul contemporan

Urmare din pag. 1

cial disputa — păreau, pentru unii, suprasaturate de marea și vechea, atît de variata galerie de personaje literare — au simțit nevoia să încerce formule noi, experiențe inedite. Dar celelalte literaturi — nu mai puțin strălucite și prin panteonul figurilor literare, cum ar fi cea engleză, spre pildă, a continuat să curgă pe albia mare și sigură a tradițiilor clasice, adăugîndu-și, în chip firesc și vital, cuceririle tehnicii literare moderne, a unei sensibilități și problematici ce țin de secolul nostru. Exemplul este valabil și pentru alte literaturi europene și chiar pentru literatura continentului American. Ba mai mult, chiar pentru literatura franceză : recentele premii decernate o dovedesc din plin.

Fenomenul mi se pare semnificativ — el dovedind o creștere a conștiinței de sine a literaturii, a creșterii responsabilității omului de litere. Într-o epocă frămîntată — ca aceea a secolului nostru — în care au avut loc două mari conflagrații mondiale, în care pe lîngă marile cuceriri ale științei și uriașii pași pe care omenirea îi face spre civilizație — în care speranța de veacuri a demnității și libertății își găsesc întruchipări verosimile și speranțe care prind contur — în acest secol există încă zone în care foamea, demența rasială, războiul, umilința, mizeria fizică și morală, domină. Omul trebuie apărat, a fost deviza mare a artiștilor din toate timpurile. Pentru a fi însă apărat el trebuie cunoscut. Cunoscîndu-l, putem să-l descriem și astfel, rostind adevărul despre el — putem să-l apărăm, să-l ajutăm să-și depășească impasul, să facem ca speranța să fie mai aproape de el.

Este ceea ce fac cei mai buni oameni ai literelor române de azi. Omul, creator de valori, constructor temerar al noii lumi, a devenit un erou al cărților noastre.

Lecția Cehov

Urmare din pag. 1

un notabil succes de critică (s-ar zice că e una din fericitele obsesii ale lui Eugen Simion), dar popularitatea în rîndurile cititorilor e de-a dreptul senzațională. În biblioteci, cărțile sale sînt cele mai hărtănite și librarii le țin la mare preț, zăvorîndu-le sub tejghea și oferindu-le, condiționat, numai împreună cu opuscule greu vandabile. Cu un Băiesu obții lesne un arbore cotit, cînd îți repari automobilul, ori ai acces la cine știe ce delicatese. Cărțile lui Băiesu fac în acest sens o loială concurență fatidicelor calupuri cu țigarete Kent și... și uite cum îmi pierd stilul sobru-respectabil și încerc fără noimă să-l parodiez.

Deci să redevin „serios", să uit că-i (mai) sînt prieten și să-l cercetez cu profesională deferență dar mai ales cu acea notă de obiectivitate ce-și refuză rostirea tandră.

N-aș vorbi despre dramaturgul Băiesu, recunoscîndu-i în totalitate producția. Îl las altora în seamă pe scenaristul de film și televiziune. Poetul care a fost a expiat din fericire prin voluntară decizie. Las deoparte și jurnalistica. N-ar fi mare lucru : cîteva mii de articuli, acolo. Sînt captivat mai cu seamă de proza sa scurtă ce probează indubitabil perfecta însusire a lecției Cehov : eficacitate, frazare succintă, umor și, peste toate, un farmec mai degrabă trist, plutire în fantastic și bunătate.

Nu, Băiesu nu-și urăște personagiile. Cum nici nu le iubește din cale afară. Bune sau „rele", ele îl reprezintă. Naratorul e implicat în construcția epică, cele mai multe texte sînt, în fapt, relatarea nemaipomenitelor isprăvi cu care se confruntă un pasnic scriitor de umor, tolerant cu scăderile oamenilor (Mazilu opera exclusiv cu viciile capitale) nezgomotos și nejustițiar. Prin biroul eroului trec mărunți escroci, chilipirgii, hahalere ale lumii circiumilor, damicele tarifind Erosul, soacre abuzive, șoareci ai arhivelor. Pe un spațiu incredibil de mic se declanșează, brusc, un conflict, o întreagă nuvelă e comprimată (cu cap și coadă) în patul procustian al schiței, dialogul e abrupt, utilitar (niciodată doar de coloratură) și, dincolo de morala fabulei, hazul ce se produce e enorm. Într-o asemenea compunere (devenită printr-un capriciu doar o scurtissimă „piesă" dialogată în volumul pe care îl am în față „Întîmplări trăite de alții") scriitorul primește vizita unui nepoftit ce-i reproșează că ar fi fost denigrat în chip scandalos. Într-o pagină în revistă nepoftitul s-a recunoscut în ipostaza unui fotbalist care „intră, într-o luni dimineață, în restaurantul «Ghiocelul» și se repezi cu frenezie asupra unui litru de vin alb și sec". I se cere autorului să „modifice porcăria" pentru motive absolut convingătoare : „Ia zi, ai stat vreodată în cantonament de marți pînă duminică, urlînd de plictiseală, de dorul familiei și al logodnicei, care se distrează în răstimp cu un doispe be la restaurantul Băneasa ? Te-a lovit vreodată cineva la țurloi, să urli de durere ca din gură de reptilă și să-ți blestemi tatăl care te-a zămislit și mama care te-a născut prin cezariană într-un spital comunal ? Ai stat vreodată cu piciorul în ghips șase luni de zile, cu ochii în tavan, pierzînd zece deplasări externe, egale cu cinșpe ghiuluri și două video? Ai făcut operație de menisc ? Ai ieșit vreodată pe gazon la sfîrșit de noiembrie sau început de decembrie, la minus cinci grade, în maieu și chiloți ?" „Convins" de pledoaria căreia i s-a adăugat și o amenințare cu bătaia, scriitorul își repară gestul aducînd oarecari modificări paginilor atît de pripit concepute : „Uite, am să scriu așa : Fotbalistul Deșu intră, într-o luni dimineață, în Biblioteca Academiei R.S.R. și se năpusti cu frenezie asupra operelor complete ale lui Immanuel Kant".

În „Vizita întoarsă", exasperat de vizitele prea dese ale vecinilor ce veneau însoțiți de o adevărată menajerie („un cîine mops, o pisică în dungi, un hamster și un canar") eroul schiței aduce și el o „rezolvare" a situației limită apărînd în fața musafirilor abuzivi cu un... șarpe boa înfășurat în jurul mîjlocului.

Puțin obișnuit e și mobilul schiței „Serviciu contra serviciu". Unui „mustăcios", la o nuntă, cineva îi cere să-i facă un serviciu : să-i dea propria nevastă de soție („Deși eram vechi prieteni și colaboratori pe plan profesional, el s-a îndrăgostit de nevastă-mea, brusc") dar e refuzat chiar și de soție. De ce ? „I-a explicat (pretendentului) clar că e încurcată de circa cinci ani cu șeful ei și că acesta ar fi capabil de un infarct sau chiar de o răzbunare atroce aflînd că l-a trădat."

Contopistul Dudulău a pierdut o servietă cu documente de serviciu și vede în asta ticăloșia premeditată a colegului Podircă. Acesta l-a invitat să „servească" o ciorbă de burtă și o bere după care a imaginat un „plan mirsav de corupere" cerînd, în continuare, zece mici proaspeți și mustoși de se topeau în gură și două baterii de Jidvei, brumate, la care adaugă o pastramă sfîrîindă cu tulburelul de rigoare. Aici filmul se rupe și Dudulău nu știe cum a rămas fără servietă. Chemat în fața șefului pune totul în seama „ticălosului și mîrsavului" de Podircă. Se dovedește că, spre a-l proteja, „ticălosul" oprise servirea tocmai pentru ca Dudulău să n-o piardă. Mișcat, Dudulău se reindulcește brusc : „Înseamnă că are, totuși, un fond sufletesc bun... Nu-i așa ?"

De unde mă întorc și repet afirmația că eroii lui Băiesu nu sînt „nebuni fătarnici", nu sînt nicicînd canalii și că o obsesie a autorului e tocmai revelarea acelui fond sufletesc bun.

Abil, minuțios cu mișcarea detaliilor ca un ceasornicar, Băiesu narează mucalit, plin de culoare și, cînd ocolește tentațiile succesului facil, ni se propune ca un scriitor de excepție al momentului literar actual îndreptățind dragostea pe care cititorii i-o poartă.

Mai apropiat în cele mai solide din paginile sale „umoristice" de Cehov decît, paradoxal, de Caragiale, prolificul nostru Ion Băiesu deconcertează prin modul în care, adesea, se risipește, atrage și intrigă dar, hotărît lucru, alcătuitorii de bilanțuri literare îl situează de pe acum pe o înaltă treaptă valorică.

Opera sa impune respect. Ea se zidește, durabil, sub ochii noștri și e o bucurie să pot scrie aceste rînduri făloase despre un om nărăvit și el întru lauda altora, autor de (acestea nescrise) mirabile și fermecătoare „Cărți cu prieteni".

Desen de Raluca Grigorcea

CUMPĂNĂ

Cele cinci versuri

Cîmpule, seară de seară,
mi-ai pîndit sora pe-afară
și ai prins-o cînd dormea
și-ai crescut încet pe ea
și-ai lăsat-o-n moarte grea...

George Alboiu

REMEMORĂRI

Două fantezii de toamnă

1.

E undeva un loc viguros unde umbra îmbie la somn și frăgutele ademenesc ursi hăituiți. Noaptea poți vedea copaci de cleștar cu ochi și cu cojoace de sciți. Se aude furnica urcînd pe răsina sticloasă într-un drum ipotetic care duce spre nori și poți auzi cum se tînguie vulpea bătrînă și cheală și chiar duhurile munților uneori. Stînd răstignit pe o piatră cu mușchi zdrențuit mirosind a tămîie și a lînă de oaie netunsă, trece pe lîngă timplele tale legănîndu-se candela lunii de carii străpunsă. Spre dimineață te acoperă un abur ușor ca o mantie rece și parfumată acoperindu-ti lin oasele, firele părului, coastele pînă la inima cu sclipiri de rubin. Și eu cunosc bine locul acela și mă retrag în el uneori. Să nu vă miratì dacă într-o zi cineva mă va găsi adormit ca un prunc printre flori.

2.

Nu veți înțelege niciînd că sînt singur ca marea și că țipă în mine o mie de spaime străvechi. Stau nemișcat în genunchi ca o troiță de țară la marginea drumului dinspre Lume... Voi nu știți decît nopțile acelea buimace îmbătate de lună ca de un vin tulburel, nopțile în care se surpă dealul peste mine și în grădina pustie, pe crengi, gutuile vechi putrezesc de desnădejde sub ploi.

Dacă m-ați fi desvelit în timpul somnului ați fi văzut pe pieptul meu svîcnind speriat blazonul neliniștii înscris cu linii nesterse pe locul unde, dedesubt, bate, mai bate îndrăgostită de mirosul acestui pămînt, inima mea...

Mircea Micu

Drum peste Rotunda

Urmare din pag. a 5-a

Gustav Roessler sînt încă oameni tineri dar soselele modernizate de ei, sau clădite din temelii, sînt lungi și cîteva, de-acum, vechi adică verificate. Amîndoi sînt legați în exclusivitate de firma clujeană. Un caz de legătură extrem de strînsă îl reprezintă Zoltan Zorgher al cărui tată a fost contabilul șef al unității ; în prezent la A.D.P. Cluj, forul tutelar al brigăzii din Dej, lucrează și soția inginerului drumar. Cu copiii e altceva : ei au hotărît singuri. Vor fi drumari-podari. Cristian, cel mare, este deja student și fata, Diana, pentru a simți ocrotire și sprijin pe perioada studenției, a reușit la admiterea în facultate tot în sectorul drumuri și poduri, deși tînărul inginer și bătrînul tată zice cînd se întoarce de la telefonul care i-a dat vestea, „Domnule, și doar i-am spus, că nu drumuri și poduri". Are totusi un abur de lacrimă în colțul ochilor, dovadă că va trece ușor peste neascultarea fiicei sale. Dar de ce nu drumuri și poduri ?

„Eu știu, simt eu că ceea ce facem noi nu este treabă de femeie. Poate e prea multă singurătate în viata asta a noastră și ea e greu de suportat de către o femeie".

„Și voi, ca bărbați, cum o combateți ?"

„Dacă te-aș convinge că nu spun vorbe mari, ți-aș răspunde prin muncă".

„Și dacă nu m-ai convinge ?"

„E, e mai simplu atunci : prin muncă. Serios, cel puțin cît am lucrat în Libia, izolați în plus și numai în limba noastră, singura soluție era munca inversunată, să ai de lucru toată ziua".

„Dar dacă vă e dor totusi de singurătate ?"

„Mergem la șeful stației C.F.R. Rodna Veche, Simion Romanca. El are o experiență de 22 de ani în domeniu. Cred că a învățat cum se combate. El, cel puțin, are trenurile lui zilnice, poate pleca un pic cu fiecare dintre ele. Mie, însă, mi-e dor uneori de tenis. Dar joc mult prea rar !".

★

La capătul călătoriei noastre am atins Bistrița Aurie. Dacă privești dinspre Rodna acolo, lîngă Cirlibaba este capăt de lume. Discutînd cu Adalbert Sallo, șeful colectivului de acolo, am reținut că ceva anume se găsește tocmai hăt, departe, la Rodna. Asa și cu un drum, pentru a-l înțelege trebuie să ai unghiul cel mai potrivit de cuprindere. Și, mai ales, să circuli pe el într-o întreagă zi ploioasă.

(Fragment din cartea de reportaje „Pe uscat, în aer și pe apă")

Contribuția „Gazetei de Transilvania"

Urmare din pag. 1

resată și la înălțimea chemării sale, pusă în serviciul cauzei naționale române, te salutăm cu devotament. Cu adîncă venerație și admirație ne prezentăm înaintea memoriei fericiților fii fondatori George Barițiu și Iacob Mureșianu, marilor dascăli ai încercatei noastre națiuni, care și-au îndeplinit sfînta și marea misiune de a ne lumina în cale, ca să putem ieși din sclavia milenară", ... „luptînd greaua și sfînta luptă a dezrobirii neamului nostru". Ce publicație nu și-ar dori pentru sine asemenea aprecieri, marcate de entuziasmul solemn al istoriei. George Pop de Băsești va fi, peste numai un deceniu, fericitul președinte desemnat să conducă lucrările Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, deci în acel amfiteatru sublim al dezvoltării istorice românești în care prin voința unanimă a neamului, națiunea întreagă s-a revărsat într-o singură țară. Acest act reprezentativ al istoriei europene, prin care era reconstruită falnica aspirație daco-romană de 2 000 de ani, plasează dintr-odată fenomenul românesc la originea gîndirii politice universale. Consecința acestei strategii de renaștere a democrației și umanismului, la care **Gazeta Transilvaniei** și-a adus o contribuție de seamă, trebuie căutată în noua geografie politică a veacului XX.

Istoria unei gazete de factura **Gazetei Transilvaniei** nu este numai istoria unei idei. În paginile ei este condensată viața social-politică a neamului, dar și, cum spuneam, reflexe și izvoare ale unei arhitecturi europene a victoriei. De aceea aveau atîta dreptate cei care, ca Titu Maiorescu, asociau aniversarea publicației cu o adevărată sărbătoare națională. Importanța ei a fost definită, în termeni categorici, de Mihail Kogălniceanu, care a spus : **„Gazeta Transilvaniei a fost apărătorul cel mai infocat al Principatelor, stimulatorul cel mai neobosit al naționalismului, potrivnicul neîmpăcat al intrigilor de dinafară și al abuzurilor de dinăuntru carele împiedică propășirea.** La **Gazeta Transilvaniei** alergau toți publiciștii români, care în patria lor nu-și găseau organ pentru a-și publica ideile. **Gazeta** era pentru Principate presa liberă, organul opiniunii publice, ea a făcut mult bine, a oprit mult rău și în tot chipul a exercitat o mare înrîurire în Iași și în București, atît asupra guvernelor cît și asupra poporului".

Există, în aceste judecăți autoritare, nu elogiul de circumstanță al unei gazete, cît expresia unei cugetări înalte asupra destinului presei în societatea modernă, postularea rolului social-politic și a funcțiilor publicisticii. În acest sens, paginile **Gazetei...** oferă un bagaj de probleme cu semnificație majoră pentru destinul profesiei de jurnalist în lumea modernă. „Eu scriu de aproape o jumătate de veac, spune George Barițiu referindu-se la condiția ziaristului militant. Și știi cum scriu ? La fiecare vorbă ce o scriu țin înaintea ochilor codul penal și îmi închipui că la spatele meu stă jandarmul ! În vremile de astăzi numai așa poate scrie un redactor român. Cine nu scrie așa, cine nu are necontenit paragraful legii în față și jandarmul în spate, cînd scrie, acela, dragul meu, mai mult strică decît drege cu scrisele sale".

Purtînd pe stindard cu cerbicie năzuințele și nevoile neamului, **Gazeta...** s-a destinat cu eroism acestei misiuni strălucite. În pofida cenzurii imperiale, glasul ei cerea cu neînfricare, ca, „cu puterea condeiului să apărăm drepturile noastre, să combatem nedreptatea și absolutismul îmbrăcat în zdrențe constituționale, să deșteptăm conștiința națională a fraților noștri". Asemenea chemări patetice, justificate de decăderea vieții politice din vremea sa, de necesitatea readucerii ei sub steagul înaltelor idealuri naționale, au o vibrație patriotică de nestins. Ele sînt motivate de gîndirea publicistică a vremii, animată de credința atît de frumos exprimată de Manole Diamandi, într-o scrisoare din 1884, adresată lui Aurel Mureșianu : „Arma noastră este condeiul, puterea noastră este puterea presei". Este judecata reiterată și în intervenția publică a unui ministru englez din acei ani, și reluată de publicațiile românești din Transilvania : „O nație de ar pierde toate drepturile sale, spunea acesta, le-ar putea redobîndi iarăși numai prin presă".

Experiența de peste 100 de ani a **Gazetei Transilvaniei**, desfășurată în condiții de teroare, dar și în condiții de plenitudine, aureolată de conștiința idealurilor împlinite, în condiții de măreție istorică, asistînd la prăbușirea a trei imperii europene, împotriva cărora ea însăși se angajase în apărarea libertății, dar uneori prinsă în dezastrul politicianismului de clan și de paradă, a lăsat pentru urmași o mostenire inepuizabilă. Cînd va fi scrisă marea ei monografie se va vedea că judecățile pronunțate despre ea de Aurel Mureșianu, cu prilejul celei de-a 70-a aniversări, sînt reale și adevărate : **„Gazeta** a avut și are pînă azi cel mai însemnat rol între ziarele românești. Ea n-a fost și nu este ziarul unei singure provincii, al unei singure confesiuni religioase sau al unei grupări politice : ea a fost și este organul de publicitate al tuturor românilor, s-a ocupat și se ocupă cu acelasi interes de viața publică și de cultura națională a românilor de pretutindeni", în virtutea unei tradiții care fusese întemeiată de publicațiile premergătoare, dar care nu trebuie considerată nici astăzi ca lipsită de semnificație.

Văleat 7497

Urmare din pag. 1

piei — toate sistemele fizice au tendința de a atinge un maximum entropic, adică starea de echilibru termic. Această stare implică un grad minim de organizare ; de aceea, metaforic, se poate zice că sistemele fizice au tendința naturală de a se dezagrega.

Dar este arta un sistem fizic ce se supune principiilor termodinamicii ? Există, oare, opere „mai calde" sau „mai reci" ? Îngheață literatura română, dă ea în fiert ? Chiar așa ?

Probabil Al. Ștefănescu are în vedere generalizarea principiului Carnot-Clausius, adică aplicarea entropiei la teoria informației. Numai că acolo este vorba despre negentropie și despre alte cîteva lucruri care l-ar putea învăța multe — dar în nici un caz faptul că arta se dezagregă.

Aceasta, cît privește „conformitatea cu principiul entropiei".

Cît privește „constiința efemerității creației", e de remarcat că Al. Ștefănescu o posedă din plin. De aceea, își permite să jongleze cu perioadele temporale : sute ori mii de ani sînt tot una pentru dînsul. Pînă la urmă opera nu va mai produce „emoție estetică".

Or, tocmai aici se ascunde grozava sa lipsă de tact. Esența operei de artă (deci și a operei literare) este arta, iar esența artei este Frumosul. Declarînd un obiect — operă literară, îi recunoști implicit Frumosul. Iar Frumosul, prin definiție, face parte din caracterul uman al omului (din ceea ce este omul, în felul în care este, sub raport spiritual). El nu se poate „dezagrega" decît odată cu umanitatea și este perisabil, teoretic vorbind, doar în măsura în care omenirea este perisabilă.

Într-adevăr, nu posedăm multe opere literare de acum cîteva mii de ani — deoarece suportul lor material a fost distrus. Însă nici Jelania lui Ghilgames, nici povestea lui Nala și a Damayantei — de exemplu — nu cred că s-au „dezagregat" „din punct de vedere artistic".

2. Dealtminteri, chiar principiul „freneziei prezentului" e un jalnic nonsens. Numai animalul trăiește în prezentul strict ; omul, prin însăși natura lui, nu poate : posedă un trecut și se proiectează permanent în viitor.

Tocmai datorită caracterului specific al omului a elaborat Heidegger conceptul de „Dasein" — însă, desigur, ar fi o copilărie să mă mir că Al. Ștefănescu nu-l cunoaște. De aceea, nici nu mă mir.

Ceea ce mă uimește, totuși, este invocarea eseului drept gen care susține pomenitele „opinii teoretice" ale criticului.

A pune această excelentă creație a spiritului sub egida „textului pentru clipă" mă revoltă, pentru că — mărturisesc — eu iubesc în mod special eseul.

Ceea ce aparține, într-un eseu, prezentului este starea prezentă a unei spiritualități și a unei subiectivități (cele care îl construiesc). Această „stare prezentă" este asumată nu pentru ea însăși, ci deoarece are o semnificație în contextul general al istoriei. *Eseul nu trăiește clipa de dragul clipei, ci pentru că și clipa face parte din veșnicie.* El înnobilează actualul, îi redă veritabilele dimensiuni filosofice. Nici un mare eseist nu a crezut, cu sinceritate, în „conștiința efemerității creației" — dimpotrivă, a obligat efemerul să devină creator. Astfel, l-a introdus în „nemurire" — tocmai operația aceasta rămîne esențială pentru a înțelege valoarea eseului.

Eroarea lui Al. Ștefănescu se dovedește, deci, incontestabilă. Simultan, este foarte regretabilă, deoarece criticul nu poate beneficia de circumstanța lipsei literaturii de specialitate. În limba română, a apărut un studiu bun despre eseu, încă din 1973, în „Dicționarul de idei literare" (vol. I) al lui Adrian Marino.

3. Imensă mi se pare și idolatrizarea lui Al. Paleologu. Iată : „În orice caz, o carte precum *Bunul simț ca paradox* de Al. Paleologu nu este cu nimic mai prejos decît *Moromeții* sau *Necuvintele*. De ce uităm s-o citățm cînd facem diverse evaluări de ansamblu ? (...) Pentru că am preluat cu toții cîte ceva din efervescența ei spirituală, din tehnica regăsirii spectaculoase a firescului și nu vrem să divulgăm sursa din care ne-am aprovizionat ?"

Din păcate, nu Al. Paleologu este primul care impune „tehnica regăsirii spectaculoase a firescului". Grecia antică e plină de exemple în materie.

4. Și toate atare „idei" sînt publicate în anul 1988 și într-o revistă românească de prestigiu !

Rămîn, deci

Ascult la gura ta ca la o carte
Și nici nu cred să mă mai satur
Chiar de-aș ajunge cîndva mătur
În zarea dorului de moarte

Rămîn deci cu umila soarte
Cînd apa mină lumea-n zbaturi
Iar casa-mi crește-n vîrf și-n laturi,
S-o vadă steaua de departe.

Să așteptăm pînă se-alege
Cuvîntul : hrană, vis și lege,
Ca toată ființa să asculte
Povestea care i-ar mai place –
Din timpuri mari de gînd și pace,
Spusă de gura lumii culte.

Gheorghe Pituț

Viitorul imediat

Urmare din pag. a 4-a

inginera S.N.) iar clădirile destinate industriei mici prosperă în aceste sate ce se îmbracă în forme noi, șirurile de vile, grădinițele, licee industriale (menite a forma chiar aici, în locul de bastină, viitoare cadre pentru agricultură), confortabile și vizînd fiecare arhitecturi romantice, vor deveni ceva obișnuit.

...Și la Dobra, aceste obiective devin realitate. Pe Valea Mureșului, masiv populată, la Ilia, dar și la Baia de Criș, și nu doar aici, pecețile înnoirii devin mărturie pentru viitor.

Iubitori ai naturii, oamenii acestor sate ce tind a deveni adevărate centre agro-industriale, cu farmecul lor aparte, cultivă un durabil atașament pentru vatră, arbori, pentru spații verzi, iar faptul că noile construcții li se dau forme și conținut modern e mai firesc primit decît ar părea. Balcoanele au fost înlocuite cu tinde, cerdacuri, iar dependințele răspund unui confort sporit, care este cît se poate de bine primit. În comunele pe care le-am văzut, nu fac deloc notă discordantă un stadion de fotbal, ori un teren de volei, cum nu distonează nici prezența unui restaurant dotat după cele mai noi pretenții, inclusiv turistice ! În unele clădiri noi am văzut fresca, mozaicul, designul, sau și mai subtile mesaje ale esteticii. Am văzut piscine personale, sere în care se răsfățau, cu o lună înainte de „soroc", legume și fructe de soiuri superioare, trufandale, am văzut pasiuni ca : stupăritul, viticultura ori pomicultura, întreținute cu ardoare și mîndrie „locală" de mulți săteni. Monumente istorice, cum este cel din Desnuș ori din Strei, dar și altele, unele îmbrăcate în schele, altele noi, încadrate între clădiri cu unul și două etaje, cu terase și superbe motive arhitectonice rustice stilizate. La Geoagiu-Sat, unde vechea comună a devenit o amintire, localitatea este de-o mare încîntare ; străvechea Germisara — un veritabil orășel-stațiune, avînd aspectul tonifiant al stațiunii propriu-zise, Geoagiu-Băi, limitrofă. Oamenii care muncesc la zootehnie, la terasele viticole, dar și la muncile cîmpului dintotdeauna, revin în aceste case moderne, cu un confort de invidiat, ca să își refacă forțele fizice și psihice.

...Județul Hunedoara este, cum se știe, unul din cele mai urbanizate din țară, inevitabil și cel mai industrializat. Economia lui este substanțială pentru economia țării, iar în multe domenii este exemplară. Pe valea Streiului, a Mureșului, a Crișului Alb, am văzut cum răsar noi simetrii, iar atunci cînd, acolo unde vizionarii planșetelor stau aplecați pe machetele, schițele, proiecte generale ori detaliate ale acestor hărți ale viitorului rural, am rămas ore în șir să înțeleg cum vor fi multe din satele știute ori încă nestiute de mine din această parte a țării, am găsit o emoție nouă, ca într-o viziune calm-lirică, am întrevăzut frumusețile noi ale unei frumuseți durabile, frumusețe inalterabilă în esența ei.

Premiul G. Călinescu

Revista de istorie și teorie literară a decernat vineri, 14 octombrie a.c., într-un cadru festiv, în prezența unei numeroase asistențe, Premiul „G. Călinescu", acordat celor mai bune lucrări de teorie, critică și istorie literară apărute în anul 1987.

Laureații din acest an ai Premiului „G. Călinescu" sînt Adrian Marino (pentru volumul Hermeneutica ideii de literatură, **Editura Dacia) și Nicolae Manolescu (pentru volumul** Despre poezie, **Editura Cartea Românească). Premiile au fost înmînate de prof. dr. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, directorul Institutului de Istorie și Teorie Literară și al publicației acestuia (președintele juriului). Despre personalitatea celor doi premiați au mai vorbit : Edgar Papu, Alexandru Paleologu, Mihai Zamfir, Paul Cornea, Monica Spiridon, George Muntean, Mircea Martin, Andrei Pleșu, Ion Bogdan Lefter, Cristian Moraru și Nicolae Florescu, redactor șef al R.I.T.L.**

TEXTE DIN OPERA REVOLUŢIONARĂ COREEANĂ

„FATA CARE VINDE FLORI"

Pentru mulţi dintre cititori, acest titlu nu este necunoscut : în urmă cu citiva ani a rulat pe ecranele noastre, cu o largă audienţă la public, un film coreean cu exact acest titlu. Puţini ştiu însă că, la baza respectivului film, se află libretul unei cunoscute opere clasice revoluţionare coreene, reprezentată încă din 1930.

Subiectul operei este plasat in anii ocupaţiei japoneze, cind poporul Coreei suferea de pe urma unei duble opresiuni, cea a necrutătorilor ocupanţi şi cea a moşierilor locali. Opera prezintă drama familiei tinerei florărese Kot Pun, care personifică intreaga tragedie naţională. Alungate de pe pămintul lor de un moşier lacom — care face să fie arestat şi fratele lor —, Kot Pun, sora ei mai mică şi mama lor grav bolnavă se stabilesc intr-o maghernită de la periferia marelui oraş, iar eroina operei devine florăreasă spre a-şi intreţine sora şi mama. Drama ei ia sfirşit cind, răscolită de chemarea Armatei Revoluţionare Populare, din care făcea parte de multă vreme şi fratele lor mai mare, se inrolează, aducind eliberarea pe solul udat cindva de „lacrimile de singe" ale suferinţelor fără număr.

Ne ingăduim a reproduce mai jos, in versiune românească, citeva elocvente pagini din această operă revoluţionară coreeană.

Sculptură de Li Chang Sik

Fiecare primăvară...

In fiecare primăvară flori superbe işi desfăşoară culorile
pe piscuri şi cimpii,
dar noi, sub călciiul asupritorului, vom vedea vreodată
floarea fericirii inflorind in inima noastră ?

Munţii şi cimpiile se acoperă de flori,
dar inima mi-e plină de mihnire.
Cu toate florile vrăjite pe care le port in braţe,
inima mea işi revarsă lacrimile strop cu strop.

Pentru toate florile pe care le vinde
fata cu ochii-n lacrimi duce-n suflet o poveste tristă.
Florile sale fermecătoare, umede de rouă,
pot vorbi oare despre imensa ei mihnire ?

S-o intrebăm despre sfişietoarea dramă
care-a silit-o să trăiască din vinzarea acestor fragede petale ?

Cu fratele nostru...

Cu fratele nostru am plantat
in urmă cu cinci ani acest arbust incintător.
El a crescut şi-acum e mai inalt ca mine,
dar fratele meu tot nu revine.

Noi am ingrijit arbustul seara şi dimineaţa
gindindu-ne la scumpul nostru frate
şi la satul natal de care ne amintim
in strimta noastră maghernită din oraş.

Neindoielnic, fratele nostru se gindeşte şi el acum la noi...

Chiar şi crengile uscate...

Chiar şi crengile uscate vor inflori intr-o zi...
Fiica : Mamă, scumpă mamă, ia leacurile acestea,
la darul ne-nsemnat al fiicei tale.
Toată viata ta n-a fost decit durere.
Ia aceste leacuri ca să rămii mereu lingă noi !
Mama : Dăruirea ta fără margini mă va vindeca.
Să ne ascundem lacrimile şi să încercăm a trăi.
Sintem oare sortite să fim vesnic inlăcrimate ?
Chiar şi crengile uscate vor inflori intr-o zi !

Dragostea mea duioasă te va apăra

Stelele au adormit pe firmament.
Dormi, surioara mea, dormi somnul cel dulce !
In această noapte te părăsesc pentru un drum lung
şi lacrimi de singe imi inundă inima.

Singură in această casă fără mamă,
vei plinge gindindu-te la sora ta.
Cu ce durere-n suflet te vei trezi miine cind,
plecată de cu noapte, sora ta nu va mai fi aici.

Dragostea mea duioasă te va apăra
impotriva ploii, impotriva furtunii,
iar cind vei auzi vintul suflind din depărtări
să ştii că-i glasul meu care te cheamă.

O, sărmane surori, inima vă singerează
inainte de această dureroasă despărţire !

Inainte, mereu inainte!

Cite lacrimi de singe n-am vărsat ?
Inainte, mereu inainte, popor oprimat !
Forţa este in noi şi ea e singura noastră mintuire !

Toţi să fim alături de Armata Revoluţionară,
să nimicim fără milă rinduielile criminale
şi să inălţăm impreună meterezele
noii orinduiri pentru popor !

Introducerea şi versiunea românească a textelor de Victor Bârlădeanu

NAGHIB MAHFUZ — premiul Nobel pentru literatură

Deşi intimpinată cu oarecare surpriză de unele cercuri literare internaţionale cu precădere latino-americane (unde se prevedea validarea operei unor Mario Vargas Llosa, Octavio Paz ori Carlos Fuentes) acordarea premiului **Nobel** pentru literatură scriitorului egiptean **Naghib Mahfuz** răsplăteşte, in realitate, o creaţie a cărei valoare este in afară de orice indoială şi care provine dintr-o literatură cu indiscutabilă vechime, una dintre cele mai vechi ale lumii. De la textele piramidelor şi pină la contemporanii noştri Taha Hussein şi, iată, acest prodigios Naghib Mahfuz, se intinde o cultură literară egipteană cu o continuitate impresionantă, aşternută in hieroglife şi in demotică şi punind în misterul literei scrise ginduri ale lumii faraonilor, ale civilizaţiei coapte, ale universului arab, intrunite toate acestea in geografia culturală a Egiptului. Naghib Mahfuz face parte dintr-o generaţie literară ajunsă la condiţia clasicităţii, scriitorul avind acum 77 de ani şi exprimindu-se la nivelul cel mai inalt in anii '50, cind publică şi cele mai importante dintre romanele sale. S-a născut in 1912 in Cairo şi a locuit intotdeauna in acest oraş de a cărui „biografie" işi leagă in chip definitiv existenţa lui scriitoricească. Urmează in acelaşi oraş cursurile facultăţii de litere şi filosofie, incheiate cu o licenţă in 1934. De aci inainte, Naghib Mahfuz va deveni funcţionar ministerial (activind in mai multe ministere, nouă la număr). Alături de această stăruitoare activitate socială şi politică, el se va afirma ca scriitor, opera lui fiind considerată una dintre cele mai inovatoare pe care le cunoaşte literatura egipteană de azi ; inclinaţia către o formulă modernă, care il aşează pe autor intr-o categorie de innoitori, e temperată de observaţia socială şi de un realism structural, aparţinind unui scriitor lucid ce se consideră deopotrivă artist şi conştiinţă a epocii lui.

În 1956, Naghib Mahfuz va scrie cea mai importantă dintre creaţiile lui, o trilogie cu aspect monumental care izvorăşte din propria biografie, o proză de medii sociale şi un „roman de familie", care face istoria unei familii de condiţie umilă in anii de după 1917 şi pină in 1944, perioadă importantă pentru evoluţia Egiptului modern. Cu aceasta, prozatorul reabilitează proza de dimensiuni ample şi confirmă valoarea „romanului-fluviu", utilizarea frescei ca procedeu literar fiind aici remarcabilă din toate punctele de vedere.

Atribuirea premiului Nobel pentru literatură unui scriitor din lumea arabă confirmă prezenţa valorilor artistice în cele mai diferite regiuni ale lumii şi intăreşte ideea de-metropolizării culturii ; incă un scriitor de valoare răzbate, aşadar, impreună cu lumea pe care o zugrăveşte, in prim-planul literaturii universale.

George Traian Roman

REVISTA STRĂINĂ

● **ARANTXA URRETAVIZCAY ESTE CEA MAI REPREZENTATIVĂ SCRIITOARE BASCĂ.** S-a născut în anul 1947 la San Sebastian, a studiat istoria, iar în prezent este scriitoare şi ziaristă.

Este autoarea a două volume de povestiri. Cea mai cunoscută dintre povestirile sale — una devenită foarte populară în rîndurile populaţiei basce de cele două părţi ale Pirineilor — este „Zergudik, panpox ?" cum sună în limba bască întrebarea „De ce, mică pasăre ?" Povestirea s-a bucurat de un succes enorm, fapt care a condus la transpunerea ei pentru marele ecran, în anul 1987. Povestirea a fost tradusă în limba spaniolă de însăşi Arantxa Urretavizcay, membră a Academiei pentru limba bască.

Protagonista acestei povestiri cu titlu incitant şi sugestiv este o femeie muncitoare, mamă şi femeie părăsită, care iubeşte şi care ar vrea să cunoască fericirea, care meditează profund la rosturile vieţii, femeie care, în cele din urmă, ajunge să gîndească la singurătate, la durere, la dreptate şi dragoste şi care se întreabă, fără să-şi poată da şi răspunsul : „De ce, mică pasăre ?"...

● **DIN GÎNDURILE LUI RASUL GAMZATOV, MARELE POET AL DAGHESTANULUI,** încredinţate revistei „Ogoniok" : «Am terminat de curînd o carte care se numeşte „Concert". Viaţă, lume, istorie — acesta este concertul. Cîntă viori, piane, orgi... Îmi amintesc că în ultima seară înainte de a începe războiul, pe 21 iunie 1941, radioul a transmis un mare concert — cîntece, muzică, totul în major. Iar la graniţă armatele germane erau în plină desfăşurare. Începuse concertul războiului, dansul morţii. În întreaga Europă să săpau morminte, se cîntau ultimele cîntece. Una dintre ofensivele noastre de anvergură s-a numit „Concert". Viaţa de astăzi îmi aminteşte de un concert neîntrerupt vesel, tragic, cotidian, ademenitor. Odată am recitat poemul „Concert" în faţa unui public numeros. Am fost întrebat : „De ce nu scrieţi despre concertele Allei Pugaciova şi despre muzica rock ?" Şi n-am ştiut dacă trebuie să rîd sau dacă trebuie să plîng... Uneori mi se pare că sentimentul labilităţii, al alternării epocilor şi personalităţilor prin faţa ochilor noştri nu este decît un infinit concert universal, uneori cu accente tragice. Trompete, balalaici, orgi... Unul urcă, altul se prăbuşeşte în abis. Dacă am şti cum se va sfîrşi marele concert al existenţei noastre...»

● **REGIZORUL DANEZ BILLE AUGUST,** laureat al ultimei ediţii a Festivalului internaţional al filmului de la Cannes, pentru filmul realizat după romanul „Pelle Cuceritorul", lucrează în prezent la un scenariu inspirat de romanul „Casa spiritelor" (La casa de los espiritus) al scriitoarei chiliene Isabel Allende.

Regizorul danez a fost ales pentru a realiza acest film de însăşi Isabel Allende, autoarea — după cum se ştie — şi a romanelor de largă circulaţie „Despre dragoste şi umbră" (De amor y de sombra) şi „Eva Luna".

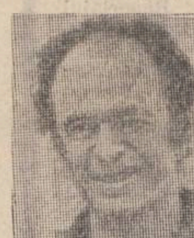

● **SCRIITORUL AMERICAN STEPHEN DIXON ESTE UN ALERGĂTOR** neobosit pe străzile New York-ului, un vînător de destine umane, de situaţii comice, impresionante, tragice din viaţa concetăţenilor săi, pe care apoi le înfăţişează cititorilor, uneori cu zîmbete dar niciodată cu răutate. Aşa ar putea fi caracterizat pe scurt unul dintre prozatorii cei mai prolifici şi mai demni de toată atenţia din Statele Unite ale anilor '70—'80, autorul cîtorva romane pe care critica le reuneşte sub genericul de romane-urbane.

S-a născut în anul 1936 la New York. A început să publice prin gazete la jumătatea anilor '60, povestiri, pentru ca primul roman să-i apară la vîrsta de 40 de ani. Dintre cele mai izbutite volume de povestiri ale lui Dixon amintim : „Fără uşurare", „Exact pe dos", „14 povestiri", „Vremea plecării", iar dintre romane : „Munca", „Prea tîrziu". În acest an i-a apărut romanul „Deşeuri" şi volumul de povestiri „Jocul".

Toate întîmplările lui se desfăşoară la New York. Împreună cu eroii lui Dixon cititorul intră în ritmul de viaţă al mediului surprins de autor, plin de tensiune sau, dimpotrivă, relaxat şi relaxant. De pildă, în romanul „Prea tîrziu", tradus în mai multe limbi, acţiunea este cît se poate de simplă, chiar banală : eroului principal îi dispare prietena, motiv care îi oferă lui Dixon posibilitatea de a-şi plimba eroul şi cititorii, pentru găsirea ei, prin jungla de beton a metropolei americane, prilejuri cu care va cunoaşte noi şi noi personaje. Toate aceste episoade creează noi întîmplări, care însă nu au menirea de a duce acţiunea înainte, ci mai degrabă o retardează. În cele din urmă eroul nu-şi găseşte prietena, fiecare cititor avînd posibilitatea să completeze acţiunea după propria imaginaţie.

Prozele lui Stephen Dixon provoacă, nu te lasă indiferent şi aceasta pentru că întîmplările respiră realitate, o realitate în culori deloc pastelate.

Din poezia indiană

AMARJEET CHANDAN

Numeşte orice instrument muzical

Cucu, tălăngi la gitul viţelor, vin
sarod, trumuri calde in noapte, guarzi.

numeşte orice instrument muzical
cătuşe, lanţuri, puşti, gamele,
scafe de puşcăriaşi.

numeşte orice instrument muzical
copacilor le place să se odihnească in tihnă
dar vintul continuă să bată.

Numeşte orice instrument muzical.

MANILAL DESAI

Cercul

Am ieşit afară din cercul
de mine însumi desenat in juru-mi.
— Totuşi mă răpeşte centrul lui
cu invizibilă forţă —
deşi am uitat culorile pe care cindva le-am pictat
in faţa lor nu rămin orb.

Ţestoasa l-a călit la loc pină la muţenie.
Totuşi moi sint ţesuturile in viscere
iar singele cald n-a incetat să pulseze,
n-a incetat, ritmic n-a incetat
să pulseze.

PRABHJOT KAUR

Eu, femeia

Eu, femeia,
tu, bărbatul.
Tu mă prefaci pe mine
intr-o statuie fără viaţă
impodobită cu alesele tale calităţi ;
mă aperi şi-ţi protejezi
averea,
posesiunea —
ce mindru eşti !

Un cod strict
de dansator pe sirmă
numai pentru mine !
Tu, cel puternic construieşti
grosolan
pe o fragilă pictură
de atunci
pe intunericul din rădăcinile adinci ale
sufletului meu
cu spaime şi superstiţii.

Acum sint in cumpănă !
Cine mai vrea să ies
din intuneric, frig
şi haina temniţă ?
Dacă nu
oricum eu macin
seminţele jilave — clipele vieţii —
una cite una !
Viguroasă mai este
durerea trăită
intotdeauna numai de femeia statornică,
virtute suferindă doar pentru mine !

Am credinţa dărimată
emoţii ofilite pe drum
imi denunţă fericirea !
Inţelesul final
pe care-l dai acestei picturi
este ultima semnificaţie
a poemului.

KAVITA SINHA

Te-am văzut

Te-am văzut in soarele amiezii
lingă Oficiul Scrisorilor Moarte ;
străluceai in cumpăna luminii
oglindă pe pămint şi in cer.

Invăluită de un tainic sarang
Piaţa cu dalii-i plină de muzică.
Vraja s-a risipit, sariul tău era roşu.
Ogrăzi de funcţionari s-au dizolvat in aer.
Un dar de la vrăjitoarele Bhanumati
goniră tramvaiele din calea scirţiitorilor pe hirtie.

Primeşte-l, te va duce acasă.
Ia-mă cu tine ; din imortele
iţi voi impleti pentru odihnă aşternut
in luncile magice din Hijaltali.

Soarele va zăbovi o clipă
pe zare ;
precum ghiocurile
cymbale vor vibra in altarul lui Shiva atunci.

Miniatură indiană

NAVAKANTA BARUA

Intilnire

Stirvul meu l-a intilnit pe Budha
Am tăcut
Nici el nu m-a intrebat
nimic.

Singur a cumpănit, apoi
ca un şcolar plictisit, singuratic
la un picnic,
şi-a scris numele pe uscătiva piatră a istoriei.

De-ar fi avut grai mi s-ar fi adresat.
Creşte acum in răsucite crengi de pepal
străpungind ruinate ziduri din alte vremi ;
ca o stea arde in albastrul ochilor de fecioară
in clipa intunecată a extazului,
in lacrimile mamei picură ceară
pe inima de piatră a feciorului.

Infloreşte umedă corolă
in gura copilului ;
impodobeşte pieptul nebunului.

Stirvul meu l-a intilnit pe Budha.

In româneşte de Ion Iuga

NOTE DE CĂLĂTORIE

De la Medina del Campo la Santiago de Compostela

...Medina del Campo e o intretăiere de drumuri pe locul unde va fi oprit (dacă s-o fi oprit vreodată, neobositul ?) Cavalerul Tristei Figuri ; o intretăiere de drumuri fără prea mare importanţă azi cind răscrucile, răsturnările, nestatorniciile sint mai pe potriva omului şi mai impotriva lui ; un nod de indoială sau de alegere cum era altădată, cum era pe vremuri, mai mult.

In şa, inălţat deasupra pămintului — chiar dacă la numai citeva picioare altfel apare zarea, orizontul, altfel apare intregul pămint. Pentru cel obişnuit să se ridice in scări spre a vedea mai departe s-ar putea să-i fi fost mai la indemină credinţa că pămintul este rotund, că i-ar putea face inconjurul, că l-ar putea lua astfel in stăpinire ca intreg. Nu cred să fi visat cind l-am surprins pe Cavaler biiguindu-i despre acestea scutierului său, care, incăpăţinat, voia neapărat insula unde să fie stăpin. Greu să priceapă cocoţat numai pe măgar, că această insulă este insuşi pămintul — pe care-l avea in stăpinire oricum. Dar Cavalerul nostru nu trebuie să-l şi convingă : pentru Sancho mai e incă timp.

Destul că in această inălţare in scări eternul rătăcitor stăpineşte pămintul (intregul pămint!) ca insulă rotundă (sau aproape rotundă) cum altfel ar putea fi ?) a unui univers. Văzut din afară, din văzduh, pămintul nu-i decit o insulă aproape rotundă pe care rătăcesc la nesfirşit Cavalerul şi Scutierul său, printre noi, umbrele, care nu facem altceva decit să le sporim, in timp, rătăcirea. Pămintul e insula promisă de Cavaler Scutierului său spre a-l face stăpin.

Dar pentru a afla toate acestea zadarnic ţi-ai arde sufletul şi ţi-ai roade mintea pe paginile prea cunoscute ale necunoscutei poveşti ; oricit imaginaţia ţi-ar fi bogată, oricit cu vise te vei fi hrănit, tulburarea nebunei lui fapte oricit de tare te-ar fi stăpinit, dacă nu ai urcat in scări pe pămintul Castiliei, dacă nu ai inceput tu insuţi a rătăci ca şi el la citeva picioare deasupra Pămnitului (dar fără a pierde legătura cu el !) niciodată pe Cavaler nu l-ai intilnit — cel pe care-l purtai in suflet şi credeai a fi el era numai o falsă inchipuire, nu el, — umbra, adevărata umbră a Cavalerului Tristei Figuri.

Că am dat peste această adevărată umbră e deci intimplare : trezit intr-o noapte la Medina del Campo pină să hotărăsc (la răscruce, la indoială, la Medina, la jumătate), intre Madrid şi Santiago de Compostela, pină să aleg calea pelerinului („Peregrino qui vas buscando en vano / Un camino mehor que tu camino ?") am hoinărit fără vreo ţintă, ridicindu-mă in scări, pe pămintul Castiliei de la Medina del Campo spre Zamora şi de la această linie spre sud, sud-est intre Salamanca — Madrid — Toledo, trecind Sierra de Guadarrama prin Cardenosa, Avila şi Las Novas del Marques hoinărind adică prin La Mancha cu Cavalerul Tristei Figuri.

Am căzut astfel de prima dată in miezul Spaniei, am deschis ochii in inima ei.

Şi dacă tot m-am sumeţit a mă ridica in scări şi am inceput, aici, in inima Spaniei, a vedea cum Cavalerul pămintul nu era firesc să mă indrept spre Santiago de Compostela, spre acest „Campus Stellae" — capitala spirituală a Spaniei de altădată ?

Puteam eu oare să uit că spiritualitatea este ca şi sufletul despre care Fernando Pessoa spunea a fi „O umbră prezentă a unei prezenţe trecute" ? Puteam oare să nu mă indrept spre această umbră spre a fi mintuit ?

Aveam să aflu in curind că nu doar trecutul, nu doar spiritualitatea creştină — cea care i-a adus denumirea de Ierusalem (sau Mecca) a occidentului — arde la Santiago de Compostela (ea rămine candela care niciodată nu se va stinge !), dar că alături de ea şi complementară acesteia, avind aceeaşi rădăcină şi regăsindu-se in mereu aceleaşi seminţe de flori — chiar dacă pe trunchiuri şi ramuri deosebite — arde spiritualitatea laică a acestei lumi ; laică, numai in sensul nesupunerii ei in faţa unei oarbe credinţe, nesupunerii ei in faţa unei dogme de netăgăduit.

Iar dacă centrul de gravitaţie al spiritualităţii a fost mai puternic la inceputul acestei aşezări sub infăţişarea-i creştină să ne gindim numai la semnificaţia miracolului descoperirii mormintului acestui apostol in „Cimpul unei stele" la conciliile ţinute aici — 810, 862, 899 — la locul de pelerinaj al intregului occident al Evului Mediu — de la vikingi — (scandinavii il numeau Jacobsland) —, la sfintul Augustin şi pină la armeni, să nu uităm că spiritualitatea laică, cea care astăzi domină, s-a născut destul de curind. Căci ce altceva pot fi considerate de Cortesurile reunite pentru prima dată de Carol Quintul in 1520 sau fundarea universităţii in 1522 ?

Şi celelalte monumente de artă ale oraşului (Plaza del Obradoiro, Plaza del Espana, Palazzo Gelmirez, L'Ayuntamento e l'Hospital Real, Monastero di San Martin Pinario, la Chiesa di Santa Maria la Real del Sar, Il Colegio di Fonseca, Hotel de los Reyes Catolicos etc.) răspund in aceeaşi măsură innobilării sufletului prin frumos. La toate acestea şi incă altele care pot fi văzute se adaugă insă cele care numai prin fantezie şi imaginaţie se recunosc. Ne referim nu doar la muzica prezentă dintotdeauna la Compostela (de la una din cele mai vechi orgi la mănăstirea San Pelayo — la festivalurile internaţionale organizate in prezent „muzica la Compostela") ci şi la ritualurile de purificare ale pelerinilor veniţi aici.

Dar Santiago de Compostela este in aceeaşi măsură şi un leagăn al spiritualităţii dată de ştiinţă : Centrul universitar al acestui oraş şi care nu are mai mult de 70 000 locuitori cuprinde facultăţile de medicină, farmacie, economie, filozofie şi litere (secţiunea de istorie, filologie romanică, filologie modernă) ca şi ştiinţe chimice, ştiinţele exacte, ştiinţele biologice.

Pentru cel care merge azi la Santiago de Compostela cu prejudecata găsirii doar a locului de pelerinaj, se poate spune asemenea celor cunoscute despre personajul care pornit in căutarea asinului a descoperit un regat.

Eu abia după o lună de căutare l-am descoperit, infrigurat...

Dumitru D. Ifrim

(Fragment din volumul „In numele omeniei")

SPORT

Zăpezi de mărgăritar

Invingind reprezentativa Bulgariei, la Sofia, cu 3–1, echipa României a luat un start senzaţional în drumul către patetica Italie.

Orice victorie e o ramură de măslin, aduce bucurie-n casă şi pace senină. La sfirşitul meciului, sub raza luceafărului injunghiind ultimii trandafiri de Kazanlic, parcă dintr-odată am devenit mai buni, mai frumoşi, mai tineri.

O victorie de aur.

Nu-i aşa că in prag de ceas bun inima muşcă adinc din zăpezi de mărgăritar ?

În tot mai rare esenţele toamnei, sufletul fură cintecul speranţei şi imbracă-n iulie numele invingătorilor.

De-acum înainte, altfel vom vorbi cu ceilalţi adversari din grupa noastră. Vom vorbi in scăpărări de pumnale. Pentru că cele două puncte care ne dau nouă aripi, atîrnă ca ghiulelele de picioarele lor.

Meciul a fost o demonstraţie strălucită a virtuţilor tehnice ale fotbalului românesc. Antrenorul Anghelov al Bulgariei declară că „mijlocaşii români, prin trioul Sabău, Mateuţ, Hagi formează o linie cum eu nu am mai văzut niciodată". Învinsul nostru ştie perfect ce vorbeşte, dar eu, colindat de sminteala cuprinsă-n lucerna virstelor vechi, spun că piinea şi vinul acestei minunate seri de octombrie, Rodion Cămătaru ni le-a dăruit. Rotiţi frunzele anilor şi-l veţi vedea inscriind cu aceeaşi dezinvoltură in poarta Angliei, la Londra şi in poarta Suediei, la Stockholm, trimiţind astfel in scandalul leşinului şi in disperare bilbiită formaţii la nasul cărora nu ajungeai pină atunci nici cu prăjina. Toţi băieţii noştri s-au bătut, la Sofia, exemplar, Mateuţ şi cu Sabău au tăiat răsuflarea tribunelor, Hagi a imprimat balonului traiectorii năucitoare, dar Cămătaru e acela care a hrănit furtuna cu purpură şi a lustruit cercelul biruinţei. Numele lui sună ca un oblon izbit de vint in nopţile multor portari de pe continent. De aceea, acum, cind la echipa naţională se schimbă garda (felicitări antrenorilor pentru curajul de a-i arunca in luptă pe cei tineri), eu declar că acest meci de la Sofia se numeşte Cămătaru. Mulţi portari vor mai urla de ciudă, ca apucaţi de streche, văzindu-l intrind in cimpul lor. Dar in dangătul fluviului nostru, el va fi mereu un plaur roditor.

Arbitrul polonez Listkiewicz a fluierat ca-n Balcani, adică numai pe o nară şi anume pe aia care ne dă nouă ameţeli şi lui bucurii. Trebuie spus, şi trebuie spus cu limba fulgerată de amărăciune, că i-a inlesnit cu virt şi indesat misiunea, fundaşul nostru central Andone. Pe care eu nu-l văd pe mai departe in naţională.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

L

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scinteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCINTEII

Biblioteca Judeţeană MUREŞ TIRGU-MUREŞ

ANUL XXXI
44
(1 381)
Sîmbătă
29 octombrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

EDUCAȚIE ȘI CULTURĂ

Tezele pentru Plenara Comitetului Central al P.C.R. conțin în esența lor o vibrantă pledoarie pentru autoperfecționare, pentru ridicarea continuă a nivelului pregătirii politice și profesionale, ca o condiție sine qua non a progresului general al societății noastre. Să remarcăm în acest context, accentul cu totul deosebit pe care documentele programatice ale frontului nostru ideologic îl pun asupra formării tinerei generații : **„Tineretul, copiii reprezintă viitorul de aur al patriei noastre — și trebuie să facem totul pentru a forma o tînără generație cu înalte cunoștințe revoluționare, cu o înaltă cultură".**

Se desprinde de aici necesitatea unei acțiuni concertate a factorilor educativi — între care școala, literatura, arta în general, ocupă un loc distinct — în vederea formării unor convingeri, a unor atitudini înaintate față de viață și muncă, a dezvoltării capacității fiecărui tînăr de a înțelege și de a-și asuma realitatea pe latura implicării directe, a participării conștiente la amplul proces de edificare socialistă a patriei.

Din perspectiva permanentei „lupte cu inerția", manifestarea spiritului revoluționar în planul cunoașterii impune deopotrivă o asimilare a valorilor certe ale civilizației românești, cît și căutarea noului, afirmarea forței creatoare în toate domeniile de activitate. Nu experimentul facil, nu mimarea unor mode culturale sînt modalitățile de acces spre o nouă calitate a cunoașterii. Sub acest unghi trebuie privit și judecat cu maximă exigență rolul educativ al literaturii, al artei. Cărțile pe care le scriem, cărțile pe care le așteaptă cititorii noștri, în primul rînd tinerii, pot fi credibile, își pot îndeplini misiunea lor formativă în măsura în care se pătrund de adevărurile vieții noastre, de sensurile acestui timp al construcției de conștiință. Alegerea atentă a temelor, operarea unei necesare distincții între major și minor, înlăturarea șabloanelor și a oricăror concesii făcute nivelului artistic devin astfel coordonate esențiale ale procesului de creație.

Genurile literare cu priză directă la realitate, reportajul literar, proza, dramaturgia, sînt primele chemate să înfăptuiască acest deziderat, să deschidă spre ochi, spre mintea și inima cititorilor ferestre ale cunoașterii vieții.

Se subliniază în Tezele pentru Plenara C.C. al P.C.R. : **„Să dezvoltăm puternic educația patriotică, mîndria față de cuceririle revoluționare, să facem să crească răspunderea și hotărîrea de a face totul pentru a contribui la dezvoltarea continuă a patriei, la întărirea independenței și suveranității sale".**

Avem conștiința limpede a faptului că sîntem părtași la scrierea cronicii vii a epocii contemporane, că numai întreținînd un dialog permanent cu oamenii, cu aspirațiile lor și cu înfăptuirile lor putem asigura viabilitatea și autenticitatea demersului creator.

Educație și cultură, elemente inseparabile în ecuația unei literaturi angajate cu toată ființa sa în formarea generațiilor de mîine, în pregătirea viitorului patriei. Și, în același timp, măsură a calității scrisului nostru, miză fundamentală a înscrierii sale în fondul principal al civilizației românești.

Luceafărul

Ion Grigore : „Vrem să ne unim cu țara"

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C. C. AL P. C. R.

Adaptare la realitatea creației

Au trecut deja cîțiva ani de cînd conceptul de **geografie literară** preocupă pe cercetători. El s-a impus ca o realitate a noii hărți literare a țării, după Congresul al IX-lea al partidului, mai cuprinzătoare și mai bogată în toate reliefurile ei, și-și cîștigă în vremea din urmă autonomia teoretică. Toți cei care se ocupă de fenomenul literar contemporan sînt de acord că modificarea substanțială a orizonturilor prozei și poeziei de azi, a dramaturgiei, se datorează, printre altele, apariției în provincie a unei mișcări literare apte de a-și face simțită prezența în ierarhia valorilor și totodată capabilă de a configura noi zone literare. O mărturie a faptului că astfel stau lucrurile și o consecință a noii realități o constituie înființarea mai multor cenacluri literare ale Uniunii Scriitorilor, unele beneficiind și de suplimente literare (cu statutul unor reviste de cultură), în care activează numeroși creatori. Numele unora dintre aceștia este impus, iar cît îi privește pe alții, a fost făcută ades observația că ignorarea creației lor este păgubitoare în contextul literaturii contemporane.

Fără a reveni asupra punctelor de vedere enunțate în seriile de articole dedicate conceptului (cele mai recente fiind acelea din nr. 29/1988, ocazionate de o dezbatere cu participarea unor poeți, prozatori și critici literari), care au definit cadrul problemei sau au lansat idei incitante, trebuie arătat că distanțarea în timp de momentul mesei rotunde inițiate de revista **Luceafărul** (nr. 5 și 6 din 1985), a permis o vedere de sus asupra materiei în discuție favorizînd apariția unor elemente noi ca și adîncirea sau clarificarea altora, mai vechi. Este necesară o punere în acord, cu totul mai accentuată, între valoarea și existența literaturii din provincie, la fel de evidentă și de ușor de explicat prin sine ca și ideea de mișcare prin mers, și între eșafodajul teoretic, de susținere a ei.

Una dintre chestiunile cele mai importante rezultate din discuțiile privind conceptul se referă la critica literară ca organ de valorificare și consacrare a literaturii. Rolul ei fundamental în dirijarea și valorizarea actului de creație acționează în planuri diverse constituindu-se ca element de susținere și însoțire. Instituție specializată însă, critica, este știut, ființează în marile centre culturale și în orașele cu reviste literare, într-un mediu care favorizează circulația densă a valorilor și ideilor, informarea continuă și sistematică oferită de marile biblioteci sau de universități. Așa cum admitem că în cazul unui poet sau unui prozator covîrșitor este talentul, care se poate naște și dincolo de „granițele" instruirii sistematice (putem aminti bunăoară cazul unui Panait Istrati), tot astfel este unanim recunoscut că, pentru a fi stăpîn pe direcțiile de orientare sau pe judecata de valoare, criticul trebuie să aibă o formație de istoric literar, de intelectual cu o cultură pe cît de bogată, pe atît de variată. Acest lucru de

Lucian Chișu

Continuare în pag. a 7-a

VISUL

Viitorul este visul,
puhoaiele de fericire,
intuiția lui
e atît de infailibilă
încît nu vedem
decît albăstrimea
în care el va năvăli
mai brusc decît raza
din antichitatea luminii.

Gheorghe Pituț

1918-1988: 70 DE ANI DE LA MAREA UNIRE

ISTORIE TRĂITĂ

„Cu veșnicia lucrurilor firești"

...La 26 noiembrie 1916, în atmosfera imminentei părăsiri a Bucureștilor pentru refacerea din Moldova, Nicolae Iorga povestea această întîmplare din viața albinelor, propunînd-o ca model al ordinii pentru noua viață a oamenilor : „Nu-mi va ieși niciodată din minte duiosul colț de viață în mijlocul morții silnice pe care l-am văzut în drumul spre Șanțul vechi al Săcelelor patru zile după întrarea trupelor noastre în acel Pămînt al Făgăduinței care a fost și este pentru noi Ardealul.

Fusese o luptă în casa cantonistului, lîngă care morminte proaspete acopereau pe ostașii căzuți. Cărămizi arse sămănau drumul ; din păsările casei rămăsese numai o grămadă de fulgi ; oale și strachini se înfrățeau în neorînduială cu obloane sparte ; bucăți de postav albastru rupt și prihănit și alte rămășițe ale încălzirii răsăreau din buruieni. O întreagă muncă, o întreagă bucurie, o viață întreagă stăteau sfărîmate sub cerul de seară, rece și mut.

Oamenii fugiseră, ciinii se ascunseseră în pădure. Nimic nu trăia între aceste ruine, dar dintr-un colț se auzea un stăruitor și dirz biziit. M-am apropiat curios — și iată că pe niște bucăți de lemn sparte, care fuseseră odată sălașul lor, albinele se străduiau să îndrepte, să păstreze și să adauge. Era un război, mii de oameni piereau zilnic, satele se mistuiau în flăcări, în jurul lor chiar jaful își întinsese cruda privelițe ; ele însă, gîzele cele bune ale lui Dumnezeu, roboteau cîntîndu-și în zumzetul aripelor vechiul lor imn de muncă.

Și țara noastră este ca stupul plin de odinioară, care stătea în mireasma florilor multe și felurite. Dacă se vedeau și multe bălării, multe mlaștini și mult noroi, găseai și atîta gospodărie cinstit muncită și păstrată cu iubire. Colțuri de rai erau în România și prin truda binecuvîntată a omului. Acum, zeul aspru al războiului face din acestea toate rînd pe rînd ruine.

Să nu ne purtăm ca fricoșii care și-au pierdut cumpătul, nici ca fugarii cîni prin codri. Ci ca albinele neobosite și bucuroase să ne prindem de sfărîmăturile stupului și să lucrăm. Să îndreptăm astfel, ca dînsele, să păstrăm și să adăugîm". (Războiul nostru în note zilnice, vol. II, p. 288—289).

Neobositul cărturar, om politic, îndrumător cultural a scris zi de zi dînd hrană din spiritul său lucid soldaților ori văduvelor și orfanilor, ori mamelor îndurerate, ținînd trează pentru toți flacăra speranței în izbîndă. „Neamul românesc" și-a mutat redacția la Iași, de unde rotativa răspîndea spornic cuvîntul îmbărbătării. Alături de celelalte ziare și reviste ale Moldovei acestui moment, „Neamul românesc" a contribuit la menținerea moralului ridicat al luptătorilor, a oțelit sufletele în așteptarea îndelungă : „Am început, spuneam, avînd înaintea ochilor, fermecați, idealul lui Mihai Viteazu, dar am uitat să ne pregătim la Școala

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

Gînduri despre Andrei Mureșanu

Cît de departe e uneori istoria literară de adevărul documentelor, de exacta înscriere în timp a vieții și travaliului creator al numelor de scriitori, cititorul avizat se convinge prea frecvent. Și aceasta fie că e vorba de scriitori mari sau mici, clasici sau simpli condeieri, fie de cei din secolele de început ai literaturii sau din epoca modernă, erori sînt peste tot. Ca să nu pară o insinuare, și nici o abordare negativă a problemei, să ne rezumăm doar la datele biografice esențiale, cum sînt nașterea și moartea scriitorilor. Astfel, să și punem prima întrebare : Cînd s-a născut Ion Creangă, în 1835, în 1837 sau în 1839 ? Revista „România literară" a marcat aniversarea celor 150 de ani de la nașterea anul trecut, în 1987. Dar Gheorghe Ungureanu, excelentul cercetător de înscrisuri vechi, a demonstrat pe baza documentelor de arhivă că exacta dată a nașterii prozatorului e 10 iunie 1839, neluată în seamă de publicația literară, precum credit nu i-a acordat nici dicționarului literar de la Iași, încăpățînare care pe drept a atras protestul unor voci în presă. Încît la anul e posibilă o altă aniversare, cum se vorbește prin tîrg. Sau: Cînd s-a născut Mihai Eminescu, în 20 decembrie 1849 sau în 15 ianuarie 1850 ? Dominantă e în acest caz tot opinia aceluiași George Călinescu, încît este consemnată majoritar a doua dată, 15 ianuarie 1850. Însă, se știe că D. Murărașu, și nu numai el, a rămas la convingerea pentru adevărul primei date, 20 decembrie 1849. În rîndurile unor cercetători are în ultima vreme credibilitate și chiar răspîndire, data aceasta din urmă. Reiese că lucrarea literară nu stă pe loc, înregistrează rezultatele cercetărilor, precum și dinamismul unei vieți spirituale active, penetrante. La oamenii informați audiență largă au orice noutăți ce infirmă supozițiile și mai ales controversele cu privire la astfel de probleme, selectînd pledoariile logice și argumentate. Nocive devin prin coborîrea lor în masa mare a cititorilor, în primul rînd a școlarilor de orice grad și nivel, care trebuie să răspundă și să scrie în lucrări cu caracter de examen că Ion Creangă s-a născut la data de... Mihai Eminescu s-a născut la data de... Ce vor scrie ei și în funcție de care bibliografie și dicționare vor da răspunsul, că unul cu altul nu se potrivesc ? Bine ar fi ca în aceste două exemple de mai sus, și absolut în toate în care s-a ajuns la rezultate noi privind datele calendaristice de viață, să se cadă la un consens general, oficializat de cele mai competente foruri culturale și științifice.

În prelungirea celor spuse mai sus, trebuie arătat că s-ar înscrie într-un astfel de calendar sau îndreptar biografic și poetul revoluționar Andrei Mureșanu, acela care s-a născut în cetatea Bistriței, și cum scria Ioan Rațiu, după ce : „Natura i-a dat sentimente și talent, Blajul i-a dat directivă. Blajul a deșteptat în el iubirea și libertatea de neam și de literatură românească". [1])

Întîiul motiv de alărmare celor amintiți este acela că data nașterii lui Andrei Mureșanu e greșită în absolut toată bibliografia și informația în jurul poetului. Aici nu există controverse și opțiuni adevărate și neadevărate. Toate sînt greșite, dovadă că nimeni n-a văzut originalul protocol al botezaților din Bistrița ; unii căzînd în capcana acelui Attestatum Baptistimale din arhiva brașoveană. Atîta doar că eroarea e mică, de cîteva zile, fiindcă nu în 16 noiembrie, cum scriu îndeobște istoricii și exegeții, s-a născut, ci în 19 noiembrie 1816, în orașul Bistrița [2]). Erori de interpretare apar la Andrei Mureșanu și cu privire la data morții. Unii autori scriu ziua decesului 11 octombrie 1863, alții ziua de 23 octombrie 1863. Nu-i greșit nici într-un caz nici în altul ; doar că era obligatoriu a se arăta stilul calendarului, vechi sau nou, iulian sau gregorian ! Mai greșită e poziția acelora care în lucrările lor dau drept dată a morții ziua de 24 octombrie 1863. Nu că ar fi exprimată informația după stilul nou, e greșit, ci iau drept dată ziua de 12 respectiv 24 octombrie, cînd a apărut „Gazeta Transilvaniei", unde s-a anunțat „tristissima scire". Ziarul a apărut în această zi, însă faptul că se petrecuse „astă-noapte după 10 ore", adică vineri 11 octombrie 1863, după orele 22. La această dată adăugîndu-se diferența de calendar de 12 zile, atunci rezultă ziua de 23 octombrie, ceea ce corespunde adevărului. Mai surprinzătoare

Teodor Tanco

Continuare în pag. a 7-a

Poezia candorii

I

Referindu-se la halucinatul Edgar Poe, nu mai puțin straniul Baudelaire considera că pasiunea e „beția inimii" iar adevărul „hrana rațiunii". La Magda Isanos, pasionalitatea e o formă complementară a lucidității, resort determinîndu-i modul de a exista, reliefîndu-i fizionomia morală, orientînd-o spre o poezie de flăcări înalte și exaltări pluriforme. Cîntînd ca „privighetorile oarbe", poeta practică, instinctiv parcă, un fel de hierofanie, de unde revelarea legăturilor dintre oameni și lucruri, dintre cuvînt, ca instrument de confesiune, și senzația de insecuritate, marcată de războiul mondial al doilea. Un vers ca **„Nu știu, eu sorb cîntecul sau el mă soarbe"** punctează prin familiarul **nu știu** natura spontană a poeziei sale, ea, poeta, fiind o voce a lucrurilor. Ca unul care se repetă de cîteva ori, acest „nu știu" merită o oprire în loc. „Nu pot să știu ce-a fost prin vremi, odinioară / știu doar ce văd" — avea să spună Blaga, într-o postumă : **A fost cîndva pămîntul străveziu.** „Nu știu ce-a fost mai de mult. / Am uitat" — scrisese Magda Isanos, afiliată regnurilor, vegetalului în special, de la care așteaptă răspunsuri : „Cu fiecare lucru, azi știu, / mă-nrudesc și de zarea mea țiu (...) // Ce-a fost de mult am uitat. / Poate am dormit și-am visat. / În bulbii de morcovi și cepe / e încă un vis care-ncepe..." **(Amiaza).** Lui **nu știu** și lui **știu,** vocabule corespunzînd diverselor etaje ale conștiinței, li se aliază repetat un **simt,** traducînd dimensiunea emotivă, disponibilitățile compensatorii ale unei sensibilități acute, avînd ca efect perceperea lumii în unitatea ei inidisolubilă. Solitudinea — condiție insulară — e o infirmitate.

Poezie de simultaneități, unificînd iubire și maladie, maternitate și aprehensiunea morții, cotidianul și ritmurile eterne... Efervescența, mobilismul, gesticulația retorică, iluminările, extenoritățile de tot felul, nu disimulează anxietățile, răsucirile lăuntrice, spaimele — însă față de întreaga lirică feminină de pînă la ea, nu șoapta, nu suavitățile îi marchează rostirea. Tumulturile ei, cu urcușuri spectaculoase, accentele în notă socială activă, revoluționară chiar, relaxările, coborîrile în mihnire, toate comportă trăsături aspre, energetice, cu un aer masculin. Excepții sînt de găsit în confesiunile tinerei de șaisprezece-șaptesprezece ani, în **Gelozie,** bunăoară ; reproșurile erotice tandre, cochetăria, în alte locuri detaliile florale, rochia bunicii din „lada mirosind a molii și-a parfum", duc spre Otilia Cazimir. Nu e deloc sigură legătura cu puțin cunoscuta Alice Călugăru, dar **ploaia** și **șerpii** din singurul volum antum al Magdei Isanos — **Poezii** (1943) — relevă un temperament congener, senzual, convulsiv, ardent, de unde coincidențe în opțiunea pentru imagini fruste. Nu frapează încă viziunile planetare, colosalul, imaginea șocantă : „Cine va cînta cîntecul mare, / în care să-ncapă pămîntul și toate / lucrurile blînde și întunecate, / rădăcini, amintiri amare ?..." Copilăria, candorile, vegetalul sînt motive de rememorări în lumină (lumina e obsesie) ; **Flori** „vijelioase" saltă din „pămînt aburind, ca niște strigăte" ; un animism cosmic le pune în comunicare cu lumea de dedesubt.

Constantin Ciopraga

Continuare în pag. a 2-a

CATALOGUL CORĂBIILOR

Versuri de iubire

Sună telefonul. Un amic (pe franțuzește înseamnă ce înseamnă, pe românește devine că ar fi o subclasă la vorba prieten iar pe caragialește și mai rău !) mă întreabă dacă am citit gazeta de joi. Nu, zic. Foarte rău, zice, caut-o degrabă ; Manolescu al tău și-a pierdut mințile ! De ce al meu, îngaim și ce grozăvie s-a produs? Păi, zice, il dă de genial pe un necunoscut, Popescu !

Închid telefonul. Popescu, numele nu-mi spune mare lucru. Iau gazeta. La rubrica „Actualitatea literară" e într-adevăr un text al ilustrului critic (cel mai longeviv cronicar literar de totdeauna, cel puțin în cultura noastră), purtînd fălos un titlu din... Tennessee Williams „Un tramvai numit dorință". O recenzie entuziastă la un volum intitulat „Cuvînt înainte" (frumos !) și semnat de Cristian Popescu în persoană. De care n-am știre.

Debutul articolului despre debutantul nostru e cel puțin neobișnuit pentru îndeobște reținutul Nicolae Manolescu : „Ce extraordinar poet este acest Cristian Popescu !" Bravos, îmi șoptesc, nu cumva o fi avut dreptate amicul ? Și potrivit unei arhaice tehnici de lectură trec în grabă (cu ochii, dar fără a citi un rînd mai mult) cele patru coloane și mă reped la final : „Oricum ar fi, Cristian Popescu promite de pe acum să fie unul din cei mai uimitori poeți actuali, înzestrat cu o imaginație ieșită din comun, profundă și emoționantă".

Extraordinar poet ?

Uimitor ?

Ieșit din comun, profund, emoționant ?

Există în vocabularul criticii (exercitate asupra contemporanilor) asemenea expresii ? Nu prea. Sau foarte rar. Ori cînd apar sînt suspectate de neseriozitate. Extraordinară, uimitoare a fost... Nadia Comăneci, dar Popescu ?

Popăscule, treci la tablă, am strigat, adică am început să citesc propriu-zisa (vorbă a dragului meu Velea) cronică și să vezi minune : am început să cred, să-l cred pe criticul și nu de la început și nu cu totul. Neavînd cartea la-ndemînă m-am mulțumit cu citatele. Dumirirea mi s-a produs și propus în etape. Merge ! E ceva ! Nu-i rău ! Bine adus din condei ! Bine ! Foarte bine, meștere !

Gheorghe Tomozei

Continuare în pagina a 4-a

UN ISTORIC AL UNITĂȚII NAȚIONALE

Secolul al XVII-lea, de profunde transformări și răsturnări în viața spirituală a românești, corespunzînd celor petrecute pe plan universal, a avut drept una dintre caracteristicile sale definitorii, apariția și impunerea unui buchet de intelectuali, în sensul modern al noțiunii. Sînt oameni care au purtat nume răsunătoare : Grigore Ureche, Miron Costin, Dosoftei, Dimitrie Cantemir, Nicolae Milescu, Ion Neculce, Udriște Năsturel, frații Radu și Șerban Greceanu, stolnicul Constantin Cantacuzino, Antim Ivireanul, Radu Tempea etc. Toți au avut în mintea și în inima lor focul mistuitor și neostoit al dorinței de a învăța mereu ceva nou, de a împărtăși celor din jur cele aflate, după ce le trecuseră prin filtrul spiritului lor creator, de a călători cît mai departe și mai mult, pentru a-și lărgi orizontul gîndirii. În fine, toți au avut o soartă dominată de tragismul apăsător al vremurilor trăite : fie au pierit sub mîna gîdelui, acuzați de fapte nesăvîrșite și nestiute, fie au trebuit să ia calea exilului, în clipe ale vieții cînd se aflau în plină maturitate intelectuală.

O figură proeminentă, cu trăsături singulare între cei care alcătuiau lumea spirituală a acelui veac a fost stolnicul Constantin Cantacuzino (1639—1716). Făcînd parte dintr-una din cele mai puternice familii sud-est europene, pretins-să dar nedovedită descendentă din basileul uzurpator Ion al VI-lea Cantacuzino (1347—1354), s-a afirmat în chip deosebit în viața țărilor române sub trei ipostaze, îmbinate într-un

Radu Șt. Ciobanu

Continuare în pag. a 4-a

● În acest număr : ● Cenaclul „Luceafărul" ● Versuri de Marin Lupșanu ● Proză de Ion Teodorescu ● „Epoca literară brâncovenească" de A. Silvestri ● Poeme de Viorel Sâmpetrean ● Petru Solonaru ● Valeriu Veliman ● Emil Lăzărescu ● „Pasărea măiastră" – nuvelă de Adrian Costache ● Rememorări de Mircea Micu ● Poșta redacției de Gabriela Negreanu ● Mapamond ● Sport de Fănuș Neagu.

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MURES

● În pagina a 3-a : ● TRADIȚII ALE LITERATURII ROMÂNEȘTI CONTEMPORANE ● „Luceafărul» – confesiuni literare ● Ioan Alexandru : „Eram unul dintre tinerii în care se puneau mari speranțe și am fost chemat din Transilvania ca să citesc" ● Poeme de Ilarie Hinoveanu.

CRONICA LITERARĂ

Posteritatea lui TITU MAIORESCU

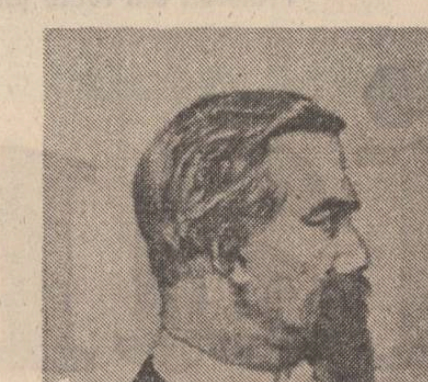

II

Simplul spor cantitativ de informație nu dictează cu necesitate scrierea unei noi biografii Titu Maiorescu. Importantă este calitatea informației și organizarea ei într-o structură care să nu-i trădeze sensul. Titu Maiorescu însuși a oferit o imagine coerentă a propriei vieți într-o scriere girată de numele lui S. Mehedinți. Altfel zis, Titu Maiorescu ne-a lăsat un autoportret, ceea ce nu este un suficient motiv pentru a-l bănui de mistificare. Informațiile oricît de multe, oricît de noi în aparență, nu pot decît să se alinieze unei traiectorii și liniilor unei fizionomii precizată de mentorul **Junimii** și de cei care l-au cunoscut. Faptul că biografia semnată Soveja ne propune o imagine finită, iar însemnările zilnice ne procură datele unei trăiri convulsive nu duce obligatoriu la concluzia falsului. „Masca socială maioresciană ridică minciuna la rangul de conduită legitimă", scrie Alexandru Dobrescu. Același autor scrie mai departe: „Maiorescu știe cînd, cum și cît să mintă. E un talent extraordinar, cu care adversarii săi nu s-au putut în nici un caz mîndri". Nici despre Titu Maiorescu nu se poate spune că s-a mîndrit cu minciuna, deși autorul considerațiilor citate lasă cu lejeritate să se înțeleagă acest lucru. Mai mult decît atît el este faimosul autor al denunțării „neadevărului" din cultura română și din toate manifestările vieții publice. Deși declarat inamic al „neadevărului", Titu Maiorescu este transformat, post-mortem, în practicant și susținător al lui. Minciună este pentru Alexandru Dobrescu tot evantaiul de acțiuni pe care îl desfășoară viața lui Titu Maiorescu. Cauza este căutarea lui Titu Maiorescu în jurnal și nu în opera finită, exacerbarea fațetei unui proces și nu a rezultatului către care a dus acesta. De aici paradoxala concluzie că Maiorescu nu trebuie iubit pentru ceea ce el a voit să fie și a fost, ci pentru slăbiciunile lui: „Maiorescu ne e frate tocmai prin aptitudinea pentru suferință, pentru iubire și pentru ură, pentru omenescul alungat la bucătărie oridecîteori se anunță un musafir. «Cenușăreasa» din Maiorescu, nedreptățită, supusă la corvezi, murdară de funinginea vetrei, cu părul în dezordine și hainele numai petice, umilită și disprețuită de aristocratica gazdă, ea e adevărata noastră contemporană". După această mărturisire nu modelul Maiorescu, ci antimodelul său se cuvine a fi revendicat. Omului care inhiba, care impunea exigențe îi este preferat un Maiorescu cu părul și hainele în dezordine. A extrage din conținutul unei personalități ceea ce satisface și liniștește platitudinea curentă poate să fie una de opțiune dar nu de adevăr.

Viața lui Titu Maiorescu de Z. Ornea preferă teoria complexelor și a succesului. Maiorescu vrea să dea lovitura cu poezia și asta arată că urmărește succesul. Încearcă să ia repede, cît mai multe patalamale occidentale — altă dovadă de urmărire a succesului în sine. Biografia scrisă de Z. Ornea este străbătută de tensiuni romanești, oferindu-se ca o versiune locală a mult-gustatului roman englezesc de parvenire „Drumul spre înalta societate". Ceea ce l-ar mîna pe Titu Maiorescu este doar dorința „ajungerii", energiile tînărului fiind mobilizate doar de resorturile arivismului. „Tînărul profesor, care pînă mai ieri fusese un postulant fără nădejde, răzbise repede spre înalta societate". Dar ni se spune mai departe „Complexul de inferioritate, continuă, desigur să-l încerce". În altă parte complexul nu mai e de inferioritate ci „ardelean". Autorul ne asigură că în 1878, Titu Maiorescu „trăia încă acut complexul inferiorității sociale". Afirmațiile sînt de romancier omniscient, care ca romancier nu poate fi chestionat. Dar, în cazul unei biografii care face lux de date, întemeierea unor asemenea afirmații se cere probată. Nici mărturisirile lui Titu Maiorescu, nici conduita lui nu vădesc complexul de inferioritate, ci am spune că dimpotrivă. Originea socială țărănească a mentorului **Junimii** nu este obligatoriu doveditoare de complexe. A-l căuta pe Titu Maiorescu în direcția complexelor înseamnă a-l căuta într-o direcție greșită, aplicîndu-i o schemă inadecvată. Comună cu încercarea lui Alexandru Dobrescu este la Z. Ornea anularea olimpianismului prin exhibarea unei „dezordini", aici aceea a inferiorității devenită complex și a dorinței de a urca cît mai sus cu orice preț. Adevărul nu stă în cantitatea informației dacă ea nu respectă liniile esențiale ale unei personalități. Ele existau în autobiografia pe care Titu Maiorescu a lăsat-o posterității sub alt nume, dar și în alte numeroase pagini, cu condiția să fie nu numai citite și reproduse, ci transformate în cheie de boltă a construcției întregi. Că nu e vorba de complexe, nici de arivism, ci de ceva mai mult, de ceva mai înalt ne-o arată scrisoarea către junimistul ieșean Ștegan Vîrgolici, din 7 octombrie 1875, reprodusă de Z. Ornea nu pentru marele și definitoriul adevăr spiritual pe care-l relevă, ci ca document al dezmenbrării **Junimii**: „Care e rațiunea, temelia existenței noastre? scrie Titu Maiorescu. Jertfa ideală și nimic alta. Este vederat că jertfa ideală nu poate să meargă pînă la a nimici cu totul substratul material. Dar **est modus in rebus.** Jertfa trebuie să fie totuși o jertfă, și trebuie să se simtă din viață, din toată activitatea cuiva, că ceea ce aduce pe altarul patriei este o emanație **curată** a sufletului său. A lucra numai pentru bani, aceasta o știe și dr. Fitu, cu 2 800 de franci de la grădina botanică, cu tot atît de la Societatea Academică, cu mai mult de la Sf. Spiridon etc. și apoi cu titlul de mare patriot. A lucra **degeaba**, uneori chiar cu pierderea materială, este lucrul care înalță inima și se simte în popor. Căci degeaba e numai material, dar moral este mult. Și măsura mărimei fiecăruia din noi este suma de sacrificii ce a adus și ce este gata a mai aduce". Nimic mai explicit pentru sensul superior al conduitei și existenței lui Titu Maiorescu decît textul acestei scrisori. Măsura mărimii lui Titu Maiorescu este suma sacrificiilor lui. Ele în sine nu au valoare, ele încep să însemne ceva raportate la năzuința și scopul care le cere. A considera jertfa maioresciană minciună este de aceea o greșeală de nepermis. După cum a-l taxa pe Titu Maiorescu de ins mîncat de complexe de inferioritate, mobilizat doar de mirajul succesului și al urcușului social înseamnă tot una cu a anula emanația curată a sufletului său, conștiința jertfei personalității sale. De altfel, ceea ce uimește în **Viața lui Titu Maiorescu** scrisă de Z. Ornea este lipsa de atenție pe care autorul o acordă raporturilor criticului cu scriitorii și cu literatura. Titu Maiorescu s-a confruntat cu multe și mari conștiințe ale vremii lui, între aceștia scriitorii ocupînd locul cel dintîi. Aglutinînd romanțat fapte de psihologie intimă, glosînd redundant pe marginea lor, ostenind prin hrube psihanalitice fără vreo legătură evidentă cu cazul în speță, autorul uită constelația de spirite din care și Titu Maiorescu a făcut parte și care-i condiționează profilul. Eminescu, Slavici, Creangă, Caragiale, și nu numai ei, trec fugitiv prin paginile cărții. Plusul de atenție de care se bucură Eminescu este inerțial, și nesemnificativ. Raporturile lui Titu Maiorescu cu literatura după 1900 sînt și ele expediate, în favoarea unei istorii politice a acestei părți a vieții mentorului **Junimii.** Mizînd pe complexe, succes, arivism, neînțelegeri casnice, combinații politice, desigur că portretul lui Titu Maiorescu este scos din rama excepției și coborît la o accesibilitate care-i răpește sensul superior, jertfa ideală.

M. Ungheanu

Un poet solar

Cred că cea mai bună cronică la o carte de poezie, ar fi să alegi și să pui în lumină cele mai frumoase versuri al ei. Procedînd astfel — cum facem în fond, de obicei — mi s-a conturat, de fiecare dată, și figura lirică a poetului tocmai citit. Iată, bunăoară, culegerea recent apărută la Editura Eminescu, **Pasagerul de seară,** semnată de Vasile Smărăndescu. Din paginile ei, ne întîmpină o structură de poet optimist în general, dar un optimism melancolic totuși, cu note, uneori, de tensionată reflecție existențială, ceea ce la urma urmei... și dă ... versului său. Să ilustrăm însă: „Sînt cumpăna și luminarea fîntînii / care sfredelesc răcoarea și limpezimea / adîncurilor. // **Sînt pasărea care-și cîntă mai departe / cîntecul / chiar dacă cineva i-a stricat cuibul.** // Sînt poemul albastru / cu chip de soare, lună și galaxie, / aer, apă și pămînt roditor / laolaltă" (am citat din poemul liminar, „Sînt"). Am subliniat două din versurile citate, fiindcă ele conțin „cheia" de suflet a autorului: să nu-ți alterezi ființa solară — în ciuda umbrelor ce o pot acoperi și cobori adesea în suferință.

Timbrul existențial al trăirilor poetului se face și mai simțit cîteodată, în versurile sale. Astfel, un titlu din culegere sună, din acest unghi definitoriu încă prin el însuși: „Toți ai tăcerii". Cititorul va ști din capul locului că aici va fi, ar putea fi vorba de o închidere de orizont. Așa și este, autorul se lasă copleșit o clipă de ideea extincției, pe care însă o îmbracă în cunoscuta metaforă brâncușiană a **mesei tăcerii,** ce exprimă solemna liniște a poporului nostru în fața morții, simțită ca proces biologic firesc, atitudine străveche pe meleagurile noastre, încă de la daci: „La masa tăcerii / s-au așezat toți ai tăcerii. // Apoi s-au ridicat în tăcere / au luat masa / și scaunele / și s-au mutat în altă tăcere. // Și erau toți ai tăcerii...". Sentimentul este de reintegrare cosmică, ceea ce obnubilează stingerea, trecînd-o cumva, în plan secund. Este, cred, poemul cel mai frumos, mai expresiv din întreaga culegere.

Mai sînt însă de menționat poeme de această factură, în cartea lui Vasile Smărăndescu, printre care „Instantaneu" (consemnarea venirii pe lume: fulgerele de pe cer vestesc evenimentul: „Un copil / făcea semne lumii / că s-a născut"). „Fir cu fir" (diagonala „funebră" a coaselor secerînd lanurile, izvor totuși de viață). „Ne grăbim" etc.

Îl socotim pe Vasile Smărăndescu un poet solar, preponderent solar, și în ce privește propensiunea lui pentru peisaje campestre, pentru rusticitate în genere, **locuri și oameni** din mediul rural. „Amintiri blonde" este un poem reprezentativ, din acest unghi. „Amintirile blonde" fiind lanurile în pîrg ale cîmpului, pe care nu le poate uita citadinul, întipărite în memoria și sufletul lui, încă din anii copilăriei, cînd se fixează nepieritor impresiile: „Pale de grîu legănîndu-se / parcă a vaiet și împăcare cu soarta lor / se aplecau supuse și neputincioase / în fața secerilor cu dinți de pești răpitori. / În urma lor / snopii cu țepi de arici înfoiați / ca niște bătrîni sfătoși ce-și șopteau în taină...". O zariște de neuitat, într-adevăr. Evocarea **mamei** apoi, din alt poem, „cînd sînt aproape de tine / vremea are culoarea înțelepciunii / iar suferințele mele / capătă chip de împlinire — / mamă / risipă de bine". Și „Salcia", alt simbol rural, și atîtea portrete ale lumii de la țară, dintre care unul măcar este de reținut, pentru nota lui **morometiană**, „Portret (4)": „Seara cînd se-ntorceau de la muncă / făceau glume pe seama lui / numai pentru a-l provoca încă o dată / să le dea singura ripostă știută de el: / **ce te crez' mă tu, ce te crez'?** (n.n.) Versul subliniat de noi amintind de faimosul... **„pe ce te bazezi?"** Dealtfel, „portretele" de aici pot fi privite ca o deschidere a autorului și spre lirica ironiei, a sarcasmului.

Un melancolic solar, un optimist din cînd în cînd înnegurat, și iar luminîndu-se, reluîndu-și mereu și mereu aceste stări complementare, aceasta ar fi formula ce îl definește pe Vasile Smărăndescu în lirica sa, chiar în cea erotică. Fiindcă poetul cîntă și pe struna iubirii. — dar care poet nu o face?

Merită a fi reprodus în întregime, pe acest tărîm de încercare, care este poezia de dragoste, poemul „Muritorul de azi": „Inedit unicat în univers / lasă-mă să mă hrănesc în aerul tău / ești respirația ființei mele. Fericirea e cu atît mai mare / cu cît mie mi te-a revelat eternitatea. / Gîndurile mele fără de tine / ar fi rămas precum noaptea / cînd nu veghează luna pe tăriile cerului. / Muritorul de azi și de mîine / se mistuie de-a pururi la picioarele tale".

Poezia erotică nici n-ar fi posibilă, fără ambianța de suflet necesară, ce îi dă viață. Iar cititorul se cuvine a se „racorda" la această stare, spre a nu-l stînjeni „exaltările" de rigoare. Dincolo de ele însă, un poem de dragoste place, și rămîne, cînd se centrează în jurul unor nuclee de poezie reală, cum se întîmplă în cel de față: **iubita** oricui, a fost întotdeauna **unicat în univers, o respirație** ce face posibilă viața, o **revelație,** absența ei aruncîndu-ne în noapte, de aceea și meritînd să te **mistui** „de-a pururi la picioarele" ei... Astfel racordat sentimentului, integrat stării lui lirice, de suferință și euforie, metaforele poeziei erotice sfîrșesc prin a te cuceri, mai cu seamă cînd sînt scurte, „sintetice", ca în „Umbrele noastre", din această culegere a lui Vasile Smărăndescu: „În fiecare primăvară / pe locul în care umbra ta / se-ntîlnește cu umbra mea / zăpada se topește / mai devreme". Dacă ar fi altminteri, iubirea nici nu s-ar chema un loc de pelerinaj, un sentiment al nostru, al tuturor.

Cu **Pasagerul de seară,** probabil cea mai împlinită culegere a sa de versuri de pînă acum, profilul liric al autorului devine și mai distinct, Vasile Smărăndescu individualizîndu-se și mai limpede în peisajul poeziei noastre de azi.

Hristu Cândroveanu

Poezia candorii

Urmare din pag. 1

subt: „Mîinile micilor flori intră-n pămînt. / Morții cînd le sărută știu dacă-i vînt, / și de pe dînsele sorb ploaia și veștile. / Astfel, în flori își deschid morții ferestile..." Copil, poeta vrea să pipăie stelele. În vara în care, întins „într-o ladă frumoasă", bunicul a fost dus „pe sub marii castani", ingenuitatea copilăriei s-a spulberat. Tinerețea stă pe vis și iluzii, cîtă vreme „volburi", „furtuni!" par departe. Timpul nu suscită temeri: „Nu pot crede c-am să mor în curînd; viața mea sună înalt, fără-ntristare"... Optimism și mefiență, pe un fond subconștient trădînd oroarea de moarte, își dispută cuvîntul mai degrabă ca senzații decît ca stări de conștiință. Într-un fel de dormitare a rațiunii, privitoarea cu ochi mari, negri, emanînd melancolie, rîde în soare. „Mă scald în zi ca un copil în rîu. / N-am ieri nici mîine, și voioasă-n uliți, / privesc cum trece soarele cu suliți, / și mă gîndesc la vară și la grîu...".

Dar peste timpul Magdei Isanos veghează implacabil **singeroasele matematici ale morții,** motiv camusian de aprehensiuni și revolte („Nu pot muri ca sălbăticiunile, / În resemnare și pace"), pretext de monologuri tulburătoare, ca în **Poemul femeii care iubea primăvara**: „Florile din pomi vor fi mere. / Cîntecul din iasomii — tăcere, / și stelele — pulbere-n vînt și părere... // Tu cîntă și nu te teme. / Mai înainte de vreme / nu vei muri..." Un „hai să-nflorim" asemenea pomilor, implică ideea trecerii lente, trecere totuși. Prefață a morții e senzația de închircire a lumii în general: „Da. Nu știu cum s-a făcut. / Pămîntu-i mic și zările-au scăzut..." Soarele pare „un inel subțire..." Se schițează motive, ulterior reluate, adîncite, sugerînd asimilarea prin moarte cu lumea vegetală, neutralizarea plînsului grație ploilor purificatoare ori somnului; e invocat un Dumnezeu cu profil de plugar, care „seamănă, pune vie, culege. / Uneori nici n-așteaptă să lege" **(Ion).** Dincolo de reminiscențe argheziene (îngeri, halucinații) — ciclul **Spital** fixează experiențe cărora introspecția, proiectarea în dramele altora, neliniștile multiforme, le imprimă note personale tragice. Poeme ca **Febră, Solii pămîntului, Păsările** devin veritabile documente psihologice și etice despre condiția umană în situații-limită.

Ridicarea de la drama personală la cea a războiului ca fenomen de criză colectivă echivalează cu instituirea unui limbaj deasupra melancoliei, de unde **Cîntarea munților** (1945), opera unei femei-tribun acționînd sub semnul furtunii morale. „Trebuie să preamăresc ceva și să mor... / Trebuie să scriu cu puține cuvinte de țarini și oamenii lor" **(Cine va cînta).** Revendicativă, plastică, intens-retorică, oraculară, cîntarea în cauză urmează un program pluridimensional, în care socialul și eticul fuzionează într-un umanism activ, dinamizator, cu ecouri prelungi. Versuri cu resorturi imperative cheamă într-o lume concretă, lîngă „sîngele cald al martirilor", în căutarea unui „sens luminos al lumii..." Așteptare anxioasă, scrutări agitate, apeluri directe și proiecții alegorice se organizează în viziuni uneori familiare, mai frecvent solemne, cu mulțimi înaintînd spre viitor, cu răsturnări de noime și întocmiri. Simbolizare a verticalității, **muntele** e punct de observație spre zări, spațiu de meditație și nu în ultimul rînd metaforă a Eului cumulativ, care-și asumă destinele comunității: „Ce-ar fi și tu să te-nalți / cu mine, peste munți înalți, // să fim, împreună, holdă și soare / în alte cîmpii, viitoare?" **(Zăriți veșnicul munte ?).** Mai impetuos ca la Ada Negri din **Tempeste,** limbajul Magdei Isanos e răscolitor, pre-vizionar, cu jeturi de flăcări, nu lipsit, totuși, de un anumit mister. Întorcînd spatele durerii proprii, practicînd alteritatea, vocea poetei pare o voce a destinului. Tonul oracular, grandilocvent, mesianic („Pe munții lumii, trîmbițele sună, / răsună"), concordă, nu o dată, cu imnicul: „Mărire vouă, munți! / Laudă / mîinilor care vă caută / luminoasele frunți!..." Poezia-acțiune alternează cu elegia, dar o elegie cu suport polemic, vituperînd, reprobînd, denunțînd. Atmosferă de panică tulbure și jelanii, cu „oameni plecînd la război", triști, osteniți: „Erau tineri țărani, jumătate goi, / în vagoane de marfă, cîntînd / cîntece monotone și triste" **(Am văzut și eu oameni plecînd).** Prin sate, bătrîne femei „vedeau semne, sus"; clopote mari bat premonitoriu, straniu; mulțimi spectrale, fantomatice, inși încruntați privesc în infinit: „De cîte ori îi văd trecînd, cîntînd / din armonici, nu știu cum, / îmi vine parcă să ies în drum / și să pornesc cu dînșii spre surele țarini, / acolo, departe..." Vibrații din **Dezamăgitul** lui Nerval pătrund în pateticele refrene despre dezmoștenitii de toate felurile: „Ei sînt săracii pămîntului, ei sînt umbroșii / oameni care răspîndesc întristare, / și lumea lor n-are măsură, n-are culoare / Ei sînt săracii, ei sînt umbroșii..."

Aluzia mitică pune în valoare realități contemporane tragice; „în pădurile țării" stă „balaurul, / care ne-nghite fierul, argintul, grîul și aurul". Dumnezeu e văzut la modul arghezian, reproșîndu-i-se că sus nu răzbat „vîrfurile acestei păduri de suspine" și plîngeri: „Să fi dat, Doamne, fiecărui om, / cîte-o bucată verde de pămînt și cîte-un pom..." Alteori, Dumnezeu — „cînd cîmpie verde, cînd apă" — își micșorează dimensiunile, ascunzîndu-se „în floarea de finic" sau devenind porumbel... Preocupată de felul cum gîndesc alții, poeta dezvăluie modul în care gîndește ea însăși, punînd obsesiv în dezbatere pacea („Pentru pace mă rog, pentru lucruri uitate / și pentru oameni din singurătate"), devenind „prorociță", gîndind la „oamenii risipiți / pe-ntinsul pămîntului: / plugari, făuritori de unelte, / spre zorii păcii porniți..." Solidaritatea cu aceștia ilustrează formula „Eu e un altul", dînd un sens social vizionarismului ei: „Fratele meu, ce bine te-asemeni / cu mine!..." **(Iartă-mă, frate).** Sau, încă mai limpede: „Mulțime nu mă goni, ca voi sînt și eu" **(Oamenii mă uimesc).** Chipuri în frescă, monocrome, fumurii, priveliști cu „ruini și moarte" îi asediază conștiința; deciziile devin chemări energice, în spiritul unei retorici de tribună: „Oameni, porniți! (...). / Iată: dac-aș ști că, murind eu, / ați porni mai degrabă, / pumnalu-i gata. / Oameni, dați-mi drapelul!" **(Nu pot înțelege de ce...).**

COMPENDIU

■ **ALEXANDRU BOBOC: „Adevăr și conștiință istorică".** Editura Politică, Colecția „Dezbateri ideologice". Volumul prezintă o perspectivă filosofică asupra confruntărilor contemporane între hermeneutică și dialectică în metodologia științelor umane".

■ **FRED MAHLER: „Generația anului 2000. Scenarii de Juventologie prospectivă".** Editura Politică. Lucrarea își propune „conturarea unor scenarii alternative ale modului de viață și profilului generației anului 2000".

■ **MIHAI IACOBESCU: „România și societatea națiunilor 1919—1929".** Editura Academiei R.S.R., Colecția „Biblioteca istorică". Este prezentată activitatea României la Geneva în perioada interbelică, cît de „numeroase și responsabile au fost intervențiile, inițiativele, propunerile și acțiunile României, la Geneva, în domeniul promovării idealurilor înscrise în Pactul Societății Națiunilor".

■ **JAROSLAV HASEK: „Povestiri vesele".** Antologie de satiră și umor. Selecția, traducerea și prefața de Jean Grosu. Editura Cartea Românească. Proză scurtă din creația celui mai popular scriitor ceh, venind în completarea volumului „Să rîdem cu Jaroslav Hasek. Povestiri umoristice". Editura Minerva, 1973, Colecția „Biblioteca pentru toți".

■ **RODICA OJOG BRAȘOVEANU: „Vulturul dincolo de cornul lunii".** Editura Militară. Roman de acțiune, cu temă istorică din perioada domniei lui Constantin Brâncoveanu.

■ **GHEORGHE TOMOZEI: „Plantația de fluturi".** Editura Cartea Românească. În argumentația autorului „...Și nu e jurnalul intim nostalgia secretă a oricărui scriitor ?"

VIAȚA CĂRȚILOR

CARTEA DE DEBUT

CELE DOUĂSPREZECE MUNCI

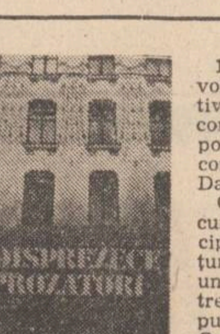

1. Au devenit uzuale volumele de debut colectiv. Editurile, deci, le consideră avantajoase. E posibil ca și autorii să le considere avantajoase. Dar criticul?

Criticul rămîne oarecum handicapat. În principiu, el nu se poate mulțumi, precum Cuvier, cu un simplu oscior — lui îi trebuie întregul sau, cel puțin, coloana vertebrală. Ori marea șansă de a întîlni (aidoma lui Maiorescu) un creator de geniu.

De aceea, primul lucru pe care îl descoperă în legătură cu debuturile colective este tocmai sentimentul incertitudinii. Iată o carte, între formula cenaclului și a antologiei. Nu se știe ce propune mai întîi: nume de autori sau criterii de selectare? Deci: cum trebuie ea citită? În strînsă relație cu juriul, ori pentru sine însăși?

După părerea mea, ambele căi de lectură merită interes.

2. Ed. „Dacia" din Cluj-Napoca a publicat recent un asemenea volum de debut colectiv. El se numește „Doisprezece prozatori" *) și rezultă dintr-un concurs de proză scurtă al cărui juriu a fost prezidat de Vasile Rebreanu.

Întîlnim aici prozatori aparținînd tuturor orientărilor actuale; și de vîrste foarte diverse, de la 57 la 27 de ani. Majoritatea sînt produși de centrul universitar Cluj-Napoca — dar aceasta nu e o condiție obligatorie. Prin urmare, se pare că juriul a urmărit mai ales criteriul valorii estetice, adică și-a îndeplinit cu cinste misiunea culturală. Într-adevăr, volumul nu poate fi acuzat de impostură: toate bucățile publicate sînt publicabile. Dealtminteri, nici autorii „debutați" nu-s, propriu-zis, începători: și-au făcut bine stagiul pe lîngă litera tipărită (numai doi nu au publicat pînă acum beletristică; în schimb unul are deja o carte apărută la Ed. „Litera").

În ansamblu, avem de-a face cu o reușită. Nu spectaculoasă, mărturisesc, dar certă.

3. Totuși, la această reușită, prozatorii selectați contribuie în mod inegal.

Există, mai întîi, o diferențiere cantitativă: spațiul acordat fiecăruia duce la deosebiri sensibile. Nu cunosc motivele pentru care unii posedă un număr mai mare de pagini — singura justificare ar fi calitatea scrierilor. Lucru, însă, greu de susținut: Marius Jucan (care face parte dintre privilegiați) e un neoromancier tipic, foarte conform cu modelele — ceea ce îi macină din autenticitate și-l transformă, deocamdată, doar într-un bun imitator.

De altfel, problema modelelor este acută la orice debut. Există chiar o „suspiciune standard" față de debutanți, bănuiți a copia cine știe ce autor celebru. Însă mie îmi displace suspiciunea, iar, pe de altă parte, nimeni nu poate fi absolut original în artă (cu toate că operele sînt unice). Prin urmare, nu voi vorbi despre modele decît atunci cînd ele devin excesive, cînd obligă proza la un servilism dăunător, alterînd libertatea creației.

Acestea fiind spuse să trecem la analiză.

Prima dificultate care ne întîmpină este chiar noțiunea de „proză scurtă". Cîți dintre autorii publicați aici scriu, într-adevăr, proză scurtă? Unul, Alecu G. Croitoru, cu certitudine nu: el realizează mai degrabă scenarii. Altul, Valer Gligan, transplantează „Amintirile" lui Creangă în ținutul moților, chestiune interesantă din punct de vedere etnografic și lingvistic, dar departe de proza scurtă. Un al treilea, Dimitrie Iancu, povestitor, e mai degrabă pregătit de roman, etc. Din cei doisprezece autori selectați, numai trei realizează veritabilă proză scurtă; ceilalți se chinuie.

Iar lucrul are importanța sa. Căci, silind să se adecveze unei cerințe a concursului, oamenii nu și-au putut da măsura întreagă a valorii lor. Din alt unghi, faptul demonstrează că scriitorul român nu e înclinat „firesc" spre proza scurtă, ci către formele mai ample de narațiune. E posibil să-i lipsească răbdarea și ambiția — elemente indispensabile romancierului — însă „tendința naturală" e de tip romanesc: de aceea se mișcă stînjenit și se simte încorsetat pe număr limitat de pagini.

4. Debutul a sosit cam tîrziu pentru **Mihai Arsene** (57 de ani) și se vede lesne că e un debut muncit. Parabola sa, intitulată „Un război demult uitat", e interesantă prin sensuri, dar e atît de construită, încît produce milă față de narator. Impresia e că autorul implicat l-a silit să clădească singur o piramidă.

Handicapul elaborării îl marchează și pe **Corin Braga.** Acesta, cel mai tînăr dintre debutanți, a scris o povestire fantastică: „Ascensorul", care respectă toate regulile genului. Deși există momente ambigue, cînd groaza și spaima se infiltrează satisfăcător, totuși fantasticul nu dobîndește coerență și nu e autentic. Rămîne, pînă la urmă, doar un construct livresc, ce nu-și asumă condiția livrescă.

Mircea Ion Casimcea are o singură proză solidă: „Nu trecuse primăvara". E o realizare adevărată, sprijinită pe conflictul dureros dintre aparență și esență. Totuși, procedeul a mai fost folosit, iar celelalte două bucăți ale sale suferă de insuficiență (propun situații absurde, însă absurdul nu devine semnificativ).

Pe **Alecu G. Croitoru** l-am pomenit deja. Scenariile sale sînt plăcute (mai ales „Primăvară tîrzie"), însă se agață de șabloane ca naufragiatul de pai. Iar conformismul a constituit mereu o maladie cu evoluție letală.

Autorul implicat din prozele **Monicăi Gheț** posedă o sentimentalitate naivă și fragilă, de pension, de care încearcă să se debaraseze prin violente băi în realitate. Nu reușește, bineînțeles, însă încercarea, în sine, e o faptă notabilă pe care o apreciem.

În afară de raportarea la „Amintirile" lui Creangă și de observația că evocările îi reușesc, nimic nu se mai poate adăuga despre **Valer Gligan.** Și **Dimitrie Iancu** a mai fost numit; un reporter povestitor. Încearcă să amestece senzaționalul cu realismul tradițional, dar nu posedă patosul și verva atît de caracteristice prozatorilor cîmpiei. În schimb, se dorește prozator al cîmpiei.

Ca neoromancier, **Marius Jucan** scrie bine. Din păcate, Noul Roman a căzut azi în desuetudine, iar autorul nu trece dincolo de modalitățile propuse de acesta. Nici măcar nu le exploatează pînă la cele mai fecunde consecințe.

Valeriu Sabău vrea să scrie o proză modernă, simbolică, eseistică, intelectualizată. Dar nu prea știe cum. Caută înverșunat sensuri și găsește banalități. Ceea ce devine, pînă la urmă, neeconomic: atît efort se risipește în zadar.

I-am lăsat la sfîrșit pe **Vasile Gogea, Gheorghe Holobâcă** și **Vladimir Munteanu.** Ei merită un tratament special.

Vasile Gogea e aproape de modalitatea „postmodernistă", pe care o tatonează deocamdată. Își numește personajul principal Anselmus (după Anselm din Canterbury) — referință ultralivrescă, dar și tendință a autorului implicat de a se diferenția net de lume, prin nivelul cultural. Foarte reușită rămîne prima proză, „Oameni de iarnă". Ca și celelalte, ea este un strigăt împotriva mercantilismului. Autorul se arată, din toate puterile, de partea ființelor care săvîrșesc gesturi „frumoase" și dezinteresate. Punct de vedere onorabil, însă prea monoton și care amenință să-l conducă la tezism.

Cu alte cuvinte, Vasile Gogea locuiește într-o insatisfacție. El știe să scrie deosebit de bine înainte de a ști despre ce merită să scrii deosebit de bine.

În schimb, Gheorghe Holobâcă are vădită preferință pentru subiecte „puternice", pentru fapte de semnificație majoră. Încearcă și fantasticul, însă acesta rămîne la nivel de joc. Proza sa nu știe să nareze decît evenimente cruciale.

Evenimentul atrage irezistibil relatarea, scoțînd-o din anonimat. Devine o funcție narativă de justificare. Altminteri, predomină vocația ludică. Însă există un moment cînd ambele tentații (ludicul și faptul major) se îmbină fericit: scurta parabolă „Ploaia". Ea se constituie ca un joc macabru, sinistru ritual al forței, al lașității și al puterii. Pentru această realizare, Gh. Holobâcă merită deplină încredere.

Mare, neobișnuită surpriză pentru mine este Vladimir Munteanu, singurul prozator român din stirpea lui Hemingway. Forța, îndîrjirea și durerea personajelor lui Hemingway, acea „perpetuă rană ascunsă" — pe toate le-am regăsit aici. De notat că autorul nu-l calchiază pe american; aparține, pur și simplu, aceluiași tip artistic, pînă azi fără reprezentant la noi.

Curios, întîia sa proză („Întru lauda bărbatului semănător de pămînt") este slabă, căci reia un simbol arhivehiculat, fără să-l împrospăteze. Surpriza începe odată cu a doua bucată, „Între o iarnă și alta". Pe numai trei pagini, ea dă măreție vieții rurale, așezînd-o lîngă superba afirmație „Man can be destroyed, but not defeated" din „Bătrînul și marea".

Iar următoarele proze ale autorului nu-s mai puțin valoroase. Așadar, se poate spune că ne aflăm dinaintea unui talent autentic, singular, despre care sper că va reuși să evite tristețea falselor promisiuni.

5. Acum, mai rămîne un lucru interesant: să urmărim ce se va petrece cu acești doisprezece prozatori ai editurii „Dacia". Pînă la bună vedere, eu le urez succes.

Radu Comănescu

*) **„Doisprezece prozatori", volum colectiv de debut, Editura „Dacia", Cluj-Napoca, 1988.**

Filigranele lui Gheorghe Tomozei

Filigranat în aur, scrisul lui Gheorghe Tomozei dă seama, ca să-l definim cronicărește, despre vreo patru decenii, dacă nu chiar cinci, de viață pe acest pămînt numit România, locul său natal. Ultima carte de publicistică (Plantația de fluturi, *editura Cartea Românească, lector Florin Mugur), ne duce cu gîndul la cel mai mare gazetar român, Mihai Eminescu, poetul nostru național, chiar dacă filigranele lui Gh. Tomozei nu au forța verbului eminescian. Modelul conceptual rămîne însă tot steaua de primă mărime a verbului românesc, adică Mihai Eminescu. Personalitatea lui Mihai Eminescu revine aproape la fiecare pagină în scrisul publicistic al lui Gheorghe Tomozei.*

Cartea debutează cu cîteva considerații ale plantatorului de fluturi, din care reținem cîteva justificări posibile: „Scriitorul de jurnal macină vînt, treieră frunze. Începe o frază. Cerneala pare, dacă nu fierbinte, ea fraza — e neterminată fiind, trecut. (sublinierea autorului). Ea a trecut. Parcă a fost de totdeauna trecut"; „Cu alte cuvinte, jurnalul e un amplificator de timidități. Ce sînt aceste șine de cale ferată? Zici, privind o poză, și ți se spune că nu e decît imaginea fotografiată a unor mustăți de fluture". Tot astfel stau lucrurile cu unele inofensive consemnări de jurnal intim: „Cunosc osebite tehnici de compunere a jurnalelor intime. Îmi fac o bucurie din rememorarea, împreună cu cititorul nedumerit de fervoarea cu care laudă un astfel de jurnal un autor cu totul incapabil de a scrie și el unul. Din nepricepere? Dar de nepricepere poate fi vorba? Ca să scrii un jurnal intim trebuie «doar» să trăiești. Dar toți cei ce sînt în viață... trăiesc".

Justificările acestea ale lui Gh. Tomozei sînt mai mult niște cochetării. Altfel n-ar fi scris cu periodicitate uneori săptămînală însemnările din cărțile numite din precauție „Filigran", „Muzeul ploii" „Călătorii cu dirijabilul", „Manuscrisele de la Marea Neagră" carte despre care am avut satisfacția să ne pronunțăm la timpul cuvenit. Oricum, fără aceste cărți ale lui Gheorghe Tomozei ne-ar fi greu să ne dăm seama de mersul zilelor acestei epoci pe care o definește astfel: „Iubitor de istorie și mai ales de cea a românilor (modest cercetător propriu al unor episoade ale ei și nutrind în secret regretul „ratării" unei posibile cariere dăscălești în domeniu, sacrificată scrierii de versuri...) îmi simt pana îndreptățită să coboare cu mîndrie în cerneală spre a mărturisi un sentiment de bucurie și plenitudine: da, le-a fost dat ultimelor decenii trăite de România să redeștepte în noi strălucirea unei măreții, cîndva (nu prea demult) învăluite în ceață. Ne-a fost dat să fim martori ai renașterii unui puternic suflu spiritual de mîndrie națională".

Sentimentului acesta al renașterii noastre spirituale pline de demnitate îi este consacrată aproape întreagă carte de publicistică a lui Gheorghe Tomozei, exemplară conduită morală tradusă în filigrane de neprețuit.

Bineînțeles, că, Tomozei fiind înainte de toate poet, poeții îndeosebi cîțiva — Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Victor Tulbure, Geo Bogza și, nu în ultimul rînd, fostul nostru coleg și prieten comun Nicolae Labiș, sînt la loc de cinste în scrisul său publicistic.

Sinceritatea anilor tinereții și prețul culturii îl determină, oricît i-ar iubi și pe alți colegi, să rostească aceste cuvinte tranșante: „Efigia Labiș e încă fără egal în destinul poeziei românești: gravuri cu sufletul, pe suflete, semn vital, cu viața pe viață călcînd. Siglă heraldică atestîndu-ne noblețea". Asemenea gravuri cu sufletul sînt cele mai multe din paginile lui Gheorghe Tomozei din recenta carte, deși nu lipsesc însemnările din vîrful peniței, arhaizările și chiar manierismele. Cînd nu sînt poeții în centrul atenției sale, apar oameni cu mari merite față de poeți și poezie ca în „Rînduri pentru Tudor Coman" în care poetul și publicistul Gheorghe Tomozei conchide: „Nu i-am citit numele pe nici o tipăritură. Îl scriu eu aici, îl culeg aici, cu dragoste și respectuoasă recunoștință confraternă, anticipînd (și denunțînd sentimentul, evenimentul! o zi apropiată în care omul acesta urmează a împlini (incredibil pentru tinerețea și mobilitatea sa spirituală) vîrsta de 60 de ani..." Ne mai face plăcere să cităm din multele pagini destinate posterității, evocarea „Aprilii cu Mihu Dragomir" — poetul trăit după, între și în războaie! Mai ales una din consemnările finale e de o perpetuă actualitate: „Memoria versului său trebuie reverberată de teascul tipografic. Cărțile lui Mihu Dragomir vor avea abia acum meritatul succes. Și numele poetului remarcabil care a fost adăugat glorioasele nume ale celor avînd privilegiul de a scrie „doar" după război, va spori zestrea valorilor literaturii noastre. Nu există un caz Mihu Dragomir. Există doar o „întîrziere" a receptării sale critice. Fiindcă un poet cu acest nume a existat și există (sublinierea noastră)". Oficiind în cartea sa „Plantația cu fluturi" mai ales cultul poeziei și al poeților, Gheorghe Tomozei nu-l uită, bineînțeles, pe marele Luceafăr al poeziei românești, Mihai Eminescu, la al cărui centenar al morții ne aflăm. Nu întîmplător ultima pagină a cărții este închinată memoriei poetului nostru nepereche: „Trece-vom cu Eminescu veacuri și milenii, vom trăi și vom muri cu el, păstrînd în alcătuirile noastre sufletești ceva din misteriosul duh ce a pîlpîit cîndva în ființa lui". Pîlpîirea aceasta sacră are meritul de a ne-o întreține mereu vie ca o vestală scrisul publicistic al lui Gheorghe Tomozei.

Niculae Stoian

TRADIȚII ALE LITERATURII ROMÂNEȘTI CONTEMPORANE

IOAN ALEXANDRU:

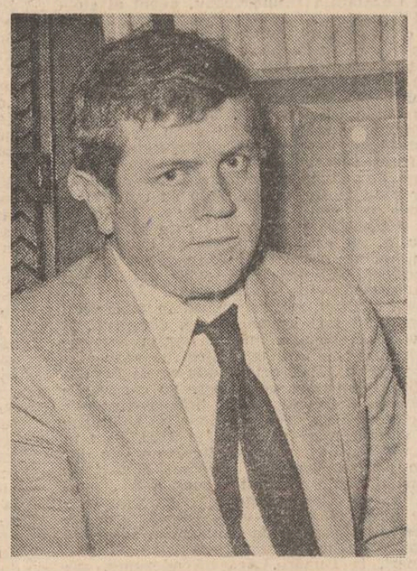

„Eram unul dintre tinerii
în care se puneau mari
speranţe şi am fost
chemat din Transilvania ca să citesc“

«Luceafărul»-CONFESIUNI LITERARE

deprinsă să primească periodic mesageri ai sufletului ardelean, lumea literară bucureșteană a văzut în Ioan Alexandru un trimis. El venea din miezul Transilvaniei în literatura română postbelică, cînd orizontul de așteptare al cititorului și literatului român trăia presiunea vechilor stereotipe de manifestare, înlăturate în bună măsură de modificările culturale de după război. Iar apariția tînărului blond, care-și recita poemele energice, vindicative, deschise unor orizonturi generoase a fost simțită ca un inceput de restaurație. A fost un moment în care veniaminii au fost căutați și chiar inventați, investiți prin forța împrejurărilor cu rosturi pe care unii le-au înțeles și dus pînă la capăt. Sosit la București ca George Coșbuc și Octavian Goga, ca Ion Slavici și Liviu Rebreanu, ca Mihai Beniuc și Ion Lăncrănjan, tînărul Ioan Alexandru a înțeles să-și asume acest rost în chip intim. Ca poet a dorit și a făcut totul pentru a străbate pămîntul românesc pe urmele lui Eminescu. Ca intelectual și-a propus să refacă traiectoria uceniciei intelectuale a lui Lucian Blaga. A făcut studii în patrie, a învățat peste hotare, a bătut toate colțurile țării, ca Eminescu și Iorga, Ioan Alexandru și-a propus o aventură sufletească, intelectuală, literară, spirituală de dimensiuni mari. Mulți i-au prescris acestui poet așteptat drumul literar și au fost dezamăgiți că tînărul nu-l respectă. Contractul său nu era cu critica literară în căutare de executanți ai unor programe de discutabilă formulă, ci cu marile repere de la care s-a revendicat cu vremea tot mai hotărît.

Traiectoria literară a lui Ioan Alexandru este, de altfel, caracteristică pentru conflictul dintre structura și evoluția unor scriitori și dezideratele unor critici literari față de ele. Nichita Stănescu și-a urmat propriul drum. Marin Sorescu a scris „La lilieci“, Adrian Păunescu a debordat inecînd orice pronostic, Ioan Alexandru s-a căutat pe sine refuzînd să inaugureze modelele în care era proiectat. Iar exemplele ar putea continua. Aceste acte de independență demonstrînd forța și capacitatea acestor scriitori constituie o emblemă de generație. Noile constelații fac corp comun cu cele vechi și, cu toată noutatea lui, Ioan Alexandru are șansa de a fi mai bine înțeles dacă-l așezi lîngă premergători ca Sadoveanu, Blaga, Cotruș, decît raportîndu-l la repere care-i ignoră acest contur. Apariția poetului a satisfăcut un orizont de așteptare setos de contactul cu vechile stereotipe culturale și literare românești, dezamăgind programele exterioare și pe cei ce le impun, ignorînd structurile creatoare existente. Metamorfozată din ideologică în estetică, critica imperativă n-a murit, rămînînd la fel de neînțelegătoare.

Pe deasupra proiectelor deziderate stă însă creația, iar Ioan Alexandru este unul din poeții hărăziți. Imaginea lui de început îl fixează în fața avidului auditoriu de la Cenaclul „N. Labiș“ unde a stîrnit un entuziasm cu lacrimi. Alte ipostaze, ulterioare, ni-l arată în chip de vorbitor în fața mulțimilor dornice de cuvîntul celor cu har, la întîlniri cu marele public, după cum și la catedra amfiteatrului în fața studenților cărora le vorbește ca profesor. Slujitor al logosului, Ioan Alexandru face parte dintre cei care își captează și-și vrăjește ascultătorii. Cei care l-au auzit în stările sale de grație nu-l pot uita. În aceeași postură a apărut și în Extremul Orient, în Japonia, unde poetul Imnelor *a fost chemat să primească Medalia de Aur a poeziei, distincție pentru care gazdele japoneze au ales un român. În întîlnirile cu scriitorii, intelectualii, studenții niponi cărora le-a făcut față premiatul, Ioan Alexandru a lăsat aceeași memorabilă impresie. Din sala de cenaclu a revistei* Luceafărul *pînă la amfiteatrele din Tokio, Ioan Alexandrescu a parcurs un drum lung, care este și o ascensiune.*

— Cînd te-ai hotărît să devii scriitor ? Ce te-a determinat ?

— N-am vrut niciodată că fiu scriitor. Eram poet demult, de cînd începusem să scriu foarte de timpuriu în satul natal, vatra strămoșilor mei transilvani. Viața satului, ancestrală și sfîntă îmi este Patria. Ritmurile anotimpurilor, lucrările la pămînt și creșterea vitelor, a oilor și a cailor, sapa și secera, plugul, grapa și carul, pe de-o parte, sculatul înainte de ivirea zorilor vara și drumul la lucru, din zori pînă seara, iar, pe de alta, sărbătorile, ceremoniile ce luau dimensiuni fără de margini. Existența rituală, apoi moartea mamii bună, drumul ei la groapă, din ocolul casei părinților și toată splendoarea curată a naturii, o lume paradisiacă în multe privințe : acelea sînt legate de începuturile unei existențe poetice.

Cînd a murit tată bun am scris un poem lung și acolo, în acele strofe ce au înduioșat tot satul, căutam să aflu încotro se îndreaptă cel ce pleacă într-un fel slăvit de pe pămînt.

În poezie cred că aflăm ce se întîmplă cu noi la modul cel mai adînc rămînînd totul pe mai departe o taină.

Se întîmplă o fericită luminare.

Îmi aduc aminte nopțile cu lună : eram cu caii la păscut. Îi ascultam cum pasc și suflă în iarba înrourată. Dintr-odată se opreau, presimțeau ceva, nechezau ușor. Nu era nimeni decît lumina lunii și liniștea absolută a nopții. Erai străpuns pînă la rărunchi de taina naturii, de neprihana ei. Atunci am început să iubesc adierile vînturilor, liniile colinelor, susurul fîntînii din colțul casei și de pe cimp. Sufletul era ca un lac pur, uriaș, ce oglindea în sine lepădarea a tot ce există pînă în străfundurile neprihănite....

Eram un prunc bălai cu ochi albaștri, senin și surizător, plin de viață și dor de cunoaștere, atent la toate cele ale naturii și vieții în această împărăție a lumii satului deloc idilică, dar întemeiată pe muncă și cinste.

— Cum era „Tribuna“ pe vremea debutului tău în revistă ?

— Din natura satului, din viața ancestrală a satului trecerea la oraș a fost ușurată de faptul că dobîndisem deja din sat o pasiune uriașă pentru cititul cărților : tot ce-mi cădea în mînă sorbeam cu ușurință, nu numai literatură, orice știință, algebră, astronomie, pedagogie. Biblioteca satului unde urmasem gimnaziul, o parcursesem pînă la ultima filă. Cărți ce ne erau nouă elevilor interzise le sustrăgeam noaptea din Bibliotecă, le citeam și le duceam tot așa în taină îndărăt.

La Cluj, întîlniri esențiale pentru mine au fost cele cu Ion Agârbiceanu și Lucian Blaga pe care i-am apucat în putere de lucru, pe care i-am ascultat și cinstit în inimă. Am evocat seara cînd Agârbiceanu a citit la revista „Tribuna“ din manuscrisele sale.

Începusem să scriu cu rîvnă și în fiecare zi. De la liceu urcam pe Dealul Feleacului zilnic aproape de casa lui Blaga într-o livadă fără garduri și, pînă seara, cînd nu se mai vedea să scriu, umpleam caiete cu poezii.

Parcă mi le dicta cineva și doar le consemnam în caiet, în grabă, să nu pierd șirul.

De fapt le știu pe de rost. Vorbea satul, veacul, veciile, strămoșii, caii, fîntînile. La focuri de toamnă noaptea cu Mureșan, Cocora, Papuc, Velichi și atîția alții dintre cei de-o vîrstă a sufletului atunci.

— Dar cum era „Luceafărul“ pe cînd ai început să scrii ?

— Cu o asemenea avere veneam la București unde băteau vînturile unor înnoiri și sufletele poeților erau iarăși ascultate. Labiș frînsese în două o generație. Vreau să spun moartea lui misterioasă și sufletul limbii române se înseta după rostirea poetică a unei noi generații care a și apărut. Ce n-a reușit Labiș cu generația lui o va lua de la capăt generația noastră de astă dată cu o mai mare grijă.

— Ai fost invitat la „Cenaclul N. Labiș“ în București acum 25 de ani. Cum ți-a sunat această invitație ?

— Bucureștiul, pentru un transilvan ca mine, era ceva pe măsura satului meu : o metropolă românească. Mă întîlneam cu România marilor bărbați ai neamului meu. În străfundurile sufletului, aici vroiam să mă impun ca poet, aici să-mi încerc puterile. Marea luptă între cei mai buni aici se purta. Simt și acum după un sfert de veac gustul luptei, setea de timp pe care am întîlnit-o și în alte momente de aur ale poeziei. La noi sau în altă parte.

Întrecerile între poeții vechi Elade sau între imunografii Bizanțului nu erau altfel.

Bucureștiul era o arenă de luptă atunci, unde am venit cu sutele de poeme scrise, știute pe de rost, să mă confrunt. Veneam aici să-mi încerc puterile.

Îmi aduc aminte într-o vară înainte de a veni la București să întreb în satul meu Pavelul Diaculuj : Ce ai tu de gînd Oncule, (așa îmi spunea, eram neamuri), să te faci, că tot scrii și umbli pe dealuri singuratec.

Vreau să mă duc la București să mă iau la întrecere cu poeții de acolo. Încă liceean, dar foarte precis știind ce urmează să fac.

Știu că am trimis **Sentimentul mării** la „Luceafărul“ și am primit o scrisoare de la Niculae Stoian să viu să am o discuție despre poem.

Am venit cu Ion Cocora împreună, prietenul, poetul care mai fusese la București.

Prin Fondul literar mi s-au dat foi de drum și am putut pleca pentru o săptămînă la mare să definitivez poemul în urma convorbirilor de la revistă.

Poemul a apărut și critici de seamă de atunci au scris imediat despre un nou poet venit din Transilvania. Unul dintre criticii de atunci, în urma acelui poem, m-a adus într-o seară la Vladimir Streinu, care m-a ascultat cu entuziasm și admirație, mai apoi mi-a apărat **Infernul discutabil** printr-un articol vizionar.

— Ce amintire ți-a lăsat cenaclul revistei „Luceafărul“ în care ai citit ?

— După această întîi întîlnire cu Bucureștiul s-a făcut toamnă și „Luceafărul“ își deschidea porțile „Cenaclului Labiș“ de la Casa Scriitorilor unde am fost invitat să citesc din poeziile mele.

Lupta acum începea. Eram unul dintre tinerii în care se puneau mari speranțe și am fost chemat din Transilvania să citesc. Poezia atunci era în mîinile lui Nichita. El era poetul nou impus după Labiș, iar odată cu el era Baltag, Hagiu și se vorbea despre mai tînărul Adrian Păunescu, Ion Gheorghe și Marin Sorescu începuseră să intre în luptă, Ana Blandiana, Constanța Buzea începuseră să fie cunoscute.

Hai, să spun, că a fost chiar o intrare în arenă. În acea sală fabuloasă, cu oglinzi ce-ți multiplicau la nesfîrșit înfățișarea, arhiplină, avînd în fruntea mesei joase un om tînăr cu o frunte imensă și ochi de veghe, tăcut, arbitru mai degrabă, ce se chema Eugen Barbu. Mi-am dat drumul, le știam pe de rost zecile de poeme. Erau în jurul sălii, ticsite, în picioare, zeci de tineri, toți tineri ce băteau la porțile poeziei.

Ți se dăruia în stînga un petec de covor neocupat, ceasul de a-ți încerca norocul în picioare.

Te nimiceau din ochi. Era liniște de sanctuar. Cît am dorit acest ceas, cît vroiam să ajung aici. Faima cenaclului Labiș pătrunsese în inimile tuturor celor ce scriau în anonimatul tinereții.

Triumful a fost total, știu că m-au luat în brate, cu lacrimi în ochi unii, și de un sfert de veac, oriunde mă aflu la întîlniri, în țară ori în străinătate, stacheta este cea din acele seri de triumf de la cenaclul Labiș.

Să cucerești inimile oamenilor prin cuvîntul poetic. Ce primejdioasă fericire !

Au fost biruite acele seri de început, mai tîrziu la cîteva întîlniri internaționale, cea din Franța cu Pierre Emmanuel, de la Heidelberg și din Sicilia, iar mai recent, adică și cea mai importantă biruință din viață ca poet, în Japonia, iar în țară nenumăratele seri de poezie din diferite orașe ale țării ori în amfiteatre în fața studenților.

Unul dintre cei tineri, atunci, spusese: A apărut un nou Stradivarius. Era Dinu Săraru și pe această vorbă pe care o țin minte, ca și Dumnealui îi mulțumesc pe această cale cu întîrziere.

Îmi aduc aminte noaptea după triumful de la cenaclu. Locuiam într-un subsol al Bucureștiului, umed, fără sobă. Am coborît noaptea tîrziu în bezna acelei încăperi cu lumina aprinsă în suflet. Eram fericit ca poet. Îmi amintesc cu o imensă pace coborîtă în suflet după o asemenea scenă. La scurt timp m-am mutat din acel subsol într-o mansardă însorită în casa marelui anticar Sterescu.

Aici la cenaclul acesta condus de un mare scriitor și un om generos ne-am încercat puterile toți, unul după altul. Așa s-a afirmat o generație. Ce era mai bun din cele citite se publica în revistă.

Greutățile afirmării acestei generații le cunosc, mai bine decît noi, cei ce se luptau ca noi să putem să ne arătăm publicului și să ni se tipărească versurile. Sînt dator cu recunoștință și o fac cu iubirea cuvenită. Le-ar fi fost mai comod să-și fi consacrat puterile pentru scrisul și afirmarea lor, dar au fost generoși și asta rămîne. În fapt se afirmau pe ei înșiși. Nu poți face mare lucru de unul singur. Eminescu s-a afirmat la „Junimea“, Blaga la „Gîndirea“.

De fapt ne căutam Patria, căutam legătura cu sufletul neamului din care proveneam. Nu poți prelucra în opere de valoare decît adevărul, oricît de îngust ar fi, iar în limba română fără istoria poporului român, așa cum a fost, rămîi fără obiect, fără substanță.

Un mare filosof al veacului spune testamentar acest cuvînt „nimic din cele esențiale și mari nu s-au putut naște fără Patrie și tradiție“.

Fără Patrie și tradiție nu se poate face nimic serios în istorie, rămîi un desrădăcinat.

A-și redobîndi Patria și tradiția, astea au fost în adîncurile inimii noastre elanurile cele sfinte și nobile.

De un sfert de veac, lucrez prin cărțile mele asupra acestei Patrii și tradiții românești, cea a Logosului întrupat în istorie și cred că sînt pe drumul cel bun.

Cei care vor să facă altceva în acest spațiu decît o cere adevărul istoriei unui popor bimilenar aici, ignorîndu-i sufletul, tradiția, nădăjduirile, credinciosia și iubirea în Logosul devenit istorie, cred că au puține sanse de dăinuire. Poporul nu te poate lua înainte.

— Ești dintre cei care cred în necesitatea întîlnirilor cu cititorii. Ce-ți spun aceste întîlniri, pe care le inițiezi foarte frecvent ?

La o întîlnire în Maramureș cu cititorii, cu prilejul apariției **Imnelor Maramureșului,** a venit un nevăzător la mine să ia autograf pe carte împreună cu soția lui. Îmi studiase cărțile de **Imne,** soția i le citește pe îndelete și mintea sa ageră le reține din aproape. Îi ia timp îndelung să memoreze o carte de poezie. A dat de hrană, de pășune bună pentru oițele sufletului, în aceste cărți, o spunea.

Este cel mai adînc elogiu ce îl poți aduce unui om, cred, acesta că a mijlocit o rază de lumină în viață în întunericul dinlăuntrul sufletului celuilalt.

O țărancă dintr-un sat maramureșan cu omul ei și alți săteni au venit la Sighet cu un smoc de busuioc, să-mi mulțumească pentru **Imnele Maramureșului.** Erau în portul lor străvechi. Netrimiși de nimeni au venit să ducă în casele lor o carte de poezie scrisă despre ei. Ca și urmașa lui Ioan Mihaly de Apșa, acum virstnică, ce fusese amenințată împreună cu cele opt surori ale ei de-a fi spînzurate toate de cîte o fișie din tricolorul ridicat în Maramureș de marele lor părinte Mihaly, înainte de Unire.

Ca să nu vorbesc de zecile și sutele de copii în mîinile cărora sînt puse de către părinți aceste cărți.

De cîte ori nu i-am văzut adormiți în brațele părinților, copiii aduși să asculte lecturi din aceste cărți.

Vreau să spun tinerilor poeți, ceea ce o viață îndemna Eminescu și Iorga. Numai ca neam ca semințe și în numele sufletului ei istoric poți face ceva esențial și de durată pe pămînt.

Asimilarea istoriei acestui popor sbuciumat este vitală pentru scrisul nostru. Nu imaginația în gol, ci Logosul întrupat în istoria unui topos.

Cum ne vom înfățișa sufletelor slăviților înaintași cu mîinile goale, adică fără roada ce a crescut pe pămînt în urma plecării lor !

Ce a rodit jertfa lui Brâncoveanu, cea a lui Ștefan cel Mare, jertfa lui Mihai Viteazul și a unui popor întreg, din generație în generație, trebuie cules ofrandă în cărțile noastre .

În ce au rodit, crezut, jertfit, strămoșii noștri nu au fost idealurile lor, imaginație, utopii, ci forță reală și istoria dinăuntrul ei. Brâncoveanu moare cu copiii săi nu pentru altceva decît pentru însăși inima, forța uriașă care mină, întreține, dinamizează și împlinește istoria omenirii, cea a Logosului întrupat în inima ei, din iubire, prin sublima jertfă resurecțională.

Aceasta pe de o parte, iar cealaltă lucrare, asimilarea experienței spirituale a marilor tradiții ce stau la temeliile lirismului european, lumea veche greacă, marii ei poeți, lumea ebraică și cea latină, iar toate acestea în sinteza evului mediu, miracolul spiritualității lumii. Fără prelucrarea acestor isvoare, spuneau Claudel și T. S. Eliot, orice poezie rămîne provincială. Marii poeți români de pînă acum au făcut acest demers : Eminescu, Dosoftei, Blaga, Voiculescu. Trebuie să o facă fiece generație.

— Ce cărți pe care le-ai scris sînt legate de „Luceafărul“ ? A apărut vreuna integral în revistă ?

— Din aproape toate cărțile am publicat mai ales în „Luceafărul“. Integral n-am publicat nici o carte de la lume încoace în presă înainte de-a apare în volum.

Dar în „Luceafărul“, mai ales mi-au apărut pagini, grupaje din cărți. Am oferit și altor reviste la cererea lor dar uneori mi s-a înminat plicul intact cu poeme, cu scuzele de rigoare că nu pot fi publicate. Nu-i nici o supărare.

— Te-am văzut adesea împreună cu poetul Grigore Vieru. Unde așezi poezia lui ?

— De Grigore Vieru mă simt foarte legat, nu numai de marele poet ce este ci și de omul, fiul de țărani moldoveni, ca ardelean legăturile profunde între noi pe temeiuri istorice pot fi justificate. Poezia lui este în afara de școli, generații și timp. Va rămîne una a limbii române cît ea va fi.

— Am colaborat adesea, eu fiind la revista „Luceafărul“ și Ioan Alexandru între colaboratori. Ce ai vrea să reții din aceste colaborări ?

— Cărțile mele **Iubirea de patrie,** două volume, pînă acum au fost publicate în cea mai mare parte în cadrul rubricii mele din revista „Luceafărul“. **Jurnal de poet** pe care o semnez cu mici întreruperi de două decenii, de cînd am plecat la studii în R. F. Germania.

Am găsit înțelegere cu cei de la revistă, iar cu unii dintre ei am ajuns la o prietenie în slujba literaturii române, a Logosului ei.

— Japonia a fost, cred, o mare experiență pentru Ioan Alexandru. Ce a dus cu el poetul Ioan Alexandru din această conviețuire cu colegii de acasă ?

— Se va vedea în timp importanța acestei întîlniri a unui poet român cu Japonia acum la acest sfîrșit de mileniu. Tocmai am terminat dintr-o răsuflare, ce m-a ținut șapte luni întinse, o carte de cinci sute de pagini : „Inima unui poet în Japonia“, pe care nădăjduiesc să o văd grabnic tipărită, unde se va vedea mai din aproape experiența sufletului meu în această țară, unică de pe pămînt, în felul ei.

— Care crezi că a fost rolul criticii de la „Luceafărul“ în afirmarea generației din care faci parte ?Nu uita că sînt la mijloc 30 de ani de apariție ai revistei.

— Faptul că Nichita și-a publicat pînă în pragul morții în această revistă versurile, că piesele lui Sorescu și poemele ce l-au afirmat tot aici le-a publicat, ca și Adrian Păunescu și Ion Gheorghe, Cezar Baltag, Hagiu și alții spune de la sine despre climatul critic favorabil afirmării valorilor în această revistă.

Cronicile competente asupra cărților de valoare, adesea numai în „Luceafărul“ apărute, au sprijinit lucrarea de elaborare a altor cărți de valoare. Și asta nu este puțin. Se va vedea în timp ce a însemnat aceasta.

— Pe 15 iulie 1988 „Luceafărul“ a împlinit 30 de ani. Cum vezi retrospectiv revista și ce îi urezi ?

— Am văzut revista citită de către poeți și profesori la Virșeț în Iugoslavia, ca și la Moscova sau Chișinău, într-o casă de învățători în Maramureș, ca și într-o familie din Munții Apuseni. „În ce revistă mai scrieți ca să mă abonez la ea“ ! Am și eu scrisori cu aceste cuvinte.

Aș dori ca revista „Luceafărul“ să-și apropie cît mai multe valori autentice tinere și să le cultive cu răbdare și perseverență. Să aibă un cenaclu, care poate deveni plăminul revistei, și să fie atentă la primejdiile mediocrizării.

La un moment dat am făcut parte din colegiul revistei, și la ședințele rare, ce-i drept, la care lua parte și regretatul istoric M. Berza, spuneam deschis cum ar fi bine să se lucreze cu colaboratorii și cu cititorii revistei.

De mult nu mai sînt chemat la asemenea discuții. Dar urez și eu ca unul ce a publicat și publică în coloanele revistei pe mai departe drum fericit. Iar cum o revistă se face cu oameni și prin oameni acestora tuturor, de la corectori și dactilografe la cei cu zilnicele obligații ale redacției, colegilor scriitori, o frățească strîngere de mînă transilvană.

M. Ungheanu

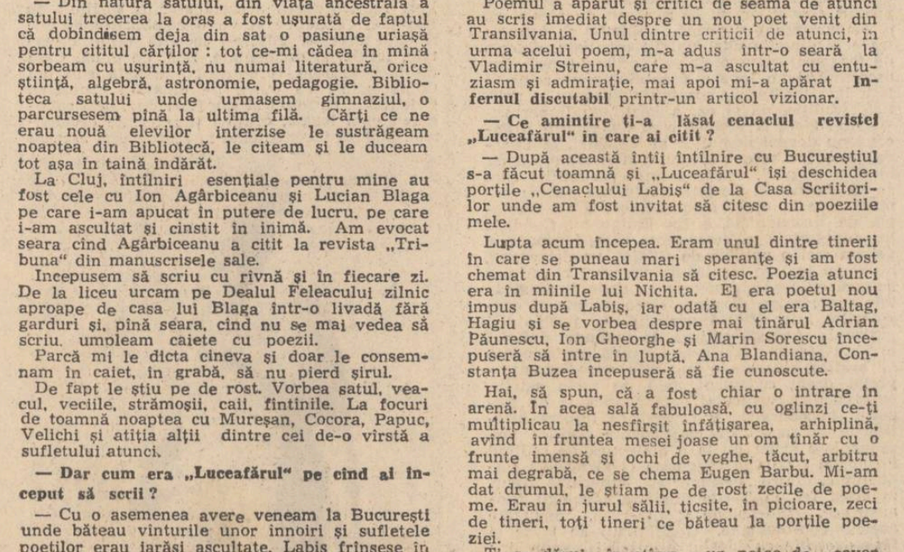

Sergiu Rugină : „Maternitate“

Poeme de ILARIE HINOVEANU

Poteca

De la sat pîn-la pădure,
De la vale pînă-n culmi
Brazda n-a putut să-i fure
Salba firavelor urmi.

A însăilat-o primul
Întemeietor de sat,
Înnodînd cu pasul firul
Toți cei care l-au urmat.

Pare-nțelenită-n humă,
De la veac la veac, precum
Viața dăinuie prin mumă,
Jarul stăruie prin scrum.

Toamna o strivește plugul,
Dar poteca-n primăvară
Își întinde-n larguri rugul
Pe cîmpia solitară.

Iarna o-nvelesc nămeții,
Verile o sting în ploi,
Dar sub talpa lor drumeții
Înfiripă urme noi.

Poate e un tainic dor
O străveche năzuire
Pe cărarea tuturor
Fiecare să se-nșire.

La plecare-n zori oricare
Spre tărîmul depărtat
Duce pe potecă-n zare
Chipul veșnicului sat.

Labiș

În mireasma de rășină
Din curata Bucovină
Cu pridvoare de cătină,
Pe o boare de lumină,
La o zare de grădină
A-nflorit dintr-o mălină,
A zburat ca o albină,
A cules fără hodină
Din adînca limbii mină
Unda obcinilor lină,
Vrana fagurilor plină,
Strălucirea de hermină,
Roua plinsă de gherghină,
Toamna arsă în rugină,
Ploaia strînsă pe ruină,
Crivățul de stepă strină,
Muma strînsă cu brăcină,
Rana florii de glicină,
Seceta pîndind haină
Căprioara din colină,
Lunca beată de sulfină,
Semeția de regină,
Sabia care dezbină
Recea ordine divină,
Osia ce-n slăvi aninā
Raza spintecînd deplină
Neagra vremilor cortină,
Toate cîte se îmbină
Năclăite pe retină !
Vis înmărmurit pe șină,
Labiș – vie rădăcină,
Înălțimilor – tulpină,
Glas de doină carpatină,
Stea de dulce Bucovină !...

Drumul înălțimilor

Cu ecouri destrămate
Peste înpenii mărunți,
Roți pe șine avintate
Suie crestele de munți.

Prin peretele de stîncă
Trenul intră în tunel
Spintecînd tăcerea-adîncă,
Noaptea ghemuită-n el.

Spre viitorile alpine
Duce-n goană vise, vînt,
Glorii amăgînd destine,
Vadul patimilor frînt.

Sus, în piscuri, călătorii
Peste liniști par stăpîni,
Precum stelele și norii
Pe albastrele genuni.

Orice bruscă înălțare
Riscă tragice-ntîmplări,
Prăbușiri ametitoare,
Violente destrămări.

Șina geme suspendată
Între muchii de granit,
La ferestre, dintr-odată,
Călătorii-au amuțit.

În adînca văgăună,
Iată, vulturul pîndar
Fulgeră cu ghiara brună
Pieptul marelui ghețar.

Amurg

Nimeni nu m-așteaptă, nimeni nu mă vrea,
Vîntul bate-n mine cuie reci de ger,
Așteptarea pare ca o piatră grea,
Ca o casă veche ferecată-n fier.

Au apus părinții, nu mai am vecini,
Cei din deal plecară dincolo, la rugă,
Cei din vale cată vechile pricini,
Apa otrăvită-n ferigi de ierugă,

Vino tu, bătrîne, vino să-i auzi
Cum în picla vieții lacrima-mi destramă
Peste ochii încă sclipitori dar uzi,
Cufundați în alba gîndurilor ramă.

Nu mai am nici frunze, nu mai port nici flori,
Trupu-mi cade-n negura vremii văgăună,
Poate numai tata m-ar sui la sori,
Poate numai mama m-ar sui la lună.

Dăinuire

Dacă un prieten mai rămîne,
Va pune, după ce-ai plecat,
O rază-n umbrele stăpîne
Pe locul unde ai visat.

Și raza pilpîind abia
În drumu-atitor călători
Mereu va fi precum acea
Cătată stea prin aprigi nori.

Oricum, oriunde și oricînd,
Cît prietenul va dăinui,
Vei străluci la el în gînd,
El, steaua ce-ai căutat, va fi.

Constantin Brâncoveanu, domnul Țării Românești, și cei patru fii ai săi. Din cartea lui Del Chiaro : Moderne rivoluzioni della Valachia, Veneția 1717.

EPOCA LITERARĂ BRÂNCOVENEASCĂ

În octombrie 1688, cînd se săvîrși din viață, pe neașteptate, Șerban Cantacuzino, domn al Valahiei, boierii îl aleseseră, cu grabă, în locul lui pe tînărul Constantin Brâncoveanu, nepot al stolnicului Constantin Cantacuzino și rudă pe departe cu voievodul defunct pe care (spre a numi mai repede un alt inlocuitor dintre „oamenii țării" și nu venit, cu firman, de la Istanbul) membrii Divanului îl lăsară — cum zice cronicarul — singur pe catafalc și nepriveghiat, „ca un om din cei proști". Însă, odată înălțat domnitor, Constantin-vodă îi dădu predecesorului său toate onorurile și, punîndu-se a doua zi în fruntea cortegiului funerar, îl conduse, pedestru, pe acesta de la Curtea Veche a Bucureșcilor pînă la Cotroceni, unde fu înmormîntat. Vodă cel nou arătă astfel că zvonurile despre o pretinsă otrăvire, de care el n-ar fi fost străin, nu erau întemeiate și, deopotrivă, voise a sublinia o continuitate în atitudinea nu doar politică, mai profundă chiar decît aceea de comunitate familială cantacuzină.

Această continuitate, reprodusă în forme noi și indiscutabil mai spectaculoase, definește, la drept vorbind, domnia lui Constantin Brâncoveanu, pe întinderea a unui sfert de veac (din 1688 și pînă la 1714), orînduindu-se ca dimensiune fundamentală a ceea ce se va chema, de la o vreme încoace, „epoca brâncovenească". Vremurile erau cu osebire tulburi și se tulburaseră și mai mult de cînd, în 1683, în fața Vienei otomanii pierduseră fundamentala lor „bătălie pentru Europa" ; prezent alături de Semilună, în chip de aliat socotit a fi „șovăielnic", Șerban Cantacuzino izbutise, prin contribuție secretă, a da ajutor asediaților, în calitate de **„european" și de Cantacuzin, adică om** al Europei bizantine, reprodusă acum, și fără întreruperi, la Dunăre. Această adeziune, rămasă invizibilă pentru o vreme și știută doar în concilii tainice de cancelarie, nu înseamnă, cu toate acestea, pentru români mai mult decît o consecvență în direcția unei vocații europene esențiale, exprimată în condițiuni de lealitate față de ideea de Europa pe care ei se socoteau, mai întîi, chemați a o apăra de barbari. Înaintea unui Cantacuzino care (asemeni lui Mircea cel Mare, Iancu de Hunedoara, Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul) se comportase precum un european „vechi" și un creștin, Europa nouă, a Imperiilor, răspundea cu năzuințe de subjugare și cu dorința de a introduce pe români, popor romanic și european, într-o subistorie de unde cu greu ar mai fi putut să iasă. Între proiectele habsburgice, polone și rusești de împărțire a Țărilor Române, și dominația otomană, ținută, prin capitulații, în echilibru precar, românilor nu le rămînea de ales decît o singurătate europeană, abilitate și concentrare în direcția unei unități esențiale, dincolo de fragmentări vremelnice ; ecumenismul lor, ascultînd de o lege a dreptului popoarelor în fața lui Dumnezeu, era întîmpinat cu o politică, tradițională și ea, a hărții de Imperiu.

Astfel încît, la vremea cînd Constantin Brâncoveanu deveni domnitor al Valahiei, în Europa de răsărit se evidențiau, mai cu putere decît în alte timpuri, semnele unei geopolitici care se va desluși în deplină nocivitate pentru români abia în epoci moderne, odată cu ideologia de Reconquistă a lui Eminescu. Condiția inter-imperială a românilor, care începuse a genera aici o **politică de filiație**, va determina, de acum înainte și pînă în vremuri recente, o cultură cu tensiuni nepropice unde fundamentale vor rămîne năzuința către unitate și coagulările, intensificate periodic, în jurul ideii naționale. Această **cultură de factiune**, definită în Evul Mediu tîrziu prin formulă confesională (și arătînd divergența factorului ortodox, interpretat drept coagulant, față de acela catolic, expansionist, vehiculat de maghiari și de Imperiul habsburgic) își diversifică treptat înfățișările în raport de componente politice noi, reductibile acum nu la o dialectică de ordinul ideologiei culturale religioase ci al aceleia ireductibile, dintre „națiune" și „imperiu". Apar, în acest fel, în Țările Române, ideologii filo-austriece, filo-polone și filo-ruse, adăugate aceleia filo-otomane, legitimîndu-se toate și fără excepție cu idealul propășirii românilor ; o propășire obținută prin protecție străină și în cadrele unei formule de dominion. Nu puține dintre soluțiile posibile (de la independență fără unitate, protectorat ori „marșă" și pînă la anexiune, asimilare, „pașalîk") sînt vehiculate acum, deși fără acuitatea, reclamînd decizii ultimative, evidențiată în timpuri mai tîrzii și, prin raport față de noi, recente. Esențial este, în astfel de epoci tulburi, a găsi formule de echilibru și formula brâncovenească se arată a fi aceea diplomatică ; domnul încheia, la 1688, „ciclul voievozilor războinici", adoptînd o „politică a pungilor de aur" față de otomani (care îl vor denumi „Altîn Bey", prințul aurului) și de aliațe secrete europene, deschizînd „un dosar valah" în cele mai numeroase dintre cancelariile continentului [1]). Supraviețuirea românilor ar fi fost, în concepția lui Constantin Brâncoveanu, o chestiune de politică unitară a tuturor teritoriilor locuite de români (valorificare a unității de drept) însoțită de consolidări culturale interne, ordonate de același principiu al unității și, deopotrivă, de europenizare diplomatică, prin recurs la tradiții, autohtonizate, ale Europei răsăritene.

A fi european însemna, pentru Constantin Brâncoveanu, a fi bizantin, adică roman și un voievod al unui popor care moștenise deopotrivă limba Romei și tradiția Bizanțului, primind, la prăbușirea bizantinilor sub turci, însemnele împărătești, are, din acest punct de vedere, legitimitate de bazileu. Cantacuzin prin ascendență maternă (și, prin aceasta, de stirpe porfirogenetă) și, deopotrivă, Basarab, precum Matei și Neagoe, Constantin Brâncoveanu unește prin genealogie două argumente de împărat : acela de consangvinitate și de transmisiune politică, o genealogie de drept și de fapt. Ireductibilă rămîne aci ideea de restaurație a Bizanțului (care nu-i recucerirea **greacă** proiectată de fanarioți, și prin dezvoltări secrete, de Eterie, ci a unui Bizanț romanic, a celei de-a doua Rome) înfăptuită în cadre de civilizație și de limbă latine. „Românitatea" devenea „romanitate" și „bizantinitate", astfel încît a continua politica de apărător al Europei, a lui Ștefan cel Mare și Șerban Cantacuzino și, deopotrivă, conduita de protector al confesiunii de rit bizantin întruchipată, în Moldova, de Vasile Lupu, este a restitui românilor condiția de europeni și a o confirma, astfel, încă o dată. Ca și Neagoe Basarab, [2]) Constantin Brâncoveanu ar fi putut să-și alăture, în gust bizantin, pe un alt Nifon, al vremii lui, și, ca Vasile Lupu, ar fi putut să gîndească a propune pentru patriarhia constantinopolitană pe un alt Varlaam ; voievodul reproducea astfel un model intern și dezvolta o mentalitate cu tradiție deloc recentă, aceea a **bazileilor autohtoni.**

Modul lui de a gîndi lumea europeană e, de altminteri și pînă la un punct, „vechi", oricît ar fi legăturile diplomatice, constituite treptat și cu inteligență, de întinse ; **Europa** e, pentru Constantin Brâncoveanu, mai ales, Răsăritul, este Bizanțul și din acest punct de vedere contactele cu Italia se produc prin intermediu venețian, adică „bizantin". Rusia însăși ar fi o ipoteză de Bizanț combinată cu reziduuri mongolice și prețuită numai într-atît încît întră, laolaltă cu habsburgii, într-o combinație de politică danubiană. Atitudinea față de Franța nu-i aceea de subordonare în fața „sorei mai mari" (evidențiată în viitoarea ipoteză romantică de romanitate, a pașoptiștilor) și raporturile rele cu Ludovic al XIV-lea (sprijinitor al ungurului Emeric Thököly, candidat, acela, la domnia Valahiei) sînt explicabile nu doar conjunctural, arătînd o semeție de bizantin. „Chestiunea europeană" se desfășoară, în accepțiunea lui Brâncoveanu, în Răsărit, acolo unde civilizația se înfruntă cu barbaria și „creștinul" cu „păginul" și o Europă conștientă de sine trebuie să se consolideze și să biruie pe năvălitor prin intermediul **soluției eline, a culturii.**

Acțiunea lui politică îmbrățișează (nu doar din necesități românești ci și din rațiuni de moștenire bizantină) **spațiul tradițional al Răsăritului** și (întemeindu-se pe o intuiție a ecumenismului tolerant și, deopotrivă, consecvent în principiile fundamentale) voievodul regenerează un spațiu de „romanitate" care poate fi socotit un spațiu de „românitate". Ideea, încă nedefinită cum se cade, a vechimii românilor se întîlnește acum, în proporții inanalizabile, cu aceea a romanității orientale și este tulburător a observa cum în **compoziția orei brâncovenești,** st întîlnesc contactele cu Gruzia (prin Antim Ivireanul și Mihail Ștefan), cu „cuțovlahii" (români din Balkani), cu românii de pretutindeni, în a căror unitate și intelectualul epocilor anterioare credea fără dubii. Năzuind a regenera o cultură romanică orientală, adică bizantină, Constantin Brâncoveanu pornea de la ideea unității unui popor, romanic și el, însă de rit bizantin, considerînd aceasta drept o restaurație a unui drept de succesiune latină. Ideologul acestei restaurații dunărene a Bizanțului trebuie socotit a fi Stolnicul Constantin Cantacuzino, acela care îl instruise, de altminteri, și pe voievod, însă realizatorul ei rămîne, cu toate acestea, Brâncoveanu, cu tot ce înseamnă aceasta în pozitiv și în negativ. Vodă se arată a fi (precum Ștefan cel Mare care, în Moldova secolului al XV-lea, devenise „arhitectul unic") autor de modele, inițiator și controlor, corespondența cu argintarii brașoveni fiind semnificativă din toate punctele de vedere : artistul este executant, formula de creație îi vine de la cumpărător [3]). Astfel încît putem zice că, fiind un efect al unui impalpabil „zeitgeist", „stilul brâncovenesc" este, în istoria românilor, și un rezultat al acțiunii lui Brâncoveanu însuși.

Voința brâncovenească de stil se traduce, mai înainte de toate, în arhitectură [4]), voievodul năzuind a re-întemeia o țară cu monumente totuși nu puține însă nu prea bine întreținute. Însă reîntemeierea aceasta s-ar fi sprijinit pe formulări sintetice și pe o combinație de influențe diverse, aducînd laolaltă urme orientale, locale și occidentale. Iată, de pildă, Casa de la Măgureni (Prahova), înălțată sub doi Cantacuzini ; ea purta pe dinafară pecetea Orientului, cu foișor și stucaturi însă, prin adăogarea unei loggia, conține și referințe occidentale. Sinteză incongruentă în arhitectură, aceasta

Sculptură de Oscar Han

se organiza însă, din punct de vedere al interioarelor, cu desăvîrșire omogen : odăile, orientalizate, înotau în covoare persiene și arătau ornamentații cu origină în Orient. Însă boierul, vițiuind în acest climat de Halimă, cu ferestre închise și parfumuri grele de Asia, își bea cafeaua în porțelanuri de Sèvres și vinurile — în cupe de cristal de Murano.

Astfel de alăturări încă nearmonice nu sînt, totuși, „stil brâncovenesc", deși această instabilitate va rămîne, în proporții mai puțin supărătoare, și atunci cînd „brâncovenismul" se va definitiva în sfîrșit. Hotărîtoare rămîn, astfel, energiile modelatoare interne și pecetea lor se întrevede pe mănăstiri și conace înălțate la porunca lui Brâncoveanu ori la sugestia lui. Astfel, casa boierească reproduce, la alte dimensiuni, casa țărănească : totul se amplifică însă nu-și modifică funcțiunile. Prispa devine cerdac, pivnița se înalță pînă la altitudinea unei jumătăți de cat ; structurile sînt autohtone oricît ar fi fost ornamentația de orientală, ceea ce, de altminteri, nici nu se păstrează. Organizarea casei țărănești se reproduce în palatele brâncovenești de la Potlogi și Mogoșoaia și putem zice, fără a exagera cu mult, că vodă ar fi voit să fie un „pater familias" țăran. Fortificațiile încetează a mai despărți cu violență lumea voievodală de mediul natural și ferestrele se înalță, lărgîndu-se, evocînd adaptări la o climă cu precădere solară, însă cu ierni adeseori grele. Arhitectura tradițională, a luminii, pătrunde pretutindeni ca un principiu și casa de la Curtea Veche avea șiruri de geamuri multiplicate, ceea ce nu-i înlesnire orientală ci tradiție a locului [5]). Chiar și atunci cînd, prin adăogări de balustrade, de arcade și coloane, un spirit occidental se întrevede, formele rămîn totuși adaptate la o formulă eminamente autohtonă. De altminteri, natura proprie e înțeleasă și constituie un argument posibil în direcția unei specificări și nu astfel trebuie să ne explicăm așezarea palatelor brâncovenești în grădini și parcuri și pe malul cîte unui lac, căutînd, astfel, perspectivele versailleze într-un mediu românesc de stejărișuri și de arboret unde nu va interveni corecția geometrică, artificială, a lui Le Nôtre. Pînă și bisericile se deschid, printr-un pridvor, către natură, înfățișîndu-se astfel ca un edificiu țărănesc cu prispă de piatră ; religiozitatea nu scoboară în rustic ci, dimpotrivă, țărănescul capătă grandoare. Fondul poporan e valorificat pretutindeni și constituie materie pentru adaptări în forme cu aparență cosmopolită, adeseori baroce. Sculptura, de pildă, reformulează geometria abstractă a incrustațiilor pe lemn, traducîndu-le pe acestea într-o ipoteză de armonie universală și arătînd înclinații către o înțelegere simbolică a lumii. Cercul și linia dreaptă, aduse aici la condiția de ornament cult, sînt însă folklorice românești și cu origini în străvechime. Pînă și sugestia fitomorfă se autohtonizează și vegetația în piatră prezentă pe colonade cuprinde românești lalele, zambile, bujori și știuletele de porumb [6]). Cît privește sculptura „minoră" în lemn, îndeobște cu funcțiune religioasă, ornamentele sînt aci semne tradiționale, figurate pe covoare rustice cu păsări și flori ; țărănismul originar se arată, de fapt, capabil a exemplifica o conștiință artistă cultă.

În fine, pictura, de mediu eclesiastic încă și acum, continuă autohtonizarea episoadelor biblice, rusticizează sacrul, avînd drept model scene din cotidianul țărănesc și adoptînd lumea de țărani, a Vechiului Testament la lumea țărănească a românilor de la Dunăre. În definitiv, precedentul moldav exista încă din epoca lui Ștefan cel Mare și Petru Rareș, unde pictura religioasă e adaptată la realități rurale ; însă rusticizarea brâncovenească a picturii este mai profundă. Acum apare zugravul-tîrgoveț (și nu monah), trăind ca un breslaș liber și documentîndu-se mai puțin după erminia bizantină și mai mult după cărțile populare, apocrife și după hagiografii unde miraculosul e definitoriu.

Pretutindeni, izbitor e, în „stilul brâncovenesc", un aspect unitar, o formulă de creație cu individualitate antropologică ușor deductibilă îndărătul completărilor, uneori baroce, cu proveniență alogenă. Unitatea e dată aci de un strat de clasicitate țărănească, definită în forme arhitecturale armonioase și aflate în concordanță cu mediul unde acestea apar, adăugîndu-se la astfel de modele cu străvechime și un număr **de formule de folklor cult,** foarte decantate artistic, evidențiate în sculptura geometrică și simbolică și în pictura făcută realistic, însă cu meșteșug popular, de școli anonime de zugrăvie.

De aci, din acest **strat** țărănesc apt a diferenția individualități și, deopotrivă, asigurînd o coagulare a unui **simbol etnic,** provine unitatea **fundamentală a stilului brâncovenesc,** unde, mai mult decît în alte epoci, este evidentă o idee națională născută a se sustrage exigențelor artei aulice, oficiale și de cancelarie. Țăranii de pretutindeni, din Moldova, Valahia și din Transilvania, ca și din alte regiuni locuite de români, contribuie acum, prin izvoare, inovații și dezvoltări (și, mai apoi, prin difuziune) la o adevărată unire culturală a românilor, corespunzînd și aceasta cu ideologia unificatoare ilustrată de Constantin Brâncoveanu. La drept vorbind, acesta nu avea decît să aducă, în acțiunea politică, legături vechi și cursive ale acestei romanități indivizibile de țărani și politica unității, practicată de el, avea nu doar legitimitate și tradiție (în „Unirea" de la 1600, a lui Mihai Viteazul) ci și condiții îndeplinite în fapt, în straturile sociale fundamentale. Astfel încît nimic nu ne împiedică a vedea în raporturile tulburi cu Moldova Cantemireștilor unde Brâncoveanu se amestecă periodic, o încercare de a uni Principatele sub dominație cantacuzină. Însă acțiunea continuă și stăruitoare a lui vodă Brâncoveanu are Transilvania drept obiectiv, acolo unde Uniația (încercare de catolicizare forțată a românilor înfăptuită de austrieci și de maghiari) începuse să se evidențieze ca soluție de asimilare încă din 1688, înainte de a fi legiferată prin diploma leopoldină, la 1700 [6]). Aici, „prințul aurului" evoluează politic deopotrivă ca „român" și „ortodox", adică „bizantin".

Și aci, ideologia stolnicului (organizată în jurul identității daco-romane a românilor, considerați a fi popor unitar și cu ascendență romană și bizantină) se întrevede ; ea își pusese pecetea și pe ideea brâncovenească a conservării autonomiei românilor față de otomani, dedusă din tradiția unei impunătoare politici voievodale. Evidentă în ceea ce s-a numit „stilul brâncovenesc" în arhitectură și arte, **doctrina sintezei specificului în accepțiune cantacuzină** e posibilă și în literatură, unde putem zice că un „brâncovenism" s-a putut configura pe fundamentul clasicismului istoriografic moldav (anterior acesta) și cu participarea unor reprezentanți a căror formație s-a produs în epoca precedentă. Totuși, diferențe sînt și nu puține, „brâncovenismul literar" arătînd o coagulare mai scăzută decît pandantul lui arhitectural și chiar o incongruență de formulă care la Dosoftei, Miron Costin și Nicolae Milescu nu se mai observa defel. Ideea de sinteză se întrevede, însă e excesiv a spune că avem cu adevărat aci o creație literară de structurare sintetică ; tendințele divergente se evidențiază în straturi care pot să comunice însă nu ajung a se omogeniza. E, astfel, mai întîi o înclinație de tradiție răsăriteană către formule bizantine și către o literatură de cazuistică elenistă „de tratat filozofic", completată cu o componentă athonită și isihastă, monahală aceasta de pe urmă. Acest Bizanț aflat în sciziune, raționalist și, deopotrivă, mistic, „corydaleist" și „palamist", se reproduce în Valahia lui Brâncoveanu care prefera mai degrabă versiunea occidentală, post-renascentistă și aristotelică, a unei tradiții aflată încă în activitate, chiar dacă în cadre ideologice reformulate. Alături de acestea, și confirmînd înclinația către bizantinismul raționalist, stă interesul pentru Occident, făcut sensibil în Țările Române prin legături mediate de Serbia, Austria și Polonia, puncte tradiționale de contact, activate acum fără disociațiile necesare, astfel încît occidentalizare însemna, în epoca brâncovenească, o combinație de umanism și Renaștere, Reformă și Contra-Reformă, verificate, totuși, sub raport doctrinar în așa fel încît să nu lase să pătrundă aci opinii „schismatice". În sfîrșit, și valorificînd elemente asimilate, cu origină bizantină, ajunse a fi o componentă a tradiției locale — o ipoteză de creație în termen autohton, fundamentată în vremea de dinainte de 1688 la dimensiuni culte și utilizînd cîte ceva și din stratul popular, totuși mai puțin decît în alte epoci.

Artur Silvestri

(Fragment din volumul „Dodecagon. Douăsprezece ore astrale ale literaturii române")

[1]) **Stefan Ionescu — „Epoca brâncovenească", Ed. Dacia. 1981, p. 7—9.**

[2]) **Modelul bizantin la Neagoe Basarab : în studiul, fundamental, al lui Ciprian Zaharia din „Apărători de lege strămoșească", Buc., 1987, p. 598—619.**

[3]) **Stefan Ionescu — op. cit., p. 223—226.**

[4]) **Despre arhitectura brâncovenească — cf. N. Ghyka — Budești — „Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia", vol. I—IV. Vălenii de Munte, 1927—1936 ; „Istoria artelor plastice în România", vol. II, 1970, p. 40—90 și Ștefan Ionescu — op. cit., p. 189 u.**

[5]) **Constantin Joja — „Sensuri și valori regăsite". Ed. Eminescu. 1981, passim.**

[6]) **Ștefan Ionescu — op. cit., p. 203 ; discuția „Stilului brâncovenese" în arta plastică — p. 201—212.**

Un istoric al unității naționale

Urmare din pag. 1

splendid triptic : de boier gospodar, de om politic, de cărturar.

Stolnicul Constantin Cantacuzino, prin grija părintelui său, postelnicul Constantin Cantacuzino, a primit de mic o educație umanistă, deosebit de solidă. Începută la Tîrgoviște în faimoasa „schola, greca et latina", cu profesorii Pantelimon Ligaridis și Ignatie Petritzis, ambii reputați în sud-estul continentului, formați în colegiile și universitățile italiene, a continuat învățătura la Brașov. La poalele Tîmpei a învățat sub îndrumarea profesorului Martin Albrich, instruit în universitățile umaniste germane. Astfel, tînărul putea îmbina în mintea lui activă modul de lucru al umaniștilor din două mari centre de cultură apuseană : Italia și Germania. Apoi, în plină adolescență, în anii 1658—1659, a ajuns la Iași, unde, în casa unchiului său Iordache Cantacuzino, l-a cunoscut pe un alt om luminat al vremii — Nicolae spătarul Milescu. În fine, după asasinarea dramatică a postelnicului (22 decembrie 1663), în primăvara anului 1665, tînărul Constantin, pentru a studia, a-și apăra viața și a urmări dușmanii familiei sale și ucigașii părintelui său, a părăsit țara. S-a îndreptat către Edirne și apoi spre Istanbul. În orașul situat la confluența continentelor a învățat la Marea Școală a Patriarhiei, organizată după modelul Universității din Padova. De aici a plecat la Padova, unde, în 1667—1668, a urmat cursurile predate de profesori ilustri ca Albanius Albanesius. Părăsind Padova, care-i cinstește amintirea prin așezarea unui mare bust în marea aulă și imortalizarea chipului într-o frescă, stolnicul s-a îndreptat către Viena. În capitala Imperiului Habsburgic a produs o bună impresie prin erudiția-i de umanist. O informație recent pusă în circulație arată că medicul britanic Edward Brown (An account of several travels through Germany in four journeys. London, 1677, p. 108) l-a apreciat deosebit pe viitorul stolnic : era una din cele trei figuri de vază din cartierul grecesc al Vienei.

Întors în patrie, cărturarul s-a preocupat de crearea unei școli de rang superior în Țara Românească. Astfel, urma exemplul tatălui său, satisfăcea cerințele societății românești și pe ale lui personal, căci ambii săi fii, Ștefan și Radu, erau de vîrsta școlii. O scrisoare inedită a lui Sevastos Kiminites către stolnic arată că în prima parte a domniei lui Șerban vodă Cantacuzino, probabil în 1680, ființa Academia Domnească de la Sf. Sava din București. Meritul stolnicului constă nu numai în insistența depusă pentru deschiderea ei, ci și în elaborarea programelor — după model padovan, în aducerea de profesori, de manuale și în organizarea bibliotecii. Roadele muncii lui au fost atît de bune, încît, în 1713, cînd a vizitat Bucureștii, Al. Helladius a declarat și a consemnat că a găsit la Academie între 150—200 „spudei».

Căutînd să-și caracterizeze înaintașul stolnic, banul genealogist Mihail Cantacuzino scria că „viața și vremea și le petrecea cu dascălii, cu spudeii și cu bărbații procopsiți". Cuvintele scrise de ban îl arată pe stolnic permanent înconjurat de un grup de cărturari care formau un fel de „neoacademie" a timpului, cum era cea constituită la mosia sa de la Afumați. Dintre acești oameni din lumea spiritului, pot fi amintiți frații Radu și Șerban Greceanu, tipărnicul Mitrofan din Husi, învățatul Damaschin din Buzău, istoricul George Brancovici etc. Toți au făcut parte din grupul inițiator al reluării activității tiparului în Țara Românească, întreruptă la moartea lui Matei vodă Basarab (1654). În anul 1678, s-a reușit reluarea muncii tipografice, reînviindu-se tipărnița din București ce fusese adormită la finele secolului al XVI-lea. Meritele stolnicului au fost deosebite, căci a știut, cu ajutorul fratelui Șerban vodă, cu care se găsea atunci în bune raporturi, să biruie conservatorismul ierarhilor ortodocși. În anul 1697, doctul Constantin Cantacuzino, împreună cu profesorul Sevastos Kiminites, a contribuit direct la tipărirea, la Snagov, a manualului lui Ion Cariofil „Despre unele nedumeriri și dezlegarea lor". Prin conținutul lui, a urmărit și reușit să dea un răspuns înfătuatului patriarh grec al Ierusalimului, Dosithei, care, înveninat de ura înfrîntului, îi scria lui Constantin Vodă Brâncoveanu : **„legile** (creștinești, n.a.) **nu s-a întocmit pe Munții Țării Românești, nici pe domnii Țării Românești, ci în Constantinopol de către împărați și sinoade".**

S-a discutat mult, cu patimă, ce contribuție a avut Constantin stolnicul la traducerea **Bibliei lui Șerban** (1688) în limba română.

Ir trecut, N. Iorga i-a atribuit rolul de conducător al grupului de tălmăcitori, pe motive logice. Astăzi rezultă clar că marele istoric a intuit limpede aportul stolnicului. O carte provenită din biblioteca stolnicului „Bibliorum sacrorum cum glossa ordinaria iam ante quidem a Strabo Fulgensi collecta" (Veneția, 1604) de Fr. Fevondentio, J. Dabre, J. Quilly are pe marginea filelor notele de lectură ale proprietarului preocupat să găsească cei mai buni termeni românești pentru traducerea cărții fundamentale a dogmei. Chiar dacă numele său nu a fost pomenit în „Epistola Dedicatorie", așa cum nu a apărut nici acela al lui Nicolae Milescu, contribuția nu-i poate fi nici neglijată, nici minimalizată. Calitățile de tălmăcitor și creator al limbii literare românești i-au fost recunoscute, de altfel, și de principalii tălmăcitori ai Bibliei, frații Greceanu, care i-au mulțumit public pentru ajutorul dat în 1691, cînd au tipărit „Mărgăritarele" : „Avut-am îndireptoriu pe cinstitul, blagorodnicul și prea înțeleptul dumnealui Constantin Cantacuzino biv vel stolnic la cele mai adînci filosofești și bogoslovești noimată ce l-am aflat pe dumnealui ca pe un epistamon și știutoriu l-am avut și dezlegare întru toate."

Fără a insista asupra tuturor cărților tipărite și tălmăcite de el sau din îndemnul lui relevăm că a contribuit deosebit la înfăptuirea unui act revoluționar în cultura românească : transformarea cărții din obiect de lux în instrument de lucru al intelectualilor.

În ziua de 7 decembrie 1694 stolnicul a fost găsit în cabinetul său de lucru, unde avea diplome și hărți „mai numeroase ca domnul", de secretarul ambasadorului britanic la Istanbul, germanul Georg Phillip Schrayer aflat în drum spre Londra. El a văzut pe masa de lucru schița asediului cetății Petrovaradin, a cerut-o și a obținut-o pentru stăpînul său, lordul Paget căruia i-a ajuns la Londra peste două săptămîni. Dar capodopera cartografică a stolnicului a constat în „Harta Țării Românești", executată în anul 1699 și tipărită în 1700 la Padova în cel mai bun atelier din oraș, cel al Seminarului Jezuit. Harta splendid colorată, de mari proporții (132×64 cm.), deși este figurativă, redă în modul cel mai exact, pentru acel moment, situația localităților, a bogățiilor naturale, a monumentelor arheologice, etc. S-a reușit prin ea să se corijeze imaginea creionată pînă atunci în Europa despre Țara Românească, oferindu-se, printr-o operă geografică de sinteză, chipul ei veridic.

Cea mai importantă operă a stolnicului a constat, desigur, din scrierea „Istoriei Țării Românești". Manuscrisul nesemnat, după o discuție polemică aprinsă, a fost atribuit argumentat de N. Iorga stolnicului. Se părea că studiul publicat în 1698 a pus capăt discuțiilor. În adevăr majoritatea specialiștilor a acceptat punctul de vedere emis de N. Iorga pe baza unui fragment dintr-o scrisoare prin care Constantin mărturisește prietenului său, Contele Marsighi, că scrie „Analele" Țării Românești. O altă scrisoare pusă în circulație de curînd arată că în 1706 stolnicul îi mărturisea lui Francesco Lagasi că lucra încă la „ISTORIA ȚĂRII RUMÂNEȘTI". Relativ recent, filologul N. A. Ursu, reluînd argumentele lui Samuil Micu și pe acelea ale lui Aron Densusianu, după un scurt istoric al problemei, a transformat ipoteza acestora într-o axiomă, afirmînd că „Istoria" Țării Românești" ar fi fost scrisă de mitropolitul Ungrovlahiei, Teodosie Veștemianul. Argumentele filologului ieșean constau în susținerea ideii că stolnicul nu putea utiliza cuvinte tipice transilvănenilor, zonă de unde era originar Teodosie și că sînt referiri în text ce arată că autorul avea o pregătire teologică specială („Cronica", XVII/1982 Nr. 32, 33, p. 5—8). Evident argumentele invocate nu sînt noi și se vădesc șubrede : cuvintele circulă și pot fi utilizate de toți românii, iar pregătirea teologică nu-i lipsea stolnicului, ci o avea cel puțin la nivelul mitropolitului.

În afară de argumentele lui N. Iorga, de care nu a ținut seama N. A. Ursu, mai există și altele numeroase care pledează pentru paternitatea lui Constantin. Privirea ansamblului „Istoriei" arată limpede că ea are structura unui curs universitar, asemeni celor auzite de Constantin la Padova, fiind o adevărată istorie comparată. În mod special trebuie menționate două lucrări semnificative pentru paternitatea operei : „Chronica" scrisă de Johannes Nauclerus, rumită de stolnic „Hronograful lui Nafclir" și „Letopisețul" datorat lui Grigore Ureche. Teodosie, fost monah la Cozia, de cultură slavonă, nu avea de unde să cunoască structura unui curs universitar padovan, nu poseda în biblioteca lui cartea lui Nauclerus, iar între 1668—1672, cît a fost prima oară mitropolit, nu s-a dus în Moldova pentru a lua „Letopisețul lui Ureche.*)

Evocarea succintă a principalelor merite de cărturar ale stolnicului Constantin Cantacuzino, așa cum a fost, fără a-i adăuga sau a-i lua ceva, îl fac să se înscrie de la sine, prin operă, în galeria personalităților neamului. Mai mult, el este și rămîne o figură luminoasă a vieții spirituale a Europei clasice în vremea cînd bătrînul continent domina întreaga lume.

*) **Din păcate importanta și controversata cronică atribuită lui Constantin Cantacuzino nu s-a bucurat și de o reeditare științifică, care ar fi putut curma această controversă, ea lipsind și din seria Cronicilor Medievale ale României.**

Urmare din pag. 1

Aici m-am oprit. Ajung tot mai greu (vîrsta, de), la excepțional și uimitor. Mai ales că sînt sătul de formulele ce ni le conferă critica, de încurajare sau micșorare : poet important (stupid, toți poeții sînt importanți, dacă sînt poeți !) poet mare, foarte mare, puternic, de primă mărime, proeminent, unic etc. Mă repet scriind că am găsit la un străiucit cărturar aceste mirabile vocabule : „X este cel mai mare dintre marii noștri poeți".

Am trecut apoi la proba de recitire și am sfîrșit prin a fi cu totul fermecat de gestul lui Nicolae Manolescu. E minunat lucru să-ți „ieși din minți" uneori, pipăind și urlind „Este!" e de invidiat prodigiosul om al cărții și al școlii care s-a „ars" adesea cu entuziasmele sale, dar a izbutit să rămînă atît de tînăr și de generos încît să cheme un necunoscut în lumea fără cuprins a poeziei cu atîta „lipsă de precauție", cu nedisimulată bucurie, cu tandrețe și lirism. Înaintînd în ani și în glorie, oare e obligatoriu

Versuri de iubire

să fii inabordabil, rece, suspicios ? Iată că nu e așa, Manolescu dovedește că și-a păstrat nu numai harul (și admiratorii) ci și disponibilități de receptare despre care ce alta să spun decît că sînt ...extraordinare. Și uimitoare.

Avem totdeauna nevoie de scriitori noi. Poeții ne sînt de o veșnicie prea puțini. Avem sfînta obligație de a-l venera pe, altfel obscurul, Iosif Vulcan, ce a văzut, sub lampa lui orădeană, în compunerile unui neștiut „privatist" din Cernăuți chiar Vulcanul, pe Mihai Eminescu.

E mai bine ca un critic să se „înșele", în timp, asupra unui personaj „lansat" (altă vorbă ușor neghioabă) decît să se închidă în mutenie și studii „docte". Oricită voluptate produce asupra (unora) dintre critici exercitarea negației sau a „demolării" cu ferocitate (vezi recenta execuție sumară a lui Maiorescu încercată de un critic al... „Convorbirilor literare") parcă mai fericită ipostaza constructorului de literatură. De personalități, de climat.

Și după ce am luat cunoștință de benefica „ieșire din minți" a lui Nicolae Manolescu, mă întorc la „obiectul" întîmplării, la junele Popescu, și îi deschid, de e nevoie și dacă gestul are preț, porțile propriei inimi.

Fii binevenit, (habar n-ai în ce ai intrat), alintă-te acum cu certificatul de căftănire (de n-o fi tot așa, la a doua carte sau la a treia s-ar putea să te pună pe coji de nucă — de cocos — chiar „nașul" de azi), crede un mult mai bătrîn ca dumneata că fericirea scriitorilor e mai ușor volatilă decît roua și că gustul infringerii întoarce jubilația (mereu, numai de-o clipă)... Ai venit cu tramvaiul ? Nu mai sînt drogti, diligențe, butci ? Cu care ? Cu 26. E bun, deși nu merge pe Calea Victoriei. Dosarul ? S-a dedus după lectura (ulterioară) a cărțuliei nu mai groase decît o aripă de fluture. Iubiri ? Toate iubirile debutanților sînt păguboase (ai să vezi, mai tîrziu e și mai rău).

Toate versurile ce le vei scrie vor fi de iubire.

Vor fi iubire...

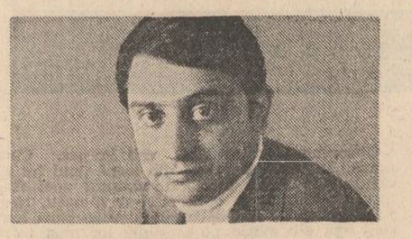

adrian costache

Pasărea măiastră

Copilul se trezise singur din somn dimineața. Avea parcă pe limbă vorbele de cu seară, cînd tatăl se uitase lung la el si-i răspunsese :

„Crezi că vei fi în stare să mergi pînă acolo pe jos ? !"

„Da !" zisese el pe nerăsuflate.

„E lung drumul, omule, intervenise femeia, nu mai întărita copilul !"

„Dar pot să merg !" repetase copilul cuvintele ca pe un țipăt.

„Bine, dacă te scoli odată cu noi, o să mergi !" hotărîse tatăl deodată...

Și se trezise fără să-l scoale nimeni. Undeva în somnul lui, cineva făcuse o mișcare, era poate o ființă care se ridicase din pat, cînd zorii încă nu se luminaseră, sau erau numai vorbele rămase acolo sub limbă, unde părea să se ascundă graiul, ca să-i vegheze somnul, ultimele vorbe mai ales, ale tatălui : „Dacă te scoli odată cu noi !"

Nu știa dacă dormise cu adevărat sau dacă doar veghease acele cuvinte, sau ele îl veghease pe el, paznic incoruptibil, dar trebuie că dormise, fiindcă în mintea lui se găseau și frînturi de vise, si ele nu puteau fi din altă noapte. Acum erau toți îmbrăcați, aproape gata, cu desagii pregătiți, plini cu mîncare, si cu sapele strălucind ca un argint cenușiu în tăișurile lor, si cu zvonul de lucruri ce aveau să vină, bănuite sau chiar înființate în privire, ce purtau în ele ceva luminos, scurs din albul zilei abia întruchipat.

Se sculase repede și se spălase pe ochi, fornăind zgomotos. Apa nu era deloc rece, ca de atîtea ori. Se șterse apoi cu puterea unui copil de zece-unsprezece ani si abia cînd pusese prosopul în cuiul de afară, auzise pasărea, pasărea pe care-o visase. Cînta singură în liniștea întreruptă a zorilor, crăpate acum, si care invadau toate încheieturile nopții ca-ntr-o revărsare... Era pasărea măiastră ! se gîndise copilul, incremenind o secundă... Și pasărea cîntă din nou, pasărea nevăzută, căci el întorsese capul către păr, s-o vadă, dar ea nu era acolo, apoi în partea cealaltă în dud, dar nici acolo nu era : și nici în nuc nu era !... Iar cîntecul se auzea mai departe din toate părțile a sărbătoare.

„Mergem, femeie ?" se auzise deodată, din curtea cealaltă, mare, vocea clară, poruncitoare, a tatălui.

„Mergem, mergem ! răspunsese femeia. Dar cu ăsta micu' cum facem ? !"

„Lasă-l să doarmă !" șoptise omul o clipă, la început.

„S-a sculat, replicase femeia. Asta, fiindcă n-ai avut de lucru !"

Pasărea tăcuse si astfel el auzise vorbele lor.

„Să se îmbrace atunci !" hotărî omul pe dată.

...Iar el, copilul, se lumină înăuntru... Se lumină parcă deodată înaintea zilei, si odată cu ziua triumfătoare, dobîndind în sine ceva cald si miraculos, ceva ușor în toată ființa lui, ca și cum ar fi fost un fulg... Își încălță repede tenișii, pantalonii scurți erau deja pe el, si-si puse șapca pe cap... Apăru așa în curtea cealaltă, dar tatăl nu-l văzu de la început... Așteptă atunci stînd pe o piatră mare cît o bancă pentru doi oameni si privi spre vale... Văzu dealul de pe Boba... Acolo, cîndva, cînd el nici nu era poate, ci doar timpul povestirii exista, căzuse un avion. Era chiar în războiul în care fusese si tatăl lui... Iar pilotul se salvase, sărise cu parașuta... Vorbea o limbă ciudată, străină, si-l aduseseră la postul de jandarmi, în casa domnului Mitică, adică... Sau venise chiar el acolo, fără să-l aducă nimeni, vorbind în limba aceea ciudată a lui si fiind totuși înțeles de oameni... Nu era nimic extraordinar în asta, ...așa se spunea și în povestirea tatălui său, totul era posibil în timpul acela al povestirii.

„Aici erai ? !" se opri tatăl deodată, cu ochii căzuți pe chipul său. Și privirea lui rămase mai mult acolo, mai mult ca niciodată, de parcă ar fi vrut să-l recunoască.

„Ihim !" spusese el drept răspuns. Apoi se uită iar la dealul peste care trebuia să treacă. Iar dincolo de acel deal, îi spusese tatăl, era un alt deal si apoi încă unul si abia pe urmă Rotarii și locul lor, vecin cu locul celălalt, al fetei de-o seamă cu el, pe care însă n-o văzuse niciodată, al verișoarei lui. Dar chiar dacă n-o văzuse, el o știa. Povestea tatăl despre ea și despre mama ei întîmplări deosebite pe care el nu le ținea totuși minte ; călătorii în țări depărtate, si despre tatăl fetei care era un străin și murise... Înțelegea doar că erau deosebite toate aceste întîmplări, dar nu le ținea minte, poate si fiindcă el nu le văzuse niciodată pe cele două femei, n-o văzuse pe verișoara lui...

„Hai că ne prinde soarele acasă !" se auzise iar vocea tatălui care luase două sape la spinare și deschisese poarta spre drum... Lui îi vorbea ! Se ridicase atunci de pe piatră... Pasărea măiastră cînta din nou. Dar acum nu mai era singură, ci si alte fosniri se zbătuseră în frunze si se auzise glasul lor si se văzuse parcă mișcarea ciocului...

„Și mama ? !"

„Ne prinde ea din urmă !" spusese tatăl.

...Mersese apoi multă vreme... Și nu erau în jur decît dimineața si aerul pe care-l simțea proaspăt, ametitor... Roua de pe iarbă si pînza umedă a tenișilor... Cîte-o floare crescută pe marginea drumului, floare tîrzie de vară, si firele de iarbă înalte acum, bune de cosit... Malul Alb, pe care cobori, privind soarele, ivit deodată într-o lumină însingerată de tot... Pădurea umbroasă, maiestuoasă în care păsi pentru prima oară. Împărăția păsării măiestre peste care ea domnea... Resturile de întuneric ale nopții, gonit acum, agonizînd, între malurile apei clipocind subțire ...Și picioarele lui care erau calde acum...

„Da ați mers, omule !" auzise el deodată în urmă.

Era mama care-i prinsese cu mersul ei mărunt, dar spornic.

„Să nu vină căldura !" vorbi omul cu o preocupare, indiferentă însă...

„Mai poți ? !" îl întrebă mama.

„Ihim !" răspunsese, deși picioarele îi erau calde, calde. Iar somnul venise si el din urmă, se prelungise de acolo de unde îl lăsase, din pat. Mama îl luă atunci de mînă si el putu să închidă ochii... Se făcu întuneric si în lumina lui întunecată copilul văzu patul, dar nu se urcă în el, ci îl păstră doar sub pleoape. Merse așa încă o vreme, auzind în același timp respirația femeii de lîngă el care tăcea...

Apoi auzi din nou cîntecul. Era tot al păsării măiestre. Se aflau foarte aproape de Rotari... Trecuseră de mult si peste Boba si de atunci el mai uitase de picioare... Nu-l mai dureau, nici calde nu le mai simțea... Doar că păreau să nu-l mai asculte. De cîteva ori se împiedicase în bolovani îndoindu-si degetul mare. Iar durerea îl trezise de-a binelea de fiecare dată.

Continuare în pag. a 7-a

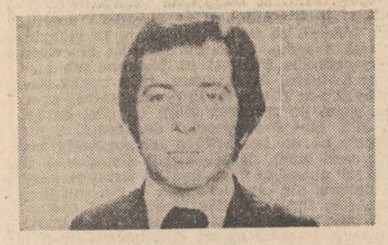

valeriu veliman

Căutînd adevărul

Ajungi deodată
în fața soarelui

Ca de obicei
ochii
te-ndeamnă
să vii tiriș
grăpiș în urma lor

Ca de obicei
inima îți cere
să-ți adormi gîndurile
și să te retragi
pe țărmurile ei
să-i asculți valurile

Autocunoaștere

Mergînd
pe
jos
spre
soare
ai
aflat
cine
ești

Legendă din secolul XX

Ne-am războit pînă cînd n-au
mai rămas din noi decît
cuvintele. Ele s-au înțeles
între ele
și ne-au uitat

Multa paucis

Mare păcat
să rupi o floare
în
timp
ce
poate
ea
gîndește

Ipostază

Eu simt ceea ce simte
apa căzînd
în chip de ninsoare
peste focurile aprinse
pe cîmpie eu sînt un fulg
printre fulgi dacă plouă
inima mi-o smulg și tot
nu mă divulg
eu simt pămîntul
ascunzîndu-și
în mine
aripile
cuprinse de flăcări

Sfat pentru un nou-născut

Cînd vin la tine
și-ți cer să fii copac
tu îngroapă-ți ochii în soare
și fă-le pe plac

Te vor lăsa în pace
nevăzînd cum vezi

Să ne trăiască izvoarele

Îi este sete îi
vine uneori să
se îmbete
cu propriul ei
sînge dar
ce noroc viața
merge înainte și
din cînd în cînd
întîlnește cîte un loc
unde pămîntul plînge

„Război și pace"

Atîta timp cît
se vor lăsa bombardate
cu fulgi și stropi
poemele tale
vor fi bine văzute
de sus, atîta
timp cît
vor fi ziduri
de apărare
în jurul fiecărui om
poemele tale
vor avea întotdeauna
ceva de spus

Un om

Un om
cînd își pune
întrebări
este foc
și el nu știe
de ce tocmai
atunci nu își
găsește
un loc printre
semenii
rîzînd în hohote
de stropii de ploaie
făcuți pulbere
de acoperișurile
caselor lor

Atitudine

Marea își scoate valurile
la mezat marea
văzînd
adevărul
zbătîndu-se în oameni
ca un pește pe uscat

Virgil Mancaș : „Vas cu flori"

petru solonaru

Acest octombrie

Rar
hume cad sub pleoapa celor liniști.
Crepuscular
se-așează umbra-în ape.
Nu-i de făcut decît un pas.
Pe-aproape
se-aprinde-va lăuntrul naltei miriști...

Să nu atingi cu alba ta durere,
iubita mea,
cenușa ce te-așteaptă.
Iată că-acest octombrie-i o treaptă !
Dar, vai,
sînt vămi
ce nopții te vor cere...

Stingere de floare

Preatulburătoare,
stingere de floare,
către ziuă-apune
mirui zor prin lume,
săgetînd străfunde
răni, ce vor ascunde
miile de muguri
frigului din ruguri !...

Buna ta vestire
fi-va risipire —
— in-incetatul vaer,
peste tot : în aer,
foc, pămînt și ape !
În a tale pleoape
lăcrima-va cîntul
umbrei : vîntul, vîntul...

Pururi te deschide —
în păcile din cride,
preatulburătoare,
stingere de floare !...

Roata solstițială

Prinși — rotundul — preaputinței tale,
sîntem, Roată,
doar părelnicie ;
începutul
curmă spre pustie
unduindă
scurta noastră cale.

Între două veșnicii,
sub teamă,
sărbătoare, viața-i tot ce suie,
tutuși,
tutuși, mînă nimănuie,
nevăzută,
huma ne-o destramă...

Mai rămîne-un ornic
osebit al serii
din Departe să ne împresoare.
Miez de clipă,
stai în îndurare !
...pururi liniști ne vor da uitării...

O, clipa...

O, clipa, ce-ascunsă ni-i,
vremuie-în iureș pustii.
Sorocu'-și trupului doar
dărnicind, colindă har...

Totuși petale

Plutind petale
tăcerile ni-s...
Cărui abis cad oare ?

Tîrzie, sus...

Nevremuind, fîntîni se-întorc prin ciuturi
zăpezilor...
Tăceri ce-au fost și rupt
pustiile din somn spre îndesubt
dau nopții
rar
silfidul dans de fluturi...

Tîrzie, sus, aceeași mînă iartă
cele ce-au stins
adînc
îndemnul cald...
Colb ctitorit uitării,
celălalt
țărmur de-apoi,
deschis-a-în viu o poartă...

viorel sămpetrean

Elegiile cerbului

★

A căzut !, fulger de aur în iazul unui vis —
Picioarele-i de platină alunecau parcă în nor închis :
Părea c-un arbore îi este frate, că în cădere el se zbate
Cum fluturul înmiresmat de-o fragedă singurătate,
De acea paloare, ca o sevă, ce-n albăstrime se revarsă
În libertatea tainică a vieții, neîncercată de pedeapsă.

★

O înserare ar fi fost, iar el era rîvnit de zeu
Și ființa lui, o vîlvătaie !, într-un prea fraged minereu :
„— Un vis, spuneau, rămîne ce n-a fost, din ce va fi să fie",
Dar el simțea arșița atingîndu-l sub rana-i sidefie...

Parcă șopteau : „— E vremea, tu ești cuprins de norul care cade
Cînd urcă apele înalte în sensul unic de cascade,
Tu, fulger viu, de aur, straniu scufundat în vis
Nu vezi săgețile ademenindu-te în presimțire de abis ?"

★

Cum stam înmărmurit, atins la rîndu-mi de paloare
Întrezăream că viața n-o să-i trimită muntele în mare :
Eu, astfel așteptam. Ne despărțea fărîmă doar de iazul greu
Iar el 'cerca să rupă apele (deși era rîvnit de zeu),
Să intre iară cu un răcnet în singurata lui colină
Străluminat și plin de-orgoliul celui străpuns fără de vină.

★

Îmi pare că-n tîrziu eu aș fi-ntrezărit aproape
Reci, fără de prihană luminișuri, scăzute-n cuib de ape :
Nici piatră, nici ecou. Și nici lumina iazului nu mai era lumină,
Timpul în vis încremenise, atins de încordare ca de o rugină.

★

Atunci am auzit aproape (ori vreau să cred că mi se pare) :
„— Te-ntoarce, aerul tău e teafăr, nici steaua nu-ți stă împotrivă,
Cerbul înalță apele de plumb în iazul greu ca într-o mare
Cu vîlvătaia celui singur, mușcat de vipere în scăldătoare.

— Te du-n desișurile crude și în poiana neatinsă
A cerbului care te farmecă în albăstrimea necuprinsă,
Dau drumul să apară stele deasupra focului înalt
Iar dacă acestea vor cădea, dau libertate celuilalt
Pămînt să crească altele în lac, lăstari ai cerului neînvins
De chiar întruchiparea sorții, a jarului în iaz aprins.

— Te-ntoarce, ori sugrumă ape, dezgheață-le ca la un semn,
Lasă vînatul să răzbată prin mădularele de lemn
Și cerbii tineri să se-afunde în roua ce le aparține
În lumea fragilor sălbatici crescuți pe munții în ruine."

emil lăzărescu

E tot ce-am dovedit

Iubirea noastră mare cît o țară
acest pămînt prea sfînt și-nrourat
e tot ce-am moștenit și-am apărat
din izvorîrea noastră milenară...

Iubirea noastră veche cît o țară
acest pămînt din miezuri de străbuni
e tot ce-am dovedit și-o să ne doară
cît o să fim și-o să ne știm români...

Cît o să fim și-o să ne știm o țară
iubirea și pămîntu-au să ne doară...

Sînt drept

Sînt liniștit iubito că mi-ești tu
că de la tălpi la creștet ești în mine
și văd cum dinlăuntru-ți flacăra-ntrecu
în strălucire roua din ruine.

Sînt drept ca luminarea plopului în seară
cînd te petrec în somn peste portic —
cînd numai zarea-ncepe să mă doară
să nu pot da cu văzul de nimic...

Numai de tine o iubire nouă
probînd catrința lunii pe un chei —
ca să te-mpac, să te aduc în rouă
prefac în luntre secularii tei —

Și-ntr-un vislaș pe greierul din iarbă
el ce dă bine soarelui spre-apus...
Și să-l vedem în zori ; se mai întreabă
care din noi iubirii-i mai supus ?

...Vedeam un munte care arde cu stîncile-i înspre cîmpie
'Năsprind ținutul de vînat pe urma cerbului stafie,
De parcă nu mai vrea să fie, parcă-un vîrtej îi cară-n spate
Țărîna lui de sub picioare prin lungi tuneluri înnoptate,

A stat în aer, — o cascadă ! — cu arborii crescuți în jos
Adulmecați de lupii tineri într-o prigoană de folos,
În urma lui senin se-nalță, ca într-o catedrală vie
Timpul ce-și caută adăpost sub rana lumii sidefie...

★

— Fărîmă-n vis ? Și-aceasta, doar nălucirea care cade ?
Ori zboru-ntipărit în piatră ? și-aceasta, veștedă-n cascade ?
„— Te-ntoarce ori stinge izvoare, dezleagă-le la un îndemn,
Lasă planeții să răzbată printre ocheanele de lemn,
Adună jarul într-un cuib la care șoimii rari să vină
Căci zborul tău e-un semn de foc în albăstrimea din colină."

★

— Cerbule singeriu, strigam, lăcrimam în vis ?
(Deși-i văzusem trupul de aur alunecînd în iaz închis)
Ai uitat ? Te-ai depărtat de colina ultimă, stelară
De parcă de lume te-ai fi apropiat pentru ultima oară ?

— Te-ai retezat în zbor ? Ori zborul teafăr e prea greu
Și ai atins în fulgerare apa cea grea de minereu ?
Ai uitat cuibarul orei, mireasma vieții nepereche
Orbit de arșița luminii ca de o patimă străveche
Cu-un răcnet ultim și pustiu, neînțelegînd un rost de ură
'Năsprind ținutul dinspre munte precum un fulger pe o gură ?

★

— Ai căzut !, fulger de aur în iazul unui vis,
Cu aripe de platină, neatins, în sinea ta închis !
Tu ai pătruns într-o clipită ce-n sinea ei ea te surpase
Prin galaxiile de gheață și țărmuri aprige, lucioase ;
Cu-o șoaptă ultimă, tîrzie, neînțelegînd ce-nseamnă ură
Înzăpezind întreg ținutul, ca un cuvînt întru făptură,
Ca o paloare, ca un farmec, atins de-o rază sidefie :
Rămîne ce n-a fost ? Din ce va fi să fie ?

Poetul

El pradă-n suflet renghiuri și minciună
prin al său cuget semenii-s la fel —
doar cu-o loială strîngere de mînă
poetu-și urcă nația-n drapel...

El poate-n vară să-ți redea ninsoare
și-n miezul iernii cel mai pur altoi —
numai poetul știe cît ne doare
plecarea-n ierbi a celui dintre noi...

Eu am văzut poetul priveghind
prin țarina lucrată de-o albină —
el și albina — sfîntul meu colind
prin țara asta : roată de lumină...

Făptura ta

O mamă mirosind a iederă-n chindie
a hram de mai, din fagurii de ceară —
tu ne-arătai cîți maci sînt vara pe cîmpie
și cîte mierle-n ram zburau întîia oară...

O mamă mirosind a floare de salcîm
a lemn de brad în ceas de sărbătoare...
Tu ne spuneai că viața-i nesfîrșit tărîm —
și pasărea, din noi, tu ne-o-nvățai să-l zboare...

O mamă mirosind a cinepă topită,
a verde crud din luna lui april...
Parcă te văd... în tindă-nmărmurită :
eu prea bătrîn — și parcă tu copil...

Ritual

Mi-aș dori o custură — nu din oțel, ci din piatră,
cum săvîrșeau cei din vechime pentru bucate în vatră
să pot să-mi despic mărul din ram pe-ndelete
adus cu panerul din pometuri de fete...
Aspra tăiere în măr cu cuțit de oțel
mă doare precum întreruptă-njunghierea de miel.
Mi-aș dori un butuc să-mi sparg nucile-n tindă
și-un blid din uitare să-mi pun sfînta merindă
din flăcări de vin să-mi răsucesc o cometă
dinspre duse podgorii și via-mi concretă...
Mi-aș dori din gorunii cît soba-n rotunduri
un lin să-mi stoarcă tata duiumul de struguri
și-acel tilv după horn parcă-anume de gardă
pînă ce iarăși licori încep în butii să ardă...
L-aș vrea pe tata din zori : cîte-o săptămînă
spălîndu-și veșmintele și trupul în apa de fîntînă —
să intre cu picioarele goale, la stors
în linul din care vinul ne curgea sănătos...
De aceea întru neclintirea seminției prin vreme
ritualul acesta, doamne, mi-l voi sigila în poeme...

Roiul

Ce gravă furtună de-albine e-n vale
un roi a scăpat se revarsă în cer —
i se pun toți ai mei, tot satul în cale
dar roiul se duce se pierde-n eter...

Se zvîrle cu țărînă, cu ierburi în slavă,
cu grîu din ocale și bulgări din faguri —
dar roiul se duce el n-are zăbavă
și pruncii-i salută vuirea din praguri...

Se zvîrl și mărgelele de pe ii și chimire
și bulgări de azime, de ceară durută —
și roiul se-ntoarce se leagă-n simțire
cu-ai mei cu tot satul prin livada bătută.

radio

Șase decenii

Emisiunile de radio sînt o prezență atît de obișnuită în viața noastră încît nu ne mai dăm seama de importanța deosebită pe care ele o au pentru noi. Pentru a o înțelege trebuie să ne imaginăm viața în societatea noastră înainte de existența radioului și a emisiunilor lui, ca și mai ales după aceea. Radioul a scurtat distanțele. Ne-a învățat să fim prezenți la marile evenimente, să participăm la inegalabile audiții muzicale, să prindem „în direct" febra întîlnirilor sportive, să auzim vocile oamenilor faimoși, să aflăm mai repede știri care fără ajutorul undelor ar fi ajuns mai tîrziu și nu de puține ori deformat la noi.

Pe 1 noiembrie 1928 a început să funcționeze primul post oficial românesc de radio. De atunci și pînă astăzi au trecut șaizeci de ani. Nu ne mai putem imagina conduita noastră modernă fără radio, pe care concurența televizorului n-a reușit să-l scoată din uz. Radioul cu emisiunile sale multiple, diverse rămîne o permanență cotidiană a societății moderne. Numeroasele sale rubrici își au ascultătorii lor statornici. Radiodifuziunea română n-a făcut doar serviciul de bună informare a publicului larg. N-a fost doar o presă de știri. Ea a făcut loc larg contactului cu marile personalități, aduse în fața microfonului prin interviuri, prin reportaje, a dat spațiu generos emisiunilor de teatru, celor muzicale atît de diverse, diferitelor transmisiuni. Mulți scriitori au intrat în programul de radio. Fie că alții au citit din paginile lor, fie că ei înșiși s-au produs în fața microfonului, fie că au fost chiar redactori de radio. Unul dintre cei mai cunoscuți din acest punct de vedere a fost Vasile Voiculescu. Și cine poate uita lecturile lui Mihail Sadoveanu sau pe cele ale lui Arghezi ?

Pentru cine vrea să recapituleze bogăția tematică și varietatea programului românesc de radio, pe durata celor șaizeci de ani care au trecut de la întemeierea radiodifuziunii române, colecțiile de programe tipărite pentru informarea amatorilor constituie cea mai temeinică sursă. Actualul TELERADIO, în care găsim șirul emisiunilor și orarul lor a avut un strămoș. Răsfoindu-l, avem în față dovezile primelor strădanii de a concepe un program de radio variat și agreabil, capabil să intereseze, informeze, să amuze, să instruiască. Actualul program TELERADIO este foarte atent cu trecutul instituției. Cîteva rubrici care revin cu regularitate în paginile sale reimprospătează memoria cititorilor cu privire la ceea ce a oferit radiodifuziunea română publicului său de-a lungul anilor. La rubrica **Manuscrise și voci** sînt dezgropate fragmente care au fost auzite altădată de amatorul de radio. **Amintiri pentru viitor** scoate la lumină inițiative marcante ale radiodifuziunii române. **Pagini literare despre televiziune și radio** încearcă să scrie o istorie a instituției cu ajutorul celor care au frecventat-o. Într-o împrejurare este citat Arghezi, altădată Ion Pillat, G.M. Zamfirescu este pomenit pentru emisiunile sale cu Maria Tănase, Camil Petrescu apare cu scurte extrase dintr-o profesiune de credință. Cu discreție, programul TELERADIO încearcă să-i prezinte cititorului ceva din imensa zestre de aur pe care biblioteca ei de manuscrise și de înregistrări o posedă. Cei șaizeci de ani ai radiodifuziunii române sînt un binevenit prilej de a ne întoarce ochii către această instituție adesea uitată, dar atît de vie, de dinamică, de prezentă în viața noastră. Radiodifuziunea face parte integrantă din existența noastră și nu ne rămîne decît să-i urăm în continuare o viață lungă.

Auditor

Cenaclul «Luceafărul»

marin lupşanu

Poetul

(detaliu)

Adevărul rostit de el e o primejdie.
Poate de aceea deseori
nu laurul
ci propriul sînge îi înfrunzeşte poetului
pe tîmple.

Nici Gauguin n-a fost fericit

O granulă de fericire
dacă e bine amplasată şi la timp
poate arunca-n aer numele tău tristeţe.

Pînă atunci însă
admiră şi tu decolteul acestei duminici
fii chiar fericit dacă-n apa călduţă
din care sorbi
şi-a dat duhul o boabă de cafea,
pulpa ei bronzată ţi-aduce aminte
de femeile din Tahiti –
nici Gauguin n-a fost fericit.

Prin urmare
fă-ţi mai departe proiecte
fumează liniştit
sparge şi tu în dinţi
migdala amară a orei cînd sună deşteptătorul
şi-aşa şi-aşa ziua de azi
tot în mlaştina melancoliei va sfîrşi.

Aidoma bronzului

Deseori speranţele tale
au soarta puilor rămaşi în scorburi
după ce pasărea a fost împuşcată.

Mulţumită de sine
trufia seamănă cu o sabie roşie
retrăgîndu-se-n teacă.

Lumea aşteaptă primăvara, moartea ;
Şi odată cu ea aştepţi tu
numărîndu-ţi bucuriile şi tristeţile
fiindcă viaţa ta e aidoma bronzului medieval
din care unii făceau arme alţii statui.

Ţăran

(detaliu)

Numai dormind pe cîmp
ai şansa să-ţi intre un şarpe în gură.

Dealul

Mă înspăimîntă.
Şi prunii înfloriţi îndepărtînd albăstrimile
nopţii
de parcă toţi morţii şi-au întins la zvîntat
cămăşile albe pe malul riului.
Cîmpia ghemuită la poalele lui – femeie
umilă
tresărind la picioarele ţăranului ce
horcăie-n pat, încălţat.
Dealul încremenit în propria-i măreţie. Mă
înspăimîntă.
În pieptul său nu detună nici-o inimă
doar singurătatea veacurilor îngemănate
unul în altul
îmi sfarmă pieptul cu vibraţii puternice
zdruncinînd împrejurimile
încît şoarecii fug înfioraţi ca de pe corabia
sortită pieirii
şi berzele trepidează în zbor
asemeni avioanelor cînd întîlnesc mari
goluri de aer.
O ,dealul imperturbabil în mijlocul munţilor
naivi.

După o zi obişnuită

Sub ghilotina somnului cade şi capul tău
vise năpădindu-ţi creierul cald
aidoma furnicilor care mişună pe mărul copt
prăbuşit cu faţa-n ţărînă.

Într-o mediterană de sînge îţi rămîne inima
vislind neobosit
asemeni lebedelor care bat apa cu aripile
în nopţile geroase de iarnă.

Rămîi tu răstignit pe propriul tău somn
pînă dimineaţa
cînd în locul stelelor ce pier
se aprinde torţa grijilor tale.

Către fericire

Fericire, lama ta subţire
mi-a crestat şi mie obrazul
dovadă această cicatrice
despre care iubita spune
că seamănă cu un răsărit de soare
la mare.
Poate de aceea în faţa ta
iedera emoţiei mi se caţără pînă la inimă
pînă la gît, respiraţia tăindu-mi
şi firul speranţei, ros de moliile aşteptării,
se face tot mai subţire
asemeni liniei înşelătoare a orizontului
în care
generaţia mea a crezut pînă la intrarea-n
adolescenţă.

Rămîi tu, copilărie, să te plimbi liberă
prin cuşca memoriei mele.

ion teodorescu

Despre caişi numai de bine

Ce-ar fi să dai crezare unora — ce ştiu cite ceva despre sat mai mult din ce au prins, în goana maşinii, toamna, cînd, cu toate cite-s înghesuite în portbagaj, se grăbesc să descarce fie la MICRO 4, fie la scara B a lui OV 10 de pe Bulevardul Chimiei — ai greşi gîndind ca ei, că satul nici o sută de case n-are, şi acelea toate, fără vreo excepţie, înconjurate — ca de un laţ, din rădăcini unite pe sub prispe — numai de salcîmi, duzi şi corcoduşi.

A avut unul, primar adus din alte locuri, ambiţia să pună, pe uliţa mare, castani. A scos oamenii la muncă patriotică, el, cu pasul său, a măsurat distanţa dintre gropi, le-a spus oamenilor să fie toate unu pe unu, şi mai bine să le faceţi adînci decît aşa, ca nişte scobituri, să rămînă jumătate din rădăcini afară, s-a sunat în Volgă zicînd că într-un ceas — maximum două, tovarăşi — se-ntoarce de la raion cu aţiţa, încît pădure s-ar putea întemeia la marginea satului, dacă vor, că tot n-au.

Se făcuse de prinz, iar ei răzuiau broboanele de pămînt (apărute ca la prunii bătrîni, în jurul crestăturilor), apoi se propteau în coada cazmalei — cum se trăseseră ei aproape de gardurile făcute din beldii cît colţii furcii de groase, adică de subţiri, vezi bine.

Într-un nor de praf işi făcu apariţia primarul. Cămaşa era pe el mototolită, de parcă venea de la gară, unde, o săptămînă, la saci cu orez descărcase. Ştia fiecare cum arată un castan, că doar care dintre ei nu fusese — mai cu una, mai cu alta — pe la raion ? Numai că pămătufurile aduse în remorcă erau mai mult bune de măturat o dată bătătura că, pentru a doua oară, nu mai aveai cu ce.

— Voi descărcaţi ; eu mă duc să-l omenesc pe tovu ; am să vin imediat, nu vă las eu singuri ; ce, nu ştiu care îmi este menirea ?

Ştia, aşa că a venit cu altă cămaşă pe el. A dat noroc tractoristului, i-o fi urat în muncă noi şi binemeritate succese, că era greu de auzit cum ambala acela motorul, şi s-a întors către noi zîmbindu-ne ca eroii din filmele documentare.

— Am dat lovitura, nici nu mă aşteptam s-o dau...

Oamenii nu păreau prea încîntaţi. Aşa lovitură cine nu ar fi dat ?

— Sînt tu-ia, tuia — vorbea numai primarul — un fel de brazi ; cred c-am nimerit soiul cel bun.

Cum gropile erau prea mari, au pus cîte un pămătuf în fiecare colţ şi-au trîntit pămîntul. Primarul supraveghea activităţile, mai îndrepta o tufă care strica simetria, mai bătătorea pămîntul după ce-l aduna muşuroi în jurul rădăcinilor, mai turna o găleată de apă unde era cazul.

Şi ce-a ieşit ? În mijlocul verii, ce-adusese el, se mai vedea de crăiţe, circiumărese, gura-leului şi de ceea ce pusese tot omul să fie la drum ? Iar spre toamnă, ce rămăsese ? — uscătură în care se-ncurca fulgul de gîscă.

Cît au stat tufele — oamenii încă aşteptînd ceva de la ele — atît a stat şi primarul, şi — cine, ce să mai ceară de la el ?

Parcă se vorbiseră între ei să pună caişi. De unde le ieşiseră în curte — dintr-un simbure aruncat la întîmplare după ce ai rupt în două, să vezi dacă nu-s viermănoase, caisele cumpărate de la aprozar cînd fuseseşi după gumari la oraş — de pe-acolo scoseseră, mai de pe lîngă pătul, mai dintre tufele de dalii, fiecare, de unde-a găsit, acolo s-a pus pe treabă.

Nu erau decît nişte lăstari de trebuia să te apleci ca să ajungi cu palma la vîrful lor, dar, uite cum a trecut vremea, şi primele caise, cînd s-au copt, ei n-au ştiut cui să i le lase pe merit, aşa că de fructe nu s-a atins nimenea, şi nici crivăţul n-a curăţat crengile de tot ce era pe ele. Şi-n ălălalt an, copiii ,nu-şi umpleau sînul bluzei de uniformă şi tot mai rămînea ?, că se coceau văzînd cu ochii — ele, caisele.

Cînd înfloresc, îi cuprinde pe toţi, peste noapte, şi nu durează mult pînă ce se scutură şi-apar caisele mici, cît bobul de griu. E un eveniment pentru toată suflarea satului cînd caişii — puşi în locul tufelor de tu-ia, tuia — dau în floare. De dimineaţă, cum află — că umblă vorba, din gură-n gură, mai repede ca la telegraf — profesorul de desen Cătălin Tolciu, prin elevul Marin Căşaru, mina sa dreaptă, convoacă la faţa locului întregul colectiv al cercului de pictură. Cum şcolarii nu au decît acuarele pionier, înimosul profesor dă de la el tempera, luată din inima capitalei, şi pensule — e drept, cam tocite ; cui nu are hîrtie, îi pune la dispoziţie ; îi lasă apoi să-şi aleagă fiecare caisul preferat şi nu mai deranjează, treaba lui fiind să se ducă după o găleată, să poată elevii să schimbe des apa din borcanele unde spală unealta artisticească. Apa viorie este aruncată la întîmplare şi borcanele se umplu ochi cu alta, limpede. Lumina este cum nu se poate mai potrivită. În capătul ulitei mari apare Costel Prihană. El este cu tractorul. Profesorul de desen bagă degetele în gură şi fluieră sportiv — pornind, în alergare de viteză, spre cabina ergonomizată aparută în dreptul şcolii. Costel Prihană pune frînă şi coboară calm. Profesorul îi explică, mecanizatorul înţelege — dar cum să întoarcă nu ştie pe moment, că are şi remorcă după el. Îi vine o idee. Şi încă una. Se urcă la volan — o roată e gata-gata să alunece în şanţ. E neîntrecut Costel Prihană. Dă înapoi un metru, apoi tractorul zvîcneşte pe drumul de întoarcere, vălătuci de praf destrămîndu-se înainte de a se apropia amenînţător de caişii înfloriţi (în jurul cărora e linişte şi pace iar tuburile de tempera deja-s jumătate golite). Elevii termină de colorat toţi în acelaşi timp. Vor duce lucrările în şcoală, unde profesorul stagiar Cătălin Tolciu le va pune să se usuce pe masa din cancelarie. Nu-i tîrziu : elevii mai au timp să-şi facă tema la matematică şi să deseneze, asta-i floare la ureche pentru ei, rădăcina, tulpina şi frunza unui porumb. pentru la botanică. Profesorul vizionar — Alin, cum îi spun învăţătoarele suplinitoare — a dat 29 de tuburi cu tempera şi a recuperat doar 24. El n-are de unde să ştie că tuburile respective vor fi găsite — întîmplător — de moş Ion Dragomir — venit să umple sacul cu iarbă fragedă de sub caişi. Ajuns acasă, nici asta n-are de unde s-o ştie pe moment profesorul alintat, moş Ion Dragomir nu mai poate de nerăbdare, aruncă iarba la animale, împătureşte sacul, îl lasă în bucătărie, caută prin sertare şi dulapuri din lemn de brad, găseşte cutia de carton, rămasă de cînd şi-a cumpărat pantofi anul trecut, de ziua recoltei, ia capacul, se grăbeşte spre fundul grădinii şi — acolo — cu vopsea pusă pe buricele degetelor, îşi dă seama că are talent cu carul, cum am zice noi, şi realizează primul tablou din viaţa sa pe care-l intitulează „Primăvara" şi nu-l semnează, că-n destule locuri apăsase cu degetul şi urma era clară.

Cătălin Tolciu n-avea cum să anticipeze toate acestea şi, cînd va afla adevărul, va fi numai bun de cinste, aşa că, la expoziţia de pictură din anul acela, doar tablouri de-ale elevilor săi va expune, bucuria sa fiind nemărginită cînd la vernisaj, inaugurare cum eram noi obişnuiţi să zicem, avea să fie prezent şi Costel Prihană cu logodnica, domnişoara Alexandrina Capbun, mare iubitoare a frumosului, atît din natură, cît şi din societate.

— Ăştia-s caişii pe care era să-i umpli de praf tu, dragă ? îi va spune ea. Vai, cît de frumoşi sînt, mai frumoşi ca-n realitate.

— Mai, draga mea, mai... — va răspunde el gentil foarte, toropit de efectul pe care îl are arta asupra unui om sîncer ce-i gata-gata să întindă mîna să rupă o ramură înflorită (riscînd să-l vadă lumea ducînd la nas o bucată de carton, noroc însă cu logodnica lucidă care îi dă la timp peste mînă).

Despre caişi, numai de bine. De unde s-a pornit şi unde s-a ajuns !

În iulie, cînd e vremea lor, sosesc rudele de la oraş. Scot zahărul din portbagaj, cum e-nvoiala, borcanele tot acolo sînt ; au venit şi cu trei pîini şi două kile de orez, aşa, ca şi cum tu n-ai avea. Nevestei tale îi aduc un batic înflorat căruia i-au rupt eticheta, ţie îţi oferă o brichetă de la care îţi vei aprinde ţigara doar o zi, cît stau ei să facă dulceţuri, apoi o vei pune în odaia mare, pe sobă, între creionul chimic şi carnetul colectivistului.

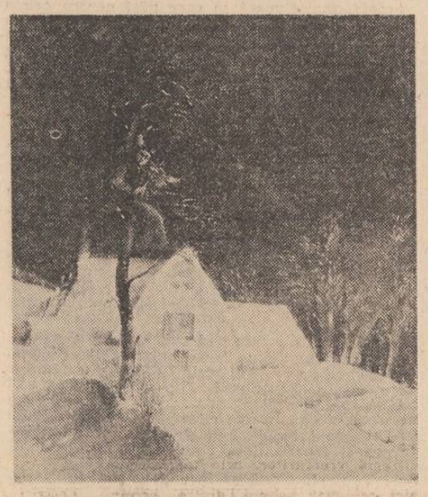

Însă orăşenii n-au venit doar la tine, ci au tras şi la Costel Prihană, de i-au injumătăţit rezerva de vin ţinut la nisip, pentru logodnă ; şi la moş Ion Dragomir (care i-a lăsat în voia lor s-aleagă uscături pentru indesat sub pirostrii, iar el intenţionat şi-a luat pensulele şi culorile apucîndu-se — pe-o bucată de placaj, de la o lădiţă de marmeladă căzută din camionul ce vine lunar şi stringe ambalajele de la cooperativă şi bufet — să picteze cel de al o sutălea tablou din cariera sa).

La plecare, maşinile se lăsau de spate, se bîţîiau pe arcuri, ocoleau gropile mari, dar nu puteau scăpa de cele mici, depăşeau marginea satului şi înaintau spre oraş, alungind, prin lanuri, pitpalacul.

Desigur că, uneori, oamenii aceştia — de care am încercat şi încerc să mă apropii, dar nu ştiu cît am reuşit, că altceva e să vorbeşti ca ei, şi altă să poţi să gîndeşti asemenea — privîţi de la volanul unui Moskvici 407 pot să-ţi pară neînsemnate vietăţi căznindu-se — firimitura găsită la răscruce — s-o tirască pînă la muşuroiul ascuns între două rădăcini de lipan. Aşa şi cu Gheorghe Grindea.

Atunci, în ziua aceea de odihnă pentru alţii, el şi-a schimbat hainele de duminică, şi-a pus pălăria la loc, în cutia de carton verde, s-a dus după coşurile de răchită, le-a înşirat pe prispă aşternînd, peste nuielele arămii, cîte-o coală albastră, rămasă de ast' toamnă, cînd fiu-său explica înroşindu-se că nu mai e la generală şi că, dacă a mers un an, doi, trei, de-acum gata, vrea coperţi de plastic pentru fiecare caiet în parte.

Pe la opt spre seară, tot cărînd — el cu găleţica de plastic, iar nevastă-sa cu şorţul pirguit pe margini — umpluseră coş după coş. Cînd să sfîrşească, apăru şi fiu-său Constantin — Titi, cum îi spuneau colegii de liceu în tot timpul. Fusese la Dimieni, pe malul Ialomiţei, să înveţe — la română — secundar franceză — cu Petre Socoteanu, căci se apropiau facultăţile cele mari şi-şi făcuseră şi ei oarecum calcule, cum că, dacă nimeresc la scris ceva în legătură cu viaţa satului oglindită în literatura română postbelică, nu vor fi buchisit degeaba.

— Învăţaşi, mă, ceva, sau doar te-ai uitat pe poze ? îşi descreţi fruntea Gheorghe Grindea observînd cum ţinea băiatul cărţile la piept, de-ai fi zis că altceva pe lume, pentru el, n-avea preţ.

— Eu spun că da.

— Aşa să fie, dar ia — n-auzi la mine ? — ce-ai să ieşi tu de acolo ?

— Întîi să mă văd intrat.

— Bine, vede-te, şi-apoi ce ieşi, numai profesor ?

— Ţi se pare puţin ?

— Nu, dar dacă Voicu a' lu' Tase-al meu, de cînd a venit din armată — şi tot liceul, ca tine, îl are la bază — numai de profesor îl ştiu, atunci ai putea şi tu... — se aşeză Gheorghe Grindea lîngă un coş aromitor. Mi se pare mie că are salar mai pipernicit decît ăilalţi de la şcoală, de i-a adus primarul, an de an, cu şareta, de la gară, dar Tase mi-a zis că fi-su a ajuns profesor de toate, şi de nitică matematică, şi de-o ceva istorie, şi de-o brumă de chimie — de-aia de pui cîteva picături de apă tare pe fier şi vezi ce se întîmplă pe urmă —, iar pentru asta n-a mai fost nevoie de vreo facultate.

— Văd că ne depărtăm...

— Să ne apropiem atunci. Vrei să mergi cu mine la oraş să vindem caisele ?

— La care oraş ?

— Găsim noi unul.

— Dar mai am de învăţat.

— Dacă tu vrei numai din cărţi să înveţi, atunci stai acasă, nu-i nici o problemă ; şi, dacă apare vreuna, am să-i spun bonjur madam, poftiţi, nu-i nici un deranj...

Mai am de învăţat — asta te scutea, măcar o lună de zile, dacă nu toată primăvara, de orice ; pe malul riului nu mai îndrăznea nimeni să te trimită după un blid de ciuperci (pentru că tu le ştiai, ca nimeni altul, care-s otrăvitoare — şi le împungeai cu un retevei — şi care nu-s) ; scăpai, atît de uşor, de toate, dacă mai aveai de învăţat : nu tu toarta găleţii care să-ţi amorţească degetele ; nici tu despicat de surcele — şi-apoi aşează-le, cum e mai bine, să nu sufli, pînă ce te cuprinde ameţeala, în ghemotocul de hîrtie.

Totuşi, dimineaţa, cînd Gheorghe Grindea termină de înhămat, Constantin apăru somnoros pe prispă şi se căzni şi el cu cîteva coşuri să le urce în căruţă.

Gheorghe Grindea lăsă caii la pas. Cînd ajunse la asfalt, îl prinse din urmă unul tot cu căruţa plină. Mai încolo, în dreptul unei fîntîni, încetini. Ar fi oprit şi n-ar fi oprit, că-n jurul ghizdului era bălăceală şi vreo cinci luaseră apa s-o zvîrle pe maşinile lor mici trase din şosea. Cîtă vreme trecuse de cînd el se pornise de-acasă ? Şi ar fi vrut să se răcorească ori, mai mult, să vadă ce fel de oameni erau aceia ? Mie îmi spui că el era dintre cei ce, la nevoie, s-ar fi prins şi de ascuţişul sabiei, numai să ajungă unde işi pusese în gînd ? !

A oprit de parcă n-ar mai fi dorit să ajungă la piaţă cu caisele. S-a apropiat de fîntînă ; aceia : dă-i cu niscaiva plecăciuni, domnul, vă e sete ? ; el : se uită în jur, însă Domnul nu era pe nicăieri. O tinerică îl întrebă : la piaţă, la piaţă ?, şi el se şterse domol la gură de stropi să-i spună aceleia : la. Cu ce ? — se interesă unul burtos. Cu căruţa. Hă !, o dată, hă ! de două ori, hă !, de trei ori riseră aceia ca şi cum ar fi trebuit să plătească pentru fiecare hăhăit şi n-aveau mărunţiş, mă-nţelegi ? Bună !, îmi place, ştii de glumă ! Dar, în coşuri, ce ai ? Caise. Bune şi ele. Să luăm şi noi de-o sută de lei, dragă — păcăni portofelul o alta, mai în vîrstă. Ne dai ? Apăi, de vinzare le am ! — şi, cum ieşi din umbră, lumina se revărsa peste ei din abundenţă, ca, din reflector, la cămin. El se duce la căruţă şi desface gura unui coş. Ei scotocesc după pungi de plastic şi vin cu ele scuturîndu-se şi mirosindu-le să nu fie a peşte sau a mai ştiu eu ce.

Cît să le dai de-o sută ? Aproape că a golit un coş, că nu mai era să ţii seama ca la cintar, cînd nu mai încape în terezie. Aceia parcă portocale şi banane primiseră de la Moş Gerilă, pe atît se minunau. Ajunge, mulţumim — interveni pintecosul şi, ca să răspundă la generozitate cu generozitate şi să nu fie mai prejos, făcu un cadou cum îi veni lui pe moment ; ia-o, te rog, ia-o ! : o şapcă, aşa cum este asta, nu găseşti oriunde ; e ca nouă, două zile am purtat-o pe litoral, e staufăr chemicăls, citeşte ce frumos scrie aici, în părţi, şi, deasupra cozoroculuі alb, are şi emblemă.

Gheorghe Grindea îi lăsă să spele caisele — să întîrzie spărgînd simburii cu o cheie de zece ori vreun patent — şi porni în drumul său.

Era semn bun, aşa că suta de lei merita să fie freţată de bărbia aspră. Numai că, la piaţă, n-a mai fost ca lîngă fîntînă, de să se întoarcă în sat cu buzunarele umflate de sute şi cu o jumătate de coş numai cu şepci staufăr chemicăls. Nu ne-a spus el, pînă la urmă, de ce n-a vîndut caisele şi altceva avea să facă — el — cu ele, dar gîndesc în mintea mea că s-ar fi nimerit o zi cînd să se bage şi la aprozar proaspete, frumoase şi ieftine — şi lumea de acolo cumpărase cît avea nevoie. Mie mi-a plăcut atît de mult întîmplarea de-atunci, cu el, încît, spre exemplu, mă sui în tren, să merg cu treburi la Bucureşti, nimeresc şi eu într-un compartiment ; cînd îmi vine, după obicei, rîndul să povestesc nişte din viaţa mea, eu încep întrebind uite, domnule economist — cum spusese cel din faţa mea că era — la ce vreau eu să-mi răspundeţi : să zicem că merg, nu cu trenul ci cu căruţa, să duc la vînzare cinspe coşuri cu caise, şi nu le vînd, sau vînd prea puţine ; ce fac eu cu ce mi-a mai rămas din ele ? Te întorci acasă şi, le pui pentru ţuică — ar fi venit răspunsul grăbit. Încerc un zîmbet. Economistul meu face pauză şi mai vine cu o posibilitate : te întorci acasă şi-o pui pe nevastă să facă magiun sau dulceaţă, ce vrei din astea două !

De întors, s-a întors şi Gheorghe Grindea, aşa este. Poate s-a gîndit şi el eh, zece-cinspe coşuri, cite i-or fi rămas lui atunci, că nici nu interesează numărul lor exact, nu-i nimic, o să-mi iasă o ţuiiiicăăă ! Dar, vezi dumneata, nu i-a ieşit. Negru la suflet cum ar fi fost ei — că, de, o mie de lei tot ar fi putut să scoată, şi altfel l-ar fi pus la tren pe Constantin să ia drumul facultăţilor — a oprit căruţa lîngă un stîlp, la doi paşi de complexul alimentar „Modern" ; şi o fi intrat şi el să cumpere cîte ceva, că o sută de lei, dacă e să facem socoteala, tot avea la el. Cum s-a-nvîrtit, cum s-o fi răsucit, cu cine s-o mai fi întîlnit — cu vreunul şi cu altul —, cînd să se întoarcă şi, cum se spune, să dea bice cailor, vede cum, pe căruţă, tăbărîseră cîţiva copilandri — puradei aparuţi, dintre blocuri, ca iepurii, pe cîmp, la grămada de varză, toamna. Gheorghe Grindea al nostru, cu tîrguielile la piept şi cu biciuşca sub braţ, pironit a rămas. Altul, poate, ar fi trintit totul pe alee şi s-ar fi dus tot într-o alergătură să-ncerce biciul pe spinarea ălora cu chei de git. Dar, el ?, nu ! S-a apropiat de căruţă, a pus pachetele pe un sac (tîncil o zbughiseră mai încolo, vezi bine), dar Gheorghe Grindea — că numai el putea să facă una ca asta, şi poate încă doi-trei din omenirea asta — s-a suit între coşuri, şi-a făcut loc şi a început să-l cheme : veniţi, mă, veniţi ! Copiii aveau sînul cămăşilor plin şi le-ar fi ajuns, dar, unde Gheorghe Grindea nu avea la îndemînă biciul ?, au început să se apropie. Hai, mă, veniţi de luaţi : luaţi, măăă, luaţi, să fie de sufletul lui Petre, frate-miu, căzut la apa Moravei ; hai, veniţi — le arăta el caisele pe alese — şi luaţi, mă, să fie şi de sufletul bîtei Maria care a avut grijă de noi toţi, şi de sufletul lui moşu Pavel să fie ; luaţi, mă — nu mai putut el să răsufle ca la început —, luaţi, că nu vă face nimeni nimic. Şi-a fost de ajuns ca unul singur să se apropie c-apoi, căruţa nu era înconjurată numai de mîini întinse ?

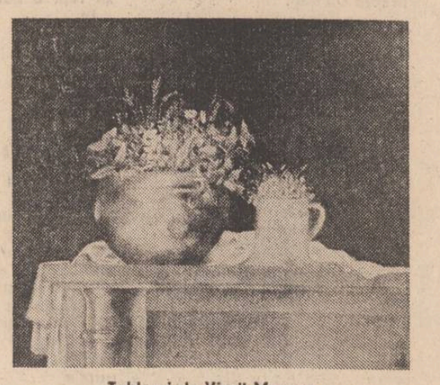

Tablouri de Virgil Mancaş

Întîmplarea cu greu s-a aflat, şi poate nu s-a întins ca focul într-o şură pintecoasă, dar ce a fost de auzit, s-a auzit, şi era de ajuns pentru a-ţi face o idee cît de cît. Unora le-a plăcut şi lor atît de mult încît, ca să luăm un exemplu, dacă am un băiat căsătorit la Cluj şi, pînă acolo, nu-mi ajunge nici o zi de făcut cu trenul, dincolo de Braşov, cînd în compartiment discuţiile sînt în toi, eu povestesc totul ca şi cum mie mi s-ar fi întîmplat toate acelea, mă înţelegi ?, şi nu lui Gheorghe Grindea.

De fapt şi moş Ion Dragomir — care la ultima expoziţie judeţeană s-a numărat printre laureaţi — s-a interesat de aflarea adevărului în această întîmplare ; şi, într-un fapt de ziuă, a ieşit în faţa casei să picteze, că, de acum, nu se mai ferea de nimeni.

A încercat el să refacă în amănunt scena, însă tabloul n-a ieşit prea bine, a recunoscut-o chiar el singur, iar noi trebuie să-l înţelegem că are — cum am auzit la unul la şedinţă, cînd s-a făcut analiza muncii pe anul trecut — circumstanţe atenuante atîta vreme cît n-a fost acolo, printre cei ce luau să fie de sufletul bîtei Maria, şi n-a văzut el, cu ochii lui, totul.

Cam după un an şi ceva a încercat din nou, şi-a ieşit altceva, de-ţi încinta ochiul, că tocmai îi spusese Gheorghe Grindea un important amănunt, că le zicea, ce e drept, luaţi, măi fraţilor, însă aceia, după ce primeau caisele — umplîndu-şi servietele sau plasele sau ce se nimerea să aibă la ei, aruncau în căruţă şi monede de trei, dar şi bancnote.

La întoarcere, cum mîna el caii, dintre scîndurile căruţei zburau hîrtii de zece în toate părţile. Unele poate-au putrezit, de-au îngrăşat pămîntul. De altele, cine ştie ce iepure s-o speria poate mai rău decît de propria umbră, iar cîteva măcar, mai ştii ? !, or fi fost găsite de vreo prepeliţă pornită să caute ceva bun pentru întărit cuibul spart de arşiţă.

A ZECEA ŞEDINŢĂ

Muzeul Literaturii Române, joi, 6 octombrie 1988, orele 16,30. Un apus de soare mai lung ca de obicei (ora de vară ne obişnuise cu trecerea grăbită din zi în noapte) adună lent publicul în Rotondă. **Nicolae Dan Fruntelată**, redactor-şef al revistei „Luceafărul", întîmpină prietenii revistei cu un cald „bun venit", le mulţumeşte încă o dată gazdelor pentru ambianţa creatoare în care ne primesc, şi anunţă programul serii de astăzi : vor citi poetul **Marin Lupşanu** şi prozatorul **I. Teodorescu**, transferînd conducerea discuţiilor lui **Mihai Ungheanu**.

Abia terminată lectura, **Matei Gavril** laudă „dialogul spumos şi spiritul de observaţie" al prozatorului, dar mărturiseşte că finalul prozei nu i-a plăcut.

Radu Comănescu vorbeşte de „un sat actual invadat de clişee" în proza lui I. Teodorescu şi atrage atenţia că autorul foloseşte aici toate modalităţile literare ale post-modernismului : intertextualitate, ironie şi autoironie, alternarea persoanei I cu persoana a II-a şi a III-a etc. **În subtext** imaginea caişilor rămîne dominantă, ca un impuls către organicitate în această lume. I. Teodorescu „îşi asumă o viziune din afară, vede lucrurile din exterior. Este o măsură de precauţie, de prudenţă. Nu e un handicap acesta, orice lucru poate fi văzut şi asa."

Nicolae Georgescu arată că în final nu e vorba de un ritual propriu-zis, pentru că la un moment dat copiii aruncă ţăranului bani pentru caisele primite. Este, mai degrabă, o criză a comunicării între două lumi : cea tradiţională, cu măsurile şi punctele ei de reper, şi cea nouă — iterantă (orăşeni ori săteni pe drum, în maşină mică, spre mare) ori de margine de oraş.

George Alboiu atrage, cu bune intenţii, atenţia asupra unor scăpări de ordin formal, stilistic : repetarea unor cuvinte, expresii neadecvate („în zare se zăresc") etc.

Ilie Bădescu reia, în schimb, discuţia despre **final** adîncind-o înspre literatura propriu-zisă şi antropologie. Scopul demersului critic este şi acela de a-l încredinţa pe autor că ai intrat în rezonanţă cu el, că ai prins intuiţia scrierii. Ilie Bădescu surprinde, în proza citită, „imaginea unui univers care se desacralizează, se degradează prin pierderea ritualurilor fundamentale : ritualul darului şi ritualul de trecere, de tranziţie. Ţăranul îi învaţă că valorile nu se fură, că în general lucrurile nu se fură." Proza i se pare lui Ilie Bădescu extrem de abstractă în prima parte, dar foarte izbutită în partea a doua. În general, autorul vrea să rezolve două chestiuni : un tipar organic şi unul anorganic. Din pricina aceasta, probabil, foloseşte procedee naratologice diferite.

Aurelian Pavelescu nu mai continuă această discuţie care se anunţa ca un dialog al criticii cu sine. După ce se prezintă („— Sînt Aurelian Pavelescu, student în anul IV la filologie"), începe retoric : „Proză de tip post-modernist ? Eu cred că este o proză de tip sămănătorist !" **(Radu Comănescu :** Post-modernismul se referă doar la mijloacele artistice !). Aurelian Pavelescu continuă : „Este vizibilă o ruptură extremă între sat şi oraş, în favoarea satului care e atît de frumos colorat — naiv — încît devine neverosimil. Cu toţii stim ce este un sat." (Iarăşi întreruperi : „— De unde ştim ? De unde ştim că ştim ?"). Aurelian Pavelescu: „Este foarte multă culoare în proza lui I. Teodorescu, dar culorile sînt naive şi simple, încearcă să epateze. Nu există ironie, această lume colorată este luată în serios."

George Pituţ consideră că — departe de sămănătorism ori post-modernism — proza este realizată, „este foarte bine scrisă".

Fănuş Neagu vorbeşte despre un „nou tradiţionalism", care există în literatura actuală, avînd ca trăsături „mica batjocură", şi „o poantă ieftină". I. Teodorescu are talent, dar tinde a se îndrepta spre un fel de „ruralism zglobiu" care-l defavorizează.

Pavel Şuşală consideră că trebuiesc analizate chestiunile de ordin tehnic şi expresiv în primul rînd, de construcţie. Surprinde — ca şi Radu Comănescu — „clişeul" ca modalitate tehnică, pe care-l consideră — ca Aurelian Pavelescu — de tip sămănătorist. Jocul de perspective rămîne foarte pregnant pentru proză, un plan real şi un plan al reflectării realului care se intersectează prin procedee oarecum cinematografice. „Naraţiunea se organizează în întreg printr-un amestec de tip optic : cum învîrţi un disc în mai multe culori şi-ţi apare pregnant una singură, să spunem culoarea gri". Autorul „reuşeşte să îndulcească dulcegăria pe care el o scuză de fapt."

Iulian Neacşu consideră că uneori critica literară „suferă de narcisism. Indiferent de limbajul pe care-l folosim, trebuie să ţinem seama de ceea ce se citeşte." Arată că I. Teodorescu i-a trimis şi alte proze şi este o miză a sa.

Mircea Micu trage, într-un fel, concluziile despre critica prozei : I. Teodorescu este un ironist-parodic, priveşte satul din afară, are ştiinţa povestirii. Nici vorbă de sămănătorism, autorul nu este adînc implicat în viaţa satului. Deşi are o ironie fină, autorul este, pe alocuri, de un umor vulgarizant.

Despre poezia lui **Marin Lupşanu** discuţiile au fost — ca de obicei în jurul poeziei — mult mai concentrice şi mai concentrate. **Radu Comănescu** îl consideră pe Marin Lupşanu unul dintre cei mai importanţi poeţi ai generaţiei '80, un poet care s-a creat singur, n-a avut parte de înlesnirile unora dintre colegii lui de ştie. Poetul abordează în prezent o tematică a tristeţii şi melancoliei — semn de adîncire şi, oarecum, de modificare a viziunii. **Matei Gavril** surprinde în poezia lui Marin Lupşanu „o expresie foarte interesantă, subtilă, delicată, plină de sensuri chiar filozofice" — în timp ce **Nicolae Georgescu** insistă asupra robusteţii imaginii, a îndirjirii lui Marin Lupşanu în universul poetic care l-a lansat. **George Alboiu** explică lapidar : „În prima fază Marin Lupşanu s-a produs după un model deja consacrat ca materie şi formă, în a doua fază se produce în acelaşi mod ca materie, dar îşi caută o formă nouă". **Aurelian Pavelescu** contestă, de pe aceeaşi poziţie ca şi în cazul poeziei, concizia mesajului, cere o mai mare concentrare şi o înlănţuire mai coerentă a imaginilor. „Uiţi, uneori, primul vers al poeziei cînd ajungi la ultimul." Surprinde chiar unele „rupturi" în construcţie — pe care este rugat să le numească dar analiza ad-hoc nu-l convinge nici pe el însuşi. În final recunoaşte „şi poezii foarte frumoase, imagini precum aceea din «Dealul» care sînt ca nişte stîlpi de rezistenţă ce ar trebui înmulţiţi". Lui **George Pituţ** poezia citită îi aminteşte vorbele lui Blaga : „tristeţea transformată în versuri nu mai e tristeţe, e o boală învinsă". Arată că Marin Lupşanu e stăpîn pe o exprimare poetică, dar i se pare că „e foarte îndepărtat atît de sat cît şi de oraş". Completează **Pavel Şuşală** : „Marin Lupşanu ne-a obişnuit cu o cantonare aproape exclusivă în lumea rurală. Acum n-a făcut decît să depăşească această localizare strictă". Vorbitorul consideră că Marin Lupşanu, nu prin expresie este în evoluţie ci prin această generalizare a unei stări pe care acum a localizat-o".

Fănuş Neagu, după ce face observaţia : „Sînt din cîmpie amîndoi, şi cu băieţii din cîmpie trebuie să fim serioşi pentru că e toamnă şi fierb butoaiele".. reţine ca foarte reuşite trei poezii ale lui Marin Lupşanu : acestea sînt suficiente pentru a-l păstra pe poet în fruntea generaţiei sale.

Mircea Micu îl consideră pe Marin Lupşanu „un poet constituit" cu o „profunzime" a imaginii şi a cugetării care-l individualizează cert.

Mihai Ungheanu, care a fost liantul discuţiilor, a atras atenţia că cenaclul presupune dialogul, că etichetele nu pot înlocui analiza şi că nuanţele de exclusivism care apar involuntar, ca reacţie de gust, nu sînt constructive. Principalul este de a judeca literatura ca artă a cuvîntului.

În finalul şedinţei, Nicolae Dan Fruntelată reaminteşte sălii că scopul Cenaclului revistei „Luceafărul" este acela de a crea climatul propice comunicării. Din poezia lui Marin Lupşanu citează cîteva imagini emblematice, cu adevărat reprezentative pentru poet. Nicolae Dan Fruntelată încheie lucrările şedinţei exprimîndu-şi convingerea că a fost o seară literară fructuoasă, cei doi scriitori întrunind calităţi deosebite.

Cronicar

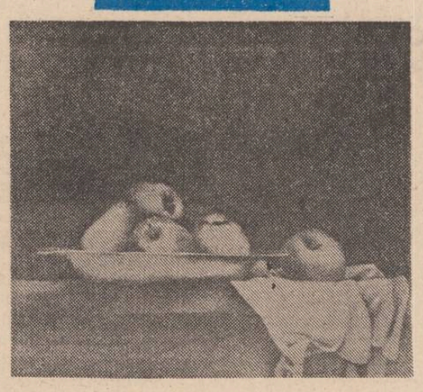

POȘTA REDACȚIEI

PAUL GON, Turda : Îmi amintesc de un grupaj al dv. trimis pe la începutul anului ; tocmai cînd mă pregăteam să vă răspund, v-am văzut cîteva poezii în „Poșta" lui Lucian Avramescu, apoi și în altele de același gen, paremi-se. Saltul pre-debutului fiind făcut, așteptam să intrați în vizorul altor instanțe critico-poetice, eventual să publicați independent. Cum continuați totuși să-mi solicitați părerea (încă două grupaje), vă răspund, în tonul superlativ care se poartă, ici și colo, de o vreme încoace ; mă bucur să salut în dv. un poet în care întrezăresc calități (de inteligență, cultură, sensibilitate) excepționale, fuzionînd atît la nivelul versului („roua vibra / în vîrful pinilor negri", sau „vreo licornă / de prin oglinzi / vreo fărîmă a unui farmec tiranic") cît și în întregul poemelor. Nu vă rămîne decît să perseverați, să aveți noroc și, mai ales, să vă obligați poemele să se conformeze posibilităților dv. maxime (cu un spor de atenție pe expresivitate).

VALENTIN ARGEȘANU, Slatina : Înțeleg că primirea de care ați avut parte pînă acum v-a cam făcut să vă pierdeți încrederea, nu în poezie și nici în dv., ci în posibilitățile de comunicare în genere, drept care stați deoparte. E păcat, cele cîteva zeci de texte trimise dovedind că aveți ceva important de spus, și că o faceți într-un mod convingător și poetic (ex. „Satul a rămas înșirat pe cărările mele abrupte / Țăranii lui mă strigă prin pîlnii / Sap și mai găsesc cîte o bucată de timp ruginit / înfipt în vîrstă", sau „Cîte camere are sufletul tău ? / Părea derutat / Ascultă, i-am zis : Viața este un izvor în deșert / Nu arunca peste oameni cu sudoarea ta / Vitregiile sorții nasc izbînzi / Totdeauna am găsit o cămăruță neocupată / În care mi-am așezat cuvintele"), textele impresionînd prin gravitate, laconism și caracterul de adevăr trăit al sentimentelor. Sînt mult prea prețioase asemenea daruri pentru a le covîrși sub o excesivă modestie. Ca mostră de reușită — după părerea mea — excepțională citez poemul **Doar fulgerele :** „Doar fulgerele știu exact / Pe unde robotesc țăranii / Îi mai arată din cînd în cînd / Cu o secerătură / Cîte o cruce singuratică printre holde / Împletește în sufletul meu / Bucuria primelor semne de ploaie cu moartea".

NICOLAE SILADE, Lugoj: Poemul **Anonimus** nu depășește (ca temă) și nu se diferențiază (ca abordare) de obsesia stănesciană a „unului", față de care e o palidă pastișă („el nu are nume / nu are pentru că nu se mulțumește numai cu unul...". .....el este treaz cînd doarme / iar cînd se trezește își vede visul cu ochii"..., „de aceea nu are nume / de aceea nu are început sau sfîrșit" etc.), iar în sfera erotică frizează rizibilul („hai intră iubito hai intră și lasă / să se întîmple ceea ce trebuie / să se întîmple / lasă-ți veșmîntul și vino să fim" etc.).

CONSTANTIN PĂUȘ, Iași : Un titlu frumos **(Civilizația cuvintelor)**, dar o continuă alunecare în banalitatea și locul comun al cuvintelor („A venit iarna ! / Albe singurătăți îmi joacă / în priviri" etc., sau „Laudă ție, călătorule ! / Fii binevenit / pe țărmul acestor cuvinte" etc., sau „Eu cred că patria / începe de la gleznele înecate în lanuri de grîu / de la miezul fierbinte al pîinii / încălzindu-ne mîinile / cu care trup etern de cuvinte / adunate în cîntec, îi ridicăm", etc.). Folosite astfel, cuvintele își pierd atît semnificația cît și rostul normal, devenind un simplu angrenaj comparabil cu o morișcă de hîrtie ; unde va fi fiind poezia ? unde „civilizația" ?...

EMIL TRAIAN, Pitești : Gînduri frumoase și o bună așezare în temeiurile comunicării, care nu ajung însă (încă) să se transmită textului. Mai trimiteți.

ANTON ONIGY, Medgidia: Subestimați forța și pretențiile **poeziei** de credeți că se poate lăsa înduplecată cu astfel de șperacle : „Eu / sînt mai eu / decît eul / din tine!" **(Autoportret în oglindă)**, sau **„Mi-e vară de tine, /** de mine mi-e toamnă, / iar noi să ne desprimăvărăm / în priviri / pîn' la iarnă" **(Anotimpurile iubirii, I)**. Mai meditați, poate-mi veți da dreptate.

VASILE TAMAIAN, București : Petrea murgul sorcovește... este un fel de baladă comică, în care un baci prostănac se sperie și se luptă (după modelul morilor de vînt) cu un... tractor (care-o ia razna peste cîmp). Credeți-mă că, dincolo de versificația justă și oarecum umoristică, nu reușesc să văd care ar fi rostul unei asemenea producții. Poate trimiteți altceva ?

GIREL BARBU, București : „toate cuvintele / limbii române / au luat poziția / de tragere // în țară / a fost declarată / starea de poezie" **(Poem)**, dar ținta lipsește și textele sînt neconvingătoare.

BRĂESCU VIRGILIU, București : Texte de atmosferă, sensibilitate și precizie a expresiei (ex : „Pălăria lui de pai / stă rezemată de speteaza / unui biet scaun. / Fotografia de nuntă agățată în cui / Toporul ce n-a ruginit în mîinile lui. / Vechea sobiță de tuci. / În spate, portretul scorojit al odăii // Ce-aș mai putea să vă descriu ? / Surîsul lui orb ? / Mîna sa tremurîndă ?" — **Bunicul**). Mai trimiteți.

SANDU ELENA, Bacău: Mi se pare ciudat ca o elevă să-și încheie scrisoarea cu jalnica (și foarte răspîndita) urare „Servici ușor !". Textele sînt cuminți și neconcludente, dovedind deocamdată doar nevoia de comunicare.

DAN IȘNOVĂȚ, Sebeș-Alba : Cităm din **Pașii mei** : „Pașii mei sînt litere / Formează cuvinte, apoi fraze. / Scriu pe o cărare de cretă / Cu cenușa rezultată din arderea trăirii / Mă bucur că eu — subiectul / Fac din pașii mei predicat / Lîngă atributul îndoielnic al existenței //...//

Neliniștea

trebuie să fie ceva
se ițesc șoapte în preajma mea
furișîndu-se pe lîngă zid
poate fără vrere-am hulit
alfabetul hitit
melcule
al direi tale de-argint
poate ursuz
am voit să refuz
poate încă mă bîlbîi și mă împiedic
amețit de aerul vedic
nimeni nu-mi spune
întrucîtva
frate ai pierdut de la platoșă o za
ori umbli-ntr-o dungă
dar trebuie să fie ceva
se aud foșnete în urma mea
peste umbra-mi crescu aripă foșnitoare prelungă
poate mi-am amintit formula în stare să vă străpungă
albe sterpii

Cotidiană

careva aplecîndu-se căutînd
pe trotuarul aglomerat vreun obiect
în curînd se va așterne amurgul
cu mireasmă de cărămidării
și el cercetează
crăpăturile caldarîmului
femei se opresc fac presupuneri își
controlează inelele
bărbați trec grăbiți cu mișcări de orologerii
se-aprind neoanele și acela tot caută
încovoiat ca peste lada cu rufe din tinerețe-o bătrînă
nu mai știu nici eu ce nu-mi pot aminti
și se află pe-aproape
blînd sau teribil

Materia este feerică

dozez încă o dată substanțele
plumb funebral sprinten hidrargir
sodiu aidoma surzeniei

athanorul mi-e aproape-n paragină
ca un trup slugă tîrziului abuz

erzațuri violete se năruie în pagină
desigur de o vreme trebuie că vă amuz

pun pe talgerele balanței din nou
colodiu reptilin vioi ca vrăbiile berii
vitriol promt ca un lassou

se-așteaptă o durere de primăvară
care vine tiptil

nunta chimică

se produce poate diseară

Paul Gon

Dacă aș putea, aș lăsa roșie urmă / Pe o cărare de cretă / Dar sîngele meu incolor / Nu impresionează pe nimeni". Cum vedeți, impresionează; dar două poeme (dintre care primul discutabil) sînt prea puțin pentru a concluziona.

FRANCISC STERUȘ, București: Nu știu dacă **Bocancul** v-ar putea asigura „nemurirea", îl consider însă un text puternic, semnificativ și integral citabil : „Trebuie să recunosc : / sanda, obială, cizmă și bocanc, / genealogia ta este și a mea. / Am străbătut împreună istoria, / călcînd fără tihnă / pe cadavrele inamicilor și florilor, / prin colb, noroi sau apă ; / într-o frenezie nebună / strivit-am zîmbet și libertate! / Acum am obosit... Vreau să umblu iară / descult și nevinovat"). Dacă selecția vi se pare justă, mai trimiteți.

MARIA ZELETIN, Suceava : Scriitură alertă și avizată, din păcate cantonînd (și eșuînd, cu puține excepții) în prozaic (ex. : „Sunetul telefonului / ca o durere fizică / Nervii contractîndu-se toți / într-o imagine, / Gîndul că e el / doborînd principii și zăpezi (frumos ! — n.n.) / Zi liberă... Eliberată de ce ? / Tu la un capăt, / Eu la celălalt capăt al însingurării. / Zi liberă. Sunetul ca o durere...").

MARCEL LUCACIU, Cluj-Napoca : Aveți dreptate să fiți nemulțumit, textele sînt astenice și nu comunică, la urma-urmelor, nimic altceva decît oboseala și neîmplinirea (ex. : „peste foile albe / poemul / frîntă aripa unui fluture negru...", sau „femeia din stea / se numea / Niciodată..."). E o fundătură din care poate că ar trebui să faceți eforturi spre a ieși.

MARINUȘ ANTINOPOL (Rădăuți), TACIU ELISA (București), NASSER VALERIA (Craiova), MĂLEAN BOGDAN-PETRU (Iași), UNGUREANU LUCIA (Cîmpulung-Muscel), VASILE BUIA (București), MELANIA ARBA (Sighetu-Marmației), ATUDOREI GHEORGHE (Suceava), I.C.S. PETRIȘOR (Timișoara), TURTUREANU ELENA BRÎNDUȘA (București), DUȘA GHEORGHE (Vălenii de Munte), MĂDĂLINA POP (Suceava), PINTEA DANA (Piatra Neamț), AL. DULCESCU, APETROAIE T. GHEORGHE (Sibiu), SORESCU I. DUMITRU (Craiova), TIT SOVELI, V. LOUISA (Dolhasca), PETRACHE MIHAI (București), CĂTĂLIN RĂDULESCU (București), ICA JOSZI (Suceava), CIMPOERU GEORGETA (Constanța), MINCU CONSTANTIN PAUL (București) : NU.

CÎRSTEA ALEXANDRU (Timișoara), C. CRĂCIUNESCU (București), RODICA D. (Adunați — Prahova), IOAN VÎLCELE (Călan) — NU încă.

Gabriela Negreanu

Facsimil amical

L. Kalustian a împlinit optzeci de ani și nenumăratele dovezi de simpatie pe care aflu că le-a primit de la prieteni, cunoscuți și, mai ales, necunoscuți cred că i-au modificat părerea despre sorgintea aniversărilor personale. Poate că ele s-au iscat din marea vanitate omenească, probabil că fiecare dintre cei care însuflețesc o atare celebrare nutrește și speranța secretă că îi va fi dat lui să egaleze sau chiar să depășească performanța unui sărbătorit longeviv, dar cert este că nevoia de bucurii obștești, ca și nevoia de prilejuri pentru a ne exprima recunoștința stau la originea aniversărilor. Cu atît mai mult cînd demnitatea noastră colectivă le e datoare. L. Kalustian e unul dintre creditorii noștri. Generația mea l-a cunoscut tîrziu, pentru unii chiar prea tîrziu pentru a-și mai putea modifica obișnuințele profesionale strîmbe, oricum nu foarte tîrziu pentru cei ce au pierdut imunitatea la contaminări pozitive, la ideea că scrisul nu se poate practica durabil în afara unei severe morale, că toleranța binecunoscută a intelectualului nu trebuie să ducă la a-moralitate, că abdicarea scriitorului de la principiile de bine și de adevăr, de dreptate și de respect pentru demnitatea omului poate fi scuzată de complicități circumstanțiale...

Pe cît de tolerant și îngăduitor e omul, pe cît de catifelate sînt mîinile bibliofilului și ale cercetătorului de documente, pe atît de neînduplecat i-a fost scrisul cotidian cu care a flagelat corupția și sperjurul, lichelismul și banditismul politic. A intrat în gazetărie foarte de tînăr, în urmă cu mai bine de șaizeci de ani, și, deși vocația sa literară era certă, a optat de la început pentru gazetăria politică.

Cu harul său bogat pentru scrisul de substanță și de iradiantă expresie L. Kalustian putea fi socotit cîndva ca un risipitor, dar cît a cîștigat opinia publică din anii treizeci printr-o asemenea dăruire e lesne de socotit chiar și acum, după trecerea unei jumătăți de veac și mai bine. Cînd în 1976 **Editura Eminescu** avea ideea de a-i strînge doar o mică parte dintre articolele politice într-o carte voluminoasă, cu toții am trăit revelația că cei care au demisionat de pe baricadele ziaristicii n-au făcut gestul din considerente literare ci existențiale ; e mai comod la masa scriitorului, decît în arena gazetarului și că ei, demisionarii au inventat vorba aceea care vrea să ne convingă cum că posteritatea e amnezică față de ziariști, pentru că ei, gazetarii, duc o existență prea legată de contingent, inviind și murind cu fiecare număr de ziar, ca să poată aspira la memoria viitorimii prin revelarea eternului uman. Ce lume, ce moravuri, cîte caractere și ne-, ce umanitate bogată, ce bogată galerie umană ne descoperă campaniile de presă purtate de L. Kalustian ! Desigur că și scrisul de invenție l-a tentat și se găsesc risipite în epocă cîteva astfel de semne, numai că epoca era atît de turmentată iar convingerile sale în terapeutica socială a scrisului cotidian în așa măsură de neclintite încît el s-a risipit fără opreliște în nenumărate lupte politice. „...Ce aș putea să fac eu în fața inechităților sociale, în fața contrastului dintre două lumi, una de sătui și alta de flămînzi, una de privilegiați și alta, — turmă obidită și împilată, sau în fața acceselor tricolore în numele cărora se sparg capetele în Cișmigiu la niște bătrîni neputincioși, ce pot face în fața urii de rasă pe care orice cap sănătos o repudiază sau cum pot privi impasibil la deșucherile politicii instinctive pusă la cale de guvernanți și ocrotită de ei, ce pot face în fața nedreptăților de tot felul, a calomniei ticăloase, a ațîțărilor fără noimă, a legalității concediate, a spiritului de justiție absent sau cînd mă lovesc de arhierei fără credință, de moraliști fără morală, de tîlhari servind lecții de onestitate, de prostituați care înfierează prostituția, de inconsecvenți blamînd, cinic, inconsecvența, ori cînd văd jurăminți călcate și făgăduieli publice uitate, te întreb iarăși : pot să nu scriu ?" se întreba în 1935 octogenarul de acum într-un interviu. Apoi au fost anii în care alții, cărora, culme a ironiei, și el le-a netezit ascensiunea, ni l-au confiscat, risipindu-i alți ani. După ultima recluziune, gazetarul s-a retras din motive existențiale în biblioteca și arhivele istoricului literar. De aici L. Kalustian ne-a dat **Facsimilele** care-l descoperă egal cu cei cărora le-a fost cel puțin egal în gazetărie înainte ca aceștia să se ilustreze în literatură. Și cînd mulți credeau că ziaristica e o stare a vîrstei revolute, la imboldul prietenilor și al poetului Adrian Păunescu, Leon Kalustian s-a lăsat din nou cotropit de meseria noastră. De unde se vede că natura ni-l păstrează tînăr, risipitor cu harul și anii săi și altfel de cum am divulgat aici, că natura e nu numai capricioasă ci și ironică : atît cu cei ce ni l-au tăinuit cîndva, dar și cu cei care introduc dihotomii ierarhice între gazetărie și literatură, anii pe care-i numără îi prisosesc, ca să merite laudele noastre și ca ziarist și ca scriitor. Și încă un cuvînt pentru natura generoasă din care e plămădit : ea l-a ajutat nu numai să supraviețuiască furiilor, ci și să-l însoțească cu o memorie avară, care nu uită nimic. Din toate acestea și din multe altele nespuse aici se vede că aniversările nu sînt născute din marea vanitate omenească, nici doar din nevoia de bucurii colective ci și pentru a ușura îndreptarea unor erori, voite sau ne-, încă din timpul vieții sărbătoritului. Iar dacă natura nu e numai capricioasă și ironică să sperăm că ea va fi suficient de îndurătoare pentru a ni-l lăsa să-și plătească el, creditorul nostru, unica datorie de la care nu-l prescriu cei ce vor veni : istoria politică a anilor '30. La mulți ani, L. Kalustian !

Vartan Arachelian

„Cu veșnicia lucrurilor firești"

Urmare din pag. 1

lui Ștefan cel Mare, la acea grea și bună școală, folositoare mai ales neamului nostru cu defectele lui naturale, școala de răbdare, de rezistență, de elasticitate sufletească în stare să se ridice și din cele mai grele înfrîngeri și să capete înapoi pămîntul pierdut. Acum va trebui ca această școală pe care n-am făcut-o înainte de înfrîngere, s-o facem după, fără a fi putut cruța toate jertfele de puteri și de mîndrie pe care ni le-a cerut înfrîngerea. (...) Acum, însă, școala fără alt acoperiș decît al cerurilor noastre și fără alți învățători decît durerea și răbdarea va trebui să fie altceva : pentru cei de aici și poate și pentru aceia care sînt încă pentru noi «dincolo», o școală de energie națională. S-o urmăm toți. Nu e niciunul care să n-aibă nevoie de lecțiile ei, fiindcă n-a fost unul pe care în aceste zile să nu-l fi bătut în voie vîntul tare al momentelor nenorocite și să nu-l fi clătinat, mai scurt sau mai îndelung, în însăși temelia sa morală..." (Idem, vol. III, p. 32).

În toate faptele războiului, Iorga implică istoria. Germanii se laudă că au cucerit orașul Louvain : istoricul le replică, într-un celebru „necrolog" : «Nu e un om, e un oraș care a murit. A murit, la vîrsta de o mie treizeci de ani, sub tunurile germane, pentru că locuitorii trăseseră cu desperare asupra străinilor ce se încuibaseră într-însul. A murit." **„Vechiul oraș Louvain, atît de bogat în comori artistice, nu mai există astăzi."** Cine scrie aceste rînduri infame ? Un șef de canibali care crede că „arta" e salba de sticlă colorată pe care o poartă la gît, ori desemnurile fantastice cu care și-a impiestrit pielea neagră ? Nu, „Vossische Zeitung", vechea „Vossische Zeitung", care apare la Berlin, capitala Germaniei, cel mai „civilizat" stat din Europa secolului al XX-lea. **„Comorile artistice care nu mai există astăzi"**, după ce au lucrat obuzierele servite de absolvenții eroici a patru clase primare al căror simț de artă se ridică pînă la cromolitografia patriotică, sînt : Universitatea care a dat lumină în Apusul întreg, cu strălucitele sale Colegii ; Primăria, o minune de stil gotic, plină de figuri incomparabile, Sf. Petru cu porțile de fier splendide Sf. Mihai cu „confesionalele sale brodate în lemn", **Sfînta Gertruda**, cu corul său admirabil, hala cea veche a postăvarilor. Acestea, azi, nu mai sînt. Louvain, de unde a pornit Papa Adrian al VI-lea, nu mai este. Va crește iarbă între ruine, ca sub copitele calului lui Attila. Căci **toate** au murit. Sufletul lui Goethe, cugetarea lui Kant, melancolia mistică a lui Beethoven și Wagner. **Toate** au murit... Doar **unul** e viu : scuturînd țărîna unui mileniu și jumătate, a răsărit, din mormîntul uitat în fundul stepei, regele hun Attila. Și visul cruntei sale patimi s-a îndeplinit : mii de oameni pot muri într-o clipă și orașe se pot fărîma într-un ceas. Calul fantastic al lui Attila străbate lumea îngrozită. Buletinele de victorie ar îngrozi un barbar **nebun și beat. Trăiască „civilizația !"»** (Idem, vol. I, p. 24—25).

Istoria însoțește victoriile armatelor — dar, mai ales, este chemată să aline suferințele înfrîngerilor armatei române. După dezastrul de la Turtucaia, un lung studiu despre istoria Bulgariei, Serbiei, Greciei și României — a întregii Peninsule balcanice, de fapt — scoate în evidență rolul forțelor culturale și civilizatoare, arătînd că ordinea în această zonă nu s-a putut statornici decît în jurul acestor forțe la care românii au participat din plin.

O mare parte a acestor articole de front sînt editate, de către Nicolae Iorga, în cartea „Războiul nostru în note zilnice" (3 volume scoase la editura „Ramuri" din Craiova între 1921 și 1923). Pentru celelalte (cartea se oprește la 31 martie 1917) ne stă încă mărturie „Neamul românesc", una dintre cele mai importante gazete ale războiului și ale unirii. Conferințele lui Nicolae Iorga, fragmente din discursurile sale parlamentare studiile istorice, articolele de politică internă și externă, impresiile de pe linia frontului, știrile, anunțurile — toate acestea se aștern în literă tipografică înecată în tuș, pe o hîrtie de proastă calitate, în format variabil (după posibilități), în această gazetă. Privind-o, ai impresia artizanalului, a lucrului făcut de mînă : parcă gravura paginii a fost imprimată ca o ștampilă de 25 x 42 cm șiroind de tuș. Pătrunzînd, însă, în imperiul scrisului, gîndul se eliberează din zăbrelele literelor, te obligă să-l citești intonat, grăbit ori zăbavnic — după cum l-a dictat profesorul. Sînt pagini vii acestea, de zguduitoare epopee a rezistenței și încrederii, un înălțător mesaj uman sortit a rămîne locului prin veacuri. La 25 noiembrie 1918, după aflarea veștii celei mari de la Alba Iulia, Nicolae Iorga ține o conferință în sala Teatrului Național din Iași. „Neamul românesc" apare cu titlul pe prima pagină : „Ideea Daciei românești. Reconstituirea cuvîntării ținute la serbarea pentru Unirea tuturor omânilor în ziua de 25 noiembrie 1918 la Teatrul Național din Iași." Istoria se împletește cu încrederea în viitor, bucuria clipei cheamă, ca totdeauna în scrisul lui Iorga, la responsabilitate : „Opera o avem înaintea noastră, întreagă. Ea se dăruiește, nu României de azi, care n-o merită poate, ci României care va fi, României care trebuie să fie pentru a o păstra și dezvolta. Și, oricum să fim noi chiar, ea va rămîne totuși în hotarele ei, veșnică, cu veșnicia lucrurilor firești pe care oamenii nu le pot primejdui și vremea nu le poate distruge"

Finalul acestui discurs, în care Iorga își spune răspicat punctul de vedere că România viitorului trebuie să se scuture de viciile și greșelile trecutului pentru a începe o viață nouă, este cules cu litere aldine și îl redăm pe larg :

„Un cuvînt de sfîrșit.

Să fim vrednici de ce avem. N-am unit numai un pămînt — fie și cea mai dreaptă a noastră moșie — ci un suflet vine spre noi. Un suflet de durere și de credință. Un mare suflet curat. Un suflet în care ne răsfrîngem ca arhangheli ai dezrobirii, ca luminate fețe ale culturii românești.

Să ne facem sufletul care trebuie pentru a-l primi, căci altfel, între ei și noi, se va ridica — s-o știți, v-o spune cineva care nu e festiv și comemorativ, ci e aici numai pentru a scormoni în durerea conștiințelor dumneavoastră, intenționat rănite — o piedică mai nebiruită decît însăși stăpînirea străinului.

Atîta vreme ne-am scuzat pentru inerția și dezertarea noastră de la atîtea datorii — prin vitregia vremurilor, prin părăsirea oamenilor. Azi vremurile ne dau ce n-au putut nădăjdui nici cei mai nebuni dintre nebunii noștri ; prea puțini. Azi oamenii, începînd cu acei fii ai Franței care au scăldat țara noastră alături de voinicii României cu nobilul lor sînge, ne dau tot ce iubirea frățească, loialitatea tovărășească, induioșata compătimire pot da unui neam. Sîntem copleșiți de binefacerile cerului și de fericirea pămîntului. Să le merităm, fiindcă de acum înainte scuză nu mai este.

Sîntem în norocul nostru, totuși înaintea unor nespuse scene de mizerie materială și morală. Agonisirea țării distrusă, sufletul ei sfîșiat și tulbure.

Ca descălecătorii de odinioară să smulgem din pămînt rădăcinile moarte, să curățăm ramurile putrede — pentru a înfige plugul cinstit în cîmpul de roadă. Iar din izvorul suferinței noastre să facem marele șuvoi de purificare a sufletelor."

În cascada de entuziasm românesc din aceste zile ale Unirii, vorbele lui Nicolae Iorga acela care a cerut, a sperat și a impus așteptarea lui întregului neam, sînt un apel la ordinea stupului de albine, la munca neîncetată atît pentru refacerea materială — cît și, mai ales, pentru reclădirea sufletului românesc în coordonatele firii sale.

CUMPĂNĂ

Edenul de piatră

Eu, într-o zi, bătut de vînt,
m-oi clătina, m-oi prăbuși
dar unde trupul
să mi-l ascundă prietenii ?
O lespede dacă ar scoate
în locul unde am căzut,
ar țîșni un izvor de pămînt,
ar inunda străzile și încet, încet,
pînă către amurg,
Edenul de piatră s-ar scufunda,
ar veni țărîna și l-ar lua.

George Alboiu

Pasărea măiastră

Urmare din pag. a 5-a

Pășeau pe o potecă îngustă, iar în dreapta se afla o rîpă cu salcîmi. Vîrfurile salcîmilor nu le ajungeau nici măcar pînă la picioare. Era un lucru pe care el nu-l mai văzuse... Poate-i tărîmul celălalt acolo ! se înfioră el de acest gînd pe care se temea să-l rostească cu voce tare. Întorsese capul mult în stînga și pămîntul apropiat îi apăru temeinic, deși străin în culoarea lui aridă, cu smocuri de iarbă sălbatice crescute din loc în loc.

Terminară poteca și tatăl se oprise. Își ștergea broboanele de sudoare cu mîneca de la cămașă.

„Acolo !" îi arătă el după ce-l așteptase.

În dreapta se vedea un drum în care ei aveau să intre îndată și-apoi porumburi mari, aproape cît el, și negre, cum copilul nu mai văzuse...

„Dar drumul unde duce ?" întrebase el.

„La Malul Roșu. E drumul de căruță ! Și de-acolo la noi... Douăzeci de kilometri !"

„Și verișoara-i acolo ?" se întorsese el spre porumburi... Fata cu cozi aurii, cum auzise el de la mamă și cum se gîndi din nou acum la ea... Fata pe care n-o văzuse niciodată !

„Eu de unde să știu ? !" zisese tatăl.

„Păi de cîte ori mi-ai povestit, ea era acolo !" protestă el deodată, trezit parcă de-a binelea.

„Era... era !" dădu tatăl din cap.

„Și-acum ? !"

„Om vedea... Să mergem !"

Porniră iar toți trei, de astă dată femeia în față. Baticul îi căzuse de pe cap și ea nu și-l mai ridicase. În stînga și-n dreapta creșteau mereu porumburi mari neobișnuite în care omul abia putea pătrunde. Uneori la marginea aceluiași drum foșneau ușor, scunzi, prunii gîrlănoși...

Copilul se simțea acum mai sigur. Nu știa locul, dar coborau lin și asta îi aducea în trup o odihnă calmă, ușoară... Rămase chiar în urmă, luînd o prună pîrguită din care mușcă. Gustul ei îl înfioră din cap pînă-n picioare. Se făcuse liniște, așa oprit cum era, și atunci pasărea se auzise din nou cîntînd mai jos. Toate celelalte păsări tăcuseră... El însuși își ținu respirația, încremenit, și ascultă... Ce pasăre putea fi aceea ? ...Cînta ciudat, străin, cumva străin ca și cum cîntecul ei veneau de undeva de departe din cine știe ce viitor, și avea puterea de a schimba ceva. Sau poate chiar totul...

Cîntecul se făcea mereu mai frumos și mai promițător. Iar copilul se încălzi deodată ascultîndu-l și privind acolo mai jos de unde el se năștea, o văzu parcă pe verișoara blondă, cu ochii albaștri și cu cozile precum spicul de grîu... Atunci mușcă din altă prună iar fiorul se repetă. Trebuia să se grăbească...

Gînduri despre Andrei Mureșanu

Urmare din pag. 1

și gravă greșeală, față de toate bibliografiile și dicționarele, și noroc că nu a fost preluată de acestea, e cea din Protocolul morților de la Biserica „Sf. Nicolae" din Brașov care conține consemnată ca data morții, după stilul vechi, ziua de 14 octombrie 1863 [3]). Or, aceasta e data înmormîntării, despre care ziarul anunțat că brașovenii îl vor „petrece la casa eternității luni 14/26 octombrie" [4]). Preotul, după cum se constată, fie că a fost prea bine sau rău dispus, a scris data înmormîntării, fără nici o altă mențiune. Este printre puținele excepții cînd trebuie să se acorde crezare fără nici o rezervă presei față de un document oficial și să fie recunoscută ca dată certă a morții lui Andrei Mureșanu ziua de vineri, scriindu-se după ambele stiluri de calendar, 11/23 octombrie 1863.

Se mai impune a fi reținută o informație de arhivă, aceea a morții tatălui poetului, Toader Mureșanu. Faptul s-a produs nu în 1822 sau 1825, cum s-a crezut și s-a mai scris, ci în 5 martie 1831 [5]). Multe interpretări despre copilăria, școala, sărăcia familiei vor trebui interpretate în funcție de această dată.

Dacă tot sînt la îndemînă documentele bistrițene de arhivă, să ne aruncăm ochii peste ele la datele calendarului ale celor doi frați ai poetului. Vasile s-a născut la 30 mai 1811 [6]). Ștefan la 27 iulie 1813 [7]). Cei doi s-au bucurat de bună sănătate, nu ca poetul, și au avut vieți longevive chiar, depășind pragul celor 70 de ani. Vasile a decedat la 21 februarie 1822 [8]). Iar Ștefan la 16 august 1884 [9]). Din familia ultimului, prin urmași și sub diverse nume, spița neamului se continuă pînă în zilele noastre.

Mai sînt o serie de naivități și legende țesute în jurul acestui nume, ca de exemplu, așa-zisa origine maramureșană a lui Andrei Mureșanu, și nu oarecare origine, ci una nobilă, coborîtor din spița Dragoșizilor, de parcă n-ar fi suficient de îndestulătoare originea nobilă daco-romană a neamului românesc. Sau aceea că ar fi fost văr cu Iacob Mureșanu, spulberată încă de George Barițiu și negată azi de multe alte probe. Nu mai puțin fantezistă și aculturală este strădania de a-l băga, acum de a-l menține, în numele schimonosit de „Mureșianu", fascinați de gradul de rudenie cu Iacob și consecvența acestuia de a și-l scrie astfel, nesesizînd în ambele ipoteze că nu e o derivație etimologică, ci transliterația numelui dintr-un alfabet slav și pronunțat în idiomul respectiv. Să-i bați, nu pe filologi că poate ei ar ceda, pe țăranii din zona Bistriței și a Năsăudului că tot nu l-ar pronunța fandosit.

Dar problemele acestea și altele, s-au tratat mai larg în studiul **Andrei Mureșanu contra biografilor** publicat în 1983 în revista „Steaua", și nu și-au pierdut actualitatea, însă nici nu au fost receptate încă de istoria literară [10]).

[1]) Ioan Rațiu, **Viața și operile lui Andreiu Mureșan, Blaj, Tip. Seminarului, 1900, p. 24.**

[2]) **Arhivele Statului, Filiala Bistrița-Năsăud, Fond 55, Inv. nr. 97, p. 42, poz. 5.**

[3]) **Arhivele Statului, Filiala Brașov, Dosar 390, Protocolul morților, p. 39.**

[4]) **„Gazeta Transilvaniei", Brașov, 1863, nr. 100.**

[5]) **Arhivele Statului, Filiala Bistrița-Năsăud, Fond 55, Inv. nr. 105, fasc. 35, poz. 5.**

[6]) **Ibidem, Fond 55, Inv. nr. 97, p. 27, poz. 2.**

[7]) **Ibidem, Fond 55, nr. 97, p. 32, poz. 17.**

[8]) **Ibidem, Fond 55, Inv. 107, Protocolul morților al Parohiei gr.-cat. din Bistrița, 1882, p. 33, poz. 14.**

[9]) **Ibidem, 1884, p. 61, poz. 36.**

[10]) **Vezi** Teodor Tanco, **Andrei Mureșanu contra biografilor, în „Steaua", XXXIV, Cluj-Napoca, 1983, nr. 11, p. 42, 43, 53.**

CONFABULE

* * *

Peste o mare
dincolo de țărmurile ei
în pustie
crește singuratec un arbore cu frunzele roșii
în formă de inimă
cînd bate vîntul – din cînd în cînd –
ele se aud cum șoptesc cuvinte de dragoste
încă nespuse ori neștiute
în umbra lui rezemată de trunchi
o statuie de sare are brațele încrucișate pe piept
se crede că pe vremuri au fost aici
un bărbat și o femeie
unul dintre ei nu mai e
cum și de ce arheologii nu știu
și nici nu vor să afle.

Iulian Neacșu

Adaptare la realitatea creației

Urmare din pag. 1

obicei „se învață" într-o instituție specializată, fiind cuprins într-o „metodă" dobîndită deopotrivă prin informare sistematică și continuă, prin exercițiul de dicțiune al ideilor. Talentul criticului, necesar și important ca în orice alt domeniu, se exprimă și realizează prin instituții (cenacluri, reviste, edituri).

Se ivește, așadar, întrebarea : cum se susține conceptul de nouă geografie literară pentru unele zone neacoperite, ca să zicem așa, de această importantă instituție culturală, cu atît mai mult cu cît, aminteam mai înainte, nu ne aflăm în fața unei realități fără determinare în fapte. Răspunsul îmbracă mai multe aspecte și sîntem înclinați să considerăm că ele concură într-o anume măsură la un efect de suplinire a fenomenului. Se face observată o primă tendință a literaturii din provincie de a se orienta către un nucleu mai de mult constituit. Apar, la Iași, de mai multă vreme **Pagini sucevene** și **Pagini bucovinene**, găzduite de revista **Convorbiri literare**, suplimentul literar **Dunărea**, al cenaclului Panait Istrati din Brăila al Uniunii Scriitorilor, poate fi întîlnit în revista **Luceafărul**, iar **Orizont arădean** în publicația Uniunii Scriitorilor de la Timișoara. Aceste apariții sînt, se poate afirma, un eșantion de viață literară și, în sens mai larg, culturală ale unor ținuturi care, deși nu se află în curentul cel mai important literar de la noi, devin tot mai cunoscute, dînd, în același timp, posibilitatea ilustrării fenomenului care contribuie ca un factor supraordonator la coordonatele noii geografii literare : democratizarea culturii. După Congresul al IX-lea al partidului a fost creat un cadru social și politic nou, revigorator pentru provincie, dominat de transformări culturale fundamentale. Pentru a explica mai exact conceptul de nouă geografie literară, în care spiritul brăilean, folosit pentru exemplificare, se exprimă plenar, trebuie să apelăm, tocmai în continuarea ideii democratizării culturii, la un concept mai amplu, căruia reliefurile artistice îi sînt inculcate, geografia culturală. Nu credeam că poate exista la Brăila un interes atît de mare și de constant pentru literatură fără prezența unui vast cadru cultural, deschis deci și celorlalte domenii ale spiritului. Este vorba cu alte cuvinte de o atmosferă culturală cu totul nouă, indicînd un progres general în care legăturile între domenii devin foarte puternice, cîteodată dependente unele de altele, la nivelul dezbaterii interdisciplinare sau al interesului generalizat pentru viața culturală.

REMEMORĂRI

Alte fantezii de toamnă

1.

Aproape vegetală zăpada și brăzdarul de plug ca o lună sticlind în șopronul cu miros de biserică părăsită. Nemurire în aer, un fluture îmbătat de lumină mi s-a așezat pe creștet și tremură din aripi uimit. Ce subțire se aude vîntul în horn și tăcem mamă, privind umbrele amurgului dansînd pe pereți ca niște zdrențe luminoase și se aud amintiri pocnind în tămîia tăciunilor. Și nu vorbim nimic. Un cariu se aude rozînd grinda casei bătrînești. Inima ta de cristal se aprinde ca o candelă sub icoanele afumate în mijlocul cărora tronează fotografia mea de pe vremea cînd eram adolescent și nu înțelegeam prea bine versul acela dumnezeiesc de frumos: „nu credeam să-nvăț a muri vreodată"...

Prin fumul înserării mi se pare că văd trecînd un copil, un copil cu o stea de carton, înotînd vesel și nepăsător prin zăpadă.

Soarele s-a sinucis aruncîndu-se în fîntîna bătrînă și în locul ei inima ta luminează tăcerea dintre noi.

2.

Se-aud cum gem pădurile de-acum și-n casa **Iancului** se face seară, o pasăre ciudată se coboară din munții vătuiți de nori și fum, o pasăre ce-o văd întîia oară. Intră prin horn ciudată ca un semn, împrăștie arome și răcoare de flacără profund mistuitoare și oscilînd într-un balans solemn se-așează lin pe leagănul de lemn. E galbenă, țesută-n fir mărunt de aur vechi, bătrîn cît lumea-lumii și-are un guler de culoarea spumii și ochiul ei învăpăiat și crunt îl văd distinct și mi-e străin și nu mi-i. Se-aud cum gem pădurile pe deal și stelele prind toate să răsară. E semn că Iancu umblă iar prin țară împătimit de dorul de Ardeal...

3.

Sînt tot mai morocănos ca un urs căutîndu-și culcușul moale, trecînd peste vîrtejul zăpezii: „va pieri în curînd" zic unii scuturîndu-și scrumul pe manșete și transpirînd inutil de invidie. Dar, ascultați ce vă spun: și mort vă veți aminti de mine și din fidelitate lașă veți veni să mă însoțiți pe ultimul drum suspinînd lîngă sicriu.

Acoperit va fi sicriul și dacă cel mai curajos dintre cei care m-au iubit îl va deschide, se va retrage orbit de aripile unui fluture uriaș ce va țîșni către cer. Eu voi fi monadă...

4.

Nălucile prin curtea castelului zidit din oasele Brâncovenilor devenite bazalt, hergheliile sălbatice de armăsari prin parcul devastat de briciul toamnei. Pe cine duc în șa? Spre care iesle de taină și înspăimîntă păunii, herghelii le sălbatice de armăsari? Se închide o ușă tîrziu, scîrțîie veacul în beciuri, crapă butoaiele seci și pe terasa dantelată latră la lună dulăii singurătății. Hei, **Brâncoveanule**, îndureratule, oprește cavalcada nocturnă, dă semn străjii să buciume, n-auzi cum tremură morții în curtea bisericii și mișcă altarul? Numai tu ești viu și ieși în balconul pustiu ca o umbră de aur din zidul memoriei, Domn sacrificat pentru iubirea de neam, trup despărțit de frumosul tău cap strălucind în nopțile profunde ca moartea: lacrimă prefăcută în lună...

5.

Bătrînii elefanți scăpați din raza privirilor ce nu-i mai văd se duc domoli și demni și muți înspre oaza desprinderii de carne și de trup și chingi de fier și mantii vechi își rup și se dizolvă-nspăimîntînd amiaza.

Urechile imense și imune ascultă ritmul marelui apus și devotați destinului impus se duc acolo unde toți s-au dus să piară puri și nevăzuți de lume învăluiți în neguri și în spume. Bătrînii elefanți cînd simt, se duc... Dar **forța lor rămîne-n mica turmă. Ei sînt cei dispăruți fără urmă cu fildeșul intact care mai scurmă pămîntul deschizîndu-se năuc. Bătrînii elefanți cînd simt, se duc...**

Mircea Micu

m a p a m o n d

CARTEA STRĂINĂ

Romanul unui „shogun“

Lăudabilă inițiativa de a fi tradus romanul „Shogun“, consacrat Japoniei medievale, mai precis momentului în care această îndepărtată lume intră în atenția colonialismului european. Avem de-a face cu un roman istoric de mare audiență. Lectura lui nu este nici greoaie, nici tezistă. Este un roman de inițiere, de cunoastere a unei lumi redusă în prea multe cazuri la un exotism desuet. Valoarea lui documentară este indiscutabilă și poate chiar cea mai importantă.

Sintem în epoca expansiunilor coloniale : Portugalia pătrunde în Japonia ; Anglia și Olanda reacționează. Sub acest pretext pătrundem în complicata societate japoneză din vremea shogunatelor, a celei de a treia și ultimei dinastii shogunale care se instalează în sec. al XVII-lea și va rezista până în 1867. Pe James Clavell, Japonia îl interesează în primul rînd, eroul lui, destoinicul, viteazul căpitan al navei olndeze „Erasmus“. Blackthorne, este numai „ochiul“ curios prin care vedem, descoperim cu uimire, o societate cu totul aparte.

După legendă, Japonia a fost imperiu de descendență solară. Religia primitivă, shinto, care a supraviețuit până azi, este esențialmente un cult politeist de divinități personificînd forțe ale naturii, dar și un cult al strămoșilor. Aceasta nu a împiedicat divizarea imperiului în clanuri și decăderea puterii împăratului, cînd Japonia intră într-o lungă perioadă de dezbinare și de luptă pentru puterea supremă. Se naște o nobilime războinică, apare shogunatul, țara cade în mîinile unei feudalități militare și societatea se stratifică riguros : țăranii, singura clasă productivă, samurai — soldați ereditari, daimyo etc. Un draconic cod de onoare, „bushido“ îi ține pe toți într-un regim de loialitate necondiționată față de superiorul de pe scara ierarhică. Mai presus decît toți este „shogunul“, șeful militar atotputernic care dispune de toate, inclusiv de viața supușilor. Împăratul însuși este un supus, constrîns la o tutelă insidioasă, chiar și în viața privată, fiind obligat să trăiască izolat, redus la o condiție umilitoare. Structuri rigide, mecanisme greoaie de guvernare prin forță și cruzime care nasc, la rîndul lor, un aparat draconic, represiv, bazat pe constrîngere, delațiune, supraveghere strictă, intrigi și trădări, pedepse nemiloase dintre care moartea pare cea mai simplă și cea mai dorită. Clase parazitare mențin la putere prin sabie, religie, filozofie și umilință. În fața superiorului și nobilului, muritorul de rînd își pleacă fruntea în țărînă și se tîrăște în genunchi, iar dacă i s-a dat de înțeles că a ieșit din voia acestuia își cere singur moartea. Sabia este la îndemînă pentru decapitare, iar sinuciderea prin seppuku (harachiri) este o onoare pe care ți-o îngăduie numai seniorul. Sub el, toți sînt sclavi pentru care viața nu are nici un preț. Supunere necondiționată, oarbă, iată țelul suprem al samurailului și al oricărui japonez, oricare i-ar fi rangul, cu excepția shogunului său, în absența acestuia, a taiko-ului.

„Taiko a supus țara, a făcut pace, i-a obligat pe toți daimyo să se tîrască în genunchi în fața lui, ca țăranii, a reîmpărțit feudele după pofta inimii ridicîndu-i pe unii, înlăturîndu-i pe alții...“ (pag. 51). **„Shogun“** este deci un roman istoric, dar și unul politic : lupta pentru puterea supremă este trama întregii acțiuni. În această luptă cruzimea este legea primordială. O anume filozofie o legiferează și, paradoxal, ea stă la baza unui cod al onoarei aplicabil în relațiile dintre oameni. Ea este posibilă chiar și în familie, soțul avînd dreptul să-și ucidă soția și copiii după bunul plac, în numele datoriei.

„Pentru noi, datoria e mai presus de orice !“ (p. 401, I). „Datorie, credință, onoare, respect, dorință, acestea sînt cuvintele și gîndurile pe care le avem și de care avem nevoie“ (p. 402, I).

Pornind de la aceste date, cum a reușit James Clavell să scrie un roman atrăgător ? Secretul îl dă modul în care, pe acest fundal atît de japonez, a implicat o aventură politico-amoroasă a unui european. Căzînd în mîinile japonezilor pentru a se salva și a-și îndeplini misiunea, Blackthorne este obligat să trăiască o uimitoare experiență. Ajunge să devină necesar atotputernicului Toranaga, pe care îl inițiază în tainele politicii, credințelor și filozofiei, dar mai ales în arta militară europeană, pregătindu-i armata de care avea nevoie în lupta pentru putere ; îi deschide ochii asupra rostului portughezilor în insulă, asupra nefastei rețele de soioanj întreținută de aceasta prin iezuiți și negustori în scopul prădării bogățiilor și asigurării controlului asupra comerțului ; îi dă cheia viitoarei victorii asupra Portugaliei, promițîndu-i modernizarea flotei de război a Japoniei, desigur, prin construirea unei flote în Anglia. Căci, desigur, și Blackthorne, căzut în capcană în împrejurări nefaste, nu era altceva decît un trimis al reginei Angliei pentru a dezmembra și chiar a distruge bazele portugheze, oriunde s-ar afla, iar pentru asta el însuși recursese la furt, jaf, și piraterie.

Salvîndu-i viața lui Toranaga în mai multe rînduri, Blackthorne este răscumpărat cu titluri militare înalte, i se asigură condiții excelente și, în consecință, are ocazia să cunoască latura plăcută a pămînteană a vieții societății japoneze. Experiența socială și erotică este fascinantă și concurează puternic latura aventuroasă a povestirii. Europeanul devine, la rîndul lui, pentru Toranaga și suita lui, oglinda vieții și moravurilor europene. Povestea de dragoste este un pretext literar și o excelentă ocazie pentru descrierea unor obiceiuri și a unei filozofii de viață cu totul aparte.

Latura politică a romanului este mai puternică și pune în lumină dorința atotputernicilor Japoniei shogunatului de a folosi Europa pentru viitoarea cale spre progres :

„E timpul să deschid împărăția, Marikosan. Ishido o va închide aidoma unei stridii. Dacă aș fi iar președintele regentilor, aș încheia tratate cu orice natie, atîta vreme cît ne e prietenă. Aș trimite oameni să învețe de la alte natii, da, și aș trimite ambasadori. Regina acestui bărbat ar fi un început bun. Pentru o regină aș trimite, poate, o femeie ambasador, dacă ar fi destul de desteaptă“ (p. 59, II).

În plin regim militar feudal, apar, deci, germenii revoluției de la 1867, care a inaugurat accidentalizarea și modernizarea Japoniei, revoluție care nu a fost altceva decît opera tinerilor samurai spriiinitori energici ai reformelor lui Meiji Tenno.

O excelentă lectură, deși romanul are aproape 1 400 de pagini. Traducerea Doinei Cerăceanu într-o limbă frumoasă și îngrijită — păcat de greșelile de corectură — merită o atenție specială a juriilor viitoarelor premii literare.

George Apostoiu

REVISTA STRĂINĂ

● **LA BEIJING A FOST CREATĂ SOCIETATEA PENTRU RĂSPÎNDIREA MUZICII CHINEZE VECHI** așa cum aceasta a fost executată la curțile imperialiste de-a lungul secolelor. La concertele pe care această societate le va organiza, muzica veche va fi interpretată în forma originală, cu instrumente originale.

Istoria muzicii chineze este veche de peste trei mii de ani.

● **ȘI ÎNCĂ O ALTĂ INFORMAȚIE DIN BEIJING** : Teatrul de artă din capitala R.P. Chineze va pune în scenă în această stagiune, 30 dintre cele mai bune piese — din 180 — care au figurat în repertoriul teatrului în ultimii patruzeci de ani. Directorul artistic al acestei instituții de cultură a motivat astfel acțiunea : au crescut noi și noi generații care trebuie să cunoască realizările noastre, ale dramaturgiei chineze.

● **MUZICIENII ÎMPOTRIVA ALCOOLISMULUI ȘI MORFINOMANIEI** este denumirea unui disc cuprinzînd muzică rock, care va apare în curînd, simultan, în mai multe țări. Producătorul este firma Kramer International. Albumul va cuprinde interpretări noi ale unor compoziții mai vechi ale compozitorilor notorii de muzică rock, ce au căzut victime alcoolismului și drogurilor. Printre lucrări vor figura compoziții de Janis Joplin, Jimi Hendrix, din repertoriul formației Led Zeppelin. Formația sovietică „Parcul Gorki“ va interpreta cîntecul „My Generation“ din repertoriul grupului „Who“ al cărui conducător, compozitorul Keith Moon, a decedat în urma consumului de heroină.

La realizarea albumului își vor mai aduce contribuția și alte formații cunoscute din Statele Unite, Anglia, R.F. Germania și din alte țări, între care Ben Jovi, „Whitesnake“, „Scorpions“ etc.

● **FESTIVALUL DE ARTĂ AFRO-AMERICANĂ**, la care au luat parte peste 1 200 oameni de cultură — muzicieni, dansatori, artiști plastici, scriitori, — toți de culoare — a avut loc de curînd la Atlanta, statul Georgia, S.U.A. Inițiatorul acestei manifestări de amploare este Michael Lomax, directorul Oficiului pentru informații al reginii Fulton, din care face parte și Atlanta. Menționăm faptul că Lomax este primul artist de culoare care ocupă această funcție pe care o deține din anul 1981.

La 53 din cele 65 manifestări organizate cu acest prilej intrarea a fost gratuită.

● **LA SIDNEY, PE SCENA TEATRULUI „SEYMOUR“** a fost montată piesa „As Is“. Este prima piesă de teatru din lume care tratează problemele legate de ravagiile SIDA. Pentru prima dată această piesa a fost montată în Statele Unite, autorul fiind american. După clipe de calm și liniște urmează momente de isterie, panică și criză ale celor de pe scenă, însoțite de strigăte disperate : de ce eu ? ! de ce tocmai eu ? ! de ce nu tu ? !

Cu toate că tema oferă substanță pentru o dramă de proporții, autorul a folosit structuri fragmentare, poate și pentru a aduce în prim plan cît mai multe destine. În pofida multor neajunsuri, piesa impresionează dacă nu ca dramă, ci ca un strigăt, ca o rugăminte, ca o chemare la ajutor, ca un semnal de alarmă.

Pentru cei care pînă acum au trecut nepăsători pe lîngă problemele ridicate de SIDA, piesa „As Is“ reprezintă o excelentă introducere în problemă.

● **ELISABETH TAYLOR, ACUM ÎN VÎRSTĂ DE 56 DE ANI,** a publicat de curînd o carte de memorii intitulată „Elisabeth takes off“. Așteptată îndelung, cărții i s-a făcut o largă popularizare în mijloacele de informare în masă din Statele Unite.

Cartea povestește copilăria viitoarei artiste trăită la Londra unde a învățat să danseze, întîmplările legate de mutarea, împreună cu mama sa, o femeie foarte întreprinzătoare, la Hollywood unde a devenit copil-vedetă. După un mare număr de roluri în care a dat viață unor eroi copii, ea a fost descoperită de regizorul Mankiewicz care a distribuit-o în rolul titular din superproducția „Cleopatra“. La creșterea popularității ei au contribuit — după propria mărturisire — și desele scandaluri a căror „eroină“ a fost mai ales cu unul dintre soții ei — Richard Burton. De altfel, acestea au făcut obiectul unui film intitulat „Divorțul lor“ în care rolurile principale (în film ca și în viață) sînt trăite și interpretate de cei doi mari actori ai cinematografului mondial contemporan.

PREMIUL NOBEL PENTRU LITERATURĂ 1988

NAGHIB MAHFUZ

despre el însuși

În urmă cu cîteva luni, André Miquel — unul dintre cei mai renumiți arabiști contemporani — se întreba : „De ce nici un scriitor arab nu a primit pînă acum Premiul Nobel? Naghib Mahfuz, de pildă, îl merită din plin“. După cum s-a anunțat săptămîna trecută, Academia suedeză avea să decerneze Premiul Nobel pentru literatură pe anul 1988 scriitorului egiptean Naghib Mahfuz.

În cei aproape 50 de ani care au trecut de la debutul său literar, prozatorul Naghib Mahfuz s-a impus — prin cele 25 de romane și zece culegeri de nuvele, unele dintre ele atingînd zece ediții în milioane de exemplare — drept cea mai importantă și originală figură a peisajului literar arab actual.

Deși se află în centrul vieții literare egiptene și arabe de mulți ani, nu se cunosc prea multe lucruri despre biografia lui Naghib Mahfuz. Este o persoană închisă și introvertită. Numerosi ziariști au încercat să pătrundă în universul lui intim, dar prozatorul a refuzat politicos să răspundă solicitărilor. Totuși, recent, revista franceză „Magazine littéraire“ a publicat o amplă convorbire cu Naghib Mahfuz, consemnată de Salwa Al Neimi, din care reproducem fragmente.

— A scrie a fost pentru dv. o opțiune de viață. Relația cu scrisul s-a schimbat cu trecerea anilor ?

— Relația mea cu scrisul nu s-a schimbat. Pentru mine, scrisul a rămas o logodnică veșnic tînără. În viață nu întîlnești de două ori acest fel de iubire. Dragostea pentru scris și sentimentul că el este o parte din viața mea nu s-au schimbat niciodată, iar dacă dorința de a scrie mă va părăsi într-o zi as vrea ca acea zi să fie și sfîrșitul vieții mele. Nu vreau să trăiesc nici o zi fără dragostea pentru scris. În schimb, în ceea ce privește munca, multe lucruri s-au schimbat. Cînd începi să scrii ai o mare experiență umană. Scrii despre un subiect fiind preocupat, în acelasi timp, de alte trei. Odată cu trecerea timpului, scriitorul a experimentat principalele situații despre care voia să scrie.

— Ați afirmat odată că ne putem lipsi de cultură dar nu și de știință, care este atît de necesară acestei lumi.

— Nu-mi amintesc cu ce ocazie am spus acest lucru. Dar cred că pentru om, a da expresie experientelor sale este o necesitate de care nu se poate lipsi oricare ar fi stadiul de dezvoltare a științei. Mijloacele se pot schimba, putem, de pildă, să ne uităm la televizor în loc să citim cărti. Dar omul are nevoie să arunce o privire critică asupra experientelor sale și să le regăsească prin cultură. Este un lucru absolut necesar pentru viața sa.

— Dacă nu ați fi fost scriitor ați fi putut percepe mutațiile sociale și politice din Egipt atît de profund cum le exprimați în romanele dv. ?

— Dacă aș fi studiat politica sau sociologia, aș fi perceput aceste mutații în aceeasi măsură. Dispunem de numeroase mijloace pentru a pătrunde profunzimile societății. Dar un om cultivat poate tot asa de bine să nu înțeleagă nimic din ceea ce se întîmplă în jurul lui.

— Viața și operele dv. sînt situate la Cairo...

— M-am născut în vechile cartiere din Cairo, si le iubesc. Cred că la baza scrisului se află un fel de dragoste pentru un loc, pentru oameni, pentru un ideal. Pentru mine, aceste cartiere înseamnă totul, ca o soție unică. E deci firesc ca teatrul experientelor mele să fie aici, si niciodată nu mă simt atît de bine ca atunci cînd scriu despre străduța mea. Aceasta a devenit simbolul întregii lumi si am schimbat-o asa cum am vrut.

— Afirmați că ați fost întotdeauna funcționar; dar această viață de funcționar, aparent atît de mărginită, v-a permis totuși să sesizați mutațiile petrecute în societatea egipteană dinaintea revoluției din 1919 si pînă azi ?

— Cunosti viata în profunzime sau numai la suprafață. Unii dintre prietenii mei cunosc fiecare metru pătrat din Egipt. Eu nu cunosc decît foarte putin. Poti însă sesiza în profunzime personalitatea egipteană prin intermediul unui grup de persoane, chiar restrîns ca număr si chiar dacă apartine aceleiasi pături sociale. Diferentele între unii si altii se situează la nivel superficial, nu în profunzime. Poti atinge spatii largi prin intermediul unor esantioane mici, dar si prin intermediul unor domenii vaste, nelimitate... Fără îndoială că am pierdut mult prin faptul că nu am călătorit.

— Personajul Ahmed Abd El Gawad din Trilogie duce o viață dublă : o viață publică severă și o viață secretă complet diferită. Ați trăit si dv. această dualitate ?

— 90 la sută din oameni au o viață dublă si fac asemeni lui Ahmed Abd El Gawad : tradițiile noastre nu ne permit să dezvăluim diferitele fatete ale personalității noastre.

— Ruptura dintre cele două moduri de viață ale lui Abd El Gawad este foarte netă...

— Bineînțeles. Epoca în care trăieste el impune să fie în casa lui reprezentantul tradițiilor si al moralei, pentru a putea tine această casă. Dar afară, trăieste așa cum crede.

— Țineți secret tot ceea ce priveste viața dv. personală sau publică ?

— Nu, nici chiar așa. Am povestit „itinerariul“ vieții mele la radio, într-o carte împreună cu Gamal El-Ghitani si în alta cu Mohammed Attia. De aceea, acum, cînd mi se cere, de exemplu, un interviu televizat, sau cînd stiu că întrebările vor avea un caracter personal, refuz. Nimic din viața mea, important sau futil, nu este necunoscut oamenilor, mai putin ceea ce nu au nevoie să stie.

— De unde provin personajele dv. ?

— Toate personajele își au originea în realitate. Pornind de la un mic detaliu real reusesc să construiesc o întreagă viață, adăugind ceea ce cere munca de creație. Deseori, personajele pe care le descriu în cărtile mele mă citesc dar nu se recunosc. Dacă s-ar recunoaste vreodată, ar fi o catastrofă pentru mine. Destinul romanesc e diferit de destinul real. Așa e făcută viața si trebuie să ne resemnăm.

— Vorbiți de resemnare dar romanele dv. sînt pline de personaje violente, revoltate...

(ride) — E un fel de substituire. În societate, individul îi ignoră pe ceilalti oameni, iar în artă îi arată în lumina lor adevărată. În societate, respectăm conventiile si, în acest sens, nu sîntem sinceri. Atunci cînd scriem, lucrurile se schimbă.

— Deci, trebuie să-l căutăm pe Naghib Mahfuz în cărțile sale și nu în viața sa socială ?

— Exact. Sinceritatea nu există decît în literatură. Dar încerc să fiu în viață cît se poate de loial.

— Cărțile dv. demonstrează o permanentă căutare a inovației. La un moment dat, ați afirmat : „Nu tu esti cel care alegi stilul artistic, el te alege pe tine“. Ați scris romanul dv. realist „Străduța miracolelor“ după ce l-ați citit pe Joyce ; uneori ați folosit cele mai moderne tehnici literare occidentale...

— Da, în unele locuri. Romanul însusi mi-a impus spargerea stilului traditional, din cauza subiectului sau a particularităților personajelor. Dar nu pot să fac din aceasta o tehnică obisnuită. Cel mai mare dusman al artei este imitația oarbă. Stilul este un aspect al civilizației, ca si locuința si îmbrăcămintea. Cea mai frumoasă casă din Egipt nu poate fi construită decît din piatră, nu din beton armat, pentru că acesta este stilul care ne este pe plac. Putem trăi, bineînțeles, în case construite după metodele franțuzesti, dar nu ne simtim bine în ele. Pentru haine, acelasi lucru : este evident că ghallabya ne place mai mult decît costumul european. Stilul artistic urmează aceleasi legi. Eu, înzestrat cu propria mea cultură, am citit, de exemplu, pe expresionisti, pe simbolisti, monologurile interioare, dar nici unul nu se potriveste pentru a exprima propria mea experiență. Nu este o modă, nu putem descrie străduța de la început într-un stil propriu simbolismului sau expresionismului. Nu este logic si nu ar fi fost de înteles. În Europa, în general, un nou stil literar nu apare înainte ca precedentul să fi fost epuizat : noi, noi nici nu am început. Partizanii unor stiluri literare noi, nu sînt autonomi. Majoritatea scriitorilor din lume au un stil încărcat de influente străine. Cîte stiluri literare există ? Clasic, romantic, realist, expresionist, monologul interior... Șase sau șapte; cîte milioane de opere literare au fost scrise în fiecare din aceste stiluri ? Nimeni nu poate pretinde că ar fi proprietarul stilului în care scrie, acest lucru este imposibil. Eu scriu în stilul care mi se potriveste mie si mă preocupă prea putin eticheta care îmi va fi pusă. Traditional, se spune. Dar pentru cine, în raport cu cine ? În raport cu literatura occidentală ? Poate că da, dar nu este deloc traditionalist, pur si simplu este stilul care îmi este propriu si nu pretind că eu l-aș fi creat. Nu există romane „adevărate“ si romane „false“, există numai romane care vin din adîncul inimii si, în acest caz, nu putem spune că imită pe cineva, fie el din Occident ori din Orient.

— Vă petreceți jumătate din zi citind. Ce anume citiți ?

— Lecturile mele sînt foarte diverse : filosofie, istoria civilizațiilor, literatură, politică...

— Îi citiți pe autorii tineri ?

— Îi citesc pe cei care îmi oferă cărtile lor. Tinerii nostri autori sînt foarte buni. Nu aș vrea să citez pe nimeni, de teamă să nu uit pe vreunul din ei. Dacă aș avea în față o listă de nume aș putea să vă spun cu exactitate opinia mea, dar dacă, mai tîrziu, mi-as aminti nume pe care am uitat să le citez mi-as reproșa foarte mult acest lucru. I-am citit, de exemplu, pe Al Ghitani, pe Eduard Al Kharrat, pe Youssef Al Qaid, pe Ibrahim Aslan, pe Sonallah Ibrahim, care mi-au plăcut foarte mult.

— Pe care dintre ei l-ați putea califica drept un mare romancier?

— Toți ar putea deveni mari romancieri. Totul depinde de mediul cultural în care evoluează.

Prezentare și traducere de Mioara Georgescu Roman

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

„Salut prezența literaturii române, a scriitorilor români“

L-am cunoscut cu prilejul Sesiunii anuale a Institutului de relații cu străinătatea din Stuttgart, la 27 noiembrie 1987. În „Sala de marmură“ a „Castelului Nou“ (Neuen Schloss) din centrul capitalei suabe, într-un cadru festiv, Manfred Rommel a rostit o scurtă alocuțiune, deopotrivă spirituală și docă. Am avut atunci o discuție oarecum protocolară, în care însă primarul general s-a arătat interesat de cultura română, de ideea dialogului între literatura română și cea germană. L-am revăzut peste cîteva zile, la 1 decembrie, în saloanele Hotelului „Graf Zeppelin“, cu prilejul lansării unui număr special dedicat landului Baden — Württemberg al revistei culturale GEO. Din nou a stat în centrul atenției publicului, prin discursul său plin de prospețime, de ironie și umor, de serioasă dezbatere etică. Am înțeles din ceea ce spunea cît de tare îl urmăreau amintirile familiale, autobiografice. Cum a trebuit el să lupte împotriva inerțiilor venind dintr-un trecut tulburat de negurile războiului. Se pare, da, mi-am dat din nou seama, că dialogul dintre prințul din Elsenor și umbra tatălui, din tragedia shakespeariană, are un tîlc adesea viu, de-a dreptul concret. „Sînt pățit, cunosc prea bine aceste locuri...“ — volau să spună surîsul, gestul și oftatul acestui bărbat energic. Mi-am amintit de ceea ce scrisese un gazetar despre liberalismul antifascist și toleranța sa, constatînd că el „a deprins ideile libertății de la adversarii tatălui său“. Din nou tatăl... Născut în 1928, șvab deopotrivă tipic și atipic, doctor în științe juridice și politice, Manfred Rommel e primar general al metropolei Stuttgart, din anul 1975. Matricea formulării de „fiu al tatălui său“ (acesta a fost mareșalul Erwin Rommel — supranumit „Vulpea Deșertului“) l-a urmărit mulți ani, implacabilă. A trebuit să dovedească, iată, concetățenilor săi că el este el însuși. Mărturisea : „...tatăl meu nu a murit așa, simplu, ci a fost silit de Hitler să se impuște... Pentru mine, copilăria s-a terminat la 15 ani, în ziua de 1 ianuarie 1944 cînd am fost trimis pe front“. Are o pronunție pregnant dialectală din care a făcut o virtute. Elocința lui e împănată cu formulări și culoare anecdotică. Atitudinea sa de deschidere spre răsăritul european e cunoscută, ea s-a manifestat și cu ocazia marii aniversări a Berlinului. Spre deosebire de alți primari și oameni politici vest-germani, Rommel n-a vrut să boicoteze invitația prietenească a Republicii Democrate Germane, participînd la sărbătorile Berlinului. A îmbrățișat pe dată ideea unui interviu vizînd cultura, arta, literatura. Semnificativ e faptul că într-un moment cînd dușmanii socialismului, cînd diverse cercuri și voci revizionisto-horthyste încearcă să umbrească imaginea și realizările socialismului românesc, ale României, Manfred Rommel a acceptat cu entuziasm o discuție deschisă pe teme culturale cu un scriitor din România. În acea după amiază secretara primarului m-a sunat, anunțîndu-mă că întîlnirea va avea loc peste două zile, în sediul Primăriei orașului.

Manfred Rommel (stînga), împreună cu autorul interviului

— Pe lîngă „săptămîna măturatului“, pe care tînăra generație nu o mai ia atît de în serios asemeni celor vechi, se manifestă și o foarte consecventă activitate a municipalității, aceasta se realizează din încasarea impozitelor, din hîrtia pe care cetățeanul o consumă, o aruncă, ea fiind recuperată și valorificată.

— În 1989, la inițiativa Asociației Scriitorilor în dialect din Württemberg, sînt proiectate a debuta „Zilele culturii române în landul Baden-Württemberg“. E o punte a spiritului pe care scriitorii și cultura o zidesc între oameni.

— În acest sens sînt sigur că lucrurile sînt realizabile. Aș vrea, desigur, să salut prezența literaturii române, a scriitorilor din România, la Stuttgart. Există din partea noastră toată bunăvoința. Avem un important politician municipal în orașul Stuttgart care vorbește cursiv românește, care și-a făcut studiile în România. E un motiv care stimulează mult relațiile cu România.

— Personal, am strînse legături, ca scriitor român, ca membru al Uniunii Scriitorilor din România, cu Asociația Scriitorilor în dialect din Württemberg și după cum am aflat, orașul Stuttgart e afiliat acestei Asociații.

— Da, bineînțeles...

— Am constatat că dialectul, că literatura în dialect joacă un rol mai important în R. F. Germania și în genere în spațiul germanic, decît în cazul multor alte țări și popoare.

— În adevăr, dialectele au aici un caracter mult mai pronunțat. Există dialecte, bunăoară, în limba engleză, sau în franceză. Mulți francezi folosesc dialectul, au o vorbire marcată de rostirea dialectală — spun „matainge“, „demainge“, în loc de „mataine“, ori „demaine“. Aici însă, în Germania, ele sînt mult mai diversificate. Anumite dialecte nu le înțeleg nici eu deloc, cum nici alți vorbitori dialectali nu pricep dialectul nostru suab. Elvețienii nostri din Bahn vorbesc și ei un soi de germană, dar cînd discută germanii bernezi, din părtile muntoase, mie ca german din sud îmi e neînchipuit de dificil să-i urmăresc și să-i înțeleg, deși, m-am familiarizat între timp destul de bine cu elvețiana. Este și în aceasta un crîmpei de patrie și de specificitate. Există în acest sens și mari confuzii. De exemplu, cineva de baștină din Stuttgart și care a condus în tinerete unul din ziarele locale, se amuza copios că oamenii mai cred aici în „Muldes Herr“, interpretînd fals — „Muldes Herr“, ca — „Mutiges Herr“ („Stăpîn cutezător“), de fapt sensul e „Wothans Herr“, iar Wothan a fost cel mai de seamă zeu germanic, ceea ce probabil personajului în discutie îi era necunoscut, așa încît a transformat cuvîntul „Muldes“, în „Mutig“. Așa se dezvoltă limba...

— Nu de mult o editură din România a publicat un volum al lui Heinrich Böhl. Pentru 1989, aceeași editură proiectează apariția într-un tiraj similar, de masă, al unui roman aparținînd compatriotului Dumneavoastră din Württemberg, prozatorul Wilhelm König.

— Fără îndoială, mă bucur că Wilhelm König va cunoaste o atît de mare audiență în România și sînt sigur că dacă va fi citit, acest lucru va îmbunătăți cu certitudine părerea despre germani, a românilor.

— Un poet cunoscut, membru al Asociației scriitorilor în dialect, traduce autori din Württemberg în românește și scriitori români în germană. El pregătește chiar o antologie de lirică română pentru cititorii germani pe care, după cîte știu, Asociația scriitorilor în dialect dorește să-l prefațați Dumneavoastră.

— Îmi e foarte agreabilă o colaborare cu Asociația scriitorilor în dialect. Dacă prezența mea e dorită, mi-ar face plăcere să salut, să prefațez o astfel de antologie.

Mircea Vaida

— Stimate domnule primar general Manfred Rommel, așa cum se aude, sînteți un foarte bun prieten al scriitorilor. De ce ?

— Mai întîi : este firesc să fiu un prieten al scriitorilor, deoarece Stuttgartul e un oras al editurilor, a jucat un rol de seamă în viata spirituală germană. Mi-am înnobilat putinul timp liber, dacă poate fi vorba de asa ceva, prin lectura cărtilor. Mai ales, avînd în vedere problemele de viitor ale omenirii, chiar într-o țară foarte dezvoltată economic, găsesc că e de mare însemnătate a fi la curent cu literatura. E excentional de important să-i faci atenti pe oameni asupra vietii intelectuale și explicării sensurilor ei, asupra culturii și stiintelor, pentru că esentiala problemă a omului este de a trăi în pace, putîndu-și asigura materialicește strictul necesar, ceea ce este posibil numai dacă se stabilește un anume cod, un legămînt pe care să-l poti însuti respecta.

— Dumneavoastră iubiți și artele așa-zis frumoase, vechea și noua arhitectură, cultura în general. Politicianului municipal Rommel îi rămîne timp pentru meditație, pentru ironie, chiar pentru autoironie. Cum vă place, de pildă, gara centrală din Stuttgart ?

— Ei bine, gara centrală din Stuttgart trebuie să-mi placă deoarece este unul din monumentele culturale cele mai proeminente de aici, din Stuttgart, a inaugurat o nouă perioadă în arhitectura germană ; gara centrală din Stuttgart a stîrnit pe vremuri reactii împotriva administratiei de atunci, în special critici contra administratiei căilor ferate. Cîndva, un functionar administrativ i-a spus arhitectului Donnaritz: gara devine din ce în ce mai urîtă, seamănă în schimb cu toate celelalte ! Așadar, artele frumoase !...

La noi, astăzi, artistii nu se mai silesc să creeze frumos, despre artele frumoase nu mai poate fi vorba, asta s-a spus încă de mult, arta frumoasă a apus, a fost abandonată, deoarece se zice că a produce iluzii, miraje, visuri, zdruncină constiința realității, scopul artistului fiind acela de a exprima realități. Trebuie cu deosebire remarcat că scena artei noastre se caracterizează printr-o coexistență de multiple stiluri. Aceasta a făcut posibil a împinge uneori extrem de departe hotarul dintre ceea ce este și ceea ce nu este operă de artă, e vorba, deci, de existența unor situatii foarte diferite si care, firesc, se datorează faptului că la noi nu totul este liber, în mod cert nu arta, nu artele plastice.

— Stuttgartul este curat, nu numai pentru că aici la șvabi există obiceiul legendarei „săptămîni a măturatului“. Cum explicați acest mic „miracol“ ?

SPORT

Dunărea a prins gingie de gheață

● Prietenii mei — o partidă boemă — au pariat în vecini pe o ladă de bere, (eu singurul am tras pentru vin) că echipa Steaua va cîștiga meciul cu Spartak Moscova la trei goluri diferență. Nu mă laud : apoi, eu am pariat separat că Hagi va înscrie două goluri. Am cîștigat și, ca orice învingător, sînt un ins arogant și n-am să port sorț de bucătărie la ospățul dat în cinstea învingătorilor. Noi, hoinarii, floarea tuturor drumurilor, credem mereu în tot ceea ce e frumos. Noi, hoinarii speranței și niciodată ai disparității corupte, am înlăturat dintru început, cunoscînd puterea de luptă a Stelei, ideea dezastrului. Numai proștii vor s-audă, să tacă și să zîmbească întîmplarea rea ; noi, hoinarii, legiferăm norocul și arta. Și acum, o mărturisire : noi am fost convinși, privind scara, pe sub strașină, la Cornul Caprei, că timpul se va chercheli cu vînt și zăpadă (Sîn Dumitru, ce vreți ?), și-și va veni greu în fire, dînd de dușcă o poiană însorită din vara dusă pe cealaltă parte a pămîntului — iar în țesătura aurie a după amiezii vom învinge. Sînt eu profet ? Nicidecum. Sînt, ca fiu de țărani, un om care știe cumpăna zodiilor și a jocului. Steaua e pridvorul nostru de bucurii. Nădăjduiesc că la Moscova va înscrie încă un gol care să-i crucifice pe adversari.

Felicitări lui Hagi ! Cred că e unul dintre puținii jucători din lume care i-a înscris două goluri lui Dasaev, marele urmaș al lui Homici și Iașin.

● Victoria București, potrivit urechii cu care am ascultat transmisia meciului, a jucat foarte bine la Minsk, pierzînd la un gol diferență — și aceasta numai din cauza unui pui de lele ajuns arbitru internațional. Multă vreme, eu am crezut că Victoria, iscată aproape din doi colți de lup și în dușmănia tuturora, e un fel de mireasă care te invită la nunta de simbătă seara spre joi. Dar din momentul cînd am început s-o urmăresc mai atent (sper că nu și ei pe mine) am înțeles că e o formație care va pune mulți ciini de strajă la casele cu pisici. Cînd vreo cîtiva inși cu dragoste de sărbătorile de iarnă ne-om hotări să facem de-o prăvălie, cu pereții de tămîie și turle de alămiie, îi vom rezerva o lojă. Merită.

● Dinamo București... Se spune că oamenii care dorm bine n-au amintiri... Atunci o să mă prefac că dorm bine și uit, uit pentru totdeauna, vremea cînd marea echipă din Ștefan cel Mare pierdea în fața unor formații de amatori, pe care nu le mai numesc. S-a sleit nisipul din acel ornic șchiop. Și e bine. Pentru că Dinamo are, la ora actuală, aceeași valoare ca și Steaua. Învingînd pe Dundee United în groapa cu lei a Scoției, Dinamo intră în elita fotbalului european. Prin Dinamo, Nordul a mai primit încă o lecție de fotbal latin.

● Cînd prinde Dunărea gingie de gheață, lumea se copilărește. Astfel, un bun prieten al meu, om de artă, care-a împlinit 60 de ani, ne-a întîmpinat la masă, îmbrăcat în fracul pe care l-a purtat în ziua căsătoriei (marca : La Șicul mondial Vaslui) ; fracu-l cuprindea numai pe o parte și noi ne-am copilărit în amintirea tinerețli.. Au prins și lacurile dinspre Butimanu gingie de gheață, întrucît echipa Avîntul Crevedia, jucînd cu C.S. Tîrgoviște, în cadrul Cupei României, a eliminat-o cu 2—0. Dulcea pasăre a minunii zboară de-a curmezișul toamnei. Piept de dropie, aripi de cocor, ochi de vultur, gheare de șoim... Ne pare bine. Dar speră că se va găsi cineva să-i oprească.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Frunteleată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană MUREȘ TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
45
(1 382)
Sîmbătă
5 noiembrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

SUB SEMNUL VALORII

Din perspectiva Tezelor pentru Plenara Comitetului Central al P.C.R., amplu program al activității ideologice și politico-educative, marele festival al muncii și creației „Cîntarea României" reprezintă un spațiu de acțiune, de implicare la parametri noi, la o cotă valorică mereu mai ridicată. Festivalul a căpătat, de la lansarea sa ca idee-forță a vieții spirituale românești, consistența unui fenomen de masă, deplin angajat în realitățile epocii pe care o trăim, deplin revelator pentru potențialul de creație al poporului nostru. Antrenînd practic întreaga națiune într-o competiție deschisă spre cunoaștere, spre autoperfecționare, spre participarea conștientă la actul de cultură, de creație, „Cîntarea României" a determinat un climat de autentică emulație, a devenit un creuzet în care se forjează și se formează conștiința revoluționară a omului nou, a produs și produce valori.

Etapa în care ne aflăm, exigențele puse în fața frontului nostru ideologic de Tezele elaborate de secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, reclamă un nivel net superior în întreaga activitate cultural-educativă. Manifestările organizate sub genericul „Cîntării României" se cer concepute și realizate cu mult mai multă rigoare în ceea ce privește conținutul, forma și eficiența educativă. Evitarea șablonului, a inerției păguboase ce-și propune doar „bifarea" unor acțiuni în cadrul unui plan cultural cantitativ sînt imperative de la care nu avem dreptul să abdicăm în nici o împrejurare. Ne vom referi în context doar la cîteva repere care țin de activitatea de creație în domeniul literaturii. Astfel, cenaclul literar, modalitate vie de dezbatere a ideilor literare, de creare a unui climat capabil să opereze o selecție valorică, să formeze, înainte de orice, un gust artistic sigur și, totodată, să impună talente autentice, trebuie să-și propună cu mai multă fermitate problema calității îndrumării, înlăturînd pe mentorii de ocazie, în cele mai multe cazuri veleitari preocupați să-și facă din respectivul cenaclu o rampă de lansare proprie. Există la această oră în țară un mare număr de cenacluri puternice care au deja o tradiție, confirmată de debuturi editoriale și chiar de premii literare. În București, pe lîngă marile întreprinderi, la casele de cultură și creație „Cîntarea României" ale tineretului, în Maramureș, în Hunedoara, în Galați și Brăila, la Craiova sau în Caraș-Severin, putem avea adevărate etaloane ale unei activități exemplare. Cu atît mai mult sîntem datori să atragem atenția asupra necesității extinderii experiențelor valoroase printr-un permanent și profitabil schimb de opinii.

În altă ordine de idei, se impune o preocupare mult mai susținută în vederea creșterii calitative a concursurilor literare organizate în diferite județe ale țării. Unele au, de asemenea, o tradiție constituită — dacă ar fi să ne referim numai la concursurile „Nicolae Labiș" — Suceava, „Lucian Blaga" — Sebeș, „Marin Preda" — Teleorman, „Vasile Lucaciu" — Cicîrlău Maramureș, „Mihu Dragomir" — Brăila — dar proliferarea, nu în toate cazurile justificată, nesusținută de o selecție și de o pregătire corespunzătoare lasă teren liber improvizației, festivismului, veleitarismului, afirmării „concurenților de profesie" care-și plimbă „creațiile din județ în județ, se aureolează chiar cu premii locale, dar nu depășesc niciodată acest stadiu. Și, la urma urmei, ce garanție valorică poate oferi un concurs care are, să zicem, treizeci de concurenți și oferă douăzeci de premii ? Sînt situații ce se cer judecate cu mai multă exigență, în lumina sarcinilor majore care revin organizatorilor acțiunilor ce se așează sub genericul marelui festival național „Cîntarea României".

Acum, mai mult ca oricînd, apelul secretarului general al partidului de a ne concentra toate forțele pentru formarea unor oameni cu un larg orizont cultural, receptivi la nou, animați de spirit revoluționar, de dăruire pentru marile idealuri ale deveniri patriei socialiste, trebuie să găsească un răspuns pe măsură în întreaga activitate a frontului ideologic, în fiecare dintre manifestările desfășurate în cadrul „Cîntării României".

Luceafărul

Vasile Pop Negreștean: „1918"

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C. C. AL P. C. R.

Generațiile literare

Ritmul modei merge mai departe, foarte repede. Generațiile literare se activează la preluarea ștafetei, după ce au așteptat să vină la schimb, sau se odihnesc după efortul purtării ei, în circularitatea acțiunii estetice, ceea ce face fenomenul literar mereu viu, îi acordă originalitate și coerență. Comparația poate fi mutată și la formele de succesiune ale gărzii militare : un pluton este în acțiune, altul se află în stare de veghe (după ce a funcționat), altul se află în stare de somn, de latență, adică așteaptă să vină la schimb.

Problema generațiilor este, probabil, la fel de veche cît și fenomenul literar, dar parcă niciodată nu s-au aglomerat în cîmpul literelor, atîtea generații care, fatalmente, nu pot fi numai sectorizarea virstelor biologice concurente în constelația și competiția literară, ci și acte de apartenență, cît mai restrictiv, la o promoție sau alta. Generația este, oricît am socoti acest lucru ca ineficient, și **opțiune**, dincolo de virste. Astăzi se vorbește de generațiile '60, '63, '70, '75, '80, '85, toate active în fenomenul literar actual, ceea ce nu înseamnă că fenomenul literar înseamnă numai **generația în acțiune.** Dar promoțiile nu se întîmpină doar cu declarații de principii, cît prin asimilare consistentă în cîmpul literelor, prin conștientizare critică.

Se pregătește generația '90 (nu numai că a fost anunțată, dar s-au făcut și incercări de teoretizare ale indicelui de specificitate)... ceea ce este, trebuie să recunoastem, prea mult. Dar problema „generațiilor", a paradigmelor actiunii literare, nu se reduce doar la o atitudine de adeziune sau aderentă, efectivă, cît devine operație de periodizare a fenomenului textual, și, ca atare, trece în zona de interes a istoriei literare, (de obicei, despre generație vorbesc în manifeste entuziaste, dar irelevante, chiar componenții ei). Blaga spunea : „Sînt contemporan cu fluturii / Cu Dumnezeu", un poet de azi se exprimă mai restrictiv : „Îmi sînt contemporan / și mi-e deajuns".

În general, conceptiile exclusiviste despre literatură și performanta estetică a virstelor (adică despre generație) nu au generat opinii și opțiuni capitale, demne de încredere și de urmat ; nici juvento-cratii, nici geronto-cratii nu pot afirma singuri un organism literar care să armonizeze din toate privințele, cu alte cuvinte să dea naștere unei literaturi numai de scriitori tineri sau numai de bătrîni. Pentru că, dacă tinerețea ar sti, dacă bătrînețea ar putea...

Incontestabil că literatura rămîne un atribut al tineretii spirituale, care nu se confundă cu virsta biologică, dar si-o asumă în numele principiului romantic al începuturilor fertile. Ce frumoasă tinerețe spirituală ar fi început Blaga după 60 de ani și chiar începuse Arghezi.

Aureliu Goci

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Puterea sa de tînăr

Am uneori senzația clară, ce-mi stă ca un jeratic sub spuza preocupărilor de fiecare zi, că Botoșanii, așa cum se află ei acolo în nord de țară, ar fi plasați mai aproape de stele și că, tocmai din această pricină celestă sentimentele-i sînt mai adînci, mai bine conturate și mai copleșitoare. Și oamenii de-acolo, din geana nordului, și clipele, și lucrurile sînt străbătute de o substanțializată emoție, de un flux neostoit de impresii ce tulbură și limpezește, într-un joc dialectic ce captivează. Am zis o emoție și nu emoții pentru că totul se unifică acolo, în ființa celui ajuns în Botoșani, în preajma punctului ce-a iradiat omul Eminescu. Nicăieri în lume n-aș putea fi mai emoționat ca în Botoșanii pe care-i știu de cînd se culcau în fiecare toamnă, pregătindu-se de iarnă ce se luau în serios de la prima pînă la ultima zi, pe sub grădini cu gutui și meri ce-nroșeau tainice păreri de rău, șoptite de îndrăgostiți mereu aceiași și mereu alții, minune a firii ce nu se va termina nicicînd, nicicum, ca într-un cîntec al pămîntului pe care-l calci și-l auzi în anume, numai în anume împrejurări, cînd sufletul îți este în haină de sărbătoare. Îmi stăruie în amintire teii orașului care înfloresc parcă altfel decît altundeva în emisfera noastră văzută în fiecare seară de Luceafărul și de Steaua Polară, de Carul Mare și de Carul Mic. Nimic nu va putea să voaleze imaginea ciorchinilor de floare străjuind în parcul orașului clipele de sublimă înțelegere a mii de adolescenți aduși în iunie, în oraș, și de fiorul unui concurs dintre cele mai semnificative din lumea literelor noastre — concursul de recitare a poeziei eminesciene. Orașul întreg e cu cîteva decenii mai tînăr, capătă în firea sa o mișcare din adîncuri ce-l primenește, ce-l înnoiește și-l bucură omenește.

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

1918-1988: 70 DE ANI DE LA MAREA UNIRE

Prezentul continuu

Aici, la Alba Iulia, unde totul vorbește despre istorie, unde orașul însuși răsfoiește neîntrerupt un lung capitol din propria sa istorie, trecutul se prelungește firesc și retrăiește, în limbajul, în gesturile, în existența locuitorilor săi de azi. **Sus**, cum obișnuiesc să zică localnicii, care trăiesc în orașul de jos, sus, așadar în Cetate, răscoala lui Horea nu mai este, ca în alte locuri, o lecție dintr-un manual ori altul, ci o amintire concretă, reînviată mereu la umbra celulei lui ; sus, amintirea celei dintîi uniri, cea făptuită de Mihai Viteazul, nu mai este de mult un exercițiu de memorie, ci o prezență continuă dăltuită în statuia marelui voievod, iar cealaltă unire, cea mare și definitivă, ale cărei ecouri sînt încă puternice, în sala unirii, în catedrala reîntregirii, în clopotele orologiului, este de fapt cel dintîi pas al istoriei noastre moderne. Așa se face că pînă și orașul de astăzi al străvechii cetăți, noile sale cartiere, răsărite și aici ca pretutindeni în țară, își înconjoară propriul trecut cu veneratie, cu plecăciune, pentru că, desigur, aici se regăsesc ușor înseși rădăcinile sale. Îl înconjoară la propriu, încercuindu-l, de o parte și de alta, ca două brate, pentru a-l purta, **sus** și mai departe, către o existență de lungă durată a trecutului prelungit în prezent.

Era, prin urmare, nu numai firesc, ci de-a dreptul obligatoriu, ca manifestările cuprinse în **Decada cărții românești** din acest an, în primul rînd aici, la Alba Iulia, să evoce, la rîndul lor, istoria mai mult sau mai puțin îndepărtată. Să se și inscrie, temeinic, declarat, în circuitul de actiuni menite să cinstească Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, cu atît mai mult cu cît, iată, ne aflăm de acum în pragul aniversării a 70 de ani de la desăvîrșirea sa. Intra, pe de o parte, în atributiile de drept ale prezentului de a-și prețui, ca întotdeauna, cu aceeași sfințenie, trecutul. Era, pe de altă parte, o întruchipare concretă, cotidiană, a unui adevăr admis altminteri fără rezerve la modul principial-abstract : acela că fără trecut este imposibilă existența prezentului și că fără prezent însuși viitorul nu poate fi conceput. Iată de ce mi se pare că ciclurile de manifestări, complexe și unitare, destinate să ne readucă înaintea ochilor actul reîntregirii de la 1918, fie

Dumitru Matală

Continuare în pag. a 7-a

ISTORIE TRĂITĂ

M. Sadoveanu: „...Energiile latente ale națiunii"

În timpul retragerii din Moldova, Mihail Sadoveanu, a condus ziarul **România**, organ al Comandamentului general al armatei. Avea 37 de ani, virsta bărbăției depline, era cunoscut ca unul dintre cei mai mari scriitori ai neamului, cuvîntul său străbătea neabătut în popor purtînd simplitatea și măreția prin care ostașul și ofițerul deveneau egali într-o încordare ce definea ființa unui neam întreg. Încrederea sa în victorie, are acea tărie a regnului vegetal care nu poate fi oprit din crestere odată ce timpul i-o ordonă. Important pentru definirea modului său de a simți evenimentele mi se pare editorialul din 27 februarie 1918. Iarna grea se destramă, așteptarea încordată începe a căpăta un sens — dar peste toate, peste oameni și natură se lățește zvonul unei „păci dușmănoase", pe care adversarii încearcă să ne-o impună. Ca organ al Comandamentului general al armatei, ziarul **România** trebuie să ofere un punct de vedere oficial. Împotriva păcii de la Buftea încearcă să se ridice, în acelasi ziar, mai multe voci. Al. Vlahuță însuși va mărturisi, după încheierea războiului, că anumite articole ale lui din **România** i-au fost interzise ori cenzurate. Într-adevăr, în perioada tratativelor pentru acest trist episod al păcii separate ziarul apare cu multe pete albe pe care stampila „cenzurat" se răsfață trist. Cuvîntul lui Mihail Sadoveanu rămîne, totusi, întreg, comandanții armatei românе înțelegînd că istoria are nevoie de el — ori pripita instituție a cenzurii de front nereușind să-l miște din pagină și din constiința celor care-l știu. Articolul, intitulat „Provizorat", prezintă pe scurt situația de pînă la acel moment : „Ridicați pentru un drept firesc și pentru necazurile seculare ale neamului, ne-am găsit în fața unei puteri coviršitoare. Am primit izbituri după izbituri. Dușmanii s-au azvirlit asupră-ne ca valurile nesfîrșite din toate zările. În stăpînirea lor au avut mijloace fioroase de război. Odată cu ei s-au abătut stoluri negre de ciori toate nefericirile peste țara sfîșiată și imputinată, peste oastea spircuită : ne-au lovit lipsurile, au muscat din noi bolile. Amar ne-a fost sufletul — și pline de umbre de jale se scurgeau zilele iernii trecute. Ca și cum cortegiul suferințelor nu era împlinit — o iarnă sălbatică a bintuit peste retragerea și pribegia noastră.

Speranța a strălucit cu cele dintîi zile ale primăverii. S-a încheiat codrul, s-au încheiat și rîndurile. Puterea mortilor gloriosi a trecut în cei vii. Armata noastră s-a ridicat iarăși pentru dreptul nostru.

Epica îndîrjire pe care armata noastră a desfășurat-o în munți și pe Siret va cinsti de-a pururi numele acestui popor".

Urmează descrierea situației frontului în întreagă Europă, după care zvonul păcii separate, pe care Sadoveanu o consideră un simplu provizorat pînă la stabilirea adevărului ultim :

„Luptătorii nostri stau încă pe Siret. Dar tunul a contenit. În frămîntarea noastră pentru asezarea legii ce ni se cuvine a intervenit o pauză. Intervine și o pace, poate, impusă de împrejurări dușmane. E o pace tristă. E o toamnă mohorîtă. Dar nu poate fi decît o stare de tranziție, căci neamul e întreg și viază. Toate pulsațiile lui, toată seva acestui pămînt — tînd spre înoire și spre primăvară.

Idealurile noastre, dreptatea noastră — sînt în noi ca forța din mărul cel sălbatic pe care-l vedem ani și ani la margine de drum. Îl sfîșiau, îi rupeau mugurii, îl insultau toți reprezentanții scării zoologice : l-au bătut grindinile și l-au pustiit omizi. În fiecare primăvară el își închidea rănile și întindea brațele tot mai sus spre cer. Cînd trunchiul noduros și plin de cicatrici a pus la adăpost, în lumină, o coroană puternică, într-o primăvară, o splendidă și rozalbă înflorire s-a desfășurat ca o răsplată a atîtor înjurii și suferinți.

Puterile aspirațiilor noastre nu pot fi oprite

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

CATALOGUL CORĂBIILOR

La cine mai sînt manuscrise eminesciene?

● „La cine sînt manuscrisele lui Eminescu ?" se întreba în 1899 Ilarie Chendi și un confrate, Dumitru Bălăeț, își repeta de curînd întrebarea. Îndubitabil. Chendi nu avea stire de tezaurul manuscriselor eminesciene, aflat în pioasa păstrare a lui Maiorescu și își punea speranțe în descifrarea unei enigme pe care o repovestesc, succint : venit în 1898 din Transilvania, criticul s-a instalat cu chirie (din pură, fericită întîmplare) chiar în camera locuită cîndva de Eminescu în strada Stirbei Vodă numărul 72. Gazde i-au fost niște „nemți" ce i-au povestit că după moartea poetului „au venit la dînșii doi domni, cari erau prietenii lui Eminescu și pachetînd toată sărăcia rămasă de pe urma lui, au umplut două cufere cu cărți și manuscrise și au plecat". Chendi se întreba, întrebînd : La cine sînt manuscrisele lui Eminescu ? Foarte aproape de acest misterios episod al „prietenilor", el nu se îndoia de spusa interlocutorilor săi din Stirbei 72 care își aminteau că într-adevăr rămăseseră de pe urma poetului „mai multe manuscrise, proză și versuri" adunate chiar de doamna casei în „teancuri" și „pachetate" într-un geamantan.

Bălăeț convine în 1988 că nu știm mai mult decît Chendi în urmă cu 90 de ani despre soarta acelui **geamantan** (cu puține fraze înainte, în același text parcă de două **cufere**).

Nu cred că se poate răspunde la acea dramatică întrebare. Înclin să cred că „nemții" au exagerat : multele manuscrise vor fi fost doar cîteva, în rest, șpalturi de ziar, corespondență, hîrtii fără însemnătate. În 90 de ani cuferele (sau geamantanul) si-ar fi dezvăluit cumva comorile. Toate manuscrisele eminesciene apărute după 1889 își au cunoscută, o adevărată poveste a lor și era greu ca acest impresionant fond să rămînă nestiut. Fost-au cei doi prieteni, sau „prieteni" ? Într-atît de mercantili încît să pună mîna pe manuscrise spre a se împăuna mai tîrziu cu merite „culturale" (sau, mai prozaic) să le vîndă ? Atît de trogloditi încît, neinstare să le aprecieze valoarea, să le distrugă ? Atît de sălbatici ? Ar mai fi tragica posibilitate a pierderii lor pur și simplu, în vreun banal accident. Problema unui posibil fond de inedite nu se prea punea, în epocă. La 10 sau 15 ani de la sfîrșitul Luceafărului se vorbea despre iminente apariții de Opere **complecte.** În general, ediția Maiorescu le părea contemporanilor (cu mărunte excepții) a cuprinde **tot** Eminescu. Nu e deci ciudat că întrebarea lui Chendi n-a incitat. Surprinzătoare poate fi considerată și tăcerea lui Maiorescu, de la primirea spre păstrare a manuscriselor lui Eminescu și pînă la donarea lor Academiei Române, jurnalul marelui critic e generos cu întîmplări fatal mărunte dar niciodată nu trădează vreo preocupare privind tezaurul demn de un Harun al Rașid, pe care îl avea în grijă. Tăcerea, ca sub un straniu jurămînt poate însemna prudență : criticul, sigur că numele lui Eminescu va căpăta me-

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 2-a

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

Desen după natură

Vocația lirică a lui Negoiță Irimie (**Cascadele luminii**, 1964, **Dor de infinit**, 1966, **Joc de planete**, 1966, **Echilibru indiferent**, 1969, **Patima ciocîrliei**, 1970, **Ramură solară**, 1972, **Aluzie marină**, 1973, **Colorind o frază**, 1978, **Strada cu un singur număr**, 1983, **Patria limbii române**, 1985, **Desen după natură**, versuri, 1988) este a unui poet ce iubește cîntarea, sunetul pur al verbului rostindu-și solemn melancoliile nocturne, reflecțiile duiosscptice născute în fața oglinzilor ce răsfring un chip de pelerin ce nu a străbătut în întregime deșertul utopiei. Negoiță Irimie trăiește absolutul lumii din natură și din ideea de destin, ca formă a vieții. Teatralizarea ființei, detașarea de evenimentele ei, de mutațiile produse în timp, starea de neliniștită căutare a copilăriei și adolescenței, recomandă în Negoiță Irimie un spirit interogativ, solar, disponibil să cucerească inima naturii cu o privire albastră de îndrăgostit. El dă nume orizontului de semne ale naturii în expansiune, descoperindu-se pe sine, ca un frate al lui Orfeu. Cînd bate miezul nopții, în camera lui Faust, în cel mai autentic decor romantic, unde nu absentează oglinda, rememorarea, retrospectiva sentimentală, vocea amintirilor, și, bineînțeles, fără să se renunțe la „umbra fierbinte-a femeii", poetul se dedă unei veritabile și stranii alchimii vegetale. El descîntă ca un vraci viața din flori și ierburi cu nume latin, descoperind o nouă sinteză a unui rug purificator ce schimbă ordinea realității. Trăind această alchimie, această reintoarcere la izvoarele naturii, sufletul se redescoperă, trece cu bucurie prin vămile răscumpărării, iar cîntecul îmbrățișat de „sacrele focuri" creează revelații orfice. Sînt revelațile unui poet ce-și asumă condiția lui Orfeu : „În astă vreme sufletul meu / Caută, caută, prin iarba de mare / O plantă mai rară și mult schimbătoare, / Și simt că sînt frate cu însuși Orfeu".

Poezia nu este pentru Negoiță Irimie un re-

Zaharia Sângeorzan

Continuare în pag. a 6-a

Biblioteca județeană MUREȘ TÎRGU-MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

Posteritatea lui TITU MAIORESCU

III

O modernitate exterioară caracterizează ambele cărți *) care ne propun un Maiorescu umoral și complexat. Modernitatea lui Maiorescu stă pentru Alexandru Dobrescu în condiția lui de „contemporan al nostru" prin suferință, prin slăbiciune și dezordine. În **Viața lui Titu Maiorescu** de Z. Ornea modernitatea de abordare este susținută prin tema psihanalitică a complexului de inferioritate. Dar cartea nu face psihanaliza unui caz de complex de inferioritate ci folosește doar eticheta lui fără a intra în subtilitățile pe care orice complex psihologic le presupune. Fără a i se preciza conținutul, formula „complex de inferioritate", folosită ca etichetă curentă în cazul lui Titu Maiorescu, intră fatalmente și în sfera înțelegerii lui vulgare, fără ca autorul să ferească de această accepțiune tratamentul aplicat lui Titu Maiorescu. Ni se vorbește despre „complexele" mentorului Junimii ca despre ceva de la sine înțeles, fără a se privi materia din interiorul ei. În legătură cu o scrisoare, prea puțin revelantă pentru noțiunea de complex psihologic, aflăm că ea este un „document revelator" pentru **„nevindecatele sale complexe"** (p. 385). Pe aceeași pagină, mai jos, apare tema „complexului inferiorității sociale" pe care Titu Maiorescu l-ar fi trăit față de boierii în mijlocul cărora se mișca. În 1883, Titu Maiorescu are o ascensiune politică care-l ridică între junimiști la nivelul lui Carp : „Ceea ce, orgolios și **complexat cum era** (s.n.), îl satisfăcea enorm", comentează mai departe cercetătorul. „Complexul de inferioritate" devine o cheie bună la toate, o explicație potrivită oricărei împrejurări, folosirea lui oferind și avantajul unei aparente modernități de interpretare psihologică a cazului, care nu există însă în realitate. Fără a-l raporta pe scriitor și omul politic la conduita lui publică, care rămîne esențială pentru definirea unei personalități, Z. Ornea avansează concluzia „umoralității" scriitorului de la **Convorbiri literare** și de la **Timpul**, adică al acelui Maiorescu cu „părul în dezordine" în care Alexandru Dobrescu îl caută pe „contemporanul nostru". „Adevărul e, scrie autorul biografiei, că Maiorescu a fost un umoral, trecînd frecvent de la seninătate și forță energetică de acțiune la disperare".

Dar ce valabilitate au părerile autorului formulate cu atîta autoritate ne-o spune chiar cartea din care cităm. Odată Titu Maiorescu ne este prezentat drept fragil în fața conflictelor: „Cînd ciocnirea s-a produs prima oară, Maiorescu, **fire deloc rezistentă** (s.n.), deși nu era la prima experiență de acest fel, a reacționat, cum spuneam, în felul său disproporționat." (p. 405—406). Peste patruzeci de pagini, în fața altui impact, fragilitatea acestuia, deși enunțată cu toată hotărîrea, este uitată pe drum. Se îmbolnăvește Eminescu : „Maiorescu, **fire tare** (s.n.), a fost totuși sincer foarte afectat." (p. 447). Aici nu e vorba de a surprinde pe cineva în contradicție cu sine, ci de o manieră de a scrie incontinent și fără răspundere. Într-un loc, cartea își însușește părerea lui G. Călinescu despre aristocratismul de sursă țărănească al criticului **Convorbirilor literare**, pentru ca după aceea să ni se vorbească despre complexele de inferioritate ale acestuia fără a sesiza imposibilitatea coexistenței acestor două caracterizări, cînd se vorbește despre una și aceeași persoană. În noua biografie despre Titu Maiorescu importantă este cantitatea informației și nu interpretarea ei. Faptele curg fără ca sensul lor să fie descifrat.

Cel mai slab și nesigur reprezentant în această carte este etajul raporturilor criticului **Convorbirilor literare** cu literatura română și cu scriitorii ei. Într-o viață a lui Titu Maiorescu este inevitabil să urmărim cum se fac și se desfac legăturile lui cu scriitorii, cum i-a influențat sau cum a fost influențat de acești, de ce unii se întorc împotriva criticului, de ce Caragiale a devenit un inamic al lui Titu Maiorescu la un moment dat. Dar aceste preocupări lipsesc din vederile biografului cu ochiul furat de amănunte prea puțin semnificative pentru năzuința spirituală a lui Titu Maiorescu.

Pentru a nu fi confundat cu aceia care în anii cincizeci l-au acuzat pe critic de a se fi dezinteresat de soarta poetului, Z. Ornea se delimitează de anii „de prin 1948 pînă prin 1965—1966", cînd au fost vehiculate false opinii despre aceste raporturi. Dar adăugăm că aceste acuze nu datează numai din acești ani și că problema raporturilor dintre critic și poet, ca și dintre poet și alți ilustri contemporani, nu trebuie privită numai din 1883 încolo, ci dinainte de această dată. Faptele sînt din nou în carte, la rîndul lor, dar fără a fi scoase din capsula lor inerțială. Altfel zis, chestiunii Maiorescu-Eminescu i se cade un loc cu totul special într-o biografie maioresciană, lucru care nu se întîmplă în cazul de față. Întrebarea este următoarea : este hotărîtor că poetul s-a îndrăgostit de Mite Kremnitz sau că între poet și Maiorescu există dezacorduri în chestiuni de linie și atitudine politică ? Deși mai puțin spectaculos, dezacordul dintre Eminescu și Maiorescu pe tema articolului acestuia din urmă tipărit în **Deutsche Revue** este mai important și mai plin de urmări decît episodul Mite. Dar chestiunea nu e cercetată. Despre ședința din 13 martie 1881 a Camerei ni se spune doar că Titu Maiorescu a dezvoltat o vehemență interpelare, dar nu și faptul că întreaga desfășurare a ședinței s-a îndreptat către **Timpul** și către Eminescu, fără a i se pronunța vreodată numele. Evenimentul îl implică total pe poet, și mai puțin pe junimiștii prezenți. Această ședință are drept consecință scoaterea **Timpului** de sub mina lui Eminescu și intrarea formației conservatoare într-o fază de tribulații politice tulburi.

Preocupat de fenomenul politic mai mult decît de cel literar, autorul biografiei descrie pe larg criza politică prin care trece partidul conservator începînd din 1881 și jocurile politice la care participă junimiștii, între aceștia Titu Maiorescu începînd să joace un rol din ce în ce mai important. Se duc tratative cu liberalii, se fac combinații comune, în 1883 ni se specifică că apropierea lui Titu Maiorescu de Brătianu era un fapt de nimeni contestat sau că, în 1884, Brătianu îl salută pe Titu Maiorescu pentru a-l fi ajutat să treacă un proiect de lege. Ce va fi zis Eminescu de toate acestea ? Pe scurt, junimiștii fac o politică cu totul contrarie angajamentelor lui Mihai Eminescu la **Timpul**, exact între 1881, anul demiterii poetului din rosturile principale ale publicației, și 1883, cînd părăsește bolnav, și definitiv, redacția. Între timp, amicii politici ai lui Mihai Eminescu, între care și Titu Maiorescu, ajunseseră conform presei „deputecollectiviste", adică exact specia de politicieni contestată și abhorată în articolele sale de poet. Ca urmare a acestor tratative, în 1883, Titu Maiorescu va fi reîncadrat în învățămînt, preț pentru concesia politică. Ar fi absurd să continuăm să privim aceste fapte și împrejurări ca fără efect asupra vieții lui Eminescu a cărui rectitudine nu putea accepta jocul. Rezultatul îl știm. **Timpul** va fi de altfel desființat de partidul conservator, care nu mai avea nevoie nici de publicație, nici de cel care-i făcuse faima. Acest capitol de biografie este în egală măsură al lui Eminescu și Maiorescu și el se cuvine a fi examinat fără false pudori și reticențe. Condițiile care au pregătit declanșarea bolii în 1883 sînt cele în care Eminescu a fost pus, începînd din 1881, datorită tranzacțiilor la care s-au coborît junimiștii, ca și alți conservatori, cu adversarii lor și ai lui Eminescu : liberalii, colectivii, „roșii". Bunul prilej de a desfunda un drum nou în cercetarea vieții lui Maiorescu și Eminescu este însă pierdut în favoarea unui capitol de pură istorie politică fără relevanță pentru literatură.

Teza „umoralului" Maiorescu stă exclusiv pe teren psihologic. „Toate scrisorile în care se declară calm, senin, modest, tolerant, **mint** (s.n.) într-o măsură mai mică sau mai mare", scrie Alexandru Dobrescu, lăsînd să se înțeleagă prin simetrie, că autorul epistolelor era nervos, agitat, vanitos, neîngăduitor. Registrul aprecierii este aici strict psihologic. Fără suportul jurnalului și al scrisorilor care alimentează prima parte a vieții pe care o scrie, Z. Ornea nu mai poate face apel la date de psihologie în partea a doua, refugiindu-se în factologia de istorie politică, fără a renunța la deviza „complexului de inferioritate". Curios este că interesul atît de pronunțat pentru psihologie, dezvăluit în cazul lui Titu Maiorescu, nu mai funcționează — din fericire — și pentru Eminescu, deși evenimentele politice dintre 1881—1883 au o indiscutabilă înrîurire asupra condiției sale umane. De unde se vede că apelul la psihanaliză, dus pînă la exhibarea „complexelor" lui Titu Maiorescu, operație de o stridentă inadecvare, rămîne un act exterior, un gest de falsă modernitate.

M. Ungheanu

*) **„Viața lui Titu Maiorescu" de Z. Ornea și „Introducere în opera lui Titu Maiorescu" de Alexandru Dobrescu**

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZĂ

O PROZĂ INCITANTĂ

CONSTANTIN VOIVOZEANU

STAI DEOPARTE, JERONIMUS

Ed. Cartea Românească

Există cărți care te îndeamnă ca, după prima lectură, să le mai citești o dată, pentru că ai sentimentul că ți-a scăpat ceva, că anumite sensuri și simboluri mai trebuiesc descifrate. Asa s-a întîmplat și în cazul romanului „Stai deoparte, Jeronimus", de Constantin Voivozeanu, *) apărut în Editura „Cartea Românească".

Autorul încearcă, și reușește în mare măsură, un nou tip de scriitură în aria literaturii de aventuri, care aduce un nou suflu și înviorează acest gen atît de îndrăgit de cititori, mai ales de cei tineri. Credem că sorgintea acestui tip nou de scriitură s-ar afla uneori în folosirea în proză a procedeelor teatrului absurd. În primul rînd, este prezentă surpriza de nuanță fantastică, precum și apariția intempestivă a unor personaje cel puțin ciudate, ca senor Mano, ca Arlechino, un fel de secretar literar al „maestrului", scriitor de cărți politiste, cel care este, de fapt, eroul central al cărții și cel care povestește tot felul de întîmplări și peripetii.

Romanul este un mozaic, un „mixtum compositum" de scene palpitante, care se succed în „casa de creație" a maestrului, un joc subtil și mereu nou între real și ireal, între verosimil și neverosimil.

Scenele care se derulează și întîmplările care se succed sînt încărcate de o fantezie debordantă, la care se adaugă o doză binefăcătoare de ironie și autoironie a autorului, care dau o notă atractivă, spumoasă, multor pagini ale cărții.

Teribilismele eroului principal sînt însușite de celelalte personaje într-un mod discret, am spune chiar diplomatic.

Lectura atentă sau repetată descoperă originalitatea cărții ascunsă uneori sub zecile de fațete ale păpușilor umane.

Valoarea romanului rezidă nu numai în scriitura interesantă, ci, în primul rînd, în conținutul lui, în ideile majore vehiculate, care sînt un îndemn la vigilență, la apărarea valorilor materiale și spirituale ale patriei, la salvgardarea păcii. În paginile romanului se aduce un elogiu vieții și activității unor „incoruptibili" — ofiteri de securitate — care-și subordonează problemele lor personale slujirii comandamentelor înalte ce le sînt încredințate și care deiocă, în ultimă instanță, uneltirile unor oficine de spionaj străine, de genul lui „Super spay office".

Constantin Voivozeanu, un prozator cu mînă sigură și experiență literară, știe să conducă cu dibăcie firele acțiunii, să creeze cadrul propice derulării evenimentelor, cadru care este desprins uneori din lumea științifico-fantastică. Aici îi vin în ajutor un întreg arsenal de tehnică ultramodernă, cum ar fi, de pildă, calculatoare sofisticate, ecrane de televiziune cu circuite închise, dispozitive „Fantastical", care pot readuce pe ecrane de televiziune întîmplări petrecute mai demult, diriiabile de tip „Argus" și altele.

În roman mai trebuie remarcată nota satirică, acidulată, existentă în criticarea unor fenomene negative, existența unor mici săgeți trase în stînga și în dreapta, precum și plasarea unor observații malițioase la adresa unor oameni cu diferite tare în educația lor. De altfel, se remarcă în roman prezența unor sentințe morale, unele avînd o notă serioasă, iar altele un iz persiflant, care sînt diseminate în cuprinsul unor capitole și care constituie aproape un mic cod moral.

Optimismul autorului, încrederea sa în viață, în viitor, sînt însă prezente mai tot timpul, fapt sintetizat în afirmația „maestrului", care îi spune lui Arlechino, secretarul său literar : .....Să vezi ce oameni vom avea peste un secol. Incoruptibili adevărați. Ori facem pămîntul un paradis ori o scrintim de tot...".

Romanul „Stai deoparte, Jeronimus", este o carte care merită să fie citită și care îmbogățește patrimoniul prozei noastre contemporane.

Radu Vaida

*) **Constantin Voivozeanu : „Stai deoparte, Jeronimus". Editura „Cartea Românească".**

O MANIERĂ INEDITĂ DE REPORTAJ

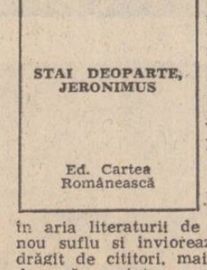

Autor pasionat de problemele acute ale societății occidentale contemporane, de cele vizibile, dar mai ales de cele ascunse sub strălucitoarea pojghiță a unei opulențe discriminatorii și a cuceririlor tehnice de tot felul, Stelian Țurlea își reia în noua sa carte*) **Cadmos și clipa cea repede**, Editura Facla, 1988, condeiul de reporter, fără să renunțe însă la cel al analistului. Intenția mărturisită de autor este aceea de a reda „chipul lumii și reflectarea lui în oglindă", adică imaginea voită și cea reală a unei societăți „apăsată de drame prioritare, stringente și nerezolvate".

Stelian Țurlea și-a structurat volumul alternînd impresiile directe, notate cu atenție la ceea ce este inedit, caracteristic ori îi stîrnește curiozitatea prin raportarea la bagajul său de informații, dar și la starea-i sufletească, cu inserturi intitulate generic „lumea în oglindă" — pagini de succinte și pertinente analize ale societății occidentale marcate de fenomene contradictorii și grave : șomaj, incertitudini sociale și economice, deruta opțiunilor de viață, droguri, crime, delicvență, terorism.

Iată, de pildă, cum este surprins fenomenul complex al marginalizării sociale a tinerilor în societățile capitaliste : „Înainte de a fi student, docher, muncitor, funcționar, cercetător, o persoană oarecare este «tînăr» și, împreună cu altele, formează un grup omogen, detașat, dar lipsit de un statut precis și de un rol într-o societate pe care o consideră cel puțin ostilă, refuzînd, mai ales, să accepte participarea la ciclul părinților, pe care îl resping (muncă-bani-consum), dar negăsind securitatea în celula familială, tinerii se revoltă. În urmă cu mai bine de un deceniu, această revoltă însemna simultan respingerea constringerilor sociale, drogurile și chiar violența socială și revolta în stradă. Societatea a reacționat represiv. Urmarea a fost că «tînărul» s-a retras în el. A rămas consumul de droguri ; și exemplul lumii interlope." Atunci cînd ni se confesează ca reporter, Stelian Țurlea știe să redea acea atmosferă care conferă unicitate unui oraș, ținut ori societăți dintr-un periplu care include țări de o mare varietate — Belgia, Luxemburg, Turcia, R.F. Germania, Finlanda, Elveția, Anglia. „La Bruxelles străzile gem de oameni și mirosuri, pînă tîrziu, se simte spiritul latin, exuberant, omul parcă n-ar putea trăi fără să-i vadă pe ceilalți, întram la miezul nopții în mari magazine care erau încă pline de lume, zumzet, muzică, într-o asemenea noapte mi-am cumpărat o carte, puteam s-o fac și ziua și totuși am dorit-o atunci. Dar la Luxemburg, curînd după ora șase seara, străzile sînt pustii. Se vorbește și franceza, dar spiritul e germanic, mai tîrziu aveam să constat lucruri asemănătoare în lumea germanică."

Autorul topește în scriitură prospețimea imaginilor ce i se oferă privirii, evocări ale unor momente din trecut, surprinzînd comportamente definitorii pentru „caracterul" unei întregi națiuni, ori descoperă „acele note unice care devin „emblematice" pentru o anume localitate : „Dacă ar fi să aleg impresiile, să spun esențialul păstrat în mine din Düsseldorf, aș numi aleea aceea din inima orașului și fîntînile... Nu știu să fie un mai modest și mai sincer semn de puritate într-un oraș decît fîntînile sale, pe care meșteri mai mult sau mai puțin iscusiți le-au dăruit cu putința de a alina și sătura setea trupului, a privirilor căutătoare de frumos." Desigur, nu sînt uitate monumentele artistice și tezaurele de cultură, muzeele în care, uneori, este singurul vizitator...

Cadmos și clipa cea repede se citește cu interes și plăcere, multe pagini îți rămîn în memorie prin coloritul descrierilor ori acuitatea caracterizărilor, prin reușitele portrete făcute oamenilor întîlniți : „Selim era un bărbat de vreo treizeci de ani, dé-o seamă cu mine, poate ceva mai tînăr. Brunet, cu mustață neagră, cu ochi negri, holtei, gusta glumele, avea un zîmbet timid, ușor stingher, de parcă s-ar fi temut să nu facă o gafă, să nu spargă ceva din jur printr-o mișcare stîngace, ca apoi tot universul să i se răstoarne în cap." Or, iată o subtilă caracterizare a „spiritului britanic" : „Stăruința britanică în a menține instituții, funcții, însemne ale funcțiilor, ritualuri, unele ce par anacronice și care, oricum, nu sînt indispensabile, nu pornește numai dintr-o plăcere a formelor (care există, fără îndoială), ci, în mod deosebit, din credința că prezentul și viitorul au nevoie de aceste forme care asigură continuitatea." Sinceritatea autorului cucerește, el nu se sfiește să-și recunoască unele lacune de informație ori faptul că, uneori, opțiunile l-au fost dictate nu de celebritatea locurilor, ci de simpla curiozitate omenească.

Mărturisind cu talent și luciditate despre frumusețile, dar și despre dramele cărora le-a fost martor în călătoriile sale, Stelian Țurlea dezvăluie imaginea complexă a lumii occidentale contemporane, într-o inedită manieră reportericească.

Leon Talpă

*) **Stelian Țurlea : „Cadmos și clipa cea repede", Editura „Facla", 1988**

CARTEA DE DEBUT

Alternativa poeziei

1. Una din caracteristicile perioadei literare actuale este asaltul poeziei. Cantitativ vorbind, e clar că posedăm mai mulți poeți tineri decît prozatori. Din punct de vedere calitativ, fenomenul rămîne similar : generația '80 își-a exprimat mai pregnant prin poeți (adevărații ei prozatori abia acum încep să devină pertinenți).

Debuturile reflectă aceeași situație ; pînă și volumele colective de debut poetic sînt mai numeroase decît în cazul prozei. Și, aș adăuga, chiar mai interesante pentru fizionomia viitorului. Poezia sesizează foarte rapid modificările de mentalitate.

Ed. „Eminescu" din București a publicat selecția finală a concursului său de debut (ediția a IV-a) sub titlul „13 poeți"*). E, în ansamblu, o carte bună și utilă ; o prefațează (cu curiozități) Al. Ștefănescu. S-ar putea imputa volumului zgîrcenia față de datele biografice ale autorilor, cît și dorința de a propune neapărat exact 13 debutanți (o dorință ludică).

2. Ca impresie generală, lirica din „13 poeți" diferă sensibil față de unele aspecte tipice generației '80. În primul rînd, raportarea la Allen Ginsberg și E.E. Cummings dispare ; în schimb, pe alocuri, se întrezărește influența lui William Carlos Williams și T. S. Eliot — o influență ce se poate datora „aerului comun" al poeziei europene din anii '60, foarte permeabilă față de acești doi autori. În al doilea rînd dispare mult trîmbițatul „citadinism", cu toate manifestările sale avangardiste. Lumea orașului e integrată lumii dăinuitoare a poporului român ; în sfîrșit (după cîtă vreme !) „citadinismul" pare a fi asumat deplin și pus în relația sa firească, în organică legătură cu restul realității. Acest fenomen e foarte important, dacă se va confirma, deoarece reprezintă un salt calitativ. Pînă acum am asistat la o susținută agitație în jurul „citadinismului", care se transformase în drapel literar — dar aceasta traducea tocmai existența unei mentalități rurale brusc îmbrăcate în blugi și lăudîndu-se la rude că trăiește în metropolă. Veritabilul orășean nu este niciodată citadin așa — dimpotrivă, are chiar o acută nostalgie a naturii și a satului.

În fine, în al treilea rînd constat existența unei tendințe de revenire la forme prozodice tradiționale. Deocamdată nu pot aprecia forța acestei tendințe ; în ciuda numeroaselor sale contestări, versul liber și-a creat deja o tradiție și un prestigiu care-l justifică și-l fac atrăgător. Iar marile modele lirice contemporane trimit tot către versul liber. Prin urmare, vom mai vedea.

Iată, deci, problemele ridicate de acest volum colectiv de debut.

3. „13 poeți" începe, din fericire, cu un poet bun : **Paul Androne.** Acesta posedă capacitatea, autentic lirică, de a sesiza vibrația și tensiunea ființei, efecte ale calităților ei de a fi esențială și de a se implini. Ca și la Blaga, corola de minuni trebuie neapărat păstrată. Gesturile eului dobîndesc blîndețea și puritatea somnului pruncilor : „Poetul se pleacă blînd / și pe zăpada hîrtiei / rămîne / aburul gurii sale / ca pe o răcoroasă fereastră".

Paul Androne se exprimă deplin în poemele intitulate „Scrisori din amiaza unui bărbat". Aici apare interesantul fenomen al recuperării convenționalului. Imaginile sale nu înovează, ci utilizează, deseori, secvențe standard. Dar poetul redă demnitatea clișeelor, construiește din ele o lume autentică. Aceasta reprezintă reușita majoră a versurilor sale — ea se explică prin intensa trăire a ființei, a plenarității ei : „Nicicînd nu s-a arcuit mai înalt / Cerul văratic albăstrit de neliniștita iubire, / Cînd toată ființa încordează-ntr-un salt / De cerbi alergînd amețiți spre nuntire".

Poemele ascund însă și un pericol : retorismul. La nivelul lui maxim, retorismul ambiționează să realizeze ample alegorii (a fortului, a canionului) ; la nivel mai modest apar expresii-kitsch, de tipul „Globulele tristeții din viața ta restantă". Dar la orice nivel, el rămîne la fel de dăunător și conduce spre cea mai tristă banalitate.

„Vai mie, soră zăpadă", exclamă **Diana Barbu**, „Lumina lunii începe să scadă / Și-o pasăre vine să prade / Sufletul meu — copac cu frunzele bolnave". Am citat din „Elegia ieșirii din copilărie". Ieșirea din copilărie înseamnă intrarea în adolescență, iar caracterul adolescent al poemelor Dianei Barbu e absolut clar. Idei naive, „suflet neînțeles", imagini florale, multă zăpadă : autoarea debutează la o vîrstă lirică deosebit de fragedă. Chiar mult prea fragedă pentru a încerca să-i definim acum personalitatea.

Claudiu Bazalt publică un ciclu intitulat „Recuvintele", fără legătură cu Nichita Stănescu. Poetul e un neoexpresionist tipic (interesantă resurecția expresionismului din ultima vreme !). Pentru el, „gîndul la robitoarea formă / a revoluțiilor / astrale", iar „Sentimentul se supune / rotației / planetare". Primordialul și esențialul se exprimă prin intermediul activităților lumii rurale, chestiune normală la neoexpresioniști. Există ceva înălțător și reconfortant în viziunea cosmică a liricii sale — omul, chiar contemporan, mai are totuși nevoie de sensuri perene și de integrarea în pulsul universal.

O problemă pasionantă rămîne prezența în carte a lui **Octavian Berindei.** Cine este el ? Nicolae Georgescu observa că ar fi vorba despre bibliograful și muzeograful Berindei, om în jur de 50 de ani. Astfel s-ar explica un regretabil lapsus calami al lui Al. Ștefănescu, prefațatorul, care vorbește — în legătură cu autorul — de plăcerea de a răsfoi „o ediție **bibliografică**" (s.n.). Dar dacă acesta este și dacă debutează după 50 de ani, îmi vine greu să-l consider o „tînără speranță". Lipsa informației biografice se dovedește acum foarte nefericită.

În fine. Poemele lui Berindei din ciclul „Shakespeare în oraș" sînt printre cele mai valoroase. Ele mărturisesc influența (directă ori indirectă) a lui T. S. Eliot — dar o influență benefică, puternic creatoare. Shakespeare înseamnă aici metafora artistului, apărut brusc într-un cotidian ce nu-l înțelege deoarece e agresiv, pragmatic, opac față de artă. „Orașul" se arată indiferent sau ostil, robit de prejudecăți și de kitsch. Numai copiii mai pot comunica direct cu „Shakespeare" — de fapt, versurile mărturisesc o mare nostalgie a copilăriei : „Mă-ntorc bătrîn acasă și fulgerá pe sat / părinții spală cîmpul cu flori de iasomie — // port răni de om vinat / la margine de moarte lîngă copilărie // Stă casa ca o lacrimă în deal / cu mere smochinite la fereastră // și totu-i de-un albastru ireal / a dispărut numai copilăria noastră".

Încercînd o autodefinire, poetul spune : „mi-au plăcut prietenii care nu rîd / mi-au plăcut poeziile scrise cu sînge / toate lucrurile ce seamănă cu un tunel prin care / ajungi în mijlocul zilelor / mi-au plăcut tunetele, florile de colț, ciinii lup / vinul negru și stelele ce bat în cer / după cum pulsează inima pruncului". Eul său liric, așadar, tinde către un univers al lucrurilor virile, grave, patetice, dar și către frumusețea singularului (floarea de colț) ori către modalitatea freneticului (tunetele, vinul negru). Prin urmare, avem de-a face cu un dionisiac autentic, care se cenzurează furios. Versurile sale invocă vîrsta de 30 de ani — mărturisesc sincer, aș vrea să fie reală. În acest caz, poezia română ar putea dobîndi un nou nume reprezentativ.

Boala retorismului îl amenință pe **Gheorghe Dinică.** Sînt, însă, lucruri care rămîn citabile.

La rîndul lui, **Petru Dunca** stă în umbra masivă a lui Ion Gheorghe, care-l strivește. Majoritatea textelor sale nu ies din epigonism ; poetul devine interesant numai atunci cînd își „uită" modelul. Ceea ce, aici, se petrece în poemul „Asemenea unei tăceri". Lui Dunca îi trebuie neapărat curajul de-a fi el însuși.

În schimb, **Lilianei Grădinaru** nu-i mai trebuie nimic : faptul că a debutat e prea destul. Și misterios.

Interesante sînt „Insulele" lui **Claudiu Iordache**, a căror așezare în pagină amintește pe Apollinaire și pe Williams. Autorul are un text de excepție : „Pentru călătoria din urmă" care, totuși, mi-a dat siciitoarea impresie a lucrului deja citit. Una din imaginile poemului mi se pare, însă, deosebită : „bătrînul școlias / de la capătul promontoriului / smulge mediteranei / peștele prins / cu o undiță mai subțire / ca orizontul". Merită atenție acest Claudiu Iordache.

Foarte aproape de Marin Lupșanu este **Vasile Morar**, care debutează cu ciclul „Porumbul rezemat de sat". Principala deosebire dintre cei doi rămîne faptul că Vasile Morar scrie sonete și recuperează satul mai ales prin obsesia părinților. Versurile lui dau, frecvent, dovada unei neașteptate gingășii, ce împrospătează lumea și o purifică. Tocmai în această gingășie văd calitatea sa de poet.

„Ea bea totuși / cafeaua", scrie **Ioana Pârvulescu.** „S-a răcit / și îi e ca și cum ai întreba-o / tu ce mai zici, ioana...". Ei bine, „ceea ce zice Ioana" salvează prezența feminină din volumul „13 poeți". Structural, autoarea face parte din generația '80 : același univers reic, aceeași tehnică a juxtapunerii observațiilor aparent întîmplătoare. Îi reușesc poemele cuplului, dar există și naivități ridicole, de tipul : „Cum tălpile mele desculțe și vinovate / se ridică gîdilate de respirația covorului / de genele lui ca niște franjuri". Comunicarea senzualității e o chestiune delicată...

Din „prozaismul" practicat la un moment dat de Williams coboară pînă la noi **Vavila Popovici.** Dar coboară rău : ea e foarte sentimentală, în spiritul poeților „filomelei", iar „prozaismul" îi scoate în evidență tocmai banalitatea, ucigînd-o. Prozodia clasică ar fi fost mult mai adecvată aici.

Theodor Purice scrie un ciclu intitulat „Deasupra grupilor cu lei". Pe de o parte, autorul are încă dificultăți la acordul subiectului cu predicatul, iar pe de alta, visează intens la „așternutul reginei Cleopatra / înainte de Cezar". Îi reușesc, însă, imaginile imense, „urieșești" — încît se mai poate spera.

Un epigon al ermetismului lui Ion Barbu este **Ion Ruseț.** Deocamdată, un epigon și atît.

4. Foarte paradoxal, prin urmare, acest volum colectiv de debut. Și foarte ezoteric, din punct de vedere al biografiei debutanților. Despre unii din ei — în special despre Octavian Berindei — merită să știm mai mult. Pentru că, într-adevăr, ar putea reprezenta viitorul.

Radu Comănescu

*) **„13 poeți", volum colectiv de debut, Editura „Eminescu", București, 1988.**

La cine mai sînt manuscrise eminesciene?

Urmare din pag. 1

ritata apoteoză, intenționa să propună posterității Postumele numai după trecerea unei perioade de timp în care patima unor detractori să se fi stins, lăsînd loc cultului (nu atît de lesne instaurat) pentru o poezie atît de frapant nouă încît își subjuga admiratorii impunîndu-le revizuirea, de nu năruirea scărilor de valoare existente.

Dar să ne întoarcem la speranța candidă că mai **sînt** manuscrise eminesciene ce nu au „lucit vederii noastre".

N-am zidit în totul Integrala Eminescu și încă ne hrănim fantezia cu credința în existența și a altor pagini înnegrite cu o caligrafie de diac voievodal. Ne mai trebuie anevoințe (descifrare, interpretare), altele peste cele ce ne-au robit vreme de aproape un veac ? Avem naivitatea să credem că „prețul" Eminescu ar mai putea fi sporit cu ceva, ori vrem să repetăm aventura de a opune, valoric, textelor antume, postumele, cum s-a mai încercat ? Orice rînd rămas de la Eminescu interesează (afirmație ce-l are ctitor pe Iorga) și e inutil să ne lipsim de cel mai aparent neînsemnat semn ce ne vine de la el.

Pînă în urmă cu cîteva luni am fost contemporani cu nobila rîvnă a lui Augustin Z. N. Pop de a stringe laolaltă aceste semne. Și, pornind de la el, îmi întemeiez titlul pus în fruntea acestor însemnări fără ambiții.

În „Întregiri documentare la biografia Eminescu" (1983) profesorul Pop a tipărit o scrisoare a lui Eminescu trimisă Veronicăi Micle de la **Constanța** în 16 iunie 1881 spulberînd ideea că marele poet al mării n-a văzut niciodată marea. Chiar Noica (vezi „Jurnalul de la Păltiniș") o acredita cu oarecare voluptate. De unde i-a parvenit lui A.Z.N. Pop acest mirabil text ? Ne-o spune chiar el într-o, din păcate, prea succintă precizare : „Posesoarea scrisorii care deține și alte documente de familie referitoare la Eminescu a găsit că este necesar a înlesni publicarea acestora, în scopul clarificării unor aspecte puțin cunoscute ale vieții și operei poetului." Și, într-o notă de subsol : „Anna Maria Messeri (Roma) strănepoata Veronicăi Micle, care, cu bunăvoință ne-a pus la dispoziție o copie xerografiată a epistolei constănțene". Atît. Se pun o mulțime de întrebări. Mai trăiește Anna Maria Messeri ? I-a mai trimis lui A.Z.N. Pop și alte documente ? Cum s-a ajuns la acest gest de „bunăvoință" ? Care e adresa romană a doamnei Messeri ? A căutat vreunul din mulții drumeți culturali ce au trecut prin Roma să-i bată la ușă ? Și, în sfîrșit, e prea tîrziu să se mai încerce ceva ?

Iată o sursă. Deci, mai sînt documente (poate și texte literare) eminesciene. E bizar s-o spun, s-o scriu, dar merită să le căutăm în „carul cu fîn" al Europei.

Același profesor Pop, presimțindu-și parcă sfîrșitul, a ținut să le facă publice numele (unora) din persoanele ce i-au oferit date ori documente legate de Eminescu. Să notăm cîteva : Grigore Sturdza (Paris), Maria Ursuleanu (Șerbăuți-Suceava), Radu Miron Bodnărescu, D. Iurașcu, Elena Popovici (Piatra Neamț), Gustav Finklestein, I. Cerkez, Dumitru Constantinescu. Investigațiile lui A.Z.N. Pop au fost făcute „de unul singur" prin truda, farmecul și mai ales pe seama „pungii" sale modeste. Nu s-ar cuveni ca ele să fie continuate, cu mai mult spor și cu mai multă putere de „convingere" de instituții culturale în drept și, cînd e cazul, de atașații de presă de pe lîngă unele ambasade ale României în străinătate ?

La 5 ianuar 1879 Eminescu i-a oferit „elevei" sale Mite Kremnitz un album îmbrăcat în catifea roșie, conținînd cinci poezii scrise de Eminescu, între care și poezia „Atît de fragedă", zice A.Z.N. Pop. Albumul nu numai că n-a dispărut, cum s-au risipit mai toate urmele lui Eminescu ba, el a fost păstrat de Georg Kremnitz, strănepot al Mitei Kremnitz, și oferit Universității din Cluj-Napoca „de curînd". Nu se precizează cînd. Nu știm nimic despre donator. Albumul va fi fiind tot ce deține dintr-un posibil tezaur ? Și de ce donația s-a făcut cu atîta „discreție" ? Eu unul aș fi pus clopotele să bată în turle și aș fi proclamat o sărbătoare a sfintelor cerneluri. Cînd se va tipări Albumul într-o ediție bibliofilă, facsimilată ? E o idee.

Același A.Z.N. Pop, mereu o transcria în 1962, „dintr-o colecție particulară" cîteva amintiri ale unui Gheorghe Bojeicu, fost coleg de școală cu Eminescu la Botoșani : „În April, în săptămîna luminată, joi, am tocmit o trăsură și am plecat la Pașcani cu gîndul de a veni cu dînsul în Iași. În drum, de la Mănăstire la Tîrgu Neamțului, mi-a arătat locul în care pierduse geamantanul, la venirea sa, întovărășit de un sergent". Din nou un geamantan. S-ar putea scrie o Istorie a Geamantanelor poetilor... Ce va fi conținut el în afara puținelor, sărace vesminte ? Terfeloage, desigur. Unde sînt ?

Dacă sînt și cred că mai sînt, ele „împodobesc" zestrea vreunui Te miri cine, înavuțit cu ele cine știe cum și ferindu-le cu avaritia precaută a hîrciogului de lumina meritată : trecîndu-le din generație în generație ca pe un bun transmisibil, ca pe un dulap ori mașină de cusut. Să-i somăm, la început, cu „binișorul" pe acești deținători de zmaraguie și zamfire spre a-i face să împartă cu Obstea tot ceea ce tăinuie acum. Să împiedicăm ieșirea din țară a sfintelor odoare ale spiritului eminescian. Să le întoarcem în țară, de ne stă în putere, așa cum am adus, în lacre de argint, trupul descăpățînat al Brâncoveanului.

Mai sînt manuscrise eminesciene necunoscute ?

Mai sînt.

ERATĂ

● **În poezia „Visul" de Gheorghe Pituț, publicată în numărul trecut al revistei, se va citi, în rîndul 4, inefabil în loc de infailibil, cum a apărut dintr-o eroare tipografică.**

SCRIITORII VORBESC DESPRE PATRIE

Bulevardul soarelui

I

Într-o vitrină muzeistică am descoperit ilustrate din Valea Jiului. Privindu-le, aveam sentimentul că văd imagini necunoscute reporterului. Și totuși, era Valea Jiului, și mai ales orașul meu. Revederea de la distanță are loc seara tîrziu, și cu mult înainte, la capătul pasarelei de la gară, orașul își trimitea avanposturile sale de lumină, în care îmi place să descifrez niște soli ai ospitalității. Deocamdată sînt stîlpii de beton supli, tuburi fluorescente, un bulevard larg, mari spații unde desigur patronează nevăzută vocația proiectanților, un întreg „decor preventiv", dar orașul pe care îl știam nu se vede încă, poate am greșit direcția și așezarea pe care o știusem eu nu e vechea, îmbicsită de fum și cărbune, capitală pe atunci a poluării (pe atunci nu-i ziceam așa), Petroșanii. Nici cînd trec printre primele blocuri, apoi printre altele, decizîndu-mă cu greu asupra direcției, de unde atîtea blocuri, știam doar de un singur cartier foarte modern acum douăzeci, douăzeci și cinci de ani, „Aeroportul" ; acum îl căutam și nu-l recunosc, fusese pe-aici, poate după prima cotitură, nici cînd ajuns într-o piață centrală cu hotel. Casa de cultură, Teatrul de stat — o arhitectură care îmi fură privirea ; nu încetez de-a inspecta o greșeală, o farsă a cuiva, transplantul într-un loc sau o localitate ireală, după cum literatura de anticipație ne demonstrează că e posibil. Dar aici nimic nu e anticipație, decît dacă aș reuși să sar înapoi cei vreo douăzeci și trei de ani și să mă plimb pe niște străzi foarte înguste, suferind de monocromie — și aici monocromia era rugina cărbunelui și prafului — sau printre cele dintîi clădiri moderne ale Petroșaniului, care azi pot fi privite cel mult cu înțelegătoare indulgență, plantate în locul caselor „tip — Silezia", clădiri încă pe atunci morocănoase, greoaie, dominate de minele Dîlja și Livezeni și de Cetatea universitară, atît. Despre multe alte locuri unde revii după o absență îndelungată poți susține, la urma urmelor, că pășești pe o altă planetă, sîntem obișnuiți cu schimbările spectaculoase, aparțin acestei epoci. La Petroșani sentimentul surprizei capătă însă o acuitate singulară, insolitul vine dintr-o răsturnare de principii foarte solid înfipte în natura însăși a lucrurilor. Considerăm Petroșaniul un centru minier cu frumoase tradiții, nimic de spus, o „cetate" a minerității după știuta imagine delimitativă, adică un „teritoriu închis", refuzat marilor metamorfoze, cită vreme ștafeta minerității românesc fusese preluată și dusă atît de departe de Gorj, Vîlcea, Maramureș, sau Anina — acolo da, evoluție incredibilă, simplu de acceptat, zone ale prefacerilor de peste noapte. Aici, unde peste o sută de ani, de tradiție minerească, au impus dimensiuni rigide, mine în oraș sau oraș în mine, simbioză vitală, convietuire de frați siamezi, nici un pas mai departe sau foarte puțin, cetatea nu-și dărîma zidurile fără grave riscuri, aici așadar, întinerirea bruscă părea neconformă cu realitatea, opusă ei. Și totuși...

Petroșani e un oraș-capitală de municipiu, cu aria edilitar-administrativă cea mai întinsă din România. — Valea Jiului este — după știința noastră — singurul loc din lume în care cinci așezări urbane se leagă între ele ca mărgelele în șirag ; bulevardul „Republicii", lung de 42 km. la est și vest ca-ntr-o metropolă — o așezare care erupe, un vulcan a cărui energie se revarsă pe neașteptate planuri. Și nu e vorba doar de metamorfoza exterioară, de Cetatea universitară care domină maiestuos așezarea, dîndu-ți impresia că traversezi vechile centre europene academice, în uniformele seminariștilor care dădeau tonul și plasticitatea peisajului. În Heidelbergul de altădată și în Oxfordul de azi, între parcurile universității Jagelone din Cracovia și în fața Universității Humboldt de pe Uter der Linden, în apropierea Porții Brandenburg, asemenea procesiuni, uniforme ale tinerelii studioase sînt tot ce are orașul mai frumos. Grupurile de tineri cu cărțile sub braț, asemeni unor trofee cîștigate în bătăliile vremurilor de astăzi, coborînd treptele de marmură albă, printre coloanele de arbori coniferi, sau urcînd cărările spre amfiteatrele facultăților miniere, ieșind din tumultul orașului, de la Teatrul de stat „Valea Jiului", Muzeul minerității, Clubul studențesc sau Casa de cultură dau de veste că lumea în care trăim are pasiuni și repere durabile, distincte de la o localitate sau zonă la alta. Saltul spre cultură și civilizație este cu adevărat cel mai spectaculos dintre toate transformările înnoitoare pe care le cunoaște „capitala" cărbunelui din Valea Jiului. După douăzeci și trei de ani de transformări edilitare și sociale, în 1988, numai la Petroșani se află o populație studioasă de peste 36 000 de elevi, studenți, doctoranzi și cursanți ai învățămîntului post universitar. Cetatea universitară a mineritului românesc și-a asumat astăzi aspectul unei așezări polivalente deosebit de complexe : o aulă de 496 de locuri, 19 amfiteatre cu 2 049 de locuri, 9 săli de seminarii, 47 de laboratoare, o platformă pentru mașini miniere, 5 ateliere de microproducție, numeroase cabinete de cercetare-proiectare, săli și terenuri de sport, o bibliotecă cu 300 000 de volume și cămine ce găzduiesc peste 3 000 de studenți. Din 1965 încoace au fost tipărite pe plan național 126 de volume aparținînd autorilor — cadre didactice ale institutului și alte 80 pe plan local ; gîndirea științifică minieră petroșăneană, un adevărat tezaur de valori, se află în peste 35 de biblioteci de notorietate internațională, atrăgînd atenția asupra vitalității școlii românești de minerit, a prestigiului său în lume.

DIN ROTITORUL ZBOR AL COLOANEI FĂRĂ SFÎRȘIT

Se întîmplă la distanță de cîțiva ani să nimerești din întîmplare prin aceleași locuri și să ai sentimentul că s-a săvîrșit ceva colegilor care îți contrazice aducerile aminte. Un autentic patos al progresului multilateral. Tin bine minte — era prin august 1957 — imaginea fostelor „Ateliere centrale" din orașul meu („ACP-ul, cum se mai spunea prin partea locului pe atunci Întreprinderii de Utilaj Minier), aici se produceau „colivii" (ascensoare pentru puțuri), „culbutoare", „vagonete", „transportoare" și piese de schimb pentru utilajele și mașinile miniere. Pe atunci Gavrilă Șomlo, proiectant și veteran al „atelierelor", îmi mărturisea : „Aici, în aceste hale mici și neîngrijite se dinafară, a lucrat și Constantin Brâncuși. E bine s-o știți. Acum douăzeci de ani, la noi s-a turnat Coloana de la Tîrgu Jiu". Sînt amintiri care mi-au cutreierat gîndurile deunăzi, zăbovind în fața unei ilustrate — imagine ce prefigura complexul sculptural al marelui sculptor Constantin Brâncuși, căreia timpul i-a conferit definitiv valoarea capodoperei.

Se spune că istoria este memoria timpului. A timpului trecut. Dar „dosarele" istoriei înmagazinează fapte de mare însemnătate pentru timpul ce a sosit și pentru cel ce va să vină. În iulie 1937, Brâncuși, venit de la Paris, va locui, la Petroșani, în casa inginerului Ștefan Georgescu-Gorjan, din strada Cloșca nr. 2, își va consacra o lună încheiată prefigurării Coloanei infinitului în proporțiile ei de azi. Brâncuși o dorea de două ori mai înaltă, dar inginerul consultant în privința rezistenței materialelor pare să fi recomandat, ca rezonabilă, înălțimea actuală a Coloanei. „Primele zile ale lunii august — povestește inginerul — au fost ocupate de o serie de încercări de stabilire a dimensiunilor Coloanei, pornind de la un anumit modul — sau dimensiuni de bază — a elementului. Brâncuși folosea pentru element și denumirea sugestivă de mărgea. După încercări, care au durat cîteva zile bune, Brâncuși s-a fixat asupra modulul și numărului definitiv de elemente, deci asupra înălțimii coloanei, astfel că s-a putut trece la executarea tiparului de lemn". Au trecut de atunci cincizeci și unu de ani. Revăd hala de acum peste un sfert de veac, de data aceasta îmi dădea o senzație cu totul ciudată. Mi s-a părut că artistul lucrează sub ochii mei, modelînd fantasticul stîlp din care țîșneau lumini. Inginerul șef al uzinei, Nicușor C. Vulpe, e un bărbat încă tînăr, dar felul în care ne face istoria fostelor „A.C.P.", îmi dă senzația că lucrează aici de la începuturi, din „era Coloanei", de pe vremea cînd uzina era „o cenușăreasă" a minerității „producînd mici utilaje și piese de schimb" ; vizita începuse în secția turnătorie care face parte din uzină, dezvăluindu-ne patru sfere roșii, patru cuptoare electrice cu gurile de foc deschise, patru izvoare, la modul propriu de mașterie primă fluidă din care, răcită și prelucrată, se nasc, nici tunuri și nici rachete aducătoare de moarte și pustiu, nu, ci complexe mecanizate și combine de tăiere în abataj, instalații unicat de foraj suitoare, mașini de extracție cu cabluri multiple, de funcționare automată (schip), 34 de tipuri de automatizare, elemente de hidraulică și comandă de toate tipurile. Există astăzi, pentru nevoile producției, nu mai puțin de 6 ateliere de proiectare, unde sînt folosiți cîteva sute de specialiști. Uzina produce în jur de 65 000 de repere, de 8 ori mai mult decît în 1957, însemnînd valoric aproape 1 miliard de lei. I.U.M.P.-ul a devenit o uzină a muncii și creației. Produsele petroșenene sînt cunoscute nu numai în țară, ci pornesc spre Polonia, China, Egipt, Albania, Maroc, Columbia și grija esențială este ca ele să fie competitive, „totul se petrece ca la licitație", ne asigură inginerul, nimeni nu le ia „din simpatie", e vorba de prestigiul nostru, „adică contează valoarea tehnică". Acum cincizeci și unu de ani, proiectarea și construcția Coloanei a durat 60 de zile. Deși specialiștii și meseriașii erau de înaltă clasă, însă condițiile erau vitrege. În multe secții chiar primitive. Dacă ar fi s-o turnăm din nou, în condițiile tehnice de care dispunem după proiectare, ne-ar trebui 18 ore...

Am zîmbit la vederea acelor ilustrate, poposite în acea vitrină de trecere, gîndindu-mă nu fără un sentiment de mîndrie la orașul atît de îndepărtat, și totuși atît de aproape. Plecînd de la acea zi memorabilă, 16 octombrie 1937, cînd pe poarta „A.C."-ului din Petroșani „ieșeau zece care cu cîte patru perechi de boi, venite din Gorj, să transporte la domiciliu elementele Coloanei", în strălucirea acelei zile se află și istoria de înaltă măiestrie și creație a uzinei, ascensiunea ei adevărat miraculoasă a industriei cărbunelui din anii noștri. Am văzut, așadar, de la distanță și uzina „constructoare de uzine subterane" și unde „s-a turnat Coloana Infinitului", pe unde am trecut și acum treizeci și ceva de ani, am văzut ceea ce a fost, ceea ce se face pentru om și măreția lui, și l-am văzut pe Brâncuși, însuși, urmele lui în Piatră și conștiința universală. Și mi-a zis : coloana zămislită acum cincizeci și unu de ani e aceea a dezvoltării, a visului, a idealului, a ceea ce dorea neamul românesc să împlinească — o lume nouă, o lume a păcii. În chip metaforic, setea de cultură și progres, ca o emblemă a unei așezări ce își trăgea pînă mai ieri seva din cărbune, înseamnă polarizarea pe noi coordonate istorice, maturitate și civilizație.

STELELE LUPENILOR NU SE STING

O fascinație mai îndepărtată au fost pentru minerii Lupeniului ilustratele îngălbenite,

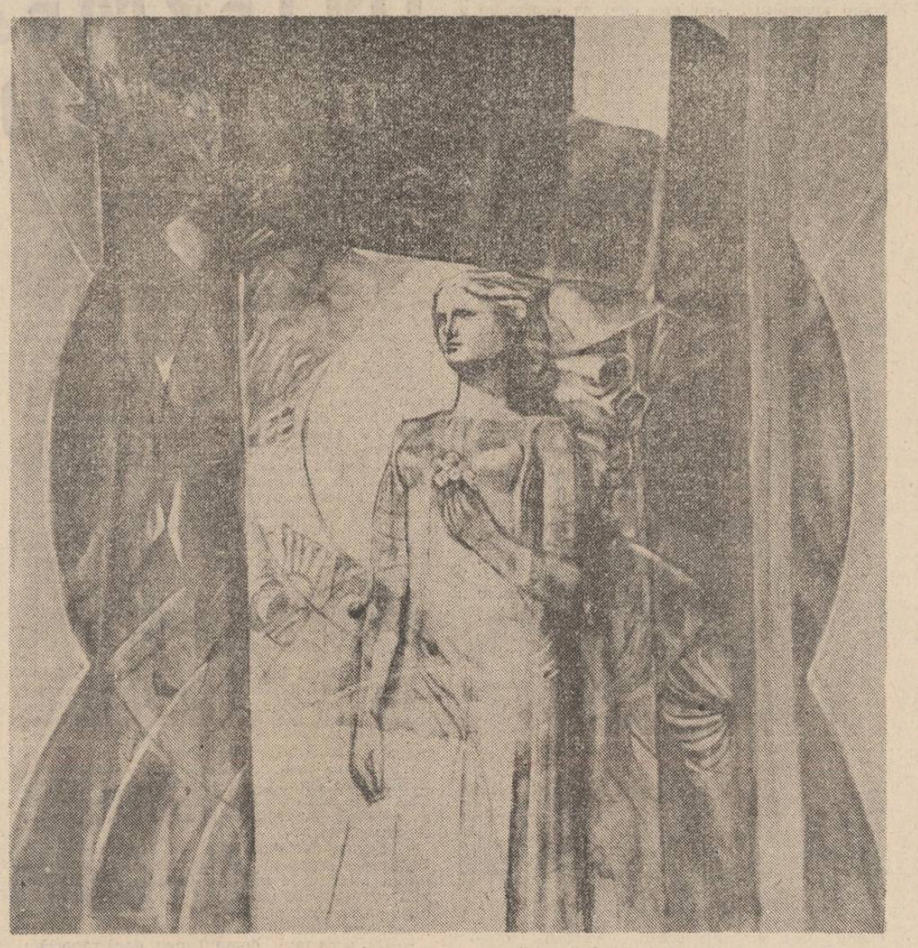

Geta Mermeze: „Sărbătoare"

de-acum șaizeci-șaptezeci de ani ; printre acestea, fără îndoială, au fost turnurile cu roată, schelăria puțurilor de mină, casele de colonie muncitorească, de-o proveniență pe care niciodată n-au încercat s-o identifice, reprezentînd imagini ale așezării de la începutul secolului. Cu vreo treizeci și cinci de ani în urmă, am cunoscut la minele Lupeni cîțiva mineri, care trăgeau cu nădejde la cărbune ; Petru Litean, Alexandru Poboreni, Vasile Feier și alții care nu se deosebeau prea mult de minerii de la începutul secolului ; erau toți slabi, cu fețe dure, aduși de spate, dar mai puternici și mai hotărîți. Conștiința muncitorească, spiritul revoluționar le dădea puteri nebănuite. Într-adevăr, alta e acum viața minerului lupean. Mijloacele de muncă rudimentare au devenit piese de muzeu. „Minele din Lupeni dispun astăzi de cea mai bună dotare tehnică — ne spunea minerul Constantin Popa, cel mai tînăr Erou al Muncii Socialiste, peste 92 la sută din producția minei „vechi" (în 1988 se cifrează la 3,5 milioane tone cărbune cocsificabil) este extrasă din abataje în care operațiile sînt mecanizate total de la tăiere și susținere, pînă la transport. Fiecare abataj dispune de o putere instalată de 325 kW energie electrică și o putere hidraulică de 30 000 tone forță. Adevărate uzine subterane de unde pornesc zilnic spre furnale peste 7 000 tone de cărbune".

Minerul de azi nu mai are nostalgia „caselor ce se înșirau identic, construite după același tipar", pe amintirea unei arhitecturi meschine, triste și mizere, edilii aruncă semințele celor mai îndrăznețe idei constructive. „În anii noștri — spunea Ion Pădureanu, primarul orașului —, Lupenii a devenit o așezare urbană cu economie proprie de circa 3,5 miliarde lei. Dimensiunile la care s-a ajuns sînt de-a dreptul uriașe. În 1944 era o singură mină, trei școli primare, un gimnaziu, 35 de circiumi, 7 restaurante și un depozit de vinuri. Despre ce avem astăzi în orașul nostru practic, nici nu putem face comparații cu nivelul anului 1944. Două mine modernizate (Lupeni și Bărbăteni), Uzina de preparare, Țesătoria de mătase „Viscoza", nouă poștă cu o mie de numere, școli generale, două licee. În acest cincinal celor 11 500 de apartamente și case-vilă (termoficate) li se vor mai adăuga încă 5 200, o Casă de cultură, un cinematograf cu 350 locuri, un hotel cu 200 de locuri, un mare complex cooperatist, casa pionierilor. Pînă la finele acestui an se va finaliza construirea căii ferate electrificate Lupeni-Uricani și noua stație C.F.R. Bărbăteni. Lupenii fiind singura așezare urbană din țară (și din Europa) în care trenul trece prin centrul orașului. Vechiul centru al așezării a rămas un simbol, adevăratul oraș s-a construit din temelii în vadul Bărbăteni. El se înnoiește cu cîte un bloc de locuințe la fiecare paisprezece zile. Dar oricît ar fi de importante aceste realizări în folosul celor care dau țării cărbune, ele nu vorbesc îndestul despre schimbările de aici, despre încrederea și mîndria ce au primit în anii din urmă valențe noi. Pentru asta trebuie să privești oamenii în față, să-i auzi, să-i înțelegi. Faptul că secretarul general al partidului vine deseori aici pentru a sta de vorbă cu minerii despre munca și traiul lor, despre modernizarea minelor, care transformă minerul dintr-un scormonitor de pămînt într-un conducător de mașini, este un fapt care vorbește de la sine despre importanța pe care partidul și statul le acordă acestei armate de luptători cu adîncurile geologice.

Să nu uităm însă realitatea : munca minerului este cea mai grea din cîte există pe vechiul nostru pămînt, mai grea decît ea fiind doar cea dusă dincolo de granițele planetei, în Cosmos. Să nu colorăm inutil realitatea ; străzile din Lupeni nu sînt nici Calea Victoriei, nici Magheru. Au dispărut „petele negre" ce populau așezarea, și acelea din adînc, și acelea, poate nu atît de vizibile, din existența oamenilor cărbunelui. Acesta este Lupenii, o mărgea din marea Coloană fără sfîrșit, încărcat de viață și optimism, expresie a exodului de civilizație, în numele viitorului încărcat de vise și speranțe. Este și rămîne o addendă a prezentului la trecut.

VULCAN, TRANDAFIRI, CĂRBUNE, BĂRBĂȚIE

Pe firul Jiului în sus, trenul își croiește drum spre munți. La numai doisprezece kilometri de Petroșani te întîmpină o altă glorioasă așezare de mineri — Vulcan. Totdeauna am avut impresia ciudată că privit de sus, din avion, orașul de sub Vulcan se aseamănă cu o uriașă caravană de cămile poposind în jurul celei mai frumoase și răcoroase oaze. Aici, la vechea poartă a Severinului și Țării Hațegului, se păstrează două fotografii de o rară expresivitate istorică și socială. Fotografiile au fost făcute în 1931. Mina din Valea Arsului își începe respirația iar locuitorii au luat drumul pribegiei. În pragul iernii, peste așezarea de sub munții stîncoși și abrupți s-a lăsat tăcerea, pustiul. „Cînd tata m-a adus de la Budești, în Valea Jiului, îmi spunea Aurel Birlea, de-acum un bărbat împlinit, voinic, cu o față mereu destinsă, ochi jucăuși și vorbe ca un șfichi de bici, nu aveam decît șase ani. Pe atunci toți minerii locuiau în case tip, construite din linii puține și sărace. Mai toată populația o reprezentau momîrlanii, la ceasul de-acum, după 41 de ani de la renașterea așezării, fiecare locuitor este în felul lui și un ctitor. Aici, în orașul nostru, într-o zi senină de noiembrie, în adîncul pămîntului, în acea „sală de lucru" numită abataj, aici unde se oficiază din zori și pînă în zori ceremonia trezirii la viață a cărbunelui, minerii vulcăneni s-au sfătuit gospodărește cu conducătorul statului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cam ce anume ar mai lipsi pentru ca această meserie a bărbăției și curajului să devină și una a calității umane. Sîntem în locul unde **Minerul de onoare al țării**, secretarul general al partidului, s-a simțit în acea zi de noiembrie 1977, emoționat pînă la lacrimi, minuind manetele primei combine, în suișul ei spre cărbunele dătător de lumină. Din acea zi de noiembrie, minerii Vulcanului și ai întregii țări, și-au înțeles mai bine datoria ce-o aveau de împlinit. **„Dorim ca prin urgentarea mecanizării lucrărilor, prin introducerea utilajelor de mare complexitate** — a spus atunci secretarul general al partidului nostru — **să ușurăm munca, să asigurăm, să îmbunătățim condițiile de muncă în general și, totodată, să asigurăm o creștere mai accentuată a productivității și sporirea producției de cărbune de care patria noastră are nevoie pentru dezvoltarea ei economico-socială.** Așa s-a hotărît viitorul acestei îndeletniciri vechi de milenii pe cuprinsul României.

Dumitru Dem. Ionașcu

Simple povești de dragoste

Anevoie reușește reporterul să rememoreze circumstanțele în care și-a adunat datele ce-au nutrit un text. De fapt, reportajul este, prin el însuși, jurnal. Scris cu sinceritate, el oferă autorului șansa de a-și recompune, din sute și mii de imagini, imaginea propriei vieți. A chema în/din memorie faptele, oamenii și informațiile care s-au topit, la momentul scrierii, printre fraze, asimilate de formulări generalizatoare, înseamnă, de fapt, a-ți sonda propriile sentimente, a-ți revedea gesturile, a retrăi stări, clipe intens polarizate.

Din amintirile unor seri coborîte, mereu mai iute — înspre toamnă — în nopți lungi și reci, covîrșite de ploi rele —, seri și nopți în care luminile de pe macarale vesteau, pînă-n zori, și mai departe, noile întemeieri ale unui cartier (născut pe locurile despre care Brunea Fox spunea că alcătuiesc un soi de sub-periferie a Bucureștilor) ;

din lungile plimbări de-a lungul unei Dîmbovițe care se refuză amintirilor de student mereu călător pe sub sălciile plecate deasupra unor ape întunecite, șerpuind alene, milos ;

din fulgerul unei expresii, auzite pe locul fostei Piețe de Flori — mamă, mamă, dar cum mai crește lumea ! —, subliniind încordarea unei surprize pe care chiar timpurile pe care le trăim ne-o oferă ;

din toate acestea și din încă multe apropieri de sufletul celor pentru care construcția este un mereu cîștigat pariu cu viitorul —

astfel s-a creat puterea de-a izbîndi a unei Capitale a cărei unică speranță era, și este pe mai departe, încrederea în oamenii țării, cei așezați în plin centru al Bucureștilor, spre a naște un spațiu nou, la care privim cu sinceră încîntare.

Astfel s-a născut, într-un tîrziu de toamnă, un text numit „Iubirea de București" —

din credința că fiecare dintre noi își (răs)plătește iubirea de acasă prin speranța apropierii de ceea ce fiii lor și fiii fiilor lor vor fi înțeles din moștenirea pe care însăși viața noastră a durat-o ;

din așteptarea de a ne fi întors mereu proaspăta noastră înțelegere către momentul ales în care viața și iubirea și închipuirea și (iar) așteptarea a ceea ce va fi să devină credința noastră întru mîine

din certitudinea că, martori fiind al nașterii unor noi București, vom fi avînd și puterea de-a ne rosti dorința, căutînd în casele de mîine simboluri ale durabilei trude de azi...

...astfel s-a scris, fără voie aproape, un nou reportaj, din convingerea că, vorba marelui reporter mai sus amintit, „memoria reportajului" este chiar reportajul.

Sigur, în lungul de timp care a marcat și oblăduit trecerea mea prin București, am avut a cunoaște oameni pe care îndrăznesc a-i numi exemplari în ceea ce privește nestinsa lor iubire față de Capitală.

Ștefan Ologeac este maistru într-un institut de cercetare și producție situat înspre ieșirea către Litoral a Bucureștilor. Și-a trecut, omul acesta, vreo două decenii și mai bine de viață alergînd dinspre casă către locul acela, doar de el înțeles, așa cum se cuvine, al muncii temeinice și rar născătoare de erori. Îl întîlnesc zi de zi. E om al Orașului precum sîntem cu toții. Dar el este, întrucîtva, altfel decît noi. Își cunoaște (și recunoaște) munca săpată în tot ceea ce platforma industrială pe care locuiește a produs. E om al Bucureștilor și al performanțelor sale. Nu e tocmai blînd din fire. Și nici nu alege, vorbind cu oamenii, cuvintele care să atingă cine știe ce nuanțe comportamentale, despre cine știe ce savantă punere în scenă a existenței lui de fiecare clipă.

El, acest Ștefan Ologeac — pe care l-am desemnat ca erou al acestui reportaj — este, pînă la urmă, un om oarecare, un bărbat al timpului, tată al unui băiat, Dragoș, care-și urmează părintele în meserie, pricepere și modestie. El, acest Ștefan Ologeac, este, pînă la urmă, omul a cărui apropiere mi-a adus mai... aproape devenirea Bucureștilor, așa cum au mai făcut-o, cu ani în urmă, cei care se străduiau să mute un bloc de la locul său, și, fără ca măcar să simtă locatarii, să mute o mare clădire cîțiva metri mai încolo, în vreme ce gospodinele acelui bloc din Soseaua Ștefan cel Mare își fierbeau fără grijă sarmalele, își spălau rufele și se priveau fără gînd de teamă, ochi în ochi, timp în care locul acela își căuta nouă temelie, așa cum viața fiecăruia dintre noi caută să-și afle un tot mai statornic reazem pe planeta aceasta a spaimelor și neîncrederilor în mîine.

Cîți alți și alți oameni nu mi-au oferit șansa cunoașterii unor București în plină devenire ! — minerii Văii Jiului veniți pentru a fora kilometrii de metrou pe care noi îi parcurgem cu nonșalanța celui care s-a deprins cu traseul subteran, muncitorii Aradului, constructori ai vagoanelor care ne poartă continuu pe sub locurile cărora ne-am dăruit tinerețile...

Astfel — din întrebări și frînturi de răspunsuri s-au așternut paginile cărora le-am spus — fără sfiicîune, convins că rostesc adevărul propriei-mi fărîme — *iubirea de București*. Astfel — din dialoguri destinate (poate) prematurei uitări, din imaginea semenilor ce mi-ar putea furniza datele de viață ale unor viitoare personaje de roman, din siguranța pe care mi-o dă participarea la nașterea unui oraș nou pe temeliile a ceea ce am admirat odinioară, chiar făr' de discernămînt...

Din toate aceste fișe s-ar mai putea naște un reportaj. Reportajul unei stări de spirit. Al siguranței în dreptatea gesturilor pe care le comitem în fiecare secundă. Al dreptului la eternitate pe care-l cere secunda aceea...

Iubirea de București este, la urma tuturor urmelor, iubirea de revoluție — în înțelesul adînc și larg pe care-l acordăm acestui cuvînt mult vămuit de înțelesuri. Este iubirea de om și, mai ales, iubirea de omul care clădește, așezînd între sine și viitorime zidurile de neclintit ale forței sale de-a visa.

E dimineață. București. Dimineața, ca anotimp... Existențele noastre — ca simple povești de dragoste dintr-un anotimp perpetuu al Capitalei noastre.

Dan Mucenic

Poeme de EUGEN EVU

Imn patriei

Mă-ncred în bunii tăi auguri, Lumină
care prin veac de-aici mă definești
sub clarul înstelării care-alină
dorul etern al firii românești

Mă-ncred în tine, țară ce ne scrie
de mii de ani cu grîul pe coline
sub pîinea lunii pe-nflorată iie
cel mai curat destin și-ntru bine

Mă-ncred în omenia tutelară
și-n doinuirea noastră către lume
și ca un plug iubirea ta mă ară
să aflu astfel nemurirea cum i-i

Mă-ncred în doina dăinuirii noastre
și-n cugetul păstrînd copilăria
din dimineața cu priviri albastre
a maicii noastre sfinte, România

Mere roșii

Livezi cu-acoperișuri dulci de mere
Coline zugrăvite-ți ies în cale
Mulate-n roșul lor de limpezi sfere
În pragul scuturării-autumnală

Soarele serii leagănă ghirlande
Rotindu-le spre vămile de brume
Ca niște sacre, ultime ofrande
În zori rostogolindu-se spre lume...

Poetul către Patrie

Sub tremurul de crin deschis al mîinii
Memoria (un lan de in) tresare
Cînd scutur chipuri de martiri luminii
Sorbindu-i adjectivele din floare ;
Nedesflușitu-i faguri-n cuvinte
își picură esența și transpare
prin arșițele-aducerii aminte
taumaturgic, întru vindecare...
Dă-mi, zee, harul din cărturărie
a geniilor faste și augure
cu foșnetul de hartă să mă-mbie
și zvonul milenar dinspre pădure
Să-ți merit întru Neam investitura
topind în herb heraldic imn curat !
Restituindu-i patriei făptura
și însutit să-i dau din cît mi-a dat...

Lumină de Hațeg

Cu lumină de Hațeg să scrii
miruită în miere și-n grîne
aburind cu mireazmă de vii
avînd gustul arhaic de pîine

Cu lumină de Hațeg să spui
respirînd-o din tulnic de tei
de la Densuș cînd flori de gutui
se aprind sub copite de miei

Cu lumină de Hațeg să vezi
în adîncul istoriei noastre
cu sineală de nori din livezi
zugrăvită-n icoane albastre

Să te speli cu această lumină
prin cuvînt în tezaur șoptit
și în suflet cînd ciutura-i plină
gînd descult să alergi, fericit

pînă treci cu lumina-n lumină
peste vămile-acelei lumini
să atingi la izvor o fîntînă
și să pleci cu izvorul în mîini...

Euritmii

Terase cu clerchini în tremurarea
Pieziștelor amurguri cu albine
Pe care suie ciclică rumoarea
Pădurilor ce se retrag în sine

Voi, zei natali nedesfrunziți și încă
Trăind în porți de lemn și în pridvoare
Ca frații voștri cățărați pe stîncă
Iernînd prin veac cu vîrfurile-n soare

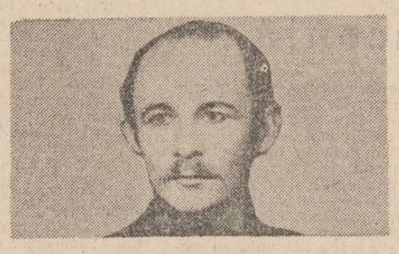

Solemne vetre ale contemplării
Acolo-n munții cugetînd cîmpii ;
Cu brațele deschise-n faptul serii
Vă recuprind, sorbind euritmii.

Limba Română

Culori muiate-n licăr de scumpie
prin sate românești albind sub lună
cînd primăvara cu-nflorată iie
se-ntoarce la logodna ei străbună

Culori mănoase, — oraculare hore
zvîcnind pe arăturile culcate
sub cerul frunții, unde un izvor i-i
deschis etern întru eternitate

Culori muiate-n licăr de scumpie
a contemplării patriei și-a firii —
Eu vă sărut și gust din veșnicie
arhaic leac întru tămăduire...

Parînguri

Finețe blonde, pagini smălțuite
cu floare de viscarie purpurie
dumbrave-n umbre dulci învăluite
de brebenei. Tiparniță ce-adie
cu-aldinele brîndușei. Mii vitralii
culcate-n inul tulnicelor verii
și-n prunduri luna-ncinsă în podbeal i-i
ca o mireasă-n flama luminării...
Mesteceni hierateci suie-n jar
de pădurete brize. Melodioase
claviaturi de carpen și arțar
scoruși cu singe tînăr. Lăcrămioase
ghirlande cu mălini. Drimoc-pojar
și ierbi ca blana ursului din vară
Cățărători mojdreni țesînd umbrar.
sub liliac mulat în miere clară...
Să dormi sub cer adulmecat de stele
pe pănura sălbatică și moale
cînd vîntul ca un ropot lin de miele
țese urzeala nunții vegetale...
Păstorii de albine din paringuri
domnesc aici în fastă nesmintire
prin doine liberi, niciodată singuri,
pe munții rămuroși visînd coline
Asemeni lor sub faguri cosmici, seara,
citind pe cer puzderia de muguri
să-ți legeni ființa contemplînd povara
eternității, sub stelare pluguri...

florea burtan

Întrebări

Oare se poate scrie cu trandafiri pe ușă
Numele tău cînd vara trece în vechi caiești ?
Cînd vorbele uitate sînt palidă cenușă,
Cînd visul te visează frumoasă precum ești ?

Dă-mi mîna ta de rouă să-ți pun din nou inel,
Deschide iarăși poarta grădinilor de miere ;
Vezi, timpul se rotește în veșnic carusel
Și de te strig, se-aude un munte de tăcere.

Rămîi mereu frumoasă, rămîi și nu-mi răspunde,
Pe ape de tăgadă trec lebede de fum,
În ochii mei albaștri tîrziul se ascunde
Ca un salcîm în floare în propriul său parfum.

Oare se poate scrie cu trandafiri pe stele
Numele tău cînd vara se mistuie-n ferești ?
Cînd vorbele rostite par aripi paralele
Și-abia de mai cutează să-ntemeieze vești ?

Rămîi mereu frumoasă, dă-mi mîna să îți pun
Inel de lună nouă, inel cu bob de miere ;
Vezi, timpul se rotește în carusel nebun
Și de te strig, răspunsul e-un munte de tăcere...

Poem șoptit

În această seară, cît aș vrea
Să-mi deschidă ușa o femeie tristă,
Să-mi aducă-n taină rămuriș de stea
Și o floare rară strînsă în batistă.

Să-i vorbesc de mine pînă către zori
Ca despre o casă cu pereți de rouă,
Nimeni să nu știe c-am rămas datori,
Împărțind nimicul, fără rost, în două.

Umerii să-i mîngîi, să o cert frumos
Că prea zăbovește pe albastre drumuri,
Că uitasem, iarăși, ceasul neîntors
Și de-aceea ninge, vara, cu parfumuri.

Și de-o fi să vină în această seară,
Și de-o fi să plece, singură și tristă,
Am să nărui totul, pentru-a cîta oară ?
Și-am să cred, desigur, că ea nu există !

Scrisoare

Ce mai faci ? Nu te-am văzut demult,
E noapte și aud cum trec cocorii ;
În gîndul tău aș vrea să mă ascund,
Împovărat de stele iluzorii.

Ce să-ți mai spun ? Îmi este dor de casă,
De mîna ta crăpată, ce mîngîie
Tăcerea mea înaltă și frumoasă
Și clipa trecătoare și tîrzie.

Poate ți-e somn, poate ai vrea să ai
În bătătură umbra mea concretă,
S-o primenești și să o duci în rai
Într-o fragilă, candidă șaretă.

E frig în lume, maica mea de fum,
Departe ești și stai înlăcrimată
La poarta de miresme dinspre drum,
Cu gîndul la dogorile din vatră.

Despre ce fac, nu întreba nimic,
Sărută-mă cu sufletul pe frunte,
Tăcerea cade, iată, pic cu pic,
În spațiul torturat dintre secunde.

Aș vrea să-ți scriu, dar mîna mă refuză,
Aș vrea să te visez, a cîta oară ?
Dar chipul tău s-a preschimbat în frunză,
Îmbătrînind, și-ncepe să mă doară...

Cantilenă

Azi, străzile pe care tu treceai
Cu chipul zdrențuit de-atîta rai
S-au colbuit, iubito, de ninsoare
Și de uitate stele răbdătoare.

Și-acel incendiar și alb parfum,
Blînd scînteind pe creanga de salcîm,
S-a scrumuit și nu se mai repetă
Decît pe-o altă fragedă planetă.

De mai cutez, iubito, să te strig,
Se-aprind în mine păsări mari de frig
Și de te-adun din întîmplări frumoase,
Mă simt străin în toga de mătase.

De te aștept și nu îmi dai de știre,
În mine cad nămeți de risipire.
Azi, străzile pe care tu treceai
Ard mohorîte dincolo de rai...

stelian gruia

INTERMEZZO LA GAUDEAMUS

trebuie pornit de la premiza, domnule elev, că Jora Mălăilă, dascălul de chirilică de la școala superioară de cantori, este un dobitoc sinistru. Vita asta încălțată depășește cu mult apogeul oportunismului, plasîndu-se undeva, între canalia balcanică și tembelul rostogănesc provenit din animalul acela ciudat cunoscut sub numele de homo austriacus. Asta așa, cînd ne exprimăm cît de cît civilizat, pentru că în alte medii sociale, un asemenea specimen nici nu are nume, fiindcă atunci cînd este arătat cu degetul, gestul acesta primitiv este însoțit de un scuipat și basta. Atît doar că, dacă insul își depășește aria existenței dîndu-se la imixtiuni, o încasează peste bot, grosolan cu pumnul sau cu dosul palmei. Dar încearcă să faci așa ceva cu nenorocitul despre care veni vorba — se risipește. E prea fragil, domnule elev.

— Nu înțeleg, Prințe, de ce te preocupă tocmai individul acesta lamentabil ? îmi exprim nedumerirea cu voce calmă, nădăjduind într-o schimbare a subiectului discuției.

Nădejdea se dovedește zadarnică.

— Probabil că i-aș fi ignorat existența, îmi întoarce replica Prințul Constantin, dacă n-ar exista niște amintiri dramatice, care înjosesc întru totul noțiunea de dascăl, domnule elev. Dumneata poate că nu știi, dar năzdrăvanul despre care-i vorba, după ce și-a terminat seminerii, s-a pripășit un timp pe la agie, nesfiindu-se chiar să poarte straiele alea găitănate. Dar asta, treacă-meargă. Au fost mai mulți, chiar dintre cei mai onorabili, care s-au băgat la găitănați pentru cea de-a doua simbrie. Unii dintre ei se perindă și azi pe sub ochii noștri...

— Îmi face impresia, Prințe, că încurci epocile. Te-ai întors cam mult cu privirile îndărăt...

— Eu nu încurc nimic, domnule elev. Nu uita, te rog, că eu nu măsor timpul cu postața...

Dar să revenim la dascălul de la școala superioară de cantori. Spuneam că marele păcat al ipochimenului nu-i straiul găitănat al agiei. Altceva l-a făcut detestat și arătat cu degetul, domnul meu.

Înainte de a desluși buchiile la școala de cantori, Jora Mălăilă a fost trimis la Sfîntul Munte să învețe din scriptură. A locuit într-o chilie scobită în buză de prăpastie, unde călugării se trăgeau unul pe celălalt cu hîrzobul, of Doamne, de s-ar fi rupt funia cînd îl trăgeau pe cel despre care vorbesc, școala superioară de cantori ar fi astăzi de-a dreptul fericită. Funia nu s-a rupt, Mălăilă și-a făcut ucenicia la un călugăr de origine iudaică, botezat în copilărie de niște hagii și cînd s-a întors — furtună și pîrjol. Cel puțin așa credea el. Sînt sigur că de la prima intrare pe poarta școlii, Mălăilă a folosit parul și invectiva.

N-a existat dascăl căruia să nu-i găsească vreo pricină. Micile abateri de la canon erau privite cu lupa și ridicate la nivel de trădare națională.

Și uite așa, de la un cap spart la altul, sinistrul personaj a ajuns să se cocoțeze pe fuscheiul de sus al scării dăscălești, dîndu-se mare și deștept în tradiția vechilor minuiri de par. Și, deosebit de atent la direcțiile din care se anunțau vînturile, istețul a reușit să se mențină pe fușchei.

A îmbătrînit, i-au căzut dinții, i-a încărunțit părul, iar el mai face încă vocalize și mînuie parul. Și cît s-ar părea de paradoxal, dar încă lovește tare...

— Dar nici cu dăscălimea nu mi-i rușine, Prințe, intervin eu dînd din cap a lehamite. Un conglomerat de mediocritate lașă. Cel puțin așa se comportă... Detestabilă comportare...

— Nu este așa, domnul meu. De ce să dăm asemenea calificative dizgrațioase unor oameni onești, care-și fac cu sîrg meseria și care detestă emfaza, lăudăroșenia și demagogia politică. Cei la care te referi dumneata, domnule elev, fac parte din familia oamenilor cinstiți.

— Cinstiți, cinstiți, Prințe, dar atunci cînd acești oameni favorizează plutirea la suprafață a canaliei, sensul pozitiv al cinstei se pierde. E chiar atît de greu să iei obrăznicătura de urechi și s-o pui la colț, pe grăunțe, Prințe ?

— Dac-ar fi atît de simplu, domnule elev, atunci perfecțiunea ar crește sub ochii noștri, aidoma aluatului din covată. Dar ce te faci cu stăpînirea și cu pumnul Siguranței care amenință creștetul fiecăruia. Alături de Siguranță stau cameleonii de sorgintea lui Jora Mălăilă, și care, oricît ar părea de incredibil, devin cu timpul stîlpii de nădejde ai stăpînirii.

— Totuși, Prințe, mi se pare că-i dai prea mare importanță acestui caraghios cu pretenții de lider. Dacă ne uităm puțintel dintr-o parte, insul nu-i altceva decît un păduche...

— Un păduche, domnul meu, dar un păduche mult mai nociv decît miriapodul infect. Adu-ți aminte ce-au pățit dascălii Costică Bordei și Dele Argeșan, oameni cu mare prestanță între dăscălimea duhovnicească. Scrierile lor au devenit materiale de bază în școlile de cantori de la noi și de-aiurea. Dar asta pînă să se întoarcă Jora Mălăilă de la Sfîntul Munte. După funesta întoarcere, dascălilor pomeniți li s-au luat orele și pe baza invectivelor politice au fost aruncați la periferie. Văpăiosul dascăl, școlit de ovreiul botezat, de pe atunci își croia drum spre Academia Mihăileană și nu dorea să aibă concurenți. Or, cei doi aveau toate șansele să ajungă la Academie înaintea lui.

— Da, Prințe, ai dreptate. Și Costică Bordei și Dele Argeșan sînt savanți în materie, îmi adaug părerea la cele spuse de interlocutor. Între învățăcei ei se bucură de mare faimă.

— Faima, domnule elev, vine de la talent și muncă, dar și de la cinste. Toate acestea fac din omul de la catedră un etalon și învățăceii sînt în stare să deosebească un dascăl veritabil de o muhaia lamentabilă, pusă pe făcut carieră cu orice preț.

Dar omul nostru mai are și alte bube în creștet, domnul meu. Jora Mălăilă este și un delator odios. Pe mine m-a dat pe mîna poterei încă înainte de a se îmbrăca boierii din Principate în haine europenești. A dus pîra unde trebuia și m-au pus în fiare.

— Probabil că asta te face, Prințe, să te-mpiedici la fiecare pas de insul ăsta insipid, îl întrerup, zîmbindu-i insinuant. Altminteri n-ar fi de înțeles iritarea și insistențele.

— Privești lucrurile unilateral, domnule elev. Insul insipid, cum îi zici, e privit de mulți oameni ca un caraghios care, în aspirațiile sale de a ajunge la Academie, își face loc cu coatele, provocînd înghiontiri fără repercusiuni prea grave. Dac-ar fi așa, atunci într-adevăr nu merită să-i declinăm atît de des numele. Numai că, din păcate, insul este cu mult mai nociv decît se presupune. Prin exemplul său el creează o adevărată pătură de ipochimeni, care sub obrocul capsomaniei își ascund ferocitatea. Pentru că, domnul meu, zîmbetul aparent inofensiv al lui Mălăilă poate oferi liniște doar canaliei patentate și naivilor. Cu zîmbetul multștiut el preia toate manevrele stăpînirii, încuviințîndu-le la îndeplinire fără să crîcnească. Pentru el, totul este logic și binevenit. Încearcă, domnul meu, să te abați puțin din coordonatele preconizate de stăpînire și asupra dumitale o să cadă cu răpăit de grindină țipetele de scapet ale potlogarului cărunt.

Asta, în cazul cel mai fericit, pentru că el te poate da pe mîna Siguranței cu o candoare de parcă te-ar trimite la o petrecere cu lăutari. Iar dacă i se atrage atenția, cu vorbe bine cîntărite, se înțelege, că întreprinderile sale pot avea urmări fatale, îți servește justificarea pe tavă, garnisită în majoritatea cazurilor și cu lungi disertații despre motivele care au determinat stăpînirea să intervină și că în fapt nu-i vorba de crimă ori de brutalitate oarbe, etc.

Și uite-așa, stăpînirea mai face un pas pe calea terorii, iar detestatul dascăl de la școala superioară de cantori se vede și mai aproape de jîlțul academicesc. Și nici asta n-ar fi la urma urmei latura cea mai odioasă a existenței ahotnicului de jîlțul cu pricina.

★

Mălăilă și cei lipsiți de scrupule ca el, ferecați în egoismul lor bicisnic, au dus țara pe marginea prăpastiei. Da, da, domnule elev, toate relele se trag de la Mălăilă ăsta văzut într-o suprapunere de oglinzi. Cine crezi dumneata că ne-a băgat în războiul ăsta scîrbavnic ? Cîinele roșu, vei zice, ori zugravul de la Berlin. Dar ăștia în ce se proptesc, domnule elev ? Nu cumva puterea celor doi se sprijină pe spinările încovoiate ale acestor patrioți fără scrupule ? Aud ?

— Prințe, dar dumneata dai acestui cap pătrat niște proporții enorme, pe care la urma urmei nici nu le merită ! Chiar crezi că mă poți convinge că un găinar poate pune în mișcare angrenajul politicii de stat în direcțiile pomenite ? Cam prea mult, Prințe...

— Da, prea mult, domnul meu, dacă raportăm cele vorbite la aria de acțiune a unui singur individ. Numai că noi deseori uităm că toți găinarii de felul lui Mălăilă fac front comun, constituindu-se într-un mastodont care strivește totul. Asupra acestui Mălăilă colectiv mi-am îndreptat privirile, domnule elev, încercînd să-i determin nocivitatea și nu existența singulară a caraghiosului cărunt, care de cîte ori are ocazia pozează în atoateștiutor.

Tapiserii de Maria Mancaș

Îmi dau seama că polemica cu Prințul Constantin n-are nici un sens. De fapt portretul demagogului Mălăilă a fost zugrăvit în toate trăsăturile sale esențiale, încît detaliile mai puțin semnificative mi se par inutile. Probabil că și Prințul gîndește la fel, deoarece scoate o țigară din tabachera de argint, aprinzînd-o cu bricheta confecționată dintr-un cartuș. Trage două fumuri adînci, apoi se întinde din nou pe patul de cetină improvizat în poiana de la poalele muntelui. Alături, pe iarbă, se află pistolul și boneta de vînător de munte. Mai trage de cîteva ori din țigară, apoi Prințul leapădă de pe el tunica cu epoleții de sublocotenent și o așează lîngă bonetă.

Mă uit la Prințul Constantin și frumusețea lui mă înfioară. De cîte ori își întoarce privirile spre mine simt că ochii azurii mă încălzesc. Apoi îmi dau seama că părul negru i-a încărunțit pe la tîmple, iar fruntea albă și înaltă nu mai este netedă ca în cîntec. Peste tăcerea noastră cade din cînd în cînd foșnetul pădurii și la un moment dat mi-i ciudă pe vraiștea din mintea mea, pentru că nu știu ce să-l mai întreb. Prințul parcă mi-a ghicit fisticeala și surîde din cînd în cînd a condescendență.

— Am auzit că ai dezertat de pe front cu tot cu pluton, Prințe ? vorbesc fără să cuget, iar cînd îmi dau seama de cele spuse, simt cum mi se aprinde sîngele în obraji.

— Și ce te miră ? vine răspunsul Prințului Constantin de parcă s-ar fi așteptat la această întrebare. Doar știe fiecare dintre oamenii care s-au interesat de viața mea că mie nu mi-a plăcut niciodată să fiu minat de la spate, indiferent de cine s-ar fi aflat îndărătul meu. Cu-atît mai mult, n-am catadicsit să-mi conduc plutonul la moarte de dragul lui Adolf ori a Cîinelui Roșu. Eu, domnule elev, n-am fost niciodată slugă în lunga mea viață. Și dacă n-am fost în civilie, cum aș putea să accept așa ceva în ipostaza de chemat sub arme ? De fapt, nu-i prima oară cînd spăl putina de pe front. Am făcut-o și în Principatele de odinioară și mai încoace. Ce-i drept, înainte vreme, cînd vedeam că războiul n-are nimic comun cu dreptatea, dezertam de unul singur. Acum am luat și plutonul după mine. Poate că nu-l luam, dacă s-ar fi dezis de mine măcar un ostaș... Și am să-ți redau în amănunt cum s-au petrecut lucrurile, dar înainte de asta, aș vrea să-ți povestesc, domnule elev, cum s-a petrecut dezertarea din războiul celălalt.

Eram în armata chezară-crăiască, domnul meu, chemat să apăr perciunii lui Franz Josef, zis Cataramă. De data aceea plutonul meu se compunea din bosneci și din gura lor auzeam zilnic numai înjurii la adresa atotputernicului bărbat. Dar mai important era pentru mine faptul că, de cîte ori avea prilejul, bosniacul se făcea nevăzut. Și prilejuri cîte vrei în pozițiile noastre de munte. Așa se face că într-o zi am rămas singur, fără pluton. Am repetat și eu înjurăturile bosniecilor, dar pre românește și am trecut la italieni. Fără nici o remușcare !

— Probabil că și relieful a fost prielnic, Prințe ? întreb eu entuziasmat de hotărîrea interlocutorului.

— Muntele îți oferă prilejuri la fiecare pas, domnule elev, îmi întoarce replica Prințul Constantin, întinzînd mîna spre exemplificare către șirul de creste ale Obcinilor. Nu-i nici un fel de eroism în treaba asta. Ba din contră, miroase a lașitate... În momentul acela eu nu mi-am făcut procese de conștiință. Înfometat, cu buzele crăpate de sete, m-am furișat printre stînci, pînă am dat de o văioagă, prin care m-am strecurat pînă dincolo de pozițiile italienilor. Apoi mi-am urmat drumul către localitatea ce se vedea la poalele muntelui, fără să țin seama de șirurile de italieni care urcau potecile, îndemnîndu-și măgarii încărcați cu muniție și hrană.

Treceam pe lîngă ei în uniformă austriacă, înarmat și cu decorațiile pe piept. Nu m-a băgat nimeni în seamă. Ba mai mult, un mînător de măgari mi-a cerut o țigară, i-am oferit-o și mi-am aprins și eu una. Omul a plecat cu măgarii lui, iar eu mi-am văzut mai departe de drum.

Ajuns în sătucul de la poalele muntelui, mi-am dat seama unde era comandamentul italian după numărul mare de soldați adunați în jurul unei case. Am trecut printre soldații respectivi și fără să-mi zică nimeni nimic, am intrat în clădire. Aici am explicat unui ofițer italian că sînt sublocotenent austriac și că vreau să mă predau. Doamne, ce ochi a mai făcut italianul. Într-o clipită mi-a pus pistolul în piept într-un tremur de om care a cîștigat o sumă importantă la loterie. Ceilalți mi-au smuls decorațiile și epoleții aruncîndu-le cît colo, apoi făcînd o gălăgie infernală au început să-și adjudece captura, adică pe mine, care stăteam cu mîinile în sus și mă stăpîneam să nu mă pufnească rîsul. Caraghioslîcul pornea de la faptul că în jurul centurii aveam un șirag întreg de bombe pe care eroii gălăgioși nici nu le-au luat în seamă. Or, în orice clipă puteam să-i fac puzderie...

Abia după ce și-au stabilit meritele fiecăruia în capturarea prețioasă pentru ei, după cum mi-am dat seama, m-am descins rîzînd și am aruncat centura cu bombele într-un colț de cameră. Speriați, italienii se priveau în tăcere, pricepînd situația în care se aflau. Aflînd după cîteva minute că sînt român, iar au început să se lamenteze, de data asta copleșindu-mă cu gratitudine de parcă ne-am fi cunoscut de cînd lumea... „Geantă latină", domnule elev. Mi-au pus în față un coș cu pîinicile calde din care am mîncat cu lăcomie pînă am simțit că-mi pocneau tîmplele. Apoi a început alt chin. Dureri în măruntaie, de credeam că mi-a venit sfîrșitul. Mă zvîrcoleam ca un pește pe tigaie, iar italienii, eroii aceia care-și adjudecau victoria asupra mea, îmi storceau lămîi în gură, silindu-mă să înghit groaznica acreală.

★

Dar curînd, idila cu cei patru eroi care m-au capturat în sătucul de la poalele muntelui s-a terminat și eu, împreună cu alți prizonieri, am fost îmbarcați într-un tren rudimentar și am tot călătorit pînă am ajuns în Sicilia. Aici muncă, sudoare și boli de tot felul, domnul meu. Dar peste toate trona dorul de locurile natale. Cînd îmi trecea prin minte cîte o priveliște din cele pe care le vedem acuma, îmi venea să urlu de durere. Ne mai ogoiam cu gîndul că dezastrul se apropie de sfîrșit și că în curînd fiecare din noi o să se îndrepte spre multdorita vatră. Amăgeli de om naiv, domnule elev, pentru că dezastrul se întindea ca o pecingine pe tot continentul...

Acolo în Sicilia, am primit de cîteva ori permisie să vizitez Palermo. Zic permisie, pentru că noi, românii, umblam liberi, fiindcă italienii erau siguri că n-aveam nici un chef să ne întoarcem la zupa cu chimen a lui Franz Cataramă... Am fost, zic, de mai multe ori la Palermo și am găsit mormîntul lui Bălcescu, domnule elev, unde de fiecare dată puneam flori și îl blestemam în gînd pe Jora Mălăilă, domnul meu. Pentru că oricît ți s-ar părea de paradoxal, trebuie să știi că martirul nostru național a fost minat pas cu pas către groapa aceea comună de sinistrul dobitoc, actualmente profesor de chirilică la școala superioară de cantori. Sub masca onestității și a realismului politic marele visător a fost trădat și gonit din cuibul său, preconizîndu-i-se sfîrșitul de la început. Totul s-a făcut cu sînge rece și cu un calcul amănunțit al profitului suprem.

Ce să facem cu vizionarii ? părea a zice Mălăilă. În afară de faptul că agită într-un cadru incipient spiritele, nu mai folosesc la nimic. Sînt un balast în elita socială și cu cît te debarasezi de ei mai repede — cu atît mai bine. Și l-a minat spre groapa comună, iar el, Mălăilă, s-a ales cu un post de ministru în toate guvernele. Așa că înțelegi matale de ce profesorul de chirilică apare în vorbirea mea în contururi și culori dizgrațioase. Pentru că acest monstru moral mă obsedează la fiecare pas, domnul meu. Sînt sigur că inexistența lui Mălăilă ar fi grăbit emanciparea țării cu cel puțin un secol mai devreme, domnule elev. Dar cine știe pentru ce păcate ne-a pedepsit Pronia. Și asemenea pedepse se îndură, pentru că acest rău care întoarce lucrurile pe dos se naște, crește și acționează chiar sub ochii și ocrotirea noastră, ba uneori e hrănit cu tot devotamentul celor care suferă. Așa că, domnul meu, pedeapsa ne-o merităm pe deplin.

— Și cît ai stat în Sicilia, Prințe ? îl întreb profitînd de momentul de tăcere în speranța că narațiunea se va plasa pe linia palpitantă a faptelor și nu va bate pasul pe loc în tot felul de divagații de ordin politic, istoric și sentimental.

— Nu prea mult. De-acolo am fost duși în Albania să construim o cale ferată. Noi, românii, umblam și aici ca și în Sicilia fără santinele după noi, cerîndu-ni-se doar să ne ducem lucrul la bun sfîrșit. Apoi după ce-a intrat și România în război, ne-au dat drumul, domnule elev, preconizîndu-se de către cei ce ne-au ținut în captivitate, că ne vom întoarce să ne eliberăm și să ne unim țara. Și așa s-a întîmplat, domnul meu. Cei cîțiva români care ne aflam în Valona albaneză am pornit-o pe jos spre țară și după trei săptămîni am îmbrăcat uniforma armatei române. Toată povestea asta poate că nu și-ar fi găsit locul în convorbirea noastră, domnule elev, dacă n-ar avea și un clenci semnificativ.

La urma urmei toți cei apți de luptă au pus mîna pe arme și au făcut să ne fie țara țară. Numai că această luptă nu s-a desfășurat într-o armonie perfectă a nucleului național. Au existat și ciurucuri care, chiar dacă nu s-au pus de-a curmezișul atunci, au dat bir cu fugiții. Unul din ciurucurile pomenite mai sus a fost și Jora Mălăilă, domnule elev.

Înaintea luptelor de la Mărășești l-am găsit pe Mălăilă într-o frumoasă uniformă de căpitan făcînd temenele unui general de proveniență aristocratică, zaharisit și imbecil, care îl ținea pe profesorul de chirilică pe lîngă el pentru că știa țipurituri. Dar curînd, ahotnicul de strigături cîntate a dispărut fără urmă, iar el, Mălăilă, s-a văzut în situația de a pleca pe front în linia întîi. Și cum să lupte un homo austriacus cu știute vederi filo-germane împotriva lui Makenzen ? Așa că, bineînțeles, a făcut ceea ce făceau toate lichelele timpului ; și-a dobîndit o banală cufureală, care a fost declarată contra cost dezinterie și Jora Mălăilă a dispărut din controalele armatei române. În schimb a apărut în cohorta patrioților de după război, bătîndu-se cu pumnul în piept și declarînd cu nerușinare, de cîte ori avea prilejul, că victoria de la Mărășești i se datorează lui. Ba chiar a publicat și o cărticică de Cîntece de rezbel, tipărită la tipografia mănăstirii sfîntului Ioan din Suceava, pe care le înjură toată lumea cinstită, domnule elev.

— Cunosc placheta, Prințe, mai încerc să-l abat de la posibilele interpretări de ordin literar. Mi-a dat-o un călugăr de la Sfîntul Ioan. E declarativă și seacă...

— Valoarea plachetei mă interesează mai puțin, domnule elev. N-au decît s-o comenteze criticii literari. Ți l-ai închipuit vreodată pe dobitocul de la școala de cantori în ipostază de erou cu merite deosebite pe zonă ? Hai, spune, ți l-ai închipuit năvălind asupra dușmanului ?

radio-tv

rtv

Adolescență

Plăcută și tonică emisiunea de sîmbătă seara, **Tinerețea la rampă**. Ca scrisă de-o mînă proaspătă și binevoitoare, ca gîndită de-o minte căutătoare, iscoditoare. O emisiune tînără, cu muzică la fel. Tînără.

Parcă ieșiți de pe băncile școlii, din vestonul bleumarin și de sub veghea disciplinată a panglicuței și-a matricolei, cîntăreții aceia erau aproape toți înduioșător de proaspeți, iar frisonul acela romantic, frisonul acela adolescent era întreținut cu o adevărată știință prin fel de fel de efecte de imagine (Alioșa Stroian), coregrafie (Marian Șușu), ghidușii de montaj, culoare și coloană sonoră.

Așa că simpaticii cîntăreți, aflați încă la început de drum, ne-au fermecat cu glasurile lor curate, chiar cu personalitatea lor artistică deja conturată : e vorba despre Daniel Iordăchioaie, Mădălina Manole, Bogdan Bradu, Oana Hanganu și alții. Grupul **Kripton** s-a dovedit o prezență originală și din punct de vedere muzical, și ca prezență scenică — de-ți venea să exclami cu amintirea show-urilor de tip Bocăneț (cu Anda, cu Pittiș, cu Toma Caragiu) : mare lucru și dezinvoltura asta, spontaneitatea adevărată în fața camerei de luat vederi ; cîțiva tineri cîntă și meșteresc (se prefac !) ceva în motorul unui automobil demodat. Ce-i așa extraordinar în asta ? Uite că este : o stare, o destindere, un ritm, un farmec indicibil, o știință de-a face divertisment din foarte puțin cu o urmă de haz și ceva imaginație. Așa cum în interpretarea jucăușă a talentatei Dana Bartzer. Așa cum în momentul excelent, de final, al Elenei Cîrstea (filmat de operator, desigur, cu amintirea de neuitat a unui antologic filmuleț cu Elton John în care fiecare secvență se petrecea într-o altă încăpere, într-o succesiune de armonie, ritmuri și imagini care pur și simplu fascina).

Mare lucru și imaginația, nu ? Iar realizatorii **Luminița Dumitrescu** și **Titus Munteanu** se vede cît de colo că s-au frămîntat, n-au făcut economie de idei, s-au lăsat antrenați de apa iute și clară a amintirii unei vîrste. Și în afara cîntecului interpretat de Ileana Șipoteanu (cu un text incredibil, sub nivelul permis, de-a dreptul vulgar) nu avem ce să le reproșăm. A, să nu uităm : poate că n-ar fi fost rău să apară pe un anunț de final numele compozitorilor și-al textierilor, să aflăm și noi ce era ce ne-a plăcut, ce era ce nu ne-a plăcut. **Nu ?**

Foarte proaspătă e și Teleenciclopedia (redactori **Cornelia Rădulescu, Ioan Ionel**) vechea emisiune a Televiziunii, îmbrăcată acum în haine noi. Subiectele — scurte și dinamice — mențin trează atenția oricui. Iată de pildă diversitatea problematicii din ultima ediție : „Statuetele de Tanagra", „Veverița", „Meteoriți și asteroizi" și, în sfîrșit, „Omul — limite și posibilități".

Ca un zîmbet senin, adolescent, ne bucură orice încercare de înnoire, orice dovadă a frămîntării artiste.

Doar că la o rubrică ternă, făcută fără pic de interes profesional precum ultima „Din cununa cîntecului românesc", cînd pe un fundal oarecare apăreau interpreții nesupravegheați de un ochi profesionist, de o minimă grilă a bunului gust, cu melodii oarecare, cu mișcare scenică naivă nu-ți prea vine să zîmbești îngăduitor, fără griji, adică tinerește. Și nici cînd reporterița îi spune micului șoim „Noi îți dăm **la** (sic !) desenul acesta nota zece". Noi nu. Și nici la un „concert de prînz" plicticos și-ntins, fără sare și piper, cale de trei aperitive. În rest ne-am bucurat de reapariția tabletelor semnate de scriitori în versiunile realizate de Ana Potra, Liviu Tudor Samuilă și Tudor Vornicu. Ne-am bucurat cu tot sufletul nostru veșnic adolescent de „Privește lumina ce a nins în zori" și „La ora iubirii" (de Dan Iagnov și Dan V. Dumitriu) cîntate de Adrian Daminescu la **Albumul duminical** și ne-am spus cu liniște în sinea noastră acel plăcut truism că tot ce e făcut din suflet și cu pasiune se vede și se simte.

E toamnă, colorată și sfielnică. O albină se zbate năucă-ntre geamuri ; faclele gutuilor luminează blînd. Perechi de adolescenți străbat acest octombrie aurit, însemnînd toamna cu un început de iubire. Un cîntec tandru și pur ne aduce aminte totdeauna timpul adolescenței.

Cleopatra Lorințiu

film

f

Animație S.F.

Dacă universul fantastic este un corolar firesc al animației încă de la începuturile celei de a 8-a arte, anticipația tehnico-științifică este un gen mai nou, deși semnele atracției sale sînt ușor sesizabile chiar și în perioada interbelică a cinematografiei noastre prin **Păcală în Lună**, regia : **Aurel Petrescu**, film din păcate pînă astăzi socotit pierdut.

Mircea Toia, documentarist și animator cu o bogată filmografie, nu se află la primul contact cu anticipația științifică. **Pirații cosmosului**, **Misiunea spațială Delta** și **Ultima misiune** (ultimele două titluri realizate în colaborare cu **Călin Cazan**) au statornicit în animația românească un gen deosebit de popular, cu mare priză la publicul tînăr, dispus oricînd cu generozitate să uite sau să ignore limite, repetiții, locuri comune, binecunoscute convenții.

Recenta premieră a Studioului Animafilm (director : **Mihaela Vîrtopeanu**) — **Fiul stelelor**, este, de fapt, transformarea unui serial, ale cărui episoade s-au bucurat de succes în țară și peste hotare, într-un film artistic de lungmetraj, operație care permite atît viziunea de ansamblu asupra unui subiect conceput inițial pentru un serial, cît și eliminarea unor pasaje redundante în opera completă.

Fiul stelelor este un pămîntean născut în cosmos, martor al unor ciudate confruntări, prizonier temporar pe o planetă ai cărei locuitori îi oferă cheia desprinderii dintr-un ciudat labirint spațio-temporal, centura van Kleef, de fapt, o stranie ființă capabilă să ofere secrete rîvnite de orice explorator galactic. Deși motivul călătoriei inițiatice este traversat pentru amorsarea tensiunii dramatice de aparente confruntări la scară cosmică, în prim-planul acestui basm de anticipație rămîne omul rațional, capabil să învingă fără arme aparente adversități înscrise în convențiile genului. Polemic cu tipurile de supraoameni, ultimii eroi ai SF-ului din filmul artistic sau benzile desenate, **Fiul stelelor** avansează doar sugestia unui pseudoconflict, o neînțelegere între forțe neantagonice. Eliminînd natura galactică a răului, un alt loc comun al genului, autorii avansează doar ipoteza aspirației comune de înțelegere și pace în condițiile unui univers ciudat, dar fără supremații prestabilite sau belicos impuse.

Etapele formării fiului stelelor pe planeta doreenilor sînt semnificative pentru posibilitățile unor arme ca generozitatea, umanismul, încrederea în posibilitățile înțelegerii. Probele trecute pentru obținerea independenței spațio-temporale și pentru propria cunoaștere, dialogul final ce propune oricărui caz de contact cu altă civilizație singura alternativă logică, înțelegerea pașnică, semnifică de fapt aspirația cea mai scumpă a întregii umanități.

Din arsenalul de mijloace utilizate de principalii autori ai filmului (alături de regizor animatorii **Călin Cazan, Adela Crăciunoiu, Dan Chisovsky, Adrian Gheorghe**) nu lipsesc roboții, computerele, enigmele spațio-temporale, mutațiile biologice, posibilitățile unei metaeducații în vederea împlinirii dialogului interplanetar și implicit eliberarea din barierele unei aparente opoziții ce nu aparține conceptelor comune. În universul fabulos al întîmplărilor planetare, nu lipsește sugestia ironiei vizînd titlul de referință din filmografia genului, după cum sînt exploatate, spectaculozitatea arhitectonicii vehiculelor și traiectoriilor spațiale, posibilul umor al roboților și dinamismul unor extratereștri aflați în căutarea propriei identități, regăsite în final cu ajutorul fiului stelelor. Fără a fi întrutotul originală, reminiscențe din clasici și moderni ai genului, fie din sfera SF-ului literar sau cinematografic, fiind ușor decelabile povestea fiului stelelor și a suitei de personaje care-l înconjoară, rămîne o propunere generoasă a prezentului, o metaforă generoasă a speranței transcrisă în limbajul și cu mijloacele unui gen de maximă audiență la publicul tînăr.

Călin Stănculescu

— Nu, nu mi l-am închipuit, îi răspund, pentru că așa ceva este imposibil, Prințe.

— Ei, află de la mine, că la un moment dat, după apariția Cîntecelor de rezbel foarte mulți naivi erau gata să creadă cu adevărat că la Mărășești nu țărănimea română și-a apărat glia, nu intelectualii patrioți au pornit pe viață și pe moarte la baionetă, nu oamenii de bună credință ai națiunii noastre i-au spus lui Mackensen : Pe aici nu se trece ! Că toate astea la un loc au fost făptuite, dacă ai da crezare Cîntecelor de rezbel de cufuritul Jora Mălăilă, căpitan în rezervă și dascăl de chirilică la școala superioară de cantori. Așa stau lucrurile, domnul meu, oricît ar părea ele de necrezut ori de paradoxale. Individul ăsta mai are cheag.

— Păi dacă mergem așa, Prințe, personajul ăsta devine pe nemeritate „erou" de proporții universale, protestez eu rîzînd.

— Nu rîde, domnule elev, pentru că ai dreptate. Ipochimenul despre care vorbim nu stă doar în circa noastră națională, nu ține numai de mămăliga valahă, cum ar da el de înțeles.

— Ai început să te repeți, Prințe. Înțeleg, că fiecare națiune își are oportuniștii săi, care pe calea consolidărilor de cariere sînt în stare de orice. De asemenea înțeleg că toți oportuniștii ăștia luați la un loc pot deveni un cancer social, dar oricît l-ai scoate în față pe Mălăilă el nu rămîne decît ceea ce am mai spus, un găinar care merită tot disprețul nostru, ba chiar uneori ar trebui să ne fie și milă...

— Crede ce vrei, domnule elev, dar te avertizez că judecînd așa orice racilă generatoare de dezastre poate fi împinsă pe făgașul lin al melodramei, iar genul acesta îmi este străin...

— Nu-i nici un pericol de melodramă, Prințe, îi răspund. De cînd mă știu am detestat-o, ci doar vroiam să-ți atrag atenția asupra unor adevăruri flagrante : Mălăilă ăsta este atît de mediocru, încît nu merită, după părerea mea, atenția pe care i-a atribuiești.

— Ba o merită pe deplin, domnul meu, pentru că este cu mult mai nociv decît crezi. Ascultă mai departe și convinge-te de toate potlogăriile puse la cale de cel pe care-l minimalizezi. Mai întîi să-mi spui mie, domnule elev, cine ne-a vîrît în războiul ăsta nebunesc și deosebit de crîncen ?

— Doar n-a declarat războiul Jora Mălăilă, Prințe ? îi răspund eu iritat. Ar fi o aberație :

— Nu, n-a declarat el războiul, încearcă Prințul să mă calmeze împăciuitor, departe de mine acest gînd. Dar nu despre declararea războiului este vorba, domnule elev, ci despre pregătirea lui. Ia, adu-ți aminte, cine mărșăluia mai deunăzi în fața premilitarilor cîntînd despre hora aceea mare, care ar fi trebuit să se-ntindă pînă-n munții Caucaz... Porcăria asta de cîntec nu-i aparține lui Mălăilă. Textul cîntecului nu cumva a fost luat din noua ediție a Cîntecelor de rezbel ? Aud ? Cine îndemna pînă mai deunăzi tineretul la luptă pentru cruce, neam și țară ? Și la urma urmei, cine ți-a cîrpit mătăluță două perechi de palme cînd erai în clasa a patra, pentru că ai întîrziat la slujba de prohod pentru cei căzuți la Cotul Donului, slujbă organizată cu mare pompă la fosta biserică verde ? Eu te-am cîrpit ?

— M-a lovit Jora Mălăilă, Prințe, îi răspund cu privirile în pămînt. Și totuși nici fapta asta deplorabilă nu mă poate convinge că vinovat de marele dezastru poate fi profesorul de chirilică.

— Crede ce vrei, domnul meu, dar eu socot că unul din marii vinovați ai măcelului este Mălăilă.

— Atunci ar fi foarte simplu de eradicat prostia, Prințe... L-am spînzura pe Mălăilă și pacea s-ar introna dintr-odată... E o aberație tot ce susții, nobile om...

— Uiți, domnule elev, de cele două ipostaze ale personajului. Mă refeream la mastodontul Mălăilă...

— Chiar și mastodontul, Prințe, își are limitele sale... Oricît de mare ar fi conclavul oportuniștilor...

— Înțeleg ce vrei să spui, domnul meu, mă întrerupe Prințul. Dumneata pui toată nenorocirea pe seama angrenajului, dar cu riscul de a mă repeta te avertizez că această mașinărie e alimentată de mastodont...

— Bine, Prințe, nu te mai contrazic, îi răspund cu oarecare grabă, vreau să aflu ce-a mai făcut profesorul de chirilică și în războiul acesta, pînă să părăsești pozițiile de luptă cu tot cu pluton. De fapt aici am rămas înainte de a începe povestea cu prizonieratul italian și cu incriminarea fără menajamente a profesorului vinovat și de surghiunul martirului național.

— Foarte bine, domnul meu. Se prea poate să ai dreptate. La urma urmei n-au decît să-și facă datoria știința istoriei, îmi întoarce cu voce calmă replica Prințul Constantin. Datoria noastră rezumîndu-se la memoria faptelor și datelor... Dar să nu mai divagăm și să reînnodăm narațiunea întreruptă. Așa că, ne aflăm pe frontul de răsărit cu doi ani în urmă. Eu, pe poziție, în linia întîi, Mălăilă la cartierul Statului major, în aceeași uniformă elegantă de căpitan și cu misiunea de agent de legătură între comandamentul german și armata noastră.

— Dar de cînd știe nemțește Jora Mălăilă, Prințe ? îl întreb cu mină de nedumerire pe față.

— De-a lungul veacurilor, ticălosul devine poliglot, domnule elev. Ține minte asta și te rog să nu mă mai întrerupi, pentru că îmi pierd șirul gîndurilor, fiindcă mai sînt și obosit.

★

— Deci, cum spuneam, Jora Mălăilă era agentul de legătură între cele două armate, purta haine bine croite și își dădea importanță de lord. Vorba vine agent de legătură între două armate, pentru că profesorul de chirilică era în subordinea unui colonel neamț, mic de statură și cu mutră de șoarece, cu numele Helmuth Manz. Acest Helmuth Manz îl chema, cînd era cazul, pe Mălăilă al nostru și transmitea pentru armata noastră misiunile stabilite de comandamentul german. Frumos, nu ? Cum s-ar spune, Divizia noastră de vînători de munte era la cheremul nemților și în cele din urmă trebuia să se supună glăsciorului mititelului maior cu mutră de șoarece. Iar bravul nostru Mălăilă se străduie din răsputeri ca neamțului să-i iasă trebile „ca pe roate". Să-ți spun exact ce făcea și ce învîrtea Mălăilă nu pot, cu toate că nu-i greu de bănuit în ce ape se scălda. La urma urmei, ce poate face un țucălar, domnule elev ? Să țină și să care țucalul ! Asta făcea și Mălăilă cu maiorul neamț, posesorul mutrișoarei de șoarece. Aici mai me-

Continuare în pag. a 7-a

Poeme de

ion sofia manolescu

Nunta de aur

fără a fi detestată natura ingrată
fără nici un fel de simulacru
o altă mască
îmi acoperea fața la nunta de aur

strecurîndu-mă ușor pe lîngă lunecările
din preajma amurgului
îmi recunosc cu ușurință
femeea din împotrivirile îndărătnice
femeea din xantipa neajunsurilor

obligat fiind de durata vehemențelor
m-am retras din toate ecourile
să nu mi se încrîncene existența
să nu-mi curgă sufletul pe de lături

cînd mă întorceam din mărinimie
cînd mi se rotunjeau cuvintele cucerite
ajungînd în fața geloziei
mi se rupea lirica trăirilor
dacă n-o ascundeam în pantofi

după ce am străbătut
ispita frunzișului erotic
după ce s-a risipit tot sublimul
nemărturisit la poarta suspinului
n-a mai rămas nimic din sărutul pierdut

acum cînd nu mai posed decît amintirea
din suita neuitatelor începuturi
pe sub penumbra îndepărtată
a făgăduințelor
mi se destramă nunta de aur

Conflictul cu mine

fără să-mi răspund la enumerările
din glasul plin de ecouri
chipul înfiripat portretului meu
simte uneori nevoia
de a se ascunde pe după deget

cînd mă apropiam de mine prea mult
mimica imediată
căuta să mă piardă în lungul existenței
înfățișîndu-mă ca pe un alt specimen

pe fața acestui nimeni
răsăreau mărețiile vanității

indignat de această situație
m-am așternut pe-o altă suprafață
unde mi-am adunat toate pietrele
împotriva mea
spre a mă desprinde de acest obicei

presimțind reîntoarcerea inefabilului
pe care mi l-a dăruit ezitarea
am constatat că mă pot ascunde
în umbra devenirii
unde tentația rămîne doar o ficțiune

aflîndu-mă într-un permanent
conflict cu mine
păstrez unele rezerve
asupra persoanei mele
pentru faptul că dețin un conținut
(moștenit inexplicabil)
în care se cuibărește – uneori – vanitatea

Adîncimile din fereastra universului

ființă a mea – părere a visului netulburat
ființă a începutului neînceput
arată-mi îndemnul
prin care să poată fereastra ieși

fereastra care să mă poată vedea
din toate părțile
în toate rostogolirile în toate sfîșierile

fereastra care să mă poată vedea
din lumina întunericului
pentru tot ceea ce am făcut
pentru tot ceea ce n-am putut face
ca om – pentru om

din cîștigul necîștigat
nu pot înlocui datoria cuvîntului
cu nici o dobîndă cu nici o valoare
prin care să mă pot dezice
în fața realității

singur cobor în fiecare dintre noi
fără să simtă noaptea nopților
cum mi se îngreunează sufletul

cuprinzînd neînțelesul
la intrarea în circuitul materiei
singur îmi voi intui
măsura din fereastra necunoscutului

măsura din adîncimile
universului tulburător

Eu sînt

Cu adevărat eu sînt latifundiarul
care stăpînesc pămîntul
din trupul cu acest nume
care mă despic în două și mă arunc
jumătate în sus jumătate în jos

fără să mă recunoască necunoscutul
eu sînt cel de aici cel de acum
ce mă strivesc între copitele timpului
și mă agăț de gîtul eternității
pînă cînd îmi aud scrîșnetul în alt ecou

în locul meu nu pot lăsa
pe nimeni altul să-mi umple golul
și din acest motiv ce-mi stăruie
în sufletul nedespărțit de cuvînt
îmi iubesc idolul trupului neîntinat

cu adevărat eu sunt cel nedreptățit
respins de strălucirea mea căzută
care îmi împart rădăcina cu pietrele
și gîndul cu freamătul stelelor
din necuprinsul simfoniilor sofianice

scuturîndu-mă prin frunzișul cuvintelor
spulberat în poezia .
sortită zborului singur
fără nici un sărut pe aripi
eu sunt cel ce mor niciodată

ajungînd în fața abisului
deplin desăvîrșindu-mă-n adînc
nehotărît mă lasă întunericul
să-mi satur nemurirea amăgită
mereu aducătoare de viziuni incerte

nevrînd să mă retrag din absolut
și nici din plînsul meu universal
mă-mbăt de-o fericire sinuoasă
învăluită-n frunze de sarcasm
sau mă ascund în spaima neantului răpus

Poeme de **nicolae ioana**

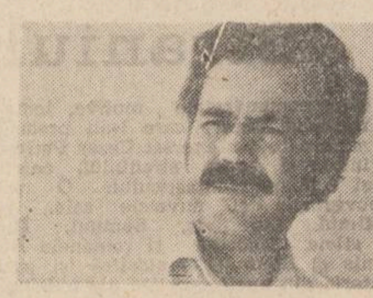

Zborul cărților

Spre amiază l-am întîlnit pe domnul Bernard
stătea lipit de gard cu cărțile lui.
Timpul trecuse. Să fi fost ora două
și acolo în soare transpirau Racine și
Voltaire.
Dar a început un vînt și ne-am pomenit cu
cărțile domnului
Bernard zburînd peste case.
Iar organistul cînta în catedrală
doar el era ferit de ceata de copii care
năvăliseră peste noi
să ne ia cărțile care au mai rămas.
Am părăsit locul cu mîinile goale.
Să fi fost ora patru. Ceata copiilor se risipise,
domnul Bernard își ștergea fața plină de
sudoare
iar eu mă plîngeam,
de lipsa mea de inspirație :
Dacă aș scrie vreo cîteva poezii
tot ar fi ceva !
N-am mai scris un vers de-aproape șase ani!
Dar domnul Bernard mergea înainte
și organistul cînta liniștit în catedrală.

Bătrîna în ștrand

Eram singur pe o alee și mă uitam
la tinerii cu trupurile zvelte
cînd în ștrand a venit bătrîna aceea
îmbrăcată în negru.

Nimerise acolo din întîmplare
auzise zgomote și zgomotele acelea o
atrăseseră,
văzuse trupuri goale și trupurile acelea goale
o atrăseseră,
trupuri goale de tineri înalte și zvelte !

Între timp se întunecise
și nu mai era nimeni în jur
și în clipa aceea ne-am aruncat
unul spre altul privirea :

Eu la bătrîna îmbrăcată în negru,
bătrîna îmbrăcată în negru la mine

Și împreună am plecat spre oraș !

În odaie

Eram singur în odaie și nu știu de ce
mi-a trecut asta prin cap :
Cei care cred în vorbe cu vorbele să rămînă
cei care cred în fapte să rămînă cu faptele
dar s-au amestecat vorbele cu faptele
și-acum nu se mai înțelege nimic.
Cineva a aruncat o monedă în odaie
spre mîna mea întinsă. Asta e totul !

Bătrînul actor

Parcă îl văd și astăzi pe bătrînul actor
care plîngea după spectacol
într-un mic separeu în fața unui copil.
Noi de departe îi auzeam plînsul
printre ziduri umede și vechi
într-o curte interioară –
pe ușa lui nu scria nimic,
dar noi cu toții știam că locuiește acolo,
în camera aceea mică, plină de fotografii și
de afișe
unde intra seara o femeie cam trecută
dar bine rujată și îmbrăcată în roșu.
Intra înăuntru fără să bată
în ușa aceea pe care nu scria nimic
și-apoi se lăsa liniștea, prea multă liniște,
doar înăuntru se zărea o lumină mică
și perdelele tremurînd ușor.
Într-o zi l-am văzut
trecînd prin oraș cu femeia aceea la braț
prin ploaia măruntă,
cu femeia aceea cam trecută
dar bine rujată și îmbrăcată în roșu –

bătrînul actor părăsea orașul !

Despărțirea de vechiul meu halat

Sînt oameni mai demni în moarte decît în
viață,
îi spuneam vechiului meu halat care după
cîteva ierni
se rărise atît de mult încît puteai vîrî degetele
prin el.
Ne vom despărți prietene,
mi-ai fost de ajutor.
Și halatul stătea în cuier nemișcat
parcă era pielea mea, v-o jur,
agățată acolo. Purta mirosul meu,
gesturile mele, parcă eram eu însumi
neajutorat, umil.
Parcă era viața mea și am izbucnit în plîns.
Am adormit tîrziu cu gioarsa aceea în brațe,
cu vechiul meu halat care după cîteva ierni
se rărise atît de mult încît puteai vîrî degetele
prin el.

Azi te ridici și pleci să asculți ploaia

Azi te ridici și pleci să asculți ploaia,
te ridici să mergi pînă la marginile apei,
te așezi pe bancă să vezi minunea unei flori
și zici ce dracu de înflorește și se scutură atît
de repede
abia ai rupt-o și ai rămas cu o tulpină
carbonizată în mînă.
Acum cui s-o dai, cui s-o oferi ?
Și pornești cu tulpina carbonizată în mînă
prin parc singur și trist, pe străzi singur și
trist
oamenii nici nu te iau măcar în seamă.
Apoi te întorci în parc și te așezi pe o bancă,
te apropii de apă de marginile ei reci
și așa ghemuit lîngă marginile apei
stai să asculți ploaia, e tot ce-ți mai rămîne!

Filozoful și șoarecele

lui C. NOICA

Picăturile care curg pe burlan
îmi amintesc
acum cînd stau singur cu capul aplecat
sub veioză
ca un osîndit întins pe butuc
așteptînd ca dintr-o clipă în alta
să cadă o secure
dar ea nu cade
și mă gîndesc : întreaga viață seamănă
cu un filozof
alergînd după un șoarece,
dar cine este șoarecele
și cine este filozoful ?

Picăturile de apă care curg pe burlan
îmi amintesc.

Sînt singur cu capul aplecat sub veioză.

Gardul

Cînd am fost la țară am făcut un gard,
l-am încropit din materiale vechi,
ce se mai găseau pe acolo în grajd
și sub un vechi șopron :
bulumaci bătrîni și uluci putrezite,
pînă la urmă am reușit să-l termin
gardul de care mai apoi s-a spînzurat
un om,
fie-i țărîna ușoară,
l-am ridicat și eu cum am putut :
bulumaci vechi, uluci putrezite !

Chiriașul nostru

Nu vă încredeți în cuvinte,
mai bine vă încredeți în numele meu
scris pe ziduri cu creta, scrijelat în lemn,
săpat în piatră.
Așa spunea profetul orb care era chiriașul
nostru
profan și neîndemînatic,
om simplu de altfel.
Și numele lui a durat scrijelat în lemn,
dăltuit în piatră
pe acolo pe unde el a trecut
și și-a lăsat urma ca laba gîștii în mortarul
încă neîntărit.
Și chiar scris pe ziduri cu creta spălat
de ploi
numele lui a durat.

Îl chema Nelu Chilimingeriul
și asta spunea totul !

Într-o zi

Într-o zi l-am întîlnit pe lumînărarul
în micul lui atelier din pădure
cînd l-am văzut am tresărit
nu știu de ce mă îngrozea doar simpla lui
vedere.
Voi face lumînări cît mai multe !
Iată ce mi-a spus el, lumînărarul
era vesel, nu prea înțelegea straniul lui joc
nu știa cîte mîini string lumînările lui
și ce mîini erau acelea.
El se juca cu noi, cu viața noastră
dar asta nu era nimic, nu avea nici o
importanță !
Important era că în sfîrșit îl întîlnisem
și el era, lumînărarul !

Biciclistul

Scriu versuri pe hîrtia aceea care miroase
a unt și-a portocală
Nu pot spune acum că n-am reușit
dintotdeauna această grație.

Nu vă îngrijorați !
Mai bine uitați-vă la automobiliștii
înghesuiți pe autostradă,
la bătrînul care trece acuma strada,
la copilul meu care-și lipește fața de
oglinda rece.
Mai bine uitați-vă la biciclistul acela care
pedalează singur
și apăsat de ploaia asta ce nu se mai
termină
spre velodromul care nu există și nu va
exista !

plastică

p

Lumea de dincolo de fire

Înainte de a constitui un sistem de idei, ne povățuiește un filosof al artelor, societățile se exprimă prin mituri, care nu sînt altceva decît imagini. Un curs inițiatic asemănător urmează și prospectările în universul formelor și al tainițelor subconștientului, pe care **Ștefan Rîmniceanu** le-a concretizat într-o suită de obiecte-simbol. Artistul înțelege să răspundă astfel unui puternic impuls interior, ce-l antrenează într-un dramatic dialog cu sursele ancestralității noastre etnice și spirituale. Efort ce-l situează pe Rîmniceanu la limita dintre viziunea plastică tradițională, cutezător luminată de modernitatea sensibilității sale artistice (linie în care s-a și afirmat convingător ca pictor) și tensiunile novatoare nutrite de un instinct creativ aflat în continuă mișcare. Artistul pare purtat de focurile plămăditoare ale înaintemergătorilor. Dar nu prin negarea tradiției, acceptată ca matrice a spiritualității în rostirile ei unice și perene, ci prin convertirea acesteia în element-obiect magic, dezvăluitor al înțelesurilor de dincolo de frivola alcătuire a materiei în spectacolul existenței. Asistăm, cu alte cuvinte, la un proces canonic și purificator de fertilizare a unor teritorii necolindate decît de spiritele cutezătoare, de vîrful de lance al cugetului scormonitor. Rîmniceanu își asumă o asemenea postură cu riscul renunțării la uneltele imediate ale meșteșugului în care s-a consacrat. Ceea ce se petrece între pereții și sub arcaturile vestigiilor domnești de la Curtea Veche (admirabil ambient de expunere a producției sale artistice) nu face obiectul unor delimitări categoriale în sensul obișnuit al cuvîntului. Rîmniceanu nu expune nici pictură, nici sculptură, nici piese decorative... Ele se exprimă liber în descendența unui anume filon de spiritualitate autohtonă sau, în sens mai larg, oriental-bizantină.

O face într-o manieră de o incitantă modernitate a viziunii, inventînd, în susținerea recitalului său plastic, tehnici deosebite în tratarea suportului, a materialelor utilizate, a pastei colorate, a semnului grafic, pictural, sculptural... Lucrările par crescute din însăși carnea zidirilor ce le adăpostesc. La un moment dat, am simțit intima vibrație cromatică instalată între reminiscențele murale și construcția plastică imaginată de artist. Pe o „simeză" opusă, desprinsă din o aceeași mitologie a spiritualității ce a animat spațiul unei existențe surprinsă într-unul din momentele ei de inspirată regăsire a identității de sine, se înfiripă, ca un adevărat genius loci, plutirea unei pajure evocînd heraldica hegemoniei spiritului mereu învingător.

Și „conceptele" plastice, spațiale sau bidimensionale, ale lui Rîmniceanu urmează liniile de forță ale acestei mito- și etno-geneze, pe care profundele voci ale subconștientului le întrețin într-o mereu imprevizibilă invenție de forme. Artistul este pîndit, firește, de dicteul imaginilor dobîndite pe calea instrucției culturale. Le regăsim structurate, însă, într-o nouă și surprinzătoare versiune formală, tezaure-reper ale tuturor ciclurilor fundamentale care au marcat înfloritorul periplu al civilizației umane. De la coiful traco-dacic la soarele de andezit și de la altarele Meghido-ului la rafinatele oraculații bizantine și de la acestea toate, prin spirala reprezentărilor vizuale tipice arealelor mitologiilor boreale, la propunerile pentru o nouă sinteză imagistică proprie sensibilității acestui final de mileniu, Rîmniceanu ne poartă, cu grandilocvența gesturilor esențiale, printr-un orizont de imagini ce ilustrează convingător imensa acoladă ce leagă, peste vremi, strate succesive și de neconfundat ale marii spiritualități creative. Iată, așadar, ce resorturi de adîncă extracție umanistă activează actuala cercetare filosofică și estetică întreprinsă de tînărul artist.

Artistul se află, fără îndoială, la începutul unui alt drum. O miză majoră pe care artistul și-o asumă cu credința că nici un mijloc nu este îndeajuns de expresiv pentru a face palpabilă imaginea unui vis. Sau a unei obsesii. În strădania de a da contur material inefabilei pluriri a cugetului, a ființei lăuntrice a creatorului, artistul intră în purgatoriile titanilor ce năzuiesc, înfruntînd olimpiana putere a zeilor, întocmirea unei alte lumi, pe măsura și după vrerea celui ce o însuflețește și-i dă sens — omul. Rîmniceanu nu ambiționează un sistem de idei, dar reușește, în această agitată lume în care trăim, o convingătoare plămadă de forme și imagini posibile ale propriei noastre regăsiri lăuntrice.

Corneliu Antim

muzică

m

Ultimele concerte

Am urmărit, în sala mare a Teatrului Național, evoluția Baletului clasic și contemporan al Teatrului „Fantasio" din Constanța, evoluție coincizînd cu împlinirea a zece ani de fertilă activitate artistică. Referitor la prima dintre cele două seri de spectacol, vom spune că artistul emerit Oleg Danovschi, „sufletul" acestei remarcabile formații, ne-a oferit un program divers, urmînd să pună în evidență valențele multilaterale ale ansamblului. Am urmărit astfel o coregrafie frecvent programată, **„Toaca"**, colaj ritmico-muzical de Ioan Maxim, coregrafia Ioan Tugearu, moment de maxim efect în care Francisc Strnad face un rol mare, apoi **„Rapsodia I"** pe nemuritoarea muzică enesciană, Oleg Danovschi realizînd aici un moment de referință în istoria baletului românesc. Totodată, „Rapsodia" este un balet în care Oleg Danovschi dezvoltă sugestii ale unui ritual al pămîntului unde există și elemente de serbare cîmpenească, și o scurtă poveste de dragoste precum și elemente de dans în grup alături de evoluții solistice. Am admirat astfel un moment coregrafic perfect comparabil ca valoare cu celelalte binecunoscute coregrafii ale acestui autentic artist. În partea a II-a, **tabloul coregrafic „La piață"** de Mihail Jora ne-a prezentat o concepție plină de culoare, în care elementele de satiră coexistă cu acordurile pline de mister ale unei muzici profund descriptive, întreaga evoluție bucurîndu-se de buna contribuție a balerinilor Carmen Baldovin, Oleg Danovschi jr., Mariana Răpă, George Răpă, Alice Popescu, Marcel Țabrea și alții. În aceeași seară, am avut prilejul să asistăm la evoluția a doi artiști emeriți sovietici, Valentina Scepaceva și Vladimir Gelbet. Vizionînd cîteva scurte (însă diverse) momente solistice, ne-am putut din nou edifica asupra valorii școlii de balet sovietice. La pupitrul orchestrei simfonice a Radioteleviziunii, oaspetele iugoslav Vjekoslav Šutej, interpretînd **Rapsodia I** de Enescu, **Simfonia a IV-a** de Brahmns și acompaniind **Concertul pentru vioară și orchestră** de Ceaikovski a arătat unui numeros public un autentic temperament de șef de orchestră. Gestica sa este largă, vijelioasă, grăitoare, cultivînd o anume plăcere a spectaculosului, a grandilocvenței chiar ; în fața orchestrei, ea are darul să convingă, să exprime fidel nuanțele partiturii, pe scurt, este eficientă. Artistul poporului Ion Voicu a dat o expresie romantică autentică binecunoscutei partituri ceaikovskiene utilizînd largi trăsături de arcuș, un vibrato intens, o frazare puțin laxă. Virtuțile artei sale au ieșit din nou în evidență cu acest prilej, fiindu-ne evident faptul că Ion Voicu preferă partiturile unde rolul solistic este perfect pus în evidență. Am mai urmărit, la filarmonica purtînd numele marelui nostru muzician, recitalul organistului Andreas Meissner din R.F. Germania. Interpretînd un program bine echilibrat stilistic, Andreas Meissner ne-a arătat că posedă un bun gust al timbrelor, o ritmică pusă perfect la punct, cultivînd frazări corecte, largi sau sacadate în funcție de identitatea stilistică a lucrărilor programate. Ultima zi a festivalului ne-a prilejuit, sub cupola Ateneului Român, întîlnirea cu unul din cele mai bune colective ale țării : orchestra simfonică și corul filarmonicii din Cluj-Napoca. Sub bagheta lui Emil Simon, am ascultat mai întîi **cantata „Cîntare unui ev aprins"** de Cornel Țăranu, pe versuri de Nicolae Labiș, lucrare de factură expresionistă, unde sonoritățile de natură a zugrăvi excelent mesajul versurilor sînt în număr preponderent. Am mai ascultat **Uvertura „Leonora" nr. 3**, bine realizată orchestral și **Concertul pentru pian și orchestră KV 414** de Mozart, solistă fiind Danielle Loval. Pianista franceză ne-a surprins prin acuratețea frazării, prin simțul stilistic, prin plăcerea de a reda perfect grăitoarele detalii ale partiturii mozartiene. În partea a II-a a acestui concert de închidere a festivalului, am ascultat monumentala **Simfonie a III-a** de George Enescu, o acerbă critică, realizată cu mijloacele muzicianului, a ororilor primului război mondial. Emil Simon a descifrat excelent complexitatea unei partituri imense, stăpînind perfect aparatul vocal-simfonic, determinîndu-l să dea expresie programaticelor pagini enesciene prin evidențiere tematică, prin cultivarea jocurilor de timbru, prin potențarea momentelor culminante.

Viorel Crețu

RECAPITULĂRI

Straniul psihologic

Între nenumăratele motive, teme și formule literare care l-au preocupat și în care s-a exersat Cezar Petrescu, intră și proza straniului, enigmaticului și chiar fantasticului. O parte dintre povestirile și nuvelele sale, **Adevărul, Omul din vis, Somnul, Rîsul, Aranca, știma lacurilor** și romanele **Baletul mecanic** și **Simfonia fantastică** își extrag direct materia din apele freatice ale pulsiunilor și obsesiilor subconștiente, dar și din propensiunea spre oniric și imaginarul romantic tenebros. Unele dintre ele s-au bucurat imediat de o reacție critică favorabilă (Ion Pillat, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu), iar micro-romanul **Simfonia fantastică** a fost tradus în chiar anul apariției sale, 1929, în italiană, iar mai tîrziu în portugheză. Dar scriitorul social, a cărui producție — e adevărat — a fost cantitativ copleșitoare, a obnubilat, în special, în perioada postbelică, aproape pînă la uitare, pe autorul de proze stranii și insolite. Cîteva reeditări, ultima dintre ele la Editura Scrisul Românesc, sub îngrijirea lui Mihai Dascal, care semnează și o prefață analitic-pătrunzătoare, cuprinzînd **Somnul** și **Simfonia fantastică**, îl readuc în actualitate și îl propun unei reconsiderări și noi lecturi critice.

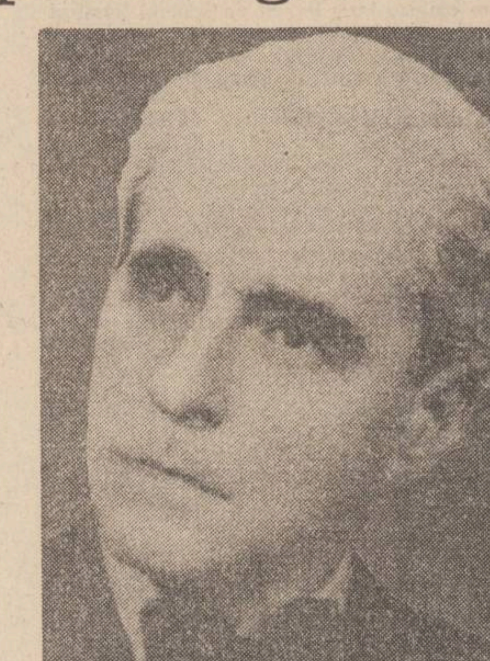

Publicată în 1927, nuvela **Somnul**, cum judicios remarca și prefațatorul, este îndatorată atît teoriilor freudiene de început, în care Cezar Petrescu era mai mult decît inițiat cît și unui climat literar specific și, în fond, spiritului vremii. Pe plan european, Proust, mai întîi, și avangarda suprarealistă care a făcut-o programatic, au explorat psihicul abisal, subconștient, iar la noi Hortensia Papadat-Bengescu, Anton Holban, C. Fîntîneru, Octav Șuluțiu (cu jurnalul său) și Camil Petrescu. Într-un fel, cu excepția Hortensiei Papadat-Bengescu (**Ape adînci**, 1919, **Fecioarele despletite**, 1926) Cezar Petrescu i-a premers și nu întîmplător. El și-a intitulat un întreg ciclu de volume, (**Omul din vis**, 1926, **Simfonia fantastică**, 1929 și **Baletul mecanic**, 1931) **Fantasticul interior**, accentuînd asupra dimensiunii de profunzime a vieții psihice. Iar **Somnul** nu este, întrucîtva, decît ilustrarea un pic tezistă, nu însă și supărătoare a unei obsesii și alienări psihanalizabile. Un tînăr politician cu o promițătoare carieră în față are într-o zi o revelație traumatizantă, ținînd de resorturile insondabile, freudienii ar spune ale subconștientului, adepții lui Jung ale inconștientului și ar mai fi aproape de adevăr : „Se împlinesc doi ani de cînd, întîia oară, am presimțit existența acestei lumi invizibile, perfide și respingătoare. A fost, la început, un simptom de mică însemnătate, asemeni acelor avertismente obscure, care scapă chiar medicilor celor mai iscusiți și cu cea mai îndelung încercată experiență. Numai tîrziu, cînd răul s-a înfipt bine în carne, ca să roadă tenace și fără scăpare pînă la moarte, amănuntul divers apare în adevărata lumină retrospectivă. Dar e prea tîrziu. Rămîne o confirmare fără folos".

Sînt primele fraze ale textului (relatat la persoana I) și ale confesiunii protagonistului, care se înțelege din finalul nuvelei — descrie și reanalizează experiența, singura decisivă și ultima, de viață prin care a trecut. Crezîndu-se iubit de frumoasa și angelica lui soție, și chiar este în viața diurnă, constată că în vise era lubric adulterină. Ceea ce se anunța ca o temă oarecum impersonală ia un aspect freudian personalizat. Cordelia, soția, trăiește involuntar o viață dublă iar bărbatul face o fixație periculoasă împingîndu-l pînă la sfîrșit, la crimă. Încercînd să se facă „stăpîn" pe visele femeii, care ziua i le povestește cu desăvîrșită inocență, torturat de o gelozie fără obiect palpabil, renunță la cariera politică și la orice altă preocupare pentru a se izola cu soția într-un conac singuratic și a o supraveghea și spiona tot timpul. Cînd exasperarea maladivă a eroului atinge paroxismul o sugrumă în somn, rămînînd doar cu regretul că nu va ști niciodată cine a fost ultimul amant din vis. Tema, rezumată foarte plastic de Caragiale cu mult înainte de freudieni, drept o „idee ce dă în ipohondrie și de-acolo fandacsia-i gata". Cezar Petrescu o tratează grav, dramatic într-o nuvelă dintre cele mai izbutite din categoria „fantasticului interior", mai propriu fiind însă a „straneității psihologice", cum ar fi, de pildă, **Prăbușirea Casei Usher**, a lui Poe.

Romanul **Simfonia fantastică**, conceput structural printr-o analogie cu **Simfonia fantastică op 14** a lui Berlioz, reia în esență și dezvoltă epic același motiv : gelozia monomană și imaginară.

Grigore Stolnicu, profesor universitar, specialist reputat în filologie, perfect sănătos fizic, dar dintr-o familie tarată psihic, începe, fără un motiv real, să își suspecteze soția de infidelitate. Dacă protagonistul din **Somnul** avea cel puțin justificarea unui adulter subconștient, la Grigore Stolnicu tot procesul este absolut fictiv. Devotată ca o sclavă orientală, Aurelia, bolnavă de tuberculoză și victimă a suspiciunilor nemiloase ale profesorului, moare fără a reuși să curme însă bănuielile obsesive ale soțului.

Găsind într-o casetă cîteva scrisori de dragoste primite în adolescență de Aurelia de la un licean timid, și fără a mai fi atent la dată, Grigore Stolnicu crede că a găsit în sfîrșit probele mult căutate înnebunind de-a binelea, într-o veselie sinistră, la căpătîiul moartei. Încă o dată, este evidentă similitudinea cu simfonia lui Berlioz, a cărei ultimă parte, „Visul unei nopți de Sabat", este grotesc-macabră.

Romanul, scris cu nerv, tensionat, precipitat chiar, evitînd psihologismul deși în unele momente ca și în **Somnul** se impunea o detaliere psihologică a reacțiilor și atitudinilor, nefiind în mod cert o capodoperă a genului, își păstrează totuși interesul și nota de modernitate.

Paul Dugneanu

PROFIL

Spiritul adîncurilor

Un lirism al profunzimilor mitice practică Pan Izverna, poet care de la volumul său de debut „Arhipelag de noapte" (1971) și pînă la ultima culegere de versuri „Anamnesis" (1986) și-a păstrat temele predilecte modificîndu-și doar registrul stilistic. De aceea cărțile sale stau toate sub zodia aceleiași viziuni, oferind o coerență de adîncime a substanței poetice dincolo de varietatea formelor expresive. Lirica autorului e dominată de fabulos și arhaicitate, imaginația plonjează în abisul unei protoistorii, în „apele de demult" acolo unde se aud erupțiile genezei. Poemele din volumul „Cuaternar" (1972) configurează un peisaj magmatic, imaginile sînt gigantice, neliniștitoare, ele redau imensele virtejuri cosmice prin care s-a zămislit lumea („Prea tulburatele nestrăpunse de gînd / grele-s acum apele / presînd coloanele de enigme, în ele / pe veci îngropate"). Metaforele acestor poeme vorbesc despre „adînca vieții noapte", priveliștile sînt „căldări de haos", e un univers elementar de o brutală materialitate, al cărui expresionism violent, „bolovănos" amintește de creația lui Ion Gheorghe, atmosfera e terifiantă („somnul ni-l petrecem în lacul păstos de rugină / din care se înalță grei aburii de fier"). Se poate observa însă totodată și o complementară predispoziție orfică, poetul singur mărturisește că este atras de „taina nopții", de acea muzicalitate cosmică în care se aude „orga văzduhului". Nu este deci surprinzător faptul că autorul se îndreaptă în următoarele sale volume „Rondelul tainelor" (1974) și „Rondelurile" (1983) spre o poezie cu formă fixă ale cărei rigori de construcție presupun o deosebită măiestrie artistică și simț euritmic. Fără să abandoneze vizionarismul inițial, materia fabuloasă a liricii sale va intra acum în învelișul armonic al construcției clasice. Dar față de rondelurile macedonskiene, de exemplu, cele ale lui Pan Izverna mizează nu atît pe decorativism cît pe densitatea simbolului mitic și este surprinzător că o structură prozodică prin definiție grațioasă — cum e rondelul — poate primi acum încărcătura unor sensuri ontologice. Nostalgia abisurilor, imaginea materiei primordiale, obsesia ancestralității sînt în continuare temele de bază ale poeziei, chiar dacă se apelează acum la un ceremonial stilistic. Iată o tulburătoare alegorie a nunții cosmice : „Cu marea-n sînge an de an / Visîndu-i aspra ei mătasă / Mă coboram răsăritean / Cast pețitor la o aleasă // Căci eu tot singur și profan / Nădăjduiam solară masă. / Cu marea-n sînge an de an / Visîndu-i aspra ei mătasă // Era tumult marmorean, / Madonă, taină aburoasă... / O, straniu, fecioresc liman, / Netulburata mea mireasă ! / Cu marea-n sînge an de an". Sentimentul orfic (un ciclu se numește chiar „Orfice") muzicalizează elementele, universul rondelurilor stă sub semnul armoniei : „În ether un duh se varsă — / Izvor în apele oglinde — / Taina în huma lui întoarsă / Lustral fluidul se desprinde / Tumultul zace-n valea arsă / Plînsul uitarea-l cuprinde / În ether un duh se varsă / Izvor în apele oglinde". Dezlănțuirea stihială a materiei, din poezia de început a autorului, e trecută acum prin purgatoriul stilistic al rondelurilor, domolindu-și energiile, lirismul devine reflexiv. Temperamentul dionisiac se estompează, autorul se lasă absorbit de marele vis cosmic „adormi-voi în himere" — spune poetul într-unul din rondelurile sale.

Volumul „Anamnesis" e o nouă etapă în creația lui Pan Izverna, dezvăluind — cum arată și titlul — ipostaza platonică a spiritului în căutarea tiparelor ideale : „O taină stranie / o, am încă viață ! / — Fii înalt ca mine / o aud spunîndu-mi / pur ca un cristal / prin trup să-ți treacă raza / ca o undă / oasele tale să-ți lumineze / — Lucruri ce atingi acum / gînduri vor deveni / te vei mira că cerul vibrant nu mai are margini / iar cînd vei muri / sfîrșitul unui cîntec vei fi". Cu siguranță cel mai realizat în plan artistic, din cărțile de pînă acum ale autorului, volumul „Anamnesis" are mai multe nivele expresive articulate polifonic. Dominată de registrul stărilor fundamentale poezia aspiră la monumentalitate, plutește peste tot un aer de legendă, imaginile cețoase vin parcă din „visul îndepărtat al altei ființe", dintr-o preistorie a umanității, fantezia parcurge spațiul interior al unei memorii eterne a lumii. În general Pan Izverna își conturează o mitologie lirică din simboluri naturaliste și cultice (se recunosc elemente din Thales, Anaximandru etc) pe fondul unei viziuni guvernate de energetism cosmic. Iată un peisaj boreal scăldat parcă în lumina fantastică a genezei : „Se-aude pălălaia vuietul iernii / deasupra crestelor a nourilor / în înălțimi de ether / Mai sus de zăpezi de ninsori / s-aude o iarnă de flăcări cumplite / făcînd să vibreze văzduhul / cu sîrmele lui de fier". Pentru autor poezia continuă să fie — în plin secol al demitizărilor — un exercițiu ritualic, o accedere prin cuvînt la esențialitate, scriitorul cultivă forme ale ceremonialului liric făcîndu-ne să simțim grandoarea timpurilor mitice. Modernitatea în cazul său ființează neptunic în rețeaua de simboluri și mai puțin la nivelul spectaculozității stilistice, peste tot se observă propensiunea spre hieratism și cadență imnică a frazării. Memorabile sînt la Pan Izverna imaginile acvatice, poetul are intuiția adîncurilor, el „coboară în noapte spre simburul de lumină" dezvăluind semnele sacre : „Ne vom spăla în altă lumină și vom intra în cîmpia / fără sfîrșit a lui Neptun puternicul / De pe înaltele metereze, de pe istovitele punți / cu brațele întinse vom veni spre ochiul mișcător — împietrit al adîncului / Pluti-vom în apele calde ale dimineții fluide / lopătari fără moarte spre zările limpezi". Evoluînd sub zodia mitologiilor poezia autorului se înscrie pe linia unui lirism esențial deoarece „adevărata poezie — spune autorul într-un eseu — triumfă în infinitul de-acum și în prezentul etern, încît ea nu poate fi niciodată caducă, vetustă etc., cu trecerea veacurilor sau mileniilor, cum nu pot fi astfel statuile din Valea Regilor, portretele din Fayum sau Afrodita".

Alexandru Horia

Un mit etern

Frumusețea spiritului feminin revelată în rodnicia dialogului său cu lumea, a avut și nu va înceta să aibă un rol însemnat în destinul omenirii. De aceea, în viitor, restaurarea ființei umane în depiinătatea demnității și a forței ei creatoare, restaurare devenită **imperativul categoric al ceasului**, după cum o atestă mărturii de pe toate meridianele lumii, va însemna, într-o mare măsură, revitalizarea **dialogului lumii cu eternul feminin.**

Cînd spunem **lume** ne gîndim la toți oamenii și instituțiile create de ei, la realitățile sociale ivite din conviețuirea de-a lungul a mii și mii de ani. Iar cînd spunem **etern feminin** nu înțelegem o abstracțiune fantezistă, ci definim cea mai vie realitate, constituită din suma tuturor atributelor esențiale cu care este înzestrată firesc individualitatea și personalitatea feminină, înțelegem realitatea forței ei miraculoase, deosebită de forța virilă prin atîtea și atîtea trăsături specifice, numite într-un cuvînt, **feminitate.**

În toate domeniile de activitate umană, feminitatea își pune amprenta, își are rolul ei inconfundabil în raportul viu cu lumea. Feminitatea constituie revărsare benefică și ocrotitoare a personalității feminine, a calităților ei, peste întreaga viață. Este o primăvărare-explozie de prospețime, de suflet și de sensibilitate, este însuși izvorul regenerării, nașterii și re-nașterii ființei umane. Ne referim la ipostaza superioară, ideală, a feminității, fiindcă nu ignorăm faptul că, asemenea virilității și feminitatea își are — la antipod —, ipostaza ei întunecată, monștrii ei. Și că, din păcate, o Lady Macbeth este mai „reușită" literar decît Julieta sau Dezdemona !

O meditație despre dialogul lumii cu eternul feminin va trebui, desigur, să cuprindă și **universul creației spirituale feminine**, cu totalitatea genurilor artistice pe care femeia-creator de artă le-a ilustrat. Însă reflecția noastră nu are în vedere creația feminină, contribuția femeilor la întregirea culturii universale, deși acest lucru este extrem de important, pentru că participarea directă (nu ca „muză") a personalității feminine la zidirea și plenitudinea unei culturi constituie replica sa fundamentală în dialogul cu lumea, în planul spiritual.

Credința că **dialogul lumii cu eternul feminin este o parte esențială din dialogul omenirii cu propriul ei destin**, ne-a îndreptat atenția spre cîteva momente importante din evoluția culturii europene, evidențiate de prezența grandioasă a unor genii creatoare din domeniul literaturii. Avem în vedere, într-o lucrare mai amplă, momentul antic, marcat de Homer și tragicii greci, apoi pe Dante, Cervantes și Goethe, miturile literare fundamentale (Don Juan, Don Quijote, Hamlet și Faust), pe Ibsen, Tolstoi, Dostoievski, Eminescu și Lucian Blaga.

De la antichitatea greacă pînă în epoca modernă și contemporană, capodoperele literaturii universale, cu întregul lor conținut uman exprimă acest dialog, cu toate „aventurile" lui, în viziunea creatorilor. Și, desigur, cu adaosul propriilor lor experiențe de viață. Pasiunile și sentimentele personajelor din literatură, precum și cele potențate sau generate de evenimente și întîmplări ai căror eroi sînt, pecetluiesc epoci, definesc istoria, explică ființa umană în esența ei. Dincolo de personajul literar și de substanța lui fictivă, surprindem reflectate unele stări de spirit și atitudini umane, existente reale a căror universalitate le face mereu prezente, actuale. De aceea aproape fiecare om are „odiseea" lui, fiecare dintre noi sîntem în viață donquijotiști, donjuaniști, hamletieni, faustici, karamazovieni etc.

Se știe că forța primordială, liantul de factură cosmică ce leagă „termenii" în dialogul interuman, conferindu-i trăinicie, este **Erosul**. După măsura participării sau non-participării fecunde la Erosul universal se rostuiește **comuniunea interumană** sau intervine deteriorarea, absența ei.

Dintre manifestările negative menite să nimicească orice grăire a omului cu sine și cu semenii, prin desființarea dialogului cu eternul feminin, **donjuanismul** reprezintă — în ipostazele lui diverse — cea mai tragică imagine a omului, ca ultimă impostură a sufletului pervertit. În relația cu semenii, ființa umană se împărtășește din forța Erosului, înfăptuind conviețuirea fecundă pe caritate, respect și noblețe sufletească. În dialogul masculin-feminin însă, omul figurează real ipostazierea sublimă a erosului. Este vorba de o comuniune completă, ca act de libertate, imposibil de realizat fără o armonie desăvîrșită a sentimentului cu rațiunea. Acest dialog se instituie ca participare supremă la eros, prin întemeierea unei fuziuni miraculoase a sinelui cu un alt sine, opus ca natură, întru împlinirea laolaltă, fără a se pierde vreunul prin această dăruire, ci dimpotrivă, **îmbogățindu-se cu un plus indispensabil de forță, prin sensurile noi și înalte pe care le capătă viața fiecăruia, datorită celuilalt.** Tocmai pe această fuziune a două ființe se statornicește dialogul masculin-feminin ca sursă și resursă necontenită ce alimentează izvorul vivificator de energie umană. De aceea acest dialog fundamental constituie baza, resortul și diriguitorul întregului comportament uman, al echilibrului existenței omului.

Mitul lui Don Juan s-a ivit, ca și cel al lui Don Quijote, pe meleagurile spaniole, și nu întîmplător. El este „fiul" Renașterii spaniole, epocă de înnoiri de lume în toate domeniile și sub toate aspectele vieții, care a descătușat și aici forțele omului de prejudecățile teologiei, de teocrația medievală, dîndu-i conștiința măsurii nelimitate a ființei sale, a libertății de sine. Cu atît mai tragic este acest „cavaler" al libertății din secolul de aur spaniol, cu cît extazierea trăirilor lui substituie libertății **libertinajul, deturnînd ființa umană, eliberată, de la adevărata trăire plenară a erotismului.**

Inițial, deci, Don Juan ne seduce, ca personaj legitim, ca un dezrobit de prejudecățile și de constrîngerile moralei religioase, un „reformat" căruia Contrareforma îi impune pedeapsa capitală. Așa stau lucrurile după semnificația imediată a lecției de morală creștină a lui Tirso de Molina, care este comedia sa **Seducătorul din Sevilla și Musafirul de piatră** (1626). Această exaltare a desfătărilor vieții devine **plăcerea de a face rău.** Don Juanul lui Tirso de Molina trăiește bucuria de a dezonora femeile, mai mult decît pe cea erotică.

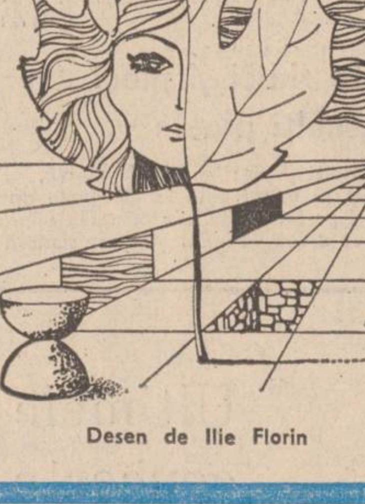

Desen de Ilie Florin

Un crescendo al patetismului erotic denaturat, devenit nevoie de „performanță" numerică (celebra listă a lui Leporelo anunțată într-o nu mai puțin celebră arie) ni-l oferă Mozart, a cărui fascinantă muzică din opera **Don Giovanni** este însuși limbajul „erotismului amoral" (Julia Kristeva, **Histoires d'amour**, Paris, 1983). O altă ipostază este Don Juanul lui Molière, pentru care nici dezonorarea femeii, nici încărcarea listelor cu cît mai multe victime nu-l interesează. Delectarea erotică este anihilată aici de satisfacția, de bucuria **luptei** pentru a cuceri frumoasele, de voluptatea prinderii victimei în capcanele seducției sale, după care obiectul nu mai prezintă nici un interes. Erosul devine **patimă a vînătorii**, ținta fiind însă umană.

Sub orice mască s-ar înfățișa, cu orice nuanțare, donjuanismul înseamnă o provocare, un atentat la valorile feminine. De la izbucnirea legitimă și cutezătoare din încătușare, a ființei, într-un zbor liber către experiențe și aventuri grandioase, la săvîrșirea răului fără altă motivație decît plăcerea lui (donjuanismul tradițional, relevat de Tirso de Molina, Molière, Mozart) pînă la trăirea experienței victimelor (la Byron), donjuanismul a dovedit bogate „virtualități de îmbogățire" (Adrian Ionescu, eseul **Cum a fost posibil Don Juan**, în introducere la ediția Tirso de Molina, **Teatru**, Editura Univers, 1975). Deschiderea rămîne valabilă la nesfîrșit, așa cum ne sugerează Byron, al cărui **Don Juan** nu-și încheie aventurile, deoarece nu aflăm dacă a fost pedepsit, dacă pedeapsa s-a schimbat, dacă a mai rămas cea capitală, sau dacă mai există Comandori !

Însă oricîte diversificări, nuanțări și particularizări ar putea zămisli, donjuanismul rămîne în esență, același : **anularea dialogului cu eternul feminin și implicit cu sine și cu lumea, din cauza pervertirii definitive a erosului.** Consecința bipolară și iremediabilă este **imposibilitatea accesului la sursa și resursa vieții : feminitatea, ca matrice a existenței.** Fapt ce determină pe de o parte sterilizarea, secătuirea virilității însăși, autodistrugerea, iar pe de altă parte, cauzează pervertirea valorilor feminine, coruperea eternului feminin, care intră la rîndu-i în ofensivă și în ipostază „donjuanescă", aspect relevat de geniul lui Byron în capodopera sa, poemul **Don Juan.**

În toate aspectele acestea, donjuanismul se conduce după normele proprii unor deficiențe lăuntrice. Cea mai importantă pare a fi „metafizica" sa neobișnuită, dezastruoasă, în care transcendența nu are vreun rol. Nici ca infinit constituit din trepte nesfîrșite către înălțare, către desăvîrșire spirituală, nici ca divinitate. Don Juan nu neagă, de pildă, divinul, dar nici nu se teme de ea. Religiozitatea lui ajunge un fel de ateism **impur**, o eliberare, îndreptățită la început pentru omul Renașterii, care devine libertate de a face rău (tema va fi grandios dezvoltată de Dostoievski). În ce privește **desăvîrșirea spirituală**, ea nu intră în „economia" vieții sale. Devine imposibilă chiar, fiindcă nevoile spirituale, care definesc și desăvîrșesc omul și cultura sa — ca valori eterne — sînt și ele pervertite. Spiritul este alimentat cu o „hrană" care, în loc să-l împlinească, îl secătuiește, îl ruinează. Efect grav, prin virtuțile de contaminare ce le poartă în sine, asemeni oricărei seducții a răului identificat cu binele, cu bucuria vieții.

O parte din tragedia omenirii de azi se află în acest proces degradant pentru ființa umană care, pentru a renaște și a se „restaura", va trebui să descopere **uriașa energie regeneratoare degajată de dialogul virilității cu feminitatea.** Regăsite reciproc, în frumusețea adîncurilor și esenței lor.

Ioana Mustață

Generațiile literare

Urmare din pag. 1

după 70 ! A pune epitetul viitor (toare) jun(ă), tînăr (tînără) înainte sau după un determinant, acordă un plus de garanție a forței și a plenitudinii. Cîte societăți, reviste, cenacluri sau pur și simplu instituții nu s-au numit **România jună, România viitoare, Junimea română, Tinerimea română** s.a.m.d., sporindu-și semnificația cu o dimensiune temporală, ce nu disimulează sinonimia cu revoluția, cu valoarea și radicalitatea, cu începuturile absolute — o veșnică utopie a spiritualității în ascensiune.

De altfel, aceste două (concepte, idei ?) **literatură** și **tinerețe** au intrat în diferite distribuții sintagmatice, despre care se poate discuta separat : **literatură tînără, tinerețea unei literaturi, tineretul literar**, se vorbește de literatură tînără (ca formulă grupală) dar **tinerețea literaturii noastre rămîne un succedaneu al vechimii folclorice**, s.a.m.d.

Totuși, problemele trebuie delimitate într-un fel, chiar dacă nu vor fi clarificate acum și aici. Mai ales istoricii literari și le pun pentru a secționa (după ce au selecționat critic) un imens material bibliografic, pentru a nu-i înșira epocile ca mărgelele pe ață, vorba lui Eminescu care a scris de altfel prima **Istorie a literaturii române în versuri**, versificînd **Lepturariul românesc** al profundului său profesor de literatură, Aron Pumnul. Din acest manual, poetul național și-a însușit nu numai noțiunile de teoria literaturii, dar a aflat și reprezentanții majori ai poeziei românești dar tot de aici nu a putut auzi de **Țiganiada**, lucrare care ar fi putut modifica cursul întregii literaturi române prin optica lui Eminescu.

La noi, Călinescu care nu prea a respectat criteriul generațiilor, deși nu l-a omis, preferind criteriile geografice și seriile tipologice sau alte elemente în delimitarea scriitorilor, respecta întotdeauna însă cronologia. Astăzi, după experiențele și experimentele „noii critici" sîntem îndemnați să admitem și serialitățile literare pentru a afirma „structurile" epice sale lirice, astfel că poezia lui Arghezi ar trebui să stea în același capitol cu **Psaltirea** lui Dosoftei. Dar așa, rămîne neexplicată, progresiunea estetică a literaturii, care numai printr-un examen paradigmatic s-ar putea delimita.

Cîte generații se află într-un veac ? Criticii clasici au răspuns ferm — trei. Într-un veac de literatură se exprimă bunicii, părinții și fiii, oricîte divergențe estetice și ideologice ar exista între ei. Așa răspund la această dilemă Sainte-Beuve, Thibaudet, Gaetan Picon, iar la noi Ibrăileanu, Călinescu și Al. Piru. Aplicînd la exegeți, problema devine mai delicată, pentru că „divinul critic" afirma foarte serios că un adevărat critic nu se formează decît în jurul vîrstei de patruzeci de ani. A scris celebra **Istorie...** la 42, dar și înainte dăduse lucrări fundamentale. Deci adevăratul critic, după ce a parcurs toate exercițiile de digitație și a ratat toate genurile, la 40 de ani trebuie să fie critic și nimic mai mult (dar nici mai puțin). Este clar că termenul de „generație" pare insuficient pentru a explica unitatea spirituală și creatoare a indivizilor în succesiunea participării la istorie. În plus, uzanța acestui criteriu (trei generații într-un veac) necesită derogări, fiindcă orice accepție are rigiditățile sale teoretice și rămîne fără eficiență aplicativă. Un poet și-a numit volumul de versuri chiar cu vîrsta incriminată (33 de ani).

Or, componenta bazilară a integrării într-o generație rămîne **valoarea**, axiologicul, fără care nu se poate explica o generație (termen unificator). **O generație fără individualități nu există.** Spunem generație pașoptistă, generație junimistă, generație interbelică dar ne gîndim imediat la cei care o compun și la diferențele marcate, dincolo de afinitățile elective și selective.

Instinctul și nu Spiritul de generație, am zice, este cu atît mai puternic cu cît componenții reprezintă minus-valori mai puțin borne de hotar, fiindcă tocmai deficientele personale conduc și întăresc solidaritatea de grup. Astfel **Spiritul critic** (înțeles ca discernere exactă a valorilor, ca delimitare de tradiție și conștiință auto-reflexivă) **este împotriva ideii de generație.** Dacă este vorba de Spiritul critic ca formă permanent novatoare în aparentul statu-quo al istoriei, atunci între aceste două entități intervine o relație indiscutabilă. G. Ibrăileanu lega în mod indestructibil modernizarea și europenizarea noastră de lupta generațiilor (vezi **Spiritul critic în conștiința românească).**

De altfel, conceptul de generație literară nu este operant decît în anumite contexte care acceptă semnificații proxime altor formule unificatoare, precum : grupare, cerc, școală, marcînd indiferent de nuanță, adeziunea la același crez estetic. Cînd individualitățile sînt prea puternice, termenul de generație este evitat, cu o premeditare care spune totul despre definiția subînțeleasă. Astfel nimeni nu spune generație interbelică, deși este evident că marii scriitori ai acestei perioade se nasc în ultimele decenii ale veacului al XIX-lea și activează între aceleași limite stricte.

Eminescu nu este din aceeași generație cu Macedonski (cu doi ani mai tînăr) cu Duiliu Zamfirescu, B.Șt. Delavrancea și Al. Vlahuță (toți născuți în 1858) ci cu Slavici (cu doi ani mai bătrîn), cu Caragiale (cu doi ani mai tînăr), cu Titu Maiorescu (diferență de 10 ani) și cu Creangă (diferență 13 ani sau 11 ani) care, întrebat uneori de vîrstă, răspundea că a împlinit de curînd 100. Pe toți acești mari creatori născuți pe parcursul a două decenii, i-am putea considera aceeași „promoție" literară. Și totuși ?

Ca atare, nu pare adevărată decît aserțiunea paradoxală că vor exista numai **generații spontane** ca în biologie, deși termenul pare infamant, cînd semnificația generației înseamnă continuitate, tradiție, unitate, omogenitate. Tocmai aceste comandamente spirituale impun diversitatea necesară și nu exclud numitorul esențial comun.

Desigur, a vorbi despre generația literară înseamnă a stabili filiații : generația de astăzi, desăvîrșindu-se pe sine, moștenește și continuă, și, continuînd, se disociază.

În spiritul permanenței, aparentele rupturi nu sînt decît stimuli provizorii pentru reintegrarea specifică a unei culturi. În forumul înalt al valorilor, marile personalități se integrează mai ales unor **generații la distanță**, se interferează și comunică în virtutea polivalenței individuale și unității specifice naționale (de obicei criticii unei generații sînt mai în vîrstă decît componenții).

Un mare creator, în virtutea personalității sale inconfundabile (deci mereu tinere), face întotdeauna adeziune la generația de 30 de ani. Participanții la o marcată acțiune extraliterară (morală, politică, socială), ca și creatorii de aproximativ aceeași vîrstă diferit individualizați estetic pot rămîne diferiți de idealul de generație activă, o invenție mass-media.

Dacă tot ceea ce înseamnă în operă **cogito, realitate, ideal** și **aspirație** devine istorie, atunci creatorul își conștientizează temeliile, vigoarea, limitele temporale și semnează adeziunea la o anumită generație. Întotdeauna au existat mari creatori de aproximativ aceeași vîrstă biologică, dar rar s-a vorbit de o generație constituită. Uneori termenul (conceptul) are o valoare distinctivă, diferențială, alteori nu.

Dar în absolut nu are semnificație decît „generația tînără" pentru că mereu tinere sînt valorile semnificante ale specificului național. Încă și mai dificil decît cristalizarea generațiilor de scriitori, mi se pare demersul genealogic de a fixa seriile de critici care însoțesc și într-un fel elucidează fracțiunile temporale ale fenomenului literar.

La noi, înainte de a se pune problema unei noi critici în sensul francez al unei direcții distincte, se impune discuția despre **critica nouă**, despre **critica tînără**. Consecința cea mai gravă ar fi o factice specializare încă din start. Toată lumea scrie cronici și recenzii — ce înseamnă o implicare pozitivă în fenomenul viu, cu angajare în viața cotidiană a cărților. Sigur, contează mult tinerețea receptorilor specializați.

Cineva deplîngea și se plîngea de faptul că tinerii exegeți sînt mai puțin (sau aproape deloc) tentați de istoria literară și de procesul de editare — acțiuni critice cu bătaie lungă, nespectaculoase, minuțioase și aride și fără satisfacții de moment.

Nu mai sînt texte de editat, opere de dezgropat, valori de sertar, pierdute sau uitate, și autori de raftul doi de reeditat ? Sigur că sînt. Și atunci din plutonul recenzenților se vor desprinde cu siguranță și istoricii literari și editorii de probitate morală și superlativă competență profesională.

Aducerea în ecuație a ideii critice în periodizarea fenomenului textual nu este întîmplătoare pentru că a admite existența generațiilor literare înseamnă asumarea posibilității de exercitare a funcțiilor Istoriei literare.

Or, o istorie literară este la fel de relevantă și funcțională la distanță ca și un tabel al lui Mendeleev al elementelor literare de la un moment dat, în practica textuală. Complexitatea acțiunii criticii pare indubitabilă, pentru că la fel de utilă ca și **cronologia istorică** este **configurația temporală.**

Indiferent de vîrsta biologică a protagoniștilor, vîrsta literaturii este întotdeauna vîrsta valorilor.

Dar în absolut nu are semnificație decît **generația tînără** a valorilor pentru că mereu tinere sînt valorile semnificante ale specificului național.

Desen după natură

Urmare din pag. 1

fugiu, ci o șansă de a învinge singurătatea, efemerul, răul de existență, de a transforma anonimatul într-o bunăvestire a faptei. E memoria ființei ce așteaptă să vorbească de cîntecul ce își rostește orgoliile și umilințele. El definește și o experiență sentimentală care se naște din aceste „anotimpuri" regizate de mitul dragostei. Poemele lui Negoiță Irimie, în armură neoclasică, limpezite de orice vînt baroc, geometrizate de un spirit iubitor de construcții ce nu-și ascund ideile, temele, definițiile, ce nu ermetizează fără justificare estetică realitatea vieții, sînt „desenele" unui melancolic care nu rămîne străin de retorica bacoviană. Melancoliile lui Negoiță Irimie provoacă amintirile să-și dezvăluie adevăratul scenariu. Spațiile răspund sentimentelor, ritualul e simplu, cu reverberații bacoviene. Totul e memorabil și cheamă ideea nu să fie rostită, ci pusă pe note, murmurată : „Femei despletite în vise / Dansează cu umerii goi, / Ascultă cum ninge-ntre noi / Cu țipăt de păsări ucise. // Cîndva cu vocale albastre / Cu cîntece de colibri / Ningea dinspre nori argintii / Pe liniștea dragostei noastre. // Acum cine poate să știe / Ce-aduce la iarnă amurgul, / Sub ceruri dorm păsări — o mie — / Ținînd sub aripe tot burgul." Și **Misive** e conceput în tonalitate bacoviană. Oglinzile — focare neadormite ale amintirilor — trebuie să fie întoarse cu fața la perete. Știu prea multe, sînt gata să vorbească. Ele păstrează măștile doamnei devastată de timp, de dramele vieții indiferente la frumusețe. Poemul lui Negoiță Irimie e îmbrățișat de o superbă melancolie : „Ascultă cum toamna mai scrie / Misive pe dungi de sicrie ; / Cum vîntul trimite misive / Spre-un port de cenușă — Ninive // Întoarce dar, Doamnă, obrazul / Oglinzilor către perete, / Întoarce oglinzile pînă / Mai urcă în seri violete / Regina nopții — a noastră stăpînă. // Deci prinde-ți-o la butonieră / Cu boldul unui verde cosaș, / Grăbește, gondola ne-așteaptă / Pe-un bulevard din Veneții, / Tu nu uita oglinda, pereții."

Melancoliile lui Negoiță Irimie își ridică aripile sub o lumină mediteraneeană cu orgoliile căzute în genunchi. E **amiaza** ce își așteaptă poemul respirînd din nou secundele fericite ale rodului întreg. Să recunoaștem în teritoriile lui Negoiță Irimie că orologiul străvechi din turnul burgului arată mai întotdeauna amiaza. E un simbol al Mediteranei, al galaxiei ei de explozii solare, de muzicalitate și nesfîrșit ritual al luminii ce redimensionează înțelesurile, înfățișează altfel natura, dă un alt nume voinței de a privi lumea ca pe un dar al zeilor. Negoiță Irimie trăiește fenomenul de la nivelul nostru de latinitate, de Mediterană ce nu și-a trădat spiritul. Turnul, amiaza și marea formează destinul ființei ce visează : „Prin vechiul turn ce stă de pază / Pe-acoperișe de muzee, / Un ochi albastru ce visează / Albastrul Mărilor Egee." Solaritatea, armonia cu natura, noile întrebări nu exclud nesomnul îndoielilor, apariția scepticismului. Limitele cunoașterii ridică fîntîni ce oglindesc plînsul metafizic al nadirului. **Fîntînă solară** e un nou recurs la ideea de melancolie ce pune cu mai multă tiranie stăpînire pe sufletul poetului, amenințîndu-l cu violența replicilor. El se va retrage în sine ca să descopere acele izvoare — primordiale care duc la „fîntîna vocalelor prea sfinte" ? E aspirația spre absolutul ideii, sinelui, spre un tărîm de cîntec orfic. Cînd Negoiță Irimie ajunge să cunoască toposul izvoarelor, aerul lor de început de lume, splendoarea purității, poetul are conștiința că trăiește cu adevărat bucuria de a fi el însuși, de a se recunoaște un privilegiu al zodiei transparențelor. Simbolul **florii** vorbește de acest privilegiu de a cunoaște sensurile fundamentale ale vieții, autenticitatea faptei crescută în geografia aventurii lirice.

„Desenele după natură" ale lui Negoiță Irimie comunică și un frumos și sincer elogiu adus strămoșilor, eroilor Cetății. Latinizînd în versuri faptele, evenimentele istoriei naționale, Negoiță Irimie le retrăiește semnificațiile păstrate în conștiința colectivității. Memoria istoriei românești este reînviată cu patos : Horea și Avram Iancu sînt evocați cu o nesfîrșită dragoste. În Transilvania, în Munții Apuseni, la Vidra de Sus, Avram Iancu este așteptat și azi să-și facă apariția ca un martir al neamului românesc ce nu cunoaște și nu va cunoaște niciodată uitarea : „Iancule, nu știu, mai vii, nu mai vii, / Vezi, codrul devine cetate, / Azi nu știu pe unde, de ce întîrzii, / Că murgul te-așteaptă la Detunate, // Că toamnă se face prin Apuseni, / Și frunza prin codru doinește, / Cu fluierul fagilor prin vremi ne mai chemi, / Cînd luna prin ceruri la coasă pornește. // Dar sabia verde te-așteaptă în cui, / În casa din Vidra de Sus / Ea-ntreabă de Iancu ce umblă hai-hui / Din Răsărit în Apus. // Ci umbra-i apare pe-un nour călare, / Peste Cîmpia urcînd către Cruce, / Iancu Avram spre Vidra se duce / Cu sabia lunii la cingătoare".

Exceptînd unele texte versificate, **Desen după natură** e, credem, cea mai bună carte de poeme a lui Negoiță Irimie.

POST RESTANT

Ecaterina Preda este o tînără profesoară de matematică dintr-un oraș îndepărtat din nord, dar dacă va avea noroc va lucra la stația meteorologică Rarău. Cînd intră în clasă elevii rid, profa lor de mate le seamănă foarte bine, numai că nu poartă uniformă. Fragilă, cu o șuviță neagră de păr care pare să vrea să-i acopere ochii negri, vii, dornici de a cunoaște tot ceea ce se vede, dar și ceea ce nu se vede, Ecaterina Preda înșiră ecuații în clasă cu gîndul la literatura. Și nu cu un gînd oarecare, ci cu cel mai înalt și cel mai frumos gînd, în care încap toate neliniștile acestei lumi. A scris deja o carte traiana, o parabolă istorică, dar cu ecouri pînă în zilele noastre, a scris o plachetă de versuri, „Negustorii de cuvinte", premiată de editura Junimea, un volum de povestiri, „Deșertul începe la etajul V", a scris, scrie și va mai scrie deoarece pentru ea, scrisul nu este un fel de a-ți petrece timpul, ci însăși rațiunea unei existențe care altfel s-ar prăbuși. Nu se plînge de singurătate, nu se plînge de eșecurile sentimentale de iubirile și de prieteniile pe care nu le merită, nu se plînge decît de eșecurile literare pe care însă nici nu le-a avut, ci doar le presupune de a le avea din pricina acelei spaime de absolut de care nu ar trebui să scăpăm niciodată. Acea spaimă care, împreună cu norocul, naște capodopere. Cum va scrie Ecaterina Preda după ce o debutăm, nu știm. Dar iată cum scrie acum : „Cînd l-au văzut desculț, cosind cu tălpile pietrișul riului, în costumul maro și pălăria de paie căzută pe șprincene, copiii s-au oprit din joacă, brusc obosiți, semănau cu niște pietre mari de riu dispuse simetric pe fișia de plajă și omul care suia către ei vălurind albia, nu dădu nici un semn că i-ar cunoaște, părea să caute ceva anume, ochii îi umblau febril între cele două diguri înalte, unul din cărămidă roșie, celălalt din beton, ridicate cu mult înainte de a fi secat apa, intii cel drept, într-o singură noapte, chiar în timpul revărsării, pe urmă cel sting, după ce primejdia trecuse, dintr-un acut simț al concurenței, riul mai bîrse o vreme, apoi adună apele și părăsi locul, nu se știe cînd, nu se știe incotro". Sau „...pasul lui se aude anemic, ca în oglindă". Că Ecaterina Preda are talent, nu ne îndoim. Credem chiar că este un mare talent, care, dacă va avea și șansă, va străluci în proza tînără de azi.

Din „Regulament asupra Serviciului în campanie și asupra Manevrelor celor mari", Bucuresci, 1872 : „8(a). Uă trupă, obicinuită cu disciplina marșului, nu va fi bună, și nu va fi totd'a-una desăvîrșit în stare de marș decît cînd nu i se va cere uă muncă zadarnică, și cînd se va priveghi de aprópe, atît la drum ca și în cuartiere, sănătatea soldatului".

VALERIU VATEL, București. Deși nu credem în scrisul frumos, citățm totuși din Visul d-voastră, cu precizarea că altădată vă puteți adresa direct persoanei incriminate : „Te visez, te visez uneori... Într-un vis magnific, de culoare albastră-nedefinită. Apari de undeva, din neant. Vii spre mine pe o cărare ireală, străjuită de brazi. În spatele tău răsare soarele. Îmi zîmbești și îmi întinzi mîna. Apoi, deodată, soarele se întunecă, brazii încep a foșni și dispari. Rămîn singur, între fantasme. Încep să alerg, undeva, înspre infinit pentru a te regăsi, acolo unde soarele răsare. Apoi, mă trezesc... Trist, îngîndurat. Mîntea îmi este plină de tine. Începe o nouă zi, cu alergările ei după nimic, zi însoriță de speranța nopții și a unui vis albastru-nedefinit. Aștept noaptea ca pe o eliberare. Același vis, același dor nestins care mă îndeamnă să te regăsesc. Aș vrea să îți vorbesc, să privesc în ochii tăi albaștri, să te întreb : „De ce, iubito ? De ce nu rămîi ? Ce te împiedică, ce tainice jurăminte dintr-un timp pierdut te răpesc din calea visului meu, ireală fantasmă a unui cuget amăgit, cu nuanțe albastre ?

De ce, iubito, de ce... ?"

DOINA MOLDOVAN, Tulcea. Scrisoarea e frumoasă, dar scrisul e ilizibil. Folosiți totuși mașina de scris, dacă vreți să fiți citită calm, cu liniște. Alegeți ceva din ce ne-ați trimis.

SĂRĂCUȚ-COMĂNESCU TEODOR, Ghidigeni, Galați. „Ciungul neamțului" e un text care nu-i scris rău și are o perspectivă inedită, chiar insolită, atît asupra retragerii armatei germane din țară, cît și a vieții țăranilor surprinși pe teatrul de luptă. Mai trimiteți.

ADA ANCHIDIN, București. Scrisoarea e veche. Așteptăm una nouă.

CORNELIA BUNEA, Lugoj. Ne menținem părerea inițială, bună, dar să avem răbdare. Cît, cine poate ști ? Noi nu disperăm. D-voastră ? Așteptăm.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ — Aşchii

I. În prezența mamei, nimeni nu îndrăznește să fie ironic cu nașterea lui.

II. Sînt două feluri de scriitori faimoși : unii — prin ei înșiși, alții — prin criticii lor.

III. În literatură, cel mai bun grup este grupul de unul singur.

IV. Cînd vorbești de băț, să fii cu lupu-n mînă.

V. Parfumul unei roze, un fluture cu aripi suspendate precum grădinile Semiramidei, gînguritul copilului cu osul limpede în stare să rușineze pînă și lira lui Orfeu — atîtea semne subtile ale conjurației naturii.

VI. Cînd predomină gravitatea, răsar geniile ; cînd predomină ironia, răsar talentele. Talentul se scuză, geniul se iartă.

VII. Pictorul pierde atunci cînd nu are și ureche muzicală. Dacă nu simte armonia dintre culorile grave și acute, tabloul lui nu are acea organizare superioară pe care o iubește ochiul în timp ce și urechea îl ascultă.

VIII. Toți poeții vor să fie mari. E firesc, ei vor să dea o ripostă culturală selecției naturale.

IX. Un poet care vrea să ofere numai lecturi confortabile, confundă cultura cu civilizația.

X. Sînt prea incult ca să-mi pot permite să citesc cărți proaste.

XI. De cîte ori are nevoie de un sfat, poetul caută un riu și strigă către malul celălalt să-i răspundă ecoul. Mlaștina înghite strigătul ca pe un rătăcit în ceață și se hrănește cu el. Malul unei bălțoace este ceva absurd și cine se protăpește acolo strigînd produce nedumerire. Pentru țărmurile mării, vocea umană e prea mică, doar cîte un glas norocos se lovește de aripa vreunui pescăruș.

XII. Sînt versuri care se prind de memorie (vezi Bacovia) prin calitățile lor muzicale și abia după aceea se lasă înțelese, și versuri, în aparență lipsite de muzică, pe care mai întîi le înțelegi și după aceea le ții minte.

XIII. Mă uit la tine și te uit.

XIV. Într-o parte a cumpenei — o bilă de plumb, în cealaltă parte — o bilă de păpădie și echilibrul este just. Într-o parte a cumpenei — o bilă de întuneric, în cealaltă parte — o bilă de lumină și echilibrul este just.

George Alboiu

M. Sadoveanu: „...Energiile latente ale naţiunii"

Urmare din pag. 1

de trecătoarele clipe care cad în virtejul veșniciei. Ele cuprind de pe-acum în ele înflorirea viitoare, ca o lege organică. Vom odrăsli și vom înflori după dureri, ca mărul cel sălbatic".

La ziarul **România** scriu, alături de Mihail Sadoveanu, cele mai cunoscute condeie ale momentului : Ion Agârbiceanu, Octavian Goga, B. Șt. Delavrancea, Al. Vlahuță, N. Iorga, Vasile Voiculescu, Ion Minulescu, etc. Ca majoritatea ziarelor și revistelor (putine, cîte au putut apărea în acești ani de grea cumpănă) — și **România** reușește a concentra în paginile ei gîndurile scriitorilor reprezentativi. Sînt mărturii de unanimă adeziune a obștii scriitoricești la crezul cel mare al neamului ; în aceste momente grele scriitorii au împărțit necazurile și durerile lor cu cele ale întregului popor aflat în încordare, și-au afirmat din interiorul poporului crezul în victorie și în unirea cea dreaptă a tuturor românilor într-un singur stat.

În numele lor — dar și pentru toți cei care au stat neclintiți în credință — Mihail Sadoveanu scrie acest editorial la 31 ianuarie 1918, după un an de apariție neîntreruptă a ziarului **România** :

„Am trăit în acest război fără îndoială cele mai mari zile de istorie universală și cele mai dramatice ale neamului nostru. În cumplita încordare a popoarelor de a-și reface situația în lume, de a lăsa generațiilor ce vin alte așezăminte și a deschide perspective noi istoriei lor — ne-am avut și noi locul. Am luat arma pentru drepturile neamului nostru obijduit și sfîrtecat sub stăpîniri străine. Nu vreau să am în vedere aici rezultatele bătăliilor : cele mai cumplite bătălii ale acestui odios război n-au fost decisive și n-au ridicat decît hecatombe între fluvii de sînge. Mai interesante și hotărîtoare mi se par mai ales feluritele manifestări ale popoarelor în acest teribil foc al încercării. Căci nu s-au ciocnit numai armate și n-au tunat zguduind pămîntul numai artileriile. Națiunile întregi s-au ridicat în picioare și și-au mobilizat forțele. Din palatul regal pînă la cea mai mică colibă omul s-a mișcat, cu brațul, cu inteligența și cu întreaga conștiință. Suferința cumplită s-a întins pretutindeni, uniformă ca o apă. Moartea a secerat pe cîmpurile de bătălie ; epidemiile, în populația civilă.

Și-n această zvîrcolire, în această imensă jertfă a omenirii de azi pentru un mai bine al viitorimii — fiecare neam, urmînd fatalităților istorice și instinctelor și calităților primordiale, a dat un examen teribil. Mîine victoriile armelor vor rămîne pe al doilea plan. Și se vor alege mai presus de ele voința și energia, conștiința înaltă, noblețea jertfelor și tot ce ridică pe om deasupra primitivității. Va interesa pe istoric fapte de ordin social : cum s-a organizat un popor, cîtă abnegație și cîtă cinste a pus — și mai ales cum a știut să sufere și să se reculeagă în marile dezastre.

În ce ne privește pe noi, nu știu dacă cercetătorul va putea găsi cuvinte de laudă pentru pregătire, organizare și alte calități de care au dat mostruoase dovezi popoarele mai vechi și mai civilizate. Va rămîne însă uimit cînd va deslușì acea pagină din istoria războiului nostru care se poate numi refacerea.

Am fost izbiți teribil de puteri convergente. Am fost trădați de aliatul cel mai de aproape. Am rămas singuri, copleșiți, pe-o iarnă grozavă, bîntuiți de mizerie și boli.

Cum a putut acest popor numai în cîteva luni să se reculeagă, cum și-a organizat, în pripă rezistența, cum își lega c-o mînă rănile și cu alta se apăra, cum și-a ridicat apoi cu semeție fruntea și a lovit cu străjnicie la rîndul său : toate aceste uimitoare lucruri, cînd vor căpăta perspectiva istoriei, vor apărea e ca cel mai serios titlu de glorie al acestui popor.

Eram socotiți îngropați. Dușmanii noștri pregătiseră și crucea pentru mormîntul nostru. Dar deodată energiile latente ale națiunii s-au deșteptat și s-au încordat. Tot poporul român s-a strîns într-un bloc sub izbitura de val a nefericirii. Vigoarea epică, mlădierea de oțel care a izbucnit din această concentrare — ne-au ridicat mai sus decît nădăjduiam.

La această minunată refacere au luat parte toți fiii patriei și ofițeri și formidabilul nostru soldat, și populația civilă în măsura mijloacelor de care dispunea. Toți cu ce-am avut bun am contribuit. Și am venit și noi — slujitorii condeiului, cu dragostea noastră, cu rîvna noastră, cu credința ce avem în acest popor — și ne-am făcut datoria. Sîntem mîndri de ce am făcut. Sîntem mulțumiți că în nenorocirea obștească am fost puși la locul nostru. O parte din lumina demnității, a eroismului și a jertfelor acestui popor se răsfrîng și asupra acestei foi modeste care, zi cu zi, a bătut la poarta inimii mulțimii, purtînd tăria și nădejdia".

Românii pot fi, într-adevăr, mîndri că în momentele cele mai grele ale istoriei au avut în mijlocul lor, alături de ei, florile cele mai de preț ale neamului, conștiințele treze și clarvăzătoare ce au mobilizat energiile, au mîngîiat rănile și au ținut veșnic vie făcăra speranței.

Prezentul continuu

Urmare din pag. 1

la Alba Iulie, fie oriunde în țară, sînt în mod necesar și fericit întregite, și ele, de cele ce ridică la loc de cinste prezentul. Pentru același motiv mi se pare că și o simplă prezentare a celor mai recente apariții ale editurii Dacia, cărțile semnate, de pildă, de Tudor Băran, Ștefan Dinică sau Ioan Hanca, se înscrie, fără îndoială, în circuitul mai larg, atotcuprinzător, al aprecierii trecutului. Asta deși toate trei sînt inspirate de și din actualitate. Ca o ilustrare concretă a aceluiași adevăr principial dar, în același timp, avînd ea însăși o semnificație proprie, mai largă decît aceea a unui moment festiv.

Este, de bună seamă, o datorie de căpetenie a scriitorului nostru, de azi și de aici, să scrie cu precădere despre realitățile sale, despre oamenii în mijlocul cărora trăiește. Desigur în primul rînd pentru că pe acestea și pe aceștia îi cunoaște cel mai bine, printr-o prezentă directă la viața lor și a epocii sale. Totodată, pentru că acesta este modul său propriu, inconfundabil, de a intra în dialog cu înaintașii, cu operele create de-a lungul istoriei, ca și cu cele ce ne vor fi dăruite de urmași. Scriind despre prezent, creatorul de astăzi adaugă firesc alte cîteva pagini la miile deja scrise de generațiile anterioare despre vremurile lor, despre propria lor existență. Cel mai convingător mod de a-mi achita o neîntreruptă datorie de constiință este acela de a depune mereu mărturie despre vremea care mi-a dat nastere mie și cărților mele. Circuitul se înnoadă astfel firesc, într-un proces egal cu eternitatea, venind din trecutul îndepărtat și îndreptîndu-se spre viitorul îndepărtat, însă fără a-mi ocoli modesta contribuție și persoană, care se consumă necesar la timpul prezent.

Ar fi, desigur, un argument, unul singur, suficient și el într-o demonstrație ca aceasta. Mi se pare însă că există cel puțin încă unul, unul poate mai important ; poate chiar argumentul fundamental pentru care scriitorul de astăzi, al zilelor noastre, trebuie să se aplece și chiar se apleacă cu precădere către prezent. Într-un fel sau altul, trecutul este un capitol încheiat. Îl prețuim, îl admirăm, îl preluăm, îl îmbogățim. Nu-l mai putem însă reconstrui cum am dori noi, or, cu prezentul tocmai asta putem face, din plin. Prezentul este de fapt un proces continuu, la a cărui desăvîrșire sîntem chemați să fim întru totul părtași, așa cum au fost înaintașii la vremurile trăite de ei. „Linia de sosire" sună titlul recentului roman al lui Ștefan Dinică, iar titlul acesta mi se pare semnificativ pentru spiritul epocii noastre. El nu sugerează, precum în sport, capătul unui drum, finalul unei competiții, ci numai pe cel al unei etape. Este mai curînd semnul unui nou început, deoarece examenul de constiință pe care îl propune romanul, al omului cu el însuși, al existenței sale cu tot ceea ce o trage înapoi presupune, fireste, saltul calitativ spre o nouă treaptă. Este o **linie de sosire** pe care ne-o trasăm cu toții, situînd-o mereu mai sus, într-un proces al perfecționării morale care ne traversează întreaga existență. Un proces ce se desfășoară pe toate fronturile, într-un prezent întotdeauna continuu.

Un asemenea proces, fireste, nu poate avea loc fără luptă. O luptă care este o neîntreruptă competiție cu noi însine și pe parcursul căreia **linia de sosire**, stacheta se află mereu undeva înaintea noastră. Semnul distinctiv al acestor lupte, de-a lungul timpului, inclusiv azi, a fost și rămîne acea linie de sosire, treapta care ne împinge mereu mai departe. La capătul unor lupte, grele și lungi, am obținut, în urmă cu 70 de ani, Marea Unire. La capătul altor lupte, la fel de grele, dobîndisem, în celălalt secol, independența. Dar asta nu înseamnă că lupta însăși a luat sfîrșit. Se încheiau niște bătălii, niște etape, lupta însă continuă și azi. Tot așa cum, în urmă cu 45 de ani, victoria revoluției de la 23 August nu însemna și abolirea spiritului revoluționar, ci, din contră, ridicarea lui la alte dimensiuni, în alte forme. Competiția pe care o purtăm astăzi cu noi înșine este fără îndoială și ea o formă a spiritului revoluționar, cu rădăcini directe și adînc implîntate în solul independenței, în solul unirii, în solul eliberării. Cu aceleași rădăcini care se regăsesc în cultura întregului nostru popor. Căci ceea ce asigură demnitatea unui popor este cultura lui. Și prin cultură îi înțelegem, în egală măsură, și trecutul dar și prezentul. Adică însuși viitorul lui.

Intermezzo la Gaudeamus

Urmare din pag. a 5-a

rită să facem o subliniere : țucălarul era deosebit de zelos. Cu zelul acesta m-a determinat Mălăilă să-mi iau lumea-n cap cu tot cu pluton.

Uite cum a decurs totul : coloanele nemțești erau deseori ciumpăvite de partizani. Comandantul german a ajuns la un moment dat la concluzia că partizanii erau alimentați și susținuți de locuitorii unui sat de la marginea pădurii de stepă. Maiorul Helmuth Manz i-a transmis lui Mălăilă ordinul de exterminare a locuitorilor acestui sat. Zeloasa slugă mi-a retransmis în cele din urmă ordinul mie, crezînd probabil că-mi face mare onoare punîndu-mă în ipostaza de călău. Mi-a vorbit sec, uniform și emfatic, de parcă n-aș fi avut altă menire pe lume decît să-i ascult și să-i execut ordinele :

„Sublocotenent, îți iei plutonul, te deplasezi pînă-n satul de la poalele pădurii și distrugi cuibul de bolșevici ! Ordin de la comandamentul german. Executarea, sublocotenent !"

„Dar de ce nu se duc să-l distrugă ei, nemții, i-am răspuns, pentru că partizanii se răfuiesc cu ei și nu cu noi românii ? De ce să împușcăm **niște oameni, care nouă nu ne-au făcut nimic ?**

„Ordinul se execută și nu se discută, sublocotenent ! În conformitate cu care regulament pun subalternii întrebări ?"

„Ascultă, măi Mălăilă, i-am răspuns aproape șuierat, timpit ai fost de cînd te știu și tot timpit ai rămas ! Nu-ți dai seama, nefericitule, că sîntem puși să scoatem castanele nemților din foc ?"

„Dacă mai scoți o vorbă sublocotenent, voi cere comandamentului german să fiți excortați pînă la locul execuției. Ce credeai, sublocotenent, că ești de capul dumitale ?"

„Nu sînt de capul meu, domnule căpitan", i-am răspuns peste umăr.

★

Înainte de chindie mă aflam cu plutonul în satul de la poalele pădurii. O grupă de nemți reușise pînă la venirea noastră să-i adune pe toți locuitorii pe tăpșanul de lîngă biserică. Erau copii, femei și cîțiva bătrîni. De cum am sosit în dreptul bisericii am ordonat ostașilor să-i dezarmeze pe nemți, iar celor osîndiți la moarte le-am adresat îndemnul să fugă în pădure. Apoi, împreună cu plutonul, prin aceeași pădure am pornit-o spre țară. Asta-i tot, domnule elev. Mai fac doar adaosul că Divizia din care făceam parte a căzut, cu tot cu agentul ei de legătură, în captivitate, iar eu aștept să văd cum se va manifesta Mălăilă în contextele ce s-or ivi după crahul nebunului. Mor de curiozitate !

Prințul Constantin își mai aprinde o țigară și după ce bagă în buzunar ingenioasa brichetă continuă :

— Dar cea mai dureroasă latură a nocivității individului cu numele de Mălăilă este atacul permanent la demnitatea umană, domnul meu. Aici numărul victimelor se constituie într-un șir infinit...

— Cunosc istoria, Prințe. Poveștile care circulă despre el gem de exemple. Eu vroiam să te întreb altceva, Prințe. De cum te-am văzut m-am pregătit să-ți pun întrebarea, dar nu mi-ai oferit prilejul. Apoi nu te-am mai zăhăit, pentru că vorbeai frumos, Prințe Constantin.

— Dar ce poate fi mai important pe lumea asta decît încriminarea lui Mălăilă, domnule elev ?

— N-am afirmat niciodată Prințe, că întrebarea mea ar fi mai importantă. Ba chiar sînt convins că în comparație cu cele povestite de tine, aspectul care mă preocupă este din sfera preocupărilor minore.

— Și ce te preocupă, domnule elev ?

— Vreau să știu mai multe despre Magdalena Boișteanca, Prințe.

— Ah, despre Magdalena ?

— Da, Prințe, despre Magdalena Boișteanca, mai bine zis vreau să aflu cîte ceva despre puterea ei de seducție, fiindcă știu că uneori poposești în bordeiul ei, Prințe Constantin, iar ea ți-a făcut un cîntec...

Ridicîndu-mi privirile din pămînt găsesc locul Prințului gol, iar mai încolo de patul de cetini zburdă două nevăstuici fără să se sinchisească de prezența mea. Și mă cutremur, pentru că n-am nici o certitudine privind culoarea ochilor Prințului Constantin. Să fie ei totuși albaștri, cum mi s-au părut la început ? Apoi, mă simt împovărat de un sentiment de rușine a ceea ce vroiam să-l întreb mai departe, adică despre posibilitățile de descătușare ale părintelui meu din mreaja farmecelor Magdalenei Boișteanca.

Treptat, treptat, odată cu fosnetul pădurii, peste simțămîntul rușinii se întinde o ceață lăptoasă din care se înfiripă chipul lui Mălăilă, care tipă la elevii școlii superioare de cantori :

— Habar n-aveți de aorist, **nenorociților !** Uite, eu am acasă o fetiță care știe să lipească pirogti. Voi ce știți, animalelor ? Ar merita să vă dau pe mîna agiei !..

(Fragmente din volumul „Intermezzo la Gaudeamus")

● La Muzeul Literaturii Române a avut loc vineri, 4 noiembrie, orele 14,30, vernisajul expoziției Natalia Deleanu — „Broderie, tablouri, miniatură". **A prezentat criticul de artă Corneliu Antim. Expoziția este deschisă zilnic, între orele 10,00—18,00.**

DIN LIRICA TURCĂ

Desen de Ekin Nayir

NECATI CUMALI

Argument

Ciudat, atît de ciudat
Totul e pregătit dinainte:
Pușca model 38
Masca de gaze și casca de oțel.
Cel ce a murit
Probabil că știa
Să le mînuiască pe toate.
Dar acum nu mai folosesc
Nimănui.

KEMAL ÖZER

Durabilitate

Încă nu mi-au mijit zorile
min calul pe întuneric
îmi caut drumul
ochii, sabia, speranțele
toate-s în chingă.

Încă n-a răsărit ziua
dar cînd va veni
vor rămîne în ființa mea,
din zilele trăite,
dîra unui vechi riu
și a unui cal.

Treaz îmi port visele
ce-mi dau ghes inimii.

OZDEMIR INCE

N-am să regret

N-am să regret
Așteptarea ta, visul tău, zilele noastre
Chiar de-aș suferi o înfrîngere.

N-am să regret
Iubirea, prietenia ori moartea
Străbat cu ochi deschiși noaptea.

N-am să regret
Durerea, speranța ori frica
Sufletu-mi nu știe ce-i tihna.

N-am să regret
Ce a fost, ce e, ce va fi
Singurătatea caut s-o-nving.

ȘÜKRAN KURDAKUL

Devenire

Să capete chipul altor frumuseți, frumusețile
Să se reîntoarcă la matcă cei ce s-au rupt
de propria lor ființă.

Să se-ntrupeze prin puterea sentimentelor mele
Cuvintele strînse în tolba mea
Atîta amar de vreme,
Să devină adevărate poeme.

CAHIT KULEBI

Ciobanul

A cîntat într-atît din inimă
Încît cîntecele i-au tocit cavalul.

În românește de
Erem Melike Roman

POEȚI ȘI CENACLURI

petroniu ionescu

Tinută obligatorie

Cineva aruncă pe geam
ancora ruginită a unei zile de toamnă —
ca s-o prindă de sufletul meu
devenit peste noapte
sosia unui țărm părăsit.
Atunci mă trezesc
și sap pe hîrtie tranșee albastre
pentru cenușa cuvintelor tale,
arse la cumpăna nopții.
Spăl de vise ghilotina care separă
ziua de noapte,
împăturesc silabele cu grijă
și le așez în plicurile
pe care tăcerea își ascute penița.
Apoi nu-mi rămîne altceva de făcut
decît să trag fermoarul secundelor
ca să pot îmbrăca fericirea
pentru încă o oră...

Emoție în anotimp

Mestecenii își șterg ochii de muguri
cu cîte o fîșie de cer,
ploaia aleargă pe străzi
ghemuită de frig,
vîntul întoarce cîte o pagină
din albumul meu cu anotimpuri,
păsările își fac în umbrele lor
cuiburi pentru singurătatea visului,
luna se piaptănă în lacrima
unui măr înflorit peste noapte,
iar eu însămînțez secunde
într-o clepsidră descultă,
sperînd să pot culege mai apoi
o a doua primăvară.

Scrisoarea I

Iubito,
Toamna a ucis castanul din fața casei
Umbra lui urcă pînă la mine
Și-mi deseneaza cerul pe pereți.
Dimineața zăresc la fereastră
Cîte o aripă frîntă.
Sau poate nu sînt aripi,
Ci frunzele lui nenăscute.
Toamna a dezvățat copacii
Să mai moară în picioare,
Altfel nu-mi pot explica
De ce în fiecare noapte
Mă visez cioplind catarge
Din trunchiurile lor obosite
În ecoul securii.
Iubito,
Toamna a ucis castanul din fața casei.
Crengile lui rănesc
Ferestrele însingerate ale răsăritului.
Pe străzi se aud frunzele oftînd...

Topografie

Prin clepsidra palmelor,
viscolit, mi se scurge norocul.
Abia atunci simt cît de lungi îmi sînt
drumurile înțelesului,
înghesuite într-un
postulat deja pe-ncăpător...
Nu spune nimic :
Pe malul sting al amintirilor,
aceeași pădure de mesteceni
visează lecuirea de albastru.
Pe malul sting — uitarea.

REMEMORĂRI

Dulce Bucovină

De sus de pe Ceahlău am privit în una din zilele acestei toamne neasemuitul ținut al Bucovinei. Am călcat iarba obcinelor molcome, am dormit în casele țăranilor mirosind a mere și fîn, mi-am purificat sufletul trecînd pragurile cetăților și cetitoriilor din vechimea istoriei noastre rămase. Și vrînd să scriu despre tot ce ochii mei au văzut, despre farmecul acestui colț de rai, mi-am amintit de acele rînduri de aur pe care le-a nemurit **Eminescu** în 1877, într-un articol publicat în chenar negru, în care protestează împotriva anexării Bucovinei de către imperiul austriac.

Îl reproduc parțial pentru neasemuita lui frumusețe :

„La Putna un călugăr bătrîn mi-a arătat locul înlăuntrul bisericii, în care stetea odată aninat portretul original al lui Ștefan-Vodă. După original el a fost mic de stat, cu umere largi, cu față mare, cu frunte lată și ochii mari plecați în jos. Smad și îngălbenit la față, părul capului lung și negru acoperea umerii și cădea pe spate. Căutătura era tristă și adîncă ca și cînd ar fi fost cuprins de o straie gîndire...

Coroana lui avea deasupra, în mijloc, crucea toată de aur, împodobită cu cinci pietre nestimate. Sub crucea coroanei urma Duhul sfînt, apoi Dumnezeu tatăl, cu dreapta binecuvîntind, cu stînga ținînd globul pămîntului, pe cercul de margine al coroanei un rînd de pietre scumpe de jur împrejur. Îmbrăcat era Vodă într-un straiu mohorît cu guler de aur, iar pe git îi atîrna un egolpion de pietre și mărgăritare. Cîmpul portretului era albastru, în dreapta și în stînga chipului perdele roșii.

Am întrebat ce s-a făcut cu originalul ?

Într-una din zilele anului 1777, la miezul nopții, Buga, clopotul cel mare, a 'nceput să sune de sine, întîiu încet, apoi tot mai tare și mai tare.

Călugării treziți din somn se uitară în ograda mănăstirii. În fioroasa tăcere, în sunetul clopotului ce creștea treptat, biserica se lumina de sine înăuntru de o lumină stranie și nemaivăzută. Călugării coborîră într-un șir treptele chiliilor, unul deschise ușa bisericii... în acea clipă clopotul tăcu, și în biserică, era întuneric des.

Candelele pe mormîntul lui Vodă se stinseră de sine, de și avusese untdelemn îndestul.

A doua zi portretul Voevodului Moldovei era atît de mohorît și de stins, încît pentru păstrarea memoriei lui un călugăr, ce nu știa zugrăvi, a făcut copia ce există astăzi.

Aprinde-se-vor candelele pe mormînt ? Lumina-se-va vechiul portret" ?

. . . . . .

De aceste sublime rînduri, de această frumoasă legendă mi-am amintit privind în această toamnă, neasemuitul ținut al Bucovinei noastre.

Mircea Micu

Puterea sa de tînăr

Urmare din pag. 1

Nicăieri în altă parte Eminescu nu este caligrafiat în atîtea locuri și moduri ca aici, unde la mijlocul secolului trecut a văzut lumina unei zile de ianuarie. Cum va fi arătînd ianuarie în Botoșani, cum arată Botoșanii în ianuarie ? Iată o întrebare al cărei răspuns l-am trăit de atîtea și atîtea ori cînd orașul se închidea în sine, în case, fabricile, cărțile și orgoliile sale, cînd albul se oglindea în cerul înstelat mai clar și mai pronunțat ca niciodată în altă perioadă a anului. Ai siguranța, în ianuarie la Botoșani, că poți culege stele, că-ți stă la îndemînă așa ceva ce ține de zeiesc, că în altă clipă de ianuarie un viscol de demult ce mina lupii spre oraș te poate întrolei, că te poate zidi cu tot cu tînărul tău curaj de drumeț spre Ipotești sau că întreg orașul, acum verticalizat, dezrădăcinat din păgubosul său provincialism, reluat din temelii pe alte coordonate materiale este o mică planetă ce are drept satelit un Luceafăr ce-i măsoară, precum luna pămîntului, pătrarele, semnificațiile tenebrelor, mareele, mersul navigatorilor și avîntul sufletesc, acel elan nepiepăibil dar care poate fi racheta purtătoare a unei spiritualități fără de moarte nu numai în timp și spațiu, dar și în lumea interferabilă, de dincolo, a spiritului ce întrupează, ca din-tr-un nesecat izvor, umanitate.

Un suflu generos și romantic, pe care Botoșanii și-l revendică dintotdeauna. Și care astăzi se regăsește în fiecare locșor în orașul devenit în acest ultim pătrar de veac mare, puternic, regenerat și regenerînd, clocotind din adîncuri, Botoșanii fiind un loc de referință pe harta de azi a țării. **Botoșanii sînt acum un oraș care, cred, i-ar fi plăcut și lui Eminescu, așa cum e, cu frumusețile sale atît de noi înrămate în cele vechi, cu puterea sa de tînăr în plină putere și fantezie, cu acea** atît de benefică interogație de sine, cu fabricile și uzinele ce-l împodobesc, cu drumurile impecabile, cu casele vizitate în fiecare noapte de tei sfioși ce spun ceva și tot spun întru amintirea poetului Mihai Eminescu venit în lumea asta mare prin care a trecut doar treizeci și nouă de ani aici, invecinîndu-se cu Hyperion. Îndrăznesc să cred că, așa cum arată Botoșanii azi, i-ar fi plăcut poetului Mihai Eminescu care rămîne în spiritualitatea noastră și ca un profund și lucid ginditor economist, cu o uluitoare conștiință a celor practice, a celor utile, a valorii de întrebuințare, a lucrului folositor omului de fiecare zi. Într-o piață din centrul orașului, un loc pietruit cu granit, se ridică statuia lui Mihai Eminescu. Dacă mă gîndesc bine, dacă închid ochii și-mi imaginez, socotesc că statuia închipuind poetul din bronz e orientată cu fața spre Ipotești. Sau poate spre locul de unde în crugul lunii iunie se arată oamenilor, în serile înmiresmate de tei, Luceafărul cel îndrăgostit și nemuritor, tremurînd pe ceruri, nimic și nici un muritor neputîndu-i schimba mersul nesfîrșit, printre stele anonime chiar și pentru cel mai neînsemnat poet al acestui pămînt.

LIRICĂ SOVIETICĂ CONTEMPORANĂ

JURI KOJEVNIKOV

Suceava I

Prevestind distrugerea cumplită
cornul lunii s-a înfipt în zare
dar în calea turcilor-ispită
Stă Suceava-piatră de-ncercare !

Vremea a lovit precum o spadă
dar pe calea fără de hotare
peste munți de neguri și zăpadă
stă Suceava-piatră de-ncercare !

Vîntul poartă fumul din uzine
silueta vieții în mișcare
dar hotar înalt între destine
stă Suceava-piatră de-ncercare !

Suceava II

Suceava !... Suceava !... Suceava !...
Toarce-un fir aspru din albastrul zenit
și-n memorie se-mpletește cu slava
rădăcinilor care s-au înfipt într-un mit
Șanțurile-adînci sînt de mult nivelate
turnuri și păduri sînt de-acum amintiri
și unde-au fost cruci în pămînt îngropate
cresc acum brazi înalți și subțiri
Și unde, Ștefan Vodă, călare
se-ntorcea din lupte victorios
nopțile umede pun negre fulare
pe zidul de dințele timpului ros
Și spada-n rugină își mistuie slava
sub scutul rotund al pămîntului greu
dar furele-mpletite cîndva de Suceava
nu s-or rupe nicicînd...
Trăi-vor mereu !

În România

O ceață grea privirea mi-o sugrumă
și dealurile le revăd mijind
și totul e învesmîntat în brumă
ca în bogate mantii de argint...
Ca o corolă galbenă se-arată
prin pîcla deasă soarele și-aud
un clopoțel ca lacrima curată
sunînd sfios, departe, către sud
Ca norii albi se-ndreaptă spre livadă
de după moară, turmele de oi
din ceturi, iese drumul să le vadă
și-nsingurat, se-ascunde prin zăvoi...

Cu frigul neputînd să se măsoare
pămîntul înghețat într-adevăr
contemplă încă razele de soare
care se sting în crengile de măr !

În portul Constanța

Pustiu e digul, ros ca un femur
iar marea, lăcuită, strălucește
și-n zarea-ndepărtatului azur
doar Eminescu,-ngîndurat, privește
Pe malul mării și-a visat mormîntul
odgoanele să-l legene ușor
un val să-l poarte-n depărtări ca vîntul
și să-l vegheze teiul fosnitor
Aici, pe malul mării, bustul lui e
dar pe poet, oriunde-l întîlnești :
e teiul lui, în Iași, ca o statuie
și inima-i sub pietre,-n București !

Sate în stepă

Sate cu ferestre fără zare
tot privesc fîntînile, pe cînd
praful se ridică pînă-n soare
ca un abur greu alunecînd...

Zorile în zare se desfată
ca o peruzea se-aprind și ard
și ca ochii luminoși de fată
florile de nalbă rid prin gard !

EVGHENI EVTUȘENKO

Cad zăpezile mereu

Cad zăpezi ca în povești
dar cu ele de-o ființă
să trăiești, să tot trăiești
nu-i, probabil, cu putință
Pe-unii, viața i-a înfrînt
și se sting în zariști clare
mistuindu-se-n pămînt
ca zăpezile polare...

Cad zăpezile mereu
și ca floarea de lucernă
am să cad, cosit și eu
n-aștept gloria eternă
Că nu sînt minuni, o știu
și nu-s stea și nici zăpadă
dar cum sînt n-o să mai fiu
niciodată... niciodată !

Păcătos așa cum sînt
vieții i-am stat drept în față
și al patriei pămînt
l-am iubit mai mult în viață
Rusia mi-a fost în gînd
și-am iubit-o cît se poate
riurile ei curgînd
pe sub ghețuri revărsate
duhul codrilor de pini
și-al livezilor sub coasă
al lui Stenka și Pușchin
și-al bătrînilor de-acasă !

De-a fost greu și-amar, de-a fost
n-am rîvnit nici un tezaur
și-am avut un singur rost :
visul Rusiei de aur !
Și nutresc, ascuns, un dor
printre doruri făr' de număr
ca o aripă de zbor
să-i fiu patriei pe umăr
Ea, prin vremi de va uita
că i-am împletit cununa
mai de preț e Rusia
să existe totdeauna !

Albe, cad zăpezi, stamine
cum au tot căzut prin vreme
și-or cădea și peste mine
pe sub cumpene supreme
Cad zăpezile și-alerg
să văd cum, parcă sub mături
toate urmele se șterg
de pe albele omături.

Că nu-s veșnic nu sînt trist
dar ce spun vreau să se știe :
— Însumi eu am să exist
Rusia cît o să fie !

În românește de
Dumitru Balan și Ion Potopin

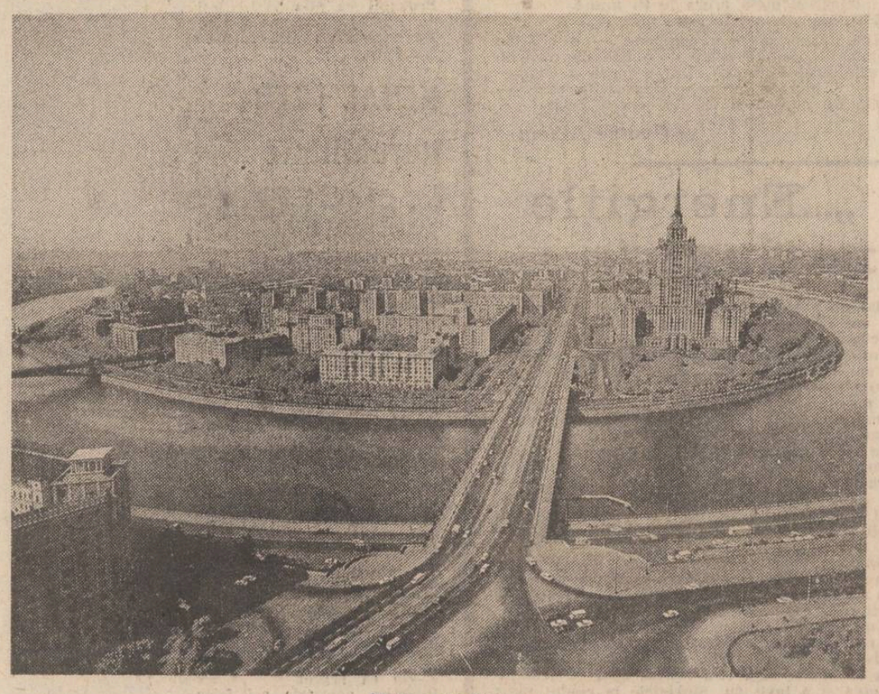

Vedere din Moscova

VLADIMIR BEEKMAN

Călător

Sînt călător —
că vin sau plec — totuna —
n-am timp de mine orice-ar fi să fie,
din el o clipă doar îți dărui ție —
departe de cămin
colind întruna...
Dar fără tine
nu trăiesc
o zi, eu !

ALBINAS BERNOTAS

Iubire

Ce tandru m-atingi și ferit.
Dar nu-s chiar atît de fragilă.
Frunzișul mi-e doar răcorit
De-un vînt cu mirós de argilă.

Sub pași sticla bălților crapă.
Nu-s piatră, doar gheață precară.
Sînt — prins sub a iernilor apă —
Doar firul plăpînd de secară.

R. BORODULIN

În casa lui Marc Chagall

Viața se scurgea,
Dar el nu da zor
Să cîrpească streașina șuie
Deasupra atelierului
Unde locuia memoria.
Lucrînd, își pierdea capul,
Dar nu se grăbea să-l găsească.
Adeseori îl visa
Pe prietenul adolescenței, Makar,
Păscîndu-și viteii
La alde Mark
Sau Peskovatik.
Cît despre el,
Pin' la suflarea din urmă
Și-a tot mînat caprele.
De unde și-ncotro ?
Din Cimpiile Elisee
Pe Păsunea Lactee.
Caprele erau de prin Vitebsk
Unde și astăzi
Pe o străduță tăcută fără pavele
Îl așteaptă
Cunoscuta căsuță din curte
Scăpată ca prin minune,
Neatinsă nici de război, nici de timp.
Acolo, pe pervaz,
În florile balsaminei
Ard stelele copilăriei,
În cosmosul cald
Al neuitatei
Case părintești.

În românește de
Ilie Bădicuț

LEONIDA LARI

Fuga

Soare-arzînd orbitor, foc în mine arzînd
Fără flăcări, tăcut, răpitor.
Pe vechi străzi printre oameni chiar eu alergînd
Ca o navă, minată de dor.

Oamenii se feresc ca de-un fulger năuc,
Ce nu știu pe unde-o cădea,
Arbori triști și bătrîni mai în lături se duc,
Ziduri surde aud goana mea.

Numai eu nu mă văd, numai eu nu m-aud,
Numai eu nu-nțeleg la ce rost,
Merg spre gara de nord, nu spre gara de sud,
Ca să prind, să opresc ce a fost.

Merg spre nimenea eu să rețin încă-un pic
O furtună ciudată sub pini ;
Un suris trecător ce nu spune nimic,
O atingere caldă de mîini.

Soare-arzînd orbitor, foc în mine arzînd
Răpitor, fără flăcări, tăcut,
Pe vechi străzi printre oameni chiar eu alergînd
După dragostea care-a trecut.

Scrisoare lui Eminescu

Umbra nu mă ține, pana nu mă doare, —
Îmi e lipsă starea ta cuprinzătoare,

Moartea mă mai uită, mi-e fidel necazul, —
Îmi sînt lipsă ochii tăi și-obrazul.

C-un inel de aur soarta-mi puse lațul, —
Mi-ar mai fi de sprijin glasul tău și brațul

Și iubirea-ți tristă ce-o vecie-așteaptă,
Și-acea nebunie care-i înțeleaptă.

Da, și nebunia, că de-atîta minte
E la preț nu simțul, jocul în cuvinte.

Și de-atîta minte fără duh e lutul
Și se-ngrașă forma, nu și conținutul.

Încolo mi-e bine, de se poate zice,
Unul mă hulește, ca să se ridice,

Altul mă rivnește la un colț de viață,
Dragul nu mă vede, că-i prea multă ceață.

Încolo mi-e bine, se întîmplă-n fire,
Că și-un vers ajunge pentru fericire,

Doar citeodată, cînd pășesc pe lîngă
Bustul tău, îmi arde pieptu-n partea stîngă.

Și-mi zic : iată cine își sărise veacul,
Dar nu adunase laurii cu sacul.

O, de-aș cere soartei cel mai mare bine,
Face-te-ai pe-o clipă sub un cer cu mine,

Face-te-ai aripă, face-m-aș aripă,
Aceleiași păsări măcar pe o clipă,

Să străbatem lumea-n lungul ei și-n latul,
Pentru un dor de mare să lăsăm uscatul

Și răpiți de apa dulce-nvolburată,
Iarăși pe o clipă să murim odată.

Albă precum e ziua

Albă, precum e ziua
care mă începu,
pot să învîng și-o oaste
numai ursita — nu.

Prea-i depărtat izvorul
de ale mele căi,
ci el departe este
și de părinții mei.

Poate-un străbun odată,
sacrificat pe-un grui,
m-o fi trimis drept veste
pentru călăii lui.

Miraj

O lună candidă mă cheamă afară,
afară-i frumos de prăpăd,
fug umbre cu oamenii lor subțioară,
copacii se zmulg către cerul de vară
și eu tare-aș vrea să te văd.

Copii visători, ne-am mai ține vreo casă
netimpul, cînd ne e stăpîn,
te rupe acum de la somn, de la masă,
aș vrea să te mîngîi, de nimeni nu-mi pasă,
nici chiar de fidelul destin.

E totul culoare, beție de glume,
e totul un vis mișcător,
eu uit cum mă cheamă, tu uiți că ai nume,
și-o împle de-un tainic fior.

Rugă de iarnă

Ca apa mai trecătoare
pe șesul acest pămîntesc,
o, soartă, pe cel ce te are,
îngăduie-mi să-l iubesc.

Și mai lunecoasă ca norul,
și mai de neprins ca un foc,
Pe unde îmi calcă piciorul
țărina se stringe la loc.

Ce zic, unde merg, cine știe
ce morți de pe-acum mă privesc,
o, moarte, pe cel drag și ție
îngăduie-mi să-l iubesc.

Îngăduie-mi azi cu-nserarea
să ard pentru ultimul cînt,
că viața mi-e ca și ninsoarea
am fost și de-acu nu mai sînt.

Să-apară o pajiște verde
în albul străin, nefiresc,
o, doamne pe cel de mă pierde
îngăduie-mi să-l iubesc.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **R.S.F. Iugoslavia.** În ziarul Flaka e vëllazërimit (Flacăra înfrățirii) din Skopje, Macedonia, care apare de trei ori pe săptămînă în limba albaneză, pe data de 31 iulie a fost publicat un fragment dintr-o nuvelă de Dumitru Radu Popescu, „Bîlc și doctorul pleacă la vînătoare" preluată din volumul Leul albastru, tradus de Baki Ymeri. Fragmentele din această nuvelă au fost publicate și în revista Zëri i rinisë (Glasul tineretului) precum și în cotidianul Rilindja (Renașterea) din Pristina.

În ultimul număr al revistei lunare de literatură „Jehona" (Ecoul), care apare în Skopje, Macedonia, în aceeași traducere au fost publicate în limba albaneză 9 poezii de Marin Sorescu, însoțite de fragmente de critică literară sub semnătura regretatului Mircea Scarlat și note biobibliografice despre autor de Virginia Sorescu. Titlurile poeziilor sînt publicate și în limba română. Prin diferite reviste literare și ziare din Pristina și Skopje au fost publicate în versiunea lui Baki Ymeri peste 500 de versuri din creația poetică a lui M. Sorescu.

Ziarul Flaka e vëllazërimit din Skopje, în nr. 3685 conține o recenzie la cartea Un veac de poezie aromână, cu titlul Vlera të mirëfillta të Vllahëve (Valori autentice ale aromânilor). Autorul acestei recenzii publicată la rubrica „Botime të vecanta" (Publicații distinse) este tînărul poet, traducător și prieten al scriitorilor români, Baki Ymeri.

● ÎN NUMĂRUL PE LUNA IUNIE AL REVISTEI „LIAO WUANG", care apare la Beijing, este inserat un dialog cu scriitorul Petre Luscalov.

Sînt dezbătute probleme ale literaturii pentru copii și tineret, ale literaturii în general. Petre Luscalov insistă asupra raporturilor dintre totalitatea ideilor și sentimentelor accesibile nu numai copilului sau tînărului și forma specifică de exprimare : aceea din urmă fiind singura condiție care hotărăște receptarea : „în rest, nu există deosebiri între literatura pentru copii și literatura în general". De asemenea, scriitorul consideră că mediatorul cel mai important între familie și societate rămîne, și pe mai departe, literatura tinzînd spre o înaltă finalitate : „aceea a realizării schimbului de valori dintre oameni, dintre națiuni".

Desigur, n-a fost omis din dialog nici indicele cel mai personal, mai emblematic al literaturii lui Petre Luscalov, peisajul patriei, el punîndu-și întotdeauna marca pe psihologia personajelor.

De mult succes, alături de traduceri („Nufărul roșu" și „Fiul munților"), subliniază revista, s-au bucurat filmele „Aventurile lui Babuscă", „Alarmă în Deltă" și „Fiul Munților", ele întrunind simpatia milioanelor de mici spectatori chinezi.

REVISTA STRĂINĂ

● **CUNOSCUTUL CRITIC LITERAR FRANCEZ ROLAND BARTHES** exprima într-unul din eseurile sale paradoxul că cititorul care nu revine pentru a citi o carte, acela citește întreaga sa viață o singură carte, o singură întîmplare, pentru că sensul lecturii nu-l constituie doar urmărirea acțiunii... Acest adevăr este valabil și pentru ultimul roman al scriitoarei italiene Elsa Morante, intitulat „Arcoeli", apărut în anul 1982 și reeditat recent în Italia.

Întîmplarea descrisă în roman, captivantă și originală, îi oferă scriitoarei posibilitatea de a aborda problematica complexă a destinului omului folosindu-se de un sistem la fel de complex de factori psihologici, istorici, sociali etc., care alcătuiesc un text care te cheamă să-l recitești. Același lucru s-a petrecut, de altfel, cu toate scrierile ei, dar în primul rînd cu romanul „Întîmplarea", apărut în anul 1974, o imagine a celui de al doilea război mondial oglindit prin prisma microcosmosului unei familii sărace din Roma.

Arcoeli este numele unei fete din Andalusia care nu știe să scrie și să citească, dar care reușește să se mărite — în Italia — cu un ofițer de marină dintr-o familie bogată. Copilul născut din această legătură, un înadaptat, pornește la vîrsta de 40 de ani, în căutarea mamei sale, singura ființă care l-a iubit vreodată. Povestea celor două destine — al mamei și al fiului — legate nu numai prin sînge, dar și printr-o dragoste bolnăvicioasă, este construită vertical. Visele, dorințele, spaimele celor doi, joacă în cartea Elsei Morante același rol ca și realitatea socială și istorică.

Abundența detaliilor creează în „Arcoeli" o țesătură narativă care te convinge că orice realitate poate fi surprinsă din cele mai diferite unghiuri. Din aceasta se naște imaginea unui om „aparte", fără legături clare cu lumea înconjurătoare și imposibil să între în relații fructuoase cu aceasta, incapabil să păstreze un echilibru între realitate și ficțiune...

● **SCRIITORUL FRANCEZ PHILIPPE EBLY** a publicat pînă în prezent un număr impresionant de lucrări pentru copii și tineret. Din multe titluri apărute sub semnătura lui amintim : „Fulgerul neîmblînzit", „Fugarul din anul al doilea", „Cum să păzim un diamant negru" etc.

Cărțile lui Ebly nu sînt aventuri pur și simplu, eroii lui sînt băieți obișnuiți aflați în situații dramatice, limită din care reușesc să evadeze, să fugă grație inteligenței lor, gradului lor de inventivitate și perspicacitate. Chiar dacă în cea mai mare parte a cazurilor eroii lui Ebly se plimbă pe Terra, aceasta nu înseamnă că ei nu evoluează și printre ființe extraterestre...

Care cititor tînăr nu ar vrea să facă parte din trioul care se trezește în mijlocul unui pustiu mexican, unde au ajuns din pură întîmplare ? Care cititor nu ar vrea să devină prietenul indienilor de aici — coborîți parcă din miturile ancestrale — care dau dovadă de spirit de sacrificiu și prietenie pentru a-i salva pe eroii noștri ? Și care cititor tînăr, dar nu numai tînăr, nu ar fi fascinat să se trezească în locul eroilor lui Philippe Ebly în plin Ev Mediu, pentru a se plimba cu dezinvoltură printre oamenii acelor vremi, avînd în spate însă experiența și cunoștințele la care îi dau dreptul cuceririle științei și tehnicii, ale culturii contemporane.

Acestea ar fi cîteva din gîndurile care îl însoțesc pe tînărul cititor care se apleacă cu răbdare și migală asupra ultimei cărți care poartă numele lui Philippe Ebly și care se numește „Întoarcerea din țara fără întoarcere".

● **CEA MAI MARE PICTURĂ MURALĂ DIN LUME** va fi realizată pe peretele unui baraj din preajma așezării franceze Tignes din apropierea frontierei dintre Franța și Italia. Ea va avea 180 x 250 metri. Pictorul Jean-Marie Pierret a realizat împreună cu patru colaboratori o frescă imensă care înfățișează muncile lui Hercule.

● **CELEBRA CAFENEA GIJON DIN MADRID,** care își sărbătorește centenarul la sfîrșitul acestui an, va fi scoasă la licitație. Timp de un secol ea a fost locul preferat de întîlnire a unor vestiți artiști, oameni de știință, oameni politici.

Se pare că cel mai vestit vizitator al acestei cafenele a fost marele romancier Ernest Hemingway.

● **CEA MAI GREA CARTE DIN LUME** cîntărește 110 kg, cu toate că grosimea ei are doar 30 cm. Cartea, care are 1 000 pagini, a apărut sub titlul „L'Enkiridion" într-o editură franceză și cuprinde citate din lucrările unor călugări din secolul al XII-lea. Editorii sînt convinși că lucrarea lor va intra în cartea recordurilor Guiness.

Cartea cea mai mică din lume a fost expusă de curînd la New Delhi. A fost editată în anul 1933 la o editură din Bombay. Lungimea cărții este de 20 mm iar lățimea de 15 mm. Cele 160 de pagini conțin un mare număr de reproduceri după gravuri din diferite epoci.

● **LA JUMĂTATEA LUNII AUGUST 1988, A APĂRUT LA NEW YORK** o masivă biografie consacrată popularului cîntăreț și compozitor John Lennon. Autorul acestei lucrări, care însumează peste 700 pagini, este Albert Goldman, profesor de limba și literatura engleză la Universitatea Columbia, ins care pînă la apariția acestei cărți nu a avut nici o legătură cu muzica. După propria-i mărturisire, Goldman nu numai că nu iubește muzica formației Beatles și pe John Lennon, dimpotrivă urăște tot ce este legat de numele formației, de muzica lor.

Atunci de ce a scris Goldman această biografie ? În mod cert pentru a distruge personalitatea și mitul lui Lennon, cel care a exprimat ca nimeni altul rătăcirile și protestul generației sale, pentru a-l defăima în fața milioanelor de oameni, a tinerilor în primul rînd. Este limpede că Goldman nu face parte din rîndul celor cărora le este drag cîntecul lui John Lennon „Give Peace a Chance", mesajul lui antirăzboinic.

Goldman lansează atacuri violente împotriva lui Lennon pe care îl învinovățește de lucruri oribile — inclusiv crime — în sprijinul cărora aduce și „martori". De subliniat faptul că din cele 1 200 persoane chestionate de autor, nici una nu l-a cunoscut cu adevărat pe John Lennon, în schimb, prietenii adevărați, membrii familiei etc., nu au fost abordați de Goldman, care se vrea și se consideră autorul unei cărți... obiective !

Împotriva aberațiilor cuprinse în cartea aceasta vădit tendențioasă s-au ridicat cu vehemență oameni care l-au cunoscut bine pe marele compozitor și interpret. Potrivit părerii mai multor personalități ale vieții politice și culturale americane, Goldman a încercat să distrugă imaginea luminoasă pe care Lennon a lăsat-o contemporanilor, urmașilor. Paul McCartney, fost membru al formației Beatles, cel mai apropiat de Lennon dintre toți membrii grupului, a declarat presei : „Cartea lui Goldman este o porcărie respingătoare ! Îți sfătuiesc pe toți să n-o cumpere, să n-o citească".

● **80 DINTRE CĂRȚILE ȘI 4 DINTRE PIESELE DE TEATRU ALE AGATHEI M. C. CHRISTIE** (1891—1976) au fost traduse pînă la sfîrșitul anului 1987 în peste o sută de limbi din țări de pe toate continentele. Agatha Christie face parte din rîndul primilor cinci cei mai citiți scriitori din lume.

Tirajul total al cărților ei apărute pînă în prezent în întreaga lume este de peste 600 milioane exemplare !

● **WILLIAM STYRON, NĂSCUT ÎN ANUL 1923 LA BRIDGEPORT** statul Virginia, este astăzi unul dintre romancierii cei mai cunoscuți și mai citiți din Statele Unite ale Americii. Prin cele cinci romane ale sale, Styron demonstrează — împotriva teoreticienilor pesimiști — că romanul american nu și-a trăit traiul, că el este la fel de robust, de vitalizant cum era pe vremea lui Hemingway, fiind tot mai puternic ancorat în realitățile Americii.

Un exemplu este și „Alegerea Sophiei", apărut în anul 1979 și reeditat de mai multe ori pînă în prezent, ultima dată la începutul acestui an și transpus pe ecran cu Meryl Streep în rolul titular. Este un roman autobiografic în care el, povestitorul și spoveditorul Sophiei, trăiește împreună cu aceasta toate suferințele și dilemele trecutului, toate chinurile prezentului. Sîntem martorii primei ei mari iubiri dar, în același timp, urmărim și procesul pe care l-am putea numi nașterea unui mare autor, capabil să zguduie conștiința Americii.

În „Alegerea Sophiei" William Styron încearcă o analiză profundă a fascismului, influența lui nefastă asupra omului de rînd, slab sau a unor indivizi cu caracter puternic, prezentînd nazismul dintr-o perspectivă așa-zis personală, a individului. Asemeni lui William Faulkner, Styron își plasează eroul într-un proces complex al cunoașterii adevărului vieții, care se învîrtește de fapt în jurul unela și aceleiași întrebări cheie : confruntarea modului de a gîndi al americanului cu realitatea fascismului.

„Alegerea Sophiei" este un roman plin de tensiune de la prima pînă la ultima pagină, cu toate că pe parcursul lecturii, cititorul are de multe ori părerea că știe adevărul despre Sophia și despre esența fascismului.

SPORT

Făcînd focul cu lemne de măslin

Ultimul bibiloi al toamnei, ieșit din boarea Gîuleștiului, dansează pe globul salcîmului desfrunzit. Iată, am învățat să facem focul și cu lemne de măslin ; adică, miercuri, i-am învins, după bulgari, și pe greci. Iar norocul, care de obicei ne vulgarizează destinul, a ținut cu noi pînă noaptea tîrziu, ceea ce vrea să zică, nici mai mult nici mai puțin, că bulgarii, la Copenhaga, i-au scos pe danezi din cursa pentru Italia '90. Le string mîna ca om parșiv ce sînt.

Pe stadionul Steaua, în fața a vreo cinșpe mii de spectatori (căci nu mai mergem la teren cu zecile de mii și-n huruit de talăngi, decît atunci cînd vine Maradona, de mînă cu Gullit, și Van Basten), le-am smuls grecilor de sub picioare insula cu care-și închipuiau c-au pornit să lunece prin mările lor calde spre Sicilia. Jocul inspirat al formației conduse de Jenei și Drăgușin ne-a umplut de încîntare. Am învins cu 3—0, puteam înscrie încă de trei sau patru ori — și e păcat că n-am făcut-o, pentru că golaverajul e și el o lovitură de bardă — am fost stăpîni absoluți ai terenului, nelăsînd o clipă de respiro adversarului și ne-am scăldat minute lungi și lacome, în banii de aur ai bucuriei. Trăgînd pe nări mahorca frunzelor de toamnă și lustruind între dește giuvaierul victoriei — cît n-aș da ca altoiul acesta să ne acopere mereu și palmele și brațele — pot spune cu toată gura că la ora actuală sîntem în stare să punem pe jar multe din marile echipe ale lumii și să le venim de hac. În grupa noastră, cu toate că nu e bine să te lauzi, sîntem torentul care nimicește morile de vînt. Dar, în noianul întîmplărilor ce se petrec de-a lungul bătăliei pentru un catarg și un steag în Cetatea eternă, brutalitatea slută a și început să scoată cap de năpîrcă. Depășiți fizic, tehnic și tactic, jucătorii greci s-au dedat la grosolănii inadmisibile și pe un maidan de mahala, lovindu-i pe băieții noștri cu coatele, cu picioarele, cu capul, și toate astea sub ochii arbitrului austriac Hubert Förstinger, intrat în arenă sub formă de cal troian și care, dacă nu-i bolnav de orbul găinilor (boala se vindecă prin ungerea organului vătămat cu un praf de sare amestecată cu patru doze de scuipat) e pur și simplu soțul a trei fete din Cytera, Lesbos și Corint. Eu zic că orice arbitru pîrtinitor, ca să nu scriu hoț, e concurentul neloial al unui dovleac, întrucît pe cel de-al doilea poți să-l spargi, trîntindu-l de pămînt, fără să fii pedepsit.

Vine o altă miercure de foc. Le doresc băieților de la Steaua, Dinamo și Victoria o zi la capătul căreia luna să ni se arate la fereastră ca un pui de păun cu aripile deschise. Fazanul să le rămîie fazanilor. Succes.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zainescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
(1 383)
46
Simbătă
12 noiembrie
1988
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Timp al țării

Sînt zile de toamnă tîrzie cînd aerul stă parcă între două anotimpuri, cînd totul se pregătește pentru un an nou cu împlinirea datoriilor acestuia care trece. În calendarul cel mare al țării, prezentul se înregistrează printr-o muncă susținută, pe toate fronturile — în agricultură, în construcții, în industrie, pentru realizarea exemplară a planului pe 1988 și pentru crearea condițiilor optime de intrare în anul viitor. Termenii la ordinea zilei sînt recoltă, producție marfă pentru export și pentru piața internă, punere în funcțiune și, în toate, mai presus de orice, calitate și eficiență.

Fiecare cetățean al țării, la locul său de muncă, se măsoară astfel cu sine însuși în acest spațiu al dăruirii și competenței, acum la o oră a bilanțului.

O atmosferă de angajare cu ființa și cu gîndul, din care scriitorul contemporan face parte, cu proiectele sale, cu temele sale majore, cu toate cuvintele ce le pune în mișcare în orizontul limbii române. Participînd adică, „la tot ce devine în Patrie", la fiecare izbîndă a muncii și a frumuseții din care se conturează România de mîine. „Nimic din ce aparține țării nu-mi este străin". s-ar putea spune parafrazînd cunoscutul dicton. Pentru că orice încercare de evadare din realitate, orice înstrăinare de gîndurile, de speranțele, de faptele oamenilor printre care trăiești nu poate duce decît la o sărăcire extremă a lucrării tale, făcînd-o să nu comunice, golind-o de adevărul vieții.

Muncile și zilele țării sînt aceleași cu muncile și zilele omului care scrie. Întîlnirile scriitorilor cu cititorii lor — în mari întreprinderi, în sate, în școli — probează din plin această afirmație. Un dialog deplin profitabil pentru ambele părți, o confruntare „pe viu" a cărților noastre cu lumea care le inspiră și spre care trebuie să se deschidă cu dragoste și înțelegere.

„Decada cărții", o manifestare devenită tradițională, oferă din acest punct de vedere adevărate revelații pentru oricare autor. A te întîlni cu cititori avizați, cu gust sigur, format prin lecturi sistematice, pe marile platforme industriale ale Capitalei, la „23 August", la Grivița Roșie, pe șantierul Metroului, ori în țară, la Botoșani și Alba Iulia, la Craiova sau Brăila, în satele ce și-au programat și au realizat ambițioase și complexe lansări de cărți noi, înseamnă a pătrunde înțelesul marii deschideri înfăptuite în conștiința oamenilor, de epoca pe care o trăim. E un semn tutelar sub care se întîlnesc, în demnitate și frumusețe, prezentul și istoria, la fel ca sub arcul de boltă al sărbătorii ce o pregătim : 1 Decembrie, Ziua Marii Uniri. Pentru că idealul unirii și unității naționale, înfăptuit geografic în urmă cu șapte decenii, se exprimă astăzi prin sentimentul unirii „în cuget și-n simțiri", în planul spiritual, al dăruirii pentru înflorirea patriei, pentru viitorul ei comunist.

Zilele și muncile țării sînt zilele și muncile scriitorului. Trecute în cărți care se adaugă, cu forța talentului celor ce le semnează, cu greutatea mizelor ce și le propun, cronicii vii a timpului unic al patriei.

Luceafărul

Decembrie întîi

Decembrie întîi : în casa acelei zile se adunase
Întreaga istorie. Zi de iarnă cu trei sori,
Ne chemase pe nume să ne simtă de-aproape
Libertatea și sîngele-n îmbrățișarea graiului :
Lumina era la izvorul neamului în puterea pecetei
Cu torțele dorului în cuvinte prinse din vatra
Inepuizabilă, întîmpinare a celor ce sînt
Se scrie o mare iubire într-o unică limbă
În slova imnului unde pămîntul și-a deschis sufletul.
Marea Unire — temelie de munci, respirare
de purpură,
Pururea-n noi adevăr și credință — Trup
Din trupul patriei întreg și neîntinat :
Identitatea nu se caută. Este. Se păstrează luptînd !
Adevărul istoriei — pe imensitatea vieților noastre
În mijlocul timpului, nu în marginea lui,
Soare al dreptei zămisliri, din străvechimi, nu
pe furate,
Sîntem în picioare, pentru o lucrare de har,
și nimeni
Nu ne poate umbri pădurile, miază-zi este legea
Infinitului ; trăind necontenit se-nțelege
Nepieritoarea înălțime albastră a neamului.

Pavel Pereș

Monumentul Independenței de la Iași, operă a sculptorilor Gabriela Manole Adoc și Gheorghe Adoc

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C. C. AL P. C. R.

Dramaturgia valorilor morale

Dramaturgia românească din ultimele decenii și-a asumat responsabilitatea politică de a înfățișa, cu mijloacele artei teatrale, transformările revoluționare ale epocii, raporturile interindividuale, mutațiile ce se produc în conștiința și conduita omului contemporan.

Introducerea unor tehnici și procedee novatoare în elaborarea structurilor dramaturgice, în modul de a construi personajele a avut drept consecință diversificarea formelor de comunicare directă cu publicul. De altfel, autorii înșiși sînt preocupați îndeosebi de ceea ce comunică și de modul în care dialoghează cu publicul de azi. Uneori manifestă o anume indiferență față de aspectele formale ale modalităților de construcție riguroasă a piesei. În acest context, „atitudinea" dramaturgilor noștri față de virtuțile dialogului și ale comunicării se regăsește în realizarea unor opere cu o mare densitate a ideilor, cu replici rostite într-un registru variat de tonalități afective și de accente dramatice.

În opera unor autori importanți, dialogul personajelor își amplifică posibilitățile de exprimare a unor idei, concepții, stări de spirit, sentimente, conduite cu privire la condiția existențială a individului epocii noastre. Ceea ce impresionează în primul rînd la spectacolele puse în scenă după operele dramatice originale este un anumit mod de a fi și de a „reacționa" al eroilor, de a pune stăpînire pe sensibilitatea noastră, de a ne tulbura din confortul nostru existențial, de a ne provoca printr-un stil al comunicării directe, prin dialogul simplu, deschis asupra întrebărilor și problemelor omului de azi.

Dramaturgii noștri sînt preocupați, în ultimă instanță, de rostirea adevărului vieții, de descifrarea semnificațiilor înscrise în replicile personajelor, în atitudinea lor față de sistemul de valori, față de modul de a fi și de a simți al individului aflat sub incidența unor relații interumane complexe.

Pentru eroii sorescieni, de exemplu, „dubito ergo cogito" devine emblema unui traseu existențial, cu capcane gnoseologice și etice pe care autorul le întinde unor personaje-idei, „determinîndu-le" să ni se confeseze într-o manieră sinceră, directă, ca „de la om la om". Marin Sorescu pune îndeosebi accentul nu numai pe valoarea de adevăr a replicilor, ci și pe argumentele de ordin afectiv, pe dezvăluirea, de la inimă la inimă, a sentimentelor, trăirilor și stărilor de spirit care animă acești eroi aflați în dileme gnoseologice de o mare acuitate a observației lucide asupra vieții și a raporturilor interpersonale, asupra valorilor pe care omul contemporan este chemat să le apere și să le perpetueze. Dialogurile (de fapt, monologurile) unor eroi sorescieni ca Iona, Paracliserul nu reprezintă un scop în sine, un mod gratuit de a ne face permeabili în fața adevărurilor vieții, ci ne dezvăluie însăși condiția lor umană, a acestor personaje-arhetipuri preocupate de adevăruri existențiale fundamentale.

Congresul al IX-lea al partidului a deschis perspective noi dramaturgiei originale prin relansarea conceptului de teatru politic, ilustrat de opere care pun în valoare virtuțile comunicării deschise, sincere cu spectatorul contemporan. Stau mărturie în acest sens personaje puternic conturate în ceea ce privește fondul lor afectiv, conduita lor în relațiile interumane, generînd adevărate resurecții spirituale prin modul în care reușesc să devină partenerii noștri de dialog. Astfel, în piese ca : **Puterea și Adevărul** de Titus Popovici, **Niște țărani** de Dinu Săraru, **Politica** de Theodor Mănescu, **Cartea lui Iovită** de Paul Everac, **Pasărea Shakespeare**, **Piticul din grădina de vară** de D. R. Popescu ș.a., personajele exprimă un anumit mod de a fi și de a simți al poporului nostru, interogîndu-și epoca și propunînd un sistem al valorilor bazat pe adevărul și demnitatea faptelor noastre.

Luciditatea politică, spiritul critic și autocritic, curajul și pasiunea pentru afirmarea principiilor și normelor de viață ale noii orînduiri reprezintă cîteva dintre trăsăturile prin care recunoaștem eroii reprezentativi ai dramaturgiei originale.

Există în teatrul românesc din ultimii ani un curs ascendent al orientării dramaturgilor spre abordarea unor teme și subiecte „extrase" din istoria națională. Utilizarea unor eveni-

Mircea Cristea

Continuare în pag. a 11-a

TÎNĂR ÎN AGORA

La Cămărzana, pămînt de legendă

Dacă vrei să vezi, să pipăi cu retina spațiul mioritic, trebuie să mergi neapărat la Cămărzana, să stai pentru început în centrul comunei și să privești în cele „n" puncte cardinale, (căci în Cămărzana în orice direcție te-ai orienta există neapărat un punct cardinal, marcat de cele optsprezece dealuri mari, cît și altele mai mici). Spațiul îți apare de aici asemeni unei uriașe catedrale în care dealurile sînt străjeri ai liniștii și păcii planetare. Cămărzana, ca peisaj, este etalonul satului românesc: măreție, seninătate, liniște, ritm, culoare, vegetație cit pentru o planetă, cer cît pentru o visare. Cred că, dacă ar fi cunoscut Cămărzana, grecii vechi ar fi renunțat la Olimp în favoarea acesteia. Peisaj splendid primăvara — cînd bijuteriile florale, asemeni unor infinite broșe minuscule puse cu dărnicie pe pieptul pămîntului, îți încîntă privirea înfiorînd plămînii de miresmele tonice, anunțînd viitoarele rodii, vara — cînd cerul urcă mai sus ca să-ți lase privirea să se bucure de grandoarea coacerii; toamna — cînd culorile Oașului au forțat toate vicleșugurile curcubeului, smulgîndu-i silnic toate tainele, instalîndu-se în ceea ce se numește recoltă și rod al muncii; iarna — cînd albul și albastrul (cele două culori fundamentale) dialoghează sub șfichiuirea gerului și a unei țipuriturí izbucnite din străfundurile ființei oșenești... Numai aici s-a putut naște frumoasa legendă a zînelor cărora plaiul generos al Cămărzanei le-a oferit o „cămară". Numai aici s-ar fi putut naște acea femeie cu forță haiducească — Irinca —, cea care își învinge prin vicleșug dușmanii, dar o face cu poezie, atît de frumos...

Mi-a fost dat drept ghid pentru „Piatra Cornii" o tînără profesoară localnică — Irinca... Am căutat să mă țin de pasul ei sprinten pe dealuri, prin livezile toamnei, în tăcere, sub strigătul surd al cergii de palide frunze care ascundeau protector iarba măruntă (bună doar pentru pășcutul oilor), ce cutează să înfrunte apropiata iarnă. Prunii — care și-au lepădat materia primă, prunele — întindeau brațe descărnate spre cer a rugă întru zăbovirea toamnei Au în ei ceva din austeritatea monahală, ceva de sfinți nu prea cucernici, dar resemnați în parte, în absența diademelor albastre care le-au fost răpite spre a fi transformate în cristalul lichid cu forță impulsivă a țuicii oșenești. Nu știu ce gîndea Irina — ochii ei au albastrul cerului ce înfruntă dominatori pămîntul (și orice i s-ar pune în cale) și nu albastrul mării liniștite. A luat o nuia pe care o minuiește după un program ascuns mie : Piatra Cornii — o stîncă brună, abruptă, — ne înfruntă indiferentă în măreția ei frontală, inaccesibilă. O luăm în asalt, mișelește, prin învăluire laterală, pe un drumeag la rîndul său neprimitor, alunecos. Sîntem însă întîmpinați de Cerber : un cîine alb, ursos, care nu-și face decît datoria atacîndu-ne furios. Sincer să fiu, orășeanul din mine ar abandona tentativa de escaladare, dar liniștea Irincăi îl supune. Irina a luat de jos o ramură mai lungă de pom pe care o tîrăște cu calm, în urmă. Fac la fel, încrezător, aproape convins. „Ursul alb" atacă după legea lui, neînduplecat, doar extremitatea ramurii și dacă ții zdravăn de celălalt capăt n-ai nici un motiv să te temi... Descopăr mai încolo, după niște arbuști, un tînăr cioban — stăpînul cîinelui. Ne privește cu calm, indiferent. „Cheamă cîinele, băiete" — îi zic cu un calm prefăcut. Ciobănașul rămîne indiferent. Poate, în singurătatea lui, tînjea după un mic spectacol și nu și-a permis să-și întrerupă plăcerea de dragul unor fricoși. Ursoiul a abandonat ostilitățile. Iată-ne sus pe Piatra Cornii. Legenda ei s-a pierdut în conștiința localnicilor. A rămas doar denumirea. Pe cămărzani nu-i frămîntă etimologia acesteia. O pronunță doar ca punct de reper geografic și mai ales gospodăresc. De sus Cămărzana se dezvăluie în toată unicitatea ei peisagistică...

E toamnă. Un vînt gelos pe noi, ori slugă a duhurilor Cămărzanei, caută să ne zădărnicească privirea. Poate vrea să nu furăm cu ochii din frumusețea peisajului. Fac eforturi, printre lacrimile la care mă obligă, să-l înfrunt și, clipind des din pleoape, reușesc. Irina mi-arată, cu un gest familiar, pe un alt deal, Fîntîna Păștenilor. (Ceva mai tîrziu, am constatat că aceasta este azi un nevinovat și discret izvor, acoperit cu o lespede de piatră). Se spune că pe acel loc erau „înainte" păduri mari și atunci cînd veneau tătarii, ori turcii, ori tîlharii, fetele frumoase ca niște zîne (numai ele!?) erau ascunse aci spre a fi ferite de lăcomia nă-

Ovidiu Suciu

Continuare în pag. a 10-a

CATALOGUL CORĂBIILOR

Din miazănoapte

Călătorim (e drept, cu o machină de împrumut) prin fericitele păduri ce înconjură cu pîlcuri de arbori vechi, Suceava, de parcă am căuta magica lacră din care curg zăpezile dintîi ale iernii. Venim din aurăriile toamnei spre a ne zidi în argintul de zale al fulguielii pripite.

Sîntem în Miazănoapte, am venit în Bucovina spre a respira aerul gloriei, spre a ne lumina de blîndețea popasurilor și spre a ne lăsa pătrunși de evlavii și daruri.

Nod. Așa se rostesc geografii, nouă ne place să ne complicăm graiul ivind, din basme și balade, acest Miazănoapte ce poate fi, după trebuință (printr-o îngăduită încălcare a legilor gramaticești) masculin, Miazănoaptele semețiilor sau, cu feminină vibrare, Miazănoaptea noastră.

Lucrările cîmpului sînt de multișor încheiate, oameni și mașini s-au tras la rosturile lor și parcă înaintăm în pustie.

Singurătate, culori puține. Cîte mai sînt, le ninge varul sărac al ninsorii rare.

Drumuri, cele reale pe care lunecăm și cele trasate din vechie : și încă ființînd chiar cu desen schimbat, alcătuiri de lut călcate de piatra și asfaltul ce nu le poate frînge zbaterea. Un drum : al lui Ștefan, spre Suceava încoronării ca domn al Moldovei. Alt drum : legînd Suceava ce l-a văzut asfințind spre Putna ce i-a primit trupul și altul al unor sfinte moaște purtate în chivot sculptat printr-un văzduh voronețit.

Ele vor rămîne. Se vor așeza peste trunchiul lor cetăți orgolioase dar ele vor rămîne. Cum să surpi un drum ? Cum să-l pedepsești, cum să-l dai neființei ? El e fantastă, intangibilă vatră de obște. Fundație (și deopotrivă gît de turn, matcă, tipar, tiparniță de bucoavne și pași).

N-am timp să descifrez urmele Imperiilor. Da, oștenii unor mari imperii s-au nevoit să calce Miazănoaptea românilor.

Am numai răgazul de a mă uimi cît de multe au fost numele cărturarilor și artiștilor iviți de

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 11-a

1918-1988 — ȘAPTE DECENII DE LA MAREA UNIRE

CĂRȚILE UNIRII

În pagina a 3-a

EMINESCIANA

Organicitatea operei

Un impresionant travaliu științific depune D. Vatamaniuc în ultima sa carte închinată poetului național (Eminescu, Ed. Minerva, 1988). Am mai spus-o și altădată, există în cultura românească istorici și critici literari al căror destin cultural devine emblematic prin dedicarea ființei lor poetului Eminescu. Așa s-a întîmplat cu Perpessicius, Augustin Z. N. Pop, Aurelia Rusu, George Munteanu, ca să-i amintesc numai pe aceștia, iar în anii din urmă Petru Creția și D. Vatamaniuc.

Lucrarea de față (bănuim că vor mai veni și altele) se dovedește absolut trebuitoare în actualul stadiu al eminescologiei al cărui punct de răscruce este definitivarea și publicarea ediției-tezaur. Sînt încredințat că abia de aici încolo Eminescu va putea fi judecat în adevăratele sale dimensiuni și va intra în universalitate de facto.

Theodor Codreanu

Continuare în pag. a 10-a

Poezia candorii

II

Perspectiva trecerii în neființă imprimă confesiunilor din **Țara luminii** (1946) un dramatism cu accente zguduitoare — vizînd o etică a depășirii, pe un fond de lumină nu numai din afară. Moartea e „marele popas", „tristul mister" — dar ascultînd „orga pădurilor", spunîndu-și „sora ierbii tinere", contemplînd mobilitatea din univers, tînăra sortită dispariției apropiate — la douăzeci și nouă de ani — intonează **Imnuri pentru pămînt**, „pentru păduri și izvoare", adresîndu-se mărilor „netulburate", rîurilor „sfinte", „cîmpiilor vieții", „firelor de iarbă, subțiri". O privire proaspătă îmbrățișează fauna foitoare, „animale cu coarne", păsări, șopîrle, insecte —, reprezentante ale instinctualității pure. În marea **Călătorie** spre moarte, nimic cernit, viziunea rămînînd subliniat mioritică, sugerînd fuziunea lină cu materia : „Șopîrle verzi, din verzile păduri, / vor înălța fierbințile lor guri / pin'la urechea mea, să-mi dea povețe, / ziua și noaptea drumul să mă-nvețe..." Un **Imn soarelui**, simbol al ecloziunii universale la cei vechi, ca și la Goethe, la Rilke și ceilalți, cîntări de „laudă și naivă mirare" dedicate elementelor, acestea sînt modalități de obnubilare a dramei proprii dar și de perpetuă neuitare. În plină vară **(În asfințit)**, orizontul intens-naturist al celei pregătite pentru „eternitate" oscilează între împăcare și întrebări triste. Senzații tactile înregistrează mișcarea nevăzută a sevelor, umiditatea estivală generatoare de miracole. Nu ploi putrede bacoviene, ci freschețe, „ploi verzi" fără „nimic trist", muzicale, tonice : „Eu auzeam pămîntul cum respiră, / iarba cum crește". **(Ploaia)**. Un superb **Echinox**, imn pentru „cea mai înaltă zi", moment de instalare în sublim, e un panoramic de lumini, spectacol forfotind de viață, pe pămînt, în aer : „S-alegeau semințele sub coaja subțire / și încă verde-a fructelor. Apoi / despletite ploi / străbăteau ținutul dansînd / în sunetul tobelor și țimbalelor..." Cu o percepție mereu frustă a lumii tangibile, văzută ca principiu de continuitate, poeta claustrată în **Spital** păstrează și în halucinațiile **ante mortem** o aură

Constantin Ciopraga

Continuare în pag. a 11-a

ÎNSEMNĂRI

Floarea amintirii

În fiecare an, la 2 decembrie se sărbătorește ziua unuia dintre cele mai prestigioase licee din București : liceul „Spiru Haret". Lăcaș de înaltă ținută culturală, intelectuală și educativă, școală ce poartă numele acelui mare „uomo universale" care a fost Spiru Haret, a avut, nu întîmplător, printre elevii săi, pe Mircea Eliade, Constantin Noica, Alexandru Paleologu, Octavian Paler, N. Steinhardt, Theodor Mănescu, iar printre profesori pe academicianul Grigore Moisil, precum și pe profesorul și excelentul ziarist care a fost George Ivașcu.

Elevă a acestei școli din clasa a treia primară, am putut constata, încă de la fragedă vîrstă a copilăriei și apoi a adolescenței, înaltul nivel și pregătirea excepțională a profesorilor ce au îndrumat generații întregi de școlari. Și nu întîmplător o mare parte a absolvenților acestui liceu au devenit personalități marcante ale științei și culturii românești.

Cu nostalgie îmi amintesc ținuta dascălilor mei dragi, ținuta morală, cea profesională și, de ce nu, vestimentară. Erau ca niște seniori stăpîni cu desăvîrșire pe domeniile lor, imposibil de contrazis, imposibil de ignorat. Purtam și port un mare respect și o tandră amintire acestor oameni care, pe lîngă alte daruri ale firii, erau și de o mare, nesfîrșită gingășie sufletească.

Liceul avea o curte uriașă, în care ne adunam la fiecare început de septembrie. Era cu adevărat o zi festivă, caldă, însorită, ne revedeam toți după lunga vacanță de vară și o luam de la început. Mi-l amintesc pe Andrei Pleșu recitînd la toate serbările școlare, copil ponderat și cuminte, prevestind pe viitorul înțelept care va deveni. Bedros Horasangian era „inimosul", care aduna cu sine, parcă, toate spiritele bune pentru a fi între noi, elevi și profesori, o și mai mare armonie.

„Trecut-au anii". Și vremea nu iartă. Dar,

Ioana Diaconescu

Continuare în pag. a 10-a

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

Posteritatea lui TITU MAIORESCU

IV

esențială în definirea personalității lui Titu Maiorescu este natura lui luptătoare, polemică. De altfel, ceea ce i-a făcut celebritatea au fost polemicile din **Convorbiri literare.** Iar studiul lor ne evidențiază un caracter programatic ferm și rotund, care exclude stihia reacției subiective. De aici în toate direcțiile poate fi căutat Titu Maiorescu și firele acestei cercetări ne vor conduce desigur la citeva insemnări de început ale jurnalului său de liceean. Acestui jurnal i s-a acordat în lecturile urme o atenție foarte mare fără a ține seamă de virsta la care s-au făcut unele afirmații, așezindu-se unele lingă altele însemnări de adolescență, de altele care sînt făcute la maturitate. Într-un jurnal de adolescent există întotdeauna un prea plin sufletesc și o afectare. Ele există și în jurnalul lui Titu Maiorescu, unde un anume romantism german, un wertherianism indiscutabil controlează mișcarea sufletească a tînărului. Emoțiunile, lacrimile, flautul vin de pe aici, și firesc este să le plasăm în contextul lor de virstă și de epocă pentru a nu ajunge la incheieri nepotrivite. Dar aceste note de adolescență il reprezintă foarte bine pe Titu Maiorescu sub aspectul năzuinței și al polemicii. Intre însemnările liceanului este una care poate fi pusă pe friza templului care a fost viața sa publică. Adolescentul are un conflict cu profesorul de matematică și scrie decis : „O să le arăt eu măgarilor de vienezi ce este un român !" Este aici inchisă o semnificație majoră a vieții lui Titu Maiorescu și rindul acesta scris de un adolescent jignit constituie una din cheile biografiei lui Titu Maiorescu. A-l considera izbucnirea unui complexat ar fi o greșeală, după cum și manifestarea unui școlar în căutare de succese. Noțiunile în joc sînt foarte clare și stabilesc raporturi la fel de limpezi. Este vorba de „vienezi" și de „români". Este vorba de sfidarea pe care „vienezii" o aruncă românului (școlarul o consideră de categoria „măgăriei"), ca și de sfidarea pe care tînărul în taina caietului său de adolescent, purtat de o energie enormă, o intoarce vienezilor. Lecturile în context sînt cele mai bune și este bine să ne aducem aminte ce însemna pentru vremea aceea, anul 1856, Viena și „vienezii" ; și ce erau românii care nu aveau încă o Românie. Unirea de sub Alexandru Ioan Cuza nu se făcuse încă, românii țineau de două principate în disputa între marile puteri ale Europei, iar perspectiva politică era nesigură pentru ei. Viena cu vienezii ei reprezentau în acel moment un centru politic european de incontestabilă forță, un centru cultural și studențesc de rar prestigiu. De Viena și diplomația ei depindeau în mare măsură țările limitrofe. Cînd citim deci : „O să le arăt eu măgarilor de vienezi ce e un român !" e obligatoriu să ne gîndim la cortegiul de sensuri pe care il declanșează această frază atit pentru cel ce o scria, cit și pentru contemporanii lui, dacă ar fi cunoscut-o. Pentru vienezi nu existau români, ci valahi și faptul că tînărul folosește noțiunea de „român" ne arată că era crescut într-un climat politic care i-o impusese. Indiferent de raporturile cu Ion Maiorescu, Titu era totuși fiul acestuia și gîndea în cadrele pe care generația tatălui său le fixase. Formulînd sfidarea sa, Titu Maiorescu își propunea să facă cea ce făcuse un strămoș al său, căruia îi purta de altfel numele. Și Petru Maior ținuse să le arate „măgarilor de vienezi" ce e un român și scrisese pentru asta **Istoria pentru inceputul românilor în Dacia.** Semnificația acestei fraze de jurnal școlar care depășește nivelul exclamației și se constituie în angajament își are deci bătaia ei mai lungă, atit înainte, cit și înapoi. Nu este inutil să adăugăm că școlarul nu va fi făcut aceste glose desfășurate de noi aici, ci să reținem că angajamentul adolescentului era produsul unui climat cultural și politic pe care Titu Maiorescu il trăia în chip inevitabil și că formularea vizează o necesitate. Este hotărîtor de altfel pentru înțelegerea atitudinii și acțiunii de mai tirziu a lui Titu Maiorescu să reținem că liceeanul nu-și propune să le arate profesorilor săi cine este Titu Maiorescu, ci „vienezilor" ce este un „român". Faptul că nu se proiectează ca individ, ci se asimilează cu o categorie etnică și istorică, culturală implicit, ne indică subordonarea la ideea unei demonstrații care depășea persoana anonimului elev de la Theresianum. De la această frază înainte se poate vorbi de Titu Maiorescu de mai tirziu. Titu Maiorescu și-a trăit de aici înainte viața ca pe o demonstrație publică. Ceea ce caracterizează întreaga viață intelectuală a lui Titu Maiorescu este noblețea subordonării, cu cuvintele lui chiar „jertfa ideală" pe care a ținut s-o atingă. A arăta vienezilor ce este un român în acele timpuri insemna a înălța cota realizărilor unui român la treapta celei mai semnificative modernități. Angajamentul lui Titu Maiorescu presupune acceptarea competiției și performanța, cu alte cuvinte succesul în competiția cu vienezii, dar totul în rama unei aspirații mai inalte. Titu Maiorescu n-a fost un vinător de succese, ci un intelectual român care și-a propus să demonstreze capacitatea de realizare și creație românească în orice domeniu este solicitată. Cursa în care s-a angajat este mai amplă decît aceea a diferitelor succese care i-au fost numărate și imputate ca simple satisfacții de vanitate. Într-un moment în care noțiunea de România nu exista, iar aceea de român era acoperită, de taxarea de valah tînărul își propunea să facă demonstrația că celula intelectuală și creatoare românească face față celor mai pretențioase solicitări. De aici și caracterul de impecabil, de lucru rotund pe care-l au toate manifestările lui publice, desfășurate sub zodia normelor pe care și le-a prescris singur din tinerețe. Titu Maiorescu și-a propus să fie european nu din cosmopolitism, ci din nevoia de a scoate la iveală esența unei energii creatoare. Ceea ce ne oferă viața lui Titu Maiorescu nu este o carieră, ci mai presus de asta un model uman. In cartea atit de surprinzătoare prin concluziile propuse, Alexandru Dobrescu scrie la un moment dat : „Drama lui Maiorescu e de a fi vrut să strălucească și de a fi reușit. Și-a fixat un ideal mărunt, adică tangibil. S-a vrut un Goethe balcanic și, păstrînd proporțiile, a devenit". (p. 87) ; Asemenea formulări, de aspect sentențios, nu-s decît consecințele unei lecturi care refuză contextul. Citit dincolo de literă, în sulta de cercuri concentrice pe care le presupune orice context social, cultural, politic, Titu Maiorescu este mai mult decît un vinător de străluciri momentane, mai mult decît un țintitor de idealuri meschine, și indiscutabil altceva decît un „Goethe balcanic".

Demonstrația de posibilitățile unui român el nu ține s-o facă numai dincolo de fruntariile românești, ci și acasă, unde se izbește de mari adversități pe care în general le infringe. Demonstrația valabilității creatoare a celulei românești era la fel de necesară atit la Viena sau la Berlin, cit și la Iași sau la București. Iar norma care apare în scrierile lui critice prin care un produs românesc nu poate fi bun numai pentru că e românesc, ci trebuie să fie echivalent valoric celor datorate națiunilor civilizate ascunde același principiu, afirma în linii mari în exclamația de jurnal adolescent, prin care arunca o provocare lumii intelectuale vieneze. Sensul major al acțiunii maioresciene acesta este și el presupune o extraordinare subordonare la necesitate și rezolvări de cea mai inaltă factură. Pe același drum și cu aceeași concepție s-a angajat și Ioan Slavici ieșit și el din cercuri culturale asemănătoare celor prin care trecuse Titu Maiorescu, dar fără caracterul magnific al finalizărilor acestuia în intreprinderiles ale. Intre „novelele" lui este una foarte caracterizantă pentru spiritul de exemplară subordonare pe care trebuie să-l aibă cei ce se dedică misiunilor publice. Popa Tanda este cel care reușește numai ofelind celor din jur propriul său exemplu, oferindu-se pe sine ca model și piatră de incercare. Intorși între ai lor, atit Ioan Slavici, cit și Titu Maiorescu, la nivelul lor de forță și strălucire, s-au ilustrat prin aceeași noblețe a subordonării. Vina lui Titu Maiorescu nu este de a fi un „balcanic", adic(aceea de a se fi intors acasă, pentru că meritul său tocmai în această intoarcere, cu bună știință acceptată, stă. Chiar dacă s-a ridicat din motive personale impotriva „anteluptătorilor" din generația tatălui său, Titu Maiorescu a fost ca și ei un militant, o natură polemică și programatică cu aspirații inalte. A fost străluciitor în tot ceea ce a intreprins, dar și substanțial : ca profesor, ca om de litere, ca academician, ca avocat, ca om politic. Celula lui pregătită în laboratoarele tinereții a făcut față tuturor acestor solicitări și exigente, deși condițiile cu care s-a confruntat n-au fost niciodată ușoare. In 1913, Titu Maiorescu prezidează ca prim-ministru român la București, o pace balcanică. Intr-o chestiune de politică internațională, în fața cărora marile puteri europene se arătaseră depășite pentru moment, se oferea o soluție românească, iar ea poartă pecetea lui Titu Maiorescu. Titu Maiorescu a arătat și ca prim-ministru care este valoarea celulei românești. Că această pace n-a rezistat, că ei i s-a preferat războiul, aceasta nu este decît semnul că marile puteri (între care Viena cu „vienezii" ei era una), nu vor decît păcile pe care le stabilesc ele însile. Lumea de astăzi cunoaște valoarea acestor păci în care opinia țărilor mici nu este ținută în seamă. La București, în 1913, tocmai opinia acestor țări a fost cea care s-a impus. Iar în acest eveniment fostul școlar al Theresianumului și-a dovedit din nou superioritatea. Cind scria la 1856 : „O să le arăt eu măgarilor de vienezi ce este un român !", Titu Maiorescu trecea pe hîrtie un angajament de o viață de om. A fost un angajament ținut și ilustrat cu strălucire.

M. Ungheanu

NICULAE FRÂNCULESCU: «Valea vulturilor»

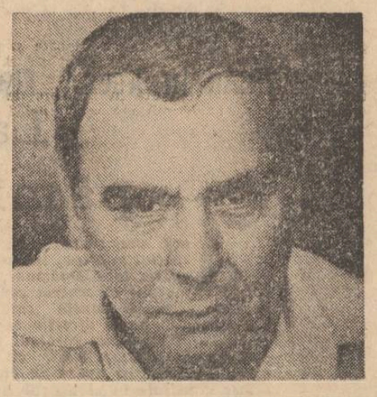

Mate Semenic, șef revizor-contabil într-o centrală ministerială, burlac convins, pînă la proba contrarie, și astronom amator descoperă într-o noapte o stea necunoscută, de mărimea a treia. Dar nu numai, ci și o planetă, la fel de necunoscută și, pe deasupra, și locuită. In acest chip senzațional incepe romanul **Valea vulturilor** (Editura Cartea Românească), a zecea carte a prozatorului Niculae Frânculescu, după debutul cu volumul de nuvele **Mireasa de tablă,** din 1969. Nu va fi vorba, însă, cum ne-am putea aștepta, de un roman S.F. avind ca protagonist o variantă a blindului profesor Miroiu, din **Steaua fără nume** de Mihail Sebastian. Noptile, Mate Semenic își contemplă sistemul planetar, visează (cu ochii deschiși, dar și în somn) la gloria care-l așteaptă după ce își va face publică marea descoperire, dimpreună cu lucrarea „Cerul văzut din lucarnă". Insă ziua, revizorul contabil își face meseria cu prisosință și alcătuiește un dosar voluminos cu piese ce par inatacabile, pentru a proba abuzurile lui Adam Mălureanu, directorul intreprinderii „Cromarg". Dar abuzurile nu sînt abuzuri, ci doar incercări bineintenționate ale directorului, uneori alături de litera reglementărilor, de a spori eficiența producției. Adam Mălureanu este un ins onest, cu bogată viață interioară, o fire de artist (scrie un roman al întîmplărilor prin care trece) cu simțiri alese și gîndire superioară. Ceea ce se dovedește a nu fi Mate Semenic, birocrat pînă-n virful unghiilor, și, în plus, odios, căci probele împotriva lui Mălureanu sînt construite pe mărturii false și pe interpretări tendențioase, vizînd înlocuirea directorului onest cu o persoană din centrală. Așadar, o mașinațiune pe care Semenic o servește cu inversșunare, căci speră în bună recompensă din partea protectorului său, Romulus Cristache, interesat, din rațiuni subiective, în destituirea lui Mălureanu. Ceea ce îl făcea încă simpatic și, ca să zicem așa, uman pe Semenic (gogorita sa astronomică) este, din păcate (pentru personaj) doar un delir de grandoare, fără bază reală, la granița cu maladia. Se înțelege, deci, că **Valea vulturilor** (revizorul-contabil are cosmaruri repetate, și simbolic, premonitorii, cu vulturi, cadavre și animale fantastice, avînd drept cadru planeta necunoscută) este un roman evenimențial, de factură socială, cu insistențe asupra moravurilor și cu intenție satirică, exprimată în pagini de observație a mediilor.

In bună măsură, cartea relatează, din perspectiva naratorului omniscient sau din aceea a personajului care scrie un roman, incercările, în cele din urmă reușite, ale lui Adam Mălureanu, de a-și proba nevinovăția în fața a tot felul de organe (în drept, ce-i drept) și instante. Adevărul personajului iese (greu, dar iese) ca untdelemnul la suprafață, iar adversarii săi își primesc pedeapsa într-un fel sau altul: Romulus Cristache, moare de o boală incurabilă, iar Mate Semenic este retrogradat și află (vai!) că descoperirea sa epocală este, de fapt, o glumă nevinovată a odraslei unor colocatari. Judecat după modul în care se rezolvă conflictul, romanul **Valea vulturilor** este o carte optimistă, tonifiantă, comunicînd incredere în viață și respect față de valorile morale fundamentale. Intriga (va fi vorba, imediat, și despre iubire) cărții nu este deloc atit de simplă cum ar rezulta din cele expuse de noi pînă acum. Am schematizat-o din motive lesne de înțeles, dar asta nu înseamnă că și autorul procedează la fel. Dimpotrivă, el își problematizează personajele, le complică existența (și, vrînd, nevrînd pe a cititorului) le dezvăluie trecutul, prezentul și chiar viitorul. Relațiile dintre eroii cărții sînt complexe, căci, uneori, un trecut comun, intersectarea sau interferența biografiilor explică gesturi prezente și motivează psihologii. Niculae Frânculescu este un prozator cu experiență, el a publicat mii de pagini și știe să stăpînească autoritar intregul păienjenis de întîmplări, nelăsindu-l nici o clipă descumpănit pe cititor. Din acest unghi de vedere, este interesantă și are unele părți tehnica narativă. Adam Mălureanu scrie de zor la roman, dar are și momente cînd reflectează asupra produsului muncii sale de creație. De mare ajutor îi este în aceste clipe Cristina, un amor pasager (din păcate, căci femeia e fină și l-ar fi meritat pe Adam, dar acesta, preocupat de dosarul pe care i l-a dresat Mate și de roman, nu prea bagă de seamă), cu bune intuiții critice : „Citise două capitole din manuscris și voia să discute cu autorul. Incepu prin a-l intreba dacă s-a gîndit la vreun editor, dacă a dat vreunui redactor să-i vadă paginile, spre a se incredința că scrisul lui satisface exigențele literaturii. — Sugestia ta sună a dojană. — Adam, dragul meu, prietenia și dojana merg mînă în mînă, atunci cînd îți la cineva. Atit cît mă pricep eu, pot afirma că unele lucruri ți-au reușit, altele sînt mai puțin bune, altele de-a dreptul ratate. Ai, din păcate, prea puține pagini cu adevărat remarcabile. Se vede că nu prea ai mai citit în ultimii ani. — M-am gîndit și eu mult la asta, Cristina. Cred că trebuie să renunț. In fond, pătania mea este un fleac față de dramele altor oameni. Poate că tot ce am eu de spus ar incăpea perfect într-o schiță. Ochii ei imenși, albastri, se întunecaseră de contrariere, de neliniște. Și în acea neliniște se putea citi tandrețea. — După mine, subiectul este fascinant. Depinde însă de tehnica literară folosită. Imi place cum scrii. Ești concis, construiești imagini filmice, cu flash-back-uri ingenios integrate, știi să impletești realul cu fantasticul. Intrigile însă ar trebui să le faci mai subtile, să conduci conflictele mai degajat, rezolvările să nu fie previzibile. Implică nepreăzutul, presară suspansurile care atită curiozitatea. Desprinde-te sufletește de eroul ale cărui tribulații seamănă cu ale tale. Frustrarea te-a marcat prea adînc. Invață să privești totul dintr-un unghi neutru. Altfel prea vezi lucrurile numai în alb sau numai în negru, prea îți incarci eroul cu însușiri, iar pe adversari cu defecte...

Judecățile categorice ale Cristinei îi erau de folos. Incercă să găsească argumente, să se explice, sorbind cîte puțin din paharul cu Martini". In seara respectivă, Adam nu reușește să se explice, avînd, se pare, treburi mai presante și mai plăcute de rezolvat, dar observațiile Cristinei rămîn valabile, și e foarte probabil că personajul va ține seama de ele. Cert este că, prin acest procedeu, Niculae Frânculescu își autocaracterizează partial romanul, îl luminează pe cititor (și, de ce nu, pe critic) indicîndu-i varianta optimă de lectură. Astfel, în **Valea vulturilor** vom întîlni numeroase imagini filmice, flash-back-uri integrate ingenios, împletiri ale realului cu fantasticul, rezolvări imprevizibile, suspansuri presărate care ne atită curiozitatea, pagini remarcabile, altele mai puțin bune. Dar altele de-a dreptul ratate (cum se poate observa ușor și din fragmentul citat) — nu. E adevărat că prozatorul nu reușeste mereu să privească totul dintr-un unghi neutru, dar poate că nici nu și-a propus asta. Și, cine știe dacă cititorul poate iubi un personaj pe care autorul nu-l iubește. Nu putem declara că îl iubim pe Adam Mălureanu, dar trebuie să mărturisim că, oricum, îl stimăm.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

RELIEFURI EPICE

Spre deosebire de poezia lirică, ce se confundă cu subiectul ei, a cărui emanație este, o proză — schiță, nuvelă, roman — poate avea mai mulți centri de greutate, mai mulți protagoniști care să-și dispute întiietatea în economia acesteia. De obicei însă, chiar și într-un roman, proză de largă respirație, în cele din urmă se impune atenției, într-o măsură mai mare, fie și nu foarte concludent, unul dintre personajele ce îl populează.

Din acest unghi, care este „personajul principal" al romanului „Pisica de Eritreea", semnat de Ștefan Damian ? M-am întrebat asta pe parcursul lecturării cărții, pînă la ultima pagină. Ceea ce nu este deloc rău, din punctul de vedere al evaluării ei. In fond, un roman trebuie să semene cu o metropolă : să nu-i poți număi fără ezitare centrul, piața cea mai importantă, artera, bulevardul cel mai insemnat... Și totuși !

Un roman ar trebui să se explice — și de obicei așa se și întîmplă — încă de la titlu. Cel al lui Ștefan Damian însă se numește, metaforic, și înșelător. Cine și ce este **pisica de Eritreea ?** Un exemplar din numita rasă a felinelor, oarecum exotic, adus în țară din Trieste și impămintenit la noi undeva, într-un oraș de pe Mureș. Cine l-a adus însă ?

De aici și începe, de fapt, derularea acțiunii în cartea autorului : Radu Mașota, un personaj avînd ceva de **picaro,** purtat de treburile lui prin lume, întîlnește în Trieste femeia vieții lui, pe **prea frumoasa Elena,** personaj straniu, cîntăreață de cabaret acolo, înainte de primul război mondial. Femeia părea din altă lume, deși vorbea un grai aproape ca al nostru : era o macedo-română, originară din Bitolia, nume deasemenea exotic pentru tînărul, pe atunci, aventurier Mașota. Care se și îndrăgostește fulgerător de ea, și o aduce acasă, în țară, impreună cu nedespărțita ei pisică de Eritreea. Titlul cărții, prin urmare, ar avea, în fond, o explicație, justificare : eroina, o femeie dominatoare, are ceva din fascinația, agresivitatea, cruzimea faimoasei feline, ceva din imprevizibilitatea acesteia. Ei i se datorează, fie și indirect, mai tirziu, moartea Valeriei, nora sa, de nu cumva și aceea a soțului acesteia, fiul ei, Alexandru. Pe nora izolînd-o de intreaga familie, intre care și propriul copil, Filip, împingînd-o în păcat chiar, spre a-și ușura dominația asupra clanului. Nici fiului său însuși, Alexandru Mașota, neputîndu-i ierta revendicarea dreptului la educarea micuțului Filip. Pînă și bătrînul Radu Mașota, tînărul cuceritor de altcîndva al **prea frumoasei Elena** pălind dinaintea... pisicii de Eritreea, căreia îi cedează repede de tot frînele familiei.

Filip Mașota, așadar, este a treia spiță a cla-nului Mașota. Cercetător al dialectelor și graiurilor românești. Care dorește să reconstituie povestea bunicului său, și a bunicii sale, apriga Elena din Bitolia. Vrea să știe, să retrăiască tinerețea celor doi, lucru pentru care i se substituie celui dintîi, în visele lui aievea, dar și visînd treaz, cu ochii deschiși. Nereușind însă decît vagi clarificări, în momente de iluminare, ceea ce vrea să spună că refacerea oricărui traiect existențial rămîne imposibilă.

Tînărul filolog are și obsesive preocupări de creație literară, dealtfel în acord cu obstinația sa de a reconstitui viețiii înaintașilor săi direcți, bunica și bunicul mai ales. El scrie un roman, „Anotimpul ciupercilor" — altă metaforă pentru a designa inmulțirea, precum ciupercile după ploaie — a celor din jurul nostru, al fiecăruia, pe măsură ce evoluăm în viață. In romanul lui Filip Mașota intrînd o sumedenie de „lume", cam tot ce există în jurul nostru fiindu-ne complementar, făcînd parte din noi, colorîndu-ne viața. Astfel, tînărul Mașota face corp comun, vrînd-nevrînd, cu antecesori, dar și cu contemporani, cu cei ce vin... Existența lui ar fi fost alta, fără **prea frumoasa Elena,** fără bunicul Radu... Dar, și fără Laura, iubita sa, o altă **pisică de Eritreea,** fiică a unui activist nu dintre cei exemplari, dar și a Mariei Maroti, o ființă decisă. „Trebuie să iei de la viață tot ce-ți oferă, asta am învățat-o uitîndu-mă în jurul meu" — este deviza fetei, ceea ce pe Filip îl descumpănește, cum îl descumpănește bunică-sa, alte firi asemănătoare, în timp ce el rămîne un hamletian...

Romanul lui Ștefan Damian, deși de proporții medii, mișună de personaje, creionate convingător, pe spații cît de mici. Iat-o pe Adina, o fostă iubită, la antipodul său, în raport cu care se modelează în contrast el insuși : „Perfecțiunea va fi atinsă — declară ipochimena — atunci cînd trecînd pe acasă n-o să mă mai rețină nimic și n-o să mai simt nici o emoție în fața acelor lucruri și locuri și amintiri ce mi-au fost dragi odinioară. Totul este să nu lași nimic în urmă, nimic". Apoi Viorel, orbul, fost coleg de facultate, și soția sa, Onet, brigadierul silvic, Radu Mora, înțeleptul lui prieten virstnic, Valeria — mama, a cărei dramă rămîne în umbră, ceea ce îi sporește greutatea. După moartea acesteia, Filip găsește un teanc de scrisori neexpediate, adresate unui vecin, un păsărar... De ce le va fi scris ? Probabil o supapă la infidelitățile soțului, o „infruntare" a soacrei, teribila **prea frumoasa Elena,** care o înstrăină și de soț, și de fiu. Și alte personaje : Ioana Felnațchi, devenită amanta lui Alexandru Mașota, tatăl lui Filip, nu doar din stricăciune, ci mai cu seamă visînd să iasă dintr-o conditie socială precară. Avînd însă luciditatea și puterea de a-și recunoaște, indirect, vina mortii Valeriei Mașota.

Ștefan Damian proiectează în carte și surprinzător de expresive personaje de fundal, precum, între multe altele, perechea Mateșan. El, Virgil Mateșan, este responsabil de bloc. „Fă-ne o cafea "! — îi poruncește soției sale, gravidă, în timp ce îl vizita Filip Mașota. „Nu mai avem, vă pot servi un ceai ?" — intreabă femeia. „Ceaiul bea-l tu !" se incruntă bărbatul, care cere atunci apă minerală. „N-avem !" vine răspunsul. „Păi ce mai așteptî ? Du-te la complex și cumpără, dar vezi, nu veni numai cu o sticlă, cum îți-e obiceiul !" Omul mai trăiește în credința biblică, după care „femeia trebuie să se teamă de bărbat". „Dacă nu o iau din scurt — explică el — nu o mai scot la capăt". Moș Sabin și feciorii lui, de la țară, fiind alte personaje pitorești din roman. Ca și colocatari ai lui Filip, precum Șuruc, președintele asociației „Avintul" și alții, convinși că lumea ține de ei. „Să nu ne lase în ghearele singurătății, să ne dea incredere în noi și în tot ce am făcut pînă acuma. Și în ce o să facem de acuma incolo" — își definește rolul Șuruc, al său, ca și al tovarășilor săi, din conducerea Asociației...

„Pisica de Eritreea" este un roman interesant, cu mai multe nuclee narative, pe care autorul lui, Ștefan Damian, le exploatează aproape cu egală dexteritate. El excelind, totuși, în zugrăvirea laturei de pitoresc, de comic, a mediilor sociale explorate.

Hristu Cândroveanu

CARTEA PENTRU COPII

VEȘTI DIN ARBORADO

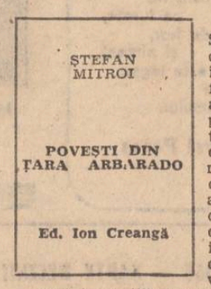

Recitesc cartea lui Ștefan Mitroi*) — și deodată gîndul mă poartă inapoi cu șapte ani, făcînd joncțiune cu o altă carte — „Irene sau planeta cea mai apropiată", a lui Ion Cârje — care și ea, printr-o parabolă științifico-fantastică, se vrea tot un fel de avertisment pămintenilor, o invitație la înțelegere și cooperare. Simplă coincidență, desigur — deși, dacă ținem seama că este vorba de emanația a două conștiințe scriitoricești, o astfel de coincidență era nu doar firească, ci se impunea. Dar nu despre analogia dintre cele două cărți îmi propun să stărui în acest scurt popas de lectură. Am dorit numai să subliniez mesajul comun, al unor cărți aparent diferite, din domenii diferite — poate chiar cu cititori diferiți, deși n-am considerat niciodată că, de pildă, o așa-zisă carte pentru copii s-ar adresa numai lor, și invers. Cartea lui Cârje se adresează cu precădere adulților. Cartea lui Mitroi se adresează cu precădere copiilor — și folosește, în acest sens, sugestiva panoplie a unor mijloace adecvate. Incîntă în primul rînd o frumoasă limbă românească, fremătînd de imagini poetice, aplicată la specificul și tradiția basmului, dar găzduind, fără stinjenire, nu puține neologisme. Impresionează apoi știința autorului de a re-crea lumea mirifică a basmului, cu tot ce face fericită copilăria și luminoasă epica. Țara Arborado, așa cum o divulgă numele, este țara copacilor fericiți, care au frunze-ginduri, frunze-sentimente, frunze-vise — țara de unde vin și unde pleacă frunzele de pe Pămînt — și tocmai o astfel de frunză-vis îl poartă într-o toamnă pe micuțul Silviu în această țară, în care cea dintîi regulă este sinceritatea, „bucuria de a ne uita fără fereală direct în suflete, unii altora". In Sala Poveștilor din Palatul de Miresme, Silviu este poftit să asculte (să ia seama, sînt tentat să subliniez) despre „ce inseamnă Arborado și despre ce li s-a intîmplat copacilor mai înainte de a trăi în această țară intinsă și fericită". Apoi, ca la un veritabil Han al Ancuței, cinci arbori spun — indemnîndu-se cu prietenie unul pe altul — cinci povești, care de care mai ademenitoare și mai plină de învățăminte : „Povestea cumplitului război cu zmeul Foc-Nesătul" — sau povestea Stejarului ; „Povestea inelelor furate" — sau povestea Ulmului ; „Povestea riului de lacrimi" — sau povestea Cornului ; „Povestea scoaterii Primăverii din închisoarea cu zăbrele de gheață" — sau povestea Frasinului ; „Povestea pădurii plutitoare" — sau povestea Cedrului. Fiecare poveste se constituie într-o esențială experiență de viață, experiențe pe care copacii le trăiesc — nu fără jertfă — pînă a atinge visatul tărîm Arborado (consonanța cu Eldorado este limpede !) ori a se alcătui, conștient, în Țara Arborado. Au purtat războaie (dar au învățat repede că nu ele sînt drumul spre fericire) ; s-au ciocnit cu viclenia fanfaronă (îndepărtînd-o cu un suris disprețuitor) ; s-au înduioșat în preajma iubirilor neimplinite (respectîndu-le „sufletul ingreuiat de dor", dar îndepărtînd aripa tristeții din calea celorlalte) ; au luptat împotriva neadreptății (pînă la definitiva ei zăvorire „în intunecoasa hrubă cu zăbrele de gheață") ; s-au impotrivit trufiei nemăsurat orgolioase (izbutind să asculte acea muzică a sirenelor care nu ucide, izvorită, „din prea multă iubire"). Aceste experențe le trăiește — în gest inițiatic — micuțul pămintean Silviu, care, întors acasă, hotărăște să nu povestească nimic **tatii,** neincrezător și el, ca și Micul Prinț al lui Exupéry, în judecata și înțelegerea celor mari. Le va povesti însă prietenilor lui de joacă și virstă, impreună cu care are, de fapt, datoria să înfăptuiască generoasele mesaje aduse din viitor. Și tocmai de aceea cred că **Poveștile** din Țara Arborado nu sînt niște simple povești, ci mai ales vești — aceasta este semnificația lor, vești despre cum se poate trăi mai bine, mai frumos, mai ingăduitor, mai sigur.

...Acum, în final, am putea rosti, ca și Ion Cârje în finalul cărții sale : „Et in Irene ego !" Noi vom spune, desigur : „Et in Arborado ego !". Pentru că și într-un caz și în celălalt dorim, încă de pe cînd omenirea a avut conștiința de sine : **Et in Arcadia ego !** Fericire ce nu poate fi însă descoperită decît aici, pe pămîntul nostru, prin voința și lucrarea tuturor.

Ion Andreiță

*) **Ștefan Mitroi : „Povești din Țara Arborado", Editura „Ion Creangă", 1988.**

„Dimineţile ostaşilor"

Autor a trei volume de proză apărute la Editura Militară și Scrisul Românesc, Ion Mitru, se dovedește prin fiecare din acestea, un izvor nesecat de istorii **adevărate.** Departe de orice ficțiune, narațiunile sale sunt rodul unei puternice memorii afective care-ți dau sentimentul celei mai autentice realități. Personajele copilăriei sunt rude, prieteni sau vecini din satul natal sau din orașele unde naratorul va urma Liceul sau Scoala de ofițeri de artilerie. Umorul nelipsit din fiecare relatare imbracă „eroii" în zimbete abia ferite de nostalgie. Rareori, dar atunci cu o logică dusă pînă la capăt, umorul se depășește pe sine alimentînd iluzia cea mai neinfrîntă. In volumul „Salutări din Dolj" există o relatare care pe măsură ce se continuă desăvîrșește **Prostia omenească** (acesta e titlul). Un săsean pornește la tirg cu o vacă fără un corn, fără o ureche, slăbănoagă și stearpă, deci fără lapte ; oamenii se feresc să intre în vorbă cu stăpînul bietului animal, dar un geambaș promite să vindă vaca dacă va primi 100 lei din prețul vînzării ; incepe să spună cumpărătorilor că el are o vacă elvețiană, de rasă care fată cîte doi viței, că dă cel puțin 15 litri de lapte zilnic, în urma cărei propagande stăpînul vacii îi dă geambașului una sută lei și pornește spre casă cu vita, spunînd că dacă vaca lui e de rasă, fată doi viței și dă atita lapte el n-o mai vinde. Cuceritoare prin situațiile relatate în „Salutări din Gorj" sunt și povestirile **Cavalerist fără voie, Ursarii, Nea Pavel Cimpoacă, Dragostepacoste.** Povestirile lui Ion Mitru au savoare, graiul de țară, de „cartier" sau de mahala le localizează desfășurarea. Cele nostalgice au un iz inconfundabil de teritoriu paradisiac al copilăriei la țară : „Frumoase erau serile primăvara și vara cînd ne strîngeam cu toții în fața porții, unde aveam o bancă de 3-4 persoane și incepeam să ne spunem povești". Toate personajele pot fi găsite în viață, după numele lor, în registrele stării civile din satul Săcui, din Craiova, Pitești, Mangalia etc. cu excepția celor duși din lume. Simțul umorului își găsește surse variate, uneori în obiceiuri și datini imemoriale, cum sunt pomenile. „Femeile trebuiau să țină și o aritmetică a acestora, să cunoască zilele care sunt în post sau în dulce, după cum îi spunea mamei, bunica : «Frusino, să ai grijă să nu-mi dai de pomană de dulce în post, că nu le primesc pe lumea ailaltă». Cum gîndea mama-mare că va primi pomana pe lumea cealaltă nu știu, dar vorba tatei : — Măi femeie, chiar dacă ar pune Dumnezeu paturi suprapuse în ceruri, tot nu ar avea unde să culce atîția oameni care au murit pînă acum de la facerea lumii. Și tu te omori cu pomenile tale ! Cine să le ducă mincarea pînă la cer bieților morți ?".

Majoritatea „istoriilor" din „Diminețile ostașilor" se petrec în mediul vieții militare în care „protagoniștii" sunt și persoane reale : ofițeri, subofițeri maiștri sau soldați. O mîndrie autentică, deși comunicată în termenii modestiei emană din fiecare povestire, iar conștiința că datoria militarilor poate merge pînă la sacrificiul suprem conferă acelor oameni o aură eroică. In orice ar intreprinde, militarii dovedesc tenacitate și dăruire. Bucata intitulată „Diminețile ostașilor" apare ca o inviorare a tuturor energiilor, o artă inepuizabilă de perpetuare a prospețimii vieții, a tinereții.

S-ar putea cita mult din acest al treilea volum al lui Ion Mitru, dar ne mărginim la a transcrie citeva titluri de povești care cuceresc cititorul : **Școala Mackensen ; Luptele copilăriei ; Scripca lui Butan ; Luneta Busch ; Operațiunea „Porcul" ; Nucile lui Chiriacu ; Aventură pe mare** etc. Cunoscător deosebit al oamenilor și locurilor despre care relatează, Ion Mitru este și un fin psiholog care știe mult mai mult decît relatează în perfectul realism al prozelor sale. Plăcerea cu care povestește îl așează pe Ion Mitru între scriitorii tot mai rari, pe care lumea i-a înnobilat cu numele simplu dar glorios de povestitor.

Gheorghe Pituț

COMPENDIU

■ **PANAIT ISTRATI : „Neranțula".** Prefață de Constantin Cublesan. Tabel cronologic de Alexandru Talex. Editura Minerva, colecția Biblioteca pentru toți. Reeditare a romanului în care Chira Chiralina se află într-o altă ipostază a sensului său esențial.

■ **VOICU BUGARIU : „Platforma"** (roman), Ed. Militară, N. A. „Putînd fi citit și ca text de sine stătător, romanul de față încheie „istoria curajului". Ciclu început prin „Curajul" și continuat prin „Coborirea în ape" (Editura Militară 1985 și respectiv 1986)".

■ **MIHAI VASILIU : „Pași în timp".** (teatru) — Editura Cartea Românească. Volumul cuprinde piesele „Serenadă pentru Eva", „Eclipsa", „Izvorul", „Triunghiul", „Pragul furtunilor" din creația cunoscutului istoric și teoretician al teatrului.

■ **DAPHNÉ du MAURIER : „Țapul ispășitor" (roman).** Traducere de Veronica Focseneanu. Editura Univers. Roman modern, urmărind avatarurile unei substituiri de persoană.

1918 - 1988 – ȘAPTE DECENII DE LA MAREA UNIRE

CĂRȚILE UNIRII

„Istoria unirii românilor“ (vol. 1)

Unitatea poporului român și a limbii sale, caracterul unitar al dezvoltării societății românești strîns asociate cu continuitatea de viețuire în vatra strămoșească caracterizează întreaga evoluție istorică a românilor de la înaintașii geto-daci la România socialistă de astăzi. Acestei idei venite din adîncuri asemeni unei coloane fără sfîrșit îi este consacrat primul volum de **Istoria Unirii românilor. De la începuturi la Cuza Vodă** apărut la Editura științifică și enciclopedică sub semnătura istoricului Stelian Neagoe.

Rezultat al unor ample și minuțioase cercetări a factorilor de ordin geo-politic, economico-social, demografic, etnico-cultural etc., care concură la afirmarea ideii unității de neam și, apoi, de unitate națională și la o primă împlinire a acesteia la 1859 cînd a fost șters cel dintîi hotar artificial care despărțea pe frați de frați, acest prim volum se constituie într-o sinteză valoroasă a luptei românilor pentru unitate național-statală. Centrînd întreaga analiză a faptelor și evenimentelor pe fundamentarea ideii de unitate, Stelian Neagoe a reușit să surprindă evoluția sa în fiecare etapă istorică începînd din epoca veche, astfel că momentul formării statului național român prin unirea Moldovei cu Muntenia căruia îi este afectat cea mai mare parte a acestui volum, apare ca o încununare a gîndirii și acțiunii permanente a generațiilor de înaintași, el constituindu-se, în același timp, într-un pilon puternic pe care aveau să fie fixate temeliile viitorului stat național unitar român.

Așa cum reiese din lucrare, Unirea din ianuarie 1859 avea rădăcini viguroase, înfipte adînc în istoria multimilenară a poporului român.

Înaintînd mai departe pe firul istoriei în urmărirea ideii-permanență de unitate, Stelian Neagoe zăbovește asupra formării statelor feudale românești — Muntenia, Transilvania, Moldova și Dobrogea, explică existența pluralismului statal la români, fenomen datorat, în mare parte, anexării Transilvaniei de către regatul Ungariei, fapt ce a făcut ca acest nucleu al pămîntului românesc din care a pulsat mereu viața tracică, dacică, daco-romană și, apoi, pentru totdeauna românească să nu mai poată focaliza procesul unificării Țărilor Române. Vrăjmășiile din afară au făcut ca acest proces să fie temporar întrerupt în evoluția sa legică și logică. Datele și faptele prezentate de autor sînt de natură însă să convingă că în pofida acestor vitregii ale istoriei, în pofida acestor bariere artificiale și meschine care au separat poporul român în mai multe formațiuni politico-statale, nu i-a putut fi alterată cu nimic unitatea limbii, a tradițiilor, a însușirilor spirituale create de-a lungul existenței sale pe pămîntul Daciei Felix.

În acest context, autorul prezintă pe larg multiplele modalități de alianță și solidaritate dintre Țările Române în efortul lor comun de a stăvili la Dunăre expansiunea otomană spre centrul Europei, oprindu-se asupra domniilor lui Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara și Ștefan cel Mare. Din cuprinsul volumului reiese cît se poate de limpede că deși despărțite prin frontiere politice, statele feudale românești, printr-o strînsă cooperare diplomatică și militară au reușit să stăvilească tendințele expansioniste ale marilor puteri vecine.

În lumina numeroaselor dovezi care atestă strînsa colaborare politică și militară dintre Țările Române în secolele XV și XVI inițiată lor unire sub Mihai Viteazul în 1600, moment căruia autorul îi consacră un interesant capitol în economia volumului, apărea cît se poate de firească. Îndreptîndu-și pașii spre Ardeal și Moldova, Mihai Viteazul mergea acasă, în țările fraților lui, așa cum bine se subliniază la p. 46. Prin urmare, el nu era nici „cuceritor“ nici „mercenar“ al împăratului Rudolf al II-lea cum încearcă să-l prezinte acei istorici care trăiesc cu nostalgie pentru așa-zisa „Ungarie mare“ sau „Ungaria Sfîntului Ștefan“. El era unificatorul neamului românesc și după el, așa cum atît de frumos scrie Nicolae Iorga „nici un român n-a mai putut gîndi unirea fără uriașa lui personalitate, fără palosul său secure-rea lui ridicată spre cerul dreptății...“.

În capitolele următoare autorul surprinde procesul formării și afirmării conștiinței naționale, subliniind contribuția importantă a cronicarilor. (Gr. Ureche, Miron Costin, Constantin Cantacuzino, Dimitrie Cantemir ș.a.) la dezvoltarea conștiinței unității de neam și de limbă a poporului român, cea a corifeilor Școlii Ardelene (Samuil Micu, Petru Maior, Gheorghe Șincai, Ion Budai Deleanu), care prin opera lor istorică, filologică și didactică au continuat firul preocupărilor marilor noștri cărturari de peste munți, a revoluției lui Horea care a activizat năzuințele de Unire ale românilor de pretutindeni; a celor care la 1791 au formulat programul de luptă națională al românilor transilvăneni cunoscut sub numele de Supplex Libellus Valachorum. Chiar „în secolul de scădere fanariot“ pe care autorul îl vede a fi „un veac de apăsare și jefuire, de corupție și degradație“ (p. 71), ideea de unitate și conștiință națională înregistrează progrese palpabile, în pofida tendințelor tot mai accentuate ale celor trei mari imperii vecine — otoman, habsburgic și țarist — de a-și extinde expansiunea asupra țărilor române și de a anihila astfel aspirațiile naționale ale românilor.

Revoluția lui Tudor Vladimirescu, „act de puternică afirmare a națiunii“, a zguduit din temelii vechiul regim vestind românilor, așa acum aprecia Mihail Kogălniceanu, că „vremea venise pentru ca țara să scuture stăpînirea străinilor, să depărteze abuzurile care o rodeau și să dorească un guvern național“.

Cele trei documente comentate pe larg de autor (Proclamația de la Padeș și cele două scrisori adresate de Tudor lui Nicolae Văcărescu și mitropolitului Dionisie) pun în evidență caracterul național al revoluției, precum și necesitatea acțiunii în direcția unirii Țărilor Române într-un singur stat. Pentru atingerea acestui obiectiv, trebuia mai întîi, după părerea autorului, să se facă „despresurarea de sub stăpînirea domniilor fanariote și de sub diabolicul curent grecesc de subversivă deznaționalizare românească“ (p. 97).

Ideea de emancipare națională și de unitate străbate toată perioada dintre revoluțiile de la 1821 și 1848, ea găsindu-și expresie în cele două acțiuni revoluționare din 1838 și 1840 conduse de Ion Cîmpineanu și, respectiv, Mitiță Filipescu, mișcări al căror program, prezentat pe larg în cadrul unui capitol, anticipa programul revoluției române de la 1848.

Generația lui Bălcescu și Kogălniceanu preia steagul renașterii naționale. Pașoptiștii și Unirea, sub aceste titluri Stelian Neagoe prezintă momentul revoluționar românesc de la 1848 subliniind pe bază de multiple și variate documente, locul și rolul Revoluției române în activizarea strădaniilor pentru realizarea unității. Deși desfășurată în condițiile politice deosebite din cele trei țări românești, Revoluția română din 1848, organică și unitară în cauzele care au determinat-o și în țelurile comune proclamate, a făcut un pas decisiv în fixarea problemei unității naționale ca o sarcină istorică fundamentală a poporului român, în clasificarea necesității refacerii unității sale considerată drept „cheia boltii fără de care întreg edificiul național s-ar prăbuși“. Concluzia formulată de autor la sfîrșitul celor două capitole consacrate evenimentelor revoluționare din 1848 apare cît se poate de convingătoare: „Refacerea statului dacic era, așadar, în ajunul izbucnirii revoluției, un deziderat major al mișcării naționale desfășurată de tineretul pașoptist“ (p. 157). Generația revoluționară de la 1848 este cea care va lupta pentru înfăptuirea Unirii din 1859, cele două evenimente revoluționare fiind, prin urmare, unite nu numai în plan ideatic dar și prin legătura vie a unora și acelorași persoane care acționează pe scena istoriei.

A doua parte a volumului este consacrată în întregime luptei românilor pentru realizarea unității național-statale, obiectiv a cărui primă mare etapă s-a realizat în 1859. Sînt puse în evidență clarviziunea, realismul politic, abilitatea diplomatică cu care acționează revoluționarii români pentru atingerea scopului propus într-un context internațional dificil în care sferele de influență în sud-estul Europei erau împărțite, iar în spațiul românesc se interferau interesele expansioniste ale celor trei imperii vecine — cu cele ale puterilor europene interesate sau angajate în problema Orientului. Meritã subliniat efortul autorului de a surprinde evoluția fenomenului unității naționale într-o legătură dialectică cu celelalte aspecte de ordin național și social-economic care stăteau în fața societății românești la mijlocul veacului trecut.

Tendințele tot mai evidente ale marilor imperii vecine de a concilia contradicțiile dintre ele pe seama Țărilor Române, dovadă fiind și intervenția lor brutală cu forța armelor pentru înăbușirea revoluției de la 1848, țesătura de interese și contradicții interimperialiste ce se interferau în sud-estul Europei, toate acestea au constrîns pe români să-și limiteze acțiunile de constituire a statului național la cele două Principate — Muntenia și Moldova, acesta fiind primul mare pas pe calea făuririi statului național unitar sub forma vechii Dacii. După ce definește pe bază de documente acest obiectiv strategic al pașoptiștilor, Stelian Neagoe urmărește activitatea desfășurată de fruntașii revoluției aflați în exil la Paris, Londra, Berlin, Viena, pentru captarea interesului opiniei publice europene și al oficialităților marilor puteri europene în favoarea unirii Principatelor Române într-un singur stat; surprinde „chestiunea românească“ în dezbaterile Congresului de pace de la Paris (1856) care, printre altele, decidea ca Principatele Române să fie scoase de sub protectoratul exclusiv al Rusiei (instituit la 1829) și să fie trecute sub garanția colectivă a celor șapte puteri participante la Congres; prezintă nuanțat reacția participanților la Congresul de la Paris la propunerea ministrului de externe al Franței, contele Walewski, ca cele două Principate să se unească sub un principe străin; subliniază eforturile coroborate ale revoluționarilor români munteni și moldoveni pentru atragerea poporului la lupta pentru Unire, aceasta cu atît mai mult cu cît Turcia și Austria întrebuințau toate mijloacele pentru a împiedica exprimarea liberă a năzuințelor românilor. Momentul de vîrf al acestei efervescențe populare revoluționare l-au constituit dezbaterile din Adunările ad-hoc convocate la București și la Iași în septembrie-decembrie 1857. Aceste dezbateri, cărora autorul le-a afectat peste o sută de pagini în economia volumului, sînt revelatoare pentru înaltul patriotism al deputaților, pentru maturitatea politică a poporului român exprimată în adeziunea sa unanimă în favoarea Unirii. Acest fapt a impresionat pe contemporani făcînd să crească prestigiul românilor pe plan european.

Cum marile puteri europene, din considerente politice și strategice proprii, erau dispuse să admită doar un început de Unire și nu o consacrare a ei (vezi, în cartea ce prezentăm, partea care se referă la Convenția de la Paris din 1858), intervenția fermă și entuziastă a maselor populare s-a dovedit a fi hotărîtoare pentru realizarea Unirii depline, așa cum bine se subliniază în lucrare. Folosindu-se cu abilitate de șansele oferite de schimbarea raportului de forțe pe plan internațional în urma înfrîngerii Rusiei țariste în războiul din 1853—1856, poporul român a înfăptuit Unirea Principatelor așa cum a dorit-o, punînd marile puteri în fața faptului împlinit la 5 și 24 Ianuarie 1859, prin dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza ca domn al românilor.

În paginile următoare este subliniat ecoul pe care acest act al energiei și demnității naționale săvîrșit de poporul român l-a avut în rîndul românilor din teritoriile aflate încă sub dominație străină, care dobîndeau noi temeiuri pentru înfăptuirea aspirației lor permanente de a se uni cu Țara.

Datele și faptele istorice cuprinse în cartea lui Stelian Neagoe reliefează încă o dată caracterul nestiințific al tezelor vehiculate de unii istorici din străinătate care încearcă să acrediteze ideea potrivit căreia Unirea din 1859 a avut un caracter retrograd, că ar fi fost, chipurile, o forțare și nu dorința larg, plebiscitar exprimată, a românilor de dincolo și de dincoace de Milcov. Ele aruncă noi fascicole de lumină asupra adevărului de necontestat că Unirea din 1859, act legic și de voință nestrămutată a românilor, care a pus bazele statului național român modern, reprezintă un eveniment istoric de importanță fundamentală pentru dezvoltarea ulterioară a poporului român.

Sînt toate acestea — evidențiate succint — aspecte definitorii ale permanenței ideii de Unire la români, care fac din cartea istoricului Stelian Neagoe un adevărat eveniment editorial ce merită să fie subliniat ca atare.

Constantin Botora

Geta Mermeze : „Marea Unire“

„Mișcarea culturală pentru Unire“

Semicentenarul celui mai fericit eveniment politic din istoria românilor a fost marcat, în 1968, și de apariția lucrării lui V. Curticăpeanu, „Mișcarea culturală românească pentru Unirea din 1918“, tipărită în ultimele zile ale anului jubiliar. Autorul și-a propus și a reușit „să cuprindă într-un ansamblu organic evoluția așezămintelor culturale ale românilor din monarhia austro-ungară în strînsă legătură cu cele din vechea Românie, începînd din anii imediat următori revoluției de la 1848—1849 pînă în anul desăvîrșirii statului național român“. Cititorilor acestei admirabile cărți de istorie li se oferă una dintre cele mai înalte satisfacții intelectuale, aceea de a înțelege „puterea de nebiruit care se cuprinde în energia morală a unui popor întreg“ (N. Iorga), putere dezvoltată pe tărîmul cultural și politic, într-o luptă îndelungată, neobosită, posibilă numai prin conștiința sacră a unității noastre naționale. Solidaritatea etnică a românilor constituia, într-adevăr, o forță de nebiruit, pentru că se manifesta chiar în spațiul geografic strămoșesc, în leagănul civilizației daco-romane, dorința transilvănenilor de a se „uni cu țara“ fiind un sentiment pe cît de puternic, pe atît de firesc.

De la intrunirile culturale ale meseriașilor, învățătorilor și femeilor, ca „forme de organizare în masă a educației naționale românești“, de la cele dintîi biblioteci, cabinete și societăți de lectură, de la primele asociații ale elevilor și studenților, pînă la marile așezăminte de cultură (la Sibiu, Arad sau Sighet), sentimentul dominant este acela al unității de neam, al setei de reîntregire, fundamentat, desigur, pe tradiții populare străvechi, pe „ideea continuității celui mai vechi și mai numeros popor din Dacia“. La conștientizarea acestui sentiment vor fi contribuit, cum se afirmă, și ecourile raționalismului occidental, dar numai ca benefice influențe culturale, pentru că nu s-ar putea susține, decît frizînd absurdul, ideea unui „import“ de patriotism.

Peste 150 de instituții și societăți sînt amintite în studiul lui V. Curticăpeanu, mai dezvoltate fiind capitolele consacrate „Astrei“, „Asociației pentru cultura poporului român din Maramureș“, „Asociației naționale ardelene pentru cultura și conservarea poporului român“, societăților organizate de studenții români din Budapesta și Viena, precum și așezămintelor culturale din „România Veche“, angrenate firesc (iarăși !) în sprijinirea luptei pentru unitatea națională. De fapt, se punea problema oficializării politice a acestei unități, pentru că în sufletele românilor ea exista de mult, „cu veșnicia lucrurilor firești pe care oamenii nu le pot primejdui și vremea nu le poate distruge“. (Îi datorăm lui N. Georgescu reactualizarea acestor înțelepte cuvinte rostite de N. Iorga).

Sînt înregistrate în lucrarea discutată peste 200 de titluri de publicații periodice și peste 700 de nume de persoane și personalități care s-au pus în slujba inaltelor idealuri morale și politice ale spiritualității românești. Credem că poate fi semnalată aici o eroare strecurată în textul studiului și repetată în indicele de persoane, constînd în schimbarea prenumelui generalului Adrian (corect „Gheorghe“, nu „Ion“).

Condițiile vitrege în care s-a desfășurat lupta pentru unire sînt cunoscute. Să amintim doar dificultățile întîmpinate în difuzarea publicațiilor istoriografice și culturale românești în Transilvania. „Istoria românilor“, relata autorul, N. Iorga, trecea granița imperiului sub titlul „Cultura cartofilor după cele mai noi metode maghiare“, fapt care ne scutește de comentarii.

Demnă de subliniat este atitudinea românilor de pe întregul teritoriu strămoșesc față de unitatea noastră lingvistică, atitudine exprimată de multe personalități ale vremii. Vom cita doar cuvintele lui Andrei Bârseanu, rostite la Blaj, cu prilejul adunării jubiliare a „Astrei“: „Vom grăi oriunde și față de ori și cine cu mîndrie acest grai, care s-a arătat destoinic a exprima orice cugetare cît de înaltă, orice simțire cît de profundă. Îl vom iubi din toată inima, îl vom păzi ca lumina ochilor și-l vom apăra chiar și cu prețul sîngelui nostru, toți fără deosebire : bărbați și femei, tineri și bătrîni. Vom prețui orice limbă, mai virtos cele ale concetățenilor noștri, dar vom vorbi mai bucuros pe a noastră : limba românească“.

Luptătorii pentru unitatea națională au intuit rolul fundamental pe care îl au în cultura oricărui popor bibliotecile, instituții cărora cercetătorii din „era“ noastră informațională le prevăd un viitor strălucit, considerîndu-le reprezentante ale singurului domeniu de activitate care va cunoaște o continuă expansiune, cunoașterea umană.

Lucrarea lui V. Curticăpeanu este o sinteză și, oricît de bogată ar fi informația exactă din cuprinsul ei, pare normal ca cititorul — chiar cel nespecializat în istorie — să se gîndească la posibilele completări. Oricît de mult spațiu tipografic ar fi avut la dispoziție autorul, tot n-ar fi putut cuprinde întregul ocean al simțirii și cugetării patriotice românești, reflectat în nenumărate documente, din care generațiile actuale și cele viitoare își pot îmbogăți cunoștințele asupra luptei pentru Unire. Desigur, orice adăugire va fi primită cu interes și cu respectul cuvenit contribuțiilor istoriografice, inestimabile aporturi la edificiul istoriei naționale. Dar esențialul, iată, a fost consemnat într-o carte cu care cultura română se poate mîndri.

Mihai Niculescu

„România în anii primului război mondial“

Prilejuită de aniversarea a șapte decenii de la glorioasele fapte de arme săvîrșite de poporul român în vara anului 1917 la Mărăști, Mărășești și Oituz aparțin monografiei **ROMÂNIA ÎN ANII PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL**, reprezintă, fără îndoială, evenimentul editorial major al ultimilor ani în domeniul istoriografiei naționale, un act de referință în cultura românească. Este vorba de o carte-fluviu, monumentală în deplinul sens al cuvîntului, atît în ceea ce privește concepția și proporțiile construcției ei — două volume însumînd peste 1 500 de pagini, ilustrate convingător cu mai mult de 800 fotografii alb-negru, și color, plus hărți, scheme, grafice etc., cît și al forțelor care au contribuit la realizarea ei.

Avînd la bază tezele programatice ale Partidului Comunist Român și călăuză sigură gîndirea revoluționară a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu privire la misiunea istoriei și a istoricului în epoca contemporană, lucrarea reflectă stadiul actual al cercetării problematicii respective, nivelul investigației fondurilor informaționale de la noi și din străinătate, al metodologiei analizării unor fenomene de o asemenea complexitate. Ea apare în climatul fertil al deschiderilor inovatoare și stimulative făcute în domeniul cercetării trecutului istoriei noastre de Congresul al IX-lea al partidului, în condițiile în care știința românească a realizat pași însemnați în înfățișarea istoriei patriei așa cum a fost ea. Nu putem decît să amintim, de exemplu — referitor la problematica monografiei acum prezentate — excepționalele volume de documente **1918 la români, România în anii neutralității**, a prof. C. Nuțu, sintezele acad. St. Pascu sau lucrările **De la statul geto-dac la statul român unitar** datorată lui M. Mușat și I. Ardeleanu, și **Transilvania, străvechi pămînt românesc** a generalului-locotenent dr. Ilie Ceaușescu etc. Toate acestea și multe alte cărți și studii au făcut posibilă, în acest moment, această adevărată „restitutio“ a luptei poporului român pentru eliberarea pămînturilor cotropite și desăvîrșirea entității sale național-statale.

Panorama războiului de eliberare și întregire națională este, totodată — fără a polemiza —, un răspuns categoric tuturor celor care voit sau nu, ignorînd realitățile istoriei românești, o deformează, o minimalizează, atentînd la adevărurile ei fundamentale, chiar la demnitatea oamenilor care au trăit și trăiesc statornic, de milenii în spațiul carpato-danubiano-pontic.

Găsim astfel în carte amănunte și aprecieri semnificative cu privire la stadiul dezvoltării economico-sociale a României, la sistemul național de apărare — pregătirea armatei, economiei și populației, mobilizarea întregului potențial uman și material al națiunii în vederea susținerii uriașului efort militar întreprins. Acțiunea militară, dublată de cea diplomatică, care i-a premers și i-a continuat în timp, demonstrează caracterul eliberator al războiului declanșat în august 1916, numai împotriva anacronicului Imperiu habsburgic, faptul că — după cum avea să sublinieze influentul cotidian „New York Times“, în 1918, — „pentru români acest război n-a fost un război de cucerire ,de privilegii“. Confruntată cu agresiunea statelor aliate Austro-Ungariei, în frunte cu Germania wilhelmiană, lipsită de sprijinul operativ și logistic eficient făgăduit de Antanta prin Tratatul și Convenția militară încheiate la 4/17 august 1916, România a desfășurat în acel an o eroică rezistență care nu a putut fi înlăturată, în pofida cotropirii unei părți a teritoriului național. În acest fel, campania primului război cu și amplul proces de refacere a forțelor de apărare națională în iarna și primăvara anului 1917 sînt reliefate în adevărata lor lumină, dobîndind noi dimensiuni printr-o reevaluare argumentată a ponderii lor în ansamblul operațiilor desfășurate de România în primul război mondial. Rezistența românilor care s-a extins pe întregul spațiu vremelnic ocupat, în provinciile aflate sub stăpînire străină și dincolo de hotare a înregistrat un punct culminant prin marile victorii din campania anului 1917 de la Mărăști, Mărășești și Oituz. Monografia le acordă un loc special, detaliile și analizele efectuate asupra forțelor celor două tabere, asupra caracteristicilor terenului pe care s-au desfășurat, a desfășurării propriu-zise, prezentînd remarcabile fapte de arme ale comandanților și ostașilor, exemplare peste ani prin spiritul de inițiativă și eroismul manifestate la scară de masă, implicațiile lor pe multiple planuri, ecoul lor intern și internațional, amplele concluzii reieșite printr-o comparare directă și sugestivă cu celelalte operații ale Antantei din acel an etc., reușesc să redea, așa cum nu s-a făcut pînă acum, locul și măreția bătăliilor prin care România a salvat frontul de răsărit al Antantei în 1917 și care, în același timp, ca și intervenția din 1916, au influențat pozitiv situația coaliției pe fronturile din Vest, italian și balcanic, contribuind așadar la întărirea pozițiilor Antantei și în final la victoria asupra Puterilor Centrale.

Relevăm de asemenea atenția cu care sînt abordate problemele relațiilor României cu aliații, raporturile dintre un stat mic și marile puteri în cadrul unei coaliții politico-militare. Se degajă efortul constantat al factorilor de răspundere români de a angaja țara în război în baza unor stipulații oficiale precise, care să garanteze individualitatea și egalitatea de tratament cu partenerii, atît pe timpul operațiilor militare cît și apoi, la masa tratativelor de pace.

Impactul evenimentelor politice și militare internaționale de la finele anului 1917, care au condus la izolarea completă a țării noastre și la impunerea păcii-dictat de la București, în mai 1918, problema reluării operațiilor împotriva Puterilor Centrale și a apărării frontierelor naționale, hotărîte prin voința maselor populare în marile și istoricele adunări naționale în cursul anului 1918, o sinteză remarcabilă asupra artei militare românești în anii războiului, precum și un dens capitol referitor la urmările Marii Uniri, încheie impresionantul demers științific.

Prin modul de tratare unitar, prin stilul sobru și limpede impus, fără a fi lipsit de acele note de încărcătură emoțională menite a transmite cît mai fidel tensiunea evenimentelor descrise, impactul lor asupra mentalității individuale și colective, monografia se adresează nu numai unui cerc restrins, ci întregului popor, tineri și virstnici, care au datoria și care, sîntem convinși că doresc să cunoască istoria înaintașilor așa cum a fost ea, pentru a extrage acele învățăminte necesare mersului nostru înainte spre o lume mai dreaptă și mai bună, spre o lume lipsită de amenințarea războiului, o lume a păcii și colaborării între națiuni și state.

Dumitru Preda

george chirilă

Și noi, la Moldova

Nu dormisem o noapte. Mai știi minte ?
și noi la Moldova căutam deslegare
prin viscolirea de oră fierbinte
caii nechezau disperare

Ceva mocnit ca un miez de vulcan
simțeam sub talpa casei dintr-odată
bătrînul își dădu foc la suman
Bistrița răbufnea vilvorată

În sat erau mai mult cîrje decît brațe
bucăți de lemn decît picioare
războiul contenise să ne-nhațe
partea de liniște și sărbătoare

Plutea pe vînt un bocet aminat
plutea pe bocet o durere lungă
dinspre Carpați ca vultur așteptat
cerul cădea pe noi să ne ajungă

Și una cu țărina era clipa
prin fir de in cu viscol legănate.
cămășile își fluturau aripa
ca steaguri zdrențuite peste sate

Eram copii și peste munți priveam
la chipurile noastre, la țăranii –
de dincolo de ochiul mut de geam
care veneau spre noi, din Transilvanii

Și ei purtau pe umeri mari poveri
din vremi pe care nu le știe slova
acestui cîntec scris doar cu dureri
și-acolo-n munți și-aicea, la Moldova

Nu dormisem întreaga noapte : parcă
ceva ca o mirare într-o lumină blîndă
sufletele noastre le încarcă –
să nu mai știm că fiare sînt la pîndă

Și e decembrie. Într-un corn
își chiuie flăcăii nespusa lor strigare
semn că pe la case obosiți se-ntorn
ai noștri din înstrăinare

Mingii pe vatră focul vechi visez
cum bucuria fără margini mă cuprinde
bătrînu-mi dă un măr domnesc și îl păstrez
cînd liniștea se-nvăluie-n colinde
ăld lec u-ăumd rmnăt ăni rnbi

Și-n pragul casei izbucni cocoșul
aducător de vești cum n-au mai fost
în palma mea se face mărul roșu
sub steașini vrăbii cată adăpost

Bat clopote și se desleagă noduri
eu într-o noapte cresc și-i înțeleg
pe-ai mei cu viața plămădindu-și poduri

ca la-nceputuri, toți – un neam întreg –

Bunicul își sloboade-n lună calul
în inima mea chiar inima lui bate :
– Acasă se întoarce iar Ardealul
după atîta veac de strîmbătate !

ACEASTĂ CETATE

vasile rebreanu

fiindcă o lumină lungă, de aur vechi și întunecat, de misterioase metale se lasă peste această Cetate, Clujul, în memoria mea afectivă va mirosi întotdeauna a gutui și a poezie și a nuci.

Va mirosi a toamnă.

Fiindcă prea multe fete tinere și multe rochii de țigănci au dănțuit ca niște flăcări pe aceste străzi, orașul și-a acoperit casele, fastuos și încins, cu țiglă roșie ca într-o Florență, de aceea Cetatea-ți aprinde privirea și o tulbură fastuos.

Ne pune pe aromitoare ruguri.

Și ne lasă amintiri regale ca dragostea care înmiresmat ne macină.

Cetatea are un duh de cărturari și vestiți meșteri și faima ei de înțelepciune și iscusință ne face nu numai cucernici, dar ne face gîndul bărbat.

Auzim mereu pe un deal, urcînd în istorie un fluier și carele lungi ale lui Iancu.

Ele urcă neîncetat spre azi și spre mîine.

Dar, în fîntîna adîncă a acestei Cetăți, în fîntîna ei de flacără și umbre, fatală și biruitoare, vedem renumiți atleți ai istoriei.

Acești țin pe umerii lor faptele grele, nemuritoare, încandescente, grele ca timpul, le țin pentru eternitate.

Le țin aprinse pe umerii lor iar noi și copiii noștri ținem treze aceste flăcări și ca ele să fie mereu vii le înnobilăm și le udăm cu bucuroase lacrimi.

E TOAMNĂ

O zare mai largă a venit peste noi ca un nimb, ochiul se limpezește și devine mai viu în lumina unei speranțe ce se rotunjește odată cu fructele crude și pline încă de seve amare și tinere, de dulci miresme. Miroase a grîu în răcoarea nopților, a busuioc. Pămîntul respiră căldură solară și, sub lună, bătrîna țărînă își amintește de soarele pătimaș. În aceste nopți de patimă se aud strigăte depărtate, chemări, în liniștea lor rîurile vorbesc între ele cu glas omenesc, ca niște mulțimi care se apropie și ne populează somnul, murmurele îndepărtate, chemări nestiute, păsări și ele în zori cu glas omenesc. Poate trudiții oameni pentru o clipă căzuți în somnul teluric își lasă gîndurile să cînte, gîndurile lor zburătoare, cu aripi, prefăcute în aceste păsări de dinaintea revărsatului. Și casa se umple de mireasma brazilor, a florilor de cîmp, de mireasma grîului. Și cineva ne-a pus în crucea casei cununa de grîu, rotundă și ea ca o cunună de mire, ca bucuria, rotundă și tandră, ca soarele viscolitor care ne face să visăm ploile iuți și desculțe, cu picioarele lor subțiri de fecioare. E toamnă.

RITUAL DE TOAMNĂ

Se pare că roadele și culesul lor, acest ritual care încununează truda și care are ca rezultat un fapt foarte concret și vital : cămara mai plină, o siguranță pe care o dă familiei și colectivității că în anotimpurile care urmează grija existenței va fi evitată salutar, dar, se pare, acest fapt și ritual este, mai întîi, spre gloria și mîndria noastră, a oamenilor, un sentiment. Sentimentul recoltei.

El se naște și se prelungește în om odată cu aruncarea seminței în glie, cu începutul acestei teribile opere care ține de misterioase decantări ale transfigurărilor și de acest unic și generos miracol al naturii. Și sentimentul se dezvoltă și el, germinează prin fecundația gîndului febril, crește odată cu discretele bubuituri osmotice ce pulsează în vegetația gata să explodeze.

Iată, deloc bucolici, ne aflăm acum în pragul împlinirii acestui sentiment ; sîntem în marginea lanului, și am și intrat în el așa cum am fi intrat într-o imensă, fascinantă și parcă nelumească mare de aur. Patima care mocnește acum în ochii omului este una ciudată, de mare îndrăgostit în clipa în care dorește să-și îmbrățișeze iubita pe care o așteptase încă din toamna ori iarna care a trecut.

În aceste munci și zile ale unui nou Hesiod, în care ploi generoase vin peste frunțile noastre, ele nu știu exact ce sînt : poate e numai sudoarea ce ne curge peste fruntea și trupul nostru, le simțim în gene ca pe niște lacrimi, ori curcubeul acesta lăsat ca un briu peste zare, peste holda încinsă și grea este oare el adevărat sau îl avem doar în gene și înăuntrul nostru ca o statornică fluturare de semne bune și generoase ? !

Apoi vedem copacii zvelți și maturi, holda și cîmpul întins, și ne spunem da, aceasta este ploaia cea tandră, îndrăgostită ; da, acesta este curcubeul. Da, noi știm ce înseamnă curcubeul !

ARBORI ÎN VIS

Am visat astă noapte cum copacii aveau chipuri de om, cum înfloriseră și era o întindere fără sfîrșit și copacii atingeau stelele iar stelele erau pufoase și ramuri verzi pătrundeau prin ele și se înălțau, unii dintre ei chiar deasupra stelelor încît păreau că au în vîrf o pălărie stricată, o pălărie din care rămaseră doar borurile.

M-am trezut în zori și am privit nedumerit copacii în mijlocul cărora adormisem. Erau într-adevăr verzi, tineri și înalți, dar nu se ridicau mai mult decît îi știam înainte și eram singurul om între ei ; copacii nu aveau chipurile omenești pe care le văzusem atît de limpede în somn.

Și totuși am continuat să-i privesc îndelung.

Abia tîrziu am remarcat gesturile unor brațe ciudate, am remarcat zvelțețe și gîndire de fete în ei, am intuit atitudini de mîndri bărbați.

Și am simțit în preajmă tainice logodne, suspine și nevăzute îmbrățișări.

Și deodată am avut senzația că mă aflu într-o nesfîrșită pădure în care, ca într-o vrajă, cei duși de mult erau lîngă mine, mă priveau și erau nedusi, erau prezenți aici, pe pămînt, erau prezenți în soare, erau vii, erau nemuritori.

Cineva trebuia doar să facă un semn și, fără îndoială, vraja s-ar fi dezlegat.

LA CUMPĂNA DULCE ȘI AROMATĂ

O lumină filtrată în zarea largă a lui octombrie ne amintește că sîntem la cumpăna dulce și aromată între vară și toamnă. În orizontul larg, cînd pădurile și cîmpul capătă culori de vis, distilate, pălite într-un soare dulce, de aur vechi și miere, triunghiul de cocori brăzdează cerul, țipetele lor salută încă o dată întinderi de dor românesc, iar aripile lor picură peste cîmpuri parfumul viilor noastre, al acestui pămînt care i-a ocrotit din primăvară. Și care-i ocrotește din veac.

Acum, ca în proza unui scriitor transilvan, vedem toamna apropiindu-se, femeie cu coșurile pline, apărută la marginea unui lan de porumb.

Și dacă sufletul nostru mai aude într-o reverberație stinsă vuietul mării, dacă vechi iubiri ne fac o clipă mai visători, acest octombrie e și o lună a sintezei, rotundă ca fructele care ne populează visurile, ca o obsesie a zilei plină de pomii încărcați, mîinile noastre culeg rodul pămîntului și simțim în palme catifelata și umbrita aromă a roadelor pămîntului în care soarele s-a infiltrat odată cu munca oamenilor și gîndul lor care le-a făcut pline de seme armonioase.

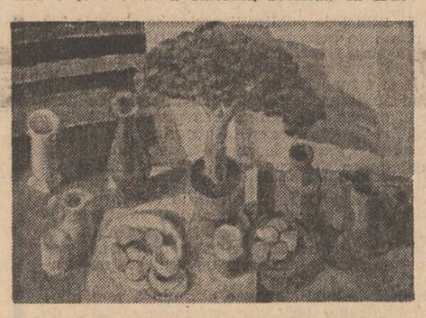

O febrilitate sporită se insinuează, acoperită de o bărbătească și sobră bucurie.

Și dacă hambarul adăpostește rodul izbînzilor, ca un generos bilanț și răsplată, tot acum mirabila sămînță este aruncată sub brazdă și îi auzim parcă — sub întinsele zăpezi viitoare — somnul ei fecund.

Și dacă toamna se pare că se rostogolește de mii de ani cu aceleași roți zeiești peste frumosul suflet al oamenilor, urmînd același imperturbabil calendar al ei, consemnat de plugarul Hesiod în ale sale **Munci și zile** și dacă se pare că dintru începuturi același cer nesfîrșit, aceleași fructe, aceeași rază se prefac lichidă purificînd iubiri, cu toate acestea sufletul oamenilor a fost mereu altul, alte ruguri de aur ne-au înălțat frumos dragostele arzătoare, alte doruri și alte chemări ne-au făcut și ne fac să ne rotunjim, să ardem și să renaștem iar.

Visăm asemenea cîmpului alte imaculări, alte zăpezi fecunde și înçandescente în puritatea lor.

DOR

Toamna cînd fructele se coc și cînd cuvintele se coc, cînd frunzele cad spre rădăcini ca spre a le ocroti, dar de fapt aducîndu-se pe sine ofrandă celor ce le-au zămislit, ne e dor de părinții noștri întru cuget, de rădăcinile noastre : ne e dor de clasici.

Ne e ca niciodată dor de cei pe al căror cuvînt am învățat sacrele litere latine ale scripturilor române, cuvînt ce ne-a dat drept hrană și dragostea de pămînt și de neam, de trecutul mare și de viitorul pe potrivă în care nu încetăm să credem.

Ne e dor de primul clasic al strălucitei noastre literaturi, de cel ce a așezat nu numai piatra unghiulară a edificiului nostru spiritual, ci a înălțat și pilaștrii, a așezat cheia de boltă și ne-a dăruit acel cîntec unic cunoscut și murmurat de toată suflarea românească. Ne e dor de acel clasic primordial care e poporul român, cel ce a scris(da, a scris, dar nu pe hîrtie și nu pe table de piatră, ci pe tablele inimii) **Miorița.**

Ne e dor de tot ce apoi s-a rostit frumos și adînc și înalt pe această gură de rai. Ne e dor de limba vechilor cronici, de cei ce au frămîntat veacuri la rînd cuvintele acestei limbi, pregătindu-l pe Eminescu și care, în ceasuri de cumpănă, au avut înțelepciunea și tăria să spună : **„Să nu dăm locul, că pămîntul acesta este frămîntat cu sîngele moșilor și strămoșilor noștri"**, așa cum ne e dor de culmea cea mai înaltă a munților Carpați, de Latina Gintă ce poartă în frunte o stea divină, de ultima noapte a lui Mihai Viteazul. Și ca de nimic altceva ne e dor de **Dorință** și de **Mai am un singur dor**, de **Anii ce-au trecut ca norii lungi pe sesuri**, de **Sara pe deal** cînd buciumul sună cu jale, de **Luceafărul** ce dă orizont nemărginit singurătății mării și ne va fi în eternitate dor de vocea scăzută a Bătrînului atît de simplu după vorbă, după port, iar nemuritoarele sale cuvinte, prin orice am trece, ne vor fi îmbărbătare :

Mulți durară după vremuri, peste Dunăre vreun pod,
De-au trecut cu spaima lumii și mulțime de norod ;
Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă
Au venit și-n țara noastră de-au cerut pămînt și apă,
Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimînți,
Cum veniră, se făcură toți o apă și-un pămînt...
Eu ? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...
Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, rîul, ramul
Mi-e prieten numai mie, țară tie dușman este ;
Dușmănit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste ;
N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid
Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid !

Și, de bună seamă, ne e dor de cei ce vor veni. Iar dacă și lor le va fi dor de noi, cei de azi, dacă scriitorii de azi vor fi pentru urmași clasicii de care acestora să le fie dor, înseamnă că noi, cei de azi, ne-am făcut suprema datorie față de viitorime, față de muma noastră, limba română, și față de acel clasic primordial care e poporul român.

george dumitru

Într-un rotund de țară

Noi n-am trăit, din vrerea
puterii protectoare
și nici din mintuirea
hulpavelor imperii,
din vatra noastră sfîntă,
lumina ca o boare
ne-ncărunțea bărbații,
cu anii neaverii.
Noi n-am luptat cu silă
pentru pămînt străin,
podoabe dăltuite prin jaf
nu ne-am dorit,
dar peste veacuri oarbe,
am îndurat și chin
și morții i-am dat fiii
ca pe-un tribut hotărît.
Din trupul țării-mumă
surori ne-au fost răpite,
în vrăjmășia soartei,
nu ne-am știut de orbi
și n-am golit hambare
și nici cirezi de vite,
ne-am strîns avutul searbăd,
dar n-am cerșit ca robi.
Ai mei, stăpînii veșnici
peste pămînturi dace,
n-au uneltit trădare,
sau schimnica-nvrăjbire,
n-au stins speranța, oaste
a dorului de pace
și ne-am ales prieteni,
pe cei în prigonire.
Dar am luptat, cu țara cu codrii de aramă,
cu muntele, ostașul
nepieritor în veac,
și riurile țării
ce nu-s hotar de vamă,
cu fierul armei drepte
și le-am știut de leac.
și capete de bour,
tăiate-n stei de piatră.
Pe ziduri, albe, stinse,
pieptarele din zale,
topeau coroana zilei
în arșiță de veri
și fără-nchinăciune,
mă petreceau în cale
și-am înțeles și rostul
cumplitelor tăceri.

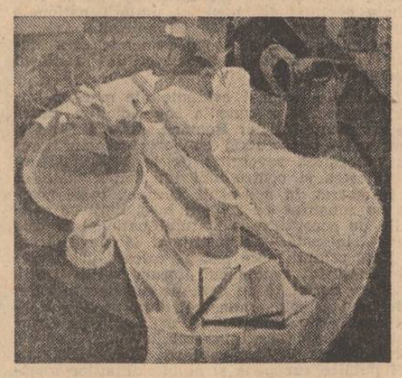

Tablouri de Nicolae Radu
(Din expoziția deschisă la Galeriile Municipale de artă)

Meditație la Sarmisegetuza

Nu voi uita durerea
trecută-n veșnicie
și nici belșugul prăzii
necuvenit de zei ;
altarele, zdrobite
în margini de cîmpie,
pășunea, ocolită
de turmele de miei.
Printre atîtea umbre
am fost și eu de față,
ca un descînt de plaur
în apele de noapte,
împodobind ponoare
cu arcuiri de ceață,
cu liniștea din salbe
și smeurișuri coapte.
Și de prin văi, din munte,
nu se-auzeau blesteme,
nici cîntecul de rugă,
nu se-auzea, din vatră
lumina așezase
peste crepuscul steme

Ca spița veche

Veneau tîrziu din port,
tăcuți și singuri,
Vechi caporali
fără-nvoire,
Cu brațele-atîrnînd,
ca două linguri
Izbite-n părți
și-ntoarse spre privire.

Din locul meu,
acoperit de vreascuri,
Mi se părea
că nu-i cuprinde cerul,
Cînd tălpile călcînd,
striveau în teascuri
Toți strugurii-nroșiți,
ca-n focuri, fierul.

Erau de-ai mei
și parcă niciodată,
Nu-i mai văzusem
rezemați în porți,
Cu palma, peste
stinghii așezată,
Ca spița veche
în butuc de roți.

Moldova

Moldova nu-i vatră de rug
nici locul de popas vremelnic,
sub limpezimile-i de crug,
ne cheamă strămoșescul sfetnic
la veghea vetrelor de plug,
pămînt domnesc fără de pată,
Moldova nu-i vatră de rug,
n-a fost și nu va fi vreodată,
Moldova-i tîmplă de carpat
și dimineață-n truda slovei,
porunca-ntîiului bărbat,
Moldovă-n vetrele Moldovei.

Madrigal

Ca trandafirul din Sharon,
cu flori de purpură pereche
domniță blîndă, craiul zvon
înroură lîngă ureche.
Și zorii, ți se dau ca pradă,
cînd trec prin horă falnici cerbi,
tu le petreci urma nomadă
și-o rugă-naltă firul ierbii.
În aspra liniște de corn,
mai tremură iubirea-ți veche,
ca trandafirul din Sharon,
cu flori de purpură pereche.

Sonetul poetului

De unde-această-ndeminare,
să te întorci la începuturi
și-n spaima regilor din luturi,
s-aprinzi un foc pe Ursa Mare.

Să treci ca umbrele de fluturi
străpuns de-o lance călătoare,
iar fulgerul, să te-mpresoare
cînd cerul se topește-n ciuturi.

Nu e de-ajuns un fir de iarbă,
sau un descîntec de fîntînă,
porunca negurilor oarbă,

nici șaua anilor la mînă
să te oprească din urcare,
cînt treci prin viață, ca un soare.

De unde-ncepe calea

De unde-ncepe calea
răscrucii să vegheze,
eu te aștept în praguri
de liniște și dor,
mă ispitește goana
luminii în amieze
și-apropierea caldă
a primului cocor.
Îmi înfloresc mesteceni
din simbure de lire
și mă ajunge truda
amurgului în ape,
de mă cuprinzi, tristețe
coboară-mi în privire,
să pot răni ascunsul
nădejdilor din pleoape.

dragoș-bogdan iuga

Îl învălui în iarbă și-l acuz ;
seara risipește ecouri
sîngele izvorăște
să-mi umple privirea
cu zborul.

Din apă
naște focul trandafiri,
țărmul îi umezește cu stele.

Stîlp furnicar

Ineacă-n truda lui chiar clipa,
cară firul de pai
prin fereastra lunii
s-aprindă-n spini mușuroiul.

Invizibilă-i pata în rouă
peste care lunecă șir de furnici ;
pai de foc
stîlp între viață și noapte.

Cercei de rouă
par clopote
cînd le-ascultăm căderea pe frunze.

Stîlpul își apleacă seara
și-mi bate ușor în fereastră.

Vis

În altarul serii
luna-i cuibar de jar,
frunze galbene zboară pe vînt
să înverzească.

În fața bunilor

Frunza de nuc adoarme în mine,
în gura bunicului umbra nucului e bolnavă ;
obosit curg prin ramuri.

Tulnice adună potcoave
în mozaicul baladei ;
argintul împărțit în patru
topește viața în fîntîni.

Vîntul zvîntă roșia cămașă
în nechezatul cailor...

Ceara se topește și ea,
labirintul firii
șade în fața bunilor mei ;

mă înverzește lumina
și nu-s vinovatul...

Semne

El,
Ea,
frunze de dud.

Ghemul rostogolește mătase
prin inel de logodnă,
vorbele se visează
flori.

Îmi cresc aripi în vis
copacului mîini
și înfrigurare.

El,
Ea,
rememorează întîmplări
răstignite
în oglinda ploii.

Risipa de seară

Un zîmbet trandafirul :
zmulgîndu-i petalele te strig
în oglinda spinilor.

12 NOIEMBRIE 1988
L4

teatru

t

Un anotimp fără nume

Într-un moment, care ar fi trebuit să fie al destinderii în jurul a două personaje ajunse la maturitate (Paula II și Alexandru), se iscă furtuni de gînduri, lupte interioare, contradicții, înfruntări care fac obiectul actualei piese a Soranei Coroamă-Stanca, pusă în scenă la Național de regizoarea Sanda Manu. Un text dens, bine scris, bine dozat, alternînd și îmbinînd cu măiestrie planul întîi, al prezentului, cu planul doi, — zvîcniri de flash-back-uri tensionate — evidențiind cu forță și delicatețe romantismul firesc al generației care a trăit războiul, puterea de sacrificiu a generației reconstrucției, detașarea și duritatea aparentă a celei de-a treia generații, dornice să taie în carne vie pentru afirmarea adevărului, dar și pentru afirmarea propriei sale individualități, pe măsura condițiilor contemporaneității, ale viitorului.

Într-un decor frust ca și întreaga montare, poemul dramatic „Un anotimp fără nume" devine un spectacol rotund, echilibrat, condus cu simțul ritmului, în care actrițele celor trei roluri Paula (Adela Mărculescu, Tatiana Constantin, Roxana Ionescu) fuzionează temperamental în planul trăirilor, cît și profesional, în sensul servirii replicilor într-o continuitate logică, într-o efervescență crescîndă, tensionînd dramatic atmosfera și comunicînd publicului o mare încărcătură emoțională. Meritul regizoarei constă nu doar în opțiunea pentru text, cît și în modul în care a înțeles să pună în valoare substanța și subtilitățile scrisului Soranei Coroamă-Stanca, impunînd actorilor un joc de asemenea frust, sever, eliberat de orice teatralitate, ca însăși pledoaria autoarei.

Rochia albă este starea de suflet a primei generații, starea de spirit a celor ce știu de veacuri că fac parte dintr-un neam care nu fuge. Este singurul simbol vizual pe care Sanda Manu îl lasă să pluteasă liber și necenzurat în scenă. Rochia albă este respirația curată a timpului trăit cu adevărat, cu intensitate și dăruire. Este imaginea de credință a unui neam, singura ce se poate transmite ca mostenire. Personajul corespunzător acestui ideal este Paula I, interpretat de studenta la actorie Tatiana Constantin. Jocul ei are căldură, forță interioară, replica ei se rostogolește în febra firescului unei vîrste învoalte, sunînd singură și limpede în orice registru; Paula ei pluteste, visează cu ochii deschiși, e dîrză și e, mai ales, mîndră; e băiețoasă și comică în gestul-tic cu care-și adună volanele albe sub ea și e profund tragică atunci cînd decide și impune celorlalți hotărîrea ei de a merge singură la Fîntîna Vladului (locul devenit sacru prin uciderea bărbatului ei). Alături de ea, Mircea Anca realizează acel Toni romantic, aruncîndu-se cu toată bărbăția și cu tot elanul în viltoarea vieții ca și a morții. Adela Mărculescu dă relief celei de-a doua Paula, a acelei femei dîrze care a trebuit să accepte un mariaj de conveniență, pentru a urca treptele gloriei. O personalitate puternică ce nu se lasă anihilată nici de trecutul eroic al predecesorilor, nici de desprinderea celor ce vin după ea. Vis-à-vis de noul său partener de viață este necrutătoare, cu riscul suferinței pe mai departe. Îl va alunga pe Alexandru pentru incapacitatea deciziei, pentru nerezonanță la felul ei de a fi, de a privi, pentru imposibilitatea de a se desprinde de dependente. Traian Stănescu este acest Alexandru evaziv, temător, bîntuit de îndoieli. Roxana Ionescu vine cu viltoarea necesară adolescentei Paula, călcînd totul în picioare, bravînd cu teribilismul specific vîrstei și dezvăluind o ființă bîntuită de drame profunde, iscate în ea de povara unui destin eroic, pe care nu-l poate trece în rîndul evenimentelor excepționale, iscate în ea de ascensiunea mamei, de mijloacele folosite, de înfatuarea gravului doctor, de tot ce nu e consonant cu firescul.

Spectacolul Naționalului se înscrie în jurul celor trei interoprete feminine într-un duel al ideilor, dar și al unor temperamente scenice puternice, înlăturînd cu abilitate, relaxare și încandescență, înlănțuind timp prezent cu trecut într-o suprapunere lină a momentelor de ieri și de azi, alăturînd privirea celui de azi la gîndul și fapta celui ce-a fost cîndva. O frumoasă și înțeleaptă lecție de viață pentru tinerii spectatori.

Nicoleta Gherghel

film

f

Un medalion muzical

Muzica e viața mea, film semnat de **Iulian Mihu** (scenariul și regia) nu este o biografie romanțată, un film de montaj sau documentar, ci un medalion muzical, o autentică punte către spectator a șlagărelor, romanțelor, cîntecelor de voie bună și tangourilor interpretate de populari și veșnic tinărul **Gică Petrescu.**

Elemente de biografie (discretă) și documente mai puțin cunoscute, afișe, fotografii, partituri, sînt inspirat montate într-un amplu recital ce reunește pentru iubitorii muzicii interpretate de apreciatul cîntăreț marile șlagăre lansate în ultimele cinci decenii. Asumîndu-și dificila sarcină de a topi succesele cîntărețului într-un film de lung metraj regizorul apelează și la verva și hazul unor parteneri de marcă din rîndul cărora se remarcă **Stela Popescu, Tamara Buciuceanu-Botez, Ștefan Bănică, Alexandru Arșinel, Dem Rădulescu, Nicu Constantin** și **Alexandru Lulescu.** Lumea revistei atît de familiară lui **Gică Petrescu** este sondată de cineast atît prin secvențele show-ului muzical anume realizat pentru conturarea personalității unui veșnic îndrăgostit de muzică, cît și prin scheciurile inserate între melodii susținute cu aplomb și umor de partenerii amintiți.

Farmecul și nostalgia degajate de melodiile compuse de cunoscuți autori ai succeselor muzicii ușoare românești — **Henri Mălineanu**, prezent și în cîteva secvențe ca acompaniator, **Gherase Dendrino, Ion Vasilescu, Aurel Giroveanu, Temistocle Popa** și însuși **Gică Petrescu**, refrenele emblematice ale unor nemuritoare romanțe conturează un univers muzical bogat în motive diverse, unite prin atribute comune de sentiment, ingenuitate și înțelepciune.

Gică Petrescu rămîne cîntărețul puțin complexat de módele ritmurilor moderne, avînd un gust sigur în alegerea cîntecelor, multe dintre ele devenite încă din momentul primei audiții șlagăre.

Profesînd prin cîntec nevoia de bucurie, moralizînd cu tact pe temele veșnicelor sentimente ale tinereții, picurînd cîte un strop de haz în melodii de suflet, **Gică Petrescu** dovedește perenitatea unui stil, rareori trădat de bucăți refuzate de public, mereu atent la accesibilitate, mereu aproape de cei cărora li se adresează.

Dacă mărturisirile autobiografice ale interpretului stîrnesc mai degrabă curiozitatea spectatorului decît o satisfac, dacă apelul la vechile înregistrări fie discografice, fie de televiziune este destul de economic, deși acestea ar fi îmbogățit considerabil profilul cîntărețului, în ansamblu, filmul lui **Iulian Mihu** conturează cu elocvență pasiunea de o viață a artistului omagiat, și anume, muzica.

Consonînd în arhitectonica filmului dedicat lui **Gică Petrescu** cu principalele calități ale muzicii interpretate de cîntăreț, cineastul nu violentează ochiul spectatorului cu un montaj sofisticat, (montaj : **Silvia Cusursuz**) cu unghiulații spectaculoase ale camerei (operator : Alexandru Groza), cu decoruri și costume fastuoase, (decoruri și costume : **Marga Moldovan**), cu figurații impunătoare.

Simplitatea voită a mizanscenei, imobilismul cvasipermanent al camerei, promovarea improvizației, absența unor accente necesare de montaj lasă spectatorului impresia unui maxim efect de apropiere față de interpretul îndrăgit, față de universul muzicii sale înscrise într-o impresionantă discografie și filmografie de televiziune.

Album reprezentativ al cîntecelor interpretate de popularul cîntăreț, **Muzica e viața mea** reia ciclul unor medalioane cinematografice inaugurate în chiar anul spectaculosului debut al cineastului (1955 — **La mere**, realizat în colaborare cu Manole Marcus). În acel an omagiatul artei a șaptea era maestrul **Ion Manolescu.** Ideea deci, deloc nouă, a avut în deceniul 1955—1965 la activ vreo 4 titluri. Cam puțin pentru un proiect temerar, care reluat în prezent ar necesita cel puțin o discuție publică asupra unui viitor cuprins de indiscutabilă valoare culturală.

Călin Stănculescu

Dunărea

ŞAPTE DECENII DE LA MAREA UNIRE

UNIREA — ideal suprem al tuturor românilor

Conştiinţa poporului român despre unitatea sa etnică este veche. Această conştiinţă a aparut şi s-a dezvoltat de-a lungul întregului ev mediu, împletindu-se cu ideea mereu trează a nobilei sale origini, a locuirii neîntrerupte a vetrei strămoşeşti — antica Dacie.

Cu mai bine de jumătate de veac în urmă, într-un memoriu publicat în „Analele Academiei Române", intitulat „Dovezi despre conştiinţa originei românilor", N. Iorga afirma pentru prima dată în istoriografia noastră că „înainte de a o recunoaşte umaniştii, poporul român cunoştea originea latină a limbii sale, originea sa ilustră". Cercetări recente au adaugat noi argumente în sprijinul afirmaţiei marelui istoric. Această conştiinţă vie stă de multe veacuri la temelia celor mai însemnate fapte ale românilor în lupta pentru unitate şi independenţă.

Destinul istoric al celor trei ţări surori, menite să fie de veacuri de-a rîndul pavăză la hotarul de răsărit al Europei a cerut, în mod logic, unirea eforturilor lor pentru stăvilirea expansiunii otomane. Aşa se face că Iancu de Hunedoara era socotit „căpitan" sau „voievod" şi al Ţării Româneşti. E de la sine înţeles că în acest context Bogdan al II-lea, tatăl lui Ştefan cel Mare, îi scria în 1450 aceluiaşi Iancu de Hunedoara că ţara sa şi cea a voievodului transilvănean „una să fie". De aceea mai tîrziu, Vlad Ţepeş, moştenitorul crezului politic al lui Iancu, de a realiza un unic front românesc antiotoman socotea Ţara Românească şi Transilvania ca „o singură ţară".

La cumpăna dintre veacurile al XVI-lea şi al XVII-lea, într-un moment în care Europa era incapabilă de a replica loviturile otomane, Mihai Viteazul a reuşit să împlinească necesitatea istorică a unirii într-un singur stat a ţărilor române.

Departe de a rămîne o clipă suspendată a istoriei noastre, realizarea statului feudal românesc unitar în graniţele vechii Dacii, a devenit după anul 1600 simbolul cel mai înalt al aspiraţiilor naţionale româneşti. Unirea, „visarea mult iubită a voievozilor noştri", înfăptuită de Mihai Viteazul avea să devină o permanentă aspiraţie a românilor.

Formarea naţiunii române în complexul de condiţii şi factori ce au dus mai departe progresul societăţii româneşti — între care producţia şi circulaţia bunurilor materiale, dezvoltarea limbii şi culturii — au jalonat lupta pentru întemeierea statului naţional român.

În pregătirile febrile ce au premers evenimentele din acea „primăvară a popoarelor", revoluţionarii români n-au neglijat nici însemnătatea unui program unitar, nici importanţa declanşării simultane a acţiunilor.

Sînt cunoscute legăturile foarte strînse între revoluţionari, planurile celor din Ţara Românească de a-i atrage pe bănăţeni, transilvăneni şi bucovineni. Este semnificativ faptul că Alexandru Ioan Cuza, viitorul domn al Unirii, se va afla la Blaj 3/15 mai 1848, acolo unde mulţimea adunată a exprimat limpede, într-un singur glas, dezideratul naţional „Noi vrem să ne unim cu ţara".

Înăbuşirea revoluţiei române a fost departe de a descuraja eforturile pentru unire. În atmosfera favorabilă creată după 1856, entuziasmul maselor, dorinţa fierbinte de unire sînt folosite în direcţia realizării statului naţional român.

După actul de la 24 ianuarie 1859 — aceleaşi minunate generaţii de 1848 avea să-i revină sarcina dobîndirii independenţei absolute de stat a tinerei Românii, fapt împlinit prin jertfa a mii de români în 1877—1878. Erau create astfel condiţii favorabile amplificării luptei pentru materializarea visului nostru cel mare — unirea tuturor românilor într-un singur stat naţional.

Cu acest gînd, românii au pornit în vara anului 1916 la făurirea statului naţional unitar român cu arma în mînă, sacrificînd pe cei mai buni fii ai săi pentru supremul ideal.

Prăbuşirea Imperiului habsburgic, criza politică adîncă de care a fost cuprins a creat condiţii favorabile desfăşurării procesului revoluţionar din Transilvania ce avea să culmineze cu Marea Unire.

„Veniţi cu toţii la Marea Adunare Naţională care se va ţine la 1 decembrie în Bălgradul lui Mihai Viteazul. Veniţi cu miile, cu zecile de mii !... E ziua cînd noi, românii, să spunem pe faţă înaintea popoarelor ce voim. Veniţi şi juraţi că nedespărţiţi vom fi şi uniţi rămînem de aici înainte cu fraţii noştri de pe tot cuprinsul pămîntului românesc", scria la 28 noiembrie 1918 ziarul „Unirea".

Într-adevăr, ziua dreptăţii sosise pentru poporul român. La 1 decembrie 1918 în oraşul ce văzuse întrarea triumfală a lui Mihai Viteazul şi supliciul lui Horea şi Cloşca, peste 100.000 de români salutau entuziast istoricul act al unirii Transilvaniei cu România — act ce încheia procesul de formare a statului naţional unitar român.

„Dorinţa cea mai mare, cea mai generală, firească, legitimă şi neamînată", cum numea Mihail Kogălniceanu — Unirea — se împlinise.

Ionel Cândea

Şantierul naval Brăila. Foto Constantin Darie (pag. 5–8)

Partidul – inima ţării

Partidul stă în plasma ce ne susţine trainic
În zboruri ancestrale de El prefigurate
Drept un destin în care ne înfruptăm organic
Cu românescul suflet şi-n plină libertate.

Partidul ni-i temeiul sublimelor visări
Ce se rodesc în spaţiul ideilor scînteie
Şi dinspre care urcă sub cele trei culori
Statornicia noastră şi-a ţării epopee.

Partidu-nseamnă dreptul de-a ne rosti plenar
Şi şansa de-a fi liberi în tot ce cugetăm ;
Partidul ne e astru şi vis fără hotar,
Ni-i forţa necesară prin care ne-nălţăm. —

Partidul stă în torţa acestui timp eroic
Ce-şi trage veşnic seva din dragostea de ţară
Spre lauda eternă a omului statornic
Alăturea de care suim în primăvară.

Partidul ni-i izvorul ce suie-n viitor
Emblema unei EPOCI a cărei măreţie
Strălumineză drumul acestui brav popor
Şi-i conturează ţării suprema ctitorie. —

Ion Smeu

Cărţile Dunării

Cărarea de apă a Dunării, vatră a etnogenezei noastre, nu este doar obiectul de studiu al geografiei, deşi România este o ţară danubiană prin întreg bazinul de alimentare a fluviului, şi nici doar o pagină de istorie. Danubiul fiind rînd pe rînd „fluviu interior" traco-getic pe vremea lui Burebista, „cel mai mare dintre regii din Tracia şi stăpînitor al tuturor ţinuturilor de dincolo şi de dincoace de Dunăre", după cum atestă inscripţia lui Acornion din Dionysopolis, roman, bizantin, turc sau fruntarie apărată cu preţul a nenumărate jertfe de strămoşii noştri. Nu e nici doar un obiect de dispută politică, deşi „chestiunea Dunării" a figurat timp de aproape un secol pe agenda diplomaţiei europene, care, în numele libertăţii absolute de navigaţie, afecta suveranitatea ţării noastre, şi nici doar un motiv literar predilect, chiar dacă străvechiul Istros constituie o prezenţă masivă în întreaga noastră literatură ca topos sau realitate secundă.

De acest adevăr au fost conştienţi înaintaşii noştri care, de-a lungul timpului, şi-au făcut din cunoaşterea Dunării o datorie patriotică, convinşi că, deşi „o istorie a Dunării este o gigantică operă pe care n-o poate întocmi un singur om — oricît de enciclopedist ar fi" (Jean Bart), fiecare trebuie să desţeleneacă un „val" din nesfîrşitul latifundiu de ape al Dunării.

Una din primele lucrări consacrate acestei probleme aparţine lui Mihail Kogălniceanu şi este intitulată chiar **Cestiunea Dunărei**, două părţi, 1882. Apărută în anii imediat următori cuceririi independenţei de către statul român, lucrarea cuprinde un amplu material faptico-documentar şi este străbătută de suflul unui fierbinte patriotism, demascînd pretenţiile acaparatoare ale marilor puteri capitaliste, îndeosebi ale Austro-Ungariei, ca şi poziţia duplicitară a guvernului Ion C. Brătianu faţă de aceasta. Militînd pentru „libera navigaţiune a mamei Dunărei", lucrarea avertiza asupra pericolului „despuierii României de Dunărea noastră", ceea ce ar fi transformat suveranitatea ţării într-o „minciună".

Într-un alt moment istoric, Nicolae Iorga prin studii ca **A cui e Dunărea**, 1908 ; **Chestiunea Dunării**, 1913 ; **Poporul românesc şi marea**, 1938, se dovedeşte un critic necruţător al practicilor arbitrare şi abuzurilor marilor puteri, care încălcau făţiş drepturile suverane ale statelor riverane mai mici, mai ales ale României, cerînd printre primii, încă înaintea primului război mondial, desfiinţarea Comisiei Europene a Dunării şi întrarea statului român în plenitudinea prerogativelor sale de stat suveran şi independent.

Imediat după primul război mondial, Constantin I. Bălcoianu **(Dunărea, privire istorică, economică şi politică, 1918; Dunărea văzută prin prisma Tratatului de la Bucureşti. O lămurire a concepţiei germane despre pacea de dreptate, 1921)**, printr-o bogată documentaţie scoate în relief necesitatea unui regim de adevărată libertate a navigaţiei pe Dunăre, care să servească intensificării traficului dunărean şi demască caracterul înrobitor şi de jaf al păcii de la Bucureşti din 1918 prin care Dunărea-ne era furată. „Pacea de robire" impunea României, între altele, cedarea portului Turnu Severin către Puterile Centrale pe o perioadă de 99 de ani, prevăzîndu-se, ca închirierea să fie deplină, o chirie de... 1 000 lei anual

Regimul Dunării stă şi în atenţia istoriografiei actuale, lipsind însă studiile de sinteză. Dintre contribuţiile notabile, reţinem pe aceea a lui Paul Gogeanu, **Dunărea în relaţiile internaţionale**, 1970, şi pe aceea a lui I. Cârţână şi I. Seftiuc, **Dunărea în istoria poporului român**, 1972, care consemnează lupta necurmată desfăşurată de România pentru ca interesele sale, legitime, dictate de geografie, de istorie, de drept şi de demnitate, să nu fie ignorate sau stîrbite.

Contribuţii fundamentale, de solidă informaţie ştiinţifică, a adus savantul naturalist Grigore Antipa în lucrări ca **Regiunea inundabilă a Dunării. Starea ei actuală şi mijloacele de a o pune în valoare, 1910; Dunărea şi problemele ei ştiinţifice, economice şi politice**, 1921.

Problematica Dunării străbate ca un fir roşu opera geografică a lui Ion Simionescu, titluri de studii ca **Perspective asupra Dunării şi ţinutului vecin al Mării Negre, Legăturile noastre cu Dunărea şi Marea** sau **Dunărinţi şi dunăreni (Opere complete**, I. 1943) vorbind de la sine. Dunărea fiind pentru români „simbolul forţei şi al bărbăţiei".

Dintre lucrările de referinţă nu trebuie omise nici studiile geografului G. Vâlsan, ale geologului Gh. Munteanu-Murgoci, ale agronomului Gh. Ionescu-Şişeşti, ale istoricului V. Pârvan ş.a.

Reflexul literar al Dunării, deosebit de bogat, a atras atenţia încă în 1886 lui Al. Papadopol Calimah, membru al Academiei, care în lucrarea **Dunărea în literatură şi în tradiţiuni** afirmă : „În cîntecele vechi şi în doinele românilor, Dunărea e ţara, vitejia, bogăţia şi mîndria lor naţională"... Documentaţia bogată surprinde ecourile literare ale Dunării doar la nivelul antichităţii, rivalizînd prin informaţii cu actuala colecţie **Izvoare istorice**, editată de Academie. Alte contribuţii în temă aduc G. Vâlsan, **Dunărea de jos în viaţa poporului român**, 1927; P. Papahagi, **Dunărea, studiu filologic**, 1928 şi G. Ivănescu, **Origine pré-indo-européene des noms du Danube**, 1958.

Pînă la apariţia unei noi Cărţi a Dunării sau a unor noi Cărţi ale Dunării, care n-ar trebui să lipsească din librării, se impune editarea unei lucrări a cărei apariţie este pe deplin realizabilă : **o antologie literară a Dunării**, din care nu ar lipsi nici unul din numele marilor creatori români dintotdeauna.

Este omagiul cel mai frumos pe care-l putem aduce astăzi Dunării, cînd poporul român, confirmîndu-şi vocaţia sa creatoare, şi-a exprimat destinul unic de a supune Dunărea la Porţile de Fier şi în Bărăganul dintre ape şi de a făuri Dunăre prin construirea celui de-al patrulea braţ.

Ioan Munteanu

Arta inventatorului

Firesc, „Întreprinderea de utilaj greu PROGRESUL" este un colos industrial. Văzută din avion (sau pe o machetă la scară), are conturul unui triunghi bine delimitat, în nord-vestul Brăilei. Zeci de hectare: hale nesfîrşite, magazii, pavilioane administrative, depozite neacoperite, poligoane de încercare, o fabrică de oxigen, căi ferate, vagoane, locomotive, drumuri de acces, peluze cu gazon şi straturi de flori, copaci, macarale-gigant, autocamioane, autocisterne, electrocare, coşuri fumeginde, cantină-restaurant, chioşcuri, tonete, creşă, gospodărie-anexă, un teren de fotbal, dispensar şi, nu în ultimul rînd: peste 12 mii de oameni ai muncii, care-i dau viaţă. Pentru a merge înainte, mereu ascendent, literatura are negreşit nevoie de creatori în arta literară. Cheia progresului colosului PROGRESUL, a demiurgiei sale producătoare de bunuri fundamentale, se află în minţile celor care înalţă şi tehnica la rangul de artă.

Pătrundem pe poarta numărul unu, facem la dreapta, printre Sculeria Centrală şi pavilionul administrativ, traversăm o intersecţie scăldată în soare, de alei uzinale, ca să urcăm la etajul doi al Cazangeriei, vizavi de dispensarul policlinic. În spatele uşii pe care scrie Cabinet Tehnic, subinginerul Vartolomei Gheorghe probează cu aritmetica simplă a cîtorva din registrul de evidenţă: un apreciabil număr din cei peste o mie de tehnicieni, subingineri, ingineri, sînt creatori. „Autori de invenţii şi inovaţii aplicate în uzină." Afirmaţie de rutină, gata să fie demonstrată de bogăţia neaşteptat de convingătoare a faptelor. Fruntaşul artizanilor tehnici se află chiar alături de noi: bărbat între două vîrste, păr bine argintat la tîmple, taciturn, rezervat, sobru. Semne particulare: mustaţă. Extrem de zgîrcit cu datele biografice. (După întortocheate parlamentări, aflăm că iniţial fusese strungar, făcînd liceul seral devenise tehnician. PROGRESUL Brăila i-a oferit şansa facultăţii de subingineri, pendinte de Institutul Politehnic Galaţi: încheiată în 1976, cu întîia promoţie.)

Într-o măsură sensibil mai mare decît pe tărîm literar, opera tehnică se naşte sub imperativul unei NEVOI actuale. Abia din acest moment intră în rol talentul, inspiraţia şi tenacitatea artistului. Prin anul 1980, în timp ce se realiza primul exemplar din seria excavatoarelor-mamut, avînd cupa de 8—10 metri cubi, destinate Canalului Dunăre—Marea Neagră şi carierelor carbonifere din bazinul Rovinarilor, a căzut şi proaspătul subinginer sub incidenţa lui TREBUIE : probleme tehnice inedite, tehnologii sofisticate, cerinţe de competitivitate internaţională, etc. Rezultatul : „Cheie dinamometrică cu reductor hidraulic". Scop: să fie strînse nişte şuruburi (imense) cu o anumită precizie.

Aurel Pop

Continuare în pag. a 6-a

IN PAGINA A 8-A • PREMIUL LITERAR „PANAIT ISTRATI" : AL CINCILEA AN • FIŞE DE DICŢIONAR LITERAR • CURIER BRĂILEAN

Toamna, cuvintele...

Îmi plac cuvintele toamna, cînd sînt rotunde, ca nişte boabe de strugure. Atunci, mai mult ca oricînd...

Îmi plac cuvintele care se nasc natural, firesc, cuvintele care se ivesc precum un strigăt de biruinţă.

Îmi plac cuvintele care mă ascultă ; dar nu cuvintele docile. Îmi place să stăpînesc cuvintele ; dar nu să le umilesc. În Ţara Cuvintelor vreau să fiu un stăpîn drept, să guvernez peste cuvinte dînd fiecăruia locul ce i se cuvine. Pentru că, aşa cred, cuvintele sînt egale. Ca şi oamenii, dealtfel : un om este egal cu un om, un cuvînt este egal cu un cuvînt, indiferent de numărul silabelor. Cuvintele sînt la fel, iar noblеţea lor se cîştigă prin locul pe care li-l dă stăpînul.

Cuvintele bune, curajoase, senine, blînde, vesele, pasionate, fierbinţi, cuvintele adînci ca Groapa Mariane-lor, înalte cît Himalaia, misterioase ca Sfinxul din Carpaţi, lungi ca Dunărea, scurte ca respiraţiile de dragoste.

Îmi plac cuvintele-jar, cuvintele-săgeată, cuvintele-flori (pe acestea din urmă îmi place să le dăruiesc...)

Nu-mi plac cuvintele laşe, perfide, mai periculoase decît marijuana.

Îmi plac cuvintele libere, care circulă în naveta spaţială a gîndului, pe cer, pe mare, pe chip,cuvintele salvatoare, care ştiu să se arunce în foc pentru prieteni.

Nu-mi plac cuvintele reci, refuzate la exportul de gînduri. Dar îmi plac, acum toamna, mai ales, cuvintele de dragoste, rostite în şoapta gîndului ; şi, uneori, cuvintele de jelanie, cînd privesc frunzele ce se duc...

Îmi plac cuvintele ca lotcile încărcate, sau ca ştiucile care se zbat în cîrlige, şi-apoi scapă, cuvintele ambiţioase, cuvintele de marmură şi bronz (ele devin statui în biblioteci !) Îmi plac cuvintele moldoveneşti, munteneşti ,ardeleneşti, bucovinene, olteneşti, cuvintele din munţi, de la cîmpie, îmi plac toate cuvintele prietene şi cuvintele rostite de prieteni de oriunde ar fi ei. Îmi plac cuvintele rostite de cei care te privesc deschis în ochi, cuvintele care nu acceptă cătuşele ; şi evadează...

Nu-mi plac cuvintele sinucigaşe...

Îmi plac cuvintele uimite, grăbite, vrăjite, rănite, amare, justiţiare ; cuvinte rimate, în gîndul din gînd, în pragul gîndului, pe acoperişul gîndului. Gîndul se construieşte din cuvinte, cuvintele se adapă din gînd.

Îmi plac cuvintele grave, solemne rostite ca la un Sfat Domnesc, sau la un Sfat Omenesc, cuvinte tăiate de tăceri...

Îmi plac cuvintele puse pe balanţa dreptăţii : pe un talger un cuvînt, pe celălalt alt cuvînt : între ele — proprietarul de gînduri şi cuvinte...

Îmi plac, toamna: cuvintele : toamnă, floarea-soarelui, lumină, stol, rod, cer, vie, fluviu.

Toamna, cuvintele se aud ca nişte aripi de porumbei în zbor.

Corneliu Ifrim

Curcubeu infinit

De o mare de ani am pe tîmple columne,
De o mare de ani înfloresc din străbuni,
Şi aud o mireasmă de toamnă frumoasă
Cum tresaltă în mîrişti şi se scaldă-n fîntîni...

De o mare de ani port în mine o masă.
Cu tăceri ce dau buzna în lemn de stejar
Şi sculptez limpezimea şi dorul de casă
Cînd mă poartă prin ţară un izvor de cleştar...

De o mare de ani, în stupine de rouă,
În columne de piatră şi de stuf aurit
Am visat şi visez să sculptez chipul ţării
Aşa cum e mama... CURCUBEU INFINIT !

Adriana Sitaru

SCRISORI DE-ACASĂ

Brăila „nu cunoaşte portrete ostenite!..."

Locul acesta de la marginea Suţeştilor, numit şi Trei Movile, este, prin altitudine, cu 50 metri mai aproape de soare. De aici, de la Trei Movile, doar la cîţiva kilometri — nici o alergătură bună de cal — se profilează semeaţă peste albia Buzăului, Grădiştea lui Fănuş Neagu, adeverită de arheologii brăileni a fi una din davele geto-dacice. N-ar fi fost în firea locurilor ca aceste plaiuri mirifice, peste care „a strigat îngerul" fănuşian, să nu fie însemnate şi cu „circei" în urechile cîmpiei ori cu chiot năzdrăvan de toamnă coaptă. Aici, „pe pămîntul de zodie cu porţelan verde, unde beau vin din căni de ceşitor zălătarii demnităţii sale", de cîţiva ani a prins rădăcini o mare podgorie ce-şi ridică mereu mai ambiţioasă pletele de ciorofilă şi ciorchinii de chihlimbar spre dealurile vestite ale Vrancei vecine.

Să fie urmarea celor 50 de metri mai aproape de soare? Sau rodnicia pămînturilor din această parte de a-şi căuta mereu alte arome, ori neostenita ambiţie a oamenilor de a le împlini?

Toate la un loc, dar şi omul care le-a pus în mişcare, propunînd mai întîi, apoi, realizînd, o vecinătate parcă de cînd lumea — între viţa de vie, fiica dintîi a soarelui, şi hergheliile de porumb unde cu greu poţi urmări călăreţul.

El, omul care a redescoperit că tăpşanul Suţeştilor este cel mai înalt din Cîmpia Română, însorit cu o secundă înaintea celorlalte, se numeşte Gabriel Leţ, inginer horticol de meserie. A coborît dinspre Piatra Neamţ de unde e de fel, chiar din anul cînd a absolvit Horticultura la Iaşi, refuzîndu-şi, intuiesc eu, un loc „domnesc" în podgoriile lui Ştefan cel Mare. De ce?

„Din facultate mă preocupase şi comportarea în condiţii de producţie a soiurilor de vie roditoare recomandate şi autorizate pentru zonele sudice ale ţării. Viticultura românească — această breaslă de ales renume pe care se sprijină şi istoria continuităţii noastre în arcul carpato-danubiano-pontic — aflată ca putere printre primele opt din lume, intra pe un făgaş nou al modernizării, după îndelungata-i eră tradiţională.

Mi se oferea o şansă rarisimă de afirmare pentru un tînăr absolvent. Locul ales? Viile de pe tăpşanul Suţeştilor, unde strugurii copilăriei noastre păreau că au învins definitiv curgînd, e adevărat, din belşug în budanele toamnei, mereu pline în aceste locuri. Cu pofta cînteculuişi a jocului de la un cules la altul."

Realitatea era că strugurii fără „noblеţe" se lucrau după ochi şi ureche aplicînd dictonul local „coarde multe, rod bogat", proctica rudimentară cu foarfeca, sapa, tolba de spate şi atelaje de un cal, la cei cîţiva oameni numiţi impropriu vieri, căci erau daţi la o parte de la alte treburi, via pe acea vreme nefiind luată în calculele economice ale gospodarilor de aici ; ba, o vreme, mulţi dintre ei nici n-au ştiut că au un specialist pentru vie, şi chiar dacă ar fi ştiut s-ar fi întrebat, nedumeriţi, care vie ?

Greu început pentru tînărul inginer, neajutat nici de „felul" său, prea „domnişoresc" pentru lumea satului; defavorabilă, cumva, îi era şi înfăţişarea, mai firească pentru platourile de filmare

Vasile Rusescu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

„FIUL DELFINULUI"

Poetul brăilean Gheorghe Lupaşcu a debutat editorial în urmă cu aproape două decenii. Volumul de versuri **Laocoon împărat** (1969) a fost urmat de **Stăpînul timpului** (1978) şi **Întoarcerea arlechinului** (1980), cărţi care, deşi sînt despărţite între ele de un număr apreciabil de ani, îşi păstrează unitatea tematică ilustrînd totodată adevărul, care face să fie consumată şi azi multă cerneală, că autorul din provincie (ne referim la general) intră tot mai greu în „favorurile" editurilor. Faptul pare într-o anume măsură probat de noua carte a poetului, **Ziua delfinului**, Editura Eminescu, 1988, care îi readuce în actualitate editorială poezia după opt ani.

Universul liric al **Zilei delfinului** rămîne cel cuprins în apariţiile anterioare. Gheorghe Lupaşcu fiind un impătimit al discursului cu aură metaforică, aproape captiv în lumea ideilor, pe care le „vede" cu imaginaţie proteică şi de la bun început asumată. Poetul e un reflexiv ce caută cu obstinare sensul lucrurilor în natura lor originară, versurile sale străbătînd deopotrivă locuri comune şi mari aventuri, dominate de o stare continuu emoţională. Gheorghe Lupaşcu descoperă mai jos de mituri şi totemuri un timp al genezelor spre care imaginaţia sa se strecoară, folosindu-se de coridoarele şi labirintul gîndului, printr-o secretă cale de acces. Cititorul e aşadar invitat să pătrundă în acest univers poetic, pe care l-am putea caracteriza ca aparţinînd lirismului abscons, prin poarta discret întrevăzută a experienţei comune declanşate de o puternică imaginaţie metaforică şi de o gîndire care semnalează parabola. El este, de asemenea, un existenţialist care-şi „clăteşte zilnic sufletul / Cu nemuritoarea ambrozie / A verbului **a fi**".

Volumul se desfăşoară în mai multe cercuri concentrice şi are ca punct iniţial reperul biografic, „pragul tras la rîndea de bunul meu părinte", care stă în solziţi de lumină ai lunii ca o rudenie astrală, „pe unde noi, din umbre şi din viaţă / Ne-ntoarcem din a vremurilor năvală". O poezie, intitulată **Datina**, surprinde foarte plastic apartenenţa la o etnografie a cîmpului şi tiparului său de datini : „Coasa mea de lună nouă / Ascuţită datină / Firul sevelor aprinse / În mine se clatină // Dacă nu-ţi dă drept izvodul / Să luăm din sihlă calul / Şi ca pe-un ştergar de nuntă / Să înfăşurăm privalul / În somnul mireselor / În visul flăcăilor / Din sîngele mieilor / Mă mai lasă în baladă / Cîntecul să mi-l aduc / În pridvorul cu izvoare / Unde-am fost odată cuc". O viziune animistă îi sugerează „incantaţii din adîncul mileniilor", lucrurile înfrăţindu-se cu fiinţele într-un haos primar din care eul comun îşi delimitează cosmosul şi trăirea diversificată pe axa aproapelui şi a departelui „himeră lup". Eroul se angajează în aventură cu neliniştea şi ardoarea unui învins, copleşit de înconjurimea originară care pulsează de semnificaţii ascunse în geana ce desparte realitatea de fantastic. Nu o dată e, asemenea eroului de la Mancha, încremenit „c-un fulger de extaz în ochi". El dialoghează cu „melcii gînditori", se „iubeşte cu sirenele", vede „scrîitura tălpii himerelor" sau poartă „măslinul de pace al iubirilor" sigilat fiind de pasiunea caldă arătată femeii, miracol al liniei vieţii : „Te-am întîlnit htonică şi solară / În fructul pămîntului / Urcînd prin tuberculi, / Femeie, pururea clară / Braţele despuind ziduri de turbă / Tăiau către tine linia vieţii". **(Migraţie).** Alteori se află „în camera obscură" şi „developează civilizaţia secolului", vecinătatea întunericului tentîndu-l de a trimite raze de lumină spre momentele de geneză unde cunoaşte jubilaţia întîlnirii cu elementele primare, apa, aerul, focul, pe care nu le priveşte ca esenţe pure, ci ca pe componentele hibride ale unui proces formativ. Imaginaţia sa coboară în adîncul mărilor şi oceanelor: „Marea-mi curge printre degete / Aleargă pe deasupra singelui / Dar singele meu se zbate / Dar singele meu vrea să-i răspundă / Bine te-am găsit sora mea bună". **(Înotător).** Pulsul fratern este ades invocat, cum la fel sînt căutate elementele de mijlocire a comunicării, posibilitatea conversiei fiind totală: „Unirea noastră adevărată fiind / Însuşindu-ne fiinţa delfinului / Meduze de ziduri cresc peste suflete / Mereu căutîndu-ne / Ca şi cînd trupul tău / Mi-ar împrumuta neştiutele taine / În labirintul mărilor / Pînă cînd chipul meu, al delfinului este / Pînă cînd chipul tău are faţă de om / Purtînd în memorie / Repetatele mîntuiri / Înlăuntrul nostru tot mai adînc / Ne împlinim." **(Chipul delfinului).**

Din adîncul apelor poetul pătrunde în lumea vegetală, căreia îi subliniază, potrivit animismului din care se hrăneşte întreaga sa convingere poetică, neştirbita îngemănare cu viaţa prin rezonanţele psihice : „Fiinţă şi aer deopotrivă / Ne respirăm pe noi înşine. /.../ Să ne putem recunoaşte / În pragul fiinţelor / În hora de lucruri / În hora de drumuri / Piele vorbind / De trupul cuvîntului." **(Trifoiul).** Natura e lipsită de materialitate pentru a deveni o formulă în codul emoţional. „Noaptea respiră"; „fluviul se soarbe pe sine", „pridvoarele cerului înmuguresc", metaforic „noaptea e lacomă", iar aburul însufleţirii percepe „strigătul mării". Gheorghe Lupaşcu năzuieşte de aceea mai sus, îmbălsămîndu-şi gîndul cu dor : „Trecutul încercuieşte gîndul zburător / Şi visul dinspre nenăscutele sfere. / Inima ori steaua răsar după un nor / Şi ne putem auzi întîmplările / Dacă le strigăm cu numele noastre / Îmbălsămate de dor". **(Cînd strig Steaua Polară).**

Imagini şi totodată metafore, cum sînt „muzica sferelor", „minutarul de oase", „coasa mea de lună nouă", „sarpele fantastic", „plutirea orelor" amintesc frapant de unele dintre cele mai reuşite versuri ale unui alt poet, brăileanul Mihu Dragomir. Ele „sună" foarte apropiat de experienţa lirică a lui Mihu Dragomir, deoarece amîndoi poeţii sînt înrudiţi prin mediul de formare şi deopotrivă înriuriţi de simbolurile şi germinaţia lirică a locului.

În ultimul dintre cercurile concentrice ale **Zilei delfinului**, poeziile devin „visuri strigate în infinit", iar demersul liric este tot mai concis, strîns în expresii care probează talentul autorului de a descătuşa vibrarea artistică din brevilocvenţă. Pasaje din unele poezii exprimă emoţia în genul apoftegmelor : „Cerul secătuit de lumină / Îşi păstrează ca un stăpîn / Metamorfozele" — „Omul-muzeu / arbitru între mine şi lume / Colecţionar de legende şi umbre". Sfinxul este „o mască pentru mimat timpul / Arlechin peste veacuri".

Din multele întrebări pe care poezia şi poetul şi le pot pune, Gheorghe Lupaşcu răspunde, ignorînd deliberat totul, numai la una. Poezia sa are tendinţa de a reface „un început", care nu este nici eden, nici teritoriu locuit de tenebre. Interesat numai de „bucuria verbului a fi", poetul se doreşte un repovestitor al acestei întîmplări minunate care ne leagă, prin existenţă, de întreg universul care ne înconjoară. Prin aceasta se revendică, totodată, ca poet al cetăţii : „Un cuvînt al meu este zbaterea apei / Un cuvînt al meu este imnul pădurii / Un vis al meu este muntele tînăr / Cîntecul meu este timpul cetăţii" **(Repovestind).**

Poezia lui Gheorghe Lupaşcu se constituie ca una din direcţiile importante ale liricii brăilene care, printr-o serie de poeţi ai locului, A.M. Buricea, Ion Mustaţă, Adriana Sitaru, tinde să se autonomizeze în peisajul poetic contemporan.

Lucian Chişu

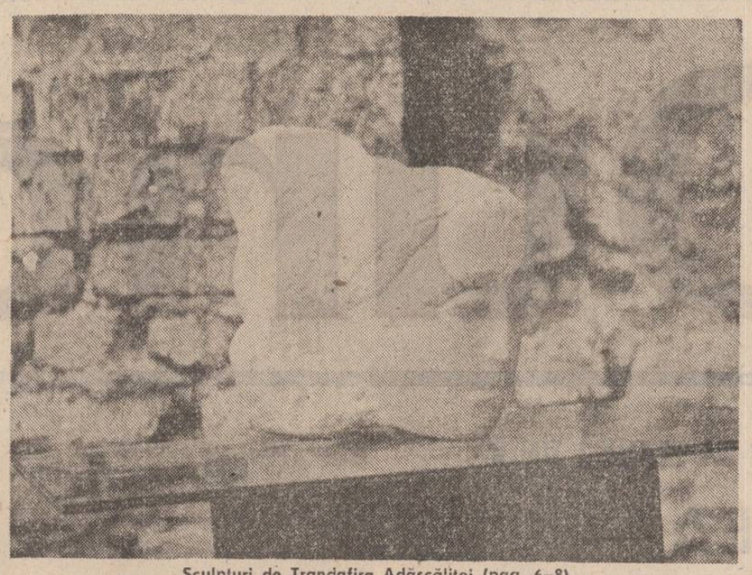

Sculpturi de Trandafira Adăscăliţei (pag. 6–8)

Logodna formelor

La patru ani de la absolvirea Facultăţii de arte plastice a Conservatorului „George Enescu" din Iaşi, Trandafira Adăscăliţei Cojocaru se impune prin forţa de expresie a lucrărilor sale, rezultat al unui constant efort de concentrare a limbajului plastic. Stau mărturie pentru această etapă piesele de sculptură mică, aflate în atelierul Şcolii Populare de Artă din Brăila. Realizate în combinaţii de materiale (lemn, metal : „Sămînţa") ori numai în piatră — „Anotimpuri", aceste lucrări solicită o apropiere afectivă şi o mai îndelungată privire pentru descifrarea, în amănunt, a calităţilor plastice prin care volumele îşi articulează spectaculos prezenţa.

Profesoară cu vocaţie pedagogică, Trandafira Adăscăliţei Cojocaru oferă, cu astfel de expresive compoziţii de volume şi planuri, noţiuni despre limbajul specific sculpturii. Pentru că vrea să bucure. Şi ştie că „pentru a găsi bucuria artistică autentică în prezenţa operei, privitorul are nevoie să ajungă, prin înţelegerea limbajului specific, la nucleul ei emoţional".

Lucrările intitulate „Legendă" şi „Imposibilă întoarcere" introduc o sporită tensiune interioară, provocată de desprinderea dramatică a unor siluete umane din greutatea imobilă a blocului de piatră. Ele reprezintă, alături de piesele de mai mari dimensiuni, realizate în taberele naţionale de sculptură : „Prins" (amplasată la Tîrgovişte), compoziţia din două bucăţi „Linişte" (Brăila), „Dialog" (Singeorz-Băi), un alt capitol al lecţiei despre sculptură. Parcurgerea acestuia se face sub semnul sublimului, conţinut în tematică — ideea sacrificiului total, cerut de creaţie şi de cunoaştere — şi în modalitatea prin care este pusă în operă. Importanţa acordată elementului uman, situat în contextul valorilor spirituale create de aceasta şi fixate în consistente sau doar sugerate structuri inspirate din natură, dovedeşte o cunoaştere programată a istoriei sculpturii contemporane şi o asimilare firească a spiritului ei. Astfel efortul de gîndire plastică pe care îl conţin lucrările enumerate, le recomandă pe acestea ca stadiu necesar în pregătirea unei alte etape de creaţie.

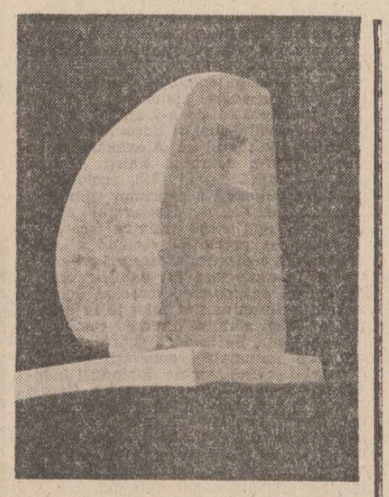

Maria Stoica

Arta inventatorului

Urmare din pag. a 5-a

Efect: intrată în producţie de serie, devine accesoriu de bază, livrat odată cu produsul, este ulterior standardizată la nivel de ramură, eliminînd complet importul dispozitivelor similare, cu performanţe inferioare. Cine a „comis" o invenţie, va „comite" în mod necesar şi altele. După opt ani, bilanţul inventatorului este impresionant: 3 brevete, 4 propuneri înregistrate la OSIM, o alta în stadiu de realizare. Individual sau în colectiv. Anul şi invenţia. Cea mai eficientă, după chiar opinia autorului: „Frezâ-disc." O bijuterie pentru iniţiaţi, un semn de întrebare pentru profani. Să ne imaginăm un bloc de oţel forjat, lung de 4 metri, cu secţiunea pătrată avînd latura de 600 milimetri, din care trebuie obţinută o cremalieră. (Nu-i neapărat necesar să ştim ce este o „cremalieră".) Prin prelucrările clasice, aproximativ jumătate din blocul iniţial devenea şpan. O pierdere de metal uriaşă dar inevitabilă. Freza-disc permite recuperarea a cel puţin trei sferturi din oţelul hărăzit să devină şpan, reducînd de cîteva ori şi durata de execuţie. Una peste alta, o economie de circa 3 milioane lei, la o singură comandă. Scurt şi cuprinzător.

Avînd în spate cele 3 brevete şi cele 4 propuneri, Inventatorul atacă piscuri tot mai înalte ale creaţiei tehnice. Recent concepută şi — cu aprobarea conducerii şi ministerului — intrată în fabricaţie, în regia întreprinderii, „Maşina multifuncţională de prelucrat prin aşchiere" se află în stadiu final de realizare. Obiectivele fiind, de data aceasta, mult mai complexe şi multilateral nuanţate. Urmînd, firesc, traiectoria unei industrii care a lăsat în urmă pionieratul, înscriindu-se pe orbita înaltei performanţe. Cîteva detalii? În primul rînd, gabaritul maximal al pieselor: 25 tone, 6 metri lungime. Apoi, gama operaţiilor: găurire, strunjire, frezare, rotofrezare. Intră blocul de oţel brut forjat — iese piesa finită. Nuanţele există la fiecare operaţie: Găurile, să zicem, pot avea diametrul de pînă la 500 milimetri, cu o profunzime pînă la 6 metri. Imensa cavitate fiind recuperată, desigur, sub formă de bară cilindrică, utilizabilă în alte scopuri tehnologice. Maşini care pot efectua **numai** asemenea găuri mai există. Una chiar la PROGRESUL, costînd aproape zece milioane. Dar, dată fiind raritatea operaţiei (1–2 găuri pe an), coeficientul de utilizare este extrem de scăzut. Milioane de lei, imobilizate pentru cea mai mare parte a anului! Tocmai de aceea este multifuncţională ultima creaţie a Inventatorului; care, într-o ultimă paranteză fie spus, costă mai puţin decît simpla maşină de găurit amintită...

Alei cvasi-pustii, scăldate în mierea după-amiezii de octombrie, cu pavajul frumos presărat de frunzele portocalii ale teilor. Poezie industrială: metal sfîriind în formele turnătoriilor, oţel guiţînd sub forje, zumzetul maşinilor de la Mecanică, percuţiile ciocanelor şi flamele aparatelor de sudură, la Cazangerie. Ascultăm cu interes abundenţa detaliilor tehnice şi tehnologice, ale interlocutorului devenit subit volubil, chiar dacă ştim precis că nu le vom găsi loc în spaţiul tipografic. Două ore şi jumătate pentru a cunoaşte o experienţă. De la „Cheia dinamometrică" la „Maşina multifuncţională" au trecut 8 ani. Opt ani de viaţă. Opt ani de muncă. Opt ani de creaţie. Distanţa de la povestire la roman. La inevitabila despărţire, o stringere de mînă purtînd amprenta stîngăciei. Un om al muncii: membru de partid, cap de familie, soţ, părinte, coleg, cetăţean: peste 30 de minute probabil va fi pe stradă, în oraş, ca oricare din cei 12 mii. Un om pur şi simplu. Un nume. **Chiorean Ioan.** Om de milioane.

Corul „Armonia"

O ploaie caldă şi mărunţă de toamnă mi-a purtat paşii rătăcitori pe strada Polonă unde ştiam că se află binecunoscuta Casă de cultură a municipiului Brăila. Logica arhitecturală exterioară a edificiului m-a surprins şi uimit în acelaşi timp, fiindcă în el se contopeau în egală măsură robusteţea şi delicateţea, pătrunzînd astfel în conştiinţa mea deopotrivă prin intuiţia ochiului şi cercetarea spiritului.

Aş fi păşit mai departe de Casa cu nr. 14, dacă atenţia nu mi-ar fi fost reţinută de un solo dulce de oboi, ca o chemare insistentă, asemănătoare strofelor unei poezii de o adîncime lirică neîntrecută.

De cum am pătruns pe uşă, melodia care mă fermecase încetă brusc. În faţa mea se deschidea o sală vastă din care porneau şase uşi. Caracteristica unei incinte fiind continuitatea, friza formată din ştucaturi de o geometrie perfectă mascată de un verde decorativ, oferea ea însăşi prin aceeaşi neîntrerupere un efect de „legato" şi de ansamblu mai mult decît de detaliu. Pereţii din marmoră cenuşie absorbeau lumina difuză intrată prin vitraliile uşii, aducînd-o la limita vizibilului. Dezorientat, căutam să găsesc uşa îndărătul căreia se afla instrumentistul, cînd curiozitatea mi-a fost captată de o vitrină rezemată de peretele din stînga şi luminată discret de lampa unui neon. M-am apropiat de ea c-un aer timid dar şi surescitat ca în preajma unei descoperiri epocale. Tentaţia de a cerceta mă ametea, deşi încăperea imensă, goală ca o sală de aşteptare, era pustie la ora aceea. Dintr-o singură privire am înţeles că mica expoziţie era dedicată în întregime activităţii corului „Armonia" din Brăila, de altfel celebru în ţară ca şi peste hotare. În mijlocul ei se afla fotocopia actului de naştere a acestui cor vestit, decizia urbei Brăila, pentru înfiinţarea „unei musici vocale într'acest oraşu Brăilla" semnat de primarul acelor vremuri C. Petrescu. Expoziţia era plină de trofee, ordine şi medalii. Iată decretul prin care i se conferă „Meritul cultural clasa a doua" din 30 septembrie 1972. Disting apoi trofeele : **Ciprian Porumbescu, D. G. Kiriac, Olimpiada „Ion Vidu", Concursul coral „Sabin Drăgoi"** din Timişoara, **Festivalul „Iacob Mureşianu"** din Blaj, **Cetatea de Foc Reşiţa, Festivalul „Toamna Băimăreană,** diploma în original ca membru de onoare acordată de vestitul cor „Gusla" din Sofia, etc., etc. Din 1954, corul „Armonia" participă cu regularitate la toate concursurile şi festivalurile aflate astăzi în cadrul generos al „Cîntării României". Citesc în cartea de aur numele a şase dirijori din cei doisprezece cîţi s-au perindat la conducerea corului de la înfiinţare — 24 septembrie 1871 —, pînă în prezent : Constantin Bărcănescu, Dan Grigorescu, Ioan Simionescu, Dan Hermeziu-Petrovici, Jean Adrian, Vintilă Voiculescu, etc., pentru a sfîrşi cu actualii : Şoancă Lucian şi Petrişor Beşchea. Stau şi privesc în linişte şi tăcere solemnă cele două fotografii ale corului, în ţinută de gală, la Ateneul român ; una datînd din 23 noiembrie 1929, alta din 14 aprilie 1968. Alte chipuri, altă generaţie, dar aceleaşi priviri inspirate, aceleaşi surisuri ce trădează ascunsul talent al acestor tineri bărbaţi, ce aşteaptă cu subtilă precizie clipa în care să uimească auditoriul. Căci fiecare concurs reprezenta o etapă, fiecare etapă însemna de fapt o treaptă. Iluzia unui progres permanent a fost singura pe care dirijorii corului „Armonia", în decursul deceniilor, au admis-o şi întreţinut-o conştient, recunoscînd în ea substanţa din care este alcătuită făptura de vis şi speranţă a omului. Nu puteam scăpa de fascinaţia celor două poze însufleţite sub privirea mea, prin ajutorul cărora căutam să descifrez trecutul îndepărtat şi care îmi demonstra că nu erau fiinţe de ceremonie, că nu mimau pasiunea ca să o simtă. Încercam deci să-mi alung emoţia prin extaz. Experienţa vorbeşte şi arta traduce, îmi spuneam eu. Atunci nouă ce ne mai rămîne decît să ne uimim tăcînd ? Uitasem de oboi, de melodia ce mă fermecase odinioară ca şi în prezent şi al cărei titlu în zadar o chemam acum în memorie. Viaţa trecută şi îndrăzneala a zeci de oameni, talentul şi frumuseţea lor se mişcau aici în acest spaţiu strîmt, ca nişte forme în alcătuire iar vălurile înclinate ale amintirilor alunecau precum ideile sprintene într-o inteligenţă lucidă. Simţeam din plin mingîierea timpului care trecea, numai în această vitrină el încremenise. Devenise doar o bucată de timp solidificat şi translucid prin care desluşeam cu ochii gîndurilor începuturile entuziaste ale brăilenilor de altădată. Impulsurile din arterele gîndului însă nu-mi dădeau pace. Care au fost mobilurile acestor bărbaţi din care mulţi erau trecuţi de prima virstă, de a se dărui cu atîta pasiune activităţii corale ? Poate chemarea irezistibilă a celei mai autentice şi nobile arte din cîte există pe pămînt : muzica. Şi cum stam aşa ca un călător clandestin fără bilet, ce se înfruptase în mod ilicit din cunoştinţele unui trecut glorios al unei formaţii corale de excepţie, de undeva din spatele meu am auzit deodată vocile unor corişti. Conjugarea modulaţiei culorii vocale şi a schimbului ritmului, cu sporirea fantastică a sensului melodiei, produceau un efect pe care singur Verdi a ştiut să-l exploateze în ariile lui celebre. Forţa şi sugestia interpretării, inegalabile de altfel, dădeau respiraţiei o modulaţie, progresivă, deschizînd jocul ritmului, a schimburilor cadenţei, a pauzelor economice în fraza muzicală pentru a o relansa mai bine. Utilizînd toate prestigiile acestor voci, seducţiei intacte, ei nu făceau decît să slujească muzica, în care adevărul se îmbrăţişa strîns cu iluzia. Cu un nou veşmînt de coloratură ce-şi găsea cea mai expresivă eficacitate în acel faimos crescendo în treaptă, corul şi dirijorii săi arătau tuturor că ştiau să utilizeze toate faţetele unei arte pe care o stăpîneau ca nimeni alţii. La sfîrşitul unei jumătăţi de oră, puteam declara fără exagerare că am auzit, analizat şi gustat plăcerea sublimului. Veni desigur şi binemeritata pauză, căci uşa din fund se deschise prin care îşi făcură apariţia dirijorii : „Interpretăm din toate genurile, îmi răspunse Petrişor Beşchea, baladă, oratoriu, cantate, coruri din opere, etc. Brăila, un oraş care cunoaşte o vertiginoasă ascensiune în privinţa calităţii manifestărilor culturale, continuă Şoancă Lucian, trebuie să se gîndească serios la schimbul de mîine căci, aşa cum se poate vedea, tineretul reprezintă o neglijabilă componentă a corului nostru. Dacă elementul vocal este tălmăcitorul sufletului uman, apoi cine poate fi reprezentantul lui cel mai firesc decît tineretul ?"

Şi chiar atunci cînd am ajuns în stradă, am auzit din nou fermecătorul solo de oboi, naiv şi vesel ca un cînt omenesc în singurătatea cîmpiei, ce-mi inunda sufletul încă o dată. Şi am ştiut atunci cu certitudine că asistasem fără să vreau la celebrul refren din partea a treia intitulată „Veselă reuniune ţărănească" a simfoniei nr. 6 „Pastorala" de Ludwig van Beethoven, pe care o auzisem în premieră la Ateneu, cu mulţi ani în urmă.

Ioan Stoenescu

STAND

Între rigorile povestirii şi ale romanului

Cu „Fulgere peste fluviu" (Editura Militară, 1988), prozatorul brăilean, Corneliu Ifrim, se află la cea de-a treia carte, după volumul de povestiri „Trufie şi umbră" (Cartea Românească, 1982) şi romanul „Luna rupe din noapte" (idem, 1986).

Debutînd ca un povestitor demn de toată atenţia, în ciuda unui anume tradiţionalism al tematicii şi al retoricii narative, Corneliu Ifrim evoluează firesc, călăuzit de obsesia romanului, gen care deocamdată nu pare a-i valorifica deplin disponibilităţile, pentru că, iată, harul de povestitor izbucneşte deseori către suprafaţă, eclipsînd prin pregnanţă, prin capacitatea de a se infiltra în memoria lectorului luminile care se vor proiectate asupra întregului. Şi totuşi acest autor ambiţios va reuşi în cele din urmă să cucerească teritoriul rivnit, dovadă stînd evoluţia care se remarcă, sub aspectul tehnicii romaneşti, analizînd romanul „Fulgere peste fluviu" în paralel cu „Luna rupe din noapte".

Trama avută în vedere de autor în noul roman este simplă, cuprinde puţine evenimente exterioare şi se întinde pe un spaţiu extrem de limitat (amintind într-un fel de tragedia antică, dar şi de romanul modern), ceea ce creează autorului anumite dificultăţi obiective, pe care le depăşeşte apelînd la rezervorul subiectivităţii (o puzderie de evenimente, de întîmplări sînt extrase din memoria, din imaginaţia şi chiar din halucinaţiile eroului). Tema este, fără îndoială, generoasă şi justifică în bună măsură interesul cu care se citeşte romanul. Ofiţerul Alexandru Pruteanu, însărcinat de înaltul comandament român să deţină funcţia de căpitan al portului Brăila în timpul ocupaţiei germane din 1916–1917, este arestat de germani sub acuzaţia de spionaj (a fost capturată o sticlă cu mesaje către trupele române, prin care erau indicate poziţiile strategice ale ocupanţilor), apoi izolat într-o cabină plutitoare şi supus unor puternice presiuni fizice şi psihice pentru a-l determina să accepte colaborarea cu serviciile secrete germane, fără succes însă, fiindcă patriotismul eroului se dovedeşte mai presus decît teama de moarte. Autorul este interesat în tratarea acestui subiect de confruntarea dintre căpitanul Alexandru Pruteanu şi colonelul von Milke, şeful serviciului secret german din garnizoana Brăilei, care reproduce, la o altă scară, desigur, dar cam pe aceeaşi matrice şi cu intenţii similare de influenţare în spirit patriotic a lectorului, confruntarea dintre Mircea şi Baiazid din celebrul poem eminescian. Frumoase pagini de proză mobilizate de autor descriu psihologia recluziunii, a claustrării, a suferinţelor pricinuite de foame şi sete la care era supus ofiţerul român pentru a-i forţa decizia de acceptare a colaborării. Iată un superb pasaj în care obsesia apei (augmentată halucinant de setea care chinuia de cîteva zile fiinţa prizonierului) se citeşte cu o deosebită pregnanţă : „Nu, n-am să mai pronunţ nici în gînd cuvîntul ăsta care clipoceşte sub celulă, zbătîndu-se, gudurîndu-se, spărgîndu-se, sfidîndu-mă, chinuindu-mă, secătuindu-mă, cuvîntul ăsta care a uitat că-i sînt prieten, cuvîntul ăsta format nu din litere şi silabe, ca orice cuvînt, din orice limbă, ci din picături, picături mici, picături mari, rotunde, alungite înainte de a se desprinde, picături brobonate, picături pulverizate, picături puţine sau picături multe, cele mai frumoase picături sînt într-o cană, milioane, miliarde de picături, şi mai multe, numere nenumărate de picături, o Dunăre de picături...".

Din pricina simplităţii nucleului narativ al romanului, autorul simte nevoia complicării structurii romaneşti printr-o serie de povestiri care servesc mai mult sau mai puţin (unele chiar deloc) tema centrală, dar care fiind scrise cu o mînă sigură, de povestitor hărăzit, se citesc cu plăcere şi pătrund în memoria lectorului. În ordinea ivirii lor în text aceste povestiri sînt următoarele : povestea naşterii (din spaimă de lup) a lui Sandu Pruteanu (10 pagini), povestea căsătoriei cu Dora a eroului principal (13 pagini), povestea de dragoste a lipoveanului Laris şi a Verei în care se intercalează legenda pescarului Ermalai (14 pagini), povestea florăresei Trandafira (4 pagini), povestea de dragoste a tînărului ofiţer Pruteanu cu Andreea, fiica intendentului de cimitir, Velisar (8 pagini), story-ul erotic al tînărului chirurg, von Milke (17 pagini), povestea fabricantului de luminări, un as al pokerului bucureştean, Samuel Liteanu (5 pagini), povestea profesorului de matematici Albeanu (12 pagini) şi povestea tilharului Liţă Brici (3 pagini), în total 86 de pagini, ceea ce înseamnă aproape 40 la sută din volumul cărţii. Povestirile plac, fiindcă pun în mişcare personaje puternice, în bună tradiţie a prozei eroice, cum ar fi: pescarii Ermalai şi Laris, tînăra soţie a lui Pavel, Tinca, mama lui Sandu Pruteanu, fostul haiduc, devenit staroste al hamalilor, Hristea Ghiban, precum şi alte personaje, toate părînd a fi întruchipări fireşti pentru spaţiul mitologic brăilean a unor figuri istratiene. De asemenea, povestirile mai captează atenţia lectorului şi prin pitorescul unor situaţii şi personaje ; astfel, calul bîrjarului Maruh căpătase viciul gogoşilor şi nu pornea mai departe pînă nu-şi consuma raţia cu care era obişnuit, hamalul Mihalache zis Pilnie se procopsise cu această poreclă fiindcă nu-şi consuma niciodată rachiul cu ajutorul paharului, ci cu ajutorul unei pilnii pe care o purta întotdeauna cu sine, braţul drept al lui Hristea cunoştea o ramificaţie osoasă în dreptul cotului, cam cît un cap de măciucă, de la o călcătură de cal din armată, motiv pentru care lovitura cu cotul era cel mai adesea mortală. Se mai reţin apoi aceste povestiri şi prin aureola de mister, amintind de proza unui Mircea Eliade ori Vasile Voiculescu, care se degajă din unele pagini (vezi povestea cu Trandafira, florăreasa), ca şi prin apelul la structurile insolitului. Din păcate, unele din aceste povestiri sînt mult prea departe de tema centrală spre a mai putea colabora la concertul romanesc, răminînd apariţii bizare, mai de înţeles într-un volum de proză scurtă decît într-un text care îşi asumă pretenţia de roman. Una din povestirile care participă la dezvoltarea motivului dominant, deşi frumoasă sub aspectul scriiturii şi a intrigii (povestea de dragoste a lui von Milke) suferă exact în spaţiul de joncţiune cu romanul, întrucît autorul pariază (şi, după opinia noastră, în pierdere) cu nevoia de miraculos, de extraordinar, pe care o trăieşte o bună parte din cititori, fără să cîntărească prea bine importanţa pericolului care poate veni din impresia de neverosimil pe care o provoacă hazardata mistică a coincidenţelor.

Pe ansamblu, ultima carte a lui Corneliu Ifrim se citeşte cu interes ridicat (cel puţin pe anumite porţiuni), trădînd în autorul brăilean un prozator bine exersat, aflat într-o certă evoluţie către roman.

Valentin Popa

N. GRIGORE MĂRĂŞANU

Fluviu cu lună plină

Obuzul Lunii în valuri
Explodează.

Schije.
Halouri orbitoare rănesc pupila.

În mantie de foc
Zeul coboară pe ape.

Florăreasa şi trandafirul

Cu foarfeca-n mînă,
Florăreasa intră-n grădină.

Îngîndurat
Trandafirul cîntă :
Precum acidul, melancholia.
Mătrăgună-i tristeţea acestei zile.

Să le înduri. Să le înduri.
Nimic mai mult.

La fotograf

memoriei lui Marcel Gafton

Stai, zise doamna în violet,
Ascunsă printre maşinării şi cortine
De celuloid, printre orbitoarele
flash-uri –
Îţi fac o poză din faţă.

Poetul rise şi se aşeză în profil.

Stai, zise iar doamna aceea,
Nevăzută dintre burdufuri negre
şi lentile –
Îţi fac o poză din profil.

Poetul se întoarse
Şi o privi drept în faţă.

Atunci,
Doamna aceea coborî privirea ruşinată
şi muri.

Facerea casei

Trei fete taie nuiele
Din desişul pădurii,
Să-mpletească pereţi de paiantă.

Zine-s ? Întruchipare a ştiinţei
Apelor ce dărîmară ?

De nu le-aş vedea gleznele
Zgîriate de ruguri,
Aş crede că-s gemene baiadere.

Dar sînt trei fete cu poale
Ardicate. Taie nuiele.

Răzbate cîntecul dulce.

MIA CUŢITARU

Secunde cu picioare de lemn

Cînd le priveşti le cresc picioarele
de lemn
– mai greu ca trunchiu-n care nu mai
latră
nici lacrimi, nici blestem, nici un
indemn –
Şi păsări poartă orele pe spate.

Cu dinţii veştejiţi ce pot să muşc ?
În uşi cînd se închide un ochi de adevăr
n-am nici petale pomul să-l împuşc
şi stau între idee şi un măr.

Ieri m-aş fi-ntors la subsuoara ta
cît ora mea de paie acolo va mai sta
sperietoare tandră cu ochii de noroi
cu pielea ei uscată întinsă între noi.

Monezile pentru suspin

Ieri creştea direct din mine
iarba mestecînd luceferi
în monezi stringea suspine
greierilor rămaşi lefteri
Un copac ochii-şi spălase
cu un ciob dintr-o secundă
în genunchi stăteau pe oase
umbre de-aer vrînd să tundă
coasele crescute-n piele
cum cresc florile de zgură
ramul verde să-l înşele
cu un zîmbet de dresură
Apele mişcau oglinda
cu prea vechiul mereu nou
spînzurată peste grinda
de-orizont. Pasărea-n ou.
Muntele nălţat minţise
vulturul cu o genune
şi din lanţuri se ivise
semnul care poate spune
plînsul cărţii de citire
cu imagini somnolente
iar din steaua prea subţire
ning uitările atente.

Erudiţie şi concepţie

Cu cîţiva ani în urmă, nu mulţi, profesorul Gheorghe I. Şerban, de la Brăila, şi-a stabilit drept obiectiv pentru cercetările lui de clasicist istoriografia romană tîrzie, cu specială cuprindere a surselor ce fac menţiune despre lumea daco-romană de după retragerea aureliană. Idee admirabilă, care alătură o conştiinţă ştiinţifică înaltă cu o indiscutabilă competenţă în descifrarea textelor latinităţii tîrzii precum şi cu erudiţie de istoriograf propriu-zis, căci Gheorghe I. Şerban nu şi-a propus doar să producă traduceri ci şi studii, pe cît e cu putinţă, noi şi exhaustive.

La drept vorbind, un astfel de proiect este ambiţios şi ar fi putut să rămînă doar un deziderat dacă acest admirabil savant ajuns la vîrsta maturităţii nu ar dovedi şi o tenacitate pentru care merită să fie felicitat. În puţină vreme, Gheorghe I. Şerban a tradus în româneşte, într-un chip virtuoz „Breviarul" lui Eutropius, opuscul fundamental în privinţa prelungilor dezbateri asupra stăruinţei autohtonilor în Dacia traiană şi a procedat cu o extremă fineţe, obţinînd rezultate uimitoare, unele cu totul noi şi care modifică perspectiva curentă. „Breviarul" este, de altfel, aproape de apariţie şi va constitui, cînd se va înfăţişa în haina românească pe ţinuturile danubiene : Martin de Bracara, traducere ce se va publica şi aceasta cît de curînd, adăugînd la grupul aşa-zis al „scriitorilor străromâni" încă un nume proeminent. O traducere a operei lui Iordanes, moesianul autor al „Geticei", este şi aceasta în curs şi, cunoscînd stăruinţa pusă de tălmăcitor în astfel de întreprinderi, este sigur că se va încheia. Apoi, de bună seamă, alte izvoare daco-romane.

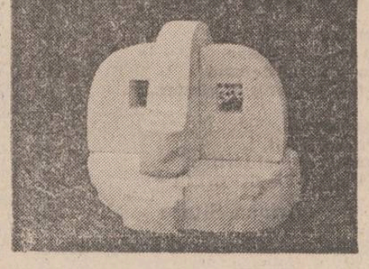

Însă traducătorul expert şi inspirat se însoţeşte, la Gheorghe I. Şerban, şi cu cercetătorul de vocaţie şi nu este inutil a observa că acestui autor îi aparţin cîteva studii de ţinută ce au impresionat mediile ştiinţifice şi au făcut în felul lor senzaţie. De altfel, în „Istros" V (remarcabilă culegere de istorie regională) a apărut recent forma abreviată a unui studiu despre Eutropius (ce se va tipări apoi integral drept prefaţă la ediţia aflată sub tipar) conţinînd concluzii pătrunzătoare, unele de-a dreptul uimitoare în simplitatea lor aparentă. Însă această „simplitate" (evidentiată şi în alte cercetări, precum o încercare asupra lui Jordanes, despre care Gheorghe I. Şerban presupune cu dovezi că ar fi un autohton aflat în sluiba gotilor) însemnează în realitate muncă susţinută, tenacitate şi un ideal înalt despre cultură, ceea ce acest savant al Brăilei de azi exemplifică în chip minunat.

A. Silvestri

AUREL M. BURICEA

Mică autobiografie

îmbătrînim, prietene, încet tot mai încet
în mine cîntă cîmpia tristul menuet
în piept s-a cuibărit din cer un vultur
zadarnic încerc de iarnă să mă scutur

privirea singerează la margine de orizont
tăcerea plînge-n veci ca un soldat pe front
cochetă și ingrată îmi ride vara-n față
pipăi noaptea părinții și mîna se face cleștă

oriunde-ai fi singurătatea mea te cată
poemele de dragoste sînt nori de vată
cineva a uitat să-ntoarcă ceasul acestui veac
și somnul meu zace în păsări fără leac

îmbătrînim, prietene, plîngem cu stele
cuvintele devin din zi în zi mai grele
umbra toamnei-priviri de fiare ucise
călătorim prin haos cu pleoapele închise

Sorii de limba română

cu umerii gîrboviți de cîmp
cu vigoarea verii pe față
se-agață țărăncile de-amurg
ca niște plante fără viață

cîte un cuib de taină poartă
în mîna arsă de viscol și vînt
din veac în veac aceeași soartă
de-a scoate cuvîntul din pămînt

cu sufletul de grîu și de țărînă
se-ntorc țărăncile spre casă
și-n sat miros de roade lasă

poartă sorii de limba română
viața-i cum cîntecul în ciocîrlii
...erau arta unei toamne tîrzii...

Degete oarbe

cu fulgere culese din nori
degete oarbe pipăie arsura
acestei lumi orfană de culori
de poți învăța care-i măsura

natura adună cîntecele tale
și le sădește în privighetori
iar arta plînge-n albe petale
și-n suflet viltori de sori

materia-i epidermă de azur
tot ce atingi se face cuvînt
în tine nu vei găsi pămînt

forme de vis din sunet pur
al timpului izvor de zbor
taina luminii-munte călător.

VIVIANA IOAN

Tăcerea

Noi iubind împotriva tăcerii din nord, sternul trufaș ce ascultă bătăile mării în treceri uitate, scîncetul ierbii răvășită în trup, orele oarbe și dorul din creasta condorului nostru, ne-am întins pe masa din gînd tăcut devorînd din puterea plecării. Timpul murind...

Așteptare

Să se nască, să ne nască o piine pe masă, vicleană dospind ca un sîn răstignit în blestemul iubirii, vinul din noi să se scurgă pe casă pîndind creșterea inimii mută, să m-acoperi cu ce n-am știut, să mă apropii și să-ți cînt, puteri fericite să cadă în cupe, să bem, să se nască iubirea pe masă.

Nord

Între cîmpuri suspendate în tăcere călători trudesc pe vînturi de nord, liniște..., aud scîncetul ierburilor aspre sub copitele nebunilor reni, liniște..., gusturi albastre plutesc incoace a carne sărată, spumele sînt întuneric în nord, mă oprește frigul din noi la ceasul acesta, nu sînt cuvinte, buzele albe s-au strîns, liniște..., între lumi se așterne vîntul din timp.

NICOLAE ARIEȘESCU

Lumină

În pleoapele tale
zările cresc,
iată rănile
ce le iubesc ;

tremură pasul
sub cer ferecat,
brațele tale
s-au depărtat ;

doar în lumina
tăiată de fum
curge osînda

de-atunci cînd șezum —
două răsaduri
crescute în drum

Poemă cu ochi visători

Uneori nopțile plîng îngălbenite de timp
fructele dorm în ramuri uitate
singură oglinda îmi fură
ochii mereu împărțiți
între vis și tîrzie tăcere

încet alunecă nisipul
cerul tău a îmbătrînit în clepsidră
dincolo de partea mea de tăcere
e punctul acesta
căderea învolburîndu-se
tîrzie

MARIN CIORANU

Și dau pinteni

Voevozii
Opreau caii la buza Dunării
să bea apă —
străpungeau luna
să curgă mierea lui
Dumnezeu pe pămînt
După ce făceau loc
să curgă toate iubirile
deopotrivă cu Dunărea
încălecau,
își puneau arcurile
pe după gît
apoi dau pinteni cailor
drumul era lung
pînă ce aveau să intre
pe luciul de aur
să scapere
inimile lor

Sîmbătă seara

PAUL STREPOL

Ceața aurie. Încep s-o visez de la mijlocul săptămînii — miercuri sau joi, cu aproximație —, mi se insinuează în suflet ca o picătură anodină de acid, căzînd inofensivă într-o eprobetă... Crește de munți, torente repezi, sprințare, descătușate, spumegînd năvalnic peste pietre bine lustruite, verdele pădurilor — suav, gingaș, uimit, proaspăt, curajos... O pajiște pe care valsează fluturi policromi, albine certîndu-se de la mierea florilor, și eu stînd trîntit pe spate. Întins cu tot trupul pe-o cergă veche, dragă, în timp ce Viorela îmi ține capu-n poală...

„Cînd bei, se luminează jumătate de lume !" Expresia nu-mi aparține. Precis am citit-o prin almanahurile frunzărite în sărbătorile de iarnă, așteptînd să mă refac după petrecerea din ajun. Vorba îmi plăcuse, intîi asociată cu mahmureala momentului, apoi descoperindu-i nebănuite și subterane înțelesuri. O întreagă filozofie. Ochii omului pot să vadă cel mult jumătatea de lume din față. Dacă se întoarce, îi rămîne invizibilă emisfera din spate, și-așa mai departe. O regresie infinită. Matematica fatalității e limpede : bipedule scump, resemnează-te să cunoști maximum cincizeci la sută din lumea în care trăiești ! Globul tăiat pe la ecuator. Deși, vorbind ca-ntre bărbați, amice, cînd bei zdravăn chiar că nu mai visezi nimic. Dacă n-o fi tocmai ăsta sensul iluminării !

O ceartă incandescentă cu directorul tehnic și inginerul-șef, în jurul unor banale cifre de plan, pot însemna multe. Pentru mine, efectul fusese o buimăceală totală. „Odată am fost cumpătat — îmi făceam ulterior socoteala, gospodărește, pe degete, cu capul zornăind ca după un bombardament cu neutroni —, iar acum uite c-am depășit bariera sonică. Viața mea poate zburda fără grijii între aceste două limite !"

E sîmbătă seara — o simt prin toți porii —, știu că am să fac o baie fierbinte, iar a doua zi voi dormi pe săturate. În jur, văd mii de oameni încîntători, zîmbăreți, plini de energie, nerăbdători să ajungă odată în locu-acela. Unde se vor simți pur și simplu strașnic. Luminile orașului, dîndărătul parbrizelor tramvaiului, clipesc vesele, multicolore, ca-ntr-o visată noapte de carnaval. Îmi vine să cobor, să-mprăștii confeti și să dansez în extaz printre pietoni.

Dacă dincolo de coroanele moarte ale plopilor, dincolo de ziguratele blocurilor cu geamurile scînteietoare, zăresc — întîrziat — vreun licăr stins, roș-vișiniu, mușcînd tenace din calota cerului, îmi revine în memorie... ce naiba îmi revine în memorie ?!...

Legendara mea stare de beatitudine ! De ce nu mă las furat de îmbietoarele imagini ale raiului, de ce nu savurez clipa, pînă dincolo de transparență ? Ce resorturi intime mă smulg cu brutalitate din visare, catapultîndu-mă ca pe un bolovan afară, îndată ce ușile glisează într-o anumită stație ? Instinctul — javră credincioasă —, ori mai degrabă frica unui drum fără întoarcere ? O lașitate în plus !

De fapt, presupun că părăsesc fără prea mari păreri de rău paradisul pe roți. (Dulcile sirene ale consolării !) Nu-mi dorisem, la un moment-dat, să cobor și să valsez printre veselii pietoni ? Picioarele-mi sînt de vată, brațele-s aripi de giscă jumulită, încercînd zadarnic să stea la locul lor, aerul e plin de fum, sfîrtecat la intervale neregulate de faruri. Scrîșnet de frîne și colinde scrîșnite, cu dumnezeutatăl în cap. Dar mi se face loc, asemeni unui rege, și eu merg fericit înainte, pe picioarele mele de cilți, filfîind din aripioarele boante .Cu ochiul trăgînd mucalit la joaca asfaltului, încercînd să-l țin la distanță. Nici dacă dispare, nici dacă se-apropie vertiginos nu e bine. Însă chiar dacă-l simt raspelindu-mi răutăcios fruntea, starea de veselie nu mă părăsește. Fratele meu bun-pavajul ! Rid potolit, stîrnind eventual praful, mă răstorn pe spate, eliberînd hohotele, cu ochii risipiți printre stele cerului sau împăienjeniți de diamantele ploii.

Desigur, nu va fi delicată. Nici măcar politicoasă nu va fi. O să dea drumul robinetilor, miorlăielilor, rafalelor de reproșuri, pînă atunci ținute sub presiune... Tac și ascult, amintindu-mi de un garaj prăfuit, cu pălanjeni la fel de prăfuiți prin colțuri, mirosind vag a benzină și uleiuri arse. Ne hîrjoneam deseori pe acolo, ascultam muzică, pălăvrăgeam, iar în timpul bacalaureatului ne verificam unul pe altul.

Tac și ascult. În alte împrejurări nu reușesc să-mi dau seama cum par, însă la chef știu că sînt nespus de cuminte. Nu fac prostii decît fără să vreau, sub imboldul necontrolabilelor mișcări ale membrelor. Tac și ascult plin de interes. De ani de zile aștept să fiu luat de guler și azvîrlit pe scări, să aflu ușa blocată ori casa golită de lucruri, cum povestea un amic. De-atîta așteptare, am început să doresc excitantul eveniment. Cheile sînt mereu la mine, agățate de gaica blugilor, chiar dacă nu le-am folosit niciodată. Totul e pregătit.

Boxa de la subsol, amenajată cîndva de mine-însumi. Pe-atunci, capul mi-era plin de elanuri gospodărești. „Damigene cu vin, lăzi cu cartofi, polițe cu mere, morcovi la nisip, varză murată, conserve, bulion, banc de lăcătușerie, developat-copiat fotografii, depanat radio-tv, pingelit pantofi, reparat broaște yalle". O mie și una de găselnițe, menite a-mi da prilejul să fiu părinte. Peste care s-a așternut demult praful. Probabil pentru că jr s-a lăsat îndelung așteptat. Maică-sa avusese pofte mult prea mondene, înainte de a consimți să-l facă. Excursii, localuri costisitoare, străinătăți. Jos, rămăseseră maximum trei lucruri pentru care ar fi meritat să cobor. Un rucsac, un pat pliant, și o cergă veche de lînă, în care m-aș putea înfășura, sperînd să prind puteri.

Însă iubita nu-mi dă satisfacție, și mă cuprinde mohoreala. Cu atît mai mult, cu cît din toate insinuările ei plîngăcioase nu-i adevărat absolut nimic. Întîrziasem în cel mai nesărat mod, cu amicii, în jurul unui pahar. Ascult și tac : nici o speranță. Aceeași placă, aceleași lacrimi, aceleași imputări, aceleași rugăminți, aceleași vagi amenințări, ca niște idealuri imposibil de atins.

Sed în bucătărie, pe taburetul oscilant, înghesuit între masă și perete, uitîndu-mă la băiatul meu. Se joacă grav, preocupat, dînd înainte și înapoi un autobuz de plastic, spionîndu-ne în răstimpuri pe sub gene. Cu ce amintiri va rămîne din copilărie ?

„Și tu vei deveni bărbat, fiule — încearcă să fii curajos și tu-însuți, nu ca mine ! De ce nu vă duc la munte, cum tot îmi promit, de ani de zile ? De ce las praful să se așternă peste toate ?"

Nu izbutesc să i le torn pînă la capăt niciodată, mai ales că aceasta-i doar introducerea discursului. Maică-sa îl înhață în gheare, imediat ce mă aude începînd, și se refugiază spre dormitor, hohotind în sens invers...

Semitrezie dulce-deconcertantă. Clipe de veghe, calme, vidate de gînduri, alternînd cu bruște și nemotivate alunecări în gol. Marginea conștiinței. Probabil așa trebuie să fie și atunci cînd mori, cu unele mici diferențe...

Desigur, amice, dacă în locul Feliciei era Viorela, eu n-aș fi răsturnat neapărat lumea — cum se întîmplă să mai am uneori adolescentina credință —, dar sînt convins că ar fi fost altceva de capul meu, pînă la urmă.

Pentru că mi-ar fi fost rușine de ea (ori mai degrabă de mine-însumi) ? pot să mă întreb — acum — la infinit. Pentru că m-aș fi dus mereu în munții ei, pe care Felicia nu-i poate suferi ? Care naiba să fi fost mecanismul ? !

Gîndul mi se împotmolește — a resemnare și abulie — odată pătruns în această fundătură, ciclînd neputincios, ca un calculator ajuns la discreția unui program greșit. Însă a două zi voi fi scăpat de pistoanele incomodelor întrebări. Le voi fi uitat, pur și simplu. Ce bine va fi cîteva nopți ! Ce fericiți vom fi !

...Pînă cînd în suflet mi se va infiltra, discret, încert, delicat, parșiv, timid, subconștient, persuasiv, gingaș... ceața aurie ? !

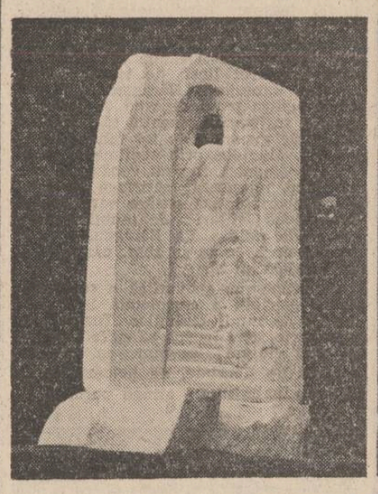

Brăila „nu cunoaște portrete ostenite!..."

Urmare din pag. a 5-a

decît pe ulițele unui sat de Bărăgan. Gabriel Leț știa toate lucrurile acestea, le aflase și le simțise în scurt timp de la venirea sa, dar n-a dezarmat nici cu o tresărire, călîndu-și tenacitatea cu o răbdare tipică de moldovean.

„Practic, m-am mutat la Trei Movile, într-o casă de paiantă, unde încetul cu încetul, mi-am încropit și-un laborator. Am sporit noile plantații cu soiuri nobile, în parcele mecanizabile, optînd ca sistem de tăiere la tipul „cap înălțat", asimilînd din mers recomandările științei de profil, urmărind pas cu pas concluziile desprinse din munca de cercetare proprie. N-a durat mult timp, și m-am înscris la examenul pentru admitere la doctorat chiar cu tema care mă orientase pentru acest loc de muncă. Trebuia să clădesc un edificiu de argumente teoretice, multe în premieră tehnologică, probate prin producții record de struguri."

Din sat, tot mai mulți urcau la cele Trei Movile, unde tînărul inginer se „întinsese" pe noi suprafețe, dirijîndule să rodească altcumva, cu mult mai mult și mai bine decît produseseră pînă atunci. Sînt anii cînd pentru întîia oară au fost „împămînteniți" în județul Brăila, soiurile Merlot, Aligoté și Cabernet, Sauvignon, începînd să se vorbească despre obținerea unor vinuri superioare la cîmpie, trezind curiozitatea, apoi interesul celor din zona viticolă a Însurățeiului de Brăila, cu firmă verificată.

Oamenii auzeau și învățau noțiuni noi, vedeau și înțelegeau cum se modernizează via, dar mai ales se bucurau de plantația cea nouă cu vie nobilă cum numai la deal mai văzuseră, sau poate în filme: înălțată spre soare pe tulpini, rînduri, rînduri ce se tăneau spre soare, spre infinit, parcursă de mașini ciudate, chiar și de elicopter, protejată de geruri și boli prin proceduri nemaiîntîlnite. Mulți au rămas aici sporind numărul echipelor, consolidînd apoi o fermă cum, cred, nu mai era alta în județul nostru. Mîndria cea mai legitimă o nutreau aceia însă care au crezut în experiențele tînărului inginer și l-au urmat cu timpul la Trei Movile, devenind prima generație de viticultori „cu diplome" din vechea așezare brăileană. Într-un fel e și meritul inginerului Leț, care i-a „selecționat" cu grija cu care selecționa soiurile, învățîndu-i cu răbdare și pasiune din învățătura sa, legîndu-i de meserie după o judecată de-a lui înțeleaptă: „Un pom sau un butuc de vie este aidoma unui copil, trebuie să-i poarte grija același dascăl", ori „la un cap instruit ai nevoie de o mînă iscusită!".

Cînd plantația viticolă modernizată a intrat pe rod, a impus și înființarea Asociației economice intercooperatiste horticole Șușești, care, în scurt timp, a ajuns „vedetă" de necontestat a acestor meleaguri, obișnuite doar cu performanțele lanurilor de grîu și porumb ori într-ale grădinăritului. Fapt neegalat este atribuirea în doi ani consecutivi, 1981 și 1982, a „Meritului Agricol" clasa întîi pentru producțiile strugurilor iar inginerului Gabriel Leț decernarea, de trei ori, a titlului de „cel mai bun fermier" din țară, trofeu de mare cinste nu numai pentru el și viticultorii fermei, cît pentru întregul sat, trofeu aflat astăzi înrămat la primărie.

Urmînd cursul firesc al vieții, în Șușești, a apărut și familia Leț, compusă din inginerul horticultor și Doina, soția sa, medic pediatru.

Nici doctoratura n-a rămas pe loc, Leț reușind o ideală simbioză dintre puterea științei și producțiile record, aici, la Șușești, în cea mai frumoasă și bogată viță de vie de pe meleagurile Brăilei.

Astfel, în decursul a zece ani de activitate, dintr-un sector mărginaș, la propriu și la figurat, viticultura a devenit cel mai rentabil domeniu din activitatea agro-economică a Șușților, umplînd budanele satului cu o producție medie de circa 17 t/ha pe întreaga perioadă a anilor 1975—1984, și un beneficiu global de aproape 21 milioane lei. Unii au început să spună, mai în glumă, mai în serios, că Bachus s-ar mîndri să fie și zeul „vinului de Șușești !".

Nu încercați să găsiți așezarea pe hartă, vă asigur însă că pe oameni îi găsiți mult mai ușor : sînt doar cu 50 de metri mai aproape de soare, mai sigur, acolo, unde, pe urmele copilăriei lui Fănuș Neagu au crescut butuci de viță nobilă !

Cum a „curs" destinul inginerului Leț ? Să-l ascultăm :

„Momentul de mare solemnitate din aula Institutului Agronomic din București, unde am fost investit cu titlul științific de „doctor în agronomie", specialitatea viticultură, a aureolat tot ceea ce a fost frumos. Mă aflam atunci la răscrucea a 35 de ani, și viața, aspirațiile mele, au căpătat alte dimensiuni spirituale. Cu mine însumi, am refăcut etapele drumului parcurs, rememorînd oamenii, faptele, împrejurările, dar mai ales pe acei oameni de bine care m-au inițiat și sprijinit cu vorba și fapta prin puterea caracterului și a pildei personale, învățîndu-mă că rigorilor științei le priesc apele de profunzime ale adevărului. Cît de mult le datorez !

Această stare m-a obligat moral să merg mai departe pe potecile nebătute ale cercetării științifice. Am fost cooptat în rîndul cercetătorilor de la SCCASS Brăila, unde „lucrez" tot cu mîria-sa vița de vie, de dată aceasta lărgindu-mi cîmpul de activitate și mai ales posibilitățile de investigație științifică. La această dată, ponderea patrimoniului viticol brăilean se poate compara cu o serie de podgorii binecunoscute pe mapamond : Bosnia-Herțegovina (Iugoslavia), Aquascallentes (Mexic), Thessalia (Grecia), Moscadel de Setubal (Portugalia), Santa Carina (Brazilia), Yamanaschi (Japonia)...

Prin studiul multianual cu privire la aprecierea gradului de favorabilitate ecoclimatică pe teritoriul județului Brăila, au rezultat o serie de parametri agrometeorologici care au fost comparați cu similarii acestora din zone viticole consacrate, astfel că centrele viticole brăilene au fost orientate și încadrate conform principiilor unui agrosistem.

La Însurăței, localitatea cu emblemă de podgorie, căci sînt cuprinse peste 1 000 ha plantații viticole am stăruit la înființarea, încă din anul 1985, a primei colecții ampelografice pe nisipurile riului Călmățui. Sînt prezente circa 360 soiuri de viță roditoare grupate după criteriul principalelor direcții de producție viti-vinicole (struguri de masă și stafide, struguri pentru vinuri albe, roze și roșii, soiuri cu rezistență biologică), practic, toate soiurile recomandate și autorizate la plantare în R. S. România, precum și noile creații din absolut toate stațiunile de cercetare pe profil din țara noastră — un adevărat tezaur viticol, care l-ar face pe marele fiu al locului, Fănuș Neagu, frate de cruce al Bărăganului, să exclame : „Mamă, pe Dunăre curge vin !"...

Odată cu stabilirea noului sortiment, soiurile alese vor dăinui cel puțin pe durata unei plantații viticole care este de peste 30 de ani, adică o perioadă aproximativ egală cu durata activă a unei generații umane, ceea ce implică o răspundere morală a cercetătorului.

Bazîndu-ne pe potențialul productiv remarcabil pe care viticultura l-a dovedit în condițiile terenului cel mai vitreg din județul nostru, păstrăm convingerea că și în viitor îi vom spori valențele de eficiență, oferind semenilor noștri noi arome și licori, lărgind vocația naturală a zonei nisipurilor Bărăganului brăilean."

La ceas tîrnit de octombrie, cînd via a trecut în cîntece, gîndindu-mă la Gabriel Leț îmi răsună ca un ecou profetic cuvintele lui Panait Istrati, „pentru tot ce alcătuiește o viață — Brăila îmi ajunge !"...

JURNAL DE CĂLĂTORIE

În fața casei lui Rubens

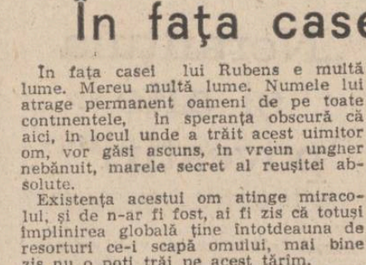

În fața casei lui Rubens e multă lume. Mereu multă lume. Numele lui atrage permanent oameni de pe toate continentele, în speranța obscură că aici, în locul unde a trăit acest uimitor om, vor găsi ascuns, în vreun ungher nebănuit, marele secret al reușitei absolute.

Existența acestui om atinge miracolul, și de n-ar fi fost, ai fi zis că totuși împlinirea globală ține întotdeauna de resorturi ce-i scapă omului, mai bine zis nu o poți trăi pe acest tărîm.

Dar miracolul există, iar faptul ca atare tulburâ conștiințele. Rubens reprezintă cea mai exemplară existență umană din cîte se știu și lucrul ăsta nu i se poate ierta așa de ușor ; a avut bani, viața și-a trăit-o ca un prinț, admirat de femei, iubit de prieteni, o viață socială suculentă și vastă ; ambasador, pictor de geniu, palate, călătorii, primit de regi ca pe un egal de-al lor, pictor al Caterinei de Medicis, două căsnicii fericite, frumusețe fizică, spirit pătrunzător, vastă cultură. Pînă și pentru un zeu este prea mult. Și atunci vizita la casa lui poartă întrinsa însemnele unei rugăminți secrete adresate cerului. Lumea vine aici sperînd că astfel va decodifica secretul. Chiar dacă mulți știu că cifrul se află în noi. Aștia, mai subțiri la spirit, caută doar metode de a depista fisurile. Cînd tot spectacolul vizitării s-a terminat, cînd obosit și frînt reiei trotuarul ca pe singura convingere fermă, atunci de-abia realizezi că de fapt ai comis un lucru plăcut, ce-ți va furniza multă vreme amintiri cu care vei stîrni pizma prietenilor de acasă.

Casa lui Rubens a devenit un loc la fel de internațional ca și birourile băncilor de schimb. Un fișiit continuu poartă pașii miilor de spectatori de toate culorile, vîrstele, profesiile, prin săli mai mici sau mai mari, mai bogate sau mai modeste, toate cu aer străvechi ce mărturisește necontenit că patru sute de ani rămîn totuși o vîrstă respectabilă pentru o locuință Stilul de construcție este același ca la Brouwerhuis ; grinzi puternice susțin tavanele, rame de piatră încadrează ferestrele, pietre mari descriu zidul, bare groase din fier țes lumina filtrată de ochiurile obosite ale ferestrelor, obloane groase în lemn maroniu protejează deschiderile din zid, — o poezie din piatră și lemn.

Grădina din spatele casei, curată și parcă prea ordonată, precum și porticul, de un baroc maiestuos, reprezintă surprizele acestui lăcaș. Într-un oraș în care peluzele se împuținează continuu, în care arborii sînt niște exilați, unde florile s-au retras din grădini în glastre, unde doar piatra își poate face de cap, o astfel de grădină reprezintă, indiscutabil, un mare lux.

În mai toate încăperile sînt expuse obiecte de epocă, scaune, mese din lemn sculptat, dulapuri cu uși lucrate în intarsii fine, tablouri ale maeștrilor vremii, de Vos, Van Dyck, Jordaens, Snyders, Teniers, astfel că muzeul este o veritabilă academie de artă, conservînd, pe lîngă picturi, aproape toată gama de obiecte artistice, nelipsind nici candelabrele, ceramica, vasele ornamentale, toate aducînd mărturii, nu atît despre un om, cît despre o epocă în care, totuși, omul ăsta a reprezentat marele ei interpret.

În dormitorul lui, unde există patul cu baldachin, trăiesc momente de nedumerire. Patul este mic iar pentru mine, care sînt un om de o înălțime normală, ar fi cu totul incomod. Mi-aduc aminte, fără să vreau, de un articol al unei poete romînce, citit demult, din vremea studenției, și care se chema parcă, „Armurile medievale". Acolo se spunea că noi, cei de acum, nu mai încăpem în matricile celor dispăruți de mult. Nu mai încăpem nici în orașele lor, nici în armurile lor, nici în durerile lor. Ale noastre sînt mai vaste, avem mereu nevoie de alte spații, avem mereu nevoie de alt timp, durerile, bucuria, iubirea, se vor trăite în coordonate mai mărețe chiar dacă mai neliștitoare, umanitatea din noi strigă, cerîndu-se împlinită la o scară superioară și se pare că noi nu mai putem da înapoi, ne vom întinde încontinuu, pierzîndu-ne din consistență pînă ce ne vom pulveriza ființa în abstracții goale, rămînînd doar vorbele, plutind într-un univers uscat și respingător.

Și cu toate astea, lecția lui Rubens vine să ne spună că orice este cu putință, atîta vreme cît nu am uitat nici-o clipă pentru ce sîntem veniți pe lume. Mugurii, zborul păsărilor pe cerul cenușiu, obrazul de piersică al unei femei, dansul îndrăcit al chermezelor, dealurile împădurite ale orizontului, poveștile și miturile creștine, serbările galante și călătoriile pline de surprize, zîmbetul copilului satisfăcut de sînul opulent, privirea de arșiță a femeii îndrăgostite, muzica frunzelor în vîntul tomnatec, furtuna, ploaia, zăpezile, curcubeul, ceea ce sperie ca și ceea ce ne atrage din milurile nopții, miinile zbîrcite ale părinților, fluviu bogat ce se leagănă căutînd marea, sînt deopotrivă ale trupului și ale spiritului și putem să ne înfruptăm neobosiți din ele fără teamă, atîta vreme cît în noi sălășluiește dorința arzătoare de a da un sens acestui univers de forme și mișcări, a-i găsi liniile mari, precum și raporturile care le leagă și obligă lumea asta formidabilă și cu adevărat frumoasă, să nu se destrame.

Nimeni nu ni le poate lua, ale noastre sînt fructele pămîntului, cu toții vom fi nemărginit de bogați, fiindcă ne stă în putință să fie astfel.

Prelungind o vorbă de-a lui Iorga, fiecare om are ceea ce merită și cu siguranță că Rubens reprezintă oglinda nedeformată a acestui puternic adevăr. Norocul, așezarea favorabilă a astrelor, șansa, rămîn pînă la urmă expresia facilă și nedreaptă a tenacității, a voinței de împlinire și a energiilor pe care omul le pune conștient în acest joc. Partida urmează a fi cîștigată sau doar încheiată, rezultatul urmînd a fi stabilit cu mult după dispariția noastră fizică, de acei urmași ce vor relua la rîndul lor ciclul. Dar mai sînt și excepții, chiar dacă puține. Și Rubens este una. La el totul e viltoare, de la mișcarea de ansamblu a tablourilor la gestul simplu de a mîngîia un obraz, la fiorul ce străbate carnea sănătoasă și apetisantă a femeilor, neobosind niciodată să privească în adînc materia pentru a-i înțelege mecanismele profunde, să privească cerul, arborii, pămîntul și tot ceea ce îl înconjoară și-l hrănește, nu a obosit niciodată călătorind și efectuînd tranzacții, mediind și solicitînd înțelegere, iar între două întrevederi cu demnitari orgolioși nu s-a sfiit să observe peisajul și lumea, nu a obosit niciodată iubind pentru că nu a obosit niciodată să fie el însuși.

Aparent, luînd drept adevăr ceea ce se vede și nu ceea ce este ascuns în spatele lucrurilor, lecția lui Rubens este atrăgătoare și captivantă, fără ca să ți se reveleze adevăratele capcane pe care le întinde. De la bun început, lecția înseamnă refuzul oricărei tentații în afara spiritului. Apoi vin toate celelalte, de la perseverență la trăirea obligatorie a metaforei.

Înțelegîndu-l pe Rubens, capeți cu adevărat orgoliul de a fi om.

★

Părăsesc muzeul, dat afară de cel ce-i plătit să închidă ușile. Este seară și reclamele luminoase ale străzii Meir propun orgii vremelnice. În fața muzeului spațiul este amenajat cu bănci, pomi tineri, vase mari. Mă așez pe bancă iar gîndurile îmi pleacă aiurea. Redevin om al străzii, mucalit, fără orgolii, fără calendar și fără rigoare. Chiar lîngă ușa de la intrare, de un timp așteaptă o tînără, liceană după cît pare. Stă cu geanta plină de cărți și privește în toate părțile, sfioasă. Un grup de eleve trece pe lîngă ea, o salută, fac glume pe seama ei, fata roșește, se simte deconspirată, privește în toate părțile tot mai stingherită, clipele se prelungesc prea mult, fetele o vor cu ele, ea refuză, făcînd mofturi, știe ea ce știe, mai trece un grup de fete, parcă și mai gălăgioase, tot colege răutăcioase, pentru biata fată cu siguranță că asta-i o zi blestemată, pleacă și grupul ăsta, rămîne singură cu zidurile, cu ușa masivă a muzeului, cu roșeața din obraji care nu-i mai trece și cu privirea mea care o cercetează de la oarecare distanță. M-a prins că o privesc. Se fisticește și mai rău.

E frumos să fii îndrăgostit aici și să-ți dai întîlnire la casa lui Rubens. Poți construi oricîte povești dorești, pentru a-ți alimenta sărăcia anilor de mai tîrziu.

Dar cel așteptat nu vine. Minutele trec, trec amarnic și fata coboară privirea. Pleacă, alunecînd ușor pe caldarîm, să nu alunge umbrele zidurilor ce încep să cuprindă strada, să nu trezească fantomele ce dorm pe acoperișuri, să nu-și tulbure simțămintele proprii. O conduc pînă departe cu privirea și pînă foarte departe cu gîndul, pînă aproape de propria-i durere. Dacă ar ști, dacă ar descifra foșnetul acestor frunze uscate agățate în pomii ăștia mici, dacă ar descoperi că azi este miercuri, că apoi vine joi, vineri, sîmbătă și tot așa pînă la epuizare, dacă ar bănui măcar ce lucruri se petrec la distanță doar de un metru la dreapta sau la stînga, dacă ar încerca să privească, chiar și în fugă, chipul femeii vîrstnice care se apropie din sens opus, atunci poate necazul ei ar avea alte proporții.

Azi însă ea are dreptate : e nefericită în dragoste. Mîine va fi altfel. Va avea timp pentru toate.

Vasile Datcu

ADRIANA SITARU

Flacără

Flacără în formă de lyră,
Flacără în formă de Kiră,
Cum mi te-aprinzi în cuvînt
Cotropită de ger și de vînt,
Cum mi te-aprinzi și respiri
La umbra luminii subțiri !
Numeri tăcerile clare
Mitologii de fecioare,
Numeri columne de lut
Înfrunzite pe vremuri din scut.
Flacără în formă de lyră,
Flacără în formă de Kiră,
Curcubeu mai cărunt ca uitarea
Asmute asupra mea Marea !
Și-atunci eu voi arde mai tare
Ca un jertfelnic fără hotare.

Sufletul meu

Sufletul meu cere apă
Apă de mare, de leac,
Să mă-nnod de un pește și-un fulger
Și-n dezmăț de cuvinte, să tac...

Să înot în aromele morții
Cu cămașă de lut, străvezie,
Să alerg înnodată de fluvii
Să mă surp în blestem de cîmpie...

Sufletul meu cere apă
Și valkirii vopsite cu Nord,
Să mă-nnod de-un ecou al zăpezii
Înserînd violet sub fiord...

MIH. LUPAȘCU

Sînt rădăcină

Sînt rădăcină ce-a crescut invers,
Vibrare în sămînță adunată,
Troheul ce s-azvîrle dintr-un vers,
Aromă din țărina mea arată.

Mireasma bobului de grîu jertfit,
Sub rezistența roților de gresii,
Sînt lacrima din ochiul aburit,
Care-a trecut prin multele obsesii.

Sînt aburul de piine strîns în nor
Și iarbă care crește-n ochi de ciută,
Sînt roata călăuză în cocor,
Cenușa timpului prin trup cernută.

VANESSA ZIGMUND

Scrisoarea de la Marea Neagră

Prea de mult te-au așteptat să vii
Prea slugarnic și-au făcut din ape cort
Straiul tău din sîrme de lumină
Tot poporul lor și-l are port

Și din cerul gurii pînă-la glezne
Toți duhnesc a mil și-a dor de ducă
Dimineața, cînd se-ntorc din bezne,
Ochii lor au amăreli de nucă

Peste inimi și-au țesut din soare
Și nisipuri platoșe subțiri
Unda rea, cu buze mișcătoare
Tot mai lesne și-i aduce miri

Prea-bătrînii-n bărci își fac sicriu
Nenăscuții-n pîntece înoată
Și mă ard sub unghii cînd îți scriu
Flăcările de pe Marea Neagră.

ION MUSTAȚĂ

Vînătoare

Detunătura a mușcat cu ciudă
din lințoliul stufului și a berzelor,
ciinele mi s-a pierdut undeva
și am rămas cu singurătatea,
iar liniștea, ca o fată bătrînă
a murit neimpăcată în zori.

Cînd toamna...

Străino, ți-am auzit iar pașii
cînd toamna gravă hohotea la geam,
și în fotolii roase de tristețe
cu setea disperării te iubeam.

Se limpezeau fîntînile adînci
cu lacrima-ndoielii tremurînd,
treceau prin mine lumi fără sfîrșit
și se pierdeau în picle rînd pe rînd.

Străino, ți-am auzit iar pașii...

PETRUȚA GAGU

Lunateca

cu deget fosforescent Luna cea Nouă
și-a prins la ureche
Cercelul meu de Argint, furat,
cel fără pereche ;

umbrele lui
pe-acoperișuri alungă fantasmele minții,
haihui ;

alerg să le prind noaptea toată
și iată
dimineața nu știu ce-am visat.

TUDORIȚA VOICA TARNIȚĂ

Un strigăt despicat de ceață

Ce grea de adevăr e piatra !
Ce rupți de lucruri sîntem noi
Mutîndu-ne-n cuvinte șatra
Cînd înlăuntru sîntem doi.

Fugim mereu spre rădăcină
Pe-o uliță de absolut —
Ne-nveșmîntăm c-un cring-lumină
Dar coborîm mereu în lut.

Doar palma dreaptă mai visează
Întretăiată de-un fior,
Rugina toamnei încrustează
Și toate pietrele mă dor.

PREMIUL LITERAR „PANAIT ISTRAȚI“

Al cincilea an

Decernarea Premiului literar „Panait Istrati“ a ajuns la al cincilea an, configurindu-se in acest răstimp importanța și totodată semnificația sa in viața culturală românească. Constituit pentru a răsplăti efortul de iluminare al operei istratiene, cultivarea memoriei prozatorului sub cele mai variate aspecte, sau să-l omagieze pe acei scriitori care, ca și Panait Istrati, grație cărților lor, au o contribuție substanțială la propagarea literaturii românești in lume. Premiul a fost acordat, considerăm, acelora dintre slujitorii scrisului care il meritau cu prisosință.

In primul an el a fost decernat orașului natal al lui Panait Istrati, reprezentat de patru scriitori brăileni (Ion Bălan, Vasile Rusescu, Corneliu Ifrim, A.M. Buricea) și a avut un caracter stimulativ. Au urmat, in ordine, Alexandru Talex, cunoscut cercetător al operei istratiene, romancierii Eugen Barbu și Fănuș Neagu, ale căror opere și preocupări pentru destinul artistic al lui Istrati in România sint atit de cunoscute incit nu este cazul să ne oprim in amănunțime asupra lor.

In acest an, in frumosul foaier al Teatrului dramatic „Maria Filotti“ din Brăila, devenit loc tradițional al inminării premiului, in prezența tovarășului Valeriu Stoiu, secretar al Comitetului județean Brăila al P.C.R., a delegației Uniunii Scriitorilor, condusă de acad. Al. Balaci, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor și avind in componență pe Fănuș Neagu, A.I. Zăinescu, Nicolae Grigore Mărășanu, Iulian Neacșu, Ștefan Mihăilescu și Ionel Chiru, a unui numeros public, Premiul literar „Panait Istrati“ a fost conferit criticului și istoricului literar Teodor Vârgolici, redactor șef al Editurii „Minerva“, care de mai mulți ani tipărește cărțile lui Panait Istrati in țara noastră.

Premiul incununează activitatea laborioasă a lui Teodor Vârgolici, autor al unui număr de 21 de cărți, ingrijitor de ediții și autor a numeroase prefețe in care numele ilustrului scriitor brăilean a ocupat totdeauna un loc de referință. La strădaniile personale se adaugă in același timp activitatea lui Teodor Vârgolici in cadrul Editurii „Minerva“, publicarea operei istratiene fiind strins legată de munca editorială a premiatului.

Despre semnificația prestigiosului premiu și despre laureatul de la această ediție au vorbit Jelea-Vancea Gabriela, președinte al Comitetului de cultură și educație socialistă Brăila, acad. Alexandru Balaci, Fănuș Neagu și Lucian Chișu. In incheiere a răspuns Teodor Vârgolici.

Decernarea premiului a prilejuit și o serie de manifestări culturale care au prefațat acest important moment. O ședință a Cenaclului „Panait Istrati“ din Brăila al Uniunii Scriitorilor, desfășurată in ziua de 30 septembrie, a fost dedicată creației lirice a membrilor cenaclului. Sub conducerea scriitorului Fănuș Neagu, președintele cenaclului, au citit din creația proprie Candiano Priceputu, Ion Mustață, Tudorița Voica Tarniță, Adriana Sitaru, Mia Cuțitaru, Petruța Gagu, Nicolae Ungureanu, discuțiile reliefind deopotrivă diversitatea tematică a poeziilor și buna realizare artistică. Printre vorbitori s-au numărat Alexandru Balaci, Fănuș Neagu, A.I. Zăinescu.

In ziua de 1 octombrie, sub genericul „Scriitorii țării in dialog cu oamenii muncii brăileni“ a avut loc o intilnire cu oamenii muncii de la TACIND Brăila, alături de evocarea lui Panait Istrati, momentul fiind susținut de oaspeții invitați și de membrii cenaclurilor brăilene.

In după-amiaza aceleiași zile, la libraria „Panait Istrati“ s-a desfășurat o nouă intilnire cu publicul, a poeților Aurel M. Buricea (autor al volumului de versuri „Elegii nocturne“, Ed. Dacia, 1988) și Gh. Lupașcu, autor al volumului de versuri „Ziua delfinului“, Ed. Eminescu, 1988. Despre cele două noi apariții ale poeților brăileni au vorbit Al. Balaci și Fănuș Neagu.

Manifestările au culminat in ziua de 2 octombrie cu decernarea premiului.

Lucian Micu

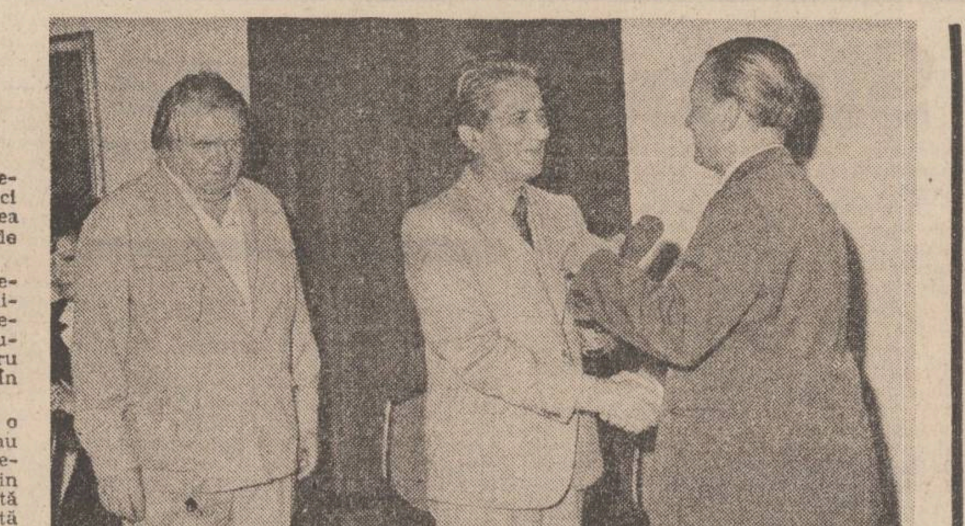

Alexandru Balaci, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, decernind Premiul literar „Panait Istrati“ criticului și istoricului literar Teodor Vârgolici

Confesiune

Acordarea acestui premiu este pentru mine un prilej de reală satisfacție spirituală și morală. Ingăduiți-mi să vă mărturisesc, cu deplină sinceritate, că privesc acest premiu, intii de toate, ca o incununare a strădaniilor depuse la noi, pe multiple planuri, pentru impunerea plenară și definitivă a lui Panait Istrati in conștiința literară românească, in adevărata lui lumină, strădanii la care mi-am adus și eu modesta mea contribuție.

Ca brăilean, pot spune că am crescut cu cărțile lui Panait Istrati in mină. Incă din adolescență am fost un cititor impătimit al operei lui Panait Istrati, ințelegindu-i eroii de pe meleagurile noastre, căutind să identific locurile, străzile și clădirile unde se desfășoară acțiunea scrierilor sale. In copilăria mea, petrecută in comuna Valea Cinepii, am cunoscut și eu, in timp de furtună, pe cimp, goana nebună a ciulinilor, pe care am regăsit-o apoi admirabil descrisă de Panait Istrati in „Ciulinii Bărăganului“.

Lecturile intreprinse in acea perioadă mi-au format convingerea fermă că Panait Istrati este și trebuie, de drept și de fapt, să fie inscris pe un loc de prim rang in istoria literaturii române, in patrimoniul spiritualității și activității naționale. In tot ceea ce am intreprins, de-a lungul anilor, după posibilitățile mele, am fost condus de ideea că, in ciuda faptului că autorul și-a scris o mare parte a operei sale in limba franceză, Panait Istrati este o expresie a geniului creator al poporului român, un interpret strălucit al gindirii și simțirii românești, intrind in literatura universală prin pecetea autentică a specificului nostru național. Nu numai prin emoționantele și dramaticele sale mărturisiri, prin care cerea, uneori aproape cu disperare, să fie considerat scriitor român, ci mai ales prin insăși esența operei sale, să fie aureolat cu cel mai scump titlu pe care și l-a dorit, acela de scriitor român. Această izbindă a strădaniilor noastre comune imi oferă astăzi un prilej de aleasă și intensă bucurie.

Teodor Vârgolici

O metaforă a libertății

Privit in structura sa profundă, romanul „Ciulinii Bărăganului“ reprezintă incă o pledoarie istratiană pentru nevoia de libertate și pentru dreptul ființei umane de a trăi in conformitate cu cele mai profunde aspirații. Nevoia de libertate face parte din intinsa gamă de nevoi ale spiritului ; ea acționează cu o mai mare sau o mai mică pregnanță in conștiință, după cum individul s-a exersat mai mult sau mai puțin in practica libertății. dar și după cum temperamentul, precum și arsenalul de valori, reclamă un grad mai mare sau mai mic de stabilitate. Ființa minată de demonul libertății, tradus la Panait Istrati prin această uluitoare trebuință de schimbare, deci de cuprindere pină la demență a spațiului, refuză stabilitatea. Personajele istratiene, aidoma creatorului lor, se simt bintuite de neliniște, se simt muncite de pulsiuni neclare ce nu se rezolvă decit după ce se abolește starea de stabilitate. Nevoia de libertate a lui Panait Istrati, ca și cea proprie altor mari vagabonzi ai lumii, ar putea fi inclusă intr-una din maladiile noiciene ale spiritului și anume in acea maladie caracterizată de nevoia de cuprindere a infinitului. Spațiul, desigur, este nemărginit, a incerca să-l cuprinzi inseamnă, deja, un semn de patologie a spiritului ; dar cit de fertilă este și deci cit de constructivă și cit de mult datorează omenirea de azi acestei tulburătoare patologii : de la descoperirea celor două Americi și coborirea omului pe Lună și pină la romanele lui Panait Istrati și Louis-Ferdinand Céline.

Toată filozofia istratiană a libertății o găsim expusă in **Ciulinii Bărăganului.** Se incearcă aici, in primul rind, o condiționare geografică a nevoii de libertate și deci a sentimentului libertății. In acest sens, Bărăganul este privit de autor ca un loc privilegiat „pe care Creatorul l-a hărăzit Munteniei pentru ca românul să poată visa in voie“. Pierdut in imensitatea tulburătoare a Cimpiei, sufletul omului se inalță deasupra condiționărilor cotidiene. „Intins pe spate, simți cum talerul pămintesc se inalță spre zenit. E cea mai frumoasă ascensiune ce poate s-o facă nevoiașul lipsit de toate.“ Prin urmare, experiența Bărăganului reprezintă pentru omul de rind o minunată terapie sufletească, menită să-l vindece de rănile generate de tot felul de privațiuni. Muntele, prin sentimentul spațiului segmentat, inerent geografiei sale specifice, nu poate satisface aspirația către libertate. „O pasăre care zboară intre două lanțuri de munți e ceva demn de milă. Pe Bărăgan, aceeași pasăre urcă, cu ea in zbor, pămintul și depărtatele lui zări.“

Condiționarea geografică a sentimentului libertății e completată la Panait Istrati de mitul ciulinilor. Toamna, in octombrie, cind incepe să sufle Crivățul și cind ciulinii se pun in mișcare, foamea de libertate, de hoinăreală, de căutare neliniștită atinge paroxismul.

Atunci e sezonul in care adolescenții fug de-acasă in căutarea altor spații și a altor rosturi. „— Feciorul tău pare un apucat, glăsuiește un personaj. Păzește-l bine in vremea ciulinilor. E in stare să te părăsească. Insoară-l, cum o implini optusprezece ani, dă-i o femeie cu puțin pămint, ca să aibă ce roboti in jurul casei.“ Iată un pasaj din care rezultă atit mitul peregrinării, așa cum a fost gindit de scriitorul brăilean, cit și soluțiile preconizate de bunul simț popular pentru vindecarea spiritului adolescentin de această maladie. Soluția amintită i-a fost propusă scriitorului insuși de propria sa mamă, dar boala libertății și a hoinărelii a fost mai puternică decit chiar sentimentul filial. Tatăl lui Matache (eroul narator din **Ciulinii Bărăganului**), el insuși suflet de artist, minat toată viața de acest demon al inadaptării, s-a opus soluției izvorite din bunul simț, așa că Matache, un alter-ego al scriitorului, iși va da ascultare, in scurtă vreme, pornirilor către hoinăreală născute in vremea ciulinilor.

Libertatea in spirit la Panait Istrati e o stare care se opune complexului de legături care-l aruncă pe om in dependență față de materia din el. Preocuparea pentru bunăstare sufocă și inhibă pornirile curate ale individului, sufocă poezia inerentă sufletului uman, impovărindu-l cu măruntele griji ale cotidianului. Prin asta scriitorul brăilean pare inrudit cu exponenții creștinismului primitiv sau cu fransciscanii dinspre finele Evului Mediu, și, de ce nu ?, cu marele Jean-Jacques Rousseau, a cărui pledoarie pentru revenirea la natură a rămas celebră. Aidoma primilor creștini, Panait Istrati e dispus, uneori, să disprețuiască, sau chiar să condamne, preocupările și obsesiile specifice comportamentului economic, făcind apologia adevăratului „vagabond“, pentru care contemplarea unui peisaj nou poate fi mai prețioasă decit un adăpost sau o porție de hrană. Bărăganul, subliniază Panait Istrati, nu e interesant prin ipostaza sa economică, de pămint destinat agriculturii și, deci, satisfacerii unor nevoi materiale. El e interesant insă in ipostaza sa de metaforă in stare a-l hrăni intru spirit pe cel ce poartă cu sine un suflet de poet.

„Atit timp cit ialomițeanul se zbate, se incăpățiinează să smulgă țelinei un căuș de porumb, sau cițiva cartofi, Bărăganul nu e interesant. Nu trebuie să-l vizitezi. E ceva pe dos, ca o femeie imbrăcată in zdrențe, ca o mahalagioaică impodobită cu diamante. Pămintul n-a fost dat omului numai cu scop să-i umple burta cu mălai. Mai sint și colțuri hărăzite reculegerii. Asta e Bărăganul. El incepe să domnească indată ce omul harnic se retrage in coliba lui, indată ce ciulinii ințeapă rău și cind vintul dinspre Rusia se pune să sufle cu temei. Asta se intimplă prin octombrie.“

Imensitate a spațiului, pustietate, terenuri virane, imperiu al ciulinilor, al lipsei de hotar, de mărginire, de ingrădire și, prin aceasta, o provocare permanentă a instinctului libertății, iată ce inchide in ea, prin sugestiile pe care ni le propune, celebra metaforă istratiană a Bărăganului.

Petre Vaduri

Panait Istrati
IN CORESPONDENȚĂ CU SCRIITORII STRĂINI

Patrimoniul nostru cultural s-a imbogățit recent cu o nouă apariție editorială purtind numele lui Panait Istrati*). Parte integrantă a operei — prin valoarea sa documentară, dar și artistică — corespondența „vagabondului genial“ relevă trăsături noi ale personalității scriitorului.

Cele două capitole ale volumului (**I. Dialog epistolar** cu Jean Guehenne, A-M de Jong și Nikos Kazantzakis, **II. Scrisori către** Ernst Bendz, Jean-Richard Bloch, Georg Brandes, Francois Franzoni, Josue Jéhonda, Frederich Lefevre și Marcel Martinet) sint insoțite de o **Addenda** ce aduce informații complementare in legătură cu opiniile despre om și operă ale scriitorilor cu care Panait Istrati a fost prieten.

O parte a acestor documente literare a fost publicată anterior in paginile revistelor **Manuscriptum, România literară, Tomis**, altele apar acum pentru prima dată la noi (vezi, de exemplu, scrisorile către Ernst Bendz).

Biografia lui Panait Istrati, cunoscută din documente, amintiri, evocări, confesiuni se intregește substanțial prin conținutul scrisorilor.

Scrise cu totală sinceritate, paginile de corespondență se citesc cu aceeași plăcere cu care se citește opera.

Eroul său, Adrian Zografi, spune undeva : „Poți fi scriitor fără să fii inzestrat cu spirit inventiv ? E insuși cazul meu. Nu sint in stare să imaginez o poveste pe care n-am trăit-o măcar in linii generale“. Or, in scrisori, o astfel de poveste — trăită ! — se naște : ultimii ani ai vieții lui Panait Istrati. Privită astfel, corespondența inclusă in acest volum ne apare ca o operă epistolară tulburătoare. Pagină cu pagină ea dezvăluie sufletul omului Panait Istrati pe care poetul genovez François Franzoni il conturase cu o extraordinară exactitate : „Se află in acest om o sete de absolut, o dorință de perfecțiune. (...) A crescut in singurătate, intr-un mediu necorespunzător firii lui adevărate. (...) Are un ideal foarte frumos de demnitate personală, de independență, de altruism, devotament, sinceritate și incredere absolută. (...) Amestec interesant de bunătate, pasiune, loialitate, răceală și injustiție.“ (p. 331). Și iată și părerea scriitorului grec Nikos Kazantzakis : „Tu, Panaitaki, tu ești un om adevărat, cald, fără mănuși și care te cheltuiești ca un bandit-haiduc sau ca un mare atlet religios.“ (p. 158).

Intr-un studiu rămas neterminat, Josué Jéhonda afirma că trăsătura caracteristică a operei lui Panait Istrati este cultul prieteniei. Paginile de corespondență poartă aceleași insemne heraldice : „Prietenia mai presus de cele mai frumoase cărți din lume — iată ceea ce iubesc“, ii scria Istrati in 1926 lui Jean Richard-Bloch.

Autorul Chirei Chiralina pledează pentru o prietenie ințeleasă ca dăruire totală, ca sens al existenței umane. Căutările sale sint in ultimii ani dramatice. Părăsit de majoritatea celor care-i arătaseră prietenie pină atunci, Panait Istrati rămine singur in fața unei realități istorice și sociale dezastruoase. Omul care a căutat pretutindeni prietenia, trăind cu toată ființa spaima singurătății, constată cu citeva luni inaintea sfirșitului : „niciodată n-am fost așa de singur, așa de părăsit. Și doar atita am crezut in iubirea omului de către om !“ (Pagini de carnet intim).

Reflectind asupra singurătății, Panait Istrati trăiește sentimentul păcatului săvirșit cind și-a părăsit mama. Printr-o intorsătură a soartei, fiul rătăcitor este condamnat să guste amarul singurătății : „Tristă zi, următoare acestui trist Crăciun la Viena, ca toate Crăciunurile mele, predestinate ca să pedepsească revolta nelegiuită a unui copil care, gonind pe marile drumuri ale vieții, a făcut totdeauna din această zi de mare sărbătoare creștinească, o zi de tristețe grea pentru inima mamei lui, rămasă singură acasă.“ (p. 56).

Lectura scrisorilor lui Panait Istrati reface filmul operei incepută cu Chira Chiralina. De o mare importanță, in acest sens, sint scrisorile către Jean-Richard Bloch, directorul colecției „Prozatori francezi contemporani“ de la Editura Rieder și omul care a citit și corectat manuscrisele istratiene pină la **Mihail** (inclusiv). Se află aici precizări, intervenții ce țin de concepția estetică a scriitorului, notații legate strict de editarea operei. Intr-un anume fel, J.R. Bloch este un privilegiat : cunoaște de la inceput intențiile autorului. Lui ii oferă Panait Istrati explicații de „ars poetica“ : „te intrebi : de unde dracu am «scos» acest fel de a vedea care nu se potrivește cu sănătatea firii mele, cu adevărul spiritului meu de observație“. (Este vorba de inconsecvența concepției lui Moș Anghel „Panait Istrati explicind-o prin raportul existență «sălbatică»“ — morală : „am ales inadins țăranul mic-burghez, omenos și generos care e Moș Anghel, cu lipsa lui de logică și inconsecvența lui, cu lipsa de raport in durerea și dezastrul lui pe de-a-ntregul reale in viața orientală — pentru a sluji drept contragreutate la explozia unei vieți, care in loc să-i dea dreptate moralei lui și să facă din Adrian un băiat corect, demonstrează tocmai contrariul și pe alocuri dă de gindit omului drept. Căci există de asemenea o dreptate : viața sălbatecă poate prea bine să fie așa cum o vedem ; și dacă o admirăm adesea, nu putem s-o aprobăm intotdeauna“ (p. 208). Intr-un alt loc Panait Istrati observa pe un ton ironic și cu un sentiment al zădărniciei : „ceea ce-i teribil in viață e că avem cu toții dreptate. Toată lumea are dreptate. Și de asemenea, toată lumea n-are dreptate“.

Autorul lui Cosma a militat intotdeauna pentru adevăr, pentru dreptate, pentru frumusețea morală a omului. Cărțile sale, corespondența o dovedesc pe deplin : „Țelul meu este **umanitate**, nu **frumusețe**“, arta fiind reflex al viețiilor noastre. In virtutea acestor idei Panait Istrati va prețui „nu cărțile frumoase (arta pentru artă) ci ființele omenești frumoase și puternice“. In epocă puțini au fost cei care s-au alăturat luptei pentru o viață bazată pe adevăr, cinste, dreptate socială. Mai mult, in ultimii ai vieții și cei care-l inconjuraseră cu prietenie il părăsesc. Ii rămin apropiați doar A-M de Jong, Ernst Bendz și Nikos Kazantzakis.

Corespondența cu Jean-Richard Bloch clarifică problema colaborării cu scriitorul francez. Au fost omise păreri după care corectarea textelor lui Panait Istrati a insemnat rescrierea lor. Contribuții mai noi au demonstrat falsitatea unor astfel de afirmații (vezi **Addenda**). Scriitorul brăilean a ținut mereu să fie cunoscute eforturile făcute de prietenii care i-au corectat textele. In special cind a fost vorba de Jean-Richard Bloch : „Eu nu sint cituși de puțin un orgolios și nu țin să mi se atribuie ceea ce nu-i dreptul meu. (...). Tu faci o muncă de limbă franceză ; ei bine, trebuie spus. Să spui pină la ce punct merge și unde incetează“. (p. 203). Intr-o altă scrisoare, către Bloch și Robertfrance, Istrati afirma : „Sint impresionat de munca de revizuire (a textului) pe care a făcut-o Bloch : incă o dată, el a respectat prea mult biata mea proză !“ (p. 218).

In 1935, cu puțin inaintea morții lui Panait Istrati, Richard Bloch se alătură campaniei calomnioase din revista **Monde.**

Se află in paginile scrisorilor cuprinse in volum date importante referitoare la colaborările lui Panait Istrati cu diverse reviste, amănunte despre raporturile scriitorului cu Editura Rieder. De asemenea, referiri la felul in care scriitorul brăilean a fost privit in epocă in țara noastră.

Grație eforturilor editorului Alexandru Talex și prețuirii de care se bucură Panait Istrati la Editura Minerva, personalitatea sa a căpătat noi dimensiuni prin acest volum.

Zamfir Bălan

***) „Panait Istrati in corespondență cu scriitorii străini“. Editura Minerva, București, 1988, ediție, traduceri și note de Alexandru Talex.**

„Nerantula și alte povestiri“

Intrată deja in tradiția vieții culturale brăilene, manifestarea „Zilele Panait Istrati“ a coincis anul acesta cu generoasa inițiativă a Editurii „Minerva“ care publică primul volum al corespondenței istratiene (cu scriitorii străini) și reeditează in populara colecție „Biblioteca pentru toți“, ajunsă, iată, la numărul 1306, două romane — „Nerantula“ și „In lumea Mediteranei. Apus de soare“. Această nouă ediție a Nerantulei, eroina cu gust de portocală amară, este girată de numele lui Constantin Cublesan, semnatarul prefeței și al lui Alexandru Talex care semnează un necesar și documentat tabel cronologic. Textul actualei ediții este reprodus după „Viața lui Adrian Zografi“, ediție ingrijită, prezentată și note de Alexandru Talex, apărută la aceeași editură in 1983, pentru **Mediterana, Apus de soare**, și, respectiv **Nerantula și alte povestiri**, ediție, prefață, traducere și biografie de Al. Talex, Editura Minerva, 1984.

Editarea in 1984 a ultimului volum al integralei Istrati — „restituirea intregii opere românești a lui Panait Istrati in patrimoniul literaturii române“ — părea să incheie un drum. Astăzi, aceeași editură iși asumă sarcina răspindirii acestei opere in tiraje de masă și ideea unui Istrati pentru toți este in ea insăși salutară.

Văzind lumina tiparului in anul 1927 la editura pariziană Grasset, sub titlul „Le refrain de la fosse — Nerantsoula“, pe motiv că intitulată pur și simplu „Nerantula“ nu ar avea succes la public, romanul lui Panait Istrati, plin de toate mirodeniile povestirilor orientale, de tot farmecul străzilor inguste și pline de praf ale acestei părți a lumii, evocă iubirea pătimașă pe care o incearcă Marco și Epaminonda pentru sacagița cartierului ovreiesc al Brăilei. Această dragoste tragică, sub pana lui Istrati capătă nimbul unei poezii aparte. Pierzind-o pe Nerantula, in urma unui accident stupid petrecut in „cartierul kalimăresc“, cei doi prieteni se vor solidariza și iși vor conjuga eforturile pentru a o redescoperi. Eforturi incununate de un jalnic succes, deoarece o vor găsi cu identitate schimbată — Anicuța — in cartierul rău famat al orașului — cartierul Șanțului. Refrenul obsedant — Nerantula fundoti — ca un dans al luminii, bucuriei și speranței, acompaniază in surdină povestea tinerei femei, decupată parcă din nopțile Șeherezadei. Acest refren este insă și pretextul in jurul căruia Istrati desfășoară o lume plină de o poezie patetică, unică in literatura română — poezia orașului cu salcimi, văzut ca o femeie frumoasă, al cărei iubit, Dunărea, incearcă să o cuprindă cu brațele-străzi : „Brăila e construită după un plan poate unic in lume. Un evantai desfăcut aproape in intregime. Din simburele care-i formează centrul, opt străzi și două bulevarde alcătuiesc tot atitea brațe ce-i inlănțuiesc mijlocul și o arată Dunării, ca pe o ofrandă ispititoare. Dar pentru ca frumoasa să nu se simtă stingherită, patru căi curmă elanul celor zece brațe, traversindu-le intocmai ca legătura unui evantai.“ (p. 56).

Nici un alt scriitor brăilean nu a surprins cu pană mai sigură și cu mai mult talent specificul orașului său ca Istrati. In cutare pagină cobori vadurile cu forfota căruțașilor sau colinzi cartierele locuite de o lume eterogenă reprezentind multe din semințiile lumii, in cutare pagină te intimpină ceremonia lubenițelor scobite in care ard luminări sau lupta zmeielor, in cutare pagină asiști la expediția după mure in bălțile Dunării și treci prin locul drag tuturor brăilenilor — Corotișca, in cutare pagină participi la traversarea inot a Dunării pină la Ghecet și inapoi, totul invăluit intr-o poezie diafană, țesut nu de dragul amănuntului pitoresc, ci pentru a exprima precis și nuanțat sufletul oamenilor acestor locuri.

Alături de povestea Nerantulei stă romanul in care Adrian Zografi iși incheie călătoriile in Orient — Damascul, Muntele Athos și escala in stațiunea „Lacul Sărat“, inainte de a răspunde chemării irezistibile a Occidentului. Liantul dintre cele două romane — substanța lor autobiografică — Marco și Adrian sint, la urma urmei, ipostaze ale aceluiași personaj insetat de absolut, este susținut și de una din ideile majore ale intregii opere istratiene : Prietenia. Căci ce altceva caută Marco pe drumurile Alexandriei, purtindu-l in spate pe pictorul infirm, Aurel, sau Adrian Zografi in periplul său prin Orient ? Prietenia, ca formă de existență a lumii, este aspirația acestui Gorki al Balcanilor, iar intreaga sa operă un strigăt existențial de o frumusețe și o profunzime a trăirii fără egal in literaturile lumii.

Acesta a fost, credem, și motivul care susține necesara inițiativă a editurii Minerva și avem certitudinea că ideea unui Istrati in ediție de masă va fi și in viitor ilustrată cu aceeași competență.

Constantin Gherghinoiu

CURIER BRĂILEAN

● *Simbătă, 22 octombrie, a.c., s-au desfășurat la Brăila festivitățile care au marcat sărbătorirea a 125 de ani de existență a Liceului de Matematică-Fizică „Nicolae Bălcescu“ din localitate. La manifestări au participat numeroase personalități ale culturii și științei din țara noastră, foști elevi ai liceului. Ele au debutat cu o adunare festivă cu care prilej, după vizitarea expozițiilor organizate in acest scop, a fost prezentată monografia* O vatră de lumină seculară, *scrisă de profesorul Toader Buculei. In aceeași zi, in sala Teatrului dramatic „Maria Filotti“ a avut loc o adunare omagială la care au participat reprezentanți ai organizațiilor județene și municipale de partid, de stat, cadre didactice, elevi și foști absolvenți ai liceului, un numeros public. Despre importanța evenimentului și ampla sa semnificație au vorbit Valeriu Stoiu, secretar al C.J. al P.C.R. Brăila, Rada Mocanu, adjunct al ministrului educației și invățămintului, Emanoil Dogăroiu, inspector general școlar, Aurel Simionescu, prim-secretar al Comitetului județean al U.T.C. Brăila, Marinache Andronic, secretar al comitetului de partid de la Uzinele Progresul.*

Cuvinte emoționante, de caldă evocare și a climatului in care s-au format pe băncile liceului au rostit foști elevi și profesori ai liceului, acad. Ștefan Bălan, prof. dr. doc. Edmond Nicolau, prof. Timotei Petride și eleva Lavinia Lefterache.

Un spectacol omagial „Ștafeta generațiilor“ a incheiat ședința omagială. Sărbătorirea liceului „Nicolae Bălcescu“ a cuprins și vernisajul unei expoziții de pictură, care a strins pe simezele Galeriilor brăilene numele a șase pictori, toți foști elevi ai liceului : Teodor Bogoi, Corneliu Radu Brăescu, Gh. Cernăianu, Vespasian Lungu, Vasile Parizescu, Gh. Pătrașcu, despre ale căror lucrări au vorbit criticii de artă Mircea Popescu, Marin Mihalache și Ana Maria Harțuche.

Cei 125 de ani de existență ai prestigioasei instituții de invățămint și cultură din Brăila au fost omagiați, de asemenea, și printr-o ediție specială, scoasă in colaborare cu ziarul Inainte, *unde, printre colaboratori, semnează versuri Gh. Lupașcu, Ion Mustață și Candiano Priceputu.*

● *Cenaclul literar „Panait Istrati“ din Brăila al Uniunii Scriitorilor a organizat, cu sprijinul Comitetului județean de cultură și educație socialistă Brăila, prezentarea cărților* Panait Istrati in corespondență, *Editura „Minerva“, 1988 și* Panait Istrati, Nerantula, B.P.T., *1988. Vineri, 14 octombrie, la Libraria „Panait Istrati“, in prezența tovarășei Gabriela Jelea-Vancea, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Brăila, au vorbit in fața publicului despre noile apariții criticul și istoricul literar Teodor Vârgolici, redactor-șef al editurii „Minerva“, Al. Talex, ingrijitorul ediției de corespondență istratiană și Lucian Chișu, secretarul cenaclului.*

● *In perioada 30—31 octombrie s-a desfășurat la Brăila o nouă ediție a Concursului interjudețean de folclor „Dunăre, Dunăre, drum fără pulbere“ la care au participat rapsozi, interpreți de muzică populară și ansambluri folclorice din județele riverane marelui fluviu.*

● *In aceeași perioadă corul „Armonia“ și-a reluat prezența la binecunoscuta manifestare cu caracter național,* Concursul coral interjudețean „Ciprian Porumbescu“ *de la Suceava, in cadrul celei de a opta ediții, ocupind primul loc.*

● *După prezentarea unei noi premiere (22 octombrie) cu piesa* 7 martori *a dramaturgului ceh Peter Korvaš, colectivul Teatrului dramatic „Maria Filotti“ din Brăila a susținut, intre 24 și 27 octombrie, un turneu in Capitală prezentind cinci piese* (O femeie cu bani *de G. B. Shaw,* 7 martori *de Peter Korvaš,* Mobilă și durere *de Teodor Mazilu,* Ultimul set *de Marica Beligan și* Condamnat la libertate, *dramatizare de Ion Bălan după romanul* Cei ce plătesc cu viața *al prozatorului Dinu Săraru) pe scenele sălii Majestic a Teatrului Mic, la sala „Studio“ a teatrului C. Nottara și in sala „Atelier“ a Teatrului Național.*

Iuliu Câmpeanu

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC REALIZAT CU CONCURSUL COMITETULUI JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ BRĂILA

Pagini redactate in colaborare cu membrii Cenaclului literar al Uniunii Scriitorilor „Panait Istrati“ din Brăila
Președinte : Fănuș Neagu
Secretar : Lucian Chișu

Fișe de dicționar literar

CONSTANTIN ATANASIU

Autor al unui număr de 29 de cărți, marea majoritate axate pe probleme de psihosociologie militară, Constantin Atanasiu (1897—1988) ne reține atenția prin cele cinci plachete de versuri și un volum de povestiri, publicate incepind cu deceniul al optulea al secolului nostru.

Poetul s-a născut la Brăila (31 ianuarie 1897), și, după ce a urmat cursurile primare și liceale in orașul natal, a imbrățișat cariera militară ajungind la gradul de general-maior. A luptat in cele două războaie mondiale primind inalte decorații pentru eroism. In 1934 iși trece cu succes un doctorat in sociopsihologie, devenind fondatorul psihologiei militare in țara noastră. In această perioadă se manifestă și ca literat, preocupările sale răminind și in acest domeniu foarte apropiate de adevărata profesie. Publică versuri in *Revista fundațiilor*, iar mai tirziu (și mai aproape de vremea noastră) il găsim printre colaboratorii unor reviste cum sint *Luceafărul, România literară, Viața românească, Săptămina, Flacăra.* Cele mai multe dintre plachetele cu versuri au apărut la *Editura Militară : Strofe din lupte* (1972), *In ritmul ostășimii* (1974), *Din insemnările unui veteran* (schițe și povestiri, 1975), *Veghea soldatului poet* (1985), *Poeme din cetatea Brăilei*, „Litera“, 1976 și *Rouă-n asfințit*, apărut postum in acest an la Editura „Eminescu“, completează fișa literară a creatorului.

Constantin Atanasiu a atins o virstă de invidiat, la care, de obicei, oamenii iși scriu memoriile, dar in cazul său lucrurile se intimplă, aparent, altfel. Autorul nu este tentat de memorialistică in sensul curent al termenului, iar cei ce vor căuta in cartea *Din insemnările unui veteran* astfel de momente nu le vor găsi pentru că generalul poet incredințează artei literare transpunerea afectivă a existenței sale stăruind asupra acelor aspecte care depășesc cu mult trăirea individuală. Volumele se deschid unele spre altele intr-un tot tematic și vibrează de un adinc patriotism, ades subiectele sint reluate, cu noi incărcături emoționale, rememorarea aducind in prim plan cel mai autentic lirism. Constantin Atanasiu este autorul unor poezii care comunică dinspre strămoși spre viitorime increderea netărmurită in destinul exemplar al poporului român. Sint versuri ce evocă momentele de legendă, cu zmei și feți-frumoși, care amintesc legătura sfintă cu acest pămint, soldații fiind „tovarășii de plai, de pietre și izvoare, de jurămint“ cu „vocea străbună“, auzită in lupte și după ele. De aceea, in conștiința combatantului, locul cel mai important il ocupă clipa de venerație și emoție arătată anonimilor care s-au jertfit pentru patrie. Acești anonimi, nunțiți cu veșnicia poporului, sint plinși in poezia lui Constantin Atanasiu de elementele naturii („Fără somn, arborele se tinguie mut / că n-a ocrotit fiul aceluiași lut“) și mereu semnalați in ideea de permanență : „Glia și cerul / ard / in tăciunii tăcerii / ostașilor / / Degetele lor / Sint albăstrii / Ca focul stelelor / Doar vatra căminului / mai are / asemenea flăcări“, *Ardere*). O frumoasă poezie, dedicată lor, se intitulează *Monumente :* „Plopii, de azur nesătui / din pămintescul Olimp / cresc peste tinărul timp / vii colonade, statui ! / / așa subțiri, drepți sub lună / plopii par razele ei / desperechiate ; o mină străbună / invăluie plopii acei. / / Fiorii noștri ingină / foșnirile lor, de sub lună / iar bronzul lovit intr-o dungă / pare o rugă prelungă. / / Nemurire, celor căzuți in torente / doar tu le ridici monumente... / Ici-colo, in piatră, / amintirea răsare firavă / ca o floare suavă. / / Din marginea ștearsă a gropii / in solitudine plopii / sint marmuri senine / nemurind prin albii alpine. / / Plopii, da plopii / din crengi și din frunze rupte / salută căderea in lupte“.

Galeria eroilor e prezentă in firul roșu al istoriei, motiv pentru care poetul ii invocă pe Ștefan cel Mare, pe Mihai Viteazul, pe toți vitejii cu mai multe vieți spre a ajunge la eroii de la Plevna, Rahova și Smirdan, desprinși parcă din pinzele lui Grigorescu și chiar la frații de arme din primul și cel de al doilea război mondial. Sint evocați pe rind, Perpessicius, savantul ostaș Șt. Odobleja sau numele mai puțin cunoscute, dar trecute in bronzul istoriei neamului : ostașul Buruiană, sergentul Elena Chiriță de la Păuliș, comandantul Lupescu, mitraliorul Cristea, căpitanul Roșca, fratele sibian, sergentul Boeriu, soldatul Dirjan, alături de care s-a aflat la Mărășești sau in Tatra. Acestea sint, in fapt, fragmente autobiografice și ocupă intinse spații lirice din memoriile luptătorului. Ei sint făuritorii de istorie prin jertfă și comentariul, ne spune poetul, nu-și are rostul : „Infierbintați, grăbim istoria. / Ajungem in fața redutei / ...Forța noastră de șoc / e-o limbă de foc / un pas incă / sărim pe metereze / cuvintele sint de prisos.“ Poeziile lui Constantin Atanasiu sint adinc ancorate in sentimentul istoriei și vorbesc la modul plenar despre eroismul ostășesc, iluminat dinspre geneze, apoteozind imnic originea noastră : „Stropii gonesc in venele mele / Și-mi strigă obirșia spre nori.“ Poezii cum sint *Geneză dunăreană, Ai apelor, Străbunii, Pămintul țării* exprimă indestructibila legătură a luptătorului cu pămintul patriei : „Bulgăre greu de pămint, / zămislind un ulcior / la lună și dor / te trec fiori cind te frămint ?“.

In lirica de extracție brăileană (prezentă mai ales in placheta *Poeme din cetatea Brăilei*), Constantin Atanasiu dedică versurile sale momentelor mai importante din istoria orașului care au culminat cu sărbătorirea a șase sute de ani de atestare documentară. Poetul, care vede in numele Brăilei un erou desprins din legende, se referă la istoria zbuciumată a locului (— fluviul e aici un lait-motiv —) spre a incheia seria versurilor dedicate orașului cu imaginile tonifiante ale prezentului. Cadrul brăilean, străjuit de Dunăre, de floarea de salcim, „dusă ca o stea“, sprijinit in Bărăgan („bătrinul impovărat al piinii“) se desfășoară, cu unele momente autobiografice, spre ideea-simbol a orașului, a corabiei : „Au stat corăbierii veacuri de cart, / cu ochii-n furtună / pe unda timpului cea tulburată / — corabia, corabia-mumă să nu se scufunde...“.

Intr-unul din ultimele sale volume, Constantin Atanasiu publică in poezia *Lăsați-mă cintece...*, un testament și o profesiune de credință pe care le-a urmat pină in ultima clipă a vieții : „Patrie de gind românesc / sint veteranul ! / Te apăr neinfricat, / pe vecie al tău soldat. / / Stejarii visează rădăcini / de cuvinte / și-un vers urcă prin cercurile lor / modest și fierbinte / / Inimă, izvor de uimiri, / a sosit, iată, și timpul / celei din urmă permisii, / celei mai lungi invoiri ! / / Și voi, cercuri de rădăcini / primiți-mă-n centrul de foc ! / Lăsați-mă cintece, să mă intorc / la străbuni ! Indemn rămin / pentru viitorul țării de aur / / Cerul meu va fi / de-a pururi / Patria !“.

Mesajul patriotic al poeziilor lui Constantin Atanasiu, sincer și patetic, il recomandă drept una dintre conștiințele tulburătoare ale poeziei brăilene.

Lucian Chișu

PROPUNEREA

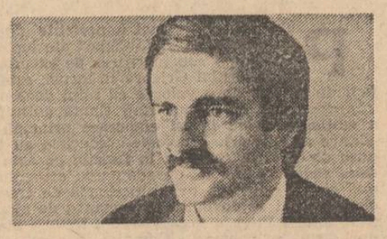

ion marin

aşteptăm, spusese Coman cu linişte în glas şi acel „aşteptăm" sunase, desigur, ca o invitaţie, ceea ce şi era înainte de toate, dar cei din faţă, din primele rînduri, ştiau că este şi un uşor repros, încă voalat, încă neîncărcat de vreo semnificaţie. Şi, totuşi, nu se hotărau, „aşteptau" şi ei, vorba lui Coman, Panait aştepta să se ridice Bulzu, Bulzu îl pîndea pe Nae, Nae, cine ştie pe unde îi zbura gîndul sau doar se prefăcea, că, adică, se gîndea şi el, ca omul. Şi de ce nu, băi, Vasile, ar fi putut el să-i spună, să se scuze faţă de Glodeanu, nu mai are omul voie să se gîndească şi el la ale lui, aşa, vreun minut ? Păi, bine, mă, în şedinţă ? Şi ce şedinţă, şi ce moment ! Las, dom' Nae, te cunosc eu pe tine, adică ăsta este şi norocul tău că te cunosc, că altfel... Mai bine lasă, bine că a ţinut. Adică, te uitai cîte mere mai rămăseseră în pomul Filiţei, te uitai după avioane ? ! Lasă, Vasile şi tu acum, intervenise şi Panait de parcă nu fusese şi el în aceeaşi oală, bine că s-a ridicat băiatul ăla lu' Anghel, cum zici că îl cheamă ? Nuţu, Nuţu Anghel, lucrează la strungărie. Dar ce l-o fi apucat, domnule ? Ei, ce, tineretul, măi, Panait, altă generaţie, altă viziune. Alta, pe dracu, aşa făcea şi ta-su, se trezea lumea cu el, parcă l-ai fi uitat pă Malacu, că nu-s nici doi ani de cînd l-au mătrăşit şi acum veni ăsta micu de se ridică...

Anghel Nuţu se ridicase ca un resort şi aproape răcnise, propun să reducem termenul cu, şi molfăise un pic cuvintele, aşa încît ceilalţi, chiar cei aproape de el întrebaseră aproape şuierînd, cu cît, cu cît, iar Glodeanu însuşi rămăsese surprins de impetuozitatea băiatului. Singele apă nu se face, ţandăra nu sare departe de pom, e băiatul lui nea Anghel. Daa, se mirase Coman, dar chiar aşa, unde e nea Anghel ? Ei, la pensie şi el, se odihneşte binemeritat, dar, ţineţi, nu a trăit degeaba, a lăsat schimb. Bravo, cei din sală schimbau şi ei replici, tot cam aşa, tot cam pe acolo, puturosul de Giurgea îi şuierase şi el în felul lui, din spatele stîlpului unde se ascunsese să moţăie, „ai luat-o pă urmele lu' tac-tu, mă, muceo ?".

Dar, atunci se ridicase, în sfîrşit, Bulzu, comentase propunerea, o găsise întemeiată, ba chiar susceptibilă de îmbunătăţire, era mobilizatoare, desigur, dar şi rezervele erau deosebit de mari, efortul propriu, în primul rînd, lipsurile tăiate de la rădăcină, colectiv puternic, tradiţie... Desigur, spusese şi Coman în chip de concluzii, însuşi tovarăşul Gheorghe urmăreşte îndeaproape acest fapt, dînsul m-a trimis vă mărturisesc, şi mi-a spus, Comane, tu de acolo ai plecat, să te ocupi personal şi să îndrepţi situaţia. Desigur fără ajutorul dumneavoastră, fără ca dumneavoastră să vă aduceţi aportul e greu şi vom fi puşi în situaţia că nu vom putea...

Numărai merele din pomul Filiţei, Nae, Cine, mă, eu ? Vezi de treabă, vorbeşti şi tu ca să nu adormi, şi la urma urmei, ce mama dracului este cu pomul ăsta al Filiţei ? Cum, tu chiar nu ştii ? Dar tu în ce an ai venit ? Se montase compresorul ăla mare. Înseamnă că ai venit odată cu Postăvaru ? Da, şi cu Moşu, cu Anghel... Cine, tatăl mucosului ăsta ? Nu Anghel Biţu, de trăia el cu una de la formare, pe ta-su lu' ăsta l-am găsit aici, bine înfipt, el mi-a făcut protecţia muncii. Înseamnă că ieşise maistru ? Nu, pe urmă la vreo doi ani, atunci era şef de echipă. Păi, dacă zici că ai venit atunci înseamnă că l-ai apucat pe Costescu, ăla albinos. Îl ştiu, ce-i cu el ? De la el se trage cu mărul, ar fi trebuit să-i zică şi mărul lui, dar a rămas al Filiţei, că ea, săraca, zicea acolo în şedinţa aia de dimineaţă, abia intrase schimbul şi ea rămăsese din tura de noapte, plinsă, plinsă, dar parcă şi veselă „uitaţi, tovarăşi, martori nu am, că era spre dimineaţă şi atipiserăm, dar vedeţi mărul că are coaja toată giorsăită şi căzuseră şi nişte mere, dar le-au mîncat nişte matracuce de la montaj, că nu ştiu cum o putea una lume să mănînce mere aşa de dimineaţă, pă inima goală". Şi cum, fă, Filiţo, zici că e coaja pomului giorsăită ? Credeţi-mă toar'se maistru, zic şi zău, na. Şi acum ce vrei, mai toar'şă ? Păi, să mă ia de nevastă ! Hai, lasă-mă. Să mor de te mînt, Filiţa, „să mă ia de nevastă", zici, ha, ha. Dar ea pe unde mai este acum ? Nu ştiu, prin „sais'pe" parcă, nu la Revizie, sau la Drum Nou, nu ştiu, de ce să zic.

Şi zici... şi zici Giurgea, se înecă Anghel, şi zici... Că du-te naibii aia zic, na. Lasă-l Giurgică, lasă-l Calule, hai că nu avem timp, hai că închide şi mai dai şi de belea cu ăsta. Şi, ce, îmi ia boii de la bicicletă ? Ascultă, se luă Nuţu după el, tu de ce ai ridicat mîna dacă zici că... Ete, al dracu', să te miri tu, d'aia, şi ăla de te-a pus, să ziceţi voi aşa bucuroşi după ce vă stringeţi iar : Hai, bă, că şi Giurgea a fost de acord, nu mai este nici o problemă, dar vezi tu că o să vorbim noi la concret, te cheamă el tata, Mucică, să ne uităm amîndoi în zare după ăla cu aprovizionarea. Hai Calule tată, hai că acum închide, lasă Anghele şi tu, ai avut dreptate, unul tot trebuia să zică, nu te ridicai tu, mă ridicam eu, ce săriţi, bă, ca proştii pe om, foarte bine te-ai orientat Anghelule, hai să-ţi facem cinste.

De ce nu te-ai dus dacă te-au chemat ? Cum adică, tată ? Aşa bine, ia mai fă-ţi şi singur nişte ouă prăjite, vezi dacă or mai fi. De ce nu te-ai dus, că eu mereu ţi-am spus, e bine omu' să se mai şi distreze, nu doar muncă şi carte, carte şi muncă ca boul. Lasă, tată, încercase Nuţu să-l potolească, învîrtindu-se prin bucătărie. O să-mi fac eu timp de bucătăria asta şi o să o fac bec, aleargă gîndacii prin ea precum caii, biata mamă dacă ar şti, lasă tată, discutăm mîine de rest, că ai băut şi azi destul. Cum adică şi azi, ce vrei să-mi reprosezi, învaţă oul pe găină ? Culcă-te că ai obosit. Ba, nu mă culc deloc. Auzi, tu cu mă-ta semeni aşa. Prost şi muncitor. Or să te mulgă toţi ca pe o vacă. Ascultă la ce îţi spun, că în ziua de azi e mai bine să fii smecher, că te învăţ ca un tată, uită-te la Glodeanu.

Îl ascultă cu indiferenţă. Stia rica veche dintre bătrîn şi Glodeanu. Dar după o vreme deveni mai atent. Aprinse lumina şi se îndreptă spre el căutîndu-i expresia feţei. Ascultă, bre, ce te-a apucat ? Cum, mă, ce m-a apucat, te învăţ şi eu de bine şi tu... Păi, asta e bine ? !, dar nu mai insistă cînd bătrînul făcu gestul lui de lehamite, cum că adică de la hăbăucul ăsta nu mai este nimic de scos, cum că ăsta consideră o discuţie încheiată înainte să-i zică omul ce are de zis. Se arătă, de aceea binevoitor şi oarecum surprins cînd Nuţu reveni şi se întinse pe patul murdar.

Auzi, tăticule ? Ştii, am vorbit azi la şedinţă. Ete, şi-a dezlegat mutul limba. Şi-ai cerut scurtarea... Deci aflase, ştiuse de la bun început şi a ris de el. O fi trecut careva, cît s-a certat el cu Giurgea, cît a vorbit la telefon cu Eugen. Ţinuse să-i spună lui mai întîi, nu că vorbise, despre reacţie avea nevoie să-i împărtăşească cuiva nedumerirea lui. Se pusese o răpăială de ploaie şi o femeie grasă îşi pierduse răbdarea, du-te acasă la ea, îl îndemnase, bănuind că vorbeşte cu vreo fată, ce-mi tîi atîta telefonul ocupat că vreau să chem salvarea. Bine, Eugen, mai vorbim noi, vii azi la şcoală, vrei să te învoiesc eu ? Bine, faci cum vrei, ura că este o urgenţă.

Dar parcă nu eşti vînăt, îl ironiză taică-su. Aţi căpiat cu toţii, oameni buni ? Aşa vorbeşti tu cu mine, mucosule, eu am făcut şi colectivizarea, aşa să ştii, eu mă pricep la chestii d'astea, oho, n-am eu timp că un roman ţi-aş scrie. Păi, ce treabă ai, că doar la pensie eşti, nepoţi n-ai, la cumpărături te plictiseşti să stai, mai bine ai scrie o carte. Mă iei la mişto ? Nu te iau, dar ai zis că nu ai timp. Mă iei că, vezi doamne, voi ăştia din ziua de azi sînteţi cu carte, sînteţi cu serale, păi eu am şcoala vieţii, ce-mi trebuie mie serale, eu învăţam şi noaptea, dormeam pe ziare, dacă vrei să ştii. Mai bine zi că îţi pare rău, tată, că nu te-au mai ţinut un an, doi. Cum adică, de ce să fi rămas ? Vă lăsăm vouă locurile, tată, de ce să nu vi le lăsăm ? Dar, la spune, nu te-a pus cumva Glodeanu să zici, că el mai avea obiceiuri de astea, eu i-am zis, mă, fii atent, nu te juca cu focul, că o dată se prinde careva şi zbori, dar şi aşa zboară, nu-ţi fă griji, un an, doi şi pe urmă iavaş, iavaş, pe la sindicat, pe la „ceare", pe la, hă, hă, tu mai bine vezi de ţine-te de Florea, aşa prăpădit şi ochelarist de-l suflă vîntul, eu îţi garantez că el... Ce nu crezi ? Treaba ta, dar eu îţi spun aşa că mă pricep : să-l ghiceşti din priviri, ce a spus el executarea, dacă vrei să scapi dracului odată de şaibă...

Cred, băi moşule, spune Nuţu mai mult pentru el decît să-l audă bătrînul, că nu ţi-a fost niciodată ruşine în viaţă. Tare însă i-a spus altceva : Ştii ce, hai s-o dăm dracului de discuţie, şi aşa nu o să schimbăm noi doi lumea, hai să ne împăcăm şi să vorbim acasă numai de casă, uite, eu m-am gîndit să fac bucătăria bec. Mai bine te-ai însura, spuse taică-su. Şi cînd plec în armată ce fac, te las pe dumneata să o faci pe gardianul? Am zis şi eu aşa, vezi cît de greu ne vine. Am să fac bucătăria bec, un gîndac n-ai să mai vezi. Fugi, mă, de aici. Un gîndac, te asigur, am auzit pe unii vorbind de un praf, cică s-ar mai găsi, chiar mîine o să dau pe la magazin să întreb. Sau ştii ce, chiar acum mă duc, o dau încolo de şcoală, şi Eugen zicea că lipseşte, mă duc, că poate mîine nu mai găsesc şi pe urmă mă întorc şi...

Munci cu îndîrjire dar îşi propuse să nu facă prea mult din prima zi. Avea să o facă treptat.

REMEMORĂRI

Fluturi, zimbri, crapi şi alte cele...

„N-o ştii nime că m-am dus
numa m-o-ţi vedea că nu-s..."

1

Îmi scrie mama : „No, dragu' meu, aşe ceva n-am văzut. Fluturul pă care mi l-ai lăsat astă-toamnă şi care o fost murit după părerea noastră, o înviat şi tremură încercînd să zboare. După ştiinţa şi bătrineţea mé, fluturul trăieşte puţin, cît ar fi vara, dar aista pă care l-ai lăsat tu, după un fel de amorţire, un somn cum să zic, s-o trezit şi o înviat şi nu ştiu ce să mă fac cu el.

Unde să-l las ? Poate că nu ştie că-i frig afară. Poate că vrea să zboare la tine în Bucureşti ?

Am chemat-o pe vecina mea, Nana Mărie şi i-am dat fluturului zăhar şi ceva miere să-i stea mai drepte antenele. Ieşise din cotul de unde am crezut c-o fost murit sau poate numai adormit şi vroia să se înalţe undeva. Şi îţi mai spun o dată : io fluture iarna trăind n-am văzut. Şi cum îţi spun, înainte de a pica ultima gutiie din gutii, de ne-am spăriat ca la cutremur, că era grea gutila, s-o mişcat şi el, fluturu, şi pînă ce m-am dus să văd ce s-o întîmplat în curte el o înviat şi dus o fost...

Dăjaba m-am uitat pă noptiera unde mi l-ai pus. Că nici el, nici acul cu gămălie ce-l ţinea olecuţă mai incomod nu erau...

Bat-o Cel-de-Sus de gutiie, că dacă ştiam, nu lăsam uşa deschisă"...

2

Zîmbrul pe care l-am văzut cu ochiul liber, nu primul dar nici ultimul din Carpaţi, stătea proptit pe un fel de stîncă golită de vegetaţie, sobru şi arcuit în sine, năduşind de căldurile verii şi privea cu ochii lui ca două prune brumate undeva spre celălalt versant al munţilor.

Nu mai ştiu dacă eram în Ţara Haţegului, dar el, instinctual, nădăjduia ademenit de un simţ ancestral undeva foarte aproape sau departe, spre strămoşii lui ce s-or fi fost preumblat odinioară nestingheriţi de nimeni.

Era singur şi îl intuiam în neliniştea lui solemnă ascultînd ceva ce noi nu vom putea asculta niciodată, simţind ceva ce noi nu vom putea simţi vreodată, solemnizînd ceva ce noi nu vom putea solemniza niciodată.

Spre care latură a zării privea ? Spre care cerc de cer năucit în răsucirea ultimelor piscuri? Nu voi şti niciodată !

Melancolia lui rîvnitoare, ochii lui brumaţi şi buzele uscate intuiau o zare numai de el sau străbunicii lui ştiută.

L-am fluierat, l-am strigat, l-am înjurat. Degeaba !...

Trist şi neclintit, cu cornul sprijinind o fleandură de ureche devenită virilă, asculta zvonul acelui ultim dangăt de clopot bătrîn tremurînd curat prin eterul vestind caligrafiile neuitatului Anastasie Crimca.

Ce pui de zimbru frumos, ce umbră solitară reaclimatizat în Munţii pe care ochii lui moşteniţi din părinţi îi pipăie cu ardoare...

3

N-am văzut nicicînd peşte murind mai frumos şi mai aurifer decît acel crap prins în cotloanele bălţii, atunci cînd, părăsit pe mal, solemn şi viu, aruncă o ultimă vigoare din virful cozii singerii şi-ntr-o străfulgerare a luminii şi-a prefăcut solzii în monede romane... Restul e tăcere.

4

Constat cu bucurie şi cu galeşă nedumerire faptul că pe firmamentul înghesuit al poeziei române a apărut un nou nume : **Cristian Popescu.** Perfect ! Frumoasă coroniţa de flori pusă pe fruntea de debutant de către chiar Nicolae Manolescu. (Am avut şi noi parte).

Dragul meu prieten nevăzut C. Popescu : traseul tramwayului 26 (uite aşa vreau eu să-l scriu) trecea, acum douăzeci de ani, pe sub chiar fereastra mea şi nimeni nu bănuia că dînsul (tramwayul) va lua o altă rută. Încercînd

Mircea Micu

Continuare în pag. a 11-a

gabriela creţan

Apocrif despre melancolie

Luxură şi melancolie, toasturi în singurătate.
în risul meu solitar mă sprijin ca într-o sabie
damaschinată.
bătrîneţea-mi apasă vinjosul cerbice
războinic.
şi ea un prilej de orgoliu sau de răbdare
spartană.

(deşi s-ar putea crede că e vorba de un
singur
personaj
două umbre gesticulează în cadru
completîndu-şi mişcările
respectînd perspectiva şi axele de simetrie)

aşadar, în anno Domini o mie soarele
toamnei
pe foaia curată construieşte o piramidă
de raze
după ştiinţa proporţiilor sacre
calculează
intersecţia formată de umbra lui verticală
în poziţie fixă
cu meridianul de nord
la două treimi din înălţimea totală
acolo unde auricularul lui Hermes zgîrie
cuneiforme
zgreapţănă la o uşă încuiată
sau răsfoieşte o carte cu pagini de lapte
— 365 la număr mereu înmulţite cu o
inflexibilă necunoscută
anul bisect adaugă încă o filă...

(deşi s-ar putea presupune că e vorba
de un personaj
masculin
sătul pînă-n gît de cruciade, desfrîuri
şi rugi
îndrugînd verzi şi uscate
graţia încheieturilor atît de fragile
deconspiră
enigmatica-i feminitate)...

deci în luxură şi melancolie tai frunze
ciinilor de vînătoare
ce se încaieră sub mesele ţesute-n fir de aur
pe-un preţios goblen
pe cînd ca fructele coapte pocnind
de dulceaţă
cad minutarele ceasului şi cifrele albe
ductile...

acum
cu aur, tămîie şi smirnă vin magii în aiurare
amăgiţi de un astru
să celebreze ultima oră, a mea.
rîndul din urmă incendiat de luciri crapuloase
oră
sporită de lucrarea mîinilor mele
dibace
saturniene
— adoră-le-n genunchi muncit de patimi,
sărută-le
cu pietate
căci nu vor străluci decît o clipă
prinse-n căţuşe deasupra manuscriselor
unice-n miracol...

Mă întorc şi zic : soarele în echinocţiu
mazilit
sosie princiară cu masca de bronz
seducător şi soţ divin
în triplă ipostază
pe pieptul meu copita grea-şi apasă

— cîndva, într-un cort pe cîmpul de luptă
i-am simţit fierbinţeala, şi neînduplecarea.
a unui plug ceresc implîntat în carnea dulce
tămăioare
a unei sclave îndrăgostite —

acum lumina-mi ceruieşte şoldurile rotunjite
cuibare-ale trufiei parfumate cu uleiuri
volatile
de curtezană sacră visînd
hierogamia...

(deci personajul rămîne încert
adoptînd travestiuri dintre cele mai felurite
şi dubioase
deşi asupra lui cade uneori o lumină
adevărată
nu se poate şti cu precizie
cînd este sincer şi cînd minte de stinge)

...puterea-i în declin îmi încălzeşte astăzi
ceafa dezgolită
stropind cu aur împletita coamă
care zvîcneşte retezată ca o salamandră
pe pietrele încinse...

şi soarele în echinocţiu se înfige
în vîrful piramidei, luminează calm
viţiile noastre, morţile consecutive
un număr înmulţit mereu cu-o inflexibilă
necunoscută

în camera sarcofagelor la două treimi
din înălţimea totală
ochiul meu trinitar străluceşte mai ager
decît foarfecile chirurgilor...

(sau, am putea spune cu uşoară maliţie,
decît cele ale cititorului erudit, chiar
docent,
magister în artibus
care disprefuieşte, pe bună dreptate,
confuzia)...

(urmează signatura compilatorului
în josul paginii
— comentariile lui au întunecat pe
alocuri originalul
şi el destul de obscur —
„Finitus et completus anno Dimini MCL
per manus fratris Tomae"
desigur, un nume ales arbitrar
dintre atîtea anagrame posibile
căutate
prin permutări succesive de cifre
şi litere).

gh. d. vasile

Cu o rază de zîmbet

Ai venit în sufletul meu pierdut printre stele
cu o rază de zîmbet şi o frunză de trifoi pe
hîrtie
să-mi luminezi drumurile pierdute de suflet,
să-mi redai încrederea la clipa de cumpănă.

Fii binevenită şi binecuvîntată în destin,
te ştiam dintotdeauna ?
din imemorialul iubirii
din trandafirii scînteietori de la marginea
gîndului,
din hlamida nopţilor fără somn
din tristeţea singurătăţii pustiitoare
din bucuria clipei cînd te-am văzut
venind către mine.

Rămîi în sufletul meu
cu clipa dintîi şi dintotdeauna,
încrezătoare în destinul mereu pîndit la
răspîntii
să-mi redai încrederea la clipa de cumpănă
cu o rază de zîmbet şi o frunză de trifoi de
hîrtie

Cînd plînge dudul

Şi plîngi îmi zicea eşti o fire prea sensibilă
dar spunea în fond un bărbat nu se cade să
plîngă
ori eu ştiu că a plîns şi Achile viteazul
a plîns şi Eneas la templul din Cartagina
Didonei
„Sunt lacrimae rerum et mentem mortalia
tangunt"
plîngea şi dudul din Lişteava natală

(Vino să auzi cum plînge dudul
era într-o noapte de toamnă
cu vin mult la obîrşii
era un dud cu trunchiul crăpat de o
neştiută durere

pic-pic, pic-pic,
plîngea dudul l-am strîns în braţe
mi-am lipit tîmpla de el
de ce-o plînge dudul
ce durere poate să-ncapă în inima
dudului
şi plîngeam cu dudul în braţe
era într-o noapte de toamnă cu vin mult la
obîrşii

pic-pic, pic-pic)

Şi bei mult, îmi zicea, şi e păcat
oameni ca tine sînt rari
ai grijă să nu se întîmple ceva
o'fi ştiind ea de ce plîng
de-ar şti ea
Cînd plînge dudul întreabă-te
cîtă durere poate să-ncapă în inima lui

Uitarea de mine

„M-a fulgerat Apolo" (Hölderlin)

Uitasem cine sînt, uitasem numele meu
navigam pe o corabie de sticlă
„bateau ivre" prin arhipelaguri siderale
îndepărtarea de tine uitarea de mine
orchestra stelelor îmbătătoare şi infinită
„ce-ţi pasă ţie, chip de lut"

Citeodată mi-era dor de un tei înflorit
de ţiriitul greierilor de vaierul verii-n cîmpie
(dar şi vaierul stelelor era divin
cu tine zburîndu-mi în suflet)
de cocorii spintecînd depărtări terestre
după formule geometrice
(ehei, zboară şi ei ce să facă)
virtejul grînelor coapte
bîntuite de furtună
(Kleist — virtejul beatitudinii)

Aşa să fi fost ? Pe malul riului
e bine cu tine muşeţelul şi-a întins
constelaţiile
sălciile-şi leagănă pletele de-a lungul apelor
Nefertiti — gîtul tău

Auzi ? ascultă chemarea
muzica sferelor neînţeleasă
vine zborul
uitarea de mine.

* * *

Cînd peste sufletul meu lunecă luna
îmi spun în gînd să nu-ţi tulbur somnul :
te iubesc dintotdeauna
şi dincolo de totdeauna
şi tu tresari în somn
şi nu ştii de ce
şi lunecă luna.

plastică

Viziuni parodice

Dintre sculptorii care s-au impus în ultimii ani, indeosebi prin originalitatea viziunii plastice, **Neculai Păduraru** se defineşte a fi cel mai aproape de linia deschisă în sculptura românească modernă de Paciurea. Numeroase compoziţii din actuala expoziţie găzduită de sala Dalles sugerează o asemenea descendenţă artistică, deşi alegorica propusă de Neculai Păduraru ne introduce într-o zonă a interferenţelor stilistice. Pentru că artistul se revendică acelei speţe a creatorului baroc, deschis notaţiei ironice, fervoarei polemice, atribute ale unui spirit analitic şi sensibil susţinut de un pătrunzător simţ critic. Din aceasta se degajă o atitudine oarecum parodică, viziunea plastică urmînd realitatea în planurile ei caricate, artistul avansînd o anumită miză moralizatoare în majoritatea compoziţiilor. Poate tocmai de aceea, toată această **faună** pe care o închipuie sculptorul ticluind în jurul ei scene ale unei mitologii, la rîndul ei imaginară, dar pe deplin posibilă şi, în orice caz, relevînd semnificaţii morale, existenţiale deloc echivoce, ne inspiră o seducătoare libertate de mişcare motivică în forme şi sensuri. Păduraru înţelege, prin exerciţiul asumat al unei asemenea libertăţi de exprimare, rostul fundamental al creaţiei, **imaginarul** fiind teritoriul imponderabil al tuturor posibilităţilor. El nu supraliciteză această latură a facultăţilor sale creative, ci rafinează la nesfîrşit pornirile instinctului său inventiv în direcţii mereu îmbogăţite de aplombul cu care înţelege să pătrundă dincolo de mirajul realului. Păduraru este un dezvăluitor al esenţelor lumii, metaforele sale figurînd un astfel de spaţiu al valorilor emblematice ale existenţei. Iată, în acest sens, mai vechiul său „motiv" plastic — „Meşterul şi păpuşa" — continuat de excelenta serie a bronzurilor din ciclul „Zidul", trecînd prin alegoria, tipică şi ea pentru viziunea particulară a sculptorului, a „Piramidei mişcătoare", toate descinzînd parcă dintr-o lume a absurdului, unde orice tentativă de desprindere (sau de ascensiune — mergînd spre visul lui Icar, pe care sculptorul îl traduce ca pe o tentativă sisifică a umanităţii) devine imposibilă.

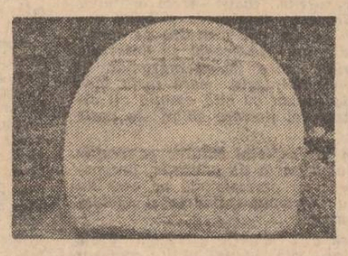

Şi artistul dă contur material unei atari filosofii, cîteva desene din expoziţie şi o lucrare modelată pe această idee întruchipînd alegoric această canonică predestinare a organicului de a fiinţa doar în cuprinsul matricei primordiale, al teluricului. Dincolo de această limită se află, însă, **închipuirea** şi zborul ei fără margini. Şi Păduraru abordează acest teritoriu cu toată frenezia prin incursiuni în adîncul civilizaţiilor, în labirinturile mitologiilor asiate sau amerindiene, ori australe. „Himerele", „Visurile lui Juganu", „Lupta lui Ynaoa cu balaurul" şi „Emblemă pentru Ynaoa", „Hoţul de statui", „Ochiul dinamic" sînt doar cîteva repere în fascinantul univers de forme şi întîmplări, pe care artistul îl modelează cu o pasiune a fabulaţiei rar întîlnită. Aici mi se pare a fi Păduraru la el acasă, aproape de marea lecţie de modelaj şi inventivă a lui Paciurea şi, desigur, cel mai aproape de propria sa umoare spirituală. El evocă aici cu dezinvoltură (îi place nespus să locuiască în această lume de el plăsmuită !) eposul marilor civilizaţii babiloniene şi akadiene, ori egiptene, preluînd cu subtilitate acele simboluri şi forme ce-i pot sluji discursul plastic.

Mai puţin convingător este sculptorul în proiectele de monumente ce ni le propune. Deşi acestea trebuie interpretate în spaţii foarte ample, extraurbane, cu planuri adînci de perspectivă şi largi rampe de desfăşurare a formelor concepute de artist, ele au handicapul unor reprezentări atemporale, prea dense în abstractismul lor. De aceea, ele îşi lasă mai greu desluşite înţelesurile, exprimările grandiloevente fiind, credem, mai puţin potrivite structurii artistice şi chiar formaţiei acestui altfel foarte înzestrat sculptor contemporan.

Corneliu Antim

muzică

Pe scena Ateneului

RECITALUL PIANISTULUI VINICIU MOROIANU

Moment de referinţă în stagiunea camerală bucureşteană, recitalul susţinut de pianistul Viniciu Moroianu pe scena Ateneului Român a confirmat, încă o dată, calităţile excepţionale ale artistului, programul oferit conturînd direcţii repertoriale predilecte.

Fiecare dintre opusurile prezentate a constituit o entitate stilistică şi conceptuală distinctă ; în Fantezia cromatică şi Fuga în re minor BWV 903 de Bach, Viniciu Moroianu a conferit materialului sonor sobrietatea masivă a catedralelor gotice, dar şi caldă sensibilitate regăsită în sunetele ce-şi dobîndeau o viaţă proprie, un destin anume, perfect integrat în temele expuse discret pe o ţesătură polifonică aerată, în ornamentele perlate sau în sonorităţile de orgă ale momentelor în forte.

Structură prin excelenţă romantică, tînărul virtuoz a tălmăcit cu adîncă înţelegere Sonata în si bemol minor de Chopin, în care învolburările avîntate s-au îmbinat cu momente de visare atît de specifice compozitorului, impetuozitatea contrastînd cu cantilena senină într-o coloristică de o bogăţie impresionantă ; celebrul marş funebru a căpătat sensuri filozofice, gîndit în tonuri reţinute, de adîncă reculegere şi durere copleşitoare redate simplu, fără efecte retorice, culminînd, ca expresie, în cantilena din secţiunea mediană, de o transparenţă imaterială; arabescuri frenetice revărsate în avalanşe sonore au încheiat strălucitor lucrarea.

Partea a doua a recitalului a cuprins suita „Oglinzi" de Maurice Ravel, realizată într-un joc rafinat de factură tipic impresionistă, aspectul programatic al lucrării permiţînd conturarea unor adevărate tablouri sonore deosebit de sugestive ; sunete abia picurate, ţesături diafane sau ritmuri iberice vijelioase alternînd cu trăiri emoţionale extreme în pătimaşul cante jondo, s-au derulat într-o varietate infinită de culori şi nuanţe, pierdute parcă în „Valea clopotelor", în care cele două sunete intonate obsesiv cînd în acut, cînd în registrul grav, se îndepărtau pînă la dispariţia în neant.

Interpretarea fascinantă conferită de acest mare muzician al generaţiei sale a fost îndelung aplaudată de un public numeros şi avizat.

ATENEUL ROMÂN A ÎMPLINIT UN VEAC

Sub cupola Ateneului Român s-a desfăşurat spectacolul care, sub genericul „Ateneul şi muzele sale" a urmărit evocarea principalelor momente ce au marcat existenţa sa centenară.

Bazată pe o solidă documentare, expunerea prof. Cristina Vasiliu a relevat eforturile depuse de membrii fondatori pentru ridicarea acestui edificiu ; elementele de arhitectonică prezentate au fost susţinute de proiecţii sugestive ; concerte memorabile, expoziţii şi conferinţe găzduite de acest lăcaş de cultură au fost evocate într-o derulare caleidoscopică.

Deşi nu totdeauna în legătură directă cu firul prezentării, momentele muzicale au încîntat prin interpretarea elevată conferită de Valentin Teodorian, Felicia Filip, Ion Ivan Roncea, Nicolae Licareţ şi foarte tînăra pianistă Mihaela Ursuleasa unor lucrări celebre din marea literatură naţională şi universală.

Evoluţiile scenice au fost completate de audierea unor înregistrări antologice, printre care au primat cele realizate de George Enescu în pagini de Bach, Händel, Mozart etc.

Cugetări ale muzicianului şi omului George Enescu, versuri închinate de poeţi români titanilor muzicii au fost redate cu aleasă sensibilitate de actorii Silvia Popovici şi Gheorghe Cozorici.

Timp de patru ore, proiecţii pe fond muzical însoţite şi de recitări sau expozeu au solicitat la maximum atenţia distributivă a spectatorilor, avalanşa informaţională devenind obositoare ; o concentrare a discursului în favoarea actului interpretativ, o dozare mai riguroasă ar fi benefice acestor concerte educative de mare atractivitate.

Anca Florea

EMINESCIANA

Eminescu
într-o viziune a originilor

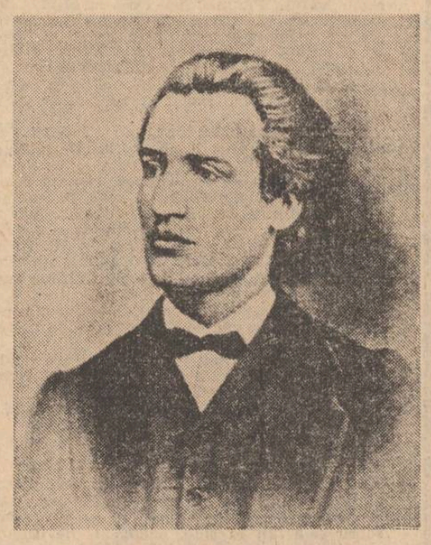

Ca un moment de culminație în spiritualitatea românească creatoare de valori, Eminescu a fost poetul-ginditor, cu o amplă viziune despre lumea originilor. S-a dat prea puțină atenție acestui din urmă aspect al gîndirii sale, cu toate că genialul poet a fost absorbit de căutările kantiene ale **lucrului în sine** și, întocmai ca Goethe, stăpînit de fenomenul originar, încerca să înțeleagă rosturile prime ale existenței.

În **Trilogia culturii**, Lucian Blaga avea să releve existența **Ideii Eminescu**, covîrșitoare prin forța ei de cuprindere și de pătrundere în urzelile de taină ale lumii, acelea care nu se deschid decît marilor intuiții și revelații sufletești. Este intuiția grandioasă a cosmosului, a totalității în care ritmurile devenirii continuă supraveghează echilibrul lucrurilor.

Eminescu și Hașdeu, în epoca lor, au deschis o cale către o filosofie a originilor, menită să ne așeze în imediata vecinătate cu vechile culturi, structurate în eposul credințelor și în mitologie. Nici Eminescu și nici Hasdeu n-au fost suficient de cercetați încă din această perspectivă a originilor. S-a trecut ușor peste faptul că uriașa lor creație — literară sau istorică — are temeiuri filosofice, cu mari amplitudini spre universal. O critică marginală și defectuoasă, de acum trei decenii, căuta mai degrabă sursele idealiste ale creației eminesciene sau misticismul hașdeian, decît filonul puternic al originilor, prin care respiră întreaga lor operă.

Îndeosebi, Eminescu restaurează valoarea programatică a originilor în spațiul unei culturi, al celei românești, în special. El sesizează convergențele spiritualității autohtone, lăsînd didacticilor anevoioși decalcurile făcute după tiparele de împrumut. Ca toți genialii creatori ai lumii, Shakespeare, Goethe, Dante, Eminescu pornește de la generic, de la o dialectică a originilor, a căror înțelegere cere o anume identitate de suflet cu lumea pe care o reprezintă. El caută tîlcul acestor origini în zamolxiana idee **a nemuririi sufletului**, transpusă în **tinerețea fără bătrînețe** din povestirile populare românești, sau în mitica credință a sacrificiului celui mai bun dintre oameni. Imaginea **Daciei vechi**, tărîmul fabulos al originilor, îi apare într-o decantare a motivelor ancestrale, cu putere de adevăr iluminat. Ca toți filosofii gîndirii antice, Eminescu căuta „a zeilor împărăție", ca un ultim nivel al ordinii lumii și tărîm în care prezidează rațiunile a tot ce există.

În monumentala sa lucrare : **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent**, G. Călinescu consemnează apariția în creația eminesciană a unor „planuri mitologice" ca „Ghenaia", care ar fi trebuit să trateze creațiunea pămîntului, după o mitologie proprie română. Să reținem că în registrul gîndirii eminesciene revine mereu noțiunea „filosofia eternității a lui Zamolxe", adică a nemuririi, prin conversiunea la fapte. În acest sens, Eminescu se folosește de povestirea din popor, despre cel căruia la nastere ursitoarele, (tot un motiv originar), îi hărăzesc, la cererea mamei, viața fără de moarte. O viață care, însă, nu se consumă întîmplător, ci în șirul faptelor bune. Tînărul care a crescut într-o zi cît alții în trei zile, străbate lumea. Întîlnește oameni și vede suferințele lor, pe care le înlătură. Se luptă cu fiarele pădurii pentru liniștea acelorași oameni. Ridică orașe și cetăți. Pretutindeni el cucerește un fel de nemurire prin fapte. Acesta ar fi înțelesul suprem al ideii **nemuririi sufletului** omenesc. Pînă azi se consideră că cel care trece de pragul acestei lumi este însoțit de imaginea celor-lalți, prin faptele sale bune. Acel suflet bun nu piere, fie și sub forma amintirii despre el. Motivul acestei credințe vine din origini. Eminescu l-a înțeles și s-a oprit la el, folosindu-l în argumentațiile sale.

În „Rugăciunea unui Dac" sau în poemul „Mureșanu", Eminescu luminează teritoriile conjurate de puteri benefice ale lumii getodace. Reabilitează concepția stenică a originilor, înlăturînd falsele considerații ale unor contemporani despre puterea de acțiune a tradițiilor. Imaginația eminesciană a lumii ține de totalitățile bine definite. „El singur zeu stătut-au-nainte de-a fi zeii / Și din noian de ape puteri a dat scînteii". Elementele generatoare ale realității nu se amalgamează în această imagine, nu se pierd. Au o finalitate, dar nu duc la finalism. „El zeilor dă suflet și lumii fericire, / El este-al omenirii isvor de mîntuire / Sus inimile noastre ! Cîntare aduceți-i, / El este moartea morții și învierea vieții". Acesta este sensul adînc al imaginilor filosofice eminesciene, al căror adevăr ni se comunică în simboluri zămislite de origini, care depășesc efemerul. Invocațiile și rugăciunea Dacului instaurează o doctrină a gesturilor dintîi ale existenței, demne de a intra în arhetip. Premisele existențiale izvorăsc dintr-o sete de originar, dintr-o durere de a nu mai putea trăi **în** și **prin** el, sub puterile lui ocrotitoare : „Poate-oi uita durerea-mi și voi putea să mor". În afara acestei lumi originare, starea de suflet omenească se pulverizează, căci omul devine „străin și făr-de lege", el nu mai vrea decît : „Să simt că de suflarea-ți suflarea mea se curmă / Și-n stingerea eternă dispar fără de urmă".

Au apărut, desigur, în legătură cu această viziune eminesciană a originilor numeroase opinii. N-au lipsit nici speculațiile sterile și sentințele ideologico-literare ale unor specialiști de ocazie, care tinguiau întoarcerea spre trecut a lui Eminescu, pentru a o preface apoi într-o atitudine nepractică față de viață și față de cerințele înaintate ale epocii. Ca și cum Eminescu ar fi fost un desuet și un incorigibil adept al anui trecut fără semnificații pentru viața prezentului. Să mai subliniem că tocmai Eminescu este acela care analizează cu mult discernămînt critic epoca sa, pe care o înțelege în aceeași imagine a totalității. Realitatea prezentului nu se poate înălța decît pe un trecut, încît însăși dezvoltarea unei națiuni presupune o întoarcere spre fazele sale inițiale. Cu atît mai mult în cazul unei spiritualități naționale se verifică puterea originilor, ale căror motive sunt preluate și determină creații noi.

Creația clasică a Greciei antice își are și ea obîrșiile în mitologie și în poemele homerice. Copilăria omenirii, s-a spus, se află în mituri, care țin și ele de o filosofie a originilor. Eminescu a ajuns el singur la aceste adevăruri și nu s-a îndoit de valoarea lor. Se poate spune că aproape întreaga creație spirituală românească, avînd în vedere marile sale modele, de la Cantemir la Eminescu, Hasdeu, Iorga și Blaga, revendică sistematic nevoia de origini. E suficient să amintim numai modalitățile în care Eminescu derulează acest fir al originilor în „Memento mori", atras de „legenda dacă", după cum observa același Călinescu. El încadrează momentul dacic într-o filosofie a istoriei. Motivele existențiale sunt grupate într-un univers de relații umane. Eminescu era convins că originile însumează aceste experiențe și trăiri umane, întrucît omul a trăit așa cum a simțit, adică într-o consonanță cu lumea naturii, preluîndu-i în planul creației diversele-i ipostaze. Nu este vorba la Eminescu de o întoarcere romantică spre origini și nici de elogiul unui primitivism, așa cum au insinuat criticii grăbiți. Nimeni mai mult decît Eminescu nu s-a situat în cerințele epocii sale, atent deopotrivă la realitățile trecutului și la cele ale timpului său, chiar cele de natură economică, deoarece, spune el : „Dacă cifrele nu guvernează lumea, ele arată cel puțin cum este guvernată". Pentru a impune în conștiința contemporanilor o tablă de valori moștenite, Eminescu cenzurează apucăturile unei lumi care nu mai are înrădăcinări în nimic, fiind dirijată de simpla întîmplare. El devine necruțător cînd constată că : „Împrejurările nefiind normale, d. X. nu învață nimic și face politică... Întorși din străinătate, ei nu și-au dat silința să învețe legile și datinile pămîntului, să codifice obiceiurile nației românești, ci au introdus pur și simplu codicele pe care îl învățaseră la Paris, ca și cînd poporul românesc a fost în trecut un popor de vite, fără legi, fără nimic și trebuia să i se aducă toate celea de-a gata din cea mai renumită fabrică". Pentru astfel de mentalități, valoarea sacră a originilor dispare, dislocată de interesul imediat, pragmatic. Avînd în față imaginea degradantă a unor stări de lucruri, el scrie : „Într-o țară în care un om cu patru clase primare si peste aceasta din fire mărginit, e redactor de ziar, deputat, director de bancă națională, specialist într-ale drumului de fier și curînd ministru de finanțe, într-o țară în care mucenicul Simeon e un om căruia nu i se poate întîmpla nimic, unde procurile false și falsele cărți de alegător joacă rolul de căpetenie pentru înaintarea oamenilor, unde merit, știință, caracter nu sînt nimic, tripotajul, pișicherlicul și hatîrul tot, în o asemenea țară, unde omul e redus a constata istoricește ceea ce se întîmplă, a se indigna din cînd în cînd, a rîde mai adeseori, sau a se mira de ceva nu mai are dreptul."

În toate situațiile de mai sus, Eminescu vede rezultatul unor inovații grăbite și o aplicare greșită a lor, tocmai pentru că s-a rupt legătura cu originile și cu tradiția, în numele unor prefaceri de moment, distonante cu ritmurile dezvoltării noastre firești. Iată, așadar, motive suficiente care ne îndreptățesc să spunem că genialul poet Eminescu trebuie înțeles prin genialul ginditor Eminescu. Întreaga sa creație se dezvoltă sub semnul marilor întrebări adresate lumii, îndoindu-se mereu de statornicia adevărurilor consacrate.

Creația eminesciană nu se lasă deci cucerită decît de gîndul stăruitor, penetrant, în reverința continuă asupra problematicii pe care o enunță această creație. Înțelesurile gîndirii eminesciene trebuiesc desprinse și dincolo de litera scrisă, adică într-un spațiu al sugestiilor care provoacă gîndirea și, prin acumulare, tinde spre înțelepciune. Gîndirea lui Eminescu descinde din originile care dau înălțime cugetării, înainte de a ne stăpîni definitiv ființa. De aceea, o carte care nu s-a scris încă va trebui să-l descopere pe Eminescu într-o filosofie a originilor.

Vasile Vetișanu

MARI RESTITUIRI

Moment „Hasdeu"

Publicarea celor mai importante „Studii de lingvistică și filologie" ale lui B.P. Hasdeu *) sub îngrijirea de excepție a profesorului Grigore Brâncuși, este un fapt de cultură de o valoare cu totul deosebită. Impresionează în primul rînd ținuta științifică a ediției (Hasdeu însuși elaborase principii de editare a textelor). Probleme speciale au fost puse de selecția studiilor în funcție de actualitatea rezultatelor lor ; de adaptarea ortografică, mai ales a celor din prima perioadă de creație, cînd autorul se dovedise inconstant ; de alcătuirea notelor în care fiecare studiu trebuia plasat deopotrivă în contextul timpului în care a fost creat și în cel al cercetării lingvistice actuale ; de alcătuirea unui impresionant indice (de circa 2 600) de cuvinte și afixe implicate în analiza etimologică. În note sînt publicate și studii colaterale, fragmente din alte opere ale lui Hașdeu sau ale altor autori necesare înțelegerii problematicii propuse. Este publicat, de asemenea, tot în note, rezumatul cursului de filologie comparată ținut la Facultatea de Litere din București în toamna anului 1874.

Deși în mare parte operă de pionierat, studiile de lingvistică și filologie ale lui Hașdeu poartă amprenta geniului care le-a creat, rămînînd mereu actuale, în mare măsură prin rezultatele la care au ajuns, prin inovațiile și orientările metodologice și, nu în ultimul rînd, prin vigurosul lor suflu patriotic. Ele creează **o imagine de ansamblu, clar conturată, a spiritului enciclopedic al lui Hasdeu**, pus în slujba elucidării condițiilor istorico-geografice adevărate ale etnogenezei și continuității poporului român. Modernitatea acestui spirit se remarcă în procesul de cunoaștere prin capacitatea deosebită de a surprinde cu acuitate relațiile fundamentale ce antrenează o mare varietate de fenomene. Astfel, limba este definită ca element de coeziune a societății „fără de care nu se pot asocia doi indivizi și s-ar spulbera într-o clipă orice comunitate umană" (II, p. 15). Ca instrument de comunicare ea este formată din compartimente diferite (fonologia, morfologia, semasiologia și sintaxa) între care se stabilesc relații ce o instituie ca sistem (II, 267).

Deși în proporție diferită, Hasdeu s-a ocupat de toate aceste compartimente. Locul principal l-a deținut fonologia (în fapt fonetica, deoarece intuiția distincției sunet-fonem, pe care o are Hasdeu, nu a jucat rolul dobîndit în structuralismul modern). Aceasta pare firesc întrucît pentru metoda comparativ-istorică a neogramaticilor, cunoașterea corespondențelor (legilor) fonetice și descrierea faptelor de limbă în funcție de ele era „ca o temelie, ca o piatră fundamentală care susține întregul edificiu" (II, 64). La curent cu rezultatele foneticii experimentale, el inițiază o știință, „laletica" (ulterior, în lingvistica germană, termenul a denumit „studiul simbolismului fonetic", specializată în fiziologia sunetelor. Dar reconstrucția prototipului, a etimonului, fundamentală pentru metoda comparativ-istorică, trebuia să țină seama nu numai de corespondențele fonetice, ci și de cele semantice și, de asemenea, de aria de răspîndire, de direcția migrării cuvîntului. Surprinzînd aceste ultime aspecte, **Hasdeu poate fi considerat precursorul geografiei lingvistice fundamentate de J. Gilliéron**, punînd la noi bazele anchetei dialectologice și ale dialectologiei ca știință.

Sub aspect semantic cuvintele îndeplinesc o funcție referențială, relațiile dintre referenți fiind totodată și relații semantice între cuvinte. Prin studiile sale „Originile agriculturei la români", „Originile viniculturei la români", „Originile păstoriei la români", „Botanica poporană română" Hasdeu se dovedește **un precursor al teoriei cîmpurilor semantice a lui Trier, teorie relansată de structuralismul semantic actual.** Dar punctul central al întregii sale activități științifice este acela al revelării relațiilor dintre limbi, întrucît în acest punct lingvistica diacronică se întîlnește cu istoria, mai precis este investită cu funcția de argument istoric : „Noi persistăm a crede că studiul metodic al limbii române, în toate fazele ei și după toate dialectele, limpezește și nu va înceta de a limpezi această chestiune mai bine decît orice text curat istoric." (II. 325).

Condițiile în care s-a început această activitate nu erau dintre cele mai favorabile : curentul latinist reușise să pătrundă în conștiința publică și în forul academic, intențiile patriotice devansînd argumentul științific ; teoria rösleriană a imigrației trebuia și ea infirmată ; principalele texte ale literaturii române vechi nu erau încă editate ; studiile de gramatică istorică erau puține și în mare parte eronate. Principiile neogramaticii aveau astfel în față sarcini pe cît de noi, pe atît de dificile. Decizia lui Hasdeu, pe măsura geniului său, a fost luată în primul rînd din rațiuni „de necesitate" : „Am fost impins la aceasta nu de ambițiunea de a deschide o cale nouă, ci de necesitatea de a umple o veche lacună de care se izbeau pe rînd toți aceia ce voiau să înțeleagă începuturile naționalității române" (II, 146). Înarmat cu acel „curaj al erorii", cu hotărîrea „de a nu mă teme chiar să rătăcesc", el își apropie o metodologie fermă, constînd din cele „șase condițiuni de metodă", din cele șase etape obligatorii ale cercetării ; bibliografia (analiza a tot ce s-a scris despre cuvîntul respectiv) ; literatura (cercetarea textelor în care apare) ; cronologia (stabilirea fazelor de evoluție) ; fonetica (respectarea corespondențelor fonetice) ; paralelismul (explicarea accidentelor prin analogie) și migrațiunile (stabilirea direcției împrumutului). Hasdeu nu exclude erorile, caută numai să le restrîngă : „Și medicul cel mai bun, procedînd după toate indicațiile științei, poate să omoare un client, dar vindecă zece" (II, 147).

Rezultatele unor studii au fost, în mod firesc, mai mult sau mai puțin infirmate de cercetările ulterioare. Ele sînt prezente totuși în culegere, impresionînd prin arhitectura demonstrației, prin spontaneitatea și ingeniozitatea ei ; prin importantele valențe formative. Este ceea ce remarcă și editorul : „Dar toate greșelile lui sînt nu numai fermecătoare, ci și incitante, provoacă spiritul la efort pentru restabilirea adevărului." (V). Volumul necesar de muncă era imens. Bibliografia cuvintelor, în ceea ce privește pe autorii români, era redusă, polemica vizînd un grup restrîns de cercetători, între care se distinge A. Cihac. Textele autorilor străini trebuiau căutate, selectate după **valoarea lor de adevăr** și interpretate. Literatura cuvintelor presupunea și ea găsirea textelor de literatură veche și editarea lor. Orice soluție purta în ea riscul de a fi infirmată de texte necunoscute. Exclamația „Faciant meliora potentes !" cu care se încheie studiul despre Luca Stroici nu este semnul unei renunțări, ci, dimpotrivă, un îndemn care a stat la baza școlii filologice românești întemeiate de Hasdeu : „Cercetați și răscoliți arhivele ; acufundați-vă în pulberea bibliotecilor ; atunci mă veți completa și doresc din toată inima ca să mă puteți corege unde aș fi comis vreo eroare" (I, 48). Dorința puternică de a pune în corelație cît mai multe fenomene pentru a putea generaliza cu mai multă siguranță l-a creat un continuu neastîmpăr, o febrilitate a căutării.

O altă relație surprinsă de Hasdeu este relația dintre limbi ce presupune relația dintre popoare. Distingînd între procesul de constituire primară a unei limbi și influențele ulterioare ale limbilor popoarelor vecine sau migratoare, studiile sale au făcut posibilă stabilirea relației normale dintre substrat, strat și adstrat. Acest proces nu presupune dispariția unui popor sau necesitatea purificării limbii prin substituția cu neologisme, cum propuneau învățații ardeleni. Critica curentului latinist este adusă la nivelul evidențelor comune : „Eu însumi sum departe de a nu recunoaște necesitatea îmbogățirii graiului românesc prin împrumuturi din latinitate (...), dar (...) care va fi soma cîștigului nostru după ce, înlocuind toate termenele românești nelatine prin un șir de echivalențe clasice, vom fi constrînși, la adecă, neapărat să ne oprim pe loc, bălsămind și înfășurind dulcele grai românesc ca pe o mumie egipteană ?" (I, 285).

Culegerea de studii de lingvistică și de filologie este ilustrativă și în ceea ce privește stilul polemic al lui Hasdeu. Ironia dusă pînă la sarcasm („Pierit-au dacii ?", „Cîteva întrebări d-lui T. Maiorescu", „Iarăși D. Cihac !..." etc.) se combină cu eleganța propriilor demonstrații. Aceasta dovedește deopotrivă stăpînirea unei retorici a polemicii și a conotațiilor peiorative ale cuvintelor. În majoritatea covîrșitoare a cazurilor, Hasdeu și-a dus argumentele științifice cu care s-a angajat în dispută pînă la stadiul evidențelor indiscutabile. Cu ironia numai a rămas dator unora dintre adversarii săi. Spiritul clasicist al lui Maiorescu a găsit momentul potrivit de a o întoarce împotriva sa. Mentorul „Junimii" și-a dat seama de geniul lui Hasdeu, cu atît mai mult cu cît el dobîndise recunoașterea internă și internațională. De aceea i-a propus „să-și aducă aminte că **noblesse oblige** și, părăsind violentele personale din publicațiile de mai înainte și descurcîndu-se mai curînd din principiile generale de lingvistică, să ne dea în

Nicolae Radu : „Portret"

sfîrșit din comoara cunoștințelor sale opera cea adevărată însemnată și adevărat națională ce dintre toți românii de astăzi numai d-sa ne-o poate da : Istoria limbei române" (II, 304). Hasdeu, deși a consemnat apelul lui Maiorescu, n-a scris această istorie, ci doar a cuprins sub diferite titluri („Din istoria limbii române", „Fragmente pentru istoria limbii române") cîteva studii ale sale pe diferite teme. Privind din perspectiva timpului acest lucru, se poate observa că în condițiile de atunci, cînd nici problemele generale, nici cele de amănunt nu erau suficient analizate, cînd analizele elaborate de Hasdeu însuși nu acopereau aria lor vastă, o lucrare de sinteză de o asemenea amploare și de o asemenea importanță nu putea cădea în sarcina unui singur om. Dar acest lucru l-a intuit numai Maiorescu. Meritul incontestabil al lui Hasdeu, lingvist de talie mondială, este acela de a fi impulsionat în mod decisiv cercetările de lingvistică diacronică la noi, așa încît să facă posibilă apariția, la mai puțin de două decenii după el, a unor astfel de lucrări de sinteză (O. Densusianu, Al. Philippide).

Deoarece la un secol de la elaborarea studiilor lui Hașdeu ele suscită interesul viu al cititorilor și cercetătorilor de astăzi, relansarea lor, în completarea celor apărute deja sub aceeași îngrijire în „Istoria critică a românilor", în „Cuvente den bătrîni" și în „Etymologicum Magnum Romaniae", egalează în importanță evenimentele culturale similare cum ar fi reeditarea „Istoriei..." lui G. Călinescu, a „Geticii" lui V. Pârvan și a altor cărți fundamentale ale neamului nostru.

Ștefan Găitănaru

*) **B.P. Hasdeu : „Studii de lingvistică și filologie", vol. I și 2, Editura „Minerva", București, 1988.**

Organicitatea operei

Urmare din pag. I

Hățișul labirintic al manuscriselor a putut deruta nu numai entuziasmul mai mult sau mai puțin facil, deși bine intenționat, al comentatorilor, dar și pe cercetători cu un pronunțat spirit critic, precum G. Călinescu. De aceea, într-o anume privință, eminescologia a înaintat foarte greu, clarificările venind cu timpul, cucerite asiduu, adesea cu sacrificii nebănuite, ca în cazul Perpessicius. Obiectul cărții lui D. Vatamaniuc este similar, în bună măsură, cu al unor lucrări semnate de Gh. Bogdan-Duică, I. M. Rașcu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga etc., dar, înainte de toate, este o replică la clasicul capitol din exegeza călinesciană vizînd „cultura lui Eminescu în timp și spațiu". În ultimele decenii, s-au limpezit multe lucruri în legătură cu manuscrisele poetului, deși încă altele rămîn enigmatice. E suficient să amintim de identificarea în însemnările „fiziografice" a traducerii din Adolf Fick (v. Dan Petrovanu). Meritul lui D. Vatamaniuc e că realizează o sinteză a acestor clarificări, la care contribuția domniei sale se dovedește decisivă, clarificări imposibil de ignorat de actualii comentatori ai poetului. Exegetul are simțul „exactității" științifice, identifică răbdător sursele străine, citate în original, cîntărește cît și ce îi aparține lui Eminescu. În **Prefață**, face precizarea, care i se pare capitală, că manuscrisele eminesciene nu pot fi considerate un „jurnal" în sensul obișnuit al cuvîntului, sau în modul cum le-a văzut (bănuim), între alții, Constantin Noica (deși criticul nu face trimitere la filosof). De aceea se și ferește să le compare cu manuscrisele lui Leonardo da Vinci sau caietele lui Paul Valéry. Asta nu micșorează cu nimic însemnătatea lor. „Manuscrisele lui Eminescu — ne previne cercetătorul — se prezintă, în primul rînd, ca un „jurnal" al formării intelectuale și al lărgirii orizontului său științific". (p. 5). Însemnările românești și germane se constituie ca un „jurnal" al formării intelectuale în perioadele preuniversitară și universitară, iar în epoca gazetăriei, îndeobște, poetul este preocupat să facă însemnări și să extragă pasaje din tratate de specialitate în vederea „lărgirii orizontului științific". Cu această ultimă precizare, probată stăruitor și elocvent, se demonstrează rolul covîrșitor al științei și filosofiei pentru cristalizarea viziunii literare de ansamblu, depășindu-se, astfel, îndelungata tradiție a separării poeziei de publicistică și de celelalte compartimente ale operei. E o realitate pe care m-am străduit, la rîndu-mi, s-o surprind în **Eminescu — dialectica stilului** (1984). În fine, manuscrisele sînt văzute ca „laborator de creație" și ca „instrument de lucru" pregătit încă din universitate și perfecționat toată viața.

Să relevăm cîteva din concluziile la care ajunge D. Vatamaniuc, în deplină cunoștință de cauză, după îndelungi investigații. G. Călinescu era sceptic în legătură cu preocupările matematice ale poetului și-i aducea reproșul că vrea cu orice preț să aplice matematica la toate. D. Vatamaniuc constată și el, îndreptățit, că Eminescu „nu stăpînea instrumentul matematic destul de dezvoltat", „dar nici nu-și propunea să devină un specialist în această disciplină". În schimb, faptul important, menit să depășească limitele concluziei lui Călinescu, este că „el avea o înțelegere mai profundă decît a multor specialiști din vremea sa, cu privire la importanța matematicii în formarea intelectuală și lărgirea orizontului științific." (p. 47). Și criticul dă suficiente exemple în care poetul căuta să aplice, într-un mod original și îndrăznet, matematica la diverse discipline științifice. Eminescu se interesa de **genetică** într-un moment cînd ideile lui Mendel (1822—1884) erau ignorate. (p. 54). Reținînd pasaje dintre cele mai semnificative din cercetările revoluționare ale lui Mayer sau Clausius, spre exemplu, poetul adopta, nu o dată, „o atitudine independentă", exprimînd opinii personale (p. 61). Pornind de la reflecțiile lui H. C. Carey (preluate de acesta de la E. Pershin Smith) asupra constanței materiei „în perpetuă curgere și circulațiune", Eminescu dezvoltă în numeroase însemnări o teorie **a adoptării și coadaptării** la mediu, apelînd și la legea a doua a lui Galilei sau la binecunoscuta metaforă a **cumpenei.** Îndrăzneață este și teoria **insolațiunii.** Spre deosebire de alți eminescologi, care au împărtășit cu seninătate scepticismul lui Călinescu, D. Vatamaniuc admite că multe din tezele eminesciene „suscită și astăzi discuții" (p. 66). Comparația dintre organismul uman și ceasornic, bunăoară (pe care Eminescu o face în **mss. 2 270, 26**) va forma obiectul unei dezbateri între Max Planck și Schrödinger, în 1944. G. Călinescu aprecia că teoriile fizice asupra universului le-ar datora Eminescu bolii sau atestă „bizareria diletantismului". Numai că unele dintre ele fuseseră formulate de Clausius ! D. Vatamaniuc ajunge, inevitabil, la concluzia lui Octav Onicescu, pe care-l citează : „Să nu-i refuzăm poetului nostru dreptul de a gîndi, cum nu i s-a refuzat lui Goethe de către germani și lui Leonardo de către italieni".

Pe de altă parte, D. Vatamaniuc dovedește că poetul era mult mai bine informat în diverse domenii decît s-a crezut pînă acum. De pildă, se citează numele a patru economiști trecuți cu vederea de către comentatori. Apoi, se probează convingător că Eminescu stăpînea bine limba franceză etc. Clarificări dintre cele mai utile se aduc și în legătură cu mult controversatul articol din **Fîntîna Blanduziei** (1888), considerat de către unii inutilizabil sub pretextul că ar fi un simplu plagiat din Max Nordau. În realitate, partea tradusă este liberă („cu excepția citorva caracterizări ca cea a lui Schopenhauer și Hartmann") și, în orice caz, adaptată trebuințelor de ansamblu ale articolului, care se constituie ca o sinteză a vechilor idei eminesciene, regîndite în perspectiva ultimei etape din gîndirea sa estetico-filosofică. (Folosindu-l în această perspectivă, în lucrarea amintită, am primit reproșuri, la vremea respectivă !) Articolul este caracterizat drept „cea mai importantă mărturie din epilogul gazetăriei eminesciene" (p. 298), atestînd capacitatea intelectuală din momentele bune ale poetului, capacitate care, din nefericire, a fost înăbușită de cei interesați cu mijloace mai mult decît reprobabile, cum arată unele cercetări recente datorate lui Petru Creția sau Nicolae Georgescu. Integrarea unor citate **confirmative** a propriilor idei (din Max Nordau, în cazul de față) era un „procedeu folosit și în numeroase articole din **Timpul** din 1877—1883". (p. 103). În manuscrisele poetului se găsesc destule extrase traduse sau în original, fără indicarea sursei, fapt care a putut adesea deruta, precum s-a întîmplat cu prelegerile lui Fick. În ce privește arhitectonica de idei din **Fintina Blanduziei**, cu tot reziduul insuficient asimilat (care ne conduce la acuza parțială de plagiat), mi se pare că s-a-ntîmplat un fenomen similar cu acela al sonetului despre Veneția, cu sursă indicată chiar de poet în G. Cerri, dar veritabilă creație originală, precum a arătat G. Ibrăileanu. A existat în spiritul eminescian o extraordinară putere de a „contamina" tot ceea ce gîndul atingea, un uluitor mod de „transmutare" alchimică pe care l-am putea numi **eminescianizarea lumii.** În acest fel va trebui să explicăm **organicitatea operei** lui Eminescu, pe care și D. Vatamaniuc o redescoperă la fiece pas al întreprinderii sale. Acela care ignoră miracolul **organicității eminesciene** este condamnat să se împiedice în cîrjele sursologiei, să-și interzică accesul în fascinanta „sală de oglinzi" a universului său în care se produc derutante mișcări dintre știință și filosofie spre poezie, proză, teatru, publicistică și invers. E nevoie de o colosală putere a privirii spre a surprinde marea armonie a operei, care mereu ne va pune la încercare, căci în fiecare dintre noi „se-ncearcă spiritul universului". Și, iată, ne gîndim că Noica avea totuși dreptate : privite în adînca lor organicitate cu opera beletristică și cu proza politică, însemnările din manuscrise au forța unică a energiei intelectuale din caietele lui Valéry și din notele lui Leonardo.

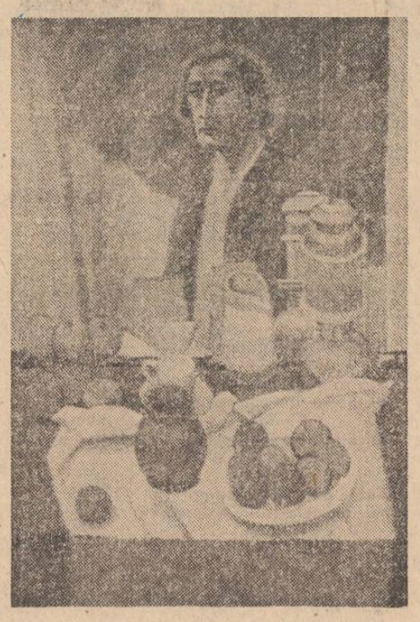

Nicolae Radu : „Natură statică"

La Cămărzana

Urmare din pag. 1

vălitorilor — într-o „cămară a zinelor". De aici etimologia „Cămărzanei". Toată lumea știe legenda...

Vîntul se întetește nemilos pe Piatra Cornii. Părul lung al Irinei se zbate cu deznădejde. Pare un steag dacic gata de luptă. Sînt obligat să închid ochii sub biciuirea vîntului necruțător. Irina este acum îmbrăcată în rochie albă de zînă, luată pe aripile vîntului pe care abia acum îl înțeleg — și dusă la Fîntîna Păstenilor. Ce e drept, fîntîna nu se mai vede din cauza codrilor seculari care au apărut în acel moment, ca prin farmec. Aud țipetele unei hoarde tătărești, nechezat sălbatic de cai. Deschid ochii: Irina este lîngă mine, absentă, mințile probabil cu gîndul alte imagini. Închid din nou ochii: Irina este acum chiar păstorița curajoasă din baladă (al cărui nume îl poartă de fapt), îmbrăcată în sclipitoare haine ostenești, legată de un copac de către tîlhari. Rămasă apoi doar în paza unuia mai tînăr și mai slab de inimă, și la rugămintea ei, este dezlegată — ca ultimă dorință. Irina răscolește satul cu sunetele jalnice ale trîmbiței, apoi vocea ei tate aerul sentențios: „Mamăle, tatăle / Tîlharii ghinitu. / Cinii o-mpușcatu, / Oile furatu, / Pe mine legatu..."

Ecoul legendei se stinge. Deschid din nou ochii: Irina e lîngă mine. Vîntul se întetește. Irina stă neclintită în bătaia rafalelor aspre, în bătaia sulițelor ascuțite ale unui soare ostil, în bătaia timpului. Pe soclul uriaș al stîncii pare o materializare statuară a cugetării filosofice optimiste ostenești: „Am fo' ș-om fi", (opus cugetării hamletiene „A fi sau a nu fi") — un simbol al statorniciei pe aceste meleaguri, un simbol al fertilității și demnității ostenești.

Floarea amintirii

Urmare din pag. 1

prin timp, revăd imagini dragi, de nesters, de neconfundat. Nu pot uita ultima zi de școală. Eram toți, și elevi și profesori, atît de emoționați, încît nici nu se mai simțeau diferențele de vîrstă. Ne unea timpul pe care îl petrecusem atîția ani împreună, ne unea dragostea cu care ei ne învățaseră, iubirea cu care noi primisem învățătura lor minunată. Țin minte că noi, elevii, mai încercam să rămînem copii, jucîndu-ne în curtea liceului jocurile copilăriei Pentru ultima oară. Da. Era pentru ultima oară. Și noi toți știam asta. Devenisem maturi, cu ajutorul minunaților noștri dascăli pe care nu-i voi putea uita niciodată și pe care-i pomenesc în cele mai inalte convorbiri știind, fiindu-le recunoscătoare în veci pentru tot ceea ce au făcut pentru mine, pentru noi toți.

Despărțirea de atunci m-a marcat, fiindcă de puține ori în drumurile vieții mele am avut parte de atîta dragoste, înțelegere și bună voință. Și mai știu că drumul scrisului pe care-l apucasem încă din anii de școală se datorește mult și profesorilor care m-au îndrumat și încurajat. (Își mai amintește oare fosta mea diriginți Filofteia Stoian cu cîtă emoție îi citeam primele încercări literare chiar la orele de dirigenție?).

Le-aș dori din tot sufletul tuturor generațiilor de elevi să aibă parte de educația, dragostea și inalta pregătire profesională pe care au avut-o cei ce au îndrumat copilăria și adolescența promoției mele.

Să mai spun cu cîtă emoție așteptam orele de limba română ale eminentului profesor Vărzaru? Sau cum așteptam, tematori și cuminți, lecțiile de matematică ale profesorilor Popescu sau Cernica, celebri prin metodele lor de predare ? Să mai povestesc despre laboratorul inimosului profesor Voiculescu, ce făcuse din două cămăruțe un adevărat univers al biologiei? Cu ce cuvinte să povestesc despre orele profesoarei Luchian care, după ce că avea niște ochi albaștri, se mai numea și Celesta? Dar despre apariția de senior a profesorului Roșianu care ne făcea să întoarcem capetele după domnia sa, în oricare colț al clasei s-ar fi aflat, cucerindu-ne la modul absolut cu lecțiile sale perfecte? Și amintirea blîndului, excelentului profesor Botez cu ce poate fi înlocuită decît cu o foarte strălucitoare lacrimă ce nu poate să cadă decît în cupa sufletului. O las la urmă pe draga de Lenke, profesoara de sport, care era nu cu mult mai mare decît noi, „fetele ei", cum îi plăcea să spună, și cu care eram prietene, cu adevărat prietene, de suflet, de inimă, de viață.

Inima îmi bate puternic de cîte ori mă apropii de poarta liceului „Spiru Haret". Au fost ani în care curtea aceea, fiecare colțișor, culoarele, clasele, laboratoarele, au avut pentru mine un rost. Un sens de mare preț. Au trebuit să treacă ani ca să înțeleg și mai bine acest adevăr: iubesc liceul în care am trăit și învățat. Îmi iubesc dascălii și iubesc amintirea acelora ce nu mai sînt printre noi. Iubesc din tot sufletul aceste întîmplări ce fac parte din viața mea. Amintirea unui univers irepetabil, unic, pur, plin de noi uimiri în fața lumii ce mi s-a deschis de atunci ca și corola unei uriașe flori.

POȘTA REDACȚIEI

MIHAELA ARTIMON, Sibiu (20 ani) : Tematică diversă, dezinvoltură a rostirii, oscilînd între tentația „ultra" („Poezie — volei peste inimi /.../ poezie / «party» zgomotos /.../ poezie / patinaj subtil peste girusuri (?) proeminente"...) și nostalgia „retro" („Reviste vechi / cu cocuri, demodate / cu pene, pălării cîndva «en vogue» / nuvele-nchise-n romantisme // toamne / sezoniere la Paris, mondene..."), amintind de cunoscutul șlagăr „Hei, tramvai / cu etaj și tras de cai...". Vocația pare a fi reală, dar instalarea în poetic încă nu s-a produs : textele sînt prea „vorbite", iar discernămîntul funcționează intermitent, alături de unele titluri parțial citabile **(Tutun, Prezență, Psalm indrăgostit, Elegie)** existînd și astfel de naivități : „În mine-i sărbătoare / și te-am iertat din nou / se-apleacă lin balanța / spre-al inimii ecou // dar oare știi ? // dacă ai și / ce sărbătoare e în mine / cînd vii ?". Bilanțul fiind în general promițător, mai trimiteți ; ar fi totuși necesar să trasați (pentru dv., în primul rînd) o linie de demarcație între seriozitate și glumă.

ANTON MOISIN, orașul Victoria : Texte interiorizate, în consonanță cu formația dv. principală, istorică și filosofică. Frecvența vocabulelor : **străin, tăcere, ciudat**, precum și ritmul gîtuit induc o stare de monotonie care, cu un plus de concentrare, ar putea deveni expresivă în plan poetic (ex. : „stele străine-au căzut / în apa lacului meu tulburînd-o // ciudatele păsări de vis / ale anilor tineri / s-au întins pe pietre / să moară // atît de greu s-a lăsat / peste hornuri / zarea cîndva tărmurind nesfîrșitul // veghea mea încălzește / doar priviri împietrite / strînse în urna de lut a tăcerii"). De altfel, în mai toate textele se simte nevoia intensificării efectului prin eliminarea unor elemente redundante sau inutile (în **Riuri de jad...** sau în **Nelumina**, de exemplu, poezia pare a se concentra în ultimele șase și, respectiv, patru versuri, începutul avînd un aspect mai curînd expozitiv, de introducere în atmosferă ; o intrare mai abruptă ar fi asadar favorabilă tipului de scriitură pe care-l practicați).

ANNE-MARIE GEORGESCU, București : Vocație indiscutabilă, aliată cu o inteligență activă și cu o reflexivitate etică precoce, pe fondul unei sensibilități ieșite din comun. Textele sînt problematice, aproplindu-se uneori periculos de zona stărilor limită, pe care le domină printr-o expresie netă, precisă, economică, nu de puține ori memorabilă („răspunsul... are gleznele fracturate", „întrebările au și început / să-ți muște mintea", „Adevărul cu timpanele arse / sapă la temelia istoriei", „ce accident mortal / va face timpul să vuiască / pe-un tobogan cioplit în trupul meu", „Soarele : aur dat cu arendă"). Nu e cazul să ne exaltăm, un astfel de aliaj rar reclamă mai curînd gravitate și ocrotire : Anne-Marie Georgescu are doar 15—16 ani. Pentru publicare : **Dincolo de viață, Vara ca o întîmplare, Cafea neagră**, care se adaugă celor publicate mai demult sub pseudonimul „Harey".

GABOR LUCIA, București : Trei texte scurte, în care se remarcă decizia tonului, ca o calitate în sine adăugată unui conținut altminteri aproape indiferent („Nu mai vreau să fiu apa ce curge / pe brațele tale / Nu mai vreau să fiu mărul înflorit / așteptînd în grădină...", sau „Luptă-te biruitorule cu clipa ce vine / Luptă-te pînă ce brațele tale...", sau „Zidul acesta de piatră / zidul acesta gros și uscat / care mă înconjoară de atîta timp / Doar o șuviță subțire de fum / va pătrunde de dincolo // și-mi va da posibilitatea să / respir"). Mai trimiteți.

DANIEL GROSU, Tecuci : Trei texte bine înjghebate, dar compozite, neconcludente, avînd aerul unor exerciții pregătitoare. Mai trimiteți.

LĂZĂRICĂ IONEL, Ploiești (20 ani) : Versificații corecte, accentuat moralizatoare, pe diverse teme de interes uman („În ridicol se sfîrșește / o minciună după alta / Nimeni nu te mai iubește / cînd flirtezi parșiv cu soarta / ochii tăi, remarcă dură / Către ceasul cel tomnatic / Spun cît frig și ce căldură / Zace-n singele-ți sălbatic" etc.). Încercați să ajungeți la o formulă mai expresivă și mai personală : oricum, pentru biografia pe care unele texte o lasă să se întrevadă, meritul dv. nu e mic.

GEORGE POPESCU, Pucioasa : Am primit scrisoarea (din august), astept poeziile.

IONELIZ MARINESCU, Ștefănești-Argeș : Scurte sau lungi, textele sînt interesante (ca atitudine, idee sau dispunere grafică), dar nu aparțin poeziei, nici nu stimulează... „organul" poetic. Iată, spre exemplu, acest **Idilism :** „Polelau... / Polelau... / Polelau / diluînd / estompînd / anulînd / neosemănătorist / asperitățile / vieții...", cu mesajul căruia putem fi de acord, confirmînd însă totodată cele spuse anterior. Mai departe veți proceda, evident, cum veți crede de cuviință.

RADU DUMITRU, Dobrotești-Dolj : O scrisoare sentimentală și gingașă (despre părinți și iubită), versuri asișderea. Vă urez, așa cum o doriți, ca „ceasornicul vieții să-mi aducă numai flori albastre pe aripile albe ale porumbeilor", fără sîngerările și tensiunile deasupra cărora, abia, se poate naște împăcarea superioară a Poeziei.

FUICĂ IONUȚ, București : „Trecînd departe de zile și nopți / ce cresc în patimi rebele, mă-ntorc spre Nicăieri / din drumurile mele", sau „Sînt umbra acestui pămînt, / adînc din adînc pornind dinspre mine / spre neînceput". Nu, n-ați reușit nicidecum să vă creați un „limbaj nou", el este cît se poate de vetust („fiori de răzvrătiri", „adînci dureri, ce izvorăsc în taină", „genuni de armonii" etc.), abundînd în locuri comune și contraste specifice psihologiei adolescentine. Într-un singur text, lung și vorbăreț **(Minunatele cărți)**, am găsit o idee într-adevăr minunată, exprimată în versurile de încheiere : „Regate de cărți în labirintul bibliotecii / ascultă, în prăvăliri de liniști / agonia tăcută a lucrurilor / Eu pentru ele sînt o carte ciudată / ce-și răsuceste singură filele...". Luați-vă mai în serios și acordați mai puțin credit incurajărilor superficiale, — nu veți avea decît de cîștigat.

BOICAN ALEXANDRU, București : Nu știu nimic despre dv., plicul e vechi, adresantul era altul, există însă în cele cîteva texte, dincolo de cuvintele comune, ceva de un incontestabil interes, pe care încă nu știu să-l definesc și care mă face să vă rog să mai trimiteți. Citez deocamdată un fragment : „E o cireașă amară / Sufletul, o undă neclară / Și e fierbinte // Sînt plin de cuvinte / Și fructele s-au copt / Dar nimeni nu le culege" **(Din Vară)**, și mai ales acest poem : „Eu, un fir de nisip / Pe o plajă / Merg cu picioarele goale / Pe ale străbunilor oale / Din sîngele lor / Cresc eu, popor / Și din a lor durere / Am slovă de miere / Ei trăiesc prin noi / Prin eu, prin voi / Ei sînt azi noroi // Tălpile-mi înnoroiate / și cele ale țăranilor din sate / sînt minjite cu aur / cu lacrimi și sînge / A unei vremi trecute ce plînge" **(Noroi)**.

DUMITRU PETRICĂ, Oradea : Încă un plic vechi (din ianuarie !), încă o dată revelația a ceea ce distinge poezia ca gen literar (în sens superior : artă a cuvîntului) de acel ceva pe care-l numim tot „poezie", dar pe care nu știm a-l defini. Citățm, din cele patru scurte texte de aspect ritualic, această **Rostire**, adăugînd că mi se pare o grație și un privilegiu ca un atelier literar destinat „începătorilor" să poată găzdui asemenea unicate : „De graiul azi nu mă ascultă / Rosti-voi o rostire mută // Rosti-voi ca-ntr-o izbăvire / Numind întregul din privire // Rosti-voi doar cu ochiul care / N-a plînge-o lacrimă ci-o mare // Cu pleoapa ce-atingînd în doară // Lumea-n cuvînt o înconjoară".

DRAGU TUDOREL (Brăila), LAZĂR DORICA (Deva), VĂTUI ANTONIO LORENTO (București), NEICU MARIA (București), MANOLESCU DANIEL CRISTIAN (Pucioasa), S.A. (Ploiești), ANTONIA IOAN ILIE (Iași) MORARU DANA (București), GHEORGHE TEODOR APETROAE (Sibiu), IOAN POTOP (Alba?), MANOLE ALINA (Iași), TUDOR TUDORA (Călărași), STERE DUMITRU (Pitești) : NU ; CORNILĂ MUGUREL (Buzău), ROMEGHE ADRIAN (București), LUCIAN (Tulcea), SIMONA MIHAELA SASS (București), ANDREI PETRESCU (Sinaia), GELU DIACONU (Bacău) : Nu încă ; DANA MARIN (Alexandria), ȘERBAN MATEESCU (București), ION VÎLCELE (Călan), ROTARU GRIGORE (Ploiești) : Mai trimiteți ; CRISTI CĂPROIU (Suceava) : De data aceasta nu (improvizații).

Dincolo de viață

Ești singur. Întrebările au și început
să-ți muște mintea.
Cauți răspunsul
dar cînd să dai de el,
observi că are gleznele fracturate
încet, ca un melc.
destinul își coboară securea
spre sufletul chinuit de întrebări
Cînd în sfîrșit fierul
se umple de sînge și ochii se închid,
liniștea-și pune pecetea
pe gura ta.
Și alții rămîn în urmă.
Întrebările le vor mușca și lor limbile
dar răspunsul va avea veșnic
gleznele fracturate.

Vara ca o întîmplare

Furtuna răstignită pe stînci...
Unde am ajuns ?
Bolțile se surpă
sub tristețea lui Ovidiu
Adevărul cu timpanele arse
sapă la temelia istoriei
...Vara se luptă să capete un loc
pe solul amintirilor mele
O privesc așa cum privești
evenimentele demult așteptate
„Ce vrei ?"
„Nimic, acum plec.
Mi-am luat tributul
Mă duc în vizită
la Ovidiu".

Cafea neagră

Hai, dă-mi în bobi
să-mi spui cînd se va opri
trecerea.
Hai, ghicește-mi !
Spune-mi tot.
Ce accident mortal
va face timpul să vuiască
pe-un tobogan cioplit în trupul meu
Și tu, arhanghel cu aripi ciobite
la colțuri,
cînd vei veni
să-mi iei sufletul
și să-l dai umbrelor
să-l bea ?
...Plouă. Cineva
încearcă să dezlege
enigmele lui Oedip
sau să desfacă
legătura de la ochii destinului...

ANNE-MARIE GEORGESCU

CRONICA EDIȚIILOR

Biografia necesară

Cunoașterea înaintașilor culturii românești se face și prin cunoașterea tot mai aprofundată a vieții și activității lor. Readucerea în conștiința publicului larg a marilor personalități ar trebui să fie o acțiune permanentă, determinată nu numai de momente aniversare deși, cu deosebire la astfel de date producția editorială și contribuțiile din presă își sporesc numărul. Cu un asemenea prilej, 350 de ani de la nașterea lui Nicolae Spătarul Milescu, Editura „Junimea" din Iași a tipărit biografia cărturarului român din sec. XVII alcătuită în 1925 de P.P. Panaitescu în limba franceză, tradusă în limba română de Silvia P. Panaitescu, în ediția îngrijită, cu studiu introductiv și note de Ștefan S. Gorovei. Elaborată în 1924, în perioada studiilor la Paris, unde a putut afla informația necesară, lucrarea continuă să reprezinte, cu toate completările pe care cercetările de o jumătate de veac le-au adus, biografia de bază a Spătarului. Ceea ce face verosimil demersul unui biograf este accesul la documentul autentic, corelat cu cunoașterea epocii și a implicațiilor istoriei în viața individului. P.P. Panaitescu se dovedește un rafinat cunoscător al secolului XVII și realizează cu precizie și concizie radiografia sa.

Biografia lui Nicolae Spătarul Milescu (1636—1708) este o fascinantă succesiune de situații de excepție, chiar limită, care se ordonează sub zodia propriului temperament și a aspirațiilor sale dar și sub implacabilul timpului. Domestic n-a putut să-și limiteze șederile, deși acestea erau îndelungi la traducerile fără sfîrșit și adevăratii sedentari nu reușesc să realizeze miile de pagini pe care el le-a umplut printre călătorii și în timpul lor.

Unul dintre paradoxurile cărturarilor de atunci, în a căror lungă serie se înscrie și el, este că nu au lăsat totdeauna pagini autografe, deși au rămas opere. Se realizau acestea prin dictare unor „scriitori", docili și versați în a pune pe hîrtie cuvîntul. Cărturarul era cel care asimila erudiția, elabora „scrieri", îmbogățind orizontul cultural al țării. „Scriitor" în acel secol XVII avea sensul încă dureros de ingust. Spătarul „Milescu", impătimitul cărturar, și-a regîndit în limbi diferite (în română, slavonă și greacă) transpuneri dintr-un alt șir de limbi. Simultana prezență în spiritul său a sintaxei atîtor limbi îi amalgamau stilul. Redactarea în slavonă poartă urmele unor elemente ale limbii în care își gîndea gîndurile lui intime, în care își făcea socotelile (se spune că număram toată viața în limba maternă). A fost această limbă de acasă — limba română, cea în care a făcut cele dintîi traduceri (din greacă) și căreia i-a fost sîrjer statornic, prin contribuția la înzestrarea ei cu echipament tipografic dar și asumîndu-și rolul de mediator de pace în frămîntatele relații ale statelor din zonă.

Biografie cu meandre nu ușor de reconstituit, căci documentele sînt răzlețe și luminează laturi de multe ori incongruente ; mai persistă perioade obscure, pentru care lipsesc orice fel de date. Spătarul nu s-a străduit să lase urme despre el. Nici paternitatea scrierilor nu o consemna, de multe ori ea stabilindu-se pe baza altor mărturii.

Dar, „imaginea despre celălalt" se formează atît aperceptiv cît și aprehensiv. Calitățile individului venit din alte zone de civilizație erau apreciate în Europa centrală după criteriul a ceea ce excela, adică erudiția. Multilateralitatea i-a asigurat popularitate cărturarului român, adică rampe de contact cu personalități ale altor culturi cu care găsea un limbaj comun și avea preocupări consonante. Deja opinia publică îl gratula cu felurite atribute, unele perpetuate „din gură în gură", altele contaminate, încît aceleași evenimente din viața sa apar relatate diferit de contemporanii săi.

Luînd în considerație toate informațiile disparate, este meritul lui P.P. Panaitescu de a le fi comparat și de a fi realizat o reconstituire obiectivă și atașantă. Ceea ce s-a aflat ulterior, sintetizat de editor în completări esențiale, îmbogățește substanțial biografia.

De exemplu, abia în 1953 a fost comentată corespondența ambasadorului englez la Constantinopol, Earl Winchelsea, care relata în ian. 1667 despre pedeapsa ce i se aplicase spătarului (i s-a tăiat nasul) „de mai înainte vreme", desfigurare care s-a atenuat printr-o operație. Aceasta ar fi avut loc, deduc Paul Cernovodeanu și Olga Cicanci **(Știri noi...., 1971)** la Berlin, în perioada 1665—1666, iar St. Gorovei în ediția de față aduce precizări : „vara 1665 — vara 1666". Se autentifică astfel că Ștefăniță Vodă este cel care l-a însemnat el însuși cu hangerul pe Spătar, ca în versiunea lui Ion Neculce.

Rămînem însă cu o nedumerire : de unde va fi știut Lordul Winchelsea că Spătarul „a izbutit ca în Germania să-și vindece atît de bine această infirmitate, **încît de abia dacă mai poate fi observată"** (subl. n.). El însuși cunoscuse pe Spătar la Constantinopol în 1662, cînd acesta îi adusese daruri din partea lui Grigore Ghica, dar după 1664 nu se mai întîlnise, după cum și posibilul său informator. Grigore Ghica, aflat la Viena, nu-l mai văzuse pe Spătar de la despărțirea lor din primăvara lui 1665 și plecarea acestuia spre Berlin. Se pare că protagoniștii vieții publice erau atenți pînă și la „semnalmentele" contemporanilor. Se atestă rapida circulație a „știrilor".

Deși ideea acreditată este că pe atunci ritmul evenimentelor era lent, întîmplări din viața Spătarului proiectează alte lumini asupra epocii. Misiunea sa la Paris are o derulare cinematografică : Ludovic XIV se găsea la Tournay, „oraș pe care tocmai îl cucerise de la spanioli și conducea personal operațiunile de război", ministrul de Lionne l-a trimis printr-un curier extraordinar scrisorile aduse de Spătar și Ludovic XIV „a scris în aceeași zi ambasadorului său la Haga, ordonîndu-i să susțină la Constantinopol pe Gheorghe Ștefan vodă" (p. 15).

Decența muncii de cercetare, conștiința că rezultatele ei, care presupun discernămîntul și metodologia adecvate, se impun conștiinței publice prin chiar ponderea de contribuție reală la progresul cunoașterii răzbat din monografia lui P. P. Panaitescu. Exactitatea în apreciere, prudența în fața evenimentelor ce nu au putut fi controlate, permanenta comparare sînt cîteva dintre caracteristicile lucrării.

În aceste condiții, explicațiile suplimentare ale editorului sau emendări sînt minime, datorate numai completărilor ulterioare, unele datorate tot lui P. P. Panaitescu. Istoricul St. S. Gorovei are o substanțială și decisivă contribuție la discuția antroponimului „Milescu", pe care cărturarul nu l-a folosit în timpul vieții sale. El se datorește unei confuzii cu numele fratelui său, provenind de la mosia care a constituit zestrea soției acestuia.

Ediția biografiei **Nicolae Milescu Spătarul** se alătură altor publicații ale lui St. S. Gorovei, preocupat să pună la îndemîna cercetătorilor documente de prima mînă. În ultimii ani el a tipărit o serie de articole de P. P. Panaitescu rămase inedite : **„Bineț" în limba română**, în Limba română, 1985, nr. 5 ; **Un mare istoric despre romanul unui mare scriitor** (un referat despre **Viața lui Ștefan cel Mare** a lui Mihail Sadoveanu, în Almanah **Convorbiri literare**, 1985 ; **Operă de istoric, concluzii de luptător** (recenzia alcătuită în 1945 la lucrarea lui Lucrețiu Pătrășcanu, **Un veac de frămîntări sociale**, 1945), în Almanah **Ateneu**, 1986 și două studii istorice : **Renașterea și Românii și Io în titulatura domnitorilor români**, în Anuarul Institutului de istorie și Arheologie „A. D. Xenopol", 1986, 1987, Iași.

Cu toate că pînă acum ediția în limba franceză **Nicolae Milescu Spătarul** era greu accesibilă, nici un cercetător al biografiei sale nu putea omite sinteza lui P. P. Panaitescu. Astăzi, prin traducerea Silviei Panaitescu, care pune în valoare eleganța frazei autorului, ea este transformată în bestsellers de aviditatea cercului larg de cititori care au astfel posibilitatea să cunoască viața și activitatea unei personalități de frunte a culturii românești. Interesul pentru „biografie" este interesul pentru „viață", de fiecare dată cu unicitatea ei irepetabilă, dar totdeauna posibil model prin implicațiile etice și morale.

Zamfira Mihail

Dramaturgia valorilor morale

Urmare din pag. 1

mente istorice — folosite doar ca pretext și nu ca reconstituire realistă a istoriei noastre — s-a convertit în opere remarcabile care au îmbogățit repertoriul teatrului românesc de azi. De altfel, în piesele unor autori ca : Paul Anghel **(Săptămîna patimilor, Viteazul, Regele descult)**, D. R. Popescu **(Muntele, Două ore de pace)**, Marin Sorescu **(Răceala, A treia țeapă)**, Mihnea Gheorghiu **(Capul, Pateticа '77)**, Paul Everac **(Constandinești)**, Alexandru Sever **(Descăpățînarea, Leordenii)**, Romulus Guga **(Speranța nu moare în zori)** etc., întîlnim dialoguri ale eroilor nu numai cu timpul lor, ci și cu lumea noastră de azi, comunicîndu-ne gînduri, idei și provocîndu-ne la meditație, la adoptarea unei poziții deschise față de evenimentele evocate.

S-a vorbit adesea despre excesul de „demitizare", „dezistorizare forțată", dar dramaturgii au tratat istoria națională într-o manieră de detașare și libertate creatoare, atenția lor fiind îndreptată către virtuțile dezbaterii asupra destinului țării, asupra păstrării ființei naționale, aflată adesea în momente de grea cumpănă.

Diversitatea de teme și subiecte „înscrise" în dramaturgia noastră de azi ne oferă prilejul descoperirii unei tipologii a personajelor ce sintetizează o întreagă gamă de relații interindividuale — „comunicate", de altfel, spectatorului prin intermediul scenei — asigurînd astfel permeabilitatea sensurilor, a mesajului operei. De subliniat, în acest context, faptul că multe dintre personajele propuse de autori ca : Ion Băieșu, Romulus Guga, Teodor Mazilu, Iosif Naghiu, D. R. Popescu, Dumitru Solomon ș.a., trăiesc într-un spațiu-timp al înstrăinării față de valorile și principiile autentice, promovate de comunitatea umană, manifestîndu-și predilecția pentru un limbaj din care au dispărut virtuțile discursului rațional. Un astfel de comportament desemnează, de altfel, pierderea însușirilor specifice ființei umane, personajele transformîndu-se adesea în bufoni sau simple marionete. Structura tipologică a unor eroi „pe dos", care să reprezinte „oglinzi deformate" ale realității, ale condiției umane cunoaște, în opera autorilor menționați, modalități novatoare de creație dramaturgică, deschise dialogului cu arta teatrală contemporană, cu spectatorul de azi.

Ca orice fenomen artistic în continuă dezvoltare, teatrul românesc își reînnoiește structurile și modalitățile de expresie, potențînd virtuțile dialogului și ale comunicării și, prin aceasta, „favorizînd" dezvăluirea „chipului" real al relațiilor interumane. Exprimarea, în forme artistice noi, a adevărurilor vieții asigură dramaturgiei originale viabilitate și competență în „dialogul" cu valorile teatrale contemporane.

CONFABULE

* * *

Mai spune-mi cuvinte
doar cîteva și numai de dragoste
mai spune-mi cum ți se pare lumina
cînd seara singură te plimbi
mai spune-mi că ai visat o fereastră deschisă
prin care privești cum dedesubt
trec corăbii însoțite de pescăruși
mai spune-mi că ți-e dor de un drum de țară spre mare
ori de o plajă pustie și rece
mai spunem-mi că a fost adevărat atunci
cînd fruntea ta se rezema de fruntea mea
mai spune-mi
sunt doar atîtea de spus despre nori
și sunt atîtea cuvinte pe care nu ni le-am spus niciodată.

Iulian Neacșu

Poezia candorii

Urmare din pag. 1

luminoasă : „Venea dragonul, șarpele de mare, / și s-așeza pe pieptul meu. Acum / trebuia să-i îndur privirea strălucitoare / și trupul greu, deși era de fum (...) // Cei care pînă-n seară / trebuiau să moară / căpătau aripi, nădejdi, / vedeau sfinți în odăjdi, / ori cîntau cîte-un cîntec uitat, / Îngerul speranței stătea lîngă pat".

Psihanalitic vorbind, în combustiile, în solaritatea și neliniștile Magdei Isanos durează impulsuri de la înaintașii în linie paternă din „Grecia arsă de soare" — de la **Străbunii** „putreziți în țărina Heladei, demult..." Autobiografie lirică de vibrantă umanitate, iată ce e **Tara luminii** în totul ! Alte poeme, lăsate în periodice sau în manuscrise, îi țin companie, chemindu-se neîncetat unul pe altul. Efigia lui Arghezi, aplecată peste ciclul **Spital**, e vizibilă și în alte texte ; inflexiuni rilkeene transpar în **Doamne, unde-ai să ne-așezi pe noi ?** — dar accente proprii personalizează o operă de mari tensiuni psihice. Contraste, subtile mișcări ascendente și descendente, o crispantă planare peste propria dramă lasă, după lectura integrală, o impresie durabilă de stilizare în durere, de sublimare în cînt.

Sadoveniene sînt, în esență, alternanțele de la profan la sacru, singurătățile montane afiliate mitului. Drept corectiv la drama marii treceri, sihastrii sadovenieni propun o tăcere compactă, coborîrea în sinele întristat. Feminitatea Magdei Isanos, refractară mutenției, ermetismului în genere, transpare în proiecții variate, axate pe ideea trecerii demne dincolo. Din psalmii biblici sau din folclorul ritual provin **umbra** și **fumul**, embleme ale efemerității : „sufletul ți se poate risipi ca un fum", umbra lui rătăcește „peste ape-n tremur și potici..." Adîncul somn, „somnul cel bun al morții", e vegheat de îngeri. Ființa care iubise „armonia lumii", ascunsa lege-a cadențelor", care crezuse în „ierburi și vînt", dar nu-și isprăvise cîntecul, se desparte de lume în „lumină sonoră", consolatoare : „Întorc capul să mai văd o dată / ceea ce ani în șir am privit ; / ceea ce șiruri lungi de ani n-am să mai văd" **(Frumoase-s cîmpiile vieții...)**. Tristețea sună feminin : „Nu pot pleca. Arborii îmi șoptesc ; / florile calea-mi ațin și mă opresc..." **(Doamne, n-am isprăvit !)**. Intervin însă argumente argheziene : „...viețiile viitoare / nu mă mînglie că mă duc de-aici, / lăsînd ogoarele, copiii mici. // Aș fi vrut să mai am răgaz, / să mai fac o grădină și-un iaz ; / să zidesc case, să pun livezi, / și vie să cresc, și cirezi." **(Plecînd)**. Dumnezeu e un pom : un om devine rugăciune. Un panteism cu rădăcini în trecutul uitat colorează atitudinea finală ; integrării în matricea naturii, dureroasă în sine, îi urmează regenerarea în forme schimbate. Ni se vorbește deci de metamorfoze, ideeboltă în **Imnuri pentru pămînt.**

În același timp poetă de aspect colocvial — recurgînd la interogații, la exclamații și imperative — și exploratoare a eului profund, cotind pe forța inepuizabilă a senzației dar organizîndu-și sentimentele în texte decantate, dense, de o fluență impecabilă, Magda Isanos excelează în tranzițiile de la „desenul" clar, creator de reliefuri, la vizionarismul **flou**, de penumbre sufletești, adecvat imaginației rafinate. De o parte poeme ale concretului multiplu — **Bărbatul, Ploaia, Oamenii mă uimesc**, de alta străveziul din **Călătorie, Țara luminii, Oglinzi** : „Foarte mulți oameni se-neacă-n oglinzi, / femei palide, prunci suferinzi..." În călătoria ultimă : „de soare străvezii, sătui de ploi, / vom adormi cu pleoapele deschise, / prins fiecare-n delta lui de vise..." Admirabilul poem recapitulativ **Copilul meu, să nu mă cauți**, capodopera Magdei Isanos, e o variantă — din perspectivă feminină — la **De-a v-ați ascuns** de Arghezi. Sinteză, altfel spus, a disponibilităților afective și expresive ale unei moraliste patetice. O elegie antologică : „Copilul meu, să nu mă cauți. Toate / îți vor vorbi de mine cu dreptate. / După ce n-am să mai fiu, / să nu spui : „Pentru mama-i tîrziu (..). // Ai să mai știi și-ai să zîmbești dormind. / Eu, cînd am să văd soarele răsărind, / de teamă să nu mă fac rouă și să nu mor / am să-mi iau îngerii și-am să zbor."

Talent viguros, căruia destinul advers i-a grăbit maturizarea, autoarea **Tării luminii** are disponibilități de poetă mare. Nici una dintre contemporanele ei n-o egalează.

Fluturi, zimbri, crapi și alte cele...

Urmare din pag. a 9-a

să-ți citesc cartea da capo al fine, nădăjduiesc ca într-o zi, cînd vei avea și dumneata vreme sau timp, să treci și pe la sediul meu din Calea Victoriei 115 à coté de... prima masă. În acea zi fastă sau nefastă (era să zic nevastă) voi găsi o modalitate de-a reabilita și traseul insignifiant al tramwayului 26 barat ! Există și așa ceva...

Altfel spus : crede în N. Manolescu, fiindcă și subsemnatul a crezut și iată unde am ajuns...

P.S. Mi-a fost dat să revăd cu bucurie expoziția de tablouri miniaturale realizate în broderie de Natalia Deleanu și găzduită la Muzeul Literaturii Române. Farmecul aparte al lucrărilor expuse, nota de duioasă poezie, măiestria autoarei merită toată admirația noastră.

POEȚI ȘI CENACLURI

gheorghe vințan

Izvorul de dor

La izvorul cu apă de liniști
vin
să mă-nfrupt ;
să simt cum îmi urcă pe mîini
numărul de casă al tatălui meu
neschimbat
ca însuși numele pămîntului românesc

Glasul flăcării

(Olarului de peste Mureș)

Olarule,
buză de lut tăinuită
în firavă melancolie.
Te-am regăsit
ulcele măcinînd, olarule !
— mesteacăn codrului
din care s-a-ndreptat șira spinării
străbunilor mei
Și graiul lor sfînt
Olarule...

Chip de Țară

Țara, descătușată plăsmuire
griu rezemînd palmă aspră țăranul.
M-aș înfășura în ploile ei
cerc magic, nepieritoarelor zodii
Așa cum răsfrîntă glia
în cumpăna amiezii prinde margini
coloane nesfîrșite, țes peste arminden
chip de țară
— regăsite cintece străbune.

Cuvînt despre somn

Cînd dormi,
iubito trupu-ți odihnește-ntr-un picur
de rouă
și uiți că durerea ta doare.

Cum te cunosc acum,
se pare că numai ploile de ceară
ne despart. Sau gîndul
în care-am cuibărit o toamnă —
stea sîngerînd într-u eternitate.

O pasăre cunoaște libertatea
prin zbor
de ea se-atinge doar pînza de aer
așa cum de somnul tău,
sufletul meu...

mircea zamfir

Toamnă

Te-am întîlnit, toamnă frumoasă,
Cînd rătăceam uitat pe-o stradă ;
Eram ca frunza stînd să cadă,
Eram ca iarba de sub coasă...

M-ai mîngîiat cu mîini de mamă,
Foșnind din mantia lungă fald
Și mi-ai zîmbit cu ochii, cald ;
Am fost copil și-am fost de-o seamă !

Așa se duse clipa-ntreagă,
Un secol de părere veche ;
În lumea faptei nepereche
E greu ca mintea să-nțeleagă...

Știam arsura, mereu nouă,
Din carnea fremătînd în spasm,
De noaptea ei născută basm
Și moartă giulgiu alb în rouă...

O, cum mă doare tîmpla ! Mută
E dragostea ca o lumină
De ce te-ai mai întors, străină
Mireasă palidă, trecută ?

Aș vrea

Aș vrea să fiu suflarea-ți caldă
Cînd frigul iernii o îngheață,
Să mă așez pe ochi, pe față,
Și buze dulci să-mi cadă pradă...

Aș vrea să fiu oglindă-n ramă,
Să-ți pot privi în tihnă ochii,
Să mă îmbrac cu-a tale rochii
Și nimenea să-mi ceară seamă...

Aș vrea apoi să fiu o floare
La pieptul tău de veghe, albă,
Sau să-nconjor gătită-n salbă
Gingașă frunte ruptă-n soare...

Aș vrea să fiu tot ce-ți stă-n fire —
Părere, somn trecînd în glană
Aș vrea să-ți fiu blîndă dojană
Și șoaptă caldă de iubire...

CUMPĂNĂ

Muzică, muzică

De cîte ori aud cum prin ceață se dau
oamenii cu fruntea de ziduri,
sfinții prăbușindu-se descojiți
în inseratele domuri,
de pe trepte nu mă mai ridic...
Noi sîntem afară, muzica-înăuntru,
scoală-te, păcătosule, și uită
de ce asemeni unei orgi
către amurguri domul răsună.
Cei care sînt în pîntecul lui,
acel pîntec de piatră,
se vor naște cîndva
cînd durerile frunților izbite de ziduri
vor fi de ajuns pentru durerile facerii.
Dar, pînă-atunci,
vreau să auzim ce frumos răsună
pe pămînt inseratele domuri.

George Alboiu

Din miazănoapte

Urmare din pag. 1

acest pămînt. Încep (și sfîrșesc) prin a gîndi la Eminescu. Semnele trecerii lui sînt firave dar **sînt**. În cataloagele școlilor mai sînt înscriși Eminovici sau Iminovici dar nu trufii genealogice ne ispitesc : continuăm să trăim **într**u și **cu** și **din** și **în** Eminescu. Îl cucerim cu supunere ca pe un (fiindcă tot veni vorba) imperiu.

Putem parcurge drumul de simbol al Vitoriei Lipan, așternut sub drumurile de piatră și lut, și întîia oară îmi spun că (tot simbolic) eroina tristei izbînzi din „Baltagul" sadovenian se cheamă chiar Victoria. O Victorie de la Broșteni ori Toance lîngă Victoria din Samotrace, de ce nu ? Și e îngenunchiată în moarte, bărbatul doborît, cum se numește ? Nichifor (de la Nicetas, Biruitorul, Învingătorul) și nu e greu să înțeleg de ce „perechea regală" din „Baltagul" e slujită de un singur nume, cel al Victoriei. Așa am dăinuit. Așa am rămas : biruind. Biruințî mihnite îndeobște, la ceas de praznic, cum e al Victoriei, dar biruințî.

Ale unui neam ales. Ale unui popor pe care istoria nu l-a ferit de dezastre, de împilare, foame, minciună.

Acestea toate îmi vin sub condei aici, în Miazănoaptea slavei (și slovei) și intru cu cap descoperit în ninsoare călcînd sub pas fragila, părelnica țesătură a zăpezii.

Parcă mi-aș scrie numele, apăsat, cu o potcoavă de cal, pe tîmpla Voronețului. Pe șoldul Suceviței. Pe genunchii Arburei...

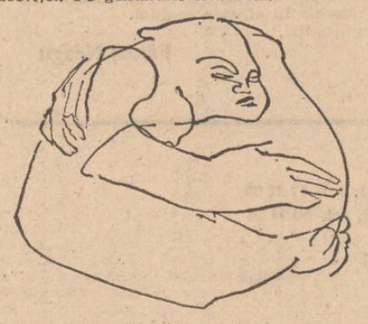

m a p a m o n d

MARIO BENEDETTI

URUGUAY

O întîmplare ireparabilă

Cînd megafoanele anunțară că Liniile Centroamericane de Aviație aminau cu 24 de ore zborul numărul 914, Sergio Rivera schiță un gest de nerăbdare.

Cunoștea desigur argumentul clasic : întotdeauna e mai bine o întîrziere impusă de prudență decît o nenorocire. Oricum, această întîrziere complica destul de mult planurile sale referitoare la prima escală unde avea deja fixate întîlniri pentru a doua zi la prînz.

Decise să-și autoimpună resemnarea. Catifelata voce feminină de la megafon continua să anunțe cum că LCA va da bonuri pasagerilor pentru cină, cazare și micul dejun la Hotelul Internațional de lîngă aeroport. Nu fusese niciodată în această țară și nu i-ar fi displăcut s-o cunoască, dar pentru o singură noapte nu merita să schimbe dolari. Astfel încît se duse la ghișeul LCA, stătu la coadă pentru a primi bonurile și se decise să nu ceară nimic în plus în timpul cinei.

Ningea cînd autobuzul i-a lăsat în fața hotelului. Se gîndi că era a doua oară cînd vedea zăpada. Prima o văzuse la New York, într-o călătorie scurtă pe care a trebuit s-o facă (la fel ca aceasta, pe socoteala Societății Anonime) cu trei ani în urmă. Frigul de minus 18 grade, care la început se năpusti asupra urechilor și apoi îl scutură cu un fior în tot corpul, îl făcu să dorească fularul albastru pe care îl lăsase în avion. Bine, cel puțin, că ușile de sticlă se deschiseseră înainte ca el să le atingă și imediat un val de căldură îl reconfortă. Se gîndi că în acea clipă i-ar fi plăcut s-o aibă lîngă el pe Clara, soția sa, și pe Eduardo, băiețelul lor de cinci ani. La urma urmei era un bărbat de casă.

În restaurant văzu că erau mese de două persoane, de patru și de șase. Alese una de două, cu speranța secretă că va minca singur și că astfel va putea citi în liniște. Dar în același timp un alt pasager îl întrebă : „Îmi permiteți ?" Și aproape fără să aștepte răspuns se așeză pe locul liber.

Intrusul era argentinian, și avea o teamă cumplită de avion. „Sînt unii care au talismanele lor", spuse, „am un prieten care nu se suie în avion dacă nu are cu el un breloc cu turcoaze. Altul, care călătorește mereu cu o ediție veche din Martin Fierro. Chiar eu am la mine, sînt aici, le vedeți ? două monede japoneze pe care le-am cumpărat, nu rideți, în Cartierul Chinez din San Francisco. Dar pentru mine nu există talisman care să mă liniștească pe deplin".

Rivera începu prin a-i răspunde monosilabic și mormăit, dar după zece minute renunțase deja la lectură și vorbea de propriile sale talismane. „Uite, superstiția mea tocmai a suferit cea mai mare înfrîngere. Luam mereu cu mine acest stilou Sheaffer, dar fără cerneală, și aveam două motive : pe de o parte nu riscam să-mi murdăresc haina, pe de alta presimțeam că nu mi se va întîmpla nimic în nici un zbor cît timp îl aveam asupra mea, gol. Dar în această călătorie am uitat să-l golesc și, vezi bine, în ciuda acestui fapt, sînt viu și nevătămat". I se păru că celălalt îl privea fără excesivă complicitate și atunci se simți obligat să adauge : „Adevărul este că, în fond, sînt un fatalist. Dacă unuia i-a sosit ceasul, ori că moare într-un Boeing, ori că-i cade în cap un ghiveci de la etajul șapte, tot una-i". „Da", spuse celălalt, „dar aș prefera ghiveciul. Căci presupunem că omul rămîne idiot, dar viu".

Argentinianul nu termină desertul („cine spune că în Europa știu să facă mousse de ciocolată ?") și se retrase în camera sa. Rivera nu mai avea chef să citească și își aprinse o țigară în timp ce lăsase să se așeze cafeaua turcească. Mai rămase puțin în salon, dar cînd văzu că mesele se goleau, se ridică repede pentru a nu rămîne ultimul și se duse în camera sa la etajul doi. Pijamaua se afla în valiza care rămăsese în avion, așa că se culcă în chiloți. Citi cîtăva vreme, dar Agatha Christie își dezvălui enigma mult înainte ca pe el să-l fi prins somnul. Ca semn de carte folosea o fotografie a fiului său. De pe o dună îndepărtată din El Pinar, cu o găletușă în mînă și în slip, Eduardo surîdea, și el, molipsit, surise, de asemenea. Apoi stinse veioza și deschise radioul, dar vocea emfatică vorbea o limbă îndrăcită așa că-l închise și pe acesta.

Cînd sună telefonul, mîna sa bîjbîi cîteva secunde pînă găsi receptorul. O voce în engleză îi dădu bună ziua și îi spuse că era ora opt și că pasagerii zborului numărul 914 ai LCA vor fi luați din fața hotelului la ora 9,30 pentru că decolarea avionului era anunțată, „în principiu", pentru 11,30. Avea timp deci să se spele și să-și ia micul dejun. Îl deranjă faptul că trebuia să-și pună după duș aceeași rufărie de corp pe care o purta de la Montevideo. În timp ce se bărbierea se gîndea cum să-și aranjeze întîlnirile, neonorate. „Azi e cinci martie", își spuse. Ajunse la concluzia că nu avea altă soluție decît să stabilească o ordine de priorități. Așa și făcu. Își aduse aminte ultimele instrucțiuni ale președintelui Consiliului de Direcție. („Nu uita, Rivera, că următoarea ta avansare depinde de cum tratezi cu cei de la Sapex") și se hotărî să contramandeze alte întîlniri de mai mică importanță pentru a putea dedica în întregime după-amiaza de miercuri amabililor oameni de afaceri de la Sapex, care, seară, poate că-l vor invita la acel cabaret al cărui striptease îl impresionase atît, cu doi ani în urmă, pe slăbănogul de Pereira.

Luă micul dejun singur și la 9,30 punct autobuzul se opri în fața hotelului. Acum ningea mai tare decît în ajun și pe stradă frigul era aproape insuportabil. În aeroport se apropie de una din imensele ferestre și privi, nu fără resentiment, cum avionul companiei LCA era verificat de un grup de oameni în salopete gri. Era 12,15 cînd vocea de la megafon anunță că zborul 914 al companiei LCA suferea o nouă aminare de aproximativ trei ore și compania dădea bonuri pasagerilor săi pentru a dejuna în restaurantul aeroportului.

Rivera simți cum îl cuprinde un val de scepticism. Ca întotdeauna cînd se enerva, sughiță de două ori și simți o apăsare ciudată în maxilare. Apoi se duse la coadă la ghișeul LCA. La 15,30 vocea prevestitoare spuse cu un calm de invidiat că, „datorită unor nereguli tehnice, LCA a hotărît să amîne zborul 914 pînă mîine la ora 12,30". Pentru prima oară se auziră murmure cu intonații cam agresive. Auzul ascuțit al lui Rivera înregistră cuvinte ca : „intolerabil", „e o rușine", „ce lipsă de considerație". Cîtiva copii începură să plîngă și un hohot fu brusc întrerupt de o palmă isterică. Argentinianul îl privi de departe pe Rivera și-și mușcă buzele și clătină din cap în sens că : „Ce-mi pasă ?". O femeie, în stînga lui, comenta fără speranță : „Dacă ne-ar fi dat măcar bagajele".

Rivera simți că indignarea i se urcase în git cînd la megafon se anunță că la ghișeul LCA se dădeau bonuri pentru cină, cazare și micul dejun, totul pe seama companiei. Sărmana fată care împărțea bonuri, trebuia să susțină o stupidă și inutilă discuție cu fiecare dintre pasageri. Rivera consideră mai demn să primească bonul cu un suris de ironic dispreț. I se păru că fata, cu o privire fugară, îi mulțumea pentru stilul său discret de represalii.

Astfel, Rivera ajunse la concluzia că ura sa

Tablou de Nicolae Radu

devenise comunicativă și se așeză să cineze la o masă de patru persoane. „Să-i împuști ar fi prea puțin", spuse, cu mîncarea în gură, o doamnă cu peruca strîmbă. Domnul pe care Rivera îl avea în față desfăcu încet batista ca să-și sufle nasul, apoi luă șervețelul și își șterse mustața. „Cred că ar putea să ne mute la o altă companie", insistă doamna. „Sîntem prea mulți", răspunse bărbatul cu batista și șervețelul.

Rivera îndrăzni o părere marginală : „Acesta e inconvenientul de a zbura iarna", dar imediat își dădu seama că se îndepărtase de subiect. Ea completă : „Din cîte știu eu, compania nu s-a referit la vremea nefavorabilă. Dumneata nu crezi că e vorba de o defecțiune ?" Pentru prima dată se auzi vocea (răgușită, cu un puternic accent germanic) celui de-al patrulea comesean : „Una dintre stewardese a explicat că e vorba de o defecțiune la aparatul de radio." „Bine", admise Rivera, „dacă e așa, întîrzierea pare explicabilă, nu ?"

În capătul celălalt al restaurantului, argentinianul făcea gesturi largi pe care Rivera le interpreta ca insultătoare pentru companie. După cafea Rivera se duse la lift. În salonul celui de-al șaptelea etaj trebuie să fi fost o petrecere dansantă, odată ce din stradă intra multă lume. După ce-și lăsau la garderobă paltoane, pălării, și fulare, așteptau liftul niște tineri îmbrăcați elegant și niște fete foarte proaspete și îmbrăcate frumos. Citeodată coborau alte perechi pe scări, vorbind și rizînd și lui Rivera îi păru rău că nu știa ce se sărbătorea. Deodată, se simți stupid de singur, cu dorința ca una din acele perechi să se apropie, să-i ceară un foc, să-l ia peste picior sau să-i adreseze o întrebare absurdă în această limbă imposibilă, care, se pare (cine ar fi crezut) era aptă pentru umor. Dar nu se opri nimeni nici măcar să-l privească. Toți erau prea ocupați cu propriul lor limbaj cifrat, în exaltarea lor deosebită.

Deprimat și supărat, Rivera urcă în cameră, care de data aceasta era la etajul opt. Se dezbrăcă, se băgă în pat și-și pregăti o hîrtie pentru a reface programul întîlnirilor. Notă trei nume : Kornfeld, Brunnel, Fried. Vru să-l noteze și pe al patrulea dar era imposibil. I se șterse de tot din memorie. Își amintea numai că începea cu E. Atît îl necăji acest lapsus încît se hotărî să stingă lumina și să încerce să doarmă. Mult timp fu convins că avea de-a face cu una dintre acele nefaste nopți de insomnie care, cu ani în urmă, îl chinuise cumplit. Și culmea, acum nu putea recurge la lectură. Cea de-a doua, Agatha Christie, rămăsese în avion. Se gîndi o clipă la fiul său și deodată realiză cu stupoare că de cel puțin 24 de ore nu-și amintise de soția lui. Închise ochii ca să adoarmă. Ar fi putut jura că trecuseră doar trei minute, șase ore după aceea, cînd telefonul sună și cineva îl anunță, tot în engleză, că autobuzul pleca la 12,15 pentru a-i duce la aeroport. Se înfurie atît că nu putea să-și schimbe rufăria de corp, încît se hotărî să nu se mai spele. Pe deasupra, trebui să facă un efort pentru a se spăla pe dinți. În schimb își luă bine dispus micul dejun. Simți o plăcere stranie, total necunoscută, cînd scoase din buzunar bonul companiei și-l lăsă sub zaharnița înflorată. (...)

„LCA informează", anunța vocea de la megafon, mai puțin plăcută decît cea din ajun, dar creînd, oricum, o tăcere plină de așteptări, „că n-a putut rezolva încă defecțiunile tehnice și a decis să amîne zborul numărul 914 pînă mîine, la o oră ce va fi anunțată ulterior".

Rivera se surprinse alergînd spre ghișeu pentru a obține un loc bun la coada aspiranților la bonurile pentru cină, cazare și micul dejun. Totuși, trebui să se consoleze cu locul opt. Cînd funcționara companiei îi întinse deja cunoscuta hîrtioară, Rivera avu senzația că obținuse o avansare, poate ceva asemănător postului promis de la Societatea Anonimă, sau unui examen luat, sau simplei certitudini a adăpostului, protecției, siguranței.

În dimineața următoare, privi aproape cu tandrețe rufăria murdară de-a binelea. Se spălă sumar pe față, dar, aproape imediat luă curajoasa hotărîre să nu se spele pe dinți. Se băgă iar în pat cînd telefonul îl alertă, ca de obicei. Apoi, în timp ce se îmbrăca, consacră cinci minute recunoașterii amabilității Companiei, care finanța atît de generos involuntara întîrziere a pasagerilor săi. „Mereu voi călători cu LCA", murmură și ochii i se umplură de lacrimi. De aceea trebui să-i închidă. Și cînd îi deschise privirea-i căzu pe un calendar pe care nu-l observase înainte. În loc de joi 7, arăta miercuri 11. Făcu socoteala pe degete și ajunse la concluzia că foaia aceea trebuia să fie din altă lună sau alt an. În acel moment avu o părere deplorabilă despre rutina birocratică din acea țară. Apoi se sculă, luă micul dejun, se urcă în autobuz.

De data aceasta era agitație în aeroport. Două perechi, una din Chile, cealaltă din Spania, protestau gălăgios pentru întîrzierile repetate și susțineau că, din momentul în care ei călătoreau cu un băiețel și respectiv cu o fetiță, amîndoi sugari, compania trebuia să le facă rost de scutecele respective sau să le dea valizele care se aflau în avion. Funcționara de la ghișeul LCA răspundea cu o monotonie predominant defensivă că autoritățile companiei vor încerca să soluționeze, în limitele posibilului, problemele particulare generate de întîrzierea involuntară. (...)

Din cînd în cînd o voce, mereu feminină, anunța sosirea unui avion, plecarea altuia. Niciodată desigur a zborului 914 al LCA, al cărei paralizat, învins avion rămînea în contînuare pe pistă, de fiecare dată înconjurat de și mai mulți mecanici în overalls, cu furtunuri lungi, jeeps, care plecau și veneau, ducînd sau aducînd alți muncitori, alte scule, alte ordine.

„Sabotaj, ăsta e sabotaj", spuse un italian masiv care călătorea pentru prima oară. Rivera își luă măsurile lui de prevedere și se apropie de ghișeul LCA. Astfel, cînd la megafon se va anunța o nouă întîrziere involuntară, el va fi primul la coadă pentru a-și primi bonurile pentru cină, cazare și micul dejun. (...)

Văzu din nou un calendar, dar foaia pe care era înscrisă data (luni 7) era atît de zdrențuită încît se hotărî să nu-i acorde nici o importanță. Chiar în acel moment intrară în vastul hol al aeroportului pasagerii unui avion sosit de curînd. Rivera văzu un tînăr și se simți cuprins de o senzație de veche și cunoscută afecțiune.

Totuși, adolescentul trecu pe lîngă el fără să-l privească măcar. Discuta cu o fată în pantaloni strîmți și verzi. Băiatul se duse la bar și aduse două sucuri de portocale. Rivera, ca hipnotizat, se așeză pe o canapea din apropiere.

„Fratele meu spune că vom sta o oră aici", zise fata. Băiatul se șterse la gură cu batista. „Sînt nerăbdător să ajung". „Și eu la fel", spuse ea. „Să văd dacă o să-mi scrii. Cine știe, poate o să ne vedem. Totuși vom fi aproape". „Să ne notăm adresele", spuse ea.

Tînărul scoase un pix și ea deschise un carnețel roșu. La doi metri de ei Sergio Rivera stătea nemișcat, cu buzele strînse.

„Notează", spuse fata, „Maria Elena Suarez, Koenigsdrasse 21, Nurenberg. Și tu ?" „Eduardo Rivera, Lagergasse 9, Viena III". „Și cît o să stai ?" „Deocamdată un an", spuse el. „Ce fericire ! Și tatăl tău nu zice nimic ?"

Băiatul începu să spună ceva. De la locul lui Sergio nu putu înțelege cuvintele pentru că în momentul acela la megafon (tot vocea feminină, dar acum inexplicabil dogită) se anunța : „LCA comunică : Din motive tehnice s-a hotărît amînarea zborului 914 pînă mîine, la o oră ce va fi anunțată ulterior".

Numai cînd anunțul se termină, vocea adolescentului putu fi auzită din nou de Sergio : „Nu e vorba de tatăl meu bun, ci de cel vitreg. Tatăl meu a murit de mult, într-un accident de avion".

În românește de Doina Lincu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Poesia rumana contemporanea

Culegerii „Doinas y baladas populares rumanas" apărute la editura argentiniană Losada în 1963, în traducerea Mariei Teresa León și a lui Rafael Alberti, i-a urmat antologia „44 poetas rumanos" alcătuită și tradusă de Pablo Neruda și tipărită la aceeași editură latino-americană în 1967. În 1972 volumul bilingv „Poesia rumana contemporanea" vede lumina tiparului, de data aceasta în Spania, la editorul Barral din Barcelona, versiunea spaniolă fiind semnată de Darie Novăceanu.

Iată că putem adăuga acestor florilegii apărute în spațiul geografic și lingvistic hispano-american încă unul recent : „Poesia rumana contemporanea", selecția și traducerea aparținînd cunoscutului românist Manuel Serrano Pérez, semnatar și al introducerii, al notelor bio-bibliografice și al unor tabele cronologice.

Manuel Serrano Pérez, poet și om de litere argentinan, este autorul, printre altele, al unor volume de versuri originale: „La mordedura de las cañas", „Primera transparencia", „Estado de cosas", „Con el mundo encima", „El alfiler y la mariposa". Din limba română a mai tradus autori ca : Eugen Jebeleanu (La sonrisa Hiroshima) Tudor Vianu (Los problemas de la metafora), Athanase Joja (La logica y las cinecias), Marin Sorescu (La muerte del reloj).

„Poesia rumana contemporanea" apărută în 1987 la editorul Enrique Santiago din Buenos Aires, înglobează un număr masiv de versuri (peste 170 de poeme) și semnătura a peste 90 de poeți ; criteriul antologării a fost cel firesc, estetic, și cel cronologic (poeme publicate după 1900 pînă în 1983), astfel încît publicul de limbă spaniolă are posibilitatea de a cunoaste sau aprofunda într-una din cele mai bune traduceri apărute vreodată în străinătate, diversele nivele stilistico-imaginare ale unui secol de poezie ilustrat de autori ca George Cosbuc sau Ion Brad, Al. Macedonski sau Ioan Alexandru, Octavian Goga sau Adrian Păunescu, Dimitrie Anghel sau Nichita Stănescu, Tudor Arghezi sau Ion Horea, etc.

Documentata introducere de istorie literară a lui Manuel Serrano Pérez schițează direcțiile de evoluție ale poeziei în raport de istoria culturii și civilizației românești și universale : secolul XIX este cel al cristalizării conștiinței naționale și al apărării și ilustrării limbii române ca instrument lingvistic literar și artistic în măsură să creeze original, dar și să recepteze valori europene. Marile „întemeieri" și personalități române ale secolului ce-și propun programatic valorizarea artistică a patrimoniului istoric național și popular își găsesc similitudini în America de Sud în activitatea unor Olmedo, Montalvo sau Domingo Sarmiento, realizatorul epopeii naționale argentiniene.

Sînt trecute în revistă, precis și documentat, meritele poetice ale clasicilor : Vasile Alecsandri, mare cultivator al doinei, gen ce conține definitiv acel sentiment românesc suprasaturat de sens -dorul- ; Mihai Eminescu, a cărui poezie de dragoste „dentro de una atmósfera de encantamiento, recuerda muy de cerca al mejor Catulo" ; motivul „Luceafărului" (Lucero de la tarde) al „dispersării visului în real" amintește de universul ideatic al unor Lermontov, Vigny sau Gérard de Nerval. Macedonski, Goga figurează alături de Tudor Arghezi, căruia i se acordă un spațiu amplu de prezntare ca poet „al omului" în sensul filozofic și umanist dat de André Malraux. Sînt amintiți ca pietre miliare ale lirismului românesc Bacovia, Blaga („mezcla lo concreto con lo fabuloso en desconciertos magicos), Ion Barbu.

De o foarte atentă descriere se bucură fenomenul liric de după război începînd cu Mihai Beniuc Miron Radu Paraschivescu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu și terminînd cu noua generație de poeți ce se revendică din mantaua lui Labiș ; pentru aceasta din urmă, traducătorul reproduce o pertinentă pagină de caracterizare aparținînd lui St. Augustin Doinas.

Concluzia lui Manuel Serrano Pérez despre recolta lirică românească a secolului XX este una de aprecier decisă, izvorîtă din exigență și din dragoste totodată. Tradiția și inovația, precizează traducătorul, fac o simbioză desăvîrșită ce funcționează organic la nivelul fiecărei etape sau generații. Marile modele poetice românești de rezonanță europeană, propuse publicului latino-american prin această antologie, îl determină pe semnatarul traducerii spaniole să creadă că „estamos frente a un país inmensamente poblado, sobre todo, por poetas donde por raro sortilegio, las voces se afinan hasta su expresión más certera y universal" (Ne aflăm în fața unei țări abundent populate, mai ales de poeți, în care printr-un rar miracol, vocile se rafinează pînă la expresia lor desăvîrșită și universală).

Geo Vasile

REVISTA STRĂINĂ

● **O CARTE TULBURĂTOARE, CU UN TITLU PUȚIN OBIȘNUIT,** a publicat recent scriitoarea olandeză Keuls Yvonne. Volumul se numește „Mama lui David S, născut la 3 iulie 1959" și povestește un caz real petrecut în țara lalelelor și a morilor de vînt, cum i se spune de pe vremea cînd lalelele și morile de vînt erau elementele cele mai caracteristice ale Olandei. Mama lui David S., eroina acestei cărți, încearcă să cunoască, pornind de la cazul fiului său, David, născut la 3 iulie 1959, problematica tragică a tinerilor olandezi căzuți în patima drogurilor.

Cartea Yvonnei Keuls înfățișează momentele devenirii celor care, încercînd să fugă de realitățile sociale ale societății olandeze de consum, se drogheză. Ea caută să ajungă la rădăcinile acestei ciume a secolului al XX-lea, care face ravagii în rîndul tinerilor din țările occidentale, modul în care aceștia ajung dependenți de droguri.

● **UNUL DINTRE EDIFICIILE CELE MAI IMPUNĂTOARE ALE CAPITALEI R.P. CHINEZE,** care îmbină armonios arhitectura tradițională cu structurile moderne, este sediul Bibliotecii Naționale a Chinei. Situată într-o zonă verde, Biblioteca are o suprafață de 140 000 metri pătrați fiind a doua din lume ca dimensiuni, după Biblioteca Congresului S.U.A. și a cincea după fondul de carte. Noua construcție, începută în anul 1983 și care a costat 350 milioane yuani, a fost necesară, întrucît vechea clădire nu mai putea adăposti marele număr de cărți, publicații, ziare, reviste etc.

Biblioteca dispune de 37 săli de lectură cu o capacitate de 3 000 locuri. Un sistem foarte modern de distribuire a cărții asigură rapid accesul la cele 13 milioane de volume pe care le are biblioteca. Pentru sporirea fondului de carte au fost semnate contracte de colăborare cu peste 1 500 biblioteci din străinătate cu care urmează să se realizeze un schimb permanent de cărți și publicații.

Fondul de carte al acestei biblioteci a început să se constituie acum șapte secole, în timpul dinastiei Ming. În ultimele șapte decenii, biblioteca s-a îmbogățit cu peste 300 000 cărți, dintre care multe au fost deja microfilmate. Dintre exemplarele rare aflate în posesia Bibliotecii Naționale a Chinei amintim manuscrisele de la Danhuang din secolul al V-lea, o copie de mînă a „Enciclopediei Yong Le", datînd din secolul al XIV-lea, manuscrise care au aparținut bibliotecii imperiale a dinastiei Song, etc. În anul 1954 în colecția bibliotecii au intrat manuscrise ale marilor clasici ai literaturii chineze Lu Xun și Lao She.

Biblioteca dispune de un număr impresionant de cărți și publicații în 115 limbi.

● **LA SCURT INTERVAL DUPĂ APARIȚIA ROMANULUI „WATERLAND"** (Ținutul apelor) scriitorul englez Graham Swift a tulburat din nou apele literaturii engleze, odată cu publicarea noului său roman „Out of this World" (În afara acestei lumi). Volumul a apărut în vara acestui an la editura londoneză „Viking". Și în acest roman Swift rămîne credincios istoriei, de data aceasta evenimentelor militare ale secolului al XX-lea, cu urmările lor asupra oamenilor, cu încercările acestora de a fugi de obsesia trecutului.

„Out of this World" este romanul a trei generații : bătrînul tată Robert Beech, magnat englez al industriei de război din primul război mondial ; în opoziție cu el apare Harry Beech, fiul lui, fotoreporter de front în cel de al doilea război mondial și în apocalipsul din Vietnam, la a cărui desfășurare o contribuție în armament o are și tatăl său, și în sfîrșit, fiica lui, Sophie Beech. În felul acesta, „Out of this World" este o carte a conflictelor dintre trei generații : tată — fiu, fică — bunic, tată — fică, acesta din urmă pînă la înstrăinarea reciprocă totală.

Swift folosește povestirea retrospectivă menționînd tensiunea grație unui iscusit joc cu timpul, el „uitînd" să spună la momentul oportun lucruri foarte importante. La fel ca în „Waterland", Swift este de părere că lumea este o scenă în care părinții, pentru a scăpa de vină și răspunderea pentru anumite fapte, își țin și își tratează copii ca pe niște ostateci. Mai bine zis, încearcă să-i țină ca pe niște ostateci.

„Nu cred despre mine că scriu cărți care să consoleze și nici nu cred că este de datoria mea sau de datoria oricărui alt scriitor serios de a ușura viața cititorului, spunea Swift. Nu sîntem pe lume pentru a face masaje cititorilor", a conchis el.

Interesant în romanele lui Swift este faptul că autorul este fascinat de relația dintre cunoaștere și necunoaștere, de dilema dacă este mai bine să știi totul sau să nu știi nimic. Iar cînd fascinația se transmite și cititorului, aceasta înseamnă un plus de interes pentru cartea de vizită a autorului.

● **MANUSCRISUL NECUNOSCUT AL PIESEI „LANCEA CARE UCIDE ZECE TIGRI"** și peste o sută de scrisori ale prozatorului și dramaturgului chinez Lao She (1899—1966) au fost descoperite recent în arhivele Universității Columbia din New York, una dintre cele mai importante instituții americane de învățămînt superior.

Acțiunea piesei se desfășoară în timpul dinastiei Ming. Eroul ei este un om bun la suflet, care își slujește cu credință stăpînul. Sub influența ideilor progresiste el devine un luptător hotărît împotriva feudalismului. Autorul a scris această piesă între anii 1946—1949, perioadă cînd a predat cursuri de limba și literatura chineză la diferite universități americane.

Premiera piesei va avea loc la Beijing la începutul anului viitor.

● **CE CITESC OLANDEZII ?** Sondajele de opinie demonstrează că locuitorii Olandei citesc mult, dar gusturile lor se îndreaptă în altă direcție decît ar dori critica literară. În afară de patru-cinci scriitori ale căror lucrări dispar repede din librării — între care și Harry Mulisch, autorul volumului „Atentatul" — cu ceilalți scriitori se petrece ceva paradoxal : autorii despre care se scriu recenzii elegioase, ale căror lucrări sînt discutate și analizate în universități și școli și cărora li se acordă premiile literare, sînt citite, de regulă, de un număr foarte redus de... aleși. Miile, zecile de mii de cititori de rînd cumpără, împrumută și citesc cărțile autorilor despre care se tace.

Care sînt, deci, autorii care se citesc dar despre care nu se scrie ? O anchetă realizată în anul 1954 îi indica printre cei mai citiți autori olandezi pe A. Coolen, A. den Doolard, J. de Hartog și A de Vries. Un sondaj efectuat în 1988 prin bibliotecile olandeze pune în evidență faptul că acum olandezii citesc cărți mai puțin literare și anume : romane de familie, lucrări tratînd viața din spitale, romane de aventuri etc.

„S-a încetățenit — la noi ca și aiurea — părerea că o carte care dispare din librării îndată ce apare este bună. Dacă acest lucru nu se întîmplă, cartea este considerată proastă. În Olanda lucrurile nu stau totdeauna chiar așa. De pildă, în anul 1987, cel mai mare premiu literar olandez „Ako-prijs" a fost acordat unui autor în vîrstă de 83 de ani pentru un volum alcătuit din cinci povestiri, volum tipărit în numai 2 500 exemplare și care, nu s-au vîndut toate pînă la data acordării premiului", spunea directorul Bibliotecii Naționale a Olandei.

În afara scriitorilor autohtoni, olandezii manifestă în ultima vreme un interes deosebit pentru cărțile scriitorilor latino-americani.

● **„EROII EI SE CONDUC ÎN VIAȚĂ DUPĂ CRITERIUL ADEVĂRULUI, AL PURITĂȚII ȘI RESPECTULUI,** în aceasta constă garanția victoriei sale morale..." „Povestirile Nataliei Tarasenko narează despre credința omului în sine, în propriile forțe. Ea este un judecător foarte exact al personajelor sale".

Acestea au fost două dintre opiniile cu care critica literară sovietică a întîmpinat volumul de debut al Nataliei Tarasenko (născută în anul 1928) apărut în anul 1959 cu titlul „Prin pădure". Au urmat apoi o serie de volume de proze scurte, genul predilect al autoarei, între care „Vise străine", „Cum să vă spun...", „Prietenul cel mai apropiat", „Pisica din casa noastră".

Cu prilejul împlinirii vîrstei de șaizeci de ani de la naștere, autorei i-a apărut o nuvelă de largă respirație cu titlul „Weekend pentru Esculap". Eroina acestei nuvele este o doctorită tînără care și-a ales o specialitate la ordinea zilei în rîndul medicilor sovietici, cea de chirurg. Sub formă de amintiri și cugetări, Natalia Tarasenko realizează aproape un jurnal al acestei femei care, în pofida tuturor problemelor profesionale și sufletești, reușește să privească viața cu mult optimism, chiar cu umor.

● **LA CEI 46 DE ANI, RAQUEL WELCH** se află în culmea gloriei artistice. După treizeci de ani de activitate în lumea filmului și după treizeci de filme, ea este astăzi un star în cel mai deplin înțeles al acestui cuvînt, atît de demonetizat astăzi. Faptul că ea a cîștigat procesul cu Societatea Metro-Goldwin-Mayer, care i-a anulat contractul pentru rolul pe care ea urma să-l interpreteze în filmul „Woman of the Year", pe motiv că rolul ar depăși puterile actriței — rolul fiindu-i încredințat în cele din urmă lui Laureen Bacall — a făcu ca popularitatea ei să crească.

În ultimul ei film „Right to die" (Dreptul de a muri) Raquel Welch face dovada calităților sale de adevărată artistă. „Filmul «Dreptul de a muri» m-a atras de la prima lectură a scenariului, mărturisește Raquel. Am dat, în sfîrșit, peste un rol în care nu mai trebuie să mai apar în postură de sex-păpușă. Muream de dorința de a mă debarasa de un astfel de clișeu pentru a-mi putea demonstra talentul artistic. Cu atît mai mult cu cît filmul abordează o problemă care mă interesează : dreptul omului ajuns la marginea disperării de a muri. Munca la acest film m-a ajutat să mă realizez din toate punctele de vedere..."

De curînd, Raquel Welch a editat primul său disc avînd titlul „The girl is back in town" (O fată se întoarce în oraș) care se bucură de un succes enorm. „Motivul pentru care m-am apucat de cîntat a fost acela de a face ocolul lumii cu cîntecele mele. Concerte dau de mai multă vreme, dar nimeni n-a observat că am voce frumoasă. Acum, după ce am demonstrat că știu să joc, vreau să arăt că știu să și cînt", a declarat ea.

SPORT

Miere roșie pentru lunile de primăvară

În punctul cel mai elevat al iernii, în sanctuarul ei de ger, care e Moscova, Steaua București a învins pe Spartak, campioana Uniunii Sovietice, cu 2—1, prestînd un joc de înaltă clasă, cu schimburi rapide de locuri, (pe un teren înghețat bocnă), cu pase care țin de spontaneitatea anotimpului iubirii, nu al săniilor — un joc fulgerat de bucuria de a dărui bucurii. Avînd totul fixat : țel, drum, timp, cumpănă, Steaua și-a dominat adversarul pe întreg cursul partidei, nelăsîndu-i nici cea mai vagă speranță într-o victorie, anulîndu-i din start șansele prin golul înscris de Marius Lăcătuș. Generalul Iarnă, cel atotputernic, de genunchii căruia s-au frînt atîtea expediții, n-a găsit timp să-și tragă sabia din teacă în fața băieților noștri. Am fi putut învinge la un scor mai categoric, indiferent că în poartă s-a aflat celebrul Dasaev, dar Hagi, cel atît de iubit de tribune, s-a arătat cumplit de egoist cu colegii săi, driblînd la nesfîrșit și netrecîndu-le balonul cînd aceștia se aflau în poziții ideale de a șuta. Dacă n-ar fi fost vorba de acest talent uriaș, aș fi zis că-și dă aere, tălîmbul ; fiind vorba despre cel mai bun fotbalist al nostru, spun numai că a încălecat cu sau fără voia lui pe un tigru. În cazul cînd cunoaște proverbul ăsta indian (și sînt convins că-l cunoaște), va înțelege ce pericole îl pîndesc iubindu-se prea mult pe sine. Cînd încaleci un tigru, îți înghiți pintenii. Dar hai s-o las și eu mai moale cu vorbele care-ar putea fi acuzate de fanfaronadă colerică și s-o iau pe coarda razachie, cum zice Matheiu și să mă adun umăr la umăr cu vecinul meu, pictor de meserie, care, după golul înscris de Balint (devenit arma secretă a lui Iordănescu) a ridicat paharul și-a început să cînte :

...dați-i zor,
mai cu spor
cu pocalu'
și cu litru'
c-așa bea mitropolitu'...
Ieftenește, Doamne, băutura...

Dinamo București a scos din cursă pe Dundee United, creîndu-și un culoar prin granit spre mierea lunilor martie și aprilie, dar cine n-a fost la meci și doar a ascultat transmisia lui radio (una din nefericitele plezanterii ale crainicului sportiv : pînă în final, Dinamo va finaliza, totuși) nu-și poate închipui ce viață grea au trăit elevii lui Luceascu. Întîi de toate, pentru că Dundee United este o echipă extraordinar de bună (mă mir cum a pierdut acasă), apoi, fiindcă Dinamo a desfășurat unul din cele mai slabe jocuri din sezonul de toamnă. E bine cînd totul se termină cu bine (se putea termina și cu eliminarea lui Andone, care-și pune în primejdie echipa la fiecare meci internațional), dar trebuie să ținem minte adevărul plin de ghimpi că meciurile de acasă nu mai sînt de mult cîștigate dinainte. Spărgînd bariera peste care se părea sortită să nu treacă, Dinamo se înalță din stadiul compromisului balcanic în acela al enigmei vitale...

Joi, Victoria București a învins, cu mult mai greu decît credeam, o formație cuprinsă de închipuiri. Lîngă Steaua și Dinamo, Victoria se înscrie pe marile drumuri cuprinse de furtuni. E dreptul ei să se bucure de valsul deschis în cinstea reginei.

Cu mulțumiri,

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Frontelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană MUREȘ TIRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
47
(1 384)
Sîmbătă
19 noiembrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VALORI SUPREME

Într-o semnificație de amplă cuprindere, Tezele din aprilie și Expunerile secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au acea calitate de a conferi relației timp-om, om-țară, realitate-perspectivă, creație-muncă, o încărcătură de conștiință care se poate defini printr-o mai acută și mai largă identitate în lumea propriilor noastre gînduri și preocupări. Un argument cît se poate de edificator în această privință îl reprezintă însăși cultura care, în accepția ei actuală, este văzută și înțeleasă ca factor de civilizație, ca indice de progres.

Dimensiunea culturii este azi o dimensiune a dezvoltării, se întemeiază, în ordinea propensiunii ei materiale și spirituale, pe economic, pe social, are în ascendența ei morală și politică tot ceea ce se gîndește, se cugetă și se înfăptuiește în societate. Idealurile înseși ale patriei, ale poporului sînt idealurile culturii. Să ne amintim numai acele zbateri de acum șaptezeci de ani, mișcarea aceea tulburătoare de gînduri și fapte, trezirea aceea din adîncuri a sufletului românesc, jertfele și eroismul care au consacrat în istorie Marea Unire, făurirea statului național unitar român și exemplul culturii, al creației, rămîne pilduitor.

Cultura română este o cultură angajată, a moștenit acest spirit care a prefigurat și însoțit evenimente cruciale ale istoriei și prin aceasta ea perpetuează fapta înaintașilor. Dar dă și un suflu mereu viu și proaspăt prezentului, ea cuprinde în dimensiunea ei și forța vizionară prin care noi, cei de azi, ne ilustrăm în lumina gîndirii și creației pentru patrie, a dăruirii care ne situează în perspectiva unei înalte înfăptuiri de conștiință. Mai mult decît elocvente sînt în acest sens aprecierile secretarului general al partidului, ideile și orientările care privesc cultura, știința și învățămîntul, creația în general. **Trăim o epocă de mari transformări revoluționare, de noi și noi descoperiri științifice și tehnice, de lărgire continuă a orizontului cunoașterii umane în toate domeniile de activitate,** subliinia, nu de mult, tovarășul Nicolae Ceaușescu. **Iată de ce trebuie să spunem cu toată tăria că viitorul poporului nostru — ca de altfel al oricărui popor — va fi determinat în mod hotărîtor de nivelul învățămîntului și al cercetării științifice. Sînt pe lume mari puteri care dispun de multă forță militară ! Dar cea mai puternică forță este acum a științei, a culturii, a învățămîntului — și un popor cu o înaltă cultură, înarmat cu o înaltă știință în toate domeniile va deveni o putere mare pe Pămînt ! Trebuie ca și România, poporul nostru să devină, în domeniul științei, învățămîntului, culturii, un popor puternic, o mare putere a științei și culturii !**

Se află aici, în aceste cuvinte, explicația însăși a spiritului revoluționar, creator, pe care îl promovează și este chemată să îl promoveze cultura. Angajarea ei într-o asemenea amplă și nobilă viziune aduce în prim plan imaginea de mîine a patriei, ca o consacrare epocii de azi. Dimensiunea culturii este o dimensiune a dezvoltării și în acest sens Tezele prezentate de secretarul general al partidului au o valoare de document programatic pentru tot ce constituie azi orizontul gîndirii, al creației materiale și spirituale, în acel consens în care patria se regăsește într-o continuă și vastă multiplicare de idealuri, avînd temeiuri adînci și mereu identificabile într-o operă de proporții economice, moral-politice și sociale uriașe, în înfăptuiri fără precedent. În cuprinderea acestei opere de importanță vitală pentru destinul socialist și comunist al României, cultura și arta, creația — prin tot ceea ce semnifică în plan material și spiritual — reprezintă o cotă de vîrf în permanentă și laborioasă actualitate, acea altitudine mereu mai înaltă și mai cuprinzătoare spre care tind și prin care se împlinesc marile vocații constructive ale poporului, ale națiunii.

Între valorile supreme care alcătuiesc sufletul și ființa patriei, libertatea, independența, unirea și unitatea sînt deopotrivă opera luptei și muncii, dar și a culturii prin lucrarea și angajarea căreia aceste valori sporesc neîncetat, de la generație la generație, făcîndu-ne să fim în permanență atît moștenitorii cît și făuritorii propriului destin. Sensul creației către o asemenea înțelegere năzuiește și dintr-un asemenea punct de sprijin izvorăște aducînd cu sine și vizionara lumină a identității creației, a angajării prin cultură și artă.

Luceafărul

Un nou și important capitol în bogata cronică a relațiilor de prietenie și colaborare care s-au statornicit și se dezvoltă între Partidul Comunist Român și Partidul Socialist Unit din Germania, între Republica Socialistă România și Republica Democrată Germană : noul dialog la nivel înalt, ce urmează frecventelor întîlniri de la București și Berlin, între tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășul Erich Honecker.

Vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu în R.D. Germană, convorbirile purtate și înțelegerile asupra cărora s-a convenit, consacră, așa cum s-a subliniat, posibilități noi de dezvoltare a colaborării și conlucrării dintre cele două partide, țări și popoare, în interesul reciproc, al cauzei păcii și socialismului.

În cadrul unei ceremonii, tovarășului Nicolae Ceaușescu i-a fost înmînat, de către tovarășul Erich Honecker, Ordinul „Karl Marx", cel mai înalt ordin al R.D. Germane, conferit prin decret cu prilejul celei de a 70-a aniversări a zilei de naștere, pentru contribuția adusă de secretarul general al partidului nostru la întărirea și dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare dintre partidele și popoarele celor două țări.

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

Generație și creație

Vast sistem de activități cultural-educative consacrate formării, în spiritul umanismului revoluționar, a omului nou, a personalității armonioase a acestuia, Festivalul național „Cîntarea României" se adresează, atît prin premisele sale cît și prin finalitate, în primul rînd tineretului aflat la vîrsta cînd profilul său politic și moral, trăsăturile sale de caracter, orizontul de cultură sînt în plin proces de configurare. Receptivitatea față de tot ce e nobil și frumos ca valoare umană acum e mai plastică decît oricînd. După cum și setea de creație, visarea, spiritul vizionar, dorința de a realiza lucruri măreț și durabile sînt proprii acestei vîrste. Unor asemenea deziderate le și răspunde în mod plenar festivalul muncii și creației dacă programele sale sînt cu discernămînt alcătuite, în funcție de scopurile educative pe care și le-a asumat. Fără îndoială, factorul formativ fundamental la această vîrstă, adică din cei mai fragezi ani la maturizare, e școala de toate gradele, dar calea didactică nu poate rămîne singura capabilă să răspundă multiplelor nevoi ale informației și formației spirituale ale unei personalități tinere, pe măsură de a se realiza. Unanima și universala metodă de formare a omului nou de aceea și-a și găsit o amplă aplicare în activitățile cultural-educative destinate tineretului.

Este semnificativ în acest sens faptul că vizionarul cîtitor al Festivalului național „Cîntarea României", secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ori de cîte ori se referă la acest sistem de activități, aproape de fiecare dată subliniază importanța și valoarea lor educativă pentru tînăra generație care trebuie să se afirme nu numai ca beneficiară a lor, ci și ca animatoare și creatoare. Cu atît mai firească ne-a apărut o asemenea amplă referire cu prilejul unor cuvîntări adresate tinerei generații, căreia i-a cerut în mod expres să-și sporească preocupările în domeniul cultural. Fapt este că și pînă în prezent, la cele șase ediții ale Festivalului ca și la etapa de masă, a celei în curs de desfășurare, tinerii, dacă e să facem o statistică, sînt cei mai numeroși ca participare. Și cînd spunem aceasta, nu ne referim numai la elevi și studenți care, datorită programului de studiu beneficiază de o organizare specială, proprie, a concursurilor lor. Dar, în mod real, înseși formațiile artistice ale sindicatelor și așezămintelor culturale au în componența lor, în bună măsură, tot tineri. Este drept că și la acest nivel al concursurilor, Uniunea Tineretului Comunist și-a înscris indeosebi la ultimele ediții ale Festivalului un număr de formații proprii la mai toate genurile artistice. Pe ansamblu vorbind, s-ar părea că în ce privește participarea tineretului la manifestările și concursurile din cadrul Festivalului național „Cîntarea României, nu e lipsită de o pondere importantă, mai ales sub raport numeric.

Sublinierile făcute de secretarul general al partidului pentru intensificarea manifestării tinerei generații pe plan cultural sînt de natură să ducă la îmbunătățirea activității, atît a organizației revoluționare de tineret cît și a celorlaltor factori organizatorici ai Festivalului. De altfel, trebuie să spunem că o planificare mai judicioasă a etapelor de concurs, în funcție de calendarul școlar și universitar ar permite o mai creatoare emulație căci, dacă e să ne referim numai la întrecerile studențești, acestea ar aduce un plus de tinerețe și de fantezie, de calitate, în contextul general al concursurilor din etapele finale. E o problemă pe care o supunem forurilor competente. Oricum, considerăm că de la reflectarea în presă a concursurilor elevilor și studenților la mai semnificativa lor prezență în spectacolele de gală la nivel național, unele ameliorări se impun.

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 2-a

Vis de iarnă

Mircea Micu este, fără îndoială, un poet autentic, de rasă. Chiar dacă talentul de „parodist" al autorului a eclipsat (în ochii unora) latura sobră a creației sale, acest lucru nu trebuie să permanentizeze o falsă impresie. Mircea Micu a fost și continuă să fie un nedreptățit de critică, un absent din antologii, datorită unei optici greșite. Dar oare este singurul exemplu în poezia actuală? Autor a aproape 20 de volume (dacă punem la socoteală memorialistica și cele cîteva cărți pentru copii) el și-a pericli tat oarecum statutul de scriitor „serios" prin rafalele sale parodice care i-au adus faima de autor duminical. Dar adevărata sa ipostază lirică, profundă și originală, o descoperim în volumele „Izvorul" (1962), „Frumusețile zilnice" (1967) „Teama de oglinzi" (1971), „Vînătoarea de seară" (1975), „Murind pentru prima oară" (1980), „Poeme pentru mama" (1984) unde vedem strălucind filonul de aur al Poeziei.

De pe coperta volumului „Nopțile risipitorului" (1969) ne privește chipul unui tînăr în ochii căruia deslușim tăișul lucidității dar și un accent de melancolie — trăsături care se regăsesc de altfel, în toată creația sa lirică. Născut în nordul Ardealului, în apropierea Apusenilor, firea sa păstrează dîrzenia țărănească a urmașilor lui Iancu, acea rigoare etică a oamenilor de prin partea locului și o vădită inapetență pentru „moșturile" vieții moderne. Poetul, dincolo de rarele sale ipostaze jovi ale, e mai degrabă un taciturn, gata mereu să dea o replică „în răspăr", temperamentul său „păduros" nu suportă forfota orașului, gîndul i se întoarce mereu spre satul copilăriei ascuns între munți, spre „dimineț ile cu rouă rece" ale Apusenilor. Iată un „autoportret" sugestiv: „Acesta sînt, atît cît mă încape / oglinda în posomorite ape: obrazul scrijelit de aspre cute / în care au plins cuțite nevăzute, / cuțite mici, de munte, șclipitoare, / călite pentru doniți și ciubare. / Un ochi curat sclipește-n înălțime / iar celălalt •

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

1918-1988: 70 DE ANI DE LA MAREA UNIRE

CATALOGUL CORĂBIILOR

Desemnul Unirii

Cum călătoreau Vechii ?

Cîteva bune mii de ani, pe jos. Pe căi, mai apoi. Cu cai au tîrît lespezi de templu, cu cai au desenat părelnice, fumegoase hotare de țări. Stim cu ce viteză înaintau caii bătrînilor sfîșiind cu copitele hărțile de piele ale imperiilor regatelor și republicilor Dintîi. Nu mai repede decît caii cărora li se îngăduie sper (în zile în care nu se lansează rachete) să pască iarba cosmodromurilor. Drumurile, da, erau neînchipuit de rele față cu cele călcate acum de pașii noștri : ruinuri ale lor pot încă să fie contemplate.

Nu i-ar fi greu cuiva înzestrat cu scule de măsurare electronice să calculeze, cu aproximările îngăduite, drumurile, să zicem ale lui Mihai Viteazul. În orice unitate de măsură kilometri, leghe, verste, ba chiar (nu sună deloc nepotrivit) noduri marinărești, dată fiind fala înaintașului său Mircea de a se ști singur stăpînitor pe multe țări ale țării sale pînă la „Marea cea mare".

Cifra ar uimi : s-ar zice că Mihai a trăit și a luptat călare. Numai moartea i-a fost pedestră. Cînd a mai avut timp omul ăsta să se odihnească ori să se veselească, să dicteze (bun scriitor !) scrisori, să se ospăteze și, mai cu seamă, să lase urmași ?

Numai pentru a realiza fabulos-strălucitul Desemn al Unirii a bătut un drum magellanic !

Așa gîndesc aflat în ospeția Albei Iulii, așa mi-am zis privind eu printr-un vitrai al palatului lui Rudolf, din Praga, așa îmi spun cînd sînt la Suceava. Îl știu, îl aud, îl văd. E de totdeauna grăbit. Caii sînt spume. Calcă apăsat, ușor nesigur (așa calcă oamenii mărilor și bărbații tencuiți pe cai), dă porunci scurte, aruncă priviri fioroase. Vocea ? Aspră, tunătoare, ușor popească (deși nu se are bine cu popii) vocea bărbatului deprins cu bătălia, cu larma, cu iadul.

Nu pot despărți ideea de Unire a românilor de evocarea Viteazului și în fiecare Decembrie mă simt, suit pe-un cal alb, însoțitor al umorei lui în trecerea pe sub bolțile Albei Iulii.

Mă simt bogat cu acest semnificant **dat** ce lipsește popoarelor ce n-au știut dezbinările Obștii : Unirea.

Încă tînără față cu alte motive de milenare ori seculare aniversări, ca o ninsoare, ca o limpede rotire de ape, Unirea cea mare are vîrsta mamei mele. Ani puțini, decenii și ele puține, dar ce adîncă e înluminarea lor, cită viață palpită în tot ce am trăit de la împlinirea Unirii pînă acum, ce concentrat de timp ! Unirea, o emoție perenă.

Unirea e timp fluid : a fost ieri, mai-ieri, e azi, va fi mîine. E a noastră atîta cît o merităm, turn urcat cu ochii, fîntînă cu ciutură, pod de casă, tîmplă de pisanie. E a noastră cît sîntem harnici. Cît sîntem demni, cît nu ne pierdem gustul de a trăi liberi și prețuirea de a ne apropia viitorul. Nesuferind umilința,

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 2-a

TIMPUL ISTORIC AL PATRIEI
(în pag. a 3-a)

„Vistieria nemărginitei iubiri"

Cînd în preajma actului fundamental al marii și definitivei noastre Uniri de la 1 Decembrie 1918 ziarul „Românul" din Arad publica pateticul manifest „Către popoarele lumii" prin care se făcea cunoscută hotărîrea de neclintit a românilor de pe întreg cuprinsul Transilvaniei „de a pieri mai bine decît a suferi mai departe sclavia și atîrnarea", se exprima nu numai dorința arzătoare din acel moment a fiilor acestui plai străbun, ci și visul de veacuri al tuturor înaintașilor, vis plătit nu o dată cu vărsare de sînge și cu jertfa supremă.

Dacă sîngele vărsat, de-a lungul secolelor, pe altarul unirii și unității noastre de neam ar deveni deodată luminiscent, s-ar vedea că el ar circumscrie, mai fidel ca orice cartograf, conturul exact al României noastre. Căci n-a fost român și nu este român adevărat care să nu aibă tîpărite în sînge pentru totdeauna unirea și unitatea noastră de monoliț.

Am în față, reprodusă în facsimil, Rezoluția Adunării Naționale de la Alba Iulia, prin care se consfințește, legitim, Unirea de la 1 Decembrie 1918. Și am, de asemenea, înaintea ochilor fotografia publicată de presa vremii a marelui erou ridicat din Seleușul Aradului, bărbatul frumos și neînfricat, Vasile Goldiș, care a citit Rezoluția în auzul celor peste o sută de mii de români participanți la adunarea de pe Cîmpul lui Horia. Rezoluție la elaborarea căreia, sînt sigur, viteazul tribun și-a adus o contribuție însemnată, dedicîndu-i multe nopți albe.

Provenit din rîndul țărănimii satelor arădene, devenind, cu timpul, unul dintre marii bărbați politici ai Transilvaniei și unul dintre cei mai progresiști oameni ai vremii sale, Vasile Goldiș n-a uitat nici o clipă obîrșia sa țărănească, păstrînd tot timpul o strînsă legătură cu oamenii satelor. Așa, bunăoară, citim dintr-o scrisoare a sa, datată din anul 1910, scrisoare adresată unui prieten din copilărie rămas la țară, și publicată în „Tribuna" din Arad : „Ești sărac, Gheorghe, știu. Dar, vezi, mie tu-mi ești mai scump ca împăratul, cu toate bogățiile lui, că tu porți în sufletul tău toată visteria nemărginitei iubiri pentru neam. Tu nu cunoști altă mărire, decît mărirea de a sluji națiunei românești."

Statornic în prietenie, aceluiași țăran, Vasile Goldiș, aflat în culmea gloriei sale, cu un an înaintea morții survenite în 1934 (citim dintr-o publicație arădeană), îi scrie cu aceeași dragoste, continuînd, parcă, scrisoarea trimisă în urmă cu 23 de ani : „Noi am rămas săraci, dar bogăția mare sufletească ne-am adunat-o, știind că am făcut totdeauna ce am putut să facem, în vremile vechi, luptînd cu neclintite credințe împotriva dușmanilor de moarte ai României".

Scriu această însemnare și mă gîndesc la marele patriot Vasile Goldiș, mă gîndesc la toți patrioții transilvăneni și din întreaga Românie care au luptat pentru desăvîrșirea Unirii de la 1 Decembrie 1918.

Mă gîndesc totodată, că, în timpul adolescenței mele, cînd eram elev la fostul Liceu „Moise

Dim. Rachici

Continuare în pag. a 7-a

ÎNSEMNĂRI

Senin de Parva

Suficientă numai această vecinătate, Coșbuc și Rebreanu, satele, micile lor sate, intrate în memoria, în conștiința limbii și literaturii române și făcînd din opera, din vocația și destinul celor doi mari dăruiți ai neamului o toponimie de prim ordin a spiritualității noastre. Suficientă numai această vecinătate, zic, și, pe undeva, din amintiri pe care nu le-am trăit niciodată și din locuri pe care nici nu le-am știut, răsare o umanitate într-un extraordinar relief de inimi și frunți. Ce-i această Sălăuca, de pildă, riul care mai învîrte și astăzi o roată de moară, doar la o aruncătură de ochi de casa în care a văzut lumina zilei și a respirat prima gură de aer cel ce avea să se cuprindă într-atît de lumea satului său încît să poată păși cu ea și în istorie, și în profunzimea sufletului național ? Un fir de riu taie și valea Prislopului, adună în el miros de mere coapte și răcoare de munți. De fapt, izvoare și riuri sînt peste tot, semne de viață și tot atîtea semne de har. Nu sînt prima oară în Transilvania, dar parcă abia acum îi înțeleg și-i disting mai bine spiritul. Pe noi, cei din Muntenia, de pe dealuri, parcă ne aruncă munții în Dunăre și ne opintim pe pante și coline, apucîndu-ne cu mîinile de propriile urme, iar piatra este un freamăt de glasuri și

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

EMINESCIANA

Ființa Poetului

de Edgar Papu

Este vorba de o carte sosită din Elveția, dar scrisă în românește. Chiar din titlu se desprinde caracterul ademenitor, absorbant și, totodată, înfricoșător de neobișnuit al lucrării. Se numește **Eminescu și abisul ontologic**, iar autoarea, Svetlana Paleologu Matta, conferențiară de romanistică la Zürich, este aceeași Svetlana Matta care, cu 20 de ani în urmă — 1968 — ne dăruise, tot de-acolo, prima și revelatoarea monografie Bacovia **(L'existence poetique de Bacovia).** După două decenii densitatea revelației și-a crescut ponderea atît prin sedimentarea anilor cît și prin cota în sine mai urcată a obiectului ei. Cu această calitate sporită ne întîmpină **Eminescu și abisul ontologic !).**

Pînă acum cercetările eminescologice, inclusiv ale lui George Călinescu, s-au îndreptat, în general, către scrutarea imanenței textului, operația dusă uneori cu o incontestabilă subtilitate. Iată, însă, că Svetlana Paleologu Matta încearcă și reușește să se avînte în aventura cea mare. Îl interpretează pe Eminescu căutînd transcendența, partea nevăzută, greu sesizabilă, și totuși uimitor de prezentă în creația poetului. Dar cît de chinuitoare i-a fost această uriașă tentativă, aproape ca și lui Eminescu însuși ! Este cumplit de greu să-l urmezi fidel și apropiat pe poetul nostru în ceea ce, ascunzîndu-se, nu se vede, și numai se simte. Nu poți să-i detectezi cu adevărat calea și țința decît îndrăznind ceea ce chiar el a îndrăznit. De aceea și mărturisirea finală a autoarei ne apare nespus de tulburătoare. **„Am scris acest studiu** — ne comunică dureros Svetlana — **cu suferință și întreruperi, în continuă duplicitate a sentimentului...."** Și-a dat seama că, pentru a-l înțelege din adînc pe Eminescu, se cere să-i retrăiești însăși durerea nebunești încercări care i-a generat neasemuita creație. Cu alte cuvinte, tre-

Continuare în pag. a 6-a

Biblioteca Județeană
MUREȘ

Romanele primului război mondial și ale Marii Uniri

În contextul luptelor pentru libertate și emancipare națională, pentru afirmarea ființei etnice a poporului nostru, Marea Unire din 1918 joacă un rol cu totul excepțional. Ea e rezultanta unui proces multisecular, a unor eforturi și străduințe de generații intregi, care și-au adus fiecare aportul lor de faptă și gind la implinirea acestui deziderat. E firesc, prin urmare, ca literatura inchinată acestui eveniment, cu incărcătură istorică atit de deosebită, să fie și ea dintre cele semnificative. Aceasta pentru că Marea noastră Unire s-a făcut in contextul general al primului război mondial, ca rezultat al unor năzuinți și eforturi considerabile, a unor acumulări de secole, a unei imense jertfe de singe, la fel ca independența din 1877—78. In acest sens N. Iorga observa : „In Principate, unirea Moldovei cu Muntenia s-a făcut **diplomatic.** Dar independența fu cîștigată cu prețul **miilor de morminte.** In această credință s-a format noul Ardeal. Și pe cimpii celei mai cumplite jertfe românești, la 1919, el s-a intilnit cu ostașii regelui Ferdinand. Și concluzia **s-a tras : intreagă și definitivă**".

A fost, cu adevărat, **o experiență decisivă și** formidabilă, cu urmări social-politice dintre cele mai diverse, la toate nivelele și in toate compartimentele societății. Impactul cu războiul a schimbat fundamental tabloul social al timpului, a modificat structurile lui, raporturile dintre clase și păturile sociale, lucru care a fost in favoarea romanului, genul literar cel mai propice observării mutațiilor de mediu și de conștiințe trăirilor sufletești liminare. Rezultatul a fost apariția unor capodopere ca **Pădurea spinzuraților** de Liviu Rebreanu, **Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război** de Camil Petrescu, **Intunecare** de Cezar Petrescu, **Balaurul** de Hortensia Papadat-Bengescu, adică a celor mai reușite romane de război pe care le deține literatura română pină astăzi, multe dintre ele impunindu-se și pe plan european prin tematică și realizare artistică. Puncte de referință ale romanului nostru interbelic, fiecare dintre aceste romane propun un anumit gen de dezbatere asupra insului și a relației sale cu comanda socială, scoțindu-se la iveală drame puternice, caractere tensionante, conflicte bine reliefate. Să ne amintim doar de drama trăită de Apostol Bologa, trimis pe frontul de răsărit să lupte impotriva propriilor săi frați, ceea ce **era echivalent** cu un sacrilegiu. Or, lupta dintre conștiință și datorie se tranșează in favoarea primeia, căci Apostol va incerca ieșirea din impas prin dezertarea la „dușman", gest de cutezanță care-l va duce la spinzurătoare. Nu inainte de a trece prin acel purgatoriu al clarificării interioare la care sint supuși și alți camarazi ai săi de alte naționalități, al căror crez intim era nesocotit. Așa este locotenentul Gross, care se revoltă alături de Svoboda, Cervenko și ceilalți, afirmind : „Statul !... Statul care ucide !... In spate statul nostru, in fată statul dușman, și la mijloc noi, cei osindiți să murim ca să asigurăm huzureală citorva tilhari care au pus la cale măcelul milioanelor de robi inconștienți !". Același gind il exprimă și căpitanul Klapka, ceh de origine, care trebuie să-și dea consimțămintul la spinzurarea unui compatriot, cind izbucnește : „O crimă imensă e indeobște războiul, dar cu deosebire războiul Austriei ! Incaltea cind un popor de același singe ia armele, cu sau fără dreptate, știu cu toții că izbinda va fi spre folosul neamului și prin urmare fiecare om poate muri cu credința că s-a jertfit pentru binele tuturor. La noi insă niște stăpini uriți au trimis robii să moară ferecindu-și lanțurile !... Atunci ? In mijlocul vălmășagului de crime, ce mai poate cumpăni o crimă micuță, care-ți strivește ție sufletul ? Cui ii mai pasă aici de sufletele noastre ?"

Conștiința de neam e cea care dă putere de sacrificiu eroilor, determinindu-i să vadă in jertfa lor o necesitate ințeleasă, o stare superioară de implinire a misiunii lor de oameni și cetățeni. Unul dintre eroii lui Cezar Petrescu din **Intunecare**, Stelian Minea, găsește in lupta pentru dezrobirea Ardealului esența intregii lui existențe : „Pentru mine, Ardealul devine o chestiune vitală ! A sunat mobilizarea — las tot, cărți, examen, dragostea, liniștea mea, risc tot ce am, și viața, adică tot ce am mai scump, demn pentru triumful ideii de libertate și de dreptate ; ci fiindcă de astă dată, ideea de libertate și de dreptate o văd și o simt prin sufletul celor citorva milioane de oameni cu care mă știu solidar..."

Problema luptei pentru dezrobirea Ardealului devine pentru cei mai mulți din eroii romanelor apărute in această vreme o chestiune vitală, de viață și de moarte. In imprejurarea tristă in care romanii din Ardeal luptau intr-o altă tabără beligerantă, conștiința lor e zguduită de această realitate tragică, aparent insolubilă. Astfel de zguduiri de conștiință trăiesc și eroii romanului lui Eugen Goga, **Cartea facerii,** atunci cind sint mutați pe frontul romănesc. Eroul său se confesează : „...o mină fără milă m-a prins de inimă. M-am gindit : acolo, dincolo de acești munți, de unde a răsărit soarele azi-dimineață atit de glorios, acolo este **o țară** românească liberă, țara mea adevărată, țara visurilor mele, și eu mă duc să mor pentru ca să trăiască, cine ? — Franz Josef, Austro-Ungaria..." Nu alta era situația românilor de dincolo de Carpați, a căror inimă plingea suferințele și impilările la care erau supuși frații lor de aceeași limbă și neam. Eroul romanului lui N. Ștefănescu-Yacint, **Spre Carpați** (1916), imbrățișează cu căldură cauza dreaptă a românilor ardeleni, singura salvare fiind, după el, realizarea unității politice : „Printre nenumăratele probleme sociale care preocupau mintea lui Dragomir una il atrăgea mai cu deosebire in timpul din urmă . problema națională a poporului din care făcea parte. Era și natural : fiu al României infiripate de abia o jumătate de secol, un crimpei de țară numai, — trupul său sfișiat fiind in cea mai mare parte pradă stăpinirii streinilor, — atenționea sa fusese atrasă ușor de necesitatea intregirii, nu din motive sentimentale, ci pentru că vedea in rezolvarea acestei probleme un interes care privea insăși existența neamului și dezvoltarea lui pe calea civilizațiunii".

Dar romanele primului război mondial **și ale** Marii Uniri sint mult mai numeroase decit cele amintite de noi pină acum, iar unele dintre ele merită a fi reintroduse in circuitul literar sau reiterate in discuțiile pe această temă pentru valoarea de document social și uman pe care o reprezintă, multe dintre ele fiind scrise și tipărite chiar in cursul evenimentelor de care vorbim. Din acest punct de vedere nici un aspect al problematicii războiului n-a fost uitat sau ignorat, iar soluțiile artistice și dezbaterile in marginea lor, pot căpăta, din perspectiva timpului, un coeficient sporit de interes pentru cititorul de astăzi. Astfel avem romane de campanie, romane ale neutralității, romane ale eroismului cotidian, romane ale retragerii din Moldova, romane ale războiului din Ardeal, ale cazurilor de conștiință pe care le provoacă situația de a lupta in două tabere opuse, romane psihologice folosind războiul doar ca pretext și fundal, romane-document, jurnale de prizonierat și de lagăr etc. E destul să amintim, pentru acest din urmă caz, notele de prizonierat ale lui G. Topirceanu, **Amintiri din luptele de la Turtucaia și Pirin Planina,** cele ale lui G. Banea, **Zile de lazaret și Mușchetarii din Balcani,** memorialistica lui Oct. C. Tăslăuanu, **Hora obuzelor și Trei luni pe cimpul de război,** sau cea a lui Petre Gr. Ionescu din **Labirintul morții,** subintitulat „Roman trăit in anii 1917—1918", apărut la Brăila in 1919, cărțile lui Radu Cosmin, **Pagini de pribegie. Exodul** (1919) sau **Prin Ardeal** (1919), publicistica lui Ion Agârbiceanu din **O lacrimă fierbinte. Cuvinte pentru oastea țării** sau romanul epistolar **Carnetul unei logodnice** etc. Dintre romanele retragerii in Moldova merită a fi citate **Strada Lăpușneanu** de Sadoveanu, **Roșu, galben și albastru** de Ion Minulescu, sau **Moartea albă** a lui Ion Dragu, ultimul prezentind cazul unui bolnav de tifos exantematic. **Ca romane ale operațiunilor de** război, păstrate intr-un plan de observație strict militară, pot fi citate romane ca acelea semnate de Ion Missir, **Fata moartă,** apărut in 1937, cu o prefață a lui N. Iorga și premiat in același an de Academia Română, cel al lui Gabriel Drăgan, **Pe frontul Mărășești invie morții,** care a cunoscut mai multe ediții, fiind mereu reeditat chiar și in timpul din urmă, cel al lui Victor Ion Popa, **Floare de oțel,** al lui Felix Aderca, **1916,** ale lui Vasile Savel **Intre rețele** (1919) și **Miron Grindea** (1921), cel al lui Constantin Manolache, **Destăinuirile colonelului Mihu** (1942) sau romanul de debut al lui Victor Papilian din 1927, **Ne cheamă pămintul,** premiat și el de Academia Română. Ca romane ale neutralității, creionind tipuri și evenimente din preajma izbucnirii primului război mondial, pot fi aduse in discuție romanele lui Dem Theodorescu, **In cetatea idealului,** Vasile Demetrius, **Domnul colonel, Hirdăul lui Satan** de Eugen Todie sau **Uragan** de Adela Xenopol, roman frescă al evenimentelor din România de la războiul balcanic din 1913 pină la dezrobirea Ardealului din campania anilor 1917—1918. Mai sint apoi citeva romane psihologice folosind primul război mondial drept fundal, cum ar fi **Datorie și iubire** (1923) de Cluceru! Dinu, **Fire de artist** (1930) de Ignotus, **Prin fumul Calumetului** (1928) de Ana Luca, **Neamul coțofenesc** (1930) de D. V. Barnoschi, **Nebunia lumii** (1936) de George Cornea, **O jumătate de om** (1937) de Ludovic Dauș. Citeva dintre acestea ar merita o discuție mai aprofundată pentru că reiau intr-o variantă ușor modificată, cazuri și situații care au impus romane celebre ca **Pădurea spinzuraților** a lui Liviu Rebreanu sau **Intunecare** de Cezar Petrescu. Așa de pildă, dragostea dintre un român și o unguroaică, luată prizonieră in timpul eliberării Ardealului, formează substanța cărții lui George Cornea, **Nebunia lumii,** acreditind ideea ințelegerii și respectului dintre oameni, dincolo de dura și nemiloasa lege a războiului. Intr-un chip asemănător schemei romanului **Intunecare,** este construită trama romanului **Prin fumul Calumetului** de Ana Luca, rana care desfigurează chipul tinărului ei soț fiind pentru sensibila și delicata Mira Cosmintzschi prilej de insträinare și de imbolnăvire a trupului și sufletului, din care nu mai poate ieși. Dacă la inceput a fost de acord cu entuziasmul tinărului ei soț Mihai Vladeș de a se inrola, entuziasm tradus febril de momentul inălțător pe care il trăia („Toți erau in delir de entuziasm. Nici urmă de grijă pe fețele lor, in picioare, pe mese, pe scaune, chiuind cu inflăcărare, iși urau intilniri in inima Ardealului, vorbeau de soții, de mame, de logodnice pe care le vor apăra cu brațele lor ; și atunci m-a prins un sentiment de datorie pioasă și de revoltă impotriva oricărei șovăieli. La ce pot folosi aici ? Acolo mi-e locul"), mai tirziu, trăind de una singură, exasperanta așteptare a soțului, Mira intră intr-o chinuitoare stare de insomnie, care atinge pragul patologicului. Stări chinuitoare și exasperante, crime și orori apar descrise cu multă fantezie și in romanul **Fire de artist** de Ignotus, dar deznodămintul slujește aceleiași idei de impăcare dintre oameni, pictorul român Eugeniu Albineț luind de soție pe sora locotenentului german, ucis de el pe frontul din Oltenia.

In general literatura de război scrisă acum inseamnă un mare pas in direcția realismului și a ideii de document, de relatare nudă, necontrafăcută, de inregistrare obiectivă, nefalsificată a faptelor de viață. E un aspect observat și de critica noastră din acea vreme, Pompiliu Constantinescu scriind, de pildă, următoarele despre romanul de război : „Noutatea primordială a romanului de război contemporan o formează confesiunea directă, reacție morală a combatantului care a uitat orice reminiscențe de literatură și orice canon de școală artistică." Ciștigul literar ii urmează celui politic, căci, așa precum toți scriitorii, la unison, accentuează marile jertfe materiale și morale suportate de popor in timpul războiului, tot ei consemnează cu entuziasm bucuria deplinei intregiri a nației : „Priviți icoana noastră cea mai sfintă și eternă. Toți se adunau, copiii se indesau și ei privind harta țărei intregită... — Ce fericire, ce mindrie pe noi ! Carpații in mijlocul țării ! rosti Paltin și cu toți se așezară in jurul mesei". Scena de mai sus, surprinsă de Adela Xenopol in romanul **Uragan,** e o imagine simbolică, pentru care nici un sacrificiu n-a fost in zadar.

Mircea Popa

Desemnul Unirii

Urmare din pag. 1

ingenuncherea, impilarea. Retezind prosteasca impăunare, chiverniseala pe seama obștii, neomenia.

Sintem ai Unirii cit sintem uniți in credința că viața poate fi mai bună și mai dreaptă și trebuie să ne aflăm fiecare un rost in lupta ce o ducem spre a desăvirși aceste nobile deziderate.

Vorbim cu vocea Unirii generoasă, stenică dar nu se cade să uităm de puterile propriei voci atunci cind rostim vocabulele vieții, sentimentul (niciodată arhaic) al Unirii, departe de a ne nivela, ne ingăduie să ne afirmăm individualitatea, ne hrănește cu ambiții tot mai mari.

Un Desemn.

Legind intre ele cetatea Bucureștilor, Alba Iulia și Suceava, Mihai a imaginat un triunghi gigant avind in miez Carpații.

Liniile Desemnului sint vii, Semnele slavei nu s-au clintit de de-asupra frunților noastre. Vlaga nu ni s-a cheltuit. Nu s-a tocit pohta pohtită de mai bine, vom invinge ! Așa ne-am spus, așa ne spunem, viețuind cu zestrea noastră de speranțe intr-o țară cu hotare nepieritoare, sub liniile, mutate in văzduhuri, ale Desemnului sublim.

Și de ce Carpații in inima triunghiului lui Mihai ? Fiindcă ei vor figura intru eternitate statuia, decapitată, a unui erou...

Vis de iarnă

Urmare din pag. 1

coborit in mine. / De mă arăt vreodată in lumină / mi-e fața lăcrimată cu rășină. / Cum altfel bradul ar putea să fie / mutat după o virstă in cimpie ?". Universul liric al autorului — nepoluat de nevroze citadine — răspindește un miros de iarbă crudă și de brad, emoțiile sint limpezi ca apele de munte sau dramatice ca un inceput de furtună. Orașul nu l-a putut artificializa pe poet. Ca și in cazul lui Gheorghe Pituț, lirica sa a evoluat prin simplificare, poetul eliminind treptat elementele decorative care mai apăreau uneori in primele sale volume. Incă de atunci autorul excela in poemele de iarnă, cu duh eseninian : „Se-apropie iarna Serghei, / O simt dinspre munți furișată, / trecind peste umerii mei / tăcută și imaculată". Dacă in piesele verslibriste forța liricii scade, ea capătă in schimb relevanță in prozodia clasică, unde autorul dovedește a avea o mină de maestru. Mircea Micu e fără indoială un poet al rigorii stilistice, al disciplinei versului, el iși cioplește cuvintele cu indeminarea venită parcă din tradiția tăietorilor de lemne, trăsătură definitorie pentru poeții ardeleni. O evlavie țărănească face să vibreze imaginea satului natal ; icoana tulburătoare a casei părintești : „Inconjurat de rude la masă stau sfios / Și nu vorbește nimeni. / E o tăcere calmă. / Ei mă privesc pe mine și eu privesc in jos / și-mi caut șerpuirea destinului in palmă / ... / Am stat așa o noapte de deznădejde plini / și mă sorbeau cu sete din ochi ca pe-un piriu. / Dar n-a putut nici mina, nici ochii mei străini / atinge piinea albă ca lacrima de griu". Nu rareori sentimentul dezrădăcinării izbucnește acut („Orașul mă apasă ca o armură grea / sub cripta lui ingroapă străluminarea mea"). Sufletul său vrea să scape din „chinga de fier a orașului" și să se reintoarcă in edenul copilăriei. Dar niciodată poezia nu alunecă in semănătorism, expresia are inflexiuni tragice : „Mi-e frică, mamă, c-am să mor de tinăr ! / Simt cum mă fringe cineva din umăr / Tot mai aproape steaua mi se-arată / In tremurarea ei decolorată." Pradă singurătății, autorul se ascunde in carapacea memoriei : „Sint singur și sint trist și n-am ce face / Toamna mă taie ca un fierăstrău / Și-nchis in mine ca-ntr-o carapace / Beau și incărunțesc de dorul tău", sint versuri care amintesc poezia senectuții a lui Beniuc (poet cu care Mircea Micu se inrudește nu numai geografic dar și tipologic). Neatras de sirenele modelor literare, autorul scrie „poezii demodate" cum singur afirmă ironic undeva și continuă să viseze nopți mirosind „a busuioc și tei" păstrindu-și sufletul necorupt intr-o lume atit de coruptibilă. Un timp fabulos reinvie uneori in poemele sale ca in această splendidă baladă „excelsior" : „A rămas călărețul in scări, / zăpada sclipește fierbinte, / calul privindu-l duios, / nechează și-l duce-nainte // Căzut ca un fluture beat / el șuieră semne de-oprire, / calul infierbintat / aleargă-nainte-n neștire / Intr-un tirziu i-au găsit / sus intre piscuri de munte / Calul in ger răstignit. / el cu o stea spartă-n frunte." Poetul continuă tradiția lirică ardelenească, inscriindu-se pe filiera unor Coșbuc, Doinaș, Stanca, reprezentanți de elită ai genului baladesc. Așa cum afirmam la inceputul acestor rinduri, autorul a evoluat, de la carte la carte, printr-o decantare stilistică, printr-o „ascetizare" a discursului poetic ajungind la un timbru liric inconfundabil, simplu și emoționant. Ultimul său volum „Poeme pentru mama" este aproape in intregime antologic, adunind intre coperțile sale poate cele mai frumoase poeme cu această temă din literatura noastră. Sint confesiuni șoptite ale fiului către mama sa : „Mamă, tu care ești și ai să fii / pină-n sfirșitul nopților tirzii, / redă-mă purităților dintii, / Nu mai umbla prin camerele mici. / stafie albă, lama mea de brici, / cit sint incă puternic și aici. / La vișin te mai uită cind și / cind / ține-mi și mie loc lingă pămint / să nu te mai visez in nopți plingind / La vișin te mai uită cind și cind." Citim infiorați aceste destăinuiri lirice, de o sfișietoare nostalgie, in care emoția e fixată in chihlimbarul cuvintelor cu o mină de bijutier. Iată un alt poem remarcabil prin suavitatea imaginilor : „Mi se arată mama in somn, / numai in somn mi se arată / cu fața ca o aripă de lebădă / de veghe tirzie incercănată / zice : «Ce faci tu suflet al meu, puiule ? / te aud noaptea umblind și imi pare că cineva stoarce deasupra mea / luna ca pe-o lacrimă mare.»" „Poemele pentru mama" exprimă o iubire dusă pină la religiozitate, cuvintele par scrise cu o aripă de inger pe cerul memoriei, alcătuind blinde invocații : „Mamă ești mai frumoasă ca o / duminică fără sfirșit / cind se aude plinsul ierbii / sunind sub cimpul inverzit // Cu cit se-ndepărtează vremea, / cu cit te uită carnea mea / eu mă gindesc plingind la ziua / cind te voi putea vedea."

Pe lingă volumele amintite, poeziile din ultima perioadă, risipite prin reviste și neadunate incă intr-o carte, dovedesc tot mai convingător că ne aflăm in fața unui poet de excepție, inzestrat cu harul autenticului lirism. Inscriem aceste rinduri oferind un vis de iarnă desprins parcă dintr-o pinză chagalliană : „In văzduhul cu sănii de lemn / unde doarme o lume de ceară / știu o casă bătrină, din lemn. / o minusculă casă din lemn / fumegind ca o pipă in seară. // In văzduhul cu sănii de lemn, / tu și eu colorați de speranțe, prinși in blănuri străine, de lemn, / in ciudate blănuri de lemn, / vom străbate intime distanțe."

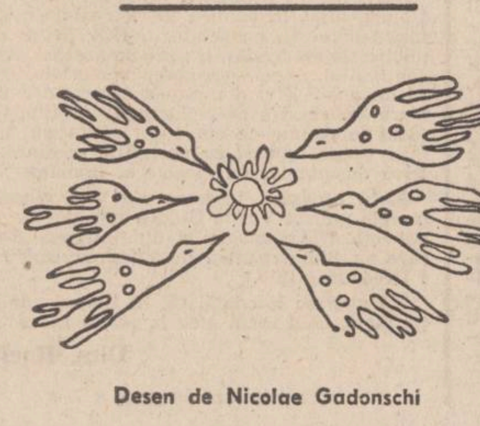

Desen de Nicolae Gadonschi

Generație și creație

Urmare din pag. 1

Comentariul de față iși propune insă, in principal, să releve citeva direcții in care activitățile culturale pentru tineret trebuie să-și imbogățească atit substanța politico-ideologică, să-și lărgească aria de cuprindere cit să-și sporească și frecvența, să devină mai sistematice. Educația patriotic-revoluționară este din acest punct de vedere una din preocupările de căpetenie ale organizațiilor de tineret cit și ale tuturor instituțiilor și mijloacelor de care dispune societatea noastră și care trebuie cu toate mobilizate in vederea atingerii acestui scop.

Este extrem de important ca in vederea desfășurării acestei vaste opere de educație revoluționară, de formarea unui crez comunist ferm, tineretul să aibă la indemină un bogat arsenal educativ, de la cărți politice bine articulate și scrise, la creații literar-artistice. Adresindu-se scriitorilor, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sublinia : „Tineretul are nevoie de o literatură pătrunsă de inalte idealuri revoluționare, patriotice, care să oglindească trecutul glorios de luptă, munca poporului pentru victoria socialismului, să dea tineretului perspectiva luminoasă a luptei pentru mărețele aspirații și idealuri la dreptate socială și națională, pentru comunism."

La crearea unor asemenea opere a fost chemat să se angajeze tineretul insuși, ceea ce e pe deplin posibil dacă avem in vedere că in rindurile tinerei generații se numără atitea talente viguroase. O mai bună indrumare a lor in cenacluri, ca și in cadrul organizațiilor de tineret din colectivele unde invață și muncesc, ar putea orienta aceste talente spre o creație mai pătrunsă de spirit revoluționar, mai legată de viață generației căreia le aparțin. Multe pagini din revista „Luceafărul" ca și din Suplimentul literar-artistic al „Scinteii tineretului" demonstrează că aceste deziderate sint pe deplin indreptățite și ele pun in evidență vocația tinerilor și in alte genuri de creație, aceasta fiind, după părerea noastră, calea cea mai sigură pentru a realiza opere care să corespundă cerințelor tinerei generații.

Dacă contribuția tinerilor in domeniul creației literar-artistice propriu-zise este incurajată cu atita căldură de conducătorul partidului și statului nostru, este atit mai firesc indemnul ca generația tinără să se numere printre organizatorii cei mai activi și creatorii de nou ai activităților din cadrul Festivalului național „Cintarea României". Tineretul, organizația sa revoluționară trebuie să inițieze manifestări proprii, să conlucreze rodnic și dinamic cu ceilalți factori, acolo unde acestea sint organizate in comun, asigurind astfel prezența mai activă, masivă a tinerilor in cadrul Festivalului național „Cintarea României". Sarcina aceasta a așezat-o la loc de frunte secretarul general al partidului ori de cite ori s-a adresat tineretului : „In toate orașele și comunele patriei, in toată țara, tineretul trebuie să participe cu intreaga sa forță și capacitate creatoare la desfășurarea marilor manifestări cultural-educative din cadrul Festivalului național al muncii și creației „Cintarea României", să-și aducă contribuția valoroasă la dezvoltarea culturii noi, revoluționare, umaniste și socialiste a României."

Faptul că pretutindeni funcționează centre de cultură și creație, unele ale tineretului, cum sint casele științei și tehnicii pentru tineret, cu toate admirabilele lor dotări, oferă condiții optime de afirmare pe tărimul creației.

Un tineret ctitor de cultură nouă, ce poate fi mai nobil și mai inălțător pentru civilizația unei țări cum este România acestui sfirșit de mileniu al doilea și de deschidere spre mileniul trei.

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

MOȘTENIREA ISTORIEI

Criticul, istoricul literar, romancierul și poetul Mircea Vaida este, structural, o natură lirică. Scrierile sale induc o anumită stare poetică, sentimentul transgresează obiectul pentru a dezvălui esențialitatea umană, disponibilitățile de imaginație sau de investigație cedind locul nevoii de mărturisire. Cu o voință crincenă de a recupera justițiar trecutul, el rămine fixat intr-o matrice ardeleană care potențează un spațiu interior dramatic.

Din acest punct de vedere, **Brocarturi și pănură *),** probează comprehensiunea pentru circumstanțele mai difuze și apăsătoare ale spiritului. Poetul privește extatic marile urme ale trecutului și le ascultă lucid zvonurile nimbate, totuși, de taină. O taină a singelui albastru, a nobleței de stirpe in care somptuozitatea ornamentală a **brocartului** nu se opune austerității **dimiei.** Alteritatea sugerată nu are un sens alternativ, ci unul complementar, fiind, in fond, vorba de un aristocratism al esențelor. Se naște de aici o inedită perspectivă asupra realului, interpretat, gindit, judecat in numele unor experiențe trăite cu maximă intensitate. Cele „șapte lecții pentru Delia-Roxana" care deschid volumul, dincolo de gestul de dăruire absolută pe care il implică, strecoară fiorul neantului. „Basmul" in care calul se intoarce, intr-o zi, singur acasă, „invizibil, fără ecou", figurează semnul nerostit al absenței irecuperabile. Remarcabilă este sugestivitatea sonurilor eminesciene introduse in țesătura armonioasă și gravă a elegiei „Despre răbdare", exprimind un subtil sens temporal : „Viermii rod, cariul roade-n grindă, / tu privește-ți frumosul obraz in oglindă / și ascultă cum incolțește in suflet o ghindă. / Așteaptă, mai așteaptă — ai răbdare / **pină va crește gorunul cel mare**".

Cu „Poeme de bronz", Mircea Vaida pătrunde in sanctuarul „tribunilor națiunii române", fapt firesc și, pină la un punct, previzibil la acest poet a cărui sensibilitate acută pendulează intre evocarea spațiului transilvan și proclamarea predestinării martiriului. Horea, Bălcescu, Heliade, Slavici, Titulescu, Blaga devin motive lirice cărora poetul le dezvăluie semnificații de profunzime, ca date primordiale ale istoriei naționale : „Roata calcă snopii de rod, / se rostogolește-n lan, vintul răsfoiește Codul criminal terezian, / cită vină pentru un țăran ! / Mereu același delict, același cod, / același impărat, aceeași roată, același eșafod, / același condamnat".

Ritmurile și imaginile sint scoase dintr-o adincime contemplativ dureroasă a istoriei, dintr-un suflet sub ale cărui bolți reverberează memoria neamului. Sub apăsarea unei blestemate moșteniri, poetul retrăiește originile sale pentru a-și regăsi identitatea : „Tata dormea, dar eu am simțit miini invizibile / care il descoronau și mă incoronau / nevăzut pe mine cu spinii lui ! Care ii luau lui de pe umeri bolovanul de sulf / și mi-l așezau indeminatic pe umeri. / Sint legat cu un cearcăn de aur, / ochii-mi albaștri au de atunci un iz de cenușă, / rinjesc interiorizat, viteazul Grigore cel Mare / mă bate cu spada pe umăr, / cavalerul de Malta, in straie de alb absolut, / ucis lingă Gibraltar de mauri / imi aduce istoria pe scut. / Ciinii mă adulmecă din ce in ce mai des, / ce va fi cind o să ies / in albul ninsorii ? / Singur."

Puritatea glacială a tensiunii spirituale, inflexiunile epice, ritualice conferă poemelor o aură emblematică, potrivită creării de legende : „Se zice că un moș al meu / venind niște vrăjmași / a imbrăcat crucile cimitirului in sumane, / și astfel a stat in capul satului / să vină furtuna. /.../ Trăiseră o dată pe pămint muriseră o dată pe pămint, / și acum pămintul lor păzea pămint. / Cum bătea vintul, dealul intreg / filfiind părea un stup de sfinți, / săreau așchii din marmura Contelui, / cei ce voiau să ia viața / s-au impiedicat de morminți".

Un anume hieratism studiat, ca și prețiozitatea rimelor rare țin de meșteșugul retoricesc. Ca și personalizarea marcată a expresiei prin construirea femininului unor substantive **(trandafire, triunghe, fumă** etc.). Aceasta traduce insă și un principiu de creație. Pentru Vaida, „feminin universul ne naște in fiece zi". Departe de simbolismul terifiant al feminității, poetul rostește o biografie sentimentală și reface astfel sursele originare ale intimismului. Erotica sa este calmă, ințeleaptă, la adăpost de involburările senzualității. Ea inchide un „cerc de credință" in trunchiul aventurii existențiale. Cuvintul răzvrătit devine precept moral : „Cineva ne coboară in suflet / un fir de plumb / măsurind verticalitatea ploii / și ne obligă să fim drepți. / Noi, două lacrimi paralele.".

Mircea Vaida este un scriitor care are **vocația literaturii angajate.**

Constantin M. Popa

***) Mircea Vaida : „Brocarturi și pănură", Editura „Dacia", Cluj-Napoca, 1988.**

EDIȚII

UN ÎNTEMEIETOR

AL. TZIGARA SAMURCAȘ

SCRIERI DESPRE ARTA ROMÂNEASCĂ

Editura Meridiane

In atmosfera **eforturilor** de valorificare a moștenirii culturale, cunoscutul traducător și poet C.D. Zeletin apare și in ipostaza de editor avizat prin ingrijirea ediției de **Scrieri despre arta româneas-că** (Ed. Meridiane,1987) aparținind lui Al. Tzigara-Samurcaș*). Numele lui Al. Tzigara-Samurcaș pare să grăiască puțin generațiilor mai noi. Sau ar putea fi confundat cu al poetului Sandu Tzigara-Samurcaș, fiul celui dintii, care a incercat o experiență insolită — cu bune rezultate — in lirica românească — **aceea** de a concura și „reface" prin verbul poetic partituri muzicale celebre (v. **Recital de pian, 1941).** Dar familia Samurcaș se-ntinde, in timp, pe citeva veacuri bune, de la spătarul Zotu Tzigara (din vremea lui Petru Șchiopul) și pină la prietenul lui Eminescu, Ioan Al. Samurcaș, sau poetul deja amintit, dispărut nu demult dintre noi. Intr-o familie atit de veche, Al. Tzigara-Samurcaș (1872—1952) este o „figură de prim rang a culturii românești", afirmă C.D. Zeletin in studiul introductiv. Se cuvine ca noile generații să-și cunoască inaintașii. Este meritul Ed. Meridiane de a fi pus la indemina cititorului acest volum selectiv din scrierile despre arta românească ale lui Al. Tzigara-Samurcaș.

Autorul a fost un neobișnuit temperament de luptător și intemeietor in cultura noastră. Altminteri, mai toate scrierile sale sint polemice, de unde și prospețimea multora dintre paginile prezentei ediții și de unde adversitățile pe care și le-a creat de-a lungul anilor (Eugen Lovinescu, N. Iorga — care i-a recunoscut, totuși, meritele —, Gr. Tocilescu, Spiru Haret etc.). **Marea** descoperire (căreia i s-a dedicat cu o devoțiune extraordinară intreaga viață) **a fost arta populară românească.** El a ințeles că arta țărănească e de o mare originalitate și că e amenințată cu primejdia dispariției, fie din pricina inrăutățirii vieții țăranului (v. anul 1907), fie prin invazia kitsch-ului urban, fie din pricina indiferenței autorităților și lumii „culte". A devenit un pasionat colecționar și apărător, cu scrisul și cu fapta, al spiritualității poporului nostru. Meritul său de fondator este recunoscut incă din 1906, cind este numit director al **Muzeului de etnografie, de artă națională, artă decorativă și industrială,** transformat, apoi in **Muzeul de artă națională.** Ulterior, ocupă alte funcții importante in instituții similare, organizează numeroase expoziții românești in țară și peste hotare, este profesor de istoria artei la Facultatea de litere și filosofie din Cernăuți, director al revistei **Convorbiri literare,** senator, membru corespondent al Academiei Române (1938), obține eliberarea din inchisoare a lui T. Arghezi, in 1943, in vremea „afacerii" cu pamfletul **Baroane** etc. Pentru achiziționarea de opere artistice țărănești, Al. Tzigara-Samurcaș a intreprins numeroase călătorii in satele noastre, contribuind, prin mijloace proprii sau finanțate de stat, la salvarea din anonimat și de la distrugere a unor valori inestimabile datorate geniului creator românesc. Este suficient să amintim de „peripețiile" cumpărării și transportării la București a casei meșterului Antonie Mogoș din Ceauru (Gorj), capodoperă a arhitecturii țărănești (v. cap. **Casa meșterului Antonie Mogoș,** pp. 46—54). Volumul reține selectiv capitole masive din **Arta in România** (1909) și **Muzeografie românească** (1936). Scrierile sint ale unui intemeietor care s-a format in focul disputelor. Talentul de polemist (v. controversele cu T. Antonescu pe tema culelor din România etc.) se conjugă, inspirat, cu observațiile — in genere, validate de timp — asupra diverselor monumente de artă românească sau asupra operei unor pictori precum N. Grigorescu, Verona, Aman. De pionierat este și opera muzeografică a autorului. Toate sint pătrunse de un patriotism ardent, fără ostentație, cu siguranța datorată erudiției și competenței. Fără a fi virtuoz al stilului și al formulărilor critice memorabile, Al. Tzigara-Samurcaș rămine un punct de reper in istoria artei românești, cu indiscutabilul merit al **intemeietorului.**

Theodor Codreanu

***) Al. Tzigara-Samurcaș : „Scrieri despre arta românească", Editura „Meridiane", 1987.**

COMPENDIU

■ **ROMULUS-VICTOR DIMITRIU : „Cadran solar".** Versuri. Editura Cartea Românească. O carte in care autorul iși pune intrebarea : „Argint de clopot, cint de missă / Amestec de zenit și clisă / Și eu nedeslușitul da. / Mă uit in urmă, care-i urma mea ?" **(Mă uit).**

■ **PETRE SOLOMON : „Hotarul de hirtie".** Versuri. Editura Cartea Românească. Din poezia ce dă și titlul volumului : „O carte adevărată și vie. / Aproape nimic n-o desparte de viață. Doar un hotar de hirtie, / pe unde viața pătrunde in carte". **(Hotarul de hirtie).**

■ **SANDU ȘTEFĂNESCU — Romantic (versuri),** Editura Albatros. Volumul cuprinde trei cicluri : „Dor de țară". „Ultimul romantic" și „Gramatica iubirii dintii". Citâm din poezia „Singurul crez" : „Statornic iubesc / gramatica neamului meu / Mi-e singurul crez / intre bine și greu, / in fața ei ingenunchez / in rest, sint ateu !"

■ **DAN GRIGORESCU — Cumințenia pămintului.** Editura Meridiane, colecția „Curente și sinteze". Studiu asupra genezei și evoluției unor forme ale culturii din perspectiva istoriei artei.

■ **Col. dr. CRISTACHE GHEORGHE, dr. MARIA DOGARU : „Revoluția română din 1848, reflectată in documente de metal".** Editura Militară. Autorii doresc să dea o „dovadă menită a evidenția convingător necesitatea depistării, cercetării și punerii in circuitul științific a insemnelor referitoare la marea ridicare națională de la mijlocul veacului trecut, insemne constituind o parte componentă și distinctă a patrimoniului heraldic românesc, incontestabilă dovadă a originalității de gindire politică a inaintașilor noștri".

■ **CLEMENT C. BACIU : „Pagini din istoria ortopediei și traumatologiei aparatului locomotor in România",** Editura Litera. Cum arată și titlul, avem de a face cu o monografie competentă in această specialitate datorată șefului secției Ortopedie. Traumatologie și Recuperare de la Spitalul Clinic Colentina, dr. docent Clement C. Baciu.

CONCURSUL DE CREAȚIE LITERARĂ „ANDREI MUREȘANU", BRAȘOV — 1988

● In zilele de 3—6 noiembrie a.c. s-au desfășurat, la Brașov, manifestările prilejuite de a II-a ediție a Concursului de creație literară „Andrei Mureșanu".

In cadrul manifestărilor au avut loc dezbaterile „Idealurile Unirii și dimensiunile unității naționale in condițiile socialismului", „Originalitate și specificitate in creația literară din arealul studențesc" și „Cultura și arta studențească — indice de elevație a vieții universitare românești", organizate de Consiliul Uniunii Asociațiilor Studențești din Universitatea Brașov, precum și sesiunea de comunicări prilejuite de implinirea a 125 de ani de la moartea poetului Andrei Mureșanu : „Patria română — spațiul etern al poeziei" — care a avut loc la Liceul Andrei Șaguna ; au avut loc o intilnire cu iubitorii de literatură de pe platformele industriale brașovene, la Intreprinderea de Tractoare Brașov, precum și o vizită la Casa Mureșenilor și spectacolul de muzică și poezie patriotică „Poem brașovean pentru Marea Unire", la Casa municipală de cultură Brașov.

Au participat scriitorii : **Daniel Drăgan, Ion Horea , Ion Mircea, Cornel Moraru, Tudor Popescu, Dan Tărchilă, A.I. Zăinescu.** Au participat, de asemenea, **Carmen Dobrescu,** președinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă Brașov, Aurica Borcea, director al Centrului județean de indrumare a creației, și Toma Pirău, din partea Consiliului sindical județean.

Juriul concursului de creație literară „Andrei Mureșanu", format din **Ion Horea,** președinte, **Daniel Drăgan, Ion Mircea, Cornel Moraru, Tudor Popescu, Dan Tărchilă, A.I. Zăinescu, Elisabeta Petrescu, Aurica Borcea, Toma Pirău și Romeo Dobre,** a acordat premii pentru poezie, proză și teatru. Premiul I pentru proză și premiul revistei „Luceafărul" au fost acordate lui Constantin Miu (Medgidia).

1918 - 1988 — ŞAPTE DECENII DE LA MAREA UNIRE

TIMPUL ISTORIC AL PATRIEI

ISTORIE TRĂITĂ

Octavian Goga: „Nu mai sînt Carpaţii“

La 19 august 1916, cîteva zile de la ofensiva armatei române abia intrate în focul războiului european, Octavian Goga scria în **Adevărul** aceste rînduri, un adevărat chiot de bucurie:

„Un blestem de veacuri s-a năruit în două zile şi două nopţi. Carpaţii, care ne rupeau în două, Carpaţii care ne încercuiau peste mijloc ca o cingă de fier, Carpaţii nu mai sînt. Oştirea noastră i-a mutat în ţara românească. Istoria românismului ajunge la o răspîntie nouă. Sufletul acestui popor se primeneşte prin botezul de sînge, gîndirea lui se rectifică şi sănătatea prinde o putere neştiută încă. Sabia soldaţilor noştri a dezlegat un vis milenar. Tot ce au cîntat poeţii, toate frigurile visătorilor politici s-au întrupat acum, o literatură întreagă care-şi poartă fiorii pe crestele munţilor se trezeşte astăzi trecută ca prin minune, în virtejul unei clipe, dincolo de obiectivul ei.

Sînt atît de pălpitante zilele acestea, încît vorbele îşi pierd relieful, condeiul se frînge sub povara emoţiei. Realitatea a depăşit cadrul fanteziei şi în faţa icoanei măreţe biata noastră minte simte inima neputincioasă cufundîndu-se într-o prăvălire mută. Senzaţiile unei vieţi de o mie de ani năvălesc astăzi. Instinctele moştenite tresar, morţii îşi plimbă deasupra noastră cîntecele lor bătrîneşti, lozinci din strămoşi prind aripi noi, trecutul şi viitorul se îmbină — sînt atîtea flăcări care ne ţîşnesc din sînge că nu mai încap în inimă şi de arsura lor sufletul ni se topeşte în marele riu de lavă care curge împrejur.

În zadar stau la masă c-o foaie de hîrtie albă să cobor pe ea o frîntură din cea mai sfîntă epopee. Amintirile nu mai ascultă, ochii rătăcesc pe drumul regimentelor într-aripate şi din fiinţa mea se desprind toate picăturile de lumină care se pierd în norul de praf din urma lor...

Nu ştiu ce mister al ironiei m-a învrednicit să trăiesc aceste clipe şi nu înţeleg ce bine voi fi făcut în viaţă de mi-a fost dat să ajung ziua cînd gura mea poate să rostească adevărul înfricoşat : — Nu mai sînt Carpaţii !“

...Se poate vorbi de o „obsesie“ a muntelui în scrisul lui Goga. Îl găsim prezent în întreaga lui fiinţă **(creste, prăvălire multă, chingă de fier, riu de lavă)**, ordonînd vizibil ori subteran această izbucnire spontană din 19 august 1916. Îl vom găsi în poeziile de rezistenţă trimise soldaţilor din tranşee prin ziarul „România“: „Acum, cînd tunul nu mai bate / Pe culme, sus, la Mărăşeşti / Vorbesc tăceri înfricoşate / În largul ţării româneşti...“. (8 aprilie 1918, după armistiţiul pasager). Dar cel mai pregnant muntele apare în articolele şi discursurile lui Goga din perioada neutralităţii. Una dintre aceste imagini a devenit expresie curentă: „Un lucru însă să ştiţi: trebuie ales astăzi între moartea şi viaţa lor (a românilor ardeleni, n.n.) ori treceţi acum munţii spre ei ca să-i scăpaţi, ori rugaţi pe Dumnezeu să ridice munţii pînă în cer, ca să nu poată pătrunde la voi glasul blestemelor lor.“ (discurs ţinut la Iaşi, la 15 martie 1915).

Noi, astăzi, mai ales generaţiile (încă) tinere, am căpătat o imagine oarecum matematic-geometrizată, simplificată şi simplistă oricum, despre intrarea României în războiul întîi mondial. Din fericire, conştiinţa marilor jertfe de la Jiu, Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz ne-a rămas; fie şi numai pentru că nu există sat cît de cît răsărit din Valahia, Moldova ori Ardeal în centrul căruia să nu fi văzut, de mici copii, acel monument al ostaşului român cu arma în mînă, cu vulturul de piatră deasupra capului, în elan ofensiv. Asta, pentru că nu există sat din care să nu fi plecat peste munţi ostaşi români; numele lor stă scris în marmură şi în marmura memoriei noastre. Cred că, adunate de pe tot cuprinsul patriei, liniile de zbor ale vulturilor ce ţîşnesc de pe aceste monumente se întîlnesc, toate, într-un singur punct: la Alba Iulia.

Conştiinţa jertfei şi a victoriei ne-a rămas întreagă. Acel moment al izbucnirii noastre de la 14 august 1916, însă, stă — orice s-ar zice — plantat în calcule şi teorii. Puterile centrale ne ofereau asta şi asta, Antanta ne oferea cutare lucru: noi am tot cîntărit doi ani de zile, ca nişte înţelepţi, şi într-un sfîrşit am ales... În împrejurările primului război mondial, România a avut această prevedere a unei rezerve politice, a unui minimum „în eventualitatea că“. Au fost secrete de stat revelate (de către Marghiloman însuşi în cuvintarea lui din 1919; istoricii acceptă ca pe un loc comun faptul că acesta a lucrat în deplin acord cu guvernul cel adevărat al ţării). În această „eventualitate că“, noi nu ne puteam „aduna apele toate să ne mutăm în altă ţară“: s-a retras elita politică şi culturală, armata, oamenii activi — dar casele, gospodăriile, viul ţării ca braţe şi inimi de muncă şi aşteptare, acestea au rămas locului.

A face, însă, din această prevedere, din această extremă rezervă, punct central al investigaţiilor istorice (de manual) — iată o optică geometrizantă, simplistă, asupra unui trecut care a avut această mare voce: intrarea în război nu din calcul, ci din necesităţi naţionale. Şi, dacă vreţi, nu de parteţa Antantei — ci în numele principiului naţionalităţilor care a ordonat coaliţia împotriva puterilor centrale. Odată proclamat acest principiu, ţara n-a mai stat pe gînduri în cumpăna alegerii. Teama, cîtă şi dacă a existat, a fost că el nu se va respecta: teamă ce nu poate fi, însă, în mod aprioric pusă în act.

Aceşti oameni — şi Nicolae Iorga, şi Nicu Filipescu, şi Octavian Goga, M. Sadoveanu, I. Agîrbiceanu, B. Şt. Delavrancea, O. Ghibu, Sever Bocu, Camil Petrescu — au ştiut de la început că singura cale a ţării este aceasta. Au prevăzut — cu o luciditate care astăzi ne emoţionează — viitoarele jertfe, chiar o eventuală retragere în apărare — dar au înţeles necesitatea momentului. Istoria s-a făcut cu fiinţa întreagă a neamului, ca o ridicare în absolut.

O spune Nicolae Filipescu pe patul de suferinţă: „...Cînd soldatul român va fi obligat să şeadă, ca şi cel din occident, chinuit zile şi nopţi în tranşee, ce reconfortant moral dacă i s-ar putea trimite cîteva versuri ocazionale de ale lui Goga, care să ţie sus inimile...“.

Nici pentru Octavian Goga, nici pentru ceilalţi ardenţi luptători, „ostaşi ai cuvîntului“ cum îi numeşte Iorga, ce au simţit măreţia clipei, alegerea n-a fost, ci numai speranţă şi credinţă. Prodigioasa activitate a sa la ziarul „România“ (parte din articolele publicate acolo au fost editate de Stelian Neagoe în O. Goga: „Ne învaţă Mărăşeştii“ — ediţie incompletă şi fragmentară, însă) stă mărturie a acestui crez unic.

În 1919, după război, Eugen Lovinescu antologa în revista sa **Lumină pentru toţi** un text publicat de către Octavian Goga în volumul „Strigăte în pustiu. Cuvinte din Ardeal într-o ţară neutrală“ (articole şi cuvîntări din perioada neutralităţii). Mult mai potrivit pentru ilustrarea activităţii lui Goga din aceeaşi perioadă a neutralităţii ni se pare articolul „Refugiaţii“, din acelaşi volum al său. Avem aici descrierea unei stări de spirit care ne poate face să înţelegem mai bine situaţia de fapt:

„...Două categorii de oameni noi s-au ivit la Bucureşti. Vin din două lumi deosebite, cu psihologie opusă, cu credinţe şi ţinte care se ciocnesc. Se deosebesc aşa de mult, că-i distingi dintr-o ochire şi ştii unde să-i pui.

Unii, despre care se va vorbi puţin în aceste rînduri, sînt cei cu hîrtiile în regulă, vizate de legaţia germană şi austriacă. Au năpădit toate vagoanele de tren clasa întîia, toate hotelurile mai bune, toate restaurantele aceşti domni înalţi şi spătoşi, bine hrăniţi, pe care îi vezi cite doi vorbindu-şi la ureche şi aruncînd de după ochelari priviri scrutătoare. Bieţii chelneri trec cu sfială în faţa lor, pentru că domnii cu hîrtii în regulă nu înţeleg să fie prea politicoşi şi nu-şi pot suprima anumite gesturi de oroare ale europeanului rătăcit în extremul orient. Publicul, cînd îi vede ţinînd consilii, cetind însemnări şi aranjînd socoteli, are o senzaţie neplăcută, un amestec de teamă şi revoltă, ceva la fel cu sentimentul negrilor din colonii faţă de exploatatorii căzuţi pe capul lor. Domnii cu ochelari însă îşi văd de treabă, notează în carnet ce vor ei, şi au calitatea asta de a se înmulţi în mod deosebit. Năzuinţele lor să le lăsăm deocamdată pe seama agenţilor de siguranţă, cei mai chemaţi astăzi în toată lumea să urmărească drumurile acestor emisari ai... culturii germane. Este însă o a doua categorie de oaspeţi. Rostul lor s-ar părea că ne interesează ceva mai de aproape. Tot călători sînt şi ei, dar n-au hîrtiile în regulă. N-au nici un fel de hîrtie. N-au fiindcă plecînd în pripă şi-au uitat să le aducă, sau poate fiindcă în naivitatea lor au crezut că la Bucureşti preţuiesc acum mai mult două braţe sănătoase decît un certificat de la contele Czernin... Aceşti noi veniţi se deosebesc de la prima vedere de voiajorii din Berlin pe care i-a copleşit dragostea de ţara românească. N-au nici prestanţa lor în paşire, nici siguranţa gesturilor, nici acea linie de dispreţ în colţul gurii. Sînt o seamă de oameni, mai mult tineri decît bătrîni, aflaţi între două vîrste, cu hainele cam trecute, cu mişcările stingace, cu o expresie de mirare întipărită pe toată faţa şi cu privirea dusă departe. Îi vezi prin birturile de mîna a treia cum stau la cite o măsuţă pe care se grămădeşte un teanc de gazete. Toţi au aerul că au uitat ceva şi se căznesc să-şi aducă aminte. Ei discută aprins şi au fulgere în priviri, ori sînt descurajaţi, cu ochii înfipţi în pămînt, impasibili niciodată.

Se pot vedea şi ziua la amiazi în faţa palatului, cînd se schimbă garda. Urmăresc cu buzele strînse pasul plutonului de dorobanţi şi tresar în faţa celei dintîi uniforme de soldat. Dacă te opreşti lîngă dînşii şi-i întrebi de unde vin, ei au să ridice capul şi au să-ţi răspundă mai mult dîrz decît cu blîndeţe:

— Suntem din Ardeal, domnule, şi-am venit aici să intrăm voluntari în armata română...“.

Sînt oamenii care au făcut unirea înainte de 1918 — şi înainte de orice dată am lua în consideraţie: sînt românii care de totdeauna au făcut-o, având-o în suflet — în grai, în iubirea de fraţi şi de părinţi comuni, în jertfă. În numele lor, bărbaţi precum Octavian Goga au cerut să nu mai stăm în calcule şi eventualităţi, ci să păşim ferm pe drumul impus de istorie.

Nicolae Georgescu

„SE ADUNĂ ŢARA“ — relief în bronz de pe „Monumentul Eroilor“ de la Cornu — Prahova — operă a sculptorului Nicolae Kruch

ARHIVA «LUCEAFĂRUL»

„ROMÂNIA“: un ziar pentru Unire!

Scormonind filele îngălbenite de vreme ale dosarelor fostului Mare Cartier General Român din anii războiului de întregire naţională, am avut surpriza de a găsi o parte din arhiva ziarului „România, organ al apărării naţionale“ editat la Iaşi în anii 1917—1919. Am reluat apoi pagină de pagină lectura acestui veritabil document de conştiinţă şi faptă românească, tribună a afirmării idealului şi dreptăţii naţionale pentru care, în august 1916, un neam întreg, frînt în atîtea părţi sub atîtea stăpîniri samavolnice străine se ridicase înfruntînd eroic vitregiile istorice ale puternicului cataclism mondial.

Erau primele zile ale noului an 1917. În condiţiile în care în faţa amplei ofensive a Puterilor Centrale şi aliaţilor lor otomano-bulgari, retragerea armatei române pe aliniamentul Carpaţilor Orientali, Siretului inferior şi Dunării maritime produsese o atmosferă de adîncă temere chiar faţă de soarta viitoare a statului român independent cotropit, cînd se semnala o încercare de intensificare a propagandei inamice în rîndurile oştirii noastre, un grup de scriitori şi ziarişti români animaţi de cea mai vie iubire de ţară, au răspuns cu entuziasm iniţiativei Înaltului comandament român de a organiza şi tipări o revistă, tribună de luptă a cuvîntului scris, care să pătrundă pînă la ofiţer şi soldatul din prima linie de tranşee la simplul cetăţean dar şi în celelalte medii sociale. Localul ales a fost cel al unei vechi tipografii, «Versuri şi proză», de pe strada Ştefan cel Mare nr. 21, unde au fost instalate maşinile (rechiziţionate „cu bună învoială“), ca şi administraţia ziarului.

Începînd cu ziua de 2 februarie 1917, mai întîi ca o simplă foaie, apoi avînd puţine pagini, timp de doi ani — cu unele întreruperi — gazeta îşi va îndeplini cu prisosinţă misiunea ce i-a fost încredinţată. Stringînd în jurul ei condeie remarcabile, din diferite generaţii, ale scrisului din toate provinciile româneşti, beneficiind de sprijinul direct al conducerii statului şi armatei, „România“ a fost glasul cel mai puternic, mai combativ, mai penetrant al conştiinţei naţionale din aceşti ani de încrîncenare. Condus cu înţelepciune şi dinamism de locotenentul Mihail Sadoveanu, directorul Teatrului Naţional ieşean, sprijinit de transilvăneanul Octavian Goga în calitate de prim-redactor şi C. Gongopol — secretar de redacţie, avînd ca redactori pe P. Locusteanu, G. Ranetti, C. Moldovanu, N.N. Beldiceanu, V. Bărbat, C. Bucşan, Radu D. Rosetti, iar printre colaboratori pe I. Minulescu (pe atunci şef al biroului de presă al Ministerului de Interne), I. Agîrbiceanu, avocatul E. Herovanu, bucovineanul G. Rotică, Zaharia Bîrsan, C. Ardeleanu, A. Marcu, M. Rădulescu, V. Soricu ş.a., ilustrat cu har de D. Stoica şi A. Mantu, „ziarul a fost bine primit în toate părţile“, dovadă că „a răspuns unei reale necesităţi“ (Din raportul înaintat de M. Sadoveanu generalului C. Prezan, şeful M.C.G.). Pînă la 14 februarie, tirajul său a crescut pînă la 30 000 exemplare pe zi, astfel că la 1 martie 1917 se înregistrau 752 814 foi difuzate.

Afirmarea idealului unităţii naţionale, a încrederii în izbînda finală a luptei întregului popor, a constituit o coordonată fundamentală a programului ziarului intitulat sugestiv, ca „un simbol al tuturor aspiraţiunilor noastre naţionale“. Ideea centrală propagată cu ardoare şi temeinic argumentată a fost că noi, românii, luptăm pentru dreptate, pentru „unirea neamului nostru, întreg, desrobirea fraţilor din Ardeal, din Bucovina şi Banat şi închegarea lor în o Românie Mare“ (13. feb. 1917). „Azi, neamul de aici (din cetatea rezistenţei naţionale care era pămîntul liber al Moldovei“) — avea să sublinieze I. Agîrbiceanu — armata română nu suferă numai pentru el şi pentru ţara mică pe care a avut-o pînă acum, ci pentru neamul întreg şi pentru ţara cea de mîine... care va cuprinde pe toţi românii“ (27 feb. 1917). Pentru ca dreptatea cauzei naţionale să triumfe „trebuie să ştim cu toţii — se adresa N.N. Beldiceanu cititorilor ziarului — că numai din cetatea solidarităţii naţionale vom putea învinge“ (17 mai 1917). Frăţia — argumenta M. Sadoveanu — „dovedeşte că atunci cînd poporul întreg se ridică şi-şi face datoria nu-l poate birui nimeni (8 februarie 1917). În jurul tricolorului năzuinţelor româneşti au fost, astfel, chemate toate energiile ţării căci „războiul (...) nu se face pe un singur front, acolo unde moartea presară lauri pe palide frunţi glorioase. El mai are unul. Frontul acesta se întinde peste întregul pămînt al patriei, pretutindeni unde sufletele româneşti se simt unite laolaltă în aceleaşi suferinţe, pentru acelaş ideal.“ (E. Herovanu, 20 iulie 1917).

Nesecate resurse sufleteşti oferea omenirii exemplul unei rezistenţe eroice care avea să culmineze prin strălucitele biruinţe de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz în vara anului 1917. „Înfiptă în ţara Moldovei ca într-o cetate de piatră — scria O. Goga încrezător în uriaşa operă de refacere a armatei române încă la 2 februarie — oastea noastră, avînd apa Siretului în faţă şi crestele Carpaţilor în spate, reînvie astăzi... ascuţindu-şi fulgerele de mîine“. Prin venirea voluntarilor transilvăneni şi bucovineni şi încadrarea lor în marea oaste a ţării — arăta tot el la 7 iunie 1917 — „ideea umană din care s-a născut însuşi crezul sufletesc al neamului îşi primeşte botezul de sînge“.

Zi de zi, „România“ a contribuit la readucerea primăverii în suflete, la dobîndirea încrederii în propriile noastre forţe îndrumîndu-le prin puterea cuvîntului spre victorie, spre Marea Unire. „Ardealul — arăta cu îndreptăţire la începutul anului 1918 G. Rotică — înseamnă poarta pe care au deschis-o morţii şi schilozii ţării acesteia ca să intrăm nu într-o Românie Mare a huzurului sporit, ci, înainte de toate, în conştiinţa lumii, cu dreptul nostru, cu vrednicia noastră, cu trecutul şi viitorul nostru, cu tot cuprinsul, nu numai al pămîntului ce vrem, ci şi al sufletului ce-l avem — Ardealul înseamnă mai mult decît Braşov, Sibiu, Alba Iulia ; înseamnă Oituz, Mărăşti, Mărăşeşti ; adică tot ce a fost în stare neamul acesta în cele mai grele ceasuri din istoria sa. Înseamnă mai mult decît cele patru milioane de români din Austria-Ungaria, mai mult decît noi toţi, înseamnă **urmaşii noştri şi urmaşii urmaşilor noştri“.**

24 Ianuarie 1918 găsea inimile celor de la „România“, (la fel ca şi cele ale românilor de pretutindeni) mai tari, mai hotărîte să împlinească vrerea mult dorită. „Avem neclintita credinţă — afirma G. Ranetti — că în ziua de 24 ianuarie 1919 bronzul statuii lui Vodă Cuza — (de la Iaşi — n.n.) va vibra voios ca un clopot de Paşti, cutremurat de chiotele de bucurie cu care vom învirti Hora Unirii celei mari“.

La capătul unui an de dramatice confruntări cu forţele ostile românismului, dreptăţii sale, timp în care clipele de cumpănă şi grele încercări au alternat cu cele de bucurie ale înfăptuirilor — poporul român reuşea să desăvîrşească procesul făuririi statului lor naţional. Marea Unire proclamată în istoricele adunări din 9 aprilie de la Chişinău, 27 octombrie şi 28 noiembrie de la Cernăuţi, culminînd cu cea din 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia avea să găsească în rîndurile luptătorilor ei şi pe entuziaştii slujitori ai limbii române... talismanul de viaţă veşnică a neamului (E. Herovanu) — de la redacţia „României“.

În acele momente de supremă satisfacţie ei priveau cu luciditate viitorul : „Vrem o ţară puternică prin egala îndreptăţire şi întrebuinţare a tuturor valorilor naţionale... Vrem dezvoltarea tuturor puterilor latente de care dispune acest neam viguros...“

Şi acest viitor avea să prindă contururi concrete în anii care au urmat, la edificarea lui răspunzînd prezent şi scriitorii, cărturarii neamului.

Dumitru Preda

Patrimoniul unui eveniment

Năzuinţa de a restitui, pentru uzul românilor, documentele fundamentale aparţinînd istoriei proprii, începe a se concretiza dacă privim impunătoarele culegeri ce înfăţişează momente de răscruce, **ore astrale** : „Românii la 1848“, „Românii la 1859“ şi „Românii la 1918“ sînt admirabile întreprinderi de editare şi restituire ca şi inestimabile dovezi asupra unei acţiuni comune şi unitare, pretutindeni hotărîte (de o istorie românească legitimă) în vederea reintregirii politice ce se reazemă adeseori pe unitatea română de cultură. Astfel de documente, comunicînd clipe ce se evocă acum cu emoţie, se însoţesc de bună seamă cu altele, reunind în imagini semnificative revoluţia lui Horea şi aceea a lui Tudor Vladimirescu, apoi încă multe alte episoade ale vechimii, cînd, făcînd istorie românească, românii făcuseră, fără nici o îndoială, istorie europeană. Vocea documentelor răsună, dar, pînă la noi fără a se împiedica azi de nici o interdicţie din acelea care invocă, fără temei, oportunităţi şi conjuncturi impropice căci, în fond, istoria naţională restaurată nu poate asculta de nici un fel de condiţionări în afara adevărului faptelor şi de existenţa lor obiectivă. În fine, avem restituite (şi putem spune aceasta !) documentele ce ne legitimează în cadrele unei istorii adevărate, o istorie unică scrisă într-adevăr aşa cum a fost. Idealul începe a se aşterne în viaţa noastră sufletească şi capătă exprimări de cotidian cultural, unde nu-s piedici a consulta **lecţia filelor îngălbenite.**

Avînd, dar, la îndemînă documentele principale, este inevitabil a înainta în restituire cu mulţimea de izvoare locale, alcătuind acestea o istorie a vernacularului care, în istoria românească, aparţine deopotrivă, prin contribuţii şi spirit, întregului naţional. De aci, din aceste fragmente de viaţă românească regională, ce sînt totodată materie a unei vieţi naţionale întregi, se deduc mai bine motivaţii şi mentalităţi, ce se sustrag citeodată literei canonice a documentului „clasic“; sîntem, astfel, **într-un spaţiu istoric al genezelor,** în lumea aceea de forme ce se străduiesc să-şi exprime idealitatea şi unde obiectivele interne şi profunde se întrevăd. Această **istorie a intervalelor lungi** este de bună seamă, rezemată pe corpuri integrale de documente şi istoricul de mîine al românilor nu va ezita să întrebuinţeze, cu tot atît folos, atît documentul „clasic“ cît şi pe acela „cotidian“. Esenţial este a restitui tot ceea ce are elocvenţă istorică. O astfel de culegere de documente regionale este aceea, recentă, care conţine „Mărturii privind lupta românilor din părţile Aradului pentru păstrarea fiinţei naţionale prin educaţie şi cultură (1784—1918)“. Iniţiatorul ei e un cunoscut cărturar, cu o activitate culturală admirabilă, Timotei Seviciu, a cărui prefaţă explică în chip desluşit ţelul acestei întreprinderi de tot lăudabile : „Noţiunea de act sau document, în complexitatea ei, indică o adeverire sau confirmare, o mărturie certă a unei realităţi. Sfera acesteia, îndeosebi a documentului, aminteşte o rădăcină străveche, din limba strămoşilor noştri romani, privind învăţătura, exemplul însuşi. **În respectiva accepţiune,** desigur că, atunci cînd se referă la cultură, ea primeşte o valoare specifică. Cu atît mai mult atunci cînd vizează o instituţie de învăţămînt de orice grad. Aceasta întrucît are în vedere materialul unei adevărate lecţii de viaţă pe care oamenii, ştiindu-l preţul, îl vor preda mai departe generaţiilor viitoare.“ Istoria şi documentaţia ei se înfăţişează aci în felul unui şir de modele, actul însuşi de a restitui faptul istoric căpătînd valori de model. „Corelînd acum elementele titlului cărţii — adaugă Timotei Seviciu — am obţine o imagine poate mai limpede a rostului ei, în accepţiunea cea mai înaltă. Ţinînd pas cu dezvoltarea impetuoasă a istoriografiei române, ea însăşi legată de atîtea noi date, ce ies mereu la iveală. /.../ ne-am găsit în propria cronică elemente de mare importanţă care să întărească o dată mai mult dovada vechimii, continuităţii şi permanenţei româneşti pe pămîntul moştenit din străbuni /.../ Cum s-a întîmplat pretutindeni şi totdeauna, multe documente legate de existenţa acestor meleaguri au fost acoperite definitiv de colbul vitregiilor vremurilor trecute. Totuşi, s-au păstrat cu scumpătate fonduri vechi, care, la timpul potrivit, vin să-şi dezvăluie tainele.“ Aceste cuvinte arată o concepţie, dincolo de un inerent spirit de iniţiativă, lăudabil. Istoria e îndrumătoarea vieţii, legătura simplă a unui popor între momentele cronologice diferite ale vieţii lui : „Documentele, oglindind stări de lucruri în care sînt angajate gînduri, simţăminte şi iniţiative, redate întocmai şi tălmăcite cu fidelitate, reprezintă adevărate lecţii de istorie, exerciţii de voinţă nestrămutată pentru apărarea cuceririlor poporului nostru şi a tot ceea ce înseamnă realizarea unor noi şi importante victorii pe mai

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Odă

Ura n-a adus niciodată fericirea cuiva
viaţa mea e iubire şi iubirea e patria mea
oricare om univers e poartă, unul cu sine
şi are dreptul la un univers o mulţime
de mulţimi este viaţa diferenţă-ntre rău
şi-ntre bine
diferenţa mea e Adunarea de la Alba Iulia
o dată în lume
orizontul nu-i deloc mai înalt nici va fi ca
înalta
inimă-n noi care bate mereu dintr-o inimă-n
alta

toţi îşi cunosc amănuntele inimii lor
viaţa doar odată cu viaţa şi odată în cer
pentru mine unirea rămîne o formă de suflet
şi caracter
caracterul definitiv al unirii românilor.

Ion Nicolescu

Lumina Unirii

LUMINA UNIRII, noi o ştim din străbuni,
Ea ne-mbracă în straie de sărbătoare
Şi ne-adună spicele vara-n cununi
Amintindu-ne de trecute izvoare.

LUMINA UNIRII, noi o ştim din părinţi,
Pătimaşă chemare pe zarea de-acasă,
Cînd trecem prin ea ni se par mai fierbinţi,
Dimineţile, şi serile, şi roua de sub coasă.

LUMINA UNIRII o sădim în copii
Argintindu-i cu mîndria de-a fi cei mai buni,
Să-ntinerească lucrarea din temelii,
Împlinind visul lăsat din străbuni.

LUMINA UNIRII e o stea de izbîndă
Care curge, tot curge, din neam, de la Rîm
Şi pe calea Mioriţei colindă
Irizîndu-ne astăzi noul tărîm

Cu fiorul adînc din cetăţi de istorii
Mai pură cum n-a fost ea niciodată.
De-aceea te cîntăm în zile de glorii,
LUMINA UNIRII, steaua noastră cea mai
curată !

Cîntec

Noi am crezut în ea dintr-un trecut
Cînd visul flutura în depărtări
Şi cînd din doruri ne făceam un scut
Ţării, tăiată în mai multe ţări ;
Noi am crezut în ea cînd, arbitrar,
Hotarul ne trecea prin sate
Şi cînd pămîntul nostru milenar
Era-mpărţit la masa cu bucate ;
Noi am crezut în ea şi-ntr-un Mihai
Care-a unit sub sceptru-i tot poporul,
Prefigurînd pe românescul plai
Cu secoli mai devreme — Viitorul ;
Noi am crezut în ea cum e firescul
Să crezi în ziua care vine,
Şi am crezut cînd patriot, Bălcescu,
În Revoluţie călea destine ;
Noi am crezut în ea cînd două Ţări
Şi-au dat la Milcov întîlnire
Şi dintr-o mamă fiind — două surori —
Şi-au legat viaţa prin Unire ;
Noi am crezut în ea şi-n idealul
Că tot ce-avem, al nostru să rămînă !
Şi-am triumfat deplin cînd şi Ardealul
S-a alipit la Patria-i Română !
Şi iată, Crezul nostru unionist
Astăzi ne poartă Ţara într-o Eră —
Emblema timpului socialist,
Tot mai bogată şi prosperă.
Sub arcul comunistelor idei,
„Uniţi în cuget şi-n simţire“,
UNIREA pentru noi, ne e temei
De pace, de progres, de fericire.

Ardealul după Mihai

N-a fost un vis. O realitate pură
Ne-a înălţat Unirea — stea pe cer,
Şi secole de dragoste şi ură
Au scris destinul celor ce nu pier.
Însingerat, trecutul din poeme
A curs pe Crişuri cum a curs pe Jiu,
Şi rana lui, cu lacrimi din trei steme,
Ne-a ars în inimi dorul nostru, viu,
Prin care Ţara ne-a chemat la luptă
Cu glasul strămoşesc de pe-acest plai.
În Cartea vremii — veghe ne-ntreruptă —
Mai luminează spada lui Mihai,
Şi din Carpaţi, umbrit de veacuri multe
Răsare-n noapte chipul lui stelar
Cînd codrii-şi cheamă iarba s-o asculte
Sub freamăt nou de fag şi de stejar.
Ardealul viu, stă mărturie sfîntă
Că umbra lui Mihai trăieşte-n noi,
Unind trei Ţări în limba ce cuvîntă
În grai de sînge şi de duşi eroi.
Mihai făcu Unirea de moşie
Redînd pămîntul Ţării la hotar.
Scriind cu sînge noua Românie
Noi n-am primit nici o potecă-n dar,
Şi n-am cerşit pe hărţi alte hotare.
Noi ne-am luat ce-a fost al nostru, aici :
Şi rîu, şi ram, şi fagure, şi floare,
Tot ce plîngea sub lovituri de bici,
Şi tot ce din vechimi ne aparţine —
Ardealul străjuit de braţe tari.
În cronici scriu şi limbile străine
Că românesc a fost, din vremuri mari.
De-atunci Istoria îşi mînă valul
Cu pete roşii, de arnici, prin el —
Aceasta ni-i pecetea ! Şi Ardealul
Frumos mai luminează din Drapel !
Şi ne vorbeşte-n limba lui străbună
De fiii lui, de orice neam ar fi,
Crescuţi sub sceptrul liber, de cunună,
Ai Patriei şi-ai României fii !
Pe-acest pămînt — Muntenia, Moldova,
Ardealul — strălucesc şi, unitar
Îşi cîntă Ţara, fiindcă una-i slova
Cînd de la Rîm ne tragem, milenar.
Şi-om fi prin veci urmaşii nemuririi,
Cum ni se-arată Stampa cu alaiul
Cînd Alba Iulia primea Mihaiul
În cea mai sfîntă zi — Ziua Unirii !

Geo Ciolcan

Gorunul

Verde ogorul de semînţe
lege a neamului meu
în Bărăgan şi Moldova
pe Cîmpia Libertăţii
gorunul unirii tînăr
sub oricare stea

Şi e acasă la el
sub cele trei culori
fîntînă-fîntînar
cuvintele şi numai cuvintele
ştiu dragostea lui de patrie

Ion Machidon

dana opriță

După douăzeci de ani

Oare cîte umbre de cai își leagănă coama-n
lumină desenîndu-și libertatea ?
De ce blestem a fost țesută iubirea noastră,
te-ai gîndit ?
oare cîtă suferință (alta) trebuie plătită din
nou pentru ca fericirea
să poată lua chipul și asemănarea noastră ?

Ți-am privit ochii, închiși în sine,
atunci cînd pîndeai vise scufundate în apa
melancoliei,
cînd tocmai călătoreai spre țărmul
Polului Nord
sau al Itacăi pierdute,
mereu disperat încercînd să citești
în valurile oglinzii,
mereu disperat fugind de privirea întîlnită
acolo
(demult Penelopa uitase să-și sfîrșească
pînza și să-și primească pețitorii)

dar eu eram departe
doar eu eram în noaptea aceea din an
cînd soarele uitase să apună,
cînd visele noastre se numărau încet,
prea încet
prea tîrziu.

Ce blestem a țesut iubirea noastră,
te-ai gîndit ?
(demult Penelopa sfîrșise să-și destrame
pînza și să-și izgonească pețitorii).

Magazinul cu iluzii

Priveam cu ochi dilatați de pisică
vitrinele colorate
din magazinul meu cu iluzii —
nimic altceva, doar sclipiri viclene din noul
raion de la cinci,
un gînd rătăcit printre sufocantele repetări
zilnice,
mereu un taxi așteptînd în fața casei
un apel telefonic fără răspuns (vă rog cu
irina / îmi pare rău, ați greșit
mă scuzați...)
două vise croite pe măsura ta, chiar dacă
ceva mai mari,
ierbare străvechi,
idei împăiate,
fîlfîitul unui surîs —
o îmbrățișare tîrîtă într-un tren de provincie,
țigara cu filtrul mușcat de-așteptări —
alt surîs,
o iubire,
sclipiri viclene din noul raion de la cinci.

Prin sufletul ca un umeraș pe care îți așezi
vechea rochie de seară :
obsesii evadate din roșul unui sînge
de închiriat —
oglinzi repetînd sunetul inimii mele,
doar tu aproape, doar tu îndepărtîndu-te
ca o lumină de bîlci căscînd fălcile
întunericului.

Bolnav de pietre,
de durerea lor la nașterea fierbinte
a nisipului,
te absolv de iubire, dureri de dinți
și mal du siècle
acum, cînd secunda care tocmai există
împletește sălbatic pulovăre călduroase
din lîna unui ieri iluzoriu.

Floarea de cactus

Singurătatea ei, ascunzînd descărnate
oglinzi
multiplicate-n petale —
ironia unui gest de despărțire,
coborît ca un pumnal în rana deschisă
a iubirii.
Uimirea ei, citind printre rînduri cartea
destinului —
naivă încredere în sine printre spinii cuminți.

Și cîtă viață trăiește
nemărginita floare de-o zi,
sfidînd orice lege a firii, cu prefăcută
indiferență —
bijuterie ciudată, azvîrlită din comoara cine
știe cărui Titanic încăpățînat să se scufunde.

Infinit
cuvînt nepămîntean —
oare cît chin a îndurat cel care te-a rostit
întîia oară ?

mihail diaconescu

● Romanul Sacrificiul, care urmează să apară în curînd la Editura Cartea Românească, **este un nou moment din fenomenologia narativă a spiritualității române la care lucrez de mai mulți ani și din care pînă în prezent au fost publicate** Culorile sîngelui **(1973),** Adevărul retorului Lucaci **(1977),** Umbrele nopții **(1980),** Marele cîntec **(1980),** Călătoria spre zei **(1982),** Speranța **(1984),** Depărtarea și timpul **(1986).**

Acțiunea romanului Sacrificiul se desfășoară în Bihor, pe valea Crișului Negru, la Beiuș, la Oradea, la București, la Iași precum și în unele capitale europene dar îndeosebi în mediile intelectuale românești din Transilvania în anii dinaintea și din timpul primului război mondial. Sînt evocate deasemenea mediile politice și diplomatice românești și străine implicate în evoluția evenimentelor care au dus la prăbușirea imperiilor antebelice și la înfăptuirea Marii noastre Uniri proclamate la 1 decembrie 1918 la Alba-Iulia. Eroii romanului sînt intelectuali și martiri, simboluri sublime ale tensiunilor bune, ale puterii de creație spirituală și ale cauzei noastre naționale. Roman istoric, roman biografic și roman parabolă, dar mai ales roman preocupat să evoce narativ modul în care trăirea etică a relațiilor umane determină morala legăturilor între țări și popoare, Sacrificiul se realizează ca o dezbatere în care tragicul și sublimul se împletesc cu violența istoriei și cu marile conflicte sociale. Ca și celelalte romane ale mele, Sacrificiul este în egală măsură o creație perfect autonomă și totodată o parte importantă a construcției epice de mare amploare la care aspir și pe care o întregesc cu fiecare din cărțile care îmi apar.

Discuția

Ceva mai tîrziu, adică la orele două, sublocotenentul Nicolae Bolcaș era departe, în spatele frontului. Într-o vilă, ascunsă bine pe fundul unei văi înguste, proprietatea unui moșier fugit cine știe unde, comandanții de regimente își organizaseră punctul de întîlnire numit oficial **Etappentraingruppenkomando.** Un soldat cu pușcă și baionetă păzea intrarea ciuruită de gloanțele trase într-o bătălie mai veche, pe timpul verii.

Își spuse numele. Așteptă să fie anunțat. Apoi soldatul îl introduse într-o încăpere largă, un fost salon, jefuită de toate lucrurile, cu geamurile sparte și scîndurile smulse.

Înghesuit într-un jilț strîmt, la o masă lungă — mobilă stil Biedermeier distrusă definitiv, crestată de baionete și arsă de scrumul țigărilor — generalul Boeriu ședea aplecat peste cîteva hărți.

Leutnant Bolcaș salută pocnind din călcîie. Apoi rămase țeapăn în poziția reglementară.

— Luați loc, domnule **Leutnant !** îl invită generalul. Avem multe de discutat.

Comandantul Bolcaș se așeză stînjenit. O stare inexplicabilă de apăsare și teamă îl ținea încordat mai departe. Generalul nu-i acordă însă atenție decît ceva mai tîrziu, după ce încheie calculele sale pe hartă.

— Aș vrea să discutăm despre starea de spirit a trupelor, preciză el. Am nevoie de un raport sincer, exact. Vă ordon să vorbiți deschis.

Comandantul companiei rămase descumpănit. Înțelegea bine scopul întîlnirii. Nu știa însă dacă generalul e capabil să asculte și, mai ales, dacă e în stare să suporte adevărul așa cum e el.

— Sinceritatea, încercă el să se apere, este adesea brutală. Pentru că și adevărul este brutal.

— Îi prefer pe cei sinceri, îl încurajă generalul, oricît ar fi de brutali. Pentru că sinceritatea este în multe situații și demnitate și adevăr. Nu ne este permis să nesocotim adevărul. Oricît ar fi el de brutal.

Lucrurile păreau clare. Abia acum însă apărea dificultatea unei reale comunicări. Cu ce ar fi putut să înceapă ? Ce trebuia arătat mai întîi ? Sublocotenentul Bolcaș întîrzie să răspundă.

— Soldații pe care îi comand, începu el cu o voce nesigură, sînt sătui de război și tranșee. Nu mai suportă ! Ar dori ca totul să se termine.

— Ideea cu sfîrșitul războiului le aparține sau le-a fost inculcată ?

— Nu-mi dau seama cum a apărut și cum s-a întins. Pur și simplu ideea există. Îi domină pe toți.

— Mi s-a raportat de conflicte mereu repetate, violente adesea, între soldații români și gradații sau ofițerii maghiari. Știți, cumva, cauza lor precisă ?

— Orice conflict este o ciocnire de interese și atitudini opuse ajunse la paroxism. Motivarea acestor interese și atitudini e veche. E fondată pe neîncredere și pe ură. Românii se simt mai apropiați sufletește de italienii cu care se luptă decît de comandanții care le pretind să fie loiali statului opresor. Orice conflict latent iese brusc la iveală în stările de tensiune. În linia întîi starea de tensiune e aproape continuă.

— Considerați nepotrivită intercalarea trupelor alcătuite din combatanți unguri între trupele românești ?

— Nu e vorba de intercalare ci de plasarea lor în spatele frontului... În spatele nostru !... Ca să ne poată pîndi mai bine... Noi stăm în tranșee sub o permanentă amenințare... A inamicului și a trupelor de represalii !...

— Au fost însă dezertări repetate și rebeliuni sîngeroase. O armată demnă de acest nume nu poate să tolereze rebeliunea.

Comandantul Bolcaș tăcu. Starea de încordare cu care venise aici se făcu dintr-odată mult mai profundă. Îi era cald. Ar fi vrut să-și descheie vestonul la gît și nu îndrăznea.

— S-a vorbit de un război fulger contra Serbiei infame și neputincioase. Noi am fost aduși aici de pe frontul sîrbesc. N-a fost un război fulger. Soldații se simt mințiți, înșelați. Au murit prea mulți dintre cei plecați de acasă cu doi ani în urmă ! Dacă ar putea, toți ar fugi unde ar vedea cu ochii ! Îi ține pe loc frontul cu sîrma ghimpată, la care se adaugă pînda neobosită a trupelor maghiare specializate în intervenții urgente. Striviți permanent între ordinele ucigașe primite de la superiori și moartea absurdă în noroi și în murdărie, soldații se gîndesc și la represaliile îndreptate contra celor rămași acasă !... De cînd se știe că România a declarat război Austro-Ungariei, soldații nu mai doresc altceva decît să treacă la italieni... Pînă și ultimul analfabet a aflat în tranșee că sătenii și orășenii de acasă au ieșit cu flori și cu steaguri tricolore să întîmpine trupele armatei române... Toți soldații au început să vorbească de prăbușirea Imperiului... Soldații se regăsesc pe ei înșiși ca oameni, nu într-o disciplină oarbă, mecanică, în datoria abstractă față de stat, ci în iubirea profundă, nemărginită, față de ai lor, de acasă, față de neamul românesc căruia îi aparțin. Consider că aducerea trupelor formate din români pe frontul de la Isonzo a fost o foarte gravă eroare psihologică și tactică... Soldații sînt la capătul puterilor.

— Unitățile alcătuite din români, îl corectă generalul, nu luptă numai pe frontul italian... Ele sînt răspîndite pe toate fronturile... Nu e nici un secret că sînt și trupe românești care au misiuni în interior... Armata imperială este o instituție unitară. Ea nu poate face o distincție specială între români și neromâni.

— Această distincție există totuși. E în firea lucrurilor. Și e plină de consecințe. Înainte de a fi supuși ai Imperiului, constrînși să asculte orbește de ordine, soldații sînt oameni, oameni obișnuiți, cu sufletul cutreierat aproape tot timpul de întrebări și neliniști, de felurite îndemnuri. Cînd luptele încetează pentru anumite răstimpuri și soldații se regăsesc între ei ca oameni necăjiți, ca români, înainte de toate, prăpastia imensă dintre obligațiile impuse de stat și atașamentul afectiv față de toți cei de un neam cu ei se face de netrecut... Mulți dintre ostașii mei, dominați aproape tot timpul de o conștiință nenorocită, insuportabilă, ar dori să fie luați prizonieri... Sau... măcar luați de pe front și trimiși la trupele care au misiuni în interior... Frontul intern li se pare mai suportabil decît tranșeele... Poate că și este mai suportabil. Sînt multe unități și subunități care au suferit pierderi grele... Știți, desigur, de regimentul 64 Bistrița, format din români, care a fost adus pe linia întîi chiar de la deschiderea frontului...

— Ce înțeleg soldații prin frontul intern ?

— Pentru ei este o salvare din iadul tranșeelor... Este și o posibilă răfuială cu cei ce i-au trimis ca să moară... Frontul intern este frontul tuturor răfuielilor îndelung așteptate, îndelung amînate... Ura veche, mocnită, naște și dorința de răfuială... Au fost înșelați... Este firesc să dorească să-i judece acasă pe aceia care i-au înșelat.

Generalul se posomorî dintr-odată. Se vedea că e foarte pătruns de tot ce aude. Asta nu-l împiedica totuși să arate că nu-i place să i se vorbească astfel.

— Gradații și ofițerii nu le amintesc acestor soldați de ideea de datorie ? Pentru orice ofițer datoria este o chestiune de onoare și demnitate.

Zicînd aceasta se ridică în picioare. Din modul în care muta hărțile de pe masă, era clar că discuția îl enerva. Comandantul de companie se ridică de asemenea.

— Soldații înțeleg tot mai mult, preciză el limpede, că datoria de care li se spune mereu e corelată cu dreptul iresponsabil pe care deținătorii puterii și l-au asumat cînd i-au trimis să moară pe front ca pe niște vite la abator... Ei au priceput aici, în tranșee, printre cadavre, că dreptul și datoria sînt numele sub care se ascund nelegiuirile acestor stăpîni fără milă.

Toți soldații mei doresc ca România să învingă mai repede ! Tocmai pentru a-i scăpa de fărădelegile la care sînt supuși aproape tot timpul... Ei cred că deținătorii puterii vor trebui să plătească pentru toate nelegiuirile lor.

Generalul izbi pe neașteptate cu pumnul în masă. Ajunse la capătul răbdării.

— Domnule **Leutnant**, rosti el la fel de tăios, dumneavoastră sînteți ofițer sau agitator anarhist ?

Abia acum comandantul de companie simți că se înăbușă cu adevărat. Sudoarea îi scălda toată fruntea. Se șterse precipitat cu o cîrpă murdară pe care și-o scoase din buzunarul pantalonilor.

— Sînt un om realist, se apără el. Îmi permit să vă atrag atenția că aprecierea situației de pe front nu are nici o valoare dacă starea de spirit a combatanților e ignorată.

— Vă atrag și eu atenția că sînteți un defetist. Ca infracțiune deosebit de gravă consider în emiterea și răspîndirea pe timp de război a unor informații tendențioase, ce contravin politicii oficiale, referitoare la starea de spirit a combatanților sau cu privire la situația politică și socială a statului, defetismul intră în prevederile penale de care se ocupă Curtea Marțială. Ca ofițer și jurist cunoașteți bine aceste lucruri... Pedeapsa capitală e prevăzută în mod expres pentru orice act defetist... Modul în care cugetați și vorbiți arată un defetism radical !

Leutnant Bolcaș închise pleoapele de parcă generalul l-ar fi plesnit între ochi. Apoi le deschise. De încordare și de căldură inima îi bătea în piept nebunește.

— Sînteți român, îi reaminti el generalului. Cînd i-ați vizitat în tranșee, acesta a fost singurul lucru pe care l-au înțeles soldații și gradații din subordinea mea... Aș fi putut să vă mint... Nu-mi pare rău de această sinceritate !... Am convingerea fermă că generalul baron Boeriu nu poate fi un renegat !

Generalul făcu o mișcare necugetată. O călimară deschisă, aflată la îndemînă se vărsă pe hărțile desfăcute.

— De ajuns ! strigă el pe neașteptate. Sînteți liber !

Leutnant Bolcaș pocni din călcîie și salută scurt. Apoi părăsi încăperea. Din cauza încordării și a bătăilor nebunești ale inimii abia reuși să apese pe clanță.

Afară, sub soarele nemilos, înaintă un timp fără să știe ce face.

Puțin mai tîrziu se lămuri și cealaltă cauză a inspecțiilor și a neliniștii marilor comandanți. Italienii declanșară un atac furibund de artilerie drept acțiune pregătitoare a unei noi ofensive. Li se răspunse cu cele peste optzeci de tunuri de la toate bateriile austro-ungare cîte erau în sector.

Alergînd să dea ordine, îndemnîndu-și ostașii să ocupe pozițiile, să fie gata de apărare, sublocotenentul Bolcaș avea tot timpul înainte doar întîlnirea cu generalul Boeriu. Generalul fusese necruțător. Dar dacă era, într-adevăr, atît de necruțător, cum se arătase în vorbe, de ce nu trimetea soldații să-l aresteze și să-l predea, în conformitate cu legile și regulamentele militare, unei curți marțiale menite să reprime sever tocmai astfel de atitudini ? Sau poate că generalul preocupat înainte de toate de știrile privitoare la atacul acesta nenorocit îl mai lăsase liber doar pentru încă o scurtă bucată de timp urmînd ca acțiunea lui de clarificare a situației la compania a 2-a să fie întreprinsă mult mai tîrziu și mult mai temeinic.

Agățat de buza tranșeei, urmărind cu înfrigurare amănuntele liniilor inamice la care se puteau desluși mișcări și schimbări de poziție, **Leutnant** Bolcaș nu putea scăpa de gîndul stăruitor că o eroare îngrozitoare, definitivă, se petrecuse atunci la Viena, cînd, în loc să-l însoțească pe amicul Romulus Brad în drumul său către București, se decisese să se întoarcă la ai săi, la Beiuș. De ce nu plecase și el ? De ce se dusese acasă ? Poate că din sentimentul de datorie față de ai lui, față de mama, în primul rînd, care îl aștepta și acum la Remetea, rugîndu-se plină de evlavie în fața icoanelor, față de Gheorghe, trimis și el și rămas mai departe pe frontul sîrbesc, cu care schimbase în ultimele luni doar cîteva scrisori, față de Laura, pe care o visa uneori chemîndu-i somnul cu mîngîierile ei ca o lumină blîndă și moale care surpa întunericul, tot ca atunci, în noaptea aceea plină de tunete și de trăznete cînd dormiseră împreună, sau față de baciul Ciurdariu-Ciordaș, maestrul și apoi asociatul său în advocatură, sau față de doamna Viora, al cărei farmec blînd se asocia totdeauna cu imaginea întîlnirilor de la salonul ei literar din după-amiezile de duminică sau față de mulți alții pe care aici, în tranșee, printre soldați și noroaie și-i amintea doar în treacăt. Sentimentul de datorie față de cei din conducerea Partidului Național Român nu lipsise nici el din acest îndemn obscur și atotputernic — care îl mînase de la Viena acasă. Era un sentiment real și profund.

Acum și-l detesta. Tocmai acest sentiment fusese cauza lașității sale morale din momentele decisive de la Viena, cînd nu fusese în stare să plece împreună cu Romulus. Același sentiment față de toți cei dragi ai lui era cauza reținerii de care dăduse dovadă în cele cîteva ocazii mai vechi cînd ar fi putut încerca să evadeze la italieni. Și tot același sentiment îl ținea acum în tranșee îndemnîndu-l să alerge ca un bezmetic, să împrăștie ordine scurte și aspre, strigate din adîncul rărunchilor.

De atîta efort și alergătură începu să gîfîie. Prăbușirea în sine, devastatoare, continua. Încetini pasul. Destrămarea și neputința interioară îl secau de orice voință. Sergentul Mihai Boiț și caporalul Florea Todoruț nu erau lîngă el să-l ajute. Forfota ostașilor care cărau din adăposturi munițiile și armamentul, în loc să-l înviooreze îl năucea. Se auzeau strigăte, ordine și îndemnuri. Noroiul clefăia sub bocancii soldaților.

Pe neașteptate detunăturile artileriei inamice se făcură mai cumplite ca oricînd. Era, de fapt, o tragere continuă, care creștea cu fiecare clipă. Mascate mai înainte, gurile de foc îndeosebi tunurile grele, cu calibrul de 149 de milimetri și mortierele de 30,5, se puteau vedea acum foarte bine, risipite în depărtare pe o mare distanță, vărsînd fără întrerupere puterea lor ucigașă. Cutremurul, apocalipsa și iadul se amestecau într-o învălmășeală de fum, de pămînt și de flăcări, de vaiete prelungi și îndemnuri nedeslușite. După exploziile uriașe de la tranșeele din spate, după pietrele, bulgării de pămînt și bucățile de lemn împrăștiate razant pînă la sute de metri dar îndeosebi după răspunsul artileriei imperiale, la fel de înverșunat și de necruțător ca al inamicului, se putea

tudor matreșu

Confesiune

Mai trec prin cercuri fără pleoape
Înspre zidiri alunecînd
Cu visele plutind pe ape
Ca o tăcere peste gînd.

La țărmul alb aud tăria
Istoriei ce-o simt cum fierbe
Între rodiri, precum ni-i glia,
Urcîndu-și gloria în jerbe...

Și iar mă-ntreb de ce sînt grele
Atîtea veacuri de sudoare,
Și văd lumina din inele
Cum suie lin în fiecare...

Vînătoare

Arde-n mine semn de vînătoare,
Luna biciuie un vis pe-afară,
Prin hățișul minții zarvă mare,
Vînătoarea nopții mă-nfioară.

Armele pocnesc la ceas de seară,
Cad luceferii din cer uimiți,

Trece cîte-un cerb sau căprioară,
Lupii urlă-n noapte hăituiți.

Somnul se preface în hăitaș,
Focuri s-au aprins pe dealul firii ;
Pînă-n neființă duce-m-aș
Să rostesc o rugă nemuririi.

O idee cade fulgerată,
Rătăcit un foc lovește-n plin,
Sub ninsoare oasele-i de vată
Se prefac în floare de pelin.

Nerostiri așteaptă lîngă buze,
Temeri vlăguite sparg tăcerea ;
Vînătorii-mpușcă cu obuze
Hăituitul animal Durerea.

Nici un zbor nu va cădea ucis,
Somnul se întoarce obosit ;
Dincolo de pleoapă — alb abis,
Spațiu incolor și infinit...

De-aceea

Se-ntorc rostirile în nerostiri
Ca un fiord albastru de mătase,
De-aceea ard miresele în miri
Ca stelele-n adîncuri luminoase.

Înalt, doar clopotele sparg tăria
Acelor zei cu trup de chihlimbar,
De-aceea vinul alb inundă via
Tăcerilor cu sîmbure de jar.

Curg doinele pe-o gură de caval,
Alb rîu străluminînd dinspre izvoare
De-aceea apele din mal în mal
Ard lutul viitoarelor ulcioare.

Stejarii vechi au glasul ruginit,
De-aceea-și duc memoria în gene,
De-aceea trupul lor e vajnic mit,
Izvor pentru nescrisele poeme.

teatru

t

„O femeie drăguță..."

LA TEATRUL DIN BOTOȘANI

Dacă nu s-ar fi numit atît de lung și de provocator, „O femeie drăguță cu o floare și ferestre spre Nord", farsa sentimentală a dramaturgului sovietic Eduard Radzinski s-ar fi chemat Aelita, cu numele femeii, superbă în naivitatea ei de a crede viața pe cuvînt. O pledoarie deci, suav tragică și dramatic nostalgică, pentru existența tulburătoare și tulburată a femeii moderne, o conștiincioasă Penelopă care adună de-a valma, în cîntecul ei de lebădă rănită, accente mai la modă, mai desuete, din destinul marilor eroine care au traversat literatura. Beneficiind de o partitură complexă și spectaculoasă, Aelita induioșează și revoltă prin credulitate, bunătate și împăcare cu rosturile triste ale existenței. Sentimentală, stîngace în dorința ei de tandrețe, Aelita — muncitoare la o fabrică de spirt — va fi trădată, șantajată, părăsită, și totuși va fi minunată prin puterea de a rezista în puritate de a aștepta miracolul, cu gîndul la fericirea interzisă, inventînd din realismul crud semnele iubirii care întîrzie să apară. Mai este Aelita și o luptătoare solitară într-un cîmp de oglinzi care deformează lașități, orgolii, neputințe, ea pironindu-și privirea spre mirajul lumii eliberate de elucubrațiile încleștării pe lucruri și semnificații minore. Această femeie trăiește, așteaptă și speră, fără zgomot și ostentație, de fiecare dată învinsă și cîștigătoare a unui tărîm mai puțin știut : realitatea din imediata apropiere convertită în visul trăirilor interioare. Comunică sentimental cu cei din jur, ei mimează sentimente, Aelita se imaginează artistă, își inventează zborul, ei sînt prinși în acte concrete, se

descurcă destul de cețos prin realismul cotidian, dragostea vine nu de pe alte planete ca în spectacolul montat de Teatrul Mic, dragostea este aproape, și Aelita de la Botoșani știe s-o descopere, o și posedă, structural.

Există la Botoșani o trupă de actori tineri și talentați cărora nu le lipsește nici entuziasmul și care, sub îndrumarea regizorală discretă a lui Laurian Oniga, intuiesc adevăratele dimensiuni ale personajelor, adăugîndu-le farmec ori reducînd din șarja trăirilor provocate. Regizorul își „lasă" actorii pe scenă să (se) joace după bunul plac (simț) artistic — și aceasta este cînd favorabil cînd supralicitant în spectacol — într-o scenografie voit puțină (care și ea îi aparține) concentrînd scene, reducînd personaje, cu o privire mereu compătimitoare-ironică asupra textului. Maria Roxana Ionescu este o Aelită care exersează răbdarea dar atinge pînă la urmă toleranța — generozitate dar și mască — pentru ca visul ambițios să-și păstreze partea de mister. Seducătorul Skameikin găsește cinism și oarecare „eleganță" a imposturii în Doru Bandol, Fedea este de o timiditate suspicioasă trimițînd la gesturile prelungi, învăluite ale lui Dan Puric (excelent mim), într-un continuu conflict cu sine, cu slăbiciunea fundamentală ce îl împiedică să finalizeze acte și moduri de a riposta în fața valului care poartă la întîmplare evenimente, destine, fatalități. Apokin, Inspectorul și Chelnerul sînt același Constantin Ghiniță, corect, egal cu sine, în acest spectacol despre „o femeie drăguță"... care își plimbă iluziile, visurile, blîndețea și o floare, din dreptul ferestrelor orientate spre frig, către o lumină palidă și tandră, acoperită cu propriile ei umbre.

Carmen Firan

film

f

Zilele filmului sovietic

Tradiționala manifestare cinematografică a primei decade a lunii noiembrie, desfășurată la București, Reșița și Timișoara — **Zilele filmului sovietic** — a constituit o bună ocazie pentru cunoașterea cîtorva direcții de creație dintr-o producție amplă, de mare diversitate, polarizată între opere de vîrf, incontestabile, cu mare ecou în viața competițiilor artistice internaționale și titluri realizate cu desăvîrșit profesionalism.

Prima categorie a fost exemplificată de filmul unui tînăr debutant, regizorul **Iuri Kara — Mîine a fost război,** peliculă inspirată de o nuvelă a scriitorului **Boris Vasiliev.** Sondînd o temă obsedantă, cineastul face apel la trecut pentru a-l interpreta și înțelege prin coordonatele sensibilității prezentului, conferind profunzime unei construcții dramatice despre fanatism și intoleranță. Universul adolescenței în prag de război este surprins de **Iuri Kara** în contact cu marile întrebări existențiale ale umanității, despre iubire, ură și moarte, raporturile individului cu istoria fiind egal depărtate atît de melodramă, cît și de didacticism. Arta cineastului se decantează în forța cu care sugerează punctul de vedere personal într-o ecuație din care nu lipsesc sensurile filosofice adînci și adevărurile care marchează condiția umană în efortul eroic de a nu-și trăda atributele în contextul fanatismului generator de autentice tragedii.

Sonata Kreutzer, regia : **Mihail Sveițer** ilustrează bogata experiență a cineaștilor sovietici la capitolul atît de dens al ecranizărilor. Cunoscută proză datorată lui L. N. Tolstoi este fidel transpusă de un cineast care alătură deferența față de spiritul și litera operei ecranizate cu minuția reconstituirii atmosferei mediului în care evoluează un interpret de excepție, și anume, **Oleg Iankovski** (Pozdnîșev), binecunoscut protagonist în **Gară pentru doi.** Fără inovații spectaculoase de limbaj filmic, realizarea lui **Mihail Sveițer** se înscrie în generoasa serie de transpuneri a marilor opere literare, care a constituit și constituie în continuare o direcție constantă a școlii sovietice de cinema.

Vocație de detectiv de Alexei Koreniov și **Detașamentul 33 de Nikolai Gusarov** sînt filme care se înscriu în a doua categorie de creații amintite la începutul acestor rînduri. Comedie polițistă avînd drept eroină o tînără mai mult capabilă să încurce lucrurile decît să le rezolve, **Vocație de detectiv** impune printr-un dialog alert, prin perspectiva ironică asupra genului, din care nu lipsesc etalarea artelor marțiale, urmăriri palpitante, spectaculoare răsturnări de situații, toate privite cu umor și superioară înțelegere.

Detașamentul 33 se înscrie în același registru comic cu mențiunea unei organizări originale a story-ului în care schița unei povești de dragoste traversează epopeea plecării în armată a unui detașament de recruți.

Gen popular, filmul polițist de factură psihologică este exemplificat de **Memorie regăsită** semnat de **Boris Grigoriev.** Petrecută în vremurile tulburi după terminarea celui de-al doilea război mondial, acțiunea peliculei pornește de la un caz de amnezie rezolvat în contextul unor palpitante întîmplări. Drama omului aflat în căutarea propriei identități, implicat fără voie într-un caz penal, este susținută cu măsură și firesc de un interpret memorabil : **Alexandr Timoșkin.**

Pedeapsă amînată este un film didactic în cel mai bun sens al cuvîntului. Starea conflictuală se declanșează între adolescenți și maturi, primii avînd apanajul începutului de drum, ceilalți fiind marcați de intolerabile slăbiciuni. Dreptul de a judeca este atribuit firesc celor ostili ridicolului, insinuărilor, superficialității, opticilor deformante, rigidității pedagogice. Regizorul **Igor Șatrov** impune fără tezism constatări cu valoare de adevăr relevîndu-se un excelent cunoscător al psihologiei tinerilor, cărora le concede fără inutile demonstrații rolul de arbitru în sfera problemelor specifice vîrstei.

Călin Stănculescu

bănui doar în parte cît de aprigă este bătălia de acum. Abia avu timp să priceapă că-n dreapta lui, la numai cîteva zeci de metri, un obuz prefăcuse în țăndări tranșeea și adăpostul **Unterstand.** O ploaie de noroi amestecată cu sînge, zdrențe și resturi de trupuri căzu peste el. El însuși căzu împins de suflul exploziei într-o baltă cu pete de sînge din care rănitul dispăruse ca prin minune.

Se ridică năucit. Apucă să vadă în fața lui un soldat mărunt, cu straiele peticite, care vomita din tot trupul. Ceva mai încolo un alt soldat ședea în genunchi și se ruga cu mîinile împreunate spre cer.

Păși energic spre ei cu dorința de a le spune ceva. Nu apucă. O lovitură violentă în cască, pe undeva către ceafă, îi luă pe neașteptate și auzul și văzut. Mai înaintă cîțiva pași. Apoi se prăbuși într-o parte stăpînit de ideea stranie că bîrnele tranșeei și cerul se dărîmă o dată cu el.

Cobori în beznă ca într-o prăpastie lungă, fără sfîrșit, peste care curgeau tot timpul bulgări și pietre stropite cu sînge, fiare și monștri, făpturile greoaie ale pămîntului, bucăți de corpuri umane zdrobite, ploi de praf și de chimicale.

Se trezi tîrziu, fără să-și dea seama prea bine ce se petrece cu el. În jurul său era tot beznă. Aluviunile întunecate ale memoriei stăruiau mai departe. Numai deasupra, în bucata prelungă de aer marcată de pari și de scînduri noaptea senină cu bolta țintată de stele avea o culoare vag albăstrie. Își încordă urechea ca să audă din nou bubuielile tunurilor. Era liniște. Numai sufletul său se mai zbătea încă undeva între cer și pămînt. Cîțiva greieri cu sunete limpezi, curate, țîrîiau monoton chiar la buza tranșeii marcînd și mai mult liniștea nefirească a nopții.

Înțelese că scăpase cu viață și se bucură. Judecata nesigură, ca o tatonare în mîl sau în beznă se înfiripa repede. Îndrăzni chiar să miște o mînă. Apoi un picior. După cîteva clipe de ezitare, pline de teamă, încercă să se zmulgă dintre pietre și bulgări. Piciorul drept fu primul desprins din strînsoare. Cu umerii și cu bocancii era mai ușor. În cele din urmă se desprinse cu totul.

Se ridică. Sentimentul izolării și neputinței aproape totale după solicitările mult prea intense era mai puternic ca altădată. Încercă să meargă sprijinindu-se cu mîinile tremurătoare de pereții tranșeii. Era prea mult. O amețeală ușoară, amestecată cu slăbiciune și o stare de greață îi împleticea pașii. Locul din ceafă în care fusese lovit îl durea. Își pipăi casca și înțelese că fusese strîmbată.

Se așeză jos să se odihnească. Rezemat cu spatele de bîrne, într-o poziție convenabilă, îi trecu prin minte că e mai potrivit să aștepte acolo pînă spre ziuă, ca să poată vedea încotro ar putea să se îndrepte. Gîndul că scăpase și de data asta îi dă o ușoară stare de exaltare. Dacă n-ar fi fost frigul nopții și frisoanele care îl încercau uneori poate s-ar fi simțit și mai bine.

După puțin timp înțelese mai mult instinctiv că în jurul său sînt amestecate resturi de bîrne și de trupuri umane. Mirosul puternic de pămînt reavăn nu reușea să împrăștie un iz anume — de sînge și de corp omenesc. Starea de exaltare de mai înainte se prefăcu repede într-o durere atroce, amestecată cu milă și disperare. În ciuda întunericului, semnele morții îl asaltau peste tot. Era singur că printre cei uciși se află și soldați de ai lui din compania a 2-a. Încleștarea era infinit mai apăsătoare decît întunericul nopții ghiftuit de miasme.

. . . . . .

Se trezi cînd auzi dinspre dreapta cîțiva pași îndesați, urmați de opriri, de îndemnuri și de cîteva șoapte.

Ca scăpat din arc, **Leutnant** Bolcaș, zvicni în picioare cu toate simțurile la pîndă. După cîteva clipe se auzi un îndemn.

— Ia-o, mă, înainte ! Spre **trichter** !

Erau deci români. Dezertori. Se duceau spre pîlnia de obuz ca să se poată aduna și ascunde mai bine înainte de marea încercare a saltului spre tranșeele inamice. Fără să vrea, **Leutnant** Bolcaș se simți străbătut de fiori. Ideea că și el trebuie să iasă și să fugă era singurul lucru pe care îl mai putea pricepe în momentul acela.

Se agăță de bîrne și de scînduri încercînd să sară afară. Nu reușea. În ciuda dereglărilor de nivel provocate de explozii și a mormanelor de pămînt ivite pe alocuri, puterile lui nu erau suficiente pentru a-l ajuta să iasă din groapă. Înjură scurt. Apoi mai încercă de cîteva ori.

— **Halt** !

Leutnant Bolcaș încremeni lipit de peretele tranșeii. Scoase pistolul din tocul de piele de la brîu și trase piedica. Apoi se lăsă încet la pămînt. I se părea că zgomotul făcut de mecanismul armei fusese prea tare. Inima începu să-i bată atît de năvalnic că simțea presiunea sîngelui în vinele gîtului și la tîmple. Spre norocul lui, cel ce strigase încremenise la fel de atent.

După cîteva clipe **Leutnant** Bolcaș se mișcă iar, se înălță încet pe un morman de pămînt, se lipi de bîrne și-i urmări pe noii veniți.

După felul cum vorbeau — nemțește și ungurește — înțelese că avea înaintea ochilor o grupă specială de urmărire. Erau în ea ofițeri și gradați. Derutați, neștiind, probabil, ce se întîmplă, cei din grupă se opriseră ca să asculte și să se sfătuiască încet, pe șoptite, la o distanță de cîteva zeci de metri în fața tranșeii.

Mai mult fără să-și dea seama, **Leutnent** Bolcaș ridică arma. L-ar fi putut împușca pe oricare din următorii aceia decîși să-i oprească pe dezertori. Îl alese totuși pe cel mai energic, un fel de matahală mare, borțoasă, cu accent vienez, vizibil uneori ca o pată neagră, nesigură, pierdută printre umbrele nopții.

Își duse pistolul la ochi și puse degetul pe trăgaci. Pe neașteptate, timp de cîteva clipe, tocmai în starea aceea de încordare și așteptare cîntecul greierilor se auzi amestecat cu șoaptele apăsate ale urmăritorilor. Îi trecu prin minte că el însuși ar fi putut fi în locul celui ochit. Sub apăsarea acestui gînd ridică pistolul spre cer. Mila și scîrba erau la fel de puternice. Mîna îi tremura. Trase în aer. Un bubuit nefiresc de puternic sparse în țăndări liniștea compactă a nopții.

Începu să alerge în beznă tranșeelor, prin bălți și noroaie, ca să se ascundă mai bine.

(fragment din romanul SACRIFICIUL)

Miniaturi de Natalia Deleanu
(în pag. 4–5)

carmen focșa

Aici

Fuioarele tăcerilor se torc mereu mai grele.
Ne apropiem. Mai multă-i depărtarea.
Mă asemui pe ascuns, mereu, cu marea
După cum clatin ziua în focul de nuiele.

Și cine ar crede oare că totuși eu mai sînt
Urmaș de locuri aspre, țintate-n cer cu pini
Cît, izbăvit întruna, mereu, de-aceleași vini
Mă scutur de lumină, aici, ca de pămînt.

Cu tot ce-n urma plînsului mai treieri...

Își leapădă cîmpia cîte un solz de pește
Înfierbîntind sub talpa mea nimicul
Zgîriind încet copacii ca pe harfe
Numai tăcerea ta imită spicul
Numai tăcerea ta, încet, hotește
Mai fulgeră cuibarele cu greieri
Cînd eu sînt iarba care se hrănește
Cu tot ce-n urma plînsului mai treieri.

Eu sînt...

Eu sînt numai unealta de scriere pe ape
Bătute-n solzi în care glonțul de nea se
oprește
Altminteri nu s-ar trage iar țărmurile aproape
În vreme ce lumina se clatină șerpește.

Și apele, pe glezne aluviuni așează
Și iar aud cum peștii sînt imblînziți pe lună
Și dacă-ntind o mînă mi se preface-n rază...
Și osul strălucește iar degetele-mi sună...

Alături ard a vrajă rășini de nu știu unde
Păstrate de la regii de piatră, într-un cufăr
Și apele sînt scrise cu slovă străvezie

Și dacă strig, pe gură îmi înflorește un nufăr
De parcă-n mine, veșnic, ostroavele învie
Așa cum sînt, minate de ore și secunde.

Tu mai păstrezi ceva...

Tu mai păstrezi ceva din marea care ai fost...
Adie dinspre tine o briză și-mi clatină flacăra
din cînd în cînd...
Flacăra la care-ți scriu, să te pot învăța pe
de rost...
Mi te amintește gustul sîngelui meu
Și răsuflarea mea îmi amintește
Răcoarea ta bătută-n solzi de pește...
„Mai tîrziu" — spun mereu — „Mai tîrziu"
Să-mi pot amîna destrămarea...
...Tu mai păstrezi ceva dintr-un val fumuriu
Ce-și depune-n adîncul meu sarea...

Poeme de **dan laurențiu**

Orfeu și primăvara

Să ridici viața la rangul
sublim al artei
îți sugerează în somn
doamna ta neagră

ceă care duce pe umeri
o coasă înroșită de sîngele
multor poeți căzuți pradă
acestor ispite metafizice

să ridici viața la rangul
artei adică vezi Doamne
să cobori în infern
după femeia ta neagră Euridice

și să nu te mai întorci
niciodată pe acest astru
din care ți-ai făcut o voluptate roșie
să-l contempli leu în iarnă ce ești

în dimineața aceasta sortită
zefirului pe care-l asculta primăvara
în dimineața aceasta cînd fratele tău
diavolul lasă să-i scape

o lacrimă rece
din ochiul său albastru
contemplînd anotimpul cot la cot cu tine
cu îngerul acesta de care ai avut noroc

și care astăzi îți poartă numele
să renunți la trufia de a ridica
o doamnă neagră în circă
și a o plimba cu tine prin orașul

pustiu în plină zi și în văzul
oamenilor iată un semn de politețe
care poate însemna că deja ai căzut
în infern s-o duci înapoi pe Euridice

femeia cu sînii albaștri
anunțînd mereu primăvara
dar n-o mai privi
închide ochii tăi negri cînd o iubești

Ploaie de toamnă

Acum în puterea nopții
tu stai treaz și asculți
ceva care te depășește
poate cățelul pămîntului

se aude cum latră
în cerul de piatră
cîndva
locuit de îngeri

poate iubita de astă vară
din tinerețea pierdută
plînge cu lacrimile reci
ale anilor și tu crezi

că ploaia bate în geamuri
poate că tu ai plecat
din casa ta și încă
nu știi unde ești unde ai ajuns

Resuscitavit

Tu de pămînt te temi
în pămînt te vei reîntoarce
îți murmură cu o voce sărbătorească
armonia universală gura arzătoare

a femeii tale fericite
din care tocmai acum ai ieșit
gongul de aramă al timpului
a încetat să bată în trupul ei

da ea crede că s-a dus pe tărîmul
cel cu maluri albastre al mării
și nu se înșală
ea cunoaște mai bine decît tine

arta de a trăi
arta de a muri
din femeie te-ai născut
în femeie te vei reîntoarce

îți susură vocea ei sumbră
la urechea agonică
și nu se știe cît mai ești de dornic
de a te reîntoarce în pămînt sau în cer

Amurg de toamnă

Mai păstrez arama de astă vară
mai păstrez febra cu care m-au ars ochii tăi

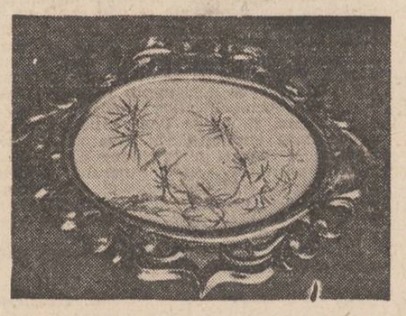

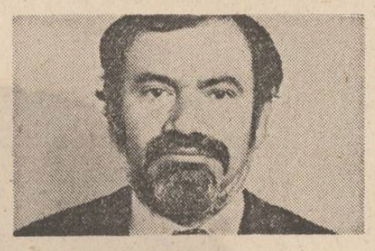

din creștet pînă în călcîie
în iarna mea încă bate soarele

abia acum mi-aduc aminte de tine
cînd ați dispărut
și tu și sfînta lumină solară
abia acum te doresc cînd te-am pierdut

și vai acesta e un cîntec pentru totdeauna
cuvîntul deznădejde e încă un eufemism
pentru că ceea ce ar trebui să scriu
în locul său
e numele tău femeie sumbră

Locuință pentru altădată

Voi locui într-o pagină
umbrită de aripa
neagră și albă a unui demon
demonul va încerca să mă apere

cu aripa lui răcoroasă de furia
soarelui care mi-a călăuzit viața
prin noaptea grozavă
și care mi-a supt din trup mierea cea aurie

voi locui într-o pagină
ca într-un mormînt
acesta va arăta cu umbre albe
umbre negre asemenea unei camere
cu gratii la fereastră

Pe sub copacii desfrunziți de toamnă

În seara aceasta care se uită cu ochi
de demon
la tine deci în care te contemplă
de la fereastră
femeia iubită părăsită de mult și totuși
la care îți întorci mereu fața ca la Dumnezeu

În seara aceasta cînd mîna ta
palidă hărăzită unei aripi de înger
scrie acest poem negru
și peste care au început să cadă

frunzele roșii și zăpada albă
în seara aceasta trebuie să te strecori
pe sub umbrele celor care
au murit și așteaptă

un cuvînt de mîngîiere de la tine
pe sub copacii cu crengile goale ca niște
aripi
de îngeri căzuți din infern
în seara aceasta nu trebuie să pleci
de acasă

Un punct roșu în deșertul negru

Nimic din ceea ce este angelic
nu-mi este străin murmuri tu în somn
fiară de august și a început să cadă zăpada
roșie pe urma pașilor tăi pierduți

în infinitatea acestui pustiu
pe unde te plimbi
ca un leu bătrîn
el dă un ultim răcnet

zguduind deșertul cu
tot cu acoperișul său albastru
pe care se scurg
astrele indiferente ale cerului

el își miroase moartea
de la distanță
cu un nas colosal
el este singurul geniu infailibil

nimic din ceea ce este angelic
nu-mi este apropiat și nici propriu
spui tu urmărind o dîră de sînge
prin locurile acestea pustii

pe unde-ți petreci vacanța
abia te mai tîrăști
deja se lasă amurgul
o hienă e pe urmele tale

în curînd soarele care te-a călăuzit
cu sceptrul său regal va deveni
un punct roșu
în deșertul negru

Portret violet

Sumbri sînt ochi tăi
dar numai raza lor îmi mai poate arăta
drumul cel mai drept spre calea robilor
drumul pe care trebuie să merg
de aici înainte un ipotetic drum
al salvării
astăzi lumina rece a ochilor tăi mi-a părut
cînd îmi lovea din cînd în cînd fața tristă

mai dură mai tăioasă decît feeria
săbiilor trase la Alexandria

pe sub stele uriașe
tu pluteai ca una dintre
prințesele neantului
visate de mine în prima tinerețe

aveai în ochi pumnale de oțel
strălucitoare ca între sînii
de aur și de tămîie
ai amantei mele din Toledo

astăzi un soare roșiatic
vai tu atît de adorat crepuscul al lumii
se răsfăța în cocul părului tău violet
adunat pe urechea dreaptă

era poate un semn al occidentului
pe cînd eu
cu mîna cea dinspre diavol
te stringeam pînă la durere

de piciorul cabrat desculț
pe ambreiajul acela fierbinte care urla
cu disperarea unei sirene de pe mașina
salvării
în plină zi
și care ne dădea senzația
că încă mai trăim

Adorație pentru cădere

Picături de argint
sau vorbe au căzut
de pe limba ta sacră
vorbe vorbe vorbe

dar mai ales aurul
pe care l-am descoperit
ca un somnambul
în noaptea trupului tău

pe cînd mă aflam
într-o călătorie într-o vară
pe marea cea neagră de parcă
ar fi avut la origini doar lacrimi

astfel că nici o femeie
afară de tine
nu se încumeta să înoate goală
fără ca mai întîi să-și dea foc

numai tu nu ți-ai ars trupul
dintre toate
aceste sacre ființe
cu focul inimii mele acum cînd a venit iar
toamna

plastică

Naturi exotice

● O delicată suită de miniaturi brodate ne-a prezentat zilele acestea Muzeul literaturii române. Autoarea lor, **Natalia Deleanu**, s-a aplecat asupra lucrului cu pasiunea meșterilor plămăditori de prețioase încrustări recuzitale. Obiecte aparținînd orizontului domestic, nevoii de intimitate înnobilată de semnele sensibilității noastre. Ceea ce face Natalia Deleanu are aparența obișnuitelor exhibări artizanale, dar printr-o trudă ce-i este proprie, ca și prin apropierea de elementele decorativisticii extrem orientale, pe care le-a preluat într-un mod ingenios, adaptînd, de-a lungul unor experimente plastice de mai bine de zece ani, un întreg arsenal de tehnici și materiale pînă la atingerea efectelor scontate. Sigur, este evidentă influența pe care a suportat-o Natalia Deleanu din partea modelelor pictografice ale artei chineze, îndeosebi. Ea a simțit, se pare, o chemare intensă către asemenea spații spirituale, în cultura ei vizuală, repere grafice și cromatice de acest fel ocupînd un loc privilegiat. De aceea, în miniaturile sale sînt vizibile traseele ornamenticii și ale picturii tradiționale chineze, cercetate în paginile bibliografiilor uzuale. Meritul remarcabil al Nataliei Deleanu este acela de a fi găsit calea de adecvare a mijloacelor cu care operează — acul, ațele colorate, suportul textil — la rigorile impuse de desenul și construcția plastică a pretextelor folosite. Pentru că, acesta este adevărul, Natalia Deleanu nu inventează forme, nu creează „a la manière de...", ci reproduce în tehnici și cu mijloace specifice broderiei cu acul imagini consacrate ale picturii tradiționale. Dar o face cu atîta rafinament al deslușirilor semnificative, încît se poate spune că lucrările sale au dobîndit o reală independență față de motivele calchiate. Ne aflăm, desigur, în fața unui caz tipic de mimetism artistic, dar nu-i mai puțin adevărat că întreaga civilizație a ochiului își are în estetica imitației unul dintre cele mai dense și fascinante domenii de manifestare. Natalia Deleanu reface în termeni superiori acest periplu al realității hieroglifizată în adevărul unei rostiri artistice, cum ar fi caracterizat-o un reputat comentator contemporan aflat la rîndu-i în fața miraculoasei lumi a sulurilor pictate extrem-orientale. Cu „Visul din Pavilionul Roșu", pretextul literar exemplar ce constituie substanța semantică a unui unitar, stilistic și discursiv, ciclu de miniaturi — secvența reprezentativă a întregii expoziții — Natalia Deleanu face dovada virtuozității sale artistice. Ea este, prin aceste lucrări, ambasadorul unei sensibilități tipice acestui meleag de lume, aflat în contact fertil, creator cu realitatea unei culturi a umanității caracterizată de o puternică și iradiantă personalitate. Este foarte important, însă, ca sursele inspiratoare ale acestei tenace și sensibile plasticiene să se îmbogățească, sugestia plastică urmînd mai liberă impulsurile instinctului creator.

● Un vădit simț al decorativului are **Petre Dăncilă** (Galeria „Hanul cu tei"), mai cu seamă atunci cînd supune pămînturile caznei plămăditoare de forme. Artistul este, înainte de toate, un atent observator al universului biologic, lucrările sale lăsînd să se întrevadă atracția deosebită pentru asemenea **anatomii ale exoticului și insolitului.** Iată „Peștele abisal", o compoziție ce ne trimite în fascinantul ținut al mărilor coraliene, unde rămuroasele interstiții organice, rămase într-o stenică neclintire, sînt mîngîiate de ape, luate în primire de bizare colonii miceliforme. Plinurile și golurile pe care le modelează în spațiu artistul rezonînd aidoma acelui univers subacval, dar îmbogățindu-l, dacă acest lucru mai este cu putință, cu roadele propriei sale închipuiri. Același proces se petrece și cu lucrările în bronz, unde tot aceasta alternanță labirintică de goluri și plinuri, în ritmuri stufoase, urmînd trasee alunecoase, moi — semne ale unei tactilități remarcabile ale modelistului ce este — se reliefează cu pregnanță.

Ceea ce în registru tridimensional se împlinește cu atîta fervoare plastică, în tehnicile picturii pe sticlă totul se restrînge la efectele unui exotism de circumstanță, pe care artistul pare a-l urmări inadins. Compozițiile au aceeași sorginte formală, viziunea plastică este subordonată cu precădere instinctului fabulatoriu. O intensă **tentație a fantasticului** alimentează creația lui P. Dăncilă, dar artistul credem că are resursele de a-disciplina această predispoziție, care în ciuda inepuizabilei prolificități, nu-i totdeauna suficientă în definirea artisticității.

Corneliu Antim

televiziune

tv

Privirea regizorului

Că spectacolul cu „Stîlpii societății" de Henrik Ibsen, prezentat nu demult pe micile noastre ecrane a fost un act artistic realmente important și substanțial, un moment de vîrf în chiar viața noastră teatrală, e un lucru evident, credem, pentru toți cei care au urmărit această adevărată desfășurare de forțe artistice. Regizorul Dan Necșulea a plecat, se pare, de la dorința de a alcătui o montare t.v. de mare limpezime a viziunii (piesa a fost împărțită în patru episoade), coerentă și capabilă să sugereze o atmosferă dar și să ofere posibilitatea profilării adevărurilor general valabile exprimate de textul de-acum clasicizat. Așa că totul s-a subsumat (cu un fel de fervoare clară) acestui deziderat foarte pur în esența lui artistică : operatoria, interpretarea actorilor, costumele, scenografia, ilustrația muzicală, montajul. **Stîlpii societății** a fost un spectacol de amploare și profunzime, dovedind o lectură regizorală matură, de indiscutabilă calitate. Este, probabil, și cea mai profundă realizare a regizorului **Dan Necșulea** (autorul unor frumoase reușite, precum **Ochii care nu se văd**, film t.v. premiat cu marele premiu „Praga de aur" sau a acelui film dedicat lui Liviu Ciulei și pentru care regizorul a primit un important premiu internațional, la Tokio).

Precum într-o orchestrație intens supravegheată, privirea regizorului a cuprins totul, nimic n-a venit să strice ceva dintr-un ansamblu gîndit cu discernămînt. Nimic n-a fost întîmplător. Înainte de toate putem spune că Necșulea și-a gîndit spectacolul într-o distribuție cu adevărat excepțională (Victor Rebengiuc, Gina Patrichi, Irina Petrescu, Silvia Popovici, Gheorghe Cozorici, Traian Stănescu, Marcel Iureș, Mariana Buruiană, Virgil Ogășanu, copilul Mihai Brătilă și alții) capabilă să dea expresie potrivită marii încărcături dramatice a textului. Nu numai interpretarea fiecărei partituri ci mai cu seamă relațiile dintre personaje au dat la tot pasul măsura adecvării la literatura dramatică, la substanța și dimensiunea socială, existențială, filozofică. În rolul lui Karsten Bernik, Victor Rebengiuc, printr-o desăvîrșită stăpînire a expresiilor infinitesimale puse în slujba conturării unei conștientizări și a asumării unei drame a impus o **stare** a spectacolului, un ritm interior. Relațiile dintre personaje — mai cu seamă cele dintre Bernik și personajele feminine întruchipate de Silvia Popovici (gravitate monumentală, sentiment mocnit, disimulare), Gina Patrichi (particulară expresie a damnării), Irina Petrescu (interiorizare și stranietate, intensă defulare, dramă concentrată, intensitatea resimțirii propriei eșuări) și Mariana Buruiană (în rolul Dinei Dorf) — deci relațiile dintre personaje au crescut densitatea acestei variante regizorale și, într-un fel, au particularizat-o. Am remarcat mai ales faptul că replicile cheie, chiar memorabile ale piesei (de pildă : „Ne martirizează principiile și obiceiurile" sau „Acum ești liniștit. Fii și fericit dacă poți." sau „O familie burgheză trebuie să fie ca un cub transparent de sticlă.") au fost rostite cu tonul cel mai firesc cu putință, topîndu-se în substanța spectacolului, fără nici o notă disonantă, fără să-ți dea sentimentul pe care îl ai uneori, în cazul unor piese foarte cunoscute, cînd la o replică celebră te simți ca obligat să contempli vitrina din sufragerie. Este o probă incontestabilă de bun gust.

Un rol special, gîndit cu mare finețe, a făcut și Marcel Iureș (în Rollund), într-un **glissando** impresionant, de la rigiditate la sarcasm, de la malițiie la trufie, de la impenetrabilitate la superioritate. **Stîlpii societății** a fost un ansamblu perfect armonizat, în care decorurile (fără excese, în stilul epocii, ba chiar ușor neutre, realizate de Vasile Rotaru), muzica (bine aleasă de Lidia Danciu și Lucian Ionescu), imaginea (un grup de operatori coordonați de Ovidiu Drugă) montajul, costumele, totul s-a subsumat unei idei. Redactoarea Alexandra Orban și regizorul Dan Necșulea au colaborat așadar la un spectacol în care nimic n-a fost întîmplător, la un act artistic demn și de o intensitate calitativă care ne-a provocat adevărate delicii teatrale.

Stîlpii societății a fost fără nici o îndoială cea mai categorică reușită a Redacției de teatru a Radioteleviziunii din ultimii ani.

Cleopatra Lorințiu

EMINESCIANA

Fiinţa poetului

Urmare din pag. 1

buie eliminat, în cazul de faţă, orice gînd de comoditate intelectuală. E necesar să ai curajul eminescian de-a privi în faţă nebunia şi moartea, de-a încerca, deopotrivă cu el, aceeaşi senzaţie a neantului, cu tot cortegiul său de sensuri nepătrunse.

Aşadar, numai prin faptul trăirii cu Eminescu ajunge şi Svetlana să descifreze într-însul, dincolo de obiectul concret al poeziei, traseul către **fiinţă**. Este o trăire a transcendenţei care nu poate fi desprinsă decît tot din **cuvintele** creaţiei sale lirice. Dar acestea au în sinea lor un puseu dinamic. Ele nu rămîn aşa cum le percepem iniţial. Odată cu trecerea timpului cuvintele poetului cresc în receptarea cititorului aplicat să le studieze şi să şi le asimileze. Am gîndit odată că noi sîntem mult mai contemporani cu Eminescu decît cei ce au trăit în timpul vieţii sale. Svetlana confirmă, dezvoltînd magistral această idee. Cuvintele — a spus Valéry — sînt doar punţi peste abisuri de sensuri. Desigur că, la început, nu poate fi sesizat decît concretul imediat al acelor punţi. Dar autoarea studiului de faţă merge nemăsurat mai departe, pătrunzînd pînă în adîncul abisului de sub cuvintele eminesciene. În felul acesta ea descoperă, cu înţelegere supremă a poetului, existenţa fiinţei. Dincolo de armonia şi perfecţiunea marilor sale poeme există ceva esenţial şi insesizabil, un fel de „muzică a gîndului", aşa cum se exprimă minunat autoarea, muzică pe care n-o aude decît cel ce înţelege nepătrunsa sa trăire. Noi sîntem, în general, dispuşi să circumscriem orice fenomen prin actul palpabil al definiţiei clare. Or, în speţă, cercetătoarea susţine, dimpotrivă, că nu este esenţial a denumi, ci a înţelege. O asemenea înţelegere ascunsă ni se insuflă şi nouă de către dînsa.

Mai departe, pe acelaşi plan al discuţiei, se mai precizează că, în marea poezie, cuvintele adăpostesc înlăuntrul lor aura mitică a obîrşiilor. Noi gîndim, în mod inadecvat, despre o **coborîre** către origini, către acea „regiune a mamelor" unde Goethe l-a purtat pe Faust al său. În fond, însă, această coborîre se arată a fi, dimpotrivă, o ascensiune îndreptată către descoperirea fiinţei. Este, cum se exprimă printr-un splendid paradox autoarea, „Căderea în sus". Cuvintele eminesciene depozitează, în speţă, un conţinut nevăzut nu subconştient, ci, am spune noi, **superconştient.** În cazul lui Eminescu am distinge net atitudinea existenţială de psihoanaliză.

Svetlana Paleologu Matta aduce, drept corolar, şi unele pasionante idei asupra **Luceafărului,** considerat şi de dînsa drept piscul gîndirii şi creaţiei eminesciene. Reproducem ca atare cuvintele autoarei :**„Mitul solar grec, Hyperion, şi cel al folclorului românesc, Zburătorul, sînt figuraţiile unor forţe dominante de creştere, de generare, ca esenţa supremă a vieţii în voinţa ei de transcendere** (pag. 118). Iată o îngemănare revelatoare la care nu ne-am gîndit **„Hyperionul său** — anticipă autoarea — **este soarele grec altoit pe mitul popular al Zburătorului"** (pag. 25). **Luceafărul** ne apare, deci, ca sinteză a însăşi personalităţii creatoare eminesciene, alcătuită prin contopire, din cultură universală şi adîncă tradiţie românească.

Trebuie să mai adăugăm, în ceea ce ne priveşte, că Svetlana este şi o constantă descoperitoare de priorităţi ale noastre. Această calitate se desprinde încă din cartea de-acum două decenii despre Bacovia. Departe de-a fi văzut în autorul **Plumbului** un simbolist întîrziat, autoarea identifică într-însul — împreună cu Trakl, şi concomitent cu el — pe promotorul întregii lirici expresioniste mondiale. Iată ce spune şi în actualul volum mai amplu, **Eminescu şi abisul ontologic : „Cu mult înaintea... lui Heidegger, Eminescu a avut o preştiinţă, o precomprehensiune a conceptului care rămîne cel mai obscur şi cel mai indefinisabil, acela al fiinţei, căci pentru amîndoi gîndirea ţine de fiinţă..."** (pp. 41-u). Noi ne-am mărginit, în această privinţă, numai la ideea **Odei.** Svetlana, însă, extinde, pe bună dreptate, o asemenea prioritate la un Eminescu integral.

Apropiindu-ne de încheiere, mai trebuie să precizăm că am spus foarte puţin despre o carte care spune foarte mult, covîrşitor. Putem afirma fără exagerare că nu există imagine, inflexiune, cuvînt, nuanţă din marea poezie eminesciană căreia cercetătoarea să nu-i fi răscolit pînă în afund sensuri majore. Şi aceasta n-a realizat dînsa numai pe baza intuiţiilor sale ultrasensibile şi exact detectante ci şi a unei erudiţii cu adevărat ciclopice. Ca întărire a celor afirmate mai sus semnalăm doar în treacăt ideea erosului românesc, a situaţiilor limită, de unde rezultă şi esenţa **tragică** a creaţiei eminesciene, sau noţiunea de **neant** la poetul nostru, noţiune legată de constatarea că orizontul ontic al lucrurilor ascunde în sine un alt orizont de factură terifiantă ce face să rezulte cunoscuta viziune a cataclismului cosmic în poezia sa. Dar cîte mai sînt încă de amintit din această carte plină-ochi de adevăruri surprize !

De-acolo, din depărtare, Svetlana Paleologu Matta a făcut ceea ce nici cei mai eminenţi eminescologi dintre noi n-au făcut. Am putea spune că s-a îmbrăcat în Eminescu, în neliniştile, în căutările, în îndoielile în frămîntările şi în suferinţele sale ca să-l înţeleagă plenar şi să ni-l redea integral. Este, oare, o atitudine de curajoasă înfruntare virilă, sau poate una elevat feminină, care riscă şi sacrifică totul pentru cel pe care-l iubeşte ? În oricare din cazuri, această carte completă, parcă scrisă cu singe, ne trezeşte cea mai adîncă veneraţie.

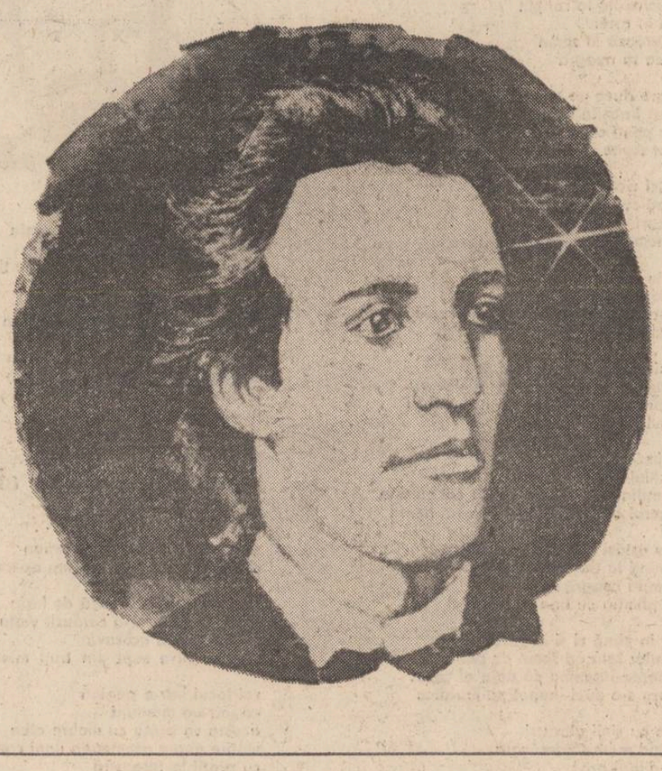

EMINESCU în trupele teatrale
— NOI DOCUMENTE —

Eminescu apare în documente ca făcînd parte din trupa lui Iorgu Caragiali din octombrie 1867, cînd întocmeşte o suplică adresată Ministerului Cultelor şi Intrucţiunii Publice în numele actorului şi o semneaza cu numele acestuia. Din trupa lui Iorgu Caragiali, Eminescu trece în cea a lui Mihail Pascaly la începutul anului 1868, în care rămîne pînă în vara anului 1869, cînd se desparte definitiv de trupele teatrale spre a-şi începe studiile universitare la Viena. Epoca aceasta este cercetată de biografii poetului şi s-au scos la lumină multe documente din arhive (Ioan Massoff, *Eminescu şi teatrul*, Bucureşti, 1964, p. 48—103). Ne propunem să împlinim imaginea asupra acestei epoci din activitatea poetului încă destul de puţin cunoscută, cu noi documente, care au scăpat atenţiei cercetătorilor anteriori.

Conducerea Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice o la Dimitrie Gusti în 19 august 1867 şi rămîne în fruntea acestui departament pînă la 16 noiembrie 1868. Croniçar dramatic, poet şi prozator, Dimitrie Gusti (1818—1887) este şi autorul, cum se ştie, al *Poemului Putnei*, distribuit pe foi volante de Eminescu la serbarea de la Putna din 1871 şi atribuit poetului pînă în anii din urmă. Dimitrie Gusti era preocupat să realizeze o solidaritate între actori, cum vom arăta în alt articol, şi să concentreze pe scena Teatrului cel Mare din Bucureşti talentele mai reprezentative ale scenei româneşti din acei ani. Unul din primii actori pe care îi invită să-şi dea concursul este Constantin Bălănescu (?—1888), care juca pe scena Teatrului Naţional din Iaşi încă din 1852 (T.T. Burada, *Istoria Teatrului în Moldova*, Bucureşti, 1975, p. 343, 428—451), ca în stagiunile din 1862—1863, 1863—1864, 1864—1865 să conducă instituţia din capitala Moldovei. Marele actor dă curs invitaţiei făcută de Dimitrie Gusti, prin intermediul lui Grigore Bengescu, directorul Teatrului cel Mare din Bucureşti, să joace pe scena din capitala ţării. Constantin Bălănescu vine la Bucureşti în septembrie 1868 şi documentul prin care îşi anunţă acordul de-a juca pe scena bucureşteană este întocmit de Eminescu, atunci în trupa lui Mihail Pascaly, şi numai semnat de marele actor ieşean. Îl transcriem în forma redactată de poet.

1868, septem. 6

Domnule Director,

La apelul ce Domnia Voastră aţi binevoit a-mi face prin adresa No 107 de a concura şi eu cu slabele mele talente la ridicarea Teatrului naţionale inima mea a tresărit de bucurie văzind că Guvernul Înălţimii Sale Domnitorul Carol I s-a gîndit şi la această instituţiune pentru a o ridica la adevăratul scop

al menirei sale şi spre a asigura un viitor acelora cari s-au sacrificat acestei arte, şi care cred că astăzi sînt datori mai mult decît orişicînd să îndoiască şi devotamentul şi abnegarea şi sacrificiile lor.

Pentru a Vă încredinţa Domnul Director că aceasta era singura mea dorinţă, nu o pot face altfel decît prin a-mi părăsi locul unde m-am născut pentru interesul cel mare al patriei comune, scena şi publicul, căruia i-am dat douăzeci de ani din viaţa mea pentru prosperarea scenei şi teatrului marei Românii, căruia îi voi sacrifica restul vieţii mele, dacă el ar contribui la mărirea şi la dezvoltarea artei române.

Refuz un gagiu mai mult decît îndoit şi primesc pe acela ce Domnia Voastră mi-aţi oferit, numai şi numai pentru a avea odată sufleteasca mulţumire, că şi eu am fost unul care am adaos o pietricică la ridicarea acestei mari instituţiuni naţionale.

Vă rog dar Domnule Director dispuneţi de persoana mea pentru tot ce veţi crede că este în folosul teatrului şi al artei şi dacă slabele mele talente or reuşi de a aduce mulţumire publicului care singurul este judele actorului, dacă el ar concura cît de puţin la reuşita acestei idei mari, ce a conceput Guvernul actual şi a cărei executori sînteţi Domnia Voastră, desigur atunci şi eu pe lîngă satisfacerea unei datorii bine împlinite, voi avea de la public, Guvern şi comitet încuragiarea ce toate Guvernele patriotice acordă lucrului, probităţii, perseverenţei şi devotamentului, pentru ca să se propage în România mare idei salutare : că devotamentul şi virtutea nu sînt călcate în picioare.

Primiţi Domnule director asigurarea distinsei mele consideraţiuni.

C. Bălănescu

Domniei Sale
Domnului Director Superior al Teatrelor
(Arhivele Statului Bucureşti, Fond Teatrul Naţional, Dosar *274/1868, f. 88rv, 99r*).

Tot acum Eminescu întocmeşte şi o suplică către Grigore Bengescu în numele actriţei Catinca Dimitrescu, care făcea parte din trupa lui Mihail Pascaly. Suplica este numai semnată de actriţă. O transcriem.

Domnule Director,

Fiindcă pentru prima reprezentare şi pentru imnul ce este a se esecuta atunci, am neapărată trebuinţă de două toalete noi, Vă rog să binevoiţi a-mi acorda ca avans leafa mea pe o lună, care să se scază analog pe cele şase luni ale stagiunei teatrale.

Primiţi Domnule Director asigurarea profundei mele consideraţiuni.

1868 septembrie în 26

C. Dimitreasca

(Arhivele Statului Bucureşti, Fond Teatrul Naţional, Dosar *274/1868, f. 102*).

Istoricii teatrului din România consemnează prezenţa lui Constantin Bălănescu pe scena Teatrului cel Mare din Bucureşti însă nu s-a produs, după cîte ştim, nici un document din care să luăm cunoştinţă de împrejurările şi condiţiile în care se angajează actorul ieşean să joace pe scena teatrului bucureştean. De altfel C. Bălănescu se va întoarce la Iaşi după plecarea lui Dimitrie Gusti din fruntea Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice. Documentele de faţă sînt importante şi într-o altă privinţă. Vin să demonstreze că Eminescu face oficiul de secretar, nu numai pentru Iorgu Caragiali şi Mihail Pascaly, cum arată biografii săi, ci şi pentru actorii din trupele teatrale ale vremii.

D. Vatamaniuc

Patria poetului

O vizită făcută recent în satul copilăriei lui Mihai Eminescu m-a încredinţat odată mai mult, că aici am văzut ceea ce nicăieri altundeva n-am întîlnit, nici în ţara noastră şi nici în ţările prin care m-au purtat paşii. Doar dacă informaţiile mele sînt incomplete.

Oamenii de azi ai acestor zări au avut ideea lăudabilă de a înfăptui pentru oaspeţi o atmosferă aparte, nefiind nevoie de însoţitor sau de ghid pentru că ea vorbeşte şi ca un eminescolog şi ca un recitator de versuri.

La trifurcarea şoselei, în drumul spre comuna Mihai Eminescu, te-ntîmpină un triptic avînd gravate profilul chipului poetului şi extrase din poemele Scrisoarea I, Scrisoarea a III-a şi Luceafărul. Astfel, călătorind dinspre Botoşani, te-nfioară această parte din replica celebră a marelui voievod Mircea dată lui Baiazid : „După vremuri mulţi veniră, începînd cu acel oaspe / Ce din vechi se pomeneşte, cu Dariu al lui Istaspe ; / Mulţi durară, după vremuri, peste Dunăre vreun pod, / De-au trecut cu spaima lumii şi mulţime de norod ; / Împăraţi pe care lumea nu putea să-i mai încapă, / Au venit şi-n ţara noastră de-au cerut pămînt şi apă — / Şi nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimînt, / Cum veniră, se făcură toţi o apă şi-un pămînt".

Potrivită alegere a versurilor citate, fiindcă aici în Moldova, tot aşa le-a răspuns şi Ştefan cel Mare tuturor celor ce au rîvnit la vatra noastră ancestrală. Şi nu numai aici, şi nu numai el. Dar şi locul în care sînt expuse a fost fericit fixat. Acolo trebuie să existe, la hotarul satului, la graniţa patriei, înainte de intrarea în ţara poetului, ca un avertisment pentru cei sosiţi cu intenţii nefaste.

Cu această deschidere, ce aminteşte de activitatea intensă a publicului şi gazetarului Mihai Eminescu, desfăşurată prin articolele din Federaţiunea, Curierul de Iaşi şi Timpul, în care a exprimat cu limpezime conceptele de unitate, suveranitate, dreptate socială şi naţională, traseul continuă spre tărmurile ce au devenit subiect de referinţă în credinţa literară inspirată de natură — izvorul, lacul şi codrul Ipoteştilor.

Aceeaşi ambianţă sui-generis la marginea pădurii unde putem deslusi : „Hai în codrul cu verdeaţă, / Und-izvoare plîng în vale, / Stînca stă să se prăvale / În prăpastia măreaţă". Sînt chemările iubitei care, mai departe, în poemul „Floare albastră", îi va şopti poetului : ....„Şi mi-i spune-atunci poveşti / Şi minciuni cu-a ta guriţă, / Eu pe-un fir de romaniţă / Voi cerca de mă iubeşti"... „De mi-i da o sărutare / Nime-n lume n-o s-o ştie, / Căci va fi sub pălărie — / Ş-apoi cine treabă are !". Iubita se numea Casandra, prima sa legătură sentimentală, aici la Ipoteşti, ce se constituie, iată, şi în întîiul tărîm care i-a inspirat lirica erotică.

La sfîrşitul vizitei aveam să constat că mi-am întărit şi cea de a doua convingere, anume, că, dacă familia Eminovici nu s-ar fi mutat la Ipoteşti, la scurtă vreme după ce s-a născut Mihai, opera eminesciană, fără ca poetul să fi cunoscut universul acestor meleaguri, ar fi rămas parcă neterminată... Meleaguri ce le va adopta ca loc de naştere cum s-a exprimat chiar el în versul „natala mea vîlcioară".

Vasile Smărăndescu

„Lumea gîndurilor mele..."

Un loc aparte în dramaturgia eminesciană îl ocupă fără îndoială traducerea piesei de teatru „Laïs" de Emile Augier, traducere pe care Eminescu a citit-o într-un cerc restrîns de prieteni, acasă la Maiorescu, în toamna anului 1888. Era un adevărat eveniment în rîndul celor apropiaţi, această dovadă de restabilire a poetului după îndelungata suferinţă.

Maiorescu a păstrat exemplarul de pe care citise Eminescu, a făcut ulterior cîteva intervenţii în text, în special în prima parte şi l-a publicat în „Convorbiri literare" în 1895.

Piesa a fost dată apoi uitării pînă în 1908, cînd Ioan Scurtu a publicat-o pentru prima dată în volum însoţind-o de o prefaţă în care atrăgea atenţia că traducerea aparţine ultimei perioade de creaţie a poetului şi că este singura traducere integrală de mari proporţii a sa din franceză, faptul „lămurind întrucîtva legăturile lui Eminescu cu literatura franceză, dovedind că nu era atît de unilateral în interesul său pentru literaturile străine". Piesa a fost pusă în scenă pentru prima oară la Galaţi, cu prilejul serbărilor din 1911, de către actori de la Teatrul Naţional din Bucureşti, iar alegerea a fost dictată, probabil, tocmai de acest considerent subliniat şi de I. Scurtu : orientarea literaturii noastre spre modele franceze, lucru evident în 1911.

Datarea traducerii a fost mult discutată din cauza faptului că nu se cunoaşte manuscrisul pe care a lucrat iniţial Eminescu, ci numai transcrierea pe curat de pe care el a citit şi care a rămas la Maiorescu. S-a pierdut de asemenea exemplarul dăruit Teatrului Naţional şi care în 1911, la Galaţi exista încă.

În privinţa datării făcute de I. Scurtu, să notăm că ea a fost contestată mai întîi de către I.E. Torouţiu în 1942 (acesta stabilea că traducerea aparţine anilor 1880—1881), apoi de către Aurelia Rusu în 1979.

Petru Creţia însă, reanalizînd manuscrisele, modul de lucru al poetului, etapele creaţiei sale şi mărturii ale prietenilor referitoare la această traducere şi la ultima perioadă a vieţii sale, construieşte o foarte convingătoare demonstraţie care de fapt reconfirmă afirmaţia lui Scurtu. „Întemeiaţi pe mărturii credibile şi care se interconfirmă independent, **pe absenţa oricărei mărturii textuale ori altfel anterioare lui 1888**, pe însăşi coincidenţa dintre apariţia traducerii germane şi strădania lui Eminescu, dar şi pe judecata însăşi a puterii poetice înscrise în această operă de traducător, ne putem lua răspunderea de a data redactarea lui **Laïs** în 1888, între februarie şi septembrie". (Eminescu, OPERE, VIII, Comentarii, p. 1128—1131).

A doua afirmaţie făcută de Scurtu, indus în eroare de Maiorescu (care în „Convorbiri literare" însoţise titlul piesei **Laïs** de notaţia „tradusă din franţuzeşte"), este mult mai uşor de tranşat. Piesele lui Augier au fost foarte apreciate şi gustate de către contemporanii săi, iar o investigaţie a circulaţiei lor în epocă, în afara scenelor franceze, a dus la descoperirea lui Karl Saar, pe numele lui adevărat Charles Claud, actor şi regizor, autor dramatic chiar, dar şi traducător. Lui îi datorăm varinata germană a piesei lui Augier.

O simplă alăturare a variantei germane şi a celei eminesciene duce în mod clar la concluzia că Eminescu a tradus din germană şi nu din franceză. Demonstraţia o face, dealtfel, Torouţiu. Odată identificată existenţa variantei germane, din confruntarea originalului francez cu traducerea lui Eminescu nu vom descoperi nici un indiciu care să ne îndreptăţească presupunerea că în momentul traducerii ar fi folosit şi textul lui Augier.

Mai important ni se pare însă, faptul că traducerea lui Eminescu poartă amprenta personalităţii sale poetice în asemenea măsură încît se integrează firesc creaţiei sale.

Karl Saar însuşi traduce destul de liber originalul francez al lui Emile Augier. Cantitativ, traducătorului german îi iese un număr mai mare de versuri. Formal, el nu respectă alexandrinul şi rima împerecheată din franceză, preferind versul alb de 10—12 silabe. Imaginile artistice sînt mai elaborate şi mai plastice decît cele din originalul francez, dar acestea pentru că Augier se supune regulii de concizione şi de claritate care guvernează lexicul dramatic clasic francez, regulă pe care Saar nu se vede obligat să o respecte. El nu intervine însă niciodată la nivelul articulaţiilor textului, aşa cum face, în schimb ,Eminescu care obţine astfel nuanţări absente în celelalte variante. Piesa lui Augier e mediocră atît din punct de vedere dramatic cît şi poetic, iar Karl Saar, pe de altă parte, traduce pentru scenă, pentru publicul german, satisfăcînd necesităţi de receptare imediată.

Deşi respectă în mare măsură varianta germană, Eminescu traduce foarte personal : alege versul lung de 16 silabe şi rima împerechiată care ne amintesc de **Scrisori** ; recombină şi redistribuie unităţile textului german valorificînd latenţele lui şi reuşind să-l integreze propriului univers poetic. Personalitatea poetului nu poate fi stăvilită de limitele ce se impun traducătorului, iar intervenţiile lui sînt toate, stilistic semnificative.

Supunem, astfel, atenţiei monologului lui Chalkidias din scena 3, moment în care eroul, ajuns printr-o stratagemă în preajma lui Laïs, îşi dezvăluie adevărata identitate. Aici, celor 30 de versuri din varianta germană le corespund 36 în versiunea lui Eminescu. Monologul e construit pe un contrast puternic : sărăcie-bogăţie, imagine închipuită a unei lumi în care cei săraci nu au acces — imagine reală a aceleiaşi lumi. Nici Augier şi nici Karl Saar nu marchează retoric contrastul, lăsîndu-l să decurgă numai din conţinut, din ideea textului. Varianta pe care ne-o oferă Eminescu e mai dinamică şi în fond mai teatrală tocmai pentru că el valorifică contrastul şi-l marchează prin procedee retorice specifice. „Nu voi tînguire şi nici cîntece de jale / Să urmeze după mine, să mă turbure pe cale / Nu regret nimic din toate şi nu simt nici o căinţă / În răstimp de-o săptămînă am putut cu uşurinţă / Să îndestulez cu saţiu toate poftele acele / Ce ardeau ca un jăratec lumea gîndurilor mele. / Şi am degustat în pace toate-acele bucurii / Ce-n mizerie lipsindu-mi le vedeam cu ochii vii / Şi-mi sleiau puterea vieţii secînd inima din mine...".

Remarcăm de la început două versuri în plus în textul românesc, unul rezultat din adăugiri parţiale iar celălalt aparţinîndu-i în întregime lui Eminescu. Rolul banalului epitet „glühend" (din **glühenden Begirden**) e preluat de o subordonată atributivă care conţine şi o comparaţie : „....poftele acele / Ce ardeau ca un jeratec lumea gîndurilor mele". Imaginaţia e înzestrată dintr-odată cu putere destructivă, poate fi chiar duşmană minunatului univers interior numit de Eminescu **„lumea gîndurilor mele"** — sintagmă pe care o regăsim la el : „Atunci lumea cea gîndită pentru noi avea fiinţă" (Scrisoarea II), „Tu cu lumea ta de gînduri după ea să te aţii ?" (Scrisoarea IV) ; „Ai vedea în ea cräiasa **lumii gîndurilor tale"** (Scrisoarea V). Este intercalat în continuare un vers care pregăteşte şi anunţă tabloul următor marcînd încă o dată contrastul sărăcie-bogăţie : „Freunden / Nach denen ich in Niedrigkeit verschmachtet". Eminescu introduce aici versul „Şi m-am adăpat în pace la acele bucurii / **Ce-mi sleiau puterea vieţii, secînd inima din mine"**. Dorinţa neîmplinită are efecte devastatoare, acest vers în plus face să crească şi să se acumuleze pînă la explozie tensiunea dramatică. Eliberarea e adusă de versul următor, introdus printr-un „dar" adversativ şi punctat de un rejet care impune o schimbare de ritm şi o accentuare : **„Dar** acum, în răsfăţare, în trufie şi în bine / Eu m-am tolănit...". În varianta germană efectul contrastului se pierde pentru că tabloul vieţii de desfăţare pe care-l zugrăveşte Chalkidias în continuare urmează prin simpla juxtapunere a unei suite de propoziţii principale.

Viaţa de petreceri nesfîrşite zugrăvită de Chalkidias culminează cu imaginea frumoasei Laïs, pentru care Eminescu introduce din nou un vers în plus, o structură comparativă dezvoltată : .....am putut în tot momentul / **Să-ngenunchi cum îngenunche persianul la lumină** / Înaintea frumuseţii cărei Grecia se-nchină". Imaginea creată de el este dublu motivată : de cadrul desfăşurării acţiunii — dar mai ales de prezenţa chiar în textul original a metaforei luminii pentru redarea frumuseţii lui Laïs (în scena VI Chalkidias va povesti cum o dată fusese orbit de strălucirea ei cînd o văzuse trecînd).

Folosind adesea aceleaşi elemente, dar distribuindu-le altfel şi schimbînd categoria gramaticală, Eminescu obţine un efect mai spectaculos. Poetul ni se dezvăluie un traducător foarte atent, chiar dacă lucrînd pe un text literar mediocru. El îmbunătăţeşte considerabil forma poetică punîndu-i marca inconfundabilă a personalităţii sale şi dovedind importanţa pe care a acordat-o întreprinderii lui de traducător într-o epocă în care puterea creatoare scăzuse lăsînd însă intacte inegalabilele resurse lingvistice care formal se puteau încă manifesta pe un suport tematic asigurat, cu atît mai mult cu cît atmosfera romantică a piesei şi lirismul ei accentuat i-au permis să integreze, altfel orchestrate, tipare şi acorduri din mai vechea lui operă poetică.

Marina Vazaca

Un fragment de dicţionar

Manuscrisul eminescian 2 308 de la Biblioteca Academiei R.S. România, numit de Perpessicius „registru comercial, de Iaşi, cartonat", este un caiet cu dimensiunile 32,5 cm/21 cm, cu coperţi de carton albastru, marmorat cu maroniu şi gri, cu legătură verde. Colţul de jos al primei coperte pe **verso**-ul căreia este scris cu creionul, în greceşte **Alpha**, este rupt pînă spre mijlocul copertei. Legătura de-abia se mai ţine. Celelalte colţuri ale copertelor sînt uzate cu circa 2—3 cm, ca şi cînd „registrul" ar fi fost îndelung şi frecvent folosit. Cu toate acestea, din cele 166 de file cu linii (în realitate 164, căci se sare de la 155 la 158), majoritatea sînt nescrise (86—164). Caietul are şi o numerotare pe file a poetului, din care reiese că au fost rupte ulterior 10 file, între 36—43 şi 54—59, din partea scrisă a caietului.

Pe prima filă nenumerotată de poet şi împărţită în două prin presare, ca şi restul filelor, pînă spre mijlocul caietului, apar 18 versuri din începutul **Iliadei** : „Cîntă-ne ziuă a lui Ahil Peleidul minie... Fraţii Atreizi ce erau căpetenii ai limbilor toate". Versiunea are ştersături şi adaosuri, ceea ce înseamnă că era prelucrată de poet.

Începînd cu fila 2 recto, pe care scrie **a, abat,** pe prima coloană (despărţită prin presare) şi **acel** pe coloana a II-a, încep să apară cuvinte scrise în ordine alfabetică. Le redăm pe cele de la început : fila 1 verso : **adaog, aer, afară ;** fila 3 recto : **agonisesc, ageamiu, ah, aiar,** pînă la **azimă** (fila 7 recto). De la fila 8 recto începe cuvinte cu **b : babă, baciu, biciu,** pînă la **bubă** (fila 12 r) ; apoi cu **c : ceapă, ceva, cin, ciof, ciur** (fila 14 recto — 15 recto). Apar în continuare cuvinte cu **d, e, f, g** şi **h.** La **h** apare un singur cuvînt **habar,** care a fost ulterior şters şi cu care se întrerupe enumerarea (fila 33 recto). La nici unul dintre cuvinte nu mai apare nimic legat de acestea. Pe majoritatea filelor nu apar decît astfel de cuvinte izolate, fără vreo legătură între ele, fără vreo semnificaţie deosebită, ceea ce face greu de înţeles intenţia poetului. Aceasta, în orice caz, a fost curînd abandonată. Încă de pe fila 3 recto, încep să apară, intercalate, coloane cu rime. În dreapta cuvintelor : **ah** şi **aiar** (scrise pe coloana a II-a a filei 3) apare o coloană cu rima la — **is.** Începînd cu fila 32 recto, apar coloane de rime ordonate alfabetic, după diferite criterii, sau alese la întîmplare. Între acestea sînt intercalate numeroase versuri, printre care poeziile **Serdariu** şi **Doncilă.**

Ceea ce este demn de remarcat, în afara celor menţionate, este un fragment de „dicţionar" german-român pentru o serie de 33 de expresii care provin, în mod incontestabil, dintr-un basm german sau redat în limba germană, cărora Eminescu le caută echivalente româneşti şi le dă, în plus, anumite explicaţii. Fragmentul apare pe fila 2 recto, unde erau scrise cuvintele **abat** şi **acel** (cu cerneală neagră, faţă de cea violetă a fragmentului în discuţie) continuă (tot cu cerneală violetă) pe fila 2 verso, coloana din stînga, pe 10 rînduri, peste cuvîntul anterior **adaug** (stres) şi apoi pe fila 3 verso, coloana din stînga, 5 rînduri peste cuvîntul **ajung** (stres).

Redăm în continuare fragmentul aşa cum apare pe filele menţionate :

2 r ausgiebig cu prisos, să-i ajungă şi să-l prisosească
Freundschaft und Friedensbündniss mare prietęşug şi bună pace, legată cu împăratul C.., cu I
Kaiser werden stătu împărat feciorul acestui S.M., anume S.M.
Damals, zu jener Zeit atuncea, pre acea vreme.
Sterben se răvăşi
Keine Söhne gehalet feciori n-a avut
1 cu toate ţinuturile
als er sich Kaiser sah. Dacă se văzu împărat puternic răsăritului şi apusului
argwöhnen rău gîndi către Ţ. şi creştini
Freundschaft bezeigen arată mare prieteşug
mit Befestigungen cu tării şi ziduri
bucate de mincat şi de băut pristavilor
vor şi pietre şi de ce le trebuia de frică
sich erheben ca să nu se ridice pre Tarigrad încă se adeverea ca şi tata-său, dar adeverirea lui au fost vicleană.
Zu Gemüthe führen, bereden a scoate pe cineva din minţi, a îndeplini
mare Ghiol veni ! mare Dunăre, Prut etc. Prutul a venit mare, schroll
seit einiger Zeit de-o bucată de vreme, de la o vreme
allmöhlig, von Tag Zu Tag. Pe zi ce merge
Seit längerer Zeit de-un cîrd de vreme, de-o grămadă de vreme.
Seit langern de-o mulţime de vreme
von einer Abgabe lafreien a ierta cuiva o dare sau de o... a scuti pe cineva de...
manfhölich — pe mică — pe ceas
Keinen Ausweg finden a nu avea încotro
de nu i se mai ştie de urmă, de nu le mai dai de urmă favoare, prinţă — de bine
i se mistuiră urmele
părăsire, paraginâ
a nedreptăţi = a strîmbătăţi
abstrünig apostat
exact ein tansend, o mie bob numărat
2 r a o sfecli
o vorbi cu gura jumătate
i-a intrat frica-n oase
sfădălie = tărăboi, gălăgie
cu te miri ce şi mai nimica
nici un capăt de aţă
s-a smirat
s-a smerit
se gudură
3 r im jamandem dringen a sta de capul cuiva, a ţine **grapă,** a ţine cu mîini şi cu picioare, a ţine **una** şi **bună**
vom Anfang an Din capul locului
Dacă văzu şi văzu

După modul în care procedează poetul, rezultă că a extras cîteva expresii dintr-un basm german, pe care n-a încercat pur şi simplu să le traducă, ci să le găsească expresii echivalente din basmele româneşti. Cu această ocazie, Eminescu menţionează şi expresii româneşti, care nu au legătură directă cu termenii germani, dar care i-au fost sugerate de aceştia. De la banalul **keinen Ausweg finden,** care nu înseamnă altceva decît „a nu găsi nici o ieşire (scăpare sau soluţie)" Eminescu ajunge, căutînd, cum numai el ştia s-o facă, în pristolul limbii române la dulcea glăsuire „i se mistuiră urmele".

Alexandru Surdu

POST RESTANT

Întîmplarea a fost dintre cele mai stranii cu putință ; într-o seară, pe cînd îmi mai măsuram umbra cu pasul pe o stradă liniștită, mărginită cu castani uriași, așteptînd (ce ?), am văzut deodată, sub lumina puternică a unui felinar (?!) cum ninge. Ei și ? m-ați putea întreba, ce, n-ai mai văzut cum ninge, nu te-ai trezit niciodată dimineața și, privind pe fereastră n-ai văzut jur împrejur zăpada, ca și cum toată noaptea s-ar fi spoit în natură ? Ba da, sigur, doar n-am trăit degeaba și amintirile acestea, naturale, sînt dintre cele mai puternice, mai puternice chiar decît cele sentimentale, atît de trecătoare și, uneori, de neadevărate. Numai că de data aceasta ninsoarea era ceva mai neobișnuită, pentru că nu ningea cu fulgi de zăpadă, ci cu fluturi de noapte. Argintii. Pe urmă am aflat că, atunci cînd vezi o asemenea ninsoare, trebuie să te pregătești de plecare în alt anotimp. Într-un anotimp mai bun decît toate celelalte, în care florile nu se ofilesc niciodată.

★

Din „Reglement asupra Serviciului în campanie și asupra manevrelor celor mari", 1872, București : „39. Pentru facerea unui raport trebue să se conforme următorelor : Raportul trebue scris pe hîrtie grósă și atît de deslușit în cît să se pótă citi chiar nefiind destulă lumină. În partea dreptă de sus, trebue să se arate ora și locul plecărei raportului (data, ora, minutul și partea dzilei) ; cuventul de nópte trebue înlăturat, partea dzilei se însemnéză prin cuvintele diminéță și séră. Ca regulă generală, raportul trebue pus într-un plic avend adresa, pe plic se însemnéză iuțéla cu care merge ordonanța și încă uă dată ora plecărei. Plicul se înapoiază purtătorului raportului după ce s-a însemnat pe el ora și locul unde a fost priimit, acesta pentru a'i servi de quitanță... Scrisórea trebue să fie îndoită în doue, plicul este cu cleiu".

RADU PELINESCU, PORUMBAC (?!). Deși avem mari îndoieli în ceea ce privește adevărata d-voastră identitate, citâm totuși din „Jurnalul unui naiv" :

„Mi-am propus, ca întotdeauna dealtfel, să încerc a-mi imagina tristețea fluturelui cînd își simte aripioarele îmbătrînite și incapabile de a-și mai lua zborul. Zborul, care a fost tocmai ideea de viață, sensul suprem al existenței fluturilor.

Fluturele, această mică vietate plăpîndă, gingașă și plină de viață, ca un funigel trecut prin ochiul luminii, își are corespondențe fidele cu multe alte animale, fie că zboară, aleargă sau se tîrăsc, și chiar și cu omul. Mai ales cu omul, ale cărui urcușuri sau căderi sînt tot atîtea zboruri, fie că se avîntă spre zenit, fie spre nadir.

Marea diferență, care totuși există între fluture și om, este tocmai aceea care distinge zborul fluturelui de zborul omului — naturaleța, firescul de a deschide aripioarele și a-ți face respirația mai ușoară decît a aerului. Ori omul... ? Singura posibilitate de a zbura este de a-și pune gîndul la contribuție și a construi ceea ce fluturele are din naștere, zborul; ori acești mari fluturi de metal în care se ascunde omul în zborul lui sînt atît de puțin gingași, iar fîșnetul aripilor lui este atît de puțin plăcut urechilor, ca și cum Bach sau Beethoven, ar fi fost cîntați de un uriaș taraf de lăutari beți și cu instrumentele dezacordate.

În plus, fluturele este o vietate deosebit de civilizată, zborul lui este curat ca o privire de copil, iar urmele lăsate pe pămînt sînt ca niște picături de apă, pe cînd omul, aflat în imensa burtă a fluturelui de metal, taie văzduhul felii, încenușîndu-l, și scuipă de foarte multe ori. Ce-i drept e că acolo unde saliva lui atinge pămîntul se aprind focuri, ceea ce este foarte bine în anotimpul iernii, dar tot drept e și faptul că în jurul focurilor se deschid găuri mari și oamenii sînt de negăsit. Probabil, de frica focului, fug, deși întotdeauna pe acolo mîroase a carne arsă ceea ce înseamnă că ei au plecat lăsîndu-și fripturile în cuptor.

Acestea sînt lucruri nefirești pentru un fluture, deoarece fluturele este un mare iubitor al naturii. Cînd fluturele trage aer în piept atunci parcă toate pădurile și florile lumii îi năvălesc în nări îmbătîndu-l și făcîndu-l să alerge lîngă răcoarea izvoarelor, ceea ce omul nu o prea face, lui îi place ca atunci cînd inspiră să simtă toate fumurile fabricilor și zgura locomotivelor năvălindu-i în plămîni, iar asta îl face ca să ajungă și el la sentimentul beției, să se îmbete în locuri special amenajate, astfel încît întotdeauna își caută răcoarea sorbind necontenit, în fiecare noapte, licoarea robinetelor. Sigur că da, mai sînt mici și nevinovate deosebiri între fluture și om, toate avantajînd, totuși, superioritatea fluturelui, dar omul rămîne, în ansamblul lui, o ființă plină de candoare. Iertate-i fie păcatele".

DANIEL GROSU, Vaslui : „Pasărea cu pene de aur" e prea poleită, suferă de pseudoromantism. Vă așteptăm cu ceva mai hotărît, în care să vreți să scrieți și despre alții, nu numai despre d-voastră ca artist.

CAIUS DRAGIAN, Iași : Nu disprețuim romanul polițist, dispreț, credeți, d-voastră, „caracteristic multor intelectuali". Lipsa de timp și suprasolicitarea rubricii însă nu ne permit o lectură atît de întinsă. Adresați-vă unei edituri.

ENACHE DUMITRU, Firtățești, Vîlcea : Ne plac și reportajele, cu condiția să fie literare. Dacă puteți să le scrieți, puteți să ni le și trimiteți. Dacă nu...

Iulian Neacșu

„GONG"

● Nu cu prea multă vreme în urmă (dar mai bine mai tîrziu decît niciodată) a apărut Almanahul revistei Teatru, „Gong-88". Un almanah interesant, echilibrat, care are, în cuprinsul său compartimente menite să satisfacă toate gusturile și interesele cititorilor care iubesc teatrul înaintea tuturor celorlalte arte. Astfel, pot fi citite cu reală curiozitate și plăcere declarațiile sentimentale despre teatru ale lui Gheorghe Eminescu, Eugen Lovinescu, G. Călinescu, Alexandru Balaci, Ștefan Augustin Doinaș, confidențele cu Alla Demidova și Innokenti Smoktunovski, Shirley Maclaine, mărturisirile lui Simone Signoret, interviurile cu Aura Buzescu, George Constantin, Ion Marinescu, Radu Zaharescu și Horia Șerbănescu, Ștefan Tapalagă, Mircea Albulescu, Ion Caramitru, Silviu Stănculescu și cu mulți alți actori de frunte contemporani, rubricile de profil critic, modă, filatelie, chiar și artă culinară etc. Nu ne îndoim că, în fața unei palete atît de largi, nu va rămîne insensibil nici un cititor, confirmîndu-se astfel răspunsul presupus de o întrebare lansată de revista care editează almanahul (redactor șef : Ion Cristoiu, redactor coordonator : Ilie Rusu) „Cine nu iubește teatrul ?" Nimeni, desigur.

Raluca Grigorcea : „Peisaj"

REMEMORĂRI

Glezniere, soro lume și macheta oarbă

(SELECȚII DIN CORESPONDENȚĂ)

La anumite intervale simt nevoia să răspund sau să reproduc cite ceva din scrisorile celor mai harnici corespondenți. În general, misivele sînt semnate cu inițiale, cu pseudonime fantasmagorice sau pur și simplu indescifrabil.

Iată una care sosește de la Constanța și pe care o reproduc aproape integral pentru hazul și farmecul ei aparte. (În toate cazurile am respectat ortografia autorilor).

„Stimate Mircea Micu, Ținînd cont, că dumneavoastră aveți timp și pentru manuscrisele muritorilor de rînd i-mi cer permisiunea, de a vă ruga, să urmăriți cu mare atenție aceste frămîntări sufletești. Și vă mai rog, să fiți sigur că nu am intenția de a vă corupe.

Vă scriu (manuscriu) numai așa că să știți că ma-m înțepat în ochi cu gleznele dumneavoastră. La prima vedere nu le-am luat în serios, dar am descoperit că sînteți avansat (în materie de glezne), drept pentru care ar fi bine să vă mutați pe malul mării, sub un oare care pretext.

Aici orizontul este mai lung, mai lat..., și se poate admira în tihnă, tot felul de „glezne" fără să vă apostrofeze cineva. Tot aici îți poți permite să admiri, și să te bucuri de tot ce a sculptat natura.

Noi, cei de la mare sîntem tot o apă și-un pămînt (nisip) care și nouă, cînd vin valuri ne pleacă nisipul de sub picioare dar așteptăm docili, următorul val : / Din a apelor adîncuri / Și a, algelor visare / Se nasc glezne afrodite / Îmbrăcate-n scoici de aur /".

Urmează iscălitura din care nu am reținut decît Geo și un P.S. : „Excepție fac gleznele de la Teghirghiol, acolo sînt cu glezniere. Atenție !"

Eu am să fiu atent la glezniere, dumneavoastră, în schimb, la ortografia care, ca să vă citâm : „ne-a înțepat în ochi"...

2

De data aceasta o misivă mai drastică și mai enigmatică din care n-am înțeles mare lucru :

„Stimate domnule Mircea Micu, așa îmi încep scrisoarea, deși ar fi trebuit s-oncep mai la obiect, dar prea m-Ați speriat cu acel „prea sînteți pertu", pe care L-ați adresat unui corespondent al Domniei Voastre. Cred că vă scriu mulți că prea vă dați în stambă. Însă scrisoarea pe care o Așteptați nu V-a scris-o nimeni. Încă. Și e greu de scries. Așa cum navigați din fiord în fiord nu-și pune nimeni mintea să se ațină pe urmele Dumneavoastră. Deocamdată. Afară de Conștiința Dumneavoastră Proprie. Sînt sigur că ea vă joacă deseori renghiul.

Dar Dumneavoastră stimate Domnule Mircea Micu, așteptați confirmarea printr-o scrisoare ce va veni : / Și noaptea asta totuși / Avea va zori de zi / Te culcă fără teamă / Nu deznădăjdui.

Lume, lume, soro lume... Și vorba aia Hocacitugsvolt"... (Sau cam așa ceva).

Ce să zic ? Voi încerca să nu mai navighez din fiord în fiord, să nu mă mai dau în stambă, și să mă culc fără teamă. Și jur să nu dorm pînă nu primesc... **confirmarea.**

3

„Tovarășe M. Micu, Eu sînt de meserie electrician și îmi place să mă uit peste reviste și am citit povestea cu rața Costică și am ris în sinul familiei. Cărți nu prea citesc că mă provoacă la somn dacă sînt mai groase și nu au subiect polițist. Dar vreau să vă rog să-mi spuneți ce este aia **machetă oarbă ?** Vă întreb fiindcă am fost la un tov. scriitor acasă și i-am reparat ceva și la sfîrșit am zis să mă împrumute cu o carte și a zis să aleg și eu am ales pe cea mai groasă că avea cam o mie de pagini. Am deschis cartea și mă gîndeam cîte nopți voi putea să dorm eu cu ea și cînd colo să vezi și să nu crezi toate paginile erau albe !

Am comunicat asta tov. scriitor care a ris și fincă era ocupat a zis că am luat o **machetă oarbă** și să aleg altceva. De asta vă scriu să îmi spuneți ce înseamnă o **machetă oarbă.** Adică sînt cărți și în care nu se scrie nimic și se poate citi ? Cu stimă Rațu Ionel-electrician autorizat".

Dragă tovarășe Ionel, o **machetă oarbă** este exact ceea ce ați ținut în mînă. Probabil că atît de voluminoasă va fi viitoarea carte a colegului de care ne vorbeați.

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. G. Călinescu observa patru mituri esențiale : **Traian și Dochia** (Asachi, elemente populare și o legendă cantemiriană) „simbolizează constituirea însăși a poporului român", **Miorița** exprimă „viziunea franciscan-panteistică a morții la individul român", **Meșterul Manole** „e mitul estetic, indicînd concepția noastră despre creație care e rod al suferinței", **Zburătorul** „e mitul nostru erotic, personificarea invaziei instinctului puberal". Se poate vorbi, cu îndreptățire, despre al cincilea mit : **Zamolxe** este mitul nostru profetic. El pune să i se facă o locuință sub pămînt (vezi Herodot), unde se retrage (din istorie) și stă ascuns vreme de trei ani (inițiatici) făcînd credibilă parabola nemuririi etnice. După Eminescu, Coșbuc, Blaga, mitul coplașitor al lui Zamolxe atrage atenția unor îndrăzneți poeți contemporani : Ioanid Romanescu („Zamolxis", Ed. C.R., 1988), Ion Gheorghe („Zamolxiile", Ed. C.R., 1988).

II. Mă întreabă un distins coleg și trebuie să recunosc că el pune o problemă interesantă : „Care este condiția spațială, cantitativă a citatului ?" Îi răspund cum mă pricep. În primul rînd, critica literară nu poate exista fără citat. Criticul care se ferește, într-o carte, de citat disprețuiește, din modestie exagerată, pe contemporani și pe clasici. Prezența citatului are o singură limită cantitativă : el se poate lăfăi strălucind într-o carte pînă la jumătatea acelei cărți, în nici un caz mai mult ! O retetă, la îndemîna oricui, ar putea fi aceasta : 200 de pagini atent numărate din bijuteriile scrise ale înaintașilor și 200 de pagini de comentariu aproape original. Cine ar avea curajul să vorbească despre stupiditatea posibilă a acelei alcătuiri ? Deci, pînă acum totul e limpede. Lucrurile se complică numai atunci cînd autorul strică proporția, el uită că jumătatea a fost lăsată pe lume ca să ținem seama de ea și înălțimea sau lungimea citatului întrece victorioasă cu cîteva șchioape sau cu cîțiva kilometri exegeza respectivă. Dar, din setea de a ne contrazice, e bine să privim și din alt unghi, din alt colț : nu cumva avem de-a face cu o generozitate uluitoare, cu un altruism extraordinar care-l îndeamnă pe comentator încet, încet, să citeze cît mai mult și să comenteze cît mai puțin pînă la totala dispariție a subiectivității ? E posibil, căci din perspectiva unei mari pedagogii, un critic mai mult arată decît se arată, mai mult comunică decît se comunică etc.

III. Poezia ne dă să bem cu zgîrcenie din apa uitării, singurul lac, singurul riu care nu seacă niciodată, nici în ziua cînd pot seca toate mările de pe Pămînt. Această apă, rudă apropiată cu vestita Apă a Morților, curge în efluvii libere prin lume, doar libertatea este necesitatea lor. Apa uitării este materia din care s-au făurit aureole zeiești și umane, este legendara Apă Vie constrînsă să stea între maluri necunoscute atît timp cît se scaldă cineva ca să-și păstreze nemurirea. Apa uitării este materia cea mai subtilă și în ea hălăduiește neîncetat Timpul pentru a-și păstra condiția memoriei absolute. Un simț suprasenzorial a fost visul poeților de totdeauna, bănuind că pe această cale se deschide o poartă apropiată și depărtată în aceeași măsură („Un simț sextil de stele ne desparte"). Au crezut că prin sinteza celorlalte simțuri îl pot obține dar toate kinesteziile s-au dovedit frumoase prin inteligență și imperfecte. Deci simțul acela era încă unul, toți oamenii trec prin el cu viteza luminii și este secretul lor cel mai scump, însondabil de către ei însiși. Cei vechi l-au numit revelație. Noi folosim cuvîntul pentru a exprima istorii și povești dar viețuim în afara lui căci niște secole, reprezentante calendaristice ale timpului pe Pămînt au silit la extirparea lui. Poeții se încăpățînează să capteze ceva din simțul acela uituc, rămas în memoria limbii.

George Alboiu

Senin de Parva

Urmare din pag. 1

de poteci. Pădurile urcă și, odată cu ele, urcă și cerul. Pe cîte vreme dincoace totu-i mai aproape de cer. Urc dinspre Bistrița, merii închipuie candelabre cu lumini roșii și galbene, trec prin Prislop și Hordou pentru ca, sub un pinten de munte, să iau drumul în sus, spre Parva, unde — mi se spune — cerul este cel mai senin. Și, într-adevăr, curcubee zvîcnind mineral — fagii și frasinii, jugastrii și arțarii — sprijină un cer albastru ca smălțuit.

Acum, acolo, probabil că ninge, este punctul cel mai depărtat spre Maramureș, și, cu o clipă de imaginație, după rotirea aparentă a soarelui, spre Moldova ; după o rotire în sensul acelor de ceasornic sau a începutului bătăilor inimii, a primului impuls al acesteia, gravitația noastră lăuntrică, mișcarea sferei dinlăuntru spre care și din care pornim. Cît de ciudată și cît de misterioasă și minunată însă această confluență, punctul acesta în care cerul este atîta de senin încît te simți respirat de toate țările tării acesteia și simți că respiri într-o vină de aer vital ! Parva este o așezare ca toate așezările, din peretii munților ii vin însă izvoare care duc și către Prislop și către Hordou și poate că duc și mai departe. Și se întorc de acolo altfel, se întorc sub formă de cîntece, se întorc în formă de poezii. Ca niște amintiri. Ne-am întîlnit la școala din comună cu cadrele didactice, a fost prezent și primarul, au fost prezente toate notabilitățile satului și încă altele din împrejurimi, după amiaza s-a prelungit pînă la miezul nopții. Doi dascăli, Traian Săsărman și Ion Zăgreanu, autori de versuri și ei, au organizat această șezătoare — pentru mine unică, cel puțin pînă acum unică — prilej datorită căruia ne-am convins : Coșbuc e monumental și de o covîrșitoare, senină și blîndă tristețe atunci cînd este cîntat. Micul său bust din casa părintească nu spune altceva, chiar dacă cinci gloanțe ale trupelor de ocupație hortiste din anii nu atît de îndepărtați ca să nu ni-i mai putem aminti i-au sfîrtecat fața și a fost aruncat nici nu pot să spun unde. Iar ca neghiobia să fie și mai brutală și mai abiectă casa-muzeu fusese transformată în circiumă. Mă curăț însă de acest odios amănunt și mă întorc la Parva, nu înainte de a aminti că, așa cum citesc pe o pagină care ar trebui înrămată în aur, niște elevi au recuperat bustul poetului și l-au păstrat pentru a fi adus la lumină. Poetul Ion Horea care-mi arăta acest inscris mă întreba cum de n-am știut pînă acum ; nu, n-am știut, i-am răspuns. Și cînd am ieșit afară, m-am uitat pe cer, ochii mei nu mai erau atît de senini. Dar la Parva aveam să am o răscumpărare de cer despre care voi vorbi altădată.

„Vistieria nemărginitei iubiri"

Urmare din pag. 1

Nicoară" din Arad (care pe-atunci purta un nume total abracadabrant, format din trei inițiale), locuiam nu departe de strada Vasile Goldiș. O stradă ce purta numele eroului de la 1 Decembrie 1918 ! Sînt convins că îl mai poartă și acum, și îl va purta cît va fi Aradul Arad. Iar tot în vecinătatea acestei străzi se află, acum, în zilele noastre o școală generală, cu trei secții de predare : română, maghiară și germană. Cînd am descins pentru prima dată în această unitate de învățămînt arădeană, copiii se aflau în recreație. Și toți se jucau laolaltă, amestecîndu-și cuvintele și jocurile, într-o victorie deplină a copilăriei fericite. În același timp, părinții lor, uniți sub faldurile luminoase ale tricolorului, dînd expresie aceleiași comuniuni de sentimente, idei și năzuințe, lucrau la prestigioase întreprinderi din Arad, ca : „Strungul", „Întreprinderea de Vagoane", „U.T.A.", „Victoria", „Arădeanca" și altele, ale căror produse sînt cunoscute și apreciate de ani și ani de zile pe toate meridianele globului.

Ei sînt uniți sub stindardul României, trăind și muncind într-o unitate deplină de sentimente, de gînduri și aspirații.

Pe temeiul Unirii și unității noastre indestructibile, în conștiințe cu trecutul glorios al neamului, ne edificăm prezentul eroic conturînd cu precizie traiectoria luminoasă a patriei de mîine.

PREMIUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL" LA CONCURSUL NAȚIONAL DE POEZIE „G. COȘBUC" — BISTRIȚA, 1988

daniela trandafir

Pasărea din ochi

Îmi crește pasărea din ochi
Exotic într-un verb al rostirii
Gleznele îi sărută culoarea
Nisipul îmi cîntă-n clepsidre
Și piramidele cresc
Străzi adînci spre vînturi și lumină
Pasărea din ochi
Curgere adîncă spre patima plecărilor în soare.

Setea de alb

Rotundă, vine
se așează la tîmple
Limpede cîntecul ei s-a topit
trupul și setea nuntind
în templul florilor de crin
Pe lespede de lună
aerul tremură-n oglinzi
Cenușa lui răsărind din ochi
Urca din cer ca o fereastră
Și iat-o ieșind din veșmintele caste
răstignită pe rugul de iarbă
foșnetul verde îngenunchează în lumină
în palme îmi arde sărutul de alb
Buzele se strivesc
pe cuvîntul de gheață
trupul și setea ca o patinatoare
mă ninge, mă plînge.

Carte cu fluturi și ploi

Lîngă tîmple se aprind fluturii și ploile
strigîndu-mă.
Răscolind răsăritul ca pe o carte
aerul ei verde
să-mi mîngîie gleznele tremurătoare
Caut păsările furtunii
și le învăț cîntecul
ucis dimineața.

Salcîmii

Salcîmii, drumuri lungi
în podul palmei mele
cu picioare rănite de albele flori
cobor în izvoarele lor
ca într-o ceață
s-aud rotindu-li-se destinul
ca unor semințe bolnave.
Salcîmii — lumini lichide
și migratoare ierburi,
caut fîntîna și țărmul
unde să-mi dorm rădăcina.

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» LA CONCURSUL „MOȘTENIREA VĂCĂREȘTILOR" — TÎRGOVIȘTE, 1988

oana turbatu

Trei rădăcini

Din Voroneț,
din Alba și din Istru
trei rădăcini —
o singură urcare.
Unirea
nu e filă de registru
Ea-i scrisă-n munți
în griu,
în osuare.

E scrisă-n tot ce-a fost
a se-mplini :
Decembrie
îi este arc de stemă.
A lui Mihai Viteazul
diadema
e tot cuprinsul înfrățitei glii.

Cum roata Horiei
neodihnită
adună dor din veac
și zări senine
Din Cucuteni,
din Zlatna,
din Rovine
trei rădăcini
înaltă, în Unire,
o singură columnă.
Infinită.

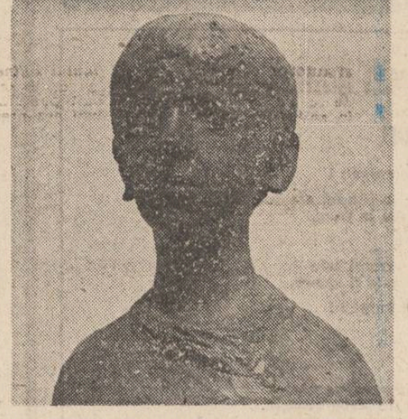

Nicolae Kruch : „Cap de copil"

Anotimpul de aur

Simfonia de șoapte
a anotimpului de aur
rodește în tăcerea pămîntului.
Alerg și sper
că am să întîlnesc pe cineva.
Dar știu aceea voi fi eu însămi
cea de mîine.
Aș alerga oricît
ca să mă văd oglindindu-mă
în virstele patriei.

Amintiri

Mi-am lăsat gîndurile
într-o pădure.
Prinse de un arbore.
Dar frunzele s-au uscat...
Copacul nu-și mai amintește
de mine...
Acum ard cu frunzele toamnei.
Oare ce se întîmpărește
în memoria copacilor ?

Sete

Mi-e frică să visez
să trăiesc cu iluzia
formelor perfecte.
N-am să știu niciodată
unde începe
și unde se termină
această sete.

Secundă

Caut cuvinte
pentru gînduri,
ginduri
pentru cuvinte,
sentimente...
pentru
această secundă dintîi.

Patrimoniul unui eveniment

Urmare din pag. a 3-a

departe". Fiind reconstituire și punînd în lucrare rațiune și afect, istoria „îmbie cu pildă și îndemn de a cultiva tradițiile sfinte ale înaintașilor, privind încadrarea în tot ce este acțiune viguroasă pentru cauza afirmării plenare a acțiunii românești. În toate aflăm acel dinamism specific românesc, impulsionînd lupta dreaptă de apărare a ființei naționale și a pămîntului moștenit din străbuni". Actul însuși, fiind un „înscris" ce nu se contestă, „documentează", dacă se poate spune așa, „mișcările de sedimentare a elementelor ce intră în alcătuirea mărețului edificiu al societății, mai ales prin rostul educației și culturii". Documentele conțin răspuns la interogații continue și, prin intermedierea actelor, cercetătorul poate pătrunde „în intimitatea evenimentelor", în ceea ce s-a numit **cotidian defunct.**

Acestea sînt propozițiunii ce atestă o cultivare a instrumentelor specifice cercetării, de proveniență tradițional-românească însă cu formulă modernă, într-un spirit ce reproduce sensuri metodologice aparținînd lui Nicolae Iorga. Colecția însăși de documente (îngrijită cu acuitate de Vasile Popeangă, ale cărui note lămuritoare sînt utile și savante) poartă pecetea acestei concepții. Chiar și studiul introductiv, bogat în interpretări (pe care tot V. Popeangă, cercetător recunoscut în domeniul istoriei învățămîntului românesc îl alcătuiește) dă o pretuire binemeritată dimensiunii etice și educative. O întreagă lume de dascăli, cărturari, instituțori se proiectează, ieșind din umbra vremii, pe această pînză unde viața cu toate ale ei se întrevede. E o lume de **învățători ai neamului,** într-o istorie unde noțiunea de **învățător** e străveche și, provenind din „bonus nastor", continuă și fundamentală, avînd semnificații ce depășesc cadrul propriu-zis al școlii ; „învățătorii" sînt, la drept vorbind, și Cantemir, Șincai, Maior și Hașdeu, Kogălniceanu, Iorga, Eminescu, Pârvan, Blaga, dar și G. Călinescu și Noica. Pentru aceștia, viața înseamnă a oficia de la o **catedră morală.**

Nu puține din aceste acte bănățene (între care cele mai numeroase privesc efortul românilor pentru învățămînt românesc) au legături cu literatura română, unele de-a dreptul tulburătoare. Sîntem, de altminteri, în **ciclul eroic al literaturii** cînd a promova literele române era a izbîndi în împunerea ideii de cultură românească. Țichindel, Diaconovici-Loga, Al. Gavra, Al. Sterca-Șuluțiu, G. Barit, Vincențiu Babeș sînt dintre aceia ce izbutesc a realiza demonstrația unei **naționalități culturale** care confirmă o unitate străveche și impune unirea culturală înainte de Unirea politică. De altminteri, sentimentul unității în termenii vechimii și ai existenței istorice legitime este pretutindeni împunător. Iată, de pildă, o epistolă, din mai 1883, a lui Nicolae Densușianu, unde se cere un reazem pentru celebrul „chestionar despre tradițiunile istorice și antichitățile țărilor locuite de români" (ale cărui răspunsuri încă nu se cunosc altfel decît prin comentariul lui A. Fochi) ; epistola e o adevărată disertație asupra metodei. Înainte de analiză și de sinteză, sînt trebuitoare toate documentele, abia atunci se pot despărți „realitatea de simplele ipoteze, adevărul din lucrurile false". Istoricul — adaugă N. Densușianu — trebuie astăzi să culeagă, să analizeze, să compareze între sine toate fîntînile originale ce raportă la această epocă depărtată, fiindcă numai astfel istoria poate deveni instuctivă și utilă pentru o națiune". „Chestionarul" însuși ar fi o restituire de document etnoistoric (cum s-ar numi astăzi) „scopul mai departe" al lui fiind „ca pe lîngă tradițiunile istorice să ne putem procura informațiuni mai întinse și mai detaiate despre diferitele antichități ce le întîmpinăm aproape la tot pasul pe teritoriul țărilor locuite de români". Metoda are o modernitate ce se evidențiază numaidecît, modernă (în sensul raportărilor istoriei românești la istoria universală, ca fenomene ce se determină dialectic) fiind și perspectiva lui Ioan G. Sbiera, comunicată într-o epistolă din mai 1907, conținînd propunerea de a-și achiziționa în Arad un număr oarecare de exemplare din „Contribuțiile"... acestuia, operă de inspirație hasdeiană : „Într-această carte — zice I. G. Sbiera — am căutat să pun în legătură organică firească toate întîmplările aflate, care au contribuit în mod decisiv la ivirea, la înfiripara și la dezvoltarea poporului românesc". Cine consultă aceste „contribuiri" înțelege că **organicitatea** ce se invocă aici privește „locul românilor" în istoria universală și nu-i doar o îndrumare de metodă ci și un obiectiv.

„Mărturiile" arădene conțin și alte, numeroase, documente care merită examinări de amănunt, unele clarificînd momente mai puțin cercetate de viața culturală românească (o pildă : cărțile românești interzise de autorități înainte de 1918, între ele fiind „Lepturariul" lui Aron Pumnul) ; esențial este, dar, a saluta astfel de inițiative ce contribuie la integrarea unui fond documentar și la consultarea acelor „fîntîni originale" care alcătuiesc pentru noi **un strat de patrimoniu.**

Floare

Floarea ce-a-nflorit
E-un tărîm slăbit,
Fiindcă-am îmblînzit
Ochiul înrăit
Floarea care-nfloare
E o suspinare-n
Lumea ce tresare
La întunecare

Floarea care vine
Din genuni bătrîne,
Spiritul o ține
Înfinit în sine.

Gheorghe Pituț

m a p a m o n d

Opţiuni fundamentale

este o realitate de netăgăduit — subliniată frecvent de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretarul general al partidului — că amplele noastre planuri şi programe de dezvoltare economico-socială, de înflorire multilaterală a României socialiste, sînt indisolubil legate de climatul internaţional, de fenomenele şi evoluţiile vieţii mondiale. Numai în condiţiile unei păci autentice, ale unei lumi despovărate de ameninţarea distrugerii într-un nou război, într-o lume lipsită de violenţe şi nedreptăţi, poporul român, ca de altfel toate popoarele planetei, va putea să se consacre plenar nobilei activităţi de creaţie materială şi spirituală, să asigure înaintarea fermă a patriei spre piscurile luminoase ale socialismului şi comunismului. În egală măsură însă, valorile şi opţiunile fundamentale ale naţiunii noastre — intim legate de năzuinţa perpetuă spre independenţă, pace, prietenie şi colaborare cu alte popoare — îşi transmit, în mod firesc, impulsurile în afara fruntariilor, asociindu-se eforturilor generale de a se imprima evoluţiilor internaţionale un sens pozitiv. Politica externă românească — domeniu care îşi află în cuprinsul Tezelor din aprilie un nesecat izvor de inspiraţie, de acţiune novatoare — intervine astfel în determinarea evoluţiilor contemporane, practic toate procesele pozitive ce au loc pe plan mondial incluzînd, în sfera conceptelor care le propulsează, un bogat fond de iniţiativă politică românească, de demersuri concrete, consecvente şi constructive.

În magistralul document pe care-l reprezintă Expunerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu cu privire la unele probleme ale conducerii activităţii economico-sociale, ale muncii ideologice şi politico-educative, precum şi ale situaţiei internaţionale, secretarul general al partidului pledează, cu realism şi autentic patos revoluţionar, pentru afirmarea unui nou mod de gîndire, abordare şi soluţionare a marilor probleme contemporane. Argumentele unei asemenea pledoarii îşi au rădăcinile chiar în realităţile lumii de azi, o lume confruntată cu probleme globale, grave şi complexe ce angajează decisiv viitorul civilizaţiei umane şi care nu îşi pot găsi soluţiile adecvate, eficiente, dorite de popoare, prin abordări de pe poziţii anacronice, ci numai pe baza unor noi principii, pe o „regîndire" a căilor de urmat şi a însăşi configuraţiei mondiale, prin excluderea forţei, a războiului ca mijloc de reglementare a unor dispute internaţionale. Dacă facem, fie şi succint, o trecere în revistă a politicii externe româneşti din anii ce au urmat Congresului al IX-lea al partidului, a conceptelor şi iniţiativelor promovate de ţara noastră în viaţa planetei, una dintre concluziile cele mai pertinente se referă, fără îndoială, tocmai la spiritul novator care a animat şi animă această politică, la contribuţiile originale, de mare valoare teoretică şi practică pe care ea le-a adus la îmbogăţirea tezaurului gîndirii social-politice contemporane, la declanşarea unor acţiuni avînd drept obiectiv apărarea vieţii şi a păcii, înfăptuirea dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare, eliminarea ruşinosului flagel al subdezvoltării şi edificarea unei noi ordini economice mondiale, rezolvarea pe cale paşnică a tuturor problemelor litigioase, creşterea rolului şi influenţei Naţiunilor Unite, într-o lume guvernată de valorile echităţii şi democraţiei. Mai mult chiar, multe dintre conceptele astăzi unanim acceptate şi incluse deja temeinic în codul noilor valori ale vieţii mondiale îşi au originea în îndrăznete idei afirmate cu mulţi ani în urmă de România, de tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Iată, de pildă, procesul, dinamic astăzi, al securităţii şi cooperării pe continentul european, care nu poate fi disociat de contribuţiile de pionierat ale ţării noastre, datînd încă din anii '60, cînd, pentru întîia oară, Adunarea Generală a O.N.U. adopta, din iniţiativa României, o rezoluţie vizînd adoptarea de măsuri pe plan regional în vederea dezvoltării relaţiilor de bună vecinătate, încredere şi colaborare între state. Într-o perioadă care se resimţea încă puternic de pe urma nefastei faze a „războiului rece", România îşi normaliza raporturile bilaterale cu o serie de state occidentale, pledînd totodată pentru organizarea unei conferinţe general-europene, menită a pune bazele viitorului edificiu al securităţii şi cooperării continentale. Pledoarie dublată mereu de propuneri constructive pe linia constituirii unei structuri viabile a procesului general-european, de promovarea unor principii democratice noi în desfăşurarea etapei Helsinki şi post Helsinki a C.S.C.E., al cărei Act final înscrie, de asemenea, un bogat fond de propuneri şi poziţii româneşti în legătură cu toate cele trei aspecte esenţiale ale edificării securităţii şi cooperării europene.

În anii '70, atunci cînd lumea întreagă resimţea acut nevoia unei restructurări a sistemului economic mondial, croit pe tipare învechite, care demonstrau că nu mai corespund intereselor şi aspiraţiilor de progres ale popoarelor, România, preşedintele Nicolae Ceauşescu avansau un program global, coerent şi unitar de măsuri vizînd edificarea noii ordini economice şi politice internaţionale, program care şi astăzi reprezintă unica alternativă pentru abordarea novatoare a marilor probleme din economia planetei, ideile sale fiind însuşite în prezent de un număr impresionant de oameni politici, de organisme şi organizaţii cu vocaţie internaţională.

Teza inadmisibilităţii războiului, ca şi cea referitoare la problema fundamentală a lumii de astăzi — apărarea vieţii şi a păcii, înfăptuirea dezarmării şi în primul rînd, a dezarmării nucleare — afirmate de partidul nostru, de tovarăşul Nicolae Ceauşescu încă de la Congresul al IX-lea şi-au demonstrat nu numai perenitatea în timp, dar sînt în prezent repere esenţiale ale noii gîndiri ce se afirmă în practica vieţii internaţionale. Conceptele ştiinţifice, materialist-dialectice privind rolul decisiv al popoarelor în făurirea istoriei omenirii, privind noul tip de solidaritate internaţională, prin înglobarea largă a tuturor forţelor lucide şi responsabile în eforturile convergente menite a asigura evoluţia paşnică a civilizaţiei pe coordonatele păcii, progresului şi colaborării, ideile exprimate în legătură cu rezolvarea pe cale exclusiv paşnică a problemelor litigioase, cu rolul ţărilor mici şi mijlocii, cu alte numeroase şi acute dosare ce dau un profil inconfundabil epocii noastre se constituie în tot atîtea contribuţii de cea mai mare valoare teoretică şi practică ale partidului, ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu la îmbogăţirea gîndirii şi practicii revoluţionare. Sînt teze şi concepte care, departe de a rămîne în simplul stadiu al enunţurilor, inspiră întreaga politică de stat a României socialiste, generînd prestigioase iniţiative, propuneri şi acţiuni concrete, sub semnul umanismului şi înaltei răspunderi pentru destinele generaţiilor prezente şi viitoare, al dorinţei de a participa efectiv la clădirea unei lumi a păcii şi progresului, mai bună şi mai fericită pe planeta noastră.

Aurel Perva

REVISTA STRĂINĂ

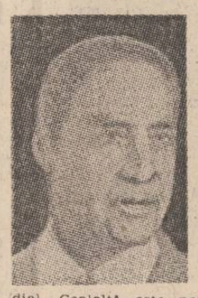

● **GIORGIOS FILIPPOU PIERIDES, NĂSCUT ÎN ANUL 1904, ESTE UNUL DINTRE CEI MAI CUNOSCUŢI SCRIITORI DIN CIPRU.** Şi-a petrecut copilăria şi tinereţea în Egipt unde a lucrat în comerţ. În anul 1947 a revenit în Cipru, dedicîndu-se literaturii. Începînd din 1947 pînă în 1987 el a publicat şase volume.

Creaţia lui se împarte în două etape : una egipteană, cuprinzînd povestiri despre lumea satului egiptean şi despre viaţa prizonierilor din timpul celui de-al doilea război mondial. Cealaltă este perioada cipriotă. Lucrările din această etapă poartă toate în titlu cuvîntul „vreme", în sens de epocă, perioadă : „Vremuri grele", „Vremuri împietrite", „Vremea bogaţilor", „Vremurile experienţelor". Fiecare dintre aceste volume se referă la o anumită perioadă din istoria modernă a Ciprului natal. În ordine cronologică prima ar trebui să fie culegerea de povestiri „Vremuri împietrite", care înfăţişează episoade din viaţa unui orăşel cipriot în timpul colonizării ţării de către englezi. Urmează „Vremuri grele" care, inspirat din perioada cea mai eroică a Ciprului — luptele de partizani şi mişcarea ilegală — descrie viaţa grea o oamenilor de la ţară în anii luptei pentru eliberare naţională. În ultimul său volum, „Vremea experienţelor", Pierides se face ecoul tragediei naţionale a ciprioţilor din anul 1974, cînd Ciprul a fost divizat în mod arbitrar.

Giorgios Pierides este cel mai activ militant pentru reunificarea patriei sale, problemă vitală pentru poporul cipriot, pentru a cărei realizare se depun astăzi eforturi deosebite şi pe linia Organizaţiei Naţiunilor Unite.

Pierides este nu numai omul care ştie ce să scrie, el este în acelaşi timp un maestru al cuvîntului, al folosirii limbii suculente, bogate a omului simplu. Întreaga sa operă este purtătoarea unui mesaj pătruns de profund umanism, de dragoste pentru poporul cipriot, pentru prezentul şi viitorul Ciprului, pe care îl vrea unit şi puternic.

● **O APARIŢIE DE EXCEPŢIE ÎN LITERATURA IRLANDEZĂ !** Este vorba despre Christopher Nolan care are, acum, douăzeci şi doi de ani, dar a publicat deja două volume tulburătoare, ce s-au transformat peste noapte în bestsellers-uri : „Dam-Burst of Dreams" (Tumultul zăgăzuit al viselor), volum de versuri şi povestiri, scris pe cînd Nolan avea 11—14 ani şi „Under the Eye of Clock" (Sub privirea ceasului). Acest din urmă volum, cu caracter autobiografic, a fost distins deja cu unul dintre cele mai importante premii literare britanice „Whitebread" şi ocupă primul loc în topul cărţilor din S.U.A. şi Anglia. „Sub privirile ceasului" este în curs de apariţie în limbile italiană, franceză, germană, spaniolă, portugheză, finlandeză, norvegiană, islandeză, olandeză, daneză, polonă, japoneză şi coreeană.

„Christopher Nolan a pătruns în limbă ca o avalanşă. El se joacă cu cuvintele, le spulberă, ride de ele şi cu ele, creează ecouri, toarnă un cuvînt într-altul. El merge pînă la limitele limbii engleze", spunea John Carey, docent de limba şi literatura engleză la Oxford.

Geneza acestor „două cărţi fenomenale", după cum le caracterizează criticul Antonella Barin de la revista italiană „Europea", trebuie căutată în întîmplările vieţii lui Christopher Nolan : viaţa unui copil născut prin asfixie albastră, fiindu-i atinşi centrii vorbirii şi ai mişcării, cu alte cuvinte, nu poate vorbi şi nu se poate mişca. Este dominat însă de o voinţă extraordinară de a comunica cu semenii săi.

Presa de specialitate — dar nu numai cea britanică —, este de părere că Nolan scrie la fel de bine ca Joyce şi Beckett, cu toate că atunci cînd a terminat de scris „Tumultul zăgăzuit al viselor" nu auzise de Beckett, iar pe Joyce îl ştia doar ca nume. Christopher Nolan nu suportă să fie compătimit : „Luaţi-mă aşa cum sînt şi eu am să vă privesc aşa cum vă privesc şi cenaţii", scrie el în „Sub privirea ceasului".

● **BIBLIOTECA CONGRESULUI AMERICAN DE LA WASHINGTON** a organizat o expoziţie despre arderea barbară a cărţilor în Germania nazistă, în anul 1933. Datorită marelui număr de vizitatori, expoziţia a rămas deschisă o perioadă dublă decît cea prevăzută iniţial. Unică în felul ei, expoziţia cuprinde lucrări ale scriitorilor americani şi germani provenite din fondul de carte al diferitelor biblioteci americane precum şi din colecţii şi arhive, lucrări care au căzut atunci pradă flăcărilor pe străzile şi în pieţele Berlinului. Între acestea s-au aflat lucrări purtînd numele lui Jack London, Ernest Hemingway, Hellen Keller, John dos Passos etc.

Afişe, manuscrise, tăieturi de presă şi caricaturi din gazetele americane ale vremii vorbesc despre reacţia opiniei publice americane faţă de gestul incalificabil al propagandei naziste. Expoziţia cuprinde un mare număr de fotografii de la demonstraţiile americanilor care au avut loc la 10 mai 1933 — ziua arderii cărţilor — la New York, Chicago şi în multe alte aşezări de pe teritoriul Statelor Unite.

● **O POVESTIRE NECUNOSCUTĂ PÎNĂ ACUM A LUI CHARLES DICKENS** (1812—1970), clasic al literaturii engleze şi universale a secolului trecut, a fost descoperită recent de profesorul Harry Stone de la Universitatea Berkeley din California. Povestirea a fost scrisă în anul 1857 şi nu are titlu, nefiind nici datată. Ea a fost publicată în săptămînalul „Housenold Words", editată de însuşi Charles Dickens.

Documentarea lui Harry Stone, care a cuprins scrisori şi diferite materiale din epoca respectivă trage concluzia că această povestire are un vădit caracter autobiografic.

● **RAFAEL ALBERTI, CUNOSCUTUL POET ŞI DRAMATURG SPANIOL,** a fost ales membru de onoare al Academiei spaniole de arte frumoase, un titlu care se acordă în mod cu totul excepţional. Alberti este cel mai important poet spaniol al perioadei postbelice. După ce a trecut perioada surrealistă, el s-a orientat către o literatură politică angajată, cu vădit caracter antifascist.

Amintim că, împreună cu Maria Tereza León, soţia sa, Rafael Alberti este autorul versiunii în limba spaniolă a unei antologii a doinei şi baladei româneşti, precum şi al unui volum masiv din lirica lui Mihai Eminescu, intitulat „Poesias".

● **CINE ŞTIE SĂ SCRIE CA GRAHAM GREEN ?** Acesta a fost titlul unui concurs neobişnuit organizat de o editură londoneză pentru a-şi face reclamă prin intermediul mijloacelor de informare în masă şi pentru a trezi interesul cititorilor pentru cărţile pe care ea le editează. La întrecere au luat parte cîţiva zeci de scriitori, publicişti şi redactori. Sub pseudonim a participat şi un scriitor în vîrstă de 83 de ani care a cîştigat premiul al treilea, primele două nefiind distribuite.

Concluzia ? Nimeni nu poate scrie ca Graham Green !

● **BERGEN ŞI CORNELIA EVANS SCRIAU ÎN URMA CU PESTE TREIZECI DE ANI,** mai precis în 1957, în „A Dictionary of Contemporary American Usage", apărut la editura Random House, în dreptul lui O.K. : **„Expresie provenind din S.U.A., răspîndită astăzi în întreaga lume. Exprimă acordul, adeziunea la ceva. Cea mai răspîndită expresie contemporană, folosită de milioane de ori pe zi de oameni de toate vîrstele, indiferent de nivelul de pregătire."**

De unde provine această expresie care se traduce prin „bine", „în regulă" ?

Originea ei nu este foarte clară. Cel mai adesea se spune că „O.K." provine de la denumirea organizaţiei „O.K. Club" creată în Statele Unite în anul 1840, în sprijinul lui Martin Van Buren, cel de al optulea preşedinte al S.U.A., cu ocazia alegerii pentru al doilea mandat prezidenţial. O.K. provenea de la Old Kinderhood, numele oraşelului din Statul New York unde s-a născut Van Buren.

Originea expresiei poate fi căutată şi în literele de început ale lui „all correct" (citit ol correct), foarte la modă la sfîrşitul anilor '30 ai secolului trecut.

Unii lingvişti sînt de părere că O.K. provine de la cuvîntul **Okeh** din limba indienilor americani, care înseamnă „aşa este". După o altă versiune, expresia s-a născut din iniţialele lui Obadiah Kelly, meşter indian în fier, care marca cu O.K. toate obiectele pe care le realiza, semn sigur al calităţii produselor sale.

Indiferent care este originea acestei expresii, ea a apărut în Statele Unite şi s-a răspîndit extraordinar mai ales după anul 1844, odată cu inventarea telegrafului, cînd oamenii s-au convins că este mai rapid să scrii O.K. decît **all right !**

Cel mai adesea se scrie O.K., dar se utilizează şi OK şi **Okay**, chiar Okeh. În olandeză şi indoneziană se scrie **Oké** şi aşa mai departe...

Lirică din R.D.G.

VOLKER BRAUN

Eu, rănitul de toate, de toate uitînd

M-aţi văzut circulînd în oraş
Cu tîrnăcopul timpului pe cap,
Am uitat-o,
— Eu, rănitul de toate, de toate uitînd —
Floarea internaţională la butonieră.

Seara, după ziua risipită, horcăind
În patul străin din antreu,
Îngropat sub pereţii de pisla din faţă,
Eu, rănitul de toate, de toate uitînd,
Înarmat cu o teribilă speranţă.

Nebunia blîndă de a-ţi aminti de sine
Cum îmi cutreieră creierul,
Pînă ce durerea gîndului se destinde
— Mie, rănitul de toate, de toate uitînd —
Mi s-a întîmplat în tulburata mulţime.

V-am rănit cu rîngile de fier incredibile
Înălţate din oasele mele,
Am uitat de mine,
Eu, rănitul de toate, de toate uitînd,
Cu rana deschisă în cuget.

Despărţire

Cobori-voi mîine din nourii tăi,
Lăsa-te-voi să pluteşti prin eter mai departe
Voi chema din nou sinii tăi, cînd adierea
îi va atinge
Iar de pe chipu-ţi întors, oh, lacrimi vor curge.

Ah, vei pluti atît de calm şi înalt
Şi ploaie obosită vei fi în prima zi,
Iar patu-ţi prăbuşit, rece zăpadă,
Şi rîsul tău nimeri-mă-va precum grindina.

Iar eu voi mai privi uneori în ţărie
Căutînd fărîmă din bucuria ta albastră,
Atunci numai simţi-voi mîhnirea ta în furtună
Întrebînd : de prisos oare am fost pentru tine ?

În românește de
Gabriela Dănţiş

ULRICH GRASNICK

Inima păsărilor

Cînd piere
tumultul
inimii păsărilor
cle se confundă cu umbra lor
pe apa mării.

Nu cunosc nimic
despre moartea păsărilor,
ştiu doar cîte ceva
despre cuiburile lor
care rămîn goale
întreaga vară...

Înălţimi

Nu aş vrea să mă asemăn
călătorului obosit
care mîngîie muntele
numai cu privirea,
care vorbeşte despre frumuseţe
doar din auzite
şi care n-a pus niciodată piciorul
pe un pisc...

EWA STRITTMATTER

Rece

Doar trupul ne mai rămîne citeodată,
ne părăsim şi dezertăm din noi.
Sărman e spiritul cînd nu ne mai adapă,
cînd nu mai credem că-n noi ard flăcări noi.

Pe podul arcuit în mine te înalţă
şi-aprinde-mă, mi-e sufletul de gheaţă...

Desen de Max Linger (R.D.G.)

Semnale

Se rotesc în jurul globului vocile poeţilor.
Sînt multe, de cînd se scrie pe lume poezie.
Lumini aprinse-n cosmos sînt glasurile lor,
le-aud, le văd cuprinse de-adîncă frenezie.
Şi schimbă radiaţii, devin mereu mai clare :
iată, eu am schimbat durerea mea cea mare
cu forţa verbului luminilor stelare.
Dar tu găsit-ai forţa spre a te depăşi ?
Şi aplecatu-ţi-ai urechea de ele aproape ?
Numai prin dialog unirea o vom putea găsi,
prin unirea verbelor-lumină din cosmica
noapte.

În românește de
N. Nistor

● **CEL MAI RECENT BESTSELLER AL PIEŢII VEST-GERMANE** a cărţii a devenit romanul „Drumul meu spre succes", tradus din limba italiană. Autorul volumului, cumpărat masiv în primul rînd de... telespectatori, este actorul Michel Placido, interpretul rolului comisarului Corado Cattani din serialul italian pentru televiziune „Caracaţiţa", oglindind lupta poliţiei italiene împotriva mafiei.

● **PENTRU EUROPENI CURAÇAO ESTE UN NUME CU AROMELE DEPĂRTĂRILOR ;** pentru locuitorii acestei insule din Antile, Curaçao înseamnă pur şi simplu acasă. Pentru ei aromele depărtărilor dispar cînd este vorba despre ţara lor.

Unul dintre locuitorii acestui colţ de lume este şi Bibi, eroina romanului „Viaţa în zîmbete" al Soniei Garmers, scriitoare de limba olandeză din Antilele Mici. Proaspătă bacalaureată, Bibi îşi caută locul în viaţă şi drumul său între oameni : între oamenii printre care începe să muncească, între cei apropiaţi şi demni de încredere. Ea îşi caută noi relaţii, încercînd să se separe de mama sa de care nu mai vrea să fie dependentă. Drumul nu este uşor, i se ivesc în cale tot felul de obstacole, probleme pe care ar vrea să le învingă.

Reuşeşte ? Nu reuşeşte ? Răspunsul îl primesc cei care se apleacă asupra cărţii Soniei Garmers, aducînd în faţa noastră lumea unor oameni de altă culoare, de altă limbă, cu alte obiceiuri. Oamenii — eroii cărţii ei — trăiesc departe de noi, dar ce înseamnă depărtarea în era zborurilor cosmice ?

Şi-apoi, vorba poetului : „nici o ţară în care bat inimi de oameni nu-i departe..."

● **DESPRE TABLOURILE PICTORULUI SOVIETIC GHENADII DOBROV SE POATE SPUNE ORICE,** nu însă că ele te pot lăsa indiferent. În timpul războiului — acum are 51 de ani — Ghenadii era copil, dar acesta l-a marcat pentru întreaga viaţă.

Cînd a debutat în pictură ar fi vrut şi el să aducă în viaţa oamenilor frumosul, dar gîndul că războiul a lăsat urme adînci, fizice şi psihice, pentru sute de mii dintre concetăţenii săi l-a determinat să meargă pe alt drum. Şi-a propus deci ca în tablourile sale să zugrăvească invalizi de război, oameni învinşi fizic, nu însă şi sufleteşte. De ce o face ? Pentru ca tinerii să nu uite, să-şi amintească că războiul este lucrul cel mai îngrozitor din viaţa societăţii.

„Am început să înfăţişez adevărul indiferent cît de dur este acesta. În anul 1974 am vizitat un cămin pentru invalizi de război din apropierea Lacului Ladoga. Am rămas acolo două săptămîni. prilej cu care s-au născut prinele mele tablouri pe această temă. Lucram înconjurat de locatarii căminului, de regulă şedeau pe marginea patului şi-l desenam pe cel din patul vecin. La început mi-a fost teamă de reacţia acestor oameni cînd le voi propune să-i imortalizez pe pînză. Realitatea a fost însă alta, mai simplă decît am crezut. Mi-au fost recunoscători pentru munca mea. Mi s-a întîmplat să aud nu o dată : „Unde-ai fost, băiete, pînă acum ? Ciţi prieteni, ciţi oameni care au avut destinul nostru s-au prăpădit. ...Au fost oameni buni, meritau să-i desenezi şi pe ei..."

Doream ca prin lucrările mele să arăt că ei sînt invalizi de război de aceea i-am rugat să-şi prindă decoraţiile în piept. Se lăsau greu convinşi şi după ce terminam lucrul le aşezau repede cu grijă şi emoţie la locul lor"...

Cu tablourile astfel realizate, Ghenadii Dobrov a realizat o expoziţie pe care o itinerează prin aşezările sovietice. Ca pe un avertisment, ca pe o chemare împotriva războiului ducător de suferinţe şi drame pe care nimeni nu le poate alina.

Balcanice

KOSTAS MAVRUDIS

După amiază într-un oraş

În cale mi-a ieşit
Norişorul de Gauloises.
Un'te duci ii zic eu
Dindu-l uitării
În timp ce-mi continuam ploioasa
plimbare.
O masă la vedere voiam
Într-un „café" luminat şi cu forfotă,
Căţeluşi linoşi
Şi croissants înmiresmate.
Jur împrejur ude treceau
Secole duse pe gînduri.
Singur ; dar n-am îndrăznit
Să mă gîndesc la asta.
Bătrîna ploaie a galilor —
Ca la radiografie —
Îşi dezgolea în faţa mea trupu-i
La mărinimia felinarului.

RADOMIR RAIKOVICI

Struguri

Lupul şi vulpea !

De fapt, în timpul acestui cules,
Au să cadă la pace.

Şi ce ?

Fiecare turmeţ sale
Altă poveste îi spune.

Lupul şi vulpea !

* * *

Al meu e cerul acesta.
A mea este iarba aceasta.
A mea e ţara aceasta.

Plinsul acela
Al cui e ?

Nu mă pricep să deseriu
Infernul.

În românește de
Dumitru M. Ion

Poeţi finlandezi

EEVA-LIISA MANNER

Din material iniţial

* * *

Este chiar el
el cel perfect şi statornic
care mi-a dat inima lui
în schimbul gramaticii
denudind totul (chiar şi cuvintele)
cu bisturiu de chirurg
el stă şi gîndeşte
şi se ridică
şi dispare în carte
transformîndu-se într-un cocor

* * *

Deoarece cu-adevărat
imi place să preţuiesc caii
cînd el i-a creat
i-au reuşit de minune.

EILA KIVIKKAHO

Femeia

De-aş fi arbore
m-aş smulge din rădăcină —
sub fereastră la tine-aş veni.
Dar nu sînt. Stau singură
la fereastra mea, şi te aştept.

Desen

Norul s-a lăsat jos
devenind coroana unui copac
nud, desfrunzit.

Deasupra unui noian de tăcere
lucrează în sudoarea frunţii
cuvîntul nerostit.

PAAVO HAAVIKKO

Cu cît e omul mai naiv

Cu cît e omul mai naiv, cu-atît mai în urmă
Împinge Veacul de Aur.
Şi dacă asta-n principiu e posibil,
El trebuie plasat undeva.
Pe de altă parte,
Trecutul cochetează mereu cu viitorul.
Iar fiica lor bastardă-i Veşnicia.

KALEVI SEILONEN

De ce nu sînt dadaist

Pînă şi atunci cînd visează calul e poezie,
fum galben de ruine, bătute de vint.

Păsările zboară spre farfuriile plăcut mirositoare.
Şi nu-i îngăduit s-o scriu în culegerile de poezie.
Dar calul visează, şi asta-i poezie —
zboară spre păsări plăcut-mirositoarele farfurii.

În românește de
Alexandru Ivănescu

SPORT

Ca un snop de sulfină

Uneori, la sfîrşitul săptămînii, cînd plesneşte, plină de cucuie, ca să-şi scuture sămînţa proastă, tigva duminicii, trec prin Giuleşti. Am trecut şi duminică, după înfringerea Rapidului, la Galaţi. Mincam mere murate şi-mi tiram leneş picioarele. Giuleştiul e într-un fel ostrovul meu cu mireasmă de Brăila. Ori de cite ori lenea ca un alcool mă-mbată (şi n-am nevoie să fiu leneş decît în zi de sărbătoare), iau drumul Giuleştilor şi trag cu urechea, pe ici, pe colo, — lucru pe care multă lume-l face, dar nu spune. Lîngă-o uşă barosan podgorită (venea dinspre bucătărie miros de blană de pastramă încărunţind de jar), m-am oprit şi l-am intrebat pe-un muşteriu călit în bătălii divine : „Spune-mi, ce-a făcut Rapidul la Galaţi ?". Mă uitam la el ca o fată căreia-i dau tircoale prin cap (poate şi printre sini) ginduri cu orhidee albe. Pe ins il ploua cu bile de fier ruginit. Şi era de talia unui urs care fumează pipă, stînd turceşte pe creasta Bucegilor din Balcani. A întirziat două clipe răspunsul, timp în care cineva mai slab de inger şi-ar fi putut construi un regat prin fugă, apoi a zis : „nea Fane, dai peste noi numai cînd fierb în vint corbii. Vii pe-aici numai cînd pierdem. Dar ne-eşti drag, ni se pun circei în muşchi cînd te vedem." Şi, întorcind capul peste umăr : „Aurele, treci şi freacă ridichea ţambalului. Io-te la el, domnule, face pauză de respiraţie (către mine). Iar ne-a căzut, bătrîne, cărămida-n cap, ţine minte ce-ţi spun : Nelu Motroc ne va duce a doua oară în B. Dincoace de Podul Grant, prostia face baie în oale smălţuite, ca să nu zic de noapte."

Şi ţambalagiul a dat la iveală un cintec de voluptate, frate geamăn cu inima gălbuie a înfringerii şi cu snopul de sulfină jumulit de doi cai bătrîni : „Viaţă, viaţă, viaţă vie / Ce durere-mi faci tu mie ! / Măicuţa mea. // Şi-am să strig în gura mare, / Maica mea, / Săriţi lume că m-omoară, / Viaţa, / Cu cuţite şi topoare, / Mama mea. // Şi-n căruţa ei murdară, / La spitai mă transportară / La spitai, la Filantropie, / Şapte doctor să mă ţie, / Patru viaţa să-mi mingîie / Cu-alior şi cu tămîie, / Trei să-mi facă otopsie / C-aşa mi-a fost scrisă mie / Ca să mor de otopsie..."

După asta pot să vă declar scurt că nu-mi pare rău de punctele pierdute la Galaţi. Calul nostru năting va zbura şi prin zăpezi uluite de neastimpărul cintecelor inviind din infringeri. Calul nostru ne călătoreşte spre inima care mereu va şti să zică : „Ia-mă, Doamne, şi mă pune / Unde e rachiu de prune / Şi muierile sînt bune..."

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Judeţeană
MUREŞ

ANUL XXXI
48
(1 385)
Sîmbătă
26 noiembrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

UNIRE, UNITATE

O caracteristică de prim ordin a realității noastre ca patrie și popor : unirea pe al cărei filon vin toate zbaterile istorice de a ne afla liberi și stăpîni între hotarele aceleiași rostiri de limbă și neam — și unitatea ca o temelie de neclintit a tot ceea ce s-a visat și împlinit pe acest pămînt numit România. Unirea și unitatea ca două embleme prin care trecutul și prezentul se leagă atît de strins și de eroic încît simțul duratei și al devenirii permanente îmbracă aura însăși a demnității și identității naționale. Făurirea statului național unitar român, act fundamental al istoriei noastre moderne, de la producerea căruia se împlinesc șapte decenii, concentrează în el evenimente cruciale și readuce în memorie întregul traiect istoric pe filiera căruia ne-am moștenit și ne moștenim în continuitatea unei conștiințe politice, patriotice și revoluționare aptă să ne releve în fața viitorului. Marea Unire, așa cum într-o exemplară sinteză de spirit apreciază secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a fost **opera întregului popor**, iar unitatea, **unitatea întregului popor, temelie de granit a orînduirii noastre socialiste**, este opera de profunde prefaceri revoluționare petrecute în viața și munca întregii țări, în conștiința oamenilor, în destinul lor.

Unitatea este acel arc de triumf al unirii pe sub bolțile căruia au trecut și trec într-o necontenită rază de împlinire idei și idealuri care fac din ființa patriei o ctitorie fără precedent. Congresul al IX-lea al partidului reprezintă, așa cum se știe, un eveniment inaugural pentru tot ceea ce înseamnă astăzi noua înfățișare a țării, chipul ei în plan economic, moral-politic și social, noua sa condiție în raport cu propriile sale posibilități și propriile sale cerințe. **Tezele din aprilie** prezentate de secretarul general al partidului, Expunerea **cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale**, alte cuvîntări ale conducătorului partidului și țării ne înfățișează, într-o sinteză caracteristică, multitudinea de preocupări și demersuri prin care societatea românească de azi a pătruns adînc în lumea unei experiențe novatoare, și, pe măsura drumului parcurs, este în stare să-și propună planuri și măsuri de anvergură pentru atingerea înaltelor scopuri ale socialismului și comunismului. Programele adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului sînt elocvente în acest sens. O nouă calitate a muncii și vieții emană din străduința însăși de a împlini exemplar aceste programe. În toate domeniile și sub toate aspectele existenței noastre materiale și spirituale.

În unire și unitate stă legătura vie dintre tot ce născuim, gîndim și împlinim. Unirea care e o lege și o valoare supremă a patriei înseși și unitatea care este o exprimare a faptei, o dovadă a spiritului creator, revoluționar. Temelie care vine dinspre temelii. Ca o ființă ce-și cugetă timpul și viața într-un scop în permanență înalt și de aceea frumos și exemplar. Unirea și unitatea fac astăzi arcul voltaic al timpului care se adună în mari ctitorii economice și sociale, unirea și unitatea fac logica existenței noastre pentru tot ce vine mai măreț și mai înaintat dinspre trecut, pentru tot ce vine și se arată, prin prezent, dinspre viitor. Unirea și unitatea sînt realitatea, sînt cauza, modul nostru întreg de a fi, toată istoria și toată abnegația noastră, împlinirea de fond — mereu vie și necesară — căreia, din conștiința răspunderii, a datoriei față de noi și urmași, trebuie să-i aducem, să-i așezăm mereu și mereu noi temelii, să ne construim în permanență și cu un sentiment al permanentei deveniri.

Cultura și arta nu numai că au însoțit istoria și s-au făcut spațiul ei de rezonanță de-a lungul timpurilor, dar au și produs istorie, au înflăcărat idei și convingeri și s-au transformat, cei mai adesea, într-o tribună a acesteia, au fost și au devenit un reazim specific al istoriei, o istorie a istoriei, altfel spus, o mărturie și o profesiune de credință fără de care nici munca, nici lupta, nici viața n-ar mai fi avut forța de ideal. Îndemnul de a ne inspira de la izvoarele veșnic vii ale istoriei, al realității, ale luptei și muncii poporului, ale partidului, pentru făurirea în libertate și demnitate a destinului liber și demn, sensul acesta înalt, de epopee, cînemarea care nu o dată ne-a fost adresată de secretarul general al partidului reprezintă însăși rațiunea de a fi a culturii, a literaturii și artei, modul de a sluji cu vocație și prin vocație cele mai înaltatoare idei și idealuri care fac din popor, din patria și partidul său un fapt unic de gîndire și viață, o entitate care altfel n-ar fi de neconceput. În unire și unitate stă opera întreagă a prezentului socialist. În unire și unitate stă viitorul comunist. Cei ce slujesc, cu scrisul lor, această necontenită și formidabilă operă — în primul rînd economică, morală, politică și socială — au, dinspre trecut, cît mai cu seamă dinspre prezent, o experiență care-i așează cu cinste în fața urmașilor. Unirea a fost gîndul și fapta celor mai dinainte de noi, unitatea este gîndul și fapta celor de azi, pe care o numim cu numele celui ce-a inspirat-o și a înfăptuit-o, a condus și conduce astfel, unirea și unitatea fiind împlinirea și reazimul nostru în permanență actualitate.

Luceafărul

Tablou de Constantin Piliuță

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

Dimensiunea culturală a dezvoltării

I

Privite din perspectiva dezvoltării multidimensionale a societății românești și a formării personalității omului contemporan, animat de înalte virtuți creative, de umanism și spirit revoluționar, comunist, pregătirea culturală, însușirea valorilor literaturii, artelor și lărgirea orizontului de cunoaștere este firesc să ocupe locuri prioritare în sistemul politicii generale a partidului și statului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate. O privire vizionară asupra locului și rolului lor în efortul constructiv al poporului, asupra evantaiului problematic ce le direcționează activitatea, ne este dată de Tezele din aprilie 1988 și cuvîntările secretarului general al Partidului Comunist Român, de alte documente programatice. Devine linie de conduită generală aprecierea făcută de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cuvîntarea rostită la 23 iunie 1988, potrivit căreia „ne găsim într-o asemenea etapă de dezvoltare în care activitatea ideologică, politico-educativă, nivelul general de cultură reprezintă un factor de importanță deosebită pentru întreaga noastră activitate de partid și de stat, pentru însăși opera de făurire cu succes a societății socialiste."

Cultura s-a afirmat dintotdeauna în viața socială, nu numai ca tezaur reprezentativ de valori, ca expresie concludentă a civilizației materiale și spirituale a poporului, dar și ca un factor al dezvoltării sociale, al emancipării spirituale și morale a omului. Istoria României, dar mai ales epocile modernă și socialistă, ne dezvăluie rolul primordial al producției materiale în devenirea neîntreruptă a societății, și tot atît de edificator ni se dezvăluie adevărul indubitabil că progresul economic și tehnic, care asigură resursele necesare societății și îmbogățirea culturii ei materiale sînt greu de conceput în afara progresului spiritual, dacă avem în vedere în primul rînd că elementul hotărîtor al forțelor de producție este omul, demiurgul a toate valorile cîte sînt și cîte se vor acumula în viitor. Cultura spirituală înglobînd creațiile științei, învățămîntului, literaturii și artelor dezvoltă facultățile gîndirii, ale creativității și inovării, concură la formarea unei concepții avansate despre natură și societate, la înnobilarea profilului moral și cultivarea unor trăsături civice înaintate, potențînd capacitatea omului de cunoaștere și acțiune socială. De-a lungul istoriei, fiecare realizare a științei, literaturii și artelor, fiecare

Ilie Rădulescu

Continuare în pag. a 7-a

Din perspectiva prezentului

Vechimea literaturii române se raportează, indiscutabil, la o vechime istorică. Deși fenomenele culturale nu se suprapun, nu se identifică, fie și metaforic, cu fenomenele istorice, ele sînt, ca reflectare de tip special, pendinte de acestea. Cum uneori fenomenul cultural, literatura însăși, pot premerge anumite idei, circumstanțe și făptuiri istorice — prin vizionarism, prin sansa intrinsecă a creatorilor de frumos — e de la sine înțeleasă diacronia celor două serii de fenomene. Literatura română nu excepteză, nici n-ar avea cum, de la întruchiparea unor asemenea legități. Obsesia realismului, de care aminteа undeva Călinescu, îi e literaturii noastre nu doar confină ci, aș spune, congeneră. Rarele „abateri" sînt fie nesemnificative estetic, fie doar conjunctural interesante. Cum se traduce această obsesie a realismului ? Scriitorul român a fost și este permanent debitor al realității sociale. Este, într-asta, un reflex statornic — nu mai puțin stilistic, în accepția morfologiei culturii — al unei istorii care n-a permis și nu permite izolarea în tribulații factice, superficiale sau onirice, claustrarea confortabilă în alexandrinism, evazionismul și insularitatea „aristocratice"... Dacă, la suprafață sau orizontal, se pierde astfel ceva în ordinea bogăției, a varietății, se cîștigă în schimb considerabil în ordinea valorificării complexe, adînci a notelor caracteristice umanismului autohton. Voluntar sau involuntar, scriitorul român e tributar istoriei celei mari a neamului, pe care o preface, transfigurat, în istorii, după talentul și viziunea particulare ; o istorie multimilenară, resimțită cu o duritate exemplară — n-ar mai fi fost să fie așa ! — n-a putut și nu poate produce decît o literatură inscrisă între coordonatele ei esențiale, respectiv părtașă la evenimentele curente. Firește, nu vreau să spun prin asta, așa cum într-o anumită perioadă s-a spus și s-a impus, că literatura noastră, dezrădăcinată și silnic, este chemată să oglindească nud realitatea. Adică, s-o copieze fără vreun discernămînt... S-au obținut, atunci, reportaje (estetic nule și politic ineficiente) în versuri, în proză, în acte scenice, în oratorii și cîntece... Realismul cras coincide cu evazionismul. Nu realismul cras a fost și este vocația scriitorului român. Cele mai reprezentative opere literare, de la notele cotidiene ale cronicarilor și pînă la creațiile contemporanilor noștri, atestă orientarea profund umanistă și profund românească a scriitorilor noștri. Cînd G. Călinescu analiza obsesia realistă, nu avea în vedere, desigur, **fotografierea** meșteșugărească, ci înscrierea autorilor într-un orizont de creație specific național ; era, în fond, recunoașterea unui merit, a unei vocații de nedezmințit : aceea care impune creatorului român nu provincialismul, nu marginalizarea, ci evocarea — prin mijlocirea

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 7-a

1918-1988: 70 DE ANI DE LA MAREA UNIRE

În cea mai fierbinte zi de iarnă

În cea mai fierbinte și luminoasă zi de iarnă din toată istoria românilor, la **1 Decembrie** adică, trupul meu și inima mea și ochii mei și auzul meu și răsuflarea mea vor fi la ARAD, orașul denumit pe drept cuvînt : creferul Unirii.

Voi fi în orașul în care mișcarea românească de eliberare și neatîrnare își are rădăcinile în istoria trecută a ardelenilor, oraș pe care ilustrul savant Nicolae Iorga îl eticheta simbolic „măreț Arad", orașul în care și-au plîmbat pașii și neliniștea idealurilor AVRAM IANCU și NICOLAE BALCESCU, orașul în care a luat ființă, cu 175 de ani în urmă, prima școală de luminători ai satelor : PREPARANDIA.

În această cetate de cultură și simțire românească din Transilvania, au trăit și au lucrat cu neostenire pentru integritatea ființei naționale bărbați ale căror nume vor străluci în cartea de aur a mult zbuciumatei noastre existențe.

Nucleul de intelectuali și profesori adunați în jurul primei Școli de învățătură românească: Dimitrie Țichindeal, Constantin Diaconovici-Loga, Ioan Mihuț, Alexandru Gavra, avea să pregătească și să trimită în toate satele din Transilvania locuite de români, tineri de o înaltă ținută intelectuală și morală, animați de dorul sfînt al eliberării de sub asuprirea austro-ungară.

În acest oraș cu străvechi tradiții culturale, vietuiau, luptau și-și răspîndeau luminoasele idei, printre mulți alți intelectuali, cel puțin șase membri ai Academiei române cooptați înainte de 1918 : Ioan Slavici, Ioan Vasile Goldiș, Vasile Mangra, Athanasie Marian Marinescu, Vicențiu Babeș.

În acest oraș își are sediul începînd din 1908 Partidul Național Român condus de un birou central în care figurau V. Goldiș, Ștefan Cicio-Pop, I. Suciu, avînd misiunea de a coordona lupta și activitatea forțelor naționale din Transilvania.

În cea mai fierbinte zi de iarnă din toată istoria românilor voi fi la ARAD, orașul care prin reprezentanții săi : Vasile Goldiș, Ștefan Cicio-Pop, Romul Ciorogariu, I. Lupaș, refuză cu demnitate să-și pună semnătura pe așa-zisa „declarație de fidelitate" trimisă de guvernul Ungariei.

În cea mai fierbinte zi de iarnă din Istoria românilor, voi fi în orașul în care Vasile Goldiș a conceput programul luptei naționale, tipărit în toamna lui 1918 în toate ziarele românești și citit apoi, sub forma unei înflăcărate și demne declarații, în parlamentul de la Budapesta.

În acest oraș s-a stabilit și a avut sediul Marele Sfat Național și, timp de o lună, Aradul se transformă în capitala primei guvernări românești din Transilvania.

În cea mai fierbinte zi de iarnă din Istoria românilor, voi fi în orașul în care **Vasile Goldiș**, fiul de țăran din Seleuș, a conceput într-o iluminată noapte manifestul adresat **Către popoarele lumii** în care se afirma hotărîrea fermă și de nezdruncinat a românilor de a-și întemeia un stat neatîrnat și liber, rupîndu-se definitiv de tutela și guvernarea străină.

În cea mai fierbinte zi de iarnă din Istoria românilor, voi fi în orașul în care s-a organizat pînă în cele mai mici amănunte grandioasa

Mircea Micu

Continuare în pag. a 6-a

Omagiu Marii Uniri

Unirea noastră-a fost reală
Prin grai și locurile toate
Și ea va fi-n eternitate
Precum lumina ce ne spală.

Poporul are-n veci dreptate,
Fiind cea mai înaltă școală
A vremii, fără de greșeală –
Atunci și în eternitate.

Bărbații noștri mari avură
Inconfundabila aură
Pe care sat, oraș, cetate

O venerară-n fericire
În Marea neamului Unire
Atunci și în eternitate.

Gheorghe Pituț

Dreapta lucrare

Adevărul istoriei noastre a izbîndit greu. Dar acum soarele său strălucește fără contenire. Vremile au atestat dreapta lucrare a neamului care s-a afirmat pe deplin după Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 ca o națiune puternică. Secole de luptă, de jertfă, dar totdeauna de speranță au încununat aspirația poporului român pentru unitate și independență națională.

Sinteza specifică a felului de a fi al poporului român se bazează în primul rînd pe continuitatea noastră în spațiul strămoșesc caracterizată de o permanentă înflorire în ciuda vicisitudinilor care ne-au bîntuit istoria. O extraordinară voință, un imens eroism au inspirat ființa neamului pentru apărarea și păstrarea existenței sale, pentru unitate, în confruntarea cu imperiile năvălitoare asupra Țărilor Române. Idealul de libertate a triumfat. Uni-

Pavel Pereș

Continuare în pag. a 4-a

ROMÂNIA ETERNĂ

Luna decembrie, luna zăpezilor fastuoase și a brazilor înstelați, cea care ne leagă cel mai mult de copilărie dar și care ne dă cel mai mult bărbăția maturității, lună în care, gospodărește, scrutăm roadele muncii unui an întreg și întrezărim cu luciditate suișurile noului an, luna decembrie, această lună-simbol se deschide cu sărbătorirea Marii Uniri românești și se încheie cu jubileul Republicii. O temelie și un arc triumfal, o rădăcină și fructul pîrguit.

Republica visată de Bălcescu și de eroii cei mulți, anonimi, se sprijină, așadar, pe acea vatră de aur, de cuget și simțire fără de care nimic nu e durabil și care se cheamă unitate.

Numai idealul de libertate și numai sentimentul adînc și nesfîrșit de omenie mai străbat atît de constant istoria multimilenară a poporului nostru ca dorința nestinsă de unitate, aspirație în fața căreia s-au ridicat atîtea zăgazuri, cătînd a întîrzia împlinirea dorinței legitime a poporului nostru de a fi unul și nedespărțit, de a trăi în unitate. Despicat a fost, prin secoli, corpul mumei noastre, Țara! Cu mult înainte ca el să se nască, trupul ei prefigura decapitarea lăsă a lui Mihai, sacrificarea lui Brâncoveanu și a odraslelor lui, ca neam de neamul lui să nu mai odrăslească, fringerea pe roată a lui Horea și despicarea lui în patru părți, jertfa miilor și miilor de fii ai patriei, risipiți de la Rovine la Podul Înalt, de la Călugăreni la Guruslău, de la Mărășești la Moisei.

Dar — nesocotind injustele frontiere tăiate cu pana perfidă a cancelariilor imperiale și cu baioneta singeroasă a celor ce le păzeau „prestigiul" — intru păstrarea nestirbită a unității s-au ridicat nu numai marii bărbați — de la legendarul Burebista ce, intîiul, ne-a lăsat testamentul cu rol de destin al unității, la Mircea și Ștefan, la Iancu și Cuza ; intru păstrarea nestirbită a unității s-a ridicat un popor întreg, cu bărbații, femeile și copiii săi, cu toate generațiile sale izvorînd prin secoli. Iar ca poporul invincibil al griului sub zăpezi, intru păstrarea nestirbită a unității s-au ridicat un popor, unul și același, al cuvintelor române, un popor, unul și același, al portului în nobletea lui fără seamăn, un popor, unul și același, de datini și suflet, de cintec și credință în steaua lui în veci necăzătoare.

În decembrie, prin vuietul crivățului ori prin căderea molcomă, de poveste, a fulgilor de nea, peste omătul, cum îi scria Creangă lui Eminescu, înalt de o palmă domnească, printre colinzi și urători, auzim distinct zecile de mii de voci care, pe Cîmpia Libertății de la Blaj, exprimau lapidar visul de proporții colosale al unei națiuni și al unei întregi istorii : Vrem să ne unim cu Țara ! *Auzim chiotul de bucurie al celor ce, pe Platoul Romanilor din Alba Iulia, săvîrșeau pentru eternitate Unirea.*

Triumfător și măreț, străbătînd țara de la o margine la alta, escaladînd Carpații ca un Transfăgărășan al unicei voințe, al aceluiași ideal, bate pulsul viu, puternic, nestins al tuturor celor pe care patria comună i-a născut și care, liberi sub același cer, suverani, neatîrnați și demni, constituie fiecare în parte și toți, în deplină egalitate și unitate, țăria ei, a României eterne.

Vasile Rebreanu

INSEMNĂRI

Oameni și locuri

Cum știu oamenii de aici să-și mîngîie locurile : Rebra, Rebrișoara ! O apă, un sat — și drumul spre Parva, punctul cel mai de sus al județului Bistrița, șlefuiește în piatră timpi imemoriali. Poate că doar pașii, pe cărări răzlețe, mai trezesc ecouri și nostalgii asemănătoare. Numai pașii de om și doar mersul de cal. Sunetul copitelor pe piatră, de o ritmică și metodică înălțuire atunci cînd urcă, agățîndu-se parcă de lespezile ce tresar. De jos, din valea șerpuind pe lîngă ape, colo și colo, sus, se mai zărește silueta cîte unui călăreț care pare decupată din cer. Aici și femeile și bărbații și copiii iau de dîrlogi calul pînă sus la poteca din creastă și acolo îi vezi aruncîndu-se în șa. Satele sînt depărtate, munții le sînt prieteni și călătoriile și drumurile nu pot fi închipuite altfel decît cu cai. O străvechime lentă și latentă străbate astfel platourile celeste și coboară din ființa locurilor spre văile care aglomerează case înalte, înalte ca o năzuință de a ajunge să vadă prin ferestre și dincoace de munți, adică spre noi cei dinspre cîmpiile și dealurile Dunării. Un sentiment al unirii răzbate astfel din natura însăși. Pămîntul și cerul acelorași oameni și al aceleiași rostiri de limbă și de neam s-a configurat într-o geologie aparte adunîndu-se parcă în relieful de veacuri al unui gînd fundamen-

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

Scrisoare din Ciucea

Departe, pe zare, cocoarele înfig țipăt migrator în liniștea spațiului și mi se par niște viespi fosforescente plecînd spre un imperiu al soarelui de unde numai puterea dorului le va întoarce. Desigur la primăvară.

E toamnă. Spre asfințit soarele s-a lovit de un munte și s-a prefăcut în mii și miliarde de pulberi galbene. A picat și frunza. Sînt troienite cu galben cărările. Aurul a căzut peste aur. A picat frunza, dar în moartea ei strigă viața. Din moartea aceasta va țîșni viața bobului de grîu, ce va fi negat la rîndu-i, negînd.

Stat dealul Ciucei cu pașul, aici în Ardeal, înțelegînd încă o dată rosturile și semnificațiile marii noastre poezii naționale.

Copil fiind, ascultam în Ardeal țăranii cîntîndu-i marelui nostru poet Octavian Goga versurile : „Din casa noastră, unde-n umbră / Pling doinele și rîde hora / Va străluci odată vremii / Norocul nostru-al tuturora." Peste ani, sus la Ciucea-n deal am pus o floare la cripta monument ce-i păstrează „adînca vreme care trece".

Priveam de acolo, din deal de la Ciucea, din înălțimea acestui „sat din margine de codru, revărsat sfios în vale". Țara-și suna peste toate nemurirea poetului : „Jur împrejur e largul care cîntă / E soare-n cer, e sărbătoare sfîntă / Și-n vreme ce mi-a amuțit pămîntul / Fiorul păcii-n suflet mi se lasă / Eternități îmi flutură veșmîntul"...

Octavian Goga este și va rămîne expresia adîncă a ființei naționale românești unitare, fiindcă **El „se identifică cu întreaga mișcare de redeșteptare a energiei naționale de la începutul veacului nostru"**. Chiar cu rătăcirea lui de o clipă, în amurgul vieții, Goga rămîne nemuritor, Poetul cîntării pătimirii noastre. Îi punem la căpătîi, românește, acum cînd ne îndreptăm către lumina zilei de 1 Decembrie, la Ciucea în deal, în toată Țara, o floare a iubirii noastre.

În Ardeal, în seri nemuritoare copiii îl cunosc seară de seară ascultînd țăranii care-l cîntă și-l vor cînta. Versurile lui Octavian Goga șoptesc ceva din eternitatea lumii („Doina") : „Mi-ai picurat un strop în suflet / Din taina vremii de demult / Și plînsul veacurilor duse / Mă înfioară cînd te-ascult"...

Am scris aceste gînduri în Ardealul nostru nemuritor, într-o seară calmă cînd satul suspină, iar oamenii lui, țăranii pe care i-a cîntat atît de cu iubire Octavian Goga, se întorceau din aurul văilor purtînd în ochi mierlele cîmpului. Parcă trecea pe ulițele satului, pe drumul de țară, odată cu ei și copilăria mea.

Gheorghe Daragiu

Biblioteca Județeană
MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

Posteritatea lui TITU MAIORESCU

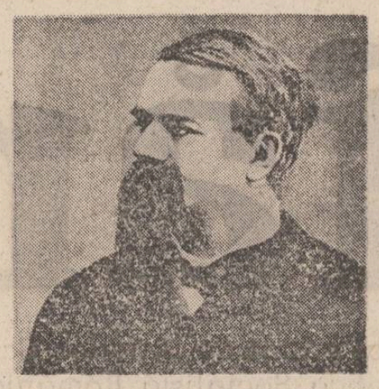

V

Posteritatea unui scriitor intră obligatoriu în biografia lui ca o componentă inevitabilă. Una este biografia scrisă la puțină vreme după dispariția cuiva și alta este cea care vine la decenii de la acest eveniment. Nu este vorba numai de distanță și de distanțare, deci de o privire mai clară, ci și de acumulările de interpretare, de diverse nivele, care însoțesc orice personalitate după moarte ca un roi de fluturi de hîrtie. Asupra lui Titu Maiorescu s-au exprimat încă din viață numeroase opinii. Ele sînt, mai ales cînd vin de la adversari, și cele care trebuie luate cu prudență, pentru că mai ales din această direcție intră în biografiile figurilor ilustre etichetele false. Dar au fost numeroase părerile despre marele critic și om politic și după moarte. O încercare de a reproiecta figura unei mari personalități este totodată și o încercare de confruntare cu acele opinii care au făcut carieră asupra celui cercetat. Mai ales acest lucru lipsește atît în **Viața lui Titu Maiorescu** de Z. Ornea, cît și în **Introducere în opera lui Titu Maiorescu** de Alexandru Dobrescu, ca și cînd aceste lucrări n-ar fi expresia unui cîmp cultural viu și activ, cu datele lui precise de istorie literară. Compararea cu punctele de vedere precedente, obligatorie, nu informează doar pe cititor, dar ajută construcția și ferește de erori. A fugi în arhivă, a folosi doar documente și a evita confruntarea cu opinia constituită poate fi o metodă, duce la construcția informă și inconsecventă care este viața maioresciană scrisă de Z. Ornea. Despre Titu Maiorescu nu se scrie acum prima dată în cultura română și, adesea, o interpretare scurtă de trei pagini a unui predecesor face mai mult decît mormane de documente oricît de prețioase în sine. Totul are însă o justificare și dacă vom urmări sumarele și incompletele treceri în revistă de natură istoric-literară pe care le întreprinde autorul biografiei, descifrăm un sens.

Titu Maiorescu a fost contestat în timpul vieții, a fost contestat și după moarte, dar mai ales a fost contestat după cel de al doilea război mondial, cînd această acțiune l-a scos pur și simplu în afara circuitului public, ca o expresie a reacționarismului cultural. Nici unul din anteriorii adversari ai lui Titu Maiorescu, nici măcar N. Iorga, nu a reușit această performanță memorabilă de a-i scoate pe Titu Maiorescu din cultura română, pe care au reușit-o însă după ultimul război mondial figuri culturale mult mai puțin proeminente. Față de cine, față de ce se delimitează cele două lucrări la care ne raportăm, evident polemice? Sigur este că nu față de acest eveniment negativ al posterității maioresciene escamotat atunci cînd este atins, ca și cînd s-ar putea vorbi despre el în trecere. În biografia pe care a închinat-o marelui critic, Z. Ornea citează ca momente de vîrf ale antimaiorescianismului manifestări din 1940, citîndu-l pe Nicolae Roșu și pe Constantin Noica, dar nu dă nici un nume, nici un citat din adversarii postbelici ai lui Titu Maiorescu. Lipsește deci imaginea acestei destituiri culturale de după război, a motivelor și tezelor care au susținut-o. Este greu să ne imaginăm că după o scrupuloasă prezentare a fenomenului antimaiorescian postbelic ar mai fi fost cu putință prezentarea unui Titu Maiorescu ros de arivisme și de complexe de inferioritate sau plasat sub semnul dezordinii lăuntrice ca stare distinctivă a personalității. Orice cultură construiește în continuitate, în consecuție și evitarea acestui segment important al posterității maioresciene de către cei doi autori face posibilă imaginea deturnantă a marii figuri a predecesorului. Contestarea unui model de conduită culturală și publică este astfel posibilă și după ce ea s-a mai exprimat cu vehemență imediat după război. De altfel, una din preocupările permanente ale lui Z. Ornea față de Titu Maiorescu, intrată în categoria ticului, este de a vedea dacă Titu Maiorescu a avut sau nu dreptate. Cartea este traversată de asemenea considerații care vădesc un raport special între Titu Maiorescu și biograful său constituit într-un fel de judecător, menit a stabili dacă marele predecesor a avut sau nu dreptate. Procedura dezvăluie o optică și o metodă, de natura grilei, cu ajutorul căreia se stabilește cine a avut dreptate și cine nu, cine a greșit și cine nu a greșit. Ticul provine din epoca în care a numi eroarea unui literat, îndreptățirea lui, era principala operație critică, epocă peste care autorul biografiei lui Titu Maiorescu trece extrem de repede. Dar a căuta insuficiențele, fisurile unei personalități ține de această optică. Opera lui Titu Maiorescu, indiferent de coerența și armonia personalității sale, care nu stă însă în atenția cărților pomenite, poate fi găsită în opera publică. Titu Maiorescu este să nu uităm un constructiv. El dărîmă, dar și construiește și gestul său cel mai important este cel de cititor. A ctitori înseamnă a te situa în afara oricărui complex de inferioritate. Opera de critică literară a lui Titu Maiorescu este aceea a unui constructor. De la el începe o literatură. Confruntarea stereotipelor pe care le dă complexul de inferioritate cu manifestarea literară a lui Titu Maiorescu duce la un singur rezultat: anulează această aserțiune fără nici o forță probatorie. Pe scurt, la originea marii noastre literaturi moderne, a marilor ei clasici nu stau complexele de inferioritate. Cînd formula ca elev faimoasa sa ripostă adolescentă: „Am să le arăt eu măgarilor de vienezi ce e un român!", Titu Maiorescu intra pe drumul întrupării unui model uman, care e unul din reperele culturii române. În paginile ultime dedicate lui Maiorescu în chip de monografii se poate citi chiar afirmația că Maiorescu este singurul maiorescian și că în literatura română nu se poate vorbi despre maiorescieni. În sensul că orice mare creator este unic, afirmația se poate susține. Există însă discipoli ai lui Titu Maiorescu, există o încercare de a perpetua modelul uman maiorescian și acest lucru, indiscutabil, nu a fost urmărit. Lipsa unei definiri corecte a obiectivului de studiu înlătură posibilitatea perspectivei. Este iarăși la îndemîna oricui să afirme că absența coincidenței structurilor nu dă rezultate fericite atunci cînd se întîlnesc configurații fără comunicare. Este greu a scoate dintr-un apologet al lui Constantin Dobrogeanu Gherea un biograf și portretist profund al lui Titu Maiorescu. Tendința de a handicapa pe Titu Maiorescu prin comparația cu Gherea este vizibilă la Z. Ornea și ține de etapa cînd cei doi critici trebuiau puși mereu în balanță dîndu-se dreptate lui Gherea. Ticuri vechi în veșminte noi. Lectura lui Titu Maiorescu se face din această perspectivă pentru a face din el nu ceea ce a fost ci instrumentul unei direcții de gîndire. Marea dimensiune constructivă este părăsită în favoarea unor citate care pot fi decupate din context și aruncate pentru eficiența lor în obrazul categoriilor supărătoare. Această mentalitate scade desigur pe Titu Maiorescu. Pentru autorul **Vieții lui Titu Maiorescu**, importanța acestuia pentru cultura română este una de ordinul spițeriei. „E un antidot, care nu a dat și nu va da niciodată greș", se scrie în finalul cărții. Titu Maiorescu este mai mult decît un antidot, este un mare model intelectual și spiritual al culturii române și însemnătatea lui constă în forța exemplului său constructiv. Posteritatea lui Titu Maiorescu va înregistra și ultimele cărți care i se dedică drept încercări de a lua în posesiune un teritoriu inaccesibil.

M. Ungheanu

IOANID ROMANESCU: «Zamolxis»

Noul volum de versuri al lui Ioanid Romanescu, intitulat scurt și cuprinzător **Zamolxis** (Editura Cartea Românească, 1988), prezintă mai multe asemănări cu cel care l-a precedat, **Orpheus** (1986): **tipul de titlu** (un nume propriu, cu amplă rezonanță în memoria colectivă), **sursa de inspirație** (panteonul traco-geto-dacic), **structura discursului liric** (51 de cînturi, plus un poem final), **factura limbajului poetic, atitudinea poetului.** Ultimele două asemănări necesită explicații și detalieri, căci ele dau specificul și semnificația poeziei pe care o scrie astăzi Ioanid Romanescu. Încă în volumul **Magie** (1982), semnele unei noi orientări în privința limbajului și a atitudinii poetice se lăsau citite îndeajuns de limpede. Poetul renunța la metaforă, în favoarea unei rostiri sapiențiale, care încerca să transmită maximum de sens cu un minimum de tropi. În „Glossa" cu care se încheia volumul, el se vedea în ipostază profetică, purtător, așadar, al unui mesaj transindividual și deținător al esențelor limbajului: „Pînă departe orb / vedeam ceea ce alții / nici nu-și închipuiau / că se petrece // numeam abia / ultimul sens / al cuvîntului / pe care-l gîndisem / (de la orgasmul plantei / pînă la murmurul / demiurgului rugindu-se / lui însuși) // atît de clar / încît să distingi / umbra tăcerii / în singurătate // atît de altfel / încît să auzi / plînsul în somn al spiritului".

Esențializarea limbajului poetic și atitudinea extatică devin evidente în **Orpheus** și, mai cu seamă, în **Zamolxis**, unde și apelul la marile mituri întărește impresia de inrudire, peste veac, cu primul romantism, descendența lui Ioanid Romanescu din gîndirea poetică eminesciană fiind acum o constatare la îndemînă.

În **Zamolxis**, citeva nume proprii de persoană (Rhemaxos, Boruista, Vezina, Gebeleizis, și, desigur, Zamolxis) și citeva toponimice (Donaris, Olbia, Haemus, Berzobis, Cruni) permit situarea într-un anume timp istoric, așa cum unele poezii pot da impresia de arheologie poetică. De pildă, cîntul II reamintește „anecdota" (cum o numea Hadrian Daicoviciu) relatată de Herodot, potrivit căreia Zamolxis ar fi fost, mai întîi, sclavul lui Pythagoras: „După mii de ani, clanul scribilor / nu a obosit fantazînd — / cînd sclav, cînd rege numindu-mă // dar care adevărat rege nu acceptă / să fie sclav pentru poporul său? // în loc deschis și marmora învechindu-se / devine piatră obisnuită". Însă, cum se poate observa, nu anecdota și nici reconstituirea istorică contează, ci semnificația în ordine morală vizată de către poet: **a fi rege adevărat înseamnă a fi sclavul poporului tău.** Iată un șir dintr-un cod moral pe care Zamolxis, eroul liric al lui Ioanid Romanescu, îl cunoaște bine, îl respectă și îl propovăduiește. Întreg volumul se vrea, de altfel, o carte de înțelepciune, abstrasă din istorie, pentru a rezista istoriei. Rostirile de tip apoftegmatic sînt numeroase, izolarea citorva dintre acestea constituind una dintre puținele căi de acces în universul poetic din **Zamolxis**, în care cînturile alcătuiesc cîntarea, iar a le desprinde din trupul marelui poem este a-i distruge armonia. Criticul trebuie (n-are ce face) să-și asume și acest risc, în speranța că va putea, totuși, să sugereze unitatea ansamblului. Dar, mai întîi, învățăturile despre care aminteam mai devreme: „înțelepciunea înseamnă memorie", „a-l sacrifica pe înțelept / e o libertate a celor deopotrivă lui" (sau a tiranului, aș adăuga), „a începutului fiece parte / sfîrșește-n fărîme / pe care nici le gîndise întregul", „credința-i pentru cei puternici", „nu există geniu fără curaj, / dar pentru voi curajul înseamnă singur geniu", „pe cît de greu se recuperează opera / pe atît crește mitul creatorului", „unde libertatea e multiplă / acționează legile dure", „unde o singură libertate-i de-ajuns / legea dispare: îi ia locul credința", „nimic nu vă apără mai bine / decît cinstea", „rușine clipei care nu știe / din care timp se trage și-n care timp se duce" etc.

Spuneam că **Zamolxis** este un amplu poem, împărțit în 51 de fragmente. Unele dintre acestea sînt ghilimetate de autor și ar aparține (dacă înțeleg bine), în logica universului imaginar, lui Zamolxis. Celelalte, fără ghilimele, sînt (urmez aceeași logică a universului imaginar) gînduri ale unor mesageri (purtători de mesaj către Zamolxis, conform ritualurilor dacice), ale discipolilor, ale unor anonimi, între care se include și poetul. Ia naștere, astfel, un dialog tensionat în timp și peste timp, sau, mai exact spus, **între acele timpuri** și acum. Învățătura lui Zamolxis nu suferă, în acest proces — să-l numim așa — de comunicare mito-poetică, deformări, căci memoria ancentrală a conservat codul și a dictat un anume comportament istoric: „Umbre confuze ale unui ieri depărtat ne-au urmărit în trezie și vis / devenind prezențe domînindu-ne // mai convingătoare decît orice istorie / memoria noastră nu avu / nevoie de martori — / papirusurile s-au păstrat intacte / în inseși trupurile noastre // iar ceea ce în ochii altora / de-a lungul timpului apăru stigmat / pentru noi se dovedi esență: / chiar logosul din cînd în cînd pierzîndu-l, / recunoscîndu-ne după faptă — credința / în unicul zeu și toate urmările / ne scutiră de farse, arheologi / prin subteranele spiritului privirile noastre / înaltă ofrandă în spațiul celest" (I).

Cîtă poezie se află aici? Iată o întrebare frontală, care nu poate și, de fapt, nici nu trebuie să fie evitată. Așa cum și răspunsul la ea se impune. Numai că el nu poate fi tranșant, ci contextual și gradat. Deci: în versurile citate există, după părerea mea, destul de puțină poezie. Este un text expozitiv, aflat în imediata vecinătate a prozei, de care se desparte doar prin ultimele două imagini. Dar **Zamolxis** (și aici mă întorc la riscul despre care vorbeam mai înainte) este un poem amplu, unul singur, care presupune o construcție, adică părți ce configurează un ansamblu. În această construcție, versurile citate au rostul unei concluzii clare așezate, tocmai din rațiuni compoziționale, la început și reluate, din aceleași rațiuni, într-o variantă net superioară poetic, dar la fel de clară, în final: „Dar tu ești etern, totuna îți e / dacă șirul de vieți îl ții minte — / unic rămîi; trecutul, prezentul / și timpul pe care-l avem înainte / în van a lumii oboseală / pe zei în ceruri îi abate — / pămîntul dacă s-ar divide, / am fi aceeași entitate" (LI). Între aceste două repere, fețe, în plan stilistic, ale aceleiași medalii, se desfășoară „demonstrația" rezistenței, a dăinuirii spirituale în arcanele istoriei. Zamolxis este simbolul acestei dăinuiri, rege și sclav pentru popor, pe care îl înalță în cercul cunoașterii de sine.

Rarefierea metaforei nu diminuează impactul emoțional al discursului liric, căci tensiunea ideilor, tonul oracular, extatismul interferează, creînd o atmosferă poetică specială, care conferă poeziei lui Ioanid Romanescu un timbru inconfundabil. Păstrînd proporțiile cuvenite, asemenea lui Eminescu (de care-l apropie, între altele, tema dacică și atitudinea extatică) poetul forează în straturile adînci ale mitologiei autohtone, pentru a extrage de acolo arhetipuri comportamentale transistorice: „Dacă noaptea auzi cavalcade / prin **pulvis eruditus**, o dimineață fastă nu-l aștaptă / pe nici unul dintre înțelepți // răpește-i din somn / și bagă-i în stîncă — / adăpostul e deopotrivă / pentru progenitură și pentru slava minții // numai astfel, cînd rupți în bucăți / chiar din a vulturilor pradă / veți ajunge la mine, / fiii voștri nu vor pierde șirul // crească-i oricine, după legi / una mai nouă decît alta / însă ei vor ști că nu există / un adevăr mai drept decît altul".

Așa grăit-a Zamolxis.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

UN PEREGRIN PE TĂRÎMURI UITATE

Originar din „fabulosul spațiu al Văii Buzăului", Florentin Popescu se vrea un scriitor complet: poet, publicist și editor (aceasta e ordinea prestațiilor sale, cum însuși stabilește în contextul unui interviu din **Slast**) a reușit să publice de la debutul editorial, din 1970 și pînă în prezent, nu mai puțin de paisprezece volume, dintre care: șase de versuri (poeme), patru de reportaje, unul de povestiri, unul de eseuri și o monografie. În toate aceste volume — și cu precădere în cele de versuri*) a încercat să ofere un univers unitar, urmărind să-i facă pe cititori „mai buni și mai sinceri cu ei înșiși, cu lumea, cu viața", scopul primordial fiind — după cum singur ne avertizează — cel etic-educativ, opera fiind chemată **să comunice**, să exprime ceva nou, să nu fie lipsită „de timbru personal", să fie structurată „pe o idee, pe o arhitectură, pe un gînd anume"... În concepția sa, creatorul de valori artistice trebuie să se străduiască „să poată transcende efemerul" **(apud: Interviul din Slast)**, nr. 31/358, din 6 august 1988).

Ca poet, Florentin Popescu este înclinat spre lirica meditativ-reflexivă, cultivînd impulsurile livrești (istorice), care-i facilitează peregrinările imaginare, în timp, regresiunea spre epoci imemoriale, unde descoperă izvoare poetice prea puțin frecventate... Motivul de bază al liricii sale este cel al peregrinului (=străinului), din care își construiește un simbol al vieții — echivalent afectiv al unui ideal compensator, care să-l mingîie pentru pierderea paradisului primordial... Asumîndu-și condiția de a fi „mereu — peregrinul" unui „tărîm uitat", impulsionat de „obsesia păsărilor", încearcă să descopere pretutindeni însemnele trecerii pe care să le poată apoi intruchipa „într-un cînt"... Metoda este cea a contemplării comprehensive, de identificare, de transpunere afectivă, în tot ce există („einfühlung" — cum îi spun nemții), metodă adecvată unei sensibilități retrospectiv-analogice.

Generat de lectura cercetărilor orientalistice ale lui Constantin Daniel, cum și de cea a cărților lui Iona, Naum și Tobit ale **Vechiului Testament**, volumul ultim de poeme **(Peregrin la Ninive**, Edit. Dacia, 1988), este alcătuit din invocații, meditații, reliefuri, epistole, portrete axate pe ideea afirmării, a descoperirii căii celei bune care să-l ducă „la tărîmul visat", unde să poată desluși „semnele tainice / prin care strănepotul de peste zece mii de ani / va veni către mine / să-mi afle rostul și gîndul și firea" **(Supus lui Enlil)**. În acest sens se străduiește el însuși să priceapă: „cum erau, cum munceau, cum visau / și mai ales cum știau să steie de vorbă cu timpul, / cu piatra și apa și cerul / și-nțelegeau mersul firii, ei, cei din Ninive" **(Relief la Ninive, VII)**. Întorcîndu-se **mente animoque** (=cu mintea și spiritul) spre „demultul virstelor", ascultînd „viața de demult", observă cum „încet și frumos se-nfiripă / dusa cetate și oamenii și femeile ei" și învață a pricepe taina întoarcerii în cuvinte „ca-ntr-o cabană, vînătorul prin viscol" **(Scrib visînd)**, aflînd esența poeziei în înțelegerea rostului „trecerii tale prin lume": „privește și caută-n tine / și calea și rostul și locul spre care să mergi /.../ și dăruiește-te-ntreg alor tăi, muritorii" — îl sfătuiește zeul cel mare al civilizației sumeriene — Anu. Dînd ascultare acestui îndemn, poetul se-ntoarce spre sine, privindu-și înlăuntrul: „pînă m-am făcut cer și piatră și floare / și-am auzit cum firea întreagă, treptat, / se tocmea se-așeza în lucrare / pentru veacuri de veacuri și-n veacuri / după propria-mi înfățisare" **(Invocație către Anu, I)**. Simte, astfel, „cum Gîndul dînd întruchiparea Ideei artă se face", trezindu-se că-i „înmugurește condeiul în mînă / și frunze și ramuri cresc din brațele mele" **(Dar eu vă spun)**, așternînd pentru cei ce vor poposi asupra poemelor sale „un secret tunel de cuvinte" prin care să le înlesnească trecerea „spre acolo / ca spre-un țărm al Nirvanei / îndelung, îndelung, îndefrumos ascultînd / și înde-fără-de-moarte privind / cum vine toamna tîrziu la Ninive"...

Reînviind prin imagini una dintre primele înjghebări de civilizație umană — cea sumeroasiriană, avînd drept centru „cetatea cea mare a Ninivei", pentru care-ți trebuiau „trei zile ca s-o străbați" **(Iona, 111, 3)**, Florentin Popescu oferă contemporanilor săi un prilej de meditație asupra „rostului trecerii", cum și o prepedeutică lirică axată pe ideea contemplației comprehensive de identificare cu tot ce există: „pricepînd-o, / învățați să citiți ce-i de citit / din marea umbră a trupului ei" **(Lingă o stelă)**.

Întrevăd în **Peregrin la Ninive** un peregrin în propria inimă...

Simion Bărbulescu

*) Iată titlurile acestora: **Obsesia păsărilor**, E.T., colecția **Luceafărul**, 1970; **Mereu — peregrinul**, Edit. Cartea Românească, 1972; **Cuvinte de grîu**, Editura Eminescu, 1975; **Tărmul uitat și alte poeme**, Editura Eminescu, 1981; **Diligența cu păsări**, Editura Eminescu, 1983; **Peregrin la Ninive**, Editura Dacia, 1988.

PROZA

DRAGOSTE STUDENȚEASCĂ

Așa s-ar putea subintitula romanul lui Adrian Grănescu recent apărut la Editura Dacia sub titlul **O dragoste ca oricare alta**, vorbind de un Cluj îndepărtat al anilor studenției și de o elocventă și romantică poveste de dragoste, care, deși se aseamănă cu toate celelalte, nu este totuși una „ca oricare alta".

Membru al grupării „Echinox" în anii '70, cînd a și debutat în paginile revistei clujene, Adrian Grănescu era pe atunci o promițătoare „voce" a generației sale, spre care mulți priveau cu interes și speranță. După un deceniu de relativă tăcere, în care a publicat puțin sau aproape deloc, el sparge abia acum tăcerea care-l înconjurase atîta vreme spre a reveni în actualitate cu un roman care a cîștigat premiul de debut al Editurii Dacia pe 1987. E o carte a adolescenței și a iubirilor tipic adolescentine, cînd nevoia de cunoaștere și de comunicare reciprocă duce la descoperirea celuilalt, a unui posibil tovarăș de viață și de visuri. Cei doi tineri, Andrei și Marina, se caută, se cunosc, își descifrează aspirațiile inimii spre a descoperi apoi că acestea sînt mai întortocheate și mai discordante decît ar fi permis adevărata comuniune. Din această cauză iubirea lor, ușor romantică, desuetă, e condamnată din capul locului eșecului, îmbogățind experiența de viață a tînărului student Andrei cu elemente adiacente necesare care să-l facă să cunoască și să cîntărească sufletul feminin în relațiile sale cu celelalte fete care se ivesc pe traiectoria sa deocamdată indecisă, pînă cînd o altă fată, Laura, îl va acapara definitiv, scoțîndu-l din torpoarea cauzată de Marina. Cele două fete, cu destinele lor aparte, vor marca puternic evoluția sentimentală și formativă a protagonistului, deschiderea lui spre viață și cunoaștere.

Romanul, fără să fie tensionant, și cu atît mai puțin senzațional, are o curgere domoală, calmă, aglutinînd povești, date și elemente ale vieții de fiecare zi, cu răbdarea unuia căruia îi place să se observe, să se autodisece. Baza romanului o formează jurnalele și însemnările **de atunci** ale celor doi protagoniști, însemnări pe care naratorul le relecturează peste timp, le retranscrie și le comentează, adăugînd fapte și observații noi, care sporesc haloul tramei cu o ușoară ambiguitate, conferind discursului compozițional asimetriile de care are nevoie într-o prea strînsă și simetrică dezbatere cu doi protagoniști. Prima parte a romanului conține tocmai de aceea o relatare nudă, obiectivă și uneori cam anostă a faptelor și evenimentelor petrecute, relatate prin prisma autorului care le-a văzut atunci, ca apoi, în partea a doua a lui, el să reia și să disece mai atent aceste fapte și întîmplări și din alte perspective și unghiuri de vedere, ceea ce sporește coeficientul de adevăr al acestora, impresia de autenticitate și sinceritate și, ca atare, să adîncească și mai mult decalajul de calitate dintre cele două părți. Dar chiar și așa, romanul atestă suficiente calități pentru a vorbi de un romancier cu simțul observației și obsesia construcției, fie numai din această pagină de început care îi trădează preocuparea: „Memoria e ca un lac în care faptele vechi și întîmplările trăite se așează domol pe fund suprapunîndu-se unele peste altele, acoperindu-se încetul cu încetul cu un strat de mîl. Iar atunci cînd vrem să căutăm ceva din ce a fost readucem orbește amintiri stinite de prăjina cu care scormonim, scoatem la întîmplare, nevăzînd din cauza tulburării apei în adîncime, scoatem amintiri pline de mîl sau de plante, amintiri agățate de alte amintiri, amintiri estompate, patinate de vremea pe care am petrecut-o sub apă, în uitare... Și barca din care ne căutăm amintirile lunecă mai departe tăind luciul apei ori de cîte ori vrem noi...".

Mircea Popa

***) Adrian Grănescu: „O dragoste ca oricare alta, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988.**

STUDII

BUCUREȘTII CRITICULUI MUZICAL

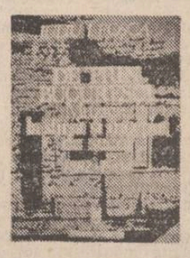

Pe Eminescu, de pildă, „vremea" sa l-a redus la (marea) tăcere fiindcă voia prea radical să o determine și s-o schimbe. Spre deosebire de el, Iuliu I. Roșca a fost unul dintre acela mai ponderați, „căldicei", pe care vremile din crugul acestor ultime două veacuri l-au ales pentru ca să-și reflecte prin pana sa în mod netraumatizant strălucirea și vicisitudinea lor pasageră.

Mare activist pe tărîmul culturii noastre de mare auroră, longeviv și cu parte de lauri în timpul vieții, nu lipsit de talent și multilateral (autor al unui număr considerabil de volume de poezie, proză și teatru, al altuia impresionant de cronici muzicale sau plastice, fondatorul — pînă în 1922 a opt reviste de cultură și artă, director o vreme al publicațiilor fundației „Socec"), Iuliu I. Roșca (1858—1940) ar fi meritat a fi reținut în memoria posterității și a fi cunoscut — în măsura în care eminescologia a intrat în interesul publicului larg și a devenit bun al întregului popor — chiar și numai din pricina jonctiunilor sale cu cercul intim ori literar al lui Eminescu. Destul de prolix în creația sa poetică, dramaturgică și de traducere, după cum se știe, într-un mod indirect el a fost pus în concurență pentru premiul Academiei din 1887 cu însuși genialul poet. Eminescu însă era deja căzut sub vremi și a avut sorți de cîștig tocmai el, Iuliu Roșca, și tocmai cu drama sa **Fata de la Cozia** (apreciată de Maiorescu și de cercul său, criticată de alți cîțiva). Iuliu Roșca a mai vrut să-i urmeze lui Eminescu și în dragostea Veronicăi Micle, din partea acesteia primind însă — în cuvinte prietenești, tandre dar ferme — un răspuns de inadecvare. Dar, să fim bine înțeleși, nu vrem nicidecum să facem din omul nostru un eventual Salieri; amănuntele redate mai sus sînt doar marginale și se pot bine pierde sau anula în noianul altor semnificații.

Cartea pe care acum o editează Despina Peterel la Editura Muzicală: **Iuliu I. Roșca — De prin București. Muzica la sfîrșit și început de secol. 1882—1904**, selectează din cronicile muzicale pe care acesta le-a semnat în revistele **Familia, Doina** și **România muzicală** între numiții ani. După cum se vede, avem de a face cu o antologie, care nu urmărește neapărat activitatea unui cronicar muzical ca operă a unei personalități în domeniu (altfel ar fi preluat textele sale și din alte reviste ori i-ar fi urmărit scrisul și după anul 1904), ci una care încearcă să releveze îndeosebi măsura în care scrisul său despre viața muzicală reușește să oglindească forfota și rafinamentul societății bucureștene de la finele veacului trecut. Cronicile reușesc realmente să radiografieze societatea și spiritul românesc de la sfîrșit și început de secol. Asemeni de pildă unui Nicolae Filimon, Iuliu Roșca este de apreciat ca făcînd parte dintre **fondatorii criticii muzicale românești** și dintre primii mari contribuabili la opera de **consolidare a artei muzicale naționale prin intermediul criticii.** Recenta ediție recuperează și astfel reintegrează numele acestui șirguincios în fondul personalităților care sfințesc și istoria muzicologiei.

Marin Marian

COMPENDIU

■ **MARIAN DRĂGHICI: „Despre arta poetică. Versuri, imnuri și cantilene".** Editura Cartea Românească. Volum de căutări poetice puse sub un motto din Marcel Proust: „Ai bătut la toate ușile care nu dau nicăieri și de singura prin care poți intra și pe care ai căutat-o în zadar o sută de ani, întruna, te lovești fără să știi, și ea se deschide".

■ **TUDOR ARGHEZI — Scrieri (vol. 38)** Tălmăciri. Volum îngrijit de Mitzura Arghezi. Editura Minerva. Volumul cuprinde traduceri din Anatole France — „În floarea vieții", M. Salticov Scedrin — „Povestiri" și A.I. Kuprin — „Moloh".

■ **MIHAI STOIAN — Îngerul morții. Exterminatorul Dr. Mengele.** Editura Albatros. Documentar care încearcă să refacă o parte din viața și activitatea criminală a doctorului Josef Mengele, direct răspunzător de gazarea a aproape jumătate de milion de oameni precum și de uciderea a mii de copii, majoritatea gemeni, supuși la chinuitoare experiențe genetice.

■ *** * * — Realizări și perspective în ingineria genetică.** Coordonator Mihail Florescu. Editura Politică, colecția „Filosofie și știință". Culegere de articole elaborate de oameni de știință, medici și biologi, agronomi și zootehniști, specialiști în industria chimică și alimentară, prezentînd „unele din cele mai fascinante realizări ale biologiei moleculare".

■ **JOHN BOARDMAN — Grecii de peste mări.** Traducere de Maria Alexandrescu Vianu și Petre Alexandrescu. Introducere, note, dosar pentru Marea Neagră și glosar de Petre Alexandrescu. Editura Meridiane, colecția „Biblioteca de artă". Lucrare dedicată „nenumăratelor

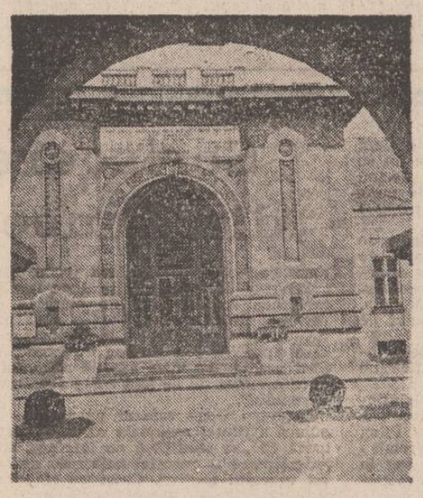

colonii grecești răspîndite pe țărmurile Mării Mediterane și ale Mării Negre, din Spania și Franța pînă pe coastele Siriei, Ciprului și Egiptului, de la gurile Dunării la poalele Caucazului".

■ **FRANK NORRIS — O întîmplare din Chicago.** În românește de Corina Vasilescu. Editura Univers, colecția „Clasicii literaturii universale". O trilogie — neterminată din pricina morții premature a autorului — urmărind speculațiile comerțului și Bursei grînelor și suferința țăranilor în societatea americană din preajma începutului de secol XX.

■ **KAREN BLIXEN — Din inima Africii.** Traducere și postfață de Gabriel Gafița. Editura Cartea Românească. O carte care a devenit best-seller după turnarea filmului **Out of Africa**, descriind experiența a 17 ani petrecuți în Kenia. Autoarea este cunoscută cititorilor români sub pseudonimul Isak Dinesen — **Șapte povestiri gotice** și **Anecdote ale destinului**, Editura Univers, 1985.

■ **MARTIN HEIDEGGER — Repere pe drumul gîndirii.** Traducere și note introductive Thomas Kleininger, Gabriel Liiceanu. Editura Politică. Volumul care a stat la baza actualei ediții românești a fost alcătuit de Heidegger însuși în anul 1967, din lucrări publicate de-a lungul unei perioade de 33 de ani (1928—1961) cu intenția de a reface un itinerar al gîndirii, fiecare dintre studiile, prelegerile sau conferințele prezente căpătînd semnificația unor „repere" constituindu-se sub configurația unui „drum".

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

LA TIMPUL PREZENT

Țara noastră s-a transformat dintr-o țară cu o industrie și agricultură slab dezvoltate, într-o țară cu o industrie puternică, modernă, organizată pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii și cu o agricultură socialistă, înaintată. Merită subliniat faptul că fondurile fixe productive reprezintă în prezent peste 2,5 trilioane lei, față de numai circa 80 miliarde lei, în anul naționalizării, că producția industrială a crescut, în comparație cu 1945, de peste 120 ori, iar agricultura de peste 6 ori, că venitul național a sporit de peste 32 de ori — și, pe această bază, s-au asigurat fondurile necesare dezvoltării forțelor de producție, a întregii societăți, cît și ridicării necontenite a nivelului de trai material și spiritual al poporului. Se poate spune că, practic, în totalitate, baza tehnico-materială a societății noastre a fost creată în anii construcției socialiste, îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului. Aceasta a asigurat realizarea marilor transformări, victoria socialismului în România și trecerea la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate!

NICOLAE CEAUȘESCU

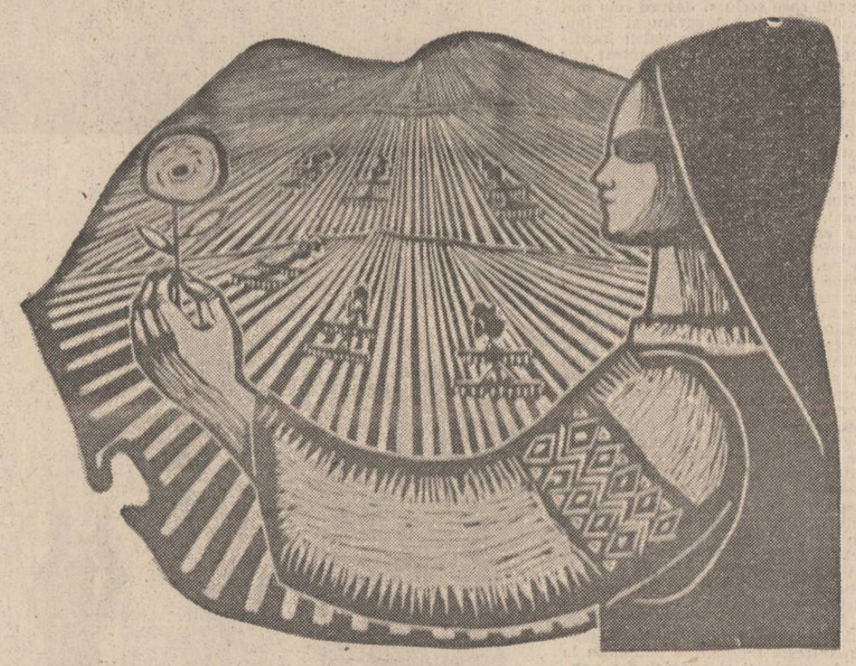

Casa în patru ape

Obiceiul a *lucrat* și în cazul lor. Ea a venit cu patruzeci de prăjini, loc de casă, și o văcuță, el — cu brațe tinere, bune de muncă și ceva bani. I-a cîștigat în citeva șantiere din Transilvania, apoi s-a întors la locul de baștină. Bătea vînt de înnoire și în partea aia a Moldovei. Se vorbea că la Bucecea, pe malul Siretului, va fi o mare fabrică de zahăr. Asta se întîmpla în '58, an în care Gheorghe Zăvonaru s-a întors din Transilvania și a trimis peținori la Adela, fiică de „mijlocași", una din așchiile Poenarilor, familii bine văzute în sat. Oameni cinstiți, cu avut sporit numai din propria-le sudoare. Cu toate acestea abia după șapte ani și-au văzut casa „în patru ape" cu adevărat terminată, deși nici Adela și nici Gheorghe nu erau oameni risipitori sau ahtiați după luxuri.

La un an de la nunta li s-a născut Elena, cea care acum șase ani și jumătate avea să-i facă bunici. Bunici tineri, bine așezați în satul cu aer de oraș. Apoi, în .62, s-a întemeiat gospodăria agricolă colectivă. Printre primii înscriși a fost și Adela Zăvonaru. Avea și ceva mai multă carte la vremea aia, în comparație cu femeile din Bucecea. Au numit-o șefă de fermă — la „cultura mare, vegetale 1". În același an, 1967, l-a născut pe Traian, azi mecanizator în cîmpia Banatului, tată a doi copii. „Nevastă-sa are nume frumos, — zice — o cheamă Brîndușa și-i o fată de zahăr."

Lucrurile în fermă au mers întotdeauna bine — mai spune. Din ce în ce mai bine, că s-au zbătut cu toții, iernile, să adune gunoi de grajd, să are și să semene la timp și să aducă semințe din cele bune. Nu o dată a mers Adela la cei de la Agrosem și i-a luat pe nepusă masă, dacă încercau să o tragă pe sfoară. Nu-i ierta, ba, zice ea, îi mai îndrepta cu sfada.

Între timp Gheorghe a devenit lăcătuș la fabrica de zahăr, iar după-amiezile rînea (și rînește) în ogradă. Au grajd de unșpe metri, cu vacă, viței, apoi cocină cu porci, păsăret, o grădină de zerzavat. Gheorghe e și țăran și muncitor, laolaltă. Familia a avut întotdeauna ceva porumb, cartofi și sfeclă de zahăr în acord global. Au fost ajutați și de feciorii mai mici, Daniel și Stelian. Daniel e de acuma lăcătuș, coleg de lucru cu tată-su Stelică a intrat în ultima clasă de liceu. (Va absolvi același liceu agroindustrial, ca dealtfel toți copiii Zăvonarilor). „E într-o clasă cu profil electromecanic, zice Adela, și va merge unde o să-i dea repartiție. Să urmeze legea, că asta-i calea cea mai sigură. Iar legea nu-l oprește să încerce să dea și la facultate." Ambiția de a scoate din Stelian un om mai săltat pe calea cărții a avut-o întotdeauna Adela. Și n-o poate împiedica nimic, nici acum, să-l creadă tot om al pămîntului, dar pregătit mai bine decît toți din familie.

E puțină la trup și plină de neastîmpăr. E în stare să coacă deodată o mie de ginduri și la zeci de lucruri să le dea de capăt într-o singură zi. Acum e mai liniștită, mai are doar doi copii pe lîngă casă. Elena e în Vorona, tot la țară, muncitoare și deputată într-o circumscripție a comunei. O dată la două-trei luni se văd și atunci Paula, nepoata, are drept la năzbîtii mai mari. De, bunicii sînt totdeauna mai îngăduitori, spre supărarea, nesupărăcioasă, a celor maturi. Dar i-au rămas doar doi copii în casă. Oricum, nu mai spală și nu mai gătește atît de mult. Are mai mult timp și pentru treburile din cimp. „Pentru munca din anul trecut, spune ea, am primit opt sute de kile de porumb, opt sute de grîu, cartofi, sfeclă de zahăr. Fac plinе în casă, că e cea mai bună, se ține mult timp proaspătă și p'ormă simt că e toată munca mea aici : de la semănatul grîului pînă la frămîntatul aluatului. Mai pică și nițică sudoare într-insul și asta e și mai bine."

Astă iarnă trecuseră cîteva săptămîni bune de cînd nu se văzuse cu Elena. Într-o bună zi s-a pornit spre Vorona. Dar pe drumul gării cineva i-a zis că le-a sosit un vagon cu îngrășăminte, care trebuia descărcat repede, că plătea, altfel, locații și ar fi ieșit și o oarecare dandana. Iar Adela nu e femeia care să semene vorbe de cleveteală. Nici în sat și nici în rîndul celor cu funcții, de la Botoșani. Așa se face că a lăsat bagajele într-un loc ferit de zăpadă și viscol. (Era tocmai în vremea de cumpănă dintre ianuarie și februarie '88, cînd dăduse buzna crivățul în partea aia a țării, în cîmp zăpada era pînă la genunchi, iar în sat, pe alocuri, încăleca, șuierînd, gardurile). S-a alăturat femeilor și bărbaților chemați la repezeală. Veniseră și căruțașii, iar caii de Rădăuți ebureau sub pături. „Căruțași" le-a spus tot ea, ca mai în vechime, numai că ăștia se cred de acum înainte șefi de atelaje. Dar nu e cine știe ce stricăciune în vorba oamenilor. Mai sucite stau lucrurile, zice tot Adela, atunci cînd în loc să spui că depănușezi porumbul, spui că îl *demasoletezi*, sau că tractorul și remorca se

Pavel Perfil

Continuare în pag. a 7-a

Stăpîni și încrezători

Îl întreb *ce înseamnă pentru dumneavoastră a cuteza* ? și-mi răspunde : „A te menține liber de prejudecăți." Replica aparține maistrului principal Nicolae Macovei de la atelierul de tratamente termice al Întreprinderii de tractoare și mașini agricole din Craiova.

Schiță de portret : Nicolae Macovei, 53 de ani, căsătorit, tatăl a doi copii ; soția — profesoară de filozofie ; absolvent al liceului și al școlii de maiștri (cursuri serale); citește literatură tehnică în limbile engleză și rusă (insușite la cursurile școlii populare); 36 de ani vechime în întreprindere; autorul a 6 (șase !) invenții și 20 de inovații (Pentru «mașina de călit» a primit brevete și din S.U.A., Anglia, R.F.G., Italia și Franța); curiozități — nu are și nici nu-și dorește autoturism, la și de la fabrică vine și pleacă numai pe bicicletă ; nedumeriri — „de ce nu se predă inventica în școli ?"

— Tovarășe Macovei, de ce atîta înverșunare împotriva prejudecăților ?

— Vă amintiți ce scria profesorul Moisil despre cum începe o idee ? Zicea așa : o idee începe prin a fi un paradox...

— ...continuă prin a fi o banalitate și sfîrșește prin a fi...

— ...o prejudecată ! De asta nu sufăr eu prejudecățile.

— Cum se scapă din capcana asta ?

— Nu neg că „trebuie să fii dotat de la natură", cum se spune, dar așa sînt marea majoritate. Vă rog să mă credeți că eu am ajuns ceea ce sînt nu atît datorită propriilor mele calități — bineînțeles că au contat și astea —, dar meritul cel *adevărat*, nu cel aparent, este al societății care mi-a creat condițiile necesare. Astfel de condiții avem aproape toți. Prima prejudecată care trebuie învinsă este asta : să-ți scoți din cap că nu poți.

— Și care ar fi *a doua* ?

— Aceea că numai alții sînt în stare să obțină performanțe. Asta-i tot o prejudecată. Auzi pe cîte unul : „N-au reușit ei «ăla» cu tehnica lor trăsnet..." Păi dacă n-au reușit înseamnă că n-au știut ! Fiecare poate cît știe, iar știința se asimilează învățînd. Numai să cutezi.

— Logica asta a... cutezanței unde ați învățat-o ?

— În fabrică, printre oameni. Un moment important în această privință a fost pentru noi vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu făcută în '74 în întreprinderea noastră. Atunci am avut cinstea să-i urez «Bun venit» și să-i dăruiesc o garoafă roșie. Pînă în acel an „îndrăzniserăm" să facem doar utilaje pentru mori, menghine, roți pentru vagonești, pluguri, grape cu colți și stelate, tocători pentru nutrețuri, semănători, iar cînd ne-au reușit remorcile cisterne pe una și pe două axe aveam impresia că n-o să putem face niciodată altceva mai.. .tehnic. „Cutezați — ne-a spus atunci tovarășul Nicolae Ceaușescu. Voi puteți să faceți și tractoare foarte bune. Am să mai vin să le văd. Partidul și statul vă vor ajuta..."

— Și ?

— Am cutezat și am reușit. Un an mai tîrziu, deci în '75, tractorul făcut de noi la Craiova obținea prima sa medalie internațională, la Brno. A doua i s-a conferit în '77, la Zagreb. Între timp tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a mai vizitat de două ori și ne-a îndemnat să diversificăm tractoarele, să sporim puterea motoarelor. „Cutezați — ne-a spus — victoria este de partea celor îndrăzneți, de partea celor care vin cu noutăți. Fără nou nu se poate."

Ce-ar mai fi de adăugat ? Poate această amintire :

...La arhiva uzinei am găsit o fotografie. Cineva a avut fericita inspirație ca în ziua de 11 iunie 1948 — cînd în România au fost naționalizate principalele mijloace de producție —, să imortalizeze momentul într-unul dintre ateliere. De la serviciul „metrologie" am împrumutat o lupă și-am privit atent vechea imagine : o jungă de curele de transmisie ; cîteva strunguri antediluviene ; pe lîngă pereții coșcoviți — bancurile de lucru cu menghinele ; oamenii — toți cu fața la fotograf ; foarte mulți tineri — ucenicii — cu picioarele goale, printre spiralele de șpan pe care le știu ascuțite ca briciul. Bărbați în floarea virstei și tineri desculți într-un atelier care, pe atunci, se „mîndrea" cu 73 de ani de existență. În peste șapte decenii foștii patroni atînseseră „performanța" de a-i menține desculți pe cei de pe urma cărora se îmbogățiseră. Fotografia nu minte. Nu întîmplător, acum patru decenii, în ziua acelui neuitat iunie, fabricuțele care au format prin comasare actuala Întreprindere de tractoare și mașini agricole din Craiova au fost numite «Dezrobirea» și «Lupta»...

Am comparat în gînd imaginea uzinei moderne de azi cu aceea fixată pe cartonul îngălbenit de trecerea anilor Și-am înțeles, o dată mai mult, ce înseamnă ca muncitorii să fie stăpîni, încrezători și cutezători. Stăpîni pe uneltele și pe munca lor. Încrezători în politica partidului nostru comunist. Cutezători pe baricadele noului.

Mircea Bunea

Pe înțelesul inimii

Bucuria de a scrie despre bistrițeni este egală cu un cer de stele necăzătoare. Trec prin sate petrecute-n minuni, intru în orașul reședință de județ și simt că m-am reîntîlnit cu adevărata mea inimă ; o inimă în care translația vechi-nou rămîne numai o comparație, dar ce comparație... !

Să-ți recunoști unul cîte unul cercurile de creștere, sevele țîșnind dintre palmele gliei și, pentru încă o mie de alte asemănătoare motive, să-ți cauți mereu locul de obîrșie. O penetrație de ginduri întreținînd focul cel nestins al vetrei din care am purces ; căci, pentru mine, ținutul bistrițean constituie acea patrie-mică din care mi-am ridicat în patru puncte cardinale privirile, iar dimensiunea unui astfel de zbor mi-a dat dreptul să tau act de traiectoria cea mare a ființării mele în Patrie. Văd Cetatea Bistriței cu fiecare dintre bastioanele ei aplecate în afara zidurilor, să vadă străjerii din care parte a vremii va veni fulgerul. Din turnurile acestea de taină am învățat și eu dansul frunzelor care de bunăvoie se lasă la pămînt întru perpetuarea germinațiilor. Și fiecare colină transilvană-i sîn de mamă, și tot Ionathanul ce luminează iernile-n fereastră, e veghe de prunc; dar... pentru tihna asta toată ne-a fost țărna trasă nu o dată pe roată...

Acum cînd batem la trezoreria Marii Uniri, efigiile a șapte decenii, datoria mea-i să strig lumii că iubesc aceste dîlme ridicate precum acoperișurile pe podul palmelor. Iubesc toposul desfășurat după umbra unui arc voltaic și pentru că-i timp și anotimp în țară și pace la hotară, la ceas astral sîntem cu toții prezenți la spectacolul de limbă și istorie ale Ardealului. Aplecindu-mă peste herbul acestei sorginte vin și mă întreb : de cîte ori să ne fi trecut, de la împămîntenirea noastră aici, lama autumnală prin voievodalul trup ? Am fost mereu prezenți în stafeta aceasta, noi cei din Țara-de-dincolo-de-păduri, luptîndu-ne pentru Țară.

Ne adună matca în fiecare anotimp dar mai cu seamă în octombrie-noiembrie-decembrie ; cînd strugurii se trec din miere-n must, bostanii ridică piramide în ogradă iar cucuruzul scînteiază în boabe aproape cosmice. Ce alți timpi cronologici mai potriviți, pentru a cinsti Adunările Naționale din 1918 ? În anul 1993 se vor rotunji șapte sute de ani de atestare documentară a satului în care am văzut lumina zilei. E mult ? E puțin ? Dar, oare cîte alte nații se pot mîndri cu semne atît de palpabile ale dăinuirii lor în spațiu și timp ? Un sat adunat în căușul dintre Culmea cu tei, Costiș, Hînsuri și Fundătură. Un sat cu țăranii țărani, cu dascălii dascăli și cu cele din milenii urcînd din vremi, prin truda și migala arheologilor, către noi.

Am văzut mai zilele trecute, în vitrinele „Muzeului de istorie" al județului Bistrița-Năsăud, bogate urme ale unor așezări care s-au succedat neîntrerupt de-a lungul timpului, pe raza actualului sat, Archiud. Au fost scoase la lumină bogate urme ale unor așezări din neolitic și epoca bronzului. Morminte de incinerație daco-celtice, cu inventar compus din fibule, brățări, coliere și o gamă de vase de ceramică, sînt datate a fi aparținut secolului III—II î.e.n. Urmele altei colectivități stabilite în aceste locuri, identifică prezența unei populații dacice libere, pătrunsă după anul 271 pe teritoriul fostei provincii romane, Dacia. Nu lipsite de interes în stabilirea continuității noastre în acest leagăn dintre coline, sînt și cuptoarele cu boltă, și cele două bordeie conservate sub vălul de pămînt încă din sec. XI—XII.

Astfel legendele acestui neam vin și sporesc zestrea din străvechime, printr-o tradiție a muncii și creației specifice acestor locuri, pentru ca la ceas sărbătoresc să-mi luminez crezul și cu chipul cel nins de omăturile de altădată : chipul bunicului. El nu-i altul decît țăranul transilvănean care deși purtat cu de-a sila în crăiasca osîndă, nu s-a clintit un fir, în cuget ori simțire. Din acel simbure de cremene a izvorît familia lui : cinci prunci cu dragoste față de țară și cu dor nestăvilit pentru limba română.

„Fetele, toate trî' să rămîie pe vatră ; pămîntul ista să-l lucre cu ginerii și nepoții. Ficiorii? La școli i-oi purta, să aibă cine purta grija țăranului în cantelariile stăpînirii." Vrăbii ca de fum, amintirile care-mi vin peste ani, din decembrie acela în care ninsoarea ne căptușea geamurile și numai jăraticul din gura sobei învăluia în smalț de basm casa bunicului. Ascultam, deși o știam pe de rost, povestea „domnirii" unchilor mei : „În cioareci și cu sumane au făcut gimnaziu'. Merîndea le-o duceam de acasă o dată pe lună. Prindeam caii la sanie și după zeci de galopuri, hamurile erau albe de spume. Treceam prin sate năsăudene și-n zăriștea ferestrelor vedeam tăciunii roșii în vetre. Numa' o dată să-mi întind mînurile spre ei ; așa ziceam dar nu ooream niciodată. Mă așteptau ficiorii mei ăi de aveau să fie oameni cu carte, să poată zice ei ceea ce eu nu am putut s-o fac atunci la Adunările din '18, cînd bucuria a mare mi-o aprins în vine șingele."

Cînd cel din neamul meu au hotărît să-și trimită copiii la carte, au fost convinși că numai așa vor putea să înalțe din ei și prin ei, meleagurilor de acasă, țării, — coloane de nemurire spirituală. Viețile românilor de dincolo de Carpați s-au contopit mereu cu dragostea de Țară într-o proporție egală de curaj, sacrificiu și sublim. Aici cred că este și locul de drept al moșului meu ; prin el văd clar clipa măreață a Marii Uniri. Cînd imi vorbea de zilele de atunci, omul avea în ochi lacrima de bucurie iar povestirea-i devenea imn : „Venisem de pe frunt cu o nălucire de schijă, aproape eram vindecat și „ordinul" mă chema iar în cătunia din buncărele înghețate de pe front. Dar, n-o mai fost vreme... Dacă am fost delegat la „Adunările" de la Teaca, de la Bistrița ? Am fost fata moșului, cum să nu fi fost, numa' că asta-i istorie, nu mai este poveste."

De cîte ori merg spre casă, prin pasul Predealului, privesc stînca în formă de inimă în care a stat înfiptă ca o mare durere, borna de graniță. Trupul și sufletul se înfioară ca dinaintea locului unei mari bătălii cîștigate. Privesc apoi pe hartă apele Transilvaniei și printr-o firească suprapunere cu harta economică actuală, trăiesc bucuria de-a ști că spațiul de dincolo de munți a crescut odată cu țara uimitor, pe verticala luminii.

Taina acestor minuni pornește de la clipa Unirii prin care ne-am semnat actul de naștere încă o dată, acest popor falnic precum intrarea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia, cu care ne identificăm adesea și ea ne aureolează.

Melania Cuc

Orașul soarelui

„Iubește marea, mi s-a spus, știindu-se că sînt om de munte, din nordul cel mai de nord al țării. Iubește marea, apele tale vijelioase pînă la urmă tot acolo ajung !" Și am privit mai atent pescărușii, am înotat mai mult ca oricînd, m-am îmbrăcat în nisip fierbinte, am visat nemărginirea mingiiată de valuri și de atunci Marea e-n sufletul meu...

Mi-am amintit aceasta fiind, pentru a cîta oară ?, la hotarul între lumi, pe digul cu far implintat în cer. Veneam din Callatis, trecusem prin toate... coloniile Mangaliei și-mi căutam clipa de liniște, în această miraculoasă unire a celor trei elemente primordiale, în care ne ducem viața : apă, aer și pămînt, peste care plutește maiestuos un soare cît roata carului. Călătoriile mele spre sud, așa încep, cu un telefon prin care sînt anunțat că s-a mai „găsit" un tezaur, poarta cetății, o inscripție sau un mormînt cu picturi parietale. La Mangalia, ca și la Constanța, m-am convins că muncitorii s-au „specializat" și lucrează cu mare atenție, mai ales cînd e vorba de zonele cunoscute ca aparținînd orașului-port Callatis. Imediat ce se descoperă ceva, sînt chemați cei de la muzeu : dacă apar în straturile bimilenare amenajări deosebite, se amînă lucrul cu excavatorul sau buldozerul și se trece la spaclu și măturică. **„Au fost cazuri,** îmi relata **Nicolae Simionescu**, primarul noii cetăți industrial-comerciale și turistice, **cînd a trebuit să abandonăm un amplasament de blocuri, pentru a permite specialiștilor să scoată la lumină zidul de incintă roman. Zona sacră, de epocă elenistică, din partea sudică a orașului, va fi amenajată ca parc arheologic, de prim rang, cel actual fiind supraîncărcat".**

Și acesta-i un hotar-punte între lumi, îmi zic. Avîntul spre verticală, înzestrarea urbanistică și industrială înseamnă aici și grijă deosebită pentru relicvele civilizației înaintașilor. Stau alături, într-o venerabilă armonie, statuetele de Tanagra — multe create în atelierele meșterilor callatieni — și macaralele gigant din modernul șantier naval, ale căror brațe sînt o altă întruchipare a zborului planat al pescărușilor ; o comoară de mii de monede antice este tot atît de prețuită ca și planșeta de pe care a prins consistența betonului strada Rozelor sau se conturează bulevardul ce va uni noua gară a orașului cu noul centru civic. Callatis-ul s-a născut dintr-o... corabie, acum două milenii și jumătate. Mangalia celor 50 000 de locuitori, cu mănoasele pămînturi cuprinse în patru mari unități agricole cu profil complex, este astăzi o imensă navă, pe puntea ei găsindu-și odihna și sănătatea sute de mii de vilegiaturiști veniți din întreaga lume. Dacă dorienii au înființat pe țărmul sting al Pontului Euxin o colonie a Megarei (secolul VI î.e.n.) Mangalia de azi, devenită metropolă a litoralului românesc de miazăzi, are „colonii". Marele asalt constructiv a început în 1967, și-n mai puțin de un deceniu a fost creată o salbă de stațiuni cu valoare de unicat în peisajul Mării Negre : Saturn, Venus, Cap Aurora, Jupiter, Neptun și Olimp. Ele sînt emblemele turismului estival.

Din corabie, zbor de pescăruși, inscripții antice, grîne, cai pur sînge, mineraliere de mare tonaj, izvoare de viață lungă se încheagă un oraș solar, poartă de hărnicie și ospitalitate românească. El este locul cu cele mai multe zile însorite pe an din țara noastră. Îi trec pragul ori de cîte ori mi se face dor de Mare.

Valentin Hossu Longin

Inima Unirii

Cu trei sori în frunte sînt eroii noștri,
Povestiți în basme și cîntați în doine –
Trei culori Carpații înconjoară-n horă –
Inimile noastre spre unire bat !

Ne simțim aproape gîndul și-ntruparea,
Portul și colindul într-o răsuflare,
Plugul și cu brazda, spicul și cîntarea,
Chiar privighetoarea cînd doinește-n zori.

Pentru fericirea albă ce-o purtăm
Ne e sărbătoare un decembrie pur ,
Început de iarnă și-un colind cîntăm –
Vechile hotare șterse sînt de-acum...

Cîtă bucurie poate să-ți întoarcă
Cel care-ți întinde mîna lui de frate,
Brazii se înalță într-un verde pur –
Ghioceii încă n-au găsit hotarul !

Că ni-i visul astăzi tainică zidire,
Țara ni-i rotundă ca înaltul soare,
Inima ne bate doar de fericire
Și pulsează-n România noi izvoare !

Azi să ne-nflorească România nouă !
Vrednică întrupare într-un veac de soare –
Patria ni-i dată pe vecie nouă

Și-un atom îi sîntem fiecare
Într-o preschimbare
Doar de vis și rouă !

Ion C. Ștefan

Dintotdeauna...

Unirea nu a fost doar vis
Tăinuit în cutele inimilor
Ca să le încălzească bătaia
Și să lumineze ochi înlăcrimați...

Unirea nu a fost doar ideal
Rodit pe plaiul doinelor,
Înflăcărat în anii de luptă
Spre izbinda istoriei patriei...

Unirea a fost dintotdeauna o realitate,
A noastră, numai a noastră,
O realitate românească,
Moștenită din moși-strămoși,
Venind spre noi din străvechime,
Hrănindu-ne pe toți,
Odată cu laptele mamei,
De unde am supt dulcea ei putere
Și dragostea pentru toți frații
De un gînd și de o țară...

Unirea a fost dintotdeauna
Adevărata și unica realitate,
Realitatea noastră românească,
Numai și numai a noastră...

Unirea este efigia noastră de suflet,
Modul nostru de a trăi
Acum și în veșnicie.

Viorel Cozma

De sărbătoare

Sîntem Blajul, sîntem Alba !
Se aud strigăte-n cetate,
Cremenea cremenii
Pietrificată-n dreptate.

Carpatul, Mureșul, Oltul ne cheamă,
Cu mult dor,
Văzduhul, drumul înălbit cu stejari,
Liniștit, fosnitor.

Venim purtînd neaua grea
A veacurilor de libertate,
Sîntem de-aici, avem plete și tîmple ninse,
Cu miresme dace, venind de departe.

Sîntem piscurile Carpaților,
De Marea Unire venim,
Pe platoul libertății,
Cu timpul încrustat în stîncă deplin.

Sîntem piatra de hotar,
Dăruiți dreptății, înaltei
Mihai ne cheamă de-a pururi
Din temeliile Albei.

Mihai Păsculescu

Imn

Am călătorit Dunărea
pînă la porțile turmelor cu stele.
Chiar dacă biciuri dumnezeiești
ne-au însemnat coastele
Carpaților noștri, tot Carpați îi se spune,
Crișurilor, tot Crișuri,
Ardealului tot Ardeal.
Pînă la Roma au dus drumurile noastre,
fiindcă de la Rîm ne tragem
dar pămîntul acesta dospește
în fiecare român ca o pîine.
Sîntem aici înainte de-a fi fost legenda
și focul pe pămînt,
și pentru a păstra o Patrie
am plătit aur și singe,
biruri de neatîmare
să fim noi de la munți
pînă la Marea cea mare.
Azi sîntem un popor știut în lume,
născut din muncă și viltoare,
cu munca-n suflet, cu frăția-n singe,
c-un tricolor și-un nume,
cu vrerea păcii de care avem parte.
Toți fiii lui Zamolxes, zeul-om
am împlinit o veche datorie
și am rămas pe strămoșeasca glie
uniți pe veci, în tine Românie!

Viorel T. Sălăgean

Baladă

Se uniră trei copaci –
Trei copaci din ceia dragi
Le-au crescut copacilor
Brațe cum urmașilor
Cu puterea lancului,
Cu duhul Bălcescului,
Cu harul cuvîntului,
Și pohta pămîntului.

Urcă timpul într-un fag
Într-un fag de-acela drag
Și-au pus jarul rugului
Chiar în fierul plugului.
Urcă timpu-ntr-un gorun –
Un gorun ca un străbun
La hotarul neamului
De dorul Ardealului.

Urcă timpu-ntr-un stejar
Ca un singe milenar
Tot cu graiul fagului,
Fagului cel dragului
Cîntecul gorunului –
În limba străbunului!
Se uniră trei copaci ;
Trei copaci din ceia dragi.

Nicolae Sinești

CĂRȚILE UNIRII

Cronica evenimentelor cardinale

Creația epică a lui Petru Vintilă se configurează tot mai clar într-un vast ciclu epic, axat pe marile evenimente cu caracter definitoriu în istoria națională. Sînt romane despre marile evenimente istorico-politice în care firul dominant este dat de idealul independenței și unității naționale. Istoria este observată într-o desfășurare organică, iar marile evenimente în interdependență. Marea Unire din 1918 a fost anticipată de alte evenimente, spre exemplu Unirea din 1859. Un asemenea moment a trebuit să fie întărit de lupta antifascistă, în efortul general de eliberare și păstrare a independenței țării.

Toate aceste momente — și altele — le găsim în ciclul epic al lui Petru Vintilă. De altfel, prozatorul însuși a mărturisit că a dorit să dea „la lumină o cronică epică a națiunii românești de la sfîrșitul veacului XVIII pînă în zilele noastre." Cap de serie va fi romanul **Roata** (1984), integrîndu-se vastului ciclu epic, între altele, romanele **Un soldat în căutarea patriei** (1978), **Prima oră a dimineții** (1983), **A doua zi după război** (1985) și altele. **Roata** este un roman despre răscoala moților și despre martiriul lui Horea și Cloșca. Romanul nu este ales întîmplător cap de serie pentru acest vast ciclu epic. Acolo unde s-a săvîrșit martiriul acestor eroi din Transilvania, pe locul devenit Cimpul lui Horea, în decembrie 1918 s-a săvîrșit, într-o unitate de voință națională, Marea Unire.

Două dintre romanele lui Petru Vintilă refac epic o parte din evenimentele celor două războaie mondiale. **Muntele și iluzia (II)** își desfășoară acțiunea pe două planuri — unul care urmărește aproximativ linia acțiunilor militare din primul război mondial, al doilea care urmărește situația din Capitală, viața lui Matheiu Carabela. De fapt, „craii" — Matheiu Carabela, Nicu Sergescu, Vasile Grama, Sever Popescu — trăiesc diferit războiul. Și în acest roman istoric, apar ca personaje literare multe persoane identificabile istoric, unele cu numele real, altele cu numele schimbat. Matheiu Carabela este, evident, Mateiu Caragiale (dacă ar fi să ne referim doar la invariabila întrebare pe care i-o pune Maiorescu, sau la prezentarea făcută de Rădulescu-Motru pe cînd se aflau închiși la „Imperial" în timpul ocupației germane a Bucureștiului). Sever Popescu este autorul „Proclamației" difuzată în rîndul populației, îndemnînd la luptă pentru independență și unitate. Nicu Sergescu este medic militar, cu un acut simț al datoriei. Apar în roman rapide schimbări de planuri, prezentarea acțiunilor curajoase și spectaculoase ale „Grupului Cerna". Mai e de remarcat în roman Iancu Dragalina (vărul generalului Ion Dragalina), prototip pentru a exemplifica replica modernă a Odiseii, pe care atîția țărani ardeleni, bănățeni, bucovineni au reeditat-o, parcurgînd mii de kilometri pentru a ajunge pe teritoriu românesc, după ce au părăsit armata austro-ungară. Acțiunile acestora, atitudinea lor, poate nu întotdeauna exact și în totalitate cunoscute sînt între episoadele interesante, și totodată prețioase, din lupta pentru realizarea Marii Uniri.

Dacă **Muntele speranței** prezintă evenimente din perioada premergătoare **Marii Uniri**, romanul **Orașul încercuit** reface epic episoade dramatice din al doilea război. Structurat pe trei părți, romanul lui Petru Vintilă fixează existența unui oraș — orașul N. — în anii de sfîrșit ai conflagrației mondiale. Modestul oraș N. așezat în Banat, în partea de graniță a țării, devine o localitate, în același timp cu un destin tragic și eroic. Prozatorul observă ieșirea din anonimat a unor orașe, supuse previzibil sau întîmplător unor evenimente neașteptate: „Unele orașe, întocmai ca și unii oameni, au un destin tragic și eroic. După o lungă existență mediocră, ele apar împodobite pe neașteptate cu o surprinzătoare aureolă. Pe drept cuvînt te întrebi unde au fost și cum au stat pînă atunci acoperite de un colb gros și impenetrabil, neînregistrate de marile enciclopedii care scriu și despre cele mai mici gîngănii. Așa au fost Wagram și Eylau, Verdun și Piave. În toate aceste patru localități — și exact în zilele cînd ele au intrat atît de sîngeros în istorie — au fost prezenți, între alții, și soldați originari din modestul oraș N.". În acest modest oraș de la marginea țării se va înscrie o pagină eroică din al doilea război. Petru Vintilă folosește, ca și în alte romane ale sale, documentul, topind în ficțiunea romanului evenimente epice pornite din realitate. De altfel, pentru a preîntîmpina obiecții, autorul notează că : „Numele din acest roman, în afară de cîteva, notorii, sînt fictive. Orice asemănare cu nume reale este absolut întîmplătoare și nedorită de autor". Acțiunea romanului își întinde acțiunea pe perioada cuprinsă între primăvara și toamna anului 1944.

Octavian Damșa se deplasează spre Orașul N. avînd sarcini să organizeze activitatea comunistă și să pregătească orașul pentru actul insurecțional de la 23 August. Este arestat în trenul ce pleca din Timișoara spre Berzovia într-o mai amplă acțiune a siguranței de a-i anihila pe luptătorii comuniști. Intervenția Norei, care-l avertizează pe doctorul Mircea Vanciu, din orașul N., de această arestare, face ca acțiunea represivă să nu-și atingă scopul. Octavian Damșa era un luptător comunist cu multă experiență în activitatea de ilegalist și reușește să evadeze din casa unde fusese arestat. De altfel, el trăiește în Banat sub nume fals, Ion Găletaru, dîndu-se drept unul dintre foarte mulții refugiați moldoveni care erau atunci prin aceste ținuturi. Ajuns în orașul N., Octavian Damșa organizează lupta împreună cu ceilalți comuniști de aici sau cu alții, atașați luptei de eliberare de sub dominația hitleristă, — Mircea Vanciu, Maria Davidescu, Pavel Bria, Copăcean, Pavel Surducan, Frantișek, Meilă Surducan. În oraș se răspîndesc frecvent manifeste îndemnînd populația la rezistență față de ocupanți și pregătind-o pentru momentul insurecțional. Acțiunile siguranței se înmulțesc și ele, însă fără rezultate spectaculoase. Practicile lui Vartiadis, insinuările lui Fuiorovici nu se soldează cu rezultate satisfăcătoare.

Romanul surprinde și actul de la 23 August în orașul N. : organizarea și activitatea Comitetului orășenesc al Partidului Comunist, lupta unităților militare și a formațiunilor patriotice. Dar acțiunea nu se încheie aici. În roman este surprinsă și încercarea de ofensivă a trupelor germane. Aflat în apropierea frontierei, în orașul N. se reinstaurează forța militară hitleristă ajutată de legionari (Nicolae Modorcea). Prilej pentru prozator de a observa cameleonismul, falsul patriotism. Conducătorul revistei „Semenicul", Livius Cosma, își pusese revista la dispoziția noii conduceri mai înainte, acum încerca să distrugă numele respective. Se oferă chiar să i-l arate legionarului Modorcea pe luptătorul comunist Octavian Damșa. De altfel, romanul scoate la iveală o interesantă faună de personaje dubioase caracterologic ca Anton Cosma sau Benedict Popescu-Zimnicea. Pînă în final romanul își bazează epica pe evenimente istorice cunoscute, pînă la deplina eliberare a teritoriului țării.

Romanele lui Petru Vintilă sînt scrise cu nerv, jurnalistic, sub semnul urgenței ; dar rămîne remarcabilă, așa cum a dovedit-o și în alte romane, integrarea faptei oferită de document, de trăirea reală, în ficțiunea romanului, distilarea ei în materia epică. Cele două romane — **Muntele și iluzia** și **Orașul încercuit** — centrate pe evenimente majore, dovedesc forța prozatorului de a crea un amplu ciclu epic.

Alexandru Ruja

„Vrem să ne unim cu țara" — monument de pe Cîmpia Libertății de la Blaj, operă a sculptorului Ion Vlasiu

O idee literară de dincolo de timp

Imaginea literară a Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 comportă (pe lîngă tabloul momentului propriu-zis ce se poate, de bună seamă, reconstitui și documentar) cel puțin încă trei aspecte care ajută la o mai bună fixare a materiei din punct de vedere istoriografic. Acestea definesc, în fond, un proces ce nu începe, de bună seamă, în preajma Unirii și nici nu se încheie atunci. Întîi de toate, se evidențiază ideea continuității unei acțiuni românești de reintregire, unde participă toți cei care înfăptuie momente fundamentale ce se orînduiesc în chipul unor adevărate **ore astrale** ale acestui popor : Independența, cîștigată după un război greu, în 1877—1878, unirea Principatelor Române, în 1859, revoluția de la 1848 și celelalte revoluții ce o anticipează, aceea a lui Tudor Vladimirescu, la 1821, și a lui Horea, la 1784. Dar înainte de acest secol, al XIX-lea, al revoluțiilor și al ideii naționale, un voievod de la miazăzi de Carpați, Mihai Viteazul reunise cele trei țări românești în ideea de a reîntregi vechea Dacie ce constituie, la români, stratul de fundament. Oriunde se evidențiază, în istoria românească, un episod ce invocă dreptul naționalităților și al stăruinței pe teritoriul propriu moștenit încă din vremuri imemoriale, oriunde se produce un gest ce are în vedere independența (politică, spirituală, culturală), oriunde se vorbește despre unitatea românilor din toate locurile unde viețuiesc ei, există o dimensiune unionistă, o idee a realității, ca ideal, a Marii Uniri.

Însă întregirea României se înfăptui în urma unor evenimente produse în cursul unui război ce căpătase extensiune europeană, conflagrație ce se încheie, pentru români, cu actul definitiv al Unirii ; astfel încît, un roman dedicat întîiului război mondial este, prin inerență, și un roman ce ține în latent idealul Unirii. În ceea ce se numește deobicei „proză de război" (a celui dintîi mare război din istoria umanității), ideea unității românilor se impune de îndată astfel încît vom putea spune și noi că Oituz, Mărășești, Mărăști sînt clipe fundamentale ce vor face posibilă Alba Iulia.

Însă epopeea (o epopee posibilă, pe care istoria obiectivă a scris-o însă) nu se încheie, de bună seamă, aici, unitatea românilor fiind o temă posibilă pentru romancier și în vremurile de după 1918, în cursul unei istorii ce nu s-a mișcat o vreme într-un chip armonios ; alte clipe, ce se vor lega de abuzivul Diktat de la Viena, de războiul pentru eliberarea țării — purtat după 23 August 1944 — intră în această categorie de teme literare ce exemplifică un impresionant proces de reintregire și de definire.

Cărțile Unirii vor fi, așadar, acelea ce privesc stăruința autohtonilor în Dacia veche acelea ce pot înfățișa (și au înfățișat) lupta acestor poporeni din Carpați împotriva năvălitorilor de orice fel, acelea ce ne restituie chipuri de Pantheon românesc (pe Ștefan cel Mare, pe Vlad Țepeș, pe Mihai Viteazul, pe Brâncoveanu), sînt cărți ale revoluțiilor și ale eroilor ce definesc acest fenomen, sînt, desigur, cărțile unirii din 1859 și ale Independenței depline și definitive, ale Albei-Iulia și ale, încă recentelor în memorie (o memorie colectivă unde au încăput mii de ani de istorie și care se măsoară cu miile de ani), evenimente ale ultimei conflagrații.

În conștiința scriitorului român, Unirea deține, sufletește, această supremație etică și tot ceea ce se află în legătură cu ea, pe un vast tablou istoric de evenimente, face să răsune, profund și grav, coarda noastră cea mai sensibilă. Iată de ce, ivite de la sine, ca un lanț de munți ce nu se știe cînd se înălțară, **Cărțile Unirii** există.

Artur Silvestri

Eroi la răscrucea istoriei

Istoria, ca parabolă a umanității, este una dintre marile teme ale literaturii universale, pe care mai cu seamă prozatorii secolului XX au ilustrat-o în aspectele sale cele mai profunde și variate. Este suficient să amintim aici de romanul sud-american, de la M. A. Asturias la G. G. Marquez, de literatura italiană a rezistenței antifasciste sau, mai aproape, de marile romane ale scriitorilor români, de la M. Sadoveanu la Marin Preda. Literatura română cuprinde de altfel, pagini unde istoria națională a stat întotdeauna la loc de cinste, în pagini care au evocat marile momente ale vieții neamului.

Între aceste coordonate se înscriu și volumele lui Eugen Uricaru, **Așteptîndu-i pe învingători** (1981), și **Memoria** (1983), a căror acțiune se petrece înainte și, respectiv, după Marea Unire a românilor de la 1918. Moment de răscruce în istoria neamului, reîntregirea țării, petrecută la sfîrșitul primului război mondial, este cea care a determinat o cotitură decisivă în viața patriei și poporului român. Asupra acestui aspect se oprește și prozatorul Eugen Uricaru, care creează în paginile cărților sale o lume captivantă, ale cărei personaje participă în mod direct sau indirect la desfășurarea acestor evenimente istorice.

Acțiunea romanului **Așteptîndu-i pe învingători** se desfășoară în timpul primului război mondial, mai exact în perioada intrării României în conflict de partea Puterilor Aliate. Sînt înfățișate aici destinele cîtorva oameni ale căror vieți se împletesc într-un joc al destinului, în care îi poartă șuvoiul evenimentelor de nestăvilit la care aceștia iau parte. Figura centrală a cărții este adolescentul Ermil Stroescu, tînăr care, venind în Bucureștii ocupației germane din 1917, asistă la momentele pline de dramatism ale supraviețuirii și rezistenței tăcute a populației române în fața agresorului. Un alt personaj semnificativ al cărții este locotenentul Luca Demian, ofițer care participă la campania de eliberare a teritoriului transilvănean din anul 1916 ; eroul trăiește plenar emoția dată de avansarea armatelor române, care se petrece în mod firesc și simplu, aproape fără luptă, fără vărsare de sînge, pe un pămînt românesc unde ostașii găsesc pretutindeni porți deschise și oameni care îi așteaptă primitori : „Se întîmpla o nemaivăzută, nebănuită pînă atunci resoarbere a durerii, a suferinței, moartea se scurgea ca sîngele în praful drumului și la nici un ceas după luptă locul arăta pașnic, soldații umblau de colo-colo fără treabă, descheiați la vestoane, cu armele atîrnînde, își duceau caii la adăpost, ștergîndu-i cu șomoioage de paie, le cercetau dinții și încheieturile, bucătăriile scoteau fum și se auzeau lingurile sunînd în castroane. Pacea care venea peste lumea din jur îl făcea să se simtă ca acasă. Și toată suflarea se simțea într-adevăr acasă." Același sentiment este vizibil și la mulțimea care nu și-a părăsit casele în urma înaintării armatelor germane, sentiment redat de cuvintele altui personaj semnificativ al cărții, Tănase Berzea, care, aflat în capitala invadată de inamic, adresează compatrioților un vibrant mesaj patriotic : „O singură datorie mai aveți : să nu părăsiți pămîntul țării, să nu lipsiți România de puterile voastre, să nu puneți brațul vostru în slujba unei cauze străine. Stați pe loc, fraților. Aveți încredere în viitorul tulpinei românești."

Întreaga problematică a cărții este axată în jurul ideii de permanență a poporului român în spațiul carpato-danubian, a milenarei sale existențe pe aceste meleaguri, în ciuda tuturor vicisitudinilor și încercărilor istoriei. Rezistența de veacuri a românilor pe pămîntul străbun devine o atitudine istorică în fața timpului, care a găsit întotdeauna aici același popor unit intim cu pămînturile și spațiul în care a trăit. Aflat în fața puhoaielor, neamul și-a întărit ființa și a știut să treacă de toate încercările, ajutat de convingerea profundă că ființa sa nu se poate stinge decît odată cu locurile în care a trăit dintru început : „Noi am cîștigat toate războaiele pentru că am supraviețuit" — spune un personaj al cărții.

Romanul este construit într-o succesiune de planuri care se întrepătrund, creînd un univers fascinant, aflat într-o continuă mișcare ; destinul personajelor este sinuos, viețile lor întîlnindu-se într-o suită de fapte și întîmplări deosebite. Realul și imaginarul coexistă în lumi simultane, cărora eroii cărții le aparțin pe rînd, semnificativă fiind aici inefabila prezență feminină a tinerei Sofie, în același timp personaj viu, dar și reîntrupare a unei grațioase femei care a influențat destinul unora dintre eroii cărții într-o epocă îndepărtată, ființă care trece ca un fir roșu prin viața tuturor personajelor romanului, marcîndu-le definitiv viața. Prezență vie, reală, dar și făptură întrupată din proiecția unor idealuri sublimate prin vreme, Sofie întrupează un miraj al existenței absolute, care transcende timpul și devenirea, suprimînd trecerea inevitabilă spre moarte. Autorul coboară în adîncimile existenței omenești, atingînd profunzimi ale ființei care îi dezvăluie structura intimă a individului ; aflat în fața inevitabilei treceri și cuprins de fiorul perisabilității, al apropierii de neființă, omul își creează un spațiu protector atît în afara cît și în lăuntrul conștiinței sale, construind o lume în care imaginea sa să poată dăinui mereu. Acest spațiu interior este alcătuit pas cu pas, într-un efort de creare a unei imagini inconfundabile a propriului eu, de alcătuire unică, emblematică. Drumul pe care individul încearcă să-l străbată este o neobosită tentativă de a depăși limitele existenței, de a-și lăsa amprenta asupra oamenilor și locurilor, de a depăși marginile timpului prin trecerea în memorie.

Memoria este un roman a cărui acțiune se continuă în perioada următoare primului război mondial și care surprinde momentele pline de efervescență ale construirii țării reîntregite ; eroii parcurg diferite întîmplări ale vieții, marcate toate de acest eveniment dominator al istoriei care se desfășoară în fața lor. Aflată în aceeași pendulare între real și imaginar, conștiința lor este martora unei existențe desfășurate în planuri paralele, care se întrepătrund și influențează reciproc. Autorul încearcă, în mod declarat, să reconstituie un univers propriu, inconfundabil, o lume care își depășește condiția efemeră, perpetuîndu-și imaginea afectivă în conștiința semenilor : „Ce altceva este o pagină de carte — spune scriitorul — dacă nu un loc plin de semne spre a aminti ?". Succesiunea episoadelor aduce în fața cititorului eroi care iau parte la întîmplări adeseori tragice, care le marchează definitiv viața ; lumea se confruntă cu probleme noi, aduse de noile idealuri ale epocii istorice pe care o trăiesc. Lupta pentru reîntregirea țării, pentru o patrie liberă și independentă, se împletește acum cu aspirațiile sociale ale maselor populare, care vor să trăiască în libertate și demnitate.

Cele două romane oferă autorului pretextul unor remarcabile exerciții stilistice. Scriitorul dovedește o vocație reală, un talent pe măsura ideilor pe care cărțile sale le conțin ; lumea înfățișată aici trăiește dominată de aceleași idealuri nestinse ale neamului, perpetuate prin timp : „Mulți dintre ei nu uitaseră că aveau de împlinit o datorie. O datorie care le fusese lăsată de părinți, care și ei o primiseră de la părinții lor și așa din veac pînă la începutul începutului, anume să adune într-o singură țară pe cei de o limbă și de un neam, cu pămînturile și apele lor". O datorie pe care nici noi, cei de astăzi, nu o vom uita, pînă la nepieritoarea sa împlinire.

Valentin Uban

Dreapta lucrare

Urmare din pag. 1

tatea etnică n-a putut fi zdrobită. Limba ne-a fost patria și ea a generat un mod propriu de gîndire și acțiune.

Actul de mare dreptate istorică de la 1 Decembrie 1918 nu s-a petrecut dintr-odată, el a fost pregătit de sute și mii de ani; în hrisovul nostru de aur stau înscrise cu purpură nume de eroi: Basarab, Bogdan, Vlaicu, Mircea cel Mare, Alexandru cel Bun, Vlad Țepeș, Iancu de Hunedoara, Petru Rares, Ion Vodă Viteazul, Mihai Viteazul, Matei Basarab, Dimitrie Cantemir, Constantin Brâncoveanu, care și-au apărat patria și-au aspirat la înfăptuirea unității. Realizînd chiar și pentru puțin timp unirea Țărilor Române în 1600, Mihai Viteazul „domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei" avea conștiința unității de neam, a formării unui stat puternic pe teritoriul Daciei. Acest ideal s-a transmis, amplificat din epocă-n epocă, devenind o dominantă politică în acțiunea pentru unitate și neatîrnare. Astfel că formarea statului român devenise o necesitate imperioasă, obiectivă. Revoluționarii de la 1848 luptau nu numai pentru revendicări de ordin social ci și pentru unitatea națională. „Noi românii nu vom putea fi puternici — scria Nicolae Bălcescu — pînă cînd nu ne vom uni cu toții într-unul și același corp politic. Să ne concentrăm toată puterea, toate voințele într-un singur popor, într-o singură voință."

O mare victorie în procesul de constituire a unității statale a poporului român o constituie unirea Munteniei cu Moldova la 24 ianuarie 1859, unire înfăptuită, în ciuda opoziției „din afară", prin propriile forțe de popor. Era doar o primă etapă de larg răsunet internațional cum avea să fie și cucerirea independenței la 1877. O logică a faptelor istorice, a demersului politic.

Lupta pentru Marea Unire a continuat cu și mai mare încredere. Intrarea României în primul război mondial de partea Antantei cu scopul de a elibera teritoriul de peste munți a accelerat actiunile clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității. În perioada de dinaintea datei de 1 Decembrie 1918 întreaga viață politică și socială era dominată de o nemaiîntîlnită efervescență, de un nou și puternic spirit revoluționar. Pregătirile pentru Marea Adunare Națională de la Alba Iulia erau de un entuziasm fără seamăn; erau zile de bucurii, dar și de imensă răspundere. Ziarele vremii adresau chemări înflăcărate: „Veniți cu toții la Marea Adunare Națională care se va ține la 1 Decembrie în Bălgradul lui Mihai Viteazul. Veniți cu miile și cu zecile de mii! Lăsați pe o zi grijile voastre acasă căci în această zi vom pune temelia unui viitor bun și fericit pentru întreg neamul nostru românesc. E ziua cînd se va hotărî asupra sorții noastre o veșnicie. Veniți și jurați că nedespărțiți vom fi și uniți rămînem de aici înainte ca frații noștri de pe tot cuprinsul pămîntului românesc." („Unirea" din Blaj, 28 noiembrie 1918). „Noi acum avem să dovedim că lupta noastră a fost izvorîtă din porniri generoase și nu din pofta brutală de a schimba rolurile spre a deveni din împilați, împilatori, din oprimați, opresori, pentru că dacă am face aceasta ne-am lipsi pe noi înșine și existența noastră națională de baza morală, precum s-au lipsit de aceasta opresorii noștri, prăbușindu-se tocmai din cauza lipsei acestei baze morale". („Drapelul" din Lugoj 28 noiembrie 1918). „Nu mai este un secret pentru nimeni că Adunarea de la Alba Iulia va desființa pentru vecie barierele pe care mîini străine le ridicase între noi. N-avem nevoie să ne-o spunem unul altuia; e destul să ne privim în ochi pentru ca să ne convingem că ceasul a sosit. Cuvîntul, păstrat pînă acum în cutele cele mai adînci ale sufletului, se va rosti unanim, măreț și nestrămutat. Unirea noastră va fi indiscutabilă." („Glasul Ardealului" din Brașov, 30 noiembrie 1918). „Pe pămîntul istoric de la Apulum... pe locul unde și-au vărsat sîngele eroii libertății Horea, Cloșca și Crișan, națiunea română își va proclama suveranitatea. Visul unui viitor luminos, al unei afirmări naționale, al unei uniri a tuturor românilor de pretutindeni se împlinește mîine." („Schassburger Zeitung" din Sighișoara, 30 noiembrie 1918).

În zorii acelei zile memorabile de 1 Decembrie la Alba Iulia, pe Cîmpul lui Horea, peste 100 000 de oameni sosiți acolo pentru a consfinți un act legitim, de mare demnitate și progresist deopotrivă, alături de cei 1 228 de delegați, adoptau Istorica Proclamație prin care Marea Adunarea Națională hotăra unirea Transilvaniei, Banatului ,Crișanei și Maramureșului cu Patria Mumă — România „pentru toate veacurile".

Se împlinea idealul de veacuri, idealul unui popor împărțit vremelnic de sorți potrivnice, unui popor unit pururea prin grai și port, prin tradiții și simțăminte.

Atunci, în acea zi, istoria românilor s-a scris cu dreptate. Toată suflarea românească trăia laolaltă într-un stat. Idealul poporului a fost înalt și curat, a fost adevărat și temerar, strălucea în steaua încrederii. Lupta pentru Unire s-a dus cu arma și cuvîntul, cu forța argumentului istoric, de netăgăduit în dovezile purtătoare de certitudini. Actul de la 1 Decembrie poartă o unică semnătură: voința unanimă. Identitatea noastră, dintru începuturile sale, e asemeni Coloanei fără sfîrșit, cu temelia în pămîntul etern al patriei, ridicîndu-se la albastrul păcii de senin. Istoria noastră e unică în unitatea ei, înțeleasă din generație în generație ca o profundă iubire, fără de care viața s-ar clătina la cea mai firavă adiere de vînt.

sorin teodorescu

Veșnicie

De mii de ani, pămîntul nostru
N-a pregetat să ne hrănească,
De mult, de cînd rodește griu-n
Cîmpia blîndă, românească.
Din vremuri vechi sînt pline Carpații
De mioriță și de stîne
Iar Oltul și-Argeșul se varsă
În matca Dunării bătrîne.

De mii de ani cunoaștem prețul
Iubirii și al suferinții
Și ne-ngropăm în sat, aproape,
Bunicii, frații și părinții.
Și tot de-atunci purtăm în noi
Nestinsă dragostea de țară
Așa cum ne-au lăsat-o-n singe
Românii de odinioară.

De mii de ani sîntem stăpîni
În țara plină de balade
Și-avem în toată lumea faima
De oameni demni și cumsecade.
Iar dac-au vrut să ne alunge
De pe pămîntul nostru alții
Am arătat, uniți, că sîntem
De neclintit, ca și Carpații.

Nu era drept

Nu era drept ca munții noștri,
Semeții noștri munți Carpați,
Coloană vertebrală a neamului,
Să fie graniță-ntre frați.

Iar Oltului, la Turnu Roșu,
Curgînd involburat prin Țară,
Nu era drept să-i punem vamă
Pe matca-i multimilenară.

Nu era drept ca limba noastră,
Fiică-a nobilei latine
Să fie scrisă-n alte topici
Ori cenzurată-n țări străine.

Napoca, Sarmis sau Apullum,
Venind din timpul vechi, latin,
Nu era drept să se mai afle
Stinghere, în hotar străin.

Iar Horea, Iancu, toți eroii
Din Transilvania legendară
Nu era drept să-și doarmă somnul
Decît în propria lor Țară.

Acel nedrept hotar, la Alba,
Îl sfărîmă, unit, poporul
Desfășurînd deasupra Țării
În falduri large, tricolorul.

Pastel de toamnă

Se duc cocorii în unghiuri pe cer,
Petrecîndu-se sub farmecul serii,
În țipătul lor e spaimă de ger
Și păstrează în aripi amintirile verii.

În astfel de dulci și amețitoare nopți
De roade gem gutuii în livadă,
Adie dinspre vii parfum de struguri copți
Iar merele prea coapte în ramuri stau să cadă.

E toamnă și e pace, recolta-i în hambar,
E liniște în lume și-n țară e belșug,
Să-și implinească, iarăși, destinul secular
Sămînța doarme-n brazda întoarsă-acum de plug.

Se duc din nou cocorii în unghiuri către Sud
Purtînd în aripi dorul de plaiurile noastre
Și știu că vine toamna de cîte ori i-aud
Cum se tot duc, în stoluri, spre zările albastre.

HORA

florin bănescu

...frizeriile erau prea apropiate una de alta, nu se putuse hotărî dacă să intre la Crișan sau la Ferenczy, așa că o luă în susul străzii, citind fără prea mare interes firmele, „Sylvia" — prăvălie mixtă, „Croitoria franceză și engleză pentru dame Iliyés", auzi domnule !?, se miră, de parcă ar fi văzut-o pentru prima oară (mai și întrebîndu-se, așa, în treacăt, la ce mai folosea „y" din nume, acum), Perva Gheorghe, croitor (n-ar fi cazul să-și comande un costum ca lumea ?, se purta cam neglijent, haina lui, încercată de vreme, vorba amicului Lutai, advocat cu firmă, păi cum ? : „mă viziclul tău e cunoscut în tot orașul și asta, prietene al meu, de dinainte de Unire !", haina lui, deci, cu țesătura stofei destrămată pe alocuri, măcar că la coate fusese întărită „artistic" la croitoria Blidea, vecină cu prea-modesta-i locuință, era tare veche, păstrînd încă, pe mîneca stîngă, urma brasardului Gărzii Naționale Române), „Crișul", depozit de furnir, „Salonul de modă și corsete Clara", hm !, în treacăt îl salutase pe domnul Buzogan care supraveghea descărcarea butoaielor cu bere dintr-un șteraf, poate ar fi fost bine să intre în restaurantul aceluia, „Lido", pierdere de vreme, amicii lui nu se adunau acolo, „Salonul de Coafură și Frizerie Costică", poftim de mai alege !, bodega „Extra" — ei, ce mai cîrnați aducea aici și Ciucurită !, „Librăria Germană", „Rînjitoare de zahăr și coloniale Riedl" (cum adică ?), Fabrica de rom și licheur, lîngă „Salon Ida" și, ajuns la farmacia „La Mântuitorul" se opri o clipă. Asta se numise „Földes" pe vremea cînd... Dacă o lua la stînga intra pe strada Dr. Pop Cicio Ștefan, oh !, cum trecuse vremea, iată, cu douăzeci de ani în urmă se ducea la casa domnului Cicio-Pop, unde se instalase Consiliul Național și în primele zile, comanda Gărzii, plin de însuflețire și de speranță...

Larma străzii încetă brusc, glasul răgușit al lui Buzogan, care împărțea porunci, vocile aspre ale descărcătorilor, rumoarea mulțimii forfotind pe sub firmele pestrițe ale străzii, toate, de parcă le-ar fi luat vîntul, pieiră, el se vedea în vitrina farmaciei, e drept, o imagine cam neclară i se contura acolo, poate de aceea arăta și atît de tînăr, măcar că la fel îmbrăcat (de, „viziclu'" acela care-l făcuse oarecum faimos !), parcă îmbrăcămintea avea vreo importanță, atunci, păi nici acum nu are, încerca să se controleze, să revină la realitatea din jur, să se desprindă cumva de capcana aceea lucitoare, oglinda vitrinei (îngălbenită, bolnavă de vreme), ar putea să se dea cițiva pași înapoi, asta și face, trecători (într-o mirare mută) se împiedică de el, ți-ai găsit, cum o să scape ?, pe măsură ce se îndepărtează, imaginea din oglindă se cufundă și mai mult în apele tulburi, să se apropie, atunci, iar se izbesc de trupul său țeapăn trecătorii (dar nimeni nu spune nimic, s-au prins cu toții într-un joc ciudat), imaginea îi vine în întîmpinare, crescînd, și aude iarăși glasuri numai că..., numai că... De fapt e un murmur, la început, un soi de zumzet de stup, peste acesta se ridică strigătele băieților cu ziare, „Germania... revoluție, zilele imperialismului sînt numărate"..., „Constituanta românească a Bucovinei" !... ...la Timișoara, Lugoj, Cluj organizarea Gărzii...", „Porunca de azi a Comitetului executiv... CNR a cerut...", „...ostași și oficeri sub drapelul națiunei... au restabilit ordinea... acțiunea paralizată la Mîndruloc, Curticiu, Covăsînț...", o mînă grea i se lasă pe umăr, se întoarce brusc (nu și speriat, doar e între a lui), fața surizătoare a ofițerului, „tinere, citește-le statutul, eu am răgușit, nu mai am glas și tot vin, tot vin...", iată-i, înghesuiți în jurul său, ochi arzînd, de speranță, de dor, de încredere și el își dregе glasul, e gata să citească Statutul Gărzii Naționale, tocmai și-a aranjat brățarul tricolor, își bombează pieptul, înalță brațul drept, să se facă tăcere, gest patetic, dar împrejurarea o cere (așa l-a văzut pe Cicio, zvîrlindu-și dreapta în sus) și...

— Nădăjduiesc că nu te lansezi într-un discurs, frate !

Fetele din jur s-au șters, oglinda e la locul ei și în apele-i, parcă mai limpezi, îl vede, alături, pe Romulus.

— No, hai, nu te pierde cu firea, vroiai să sparii norii? îl întreabă Romulus și-n glasul lui e o anume blîndețe, „m-a prins !", își spune Nicolae, „mi-a ghicit gîndurile, visurile, năzărirele și acum mă menajează", se înfurie, de-a binelea, și se răstește la prietenul său :

— Pe unde umbli, domnișorule ?

— Te căutam. Și hai odată de aici, sîntem așteptați, vrei să-ți cumperi oarece leacuri de la domnul Földes ?

— Păr de lup, pentru descîntat, mormăie Nicolae, ceva mai îmbunat și trece strada împreună cu Romulus.

— Mă gîndeam... încearcă el o discuție.

— Toți ne gîndim la același lucru ! Vei auzi ce-am hotărît de cum ajungem la „Cornul vînătorului".

Așadar au luat-o în susul străzii Eminescu și Nicolae se încăpățînează să înregistreze cele scrise pe firme, acum atent la schimbări, altfel arătau în 1918, în acel noiembrie, adică, acolo, la intrețăierea străzilor se pomenise (furat de oglindă) retrăind momentele organizării gărzilor cînd, tînăr (foarte) și nici măcar (încă) dascăl, sau ziarist, sau poet, mă rog, avea destule proiecte la vremea aceea (din care ce s-a ales ?), se ducea pe strada Fábian unde era sediul CNR, simțind nevoia să pună umărul... hei !, se pornea iarăși ?, de ce repetă cuvintele lui Goldiș ?

— Va fi o sărbătoare adevărată !, rostește înflăcărat Romulus.

— Și după ?, întreabă Nicolae.

— Ce vrei să spui ?

— Acum douăzeci de ani eram fericiți că s-a sfîrșit războiul !

— Da, dar luptam încă, oho, cum mai arătai tu, măi frate al meu și dragule, cînd îi vorbeai soldaților...

— Erau soldații unirii, dacă-mi permiți. Acum.... ai citit ziarele ?

— Păi cum ? Crezi că-s numai dascăl de latinie ? Pricepem și noi politica, dragule.

— Mai slăbește-mă cu dragule ăsta ! Nemții se joacă azi cu un butoi de pulbere.

— Hiba ta e aceea, dragule, că metaforizezi întruna. Chestiunea e că nu se joacă.

— Aici ai nimerit-o !

Și Nicolae renunță la discuție. A avut timp să citească destule firme și asta face în continuare. „Tipografia Corvin", Steiner — instalator electro-tehnic, tipografia și librăria „Diecezana", Dr. Nemeth, medic specialist în boli interne, Dr. Crișan, medic ginecolog și mamoș, Dr. Cosma, medic primar, Gavra, croitor, Feher, timplar, Wuchetich — atelier de mașini electrotehnice, Varga — atelier mecanic, depozit de bere, Ciorescu Ecaterina — „Atelier de remaiere și rep. ciorapilor frumos și rapid" (rapid și deloc frumos s-au tăiat teii, constată Nicolae, amintindu-și foșnetul frunzișului, noaptea, ori aroma florilor, dimineața, cînd pornea spre școală), „Broderie artistică", Prăvălie mixtă și bibliotecă de împrumut, atelier de încălțăminte Ilies Maria (așa da !), Parfumerie (degeaba, unde-i mireasma teilor?), Oficiul Monopolului pentru distribuirea spirtului casnic, „Salon de coafură pt. dame Terezia", Frunzău, plăpumar, Pilcz, corsetărie, „Salon de Pălării Killian" (el n-a purtat niciodată așa ceva, darmite și cu majusculă !), Szgál Iuliu — aurar, Pálinkás Coloman et. comp. inst. electrician, etc. (nu s-a întrebat, pînă acum, ce-o fi acel etc. !) și, apoi, croitorie, plăpumărie și tapițerie, tipografie, bomboneric, „Luminărie", bodega Korányi, din nou croitorie (la cițiva pași de locuința lui !), vopsitorie și boiangerie, ceasornicărie, croitorie (pentru dame), florărie, „Rapid", birou pentru mijlocirea de vînzări și cumpărări de imobile (iată ce-i trebuia !), depozit de ziare, băcănia („Coloniale și delicatese") aparținînd lui Rusu Ilie și restaurantul „Carul cu bere" al lui Mojic Grigorie (știa ar trebui să-și schimbe proprietățile !)...

Ajunși în dreptul casei lui, Nicolae ezită, dar Romulus îl prinde de brat.

— Mai avem trei pași !

★

Nicolae se supune și se ia după amicul său, după ce l-a salutat pe baci Ghiță Munteanu (așa-i spunea și poetul Cotruș) ; baci Ghiță îi privea de pe partea cealaltă a străzii unde își avea librăria ; mare noroc cu el, altfel de unde caiete pentru prunci și cărți pentru el, oare cîți bani îi datora, „nu-i nici o grabă domnule Nicolae, nu te mai gîndi la asta", îi spunea de cîte ori încerca să găsească o scuză (nici la așa ceva nu se pricepea măcar, socotea soața lui), „hai să-ți arăt ce-am mai primit, uite, cărțile premiate de Academie" și el intra în librărie, învîrtea în mîini, zăpăcit, cîte o carte pînă ce baci Ghiță i-o lua, grijuliu (să n-o ferfenițeze, să n-o murdărească. Doamne ferește !), strecurîndu-i exemplarul în buzunar mai pe față, mai pe furiș, la casierie trona doamna Emilia, de treabă, altfel, dar nici chiar așa, bărbatul ei ar fi fost în stare să dăruiască biblioteci întregi tuturor amărîților de poeți și ce-or mai fi fost culeși de el de pe stradă, în sfîrșit, Nicolae primea fiindcă librarul fusese prieten cu Goldiș.

Pînă la „Cornul Vînătorului" mai era „trecătoarea", prin ea putea intra în curtea interioară a „Românului", ar fi făcut-o, probabil, dacă nu l-ar fi ținut de brat Romulus, „ăsta-mi citește toate gîndurile !", n-avea ce face, erau așteptați, trebuiau să hotărască în ziua aceea cum vor sărbători Unirea, se apropia 1 decembrie și fusese organizat un comitet, ei, participanții direcți... „dar cine n-a fost participant direct ?", se întreabă Nicolae și, peste umăr, are vreme să vadă învîrtejirea frunzelor uscate, prinse într-o horă nebună, ametitoare încît, iată, s-a schimbat și culoarea frunzelor, au prins viață, nici nu sînt frunze, curtea aceea pietruită — bolovani de rîu, rotunjiți cîndva de apă, tociți, acum, de pașii atîtor trecători, curtea, deci, se umplusе de oameni („cît frunza și iarba"), și chiar în mijloc s-a încins o horă, voinicii din Mîndruloc, în frunte cu popa și dascălul din sat cinsteau, în felul lor, primirea în Garda Națională, „Hai să dăm mînă cu mînă !", se cînta, prin ferestrele deschise ale redacției venea un alt cîntec, „Deșteaptă-te române !", creștea, acesta, tot mai puternic, zidurile împrejmuitoare nu-l puteau opri și el se înălța deasupra străzii, deasupra orașului, ciudat, flăcăii horeau nestingheriți, doar locul era prea strîmt, unii au ieșit în stradă, s-au prins în horă și trecătorii, prăvăliașii, calfele și meșterii, țăranii, studenții și ostașii, jucau și ei, drapelele, foile ziarului mirosind a cerneală tipografică, „Către popoarele lumii" !, „Aux peuples de l'Univers", „Convocarea", veneau muncitorii de la „Astra", ziariștii de la „Românul", actorii, poeții, dascălii, hora a înconjurat Teatrul și tot mai avea nevoie de loc, vești bune dinspre București, Blajul comunică..., Orăștia transmite... Alba e pregătită și hora încinge țara, cu toată suflarea-i, pași hotărîți bat pămîntul lăsat de moșii moșilor celor care nu dănțuiesc în nechibzuința unei bucurii de-o clipă, ci o fac împlinind o datorie, păstrînd măsura potrivită ca să rămînă peste timpuri ; doar ninsoarea, căci s-a slobozit și ea, dintr-odată, e numai sclipăt și spulber și așa cum a venit s-a și dus, luînd cu ea hora cuminte a oamenilor, iar Nicolae a văzut, din nou, numai vîrtej de frunze... Din el iscîndu-se precum altă arătare un bărbat cu brațele larg desfășurate, e Remus, gestul său ar putea fi unul făcut pentru a-l împiedica pe el, Nicolae, să se abată de la drum, acela strigă, bucuros : „Fraților !", „frate ți-e Romulus, măi veniților pe apel", îi reteză entuziasmul Nicolae, dar parcă îl poate cineva opri pe cel care și-a desfăcut generos brațele (doar) pentru a-i îmbrățișa.

— De cînd vă aștept !

— Mulțam frumos de atenția ta, n-am eu așa pretenziuni de la distinsa-ți persoană, mai bine-i căutai pe ceilalți...

— Nu mă pune la punct că nu ești mai mare decît mine, și nu mă batjocori că nu ești nici mai mic ca să-ți fie ciudă, dimpotrivă, ești...

— No, c-am dat peste alt orator !, i-o taie fratele său.

— Și cine a fost primul ?

— Domnul aici de față, l-am surprins cînd era pe cale să țină un discurs în fața vitrinei de la Földes.

— Cine se naște din lup..., încearcă Nicolae.

— Numai lapte de lupoaică am supt, nu umbla cu exagerațiuni, dar cunoaștem noi un lup ieșit din pădurile de sub Gugu...

— Gata, fraților ! Se uită lumea la noi. Dar... Nicolae, nu-mi place fața ta, ce faci măi, noptile ?

— Uite-l și pe eminentul nostru doctor ! Ce să facă ? Înnoadă și deznoadă cuvinte, dacă am permisiunea de a mă exprima neelegant. Poate-i tipărește baci Ghiță un volumaș de poezii.

— Și cine spesează ?

— Păi tot baci Ghiță, săracu', altfel, ăsta, nici dacă-și scoate la licitațiune viziclu nu face o treabă oablă.

★

Nicolae s-a mai liniștit, la urma urmei e între prieteni, ca în vremurile lor bune, vor merge la „Cornul vînătorului", apoi la „Vulturul alb" sau la „Palace", unde vor hotări ceilalți, ehei, cît a mai trecut de cînd se adunau în salonul mare, la „Crucea albă" (de ce s-o fi schimbat numele ?), ce discursuri înflăcărate ținea Romulus, cumpătatul bărbat de azi, și ce pătimaș recita Remus, fostul student de atunci, „mai așteaptă, în curînd o să-i vezi și pe ceilalți..., cîți ați mai rămas, și o să cîntărești, privindu-i cu ochii tăi, cam cît a însemnat scurgerea timpului, și ce a ajuns fiecare.... nu la ce stare, asta chiar nu te-a interesat niciodată, n-a spus și Goldiș, cînd s-a întors din București, că a venit mai sărac decît la plecare, dar.... ei, chiar că te-ai pornit pe discursuri și acum e nevoie de fapte, ca în acel noiembrie..."

Plecase de dimineață la școală, după cele trei ore „jertfite pe altarul culturei", cum ar fi spus Romulus, fără răutate — nu era nimeni de vină că tot alegînd între profesorat și ziaristică își irosea, de fapt, bruma de talent literar (o „poliță" semnată în alb, de amicii săi) și nu ajunsese decît, grație intervenției lui Goldiș, imediat după Unire, să ocupe un post de suplinitor, după ce-și terminase, așadar, obligațiile, se dusese în vizită (potrivit ceas !) la Cornea, maistru la „Astra", să mai discute politică, prietenul lui se îmbolnăvise de cîteva zile, zăcea în pat dar se bucura că măcar așa are vreme să-și citească „toată presa", bătrînul lui, socialist vechi, de cînd era pensionar aducea acasă ziarele orașului, și erau destule, îl lua pe Nicolae cu „tovarășe", iar pe fiu îl dăscălea întruna, de parcă singur n-ar fi înțeles nimic din cele citite, ei, oricum, îl ascultau cu mare plăcere și aveau ce să comenteze după aceea, de la Cornea ieșise să caute un frizer, nu se cădea la vîrsta lui să mai poarte plete și, iată, se gîndea acum, sfîrșise prin a citi firmele străzii. O stradă, socotea, cum alta nu se mai putea afla și căreia se tot străduia să-i închine un poem. Numai că, de fiecare dată, strada îi arăta un alt chip, amintirile despre cum fusese în tinerețea lui se amestecau, învălmășit, cu imaginile noi.

(fragmente de roman)

1918. Marea adunare populară de la Alba Iulia

zaharia sângeorzan

Alba Iulia

Alba Iulia
Reînvierea
Sufletului fericită vamă
Timp crucificat Patriei
Privește rodul întrupat
În Templul Cetate
Daco-Romania
Ascultă vocea memoriei
Spovedania
Martirii au învățat
Catehismul Reîntregirii
Doina
Rostită în toate punctele cardinale
Jurămînt
Reculeși ei ascultă
Dialogul
Roma — Sarmizegetusa
Transfigurați rescriu în Anale
Alfabetul Etnogenezei Românilor
Sub o zodie nouă
Totul e orizont prealuminat
Psalm
Bunăvestire
Și din mit
Decebal și Traian privesc
Cu ochii lui Mihai
Horea și Iancu Avram
Transilvania
Fără orgolii
Latinizînd sufletele dacilor
Învățîndu-i o singură limbă
Cîntecul inimii
Măsură vieții și morții
Gramatică iubirii

II

Alba Iulia
Istorie oglindă
Cruciada mîntuirii
Steaua albastră
A lui Iancu Avram
Plutească
Deasupra ființei
Și să se nască
Imnul
Fără de moarte
Transilvan
Vestind la Sarmizegetusa cîntecul
Albei Iulia
Rodul nemăsurat
Înțelepciunea latină
Creeze pe Via Appia
Legea nemărginită
A mîntuirii

Columnă la Roma
Potir de două mii de ani
Înfățișîndu-ne vorbind
Cu Zamolxis
Daci și romani
Totuna
Azi
Cînd limba
E una

III

Alba Iulia
Tragicul destin
Vorbească și mîine
Cu voința unui zeu
Istoria Românească
Rostească
Dumnezeiescul verb:
Unitu-ne-am cu Țara
Pentru totdeauna
Solemn ritual sfințească-se numele tău
De-a pururea să rămînă
Etern altar
Și-n zi de 1 Decembrie
Magnific hotar
Vestească lumii
Sacra întemeiere
Întruna clopotul să bată
Ca de Înviere
Biruința unui neam
Daco-roman

IV

Alba Iulia
Cetate martir
Nume sfînt
Adorat
Conștiință și veghe
Verb înrourat
Roată cu sîngele morții
Pe fața lui Horea
Privind legea inimii
Rostind înlăcrimat:
Să ne unim!

V

Alba Iulia
Cetatea Reîntregirii
Memorie și har
Cuvîntului Unire
Clopot de Înviere
Logos
Transilvaniei așteptat dar
Însetaților de a fi
Sămînța Patriei libere
Niciodată exil
Niciodată calvar
Fîntîna
Cu capul lui Mihai
Grai — profet
Unirii

VI

Alba Iulia
Voința regelui dac
E Faptă
Destin
Cartea Cetății
E istorie vie
Tricolor în veac
Iluminați
Și azi ne închinăm ție
Alba Iulia
Roma Sarmizegetusei
Nemurire
Inima noastră
E azi toată
Numai Unire

Muzeul Unirii din Alba Iulia

ion potopin

Floarea visului de aur

El a fost, Intîi Decembrie, farul care luminează
drumul nou către colina împlinirilor de azi
și corabia albastră ce pe mări înaintează
către țărmul unde țara stă cu soarele-n obraz !

El a fost și steagul vieții care cheamă înainte
tricolorul nostru-n pînză cu ai sîngelui bujori
cu tot soarele din holde și cu cerul din cuvinte
îmbrăcîndu-ne pămîntul în hlamida lui de sori...

Da, Intîi Decembrie este cu poporul de-o ființă
o renaștere de doine și balade cu eroi
după nopți de întunerec a luminii biruință
stea de aur răsărită, sus, pe bolțile din noi !

Pentru noi, Intîi Decembrie e-a istoriei chemare
a istoriei, cu flăcări scrisă-n cronici de străbuni
cînd și-a strîns între hotare drepte, România-ntreagă
fiii toți viteji și vrednici, înțelepți și drepți și buni...

Peste vremi, Intîi Decembrie e-o strălucitoare treaptă
către viața noastră nouă care taie-al vremii istm
ca o mare, -n altă mare, ca o faptă-n altă faptă
floarea visului de aur s-o contemple-n comunism !

Clepsidra ardentă

La Alba Iulia, clepsidră ardentă-a gurilor de rai
a smuls din somn de veacuri munții și le-a dat inimă și grai
și munții, umăr lîngă umăr, în slavă, fruntea-și înălțară
și adunînd în jur pămînturi și riuri deveniră... Țară !

A fost o clipă ca un fulger care s-a-nfipt adînc în stînci
și-oglinzile din ochii apei au devenit și mai adînci
și au cules un chip de țară care, statornic, se păstrează
sub torța timpului eternă, fără de somn, pe culme, trează...

E ochiul care-n veac pătrunde topind troiene de zăpezi
pecetea lui pe lespezi arde, cum arde soarele-n amiezi
e vrerea neamului întreagă, pe ruguri mistuind minia
cînd s-a născut din flăcări sfinte, ca ele sfîntă, România !

Etnogeneză I

Cînd ne-a chemat istoria la cină
ne-a dat să bem doar sînge-n loc de vin
și-am învățat că țările devin
atunci, cînd în pămînt au rădăcină
prin care-și trag puterea, să reziste
furtunilor care întruna bat
în fața lor, ca muntele-bărbat
să stea și-n veșnicie să existe...

Și am urcat în ramuri și în frunze
și duh de ploi și lamuri de ninsori
și-n fructe, constelația de sori
să fie de lumina lor pătrunse
Nu ne-au clintit berbeci cu-oțel în coarne
oricît, din veac în veac bătură-n noi
și-am aruncat în lada de gunoi
puhoaiele venite să răstoarne
cetățile cu doine la crenele
și fulgere în despletitul păr
și ne-am făcut din focul viu inele
și scut, din românescul adevăr !

Etnogeneză II

Cu ei, prin ei și pentru ei, în țară
am fost, din început, un singur trup
de codru, unde brazii se-nălțară
cu trunchi în care, coltii albi și-i rup
mistreți veniți ca să ne spargă glia
cu tot ce-am semănat, cu grîu, cu orz
în zori să nu mai cînte ciocîrlia
și minzul alb ca din poveste-ntors
să nu mai joace, liber, pe cîmpie
și cerbul zilei privegheat de stînci
neprihănit cum risul de copii e
să se ascundă-n grotele adînci...

Etnogeneză III

Frunți lîngă frunți și umăr lîngă umăr
și dor din dor am fost de neclintit
istoria, ca un statornic număr
de stele, -n veșnicie ne-a zidit
precum am fost aici, din începuturi
așa cum sînt stejarii din păduri
și de-am plătit tributuri, din tributuri
ne-am îmbrăcat destinul în armuri
lovindu-se, de care, lănci albastre
s-au frînt și cînd, din inimă le-am scos
noi am făcut din trupurile noastre
pămîntul Romîniei mai frumos
și-am învățat că sîntem rădăcină
din care, toate cîte sînt devin
istorie, cînd am cinstit la cină
cu sînge roșu-n cupele de vin !

Ființa patriei

Unitară și calmă — patria. Crește
un imn, ca o plantă, din trupul său pur,
pentru ziua de ieri revărsînd peste creste
de munți adevărul spre cîmpie. Vă jur,
străbunilor drepți și viteji, dacă scriu
acum despre marile voastre-înțelesuri,
vor fi fără moarte, într-un timp veșnic viu,
piscuri albe străjuind roditoarele ședsuri.
În vorbirea noastră s-au ivit și cuvinte
să ne îmbogățească gîndirile, stările;
Un imn, ca un crin, ca o luare-aminte,
luminează apropierile și depărtările.
Ființa patriei, din al ei început,
era numai Una, însă riuri ori munți
au împărțit-o vremelnic în trei ; ne-a durut,
ne-a fost greu, știu cei mîndri,
cei statornici, cei mulți.
Și ei au săvîrșit această lucrare
fără seamăn în istorie. Unirea — iubind
și bobul de grîu, și spada, într-o mare
vibrație, spre un singur viitor năzuind.

Ion Popescu

Unde crește grîul

Acolo unde crește grîul
mai are Decebal armate în rezervă
mai are și Mircea și Mihai și Tudor
armate în repaos suprapuse
soldați cu-și poartă-n vîrful ierbii
mustățile de aur.

Acolo vin o dată pe an combinele
ca niște păsări migratoare —
mustățile de aur să le tundă...
Soldații noștri vechi
întineresc mereu.

Acolo am și eu armata
armata mea de gînduri
ce toarnă apă zilnic
la rădăcina fiecărui fir
împovărat cu piine.

George Peagu

În doină spusă

Limba română-i pură desfătare
În graiul sfînt al neamului neînfrînt
Peste țărina Daciei răsare
Cu zi de zi în mai ales cuvînt

În doină spusă la răscruci de timp
Pe strunele poeților aprinsă
Limba română și-a-nălțat Olimp
Peste grădina Țării necuprinsă

Voi generații, azi cutezătoare,
Ziditi în aur epoca de piine
Limba română urcă prin milenii
Incununînd lumina către miine.

Ion Popa Argeșanu

În unire e puterea...

În UNIRE e puterea, în UNIRE e lumina,
ÎN UNIRE-i demnitatea neamului de la Carpați ;
De la Dunăre și mare, de prin văi,
de prin ponoare,
Cresc din muguri de pridvoare așezările de frați.

Din UNIRE cresc balade, din UNIRE cresc narcise,
Din UNIRE ciocîrlia își înalță mîndrul zbor;
În UNIRE e puterea, în UNIRE e lumina,
În UNIRE-i Domnul Cuza îmbrăcat în tricolor.

În UNIRE curg izvoare, în UNIRE cîntă codrii,
În UNIRE urcă dealuri șerpuite de poteci ;
Și, din dragoste de țară, prin UNIRE se legară
Și Ardealul, și Moldova, și Muntenia, pe veci.

Din UNIRE crește grîul, din UNIRE nasc milenii,
De sub cetini curg piraie drumul să și-l dăltuiască ;
În UNIRE e puterea, în UNIRE e lumina,
În UNIRE se rostește dulcea limbă românească.

În UNIRE sînt marame, în UNIRE sînt colinde
În UNIRE e prezentul, în UNIRE-i viitorul;
În UNIRE e puterea, în UNIRE e lumina,
În UNIRE este țara, cu partidul și poporul.

Radu Vaida

Unire

Unirea e doina ce știe
S-o cînte doar codrul bătrîn,
Unirea e flacără vie
În fiece piept de român.

Pe ie cresc muguri de floare,
Ulcioare sub brazdă răsar ;
Străbunii grăiesc prin ulcioare
Că sîntem popor milenar.

Ce limpede-i Dunărea-n undă!
Ce verde e frunza-n Carpați!
Cînd țara în stema-i rotundă
Pe frați îi unește cu frați!

Viorel Martin

Bună dimineața, Unire!

Bună dimineața, Unire de granit,
Lumina ta suie hotarul sentimentelor
În ceea ce avem mai pur —
Măreția lucrurilor.

Bună dimineața, Unire, și piinea
Se născu din aplecată sudoare
Asupra țărinei și verile se-împliniră
De spice, de văzduhul-cîntec.

Bună dimineața, Unire, eroii tăi,
Iluminați de-atîta cîmpie, știură
Pe de rost, iarba, monezile, zimbrii,
Și nimeni nu le mai ceru vamă...

George Corobea

Cetate de suflet

Lungi doruri poartă-n aripi pădurea Bucovinei
Trufașă ca o umbră la margine de arc
Cu limpezimi de albii în pajistea luminei
Sub ramul cugetării ce freamătă în larg.

Preaplinul unei clipe ce anii o înalță
O liră-albastră zboară deasupra de Mălini
Un albatros ridică o aripă-ndrăzneață
Și-o căprioară cade sub ramuri de măslini.

Sub arborii cei falnici întorși către visare
Luceafărul luminii se-nalță tot mai sus :
„La Bucovina" — cîntă o liră-n cugetare
Și imnul libertății din țara mea de sus.

Lungi doruri poartă-n aripi pădurea Bucovinei
Sub ramul cugetării statuile lucesc.
Din limpezimi de albii și pajistea luminei
Se-nalță o cetate de suflet românesc.

Stela Anchidin

ISTORIE TRĂITĂ

Camil Petrescu: „...cuvîntul acesta sfînt de libertate“

Mai puțin cunoscută (confundată, uneori, cu opera), biografia de război a lui Camil Petrescu este spectaculoasă. Rănit în 1916 în luptele de lîngă Tîrgoviște, se refăcu rapid și-și reia locul între combatanți (în decembrie 1916 campa „pe drumurile Focșanilor“ așteptînd intrarea pe aliniamentul de apărare). În iulie 1917 este făcut prizonier în zona Oituzului și stă în lagăr pînă în aprilie 1918 cînd este trimis în țară. Avea grad de sublocotenent și în tot acest timp era (se considera) student ; într-adevăr, nu-și dăduse examenul de licență, mai avea nevoie de niște „hîrtii“ pentru a împlini formalitățile. C. Rădulescu-Motru, P. P. Negulescu și I. A. Rădulescu-Pogoneanu se instituie într-o comisie la Universitatea din București și, la 18 martie 1919, acordă „magna cum laude“ tezei de licență în litere și filosofie a studentului sublocotenent Camil Petrescu. Mai știm că în buzunarul tînărului student ședea bine întocmită dar roasă, desigur, pe la colțuri o variantă — nu ultima — a piesei de teatru „Jocul ielelor“ — și apoi aflăm, brusc oarecum, că devine profesor de limba română la liceul real germano-maghiar din Timișoara.

Din acest moment, pentru cîțiva ani buni, biografia lui Camil Petrescu se contopește în biografia unei întregi generații : generația unirii culturale. Imediat după război se întemeiază, mai ales în centrele culturale importante ale țării, mai ales spre margini, importante reviste de cultură. La Oradea, „Cele trei Crișuri“, la Cluj, „Gîndirea“, etc. În această importantă operă culturală sînt antrenați scriitori cunoscuți — dar către ea vin și tinere talente. Cezar Petrescu este unul dintre cei mai neobosiți „navetiști“ între centru și provincii, Mihail Sadoveanu și G. Topîrceanu leagă Iașiul de Capitală pregătind reapariția „Vieții românești“. Ca un adevărat „dispecer“ al vieții culturale, Nicolae Iorga urmărește cu atenție toate aceste noi ziare și reviste abia întemeiate în noile provincii, le salută apariția, contribuie cu studii și articole proprii la sumarul lor. Acești cîțiva ani ai întemeierilor (să nu-l uităm pe Vasile Pârvan, cel care a redeschis cursurile Universității din Cluj !) constituie un capitol distinct al istoriei presei românești.

În Banat, unde se stabilește Camil Petrescu, apărea din martie 1919 ziarul **Banatul**, devenit apoi **Banatul românesc**. Primele numere au o periodicitate defectuoasă cînd săptămînal, cînd de două ori pe săptămînă ; cenzura șterge harnică pătrate largi pe prima pagină (ziarul este, de fapt, o foaie la început, apărînd numai în două pagini) ; în disperare de cauză redactorul pune asterisc la un editorial scăpat ca prin minune și notează : „Acest articol a apărut și în **Dacia**, așa că cenzura nu are motiv să-l mai taie“. Apare și articolul, rămîne și nota.

Camil Petrescu începe o colaborare la început formală, apoi din ce în ce mai insistentă — pînă va ajunge să redacteze singur cea mai mare parte a ziarului (care între timp apare în patru pagini). El se înregimentează singur, de bună voie, în această mare generație al cărei crez a fost unitatea sufletului românesc din toate părțile României. Sclipitoare reportaje din satele bănățene (mărturisește candid că este prima oară cînd le cunoaște „în așezarea lor“) ori din viața Sibiului, note teatrale, versuri (originale ori traduceri din Heine), articole pe teme culturale, dezbateri teoretice de cea mai acută necesitate privind buna înțelegere între naționalități, note de atenționare a presei maghiare care continuă a ignora factorul românesc din zonă, editoriale — iată o operă vastă de jurnalist pe care o avem strînsă într-o ediție exemplară, cea a Floricăi Ichim (este primul volum din zece proiectate).

Spiritul abia înfăptuitei Uniri (care pentru Banat va însemna încă un timp de zbatere) domină această producție gazetărească a lui Camil Petrescu. O notă din 21 mai 1919 evidențiază acest lucru. Se intitulează „Supt români“, este adresată omului simplu : «Din cînd în cînd o auzim și pe asta. Cîte un biet român, bătut atîta amar de vreme de necazuri, care întreabă nedumerit : „oare supt români cum o fi ?“

Cum să cunoască orbul din naștere lumina ? Zadarnic i-ai descri-o, zadarnic i-ai compara-o cu orice element din împărăția întunericului, el nu va prețui niciodată darul dumnezeesc al strălucirii albe, farmecul jocurilor de lumină. Și atunci cînd, tîrziu, vine operația binefăcătoare, el, uimit încă, privește împrejurul lui — atît cît poate privi la început — și cu nimic nu poate asemăna din trecutul lui întunecat și fără bucurii scînteietoarea bogăție de forme și nuanțe.

În acest „supt“ al românului, e ceva nespus de înduioșător. Bătut de toate nevoile, oropsit de toate stăpînirile, trecînd rînd pe rînd de sub turci sub nemți sau unguri, de unde să aibă el idee de ce înseamnă cuvîntul acesta sfînt de „libertate“, de unde să știe el cuprinsul noțiunii pentru care omenirea se zbate de vreo două veacuri aproape și din care el se împărtășește atît de tîrziu și atît de greu !

Biet țăran bănățean, oropsit de toți, pricepe că ți-a venit și ție ziua, ziua așteptată de peste o mie de ani, pricepe că de acum nu vei mai fi „supt“ nimeni. Scoate cuvîntul acesta nenorocit din vorbirea ta, îngroapă-l odată, cu zdrențele robiei. Nu vei mai fi supt nimeni și va fi bine sau rău, așa cum îți vei așterne tu, tu singur, vei fi și tu o dată făuritorul bucuriilor și — dacă vor fi și acestea — și al necazurilor tale. Ceea ce va face cugetul tău drept și mîna ta voinică, va fi bun făcut.»

Emoționantă este impresia lui Camil Petrescu la vederea primelor batalioane românești care defilează în Banat, la 22 iulie 1919. Amintirea propriilor campanii din război răbufnește aici, jocul antitezelor regizează din subteran trăirea. Încă din timpul acestei fertile perioade de ziaristică întrevezi frînturi din romanul de mai tîrziu, chiar încercări de fixare a atenției pe momente decisive, descrieri de mase în mișcare dinamică. Rupt din contextul narativ, articolul ca atare este o patetică exprimare a iubirii de patrie, un imn adus eroismului și rezistenței.

«22 Iulie. De-a lungul șoselelor, bocancii soldaților români ridică nori de pulbere liberă din pămîntul robit al Banatului. În sunetele muzicilor, în uralele mulțimii, sub ploaie de flori, ei intră astăzi în ținuturile visurilor lor și ale noastre.

Au năvălit drumurile Bănatului și parcă s-au pus codri în mișcare. Ochii celor ce de peste o mie de ani așteaptă sub genunchiul barbar, sînt astăzi numai flăcări, căci sălbăticia strigătelor de bucurie e făurită din toată ura celor zece veacuri.

Cei care au ieșit cu mic cu mare de-a lungul drumurilor n-au văzut niciodată armate românești. De aceea vor să-și umple ochii de privelișlea nouă.

Căci alături de soldații cu uniformă cenușie, cu raniță grele și arme cu repetiție calcă umbrele celor ce luptară cu pieptul gol, cu ghioaga și coasa, șapte sute de ani... Cei care muriră la Podul Înalt, la Rovine, la Călugăreni și la Plevna — vin și ei la marele banchet postum.

Căci „azi e ziua triumfală“ și cei care vin sînt purtătorii de steaguri ale unui vis împlinit.

Sînt frumoși astăzi, sub ploaia de raze care dau luciri lamelor de baionetă.

Dar noi i-am văzut și mai frumoși. Cîndva, pe drumurile Focșanilor, într-un amurg ploios și rece de decembrie 1916, cînd cîmpurile dezolate ale Munteniei rămîneau sub orizont departe în urma noastră ne-am dat în șanțurile șoselei pline de gropi și de bălțoace, ca să treacă o coloană decimată și sleită de lupte și marșuri. Au trecut pe dinaintea noastră soldați în uniforme zdrențuite și cu picioarele goale în noroiul rece, unii acoperiți de răni ; au trecut tunuri trase numai de cîte trei cai slabi ca niște schelete. Cineva a întrebat, și ca un fior s-a lățit printre noi vestea : Sînt Olteni.

Erau ei care, după ce luptaseră amarnic prin pădurile și culmile de la trecătorile Jiului și Oltului, făcuseră șapte sute de kilometri în eroice și desperate lupte de retragere, zi și noapte sub focul inamic, flămînzi, fără somn ori goi.

Căci, bănățeni, trebuie să știți că divizia care calcă astăzi pămîntul vostru a semănat drumurile dintre Mare, Dunăre și Carpați cu morții ei.

Pășiți alături de soldați, cu pas de paradă ; dar care sînt mai frumoși pentru că poartă în ochii lor icoanele groaznice ale cîmpurilor de bătaie. Sînt cei care au văzut seceratî de mitraliere pe cei mai buni dintre ai lor.

Sînt cei care au avut hainele stropite de sîngele fraților și prietenilor lor din copilărie.

Sînt cei care sub uniforma dreasă poartă urmele mușcăturilor de obuz și baionetă.

Sînt cei care la Jiu și Olt au stat luni de zile sub uraganul de foc și fier al artileriei, neclintiți, cu dinții încleștați în pămîntul trecătorilor...

Sînt ei... soldații români.»

Camil Petrescu scrie din experiența dură a războiului, aderă la noua operă de recădire a sufletului românesc cu pasiunea și cu datoria asumată a intelectualului ce „a văzut idei“. Ziarul **Banatul** este un episod important al acestei opere — iar pentru Camil Petrescu reprezintă adevăratul debut în scena scrisului, o repetiție generală înaintea susținerii marilor campanii de mai tîrziu pe tema rolului și rostului intelectualului în istorie.

Nicolae Georgescu

1918. Marea adunare populară de la Alba Iulia

Fragment de roman

Cam pe unde este acuma casa noastră din Alba Iulia, la vreo șase sute de metri de Catedrala reîntregirii bisericii ortodoxe din Transilvania — care nu era ridicată pe atunci — și tot cam la aceeași distanță de Sala Unirii — care era împodobită sărbătorește — cred că se înșiruiau care și care cu cai sforăind din nări și cu boi slobozind aburi groși în văzduh. N-am zis bine cred — căci chiar erau, și am înștiințarea de la răposata mama mea care pe timpul acela abia împlinise douăzeci de ani. Cîmpul larg, care se întindea pînă în podgoriile de pe dealuri, apoi Mamutul și mai încolo, în fund, crestele Apusenilor, cîmpul acesta de pe care se seceraseră holdele era acum acoperit cu strat de zăpadă. Mai fulguia, molatec, ca într-un basm.

Ici, colo, ardeau focuri din trunchiuri răsinoase de brazi. Mirosea, totdeodată, și a fin din iarbă de munte, precum și a slănină rîncedă perpelită la flacără.

Între cele două războaie mondiale lărgimea aceasta a fost tăiată de un inginer hotarnic în străzi și heleri de casă și i s-a dat numele de Platoul Romanilor, străzile fiind botezate cu literele alfabetului. În 1945, cînd tata și cu mine, eu licean, am ridicat casa, aveam adresa : Platoul Romanilor str. „D“. Erau atunci vreo cincisprezece case pe tot platoul. Acum ele au rămas pitite într-un adevărat oraș nou.

Dar să revin la amintirea deținută de la mama.

În jurul carelor și a căruțelor erau puțini oameni, mai multe femei decît bărbați. Erau îmbrăcați în laibere groase de pănură trecută prin piuă ; laibercle unora erau albe, ale altora — seine.

Mai multe femei stăteau ciotcă în fața unei căruțe, iar fețele lor nu-și arătau decît nasurile de sub broboadele largi de lînă înfășurate pe cap și trecute de două ori, cu nod, pe grumazi. Unele dintre femei purtau opinci în picioare, cu nojițele împletite pe pulpă pînă sub oul genunchiului. Astea erau moațe. Celelalte aveau încălțări de piele de box, cu tureatca trecînd de o palmă peste rotulă, strînse cu șiret negru de bumbac. Erau femeile de pe Cîmpie și din satul meu — Henig, atestat documentar din secolul al XIV-lea.

Tropoteau de pe un picior pe altul, unele în opincile lor în care se afla strat moale de paie de ovăz, ca să țină de cald, astelalte pentru că papucii le rămăseseră prea strîmți de cînd nu-i mai încălțaseră, de la nuntă — se uscaseră de nepurtare, „bată-i doamne, că mă string !“ — tropoteau cu toatele mărunt, ca într-un început de horă. Un foc de molibzi ardea la mijlocul cercului lor.

Un bărbat subțiratic, lung, aproape deșirat, dar nu prea bătrîn, cu ochi albaștri și nas lunguieț, le îmbia din cînd în cînd cu cîte un păhăruț de vinars turnat dintr-o ploscă mare de lemn afumat, pe care de-abia se mai vedeau încrustăturile.

Femeile se smereau, luau între degete păhărușul, îl amiroseau — „doamne, că tare mai e !“ — apoi îl pipăiau cu buzele lor învinețite de frig, trecîndu-și-l una alteia. Nu erau ele învățate cu răchia asta fiartă din fructe de coarne și din cine mai știe ce alte fructe de pădure, și-apoi nici nu se cădea să se lăcomească în lipsa bărbaților lor. Mulțumeau frumos omului acela înalt, cu ochi albaștri. El era însă grav și nu scotea nici un cuvînt.

De dincolo, dinspre Sala Unirii răzbăteau încoace ecouri de glasuri și frînturi de cîntece. Femeile s-ar fi apropiat să deslușească mai bine, dar nu puteau să lase carele și căruțele singure. Și-apoi, omul acela, înalt, cu mustață galbină și cu ochi albaștri le ademenea mereu, îndemnîndu-le să mai guste „o țîră“, „că doar n-o fi foc“. Părea că pe la urechile lui nu trecea nici un zvon.

Fulguia molcom și din partea aceea se înteți-seră glasurile și cîntările. Iar omul acela nu contenea să le îndemne să deguste, și pe fața lui se zămislea un zîmbet vioriu. Și atunci, una dintre dînsele, lărgindu-și broboada și lăsîndu-și întreaga față în lumină, zise :

— „Măi, mueri ! Omul ăsta... omul ăsta... cu cine samănă el ? Omul ăsta, măi mueri, samănă... uite, măi, ce bine samănă cu Avram Iancu ! Să mă bată Dumnezeu dacă nu samănă ! Îl cunosc eu — după glas, după ochi și după mustață !“.

Femeile, surprinse, își dădeau în lături broboadele de pe fețe. O priveau pe soața lor. Iar aceasta parcă încremenise ca o stană de piatră. Zvonurile dintr-acolo se întăriseră.

Și atunci se apropie un copil în fugă, legănîndu-se în stînga și-n dreapta, ținîndu-și căciula în mînă, și cînd ajunsese la cîțiva pași de femeile încă uimite, strigă din toți rărunchii lui puțini :

„— Trăiască România dodoloață !“

(N. B. : „acest «dodoloț» era în Lancrăm cuvîntul curent pentru «rotund»“ — Lucian Blaga : Hronicul și cîntecul vîrstelor, Editura tineretului, 1965, pag. 233).

Cînd au sosit și bărbații la care și căruțe, femeile nu puteau în ruptul capului să-i lămurească ce și cum, că în mijlocul lor a fost un om înalt, cu ochi albaștri și mustață gălbuie și că le-a tot îndemnat să bea „o țîră“ de rachie de fructe de coarne. Omul dispăruse ca un duh, ceea ce puteau aduce drept mărturie nu era decît ploșca mare, din lemn de dud afumat, care stătea rezemată de un gătej de brad al cărui capăt troznea în foc.

Gheorghe Suciu

Alba Iulia

Apulum, Cetatea Albă, Bălgrad, Alba Iulia — orașul în care istoria este pentru noi mai vie ca oriunde și o întîlnești, deopotrivă, pe străzile înguste ale vechiului burg, pavate cu dale romane și pietre rotunjite de copitele cailor în nu mai știu ce amurg ori de pași mulțimilor răzvrătite în vremuri de sîngeroasă asuprire, după cum o întîlnești la fel de vie, palpitînd, în ochii și graiul și faptele cutezătoare ale contemporanilor noștri — locuitorii de azi ai modernului oraș, cei care își zidesc lumina gîndurilor întru înălțarea spre pașnice zări a acestor semețe clădiri cu ferestre de aur și azur...

Veche așezare neolitică pe malurile dointe ale Mureșului și Ampoiului, Alba Iulia mai păstrează încă în pămîntul ei roditor fortificațiile cu șanțuri și metereze din lemn ale „davei“ ridicată cîndva de războinicii aprigului trib dacic al apulilor ; devenită municipia (în 160) și colonia (în 180), așezarea este în secolul al II-lea al erei noastre cel mai mare castru roman din Dacia și sediul permanent al Legiunii a XIII-a Gemina. Ea a cunoscut, după retragerea aureliană, tulburătoarele frămîntări ale trecerii popoarelor migratoare, pe care le-a traversat cu răbdarea și înțelepciunea pietrelor, a ierburilor și a pămîntului, asigurînd, prin neîntreruptа locuire a acestor meleaguri de către autohtonii daco-romani, continuitatea procesului istoric de acumulare a elementelor constitutive, care au stat la baza etnogenezei românești.

Centru al formațiunilor prestatale vlahe-olahe, în secolele IX—XI dezvoltîndu-se din „țara lui Gelu“ — voievodul-erou care s-a opus cu armele năvălirii maghiare în ținuturile transilvane — într-un mare și puternic voievodat ; capitală a principatului autonom al Transilvaniei (1541) ; cetate-mireasă care, la 1 noiembrie 1599, a cunoscut intrarea triumfală a lui Mihai Viteazul, după victorioasa luptă de la Șelimbăr ; locul de neuitare unde s-a tipărit la 1648 Noul Testament de la Bălgrad — lumină din lumina graiului pentru întregul neam românesc ; dar și cetate-închisoare ridicată, în decursul unui pătrar de veac (1714—1741), cu truda a peste 20 000 de țărani iobagi, pentru a-i înlănțui apoi între zidurile ei tocmai pe cei care au clădit-o... Căci între celulele reci ale cetății habsburgice, cu ziduri groase de piatră, au fost aruncați și capii răscoalei de la 1784, pentru ca la 28 februarie, anul următor, Horea și Cloșca să fie zdrobiți cu roata grea a suferințelor întregii națiuni române pe Dealul Furcilor, în fața a mii de țărani iobagi aduși cu forța din toate părțile Transilvaniei...

Apulum, Cetatea Albă, Bălgrad, Alba Iulia — orașul transilvan în care la 1 Decembrie 1918 peste o sută de mii de români, din toate părțile Ardealului, din Maramureș, Banat și Crișana, au venit într-un suflet pentru a fi de față și a sta mărturie peste vremuri hotărîrii istorice de unire a Transilvaniei cu patria-mamă — năzuința și idealul de veacuri a românilor de dincolo și de dincoace de munți.

Așa își amintește și Ioan Chelza din satul Giuluș, județul Mureș — unul dintre zecile de mii de participanți la Marea Adunare de la Alba Iulia — „...despre unirea noastră, a ardelenilor, cu frații noștri din România Mare...“ cum, după cuvîntarea deputatului Vasile Goldiș, „lumea a izbucnit în urale și oameni care nu s-au văzut ori cunoscut vreodată, vorbeau de parcă ar fi fost prieteni și cunoștințe vechi, de cînd lumea (...) și cîntau prin gări ori pe unde treceau...“ ; iar, la întoarcerea acasă, „...cînd io m-am dat jos și trenul se punea în mișcare...“, purtînd mai departe, prin inima Ardealului, vestea cea mare a Unirii, participanții și delegații și călătorii „...doineau de răsuna toată valea Mureșului“.

Eugeniu Nistor

Oameni și locuri

Urmare din pag. 1

tal. Nu întîmplător aici despre poezie se vorbește cu sfințenie. Și nu întîmplător se cîntă. Mai vezi oameni — și ceea ce-i cu desăvîrșire emoționant — mai vezi tineri purtînd albele și frumoasele lor costume populare despre care aud că sînt foarte scumpe și că se lucrează la ele cîțiva ani. Nu există fată sau băiat care în lada de zestre să nu aibă un asemenea veșmînt în înfloriturile căruia se disting luminile din tricolor. Sărbătorile, orice sărbătoare înseamnă astfel și o adiere a sufletului național. Iar sub acel senin de Parva, în limpezimea aceea a cerului care privește cu mîile și mîile de ochi ale oamenilor, aceste sărbători duc în timp cîntece și legende care fac leagănul ascultării noastre dinspre munți și către munți, pe ape care sînt semne de viață și de har. Vecinătatea aceasta de aici, Coșbuc și Rebreanu, mîngîierea locurilor cu nume de ființă scumpă și apropiată, neodihnita și statornica lucrare în natură ca o istorie a așezării și dăinuirii inșeși, veac după veac și clipă după clipă, mă fac, nu știu de ce, să mă gîndesc la miracolul însuși al limbii române și la farmecul ei mai mult decît testamentar. Spun nu știu de ce dar știu de fapt și asta se cuvine, cred, s-o reții ca simbol. Am participat la Parva la o șezătoare a cenaclului literar din comună, un cenaclu comunal așadar, dar cu ambiție și forță de instituție culturală deja încetățenită în viața localității, căci în programul său figurează ceva din spiritul coșbucian — **sînt suflet în sufletul neamului meu** — ca și ceva din moștenirea Văcărescului — **creșterea limbii românești** — figurează acest cult al limbii române și, se subînțelege, prin limbă, figurează la loc de cinste istoria și geografia patriei, această identitate de fond multiplicată la nesfîrșit în noi și prin noi toți. Am ascultat poezii închinate limbii române recitate de profesori de matematică și fizică, am ascultat povestiri despre personajele lui Rebreanu și mi-am dat seama că opera unui mare scriitor nu se încheie niciodată, că odată născută și pornită la drum, ea, această operă, creează în mintea și inima cititorilor noi spații de referință și îi recreează într-un fel pe ei înșiși ca o stare a propriilor sale idei și personaje. Cititorul rescrie într-un fel opera, o recreează în lumea propriei sale realități. Iar vecinătatea aceasta — Rebreanu-Coșbuc — face aici farmecul unui devotament cultural deosebit. Ea tutelează și e de sperat că va menține starea de fapt a acestui cenaclu al cărui scop, mi se spunea, este acela de a forma în primul rînd mari iubitori de literatură. Desfășor în imaginație harta țării și mă gîndesc cîte puncte de convergență asemănătoare fac relieful și condiția unei inconfundabile și statornice sensibilități. Parva, sub acest senin al ei, este un exemplu, unul dintre mîile și mîile de exemple care multiplică și dezvoltă o stare a creației în acel consens specific și de amplă cuprindere spre care trimite și istoria și pentru care se rostește însuși spiritul limbii române. Este perenitatea unui sentiment, acela al unirii, care a lucrat și lucrează asupra noastră și care ne face să vedem și prin munți uneori, ne face să vedem și să auzim cu toți munții și cu toate dealurile și cîmpiile noastre.

În cea mai fierbinte zi de iarnă

Urmare din pag. 1

adunare de la Alba Iulia unde, în fața celor peste o sută de mii de participanți veniți din toate colțurile Țării, după deschiderea ceremoniei solemne făcute de arădeanul Ștefan Cicio-Pop, înflăcăratul patriot Vasile Goldiș, cu glas amplificat de emoție, a dat citire Hotărîrii Unirii Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu Patria Mumă, România.

În cea mai fierbinte zi de iarnă din Istoria românilor, trupul meu și ochii mei și auzul meu va fi la Arad, lîngă străvechea cetate Ziridava ridicată acum 2000 de ani ; mă voi plimba pe străzile pe care încă mai umblă umbra fără somn a lui **Avram Iancu** și gîndul meu se va ridica în tării, trimițînd în eterul albastru și limpede cel mai frumos poem despre marea sărbătoare națională a tuturor românilor.

În cea mai fierbinte zi de iarnă voi fi la Arad...

viorel varga

Atunci la Alba

Și sufletele fost-au izvoare nesecate
spre-a-nveșnici de-a-ntregul al patriei contur
cînd fluturi de omăt cădeau peste Cetate
îmbogățind lumina prelinsă din azur.

Și cu izbîndă fost-a scrisă slova
pe firele istoriei acestui demn popor,
prin toată Transilvania, Muntenia, Moldova
s-a revărsat atunci credința-n viitor

Atunci la Alba deșteptării sfinte,
pe cîmpu-nveșmîntat în nemurire ;
și azi ne cheamă cum chema-nainte
la marea și de-a pururea Unire.

Întru slava patriei

Freamătă cîmpul lui Horea precum o limbă
de cîntec
de zici că aștrii toți au coborît la cină
pulsează fără teamă în suflete speranța
ca spicele unite în snopul de lumină

Chiar dacă gerul arde, nădejdile-nfloresc
și țara se îmbracă-n alesele-i veșminte,
iar răni și sfîrtecări de au durut
înfrînte n-au fost crezurile sfinte

Și parcă-i văd pe toți martirii acestui neam
pe Horea, pe Mihai, pe Iancu, în iubire
cîntări de bucurie înălțînd
întru slava patriei și spre a ei cinstire.

Strigarea lui Lucaciu

Frații mei de peste munți vă strig
pre-aceeași limbă dulce din vechimi,

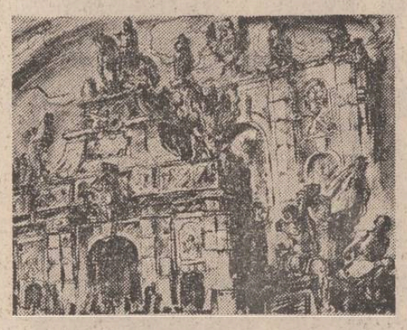

Gheorghe Ivancenco : „Porțile cetății Alba Iulia“

izbinda noastră nicicînd nu apune,
veniți la Alba-n templul de lumini.

Noi n-am picat aici de nicăieri,
sîntem la noi acasă în Ardeal
credința în unire și dreptate
nici vînt nu ne-o clintește și nici val

Veniți pe cîmpul unde Horea încă
în fața roții stă netemător
veniți la Alba Iulia ca liber
să fluture de-a pururi al nostru tricolor

Cînd lumea se-mpovară cu flori dalbe

Grădinilor tale veșnic deschise
le-adulmec parfumul și verdele ierbii
cum adulmecă-n însetatele vise
cristalul izvoarelor cerbii.

Doar cu imnuri pe buze putea-voi călca,
cu-nălțătoare cinturi, ofrande purtînd
peste binecuvîntata țărînă a ta
neprihănit în suflet, neîntinat în gînd

Și-apoi să amurgesc ca doina în caval
nins cu lumina miilor de salbe
la umbra unui dangăt de clopot, în Ardeal
cînd lumea se-mpovară cu flori dalbe.

POȘTA REDACȚIEI

RADU ALINEI, Buzău : O compoziție febrilă, versuri și proză transcriind sub dicteu reflecții și mesaje tensionate de tip profetic. Ansamblul (zeci de texte scrise în roșu și indigo pe ambele file, numerotate și impăturite aleatoriu), se prezintă însă atît de obositor și dezordonat, încît devine ilizibil ; selectați doar cîteva texte, dactilografiați și retrimiteți.

LIGIA STAN, Piatra Neamț : Proaspătă absolventă de liceu, cîștigătoare a două concursuri interjudețene de poezie. Textele au într-adevăr o tăietură limpede și promit a dobîndi profunzime. Deocamdată, din grupajul trimis cel mai reușit este **Împietrită îmi va fi lacrima** (de ce l-ați fragmentat ? nu este nevoie) : „Împietrită va fi lacrima / și văzul nu va ști / cum se devoră auzul // Mirosul de floare va rămîne / fumul de jertfă / Și noi asurzitori vom locui / la un loc cu rădăcinile de ferigă / Ne vom risipi în tot / și în toate ! // Amintirea se va înălța ca o pasăre / spre orizontul îngrozit / care strigă".

CIUGULEA VOICU, București : Versuri fluente, uneori de un dulce farmec vetust : „e tare frig și geru-ncrîncenat // s-a învelit cu țurțuri de mătase / se-aude piatra cum s-a sfărîmat / de parc-ar roade ciinele la oase // lungi mai sînt doamne iernile la noi / de-acuma primăvara o să vină / om merge iar în carele cu boi / n zarea-mpurpurată de lumină", bizară nostalgie exprimată în ultimele două versuri avînd un tîlc mai profund ; noi, muritorii de rînd, visăm avioane și zboruri cosmice, pe cînd dv., mecanic de bord și instructor pe un avion adevărat, vă întoarceți reverîile spre lina așezare a pămîntului. Vă mulțumesc, de veți persevera s-ar putea întîmpla ca de acolo, dintre păsări de metal și înălțimi, să reușiți să ne faceți terestritatea noastră mai caldă și mai apropiată.

ALINA ADINA PETRESCU, București : Texte neglijente, ignorînd (voit sau nu) orice exigență de structurare estetică, în care totuși timbrul autentic a două secvențe („Viața mea — / Un copil care privește cum țîșnește / Apa din pămînt / Și un om care asistă liniștit / La împușcarea unui ciine" ; „Ia în mînă o hîrtie / Și scrie-ți numele pe ea cu uitare / Alături de un copac desfrunzit / La fel ca atunci cînd / Nu știai că soarele îngheață / Și frigul încălzește") mă fac să cred că ar merita să fiți ceva mai severă cu dv. însivă, spre profitul poeziei.

SORANA DIMA, Lugoj : Este mult mai bine așa („Filmul visurilor s-a rupt / într-o clipă viața s-a condensat / în imagini uitate pe retină / și-au explodat în mii de portrete... // Pumnii strînși denotă / revolta împotriva fragilității", **A murit un om**). Grabnică însănătoșire, mai trimiteți.

CICU TUDOR BERCA, Buzău : Versuri cantabile, dinamice, pline de culoare, amintindu-l pe Dinescu din „Sînt tînăr, doamnă.." („Și nu-ți mai cerui floarea, bătrîne cais / și nu te mai scuturi, bunule tei ! / Fug zgribuliți pițigoii pe ramuri / sînt tînăr, sînt încă tînăr, ehei ! // Se uită pasărea de catran, țintă / Crau ! Era într-un nuc și-a plecat. / Să știi, prinț deghizat, doar ți se pare / Nu eu zăpada din lună-am furat" etc) ; expresivitatea nu acoperă încă o încărcătură emoțională (și ideatică) pe măsură.

TEODORA PAIU, Sf. Gheorghe : Miniaturi nu lipsite de interes, reușite atunci cînd recurg la imagine („Marele visător / privește luna / E noaptea fluxului de / ginduri / Din cînd în cînd / sar stropi pe obraji" — **Maree**), sau cînd surprind o mișcare de tip paradoxal („Pe obraz / îi tresărea din cînd în cînd / o violență veche // chipul lui nespus de calm", **Portret**), alteori frizînd banalitatea prin modul în care un sens depășind obișnuitul este redus la o expresie moartă, denotativă („Este un pescăruș de departe / Strigătele lui ciudate / nu sînt înțelese de nimeni / pe acest țărm", **Pescărușul**). Mai trimiteți.

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU, Buzău : Textele au „avînt" liric, nu însă și coeziune estetică. Decupez din ele două insule de poezie: „Stau / pe plaja pustie și exersez / lacrimi de Murano" și „risul știrb al copilăriei / povestind / un pumn de cireșe amare". În rest, verbul „a scrie" la persoana a II-a singular are forma „scrii" (nu scri) ; cum vedeți, omiterea unei simple terminații verbale se poate repercuta asupra întregului.

O.Z.N., Baia Mare : Din lungul poem **Ficțiuni** reține versul : „ea, zbor deasupra păsării flăminde", precum și ultimele secvențe : „eliberează toate sunetele / din scorbura unei urechi ostile / și le aruncă spre depărtarea / lui altfel și altcindva // cele care vor cădea / cel mai aproape / de hotarele muzicii / vor fi poeme"; „e o întrecere: / oricine, oricînd / e lăsat în urmă // e un portret ciudat : / cuprinde doar ceafa / și umerii personajului // e memoria unei presimțiri / în ea nu are loc / decît viitorul" Impersonalitatea (mai bine zis, lipsa de personalizare) a gestului dv. nu-mi permite încă intrarea în dialog.

CIPRIAN ANTONIU, Tîrgu-Jiu : Mi-e foarte greu să înțeleg coexistența unor forme nesigure („expediator", de ex.; sau este intenționat ? pe cine vreți să „expediați", în acest caz ?), a unor erori gramaticale — în poemul **Nu știi (știi"!)**, forma incorectă mai apare de două ori ! — cu excelența celor mai multe dintre poeme, suficient de numeroase, acestea, pentru a vă îndreptăți speranța într-o apariție editorială (**Anticipație, Așteptări. La vechi, Merișorii dau în floare, În loc, Caligrafia sonoră, Haiku, O pasăre, Limbaj ezoteric, Imagini, Încep plopii să scadă, Clipa, Clipe de seninătate, Auzi gîndurile, De cînd** ș.a.). Poate că nu mă înșel văzînd în modul în care îmbinați geometricul și concretul, aerianul și mineralul, transparența cu prospețimea caldă a unor embleme materiale special selectate, o influență a concitadinului dv., criticul și poetul Gheorghe Grigurcu (în special cel din **Contemplații** și **Cotidiene**). Publicînd cîteva poezii în „chenar", îmi iau rămas bun de la dv. și vă doresc succes pe drumul în care constringerile „spațiului" sînt de departe cele mai puțin importante.

HÎRTIESCU P. MAGDALENA (Boteni), EMILIAN TARHON (București), ARICLLAN (? — Baia Mare), POIU C-TIN (Timișoara), MARIA DĂNILĂ (Broșteni), DORIN DANIELA (Iași), FOCȘĂNEANU ADRIANA (Piatra Neamț), ANDI ANDRONIC (București), MARIUS MARIAN BRÎNCUȘ (București), DANIEL COZLARU (Iași), BUJOR BUJOREANU (București), SAND ELENA (Bacău), GEALEPU SIMONA (Cluj-Napoca), C. DINIA (Bistrița): NU.

CORNEL VANA (București), ALEXANDRU MIHAELA ȚIȚEICA (Brăila), DIANA SOLOMON (București), G. BARBU (București), CORNELIU RADU (Tîrgoviște): Nu încă.

Gabriela Negreanu

Prometeu

Căutam omul care aprinsese focul
dar deodată s-au ivit zorii și vîntul a
încetat.
Un amestec de frunze și de timp
îmi picura în palme ; pe muntele Kithairon
ca Acteon mă văd stringînd fărîmă cu
fărîmă timpul

mușcat de ciini :
o mierlă zboară și acum în preajma
greierului
ce-și contura statuia de efeb.

Limbaj ezoteric

Limbaj ezoteric :
Lăcustele, dropiile, șopîrla, macul de cîmp,
giscariță,
popîndăul, ciocîrlia, tăunul
și tu trecînd spre fîntîna din vale :
efuziuni, exuberanță
și
timpul colorînd merele pădurețe,
ciocănind falii la marginea lanului,
ascultînd corul grînelor coapte.

Ezitări, promisiuni :
evaziv, ecopie trece un nor.

Scurte inșeninări ale ciocîrliei
și gisca sălbatică desenînd firul Ariadnei
de care m-agăț : o pană

reinventează zborul :
mărginit și nemărginit în nemarginea mea.
Altfel spus, privită de-aici
orice clipă începe la fel.

Auzi gîndurile

Auzi gîndurile rostogolindu-se pe geamuri ;
luna croșetează labirinturi de umbre
din cînd în cînd scăpînd cîte-un ochi.

Ecloziuni, imensități, semne atemporale —
trag de semnalul realului,
îmi împing stingerea între galaxii care abia
acum se nasc ;

și pentru că nu mai aud gîndurile
rostogolindu-se pe geamuri
mă tai la deget cu copilăria.

CIPRIAN ANTONIU

Univers în mișcare

Printre „darurile" pe care Editura Ion Creangă le-a făcut anul acesta copiilor, **Nopți senine pentru tine**, volumul de versuri semnat de Carmen Firan, merită din plin atenția celor mici și nu numai a lor. Poeziile sînt acompaniate sensibil cu ilustrații de Maria Constantin, cartea constituind, în întregul ei, o încintare pentru cei mai mici cititori sau doar... auditori de poezie.

Luminos și viu colorat, universul acestei cărți este universul obișnuit al volumelor de versuri pentru cei mici, un univers populat, cum e și firesc, de animalele domestice sau de cele ale pădurii, ale Polului, ori ale deșertului, de jucării și de mirajul primelor cuvinte și al primelor litere, al desenului simplu sau al desenului animat, al primelor ocupații care iau forma jocului, un univers în plină mișcare și, mai presus de toate, umanizat, înnobilat de dubla frăgezime a sentimentului matern și filial, sesizabil la nivelul multor versuri.

Dar să facem cunoștință cu cei care populează filele cărții de față. Alături de băiețelul Ghi, „eroul liric", ca să zicem așa, al multor versuri din carte, cel ce învață să rostească primul cuvînt, și anume monosilabicul „Ghi", devenit apoi numele lui, cartea e înviorată de prezența lui Pichi, tandrul cățel cu ochi căprui, căruia i se opune „mare, negru, și lucios, / elegant și mofturos", ciinele de rasă Tobi. Dar preferința unei fetițe ce pleca la grădiniță, se îndreaptă nu spre orgoliosul Tobi, ci spre Pichi cel mic, astfel încît concluzia se ivește inevitabilă : „Tobi-i mare și voinic / dar mai bine-i să fii mic". Vin apoi la rînd, cu specificul lor, fiecare, Rilul-crocodilul, coborît direct din apele Nilului, elefantul Pantul care umple cu trompa și cu urechile lui mica încăpere a lui Ghi, pinguinul Coco, locatar al Polului Sud, cel ce trece țanțoș, „în frac, costum de gală" și care „mănîncă pește și bea gheață". Nu poate trage chiulul din lumea unei astfel de cărți nici motanul „cu ochii verzi", cel ce vorbește limbi străine, „trei cuvinte-n franțuzește, / miau-miorlau în pisicește". Sînt prezenți apoi doi prieteni căței pe care „burtica-i doare", evident, din cauza lăcomiei, precum și un alt cuplu nelipsit, șoricelul Relu și pisica Rica, prieteni „sinceri", bînd împreună lapte din aceeași farfurie, pînă în momentul în care pisica, nedezmințindu-și caracterul, îl înhață pe șoricel. Într-o altă poezie, se ivesc și animalele pădurii, ursul, bursucii, căprioarele, cerbul, iepurașul, mistrețul, iar, ca-ntr-o lecție completă de zoologie și geografie, o lecție, firește, plină de haz, nu pot absenta din versurile cărții nici girafa, cămila, zebra și maimuța. Fiecare dintre aceste animale devin, rînd pe rînd, obiectul cîte unei poezii, fiind portretizate cu încîntătoare naivitate, deși cu o vagă tentă didacticistă, din cîteva trăsături de condei. Jucăriile reține și ele pe rînd atenția noastră. Iată, de pildă, **Mașina pentru copii,** urmînd buna tradiție culturală a basmului cu casa din turtă dulce : „Ai visat sau ai crezut, / înainte să te culci, / că, în loc de roți, mașina / are patru turte dulci, // un volan de ciocolată / și în loc de faruri, mere, / bombonele și alviță atîrnau peste mînere, // te-mbiau să te așezi / scaune de zahăr pline, / pe ferestre curge albă / mierea strînsă de albine". Nu lipsesc din carte nici sfaturile educative pentru copilul care va merge la grădiniță și nici primul contact cu literele alfabetului. E vrednică de luat în seamă această amuzantă lecție de abecedar, din poezia care poartă titlul **Lumea celor mici :** „Primul în șir, în vîrf de creion, / **A** se desprinde ca fulgul în zbor, / vine și **B** puțin cam umflat, / dar mîndru e totuși să fie pictat, / **C** stă la rînd, așteaptă cuminte, / creionul de el să-și aducă aminte, / **D** bate vesel cu degetu-n carte, / știe că e o literă-aparte, / **E** singur își duce picioarele mici / în lumea pestriță a celor de-aici. / Ajunge și **F** convoiul din spate, / chiar **G** o să fie pictat ca la carte". Firește că și aici poeta urmează o tradiție, asimilează o experiență livrescă, însă o face bine, „ca la carte".

Nopți senine pentru tine este un volum de versuri scris cu dragoste pentru cei mici, cu dragoste și cu grijă și care, sînt sigură, le poate procura acestor prezumtivi cititori bucuria și fascinația pentru universul mirific al cărții, educîndu-i în același timp și stimulîndu-le curiozitatea.

Nastasia Maniu

Dimensiunea culturală a dezvoltării

Urmare din pag. 1

pas însemnat în plan gnoseologic, etic și estetic, în înțelegerea și folosirea legităților obiective, s-a reflectat benefic în planul condiției umane, al libertății omului, al mișcărilor sociale spre mai bine. Este de acum de notorietate generală că cultura a adus servicii incomensurabile poporului nostru în momentele de referință ale istoriei sale, servind prestigios și adecvat idealurile conștiinței, unității și independenței naționale, ale înfloririi limbii române, ale propășirii generale a națiunii, îmbrățișînd „toate simțămintele sale, aspirațiunile ei naționale, politice, sociale", reflectînd „tot ce simte ea, tot ce speră ea", cum spunea Cezar Bolliac.

În condițiile actualei revoluții tehnico-științifice și ale marilor progrese făcute de cunoașterea umană, problema culturalizării omului a căpătat o dimensiune planetară. Este un simptom al vremurilor noastre că statele iau tot mai serios în calcul „factorii culturali" în strategiile dezvoltării. Gîndirea socială s-a îmbogățit în ultimele decenii cu un concept nou, acela de **„dimensiune culturală a dezvoltării"**. Acesta semnifică asocierea organică a științei, învățămîntului și culturii la creșterea economică și dezvoltarea de ansamblu a societății. Este ceea ce observă cu pertinență nu puțini sociologi, politologi și eseiști contemporani. Într-o lucrare apărută sub egida U.N.E.S.C.O., Augustin Girard și Geneviève Gentil apreciază că „accentuarea dezvoltării culturale este o necesitate ce se impune societăților care se schimbă rapid ; transformările pe care acestea le suferă la sfîrșitul secolului XX amenință calitatea vieții în țările industriale și identitatea persoanei umane și a popoarelor peste tot în lume... Dezvoltarea culturală nu mai este deci de acum înainte pentru societăți și pentru indivizi un lux de care se pot lipsi, un ornament al abundenței. Ea este atașată condițiilor înseși ale dezvoltării generale." O politică culturală „legată de proiectul civilizației", conchid autorii, „se poate plasa alături de politica economică și politica socială pentru a le da acestora finalitate, rațiunea de a fi." (**Développement culturel**, Ed. Dalloz, 1982, p. 1 și 9).

În orizontul spiritualității universale, România se prezintă cu experiențe și realizări de marcă. În viziunea Partidului Comunist Român, socialismul presupune, odată cu preluarea puterii politice și mijloacelor de producție în stăpînirea poporului și cu participarea lui efectivă la conducerea societății, dezvoltarea deopotrivă a economiei, științei și culturii, satisfacerea atît a cerințelor materiale cît și a celor spirituale ale omului. Din această perspectivă teoretică, știința, cultura și învățămîntul ni se prezintă ca factori primordiali ai dezvoltării, lor acordîndu-li-se în anii următori Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român o atenție aparte. În această perioadă, remarca tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea de la 23 iunie 1988, s-a dezvoltat larg și s-a precizat mai bine rolul științei și culturii în făurirea noii orînduiri sociale, pornindu-se de la faptul că nu se poate vorbi de realizarea socialismului și comunismului fără a așeza la temelia lor cele mai noi cuceriri ale științei și culturii, ale cunoașterii umane în general." O semnificație istorică are acțiunea dusă hotărît în acești ani pentru eradicarea fenomenelor de dogmatism și mimetism politic și ideologic internațional, acumulate în etapa inițială a revoluției, și care conțineau pericolul stagnării spirituale, al cosmopolitismului și înstrăinării de năzuințele și simțămintele naționale ale poporului, de istoria sa, de adevăratele valori ale culturii naționale și universale.

Progresul tehnico-economic pe care l-a cunoscut România în ultimele decenii și-a asociat un vast proces de valorizare a gîndirii creatoare a poporului român, de potențare a capacității sale de creație științifică, tehnică, literară și artistică. Este un adevăr peremptoriu că s-au realizat condiții noi pentru înălțarea spirituală a omului, a tinerei generații, a întregii națiuni. Nu o „retușare" a situației moștenite, prin corectarea unor idei anacronice, s-a realizat în acești ani, ci au fost create structuri materiale și instituționale noi. O rețea complexă de școli și institute de învățămînt de toate gradele, a cărei funcționalitate se derulează potrivit concepției îmbinării simbolice a predării și studiului cu cercetarea științifică și producția. O rețea de cercetare științifică și inginerie tehnologică, cuprinzînd academii de profil în plan național, institute de cercetare pe domenii, baze de investigație științifică și stații pilot la nivelul unor mari unități socialiste. O rețea larg diseminată în teritoriu, cu deschideri spre nevoile și preocupările spirituale ale omului, în sistemul culturii, chintesența conceptuală fiind înțelegerea omului ca beneficiar și, totodată, ca creator al valorilor culturale.

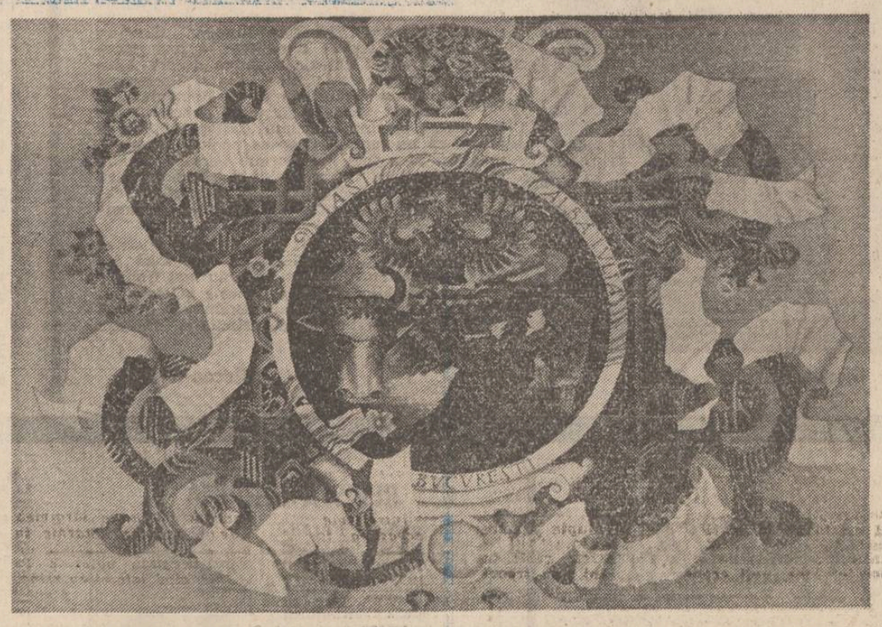

„Unirea" — tapiserie de Florica Vasilescu

Filmul de animație

Printre lucrurile care mi-au rămas în minte cu acel gen de limpezime strălucitoare la recent încheiata Gală a filmului românesc pentru copii, e o spunere simplă a unui regizor dintr-o țară vecină și prietenă: „Filmul se leagă de literatura unui popor." Așa e. Și trebuie să recunosc, toată această săptămînă plină de filme, înțesată de filme — documentare, de animație, artistice, filme de scurt metraj și lung metraj, medalionane în afara concursului, văzute la toate orele zilei, de dimineața pînă seara, în sălile frisonînd de atîta copilărie ale primitorului municiciu Piatra Neamț, m-am tot gîndit la doza de adevăr a acestei simple spuneri, la importanța unei mari și adevărate întîlniri dintre literatură și limbajul cinematografic. Era adevărat și în același timp părea un lucru **de apărat**, dacă nu chiar **de demonstrat**. Era adevărat ceea ce nu mă împiedica să simt o doză de frustrație. Pe „Croazeta" înțesată de afișe colorate se adunaseră regizori realmente de mare clasă și uneori, din pricina oboselii, mi se năzărea că pot încerca să vorbesc așa, cu unul, cu altul și să le spun: dumneavoastră știți ce substanță literară numai bună de transformat (de transferat!) în film există în zecile de cărți pentru copii publicate la noi și de care nici măcar n-ați auzit?

Nu se întîmpla așa, nu aș fi avut curajul acestui gest, vedeta festivalului era regia, cenușăreasa festivalului era evident **povestea** (adică scenariul), mascota festivalului era un cocoș hazos și gălăgios care-și plimba trufaș creasta roșie pe ecranele cinematografelor **Panoramic, Cozla** și **Pietricica**; filmele veneau unele după altele într-un program dens și plin de farmec așa cum îi sade bine unui festival adevărat (organizat în colaborare de ACIN, Centrala Româniafilm, Consiliul Național al Organizației Pionierilor și Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Neamț), filmele veneau unele după altele într-o succesiune, era să spun amestecătură deliberată care pe mine personal mă intriga căci pe afișul unei seri găseam laolaltă filme de animație, documentare și lung metraje artistice.

...La animație, revelația festivalului a fost **Furnica** lui Călin Giurgiu, (premiul pentru cel mai bun scurt metraj de animație) în care simplitatea se transformă în rafinament, într-o plastică originală și o animație lipsită de ostentativitate, un suport muzical excelent ales (Debussy) care fac laolaltă un film remarcabil. Semnînd scenariul, regia, decorurile și animația, tînărul **Călin Giurgiu** se dovedește a fi un autor complet, așa cum își doresc adeseori creatorii de la **Animafilm.** În acest caz, cu evident succes. În altele, cu mai puțin. Mă gîndesc acum la filme bine realizate plastic dar puse în slujba unui subiect mărunțel, neconvingător, cu un suport ideatic de-a dreptul minim. Și fiindcă sîntem la capitolul animație să mai subliniem cîteva lucruri demne de interes din această etapă marcată de un bun moment al regiei : **Luminița Cazacu,** redutabila autoare a celebrului serial **Condiția Penelopei,** semnează acum un alt serial, vioi și amuzant — **Aventurile lui Pin-Pin; Lucian Profirescu** a primit un premiu pentru filmul prezentat în concurs, ecranizarea „Pupăza din tei", o interpretare originală și atractivă în care animația bine gîndită oferă poveștii un ritm captivant; „Plimbare în lună" (după Marin Sorescu) ne-a făcut să ne gîndim cu nostalgie la sumedenia de subiecte din literatura de gen care ar putea declanșa filme de animație dense, cu substanță literară dar și ca pretext de animație. Și iarăși aceeași veche întrebare: cîți din regizorii de animație pot fi autori completi și de cîte ori se întîmplă ca un regizor de real talent să piardă din cota valorică a unui film numai din pricina faptului că vrea cu tot dinadinsul să fie autor complet fără să poată?

Evident, autori completi există, și încă nume de marcă: Două exemple, îndrăznesc să spun, clasice — Victor Antonescu (premiu pentru regie la lung metraj de animație) cu **Uimitoarele aventuri ale mușchetarilor** și Laurențiu Sîrbu (un medalion impresionant prezentat în afara concursului). De altfel dezbaterile din colocvii și vizionarea filmelor din afara concursului asta au și intenționat — punerea unor probleme, ordonarea unor întrebări nerostite... E clasic exemplul antitezei Disney-Grimault din punctul de vedere al culorii, să zicem. Disney tindea înainte de orice să creeze ilaritate. Grimault deruta și fabrica insolit. Disney (Silly Simphonies, Pinocchio), afisa explozia solară, despre Grimault, Rémy Peignot spunea: „Spectatorul încearcă o tulburare incontestabilă în fața acestei ordonări astrale a unei lumi excentrice". Pe prima coordonată se înscriu creațiile atractioase aparținîndu-le regizorilor Victor Antonescu, Luminița Cazacu, Zeno Bogdănescu, Mircea Toia, Zaharia și Ana Maria Buzea, George Sibianu, Lucian Profirescu; pe a doua filmul remarcabil premiat aparținîndu-i lui Călin Giurgiu și o peliculă de Ion Truică **(Omul sunător).**

Ceea ce mi s-a părut că abundă dar și uniformizează în filmul de animație pentru copii în acest moment mi se pare a fi un fel de mediocritate a preocupării în căutarea scenariului, o lipsă de strălucire, o lipsă de fior ba chiar un fel de cedare în fața lucrului comun, a rutinei, a tipajelor vulgarizatoare, stridente, a amalgamului cromatic. Am văzut filme confuze, cu o brumă de scenariu, cu o animație rudimentară, cu tipaje urite și cromatic izbitoare, disonante de-a dreptul și o conspirație a tăcerii din critica de specialitate mă face în clipa aceasta să-mi insuflu această discreție precaută și care după părerea mea nu folosește la nimic, și să nu amintesc filme care mie personal mi se par terne, nereușite. Nu mă aștentam să văd la Piatra Neamț un nou „Cigoku mon", nici să întîlnesc un nou Bosustow. C'teva lucruri însă m-au contrariat, cum de pildă viziunea din **Nunta Zamfirei** a regizoarei Tatiana Anahideanu care mi-a părut o deformare nepotrivită, vulgarizatoare și cu totul neinspirată a unui declic poetic tratat nu numai superficial dar și în dezacord cu substanța literară a textului, minunata poezie scrisă de George Coșbuc.

Cleopatra Lorințiu

CONFABULE

* * *

Cînd îmi amintesc de tine
citeodată
îmi este foarte greu să te revăd
cum ai fost
îți mai știu numele și prenumele
aș încerca să-ți spun cu cine te asemeni
dar nu pot deocamdată privesc
numai pe fereastră
cum ninge peste tine umbră albă
în grădina de vară
mi se pare atunci că mă chemi
mi se pare
însă cuvintele — cîte sunt — nu ajung
nicăieri
— rămîn pe buzele tale sticloase —
și cu numai privese pe fereastră
simțind cum ochii mei —
altădată atît de fierbinți —
îngheață de-asupra unui val de zăpadă
care vine.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ Aşchii

I. Necuvintele, în concepția lui Nichita Stănescu, ar fi o încercare de depășire a cuvîntului prin cuvînt. Pe această cale, necuvintul nu înseamnă mutenie, lipsă, ci cuvîntul întors pe cealaltă parte precum țestoasa lui Brâncuși, devenită astfel pasăre și zbor. Intuiții asemănătoare există și la alți autori premergători, însă N. Stănescu duce pînă în pînzele albe (mirajul, idealul, Apa Morților) ideea respectivă centrîndu-și sistemul poetic prin această lege. Bilbiiala existentă în poemele lui din ultima perioadă este expresia disperării de a se înălța deasupra cuvîntului, de a-l „nega" după ce, în prealabil, l-a cunoscut. A nega, în concepția lui poetică, nu înseamnă a distruge ci a cerceta muzical ce se ascunde sub sau în obiectul cuvînt. Faptul că totul e aerian în poezia lui, preocupată de elementele evanescente, plutitoare deasupra lumii, fără greutate specifică, l-a condus către „negația" cuvîntului care, și el, i s-a părut **prea greu.**

II. Dacă la Hegel istoria cugetă, la Noica epocile participă la exprimarea unei fraze și morfologia culturii este o sintaxă a ei.

III. Pe la începutul lui august eram la noi, la Roseți. Cum mergeam pe drum către casa bătrînească, patru-cinci copii sub zece ani, în cerc, lîngă o poartă deschisă, urmăreau cu multă atenție gesturile repezi ale unei fetițe și cuvintele ei : „Pumnareta pumna ti(pi ?) / tapi tapi rosa / pumnareta pumna ti(pi ?) / tapi tapi gri !". Cînd spunea **gri,** arătînd, un copil ieșea din cerc. Am ajuns acasă, am schimbat cîteva vorbe cu bătrînii, m-am dus pînă la girlă, și m-am întors ca să recunosc iarba, cărarea și apa și să fiu recunoscut, am privit prin cei cițiva nuci și cițiva pruni, am discutat cu pisica și cu ciinele cel orb, am știut, cu tristețe, că modesta mea mamă și viteazul meu tată, acum bătrîni, nu pot avea decît un ciine orb, că, oricum, cineva trebuie să iasă din cerc la umbra unui cîntec lovit în piept de cuvîntul **gri.** În ziua aceea m-a obsedat numărătoarea, am sucit și răsucit cuvintele jocului și toate mi s-au părut cunoscute. Am văzut pumni, lupte, un Tapae trandafiriu și cercul candid de copii a fost transportat, pentru cîteva secunde, cu o istorie în urmă.

IV. Versuri vechi :

Că mi-e dorul
ca lumina
ce înconjură
grădina
cînd pe floare
calcă Lina

și pe floare
tot n-o doare
că e Lina
Zurzulina
cea cu tălpile
ușoare.

George Alboiu

Casa în patru ape

Urmare din pag a 3-a

cheamă *module agricole*. Fisticherii de doi bani, zice ea, și se apucă să descarce vagonul cu îngrășăminte. Pe Elena are timp s-o vadă și luna aiîaltă. Sau poate trece ea pe la Bucecea, să mai ia o găină, două, grase de li se scurg ouăle în paie. Așa-s copiii, o fac cu simț dulos-filial și-și trimit uneori odrasla în fața bunicilor, să le spună că ea numai bunătăți *naturale* mănîncă.

E un neastîmpăr și în povestirile hazlii ale Adelei Zăvonaru. O femeie pe care veghea, grija pentru cei patru copii, viața necocoloșită au luminat-o poate mai mult decît pe alte femei de condiția ei. Fiind șefă de fermă (timp de douăzeci de ani) a avut de-a face cu o sumedenie de oameni învățați : ingineri, cercetători, specialiști în achiziția cerealelor, amelioratori, specialiști în chimizare. De fiecare dată a învățat cîte ceva : cum să vorbească, cum să judece, cum să se zbată pentru dreptatea cuiva. Fiind șefă de fermă nu s-a împiedicat nici de coada sapei. Pe copii tot așa i-a învățat. Acum, cînd în locul ei de șefă a fost numită o ingineră tînără, se simte, zice, mai eliberată. Dar inginera o mai întreabă din cînd în cînd, de una, de alta, o consultă chiar în lucruri grele, că e femeie tînără încă și nu-i din partea asta a Botoșanilor. Cu toate acestea au scos anul trecut șaispe tone de porumb la hectar și șaptezeci și două la sfecla de zahăr. Dar pămîntul a fost pregătit de toți oamenii din fermă, iar înaintea lor s-a aflat întotdeauna Adela Zăvonaru. Femeie luminată, nu se simte dată în marginea problemelor. Știe că în lucrarea de azi a pămîntului e nevoie de mai mulți specialiști. Și se retrage între ale sale, ca femeie luminată, cu o experiență de viață și de muncă ce n-ar face de rușine nici două femei la un loc. Lumea din jur zice că ea ar fi cea mai vrednică femeie din tot ținutul Botoșanilor. E însă adevărat că din toată Bucecea e una dintre cele mai vrednice țărănci. Casa ei „în patru ape" o destăinuie. Și felul în care lucrează pămîntul. Și felul în care și-a crescut și își crește copiii, așezîndu-i numai pe făgașul limpede al vieții.

Din perspectiva prezentului

Urmare din pag. 1

cuvîntului scris — a caracteristicilor esențiale ale unei umanități extrem de vitale de vreme ce, sub o istorie aspră, a știut să supraviețuiască și, mai mult, să-și facă auzit glasul în marele ansamblu european al culturii. Pentru scriitorii români, făuriți și făuritori de istorie, vocația patriotică a creației lor, racordată permanent actualității, reprezintă o fericită șansă de împlinire a personalității și operei.

La începutul anului în curs, am predat editurii Uniunii Scriitorilor ultimul roman din ciclul **Amurgul levantinilor.** Perspectiva centenară asupra unor ramuri familiale, profund eteroclite la obîrșie, — iată proiectul pe care-l visam. Acum, acesta e realizat. Ultimul volum, **Experiența sărbătorii,** încheie și o experiență extrem de fertilă pentru autor ; și de obositoare, dacă mi-e permis să recunosc. Deoarece, contrar opiniei recente a unui comentator, nu autobiografie am scris — fapt altminteri vizibil cu ochiul liber ; ar fi fost prea lesnicios ; mai mult, descriind un arbore genealogic stufos și continuu nutrit de evenimente social-istorice de o diversitatee impresionantă, stilul compozit, baroc, mi s-a impus de la sine. Și-apoi, de ce n-aș recunoaște-o ? stilul frumos, cum e îndeobște numită strădania laborioasă întru îmbogățirea limbii, a expresivității literar-artistice, m-a captivat totdeauna și tot ce am realizat (mă refer la proză) a fost să-mi construiesc un atare drum propriu, inconfundabil. Fără discuție, așa ceva reprezintă o operație riscantă, însă profesia de scriitor merită și îi este congener coeficientul de risc. Emanciparea unor familii extrem de compozite de sub tutela zestrei genetice (uneori impovărătoare) și de sub blazonul unor etnii fals-inferioare și fals-superioare, a reprezentat tema subiacentă a serialului despre levantini. Remarc, nu tocmai în treacăt, că scenariul propus de mine a fost debitor unei anumite „scenografii" impuse de epoca dezvăluită, de mediile sociale foarte diferite, de nivelul cultural-afectiv al personajelor ; nu-i vorba de picaresc sau pitoresc, dar de atenție cuvenită verosimilității, căci a prezenta plat și deloc diferențiat „vocile" narative și limbajul personajelor — cum descopăr că se petrec lucrurile într-un recent și foarte aplaudat roman, — nu-i numai un mod de-a escamota **literar** particularitățile locale și de epocă, ci și un fel de a practica reportajul superior, care este proză cît și o carte de numismatică ori arheologie...

În sfîrșit, de curînd am predat unei edituri romanul documentar **De ultimă oră.** E o carte unde foiletonez istoria militară a Bucureștiului. Rostul acestui proiect ambițios nu consistă în „a dubla" vasta literatură în problemă. Intenția mea e să realizez o reviviscență, ca să mă exprim astfel, a faptelor de arme ale bucureștenilor, de cînd se știu ei și pînă în august 1944. Modul lor particular de a face și comenta istoria, de a înțelege și trata ca atare adversitățile unei istorii multicentenare, este ceea ce m-a fascinat și doresc să-i fascineze și pe viitorii lectori ai cărții. Sigur, nu vor fi citite doar scene... crude ! Nicidecum. Confruntările s-au petrecut deseori în culise, mai mult sau mai puțin diplomatic, războiul secret nu-i o invenție recentă ; el numai ce-a fost ultraperfecționat recent. Și-apoi, bucureștenii au avut parte și de zile senine, încît aș fi extrapolat nemilos evidențiind doar pregătirea, desfășurarea și consecințele imediate ale circumstanțelor belicoase. Cu toată modestia de rigoare, repet : este, va fi o carte fascinantă. Pentru că și prezentarea, în varii formule narative, a istorici revolute a unui oraș este tot un act de transcriere realistă a prezentului ; nici nu s-ar putea altfel, orice reconstituire fiind posibilă numai din perspectiva prezentului, a actualității.

m a p a m o n d

„R. W. Seton-Watson și românii"

Conferința de Pace de la Paris din 1919—1920 a consacrat — de jure ceea ce implinise de facto — unul dintre cele mai insemnate momente din istoria Centrului și Sud-Estului Europei : **Constituirea statelor după principiul naționalității.** Ea a avut în vedere și, ca atare, a ratificat existența popoarelor, ființarea și dezvoltarea lor în granițe naturale, proprii, conform istoriei, tradițiilor, obiceiurilor și limbii lor. Și, din același punct de vedere, a **CONFIRMAT legitimitatea desființării** imperiilor feudale, **dreptul** tuturor națiunilor, de pe cuprinsul continentului, de a trăi și de a intra în comunitatea mondială ca entități, cu drepturi egale, libere și independente.

Prin dezbaterile și hotărîrile sale pentru consfințirea unei asemenea realități social-politice, **Tratatul de la Trianon** a încheiat, de fapt, **cea mai importantă** epocă din intreaga istorie a Europei. Luptei pentru triumful acestui ideal i-au fost și îi sînt consacrate sute și sute de cărți. Între ele se numără și lucrările remarcabilului istoric și ziarist politic scoțian R. W. Seton-Watson : **Racial Problems in Hungary** (1908) ; **Corruption and Reform in Hungary** (1911) ; **A History of the Roumanians from Roman Time to the Completion of Unity** (1934).

Cartea **R. W. Seton-Watson și românii 1906—1920** ne dezvăluie aspecte necunoscute ale luptei care — așa cum singur ne mărturisește în articolul program din 10 octombrie 1916, al revistei sale „The New Europe" — a trebuit dusă pentru „reconstrucția Europei pe o bază națională, pe drepturile minorităților și pe puternicele realități geografice și economice". Totodată, ea este menită, cum subliniază Cornelia Bodea în prefață, „să reimprospăteze, aducind în circuitul istoriografic și cultural, omul și epoca de zbucium și speranțele politice și naționale în care și pentru care și-a desfășurat activitatea de ziarist și istoric înainte de primul război mondial, în timpul războiului și în perioada Conferinței de Pace de la Paris".

Prin cartea sus-citată Cornelia Bodea, impreună cu Hugh Seton-Watson (unul dintre fiii lui R. W. Seton-Watson), **înregimentează** istoriografiei naționale și universale, și de data aceasta, una dintre lucrările fundamentale privind lupta românilor pentru eliberarea lor națională și constituirea în stat independent, unitar, liber și neatirnat. Și aici, ca și în celelalte lucrări ale domniei sale **TRONEAZĂ acribia, seriozitatea** științifică, **spiritul constructiv** al literaturii istorice pe care o promovează, **dorința legitimă** de a informa și pregăti publicul cititor, din țară și de peste hotare, în spiritul adevărului istoric. Documentele pe care ni le pune, impreună cu Hugh Seton-Watson, la dispoziție ne aduc în față, nealterat, pagini de dramatism național, politic, social și cultural-spiritual necunoscute pînă acum, dar și pagini de luptă, de dăruire necondiționată pentru cauza eliberării națiunilor oprimate. Studiul ei ne arată că dincolo de deosebiri naționale, de grad de cultură și civilizație, chiar dincolo de poziții sociale mai bogate ori mai modeste pentru oamenii de bine, pentru luptătorii intru dreptate națională triumfă întotdeauna adevărul.

Acesta este și spiritul care domină în lucrările lui R. W. Seton-Watson, în studiile și articolele sale, în corespondența pe care a purtat-o, timp de decenii, cu mari personalități din lumea europeană politică, universitară și a presei. Marea presă occidentală a timpului l-a caracterizat ca o personalitate dornică „de a nu lăsa nimic nedovedit", „de a face trimiteri minuțioase pentru fiecare afirmație", o personalitate care „se bazează pe o solidă cunoaștere istorică". Și în istoriografia universală așa s-a și impus : „o autoritate ireproșabilă" în cercetarea, cunoașterea, analiza și lămurirea „problemei naționale" din Imperiul austro-ungar, care a urmărit „a desluși sensul istoriei din logica brutală a faptelor". Iar scopul intregii sale activități a fost, așa cum singur l-a înfățișat, „apărarea drepturilor naționale și a dreptului public, eliberarea naționalităților supuse din stăpînirea germană și maghiară".

În cadrul activității și al operei sale o atenție deosebită o acordă situației și stărilor de lucruri care-i privesc pe români. În urma contactului direct, nemijlocit, cu realitățile din Transilvania și România, a cunoașterii exacte a mediului geografic și social, a raporturilor economice, politice, culturale existente între românii de pe ambele versante ale Carpaților, a tradițiilor și obiceiurilor lor el concluziona la 6 august 1914: „România trebuie să-și aibă tot neamul la un loc". Și în contextul politicii Europei de răsărit îi conferă o situație de prim rang. Locul și rolul României, în această parte a continentului, sînt dictate, în concepția sa, de faptul că ea „este cea mai puternică între cele cinci state creștine ale peninsulei", iar politica ei „nu e dictată nici de la Viena, nici de la Petersburg, ci de București".

Nicolae Vasilescu : „Flori"

Odată ajuns la o asemenea idee el a slujit-o cu un devotament nețărmurit și o fidelitate ieșită din comun. Faptul este dovedit cu prisosință, pentru orice cititor, între altele, și de sutele de scrisori și convorbiri pe care le-a avut cu reprezentanți de seamă ai vieții politice, sociale, culturale, științifice românești, cuprinse în volumele de față. Iată ce-i scria, de exemplu, de la Niș, în 1915, lui Octavian Goga : **„Iubite prietene, nu vreau să mă întorc în țara mea fără a nu-ți mai trimite o ultimă salutare. Cînd ne întîlnisem mai pe urmă, cine ar fi gîndit că a sosit și pentru poporul românesc ceasul hotăritor. Principiul naționalității străbate și învinge în ciuda tuturor obstacolelor și am convingerea fermă că are să învingă în Europa întreagă".** Și, convins că și românii vor lupta pentru un asemenea principiu și vor izbuti în realizarea lui, continuă, **„eu vă doresc din toată inima să vă realizați unitatea națională — condiția unui viitor mai fericit".**

Lucrările lui Seton-Watson, studiile și articolele, corespondența pe care a purtat-o, ideile pe care le susține demonstrează, fără putință de tăgadă, cît de bine cunoștea istoria românilor. Informațiile lui trec mult dincolo de 1906. Ele pătrund adînc în istorie, pînă la daci și romani. Argumentele sale pentru **UN STAT AL TUTUROR ROMÂNILOR** sînt **vechimea** lor; **originea** latină ; **continuitatea** nord-dunăreană; **direcția** de dezvoltare de la munte spre șes ; **formarea** principatelor Moldova și Valahia, și a voievodatelor surori din Transilvania ; **rolul** românilor în lupta antiotomană : Mircea cel Mare, Huniazii, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul ; **Răscoala** lui Horea de la 1784 ; **Memorandumul** de la 1891 ; **„mișcarea** populară de la 1821", **revoluția** de la 1848 ; **unirea** de la 1859.

Odată îmbrățișată „cauza României" și susținută cu asemenea argumente R. W. Seton-Watson a apărat-o „permanent" și „înainte și după armistițiul cu Puterile Centrale". În funcțiile oficiale pe care le-a avut între 1916—1918, pe lîngă Cabinetul de Război britanic, la Congresul naționalităților oprimate de la Roma, ca membru al diferitelor Societăți sau Asociații de prietenie cu România, în timpul Conferinței de Pace de la Paris el nu a încetat să fie un prieten al unirii românilor într-un singur stat național, liber și independent, un aliat al împlinirii visului acestora — România Mare : „A studiat", cum ne arată Cornelia Bodea în amplul studiu introductiv, „problemele legate de frontierele României", a menținut întotdeauna paginile revistei „The New Europe" deschise „punctului de vedere românesc", a fost încintat și a aprobat entuziast „știrea despre Adunarea Națională de la Alba Iulia (1 Decembrie 1918) și unirea Transilvaniei cu România".

Prin aceasta vedea **și justețea** punctului său de vedere privind principiul naționalităților, **și faptul că nu luptase degeaba** pentru cauza românilor. El a fost între primii istorici străini care a văzut pe viu, a înțeles și a urmat logica de fier a faptelor și activităților românilor, „dorința arzătoare de unitate națională, exprimată de intreaga națiune română".

Istoricul scoțian a fost și a rămas prieten al românilor. Și, cu timpul, avea să spună că „istoria Europei nu oferă un exemplu mai frapant decît al românilor „de ceea ce este în stare un sentiment național care, sub dominație străină și în ciuda unei politici de asimilare, învinge vitregia pas cu pas".

Mircea Mâciu

PODURILE PRIETENIEI

„Literatura română este un tezaur de o frumusețe extraordinară"

INTERVIU CU KATYA ȘPUR DIN R.S.F. IUGOSLAVIA ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU «LUCEAFĂRUL»

Slovenia este una din cele șase republici socialiste ale Iugoslaviei vecine și prietene. Se intinde în vestnordul țării, fiind mărginită jurimprejur de Austria, Italia, apele Mării Adriatice și Croația. Înainte de a veni la cursurile de vară ale Universității bucureștene, mi s-a oferit ocazia de a participa pentru intiia oară la seminarul de limba, literatura și cultura slovenă care se ține în fiecare an la Universitatea din Lubliana. Lubliana, capitala Sloveniei, este una dintre cele mai frumoase și cele mai moderne orașe din Iugoslavia.

M-am oprit în Lubliana și înainte cu cîțiva ani, atunci cînd mergeam spre Portoroj (Portul rozelor), pe coasta adriatică. Citeam în Biblioteca populară și universitară a orașului cărți traduse din română în limba marelui France Preșern. Vara aceasta am cunoscut-o și pe Katja Spur, veterană a prezentării literaturii române în limba slovenă. S-a născut acum optzeci de ani într-un sat de lîngă orășelul Ljutomer (care este cunoscut pentru viță de vie și vinuri excelente). După liceu a absolvit studii de slavistică la Facultatea de filologie din Lubliana. În afară de slovenă și română, traduce și vorbește perfect sirbo-croata, bulgara, germana și alte limbi.

Româna este foarte melodică, blîndă, îmi place mult și îmi crește inima cînd ascult oamenii vorbind în această limbă — îmi scrie dinsa, aici, pe plaiurile Macedoniei poetice, unde limba română trăiește în inima multor iubitori ai săi, macedoneni, albanezi, aromâni, care înaintea celui de-al doilea război mondial au locuit și muncit în București, Constanța, Craiova și alte orașe ale României. Literatura română este una dintre cele mai bogate pe planul european al literaturii, adaugă dînsa. Biblioteca Katjei Spur este un mozaic internațional, impodobită și cu cărți românești. Îmi scrie că îi place mult **Meșterul Manole, Miorița, Moartea lui Orfeu,** pe care le-a tradus.

Din literatura română a început să traducă încă din anul 1971. Atunci s-au deschis porțile acestei literaturi și în limbile sirbo-croată, macedoneană, albaneză. Katja Spur s-a întîlnit atunci cu poetul Valentin Desliu la Sofia, cu care a început să traducă împreună din literatura bulgară. Desliu a început să învețe slovena, iar Katja româna. La alegerea lui Valentin Desliu a început să traducă pe Laurențiu Fulga **(Alexandra și infernul)**, apoi **Pădurea spînzuraților** de Liviu Rebreanu, **Moartea lui Orfeu,** de Laurențiu Fulga, **Orgolii,** de A. Buzura, **Delirul,** de Marin Preda, **Arta conversației,** de Ileana Vulpescu, **Vînătoarea regală** de D. R. Popescu.

Ați mai fost în România ? am întrebat-o prin telefon pe această vrednică scriitoare care, deși în vîrstă de optzeci de ani, scrie, traduce și apropie meridianele culturii, fiind parcă în plină maturitate a puterii creatoare. Da, am fost de cîteva ori, îmi răspunde. La București am cunoscut mulți poeți și prozatori. Încă de la început m-am îndrăgostit de oamenii de acolo, descoperind la români o căldură sufletească proverbială, o ospitalitate uimitoare și o dragoste înflăcărată față de frumos. Vă pare rău pentru ceva, mai aveți vreo dorință ? o întreb pe prietena noastră, în numele cititorilor și scriitorilor din țara vecină și prietenă. Cum nu, se aude glasul ei de la o distanță de o mie de kilometri. Literatura română este un tezaur de o frumusețe extraordinară în tezaurul literaturii mondiale. Ea merită să fie mai mult prezentată în toate limbile iubirii...

Baki Ymeri

DIN POEZIA ALBANEZĂ

XHEVAHIR SPAHIU

Calul lui Skanderbeg

El trecu ca fulger pe deasupra
virtejului luptei.
Doar moartea stăpînului său
îl tîri în viltoare,
Nechezu'-ndepărtat despică spațiul
Și iată-l, din văgăuna veacurilor reintors.

Potcovit cu dragoste, calul
O stîncă albă parcă-ntre străjeri
Și nimeni nu-l încăleca, decît stăpînul
Și-n ziua nunții sale și Donika...
Turnat în bronz, sever, dominînd piața,
Își scutură coama-nghețată
sub zăpezile vremii ;
Iubi pe semenii lui toți — și murgi,
și roibi
Și doar pe unul îl ură — calul troian...

Ascultă cîntecul sudorii...

Înainte de-a asculta cîntecul
șters al ploii
Și șoaptele-mister ale pădurii
din zori,
Tu pleacă-ți atent azi urechea
Și-ascultă ropotul sudorii
Ca toți să poată să-ți asculte cîntecele !
Fiecare strop de sudoare
Fie o lacrimă să usuce !

Sudoarea poartă forma
Și greutatea pămîntului...

FATMIR GJATA

Într-un firicel de iarbă...

Într-un firicel de iarbă
fierbe viața
și numai moartea într-un morman
de plumbi.
Pe șapca mea de partizan cresc
jucăușe
fire de iarbă și-un drag cuib de porumbi
Și plin mi-i centuronul de cartușe..

În românește de
Ion Arion

ADEM ISTREFI

Cele șapte mirese ale mării

Flori să vă numesc,
Din cap pînă-n picioare flori voi nu sînteți,
Dar, ce dracu sînteți, pe țărm cele șapte ?
Ca două picături de apă cu fluturi semănați.

Fiți bune și-mi spuneți : care dintre voi
este mai frumoasă,
Nu știu ce să prind și s-o duc acasă.

Capul mi-am pierdut, mîna în coardă mi s-a
rupt.

Voi dansați, una pe alta o loviți
Și cu marea-ginere în frunte, vă grăbiți.

Marea, iubirea o varsă în stropi de mărgele,
O bagă în sinul ei și, ce haz, ce haz !
O, ce bucurie și niciun necaz !

Ce păcat că nu-s băiat,
Ce păcat că mare nu-s !

NATASHA LAKO

Scriu iubirea ta

Cît de puțin, cît de puțin o albă hîrtie,
iubirea ta pentru a scrie,
cînd în cerul deschis, cu continuitate
păsările, cu zborurile lor treptate,
vorbe scriu, ce le cunoaștem numai noi,
iar eu iubirea ta scriu.

Cînd pomii, șușotesc vorbe, pe care le credem
numai noi,
iar eu iubirea ta scriu.
Și riurile pămîntului antic rod în adîncime,
ca să sculpteze vorba mea fără de margini
pentru tine.

Cît de puțin știam să spunem în aceea foaie
mică !

Muntele

Un povîrniș al muntelui este al tău,
plin de verdeață albastră
Povîrnișul uscat erodat,
unde nu putea să sufle niciun vînt,
al meu era.

Tu jucai, plîngeai, scrîai poezii,
cu pădurea ta te invecheai în orice zi.

Ca ziua, ce nu apune niciodată
întinerisem eu, zi cu zi,
De unde să știm noi că un munte
ne-ar despărți —
și înflorit și veștejit —

În românește de
Kopi Kycyku

REVISTA STRĂINĂ

● **UN DEBUT FULMINANT A AVUT CHILIANCA ISABEL ALLENDE** cu cele două romane ale sale, „Casa umbrelor" și „Dragoste și umbră", care au făcut repede înconjurul lumii. Acum ea a lansat un nou roman, unul cu titlu ca o incantație, **„Eva Luna"**, apărut la editura „Plaza y Janes" din Barcelona. Acțiunea romanului începe în anii '30, undeva în America Latină unde misionarii descoperă, într-o barră, o fetiță pe care o vor crește și educa, fiind dată apoi în slujbă la pastorul Jones. Devenită femeie, ea va salva viața unui grădinar indian cu care, mai tîrziu, o va aduce pe lume pe Eva. Luna va fi numele luat după denumirea unui trib de indieni latino-americani.

Autoarea ne trece apoi Oceanul pentru a ajunge în Europa, în Austria, pentru a urmări desfășurarea războiului al doilea mondial pe care autoarea îl vede, din depărtarea țării sale, mai puțin monstruos decît a fost în realitate. Revenim apoi din nou în America Latină unde Evei Luna i se deschid porțile lumii orașului. În Europa războiul continuă, iar America Latină devine locul unde își dau întîlnire emigranții europeni între care și Rolf Carle, documentarist progresist și turcul Riad Halubi. Acesta din urmă, de dragul Evei Luna își părăsește soția, părăsită punîndu-și capăt zilelor. De moartea ei este acuzată Eva Luna. Salvată de Halubi, ea va pleca în capitala țării unde, alături de prietenii săi, intră în viața politică. Devine scriitoare și militant împotriva regimului dictatorial, a falsei democrații din țara sa.

Autoarea nu ne spune care este locul desfășurării acțiunii, acesta ar putea fi Chile, dar și oricare altă țară latino-americană. Ca și în precedentele sale romane, Isabel Allende izbutește să prezinte destine umane complexe, zbuciumate, în special al Evei Luna, pe fundalul evenimentelor social-politice.

În mod cert, cu „Eva Luna" Isabel Allende nu depășește valoarea primelor două romane, dar ea face dovada faptului că este și rămîne — deocamdată — singura prezență feminină marcantă a prozei latino-americane, angajată într-un amplu proces de zugrăvire a transformărilor prin care trece continentul metis.

● **SUB TITLUL „FEMEILE PUTERNICE DOMINĂ ECRANUL"**, revista „Schweizer Illustrierte", care apare la Zürich, a publicat un interesant articol în care se arată printre altele : „Cinematograful i-a aruncat pe bărbați peste bord, centrul lumii filmului a devenit acum femeia, întîmplările vieții sînt văzute acum prin prisma ei". În sprijinul acestei afirmații criticul de film Christian Klammerling, autorul articolului, aduce filmele „Fatal atraction", dar mai ales „Moonstruck" și „Out of Rosenhaim". Primul este povestea unei întîmplări de dragoste în care iubirea fără margini a bărbatului — atracția fatală — îl face pe acesta robul sentimentelor devoratoare, pe care nu și le mai poate controla. În cel de al doilea, pentru care actrita Cher a fost distinsă cu Premiul Oscar pentru interpretare feminină, își înjoseste partenerul încă din prima scenă, sounindu-i că-i refuză cererea în căsătorie dacă aceasta nu-i va fi făcută în genunchi ! Între bărbații care rămîn fascinați eroina triumfă sounind : „N-am să mă mărit niciodată cu bărbatul pe care îl iubesc !"

O altă peliculă pe care autorul articolului o aduce în sprijinul afirmației sale este „Broadcast News". Aici este înjosit ceva mai mult decît bărbatul, aici este vorba despre **anchorman,** cum se numește în Statele Unite moderatorul emisiunilor tv, simbol-al puterii în era mijloacelor de informare în masă. În acest film el apare ca o marionetă, ale cărei sfori sînt trase de o femeie, desigur. Mai precis de Holly Hunter, o tînără artistă care, deși a jucat numai în două filme, are toate șansele să fie declarată „artista anului 1988".

Care sînt celelalte „femei puternice" care domină ecranul ? Le vom aminti doar pe trei dintre ele : pe Meryl Streep, pe care o cunoaștem din „Kramer contra Kramer", pe Barbara Streissand din filmul „Nuts" și pe Emily Lloyd, care pentru prestația din „Whish You Where Here", a fost ovaționată la ultima ediție a Cannes-ului.

● **— CE STĂ LA BAZA POVESTIRII ?** a fost întrebat prozatorul ceh Jiri Marek.

— Arta de a povesti este, după părerea mea, începutul a toate. Omenirea există de vreun milion de ani, arta scrisului s-a născut cu numai vreo cinci mii de ani în urmă. Este deci foarte timără în vreme ce povestirea este veche de cînd lumea. Pe atunci oamenii după ce se așezau undeva începeau să povestească ceva ce noi nu știm, dar care, categoric, era ceva care îi fascina nu numai pe povestitor, dar și pe cei care îl ascultau. Iar povestirea este ceva care umanizează. Maimuțele nu-și povestesc, maimuțele nu rid, tot ce pot ele să facă este să se strîmbe. Oamenii povestesc, oamenii rid. Omul de aceea este, printre altele, mare pentru că rîde, pentru că știe să rîdă. Cel care nu știe să facă acest lucru este periculos. Ar trebui să fim atenți la acest aspect...

E-adevărat, astăzi dispunem de tehnică — picupuri, radio, televiziune, video,, — etc. dar dacă nu avem acasă o bunică, care seara să ne spună povești, ceva rămîne neîmplinit. Singură tehnica nu o poate înlocui, ea este frumoasă, dar este doar un înlocuitor. Realitatea vie este bunica... Cînd am început să scriu și am intrat în literatură am debutat prin a scrie povestiri. Le-am scris, ele trebuiau scrise, ele trebuiau povestite. Povestirea poate fi tristă, chiar tragică, dar ea nu poate exista fără o scînteie de umor, așa cum fără umor nu poate exista nici viața. Umorul reprezintă o anumită poziție față de viață, o anumită filozofie. Umorul nu trebuie să trezească rîsul cu orice preț, umorul nu este ceva care să-i facă pe oameni să hohotească. El este ceva care să-i facă să se simtă mai bine, să aibă un sentiment plăcut. Umorul poate, trebuie să existe și în lucrurile foarte grave, în povestirile polițiste, cît și în destinul unei familii de muncitori sau în întîmplarea lui Tristan, chiar dacă aceasta este o tragedie..."

● **CĂRȚILE SCRIITORULUI SOVIETIC BORIS VASILIEV** nu fac parte din categoria celor care se prăfuiesc pe rafturile librăriilor și bibliotecilor. Ele trezesc de fiecare dată interesul tuturor categoriilor de cititori, dar în primul rînd al tinerilor. Prin ce ? Prin harcă sinceritate cu care sînt scrise, prin strădania lăudabilă a scriitorului de a aduce în fața cititorilor imagini care să corespundă aspirațiilor și dorințelor lor.

O mărturie în acest sens o reprezintă și ultimul său volum apărut cu titlul **„Zboară, călțul meu".** Este o carte de povestiri scrise prin anii '70—'80 și pentru care autorul și-a luat sursa de inspirație din vremea anilor grei ai războiului și din perioada care a urmat. Volumul lui Boris Vasiliev, astăzi în vîrstă de 61 de ani, are un pronunțat caracter autobiografic : copilăria, tinerețea, debutul în literatură. El cuprinde confesiuni exprimînd admirația nedisimulată pentru Om, meditații profunde asupra menirii literaturii.

Boris Vasiliev nu este doar un observator atent și fin al „pieții vieții" în care el ca om și scriitor, a cîștigat mult, a pierdut mult. El îi convinge pe cititori că este un mare liric, un scriitor ancorat puternic în viață, care stăpînește arta gradării dramatice a acțiunii, care știe să pigmenteze viața eroilor săi cu elemente de umor care fac viața mai ușoară și mai plină de înțeles.

În povestirile sale Boris Vasiliev surprinde momentele cheie ale devalorizării valorilor morale, ale respectului, dragostei și stimei față de aproapele. Vasiliev este autorul povestirilor despre „oamenii fără casă" chiar dacă aceștia au unde locui, al virstnicilor, al celor care trăind în vremea lui „tu mie, eu ție", nu mai găsesc elementul de schimb în această ecuație pentru că ei au pierdut totul neavînd ce mai oferi. În afară de experiența de viață, de sfaturi și de înțelepciune de care, se pare, nimeni nu mai are astăzi nevoie. Mărturii stau povestirile „Iarnă, iarnă...", „Veterana", „Cine sînteți voi, bătrînilor ?"

● **CLASICUL LITERATURII FINLANDEZE MIKA WALTARI (1908—1979)** este nu numai autorul celebrului roman „Sinuhet Egipteanul", dar și — între altele — al unei comedii amare intitulată „Întoarce-te, Gabriela". Pe baza acestei piese, televiziunile din R.D. Germană și Finlanda au realizat un film t.v. în regia lui Hanu Kahacorpi.

SPORT

Poarta lacrimilor de mărgăritar

S-a deschis poarta lacrimilor de mărgăritar. Adică, s-a așternut de-o iarnă veche, cu nămeți mai lingă mal. Frumos ! Împovărați de zăpezi monahale, brazii stau de strajă la hotarele visului. Pe geam, ferigile izvorite din frig deschid flori diletante. Vîntul, căzut în doaga onestității elementare, nu bate indirjit, totuși se implică și el emoțional în starea lucrurilor, iar în zilele cînd sînt programate partide de fotbal începe să-și dea în petec. Așa cum a făcut-o, miercuri, la meciul Victoria-București — Turun Palloseura Turku, cîștigat de băietii noștri doar la un gol diferență, ceea ce mă face să gîndesc trist, abrupt și neconvingător cu privire la șansele noastre în meciul retur. Victoria a dovedit în fața a vreo zece mii de năuci prezenți la stadion (nimeni n-a stat pe bancă, tropot de cisme, cu brațele peste umeri, nici un gram de țuică fiartă) că nu știe să joace pe un teren tîlhărit de-o iarnă vîntoasă. Ce se va întîmpla la Turku, în vechea capitală a Finlandei, nimeni nu știe, dar e de presupus că elevii lui Tommy Liendholm, știu și ei cum zvîntă șoarecii o sticlă de ulei : se string unsprezece bucăți, unul bagă coada în sticla de ulei, ceilalți i-o sug și tot așa pe rînd pînă nu mai rămîne un strop ; cei bătrîni, cu coada lungă, vin la urmă... Iar cei bătrîni de la Turku Palloseura sînt apărătorii mult mai periculoși decît jucătorii din față. Antrenorul Halagian, care s-a dovedit gură bogată înainte de nuntă, are prilejul să ne convingă că e un bun vînător de reni.

Campionatul (și dacă nu mă înșel mai sînt vreo patru etape de disputat) evoluează în tiparul binecunoscut — sus : vis în interiorul unui vis, la mijloc, pomana porcului, jos, un coșmar în interiorul unui horn înfundat. Ninge despletit și proaspăt și parcă și aromat. Fiecare fulg e o stea în vîrf de pumnal. Bradul de lîngă fereastră, sînt convins, ar urca munții. Poate că, noaptea, se și mușcește într-acolo. Va trebui să închiriez un stol de păsări din bălți care știu să mute arborii dintr-un loc în altul. O voi face dacă Rapidul va rămîne nemișcat pe locul 13 — lucru posibil doar teoretic, nu și extra. Discret, mă apropii de sfîrșit, mai peană de corb în zăpadă și scriu cu bucurie că, tot miercuri, la Sibiu, România a învins Israelul în meci amical, cu 3—0.

Ninge. Și aștept ca pe o sîrbătoare meciul Dinamo—Steaua. Și trag nădejde că federația va invita să oficieze o echipă de arbitri străini.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu,
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană

ANUL XXXI
49
(1 386)
Sîmbătă
3 decembrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNALT ŞI REPREZENTATIV FORUM DEMOCRATIC

Cuvîntarea tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU

la încheierea şedinţei comune a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice şi organizaţiilor de masă şi obşteşti

Stimaţi tovarăşi,

Şedinţa comună a Plenarei Comitetului Central, a conducerilor organismelor democratice şi organizaţiilor de masă şi obşteşti reprezintă un înalt forum al democraţiei muncitoreşti-revoluţionare, în care activul şi cadrele de bază ale partidului şi ale tuturor sectoarelor de activitate au dezbătut cele mai importante probleme ale construcţiei socialiste din patria noastră şi au adoptat, într-o deplină unanimitate, hotărîri privind perfecţionarea conducerii întregii activităţi, în vederea înfăptuirii neabătute a Programului partidului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi de înaintare fermă a patriei noastre spre comunism ! **(Aplauze şi urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu şi poporul !").**

La lucrările înaltului forum democratic au participat peste 4 300 de activişti de partid şi de stat din toate sectoarele şi au luat cuvîntul, în plen şi în consiliile organismelor democratice, 342 de participanţi, care au analizat, critic şi autocritic, activitatea din diferite sectoare, au făcut sute de propuneri şi s-au pronunţat pentru perfecţionarea muncii tuturor organelor de partid, de stat şi ale democraţiei muncitoreşti-revoluţionare, în concordanţă cu noile cerinţe ale construcţiei socialiste din România. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Iată de ce putem afirma că marele forum democratic — format din cadrele de bază ale partidului, ale statului, ale organismelor democratice şi organizaţiilor de masă — a devenit o adevărată Conferinţă Naţională, care încheie, într-o deplină unanimitate, dezbaterile largi care au avut loc în partid şi în întreaga societate, cu privire la stadiul actual al societăţii socialiste româneşti şi la perspectivele dezvoltării viitoare a patriei noastre pe drumul socialismului, al înfăptuirii visului de aur — a comunismului ! **(Aplauze şi urale puternice ; se scandează „Ceauşescu — P.C.R.!", „Ceauşescu, eroism — România, comunism !").**

Lucrările înaltului forum democratic reprezintă expresia unităţii dialectice dintre conducerea partidului şi organele de stat, organismele democratice şi organizaţiile de masă, sintetizează, într-o formă nouă, rolul conducător al partidului în toate sectoarele, în întreaga noastră societate. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Deplina unanimitate în care s-au desfăşurat dezbaterile şi s-au adoptat hotărîrile şi documentele reflectă, de fapt, unanimitatea cu care întregul partid şi popor înfăptuiesc neabătut şi sînt hotărîte să dea viaţă politicii interne şi externe a partidului nostru. **(Aplauze şi urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu şi poporul !").**

Acum, la încheierea dezbaterilor, putem afirma cu deplin temei cît de necesară a fost organizarea acestei largi dezbateri în partid, în întreaga societate şi în cadrul acestui larg forum al cadrelor şi activului de bază din toate domeniile de activitate, pentru înţelegerea mai bună a stadiului actual al societăţii româneşti şi, mai cu seamă, pentru trasarea perspectivelor şi căilor de activitate în vederea înaintării ferme a României spre cele mai înalte culmi de progres şi civilizaţie. **(Aplauze şi urale puternice, îndelungate).**

Dînd o înaltă apreciere drumului revoluţionar de luptă şi muncă, marilor realizări obţinute sub conducerea partidului nostru comunist în făurirea orînduirii socialiste, în cadrul forumului s-a evidenţiat, cu toată satisfacţia, că societatea socialistă românească a ajuns la un înalt stadiu de dezvoltare, care dă perspective minunate pentru înfăptuirea Programului partidului şi înaintarea fermă a întregii noastre naţiuni spre visul de aur al omenirii — deci şi al poporului nostru — spre comunism ! **(Aplauze puternice, urale ; se scandează îndelung „Ceauşescu şi poporul !", „Ceauşescu, România — stima noastră şi mîndria !").**

Trebuie să subliniem, încă o dată, că toate măreţele realizări în construcţia socialistă, îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, demonstrează justeţea liniei generale a partidului nostru, care a aplicat şi aplică creator legile obiective, principiile socialismului ştiinţific la condiţiile şi realităţile României.

Toate acestea demonstrează că partidul nostru şi-a îndeplinit şi îşi îndeplineşte cu cinste misiunea istorică încredinţată de popor, că întărirea rolului conducător al partidului reprezintă garanţia supremă a mersului neabătut înainte al patriei noastre. **(Urale şi aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceauşescu, România — stima noastră şi mîndria !", „Ceauşescu şi poporul !").**

Pe drept cuvînt s-a subliniat, în acelaşi timp, că toate marile realizări obţinute sînt rezultatul muncii pline de abnegaţie a clasei muncitoare, ţărănimii, intelectualităţii, a tuturor oamenilor muncii, a întregului nostru popor, care, într-o deplină unitate, a înfăptuit şi înfăptuieşte neabătut politica internă şi externă a partidului şi statului nostru.

Iată de ce acum, la încheierea acestor largi dezbateri şi a lucrărilor forumului nostru democratic, doresc să adresez, pentru toate aceste măreţe înfăptuiri, cele mai calde felicitări clasei noastre muncitoare, ţărănimii, intelectualităţii, întregului popor, împreună cu urarea de noi şi noi succese în realizarea programelor de dezvoltare economico-socială, de ridicare a patriei spre noi culmi de progres şi civilizaţie, de bunăstare şi fericire, de întărire a independenţei şi suveranităţii României ! **(Urale şi aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu şi poporul !", „Ceauşescu, România — stima noastră şi mîndria !").**

Stimaţi tovarăşi,

În cadrul lucrărilor sale, înaltul forum democratic a dezbătut şi aprobat planurile de dezvoltare economico-sociale pe anul 1989, care au un rol de importanţă deosebită în realizarea celui de-al 8-lea plan cincinal.

Într-o deplină unanimitate au fost aprobate prevederile planurilor, măsurile în vederea înfăptuirii neabătute a programelor de organizare şi modernizare, de normare economico-financiară, de ridicare a calităţii şi nivelului tehnic al producţiei, de creştere a productivităţii muncii, a eficienţei economice în toate sectoarele.

Pe drept cuvînt s-a acordat o atenţie deosebită activităţii privind dezvoltarea relaţiilor economice internaţionale şi realizarea în cele mai bune condiţii a planului de export pe acest an, pe anul viitor şi pe întregul cincinal.

Este necesar să punem în centrul activităţii ridicarea continuă a calităţii şi a nivelului tehnic al produselor, să facem astfel încît, în cincinalul următor, produsele româneşti să ocupe un loc de frunte, şi, în multe domenii, să fie pe primul plan din punct de vedere al calităţii şi nivelului tehnic. Dispunem de o minunată clasă muncitoare, cu o înaltă pregătire, de buni tehnicieni, de ingineri, de oameni de ştiinţă ; avem o puter-

Continuare în pag. a 2-a

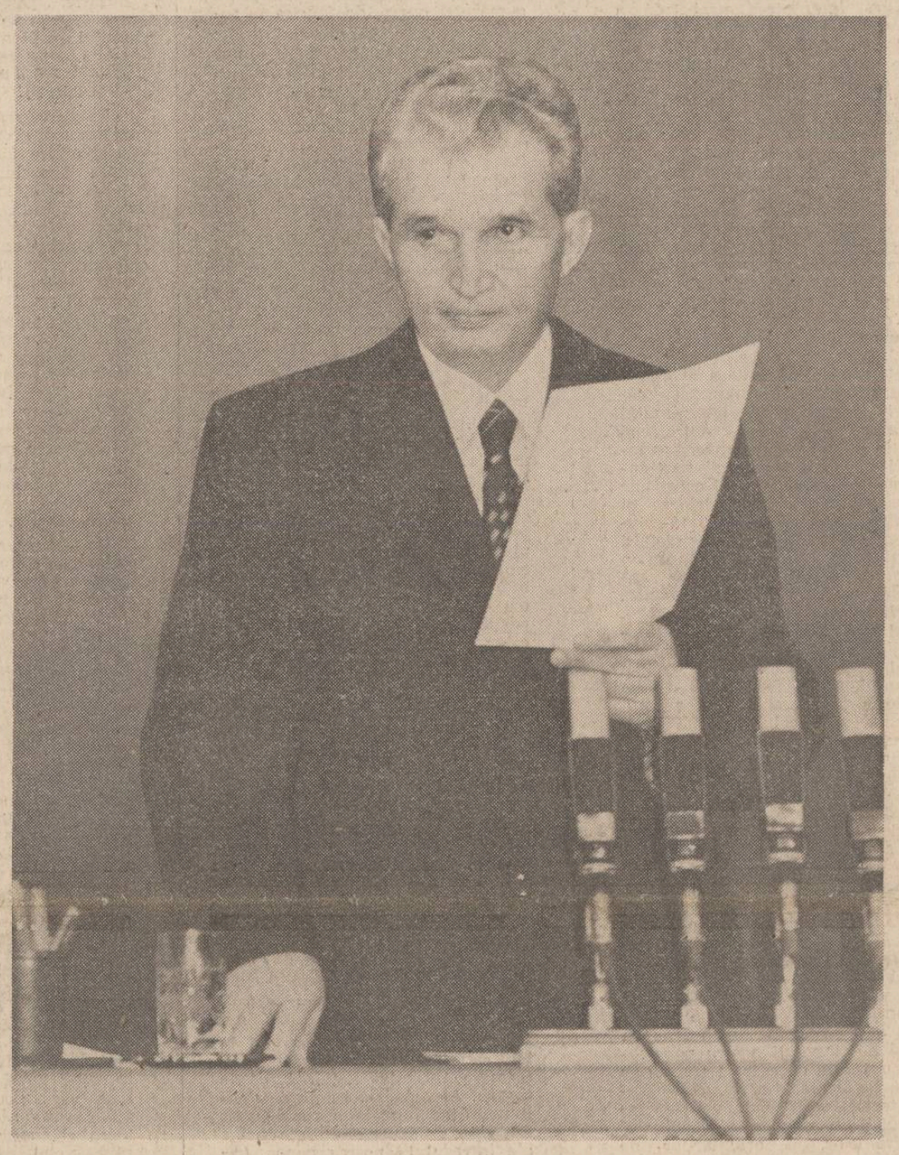

Cuvîntarea tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU

la marea manifestare populară consacrată aniversării a 70 de ani de la crearea statului naţional unitar român

Dragi tovarăşi,

Cu prilejul marii noastre sărbători de la 1 Decembrie, cînd se împlinesc 70 de ani de la formarea statului naţional unitar român, doresc să vă adresez tuturor celor care aţi venit la această mare manifestare a Unirii, întregului nostru popor un salut călduros, cele mai bune urări de succes în toate domeniile ! (Urale şi aplauze puternice; se scandează : „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu şi poporul !").

Realizarea statului naţional unitar, cu 70 de ani în urmă, a reprezentat împlinirea năzuinţelor de veacuri ale poporului nostru de a trăi unit, de a munci împreună, pentru a-şi făuri o viaţă nouă, mai bună, liberă şi fericită. (Urale şi aplauze puternice, îndelung repetate).

Acum, cînd aniversăm 70 de ani de la realizarea statului naţional unitar, putem afirma cu îndreptăţită mîndrie că numai socialismul a reuşit să asigure ridicarea generală a bunăstării poporului, să asigure întărirea independenţei, a suveranităţii, să înfăptuiască năzuinţele de veacuri ale poporului nostru la o viaţă mai bună, liberă, independentă. (Urale şi aplauze puternice, îndelung).

Aşa cum am declarat cu puţin timp înainte, la încheierea marelui forum democratic, să ne luăm angajamentul de a face totul pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare economico-socială a patriei !

Să cinstim pe făuritorii statului naţional unitar român ! Să cinstim poporul român — adevăratul făuritor al acestui act istoric, al istoriei patriei noastre în general — cu noi şi noi realizări, cu hotărîrea fermă de a realiza neabătut Programul partidului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi de înaintare spre comunism ! (Urale şi aplauze puternice, îndelung repetate).

Şi la această mare manifestare, doresc să asigur pe prietenii noştri de peste hotare, toate statele din Europa şi din întreaga lume că poporul român, unit, stăpîn pe destinele sale, doreşte să trăiască în colaborare şi prietenie cu toate popoarele, să-şi făurească viaţa în mod liber, aşa cum o doreşte !

Dorim să conlucrăm pentru pace, pentru dezarmare, pentru o lume mai dreaptă şi mai bună ! (Aplauze şi urale puternice ; se scandează îndelung „Ceauşescu — pace !").

Vă mulţumesc, dragi tovarăşi şi prieteni, pentru această mare manifestare consacrată cinstirii proclamării statului naţional unitar român şi vă urez succese tot mai mari în întreaga activitate, multă sănătate şi fericire ! (Aplauze şi urale puternice ; se scandează îndelung „Ceauşescu — România, stima noastră şi mîndria !", „Ceauşescu să trăiască, România să-nflorească !", „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu şi poporul !", „Ceauşescu — pace !". Într-o puternică unitate de gînd şi simţire, toţi cei aflaţi la marea manifestare populară aclamă şi ovaţionează îndelung pentru Partidul Comunist Român, pentru secretarul său general, preşedintele ţării, tovarăşul NICOLAE CEAUŞESCU).

Biblioteca judeţeană
MUREŞ
TIRGU-MUREŞ

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu

Urmare din pag. 1

nică bază materială, o industrie modernă. Avem deci tot ceea ce e necesar pentru a realiza o producție de înaltă calitate, competitivă cu cele mai bune pe plan mondial — și trebuie să realizăm aceasta ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Se poate spune că întregul forum democratic a subliniat necesitatea creșterii mai puternice a rolului cercetării, a științei, în toate sectoarele, a perfecționării activității de învățămînt, de ridicare continuă a nivelului profesional, tehnic, științific, cultural al tuturor cadrelor, al tuturor oamenilor muncii.

Cu deplin temei s-a subliniat că, numai pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii universale, se poate asigura înfăptuirea neabătută a planurilor și programelor de dezvoltare economico-socială, de ridicare continuă a patriei noastre pe noi culmi de progres, de creștere continuă a nivelului de trai, material și spiritual, al poporului.

Într-o deplină unanimitate a fost adoptat programul privind autoconducerea și autoaprovizionarea, care asigură baza materială pentru îmbunătățirea aprovizionării în toate domeniile de activitate.

Acum este necesar să fie luate toate măsurile pentru a realiza, în cele mai bune condiții, prevederile acestui program. Aș atrage în mod deosebit atenția tuturor organelor centrale, ministerelor, consiliilor populare și comitetelor județene de partid de a acorda o grijă deosebită, permanentă, realizării prevederilor programului de autoaprovizionare centrală și locală, bunei aprovizionări a populației în spiritul politicii partidului nostru, în care omul constituie obiectivul central, bunăstarea și fericirea poporului reprezintă esența politicii partidului, a societății socialiste pe care o edificăm în România. **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

Prin adoptarea, în deplină unanimitate, a orientărilor pentru cel de-al 9-lea plan cincinal și pentru deceniul anilor 1991—2000 și, în unele domenii, și pentru primul deceniu al secolului al XXI-lea, dispunem de minunate perspective privind dezvoltarea continuă a patriei noastre, de înfăptuire neabătută a Programului partidului, de ridicare a României la un nivel tot mai înalt de civilizație. Tot ceea ce am realizat pînă acum, hotărîrea fermă de a întări proprietatea socialistă — de stat și cooperatistă —, de a perfecționa activitatea ideologică, politico-educativă, de formare a omului nou, de creștere a rolului partidului ca forță politică conducătoare — centrul vital al întregii națiuni — dau garanția că tot ceea ce ne propunem se va realiza prin munca unită a întregului nostru popor.

Acum este necesar să trecem cu toată hotărîrea la activitatea organizatorică, politică, în vederea înfăptuirii în viață a planurilor și programelor, a orientărilor de largă perspectivă pînă în anul 2000 !

Perfecționarea conducerii tuturor sectoarelor de activitate impune, ca o necesitate vitală, buna funcționare a organismelor democrației muncitorești-revoluționare. Totodată, aceasta impune ca fiecare activist al partidului și al statului, cadrele din toate domeniile să acționeze, în orice împrejurări, în spiritul înaltei răspunderi revoluționare, să pună pe primul plan respectarea și înfăptuirea neabătută a hotărîrilor partidului, a legilor țării, întărirea continuă a legalității, a ordinii și disciplinei, în toate sectoarele de activitate. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Se impune să acționăm cu toată fermitatea în vederea aplicării neabătute a principiilor eticii și echității socialiste, să creăm un larg curent de masă pentru a munci și a trăi în spirit revoluționar, în spirit comunist ! **(Vii și puternice aplauze).**

De asemenea, este necesar să acționăm cu toată hotărîrea în direcția perfecționării conducerii societății, pe baza planului național unic de dezvoltare a tuturor sectoarelor de activitate.

Reglementarea prețurilor și a altor domenii nu poate fi lăsată la voia întîmplării, nu poate fi lăsată să fie reglementată de cerințele sau jocul pieței !

Apariția unor greutăți în dezvoltarea socialistă nu trebuie să ducă în nici un fel la panică, la pierderea încrederii în forțele clasei muncitoare, ale poporului, în socialism. A acționa pentru perfecționarea continuă a socialismului presupune să mergem înainte, nu înapoi la forme capitaliste. Este necesar să pornim întotdeauna de la întărirea rolului clasei muncitoare, a alianței muncitorilor cu țărănimea, cu intelectualitatea, cu toți oamenii muncii, cu întregul popor, deoarece numai în asemenea împrejurări clasa muncitoare, socialismul se vor putea afirma cu întreaga lor forță ! **(Vii și puternice aplauze).** Numai în asemenea împrejurări partidul își poate îndeplini în cele mai bune condiții misiunea sa de conducere a măreței opere de făurire a socialismului și comunismului !

A fi revoluționar, a fi comunist înseamnă a fi întotdeauna în primele rînduri ale luptei împotriva vechiului, a tot ce s-a perimat și nu mai corespunde noii etape de dezvoltare, înseamnă a acționa cu toată fermitatea pentru promovarea noului, a spiritului și concepției revoluționare în toate domeniile de activitate !

Doresc să subliniez încă o dată necesitatea perfecționării și întăririi continue a rolului partidului ca forță politică conducătoare — centrul vital al întregii națiuni.

Trebuie să avem permanent în vedere că partidul poartă — și trebuie să poarte — deplina răspundere pentru realizarea programului său.

Și în ilegalitate, în condițiile luptei grele, partidul a fost în primele rînduri. Comuniștii au fost în primele rînduri în organizarea luptelor maselor populare, nu s-au temut nici de temniți, nici de lagăre, nu au dat înapoi nici în fața plutonului de execuție, au acționat ca revoluționari ce trebuie să înfăptuiască idealurile măreț pentru care s-au înrolat în rîndurile partidului comunist, în rîndurile celor ce și-au propus — prin lupta lor — să realizeze o nouă orînduire socială. Cu atît mai mult, în condițiile cînd partidul reprezintă forța conducătoare și și-a asumat conducerea în societate împreună cu întregul popor, partidul, comuniștii trebuie să fie în primele rînduri, să nu se dea înlături de la nici o greutate, pentru că numai așa își vor îndeplini misiunea, numai așa vor putea asigura înfăptuirea programului pentru care au luptat și luptă, într-o deplină unitate. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

Stimați tovarăși,

Întregul nostru popor aniversează anul acesta, la 1 Decembrie, împlinirea a 70 de ani de la Unirea Transilvaniei cu țara și formarea statului național unitar român. Această măreață victorie a luptei îndelungate a reprezentat împlinirea năzuințelor de veacuri ale întregului nostru popor. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Însăși natura — care de mii de ani asigură existența pe aceste meleaguri a poporului român —, soarele însuși a ieșit astăzi zîmbitor, să participe, împreună cu poporul nostru, la această mare sărbătoare, dorind, parcă, să sublinieze că nu a fost cetățean român care să nu dorească unitatea statului nostru național ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu și poporul !").**

De la tribuna înaltului forum democratic, aducem un cald omagiu tuturor celor care au contribuit, prin activitatea și jertfa lor, la realizarea statului național unitar. Încă o dată, doresc să aduc, în primul rînd, cel mai înalt omagiu întregului nostru popor, adevăratul făuritor al istoriei, al prezentului și viitorului națiunii noastre, garanția construirii cu succes a socialismului și comunismului în România ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — P.C.R. !").**

Este adevărat că orînduirea burghezo-moșierească nu a soluționat problemele fundamentale ale dezvoltării societății românești conform cerințelor participanților de la Alba Iulia, ale întregului popor. Realizarea deplinei egalități în drepturi, dezvoltarea forțelor de producție și ridicarea nivelului de trai, material și spiritual, al poporului s-au înfăptuit numai o dată cu făurirea societății socialiste în patria noastră, ceea ce demonstrează, încă o dată, că numai și numai în condițiile lichidării exploatării și asupririi, în condițiile în care poporul devine cu adevărat stăpîn pe destinele sale se pot înfăptui, în cele mai bune condiții, năzuințele de bunăstare, de libertate, independență și fericire ale întregii națiuni ! **(Vii și puternice aplauze).**

La cea de-a 70-a aniversare a formării statului național unitar român, să facem legămînt că vom acționa cu întreaga răspundere față de interesele poporului, pentru întărirea continuă a independenței și suveranității României, pentru dezvoltarea tot mai puternică a forțelor de producție, a științei, culturii, învățămîntului, pentru formarea omului nou — constructor conștient al socialismului și comunismului — că vom acționa întotdeauna pentru bunăstarea și fericirea întregului popor, pentru măreția României, în societatea comunistă ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — P.C.R. !").**

Stimați tovarăși,

Pornind de la aprobarea unanimă a politicii internaționale a partidului și statului nostru, doresc încă o dată să asigur pe prietenii noștri de peste hotare, toate popoarele și statele europene și din întreaga lume că România socialistă va acționa și în viitor, cu toată fermitatea, pentru dezvoltarea colaborării cu toate statele, fără nici o deosebire, pe baza principiilor deplinei egalități în drepturi, a respectului independenței și suveranității, neamestecului în treburile interne și respectarea dreptului fiecărui popor la dezvoltarea liberă, independentă, așa cum o dorește. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Sîntem hotărîți să participăm activ, cu toate forțele, la înfăptuirea dezarmării și, în primul rînd, a dezarmării nucleare, pentru o lume fără arme, fără războaie, să acționăm pentru o Europă unită în diversitatea orînduirilor sociale, pentru o nouă ordine economică internațională. Împărțită în mai multe grupări, Europa nu-și poate îndeplini misiunea sa. Este necesară o Europă unită în diversitatea orînduirilor sociale, a concepțiilor filozofice și politice, o Europă a națiunilor libere, independente, care să acționeze într-o deplină unitate pentru progresul economico-social, pentru dezarmare, pentru pace, pentru o lume mai dreaptă și mai bună. **(Vii aplauze).** Numai o Europă unită poate avea un rol important și poate să aducă o contribuție mai însemnată la soluționarea marilor probleme ale vieții mondiale, la realizarea unei lumi în care fiecare națiune să se dezvolte corespunzător voinței sale, a unei lumi a progresului, păcii și colaborării ! **(Urale și aplauze îndelungate ; se scandează „Ceaușescu și poporul !").**

Doresc, de asemenea, să reafirm hotărîrea țării noastre de a acționa și în viitor, cu toate forțele, pentru întărirea unității și solidarității tuturor țărilor socialiste. Trebuie să avem permanent în vedere că numai împreună, într-o deplină solidaritate, putem să făurim socialismul, iar noi, în România, putem să înfăptuim Programul partidului nostru. Singur, nici un popor — deci nici poporul nostru — nu poate să aibă siguranța mersului înainte, a victoriei socialiste. Socialismul nu poate fi decît rodul luptei unite a tuturor forțelor, a tuturor popoarelor ce au pășit pe calea socialismului, a oamenilor de pretutindeni care doresc o lume mai bună, o lume a dreptății sociale. **(Aplauze și urale puternice, prelungite).**

Iată de ce solidaritatea și colaborarea constituie o cerință obiectivă a dezvoltării pe calea socialismului și comunismului !

Să realizăm aceasta pornind de la principiile unei unități noi, ale egalității, ale respectării dreptului fiecărui partid și popor de a aplica legitățile generale socialismul științific, corespunzător condițiilor din fiecare țară ! Să realizăm o puternică unitate bazată pe națiuni libere, socialiste și independente, în care fiecare construiește socialismul cu poporul și pentru popor ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

De asemenea, este necesar să acționăm și în continuare pentru întărirea colaborării și solidarității cu partidele comuniste și muncitorești, cu partidele socialiste și social-democrate, cu alte forțe democratice și progresiste, deoarece — și pe plan internațional mai larg — nici un partid nu poate merge singur în marea luptă pentru progres, pentru pace, pentru victoria noii orînduiri sociale. Unitatea mișcării comuniste și muncitorești, pe principii noi, de egalitate, constituie și acum, ca și în trecut, o necesitate vitală, o lege a dezvoltării economico-sociale, a mersului înainte spre socialism.

Lozinca lansată de făuritorii socialismului științific „Proletari din toate țările, uniți-vă !" continuă să fie actuală. Este adevărat, ea trebuie să capete acum un caracter mult mai larg, să se adreseze atît proletariatului, dar și țăranilor, intelectualilor, popoarelor asuprite de pretutindeni, tuturor celor care doresc o viață mai dreaptă și mai bună, care doresc pacea, de a se uni într-un mare front al libertății și progresului, al luptei pentru o lume fără arme, fără războaie, o lume a dreptății sociale și naționale. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — pace !").**

Încă o dată, doresc să reafirm încrederea și convingerea poporului nostru că, deși situația mondială continuă să fie complexă și gravă, în lume sînt suficiente forțe care, acționînd unite, pot schimba cursul evenimentelor, pot impune o politică nouă, o nouă gîndire în toate domeniile, pot impune dezarmarea, pacea, respectarea dreptului fiecărei națiuni la o viață mai bună, liberă, independentă, pot asigura conviețuirea în pace a întregii omeniri ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite).**

Încheind lucrările marelui nostru forum democratic, să ne luăm angajamentul de a nu precupeți nici un efort și de a face totul pentru înfăptuirea neabătută a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare fermă spre visul de aur, spre comunism ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Să întîmpinăm cea de-a 45-a aniversare a revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă. Congresul al XIV-lea al partidului cu noi și noi realizări în toate domeniile de activitate ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — P.C.R. !").**

Încă o dată doresc să subliniez că se impune să acționăm cu toată hotărîrea pentru perfecționarea și ridicarea nivelului activității ideologice, politice, științifice, educative, de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului. Să educăm tineretul, întregul nostru popor în spiritul luptei și abnegației revoluționare, de a nu se teme și de a nu da înapoi în fața nici unor greutăți !

Aș dori, și în acest cadru, să repet unele versuri pe care le-am mai spus în alte împrejurări :

„Cei ce se luptă murmurînd,
De s-ar lupta și-n primul rînd,
Ei tot atîi de buni ne par
Ca orișicare laș fugar !
Murmurul, azi, și orișicînd,
E plînset în zadar !"

Avem nevoie de luptători revoluționari, nu de oameni care se tînguie, cărora le este teamă de luptă și de greutăți. Comuniștii nu au dat înapoi în fața nici unei greutăți și sînt hotărîți să facă totul pentru a asigura victoria socialismului și comunismului în România ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

Trăim în alte împrejurări istorice, în care poporul este stăpîn pe destinele sale, dar spiritul de luptă, de sacrificiu nu trebuie și nu poate să dispară. Dimpotrivă, el trebuie să devină tot mai puternic, pentru a asigura înfrîngerea oricăror greutăți și înaintarea fermă spre visul de aur.

Comuniștii, revoluționarii trebuie să acționeze în orice împrejurări cu îndrăzneală și fermitate, să asigure înfrîngerea oricăror greutăți.

Pornim — după cum am menționat în expunerea mea — la un drum nou, lung, de muncă și luptă, la un drum glorios. Să facem astfel încît, prin munca unită a întregului popor, sub conducerea partidului, să-l străbatem într-un timp cît mai scurt și cu rezultate cît mai bune și să ajungem la cele mai înalte piscuri, la realizarea visului de aur — societatea comunistă! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu, eroism — România, comunism !").**

Pe baza hotărîrilor pe care le-am adoptat, în deplină unanimitate, nu pornim la un marș triumfal, ci la un drum de luptă și muncă revoluționară.

Să întărim continuu unitatea partidului, spiritul revoluționar, unitatea întregului popor — acestea reprezentînd garanția victoriei în lupta pentru socialism, pentru comunism ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — P.C.R. !").**

Subliniez, încă o dată, necesitatea de a acționa în toate împrejurările ca adevărați revoluționari, în spiritul înaltei răspunderi față de partid, față de popor, față de cauza socialismului și comunismului, față de independența și suveranitatea României ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

Îmi exprim deplina convingere că toți participanții la lucrările înaltului nostru forum democratic, întregul activ de partid și de stat, toți oamenii muncii, întregul nostru popor vor acționa într-o deplină unitate și vor asigura realizarea în cele mai bune condiții a tuturor planurilor și programelor de dezvoltare a patriei noastre. La sfîrșitul acestui cincinal, la sfîrșitul celui de-al 9-lea cincinal și, mai cu seamă, în anul 2000 vom putea să privim cu îndreptățită mîndrie și să afirmăm că ceea ce ne-am propus în 1988, în ajunul celei de-a 70-a aniversări a creării statului național unitar, s-a realizat; că la cea de-a 80-a aniversare a statului național unitar și la 400 de ani de la unirea de către Mihai Viteazu a țărilor românești, România va fi o țară puternic dezvoltată, socialistă, ridicată pe înaltele piscuri, înaintînd spre visul de aur — spre comunism ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Deși mai avem o lună pînă la încheierea acestui an și începerea noului an, doresc să vă adresez tuturor, întregului activ de partid și de stat, întregului nostru popor cele mai bune urări, precum și urarea ca anul 1989 să aducă noi și noi satisfacții, noi și noi împliniri în toate domeniile, să ducă la ridicarea continuă a bunăstării și fericirii întregii noastre națiuni ! **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — La mulți ani !").**

Adresez tuturor participanților la înaltul forum democratic, întregului nostru popor urarea de noi și noi succese în toate domeniile, multă sănătate și fericire ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

Declar închise lucrările marelui nostru forum democratic.

Trăiască Partidul Comunist Român — forța politică conducătoare, centrul vital al națiunii noastre socialiste ! **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

Glorie marelui nostru popor, liber și independent ! Viață veșnică — în fericire, în comunism ! **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Să triumfe pacea și colaborarea între toate popoarele lumii ! **(Urale și aplauze puternice, prelungite. Se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — pace !", „Stima noastră și mîndria — Ceaușescu, România !").**

Toți cei prezenți în sală se ridică în picioare și ovaționează îndelung, într-o atmosferă de puternică însuflețire și strînsă unitate, pentru Partidul Comunist Român, pentru secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Program al construcției socialiste

Un eveniment cu o desăvîrșită putere de semnificație în plan economic, moral-politic și social încheie această toamnă și se constituie în luminos punct de reper pentru orizontul tuturor preocupărilor noastre actuale, din perspectiva viitorului Congres al partidului — cel de al XIV-lea — și în consonanță sărbătorească a celei de a 45-a aniversări a revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă. Este vorba de lucrările comune ale Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, consiliilor și birourilor executive ale organismelor democrației muncitorești-revoluționare și organizațiilor de masă și obștești, forum înalt, reprezentativ, care prin însăși întrunirea sa în forma actuală este de natură să evidențieze proporțiile unei largi și evidente participări la dezbaterea și soluționarea problemelor pe care le ridică procesul făuririi noii societăți, în stadiul și la nivelul complexității sale prezente, precum și importanța unui asemenea demers, în consens cu spiritul mereu viu și novator al democrației muncitorești-revoluționare.

Amploarea și importanța de eveniment pe care o consacră actuala Plenară emană de la strălucitul document care este Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, document politic cu implicații și efecte ale cărui temeiuri se întind asupra istoriei înseși, pe o vastă suprafață de idei, concepte și orientări care privesc evoluția noastră în contemporaneitate, prezentul și perspectiva edificării noii societăți. Titulatura însăși a Expunerii : **Stadiul actual al societății socialiste românești și perspectivele dezvoltării sale viitoare, perfecționarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare ; rolul statului și al organismelor democratice. Creșterea rolului Partidului Comunist Român și activitatea ideologică, politico-educativă, ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, de cultură a conștiinței revoluționare. Raportul de forțe și caracteristicile fundamentale ale situației internaționale** dă nota și semnificația aparte prin care noul demers al secretarului general al partidului se înscrie în linia marilor fundamentări teoretice și practice pe care societatea românească le-a cunoscut de la cel de al IX-lea Congres al partidului, într-o epocă de un impresionant avînt constructiv și de o impresionantă și clară așezare a destinului patriei în lumina propriilor ei cerințe și posibilități, a idealurilor care i-au configurat și-i configurează întregul potențial al luptei, muncii și creației. Prin această epocă România a intrat în posesia drepturilor și libertăților ei fundamentale. Către această epocă au venit toate marile și hotărîtoarele momente ale istoriei naționale, la dimensiunea și pe segmentul de timp al acestei epoci s-au obținut cele mai mari și mai prodigioase împliniri, prin această epocă România s-a înscris cu măreție și demnitate, pe orbita marilor valori ale progresului și civilizației socialiste.

Expunerea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a fost adoptată, în unanimitate, ca program de muncă și acțiune revoluționară al partidului, al întregului popor, program care va sta la baza întregii activități de pregătire și desfășurare a celui de al XIV-lea Congres al P.C.R., a noului plan cincinal și a direcțiilor de dezvoltare care privesc România anului 2000. Este o etapă definitorie pentru timpul în care ne aflăm și din experiența și amploarea căreia se disting, cu certitudine și cu patos al analizei și elaborării științifice, liniile de boltă ale orizonturilor viitoare.

Întregul partid, întreaga societate au dezbătut Tezele din aprilie și, așa cum sublinia secretarul general al partidului, **merită subliniat faptul că în centrul dezbaterilor și al întregii activități din această perioadă s-a aflat înfăptuirea actualului plan cincinal, a obiectivelor strategice de trecere a țării noastre la un nou stadiu de dezvoltare,** iar concluziile și orientările care se desprind vor trebui să devină **teze pentru viitorul Congres al partidului.** Expunerea prezentată în plenară realizează un magistral punct de confluență al gîndirii și al acțiunii practice, revoluționare, dintr-un scop și după o concepție mereu vie și necesară **— socialismul cu poporul și pentru popor —** reliefînd direcții și trăsături care fac dominanta istoriei noastre contemporane : **Istoria milenară a poporului român ; lupta necurmată pentru afirmarea ființei proprii, pentru libertate socială și națională, pentru independență și unitate ; profundele transformări revoluționare din anii construcției socialiste, etapele procesului de edificare și dezvoltare a noii orînduiri în România ; stadiul actual al dezvoltării socialiste românești ; trecerea României socialiste la stadiul de țară mediu dezvoltată ; liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a țării în deceniul următor ; creșterea rolului statului, al organismelor democrației muncitorești-revoluționare, înfăptuirea consecventă a principiului construirii socialismului cu poporul și pentru popor ; dezvoltarea națiunii în socialism, politica partidului de asigurare a deplinei egalități în drepturi pentru toți cetățenii României ; schimbările profunde în structura socială a țării, omogenizarea societății noastre socialiste, făurirea în perspectivă a poporului unic muncitor ; creșterea tot mai puternică a rolului conducător al partidului în toate sectoarele de activitate ; activitatea ideologică, politico-educativă, de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, socialistă — obiectiv de importanță deosebită în actuala etapă,** iată citeva din titlurile capitolelor magistralei Expuneri prin care secretarul general al partidului face o cuprinzătoare exegeză istorică și ni se adresează la timpul istoric al patriei, într-un moment cînd avem bilanțul atîtor și atîtor împliniri, dar avem și datoria de a face totul pentru a da consistență și mai puternică viitorului, chipul mereu mai înalt pe care, în unire și unitate, ni-l clădim. Sintetizează, această Expunere, drumul întreg pe care l-am parcurs și cuprinde, în esența sa, drumul întreg pe care îl vom străbate.

Desfășurat în plen și în consilii pe domenii de activitate, înaltul și reprezentativul forum de dezbatere și decizie pe care l-a constituit actuala plenară a adoptat documente de maximă importanță care privesc prezentul și viitorul nostru concret, perspectiva din unghiul căreia ne hotărîm pe mai departe eforturile, modul întreg de a ne înfățișa ca țară și popor. Proiectele de plan — în industrie și agricultură — pentru anul viitor, precum și alte documente adoptate sînt un argument cît se poate de exact în acest sens. Ființează în toate acel mod proiectiv și edificator care emană din Expunerea secretarului general al partidului, din întreaga și exemplara sa activitate teoretică și practică în fruntea partidului și statului. Cuvîntarea rostită în încheierea lucrărilor plenarei, adeziunea de amplă și simbolică trăire a momentului pe care îl reprezintă în conștiința și inima poporului împlinirea a șaptezeci de ani de la făurirea statului național unitar român se constituie într-un vast și elocvent document al apartenenței noastre la ideile și idealurile socialismului și comunismului, al iubirii de patrie și de popor, al unirii și unității de nezdruncinat în jurul partidului, în jurul celui ce ne conduce și veghează asupra dreptelor și profundelor interese ale națiunii, ale tuturor.

Luceafărul

Lucrările comune ale Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, consiliilor şi birourilor executive ale organismelor democraţiei muncitoreşti-revoluţionare şi organizaţiilor de masă şi obşteşti

Din

Expunerea tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU

cu privire la

Stadiul actual al societății socialiste românești și perspectivele dezvoltării sale viitoare, perfecționarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare; rolul statului și al organismelor democratice. Creșterea rolului Partidului Comunist Român și activitatea ideologică, politico-educativă, ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, de cultură, a conștiinței revoluționare. Raportul de forțe și caracteristicile fundamentale ale situației internaționale

XI. Activitatea ideologică, politico-educativă, de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, socialistă – obiectiv de importanță deosebită în actuala etapă

Stimaţi tovarăşi,

Activitatea ideologică, politico-educativă, de formare a omului nou, cu o înaltă conştiinţă revoluţionară, socialistă constituie una din problemele de importanţă deosebită în actuala etapă de dezvoltare a societăţii noastre socialiste.

Am obţinut mari realizări prin însăşi generalizarea învăţământului de 10 ani şi trecerea, în următorii ani, la învăţământul de 12 ani. Puternica dezvoltare a învăţământului superior, diferitele forme de calificare şi ridicare a cunoştinţelor tehnico-ştiinţifice, învăţământul de partid, inclusiv învăţământul politic de masă — care cuprinde milioane de membri de partid şi nemembri de partid — au avut şi au un mare rol în întreaga activitate de ridicare a cunoştinţelor, a nivelului general de cunoaştere al activiştilor şi tuturor oamenilor muncii.

Cu toate acestea, aşa cum am arătat în Tezele din aprilie, s-a produs o anumită rămînere în urmă a nivelului general, ideologic, politico-educativ, faţă de dezvoltarea forţelor şi relaţiilor de producţie, a societăţii noastre socialiste, în ansamblu.

Dacă în primii ani ai construcţiei socialiste, activitatea politico-educativă, de propagandă a avut un rol foarte însemnat în mobilizarea maselor populare, a întregului popor pentru învingerea greutăţilor şi asigurarea mersului înainte al ţării, treptat, această activitate a slăbit într-o anumită măsură.

Au fost concentrate eforturile în înfăptuirea programelor de dezvoltare a forţelor de producţie, a ştiinţei, a tehnicii, de dezvoltare generală a patriei şi, într-o anumită măsură, a început să fie subapreciată activitatea politico-educativă de ridicare a conştiinţei revoluţionare a comuniştilor, a membrilor organizaţiilor de masă şi obşteşti, a maselor populare în general.

Deşi încă la Congresul al IX-lea, în raportul prezentat s-a subliniat necesitatea intensificării activităţii ideologice, pentru a înţelege mai bine marile transformări ce au loc, schimbările din societate, pentru stabilirea obiectivelor şi elaborarea politicii partidului nostru în raport de aceste realităţi, pe parcurs nu putem spune că s-a făcut totul în această privinţă. S-a creat o anumită concepţie greşită după care, avînd în vedere că am obţinut realizări remarcabile, nu ar mai trebui să desfăşurăm o largă propagandă şi activitate politico-ideologică.

Programul ideologic al partidului, din 1982, a atras atenţia asupra unor probleme ideologice, teoretice, asupra unor probleme deosebite pentru activitatea noastră educativă. Această necesitate nu a fost însă bine înţeleasă şi nu s-a acţionat, cu toată hotărirea, în spiritul tezelor istorice şi al orientărilor generale pentru activitatea partidului în noua etapă de dezvoltare a societăţii noastre.

Avem rezultate bune în activitatea literară, artistică, în arta plastică, în muzică, teatru, în toate sectoarele muncii politico-educative şi culturale. Cu toate acestea, nu putem fi pe deplin mulţumiţi cu nivelul general al operelor şi lucrărilor realizate în diferite sectoare ale activităţii cultural-artistice.

Mă refer succint la toate acestea pentru a atrage atenţia asupra necesităţii de a lichida rapid minusurile, anumite rămîneri în urmă şi de a ridica nivelul activităţii ideologice, politico-educative în toate sectoarele, în concordanţă cu cerinţele noii etape în care se găseşte România.

În ţara noastră, în ţările socialiste, în întreaga lume s-au produs mari schimbări în raportul de forţe, în relaţiile dintre clase şi popoare. Uriaşa dezvoltare a ştiinţei, a tehnicii, lărgirea orizontului de cunoştinţe generale în toate domeniile pun la ordinea zilei analiza ştiinţifică a problemelor actuale şi dezvoltarea, pe această bază, a principiilor socialismului ştiinţific, a concepţiei generale materialist-dialectice despre lume.

Nu se poate apela la citate şi teze elaborate în altă etapă istorică. Legile obiective generale, principiile socialismului ştiinţific nu reprezintă o dogmă ci o călăuză în dezvoltarea, în noile condiţii, a teoriei revoluţionare în strînsă legătură cu noua etapă, cu noile realităţi, păstrînd însă permanent concepţia şi spiritul revoluţionar în întreaga activitate.

În activitatea noastră ideologică trebuie să dăm un răspuns clar problemelor esenţiale ale socialismului, ale contradicţiilor dintre capitalism şi socialism, ale contradicţiei dintre „lumea a treia" şi ţările capitaliste dezvoltate.

Să punem cu putere în evidenţă faptul că, deşi capitalismul mai dispune de mari resurse şi forţe, el s-a dovedit incapabil de a soluţiona problemele fundamentale ale oamenilor, ale popoarelor, ale păcii.

Să nu uităm în nici o împrejurare că orînduirea capitalistă va trebui să facă loc noii orînduiri sociale socialiste. Aceasta reprezintă o lege a dezvoltării omenirii !

În acelaşi timp, trebuie să subliniem, cu toată puterea că, într-o perioadă scurtă, socialismul — care s-a realizat în condiţii diferite de la o ţară la alta, ţinînd seama de nivelul în general redus de dezvoltare economico-socială de la care au pornit aceste ţări — a demonstrat forţa, vitalitatea sa, cu toate lipsurile şi greşelile care au avut loc în diferite ţări.

Viaţa, realitatea au demonstrat că socialismul a soluţionat — şi poate soluţiona — într-un mod nou, mai bine, problemele vitale, de muncă şi viaţă ale maselor populare, ale popoarelor, ale asigurării păcii în lume. **(Vii şi puternice aplauze).**

Pe această bază, pornind de la întreaga istorie a dezvoltării societăţii omeneşti, să punem cu putere în evidenţă faptul că trecerea omenirii spre socialism reprezintă singura cale pentru soluţionarea problemelor complexe ale lumii contemporane, pentru progresul social, pentru bunăstarea popoarelor, pentru o politică de pace, de colaborare egală între toate naţiunile lumii ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Este necesar să se sublinieze, totodată, că trecerea pe calea socialistă, într-o ţară sau alta, trebuie să se realizeze corespunzător nivelului de dezvoltare şi condiţiilor din fiecare ţară, că nu există şi nu poate exista un anumit „model" în această privinţă, că există principii, legităţi general valabile, de care trebuie să se ţină însă neapărat seama, că socialismul nu poate fi decît rezultatul luptei clasei muncitoare, al forţelor revoluţionare, progresiste, al fiecărui popor, şi că nu poate fi impus din afară, aşa cum trebuie să subliniem, totodată, că nu este posibil să fie oprit, pe calea contrarevoluţiei. Nimeni nu poate împiedica mersul victorios înainte al popoarelor spre societatea fără clase, spre socialism, spre comunism ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Nimeni nu poate opri în loc istoria, înaintarea fermă a omenirii pe calea progresului, a făuririi unei lumi mai drepte şi mai bune, în care fiecare popor să se dezvolte în mod liber şi independent, aşa cum doreşte, fără nici un amestec din afară !

Se impune o analiză temeinică cu privire la acţiunea legilor obiective în dezvoltarea generală şi în condiţiile concrete ale construcţiei socialiste, ale realităţilor dintr-o ţară sau alta. În acest cadru, trebuie să subliniem cu toată tăria că nu este posibil să lăsăm dezvoltarea socialistă la voia întîmplării, că perfecţionarea construcţiei socialiste, aplicarea legilor obiective, a principiilor autogestiunii, autoconducerii, autofinanţării trebuie să ducă nu la slăbirea sau diminuarea rolului proprietăţii întregului popor şi cooperatiste, ci la întărirea rolului acestora.

Se impune să analizăm temeinic problemele cointeresării materiale, îmbinării juste a intereselor generale cu interesele particulare, pornind de la necesitatea asigurării dezvoltării generale a societăţii — premisă hotărîtoare pentru ridicarea nivelului de trai, pentru ca interesele fiecărui om al muncii, ale fiecărui cetăţean să poată fi satisfăcute în strînsă legătură cu dezvoltarea generală.

Este, de asemenea, necesar să subliniem cu putere faptul că socialismul se construieşte în condiţii diferite de la o ţară la alta, în conformitate cu realităţile din fiecare ţară, că aceasta impune o bună înţelegere şi aplicare în viaţă a legilor generale, pornind de la relaţia dialectică dintre general şi particular, de la aplicarea şi perfecţionarea principiilor socialiste de proprietate şi de cointeresare materială. Orice perfecţionare a principiilor economice, a conducerii economico-sociale trebuie să asigure dezvoltarea pe baze socialiste a societăţii, să nu deschidă în nici un fel calea spre forme capitaliste, care nu pot decît să afecteze grav dezvoltarea viitoare, construcţia socialismului, bunăstarea popoarelor şi independenţa lor.

Sînt multe probleme teoretice asupra cărora cadrele noastre de partid şi de stat, cele din domeniul activităţii ideologice, al ştiinţelor sociale, cadrele de bază ale partidului şi întregul nostru partid trebuie să se concentreze şi să se angajeze cu toate forţele în studierea şi înţelegerea lor justă, în dezvoltarea, în noile condiţii, a teoriei şi practicii construcţiei socialiste.

Cu cît nivelul ideologic-teoretic va fi mai ridicat, cu cît vor fi mai bine înţelese schimbările din societate şi lume, cu atît mai mult se vor dezvolta concepţia şi spiritul revoluţionar de acţiune, activitatea organizatorică, practică, în realizarea politicii generale.

Să facem astfel încît, într-o perioadă scurtă, activitatea teoretică, ideologică să se transforme într-o puternică forţă care să lumineze, asemenea soarelui strălucitor, calea spre comunism, spre o lume în care oamenii vor fi pe deplin stăpîni pe destinele lor ! **(Vii şi puternice aplauze şi urale ; se scandează „Ceauşescu şi poporul !").**

Stimaţi tovarăşi,

Este necesar să intensificăm activitatea politică, educativă, culturală, de ridicare a conştiinţei revoluţionare a tuturor oamenilor muncii, să punem în evidenţă noile şi noile cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, ale cunoaşterii umane în general, pornind de la concepţia ştiinţifică despre lume şi viaţă — materialismul dialectic şi istoric. Să perfecţionăm activitatea învăţămîntului atît din punctul de vedere al cunoştinţelor generale, tehnico-ştiinţifice, cît şi al concepţiei revoluţionare despre lume şi viaţă ! Să îmbunătăţim activitatea învăţămîntului de partid, a învăţămîntului de masă, să creăm noi forme de dezvoltare a cunoştinţelor ştiinţifice despre lume şi viaţă.

Trăim într-o epocă de uriaşe cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii în toate domeniile de activitate, ale cunoaşterii umane, în general. Trebuie să înţelegem bine că numai în măsura în care vom înarma tineretul, oamenii muncii, întregul nostru popor cu aceste noi şi noi cuceriri ale ştiinţei şi cunoaşterii umane, vom ridica nivelul general de pregătire al constructorilor socialismului din ţara noastră. Avem o puternică bază materială, ştiinţifică şi, mai presus de toate ne călăuzim, în întreaga activitate, de concepţia ştiinţifică revoluţionară. Însăşi politica generală, tezele principiale ale partidului nostru constituie şi trebuie să reprezinte un puternic factor în întreaga activitate politico-educativă. În decursul istoriei poporului nostru, oamenii înaintaţi din rîndurile sale au adus o mare contribuţie la dezvoltarea ştiinţei şi tehnicii — au fost momente cînd s-au aflat în primele rînduri.

Acum, cînd trecem într-o etapă superioară de dezvoltare a societăţii noastre socialiste, trebuie să fim conştienţi că se impune ca o necesitate obiectivă să ridicăm nivelul general de cunoştinţe şi îndeosebi să asigurăm înarmarea întregului popor cu cele mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, ale cunoaşterii umane în general. Numai pe baza celor mai înaintate cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii vom putea realiza o societate superioară din toate punctele de vedere!

Aşa cum am declarat la deschiderea anului de învăţămînt, la Timişoara, trebuie să punem în centrul preocupărilor noastre intensificarea activităţii de cercetare, de ridicare a pregătirii profesionale, tehnice, culturale, de înarmare a oamenilor muncii, a întregului popor cu un înalt nivel de cunoştinţe ştiinţifice, ideologice. Să devenim o puternică forţă a ştiinţei şi culturii, un popor care să acţioneze cu întreaga conştiinţă şi răspundere, în spirit revoluţionar, să asigure realizarea obiectivelor dezvoltării sale şi să-şi aducă, totodată, contribuţia la dezvoltarea generală a ştiinţei şi cunoaşterii universale. **(Vii şi puternice aplauze).**

În întreaga această activitate un rol important revine Festivalului naţional „Cîntarea României", care s-a transformat într-o puternică mişcare de creaţie ştiinţifică, tehnică, culturală, artistică de masă, a făcut ca zeci şi sute de mii de tineri de la oraşe şi sate să participe intens la această activitate de ridicare pe o treaptă superioară a nivelului de cultură generală.

Înseşi rezultatele acestei activităţi pun încă o dată în evidenţă rolul maselor, al poporului, ca adevărat făuritor al culturii, al întregii dezvoltări a patriei noastre. Să perfecţionăm şi să dăm noi dimensiuni activităţii creatoare a Festivalului naţional „Cîntarea României" ! În acest sens, trebuie să organizăm mai bine activitatea de creaţie tehnico-ştiinţifică şi în alte domenii, a teatrelor, a caselor de cultură, a cluburilor, căminelor culturale, a tuturor centrelor de educaţie şi cultură ale Festivalului „Cîntarea României".

Creaţia literară, artistică trebuie să realizeze noi opere care să oglindească uriaşa muncă a poporului nostru. Avem nevoie de noi romane, noi piese de teatru, noi poezii în care eroii principali să fie muncitorii, ţăranii, intelectualii, cu preocupările lor, cu dorinţele lor de progres, de bunăstare, cu hotărîrea lor de a contribui la făurirea socialismului şi comunismului în România. **(Aplauze puternice, prelungite).** Ce minunate sînt realizările constructorilor socialismului în toate domeniile! Din aceste preocupări, în care sînt şi multe contradicţii şi în care sînt exprimate multe dorinţe, trebuie să se inspire scriitorii, creatorii patriei noastre. Izvorul nesecat de inspiraţie trebuie să-l constituie viaţa şi munca poporului nostru. Din acest izvor veşnic viu, nesecat să se inspire adevăraţii creatori şi artişti, care, prin întreaga lor activitate, trebuie să servească poporul, construcţia socialismului, viitorul său luminos, comunismul! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Avem nevoie de noi cîntece revoluţionare, patriotice — care să se inspire din viaţa, din spiritul dintotdeauna melodios al poporului nostru —, de noi opere de artă plastică. În general, sectoarele de creaţie trebuie să se angajeze cu toate forţele în realizarea obiectivului de ridicare a nivelului general de cultură, de cunoaştere ştiinţifică al poporului nostru.

Avem nevoie de filme, de piese de teatru mai bune, cu spirit combativ, revoluţionar.

Întreaga activitate literar-artistică, sub orice formă, trebuie să pună în evidenţă forţa şi capacitatea creatoare ale poporului, să biciuiască stările de lucruri negative, lipsurile, dar să dea o perspectivă, încredere în forţele creatoare ale poporului, să contribuie la unirea eforturilor tuturor constructorilor socialismului, la întărirea unităţii poporului în jurul partidului, în cadrul Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, să contribuie la întărirea forţei generale a patriei noastre, la ridicarea României pe noi culmi de progres şi civilizaţie! **(Vii şi puternice aplauze).**

Presa, radioteleviziunea trebuie să-şi îndeplinească în mai bune condiţii rolul important în dezbaterea problemelor complexe ale dezvoltării societăţii noastre. Să se asigure dezbaterea critică şi autocritică a diferitelor probleme, să perfecţionăm dezbaterile şi cadrul democratic pentru adoptarea hotărîrilor.

În cadrul „Tribunei democraţiei" să se asigure ca oamenii muncii să-şi poată spune larg părerile asupra tuturor problemelor dezvoltării societăţii noastre ! Toate aceste mijloace trebuie să aibă un rol tot mai activ în lichidarea lipsurilor, în combaterea stărilor de lucruri negative şi în perfecţionarea întregii activităţi, în promovarea noului, ca una din cerinţele revoluţionare ale mersului înainte.

În general, în munca politico-educativă, de formare a conştiinţei revoluţionare, trebuie să se adopte o atitudine mai hotărîtă faţă de diferite manifestări sau rămăşiţe ale trecutului, să se combată concepţiile retrograde, naţionalismul, şovinismul, misticismul, obscurantismul, înapoierea în general, egoismul, lenea, inclusiv anumite manifestări de necinste, de însuşire, de furt — ca să mă exprim aşa — din avutul poporului, al cooperativelor sau din avutul personal.

Dezvoltarea spiritului de cinste, de omenie, de apărare a avutului general trebuie să constituie unul din obiectivele permanente ale activităţii politico-educative, de formare a conştiinţei revoluţionare a omului nou.

Trebuie să educăm copiii, tineretul patriei noastre în spiritul cinstei, omeniei, al respectului pentru proprietatea socialistă — a întregului popor sau cooperatistă — pentru avutul general !

Să combatem cu fermitate tot ce este străin de concepţia noastră despre lume şi viaţă, de etica şi echitatea socialistă !

Chiar dacă asemenea manifestări sînt puţine, ele nu trebuie trecute cu vederea. Trebuie să acţionăm astfel încît ele să dispară cu desăvîrşire din societatea noastră.

În acelaşi timp, va trebui să educăm întregul popor şi, în primul rînd, tineretul, în spiritul patriotismului revoluţionar, al devotamentului faţă de patrie faţă de popor, faţă de cauza partidului.

Totodată, să dezvoltăm spiritul de frăţie, de prietenie, de solidaritate militantă între toţi oamenii muncii din patria noastră, fără deosebire de naţionalitate !

Totodată, să dezvoltăm puternic spiritul de prietenie şi solidaritate cu oamenii muncii, cu popoarele de pretutindeni, în lupta pentru pace, pentru dezarmare, pentru progres economic şi social, pentru relaţii de deplină egalitate între naţiuni, pentru o lume mai dreaptă şi mai bună. **(Aplauze puternice).**

Să facem în aşa fel încît, în cel mai scurt timp, activitatea ideologică, teoretică, politico-educativă, de formare a omului nou, să devină o forţă mai puternică, să aibă un rol mai important în întreaga operă de construcţie a noii orînduiri sociale.

Să acţionăm în toate împrejurările ca adevăraţi revoluţionari, să facem ca întregul partid, toate organizaţiile de masă şi obşteşti să acţioneze în spiritul răspunderii revoluţionare faţă de interesele generale, faţă de cauza socialismului şi comunismului în România ! **(Vii şi puternice aplauze; se scandează „Ceauşescu şi poporul !", „Stima noastră şi mîndria — Ceauşescu, România !").**

În acelaşi timp, trebuie să acţionăm cu mai multă hotărîre în vederea îmbunătăţirii activităţii sindicatelor, a Uniunii Tineretului Comunist, a organizaţiilor de femei, organizaţiilor de pionieri şi şoimi ai patriei, a tuturor celorlalte organizaţii de masă şi obşteşti.

Să îmbunătăţim şi să perfecţionăm activitatea Organizaţiei Democraţiei şi Unităţii Socialiste, care cuprinde în rîndurile sale peste 4 milioane de oameni ai muncii, care nu sînt membri ai Partidului Comunist Român, dar care acţionează în cadrul acestei organizaţii în strînsă colaborare cu organizaţiile de partid, sub conducerea partidului, reprezentînd o forţă importantă în întreaga viaţă economico-socială a ţării.

În sindicate, în organizaţiile de tineret, în Organizaţia Democraţiei şi Unităţii Socialiste, în celelalte organizaţii de masă sînt cuprinşi, practic, toţi oamenii muncii, toate categoriile sociale. Dacă adăugăm la acestea organizaţia de pionieri şi şoimii patriei, atunci putem afirma că, practic, aproape întreaga naţiune este cuprinsă, într-o formă sau alta, într-o organizaţie, care acţionează în direcţia înfăptuirii obiectivelor strategice de dezvoltare a patriei noastre.

Toate acestea sînt unite în Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste care, practic, reprezintă forţa socială şi politică ce uneşte toate forţele politice, toate categoriile sociale, pe toţi cetăţenii patriei noastre, fără nici o deosebire, într-un larg front al muncii creatoare, pentru socialism, pentru bunăstarea şi fericirea poporului, pentru măreţia şi ridicarea continuă, la un nou nivel de civilizaţie a României.

Întărirea continuă a unităţii întregului popor asigură participarea tuturor forţelor sociale şi politice în marele front democratic, la elaborarea şi înfăptuirea politicii interne şi externe a partidului, reprezintă garanţia supremă a înaintării patriei noastre pe calea socialismului şi comunismului, de întărire continuă a independenţei şi suveranităţii României ! **(Aplauze şi urale puternice ; se scandează îndelung „Ceauşescu şi poporul !").**

«Luceafărul» pag. a 3-a

FĂURIREA STATULUI NAȚIONAL UNITAR ROMÂN

REALIZAREA UNIRII ȚĂRII ROMÂNEȘTI, A MOLDOVEI ȘI TRANSILVANIEI, LA SFÎRȘITUL SECOLULUI AL 16-LEA, ÎN TIMPUL DOMNIEI LUI MIHAI VITEAZUL, ȘI FORMAREA PRIMULUI STAT UNITAR AL ROMÂNILOR, DEȘI PENTRU SCURTĂ VREME, A REPREZENTAT O VICTORIE EPOCALĂ A POPORULUI NOSTRU, A DEMONSTRAT ÎNTREGII OMENIRI FORȚA POPORULUI ROMÂN, DORINȚA SA DE A SE UNI ÎNTR-UN STAT UNITAR INDEPENDENT.

NICOLAE CEAUȘESCU

Ion Grigore : „Vrem să ne unim cu țara"

UN ROL IMPORTANT ÎN ÎNTREAGA DEZVOLTARE A POPORULUI NOSTRU L-AU AVUT ÎNFĂPTUIREA UNIRII PRINCIPATELOR – ȚARA ROMÂNEASCĂ ȘI MOLDOVA – ÎN 1859, SUB CONDUCEREA LUI CUZA, ȘI FORMAREA STATULUI ROMÂN, CARE A CONSTITUIT NUCLEUL STATULUI NAȚIONAL UNITAR.

NICOLAE CEAUȘESCU

CUVINTELE ȘI IDEALURILE MARII UNIRI

„Ținta noastră socotesc că nu poate fi alta decît unitatea națională a românilor. Unitate mai intîi în idei și simțăminte, care să aducă apoi cu vremea unitatea politică. La crearea acestei naționalități, la o reformare socială a românilor, bazată pe sfintele principii ale dreptății și legalității, trebuie să țintească toate silințele noastre. Românismul dar e steagul nostru ; sub dinsul trebuie să chemăm pe toți românii."

NICOLAE BĂLCESCU

•

„Țineți cu poporul, toți, să nu rătăciți, pentru că poporul nu se abate de la natură, nici nu-l trag așa de ușor de partea lor străinii cum îi trag pe unii din celelalte clase cari umblă împreună cu lupii și sfîșie pe popor dimpreună cu aceștia ; nu vă abateți de la cauza națională de frica luptei ; cugetați că alte popoare s-au luptat sute de ani pentru libertate.

Așa, fraților ! Aduceți-vă aminte că vă strigă din mormînt strămoșii noștri : Fiilor, și noi am fost nu numai o dată în împrejurări grele cum sînteți și voi astăzi. Și noi am fost înconjurați de inimici în pămîntul nostru, cum sînteți voi astăzi, și de multe ori am suferit și mai mari rele decît voi. Fost-am cu goții, dar nu ne-am făcut goți ; fost-am cu hunii dar nu ne-am făcut huni ; fost-am cu avarii și nu ne-am făcut avari ; fost-am cu bulgarii și nu ne-am făcut bulgari ; cu rușii și nu ne-am făcut ruși ; cu ungurii și nu ne-am făcut unguri ; cu sașii și nu ne-am făcut nemți. Așa este, fiilor. Nu ne-am ungurit, nu ne-am rusit, nu ne-am nemțit — ci ne-am luptat ca români pentru pămîntul și numele nostru, ca să vi-l lăsăm vouă dimpreună cu limba noastră cea dulce ca cerul sub care s-a născut. Nu vă nemțiți, nu vă rusiți, nu vă ungurîți nici voi, rămîneți credincioși numelui și limbii voastre. Apărați-vă ca frații, cu puteri unite, în pace și în război. Vedeți cum ne-am luptat noi pentru limba și românitatea noastră ; luptați-vă și voi și le apărați ca lumina ochilor voștri, pînă ce se va reîntemeia Capitoliul și va trimite la voi senatul și poporul roman pe Traian cu legiunile peste Dunăre, ca să vă încununeze cu laurii nemuririi pentru constanța și bărbăția voastră !"

SIMION BĂRNUȚIU

(Fragment din discursul rostit la 3/15 mai 1848 pe Cîmpia Libertății din Blaj. Acest discurs, publicat și republicat de nenumărate ori în presa românească din preajma și de după primul război mondial, a intrat în „conștiința" luptătorilor români pentru unitatea națională, a fost resimțit ca un adevărat program de luptă pentru corifeii Unirii).

•

„Dar ceea ce doresc românii să aibă, e libertatea spiritului și conștiinței lor în deplinul înțeles al cuvîntului. Și fiindcă spirit și limbă sînt aproape identice, iar limba și naționalitatea asemenea, se vede ușor că românul se vrea pe sine, își vrea naționalitatea, dar aceasta o vrea pe deplin."

(O.XI,p. 143)

„Trecut-au secoli negri, cu coasele de foc
Cosit-au generații... Națiunea stă pe loc.
Trecut-au Nordul rege, cu aripa-i de ger,
Românul stă în locu-i, ca muntele de fier.
Și-n planu-eternității românii-s un popor
Cum e un soare numai prin mările de nor,
Cum e-un principiu numai în firele adînci,
Cum sînt în fundul mării tari creștete de stînci."

M. EMINESCU

(„Mureșeanu", 1869. În întreaga sa operă — ca poet, gazetar, prozator, dramaturg, eseist — M. Eminescu a militat pentru unitatea spirituală a românilor de pretutindeni, verbul său constituindu-se în placă turnantă a vremii, creînd după sine generații întregi de intelectuali care au visat și au cerut unirea reală, politică, a poporului român într-un singur stat.)

•

„Ce este România fără Ardeal ? O absurditate geografică. O fișie de pămînt întortochiată și frîntă în semicerc. Arătați această figură școloadă unui copil de șapte ani și întrebați-l ce-i lipsește României. El cu mîna lui de copil va trage linia ce împlinește cercul...

Aici, într-un palat fermecat, ridicat ca în poveștí într-una din peșterile Carpaților, s-a adăpostit conștiința de neam. Din acești munți țîșnesc izvoarele riurilor noastre care cară spre șesul dunărean în undele lor suspinele fraților. De aici Șincai și Petru Maior ne-au trimis mărturia obîrșiei lor latine. De aici au roit dascălii neamului spre a trezi conștiința națională în vremuri de uitare de sine.

...De aceea pot rezuma tot ce v-am spus rostind și repetînd acest singur cuvînt : Ardealul, Ardealul, Ardealul !"

NICOLAE FILIPESCU

(Fragment din discursul rostit la 25 oct. 1915 la Galați. Format la școala ziaristicii eminesciene, Nicolae Filipescu a fost unul dintre cei mai înflăcărați susținători ai intrării României în război în numele principiului naționalităților. După moartea sa [2 oct. 1916], crezul lui a fost preluat de către N. Iorga și O. Goga — între atîția alții — ducînd în tranșeele de pe linia de rezistență a Carpaților cuvîntul de îmbărbătare către ostași.)

•

„... Din viața lui vreau să reînvii o scenă puțin cunoscută, dar care înfățișează minciuna austriacă și perspectiva ei istorică. Era în anul 1852. Împăratul — actualul împărat — era în călătorie în Ardealul proaspăt încă de sîngele românesc vărsat. În sufletul bieților iobagi tresărea o nouă licărire de speranță pe urma vizitei imperiale : cu toții credeau că o să se verse bunătatea împăratului și că va face un act de dreptate cu ei după atîta prisos de jertfă. Cu toții, deci, au roit din toate părțile : prefecți, tribuni, centurioni ai legiunilor de lăncieri, așternînd flori în calea domnitorului. Un singur om a stat retras în căsuța lui țărănească, Avram Iancu, leul rănit ; se zbătea singur cu mîndria lui, cu fruntea gînditoare deasupra căreia pe urma crudelor dezamăgiri se apropia umbra nebuniei. Vechii tovarăși au mers la dînsul să-l roage să se înfățișeze și el împăratului, să-i spuie o vorbă bună. Toate stăruințele au dat greș : Avram Iancu a rămas mut și nu s-a mișcat.

Într-un tîrziu, după multă insistență, cînd s-au urnit să plece soții lui de arme, Iancu s-a ridicat și a spus cîteva cuvinte, cuvinte lapidare. În laconismul lui de erou, Iancu a zis : «Nu merg la împărat, fiindcă un nebun și cu un mincinos nu se pot înțelege.» Ceea ce a spus, doamnelor și domnilor, Avram Iancu atunci — este adevărul trecutului nostru din Ardeal, este formula justă a minciunii austriece față de noi. Cînd vorbea de el, vorbea de neam ; și cînd vorbea de Habsburg, zicea : Austria. O mie de ani noi am fost nebuni și o mie de ani ei au fost mincinoși.

Dacă ar trăi astăzi Avram Iancu și dacă noi ne-am înfățișa lui, ca unui bătrîn venerabil, și l-am întreba de sfat, ce-i de făcut acum cînd se zbuciumă întreg sufletul nostru — el ar răspunde : E de ajuns o nebunie de un mileniu cu care v-ați vărsat sîngele pentru cea mai ingrată înfăptuire a diplomației europene. De acum, nu mai aveți dreptul să fiți nebuni. Austria va rămîne tot așa cum a fost, mincinoasă, fiindcă minciuna ei purcede din înseși fibrele putrede ale acestui stat. Voi însă nu mai aveți dreptul să fiți nebuni."

OCTAVIAN GOGA

(Fragment din discursul rostit la Galați, la 25 oct. 1915. Înainte de intrarea României în război, O. Goga a cerut imperios dreptate pentru românii din Ardeal. În timpul glorioasei apărări a Carpaților și a Siretului, a fost cu sufletul alături de ostașii români scriind pentru ei, prin ziarul de front „România", poezii și îndemnuri la luptă, lăudîndu-i pentru rezistență.)

Sentimentul național

Fie și numai această succintă istorie pe care o înfățișează secretarul general al partidului într-unul din capitolele de început ale magistralei Expuneri la Plenara care a întrunit de fapt cea mai largă reprezentativitate politică și socială — o adevărată conferință națională a partidului — și sentimentul cu desăvîrșire inalt și de o tulburătoare prospețime este acela pe care îndeobște îl legăm de tot trecutul, prezentul și viitorul nostru, sentimentul în cuprinderea căruia ființăm deopotrivă ca patrie și popor, sentimentul național. Și e de reținut ca o caracteristică ce ne înglobează și ne explică totodată, individualizîndu-ne în timp și la scara propriei identități, faptul acesta de o extraordinară și miraculoasă forță prin care un sentiment de o asemenea evidență și de o asemenea covîrșitoare rezistență la trecerea și răscrucea veacurilor a lucrat și a putut să lucreze asupra ființei noastre, astfel încît el să poată fi azi și rostit și trăit și asumat, dintr-o convingere și o realitate în convergența cărora au stat și stau idealurile înseși ale națiunii române, ale poporului, unirea și unitatea care fac matca noastră de sprijin, chipul din noi și de dincolo de noi al tuturor celor ce ne-au premers, ca și al urmașilor. Este înalt, măreț și puternic acest sentiment, el este și viața, este și munca și lupta și durata noastră, este matricea, leagănul. Toate evenimentele istoriei vin către el, el le organizează parcă, la așează ca trepte ale unui drum aspru și anevoios, cu jertfe și dăruiri pe măsură, avînd un panteon al memoriei desăvîrșit. Nu la vedere, ci în pămîntul pe care-l arăm și-l semănăm, în munții, pe dealurile și cîmpiile noastre. Va fi crescut de-a lungul timpului acest pămînt pe care-l locuim, se va fi înălțat și va fi devenit mai greu, cu gîndurile, cu aspirațiile și faptele tuturora, cu visele, luptele și împlinirile care nu au o altă greutate decît pe aceea a vieții și abnegației lor. Ca un altfel de cîntar, într-o cosmică și neasemuită frumusețe. Pe calea acestui sentiment s-au ridicat mîini și inimi cutezătoare, pe calea și din străfundurile acestui sentiment s-au urnit revoluții și am trecut, prin succesive trepte, la toate marile înfăptuiri de azi.

Într-o asemenea perspectivă și pe durate care compun întreaga existență a patriei, Expunerea secretarului general al partidului în cadrul plenarei și cuvîntarea rostită în încheierea acestui atît de larg și reprezentativ forum al democrației muncitorești-revoluționare, se constituie deja în acte de istorie imediată, în documente de cea mai mare importanță pentru întreaga noastră actualitate politică și socială, pentru orizontul de gîndire și activitate care prefigurează chipul de mîine al patriei. Ascultînd aceste două documente în marea Sală a Palatului Republicii, am avut senzația că citesc o carte de proporții uriașe ale cărei file se răsfoiesc în timp și comprimă timpul la toate modurile lui de a fi. Conjugarea realității în lumina unei permanente deveniri și senzația aceasta că realitatea dă forță cuvintelor, că le încarcă aproape material cu o energie și un suflu aparte, făcîndu-le să se rostească plenar și să mărturisească adevăruri, să devină vizibile, concrete, în stare de a fi înfățișate și duse mai departe, sensul și semnificația aceasta, deci, momentul de impact al realității cu propria-i expresie de spirit constituie, poate, una dintre legile cele mai simple, dar de multe ori ascunse, ale creației. Exemplul de claritate, de analiză specifică prin care aprecierile și orientările secretarului general al partidului se aplică asupra realității în continuitatea proceselor ei transformatoare și într-o proiecție de spirit prin care se văd liniile de boltă ale întregii noastre deveniri istorice, forța și amploarea sentimentului național de care sîntem legați cu toate rădăcinile și fibrele existenței noastre, constituie și un argument cît se poate de viu al culturii, o cauză a progresului și civilizației prin cultură și artă, spațiu în care, asemenea atîtor și atîtor domenii de maximă importanță din societate, este chemată să se exercite vocația creatoare. Spiritul patriotic, revoluționar, în esența căruia rezidă însăși ideea de participare și implicare cunoaște, prin evenimentul deosebit pe care l-a reprezentat recenta plenară, un moment de fecundă și amplă profesiune de credință. Ceea ce, neîndoielnic, ne angajează pe toți.

A. I. Zăinescu

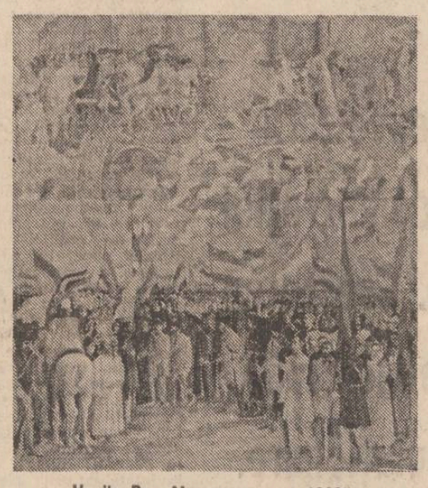

Vasile Pop Negreșteanu : „1918"

De la Dacia lui Mihai la Dacia lui Horea

Sîngele Viteazului vărsat pe Cîmpia Turzii a dat rod însutit în istoria neamului său. Marele război antiotoman al celor trei țări române, condus de Mihai Viteazul — război, care, avînd în vedere disproporția existentă între potențialul demo-economic și militar al celor doi adversari, a fost caracterizat de specialiști recunoscuți ai problemei ca înscriindu-se în tipologia conflictelor asimetrice —, a dovedit Porții că orice încercare de a aboli statutul lor de autonomie declanșează reacția umană a forțelor politice ale societății românești. Fapta de vitejie a lui Mihai a fost scutul cel mai trainic al dezvoltării libere a românilor în cadrul armăturii instituțiilor lor politice. De fiecare dată cînd în cercurile politice de la Istambul a circulat ideea instaurării la nord de Dunăre a regimului de pașalîc, ea a sfîrșit prin a fi abandonată de teamă că reacția românească, întruchipată într-un nou Mihai, avea să înlăture dominația otomană asupra spațiului carpato-dunărean. „«Strategia descurajării» adversarului, arată aceiași istorici —, întemeiată pe lupta întregului popor, își spunea cuvîntul și ea a constituit o pavăză sigură a statutului de autonomie a țărilor române". (Ilie Ceaușescu, Fl. Constantiniu, M.I. Ionescu, **200 de zile mai devreme**, Buc., 1984, p. 15). Moștenirea politică a lui Mihai Viteazul cuprinde, așadar, ca o componentă esențială această apărare a libertății politice românești care a permis societății autohtone să-și dezvolte, ferită de amestecul brutal al Porții, forțele creatoare.

Pe această bază conștiința unității de neam a cunoscut în secolul al XVII-lea o fază superioară. Considerată, pe bună dreptate, drept secolul de aur al literaturii noastre vechi — pentru a cărei modernitate pledează întemeiat, stăruitor și cu convingere, prin chiar titlul unuia dintre capitole, și Mihai Ungheanu în recentul volum **Exactitatea admirației**, Ed. Cartea Românească, 1985 — această perioadă a fost ilustrată pe planul culturii de mari personalități precum Grigore Ureche, Miron Costin, stolnicul Constantin Cantacuzino și Dimitrie Cantemir, cel din urmă făcînd trecerea la istoriografia modernă românească. Ideea de bază a tuturor scrierilor acestor învățați este unitatea românilor de pretutindeni pe deasupra frontierelor generate de pluralismul statal (existența mai multor state feudale românești). Opera istorică a acestor aștri ai vechii noastre culturi cuprinde nenumărate afirmări răspicate ale conștiinței că munteni, moldoveni, transilvăneni alcătuiesc un singur popor. Selecția pasajelor citabile este dificilă, căci toate merită a fi cunoscute de cei de azi, căci toate merită a fi reamintite celor care contestă încă unitatea etnică a tuturor românilor. Să-i lăsăm, așadar, pe acești învățați care exprimau conștiința neamului lor să vorbească ei înșiși. Grigore Ureche : „Rumânii, citi se află lăcuitori la Țara Ungurească și la Ardeal și la Maramoroșu, de la un loc sîntu cu moldovenii și toți de la Rîm se trag". Miron Costin : „(...) măcară că ne răspundem acum moldoveni, iară nu întrebăm : «știi moldovenește ?», ce «știi românește ?»". Stolnicul Constantin Cantacuzino : „Însă rumânii înțeleg nu numai ceștea de aici, ce și den Ardeal, cari încă mai neaoși sînt, și moldovenii, și toți citi întra-altă parte se află și au această limbă, măcară fie și cevaș mai osebită în niște cuvinte den amestecarea altor limbi, (...) tot români îi ținem, că toți aceștea dintr-o fîntînă au izvorît și cură". Stolnicul Constantin Cantacuzino are, totodată, meritul de a fi pus în lumină, alături de unitatea românilor, și continuitatea lor la nord de Dunăre. În **Istoria Țării Românești** el stăruie asupra fuziunii dintre autohtonii geto-daci și coloniștii romani și prezența daco-romanilor în vatra vechii Dacii după retragerea administrației și armatei imperiale : „(...) atîta să unise acei romani de aici cu acei dachi, cît nu s-au mai despărțit apoi între dînșii nici cînd s-au rupt den Împărăția Romană și au întrat printre dînșii alte limbi, ci tot într-una s-au ținut și au rămas și pînă astăzi."

Continuitatea și unitatea românilor a fost dovedită cu cel mai bogat arsenal de erudiția și acribia la nivelul epocii sale de către prințul cărturar Dimitrie Cantemir. Opera sa **Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor** reprezintă apogeul școlii vechii istoriografii românești care pășea prin scrisul cantemirian în plină epocă modernă. Este semnificativ pentru permanenta comunicare dintre românii secolului al XVIII-lea faptul că Inochentie Micu, cel care a inceput lupta pentru emancipare socială și națională a românilor transilvăneni, citise **Hronicul** lui Cantemir care i-a furnizat date esențiale în lupta lui politică. Între argumentele invocate de Inochentie Micu în sprijinul revendicării egalității în drepturi pentru românii din Transilvania cu naționalitățile conlocuitoare, argumentul istoric — vechimea românilor în aria dacică, autohtonia lor — a avut o pondere deosebită. Această argumentare care își are originea atît în stratul profund popular al conștiinței unității de neam, cît și în literatura cărturărească a marilor învățați români din secolele XVII—XVIII a fost preluată apoi de generațiile următoare de luptători din rîndul românilor transilvăneni : **Supplexul (1791)**, în fapt un adevărat program politic al românilor transilvăneni, preia și dezvoltă argumentele lui Inochentie Micu.

În interiorul arcului carpatic lupta națională nu s-a mărginit numai la cauza românilor transilvăneni, ci ea a exprimat conștiința națională a tuturor românilor. Contemporanii înșiși au perceput corect această realitate atunci cînd au văzut în Horea un „rege al Daciei". Astfel, arc peste timp de la Mihai Viteazul „restitutor Daciae" la Horea „rex Daciae", același gînd și aceeași faptă întru unirea tuturor românilor își puneau sigiliul pe mersul irezistibil al poporului nostru spre locul de întregire a neamului care avea să fie Alba Iulia anului 1918.

Mircea Suciu

„Unirea, națiunea a făcut-o"

Printre multiplele manifestări dedicate marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, spectacolul muzical-literar „Unirea, națiunea a făcut-o", organizat la Muzeul satului, ocupă un loc aparte prin reunirea unor interpreți de valoare din toate regiunile țării, cîntînd dragostea de țară și de neam în graiul sufletului românesc.

Muzeul satului, sinteză a specificității românești reprezentată în plan arhitectonic și artistic deopotrivă, a oferit cadrul ideal de desfășurare unui asemenea spectacol cu semnificații de simbol. Prezentarea plină de poezie a Paulei Popoiu a completat regia acestei manifestări culturale realizată în colaborare cu Eugen Todoran.

În ambianța cuceritoare a etalării unor colecții de costume populare ilustrînd bogăția și unitatea portului național, căreia i s-a alăturat interesanta expoziție de pictură pe sticlă a Mariei Brindan din Sibiu, Valeriu Olaru, directorul Muzeului, a rostit cuvîntul de bunvenit. A urmat alocuțiunea pertinentă a dr. Ion Calafeteanu, cercetător științific principal la Institutul de științe istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., care a punctat evenimentele ce au precedat istoricul act de la Alba Iulia, încununînd lupta de veacuri a poporului nostru pentru unire.

Momentele muzicale s-au derulat apoi în impresionante pagini de doină și baladă, aduse de pe plaiuri transilvane, moldave, oltene sau dobrogene. Tematica diversă a cîntecelor a reliefat unitatea de gînd și simțire, vibrația comună în fața unor valori esențiale prezente în folclorul nostru de-a lungul timpului. Roata ca simbol al țării întregite, al soarelui și al pîinii,

Anca Florea

Continuare în pag. a 7-a

Decembrie – 1918

prin Europa acelor zile
am aprins lampa credinței
calea cunoscută
acel sentiment decis ce l-am avut la Rovine
ne-nsoțea
apoi în urma noastră veacuri de umbră
vizionar
atunci începea viitorul comun
al colinelor noastre
la Alba se prevestea iubirea-nflăcărată de neam

cerul deasupra pregătea gloria
oasele strămoșilor luminau
atîta voință atîta putere și neuitare
„Noi vrem să ne unim cu țara"
un popor își lua singur adevărul
din carta istoriei
atunci Horia și Iancu treceau călări
pe ulițele inimilor noastre
îi însoțeau stele albastre
toate întîmplările ne erau dragi
ele vesteau un viitor comun
al munților și văilor

Gavril Moldovan

Pentru lumină

Pentru lumina de azi și lumina de mîine
trudim
spre fiecare barcă măcar un riu coboară
cu sete bem istoria adunată-n ulcioare
și auzim strămoșii pe sub pămînt cum ară

aici fiece cîntec e donator de sînge
semințele trag cerul mai aproape
noi mingiiem pămîntul mirosind a pace
ca aburul se ridică veșnicia din ape

în fiecare casă se intră printr-o carte
visurile de la noi vin să împrumute putere
neîncetat cioplim un mare viitor
sîntem în Decembrie și țara ne curge prin artere

Rodian Drăgoi

Transilvanie

Transilvanie,
Îți dărui acest pumn de cuvinte
Cules din colbul de aur al sufletului,
Ești lumina albă ce-mi curge prin singe
Și clipa de iubire eternă
Din care-mi țes maramă peste veacuri.
Ingenunchez în liniștea orelor tale,
Pe jarul vitraliilor din amurg,
Aud luceferii iubindu-se prin ierburile zvelte.
Oriunde-aș fi, îți scriu mereu,
Ești ca un abur învăluindu-mă
Mai simt pe tălpi cristalul drumurilor
Și-aud cum bate inima-ți fierbinte.

Maria Olteanu

Cronica Viteazului

După Șelimbăr
„con grandissimo valore e temerità",
după victorie,
și după ce cruțase o armată învinsă,
intră Voevodul valah în Alba Iulia,
în vechea așezare și cetate românâ.
Așa spun cronicile.
„Călare pe un cal roib, purtînd o tunică albă
și pe deasupra o mantie de aceeași culoare,
avînd brodați cu fir mai mulți șoimi...
Pe cap avea binecunoscuta lui cușmă...
...sabia bătută în rubine și impodobită
cu aur...
Și contemporanii descriu mai departe
marele, nemaivăzutul alai.
Apoi i se aduseră visteria cardinalului
în douăzeci și două de care,
și nobilii i se închinară,
orașele și cetățile i se supuseră...
Și ca în vechile și tulburătoarele epopei
și istorii
aurind i se înfățișară
doi păcurari munteni încărcați de colb
cu bărbile încîlcite și cu ochii
poftitori de daruri :
purtau cu ei un cap, un cap tăiat, cu ochii stinși
cu urmele toporului pe el –
– capul lui Báthory, învinsul.
„Săracul popă, săracul popă", a zis Doamna atunci plîngînd
și după ea Voevodul la fel ar fi zis,
și tare s-a întristat
cu un ochi de gheață privind apoi
înspre acei munteni ce vorbeau limba ucisului.

Statura Domnului uriașă se impietri în tăcere
și o liniște adîncă se așternu
pînă în ultimul ungher al sălii întesată de nobili.

Apoi „milostivul nostru Domn".
cum l-a numit Dieta Ardealului
porunci să i se aducă și trupul –
– căci nu dorise moartea acelui nevolnic –
și-i făcu o îngropăciune măreață
mergînd el însuși, cu luminarea aprinsă în mînă
după racla fălosului său dușman.

Pan Izverna

Fulgi și amintire

Ninge des și lin ca și atunci
Trenuri pline vin cu amintiri,
les străbunii de prin văi și lunci
Și își intră vii pînă-n priviri.

În fereastra trenului brad verde
Și înalte steaguri tricolore,
Cine ființa țării nu o vede
E absent istoriei la ore.

Ninge des, văzduhul e curat
Transilvania este la ea acasă,
Munți au curs pe-al libertății vad
Asta nu se uită la vreo masă.

În lumina pură, românească
Ca într-o oglindă mult bătrînă,
Ochii lui Mihai n-au să sfîrșească
Poți în nopți să-i vezi urcînd la stînă.

Iar mormintele-s mandate vii
În ele ard culorile dreptății,
De-om fi chemați cu ele vom veni
Ca din păduri copii să dăm cetății.

Venim cu ele, iarăși ne mai ninge
Cu Avram Iancu, Horea și Bărnuți,
O voce-mi strigă-adînc în singe
La Alba-Iulia să scrii, să nu te cruți.

La Alba-Iulia fă tu ca să răsune
Poemul blînd al caselor române,
Ninge adînc și ca atunci în urme
Mereu ninsoarea suflet va rămîne !

Alexandru-Cristian Miloș

VISUL SECULAR AL POPORULUI

LA 1 DECEMBRIE 1918, PRIN HOTĂRIREA MASELOR POPULARE, A POPORULUI, TRANSILVANIA S-A UNIT CU ROMÂNIA, CONSTITUIND STATUL NAȚIONAL UNITAR ROMÂN. REALIZAREA ACESTUI VIS SECULAR AL POPORULUI NOSTRU A DESCHIS O NOUĂ ERĂ ÎN DEZVOLTAREA ROMÂNIEI, ÎN RIDICAREA SA PE NOI TREPTE DE PROGRES ȘI CIVILIZAȚIE.

NICOLAE CEAUȘESCU

Făclie nestinsă

În toamna anului 1918 se intensifica procesul revoluționar de emancipare națională a popoarelor subjugate de fostul imperiu austro-ungar. In Transilvania, mișcarea românilor de eliberare națională urmărea în final unirea cu frații de peste Carpați și desăvîrșirea statului național unitar român.

Desfășurarea vertiginoasă a fazei finale a primului război mondial a pus în mișcare întreaga populație a orașelor și satelor. Sub îndrumarea Consiliului Național Român Central constituit la 31 octombrie 1918 s-au constituit cu rapiditate consilii și gărzi naționale pe întreg teritoriul Transilvaniei ca un rezultat direct al efervescenței revoluționare existente și au luat propriu-zis conducerea vieții publice orientînd-o spre realizarea marelui act al Unirii visat de secole. Acțiunile nu cunoșteau stavile, elanul și încrederea propulsau întreaga voință a maselor îmbrăcînd cele mai variate și mai adecvate forme. Între acestea se înscriu aparițiile unor organe de presă, unele rămînînd doar cu meritul de a fi consemnat mersul evenimentelor. În rîndul publicațiilor rămase ca adevărate documente se numără și „Glasul Vremei" care, în cadrul județului Bistrița-Năsăud, este singurul izvor de presă în care găsim notate evenimentele desfășurate înainte cu 70 de ani în acest teritoriu.

Publicația „Glasul Vremei" a fost editată în 6 pagini, se subintitulează „Organ național ocasional", a apărut la Bistrița și este datată 7 noiembrie 1918 (datarea poate fi considerată aproximativă sau legată de momentul hotăririi de a fi editată întrucît conține știri și despre evenimente ce au avut loc ulterior). În cele șase pagini sînt inserate 26 de articole, manifeste, poezii, știri de interes deosebit privind desfășurarea evenimentelor din județul Bistrița-Năsăud în săptămînile premergătoare Marii Adunări Naționale din 1 Decembrie 1918. Publicația reușește să ne transmită imensa bucurie a maselor, satisfacția deplină de a trăi zilele mărețe ale Unirii. Reproducem cuvintele ce țin loc de editorial : **„Iubiți frați ! Suntem liberi ! Cînd vă vestim această solie fericită, lacrimile ni se pornesc ! Știm noi ce înseamnă a fi liberi ? Nu, sufletul nostru nu e in stare să o cuprindă, numai lacrimile de bucurie și entuziasm, ce ni se pornesc, spun, că o simțim, dar cuprinde nu o putem. Da, suntem liberi, suntem slobozi, suntem stăpîni pe glia noastră, stăpîni pe soarta noastră. Ceea ce au visat și pentru ce au pătimit de o mie de ani moșii și strămoșii noștri — azi nu mai e vis, nu mai e himeră — azi e aevea. E o zi mare asta, o zi de sărbătoare, cum n-a mai văzut neamul românesc. O zi — la o mie de ani. Ferice de cine i-a fost dat s-o ajungă, dar să fim și vrednici de ea, să fim la înălțimea acestor zile mari !"** În continuare sînt publicate textele cîtorva manifeste ale Sfatului/Senatului Național Român din Ardeal și din județul Bistrița-Năsăud, articole informative intitulate semnificativ : „Hotărîri epocale la Năsăud", „Jurămîntul gardei naționale române din Bistrița", „Organizarea gardelor naționale române de pe valea Bîrgăului și sfințirea steagurilor lor".

O valoare aparte prezintă textele manifestelor. În acestea este expusă poziția plină de demnitate și înțelegere a evenimentelor. Astfel, se menționează : **„O eră nouă, mai fericită începe. Dreptul de liberă dispunere a popoarelor, una din bazele păcii apropiate începe a se realiza. Suntem fericiți a Vă vesti că Senatul național românesc din Ungaria și din Ardeal s-a constituit, împreună cu el și cu aceeași menire s-a constituit și Sfatul național român din comitatul Bistrița-Năsăud. Pe baza jertfelor noastre, a luptelor îndelungate și neîntrelăsate /.../ Să ne arătăm gratitudinea, cu toată demnitatea unui popor și cu toată bărbăția ce ni se cere și se potrivește poporului nostru ce intră ca frate între popoarele lumii. Această frățietate să nu o uităm în prima linie față de popoarele conlocuitoare uitînd cu inimă generoasă orice jignire din trecut".** Din alt manifest (pag. a 2-a) consemnăm afirmația : **„Am adus jertfele cele mai mari în acest război sîngeros. Sîngele nostru, sîngele scump al neamului românesc a curs șiroi pe toate fronturile. Dar nu s-a vărsat în zadar. Glasul nostru va fi ascultat, pacea va fi dreaptă".** Mai desprindem o afirmare firească născută ca dintr-un suspin, ea a rămas după peana celui ce a scris articolul : „S-a constituit senatul național-român, secția comitatului Bistrița-Năsăud". Sînt cuvinte în fața cărora poți să te oprești în lungi meditații : **„Pare că ni s-a luat de pe sufletul nostru munți de îngrijorări și noianul de suferințe și sufletul nostru descătușat a luat aripi".**

Dintre știrile prezentate de „Glasul Vremei" mai reproducem : ■ „La 7 noiembrie 1918 a avut loc la Năsăud adunarea generală ordinară a comitetului fondurilor grănicerești care a hotărît între altele : Pe Direcțiunea silvanală din Bistrița va flutura tricolorul românesc, ca un simbol al afirmării drepturilor, atîta timp încălcate ale foștilor grăniceri". ■ În aceeași zi, la Bistrița s-au adunat membrii gardei naționale române din Bistrița în număr de 400—500 în frunte cu comandantul lor, ofițeri români, fruntași și mult popor intonînd imnul „Pe-al nostru steag". Cu acest prilej garda națională română din Bistrița a depus jurămîntul. Lacrimi erau în ochii tuturor, lacrimi de fericire și entuziasm, că în fine a sosit și ceasul mai fericit al neamului nostru". ■ Reuniunea femeilor române din Bistrița în frunte cu prezidenta ei a ținut o ședință și a început zeloasa muncă ce o reclamă măreția zilelor de azi. Salutăm cu mîndrie ideea lor frumoasă și că muncesc cu atîta rîvnă alături de bărbați la împlinirea idealului nostru românesc".

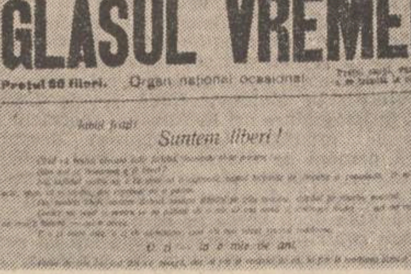

În cele 6 pagini ale publicației sînt cuprinse multe date neidentificabile în alte surse privind desfășurarea evenimentelor din preajma Marii Adunări de la Alba Iulia, fapt ce conferă acestei foi, din care mai există doar patru exemplare, un statut de document valoros. Ținînd seama de acest lucru am oferit recent fotocopiile celor șase pagini, Muzeului Unirii din Alba Iulia considerînd că acolo este bine să fie păstrate, pentru a se ști cît mai multe despre cei ce au ctitorit cu mîndrie, demnitate și clarviziune Unirea cea Mare.

Valentin Raus

Orice cuvînt

Orice cuvînt înseamnă Unire românească
În limba românească rămasă din străbuni.
Pe plaiul limbii mele venit-au să horească
Privighetori și vrăbii și candizii lăstuni.

Din nord de Bucovina la Dunărea albastră,
Din tainicul Banat și pînă peste ape
A fost, va fi și este doar glie românească.
Oricum, nu pot dușmanii pămîntul să ni-l sape.

Ar da peste strămoșii ce sprijină cuvîntul,
Peste oțele lucii și peste oase demne.
Așa a fost din veacuri și-i apărat pămîntul
Acesta, românesc, de strălucite semne.

Curînd veni Întîi Decembrie, fugarul,
Să ne elibereze de frigul milenar.
Îi simt și-acum dulceața, dar nu-i mai simt amarul ;
Se-aprinse libertatea în steaguri, din amnar.

Și-acuma, din ecouri și curcubee lucii,
Scăpate de pe fruntea țăranului trudit,
Se-aude prin orașe și-n digurile luncii
Stindardul libertății de sînge aurit.

Radu Cange

Cîntec pentru Alba Iulia

Cîntec pentru Alba Iulia, cer senin de ciocîrlie,
Roata nașterii lui Horea și-a Viteazului însemn,
Vin spre tine ca spre vatra-diamant de veșnicie
Al acestui grai fierbinte, înălțat spre soare, demn.

Vin spre tine din milenii de obidă și trădare,
De hotare zdrențuite sub torentele de nori,
Vin spre tine vis al nostru, dinspre munți și dinspre mare
Cîntec lin de Albă Iulie, înflorind la trecători.

Și cînd dorul, greu de doine, împlinitu-s-a-n unire
Și în cuget și simțire inimi mari s-au regăsit,
Cîntecul de Alba Iulia, pasăre cu aripi-lire
Din Măiastre și Columne a crescut spre infinit.

Din vecie în vecie, ca un spic de diademe
Cîntecul de Alba Iulia, din prezent spre-un dor străbun
Se-oglindește-n timp de aur, cu lumini de sori în steme
Cu tot rîul și cu ramul sufletului de român.

Dan Iorga

Pe tîmpla lor e ctitorită țara

Pe tîmpla lor e ctitorită țara,
Tablou votiv de lacrimă și vers,
Desăvîrșind lumina de neșters
Ce explodează-n muguri primăvara.

Din vechi hrisoave care nu s-au șters
În pantheonul lor e vie para
Pridvoarelor de seve care vara
Aprind noi mătci de doine-n univers.

Și dacă sacrul nostru Tricolor
Ca soarele din piept e de fierbinte
E pentru că Eroii-n veci nu mor,

Ci prin redute aspre de cuvinte
Cînd ierbile din ființa lor ne dor,
De ei ne-aducem pururea aminte !

Luca Onul

Solstițiul românesc

În cea mai lungă și senină zi de vară,
în zori, din sud să pleci de-acasă,
să nu oprești în nici o gară,
să șuiere în goană trenul
trezind flăcăii pentru coasă !

Zorește soarele cu tine
pe linii de meridian,
dar cînd să treacă-n goană munții,
oprește ora pe cadran,
să poposească, doar o clipă,
să mîngîie un miel bălan !

Și iar la drum,
spre marginea de nord a Țării,
acolo unde clipa freamătă-n izvoare,
s-ajungi, cînd razele-asfințesc ;
Aceasta-i ziua cea mai mare,
Solstițiul nostru românesc !

Atanasie Nasta

Avram Iancu

Pași, pași printre răchitele munților
Aspru cătînd împricinarea pietrei,
Larmă într-o noapte de pomină
Și un drum, ars de foc, își deschidea
Arborele de crin ;
Era Iancu — un munte mergător
Cu salbe de galbeni, împărțind
Săracilor dreptatea, scoasă la mezat,
Legea lui — ochi adevărați, la fel pentru toți,
Înțelesul limpede al lucrurilor
Ce se numește oglindă într-un lanț
De jertfe...

George Corobea

1918. Marea adunare populară de la Alba Iulia

STEAGUL

Se înserase. Din cer începuse să cadă ninsoare bogată. Pe ulițele așezării nu mai era nimeni. După o zi de lucru venise pacea necesară. Lumea se odihnea în somn adînc. Rar cîte un cîine spărgea întunericul cu cîte un lătrat în care descifrai că nu moartea adusese liniștea peste așezare, ci doar răgazul dintre zile.

O singură casă, din margine de sat, avea ferestrele luminate și licărea în întuneric precum o stea. În acea casă cîțiva bărbați se priveau în tăcere, cu subînțeles, în adînca așteptare ce-i domina. „De ce-o întîrzia atîta ?" se întreba fiecare dintre ei, gîndind că feciorul cel mare al Floriței e un fecior deștept care se descurcă în toate împrejurările.

Fulgi mari, nefirești de mari, într-o rotire din ce în ce mai puternică... Zăpada începuse să se simtă bine sub picioare, se așezase mai bine de un lat de palmă. După cum se arăta, iarna avea să fie bogată în ninsori.

Prin întuneric, un om îmbrățișat de întuneric aluneca luminat numai de albul de pe pămînt și de cel ce cădea bogat din cer.

Cînd a intrat în casă Lică, feciorul așteptat, al Floriței, era albit de ninsoare. El s-a apropiat de masă și a dat lampa mai mică. Apoi a scos de sub șubă un sac făcut sul, iar din acesta un steag tricolor.

„Asta-i !" a zis, și toți din casă s-au luminat la față, iar bătrînul Ginu a lăcrimat.

„Cu el mergem mîine dimineață la tren și cu trenu' pîn' la Alba!" a mai adăugat Lică, netezind un colț al tricolorului ce avea vreo trei găuri în pînză. „Apoi nu-i bai — mai adăugă Lică, netezind acel loc — că doară tricoloru ăsta a fost și pe front. Nu-i sufletul lovit, numa pînza !"

Un pocnet înfundat, scurt. Geamul mic al ferestrei din față se sparse parcă exact cu o clipită înainte ca toți să audă pocnitura. Lică se propti în masă, dar căzu peste tricolorul întins pe aceasta. Din fruntea lui un firișor roșu începu a se prelinge, apoi șiroind, pe steag, pe jos, pe lutul vetrei acelei case din margine de sat.

„Doamne ! exclamă bătrînul Ginu, ăștia-s jăndarii, mînca-i-ar iadu".

IULIA

Pe geamuri gerul aranjase ciudate forme luate parcă dinadins din cele mai miraculoase geometrii, dar care, privite atent, semănau perfect cu niște flori. Lena privea formele acestea respirînd lin, cufundată în gînduri. Cei din familie au întrebat-o de cîteva ori dacă nu-i este rău. „Nu, nu-mi este rău, mi-e bine, foarte bine". Dar ai ei parcă n-ar fi auzit-o, o întrebau mereu același lucru, făcîndu-și griji din pricina ei dar și din

cauza zilei ce avea să vină. Ceruiseră, în vederea noii zile, parchetul, lustruiseră argintăria din vitrina credențului, modificaseră așezarea mobilelor. Munciseră zdravăn pentru acea mare zi.

Bătrînul oraș, orașul lor, se pregătea agitat pentru o mare răscruce. Lena simțea lucrul acesta mai deosebit poate decît toți întrucît se îmbujora mereu la față, ceea ce-i făcea pe toți ai casei să o întrebe mai îndîrjit dacă nu-i este cumva rău. „Nu — răspundea ea vesel — nu mi-e rău, mi-e bine, foarte bine" și privea mai departe geamul înghețat în fața căruia înainte de căderea serii aranjase din nou mușcatele roșii în locul celor roz.

Noaptea a trecut zgomotos. Lumea forfotea pe străzi, cînta. În primele ceasuri ale dimineții, ai Lenei primiră musafiri, apoi se pregătiră pricipitat să plece sus la cetate unde se îmbulzea toată lumea. Lena îi se alătură. A plecat cu ei spre locul unde tot orașul cu mii și mii de oameni veniți din toată țara s-a dus cu veselie neasemuită.

Ceremonia trebuia să înceapă. „Oameni cîtă frunză, cîtă iarbă" își zicea Lena avînd mare grijă să nu fie lovită în marea învălmășeală peste pîntece. De fapt oamenii o fereau, o ocroteau. În afară de ai ei nimeni nu a întrebat-o ce caută ea acolo, în situația ei.

Steagurile fluturau în vînt. Lumea cînta. Lumea era fericită. Oamenii, țăranii și orășenii, soldații veniți direct de pe front, femeile și copiii așteptau în freamătul uralelor începutul ceremoniei cînd deodată ei, Lenei, i se făcu rău. Simți sîngele cum îi urcă în obraji și cum o căldură mare îi cuprinde tot trupul. Avea în ea un foc ciudat, greu. Se lăsă atunci, de durere, spre pămînt, dar un bărbat o apucă de braț zicîndu-i „Ce ai femeie ?". Un altul, mai bătrîn țipă însă către acesta : „Nu vezi, mă ?! Ajut-o, du-o într-o casă, iute și dacă-i, ficior să-i zică Lică. Hai !"

Gheorghe Daragiu

CUVINTELE ȘI IDEALURILE MARII UNIRI

„Iată că în sfîrșit a sosit și ziua cea mult așteptată și cu multă durere plătită cînd, oriunde ne-am afla, putem zice cu toții : sîntem la noi! Ziua aceasta era de mult desprinsă din crugul vremii, precum și surparea zidului care ne despărțea era de mult pornită : căci nu e în lume organizație politică sau socială în care cel dintîi act de silnicie să nu însemne și începutul prăbușirii ei.

Jertfele oamenilor sînt care se aruncă în calea dreptății. Între cele pe care le aruncăm noi azi în calea dreptății noastre sînt și florile culese din cîmpia de la Turda. Singură această amintire ar fi trebuit să înghețe cuvîntul pe buzele celor ce cu atîta ușurință ne vorbesc de noroc în aceste zile de dreaptă răsplătire. Noi n-am cerut noroc și nici nu l-am avut vreodată. Cu sînge și cu lacrimi ne-am plătit fiecare clipă de bucurie — rari scăpărări, o, așa de rari în noaptea durerilor noastre ! Și lucrul acesta nici un român n-ar trebui să-l uite.

...Acum, iată, se desprimăvărează. Toate neamurile pămîntului freamătă de nerăbdarea marilor prefaceri. Sufletul poporului nostru, sîngerînd încă de rănile vechii vieți, așteaptă ca o arătură proaspătă sămînța binecuvîntată din care va răsări viața cea nouă. Ieșiți, semănători !"

ALEXANDRU VLAHUȚĂ

(„Dacia", 21 decembrie 1918. În timpul războiului, Al. Vlahuță s-a refugiat la Bîrlad, orașul copilăriei sale, de unde a mers adesea la Iași, în redacțiile ziarelor „România" ori „Neamul românesc". A vizitat frontul, stînd în tranșee alături de soldații români la 50 de metri de inamic. În toamna lui 1918 a plecat din Bîrlad conducînd, împreună cu Brătescu-Voinești, noul ziar „Dacia" care apărea la București. Aici a luptat pe arena scrisului pentru înțelegerea justă a unirii celei noi și pentru a-i i se pregăti armatei române intrarea triumfală în capitala țării.)

●

„Unul care nu se poate bucura de ceasul împlinirilor. N-a spus nimănuia că-l dorește. În tot scrisul lui nu este un rînd de iredentism. De orice rostire mai tare a credințelor fundamentale se ferea acest sfios, și strigătul celei mai simple pasiuni care se cere îndestulată, îl speria.

A venit între noi, totuși, sigur de sine, posedînd perfect o superbă unealtă stilistică, avînd magia ritmurilor la îndemînă ca o jucărie și dispunînd de bogăția cuvintelor graiului nostru cu aceeași ușurință, cu aceeași nepăsare chiar cu care în India comorilor milenare un rajah care nu poartă război și nu face comerț răscolește visător pietrele scumpe cele mai rare ca să-și mîngîie ochii obosiți cu o străfulgerare de diamant ori cu misteriosul zîmbet roșu al unui rubin.

N-a făcut teorii, n-a urmărit scopuri abstracte, nu s-a «dezvoltat» și n-a «evoluat». A oglindit liniștit, măreț, obiectiv ca un rîu cu undele largi căruia prundul din adîncuri, din marile adîncuri, nu-i poate încreți fața prinsă toată de răsfrîngerea cerurilor.

Nu era nici un idealist. Era un meșter îndrăgostit de meșteșugul lui și mulțămit de dînsul pînă la fericire în sărăcie și în izolare, fie chiar în jumătatea de uitare din partea unei lumi setoase de noi formule bizare. Atît : un meșter. Dar unul.

Și semăna astfel cu înaintașii lui, preoți și dieci ardeleni din părțile de către Moldova, și ei, pe vremea cînd termenii de filosofie nu numeau datoriile către lege, țară și neam, îndeplinitori cinstiți și credincioși ai unor datorii de slujbă profesională din care totuși cu vremea a ieșit puterea și mărirea neamului".

NICOLAE IORGA

(„Neamul românesc", 25 decembrie 1918. Majoritatea ziarelor și revistelor literare reapărute imediat după război scriu despre George Coșbuc ca despre un simbol al unirii ; necrologul făcut de N. Iorga este una dintre cele mai emoționante afirmări a crezului poetului exprimat prin existența scrisului, prin modul de a fi. Acest scris însuși a constituit, însă, o chemare, o afirmare puternică a ființei unui neam — așa cum intuiește exact Iorga, unul dintre cei mai activi publiciști ai războiului și ai Unirii.)

●

„... Patria și patriotismul sînt primordial instinctive. Pe noi ne preced patria și iubirea de patrie. Ne naștem cu asemenea năzuințe fundamentale. După noi rămîn mai departe, moștenire firească a urmașilor noștri. Și tot așa, din trecut se împrospătează și se lărgește viitorul.

Țările noastre au fost mărginite, dar totdeauna patria a fost mai mare ca Muntenia, Moldova și Ardealul. Patria noastră a fost, este și va fi, va trebui să fie, e fatal să fie, din trei de o ființă una și nedespărțită... V-am spus odinioară că munții Carpați sînt șira spinării a poporului român. De-o parte și de alta se întind coastele aceleiași ființe. Astăzi mai mult decît oricînd jumătate din ființa noastră este torturată... Să întindem mîna celor care au mai rămas, să formăm o ființă una și nedespărțită, ca să împlinim taina misiunii noastre istorice pe pămînt."

BARBU DELAVRANCEA

(„Epoca", 2 martie 1915. B. Șt. Delavrancea este unul dintre stîlpii oratoriei românești pentru Ardeal. Cu piesa sa de teatru, „Apus de soare", și-au redeschis activitatea, după revenirea în București, majoritatea teatrelor noastre — iar amintirea cuvîntărilor sale și a articolelor din timpul războiului a rămas mereu vie.)

●

„Cînd se vor scrie paginile epice ale acestui război al liberării și mucenicie neamului nostru, generațiile viitoare se vor cutremura. Ca din întunericul bătrînelor povești, va răsări o veche imagine despre care povestesc vînătorii de odinioară.

Un zimbru încolțit de o haită de lupi într-un pripor păduros, lîngă un lac. E cu coama zbîrlită, cu ochii mînioși și crunți. Scurmă pămîntul cu copitele, suflă aburi înfierbîntați pe nări și mugește. În juru-i sînge, măruntaie și trupuri spintecate. Dar fiarele sînt multe, urlă, îl împresoară, îl hărțuiesc necontenit. Sînt parcă din ce în ce mai multe și de urletul lor clocotește pădurea.

Cu dosul într-un gorun bătrîn și cu coarnele țepoșe gata de atac, zimbrul a înțeles deplin primejdia. Dar el e cel mai liber și mai măreț oaspete al codrilor, și trebuie să cadă cu vrednicie. Haita, îndîrjită, dă un ultim iureș. L-au încolțit, i-au sărit în spate. Atunci, scuturîndu-se și mugind fioros, zimbrul își încordează grumazul, se avîntă și se prăpăstuiește în valuri. Își duce la fund dușmanii, iese sforăind pe luciu, iar se cufundă. Apoi urcă dincolo, la mal, la luminiș, șiroind de sînge, însă măreț și neînduplecat — în cele din urmă luciri de aur ale asfințitului.

De acest zimbru vechiu — stemă a acestui pămînt — își vor aminti cei ce vor veni după noi, cînd vor ceti tragicul război al oștenilor noștri."

MIHAIL SADOVEANU

(„File însîngerate", finalul reportajului despre Mărășești. M. Sadoveanu a condus, în timpul războiului, ziarul „România", scriind numeroase articole pentru îmbărbătarea și eternizarea ostașului român în elanul său ofensiv, strîngînd în jurul acestui ziar cele mai reprezentative nume de scriitori în același scop. Activitatea sa publicistică din acești ani grei este o pagină demnă de toată atenția în opera autorului — și în istoria literaturii române.)

●

„Noi toți, românii de pretutindeni, avem un singur ideal național și prin inițiativa de astăzi trebuie să ne grupăm toți în jurul acestui drapel unic ; trebuie să-l ducem la victorie, pentru că de destinul lui depind viitorul și viața națiunii române... Sacrificiile nelimitate consimțite de scumpa noastră Românie pe altarul idealului național, sîngele vărsat de fiii și frații noștri sub tricolorul nostru glorios, mereu pentru acest ideal sublim, conștiința demnității naționale — ne cheamă să continuăm lupta sacră pe care singură fatalitatea timpului o poate doar întrerupe...

Conștiința noastră de patrioți ne dictează nouă, fraților liberi ai națiunii răsfirați în toate țările aliaților noștri glorioși, datoria de a continua lupta întreprinsă de frații noștri, alungînd din inimă tot ce ne poate dezbina, de a concentra sentimentele și voințele, toate energiile, în sînul Unirii sacre. Trebuie să mergem înainte și să afirmăm cu tărie drepturile noastre și aspirațiile noastre naționale, pînă în ziua cînd ele vor fi realizate. Această unire sacră ne va da energia necesară să ducem lupta înainte; ea e garanția sigură a realizării unității tuturor românilor într-un stat național — România mare. Evocînd imaginea viitorului tuturor românilor, eu văd realizarea în răsăritul Europei a unei civilizații latino-române cum n-a mai fost vreodată."

VASILE LUCACIU

(Cuvîntare ținută la Paris, la 12 septembrie 1918, la constituirea „Consiliului național român". Publicată în ziarul de limba franceză „La Roumanie". Traducerea îi aparține lui Gh. Bulgăr. Vasile Lucaciu, bătrînul memorandist care a intrat în legendă, se afla în acele zile fierbinți, împreună cu Octavian Goga și alți intelectuali și oameni politici români, la Paris, unde continua lupta pentru cauza transilvană.)

Cuvinte pe măsura faptei

Cel mai frumos se cinstește o sărbătoare, coborînd în timpul ei, acolo unde a prins viață și de unde-i purcede nașterea ; să prinzi în cuget bucuria celor care au făcut-o, să simți și importanța momentului — dar și a oamenilor acelui moment. Ca oricînd în vreme de cumpănă, și în împrejurările primului război mondial scriitorii români s-au aflat în mijlocul poporului, alături de durerile și suferințele lui, au sesizat și au exprimat ferm crezul național al unirii îndemnînd la luptă pentru realizarea lui. Cuvîntul lor, risipit prin atîtea ziare, broșuri ori cărți ce și-au avut, toate, rostul faptei imediate, emoționează și astăzi, regăsit, dîndu-ne certitudinea că s-a păstrat viu atîția ani pentru că făcea corp comun cu viul poporului, pentru că exprima acea încredere de neclintit a poporului român în el însuși.

În momentele mari cuvîntul are aripi largi, îmbrățișează mulțimi uriașe de oameni găsind liantul sufletesc ce unește și îndeamnă ener-

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

PATRIA LA TIMPUL PREZENT

Permanenţa spiritului revoluţionar

În magistrala Expunere rostită la lucrările comune ale Plenarei Comitetului Central al P.C.R., consiliilor şi birourilor executive ale organismelor democraţiei muncitoreşti-revoluţionare şi organizaţiilor de masă şi obşteşti, devenită document programatic în pregătirea Congresului al XIV-lea al P.C.R., secretarul general al partidului nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, subliniază cu pregnanţă una dintre dimensiunile majore de conştiinţă ale angajării naţiunii române în edificarea viitorului : permanenţa spiritului revoluţionar. Realizările României socialiste în planul construcţiei materiale, saltul uriaş înregistrat în toate domeniile economiei, sub semnul modernizării, eficienţei, competitivităţii de nivel mondial conferă deplină temeinicie proiectelor cutezătoare de dezvoltare pentru ultimul deceniu al acestui mileniu, pentru începutul mileniului trei, formulate cu limpezime de către tovarăşul Nicolae Ceauşescu. În această ecuaţie a edificării viitorului imediat, termenul decisiv este angajarea fiecăruia şi a tuturor, cu adîncă responsabilitate, cu competenţă şi dăruire patriotică în înfăptuirea obiectivelor înfloririi multilaterale a patriei. Angajare ce presupune, deopotrivă, un continuu proces de autoperfecţionare, de însuşire a celor mai noi cuceriri ale ştiinţei, tehnicii, culturii. Numai un om cu un înalt nivel de cunoştinţe profesionale şi ideologice poate să ducă această bătălie pentru viitor. Spune secretarul general al partidului : „**Să devenim o puternică forţă a ştiinţei şi culturii, un popor care să acţioneze cu întreaga conştiinţă şi răspundere, în spirit revoluţionar, să asigure realizarea obiectivelor dezvoltării sale şi să-şi aducă, totodată, contribuţia la dezvoltarea generală a ştiinţei şi cunoaşterii universale**". A mobiliza la parametri maximi potenţialul de inteligenţă şi creaţie al naţiunii înseamnă a-i oferi unui popor instrumentele optime ale dezvoltării. Din acest unghi trebuie să privim eficienţa întregii activităţi ideologice şi politico-educative, rolul mereu mai important al şcolii, al culturii, al ştiinţei.

În acest spaţiu avem datoria să definim cu tot mai multă responsabilitate rostul literaturii contemporane. Legătura sa nemijlocită cu viaţa vie, capacitatea de a cuprinde bogăţia de sensuri ale acestei deveniri istorice, de a fi, adică, imaginea în mişcare a conştiinţei unui popor demn, liber, unit, hotărît să-şi împlinească destinele pe verticala progresului, să comunice cu lumea şi să se identifice cu cele mai nobile aspiraţii ale umanităţii.

Actul artistic înţeles ca un act de opţiune politică, patriotică definitivă, ca o misiune de onoare în slujba poporului tău.

Recenta Expunere a secretarului general al partidului se înscrie, prin profunzimea demersului teoretic, prin extraordinara capacitate de analiză nuanţată a actualei etape de dezvoltare a ţării, prin deschiderea către viitor, în rîndul documentelor fundamentale ale istoriei româneşti. Fiind aşezată în întregul său sub semnul spiritului revoluţionar care înseamnă înnoire continuă, devotament fără margini pentru cauza devenirii socialiste şi comuniste a patriei.

Un document pe care trebuie să-l înţelegem şi să-l urmăm cu sufletul, cu mintea treză, hotăriţi să contribuim cu toată fiinţa, cu toată puterea de muncă şi de creaţie la înfăptuirea viitorului ce ni se arată cu incandescenţa unui ideal pe deplin realizabil.

Momentul istoric pe care l-am trăit în acele zile se suprapune în mod simbolic marii aniversări a înfăptuirii statului naţional unitar român. Ca un arc peste timp, legînd în sentimentul împlinirilor de astăzi lupta şi visul unui popor care a crezut întotdeauna în adevărul cauzei sale supreme. Subliniază tovarăşul Nicolae Ceauşescu în Cuvîntarea rostită la încheierea marelui forum al democraţiei muncitoreşti-revoluţionare : „**La cea de-a 70-a aniversare a formării statului naţional unitar român, să facem legămînt că vom acţiona cu întreaga răspundere faţă de interesele poporului, pentru întărirea continuă a independenţei şi suveranităţii României, pentru dezvoltarea tot mai puternică a forţelor de producţie, a ştiinţei, culturii, învăţămîntului, pentru formarea omului nou — constructor conştient al socialismului şi comunismului — că vom acţiona întotdeauna pentru bunăstarea şi fericirea întregului popor, pentru măreţia României, în societatea comunistă !**"

Un legămînt care sintetizează aspiraţiile noastre cele mai înalte, statutul angajării noastre morale în efortul unanim pentru desăvîrşirea timpului de glorii al patriei.

Nicolae Dan Fruntelată

Vladimir Şetran : „Şantier"

Un ansamblu de ctitorii

De la Livezeni la vale curge împlinit riul cu nume de haiduc şi trupul de stejar care a croit Valea, legendara vale a cărbunelui. Legendele apelor, deci şi cele ale Jiului, se nasc la izvoare, ca să tot curgă, să se împlinească şi primenească, înfrăţind cu omul. Ca să le înţelegi pe acelea născute de Jiu e bine să-i cercetezi, avizat, harta hidrologică, după ce te-ai documentat despre istoria plămădită aici din fapte de muncă şi jertfă de sînge. O asemenea hartă îţi dă revelaţia unui uriaş stejar, cu vîrful puţin aplecat către stînga, avînd Dunărea leagăn al rădăcinilor, Craiova, cuib al crengilor, Cîmpuşelul, Novaci, Vîlcanul, Izvorul Bistrei, Baia de Aramă şi Puşniţa, extremităţile unei coroane închipuind şi imaginea unei jumătăţi de inimă, care pulsează prin energia cărbunelui, cealaltă jumătate fiind Valea Prahovei, cum scria cîndva Geo Bogza. Asocierea Jiului cu imaginea unui voinic trupeş, croit din rădăcină, cum zic bătrînii, e înlesnită şi de gîndul trimis către Iancu Jianu, dar şi de idealul de ortac, care se ia în piept cu muntele, îl străpunge şi îi goleşte măruntaiele precum haiducul încrincenat. Privind şi cu ochii minţii harta hidrologică a Jiului, am revelaţia unei ţări ieşite din magma etnogenezei. Ţara Litua ori a lui Litovoi, avînd fruntariile priponite în cerul limpede al Haţegului, unde, în neadormirea legendei, mai străjuieşte fratele său Bărbat, o ţară stejar, o ţară de ape menită să fie, cum o numea Diploma Ioaniţilor, ŢARĂ, ca împreună cu alte ţări : Ţara Românească, Ţara Moldovei, Ţara Transilvană, a Făgăraşului, a Loviştei, a Birsei, a Bihareі, a Amlaşului, a Maramureşului şi tot atîtea altele aveau să nască într-o eternitate una — ROMÂNIA.

Jiul, oricît de semeaţă ar fi această apă alcătuită din gemeni şi oricîte legende i-ar romanţa istoria, ar însemna mult mai puţin dacă nu ar fi Valea, valea cărbunelui, din care s-a scos mai mult aur negru pentru industrie decît poţi să încarci într-un tren cu locomotiva la Lisabona şi ultimul vagon la Vladivostok. Dacă Jiul nu este un rîu oarecare şi descinde din familia acelora pe care, pentru a le cunoaşte, trebuie să le cultivi cu patima îndrăgostitului, cercetîndu-l prag cu prag, pînă la plaiul stelar unde rotesc vulturi cu lumina de la începuturi prinsă de aripi, Valea se cuvine cunoscută pe două nivele : în adîncate bezne de galerii, unde apar, cu fiecare schimb, căi lactee închipuite de licuricii lămpilor de miner, de la Uricani pînă la Lonea, şi pe străzile cochetelor oraşe, în casele bunăstării, în şcoli şi varii instituţii de cultură, la cabanele ce împînzesc împrejurimile şi pe ademenitoare poteci de munte. Despre acest ultim chip al Văii s-a mai scris. De cîteva ori nici eu nu am rezistat ispitei. Despre cealaltă, faţă a adîncurilor cu piraie de sudoare şi încrîncenate bătălii ale muncii, niciodată nu se va scrie destul. Ea a fost cîndva metaforă de neplăcută aducere aminte, Valea Plîngerii, prefăcută în anii socialismului, de către aceiaşi oameni, într-o vale a marilor prefaceri. Ca să pot cunoaşte această faţă ascunsă, acea tulburătoare existenţă şi zbaterea în adîncuri, l-am căutat pe unul dintre oamenii care au străbătut, cu pasul, pe dedesubt, Valea Cărbunelui de la un capăt la altul : prof. univ. dr. Aron Popa, de la Institutul de Mine, însemn „heraldic" de prestigiu, ctitorit aici la începuturile drumului nostru nou şi cutezător în istorie. Ctitorie al cărui destin se împleteşte strîns cu cel al resurselor energetice româneşti, cu al cărbunelui în totalitate. De mai multă vreme purtam la zăvor de gînd întrebarea : cum vede Valea de azi şi de ieri un om a cărui existenţă s-a contopit cu cea a cărbunelui, a oamenilor adîncurilor, avînd cea mai largă şi mai avizată cuprindere a problemelor Văii, omul preţuit de toţi cei care, aici ori la Motru, la Moldova Nouă ori la Leşul Ursului, la Baia Mare ori în Apuseni scormonesc măruntaiele munţilor. L-am abordat deschis, ştiind că oameni ca dînsul nu îşi mai aparţin întrutotul, ba, dimpotrivă, ne aparţin mai mult nouă. La sfîrşitul discuţiei mi se revela o cu totul altă Vale decît aceea pe care o ştiusem eu. Omul care contribuise, cincisprezece ani ca rector şi peste douăzeci şi cinci ca profesor, la pregătirea a patruzeci generaţii de studenţi, străbătuse mai toate galeriile şi orizonturile minelor din salba care începe la Uricani şi se termină la Petrila. O viaţă de om s-a considerat ostaşul la datorie în Vale şi pentru Vale, făcînd din pregătirea inginerilor minieri şi din extracţia de cărbune comandamentul suprem al existenţei sale. Mărturisesc că experienţa mea reportericeaşcă a fost pusă la grele încercări. Obişnuitele întrebări erau întîmpinate de răspunsuri cu totul neaşteptate. Aşa, de exemplu, pentru Aron Popa foştii studenţi care s-au realizat la modul excepţional nu sînt în primul rînd miniştrii, diplomaţii, directorii, ci aceia ce s-au dedicat muncii direct productive, care implică cea mai mare răspundere. „A scoate la lumină din adîncuri cărbune şi alte minereuri, a conduce procese modernizate de producţie, a proiecta şi cerceta în domeniul minerităţii, înseamnă a te realiza excepţional", afirma dînsul. Cum, de altfel, Valea nu înseamnă numai cărbune, ci şi o bogată viaţă spirituală, intelectuală, care şi datorită Institutului de Mine a căpătat noi dimensiuni. Institutul şi liceele de specialitate asigură statornicirea „în matcă" a tradiţiilor culturale şi de muncă minereşti, fiii urmînd părinţilor în succesiunea generaţiilor şi a meseriilor. Valea, în viziunea acestui om, este vatra meseriei rezervate celor tari şi temerari, unde **tovărăşie** înseamnă **ortăcie**, iar întîlnirea şi despărţirea cu **noroc bun** rămîn însemnul nobleţei de caracter. Solidaritatea minerească rar poate fi întîlnită în alte meserii şi merge pînă acolo, încît, la bine sau la greu, pentru miner înginerul e tot un ortac. Aici, în Vale, şi natura e una caldă, primitoare, făcută anume pentru marea sete de lumină, de aer şi culoare a celor ce scormonesc măruntaiele pămîntului. Aşa şi explică Aron Popa osmoza om-natură, egalată doar de cea de pe plai mioritic. În Vale, omul se înfruntă, apoi se înfrăteşte cu natura. Mai întîi muntele este cunoscut pe dedesubt şi după aceea la suprafaţă. Deci nu întîmplător întîlnim aici cele mai multe cabane montane din ţară unde îşi petrec timpul liber minerii şi familiile lor.

Interlocutorul meu e cel mai avizat să depună mărturie de suflet pentru toate prefacerile de aici. Are mereu vie în priviri întreaga aşezare a zăcămîntului numit aurul negru. A fost martor şi participant la creşterea dotării tehnice şi la spectaculoasele mutaţii din minerit. O zestre alcătuită din peste saizeci complexe de susţinere mecanizată, peste o sută douăzeci combine de abataj, treisprezece instalaţii telegrizumetrice, televiziunea cu circuit intern şi cîte altele, aparţinînd în principal ultimilor douăzeci de ani.

Pentru pulsul Văii cărbunele înseamnă totul sau aproape totul. Douăzeci milioane tone de cărbune, extras de aici, la nivelul anului 1990 este o cifră grăitoare. E Valea care la ctiva indicatori : volumul desfacerii mărfurilor către populaţie, venitul real la mia de locuitori, număr de zile petrecut în staţiuni de odihnă, numărul oamenilor de toate vîrstele care practică turismul montan etc. etc., se află la altitudine în raport cu alte văi şi localităţi din ţară.

Cine a cunoscut Valea Jiului, numită de noi **Planeta cărbunelui**, cine a vizitat-o în urmă cu doi, trei ani greu o mai poate recunoaşte. Închipuie-şi cititorul un oraş aidoma celor de pe Valea Prahovei : Petroşani la ora reportajului ; un Jiu curat în undele căruia prind a juca iarăşi păstrăvi şi lipani, un aer ozonat, ca la începuturile vegetaţiei luxuriante prefăcute în cărbune, o Vale cu oraşe concepute ca, peste o sută-două de ani, cînd nu va mai fi cărbune, să trăiască din turism şi practicarea sporturilor de iarnă. Un ansamblu de ctitorii ale gîndului luminat şi ale luminii.

La despărţire mi-am întrebat pe ton afirmativ interlocutorul : „Aceasta e Valea pe care aţi visat-o ?!" „Nu numai ! E Valea în care am crezut, pentru care am muncit o viaţă de om ; în care prind chip idealurile generaţiei mele revoluţionare, visurile din tinereţe concretizate apoteotic ; fosta Vale a Plîngerii, care pe drept poate fi, de pe acum, numită a Fericirii".

Îmi vine în minte basmul „Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte". Drama eroului său. Nedumeririle sale. „Ajungînd la moşia Gheonoaiei, făcu întrebări ca şi la moşia Scorpiei, şi primi asemenea răspunsuri. Aici alţi oameni, alte oraşe. Nu se putea dumiri el cum s-au schimbat astfel lucrurile." Cititorul, vizitînd Valea, nu are de ce fi nedumerit. În anii noştri el a văzut multe şi are o explicaţie la îndemînă pentru toate : schimbare, evoluţie, progres. Noutăţile vin ca nişte formule standardizate : în fiecare minut se nasc, se produc, au loc... Simplu ca bună-ziua. Ca viaţa însăşi.

Gligor Haşa

De la Craiova la Dunăre

Craiova, inima Olteniei, impresionează azi prin marile transformări cunoscute de această străveche aşezare doljeană, veritabilă „cetate a muncii, a culturii şi ştiinţei", a cărei nouă vigoare este exprimată şi de faptul că, în prezent, realizează, în mai puţin de două luni, producţia anului 1965. Întinsele spaţii industriale de la Electroputere, Întreprinderea de tractoare şi maşini agricole, Întreprinderea aeronautică, Întreprinderea de utilaj greu, amplasate chiar la intrarea în municipiu dinspre capitală, pe moderna arteră Calea Bucureşti ce pătrunde pe spaţii largi pînă în inima oraşului, amintesc, de la primul contact cu această aşezare că, graţie investiţiilor masive alocate din 1965 încoace, Doljul şi centrul său administrativ au devenit importante forţe ale electrotehnicii şi construcţiei de maşini, pentru ca platformele din vestul şi sudul municipiului să indice o intensă activitate în domeniul chimiei şi industriilor alimentare şi uşoare, prin cupolele Combinatului chimic, Fabricii de zahăr, Fabricii de ulei şi Fabricii de confecţii. În judeţ s-au dezvoltat, de asemenea, noi industrii la Băileşti, Segarcea, Filiaşi şi Calafat, generatoare ale efervescenţei economico-sociale a aşezărilor dintre Jiu şi Dunăre. Lăsînd în urmă principalul centru urban doljean, cu artera sa transversală pe care alunecă siluetele svelte ale noilor tramvaie, ne îndepărtăm şi de noile şi frumoasele construcţii moderne ce definesc viaţa spirituală a acestui centru cultural. Teatrul Naţional, Casa ştiinţei şi tehnicii pentru tineret, Facultatea de electrotehnică, Facultatea de medicină, Sala de audiţii a Liceului de artă şi Sala sporturilor şi culturii şi ne îndepărtăm, sub zgomotul moleşitor al pneurilor lipindu-se de banda de asfalt, spre Calafat, oraşul primei salve ce a vestit Independenţa patriei la 1877, unul din cele mai sudice puncte ale Judeţului Dolj şi una din cele mai cochete aşezări dunărene străluminate de efervescenţele erei socialiste. Trecem prin Radovan, comună ce-şi oglindeşte pădurea în limpezimea unui frumos lac de acumulare, apoi prin Perişor, locul copilăriei savantului Henri Coandă, prin Giuhega, satul lui Radu, cronicarul ţăran al răscoalelor de la 1907, prin Galicea Mare, cunoscută podgorie doljeană, şi atingem suburbiile oraşului Calafat, de fapt întreprinderile „Textila" şi IPILF (Întreprindere de prelucrare şi industrializare a legumelor şi fructelor). Pe parcursul drumului se observă impresionantele înzestrări ale agriculturii acestor meleaguri, aplicarea programelor de îmbunătăţiri funciare, de irigaţii, desecări şi combatere a eroziunii solului. Pe ogoare, mecanizatori şi cooperatori acţionează cu abnegaţie, sub îndrumarea specialiştilor, pentru obţinerea în anul viitor a unor producţii record, corespunzătoare condiţiilor create, sarcinilor dezvoltării actuale a zonei şi a ţării.

Pătrundem către frumosul centru al Calafatului pe o arteră care se varsă parcă în Dunăre. Ştim că dincolo de această aparentă linişte vibrează tumultul celor 11 mii de oameni ai muncii, din care peste 5000 lucrează în industria oraşului. Aflăm că la capătul acestei artere liniştite pe care s-a construit un mare magazin universal se află platforma industrială de sud-est a oraşului în care se înalţă Întreprinderea de biosinteze, Întreprinderea de amidon, glucoză, Întreprinderea de industrializare a sfeclei de zahăr, unităţi cu grad de complexitate din ce în ce mai ridicat şi cu rezultate mai bune. Alături de acestea se ridică noul cartier de locuinţe muncitoreşti în care se află mare parte din cele trei mii de apartamente moderne înălţate în oraş în ultimele decenii.

Calafatul are 90 de unităţi comerciale prin care se desfac anual mărfuri în valoare de circa 300 milioane lei, un nou spital cu policlinică, grădiniţe şi creşe, terenuri sportive. În prezent, cei 2300 elevi (mare parte din ei de la liceele de chimie şi agroindustrial) au la dispoziţie peste 100 de săli de clasă, 30 laboratoare şi ateliere, internate, cantine, toate condiţiile pentru pregătirea la nivelul exigenţelor acestei etape ce se impun şcolii româneşti.

Am vizitat, la frumoasa Casă de cultură a oraşului, expoziţiile de pictură şi fotografie cu imagini ale noului Calafat, ale viitoarei „perle a Dunării", ce se va adăuga armonios în şiragul localităţilor de pe malul sting al marelui fluviu european — Orşova, Corabia, Turnu Măgurele, Zimnicea, Giurgiu, Oltenita, Călăraşi, Brăila, Galaţi, Tulcea, Sulina — toate reînălţate din temelii pe baza noilor planuri de sistematizare în aceşti luminoşi ani ai socialismului.

Reporterul său călătorul pornit din Craiova spre Dunăre ajunge în Calafat şi simte înfloririle împlinirilor în noua înfăţişare pe care şi această localitate a dobîndit-o alături de alte sute şi mii de aşezări ale patriei înnoite.

Nicolae Petre Vrânceanu

TÎNĂR ÎN AGORA

Corul din Buteni

Nu mi-e ruşine s-o spun : ascultîndu-l, într-o seară de la sfîrşitul acestei toamne, pe cîtiva membri ai corului din Buteni cîntînd, ochii mi s-au umplut de lacrimi. Mă aflam pentru a treia oară în străvechea aşezare de la poarta Ţării Zarandului. Auzisem cîte ceva despre vestitul cor de aici. Prietenul Mihai Ruja îmi vorbise în mai multe rînduri despre dragostea pentru cîntec a consătenilor săi. Abia de curînd, însă, mi-a fost dat privilegiul să văd cît de înaltă şi de curată poate fi această dragoste. Repet, i-am auzit cîntînd doar pe cîtiva din cei 85 de membri ai corului. Ai acestui minunat cor care ar număra, dacă printr-o miraculoasă întîmplare s-ar aduna la un loc toţi butenenii ce au cîntat în el de-a lungul timpului, exact atîţia oameni cîţi trăiesc la ora de faţă în comună.

Înfiinţat cu peste 120 de ani în urmă, corul din Buteni, a cărui activitate n-a cunoscut nici un fel de întrerupere, îşi leagă numele de numele tuturor familiilor satului. Tocmai de aceea, nu cred să fiu departe de adevăr spunînd că ascultîndu-i fie numai pe cîtiva dintre membrii lui de azi, ţi se relevă întrupată în cîntec fiinţa întregii aşezări.

Deşi era în tîrziul toamnei, în seara în care Ilie Lustrea, Petru Bătrîna, Lenuţa şi Ion Borlea au avut bunăvoinţa să rostească unele din cîntecele corului din Buteni, am simţit împreunîndu-se cu vocile lor şi vocea pămîntului, şi vocea arborilor din preajmă, şi cea a văzduhului de deasupra noastră. Fiindcă aici, la poarta Ţării Zarandului, aşa cum mă pusese în temă, viceprimarul Bujor Barna, atunci cînd e vorba de cîntece precum „Marşul lui Iancu", „Răsunet de la Crişana" ori „Nu uita că eşti român !", cîntă şi lucrurile odată cu oamenii.

Da, am plîns într-o limpede seară de noiembrie pe prispa unei case din Buteni. Plîngeau, de altminteri, şi aerul, şi vîntul care clătina încet liniştea fumurie a înserării.

Scriu aceste rînduri în semn de mulţumire pentru lacrimile ce m-au năpădit atunci.

Oare din pricina faptului că sînt imprimate adînc în oameni şi în lucruri să nu se fi gîndit nimeni să imprime cîntecele corului din Buteni pe un disc ? Nu de alta, dar, auzindu-le o dată, ţi se face adeseori dor de ele, aşa cum, la fel de intens, ţi se face, acasă fiind, dor de acasă.

Ştefan Mitroi

Proiecţii în viitor

Viitorul este un timp care ne preocupă şi care într-un fel se şi orînduieşte pe jaloanele şi liniile de demarcaţie gîndite, concepute în prezent. În măsura în care substanţa i-o modelăm prin efortul de gîndire şi concepţie din prezent, viitorul este proiecţia acestei clipe, a încărcăturii ei ideatice, conceptuale, sufleteşti, a înaltei conştiinţe revoluţionare aflate în acţiune.

În Expunerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu cu privire la stadiul actual al societăţii socialiste româneşti şi perspectivele dezvoltării sale viitoare, perfecţionarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democraţiei muncitoreşti-revoluţionare ; rolul statului şi al organismelor democratice. Creşterea rolului Partidului Comunist Român şi activitatea ideologică, politico-educativă, ridicarea nivelului de cunoaştere ştiinţifică, de cultură, a conştiinţei revoluţionare. Raportul de forţe şi caracteristicile esenţiale ale situaţiei internaţionale, în capitolul dedicat activităţii ideologice, politico-educative, de formare a omului nou, cu o înaltă conştiinţă revoluţionară, socialistă — obiectiv de importanţă deosebită în actuala etapă, se sublinia : „Creaţia literară, artistică, trebuie să realizeze noi opere care să oglindească uriaşa muncă a poporului nostru. Avem nevoie de noi romane, noi piese de teatru, noi poezii în care eroii principali să fie muncitorii, ţăranii, intelectualii, cu preocupările lor, cu dorinţele lor de progres, de bunăstare, cu hotărîrea lor de a contribui la făurirea socialismului şi comunismului în România".

Orice scriitor trăieşte cu intensitate, convingere şi responsabilitate sentimentul că participă real, activ, nemijlocit prin ceea ce face la imortalizarea chipului, sentimentelor, emoţiilor, trăirilor, conştiinţei contemporanilor săi. De talentul, fineţea analitică şi receptivitatea sa, de profunzimea înţelegerii şi puterii sale de receptare depinde şi complexitatea, chiar fineţea operei sale : dovada în istoria literaturii a acestor clipe de responsabilă trăire, elementul de impact cu sensibilitatea artistică a viitorimii.

Publicul cititor, cel de azi, cel de mîine, toate categoriile de oameni ai muncii avînd în componenta spiritualităţii o evidentă, necesară linie intelectuală, publicul deci are nevoie să-şi recunoască gîndurile, frămîntările, problematica vieţii în literatura pe care o citeşte. „Din aceste preocupări în care sînt exprimate multe dorinţe, trebuie să se inspire scriitorii, creatorii patriei noastre".

Iată unul din cele mai limpezi şi mai însufleţitoare îndemnuri posibile la munca atît de diferită, de specială, de complexă cu specificităţi infinitesimale — cea a scrisului.

Toată concentrarea, tot talentul, toată puterea de muncă, toată puterea analitică, imaginaţia şi sensibilitatea scriitorului, tot ce înseamnă anatomia idealului său artistic, totul trebuie deci pus în slujba celui mai bun gînd posibil : operă literară densă, viabilă.

Cu alte cuvinte sensul, întruchiparea, esenţializarea rostului scriitorului în societatea socialistă.

Cleopatra Lorinţiu

Un verb roşu

Un verb roşu
în fiece petală
aud cum înfloreşte
clipele de aur
ale sufletului său
şi ale ţării

un verb cît lumina
din inimile noastre
omagiindu-l pururi

Cu El
noi sîntem viitorul
Cu El
noi ne ştim visarea
împlinită
pe culmi de comunism

El — Ceauşescu
revelaţia ochilor noştri
El — libertatea şi triumful
a tot ce s-a făcut în ţară
a tot ce se va face...

Ioan Vergu Dumitrescu

Biruinţa de la Alba

Tricolorul iar se înalţă spre-al dreptăţii cer senin,
Patria română mumă fiii-şi cheamă la unire.
Spre împlinirea acelui vis de lumină mai deplin —
Precum ramura spre floare se îndreaptă prin nuntire.

Lui Mihai biruitorul Alba Iulia-i mireasă —
A rostit-o demn poporul şi în inimă şi-a scris
Fapta lui înaltă. Creşte iar cîmpia cea mănoasă,
Mai rotundă ca o ţară, mai frumoasă ca un vis.

Înfrăţiţi prin jertfa sfîntă şi cetatea şi poporul,
Şi prin secole mai tineri şi prin faptă mai uniţi,
Cei care deschis-au calea să ne-arate viitorul,
Pentru clipa lor cea demnă cu eternul logodiţi !

Azi în Epoca de Aur vitejia le-o cinstim
Şi prin muncă şi prin luptă noi urcăm sub bolţi de ulmi,
Ca pe fruntea carpatină liberi şi uniţi să fim —
Cu partidul — nimb eroic către comuniste culmi !

Ion C. Ştefan

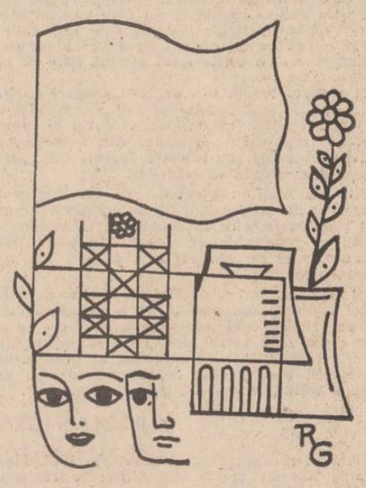

Desen de Raluca Grigorcea

De-a pururi patria

Mi se încheagă istoria pe trup,
Ca o cămaşă îndelung lucrată.
Din albul viscolirii ei mă rup,
Cu patria bucată cu bucată.

Mi se aprind în răni altare vechi,
Martirii-şi au în focul lor cetate.
Sînt murmurul rugării neperechi,
Cînd patria e mai presus de toate.

Lovesc în tîmpla florii cu cuvinte,
Cum aş lovi în ger c-o primăvară.
Sînt rădăcina ei de oseminte,
Cînd patria cu pluguri noi mă ară.

Eu simt iubirea mîinii ce-o să vină,
Cînd ies părinţii mei la semănat.
Semînţele-s copiii de lumină,
Copiii-s rod, nu-s patrie de dat.

Ei sînt Istoria cămăşii vie,
Cu riuri tricolore peste in.
Iar de se duc în lut de-o veşnicie,
Cu patria din veşnicie vin.

Mihai Antonescu

Carpaţii

Pădurile îşi torc în foi,
Eternitatea lor senină ;
Ardealu-i munte de eroi
Şi neamul, muntelui se-nchină.

Carpaţii au rămas păstori,
Păstori de datină şi limbă
Şi-n neclintirea de sub nori,
Cuvîntu-n miere se preschimbă.

De şaptezeci de ani sub scut
Împletim patriei, cununa
Uniţi în trudă-aici, în lut,
De-atuncea pentru totdeauna.

Nicolae Dimboviţeanu

În Sarmisegetuza

Nu întrerupeţi ninsorile !
Decembrie e Decebal.
Mai mult de două mii de ani
Decembrie e-n Sarmisegetuza
cu Decebal.

Nu întrerupeţi ninsorile !
Mai ninge încă
în Columna lui Traian
din mîna dreaptă a lui Decebal.

Decembrie e Decebal !
Ninsoarea toarce acest neam
cu Decebal şi cu Traian
din mîna dreaptă a lui Decebal,
în Columna lui Traian.

Nu întrerupeţi ninsorile !
Zice limba română
la Masa Tăcerii
întîlnindu-se
Traian cu Decebal.

Ileana Gafton

Hora

Alba Iulia — oraşul de zăpadă —
Priveşte ca un Vodă peste munţi...
În marş istoric prin păduri de zadă
Un duh de Horă Mare, de părinţi.

În blid de lacrimă şi sînge românesc —
S-au dizolvat vrăjmăşele hotare...
Din tată-n fiu, pămîntul strămoşesc
Lăsatu-ne-a o pasăre să zboare.

Un duh de Horă Mare, de părinţi —
Priveşte ca un Vodă peste munţi

Nicolae Sineşti

POST RESTANT

Maria-Justina Gorovei ar fi avut şi acum 17 ani, dacă un accident, stupid, ca toate accidentele, nu i-ar fi rupt firul vieţii în ziua în care se îndrepta spre Liceul de artă „N. Tonitza" să afle rezultatul examenului la treapta a II-a. Astfel, n-a mai putut afla niciodată că la proba de forme ambientale obţinuse nota maximă. A fost ultima mlădiţă a unui vechi neam de cărturari moldoveni. A fost. Scria un jurnal, vroia, în trecerea anilor, să nu uite nimic din ceea ce simţea şi gîndea ea, era un copil inteligent, sensibil, cu calităţi artistice întrevăzute ca fiind de excepţie. Era.

„Sufletul, inima, îmi sînt pline de iubire, dragoste aş putea spune copilărească, sinceră... Iubesc natura, iubesc libertatea, iubesc, iubesc tot ce mă înconjoară, iubesc Viaţa..." (jurnal, 11 aprilie 1985)

„Mi-am înălţat castelul fericirii mele ? Ce înseamnă el pentru mine ? Înseamnă clipe de răgaz în care îmi dărui inima naturii, înseamnă seri de vară în care string stelele şi îmi fac o oglindă ca să mă privesc într-însa, încercînd să-mi citesc în suflet... În castelul fericirii mele, o sală de marmură albă, cu rezonanţă de templu, am rezervat-o nefericirii mele. Ştiu că nicicînd nu voi putea şti totul şi atunci sînt tristă. Ştiu că dragostea pentru cei dragi nu poate fi o piedică pentru trecerea acestora în nefiinţă. Şi iarăşi sînt tristă..." (jurnal, 29 ianuarie 1987)

„Ascult muzică... Credeam că timpul stă în loc în aceste clipe, dar tic-tacul neîntrerupt vrea să mă anunţe că totul se va sfîrşi, odată şi odată. Dărîmă zidurile castelului pe care mi-l clădesc ascultînd această muzică... Timpul trece atît de repede..." (jurnal, fără dată)

Fără îndoială, aceste rînduri scrise de abia o adolescentă aparţin unui talent literar care nu s-a putut împlini. Ce a rămas, vai, cît a rămas din strălucirea sa meteorică se poate regăsi în acest jurnal şi în expoziţia de pictură şi forme ambientale de la sala Institutului de teatru. Cîteva lucrări în creion, în cărbune şi în tempera, cîteva tablouri şi proiecte de forme ambientale. Ele pot fi văzute şi ca lucrări făcute în timpul unei despărţiri grăbite, mult prea grăbite, de Maria Justina Gorovei. Trecerea sa prin lume, atît de meteorică, viaţa sa atît de lipsită, a lăsat doar un fum de scîntei în amintirea celor care îşi puseseră atîtea speranţe în ea.

★

ADROM ELISAR, Lunca Arieşului şi CONSTANTIN JINGA, Timişoara. Pentru poezie există rubrica **Poşta redacţiei**, aşa că nu aveţi de ce să folosiţi **Post restantul**, rubrică dedicată în exclusivitate prozei, drept intermediar. Am transmis totuşi poeziile Gabrielei Negreanu, gîndindu-ne că o facem pentru ultima dată, şi nu numai pentru d-voastră, ci şi pentru toţi cei care persistă în aceeaşi confuzie.

DIANA MIHUŢ, Negreşti, Vaslui. „Lift" e scrisă bine, nervos, portretele sînt făcute cu linii sigure. Miza însă e prea mică, deci încă nu intrăm în joc. Fiind însă vorba de talent, vă aşteptăm şi cu altceva, cu un plic mai bogat, în care să încapă şi cîteva date personale şi fotografia.

LIVIU MOLDOVAN (? !) Felmer, Braşov. De fapt sînteţi din Făgăraş şi ne-aţi mai scris, cu iniţiale, dar la fel de supărat(ă). De ce sînteţi supărat(ă) ? Că nu bateţi la maşină manuscrisele pe care ni le trimiteţi ! Că sîntem ironici ! Că ţinem seama de greşelile de ortografie şi punctuaţie ! Că în revistă a apărut o cacofonie ! Norocul nostru că aţi preferat „un duel cinstit şi direct, fără ajutorul forurilor superioare". Noi, ce să mai zicem ? Ne-a plăcut vederea din Braşov aşa că mai trimiteţi, deşi vederi nu publicăm.

ION STELIAN, Slatina : Tinerii d-voastră eroi suferă de provincialism, ceea ce poate fi adevărat. Şi totuşi, proza scrisă în 1973 e mai bună decît cea scrisă în 1985. Ca să ne lămurim, trimiteţi una scrisă în 1988.

CLAUDIA MIHAELA MATREŞA, Bucureşti: E bine că în liceu s-a reînfiinţat cenaclul literar „Orfeu" şi, la fel de bine, este că îl frecventaţi. Oricum, aveţi sensibilitatea presupusă de o vîrstă frumoasă, poate cea mai frumoasă. Aşa că, în afara scrisorilor, frumoase şi ele — trimiteţi-ne şi proză. Nu de alceva, dar să nu se creadă că sînteţi doar o invenţie a noastră.

Iulian Neacşu

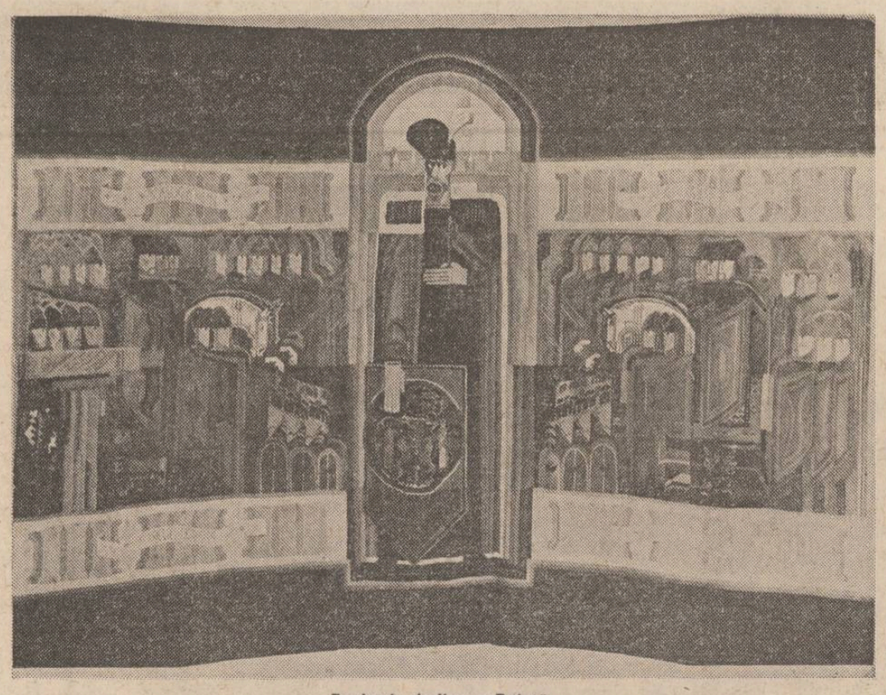

Tapiserie de Ileana Balotă

Cuvinte pe măsura faptei

Urmare din pag. a 5-a

gîile spre direcţia sigură pe care o dictează istoria.

Cuvîntul Unirii venea de demult ; secole de-a rîndul poporul l-a făurit răbdător şi tenace, generaţii întregi de intelectuali — începînd din zorii literaturii române culte — l-au preluat şi i-au potrivit necontenit sensurile în contextul vremii lor, transmiţîndu-l mai departe. La români, cuvîntul Unire înseamnă şi dorul etern de Patrie. O spune Barbu Ştefănescu Delavrancea într-unul din fulminantele sale discursuri din perioada neutralităţii : „Patria şi patriotismul sînt primordial instinctive. Pe noi ne preced patria şi iubirea de patrie. Ne naştem cu asemenea năzuinţe fundamentale. După noi, rămîn mai departe moştenire urmaşilor noştri. Şi tot aşa, din trecut se împrospătează şi se lărgeşte viitorul." Într-adevăr, Unirea consfinţeşte pentru viitor o stare care a fost vie în trecut — fie că ne oprim la momentul Mihai Viteazul, fie că vom cobori la Dacia lui Traian şi Decebal ori la cea a lui Burebista, ca să ne oprim totuşi în coordonatele timpului istoric (dar cît de fertilă apare ideea în timpul arheologic ori în cel mitic, cel lingvistic ori cel al obiceiurilor !).

Întreg secolul al XIX-lea românesc a trepidat în jurul acestui fir roşu conducător : unirea tuturor românilor într-un stat unitar. De unitatea spirituală vorbeşte Bălcescu : „Unitate mai întîi în idei şi simţăminte, care să aducă, apoi, cu vremea, unitatea politică." Despre păstrarea fiinţei neamului vorbeşte Simion Bărnuţiu în memorabilul discurs de la 3/15 mai 1848 rostit pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj.

Cu o zestre ideatică atît de bogată, pe care şi-a asumat-o şi pe care a valorificat-o continuu adăugîndu-i prinosul ei de cuget şi simţire, generaţia primului război mondial şi a Unirii de la Alba Iulia a reuşit să creeze, în conjuncturâ istorică favorabilă, o emulaţie generală în poporul român, un elan şi un avînt al luptei căruia nimic nu i s-a putut opune. Panta nenikekamen ! Acest titlu al conferinţei lui Pârvan (în româneşte : „am învins totul !") sintetizează în formulă memorabilă, ţîşnită din limba lui Homer şi a lui Pindar, elanul acestor ani : „Cîntaţi, eroi reîntorşi din moarte, imnul eroilor care au biruit prin moarte. Cîntaţi cîntecul biruinţei. Am biruit în toate bătăliile : Panta nenikekamen... Speranţa noastră era dulcea reunire a celor de un sînge, era blînda frăţie dintre popoarele lumii, era sfărîmarea pentru totdeauna a uneltelor războiului ucigaş şi pustiitor..."

O mare importanţă pentru cunoaşterea realităţilor epocii o are ziarul de front „România", înfiinţat la Iaşi de către Marele Cartier al armatei. M. Sadoveanu desfăşoară aici o largă activitate ziaristică scriind aproape zi de zi cuvinte de îmbărbătare şi de încredere. Îl însoţesc : Octavian Goga, Ion Minulescu, Eugen Goga, Mircea Rădulescu, Radu D. Rosetti, Corneliu Moldovan, P. Locusteanu, B. Şt. Delavrancea, Al. Vlahuţă, I. Agârbiceanu etc. Prima pagină a ziarului „România" întruneşte cele mai reprezentative condeie ale timpului ; este, de fapt, o pagină literară conţinînd crezul peste timp al scriitorului angajat. Alături de „Neamul românesc" al lui N. Iorga, „România" este cel mai reprezentativ ziar al anilor 1916—1918, permiţîndu-ne astăzi să refacem cronica evenimentelor din Moldova rezistenţei eroice.

O îmbrăţişare a fenomenului literar din anii primului război mondial ne scoate la iveală în primul rînd o mare cantitate de discursuri şi articole de ziar ; acestea însă ies din limitele speciei propriu-zise înscriindu-se, prin realizarea artistică, prin patetismul afirmaţiei, prin adevărul îmbrăcat în hainele frumosului — în sfera literaturii ; sînt literatură de cea mai bună calitate. Lor li se adaugă reportaje de front, nuvele din viaţa ostăşească, poezii patriotice, chiar şarje satirice şi pamflete la adresa inamicului care, în cinismul lui, folosea mijloace de luptă din afara convenţiilor internaţionale. Totul avînd un singur scop : mobilizarea sufletelor, întărirea încrederii în victorie. În spatele victoriilor româneşti din primul război mondial se află, putem zice în deplină cunoştinţă de cauză, şi cuvîntul care a impins cu aripile lui largi trupele dîndu-le elanul din sine, scormonind adînc în conştiinţa fiecăruia pînă la găsirea identităţii cu toţi deopotrivă. Numele din spatele cuvîntului, numele celor care l-au purtat, au rămas pentru totdeauna zidite la temeliile actului de la 1 Decembrie 1918. Pe cîteva dintre ele încercăm, în limita spaţiului, să le readucem, împreună cu cuvîntul lor, în paginile de faţă.

„Unirea, naţiunea a făcut-o"

Urmare din pag. a 4-a

al horei şi al cununii a fost cîntată de Radu Potoran din Bihor ; înfrăţirea cu codrul — prieten şi adăpost în vremi de restrişte — a fost evocată în expresiva baladă cîntată de Ioan Bocşa din Alba, în doina cu înfloriturî specific oltenesti purtată de glasul Ionelei Prodan, dar şi în cîntecul Floarei Tănăsescu din Dobrogea ; cîntecele Unirii, dorinţa de frăţie şi libertate au răsunat emoţionant în interpretarea lui Nicolae Furdui Iancu din Ţara moţilor (Cîntecul lui Horea, Ardeal, Ardeal), Grigore Leşe (Hora lui Vasile Lucaci) şi Anuţa Tite (balada lui Pintea Viteazul) din Maramureş sau Ioan Bocşa (Cîntecul Iancului), cuvintele rostite de acesta din urmă dînd glas crezului întregii naţiuni : „Venim tot neamul / O fîntînă vie de datini / Obiceiuri şi martiri / Venim să cinstim / Unirea-n cuget şi-n simţiri". În grai moldovenesc, Mioara Velicu a adus un fierbinte cîntec de pace, un strigăt împotriva războiului.

Instrumente muzicale de veche tradiţie românească au răsunat, de asemenea, în nemuritoare cîntece interpretate de virtuozi precum Marin Chisăr, şi Dumitru Zamfira la fluier, Vasile Răducu la nai, Ion Milu la taragot.

Pagini din marea poezie clasică şi contemporană au constituit punţi inspirat alese între creaţia folclorică şi cea cultă, evidenţiind tematica generoasă, de sorginte folclorică, regăsită în versurile poeţilor noştri. ŢARA, mumă a tuturor românilor. Nu întîmplător, deci, poezia „Mamă ţară" de Tudor Arghezi a deschis programul în interpretarea actorului Ion Lupu, tabloul final fiind precedat de poezia „Patria mea" de George Coşbuc în rostirea lui Mihai Cafriţa ; alte două momente poetice de mare vibraţie incluse în spectacol au fost cele susţinute de Gheorghe Cozorici — impresionant prin bogăţia coloristică nuanţînd fragmentul din „Scrisoarea a III-a" de Mihai Eminescu — şi, din nou, Mihai Cafriţa, care, prin versurile lui Nichita Stănescu, a afirmat mîndria de „a fi sămînţă / Şi a te sprijini pe propriul tău pămînt".

Cules de la un participant bănăţean la marea adunare de la Alba Iulia, cîntecul Liei Lungu, interpretat cu sensibilitate în încheierea spectacolului, a căpătat valenţe ideatice şi afective deosebite, exprimînd dorinţa de veacuri a poporului român, rostită atunci, cu 70 ani în urmă : „Hai la Alba în cetate / Pentru sfînta libertate / Că româna noastră glie / E unită pe vecie / Cum ne-a lăsat-o Traian / Şi viteazul Decebal."

Într-o simbolică Horă a Unirii, intonată şi dansată de interpreţi şi public deopotrivă, cei prezenţi s-au înfrăţit asemeni celor ce, cu şapte decenii în urmă, au hotărît, într-o singură voinţă, unirea naţiei române.

CUMPĂNĂ

Din vechime

Cînd m-au luat de mîini şi de picioare
şi m-au legănat de trei ori
deasupra orizontului,
înainte de a mă azvîrli în trei suliţe
am zis : iată cele trei glorii
ascuţite,
cele trei pămînturi cu vîrfuri de fier
cum îmi caută inima.
Cînd m-au azvîrlit
de sus de pe munte
doar vuietul timpului
sta să-mi spargă timpanele.
Mi-am zis :
eu mor dar trupul meu,
pentru totdeauna,
va uni într-o singură teacă
aceste trei provincii.

George Alboiu

REMEMORĂRI

Cei trei muşchetari

1.

O poză lipită pe contracoperta volumului de poezii intitulat „Podul cu fin" ne arată un tînăr pletos înveşmîntat în haine popeşti, ţinînd în palme o carte de rugăciuni sau, poate, chiar propriul volum. Are un gabarit de boxer de categorie mijlocie şi ochi duioşi de ţăran sculat cu noaptea în cap. Tînărul se numeşte **Dan David**, e un poet de indiscutabil talent şi a debutat furtunos în 1982 avînd acreditarea unor nume de prestigiu : Constantin Ţoiu, Adrian Păunescu şi Cezar Ivănescu. Volumul de atunci se intitula exclamativ : „Eu vă iubesc pe toţi". Avea cîteva poeme remarcabile, majoritatea scrise în vers clasic : „alt farmec avea trupul tău în flori plîngînd / alt farmec avea piciorul tău în iarbă tremurînd / azi mîinile tale răsar din pămînt luminate / ca două rîuri de sînge blestemate."

Obsedat de numele propriu, **Dan David** ne vorbea despre Romica Puceanu, Nea Gheorghe Chiriţă, Chivu lui Corcodel, Niţă Neagu (nu Fănuş Neagu), Leliţa Ioana şi Adrian Păunescu. Primii consăteni de-ai lui din comuna Bertea, apoi mai urmau Ana Karenina, Goya şi Bucefal ! Şi mai avea acest prim volum cîteva poeme suave despre tata : „tata, zeu bătrîn şi obosit, a plecat cu căruţa la pădure / într-o zi de iarnă, într-o zi de vară, într-o zi a nimănui."

Mutat în „Podul cu fin", cu bibliotecă cu tot, acum în anul de graţie 1988, mucalitul poet, priponit la ieslea erudiţiei, nu se poate debarasa de obsesia numelor proprii şi le risipeşte în volum într-o duioasă şi stupefiantă devălmăşie : Xantipa, Serghei (Esenin desigur) Teodate, Alcibiade, Gellu Naum, Duke Ellington, Coşbuc, Kafka, Adam (?), Ioan Alexandru, Virginia Woolf, Geo Bogza, Platon, (desigur nu Pardău), Rabelais (fără R. Vulpescu), Champollion (cel cu Stella trilingvă ?) şi... Ioan Nepomuţean Eszerhazi De Galanta ?! Dar, eroul principal al volumului este Umberto. Care Umberto ? Asta-i treaba şi misterul autorului. Vorbind serios (preambulul era dedicat umorului mai tînărului confrate) **Dan David** este un poet despre care se va mai vorbi. Imaginaţia lui, inventivitatea verbală, nonşalanţa exprimării, jocul lucid, sentimentalismul ghilotinat, teribilismul afişat, metaforele proaspete, îi asigură un loc distinct în plutonul talentat al tinerei generaţii de poeţi. „Sînt nimic, nimicul cel mai greu / am mîncat rugina de pe curcubeu / şi-am căzut de spaimă-n haos— / m-am izbit de-o harfă în repaos / ce-a cîntat o zi întreagă după aceea / de aici pînă-n Egeea, / Sînt nimic, nimicul cel mai pur. / O tulpină veştedă de mur. / Mi-a căzut viaţa-ntre stele / în şuier vechi de logostele. / O să tac pînă diseară / şi apoi pînă la vară / cînd în oglinzi o să răsară / chip de brîncovean cu gheară / Capul Brîncoveanului Cel Sfînt lăcrimă înnebunind pe sub pămînt." Antologic poem !

Astfel că, dragă şi iubitule D. D., să nu taci pînă la vară ! Scrie, scrie, nu te lăsa, chiar dacă în „Podul cu fin" e niţel mai răcoare.

Ia-l pe Prometeu să-ţi ţină de urît...

2.

N-ai zice că surîzătorul meu coleg de serviciu, vesel şi roşu în obraji ca un măr de Bistriţa, cu replică scînteietoare mascată sub aparenţa lui de ţăran supus şi docil, e un meditativ de esenţă tragică. **Cornel Brahaş** ni se arată fără armură în „Sfîrşitul său de vînătoare", fără arc şi săgeţi, avînd în dreapta în loc de spadă o floare cu petale de argint.

Poezia lui comprimă metafora pînă la esenţă, e sugestiv, misterios deopotrivă şi modern în cel mai bun sens al cuvîntului. „Bunădimineaţa / bunăeternitatea la dumneavoastră / dumnezeu este acasă ? / nu vă uitaţi că sînt prost îmbrăcat / fac parte / din lumea care vine / V-am adus / un camion cu liliac" („Un român la vama cosmică").

Metafore surprinzătoare scînteiază ca nişte diamante în cele 54 de poeme : „pe lună soldaţii mărşăluiesc în genunchi", „noaptea se apropie ca o presă hidraulică", „tăcerea în halat uşor de casă ucide fără condamnare", „vă salut din privighetorile mele", „fluturele din mine se uită fix la fluturele din tine". Are un univers propriu în care se mişcă dezinvolt şi-a cărui stemă de taină este stema singurătăţii. Cîteva poeme au titluri remarcabile : „Furtuna de fluturi", „Om tulburat", „Singurătate de tot", „Dealul de argint".

Ca să-l citez, mărturisesc colegial că poeziile sale mi-au produs o profundă „Bucurie terestră". Şi cred că „vînătoarea" lui de-abia acum începe !

3.

Meditativ, abstras, timid dar şi irascibil, profesorul de ţară **Marin Lupşanu** este un sol al cîmpiei. Ultimul lui volum se intitulează „Sat de cîmpie". L-am ascultat citindu-şi versurile la Cenaclul revistei „Luceafărul" cu voce calmă, egală şi incoloră, un fel de răsuflare eliberatoare şi, mai apoi, apărîndu-şi-le cu aplomb de atacurile vorbitorilor mai mult sau mai puţin entuziaşti. Îl bănuiesc scriind în noaptea cu zăpezi de pluş, singur (nu chiar singur, nu-i aşa dragă colega ? cu o sticluţă de ceva roşu în dinsa) ascultînd cum sună vîntul peste casele în care elevii lui dorm visînd notele de a doua zi. „Între inima mea şi creierul meu / e un drum de pămînt / pe care trec ţăranii tăcînd".

Marin Lupşanu nu e un poet agrest. Dezrădăcinarea nu ia forme tragice deşi „Spaţiul liniştii / Cîmpia Bărăganului are deseori înfăţişarea morţii / de unde viaţa se zăreşte ca o coadă de cometă / şi reveria ce te cuprinde seamănă / cu starea înzăpezitului sub măreţia ninsorii". Poetul ştie să fie ironic, autocenzurat, sentimental sau criptic.

Scrie şi haiku (sau, ca să-l cităm, **tentativă** de haiku), îmbrăţişează minji mirosind a lapte şi meditează la lumea lui Moromete. „Ai îmbătrînit Moromete şi ţigara din colţul gurii / licăreşte ca jarul pe care — în copilărie, după credinţa mamei —/ barza l-ar fi prăbuşit pe casa noastră de i-aş fi stricat cuibul / cît o metropolă peste ocean".

Scriind cu „gura amară de poemele dulci", ascultînd bolboroseala vinului şi a „cartofilor întemniţaţi în primăvară", singur în satul său de cîmpie cu „pîinea pe masă visînd cuţitul", nevrînd să stîrnească „ciinii şi sufletul morţilor", el priveşte cu tînără uimire „luna roşie / ca o căpăţînă rînjind în par" şi-şi mai cercetează „geamantanele pline de singurătate". Îi promitem să-l vizităm într-o zi, şi-l vom conversa pînă „Dimineaţa / (cînd) vom găsi privighetoarea strangulată în propriu-i cîntec".

Bun venit în noaptea insomniei mele, muşchetari ai poeziei purtînd în loc de sabie o floare...

Mircea Micu

P.S.

La Editura Sport-Turism a apărut un frumos micro-album despre Arad cu un avizat cuvînt înainte semnat de Crăciun Bonta.

O dominantă a publicisticii eminesciene: istoria naţională

Se ştie că în octombrie 1877 Eminescu intră în redacţia ziarului „Timpul", iar între februarie 1880 şi decembrie 1881 preia conducerea acestui cotidian în calitate de redactor-şef. Evenimentul major al epocii era cucerirea independenţei naţionale, care deschidea o altă perspectivă, atît politicii externe cît şi celei interne, generînd numeroase discuţii asupra drumului de urmat. Nu lipseau însă suprasolicitatorii unor merite ce încercau să se instaleze în rama istoriei, pretinzîndu-se promotori ai noului statut de neatîrnare a ţării. Stigmatizîndu-i pe impostorii patriotarzi Eminescu face apel la trecutul istoric pentru a demonstra că **„independenţa nu e un copil găsit"**, că rădăcinile ei sînt adînc înfipte în glia presărată cu jertfele înaintaşilor. În continuare, poetul pledează pentru cunoaşterea istoriei naţionale **spre a imprima o orientare realistă statului român, în conformitate cu legile evoluţiei istorice.** Principiul de la care pleacă poetul în orientarea politică a României contemporane este unul ştiinţific : „...o stare de lucruri rezultă în mod strict cauzal dintr-o altă stare de lucruri premergătoare şi, fiindcă atît în lumea fizică cît şi cea morală, **întîmplarea** nu este nimic alta decît o legătură cauzală nedescoperită încă, tot astfel aspiraţiunile şi sentimentele sînt rezultatul neînlăturat al unei dezvoltări anterioare a spiritului public, dezvoltare ce nici se poate tăgădui, nici înlătura". **(Opere vol. XI,** p. 17). Raportînd prezentul la trecut poetul conchide că „...aceasta (independenţa, **n.n.**) n-a venit **ex abrupto,** în mod fragmentar, ca din senin, ci, ca toate tendenţele adevărate a fost puterea prezentă şi întunecată numai uneori de unele nevoi ale prezentului". (p. 18) Venerînd înaintaşii, Eminescu îi compară ca şi în **Scrisori** cu cei din epoca sa : „Şi ce străluciţi într-adevăr, ce neasemănat de mari sînt reprezentanţii din trecut ai neatîrnării statelor române faţă de epoca noastră ! Oare Mircea I în cei 38 de ani, Ştefan cel Mare în cei 46 de ani ai domniilor lor au avut o altă preocupare decît neatîrnarea ţării ?" (Ibid. p. 19).

Personalităţile la care face apel Eminescu pentru a demonstra continuitatea luptei de afirmare şi neatîrnare naţională sînt îndeosebi Alexandru cel Bun, Mircea Basarab, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul, Matei Basarab, Vlad Ţepeş, iar din perioada mai nouă luptătorii paşoptişti, membri ai divanului ad-hoc din Moldova, 1857, domnul Grigore Al. Ghica, Alexandru Ioan Cuza, M. Kogălniceanu. Ipostazele în care apar aceste personalităţi în articolele eminesciene sînt fie de informare istorică, fie mai ales de comparaţie a epocii contemporane poetului cu trecutul încărcat de glorie al strămbunilor.

Admiraţia poetului este polarizată mai ales de Mircea ale cărui fapte de arme le prezintă cu minuţie, neuitînd şi acţiunile sale de a susţine cu bani pretendenţi la tronul sultanilor ca Musa contra lui Soliman I, ori Mustafa contra lui Mahomed I. În diverse polemici cu „Românul", poetul utilizează termeni şi sintagme care amintesc de **Scrisoarea a III-a.** Astfel în articolul de la 29 iunie 1880 el marchează o frontieră între „ţara lui Ştefan şi a lui Mircea din a cărui sîmbure născător a răsărit un codru de lauri" şi „ţara parfumaţilor caraghioşi"... „...ce-şi petrec zilele dormind şi nopţile prin Bal-Mabille" **(Opere** XI, p. 228), iar în articolul din 3 iulie 1881 scrie : „De la Seina, din Bizanţiu, din lupanare şi din spelunci v-aţi cules apucăturile politice şi morale ; nu din istorie şi din natura poporului nostru". **(Opere XII,** p. 228).

Ceilalţi promotori ai independenţei naţionale sînt evocaţi în contexte similare, fie ca exemple de luptă şi dăruire — fie într-un eşafodaj polemic, ca elemente de comparaţie în opoziţie cu perioada contemporană poetului. Eminescu îşi focalizează atenţia şi asupra unor momente-cheie din istoria mai recentă ca Adunarea ad-hoc din Moldova, 1857, compusă din reprezentanţi ai tuturor categoriilor sociale, inclusiv ai breslelor şi ţărănimii : „Cu greu se va găsi — scria Eminescu — în istoria specială a românilor, cu greu în istoria altor popoare chiar, o Adunare mai plină de sentimente generoase şi de un entuziast patriotism, de-o înflăcărată iubire de naţionalitate, ca Adunarea ad-hoc a Moldovei de la 1857, numită cu drept cuvînt şi cu recunoştinţă din partea tuturor : **Adunarea-mumă"...** „Ar trebui într-adevăr să se retipărească procesele-verbale ale şedinţelor acelei Adunări, dacă nu de altceva dar pentru ca generaţiile mai nouă să vază cît de sus erau acei oameni peste patimile zilei..." **(Opere XI,** p. 181).

Într-adevăr cele 12 puncte ale proiectului votat cu o majoritate de 81 voturi contra 2 conţin în germen principiile Constituţiei ce avea să urmeze. Dintre prevederile proiectului poetul insistă în special asupra abolirii privilegiilor de clasă şi „aşezarea dreaptă şi generală a contribuţiilor în proporţie cu averea fiecăruia". Examinînd cauzele care au situat Moldova înaintea Ţării Româneşti şi făcînd-o să promoveze o mai largă deschidere politică şi socială, Eminescu se opreşte asupra lui Grigore Alexandru Ghica al X-lea, care a sprijinit ideea Unirii în cadrul conferinţelor de la Viena şi Constantinopol şi s-a înconjurat de sfetnici paşoptişti cu vederi înaintate. „Dar de ce în Moldova şi nu aiurea ? Esplicarea e lesne de dat. Pe frontul Moldovei stătuse un domn, Grigorie Ghica, de-o curăţie de caracter şi de-o iubire de patrie care cu greu îşi va găsi seamăn în istoria noastră. Tot ce pămîntul Daciei avea mai luminat a fost strîns de el împrejurul tronului, toată generaţia aceea care reprezinta ideile nouă sub domnia lui Vodă Sturdza a fost ridicată alături cu el. Dacă ar fi trăit, desigur ar fi fost ales Domn al Ţărilor unite". **(Opere XI,** p. 267). Am făcut apel la acest citat fiindcă el demonstrează profunda cunoaştere a istoriei naţionale. Într-adevăr, Grigorie Al. Ghica al X-lea care a abdicat şi s-a stins din viaţă în Franţa în 1857 era o personalitate controversată în epocă, asupra căreia s-a făcut lumină doar în ultimii ani. Eminescu, cunoscîndu-i meritele, nu ezită să-l situeze printre caracterele şi patrioţii care „cu greu îşi vor găsi seamăn în istoria noastră".

Deşi pe tronul ţării stătea la acea dată un descendent al familiei de Hohenzollern, poetul lansează un atac vehement împotriva fostului colonel Dimitrie Leca a cărei contribuţie „prin trădarea strajei domneşti" a fost esenţială la detronarea lui Alexandru Ioan Cuza, din februarie 1886. În mai multe articole sînt subliniate meritele lui Cuza ca participant la mişcarea din 1848, şi mai ales ca „Domn al Unirii" care „lepădîndu-se de privilegii spre binele ţării" a promovat reforme importante printre care pe primul plan se situează secularizarea averilor mînăstireşti. Dar coaliţia oligarhică a preferat un domn străin, partidele în veşnică luptă s-au unit la detronarea sa. De ce ? „De cite ori partidele s-au unit — scrie Eminescu — nu s-au unit decît spre a face un mare rău naţiei. S-au unit la 66 ca să răstoarne pe Cuza Vodă. Dacă nu l-ar fi răsturnat, niciodată unirea Ardealului cu Ungaria nu se făcea. S-au unit spre a aduce un Domn străin, pentru că amînduror le convenea un Domn fără iniţiative şi necunoscător de ţară, sub care să-şi poată face fără control manevrele" **(Opere XII,** p. 460). Poetul decelează în aceste rînduri lapidare atît raţiunile interne ale răsturnării lui Cuza, cît şi consecinţele dramatice asupra vieţii românilor din Transilvania, înglobaţi, fără voia lor la 1867, în monarhia austro-ungară. E o relaţie pe care puţini comentatori din acea perioadă au sesizat-o : veghea lui Cuza asupra destinului tuturor românilor nu ar fi permis, poate, instaurarea monarhiei bicefale şi sacrificarea românilor de peste munţi.

Istoria naţională e dominantă a publicisticii eminesciene. Exemplele de luptă şi afirmare a independenţei naţionale nu se rezumă, fireste, la pasajele subliniate aici. Le-am considerat revelatoare pentru excepţionala informare istorică a poetului, pentru demonstraţia sa că în istorie nimic nu e întîmplător şi, că paşii spre libertate ai strămoşilor trebuie să răsune în conştiinţa tuturor. În fine, pasajele citate sînt revelatoare pentru curajul civic şi demnitatea redactorului de la „Timpul".

Gabriel Ţepelea

Tablou de Octavia Milculescu-Florescu din expoziţia de la Galeria de artă a municipiului

„SCRIITORII ROMÂNI ŞI MAREA UNIRE"

● În cadrul tradiţionalei manifestări Rotonda 13, Muzeul Literaturii Române a organizat, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor, o seară de evocări literare pe tema : „Scriitorii români şi Marea Unire".

Au fost prezentate mărturii şi documente literare ale marilor scriitori români privitoare la actul istoric de la 1 Decembrie 1918.

Au fost invitaţi să participe : acad. Al. Balaci, conf. univ. dr. George Gană, prof. univ. dr. Mircea Maliţa, prof. univ. dr. doc. Emilia Şt. Milicescu, dr. Georgeta Penelea, cercetător ştiinţific, criticul literar Mihai Ungheanu, redactor şef adjunct al revistei „Luceafărul", şi actorii Mircea Albulescu şi Ştefan Velniciuc.

A fost audiată pe bandă magnetică vocea poetului Nichita Stănescu, înregistrare din fonoteca de aur a Muzeului Literaturii Române.

Manifestarea a avut loc, luni 14 noiembrie a.c. orele 17, la sediul Muzeului Literaturii Române, din strada Fundaţiei nr. 4.

„UNITATEA NAŢIONALĂ — PERMANENŢĂ A SCRISULUI ROMÂNESC"

● La Muzeul Literaturii Române s-a deschis expoziţia „Unitatea naţională — permanenţă a scrisului românesc". Sub acest generic sînt reunite, în ediţii originale şi manuscrise, cărţile fundamentale ale literaturii naţionale, care — de la cronicari pînă în actualitate — au exprimat năzuinţa de unitate a poporului român. Acte, scrisori, publicaţii de epocă, alte documente întregesc ansamblul de mărturii care atestă efortul multisecular al desăvîrşirii idealului naţional.

„INDEPENDENŢĂ, SUVERANITATE, UNITATE NAŢIONALĂ"

● În cadrul manifestărilor dedicate aniversării a 70-a a formării statului naţional unitar român, Centrul de cultură şi creaţie „Cîntarea României" al sindicatelor Botoşani a găzduit vernisajul expoziţiei de carte „Independenţă, suveranitate, unitate naţională". Cu acest prilej a fost lansat (în prezenţa autorului) romanul „Lumina din adîncuri" de Alecu Ivan Ghilia. Au prezentat Alexandru D. Lungu şi Dumitru Ignat.

Membrii Cenaclului din Botoşani al Uniunii Scriitorilor au susţinut recitalul de versuri „Uniţi în cuget şi-n simţiri". Au participat Lazăr Băciucu, secretar al Comitetului judeţean Botoşani al P.C.R., Gheorghe Jauca, preşedintele Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă Botoşani.

POEŢI ŞI CENACLURI

luiza zaharia

Lui Federico Garcia Lorca

În noaptea aceea Federico
Cînd nu era clar de lună
Muream împuşcaţi amîndoi
Şi eu am mai murit
De atunci Federico
De cîte ori nu a fost clar de lună
Şi zeii spun Federico
Că ei nu ştiu nimic
De cîte ori luna nu minte
Pămîntul cu lumină
Voi mai muri Federico
De încă o sută de ori
Şi tu să-mi spui Federico
Pentru că te văd cum te uiti
Prin fereastra obscură a timpurilor
În ceafa mea :
Pentru cine murim, Federico ?

De dragul cui?

Pe mişcătoarele nisipuri,
Păşesc cu-o frunte, cu o mînă,
În ochi nisipul mi-a făcut statui
Nebună.
Îmi zice vîntul ce mă însoţeşte
De dragul cui ?
La interval mai cade cîte-un sor
Ba lîngă mine
Ba în gol de vise
De-atîta neştiut timpanele mă dor
Ulisse,
De dragul cui ?
O mare de-ntrebări mă împresoară
Şi-un ochi cît orizontul mă pîndeşte
Înot în timp ca într-un deşert cu dune
Fireşte timpul cine ni-l măsoară
De dragul cui ?

mihail i. vlad

Poezia

Sînt bolnav :
umbra
face focuri,
inima
stea mirată,
singele, cînd legi,
cînd jocuri...

Copilărie

Construim
casa cu poveşti
jumătate iubire —
jumătate întrebare —

Vă rog :
„Ce număr
de telefon
are ploaia ?"

Neliniştile

Ce ştiţi ?
azi-noapte
am ucis tăcerea,
azi-noapte am alungat
trenul din mine,
mi-au fluierat
glasurile în tihnă
şi m-am visat cu mîna
în afara nopţii...

m a p a m o n d

CONTRIBUŢII ALE CĂRTURARILOR ROMÂNI LA UNIRE

Cu şapte decenii în urmă, în geroasa dimineaţă a zilei de 1 decembrie 1918, peste 100 000 de români, adunaţi în Alba-Iulia din îmboldul inimii şi din propria lor voinţă, au aclamat cuvintele heralzilor care, pe cele 14 cîmpuri din jurul oraşului, au făcut cunoscută hotărirea unanimă a celor 1 228 deputaţi de a se uni cu România. Astfel căpătase fiinţă reală un vis ideal, multisecular al tuturor românilor, crearea ROMÂNIEI UNITE, cuprinzînd între fruntariile ei toţi locuitorii de acelaşi singe.

În mod bizar, în primii doi ani ai celui dintîi război mondial, adică între 1914—1916, cînd România a fost în stare de neutralitate, marile puteri din tabăra Aliaţilor — Franţa, Anglia, Rusia — au privit Imperiul Austro-Ungar ca pe un stat imuabil. La rîndul lor S.U.A., a căror forţă gigantică se profila în umbra Aliaţilor, au adoptat aceeaşi poziţie. Nici una din aceste mari puteri nu voia să treacă de limitele conservatorismului şi să privească în mod curajos perspectiva viitorului ce aparţinea statelor naţionale.

În anii neutralităţii, cu toate că la Bucureşti s-a remarcat miopia politică a Aliaţilor, nu s-a putut face prea mult. Oficiile Diplomatice ale României, cu rostul de a desfăşura propaganda oficială românească în toată lumea, nu puteau acţiona deschis pentru a nu provoca reacţia violentă a quadruplei alianţe (Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria, Turcia). Abia după intrarea României în război împotriva Austro-Ungariei (15 august 1916) pentru eliberarea Transilvaniei şi celorlalte pămînturi cotropite de ea — Bucovina, Banat, Crişana, Sătmar, Maramureş, propaganda românească a putut acţiona deschis. Nicolae Iorga, o puternică personalitate a epocii, i-a declarat atunci premierului I.I.C. Brătianu : „trebuie făcut totul pentru a aduce Austro-Ungaria pe masa de operaţie". Cuvintele lui exprimau sintetic gîndurile oamenilor de cultură români. În acelaşi sens, dar cu alte vorbe, s-au pronunţat Octavian Goga, bardul făuririi ROMÂNIEI UNITE, prin nemuritoarele sale „Cîntece fără ţară" şi prin telegramele adresate marilor cotidiene franceze şi Barbu Ştefănescu-Delavrancea prin discursul patetic „Războiul şi datoria noastră", rostit la Academie la 2 septembrie 1916. Au exprimat sentimentele tuturor intelectualilor cinstiţi prounionişti, determinînd guvernul să acţioneze rapid.

Generalul Iliescu, ataşatul militar român pe lîngă Marele Stat Major Francez, a primit misiunea să organizeze propaganda la Paris, „inima Aliaţilor", şi apoi în toată tabăra antantofilă. În februarie 1917, datorită lui, funcţiona un Birou de Presă la Paris cu corespondenţi în Spania şi în Portugalia, cu agenţi de presă în Anglia, în Elveţia, în Italia, cu contract cu Associated Press pentru difuzarea ştirilor proromâneşti în S.U.A., America Latină şi Japonia.

La 2 mai 1917 Take Ionescu, în calitatea oficială pe care o deţinea, a atras atenţia că „românii din străinătate nu trebuiau să aibă o misiune din partea statului pentru a face propagandă în favoarea statului românesc, ci ei erau obligaţi să folosească orice prilej pentru a evidenţia însemnătatea sacrificiilor noastre, serviciile aduse cauzei comune şi drepturile pe care le avem la revendicările noastre".

Au fost cuvinte calde, cu ecou în rîndurile oamenilor de cultură. „Asociaţia profesorilor universitari", „Corpul ziariştilor români", Parlamentul şi-au trimis reprezentanţii lor la Paris, iar de acolo mai departe pentru a pleda cauza românilor. Dintre cei care au venit atunci la Paris pot fi amintiţi Em. Antonescu, N. Coculescu, Ch. Drouhet, D. Hurmuzescu, O. Goga, Tr. Lalescu, S. Mindrescu, V. Lucaciu, E. Pangratti, O. Tafrali, I. Ursu, D. Voinov, I. Minulescu, dr. C. Istrati, dr. N. Lupu, C. Mille, P. Brătăşeanu, Toma Stelian, etc. Ei nu au uitat nici o problemă cheie a naţiunii, a ROMÂNIEI MARI.

O delegaţie română a plecat spre Washington pentru a lua legătura cu preşedintele W. Wilson. La 2 iulie 1917 a fost primită la Casa Albă unde a cerut ca românii din S.U.A., transilvăneni de origină, să fie lăsaţi să lupte în armata română pentru eliberarea pămîntului natal. Preşedintele i-a refuzat declarînd că cetăţenii S.U.A. sînt obligaţi să lupte în armata ţării lor. Delegaţia română nu a renunţat la luptă. V. Lucaciu şi I. Moţa au decis să revină în Europa, încredinţînd lui V. Stoica delicata sarcină de a-l cîştiga pe preşedinte.

Treptat, românii de la Paris au cîştigat personalităţile lumii franceze cum au fost — amintim numai cîţiva — G. Clemenceau, R. Poincaré, S. Pichon, L. Brehier, Ch. Diehl, Anatole France, E. de Martonne, etc. Apoi au acţionat în direcţia Londrei. Acolo au atras oameni din elita vieţii spirituale şi politice britanice cum au fost R.W. Setton-Watson, lordul Balfour, etc. şi au creat activa „Societate Anglo-Română". Ea a avut meritul de a deschide pentru români porţile a numeroase organe şi organizaţii şi de a combate eficace propaganda cercurilor promaghiare. Profesorul Simion Mîndrescu a fost mesagerul gîndurilor româneşti în cercurile intelectualilor de la Roma. Acolo a participat la mai multe consilii paneuropene şi a pledat calm, argumentat pro causa ROMÂNIEI, biruindu-l pe pontiful germanofil Benedict al XV-lea.

La 17 ianuarie 1918 românii din Paris au publicat revista „La Roumanie" cu semnificativul subtitlu „Organ săptămînal al intereselor şi revendicărilor româneşti". Apoi numai în februarie-martie 1916, tot la Paris, cărturarii români au publicat alte 47 lucrări pledîndu-şi cauza. Atunci profesorul ieşean Oreste Tafrali, născut la Tulcea, a scris „La Roumanie Transdanubienne". Prin ea, a apărat soarta Dobrogei ameninţată de quadrupla alianţă. Ideile lui Tafrali au fost preluate de E. de Martonne care le-a răspîndit şi sprijinit în mediul universitar, de Ministerul Afacerilor Străine din Franţa, de atunci apărător al intereselor româneşti la Marea Neagră, de ziarişti ca Francis Lebrun, autor al broşurii „La Dobroudja". etc. Cartea scrisă de Tafrali a avut ecou căci a fost expediată membrilor Congresului S.U.A., parlamentarilor francezi, savanţilor din Franţa şi Anglia etc. Alte lucrări remarcabile în limba franceză au mai scris Tr. Lalescu, O. Goga, T. Petrescu Comnen, S. Mîndrescu etc.

Intelectualii români, prin truda lor neostoită au contribuit la schimbarea roţii soartei istoriei. Cînd preşedintele Wilson, la începutul anului 1918 a făcut primul pas, timid, în direcţia acceptării dezmembrării Austro-Ungariei declarînd că recunoaşte autonomia popoarelor, românii au protestat. Ei au trimis o telegramă la Casa Albă arătînd că „astfel s-ar perpetua dictatura unei minorităţi asupra majorităţii", Apoi, Toma Stelian, E. Pangratti, I. Găvănescul, D. Hurmuzescu, Em. Antonescu, S. Mîndrescu au alcătuit „Memoriu în chestiunea românilor de sub stăpînirea Habsburgilor". Răspunsul preşedintelui Wilson a fost neaşteptat : a îmbrăţişat cauza românilor sperînd că viitorul va „compensa nenorocirile şi suferinţele prezentului".

1918. Marea adunare populară de la Alba Iulia

Răsturnarea guvernului imperial din Rusia, victoria revoluţiei au făcut ca noii cirmuitori, din vara anului 1917, să se declare de acord cu dezmembrarea Austro-Ungariei şi formarea statelor naţionale. Şi aici, propaganda naţională cîştigase un teren solid.

Oamenii de cultură români au cucerit opinia publică şi prin participarea la toate marile aniversări şi comemorări din ţările Aliaţilor, prin prezenţa la expoziţii, ţinerea de conferinţe, organizarea de spectacole de teatru etc.

În primăvara anului 1918, cînd românii aflaţi peste hotare se găseau în plină ofensivă victorioasă pe frontul propagandei, au primit o grea lovitură. România, rămasă singură în faţa quadruplei alianţe, a trebuit să capituleze. În noua conjunctură s-a impus guvernul germanofil prezidat de Al. Marghiloman şi semnarea oneroasei păci de la Buftea-Bucureşti (martie-mai 1918). Ca urmare, toţi aceia care luptau în afara hotarelor României, pe frontul propagandei, nu au mai primit nici un ajutor.

Fruntaşii vieţii publice româneşti care nu au suportat ocupaţia germană au venit la Paris, unde au întărit lupta celor aflaţi de mult peste hotare. În iunie 1918, au sosit în capitala Franţei, între alţii, doi oameni remarcabili : dr. Ion Cantacuzino şi Take Ionescu. La 19 iunie 1918, dr. Ion Cantacuzino i-a declarat preşedintelui Republicii Franceze, Poincaré, că „românii rămîn ataşaţi aliaţilor, chiar dacă erau prizonierii germanilor şi ai unui guvern impus şi sprijinit de inamic". La rîndul lui, Take Ionescu a răspuns bombardamentului întrebărilor ziariştilor precizînd că „naţiunea română nu trebuia confundată cu pumnul de indivizi care executau ordinele germanilor".

În zilele toridei şi vulcanicei veri a anului 1918 s-a conturat limpede înfrîngerea Puterilor Centrale şi sfîrşitul primului război mondial. Intelectualii români şi-au dat seama de ponderea sfîrşitului, de situaţia grea în care se aflau ei şi ţara. Ştiau că cehii, slovacii şi polonezii din Austro-Ungaria erau reprezentaţi în faţa Aliaţilor de Consilii Naţionale, iar sîrbii şi italienii din aceeaşi monarhie, de guvernele lor libere. Cum românii nu puteau fi reprezentaţi de guvernul Al. Marghiloman, au decis să-şi constituie Consiliul Naţional Român.

În ziua de 6 septembrie 1918, în cadrul adunării generale a românilor aflaţi în Franţa, la propunerea dr. I. Cantacuzino, s-a hotărît formarea Consiliului Naţional Român. Ca urmare, la 3 octombrie 1918, la Paris, în sediul de pe Champs Elysés, a luat fiinţă Consiliul Naţional al Unităţii Româneşti avîndu-l ca preşedinte pe Take Ionescu, ca vicepreşedinţi pe Oct. Goga, V. Lucaciu, dr. C. Angelescu, I. Th. Florescu, iar printre membri pe dr. I. Cantacuzino, N. Titulescu, S. Mîndrescu etc. La 12 octombrie 1918 el a fost recunoscut de Aliaţi ca singur reprezentant oficial al României.

Consiliul, imediat, şi-a făcut cunoscută existenţa în ţară şi pe cele mai variate căi a sprijinit lupta de eliberare a ţării şi făurire a ROMÂNIEI UNITE. Temerarul şi celebrul discurs rostit de deputatul român Al. Vaida în faţa parlamentarilor maghiari, la 18 octombrie 1918 a fost susţinut de Consiliu şi de verbul unor cărturari ca Octavian Goga, V. Lucaciu, L. Blaga. Înfruntarea deputaţilor maghiari căpăta astfel aspectul unei opoziţii colective româneşti, mai bine cunoscută astăzi prin corespondenţa epocii.

Lupta permanentă coroborată a celor aflaţi în ţară — pe frontul militar ori în tainica rezistenţă — cu a acelora aflaţi temporar, voluntar, departe de ţară, pentru a sluji interesele românismului, a dus în final la realizarea UNIRII ROMÂNILOR. A fost evident pentru întreg universul că poporul român, mic şi dîrz, a impus marilor puteri voinţa sa, iar acestea au trebuit s-o accepte, nefăcînd nici un dar, smulgîndu-li-se consimţămîntul.

Dr. Radu-Ştefan Ciobanu

Lirică slovacă în limba română

Elaborarea unei antologii din operele scriitorilor străini reprezintă un fapt literar dificil. Deşi criteriile, de regulă cronologice, par a uşura la prima vedere această operaţie, imensitatea materialului impune o selecţie severă. Rigurozitatea alegerii textelor şi traducerea lor în limba română ridică probleme deosebit de complexe, mai ales atunci cînd lucrarea antologică constituie o premieră editorială.

Este cazul volumului de lirică slovacă*), alcătuit de Corneliu Barborică, care prezintă în studiul său introductiv şi aspectele istorico-literare ale poeziei slovace, subliniind în notele biografice implicaţiile unor scriitori cu alte literaturi europene şi în special cu literatura română (Şt. Pilárik, S. H. Vajanský şi, bineînţeles, Iv. Krasko, traducătorul lui Eminescu în limba slovacă). Multe din ideile expuse în prefaţa volumului le găsim şi în **Istoria literaturii slovace** (Ed. Univers, Bucureşti, 1976), semnată tot de C. Barborică. Ca autor al antologiei, C. Barborică a ţinut desigur seama şi de lucrările similare, apărute în Cehoslovacia (ca de ex. **Antologia literaturii slovace vechi** de J. Mišianik, Bratislava, 1964), dar textele incluse în volumul său sînt, din punct de vedere artistic, cele mai reprezentative, facilitînd astfel înţelegerea unor particularităţi de ordin estetic, semnificative pentru evoluţia întregii literaturi şi culturi slovace. Autorul caracterizează evoluţia liricii slovace ca fiind un fenomen dramatic, discontinuu şi uneori contradictoriu, fapt determinat nu numai de sincretismul rigid al genurilor literare, dar şi de contextul lingvistic în care scriau poeţii premoderni (în limbile latină şi cehă, apoi în cehă şi în limba slovacă propusă de A. Bernolák în sec. al XVIII-lea, renunţîndu-se la această situaţie abia după anul 1843, cînd lingvistul L. Štúr pune bazele unei noi limbi literare slovace, susţinut fiind mai ales de poeţii romantici). În plus, se constată faptul că mulţi poeţi din secolele XI—XVI nu au întotdeauna o temă statornică, preferată. Există în sec. al XVI-lea de pildă o lirică meditativă (Eliaš Láni) cu diverse forme prozodice, dar motivaţia acesteia era adesea biblică. Producţiunile epice de mai tîrziu (cîntecul eroic şi balada) se dezvoltă în paralel cu poezia erotică, fără a dezvălui însă posibilităţi metaforice deosebite, de aceea autorul antologiei nu a considerat oportun să le includă în volum. Chiar şi poeţii secolului al XIX-lea apar în antologie numai cu poeme caracteristice orientării lor estetice, iar simbolismul şi suprarealismul este reprezentat numai de acei poeţi care demonstrează prin structura lor poetică incontestabile calităţi artistice (Iv. Gall, Vl. Roy, Št. Krčery şi respectiv R. Faory, P. Bunčak, J. Rak ş.a.).

Semnificaţia alegorică a cuvintului constituie pentru traducător principiul de bază în aprecierea echivalentului românesc. Iată un exemplu din **Sonetele** lui J. Kollár (1793—1852) : „Ce scriu e adevărul gol ce pleacă / din cumpăt pur şi limpede accente, / iar nu din jărăgai şi vide sentimente / ce friul fanteziei îl dezleagă" (p. 37).

Armoniile melodice ale versiunii româneşti dovedesc rafinament, delicateţe spirituală. De exemplu, elocinţa versului lui R. Fabry (1915—1982), care, la fel ca mulţi alţi poeţi moderniştii, respinge atmosfera tragică propagată de indivizi dezamăgiţi, oglindeşte în traducerea lui C. Barborică aceeaşi bogăţie imaginativă şi ritmică : „Nu-i cred / pe trîncăii cu spume la gură / că lumea-n cataclism va pieri. / Nu-i cred / cîtă vreme omul în singe s-o naşte, / cît floarea lîngă stup va rodi / cît zorile răsărind vor găsi / ciocîrlii pe cîmpii". (p. 175).

În antologie mai figurează însă şi numele altor traducători. Presupunem că autorul i-a inclus în propriul său volum, fie din respect şi spre cinstirea acestora (ca în cazul lui Virgil Teodorescu, care a semnat traducerea poeziei „Deşteptare" de V. Michálik), fie din pură etică profesională (vezi poezia tradusă din limba latină de Eug. Dobroiu, intitulată „Lui Nicolae Olahul" aparţinînd poetului Florián Franta din sec. al XVI-lea). În privinţa altor tălmăciri, (a unor producţii miniaturale) semnate în antologie de către Maria Condruţ şi Laurenţiu Cerneţ (p. 203—206), avem o oarecare rezervă, deoarece se constată totuşi o deosebire între „stilul" acestora şi maniera tonică uşor intelectualizată folosită de C. Barborică în versiunile sale. Probabil însă că autorul antologiei şi-a dorit acest lucru şi nimic mai mult.

Antologia de lirică slovacă cuprinde poezii de largă semnificaţie umană, cu idei înlănţuite adesea într-o frumuseţe sobră, lipsită însă de duritate. Surprinzînd tocmai acest ton echilibrat al versului original, C. Barborică traduce fluent dar nuanţat.

Apariţia în limba română a acestui volum este un gest nobil de cultură, capabil să mijlocească cunoaşterea a două literaturi de expresie diferită.

Gh. Călin

*) **„Lirică slovacă de la începuturi pînă azi". Editura Minerva, Bucureşti, 1987, 308 p. Tălmăcire, selecţie şi prefaţă de Corneliu Barborică.**

REVISTA STRĂINĂ

● **LA SFÎRŞITUL ANULUI 1987 A APĂRUT LA BERLIN,** în editura Henschelverlag volumul „Eine Begabung Muss Man Entmutrigen" de Wera şi Claus Kuchenmeister. Este o poveste nostalgică a soţilor Küchenmeister, astăzi scriitori şi cunoscuţi oameni de teatru şi film din R.D. Germană, despre începuturile lor în teatrul lui Bertolt Brecht în anii '50, cînd au intrat în marea familie a studenţilor lui Brecht la Academia germană de artă.

Cartea a apărut din iniţiativa ziaristei Ditta Buchmann, pe care autorii au cunoscut-o la Muzeul Brecht. Pe baza convorbirilor cu aceasta, dar şi a consultării a numeroase documente aparţinînd lui Brecht, cei doi au realizat o carte interesantă, o privire autorizată într-un mare atelier de teatru.

Volumul se constituie într-un prinos de recunoştinţă adusă de foştii elevi marelui om de teatru care a fost Brecht. Experienţă de viaţă, cunoştinţe, impresii, iată elementele de bază pe care studenţii lui Brecht şi le-au însuşit în timpul studiilor şi pe care le-au aplicat apoi în activitatea lor de oameni de teatru şi film. Brecht a fost un om practic şi avea o metodă pedagogică practică de studiu. El punea un mare accent pe arta şi simţul surprinderii şi observării detaliilor. Autorii aduc în prim plan exemple concrete de studiere a textelor dramatice, fără însă a ne putea prezenta toate temele şi piesele studiate la începutul anilor '50 la „Berliner Ensemble".

După un contract strîns de peste un an, la Zürich, cu Brecht, Max Frisch spunea : „Opera lui Brecht merită ceva mai mult decît laude, ea cere să fie studiată". Este ceea ce şi-au propus şi au reuşit să facă Wera şi Claus Küchenmeister în cartea lor consacrată celui care a fost marele om de teatru Bertolt Brecht.

● **DACĂ ARTHUR CHARLES CLARKE, NĂSCUT ÎN ANUL 1917,** acest „mare maestru al literaturii s.f.", cum l-au denumit admiratorii americani ai cărţilor sale, ar fi vrut, ar fi intrat, în anul 1945, în posesia libretului de „inventator moral al sateliţilor artificiali de comunicaţie". Dacă ar fi făcut-o, destinul lui ar fi fost poate altul, iar istoria universală a literaturii s.f. ar fi fost, poate, mai săracă cu un miracol.

Iată cîteva din gîndurile acestui mare creator de realităţi s.f. : „O.Z.N. ? Am fost întrebat de sute de mii de ori despre ele ! Bine-nţeles că am văzut o mulţime de ozeneuri, ca oricare alt om normal, dar eu sînt astrofizician şi ştiu bine ce anume circulă prin atmosferă... Spaţiul cosmic este nesfîrşit iar realitatea depăşeşte toate închipuirile noastre. Cred că oamenii nu vor înceta să caute în cosmos existenţe gînditoare atîta timp cît în ei va arde flacăra curiozităţii, care îi face să fie oameni. Şi cum să înceteze să le caute cînd în faţa lor avea neantul, adică spaţiul cosmic nesfîrşit ? Dacă ele există...

Tehnica cosmică este astăzi o realitate palpabilă. Fără ea progresul omenirii este de neimaginat. Cei care plănuiesc războaie şi seamănă discordie între ţări dincolo de graniţele atmosferei sînt, după părerea mea, nebuni. Cred că dacă putem duce ceva în cosmos, atunci acestea trebuie să fie uzinele industriei grele, care ar însănătoşi în felul acesta atmosfera planetei noastre...

Literatura ştiinţifico-fantastică vorbeşte prin operele sale cele mai bune despre ceea ce este cu adevărat mai important, autorii neliniştesc destinul omului, caută locul nostru în spaţiul cosmic. Desigur, găsim în ele şi simple evadări din realitate, dar aceasta se întîlneşte şi în alte genuri literare. Relaţia om-spaţiu cosmic ajută la educarea tinerilor, ne pregăteşte schimbul de mîine. Scopul principal al operelor s.f. este de a crea opere de artă, în ele trebuie să-şi găsească locul caractere puternice, subiecte interesante, probleme grave."

● **DE NUMELE LUI GERALD DURRELL SÎNT LEGATE CÎTEVA CĂRŢI** care s-au bucurat de o bună primire din partea, în primul rînd, a cititorilor englezi, ţara sa de baştină, dar şi de aiurea. Între acestea, „Despre familia mea şi altă faună", „Păsări, animale şi rudele mele", „Pădurea ameţită", „Şoptitorul pămînt" şi altele. Toate acestea au o singură temă : dragostea nemărginită pentru natură şi pentru tot ce este viu în ea. Acest scriitor şi zoolog englez — fratele lui a fost cunoscutul scriitor Lawrence Durrell — s-a născut în anul 1925 în India după care şi-a petrecut copilăria în insula greacă Corfu. Aici s-a simţit copleşit de frumuseţea naturii, care a devenit marea lui dragoste de o viaţă. După război a organizat expediţii în Camerun, Paraguay, Argentina, Noua Zeelandă şi Australia iar experienţa acumulată cu prilejul acestor călătorii ştiinţifice şi-a găsit reflectarea într-un important număr de cărţi, care i-au asigurat o largă popularitate în rîndul cititorilor de pretutindeni.

Noul roman al lui Durrell intitulat „O insulă lansează S.O.S" îl duce pe cititor într-un mediu exotic, pe mica insulă Zenkali „aşezată la o margine de mare, pe o linie imaginară unde se întîlnesc apele Oceanului Indian cu cele ale Pacificului". Viaţa liniştită a băştinaşilor este tulburată de hotărirea de a se construi aici un mare aeroport militar şi un baraj, care ar rupe echilibrul ecologic al insulei... În pofida faptului că romanul lui Gerald Durrell este presărat cu un umor fin, cu ironie, el este îndreptat împotriva indiferenţei şi egoismului oamenilor. El are un mesaj profund, constituindu-se într-o chemare vibrantă la apărarea naturii nu numai pe insula Zenkali ci pe întreaga planetă.

● **TEMA VIOLENŢEI ESTE DOMINANTA PROZELOR SCURTE ALE LUI GERMAN SANTAMARIA,** unul dintre cei mai cunoscuţi scriitori din Columbia. Născut în anul 1950 în oraşelul Libano din provincia Tolima din sudul Columbiei, Santamaria este laureat al unor importante premii literare naţionale şi internaţionale.

În povestirile sale prozatorul abordează problematica conflictelor sociale şi politice din lumea satelor şi oraşelor columbiene, conflicte născute din procesul de sărăcie a ţăranilor, de pauperizare a proletariatului, de degradare a relaţiilor interumane, a demnităţii umane. Aşa este cazul povestirilor incluse în volumul „Singele tău, bălete, singele tău", al celor cuprinse între coperţile celui mai recent volum al său intitulat **„La urmă de tot e moartea".**

Povestirea care împrumută titlul ultimului volum este considerată drept cea mai bună proză scurtă din întreaga istorie a literaturii columbiene. Este povestea unui soldat care urmăreşte un partizan rănit. Autorul găseşte pentru aceasta o modalitate originală, pe care am putea-o asemui tehnicii filmării cu încetinitorul. Povestirea este tensionată prin faptul că este spusă la persoana întîi, scriitorul reuşind să sugereze un dialog la distanţă între urmărit şi urmăritor. În final, cînd soldatul reuşeşte să-şi ajungă victima, aceasta nu se mai află în viaţă...

„La urmă de tot e moartea" este o întîmplare fără învingător, fără învins. Şi totuşi există un învins, întreaga regiune în care se desfăşoară un război civil nedeclarat din care — ne lasă autorul să credem — nu există posibilitate de ieşire.

● **PE BAZA SUBIECTULUI ROMANULUI S.F. „INSULA NAVELOR PIERDUTE"** al scriitorului sovietic Alexandr Beliaev, apărut în anul 1929, televiziunea sovietică a realizat un musical în regia lui Evghenii Ginzburg. Majoritatea actorilor care apar în filmul acesta despre vapoare dispărute enigmatic în triunghiul Bermudelor joacă pentru prima dată într-un film de asemenea factură. „Ei s-au achitat însă foarte bine de misiunea ce le-a fost încredinţată, cu toate că imaginaţia a jucat aici un rol dintre cele mai importante, spunea regizorul. Eroii întîmplării sînt reali, inventate sînt doar evenimentele, întîmplările în care ei apar."

● **ALĂTURI DE NADINE GORDIMER, ANDRE BRINK, ALLAN POTON, ATHOLE FUGARD ŞI BREYTON BREYTONBACH,** J.M. Goetzee (născut în anul 1940) face parte din rîndul celor mai de seamă scriitori din Republica Sud-Africană. A studiat în S.U.A. şi în R.S.A., actualmente fiind profesor de literatură la Universitatea din Oraşul Capului (R.S.A.). A publicat mai multe cărţi între care : „Aşteptîndu-i pe barbari" şi „Foe". În acest din urmă volum, o parafrază originală pe tema lui Robinson Crusoe, autorul abordează din nou tema fundamentală a scrisului său : libertatea ca necesitate biologică.

Cea mai recentă dintre lucrările sale este romanul-baladă „Viaţa şi opera lui Michael K.". Antieroul acestei cărţi, din care războiul, haosul şi suferinţele îndurate au făcut adevăratul şi singurul erou al romanului, este Michael K., un grădinar sărac cu duhul. Împreună cu mama sa bolnavă, invalidă, pleacă cu o căruţă de fabricaţie proprie din Oraşul Capului în satul natal unde, îşi imaginau ei, îi aşteaptă fericirea. Războiul îl urmăreşte însă pe Michael K. peste tot. Singurul fucru după care eroul lui J.M. Goetzee tînjeşte şi pe care războiul şi realităţile sociale i-l neagă, este acela de a găsi un loc în care să poată trăi în pace şi linişte. Concluzia lui Michael K. este că un asemenea loc ar putea fi găsit doar dacă pămîntul s-ar crăpa şi l-ar înghiţi...

Proza lui J.M. Goetzee reprezintă o critică pătrunzătoare a situaţiei actuale din Republica Sud-Africană din care nu vede — şi nu există — altă ieşire decît prin abolirea regimului inuman de apartheid din ţara sa natală.

● **„CUM SĂ RĂMÎI TÎNĂR, SĂNĂTOS ŞI ÎN FORMĂ PÎNĂ LA ADÎNCI BĂTRÎNEŢE",** acesta este titlul unei cărţi scrise de cunoscutul actor american de film şi, recent, regizor, Paul Newmann, născut în anul 1925, şi apărută în Statele Unite. Autorul a urmat — după propria-i mărturisire — modelul unei cărţi similare scrisă de actriţa Jane Fonda. Cartea lui Paul Newmann conţine cîteva capitole consacrate igienei zilnice individuale. Între altele el afirmă că în fiecare dimineaţă se spală cu apă rece ca gheaţa, care fortifică pielea şi împiedică apariţia ridurilor. Lucrarea a trezit un interes enorm în Statele Unite. După apariţia ei, în ziarele şi revistele americane au început să fie publicate o mulţime de scrisori prin care popularul actor era rugat să dea cititorilor şi alte sfaturi practice. O cititoare a luat atît de în serios sfaturile lui Paul Newmann încît s-a mutat cu întreaga familie la... Polul Nord !

● **SĂPTĂMÎNALUL LITERAR POLONEZ „KULTURA",** al cărui redactor şef este Witold Navrocki, a organizat o anchetă în rîndul cititorilor, care au fost chemaţi să desemneze scriitorii polonezi pentru a fi propuşi ca membri de onoare ai Academiei poloneze de literatură. Cele mai multe sufragii le-a întrunit prozatorul Wojciech Zukrowski, actualmente preşedinte al Uniunii Scriitorilor polonezi. Următoarele locuri au fost ocupate de Roman Bratny, Tadeusz Rożewicz şi Tadeusz Konwicki.

● **O BIOGRAFIE A LUI JOHN LENNON (1940—1980),** interpretul şi compozitorul britanic de muzică rock, figura cea mai de seamă a fostului grup „The Beatles", este în curs de apariţie în Statele Unite. Autorul ei este publicistul Felon Bresler. Concluzia la care ajunge autorul este aceea că asasinarea lui Lennon, la New York, în decembrie 1980, a fost o crimă politică planificată în spatele căreia s-a aflat aripa extremistă a C.I.A., că John Lennon a căzut în disgraţie ca urmare a activităţii sale în cadrul manifestaţiilor în favoarea păcii.

SPORT

Arlechinul şi alăuta

Iarna, fotbalul se joacă numai în amurgul zilei. Un desen care deschide larg drumul sănilor. Sau jocul urmîndu-se pe sine în basm. Nimic violet, doar tonuri fumurii ; lumină gîrbovită, lumină de scorbură, căci luminările în coajă de mesteacăn, luminările de spermanţet, vai săracele balene ! — împodobesc odăile unde vor sosi colindătorii. Acolo unde joacă Steaua sau Dinamo, viaţa stă cu picioarele cufundate în ape văratice şi cu fusta ridicată peste genunchi, iar gîndul ostil al spectatorului din tribune n-ajunge să se schimbe-n fluture pe buze, rugineşte sub coaste. Bobîrnacul, ghiontul şi vorba-n colţuri şi rotundă (aşa numea Nicolae Velea înjurătura) care-au devenit pîinea săracului, le-ntîlneşti numai la bătăliile fazanilor, singurii blestemaţi din neamul lor să nu vestească nici o zgîlţîitură a pămîntului. Deci, unde se poate simţi omul mai bine decît pe Bistriţa Bacăului ? Nicăieri. Pentru că nicăieri lostriţa nu-i mai dulce şi mai frate cu somonul septentrional ca acolo unde, într-un meci, (S. C. Bacău — Sportul studenţesc) se înscriu zece goluri. Vor zice unii că acesta-i semn de iarnă laborioasă. Nicidecum. Căci, oricît ar fi fotbalul un sacrificiu închinat nimănui, beleaua cu şase goluri marcate, patru primite face din învingător expresia unui iepure cu şase urechi şi un singur picior, iar din învins un ogar cu cinci picioare şi cu capul pe tavă.

Dar plînge-un arlechin cu falca pe alăută. Prin urmare vom rămîne în continuare în Moldova. La Galaţi, Universitatea Cluj-Napoca a condus pe Oţelul cu 2—1 pînă-n ultimul minut. A fost masată în careu. Gălăţenii, pierzînd amîndouă punctele, s-ar fi sufocat. Aşa că au împins toată artileria (sper că şi regimentul din spatele şcolii normale) spre poarta adversă. Şi, în ultimele secunde, au înscris. Din nenorocire, zic clujenii, au înscris cu mîna. Ca unul care s-a (şi m-am) vînturat prin porturile atît de dragi tinereţelor mele, Brăila şi Galaţi, nu văd de ce le-aş rupe braţul celor de la Oţelul. Înscriind cu mîna, Maradona a cîştigat un campionat mondial. Şi italo-argentinianul n-avea, cum are Dunărea, trei braţe. Să facă bine clujenii şi să-şi vadă de treabă şi să urce pe locul 4 în clasament, ca să mai vadă şi Ardealul, în anul viitor, nişte meciuri în cadrul Cupei U.E.F.A.... Căci în A.S.A. din Tîrgu-Mureş, să mă ierte prietenii mei Zoli şi Kurtifan de la restaurantul Continental, nu te mai poţi rezima.

A revenit în neguri Rapidul. Jucînd cu Victoria, la Cîmpina (de ce la Cîmpina, cînd totdeauna ne-a lipsit gazul din lampă şi nu ne-a luat foc fitilul ! ?) Rapidul, formaţie contemplativă, s-a lăsat asimilată miresmelor de sub munte şi a fost repede şi cu plăcere trasă pe nări.

Un cocoş de bronz se anunţa Bihorul. A încremenit pe creangă, ca o emblemă de ataşat pe paharele băutorilor de absint. Cine-a spus că fostul handbalist Gaţu vede meserie în toate ale sportului să facă bine să-i toarne-n ochi picături de belladona. Dar nici asta nu mai ajută.

Scriu în răsăritul zilei. Şi mă opresc. Începe să ningă. Bradul de la geam s-a umplut de mierle.

Fănuş Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17.32.09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50.74.96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca jud. MUREŞ TÎRGU-MUREŞ

ANUL XXXI
50
(1 387)
Sîmbătă
10 decembrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

PROGRAM AL MUNCII ȘI CONȘTIINȚEI SOCIALISTE

IDENTITATEA CREATOARE

este fără îndoială că acest an, pe care ne pregătim să-l încheiem, rămîne ca un viu punct de reper în spațiul actualității noastre politice și sociale, prin însuși evenimentul care, într-o simbolică desfășurare, a concentrat atenția întregii națiuni : Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român, consiliilor și birourilor executive ale organismelor democrației muncitorești-revoluționare și organizațiilor de masă și obștești. A fost, așa cum s-a subliniat, unul dintre cele mai largi și mai reprezentative forumuri democratice, revoluționare. Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu definește magistral stadiul actualelor preocupări din toate sferele existenței noastre ca țară și popor, într-o perspectivă mereu ascendentă și cu o deschidere de idei și concepte care acoperă vaste spații ale realității în continuă transformare. Moment prodigios acest răstimp, pentru că el confirmă un drum istoric de amplă și solidară participare la istorie, la făurirea acesteia, la trăirea și asumarea ei. Se dă o firească și nouă altitudine demersului creator. Adoptată ca document programatic în lumina căruia urmează pregătirea și desfășurarea, în anul viitor, un an sărbătoresc, a celui de-al XIV-lea Congres al partidului, Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu ne definește nu numai din punctul de vedere al realității imediate și al experienței parcurse, ci și din acela al opțiunilor ferme care caracterizează mersul înainte al societății și prin care se exprimă de fapt însăși condiția permanentei și laborioasei noastre deveniri. Este această neîncetată și puternică dorință de perfecțiune care-și are temeiurile adînci în tot ceea ce am înfăptuit pînă acum și de la care, în virtutea propriilor noastre cerințe și posibilități, emană suflul viitoarelor realizări, în acea accepție de nobilă și inepuizabilă manifestare a spiritului patriotic, revoluționar, pe care fundamentarea teoretică și practică a unei teze cum este aceea a **socialismului cu poporul și pentru popor** face de acum parte integrantă și revelatoare din gîndirea, din munca și viața întregii națiuni. Pe filiera unei asemenea idei privim adînc în anii epocii pe care-o trăim și avem deplina înfățișare a rosturilor unei lupte și munci cu adevărat eroice, după cum avem și imaginea clară, edificatoare, a tot ceea ce a însemnat, înseamnă și va însemna creșterea necontenită a rolului partidului, legitimarea sa istorică azi ca centru vital al întregii națiuni.

Prin adoptarea, în deplină unanimitate, a orientărilor pentru cel de-al 9-lea plan cincinal și pentru deceniul anilor 1991—2000 și, în unele domenii, și pentru primul deceniu al secolului al XXI-lea, dispunem de minunate perspective privind dezvoltarea continuă a patriei noastre, de înfăptuire neabătută a Programului partidului, de ridicare a României la un nivel tot mai înalt de civilizație. Tot ceea ce am realizat pînă acum, subliniia secretarul general al partidului, în cuvîntarea rostită la încheierea lucrărilor înaltului forum, **hotărîrea fermă de a întări proprietatea socialistă — de stat și cooperatistă — de a perfecționa activitatea ideologică, politico-educativă, de făurire a omului nou, de creștere a rolului partidului ca forță politică conducătoare — centrul vital al întregii națiuni — dau garanția că tot ceea ce ne propunem se va realiza prin muncă unită a întregului nostru popor.** Iată, așadar, într-o apreciere sintetică, tot ceea ce înaltul forum a dezbătut și hotărît, avînd în Expunerea secretarului general al partidului o strălucită și amplă documentare de idei și preocupări care privesc problematica actuală și de perspectivă a construcției socialismului și comunismului, cu aplicări în toate domeniile de activitate și sub toate aspectele cerințelor și motivărilor care vizează calitatea precum și complexitatea noii etape de dezvoltare. Sînt nenumărate datele experienței contemporane, căutările și soluțiile care fac din procesul dezvoltării intensive, în consens cu cele mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii contemporane, ale revoluționării gîndirii și acțiunii umane, pentru obținerea unei noi calități a muncii și vieții, o înaltă treaptă a conștiinței de sine a poporului, a rostului și locului fiecăruia în societate. Sînt nenumărate și complexe aceste date prin convergența cărora, în lumina propriei noastre identități, ne asumăm condiția concretă a viitorului, drumul mereu mai înalt și mai cutezător al prefacerilor care se petrec deopotrivă în noi și în societate.

Luceafărul

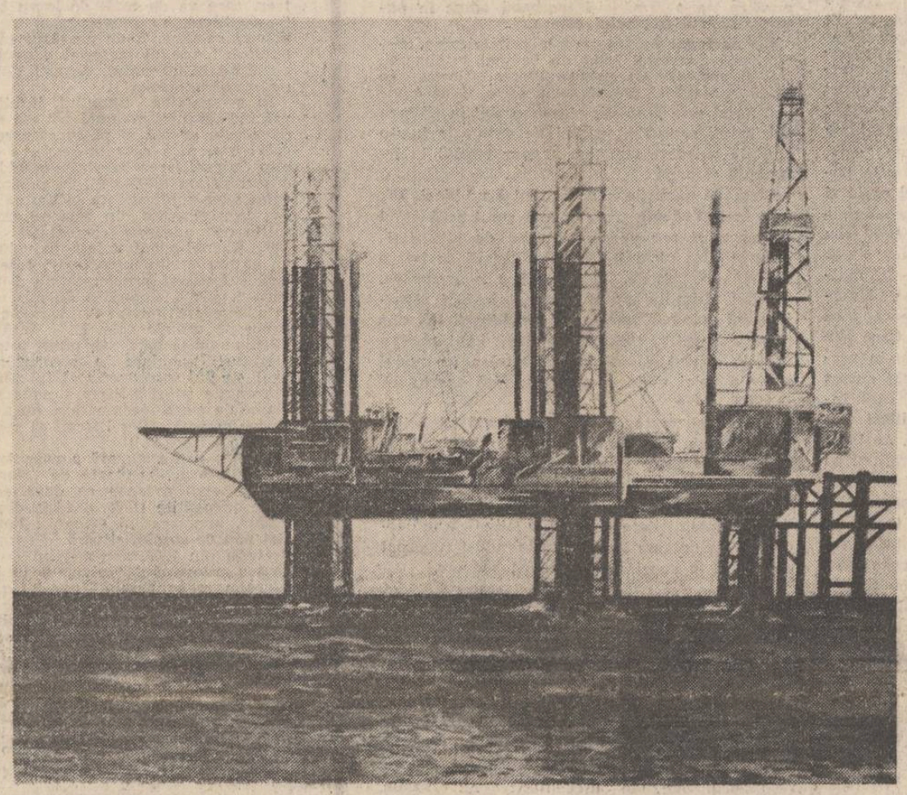

Vladimir Șetran : „Platforma de foraj marin"

„Creația literară, artistică trebuie să realizeze noi opere care să oglindească uriașa muncă a poporului nostru. Avem nevoie de noi romane, noi piese de teatru, noi poezii în care eroii principali să fie muncitorii, țăranii, intelectualii, cu preocupările lor, cu dorințele lor de progres, de bunăstare, cu hotărîrea lor de a contribui la făurirea socialismului și comunismului în România."

NICOLAE CEAUȘESCU

Îndemnul la creație

sintetizînd amplele discuții, de mai bine de șase luni, pe marginea Tezelor din aprilie — „cele mai democratice, mai largi și complexe dezbateri în partid și în societate din toată perioada construcției socialiste" — recenta Expunere a secretarului general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, se constituie în adevărat program mobilizator de canalizare a energiilor poporului nostru spre noi culmi de progres și civilizație. Trecutul și viitorul sînt brațele balanței ce echilibrează prezentul fierbinte pe care-l trăim. În concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu — afirmată cu tărie și de la tribuna recentului for democratic — țara noastră se îndreaptă spre un viitor sigur, luminos, împreună cu trecutul ei de glorie, urmînd căile trasate de către înaintași. Avem o istorie măreață, sîntem unul dintre popoarele vechi și stabile ale Europei care am prezentat totdeauna omenirii sinteza noastră specifică, am dat răspunsul românesc la marile întrebări ale istoriei care de peste două mii de ani frămîntă aceste locuri — răspunsul ferm care a însemnat rezistență la cumpăna vremurilor și a spațiilor, păstrarea ființei naționale și afirmarea ei demnă, nesovăielnică, între celelalte popoare.

Capitolul despre istorie din magistrala Expunere a secretarului general al partidului nostru reprezintă o adevărată „tablă" a evenimentelor cruciale ce au însemnat firul roșu, călăuzitor, al devenirii poporului nostru — din cele mai îndepărtate timpuri pînă în zilele de astăzi. „Partidul, poporul nostru, prețuiesc și vor prețui întotdeauna pe toți aceia care, în momentele importante ale istoriei naționale, ale luptei poporului, și-au făcut datoria față de națiunea noastră, față de patrie, față de cauza socialismului și comunismului !" — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu. În acest context, în interiorul conștiinței noastre istorice, vizînd misiunea ce ne revine astăzi, ca oameni ai acestei țări și ai acestui timp, pentru ridicarea României pe o nouă treaptă în drumul spre comunism — visul de aur al omenirii — un rol deosebit revine activității ideologice, politico-educative, de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, socialistă. Un întreg capitol din magistrala Expunere a secretarului general al partidului nostru dezbate aceste probleme, dînd ferme indicații pentru păstrarea și adîncirea spiritului revoluționar al comuniștilor, al tuturor celor angajați în larga operă teoretică și practică de edificare a unei noi conștiințe umane. Un moment important al acestui proces de modelare a conștiințelor este și acesta, al creației pentru popor, inspirate din realizările poporului. „Creația literară, artistică, trebuie să realizeze noi opere care să oglindească uriașa muncă a poporului nostru". — îndeamnă secretarul general al partidului. „Ce minunate sînt realizările constructorilor socialismului în toate domeniile ! Din aceste preocupări, în care sînt și multe contradicții și în care sînt exprimate multe dorințe, trebuie să se inspire scriitorii, creatorii patriei noastre. Izvorul nesecat de inspirație trebuie să-l constituie viața și munca poporului nostru. Din acest izvor veșnic viu, nesecat, să se inspire adevărații creatori și artiști care, prin întreaga lor activitate, trebuie să servească poporul, construcția socialismului, viitorul său luminos, comunismul !"

O literatură pentru popor, contribuind la ridicarea lui spre cunoașterea de sine prin artă, spre autoreflecție — iată, sînt puse aici premisele unui adevărat clasicism socialist, sînt date îndemnurile spre sondarea acelor legi și norme ale creației ce conștientizează poporul de forța lui creatoare — dar și de limitele etico-morale în care dăinuie. Orice tip de societate atinge, la un moment dat pe scara timpului său, o zonă a dezvoltării depline, a maximelor potențe creatoare — zonă ce poate fi numită „clasicismul" ei în sensul exemplarității, al definirii de sine. Societatea socialistă românească trăiește această zonă a clasicizării începînd cu cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, cînd s-a impus cu pregnanță teza edificării noii societăți prin și pentru popor. Ca demos organizat de-a lungul timpului după legi ferme, scrise ori bine memorate dar aplicate ferm în orice împrejurare — poporul român își poate exprima astăzi clasicismul său socialist. În orice doctrină literară — privind creația în general — clasicismul înseamnă îmbinarea legilor general umane cu legile specifice, impactul între universal și specific. În viața de zi cu zi, în realitatea înconjurătoare, industria românească, agricultura, economia în general trăiesc această confruntare ; există răspunsul nostru, specific, la marile întrebări ale prezentului european și mondial în acest domeniu. O literatură care se vrea actuală trebuie să urmărească această dialectică, să descopere în omenesc legile ce definesc poporul — și să le urmărească în paralel cu marile legi ale tipului de societate socialistă, să sesizeze asemănările, posibilitățile de maleabilitate ale mentalității specifice — dar și posibilitățile acestei mentalități specifice de a modela generalul. Avem, în literatura noastră ac-

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

Condiția culturii

una dintre ideile cele mai pregnante și de caracter cu adevărat emblematic ale recentei Expuneri la Plenara Comitetului Central al Partidului, privește raportul cu istoria proprie, subliniază sentimentul participării la un fond de valori ce ne definește și în același timp ne întărește în ceea ce avem de înfăptuit în calitate de cultură națională, liberă și independentă. Această **dimensiune a istoriei** este, în același timp, și **o dimensiune a actualității**, a fi actual însemnează astfel a înțelege de unde vii și unde te duci ; o actualitate pură, fără termeni de comparație și exprimînd o viață sufletească depusă în imediat, nu este de altminteri nici recomandabilă și nici posibilă.

Expunerea stăruie, cu drept cuvînt, asupra acestei realități a ființei noastre istorice, schițînd, cu deplină clarviziune și cu putere de penetrație a fenomenelor, unul dintre cele mai articulate și omogene tablouri de istorie românească, util deopotrivă și celui ce se va încerca în istoria culturii și a literaturii românești. În absența acestor clarificări, însăși evoluția noastră culturală de aci înainte ar fi fost mai puțin limpede decît va fi cu putință să se desfășoare acum. Sîntem, dar, cei care sîntem și a înainta **spre noi înșine** înseamnă a regăsi acolo, în tezaurele mereu înnoite și înnoitoare ale lumii românești, **un strat de permanente ce ne legitimează ca popor** ; dar a ne regăsi pe noi este, în același timp, **a avea încredere în noi**, a ne defini în raport cu acele tulburătoare „ore astrale" ale istoriei proprii, cînd idealitatea culturală a putut să se traducă și într-o realitate culturală pe măsură. Aceasta este o ideologie a regăsirii, **a istoriei noastre așa cum a fost**, a recuceririi culturale nu numai a trecutului și a prezentului și, prin tocmai aceste fenomene, legătură cu viitorul.

Aceste clarificări nu se vor fi produs mai repede și nici deodată căci, așa cum se precizează în Expunere, au existat, în istoria mai veche și mai apropiată de noi, momente ce negau poporului român limba și cultura, însăși capacitatea de a crea, dreptul lui la existență. Întotdeauna, dealtfel, modul dogmatic de a gîndi s-a întîlnit și cu un refuz al democrației, dar o adevărată democrație însemnează **o democrație a popoarelor**, resuscitarea unui drept natural al națiunilor nu numai de a se exprima liber, ci și de a-și afirma propriul punct de vedere. Împotriva acestor dogme ce sînt, acum, pagină din trecut, expunerea propune și argumentează o viziune fundamental omogenă asupra condiției noastre de cultură apte de a participa la universalitate, cu sine și prin sine.

Avem o limbă, o tradiție, o cultură ; acestea toate constituie un reazem pentru o viitoare creație. „Noul" ce se invocă pretutindeni și care este reclamat, cu drept cuvînt, este „noul" acestei realități de fundament ce nu se va putea orîndui în noi și viitoare trepte de valori altfel decît în concordanță cu o evoluție multimilenară. Nimic nu ne împiedică acum a afirma imprejurarea că, avînd o tradiție și o vechime, putem înainta fără a șovăi, edificînd nu **o altfel** de literatură română ci literatura pe care trebuie să o traducem într-un concret sprijin pe un fond principal de valori.

În această „actualitate" a permanențelor putem să fim în **spiritul locului**, acel **loc** care, fiind propriu colectivității, este, în același timp, și o ilustrație a umanității. O literatură adevărată, fără inutile complicații și rătăciri, de aici poate, într-adevăr, să pornească. Dar, la drept vorbind, această evoluție a început de mult ; este literatura lui Eminescu, Alecsandri, Cantemir și Blaga, a lui Călinescu, Iorga, Pârvan, Kogălniceanu, a lui Rebreanu și Hasdeu, a lui Ion Creangă, Slavici și Caragiale, această lume de valori ce prezidează modul nostru de a gîndi despre univers și îndreaptă, cu desăvîrșită siguranță, mîna care azi scrie și va scrie și mîine. „Noul" de acum există prin acel „nou" de ieri care constituie, prin adeziune la esența unui popor, strat de permanențe. Iată, dar, că sîntem în acel plan al certitudinilor ce ne întărește în adîncul gînd că avînd o tradiție și un prezent cultural, vom avea un viitor ; un „nou" recognoscibil și permanent.

Artur Silvestri

In pagina a 3-a
VIAȚA
ÎN CĂRȚILE
DE REPORTAJ

Frontul poeziei

mai deunăzi, confratele Miron Scorobete, trăitor modest la Cluj-Napoca, în așezata lui știință de carte și căutare literară afirma un mare adevăr devenit truism prin repetarea lui, acela că în nici o literatură a lumii scriitorul n-a fost mai implicat în istorie, cum s-a întîmplat la noi, în România.

Miron Scorobete în fapt relua o idee a lui Nicolae Bălcescu, potrivit căreia primii istorici ai noștri au fost poeții. Bălcescu ni-l amintește pe marele său contemporan, Mihail Kogălniceanu, care în introducție la marea revistă programatică „Dacia literară" susținea cu îndreptățire : „istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sînt destul de mari, obiceiurile noastre sînt destul de pitorești și de poetice ca să putem găsi și la noi subiecturi de scris, fără să avem pentru aceasta trebuință să ne împrumutăm la alte națiuni."

Străduindu-se să îndeplinească vizionarul testament al lui Ienăchiță Văcărescu „creșterea limbei românești și a patriei cinstire", scriitorii români din toate timpurile n-au încetat să se implice în istorie, să dea seama de cele petrecute în vremea lor, realizînd această operă cu mijloacele specifice ale scrierii literare.

Dar cum nu sînt istoric literar s-o iau fie și de la 1848, an crucial, atît de drag inimilor și conștiințelor noastre, rog pe cititor să-mi dea voie să probez aceeași misiune în zilele noastre, cu trei sorți mai frumoase.

Implicarea aceasta în istoria contemporană poate fi întîlnită nu numai la scriitorii care, ca Nicolae Labiș, au trăit în miezul aprins al evului, ci chiar la unii din marii noștri clasici îndepărtați de viața literară într-o perioadă viciată de proletcultism și schematism. Mă gîndesc la Tudor Arghezi, Ion Barbu, Vasile Voiculescu și, nu în ultimul rînd, la Lucian Blaga, marele poet și filosof pe care un Mihail Roller îl trecea la arhivele Clujului, iar un alt potentat politic al epocii de tristă amintire, îl invita să-și lase bagajul idealist la ușa dumisale dacă vrea să intre în dialog cu masele. Tocmai Lucian Blaga avea să consemneze în 1960 aceste cuvinte care fac cinste intelectualității

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 2-a

Miza eminesciană

este puțin cunoscut și subliniat faptul că în centrul preocupărilor de critic și istoric literar ale lui Ilarie Chendi a stat marea personalitate a lui Mihai Eminescu. Încă din eseul său de debut în domeniul criticii literare, „Ceva despre idealism și naturalism în arta poetică" (1893), tînărul Chendi îl lua pe Eminescu drept model suprem al idealismului și îl apăra „cu indignațiune" de acuzațiile „anonimului din Blaj" (Alexandru Grama), unul dintre detractorii cei mai înverșunați ai poetului.

Tot din epoca debutului datează și amplul studiu despre Lenau (1896), prezentat mai întîi ca o conferință în cadrul ședințelor Societății de lectură „Petru Maior" din Budapesta și publicat în **Telegraful român** (nr. 131—135, 1896). Partea finală a acestui studiu este dedicată paralelei între Lenau și Eminescu. Tînărul critic se dovedește a fi la curent cu dezbaterile pe această temă. El intră în polemică ascuțită cu Gherea și cu Ionescu Raicu-Rion care susțineau că între cei doi poeți n-ar exista nici o legătură, Lenau fiind un „pesimist organic, bolnăvicios", iar Eminescu „o natură optimistă, sănătoasă". Pe bază de documente noi (scrisorile Henrietei, sora lui Eminescu), pe interpretări aplicate cum erau acelea ale dr. Elie Cristea (Eminescu élete és művei) precum și pe observații proprii, Chendi stabilește o paralelă mai adecvată între cei doi mari poeți, care se întîlnesc și se despart în creația lor pe același fond adînc al romantismului. „Lenau, după a mea părere — conchidea tînărul critic — a înrîurit asupra lui Eminescu în felul acela că a fost cel dintîi și cel mai puternic factor, care i-a alungat spuza de pe **jeraticul titanic** ce-l numim pesimismul lui Eminescu".

Un moment nou, deosebit de important, al referințelor critice ale lui Ilarie Chendi la creația eminesciană, a fost prilejuit de comemorarea a 10 ani de la moartea marelui poet. Într-un articol ulterior acestui eveniment, Chendi observa cu tristețe : „Luna trecută s-au împlinit zece ani de cînd noi am pierdut pe cel mai genial poet al nostru, pe Mihail Eminescu.

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 2-a

BILANȚ EDITORIAL, 1988

Opiniile romancierilor

anul 1988 a adus în librării volumul 3 al antologiei **„Romanul românesc în interviuri".** Comentariile declanșate de apariția primelor două volume i-au determinat pe autori (Aurel Sasu și Mariana Vartic) să aducă unele precizări în legătură cu criteriile selecției și motivarea caracterului neexhaustiv al lucrării. Totodată realizatorii culegerii simt nevoia să sublinieze : „chiar dacă unul ori altul din textele reținute în antologie pot apărea, din perspectiva situării pe poziții ideale, superflue, stingace, puerile, banale etc., cu referire la cazul concret al autorului în speță, acestea sînt necesare tocmai pentru că, stingace, naive, banale fiind, ele se dovedesc (poate cu atît mai mult) reprezentative." Cartea se citește cu interes deoarece sondează „pe viu" opiniile romancierilor noștri de ieri și de azi, oferind o istorie autobiografică a romanului românesc. Adunate laolaltă și puse față-n față, interviurile dau un spectacol de idei nu lipsit uneori de tensiuni polemice și chiar de accente pamfletare. Dar dacă părerile autorilor se contrazic din cînd în cînd, de cele mai multe ori ele converg spre aceleași concluzii, indiferent că reprezintă epoci literare distincte sau temperamente artistice diferite. Aproape fără excepție răspunsurile scriitorilor denotă preocuparea pentru soarta literelor românești și a culturii noastre în general, pentru specificul etnic și dimensiunea morală a creației. Într-un interviu dat în 1935 ziarului „Cuvîntul liber" Rebreanu spunea că : „orice scriitor este cu atît mai internațional, cu cît în concertul lumii aduce o notă mai specifică și mai personală". Iată și o previziune a romancierului, care s-a dovedit a fi justă : „Pentru viitor, pe măsură ce viața se va standardiza, iar regimurile sociale ori viața însăși va impune o unificare a simțămintelor lor, romanul psihologic își va pierde interesul. Atunci va fi domnia romanului social. Spre deosebire de colegii ultraanaliști, socot că romanul social are mai mare viitor decît trecut". Interesantă este și observația în legătură cu realismul prozei noastre : „În formula interioară a romanului se statornicește o nouă obiectivitate, aceea a neorealismului ; formulă

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

Biblioteca județeană
MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

MARIN SORESCU: «La Lilieci» (IV)

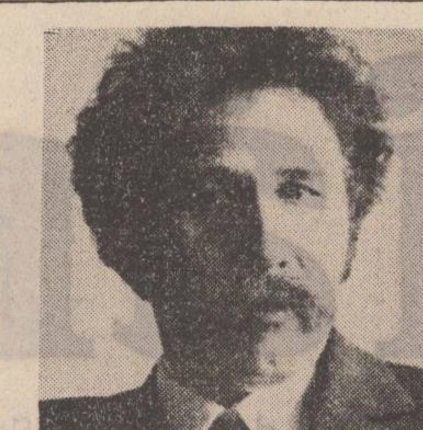

Controversata carte **La Lilieci** de Marin Sorescu a ajuns la a patra ei parte. Noua serie, subintitulată explicit **poeme**, face corp comun cu celelalte atît ca ton; cît şi ca stil şi, desigur, ca tematică şi viziune. Înainte de a intra într-o falsă dispută asupra valabilităţii titulaturii de „poeme" pe care şi-a asumat-o întreaga serie trebuie circumscris gradul de interes al celui de al patrulea volum din **La Lilieci.** Ca şi în celelalte trei volume anterioare o voce ne vorbeşte într-un stil aparent necăutat despre întîmplări din sat, despre oameni, despre împrejurări stranii. Importantă este, neîndoios, „zicerea", dar dincolo de ea, lumea despre care ni se vorbeşte rămîne ea însăşi extrem de interesantă. **La Lilieci** are meritul de a dezvălui un univers uman în datele lui concrete, dar şi în aspiraţiile sau trăirile lui mai puţin comune. Vorbirea este directă, rapidă, esenţializată. Marin Sorescu înţelegînd calităţile ei şi ştiind să le scoată în evidenţă. Faptele sînt cele mai multe prozaice, cel puţin la prima vedere, dar sub ele sau dincolo de ele autorul lasă să sclipească dîra sugestivă a unui subtext sau tîlc special. Comparaţia cu textele culegerilor dialectale este profitabilă mai ales pentru a stabili diferenţele.

Poemele din **La Lilieci** par simple înregistrări lingvistice de caracter anecdotic. Dar cu toată autenticitatea indiscutabilă a „dicţiei" lor nu este vorba de a colecţiona fapte de pitoresc lexical, ci de a înfăţişa un mod de a vorbi, de a gîndi, de a vedea. Anecdota nu este niciodată importantă în sine, chiar atunci cînd poemul se rezumă la a nara o întîmplare.

Întorcîndu-ne la prima chestiune pusă în legătură cu partea a patra a cărţii **La Lilieci** trebuie spus că gradul de interes al acestor poeme este mare şi că toată cartea se citeşte cu un interes care depăşeşte curiozitatea pentru faptele exterioare. **Buruieni** de nebunie relatează sec, fără fior, fapte enigmatice : cum se tulbură de spaimă o femeie pe vremea războiului, cum e priponită în casă ca vitele, cum i se dau fierturi de buruieni pentru tămăduire şi cum îşi revine. Este de fapt vorba de consemnarea unei crize şi de resorturile secrete ale fiinţei omeneşti. În acelaşi poem, mai la vale, este descrisă înmormîntarea unei văduve care-şi îngrijise singură cei doi rămaşi acum fără stăpîn. Poemul **Floarea Păunii** reţine durerea uimitoare a celor două vite care plîng moartea, o bocesc, fug după convoi spărgînd gardurile şi este nevoie să fie strîns legate pentru ca ceremonia să nu capete un caracter neobişnuit. Vorbele curg obişnuite, dar precise, faptele sînt de ţinut minte, dar sub uscăciunea lor regizată este un sens. În haina cea mai voit prozaică ni se oferă aici o versiune a unui moment faimos din **Mioriţa** sau altuia din **Baltagul.**

Marin Sorescu fuge în aceste poeme de orice paradă şi caracteristică deci rămîne una din cheile acestor poeme. Totul este simplu, sec, prozaic, văzut cu ochii cei mai limpezi. Dar stranietatea sau sensul secund nu întîrzie să se insinueze. **Proba fumului** este o altă întîmplare sătească în care o femeie furată de hoţi caută să-i identifice : metoda ei este proba fumului, adică aprinderea unui foc cu meşteşug în faţa porţii şi fumul lua o traiectorie stranie intrînd pe coşul casei hoţului. „Dar ce-i păsa lui Dinică pe fumul Ioancăi ? / Mai văzuşi ! / El încăleca pe caii lui, pe toţi deodată parcă. / Sărea de pe unul pe altul şi parcă se vedea pe cer / Cum îşi face biciuşcă din fumurile caselor din şapte sate" **(Proba fumului).** Am citat finalul pentru a semnala că scriitorul nu scapă peste tot de ispita de a proiecta această lume cu bună ştiinţă într-o altă dimensiune decît aceea a realului. **Moartea lui Trancă** este povestea unui haiduc spusă în acelaşi fel rapid şi realist, care nu dispreţuieşte digresiunea, întotdeauna introdusă cu necesitate. În poemul său Marin Sorescu inserează şi un frumos cîntec popular : „Bună ziua, Coţofeancă, / — Îţi mulţumesc, haiduc Trancă. / Pune-mi masa să mănînc. / la masa că nu mănînc. / Pune calul să mă duc / Să mă duc la lear Maria / Care ştie omenia / Şi neicuţa haiducia". Încastrat în versul popular a rămas şi un foarte vechi cuvînt romanic „lear", pierdut în alte părţi care înseamnă cumnată. Poemele din **La Lilieci** nu evită cuvintele rare **(izinit,** de pildă), la locul lor în tonul şi stilul acestor pseudonaraţiuni cu substrat liric.

Îngăduiala este imaginea unei mentalităţi populare, a unui tip de omenie fără teorii şi programe. Unui bărbat îi moare femeia, urmează înmormîntarea, în casa cu doi copii vine o altă femeie, care nu se împacă nici cu aceştia nici cu noul soţ, dar urmează „îngăduiala", adică obişnuinţa şi împăcarea. O înţelepciune calmă, resemnată străbate această lume şi mai ales unghiul ei tinde să-l prindă o parte a poemelor din **La Lilieci.** Altfel zis, nu avem de-a face cu o colecţie de întîmplări spectaculoase dintr-un sat din Oltenia, ci cu o lume şi cu felul ei de a trăi şi de a gîndi viaţa. **Aţa de iţă** face portretul unei descîntătoare, adică se întoarce iarăşi la elementul suprareal al acestei lumi. Mai ales femeile trăiesc la linia de contact a realului cu lumea de dincolo, în modul cel mai comun. Dealtfel, vocea care „narează" este a unei femei adresîndu-se copiilor ei. Reprezentarea morţii, a petrecerii celor dispăruţi, nu au în ele nimic dramatic. Moartea aici nu este o sperietoare. **La Lilieci,** ca titlu al întregii serii de poeme, vine de la locul unde sînt duşi pentru îngropăciune morţii satului : cimitirul este plin de tufe de lilieci, iar „la lilieci" înseamnă locul ultim. Contactul cu lumea de dincolo este foarte firesc. Oamenii îşi anticipează moartea, pe care o primesc ca pe ceva dat şi se pregătesc de ea. Un bărbat simte, în poemul **Boroaga,** că se va duce din pricina unei „boroage" care-l sufocă, se bărbiereşte, se duce la biserică, aprinde o luminare, plăteşte o datorie de 16 lei cuiva şi umblă sufocat pe drumuri urmărit de o fată a lui care ţine o cană şi o luminare pregătită pentru momentul ultim. Acesta vine şi totul se petrece fără zguduiri, fără mari convulsii sufleteşti. În **Jelitul** mortul este folosit pentru mesaje. Leana lui Mitréle vine la ţaţa Nicoliţa, aflată în sicriu, şi-o roagă să-i transmită lui „Mitréle al meu" ce se întîmplă cu ea pe pămînt. Lumea aceasta este ceremonioasă fără a accepta elementul dramatic, stridenţa lui deformantă, pe care cînd apar le tratează ca pe lucruri de mirare. În **La Lilieci** sentimentul tragicului este refuzat ori ritualizat într-atît încît devine altceva.

Unele poeme ca **Lămurirea** sînt destinate să fixeze atitudini şi replici, mai ales replica finală memorabilă pentru frumuseţea ei : „! Mă, să fi dat cu mîna de cer şi n-aş fi crezut !" **Spargeri** învăluie într-o anecdotică spectaculoasă un gest de o semnificaţie sufletească adîncă. Hoţii de pluguri sînt prinşi şi plimbaţi cu plugurile după gît. Dar vine vremea tractorului şi atunci plugurile se predau, nu mai e nevoie de ele. Dar ţăranii nu se despart de vechile unelte. Atunci sînt scoşi de la naftalină vechii hoţi de pluguri, care ştiu cine are plug şi unde-l ţine şi plugurile sînt luate. Aceasta este rama anecdotică. Între cei care refuză predarea este Nicolae care ia plugul îl unge cu vaselină plîngînd ca pe o armă şi-l îngroapă adînc în pămînt. Miezul poemului este aici.

Cer încercat ne întoarce la comunicarea permanentă a acestei lumi de oameni inteligenţi, iuţi şi realişti cu suprarealitatea. Cineva se culcă, visează şi povesteşte a doua zi ce a visat. Visul este fantastic şi memorabil în ordinea oniricului, procurînd pagini de antologie într-o posibilă culegere tematică asupra visului în literatura română.

Piesa de excepţie a volumului **La Lilieci, IV,** este însă **Vedenie** unde mama contemplă satul de acum şi are vedenia satului de altă dată. Timpurile şi viziunile se interferează ca într-o halucinaţie blîndă. Totul a fost o „vedenie". Titlul ultimului poem putea fi însă şi al întregului volum. Poemele din **La Lilieci, IV,** sînt toate „vedenii", evocări ale unei lumi care a fost, în aburul ei sufletesc particular, cu modul ei de a privi viaţa şi moartea, fără sperietură şi fără ţîfne.

La Lilieci, partea a patra, ne arată cît lirism poate degaja prozaismul înţeles în felul personajelor din chiar aceste poeme, care-şi merită indiscutabil intitularea. Cît despre **La Lilieci** în întregul ei ne aflăm în faţa unei cărţi care, cu o mare autenticitate şi percuţie stilistică ne descoperă un univers ignorat, instalîndu-l cu drept de cetate în cuprinsul literaturii române.

M. Ungheanu

Miza eminesciană

Urmare din pag. 1

Şi dacă nu erau cîţiva tineri din Bucureşti, cu interes şi dragoste faţă de literatura românească, care într-un ziar comemorativ şi-au amintit de regretatul Eminescu, era să treacă de toţi uitată ziua morţii lui" **(Tribuna poporului, nr. 134, din 13/25 iulie 1899).**

Acei „tineri din Bucureşti, cu interes şi dragoste faţă de literatura românească" nu fuseseră alţii decît Ilarie Chendi şi Şt. O. Iosif, care redactaseră împreună, în condiţii materiale deosebit de grele, un ultim număr al revistei „Floare-albastră", dedicat în întregime lui Eminescu. Două dintre articolele anonime publicate în acest număr omagial : **La cine sunt manuscrisele lui Eminescu ?** şi **Scrieţi amintiri !** sînt fundamentale în întemeierea domeniului eminescologiei. Cercetarea literară ne arată că acestea aparţin lui Chendi. Primul — semnalat şi citat parţial de Perpessicius (în M. Eminescu, Opere, vol. IV, p. XX—XXI) ridică pentru prima dată problema deosebit de importantă a constituirii fondului primar pe care să se bazeze cercetarea operei eminesciene.

Citind mărturiile culese de la ultima gazetă a lui Eminescu, care îşi amintea de existenţa unor manuscrise rămase după moartea poetului şi interpelînd pe „un fruntaş literat şi bun cunoscător al lui Eminescu" care „posedă vreo 15 poezii inedite", Chendi „soma pe cei ce ştiu a da lămuririle necesare" în privinţa zestrei eminesciene, „căci vor aduce astfel un mare serviciu literaturei şi memoriei aceluia, pe care astăzi cu slavă îl amintim".

Campania recuperării publice a manuscriselor eminesciene a fost reluată de criticul transilvănean într-un şir de note anonime în paginile **Sămănătorului** şi ale altor reviste ale vremii, pînă cînd, într-o **Cronica mea** din **Tribuna poporului** (nr. 22 din 2/15 februarie 1902) îl aflăm jubilînd : „Şi a fost o plăcută surprindere pentru toată lumea de aici, cînd zilele aceste, ziarele au anunţat că d-l Maiorescu a depus manuscrisele lui Eminescu la Academia română pentru a le păstra în arhiva sa.

Am văzut aceste manuscrise. Sunt vreo 25 de caiete mari şi mici şi un mănunchi de foi nelegate. În cea mai mare parte ele cuprind un material inedit şi prin urmare un tezaur întreg, care va da mult de lucru bărbaţilor noştri de litere, iar publicului îi va procura nouă plăceri estetice. E de prevăzut că cu începerea publicării acestui material o nouă eră eminesciană îşi ia începutul, de astă dată poate cu şi mai adînci urmări.

În perspectiva timpului, intuiţia lui Chendi privind deschiderea unei noi ere eminesciene se dovedeşte exactă şi pătrunzătoare. El este acela care, prin activitatea sa, a contribuit din plin la realizarea acestei deschideri. Pe parcursul anilor 1902—1904, în paginile **Sămănătorului** s-au publicat, din iniţiativa lui, numeroase scrieri inedite din zestrea eminesciană, însoţite de adecvate comentarii anonime. În 1902, Chendi a editat într-un volum, însoţit de un amplu studiu introductiv, **Literatura populară** culeasă şi prelucrată de Eminescu. Prin această ediţie, Chendi a deschis un capitol nou în cunoaşterea operei eminesciene. Mergînd mai tîrziu pe urmele sale, D. Murăraşu observă : „Pentru întîia oară s-a putut întrevedea locul literaturii populare în preocupările poetului... Deşi studiul introductiv al lui Chendi cuprinde informaţie istorico-literară nouă şi atinge probleme de mare însemnătate, nu s-a bucurat din partea cercetătorilor literari ai epocii de atenţia pe care o merita".[1])

După o ediţie sumară a poeziilor postume ale lui Eminescu, realizată de Nerva Hodoş în 1902, Chendi revenea cu două ediţii succesive mult îmbogăţite (1905 şi 1908) din acelaşi mare tezaur. Lucrarea lui Chendi : **Eminescu. Material nou de studiu,** situată în fruntea volumului **Preludii** din 1903, are meritul de a fi indicat pentru prima dată universul uluitor pe care-l aduceau în conştiinţa noastră publică marile poeme postume eminesciene, între care **Memento Mori (Panorama deşertăciunilor), Ondine, Mitologicale** etc. Cu această scriere a lui Chendi, socotită de Perpessicius „un substanţial studiu"[2], imaginea genialului poet începea a se contura altfel decît se ştia pînă atunci. Mai ales definirea lui Eminescu drept întruchipare desăvîrşită a specificului nostru naţional în creaţie — concept statornicit în istoria literară de G. Călinescu — se află într-o formă destul de clar conturată deja la Ilarie Chendi. „Manuscrisele lui — ne spune criticul — tocmai caracterul naţional ni-l pun în cea mai desăvîrşită lumină... Eminescu a căutat să întrupeze în poezia sa toate elementele cari ar putea alcătui o poezie artistică naţională şi a recurs la toate izvoarele din cari trebuie să pornească poezia oricărui popor" **(Preludii,** p. 8).

În critica literară românească, Ilarie Chendi are meritul de a fi ridicat pentru prima dată şi o altă problemă pentru constituirea domeniului eminescologiei. Încă din 1899 el cerea mărturii scrise despre marele poet din partea tuturor personalităţilor care-l cunoscuseră mai îndeaproape. „Asupra iubitului nostru poet — constata cu amărăciune Chendi — s-au scris cele mai copioase critici, fără însă de a se fi scris o singură biografie mai mare, îmbinată cu amănunte din viaţa lui, cea atît de bogată în materie demnă de amintit. Nu ştim aproape nimic despre anii de studiu petrecuţi la Cernăuţi, Blaj şi Viena ; nimic despre relaţiunile lui familiare ; despre viaţa lui intimă şi deprinderile particulare acasă şi în societatea amicilor... Sunt zeci de alte detalii a căror dezvelire o aşteptăm" (Scrieţi amintiri ! în Floare-albastră, din 15 iunie 1899), În sensul celor de mai sus erau interpelaţi direct I. Slavici, T. V. Ştefanelli, I.L. Caragiale, Al. Vlahuţă şi „cîţi alţii... cari ar putea contribui la reconstituirea biografiei celui mai genial poet al naţiunei române." În urma unui astfel de cadru principial, ne apare firesc să ne întîlnim în activitatea curentă de critic a lui Ilarie Chendi cu referinţe speciale la tot ce se scria în epocă despre Eminescu (Amintirile de la Junimea ale lui C. Panu, „opera de diletant" a lui Octav Minar, Poeziile Veronicăi Micle etc.). Pe linia reconstituirii biografiei lui Eminescu, aşa cum o cunoaştem astăzi din amintirile contemporanilor, Chendi a jucat un rol deosebit de activ. Se poate spune că spiritul de emulaţie care a dominat în acest sens primele decenii ale secolului nostru lui i se datorează în multe privinţe.

Se cuvine să amintim şi faptul că lui Ilarie Chendi i se datorează iniţiativa de a întemeia un cult pentru Eminescu, în sensul unei iubiri intelectuale manifestate în gesturi cotidiene adecvate veneraţiei marelui poet. În acest sens, la sosirea lui în Bucureşti în vara anului 1898, tînărul critic transilvănean se instala chiar în casa în care — după cum mărturiseşte însuşi — „înainte cu 13 ani, a locuit tot acolo, în aceeaşi cameră îngustă şi întunecoasă şi la aceiaşi nemţi bătrîni, bătrîni, un mare geniu al neamului nostru, bărbatul căruia, dacă ar trăi, eu şi alţii dintre d-voastră n-am fi vrednici nici să-i dezlegăm curelele încălţămintelor, — Mihai Eminescu" **(Cronica mea, în Tribuna poporului,** 2/15 februarie 1902). În sensul aceleiaşi veneraţii care i se cuvine marelui poet, Chendi lua încă din 1904 iniţiativa întemeierii Societăţii Scriitorilor Români, avînd ca emblemă numele lui Eminescu. Către sfîrşitul scurtei şi agitatei sale cariere critice, constatînd cu tristeţe că „n-a fost mare sărbătoare nici anul trecut în amintirea lui Eminescu", Chendi îi îndemna pe tineri : „Încingeţi deci pururea cu flori frunţile voastre în ziua amintirei, aprindeţi miresme pe altarul iubirii, ieşiţi şi cîntaţi-i duioasele versuri, căci va fi cea mai demnă sărbătoare a unui poet" **(Schiţe de critică,** p. 8)

Iată cîteva din direcţiile bogatei activităţi a lui Ilarie Chendi pe linia conturării în perspective mai ample, mai adînci a personalităţii eminesciene. Dacă ne gîndim la faptul că în aceeaşi epocă, E. Lovinescu a fost străin de astfel de preocupări, iar G. Ibrăileanu a manifestat o opoziţie continuă faţă de publicarea postumelor lui Eminescu, noutatea punctelor de vedere ale lui Chendi în critica literară a timpului ne apare şi mai mult în evidenţă. Drumul deschis de el va fi reluat şi dus mai departe abia de reprezentanţii celei de-a doua generaţii de critici dintre războaie (G. Călinescu şi Perpessicius), iar năzuinţa lui Chendi de a edita pe Eminescu în **Opere complete,** cum stă scris pe coperta volumelor din 1902 şi 1905, cît şi instituirea unui cult intelectual pentru venerarea memoriei marelui poet rămîn şi astăzi deziderate de împlinit.

[1]) D. Murăraşu, M. Eminescu, Literatura populară, Edit. „Minerva", 1977, p. V

[2]) M. Eminescu, Opere, vol. IV, Edit. Academiei R.P.R., 1952, p. XXIII

CARTEA DE DEBUT

Pegas şi calul troian

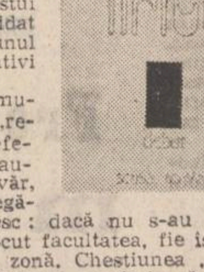

1. Pe la mijlocul anului, editura „Scrisul românesc" a publicat rezultatul concursului său de debut, o selecţie de 14 poeţi intitulată „Zboruri lirice"*). Juriul acestui concurs a fost prezidat de Eugen Negrici, unul din criticii reprezentativi ai Craiovei.

I s-a reproşat volumului, în primul rînd, „regionalismul", adică preferinţa vizibilă pentru autorii olteni. Într-adevăr, toţi debutanţii au legături cu spaţiul oltenesc : dacă nu s-au născut acolo, atunci fie au făcut facultatea, fie îşi desfăşoară activitatea în zonă. Chestiunea „regionalismului" e, însă, delicată ; trebuie să admitem existenţa „geografiei literare", ca fapt obiectiv. Nu văd de ce o editură din Craiova n-ar sprijini cu precădere autorii olteni ; dacă n-o face ea, atunci cine ar face-o ?

Veritabila problemă apare odată cu absolutizarea acestui criteriu. Cînd e vorba de artă, nimic nu poate înlocui primatul valorii estetice.

2. Autorii tipăriţi au vîrste cuprinse între 17 şi 41 de ani ; numărul de pagini oferit fiecăruia diferă, din motive care iarăşi îmi scapă. Totuşi, trebuie să luăm drept bună selecţia şi să presupunem că reflectă relativ corect stadiul actual al creaţiei lor.

Analiza va începe de la un asemenea nivel de încredere.

3. Primul „zbor liric" se cheamă „Amiaza rostirii" şi e semnat de **Constantin Oprică.** Cel mai bun text al său („Tata") rămîne, într-adevăr, clar sorescian, dar în rest ne întîmpină o viziune diferită. „Scriu aşa cum se taie în mine / un pom" — mărturiseşte autorul — „sau fulgeră coasa prin iarbă, / cum soarele curge-n pămînt / prin braţul ce pune sămînţa / şi hotarele ţării ar fi / tîmplele mele". Aşadar, scrisul capătă demnitatea — deopotrivă profană şi sacră — a gesturilor agricole esenţiale, iar poetul îşi asumă patriotismul ca un act de fiinţare. La acestea trebuie să adăugăm „îndrăgostirea cu adîncul", adică asidua căutare a miezului lucrurilor. Din păcate, uneori C. Oprică alunecă în banalitate, cădere gravă pentru un îndrăgostit de adînc. Însă, compensatoriu, există un ritual al sentimentului, neaşteptat de pur şi de plăcut.

Despre zăpadă şi despre copilărie scrie cu predilecţie **Anton Moraru,** invocînd astfel o vîrstă inocentă şi candidă a naturii şi a umanului : „Fumul ninsorii cerul din noi a luminat, / cînd ninge copilul din mine / transcrie lumea pe curat". Mama devine zeitatea tutelară şi ea se asociază frecvent cu lumina ori cu roua, amîndouă simboluri ale purificării şi ale prospeţimii : „Adevărul e că nu mai poţi avea / sufletul acela de cîndva / să tresari, să mai auzi cum parcă / roua mamei, sfînt, în urmă calcă" ; „Mîinile mamei şterg, cînd transpiră, / cu ştergarul luminii fruntea cîmpiei, / mîinile mele şterg de pe liră / praful copilăriei". Atribute materne capătă limba română, patria română, în poeme unde discursivitatea înlănţuie ca o iederă trunchiul totuşi viguros şi autentic al liricii. Problema lui Anton Moraru e că nu ştie să taie versurile nefolositoare — de pildă, limitat la primele trei strofe, ultimul său text ar constitui o creaţie excelentă.

„Efigiile" lui **Dan Diaconescu** sînt tipice pentru kitsch-ul aşa zis „sărbătoresc". Ele încep cu un „Sanctuar dacic", tentativa de glorificare a strămoşilor, din care citez la întîmplare : „Dormeau pe cai cu coamele de lună, / Jurîmprejurul munţilor fierbinţi, / Ţinînd în palmă spumă de ţărînă, / Să fie mai aproape de părinţi".

Cele „Zece moduri de a fi în patrie" ale lui **Mircea Liviu Goga** derivă din stilul gnomic practicat odinioară de Nichita Stănescu (mai ales în „Laus Ptolemaei"). Poetul nu-şi poate depăşi modelul, ceea ce constituie un handicap important. Rămîne un epigon virtuos.

În schimb, surprinzător este **Ion Ciupureanu** în ciclul „Amiaza închipuită". Versurile sale conţin unele reminiscenţe livreşti, de tipul „viaţa absurdă pentru cine nu moare", iar tehnica notaţiilor aminteşte, oarecum, de J. P. Faye. Dar imaginile şi figurile de stil au pertinenţa, eleganţa şi sugestia veritabilei poezii : „Umbre şi păsări / cu visle dincolo seara trece // un toboşar îşi prelungeşte toamna / şi ropotul stins // bocet cu lună / fluvii atîrnate de prăpăstii // cu ochii închişi / pădurea asudă". Uneori, tehnica notaţiilor îl duce pe Ion Ciupureanu către o lume „substantivizată", unde obiectele sînt mai importante decît acţiunile, iar imaginea predomină asupra desfăşurării — şi astfel se reia, dintr-o direcţie neaşteptată, unul din crezurile lui Ion Barbu. Există, desigur, şi nereuşite, dar, în ansamblu, autorul merită încredere.

Foarte pesimistă şi dezabuzată se arată **Elena Cruceru :** „moartea însăşi e o laşitate / de-a lungul unui gol de sînge / Un albastru dăunător ascunde / orice surîs / trăieşti într-o rană fără vîrstă", etc. Din fericire pentru sufletul nostru fragil, autoarea se oferă mai degrabă psihanalizei decît poeziei — are, deci, şanse să-i treacă. Ici-colo, se ivesc versuri acceptabile, precum „secunda se taie de o frunză subţire", ce denotă unele disponibilităţi sufocate.

Problema lui **Alexandru Drăghici,** în ciclul „Septembrii", este insuficienta stăpînire a mijloacelor de exprimare. Autorul nu posedă un lexic pe măsura patosului său — de aici rezultate ridicole, ca făcliile ce „se închearbă", ori „păsările greşite". Totuşi o mărturisire de credinţă merită reprodusă : „Patrie / mireasă visată din pruncie / ochi al lacrimii mele / ţie mă dărui / în numele apei / aerului / focului / şi al sfintei ţărîni".

„Atinge-mă, tu, foc ingenuu, floare de piatră / îngenunchează bătăturile din carotidă" cere ardent **Ioan Lascu.** Cînd îi dispare ardenţa, trece în registrul „delicat" : „Limfă simplificată / printre scarabei / şi bulbii brînduşei". Aici nu mai e vorba despre existenţa poeziei. Nu se salvează decît „Două respiraţii în limba română", deoarece provin din Nichita Stănescu.

La un nivel similar se arată **Paul Areţu,** cu „Insomnia cuvintelor". Din motive obscure, N. Manolescu încearcă să-l scape (vezi „România literară" nr. 37/88), citind tot ce se putea cita. Dar, după ce s-a „prăvălit" în adînci dumnezei", autorul vede cum „prin cer galopează / femeia visurilor" sale şi îşi taie o arteră ca să poată privi prin ea chipul iubitei aflat în zare. La rîndul ei, şi iubita trebuie să-l cuprindă „cu artera" după ce eul liric, într-o oarecare zbatere, „ricîie" „piatra aceasta de inimă" a ei. Prea complicat pentru mine, dacă ţinem seama şi de „acel monstru de poet" care „păştea păsări / şi dimineaţa / descuia putina nopţii / lăsînd să curgă zeama luminii". Există un singur text de poezie adevărată, intitulat „Adam şi Eva" — din păcate, mult prea puţin.

Avocatul **George Roşca** se teme de foaia albă de hîrtie, dar, în esenţă, are un pronunţat spirit de bunic : „Seara îmi bat la uşă cuvintele / îmbrăcate simplu ca nişte copii, / (...) / şi-atunci copilărit de tot / pînă în zori / umblu în vîrful degetelor printre cuvinte". Ceea ce se vede şi în sentimentalismul său, creator de romanţe, dominat de nostalgii blajine şi de singurătăţi. Atitudinea, însă, nu-i lipsită de farmec, chiar dacă farmecul e uşor vetust. Îi reuşesc, deasemeni, poemele despre poet şi poezie.

În scurta selecţie „O zi obişnuită" a **Doinei Băghină** fiinţează o dublă tentaţie : a Avangardei şi a personificării senzaţiei. Prima, testată în două texte, descrie experimente grafice şi sculpturale ; a doua, fiind tipică liricii feminine, rămîne mai concludentă.

Surprinzătoare eleva **Monica Velican,** cea mai tînără debutantă. Poemele ei exprimă bine caracterul suficient sieşi al adolescenţei : „Nu era nici o voce, / nici o lumină în plus nu era, / decît lumina propriei mele stări". Autoarea şi-a asumat foarte intens vîrsta, valoarea versurilor sale provine tocmai din această specificitate : multă lumină, multă căldură, multă inimă, vise colorate în albastru. Dar, mai ales, extrema suficienţă a fiinţei, ce găseşte în sine toate energiile de care are nevoie. Una din poezii, intitulată „Sănii", depăşeşte nivelul „adolescent", construind un simbol coerent şi a fost pe bună dreptate remarcată de N. Manolescu.

Însă acelaşi critic greşeşte, în primul rînd principial, la prezentarea lui **Vasile Sichitiu.** Faptul că-i cunoştea în întregime volumul (de unde s-a realizat selecţia) nu constituie un argument hotărîtor pentru a-l declara poetul deplin al antologiei. Ar fi trebuit poate să citească şi materialele similare ale altora (măcar ale cîtorva, măcar ale lui Ion Ciupureanu, de exemplu) şi abia apoi să se pronunţe.

Vasile Sichitiu e un poet bun, dominat de ideea existenţei prin limbaj. Relaţia dintre „a fi" şi „a fi prin cuvînt" e fundamentală pentru lirica sa — ea reconstruieşte sensul ca tensiune mai degrabă decît uniune dintre semnificant şi semnificat. Universul lui are, prin urmare, înfăţişare lingvistică, atîta vreme cît lingvistica presupune şi ontologie : „eu nu exist decît în măsura / în care cuvîntul / îmi lasă libertatea de a fi". Ceea ce nu e rău deloc : autorul trăieşte destul de autentic starea. Iată călătoria prin Eminescu : „după ce ai călătorit prin Eminescu / este ca şi cum / ai mai fi trăit, / în întregime, o altă istorie".

Ultimul poet, **Emilian Mirca,** mi se pare încă nestabilit la o formulă personală sigură. Deocamdată, e mai mult neoanacreontic, cu reflexe eminesciene : „de aş fi perdeaua care / te acoperă cînd stai / m-aş involbura de sarea / mărilor ce duc în rai // dar nu sînt nu sînt şi cred / în aprinsa ierbii salbă / şi mai cred în umbra ta / rugătoare stea şi dalbă". Probabil însă că va evolua spre alte modalităţi, după cum o sugerează acest fragment din poezia „Ţăranii" : „din oasele fiecăruia se poate ridica o cetate / şi dîmbul pe care stă e spinarea încovoiată / de secere şi de sapă". Să aşteptăm.

4. Aceasta este, deci, situaţia. Ed. „Scrisul românesc" a realizat un volum colectiv de debut ce conţine — totuşi — patru-cinci poeţi autentici. Înseamnă că, practic, literatura a mai cîştigat ceva.

Ceea ce trebuie să ne bucure pe toţi.

Radu Comănescu

*) **„Zboruri lirice", volum colectiv de debut, Editura „Scrisul românesc", Craiova, 1988.**

Frontul poeziei

Urmare din pag. 1

noastre patriotice : „Rare sînt timpurile în istoria noastră care să se contureze cu aceeaşi pregnanţă, cum se întîmplă cu aceşti ani, la al căror ritm, la a căror imperioasă pulsaţie am luat parte nu o dată intrigaţi totdeauna sincer interesaţi, cuprinşi de curiozitatea şi de pasiunea pentru mai bine inerentă firii noastre."

Din această implicare în istorie, în cotidian, decurge cultul bărbăţiei, al demnităţii şi neîngenunchierii în faţa duşmanilor ca şi a oricărei vicisitudini constituindu-se într-o adevărată conştiinţă a romanului, care nu permite nimănui să-l jignească sau să se amestece în treburile lui de acasă.

Unul din aceşti poeţi dotat cu simţul istoriei e Adrian Păunescu, care în poezia „Apel de cărturar, după Diktat (1940)" spune :

„S-au adunat necazuri mari pe ţară / şi păsările negre se rotesc / De parc-ar aştepta-o să şi moară / şi să se stingă neamul românesc. / Cu inima în tîmplă stau de veghe / şi n-am cui spune presimţirea mea / Că dacă va pieri iubirea veche / iubirea nouă nu va rezista. / Acum, ca-n magica fatalitate, / ce ne-a-nsoţit nimicitor mereu, / nu ştiu de ce ni se întîmplă toate / şi, doamne, apără poporul meu. / N-avem nevoie de vărsări de sînge / pentru a redeveni aceiaşi fraţi, / nu mai au lacrimi mamele spre-a plînge / mormintele copiilor plecaţi." şi apoi :

„Dar cel mai mult aici, la noi acasă, / ne trebuie concordia de fond, / să nu cădem în planetara plasă / a transformării patriei în front. / Nu ne iubeşte nimeni decît cerul, / avem duşmani ce ne-ar zvîrli la cîini, / ca-n Mioriţa noi sîntem oierul / aflat sub ruga propriilor mîini. / S-au adunat necazuri mari pe ţară, / dobînzile fărădelegii cresc ; / vegheaţi ca ţara noastră să nu moară / să nu se stingă neamul românesc."

Şi neamul românesc nu se stinge în ciuda unor răuvoitori ai săi, nu se stinge mai ales acum în epoca sa cea mai încununată de demnitate prin străduinţele conducătorului său, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Spre cinstea ei, poezia românească de azi, în climatul propice creat de revoluţia noastră socială şi naţională victorioasă condusă de partidul comuniştilor a făcut să triumfe, prin noi creaţii durabile, aceste două direcţii definitorii — cultul bărbăţiei şi militantismului politic. Epoca a creat poeţii noştri, de la cei care ca Bacovia şi-au realizat profeţiile politice la romantic-revoluţionarii cîntăreţi ai „primelor iubiri" labişiene.

„Responsabili cu fericirea", ca să cităm un titlu al lui Ion Brad, poeţii supranumiţi o vreme ai „generaţiei de la 23 August", de la Alexandru Andriţoiu şi Gheorghe Tomozei, de la Nichita Stănescu şi Ion Gheorghe, cultivă şi ei, în modalităţi specifice, originale, se implică uneori în istorie prin poeme antologice „în tot ceea ce devine în ţară", după expresia lui Lucian Blaga.

Tocmai de aceea poezia, poeţii zilelor care devin istorice chiar de la prima ceasului bătaie se vor implica încă o dată cu tot talentul şi dăruirea lor în înfăptuirea hotărîrilor, spiritului Expunerii tovarăşului Nicolae Ceauşescu la marele forum al democraţiei muncitoreşti-revoluţionare.

Opiniile romancierilor

Urmare din pag. 1

care cuprinde pe toţi scriitorii vremii. La noi, neorealismul a luat o formă, într-un fel, specifică. Un cuvînt cuprinzător a întrebuinţat Camil Petrescu : substanţialismul : amănuntul luat ca esenţial". În alt interviu aflăm o părere a romancierului despre climatul scriitoricesc din vremea sa : „Tinerii de azi sînt grăbiţi, prea grăbiţi. Cu o carte ei vor să cucerească gloria şi să-şi asigure existenţa". Deci nimic nou sub soare... Dialogurile cu Sadoveanu au farmecul taifasurilor moldoveneşti. Printre altele, intuiţia scriitorului surprinde cîteva note caracteristice stilului autohton. Atunci cînd este întrebat despre specificul literaturii româneşti el răspunde : „prototipul românesc este un amestec de pătrunzător lirism şi puţin umor". Romancierul dă un sfat celor care se dedică artei scrisului : „Cunoaşterea naturii este întîia condiţiune care trebuie s-o îndeplinească un scriitor. Dacă nu stăpîneşti tainele naturii, nu te exprima". Pertinentă este şi opinia în legătură cu psihologia creaţiei : „Artistul are nevoie de atîta inteligenţă cît îi trebuie ca să-şi valorifice talentul. Dacă are prea multă, e ameninţat să devină critic, ca un vin care la un moment dat se transformă în oţet". Mai zăbovim puţin la capitolul Sadoveanu citind dintr-un interviu dat în 1946 lui Ion Biberi. Aici romancierul atinge o problemă socială de maximă importanţă pe care nu o dată a abordat-o în prozele sale : „Poporul românesc e alcătuit 83% din ţărani. Această pătură socială, deşi are un stil propriu de viaţă, o adîncă omenie şi calităţi de suflet, trăieşte o existenţă arhaică, deosebită de civilizaţia lumii actuale. (...) Mă întreb mereu : cum se va arunca o punte între ei şi lumea „cealaltă" ? Cum vor părăsi aceşti oameni scoica în care s-au izolat ?" Este întrebarea pe care autorul „Nopţilor de sînziene" o formulează cu gravitate în acest secol al tranzienţelor dramatice, una din temele care străbate şi creaţia lui Marin Preda, de altfel. Interviurile cu Slavici, simple şi lapidare, concentrează cîteva idei în legătură cu valoarea clasicismului în literatură. Întrebat fiind care este, după părerea sa, tradiţia noastră literară, Slavici răspunde : „Clasicismul, care este tradiţia întregii omeniri." Totodată el formulează o opinie tranşantă privind soarta curentelor moderniste : „După părerea mea sînt simple curiozităţi, produse de nevroza postbelică şi care în nici un caz nu vor dăinui multă vreme". Iată că spiritul tradiţional ardelenesc nu se dezminte !

Dar să vedem ce spun scriitorii zilelor noastre. Dinu Săraru face o pledoarie patetică în favoarea romanului de actualitate : „Unui scriitor adevărat i se cere să depună mărturie despre timpul său. Marile opere ale literaturii universale sînt, în majoritatea lor zdrobitoare, opere ale prezentului." Autorul formulează totodată o prognoză : „Viitorul e iar al realismului în toate artele şi, deci, şi în roman. Cel mai greu e să faci viu nu un simbol despre om ci chiar omul". Prozatorul afirmă în cele din urmă optimist : „am convingerea că se apropie vertiginos momentul cînd vom intra cu romanul românesc în rîndul lumii". Despre romanul ca mărturie a epocii vorbeşte şi Petre Sălcudeanu : „generaţia mea a fost părtaşă la absolut tot ce s-a făcut, şi în bine şi în rău, în ultimele decenii la noi şi în lume. Dacă taci nescriind sau dacă scrii neconvingător, înseamnă că abdici de la nobilele principii care trebuie să guverneze orice viaţă". Pe o poziţie întrucîtva diferită se plasează Gheorghe Schwartz, pentru el realismul e o viziune incompletă („proza de ficţiune are bătaie mai lungă" — afirmă scriitorul într-un interviu) Opiniile lui Mircea Horia Simionescu vizează aspectele stilistice ale prozei actuale, tehnicile ei narative, „revoluţionarea scriiturii", autorul vorbeşte despre „romanul care se creează pe sine, care îşi crează autorul dezvăluind secretele creaţiei, romanul în care eroarea, ocolişul, eşecul, promisiunea speranţei fac din trestia gînditoare un magnific spectacol de cameră." Într-un interviu anterior prozatorul părea preocupat de mesajul social al romanelor sale : „Cred că literatura are rostul ultim de a întocmi o mare arhivă despre cum trebuie şi cum nu trebuie să fie această lume." După consumarea „experienţelor de laborator" se va întoarce scriitorul la principiile enunţate mai sus ? În ce-l priveşte pe romancierul Vasile Rebreanu acesta aduce argumente în favoarea organicităţii : „Arta este un organism viu, ca fauna, ca flora, în care descendenţa de la părinţi la urmaşi e un proces firesc, obligatoriu". „Cum apreciaţi experimentele literare actuale ?" — este întrebată Cella Serghi. Prozatoarea optează pentru o legătură armonioasă între tradiţie şi modernitate : „O influenţă care există în aer este una, şi importul cu orice preţ este alta. Fiindcă forma şi fondul se detaşează greu, eu cred că o anumită formă nu se potriveşte unor preocupări care nu sînt ale noastre. Pe noi ne dor unele lucruri, pe alţii altele şi pentru ceea ce ne doare pe noi putem să experimentăm formele potrivite".

Scriitorii convocaţi în paginile acestei cărţi abordează, prin răspunsurile lor la interviuri, o serie întreagă de aspecte ale literaturii, de la actul creaţiei la fenomentul receptării şi sociologia succesului. Reţinem afirmaţia lui Zaharia Stancu : „Mulţi se înşeală crezînd că succesul unei cărţi sau al unui spectacol se poate face numai prin reclamă. Este complet greşit. Cititorul este cel care-i face reclama. Este suficient să se ducă vestea despre o carte că este proastă, că n-o mai cumpără nimeni".

Încheiem aici „slalomul" printre cele 650 de pagini, aşteptînd cu interes volumul următor al antologiei.

EXPUNEREA TOVARĂŞULUI NICOLAE CEAUŞESCU

PROGRAM AL MUNCII ŞI CONŞTIINŢEI SOCIALISTE

„Ce minunate sînt realizările constructorilor socialismului in toate domeniile ! Din aceste preocupări, în care sînt şi multe contradicţii şi in care sînt exprimate multe dorinţe, trebuie să se inspire scriitorii, creatorii patriei noastre. Izvorul nesecat de inspiraţie trebuie să-l constituie viaţa şi munca poporului nostru. Din acest izvor veşnic viu, nesecat să se inspire adevăraţii creatori şi artişti, care, prin întreaga lor activitate, trebuie să servească poporul, construcţia socialismului, viitorul său luminos, comunismul !"

NICOLAE CEAUŞESCU

VIAŢA ÎN CĂRŢILE DE REPORTAJ

Esenţiala legătură a creaţiei literare cu viaţa, asupra căreia nu există nici un fel de îndoială, se reflectă cel mai bine în condiţia reportajului literar, specie cu prestigiu şi în a cărei tradiţie există izbînzi majore, ce ajută deopotrivă realitatea să evidenţieze structurile fundamentale şi deopotrivă arta să înainteze. Infuzia de realitate caracterizează de altminteri şi proza reportericească mai nouă, reprezentată de cîţiva remarcabili autori a căror contribuţie în literatura română începe a căpăta trăsături distincte şi o poziţie bine definită. Ei, aceşti reporteri, ce sînt în acelaşi timp valoroşi prozatori, sînt organele sensibile ce reacţionează atent la o nouă realitate românească înconjurătoare, fiind, prin însuşi acest fapt, între cei care vor ajuta alte şi alte înnoiri. Căci reportajul, spaţiu de frontieră a lumii imediate şi a lumii literaturii, se constituie drept argument pentru un viitor ce începe a se constitui, în datele esenţiale, încă de acum. Caracterul prospectiv, etic şi, în acelaşi timp, artistic se îmbină armonios în această literatură nouă care este şi o literatură a noului.

„Noul", cu toate aspectele lui, revărsat în cadrele creaţiei şi fiind el însuşi factor de înnoire, aşa cum se preciza cu clarviziune în Expunerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu la recenta Plenară a Comitetului Central al partidului, îşi găseşte în viziunea reportericească asupra lumii un temei şi un argument.

Dincoace şi dincolo de clipă

Cu toate că se vrea „o lecţie de geografie sentimentală", cum sîntem avertizaţi în prefaţă, sau o „fereastră de veghe", cum aflăm din cuvîntul de încheiere, culegerea de reportaje a lui Pavel Perfil, **Oameni şi oglinzi** (Albatros, 1986), se citeşte ca un roman cu numeroase personaje sau ca o suită de povestiri deosebite. Afirmaţia se susţine prin aceea că reportajele sale, deşi surprind realitatea imediată a acestor ani, sînt atît de vii şi scrise cu un talent de prozator atît de evident încît îşi depăşesc stricta calitate de „reportaje". Parafrazindu-l pe Pavel Perfil, care se consideră „geograf printre ziarişti şi ziarist printre geografi", pot spune că el este mai degrabă un prozator printre rporteri decît un reporter printre prozatori, deoarece toate bucăţile incluse în cele două cicluri ale cărţii sale : **Roua şi ceaţa** şi **Ieşire din Hibernalia**, ni-l divulgă îndeosebi ca pe un prozator naufragiat, spre a folosi un termen al lumii sale marine, în reportaj. Pavel Perfil are o predilecţie pentru Dobrogea natală, fiind un martor sensibil la noua istorie a meleagurilor pontice, mai ales în „Roua şi ceaţa". Un personaj de aici, inginerul Iftode Ilie, oferă colegilor săi de facultate, miraţi că la examenul de licenţă a ales o temă de mare curaj pentru acea vreme : „Linii electrice de 400 Kv în Dobrogea", următoarea explicaţie demnă de realităţile acestor ani : „Ascultaţi la mine, Dobrogea va fi un fel de California a României !". **Noua Dobroge** ne spune, într-adevăr, că Iftode Ilie nu s-a înselat deloc. În cartea lui Pavel Perfil am avut ocazia să citesc cele mai reuşite pagini despre magistrala albastră transdobrogeană, numită şi Canalul Dunăre — Marea Neagră : **„Dar, prieteni, Canalul nu e un ospăţ sardanapalic pentru memorii ieftine, ci o virtute a prezentului şi cu siguranţă, o şansă a viitorului".**

Din cartea sa anterioară, „Viaţa în serpentine" (Ed. Eminescu, 1985), îl cunoaştem pe Pavel Perfil exclusiv ca reporter ce explora lumea „uriaşă" a şantierelor. Cu cele aproape douăzeci de povestiri sau tot atîtea capitole ale unui roman, reunite sub titlul „Ieşire din Hibernalia", Pavel Perfil ni se relevă ca un prozator de vocaţie. Bine orchestrat, acest capitol oferă pagini de excepţie, mai ales cele referitoare la pescari, cum sînt piesele : „Din nou pescarii" şi „Prietenii mei pescarii", cele mai reuşite din volum. Destăinuiri de genul : „mateloţii mei, pescarii mei din ţinuturile Tulcei, din întregul ţării. Lor mă închin acum ca un fiu care a trădat familia, cuprins de remuşcări", sau „Mă îndreptam spre oamenii mei din Deltă, spre lumea mea fizică şi metafizică, descălecare de vis" ne conving de faptul că Pavel Perfil a scris acest capitol al cărţii sale sub impulsul unui sentiment de culpabilitate faţă de lumea din care provine. Dar evocarea acestei miraculoase lumi să fie echivalentă cu o trădare ?. Nicidecum. Rînduri ca cele de mai jos din bucata „Beidaud": „În jur mirosea a pajişte nouă, a lună încurcată-n bălării ; în jur mirosea a plai scăpat în veşnicie", pot convinge pe oricine că Pavel Perfil ar putea avea afinităţi cu proza poematică gen Fănuş Neagu. Dar, tot atît de bine întrezărim o cale deschisă către proza de factură referenţială, lipsită de artificii, o proză a vorbirii comune, economice, expresive prin exactitate. Bucăţi ca : „Drumul oraşului" sau „Călătorii cu urme de neşters" par a fi mai aproape de această structură narativă ce l-ar putea defini mai bine pe Pavel Perfil. Vorbind despre aceiaşi pescari, reporterul Perfil se exprimă reportericeşte : „Aceştia sînt bărbaţii mei învăluiţi în coame de spumă, cei cu somnul retezat, bărbaţi cu chipurile muşcate de vînturi şi ger, sau înnegrite de arşiţă, bărbaţi aspri şi frumoşi, îmbătriniţi în lotcile lor de aur, slujitori curaţi ai profesiei. Slujitori ai unei profesii care, din păcate, nu poate fi găsită în vreun nomenclator al Ministerului Muncii". De aceea, consider că argumentul cel mare al lui Pavel Perfil rămîne proza. Se ştie că Hemingway a fost un reporter notoriu, dar el va rămîne memoriei timpului dintotdeauna prin „Bătrînul şi marea", prin „Adio, arme", capodopere ale prozei universale în care tehnica reportajului e preponderentă. În această ultimă parte a cărţii sale, Pavel Perfil, în destule piese de rezistenţă, reuşeşte să se smulgă din canoanele cunoscute ale modului reportericesc de a scrie, grefînd pe trunchiul tradiţiei achiziţiile prozei de mai mică sau mai mare întindere, depăşind servituţile reportajului faţă de contingent. Prin pana sa exersată strălucit în reportaj, Pavel Perfil ar putea fi prozatorul redutabil al lumii Dobrogei — acest străvechi pămînt românesc dintre Dunăre şi Mare, înmagazinînd mărturii de istorie şi civilizaţie fără egal. Această provincie, aparţinînd vetrei strămoşeşti a Daciei, a avut o viaţă istorică agitată şi contribuţia sa deosebită la tezaurul culturii naţionale, vitalitatea sa istorică extraordinară, cere o pană pe măsură.

Vasile Bardan

În lumina adevărului

Foarte interesantă ideea de a realiza monografia reportericească sentimentală a unui sat din Bărăgan — Ruşeţu între Buzău şi Brăila, firul de apă al unui Călmăţui (nu cel al lui Zaharia Stancu) — de la prima atestare (1510), pînă la nivelul de informaţie 1983. Monografii sătesti bineînţeles că mai există, dar de alte tipuri, mai ales etnologice, bazate pe metode statistice, riguros ştiinţifice şi ordonînd informaţia pe secţiuni sectorizate : istorie, geografie, sociologie, demografie, ş.a.

În distincţia sa fundamentală volumul **Puterea unui sat în faţa lumii** diferă şi de alte volume congenere apărute în aceeaşi colecţie de prestigiu şi tradiţie a editurii „Eminescu".

Nicolae Mateescu interferează la modul literar domeniile şi criteriile, rezultatul fiind o carte foarte vie, dinamică şi romanescă asupra condiţiei de ţăran la sfîrşitul mileniului al II-lea.

Ruşeţu nu este satul natal al autorului, nici locul unde, ca tînăr intelectual, să-şi fi satisfăcut stagiatura unei repartiţii universitare. Ruşeţu este un mare-mic hobby, dacă mai poate exista astăzi aşa ceva, în afara unor corespondenţe biografice sau identificări turistice.

Nicolae Mateescu, prozator de vocaţie realistă, creator al unei lumi tensionate şi palpabile, pătrunsă de irizări fantastice publică acest reportaj sub aspectul unui **Jurnal**, ce pendulează între 1973 şi 1983.

În fapt, Jurnalul devine o galerie de portrete, un evantai de personaje, adesea pitoreşti, uneori comunicative şi abordabile, alteori ursuze, interiorizate, dar întotdeauna exemplare pentru categoria oamenilor pămîntului. Chiar la modul poetic şi cu instrumente quasi-filozofice, aceşti ultimi ţărani au capacitatea să mediteze asupra condiţiei lor de ţărani. Vrînd, nevrînd, existenţele se transformă în nişte „cazuri" : un bătrîn disimulant şi ironic, la modul moromeţian, afectînd o surzenie imaginară, chiar dacă nu modifică ideile ştiute, mai nuanţează tipologiile rurale posibile. El a dus-o bine şi **înainte** şi mai ştie că din 27 de circiumari din Ruşeţu, afară de unul, erau toţi nişte sărăntoci.

Cooperativizarea rămîne momentul crucial al istoriei ţărăneşti mai recente ; înscriind pămîntul la colectivă, unii dintre ei înţeleg că nu mai trebuie să facă nimic, (ca Octavian Borcea din **Romanul de familie** de Ion Brad). „Vedeţi ? În timpul colectivizării noi foloseam vorba următoare ca să convingem oamenii : cît stă omul singur, la fiecare ţigară aprinde şi cite-un chibrit, dar dacă se string mai mulţi la un loc, ajunge un singur băţ de chibrit pentru toate ţigările. Socoteala era simplă, avea adevărul ei, dar cînd am început să muncim în comun au apărut alte probleme care ar fi fost greu de prevăzut. Ţăranii parcă uitaseră tot ce ştiu : că porcu se îngraşă, că oaia dă lapte...". Dar în procesul deschis al socializării pămîntului, activiştii învaţă că toate lucrurile valorează „cît suflet te-au costat", deci cîtă pasiune ai investit în ceea ce ai edificat.

O învăţătoare pensionară, un monument de energie, se implică şi acum în viaţa satului, o ţărancă, fostă membră a Marii Adunări Naţionale povesteşte cum soţul nu o lăsa să participe la şedinţele de la Bucureşti. Toţi cei trecuţi de 50 de ani — învăţători, ţărani, muncitori — au puternice amintiri. Fără să individualizeze conceptele, ţăranii intuiesc condiţionările realităţii şi problematica noilor forme de viaţă : ecologismul (dialogul cu partenera natură), proletarizarea, navetismul, ba chiar anticipează că, după un timp, exodul îşi va schimba sensul.

Scriitorul nu spune lucrurilor pe nume, ci imaginează la modul poetic condiţional, o întîlnire cu **noua clasă prolet-ţărănească.**

Portretele nu rezultă din interviuri metodice, uzînd de strategeme reportericeşti pentru a stimula confesiunea celor care duc paşnicul „război al piinii" ; autorul se integrează în micile comunităţi şi tace pentru a-i determina pe ei să vorbească ; şi ei vorbesc, evident, chiar cu strategia cunoscută, de a nu spune lucruri noi.

De obicei, reporterii după multă activitate în domeniu, debutează şi în literatura de ficţiune ; mai rar se întîmplă drumul invers — cazul lui Nicolae Mateescu — reputat scriitor şi dramaturg cînd a început să scrie reportaj.

Există în text o mare simpatie nedeghizată pentru ţărani şi, mai ales, în rîndurile nescrise autorul se doreşte, ca Marin Preda, un ideolog al lumii ţărăneşti actuale.

Puterea unui sat în faţa lumii, dincolo de mărturia entuziastă a reportajului, mi se pare a fi cea mai frumoasă şi adevărată carte care s-a scris despre ţărani, de la **Imposibila întoarcere** încoace.

Aureliu Goci

„Proprietarul de certitudini"

Noua şi remarcabila culegere de reportaje a lui Cornel Nistorescu („Proprietarul de iluzii", 1983) poate fi considerată o carte de proze scurte, dar, în primul rînd, este o suită de reportaje. Cu oameni concreţi, cu nume, prenume, adresă exactă, loc de muncă etc. Tuturor li se întîmplă cîte „ceva". Maria este din Calafat. În 1942, elevă fiind, l-a iubit pe colegul său, Ionel Trăistaru. Acesta a murit în luptele de la Oarba de Mureş. Timp de 40 de ani, Maria i-a căutat mormîntul anonim. A investigat, a călătorit, a scris adrese, a cheltuit bani, timp, viaţă. L-a găsit. I-a adunat oscior cu oscior şi i-a închipuit un mormînt adevărat. Clipa aceea de iubire din 1942 s-a derulat timp de 40 de ani.

Un funcţionar, modest desenator tehnic, a îngrozit pe toată lumea din jurul său. Reclamă, este reclamat, imploră, acuză. E scos din modesta sa slujbă, n-are familie, nu are casă, nu pretinde nimic, chiar şi atunci cînd i se oferă. E un om ciudat. Cu puţin înainte de a muri, lucrurile se limpezesc. Omul nu era nici nebun, nici mincinos, nici ascuns. Dar ascundea „ceva". Era constructorul a citorva tipuri de rachete moderne. În acelaşi timp (1940) în care toate resursele tehnice germane erau concentrate pe crearea lor. Nu e altul decît azi binecunoscutul proiectant şi constructor de rachete Nicolae Văideanu.

Vorbele cad ca nişte ghilotine, ţăcăne aidoma unor perforatoare. Ziaristul Cornel Nistorescu expune fapte. Rareori comentează.

Cititorul urmăreşte rîndurile cu sufletul la gură. Totul pare incredibil. Şi se întreabă dacă nu cumva o fi literatură. L-ar dezamăgi. Acelaşi lucru se întreabă şi criticul. Dar din cu totul alte motive. Şi, pe măsură ce întîlneşte mai multă literatură, exultă. Criticul ştie bine că atunci cînd un scriitor îsi ratează un roman de ficţiune, el cade în reportaj. În cazul de faţă lucrurile stau invers : pe măsură ce reportajul se îmbină cu literatură devine ceva de preţ. Ce anume ? „Aceasta este întrebarea..."

Cornel Nistorescu aruncă în luptă aproape toate armele cunoscute de literatura : dialog, monolog, confesiune, introspecţie, observaţie, distanţă perspectivală, imagini, forme de expresie narativă, documente umane, intersecţii de planuri etc. Chiar şi structură. După cum nu omite nimic din arsenalul jurnalistic : observaţie, interviu, anchetă, memorii, scrisori, jurnale, autobiografie, fişe medicale, fişe de personal, referinţe etc.

Avem în faţă însă persoane concrete, pe care autorul cu greu le poate stăpîni pentru a nu deveni personaje ; după cum avem întîmplări, peripeţii, evenimente care, şi ele, tind să devină fapte. Ne aflăm la graniţa dintre persoane (şi personaje) şi eroi şi „tilcuri". O problemă serioasă pentru cercetătorul literar, atît de vastă încît depăşeşte la infinit graniţele unei recenzii. Dar, şi aşa, multe impresii se transformă repede în certitudini. Asistăm, în ultimii ani, la o relansare a reportajului, care părea sleit de resurse în anii din urmă. Apoi, reportajul, chiar strict gazetăresc, nu poate rezista în afara literaturii. Autorul ne mai obligă la o întrebare ; există ceva care să aparţină vieţii şi care să poată fi situat în afara literaturii ? Sîntem obligaţi să răspundem că nu ! Literaturii nu-i este străin nimic din ceea ce este omenesc. Ea, dacă este de bună calitate, nu deformează esenţele, tilcurile, ci le consolidează ; după cum nu rupe personale de lume şi de natură ci, dimpotrivă. Chiar dacă literatura tinde spre generalizare, spre tipologii, spre normal, iar jurnalistica spre cazuri, spre individualizare, spre accidental.

Am putea spune că în ultimii ani romanul modern a beneficiat mult de pe urma jurnalisticii, ajungînd chiar s-o înglobeze. Ca să nu mai vorbim de faptul că şi în roman există tendinţa de a părăsi tipicul în folosul „cazului." În final ne mai putem întreba : ce diferenţă există între fantele şi oamenii reali şi între cei (şi cele) de ficţiune ? Jurnalistul desigur, caută, cercetează, provoacă, experimentează, consultă, vede, simte. Scriitorul de ficţiune inventează, compune, „montează" după legi atît de adînci, încît, uneori, ne scapă. Dar şi unul şi celălalt furnizează trăire şi, în mod analog, cunoaştere.

Desigur, deosebim multe elemente compoziţionale, de stil, de regie, scheme psihologice etc. pe care le-am întîlnit şi la alţi autori de reportaje celebre. Dar Cornel Nistorescu le foloseşte cu personalitate, aşa fel încît îndrăznim să sperăm că după clasicul Geo Bogza firul reportajului literar începe să fie tras cu mult curaj şi bine consolidat.

Constant Călinescu

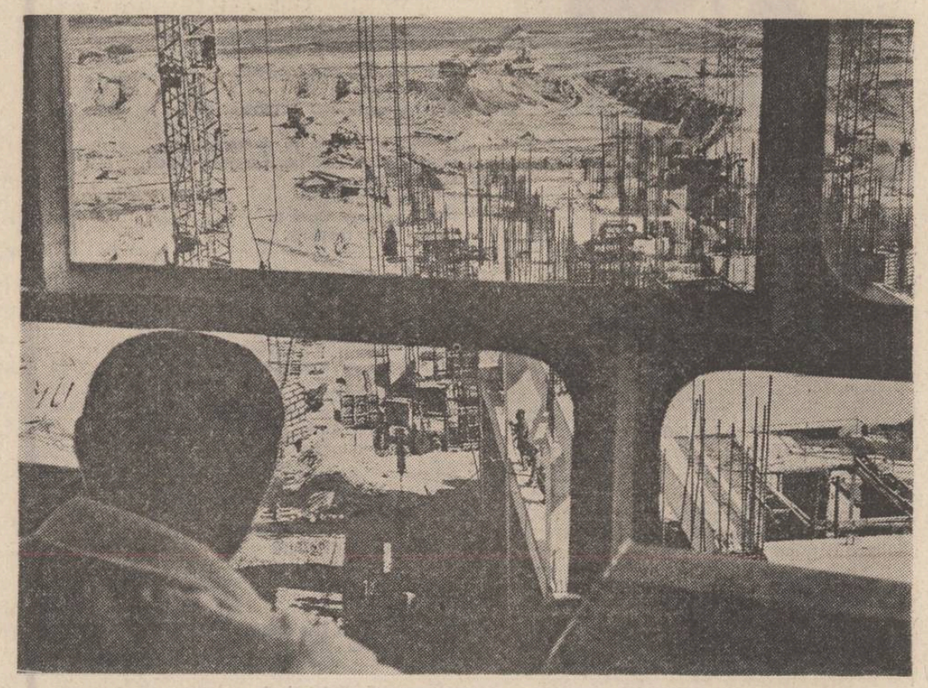

Fascinaţia imediatului

A existat mereu o fascinaţie a imediatului, a forţei sale de a se transforma în istorie dar şi de a pieri odată cu clipa. Există un soi de căutători de imediat (din aceeaşi stirpe precum căutătorii de aur) : oameni împătimiţi de Acum, scormonind măreţia cotidianului, veşnic în mişcare, veşnic în neistovită curiozitate. Îi putem numi, foarte bine, reporteri.

Un astfel de reporter este Dragomir Magdin în cartea sa „Clipe la ţărmul veacului". Dealtminteri, mărturisirile lui oferă descrierea destul de clară a noţiunii : „Am vrut să rămîn ceea ce sînt, de cincisprezece ani încoace : reporter, cu toate satisfacţiile şi mihnirile de-o clipă ale acestei indeletniciri, care se subordonează clipei. Am sărit, aşadar, dintr-un tren în altul, dintr-un tren într-o maşină de ocazie, din maşină în căruţă, am sărit şi de pe un picior pe altul, să pot ajunge la oamenii de care am auzit sau de care am vrut, am încercat să fac să se audă".

Prin urmare, iată un veritabil „presar" — cum se zicea altădată. Sau, cel puţin, iată apucăturile unui veritabil „presar".

Într-adevăr, reportajele lui Dragomir Magdin sînt tipice pentru publicistică. Ele măsoară şi calităţile, şi insuficienţele genului — de aceea, merită luate în discuţie.

Cartea are patru secţiuni, urmînd criterii cînd tematice, cînd geografice. Axul ei comun este căutarea omului conţinut în homo faber, iar gazetarul se consideră un „pelerin" „la locuri de om sfinţite". Om, pentru D. Magdin, înseamnă foarte clar zoon politikon, de aceea personajele sale favorite trebuie să aibă şi o înaltă calitate cetăţenească. Sufletul autorului venerează eroii muncii, vibrează alături de problemele primarilor şi ale primăriţelor, dar — mai cu seamă — e impătimit după istorie şi după fapte de cultură. Ceea ce înseamnă că nu simpla clipă îl atrage pe acest publicist, ci **valoarea** ei. Imediatul trebuie înţeles aici ca un generator de valori ; reporterul, deşi în perpetuă mişcare, nu se deplasează la întîmplare, ci tocmai acolo unde merită să se ducă, adică acolo unde ştie sau speră că va afla valori.

Drumurile cărţii străbat, însă, întreaga Românie, dînd seama pretutindeni despre uluitoarele prefaceri de azi. Sate îmbinate cu sonde, incredibili inventatori locali, constructori titanici de poduri, matematicieni muzeografi, ţărani cu bucuria recoltării scrisă pe faţă — toate se perindă ameţitor dinainte-ne, purtate de „voluptatea frazei care creşte, vrînd să spună cît mai multe (dacă nu mai mult)". Originar din Banat, din localitatea Satchinez (cită istorie românească în acest nume !), Dragomir Magdin a împrumutat ceva din tumultul lui Esenin, poetul lui favorit. În el, nu numai fraza creşte voluptuos, ci şi întinderea. În mod obişnuit nu mai are vreme de amănunţite observaţii personale ; ascultă doar relatările persoanelor competente şi gustă atmosfera precum fluturii gustă florile. Are, prin urmare, o grabă funciară, de călător profesionist : „Mă mulţumesc cu frînturi de dialog, le voi pune cap la cap, sînt arhitectul acestui carnetel, la urma urmei".

Un bănăţean grăbit este, oarecum, un paradox ; şi, într-adevăr, nerăbdarea îi joacă uneori feste neplăcute lui Magdin, mai ales cînd se avîntă în trimiteri livreşti. Dar nu i se poate contesta farmecul acestei nerăbdări. Deasemeni, ea are şi un pronunţat rol defensiv.

Căci publicistul se teme să intre în conflict cu imediatul. Atitudinea lui critică vrea să fie aproape nulă, iar textele propun, în genere, o viziune exaltată asupra realităţii, mergînd pînă la ridicolul involuntar (vezi oda închinată restaurantului „Cina" din Paşcani). Trebuie subliniat că extirparea criticismului e autoimpusă — de fapt, ca orice ziarist autentic, D. Magdin posedă un simţ al observaţiei deosebit de acut. Rar i se întîmplă să zăboviască altundeva decît în casele prietenilor, ale rudelor din satul natal, ori în camerele oficiale ; totuşi, atunci cînd se întîmplă, ca la Roşiorii-de-Vede ori în Bucovina (lîngă oierul Ion Munteanu), observaţia devine acută, iar autorul trebuie să se cenzureze serios. Nerăbdarea, deci, e la el şi o formă de manifestare a spaimei de a deveni prea critic.

Iată meteahna mai veche a noii noastre publicistici. Nu trecînd nonşalant peste laturile negative le rezolvăm pe acestea ; dimpotrivă, le ajutăm să se perpetueze şi să prospere. Dacă publicistul însuşi se vrea un zoon politikon, atunci el trebuie să fie ca atare ; trebuie să înveţe să cînte peanul în lupta împotriva prostiei, împotriva aberaţiei, împotriva nedreptăţii şi împotriva a tot ceea ce denaturează concepţia noastră despre etică şi echitate. D. Magdin e conştient — teoretic vorbind — de această cerinţă fundamentală — „Lupta cea mare se dă acum cu ideile învechite, cu propriile noastre erori şi încetineli", o face el să afirme pe primăriţa din Mozăceni. Dar unde e lupta cea mare ? Mai mult în vorbe decît în fapte, deoarece autorul refuză să descrie inamicul.

Să notăm, totuşi, cîteva bucăţi reuşite din cartea lui Magdin, în primul rînd cele închinate Banatului. Aţi auzit, oare, de localitatea Făget ? Datează din 1548, pe aici au trecut Traian Vuia, Dumitru Prunariu şi Sorin Titel. Există industrie (bazată mai ales pe nisipul cu calităţi speciale), există cenacluri care tipăresc cărţi... În astfel de clipe, pana ziaristului capătă o stranie inspiraţie, nerăbdarea trece în registrul liric, iar fraza creşte organic, precum lanurile din semănături. O excelentă „geografie culturală" a ţării se defineşte sub ochii noştri şi se rotunjeşte aidoma celebrelor pîini bănăţene. Trăirea omului ajunge pertinentă, mai importantă chiar decît ceea ce spune. Sînt momentele de virf ale publicisticii, momentele cînd ea tinde spre artă.

Şi aş vrea să închei tocmai citind un asemenea moment, dedicat tinereţii, prin care Dumitru Magdin înţelege cele mai proclamate idealuri ale sale : nou, iubire, viitor. Iată-l :

„S-a acumulat energia, ştiut fiind că braţul se încălzeşte de la torţă.
S-a acumulat încrederea, mai presus de clipă, în destin.
S-a acumulat priceperea, sub zodia pasiunii.
S-a acumulat iubirea.
Se poate concepe saltul.
Se poate vedea zenitul."

Citeodată mă întreb : sînt publiciştii prea înflăcăraţi pentru oamenii în mijlocul cărora se află ? Sau e vorba despre un altfel de fenomen, cu alte origini ?

Dinu Coman

O CONSTANTĂ A POLITICII CULTURALE ROMÂNEŞTI

VALORIFICAREA MOŞTENIRII LITERARE

Valorificarea moştenirii literare presupune evidenţierea valorilor creaţiei româneşti şi în acest context contribuie efectiv la îmbogăţirea patrimoniului naţional, la „actualizarea" marilor opere ale spiritualităţii noastre. E o problemă de literatură şi istorie, de cultură în general, cu largi posibilităţi de a surprinde tradiţiile înaintate, patriotice, revoluţionare ce se constituie în tezaurul de gîndire românească. Metodologia specifică, aplicată într-un domeniu atît de fertil, poate aduce la zi o imensă bibliotecă, nu în ideea unei oarecare stocări de carte (din păcate „uitată" chiar şi aşa citeodată), ci în sensul cercetării ştiinţifice pe principii moderne pentru a se releva „faptul" socio-politic care aduce istoria în prezent demonstrîndu-i permanenţa. Valorificarea moştenirii literare e privită din mai multe aspecte, al literaturii, al filologiei, al istoriei, al sistemului de valori, al convingerilor scriitorilor, al cititorilor etc. În definitiv este repusă în circulaţie o anumită concepţie despre lume şi societate a unui scriitor. Referitor la această latură de anvergură a moştenirii literare, secretarul general al partidului, tovarăşul **Nicolae Ceauşescu,** preciza : **„Din partea noastră se cere să luăm ceea ce este mai bun în trecut, să cultivăm ceea ce este înaintat, ceea ce serveşte ridicării nivelului general de cunoştinţe, educaţiei patriotice, formării comuniste a tineretului din România".**

Pe aceste cordonate s-au efectuat pertinente şi numeroase cercetări în domeniul literaturii, punîndu-se la dispoziţia, nu numai a specialiştilor, ci şi a publicului interesat, lucrări de o mare diversitate, ediţii critice de referinţă, restituiri de varii tipuri literare, dicţionare, lucrări temeinice prin informaţie, riguros întocmite. E de specificat faptul că la unele ediţii critice s-a lucrat ani în şir, unele fiind preluate de o altă generaţie de cercetători. Calitatea acestor lucrări, devenite importante instrumente de lucru, susţine şi nivelul unei culturi, iar în cazul literaturii române calitatea este incontestabilă.

Deschiderea creată şi în sfera culturii şi literaturii cu precădere după cel de al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român a stimulat în mod cu totul deosebit activitatea de valorificare a moştenirii literare. Cercetările au abordat întreaga arie a literaturii mai nouă sau mai veche aprofundînd procesul îmbogăţirii patrimoniului nostru spiritual, marcînd cu claritate rolul poporului în formarea şi dezvoltarea limbii române, tradiţiile umaniste, ale culturii naţionale.

S-au obţinut succese remarcabile în această „disciplină" a valorificării, printr-o muncă tenace, dar în acelaşi timp riguros ştiinţifică, pentru că valorificarea nu se rezumă la o simplă tipărire de text, demersul critic de restituţie se interferează cu descoperirea izvoarelor şi a genezei, cu precizarea influenţelor (în reacţia reversibilă), cu stabilirea variantelor de lucru şi cea definitivă, alcătuirea indicelor etc. Un tot unitar. Orice ediţie critică bună intră de la sine în circuitul de valori. Valorificarea moştenirii literare are un substrat patriotic indubitabil, luminînd în istorie spiritul naţional. Cu mai bine de o sută de ani în urmă, Mihai Eminescu, scria : „Am putea zice că e o luptă de toată ziua pentru bunurile naţionalităţii noastre. Lucrările acestea nu ar fi atît de însemnate, dacă n-ar fi prezentat greutăţi la fiecare pas, dacă nu ar fi un continuu stimul pentru acţiunea intelectuală. Cea ce se dezgroapă prin aceste documente istorice şi lingvistice nu sînt doar numai materialuri de interes arheologic, ci e România însăşi, e geniul poporului românesc de pe care se înlătureză păturile superpuse de mine şi de barbarie. Fiece pas înainte se face aici în înţelesul reconstituirii naţionalităţii române şi pentru ca ea însăşi să se recunoască pe sine, să-şi vie în fire". Iată un adevăr pentru totdeauna, un adevăr luminînd sufletul poporului unde se nasc marile opere. A avea o moştenire culturală înseamnă a fi bogat nu numai spiritual, a valorifica-o este o îndatorire de onoare faţă de ai tăi de acum şi de oricînd.

Editarea critică a scriitorilor români se înscrie într-o frumoasă tradiţie, unele serii de „Opere" constituind veritabile evenimente. Începută de Perpessicius şi continuată după o lungă întrerupere, publicarea Operei integrale a poetului naţional, de către un colectiv de la Muzeul Literaturii Române, se va încheia în anul centenarului morţii, reprezentînd, categoric, un exemplu în materie şi o izbîndă.

Cum spuneam mai înainte, responsabilitatea faţă de actul cultural în discuţie a fost reconsiderată după cel de al IX-lea Congres, urmînd o masivă repunere în drepturi a unor creaţii valoroase de înaltă expresie etică şi estetică. S-a pus în lumină, cu toată acribia, relaţia literatură-politică-istorie pentru a se defini cît

Pavel Pereş

Continuare în pag. a 7-a

gabriela negreanu

Furnică dansînd

„Serbări ale bucuriei", citesc
„în parte jale și întunecare"

Miezul ființei mele învălmășit
ca orice suflet trac

Prea multă fericire și suferință,
Ariadna ! –
prea multă.

Dionysos în apolinică lumină
de chiuie, în adînc
stă mut Minotaurul.

Și ris/plînsul se deapănă : cochilie
de melc, printre meandre
furnică dansînd ;

legată de picior, programată

să caute ieșirea

Un Hermes

Un Hermes,
o antenă de televizor înaltă,
subțire

tremurătoare, ruginește
uneori, se opune fulgerului, captează
semnale

ea are viața ei independentă
de vînt

anonimă, o privesc prin pădurea de enorme
picioare
cum transmite uneori imagini ciudate
din tărîmul vibratil al vreunor alte ființe,
pentru care eu nu am creier, nici
gînd

Copacul

Crengile lui ce răpciugoase acum,
în mohorîta iarnă !

...Și uit să-l iubesc,
uit primăverile și verile lui
exorbitante, florile-i iuți
ce vor străbate-ncet universul

chiar și atunci cînd eu,
închis în coaja aspră și rece
voi fi condamnat

la muțenie

Intersecții

M-a îngăduit să-l îngădui.
Copiii știu totul
despre spargerea capetelor de
pereți.
Se duc în uitare, în demența
adultă. Caută vorbe. Ca-ntr-o placă
stricată, întreabă
întreabă. Te arunci
înspre moarte. Dară ei
nu așteaptă răspuns.

Maci roșii

A închipui maci roșii ! (acum,
în ceața asta londoneză,
printre creneluri abstruse și fantasme
de pisici care se sinucid)

cum mi-aș imagina
inima ta : roșu brasero
al vilvătăilor Africii, diamant înfundat
de milenii în magma grea a
pămîntului,

izbucnind, – din toate virtualitățile
focurilor lui, în
sclipiciul
unei jucărele de sticlă

* * *

Amestecată cu visele tale
voi fi de-acum ziuă,
noapte

soare voi fi, răsărind, și
luna
pălind în declin

nu-mi voi lua rămas bun
de la tine : o mică stea privi-voi,
într-un ungher de cer ;
rugindu-mă

să nu cadă

Bate vîntul

Mai dormi și tu,
poate ai obosit,

mai dormi și tu,
alții sunt fericiți,

eu stau și mă uit în
călcîi :

bate vîntul, sensul lui
l-am ucis,

bate vîntul, zorii lui
s-au pierdut

ermil rădulescu

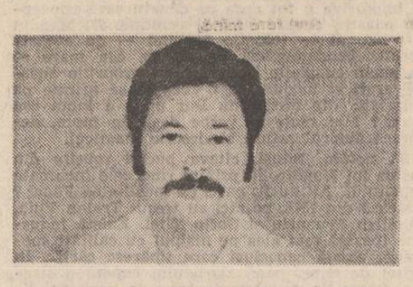

poemul ce nu-mi aparține

invoc strălucirea cuvintelor
pentru tine,
patrie,
un pilc de arbori tineri
străpungînd dimineața
din spuma albastră
a zorilor
răsare soarele
și te îmbrățișez
deopotrivă
cu ochii
cu inima
fiecare literă
patrie
să fie steaua ta bună
norocul poemului
ce nu-mi aparține
din moment ce tu
patrie
ești chiar respirația mea
viața ce-mi trece
prin vine

arheologie într-un car cu fîn

într-un car cu fîn
(fostele flori proaspete)
caut acul
busolei
(furtișag de copil)
mă înțep
sub unghii
(supliciu fără voie)
singerez
și îmi amintesc bruse
tihnita vișinată
a mamei
vai, doamne
paiele astea de reverii
trase de un cal
mascat
spre hambarul
de oglinzi sparte
chipul meu ciobit
este cea mai nouă
descoperire
arheologică

poem de dragoste pentru cuvinte

ce zgomotoase
cuvintele
în tramvaie pe scări
la ghișeul poștal
luni dimineața la chioșcul de ziare
la bufetul gării
se izbesc ard tropăie
nu mi-e milă de ele
nici nu-mi plac
în insectarul gramaticii
al dicționarelor
sau în dicția actorului
zarva lor
ține de sănătatea publică
tîrziu obosite stoarse singerînd
ca după o noapte de dragoste
amuțesc
în poem

Părea că ninge albastru

gabriel iuga

Știa că este acolo, îl auzise cînd a venit, chiar și atunci cînd s-a așezat pe cărămizile acoperite cu folia de plastic, dar Geoglu a rămas tot cu spatele la el, prefăcîndu-se că nu știe nimic. De după liziera pădurii a apărut botul locomotivei, apoi primele vagoane, și el și-a desfășurat fanionul, gata să salute trecerea trenului. L-a auzit pe Marin cum rîde în spatele lui, rîdea încet, așa făcea de atîta timp ca, odată cu terminarea defilării vagoanelor prin fața lor, cînd și zgomotul roților pe șine răsuna tot mai vătuit, să-l apuce un hohot mare, batjocoritor, și să spună :

— Vezi, mă, vere, astea iar n-au oprit aici, la noi. Te iau de fraier, Geoglule, neică.

Cînd locomotiva a ajuns doar la cîțiva metri, cantonierul a ridicat mîna cu fanionul galben, desfăcut, și Dezideru, mecanicul, și-a săltat fesul din lînă de pe cap, ca pe o pălărie, și s-a înclinat ca la bal. „Nebun și ăsta, numai de prostii se ține", se gîndi el.

— Ho,ho,ho ! behăia Marin din spate, așezat tot pe cărămizi. Vezi bă, vere, ăștea iar n-au oprit, domne ! Te iau de fraier, ce mai. Oi fi făcut tu școala aia de șefi de gară, dar tot degeaba.

Geoglu a intrat în canton, a aruncat pe masă stegulețul, și-a pus șuba pe el și a ieșit iar. Cînd a răsucit cheia în ușă a început să ningă. Marin se săltase de jos și acum lovea cu botul bocancilor în cărămizi.

— Zac din primăvară și tot nu s-au apucat de lucru. Da'-i sigur, vere, că ne fac gară pînă la urmă ?

Cantonierul a dat din umeri că, adică, de unde să știe el ce și cum, și au pornit amîndoi prin zăpadă spre inima satului. Văru-su Marin nu mai spunea nimic, își trăsese căciula adînc, pînă la sprîncene și, cu mîinile în buzunare, pășea legănat alături.

Cam de pe la începutul verii venea zi de zi aici, la canton, privea trecerea trenului și își bătea joc de el, că, spunea Marin, nici măcar un mărfar nu oprea acolo, că degeaba se lăudase Geoglu că o să fie mare șef de gară, cînd nu făcea altceva decît să-și fluture stegulețul lui prăpădit și atît. O singură dată a oprit, totuși, o locomotivă cu un vagon, a basculat muntele ăsta de cărămizi și dus a fost. Le-au cărat ei și le-au stivuit cum trebuie ; tot satul vorbea că de acum o să se facă și gara, că or să vie muncitori de la căile ferate și, într-o lună, două, totul o să fie terminat. Dar n-a fost să fie așa, că a trecut primăvara, a trecut și vara aceea, apoi toamna și constructorii n-au mai venit. Nu că Marin ar fi fost un om rău, dar prea se lăudase el, Geoglu, că vorbise la Direcție și că i se spusese de acolo că totul fusese rezolvat, că vor face stație și la ei trenurile ca să ia muncitorii și să-i ducă în oraș, asta dimineața, iar seara să-i aducă înapoi. Și acum îl lua peste picior și spunea la toată lumea că din cauza cantonierului n-au stația deja făcută, că e leneș și nu se mai interesează de treaba asta. Își bătea joc de el zi de zi, doar, doar se va urni de acasă și-o porni spre șefii ăia mari, să grăbească lucrările.

— Și ce mare brînză am reușit io, se enervă Geoglu, că m-am dus la ei și m-au asigurat că s-au dat toate semnăturile și aprobările de pe lume, dacă n-au făcut nimic pînă acum ?

Marin se uită la el nedumerit, apoi grăbi pasul.

— Mă port ca un prost, spuse el, mă țin de capul tău, dar zic că bine fac, că și ăia mai trebuie împinși de la spate, să nu uite să se țină de cuvînt, Ce, nouă nu ne e greu să mergem cîte doișpe kilometri spre Soreni, ca să ne urcăm de acolo în tren ? Ne e, dar ei, nimica, nimicuța, nu-i interesează.

★

Cînd au ajuns în dreptul bufetului, Marin a spus că dă una mică înainte de masă și au intrat. Valeria își curăța unghiile cu o pilă și nici măcar nu le-a răspuns la salut.

— Mă Valerie, șopti Marin și s-a înnegurat la față, de ce nu te speli, fată, în urechi, să auzi mai bine cînd îți dă omul bună ziua ? După ce că te-ai îngrășat ca o plăcintă, ai mai și asurzit, fă ? Dacă îți trimit un control să te purifice puțin la gestiune, ai ?

Bufetiera sări speriată în picioare și puse mîna pe sticla de țuică, turnă direct în pahare și le împinse spre ei.

— Te-am născut, nu se lăsă Marin, dar mai bine mă lua a doua oară în armată, decît să mă încurc cu una ca tine. Ia zi tu după mine : bună ziua nea Marine și nea Geoglule !

Valeria repetă mecanic cuvînt după cuvînt, pe urmă cînd îi văzu că se îndepărtează de tejghea și se duc spre masa din fund, apucă o forfecuță și, așezîndu-se pe scaun, își continuă tăiatul unghiilor de la mîna stîngă.

★

Geoglu se căută prin buzunare și scoase o hîrtie cam boțită, o puse pe masă, o netezi cu muchia palmei și o împinse spre celălalt.

— E ștampilată ? întrebă el, sorbind abia acum din pahar.

— E. Și ?

— E semnată ? nu se lăsă cantonierul.

— E, se nedumeri Marin. Și dacă e, ce mare scofală ?

— Ce scrie acolo ?

— Tot ce scria și prima dată cînd mi-ai arătat-o, acum șapte luni. Că de atunci am văzut-o de două ori de ori și tot un drac, că una scrie aici, bătu el cu palma în hîrtie, și alta avem pe teren. Adică, mai bine zis, n-avem, că nu s-a făcut gara, cum scriu ei. Mă Geoglule, tu nu înțelegi că trebuie să ne gîndim și la oamenii ăștea, de se scoală cu noaptea în cap să

Tablouri de George Filipescu

ia trenul taman de la mama naibii, să nu întîrzie la fabrică ? Crezi că mie îmi convine să stau și să mă hlizesc în spatele tău cînd văd că nu oprește nici măcar o drezină la noi, aici ? Oi fi avînd și eu alte treburi pe la primărie, dar nu, musai să fug la paișpe și zece să vin să te admir cum stai cu fanionul în mînă, ca prostul.

Cantonierul își scoase căciula, se scărpină supărat în moalele capului, după care întinse mîna și luă hîrtia, oftînd.

— Și io ce trebuie să fac, Marine ? Crezi că din cauza mea nu s-a făcut încă gara ?

— Da, așa cred ! îi răspunse primarul. Ăia au semnat hîrtia și au uitat de noi, dar tu fluturi stegulețe și nici că-ți pasă. Du-te, domne, peste ei, că copilul care nu țipă, nu-i dă mă-sa țiță și nu-i face statul clădire pentru gară. Adică, noi sîntem mai proști decît ăia de la Soreni, de-și au stația lor ?

— Bă Marine, se enervă Geoglu, tu dai în mine pentru că n-ai pe altul în preajmă, dar nu-ți trece oleacă prin cap că nu-mi vine să mă duc taman la ditai directorul general și să-l birui cu problema asta ?

— Păi de ce ia ăla salariu, să nu fie bătut la cap ? Nu ca să-și respecte semnătura ? Băi, vere, tu pe ce îți căciula aia ? Nu judeci un pic și nu-ți spui că, oricît ar fi el de mare șef, e pus acolo ca să facă treabă, nu să semneze doar niște hîrtii ? Geoglule, se enervă iar Marin, dacă n-am să-ți mai răspund la salut două sute de ani, să nu te mire, că tu ai vrut să fie așa.

Primarul dădu paharul peste cap și se ridică în picioare.

— Și să știi, mai zise el din prag spre cantonier, că dacă nu ești tu în stare să ajungi unde trebuie, o s-o fac eu, dar n-am să ți-o iert. Iar tu, se răsuci el spre Valeria, dacă nu dai jos osînza asta de pe tine, te schimb din funcție cît ai zice pește.

Ieși trîntind ușa cu putere în urma lui.

★

Trenul abia se tîra printre munți, citeodată se zgîlțîia din toate încheieturile de parcă mergea prin bolovani, nu pe șine, și Geoglu își aduse aminte de ceea ce îi spusese șeful Regionalei, că, adică, în primăvară, fix la cinșpe martie, vor începe treaba, să nu aibă el nici o grijă în privința asta, dar s-au ivit niște probleme noi, neașteptate, și au fost nevoiți să extindă lucrările, că și terasamentul trebuie stabilizat, șinele înlocuite între Vidra și Soreni, deci noi investiții, dar totul se va face în paralel, adică o dată cu începerea construcției gării lor. Și avea dreptate, acum își dădea seama, cînd vedea cum se tîrăște trenul ăsta de paișpe și zece.

— Și chiar cu el, personal, ai vorbit ? se mira Nelu, controlorul. Adică ai stat față în față cu el ?

— Nu cu el, se legănă pe călcîie Geoglu, cu maică-sa. Tu ești nebun, Nelule ! Păi cu cine altcineva ?

Cantonierul scoase o hîrtie nou-nouță din buzunar o mai citi o dată — scria acolo, negru pe alb, că în primăvară, fix în cinșpe, se apucă de treabă — și i-o arătă și controlorului.

— E semnătura lui ?

— E, se minună celălalt. Și nu ți-a fost frică ?

— De ce ? se grozăvi cantonierul. Ce, ăștea mănîncă oameni ? M-a primit imediat și mi-a spus ce și cum, chiar a recunoscut că e vina lor, așa că, acum, să-l mai aud pe Marin că rîde de mine, că-i pun de fiecare dată hîrtia în față.

— Tu nu cobori aici ? l-a întrebat Nelu cînd ajuns la Soreni.

— Nu, a ris Geoglu, și a început să-și numere banii. Cît este o amendă pentru un tras de alarmă ?

— Bă, Geoglule, tu ai înnebunit ! se neliniști controlorul.

— Știa că Marin stă și-l așteaptă pe stiva de cărămizi, ca în fiecare zi, că s-a așezat acolo și nu-l interesează că-l ninge, și atunci s-a gîndit să facă figura asta, să-l lase cu gura căscată. A vorbit și cu Dezideru și mecanicul a dat din umeri și i-a spus că-l privește că, la o adică, dacă aude alarma, musai trebuie să frîneze, că așa scrie la regulament.

— Da' să mă oprești la scară, ca pe boieri, i-a mai cerut mecanicului, și s-a urcat iar în vagon.

Nelu i-a tăiat chitanță, i-a luat banii și s-a închinat.

— Multă lume nebună, a murmurat controlorul și s-a grăbit să plece de lîngă el.

★

Primarul stătea pe cărămizi și fuma în pumn, că bătea vîntul și-i stingea țigara, împrăștîndu-i jarul. A trecut pe la văru-su pe acasă și Ica i-a spus că Geoglu se sculase cu noaptea în cap și plecase, ea nu știa unde, că nu i-a zis nici o vorbă, și habar n-are de ce l-o fi apucat.

— Dar caută-l la canton, că o fi acolo, că-n altă parte n-are unde să se ducă.

L-a căutat, dar ușa era închisă, și acum stă aici să-l ningă, numai ca să vadă trenul de prinz cum trece și n-are oprire, nici măcar o clipă, în dreptul comunei lor. Se amăra de fiecare dată cînd locomotiva trăgea cîte un șuierat și-l vedea pe Geoglu cum înalță fanionul lui galben, salutînd, iar pe mecanic cum se strîmbă la cantonier în toate chipurile, dar fără să facă nici cea mai mică frînare aici.

Din curba dintre brazi se auzi fluieratul locomotivei, pe urmă apăru și ea, apoi primele vagoane și Marin oftă, își trase căciula mai adînc pe urechi și se săltă în picioare. Tocmai voia să plece, cînd se întîmplă lucrul pe care nu mai spera să-l apuce să-l vadă. Mecanicul mai trase înc-o dată un semnal, după care încetini viteza și, cînd a ajuns în dreptul clădirii mici și pricăjite a cantonului, a oprit într-un scrîșnet mare de fiare, zgomotul firesc al saboților care blocau roțile. Din primul vagon a coborît Geoglu, el a fost singurul pasager, pășea țanțoș, prin criblura terasamentului. I-a văzut cum ridică o mînă a salut către mecanic, pe urmă Dezideru i-a strigat ceva prin geamul lăsat în jos, s-a scălămbăiat la el, a

ris singur și a deblocat frînele, urnind trenul din loc.

— Ei, ce zici ? l-a întrebat cantonierul cînd a ajuns în dreptul lui. Ți-a plăcut ?

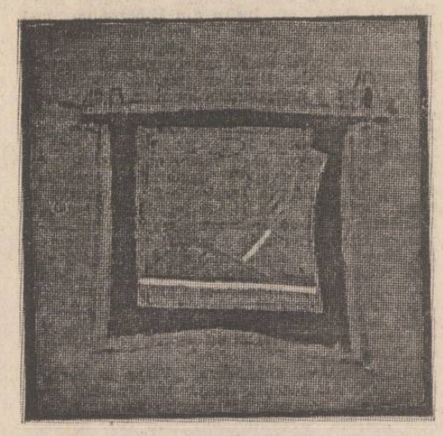

Dar Marin nu i-a răspuns, stătea cu gura căscată și nu înțelegea ce se întîmplă.

— Nu-ți mai arăta stomatologia la mine, rise Geoglu. Îi întinse chitanța de amendă și adăugă : Mi-o decontezi la bufet, că am multe să-ți povestesc. Dar ce credeai tu, mă, ce credeai ? hohoti el amuzat de buimăceala celuilalt. Adică îți spuneai că mi-e frică mie de un director general ? Ce, ăștea mănîncă oameni ? D-aia e pus acolo ?

Înghesuiți unul în altul o porniră spre sat. Ninsoarea se înteți.se.

— Parcă ninge albastru, murmură primarul, aruncînd o privire peste crestele munților.

(Fragmente de roman)

teatru

«Șapte martori»

— TEATRUL „MARIA FILOTTI", BRĂILA —

Piesa lui Peter Karvas pune accentul nu atît asupra ideii de crimă, cît asupra asumării responsabilității umane prin dreptul la opinie publică.

Spațiul scenic este constituit din două planuri : pe de o parte locul comiterii unei torturi psihice, pe de alta prăpastia indiferenței. Modul în care viziunea regizorală a Ancăi Florea dispune de duplicitatea acestui spațiu — imaginea planului doi ca obsesie a anchetatorilor și oglindă a propriei lor conștiințe vădește o sensibilitate, dar nu și foarte multă rigoare. Leitmotivul muzical sentimental se fixează, dar atenuează gravitatea fondului de idei puse în discuție. Muzica lui Mircea Bodolan nu cravașează, nu este un țipăt, ci o lungă lamentație. Reluarea imaginii planului doi, a aceluiași fragment muzical liric între audierile martorilor exasperează și irită, fără ca efectul să crească în final. Cîntecul trist al fetei în roșu nu are suficientă forță dramatică pentru a se constitui în obsesia dureroasă a unei vinovății comune pe care Tînărul și-o însușește prin preluarea și murmurarea liniei melodice (trăgînd vălul cenușiu de pe rama ușii). Din cauza inegalității de interpretare actoricească, accentul cade mereu asupra martorilor și mai puțin asupra acelora care interoghează, pe care depozițiile martorilor trebuie să-i transforme de la o clipă la alta. Prin Mircea Bodolan și Nicolae Țăranu se adoptă atitudini, gesturi exterioare, o rigiditate artificială sau o nervozitate manifestă în aprinderea unei țigări, în fumul tras adînc în piept. Nici duritatea Virstnicului, nici frămîntarea Tînărului nu sînt motivate interior (ca joc), nedevenind credibile.

Din cauza interpretării lui Bujor Macrin a celor șase martori, centrul de greutate al spectacolului crește în direcția acestora. Actorul a supus fiecare personaj unui studiu minuțios și găsindu-i fiecăruia mersul, atitudinea, privirea, glasul, modul de a vorbi. Decoratorul e nervos, irascibil, își iese repede din fire, nu-și poate ascunde complexele ratării. Din lăsitate își face aureolă de victimă. Directorul institutului cartografic e rigid, formalist, convențional. Vorbește cînd trebuie și acționează, spune el, numai „la semnal" : „Dacă toți am da ordine, am trăi într-un haos de nedescris". Al treilea intră hocheistul rebel, sigur de vedetismul lui, de carura sportivă. Vorbește în jargon, cuvintele se rostogolesc unele după altele, vocalele sînt înghițite de actor ca și cînd cuvintele ar fi presate într-o menghină. Cel de-al patrulea a studiat dreptul. Intră măsurat ținînd în mînă tija unei garoafe. Posibilul om al legii e cumpănit, sentimental, vorbește încet, calm, rar, căutîndu-și cuvintele. Ziaristul dă buzna peste anchetatori cu temperamentul intempestiv al celui care practică această meserie din pasiune. E guraliv, deschis și vrea să pară convingător cu argumente care nu slujesc ideii de opinie publică. Ultimul martor este doctorul în vîrstă. Alt mers, altă ținută, cu spatele ușor adus, alt mod de a privi prin ochelari, alt mod de a vorbi : tăios, decisiv, acuzator. Un recital actoricesc de înaltă ținută, precizie, diferențiere a nuanțelor, percutanță. Lovitura de teatru e dată de autor prin inventarea celui de-al șaptelea martor, unicul cu conștiință civică, unicul care, vrînd să ia atitudine are de suferit consecințele complicațiilor de înțelegere și acceptare a adevărului. Cazul Majkutovei confirmă rezerva, temerile celorlalți martori de a fi rămas în expectativă, de a fi privit, în imposibilitate, desfășurarea unei crime. Liliana Ghiță își alcătuiește personajul cu sinceritate, cu onestitate, între timiditate și eșecul unei acțiuni.

Spectacolul brăilean dovedește în ciuda unor inconsecvențe un mod de a gîndi teatral. Construcția metaforică se împlinește treptat prin utilizarea gradată a semnificației unor obiecte (ochelari) în raport cu jocul interpreților, fixînd un anume cadru al obtuzității, al lipsei de perspectivă.

Nicoleta Gherghel

film

Miracolul unei deveniri

Pămîntul sterp, ars de soare, îmbrățișat de vînt, secetă și mistuitoare furtuni de nisip poate fi transformat numai de munca unor oameni animați pînă la sacrificiu de un ideal. Acesta este și scopul bătăliei duse de Tudor Cozma, inginerul agronom, capabil să mobilizeze energii, să smulgă semenii din resemnare, să ofere sens unor existențe tarate de inerție. Tudor Cozma, eroul filmului **Miracolul** (producție a Casei de film nr. 4, regia : **Tudor Mărăscu**, cineastul semnînd și scenariul alături de **Ion Băleșu**) face parte din galeria acelor personaje pentru care obstacolele, neîncrederea oamenilor, pămîntul dușmănos și natura dezlănțuită se constituie în convingătoare argumente pentru a încerca transformarea imposibilului în realitate, pentru a metamorfoza o ipoteză fascinantă, aparentă utopie într-o autentică experiență științifică, încununată de succes durabil.

Miracolul este în intenții un adevărat poem cinematografic dedicat omului însuflețit de un scop generos, inspirat direct din eroismul acelora, care, cu peste două decenii în urmă, au contribuit cu competență și pasiune la transformarea pămînturilor sterpe, nisipoase, din sudul Olteniei în cîmpii mănoase, roditoare.

Dacă felia de viață surprinsă de scenariști măsoară doar un mic segment temporal din traiectoria existențială a personajului central și a micii colectivități care-l integrează, convingătoare rămînind motivațiile bătăliei pentru supunerea adversităților naturii, pentru a reda pămîntului fertilitatea.

În viziunea regizorală oamenii locului sînt proiectați într-un spațiu mitic, cu valori spirituale străvechi, cu credințe legate de complexitatea raporturilor între individ și natură.

Asemenea unei moderne replici a Meșterului Manole, și inginerul Cozma își vede opera năruită în repetate rînduri, paralela prelungindu-se și în sugestia sacrificiului uman care marchează o luptă epuizantă, esențializată în momentele ei decisive.

Personaje fascinante prin personalitate (Hogea — **Ernest Maftei**, Mirza — **Colea Răutu**, Mărăcineanu — **Dumitru Palade**), enigmatice (Hrisanta — **Florina Luican**) sau doar emanînd o candoare cuceritoare amendată de un secret umor (mica Ilinca admirabil interpretată de **Ioana Marinescu**) traversează filmul lui **Tudor Mărăscu** impunîndu-se memoriei afective a spectatorului. **Anton Tauf**, actor din păcate ocolit de cineaști (de la debutul său în **Ultima noapte a copilăriei** de **Savel Stiopul** s-au împlinit 20 de ani), descifrează fără greș o partitură dificilă marcînd prin gest, priviri și mișcare accentele necesare sugeratului contact cu o aspirație vitală, ocolind cu eleganță capcanele convenției.

Un compartiment care se impune rămîne imaginea tînărului operator **Cristian Comeagă** (de altfel recompensat cu un premiu la Gala de la Costinești) inventiv compozitor al cadrului, cu originale redimensionări ale spațiului, creator de atmosferă prin încadraturi și angulații inedite, de mare frumusețe plastică. De asemenea, un aport generos și inspirat în compunerea momentelor psihologice, în sublinierea dramatismului unor secvențe, în profilarea unor reacții este semnat de tînărul compozitor **Călin Ioachimescu**, aflat și el la ora debutului în filmul artistic.

Cu unele inegalități stilistice, în special în ultima parte a peliculei, **Miracolul** impresionează prin forța de sugestie a atmosferei, prin marcarea relațiilor umane într-o formulă voit depărtată de banalitate, dar periculos de apropiată de un estetism gratuit. Conturînd un erou exemplar al timpurilor noastre **Tudor Mărăscu** demonstrează racordul vital dintre realitate și artă, care propune într-o personală viziune un mesaj cu **ample** rezonanțe educative.

Călin Stănculescu

tudor gherman

Verbele

Lingă răsuflarea salcimilor
şi mai jos printre meri
stupii se-nşiră ca steiele
din oiştea Carului Mare
şi simţi pînă-n celălalt capăt
de început al mileniului,
cum cerul, pămîntul şi tu
şi poate albinele
v-aţi unit in putere şi trageţi
o singură luntre.
E drept, cînd desfaceţi un soare
vedeţi cum se scurge scinteia
biruitoare in suflet şi spaţiu
din verbele limbii române.

* * *

Mai rămăsese ceva timp in cupă
dar miezul nopţii n-a mai fost in stare
să hăcuie cu barda aşteptarea.
Invins de febră a venit s-asculte
sub fagurii ferestrei noastre puşca
din care ne pornim sau niciodată,
sau poate la o mie de milenii,
(dacă sublim cocoşii ştiu să cheme
din noapte dalta zorilor şi goarna
tăcerilor din sucul dăruirii).
Atunci, abia atunci ţi-ai amintit
că s-ar putea să nici nu mai respire,
strivit de-atita vreme intre gene,
sublimul, cu măturşi cu tot. Aha –
ai spus, năucitor lăsindu-ţi lancea
căpşunilor să spintece cu proaspăt,
pin-au căzut de-a valma in genunchi
toţi doctorii in ştiinţe odioase
rugindu-te infarct să-i laşi să facă.

Iar bolta lumii m-a bătut pe umăr :
ajunge, rătăcitule, ajunge !

* * *

Greşeşti dacă mindru
fericit şi sigur
taci ca un cireş inflorit
plin de albine.
E drept,
nimeni nu ştie să tacă
in falduri atit de bogate,
nimeni nu ştie s-aştepte
parfumul fisurii ca tine.
Ştiinţele tale, e drept,
fac scorpionii să fie
cu mierea uitării iubiţi
şi chiar cu uitarea
cu care se-mpuşcă iubita.
Dar greşeşti dacă mindru,
fericit şi sigur
taci ca un cireş inflorit
plin de albine.
Nu eşti ce crezi,
mai ai de-nvăţat.
Drumul materiei spre viclenie
abia a-nceput.

* * *

Doar ne gindim, şi malurile
unor riuri adinci şi-ndepărtate
se surpă din inalturi,
zicindu-şi că nu sint, dar s-ar fi putut,
dacă pămintul n-ar fi dormit atita,
să facă parte din zarea
patului nostru, iubito.
Doar marginea luminii ţi-o torc,
aiurit, intre gene,
şi bărbile sfinţilor cad
impreună cu cercurile
de deasupra capului.
Nu-ţi apropii decit degetul
de virful zimbetului,
şi formulele tulburi se-apucă să tremure
cu incăpăţinare cot tot,
cum tremură pinzele apei
zile intregi după ce le-ai alungat
de pe tainele gitului.

* * *

Furia păcii cu dalta
cioplind in extaz şi sub daltă
tot mai vie ţipind
floarea cireşului.
Alături, vacarmul
prunilor daţi la tocilă pe virfuri
de nerăbdarea albinelor, de zimţii
aripii lor.
Vino, iubito,
vino in templul acesta
neomenește schingiuit de linişte
şi de aburii
din nasul razelor noi.
Vino, vino prin ziduri
vino prin zalele legilor
vino prin stinci ca izvorul
şi lasă tunelul deschis ca şi el.
Vino, pămintul şi-acum
se roagă-n genunchi ca o mamă
să-ţi deie norocul toţi caii.

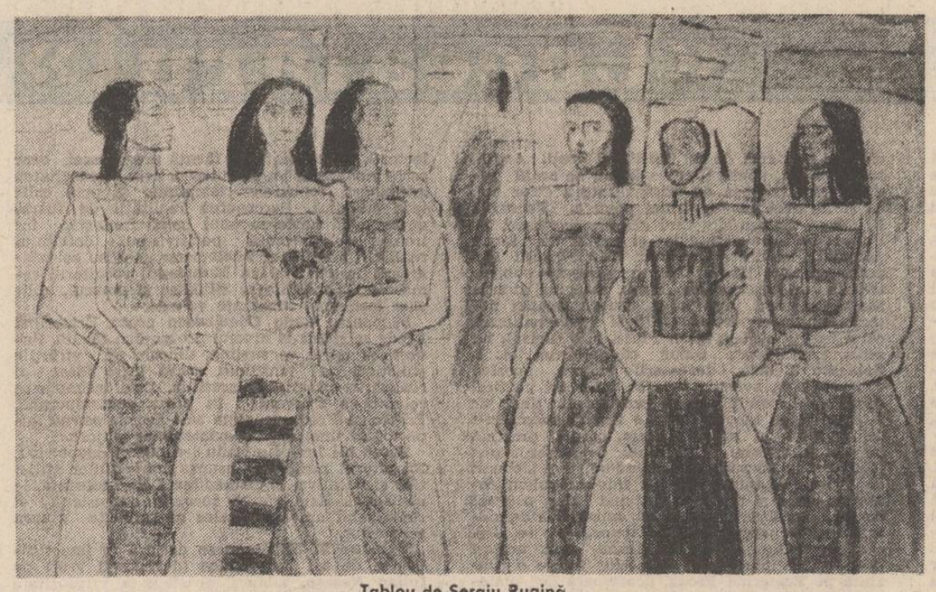

Tablou de Sergiu Rugină

DEBUT

florin ionescu

Florin Ionescu iubeşte Marea cum iubesc eu viţa de vie. Poate că şi de aceea se transformă in val nostalgic — smarald şi peruzele — şi imbracă in veşmint de Asii şi arome de Levant chipul femeii iubite, mereu risipită, şi mereu incercind patima apelor cu iarba iluziilor.

Fănuş Neagu

REGULA JOCULUI

In micul orăşel de pe malul mării, sezonul turistic se incheiase de aproape două săptămini, eu fiind unul dintre ultimii clienţi ai hotelului. Hotelul, singurul dealtfel, este aşezat chiar în piaţa oraşului, de unde coborînd pe o stradă pavată, în mai puţin de cinci minute poţi ajunge pe plajă. În lunile de vară, cînd aici se adună foarte mulţi turişti, hotelul devine neincăpător şi atunci, pentru localnici, a inchiria devine mai important decit a prinde peşte.

Eram în ultima zi a vacanţei ; ştiu că era într-o marţi. M-am trezit prea tirziu pentru a mai prinde primul autobuz, singura legătură dintre orăşel şi cea mai apropiată gară — situată la vreo douăzeci de kilometri. Următorul pleca abia spre seară.

Am ieşit din hotel cu gindul de a face o plimbare. Briza rece şi umedă m-a făcut însă să mă răzgindesc repede şi să intru în cafeneaua de vizavi — plină de mirosul stătut de tutun şi de aburii fierbinţi de cafea, de feţele aspre şi roşii inghesuite pe la mese, de mirosul care ieşea cu fiecare cuvint, cu fiecare hohot de ris din gitlejurile pescarilor. Şi mai era ceva : sinii circiumăresei, care în orice colţ al cafenelei se aflau, aveam senzaţia că-mi ajung sub nas. Am incercat să-mi găsesc un loc la fereastră, să pot privi prin geamurile aburite marea, dar a trebuit să mă mulţumesc cu sorbitul cafelei la tejghea, în picioare. Cafeaua era proastă, dar fierbinte. Discuţiile despre inrăutăţirea bruscă a vremii, avind ca urmare impracticarea pescuitului pe un anumit număr de zile — cite fete, atitea păreri — se purtau tot mai aprins, plictisindu-mă.

M-am hotărit să nu-mi petrec toată după-amiaza în acel loc şi am ieşit să mă plimb. Mi-am amintit cum, cu ani în urmă, o fată, vorbindu-mi despre acest orăşel, mi-a spus că, fiind construit în pantă şi de-a lungul ţărmului, în orice punct al oraşului te-ai găsi, dacă-ţi vei inchipui că te afli în mijlocul unei cochilii uriaşe şi vei căuta să te roteşti spre ieşire, de acolo vei vedea marea. Şi mi-am amintit de cochiliile imaginate atunci cînd am venit aici pentru prima oară, şi de dezamăgirile trăite atunci cînd, la gura primei cochilii, marea n-a vrut să mi se-arate şi atunci cînd, pe unele străzi, nici măcar nu-mi puteam construi cochilia, ele fiind prea inguste pentru a mi-o cuprinde.

Ajunsesem deja la marginea orăşelului ; mai aveam de depăşit două curţi, urma o faleză dreaptă de nisip şi apoi plaja făcea un cot la dreapta. Cred că mi se intimpla pentru prima oară să mă plimb prin acele locuri fără să vreau să simt nisipul de sub tălpi, fără să-l imprăştii cu degetele, fără să caut să păşesc pe urmele lăsate de alţii.

Doar ceaţă... pescăruşi... glasul mării... vintul... nici un zgomot omenesc... Şi eu.

...Şi o femeie în negru, undeva în faţa mea, ca o nălucă a mării... Stătea în picioare, cu faţa spre mare. Şi-n faţa ei un şevalet. Desena. Era desculţă !... Cu părul despletit, lung şi blond, cu umerii goi, cu braţele goale... Mă apropiam de ea ca intr-un vis, cu teama de a nu o trezi, de a nu mă trezi...

La cîţiva paşi în spatele ei m-am aşezat pe nisip. Incercam să-mi inchipui ce-ar putea desena o femeie cînd stă cu faţa spre mare... Fie un val, sau poate multe... sau poate toată marea... Aşteptam... Iar ea — doar în rochia subţire şi neagră, cu umerii goi... — desena...

S-a făcut aproape seară, cînd, poate terminînd de desenat, a intrat fără să se intoarcă spre mine, în mare. O urmăream, privind cum apa îi ajunge pînă la gleznă, apoi pînă la genunchi... Am incercat să-i fiu nisipul de sub tălpi şi-am înţeles taina ştergerii urmelor lăsate-ntrinsul : paşii se duc, ei nu sînt îngropaţi ! Apoi m-am prefăcut în mare şi cu următorul val am cuprins-o de şolduri... M-am intors pe urmă în adevăratul meu trup şi am închis ochii, închipuindu-mi cum ea se lasă sub apă şi cum părul ei lung şi blond pluteşte răsfirat peste rochia subţire şi neagră, care şi ea, la rîndul ei, trebuie să fi plutit pe suprafaţa apei. Cînd m-am trezit, ea tocmai ieşea din apă... scuturîndu-şi părul ! M-a zărit cînd a ajuns în dreptul şevaletului. S-a oprit, m-a privit o clipă, apoi...

Mi-am amintit, cînd, copil fiind, prietenele mamei se aplecau spre obrajii mei să mi-i sărute. Mă inroşeam pînă-n virful urechilor şi rizînd, îmi ascundeam capul în poala mamei. Alteori plîngeam.

...Se apropia... Mi-a întins mîna ajutîndu-mă să mă ridic, apoi m-a-ntrebat : „Tu eşti ?!" Dar ce poate răspunde un bărbat, cînd o femeie pe care nu a mai văzut-o niciodată îi pune o asemenea întrebare ? ! Am vrut s-o întreb : „Cine ? ?" Adică cine să fiu. Dar am tăcut... Ea repetă întrebarea cînd tocmai ajunserăm în faţa şevaletului. Am rămas năucit. Pe hirtie nu erau nici valuri, nici mare, nici pescăruşi, nici albatroşi... ci jumătate din faţa unui bărbat ! ! !...

— M-ai întrebat dacă eu sînt jumătatea aceasta ? i-am răspuns.

— Nu ! îmi spuse ea. Cealaltă ! Cea care încă nu se vede...

— ...

M-a aşezat la vreo doi paşi în faţa şevaletului, rugindu-mă să o privesc. Ce altceva îmi puteam dori mai mult ? Nici să-mi închipui ceva mai frumos decît femeia — în rochia subţire şi neagră, foarte subţire şi udă... şi moale — nu puteam. Ea în faţa mea ; în spatele meu, marea. Aş fi dorit să nu se mai termine niciodată acel desen, ca de fiecare dată cînd va crede că e gata, să vadă că pe faţa mea mai apăruse un rid... şi încă unul, că o şuviţă e albă, că părul mi se răriseşte... Pînă cînd va trebui să ne luăm de mînă şi şevaletul sub braţ, să păşim intr-o altă viaţă — sau intr-o altă moarte ? — pentru a-l continua... Sau pentru a-l lua de la capăt ?...

Dar ea se grăbea... Atitea jumătăţi nedesenate o mai aşteptau... Şi fiecare dintre ele e „cealaltă"... şi-apoi nu vor mai fi !... Ce tare, ce mult se grăbea...

Mi-a făcut semn să vin lîngă ea. M-a surprins să o găsesc încă tinără, cînd eu voi fi îmbătrînit de mult... M-am uitat pe hirtie. Deşi o jumătate, prima, nu semăna cu... „cealaltă", cu a mea, întregul chip, puteam să jur că este chipul meu dintr-o foarte veche fotografie...

— Îţi plac jocurile ? m-a întrebat TÎNĂRA în rochie subţire şi neagră.

Şi înainte ca eu să-i pot răspunde, a completat : „De noroc ! !"

— Da. Mai ales acestea ! am spus ca pentru mine.

Ea m-a luat de mînă, şi îndemnîndu-mă s-o urmez, s-a aşezat turceşte pe nisip. Eu în faţa ei ; în spatele ei, marea.

— Ştiu eu unul ! mi-a spus. Şi am să te-nvăţ regula jocului. În primul rînd, masa de joc e peste tot. Adică nu e numai între noi, ci şi în jurul nostru... E peste tot ! ! ! Ştii şah ? şi fără să-mi aştepte răspunsul a continuat: jocul acesta seamănă puţin cu şahul, numai că aici piesele nu se iau, ci se dăruiesc. Şi sînt de toate culorile... Ele sînt zilele... lunile... anii... Nici unul dintre noi nu ştie cîte piese are... Jocul se termină, fie cînd unul dintre noi nu mai are ce dărui, fie cînd, jucînd, sau chibiţînd numai la o altă masă, celălalt nu mai are cui dărui !...

Şi tinăra ar fi vrut să-l începem...

...Dar ea nu putea şti, că eu îi dăruisem deja toate piesele... Păstrînd doar urmele paşilor ei...

Oare nisipul îşi poate aminti atitea urme, ale atitor femei ?...

gabriela hurezean

Visul unei nopţi de toamnă

Precum inima puiului de vrabie
din cuib aruncat,
aşa bate ornicul acum, spre dimineaţă.

Să făcea, in vis,
că trandafirul intinde ghearele
să te sfirtece,
alergai pe străzi printre tentacule catifelate
de ceaţă,
mereu mai scurtă,
respiraţia te lovea cu pietre in glas,
alergam pe străzi printre tentacule catifelate
de ceaţă,
mută eram şi de umbra ta dezveşmintată,
fără de apărare eram şi mută
şi cu ochii inlăcrimaţi de vis te priveam
şi nu te vedeam.

Erata

Greşeşti.
Cind şi cind
se află totuşi intuneric şi in vis.
Bunăoară
in visul pe care il traversai fără grabă
ce altceva se putea lumina atit de brusc
dacă nu bezna ?

La mal

In fiecare noapte la ora trei
cind somnul te aruncă nemilos
la mal
rămii cu degetele incleştate
in nisipul rece şi ud
şi te gindeşti
ce bine ai putea să inoţi
fără aripile acestea
atit de grele.

ion chiric

Dunărea

Zi de zi privesc Dunărea
şi aştept să apară din valuri
o formă de foc tăind curgerea apei,
poate insuşi sufletul fluviului.

El, zeul Danubiu, urcind din adinc
direct in zbor, delfin de flacără,
priveşte cînd şi cînd meleagurile noastre
cutremurat de iubire şi dor.

O dată să-i văd chipul,
numai o dată, clocotind in izvor,
chipul cu care fluviul şi timpul
se luminează in infinit.

Zi de zi privesc Dunărea
cum privesc obrazul bătrin al mamei,
zi de zi îi ascult glasul
care mi se pare al neamului.

Stare

Mă trezeşte noaptea cugetu-mi în flăcări :
cine mi-l aprinde, cum să-l sting ?
Stau şi-l ascult cum murmură cuvinte idei
despre fiinţă, cintece de luptă,
cum cheamă pe nume oameni necunoscuţi
de parcă ar stăpini marginile
lumii. La lumina lui
nu mi-i deloc cald. Cine mi-l aprinde
e de dincolo ? Cu flacăra urii, cu-a iubirii
văpaie ?
Şi cum să-l sting ?

Miez şi coajă

Am rivnit ades alt chip
umilindu-l pe al meu, zicindu-i coajă,
scoarţă, inveliş, mască de plins,
am rivnit altă statură
şi alt pas – unduire, vorbă a trupului –
şi-au fost ceasuri cind desnădejdea
ca o altă piele mă cuprindea,
dar alt suflet şi alt cuget –
nu ştiu cum, nu ştiu de ce –
niciodată nu mi-am dorit.

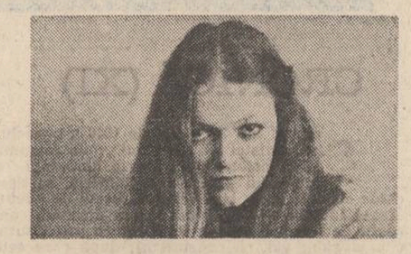

Jumătate de lacrimă

Tot mai greu te apasă talpa cerului,
sub greutatea luminii tot mai mult
te afli incovoiat,
ţi-e frig in cămaşa de piatră a zilei
ca şi cum
de mocirte rănit, printr-un cring de crini
te-ai tiri insingerat,
e linişte in lacrima ta
dar ce zgomot apocaliptic poate să facă
singur cuvintul linişte,
e linişte in lacrima ta
şi jumătate din ea se află sub pleoapă
la mine,
şi jumătate din plinsul tău
il plinş eu.

Joc de toamnă

Ziceam că toamna te-a răsfrint in frig
şi tu erai un stol de păsări călătoare,
eu eram furtuna care iţi stingea
păsările, una cite una,

Ultima pasăre apoi mai pilpiia
in virful catargului tremurător
şi eu eram furtuna şi trirema
eu eram
iar tu erai
cea de pe urmă pasăre ajunsă in ţările calde.

Eu eram ţările calde.

Sentimente

Duc cu mine sentimente de-nmulţit,
sentimente fierbinţi, dar cu aripi neincercate,
asemenea unor bulbi cu zbateri de inimă,
asemenea ochiului prin care ies dorinţele,
asemenea vocii fecundate de strigăt.

Vin cu voi precum grădinarul cu răsaduri
la oraş,
precum pomicultorul cu puieţi de meri sau
de caişi.
Dacă mai aveţi vreun loc gol in suflet
le puteţi răsădi.

Cine vrea, cine doreşte,
am sentimente de tot felul,
de-nvăluire a voluptăţii roz-galbene,
de hăituire a cugetului circotaş,
de deschidere spre dragoste a inimilor reci,
sentimente de pistil sau de cirtiţă,
de trăire a vieţii de copac sau de iepure,
de indurare pentru cel singur.

Cine vrea, cine doreşte,
duc sentimente de tot felul,
flăcări fără foc, văzul
fără ochi, pipăitul fără mină,
exclamaţia fără gură.

Le puteţi planta şi in aer liber,
in afara sufletelor, la margini de şosea :
Un cring de emoţii intr-un pustiu
poate fi o şcoală de educaţie pentru şacali
şi nu vă feriţi de sentimente orfane,
două, trei la un loc pot aminti
de un om viu.

Carii

Sub gindurile pe care le spun
fiinţa mea hrăneşte mereu
alte ginduri.

Dacă vintul bate dinspre tine
inima mea devine un aerostat
Nu vedeţi cum atirn ?

Dacă luna pătrunde in sufletul meu,
cint o primejdie de inec.

Sub gindurile mele clipoceşte uneori
mireasma trupului tău.

Chagall

Zboară o scindură prin aer
mereu zvicnind de un capăt
ca o pirghie
a destinului.

De cite ori
mă saltă peste
înălţimea de zbor
a gindurilor
te văd
căutindu-mi intrările in suflet.

plastică

p

Portret tîrziu

Am descoperit tirziu arta lui **George Filipescu**, şi atunci fragmentar, într-o direcţie care părea să constituie pentru însuşi autorul ei un fel de „violon d'Ingres" — ceramica. Cunoscindu-i ulterior desenele şi pictura, am avut revelaţia unui contact cu un univers plastic descins din atmosfera marilor geneze. Viziunile pictorului au o desfăşurare spasmodică, de magmă în continuă fierbere. O senzaţie de forţă în pragul erupţiei inspiră pictura acestui artist săvirşit dintre noi înainte de a-şi fi conturat cu precizie personalitatea creatoare.

Cu atit mai mult aveau să capete relief compoziţiile sale în porţelan, în care, dincolo de preocuparea pentru invenţia de forme şi pentru modelaj, se regăsesc foarte pregnant multe dintre caracteristicile picturii sale. Suprafaţa porţelanului — matisată, neglazurată, trecută prin atente şi succesive arderi — devine, astfel, un element de suport foarte docil pentru căutările exersate altminteri de artist în materia pastei colorate, a hirtiei, cartonului sau canafasului. Tehnicile a sgrafitto şi-au găsit în materia ceramică mediul ideal de concretizare. Privind, în retrospectiva organizată sub auspiciile generoase ale Muzeului de artă al Republicii, excelenta serie de desene ale artistului, grupată într-o panotare de sensibilă plasticitate, nu poţi să nu constaţi filiera directă existentă între aceste „fişe de atelier" şi intreaga iconografie ce ornează piesele ceramice.

Trecind la analiza culorilor, raportările sînt la fel de evidente, pînzele existente în vecinătate pledînd pentru unitara exprimare stilistică a artistului, pentru picturalitatea lui structurală, chiar dacă materialele folosite diferă atit de mult între ele. Restringindu-se, totuşi, la acest domeniu, pictura lui George Filipescu este dominată de problemele construcţiei plastice, ale delimitării unei viziuni plastice cit mai fidele sistemului de idei — filosofice, morale, estetice — care a alimentat, de regulă, demersul creator al artistului. Aceste viziuni se ordonează, în principal, pe două coordonate fundamentale. Una, legată de străpungerile de profunzime ale spaţiului, înţeles ca o dimensiune a cosmicului, locului de fiinţare a spiritului şi a tot ceea ce-i de el aparţinător. Cealaltă exhibă energiile teluricului, ale materiei fecunde, regeneratoare, matricea supremă a vitalităţii, în care pînă şi moartea se defineşte tot ca o ipostază a vieţii. Ciclurile dominante ale intregii sale opere plastice se divid între aceste două mari categorii, sfere existenţiale — **Spaţiul** şi **Pămintul** —, intruchipînd, în termenii unei expresive alegorii plastice, o ambianţă de o densă spiritualitate artistică.

Multe dintre lucrările, aparent neinseriabile, se revendică, la o analiză mai atentă, acelorași surse ideatice. Fie că e vorba de lucrarea intitulată „Dulap ţărănesc" (redactată în mai multe versiuni) evocind în formulări sintetic-figurative, cel mai adesea, un spaţiu al formelor primordiale, fie că ne referim la un peisaj de maniera celor sugerate în „Apus" sau „Ogor" sau „Colina Neagră", unde funcţia culorilor aplicate în tonuri şi suprafeţe compacte, absorbante, sparte de adinci pete de alb sau albastru, au un rol de prim plan.

Dar cele mai împlinite sinteze plastice sînt, după opinia noastră (citabile, firește, dintre multe altele) cele două portrete — **„Doamna din Rarău"**, o lucrare cu rafinate preluări din iconografia votivă bizantină, transpusă într-o viziune foarte modernă şi personală, şi **„Mama"**, o compoziţie echilibrată situată în descendenţa marii picturi tradiţionale autohtone, cu unele căutări novatoare în planul structurărilor cromatice. În tehnici diferite realizate, dar operind cu o serie de mijloace plastice de o pronunţată austeritate, pînzele concentrează în ele o puternică forţă expresivă şi coloristică, ce aruncă asupra intregii creaţii a acestui artist luminile unei exprimări implinite şi profund originale.

Corneliu Antim

muzică

m

Talent şi tinereţe

O seară de concert este (sau ar trebui să fie) un moment deosebit prin starea de graţie a actului artistic, prin programul şi interpreţii săi. Concertul ce a avut loc de curînd în sala Radiodifuziunii Române a atras atenţia în mod special, devenind un eveniment al stagiunii prin noutatea, tinereţea şi calitatea deosebită a interpreţilor, într-un program de un interes aparte.

Ciclul „Anotimpurile ţării" de Claudiu Negulescu, prezentat în primă audiţie, este constituit din trei cantate pentru tenor, cor de copii şi orchestră pe versuri de Constantin Cirjan („Anotimpurile ţării") şi Nicolae Dragoş („Eterna, de ne-nvins, limba română" şi „Drumurile Unirii"). Linii melodice ample, generoase, armonii corale aerate, sensibilitate şi dramatism s-au regăsit în aceste lucrări în care corul „Voces primavera" şi tenorul Ionel Voineag au dat întreaga măsură a valorii lor artistice.

Concertul nr. 1 pentru vioară şi orchestră de Wieniawski a constituit, de asemenea, o noutate, fiind, oarecum, o primă audiţie bucureşteană (a fost cîntat, cu mulţi ani în urmă, de Virgil Pop), datorată tinărului şi foarte talentatului violonist Gabriel Croitoru, care a pus la dispoziţia formaţiei orchestrale întregul material necesar. Extrem de dificil, poate mai interesant chiar decît celebrul Concert nr. 2, Concertul nr. 1 de Wieniawski aduce în paginile sale strălucirea scinteietoare a melodiilor lăutăreşti, pasiunea şi profunzimea trăirilor romantice. Teme lirice se îmbină cu pasaje de mare virtuozitate ce solicită interpretul permanent, Gabriel Croitoru confirmînd, în evoluţia sa, complexitatea şi maturitatea unui artist aflat în plină ascensiune artistică. Stăpînind o tehnică instrumentală fără fisură, tinărul violonist dispune de o paletă expresivă diversă, cu infinite valenţe de sensibilitate şi ardenţă.

La pupitrul orchestrei, un tinăr dirijor, Gheorghe Costin, afirmat în ultimii ani ca un foarte interesant şef de orchestră ; concertul din acea seară l-a recomandat ca un artist profund, cu o gestică eficientă şi elegantă, fără nimic decorativ sau contrafăcut, cu o deosebită capacitate de înţelegere şi tălmăcire a partiturilor, cărora le-a conferit o identitate proprie. Dacă în primele două opusuri orchestra a acompaniat cu precizie evoluţia solistică, realizînd un dozaj echilibrat, în Simfonia a IX-a de Şostakovici, Gheorghe Costin a făcut adevărata demonstraţie a valorii sale ; de mult nu a mai sunat Orchestra Radio atît de omogen şi curat (în special partida de suflători), atît de rotund şi expresiv. Desfăşurări în planuri ample, momente de gravă meditaţie şi adîncă introspecţie au contrastat cu umorul caustic, incisiv din părţile extreme. Concepută în cinci părţi, ca „o mică piesă veselă" (cum afirma autorul), Simfonia a IX-a se distinge prin puterea de sugestie a muzicii, prin secvenţele posibil programatice care se derulează în imagini de o concreteţe aproape vizualizantă. Stilul clasic în care este scrisă, buna dispoziţie ce o străbate, o apropie, de multe ori, de celebra Simfonie clasică de Prokofiev, şi ea o genială glumă muzicală.

Gheorghe Costin a ştiut să reliefeze aceste tente de culoare ce dau farmec şi strălucire paginilor gîndite de Şostakovici, rigoarea, inteligenţa şi ştiinţa sa dirijorală reuşind să impună orchestrei, care a realizat o variantă interpretativă deosebit de interesantă şi originală a acestei lucrări cu semnificaţii şi sensuri nebănuite.

O primă audiţie românească, o restituire de preţ a unei lucrări din marea literatură universală, o tălmăcire de referinţă a unei pagini simfonice de o frumuseţe aparte, datorate unor interpreţi tineri sau chiar foarte tineri, de o valoare incontestabilă : entuziaştii copii din „Voces primavera", mult dotatul tenor Ionel Voineag, violonistul Gabriel Croitoru, deţinător al unui impresionant palmares internaţional, şi dirijorul Gheorghe Costin, o certitudine a şcolii dirijorale româneşti.

Anca Florea

Cenaclul «Luceafărul»

CRONICĂ (XI)

Ședința din 3 noiembrie 1988 a cenaclului revistei „Luceafărul", desfășurată ca și celelalte în aleasa ambianță a Muzeului Literaturii Române, se deschide cu urările de bun venit adresate de poetul **Aurel I. Zăinescu**, proaspăt întors dintr-un concediu de toamnă (nici o legătură cu viticultura, cum aveam, vai, să constatăm), după care este anunțată „ordinea de zi": **poezie** — Brîndușa Casandra Mircea și Dan Pleșa; **proză** — Ion Munteanu și Ecaterina Preda ; se cade de acord ca discuțiile să se poarte separat pentru poezie și pentru proză. **Iulian Neașcu**, care s-a ocupat împreună cu **Nicolae Georgescu** de organizarea ședinței, îi prezintă succint pe cei doi viitori poeți, elevi în clasa a XI-a ai unui liceu bucureștean, doi dintre numeroșii tineri talentați, apropiați de revista „Luceafărul", și-i invită să citească. Ceea ce se și întîmplă. Ia cuvîntul apoi prozatorul **Adrian Costache** care observă la Dan Pleșa tentația ludică și muzicalitatea, dar mai puțin resortul cel adînc al conștiinței poetului. În versurile Brîndușei Mircea l-a surprins (se înțelege că în chip plăcut) capacitatea de abstractizare metaforică în încercarea de a construi un univers poetic. Citează cîteva imagini deosebite și conchide manifestîndu-și încrederea în destinul poetic al celor doi tineri. **Vasile Bardan** recunoaște (este critic) „aripa talentului" în poeziile Brîndușei Mircea care, după părerea sa, își filtrează expresia, este o cerebrală, în sensul că nu e o sentimentală. **Salută** curajul poetei de a încerca, cu poezia „Corn de melc", o replică la cunoscutul poem barbian. La Dan Pleșa, remarcă muzicalitatea, influența lui Nichita Stănescu și-l definește ca pe un sentimental, care lasă cuvintele să-l poarte unde vor. „Este mult Nichita Stănescu în versurile Brîndușei Mircea — spune criticul **Radu Comănescu** — și anume, în capacitatea de a simți abstractul la nivel fizic. Nu este, totuși, o pastișă, ci o modalitate poetică asumată, care trebuie judecată după modul cum va evolua. Poeziile lui Dan Pleșa se opresc la alegorie, fără a face pasul, așteptat, către simbol. Așa încît totul rămîne elocvență banală, efort demonstrativ. Pentru **Valentin F. Mihăescu** versurile citite sînt notații lirice în umbra lui Nichita Stănescu, scrise cu un bun meșteșug, fără însă a se constitui în univers poetic. Starea dominantă este aceea de așteptare indefinită, specifică vîrstei. Poetul **Pan Izverna** face o încercare de analiză pe text a versurilor lui Dan Pleșa și descoperă în ele incertitudinile adolescenței, schița unui univers pannaturist, de esență blagiană, descriptivism, unele notații de factură japoneză. „E puțin pentru început — spune poetul — dar există și mijloace și intenții poetice." Poezia Brîndușei Mircea, iscată de aceeași vîrstă, i se pare cu o treaptă mai sus, căci încearcă esențializarea frisonului poetic, cîștigarea puterii de abstractizare. **Constant Călinescu** găsește multe stîngăcii în versurile citite, dar și o tensiune deosebită, de sorginte expresionistă la Brîndușa Mircea, generată de opoziția romantică **departe-aproape**, la Dan Pleșa. E convins că vom mai auzi de cei doi tineri poeți. Aspră, foarte aspră, poeta **Carmen Firan** se arată îngrijorată de lipsa de originalitate a celor doi, ca și de absența formulei poetice. Versurile Brîndușei Mircea sînt fără emoție, prețioase, iar Dan Pleșa este sărăcăcios și tentat de facile jocuri de cuvinte. **Un tînăr** (n-am reușit să-i notez numele) ține să facă o declarație subiectivă în legătură cu Dan Pleșa, atrăgînd atenția asupra „arderii interioare", asupra relației hotărîtoare între poezia citită și personalitatea celui care a citit-o. „Dan Pleșa, zice tînărul, nu scrie, ci trăiește". Sigur că da, însă... **A. I. Zăinescu** încheie dezbaterile asupra poeziei, observînd. că avem a face cu încercări poetice, denotînd disponibilități pe care cei doi tineri ar fi să le ia în răspundere. Le urează succes și-i dă cuvîntul lui **Iulian Neacșu**, care îl prezintă pe Ion Munteanu, din Sfîntu Gheorghe, fost profesor de filosofie, acum metodist. A debutat cu proză în „Luceafărul" și într-un volum colectiv. Scrie și poezii, dar, mai ales, o proză realistă, cu observație exactă, întreruptă de metaforă și impregnată de un umor, cum se zice, sănătos. Citește Ion Munteanu, apoi, același generos susținător al talentelor tinere o prezintă pe Ecaterina Preda, profesoară de matematică de lîngă Siret. A cîștigat un concurs la Editura „Junimea", scrie și versuri. **Iulian Neașcu** i-a compus și o prezentare scrisă, un portret interior, bazat pe impresiile de lectură de la „Post restant", care se încheie cu afirmația că ne aflăm în fața unui mare talent. Sala freamătă, citește Ecaterina Preda și urmează discuțiile. Adrian Costache e de acord, în urma lecturii, cu prezentarea făcută prozatoarei, care scrie modern și impresionează prin virtuozitatea schimbării registrelor temporale și prin calitate stilistică. Perceperea realității de foarte aproape dă nașterea unui halou fantastic, iar ironia relativizează pozitivismul detaliului realist. Uneori apar neologisme care nu se integrează fericit. La Ion Munteanu, vorbitorul remarcă disponibilitatea stilistică și umorul, aplicate însă unei substanțe vetuste.

Și pentru **Radu Comănescu** proza Ecaterinei Preda se ridică la nivelul prezentării făcute. Povestirea citită se susține, dincolo de virtuțile stilistice, pe tensiunea gravă între ideal și realizarea practică a acestuia. Deși întîmplarea relatată e frecventă în proza contemporană, Ecaterina Preda reușește să-i acorde sensul superior al unei drame existențiale majore.

Proza lui Ion Munteanu i-a plăcut deopotrivă. Prozatorul meditează asupra convențiilor stilistice și narative, le discreditează dar, totodată, le utilizează. Este vădită formula borgesiană și remarcabil umorul, înțeles ca reflecție asupra sensurilor.

Valentin F. Mihăescu se declară în imposibilitatea de a-l contrazice (deși ar fi vrut) pe **Iulian Neacșu**, admiră neașteptata virtuozitate stilistică a prozatoarei și subtilitatea trecerii de la comic, prin grotesc, către tragic. Proza lui Ion Munteanu i se pare bine construită, dar minată de un umor îndoielnic și tiranizată de modele celebre. Proza lui Ion Munteanu conține — crede **Nicolae Georgescu** — intenții polemice, mai potrivite însă pentru o abordare de tip eseistic. Personajul narator nu uită, ci este uitat. De aici ar fi putut ieși un bun eseu, dar nu proză, căci în domeniul artei cuvîntului Ion Munteanu mai are mult de lucrat. Ecaterina Preda — zice **Nicolae Georgescu** — este o revelație, deși unele lungimi din proza citită puteau să lipsească. L-a contrariat plăcerea aproape maladivă a descrierii aspectelor grotești, a sesizat o anumită verbiozitate parazitară și-i recomandă prozatoarei mai multă iubire față de personaje și lucru mai aplicat pe cuvînt. **Marin Marian** spune ceva, din care cronicarul onest poate deduce (cu efort) că lui Ion Munteanu i se reproșează aservirea la modele străine și că vorbitorul se bucură de a fi fost prezent la lectura prozei Ecaterinei Preda. **Constant Călinescu** consideră că prozatorul e foarte inteligent, dar exclusivist în folosirea persoanei I. „Fata" (Ecaterina Preda n.n.) e o parodică și are umor. „Aș asculta-o mereu !" Chestie de timp. **Pan Izverna**, foarte succint, definește drept parodică proza lui Ion Munteanu și bine scrisă, în descendența Hortensiei Papadat Bengescu, povestirea Ecaterinei Preda. „S-ar părea că proza a luat avans azi asupra poeziei", observă **A.I. Zăinescu**, înainte de a-i felicita pe cei care au citit, de a le mulțumi celor care au luat cuvîntul, celor prezenți și, mai cu seamă, gazdelor noastre de la Muzeul Literaturii Române. Au lipsit **Fănuș Neagu, Mircea Micu, Gheorghe Pituț, George Alboiu.** Pentru prima oară în cenaclu, poetul **Ion Zubașcu.**

A consemnat V.F.M.

brîndușa casandra mircea

Stingere

Involburarea metalică a voinței
vislind între cutele timpului,
risipire eretică
pulsînd aproape,
sub firele crîncene de atîta piatră,
ultimă zvîcnire,
frîngerea arcului
dinaintea
ultimei săgeți
plauzibile

Cît

Cît de mult să mai așteptăm
dizolvarea oglinzilor
ca să uităm cum sună
aerul dinlăuntrului cel mai adînc
al nostru

cît, cîtă involburare să închidem
în graba de a uita
culoarea secundelor

cît de repede-învîrtind
e pămîntul

să nu ni-l mai putem
ține
în carne și oase

cît mai adulmecăm
coborîrea la ceruri

Corn de melc

Melcul ieșise în lumină
și cornul său dospise într-atît
încît labirintul fraged de os
și l-a rupt sieși.

și dintr-odată
cornul de melc s-a trezit
singur, nedăruit cu altceva
decît cu simțul că există

cornul orb,
cornul surd
gîndul corb
trup absurd

orice aplecare i se răsucea
înlăuntru,
înlănțuind aerul
cu lunecarea propriei sale
imagini nevăzute

că deodată s-a pierdut
osul lung neînceput
melc durut
orb de-un corn
de altul surd

trup absurd

dan pleșa

Marină

Ți-e buza plină de alge ;
e mirare să se-ntîmple
cînd valul ni se sparge
de tîmple.

Glezna ți s-a relungit
în unde,
iar păru-ți nesfîrșit
prin ape se ascunde,

Pielea ți s-a topit
în mare,
strîng în brațu-mi împlinit
un pumn de sare...

Post scriptum

Mai sînt de spus atîtea
Și nimic.
Se împletesc
Într-un sfîrșit etern.
Poate voi termina
Scrisoarea
La noapte, cînd cuvintele
Sînt de prisos.
Sfîrșitul se apropie
De infinit.

Mai sînt atîtea de spus...

Păsări rănite

S-a spart în cioburi
o pasăre
deasupra zăpezii infinite
și cîntecul
s-a scurs
într-o clepsidră.

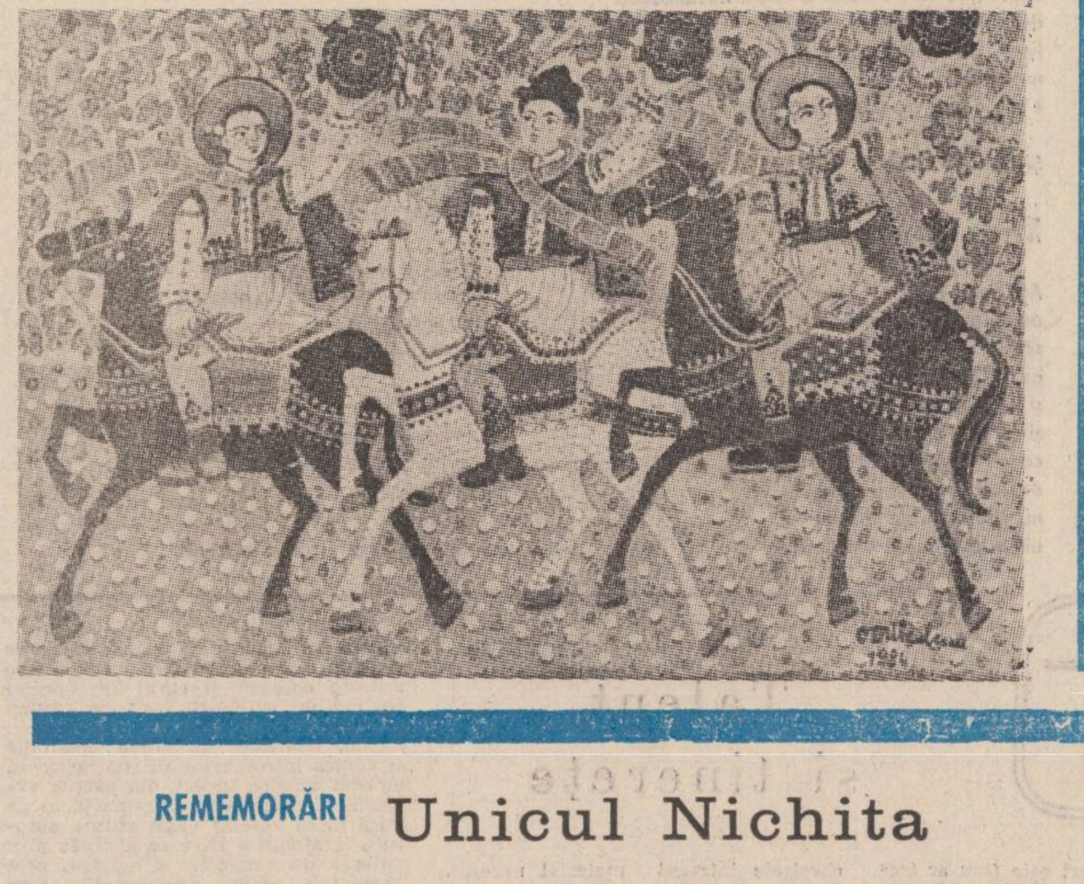

ecaterina preda

Nunta lui Benedict

Cînd a deschis ochii întîi a văzut sticla de șampanie răsturnată. Sîrma de siguranță, forțată în joacă, fusese petrecută în jurul sticlei și atîrna strîmb ca o zgardă improvizată de gîtul unui cîine de rasă. Farfuria murdară, pete proaspete de grăsime pe fața de masă, pesemne o folosise drept șervet, ce curios, se știa un individ manierat și totuși amprentele erau ale lui, uite, degetele îi sînt încă cleioase, și gura, mai ales gura, dinții s-au sudat între ei, cei de jos cu cei de sus, un rest de salivă sleită îi curge prin barbă. Un pahar bont în care cineva, cu siguranță că el, încrețise o țigară vînătă, fără filtru. Vede peretele din față, coșcovit, cu zugrăveala diluată, urma enormă cît o scorbură în locul unde stătea de obicei lampa de gătit, calendarul ortodox cu cele douăsprezece coloane temporale, ferestrele dinspre ogradă mascate pe jumătate de cîrpe albe ca niște mutre de bandiți. Privirea crește, se implantează în pleșniturile din tavan, vislește prin albiile lor pînă se împiedică de două fire crăcănate încheiate sordid într-o dulie neagră.

Lăutarii mănîncă liorpăit. Rastel improvizat, un scaun adăpostește instrumentele. Benedict lasă capul pe spate, închide ochii, dar moartea trecuse, e viu, gîndește, simte viața lucrînd în el conștiincios ca personalul unei uzine de armament. Încearcă să-și amintească măcar ceva, un amănunt de dinainte de leșin, însă nu reușește, unitățile de memorie căzuseră în timpul șocului, evenimentele anterioare pierduseră dimensiunea temporală, o imagine îi revine sîcîitor : o oală cu porumb fiert, alături o strachină cu sare grunjoasă. O femeie scoate știuleții cu furculița din oală și îi presară cu sare. Unul pentru el, unul pentru ea și iarăși unul pentru el, unul pentru ea. E așezată pe cerdac, pielea ei are culoarea lemnului, fusta cu nasturi în față, neglijent sau poate cochet descheiată, descoperă pe jumătate coapsele subțiri, bronzate uniform. O femeie ca oricare alta, frumoasă, ahtiată după un mariaj timpuriu. Între ei întîmplările verii, arșiță, ierburi pîrjolite. Nimic lăuntric, nimic memorabil. Atunci de ce mîncaseră împreună porumb ? De ce-i privise picioarele neîmplinite și lungi de culoarea lemnului ? De ce-și amintea toate acestea, de parcă întîlnirea lor s-ar fi consumat cu numai cîteva minute în urmă ? Să fi greșit undeva ? Exclus ; ea nu era Ea, așa cum nici cea de acum nu e Ea. Despre Ea știa totul. Îi calculase data nașterii, ora morții, înălțimea, deschiderea brațelor, ce boli o pîndesc, ce primejdii, zilele fecunde, zilele sterile, zilele fericite, zilele cu ghinion, îi cunoștea eșecurile și realizările, viitorul ei, o înșiruire de distribuții și mișcări stelare accesibile unei singure minți, mintea lui. O aștepta în fiecare marți, așa fusese hotărît, să o cunoască într-o marți, o aștepta deci în fiecare marți în biroul său de funcționar mărunt, o aștepta în timp ce-și bea cafeaua, înainte și după gustarea de prînz, nu intra femeie să nu treacă, să nu se ridice servil, să nu-i ofere un loc, să n-o treacă printr-un filtru de întrebări camuflate de povestioare hazlii derutante, mereu altele, preparate săptămînal, interogatoriul sufocant de palavre se derula invizibil ca un fir de nisip în tivul unui halat de plajă. În ziua în care fata aceea scundă îi înmînase fișa cu datele personale, biroul se ilumină sub privirea lui. Citi de cîteva ori rîndurile dactilografiate, scotoci prin sertare, scoase tabele, compară, toci creioane, apoi se apropie de ea și în clipa următoare deveni frumos, nebunii au momente de strălucire celestă, atît de frumos încît fata se trase îndărăt. Totul coincidea. Compatibilitate absolută. Socoteli magistrale întinse pe cîteva coli se încheiau formidabil. Zodiacele erau de partea lor. Bioritmuri, aștri, la fel. Registre maniace confirmau afinitatea. El a vorbit întîi, ea a continuat să-l soarbă din ochi, a cerut-o lapidar în căsătorie, și nu că ar fi vrut el, nu, lui îi era indiferentă persoana în sine, ci că așa s-a hotărît cu mult înainte de a se naște, de la începutul începutului adică sau mai corect, dintr-o existență atemporală circumscrisă lor, în fine, n-avea sens să-și bată capul să explice unei ignorante, toți erau ignoranți cu excepția sa, că o iubea și cînd n-o iubea, oricum important era faptul că o iubea exact pe ea, că o găsise relativ ușor — nici un impediment de natură geografică sau rasială, că se va lega imediat pentru toate viețile anterioare și posterioare. Fata consimți, bărbatul brun și pîntecos îi plăcea, o speriase nițel, e drept, dar ce importanță mai avea, n-o ceruse nimeni pînă atunci și nici nu spera s-o ceară și altcineva, consimți deci, Benedict o îmbrățișă, ea plînse discret cu nasul în puloverul lui.

În stînga se iscă un hohot gros, urmează altul, acut, de femeie, de la celălalt capăt al mesei o palmă țîșnește autoritar deasupra bordurii de capete.

— Liniște !!! Benedict nu-și recunoaște vocea, intenționase să strige, dar glasul îl minți, porunci șoptit, însă încărcătura emoțională condensată forțat conferi cuvintelor o densitate miloasă, mesenii nu tresăriră, ci se mișcară lent în pîcla celor cîteva sunete. Mutre cunoscute. Mutre antipatice.

★

Complice inserării, becul roșcovan pătează fețele cu umbre. Benedict se simte puternic, trupul lui tînjea de mult după acest nimb de personalitate virilă, el însuși se înalță pe picioare, sus de tot, aproape că atinge cu fruntea oacheșă spărtura din tavan, și înțelege că moartea de dinainte nu fusese întîmplătoare, acumulase energie dintr-un univers mental inaccesibil în stare de veghe. În sfîrșit dorește s-o privească. De această dată se știe în stare s-o privească. Nu și-o amintește. E curios, într-adevăr curios, niciodată n-a fost atît de curios,

Grafică de Natalia Miculescu-Florescu din expoziția de la Galeria municipiului

întoarce capul, dar nu-i privește chipul, ci picioarele, cam plinuțe, cu genunchii apropiați și coapse late, depășind dizgrațios marginea scaunului. Le-ar fi preferat subțiri, și lungi, și de culoarea lemnului. Sau nici măcar așa. Urcă lent peste rochia drapată cu tul. Din cauza voalului și a gîtului prea scurt pare cocoșată. Poate chiar e. Mireasa zîmbește mirelui. Mirele e el. Mireasa are incisivi puternici, osul e atins pe muchie de putreziciune, un stomatolog de duzină îl restaurase în pripă. De sub buza cîrnă scapă roșul umed al gingiei. Benedict e scîrbit, îi întoarce spatele lat cît un șifonier, se urcă pe scaun, îndoaie genunchiul, ezită, apoi strecoară vîrful pantofului între solniță și salatieră. Mireasa îl agață timid cu arătătorul de mînecă, trage de două ori, ușurel, să n-o vadă ceilalți, pe urmă îi suflă alarmată, făcîndu-și paravan cu palma gurii :

— Dă-te jos, ai înnebunit ?

Mesenilor le place scena. Se destind. Aplaudă. Muzică, poruncește Benedict, de această dată creștetul atinge cu adevărat tavanul, muzică, nu se aude ? Cineva intonează fantomatic o melodie, ca și cum ar zgîria cu unghia o coală de hîrtie, cîntecul lipsit de rezonanță sucombă, cîntărețul gîlgîie frenetic dintr-o sticlă neîncepută, analizînd retrospectiv eșecul. Acustica-i de vină, don'șef. Atunci altceva. Tangou ? Tangou. Să urce și mireasa, scandează mesenii. Benedict aprobă. Mireasa roșește. Acolo ? De ce nu ? Își suflecă rochia, un picior bont pipăie tăblia scaunului, deplasarea pe verticală se dovedește dificilă, icnește, scaunul se dezechilibrează, mîinile retează aerul. Sabina se amuză. Aburi de rîs pornesc din trupul ei fierbinte și foarte mobil, atît de mobil încît pare fluid. Benedict își scapă privirea într-acolo. Dinspre Sabina miroase a parfum fin, halou abia perceptibil cu un singur simț, i se trezește o poftă nebună, numai fumul de țigară strecurat pe ușa cancelariei avusese asupra lui același efect, mister unic de altar păgîn, care elev n-a pîndit măcar o dată la cotitura culoarului întunecos fumul tălăzuind alb, dictatorii copilăriei cu cataloage sub braț, aproape în imponderabilitate. Fără îndoială că după moarte nemateria se recombină asemănător : unii populînd cu invidii galerii mizere, alții lăsîndu-se invidiați o fulgerare de clipă.

★

Rochia cu răscroieli inteligent dozate cade buluc pe dușumea. Risipă de material, de vopsele pentru obraz, pentru păr, pentru unghii. Sabina se știe privită, Sabina cunoaște preocupările astrologice ale lui Benedict, o extravaganță, nimic mai mult, cunoaște și eroarea comisă în actele miresei. I-ar fi putut spune de la bun început. Nunta n-ar mai fi avut loc. Benedict ar fi îmbătrînit așteptînd femeia oferită lui de puteri marțiale. Așa s-au distrat și ei puțin. Au mîncat, au băut, au dus farsa la delir. Sabina se joacă încercînd să ridice scaunul gol cu degetele piciorului drept — pîrghie armie sub țesătura ciorapului — mușchii încordați rotunjesc pulpa, coapsa se bombează. Prinși într-un cîmp străin deosebit de puternic, nervii lui Benedict se contractă spastic. Un gînd periferic încearcă să reabiliteze trupul tînăr de culoarea lemnului adus peste oala cu porumb, însă prezența explicită a Sabinei îl alungă. Se apleacă, mîna umblă tremurat printre tacîmuri, apucă o chiflă, o zvîrle în bec, așchii de sticlă și lumină fărîmată, țipete răzlețe, un chibrit scapără. Cîteva secunde ochii nuntașilor sfîrîie roșii. În sfîrșit careva aprinde o lanternă. Muzicanții se țin cu toate degetele de instrumente. În jurul mesei liniștea își face de cap.

Într-un tîrziu, nașul ridică brațele, oasele-i trosnesc, pielea din preajma orbitelor se încrețește, cască lung fără să-și acopere gura mare ca o pîlnie de patefon, vrea să zică ceva, dar cuvintele bete se încalecă, tușește astmatic, punînd capăt minutelor dezolante de tăcere.

— Afară cu voi, zbiară Benedict.

Nu mișcă nimeni. Nu respiră nimeni. Frunțile nădușesc. În lumina confuză mireasa plînge mocnit.

— Nu se aude ? Afară cu voi.

Benedict își întărește amenințarea coborînd de pe masă. Se îndreaptă spre ieșire, pășește sănătos, cu siguranță țărănească, mers bine legat de om hotărît. Pentru prima oară simte că nu e făcut să se strecoare prin uși dosnice, nici să șteargă cu haina varul de pe pereții culoarelor. Cei cîțiva pași răsună statornic pe dușumea, lovituri de baros, îl vezi mergînd și te aștepți să auzi călcătura chiar înainte de-a o auzi, chiar fără a o auzi. Deschide ușa, clanța întîmpină rezistența peretelui, geamurile protestează zdrăngănind. Noaptea de mai năvălește cu mirosurile ei nomade. Sufletul lui Benedict amețește și-și ia zborul amestecîndu-se printre păsările nopții. Pe alee lumină stelară. Cîtă risipă de aștri și numai cîteva miliarde de destine. Parcă ar fi pe fundul unui bazin. Deasupra, incerte, neoanele orașului. Fascinante, inaccesibile. Un nor răzleț ca un dos de saltea preumatică. Nuntașii trec încet, siluete de pești cu înotătoarele distorsionate, susținîndu-se reciproc.

★

Rămas singur, mirele redevine bun. E un om bun, toată lumea o știe. Furia se strînge nod în cerul gurii, o zvîrle departe într-un ambalaj cleios de salivă. Adulmecă în continuare turtindu-și nasul de întuneric. Mirosurile dezlănțuie furtuni și remușcări. Unde i-au dispărut oaspeții ? Spre ce case mai primitoare și-or fi purtînd mahmuri insulta ? Hei ! Stați puțin. De ce v-ați supărat ? Eram beat. Mai sînt încă, nu vedeți ? Sprijinită de tocul ușii mireasa încearcă să-l recunoască. Ochii lui holbați fanatic, fața lustruită de lună și iarăși frumusețea aceea totală, spectrală. Îi atinge umărul rece și pietros ca de crustaceu, sîngele i se retrage din extremități, mîna lui se lasă răcită pe umărul lui. Nici un alt transfer de energie. Nici un schimb de priviri, nici o eliberare de propoziții convenționale. Mai mult decît străini. Mai mult decît cadavre. Minute încordate, asurzitoare. Vacarmul devine insuportabil, îl strigă pe nume, ascuțit, disperat ceea ce pune capăt bonomiei olfactive. Benedict se încarcă din nou cu furie, voalul alb în impostură îi dilată nările, o clipă seamănă cu un taur întărîtat de muletă.

— Tu ce-aștepți ?

Mireasa pălește, bujorii protetici se delimitează rotunzi pe pomeți.

— Ei ? Ce-aștepți ?

Mînia bărbatului o paralizează. Încearcă să fugă, dar mișcarea degenerează în foială. Benedict strecoară mîna pe sub voal pînă simte părul viu tresărind sub buricele degetelor. Are părul cînepiu, foarte rar, coafat neglijent, cu vîrste artificiale, însă neașteptat de vioi, își clătește palma în el cu plăcere, în sfîrșit îi place ceva la ea, apoi închide pumnul, părul rămîne acolo, femeia scîncește, dar el are poftă să se joace, rînjește, o simte smucindu-se, firele brusc solidificate plesnesc, îi taie articulațiile. De ce faci asta Benedict ? Vorbise ? Era numai o părere ?

— Dar ce-aștepți să-ți fac ? Hai spune, ce-aștepți să-ți fac ?

Din copacii negri spînzură crengi albite de floare tîrzie. Îl cuprinde oboseala, mîine e marți, trebuie să fie neapărat la birou, de-ar prinde măcar un ceas-două de somn să i se împrăștie cearcănele. E timpul să pună capăt jocului, își retrage degetele, mîna cade greu, mai jos decît cealaltă, trunchiul surprins nepregătit se apleacă într-o parte. Ce vină îmi găsești ? urlă mireasa, însă urletul ei nu mișcă nici constelațiile, nici sufletul bărbatului.

— Hai, du-te acasă...

O privește mergînd tîrșiit, luna inflamată, și închide ochii să nu-l copleșească mila pentru femeia tînără, nițel cam bondoacă, femeia lui de-o zi, pentru suferința căreia se face răspunzător în fața oamenilor și-a lui Dumnezeu deopotrivă. O alungă la miez de noapte să cutreiere străzile — stafie albă — și să zdruncine armăturile clădirilor cu plînsul ei nupțial...

REMEMORĂRI

Unicul Nichita

Ninge liniștit și bogat în noaptea aceasta și nu pot dormi și mă gîndesc la **Nichita.** Mi-a dat cineva un telefon, mai spre seară, întrebîndu-mă dacă n-aș vrea să vin la o întîlnire cu elevii unui liceu să le vorbesc, să le spun „amintiri" despre autorul Necuvintelor.

Nu sînt un bun vorbitor, n-am darul oratoriei pe care Nichita îl avea și-l folosea cu fervoare și grabă și nerăbdare, ca și cum i-ar fi fost teamă că trece Timpul și el nu va avea de terminat de spus tot ceea ce ar fi vrut să spună. Cînd ostenea (dacă ostenea) se pornea pe dictat poezii. Mijea ochii lui albaștri cu voalate sclipiri ironice, nu privea nicăieri decît într-un punct numai de el văzut și începea să-și „cînte" versurile însoțind cuvintele cu gesticulații largi de actor.

Am scris despre el mult și uneori cu o anume superficialitate (unii mi-au reproșat c-am scris prea mult) înspăimîntat de perdeaua uitării și iată că acum, în această noapte de plumb și insomnie, mă gîndesc cîte nopți n-am pulverizat împreună, eu ascultîndu-l și el vorbind sau improvizînd. Și mă mai gîndesc că sînt poate printre puținii amici care nu dețin nici un manuscris de la el.

După ce-a plecat brusc și fără să-și ia rămas bun de la nimeni, într-o noapte de decembrie de acum cinci ani, au apărut zeci și sute de versuri inedite. Le avea răspîndite peste tot, le dăruia prietenilor și necunoscuților, nepăsător, risipitor și cu bucurie. O singură dată l-am auzit exprimîndu-și dorința de-a recupera „un sac" cu manuscrise abandonate undeva în Cotroceni, în locuința unui ins ce l-a găzduit o vreme (am uitat numele acelui ipotetic posesor) și care era, printre altele, numismat. I-am propus în repetate rînduri să mergem să le recuperăm dar, din motive pe care nu mi le-a explicat niciodată, refuza blînd dar hotărît o descindere la acea adresă în care a locuit cîteva luni.

Am fost cu el într-o toamnă, în Țara Zarandului, într-o comună, de fapt un sat pierdut pe spinarea dealurilor și-am tras în casa unui inginer silvic. Două zile și două nopți, cu mici pauze de somn și preumblare prin aerul de aur și miere al toamnei, a dictat poezii neostenit și aproape cu ostentație. Îi plăcea un stejar solitar crescînd singur în marginea grădinii și poate că atunci o fi gîndit el litania de dor și singurătate : „Pomule, copacule, / ai inimi cu miile / și umbrele cu sutele — / nu te latră cîinele. / Îți ții inimile-afară. / Îmi ții inima în seară, trupul meu o înconjoară, / Pomule, copacule, / ai inimi cu miile / și umbre cu sutele — / nu te latră cîinele. / Numai inima mea-una / într-una mi-o latră luna. / Dar cînd toamna dă în iarnă, / inimile ți se darmă / de din verde către galben / cum văzui la domnul carpen. / Numai inima mea neagră / necăzută stă și-ntreagă".

Atunci, fermecat de liniștea nefirească a munților, de albul ștergarelor de in, de gustul de sîmbure amar al răchiei de cireșe, a propus să rămînem **definitiv** în acel sat ocrotit de dealuri și să ne angajăm în unul din posturile administrative. (Întreba cu insistență și naivitate jucată dacă nu au nevoie cumva de un **notar** bun). A doua zi am plecat cu o mocăniță anacronică și pitorească și zecile de pagini dictate le-a făcut cadou gazdei pe care l-a „chinuit", dictîndu-i-le.

După mulți ani, la Cluj, în casa unui inginer electronist (dacă nu chiar atomist) pentru prima oară de cînd ne știam, am făcut un concurs de improvizație. Era și poetul Gheorghe Pituț cu noi și totul se înregistra pe bandă de magnetofon și ne chinuiam să ținem pas cu năvalnica lui răsuflare poetică și mie îmi era greu deoarece nu știu să improvizez decît în vers clasic (de, poet anacronic și vetust) și o noapte întreagă n-am ostenit, și spre zori, la hotel, Nichita a continuat să dicteze poezii dar nu mai avea cine să le scrie...

De aceste întîmplări mi-am amintit în noaptea în care nu pot să dorm și ninge bogat și liniștit și eu mă gîndesc la **Nichita** și la versurile lui risipite în lungile ore ale insomniei sale.

Și-i rog pe cei amintiți mai sus, în caz că vor citi vreodată aceste rînduri, să copieze versurile dictate mai demult și să le trimită pe adresa vreunei reviste literare spre a nu rămîne necunoscute celor care l-au iubit pe mare și insomnabilul poet.

Nu pot să dorm în noaptea aceasta de decembrie și ninge bogat și mă gîndesc la **Nichita...**

Mircea Micu

Poetul

— Nichita era blond și frumos ca soarele.

— El era o Alma Mater pentru toți poeții încă nerecunoscuți.

— El recunoștea cel puțin săptămînal geniul unuia dintre aceia.

— Nichita iubea oamenii și omenirea ; el ura numai nimicul, adică absența omeniei.

— Cei mai mulți poeți rîvnesc să scrie în turnuri sau în temple.

— Nichita scria în vacarm. Casa lui Nichita era mai aglomerată decît Gara de Nord ; era adică o gară universală.

— Pe Nichita îl invidiau cei mai mulți, dar el nu-i invidia decît pe cîte unul care putea să tacă.

— Nichita a rîvnit ca poezia lui să fie o energie liberă, adică un zbor paralel cu lumea.

— N-a existat nici un om cunoscut de el, căruia Nichita să nu-i aducă laude.

— Nichita dormea numai în pauza dintre două cuvinte, pentru că altfel nici n-ar fi avut loc de somn.

— Nichita era un izvor, o pădure, un fluviu, un ocean ; el era atît de prezent încît fereastra casei i se deschidea singură să intre timpul în toate cuvintele sale.

— Nichita era o noapte bună și înstelată de vară.

Gheorghe Pituț

POST RESTANT

Iarna aceasta pare să fie atît de blîndă cît pare să fie o pisică în fața unui pui de vrabie căzut din cuib. Ea se preface doar că pleacă pentru ca să n-o simțim cînd se va reîntoarce „tiptilement, tiptilement“, cum spunea un francez oacheș, ca să ne muște de ochi. După o oarecare meteo-experiență pot spune deschis, cu căldură și tovărășește, că pe mine mă îngrijorează iarna cel mai mult zilele însorite. Zilele în care soarele are niște dinți care te orbesc, dacă nu cumva nu ești orb din naștere. Asemănători, oarecum, acestor zile pe cît de ademenitoare, pe atît de înșelătoare, sînt cei care își închipuie că pur și simpla lor existență luminează existențele tuturor celorlalți (Ludovic al XIV-lea, autointitulat și „Regele soare“, a avut, se pare, copii destule). Lumina însă, fără acea căldură moale, dezmierdată, de miere adormită în fagure, are ceva terifiant, crud, aproape inuman, pentru că nu vrea să se împartă, ci să trăiască numai pentru ea însăși. În această privință, degeaba autorii (și nu numai de literatură) încearcă să ne lumineze cînd nimic nu le mai încălzește sufletul și spiritul ; degeaba se apropie de noi, degeaba se îndepărtează, obiectele din jur capătă contururi din ce în ce mai tăioase și înghețate. Fără căldură sufletească, oricît ai fi de „tehnic“, de învățat, de talentat chiar, nu se poate face nimic, nici o simfonie, nici un roman, nici un tablou. Trebuie să-i lași, cum s-a mai spus, iubitorului de artă o fereastră oricît de îngustă, un ochi de lumină prin care lumea să fie privită altfel, cu liniște și mai multă înțelegere.

★

OLGA LUCANU, Vaslui : Publicăm un fragment din „Fragmente“ : „Dacă mă uit înapoi, toată viața mea lungă e un șir necurmat de îndoieli și credințe. Așa sau altfel ? Dacă mă uit înapoi nu mai văd iubirile, frămîntările trecătoare ale dragostei, suișurile sau coborîșurile mele în viață, deasupra sau dedesuptul unei prețuiri din afară. Mai cumplit decît orice erau singurătățile în care cîntăream. Absurd. Dacă n-am făcut bine eu, au să facă alții, de ce trebuie să fiu eu neapărat aceea care a găsit formula adevărată ? Pentru că mă am numai pe mine, pentru că am trăit numai pentru asta și n-am avut decît o viață ? Și am fugit cu viața asta a mea, strînsă la piept sub haină, ca un avar cu banul lui. Cerul rănit în zare, plin de pete mari de sînge, arde în vîlvătăi înalte. Mîine am să-l văd iar pe iubitul cel desăvîrșit, cel care nu seamănă cu nici un alt om din lume. Să ardă cerul tot, să se prefacă în scrum mai repede, să strălucească ici și colo tăciunii uitați, să se stingă și ei de lumina zorilor, să vină dimineața, să vină iubitul. Dacă aș putea să sar peste nopți, să înnădesc zilele una după alta...

Singurătate, ce mult te-am iubit ! Acum mă înspăimînți nu ca un gol, ci ca o prezență dușmănoasă și nu mai știu ce fac cu mine și nu mai știu încotro s-o apuc și ari în mine ca un plug cu tăișuri multe și treci prin creierul meu ca o furtună într-o casă pustie, lipsită de ferestre, și urli ca un lup. Și iar e tăcere și calm și calmul ăsta miroase a moarte, a despărțire...

. . . .

Știi cum e cînd plouă ? Vine după o secetă mare, de trei veacuri, o binecuvîntare din cer și aș vrea să ies în ploaia asta să mă scalde, s-o beau cu tot trupul ca pămîntul răsadurilor mele. Și cînd ar ieși soarele, aș arde odată cu el o lumină mare pe care n-o vede nimeni, pentru că toți sînt orbi, și-ar putea înfrunzi copacii de lumina pe care o răspîndesc eu. Nu mă mai uit în nici o oglindă de cînd te cunosc, nu vreau să mă mai știu, mi-aduc aminte destul de bine de mine și alung amintirea.

Parcă lumea începea și se sfîrșea cu el, parcă aducea zorile și făcea noaptea, parcă înflorea florile și limpezea apele. Mi se pare că așa simțeam atunci. Ce absurd !

În ce mantie îl îmbrăcasem ca să-l pot iubi pe omul ăsta bălan, cu trăsături delicate, cu gesturi moi, cu o veșnică lene care îi încetinea și cuvintele. Mi se părea, iubindu-l, că descopăr dintr-odată dragostea.

Dacă mă uit bine înapoi, hai să mă uit odată bine înapoi, să fac efortul ăsta azi, mîine n-am să mă mai uit decît înainte, toți bărbații pe care i-am iubit n-au fost decît manechine pe care i-am îmbrăcat cu o uriașă, cu o clocotitoare iubire. Personalitatea lor ? Ce-am știut eu despre ea ? Am știut să iubesc. Poate că nici n-au avut o personalitate, poate că au avut una pe care n-am cunoscut-o niciodată, poate că au fost urîți sau mediocri, un singur lucru a fost adevărat : dragostea mea. Nu iubirile mele, ci una, iubirea mea care s-a așezat pe unul sau pe altul pe rînd și le-a dat strălucirea pe care o dă soarele în clipa asta vasului de cristal de pe marginea ferestrei. O singură dragoste mare, una pînă la sfîrșit, o singură dragoste care a cuprins pe rînd un bărbat sau altul. Dar haina în care-i îmbrăcasem eu s-a rupt de mult de pe trupurile lor aidoma și dacă ceva trăit rămîne într-un fel așa, ca o dîră, ca o umbră de praf în urma unui călăreț, atunci nu rămîne decît amintirea dragostei mele, unica de la un capăt pînă la celălalt. Am spus în fața fiecăruia, oprindu-mă uluită — El e ! Nimeni nu-i ca el !

Și nu era nimeni ca el sau poate va fi fost într-un fel, străin de mine și, după ce iubirea trecea, rămînea cu desăvîrșire străin, dar dragostea dăinuia înlăuntrul meu, gata să se așeze pe altul, să-l descopere, să-l împodobească. N-am avut în viața mea decît ceea ce am dat. Asta era sigur, asta era bogat, suna a plin și cheltuia generos, umplea universul. Nu mai am nimic de dat și lumea e săracă în jurul meu. Mă hrănesc numai cu gîndul trecerii timpului și măsor într-o clepsidră, întoarsă mereu de o mînă nevăzută. Mi se pare că iau rouă între degete, aceasta mi le umezește puțin și se evaporă numaidecît. Îmi trebuie nuanțe mai tari, idei mai conturate și mai puternice.“

ADRIAN JACOTĂ, Botoșani : Nimic precis deocamdată, schițele oscilează între bine, mediocru și rău. „Am învățat astfel că viața este o enigmă la fel de îndepărtată ca și apariția ei. Ce știm despre ea ne-am explicat fizic, chimic, prin deducție ori întîmplător. Cred că istoria trebuie căutată și pe chipurile acestea enigmatice care par să conviețuiască cu noi, cînd, în fond, ele sînt imagini concise aduse dinspre toate momentele importante ale istoriei“. Sau : „Pe Lia am întîlnit-o cînd nimic și nimeni nu-mi atrăgea atenția. Coșmarul din noaptea ce a urmat a fost ca nechezatul calului lui Epeu care a pătruns în Troia, născînd astfel un moment istoric atît de adevărat în importanță, încît a devenit legendar“. Bine e mai puțin, așa că trimiteți altceva, eventual, după ce treceți prin cenaclul Uniunii Scriitorilor din Botoșani, condus de Dumitru Țiganiuc.

Iulian Neacșu

CATALOGUL CORĂBIILOR

Un portret

Recenta apariție în **Luceafărul** a unui ciclu de poeme semnate de Gh. D. Vasile, lucru rar, autorul nefiind un „ciclist“ ci un dăruit cu apariția sculelor lui Gutenberg, îmi îngăduie să scriu cîteva rînduri colegiale despre un autor știut și răsștiut (oare ?) pe coperta corăbiei noastre dar, în fond, rămas cu bună știință un necunoscut. Un om cu enigmă.

Gheorghe D. Vasile face parte din generația... de după război și soarta a vrut să ne întîlnim în 1952 la mult evocata Școală de literatură (promoția Nicolae Labiș), școală cu nedumeritor rost, unde eram, ambii, elevi (totuși ni se spunea studenți) și unde combăteam cu zel și activitate. Seria noastră se știa procopsită cu un Ghedem și cu un Ghede ! Ghedemul nu era altceva decît un cărțoi fălos, cu legătură albastră, repede hărtănită, cuprinzînd colecțiunea de poezii poporale a lui Gh. D. Teodorescu. Cartea trecea din mînă în mînă și fiecare ne simțeam îmbiați să transcriem din bogatul ei cuprins în propriile caiete dictando cît mai multe versuri. Xeroxul e o invenție tîrzie. Era o carte a tuturor. Nu știa nimeni cui îi aparținuse și proprietarul de drept renunțase să mai revendice pretenții posesive asupra comorilor ce le conținea. Poate era (fusese) a lui Labiș, poate nu. După ce a ajuns într-o stare absolut mizeră, Ghedemul a dispărut la fel de misterios cum apăruse.

Ne rămînea Ghedeul, Gh. D. Vasile adică, olteanul din Lișteava cu înaltă frunte proteguită de o făloasă frizură creastă-de-cocoș, cu ochi adumbriți, melancolici. Vorbea puțin spre deosebire de ceilalți valahi. De moldoveni nici că mai pomenesc : avînd de partea lor teribilul, tutelarul lider care era Labiș, aproape că îi acoperea acestuia strălucitoarea limbuție. Arghelenii, firesc, o luau în toate mai domol, mai cu binișor că doară „nu dau turcii“. Și totuși, drăgăliță-doamne, cum ne mai turceam în interminabile răcniri de versuri și cum mai asediam, noaptea, un patefon oploșit în zestrea școlii, danțînd „Rumbra negra“ și alte exotice drăcării !

Ghedeul nu participa la „turciri“. Calm, maiestuos, trecea printre noi visător, ca o hamletiană umbră (ba chiar și eminescian un pic) purtînd pe umeri ca pe o eterică, heliadescă manta, un jerpelit loden verde (păr de cal !) năpîrlit și decolorat. Le așeza la pupitrul său și trăgea de sub el, în chip de Vivlie a lui Șerban Voievod, un uriaș reghistru de contabilitate în care turna mii de stihuri cu o caligrafie de diac, prevăzînd majusculele cu infernale vrejuri de cerneală și iscălind, în urma fiecărui op, cu semnături descurajînd orice posibilă contrafacere. Le scria și atît. Nu se oferea să ni le citească, dar noi, în dulce gingășia noastră, comiteam sacrilegiul de a i le cerceta în lipsă. Nu se îndesa Ghedeul nici cînd era vorba să publice în marile reviste ori în jurnale (care pe atunci tipăreau poezii), nu l-a interesat nici repartiția finală (locul de muncă), n-a cerut casă, n-a anunțat opuri. Editor, Ghedeul s-a simțit fericit să se consacre publicării altora. Doar în ipostaza aceasta era persuasiv. Mulți scriitori cărora nici prin gînd nu le trecea să scrie pentru copii au sfîrșit prin a o face spre a scăpa de gura lui. A debutat relativ tîrziu, dacă avem în vedere graba noastră, a tuturor, de a ne ști oameni cu... cărți. Și a debutat cu versuri de tăietură clasică, „vetuste“, incantînd Lișteava natală, amoruri despre care „în particular“ nu sufla o vorbă, gîndind euritmic și aducînd în peisajul literar un sănătos, stenic, simț al măsurii. A scris pentru copii, la rîndu-i, a dat o surprinzător de sigură monografie a Goleștilor (oameni și locuri) și... atît. Iarăși atît. Deși laudele nu l-au ocolit, el nu și-a schimbat felul de a fi. Adică, de a scrie. A continuat să fie funcționar al gloriei colegilor. S-a devotat izbînzilor și eșecurilor lor. Niciodată, nici un cuvînt despre sine. La întrebări răspunde cu întrebări. Nimeni nu-i știe bîrlogul, masa de scris (dacă o are), tabieturile, kiefurile, necazurile, nimeni nu e ostenit de el. S-a grăbit de ne-a luat-o înainte numai cînd a fost vorba să umple cu viața lui cincizeci de ani. Nu l-am firitisit. El ne spune La mulți ani ! prompt, ca știitor al calendarului, el ne alintă, „ne dă mari“ și dacă sîntem fericiți cît de cît, se luminează și obrazul lui gravat cu fină lucrătură. Va rodi modestia lui, toată numai exagerațiune ? Sînt sigur. Cînd ?

Poate chiar... ieri cînd Ghedeul semna versuri ca acestea, scrise la moartea unei iubiri (un ghedeum ?) : „Uitasem cine sînt, uitasem numele meu / navigam pe o corabie de sticlă / «bâteau ivre» prin arhipelaguri siderale / indepărtarea de tine, uitarea de mine / orchestra stelelor îmbătătoare și infinită / «ce-ți pasă ție, chip de lut»“...

Omul cărții convoacă (bibliografie la propriile lacrimi) plînsul lui Achile, plînsul lui Eneas „la templul din Cartagina Didonei“, gîtul lung al reginei Nefertiti (alt plîns), plînsul unui dud din Lișteava. La zenit : „o rază de zîmbet și o frunză de trifoi de hîrtie“. Un om frumos în însingurarea lui (bun public) un „necunoscut“ al generației îngropate (Labiș, Mazilu, Velea, Hagiu, Nichita), o voce puternică rostindu-se cu grandoarea simplității, un om al Adevărului...

Ghedeul meu.
Al vostru.

Gheorghe Tomozei

CUMPĂNA

Și

Intrau pe rînd în mare, își alegeau un val
și îl luau în brațe ca să-l ducă
pesemne acasă.
Și pînă către seară
ei curățau de valuri marea
cu brațe pofticioase.
Omul și valul pe tot țărmul mării —
ieșeau cu el pe plajă și dansau.
În zori, singuri veneau la țărm cu brațe goale,
lungiți pe plajă savurau odihna
și iarăși așteptau să-nceapă valurile.

George Alboiu

EMINESCU

Urmare din pag. a 8-a

prozei etc. Eseul meu a fost introdus în cadrul prestigioasei colecții „Eminesciana“ a editurii ieșene „Junimea“ pentru anul Centenarului morții, fapt care mă măgulește.

— Ce înseamnă Eminescu pentru literatura din R.S.S. Moldovenească ?

— Eminescu este Steaua Polară a literaturii noastre, este firul călăuzitor al conștiinței estetice și civice a celor mai reprezentativi poeți și prozatori chișinăuțeni, este, așa cum spune sugestiv Grigore Vieru, cetatea cu multe porți, fiecare alegîndu-și, astfel, intrarea ce i se potrivește mai mult. Eminescu este figura sacră, căreia îi încredințăm gîndurile cele mai intime, este măsurătoriul etic, cu care verificăm și apreciem toate faptele noastre.

— Care sînt motivele literare mari, care sînt miturile, reperele literare și artistice care prezidează astăzi creația din R.S.S. Moldovenească ?

— Motivele literare mari, miturile fundamentale de azi. Probabil că sînt aceleași de totdeauna, numai că mai accentuate, trecute prin cutia de rezonanță a conștiinței de azi, care este într-o stare de extremă acutizare. Ne întîmpină un accent existențial deosebit, ceea ce implică un refuz categoric al gratuității, al formelor fără fond : poeții din R.S.S. Moldovenească nu-și mai pot permite luxul de a se **juca** de-a vorbele, prozatorii nu-și îngăduie să evadeze din real la suprafață, ci în adîncurile căruia sclipesc lamele ascuțite ale problemelor fundamentale. Cine a citit atent „Constelația Lirei“, volumele lui Ion Druță și ale lui Grigore Vieru, grupajele de poezii ale poeților moldoveni, și-a dat seama de intensa colorare ontologică, inevitabilă la ora actuală. Prin urmare, marile motive literare, marile mituri sînt cele impuse în mod autoritar de imperativele existențiale ale ceasului de față. Omul modern, omul civilizației de azi, mereu amenințat de o incertitudine axiologică, de rutinarea esenței sale luptătoare, iminența „mancurtismului“ (adică a fenomenului pierderii memoriei, identității sale ființiale), are căderea să-și clarifice **rădăcinile** morale și spirituale, raporturile sale cu **spațiul sacru** al valorilor, cu Natura care este, așa cum zice un erou druțian, tot ce avem mai sfînt și Cosmosul, cu **vatra, departele** și **aproapele**, cu **mama** și **spațiul matern** în genere, cu imaginea strămoșilor, adică a arhetipurilor **începuturilor** ființei naționale, să amendeze graba și automatismele secolului, să fie **neliniștit** de tot ce se întîmplă pe glob. Anume acestea sînt motivele cheie ale literaturii din R.S.S. Moldovenească, „eminesciene“ în cel mai înalt grad, tradiționale și nespus de moderne totodată.

— Ai participat la un simpozion despre proza și romanul românesc organizat de Uniunea Scriitorilor. Ce ți se pare caracteristic, interesant pentru proza, pentru romanul românesc de astăzi ?

— Romanul românesc de astăzi este marcat de o derivă înfrigurată, de o polarizare estetică neobișnuită — ba se mișcă ... dezinteresat și necomplexat, cu sentimentul unei tradiții solide în spate — în matca atît de puternicei și frumoasei tradiții pe linia Sadoveanu-Rebreanu-Preda, ba renunță la prestigiul ficțiunii și valorifică documentul într-o manieră, apropiată prozei sovietice de azi (structurile ciclice ale lui Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, Mihail Diaconescu) ba se întoarce retrospectiv la stihial, arhaic și mitologic (Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu, Eugen Uricaru), ba se aventurează într-un fel de „nouveau roman“ și textualism, evitînd chemările și provocările realului și soliditatea regală a poeticii romanești sintetizatoare. Romanul românesc de azi e pe cît de cuprins de friguri „estetice“ de suprafață, pe atît de calm și inert în structura lui intimă. E paradoxul, pe care eu, din perspectiva mea, „limitrofă“, din situarea la frontiera dintre mai multe literaturi, o văd, probabil, mai bine, poate mai obiectiv.

— Ce ceri, critic și istoric literar fiind, prozei și romanului în general și în special celui scris în R.S.S. Moldovenească ?

— Restituirea, cerută de poetica genului, a demiurgismului pierdut al naratorului. Complexul fragmentarismului, al labirintului dedalic s-a impus în mentalitatea romancierului și el lucrează disperat pe parcele, pe straturi, pe unghiuri de vedere, pe zone ale ființei și realului, mereu scăpîndu-i perspectiva sintetizatoare și mereu eclipsîndu-i conștiința de demiurg de care vorbea R.M. Albérès, romancierii, care dispun de un filon magico-fantastic atît de pronunțat în ființa noastră creatoare, și care am dat trei mari mituri — al **Meșterului Manole, Mioriței** și al **Luceafărului**, valorizăm timid realismul magic în manieră latino-americană și a paralelismului în cheie japoneză.

— Dacă ai încerca o imagine de ansamblu a literaturii din R.S.S. Moldovenească, care ar fi locul și rolul poeziei, față de proză, a dramaturgiei față-n față cu acestea, al criticii și istoriei literare care se scrie acum acolo ?

— E o întrebare descumpănitoare, fiindcă poezia, mai cu seamă cea colorată ontologic și îmbogățită cu elemente publicistice inspirate de realul imediat, de procesul de înnoire a vieții sociale economice și culturale, care are loc în republică, pare a fi genul cel mai dinamic, dar, vorba lui Voltaire, „tous les genres sont bons, hors le genre ennuyeux“, deci contează ceea ce nu produce plictisul. Moldovenii profesează genul care li se pare cel mai adecvat momentului și cel mai în măsură să comunice cititorului mesajul respectiv. De aceea, Druță cultivă și proza și dramaturgia, Grigore Vieru se adresează aforismului și textului cantabil, Vasilache își rescrie necontenit variantele inițiale, Lida Istrati face nu numai nuvelă, roman istoric, ci și piesă de actualitate. Serafim Saca îmbină proza cu eseul, Esinencu și Matcovski sînt poeți, prozatori și dramaturgi, Lari scrie poezie, publicistică și proză pentru copii și am mai putea găsi și alte exemple. Nimeni nu mai respectă stereotipia condiției rigide a genului. Nu avem nici o Regină și nici o Cenușăreasă în cadrul genurilor, critica este în mod tradițional, inertă, dar face și ea multe în ce privește reeditarea unor scriitori ca Constantin Stere, sau valorificarea marilor noștri clasici.

— Ești membru al Asociației internaționale a literaturii pentru copii. Care este rostul acestei asociații și cum poate ea stimula literatura pentru copii ? Care este starea ei în Lume ?

— Ai observat probabil că după marile seisme omenirea revine la valorile copilăriei, își înfrăgezește spiritul și exaltă originile. Lorca, Arghezi, Pascali, Esenin, Bloc sînt exemple edificatoare. În discursul de recepție la Academia Română, Lucian Blaga spunea : „Copilăria petrecută la sat mi se pare singura mare copilărie. Cine nu privește în urma sa peste o asemenea copilărie, mi se pare aproape un condamnat al vieții“. În R.S.S. Moldovenească avem doi scriitori de excepție, cunoscuți în întreaga lume și distinși cu Diploma de onoare Andersen : Spiridon Vangheli și Grigore Vieru, la care i-aș mai adăuga pe Ion Druță și mai mulți tineri.

— Inevitabila întrebare asupra proiectelor și asupra lucrărilor în curs de a fi realizate vine întotdeauna la urmă. Deci, ce anunță cititorilor săi criticul și istoricul literar Mihai Cimpoi ?

— Am în curs de apariție un volum despre secolul XIX românesc și moldovenesc care este intitulat „Duminica valorilor“, preocupări de actualitate, de literatură universală și de filosofie a culturii.

POEȚI ȘI CENACLURI

stela anchidin

Timp

Mă înalț ca o pasăre
în fața vînătorului —
și mă reîntorc
spre pămîntul săgetat
cineva și-a culcat
arcul
la umbra copacilor
și nu mai am tihnă
mă arde o stea,
mă ninge o frunză,
mă paște o iarbă,
mă frige un timp călător.

Astrală

Mi-e rănit brațul stîng
către rădăcina inimii
și cuvintele mele
sîngerează...
Dar noaptea,
ah, noaptea albă
și-a aruncat bandajul
cu stele
Nu mai am corp !
Sînt o materie
care aleargă prin vid
și simt că exist
doar atunci
cînd mă lovesc
de un alt vid
mai mare
decît cel care mă poartă.

O, cîtă iubire

Te-am iubit fierbinte, cum iubește cerul
Soarele și steaua ce l-au încălzit
M-am topit de doruri, m-am încins ca fierul,
O, cîtă iubire-n ochi mi-a înflorit.

M-am legat de tine ca de țărmuri marea —
Mă ardea nisipul plajei ca de fum,
Coborîră-n mine pînzele cît zarea,
O, cîtă iubire m-a învins de-acum !

Ai plecat departe ca un sol în iarnă
Și-ai lăsat aievea visul meu aprins
Port însingurarea frunzelor în toamnă,
O, cîtă iubire astăzi m-a învins.

Te-am iubit fierbinte — dragoste de-o vară —
S-a topit lumina-cer, la asfințit ;
Ai plecat departe creanga mea polară,
O, cîtă iubire azi s-a desfrunzit...

Întoarcerea

Iarba nu mă mai iubește,
Frunza nu-mi mai e sfioasă,
Dealul pasul mi-l rănește,
Casa nu mai este-acasă.

M-am tăiat în spada frunzei
Și în săbiile ierbii,
Sîngerează-n pleoape cerul,
Peste tîmple mă pasc cerbii.

Îmi întorc închinăciunea
Spre ținutul meu fragil,
Vîntu'-mi poartă amărăciunea
Dragului ce-am fost copil.

Iarba nu mă mai iubește,
Frunza nu-mi mai e sfioasă,
Dealul pasul mi-l rănește,
Casa nu mai este-acasă...

sabina ivașcu

Sărbători

Duminică
Bărnuțiu-n catedrală
de moartea mucenicilor grăiește
de Moții trași pe roată mișelește
de-Aminul lor ce încă asurzește
pămîntul iernii cu mănuși de gală.
Se face noapte, zidurile albe
lărgindu-se, rărindu-se se rup
se zbate luna-n hora unei salbe
în zori se-ntorc albinele la stup.
Din mierea lor mai aspră decît fierea
se-nfruptă prunci și lupi înfometați
dar nici izvoarele, nici adierea
nu știu că iar e praznic în Carpați.

Duminică
în Vidra lui, Avramul
anunță văii pomenirea sa
„Suplex libellus“ nu făcu deshamul
căci dreptul
nu se capătă, se ia !
Ninge peste dealuri
însă neaua
să s-aștearnă astăzi n-are loc
drumurile-s prîmbure cu valuri
carele-s cu sutele pe-un loc.
Deșteptată din coșmar Cetatea,
omenirii îi aduce-aminte
cum că adevărul precum libertatea
vechi îs și sînt drepte românești cuvinte
și chiar dacă din Alba se aude
tulnicul în piață duduind
undeva podelele-s tot ude
de un sînge veșnic șiroind.

Despre grijă

Despre grija mea de-a nu atinge
orgolii, speranțe, izbînzi
pot spune că-i starea de sînge
iscată de Bunii mei blînzi
dar iată-mă suflînd peste cheagul
teascului cuprins de smeuriș
smulgînd în tăcere și pragul
și poarta ce duce spre Criș...
Cu mîinile mele pun piatră
nădejdile-s multe și-i zor
un cîine în vale tot latră
legat fără lanț de-un pridvor

Cîntînd

Cîntînd Albastrele, clipele
vîntură-n galbene foi
ceruza uscată, nisipele
aduse de vechile ploi
și stropii căzuți în cărările
grelelor hamuri și bice
se văd și acum peste zările
mării cu valuri în spice
se bat și acum sub catargele
stelelor azi căzătoare
neguri în unde și-n algele
pietrei de dor născătoare.

Valorificarea moștenirii literare

Urmare din pag. a 3-a

mai deplin ascendentul artistic, demersul angajat. Interesul pentru istorie, pentru marile personalități ale neamului au atras scriitorii, istoricii și criticii literari dintotdeauna. Astfel au apărut opere-tezaur în ediții definitive (încheiate sau pe cale de finalizare) ale marilor autori, ale scriitorilor care au reprezentat o direcție sau ale unor curente, reviste, epoci. Putem consemna o largă cuprindere : **Ediții critice** — Antim Ivireanul, Opere, București, Ed. Minerva, 1972, ediție critică îngrijită de Gabriel Ștrempel ; Gheorghe Șincai, Opere I—IV, Ion Budai Deleanu — Țiganiada, București, Ed. Minerva, 1973, editor : Florea I. Fugariu ; Constantin Negruzzi, Opere, I. București, Ed. Minerva, editor : Liviu Leonte ; Ion Heliade-Rădulescu, Opere I—IV, București, Ed. Minerva, editor : Vladimir Drimba ; Al. Odobescu, Opere I—IX, București, Ed. Academiei R.S.R., editori : Mircea Babeș, Filofteia Mihai, Rodica Bichis ; Dimitrie Cantemir, Sistemul sau întocmirea religiei mahomedane, București, Ed. Minerva, editor : Virgil Cândea ; Garabet Ibrăileanu, Opere, I—X, București, Ed. Minerva, editori : Al. Piru și Rodica Rotaru ; Barbu Șt. Delavrancea, Opere, I—X, București, Ed. Minerva, editor : Emilia Șt. Milicescu ; Liviu Rebreanu, Opere I—XII, București, Ed. Minerva, editor : Niculae Gheran ; Mihail Sadoveanu, Opere I—V, București, Ed. Minerva, editori : Cornel Simionescu și Fănuș Băileșteanu ; Vasile Alecsandri, Opere IX, București, Ed. Minerva, editor : Marta Anineanu ; Titu Maiorescu, Opere I—V ; Ed. Minerva, editori : Georgeta Rădulescu-Dulgheru și Domnica Filimon ; Lucian Blaga, Opere I—III, Ed. Minerva, editor : George Gană ; Ioan Slavici, Opere vol. I—XIV, Ed. Minerva, editori : Dimitrie Vatamaniuc și C. Mohanu ; Duiliu Zamfirescu, Opere I—VI, Ed. Minerva, editori : Ion și Georgeta Adam ; Damian Stănoiu (editor I. Nistor) ; Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, București, Ed. Minerva, editori : Dan Zamfirescu, G. Mihăilă și Florica Moisil ; Dosoftei, Versuri vol. I, Ed. Minerva, editor : N.A. Ursu ; Gala Galaction, Jurnal vol. I—III, București, Ed. Minerva, editor : Teodor Vârgolici ; Codicele Voronețean, ediție critică, studiu filologic și lingvistic de Mariana Costinescu, București, Ed. Minerva ; D. Cantemir, Opere I—IX, București, Ed. Academiei, Editor Dan Slușanschi ; Ion Ghica, Opere vol. I—IV, Bucuresti, Ed. Minerva, editor : Ion Roman ; B. P. Hasdeu, Opere, vol. I, Bucuresti, Ed. Minerva ; editor : Stancu Ilin ; D. Bolintineanu, Opere, vol. I—VIII, București, Ed. Minerva, editor : Teodor Vârgolici ; Ion Vinea, Opere vol. I, Ed. Minerva, editor Elena Zaharia-Filipaș ; Camil Petrescu, Opere vol. I—V, Ed. Minerva, editor Călin Liviu ; Ion Agârbiceanu, Opere vol. I—XII, Ed. Minerva, editor Mircea Zaciu ; Eugen Lovinescu, Opere, Scrieri I—VIII, Ed. Minerva, editor : Eugen Simion ; Ion Pillat, Opere I—IV, Ed. Eminescu, editor : Cornelia Pillat ; N. Bălcescu, Opere I—V, Ed. Academiei, editor : Elena Zane ; M. Kogălniceanu, Opere I—III, Ed. Minerva, ediție îngrijită de Vladimir Diculescu ; Emil Botta, Scrieri I—III, Ed. Minerva, editori Doina Uricariu și Ioana Diaconescu ; I. Cipariu — Opere, vol. I, Ed. Academiei, editor : Gabriela Pamfil ; Tudor Vianu, Opere I—XIII, Ed. Minerva, editor : George Gană.

În acest context al valorificării au fost editate monografiile de autori și opere : Ioan Slavici (Pompiliu Marcea) ; Dobrogeanu Gherea (George Ivașcu) ; Titu Maiorescu (George Ivașcu) ; Ion Pillat (Ovidiu Papadima) ; Victor Ion Popa (Vicu Mândra) ; Marin Preda, Nicolae Labiș (Ion Bălan) ; Alexandru Vlahuță (Virgiliu Ene) ; Ion Budai-Deleanu (Mircea Vaida) ; Nichita Stănescu, Spațiul și măștile poeziei (Ion Pop) ; Vasile Cârlova (Virginia Mușat) ; Ioan Slavici sau Roata de la Carul Mare (Ion Dodu Bălan) ; Alexandru Philippide (George Gibescu) ; Hortensia Papadat-Bengescu (Ioan Golban) ; Adrian Maniu (Gheorghe Lăzărescu) ; G. Călinescu (Dumitru Micu) ; Introducere în opera lui Vasile Voiculescu (Zaharia-Filipaș Elena) ; Introducere în opera lui Ion Pillat (Livescu Cristian) ; Introducere în opera lui Dimitrie Anghel (Șerban Cioculescu) ; Introducere în opera lui Ion Minulescu (Daniel Dimitriu) ; Introducere în opera lui Constantin Negruzzi (Gabriel Dimisianu) ; Introducere în opera lui Cezar Boliac (Mircea Scarlat) ; Introducere în opera lui Ion Agârbiceanu (Mircea Popa) ; Sămănătorismul (Z. Ornea) ; Clasicismul românesc (D. Păcurariu) ; Clasicism și romantism în dramaturgia românească (V. Mândra) ; Proza fantastică românească (Sergiu Pavel Dan) ; „Gîndirea“ și gîndirismul (Dumitru Micu) ; Ipostaze ale iluminismului românesc (Ovidiu Papadima) ; Literatura română și expresionismul (Ovid. S. Crohmălniceanu) ; Școala Ardeleană (Ion Lungu) ; Poemul românesc în proză (Mihail Zamfir) ; Barocul literar românesc (Ion Istrate).

Se poate afirma (faptul se constată fără prea multă osteneală) că există o emulație demnă de toată cinstea în editarea a tot ceea ce este mai valoros în acest proces obiectiv de opere cunoscute, mai puțin cunoscute ori inedite.

În domeniul istoriografiei editarea cronicilor n-a beneficiat în ultima vreme de o activitate intensă ca în cazul marilor clasici sau al scriitorilor interbelici ; au apărut totuși cîteva de mare semnificație și importanță culturală : „Cronici și povestiri românești versificate, secolele XVII—XVIII“, „Cronica Banatului“ (Nicolae Stoica de Hațeg). „Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu“ (Radu Greceanu), „Cronica anonimă a Moldovei — Pseudo-Amiras“, „Cronica românească“ (Gheorghe Brancovici), „Cronici Moldovenești“ (Pseudo. Enache Kogălniceanu, Ioan Canta).

Acum, cînd privim și înțelegem istoria, cultura, viața în general, nu ca un șir de fenomene și date, ci gîndim mult mai departe, neuitînd nici o clipă ce s-a petrecut înaintea noastră, de curînd sau mai de demult, trebuie să realizăm procesul de continuitate fără de care nu vom ajunge pe culmile de progres și civilizație dorite. Militînd în spirit științific, partidul nostru a afirmat de pe pozițiile materialismului dialectic și istoric, respectul și cultivarea valorilor culturii române. Au fost momente cînd aceste principii erau eludate, cînd se denatura și se falsifica adevărul. De aceea trebuie să ne însușim cum se cuvine ideile secretarului general al partidului exprimate în Expunerea din 23 iunie 1988 de la Consfătuirea de lucru cu activul și cadrele de bază din domeniile activității organizatorice, ideologice și politico-educative : **„Am desfășurat o intensă activitate de construcție economico-socială, de dezvoltare generală a patriei, în lupta hotărîtă împotriva dogmatismului, imobilismului, a șablonismului și — aș sublinia în mod deosebit — a cursului foarte periculos, care își făcuse loc la un moment dat, chiar de negare a trecutului și istoriei milenare a poporului nostru, a caracteristicilor limbii române, de nihilism, de cosmopolitism, de servilism, de lipsă de patriotism și spirit revoluționar.“**

Istoria culturii noastre este una a aspirației la libertate și unitate națională, marii creatori de bunuri spirituale s-au aflat totdeauna în lupta pentru slujirea idealurilor poporului.

În sfera valorificării moștenirii literare se înscriu și operele de sinteză, monografiile dedicate operelor și autorilor, speciilor literare și folclorului, bibliografiile ; monumentala „Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent“ de G. Călinescu în ediție adăugită este o dovadă de editare exemplară. La toate acestea se pot adăuga lucrări bibliografice cum sînt : Bibliografia analitică a literaturii române vechi, sub îngrijirea științifică a lui I.C. Chițimia, vol. I ; Bibliografia analitică a periodicelor românești, întocmită de Ioan Lupu, Nestor Camariano și Ovidiu Papadima, vol. I—II ; Bibliografia arhivisticii românești ; Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc ; Bibliografia istorică a României ; Bibliografia literară română ilustrată ; Bibliografia Mihai Eminescu vol. I ; Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în perioada 1859—1918. Lucrare coordonată de Ioan Lupu și Cornelia Ștefănescu. Cuvînt înainte de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, vol. I—III ; Bibliografia românească de lingvistică, de Eleonora Popa și I. Dănăilă ; Bibliografia românească modernă. Coordonare : Neonila Onofrei și Valeria Trif. Coordonarea generală și prefață de Gabriel Strempel, vol. I ; Catalogul manuscriselor românești I—III ; Bibliografia analitică a limbii române literare 1780—1866 elaborată de un colectiv sub îndrumarea acad. Tudor Vianu ; Bibliografie de literatură română pentru copii (Alcătuită de Viniciu Gafița) ; Independența României. Bibliografie. Comitetul de redacție : acad. Șt. Pascu, Jean Livescu, Dan Berindei, C-tin Nuțu, Ion Matei ; Bibliografia istorică a României ; Bibliografia literaturii române 1948—1960 sub red. acad. Tudor Vianu ; Românii în periodicele germane din Transilvania (1841—1860) Bibliografie analitică de Pervain, Iosif, Ciurdariu, Ana și Sasu Aurel ; Bibliografia analitică a cărților populare laice. Sub îngrijirea lui I.C. Chițimia.

Valorificînd tot ce este important pe baze ideologice clare, cultura noastră are șansa de a se îmbogăți permanent, de a fi unică în diversitate și originalitate și nu în ultimul rînd de a înlătura posibilitățile de denaturare a tradițiilor patriotice ale scrisului românesc.

Îndemnul la creație

Urmare din pag. 1

tuală, astfel de opere — de mare valoare — ce propun definirea ființei românești în contextul general al ființei umane. Numărul lor trebuie să crească, traducerea lor în alte limbi de circulație universală trebuie să se facă mai rapid. Cultura românească este, astăzi, pregătită să susțină dialogul cu marile culturi ale lumii. Privită în contextul teoretic-ideologic al socialismului, literatura noastră actuală este capabilă — a făcut această dovadă — de a propune și a promova modelul unei noi umanități, modelul omului nou socialist din țara noastră ce poate contribui la definirea și edificarea omului socialist în general, ce poate — mai ales — lansa o discuție rodnică despre acest nou tip de clasicism pe care Europa îl redescoperă ca semn al marii stabilități, ca semn al rădăcinilor adînci și imposibil de smuls prin care continentul nostru stă ancorat în univers.

Iată cîteva gînduri pe care ni le sugerează magistrala Expunere a secretarului general al partidului nostru. Nu este numai prilej de mîndrie și jubilație ; o activitate mai susținută se impune din partea criticii literare în mod deosebit — dar și a esteticii, și a teoriei literare — pentru alegerea și susținerea acelor opere reprezentative ce apar la noi, pentru demonstrarea valorii lor. Decalajul de receptare a literaturii noastre actuale nu trebuie să ne bucure în sensul că s-a instaurat o așa-zisă „democrație a opiniilor“. Întîrzierea receptării corecte de către critica literară a operelor majore explică un complex mai adînc de mentalitate, ca să-i zic așa, complex din care nu lipsesc teama de afirmare (o nefastă conștiință a inferiorității noastre, făurită în anii dogmatismului, ne face a ne vedea mai „mici“ decît sîntem !), lipsa unei solide culturi clasice (carență care, la rîndul ei, nu poate fi pusă doar pe seama sistemului de învățămînt : cultura clasică se învață mult mai bine individual decît în colectiv), uneori chiar lipsa curajului (acel curaj al răspunderii care și în viața de zi cu zi, în viața angajată, ne dă de furcă !) — ca să nu mai vorbesc de alte manifestări ce țin de etica grupului restrîns, de un anumit elitism prost înțeles. A scrie pentru popor, în numele poporului, definindu-l în elanul lui, urmărindu-l în încordarea lui exemplară pentru propășire — implică asumarea acelor calități individuale din care clasicismul își face pretutindeni opțiuni cardinale : cinste, onestitate, onoare, simț al echilibrului, omenie, bun simț.

Jurnalul Doctorului BORMENTAL

Această nuvelă, avînd drept titlu inițial „Inimă de ciine" este ultima creație importantă în proză a scriitorului sovietic Mihail Afanasievici Bulgakov (1981—1940), autor, printre altele, al romanelor „Garda albă", „Maestrul și Margareta" și al pieselor de teatru „Zilele Turbinilor" și „Fuga".

Traducerea de față s-a făcut după revista „Znamia", organ al Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S., în care nuvela a apărut, pentru prima dată, în anul 1987.

a-u-u-u-u ! A-u-u-u-u ! Uitați-vă la mine, crăp pur și simplu. Viscolul din gang îmi cîntă prohodul, iar eu urlu odată cu el. Un netrebnic cu boneta murdară — bucătarul Cantinei alimentației normale a lucrătorilor de la T.S.N.H. [1]) — a aruncat după mine cu apă clocotită și mi-a opărit toată partea stîngă. Ah, și mai e și proletar, canalia ! Doamne, Dumnezeule, cît de rău mă doare ! O simt pînă-n oase. Acum urlu de durere, dar ce folos ?

Și cu ce l-am supărat oare ? Am sărăcit, oare, T.S.N.H. dacă mi-am băgat botul în groapa cu lături ? Ticălos avar ! Priviți-l, măcar o dată : e mai mult lat, decît lung. Un hoț cu moaca de cretin. Ah, oameni, oameni ! La prinz „boneta" m-a servit cu apă clocotită. Acum s-a întunecat, trebuie să fie cam patru după-amiază, judecînd după mirosul de ceapă prăjită ce vine de la pompierii echipei din Precistenka. După cum știți, la cină, pompierii mănîncă de obicei cașă. Ce poate fi mai prost, poate doar ciupercile ? Dulăii de pe strada Precistenka mi-au spus că la restaurantul „Bar" se pot hali zilnic ciuperci cu sos picant, de 3 ruble 75 copeici porția. Pentru cineva care se pricepe, e ca și cum ar linge un galoș ! A-u-u-u-u ! A-u-u-u-u !

Mă doare înfiorător și îmi este foarte clar ce mă așteaptă : mîine îmi vor apare răni și, vă întreb eu, cu ce le voi obloji ? Vara aș fi putut să dau o fugă pînă-n Sokolniki, unde este o iarbă specială, foarte bună. În plus, poți să mănînci gratuit rămășițe de salam și să lingi pe săturate hîrtiile grase de tot felul pe care cetățenii le aruncă. Și dacă n-ar fi cîte o toantă care să fonfăiască sub clar de lună aria Aidei, de ți se rupe inima, totul ar fi excelent. Dar acum, unde să te duci ? Te-au lovit cu cizma-n fund ? Te-au lovit ! Ai simțit cărămizile cu care te-au lovit în coaste ? Da, și încă cum ! Mi-a fost dat să le încerc pe toate, însă mă împac cu soarta mea ; iar dacă acuma plîng, e numai din cauza durerii fizice și a frigului, pentru că sufletul meu nu s-a mistuit... Sufletul unui ciine e rezistent.

Dar iată-mi trupul, lovit, zdrobit, un trup de care oamenii și-au bătut joc destul. Căci, care-i problema ? Cînd m-a pricopsit cu apă clocotită, mi-a opărit pielea într-atît, că mi-a căzut părul ; cu alte cuvinte, partea stîngă mi-a rămas fără nici o protecție. Așa fiind, pot foarte ușor să fac o pneumonie, după care, stimați cetățeni, voi crăpa pur și simplu de foame. Căci, dacă ai pneumonie, trebuie să stai culcat sub scara de la intrarea principală ; și, atunci, cine, în locul meu, un ciine celibatar și bolnav, va mai alerga prin gunoaie să caute ceva de haleală ? Dacă dă pneumonia peste mine, nu voi mai putea decît să mă tîrăsc pe burtă, mă voi jigări și orice isteț îmi poate veni de hac cu o bită. Iar rîndașii cu tinichele mă vor lua de picioare și mă vor arunca într-o căruță cu gunoi.

Dintre toți proletarii, rîndașii sînt pleava cea mai mîrșavă. Niște scursori, categoria omenească cea mai de jos. Bucătarii pot fi însă de diferite feluri. De pildă, răposatul Vlas de pe Precistenka. Pe citi nu i-a scăpat de la moarte ! Pentru că, în timpul bolii, principalul e să aduci o bucată bună. După cum povestesc dulăii încercați, Vlas arunca uneori cîte-un os plin de carne. Fie-i țărîna ușoară, era o adevărată personalitate, bucătar de casă mare, al familiei contelui Tolstoi, nu din Cantina alimentației normale. Ce-nvîrtesc ei acolo, în alimentația asta normală, e de neconceput pentru o minte de ciine. Ticăloșii, fac ciorbă din carne sărată împuțită, iar consumatorii, bieții de ei, nici nu știu. Se-nghesuie, înfulecă și plescăie de plăcere.

O dactilografă primește 4 cervoneți [2]) și jumătate, conform categoriei a IX-a de salarizare. E drept, amantul îi mai face cadou niște ciorapi extra. Dar cîtă batjocură trebuie să suporte, sărăcuța de ea, pentru acești ciorapi ! Căci el nu se mulțumește cu un amor obișnuit, ci pretinde amor franțuzesc. Fie vorba între noi, franțujii ăștia sînt niște ticăloși. Deși mănîncă bine și beau numai vin roșu. Da... Da... Vine cîte-o dactilografă, că doar cu 4 cervoneți și jumătate nu te poți duce la „Bar". Nu-i ajung banii nici pentru film, or, filmul este pentru femei singura consolare. Tremură, se strîmbă, dar înfulecă... Ia gîndiți-vă : 40 de copeici pentru două feluri, care nu fac nici 15 copeici, pentru că restul de 25 le fură administratorul. Așa trebuie oare să se hrănească biata de ea ? Nu stă bine cu plăminul drept, s-a îmbolnăvit de pe urma amorului franțuzesc, la servici i-au reținut din salariu... iar la cantină mănîncă carne înputită. Iat-o, iat-o... Aleargă îmbrăcată cu ciorapii dați de amant. Piciorușele-i sînt reci, pe dedesubt o suflă vîntul, căci blană nu are, ca și mine acum, iar chiloții-i sînt subțiri, doar o aparență dantelată. Simple zdrențe pentru amant. Ia să îndrăznească să-și pună niște chiloți mai groși, de flanelă, să-l vezi ce-ar mai urla : doamne, cît de lipsită de eleganță poți să fii ! Sînt sătul de Matriona mea, m-am chinuit destul cu chiloții de flanelă, acum e timpul meu. Sînt șef acum și tot ce fur sînt dispus să dau pentru un trup de femeie, pe creveți, pe vinuri și șampanie din pivnițele Abrau-Dursau. Mi-a junge cît am răbdat în tinerețe, iar viața de-apoi nu există.

Mi-e milă de ea, mi-e milă ! Dar de mine mi-e și mai milă. N-o spun din egoism, o, nu, dar, într-adevăr, nu avem aceleași condiții. Cel puțin acasă, ei îi e cald, pe cînd mie... Unde să merg ? A-u-u-u-u !

— Cuțu, cuțu, cuțu ! Șarik, Șarik... De ce scheliăi, sărăcuțu de tine ? Cine te-a supărat ? Oh !...

Că o babă cloanță, viscolul a zgîlțîit poarta, năpustindu-se spre fața domnișoarei. I-a ridicat fustița pînă la genunchi, i-a dezvelit ciorăpeii bej și o fisie îngustă de lenjerie de dantelă prost spălată, acoperind deopotrivă cuvintele și ciinele.

Doamne... Ce timp... Of... Pe deasupra mă dor și foalele. Carnea sărată, bat-o vina ! Cînd s-or termina toate astea ?

Aplecîndu-și capul, domnișoara a pornit la atac, reușind să iasă pe poartă ; în stradă viscolul a luat-o în primire, sucind-o și învîrtind-o, ca pe-o elice de zăpadă, pînă a dispărut.

Rămas în gang, copleșit de suferința pe care i-o dădea partea vătămată, ciinele s-a chircit lîngă peretele rece, cu răsuflarea oprită, hotărît să nu mai plece nicăieri, să crape chiar acolo în gang. Era copleșit de disperare. Avea în suflet atîta durere și suferință, atîta singurătate și teamă, încît lacrimi mărunte de ciine îi apăreau în ochi ca niște mărgele ce se uscau imediat. De sub părul zbîrlit îi apăreau sinistru petele roșii ale piellii opărite. Cît de lipsiți de rațiune, proști și cruzi sînt bucătarii. Mi-a spus „Șarik"... Ce fel de „Șarik" oi mai fi și eu ? Șarik e ceva rotund, bine hrănit, prostuț, care mănîncă păsat de ovăz, provine din părinți celebri, pe cînd eu sînt flocos, zbîrlit, costeliv, vagabond. Ce să vă spun, mulțumesc pentru amabilitate !

★

Ușa magazinului de peste drum, inundat de lumină, s-a deschis și a apărut un cetățean. Exact ce vă spun, un cetățean, nu un tovarăș, și ca să fiu și mai precis, un domn. Da, da, chiar un domn. Credeți că mă iau după palton ? Prostii ! Astăzi au ajuns să poarte palton și foarte mulți proletari. Ce-i drept, gulerele nu sînt la fel, nici vorbă ; și, totuși, de departe îi poți confunda. Ochii, însă, fie că sînt aproape, fie că sînt departe, nu te lasă să faci o asemenea confuzie. O, ochii sînt o chestie... un barometru. Spun totul — cine are un mare gol în suflet, cine te poate pocni nitamnisam cu piciorul, cine se teme de tine. Pe proștii ăștia din urmă e o adevărată plăcere să-i muști de gleznă. Dacă ți-e frică, n-ai decît s-o încasezi. Dacă ți-e frică, înseamnă că meriți... R-r-r-r-r... R-r-r-r-r... Ham-ham... Ham-ham...

Domnul a trecut cu siguranță strada viscolită și s-a îndreptat spre gang. Da-da, i se citește totul pe față. Domnul acesta nu se va îndopa cu împuțita aia de carne sărată, iar dacă i se va servi așa ceva, va face un scandal monstru, va scrie la ziar : eu, Filip Filipovici, am fost intoxicat...

Iată-l, e aproape, tot mai aproape. Ăsta mănîncă bine și nu fură, ăsta nu te lovește cu piciorul, dar nici nu se teme de nimeni, și nu se teme fiindcă e veșnic sătul. Lucrează cu mintea domnul acesta cu bărbuța franțuzească ascuțită și mustăți albe, stufoase și semețe ca ale cavalerilor francezi. Vîntul aduce însă dinspre el un miros oribil. Un miros de spital și trabuc.

Dar, aș întreba, ce dracu căuta el la magazinul Tentrohozului ? [3]) Iată-l, s-a apropiat... Ce caută oare ? A-u-u-u-u... Ce putea să cumpere în magazinul ăla împuțit, nu-i ajung, oare, magazinele de lux ? Ce-e-e ?! Sa-lam ?! Domnule dragă, dacă ați vedea din ce se face salamul ăsta, nici nu v-ați mai apropia de magazin. Dați-mi-l mie !

Adunîndu-și toate forțele, înnebunit, ciinele s-a tîrît din gang pe trotuar. Viscolul continua să-i urle deasupra capului, făcînd să joace literele afișului „Este posibilă întinerirea ?"

Este, desigur ! Pe mine mirosul m-a întinerit, m-a pus pe picioare, mi-a răscolit ca un foc stomacul gol de două zile. Mirosul acesta, care a învins mirosul de spital, era ceva divin — miros de carne tocată de mînzat cu usturoi și piper. Simt, știu — în buzunarul drept al șubei are salam. E chiar deasupra mea. O, stăpîne ! Privește-mă ! Mor ! Ce soartă ticăloasă, ce suflet amărît !

S-a tîrît ca șarpele pe burtă, plîngînd cu lacrimi amare. Priviți opera bucătarului ! Știu însă că n-o să mi-l dați pentru nimic în lume. O, îi cunosc atît de bine pe oamenii bogați ! Și, în fond, de ce aveți nevoie de el ? De ce vă trebuie carne de cal împuțită ? O asemenea otravă nu găsiți nicăieri în afară de Mosselprom [4]). Dumneavoastră deja ați mîncat astăzi, sînteți doar o personalitate de talie mondială, datorită glandelor sexuale masculine. A-u-u-u-u ! A-u-u-u-u ! Ce se întîmplă în lumea asta ? Se pare că nu mi-a sosit încă socrocul, iar disperarea este un păcat adevărat. Ce să fac, nu-mi rămîne decît să-i ling mîna.

Marian Vladimirovici Golicin : „Zid"

Domnul enigmatic s-a aplecat către cățel, lăsînd să se vadă pentru o clipă strălucirea ramei de aur a ochelarilor, apoi a scos din buzunarul drept un pachet alb. Nerenunțînd la mănușile-i maro, a desfăcut pachetul a cărui hîrtie a fost smulsă imediat de viscol și a rupt o bucată din salamul denumit „Cracovian special". I-a dat-o ciinelui. O, personalitate dezinteresată ! A-u-u-u-u !

— Cuțu-cuțu, l-a chemat domnul, adăugînd cu voce severă : Ia ! Șarik ! Ia !

Iar Șarik ! M-au botezat. Spuneți-mi cum vreți. Vă iert pentru gestul nobil pe care l-ați făcut.

Rupse imediat coaja și clefăind își băgă dinții în salam înghițindu-l într-o clipită. Era cît pe-aci să se înece, căci înfulecînd cu lăcomie salam și zăpadă, era gata, gata să înghită chiar și sfoara. Vă ling încă o dată mîna. Vă sărut pantalonii, binefăcătorul meu !

— Hei, stai, ajunge... — Domnul vorbea atît de sacadat, încît părea că dă ordine. S-a apiecat spre Șarik, l-a privit cercetător în ochi și l-a mîngîiat prietenos pe burtă cu mîna sa înmănușată.

— Aha, n-ai zgardă, spuse el cu subînțeles. E excelent, chiar de tine aveam nevoie ! Hai după mine ! Pocni din degete ! Cuțu, cuțu !

După dumneavoastră ? Sînt gata să vă urmez chiar la capătul pămîntului. Loviți-mă cu ghetele dumneavoastră de fetru, n-am să scot nici un cuvînt.

Felinarele erau aprinse de-a lungul întregii Precistenka. Partea opărită îl durea nespus de tare, dar Șarik uita uneori de durere, preocupat doar să nu piardă în aglomerație această fantomă minunată, îmbrăcată în șubă. Vroia să-și arate în vreun fel dragostea și devotamentul său. De la strada Precistenka pînă la ulicioara Obuhov a avut ocazia să o facă nu mai puțin de șapte ori. Pe ulticioara Mertvii i-a lins șosonul, îi croi drum, lătrînd atît de sălbatic, încît a speriat o damă, care de spaimă s-a proptit într-un stîlp ; de două ori a schelălăit pentru a nu se ostoi cumva mila față de el.

Un ticălos de cotoi vagabond, aducînd a siberian, sări dintr-un cot de burlan, adulmecînd, în ciuda viscolului, mirosul de Cracovian. Șarik văzu negru în fața ochilor numai la gîndul că acest ciudat bogătan, care aduna de prin gunguri ciini răniți, ar fi putut să-l ia și pe acest hoț, obligîndu-l astfel să împartă cu el produsele Mosselprom-ului. Scrîșni de aceea atît de tare din dinți, încît cotoiul, scoțînd un șuierat de parcă ar fi fost un furtun găurit, se aburcă pe burlan pînă la etajul doi. — Fr-r-r-r... Ham ! Valea ! Nu ajunge tot Mosselprom-ul ca să saturi stîrpiturile ce hoinăresc pe Precistenka.

Domnul i-a apreciat devotamentul și, în dreptul Pompierilor, lîngă o fereastră de unde se auzea sunetul plăcut al unui corn, l-a răsplătit cu o a doua bucată de salam, mai mică, de vreo cinci zolotnici [5]).

Ei, ce om ciudat. Mă ademenește. N-aveți teamă ! Nu plec nicăieri ! Vă urmez unde-mi porunciți.

— Cuțu, cuțu, cuțu ! P-aici !

Pe Obuhovi? Cu plăcere. Ulicioara ne este prea bine cunoscută.

— Cuțu, cuțu, cuțu !

— P-aici !? Cu plă... A, nu, pardon ! Nu ! Aci e portar. Nu există nimic mai rău pe lume. E mult mai periculos decît un rîndaș. Haini cît cuprinde. Mai mult decît pisicile. Un parlagiu cu galoane.

— Hai, nu te teme, vino !

— Trăiți, Filip Filipovici !

— Bună ziua, Feodor.

Ei da, asta zic și eu personalitate. Doamne, ce i-a fost dat soartei mele ciinești ! Ce hram poartă, de poate să treacă ciini de pe stradă, pe lîngă portar, în clădirea Asociației de locatari ? Priviți-l, ticălosul nu scoate nici un sunet, nu face nici o mișcare ! E drept, ochii-i sînt posomoriți, dar, una peste alta, pare indiferent sub chipiul său cu ceaprazuri aurite. Parcă așa s-ar și cuveni. Îl respectă pe domnul. Cît de mult îl respectă ! Iar eu, iată-mă, sînt cu el și după el. Ce, te-am deranjat ? Ete, scîrț ! Ah, ce mi-aș mai băga colții în piciorul lui de proletar cu bătături. Pentru toate umilințele îndurate din partea celor de teapa ta. De cîte ori mi-ați mîngîiat voi botul cu mătura, hai ?

— Haide, haide !

Da, da, fiți vă rog fără grijă. Mă țin scai de dumneavoastră. Arătați-mi doar drumul și nu voi rămîne în urmă, în ciuda coastelor mele de plîns.

Strigă din capul scării :

— Am primit ceva scrisori, Feodor ?

De jos, spre scară, cu respect :

— Nu, Filip Filipovici (și pe șoptite, aproape conspirativ) : în apartamentul trei au fost instalați niște tovarăși locatari.

Importantul binefăcător al ciinilor se întoarse brusc și, aplecîndu-se peste balustradă, spuse îngrozit :

— Ei, nu vorbi ?!

Ochii i s-au bulbucat, iar mustățile i s-au zbîrlit.

De jos, ridicînd capul, cu palma la gură, portarul confirmă :

— Da, da, chiar așa, patru bucăți !

— Dumnezeule ! Îmi imaginez ce-o să fie acum în apartament. Și ei, ce fac ?

— Nimic !

— Și Feodor Pavlovici ?

— A plecat după paravane și cărămidă. Vor pune paravane.

— Dracu știe ce se-ntîmplă !

— Vor fi instalați în toate apartamentele, Filip Filipovici, în afară de al dumneavoastră. Mai adineauri a avut loc o ședință, a fost aleasă o nouă asociație, celei vechi i s-a făcut vînt.

— Ai, ai, ai, ce se-ntîmplă... Cuțu-cuțu.

Vin, mă grăbesc. Fie-mi permis, coasta nu mă iartă... Pot îndrăzni să vă mai ling o dată ghetuța ?

Ceaprazurile portarului au dispărut. Țevile caloriferului răspîndeau pe scara de marmură un aer cald. Încă puțin și iată — mezaninul.

În românește de
Paraschiva Bădescu și George G. Potra
(Continuare în numărul viitor)

---

[1]) Tentralnii Sovet Narodnovo Hoziaistva — Consiliul Central al Economiei Naționale — n. trad.

[2]) Cervonet — bancnotă de 10 ruble, valabilă în perioada 1922—1947. — n. trad.

[3]) Consiliul Central al Economiei Naționale — n. trad.

[4]) Mosselprom — Centrala de prelucrare a produselor industriale agricole din Moscova (n. trad.).

[5]) Veche măsură de greutate rusească de 4,26 gr.

„EMINESCU ESTE FIGURA SACRĂ"

● Autor al unor cărți inchinate literaturii contemporane scrisă în limba maternă, ca și unor teme de literatură universală, Disocieri, 1969, și Cicatricea lui Ulise, 1982, Întoarcerea la izvoare, 1986, **Mihai Cimpoi s-a afirmat ca un remarcabil analist de valori estetice și ca un foarte interesant comparatist. Cea mai importantă lucrare a lui Mihai Cimpoi rămîne eseul** Narcis și Hyperion, **inchinată lui Mihai Eminescu, carte apărută în două ediții, și care il impune pe autorul ei ca pe un eminescolog de referință. Aflat în vizită în țara noastră, cunoscutul critic și istoric literar Mihai Cimpoi, secretar al Uniunii Scriitorilor din R.S.S. Moldovenească, ne-a răspuns cîtorva întrebări pe teme de istorie și actualitate literară.**

— Volumul de Disocieri, **debutul din 1969, te arată preocupat de literatura contemporană, altele de mai tirziu de literatura secolului XIX. Care e raportul dintre literatura română de astăzi și aceea a secolului XIX românesc ?**

— Dacă ne debarasăm de complexele sincronizării care marchează încă atît de adînc mentalitatea critică, cred că putem găsi un arc voltaic ce leagă cele două mari secole ale literaturii române : este procesul, pe nici o clipă întrerupt, al cunoașterii de sine și de alții. În acest sens, literatura română a secolului XX poate fi considerată progresiv eminesciană. Pe același fir de aur al creației se înșiră eul dedublat arghezian, cel cufundat în spațiul originar al lui Lucian Blaga sau „sinele" stănescian, în aceeași albie a „mărturisiniei de păcate", pe care o considera drept crez estetic bătrînul Negruzzi, îi regăsim pe Ion și Apostol Bologa, pe Ilie Moromete și Victor Petrini sau pe eroii sadovenieni. Deci, e un raport de continuitate și de întregire organică evidentă.

— Care este elementul care te atrage la secolul XIX al literaturii române ?

— Bineînțeles, aspirația spre sinteză : în cadrul lui se întîlnesc toate stilurile, se realizează o revelatoare simbioză a folclorului și literaturii culte, a marilor avînturi culturale enciclopedice cu privirea retrospectivă, fantezist-romantică, spre imaginea arhetipală a lumii. Dacia fiind motivul-cheie, **toposul** prin care Asachi începe secolul cu sfîrșit de pionierat, iar Eminescu și Bogdan Petriceicu Hasdeu îl încheie cu o constiință culturală desăvîrșită. Nu mai există, în acest secol, retardări, modelări complexate după diversele influențe (franceză, germană, rusă) ; dacă privim lucrurile din interior, în evoluția lor firească, filogenetică, dăm de un suflu organic unificator care ne înscrie, fără medieri culturale speciale, în context universal. Eminescu e, indiscutabil, personalitatea axială a acestui secol de aur, îndrumîndu-l spre identitate națională distinctă și universalitate.

— Ai scris o carte, Narcis și Hiperion **apreciată foarte favorabil de criticii literari ai publicațiilor noastre, mai ales pentru examenul de profunzime, pentru incadrările comparatiste și filozofice ale poeziei și gîndirii eminesciene. În ce constă după d-ta noutatea lor ?**

— Am căutat să renunț, în primul rînd, la anumite inerții ale eminescologiei care, deși a făcut atît de mult pentru înțelegerea mai profundă a creației marelui nostru poet, s-a angajat prea stăruitor și prea îndelung în sursologie, înfeudîndu-l cu desăvîrșire (ca în cazul binecunoscut al lui H. Sanielevici) influențelor germane, a spiritului tutelar al lui Schopenhauer sau în polemici sterile privind raportul dintre antume și postume etc. Au urmărit, după cum sugerează însuși titlul, geneza interioară a Eului eminescian de la cel pur, narcisic, complexat adică, la cel intelectualizat, hyperionic, care caută să-și zmulgă identitatea prin calm — disperatul strigăt final „pe mine mie redă-mă". Drumul spiralat către sine, către esența sa nealterată, este luminat, la Eminescu, de revelații ale cunoașterii : a uriașei roți a istoriei, în **Memento mori**, a cărărilor „mărețe" și deșarte, a risipirii sufletului în fața infinitului **(Povestea magului călător în stele)**, a vieții povestită cu o străină gură **(Melancolie)**, a impactului dintre sfera esențelor și contingent **(Luceafărul)**. Într-un cuvînt, pe cît de tensionată, dramatică sau tragică a fost odiseea înstrăinării eului, pe atît de energice au fost acțiunile de recuperare ale adevăratei lui esențe (narcisice, după cum zic). Am incercat să-l scot, apoi, pe Eminescu din umbra tiranică a lui Schopenhauer și l-am trecut, atît cît se cuvine, prin umbrele nu mai puțin tutelatoare ale lui Kant și Hegel, ca, în cele din urmă, să-l redau tot freamătului originar al personalității sale, „specificului miros de pămînt proaspăt al propriului său suflet". L-am citit, apoi, din perspectiva zilei de azi, postsincron, avînd bucuria intelectuală a detectării unor aspecte atît de eminesciene ale poeticii secolului XX, precum ar fi accentuarea rolului, reflecția, acuitatea vizuală, imixtiunea

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

REVISTA STRĂINĂ

Ivan Rabuzin : „Fiul meu"

● ÎN ETATE ACUM DE 67 DE ANI, CROATUL IVAN RABUZIN ESTE UNUL DINTRE CEI MAI MARI PICTORI NAIVI AI LUMII. El consideră pictura naivă ca pe o manifestare de înaltă valoare, cu nimic mai prejos decît artele plastice practicate de profesioniștii penelului și șevaletului. „Arta naivă este o parte inseparabilă a artei moderne, spunea Ivan Rabuzin. Ea este simplă, contine idei, chiar dacă uneori autorii nu dispun de posibilități tehnice perfecte pentru a-și exprima foarte exact ginduriile. Este o artă al cărei izvor nu va seca niciodată, de aceea cred în viitorul ei. Mă refer desigur la arta naivă pornită din inimă, sinceră, nicidecum la cea deformată de speculații și kitsch."

Cum pictează Ivan Rabuzin ? El nu începe să lucreze pînă cînd atelierul din satul său natal Kljuci din ținutul Zagorie din Croația nu este inundat de muzică : Bach, Chopin, Mozart. După aceea începe să „țese" tabloul îmbrăcînd ținutul în straie de puncte de toate culorile curcubeului. „Motivul principal al picturilor mele este peisajul, a cărui natură încerc s-o fac și mai frumoasă. În ce sens ? În sensul că ajcătuiesc în cadrul pe care ea mi-l oferă o lume a mea, așa cum îmi place mie să mi-o imaginez. O fărîmă de vis despre o lume mai bună, în care nu există războaie, frică, ură, umbre, în care armonia este atotputernică. Vreau ca tablourile mele să producă bunădispoziție, nu vreau să-i înnebunesc pe oameni propunîndu-le tot felul de rebusuri. După muncă omul are nevoie de destindere, de ceva care să-l improspătească, de aceea eu îi ofer lumea mea."

Rabuzin nu a pictat niciodată tablouri abstracte, își numește tablourile „amintiri". „autobiografii". Este convins că pentru frumos trebuie luptat cu frumos. Iată de ce frumosul este arma principală a celor peste 3 000 tablouri pictate de el și răspîndite în galerii de stat și particulare din întreaga lume.

● SE PARE CĂ ANGLIA ESTE ȚARA A CĂREI LITERATURĂ ESTE DOMINATĂ DE SCRIITOARE LONGEVIVE. Astfel, Diana Copper scrie încă la 90 de ani, la cei 86 de ani ai săi Barbara Cartland dictează un nou roman, iar Frances Partrige a editat de curînd, la 87 de ani, un splendid album de fotografii comentat. Și să nu o uităm pe Daphne Du Maurier, care a împlinit de curînd respectabila vîrstă de 80 de ani.

Cîți și mai adoc astăzi aminte că Daphne Du Maurier este autoarea care i-a oferit lui Alfred Hitchcock subiectele pentru două din filmele lui celebre, „Rebecca" și „The Birds" (Păsările). Că a scris, între altele, trei dintre romanele cele mai populare ale acestui secol : „Rebecca", „My Cousin Rachel" (Verișoara mea Rachel) și „Infernal World of Branwall Bronte" (Lumea infernală a lui Branwall Bronte) ?

În romanele sale apar personaje enigmatice, de regulă staffii, un rol important avîndu-l atmosfera de mister de la care se trece brusc la realitate. Daphne Du Maurier este autoarea romanelor unor mari iubiri, iubiri blestemate și a marilor amintiri care apar în fața cititorului asemeni unor secvențe de film alb-negru.

Daphne Du Maurier face parte din grupul scriitorilor englezi care susțin că Shakespeare nu a existat, că sub acest nume a scris celebrul cancelar Bacon. Începînd din anul 1979, scriitoarea își consacră o bună parte din timp găsirii de dovezi palpabile care să susțină această teză. În cele din urmă, a publicat o biografie voluminoasă a lui Bacon.

Cînd a împlinit vîrsta de 70 de ani, Daphne Du Maurier s-a destăinuit prietenilor că nu mai are pic de imaginație, că nu mai poate scrie. Din această cauză s-a închis în sine și s-a reîntors la Cornwall, căruia i-a rămas credincioasă întreaga viață.

● NE MAI DESPART ÎNCĂ UNSPREZECE ANI DE DATA DE 6 IUNIE 1999 cînd se vor împlini două sute de ani de la nașterea marelui poet rus Alexandr Sergheievici Pușkin, dar Muzeul de Stat A. S. Pușkin din Moscova a semnat deja un acord cu editura „Kniga" pentru editarea „Bibliotecii Pușkin", care va conține 40 de volume. Acțiunea va fi finalizată în anul în care se va sărbători bicentenarul nașterii părintelui poeziei naționale ruse.

● PE LÎNGĂ TOATE CELELALTE, ÎMPĂRATUL NAPOLEON BONAPARTE (1769—1821) a fost, se zice, și scriitor ! El este autorul unei povestiri de dragoste cu caracter autobiografic intitulată „Chasson și Eugenia". O parte a acestei povestiri, despre care se credea că a fost distrusă de Napoleon într-un acces de furie, a fost găsit recent. Este vorba despre patru pagini pline de șterșături și foarte greu de citit.

Recent, casa de licitație „Sotheby's" din Londra a scos la vînzare cele patru pagini... napoleoniene, dar vînzarea nu a avut loc întrucît nici unul dintre cumpărători nu a oferit sumă de 20 000 lire fixată pentru începerea licitației.

SPORT

Ninge cu mari bucăți de amurg

Ninge cu fluturi jerfiți pe lună,
Ninge cu bucăți de amurg.
Și ce miros proaspăt au fulgii. Ți se deschide inima. Mi-aduce aminte ninsoarea de cel mai pătrunzător miros (un pic și manufacturier) care mi-a despicat viața : mirosul abecedarului, cînd l-am luat prima oară în mîini — mirosea a orase depărtate, a lumini violente, a munți înveliți în staniol, a sate prin care umblă sănii, a meri roșii, a Viorel și Udrea răsădesc zambile, a porțelan și mai ales a o-i, oi și a colinde.

Pe cea mai bogată ninsoare a acestei ierni s-a disputat eternul derby Dinamo—Steaua. Un meci minunat, băieții din teren se jucau de-a urșii polari ieșiți la vînătoare sau la o petrecere, iar noi ne îmbătam de apoteoza întoarcerii zăpezilor din lumi de cleștar. Și ningea dens, ferm, îmbelșugat, ningea ca și cum toți spectatorii l-am fi apucat pe Dumnezeu de-un picior și l-am fi scuturat de podoabe și flori.

Peste patru zile, miercuri, zăpezile se topiseră apăsate de cețuri, spălate de ploi, dojenite de-un vînticel căldut. Vreme ceacîră : un ochi albastru, un ochi verde. O zi de primăvară rătăcită-n ocoalele iernii. Am plecat să dau în muguri pe stadionul Ghencea. Și-am văzut ceea ce nu poți vedea de două ori într-un deceniu, am văzut cum Steaua a înscris 11 goluri în poarta Corvinului (Rapidul se poate considera răzbunată pentru acel 9—9 de la Hunedoara, încasat în urmă cu vreo doi ani), ratînd încă vreo zece. Trebuie să mă credeți, pentru că militarii au expediat patruzeci și unu de șuturi la poarta lui Ioniță. Lumea s-a bucurat și a ris ca la o serbare cimpenească, indiferent c-au lipsit berea neagră și vinul. Corbii Hunedoarei s-au întors acasă fără plisc, cu gușa plină de sare grunjoasă și de tărîțe. Dac-aș fi sponsorul lor, le-aș confisca ghetele și echipamentul și i-aș împărți în două cete pe care le-aș pune să joacă tontoroiul pe maidan sau pocher pe boabe de porumb mucegăit. Nota 1 (unu) tuturor, inclusiv lui Klein și o să mă mai vedeți voi la vreun meci de-al vostru cînd ne-om vedea ceafa.

Miercuri a mîncat pîine blestemată și Universitatea Craiova : 0—6 la Bacău ! Echipa unei mari iubiri se lasă tot mai des tăvălită prin fulgi și catran. După ce i-au fost furați jucătorii și și-a alungat antrenorul, echipa atît de legănată-n cîntece a intrat, sub mîna lui Sorin Cîrțu, în zodie neagră. Cine și cînd va mai scutura tălăngi pentru a-i reînălța steaua norocului ?

La malul Mării, Dinamo a răsturnat șapte valuri de venin în capul Farului — scor de-a dreptul incredibil și pe care l-aș fi declarat antologic dacă n-aș fi văzut cu ochii mei cît de lipsiți de har (poate cu excepția lui Ștefan Petcu) sînt elevii lui Hașotă. Atît de mult dau în gropi încît cred că nu i-ar cumpăra nici o echipă de C decît înfășurați în șiraguri de scoici perlifere...

La Turku, în apropierea Polului Nord, Victoria București a izbutit să facă pasul cel mare și să intre în turul IV al Cupei U.E.F.A. Felicitări. Și ca să se vadă că sînt sincer, îi doresc ca sorții s-o aducă, la 16 decembrie, față-n față cu Napoli. Salcimii contra mirților mediteraneieni. Și să poftească Maradona să înscrie gol cu mina pe sub sălciile din Lacu-Tei.

Ninge cu fluturi jerfiți pe lună.
Ninge cu mari bucăți de amurg.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană

ANUL XXXI
51
(1 388)
Sîmbătă
17 decembrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

FORUM DEMOCRATIC

Sfîrșitul acestei săptămini a fost marcat de un nou și important moment politic : Plenara lărgită a Consiliului Național al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Gospodăririi Apelor.

Convocat din inițiativa secretarului general al partidului, acest larg și reprezentativ forum al democrației noastre muncitorești-revoluționare a dezbătut activitatea desfășurată și rezultatele obținute în acest an, precum și acțiunile ce urmează a fi întreprinse pentru înfăptuirea întocmai a sarcinilor ce revin din magistrala Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu prezentată la recenta ședință comună a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești. Un loc important în cadrul dezbaterilor l-a deținut realizarea planului programelor de dezvoltare a agriculturii, industriei alimentare, silviculturii și gospodăririi apelor în anul viitor.

Semnificativ pentru această perioadă cînd ne pregătim să facem bilanțul unui an și să intrăm în anul viitor cu hotărîrea fermă de a împlini sarcinile și obiectivele cuprinse în planul național unic de dezvoltare economico-socială a patriei, este tocmai acest spirit de laborioasă aplecare asupra problemelor complexe din toate domeniile și sectoarele de activitate, faptul că, în perspectiva viitorului Congres al partidului sînt abordate într-o largă dezbatere direcțiile muncii, ale preocupărilor întregii țări, pentru a da o eficiență sporită, de mare valoare, tuturor eforturilor creatoare. Cuvîntarea rostită de secretarul general al partidului în cadrul recentei Plenare evidențiază încă o dată marile programe de importanță națională pe care lucrătorii ogoarelor, specialiștii, oamenii muncii din agricultură sînt chemați să le ducă la bun sfîrșit pentru a conferi o nouă calitate muncii și vieții și a transforma ideile și obiectivele noii revoluții agrare în realități, în fapte care să confirme marele potențial creator al agriculturii socialiste românești. Paleta largă a problemelor abordate de secretarul general al partidului acoperă practic toate preocupările muncii și vieții din agricultură, din lumea satului contemporan și se instituie într-un mobilizator program de acțiune pentru a valorifica la nivelul celor mai ridicate producții și a celor mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii contemporane uriașa avuție națională pe care o reprezintă pămîntul, mai buna lui gospodărire, organizarea temeinică a muncii, perfecționarea neîntreruptă a activității. Prin prisma rezultatelor obținute pînă acum se configurează rezultatele viitoare. Drumul recoltelor sigure și stabile, al producțiilor record, are un punct viu de pornire în experiența de pînă acum și el dă măsura întreagă a perspectivelor anilor '90 și pe mai departe a anilor 2000.

Unitatea dialectică dintre dezvoltarea industriei, agriculturii și celorlalte ramuri, constituie factorul hotărîtor pentru făurirea cu succes a socialismului, pentru ridicarea bunăstării materiale și spirituale a poporului, pentru făurirea societății comuniste în România !

La aceasta trebuie să adăugăm permanent rolul important pe care îl au știința, învățămîntul și cultura, ca factori fundamentali ai dezvoltării patriei noastre și ai construcției socialismului și, deci, necesitatea de a așeza întreaga noastră activitate din toate domeniile, pe cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale noii revoluții agrare, ale celei mai înalte culturi, ale cunoașterii umane în general.

NICOLAE CEAUȘESCU

EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU, PROGRAM AL MUNCII ȘI CONȘTIINȚEI SOCIALISTE

Cu dragoste de țară

Marile imprejurări, de analiză amplă, deschisă, de ansamblu, a realității istorice dintr-un moment dat — care nu este legat neapărat, în mod direct de un anume eveniment istoric sau politic, dar se situează, evident, într-un context al interdependențelor foarte concrete de pe plan mondial — devin evenimente ele însele prin încărcătura de învățăminte, de concluzii și sinteze pe care le implică o astfel de abordare globală a realității.

Acesta este un lucru indeobște cunoscut dar importanța reală, în perspectivă, a unor astfel de evenimente depinde foarte mult, deseori — chiar în mod decisiv de climatul în care se realizează ele, de acel catalizator structural, de esență, capabil să unească energiile creatoare din toate compartimentele vieții sociale, într-un sens previzibil unic prin unitatea însăși a opțiunilor deja asumate de toate componentele unei structuri sociale bine definite.

Istoria mai veche ne povățuiește și astăzi prin simbolurile unor adunări de oameni cu țeluri comune și conștiința unității acestor țeluri ca nimic nu este prea mult atunci cînd îți pui conștiința și fapta în slujba mai binelui țării. Bobîlna, Cîmpia Pădeșului, Cîmpia Libertății sau Alba Iulia sînt numai cîteva din exemplele care pot fi date.

Congresul al IX-lea al Partidului — acest congres al demnității și al devenirii noastre noi — ne-a restituit dreptul de-a nu uita nimic din tot ce înseamnă ființa noastră națională în marea și nesfîrșita frumusețe a luptei oamenilor acestui pămînt pentru mai binele și neatîrnarea țării.

Emoția acestor evocări și-a găsit un nou izvor de lumină inspiratoare în strălucita Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele țării cu privire la stadiul actual al societății socialiste românești și perspectivele dezvoltării sale viitoare, perfecționarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare, rolul Statului și al organismelor democratice. Creșterea rolului Partidului Comunist Român și activitatea ideologică, politico-educativă, ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, de cultură, a conștiinței revoluționare. Raportul de forțe și caracteristicile fundamentale ale situației internaționale.

Am reținut titlul întreg al Expunerii secretarului general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu la recenta ședință comună a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești, tocmai pentru că în însăși enunțarea multitudinii aspectelor abordate se poate descifra indiscutabila interdependență logică și logică a tuturor factorilor care determină și definesc acest moment istoric pe care ideile și orientările de excepțională valoare teoretică și practică din Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu l-au definit încă de pe acum ca un eveniment nu numai de bilanț dar și de largă perspectivă, autentic program de muncă și acțiune revoluționară al partidului, al întregului popor.

Exprimînd voința națiunii, participanții la lucrările în plen și-au exprimat deplina aprobare cu unanimele propuneri ale comuniștilor, ale întregului popor, făcute în cadrul dezbaterilor Tezelor din aprilie pe întreg cuprinsul țării, ca ideile cuprinse în istoricul document care este Expunerea secretarului general al partidului să devină program de muncă și acțiune revoluționară, catalizator statornic și mobilizator înflăcărat al tuturor energiilor creatoare pentru dezvoltarea continuă a patriei pe coordonatele democrației muncitorești-revoluționare și a continuei strădanii de autodepășire și perfecționare în toate domeniile de activitate, pentru slujirea cu dăruire și responsabilitate a intereselor vitale ale întregului nostru popor.

Este un program în care activitatea ideologică, politico-educativă, de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, socialistă, ocupă un loc de o importanță deosebită.

Situînd creația literară, artistică, în această sferă a activității de formare a omului nou, secretarul general al partidului a subliniat faptul că această creație **„...trebuie să realizeze noi opere care să oglindească uriașa muncă a poporului nostru. Avem nevoie de noi romane, noi piese de teatru, noi poezii** — spunea secretarul general al partidului — **în care eroii principali să fie muncitorii, țăranii, intelectualii, cu preocupările lor, cu dorințele lor de progres, de bunăstare, cu hotărîrea lor de a contribui la făurirea socialismului și comunismului în România. Ce minunate sînt realizările constructorilor socialismului în toate domeniile ! Din aceste preocupări în care sînt și multe contradicții și în care sînt exprimate multe dorințe, trebuie să se inspire scriitorii, creatorii patriei noastre. Izvorul nesecat de inspirație trebuie să-l constituie viața și munca poporului nostru. Din acest izvor veșnic viu, nesecat să se inspire adevărații creatori și artiști care, prin întreaga lor activitate, trebuie să servească poporul, construcția socialismului, viitorul său luminos, comunismul".**

Teofil Bălaj

Privire spre viitor

De cînd se știu sub soare, locuitorii binecuvîntatelor ținuturi românești au stat întodeauna cu fața spre viitor, pe care și l-au dorit luminos, în care au crezut cu patimă. Cînd semănau grîul, cînd își zideau casa, cînd își săpau fîntînile, cînd își creșteau pruncii ei se gîndeau, în primul rînd, la ziua de mîine. Se întîmpla, nu o dată, ca din grîul semănat, în anii de secetă să nu scoată nici măcar sămînța pusă în pămînt. Se mai întîmpla ca fîntîna abia săpată să aibă apă sălcie, iar casa înainte de a fi terminată să fie pîrjolită de război sau să se dărîme peste noapte, ca în cunoscuta baladă. Atunci, totul se lua de la capăt : era săpată o nouă fîntînă, în anul următor se semăna un alt grîu, se așezau alte temelii pentru noua casă. Pînă cînd speranța în viitor era întrupată, pînă cînd visul prindea viață, chiar dacă împlinirea lui necesita, citeodată, logodirea unui zbor de pe cupole înalte cu nemoartea și eterna curgere a unui izvor — tot ca în cunoscuta baladă. Este însuși „secretul" **patentului de miracol românesc,** pe care nu îl poți înțelege și nu îi poți întui majora semnificație, decît cunoscînd în amănunt istoria milenară a acestui popor din datele ei cele mai semnificative și nu doar „după ureche" și din năzăriri cum par a o „cunoaște" unii pretinși istorici de aiurea.

La recenta Plenară a C.C. al P.C.R. și a celorlalte organisme democratice și obștești, poporul român a privit din nou adînc înspre sine, conjugîndu-și la toate trei timpurile verbul existențial al ființei.

Țara întreagă și-a completat viitorul pînă dincolo de granița mileniului ! Este un viitor de profunde prefaceri revoluționare și de largi perspective, un viitor pe măsura trecutului glorios al neamului, așa cum și l-a **dorit** genialul poet („La trecutu-ți mare — mare viitor !") și cum ni-l dorim noi toți cei douăzeci și patru de milioane de fii ai țării, care edificăm acest eroic prezent.

Cînd scriu aceste rînduri, peste țară ninge frumos și lin, ca în baladele de demult ; ninge cu fulgi de mărimea peștilor albi ce luminau suprafața Mureșului din copilăria mea. Sînt ninsori ale nădejdii în sămînța curată pusă de curînd sub brazde, ninsori prevestitoare de an bogat, pe care întotdeauna oamenii acestei țări le-au iubit, văzînd, cu ochii minții, printre fulgii lor mari, rodirile anotimpurilor viitoare.

Îmbrăcată în haină albă, de „tînără mireasă", după expresia aceluiași genial poet, România merge încrezătoare la întîlnirea cu propriul ei viitor. Este un viitor al certitudinii, căci începe chiar din inimile noastre ! Că mersul înainte al României este de bun augur, ne stau drept chezășie hărnicia cunoscută a acestui popor, precum și puterea minții și brațelor noastre și a celor care vor veni după noi, putere întruchipată zi de zi, ceas de ceas, în tot mai mărețe înfăptuiri.

Dim. Rachici

DESTINUL CREAȚIEI

Într-o largă accepție, spiritul revoluționar este legat de acțiunea practică, novatoare, dar, tot la fel, el este și proiecția în planul ideilor a realității în continuă prefacere, în continuă schimbare. De la bun început el se refuză stagnării și se instituie în principiu ai vieții, al muncii, al gîndirii și creației, este mișcarea mereu vie și lămuritoare prin care gîndul se îndrumă spre faptă și mărește neîncetat spațiul disponibilității creatoare. Are forța și greutatea moralei prin care toate profesiile caută să se exprime în folosul binelui, al progresului și civilizației patriei, al propășirii poporului. El consacră și dezvoltă virtuți alese ca munca, dăruirea, cinstea și demnitatea, simțul înalt al îndatoririi față de partidul, țara și poporul tău. Cultura și arta, ca domenii prin excelență ale manifestării spiritului revoluționar, sînt chemate tocmai în această direcție să-și exercite vocația lor transformatoare și să releve destine exemplare. **Cu cît nivelul ideologic-teoretic va fi mai ridicat,** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea prezentată în cadrul marelui forum democratic de acum cîteva săptămîni, **cu cît vor fi mai bine înțelese schimbările din societate și lume, cu atît mai mult se vor dezvolta concepția și spiritul revoluționar de acțiune, activitatea organizatorică, practică, în realizarea politicii generale.** Ceea ce urmărește această politică în sfera ideologicului, a conștiinței, este un înalt sens etic și moral, o chestiune de atitudine în ultimă instanță, dar una care să releve trăsături înaintate.

Pătrunzîndu-se de spiritul revoluționar al epocii, cultura și arta transmit la rîndul lor spirit revoluționar, propun această nouă calitate de conștiință și o profesează public, cu mijloace specifice, adresîndu-se sensibilității generale. În aceasta constă și importanța creației, printr-o asemenea rațiune se explică și caută mereu a se explica și conștiința de sine a culturii. Cel ce scrie nu-și contemplă o condiție închipuită ci își asumă răspunderea unei realități din care și el face parte și pe care și el este chemat s-o ajute într-o edificare de spirit pe mai departe.

Destinul culturii și artei nu este și nu poate fi altul decît acela al implicării, al participării la această uriașă operă de revelare a identității conștiinței creatoare, într-un sens care, după expresia secretarului general al partidului, înseamnă identificarea cu aspirațiile, cu idealurile luptei și muncii poporului. În acest spațiu de vastă rezonanță se exercită, prin funcția și calitatea lor revoluționară, cultura și arta, în această dimensiune se înscriu ele ca factori de conștiință specifică ai progresului și civilizației, ai dezvoltării. Este o dimensiune intrinsecă procesului de făurire a noii societăți, a omului nou, și ca atare ea primește semnificația majoră a construcției, a edificării, avînd un rol cu preponderență activ, inovitor.

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

Dimensiunea culturală a dezvoltării

Viața spirituală a țării se află în fața unor noi perspective, cultura are în față noi exigențe, răspunderile sale sînt mai complexe, mai generoase în actuala etapă de dezvoltare. Pictorul Sabin Bălașa făcea recent aprecierea că arta „crește și se dezvoltă acolo unde există în primul rînd idealuri" **(Contemporanul,** 16 septembrie 1988). Iar orizonturile spre care tinde societatea românească oferă omului, națiunii, creatorilor de frumos, însuflețitoare idealuri — idealurile înălțării patriei spre semețe piscuri de civilizație materială, spirituală, edilitară și morală, în care omul să trăiască în demnitate și prosperitate. Din documentele programatice elaborate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale Partidului Comunist Român, rezultă că în condițiile în care întreaga societate se află sub imperativul realizării reproducției sociale lărgite de tip intensiv și a unei calități superioare a activității în toate domeniile, factorii dezvoltării cei mai activi devin folosirea pe scară largă a realizărilor științei și culturii, fructificarea zăcămintelor de creativitate ale națiunii, a capacității sale de creație materială și spirituală, afirmarea viguroasă a funcției motrice a noii conștiințe sociale (idee dezvoltată în articolul „Socialismul și creativitatea", **Luceafărul** din 27 august și 3 septembrie 1988). De unde rezultă sensuri și finalități sociale noi pentru „dimensiunea culturală" a dezvoltării societății românești. Din bogăție spirituală, cultura se metamorfozează tot mai mult în bogăție materială. Ea devine unul din vectorii sui-generis ai progresului social, economic și totodată uman în societate. Mai exact spus, este vorba acum de a implementa mai bine procesului dezvoltării societății cultura spirituală propriu-zisă, respectiv rezultatele cercetărilor științifice, ale creației literare și artistice, ca și activitatea politico-educativă și teoretică. Ideea-pivot care se degajă din **Tezele din aprilie 1988** este dezvoltarea și perfecționarea activității ideologice, culturale, educative, transformarea acestora într-o adevărată forță motrice a înaintării pe calea socialismului și comunismului, ridicarea nivelului general de cultură și cunoaștere al poporului la înălțimile celor mai avansate realizări ale științelor, literaturii și artelor contemporane, ale ideologiei revoluționare. În acest sens ni se dezvăluie semnificația aprecierii făcute de tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea de la Timișoara din 15 septembrie 1988 cum că „un popor cu o înaltă cultură, înarmat cu o înaltă știință în toate domeniile, va deveni o putere mare pe pămînt. Trebuie ca și România, poporul nostru să devină în domeniul științei, mîntului, culturii, un popor puternic, o mare putere a științei și culturii." Lucrările recentei Plenare a Comitetului Central și indeosebi Expunerea secretarului general al partidului sintetizează în mod exemplar aceste direcții de gîndire, constituind un amplu și însuflețitor program de acțiune pentru realizarea unui cadru optim de manifestare a creativității sociale.

Relația cultură-dezvoltare socială ne apare în ipostaze specifice cînd este vorba de literatură și arte. Mai întîi este de remarcat că există legături dialectice cauzale și funcționale, directe și mediate între dezvoltarea bazei materiale a societății și progresul domeniilor spirituale. Putem vorbi de o relație de **multiplicare reciprocă** între dezvoltarea economică și progresul cultural. Creșterea forțelor de producție, modernizarea economiei creează noi condiții materiale dezvoltării științei, culturii și învățămîntului, ridică probleme în fața lor, solicită aportul creatorilor în reflectarea adecvată a celor mai diverse și delicate fenomene sociale, comportamente și profiluri umane. Apoi, literatura, artele, ca și știința și învățămîntul influențează activ viața materială a societății. Este o influență complexă, mai ales mediată, dar este activă și benefică. Mediată pentru că ele nu vin cu soluții tehnice, organizatorice și de altă natură zămislite de creator ; ci influen-

Ilie Rădulescu

Continuare în pag. a 2-a

Fîntîni străbune

La fîntîna strămoșească
murmurînd grav în istorii,
blinda limbă românească
cheamă descălecătorii.

Drumărind pe cîmpul Turzii,
la fîntîna lui Mihai,
cu lumină zboară sturzii
prin tot cerul strîns în grai.

La fîntînile lui Horia,
Iancu și Vladimirescu,
sună în adînc pururea
tot izvorul, strămoșescul.

Eminescu, fîntînind
prin țara limbii române,
vine ca dintr-un colind
cu zăpezi și cer și grîne.

La fîntînile străbune
lăsați murmurul să crească,
riul-ramul să răsune-n
blinda limbă românească !

Eugeniu Nistor

Arta și viața

1. Mi se pare interesant de remarcat că majoritatea meditațiilor europene din epoca modernă creează un vădit antagonism între ceea ce se cheamă artă și între viață. Se zice că Hippokrates ar fi afirmat : „Ho bios brahys, he de techne macra", în traducere latinească „Ars longa, vita brevis". Acest dicton a intrat în subconștientul modernilor, devenind un soi de rutină. Iar teoriile structuraliste au dus opoziția dintre om și artă pînă la limita maximă : arta nu mai are nici o legătură cu omul, textul există independent de cel ce îl generează.

E momentul să ne punem cîteva întrebări elementare asupra acestei chestiuni.

2. Între artă și viață se află un element comun, la îndemîna oricărei înțelegeri : omul. Tocmai împotriva elementului comun a luptat din răsputeri structuralismul. Astăzi, însă, exagerările sale au fost contracarate mai peste tot, inclusiv în țara noastră (de M. Ungheanu și E. Simion, în primul rînd). Așadar, ele trebuie scoase din discuție. Astfel, ne reîntoarcem la om.

E, după cum vom vedea, o reîntoarcere impresionantă. Pentru a-i înțelege dimensiunile, trebuie — însă — să zăbovim puțin asupra vechiului dicton hipocratic.

Prin urmare : ce vrea să spună „Ho bios brahys, he de techne macra" ?

Hippokrates era medic, iar „arta" sa țintea tocmai la lungirea vieții și la proclamarea unei etici profund curative. Termenul „techne", folosit aici, înseamnă atît artă în sensul cel mai general (de la meșteșug pînă la marea creație) cît și cunoaștere, posibilitatea de a se pricepe la ceva. Aforismul „Ars longa, vita brevis" vrea să spună, deci, că viața omului e prea scurtă pentru a pătrunde întreaga „artă" (înțeleasă ca techne, adică : și o cunoaștere), iar pe de altă parte că „arta" supraviețuiește vieții biologice, că omul accede către nemurire tocmai prin opera sa.

Ambele semnificații conțin, însă, o ambiguitate esențială : sînt de natură tehnică și este-

Radu Comănescu

Continuare în pag. a 7-a

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

MARIANA IONESCU: «Exerciții de fidelitate»

Cunoscută pînă acum ca un critic literar înzestrat cu vocație analitică și ca editor de carte, Mariana Ionescu ne apare (nouă, cititorilor) într-o nouă ipostază, aceea de prozatoare, autoare a romanului **Exerciții de fidelitate**. Trecerea de la un gen la altul n-a fost niciodată un fapt neobișnuit și, atunci cînd nu traduce doar veleitarismul insuficient cenzurat, ea exprimă disponibilitatea reală și polivalența talentului. Prin urmare, important nu este să scrii și critică, și poezie, și roman, ci **cum** faci acestea toate sau măcar unele dintre ele. Din acest unghi de vedere, trebuie să spun că Mariana Ionescu nu trădează deloc ezitări, ori candori specifice debutanților. Fraza sa este îndelung cizelată, denotînd calofilie, observația psihologică este fină și profundă, compensînd rarefierea epicului, construcția romanului probează lecturi atente din naratologii moderni.

În **Exerciții de fidelitate**, memoria joacă un rol fundamental. Augustina, unul dintre personaje — cel principal, aș zice, dacă ne-am afla în fața unui roman de tip tradițional — rememorează întîmplări din trecutul său apropiat și din cel îndepărtat (copilăria), dar nu în chip involuntar (madlena poustiană), ci dirijat, tentînd să reconstruiască, din aparențe banale, arhetipuri fundamentale de comportament. Aceste arhetipuri sînt temele recurente privilegiate, care repun în contact Eul cu inconștientul colectiv (Jung) și individual. Biografia Augustinei, atîta cîtă este în roman, nu cuprinde nimic senzațional. Secvențe dintr-o copilărie corectă, din care reține sfaturile Bătrînului și amintirea traumatizantă a împodobirii unei tinere mirese, o discuție cu Maestrul (șeful institutului unde lucrează personajul) o alta cu bătrîna pianistă, o fostă glorie a artei interpretative, acum octogenară, o acuzație de furt calificat într-un magazin, episoade de viață cotidiană ternă și... cam atît. De aici s-ar putea decupa, cel mult, diagrama unei existențe rutiniere, fără speranță, asumate fie în absența structurală a acelei „joie de vivre", fie din constiința dobîndită a deșertăciunii, a faptului că totul este „vînare de vînt". Dacă ar fi numai atît, „povestea", ca și biografia Augustinei, în absența sensurilor fundamentale, ar fi plicticoasă, chiar dacă pulverizarea cronologiei, alternarea planurilor narative și a registrelor stilistice, ritmează într-un fel narațiunea. Dar nu este numai atît !

Insistența cu care Augustina sau autoarea (naratorul își interpretează personajul, i se identifică, dar, totodată, se distanțează de el) dirijează rememorarea **în anumite** direcții, reveniriile la aceeași secvență din unghiuri diferite, pentru a obține un spor de informație și de adîncime, grija declarată pentru reconstituirea unei imagini cît mai puțin deformate de filtrele memoriei ori de tentațiile stilistice atrag atenția asupra încercării de a descifra în aleatoriul evenimențial scenariul arhetipal. Că este așa, o probează și abundența referințelor livrești și a citatului cultural (**Tristan și Izolda, Lancelot** de Chretien de Troyes, dialogurile lui Platon, epopeea lui Gilgamesh a scribilor akkadieni, **Cîntarea cîntărilor, Cina cea de Taină, Predica de pe munte**, Solon) care trimit la un plan secund, simbolic, integrînd semnificațiile secvențelor relatate în arhetipuri, ce dizolvă sentimentul alienării individului prin reînscrierea gesturilor sale în repetitivitatea universală : „Ceea ce a fost, aceea va mai fi, și ceea ce s-a întîmplat se va mai petrece că nu este nimic nou sub soare".

Pentru a înțelege mai exact cum procedează autoarea, mă voi opri la scena, destul de întinsă în roman, a discuției dintre Augustina și Maestrul. Replicile care se schimbă sînt puțin importante. Importantă este strategia subtextuală pe care femeia o desfășoară pentru a pătrunde în intimitatea Maestrului, cu intenția de a-i detrona muza inspiratoare (Maestrul este pictor și a o înlocui, în plan imaginar, cu sine, răzbunînd astfel indiferența studiată a bărbatului. Substituirea se produce, evident, tot în plan imaginar, prin transferul și reducerea datelor realului biografic la scenariile erotice din **Lancelot ou le Chevalier à la charette** și **Tristan et Yseut**. Augustina (sau Clementina, variantă onomastică a aceluiași personaj, în ipostaza „disciplinei diurne", a unui „eu șters") trăiește pentru o clipă, repede trecută, exaltarea erotică, pe care realul i-o refuză : „Te încăpățînezi să rămîi Izolda, tînăra Izolda, subliniind că îl preferi pe regele Marc, pe virstnicul rege Marc. Tiparul se clatină încă o dată și te bucuri că înțelegind că iarăși împletești cu grijă răzvrătirea în care ți-ar place să auzi pronunțîndu-se cu vanitate alt verdict decît anecdota Maestrului, dar știi că trebuie să alungi cuvintele, să le alungi ca să te întorci la rolul tău, adică să asculți, să înțelegi, să taci. Sfîrșitul zilei ți-o impune. **Nu te îngriji pentru ziua de mîine, căci ziua de mîine se va îngriji de ale sale. Ajunge zilei răutatea ei !** — te învăluie de departe cuvintele bătrînului trimise pentru împăcare. Și totuși rămîi Izolda, rămîi de fapt împodobită cu povestea ei ca și cum ar fi copleșită de bijuterii diafane, așezate peste o nedeslușită tristețe, a înțelegerii care nu va întîrzia să vină."

Majoritatea „întîmplărilor" din **Exerciții de fidelitate** conțin, mai mult sau mai puțin explicit, acest gen de — să-l numesc așa — infrastructură simbolică, de conotație, care să le confere adîncime semantică și forță emoțională. O emoție, desigur, deloc frustă, ci intelectualizată, filtrată cultural și estetizată. Am ghilimetat cuvîntul întîmplări, de pe o parte pentru că ele nu sînt întîmplătoare, ci componente ale unor scenarii livrești sau arhetipale, și, pe de altă parte, pentru că întîmplări, în sensul de evenimente, ca în romanul tradițional nu se prea petrec în cartea Marianei Ionescu. Ceea ce descrie autoarea sînt — cum a observat Romul Munteanu — pulsiunile, mișcările interioare, tropismele, ca în vechiul „nou roman francez". Mariana Ionescu nu duce însă lucrurile pînă la limita din proza lui Nathalie Sarraute. Autoarea intervine adesea reflectînd asupra celor scrise, comportîndu-se asemeni unui ghid discret, care nu-l lasă însă pe cititor să se rătăcească în labirintul interior al, totuși, personajelor sale. Aceeași funcție, de această dată mult mai clară și poate de aceea stingheritoare, o au și episoadele în care autorul conversează cu Anthonia, dactilografa manuscrisului romanului, explicîndu-i nu numai intențiile generale, ci, uneori, chiar semnificația unor episoade : „Discursul se încheagă greu, ți se pare programatic moralizator. Buna intenție își păgubește personajul. Dar te încăpățînezi să continui. Aluneci în dorința ta. O vei invita pe Anthonia să bage de seamă că protagonista a respins vesmîntul nepotrivit, înfruntînd balaurul orgoliului trezit în bătrînul idol, și a strivit șarpele păcatului cel mai frecvent și banal care este furtul. Demonstrația te prinde, vei lua creionul să trasezi distincții, ca un judecător improvizat. Cuvintele se adună, se așează (...)". Înțeleg că aici poate fi vorba de autoreferențialitatea textualistă, de implicarea cititorului în actul textuării, dar episoadele de acest gen „cu Anthonia" mi se par inutile, fără aderență la construcția romanului. Sînt, însă, și alte episoade, în care Anthonia devine realmente personaj, față de a cărei existență calmă, normală, se conturează, o dată în plus, neliniștea Augustinei. O neliniște venind din sentimentul frustrării, compensat prin angrenarea în sine a rolului de regizor, care numără, cîntărește și împarte gesturile semenilor, așezindu-le în mari serii repetitive.

Exerciții de fidelitate este o carte profundă, în planul semnificațiilor, modernă în construcție, rafinată stilistic, scrisă de un intelectual care cunoaște prețul cuvintelor și nu face rabat.

Valentin F. Mihăescu

PROZA

VIAȚA ÎNTRE DOUĂ CĂLĂTORII

Cînd inima este centrul (dereglat) al universului unui om, conștiința nu poate deveni decît stimulatorul fundamental al comportamentului social. Firește, cînd inima rămîne bolnavă, se activează luciditatea.

Centurile întreține numai iluzia siguranței dar, în fond, se dorește și se anticipează descoperirea unui **spațiu de echilibru existențial**, între dorința frenetică de viață și starea de grea maladivitate.

Acțiunea romanului **Legați-vă centurile de siguranță***) pendulează între persoana I, memorialistică, și persoana a III-a a povestirii, dar reluînd contrapunctic aceleași trăiri sau evenimente : o fată cam băiețoasă (conduce motocicleta, face sport) și totuși, foarte sensibilă, trebuie să facă o grea operație pe cord. Și numai în străinătate. Romanul cuprinde viața între aceste două călătorii. Familia Monti, micile personaje rezidențiale, clinica, pacienții și medicii într-un vertij de fapte peste care se suprapun amintirile de acasă, familia, prietenii, micile întîmplări erotice. În fond, e aici un itinerar inițiatic într-o lume străină și exotică.

Delia, fata lucidă și reflexivă, nu numai relatează întîmplările dar și își judecă propria condiție de personaj în **nedespărțitul său caiet**. De unde și limbajul eseistic, oarecum teoretic, deloc liric, cum s-ar putea anticipa într-o asemenea sferă de relatare. Dimpotrivă, autoarea pune intelectualitate — personajul are studii filologice — chiar erudiție, și nu pură narativitate ; „Crezi că dacă m-aș apuca să scriu despre mine, cea ajunsă aici, sau despre o alta, de fapt tot eu, care pleacă undeva, departe, să facă aproximativ ce fac eu, aș putea scăpa de păcatul de a mă prezenta ca pe un personaj întru totul pozitiv ? Dar cine mai crede azi în eroul linear, răbdător și viteaz, mergînd drept spre țința sa exemplară, fără întoarceri și ezitări, învingînd încă înainte de a fi învingător ? Și totuși, în presupusa mea încercare de a nu-mi trece limitele, cum aș putea să-mi mărturisesc teama, îndoiala și lașitățile fără să alunec în melodramă ? Aș avea multe de mărturisit, tot acel amalgam de gînduri confuze, reproșuri adresate destinului, accese de revoltă, invidie numai parțial reprimată și mărunte bucurii răutăcioase !"

Documentul sufletesc este mobilul romanului Dianei Turconi, care, deși elaborat, pare scris dintr-o răsuflare — așa se și citește — ca o mărturie despre sine cu valoare de generalitate umană, ca o situație limită generatoare de literatură.

Tînăra nu se lasă dominată de disperare și accede la toate binefacerile trăirii, fără patetism, descoperind viața și durabilitatea frumosului, adică amintindu-și trecutul și calculînd virtualitățile prezentului. Fericirea nu-i obligatorie, obligatoriu este a trăi în acord cu propriile principii, cu datele propriului organism, de a simți în mod rațional.

Proza autenticității, a dosarului de existențe descoperă o ilustrare veridică în romanul **Legați-vă centurile de siguranță**. Dacă eroina se analizează cu insistență și profunzime aceasta nu înseamnă că pierde instinctul de observație și sensul realității. Ea vede, înțelege și analizează cu multă penetrație lumea din jur. Și poate toate așteptările, viața de spital, operația nu se configurează decît pentru a sublinia un șir de **portrete**, succinte, ferme, **o galerie de personaje** neîntrerupt solicitate, fie de boală, fie de profesiunile generate de ea.

Într-adevăr „subiect senzațional" cu atîtea filiații și derivări, pendulînd între reportajul senzațional și romanul autenticității, cartea de debut a Dianei Turconi oferă o agreabilă lectură și, prin autoare, o promisiune pentru literatura tînără.

Aureliu Goci

*) **Diana Turconi : „Legați-vă centurile de siguranță", Editura „Cartea Românească", 1988.**

BALADĂ NETERMINATĂ

Baladă neterminată *), noul roman al lui Constantin Cubleșan, poartă drept motto cîteva versuri din „Monastirea Argeșului", exprimînd splendidul orgoliu al forței de creație mereu disponibile și se revendică de la formula prozei sociale de actualitate. Vom găsi, așadar, o intrigă, un număr de situații și de existențe orchestrate într-un scenariu epic ce se derulează în cadrul deja consacrat al Șantierului. Pentru că și Dăncușul, tîrg insignifiant de provincie, ales ca loc al desfășurării acțiunii, accede la noua dimensiune impusă așezării de șantier.

Pe scurt, romanul e povestea eșuării unui cuplu. El, inginer constructor, după o căsătorie strălucită și cîtiva ani petrecuți în atmosfera călduță a Ministerului, se hotărăște să se rupă de mediul inautentic pe care îl frecventează și se angajează în dramaticul efort al regăsirii de sine. Ea, fiică răsfățată a unui cunoscut și influent profesor universitar, își cultivă cu grijă cariera de pianistă, încercînd să-l readucă în capitală pe inginer.

Paralel, autorul surprinde eroismul zilnic al constructorilor care stabilesc o ordine nouă (Combinatul) în străvechea ordine a naturii (Măgura-Roșie), frămîntările oamenilor, experiențele inedite ale celor aflați în fața șansei devenirii profesionale. Este lumea plină de viață și pitoresc, specifică marelui șantier, topos al actualității ,așa cum apare ea ca fapt cotidian și de conștiință.

Pe „schema" celebrei balade a „meșterului" se regizează **sacrificiul**, Steliana va fi victima unui accident, sfîrșind strivită sub betonul turnat în fundația Combinatului. Imolarea Stelianei lasă deschisă posibila evoluție a personajului principal.

Se va fi observat, deja, coeficientul de tipicitate prea ridicat în conturarea actanților, ca și convenționalismul unor situații. Matei părăsește situația din capitală de teama ratării și este bîntuit de frisonul singurătății, de calvarul neliniștii zilnice. Trecutul i se revelează ca o însușire de gesturi silite. Dar previzibilitatea soluțiilor spulberă dramatismul presupus de condiția de inadaptabil a personajului. Steliana este o ființă minată de instabilitate, a cărei derută interioară transpare cu ușurință. Recunoaștem, în romanul de față, un idealism caracterologic, personajele fiind strict definite : Popescu — inteligent și sensibil dar refuzînd opțiunile definitive; Varga — autoritar și inflexibil, ilustrînd intransigența morală; Barbu — cel ce cultivă un soi de didacticism insinuant în tirade pline de afectare, cu ceva fals în ele. Toate aceste observații nu sînt, cum s-ar crede, niște reproșuri. Perfectul schematism al psihologiilor, precum și unele „rezolvări" prea marcate ne atrag atenția asupra noutății aduse de Constantin Cubleșan în spațiul ficțiunii de acest fel. Autorul adoptă o atitudine ironic-parodică față de evenimente pe care, trebuie s-o recunoaștem, le-am mai întîlnit astfel ipostaziate în multe scrieri de azi (mai ales scenarii dramatice). Cubleșan își asumă tiparele melodramei și demonstrează sistematic modelul/rețeta, de la atitudinea „reportericească" în fixarea cadrului („... tîrgul prăfuit odinioară al Dăncușului, azi oraș în plină dezvoltare"), pînă la justiția ultimă. Spectrul lui Adolphe Philippe Denneri, creatorul melodramei „Deux Orphelines", se simte peste tot, chiar și în construirea cuplului antinomic Dorina — Steliana : „Aveau aceeași talie, la fel de înalte, atîta doar că una era **blondă**, îmbrăcată neglijent, avînd alură de fetișcană încă, pe cînd vreme cealaltă, **brunetă**, se purta elegant, arătîndu-și prin întreaga ținută siguranța de sine a virstei sale mature". Din acest unghi de vedere, **Baladă neterminată** este un fel de „misterele șantierului", cu fapte consumate într-o finalitate morală sintetizată de apelativul, de asemenea antinomic, Math — Teiule (pentru Matei). Atunci cînd uzează de convenția distanțării de real („Orice asemănare cu persoane și situații reale este întîmplătoare...") autorul pune sub semnul întrebării nu plauzibilitatea evenimentelor, ci sensul lor artistic, uzurpat de artificialitate.

Avînd conștiința livrescului, Constantin Cubleșan depășește prin detașare ironică inconvenientele genului și organizează datele realității într-o viziune care captează ordinea ascunsă a întîmplărilor.

Constantin M. Popa

*) **Constantin Cubleșan : „Baladă neterminată", Editura „Dacia", 1988.**

DRAMATURGIA

VIRTUȚILE COMEDIEI

Dramaturgia lui Tudor Popescu continuă tradițiile comediei satirice, ilustrată în ultimele trei decenii de autori ca Aurel Baranga, Ion Băieșu, Teodor Mazilu, Dumitru Solomon ș.a.

În ultimul său volum *), dramaturgul se prezintă cu un număr de piese reprezentative pentru alcătuirea unui profil dramaturgic distinct în peisajul comediei originale. Temele și subiectele pieselor lui Tudor Popescu conțin o diversitate de probleme și aspecte ale relațiilor interindividuale, de la cele specifice producției (**Uneori liliacul înflorește spre toamnă**), educării tinerei generații (**Băiatul cu floarea**), degradării valorilor umane (**Milionarul sărac**), pînă la cele în care viziunea romantică și puritatea sufletească a eroilor își pun amprenta asupra conduitei lor, asupra modului de a fi și de a înțelege viața și condiția lor umană (**Un suflet romantic, Casa nebunului, Dulcea ipocrizie a bărbatului matur, Nu ne naștem toți la aceeași virstă**).

În dramaturgia lui Tudor Popescu întîlnim o întreagă tipologie de eroi de comedie, cu un statut distinct, consacrat de altfel de comediografia românească. Ceea ce reține însă atenția în comediile sale este dialectica relațiilor interpersonale, cu interdependențele și interacțiunile dintre stările și trăirile psihice ale eroilor — fie ei „pozitivi" sau „negativi" —, precum și deschiderea acestora către comprehensiune și confesiune, dorind și insistînd să fie „audiați" în „instanța" umanistă a condiției lor de indivizi.

Deși comedia pare a fi genul cel mai frecvent cultivat de autor, în unele piese ale sale mixturile dintre categoriile estetice (dintre comic și absurd, dintre grotesc și fantastic) devin tot mai frecvente, rezultatul acestor sinteze concretizîndu-se în structuri dramaturgice novatoare în ceea ce privește acțiunea, conflictul, personajele, limbajul. Privite din această perspectivă, piese ca **Un suflet romantic** și **Casa nebunului** pledează pentru un grad înalt de înțelegere a condiției umane a eroilor, confruntați cu procesul de disoluție a valorilor, pe fondul înstrăinării relațiilor din cuplul familial, a trăirii autentice a sentimentelor.

O autentică atmosferă de lirism respiră eroii din **Casa nebunului**, contaminați de iradierile unor aspirații și idealuri umaniste. Personajele încearcă, persuasiv, să se influențeze reciproc, să-și transmită gînduri și sentimente grefate pe valori și norme de conduită capabile să se opună forțelor malefice.

Satira necruțătoare a dramaturgului este îndreptată îndeosebi împotriva unor tipologii umane caracteristice pentru un anumit mod de a fi și de a se comporta al personajelor. Surprinzînd ceea ce este tipic unei întregi galerii de eroi, Tudor Popescu este preocupat în aceeași măsură de redarea aspectelor strict individuale, a culorii locale, care au semnificațiile lor în realizarea operei dramatice. Un exemplu edificator îl constituie **Milionarul sărac**, dramaturgul introducînd motive și structuri novatoare privind deturnarea acțiunii, a conflictului, încît în final asistăm la scene în care comicul absurd se instalează confortabil.

Piesele selectate în acest volum ilustrează vocația de dramaturg a lui Tudor Popescu — consacrată, de altfel, de frecvența lor în repertoriul teatral — preocupat de descifrarea, în cheie realistă, a mecanismelor dereglate ale relațiilor din cuplul familial, din grupurile sociale și de muncă.

Mircea Cristea

*) **Tudor Popescu: „Milionarul sărac", colecția „Teatru comentat". Editura Eminescu, 1987.**

Profesorul

Sfîrșitul acestui an marchează cîteva frumoase aniversări ale unor oameni de cultură care demonstrează vitalitatea și puterea de muncă a generației născute în primul deceniu al secolului nostru. La cei 86 de ani pe care i-a împlinit la 11 decembrie, profesorul Dan Simonescu își păstrează întreaga tinerețe spirituală, prodigioasa memorie, demnă de invidia celor mai tineri, lucrează cu aceeași concentrare și își captivează auditorii cu știința expunerii interesante și cu farmecul conversației. Disciplina cercetării, rigoarea muncii de editor, activitatea de conferențiar și contactul permanent cu diferiți intelectuali și cu elevii pe care i-a format arată că profesorul Dan Simonescu s-a menținut neschimbat de-a lungul anilor. Înconjurat de cărți prețioase, într-un interior în care liniștea și rafinamentul întrețin atmosfera de lucru, profesorul Dan Simonescu nu trăiește deloc izolat. Casa domniei sale, ascunsă în profunzimea grădinii, respiră o calmă patriarhalitate, dar stilul de viață al amfitrionului nu este cîtusi de puțin vetust. Dimpotrivă, pentru elevii și prietenii profesorului, o vizită în casa din strada Icoanei are întotdeauna ceva tonic, datorită ambianței speciale, datorită spiritului optimist al profesorului, întotdeauna la curent cu ce se tipărește nou, cu deschidere către spiritul vremii, mai accentuată chiar decît la mulți contemporani mai tineri.

Consultat în legătură cu probleme de istorie literară, de istorie a cărții, de bibliologie sau de tehnică a editării, profesorul Dan Simonescu nu are nevoie să recurgă la fișe. Cu o memorie admirabil organizată, domnia sa dă lămuriri complete și exacte, cu acel spirit profesoral de cea mai bună calitate. Conferințele sale reține atenția pe toată durata, nu doar prin substanța expunerii, dar și pentru stilul fluent și atrăgător.

Autor a peste 600 de studii, volume, cursuri universitare, prefețe, ediții critice și alte contribuții, profesorul Dan Simonescu lucrează în continuare la editarea operei lui Mihail Kogălniceanu, scrie studii, conduce lucrări de doctorat. Volumul „Contribuții", apărut în 1985, este unul dintre cele mai reprezentative, întrucît ilustrează o bună parte din preocupările autorului. Remarcabila activitate de bibliolog, critic și istoric literar, editor și profesor, fac din Dan Simonescu un exemplu de polivalență și de generozitate, pentru că domnia sa a știut întotdeauna să formeze elevi, să facă școală în domeniul bibliologiei, să cultive spiritul științific în cercetarea privitoare la cartea românească veche și la manuscrise.

Datorăm profesorului încheierea monumentalei lucrări „Bibliografia românească veche (1508—1830)", remarcabile contribuții privitoare la „Spiritul critic în istoriografia veche românească", la „Literatura românească de ceremonial", la istoria cărții românești sub toate aspectele. („Activitatea tipografică a Bucureștilor", „Arta legăturii de carte la români", „Cărți arabe tipărite de români" ș.a.), monografii consacrate unor celebre manuscrise medievale („Codex Aureus", „Codex burgundus"), studii asupra ideilor despre educație în literatura românească veche, despre începuturile oratoriei românești și alte numeroase probleme și aspecte ale culturii noastre. În mai mult de șase decenii de cercetare și activitate publicistică și editorială, profesorul Dan Simonescu a afirmat și continuă un admirabil stil de a lucra, a scrie, a preda, și a știut să fie elevul eminent al înaintașilor Ioan Bianu și N. Cartojan, și profesorul respectat al urmașilor. Răspunde întotdeauna cu amabilitate tuturor solicitărilor pentru colaborări, cursuri, conferințe, purtînd mereu dialog științific și oferind întotdeauna o lecție despre cum se poate trăi activ și frumos, printre și pentru contemporani, cu discreție, ținută intelectuală, cu o mentalitate modernă și cu un spirit neobosit.

Gheorghe Buluță

Dimensiunea culturală a dezvoltării

Urmare din pag. 1

țează cursul vieții sociale, prin acțiunea modelatoare pe care o exercită asupra conștiinței omului muncii — factorul hotărîtor, revoluționar al progresului și civilizației, al dezvoltării economice și sociale, cum l-a caracterizat secretarul general al Partidului Comunist Român ; prin mesajul militant al unor opere cu intensă combustie etică, de aleasă încărcătură artistică și emoțională. Opere tinzînd să activeze imaginația și potențialitățile creative și de acțiune socială ale fiecărui individ în parte și ale colectivității umane, cum consideră Robert Junck (Der Jahrtausend Mensch, p. 158).

Într-o dezbatere pe tema dimensiunii etice a creației românești contemporane se preciza cu deplin temei că acum „literatura devine o cronică vie a unei umanități aflate în radicală prefacere, a unei societăți cu o înaltă ținută morală." (**Scînteia**, 29 august 1988). Aprecierea exprimă un mare adevăr, dar a spune doar atît mi se pare incomplet, dacă nu chiar unilateral. Literatura, artele românești, contemporane sînt, se cer a fi, mai mult decît un letopiseț național, ori un mijloc de desfătare spirituală. Nu putem omite nici dimensiunea lor **gnoseologică**, rolul lor original în mereu înnoita cunoaștere umană, și nici, mai ales, dimensiunea lor **etică**, forța lor modelatoare, formativă. Pentru că mesajul operei literare, artistice, își găsește finalitatea socială dacă se obiectivizează în fapte de conștiință, de viață, în atitudini, în stimularea muncii pentru crearea de valori materiale și spirituale, în poziții civice și morale înaintate. Arta înseamnă „cunoaștere prin dezvăluire", spunea Heidegger ; prin dezvăluirea de „esențe ale ființelor umane", în toată „complexitatea lor existențială socială". „Arta e o misiune", aprecia George Călinescu, considerînd că „cea mai patriotică faptă a unui adevărat artist este să compună capodopere". Or, în etapa pe care o străbatem, cînd culturii i se cere să-și dezvolte pozițiile și rolul în liniile avansate ale efortului național pentru dezvoltarea multilaterală a societății socialiste și propășirea României, adevăratele opere literare, artistice reprezintă în fapt acele nobile carate pe care creatorii de frumos le depun în creuzetul vieții sociale unde se plămădesc, se forjează noile caractere ale omului contemporan. Ele sînt, se cere să fie, formatoare de conștiințe, modelatoare de personalități, stimulatoare de idei novatoare, de acțiuni umane cutezătoare în slujba progresului general, țelurile lor, mesajul lor, finalitățile sociale pentru care militează decurgînd din nevoile profunde ale societății în suirea ei spre societatea comunistă. O suire ce este în același timp continuitate procesuală a dezvoltării și etapă nouă a acestei dezvoltări. Pentru că mersul revoluționar al societății românești a îmbrăcat de mult aspectul unui proces istoric complex, iar procesele, cum scrie Paul Anghel, nu au început și sfîrșit ; nici cele sociale, nici cele fizice ! În acest sens, putem considera că astăzi literatura, artele, cultura în ansamblu, sînt „instrumente ale devenirii", ale devenirii omului, ale devenirii societății noastre. Mihai Drăgănescu face remarca cum că „omul poate avea gîndul devenirii, dar acest lucru nu este suficient pentru ca devenirea să se împlinească ; omul trebuie să gîndească și cum să se producă devenirea, cu ajutorul căror instrumente. Atunci gîndirea sa devine în mare măsură tehnologică și este transpusă în acțiuni tehnologice." (**Tehnologia și filosofia, Contemporanul**, 23 septembrie 1988). Aprecierea este interesantă. Mi-aș îngădui însă o remarcă. Este cert că devenirea omului și cu atît mai mult devenirea istorică a societății constituie un fenomen multidimensional, care înglobează devenirea socială, culturală, filosofică (libertatea omului este necesitate înțeleasă), morală, națională, iar literatura și artele au harul, au capacitatea de a contribui la modelarea, de asemenea multidimensională, a personalității omului contemporan și ca atare, la stimularea procesului de devenire a sa, a societății. Cîmpul de afirmare este uriaș, observă Virgil Brădățeanu ; întreaga țară, care așteaptă de la fiecare și dă prilej tuturor să-i înflorească plaiul, înflorind la rîndu-i în el însuși tot ce are mai bun și mai frumos (**România liberă**, 11 august 1988). Este de apreciat că, în măsura în care contribuie la noi deschideri în orizontul de cunoaștere al oamenilor, la creșterea generală a nivelului lor de cultură, înțeleasă ca cultură literară, artistică, profesională, științifică, politico-ideologică, în aceeași măsură cultura este instrument al devenirii umane. De aceea, am putea conchide, în spiritul **Tezelor din aprilie 1988**, că în etapa actuală și în perspectivă, „dimensiunea culturală" a dezvoltării României privește deopotrivă asimilarea organică a realizatorilor științei și culturii în producția materială, în perfecționarea organizării și conducerii activității economico-sociale, precum și sporirea aportului lor la dezvoltarea personalității umane, la înnobilarea moral-spirituală a întregii societăți.

Destinul creației

Urmare din pag. 1

Dimensiunea este politică, morală și socială în cel mai înalt grad, ea este interferența însăși a spiritului revoluționar cu tot ceea ce, prin noua sa calitate de centru vital al întregii națiuni, partidul își asumă și călăuzește mersul înainte al societății, împlinirea marilor idealuri ale construcției socialismului cu poporul și pentru popor. **A fi revoluționar**, spune secretarul general al partidului, a **fi comunist înseamnă a fi întotdeauna în primele rînduri ale luptei împotriva vechiului, a tot ce s-a perimat și nu mai corespunde noii etape de dezvoltare, înseamnă a acționa cu toată fermitatea pentru promovarea noului, a spiritului și concepției revoluționare în toate domeniile de activitate.**

Într-o asemenea proiecție și sub semnele unor asemenea cerințe este invocat și rolul culturii și artei, într-o asemenea viziune este chemată creația să se inspire de la izvoarele realității. Ni se relevă prin aceasta nu numai exemplul mereu viu și proaspăt al identității creatoare ci și amplitudinea și abnegația eforturilor care-i certifică vocația.

VITRINA

■ **MIRCEA MUȘAT — ION ARDELEANU, România după Marea Unire**, vol. II, partea a II-a, noiembrie 1933 — septembrie 1940, Editura Științifică și Enciclopedică. După cum mărturisesc în „Cuvînt înainte", autorii au urmărit să redea „un tablou de ansamblu al României acelor ani (1933—1940 n.n.), analizînd prin prisma acțiunii și atitudinii claselor sociale și a partidelor lor politice stadiul de dezvoltare economică a țării, structura socială, activitatea doctrinară și programatică a formațiunilor politice, actele de guvernare".

■ **CRĂCIUN IONESCU, Zile fierbinți în Orient.** Editura Politică. O carte despre „competiția pentru dominație și sfere de influență în Orientul Mijlociu, mai ales din ultimele decenii, și lupta popoarelor din regiune împotriva imixtiunilor străine, pentru apărarea și consolidarea independenței naționale". Lucrarea este, de fapt, continuarea volumului **Furtună deasupra Orientului**, apărută în 1985 tot în Editura Politică.

■ **ȘTEFAN GEORGESCU GORJAN — Amintiri despre Brâncuși**, Editura Scrisul Românesc. Fiu al unuia dintre cei mai buni prieteni ai lui Brâncuși, inginer de concepție al Coloanei infinite, șef și coordonator al colectivului de execuție și montaj al acesteia, autorul lucrării ne mărturisește : „În privința amintirilor mele despre Brâncuși, pot afirma că ele poartă pecetea veridicității, deoarece nu ne-am bazat numai pe memorie, ci și pe documente, precum și pe confruntarea amintirilor proprii cu acelea ale altor persoane".

■ **DANIELA CRĂSNARU — Fereastra în zid** Versuri. Editura Scrisul Românesc. Un volum de poezie densă și sensibilă, din care citîm : „Mina mea care scrie / întrind în albul hîrtiei, în carnea ei / rece, neutră, pînă la umăr pînă la ultima / clipire a pleoapei. O sinucidere / elegantă / aproape perfectă" (Respirație)

■ **MARIO VARGAS LLOSA — Conversație la catedrală.** Roman. În românește de Mihai Cantuniari. Editura Cartea Românească. După „Mătușa Julia și condeierul" (1985) și „Războiul sfîrșitului lumii" (1986) un nou roman în versiune românească al autorului peruan (n. 1936), scris între 1966 și 1969 sub influența gîndirii lui Sartre, cu un motto din Balzac : „Il faut avoir fouillé toute la vie sociale pour être un vrai romancier, vu que le roman est l'histoire privée des nation" (Petites miseres de la vie conjugale).

EXPUNEREA TOVARĂŞULUI
NICOLAE CEAUŞESCU
PROGRAM AL MUNCII
ŞI CONŞTIINŢEI SOCIALISTE

„Izvorul nesecat de inspirație trebuie să-l constituie viața și munca poporului nostru. Din acest izvor, veșnic viu, nesecat, să se inspire adevărații creatori și artiști, care, prin întreaga lor activitate, trebuie să servească poporul, construcția socialismului, viitorul său luminos, comunismul."

NICOLAE CEAUŞESCU

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

Simbol al perenităţii

Urmărind cu atenție delicata caligrafie a poeziilor lui Eugen Evu, din recentul volum „Rama cu oglinzi" (ed. Facla, 1988) vom constata că desenul poeziei sale se încheie, geometric, de regulă într-un pastel. Sau că, pentru un moment, el închide suprafața unui pastel, pe care, apoi, într-un al doliea moment, poetul îl impregnează cu culori fulgurante, părelnice, ale unui spirit artistic și cogitativ („colorind năting și pur / din amurg să smulg azur"), mutindu-i, ici-colo, liniile, pentru a lăsa tensiunile să se elibereze : „poesis, stare liberă în miine...", să curgă, de fiecare dată, într-o singură direcție ; aceea a infinitului vieții : „sînt legile singurătății / în cumpănire ne-ncetat / cu viața împotriva vieții / nici cînd cînta-voi niciodat."

Propoziția inițială, aproape a oricărei poeme, articulată clasic, închide între segmentele sale rigide, în forma unor axiome, certitudini din cele mai simple, dar avînd avantajul de a fi autentice : „vine din munți adiere de vișini în floare" ; „vin hoardele de grauri să prade cuvintele amare" ; „orașul e copleșit de pacea verii" ; „acesta sint eu cînd eram tînăr" ; „mușcă din mărul acesta parfumat" ; „nu dau nimic pe o metaforă emailată" ; „prietene, trebuie să redefinim poezia revenind la izvoare" ; „tineri, aproape uităm că se poate muri" ; „pe bănci de lemn, mesteacăn tînăr, necojit, / la porți, bătrînii satului așteaptă seara" ; „aici viața, ca oriunde, ne conține..." etc. Urmează apoi al doilea moment, cel al aglutinării, al agitării acestei suprafețe închise, producînd brusc o presiune puternică, gata să distrugă armonia liniilor fragile, trasate cu delicatețe de acuarelist : „e nebunia vinului în iunie" ; „prin lanuri galbene de febre" ; „iată, se crapă, fisurile-s pline de flamă" ; „diluvii ale memoriei sapă sub piatra frunții" ; „și vine ora, se asmute ceasul / se scutură cu frunze bun-rămasul" ; „o fereastră, brusc, zăngăne pe asfalt" etc.

Liniștea înghețată a unei ipostaze, linearitatea unei mișcări de o previziune înșelătoare, statuarul unei atitudini ce pare definitiv, impresia, aparent stabilă, dilatată în mod egal asupra întregului peisaj din momentul inițial, se tulbură deodată : „galbenul grîului" capătă „febră" ; „vinul" liniștit „se tulbură" ; „luminile" se „asmut" ; „ceasul", egal și monoton „se asmute" și el ; în „orașul copleșit de pacea verii / o fereastră, brusc, zăngăne pe asfalt" ; „formele explodează deodată" : o simplă „adiere de vișini" se transformă într-o „izbucnire în nins". „gladiolele" încep a avea „o mușcătură nevrotică" ; „fîntînile" capătă „coșmare" ; în plină vară se face „frig" etc.

Mișcarea bruscă, spasmodică, strică simetriile a ceea ce părea stabilit, de neabătut, etern încastrat în mineralogia imaginii, amenințînd cu dezastre configurația pastelului. Poetul iese din starea de contemplație extatică și se refugiază în adîncimile sufletului („lacrima, freatica"). Este al treilea moment, cel al meditației. Acolo poetul va găsi principiul, secretul, cu ajutorul căruia va potoli „febrele", va localiza „exploziile", va vindeca „nevrozele", va îmblînzi „asmuțirile", va liniști „tulburările". Cum arată acest talisman, acest principiu ? Este un simbol („semn", „hieroglifă", „literă" etc.) al perenității, a ceea ce nu poate fi supus schimbării, al infinit repetabilului, precum „pădurea", sau ceea ce este „pădurean" ; mereu repetabila cădere a frunzei („cadă să tot cadă...") ; „apa vie" („vino și curgi apă vie, tu, lecuitoare") ; „florile" („sigilii enigmatice din floare" ; „un univers într-o literă, un ghiocel") ; „lumina" și, în sfîrșit, este cuvîntul, cîntecul, visul. Adică însăși poezia : „sufletul meu freatic în cîntec" ; „numai visul cu ochii deschiși ce se schimbă în drum viitor" ; „ce anume te întreb, ce anume / te-a înserat într-atît și atît / umbra îți sare în spate din lume / și zidul e aproape zidit...". Efectul este reculegerea. Liniile desenului capătă o mișcare inperceptibilă și pulsiunile interioare, năvalnice, tulburi, impetuoase, se reordonează pe cadențele metrice inițiale, restabilind simetria ; memoria poetului intră în consonanță cu memoria lumii și a universului : „semnul triumfă în pura nuntire / bezna părelnică / naște-te, tu, logos, sfiire / din moartea vremelnică" ; „Ca aburul din botul de miel / hieroglifa destreamă / un zeu isoscel / lacrima vamă" ; „Bucuros al luminii sînt, fiu, / fericit îi dau vamă" ; „cînd gîndul este forma în care se cristalizează ființa" ; „acolo violoncelul închide rănile cerului".

Cam în acest fel se încheie mai toate poemele, în punctul în care este întîlnită zona libertății : „poesis — stare liberă în miine".

O undă de parfum elegiac răzbate în cîte o poemă, o vagă tristețe proprie artistului care știe cît de departe este perfecțiunea : „din zori în noapte și din noapte-n zori / mă-ndepărtez și drumul este lung /străbate veacul trenul meu cu flori / și niciodat-acolo n-am s-ajung". Sau : „și-am rătăcit ținindu-ne de mînă / prin munții ninși spre văile tîrzii / sub nelumeasca moarte din lumină / mirindu-ne că sîntem încă vii".

Este o poezie deosebit de complexă aceasta, în care se suprapun ritmuri și pulsiuni ce cutreieră poema în direcții contrarii. Pe de o parte, fraza organizată, lineară, imaginea prinsă într-un desen coerent, cuvîntul nemalaxat etc., duc impresia la poezia clasică. Pe de alta, ciocnirea aparent întîmplătoare a imaginilor, dizlocările bruște din subconștient, prin savante eufonii, un subteran frison care se insinuează în succesiunile regulate ale silabelor, ca un motiv răzleț, neluat în seamă, dar care curînd va tulbura legănarea simfonică a versului, dau certitudinea că sîntem în fața unui poet modern, cu o cunoaștere adîncă a științei poeziei. Citām din „Va-nflori magnolia", pentru orchestrația eufonică a vibrațiilor sufletești, pentru perfecta cizelură a versului : „după ce voi înceta / va-nflori magnolia / lacrima freatica / mă va imprimăvăra / mă va scrie-n floarea sa / nolia-magnolia".

Constant Călinescu

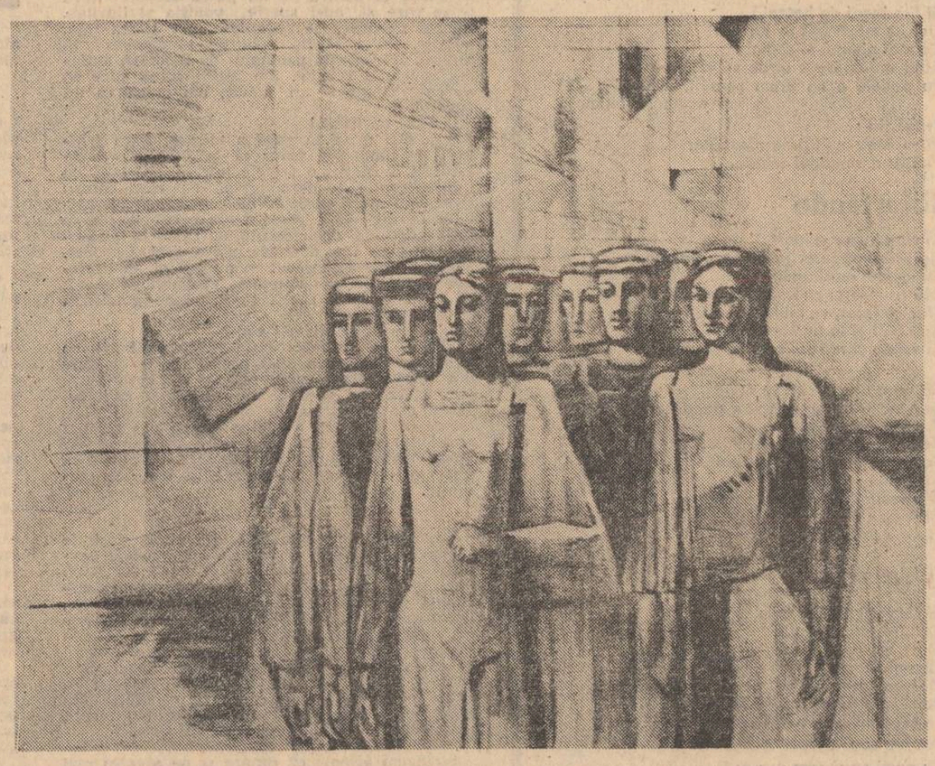

Geta Mermeze : „Constructori"

Sensul lucidității

Surprinzător de modern în expresie și nebănuit de matur în concepție se dovedește Virgil Bulat în recenta sa carte de versuri, **Dragonul spre ziuă** (Editura Albatros, 1988) cu siguranță unul dintre cele mai bune volume de poezii ale anului ce se va încheia curînd.

Întîlnim, mai întîi, în aceste versuri un mesaj umanitarist, spiritualizat, aflat sub semnul heraldic al unei constelații norocoase, benefice, călăuzitoare, așa cum și-l închipuie un **Țepeș captiv**, meditînd la „mișelnica vînzare" : „Dragonul tatii (nu oare și-al celor din bătrîni ?) semn luminos și norocit s-a dovedit pe herbul meu". Sau cum apare într-o patetică descriere montană același simbol al „balaurului" din mitologia populară : „Sus în crestele defileului tunet neauzit : nezărit dragonul cel alb din cremenea piscurilor face amnar licăr și se crapă de ziuă..." Amintirea lui Țepeș, evocat într-un ciclu întreg, întreține, în surdină, o meditație asupra Istoriei pe tema spiritului justițiar și a eradicării Răului : „Cum mă mai clevetesc pizmașii ! Zicînd că binele / ce-am vrut pe temelia de năsip a răului clăditu-l-am. / Și grămătici năimiți vor iscodi tot felul de istorii / însă Istoria cea vie eu am făcut-o cu spada / nu cu buchii. Dușmanul meu cel mare Timpul fost-a. / Pe cît de mare pe-atîta de avar și scurt / (...) / O ce năpraznic spada aș trage Fărtate / timpul să tai osteneala asta de moarte..." (III). E un Țepeș „captiv" introspectîndu-și acțiunea de primenire morală și exprimînd limpede conștiința unei misiuni istorice, un Țepeș care într-un „nărăvit vavilon" a sădit „păduri de țepe", dovedind astfel atît tilhăriilor dinlăuntru cît și puhoaielor dinafară că „barda poate fi mai ascuțită decît limba".

Există, totodată, o meditație sinceră și profundă asupra poeziei, simțită drept împlinire iluminată („dezvăluită străfulgerare"), în general iubire „dăinuind în nemargini / așa cum credeam cu putință să-mi fii / unic alter ego întru desăvîrșire". Într-o **Urare (a) Dragonului** dăm peste aproximarea aceasta memorabilă : „o cavalcadă valkirică în apolinic olimp"," ba chiar „un răzvrătit simbur în splendori de rigoare", dacă nu chiar „un ropot de schismă pe rugul fervorii". Încercat de mitul unei amare lucidități, poetul trăiește cu înfrigurare, în sens blagian, condiția artei sale, opunînd unei „cunoașteri paradisiace" acea revelație „lucifer-rică" : „Te pomenești pe negîndite încoltit de rezonabil / de acel pui de cățea care este rațiunea oarbă / cumintea judecată cu sufletul frînt acceptată / inocenta rațiune care stringe de git imaginarul / (prea multe semne-lebede orizontu-i întunecă) / luciditatea care alungă înfrigurarea intuiției / cînd privirile și-aruncă / în decolteul misterului..." **(Dator la nesfîrșit)**. Alteori, încercîndu-se într-un lirism de înaltă reflexivitate, care la uneori forma sentenței (ca în **Tat Tvam asi)**, Virgil Bulat se dovedește un virtuoz al expresiei lapidare. Ideea „încifrării" simbolice este reluată, însă, într-o articulație mai sugestiv-metaforică și, desigur, mai decis, în ciclul **Paradoxele virtualului**, unde lirismul este subțiat pînă la concepte (de multe ori greoaie, abstracte, absconse, impenetrabile). Poetul meditează aici asupra „imprevizibilului" care „prin virtual străbate / pieptiș pieziș și-n curmeziș", închipuie lecții de „geometrie proiectivă" ori înalță, mai transparent, un elogiu ideii de zbor, jertfei ascensionale : „Zboară Icar / și pentru-o clipă răsfrînt în lacrima cerului / ca în suprema secțiune de aur / trupul gol își arată / dubla frumusețe zeească îngemănată". Alteori poetul pune unor interogații iscoditoare un prelung ecou ontologic : „Tu ești balanța ? Punctul ei de sprijin ? / Sau însuși iadul oscilării / pesemne-a vrut prin tine buzna să dea-n viață ?" **(Atotputernicie)**. E în toate acea conștiință simțindu-se agresată de spiritul tehnicist și pozitivist al veacului, ba chiar de iminenta sofistică karamazoviană — „totul este posibil" **(Cimp ideatoriu și energetic)**.

Cu totul aparte, în expresivitatea lor descriptivă, sînt cele două poeme în proză, unul evocînd în pastă autentică lumea mirifică a Deltei **(Amiază de vară la Sfintul Gheorghe-Deltă)**, altul, **Parîngul**, concentrîndu-se asupra spațiului montan, întrețesut de repere social-istorice, vădind, iarăși, o bună cunoaștere a locurilor și spiritualității carpatice (v. inserțiile de registru baladesc de aci sau filtrarea expresiei folclorice în elevate decantări metaforice). Sînt piese a căror manieră stilistică ar putea reprofila materia unui volum aparte.

Memorabil atît ca mesaj umanitarist-ontologic cît și ca expresivitate, volumul semnat de Virgil Bulat profilează o voce distinctă în contextul poeziei tinere românești.

Z. Cârlugea

Spaţiul-matrice

Ion Pachia Tatomirescu este, deja, un poet cu un profil distinct. La al șaptelea volum, după debutul cu plachetа **Munte** (1972), poetul și-a statornicit un drum poetic, pe care-l urmează consecvent, lărgind mereu aria investigației poetice și adîncind prospecțiunea ideatică. Ion Pachia Tatomirescu este între cei care știu că **autohtonism** nu înseamnă închidere într-un anumit spațiu, limitare, ci, dimpotrivă, presupune o largă perspectivă, pornind de la elementele specifice unui spațiu-matrice. Poetul a și teoretizat pe această problemă susținînd idei îndrăznețe și formulînd concluzii cu suport și în rezultatele altor cercetători. Idei din filozofia daco-geților, elemente din folclor, dovezi aduse la suprafață prin întreprinderi arheologice configurează un univers cultural de valoare, comparabil cu altele din lume, dar, eventual, mai puțin cunoscut ca acestea. Pornind de aici, Ion Pachia Tatomirescu își organizează un **sistem poetic.** Totul în poezia sa este saturat de simboluri. Utopia creației funcționează între statuarea unei lumi poetice pornind din solul mitologiei ori istoriei autohtone. **Muntele** primește în poezie mai multe conotații, **Zoria** este o creație proprie, acoperind sensuri mai largi, dar nu la îndemînă fiind nevoie să traversezi o întreagă cabalistică pentru a încerca o interpretare. Volumele **Lilium breve** (1981) și **Peregrinul de azur** (1984) configurează mai limpede un sistem poetic.

O poezie a spațiului autohton, cu o mitologie de rezonanță universală și o civilizație arhaică ce și-a lărgit influențele, găsim și în **Verbul de mărgărint** (1988), volum ce oferă multiple direcții de interpretare. Poetul observă că în cimpie „străvechile civilizații dospesc aici arhetipal", sau definește limba ca „un fluviu sacru", încercînd această „nuntire" a cuvintelor în poezie într-o curgere asemeni timpului prin istorie : „Pasărea adevărului / cu stea de rubin în plisc a venit / în bradul din sufletul meu / — și-au inmugurit grădinile vocalelor, / și-au înflorit zorile substantivelor, / și-au rodit livezile verbului a fi / mai sus de taifun și de grindină..." **(Despre pasărea adevărului.)** Un univers poetic fondat pe un substrat mitologic își evidențiază elementele simbol — Ființa, Soarele — Moș, Bradul, Curcubeul, Casa, Poetul, Fluviul, Cuvîntul, Jumătatea, Genunea. Există apoi o simbolistică a numerelor, care ascunde o mai profundă gîndire în cadrele filozofiei. **Cosmogonia cu prigorii** este o adevărată poveste a numerelor. Ea nu este deloc străină de cultul lui Zamolxis cu întreaga sugestie simbolică a numerelor. Ion Pachia Tatomirescu cunoaște, se pare, bine mitologia autohtonă de unde extrage simbolurile. Astfel „din fire, pentada își cheamă nuntirea" (cinci, fiind în povestea numerelor, simbolul nuntirii), sau „zece — de care nu se trece" pentru că reprezintă o împlinire, o unitate. Nu întîmplător poetul valorifică aici motivul jertfei creației : „Anăzidire, îți dăruiesc mănăstirea de dor, trupu-mi fîntînă, / prin zbor ; Anăzidire-în-mine, mărgărint de lumine, / redă-mă, nou-Manole-ntre zece-de care nu se trece-, / al mărgărintului sol, în decadă de aur și zbor... !" Odată atinsă decada, aceasta înseamnă, de fapt, un nou început.

Surprinzătoare, debordantă și nu la îndemîna oricui este capacitatea de inventivitate verbală a poetului. Pentru Ion Pachia Tatomirescu **cuvîntul** reprezintă un cult. O metaforă sugestivă și, în același timp, afectivă numește virtuțile cuvîntului prin „verbul de mărgărint". Există și o semnificație și o sonoritate aparte a cuvintelor sau a sintagmelor — **a înzoria, înrourarea, înzoriat, îmbumbesc, nimbează, se-nrăzăresc, întâțesc.** Poetul vorbește de „sintaxa fotonului". „morfologia soarelui" sau „topica stelelor". De altfel, chiar titlurile unor secțiuni ale volumului valorifică sugestii multiple ale cuvîntului — **Cosmogonie cu prigorii, Poem**

Alexandru Ruja

Continuare în pag. a 7-a

Cultul purităţii

Poemele dintr-un mai vechi volum al lui Dan Rotaru, **Invitații la dragoste**, sugerau o atmosferă saturată de eros în care subiectul liric se regăsea aievea în postura eternului îndrăgostit și visător. Se configura astfel „un mic imperiu de dragoste", unde tandrețea devenise suverană. Grupajul poetic intitulat **A iubi, iubire** (Ed. Albatros, 1987) vine în prelungirea **Invitațiilor...**, fără mutații grave de accent în ordinea sentimentului. Poetul pare să exerseze neîntrerupt iubirea, în genul romanticilor de altădată, pe fundalul unor embleme ale „purității repetate". De altfel, puritatea constituie în cele două cărți gemene un fel de condiție necesară și suficientă a poeziei erotice. Stările ingenue sînt propice „destrămării", conduc spre un statut incert al îndrăgostitului care ezită să separe emoția de expresie. Iubirea se consumă, în genere, prin **rostire**, odată cu „trecerea cuvintelor spre vers". Nu sentimentul ca atare produce fiorul liric, întrucît poetul se emoționează pe măsură ce îl „silabisește" („Ce frumos te silabiseam / ca pe-o poveste"). Și ia cunoștință treptat de amploarea lui, pe baza unui „scenariu" prestabilit. Sub auspiciile visării, naturalul e amalgamat cu artificialul („Nici nu mai știu, în jurul meu, / cît e scenariu, cît e natură") în scopul întreținerii conștiente a misterului poetic. Important devine astfel **cuvîntul** care ordonează emoția. Dan Rotaru face parte din breasla poeților încrezători în puterea limbajului de a surprinde inefabilul iubirii. „În gura mea se-aprind cuvintele / ca de la o sacră / scînteie" — o declară nu fără emfază. Risipit în „lanul de cuvinte", poetul este iluminat în plăcerea rostirii și se detașează de drama limbajului. Numai absența obiectului care îi prilejuiește adorația poate provoca, oarecum mimetic, neputința rostirii („O punte-ntre cuvinte singurătatea lasă. / Îmi ești atît de-aproape că nu te pot rosti").

Poet din speța contemplativilor, Dan Rotaru admiră cu emoție firească frumosul redescoperit în lumea înconjurătoare. Supapa cenzurii convențională nu mai funcționează în acest caz. El trăiește într-un fel de transă a uimirii perpetue în fața miraculosului natural. Starea de încîntare se păstrează și la nivelul comunicării : „E revărsată-n jur minunea lumii ; / spre a nu o stinge, nici să nu respiri ! / Simt cum cuvintele încet își lasă / în mine cea mai dulce din uimiri" **(Valuri de aramă)**. Protejînd similiblagian misterul, poetul va fi contaminat de frumusețea peisajului („Sînt molipsit de-atîta frumusețe / pe care-octombrie o cheltuie prin munți"), resimțind că o mică teroare nevoia transcrierii ei în „pagina de carte" („Să rezist, / să rezist tentației / cuvîntului care sugrumă"). Poezia este înțeleasă, în ultimă instanță, ca „privelește" interioară care traduce în imagini plastice impresiile captate prin simțuri. Improvizatul „mecanic de simțuri" („Mecanic de simțuri am vrut / să mă fac") preferă, ca mod de cunoaștere, văzul — complement al conștiinței rezonatoare. Leitmotivul „retinei" — un fel de oglindă retrovizoare a mecanismului poetic — corespunde dorinței de reconstituire a lumii (oglindite) din crîmpeie disparate. Privirea candidă îmbrățișează realul, luîndu-l în posesie sub semnul permanentei revelații. Imaginile filtrate printre pleoape sînt reprezentări transparente și suave ale universului reordonat pe temeiul concilierii contrariilor. Fiindcă peisajele (autumnale, de preferință) sînt percepute în aceeași stare de „suavă cuprindere", memoria care le încorporează se dovedește una pasivă. Poetul vrea să imite mișcarea din natură, dar o face cu atîta precauție, încît îi alterează dinamica intrinsecă. Voința de armonie paralizează orice tendință de bulversare a cosmosului stabil.

Naturist prin imagistică și obsesii, autorul acestei cărți cu titlu elementar se vădește, totuși, un citadin căruia îi prieste solitudinea. „Tărîmul de dincolo de fire" este contras în aria „orașului ireal", tutelat de obsedanta iubire. Configurația acestuia are atributele burgului patriarhal, văzut prin prisma sentimentului nivelator : „Era un burg / cu străzile-n derivă, / cu parcurile sub zăpezi / fierbînd. / Cîntau pe trepte pașii / simfonia / în care noi ne consumam pe rînd. // Era acolo / construit anume / sau poate era doar / la noi în vis. / Spre-a nu ne rătăci prin el, / întruna, treceam cu fiecare simț deschis. // Era un burg / neînvățat cu timpul / și cu statornicia unei hărți. / Noi îl simțeam trecîndu-ne / prin suflet / cum trece-n timple tîlcul / unei cărți." **(Burgul sentimental)**. Se recreează astfel aerul ușor desuet de provincie atemporală, în care „evenimentele" se produc în profunzimi și nu la suprafață. Este un fel de provincie a sufletului sau de ordin mental, cu o arhitectură abia hașurată.

Deși conjugă verbul la timpul prezent, noul trubadur al iubirii se arată a fi prizonierul trecutului. Nu prezența, ci absența ființei iubite îi marchează reveriile. Discursul poetic poartă însemnele confesiunii necenzurate. Cu o sinceritate dezarmantă, versurile de o simplitate voită, exprimă, în registru elegiac, dorul („Îți spun că mi-e dor de tine, / și simt / ce simte cînd se face umbră / lumina") ori suferința („De gîndul tău / am început să sufăr / cum suferă o toamnă / fără ploi") provocate de distanțele care separă subiectul de obiectul fascinator. În ultima analiză, **A iubi, iubire** constituie un abecedar al dragostei eterne. Nostalgiile se deapănă, însă, pe fundalul unei inițieri în secretele actului poetic. Bucuria de „a iubi" n-ar fi deplină în lipsa aceleia de „a rosti". Zilele faste ale poetului țin deopotrivă de împlinirile erosului și creației. Maniera este inconfundabilă, deși se pot decela pe alocuri ecouri păunesciene (Cf. **Ipostaze**) sau de altă sorginte. Dan Rotaru tentează în această carte și genul aforistic („Poezia — lăcătul / ce-ncuie mirosu-n / floare", de ex.), dar predominant rămîne registrul confesiv. Elogiul iubirii ca Poetul intimist, în accepția largă a cuvintului, își caligrafiază sentimentele și le exteriorizează sub semnul candorii infinite, păstrată nealterată dincolo de limitele juventuții. El „poetizează" cu înlesnirea omului „însetat de real" și „bintuit de cuvinte" (ca să uzez de sintagmele consacrate ale altor poeți congeneri). Reprezentările lirice devin traduțiuni imprecise ale emoției ordonatoare. Regimul spontan al versurilor compensează deficitul lor dramatic. Cîteva motive devenite locuri comune ale liricii sale (oglinda, visul, retina-privire, cuvîntul-semn ș.a.) abia lasă a se bănui, sub glazura expresiei stilizate, combustii lăuntrice tutelate de un nedezmințit „calm elegiac". Elogiul iubirii ca semn al armoniei universale conferă unitate unui volum ce se adaugă cu profit celorlalte șapte semnate de Dan Rotaru.

Nicolae Oprea

Geometria ideilor

Falnicul arbore al „Familiei Popescu" (cum ne asigură ultimul venit, zgomotosul Cristian Popescu, debutul acestuia — se știe — fiind salutat cu nețărmurit entuziasm) își mai adaugă un nume liric : Liviu Popescu, poet trăitor în Suceava, prezență discretă în presa locală, un **recuperat** — cum s-a afirmat, un solitar încercat de avariție (cu sine, respingînd instinctiv poezia „la kilogram") și blindețe (risipită în juru-i) ; un ins retras, modest, de o mare delicatețe, răsfringind în poezia pe care o produce un ton egal, o mare liniște ; nu s-ar putea zice, așadar, că suprafața textuală a acestui lirism ar ascunde adîncimi învolburate. Poetul înlătură zgura existențialului, stilul „bolborositor", clocotul magmatic ; ar vrea să viețuiască supus unei discipline înalte îmblînzind stihialul, îmbunătățind omul. Suverană rămîne inocența ochiului poetic. Incit, îndreptățit, i s-a recomandat un spor de tensiune, injectînd dramatism, fisurînd masca olimpianismului ; liniștea sa nu e cîștigată ci afișată. Pudoarea îi blochează resorturile vitale.

Avînd deci o meserie cît se poate de prozaică, Liviu Popescu **(Sintaxa imaginii,** 1988) trăiește poetic ; demodat printre turbulenții contemporani, cuibărit sub aripa melancoliei, poetul sucevean caută, cum s-a observat, „expresia lapidară și elaborată". Iată sigiliul acestei lirici, omologată editorial cu mare întîrziere. O lungă aminare (din felurite pricini, sfiiciunile poetului avînd partea lor de contribuție) și tăcerea critică așternută după ieșirea lui în scenă avertizează, iarăși, asupra tratamentului aplicat „provincialilor". Trecem peste fenomenul temporizării debutului (deși tributul desincronizărilor nu e mic) pentru a sesiza prospețimea acestei lirici, anunțînd o voce interesantă, netributară modelor. Fiindcă Liviu Popescu refuză vegetația metaforică luxuriantă și, deopotrivă, spectacolul verbal, poezia guralivă, biciuind timpanul publicului. La egală distanță de „arhitectura cîmpului" și de „faldul memoriei", lirica sa, supusă decantărilor, captînd „ecouri", e interesată de distilare. Scurtimea poemelor, fulgerarea ideilor, o îndepărtează de concretul gîlgiitor, cărînd nămoluri prozastice. Totuși, acest rond „pe malul viziunilor proprii" **(Rondul de zi)** nu e scutit de impurități ; rivnita cristalizare, discreția, supravegherea impinsă în retractilitate, economismul mijloacelor și directețea („plonjează în inima sferei") sînt rodul anilor de acumulări și al exercițiilor pentru sertar. Poetul e reținut, își reprimă tumultul, tinde spre esențializare ; vrea densitate, percutanță, sclipire fără a reuși peste tot, fără a putea evita scăderile de tensiune poetică. Autocenzura e nemiloasă, rareori cite un vers scapă controlului zbătîndu-se nefericit în năvodul acestei lirici. Liviu Popescu pare un inițiat, pompează sînge livresc, împrăștie tuse metaforice. Cu zgircenie însă, dorința sa ordonatoare îndiguind șuvoiul spumegos al sentimentelor. Scuturată de podoabe, fără straie metaforice, fără erupții această lirică e atinsă de o ușoară solemnitate ; caută protocolul tocmai pentru a nu dezvălui miezul ființei ; cu tăieturi decise (dar nu impecabile) ea refuză cutele anecdoticului ; nu va viola spațiul intimității fiindcă poetul iubește contemplarea nu autocontemplarea. Ascetică, ea își strigă solitudinea cu o voce înhibată ; pudoarea alege cuvinte „solubile-n frăgezimea / ecoului...". **(Efectul pauzei)**, adună cioburi lirice (viziunea este cea a fragmentarismului), acuză „golul ecoului". Un mare solitar, Liviu Popescu își dezgolește (cuviincios) singurătatea („virstă năpirlind în somn") neatras de tentantul „cuib de oglinzi".

Venind dintr-un „nord inoxidabil", propunînd un lirism cu vizibile polenizări moderniste (sau, alteori, evoluînd în decor retro ; (v. **Lumină slabă**) poetul și-a găsit albia ; ceea ce nu înseamnă stingerea frisonului interogativ, potolirea căutărilor. Cum spuneam, o „zbatere ordonatoare a visului" **(Crainicul serelor)** pecetluiește acest izvor liric, trecut prin refrigerentul inteligenței.

„Ordinea încăpătoare" (v. **Înaintarea trupului)** poate insemna în poezie și fior ucis, efect poetic calculat la vedere ; din fericire, rareori Liviu Popescu scapă controlul discursului. Un lirism îndiguit, filtrat, mai puțin atras de „pasul năzărirîlor" și „magnetii iluziei", în care „viziunile proprii", rod al „primei călătorii" se desfășoară absorbant, decantînd impresiile poeticești.

Negreșit, **un geometru** a cărui decență și pudoare sugrumă chiotul vitalist, apt de creștere valorică, Liviu Popescu crede în șansa sa („gara numită așteptare" ; v. **Șansa)** și în siguratatea prielnică trudei scriitorești („trotuarele fără aromele / pașilor" ; v. **Tinguirile șoaptei).** Constatăm, astfel, cu bucurie că la Suceava s-a mai ivit un poet.

Adrian Dinu Rachieru

Poeme de ioana diaconescu

Dimineaţa în vis

Dimineaţa, în vis,
Într-un abur, trece prin verandă
O scinteie. Atunci prinde să sune
Clinchetul lumii aici,
La mine-n odaie.
Pe subţirele trup al statuii se-aşează
Bruma cu ace de-argint :
Cadenţează
Ritmul bătăilor inimii mele
Ce nu incetează...

Între noi

Dintr-odată
Visarea-i mai aspră
Şi gindul mai apăsător :
Peste lume
Flutură triumfător
Încă.
Cărarea eşti tu
Şi floarea sînt eu
Şi între noi e
O stîncă.

Sub ceaţă

Aceasta a fost sentinţa :
Anima mea, pe rindul de sus
Al norilor plumburii.
Sub ceaţă mă aşez
Şi dintr-o cupolă desprind o petală de aur ;
Cade timpul peste pietele mele
Incurcate-n brumar.
Mă aşez sub iarba ce plinge
Că nu mai răsar.

Înscrisul pe aer

Nu aveam surisul mai pur
Decit il am ; reprosul
Nu mi se cade.
Pe marginea foii de vint
Incerc o inscripţie :
Palidă frunte avea luna.
Înscrisul pe aer
Nu e o eroare.
El este foaia cu pecete de sînge
A sorţii.
Înscrisul pe aer e singurul care
Se aseamănă cu cearcănul vioriu
De sub ochiul poetului.

Romantică

Mai scrie poveşti despre mine.
Scrie-mi. Sub pojghiţa lunii
Se ghiceşte uitarea.
Uit şi uita-vei tot ce a fost
Gheară de vint între noi.
Cînd te întorci ?
Pe lumină mă aşez.
Ca frunza bătută de vint
Îmi e rochia uşoară, uşoară.
Şi el, vintul mă-ndeamnă :
Aşteaptă-l. Pentru a cita oară ?

Fugarul

Fire lungi şi albastre de iarbă
Taie scurt o cimpie-nserată
Şi pe seara albastră se-aşează
Colţul stelei cel alb, fără pată
El în timplă-mi ajunge. Loveşte
Carnea cea mai lipsită de os
După moartea mea, iată mulţimea,
Strigă : lasul fugit-a pe uşa din dos.
Dar stelarul meu blind ucigaş
Nicăieri nu mai e de găsit.
Pe cimpia albastră, numai firul
Albastru de iarbă-i lovit
Şi se pleacă spre mine, eu dorm
Pe vecie şi lasul stelar
Mă iubeşte în moarte mai mult
Decit vie. Şi rămine fugar.

Steaua norocului

Moale, pufoasă, învăluită în horbote
Steaua norocului mă ocoleşte.
Cînd dorm, îmi prinde crengi de rozmarin
în păr
Şi fire lungi de beteală.
Dar ce mărăciniş în zori !
Ce mai ghimpi şi ciulini !
Abia mai găsesc unde să pun pasul.
Pe podele e un drum şerpuit, subţirel
şi acolo se întîmplă
Tragedia :
Pasul meu mult prea răsunător
Pentru drumeagul tăinuit.

Ritardando

În vintul uşor şi inalt
Aplecind papura. Ţestoasa se ascunde
De ochiul muritorului.
Mă asupreşte cu înţelepciunea ei,
Dar ce folos, cu mult mai mulţi
Sînt anii ei la număr decît
Ai veacului nostru. Lumina se surpă,
nu cade,
Ea pare un zid cîndva oţelit
Şi care acum nu-i decît o palidă urmă
A ceea ce-a fost.
Ţestoasa mă asupreşte. E lin,
Tot mai lin pasul ei încetinit
Şi atunci
Mă ascund între săbiile papurei
Şi spun : dar ele nu taie,
Nu, nu taie.

Ora zero

Niciodată nu am scris
Despre tine. Te aud
Din pilnia gramofonului.
Dar niciodată nu am scris
Despre tine. Pe marginea veacului
Auzi şi asculţi plînsul vintului
În septembrie. Eu niciodată
Nu am scris despre tine şi totuşi
Te porţi ca şi cum aşa ar fi.
Din teaca bastonului scoţi un stilet
(Ascuns în tulpina garoafei)
Şi după ce mă înviţi la o plimbare
cu trăsura
Gambeta ce-o porţi dispare
Pe o poartă de frunze.
Dar ce, ce văd, oh, ce dispare ?
(Mulţimea : nici visam o astfel
De rampă de lansare !)

silvia chiţimia

Tainica rană

Iată, amăgeala de raze, lumina violacee
Din ceaunul uriaş al zorilor.

Iată, aici, îmi spun mîngîind firul subţire
Din lumina stranie a zorilor
Aici trebuie să fie tainica rană –
Incizia subţire care desparte viaţa de vis –

Linişte

Linişte adusă într-o plasă luminoasă –
Tînăr efeb cu ochi strălucitori –
Sau vîntul
După albastra-i dezlănţuire.
Înfăşoară totul cu frumuseţe.
Odihnă de curcubee pe culmi şi pe dealuri.
Negura pe picioroange
E şi ea curioasă.

Undeva departe într-un senin

Undeva departe, într-un senin
Stă fiinţa mea copilăroasă.
Nimeni nu o mai poate atinge.

Sînt regina violetă a închipuirilor
Rătăcind dincolo de porţile nopţii
Stăpînă a gîndului fumuriu –
Lunatec zeu cu privirile reci –

Tot mai bogată şi singură sînt
Alcătuire de fragmente stelare.
Nimic nu mă mai poate atinge.

De sus în jos
Curge numai lumina
Ca o stalactită neagră.

De-am şti...

De-am şti să ne apărăm
Copilăria, surîsul.
Pare că părăsim un drum – un caiş, o stea
căzătoare. Totul se pierde. Iubirea –
O fiinţă îmbrăcată în vîrtejul de frunze –
Nici nu o mai vedem bine.
Iubire sau moarte ?
Ne întrebăm adesea
Sticlă, glas de sticlă, mînă de sticlă
Care ne cheamă.

Împotriva viscolului

dan claudiu tănăsescu

Sfioase, petalele cireşilor căzeau cu plutiri molatece, îmbătrînind iarba de la rădăcini şi dînd luciu de sidef livezii pierdută-n bătaia privirii. Cîţiva lăstuni, speriaţi de-un vîrtej, se grăbeau spre finarul înalt, căutînd un ascunziş. În mijlocul pomilor, o pată portocalie, o bucată de soare răpus de sfîrşitul zilei, mîngîiată de o năframă albă, se strecura printre crengile aplecate.

Silvia — doi ochi migdalaţi, obraz oval, cu fruntea sprintenă, păr lung căzut peste umerii rotunzi — venea spre mine. Arcuiala coapselor răzbătea prin rochia de mătase. Călca rar, întinzîndu-şi genunchii ca într-un dans. Irişii de catifea zburdau vesel, nesăţioşi, aruncînd sclipiri de argint. Buzele-i cărnoase i se adunau într-un zîmbet abia înscris. Trecuseră ani şi ea nu-şi schimbase înfăţişarea ; poate doar umerii i se mai împliniseră. În rest era aceeaşi fată de douăzeci de ani, cunoscută într-o împrejurare în care te împinge doar destinul. Zărindu-mă, începu să alerge printre rindurile de stînjenei. Năucit de vestea ce-o primisem cu puţin timp în urmă, m-am oprit, aşteptînd. Aveam nevoie, poate pentru întîia dată în viaţa mea, să cîştig cîteva clipe pentru a-mi aduna gîndurile şi pentru a-mi putea alcătui cîteva fraze care să nu-i sperie voioşia şi liniştea. Bucata de soare se apropiase, îmi frigea faţa, mîinile, iarba sfîriia, florile înţepeniseră în tulpini. Îi simţeam parfumul de toporaşi, suflarea repezită. Fisticit, am întins mîna spre ea şi, cuprinzîndu-i un umăr, am rostit ca un neghiob :

— Plec pe front !

Şi-a dus mîna la gură a mirare. Acea frîntură de lumină a prins să se destrame şi în locul ei a apărut o femeie mirată, speriată, cu faţa cotropită de deznădejde. Genele-i bătuseră scurt, scuturînd picături de rouă. A tăcut, privind în depărtări, acolo unde cerul se pierde în nesfîrşenia necunoscutului. Ochii îi străluceau şi gura i se adunase într-o cireaşă coaptă. Nu ştiu ce s-a petrecut în mintea ei, în minutele cît a rămas nemişcată. Probabil că şi ea, ca şi mine, n-a reuşit să-şi adune gîndurile. A întrebat doar :

— Şi cu mine cît mai stai ?

Vorbele ei au fost ca un strigăt înăbuşit, ca filfîirea de aripă a unei păsări rănite ce cade din împărăţiile văzduhului, ca o spintecătură făcută luciului apei de un bolovan colţuros. Poate era un strigăt reţinut de deznădejde, o teamă cumplită, ca atunci cînd simţi că nu mai ai nici o scăpare dintr-o mare primejdie, ori poate un simţămînt de pierdere definitivă a unei iubiri strînsă cu putere în baierele credinţei.

★

Înaintasem în urma frontului cîţiva zeci de kilometri. Inamicul se retrăsese în spatele dealului ce închide cîmpia zgribulită de fiorii frigului. Pelinul sălbatic, luat în pleazna vînticelului strecurat dinspre păduricea de salcîmi, argintează pămîntul. Stăm în tranşeele săpate cu două ore în urmă, adăpostiţi de cîteva brazde de pămînt. E frig, sau cel puţin aşa mi se pare, fiindcă simt o bucată de gheaţă cum mi se plimbă pe spinare. Din depărtări se naşte o hîrmălaie. Intensitatea ei creşte din moment în moment ; crusta pămîntului începe să tremure. Neliniştea ne dă tîrcoale.

— Tancurile ! strigă locotenentul.

Stringem armele cu putere şi ne aşezăm mai bine în gropile cu miros de iarbă crudă. Zeci de matahale verzui tropăie pe spinarea colinei ; ele cresc şi se apropie destul de repede. Mă uit la Petrică : are obrajii roşii, încinşi, ca atunci cînd îi aducea flori Mirelei. Priveşte peste brazda din faţa lui, fără să clipească.

Un ordin scurt :

— Pregătiţi grenadele ! Aşteptaţi pînă se apropie la douăzeci de paşi, apoi le aruncaţi între şenile !

Îmi tremură mîna pe oţelul rece împărţit ca o ciocolată în plăcuţe pătrate. Din turele, tancurile încep să arunce flăcări şi norişori de fum alburiu ; vin apoi bubuiturile seci, scurte. Ceva fluieră pe deasupra noastră. Ne virim feţele în pămînt.

Deodată, din spate, prinde să tragă artileria. Pămîntul sare sfîrtecat în bucăţi, flăcările saltă jucăuşe. Focul tunurilor noastre se înteţeşte. Cîteva tancuri sînt lovite. Unul se învîrte în loc precum un titirez. Îndărătul fieroteniilor pe şenile aleargă infanteriştii inamici. Îmi par mici, cocoşaţi, urîţi.

— Andrei, ne-a luat dracu' ! ţipă Petrică. Să încercăm să ne apărăm unul pe altul.

Cum o fi asta ?

Peste noi cad şuvoaie de foc. În casca de oţel îmi ţăcăne cartuşe. Glia se destramă, pămîntul de sub noi tremură, tremurăm şi noi. Din flancul nostru drept se pornesc împuşcături. Aşteptăm cu pumnii strînşi peste grenadele cărora le-am tras siguranţele. Tancurile au ajuns aproape. Par o turmă de monştri ce fug însetaţi spre un ochi de apă. Este un vacarm îngrozitor. Nu-ţi poţi auzi nici vocea ta. Şenilele strălucitoare muşcă din spinarea islazului, venind spre noi hrăpăreţe, rostogolindu-se neîntrerupt, însoţite de un zornăit asurzitor. Mi-e frică ; prin trup îmi umblă nişte vietăţi mici, cu picioare reci şi lipicioase. Sudoarea îmi curge pe faţă şi pe gît, mîna în care ţin oul de metal cu gălbenuş de trotil, o simt moale, fără viaţă, ameţeala îmi învăleşte capul.

— Acum ! se aude parcă din depărtare răcnetul locotenentului.

Mă ridic pe cotul sting şi arunc grenada spre tancul din dreptul meu. Zeci de explozii puternice, şfichiuituri de bice, tropăit de cai cu copite de tablă. Prind arma şi ies din ascunzătoare. Într-o privire scurtă îl găsesc pe Petrică stînd în genunchi şi ochind un inamic care fugea cu pistolul îndreptat spre mine. Îl văd cum ridică braţele şi cade secerat. Apoi întîmplările s-au îmbulzit aşa de tare că nu-mi amintesc decît cîteva lucruri ce-mi apar ca nişte proiecţii de diafilm. Tancuri, ostaşi, sclipiri de baionetă, bufeturi, scrîjelituri, ţipete, un hohot de rîs nebunesc, încăierări ca pe maidan, nori de fum alb cu miros de pucioasă, o izbitură în cască. Mai apoi, toată hîrmălaia s-a mai ostoit. Flăcări verzi îmi fug prin faţa ochilor, urechile-mi sînt astupate parcă de cîlţi, pămîntul prinde a se roti repede, repede, precum nişte călăreţi îndrăciţi şi simt că mă prăbuşesc. N-am de ce mă sprijini, mi-e cald, mi-e greaţă, mă înăbuş...

★

O flamă puternică, fierbinte, îmi străbate pleoapele grele. Încerc să deschid ochii dar nu reuşesc. Aud gemete, strigăte, tîrşîituri. Apoi, o rază aurie se joacă în pupilele mele ; ea îmi frige vederile, stîrnindu-mi lacrimi. Duc palmele să mă feresc. Zac pe o rînă, cu arma sub mine, cu două leşuri peste picioare. În genunchi, cu privirea fixă, la un pas în faţa mea, stă Petrică.

— Andrei, ce-i cu tine ? strigă el.

Vin dintr-un somn adînc, fără vise ; sînt năuc, mă simt vlăguit, carnea toată mă doare.

Mă ridic, susţinut de el. Cîmpul de luptă arată ca după măcel. Sute de oameni, surprinşi de moarte în cele mai bizare poziţii, grupi de obuze prin care zac împrăştiate hălci de carne, mîini, picioare, bucăţi de haine, cai morţi, tancuri arzînd. M-am desmeticit într-o clipită. Marinolu, cu ţeasta crăpată, cu mîinile înţepenite pe ţeava puştii, Brancă în genunchi şi sprijinit în frunte, arată cerului fundul acoperit de bazoane, Didilescu zăcea într-o poziţie indecentă. Şi printre ei, o mulţime de ostaşi inamici, îngheţaţi de suflarea nemiloasă a celei ce-i trecuse în nefiinţă. Cîştigasem lupta, sfărîmînd trupele duşmane, dar cu un tribut apăsător. Rămăsesem tare puţini şi acum trebuia mai întîi să-i adunăm pe răniţi şi să-i cărăm la locul stabilit de doctorul Frincu. Mai apoi, îi vom îngropa pe cei fără suflare. În depărtare se zăreşte coloana prizonierilor ; seamănă cu un şarpe lung, negru şi gros, cu mişcări greoaie, care înaintează încet spre inima colinelor ce pun pavăză apusului.

Petrică e foarte îndeminatic. Pansează răniţi, opreşte hemoragii, ajută la pus în ghips oase rupte, încurajează pe cei aproape sfîrşiţi. Îl privesc mirat. El îmi zîmbeşte ; obrajii puţin bucălaţi i se rotunjesc şi mai mult, colţurile gurii îi săgetează faţa. Îmi spune :

— În altă viaţă am fost, probabil, vraci.

Seara se amestecă încet cu noaptea. Vapori trandafirii se tîrăsc peste iarbă ucisă de răutatea explozitilor. Stoluri de graure se pierd în spatele livezilor. E frig, şi porţile timpului cad zornăind peste această zi tristă.

★

Florin îşi caută muzicuţa. Îi văd degetele tremurînde şi ochii cu priviri uimite, poate speriate. Pe veston poartă flori de sînge iar obrazul drept îi e muşcat de o schijă. Stăm, cei scăpaţi din ploaia de foc, rezemaţi cu spatele de tufanii groşi cît omul şi fumăm. Plăcutele instrumentului în care suflă Florin vibrează lung, scormonindu-ne sufletele. Un fel de oboseală plăcută mă cuprinde. Cred că am visat-o pe Silvia. Sălta prin trifoiul din grădină, alergînd după fluturii ce zburdau neliniştit şi colorind poalele văzduhului. Fug după ea s-o ajung, aproape că reuşesc, dar se smulge cu o mişcare iute, chicotind şi rizînd zgomotos. Îi prind, pînă la urmă, unul din braţe. Carnea îi e fierbinte şi moale, puţin umedă. Mai întîi o string, apoi o mîngîi... Ţîpeala se rupe şi-mi prind mîna dreaptă frămîntînd un smoc de iarbă. E frig, vîntul s-a pornit să bată dinspre răsărit, mînînd turma de nori şi scuturînd codrul de frunze. Pe cer se nasc flori de argint ; pilpîitoare, timide, stăpînite de mirarea ce le-o naşte Pămîntul şi de anii în care se măsoară lumina.

★

Trecem printr-un sat scăpat de sub cizma duşmanului. Femei speriate, copii curioşi, bătrîni nepăsători. Curţile neîngrijite, lăsate în părăsire, parcă-s arse de pălălaie. Într-una din ele, un copilaş cu zuluf gălbui. Semăna cu Paulică. Oh ! Paulică ! Oare ce-o face ? Dar bătrîna mea mamă ? Îi revăd stînd pe bancă de lemn din faţa bradului stropit de licheni şi fărîme de muşchi.

— Hai, mai spune-mi o poveste, o roagă el.

Vocea mamei îi deapănă întîmplări cu zmei şi balauri, cu caleşti de aur şi cai cu potcoave fermecate. Ce frumos e timpul copilăriei ! El e plin de miresmele primăverii, şi nu poartă în sin decît bucurie. Paulică nu împlinise un an cînd părinţii Mirelei, care-l luaseră să-l crească, au sfîrşit într-un mod tragic şi neobişnuit. Un foc cuprinsese conacul de la Comana. Era noapte, vîntul bătea cumplit, cu ură, săltînd milioane de scîntei şi împletind flăcările. Stăpînii şi servitorii fugiseră afară îngroziţi, uitînd de copilul care dormea în pătuţul de răchită. Dorind să stingă focul, au prins găleţile şi au început să arunce apă peste vîlvătaie. Deodată, un gînd, ca un spin, o înţepă pe mama Mirelei.

— Copilul ! Am uitat copilul !

Căldările îşi opresc zăngăneala, roata fîntînii înţepeneşte, oamenii, acoperiţi de sudori şi funingine, împietresc. Domnul Manea se zmulge din lanţul acela şi fuge pe scări.

— Nu ! ţipă bunica lui Paulică.

Troznetul se stinge, flăcările trag perdea de foc, fumul negru-vînăt saltă în fuioare. Aşteptarea îşi plimbă neliniştea prin sufletele tuturor. Minutele par ore. Femeia îşi închipuie umbletul omului ei printre flăcările furioase : a urcat scările, a deschis uşa holului, face opt paşi peste covorul albastru cu picăţele negre, împinge glasvandul sufrageriei, ocoleşte masa, mai înaintează cîţiva metri, coteşte spre... Gîndurile i se curmă. O bufnitură zguduie pămîntul. Geamurile se sparg, limbi de foc năvălesc zbătîndu-se pe sub streşini.

— Matei ! strigă ea. Matei, întoarce-te !

Da. Iubirea ei pentru acel om ce-o obîăduise prin viaţă, care-i deschisese poarta spre uliţa bucuriilor, care-şi ţinuse ani întregi mîna-i mare pe umerii ei mici, era mai puternică decît cea ce se născuse grăbit pentru micuţul Paulică. Măcar pentru cîteva clipe, atunci, dintr-un egoism ivit din dragoste, ea ar fi vrut ca Matei al ei să se reîntoarcă, decît să păţească vreo nenorocire. Prin trup încep să-i umble pui de şopîrlă ; îi despică, parcă, în fîşii carnea. Aruncă găleata şi se aruncă prin pavăza de flăcări, simte că-i ard mîinile şi picioarele, iar faţa o ustură cumplit. Ochii îi sînt împăienjeniţi, gîtul i s-a înfundat cu cîlţi. Holul e lung... sufrageria e împărţită în două de o bîrnă înfăşurată în două jerbe jucăuşe. Sub ea, învelit de un nimb portocaliu, zace cu faţa în jos Matei. Mai face doi paşi şi cade. Pereţii se învîrt, tavanul se prăbuşeşte duruind. Apoi vine liniştea ; doar o ţiuitură fără sfîrşit se strecoară prin urechile ei.

Pe Paulică l-a găsit Didina, bucătăreasa. Era aproape sufocat de fumul ce învelise tot conacul. Fratele domnului Manea l-a adus într-o duminică seară. Era cît un pisoi mai răsărit şi plîngea de foame.

— Îi vom creşte noi ! îi spusese unchiului mustăcios, cu o burtă cît un butoi, veşnic udat de sudoare, mama mea.

★

Ne oprim la o fîntînă. Din ciutura îmbătrînită bem lacomi apa sălcie. Ne lăfăim două zile în grajdurile şi finarele satului. E cald în trifoiul uscat. Îngropaţi în el, adormim la luţeală.

Zorile cad pieziş peste aşezarea aceea care, cu cîteva zile înainte, fusese călcată de duşmanul în retragere. Sînt semne de viaţă care nu se ostoiesc niciodată. Ciripitul păsărelelor, cîntatul cocoşilor, cotcodăcitul găinilor ce dăruiesc cuibului ouă, lătrăturile cîinilor vin să ne smulgă din singurătate.

Plecăm spre o pădure, aproape de amiază, şfichiuiţi de rafalele unui pui de crivăţ. Frigul ne păleşte feţele şi stringe porii pămîntului.

Se pare că frontul va sta pe loc o vreme. Inamicul este bine consolidat după dealurile încărcate de vii şi pare că nu-i dispus să mai dea înapoi.

— Va fi o hărţuială ca la luptele de cocoşi, spune Petrică.

Noul comandant, căpitanul Mastacan, un tip tuciuriu, cu nişte ochi negri, poartă o mustaţă micuţă, croită ca un fluturaş. Nu prea ne bagă în seamă. E răutăcios şi vrea să întroneze o disciplină de fier. Dar se leagă de fleacuri. De ce Florin poartă o caschetă de-a duşmanului, de ce eu mi-am scurtat cureaua de la armă, cum se face că Petrică n-are nasturii toţi şi altele.

Într-o zi, abia se ridicase fumul dimineţii, zece inşi sîntem chemaţi la el. Tronează pe un jilţ prăduit, cu coatele sprijinite pe masa rotundă, luată şi ea dintr-o casă mai procopsită, şi ne priveşte fără să clipească. Pare fioros aşa, în poziţia aia napoleoniană. Stăm drepţi, cu pieptul aruncat înainte, cu virful degetului mijlociu pe cusătura pantalonului.

— Pare-se că voi, ăştia, sînteţi cei mai de ispravă. Am primit ordin de la batalion să înfiinţăm o grupă de şoc. Ea are sarcina să distrugă cuiburile răzleţe ale duşmanului, să pătrundă printre liniile lui, să facă prizonieri din corpul ofiţerilor, să sesizeze cea mai mică mutare a inamicului. V-am ales pe voi, după ce am consultat cîteva sute de fişe. Mîine veţi pleca spre est, unde se află un depozit de muniţii.

Ne urnim la tranşee. Unii abătuţi, alţii, veseli.

— Aşadar, ne trimite să ne luăm la trîntă cu moartea, iar el, domnul căpitan, stă sub ţoale, rosteşte nemulţumit Cristofol.

Primise acest nume din pricina unui cornet de seminţe ce i-l adusese mamei sale o prietenă de prin Colentina, la vremea cînd el o bătea cu picioruşele-n burtă. După ce spărsese toate „bomboanele agricole", viitoarea mamă se apucase să citească acea pagină ce-i căzuse în mînă printr-o întîmplare. În rîndurile ei se amintea de descoperirea Americii. Vrînd să îndulcească — aşa pretinde ea — duritatea nu-

teatru

Într-o dimineaţă

Piesele lui Mihai Ispirescu aduc o notă de prospeţime, de inedit în spaţiul dramaturgiei noastre actuale. Spectacolul Teatrului Nottara, regizat de Dan Micu, apare, în prima jumătate, mai bine exprimat, mai adunat, unitar. Apariţiile lui Georgescu şi ale dublului său imaginar (Mihai Diaconu) sînt urmărite cu atenţie de regizor, iar trecerile de la real la imaginar şi din nou la real sînt bine soluţionate, găsindu-se detalii reprezentative în registrul vizual şi sonor. În ipostaza funcţionarului modest, Mihai Diaconu umblă timid, timorat, cu privirea în pămînt, e uşor bilbiit şi terestru. Nenăscutul-dublul său, e visător, poetic, nu se teme de nimeni şi de nimic, nimic nu i se pare excentric : nici zîmbetul, nici gestul comenzii telepatice, nici zborul pe bicicletă, nici jocurile de copii, nici ieşirea pe scara care duce în sus. Şi, ca un corolar al ideii de zbor, Nenăscutul păşeşte cu încălţările în mînă. Diaconu realizează un rol de mare dificultate, într-un spectacol dificil, a cărui cheie o deţine, desigur, Dan Micu. Diaconu este cînd naratorul lucid, care introduce spectatorul în poveste, cînd apaticul şi supusul Georgescu, cînd candidul plutind în imponderabil, cînd actorul conştient. El deschide şi tot el închide cercul interior al **teatrului în teatru.**

Partea a doua a piesei se doreşte a fi mai încărcată de sensuri filosofice şi autorul complică puţin contructia dramaturgică. Regizorul se străduieşte să iasă din impas cu soluţii tehnice şi scenice corespunzătoare, dar efectul teatral nu este cel scontat. Moartea psihică a eroului eliminat din joc (după retragerea privilegiilor) este materializată în imaginea unui interior sumbru, cît şi în accidentul de maşină. Indivizii ce-i apar în călătoria subconştientului au chipul grotesc al celor care-l urmăresc. Invocarea „apei vii" (incidenţa cu instrumentele basmului apare izolată) îi aduce „învierea" în prezenţa iubitei dorite. Dejunul pe iarbă este încărcat de semne, dar rămîne un moment rece. Apropierea celor doi nu are autenticitate şi căldură. Anca Bejenaru nu poate fi destul de plutitoare pentru ritualul desfăşurat, iar povestea oglinzilor sparte nu se potriveşte spiritual personajului.

Pentru creionarea lui Berzea, Viorel Comănici mizează pe umorul său sec, pe mimica îngheţată a celui crispat de ideea oricărei schimbări. Horaţiu Mălăele pendulează între gîngăveala prostiei lui Stroescu şi curajul tragic al stării de ebrietate (reuşit moment actoricesc). În noianul de artificii, deghizat în costumaţie de teatru, Stroescu îşi permite un scurt moment de eliberare, descălţîndu-se, evocîndu-şi tristeţile, „morţile" lui succesive. Camelia Zorlescu îi dă Aspasiei plictisul şi detaşarea femeii obligate la tot felul de determinări sociale ; gesturile ei sînt greoaie, dar încă lascive.

Multitudinea de planuri la care obligă textul s-ar fi putut exprima, mai curînd, cu mijloacele filmului. În limitele teatrului, Dan Micu limpezeşte, cît poate, ambiguităţile, încercînd să facă inteligibilă senzaţia de continuitate prin discontinuitate, neputînd elimina total o undă de descumpănire, de derută, a sălii. Concluziile Nenăscutului (la microfon) sînt tragice, dar rămîn enunţuri fără posibilitatea unui crescendo vizual. Închipuitul apocalips al birocraţiei (din final) putea fi o imagine cutremurătoare, dacă ar fi fost susţinută plastic ceva mai convingător şi dacă durata căderii hîrtiilor ar fi permis citirea şi asimilarea actului în sine ca semn teatral. Bătaia discretă a tobelor poate fi un avertisment sonor dramatic ; pentru amploarea sugestiei, intervenţia lor nu e, însă, covîrşitoare. Ideea unei noi corăbii a lui Noe, pe care ar rămîne doar oamenii puri, crezînd în forţa sentimentelor şi a gîndurilor proprii este frumoasă, dar nu depăşeşte stadiul teoretic (din punctul de vedere al dramaturgiei).

Nicoleta Gherghel

film

Premiile A.C.I.N.

În mod firesc **Morometii** (regia şi scenariul : **Stere Gulea**, autor care a înţeles spiritul generos al operei literare convertind-o într-o nouă şi admirabilă expresie artistică) a dobîndit Marele premiu al juriului pentru filmul de lung metraj, la care se adaugă premiile pentru imagine (**Vasile Vivi Drăgan**), pentru interpretare masculină (**Victor Rebengiuc**), pentru costume (**Svetlana Mihăilescu**), pentru muzică (**Cornelia Tăutu**) şi pentru montaj (**Mircea Ciocîltei**). Premiile speciale au fost acordate, la această ediţie, pentru calitatea interpretării, actorilor **Gheorghe Dinică** (pentru rolurile din **Figuranţii, Cuibul de viespi** şi **Secretul lui Nemesis**) şi lui **Adrian Pintea** (pentru partiturile din **Pădureanca** şi **Vulcanul stins**).

Premiile pentru regie au fost decernate pentru două filme care întregesc organic filmografii de autor cu opere consecvente unui crez artistic inconfundabil — **Figuranţii** (regia : **Malvina Urşianu**) şi **Pădureanca** (regia : **Nicolae Mărgineanu**). Premiul pentru scenariu a fost dobîndit de un veteran al artei a şaptea, distinsul universitar **Dumitru Carabăţ** pentru **Vulcanul stins** (regia George Cornea) şi **Un cîntec în zori** (realizat pentru televiziune de Dinu Tănase). Tot **Dumitru Carabăţ** este şi laureatul premiului criticii pentru volumul **De la cuvînt la imagine**, comentat la vremea apariţiei în această rubrică. **Mariana Buruiană**, Leonora din **Figuranţii**, a cucerit premiul pentru interpretare feminină, premiu care ar fi fost cel puţin meritat în egală măsură de **Luminiţa Gheorghiu**, memorabila interpretă a Catrinei Moromete (răsplătită de juriu doar cu o diplomă de onoare). Pentru scenografia **Figuranţilor, Marcel Bogos** şi-a adjudecat un premiu la care ar fi putut candida cu şanse cel puţin egale **Daniel Răduţă**, unul dintre talentaţii coautori ai succesului **Morometilor**. Premiul pentru opera prima a revenit pe merit **Cristinei Nichituş-Mihăilescu** pentru emoţionantul film care este **Pădurea de fagi**.

Marele premiu al juriului pentru filmul de scurt metraj a revenit lui **Virgil Calotescu** pentru întreaga sa operă şi pentru **Timp eroic pe plaiuri de legendă**. Premiile speciale au fost conferite lui **Ion Bostan**, pasionat documentarist, inegalabil biograf al Deltei (pentru **Cînd se adună păsările** şi **Penajul colorat — o podoabă ?**) şi lui **Ion Popescu Gopo** (autor al filmului de animaţie **Amprenta**). Premiul pentru documentar a fost acordat lui **Copel Moscu** pentru **Vîrsta de aramă. La început a fost cîntecul** (regia : **Viorel Sergovici**) şi **Virtuozitate** (regia : **Jean Petrovici**) au cucerit ex aequo premiul pentru film de artă sau etnofolcloric. Realizatorilor serialului **Continentul subteran — Dana Popescu, Florin Cornea** — le-a fost conferit premiul pentru film ştiinţific pentru episoadele **Riuri fără stele** şi **Sub soare de acetilenă**. Premiul pentru film reportaj a fost decernat, de asemenea ex aequo, pentru **Portret de om** (produs de studiourile de televiziune, de **Victoria Marinescu**) şi pentru **18 ani stop cadru** (regia : **Sabina Pop**). Pentru ideea cinematografică aflată în **Marşul poştaşilor** şi **A cincea roată** au fost răsplătiţi **Moscu Copel** şi respectiv, **Nell Cobar**. În domeniul animaţiei au fost acordate următoarele premii : pentru film lui **Zeno Bogdănescu (Balada)**, pentru plastică lui **Radu Igaszag** şi **Z. Bogdănescu (Pădurea cîntă)**, pentru animaţie lui **Lucian Profirescu (Pupăza din tei)** şi echipei formate din **Elizeu Valentin, Anca Maria Dumitru. Virgil Toader** şi **Victor Antonescu (Lupta navală)**. În sfîrşit, pentru imagine au obţinut premii **Horia Bolboceanu, Ştefan Gladin (18 ani — stop cadru), Otto Urbanschi (Vîrsta de aramă), Victor Popescu (Grafica electronică, Geobotanica)** şi **Constantin Iscrulescu (Poveste cu gheme de lînă)**.

Cele două jurii conduse de regizorii **Savel Ştiopul** şi **Virgil Calotescu** au mai acordat de asemenea numeroase diplome de onoare.

Călin Stănculescu

melui, pe Cristofor l-a transformat în Cristofol. I-a plăcut atît de mult acel nume inventat în parte de ea, încît s-a hotărît ca pe primul ei băiat să-l boteze astfel. Și, după două luni, a apărut un băiețel slăbuț, brunețel, cu năsuc obraznic și păr negru. Fără nici o ezitare i-a cerut bărbatului ei să-l declare la primărie sub numele de Cristofol, nume care urma să-i poarte noroc și să-l ocrotească de cele rele. De altfel, așa a și fost. În pofida măcelului din timpul războiului, Cristofol a scăpat nevătămat ; doar un colț de mustață i-a fost ars cu prilejul unui atac întreprins de dușman, cînd colegul meu de arme s-a ascuns într-un butoi cuprins de flăcări.

Nu fusese numit nici un comandant al acestei grupe, dar toți ascultam de Petrică. Era cel mai curajos și cel mai liniștit dintre noi.

★

A doua zi ne-am lăsat ranițele grele la căruța plutonului, ne-am luat arme automate, cîteva grenade și am plecat spre locul indicat de căpitan. Mergeam împotriva viscolului, ce se pornise pe la miezul nopții, cu fețele acoperite de fulare, cu mîinile înțepenite în buzunarele adînci. Ninge bogat ; fulgii aproape înghețați ne ciupesc obrajii. Rafalele de vînt s-au întețit. S-a făcut ziuă, dar nu se vede nimic la zece pași. Petrică se uită mereu la busolă și ne tot corectează mersul.

— După cum ne tot învîrți, mi-e teamă că vom ajunge în bordeiele dușmanului, mormăie Ioniță, un caporal scund, puțin burtos, cu un nas mare și încovoiat.

Mă dor ochii din pricina albului strălucitor al zăpezii. Pe pînza neliniștită, brusc, apar cîteva umbre. Ne trîntim la pămînt. E o patrulă inamică. Ridicăm armele, ochim și apăsăm pe trăgaci. Exploziile se contopesc într-o bufnitură mai lungă, furată apoi de vîntul bezmetic. Cei patru cad. Fugim la ei cu pușile pregătite. Sînt morți. Le luăm armamentul și plecăm mai departe. Oare unde mergem prin pustietatea înghețată ? !

— Spre depozitul de muniții, îmi răspunde Petrică de parcă l-aș fi întrebat.

Probabil că figura mea nemulțumită i-a născut acest răspuns. Drumul e din ce în ce mai greu, zăpada spulberată ne lovește cu putere înfigîndu-se în mantăile păroase. Sîntem una cu covorul de nea. Se zărește doi pomi. Petrică ne face semn să ne oprim.

— Pe aici trebuie să fie ! Mă duc să văd. Pînă mă întorc, făceți-vă manichiura, rîde el.

Viforul îl înghite la ițeală. După vreo jumătate de oră de așteptare, simt o neliniște. De ce nu mai vine ? Îi spun lui Florin :

— Hai după el !

— Încotro ? se nedumerește el.

Nici eu nu știu dar nu mai pot sta. Tăind valurile de ninsoare, o pornim în direcția unde o luase Petrică. Zăpada viscolită îi ascunsese urmele. Înaintăm prudenți, cu armele pregătite. Pe albul zăpezii, puțin în dreapta noastră răsare o umbră mare care, pe măsură ce ne apropiem, crește în dimensiuni. E un fel de baracă lungă și scundă, înconjurată de un gard de sîrmă ghimpată. Ne oprim și ne așezăm pe nămeții înghețați. Printre învîrtejirile viscolului apare un punct negru care se umflă și se apropie. Luăm poziția de tragere. Ne liniștim însă imediat ; e Petrică. Vine pe fuga mare, mai să ne calce în picioare !

— Unde-s ceilalți ? întreabă grăbit.

— Mai încolo. Ce facem ?

— Plecăm, plecăm cît mai departe, că o să plouă cu obuze.

Rîde, face cu ochiul, apoi, printre suflările gîtuite, zice :

— Nu erau decît trei sentinele. Le-am venit de hac și am pus vreo doi pumni de dinamită la un colț. Să vezi ce frumusețe va fi !

Deodată, tot cîmpul acela alburiu și orb se înviorează. Fișii portocalii și violete se aleargă prin văzduh și pe deasupra pămîntului înghețat. Privim spre depozitul dușman. O mînge imensă de foc se tot umflă, urcînd spre ceruri. Apoi o bubuitură face să se zgîlțîie totul. Un suflu puternic ne trîntește ca pe niște tulpini secerate. Schijele fluieră, obuze cad pe lîngă noi, exploziile se întețesc. O luăm tiriș spre cei rămași în așteptare.

Ne-am depărtat binișor. Viscolul ne mînă din spate.

— Bine, mă, ce-ați făcut ? ne întreabă Ioniță.

— Nu noi, răspund eu în glumă, Petrică. Nu știu ce l-a apucat, și-a dat foc unei barăci.

— Au ! se lovește cu palma peste față caporalul. Bine că n-a avut în ea vin roșu, că putea să dea în fiert. Auzi măi, Petrică, dacă tot ți-ai făcut singur dămblaua, pe noi de ce ne-ai mai urnit din bordei pe vremea asta ?

Explozii răzlețe aduse de vînt, ne ajung din urmă. Grupa noastră călcase cu dreptul !

Tablouri de Oprea Oltean

★

În adăpost e frig. Prin gîrliciul lui, vîntul aruncă găleți de zăpadă înghețată. Caporalul Ioniță, înfofolit ca o babă — doar ochii i se mai văd — tremură precum o gelatină și înjură de mama focului.

— Ce-ai mă ? îl întreabă Petrică. Ți-a înghețat nasul ăla cît o trompă ?

— Am draci, asta am! Era mai bine la școala militară decît aici. Nu tu o țigară bună, nu tu un pahar cu vin. Parc-am fi pe front ! glumește el.

Anghel mănîncă semințe cu o răbdare de-a dreptul enervantă. Îmi întinde și mie un pumn, dar îl refuz.

— Păi sigur, poate vrei icre negre ? !

Nu vreau nimic. Aș dormi, dar picioarele și mîinile îmi sînt înghețate, iar frigul îmi intră pe sub gulerul mantăii.

Felinarul din fundul bordeiului pilpîie și scoate fum. Dintr-un colț, un țipăt de copil. E muzicuța lui Florin. Notele fug prin ascunzișul ăla, alergate de vîntul ce răbufnește din cînd în cînd. Stau așezat pe o ladă cu muniții. Gîndul îmi fuge acasă la măicuța mea. O văd înfruntînd viscolul, cu o crosnă de lemne luată din pădure. Toată viața ei se luptase cu nevoile, cu neîmplinirile, cu greutățile. După ea, printre fulgii răutăcioși, îl zăresc, parcă, pe Paulică. Curios că acest copil nu-i semăna deloc Mirelei. E slăbănog, cu fața lunguiață, cu ochii obosiți. Mirela era altfel ! Odată, pe cînd făceam baie în Herăstrău, înotasem împreună pînă la malul celălalt. Flori de nufăr ne mîngîiau trupurile. Părul îi ieșise din casca de cauciuc și plutea pe valurile orbitoare. Cînd am urcat pe brîul de pămînt, eram sleiți de oboseală. Ne-am întins pe iarba deasă și bătută cu floricele albe. Soarele îmi frigea pielea înfrigurată de curenții apei. Mirela, culcată cu fața în jos, cu capul sprijinit pe o mînă, părea că doarme. Doar tremurul pleoapelor o trăda că-i trează. Am întins mîna să-i mîngîi umerii. Pielea-i catifelată arunca flăcări, părul îi mirosea a vînt de primăvară, iar buzele a iasomie.

— Cîntă, mă, și tu o sîrbă, să ne încălzim ! strigă Stamate la Florin.

Acordurile muzicuței se schimbă, vîntul o ia razna, și noi, îmbrăcați de război, ne prindem într-un joc drăcesc. Sărim, țipăm, batem pămîntul cu bocancii grei. Sudoarea ne curge pe ceafă. Nori de praf, ca într-un salon de dans, și hărmălaie !

Muzicuța își stăvilește cîntul. Ne oprim supărați. Din ochiul bordeiului ne privește căpitanul Mastacan. E nervos, fălcile-i bat ca un ceas, mîna dreaptă e strînsă într-un pumn imens.

— Vă faceți de cap ? Ăsta-i război, ori ce-i ?

Stăm în poziție de drepți, gîfîind, ne uităm țintă la comandant. El întinde mîna și prinde muzicuța lui Florin. O creangă de cireș, plină de flori, se rupe din coroana prinsă-n furtuna născută din sufletul lui Mastacan.

De-atunci n-am mai auzit multă vreme vibrația plăcuțelor de oțel.

Poate că atunci căpitanul a avut dreptate. După cîteva minute, o canonadă aprigă s-a pornit peste bordeiele noastre. Dușmanul, întărîtat de cîteva grupe răzlețe trimise de Mastacan, s-a pornit să ne pedepsească. Țărîna se scurge prin scîndurile puse în chip de acoperiș, cad bulgări din pereții știrbi, intrarea se luminează uneori orbitor. Umbre gigante aleargă năvalnic, un fum violaceu se strecoară printre popii ce susțin acoperișul. Noi stăm, cu privirile-n jos, așteptînd să se surpe șandramaua, dar nu se-ntîmplă așa ceva.

Comandantul țipă :

— Luați-vă armele și ieșiți afară !

Ne supunem. Cîmpul e un jăratec răvășit. Scîntei uriașe sar de colo-colo, schijele fluieră, pămîntului îi sare mantia sfîșiată-n bucățele. Apar ca din pămînt și celelalte plutoane. Un ordin scurt ne aruncă spre pozițiile inamicului.

— Grupa specială rămîne pe loc ! vine strigătul comandantului.

După ce batalionul s-a îndepărtat, Petrică ne spune :

— Hai, frățiilor, înapoi în pivniță, că altfel ne curățăm !

Într-un tîrziu se așează liniștea. Rar, cîte-o împușcătură strică somnul cîmpiei. Ieșim din bordei în așteptarea celui ce trebuia să ne aducă ordine de la Mastacan. Vîntul nu mai bate, dar gerul este năpraznic. Întorc pentru o clipă capul și simt că tot sîngele din mine dă năvală în obraji, la cîteva sute de metri, tîrîndu-se, o puzderie de puncte negre vin spre noi.

— Petrică, ne-am dus pe copcă !

Prietenul meu se uită cu luare aminte, apoi ne spune :

— Vă răsfirați la cîte cincisprezece pași unul de altul pe linia asta ! taie el cu mîna o traiectorie imaginară.

A urmat un infern. Topăiau frînturi de glie, iarba sfîriia omorîtă de foc, gloanțele cădeau ca o grindină. Petrică îmi strigă :

— Vino mai aproape de mine !

Mă tîrăsc precum un vierme pînă la prima adîncitură și-mi las trupul să alunece în ea. În jur, în văzduh, exploziile parcă se întețesc. Pe locul unde căzusem cu cîteva minute înainte, pămîntul sare în aer !

— Vezi, bă ? ! țipă prietenul meu. Vezi ?

Inamicul este aproape. La vreo cincizeci de metri. Poate mai puțin.

— Pregătiți grenadele ! strigă Petrică.

Mă cuprinde din nou frica. Sînt prea mulți cei din fața noastră ! Aruncăm grenadele, dar ei înaintează. Trag cu pistolul... Ei vin, vin ca niște năluci ; par uriași, cu căști mari, cu ochi sclipitori, rînjind...

Prin cap îmi colindă o nedumerire ; mă predau ori lupt pînă mor ? Acele clipe au fost grele. Nu puteam să hotărăsc. M-aș fi predat dar mi-era rușine de Petrică și de ceilalți ! De mine se agață o speranță. Poate, poate se-ntîmplă o minune ! Ioniță și Stamate strigă din răsputeri :

— Trageți, trageți în ei, bă ! Trageți !

Pistoalele noastre răpăie. Inamicii vin ca un puhoi. Sîntem pierduți ! Păcat !

— Păcat ! țip eu. Păcat !

Un fulger brăzdează cîmpul. Ca un reflector, o lumină trece în goană peste dușmani. Cîteva clipe îi vedem strălucind de parcă erau poleiți. Apoi toți cad precum spicele de grîu prinse-n tăișul secerătorii. Cad și amuțesc. Lumina se retrage spre ceruri precum o fîșie de stofă strălucitoare pe care cineva o trage încet în sus.

Noi înțepenim cu pistoalele în mînă. E liniște ca-ntr-un cimitir !

— Ce-a fost asta ? aud.

— Naiba știe !

— Un fulger ! Ce să fie ? spune Petrică.

Ostașii inamici zac fără suflare, stringînd în mîini armele. Parcă toți zîmbesc.

Doi dintr-ai noștri sînt morți. Îi îngropăm și ne retragem în bordei.

Fiecare, rezemat cu spinarea de malul de pămînt, stă și se gîndește în mod sigur la același lucru : ce-a putut omorî într-o clipă atîtea sute de oameni ? !

— Măi, Petrică, oare fulgerul nu arde cînd lovește ? întreabă Florin.

Prietenul meu își trece palmele peste ochi, apoi spune :

— Depinde de fulger !

Nu peste mult timp, Petrică și cu mine ne vom aminti de acea rază ca o lamă de cuțit, care ne-a scăpat de la moarte sigură. Tot atunci vom înțelege ce a fost sclipirea aceea.

(Fragmente din romanul „Împotriva viscolului")

Poeme de iulian neacșu

MAI SPUNE-MI CUVINTE

Mai spune-mi cuvinte
mi-ai cerut zîmbind dinadins
cu fruntea răsărită pe cer
albă și scînteietoare în noaptea cea plină
abia ce să fi venit alene
ca un drum din lume
mai spune-mi despre un parc de mai tîrziu
m-ai rugat
despre un singur și singuratic salcîm
aplecat peste umerii mei prea albi pămînteni
despre o carte a lunii
în care nimeni nu mai vede
decît sfîrșitul unui gînd

* * *

Și iată îți spun
numele tău se va mai scrie vreodată
cu litere mari
femeie aburită în oglindă
pe care depărtarea o înalță
mîna mea lipsită de degete
nu te mai păstrează
ochiul meu de aur
nu te mai vede
acum doar te aud cum plutești
într-o mare cu trandafiri uscați.

* * *

Și cum lumina atîrnă de creanga unui vișin
dincolo de ea un șarpe de abur
zboară printre lotuși
ochiul sting e al tău
sînul drept e al meu
cum se poate iubi altfel decît vara
cînd greierii ne caută în iarbă.

* * *

Și totuși totul se uită
chiar dacă noi nu vom uita nicicînd
romanța în care eu și tu eram
zodiacul atît de colorat
de la Antim
o rază a unei lumini de nu se știe unde
ne-a adus aici
tu nu vroiai decît cuvinte mereu
și mereu aceleași cuvinte
murmur țipăt piatră chip înger
labirint sărut durere tu.

* * *

O femeie în care crește un copac
cum am văzut cînd de ziua mea
te priveam —
părea că tu erai sărbătorită —
o femeie
în care crește
un copac
nu este doar un copac care a fost femeie
ea este
un copac care se îndepărtează de mine
tremurînd din tot trunchiul
ca și cum aș dori să-l aprind.

* * *

Eram pe malul unei mări oarecare
în vis
zăceam cînd deodată am început
să mă rostogolesc spre apă
nu mă puteam opri —
în vis nu te opreste nimeni să faci ceva
împotriva ta
și astfel am ajuns cu capul în apă
pluteam ca o scîndură pe partea ei cea
bună
știam că mă voi ineca
nu chemam pe nimeni —
și dacă aș fi chemat cine ar fi venit —
cînd am văzut pe nisip între corali
un fluture ce semăna cu tine.

* * *

Nimeni nu mai poate dori decît
singurătatea celuilalt
deși „fidelitatea celui care a trădat
este foarte emoționantă"
dar nimeni nu poate veni și pleca
atunci cînd trebuie
ceasul acesta merge anapoda
„oare nu poate exista despărțire veșnică
pentru cei ce se iubesc"
oare nimeni nu mai poate iubi
fără să fie iubit
dorințele noastre cele mai firești
mor în cuvinte ce nu mai spun
nimic nimănui
oare visai atunci cînd credeai
în necredința ta de astăzi

* * *

S-ar părea că uneori sîntem triști
amîndoi
dar ar trebui să ne bucurăm
să plîngem cu lacrimi de bucurie
pentru acest sentiment nou care ne leagă —
tristețea — și în această încă a cita viață
nu ne-am putut opri unul lîngă celălalt
cum nu se pot opri niciodată
anotimpurile
vara toamna iarna primăvara.

* * *

Numele tău înseamnă înțelepciune
firea ta înseamnă peste fire
dorința mea era dincolo de cuvinte
cînd tu rideai
iar dincolo de rîsul tău
începea plînsul celui ce va veni
în urma mea
alungînd apa din deșert
privind cu ochi leneș umbra sărutului meu
în lumina minunată a zilei
ce nu va mai fi pentru noi.

13 decembrie 1988

Urc pe muntele Omul și-o văd
pe mama Eudochia la răsărit,
pe mama Maria înspre apus
și între ele nu este nimic aiteeva
decît graiul. Iar voi
apropiați poeți de departe umblați
prin lume ca niște feciori
de-mpărat, ca Hyperion, cu
înstelatul veșmînt
de care și moartea
se teme.

Dimineața

Un braț ridicat, semn de pornire,
călăuza e gata de drum...
Adormită în rouă, primejduită
de soarele care adulmecă
apele nopții în care te scalzi.
Multe jivine
în jur. Se trezesc
precum oamenii, supărate
pe lumina ce le cutreieră
văzul. Te-au simțit
în inima împărăției, deja
vor să te sfîșie. Încă nu știu
că nu ai terminat de citit
poemul acesta.

Senin

Ar putea fi însăși imaginea
fericirii : floarea soarelui, tulburătoarea
colonie a pălăriilor
galbene. Trupuri
încălzite de raze,
răcorite de brize, elicea
lor mișcîndu-se ca
frații marx într-un film
de demult. Ar putea
fi-chiar-imaginea-fericirii.
Numai prezența
fabricii de ulei, atît de aproape,
le tulbură viața
de la naștere chiar.

titus vîjeu

Așteptînd

Lumina ceaiului, mai puternică
decît cea a becului umed, lumina
care pătrunde prin sticla paharului cum
prin gratiile cuștii de fier a pătruns
răcnetul animalului
captiv de o viață. Nu dormi
de patru ierni, așteptînd istovită
să cadă zăpada. Te înfășori
în lumina aceea de sunătoare
abia culeasă, pînă cînd ochii
tăi îmi spun că e clipa
să te eliberez
de iubire.

Îndoita scrisoare

... iar voi
apropiați poeți de departe sînteți
doar lacrima mamelor voastre,
niciodată uscată
de arșiți.

valeria deleanu

Și m-ai iubit într-o oglindă
slăvită, doar, de fața ta.
Îngăduie-mi să nu-ți văd depărtarea
pe care zorii-o vor cînta
Îngăduie-mi să-ți văd sărutul
cuprins de lacrimi sub pleoape,
să mă trezesc de cîte ori
îți pleci lumina peste ape.

Stop cadru

Se cunună ceru-n noaptea asta
își lucește fața-n mare
Timpul se oprește-n loc
peste țărmu-n alergare
Drumul biciuit de mine
sparge visu-n miezul nopții
și mă lasă luminată
și-mi arată cheia bolții
Și cum stau necununată
peste drumul plin de spume
mai apuc să-ți văd făptura
pornind timpul peste lume.

Tăinuită de ninsoare

Tei și tei
dintr-un basm crezut de toți,
unde cerul își coboară
prea-nfrunzitele lui bolți,
unde viața poți s-o afli
cu o singură șoptire
unde vîntul înțelește
mărturia de iubire.

Tei și tei
ca și cum o nemurire
tăinuită în ninsoare,
ar tot adînci văzduhul
celui fără de plecare.

Cîntec

Răzbătea prin vremea moale
sau prin piatră răzbătea
trupul țintuit în rugă,
trupul și durerea sa.
El mă cheamă, el mă-ndeamnă
(și fusese înstăpînit)
în glas doinitor, de Ană
în timp tînăr înfrunzit.
El mă cheamă, El mă-ndeamnă
tras la sorți și în neștire.
El mă cheamă, el mă-ndeamnă
pentru mers și dezumbrire.
Și mă cheamă din adîncuri
să-i tai ochi, să-i tai fereastră
să-mi arate lacrima
și din lacrimi să mă nască.

Cîntec pentru frumusețea pămîntului

E un ochi frumos pămîntul,
privitor pînă departe,
dinspre ape, înspre țărmuri,
dinspre țărmuri, înspre plante,
dinspre plante, înspre păsări,
dinspre păsări înspre om,
parcă cineva pe aripi
scoase visul tău din somn
și-l trecu prin mîini și grai
pîn-la gura cea de rai.

Cîntec de dor

Și-mi căutai prin noapte visul
și cum ningeai pe ochiu-nchis
te-am meșterit din ametist
și-am înțesat cu dor abisul.

---

plastică

Istorii ieroglifice

Un aer de prețioasă reverie medievală învăluie privitorul în această ultimă expoziție personală a **Georgiei Lavric** (Galeria „Orizont"). Artista, cunoscută prin căutările sale laborioase în zona culturii bizantine și a barocului est-european, se dovedește a fi, cu fiece obiect pe care îl făurește, o ingenioasă plăsmuitoare de forme. O bogată imagerie, ce cuprinde, în compoziții cu o expresivă densitate heraldică, aproape totul, de la nobila și spiritualizata figură umană a drapoarelor și dverelor votive pînă la fantastica invențiune a bestiarelor din decorativistica asiatică și gotică tîrzie. Georgia Lavric stăpînește cu dezinvoltură regulile construcției plastice cu asemenea simboluri, propunînd chiar, fără afectare, versiuni ale unor „mitologii" proprii, cum o face în solidele alegorii — **Părintele, Dăscălița, Facerea cărților** — în jurul cărora gravitează întreaga expoziție.

Meșteșugul său se bazează pe două elemente axiale, ce-și definesc și particularizează, totodată, structura artistică : un excepțional simț al materialului, un „ochi tactil" ce scormone și culege din noiane de relicve textile toate acele semne ale reprezentării plastice distinse și bogate, în același timp, calde și strălucitoare deopotrivă, care populează întreg spațiul creației sale. Un al doilea factor definitoriu rezumă forța fantaziării baroce cu care este înzestrată natura sa artistică. Georgia Lavric nu practică prin aceste eseuri colate din catifele, brocarturi, taftale, dantele, voaluri și betele o incursiune de tip „retro" în orizonturile artelor canonice medievale. Asimilîndu-și cu pasiune modelul spiritual al acestei vîrste a civilizației, artista se pătrunde de sensurile ei metaforice, de substanța sublimărilor ei inconografice, de parfumul și tactilitatea marilor ofrande artistice care au eternizat în ființa noastră unul dintre chipurile esențiale ale umanității creatoare. Și tocmai o astfel de înnobilare lăuntrică a instinctului său creator a apropiat-o pe artistă de formularea vie și atît de personal timbrată a unui limbaj plastic bine articulat.

Lucrările Georgiei Lavric au un puternic substrat evocator, compozițiile ei textile grăiesc în aromatul idiom brâncovean, uneori, după cum, alteori, par desprinse panopliile cantemiriene ale istoriilor ieroglifice. Numai că artista nu se rezumă doar la migălosul ritual al reconstituirilor de atmosferă, ci glosează, după regulile unei poetici de ea anume concepută, în prelungirea sau, mai exact spus, în spiritul ilustrelor modele pe care și le-a însușit. Aparent, Georgia Lavric se retrage în spatele simbolurilor pe care ni le propune, lăsîndu-le să-și rostească libere semnificația și intenția moralizatoare. Și aceasta, pentru că artista este foarte atentă la nuanțele unei asemenea rostiri, la adecvarea mijloacelor și a tuturor elementelor stilistice impuse de realitatea mitologiei pe care și-o imaginează.

Și o face cu aspră disciplină a migalei izvoditoare de frumusețî din virf de ac, precum acele miniaturi brodate, din păienjenișul cărora se înfiripă contururile eterate ale formelor ce-i populează îndeobște opera — inorogi, dragoni, păsări liră și alte închipuite personaje de bestiar medieval. Georgia Lavric atinge în această remarcabilă serie de broderii cu acul performanțele artizanilor bruxellezi de altădată, ori ale schimnicelor din chiliile orientului.

Această natură febrilă, pentru care nimic din ceea ce ne înconjoară nu trebuie sortit pieirii, are forța de a face credibilă orice nălucire, de a da contur palpabil oricărui vis. Georgia Lavric are un fel al său de a așeza gîndurile și simțirea oamenilor în racla aurită a unui poem. O face cu mijloacele sale, dar o face cu credința că prin vămile bucuriei și ale frumosului, pe care le slujește cu ardoare, aproape tot ce-i omenesc intră în eternitate.

Corneliu Antim

---

muzică

Sub semnul elevației

În concertul ce a avut loc în sala Radiodifuziunii Române, reprezentanți de frunte ai școlii noastre interpretative și-au dat întîlnire într-o adevărată ștafetă a generațiilor.

Uvertura la opera „Flautul fermecat" de Mozart, interpretată de orchestra Radio sub bagheta reputatului șef de orchestră Emil Simon, a precedat evoluția tinerei soprane Felicia Filip, care a interpretat arii din operele „Răpirea din serai" și „Flautul fermecat" de Mozart, etalînd o voce de o calitate și o penetranță aparte, o coloratură perlată, susținute de o frazare elegantă și o dicție incisivă.

Expresiva recitare a Scrisorii a II-a de Mihai Eminescu în viziunea Leopoldinei Bălănuță — impresionantă prin firescul și profunzimea revelării unor nebănuite sensuri — a fost urmată de concertele 3 și 4 din ciclul „Anotimpurile" de Vivaldi ; în partitura solistică, violonistul Andrei Agoston a realizat momente sensibile, într-o frazare frumos condusă (secvențele de mare delicatețe au contrastat însă cu suprafețe plate, fără culoare.)

Eugenia Moldoveanu a interpretat aria Elisabetei din opera „Tanhauser" de Wagner, accentuînd latura interiorizată, confesivă a personajului, nelipsind, în final, momentele de trăire ardentă.

Orchestra a sunat frumos și expresiv în uvertura Academică de Brahms, omogenitatea și strălucirea paletei coloristice compensînd, aici, carențele remarcate în lucrările anterioare (decalaje, atacuri imprecise, platitudine etc.)

Partea a doua a programului a fost rezervată pianiștilor, concretizînd, la propriu, acea ștafetă a generațiilor de care aminteam în debutul acestor rînduri. Tînăra și talentata Delia Pavlovici (elevă a lui Dan Grigore) a interpretat lucrări de Scriabin și Debussy, ce au reliefat multiplele sale calități ; o pianistă sensibilă, cu un rafinament al culorii venind dintr-o profundă cunoaștere a stilurilor și o cultură muzicală de excepție. O prezență, din păcate, prea puțin întîlnită pe podiumul de concert și chiar la posturile de radio.

Profesorul său, Dan Grigore, a interpretat apoi două preludii de Rachmaninov, frazele de amplă respirație alternînd cu învolburări vijelioase specific romantice, încheiate într-o adevărată explozie sonoră, pe coordonatele impetuoase ale tensionării debordante.

După o altă pagină eminesciană — Scrisoarea I — rostită impresionant, în maniera sa profund originală, de actorul Ion Caramitru, — profesoara lui Dan Grigore — Cella Delavrancea — a fost invitată să urce pe scenă în aplauzele pline de căldură ale spectatorilor și interpreților deopotrivă. Trecînd firesc în cel de al doilea veac al existenței sale, distinsa noastră muziciană, cu sufletul și spiritul la fel de tînăr ca odinioară, a oferit un scurt recital cuprinzînd preludii și nocturne de Chopin, compozitor venerat pentru sensibilitatea sa inegalabilă. Mîngîind clapele, confundîndu-se cu instrumentul, Cella Delavrancea a impresionat prin bucuria de a cînta, prin uitarea de sine în fața actului artistic, prin uimitoarea sa vitalitate. Un moment unic, irepetabil, pe care cei prezenți îl vor păstra nești în amintire.

Proiecțiile cinematografice care au precedat spectacolul au prezentat sărbătorirea Cellei Delavrancea la Academia Română, mari personalități ale veacului pe care pianista le-a cunoscut îndeaproape, precum și un documentar în care s-a decupat, în prim plan, figura lui Barbu Ștefănescu Delavrancea.

Un spectacol cu semnificații și rezonanțe afective de necuprins în cuvinte, ce ar fi cîștigat în acuratețe estetică dacă „pomișorii" din decor nu ar fi dat senzația unui concert desfășurat în parc, discordînd neplăcut cu înalta elevație spirituală a serii.

Anca Florea

REMEMORĂRI

Fluturele de zăpadă

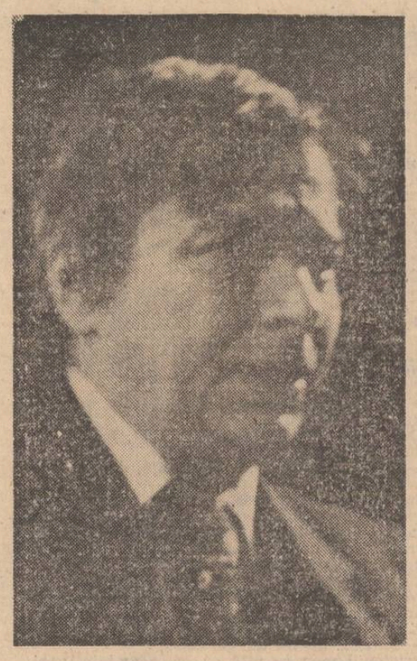

În crucea nopții mi-a venit **Nichita** la geam : fluture uriaș acoperit de zăpadă. Nu avea să-mi spună nimic special. Era singur în ger și venise doar să mă vadă. N-am bănuit întîi că e El. Citeam „Din inima Africii" și mi se făcuse deodată cald și mă gîndeam la elefanții bătrîni care se retrag să moară fără ca oamenii să știe unde.

Întîi am auzit o foșnire ca un fel de fluturare de aripi de îngeri zburînd pe nevăzute unde. Apoi, deodată, tot geamul mi s-a luminat foarte tare ; era ca și cum ochiul unui Zeu cu priviri de diamant desena un brad de An nou pe fereastra ce mă despărțea de orașul prăvălit greu și uriaș deasupra mea. N-am bănuit că e el. Credeam că e mama sau moartea mea, în sfîrșit, cineva care să țină adînc și duios la mine. Dar ridicîndu-mă și scoțîndu-mi mănușile fine pe care le port de cîte ori citesc ceva despre tropice triste, m-am apropiat de geamul ce mă despărțea de restul lumii și atunci, El a început să existe.

Era chiar **Nichita** transformat într-un fluture îmbrăcat în zăpadă și ochii lui sclipeau ca două diamante, ca două lacrimi de mireasă părăsită și vroiau, sau poate nu vroiau să mă vadă.

Atît de galben era părul său încît am simțit cum îmi miroase camera a mușețel, atît de aripi erau brațele sale încît am vrut să ies și să zbor alături de el, atît de transparent era trupul său încît aș fi văzut prin dînsul ca printr-un inel.

— Vino, **Nichita**, i-am spus, intră, te aștept de mult. Unde umbli tu numismat împătimit de efigia Cezarilor uitați de istorie ? Tu cel mai trist și mai frumos dintre noi care ți-ai ales moartea drept ultima glorie.

Vino, știam că ești doar pentru o clipă plecat să-ți vezi „republicanul Ploiești", zurbagiu de cuvinte, fluture alb, intră și spune-mi povești...

Nici nu mă auzea de fapt. Și atunci mi-am dat seama că trecuse de miezul nopții și începuse ziua de **treisprezece** și începuse chiar dimineața în care trebuia să spun un poem ca o rugăciune pe care aș fi murmurat-o doar pentru mama și m-am rugat de mine să nu mă mai pot trezi.

— Vino, **Nichita**, am zis, e geamul deschis și uite cum umblă bătrînul Bacovia prin noul oraș. Vino, n-a mai nins de mult, se apropie sărbătorile iernii și un an proaspăt și nou. Intră te rog, vreau să-ți spun un banc de paișpe carate, am ceva cîpșunică, cod afumat și televizor transmițînd imagini colorate.

El era fluture și nu auzea sau nu vroia să audă. Nesățios îi sclipeau ochii ca două safire, ca două mărgele de fată ducîndu-se să se scalde sub sălcii, febrilă și nudă. Și privindu-i trupul de fluture i l-am văzut tatuat de sunete și necuvinte, galvanizat de polen, sunînd ca un cristal, cicatrizat de insomniile lui premonitorii și sfinte. „Bretanicus" am zis, vino măcar să-ți arăt cum doarme logodnica ta Oana, care are acum douăzeci de ani, și ți-a călcat spatele tău de iubitor de copii, ea care doarme și visează că mai ești printre viii cei vii și mă întreabă uneori cu glas de adolescent simulat : Unde e **Nichita Stănescu**, logodnicul meu care nu s-a mai arătat ?...

Tăcea... Fiindcă un fluture nu știe să vorbească. Doar polenu-i de pe trup începu să mi se strecoare încet prin fereastră și aripile lui ca două imense aripi de planor, începură să tremure ușor, foarte ușor.

Atît de ușor încît am auzit cum sună clopotele de aur și aramă din anii cînd eram tineri, atît de ușor încît toți bărbații din bloc ieșiră pe stradă îmbrăcați în fostele costume de gineri, atît de ușor că am simțit cum se trezește mama din somn în casa ei de dincolo de munți cîntînd cu glas subțire vechi colinzi : „Domn, domn, să-nălțăm, domn, domn..."

— Intră **Nichita**, i-am zis, ne vom duce să vedem casa în care **Eminescu Mihai** a scris despre steaua singurătății sale. E aici, și noi o vom muta amîndoi legînd-o cu funii de aur de umerii noștri lîngă inima poporului român, într-un loc cu pajiști duioase, și-am să-ți arăt blocul în care ai respirat și căruia i-a fost dat să rămîie, blocul pe lîngă care, de cîte ori trec, simt miros de monezi dacice și de tămîie.

Nu zicea nimic ! Privea la mine cu ochi nepăsător și fierbinte. Fix mă privea și atunci am înțeles și mi-am pus cea mai bună îmbrăcăminte și i-am încălecat spinarea și m-am ținut de antenele lui uriașe ca de propriile-mi speranțe, ca de propriile-mi antene, și am început să zburăm într-o insinuată lene departe, foarte departe, atît cît ne cuprindea matricea și glia. Și tîrziu, cînd am ajuns la poarta de Vest, fluturele de Nichita a zis : „Am vrut să te zbor, să-ți arăt **un pămînt numit România**"...

Asta a fost... Restul e tăcere. Dimineața mi-am găsit odaia încărcată de faguri cu miere, de fagurii cu miere ai **limbii române**, cea care a fost și în veci va rămîne. Și lîngă pat, părăsite sau uitate dinadins, două aripi imense de fluture stelar.

Și nu mai știu nimic, decît că am șters ziua de **treisprezece** din calendar și m-am îmbrăcat în negru de sus pînă jos să par solemn și duios și vrînd să mă furișez în oraș, chiar în fața intrării, nedumerit, neclintit, insomnabil, cu aripi noi, mă aștepta Nichita ca un fluture uriaș...

Mircea Micu

12 spre 13 decembrie 1988

Din nou, filmul pentru copii

La Gala Filmului românesc pentru copii desfășurată la Piatra-Neamț în toamna acestui an, pe lîngă filmele de animație pentru copii (despre care am vorbit în unul din numerele trecute), au intrat în concurs și cîteva lung metraje artistice : **Cetatea ascunsă** (regia Adrian Petringenaru), **Recital în grădina cu pitici**(regia Cristiana Nicolae), **Egreta de fildeș** (regia Gheorghe Naghy), **Unde ești copilărie** (regia Elisabeta Bostan) și **Cîntec în zori** (regia Dinu Tănase) film distins cu marele premiu și încununat de alte cinci premi, pe compartimente.

Interesant, incitant și simptomatic pentru această etapă a filmului românesc pentru copii, destul de parcimonioasă în pelicule inspirate darmite cu adevărat reușite din punct de vedere artistic, este faptul că delimitarea tradițională filme cu copii — filme pentru copii-nu-și mai găsește locul.

Iată, **Cîntec în zori** e un film cu un copil în rolul principal (scenariul — Dumitru Carabăț, premiul pentru scenariu ; imaginea Constantin Chelba — premiu pentru imagine, decorurile Vasile Rotaru, premiu pentru decoruri, rolul principal Mihai Brătilă — premiu pentru interpretare, regia Dinu Tănase — premiu pentru regie), un film dens, deopotrivă pentru cei mari și pentru cei mici, tensionat, dramatic plin de substanță. Oricum, fără nici o urmă de edulcorare, de „copilărire" deliberată în elaborare. Convingător. Care impune.

Succesul (șase premii la Gala de la Piatra-Neamț) și adeziunea frenetică a publicului de-o schioapă „rezistînd" și participînd cu un entuziasm și-o emoție de nedescris la un film chiar mai lung decît un lung metraj obișnuit, purtîndu-l pe brațe pe formidabilul erou principal, (pe Mihai Brătilă ? imaginea acelui copil care într-un război își caută cu îndîrjire tatăl, parcurgînd tot frontul ? întruchiparea lui sensibilă ?) întărește autoritatea unui film cu o imagine à la Vittorio Storaro, un film în care s-au întîlnit un mare regizor, un încercat scenarist, un excepțional operator și un actor fără pereche în filmul românesc — copilul **Mihai Brătilă** (elev, în acest moment, la liceul C.A. Rosetti din București).

Despre **Cîntec în zori** (producție a Televiziunii Române · producători Victoria Marinescu, Nadina Rudeanu) noi am mai scris în momentul în care a fost prezentat integral pe postul de televiziune. Acum aș puncta doar cîteva idei : În primul rînd remarcabila calitate profesională a peliculei care-o plasează fără îndoială printre cele mai frumoase (într-un sens pur) filme românești ; un scenariu viu, cu un dramatism bine susținut, un mesaj patriotic de o intensitate reală care culminează într-un final zguduitor.

Nu avem în clipa de față nici un alt film românesc în afara **Moromeților** în care expresia, expresivitatea, naturalețea, nuanțarea reacțiilor unui copil să fie urmărite cu atîta obstinație și fervoare pe peliculă. Nici un alt film în care operatorul să se înțeleagă atît de bine cu actorul principal, copil. Sau, ca să formulez altfel, există în **Cîntec în zori** cîteva scene antologice, cu totul impresionante în care emoția, sentimentul, tulburarea, dăruirea, totul se scaldă în lumina ochilor unui băiat. Filmul lui **Dinu Tănase** devine un flux între intuiția expresivă a creatorului și intuiția impresivă a spectatorului (indiferent de vîrstă !), devine o operă operantă, trezește intuiția publicului. El are capacitate de expresie la multe niveluri — de la cel comun și care înșfulecește o sală plină — la cel de-a dreptul estetizant și care poate trezi delicii artistice.

Unde ești copilărie (regia Elisabeta-Bostan, un alt premiu al juriului) (scenariul Vasilica Istrate) este un film de montaj în care au fost reluate cele patru episoade de mare succes cu Năică iar aparatul de filmat i-a urmărit pe cei doi foști copii ajunși azi oameni în toată firea. Filmul a avut doza lui de nostalgie și emoție.

La capitolul **film documentar**, Gala de la Piatra-Neamț ne-a pus în fața acutelor probleme cu care îmi pare că se confruntă în această clipă documentarul, mai cu seamă documentarul artistic : imagine frumoasă, scenariu mediocru, idee pierdută pe drum. Iată un exemplu din concurs : **Cîteva cîntece de leagăn** (regia Alexandra Irimia) un film cu o idee interesantă tratată însă fără finețea necesară. Cu o imagine banală, un scenariu lipsit de fior, pe-aproape de improvizație și o coloană sonoră parcă brutal realizată, filmul a fost un exemplu clasic de nepotrivire — un gînd bun care-ar fi avut nevoie de un plus de atenție (sau de talent ?) Dintre reușitele Galei, reținem **Sub ramuri de pădure** (în regia lui Liviu Nițu (premiul pentru cel mai bun documentar) și **Absolvenții** (regia Paula și Doru Segall), premiul pentru regie și premiul special al juriului) un film documentar viu, alert, interesant, emoționant, excepțional filmat, tulburător.

Deci se poate, asta ne-au demonstrat aceste nume consacrate ale documentaristicii noastre, prezentă la Piatra-Neamț și cu un medalion al maeștrilor : Florica Holban, Paula și Doru Segall. Filmele din concurs (destul de puține) ne-au făcut să ne gîndim la harul, farmecul și meșteșugul maeștrilor cu puțină nostalgie. Sau sufletul documentaristicii noastre mai tinere nu se exersează pe teme și motive legate de copilărie, de pionierie ?

Gazdele au fost nespus de primitoare, ca de obicei la Piatra-Neamț, organizatorii plini de bune intenții, participarea, entuziastă. Și totuși, senzația de neîmplinire persistă. Realitatea e simplă și la îndemînă. Așteaptă să-i spunem pe nume. Scenariile sînt banale și neconvingătoare, unele filme de-a dreptul inexpresive ori, lucru atît de trist, mediocre. N-au fior. N-au emoție. N-au expresivitate. N-au puterea aceea de convingere pe unui (măcar) din zecile de canale de comunicare cu publicul cărora le-ar fi destinate. La fel ca literatura pentru copii (dar mai evident, mai acut) filmul românesc pentru copii străbate un moment plat, în care pana de inspirația mă face să mă gîndesc la neîntîlnirea dintre scriitor și regizor. Unul întîrzie, unul e neinteresat poate, altul își uită acasă mapa cu subiecte.

Noi de fapt știm foarte limpede că nimic nu se poate face fără tenacitate și obstinație. Pentru un film bun e nevoie de cîteva mari întîlniri a unor gînduri, idei inspiratoare, acțiuni, adică o echipă dirijată cu talent și eficiență. Sau, vorba poetului Gerardo Diego, fervoarea și claritatea. Gala de la Piatra-Neamț ne-a dovedit, încă o dată necesitatea imperioasă a marilor întîlniri artistice.

Cleopatra Lorințiu

Urma alege

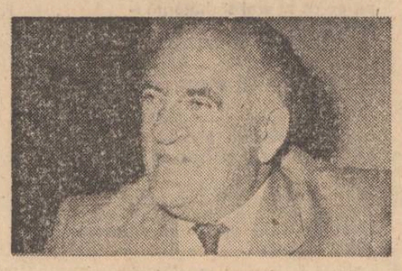

victor beda

Înțelegerea a fost ca femeia să sune la vecinii cu care familia economistului împărțea cocheta vilișoară de la periferia orașului. Apartamentele erau identice, cîte patru camere pe hol. Din livada din jurul casei, ascunsă privirilor trecătorilor de vegetația luxuriantă, nu lipsea nici o specie de pomi fructiferi. Pe marginea aleilor acoperite cu nisip și zgură roșie erau plantate tufe de zmeură, mure și căpșuni. Soneria apartamentului de la parter zbirnii scurt de trei ori. Era semnalul fixat de comun acord între vecini. „Domnul Florin e căutat la telefon. Cineva care s-a recomandat «Gică»." Omul cu numele de Florin, un bărbat înalt, vînjos, cu o ușoară tendință de obezitate cum li se întîmplă sportivilor de performanță cînd încetează cu consumul masiv de energie, îmbrăcat în trening, cu un foarfece de grădină în mînă, se arătă puțin mirat. „Pe mine mă cheamă un domn Gică? Dar nu cunosc pe nimeni cu «numele acesta»." se justifică parcă omul, privind spre „jumătatea sa" ce apăruse în cadrul ușii de la sufragerie.

Economistul se îndreptă spre telefon bîiguind tot felul de scuze „Vă rog să mă credeți, eu n-am pus pe nimeni să sune la dvs. Cred că e o greșeală. Ori poate omul a încercat la noi, însă, după cum cunoașteți, telefonul nostru e deranjat de trei zile." Ajunsă în sufragerie, soția ridică într-o doară receptorul. „Mai știi, poate l-or fi repus în funcțiune ?" O voce cunoscută o făcu să tresară. E glasul lui Florin. „Mulțumesc, nea Gică. Dă-mi-o pe domnișoara Desdemona". „O auziți imediat. Îi era dor de dvs. don' contabil șef". „Bine, Florin, de două zile nu mai dai nici un semn de viață ? N-am închis un ochi de cînd ai plecat. După o operație atît de grea faci imprudența să pleci acasă. Dacă nevastă-ta ținea atît de mult la tine ar fi venit la spital. În două săptămîni n-a dat o dată pe acolo. Și tu delirai cu 40 de grade. Am stat zi și noapte lîngă tine cu comprese reci. Doar îți amintești. Cum ai ajuns lîngă nevastă-ta m-ai dat uitării. Spune-mi măcar, ești sănătos, bine...? Află că zilele astea am lucrat la apartamentul nostru într-un ritm îndrăcit. Meșterii ar fi tîrnosit mangalul cel puțin o lună. Vei rămîne plăcut surprins mai ales de calitatea finisajelor. Va fi greu să le găsești vreun cusur." Expresia „apartamentul nostru" a șocat-o cel mai mult pe nevasta lui Florin, nu faptul că bărbatu-său avea acum o nouă amantă, a cita oare ? o deranja, ci referirea la un bun comun, intimitatea ce se degaja din vorbele femeii, faptul că îl îngrijise zi de zi la spital. Suferîndă grav de inimă, ea nu putuse să-l viziteze cît timp fusese internat. Vorbiseră în schimb, zilnic, la telefon. Vocea puțin voalată a femeii i-a stăruit mult timp înfiptă aidoma unui sfredel în creier. „Apartamentul nostru", „apartamentul nostru". Cuvintele ca niște spini îi pătrundeau parcă tot mai adînc în carne. După însănătoșire, economistul trebuia să se mute în orașul unde fusese transferat, la o mare unitate. Cîteva luni locuise la căminul de nefamiliști. Acolo probabil se încurcase cu faimoasa Desdemona.

De fapt Florin avea un simț practic deosebit în „rezolvarea" problemelor de viață. Acum își explica Marieta răspunsurile liniștitoare, stereotipe, date de Florin la întrebările puse cu îngrijorare de jumătatea sa „Adu rufele murdare acasă, să ți le spăl", repeta ea cu un lait motiv săptămînă de săptămînă. „Nu-ți fă probleme. Totul e rezolvat." răspundea el invariabil. Desdemona era probabil, (și nu probabil), ci sigur, cea care „rezolva" toate problemele contabilului șef. „Ce puțin inspirată am fost ridicînd receptorul. Măcar n-aș fi aflat toată murdăria asta.", reflecta femeia cu părul aproape alb. Florin intră în apartament. Deși se străduia, nu reușea să-și ascundă indispoziția.

Nu-i căzuseră bine reproșurile „celebrei soții a lui Othelo". Așa arăta întotdeauna după mușchiuleliile amantelor. „Incorigibil e bărbatul ăsta al meu, remarcă pentru sine soția omului cifrelor. A îmbătrînit de tot. Ce mai, e în pragul virstei a treia și tot umblă după fuste. Exact ca acum 25 de ani cînd împreună, tineri absolvenți de facultate plecam cu întreaga noastră avere strînsă într-un cufăr de lemn, spre șantierul din nordul țării. De cîte ori am spus că-l las, că ne despărțim.

Venea la mine ca un mieluțel «Marieta, bărbatii sînt niște ticăloși. Își fac de cap, dar tot la nevestele lor se întorc.» Și eu ce-s vinovată să-ți suport mizerabila ta de viață care o duci. Auzi, să vină soțul farmacistei la mine (dacă și ăla-i bărbat, atuncea eu sînt călugăriță) cu lacrimi în ochi «Implorați-l doamnă pe soțul dvs. să-mi lase nevasta în pace, avem doi copii», cum s-au luat ăștia nu știu. Ea ca un grenadier, de aproape doi metri și el exact ca un șoricel. Cu ochelarii ăia caraghioși pe nas parcă ar fi un personaj de fabulă. Pînă la urmă tot ți-ai găsit nasul. Am auzit că doar fuga te-a scăpat din mîinile maistrului a cărei nevăstă ai vrut cu orice preț să o crestezi pe răbojul victimelor tale.

Te discută întreg șantierul. Ai reușit să mă faci și pe mine de rîs." Femeia își amintește cu nostalgie de această primă discuție serioasă avută cu soțul ei după primul an de căsnicie. Își aduce aminte apoi de o altă serie de aventuri galante ale soțului ei, la șantierul de construcție a lacului de acumulare. Reveria Marietei e întreruptă brusc de soneria de la intrare. Un om cu haine de doc albastre explică ceva soțului. „A fost o inversare de fire, ne cerem scuze. Vreo oră ați fost așa într-un fel de derivație cu vecinii dvs. de la etajul vilei. Acum totul e în regulă. Îmi permiteți să fac o verificare formînd un număr." Omul telefonează la centrală. I se confirmă că legăturile au fost restabilite. „Alo, alo, mă auziți ?". „La 6, pe peronul gării centrale. Știu cum arătați, voi veni dinspre oraș pe intrarea mare." Marga nu mai are timp să confirme. Se auzi zgomotul caracteristic al închiderii telefonului. „A uitat să-mi spună ce e mai important și anume cum o voi recunoaște eu pe soția lui Othelo. Înfățișarea unui om nu spune tot, deseori poate chiar crea o imagine falsă, dar ceva și adeseori nu puțin despre «subiectul» respectiv tot arată", gîndea tînăra absolventă. Vădit emoționată, ea admirată de colegi pentru calmul ce o caracteriza, Marga studia cu atenție toate fiicele Evei în jur de 25—30 de ani care intrau pe ușa rulantă. Acum, părea că se îndreaptă spre ea, zîmbind, o femeie îmbrăcată într-un costum negru. Tenul ireal de alb contrastează cu ochii mari, negri și gura cu niște buze senzuale, frumos desenate.

Totul în ținuta tinerei exprimă eleganță, bun gust, siguranță de sine. Inima Margăi bate cu putere. „Dacă-i asta, da, mă închin. Domnul contabil șef nu a avut deloc gust rău." Femeia se îndreaptă însă spre chioșc de unde cumpără cîteva reviste. Tînăra oftează cu părere de rău, concentrîndu-și atenția din nou spre ușa batantă. Mai intrară cîteva exemplare reușite și de fiecare dată Marga încercă gustul amar al deziluziei. Un grup gălăgios de copii ce pleacă probabil în vreo excursie acoperă preț de cîteva minute zona intrării, Coloana lor nu se mai termină. Probabil că fata se strecurase printre micuții excursioniști. O surprinsese vocea voalată a tinerei. Era așa cum o descrisese mamă-sa. „Bună Marga, ce faci ?" o salută noua venită de parcă s-ar fi cunoscut de ani de zile. Absolventa o măsură iute cu privirea. Un punct din chestionarul „întocmit" de maică-sa îi cerea doar să răspundă și la întrebarea „Cum arată? E ceva de capul ei ?". Îi sări în ochi florile viu colorate, mari ca niște verze, de pe rochia soției celebrului maur. Era oribil cusută și stătea pe corpul femeii — grenadier înaltă de peste 1,80 — o cîrpă pe o sperietoare de ciori. Neglijent pieptănată, cînd zîmbea i se vedeau niște dinți lungi, ca de cal. Picioarele zdravene, proporționate înălțimii neobișnuite a tinerei, erau încălțate cu niște pantofi scîlciați fără toc. „Pantofi cu toc de 12 cm i-ar mai fi trebuit jandarmului ăsta feminin, ca să atingă doi metri."

Sportiva ciberneticiană era răutăcioasă uneori chiar în gînd. Fata se străduia să fie cît mai obiectivă. Și totuși ceva frumos trebuie să aibă și femeia asta. Da, ochii. Mari, negri, cu gene lungi, puțin umezi exprimau mai degrabă șiretenie decît inteligență și o pasiune mocnită. Și mîinile. În ciuda staturii de colos mîinile erau destul de fine, cu degete lungi și unghii îngrijite. Și le tot mișca mereu aidoma unui om care face exerciții de recuperare după un accident vascular-cerebral sau o fractură. Frămîntarea extremităților membrelor superioare exprima parcă o stare de permanentă neliniște de care era stăpînită femeia. Marga se străduia să tragă o primă concluzie despre femeia cu care Florin o înlocuia pe maică-sa. Îi era greu. A fost întotdeauna contra părerilor despre oameni făcute în pripă. Manevră discutiile de așa natură încît ea să spună cît mai puțin, dar în schimb să afle cît mai multe despre viața Desdemonei. Lovitura de grație va fi dată la urmă. „In cauda venenum." Cuvintele oratorului latin care și-a concentrat atacurile virulente la sfîrșit, asemenea scorpionului care-și poartă veninul în coadă, îi veniră în minte Margăi. „Pînă atunci voi fi, cum se zice, numai lapte și miere."

„Dacă ai ști, dragă Desdemona, cît de recunoscătoare îți sîntem eu și mama pentru că ai fost alături de tata în clipele grele ale operației și după aceea. Ne-am imaginat noi că lîngă el se află probabil un suflet ales. Numai așa se explică stoicismul cu care a suportat cruntele suferințe." Desdemona se înroși de plăcere și lăsă ochii în jos cu modestie. Marga continuă mișcările de învăluire a inamicului. „Și ajutorul ce i l-ai dat acasă să lichideze restanțele de la serviciu a fost extrem de prețios." „El în schimb mă învață contabilitate. Așa de fapt ne înțelesesem. Cîte nu mi-a povestit. Despre tine, străduința lui să-ți găsească un serviciu bun. Despre boala mamei tale, despre grădina frumoasă din care nu vă lipsește nimic, despre năzdrăvăniile sorei tale mai mici." „Așa-i, o încurajă Marga, omul simte nevoia să se destăinuie și în pauze, să zicem așa, faceți cîte puțin amor" și absolventa îi făcu un semn glumeț cu ochiul rizînd și adîncindu-și gropițele din obraji. „Vai domnișoară Marga, dar asta s-a întîmplat mult mai tîrziu. Îmi era jenă să resping dragostea domnului Florin, atît de singur și suferind." „Da, scumpa mea, ai dovedit multă generozitate". zise sportiva cu un aer ușor ironic. „Apoi el a început să aibă tot mai mult încredere în mine. Îi spălam, îi călcam, găteam, mă ocupam zilnic de supravegherea lucrărilor la apartamentul unde urmează să vă mutați...". „Și pe care l-ați supranumit apartamentul nostru.", preciză Marga malițios. Jandarmul-femeie întoarse fața surprinsă spre sportivă. „De unde știți asta ?". „Am auzit și eu vorbindu-se.", replică absolventa indiferentă. „Pentru că ai atins problema aceasta, vreau să fiu sinceră pînă la capăt cu tine, pe care, te consider o adevărată prietenă..." „Tactica mea dă roade nu glumă.", gîndi absolventa. „Mă onorează și totodată mă bucură încrederea ce o ai în mine." Grenadierul feminin continuă. „Cînd am sărbătorit un an de cînd ne cunoaștem...". „Să vezi cum oamenii ce se respectă, nu trec cu vederea asemenea evenimente importante" reflecta ciberneticiana. „Între noi a avut loc o mică scenă. Am început să plîng, i-am amintit că în curînd împlinesc 28 de ani (arată ca de 38, gîndi Marga) și n-am nici o perspectivă pentru viitor. Stau de dimineața pînă seara între cei patru pereți de la serviciu ori de acasă, n-am văzut un film, n-am făcut măcar o plimbare cu mașina, deși fițele alea de secretare și dactilografe se laudă că le plimbi cu regularitate pe la cabanele din apropiere. Într-o zi erau să se ia de păr. Fiecare din ele pretindea că e mai... intimă cu tine și

Continuare în pag. a 7-a

FIȘE DE ISTORIE LITERARĂ

A doua zi după Caragiale

— Note despre proza lui Gh. Brăescu —

I

Cîteva cuvinte s-ar cuveni spuse despre un resort al (auto) iluzionării ce face ravagii în umanitatea schițelor brăesciene. E ușor de observat că personajele au o părere superlativă despre inteligența lor. Intermitent afișată, modestia unora e un truc, refuzul laudei implicînd, cum observa un moralist clasic, dorința de a fi elogiați de două ori. Încrezători în puterea rasei, eroii brăescieni au „ambițul" național al unui Mitică cu mundir („Dă-l dracului de Massachie, că n-o fi el mai deștept ca noi !"). Un orgoliu de acest fel se poate colora ridicol și în forma „evghenismului" desuet. Ca vestita Elenca Dudescu, din **Scrisorile...** lui Ion Ghica, și cutare „eroină" poate izbucni cu superbie deplasată : „Nu te lega de mama, că mama e moartă. Dac-ai știut dumneata cine a fost mama mea ! E **născută Popescu, din ramura cea bună** (s.n.), așa că vezi dumneata..." **(Carré de dame).** Întîmplarea face ca și într-un caz, și în celălalt, ifosul nobiliar să poarte pecetea decrepitudinii (vîrsta înaintată a personajelor oferă un argument implicit). Cu cîteva excepții, pentru eroii lui Brăescu „evghenismul" e anacronic.

Fixarea încăpățînată în ambianța națională pare străină acestor „europeni" care au, în imaginație, un irepresibil instinct ambulatoriu. Nomadismul, tînjirea voluptuoasă după lumi cosmopolite sînt depistabile și în mediu burghez. În acest plan, caragialismul este radicalizat. Geografia tîrgului provincial (majoritatea schițelor și nuvelelor „Maiorului" sînt plasate în acest cadru !) e marcată de toponomice insolite. Ploieștenii lui Caragiale mai oscilau indecîși, ca românul imparțial, între Occident și Orient, între național și universal. Ne amintim că în centrul orașului „republican" se înălța indimenticabilul „Grand Hotel **Victoria Română**". Veritabilă axă de simetrie, „gangul" diviza și lingvistic această lume agitată de impulsuri contrarii : „De o parte **Restaurant et Berărie**, de alta, **Cafenea et Confiserie**". În „confiserie", unde se oprește o clipă călătorul indispus și refuzat duioșiei, sosirea „străinului" stîrnește senzație și maliție. (În varianta primă, din **Convorbiri literare**, a schiței figura chiar un pasaj — ulterior suprimat — din care putem desprinde reacția normală a băstinașului „patriot" vizavi de intrusul cosmopolit : „În același timp, la o altă masă, un domn povestea încet, trăgînd mereu cu coada ochiului spre mine, și ascultătorii făceau mult haz. Peste un moment glumețul începe a face cu glasul mai tare, ca fără îndoială să pot auzi și eu, niște aluzii răutăcioase la înfățișarea mea «englezească». Toată lumea rîde din inimă...").

Risul acesta e absent din lumea veselă a lui Brăescu, în care personajele privesc cu admirație înfricoșată și invidioasă nu doar spre surorile de „geantă latină", ci mai ales spre Anglia și America. (Germania îi fascinează asijderi, nu pentru „judecătorii de la Berlin", ci pentru ordinea pe care o întrupează). E ușor de observat că legea „viritabilelui progres" și „costituționalismul" le-au sporit anxietatea... „Politiunea" lui Pristanda și Ipingescu, a' ipistaților „strajnici de tot", în fața cărora nu încăpea „vorbă", era suficientă pentru liniștirea mahalalelor. Cînd acestea ajung străzi, chiar „bulevarde", apare o stranie senzație de insecuritate, căreia i se găsește totuși remediul : „Pentru că n-avem poliție... Ia s-avem **denctentivi**, ca în America..." **(În clasa a doua).** Tot acolo e căutat și leacul alcoolismului : „Ia să fie guvernul altfel ?... N-ai văzut în America ?... S-a oprit **ancolul**, și merge... Da la noi..." **(ibidem).**

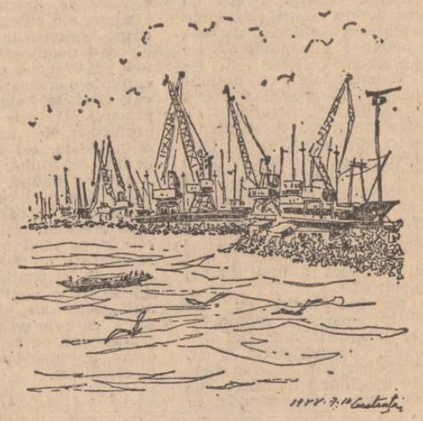

Aceeași amărăciune, aliată însă cu elanuri belicoase iscate probabil de presa epocii, animă și banalele discuții din tren : „Să n-ai dumneata o pușcă în casă !... — Ce pușcă, domnule ?... Revolver să ai, ca englezii. Englezul moare fără **brauning**, cum îi zic ei" **(Incorigibilul).**

Eroziunea autorității „secției" e un alt fenomen caracteristic, însoțit indeobște de discreditarea definitivă a „procestului verbal" și, implicit, a „magiei scrisului" atît de operante în societățile premoderne. Civilizația logosului corupt are de altminteri reflexe neașteptate și în relația cu „forța publică". Schițe cu același nume, în care Felix Aderca constata că ar fi prezentă „toată România", oferă un amalgam de psihologii comice prin totala neputință a comunicării. Aici limbile se amestecă precum la mitica turn Babel, rezultînd o imensă vociferare în care „dialogul" fundamental dintre gardist („hai la poliție, că scot **livolverul !**") și borfașul cu tupeu („la mina din git, că bag cuțitu-n tine !") e acoperit de partiturile contradictorii ale publicului divizat. Schematismul clasic, plăcerea de a lucra cu tipuri sînt evidente, însă tentația clasificării caracterologice ia o turnură expresionistă. Strada e o sectiune în societate, iar indivizii funcții sau măcar tendințe ale acesteia. „Domnul gras" e placid și iertător („Lasă-l, lasă-l, domle !"), deci antipodul perfect al „domnului slab", înrăit — probabil — de achiziții insuficiente („la-l mă, nu fii mămăligă !") ; descendentă a Ziței, ale cărei lecturi și elanuri romantice le continuă, „cucoana cu bride" e, firește, de partea „victimei" („lasă omu, brigandule !), în timp ce „domnul bine" se pune — ca orice conservator iubitor de forme — în serviciul ordinii („Nu trebuie să-njurați lumea..."). Ca și cum încărcătura de pînă acum n-ar fi suficientă, în scenă e impins și „martorul", „domnul interpelat", a cărui dominantă ar fi conștiința de contribuabil. E instructiv de constatat în ce direcție se canalizează finalmente conflictul :

„Domnul interpelat: Da ce, vrei să ia leafa de pomană ? — **Domnul bine :** Dumneavoastră ați fost în Germania ? — **Domnul interpelat :** Da dumneata ai fost ? — **Domnul bine :** Acolo să fi poftit să fi injurat un politmen... Te tocau ca pe-un crenviș. — **Domnul interpelat : Varneviș**, deșteptule !... Zici c-ai fost în Germania ? — **Gardistul :** Circulați, vă rog. — **Domnul bine :** Cine să circule ? **Gardistul :** Și dumneata. — **Domnul binc :** Eu ?! Bătu-te-ar Dumnezeu de idiot ! Are dreptate lumea să te-njure. Înjurați-l, domle !..."

Cîțiva ani mai tîrziu, G. Călinescu transcrie din carnetul lui de „mizantrop" o întîmplare similară. Timorat în scena inițială (petrecută în Germania) de prestanța polițistului fioros („Am înțeles, să trăiți, **verboten**, scuzați, vă rog... Măi, ai dracului, ce civilizație ! Phii ! Să fie la noi așa !"), Popescu (un Popescu exponențial, desigur !) redevine țanțoș la București :

„Un sergent (umil) — Conașule, să trăiți, nu-i voie ! — **Popescu :** — Ce nu-i voie, mă ? — **Sergentul :** — Nu-i voie, să trăiți, a se călca pe iarbă. — **Popescu** (imperturbabil) : — Da' ce mă, e moșia ta ? — **Sergentul :** — Nu e a mea, conașule, da' e orden — **Popescu :** — Cum mă, pungașilor, d-aia plătim noi impozite să nu putem călca pe iarbă verde ? — **Sergentul** (convins în parte și el, nemaiavind argumente) : — E orden, vă rog, vă facem contravenție... — **Popescu** — Mie să-mi faci contravenție ? — **Sergentul :** — Păi, dumneavoastră, dacă e orden ! — **Popescu :** — Știi tu cine sînt eu, mă ?" **(Două civilizatii, în Gîlceava înțeleptului cu lumea**, I (1927—1939), Editura Minerva, București, 1973, p. 376—377). Obsesivă și pentru un autor, și pentru celălalt, problema clasificării, a viziunării societății din unghi tipologic conduce în esență la aceleași concluzii. O confuzie identică între **ordine** și **civilizație** e depistabilă în ambele cazuri ; nu-i greu însă de observat că la vîrsta postcaragialiană a evoluției sociale burghezul „emancipat" e și mai setos de ordine, de un spațiu securizant în care să nu fie atins, cum spune același Aderca, în „măreția-i personală". În consecință, printr-un frecvent proces de dedublare, el se „transferă" mental în Occidentul „civilizat" și luxurios. Ambianța umilă și banală de toate zilele e traversată fugitiv, cu sentimente de explorator rătăcit momentan în Orientul exotic. Nu e, așadar, o simplă întîmplare că vestimentația înregistrează metamorfoza de rigoare : Jenny Popescu (v. **Pocăința**) colindă munții Neamțului „cu șapcă de turist și haină de cauciuc"; un ministru proaspăt numit pleacă la întîlnirea cu alegătorii din Podul Iloaii „în **waterproof**, cu cașchetă și ochelari de turist" („**Pricopsitul**), probabil în admirația tăcută a unui subaltern fraudulos care, întorcîndu-se acasă, după o lungă și nedorită recluziune, „leapădă șapca de turist, ochelarii de explorator" **(Peste 10 ani).** Să fie aici un mărunt indiciu al disprețului tacit pe care „exploratorul" real, Brăescu, îl poartă conaționalilor sedentari ?

Ioan Adam

POȘTA REDACȚIEI

VASILE TĂNĂSELEA, București: Exprimări greoaie, inutil complicate („cuvintele / roiesc dintr-un oftat de pământ", „visul / plînge pe coapsă / din pajiști de tăcere", „dor de copilărie / mîngîie lumina / fecundînd / suflete înfiorate", „Susură-n teaca de piatră izvorul / Pașnice muze răsfățate-n festin", etc.) ; unui astfel de limbaj îi este oricînd preferabilă propoziția simplă, alcătuită din subiect și predicat, și care, dacă n-are pretenții de poezie, cel puțin servește comunicarea.

LOREDANA STANCU, București (cls. a XII-a) : Textele confirmă diagnosticul de megalomanie pe care am fost tentată să vi-l pun văzînd semnătura — „Scriitoare L.S." (!) : „Mor după fiece clipă / Revărsată peste trupul acesta uriaș al ierburilor / Aici sînt eu, / Dincolo sînt eu / Peste două coline sînt tot eu, sînt /eu", etc. Cum însă cunoaștem o mulțime de scriitori (altfel de o indiscutabilă calitate) pe care viciul de mai sus nu-i prea ocolește, să vă luăm totuși în serios : și iată, unele paragrafe justifică așteptări și speranțe („Tu ești poate mai strălucitor / Decît soarele tropical, / Strălucind a izbîndă și frenezie...") ; scrisoarea de la urmă, însă, deși aparent „sinceră" și „deschisă" („Sînt stupid de nehotărît, furios de originală..."), prin însuși acest echivoc al genului are un pronunțat gust de farsă. Dacă vreți totuși să comunicăm, hotărîți-vă și des-furiați-vă, **„săpuneala" pe care o așteptați va veni și ea.**

LIGIA ȚIBU, SUCEAVA (cls. a XI-a) : Scurte texte de notație, mai curînd corecte și comune; pe alocuri se remarcă încercarea căutării unui limbaj poetic special, fapt în sine promițător, chiar dacă rezultatul este încă amestecat și confuz („Vacanță cu panseluțe-n cosiță) Zină a pledoariei pentru fluturi / Euripide **(de ce tocmai el? n.n.)** ar fi spus că te învirți mereu / peste ploile acestui punct / în jurul căruia rătăcește / mireasma pămîntului", **(Vară).** Citabilă este și **Belșug.** Mai trimiteți.

BOICAN ALEXANDRU, București, (18 ani) : Din invitația mea de a mai trimite nu trebuia să înțelegeți că sînteți obligat să vă conformați urgent, pe loc indiferent cu ce. Lăsați-le să se mai adune, din cele trei texte de acum păstrați „Tînăra fată albastră..." și „Splendoare" („Sub cerul nopții de stele / printre firele ierbii aspre / Te sărut, Nimfă a atomilor / **(de ce a atomilor? n.n.)** mei / Miroși a cimp cosit / semn că toamna e aproape / Te voi mușca / sorbindu-ți cruditatea / ca pe roada-roadelor // departe de casă, de foc / în poienile munților / în cimpiile mărilor / Undeva sub cer, pămînt / o zi poate printre stele. / Ca o sfîntă / ce-și schimbă fecioria / **(era mai potrivit „nemurire", n.n.)** / pe cinci minute, / atît e un sărut"). Rămînt la convingerea că aveți un talent ieșit din comun (deci n-ar fi vorba de „criza de adolescență"), nu vă rămîne decît să-l cultivați. Atenție la ortografie („acea" în loc de „aceea", ori „Îmi" scris cu majuscule în mijlocul frazei).

SIMION VIOLETA, București, (19 ani) : Texte prozaice, lipsite de fior și adîncime. Ex: „Mă privesc în oglindă / Timpul m-a schimbat ? / Da ! / Mi-am pierdut chipul de copil / Sînt un om întreg acum", etc. **(Mărturisire),** sau „E munca pentru tine / Izvorul vieții / Copiii îți sînt / Sfinții din perete / Tot trupul și sufletul / Îl închini lor / Te uiți pe tine adesea / Și nu te cruți", etc. **(Cîntec Mamei Mele).** Nu.

PĂTRAȘCU MIOARA, Bălcoi, (cls. a X-a) : Nonșalanță, umor, versificație facilă — acestea pot fi calități, (în sensul disponibilității), după cum pot fi și defecte, piedici în drumul spre abordarea gravă, profundă a poeziei. Ca document de virstă (și epocă) cităm **Coșmar** : „Pătrund mai adînc / capul se apleacă urcind / Tunelul îngust, atît de îngust / Dormind de nu mai știu cînd / Și iată insula vibrînd / În filfiirea becurilor de neon / Euthanasius vine cîntînd / un rock din Anacreon / Dansez step cu Cezara / Dionis și cu Dan joacă șeptică / Iar regele Tlă dirijează fanfara / Și-o sărută pe Rodophe cea mică / Un Eminescu îmbrăcat în blugi / Văzîndu-mă făcu o grimasă, / „Ce cauți tu aici, hai, mai repede, fugi — / Acum nu-i loc de vis !" — și m-a trimis acasă !".

MARIA SIMONA NEAGU, Roman, (15 ani) : Versuri de elevă sîrguincioasă, care ar merita nota zece la română dacă n-ar face greșeli de ortografie (între „stimată" și „tovarășă" nu se pune virgulă). Mai trimiteți după vreun an.

ȘERBAN ȘTEFAN București : „Dacă dumneavoastră tot nu sînteți scutit să citiți scrieri în toate nuanțele posibile...". Ba da, sînt scutită să citesc proză, **Poșta redacției** e pentru poezie. Așteptați răspunsul la **Post restant.**

CETEAN DANIELA, Iași, (cls. a XI-a) : „Se zbat păsările / rătăcite în clepsidră", „Găsește-mă ! / Abia acum văd / că tu nu ești decît o formă / prin care trece trist și coroziv timpul" (La dv., în loc de „coroziv" era un alt cuvînt, pe care nu l-am putut descifra) ; se mai pot selecta și alte versuri, important este însă altceva, și anume faptul că textele emană, în întregul lor, stări poetice, ceea ce înseamnă că energia care le poartă este și ea de tip poetic (am descris o versiune a ceea ce se numește „talent"). Formula este deocamdată adolescentin-alegorizantă, cu unele lungimi. Perseverați, mai trimiteți.

CORNEL DRAGOMIRESCU, Focșani : Încercați și teme mai puțin șablonarde.

STAVRI EUGENIU, Ploiești : Reinterpretări pe teme mitice sau istorice ; unele fragmente citabile (ex. „de din vis de din ochi tremurînd / te desprinzi nedorită și blînd / și-n covorul de malț nupțial / lași un briu de bengal", în **călător de cuvinte),** dar și multă zgură. Mai limpezi : **Republica interzisă, Comuna din vis, Decebal Dac.**

N. M. PĂDURARU, Buzău : Texte remarcabile deocamdată prin concizie, dar și prin dezbuzare. Să mai vedem.

SOLWEIG, București : Două sorturi de texte, unele scrise de mînă și semnate, altele dactilografiate și nesemnate. Indiferent dacă aparțin sau nu aceluiași autor, ele sînt la fel de romantice, agreabile și, din păcate, palide, impresionînd doar cu multă bunăvoință (ex. „Vino tu, ca zăpada subțire / Priesimțită de mine cîndva / Și-am să clatin deasupra-ți o stea / Semn de jertfă și de umilire"). **Mai trimiteți.**

Postolache Dan (Tg. Ocna), Văsii Gizella (București), Grigore Dinu Bălan (Satu Mare), Topuzu Cornelia (Timișoara), Chifu Ecaterina (Rm. Sărat), Bălănici Romeo-Liviu (Iași), Daniel Cozlaru (Piatra Neamț), Grădinariu Gheorghiță (Rovinari), Melcescu Cătălin (Cotmeana), Cristi Negruța (Galați), Sabin Octavia (București), Hubate Lucian (Tulcea), Samur Sorin (București), Pavel Vela (Caransebeș), Cristureanu Dorina (Cîmpulung) : **Nu** ; Dinu Florian (Tulcea), Georgia Beclos (Bilteni), Dănuț Junea (Beiuș), Decebal Alex. Seul (Suceava) : **Nu încă.**

CARMEN MITRAN (București), N. V. (Rm. Vilcea), Ion Mihalache (București), M. Bordeianu (Cîmpulung Muscel) : **Mai trimiteți : David Alexandru** — de data aceasta **Nu.**

Gabriela Negreanu

Arta și viața

Urmare din pag. 1

tică, totdeodată. Ele exprimă suferința limitării biologice din perspectiva creației, dar și speranța în această perspectivă. De asemeni, viața organismului e implicit definitivă ca viață a spiritului, capabilă de „artă" — un punct de vedere ce pare foarte simplu și normal, dar care, de fapt, reprezintă însăși descrierea omului.

Abia cînd vom pricepe acest lucru vom putea ajunge la problema care ne interesează : esteticul.

3. Într-unul din studiile sale, Heidegger afirma : „Omul este întotdeauna dominat de destinul scoaterii din ascundere. Dar acest destin nu este niciodată fatalitatea unei constrîngeri. Pentru că omul devine liber abia atunci cînd aparține domeniului destinului, devenind în felul acesta cineva care ascultă, și nu cineva care este ascultător". Destin înseamnă aici „ansamblu al punerilor în ordine", adică ansamblul modalităților de stringere laolaltă, de aducere pe o cale. Iar scoaterea din ascundere înseamnă adevărul. Așadar, în viziunea germanului, omul e mereu dominat de aducerea pe o cale a adevărului. Dominat în sensul conformității cu esența sa, adică în sensul că tocmai aceasta este esența sa. Relația dintre om și Adevăr devine deci fundamentală și nu e de natură gnoseologică, ci ontologică — acum, vorbim despre adevărul care aparține ontologiei. Această relație definește viața umană în ceea ce are ea uman, adică în măsura în care depășește nivelul animalic.

Perspectivele filosofice care se deschid de aici sînt vaste, dar nu vom merge acum către ele. Pe noi ne interesează doar modalitățile principale prin care viața umană, în sensul relației dintre om și Adevăr, se manifestă.

Cu alte cuvinte și simplificînd mult : unde apare în primul rînd scoaterea din ascundere a realului, ca act persistent și major pentru omenesc ? Înțelegerea obișnuită ar răspunde imediat : în știință și în artă, ceea ce pare suficient.

Cu toate astea, știința nu constituie un fapt așa de unitar pe cît se crede indeobște. Există în ea o latură de natură tehnică și alta de natură filosofică. Dar există și un consens, mai ales azi, ca „adevărata știință" să fie cea de natură tehnică.

Știința de natură tehnică este de fapt fundamentul tehnicii, fără a fi și esența acesteia. A fi fundament înseamnă aici a fi cel mai aproape de esență. Prin urmare, putem vorbi de tehnică în loc de a vorbi despre știință și atunci vom avea față în față și umăr lîngă umăr tehnica și arta, adică tocmai ceea ce vechii greci desemnau printr-un singur cuvînt : techne.

Într-un fel, vechii greci aveau dreptate : tehnica și arta presupun deopotrivă scoaterea din ascundere a realului. Dar tehnica este o scoatere din ascundere de tip agresiv, pe cînd arta este o survenire a Adevărului. Lucrul a fost spus deja de Heidegger, însă merită subliniat, pentru că e capital.

Tehnica este o scoatere din ascundere de tip agresiv deoarece scoate din ascundere realul „ca situare disponibilă, și anume în modalitatea supunerii la comandă". Cum afirma tot Heidegger : „Iată de ce fizica (...) nu poate nicicînd renunța la un lucru anume : ca natura să apară într-un mod care să poată fi stabilit pe calea calculului și să rămînă, sub forma unui sistem de informații, în sfera supunerii-la-comandă". A te întreba despre esențe în spiritul tehnicii înseamnă a le agresa pentru a le supune la comandă, a le „transforma" în situații disponibile ; chiar omul este pus la dispoziție, adică este supus comenzii de a supune la comandă. Aceasta reprezintă esența tehnicii, felul în care ea scoate din ascundere realul.

În schimb, esența artei este Frumosul, iar „Frumusețea este unul din felurile în care ființează adevărul".

Cu această frază mult controversată a lui Heidegger am ajuns la problema noastră : esteticul. Căci estetica, după cum o numea Pareyson, nu e decît filosofia Frumosului.

4. Dacă Adevărul ființează în felul frumuseții, înseamnă că Frumosul e un alt nume pentru Adevăr — și anume, este Adevărul survenit în opera de artă.

Am spus că vorbim aici despre adevărul ontologic (de aceea l-am scris cu majusculă), rămîne să înțelegem ce reprezintă acest adevăr. Tot ce există este adevărat, prin urmare trebuie să ne întrebăm asupra existenței. Realitatea imediată există, dar ce înseamnă Existența ? Lucrurile nu ne răspund, pentru ele propria existență este suficientă. De aceea trebuie să „deschidem" acele lucruri, să trecem dincolo de ele, în chiar Existența ce se ascunde în propria lor existență. Prin această operațiune ajungem la adevărul ontologic. Arta este o astfel de operațiune și ea se împlinește atunci cînd Adevărul survine, adică atunci cînd lucrurile se „deschid". „Deschizîndu-se", lucrurile nu-și pierd caracterul de lucru ci, dimpotrivă, atunci acest caracter își vădește măreția în lumina (în strălucirea — zicea Heidegger) Existenței. Tulburarea pe care o produce Frumosul provine tocmai din înțelegerea măreției lucrurilor în strălucirea Existenței.

Astfel fiind, devine clar că viața umană (relația omului cu Adevărul) e mai mult decît legată de artă — arta este chiar un fel de a fi al vieții umane. Specificul ei constă în faptul că — spre deosebire de tehnică — înțelegînd esențele, nu le agresează, ci le lasă să fie în felul în care sînt. Aceasta este o operațiune conformă esențelor, care vor tocmai să fie în felul în care sînt. De aceea arta ajunge la esențe mult mai adesea decît tehnica.

5. Cîteva cuvinte, în încheiere, despre relația esteticului cu etica. În mod curent se face o diferențiere între acestea, o diferențiere frecvent violentă.

Arta nu poate fi decît etică, deoarece Frumosul, ca adevăr ontologic, este unul din „fenomenele" cele mai profund etice. Ce poate fi mai moral decît măreția lumii ?

Abia atunci cînd etica este falsificată apar inadecvările. Arta se transformă în tehnică și, deci, este altceva. Nu se mai poate vorbi despre estetic ; de fapt, nici despre etic. Suferința unuia este și suferința celuilalt. O „operă de artă" proastă este un fapt la fel de imoral ca și uciderea aproapelui.

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Este un loc comun al gîndirii de totdeauna expresia „a nu rămîne la suprafața lucrurilor". Ce înseamnă aceasta ? Că se recunoaște, deși într-o formă metaforică, existența acestei suprafețe. Multora le place să spună că pătrund în interiorul lucrurilor. De fapt, ei „aprofundează" suprafața.

II. Cînd stau soimii de vorbă — doar presupunem — se laudă cu numărul de cîrtițe surprinse deasupra pămîntului. Cînd stau cîrtițele de vorbă — doar presupunem — se laudă cu șoimii care le-au redat, pentru o clipă, vederea.

III. Cititorul, în veci neadormit, simte cînd autorul obosit mai și dormitează. Autorul străbate o parte din istorie de unul singur, cititorul aleargă ținînd în mînă cartea lui după principiul ștafetei.

IV. Cuvintele produc cuvinte ; producția de cuvinte.

V. Gîndirea, fiind umană, se desparte greu ca niște rude apropiate, de erorile ei.

VI. Energia visului este apropiată de energia nervului cosmic. Prin vis ființa umană devine unul din centrii iradianți ai stărilor de veșnicie. S-ar putea ca visul să fie o reminiscență a unei posibile energii cosmice. Din această perspectivă poezia e o formă de păstrare în realitate a rațiunii visului, o formă de reconciliere între aceste două lumi, nostalgia unei unități originare.

VII. Geologie. Cîmpie, Munte — Identitate, Alteritate. Cîmpie plus Munte — multiplicitate. Cîmpia — principiul feminin, Muntele — principiul masculin. Înainte de a deveni un simbol religios, crucea a fost o emblemă a verticalității și orizontalității ; crucificații erau pedepsiți prin suspendarea acestor semnificații fundamentale, pentru a fi scoși definitiv din existență. Așa cum poate fi filmată defășurarea unui boboc și văzută înflorirea în cîteva secunde, la o scară mai mare poate fi închipuită filmarea în cîteva milioane de ani a scoarței terestre și văzută această filmare timp de un ceas. Cîmpia și Muntele ne vor apare atunci în contradicția lor permanentă, timpul uman devine timp geologic, timpul geologic devine timp uman.

VIII. Să ajutăm timpul să treacă, să ajutăm cu fapta trecerea !

IX. Omul ca ființă capabilă să încheie un contract. În cazul lui Socrate — contractul cu Legea. Rousseau face apologia contractului social. Faust — contractul cu diavolul. Poetul — contractul cu cuvîntul.

George Alboiu

Urma alege

Urmare din pag. a 6-a

primește mai multe cadouri, i-am reproșat eu. M-a luat în brate, m-a sărutat și mi-a spus „viitorul tău e alături de mine. Apartamentul ce se amenajează e al nostru." De atunci practic trăim ca soț și soție." „Acum e cazul să trec la atac" își făcu planul ciberneticiana. Reuși să-și păstreze calmul, deși ultima parte a romanului de dragoste al femeii-cal o iritase peste măsură. „Aș vrea să cunoști cîteva lucruri scumpa mea prietenă și viitoare mamă vitregă. Taică-meu ăsta, fustangiu de mare calibru, nu e la prima aventură de genul ăsta. Pe răboiul poveștilor lui de amor aproape că nu mai e loc pentru alte crestături. Le promite la toate cîte-n lună și-n stele și pe urmă le abandonează ca pe niște cămăși murdare. E un profesionist de mare clasă, un specialist excepțional, laudă lui, dar la capitolul ăsta ce-l discutarăm n-are nici un scrupul și se comportă ca cel din urmă golan. Așa că nu-ți fă nici un fel de iluzii." Vorbele Margăi parcă ar fi pus gaz pe foc. Eroina de operetă începu să facă fețe, fețe, izbucni într-un plîns înciudat și apoi să înșire toate relele ce i le adusese legătura cu contabilul șef. Că o transformase într-o servitoare, că pierduse cu el un an de zile, că părinții cu două case, două mașini și bani, mulți bani la CEC ce-l considerau pe Florin de-acum ginere (Ce vă mai grăbiți fraților ! reflecta sportiva) îi făcuseră o serie de cadouri scumpe, (aci grenadierul o rugă mieros pe Marga să i le remită în cîteva zile. Îi va da o listă cu descrierea lor detaliată). Cu greu ciberneticiana o calmă. Argumentul forte în liniștirea femeii care credeți că a fost ?

„Scumpa mea prietenă, chiar mîine îți voi face cunoștință cu un băiat serios, absolvent al facultății de acum patru ani, cu o situație materială extra, înalt ca tine, și, mai ales, dornic de căsătorie. De un an de zile caută o fată serioasă, fără succes însă. E cam timid dar îl dai tu pe brazdă." Desdemona se învioră imediat. „Îl fac eu să stea sluj ca un cățel, n-ai nici o grijă. Și să gătească îl învăț dacă va fi nevoie." A doua zi, seara, absolventa prezentă un larg expozeu maică-sii.

Despre femeia-colos, despre „talentele" ei, și mai ales despre deznodămîntul „fericit" al istoriei de amor între Florin și faimosul personaj feminin din opera marelui William.

Să te cînt

Am cîntat adeseori
Cîmpul, munții și țăranii
Și durerea din toți anii
Sub un milion de flori.

Pe un gol alpin — toți banii
Și pe zece căprioare
Ce se ascundeau în nori
Cînd trăiam în casa Stanii.

Nu m-aș vrea posomorît
Chiar de-mi spui că m-ai urît
Și-s în stare să te cînt
Cu tristețe viața toată
Încă-o dată și-încă-o dată
Pîn-la ultimul meu gînd.

Gheorghe Pituț

Spațiul-matrice

Urmare din pag. a 3-a

pentru orga de mărgăritar, Lunci de cobalt. Descoperirea valorilor cuvîntului, a magiei sale de a întreține curgerea poemului mi se pare surprinzătoare la acest poet. „Cuvîntul, rombic fulger încercînd de ape, / mi-e pod în ochiul crud din tulburatul ou — / El, piatră și nisip, toarnă adesea-n guri, / haină de mărgărint, El din lumină-mi țese ; / prin foc, El ploi îmi toarnă-n păr — eu, în șiroaie, / pornesc dansul sălbatec pe ochiul nins al vetrei, / în mărul vieții urc / să pun semințe-n locu-i spre nouă luminare" **(Cuvîntul, rombic fulger...)** Cuvîntul este invocat, adorat, asimilat, asemeni mitului, unei forțe demiurgice : „Auzi-mă, Tu, Cuvîntule, rogu-mă Ție, / de umple-mi vasele cu vin mai sus de cuget- / că somnul Tu îmi dai, că îmi abați / apele cu pești aurului peste pleoape... ! / Rogu-mă Ție, Cuvîntule, Ție mă rog / de-mi dă iubire de muguri, de-mi adă / dragoste la pruncii sunetelor mele înțeleptepe dorul Tău, eu văd că muzica-mi aduci, / în casă îmi rostogolești mărgăritarul orgăi- / sublima orgă ce-mi purifică apele, // ce-mi rodește Curcubeul răsărit în umeri". Alături de alte dominante, relevate anterior, **mitul cuvîntului** reprezintă o linie de forță a acestui volum.

Ajuns să stăpînească atît de bine „verbul de mărgărint", Ion Pachia Tatomirescu este un poet substanțial.

MIHAIL BULGAKOV

JURNALUL DOCTORULUI BORMENTAL

n-are nici un rost să înveți să citești, cînd mirosul cărnii îl simți de la o poștă. Dacă locuiești însă la Moscova și ai ceva creier în cap, vrînd-nevrînd înveți carte, și asta fără nici un fel de lecții. Din patruzeci de mii de cîini din Moscova poate doar unul totalmente cretin nu va reuși să formeze din litere cuvîntul „mezel".

Șarik a început să învețe după culori. Pe cînd de-abia împlinise patru luni, în toată Moscova fuseseră atîrnate firme verde-albastre cu inscripția M.S.P.O. [1]) — comerțul cu carne. Repet, toate astea n-au nici un rost, căci carnea o simți și fără asta. Ba o dată a și încurcat-o : luîndu-se după culoarea albastră viu, Șarik, al cărui miros fusese turtit de gazele de eșapament ale unei mașini, în loc să intre într-o măcelărie, a dat buzna în magazinul de electrice al fraților Golubizner de pe strada Miasnițkaia. Frații l-au servit cu un cablu electric, care e mai ceva decît biciul unui birjar. Acest moment de referință trebuie considerat drept începutul studiilor lui Șarik. Abia ieșit pe ușă, Șarik a început să-și dea seama că „albastru" nu înseamnă totdeauna „carne" și stringîndu-și de durere coada între picioare, schelălăind, și-a amintit că pe toate măcelăriile prima literă din stînga este una crăcănată, aurie sau roșcată, care seamănă cu o sanie.

În continuare a mers mult mai repede. Litera „A" a învățat-o de la „Glavriba" [2]) colț cu strada Mohovaia ; a trecut apoi la litera „B", căci îi era mai ușor s-o ia de la coadă, întrucît în partea cealaltă a magazinului stătea un milițian.

Pătrățelele de teracotă aflate la unele din colțurile străzilor din Moscova însemnau totdeauna „S-i-r" (Brînzeturi). Robinetul negru al samovarului indica numele fostului proprietar Cicikin, munți de calupuri roșii de brînză olandeză, niște bestii de vînzători, care urau cîinii, rumegus pe dușumea și urît mirositoarea brînză Backstein.

Acolo unde răsuna armonica, ceea ce era mai plăcut decît „dragă Aida", și mirosea a cremvusti, primele litere de pe afișele albe alcătuiau ușor expresia „Strict interzis...", ceea ce însemna „Strict interzise cuvintele abjecte și bacșișul". Se încingeau uneori bătăi, oamenii erau loviți cu pumnul în față, ce-i drept, mai rar, dar cîinii erau tot timpul atinși cu șervețele sau cu cizmele.

Acolo unde în vitrină atîrnau bucăți vechi de afumătură și mandarine... ham-ham... Gastronom [3]). Acolo unde erau sticle de culoare închisă cu o licoare rea... V-i-n-u-r-i... Adică, fostul magazin al fraților Eliseev.

În timp ce domnul necunoscut, care îl adusese pe dulău la ușa luxosului său apartament de la mezanin, suna, cîinele a ridicat imediat ochii spre cartea de vizită neagră, cu litere de aur, așezată în dreptul unei uși largi, cu geam rozaliu, ondulat. Primele trei litere le-a ghicit imediat : „Pe-er-o" — „Pro", se gîndi Șarik, mirat... „Nu se poate!". A ridicat nasul în sus, a mirosit încă o dată șuba, conchizînd profund convins : „Nu! Aici nu miroase a proletar; dar naiba știe ce-o fi însemnînd ?!".

De după geamul roz s-a aprins brusc o lumină vie, care scotea și mai mult în evidență cartea de vizită. Ușa s-a deschis absolut fără nici un zgomot și în fața lor, a stăpînului și a dulăului, a apărut o femeie tînără, frumoasă, purtînd un șorțuleț alb de dantelă. Cîinele se simți învăluit de o căldură dumnezeiască și de mirosul de lăcrămioare pe care îl răspîndea șorțul femeii.

„Asta zic și eu !" se gîndi el.

— Poftiți, domnule Șarik, l-a invitat ironic stăpînul, iar Șarik a poftit respectuos, dînd din coadă.

Fastuosul vestibul era plin de o mulțime de obiecte. Cîinele reținu imensa oglindă pînă la pămînt, în care se reflecta imaginea unui Șarik slab, jigărit, coarnele de cerb deasupra, mulțimea de blănuri și galoși, iar pe tavan o lampă electrică în forma lalelei, de culoarea opalului.

— De unde l-ați mai luat și p-ăsta, Filip Filipovici ? — întrebă zimbind femeia, ajutîndu-l să-și scoată blana grea de vulpe argintie. Doamne, cît e de răpciugos !

— Vorbești prostii. Unde-l vezi tu răpciugos? întrebă sever și sacadat domnul.

Scoțîndu-și blana, rămase într-un costum negru de stofă englezească ; pe pintec îi strălucea vesel dar discret un lanț de aur.

— Stai, nu te mai învirti atita... n-auzi, nu te mai învirti, prostule. Hm !... nu e răpciu... stai, dracului, odată... Hm ! A-a-a ! E opărit ! Ce ticălos te-a opărit ? Ai ? Da stai cuminte cînd îți spun !

„Un bandit de bucătar, bucătarul !" veni răspunsul din ochii triști ai cîinelui, însoțit de un scîncet.

— Zina ! ordonă domnul. Du-l imediat în camera de primire și adu-mi halatul.

Femeia fluieră, pocni din degete, iar cîinele, cu o oarecare neîncredere, o urmă. Pătrunseră amîndoi într-un coridor îngust, slab luminat, trecură de o ușă lăcuită, ajunseră la capul culoarului și, luînd-o spre stînga, intrară într-o cămăruță întunecoasă, care nu-i plăcu din prima clipă datorită mirosului său rău prevestitor. Se auzi un păcănit, întunericul se sparse cedînd locul unei lumini puternice ca ziua ; totul în jur deveni dintr-odată strălucitor, alb.

„Ah, nu... se tîngui în gînd cîinele, mă iertați, dar nu mă las ! Ah, înțeleg, dracu să vă ia cu salamul vostru cu tot. M-au ademenit într-un spital pentru cîini. Mă vor sili să iau ulei de ricin și-mi vor ricii coasta cu bisturiul, iar de ea nici nu poți să te atingi, atît de rău doare !".

— Hei, nu, încotro ?! strigă cea căreia i se spusese Zina.

Cîinele se întoarse, se ghemui și, dintr-odată, lovi cu partea sănătoasă ușa atît de tare, de se cutremură întreaga casă. Zbură înapoi, începu să se învirtească pe loc ca un titirez și răsturnă o găleată albă din care se împrăștiară bucăți de vată. Se învirtea, se învirtea, prin fața ochilor alunecîndu-i pereții cu dulăpioarele pline de instrumente strălucitoare, șorțulețul alb și fața transfigurată a femeii.

— Încotro, drac împielițat ? strigă disperată Zina. Afurisitule !

„Unde-o fi scara de serviciu ?..." se gîndea cîinele. Își luă avînt și se aruncă într-un geam, sperînd că acolo va afla o a doua ușă. În juru-i se împrăștie cu zgomot o puzderie de cioburi și un bol plin cu o porcărie roșcată se vărsă, acoperind dușumeaua, emanînd o putoare îngrozitoare. Se deschise ușa adevărată.

— Stai, bestie, strigă domnul țopăind în halatul îmbrăcat doar pe jumătate și prinzîndu-l pe cățel de labe. Zina, ține-l de ceafă ! Ticălosul !

— Doa... Doamne, ce mai dulău !

Ușa se deschise și mai larg și un al doilea individ, în halat, năvăli în cameră. Călcînd pe cioburi, se repezi nu spre cîine, ci la dulăpior, îl deschise și camera se umplu cu un miros dulceag și grețos. Apoi se aruncă asupra cîinelui cu tot corpul : acesta mușcîndu-l cu plăcere de picior, ceva mai sus de gheată. Individul gemu, dar nu se pierdu. Lichidul grețos îi gîtui cîinelui respirația, capul începu să-i vijîie, totul se învirtea în jurul lui, i se tăiară picioarele, iar el alunecă ușor, strîmb, undeva într-o parte. „Mulțumesc, gata, s-a terminat, își spuse visător căzînd drept pe cioburi : Adio Moscova ! N-o să-l mai văd pe Cicikin, adio proletarilor și salamului de Cracovia. Zbor în rai drept răsplată pentru îndelungata mea răbdare de cîine. Fraților, hingherilor, pentru ce?".

Se prăvăli pe o parte și-și dădu duhul.

Cînd învie, capul i se învirtea ușor și avea o slabă senzație de vomă ; coasta nu se făcea simțită în nici un fel, parcă dispăruse. Întredeschise ochiul drept și cu coada acestuia văzu că era bandajat peste coaste și burtă. „Iată, au reușit să mă aranjeze, afurisiții, gîndi el cu mintea tulbure, dar, ca să fiu drept, au făcut-o isteț".

— „Din Sevilla la Grenada...", se auzea deasupra lui o voce distrată și falsă.

Cîinele s-a mirat, a deschis ambii ochi și a văzut la doi pași de el piciorul unui bărbat așezat pe un taburet alb. Pantalonul și indispensabilul erau suflecați, lăsînd să se vadă gamba gălbejită, minjită cu sînge deja uscat și cu iod.

„Slugarnicii ! se gîndi cîinele. Deci, eu l-am aranjat așa. E opera mea. E clar, o să mă facă bucăți !".

— „Se aud serenade, se aud săbii !". De ce l-ai mușcat pe doctor, vagabondule ? Ai ? De ce ai spart geamul ? Ai ?

— U-u-u-u-u ! începu să se văicărească cîinele.

— Ei bine, ți-ai revenit, stai acum culcat, dobitocule !

— Cum de-ați reușit, Filip Filipovici, să ademeniți un cîine atît de nărăvaș ? întrebă o voce plăcută de bărbat, și un crac al izmenelor sale flanelate alunecă în jos. Venea un miros de tutun, iar din dulap se prelingea zgomot de eprubete.

— Cu blîndețe. E singurul mod permis de a te purta cu o ființă vie. Nu poți obține nimic de la un animal prin teroare, indiferent de treapta de dezvoltare pe care s-ar afla. Am afirmat, afirm și voi afirma acest lucru. Degeaba cred ei că vor obține ceva prin teroare. Nu, domnule, nu, nu vor obține, de orice culoare ar fi ea — albă, roșie sau chiar brună ! Teroarea paralizează complet sistemul nervos. Zina ! Am cumpărat acestui vagabond salam de Cracovia de o rublă și patruzeci de copeici. Fii drăguță și hrănește-l cînd n-o să-i mai fie greață.

Se auzi zornăitul cioburilor strînse cu mătura, iar o voce feminină observă fandosindu-se :

— De Cracovia ! Doamne, trebuia să-i cumpărați niște resturi de douăzeci de copeici ! Cracovianul mai bine-l mănînc eu !

— Încearcă numai. Ți-arăt eu ție ! E otravă curată pentru stomacul omului. Ești o fată în toată firea și bagi în gură toate prostiile de parc-ai fi un copil. Să nu te prind !.Să-ți fie clar : nici eu, nici doctorul Bormental n-o să ne uităm la tine cînd o să te doară burta... „Toți cei ce vor spune..."

În apartament se auzea întruna clinchetul mărunt al soneriei, iar de departe, din vestibul, una-două răsunau voci. Zbirnii telefonul. Zina dispăru.

Filip Filipovici aruncă mucul de țigară în găleată, se încheie la halat, își aranjă în fața oglinzii mustățile stufoase și chemă cățelul :

— Cuțu-cuțu. Hai, gata, nu-i nimic. Mergem să-i primim !

Cîinele se ridică pe picioarele-i nesigure, se clătină, se scuturâ puțin, dar își reveni repede și îl urmă pe Filip Filipovici, al cărui halat lăsa să-și fluture poalele. Fu din nou traversat coridorul îngust, dar acum cîinele observă că el este foarte luminat de o lampă cu abajur. S-a deschis ușa lăcuită. Cîinele a intrat împreună cu Filip Filipovici în cabinet și ceea ce văzu îi luă ochii. Totul era inundat de lumină: tavanul ornamentat, masa, pereții, geamurile dulapurilor. Lumina scălda o mulțime de obiecte, dintre care cel mai ciudat i se păru o bufniță imensă stînd pe o cracă prinsă de perete.

— Culcă-te ! ordonă Filip Filipovici.

Ușa sculptată de vizavi se deschise și apăru celălalt, mușcatu, care acum, în lumina puternică, se dovedea a fi un bărbat tînăr, frumos, cu o bărbuță ascuțită. Întinse o foaie, spunînd :

— Cel de altădată...

Dispăru imediat, fără zgomot, iar Filip Filipovici, desfăcîndu-și poalele halatului, se așeză în spatele unui birou imens, luînd dintr-odată o poză extrem de importantă, gravă și prezentabilă.

„Nu, nu este un spital, am nimerit altundeva, gîndea nedumerit cîinele, acoperind desenul covorului de lîngă masivul divan de piele. Iar cu bufnița asta o să ne lămurim noi...".

Ușa s-a întredeschis ușor și a intrat cineva, care l-a uimit atît de tare pe cățel, încît acesta a lătrat, dar foarte timid...

— Taci ! Ei-ei, dar sînteți de nerecunoscut, dragul meu !

Vizitatorul a salutat respectuos și cu sfială.

Hi-hi ! Sînteți un magician, un vrăjitor, profesore, biigui el fisticit.

— Jos pantalonii, scumpule ! ordonă Filip Filipovici, ridicîndu-se de pe scaun.

„Isuse Christoase, gîndi cîinele. Ce mai podoabă !"

În românește de Paraschiva Bădescu și George G. Potra

(Continuare în numărul viitor)

[1]) **M.S.P.O. — Uniunea Asociațiilor de Consum din Moscova — n. trad.**

[2]) **Glavriba — Direcția generală a industriei și gospodăriei piscicole și maritime — n. trad.**

[3]) **Alimentara — n. trad.**

m a p a m o n d

PE MARELE ZID CHINEZESC

Zodia mea binecuvîntat să-mi stăpînesc sentimentele.
Așa se și întîmplă, de obicei.
Citeodată însă...

Sînt locuri, acasă sau în lume, pe care le-am întîlnit și reîntîlnit, de fiecare dată, cu aceeași emoție și bucurie. Constat, încurcîndu-mă în propria-mi mirare, că sentimentele nu lenevesc în praful timpului, ci înfloresc mereu, renasc tulburător, mistuitor din adînc, ca focul dragostei. Nerăbdarea întîlnirii cu una din cele șapte minuni ale lumii antice mi-a mototolit sufletul, răstignindu-mă în amintiri...

Așadar, întîlnirea cu Marele zid...

Am rămas de la începutul drumului abandonat în mrejele faimei sale magnifice, sobre și elegante.

De trei ori am pășit, la intervale de ani, pe spinarea primitoare ca o casă de prieteni a Marelui zid. I-am admirat silueta șerpuitoare peste umerii muntelui, i-am pipăit piatra fără de moarte așezată cu o chinuitoare răbdare geometrică în timpul parcă fără de sfîrșit, i-am simțit cazna urcușului, cînd aproape abrupt, cînd sufocat de lume din întreaga lume, i-am intuit măreția sacră născută din triumf, orgoliu și teamă.

Călcam pe fața lustruită de pași a Marelui zid și mă gîndeam dacă nu cumva comit un sacrilegiu.

Marele zid este o minune. S-a născut din piatra muntelui, cioplită cu trudă în încăpătînate forme paralelipipedice de meșterii timpului uitați înaintea erei noastre. S-a născut din muntele pe care-l îmbrățișează recunoscător, rămînînd ca un veșnic sentimental în bătătura casei de peste 2500 de ani. Exact din secolul șapte înaintea erei noastre. Pe atunci, spune istoria, China era divizată într-o puzderie de state. O subtilă idee strategică avea să stîrnească ambiții de apărare infailibilă. Fiecare stat s-a înconjurat de ziduri, ca niște imense parapete, împotriva atacurilor triburilor nomade. A fost rîndul împăratului Qin Shi, ajuns la putere în anul 221 î.e.n., să creeze marele stat chinez și să decidă înălțarea unui zid pe măsura noului stat. L-a văzut crescut doar pe unele porțiuni. Tot atunci s-a așezat pentru nemurire fundația construcției care avea să devină una dintre cele șapte minuni ale lumii. Șerpuind pe culmile munților, zidul din loes și piatră a ajuns la o impresionantă lungime de cinci mii de kilometri. Secolele au trecut și ambițiile au născut noi ambiții. Cu șase sute de ani în urmă, în timpul dinastiei Ming, Marele zid a fost reconstruit în forma sa actuală și lungit cu încă 1 300 kilometri. Surprinzătoare grija meșterilor înșirați de-a lungul secolelor pe mii de kilometri, pentru suplețea perfect uniformă a construcției monumentale. Pe întregul său parcurs, înălțimea zidului este de șapte-opt metri, lățimea, la bază, de șase metri și jumătate, iar sus, atît cît să permită trecerea a cinci cai alăturați. Argumentele înscrise în „fișa de concurs" a Marelui zid pentru ocuparea unui loc în galeria celor șapte minuni ale lumii nu mai uimesc. Perplexitatea o stîrnește nu dimensiunea cifrelor, ci existența reală a Marelui zid.

Marele zid este un simbol. Un strălucitor simbol, lăsat de istorie spre a fi așezat în heraldica de aur a Chinei, spre a străluci veșnic în curgerea timpului, un simbol al puterii și al curajului, al grandorii severe și al precauției perfide ; un simbol percutant, un simbol inconfundabil și irepetabil. Un simbol al Chinei.

Marele zid este o mărturie. Nu știu dacă împărații chinezi aveau în obiceiul transmiterii sceptrului puterii să lase testament. Istoria cunoaște testamente-capcană, pe aiurea în lume, care stîrnesc și azi ambiții agresive. La întîlnirea cu Marele zid am avut revelația descoperirii unui testament, a unei moșteniri sacre, picturale și nemuritoare. Conturul său lansat ca un destin și ondulat evlavios peste trupul țării este conturul natural al unui uriaș sigiliu aplicat pentru eternitate pe certificatul de naștere al Chinei. Nimeni, nici o hoardă bolnavă nu va putea tăgădui vreodată legitimitatea sfîntă a acestui popor născut acolo, la umbra Marelui zid. Se spune că în trupul său întins ca un dragon leneș, Marele zid ascunde cîte o piatră fermecată pentru fiecare chinez.

Marele zid este o himeră, plutind ca un dulce gînd peste piscurile îmblînzite, în căutarea dimineților albastre ale dragostei.

Marele zid este bucuria luminii îmbrățișate în formele blînde ale neuitării, din răbdarea albă a pietrei.

Marele zid este aventura fără de sfîrșit a memoriei unei mari civilizații prin universul umanității încîlcit în veleități anapoda.

Marele zid este barometrul sentimentelor de iubire perenă ale chinezilor față de patria lor și de caldă afecțiune a lumii pentru chinezi. Zilnic, pe spinarea Marelui zid se oficiază ritualul curiozității tandre cu zeci de mii de oameni din China și, de cîțiva ani, din întreaga lume. Casius Clay, Julio Iglesias, R. Reagan, Fr. Mitterand, Placido Domingo, Margaret Theatcher — pe scurt, mari personalități culturale sau din lumea sportului, din lumea științei sau din lumea afacerilor, șefi de state și de guverne, milioane și milioane de oameni, mai mult sau mai puțin de rînd, își astîmpără dorința de a privi Marele zid, mergînd chiar acolo, pe umerii Marelui zid. Oricînd, gazdele vor găsi o portiță de cîteva ceasuri în programul supraîncărcat al fiecăruia pentru a admira în voie grandoarea Marelui zid. Pentru cei grăbiți, deși mi se pare cu totul anormal să te grăbești odată ajuns la Marele zid, stau la dispoziție două-trei elicoptere, care îți oferă strania senzație a cuceririi marginilor sale fără de sfîrșit.

Măreția zidului chinezesc a fermecat-o și pe o franțuzoaică cu părul blond și ochi albaștri. În timpul vizitei i-a venit o idee : ce-ar fi să organizeze o întrecere a mărșăluitorilor francezi de-a lungul Marelui zid. Zis și făcut. După nici doi ani, 34 de sportivi amatori s-au lansat în mica aventură romantică. Au urmat săptămîni de confruntări dure cu natura, cu zonele abrupte și sfărîmate ale zidului și cu ei înșiși și temerarii aspiranți la gloria aureolată de Marele zid au ajuns cu bine la capătul drumului, parcurgînd zilnic cel puțin 50—60 kilometri. Da, este adevărat : născut din ambiții, bătrînul Mare zid stîrnește ambiții.

Marele zid este un model, un exemplu al tenacității. O dumnezeiască scînteie a unei inițiative a reînviat, azi, fermecătorul simbol al Marelui zid. Totul s-a petrecut în inimitabilul stil chinezesc, după tipice rețete chinezești. Să învățăm din răbdarea necurmată și migala înaintașilor. Este îndemnul adresat, în urmă cu zece ani, de organele administrative, poporului de peste un miliard de oameni. Atunci, se lansa o măreață idee, care pînă în anul 2000 va deveni realitate : realizarea marelui zid verde, pe lîngă Marele zid chinezesc. Timp de secole, Marele zid, șerpuind peste munții și deșerturile Chinei, a fost străjuit de un pămînt parcă voit neprietenos, pămînt galben și nisipos, lipsit de vegetație. Ce-i drept, Marele zid s-a înălțat ca o ripostă la atacurile dușmanilor rătăciți pe la hotarele Chinei, dar vrăjmașii cei mai de temut s-au dovedit a fi vîntul, nisipul și praful, care i-au sfidat existența. Astăzi, cei care au șansa să zboare cu avionul deasupra Marelui zid disting ușor două culori care îmbracă șerpentinele avintate ale drumului de piatră : galben înspre nord și verde înspre sud. Semn perceptibil că fantasticul proiect al unei imense păduri, ca un nămilos coridor verde de-o parte și de alta a Marelui zid, de la Heilongjiang, în nord-est, și pînă la Hotan, în sud a început să prindă rădăcini. Cifrele înscrise în fișa Marelui zid verde uluiesc : lungimea — 7 000 kilometri, suprafața două milioane kilometri pătrați. Aproape un sfert din suprafața Chinei. Nemărginita construcție verde nu face altceva decît să redea naturii ceea ce nesăbuința omului i-a răpit de-a lungul mileniilor. Există dovezi incontestabile că imensa întindere de teren din Nordul Chinei era un pămînt fertil, acoperit de păduri, lacuri și pășuni. Dar secolele de stăpînire feudală, jafurile, focul, războaiele și goana disperată a populației după lemn de foc au descoperit pămîntul, lăsîndu-l gol și neputincios la discreția naturii dezlănțuite.

Și cum veacurile i-au obișnuit pe chinezi să-și măsoare gîndurile bune cu faptele bune, iată că în numai șase ani, prima etapă a făuririi Marelui zid verde s-a împlinit ca un minunat triumf al omului în folosul naturii. Marele zid verde măsoară acum peste nouă sute de mii kilometri pătrați. De circa patru ori cît suprafața întregii Românii. Dincolo de sufocanta performanță, important rămîne efectul ei asupra naturii. Măsurătorile parcimonioase ale chinezilor confirmă : noile perdele de păduri reduc pagubele provocate de vînturi și nisipuri ; puterea vînturilor a scăzut simțitor, furtunile de nisip nu mai sînt atît de dese și nu durează așa de mult ; dunele de nisip nu se mai deplasează, înaintînd cu opt metri pe an, ci numai cu un singur metru ; mai mult de jumătate din nisipurile mișcătoare au fost statornicite, salvîndu-se peste o sută mii de hectare teren fertil. Și cîte și mai cîte, toate rezultate din marea idee a creării Marelui zid verde.

Marele zid chinezesc este sufletul neștiut al pămîntului, ce își ridică brațele spre ispita Lunii. Să-i credem pe cuvînt pe cei care au pășit pe Lună și să admitem că Marele zid este singura construcție făurită de om care poate fi admirată din împărăția astrului nopții.

Marele zid este speranța pătimașă a drumului nestingherit al Estului către Vest, al Sudului către Nord. Născut din obsesia unității, Marele zid pornește dinspre și înspre toate punctele cardinale ale Chinei, ca un străluminat însemn al unității neclintite a țării-continent.

Marele zid este un spectacol. Doar Shanghaiul cred că ar mai putea concura cu Marele zid în privința densității de oameni pe metru pătrat. Da, pe metru pătrat, pentru că pe anumite porțiuni din zona Badaling, din apropiere de Beijing, să întîlnești trei-patru oameni pe metru pătrat nu este o exagerare, ci, pur și simplu o realitate. Cam așa începe spectacolul Marelui zid. Lume multă, lume grăbită, lume din toată China, lume, lume din toată lumea. Lume pestriță, lume amestecată, și negri, și galbeni, și albi, și tineri în blugi și adidași sau puma, și bătrîni în clasica tunică chinezească, măsurînd anevoios drumul cu pași mărunți, și americani, demult tomnateci, sclifosiți în pomadă și vopsele, și italieni gălăgioși pînă la iritare, și japonezi însingurați în tovărășia camerei de filmat video, și români bucuroși să zîmbească aparatului de fotografiat „Zorki", și finlandezi, și compatrioți chinezi din Maccao și Hangkong, purtînd simbolic în piept un mic steguleț al Chinei-mamă, și englezi lungani și olandezi zburători. Un congres mondial al naționalităților și-ar putea ușor desfășura aici lucrările, fără o mobilizare specială și fără teama unei reprezentări inechitabile.

Ce face lumea bună ajunsă prin puterea buzunarului propriu sau prin jocul hazardului la porțile Marelui zid ? Da, la porți, pentru că urcușul pe spinarea Marelui zid se face prin patru porți arcuite, ca niște uriașe brațe, de-o parte și de alta a tronsonului Badaling. Așadar, dai un yuan și intri. Oricum mai puțin decît îți cere (cinci yuani) omul cu cămila aflat în apropiere, gata să-ți împrumute dromaderul pentru a-ți imortaliza pe peliculă prezența de neuitat sub pleoapele Marelui zid.

Urcăm. Plătesc, ca de obicei, gazdele mele adorabile. Și tot ca deobicei eu le multumesc, cu aerul cel mai cald, printr-o chineză mult prea aproximativă : „xie, xie". Odată ajuns sus, pe aleea de piatră din crestetul Marelui zid, nu-mi rămîne decît să stau și să privesc sau să mă plimb și să privesc. Ceea ce am și făcut cînd am simțit că zidul mi-a fugit de sub picioare. Atît de mult m-a absorbit peisajul din jur, atît de mult m-a toropit emoția reîntîlnirii cu Marele zid, încît, la un moment dat, am avut bizara senzație că mă plimb pe bulevard. Marele zid nu mă mai intimpina, nu mă mai fascina prin măreția sa, prin istoria sa, prin frumusețea sa armonios integrată în lumea din jur, ci făcea parte din locurile comune ale existenței. Pașii pe Marele zid mi se par a fi, după două ceasuri de drum, pași pe cel mai banal caldarîm. Emoția reîntîlnirii pare uitată acasă.

Și totuși, mă aflu pe Marele zid chinezesc !

Brusc mă răscolește amintirea contemplării Marelui zid cu duioșii ochi ai speranței lăsați acasă. Totul capătă contururi diafane. Aleea crenelată este drumul fremătător spre palatul prințesei, ascuns în pădurea dintre piscurile înălțate să sprijine cerul. Oamenii nu sînt altceva decît curtezanii imperiali trimiși parcă să răpească vreo favorită — blondă sau brună, le e totuna ! — pentru împăratul pofticios, pînă peste poate, de cele lumești. Carele cu opt roți de aur și cai înaripați lipsesc, parcarea fiind obligatorie la intrare.

Ei, dar ce se întîmplă ! Încep să mă ciupesc, să fiu sigur că nu cumva am luat-o razna de atîta bine prin preajma curții imperiale. În boarea molatecă a lumii cu Feți-Frumoși călare pe dragoni, iată că îmi ies în cale, nici mai mult, nici mai puțin decît patru scutieri, catapultați aici parcă direct din garda împărătească. Cu tot ce le trebuie ca să fie cît de cît autentici, cu coifuri și pieptare de metal, cu surle și trîmbițe, cu scuturi și sulițe. Așa ca să faci impresie bună și senzație tare în rîndul prietenilor prezenți acasă la vizionarea imaginilor video sau a fotografiilor imortalizate în compania năstrușnicelor arătări. Și aici, dai un ban, e drept cam mare, vreo șapte-opt yuani, dar mergi la braț cu lumea bună a secolelor adormite în fastul imperial.

Urmăresc acest spectacol și mă bucur din nou, oare a cîta oară ?, de bucuria oamenilor în toată firea care știu să fie copii, fie și numai pentru cîteva minute. Staiful dispare, dispare și tracul, dispar și ifosele virstei sau ale anturajului și iată-i pe cei doi bătrînei, parcă sînt un bărbat și o femeie, cît de importanți trec la braț spre arcada unui foișor al Marelui zid, în timp ce scutierii fac ceea ce știu să facă, chiar dacă, deocamdată, într-o dispunere cînd misterioasă cînd stereotipă.

Da, fiecare om din spinarea Marelui zid este o bucurie. O bucurie, intrată în suflet prin ferestrele curiozității și plăcerii de a privi o minune a lumii.

Deasupra Marelui zid, cerul albastru, tulburător de albastru, răsfățat în lumina blîndă a soarelui.

De jur-împrejurul Marelui zid, crestetul verde al pădurii ce se înfiripă ca o speranță pentru bucuriile de mîine.

În rest, lume, lume multă lume, din toată China și din toată lumea.

Și o curățenie desăvîrșită.

Respectul aproape sfînt față de minunea lumii se transformă în respect față de oameni.

Viorel Sălăgean

Lirismul ca rigoare

Desenele lui Gong Shunzhi îți dezvăluie, de la prima privire, un mare prieten al României. La București sau Constanța, la Sighișoara sau Pitești, pretutindeni, caietul de schițe i-a întovărășit pașii. Tușul i-a oferit modalitatea concretă de a fixa priveliști, de a puncta, evocator, trasee străbătute aevea. Desene de atmosferă, adevărate memoriale de călătorie, ele aduc o articulare coerentă, de sine stătătoare a unor realități ușor de recunoscut ; încercarea, mereu reluată de a picta ceva din aspectele trecătoare, din metamorfozele, dominantele și armoniile lumii înconjurătoare.

Imaginea unor cunoscute străzi și monumente bucureștene, litoralul dobrogean, peisajul montan străbătut de-a lungul Văii Prahovei, fixate cu ajutorul desenului în peniță, lasă impresia de ritm alert, de rapiditate a execuției. Aspecte meru noi, niciodată repetate, ale peisajelor sînt dominate de via, omeneasca mișcare a sensibilității. Am regăsit în aceste desene (numărul lor este de ordinul sutelor) resursele pe care le-aș numi clasice ale unui instinct și ale unei măiestrii acumulate în timp, cu pasiunea adevăratei vocații. Căci, trebuie să precizez, Gong Shunzhi, absolvent al Facultății bucureștene de filologie, este — așa cum el însuși mărturisește cu modestie — un autodidact. Un autodidact care a cules învățăminte prețioase atît din studiul artei moderne, cît mai ales din cunoașterea profundă a artei clasice practicate cu strălucire în patria sa — R.P. Chineză.

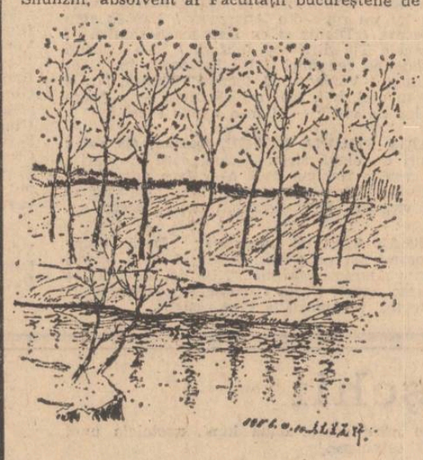

Fie că rămîn la expresivitatea contrastului de alb-negru, fie că îmbracă haina seducătoare a culorii în pasteluri și acuarele, lucrările lui Gong Shunzhi își au, dincolo de fluența pe care aș numi-o muzicală a limbajului, rădăcini în marea tradiție a colorismului extrem oriental. Impresionează în aceste lucrări simplitatea, lirismul evocator. Preferința pentru peisaje și flori, pentru o lume cunoscută a cărei frumusețe nu pregetă să o studieze îndeaproape, confirmă o dată mai mult faptul că pentru acest artist criteriile realității sînt cele ale comunicării. O comunicare situată însă în zona unui figurativ modern, apt să restituie realul în esența sa.

Stăpînită de tăcerile albastre ale înserării sau de tonurile suave, înviorătoare ale dimineții în care primele raze de soare se îngemănează cu umbrele nopții, pastelurile evidențiază o artă de sensibilitate cromatică în primul rînd, dar și de acuitate a notației grafice. Trasate cu inteligență și finețe, aceste admirabile sinteze de culoare și desen nu sînt simple exerciții de virtuozitate. Ele ne dezvăluie în Gong Shunzhi un poet al caligramei discrete, capabil să stăpînească cu autoritate subtilitățile limbajului plastic. Ne-o dovedește și virtuozitatea cu care stăpînește acuarela — tehnică de mare rapiditate a execuției. Peisajele, mai ales acelea din Herăstrău, privite la limita dintre apă și cer, acolo unde reflexele cromatice se întrepătrund, aduc acorduri de reală vibrație artistică. Eleganța cu care este mlădiată linia, rafinamentul desenelor care se îngemănează melodic cu acela al armoniilor cromatice, dezvăluie resursele expresive ale unei arte care își propune în primul rînd să releve frumusețea vizibilă a naturii. Artistul o face într-un registru larg care cuprinde în mod egal armoniile suave ale corolelor primăverii, dar și nostalgiile unor peisaje dominate de brunurile aurii ale toamnei. În toate, nevoia de înțelegere poetică a lumii se vădește la fel de acută ca și aceea de a-i percepe materialitatea.

Marina Preutu

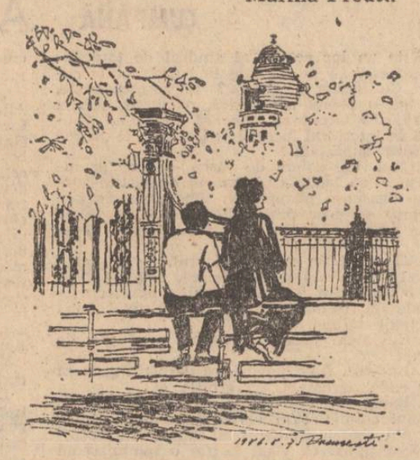

Însoțind notele de drum din R. P. Chineză cu desenele unui plastician chinez, Gong Shunzhi, inspirate de peisajul românesc, aducem un nou argument al existenței unor punți permanente între culturile celor două țări. În paginile 6–7, desene ale aceluiași autor

REVISTA STRĂINĂ

● **CU CELE 650 PAGINI ALE SALE, VOLUMUL „STRINDBERG" AL SUEDEZULUI MICHAEL MEYER** este ceea ce se cheamă o biografie monumentală. De regulă, autorii de biografii urmăresc viața și opera personalității căreia îi închină truda lor în strînsă interdependență. Parcurgînd filele cărții lui Meyer, cititorul are pe alocuri senzația că această interdependență nu există în cazul lui Strindberg. Această poziție a autorului ar putea fi explicată poate prin citatul pe care Meyer îl extrage dintr-o scrisoare pe care marele dramaturg o adresează lui Harriet Bosse, cea de a treia soție a sa : „Năzuiesc către înalt, dar simt că mă afund, vreau să fac mult bine dar toate îmi ies pe dos... Vreau să văd viața ca și cînd ar fi frumoasă, dar ea nu este frumoasă. Frumoasă este doar natura, lumea o compătimesc, dar nu pot să o respect. Nici s-o iubesc nu pot."

Michael Meyer nu și-a propus să prezinte un portret sintetic al vieții și operei lui Strindberg ci — mai degrabă — un comentariu însoțitor al operei, presupunînd că cititorul o cunoaște la fel de bine ca și el. Autorul este de părere că „la fel ca în toate, Strindberg a fost inegal și ca dramaturg. Cu toate acestea, cel puțin nouă dintre piesele lui sînt și astăzi la fel de puternice, la fel de proaspete ca și în vremea cînd au fost scrise. Drama modernă — continuă Meyer, preluînd părerea dramaturgului și prozatorului englez John Mortimer — se remarcă prin fuga de rațiune către prăpastiile inspăimîntătoare ale lui Beckett sau temerile iraționale ale lui Pinter. Jimmy Porter și Archie Rice ai lui Osborne nu sînt oameni rezonabili și cumpătați, ei trăiesc într-o altă lume decît a lui Shakespeare și Montaigne, furia lor este în cel mai bun caz, expresia factorilor unei existențe absurde, deznădăjduite iar în cel mai rău caz al unui strigăt delirant. Cu alte cuvinte, trăiesc în lumea lui Strindberg. El a găsit drama vieții în conflictele ei dure și puternice, iar operele lui cele mai bune ne mișcă nu pentru că sînt inteligente, ci pentru că sînt pur și simplu adevărate. Glasul lui nu este glasul rațiunii, este glasul unei experiențe aspru cîștigate, adică glasul dramei moderne..."

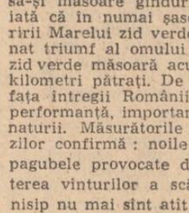

● **ELIA KAZAN, CÎNDVA UN ENFANT TERRIBLE AL CINEMATOGRAFIEI,** actualmente un veteran al ei, în vîrstă de 80 de ani, a ajuns la concluzia că a sosit vremea să-și publice memoriile. A făcut-o prin volumul „A Life" (O viață), apărut recent la New York. Amintim că Elia Kazan este autorul unor filme devenite de-acum clasice : „Un tramvai numit Dorință", „Boby Doli", „La Est de Eden" etc.

Pe parcursul celor 850 de pagini, marele regizor aduce în fața cititorilor fragmente de viață, crîmpeie din activitatea artistică pusă în slujba celei de a șaptea arte. Foarte interesante sînt fragmentele în care descrie întîlnirile lui cu mari actori sau tineri care au devenit apoi mari actori. Despre James Dean, pe care regizorul l-a ales a da viață pe ecran eroului principal din „La Est de Eden", dar pe care producătorul nu-l dorea, Kazan spune : „Băiatul ăsta este întruchiparea lui Caleb". Și, după lungi discuții tenacitatea regizorului a învins iar spectatorii au putut admira apoi jocul inegalabil al lui James Dean care, parcă, în această peliculă, și-a jucat propria viață. Un alt actor care s-a bucurat de privilegiul de a fi lucrat sub bagheta lui Kazan este Marlon Brando, care apare alături de Vivian Leigh în filmul „Un tramvai numit Dorință", pe care regizorul îl consideră a fi cel mai mare dintre toți actorii Americii.

O pagină neagră în viață (și în cartea) lui Elia Kazan o reprezintă perioada cînd acesta a fost urmărît de Comitetul pentru cercetarea activității americane pentru faptul de a fi fost membru al Partidului Comunist din S.U.A.

Într-unul din pasajele cărții, Elia Kazan spune : „Cred că pe pămînt nu va fi pace atîta vreme cît fiecare om nu va avea un acoperiș deasupra capului și hrană suficientă. De aceea mă simt atras de socialism".

● **EDITURA PARIZIANĂ „HATIER" A PUBLICAT DE CURÎND O INTERESANTĂ ANTOLOGIE INTITULATĂ „MONDE NOIR-POCHE".** Autorul volumului este cunoscutul specialist francez în literatură africană, Jaques Chévrier cel care a publicat cu ani în urmă o cuprinzătoare „Antologie a literaturii africane scrisă în limba franceză". De data aceasta este vorba despre lucrări ale scriitorilor africani — romane, proze scurte, poezie și teatru — aparținînd scriitorilor africani de limbă engleză și franceză.

Dintre lucrările cuprinse între coperțile acestui interesant volum amintim în primul rînd romanul „Les ombres de Koh" (Umbrele strămbunilor noștri) al scriitorului Antoine Bangui din Ciad, „o mărturie, o cronică, o biografie" a vieții unui sat ciadian pe parcursul mai multor secole. Selecția de proză scurtă conține lucrări datorate unor scriitori africani de-acum celebri în întreaga lume, cum sînt nigerienii Chinua Achebe și Cyprian Ekwensi sau Bernard Dadié din Coasta de Fildes. Pe lîngă acestea au fost traduse și incluse în antologie și lucrări ale unor autori tineri, cum este senegalezul Cheiko S. Sowa și congolezul (din R.P. Congo) Tchichellé Tchirely.

Problemele politice și sociale din Republica Sud-Africană își găsesc reflectarea în lucrările aparținînd lui Alex La Guma și ale debutantului M. Nai'ndouby, acesta din urmă autorul unei nuvele intitulate „Studentul din Soweto", cu vădite tendințe antiaparteid. Volumul mai cuprinde proză scurtă semnată de kenianul Ngugi și de scriitori din Gabon, țară care pînă acum nu a figurat pe harta literară a Africii.

În ceea ce privește dramaturgia, volumul lui Chévrier cuprinde mai multe piese între care cea semnată de congolezul Sony Labou Tansi intitulată „Intermezzo sîngeros", care s-a jucat cu mare succes, în stagiunea 1985/86, la Paris.

La capitolul poezie remarcăm culegerea din creația poetei Massa M. Diabaté din Mali.

● **ÎNCEPÎND DIN ANUL 1963 CÎND A DEBUTAT, ARILD NYQUIST,** fiul cunoscutei scriitoare norvegiene de literatură pentru copii și cărți de aventuri Gerd Nyquist, a publicat treizeci de volume de versuri, proză scurtă și romane. Este un scriitor prin excelență optimist : „Nu mă pregătesc niciodată pentru salt, pentru a medita dacă voi reuși sau nu. Pur și simplu sar și numai după aceea văd ce am făcut. Am de fiecare dată credința că voi reuși și nu rămîn niciodată la jumătatea drumului", declara el într-un interviu. Iată cîteva dintre titlurile volumelor sale care s-au bucurat de cea mai bună primire din partea cititorilor și a criticii : „Doamna Rosencrantz, cea care zboară", „Mere furate, mese goale", „Fugi, John — așteaptă !"

În Norvegia Arild Nyquist este considerat drept unul dintre scriitorii de frunte, autor al unor cărți pentru copii și adulți pline de fantezie și umor. El privește viața ca pe un joc grav și, în același timp, amuzant. Este adeptul prozei scurte considerînd că nu are forța necesară pentru a scrie romane, chiar dacă singurul său roman „Fugi, John — așteaptă !", apărut în anul 1987, s-a bucurat de un mare succes. Arild Nyquist este, după propria mărturisire, „un mare degustător al clipei, al clipei fericite sau triste", care formează esența majorității povestirilor sale. Este un maestru al limbii care îi este „cea mai dragă și mai distractivă jucărie." „Culeg perlele limbii și le așez într-un sac cu fundul foarte la fund, expresii ale limbii vorbite și de specialitate, expresii dialectale, spunea el. Găsesc de toate în sacul meu și cînd am nevoie scot din el exact cuvîntul care îmi trebuie. De ce să fiu sclavul limbii cînd limba există pentru a ne fi ea de ajutor ?"

Eroii lui Nyquist sînt, de regulă, naufragiați ai soartei, oameni bătrîni sau atinși de vreo boală, oameni care au străbătut situații de criză sau clipe de bucurie. „Scriu în imagini, trebuie să văd ce scriu. De multe ori înainte de a scrie pun mîna pe pensulă și acuarele și-mi desenez un tablou. Îi privesc, mă emoționez și numai după aceea încep să scriu", spunea el.

SPORT

Ninsori cizelate și eretice

Cu partida Victoria — Universitatea Cluj-Napoca desfășurată, miercuri, la Cîmpina (5—2), turul campionatului diviziei A a luat sfîrșit. Sună a declarație ursuză, însă asta-i situația. Acum urmează hegemonia unei ierni lungi, cu ninsori cizelate, dar și cu erezia lor, adică ploile și burnița care se compun într-o filoxeră a zăpezilor. La ora bilanțurilor, care se plămădesc ca oracole, cel mai mult impresionează brazii și păunii, cei dintîi păstrînd neatinse multe din misterele vieții, cei de pe urmă, prigonîndu-ne cu evantaie trufașe. În boarea de vînt plebeu plin de șiretlicuri, dimineața și de mofturi și toane, în amurg, mi s-a cerut să-i numesc pe primii zece fotbaliști ai anului și, urmînd tradiția hăbăucilor din Giulești, am zis :

1. — Hagi
2. — Lăcătuș
3. — Mateuț
4. — Sabău
5. — Belodedici
6. — C. Solomon
7. — Cămătaru
8. — Iovan
9. — Gică Popescu
10. — Vaișcovici

N-am numit precum se vede pe nimeni de la Rapid, pentru că, vorba unui clasic spaniol, asta ar fi egal cu a-l cinta pe Dumnezeu la chitară, nu la orgă.

Noi, Rapidul, am traversat un sezon nemernic, ne-am ținut mai mult de clevetiri decît de joc și nu-l văd pe ăla care ne-ar mingiia frunțile cu crenguțe de laur, însă știu vreo cîteva sute de inși care ne-ar lua cu joarda de la urmă.

Dar fiindcă decembrie e luna cu ulciorul de vin în briu, hai să oprim șania la două palme de nodul gîlcevilor și să credem cu toată ființa că primăvara va fi a noastră. Isprăvind această frază, mi-am aruncat privirea pe geam și-am văzut că s-a pornit din nou să ningă. Prin urmare trebuie să înțeleg că mi se va împlini gîndul cu aur roșu ? Privită din punctul de vedere a ceea ce a fost, ideea reînălțării Rapidului pe un loc cu carnea sănătoasă pare asimetrică, dac-o judeci pe detalii, dar în general e superbă.

Fănuș Neagu

Ultima oră. Un vînt fudul ne-a înfoiat mantăile, la Zürich s-a hotărît ca Steaua să lupte cu I.F.K. Göteborg, Dinamo cu Sampdoria și Victoria cu Dynamo Dresda. Le dorim succes !

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Universitară
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
52
(1 389)
Simbătă
24 decembrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

AMPLE ORIZONTURI

Ne mai despart puține zile de clipa sfîrșitului de an, de momentul sărbătoresc al zilei Republicii și, după cum un firesc temei ne spune, îndemnul inimii și al cugetului ne poartă spre lucrurile toate cite s-au înfăptuit ca și spre treburile care ne așteaptă. Ecourile marelui forum democratic de la sfîrșitul acestei toamne, Expunerea programatică a secretarului general al partidului, ideile și orientările cuprinse în acest strălucit document care prefațează de fapt viitorul Congres al partidului au o rezonanță vie în gîndul, în fapta de muncă și de creație prin care se dă curs larg de împlinire sarcinilor și obiectivelor actualei etape, într-un spirit de angajare și dăruire care certifică sensuri înalte și hotărîtoare. Bilanțul acestui an, ca de altfel al unui lung segment de timp care face linia de boltă și caracteristicile actualei perioade, este cu claritate și în profunzime realizat în Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu. După cum tot aici sînt cuprinse cu evidența categorică a experienței, a cerințelor și posibilităților practice de înfăptuire și direcțiile de perspectivă ale dezvoltării economico-sociale a țării, în acel consens al înnoirii și perfecționării, al trecerii la o nouă calitate a muncii și vieții, la acea calitate care decurge din noile condiții ale situării noastre în rîndul țărilor socialiste mediu dezvoltate. Starea generală este aceea de lucru, de continuitate în eforturi și aprofundare a laturilor calitative ale gîndirii științifice și tehnice, ale aplicării noului în toate domeniile și sectoarele de activitate.

Scopul și posibilitățile dezvoltării intensive, într-o viziune unitară, marcată de cele mai înaintate cuceriri ale progresului și civilizației contemporane au în împlinirile și experiența de pînă acum o puternică platformă de susținere și caracterizează nu numai ansamblul preocupărilor economice și sociale, fiecărui domeniu, ci și capacitatea mereu sporită a actului de gîndire și creație, demersul cu implicații politice și sociale al culturii și artei, angajarea, într-o vastă perspectivă, a construcției de conștiință.

Recent a avut loc Plenara lărgită a Consiliului Național al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Gospodăririi Apelor, plenară în finalul căreia secretarul general al partidului a rostit o importantă cuvîntare. Ideea generală este aceea a înfăptuirii exemplare a obiectivelor noi revoluții agrare, ridicarea muncii din această principală ramură de activitate economică la nivelul cerințelor și posibilităților existente, conform uriașelor dotări tehnice, materiale și umane pe care le cunoaște agricultura socialistă românească. **Trebuie să subliniem faptul că, îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, s-a asigurat o mai bună înțelegere și s-a restabilit, într-un anumit sens, adevărul cu privire la rolul important pe care agricultura îl are în dezvoltarea economiei românești**, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu. Amintind că înfăptuirea cerințelor noii revoluții agrare presupune și o recoltă tot mai bogată dar și ridicarea conștiinței revoluționare, **făurirea unei țărănimi cu o înaltă conștiință revoluționară, un înalt nivel de trai material și spiritual, apropierea condițiilor de muncă și viață dintre sat și oraș și crearea condițiilor realizării societății unice a oamenilor muncii care, în deplină unitate, să asigure înfăptuirea societății comuniste în România**, secretarul general al partidului definea și de această dată marea, vitala importanță pe care o deține dezvoltarea armonioasă a tuturor domeniilor, a tuturor laturilor existenței economice și sociale, cu accentul și rolul precumpănitor pe care îl au în practica muncii știința, cultura, cunoașterea în general. Tezele programatice și concluziile marelui forum democratic vizează tocmai acest ansamblu de direcții și preocupări, abordarea, în termenii realității concrete, a fiecărui domeniu și situarea lui într-o optimă perspectivă, într-o optimă și mereu mai înaltă viziune.

Racordarea tuturor posibilităților de azi la cerințele de mîine și realizarea în acest fel a unui permanent și laborios punct de confluență a prezentului cu viitorul, într-o interferență largă de mijloace și soluții, alcătuiesc pulsul și sunetul orei actuale, într-o substanțială răsfrîngere de gînd și voință și cu o cuprindere de orizonturi care sînt expresia însăși a spiritului revoluționar, creator.

Luceafărul

Prietenie, bună vecinătate

La invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, în spiritul tradiționalelor relații de prietenie, bună vecinătate și colaborare româno-iugoslavă, tovarășul Raif Dizdarevici, președintele Prezidiului Republicii Socialiste Federative Iugoslavia, a efectuat o vizită oficială de prietenie în țara noastră.

Partidul și poporul nostru urmăresc cu interes preocupările Uniunii Comuniștilor din Iugoslavia, ale popoarelor iugoslaviei prietene pentru soluționarea problemelor dezvoltării economico-sociale și înfăptuirea programelor construcției socialiste în patria dumneavoastră. În spiritul tradiționalelor noastre raporturi de prietenie și bună vecinătate vă dorim, dragi tovarăși iugoslavi, realizări tot mai mari pe calea asigurării progresului și bunăstării întregii dumneavoastră țări, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Apreciind că și această vizită în România prietenă va contribui la dezvoltarea favorabilă a colaborării în toate domeniile, că relațiile globale iugoslavo-române au o semnificație mult mai largă, tovarășul Raif Dizdarevici declara : **aceasta este contribuția noastră la cauza păcii, colaborării, progresului în regiunea în care trăim, precum și pe un plan mai larg în întreaga lume.**

Noul dialog la nivel înalt româno-iugoslav completează și dezvoltă cronica bogată a întîlnirilor dintre conducătorii de partid și de stat ai celor două țări și se înscrie ca un moment important, deosebit de semnificativ, pentru lărgirea în continuare a raporturilor de prietenie și colaborare, în interes reciproc, al cauzei socialismului și păcii.

PATRIA

Patria este singele meu
Patria este osul din care
S-a făcut neamul meu mare
Patria este în veci curcubeu

Patria este unicul zeu
La care se-nchină oricare
Om din Valahia mare
Și din Ardealul credinței mereu

Patria este tot neamul murit
Patria-s oamenii cei buni de trăit
Patria este oceanul român

Patria este mama cea bună
Și fiica pămîntului cea mai română.
Patria este gîndul străbun.

Gheorghe Pituț

EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU PROGRAM AL MUNCII ȘI CONȘTIINȚEI SOCIALISTE

Idei-forță

Dacă abordăm documentele Plenarei Comune a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a celorlalte organisme ale democrației muncitorești-revoluționare, trebuie să pornim de la dezbaterea însuși care le-a precedat după cum pe drept cuvînt a subliniat secretarul general al partidului și președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu : „Dezbaterile inseși s-au desfășurat într-un spirit de înaltă responsabilitate, de analiză critică și autocritică a activității din toate domeniile, constituind o expresie a caracterului profund al democrației de partid, al democrației muncitorești-revoluționare".

Argumentul-corolar subliniat de conducătorul partidului și al statului se susține, paragraf de paragraf, în întreaga expunere a marelui cîtitor al României socialiste. O adevărată sinteză a istoriei noastre, de la începuturi pînă azi, vine să contureze deopotrivă relieful dezvoltării noastre pînă în prezent și în egală măsură să configureze culmile pe care le mai avem de cucerit. Sintem așadar întregul partid și popor în posesia unui document însuflețitor adică a unui mănunchi de idei-forță, idei-torță, care ne vor călăuzi dezvoltarea în toate domeniile de activitate.

Documentul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu are darul de a ne clarifica o anumită perioadă din istoria noastră recentă viciată de unele erori în orientarea politicii noastre economico-sociale.

„Iată de ce — subliniază secretarul general al partidului — în fața partidului, a forțelor democratice, progresiste, a poporului nostru se punea problema de a păși pe o cale nouă, care să asigure într-o perioadă cît mai scurtă, lichidarea stării de inapoiere și o puternică dezvoltare economico-socială a țării — condiție hotărîtoare pentru ridicarea bunăstării materiale și spirituale a întregii națiuni, pentru întărirea independenței și suveranității României". I-a revenit celui de al IX-lea Congres al P.C.R., cirmaciului înțelept de la conducerea României, nepieritorul merit de a readuce poporul român

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 7-a

ANUL LITERAR 1988

Două comori: „limba și naționalitatea"

În aprecierea criticului Ion Dodu Bălan nu se poate face abstracție de profesorul, îndrumătorul de cenaclu și omul, cetățeanul Ion Dodu Bălan. Opera cuprinde toate aceste ipostaze, deopotrivă. Absența uneia ar aduce prejudicii celorlalte. Mai întîi pentru că biografia și opera sa fac parte integrantă dintr-un segment important al literaturii române contemporane ; și orice istorie s-ar scrie despre perioada 50 încoace, dacă l-ar omite, ar fi falsă. Catedra, cenaclul și revista (cu deosebire „Luceafărul", unde a fost redactor de la înființarea ei) sînt coordonatele operei sale.

Nu cunoaștem vreun moment important al acestor ani frămîntați dar și glorioși pentru literatură, la care să nu fi participat cu entuziasm și dăruire, cu sentimentul că împinge într-un viitor luminos minunatele „poveri ale istoriei". Sînt puțin scriitorii importanți ai acestei perioade care să nu fi beneficiat de cuvîntul, de îndrumarea și încurajarea criticului de cenaclu, a profesorului sau a criticului de revistă. În opera de valorificare a moștenirii noastre literare, numai dacă am aminti că este cel mai autorizat monograf al lui Octavian Goga și faptul ar spune mult. Ca să nu mai vorbim de valorizarea, repunerea în circulație a atîtor autori intrați temporar în umbră sau uitați : Aron Cotruș, Emil Giurgiuca, V. Copilu Cheatră, Pavel Dan, Eugen Goga etc. etc. Deși deosebit de complex, prin natura subiectelor pe care le abordează, reușește să imprime în tot ceea ce scrie însușirile omului, intelectualului și cetățeanului : calm, atent spre a nu nedreptăți sau jigni, clar, răspicat, onest, îngăduitor atunci cînd eroarea nu comportă rea voință și poate fi ameliorată, sincer și prietenos. Nu cunoaștem vreun caz în care să fi făcut nedreptate în aprecierea vreunui scriitor.

Vom spune de la început că profesează o critică universitară, armonios articulată cu cea foiletonistică. Cu aceasta considerăm a-i fi denumit intîia particularitate, căci sînt două direcții greu de pus în comunicare. Singura soluție pentru a le armoniza este talentul literar. Și, să nu uităm, Ion Dodu Bălan este și un poet a cărui calitate estetică este aceea de a traduce involburarea sentimentelor într-o claritate cristalină, clasică. Și că posedă un real talent de memorialist.

Critica sa este universitară în măsura în care articolele îi sînt și prelegeri ; de la început leagă fenomenul în discuție de cel anterior care l-a determinat, clasificîndu-l pe principiul logic al genului proxim și diferenței specifice. Fixează accepțiunea termenilor, recurgînd la celelalte discipline : teorie, istorie, sociologie, etnologie, lingvistică etc. Nu lipsesc mai niciodată valorizările prin disocieri, înserieri, stabilirea de motive și clasificarea lor după principii comparatiste. Toate acestea sînt vibrate după o tonalitate sfătoasă, orală, apropiată de auditor (și cititor), invitați la participare ; molcom și solemn, dar deloc monoton.

Elementele foiletonistice care îi colorează și îi reliefează ideile textelor țin, în primul rînd, de structură. Între verigile expunerii introduce formule jurnalistice, schițează repede un portret, aduce în actualitate fapte și idei din alte momente ale istoriei, impunîndu-se un ritm de „ultimă oră" ; trece pe nesimțite de la un as-

Constant Călinescu

Continuare în pag. a 3-a

De la o carte la alta...

Chiar dacă îți propui un „bilanț impresionist" (iată că e posibilă și o astfel de sintagmă) trebuie să apelezi totuși la cîteva criterii de selecție. O metodă ad-hoc ar fi „principiul dominoului" (gruparea cărților în funcție de afinitățile tematice) se obține astfel o hartă a subiectelor „la zi", un inventar al problemelor prioritare în momentul de față printr-un simplu calcul statistic. Interesant este să observăm ce se întîmplă dincolo de perimetrul beletristicii :

Simptomatic pentru acest sfîrșit de secol și de mileniu este interesul în direcția anticipației, titlurile unor cărți apărute anul acesta au un vădit accent „viitorologic" : Dorel Dorian își intitulează culegerea de eseuri **„Mileniul II ultimul sfert de oră"** (apărută la Editura Politică). Autorul ne introduce în lumea „cvasirațională a marilor surprize", ne vorbește despre „lungul drum al particulei «farmec» spre adevăr și frumos". Asistăm la un bombardament de opinii despre lumea viitorului „există în mod cert o fascinație a anticipării" — afirmă la un moment dat autorul și noi îl aprobăm, fără îndoială, citindu-i cartea ca pe un veritabil roman de idei S.F. Aceeași fervoare a anticipării, de astă dată însă pe plan socio-educațional, o întîlnim și în studiile **„Tineretul anului 2000"** de Fred Mahler și **„Educația la frontiera dintre milenii"** de George Văideanu (ambele apărute la Editura Politică). Solomon Marcus ne incită cu un titlu care în niciun caz nu ne poate lăsa indiferenți : **„Provocarea științei"** (Editura Politică seria Idei contemporane). Dincolo de percutanta analiză a spiritului științific modern (dar fără ecouri din Bachelard) dăm și peste un surprinzător de nostalgic elogiu al hîrtiei : „Lucrurile care ne stau tot timpul la îndemînă riscă să rămînă neobservate. Printre aceste lucruri, fără de care civilizația noastră nu ar putea fi imaginată, se află și hîrtia". E bine că autorul ne îndeamnă să facem apel la „memoria hîrtiei" dar, atenție, să nu devenim birocrați ! La „provocarea științei" răspunde și teoria literară prin replici ferme și constructive. Dovadă e studiul lui Constantin Crișan **„Sociologie și bioestetică"** (Editura Eminescu). În spatele acestui titlu insolit se ascunde însă o caldă pledoarie pentru lectura creatoare : „există un depozit de opinii, o trenă de cerneală imaginară, o povară existențială, cu care el, cititorul a... scris opera înainte de a o citi". Și pentru că tot vorbim de aspectele (și efectele) civilizației moderne să sărim gardul pentru o clipă în grădina criticii literare unde iată, cartea Sultanei Craia **„Fețele orașului"** (Editura Eminescu) aduce în discuție elementele citadine ale prozei românești (Am intrat într-o „nouă vîrstă a literaturii citadine" — afirmă autoarea). Cartea fiind convingătoare, nu ne rămîne decît să așteptăm o analiză similară în plan poetic (dacă unii critici „tramvaiul" a și intrat, anul acesta, în mitologia poeziei noastre). Să rămînem în atmosfera agitată a orașului, amintind, de ce nu ?, noua carte a lui Victor Beda : **„Valoarea unei clipe. Întîmplări, opinii, reflecții despre civilizația străzii"** (Editura Militară).

Cărțile amintite mai sus și încă multe altele își cer dreptul de a figura într-un bilanț, fie el și aleatoriu, sînt pagini care participă la un dialog imaginar despre prezent și viitor, despre paradigmele vieții moderne, despre om și universul său ambiental etc... Reținem cîteva gînduri vizînd viitorul omenirii din remarcabilul studiu **„Spiritualitate, informație, materie"** al lui Mihai Drăgănescu (volum apărut la Editura Academiei) : „Viitorul se va contura prin cunoaștere, creație și inovare, ceea ce se poate formula succint și astfel : viitorul este arhemic (...). Arhemic înseamnă o combinare de sistemic cu creativ, inovant și spiritual". O carte „eveniment" a anului, e vorba de studiul **„Timp și cultură"** al lui Ilie Bădescu (apărut la Editura Științifică și Enciclopedică) abordează aceeași problematică a condiției umane dintr-o perspectivă socio-filozofică. Autorul ne

Al. Horia

Continuare în pag. a 7-a

Istoria, așa cum a fost

A scrie istoria României din secolul 20 „așa cum a fost" era, în urmă cu un sfert de secol, cea mai hazardată dintre utopii. Chiar în perioada numită acum „interbelică" marii istorici ai momentului eșuaseră (N. Iorga) sau își opriseră, prudenți, sintezele lor, la momentul realizării idealului multisecular (C. C. Giurescu). Din toată producția istoriografică de atunci mai răzbat pînă la noi și vor învinge timpul doar izbînzi solitare și pe teme restrînse, care poartă pecetea personalității semnatarilor și a profunzimii intuiției lor despre destinul românesc.

Fac parte din generația care era pe băncile liceului la apariția vestitului „Manual unic" de „Istoria R.P.R.", manual pe care îl scot din raft și-l pun sub ochi, fără comentarii, celor ce îmi cer să le definesc „în cîteva cuvinte" ce a însemnat pentru istoria românilor Congresul al IX-lea. „N-am nevoie de nici un cuvînt ! Doar de atît !". Și le întind ciudatul manual de istorie națională, simbolul cel mai cuprinzător și mai grăitor al ceasului istoric în care a apărut. Cine ar fi putut să-și închipuie, pe cînd acesta făcea lege, că va veni clipa — și noi vom fi încă în stare să mai citim — în care să putem saluta apariția celui de al treilea volum al marii sinteze consacrate istoriei României din secolul 20 de „tandemul" Mircea Mușat — Ion Ardeleanu !?

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 6-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Tradiția blagiană

Expresionismul, prin Blaga, este doar mantie literară, din care adesea ies nu numai particularități aleatorii, în lirica românească postbelică, ci torsuri literare bine conturate.

În privința expresionismului prin filieră blagiană, lirica românească de asemenea ascultare experimentează printr-o transcriere instrumentală — a lui Saint John Perse pe fond panic — un **postexpresionism livresc**, în care cele două volume („Borgum centenarium". 1983 și „Izvor regăsit", 1988) ale lui Ion Vădan se șoptesc uneori imnic, uneori meditativ, cu „iluminări" vizionare de policromie autumnală.

Deși circumscriu o identitate orfică dialogată („nu te întoarce / Euridice a murit așteptîndu-te..."), „creionanele" lui Ion Vădan declamă structura sărbătorească : „Imnuri înalt zi de zi", iar adjectivul liminar ca la Saint John Perse („Limpezi sînt pașii mei / prin grădina poemului"), traduce o visare a asociațiilor imperiale, în timp ce clarobscurul existențial amintește de Blaga : „se scurge o densă lumină... / vrăjitului fosnet al umbrei".

Viziunile sînt lucide sau pointiliste, dar exaltarea are tensiunea elementelor („în singele meu spumegă riul / piatra/aerul.focul", spiritualizate însă : „patru țipete înspre mare", sau montate decorativ în spațiul oglinzii, substitut al naturii orfice : „Spiritul lui Orfeu mai plutește... / plonjezi în oglinzi ca într-o apă originară"), devenită scrierea în refracție, „palimpsestul" citadin, față de satul totemic al lui Blaga. Bucolica lui Ion Vădan este cărturărească : „ne doream o cabană... în munți /... / să rostim replici triste din Ibsen", sau are vitalitatea („ale mele sînt toate bucuriile lumii") culorilor decadente, noiembrie și septembrie fiind monade ale timpului pergamentos.

Orașul este limitat în primul rînd la spațiul pieții (un ciclu din volumul „Izvor regăsit" se intitulează „Piața orașului"), de origine picturală („Tabloul"), pulsînd ca „trupul" din poezia lui Blaga : „zidărie împrejmuind angoasele poeților tineri / numai pe tine mă sprijin" și, ca în orașul medieval, locurile sînt alegorice ; piața devine centrul în „Univers / din care nu vom ști ieși...", cu aluviuni temporale raționalizate, spațiu „dedus" problematic pentru individ : „numai aici reușesc să vorbesc cu tre-

Viorica Răduță

Continuare în pag. a 3-a

Biblioteca județeană
MUREȘ

CRONICA EDIȚIILOR

Argumentele paternității

Rîndurile pe care dr. Radu Ștefan Ciobanu le-a consacrat recent stolnicului Constantin Cantacuzino[1] — personalitate de primă mărime în constelația politică și culturală munteană de la răscrucea veacurilor XVII și XVIII — oferă un bun prilej pentru a reveni asupra unei controversate paternități literare : **fost-a sau nu stolnicul Cantacuzino autorul „Istoriei Țării Românești"** ?

Textul acestei scrieri[2], înfățișînd istoria spațiului românesc pînă la venirea hunilor, nu păstrează, după cum se știe, numele autorului. Acum nouă decenii, N. Iorga a propus ca autor pe stolnicul Constantin Cantacuzino și această atribuire **a rămas**. În 1982, N.A. Ursu a redeschis dosarul, înfățișînd mai multe categorii de argumente pe temeiul cărora a conchis că autorul **Istoriei Țării Românești este**, de fapt, nu stolnicul Cantacuzino, ci Teodosie Veștemeanul, ardelean din Veștemul Sibiului, ajuns mitropolit al Ungrovlahiei (1668-1708, cu o întrerupere)[3]. De altfel, încă din 1791 se știa că „Theodosius, archiepiscopus Tergovistiensis" lăsase o lucrare despre „originea valahilor din romani" (Samuil Micu) iar în 1885 Aron Densușianu pleda, cu argumente suficient de convingătoare, pentru paternitatea lui Teodosie asupra **acestei scrieri**. Autoritatea lui N. Iorga a impus, însă, numele stolnicului Constantin Cantacuzino (deși argumente contrare s-au mai adus și după aceea).

Pentru oricine citește cu răbdare și atenție întinsul articol al lui N.A. Ursu și-i urmărește — **fără părtinire și fără idei preconcepute** — logica argumentărilor, e greu să mai rămînă printre aderenții tezei Iorga. Pe de altă parte, e ușor de înțeles că un asemenea transfer de paternitate literară e de natură să întîmpine o puternică rezistență : nu e obișnuința o a doua natură ?! Ceea ce nu înseamnă, firește, că o teză care se dovedește eronată trebuie păstrată — în ciuda evidențelor — doar pentru a nu provoca astfel de... dizlocări.

Ar fi fost de așteptat ca, după apariția articolului din 1982, specialiștii să ia în dezbatere argumentele înfățișate de N.A. Ursu și să-și spună cuvîntul. Cu toate acestea, în chip ciudat, nici o replică nu s-a putut citi în acești șase ani care s-au scurs de la apariția articolului lui N.A. Ursu ; mai mult chiar : **Istoria Țării Rumânești** a fost reeditată (sub numele stolnicului, firește)[4] fără ca în studiul introductiv să se menționeze măcar atribuirea argumentat propusă în 1982 !

Acum, prezentînd personalitatea stolnicului, dr. Radu Ștefan Ciobanu combate teza Ursu ; evident, spațiul nu-i permitea o analiză amănunțită a argumentelor pe care se întemeiază această teză, astfel încît d-sa a trebuit să se limiteze doar la afirmații.

Dincolo de interesul direct, major, pentru istoria literaturii române vechi și pentru evoluția gîndirii istorice românești, această controversă prezintă un anume interes și din punct de vedere metodologic, în legătură cu capacitatea de a recepta noutățile, de a urmări logica unei demonstrații și de a discerne adevărurile. Toate acestea la un loc motivează prezența intervenției.

Dr. Radu Ștefan Ciobanu afirmă că „argumentele invocate [de N. A. Ursu] nu sînt noi și se vădesc șubrede" ; astfel, d-sa respinge **de plano** argumentele filologice, invocate de Aron Densușianu și înmulțite de N.A. Ursu, cu replica : „cuvintele circulă și pot fi utilizate de toți românii". Așa ar sta lucrurile, dacă cele cîteva cuvinte aduse în discuție — **nămară, muzicaș, bios, costei, a (se) căsători** — ar fi atestate, pentru veacul XVII, și în alte zone de locuire românească, **altele decît cele ardelene și bănățene. „Românul"** Constantin Cantacuzino putea ști perfect graiul muntenesc, dar nu putea avea în limba sa astfel de particularități specific ardelenești. „Pregătirea teologică — adaugă dr. Radu Ștefan Ciobanu — nu-i lipsea stolnicului, ci o avea cel puțin la nivelul mitropolitului". Să ne înțelegem : textul **Istoriei Țării Rumânești** arată clar un om nu numai cu pregătire teologică, ci **de formație clericală**, desele trimiteri la Psalmi, Eclesiast, Numeri, Epistole, Evanghelii, ba chiar și la un Tropar, depășesc „pregătirea teologică" : un laic cu pregătire teologică nu poate avea în graiul său obișnuința de a apela la asemenea trimiteri.

Dr. Radu Ștefan Ciobanu contestă lui Teodosie — „fost monah la Cozia, de cultură slavonă" — posibilitatea de a fi avut acces la unele tipărituri și manuscrise din vremea sa (în discuție se află „Hronograful lui Nafclir" — Nauclerus — și letopisețul lui Grigore Ureche). Ce știm, însă, despre formația culturală a lui Teodosie Veștemeanul ?! Îi cunoaștem catalogul bibliotecii ? Sau, putem contesta posibilitatea ca marele ierarh să fi împrumutat din alte biblioteci tipărituri și manuscrise ? (Noi, cei de azi, de ne-am limita doar la cărțile și revistele propriilor noastre biblioteci, n-am mai putea duce la bun sfîrșit nici o lucrare...).

Analiza prefețelor **tipărite sub semnătura lui Teodosie Veștemeanul** în fruntea diverselor cărți religioase arată că ierarhul avea cunoștințe de neogreacă ; numărul neologismelor de proveniență neogreacă e destul de mare, ținînd cont și de atribuirea aceluiași Teodosie și a calendarelor cunoscute sub numele de **Foletul novel** (păstrate în număr de șapte). Și aceasta nu trebuie să ne mire, dacă ținem seama de faptul că Teodosie Veștemeanul **petrecuse vreme îndelungată la Muntele Athos**, de unde în 1668 a fost chemat **pentru a urca direct în scaunul mitropolitan al țării**. Citez, pentru mărturie, un fragment din prefața pe care doctorul Ioan Comnen a pus-o în fruntea unei cărți grecești **(Proschinitarul Sfîntului Munte)**, tipărită în 1701 la Snagov, adresînd-o lui Teodosie : „întru atît cinstește și apără acel munte cu nume sfînt, pe care adesea îl și numește patria lui însăși, **ca unul ce-a sălășluit și s-a nevoit ani îndelungați în schimnicie**, într-insul, cu o covîrșitoare stăruință întru isihie și de la care, îndeobște, nici n-ar fi vrut să se despartă vreodată, dacă pronia lui Dumnezeu, care pe toate cu înțelepciune le cîrmuiește, nu l-ar fi chemat de acolo ca să-i înmîneze cîrma sfințită a acestei prea sfinte mitropolii"[5]. În lumina acestui text, e de mirare că Teodosie a putut fi desemnat doar „fost monah la Cozia, de cultură slavonă". Parafrazînd pe dr. Radu Ștefan Ciobanu, s-ar putea spune : cunoștințele de neogreacă nu-i lipseau lui Teodosie, ci le avea la nivelul stolnicului...

N.A. Ursu a pus în evidență o serie de formulări care se întîlnesc — identice sau asemănătoare — în **Istoria Țării Rumânești** (text **nesemnat**) și prefețele unor cărți religioase (texte **semnate** de Teodosie) ; semnalate încă de N. Iorga, cele mai izbitoare sînt formulările care se regăsesc în prefața **Liturghierului** din 1680 ; dintre acestea, citez doar una singură, atît pentru frumusețea exprimării și pentru adevărul pe care îl cuprinde, cît și pentru faptul că ea circulă sub ambele paternități : „între rumîni ce zicem cuprindem și pre moldoveni, că tot **dintr-o fîntînă cură" (Liturghirul** 1680) ; „însă rumânii înțeleg nu numai ceștea de aici, ce și den Ardeal, carii încă și mai neaoși sînt, și moldovenii, și toți cîți și într-altă parte să află și au această limbă [...]. Ce dară pe aceștea, cum zic, tot romani îi ținem, că toți aceștea **dintr-o fîntînă au izvorît și cură" (Istoria Țării Rumânești)**.

O logică elementară impune ca, într-un asemenea caz, identificarea să se opereze pornind de la textele cu paternitate cunoscută spre acela cu paternitate necunoscută. În acest sens, trebuie să se observe că identificarea propusă de N. Iorga nu s-a bazat, în fond, pe cercetarea amănunțită (inclusiv filologică) a textului **Istoriei**, ci pe presupunerea că „în toată Muntenia [...] nu exista un boier mai învățat decît Constantin Cantacuzino stolnicul". Respingînd argumentele lui Aron Densușianu, N. Iorga a trecut foarte ușor peste o altă realitate evidentă : atitudinea antigrecească a autorului **Istoriei Țării Rumânești** ; tocmai asupra acestui fapt a atras atenția și D. Onciul, arătînd că „după felul cum autorul vorbește de greci, e îndoios că el ar fi Constantin Cantacuzino, el însuș fiu de grec". Este evident că interesul stolnicului pentru istorie putea fi un mobil pentru a scrie o cronică a Țării Românești, dar el, **grecul constantinopolitan**, nu putea fi împătimitul apărător al continuității și romanității poporului român. Să nu se uite că pînă și în catalogul studenților de la Padova el nu figurează ca român : **D. Constantinus Cantacuzenus constantinopolitanus.**

Întru contestarea lui Teodosie, s-a mai trecut și peste alte argumente, care nu pot fi socotite „șubrede" ; unul dintre acestea, observat încă de Aron Densușianu, e buna cunoaștere a realităților transilvănene și „predilecția [...] pentru românii de acolo".

Dar mai este un argument, prin care nu se probează direct că autorul **Istoriei** ar fi Teodosie Veștemeanul, e drept, dar care dovedește categoric că **nu stolnicul poate fi autorul acestei scrieri**. S-a arătat că **Istoria** a fost scrisă înainte de 1690/1691, întrucît în ea se afirmă că **stăpînirea Transilvaniei era** (la data redactării) **calvină** : „stăpînirea acei țări și astăzi fiind calivină". Or, avem dovada de neînlăturat că **nici la 1706 stolnicul nu începuse să lucreze la istoria pe care o plănuia de multă vreme**. La 27 septembrie 1706, Francisc Lugasi trimitea din Tîrgoviște o lungă scrisoare (lui Francis Rákóczy II, se pare), în finalul căreia adaugă: „Ilustritatea Sa bătrînul domn Constantin stolnic m-a rugat foarte mult să-ți scriu D-tale ca să-i procuri istoria bietului domn Alexe Bethlen, chiar nelegată de ar fi, **fiindcă D-lui acum vrea să compileze istoria Țării Românești (care n-a fost pînă acum)** ; dintr-altă parte nu se poate cerceta, numai la istoricii poloni, moldoveni și unguri. Și-a procurat pînă acum Bonfinius, Istvánfi, Ion Bethlen, n-are istoria bietului domn Alexe Bethlen ; îl obligi D-ta foarte mult, dacă îi trimiți una, avînd mare nevoie de ea"[6].

Nu cred că acest fragment din scrisoarea datată „Tîrgoviște, 27 septembrie 1706" mai are nevoie de comentarii.

Avem, prin urmare, dovada că stolnicul nu-și începuse opera de istorie a Țării Românești nici la 1706. Avem, pe de altă parte, probele de natură filologică indicîndu-l pe **clericul** vorbitor de grai cu **specific ardelenesc**, dar și cunoscător al limbii grecești. Analiza textului arată că **Istoria Țării Rumânești** s-a scris înainte de anii 1690/1691 și îl avem pe Teodosie Veștemeanul, ardelean, cu lungă ucenicie la Muntele Athos, autor de prefețe **semnate** și cu formulări care se regăsesc în textul **Istoriei Țării Rumânești.**

Care poate fi concluzia logică în ceea ce privește paternitatea acestei scrieri fundamentale pentru definirea identității noastre ?

Ștefan S. Gorovei

[1]) Radu Șt. Ciobanu, **Un istoric al unității naționale**, în „Luceafărul", an. XXXI, nr. 44 din 29 octombrie 1988, p. 1-4.

[2]) Titlu întreg : **Istoriia Țării Rumânești întru care să cuprinde numele ei cel dintîi și cine au fost lăcuitorii ei atunci și apoi cine o au mai descălecat și o au stăpînit pînă și în vremile de acum s-au tras și stă.**

[3]) **Teodosie Veștemeanul, adevăratul autor al Istoriei Țării Rumânești, atribuită stolnicului Constantin Cantacuzino**, în „Cronica", an. XVII, nr. 32 din 6 august 1982, p. 5-8 și nr. 33 din 13 august 1982, p. 5-8.

[4]). Cf. ediție îngrijită de Mihail Gregorian, prefață și tabel cronologic de Dan Horia Mazilu, în „Biblioteca pentru toți", București, 1984.

[5]). **Bibliografia românească veche**, IV, București, 1944, p. 215 (traducerea aparține profesorului Al. Elian).

[6]). I. Minea, **Ceva despre Constantin Cantacuzino stolnicul**, în „Cercetări istorice", an. VIII-IX (1932-1933), nr. 2, p. 77.

VIAȚA CĂRȚILOR

STUDII

ARHEOLOGIE LITERARĂ

Așa cum, delectîndu-ne cu roadele pămîntului, rareori ne gîndim la drumul parcurs de sămînță pînă a deveni fructul degustat de noi, citim bunăoară și romanele lui Rebreanu, Sadoveanu, Camil Petrescu, etc. — absolut fără a-i avea în vedere pe modeștii lor precursori întru ale respectivei specii literare. Într-adevăr, citind, recitind „Ion", ori „Baltagul", „Patul lui Procust" — de ce ți-ai aminti de **romanț**-urile unor Ion Ghica, Kogălniceanu, Pelimon, V. A. Urechiă, Alexandru Cantacuzino, Bolintineanu, chiar, cu ale lui „Manoil" și „Elena", Pantazi Ghica, Radu Ionescu, C. Aricescu, Bujoreanu, Baronzi ? (Ca să nu mai pomenesc decît în paranteză și alte nume, de-a dreptul anonime pentru lectorul nespecializat, de astăzi, un Mihail Porfiriu, un N. Moreanu, C. Boerescu, Ion Dumitrescu Movileanu, D. Dăscălescu, I. N. Șoimescu, C. Halepliu și alții încă). Nume care, totuși, au **semnat romane, fie ele și de dimensiunea unor** povestiri, nuvele mai întinse, constituite, acestea, în lectura înaintașilor noștri cu mai bine de un veac în urmă, — fiindcă eseul de față al lui Dan Mănucă, „Lectură și interpretare" explorează „romanț"-ul deceniului șase al secolului trecut, deceniul post-pașoptist 1850—1860. Arheologie literară prin urmare, am spus, încă din titlul acestor însemnări despre cartea autorului. O incizie în timp, spre a-i surprinde palpitul, marca și — aș zice eu — parfumul vremii, de necontestat. Iată o „secvență" din „Tainele inimii", „romanul" lui Kogălniceanu : „Toate orașele care au ambiția de a se numi capitalia unei țări mari sau mici, fie imperiu, rigat sau chiar prințipat (1), au cîte o primblare favorită. Acesta este locul plăcut unde se adună gloata de bogați sau de acei carii voiesc a fi crezuți de bogați, de tirlie-briu, de curiozi, de alergători după havadișuri — (puriștii limbei noastre binevoiască a-mi ierta această expresie barbară (2) — de femei à la mode, de lorete, de oameni de lume, de tineri anglomani, dandis și gentlemeni, riders, de lei și paralei și, în sfîrșit, acea gloată care prin o generală convenție — iertați-mi că nu zic **convenciune** (3), se numește obicinuit societatea aleasă, cînd de multe ori ea este foarte amestecată".

Să se observe grija autorului de a explica cititorului vremii, vocabule socotite dificile pentru acesta, la care trimit numerele din paranteză. De asemenea — ironia subțire, la adresa stricătorilor de limbă românească. Toate acestea, digresiuni, firește, nu își au locul într-un text **romanesc**, cam fără relație cu el. Este vorba de așa-zisele „paranteze avantextuale" ale „beletristicii" epocii, cu funcție moralizatoare, precum și didactică, specifică începuturilor culturilor naționale, cînd autorii au tendința de a spune deodată, tot ce știu... Asemenea **incipit**-uri, notează Dan Mănucă, dezechilibrează epicul, „trăgîndu-l în afara teritoriului imaginarului". Pe noi însă, cei de acum, întoarcerea în timp ne încîntă, incursiunea în preistoria romanului nostru ne delectează, o găsim savuroasă, descoperind aici ceea ce numim îndeobște culoarea vremii.

Dan Mănucă însă nu și-a scris cartea pentru deliciile noastre, sau nu numai pentru atît. El întreprinde aici un studiu riguros asupra începuturilor romanului nostru. Surprinzîndu-i caracteristicile definitorii. Alege pentru întreprinderea sa un deceniu numai, în care se întîmplă să apară multe, foarte multe „romanț"-uri, cum erau numite în epocă, în fond povestiri mai întinse... Firește, răstimpul de un deceniu doar, nu poate fi privit ca organic, fie și numai dacă am atrage atenția că romanele lui Bolintineanu apar unul în 1855, iar celălalt în 1862, prin urmare depășind decada în chestiune. Dar, periodizările n-au fost niciodată altceva decît propuneri pentru studiu, mai mult sau mai puțin didactice. Importantă fiind demonstrația ce pleacă de la ele.

În fond, **quod erat demonstrandum** în acest eseu în opt secvențe, al lui Dan Mănucă, îmi pare a fi ideea că romanul românesc vine, la începuturile lui, din propria tradiție a literaturii (prozei) noastre naționale, cu subiect și de inspirație preponderent rustică („Bonus pastor"), și nu înseamnă mimetism numai, urmînd literaturile apusene, cum crede Nicolae Manolescu. Influența apuseană, totuși, nu poate fi ignorată însă, dacă se are în vedere că scriitorii români ai vremii erau mai toți cărturari de formație culturală franceză mai ales, apuseană în general. Deci, preluări de clișee au fost posibile, din romanul popular îndeosebi, dacă nu și de motive, realități sociale, ca în unele nuvele ale lui Nicolae Filimon, apărute tot acum. Preponderent rămîne, oricum însă, în literatura romanescă a deceniului luat în discuție, universul nostru rustic, denumit de eseist, cum am văzut, prin sintagma arcadică „bonus pastor", desemnînd întoarcerea către „reconfortantul cămin pastoral". Un „spațiu securizant" pentru scriitorul român al vremii, a cărui origine era de obicei țărănească, civilizația noastră citadină fiind și ea invadată de ruralismul nostru autohton, generalizat.

Dan Mănucă observă exact caracterul compozit al romanului nostru de început, mixtură lirico-dramatică-retorică, în accente romantice și baroce, ceea ce este specific literaturilor tinere, în constituire, ca a noastră, la jumătatea secolului trecut. Ca și „pofta informațională" a autorilor deceniului, lipsa de detașare naratorială a acestora, etc. Dincolo de asemenea neajunsuri însă, care le și aruncă în uitare în cele din urmă, romanele timpului impun un model narativ în literatura română, cel rustic („bonus pastor"), care durează apoi perpetuu, alături de alte motive, desigur.

Cartea lui Dan Mănucă despre „romanț"-ul nostru de altcîndva, se citește și cu interes, cu plăcere, prilejuindu-ne bucuria întîlnirii, reîntîlnirii cu o vîrstă revolută, dar de neuitat a scrisului românesc. Am fi dorit-o intitulată nu atît de cenușiu însă, „Lectură și interpretare", ci cu oricare dintre numele capitolelor ce o compun, fiecare mai sugestiv și mai expresiv decît celălalt.

Hristu Cândroveanu

FILOLOG ȘI ISTORIC

Tendința de valorificare, evoluare, situare în context cultural și corectă înțelegere a operei cărturarilor români din secolul al XIX-lea se manifestă cu o anume pregnanță, prin studii monografice, prin demersuri comparatiste, prin reinterpretări. O asemenea contribuție reprezintă lucrarea lui Valeriu Nițu și Traian Vedinaș consacrată lui Timotei Cipariu *). Cartea celor doi cercetători analizează opera **filologică și istorică** a eruditului transilvănean, așadar dimensiunile fundamentale pentru gîndirea și scrierile acestuia, pe parcursul a patru decenii. Autorii încep prin a schița climatul de înnoiri intelectuale și culturale în care va evolua și la care va contribui Timotei Cipariu, situînd astfel într-un cadru mai larg publicațiile acestuia, „Organul luminării" și „Archivul".

Se relevă astfel participarea filologului transilvan „la principalele izbînzi culturale instituționalizate ale românilor". Gîndirea cipariană este pusă în legătură cu întregul fenomen cultural din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, dar și cu aspecte generale din cultura românească. „Timotei Cipariu reprezintă un anumit tip de cărturar, de vocație și erudiție umanistă, inaugurat de Dimitrie Cantemir, reprezentat în secolul al XIX-lea nu numai prin «părintele filologiei române», ci și prin Ion Heliade Rădulescu, mai apoi prin B.P. Hasdeu, iar în secolul XX prin Nicolae Iorga". Mai detaliat sînt analizate apropierile dintre Cipariu și Andrei Șaguna, întrucît, subliniază autorii, „în lupta pentru emancipare românească, apropierile sînt mai importante decît diferențele". Situarea în epoci a operei cipariene, complexă și revelatorie, se încheie cu aprecierile de care acesta s-a bucurat din partea lui Mario Rufini.

Urmează o substanțială analiză a operei filologice a lui Timotei Cipariu, a constituirii principiilor, a cristalizării concepției, a direcțiilor, contradicțiilor, nuanțelor ei. Rezultă o imagine bogată, în care se accentuează dinamica interioară a gîndirii filologice, căci „înlăuntrul operei există o mișcare în etape, o continuă căutare și schimbare a perspectivelor".

Dialectica interioară este urmărită și în dimensiunea istorică a operei cipariene, autorii observînd cu atenție solidaritatea structurală a concepțiilor despre limbă și istoria românilor. Ei își construiesc demersul cu discernămînt, lucru cu atît mai meritoriu, în cazul unei opere atît de greu de studiat și în legătură cu care există vechi și solide prejudecăți. Se cereau deci, în acest caz, și autorii au izbutit, o minuțioasă analiză comparată, o „cernere" a faptelor, corelații și analize laborioase pentru a se crea o imagine pe cît posibil nedeformată asupra unei personalități ce începuse a fi ignorată, care fusese controversată, realizîndu-se justa măsură între valorile durabile, între exagerările și erorile operei, căutîndu-se adevăratele motivații — descifrabile în contextul cultural și politic. Pentru că un sens politic determină excesul latinist și orientările operei istoriografice, nu numai în cazul lui Timotei Cipariu, dar și al altor erudiți transilvăneni. Din această perspectivă, ca și din aceea a dinamicii interne a ideilor cipariene, sînt analizate publicațiile sale „Organul luminării" și „Archivul". Analize interesante sînt consacrate și relațiilor dintre filologie și istorie în gîndirea cipariană, gîndirii sale politice, raporturilor sale, ca filolog, cu Academia, contribuției ideilor sale la constituirea unor programe politice și culturale. Autorii consideră că Cipariu a fost, în discursul său la solemnitatea inaugurării Societății Academice, „purtătorul de gînd al generației de cărturari, premergători și următori, întrucît a dăruit nu numai Academiei române un ideal, la fondarea ei, dar a sintetizat năzuințe anterioare și a clarificat poziții ce aveau să se contureze".

Ideile cipariene sînt urmărite în capitole grupate în două mari secțiuni **(Romanitate și „continuitate neîntreruptă"** și **Spre unitatea culturii românești)** și abordează numeroase laturi puțin cunoscute. Între aceste capitole, unul este consacrat relațiilor — în ordinea ideilor — dintre Cipariu și Maiorescu. Întregul demers monografic, fără a acoperi toate aspectele operei, dar complex, dificil și bine elaborat, pledează pentru ideea unei noi și mai bune înțelegeri a operei cipariene, deoarece „vocația sa universalistă a fost fecundă pentru mișcarea ideilor în filologia și istoriografia românească".

Gheorghe Buluță

***) Valeriu Nițu, Traian Vedinaș : „Timotei Cipariu. Arhetipuri ale permanenței românești", Editura „Dacia", 1988.**

CARTEA DE DEBUT

Plutirea lui Argo

1. După un prim volum colectiv de debut poetic, intitulat „Argonauții I" și apărut în 1986, Ed. „Facla" publică, anul acesta, „Argonauții II" *). Cîteva cuvinte despre maniera de realizare editorială se cuvin a fi spuse.

„Argonauții II" este foarte bine conceput. În primul rînd, conține numai 8 autori și le acordă suficient spațiu tipografic, aproape pentru o plachetă. În al doilea rînd, grupul debutanților e omogen ca vîrstă, cei 8 fiind născuți între 1950 și 1960. În al treilea rînd, se asigură toate informațiile necesare, iar cartea nu poate fi acuzată de „regionalism", chiar dacă majoritatea poeților sînt bănățeni.

Editura, deci, și-a făcut impecabil datoria, oferind un model demn de urmat.

Ajungem, însă, la criteriul esențial al valorii estetice. Aici situația nu-i tocmai clară.

Dar, în fine. Diamantul trebuie căutat oriunde, pînă și într-o tonă de pietriș aparent sterp.

2. Primul reprezentant al noilor „argonauți", **Ionel Bota**, face parte din rîndul prezentelor plăcute. El își intitulează grupajul „De nașterea poemului" — ceea ce-i amintește pe cronicari ; și vorbește despre „concretul acestor cuminți revelații" — ceea ce ar traduce o relație blajină cu transcendentul. De fapt, Ionel Bota e un reprezentant întîrziat al așa-numitei „generații pierdute", iar modelul său pare a fi Constant Tonegaru, căruia îi dedică o „scrisoare" și pe care îl statuează sub imaginea „paznicului de far" (Tonegaru are o poezie cu titlul „Paznicul farului") : „coborau în oglinzi aprinzîndu-și trupurile de ceară / cuminți baiadere purtînd pe tăvi de inox demodatele mituri / paznicul de far nota fiecare mișcare seară de seară / și zeii fragili aveau chipul gravat pe cutii de chibrituri". Corăbiile atlante, insulele din real, păpușile mecanice, Rosa de los Vientos (roza vînturilor !), ploaia care „dansează cadril pe epoleții căpitanului Cook", etc. — toate au, deci, o proveniență literară certă. Aceeași, dealtminteri, cu modul de a înțelege poezia : „poesia patria morilor de vînt superba / iluzie".

Specificitatea lui Ionel Bota constă în faptul că, spre deosebire de Tonegaru, posedă un spațiu adăpostitor, o rădăcină. E vorba despre sat. Invocat adesea, satul capătă la el pertinență mai ales prin virtuțile matriarhale, însumate în chipul „bunicii Mia" : „vino să prinzi între două agrafe ca pe-un mister / semnele nopții perfect risipite pe drumul către oraș / Buna Mia așază c-un gest stelele toate pe cer / și plouă gutuiul peste casa bătrînă din Lățunaș".

Rădăcina rurală, puternică, nu-i permite autorului să ajungă pînă la autenticul disperării „generației pierdute". El doar calchiază semnele exterioare ale acestei disperări. De aceea, rămîne perpetuu amenințat de epigonism.

În schimb, stranie și originală se arată **Valentina Călușer**, în ciclul „Urmărită de cuvinte și uitată". Titlul nu spune nimic ; căci la ea apare o dendrolatrie dusă pînă la ultimele consecințe. Oasele „rămuresc", trupul se frînge și se scutură de pămînt, sîngele e un fel de sevă ce urcă în trup, mișcările sînt „moi ca de frunză / Care lasă să-i cadă culoarea", există o intensă „frică de iarnă", iar toamna „prăfuiește" eul „cu ruginiu". Identificarea devine frecvent explicită : „Stau între nori de zăpadă și simt / Cum înmugurește genunchiul și drept / Tulpina se urcă spre coapse / Rătăcind tîrziu lîngă piept // Și cum țipă în mine o floare / Pîntecul să i-l deschid / Primăvara asta va mai pune / Pe trunchiul meu încă un rid". Așadar, vom întîlni poezii ale senzației de altoire („Fericiți în cetate", 4), ale senzației de frunză („Fericiți în cetate", 13 — unde găsim aceste versuri frumoase : „Deschis ca o rană tremurătoare / Drumul m-alungă la întîmplare"), sau ale senzației de fruct („Fericiți în cetate", 16).

Dendrolatria, însă, nu-i o chestiune atît de inocentă. Într-un fel sau altul, ea se asociază cu virilitatea divină — fenomen resimțit și în lirica Valentinei Căluser, unde iubitul dobîndește un cert caracter sacru și unde lumina (emanație uranică) capătă ades semnificație de semen virile.

Să notăm, totuși, că poeta are vocație lirică. Atunci cînd scapă din mrejele prea tiranice ale dendrolatriei, ea știe să scrie acceptabile versuri de dragoste, atinse de aripa diafanului ascuns sub rană.

Grupajul Victoriei Milescu, intitulat „Casa de nalbă", conține poeme cantabile deschise spre teme majore, cîteva dintre ele fiind de reținut.

Datorăm lui **Ioan Palici** „A doua călătorie a submarinului". Iată versurile reușite : „brusc răceala se întinde și se face noapte / la fel ca-n farurile stinse" ; „ceaiul fierbinte mușcă absent de buze" și „să mori blînd ca un animal / sfîrtecat de copii în joacă". Din nefericire, restul poeziei sale e excelent autodefinit prin următoarele două versuri : „În fața hîrtiei cuvintele se desfac / cum o hoardă agitîndu-și stindardele".

După „Cărări stelare" dăm peste „Odiseu în Ithaca", poeme ale lui **Emilian Roșculescu.** Nu realizez exact ce a urmărit autorul — deoarece textele sale publicate la Ed. „Litera" sînt incomparabil mai bune. Aici, în „Argonauții II", există doar două fragmente ce merită pomenite („du-te, ioane, spune femeii / atîta iubire cît poate-n căușul palmei / să pună" și „nu-mi place să știu / pe dinafară / lucrurile și ființele pe care le iubesc") precum și o mărturisire de credință, demnă de luat aminte : „infinitul despre care nu știu / să povestesc totuși". Dar asupra lui Emilian Roșculescu îmi rezerv dreptul de a reveni. Ca poet, face parte indisolubil din „generația '80", este ludic, ironic, afectează cultura, urmărește succesul. Ceea ce a dat la Ed. „Facla" este însă total nesemnificativ.

Originar din Bărăgan, **Marcel Sămânță** se află încă în stadiul aspirației către o altfel de cunoaștere, care să-l conducă la „revelația" lirică : „Poate ar trebui să renunț la răgazul / năpădit de gînduri și să respir / boarea altui mod de căutare". De aici, în primul rînd, insatisfacția față de realitatea simțurilor : „ceea ce simțim e cu totul altceva / decît ceea ce se întîmplă", precum și accentuata senzație de falie în real, ce devine justificare a gestului artistic : „Prăpastia își deschide buza / între mine și aerul vechi, / ici-colo desenez imaginare continuări, / un joc de cioburi, / Apoi, inventez cascade / prin care să curgă lumina / însîngerînd spații întrerupte".

De fapt, Marcel Sămânță e atras către „prozaismul" practicat de M. Sorescu, adică spre un firesc de tip ritualic, un obișnuit ce se justifică tocmai prin conservarea neobișnuitului („prozaism" pertinent analizat de M. Ungheanu în „Luceafărul" nr. 50/88). Poemele sale despre Ion (iată citate : „Florile sînt scuturi între Ion / și rînduirea lumii", sau „Ion își vede de-ale lui / scuipîndu-și în palme"), dimpreună cu „Umbra ursului" și „Săgeată și pasăre" — textele cele mai realizate — mărturisesc aceeași atracție către universul sorescian.

Dealtminteri, o atracție mai mult livrescă pentru că, fundamental, Marcel Sămânță posedă sensibilitatea poeților Bărăganului, straniu amalgam între manierism și expresionism — un expresionism manierist, dacă se poate spune așa. De aceea exclamă el : „Cîtă răutate în atîta frumusețe", copiind un strigăt celebru.

Se petrece ceva esențial cu lucrurile în poemele lui **Constantin Stancu**, ultimul „argonaut". Este vorba despre un fenomen de ordin ontologic, resimțit deocamdată confuz, prin care ființarea vrea să-și dezvăluie ființa : „Căldura trupului te părăsește și dă forma / lucrurilor, lucrurile sînt anotimpuri, / continente, o nedefinită absență, / numită prin toate prezențele din jur". Exclamația fundamentală se întrupează astfel : „Găsește-mă pînă nu devin eu, pînă nu devii tu", de aceea metaforele se organizează în jurul ideii de „somn" (și de „vis" — înțeles aici ca trecere într-un soi de realitate a eidos-ului) și în jurul ideii de „fruct" („carne fecundată de ploaie, / retină învăluind misterul oglinzii" — adică, în fond, libertatea biologicului de a se împlini ca ontologic).

Dar analiza mea tinde să depășească poemele. Posesor al unor bune intuiții, Constantin Stancu rămîne, totuși, departe de ceea ce intuiește, frecvent înecat în discursuri sterile, în genul : „cuvinte dace asemeni fluturilor" (?!), ori „trenuri cu roți de mătase trec spre Sarmisegetusa".

Deocamdată, autorul are o sensibilitate de truver, preocupată în a purifica și a sanctifica femeia. Aceasta pare a fi o tendință organică a eului său liric și — cum nu prea se regăsește în poezia contemporană — merită subliniată (vezi, de pildă, „Țărmuri" sau „Unghia de aur" — modelul lor poate fi căutat în „Cîntecele despre muiere" ale lui N. Stănescu).

3. Odată cu „Argonauții II" închei seria dedicată anul acesta volumelor colective de debut.

Prin urmare, aș dori să fac unele precizări.

E, într-adevăr, dificil să vorbești despre debutanți : pe de o parte, aceștia sînt mult mai sensibili, iar pe de alta — riscurile unei judecăți eronate sînt uriașe. La debutul său, Keats a fost sfătuit de criticii englezi să se apuce de altceva, eventual de negoț. Whitman și-a tipărit singur volumul de debut și tot singur și-a scris (sub pseudonime) cronici laudative. Ca să nu mai pomenesc celebrul exemplu al lui Proust citit de Gide.

Totuși există numeroase contra-exemple (dintre care elocvent ni se pare al lui Maiorescu), precum și elementara probitate a criticului, ce trebuie să-și păstreze intransigența. Judecata se face asupra scrierilor, nu asupra oamenilor. Oamenii pot crea în continuare (dacă sînt autentici, vor crea sigur în continuare) — iar atunci analiza se va modifica, în mod corespunzător.

Radu Comănescu

***) „Argonauții II", volum colectiv de debut, Editura „Facla", Timișoara, 1988.**

VITRINA

■ **ION CĂPREANU : „Eseul unei restituiri. C. Stere"**. Editura Junimea. Lucrare dedicată personalității multilaterale și contradictorii a lui C. Stere, încercînd o apreciere a gîndirii teoretice și activității social-politice a acestuia, afirmată în momentele hotărîtoare ale istoriei noastre naționale în domeniile politic, social, al gîndirii social-politice, și literar.

■ **ANDREI ROTH : „Shakespeare"**. O lectură sociologică. Editura Dacia. Studiu dedicat principalelor teme ale operei shakespeariene și a cîtorva piese reprezentative ale poetului, insistînd asupra concepției tragice ce se află în centrul acestei opere considerată ca un întreg artistic.

■ **DAN DAVID : „Podul cu fîn"**. Poeme. Editura Cartea Românească. Placheta întîmpinată de Geo Bogza cu urarea : „Dan David, toate miresmele acestui univers să se abată peste Podul cu fîn din comuna Berca".

■ **ION TRIF PLEȘA : „Un sentiment e pe aproape"**. Versuri. Editura Eminescu. Din „Priveliște cu cititori" : „Cîți cititori ai tu acum ? / Poate o sută, poate o mie. / În tufișuri mișcă un lup de scrum, / blana lui zburlită are ieșire la poezie".

■ **GIUSEPPE UNGARETTI : „Bucuria"**. În românește de Alexandra Ungureanu. Prefață și tabel cronologic de Doina Condrea Derer. Editura Univers, colecția „Orfeu". Selecție a unei părți din primele și cele mai reprezentative volume ale autorului, oferind o cale de acces spre „Frămîntatul și nobilul univers ungarettian".

■ **JORGE LUIS BORGES : „Cărțile și noaptea"**. Ediție îngrijită, prefață și traducere de Valeriu Pop. Editura Junimea. Volumul cuprinde șase dintre disertațiile (conferințele) ținute de Borges la Coliseo din Buenos Aires și în Montevideo precum și trei studii asupra creației scriitorului argentinian semnate de Ștefan Augustin Doinaș, Andrei Ionescu și Cristina Hăulică.

■ **VLADIMIR TENDREAKOV : „Răsplata"**. Microromane. În românește de Laurențiu Checicheș. Traducătorul a selectat patru microromane din ultimul deceniu de viață și creație ale scriitorului, cunoscut cititorilor români prin nuvela **Icoana făcătoare de minuni**, prozele **Un caz excepțional, Scurtcircuit** și romanul **Întîlnire cu Nefertiti.**

■ **CRISTIAN POPESCU, „Cuvînt înainte. Poeme"**. Editura Cartea Românească. Carte de debut, în al cărei ultim poem autorul mărturisește cu modestie : „Asta-i tot ce-aș vrea și eu de la viață : cînd s-or strica manechinele astea de-acum, din vitrine, să le facă pe-alea noi după chipul meu, să-mi semene. Să se mîndrească și copiii mei cînd or trece prin fața pe la «Adam»."

■ **GEORGE ZAHARESCU : „Copiii teribili ai operetei și marea lor dragoste"**. Editura Muzicală. Suită de interviuri cu aproape treizeci de personalități ale Teatrului de Operetă, recomandată de muzicologul Petre Codreanu ca „o dezbatere vie, inteligentă, responsabilă, adîncă, plină de sugestii despre erudiția operetei și musicalului".

■ **GHEORGHE ACHIȚEI : „Frumosul dincolo de artă"**. Editura Meridiane. Colecția Biblioteca de Artă. Eseu amplu asupra fenomenologiei esteticii de-a lungul timpului, depășind domeniile artistice tradiționale.

■ **CRISTIAN ȚOPESCU și OCTAVIAN VINTILĂ : „Steaua. Performanță și prestigiu"**. Editura Militară. Volumul cuprinde aspecte semnificative din activitatea de peste patru decenii a clubului sportiv militar care, „alături de celelalte asociații sportive din țară a contribuit la afirmarea tot mai puternică a sportului românesc de performanță, la ridicarea prestigiului acestuia în marile competiții internaționale".

■ **LAFCADIO HEARN : „Într-o ceașcă de ceai"**. Traducere, prefață și note de Radu Săndulescu. Editura Univers. Povestiri și legende pline de creații ale imaginarului nipon, reflectînd modul de gîndire sau anumite caracteristici ale civilizației japoneze.

■ **JOSÉ SARAMAGO : „Memorialul de la Mafra"**. Traducere și note de Mioara Caragea. Prefață de Dan Caragea. Editura Univers, colecția „Romanul secolului XX". Pentru criticul Vasco Graça Moura, acest roman reprezintă „una dintre cele patru sau cinci cărți majore ale ficțiunii portugheze din secolul al XX-lea".

■ **BRILLANT-SAVARIN : „Fiziologia gustului"**. Traducere de Doina Pașca—Harsanyi. Cuvînt înainte de Dan Grigorescu. Editura Meridiane, colecția Biblioteca de Artă. „O carte de gastronomie dar care aduce o mărturie a mentalității și a cunoștințelor aflate la începutul secolului al XIX-lea, la îndemîna celor pasionați de cunoaștere, fără să aibă însă o cultură științifică sistematică".

EXPUNEREA TOVARĂŞULUI NICOLAE CEAUŞESCU

PROGRAM AL MUNCII ŞI CONŞTIINŢEI SOCIALISTE

„A fi revoluționar, a fi comunist înseamnă a fi întotdeauna în primele rînduri ale luptei împotriva vechiului, a tot ce s-a perimat și nu mai corespunde noii etape de dezvoltare, înseamnă a acționa cu toată fermitatea pentru promovarea noului, a spiritului și concepției revoluționare în toate domeniile de activitate !"

NICOLAE CEAUŞESCU

DIMENSIUNI ALE CRITICII LITERARE

Spiritul ştiinţific

În ultimii ani a început să se remarce suficient faptul cît de păgubitoare este vechea ruptură dintre cultura zisă „umanistă" și cea „științifică". Dincolo de alte pricini, se pare că „marea schismă" izvorăște dintr-o mentalitate tipic occidentală. Un savant precum J. Needham vorbea, pe bună dreptate, de o „schizofrenie caracteristic europeană în relația om/natură, spirit/natură", cu întregul arsenal de dihotomii ce rezultă de aici (Cf. **La Science chinoise ea l'Occident. Le grand Titrage**, Paris, Seuil, 1977, cap. „Science et Société à l'Est et à l'Ouest"). Este evident că această despărțire se insinuează și în interiorul diverselor **discipline,** neocolind nici critica literară și estetica. Așa se face că s-a ajuns la cele două direcții contrare numite de tradiția germană **Ästhetik** (estetica platoniciană, impresionistă) și **Kunstwissenschaft** (știința aristotelică a artei, metodologică, scientistă), dihotomie ajungînd la apogeu în secolul al XIX-lea și continuînd pînă în zilele noastre. În ultimele decenii, dihotomia a îmbrăcat tot mai mult haina opoziției dintre critica impresionistă și cea cu sistem, deși marii critici, în cele mai bune cazuri, au atenuat primejdia oricărui reducționism. Doar un exemplu — Roland Barthes și-a trădat permanent „obiectivismul metodei", derutîndu-i pe zeloșii fideli ai științei semiotice pîndite de riscul aridității și al unei terminologii sofisticate. Nu întîmplător exageratul cult al metodei s-a suprapus, în cele din urmă, peste „estetismul pur" în varianta meticuloaselor analize stilistico-structuraliste. În această vreme, cel puțin în principalele culturi apusene, impresionismul foiletonist și-a limitat mult reputația în favoarea marilor sisteme critice. La noi, balanța pare să încline serios în favoarea foiletonismului, autori ai criticii cu sistem precum Adrian Marino continuînd să rămînă cazuri izolate, adesea ridiculizate. Cu toate acestea, e vizibil interesul tot mai crescînd spre gîndirea sistemică al noilor generații de critici, deși, deocamdată, domină o perioadă a căutărilor, a mimetismului chiar și a lipsei de îndrăzneală. Realizările demne de atenție, cu șanse de acces și în alte spații culturale, nu lipsesc. În afara **ideocriticii** lui Adrian Marino, intrată deja în conștiința critică europeană, promisiuni ne vin dinspre ontologia românească a lui Constantin Noica sau dinspre preocupările poststructuraliste ale școlii criticii cibernetice reprezentată de Solomon Marcus, Radu Bagdasar ș.a.

Propunîndu-ne, în aceste pagini, să ne ocupăm de unele îndrăznețe sugestii ale „poeticii matematice", nu putem decît saluta cu căldură încercările oamenilor de știință de a se apropia de umanismul estetic și de a contribui, în mod programatic, la abolirea „marii schisme" dintre știință și artă, fără a le confunda planurile. Fără efortul reciproc al celor două „tabere" totul va fi însă zadarnic. Că este posibil, stă dovadă umanismul integral al anticilor și exemplul personalităților de vîrf ale culturii universale.

Radu Bagdasar, autor al unei incitante cărți despre **Critică și cibernetică** (Ed. Univers, 1983), primită, din păcate, cu indiferență de critica impresionist-estetică, sublinia, cu îngrijorare, că la noi domeniul **Kunstwissenschaft** se află într-o situație de Cenușăreasă. În această vreme, impresionismul foiletonist deține o poziție privilegiată, dăunătoare prin conservatorismul ei, practicînd o critică de serviciu, cu o lectură grăbită, superficială, subiectivistă. Asemenea acuzații amintesc de cele ale lui Adrian Marino, unul dintre marii adversari declarați ai foiletonismului. Că lucrurile stau într-o bună măsură chiar așa, o știm cu toții. Dar ne întrebăm, totodată, dacă perpetuarea ostilităților dintre **Ästhetik** și **Kunstwissenschaft** va duce la colaborarea și armonia dorite. Se pare că nu. Ar trebui pornit de la punțile de legătură posibile și nu de la prăpastia despărțitoare. Să ascultăm, totuși, obiecțiile majore ale lui Radu Bagdasar. Criticul cibernetician tintește a merge pînă la rădăcina lucrurilor : nu se mai poate zăbovi în **critica paraliterară,** deoarece produsele ei (prototipul G. Călinescu) „nu sînt valabile în planul criticii de dezvăluire, de cercetare aplicată a obiectului", ci „în cel al artei literare propriu-zise" (p. 64). În consecință, „Demersul explicativ este singura modalitate de cunoaștere rațională, tranzitivă a faptului literar" (p. 65). Cum însă aserțiunea ar risca să devină prea tranșantă, criticul aduce un amendament, anume că „marea critică impresionistă nu poate fi subsumată global genului criticii paraliterare" (p. 66). În consecință, atacul se continuă la adresa criticii paraliterare, care „nu poate oferi... revelarea exactă, într-o singură lucrare critică, a semanticii unui text artistic". Mai mult, critica de tip, totuși, Călinescu, Lovinescu, Gaëtan Picon etc. „se înscrie în fenomenul cunoașterii aurorale, inițiale, a operei" (p. 68). Acestei copilării a criticii trebuie să-i urmeze critica explicativă, avînd ca ideal exactitatea științifică, dezvăluirea totală a operei. Or, la noi, și chiar în lume, lucrurile nu stau deloc bine, deoarece estetica de pînă acum este „în cea mai mare măsură empirică" (p. 374).

Să admitem, din principiu, ca valabile asemenea obiecții, știind că ele vizează anumite limite reale ale narcisismului estetic impresionist. Dar se ivește un alt pericol — distrugînd limite, să nu ne închidem în alte limite. Căci, cu siguranță, scientismul își are propriile păcate greu de depășit. Este Radu Bagdasar la fel de sever și de lucid cu extrema opusă criticii paraliterare ? Numai în acest fel **marea schismă** ar putea fi depășită către un umanism integral. Să nu ne pronunțăm **avant la lettre.** Să repunem, bunăoară, în discuție, împreună cu Bagdasar, teza fundamentală a structuralismului clasic, aceea a limbajului artistic ca **deviere** de la **gradul zero al scriiturii** de formulă barthesiană. Criticul supune unui examen sever vechea teorie a **ecartismului** elaborată încă de formaliștii ruși și Leo Spitzer și ajunsă la apogeu după 1950. În concepția stilisticii semiotice, în deviere ar sta cheia stilului. Căci stilul, chiar dacă nu s-a aflat încă nici o definiție mulțumitoare a lui, e identificat cu limbajul expresiv. Dar, cu toată hărnicia semioticienilor, cu toată strădania lor în ce privește invenția terminologică și investigarea celor 4 sau 5 straturi cîte au stabilit Wellek, Warren și alții, în jurul anilor '60 am asistat la falimentul ecartismului și la abandonarea lui, deoarece, apreciază îndreptățit Bagdasar, a eșuat „într-o masă de date tehniciste și nesemnificative estetic" (p. 161). În fața unui asemenea eșec, „empiriștii" au avut motive suficiente să jubileze. Contraofensiva lor este binecunoscută și la noi prin atacurile la adresa metodologiilor moderne. Care să fie cauza eșecului ? Radu Bagdasar vine cu o soluție originală. Dar este semnificativ că se vorbește de cercul vicios al „masei de date tehniciste și nesemnificative estetic". Astfel spus, este eroarea autarhiei scientiste menită să adîncească prăpastia dintre universul artei și cel al științei. Poate că dacă ar fi avut în vedere acest adevăr pînă la capăt, Bagdasar și-ar fi încununat eforturile cu o mult jinduită „răsturnare copernicană" în știința literaturii. Și cu aceasta atingem însăși rațiunea optimismului cibernetic în materie de artă. Trebuie, mai întîi, să lăudăm semeția matematicienilor. Este ceea ce Radu Bagdasar numește paradoxul stilisticii moderne : nu esteticienii și criticii literari au dezlegat taina tainelor, ci matematicienii (p. 381). Cibernetica, în speță. De ce nu ar fi chiar așa ?

Critica poststructuralistă n-a găsit calea convingătoare a ieșirii din impas. A crezut că ideea ecartismului în sine e vinovată de insuccese. Și, în consecință, a fost abandonată. În fapt, a fost substituită o eroare cu alta sau altele. Ideea **abaterii** este dintre cele mai fecunde. Dacă ne gîndim bine, așa și este. Partea cea mai bună a gîndirii dialectice moderne, de la Stéphane Lupasco pînă la Ilya Prigogine și Erich Jantsch susține cît de importantă e în **devenirea universală** „ruperea de simetrii". Dacă am interpreta ecartismul ca model tipic de „rupere a simetriilor" în sfera creației artistice, atunci ne-am putea considera pe calea cea bună. Să o considerăm implicită. Așadar, iată-ne reveniți la conceptul **devierii.** Nu trebuia abandonat, ci doar reevaluat pe cu totul alte baze. Michael Riffaterre adusese ecartismul la cel mai înalt nivel și a fost pe punctul să facă pasul decisiv. Dar nu l-a făcut, deși premiza exista prin realizările anterioare ale lui Pius Servien. Lui Radu Bagdasar i se prezintă aproape inexplicabilă tăcerea înțesată în jurul lui Servien. Acela înțelesese ceea ce ecartiștii de după el n-au reușit să vadă, anume că limbajul poetic nu e o **abatere** de la **limbajul comun,** ci de la **limbajul științific** : „Nivelul cu adevărat elementar, zero, al unei limbi naturale este limbajul științific în sensul cel mai riguros al termenului". (p. 380). Aceasta e temelia „poeticii matematice" de școală românească, valorificată abia de Solomon Marcus și apoi de Radu Bagdasar. Apropieri precursoare de modelul structural-matematic au dovedit, pe plan mondial, dar nu în chip decisiv, Udny Yule, Pierre Guiraud, Lubomir Dolezel, Abraham Moles, A.N. Kolmogorov și A.N. Kondratov.

Dacă modelul cibernetic de provenință Servien-Marcus-Bagdasar s-ar dovedi cel mai apt să înglobeze și să explice marile probleme ale artei, ne-am afla, într-adevăr, înaintea unei înfăptuiri revoluționare. Va reuși acest model să convingă și pe criticii și pe teoreticienii literari fără o pregătire științifică ? Au trecut mai mulți ani de la apariția **Poeticii matematice** a lui Solomon Marcus și totuși scepticismul literaților n-a fost biruit. Acesta însă nu e un argument și-i defavorizează, în primul rînd, pe cei care-și refuză orice ieșire din inerție. Altminteri, autorul propune introducerea unui curs de cibernetică la facultățile de filologie. Totuși ar fi prea simplu dacă numai lipsa de pregătire matematică ar fi piedica apropierii dintre știință și artă. Să considerăm justificat referențialul propus de Radu Bagdasar în resurecția ecartismului. Punctul forte este găsit în inventarul impresionant al **abaterilor** limbajului poetic de la cel științific. Marcus, continuîndu-l pe Servien, stabilise vreo 40 de abateri (ajunse la 53 în recentul temeinic volum **Artă și știință**), iar Bagdasar ridică numărul la 60. Studiind în

Theodor Codreanu

Continuare în pag. a 7-a

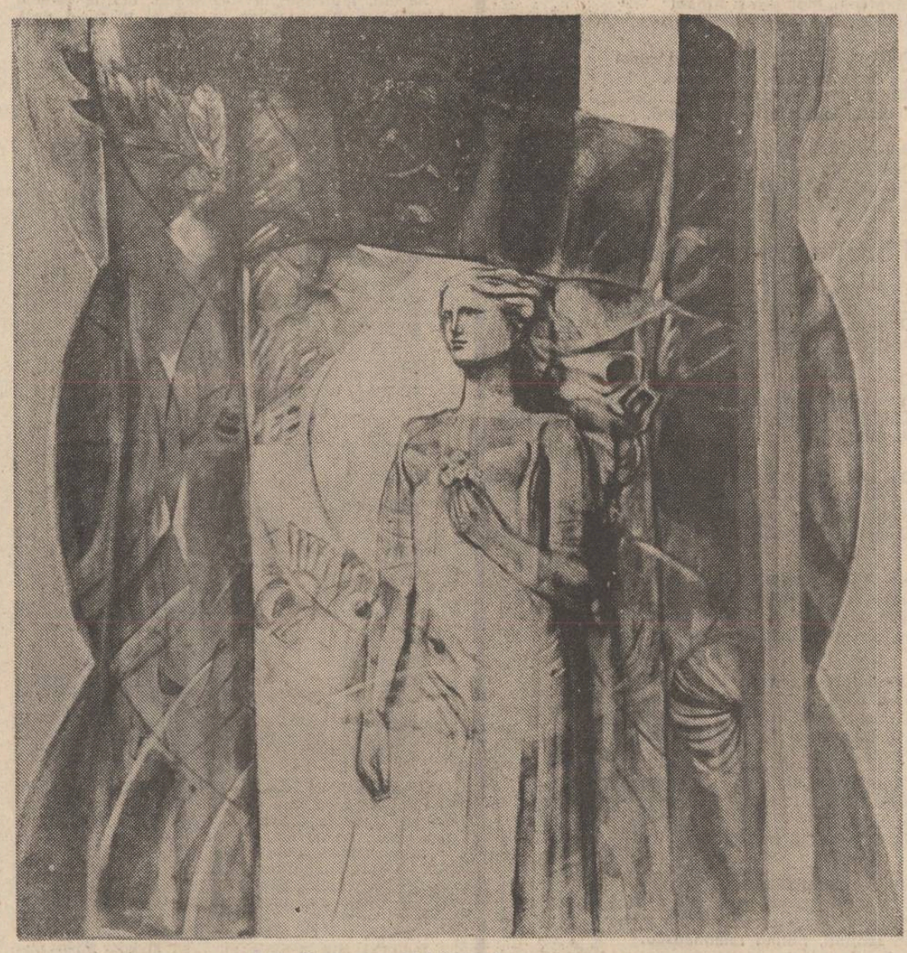

Geta Mermeze : „Sărbătoare"

Componentă a ideologiei culturale

Dacă în momentul istoric pe care-l făurim, în care cercetarea și funcționalitatea ideilor a ajuns la o înaltă perfecțiune, se poate face dovada clară că ideologia, prin normele sale politice, se sprijină și pe cele filosofice, juridice, etice, economice etc., trebuie să recunoaștem că nu cu aceeași siguranță au fost incluse și normele estetice. Au fost necesare multe alte cercetări, medieri etc. la care înaintași iluștri și-au adus din plin contribuția. Ne referim la T. Maiorescu, D. Gherea, G. Ibrăileanu, T. Vianu, G. Călinescu etc. la care, evident, îi adăugăm și pe marii noștri scriitori. Putem afirma astfel că alături de filosofie, estetică, sociologie, etică, politologie rolul criticii n-a fost și mai ales nu este cu nimic mai prejos.

Impedimentele întîlnite la includerea în ideologie a ideilor izvorîte din operele de artă sînt și ele cunoscute. Unele dintre ele se manifestă sub ochii noștri. Astfel, știm că arta, urmînd îndeaproape ritmul viu, nemijlocit al vieții, este mai mobilă. Ea are (și a avut) întotdeauna tendința de a depăși normele ; chiar și pe cele care-i sînt proprii (T. Vianu). Critica a pus în evidență această instabilitate cu manifestări extrem de complexe. Dar ideologia însăși, fiind determinată de condițiile vieții vii, suferă transformări pe care arta, deseori, le resimte mai repede. Desigur, nu este deloc neglijabil nici fenomenul invers ; acela al imprimării de direcții noi realității, exercitate dinspre ideologie. Și în acest caz arta își face simțită prezența. Evident, critica nu numai că ia act de toate acestea, dar este cea care deschide „supapele" prin care intră în circulație respectivele impulsuri reciproce ; motiv suficient pentru a o considera parte integrantă a ideologiei. Și nu a oricărei ideologii. Ci tocmai a aceleia corespunzătoare unei anumite opere, în momente istorice date.

Din acest motiv, critica se comportă, pe o suprafață a sa, ca un real operator ideologic. Avînd demonstrația că artistul este și un ideolog, că el pleacă de la anumite opțiuni politice, sociale, filosofice, pe care le transformă în „fapte de artă", dar că, în respectivele transformări, elementele ideologice nu mai sînt explicite, ci implicite, restructurate în fapte estetice (deci metapolitice), vom admite și că demersul critic se derulează invers ; de la implicit spre explicit. Criticul descriptează mergînd dinspre artistic spre ideologic. Cu acestea considerăm inutilă eventuala întrebare „De ce este necesar factorul ideologic înlăuntrul celui critic ?" Faptul că ideologia există la baza actului estetic, faptul că arta este și ideologie sub forma unei „stări de spirit", aceste fapte, deci, spun totul.

O altă caracteristică a criticii izvorăște din chiar mecanismul reflectării. Dacă oglindirea realității este totodată și interpretare, în mod obligatoriu intervine și o anumită distanțare critică. Actul interpretativ al „distanțării" nu este altul decît actul critic. Evident, pe un alt traseu decît acela al artistului, dar cu extremitățile comune.

Faptul de a găsi posibilități, libertăți, pentru a declanșa „starea de spirit" corespunzătoare ideilor, revine artistului. El își extrage elementele de expresie din imanența ideilor care au declanșat starea de spirit, (dar pe acestea din urmă nemainumindu-le). Numai astfel opera depășește stadiul de artă în sine, de posibilitate, năzuind către stadiul de artă pentru ceilalți, deci de realitate ; și tot astfel se confirmă și ca valoare. Cel care va „măsura" valoarea socială a operei (mesaj transpus în valoarea estetică) din punctul ei de potențialitate și pînă în cel de realitate, de valorificare socială, va fi tocmai criticul.

Desigur, mijloacele artistice nu țin de ideologie. Ele pot fi aceleași indiferent de natura ideilor care au generat opera. Dar trebuie să acceptăm că și din punct de vedere morfologic există forme specializate (și care în viitor se vor specializa tot mai mult) corespunzătoare ideilor care le-au generat. **Romanul politic** deține preeminența în sistemul nostru ideologic (cel românesc fiind chiar la loc de frunte) ; la fel teatrul politic, dezbaterea, document etc. Mergînd mai în profunzime, spre estetic, putem constata, de exemplu, că apar elemente estetice specializate pentru a exprima direcții ideologice. Așa cum este **„dezbaterea", analogă fenomenului de implicare, în sens de socializare a sentimentului,** de raportare a conștiinței individuale la cea socială, în cazul romanului (sau al teatrului) politic.

Elementele ideologice, dar mai ales metodologiile prin care se articulează ideile, metodologii specifice mentalității omului contemporan, raportul său cît mai intim cu socialul etc. impun, la rîndul lor, demersuri care produc mutații chiar înlăuntrul categoriilor estetice, oricît de stabile ar fi acestea. Și în acest caz rolul criticii este considerabil. Cercetătorul conceptului de „frumos" constată o extraordinară diversificare a acestuia, dusă pînă într-acolo încît se vorbește chiar de o dezintegrare a sa, de o adevărată neputință în a-l conceptualiza (M. Dessoir, M. Dufrenne, Max Ernst etc.). Această re-compunere a esteticului, prin însumarea părților lui componente, risipite în operă, și ordonarea lor pe o direcție ideologică sau pe alta este de domeniul criticii ; operațiune complexă și necesitînd cunoștințe tot mai vaste precum și o aprofundare a operei chiar dincolo de marginile sale. Dacă ne-am referi numai la istorie, sociologie și comparativism și întreprinderea ar dovedi ce cantitate de travaliu i se cere criticii.

Raportarea elementelor de factură estetică la modalitatea specifică de gîndire și simțire, la modalitatea „de a fi" a personajului (etic sau liric) face să se vorbească tot mai des în critica literară de o „ideologie estetică". Am înțeles prin ea, de la început, ca fiind suma și natura ideilor (politice, etice, juridice etc.) care au generat starea de spirit (opera), precum și calitatea pe care o vădesc acestea după ce au fost deduse din operă, extrase din aliajul estetic. Critica genetică și ideologică își dau mîna în această situație, depășind cu mult puterile criticii psihanalitice de exemplu.

Pentru a putea stabili valoarea, puterea de penetrație a operei, criticul folosește metode diverse. În cazul situării operei în cîmpul ideologic, el procedează prin circumscrierea acesteia o dată în aria culturală, apoi în cea istorică. Este și azi inegalabilă metoda critică a lui G. Călinescu, aplicată la „Istoria..." sa. Marele critic, analizînd literatura română veche, și negăsind capodopere, extrage din ea idei care, chiar nefiind în stare definitiv estetică, fac dovada că poporului român nu i-au fost străine ideile literare, oricît de înalte ar fi fost acestea, numai că n-au existat pe moment condițiile în care ele să fi fost încorporate în estetic. Ideile respective, chiar fiind irelevante estetic, pot fi depistate în aria culturală, iar prezența lor, motivată în aria istorică.

Călin Constant

Continuare în pag. a 7-a

Tradiţia blagiană

Urmare din pag. 1

cutul". Restrictiva unghiularitate organică a expresionismului interbelic : „numai pe tine te caut hrăparețul meu trup" convertește motivația într-un panism orfic, intonat în piața simbolică a livrescului manierist „numai tu gura mea — adîncești lumina din gura moartă a scribului".

Orașul, parcă virgilian, conține ambiguitatea lirică dintre poem și reprezentările sale naturiste : „și în această delăsare a peisajului / te cufunzi ademenit de muzica geologică a țărinii / pînă ce mîna ta devine dunga limpede a colinei / pînă ce coapsa ta devine muchia unui dîmb mătăsos cu zmeură singerie / pînă ce șoldul tău substituie un deal îndelung erodat / o halcă de carne lunară".

Geometrizată („hexagon al brinarilor") și strivită de auditii („într-un asemenea spațiu distrus de muzică...") clasic ornamentală („frageda ploaie spălînd colonadele") piața este o identitate metaforică a peisajului citadin, de ordin secundar în permanenta reflectare platoniciană a imaginilor. Orașul este „Utopia", „cetatea livrescă", „edenul vorbelor", la a cărui margine poetul reintors „cu noptile grele de manuscrise" își află originea abstractă („intri miraculos în cuvintele mamei / neprihănit rămîi să aduci dovezi / adevărul nașterii tale aici se probează în manuscrise..."), departe de arhaicul expresionist, dar cunoscînd o nouă vitalitate a textului, devenit natural. Iarba se întinde „pe manuscrisele anonime", imaginea satului sparge ferestrele, „palimpsestul" are comportamentul anotimpului crepuscular : „îngălbenire de frunze", dar toate aceste elemente însuflețite după restaurarea orfică a scrierii ideale, voluptate a contemplației, devin simboluri întoarse în interiorul unei realități a ideilor ; „nelămuritele forme / zbor lunecat în aripi ce-l zboară / privire lunecată în ochi ce privesc".

„Borgum centenarium" fixează orașul ca text. Dacă în „Izvor regăsit" poetul declină iterativ „casa mea e acest poem", fixînd realitatea ca poezie, în primul volum dicteul se smulge abrupt : „textul toamnei initiale", „prefață la tăcere", „toamna tirzie a cuvintelor".

Mimesis-ul se retrage ca și pantomima naturii : „Pan a murit / tu nu poți nega zădărnicia cu buzele... / prin franjurii de viță...", pentru a dimensiona o mediere a scrierii, drama lucidității actului de creație ca poetică a oglindirii eliberînd o lirică trează, dar încă supusă unor reverii de interior, muzicale și stinse, feminizînd melancolic. Asociațiile umorale au infidelități abstracte în întiiul volum : „lebăda infernală", „fereastra milei", „singurătate polivalentă", cu o treaptă metaforică frîntă, ca și în „Izvor regăsit" unde uscăciunea rațională șterge puterea imaginilor : „melancolia peisajului", „crucea betonului", „trestii utopice", „containerul metafizicii", „piața ireductibilă".

Inocența cuvîntului își are corespondentul prin mediul oglinzii ca **memoria mundi,** în alienarea citadină, „acolo unde am cunoscut amărăciunea cuvîntului". Oglinda și compusele ei : fereastra, vitraliul, apa — indică un demers philippidian, „dovadă că sîntem clepsidrelor / curind..." printre notații statice : „Dar toate au rămas la fel / cum timpul nu s-ar mai hrăni cu răni și petale" și înțelegerea reflexivă, metaforică a racursiului uman „cînd nimeni nu se mai întoarce în el însuși". Autoportretul livresc, evocator, este un text, încrustație a amintirilor („tu ești fiul născut să răscumperi / brutalitatea istoriei"), morfologie a memoriei, trecută în aparență : „Fărămițat pumn de oglinzi mă împrăștii / ...prin vechi amintiri /.../ în crăpături de vitraliu". În spațiul narcisist, drama oglindirii inverse indică o rarefiere a materialității („rămînem refracția zborului palid / în apa golită de umbre"), vedere în memoria livrescă („toamna tirzie a cuvintelor") pentru că noul Orfeu, pe tărîmul cuprins de somn, reface episodul erotic în abstractizări de dialog („doar părul luminiscent — un pîlc de spade limpezi / aparîndu-i absența").

Față de experimentarea arghezian a umbrei, Ion Vădan convinge printr-o trăire expresionistă („să nu ai spațiu în care să strigi") originară „te cufunzi în ritmul inițial al naturii — abia perceptibil și somnolent : te suprapui tremurului de trestie / vrăjitului fosnet al umbrei".

Într-o poezie în care livresc și natural nu sînt opoziționale, motivul oglinzii este memorialistic și orfic, dar mai ales călător, dînd unitate și tensiune celor două volume, între care bîntuie aceleași teme cu repetiții, de un expresionism pictural, afirmînd o voce lirică bine definită, ce se impune în literatura de azi.

Două comori: „limba şi naţionalitatea"

Urmare din pag. 1

pect la altul impunînd mobilitate, actualitate și risipește monotonia. Din toate aceste elemente țese o rețea subtilă, dar de netăgăduit, de intenționalități cu care-și circumscrie autorii comentați și auditoriul : este *atitudinea.* Așa încît putem spune că sub aspect ideologic este un critic de atitudine.

Și în cea mai recentă apariție „Repere critice", 1988, ca și în „Pietre pentru templul lor", comentează fenomenul literar în dublu sens : spre începuturi și în prezent. Aduce precizări, face reparații, retușări, dar mai ales amintește de sfinte datorii pe care le avem față de înaintașii pe care i-a înecat uitarea, i-au adumbrit timpurile învolburate sau propria lor modestie.

Structura de rezistență a edificiului său critic este tradiționalistă, clasică. Și ceea ce este uimitor în ideologia sa estetică este tocmai maniera în care și-a adaptat această structură stabilă, la cercetarea fenomenului literar mobil, încă plasmatic al literaturii contemporane, fără a greși esențial. Fiind un descriptiv, un mediator, un comparatist, se servește de nuanțe subtile, renunțînd la formulele „revolver", utilizate de unii critici de revistă. Examinează răbdător opera, înaintînd cu pași înceți în urma textului. Amintim, ca o paranteză, faptul că analizînd motivul „lunii" la Eminescu, îl desfășoară pe toată întinderea operei, găsind nu mai puțin de 23 de nuanțe, pe care apoi le compară cu același motiv la alți autori. Găsește și explicația unuia din determinanți, „a tot știutoarea", dezvoltînd o frumoasă demonstrație.

Fără a-i clasifica în vreun fel ideile din textele sale, reținem citeva, în ordinea în care au fost întîlnite pe parcursul lecturii.

Subliniem, încă o dată, preeminența preceptelor clasice în gîndirea sa critică. Opera literară, ca fapt estetic, trebuie să aibă proporționalitate, echilibru, unitate, să se înscrie în contextul istoric, să aibă specific național etc. Iar criticului, pe lîngă acestea, îi cere bun simț intelectual, cumpănă dreaptă, moderație, absența exclusivismului etc. Nu acceptă înnoirea prin *modernism,* ci prin *modernitate.* Omul, în viziunea estetică a profesorului, nu posedă sentimentul frumosului în mod separat, abstract, rupt de celelalte valori și sentimente ; după cum ființa, în ansamblul ei, nu se compune din valori izolate unele de celelalte. Doar din acest punct de vedere nu acceptă autonomia artei. Astfel îi recunoaște specificul, atrăgînd chiar atenția de exemplu că literatura nu trebuie să se transforme în istorie chiar dacă are obiective comune cu aceasta. Acei scriitori care au ignorat respectivele norme, pierzîndu-se în experimentalisme, nu sînt de găsit între comentariile profesorului.

În cercetarea operei, criticul caută cu preponderență citeva concepte care să se păstreze constant de la o analiză la alta : „elementele constructive", „structura prozodică", „calitatea atitudinii lirice", „modul de rostire", „ritmul", „metamorfozarea eu-lui", „prospețimea viziunii", „elementele etnopsihologice" etc. De asemenea, încadrează autorul în contextul istoric, utilizînd elemente biografice, chiar amănuntul rar, scrisori, jurnale, referințe uitate, dar mai ales citatul, pe care-l folosește cu o mare artă. Dăm mai jos citeva propoziții critice de mare rafinament, cu părerea de rău de a nu le putea da și demersul logic. Astfel esențial la poezia lui Ion Minulescu, pentru care are multă stimă, găsește „teatralitatea" ; teatralitate izvorîtă din concepția poetului, anume că „teatrul nu este un gen în sine", ci „meșteșugul de a acomoda frumosul altor arte cu bunul simț al vieții de toate zilele".

Despre scriitorii care au căutat să-l pastișeze pe Creangă în acele momente istorice în care literatura se moderniza, criticul consideră că lipsa de audiență a acestora nu-i produc prejudicii lui Creangă ; ci dimpotrivă, ridică interesul și cota pentru el. Să notăm, în treacăt, cît adevăr dovedește această judecată astăzi, aplicînd-o la unele situații asemănătoare din literatura momentului de față !

Despre autorii de mare exceptie despărțiți prin mari porțiuni de istorie, criticul spune că „sînt contemporani în simultaneitate, în veșnicie" (cronicarii, Eminescu, Blaga etc.). „Poezia trebuie înnoită din interiorul tradiției" : este o concluzie desprinsă din cercetarea asupra lui Emil Giurgiuca, de exemplu. De asemenea, găsește raporturi neașteptate între calități opuse, așa cum este între esența „romantică" a „uraganului sensibilității", ascunse în aparența expresiei apolinice, ca în cazul lui Al. Philippide cu care-l compară pe Ion Brad.

Aplică adesea metoda comparativ-contrapunctică cu rezultate excepționale. În cazul analizei operei Ioanei Postelnicu cercetarea începe (surprinzător) printr-o amplă referire la Hortensia Papadat Bengescu ; criticul prefăcîndu-se a fi uitat obiectul cercetării. Deci își ia ca termen de comparație un alt autor, diferit de cel în studiu. Apoi stabilește perechi de caracteristici diametral opuse, eliminîndu-le pe rînd. Ceea ce rămîne, ceea ce nu poate fi pus în opoziție este fondul comun al amîndurora, stabil și esențial. Printr-o scurtă incursiune în istorie și în sociologia literaturii explică fenomenele care au generat și au păstrat acest fond comun. În cazul celor două scriitoare, găsește că nu *mărturisirea,* element specific întregii proze feminine, le explică apropierea, ci dorința amîndurora de a explora „regiuni necunoscute încă, necercetate", din psihologia feminină.

În cazul lui Rebreanu, criticul pune în evidență funcția estetică nouă și înnoitoare a elementelor folclorice și etnografice. „Rebreanu dovedește — spune criticul — că pe ulițele satului românesc poți întîlni pe Ulisse, Harpagon, Medeea, Desdemona, Emma Bovary, posedați, umiliți și obidiți" etc. Sînt, desigur, tot atîtea teme de cercetare, dovedind că fondul Rebreanu e încă departe de a fi istovit de critică.

În cercetarea scriitorilor contemporani (Marin Sorescu, Ion Brad, Ion Horea, Fănuș Neagu, Nicolae Dan Fruntelată, Nicolae Dragoș etc.) pune în evidență expresia modernă, raportînd-o la fondul tradițional, trăgînd încheierea, comună tuturor, în nuanțe diferite de la caz la caz, că scriitorii moderni fac eforturi să păstreze nealterat fondul stabil, ancestral, esențial al țăranului român, în condițiile existenței moderne, industrializate, urbanizate etc.

În concluzie, critica profesorului e susținută de două coloane puternice, pe care și le consolidează cu scrierea fiecărui rînd : istoria literaturii (veche și modernă) din care extrage valorile perene, tradiția îmbinată cu prezența problematicii contemporane vii, autentice, ambele cimentate prin expresie, a cărei calitate o pune în valoare cu ajutorul mijloacelor filologice. Prin toate articolele sale întreprinde travaliul nobil de a actualiza tradiția de a găsi autenticitate în faptele prezentului, de a „păzi și îmbogăți", cum singur se exprimă, cele „două comori : limba și naționalitatea".

Considerăm acest volum ca fiind cel mai reprezentativ pentru critica profesorului Ion Dodu Bălan.

geo ciolcan

De-aș ști...

O, de-aș ști, în adînc, pînă unde
Își au răsfirată obîrșia, nestinse izvoare !
M-aș preface-n izvor, și-n pămînt aș pătrunde
Să mă vărs cu Olturi, cu Jii și cu alte ruri
în Mare ;

O, de-aș ști rădăcina muntelui nins
Pe ce oase-și culcă ultimul grăunte !
M-aș preface în statui de granit neînvins,
S-aprind de dragoste luceferi pe munte ;

O, de-aș ști grîul la ce galben visează
Iarna, cînd zodia albă îl întreabă de frig !
M-aș preface-ntr-un bob, cînd noaptea-l
germinează
Și miracolul vieții să-l aștept și să-l strig ;

O, de-aș ști ciocîrlia în zboruri ce vede
Și pînă unde înalță răscolitorul tril !
M-aș preface-ntr-un zbor peste pădurea
verde,
Punîndu-mi aripi doar din flori de april ;

O, de-aș ști toate, toate numele Eroilor
Care stau la temelia Cetății noastre vii !
Le-aș scrie numai cu metafore de dor
Pe Cartea de pămînt a Maicii Românii.

De peste două mii de ani

De peste două mii de ani, din veche viță,
Nu ne-am plecat la fulgere ori vînt.
Cu rădăcini de Patrie-n pămînt
Și ram în evantai, ca o altiță,

Ne-am înălțat în vatra milenară,
Statui de munți, de ierburi și cîmpii.
Pentru zidirea-acestei Românii
Ce nume de Eroi ne înconjoară ?

De peste două mii de ani sămînța cade
De-a lungul și de-a latul pe ogor
Pulsînd apoi în bobul roditor,
Sculptat în porți și-n ceruri de arcade.

Belșugul Țării dacă ne pătrunde
În case, în paner de bucurii,
Pentru zidirea-acestei ctitorii
Ce fier de plug mai ruginește ? Unde?

De peste două mii de ani, de la-nceputuri,
Ni-i veghea, trudă, și la stat și-n mers.
Aici la noi, în sacrul univers,
Ne-am iscălit cu viața doar pe scuturi

Și din sclipiri de paloșe-argintate
Noi ne-am aprins luceferii-făclii.
Pentru zidirea Țării, pe sub glii,
Ce tropot depărtat, și azi mai bate ?

De peste două mii de ani reverberează
Istoria prin fapte de eroi.
Coloanele de timp ce suie-n noi,
Susțin o boltă de-mplinire, trează.

Rîurile țării

Vin rîurile țării dinspre munți
Brăzdind cîmpia-n evantai de ape,
Spre Dunăre să lege albe punți
Și Marea s-o aducă mai aproape.

S-au despletit izvoarele și curg,
Oglinzi șerpuitoare peste țară.
Ca sub bagheta unui demiurg
Din vîrf de munte apele coboară.

Curg rîurile repezi de pe deal
De parcă anotimpul lăcrimează.
Muntenia, Moldova și Ardeal
Surori de rîuri ni se-nfățișează.

Pe Prut, pe Olt, pe Mureș noi venim
Cu cîntece de stîrpe milenară,
Și rîurile maiestuos chilim
Frenetic desenează peste țară.

Vin rîurile țării spre cîmpii
Purtînd din munți, efigie solară,
Superbe brațe-ntinse, argintii,
Artere vii în templul nou de Țară.

Fîntîna românească

Fîntînă răsărită-n vechiul lut
Cu rădăcini pierdute-n depărtare,
Din apa ta curată au băut
Acei care ne-au fost de mult izvoare.

Din apa ta, clepsidră peste noi,
Ne-am primenit întrarea-n primăvară
Cînd fragede și despletite ploi
Îți sărutau oglinda-ntîia oară.

Din apa ta noi ne-am făcut izvor
De viață lungă, ca din apă vie,
Săpînd prin veac adînci fîntîni de dor,
Cumpene drepte pentru veșnicie.

Ne-ai fost răcoare densă peste frunți
Îmbrobonate de torida vară
Și-n sacrul ritual, în sat, la nunți,
Te bea mireasa castă și fecioară.

Dar într-o zi sau într-un veac, nu știu
Prea bine, timpul alerga pe cai,
Curata-ți undă-n ochiul străveziu
S-a tulburat de chipul lui Mihai.

De-atunci te uiți c-un ochi aprins la cer
Spre cumpene pe zare deșirate,
Și-n asfințit, sclipire de hanger
Picuri pe rană lacrimi nesărate.

Fîntînă adormită-n lutul sfînt
Din care faci ca apa să țîșnească,
Prin noi te re-ncarnezi iar în pămînt,
Să reapari, fîntînă românească.

liliana ursu

Iarba de mare

izbucnește în bucătărie ca un delfin
în asfințit
mirează cotropitoare luînd prizonieră
pînă și singurătatea banalului ceas
de roboteală.
Te pălmuiește cu adevărul ei simplu, umil.
Te inspăimîntă libertatea
ce stă să irumpă din plăpînda ei suflare.

Și o fierbi pînă înnegrești ceainicul,
pînă înnegrești lumea cu disperarea ta
de pămîntean în noiembrie
și fierbe, fierbe pînă ce ființa ei
neîncăpătoare de acum
invadează cele 10 etaje, cele zeci
de bucătării
cocoțate în pomul vieții,
cele sute de femei ce au uitat de mult
iarba de mare
farmecele iubirii. Punct și de la capăt.

Cireșele iarna

aș strălumina o întîmplare măruntă
(din cele ce se petrec acasă, în orașul tău
niciodată pe munte, la mare sau cînd iubim)
aș sufla apoi peste ea, cum sufli peste
luminările bradului
cu gîndul că anul viitor va fi mai bun,
mai îndurător
și deodată în întunericul ce ne înghite
puțin cîte puțin,
personaj și întîmplare laolaltă
aș simți mîna unui copil
refăcînd cu trudă și nesiguranță
culorile și contururile
aceleiași întîmplări pe un caiet perfect liniat

„Halucinații !" ar șopti sufleurul
și eu nu vreau să-l aud
mă încăpățînez să rămîn pe scenă
să-mi repet pînă la nebunie rolul
pînă ce din jobenul directorului
ar ieși, în sfîrșit, în loc de iepurele speriat
mica mea întîmplare
și toată lumea ar aplauda, ar aplauda

Studiu după model

Aici, în zmeuriș, coapsele tale iluminate,
lacome, pradă roșul micilor fructe.
În turlă șoapte izbesc clopotul greu
asemeni cireșelor căzînd în iarbă
înnegrindu-se
vorbele de iubire coclesc arama ascetă
pînă ce o simetrică singurătate desparte
pămîntul de ape,
iarba de stele,
auriculul meu drept de auriculul tău sting.

Grădini și statui

aici, în grădină, printre semețele roșii
și verdele aliniat al ardeilor
mai trist îmi e trupul
și mai bătrîn

tot astfel la marginea imperiului
în micul oraș cu turle și ziduri de cetate
gîndul îmbătrînește,
se smintește

două imagini dragi acestea
dar sărace
ochii orbi ai statuii mai multe au văzut
chiar dacă cîteva secole sub pămînt au visat
și valurile mării ca un gong predestinat
îi sfarmă puțin cîte puțin,
cutremurată îi mîngîi aici, în muzeu
pe furiș îi ating, cum ai sufla peste
o luminare
în așteptarea interzisei plăceri

Copiii mei sînt buni, drumule...

marina devesel

Ce vorbă mai e și la orășenii ștea „în treacăt" vin la matale mamaie, c-am făcut un tur cu mașina prin țară, în treacăt iau o îmbucătură că pierd rața de zece, în treacăt te îmbrățișez !... Păi, ce „în treacăt" am eu copiii ?

De ieri s-o apucat să plouă. Sus țeapănă, acolo, nu puteai să stai, torni de-o venit piriul pînă-n poartă ; s-o prăbușì pămîntul de atîta udătură. Of, că nu mă văd scăpată de străchini puse prin odăi. Chicură prin acoperiș, că numai borte are. Copiii. Copiii mi-au dat parale să-l repar. Da, ce, vine alde Virloagă ? Face naveta, muncitor la cărămidă, om la femeie simbătă, duminica se îmbată și prinde-l dacă poți.

Pe noi, sting și drept, pantofilor, toată lumea ne găsește în poartă, în grădină, în casă. Dau năvală :

— o lingură de untură...

— oleacă de borș de putină și niște patlagele dacă vrai că mie mi le-o mîncat gărgărițele !

— Dacă le părai cu celofan, stăteau pe curpăn. Așă... de... La mine patlagele sînt hultuite și pastaia de fasole are opt boghi.

— Sărut mîna, mamă Lino !

— Să trăiești, băiete.

— Dă-te mai încolo, să nu te lovim cu mîngea !

— Ei, voi cu ale voastre, eu cu ale mele. Și factorul ista n-avea gură să strige, mi-o pus pensia la cutie și s-o dus taman la capătul celălalt al satului. Amu, îl pîndesc să iscălesc actul, că nu l-oi lăsa pe om să pățească ceva. Vezi, Mardare, n-o vrut să intre în colectiv și pace. Umbla și amenința :

— Nu dau nimic, pămîntul e al meu, să nu-mi călcați pragul, că bag furca de fier în voi !

— Singur nu poți trăi, i-am zis.

— Taci, fa, că te ia mama ciorilor !

Și acum iaca, n-are nici cal, nici căruță, se duce la porcărie să aducă un sac cu păpușoi în schinare și ăla dat de pomană. Văleu, dar cu omul ista n-aș însera în casă. O bucată de mămăligă mucegăită să mănînc, dar nu-mi trebuie. Trandafiră, mai pune niște pasat la cei mititei, n-auzi cum chiraie. Șo, boală, șo, sari la găini, hai ? Las' că te vîr eu în oală. Nu vezi ce scrie aici, noră-mea :

„Mamaie, ține-te tare. Venim o liotă să-l sărbătorim pe Dumitru. Rățoiul cel bătrîn și cocoșul pestriț să fie tologiți în farfurii, plita să duduie de jăratec și crîsnicul să-l pui la vedere, că mergem la iazul lui Cîrlig."

De ce n-o fi trecînd Frusina, amu, să-i arăt negru pe alb că-mi vin copiii. 'Ce dacă-i o dată pe an. Cînd au și ei vacanție...

„Nu ești femeie cumsecade, nu te-ai lipit de nici un fecior. Te scoli cu noaptea în cap și stai în drum să te colbăiască vitele."

Da, mă lustruiților și negrilor și sting și drept și pantofi și cum v-o mai zice, așa fac, stau în drum, la poarta mea, nu stîngheresc pe nimeni, v-așed pe voi și stau alături și mă uit.

Ei... se supără dumnealor vecinele că văd cînd brigadirul le cam înghiontește, că-i dă rachiul peste gard și cloșca cu pui să le ierte că n-au făcut ziua de muncă la colectivă. Dar ce să fac ? Eu is femeie bătrînă .Om nu mai am să-l îngrijesc ; că tare-i ghine cu om la casă. Copacul ista-i de un leat cu el. Zicea : „lasă-l așă, nu-l tăia, să mă pălească crengile atît cît oi trăi și ai grijă, femeie, să-mi pui o căchiță de fin în groapă să-mi fie moale cînd oi muri".

Ce știți, voi lustruiților, Neculai m-o furat de la părinți. N-am avut nici o poiată să m-ascund așa de săracă am fost, dar lui nici că i-o păsat. O zis : „hai fa, că nu te mai lăs !" ; și am trăit ghine, și am trăit ghine, cinci feciori mi-o făcut și el tot mă ducea în deal...

În zori era o tropăială în ogrăzi, oamenii își dădeau vitele la cireadă, apoi oile și ultimii plecau copchii :

— Ioane... unde duci giștele, băă ! ?

— La Balta Săracului, de vale.

— Mîine merg și eu într-acolo...

De mult nu v-am schimbat șireturile, la noi la comperativă erau numai maro. I-am scris lui Dumitru să-mi aducă din cele late și negre.

Pe voi, Neculai, o plătit un pumn de parale să vă poarte de sărbători și cînd o dat războiu peste țară, v-o luat în traistă. Zicea că dacă-i retează picioarele să-și vadă măcar pantofii.

Ei, dragă Neculai, cînd te așteptam torceam lîngă geam să am oleacă de lumină, coceam mămăliga pe plită, o frecam cu usturoi și turnam oloi din sămînță de cinepă. Și ai venit în coate, tîrînd traista cu pantofii negri — pantofii umblați, uite-i stau cu ei... cu scrisoarea noră-mii și am să le spun cînd vin : „că prea-s pustie aici, că mă întorc, că mă sucesc și că banii lor nu-s de mine."

I-auzi, ia, bate toba, apăi cu tinerii ștea în ziua de azi, în loc să iasă nunta o ieșit cumătria. Să fiți sănătoși dimpreună, maică !

★

Se desfăcuse ziua.

— Mamă Lino, ți-au venit neamurile...

— Bunicăă, sărut mîna.

— Ce faci, băbuțo ?

— Bine te-am găsit !

— Unde ne culci ?

— Ai o perie de haine ?

— Dă-mi o căldare s-aduc apă.

— Mamă, stai aici, pe prispă, că-n ograda asta ne-om descurca noi.

— Bunică, îmi dai voie să iau ouăle din poiată ?

— Da, Vlad, maică, să intri cu grijă că-n panerul din dreapta e o cloșcă și te ciocăne. Să n-o zgîndări și treci ușurel pe lîngă buhai că aista nu știe de șagă, îndată te înghite.

— Dar pe matale, nu ?

— Mai întîi pe tine că ești fraged, cu mine ce să facă, is bătrînă !

— Da, dar cu matale se satură !

— Mamă soacră ți-am adus batic, niște materie...

— Apăi, voi mă țineți numai în mătăsuri și parfumuri. „Baba Lina împarfumată". Dacă ai copii. Ai mei au fost ca sfinții. Nu s-au certat, nu s-au bătut. Au fost buni la minte. N-au lepădat cartea. Asta-i fala mea. Ce dacă sînt risipiți. Peste tot locul is oameni. Tu ești doftor, tu director, tu, Dumitre inginer. Traiane, tu ești macaragiu. Iar tu Petre, parcă ai isprăvit construcțiile...

— Ne ții minte, babo.

— Păi, nu sînteți copiii mei ?

— Bunică, nu-s ouă în poiată.

— Parcă-s nebune găinile, se ouă în paner după casă. Ia duce-ți-vă acolo !

— Mamă, cînd am trecut prin Iași, am oprit la găzdoaia, coana preoteasă, s-o întrebăm de sănătate.

— Bine ați făcut, maică ; rînd pe rînd ați stat sub acoperișul ei. La ea ați dat examenele, la ea v-ați îmbolnăvit, v-ați dus cu fete. Și eu tăbîrceam cu schinarea, străchini, linguri, pîine, fasole, lemne...

— Ziceai să ne ajungă pe șapte zile...

— Bulion, buruieni pentru borș, fructăraia de pe fața pămîntului că mi-o pus omul meu în ogradă pomi de neam bun. Cămășile le făceam vălătuc și le puneam în sac să le spăl în covată cu lesie...

— Mamă soacră, cînd vom pleca să ne dai usturoi.

— O cherit definitiv usturoiul. Am pus sămînță astă primăvară și n-o ieșit. Am eu de o parte din cel baib, cînd muști din el strigi ma-mă ! La fiecare v-am pus fasole cărîngele și din aia gonț, oleacă de ceapă, nucile sînt cam seci...

— Hai, noroc, mamaie, ce bei, rachiu, vin ori bere ?

— Mă, bunelu-tu Antighin avea o vorbă : „cînd bei rachiu zice rachiul — stăi că mergem odată ; cînd bei vin — du-te că te ajung și berea du-te acasă c-avem timp să stăm de vorbă. Așa că dați-mi oleacă de afinată că n-am chef la noapte să stau de strajă.

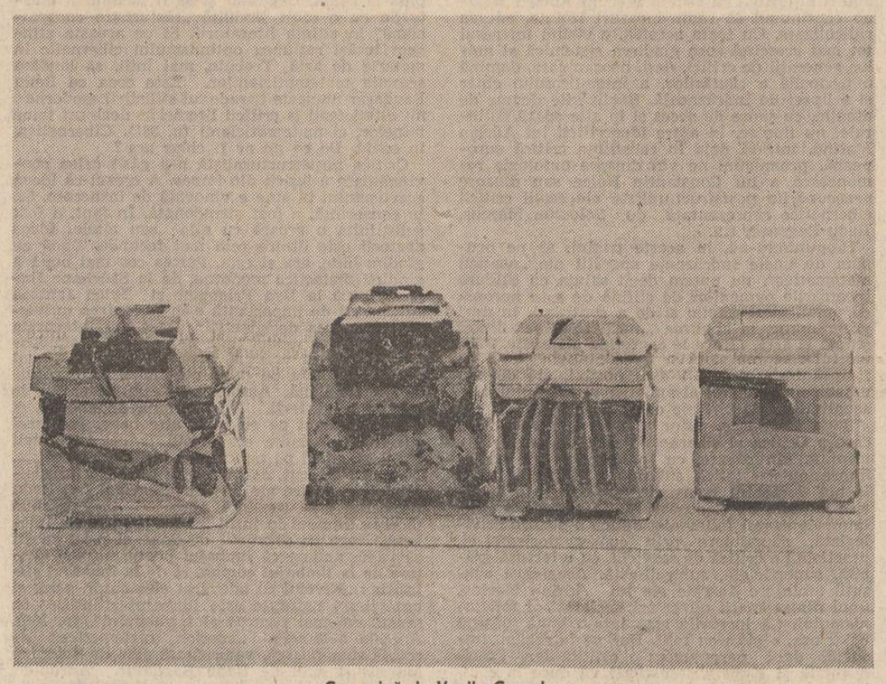

Ceramică de Vasile Cercel

mihai ruja

Al vostru

Atît de mult sînt al vostru
Încît mi-ar trebui
O mie de ani
să mă pot despărți de voi
o singură secundă.

Ochiul de veghe

Lasă-mă să nu mor
sau mai bine să nu-mi moară inima.
Mută-mă, de vrei, într-un munte
sau într-o apă
sau într-o stea
sau într-o rază de lumină,
Să fiu ochiul de veghe al veșniciei.

Legea

Copil fiind,
mi-am sculptat visele
în pietrele Crișului Alb
Tîrziu,
m-am reîntors
din drumurile mele
să le privesc chipul,
Cutremurîndu-mă,
am descoperit legea
reversibilității timpului.

Boală astrală

Sînt suferind de o boală astrală
Asemenea altor poeți
Vînd vise din steaua natală
Și cred în o mie de vieți.

teatru

Un turneu ambițios

I

Turneul, din luna octombrie, al teatrului brăilean, se înscrie sub semnul ambiției. Repertoriul a cuprins două piese românești și două din dramaturgia universală (excluzînd „Ultimul set", care nu figura pe afiș).

În viziunea lui Mihai Lungeanu, ipocriții „naivi" ai lui Teodor Mazilu din „Mobilă și durere" apar aidoma unor „îngeri". Straiele lor albe reprezintă însăși fațada lor morală, jongleria cu principiile, în numele cărora cred că acționează. Mimarea, în cazul lor, e atît de profundă, încît devine o a doua natură. În această stare generală de falsă activitate, de agitație sterilă, propovăduitorii „binelui" social, ai „progresului" sînt „inocenții" în alb, alunecînd inconștienți dintr-o beatitudine în alta, dintr-o venalitate în alta, încercînd să-și însușească obiceiuri străine de ei, de gustul, menirea și formația lor. Decorul dulapurilor uriașe, prin sertarele cărora orbecăiesc, intră și ies personajele — nu sintetizează ideile piesei și nu se alătură metaforei costumelor. Concretețea dulapurilor nu concordă cu abstracțiunea semnului „timp oprit în loc — progres imposibil" — închis în imaginca ceasornicului uriaș, ferecat în lanțuri, care, în final, îi va înghiți pe toți cei ce i-au îngrădit evoluția. Tratarea pe parcurs dovedește lîncezeală, o neorganizare riguroasă a mișcării în scenă, o neorînduială în direcționarea interpretării actoricești, în conformitate cu propunerea formulei de **teatru în teatru.** Actorii nu înțeleg cînd să mimeze, cînd să fie firești. Cînd sînt în cercul interior strigă prea tare, cînd se adresează publicului-deci ar trebui să fie naturali-replica lor sună fals. Din emotivitate, din dorința de a da tot ce pot, Toropoc (Sile) și Anamaria Păslaru (Melania) vorbesc repede și tare, părînd că își dau sufletul pe scenă. Abjecția lui Sile e cînd mimată, cînd însușită, personajul aparînd inegal. Melania e falsă față de Gore (Marin Benea) și excesiv de artificială față de Sile. Efortul trecerilor de la o stare la alta se face vizibil. Cînd își „joacă" numărul vis-à-vis de Sile, pentru a-l cuceri, fiind lucidă că trebuie să joace teatral, Anamaria este mai aproape de tonul cerut de formulă, neputînd să-și gradeze, după situație, încărcătura de artificiu a personajului ei. Mihai Stoicescu este un Arnăutu blînd, domestic, exasperat de probele (atletice) la care-l supune Lizica (Ildy Codrescu). Jocul actorului — care nu-și depășește emploi-ul — este atît de ponderat, încît uită să-l facă ridicul. Doar prin raportare la pretențiile și agresivitatea Lizicăi, Arnăutu se demască. Îmbrăcat în arlechin, în partea a doua, Arnăutu va vorbi către sală cît se poate de uman, anunțîndu-și sfîrșitul. Ildy Codrescu este o Lizica volubilă, plină de toane și ambiții. Două personaje interesante sînt Gore și Urecheatu, în realizarea actorilor Marin Benea și George Custură. Primul își construiește rolul într-o extraordinară mobilitate de expresie, de atitudine și de gestică, moale ca o moluscă sau sprințar ca un diavol, în opoziție totală cu jocul imobilității, al impasibilității arogante, al celui de-al doilea. Prin Marin Benea, Gore manifestă slugărnicie, dar și conștientizarea privirii detașate, văzînd mîla la vederea personajului propriu. În concepția lui Lungeanu, Urecheatu — șoferul bun la toate — devine maestrul de ceremonii al întregului „bal mascat", încurcînd, descurcînd, dirijînd „țițele" celor două familii concurente pe drumul închipuitei ascensiuni a emancipării. Pentru nivelul intelectual al celor satirizați comentariul simfonic — pe momentul dirijării lui George Custură — este prea prețios.

Nicoleta Gherghel

radio-tv
rtv

Florile dalbe

La ceas de iarnă, cînd copilul din sufletul fiecăruia se bucură și așteaptă puțin înfiorat, parcă nimic nu-i mai aproape de inimă ca viersul și cîntecul, acea străveche lumină coborîtă prin vreme, prelinsă prin timp, ducînd cu sine emoția autentică.

Probabil așa a gîndit și Marioara Murărescu atunci cînd și-a alcătuit emisiunea-spectacol **Baladă pentru acest pămînt,** emisiune colaj am putea spune, pentru că imaginea entuziastului spectacol filmat la Alba Iulia se întîlnea cu poezii de George Coșbuc, Aron Cotruș, Vasile Alecsandri într-o stare anume, de freamăt, de frison patriotic, bine căutată și bine găsită. Au cîntat, cu obișnuita dăruire, interpreți din „eșalonul" autenticilor : Veta Biriș, Sofia Vicoveanca, Liviu Vasilică, Nicolae Furdui Iancu, corul din Brănești-Dîmbovița.

Tot pe emoție obținută din folclor de calitate, tot pe entuziasm contaminat și mai cu seamă pe un fel de credit acordat cu generozitate tinerilor, debutanților chiar, au mizat și realizatorii unui spectacol de amploare desfășurat în Gala Radioteleviziunii și transmis pe posturile de radio în două părți. Au cîntat Maria Untaru, Maria Deac, Viorica Sandu, Ștefan Deaconița, Dumitru Zamfira, apoi tînărul interpret bănățean Adrian Stanca, o revelație în concert prin acuratețea și prezența scenică (foarte tînărul culegător de folclor ne dovedește din plin că „muzica bănățeană" adevărată, autentică, n-a dispărut sub valul uniformizator, vulgarizator de prelucrări lăutărești pe celebre teme indiene sau de alte sorginți mai puțin certe); apoi excepționala Floarea Calotă, cîntăreață de aleasă ținută și contaminanții Valeria Peter Predescu și Alexandru Pugna acompaniați de un taraf din Zalău, într-un pitoresc dans, spontan și colorat moment de nuntă țărănească năsăudeană. La vreme de iarnă, la ora translucidă a zăpezilor, cîntecul e o lumină vie, veghează sufletul nostru doritor de lucruri sigure : „Slobozi-ne gazdă-n casă / C-afară ninge de varsă / Și vă vin colindători / Noaptea pe la cîntători".

Și parcă niciodată ca iarna, spre sfîrșitul anului, cîntecul popular mai cu seamă acela autentic, păstrat cu grijă și respect, valorificat cu încredere, nu ne umple inimile așa, alcătuind un fel de cupolă de siguranță, un suport emoțional, un numitor comun al sufletelor noastre, o expresie clară a statorniciei, solidarității, comunității etnice — de la vocea cu profunde rezonanțe arhaice, inconfundabilă aș îndrăzni să spun, a bucovinencei Sofia Vicoveanca, la cîntecele din Mărginimea Sibiului interpretate de Lucreția Ciobanu, adevărată expresie mioritică, de la repertoriul de reală calitate, stăpînit cu siguranță de Gheorghe Roșoga, la vocea limpede a Vioricăi Flintașu, un fel de strună fermecată și pasionată, optimistă expresie transilvană, de la senina prezență a Angelicăi Stoican la Maria Dragomiroiu, adevărată continuatoare a cîntecului Mariei Tănase.

Există o profunzime de interpreți de muzică populară, voci consacrate ori voci abia debutate, încă în formare, aflate la început de drum dar e sigur faptul că fiecare din aceste voci poate să exprime ceva, își poate avea locul său ce poate deveni sigur, limpede și inconfundabil, găsind expresie potrivită folclorului dintr-o anumită zonă. Emisiunile de radio și tv. — și-aș remarca aici marea și echilibrata pasiune profesională a compozitorului și folcloristului Gruia Stoia, priceperea, farmecul și competența Marioarei Murărescu, oportunitatea și împărțialitatea unor realizatori încercați ca Eugenia Florea, Angela Marinescu, Simona Patraulea, Anca Sandu — prin emisiuni radio și t.v. (chiar atît de populara **Floare din grădină)** ne aduc mereu în față interpreți mai noi sau consacrați, oferindu-ne mereu date noi despre pulsul folclorului nostru.

Cleopatra Lorințiu

★

— Bunică, am văzut un om care avea în mînă o lopată fără coadă, o lovește cu bățul și ride...

— Îi domn' general.

— Care general, mamaie ?

— Dacă veniți rar pe aici. Io-te că-i general, general lovit de bombe !

— „Baba călătoare n-are zi de sărbătoare".

— Tăceți, măi, să-l auzim !

— „La calul bălan, la calul bălan, cu șaua-i verde".

— Sșt !

— „Atențiune, atențiune, primăria anunță : pentru săraci o ciorbă caldăă, pentru săraci o ciorbă caldăă !"

— Eu mă duc în drum !

— Stăi locului, și fă-ți o cruce mare, că-i tihnă aici, aiasta-i ograda ta !

— Mamă, așa-mi placi, că ești tare !

— Nu, băiete, is slabă... nu mai pot.

— Ți-am adus niște medicamente să te mai întremeze.

— Degeaba, dacă stau pustie.

— Bine mamă, da, casa asta s-o lăsăm. Ii casa noastră... mai faci o fructă, o fasole, noi tragem cu toți o sărbătorire...

— Dar după ce vă duceți voi, măi băiete, eu trag zăvorul... ziceam să vin la unul din voi cît mai sînt în puteri...

— Drept să-ți spun mamaie, la Petre nu știu dacă ți-ar plăcea. Ii tare strimt. Două camere cu balcon din cauza asta i-am și spus lui Petre că nu primesc musafiri, da, da, am o stare, mă sufoc. Poate Vasile...

— O să mă plimb...

— La noi e regiune de munte. I se poate ridica tensiunea., iar nepotul care este sub oblăduirea noastră vorbește numai germană. Nu s-ar înțelege cu mama.

— Și o să ies în crucea drumului...

— Noi, avem casă, grădină, dar ar fi prea de tot, c-ar ieși cu pantofii lustruiți la poartă. Vai, Traiane, dar ne face de ris.

— Nici pomeneală, numai acolo mă înzdrăvenesc !

— Mamă, cinstit, te-aș lua. Am copii. Unde intră patru, intră și al cincilea. Dar știi ce-mi face Dumitru ? Primește telefoane la zece noaptea de la mulieri. Iolanda, inginera, colega, care prinde pește la baltă și noaptea nu-l suportă în casă. Il cheamă pe dumnealui să ia peștele la miezul nopții că pînă a doua zi se împute. Ei, ce zici ? ăsta-i om de casă ?

★

Mama Lina se mai uită o dată la broboadă, o netezi pe cap, adună pantofii în boccea, trase zăvorul și-și puse maldărul de chei la briu :

— Ei, hai drumule, hai, om merge așă... pînă la rată, de acolo m-oi descurca eu c-un bilet de tren pînă la București. Copiii or fi poposit la Mărășești, c-așa zice Dumitru „șoferii trebuie să se mai hodinească". Apoi, cum ajung ei, hop și eu Ce-o să rid de Dumitru.

— Păi, cum, mamaie ?

— Ei, iaca, mamaie... !

copiii mei sînt buni, drumule. Copiii mei au fost ca sfinții, nu s-au certat, nu s-au bătut...

adrian alessiu

Căluțul

Numele de Zmuchi îi venea de la „zmucitu" și era cal.

Prima oară ajuns în acel depărtat orășel de provincie, m-am dus la tîrg așa cum mă-nvățase mama. Ea, săraca, de fiecare dată cînd plecam de-acasă pentru mai multă vreme într-un loc nou și necunoscut nu uita să-mi amintească de piață.

Vezi, zicea ea, cu stomacul tău... e mai bine și pentru buzunar... dă o raită prin piață și vezi ce se găsește... altfel cu ce vrei să-ți omori serile ? Gătește-ți singur !

Așa că m-am dus la piață. Era vineri, zi de tîrg și se vindeau oi, boi, giște, rațe, găini și curci, sumedenie de zarzavaturi, ici-colo cîte un cal.

— Cît dai calul, moșule ? Il întreb eu pe tăranul care-l ținea de funia căpăstrului pe Zmuchi, dar pe care încă nu-l chema așa fiindcă el încă n-ajunsese să fie al meu.

Omul îmi aruncă o privire întunecată din care înțelesei imediat că așa, la prima vedere, nu i-aș inspira nici un fel de încredere, apoi oftă. În timpul ăsta calul ne-nvățat și plin de nervi se tot răsucea-n jurul funiei, căutînd parcă să se dea cu spatele spre mine, iar eu c-un ochi atîntit acolo, mereu dansam în ritmul lui ferindu-mă de coadă sau de vreo copită buclucașă.

— Dac-ai fi om de cai, răspunse acesta, eu ți-aș zice să-l iei așa, să dai ceva de băut și gata. Dar dumneata nu ești de-așa ceva. Se vede după haine !

Imi veni să rid. Poate asta i-a dat un dram de încredere ca să mai lungească vorba cu mine. Apoi, ca un fel de examen după capul lui, îmi dădu în mînă frînghia căpăstrului și-o luă-nainte spre circiuma din capul tîrgului, zicîndu-mi ca unui argat :

— Hai !

Legai calul de-un stîlp al prispei, găsirăm o masă-n apropiere și cerui o sticlă de vermut roșu, căci altceva de băut n-aveau decît șampanie.

— Și ce-ai să-i dai de mîncare ? Cu ce-ai să-l ții ? mă-ntrebă omul în continuare.

Atunci îi explicai unde lucrez și cam ce posibilități aș avea, iar el dădu din cap în semn că a înțeles.

De-ar fi să fie pe mîini bune ! Eu n-am cu ce-l mai ține, mi se confesă el. La noi mulți le dau drumul slobozi pe mîriște, fie ce-o fi. Tractorul i-a luat locul calului. Nu cere de mîncare, nu se-mbolnăvește, trage cît pui pe el și nu trebuie să-l crești. Așa zic toți.

Hai, mai dă un chil !

Am mai dat un chil, apoi niște cîrnați foarte sărați și arși de care mosul se arătă foarte mulțumit și zise că se vede că sînt un domn, înc-un chil și... un pol pentru căpăstru și ne despărțirăm. Animalul încercă să se smulgă, dar îl liniștii. Părea totuși nervos.

Pe drum, să fi mers așa de vreo oră cu calul la mînă, îmi veni să-l încalec. Prea era cuminte și mergea liniștit în urma mea. Se obișnuise. Îi mîngîiai coama roșiatică apoi îl trăsei în șanț lîngă un podeț de beton văruit cu alb. În jur nici țipenie de om. Ieșisem dintr-un sat și pînă cînd să intru-n altul mai era o bucată bună de mers. Soarele asfințea pe după dealurile din față desenînd pe cer hărți sîngerii în care coama armăsarului roib de lîngă mine se răsfira ca o mătase în flăcări. Îi simții botul umed și răsuflarea fierbinte pe dosul mîinii și-l înțelesei. Avea și el nevoie de un prieten. Intorsei palma, el mi-o cuprinse între buzele groase așa cum fac caii, apoi ușor, proptindu-mă de podeț, încălecai.

Porni la pas ca și cum nimic nu s-ar fi-ntîmplat și nu-l grăbi. N-aveam nici un interes s-o fac. Scurtarăm drumul pe malul mlăștinos al unui riu și curînd ajunserăm la șantier, dar peste deal, venind deci din afara comunei. Paznicul nu se aștepta la aceasta și tocmai mîncăia lîngă stiva de lemne pentru schelă, așa că se sperie rău.

Rău sau bine ? Poate să fi fost bine pentru mine ca să-mi dau seama încă de la-nceput cu ce drăcovenie de mîrțoagă m-am ales.

Calul se ridică pe picioarele dinapoi ca la circ, sări-n loc și zvîrli prin aer ca un arc impușcînd cu ouă de balegă coroanele prunilor și stivele de materiale.

După acest scurt intermezzo aerian, ajunși ar cu picioarele pe cămînt, adică el, eu tot acolo unde eram, adică-n spinarea lui, începu dansul.

— Huo Zmuchi... nie Zmuchi... mînca-te-ar boala de zmucit... cu tata... hooo ! Cu tata, Zmuchi ! Iar paznicul rîdea de i se clătinau fălcile.

Și Zmuchi i-a rămas numele.

În anul acela Zmuchi a fost totul pentru șantierul nostru. Fără el nici că s-ar fi putut face așa repede lucrarea.

Zmuchi era macaraua noastră, adică mai bine zis motorul, el ridica deodată nu-știucîte găleți agățate de-o funie petrecută peste doi scripeți, sus pe schelă, ba încă se-nvățase atît de bine cu noua lui menire că nici nu mai trebuia întors.

La comanda „macaragiului" — sus Zmuchi ! el o lua înainte. Apoi ca să dea joc găleților sau tărgile goale acesta striga „țuri !" și calul o lua înapoi, cu spatele, pînă sub schelă.

„Are mareșalier" Zmuchi, îl lăuda „macaragiul" nostru așa cum la circ dresorii laudă mai mult decît trebuie un cal care știe să citească literele. Pe urmele lui se făcuse șanț.

Dar Zmuchi mai era bun și la altele. Trăgea căruța, tîrîia bușteni groși din care se tăia șița, era Trabantul meu personal cu care din două-n două săptămîni mă duceam la oraș la bancă pentru a ridica salariile oamenilor. N-avea el nevoie de mîncare specială atîta timp cît fiecare îi aducea ba morcovi, ba zahăr, ba chiar și drojdie de bere să-i întărească oasele.

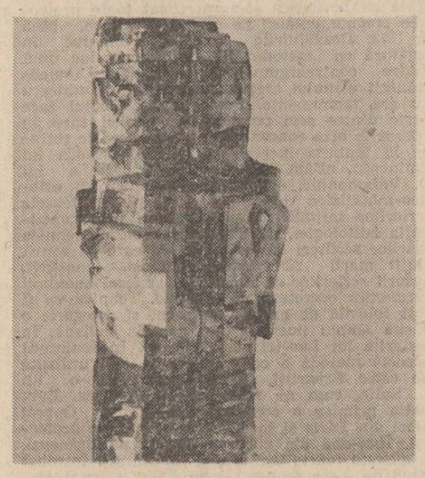

Duminica îl alergam la curse cu flăcăii din sat și era o joacă să le fi cîștigat acestora. fiecăruia cîte o sticlă de țuică drept pariu. Cu tot handicapul stabilit, Zmuchi cîștiga mereu. Nu suporta alt cal să-i meargă-nainte.

În iarnă l-am dat. L-am dat inginerului de la gospodărie care tocmai își luase mașină nouă. Ce să mai fac cu Zmuchi ?

Da. Își luase mașină nouă, dar la unul din primele drumuri prin bolovanii cît capul de viței cu care țăranii înfundau șleaurile noroioase, îi rupse bara de direcție. Ce să mai facă cu mașina ?

L-a luat pe Zmuchi cu multă bucurie, nu numai fîndcă trăgea neobosit faetonul de lăptar găsit părăsit într-o magazie a gospodăriei, dar știa să danseze vals. Dansa cu multă candoare. Ca o fată.

Or, inginerul avea patefon și multe plăci cu valsuri vieneze. Amîndoi iubeau la nebunie valsurile. Și duminica și-o petreceau dansînd.

Poeme de mihai dușescu

Sfera și golul

Sfera și golul ademenind
sufletul, suav impăcindu-se
nicăierea, ziua și noaptea
deodată în mine,
în mine cel fără de perlă

cum sirenele cîntă
așa veșnicia însinuează
chemarea-i, dar buzele nu
pot răspunde și se destramă
pînză acestei vieți

bolnav de melancolie,
tînjind după visele
nevisate, trupul meu
se refugiază în cuvinte

ce lentoare în mișcările
munților, în dansul
oceanului, steaua ca
tăișul unui topor,
decapitată iluzia
cum tresare

sfera și golul deodată.

Un recif de corali

Propria-mi greutate, blestemată,
cum mă trage spre
fundul pămîntului,
cum mă face inapt
pentru binecuvîntata plutire

oasele acestea care
putrezesc mai încet
decît sufletul, cum
mă leagă de
oasele tatălui meu
într-un recif de corali

propria-mi greutate
ca o sare depusă
pe pereții lumii
și auzul ținînd
în mîini goarna
cuvîntului

sînt sortit îmbrățișării
tale, acestei morți
repetate, pămîntul din noi
doar atunci spulberîndu-se.

Mileniul

Tîrziul, incertă melancolie,
mileniul îmi moare în brațe

un arbore pitic la ușile mele,
un fel de bufon care
nu face decît să-mi
sporească tristețea

ce am reușit să fac
cu viața asta, la ce
am trebuit, unde mă voi
duce în clipa din urmă ?

tu te strecori printr-o
ușă transparentă, treci în
alt secol, într-o vitrină
o față mecanică
intonează un
cîntec neauzit

încerc să tai un poem
în peștera timpului,
cu mîinile goale fac
acest lucru,
fără speranță.

Cum vînturile reci

Ce întîmplare nocturnă : steaua,
apa ei pe fețele noastre
roata pătrată a timpului
cum ne macină, cum ne macină

gloria și nimicnicia,
golul dintre bătăile inimii,
pauza aceea cînd nu
știi ce e începutul

înfiorat, lanus își amintește
cînd era om ca
toți oamenii,
ce greu e să rîzi cu
două guri,
ce greu e să plîngi
cu două chipuri

imperfect pînă la perfecțiune
acest suflet
care adie în mine
cum vînturile reci
cînd toamna
ne încearcă.

Fericitele, tristele

Amintirile că foile de
tutun puse la uscat,
ca pieile animalelor

șiruri întregi,
șiruri infinite

toate le-am trăit
cu adevărat,
toate mi s-au întîmplat
și ce-a rămas din ele
ce s-a ales !

vroiam să păstrez o
iubire unică
și s-a dus,
vroiam să păstrez o
după-amiază și
s-a spulberat,
o zi din viața mea
în care mi se păruse
că sînt fericit

amintirile, duioasele,
fericitele, tristele.

În scurtul răstimp al vieții

Sub scară
respiră o lumină
sub chepeng
scrîșnesc pirghiile
fericirii
ziua care va veni
mă orbește
cît de scump se plătește
fiecare secundă a oricărui vers
smuls cu cleștele...

Timpul cel bun

Cînd nu va mai fi
îi veți acorda șanse mari
acum, focul înalt
ne orbește
ca să-l păstrăm
îi sîntem combustibili
unul după celălalt
pîndiți de primejdia sublimului
viața poetului
e plină de imprudențe...

Albastrul nufăr

Degetele tale nasc
fără voie, pe trupul meu
versuri
gesturile tale
neduse pînă la capăt
întîlnirile fără rost
nopțile, în care îți ascult
respirația verde

victoria milescu

asemenea unui copac, odihnindu-se
cu rădăcinile întinse adînc
în cerneala trupului meu...

Stol de petale

Un glonț stelar m-a prins
din urmă
ciudat și ager
de zăpadă
am continuat să merg
pe estacadă
c-o floare-n dinți
cu alta la rever
voiam să te-ntîlnesc întîmplător
era o zi de vară
înspre sud
apusul se stingea pe arhitrave
cărînd în spate îngeri obosiți
eram ca niciodată, fericită
pe toți i-aș fi iertat
i-aș fi iubit...

Calma umbră

Cu cită teamă deschizi
noua zi
fereastra tăiată în carne
zvîrle cheile de sticlă
în stradă
trec bătrîni și copii
ei nu știu încotro să îndreaptă
briza
proaspătului măcel
ei cred că nimic
nu i se poate întîmpla
însurmontabilei aparențe, că
și de data aceasta
lucrurile, cu felul lor de a fi,
se vor vindeca...

ana delea

Altă toamnă

Altă toamnă își adună
frunze de aramă...
peste somnul tău senin
ora bate fără chin

pînă la tine
vorbe mor
calea mi-o ațin
în spin,

să nu secе
al meu chin !

de pietre fruntea mi-o sting...

peste somnul tău senin
ora bate fără chin...

Pe cea mai blîndă dintre mîini...

pe cea mai blîndă dintre mîini
îmi sprijinisem capul...
într-un inel strînsesem
dorul
tot de-a dura
el îmi strălucea
între palme
se ademenea,
în amurg
mă alunga
dinspre noapte
sfîșia
înspre soare
mîngîia

pe cea mai blîndă dintre mîini
îmi sprijinisem capul...
buimac își caută
umbra
acum
pe umbra mîinii
să se-așeze.

Clopotele serii au sunat
și-ntr-un plop
durerea
mi-am închis.

Clopotele serii

Voi pleca agale
prin lumină
clopotele serii vor suna
aramă
dintr-un plop, durerea
va ieși
derutată
nu mă va găsi...

Va umbla albastră
din frunză, în piatră
din piatră,
în piatră...
din apă spre seacă
spre stele
din stele !

Doare,
doare, oare
înspre ce cărare
mă vei odihni ?

plastică

Saloane hibernale

● Nici o îndeletnicire artistică nu e mai aproape de datele utilului ca **designul.** Asta și explică, într-un fel, succesul de care se bucură orice expoziție care prezintă producția unui creator de modele, chiar și atunci cînd acesta abordează obiectul industrial în accepțiunea lui cea mai frustă. Este și cazul recentelor lucrări ale lui **Alexandru Ghiduș,** prezentă autoritară în domeniul esteticii industriale, aparținător unei generații care în ultimul deceniu și-a impus punctul de vedere prin consistența și pertinența sugestiilor novatoare și, mai ales, prin europenitatea contribuțiilor ei creatoare, fie că a abordat domeniul jucăriilor sau al mobilierului specializat, fie că a intervenit în complexele arhiecturi ale mașinilor agricole, ale autovehicolelor sau chiar ale mașinilor-unelte pentru prelucrări mecanice. Situat în centrul sferei de interese ale publicului, Alexandru Ghiduș grupează în ultima sa expoziție de la parterul „Căminului artei" o serie de obiecte care reprezintă, în mod constant, dominanta preocupărilor lui din ultimii ani. Este vorba de aparatură optică de uz didactic și de cercetare, de genul microscopului, aspectomatului, proiectorului cinematografic, diascopului, lupelor pentru diferite destinații și altele, dar și de o incitantă serie de corpuri de iluminat. Sector al expoziției ce a captat în cel mai înalt grad curiozitatea privitorilor. Pentru că Ghiduș operează cu mijloace foarte simple și accesibile în limitele bunului gust comun și ale unei modernități neostentative. În acest mod, artistul întreprinde nu doar o lucrare de utilitate practică, domestică, ci și un important act educativ. O face și în obiectele de folosință școlară, ca și în cele de inventar științific. Funcția liniei, a formei, a cromaticii, arhitectura de ansamblu a obiectului sînt nu doar elemente de adiacentă estetică, ci introduc o altă normă, dinamică și flexibilă, în ordinea atributelor funcționale ale produsului industrial. Ghiduș sesizează cu discernămînt și finețe această rigoare și designul său urmează dicteul unei asemenea cerințe multivalente, căreia trebuie să i se supună astăzi orice obiect inseriabil. Este o problemă nu doar a esteticii, ci și a sociologiei industriale și, desigur, a eficienței economice.

● Pentru **Vioara Bara,** pictura rămîne, cum ne-a mărturisit-o, iubirea dintîi. Absolventă, cu puțini ani în urmă, a Institutului de arte din Capitală, dar în specialitatea scenografie, artista își exersează paleta în construcții plastice cărora le este proprie, cu precădere, spectaculozitatea asocierilor cromatice și intensa solicitare a **tridimensionalului.** Atribute extrase, firește, din arsenalul scenografic, căruia tînăra creatoare nu i se poate sustrage, datorită rutinei profesionale ce acționează asupra viziunii sale plastice. Nu-i un defect, ba, în cazul ei, așa cum o ilustrează ansamblul lucrărilor expuse pe simezele sălii „Atelierului '35" a Galeriei „Orizont" (spațiu foarte potrivit pentru pînzele sale) aceste „aventuri spațiale" pe care ni le propune artista, căreia nu-i mai sînt îndestulătoare limitele tradiționale ale suprafeței pictate și înrămate, au o plasticitate energică și deplin justificată în arhitecturarea compozițiilor sale. Lucrările sînt variațiuni pe aceeași temă — **corpul uman** — pe care artista orădeană îl „drapează" în amalgamul unor supraimpresiuni formale și cromatice de varii sorginți (dicteurile filiforme ale lui Jackson Polock cu tensionările din paleta expresioniștilor tîrzii de exemplu), dar ghidată și de un instinct foarte puternic al construcției plastice. Căci, întreaga invenție formală, afectarea ușor exotică a paletei și construcției plastice se întemeiază la Vioara Bara pe rigoarea unui desen ce răzbate triumfător, pentru orice ochi mai atent și mai răbdător în dialogul vizual, din fiece lucrare expusă.

Corneliu Antim

muzică

Recital de vioară

Citind programul recitalului pe care tînărul violonist Mircea Călin l-a propus publicului bucureștean, imediat îți atrage atenția caracterul deosebit de judicios cu care este alcătuit. Intîlnim aici pagini baroce, clasice, romantice și moderne, de natură a oferi iubitorilor de muzică din Capitală posibilități de selecție reale. Acesta nu este însă singurul motiv pentru care am participat în sala mare a Ateneului Român, la recitalul susținut de acest violonist, component al orchestrei filarmonicii bucureștene, care a fost acompaniat la pian de Viorica Rădoi. Mircea Călin este cunoscut în viața noastră muzicală datorită unor merituoase apariții pe scenele de concert, prezența numelui său pe orice afiș fiind, așadar, de natură să prezinte certe garanții în privința calității serii de concert. Am ascultat așadar **Sonata a III-a în mi major BWV 1016** de Bach, lucrare în care puritatea trăsăturilor de arcuș a constituit elementul caracteristic (las deoparte cîteva ușoare scăpări, inerente unui efort interpretativ de o asemenea amploare). În general, Mircea Călin a „dat mult arcuș" fiecărei note muzicale, obținînd prin aceasta un timbru plin, susținut, înviorînd și mai mult strălucirea sunetelor viorii, extrem de necesară atunci cînd se interpretează în concert pagini în care dominanta stilistică a barocului este indiscutabilă. În continuarea primei părți a programului, am ascultat **Sonata a III-a în mi bemol major op. 12 nr. 3** de Beethoven. De data aceasta, s-a preferat — așa cum este și firesc — dimensiunea dialogului între vioară și pian, aceasta fiind, cred, fundamentală pentru reliefarea construcției muzicale. Frecvent, temele sînt expuse alternativ și acest fapt constituie una dintre componentele caracteristice ale acestei minunate pagini de autentică muzică. Timbrul a fost acum mai amplu, mai consistent, înscriindu-se în linia unei bune înțelegeri a stilului. În partea a doua, am ascultat **„Meditație"** de Ceaikovski, **Cinci melodii op. 35** de Prokofiev, **Rapsodia I în sol major** de Bela Bartok și **Studiu în formă de vals** de Camille Saint-Saens — Eugène Ysaye. Cel mai izbutit moment al părții I-a constituit, cred, interpretarea paginilor prokofieviene. Lui Mircea Călin îi convin mai degrabă lucrări în care dimensiunea stilistică a romantismului este mai estompată. Astfel, acel elan romantic specific, dilatările sau diluările de tempo, „poza" solistică, vibrato-ul intens îi convin mai puțin, în timp ce sobrietatea barocă sau raționalitatea clasică îi oferă tînărului violonist un excelent mod de exprimare artistică. Din acest punct de vedere, piesa lui Prokofiev se ancorează într-un stil mai mult neoclasic, astfel încît între cele cinci melodii și, să zicem, aspecte din ultima parte a sonatei beethoveniene există ușoare, vagi asemănări. Și celelalte lucrări din program au fost judicios interpretate însă faptul artistic nu a avut acea forță de pătrundere pe care i-o dă autenticitatea, consonanța între simțirile compozitorului și cele ale interpretului. Nu putem încheia această cronică fără a menționa deosebita contribuție a pianistei Viorica Rădoi, cadru universitar la Conservatorul bucureștean. Acompaniamentul a avut întotdeauna acel rol caracteristic de a se retrage în spatele liniilor melodice ale viorii, cu cîteva inevitabile excepții însă. Mă gîndesc îndeosebi la paginile de Beethoven și Prokofiev, în care pianului i se acordă un rol la fel de important uneori ca și cel al instrumentului însoțitor. Viorica Rădoi a reușit aici o excelentă colaborare „pe picior de egalitate" cu vioara, astfel încît impresia de ansamblu a recitalului nu a slăbit în nici un fel, dîndu-ne prilejul de a părăsi sala mare a Ateneului cu acea specifică satisfacție pe care o ai atunci cînd ai participat la o manifestare muzicală reușită.

Viorel Cretu

EMINESCIANA

Editologie eminesciană

SOLIDITATEA INFORMAȚIEI

Într-un articol mai vechi apărut în revista **Luceafărul** îndrăzneam să afirm că, prin împlinirea unei speranțe naționale — ediția completă a operelor lui Eminescu — ne aflăm în pragul nașterii unei științe noi : editologia (în alte culturi cercetările de editologie sînt ceva mai vechi, stimite fiind de un fenomen cu destulă vechime : seria istorică a edițiilor de opere monumentale). Uluire și adîncă bucurie sufletească mi-au provocat studiile lui Petru Creția răzlețe în revista **Viața Românească**, în care eu am tălmăcit primele contribuții la **știința ediției** operei eminesciene. Editologia eminesciană s-a născut, mi-am spus. Învăluită în liniște, ca mai toate cărțile sale, s-a rînduit deja pe masa cititorilor (cercetători și nespecialiști) ultima apariție editorială a lui D. Vatamaniuc : **Eminescu,** („Manuscrisele. Jurnal al formării intelectuale și al lărgirii orizontului științific. Laborator de creație. Instrument de lucru".) Editura Minerva, 1988. În cartea aceasta eu am găsit o nouă confirmare la ideea editologiei eminesciene. Autorul, prestigios istoric literar și editor al operei eminesciene, propune ipoteze referitoare la semnificația pe care trebuie s-o acordăm **manuscriselor** în cadrul operei poetului. În acest sens, în accepția editorului manuscrisele au înțelesul de : a) jurnal al formării intelectuale ; b) jurnal al lărgirii orizontului științific ; c) laborator de creație ; d) instrument de lucru. Cum este firesc, autorul aduce probe pentru ipoteza sa și astfel zidește, credem noi, temelia unei științe a manuscriselor eminesciene (a utilizării lor, a înțelesurilor acestora etc.). Mi-a reținut atenția cu deosebire ultima parte, aceea care se referă la înțelesul atribuit de către autor manuscriselor **teoretice** ale poetului, de „instrument de lucru". Voi reveni asupra chestiunii într-un studiu special. Efectul acestei cărți, ca și al studiilor lui Petru Creția, este unul de înaltă surpriză.

„Echipa" care a lucrat ani în șir la săvîrșirea operei începute de Perpessicius a revoluționat „lectura" marelui Eminescu. Vor mai trece ani pînă cînd vom fructifica noul orizont al lecturii operei eminesciene. Acesta este, integral, opera noilor editori și el se leagă de nașterea unei științe anunțată de marii lor predecesori : editologia. Această nouă știință trebuia să apară în cultura română în jurul edițiilor Eminescu, căci tocmai opera acestui creator poartă și răsadul unei atari invenții. Eminescu a lucrat, ne spune D. Vatamaniuc, opt ani la sonetul **Veneția,** (din 1871—72 pînă în 1879—1880), lăsînd în manuscrise 20 de variante, 7 aparținînd numai anului 1876. Dar tot atunci, are grijă să menționeze D. Vatamaniuc, poetul publică nuvela **Cezara** în foaia ieșeană, după ce operase pe manuscrisul inițial „importante modificări". D. Vatamaniuc intră, cu acest prilej, în labirintul oricărei editologii : luînd ca fir conducător manuscrisul, deci textul prim, începe lunga călătorie, cu stații de analiză comparativă debordante în toate momentele de succesiune ale nuvelei, pentru a descifra tîlcuri dintre cele mai neașteptate, referitoare deopotrivă la operă, la creator, la epocă, la cei din jurul poetului. Un lucru este uimitor în aceste analize : tîlcurile operei se limpezesc cu fiecare epocă și strat de sensibilitate pentru a se încifra mai adînc, venind către contemporaneitate cu un univers de sensuri, care participă la un întreg ce-și ține pecețile neatinse. D. Vatamaniuc întîmpină pe drum comentatori, ipoteze, ba chiar teorii **in nuce** cu privire la o chestiune sau alta a operei eminesciene. Capcanele editologului sînt repetatele răspîntii la care stau marii lucrători, de la Maiorescu și Pogoneanu ori Slavici, la Călinescu, Perpessicius, Crețu, Murărașu, Bogdan Duică, Torouțiu, Scurtu, M. Eliade, C. Noica, Al. Oprea, P. Creția, și alte nume ilustre și luminoase care-au trudit întru vesnicia lui Eminescu. D. Vatamaniuc ia seama la fiecare, îl învață pe cititor geografia aceasta miraculoasă a tălmăcirilor eminesciene. Avreme îndrăznește și D-sa să se pună luminător la cite o cărare mai puțin umblată. Comentînd, bunăoară, interpretarea lui Călinescu asupra finalului la nuvela **Cezara,** editologul propune o ipoteză nouă. Pregătind nuvela pentru tipar, „Eminescu face dintr-un final de capitol un final de nuvelă", remarcă D. Vatamaniuc. Editologul va căuta un tîlc al acestei decizii și, cum este firesc, mai intîi va cerceta ipotezele deja enunțate. De la Călinescu este reținută ipoteza estetică : „Acesta este sfîrșitul logic al nuvelei", scrisese Călinescu. D. Vatamaniuc ne ispitește cu o nouă ipoteză, căreia i-am spune „ipoteza sociologică" ; „Altele sînt motivele, remarcă D-sa, pentru care versiunea din **Curierul de Iași** se oprește la cap. VIII și nu merge mai departe, ca în manuscrise. Situația poetului în redacția ziarului ieșean era destul de precară și va trebui să-și dea demisia. Acesta pare să fie motivul pentru care nu definitivează ultimele două capitole..." (p. 99). Demersul editologic continuă însă și, puțin mai încolo, cercetătorul se poartă nemilos chiar cu propria sa ipoteză. Îi aduce la „dezbatere" pe I.A. Rădulescu-Pogoneanu, și pe I. Crețu (acesta fiind și unul dintre marii editori ai lui Eminescu). Dezvăluirile lui Pogoneanu relansează ipoteza lui Călinescu, iar studiul lui I. Crețu („Ultima formă a nuvelei **Cezara**", publicat în 1961), procură argumente grele pentru „ipoteza estetică" a comprimării voite a manuscrisului. Ipoteza sociologică nu poate fi stinsă ușor, e drept, și ea ne duce cu gîndul la o idee a lui Mihai Ungheanu referitoare la „proiectele eșuate" ale literaturii române. Cert este, însă, că de cele mai multe ori, Eminescu a biruit împrejurările și s-a întors la proiect cu aceeași intenție de a-l purta la perfecțiune (cum se întîmplă și cu nuvela **Cezara** în acest caz). Chiar și astfel interpretate lucrurile, manuscrisele ascund **opere** pe care o editologie hermeneutică le-ar putea scoate la lumină cum și face Petru Creția bunăoară, cu două mari capodopere lirice ale poetului (publicată, una, în revista **Luceafărul,** și cealaltă în **Manuscriptum**). Prima concluzie a editologiei privitoare la interpretarea **tiparului de creație** și a destinului creator al lui Eminescu este că cele două ipoteze trebuiesc utilizate în regim **complementar** și nicidecum în regim de reciprocă opoziție și excluziune. Ideea că împrejurări nefericite au rupt mereu linia creației este tot atît de adevărată ca și ideea că Eminescu și-a biruit timpul circumstanțial și în 80% din cazuri opera sa a atins nivelul capodoperei. Marele creator n-a fost „sub vreme". Din confruntarea ipotezelor și a punctelor de vedere ies mari surprize ca și aceasta pe care ne-o oferă cartea lui D. Vatamaniuc referitoare la „metoda" creatoare a lui Eminescu. Chestiunea a fost pusă strălucit de I. Crețu, tot cu ocazia dezbaterilor privind **forma** ultimă a nuvelei **Cezara.** D. Vatamaniuc pune în discuție „metoda suprimării", utilizată de poet, nu numai în cazul **Cezarei.** Această metodă este folosită de poet pentru a-și scoate din manuscris **textul** final trimis spre publicare. Din cele 12 000 de cuvinte cîte are textul (deja „suprimat" la prima mînă) în **Curierul de Iași,** poetul a suprimat, pentru versiunea din **Epoca,** 2 250 de cuvinte (aproape 20%). D. Vatamaniuc găsește fapte și de data aceasta pentru „ipoteza sociologică". (operația de revizuire e cerută de Maiorescu în vederea traducerii nuvelei). Oricum ar sta lucrurile, demersul **editologic** ne obligă să ținem seama de două „fapte" care nu se mai lasă tălmăcite cu mijloacele „științei literare normale" („oficiale"). Aceste fapte cer revizuirea cadrului disciplinar al „științei" literare în eminescologie. Unul se referă la metoda de creație a poetului, iar celălalt „fapt", provocator de „ruptură" epistemologică, se referă la ipoteza fluxului (elanului) creator al lui Eminescu. După G. Călinescu, D. Murărașu (vezi „M. Eminescu. Viața și opera"), a căutat argumente sistematice pentru a demonstra că elanul creator al poetului urmează o curbă descrescîndă după 1872. Într-un eseu remarcabil de editologie, consacrat analizei ediției Maiorescu, Petru Creția ajunge la o concluzie contrară, care lansează ipoteza unui elan creator în creștere cu nivel maxim în 1883, cînd se petrece o bruscă ruptură a liniei creatoare. Cartea de față a lui D. Vatamaniuc relansează discuția într-un cadru lărgit, aducînd argumente de mare surpriză pentru ipoteza unei linii în creștere a creativității. Pe aceeași ipoteză se înscriu cercetările lui N. Georgescu asupra unui Eminescu de perioadă tîrzie. Ipoteza aceasta trimite obligatoriu la problema metodei de creație a lui Eminescu. Căci, cum se știe, argumentul principal al lui D. Murărașu este acela că Eminescu și-a sacrificat toate proiectele „monumentale" pe care le izvodise, pînă la 1872. Dezvăluirile lui D. Vatamaniuc în legătură cu „metoda" lui Eminescu aduc unul dintre contraargumentele masive la ipoteza scăderii elanului creator. Modelul lui Eminescu nu era monumentalul megalitic. Poetul face parte dintre acei creatori ai omenirii care au aderat la **arta concentrării,** o artă care te reține de la tentația lucrării megalitice. Metoda lui Eminescu, aflăm și prin această carte a lui D. Vatamaniuc, era aceea a condensării estetico-metafizice care ne amintește de textele scrierilor inițiatice. Este, evident, prin contribuția editologiei, că Eminescu folosea tehnica marilor scriitori din vechime, de care se vor fi slujit marii reformatori religioși, gnosticii, autorii scrierilor alchimice (în general anonimii „scrierilor secrete"), profeții etc. Tehnica va fi fost folosită de misticii germani și categoric o găsim amplu ilustrată în tradiția indiană, în scrierile lui Lao-tzi și Confucius. În sculptură această metodă a concentrării a fost utilizată de către Brâncuși, care i-a transmis-o lui E. Satie, cum ne relatează P. Pandrea. Evik Satie primise o comandă din partea Operei mari din Paris și începuse să-și lucreze proiectul. Într-una din zile, vizitîndu-l pe Brâncuși, il găsește foarte tăcitum și concentrat. Întrebat fiind de Satie asupra cauzei acelei stări îi răspunde : „De civa zile mă chinui să scot o umbră de pe **Măiastra** și nu reușesc. Printr-un punct trec un miliard de linii. Dintre toate acestea eu trebuie să aleg numai una." În urma acestei discuții Satie renunță la comanda prestigioasă a **Operei** pariziene, întorcîndu-se la marea lui creație, pe care, poate, n-ar fi realizat-o niciodată.

Mircea Vremir : „Eminescu"

Măiestria supremă în China antică se măsura prin această artă de a spune mult în cuvinte puține. Opera lui Lao-tzi este „cartea celor 5 000 de cuvinte". Dar acolo este toată înțelepciunea Orientului și a Chinei. Elegia „O, mamă..." a lui Eminescu, publicată în 1880, se deosebește de elegiile lui Lenau, bunăoară, prin această enormă condensare lirică. În cele cîteva strofe sînt **condensate** trei scenarii : scenariul vocilor din corul tragediilor antice (cele trei voci : a mamei, a poetului și a iubitei), scenariul ceremonialului cosmic al nuntirii prin moarte și scenariul de atmosferă elegiacă, de tipar byron-ian, sugerîndu-ne deopotrivă elegiile lui Lenau. Și totul fără că unitatea lirică a poeziei să fie afectată.

Ilie Bădescu

Istoria, așa cum a fost

Urmare din pag. 1

Generațiile virstnice, care au străbătut succesiv toate etapele acestei istorii, de la dreapta euforie de acum șapte decenii, la dezamăgirile politicianismului interbelic, asistînd îndurerate la destrămarea operei atîtor generații de eroi și vizionari și suferind șocul avalanșei prăvălite de istoria universală peste locurile amar caracterizate de cronicar, generații care au trăit apoi și au îndurat — prin mulți ai lor — consecințele îndelungate ale marii tragedii, dar au avut și fericirea de a vedea țara și neamul renăscînd asemeni Fenixului din propria cenușă, așteptau demult ca această renaștere să-și manifeste amploarea și forța în cel mai semnificativ sector al conștiinței și științei despre noi înșine : **istoriografia.**

Tuturor cititorilor — veteranilor care erau copii sau adolescenți la ceasul cînd neamul românesc a trăit clipa supremă a adunării fiilor sub acoperămîntul aceleiași patrii, oamenilor trecuți acum de amiaza virstei, care au fost la rîndul lor foarte tineri în clipa prăbușirii visului împlinit în 1918, și au străbătut apoi prin lungul și aparent fără de sfîrșit tunel spre zorii noii renașteri, precum și tinerilor din clipa prezentă, de o virstă cu noua demnitate, recîștigată pas cu pas, a națiunii noastre, Mircea Mușat și Ion Ardeleanu le-au dăruit în anii din urmă o sinteză în cel mai înalt grad reprezentativă. O sinteză simbolică, pentru ceasul de acum al istoriei noastre.

O sinteză care — după un amplu preambul alcătuind volumul întîi, **De la statul geto-dac la statul român unitar,** 1983, 723 pagini — s-a structurat, odată cu prima parte din volumul al doilea intitulat **România după Marea Unire,** în **CEA DINTÎI ISTORIE A SECOLULUI 20 ROMÂNESC.**

Prima parte din volumul al II-lea a apărut acum doi ani și avea 1 150 de pagini, pentru intervalul 1918—1933, deci un deceniu și jumătate. A doua parte, apărută zilele acestea, are 1 600 de pagini pentru mai puțin de un deceniu : noiembrie 1933 — septembrie 1940. Pentru jumătatea de secol ce ne va despărți, curînd, de hotarul anului 1940, cîte pagini și cîte volume vor mai fi necesare ? E greu de spus. Dar ceea ce se poate spune, dimpotrivă, cu ușurință, este faptul că **ne aflăm, cu aceste două „părți" ale volumului al II-lea, în fața celei mai extraordinare reconstituiri a ceea ce secolul 20 a fost pentru poporul român în planul economic, politic și social !** Și anume, în perioada care începe cu înfăptuirea idealului multisecular și se încheie cu prăbușirea hotarelor în cursul fatidicului an 1940.

Cum a fost posibilă această traiectorie tragică, de pe piscurile visului împlinit în abisul tragediei naționale, și cum anume s-a petrecut întunecatul final de epocă ? Faptul că avem totuși sub ochii noștri această carte este în sine un semn al momentului istoric în care ne aflăm și pe care nu-l putem cîntări și judeca de nicăieri mai bine ca din vecinătatea unei lucrări ce face răbojul tuturor suferințelor îndurate, dar prin simpla ei existență măsoară și amploarea biruințelor asupra vitregiilor și adversităților de toate felurile.

Să o spunem apăsat și fără ocol : niciodată această carte n-ar fi fost nu posibilă, dar nici măcar imaginabilă fără Congresul al IX-lea, fără spiritul și programul lui în planul istoriei naționale, și mai ales fără pasiunea pentru adevăr și perspicacitatea genială în descifrarea sensurilor momentelor istoriei noastre, a celor luminoase ca și a celor întunecate sau chiar tragice, proprie secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Fiecare pagină din sinteza celor doi istorici poartă în filigran insemnele uriașei acțiuni de renovare a istoriografiei românești, întreprinsă personal de însuși făuritorul istoriei noastre contemporane.

Faptul acesta nu este fără precedent decît prin amploarea și consecințele sale. În realitate, este însăși condiția congenitală a istoriografiei noastre de a fi ctitoriță de voievozi înaintea istoricilor de meserie. Primul mare istoric român, de fapt însuși ctitorul istoriografiei românești, a fost Ștefan Vodă, care a dictat circularele de după victoriile de la Baia și Vaslui, precum și pisania cutremurătoare de la Valea Albă. Cu el și prin el se inaugurează sentimentul obștesc al condiției noastre istorice, pendulînd între epopeea biruitoare și cea tragică. Și tot el a poruncit, supravegheat și dictat paginile esențiale din **Letopisețul de cînd s-a început Țara Moldovei,** „monumentum princeps" al istoriografiei naționale, reîntemeiat în grai țării, după un secol și jumătate, de Grigore Ureche, și așezat la temelia întregii deveniri a conștiinței istorice românești.

Al doilea moment major în geneza istoriografiei naționale, legat din nou, indisolubil, de **contemporaneitate,** mai exact, de un anume ceas al „istoriei contemporane" cînd ea se ridică pe culmi de istorie universală și configurează, retroactiv, trecutul, prefigurînd totodată viitorul, este momentul lui Mihai Vodă. Amplele sale „memorii" dictate secretarilor domnești — în special cel adresat ducelui Toscanei — au putut fi caracterizate de N. Iorga drept „o istorie a lui Mihai Viteazul de el însuși". Din tot ce a dictat sau a scris cu mîna sa făuritorul celei dintîi uniri a românilor, din tot ce s-a scris în imediata lui apropiere, sub fascinația epopeii și persoanei sale, sau a doua zi după ce lucrarea lui s-a încheiat (dar în felul bobului de grîu ce se îngroapă spre a răsări însutit), **Nicolae Bălcescu** avea să extragă, peste mai bine de două secole, elementele și seva geniului său vizionar, întemeind stilul, creînd orizonturile și imprimînd sufiul istoriografiei române moderne, care va culmina în Hasdeu, Eminescu, Iorga și Pârvan.

Pentru ca o nouă istoriografie românească, osebită atît de a cronicarilor și istoricilor din epoca veche (de la analistul de curte al marelui voievod de la Suceava și Dimitrie Cantemir la monumentala **Hronică a românilor** a lui Gheorghe Șincai) cît și de a marilor istorici ai ciclului modern (al căror șir a fost deschis pe ambele versante ale Carpaților, de Bălcescu, Kogălniceanu și Papiu-Ilarian) să se nască și să impună deschiderea unui capitol nou într-o viitoare **Istorie a istoriografiei românești,** a fost nevoie ca din nou „istoria contemporană" să capete intensități de tragedie și dimensiuni de epopee. Dar mai ales a fost nevoie să apară iarăși o personalitate în stare să dea prezentului „profil de epocă" și să proiecteze o lumină nouă asupra întregului trecut. A trebuit ca, iarăși, tîlcul ceasului trăit și sensul celor ce ne veneau din secolele trecute să fie rostite chiar de acela care făcea istoria și în același timp îi dezvăluia, tot mai adînc, tot mai categoric și mai nestăvilit de nici o opreliște, noimele și permanențele. De aceea, la fel ca în trecut, pe vremea marelui Ștefan, a lui Mihai Vodă sau a luptelor pentru renașterea neamului românesc de pe amîndouă laturile Carpaților, o nouă istoriografie românească, printre ale cărei realizări reprezentative se ridică acum sinteza capitală semnată de Mircea Mușat și Ion Ardeleanu, ia naștere direct din „istoria contemporană" și este un reflex al ei, chiar cînd vorbește de cele petrecute acum o jumătate de veac sau acum șase secole.

A rosti adevărul, tot adevărul, despre lucruri în legătură cu care s-au păstrat atîtea tăceri, ori s-au rostit atîtea adevăruri pe jumătate, pe sfert, ori atîtea neadevăruri, era pînă mai ieri o întreprindere aproape inimaginabilă, dar pe care cei doi autori au putut-o duce pînă la capăt în mod strălucit. Beneficiind, fără îndoială, și de zecile de monografii ori studii parțiale prin care, pas cu pas, nenumărați alți specialiști în istoria contemporană au cucerit teren ferm în cele peste două decenii însufletite de spiritul Congresului IX.

Tandemul Mircea Mușat — Ion Ardeleanu ar putea repeta cuvintele lui G. Călinescu din prefața monumentalei **Istorii a literaturii române :** aici nu se face decît o jumătate de pas față de munca celor ce au precedat, dar această jumătate de pas înseamnă realizarea celei dintîi adevărate istorii contemporane a României. O istorie scrisă nu numai în deplin acord cu toate normele istoriografiei eliberate de tabuuri și constrîngeri de orice fel, dar scrisă, mai ales, de oameni în stare să o înțeleagă și să o simtă așa cum numai de aici se poate simți și înțelege. Și mai ales în stare să o **cunoască** din surse rămase inaccesibile tuturor celor ce au scris-o ori au judecat-o din afară.

Originalitatea și totodată forța de sugestie, fascinația acestei cărți ce întrece orice roman și pironește cititorul pe scaun, lipsindu-l de somn și de odihnă, vin fără îndoială și din măiestria cu care este folosită și minuită o uriașă cantitate de informație inedită, extrasă direct din memoriile, însemnările zilnice, depozițiile celor implicați direct în evenimente : notele zilnice ale fostului rege Carol II, notele zilnice ale lui C. Argetoianu și Armand Călinescu, memoriile lui Mihail Manoilescu și Petre Ghiață, istoria partidului liberal de A. Bădescu, rapoartele diplomatice, informațiile secrete ale siguranței, arhivele vremii. Ar fi însă o obiecție ieftină să se afirme că privilegiul accesului la aceste surse poate fi anulat cînd ele vor fi publicate. În realitate, extraordinar este tocmai montajul, selecția citatului explozîv și revelator, încadrarea lui într-un complex de informații provenite din zeci de alte surse și, în ultima instanță, viziunea unitară, construcția, așa de bine realizată că devine imperceptibilă, totul curgînd prin fața noastră cu firescul vieții însăși.

Dacă a fost o vreme cînd se spunea că romancierii își asumă riscul și privilegiul de a spune ce nu pot spune istoricii de profesie, iată că acum literatura este cu mult lăsată în urmă de realitate, și că istoricii reconstituie această realitate fără nici o opreliște.

Este o naivitate a încerca să rezumi o astfel de carte, în care fenomenală este tocmai materia pusă să defileze prin fața ochilor cititorului, pînă ce șuvoiul istoriei îl trăiește cu sine și-l face a retrăi toată această vreme de necontenită cumpănă, care este veacul nostru. De aceea vom încheia exprimîndu-ne speranța că ea va ajunge în cît mai multe mîini, și că va putea fi citită curînd și în citeva limba de largă circulație internațională, ținuta ei făcînd-o competitivă cu cele mai ilustre mostre din genul de scrieri cel mai gustat, astăzi, pe glob, într-un secol în care mereu se adeverește spusa lui Goethe : „Mare este realitatea și mică fantezia !". Abia din această carte lumea contemporană va lua act de tragedia poporului român, dar și de forța lui de a renaște din cele mai cumplite tragedii. Chiar și atunci cînd nimeni nu mai crede în „minune".

Istoria acestei renașteri, dar încă o bună parte din istoria tragediei ce i-a precedat, vor face obiectul volumelor următoare. Tandemul Mircea Mușat — Ion Ardeleanu a escaladat pînă acum un teren ce părea cu putință vreme în urmă inaccesibil. Dar în față i se ridică un munte în comparație cu care ceea ce a fost pînă acum pare joc de copii. Conștiința românească, în acest ultim deceniu și jumătate al mileniului doi, îi va urmări cu sufletul la gură. Fiindcă de reușită depinde în bună măsură imaginea despre noi înșine cu care vom păși în mileniul următor.

Pecetea romantismului

Există și un romantism calm, fără grandilocvențe, agitații și clamări, rezonant cu o dimensiune echilibrată a sensibilității ; există un romantism care nu survolează contingențele sau le echivalează cu dimensiunea visului și proiecțiile imaginare, ori pune semnul egalității între structurarea canonică și creativitatea generată de inocență și senzitivitate. Toate elementele romantice într-o configurație care nu le este proprie, și totuși romantism... pentru că Lucia Olaru Nenați metaforizează și sensibilizează cu elemente de această sorginte într-o deplină acalmie clasică.

Sensibilizarea datelor realului, reacțiile de afectivitate, stările de evanescență, de fluiditate, pe jumătate decantate din imaginarul oniric, pe jumătate rezultate din cristalizarea unor trăiri imediate, circumscriu poezia Luciei Olaru Nenați unui romantism structurat în lumina lui de permanență de simțire etică.

Nu prea productivă și cu un debut relativ întîrziat, Lucia Olaru Nenați (n. 1949) s-a bucurat de o primire critică generoasă. Volumele sale despre care s-au exprimat, deopotrivă poeți și critici (Constanța Buzea, Adrian Popescu, Nicolae Ciobanu, George Muntean, Vlad Sorianu), citite invers decît în ordinea apariției, ne fixează chiar în atmosfera lirică

Mihai Nemeș : „Cercetare, învățămînt, producție"

a anilor '70. **Drumuri,** Editura Eminescu, 1977 ; **Nesfîrșitele vămi,** Editura Eminescu, 1979 ; **Cochilii cîntătoare,** Editura Eminescu, 1982 ; **Umbra Casandrei,** Editura Junimea, 1983 și **Ucenicia de aur și purpură,** Editura Eminescu, 1985 pot formula un bilanț parțial al unei traiectorii lirice încă în funcționare, cu posibile modificări și chiar reformulări radicale.

Într-o strofă, aparent oarecare, întîlnim toate elementele și distincțiile poeziei Luciei Olaru Nenați deși referința metaforică imediată este aici marea : „Veșnic mergînd undeva / Dar roabă aceluiași loc / Fără lumină ea însăși / Mereu călătoare oglindă de foc".

Drumul (cu valorile conotative complementare : „goană", „circuit", „exod", „trepte", „punte") și **oglinda** cu sugestii din elementele „apă" și „umbră" rămîn polii semnificanți între care gravitează sensibilitatea și construcția poetică. Adică utopia călătoriei inițiatice, purificatoare și confruntarea ireparabilă a identității cu eroziunea succesivă a virstelor. Poeta accede la marile interogații ale existenței, dar nu le folosește spre o construcție sub incidența misterului, ci încearcă să și le explice: „Puterea de-a trăi sublimul / Fie și-n vis / Pavăză spre regnul cenușii / Eu eram acolo, de mii de ori în aceeași clipă / Fără zdrențele corporalității ; / Toate fâpturile florilor, / Unghiurile verzi ale brazilor / Semicercurile dealurilor / Îmi trimiteau un efluviu / În care încăpeam / Cu ființa de suflet întreagă / Și nu știam denumi cu alt nume / Ceea ce mi se întîmplă / Decît iubire" **(Fie și-n vis).**

De la primele două volume înainte pînă la **Ucenicia de aur și purpură** se remarcă — să nu zicem un oarecare regres ci, să admitem, o progresivă secitate a izvoarelor lirismului și intensificare a retorismului interiorității.

Deși nu și-a modificat formula lirică, se pare că în volumele de la început poeta era mai dezinvoltă, mai firească, mai puțin preocupată de meșteșugul lirismului ; de la **Nesfîrșitele vămi** înainte se remarcă o parcimonie, o absorbire de aspectul formal, ceea ce face discursul liric mai crispat și mai artificios. Pare-se că aceasta concordă cu efortul poetei de a se „contemporaneiza" cu **cintecul general** al epocii, de excesivă elaborare. Astfel, nu a evoluat cu premizele personalității sale lirice, ci în concordanță cu mereu noutatea în constelația genului.

Teama crescîndă față de poezie — fapt pozitiv, în fond, pentru că într-un fel înseamnă conștientizarea **actului poetic** — conduce spre un drum care, la unul dintre capete se numește sterilitate, sau contrafacere prin cerebralizare excesivă sau uscăciune ca rezultat al supravegherii exarcerbate.

Curios este că poeta scrie și un poem — excelent, altminteri — al acestei crispări autocontrolate : „Îmi plătesc conștiincios datoriile / Ca nu cumva să rămîn amanet pentru frunză / Plecată nestiut din țara verde / Ori pentru-o noapte furată, / Am hainele căptușite cu adeverințe / Am dovezi de iubire, / Am împuterniciri de regret / Din care aflu / Cine sunt, ce-am făcut, ce voi fi / De la solstițiul dintîi / Pînă la echinocțiul din urmă / Și cînd pătrund în pădure mă aflu / Ca-ntr-o sală de marmură verde / Unde-am plătit c-o speranță / Un bilet de intrare / Pe care scrie cu iarbă / Că nu mă voi pierde." **(Adeverințe de zbor).**

Există în poezia Luciei Olaru Nenați și o dimensiune atemporală mereu imprevizibilă și semnificativă : eminescianismul, și nu acela festiv, generat de entuziasm, venerație și imitație. De mult s-a remarcat că se află o vibrație și o dimensiune — feminine — în poezia „Luceafărului" (eroine, ipostazieri feminine, obiectivări din perspectiva feminității și o Cătălină tragică), care nu au fost continuate de poetele noastre. Lucia Olaru Nenați nu-și propune să exploateze ori să nuanțeze acest filon remarcabil însă, intuitiv, absoarbe probabilitatea unui asemenea tip de lirism. Destule, poeme din întreg evantaiul volumelor pot ilustra afirmația de mai sus : „Mîine vremea mă va curge / Ca pe-o apă, ca pe-un val / Ce spărgîndu-se de mal / Iar în largul ei ajunge. / / Mîine iar voi fi lumină / Izvorînd din templul sferic / Spre-a mă-ntoarce-n întuneric / Cînd sorocul o să vină. / / Mîine voi culege iar / Frunze galbene din aer / Ascultînd al toamnei vaier / Cum se-așterne în zadar / / Mîine iar voi fi o frunză / Mîine iar voi fi un gînd / Peste vreme aruncînd / Palma mea din creangă smulsă".

Autoare lucidă, de substanță, conștientă de strălucirea și limitele poeziei, prin această ultimă dimensiune a eminescianismului asumat și feminizat, Lucia Olaru Nenați, face o figură aparte între poetele de azi.

Aureliu Goci

Macskassy Iosif : „Nostalgie"

FIȘE DE ISTORIE LITERARĂ

A doua zi după Caragiale

— NOTE DESPRE PROZA LUI GH. BRĂESCU —

II

Cînd nu călătorește (impuls de altminteri rar la un personaj cu nostalgia spațiului închis, securizant), „exploratorul" fictiv se călătorește, lăsîndu-se în voia eului bovaric. El locuiește în fond într-o ficțiune și „sincronismul" îl împinge la extravaganțe comice prin disproporția dintre **iluzie** și **realitate.** Literatura tîrgurilor provinciale sufocate de plictis și de convenții are la noi o relativ lungă tradiție, — a cărei vitalitate o confirmă și astăzi proza lui Buzura, Băieșu și D. R. Popescu — dar Brăescu e probabil autorul cel mai atent la ridicolul unor confuze aspirații „europeniste". Admisibil și pitoresc (în măsura în care este apanajul „lumii bune" !) din unghiul unui Alecsandri preocupat, de pildă (v. **Balta-Albă**), de „filmarea" convoiului alert, policrom și contrastant al „calescelor evropienești pline de figuri evropienești și de toalete evropienești", **snobismul** îi stîrnește lui Brăescu verva satirică menipee. Deformați de monotonia unei vieți uniforme, provincialii „Maiorului" sînt grotești prin spectacolul unei emancipări carnavalești. **Marginea** se crede **centru** și-și etalează imprudent pretențiile de Cosmopolis ! Un orășel „mic-micuț, cît o batistă de păpușă" (e vorba de Vasluiul anilor '20) se repede accelerat „pe calea progresului" de îndată ce-și marchează cenirul cu „două prăvălii cu manufactură și galanterie, «Bazar parizian» și «Cavalerul englez»" **(Balul prefecturii).** La Fălticeni (v. **Legea progresului),** „în curtea unui patrat de case (...) de unde exalau mirosuri pestilențiale" apare subit un... „Hotel London". Calafatul — umilă „urbae comunale", cu străzi stropite „la zile mari" de sacaua primăriei — gravitează la rîndu-i în jurul „Hotelului Europa". Impostura politică mizează — în deplină cunoștință de cauză ! — pe apetiturile „internaționaliste" ale publicului, ispitindu-l cu vorbe mari, sorbite cu patimă de auditori : „Iașul îl vreau mare, trebuie să fie mare ! (...) Și chiar ieșenii, strînși grămadă într-o vastă cooperativă, care să exploateze bălțile și pădurile satului, în legătură cu cooperativele din străinătate... O vastă cooperație internațională..." **(Liderul).** Autarhic și „patriot", Cațavencu n-ar cuceri un asemenea electorat ! Nu-i deci o simplă coincidență amănuntul că retorica politică se adecvează la realități...

„Stenografiind-o" în citeva instantanee, Brăescu își caută totuși personajele nu atît în agora, cît în spații restrînse, convenabile limbuției fără „volum". Satira lui e mai degrabă una de moravuri decît una politică și din clivajul stilistic îl putem întui pe cel social. Cîocnirea de mentalități, conflictul între „autohtoni" și „europeni" poate izbucni și într-un... sanatoriu. Disputa — purtată ca de obicei între militari — nu mai are, s-ar zice, substrat filologic, ci medical. Pentru lecuirea unui copil intoxicat cu „alune americane" (!!) se propun diverse medicații. Din larma „erudită" și, firește, comică, răzbate vocea unui colonel monden : „Da uite ce să faci dumneata... să-i dai un **Zainiț Pauler [Szelzer Powder ?** — n.n.] ...că dublu ve nu se pronunță... Se scrie **Polwer** și se pronunță Pauler... Îl iei de la farmacie (...) Scrie pe hîrtie, să nu uiți : **Zainiț Pauler** (...) Ala se bea ca un șprit... în Anglia, **zainițu...**" **(Consult).** Polemica ia, ca la Arghezi — preocupat și el de „analfabetul cărturar" — obișnuita turnură filologică : „Habar n-ai de ortografie ! **Zainițu,** s-o știi de la mine, vine de la șez, adică de la scaun, cum se zice pe franțuzește, pentru că limba engleză, dacă vrei să știi, e formată din cuvinte franțuzești spuse d-a-ndoasele". Pînă la urmă se impune — firește — opinia generalului („Două degete [pe git], și gata ! E natura care lucrează, madam !"), care însă, supremă ironie, crede că a rezolvat situația „a la franse".

În **Alfabetul de tranziție,** Ștefan Cazimir inventa un dublet surprinzător — **paleologismul ;** altceva decît arhaismul, cuvîntul ar semnifica nu graiul cărților vechi, ci al oamenilor vechi. Paleologismul, nu arhaismul, ar fi, după opinia eseistului, dusmanul natural al neologismului. Aș observa însă că între „paleo" și „neoglosie" nu se dă doar o luptă de cuvinte, ci și una de mentalități. Trecînd la textul brăescian, constatăm că amicul și ridicolul „războiul lumilor" e cîștigat de „moderniști" : nimeni nu mai recurge la paleologisme ! Și astfel, după **avere** și **funcție, neologismul** ajunge al treilea însemn de respectabilitate socială.

De mania „respectabilității" se molipsesc pînă și țăranii. Ei știu, de pildă, că la „menestru" și la „prefec" sînt necesare „curemandații" (recomandații) ; în momente de relativă prosperitate nu-și refuză deliciile „beleartului" și string zeloși „truso" odraslelor. Și în acest spațiu psihologiile sînt creionate împasibil, cu o lipsă de idilism și idealizare ce-l incinta pe citadinul Lovinescu. Criticul credea cu toată seriozitatea că „în satira țărănească Brăescu a creat genul", opinie ușor de infirmat și prin simpla invocare a lui Caragiale, cu al său **Cum să înțeleg țăranii,** care stîrnea indignarea pașnicului Vlahuță. O prioritate ar putea fi revendicată și pentru azi necunoscutul I. C. Vissarion, căci „notele" distinctive (după părerea lui Lovinescu însuși) ale personajelor acestuia : **„vioiciunea, șiretenia** și **erotismul"** se transmit nealterate și țăranilor din schitele lui Brăescu, superioare nu atît prin „autenticitatea" limbajului, cît prin pregnanța estetică a contrastelor și separația netă dintre **interes** și **afect,** în fine, prin absența totală a **sentimentalismului.**

Și totuși, demonul nomadismului și al aventurii își scoate capul pînă și dintr-o lume aprioristic stabilă și cine își amintește deruta și stîngăcia „coloniștilor" lui Jean Bart (pierduți în Dobrogea ca într-o Amazonie luxuriantă), sirania țărancă (v. **Necazuri)** pusă pe picior de ducă în „Arusalia" — pentru „a da în parte" pogoanele ipotetice de la antipozi — capătă subit proporții de simbol, de tragic revers al comediei ce începe cu grimarea carnavalescă a limbajului.

„Cînd de legende o țară se desparte / să moară osîndită-n frig va fi" — proclamă sentențios un cunoscut poet contemporan. Adevăr valabil nu doar pentru poezie și nu doar pentru legendă ; despărțită de cuvintele și trăirile originare, răvășită de bovarism, degradată de ritualurile falsei civilizații, lumea brăesciană a înghețat definitiv în oglinda glacială a satirei fără iluzii melioriste. Purtînd-o de-a lungul unui drum sinuos, „Cavalerul" cucerit tîrziu de magia scrisului cunoaște ultima și esențiala metamorfoză — aceea care-i asigură locul în istoria literaturii române.

Ioan Adam

Virgil Svinția : „Meditație umanistă"

POST RESTANT

Şi iată că se încheie încă un an, anul dragonului, încă un an de corespondență cu cei care se încumetă să se viseze braț la braț cu muza scrisului. Și va începe, în februarie, anul șarpelui, an în care, sîntem siguri, cei care ne-au trimis scrisori pînă acum nu vor renunța la scris, vor scrie chiar dacă nu le-am răspuns (nu din lipsă de interes sau de politețe, ci din lipsă de timp și de spațiu). Pentru că, ne place să credem, ei nu scriu numai așa, că să corespondeze cu noi, ei nu cred că proza (bună) este o marfă perisabilă, ei nu vor să fie celebri și să doarmă cu capul rezemat de sacul cu bani (eh), ei nu scriu decît de dragul scrisului fără de care viața li s-ar părea mai cenușie și mai scurtă, ei totuși scriu de dragul nostru, vrînd să ne facă mai buni, mai inteligenți, mai demni, citindu-i. Aceasta ne place să credem, chiar dacă în plicuri mai găsim din cînd în cînd otravă și spini de holeră, chiar dacă la telefon ni se mai vorbește urît, chiar dacă sîntem amenințați uneori cu „lăcrimații" pe la forurile superioare. chiar dacă, de cele mai multe ori, ne plînge inima și ne rîd ochii cînd citim pagini pustii de talent și cultură. Nu sîntem funcționari la vreun ghișeu unde se eliberează adeverința de talent, nu ne considerăm imuabili în părerile noastre, nu diagnosticăm boli și nici nu prevedem viitorul. Dar cît de fericiți sîntem cînd din aripa deschisă a unui plic apare un talent pe care noi îl credem de excepție, cum e, de exemplu, **ECATERINA PREDA.** Sau cum e **LAURIAN CÂMPEANU.** Sau **SEPTIMIU STOICA.** Sau **LIVIU ALGER.** Sau **ADELINA IANULI.** Sau **FLORIAN TROSCOT.** Sau alții pe care nu-i amintim încă. Sau alții pe care încă nici nu-i știm. Și dacă din această rubrică vor răsări și vor rămîne cîțiva tineri scriitori, noi vom crede că ne-am făcut datoria pe care singuri ne-am asumat-o, fără să ne-o ceară sau să ne-o impună nimeni. Rămîne aceasta singura noastră satisfacție, pentru că nu vrem, nu avem de gînd, nu credem că noi putem fi Lupul, iar voi toți, cei care ne scrieți și ne citiți, Scufița Roșie.

Oricum, le dorim celor care ne scriu și ne citesc, celor care ne scriu, dar nu ne citesc și celor care nu ne scriu, dar ne citesc sărbători fericite, urîndu-le, totodată, „La mulți ani !".

★

BIANCA MARCOVICI, Iași : „Delegația" e o mică povestire a unui furt banal din tren. Altceva decît bani și acte nu vi s-a furat ? Și dacă da, de ce nu scrieți despre asta ? Ar fi mai interesant, dar și mai instructiv pentru cei care călătoresc cu trenul. Vă așteptăm, ca deobicei, cu amintirile d-voastră.

ADRIANA CRISTESCU, București : Desenele făcute cu mașina de scris sînt niște jucării interesante. Noi însă nu ne mai jucăm, cel puțin aici, în această rubrică. Deci vă așteptăm cu proze „desenate".

MARIȚA BORDEIANU, Cîmpulung Muscel : Proză (?) declarativă, mai aproape de o jurnalistică desuetă, demnă de o gazetă de perete. Altceva ?

SORIN VICTOR, Buzău : Proză SF nu am publicat deocamdată, nu pentru că nu am dori, ci pentru că nu am găsit în ce ni s-a trimis (putin, e drept) nimic publicabil. Proza propriu-zisă nu îndeplinește nici ea „baremul" tipografic. Oricum, mai trimiteți.

DAN MIHAI, Negrești, Vaslui. Ne-a plăcut gluma, deși știm că fetele doresc citeodată să fie băieți și nu invers. Ne-a plăcut și scrisoarea bătută cu atîta efort la mașină, are umor și confirmă speranțele pe care ni le-am pus în dv. Cît despre textele trimise, vorbim mai tîrziu, după ce ne mai trimiteți altele.

FLORIAN TROSCOT, Roșiori de Vede. Mulțumim pentru felicitare. Și cu ea și fără ea însă proza dv. este culeasă și-și așteaptă rîndul la apariție. Pe lîngă răbdarea pe care ați avut-o, ce mai conteză încă o lună, două.

ADA ANCHIDIN, București. Nu scrieți degeaba, însă fiți atentă la exprimări de felul acesta : „Tînărul, ochi mari și felini, albăstrii — buzele, deși strînse ca de un fermoar, le puteai ghici senzualitatea și arcuirea perfectă — bărbia, înțepată la mijloc de o gropiță, îi conferea o frumusețe aparte" ...Sau „Stai cuminte, că n-am terminat ! Cărțile îți plac ? Le devorez !". Preferăm să știm că, totuși, citiți cărțile. Mai trimiteți.

ROSE I. F. STAICU, București. Text naiv, cu o Scufiță Roșie, cu o bunicuță și cu un lup blînd. Prea puțin.

OUATU C., Bacău. Cum vedeți, nu am aruncat plicul la coș. Dar nici nu i-am publicat conținutul, deși, ceva-ceva tot am găsit. De aceea, mai trimiteți, dacă nu azi, mîine. Și fără „Monștrii întunericului".

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Scrisoare de peste zăpezi

Îmi scrie mama obișnuita ei scrisoare săptămînală, mai tristă și mai ciudată ca deobicei și fiindcă mi-a venit ca un colind de iarnă la geam, îmi iau permisiunea să reproduc cîte ceva din suava melodie.

★

„Dragilor mei, Vă trimit tăiței din ouă făcuți de mine și cînd îi fierbeți să nu puneți multă apă că se sporesc. Mi-ai scris că vrei să faci zestre pentru Oana și eu te întreb ce culoare ? Că sînt două albastru sau alb și dacă nu vreți să cumpărați gata croite io contribuiesc cu douăzeci de metri pentru nepoata mea. No, ascultă la mine Mircea dragă. La Arad se găsește material din **damasc** alb dar dacă nu vreți îmi spuneți cum.

Io sînt bine. Sara mai citesc. Unchiul tău Teodor tremură tare că-i bătrîn. Unchiul tău Ioan de cînd o fost paralizat, că-i bătrîn nu mai prea cunoaște lume. Io încă mă țin bine. Mița cea neagră, mîrtanul pe care îl știi și pe care ai zis să nu-l dau la nimeni o fugit de trei zile de acasă și nu știu unde umblă. Ai grijă de tine să nu răcești. Io sînt bătrînă și mi s-o făcut urît de atîția ani da' nu mă las. Tăițeii i-am tăiet cu mîna mea și foarte subțiri și sînt gustoși. Ai trimis dipiridamol dar nu mi-ai scris ce și cum să iau și cîte pă zi ? La ce folosesc boabele că-s tare mici. Te-am ascultat și la radio ai vorbit de **Nichita** dar n-am putut auzi pînă la capăt că radio e vechi și hîrîie cînd trec mașini pe la stradă și nici io nu aud cum trebuie. Nu ninje și asta nu-i bine că dacă nu ninje acum în decemvrie grădina nu prinde apă și o fi greu s-o săp în primăvară. Să nu-mi trimiteți nimic că am. Io dacă mă mai duc pă la alimentara mă duc și la aprozar să mă vadă lumea și să zică bună ziua doamna Micu și ei zic să intru în față să cumpăr ceapă. Ceapă cumpăr că asta nu s-o făcut în grădină că o fost secetă ai văzut cînd ai venit azi toamnă că nu era apă în fîntînă și mi-a fost rușine că nici n-ai putut să te speli pe mîini. Cu medicamentul o să văd cum fac și dacă el mai face bine la vîrsta cînd puține lucruri te mai ajută. Am vrut să mă duc la frățiutu meu Ioan dar nu pot. Doi oameni trebue să mă ajute să mă sui în tramvai și să mă scoboare și la tren îi și mai greu că-s sus scările și trebuie și transbordare. Și nici nu pot lipsi mult de acasă că dacă nu fac foc să rămîie camera și apoi o fugit și mița de acasă și trebuie să vie că-i mîrtan. Te rog să-i spui lui domnu Fănuș și lui domnu Pituț că le transmit multă sănătate și sărbători fericite. O mai fost un poet aici care o mîncat sub vișin dar nu știu cum îl cheamă și să-i transmiți și lui sănătate. Acum închei. Să trimiți ceva de cetit. Tu ce mai faci de nu scri nimic. Nu te-or dat afară ? Să fii cuminte Mircea meu drag că mai ai pînă la pensie și tu lucrezi de la optsprăzece ani și trebuie să te asiguri la bătrînețele care te astepată. Să mă ierți că scriu pă amîndouă fețele dar nu am hîrtie multă și nici nu văd prea bine cu toate că după optzăci de ani mi-o revenit vederea și nu mai port ochelari.

Acum închei și mai scriu mîine ceva. Am început iar scrisoarea și te întreb încă odată ce fel de trusou vrei să faci alb sau albastru ? Numai să scri că io trimit bani că și io am avut trusou cînd m-am măritat demult și era roz. Așa cred că nu mai țin minte. Mîrtanu n-o venit. O veni el cînd s-o plictisi și de azi noapte o început să și ningă.

Să ai grijă de tine că io sînt bătrînă și am reumă și nu pot dormi nopțile și dacă beau ceai chinezesc pe care mi l-ai trimis dorm și mai greu și mă gîndesc la viața mea toată care o trecut. Să aveți grijă că tu tăt' prunc ai rămas și io am peste optzeci de ani și tare m-am urît de ei dar nu mă las. Vă las și vă zic la revedere și să mai vorbești la radio că dacă te aud mi se pare că te și văd și îmi trece dorul de tine.

Tăițeii să-i puneți într-o pungă că aveți din ei pînă la primăvară.

Ninje și îi cald în casă și mi se pare că o venit și mîrtanu. Io vă zic la toți sărbători fericite și să știți că am și un brăduț că mi l-o adus un prieten al tău care-i brigadier la pădure. Vă sărută pe toți, Mama".

★

Aceasta e scrisoarea duioasă ca un colind de iarnă pe care am primit-o din îndepărtatul oraș de pe Mureș.

Mircea Micu

P.S. Dintr-o regretabilă eroare de corectură scenariul „Planeta albastră" din ultimul „Luceafăr al copiilor" a apărut semnat de Radu Theodoru. Autorul de drept este **Nicolae Frănculescu.**

Componentă a ideologiei culturale

Urmare din pag. a 3-a

Se aud, uneori, venite din partea unor comentatori întrebări de tipul : „unde este ideologie în actul de a crea sau a recepta un tablou din natură ? sau a unei povești de dragoste ? !..." Vom răspunde că în oricare act estetic se impune o atitudine a omului față de cosmos și față de lume ; față de viață și față de moarte ; față de acțiune și față de inacțiune ; față de „frumosul" însuși ; atitudini ce numai par a depăși sau a evita universul ideologic al individului singular. Dar aceasta este numai aparență. Critica poate și are datoria de a pune în evidență acel flux ce transcende concretul și care nu este altceva decît expresia nevăzută (ritmică, vibratorie, pulsativă) a aceluiași vizibil concret.

Prin procesul de valorificare socială a operei, criticul declanșează transferul de libertate estetică dinspre autor spre public, fenomen ce pare a deveni director în momentul de față.

În sfîrșit, vom încheia prin a aminti doar suma tuturor caracteristicilor critici ; aceea de a valorifica socialmente opera, în timp util, și, mai ales, în momentul ei optim (actualitate). Este o mare cucerire a criticii contemporane (în primul rînd sub aspectul său ideologic) aceea de a nu mai constata cu surprindere și rusine (ca în atitea momente istorice) că un autor, o operă de valoare, au trecut fără ecou prin veacul lor și printre publicul lor fără a fi fost valorizate corect de critică.

De la o carte la alta...

Urmare din pag. 1

vorbește despre timpul cosmic și timpul istoric, despre „catholita" civilizației moderne și „criza ontologică" a unor arii culturale care au căzut pradă contingentului, despre riscurile unor sincronizări mecanice la nivel planetar. Sînt studii dense, amintind prin anvergura analizei paginile lui Pârvan din „Idei și forme istorice". Un foarte interesant capitol se referă la „Opera eponimă și procesele de «uitare culturală»" : „uitarea operei eponime — spune autorul — ar fi echivalentă cu o catastrofă cosmică pentru o națiune". Fără îndoială, pentru noi acest reper absolut este creația eminesciană (chiar dacă participăm intens la cuceririle erei cibernetice). „Cum poate cineva să fie un om de cultură astăzi ?" — se întreabă Andrei Pleșu în **„Minima moralia"** (Editura Cartea Românească). Și tot autorul răspunde : „O bună așezare în cultură ar putea fi tocmai asta : a trăi simultan adîncurile și înălțimile, a te instala cu cultură cu tot în profunzimea de deasupra ei".

Crește și numărul studiilor care abordează problematica limbajului, a comunicării umane. Galaxia Gutenberg (vă amintiți faimoasa carte a lui Mc Luhan ?) a readus în discuție raportul dintre cultura orală și cea scripturală, dintre graiul viu și cel tipărit. Se pare că acest raport e una din marile obsesii ale teoreticienilor în ultimul timp. Situația se reflectă și la noi **„Introducere în stilistica oralității"** de C. Milaș (carte apărută la Editura Științifică și Enciclopedică) se adaugă celei scrise de Andrei Cornea **„Scriere și oralitate în cultura antică"** (Editura Cartea Românească) precum și temelor din volumul de eseuri al lui Liviu Antonesei **„Semnele timpului"** (Editura Junimea). Un lucru este însă sigur, pagina tipărită își păstrează forța de persuasiune în ciuda numeroaselor tehnici electronice de comunicare. Ne-o dovedește cartea lui Victor Duță **„Călătorie în lumea scrierii și a tiparului"** (Editura Sport-Turism). Ne oprim aici sperînd că am oferit o agreabilă... călătorie în producția nebeletristică a anului.

CUMPĂNĂ

Valurile și fata

La orizont aceeași fată se apleacă-n valuri
și valurile o-ndrăgesc și rup încet din ea.
O văd de-aici din vîrful zilei, la zece kilometri,
cum strălucește toată de atîta trecere.
Doar ziua fascinată
păzește fata cînd se-apleacă-n valuri
și o ridică
acuma cînd privirea mea
nu o mai poate ridica.

George Alboiu

PREMIUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL" LA CONCURSUL „METAFORĂ DE MUNCĂ ȘI CREAȚIE" CĂLĂRAȘI, 1988

liviu capșa

Despre patrie

Desigur despre patrie vorbim
cu toate cuvintele limbii române ;
cîntecul greierilor închipuind catedrale
în brazdele ce hașurează cîmpia
sau copilul ce-și croiește cu aburi
în florile frigului un petic de geam
fluturii pilpîind în aerul verii
ca niște petale ce-și caută floarea
sau lampa minerului aruncînd monezi de lumină
în cărările de sub pămînt ale vieții,
desigur despre patrie vorbim
cu toate cuvintele limbii române.

Mic tablou de toamnă

Deodată vîntul
aruncă grenade-n copaci
curg frunze prin clepsidre de fum
rugina pune capcane
numai dovlecii luminează-n balcoane
cînd noapte de noapte
păsările liniază văzduhul
urmărite de țăranul de la etajul zece
stîngher ca un arac
în mijlocul viei culese.

Bălcescu-n exil

Cu țara în ochi Bălcescu-n exil
încet se topește de dor .
Și Dunărea-i poartă tăcută spre noi
Fierbinte și palidă umbră de nor

Răsfrîntă-i pe ape fruntea sa tristă
Trupu-i de salcie se-nveșmîntă în vînt
Stau românii sub negura malului veșnic
Lumină să bea din aprinsu-i cuvînt

Dunărea-l soarbe pînă în oase
Umbre de vulturi îi trec peste mîini
Se rotunjește cîmpul cum sînul peste lapte
Și grîul se înalță fremătător din piini

Poem pentru Moldova

Se apleacă Moldova din nou înspre noi
Cu Ștefan cel Mare, cel sfînt
Așa cum grăit-a din cronică slova
Cum blînd mai grăiesc plăieșii-n pămînt.

Un clopot de Putna în inimi ne bate,
Hrisoavele-și pică lumina pe masă,
Colindă Ceahlăul prin pierdutele case
Stringîndu-le în sine ca-ntr-o imensă casă.

Se apleacă Moldova din nou înspre noi
Și plute uitate mai curg pe un riu,
Se sprijină cerul pe suliți lungi de ploi,
O-ntîmpină cîmpia cu munții săi de grîu.

Idei-forță

Urmare din pag. 1

în matca sa după ce o vreme s-au manifestat și puternice concepții străine, de fapt antisocialiste, de negare a forței și capacității poporului român, a clasei muncitoare, de negare a ființei istoriei, a limbii și culturii române.

Ca oameni ai scrisului, ai literelor și artelor, putem cu atît mai bine să prețuim la marea, istorica valoare cotitura pe care a realizat-o partidul comuniștilor pe acest tărîm atît de sensibil al dezvoltării noastre materiale și spirituale. Atît noi, cît și urmașii noștri și urmașii urmașilor noștri, nu vom înceta să fim recunoscători secretarului general al partidului pentru această fermă coreție a traiectoriei noastre seculare.

Dacă literatura română a fost printre domeniile spirituale care au avut de suferit în acea perioadă de înstrăinare de ființa noastră, în prezent scrisul românesc s-a întors la izvoarele veșnic vii ale realității, ale vieții poporului. În mod firesc în documentul programatic amintit, literaturii i se rezervă locul cuvenit.. Un întreg capitol, cel referitor la activitatea ideologică, politico-educativă de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, socialistă, obiectiv de importanță deosebită în actuala etapă, conferă literaturii, ca de altfel creației literar-artistice în general, o inestimabilă valoare formativă.

Întreaga activitate literar-artistică, sub orice formă, subliniază secretarul general al partidului, trebuie să pună în evidență forța și capacitatea creatoare ale poporului, să biciuiască stările de lucruri negative, lipsurile, dar să dea o perspectivă, încredere în forțele creatoare, să contribuie la unirea eforturilor tuturor constructorilor socialismului, la întărirea unității poporului în jurul partidului, în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, să contribuie la întărirea forței generale a patriei noastre, la ridicarea României pe noi culmi de progres și civilizație.

Este subliniat, de asemenea, în acest context, rolul Festivalului național „Cîntarea României", transformat într-o puternică mișcare de creație științifică, tehnică, culturală, artistică de masă, care a făcut ca zeci și sute de mii de tineri de la orașe și sate să participe intens la această activitate de ridicare pe o treaptă superioară a nivelului de cultură generală. Finalitatea aceasta educativă oferă o perspectivă umanist-revoluționară dintre cele mai încurajatoare.

„Avem nevoie de noi romane, noi piese de teatru, noi poezii, în care eroii principali să fie muncitorii, țăranii, intelectualii, cu preocupările lor, cu dorințele lor de progres, de bunăstare, cu hotărîrea lor de a contribui la făurirea socialismului și comunismului în România" — a exprimat secretarul general al partidului cerința actuală și de perspectivă a poporului nostru. După cum în aceeași ordine de idei s-a cerut crearea de noi cîntece patriotice, revoluționare, de noi filme, cu spirit revoluționar, combativ.

Necesitățile imperioase formulate de reprezentantul cel mai autorizat al națiunii noastre dau literaturii și artei românești o perspectivă și o durată demnă de epoca în care se creează. Pe lîngă acestea, capătă o importanță capitală finalitatea care se conferă literaturii și artei, formarea omului nou, adică a unei noi umanități la care au aspirat toți marii creatori din trecut. Literatura și arta care se creează în prezent trebuie să se angajeze într-o operă formativă cu valențe revoluționare.

Țelul strategic este definit cu claritate de secretarul general al partidului, și acest țel nu poate fi altul decît „întărirea continuă a unității întregului popor, care asigură participarea tuturor forțelor sociale și politice în marele front democratic, la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a partidului, ceea ce reprezintă garanția supremă — după cum se subliniază în documentul programatic amintit — a înaintării patriei noastre pe calea socialismului și comunismului, de întărire continuă a independenței și suveranității României.

Spiritul ştiinţific

Urmare din pag. a 3-a

litera și spiritul ei această lungă listă, ne trezim în fața unei perspective nepreväzute : seriile de opoziții nu au darul de a atenua „marea schismă", ci de a o nutri. Pericolul a fost înțeles, cu luciditatea-i caracteristică, de Solomon Marcus, care-și declara o schimbare de optică, în comparație cu cele zise în **Poetica matematică** : „Dau acum o atenție mai mare nu deosebirilor, ci analogiilor dintre poetic și științific, analogii pe care le-am subevaluat și le-am tratat cam superficial în **Poetica matematică", (Manuscriptum,** nr. 3/1986, p. 180). Credem că aici se află nodul gordian al problemei. Absolutizînd diferențierile și ignorînd punctele de incidență, complementarismul celor două tipuri de cunoaștere, înseamnă a opta totuși pentru reducționism, a nu părăsi decisiv scientismul. Și nu ne gîndim nici o clipă a pune semnul egalității între știință și artă. Poate că încă nu am utilizat suficient cîteburile vechii teorii a ecartismului. Plus lecția impresionismului critic. Pronosticul lui R. Bagdasar e că viitorul aparține criticii informaționale și abandonării, cu timpul, a celei impresionist-estetice : „viitorul disciplinelor literare ni se pare a sta mai degrabă în stimularea formelor mai riguroase, singurele capabile să depășească definitiv etapa speculativă. Derobate de frumusețea exterioară a formelor meșteșugite, ele vor aduce în compensație frumusețea marilor adevăruri despre frumosul literar" (p. 373).

MIHAIL BULGAKOV

JURNALUL DOCTORULUI BORMENTAL

Pe creștetul capului, podoaba avea părul complet verde, iar pe ceafă de culoarea tutunului uscat. Fața podoabei era brăzdată de multe riduri, dar culoarea-i era trandafirie, ca a unui prunc. Piciorul sting, anchilozat, era nevoit să-l tirască pe covor, în schimb dreptul sălta ca o jucărie de copil. De pe reverul hainei superbe se holba, asemenea unui ochi, o piatră prețioasă.

De curiozitate, clinelui îi trecu pînă și greața.

— Ham, ham ! lătră el ușurel.

— Taci ! Cum stai cu somnul, drăguță ?

— Hi-hi ! Sîntem singuri, profesore ? E de nedescris, începu confuz vizitatorul. **Parole d'honneur !** De 25 de ani nu mi s-a mai întîmplat așa ceva ! Tipul își apucă nasturele de la pantalon. Mă credeți, profesore, în fiecare noapte o mulțime de fete goale. Sînt pur și simplu fermecat. Sînteți un vrăjitor !

— Hm ! făcu preocupat Filip Filipovici, cercetînd pupilele pacientului.

În sfîrșit, reuși să-și desfacă nasturii și să-și scoată pantalonii în dungi. Rămase în niște indispensabili nemaipomeniți : de culoarea crem, miroseau a parfum și aveau niște pisici negre brodate cu mătase.

Clinele n-a rezistat pisicilor și a lătrat atît de tare, încît tipul a sărit în sus.

— Aoleo !

— Te fac praf ! Nu vă temeți, nu mușcă !

„Nu mușc, ai ? !" se miră clinele.

Vizitatorului îi căzu din buzunarul pantalonilor un pliculeț, avînd imprimată pe el o femeie frumoasă, cu părul despletit. Tipul șonticăi, se aplecă și luă pliculețul, roșind.

— Aveți grijă, totuși, îl avertiză sever cu degetul Filip Filipovici. Nu abuzați !

— Eu nu abu... bîigui tristul subiectul, continuînd să se dezbrace. Eu, dragă profesore, știți, numai ca o experiență...

— Ei și ? ! Rezultatele ? ! întrebă aspru Filip Filipovici.

Subiectul începu să dea extaziat din mîini.

— De 25 de ani nu mi-a fost dat să mai trăiesc așa ceva, profesore, vă jur pe Dumnezeul meu. Ultima dată în 1899, la Paris, pe rue de la Paix.

— Dar de ce v-ați înverzit ?

Fața străinului se înnegură.

— Afurisita de Jirkost !*). Nu vă puteți închipui, profesore, ce mi-au dat ticăloșii ăia în loc de vopsea. Uitați-vă, mormăi tipul căutînd din ochi oglinda. Ar trebui plesniți peste bot, adăugă el furios. Ce să fac acum, profesore ? zise el pe un ton plîngăreț.

— Hm, știu eu, rade-te în cap !

— Profesore, se tînguia insul, păi o să-mi crească din nou părul cărunt. Cum am să mă arăt la slujbă ; și așa n-am mai dat pe-acolo de trei zile. Eh, profesore, dacă ați descoperi și o metodă pentru întinerirea părului !

— Nu chiar dintr-odată, dragul meu, mormăi Filip Filipovici.

Aplecîndu-se, examină cu ochi aprinși pintecul descoperit al pacientului :

— Ei bine, excelent, totul e în perfectă ordine ! Nici nu mă așteptam, la drept vorbind, la un asemenea rezultat. „Mult sînge, multe cîntece...". Îmbrăcați-vă, dragul meu !

— „Pentru cea mai frumoasă fată din lume !" îi ținu isonul pacientul cu vocea lui pițigăiată și, radios, începu să se îmbrace. Punîndu-se la punct, șonticăind și împrăștiind miros de parfum, tipul îi numără doctorului un pachet de bancnote albe, stringîndu-i mîinile cu efuziune.

— Două săptămîni puteți să nu apăreți, spuse Filip Filipovici. Fiți, vă rog, totuși, prudent !

— Profesore ! exclamă extaziată vocea de după ușă. Nici o grijă ! Chicoti încîntat și dispăru.

Soneria s-a auzit în întregul apartament, ușa lăcuită s-a deschis, a intrat mușcatul și, înmînîndu-i profesorului o hîrtie, spuse :

— Vîrsta nu e corectă. Probabil vreo 54—55. Bătăile inimii sînt cam surde.

Dispăru, iar în locul lui apăru, foșnind, o damă cu o pălărie așezată strengărește pe o parte, cu un colier strălucitor pe gîtul ofilit și scofîlcit. Sub ochi îi atîrnau pungi negre, oribile, obrajii aveau culoarea unei păpuși rumene. Era foarte emoționată.

— Doamnă, ce vîrstă aveți ? o întrebă foarte grav Filip Filipovici.

Dama s-a speriat și a pălit sub stratul de fard.

— Profesore, vă jur, dacă ați ști ce dramă...

— Ce vîrstă aveți, doamnă ? repetă și mai grav Filip Filipovici.

— Pe onoarea mea... Ei bine, patruzeci și cinci...

— Doamnă ! strigă Filip Filipovici. Sînt așteptat ! Nu mă rețineți, vă rog ! Doar nu sînteți singura !

Pieptul femeii tresălta agitat.

— Vă spun numai dumneavoastră, ca o somitate în domeniul științei. Dar vă jur, e îngrozitor...

— Ce vîrstă aveți ? O întrebă de astă dată furios, cu voce stridentă, Filip Filipovici, ochelarii lucindu-i amenințător.

— Cincizeci și unu ! răspunse dama crispîndu-se de spaimă.

— Chiloții jos, doamnă, rosti ușurat Filip Filipovici, arătînd spre eșafodul înalt și alb din colț.

— V-o jur, profesore, bigui dama, încurcîndu-și degetele tremurînd în butonii cordonului. Acest Moriț... Vă mărturisesc ca la spovedanie...

— „Din Sevilla la Grenada...", începu să cînte cu gîndul aiurea Filip Filipovici, apăsînd pedala lavaboului de marmoră. Se auzi zgomotul apei.

— Vă jur pe Dumnezeul meu ! spuse dama. Obrajii îi erau inundați de pete roșii care răzbăteau dincolo de fard. Știu, este ultima mea pasiune. Un nemernic ! Oh, profesore ! E un trișor, îl știe toată Moscova. Nu-i scapă nici ultima tiriturâ de modistă. Este al dracului de tînăr. Bolborosind, dama își scoase de sub fustele foșnitoare ghemotocul de dantelă.

Clinele se zăpăci complet, se-nvîrtea casa cu el cu tot.

„Duceți-vă dracului, gîndi el confuz, punîndu-și capul pe labe și adormind de rușine. N-am să mă străduiesc să-nțeleg ce se-ntîmplă — oricum n-am să pricep nimic".

S-a trezit din cauza zgomotului făcut de tubulețele strălucitoare aruncate de Filip Filipovici.

Stringîndu-și mîinile la piept, dama cu pete pe față privea încrezătoare spre Filip Filipovici. Încruntat, sever, acesta se așeză la birou și notă ceva. [...]

— Da ! spuse imperturbabil Filip Filipovici.

— Și cam pe cînd e operația ? întrebă doamna pălind, abia șoptit.

— „Din Sevilla la Grenada..." Hm... luni ! Vă veți interna dimineața în clinică. Asistentul meu vă va pregăti.

— Vai, nu vreau la clinică. Nu s-ar putea la dumneavoastră, domn' profesor ?

— Vedeți, la mine operez numai în cazuri extreme. V-ar costa foarte scump — 50 de cervoneți.

— De acord, domn' profesor !

Din nou zgomotul apei curgînd, unduirea pălăriei cu pene, apoi un cap chel, ca o minge, îmbrățișîndu-l pe Filip Filipovici. Clinele dormita. Îi trecuse greața, căldura și durerea ostoită îi dădeau o senzație foarte plăcută, ba chiar a sforăit puțin, reușî să aibă și un crîmpei de vis plăcut : se făcea că îi smulsese bufniței un smoc de pene din coadă... Apoi, o voce tulburată îi lătră deasupra capului :

— Sînt prea cunoscut la Moscova, profesore ! Ce să fac ?

— Domnilor !, strigă indignat Filip Filipovici. Nici chiar așa ! Trebuie să vă stăpîniți un pic ! Cîți ani are ?

— Paisprezece, profesore... Înțelegeți, dezvăluirea unui asemenea lucru mă va distruge. Trebuie să plec peste cîteva zile în delegație peste hotare.

— Nu sînt jurist, dragul meu... Ei bine, așteptați doi ani, și vă căsătoriți cu ea.

— Sînt însurat, profesore !

— Ah, domnilor, domnilor !

Ușa se deschidea, fețele se schimbau, instrumentele din dulap zornăiau, iar Filip Filipovici lucra fără ostenire.

„Ce apartament obscen, gîndi clinele, dar, Doamne, cît de bine e ! Da' eu la ce dracu i-oi folosi ? Te pomenești că mă lasă în viață ? ! Caraghiosul ! Și-ar putea procura un cîine de minune, cît ai clipi din ochi ! Or mai știi, oi fi și eu frumos ? Se vede că e norocul meu ! Bufnița asta e însă o canalie... insolentă".

Clinele și-a revenit pe deplin abia seara tîrziu, cînd soneria s-a potolit, iar ușa lăsă să treacă niște vizitatori aparte. Patru deodată. Toți tineri și toți îmbrăcați foarte modest.

„Ce le-o mai trebui și ăstora ?" se gîndi mirat clinele. Mult mai ostil i-a întîmpinat Filip Filipovici. Stătea lîngă birou, se uită la ei așa cum un conducător de oști privește spre inamic. Nările nasului său acvilin i se umflaseră. Vizitatorii se mișcau de pe un picior pe altul pe covor.

— Am venit la dumneavoastră, profesore, începu unul dintre ei, cu o imensă claie de păr cîrlionțat. Am venit în următoarea chestiune...

— Domnilor, de ce umblați fără galoși pe o asemenea vreme ? I-a întrerupt moralizator Filip Filipovici. În primul rînd, veți răci, iar în al doilea — mi-ați lăsat urme pe covoare ; și toate covoarele mele sînt persane.

Cel cu claia de păr tăcu ; toți patru priveau uluiți spre Filip Filipovici. Tăcerea ținu preț de cîteva secunde, întreruptă fiind doar de țăcănitul degetelor lui Filip Filipovici, lovind platoul de lemn pictat așezat pe masă.

— Înainte de toate, nu sîntem domni, rosti, în sfîrșit, cel mai tînăr dintre cei patru, cu fața ca de piersică.

— Înainte de toate, sînteți bărbat sau femeie ? îl întrerupse Filip Filipovici.

Cei patru au amuțit din nou, rămînînd cu gura căscată. De data asta, primul care și-a revenit a fost cel cu claia.

— Ce contează, tovarășe ? zise el trufaș.

— Sînt femeie, recunoscu roșind violent tînărul cu fața ca de piersică, îmbrăcat în haină de piele. Nu se știe de ce, după el roși foarte tare un altul dintre cei patru — blondul cu papahă.

— În acest caz, dumneavoastră puteți rămîne cu șapca pe cap, iar pe dumneavoastră, mult prea stimate domn, v-aș ruga să vă scoateți căciula, spuse impunător Filip Filipovici.

— Nu sînt „mult prea stimate domn", declară tăios blondul, scoțîndu-și papaha.

— Noi am venit la dvs..., începu din nou brunetul cu claia.

— Înainte de toate : cine — „noi" ? !

— Noi — noua administrație a blocului, spuse brunetul, reținîndu-și mînia. Eu sînt Schwonder, ea — Viazemskaia, el — tovarășul Pestruhin, iar el — Jarovkin. Deci, noi...

— Pe voi v-au instalat în apartamentul lui Feodor Pavlovici Sablin ?

— Pe noi, răspunse Schwonder.

— Doamne, s-a dus casa Kalabuhov ! strigă disperat Filip Filipovici, plesnindu-și palmele.

— Rideți, cumva, de noi, profesore ? ! rosti indignat Schwonder.

— Cum să rid ? Sînt pur și simplu disperat, strigă Filip Filipovici. Ce-o să se întîmple acum cu încălzirea centrală ?

— Vă bateți joc de noi, profesore Preobrajenski ? !

— În ce problemă ați venit la mine ? Spuneți cît mai repede, trebuie să servesc dejunul.

— Noi, administrația blocului, începu cu ură Schwonder, am venit la dumneavoastră după adunarea generală a locatarilor blocului nostru, care a pus problema măririi numărului de locatari în fiecare din apartamentele blocului...

— Cine ce a pus ? strigă Filip Filipovici. Faceți efortul și expuneți-vă gîndurile mai clar.

— S-a pus problema măririi numărului de locatari.

— Destul ! Am înțeles ! Cunoașteți că prin hotărîrea din 12 august curent apartamentului meu nu i se aplică nici o mărire a numărului de locatari sau schimb de domicilu ?

— Știm, zise Schwonder, dar adunarea generală a examinat problema dumneavoastră și a ajuns la concluzia că, una peste alta, ocupați o suprafață prea mare. Mult prea mare. Stați singur în șapte camere.

— Locuiesc și lucrez singur în șapte camere ! răspunse Filip Filipovici. Aș mai fi dorit să o am și pe a opta. Îmi este necesară pentru bibliotecă.

(Continuare în numărul viitor)

În românește de Paraschiva Bădescu și George G. Potra

*) „Jirkost" — trustul pentru preparate cosmetice.

mapamond

John Updike: „Eroii de roman trebuie căutați nu în cercurile elitare, ci în popor

Scriitorul american John Updike îmbină o cultură uimitoare cu o melancolie profundă pentru viața oamenilor simpli din orășelele de provincie — eroii cărților sale. La 22 de ani devine celebru prin publicarea primului roman, „Fugi, iepure" (1960), devenit bestseller și tradus în aproape toate limbile europene. Pînă la actuala-i vîrstă de 55 de ani a scris peste 10 romane. În limba română i-au fost traduse volumele „Muzee și femei" (E.S.P.L.A., 1968, culegere de povestiri) și „Centaurul", Editura Univers, 1980, roman). Recent J. Updike a acordat un amplu interviu revistei sovietice „Ogoniok" din care am selectat opiniile sale despre scrisul propriu și despre meseria de scriitor.

R : Ați exprimat cîndva opinia că nu prea vă plac interviurile. Vă mențineți și astăzi acest punct de vedere ?

U : Tot ceea ce scriitorul dorește să comunice lumii, o face „vorbind" prin romanele, povestirile, nuvelele și eseurile sale. Dacă acest lucru nu-i reușește, el acceptă interviul.

R : N-am să cred niciodată că ceva nu i-a reușit lui Updike.

U : Updike s-a convins de mult timp că nu este un Dumnezeu căruia toate îi reușesc.

R : Dacă Updike aș fi eu, iar dumneavoastră ați fi corespondentul „Ogoniok"-ului, care ar fi următoarea dumneavoastră întrebare ?

U : L-aș întreba pe Updike de ce „bate" tot timpul aceeași temă, de ce scrie numai despre oameni din clasa de mijloc, despre viața lor părînd a nu fi prin nimic remarcabilă, o viață provincială. L-aș întreba dacă nu s-a săturat.

R : Ce-ar trebui să răspund la această întrebare ?

U : Cred că Updike ar răspunde cam așa... Eu am crescut în provincie — o provincie fără seisme, liniștită. Familia mea a fost ocolită de catastrofe și drame cinceme. Poate de aceea, încă din copilărie am fost obișnuit să caut și să găsesc „interesantul" în lucrurile cele mai banale. Treptat, această obișnuință s-a transformat într-un joc cu mine însumi, într-un fel de distracție. În afară de aceasta, a propune ca eroi ai cărților mele oameni simpli corespunde convingerilor mele democratice de la bun început ; eroii de roman trebuie căutați nu în cercurile elitare, ci în popor. Eu însumi provin dintr-o familie neînstărită. Aș putea spune că eram săraci. Dar majoritatea cunoștințelor noastre sufereau de aceleași lipsuri. De aceea, sărăcia părinților mei nu se prea observa pe fondul general... În vremea aceea în literatura americană se instaurase tradiția să se scrie despre oameni părînd a nu fi prin nimic remarcabili, oameni care trăiau în mici orășele. Dar erau și scriitori care se străduiau din toate puterile să se smulgă din atmosfera stătută, a micilor localități periferice și să ajungă undeva cît mai departe, în Spania, Franța sau Africa. Unei asemenea familii de scriitori îi aparține, între alții, Hemingway. De ceea ce fugea el, a devenit pentru mine esențialul în artă. De altfel, cea dintîi povestire pe care am scris-o în viața mea era consacrată tocmai acestei teme. În ea, îmi amintesc, încercam să subliniez prin toate mijloacele un asemenea gînd : viața simplă într-o fundătură este plină de surprize uimitoare și de lucruri neașteptate, că trebuie să te bucuri de simplul fapt că exiști, că trăiești. Chiar dacă trăiești la capătul lumii.

R : Vorbiți mult despre copilărie. Ce au reprezentat impresiile acelui timp pentru dumneavoastră ca scriitor ?

U : M-am născut în anul 1932 și aparțin generației de „copii ai războiului" deși, desigur, aici în S.U.A., războiul a răsunat doar ca un ecou îndepărtat. Și, totuși, el a unit țara astfel cum nimic n-a mai făcut-o de atunci. Se vede că de acolo, din febra războiului, s-a și născut acel sentiment înălțător al patriotismului caracteristic multor oameni din generația mea.

R : Cărțile și eroii lui Updike sînt într-o măsură mai mare rezultatul introspecțiilor eu-lui propriu sau al observării oamenilor din jur ?

U : Fiecare personaj creat de scriitor păstrează amprenta sau pecetea — numiți-o cum vreți — a creatorului său. Chiar și personajul feminin creat de un scriitor. El insuflă viață eroilor cărților sale. Tocmai el. El le dă propria-i experiență, chiar și gîndurile sale. Ca unor copii. Eroii noștri se comportă așa cum ne-am comporta noi înșine. În fiecare dintre eroii noștri există o particică din sufletul nostru. Și, totuși, în esență eu n-am scris despre mine. Trebuie să recunosc, nu mă consider o personalitate extraordinară. M-am străduit să nu scriu nici despre colegii de condei, încălcînd această regulă o singură dată. De obicei privesc la oamenii din jurul meu și încerc să mă transpun în ei. Eroul principal din „Fugi, iepure" nu a fost creat după chipul autorului. Garry este mai înalt decît mine și mai tînăr. Ne deosebim fundamental în ceea ce privește caracterul. Desigur, și el și eu sîntem americani. Iată, acesta este singurul lucru care ne unește. Pot să vă împărtășesc o mică taină : încerc o emoție fără egal cînd mă apuc de o nouă lucrare. Aceasta se întîmplă pentru că eu îngurgitez toată dulceața transpunerii în cel care, se vede, va deveni eroul principal al cărții.

R : Știu cîțiva scriitori care nu se tem să recunoască că, mai mult decît orice în această lume, îi interesează propria lor personalitate, spectrul sentimentelor proprii, amplitudinea gîndurilor lor. Cu alte cuvinte : „eu sînt centrul galaxiei mele".

U : Într-o anumită măsură, fiecare om este centrul „galaxiei" pe care singur a creat-o. Cărțile mele — sînt „galaxia mea". Operele scriitorilor mărturisesc despre granițele gîndurilor și închipuirilor sale, despre granițele „galaxiei" sale. Și, totuși, omul scrie o carte nu pentru a mărturisi lumii despre sine, ci pentru a povesti despre felul cum înțelege el lumea. Eu sînt doar o fereastră în această lume. Tocmai în aceasta văd eu valoarea mea ca artist.

R : De cele mai multe ori cel mai interesant interlocutor pentru omul care scrie este el însuși. Cu cine dialogați dv. ?

U : Munca mea îmi impune ca cea mai mare parte a timpului să o petrec în singurătate. Singurătatea unește pe toți scriitorii. Ei nu pot scrie în metro, nici chiar în sălile de lectură ale tăcutelor biblioteci... Proza presupune perseverență și singurătate. Dar, dacă il separați de mine pe Updike scriitorul, veți afla în mine un om sociabil, care iubește companiile vesele. Mie mi se pare că prezint interes doar ca Updike-scriitorul. Ca om, mă deosebesc foarte puțin de milioanele de concetățeni. Updike-omul este foarte obișnuit. Unicitatea sa constă în aceea că transpune viața în proză. Aceasta nu este cea mai răspîndită profesiune. Alți oameni își trăiesc viața fără să lase nici măcar o singura pagină de jurnal. Mulți chiar nu scriu deloc. Ei nu încearcă să lase mărturie nici despre ei înșiși în viață. Dar, ca scriitor, eu reafirm adevărul că cea mai obișnuita viață este interesantă.

R : La noi circulă o anecdotă : cititorii l-au întrebat pe scriitorul preferat ce cărți a citit, primind un răspuns care i-a uimit — „eu nu sînt cititor, eu sînt scriitor". Dv. reușiți să citiți tot ce considerați necesar să fie citit ?

U : Și eu sînt mai mult scriitor decît cititor. Totuși, nu poți fi scriitor și să citești numai propriile scrieri. Eu mă străduiesc să-mi procur în primul rînd acele cărți care-mi sînt necesare muncii. De regulă ele conțin informația de care am nevoie. Toate romanele mai importante le-am parcurs cînd aveam în jur de 20 de ani. Cred că omul acumulează principalul său bagaj de lecturi între 15 și 25 de ani. Tocmai acești ani sînt cei mai productivi dacă vrei să înveți să devii scriitor profesionist. Vedeți, la maturitate te cufunzi mai greu în lumea închipuirilor. În tinerețe treci cu ușurință din universul unei cărți în al alteia. Îmi amintesc cu ce încîntare zburam din Rusia lui Tolstoi în Franța lui Proust. Omului îi este proprie iubirea pentru drumeție. Astăzi, însă, îmi place să călătoresc într-o lume reală.

R : L-ați amintit pe Proust. El a demonstrat că poți închide un scriitor într-o încăpere, iar el, totuși, poate să scormonească aproape la infinit în memoria și imaginația sa găsind material pentru noi și splendide cărți.

U : Este adevărat. Dar Proust a avut posibilitatea să călătorească în tinerețe, înainte de boală. Pentru mine acesta este un scriitor-ideal : el și-a consacrat întreaga viață literaturii. Ca om era respingător : încrezut, crud... Între altele, lui i s-au iertat toate păcatele : doar a creat o carte minunată. Așa îl și numesc : „scriitorul unui unic roman".

R : Dacă l-am închide pe Updike, iată, în această cameră, unde se desfășoară dialogul nostru, ar vedea lumea noi cărți ale sale ?

U : Cred că aș putea scrie aproximativ cinci romane fără să-mi reimprospătez actualul bagaj de impresii și idei. Dacă omul trăiește ziua de azi, el scrie despre cea care a trecut. Eu personal mă cufund foarte mult timp în materialul despre care vreau să scriu ceva. El trebuie să zacă în conștiință. Pentru mine trecutul se vede mai cuprinzător, mai clar, mai colorat și contrastant decît prezentul. Cînd, în 1957, m-am mutat în Noua Anglie, o lungă perioadă de timp am scris despre oameni care m-au înconjurat în anii copilăriei. Despre viața mea în Noua Anglie am putut să scriu numai după mulți ani. Unii tineri se tem să înceapă să scrie nutrind spaima că vor epuiza foarte repede materialul de viață adunat, că el nu le va ajunge nici pentru o singură carte. Omului de talent îi sînt suficiente cîteva impresii puternice ca să purceadă la muncă. Trebuie, pur și simplu, să ai încredere în tine. Așa încît, cinci cărți aș putea scrie cu siguranță în această cameră. Și, vedeți, mai trebuie să luăm în considerație și faptul că, pe măsură ce se maturizează (sau îmbătrînește), omul gîndește diferit la cele trăite. Iar aceasta reprezintă un material nou, creat din cel vechi.

Philip Guston : „Martial Memory", 1941 — ulei pe pînză. Col. Muzeului de Artă, St. Louis, Missouri

R : Întrebat care este dorința sa cea mai fierbinte, un scriitor gruzin a răspuns : „Să privesc măcar o dată lumea prin ochii lui Dumnezeu !" Ce ar dori Updike dacă ar dispune de o baghetă fermecată ?

U : Eu doresc pur și simplu să trăiesc. Există, desigur, lucruri care mă fascinează, dar pe care nu le poți folosi. Eu, de exemplu, regret, imens că niciodată nu mă voi putea întoarce în trecut. Am fost pentru totdeauna scos din el. Trebuie să conștientizez cu durere că nu voi putea trăi în Europa Evului Mediu. Dar și mai dureros este să mă gîndesc că viitorul, secolul XXI se va descurca fără mine. Noi părăsim această lume, noi cădem din istorie. Iar eu iubesc istoria omenirii. Și îmi place să fiu participant efemer la ea. Îmi place să respir mirosul gazetei proaspete. Îmi place să observ cum se schimbă an de an moda feminină, cum ceea ce încă ieri părea nou, dintr-odată se învechește iremediabil. În anii '60 mi se părea că omenirea a atins culmea dezvoltării sale, că acea epocă nu va îmbătrîni niciodată. Dar se pare că au îmbătrînit pînă și acele idei care au însuflețit generația mea cu douăzeci și ceva de ani în urmă.

R : Ce înseamnă pentru dv. arta, literatura ?

U : Arta îmi oferă posibilitatea să nu fiu crud. Este greu să afli un drum în viață care să îngăduie celui care pășește pe el să evite duritățile. Arta este una din puținele căi de acest fel. Arta permite artistului să împartă bucuria proprie cu oamenii, chiar atunci cînd descrie cruzimea, boala, suferințele.

P : Pe care din scriitorii contemporani îl prețuiți în mod deosebit ? Pe Marquez ?

U : Marquez ? Este un bun scriitor. Poate, chiar un scriitor mare. Dar eu nu l-aș numi între primii, răspunzînd întrebării dv. Cel mai îndrăgit scriitor pentru mine este Saw Bellow. În ce-l privește pe Marquez, știți, are niște fraze cumplit de dense. În fiecare dintre ele se străduiește să includă maximum din ceea ce a adunat. Cu toate acestea, proza sa rămîne cursivă, artistică.

R : Fiindcă veni vorba de tehnica scriiturii, care este, în această privință, aportul lui Updike ?

U : Mi se pare că am fost unul dintre primii scriitori care a încercat să conducă povestirea la persoana I în limba engleză. Este, desigur, un aport modest, dar al meu, personal.

R : Marquez declara că, dacă ar fi scris cu ajutorul computerului din tinerețe, ar fi scris de zece ori mai multe cărți. Dv. folosiți computerul ?

U : Da, mi-am cumpărat un computer. Este un creier artificial, totuși, un creier. Tocmai de aceea, cînd este cuplat, nu mai am același sentiment de singurătate care-mi este necesar creației. Am renunțat să-l folosesc.

Traducere și selecție de
Leon Talpă

REVISTA STRĂINĂ

● **„POVESTIREA TREBUIE SĂ FIE LA FEL DE ASCUȚITĂ ȘI DE EXACTĂ PRECUM ACUL PENTRU ACUPUNCTURĂ,** atingînd nervul vizat, pe care trebuie să-l corecteze, nu să-l mortifice" susține prozatorul englez Garry Kilworth. Cu toate că abordează un evantai de probleme, povestirile sale au mereu același motiv : oamenii obișnuiți în situații neobișnuite. Așa este Ray Orget din „Ratatarmicu", sau prizonierul din „Visele broaștei țestoase din hîrtie" sau deținutul din „Condamnații la moarte prin înfometare" sau eroul principal din „Omul care colecționa poduri". Eroii lui Kilworth sînt obsedați de ideea de a-și atinge scopul propus indiferent de obstacole, de dorința de a găsi explicații pentru lucruri care par a nu avea explicații. Multe dintre povestirile lui sfîrșesc printr-o glumă amară, printr-un paradox tragi-comic.

Cel mai recent dintre volumele sale, „Cîntecele păsării durerii" s-a bucurat de mare succes. Fiecare povestire din acest volum îl captivează pe cititor prin ideea surprinzătoare, prin excelenta prelucrare artistică.

● **DINTR-UN RECENT INTERVIU AL LUI PETER FALK, ALIAS INSPECTORUL COLOMBO :**

— „... În Italia am fost fără voia mea martorul unui atentat cu bombe. Am fost zguduit de tabloul cumplit care mi se oferea ochilor în momentul cînd ieșeam din hotel. Pe pavaj zăceau morți și răniți. Pîlnsete, sirene, fum. La un moment dat am fost zărit de reprezentanți ai presei, radioului și televiziunii. S-au aruncat cu toții asupra mea, mi-au virit sub nas o mulțime de microfoane, au dat drumul aparatelor și mi-au pus întrebarea stupidă : „Domnule Colombo, spuneți-ne cine este asasinul ?"

Aceste cuvinte au fost aduse de Peter Falk în sprijinul afirmației că personajul căruia i-a dat viața pe ecran în serialul urmărit de peste două miliarde de telespectatori din întreaga lume se bucura de o popularitate ieșită din comun. Întrebat despre calitățile unui scenariu bun, actorul a răspuns :

— „În primul rînd este vorba despre calitatea ideii. Intriga trebuie să apară chiar de la început, din prima secvență. După venirea lui Colombo la locul faptei, atenția lui este atrasă de ceva care pare minor în aparență, iar spectatorii trebuie să simtă că ceva nu este în ordine. Important pentru mine este și impresia pe care o provoacă Colombo, el nu trebuie să fie nici fad, nici prea drăguț dar nici nu trebuie să-și piardă șarmul. Examinează relațiile dintre adversari, apoi mediul în care se destășoară acțiunea. Unele locuri sînt mai interesante, altele mai puțin : o barcă cu motor, o școală militară, o pivniță, etc.

După părerea mea, scenariul (în cazul de față pentru Colombo) trebuie să zugrăvească un tip de bărbat profund atașat de munca sa, căreia îi dedică toate forțele, care gîndește, face deducții, se concentrează pentru aflarea mobilului crimei și căruia îi este indiferent cum este îmbrăcat, cu ce este încălțat și ce coafură are... Forța unui scenariu bun constă și în aceea că el creionează perfect și personajele care nu apar în scenă...".

● **ZIARISTUL NEWYORKEZ ROBERT SHELTON A FOST PRIMUL CARE,** în septembrie 1961, i-a consacrat o recenzie unui tînăr cîntăreț de folk, pe nume Robert Zimmermann, care avea să-și ia apoi pseudonimul de Bob Dylan. Astăzi, după aproape treizeci de ani, cînd Bob Dylan este o stea de primă mărime a folkului american, același Robert Shelton i-a consacrat o carte de peste 500 pagini, intitulată **„Viața și muzica lui Bob Dylan".**

Un capitol al cărții se numește „Joan Baez" și este dedicat relațiilor acesteia cu Bob Dylan în perioada de început a cîntărețului. Iată ce crede marea doamnă a folkului american despre Bob Dylan, căruia Shelton i-a dedicat această carte : „M-am străduit să-l determin pe Bob să se îngrijească de sănătatea lui, să-l conving să fumeze mai puțin, să se spele pe dinți și altele de acest fel. Bob este un om complicat, plin de probleme, e greu să te înțelegi cu el. Uneori îmi face impresia că are în cap un diamant spart, un diamant splendid, dar cu mici defecțiuni. Este mai fragil decît ceilalți oameni. Observîndu-l cum cîntă, am băgat de seamă că adesea îl scoate din sărite o anume remarcă venită din public, dar nu mi-am putut da niciodată seama ce trăia el în clipele acelea, pentru că Bob este un maestru al... camuflajului. Dintr-un motiv pe care nu-l știu, el nu vrea să se simtă răspunzător față de cineva. Încearcă să meargă singur, simplu, înainte, luînd cu calm imperturbabil de la unul și de la altul tot ce i se oferă. Altfel, este un băiat excepțional, are un farmec aparte, cu care reușește să cîștige pe oricine. Știți, Bob îmi este din cale-afară de drag, sînt gata să fac pentru el orice, oricînd. Credeți-mă, nu știu ce a scris Shelton despre mine. Dar, desigur, nu acesta este lucrul cel mai important..."

● **SHIRLEY TEMPLE, NĂSCUTĂ ÎN ANUL 1929, CARE A FOST CEL MAI CUNOSCUT DINTRE TOȚI COPIII MINUNE AI CINEMATOGRAFIEI AMERICANE,** se prezintă acum în fața cititorilor în calitate de scriitor. Ea a terminat de curînd manuscrisul unei autobiografii, pe care l-a oferit deja editurilor americane prin intermediul unei licitații organizate la New York.

„Am scris deja 900 de pagini și nu am ajuns decît la anul douăzeci și doi al vieții mele, spunea Shirley Temple. Cellalți ani ai vieții mele îi voi cuprinde în volumul al doilea al cărții la care lucrez în prezent."

Reamintim cititorilor că Shirley Temple și-a început cariera cinematografică la vîrsta de trei ani, iar la șase ani intra în posesia Premiului Oscar, înscriindu-se astfel drept cea mai tînără dintre toți laureații acestui prestigios premiu de-a-lungul vremii. În anul 1969 ea a fost reprezentantă a Statelor Unite la O.N.U. Între anii 1974—1976 a fost ambasador al Statelor Unite în Ghana iar din anul 1977 șeful protocolului diplomatic al Casei Albe.

● **UN EXEMPLAR AL CĂRȚII ÎN DOUĂSPREZECE VOLUME „NAN CICIH" DIN ANII 1522-1566,** a fost descoperit de un cititor ocazional al unei biblioteci puolice din New York. Cartea narează întîmplări din așezările Chinei de Răsărit în timpul dinastiei Ming. Pînă în prezent erau cunoscute doar două alte exemplare ale acestei cărți rare.

Cititorul care a descoperit această carte și care a preferat să rămînă anonim, a mai descoperit și o altă carte chinezească rară, un exemplar dintr-o carte budhistă din secolul al XII-lea, scrisă de un autor anonim ca pentru stăpînul său cu prilejul zilei de naștere a potentatului.

Referindu-se la aceste recente descoperiri, care nu aruncă o lumină tocmai favorabilă asupra sistemului de catalogare al bibliotecilor americane, curatorul bibliotecii newyorkeze la care ele au fost găsite arăta că instituțiile americane din această categorie nu au suficienți cunoscători de scriere și cultură chineză.

● **EDITURA „GYLENDAL" DIN COPENHAGA, CEA MAI MARE INSTITUȚIE DE ACEST FEL DIN DANEMARCA,** a publicat de curînd cel de al treilea și ultimul volum al biografiei marelui scriitor danez Martin Andersen Nexö (1869—1954). Autorul volumului este scriitorul Boerge Houmann. Un spațiu larg este acordat în carte influenței pe care mișcarea muncitorească a exercitat-o asupra vieții și scrisului lui Martin Andersen Nexö.

● **POPULARITATEA LUI VLADIMIR VISOȚKI A INSPIRAT REDACȚIEI REVISTEI „SOVETSKAIA LITERATURA"** pregătirea unor numere monotematice dedicate vieții și activității artistice a unui singur autor. Astfel, numărul 12/1988 îl prezintă pe Vladimir Visoțki cu un caleidoscop de texte cunoscute, dar și multe necunoscute, de amintiri ale prietenilor săi, aprecieri ale criticii de specialitate.

Sînt publicate pentru prima dată fragmente din romanul neterminat al lui Visoțki, intitulat „Roman despre fete".

● **PROZATOAREA CEHĂ ILONA BORSKA** (a împlinit de curînd 60 de ani) a publicat o interesantă carte adresată în primul rînd copiilor, dar nu numai lor, intitulată **„Un castan clasa-ntîia".** Acesta a văzut lumina tiparului la editura pragheză „Albatros".

„Cel mai mult mă tem de șabloane, spunea autoarea într-un interviu publicat în „Nové knihy", de aceea alternez cărțile pentru copii cele adresate adulților. Mă străduiesc să găsesc de fiecare dată un alt mod de abordare a problemelor, să scriu altfel. Acest altfel înseamnă desigur mai bine... „Un castan clasa-ntîia" am scris-o pentru că eram supărată pe nepotul meu, mai bine zis pe o treime din mulții mei nepoți care, încă de pe cînd erau foarte mici cunoșteau toate mărcile de mașini, dar care la întrebarea dacă cutare sau cutare copac are frunze sau ace nu știau să răspundă. Natura le era total indiferentă. Totdeauna omul se poartă cu indiferență față de ceea ce nu cunoaște. Dacă însă ne apropiem cîtuși de puțin de ceea ce încă nu știm, începem să-l iubim, ne străduim să-i înțelegem, să-l ajutăm...

Noua mea carte ar putea fi unul din modurile prin care i-am putea învăța pe copii să iubească natura. Despre ecologie, despre protejarea naturii și a mediului înconjurător se scrie și se citește astăzi foarte mult. Eu nu mi-am ales această temă pentru că este la modă, ci pentru că eu cred cu adevărat că dacă oamenii ucid copacii se ucid pe ei înșiși. Iar de acest lucru ei trebuie convinși încă de mici...".

UN POET — O LUME

Vladas Șimkus

● Poetul leton Vladas Șimkus (n. 1928) se bucură de largă audiență în rîndurile publicului cititor din republica sa natală, cît și în plan unional. Se pare că această popularitate are la bază investigația permanentă a poetului asupra crizei inteligheției contemporane. În acest sens fiecare discurs poetic comentează dintr-o perspectivă moralistă mecanizarea existenței, platitudinea și alienarea.

Statistică

Unde-o fi visata zare fluierînd ca să o trec,
Unde-or fi apele mele printre valuri să înot ?
Sînt un zeu făr-de vedere și în cifre mă înec,
Cifra-univers mă bate și mă gîtuie de tot.

Prietenos în față rîde,
Răsărit de număr,
Iar un zero este gîde
Și mă bate-ncet pe umăr.

Toată lumea se învîrte într-o cifră anumită
Și cometele și noi sîntem prinși în ecuații,
Pastorala amintire pare veșnic adormită
Și iar cifrele vorbesc de nemărginite spații.

Sîntem toți într-un muzeu cu obiecte multslăvite
Și sub sticla făr-de aer ne topim fără de vină,
Căci ne sperie cu umbre vechi icoane chinuite
Și ne gungură hulubii pe tavanul de rugină.

Așteptăm să ne-ntărite cintecele din străfund,
Să ne-nghimpe ascuțișul de idee și de vrere.
Nu cunoaștem salvatorii și nici unde se ascund,
Goana după cifre iar ne-a luat orice putere...

Evoluția cititorului

Tu, cititorule, în alte dăți,
Pe cînd domnea întunecata lege,
Shakespeare știindu-te cam cum arăți,
Scria așa, spre a-l și înțelege.
De asta el femeia, ori iubita
Nu și-a numit-o capră niciodată,
Căci ea, metafora, nefericita,
Ar fi trezit părere cam ciudată.

Dar orișice poet din epoca apusă,
În ode, ori în suplele terține,
L-ar fi durut necugetata spusă
Și fala ar fi dat-o pe rușine.

Acum cititorule tu ești mai înțelept,
La înțelegeri mintea-ți este gata,
Cătînd pe dată cugetul cel drept,
Mai dai cu negru și agata.

Acum bagi la toatele de seamă,
Doar cum zărești un titlu de pe carte
Și ai băgat în mine val de teamă,
Căci poți ajunge încă mai departe.

Îi poți de pildă năuci pe toți,
De ne-o zvirli tăcerea în derivă ;
Tu sensul ei a tălmăci îl poți
Și fără a gîndi la rotativă.

N-ar fi mai bine să te-ntorci în vreme,
În veac străbun spre a te reculege ?
Căci altfel toată viața mă voi teme,
Că înțelegi ce nu poți înțelege...

Sfînta simplitate

Eu prețuiesc doar adevărul sfînt
Și sînt și simplu și nu prea dibaci,
Cu vegetarienii într-un gînd
Aș altoi cîrnații pe copaci.

Mă dau înlăturea de la vulgar
Și sînt mai pur decît toți vizitiii
Și veacul trece și eu sufăr iar
(Pe lume nu știu cum apar copiii).

În lume sînt necunoscute vechi,
Căci nu le poți cuprinde chiar pe toate,
Dar ele numai mie în urechi,
Îmi sună și se-nșiră ca pe roate.

De pildă, o lichea dacă-i pe rug
Și cere cu privirea îndurare,
Cuvîntul suferință nu-l îndrug
Ci zic : îngheață tristă arătare !

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

● **VOLUMUL ISTORICULUI LITERAR ENGLEZ DEREK BREWER,** „Chaucer și lumea lui", reprezintă o sinteză a tot ce s-a scris pînă acum despre viața și opera acestui poet de frunte al secolului al XIV-lea. Nu este însă vorba despre o relatare rece, seacă, ci despre o lucrare care se citește cu cel mai mare interes.

Chaucer este cunoscut cititorilor noștri în primul rînd ca autor al „Povestirilor din Canterbury". El este — în pofida celor cinci sute de ani care ne despart de epoca în care a trăit și creat — o personalitate modernă prin complexitatea sa, prin confruntarea cu evenimentele politice și sociale ale vremii sale. Majoritatea anilor vieții, Chaucer i-a trăit la curtea Angliei, în preajma a trei dintre regii acesteia, dar el a fost și un mare călător, un om cu viziune europeană, martor ocular al multor evenimente, care își găsesc reflectarea în opera sa.

Se înțelege că lucrarea lui Derek Brewer nu este numai o carte despre Chaucer, ea se constituie într-o reușită frescă a timpului și societății în care a trăit. Se degajă ideea că Chaucer a fost ultimul poet englez al Evului Mediu și primul poet al epocii noi, că în lucrările lui trebuie căutate rădăcinile romanului și dramei moderne.

Cartea lui Derek Brewer despre viața și creația lui Chaucer nu este interesantă doar pentru cei care îi cunosc opera, dar și pentru cei care îl descoperă acum, prin această foarte amplă și originală biografie.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● Prețioasa revistă bianuală a fundației Alexander von Humboldt, apărută recent, inserează în paginile sale numele fostului bursier al acestei fundații, dr. Ioan Alexandru, cu știrea că societatea japoneză internațională Soka Gakkai i-a înmînat pentru opera sa la Tokyo premiul cu medalie de aur.

Revista Mittelungen Av H — Magazin Nr. 51, 1988 este adresată tuturor foștilor bursieri ai acestei mari fundații din mai toate țările lumii, mulți dintre ei mari personalități științifice în țările lor, savanți, academicieni, laureați ai premiului Nobel sau al altor premii internaționale.

Oameni de știință români din universități și institute de cercetare de astăzi au beneficiat și beneficiază de bursa fundației Humboldt în anii lor de formație.

Cu prilejul centenarului Heidegger, revista anunță simpozionul internațional ce va avea loc curînd, la care poetul român este invitat de asemeni și va ține comunicarea „Heidegger und das Dichterische".

SPORT

CORESPONDENȚĂ

Ilia Iliescu (Cesmeaua roșie, Constanța)

Mulțumesc pentru ilustrata trimisă din Hamburg. Și-aș vrea să cred că de-acum înainte n-am să mai greșesc în transcrierea acelui minunat cintec al marinarilor germani. Deci :

...Unter den roten Laterne
von Sankt Pauli
Das sangzum Abschied
der wind leis' sein Lied
Haj-o, haj-o-o
Haj-o-o-o ...

Vă doresc la mulți ani și starea de grație a cișmelelor dobrogene cînd peste dealurile de calcar coboară, prefirînd miros de pepeni galbeni, amurgul dinspre Mare și dinspre hergheliile de cai care-au mincat lupi.

Tudor Isopescu — Timișoara — vrea să știe la ce cărți lucrez eu acum. Păi, eu nu lucrez la două cărți deodată (tambalagiul Buzatu de prin părțile Brăilei m-a învățat că nu poți cînta în același timp și la vioară și la acordeon), lucrez la una singură, care se va chema **Dracula în zece boabe de singe.** Voi dovedi că cel care beau lapte din capelă nu vor întui niciodată gustul bobului de singe din virful deștului.

Adrian Pîrvu din București îmi trimite următoarea scrisoare : „Nea Fănuș, m-am jurat pe Sfînta Filoxera Palida (ține-o-ar Dumnezeu numai prin viile altora !) să-ți scriu la-ntîia zăpadă, și uite c-a venit vremea.

Nu știu la matale cum o fi, da' la mine a picat la țanc : stau rezemat cu cotul drept într-o etichetă de Havana Club (RHUM, AGED 7 YEARS, adică băutură fină, cu 7 ani de-acasă, de la Combinado do Bebidas, Santa Cruz del Notte !). Mărturisesc că n-am fost niciodată în Cuba, dar, după cum le funcționează distileriile, fac pariu pe-un măgar cît mine de mare (dar mai puțin încăpățînat) că pe-acolo vintul știe limba trestiei de zahăr și în fiecare noapte populația aborigenă de parte femeiască iese-n prag goală să se bronzeze la văpaia lunii...

Dar să lăsăm zona Caraibilor și să venim pe firul apei care ne leagă și pe-aci broaștele orăcăie în mod artistic și peștii scot capul să strige numele fetei mari căzute-n păcat. Părinții mei sînt giurgiuveni și să mă bată alizeul dacă nu face cît un titlu de noblețe ! În linie maternă, ne-am ocupat cu trasul năvoadelor pe Dunăre, ultimul mare pescar al orașului fiindu-mi străbunic avea sfîntul obicei să vină citeodată acasă cu trei trăsuri : în a din față punea bastonul, la mijloc sta el, în urmă lăutarii cîntîndu-i versurile : „trece Traian Urechiatu / care-a speriat uscatu' / cu pălăria frontală / să bage pescarii-n boală". În linie paternă suntem din tată-n fiu circiumari, în sensul că ne place să stăm în circiumă de parcă ar fi a noastră !

Adaugă matale faptul că turnul din centru' orașului e la fel de înclinat ca al din Pisa, precum și bucuria că în parcul Alei zimbește bustul lui Eminescu sfințind trecerea Poetului prin grădina de vară.

Mai pune-l la socoteală și pe Nea Titi Teașcă, spiriduș (n-am zis Pitic !) ieșit la lumină de sub malul știucilor grase să risipească prin lume scintei și drumuri înfundate, și-ai să afli destule motive pentru subsemnatu' să te atace (la loc deschis) cu prezenta petiție (știu că între noi n-au cum să joace flăcări decît dacă ne-o scăpa țuica pe aragaz cînd o da în clocot !).

Pe scurt, Nea Fănuș, îți scriu să te rog să pui mata mina pe „bistiriu" și să tai buba : ia-mă bre de mînă și dă-mi brînci în față, la cenaclu' unde îți caimacu ! Atît ! După aia," om vedea. Eu citesc, āia or să dea cu pietre în mine (că și diamantul tot piatră se cheamă că e !) matale te faci că nu mă cunoști, și la sfîrșit ieșim pe ușa din spate incognito (puschea pe limbă ! n-am treabă cu autorul !) și vedem noi încotro o apucăm... Te pomenești că tot spre Caraibe ne împinge păcatu' ! Cam asta-i schema pe tablă, da' totul e să o vedem în teren ! Mata n-ai decît cu mina, ori cu ochiul semn a face, și eu odată trintesc ușa de perete, intru zîmbind în barbă (am și d-asta !) și-ți torn doojdemii de versuri în urechea cu care asculți patul carabinei...

Pînă atunci, sănătate să fie și putere de absorbție, că lichide... slavă Domnului ! Pe curînd, și rogu-te, nu mă ține prea mult cu ochii în soare să fac albeață, orbesc și cine știe ce Borges mai iese din mine !

Așa să ne-ajute apa Dunării (vezi că Brăila-i în aval și la primăvară vin sloiuri !).

Cu respect, Adrian Pîrvu"

Îți răspund, vere Adriene, că mă ademenești cu promisiuni de aur. În sezonul piftiei de curcan toată lumea umblă cu gura poleită de untura de la pomana porcului. Trimite-mi matale o lucrare literară bună, poezie sau proză și-ți promit să-i conving să te programeze la moara de scoarță. Dar te anunț că de acolo mulți iau drumul spre casă, zicînd în gîndul lor : decît cocoașă, mai bine burtă.

Candiano Dumitrescu (Craiova) nu înțelege de ce l-am trecut pe primul loc, la rubrica intitulată cel mai bun fotbalist al anului, pe Gică Hagi și nu pe Lăcătuș. Stimate Candiano, aveți darul de a vedea ce vă place. E un lucru minunat. Dar ce pot face eu, cronicar sportiv, pus în fața legendei de cei 11 (unsprezece) copii cu părul de aur azvîrliți în Dunăre și care înviază cu toții în noaptea de sînziene ? Îi înșir unul după altul și încep să-i număr de unde se nimerește, ferm încredințat că fiecare dintre ei poate locui pe treapta dintîi a lunii.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXI
53
(1 390)
Sîmbătă
31 decembrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

REPUBLICA

Ziua proclamării Republicii rămîne inscrisă pentru totdeauna în calendarul evenimentelor noastre fundamentale. Act politic temerar, stînd în cumpăna aspirațiilor și idealurilor care au frămîntat inima și conștiința poporului, momentul 30 Decembrie 1947 s-a legiferat în fața națiunii cu acea forță și amploare care vin din străfundurile istoriei și conferă destinului o condiție de înaltă justețe morală și socială, un înalt și cuprinzător orizont de prefaceri revoluționare. Către acest gînd al Republicii și către supremul act al înfăptuirii ei au bătut inimile înaintașilor și s-au înălțat cugetele lor. Victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a netezit calea actului proclamator și acesta, la rîndul său, s-a constituit într-un necesar și edificator temei al asumării de către popor a drepturilor și libertăților sale fundamentale, într-o perspectivă care avea să traverseze încă multe momente ale luptei inspirate și conduse de partid, pînă la așezarea țării în plin proces constructiv și la înălțimea propriilor ei cerințe și posibilități.

Ca în toate domeniile existenței noastre ca țară și popor, în lumea ideilor de republică și a realității acesteia, Congresul al IX-lea al partidului a marcat un moment nou, strălucit, fiind evenimentul crucial de la care au pornit și pornesc spre orizonturi largi de referință liniile de ansamblu ale democratizării societății, vasta operă de făurire a sistemului democrației muncitorești-revoluționare. Întîiul Președinte al Republicii, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a fundamentat teoretic și practic teza **construcției socialismului cu poporul și pentru popor,** fapt de o covîrșitoare importanță pentru descătușarea și unirea energiilor creatoare ale țării, în consonanță cu cele mai înaintate idei ale progresului și civilizației socialiste. O experiență vastă, novatoare, lasă în timp nu numai mari ctitorii ale unei epoci constructive fără precedent, ci și idei vii, călăuzitoare, cu un desăvîrșit și laborios impact în lumea gîndirii și muncii creatoare, a formării și afirmării conștiinței patriotice, revoluționare.

Prin teza făuririi socialismului cu poporul și pentru popor se definește, în condițiile actuale, însăși conștiința de sine a Republicii, esența democratismului și umanismului societății noastre, stadiul nou și cu deosebire complex pe care actuala etapă îl cunoaște ca urmare a înfăptuirii programelor înfloririi economice și sociale, stabilite de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului. Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu prezentată în cadrul marelui forum democratic de la sfîrșitul toamnei acestui an sintetizează într-o magistrală abordare de principii și idei întregul drum parcurs și conferă realității practice, în continuă transformare, o exemplară motivație de ordin economic, moral-politic și social, într-o viziune care este a creșterilor intensive, a calității, a întăririi, sub toate aspectele, a procesului revoluționar prin care poporul își exercită drepturile și libertățile sale democratice, mersul ascendent spre culmile progresului, ale civilizației socialiste și comuniste.

Adoptată ca document programatic pentru pregătirea și desfășurarea celui de al XIV-lea Congres al partidului, Expunerea aduce și o viziune nouă, de ansamblu, asupra perspectivei, o înglobează realității prezente tot astfel cum aceasta se înglobează realității trecute și ne ilustrează printr-un permanent și hotărîtor simț al faptei, printr-o permanentă și hotărîtoare participare la istorie, la făurirea și asumarea acesteia. **Scopul întregii activități economico-sociale în societatea noastră socialistă îl reprezintă creșterea generală a avuției naționale, pe baza dezvoltării forțelor de producție, a tuturor sectoarelor, a științei, a învățămîntului, culturii și, pe această bază, a bunăstării generale a omului,** subliniia secretarul general al partidului. În această finalitate și-au găsit și își găsesc locul toate marile investiții din industrie, din agricultură, din știință, învățămînt și cultură, în această finalitate și-au găsit și își găsesc locul noile dimensiuni ale dezvoltării orașelor și satelor, racordarea tuturor posibilităților de azi la cerințele de mîine. Chipul construcției, al marii construcții a țării a urmat un drum mereu ascendent și el are susțineri de ordin politic, moral și social în atitudinea însăși față de prezent și viitor, are multiple și grăitoare motivații în conștiința oamenilor.

Intrăm într-un nou an care, prin evenimentele și sărbătorile sale, prin activitatea închinată împlinirii programelor de dezvoltare economică și socială se instituie într-o firească și omniprezentă biografie a muncii și creației tuturor. La ora de bilanț, țara se arată pe noi culmi ale devenirii ei socialiste și comuniste. Cu înfăptuirile de acum privim spre „înfăptuirile viitoare. Este ca o chemare a înălțelor piscuri, ca o chemare a nădejdilor din noi.

Republica, de ziua sa aniversară, privește mai departe spre aceste piscuri avînd ca temei certitudinea însăși a marilor sale disponibilități. Între ctitoriile sale de spirit, unirea și unitatea au o rezonanță istorică aparte și certifică noi dimensiuni ale muncii și creației. În acel sens în care secretarul general al partidului ne vorbește despre **realizarea societății unice a oamenilor muncii care, în deplină unitate, să asigure înfăptuirea societății comuniste în România.** Și în acel sens în care **construirea socialismului cu poporul și pentru popor** a reprezentat și reprezintă cheia de boltă a tuturor marilor înfăptuiri.

Urările de Anul Nou sînt de aceea tot atîtea angajări ale spiritului patriotic, revoluționar, și ele vădesc, în lumina unirii și unității care ne caracterizează, încrederea neabătută în prezent și în viitor, în cauza unei și mai puternice înfloriri a patriei, a oamenilor săi. Tot astfel cum nutrim și o dorință ardentă de pace și înțelegere în lume, de cooperare și conlucrare pentru binele umanității, al dezvoltării, în libertate și independență, a tuturor, țărilor și popoarelor.

La mulți ani !

Luceafărul

DIN INIMĂ, LA MULȚI ANI!

Momente tradiționale, sărbătorești : dind glas sentimentelor tinerei generații, ale întregului popor, ale întregii țări, mii de conducători, tineri și copii — au venit la sediul Comitetului Central al partidului pentru a adresa, în prag de An Nou, tovarășului Nicolae Ceaușescu, tovarășei Elena Ceaușescu, un însuflețitor și respectuos LA MULȚI ANI ! — împreună cu urarea, din inimă, de multă fericire, sănătate, putere de muncă, spre binele țării și al națiunii noastre, pentru triumful idealurilor de pace și progres ale poporului român.

Mii de oameni ai muncii din întreprinderi și instituții bucureștene au fost prezenți la această entuziastă manifestare. Simbolic, țara întreagă a fost prezentă aici, la rostirea tradiționalului Plugușor. În aplauzele și uralele celor prezenți a luat cuvîntul tovarășul Nicolae Ceaușescu. Miile de participanți au primit cu entuziasm și bucurie aprecierile și chemările conducătorului partidului și statului nostru. Ei au aclamat cu înflăcărare pentru partid și secretarul său general, au scandat îndelung „Ceaușescu — La mulți ani !"

Mîndria față de marile ctitorii ale Epocii Nicolae Ceaușescu, față de prezentul și viitorul socialist a dobîndit expresia aparte a hotărîrii ca în Noul An să obținem realizări și mai mari, demne de istoria și fericirea patriei.

Plaiuri de suflet

Cînd trecem pragul unui nou an, sufletul pașilor noștri nu poate fi decît luminos și curat. Și tot astfel și sufletul mîinilor, tot astfel și cel al ochilor. Din bucurii mari, împăcate, din zbateri și frămîntări lungi și deloc vremelnice ca și din împliniri ce-și rostuiesc pe mai departe destinul, se adună și se îmbrățișează în noi speranțe cu mult mai puternice și așteptări cu mult mai adînci. Este în firea lucrurilor aceasta, adică în ființa lor, pentru că, e cert, la cumpăna dintre ani, inima și gîndurile noastre dau și pot da ființă timpului într-un alt chip decît cel obișnuit și într-o altă cuprindere decît aceea a propriei și imediatei noastre realități. Timpul ca țară, timpul ca patrie și memorie a toate cîte sînt ale ei, timpul ca martor și judecător, timpul ca aripă — ceruri ce curg în lentă și aproape incremenită idee de zbor — timpul și timpurile noastre trăite și adunate la scara atîtor și-atîtor generații umplu clipa aceasta sărbătorească și gravă dintre gîndul de azi și gîndul de mîine și ne fac, într-un anume fel, moștenitori ai propriului viitor. Este încărcat de istorie acest viitor, cum încărcat, plin de istorie este trecutul iar prezentul este arcul de boltă sub care istoria se adună și se făurește neîncetat.

Încheiem un an, deschizînd încă o pagină a viitorului, acesta este sentimentul trecerii și al cuprinderii noastre în realitatea timpului însuși, încheiem un an și pătrundem mai adînc în inima speranței de mîine, în inima și viața noastră. Am înfăptuit multe și mult, avem de înfăptuit și mai multe. O idee care mă urmărește acum cînd scriu este aceea că fiecare se gîndește pe sine, gîndindu-se la țară ; și fiecare, din sinele însuși al țării, își vede partea sa de gînd și de ființă, partea sa de efort, fapta sa. Am această de-acum aproape materială atingere și înțelegere a clipei, față în față cu tot ce se cuprinde și tot ce-i urmează ca realitate, ca izvor. Încheiem un an care, al țării și al oamenilor fiind, poartă pecetea marelui forum democratic în care Expunerea secretarului general al partidului a fost adoptată ca document programatic pentru pregătirea și desfășurarea în anul care vine a celui de al XIV-lea Congres al partidului. Dimensiuni ale viitorului apropiat și depărtat pornesc așadar din miezul și preocupările realității de fapt, în acea convergență de ordin politic și social care face din trăiectul gîndirii și acțiunii practice un timp al patriei pe cît de concret și complex, pe atît de prodigios și dinamic în amplă desfășurarea sa. Definirea acestui timp și a trebuințelor care să-l consacre ca dimensiune majoră în plan economic și social, în cultură, în știință, în întreaga existență materială și spirituală a patriei este una din trăsăturile de fond ale politicii românești și primește de fiecare dată sensuri și semnificații noi. El certifică speranța și o înglobează gîndului de mai bine și mai frumos. În cumpăna dintre ani, acest gînd se umple și de mirajul nînsorilor calde și sărbătorești, se aude și poate fi auzit ca milioane de aripi ale bătăilor inimii patriei.

A.I. Zăinescu

ODĂ

Privindu-ne destinele în față
și măsurindu-ne cu tot ce-am vrut să fim
nu poate spune nimeni din viață
că și-a dorit ceva mult mai sublim

să fie pace simplă adevăru-i
și toate cele dragi în rînduială
fiind măsura treburilor țării
un om de-o unică virtute socială

noi facem revoluție frumoasă
în sensul cel mai pur și înțelept
republica românilor e-acasă
cu toate atributele de drept.

Ion Nicolescu

Promisiune ținută

„Sfîrșit 5 : În 1878, pe la începutul lui decembrie, a nins. Ca și în urmă cu un an, ca și în urmă cu un veac."

Așa se încheie cel de al zecelea volum din ciclul **Zăpezile de acum un veac** de Paul Anghel, intitulat **Ieșirea la mare.** Sugestie de continuitate și de actualitate. Zăpezile de atunci sînt cele de acum, iar romanul ar putea fi citit ca un roman de actualitate. Blaga observa în aforismele sale că întotdeauna scriem istoria cu materia noastră. Aici „materia" acestei actualități este „zăpada", parte a naturii și cosmosului, ceea ce dă frazei sensul unei metafore care rămîne să fie descifrată. Mai multe din titlurile ciclului, de altfel, folosesc cuvinte din sfera geologicului, a geograficului, a naturii altfel spus, cărora însă construcția romanescă le conferă un sens inalt, o proiecție metaforică de ampioare, caracterizantă și sugestivă : **Fluviile, Noroaiele, Zăpezile, Cutremurul.** N-avem de-a face însă cu un roman naturist. Dimpotrivă, în **Zăpezile de acum un veac** socialul, politicul ocupă primul loc.

Sîntem la sfîrșitul secolului XIX. Este vorba de epoca ultimului mare război ruso-turc, cel la care participă și românii și care devine războiul Independenței românești. Literatura română a mai abordat tema în povestiri, în nuvele, în romane, în piese de teatru, ceea ce aratá cel puțin rezonanța evenimentului. Puține din aceste producții literare, unele extrem de efemere, au scos la iveală dramatismul neobișnuit al acestei conflagrații militare de mări proporții pentru vremea de atunci. Trecuseră șapte ani de la războiul franco-german și Europa trăia o nouă și decisivă cioenire militară, în celălalt colț al său. Ciclul **Zăpezile de acum un veac** tinteste să surprindă proporțiile războiului, caracterul său de eveniment european, fizionomia forțelor angajate în luptă, ruși, turci, români în primul rînd, tensiunile pe care acest eveniment militar și politic le presupune la toate nivelele existențelor umane angajate sau antrenate în el. Este mai mult decît o carte de război, este romanul lumii europene care-l trăiește, ca și a tuturor celor de aiurea interesați de el. Viziunea cărții este caleidoscopică în obiectivul ei intrînd, în cascade studiate, frontul, spatele frontului, saloanele și casele de țară, localități uitate de Dumnezeu, și mari capitale politice, figuri cu totul anonime, dar și celebrități ale diplomației sau ale prafului de pușcă. Aria pe care se desfășoară romanul **Zăpezile de acum**

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

Literatura unei vîrste

Aflată la periferia interesului și preocupărilor criticii, literatura română contemporană pentru copii și-a găsit în Hristu Cândroveanu un purtător de cuvînt competent, autorizat, el însuși autor de cărți destinate celor mici și, deopotrivă antrenat, fermecător. Criticul nu a îmbrăcat haine scorțoase pentru un subiect atît de gingaș, ci, păstrîndu-și evident, o distanță imperceptibilă ironică, a intrat în atmosfera mirificului univers infantil — uneori s-a și copilărit puțin — descriindu-l din interior cu simpatie și căldură. Fără a face însă rabat de la criteriile estetice și judecata de valoare. Din acest punct de vedere, Hristu Cândroveanu, fiind de-a dreptul sever. Și bine face, întrucît literatura pentru copii este spațiul în care se pot, cel mai ușor, ascunde talentul minor, stîngăcia și naivitatea (care de multe ori nu sînt atît ale personajelor — copii cît ale scriitorilor), sau chiar impostura. Este poate și una din cauzele pentru care domeniul este ocolit de critici. Autorul cărții de față, **Literatura română pentru copii. Scriitori contemporani** (Editura Albatros, 1988) nu se sfiește însă de a intra decis în materie, răspunzînd tranșant la o întrebare delicată, că a făcut să curgă multă cerneală. Este literatura pentru copii literatură cu adevărat, sau este un gen/specie aparte cu rigorile lui și o clasificare estetică mai îngăduitoare ? Hristu Cândroveanu consideră că, inversînd oarecum termenii, literatura pentru copii și adolescenți există numai în măsura în care este în primul rînd literatură. Și aduce ca argument cărțile lui Ion Creangă, Perrault, H.C. Andersen, Defoe, Mark Twain, Lewis Carroll, Collodi, De Amicis, Wilde, Jack London, Saint-Exupery, Kipling, Jules Renard, Jules Verne, Hugo etc. După ce a tăiat nodul gordian, criticul procedează la o distincție importantă între literatura despre copii și adolescenți care se adresează atît categoriilor respective cît și, sau mai ales maturilor, în stare să deguste în toată complexitatea, profunzimea și frumusețea ei, lumea aurorală a primelor vîrste, și „literatura" adresată în exclusivitate lor : „Literatura pentru copii, prin urmare, nu trebuie condiționată (spune H.C. polemizînd cu poziția lui Francois Caradec din **Histoire de la littérature enfantine en France** n.n.) ca artă de / ca să nu spun că ea nu trebuie coborîtă la / puterea de accesibilitate a vîrstei lor fragede. Ea se impune a fi scrisă la nivelul a ceea ce se cheamă **artă** și nu la cel al anilor puțini ai copiilor. Pentru că altfel, împingînd lucrurile puțin mai departe, s-ar putea întreba : trebuie să scriem și o literatură pentru preșcolari ? (...) Tocmai aici stă **miezul** confuziei, cînd vorbim despre literatura pentru copii și tineret, mai ales despre cea «destinată» copiilor. Fiindcă sînt luate drept literatură benzile desenate, cărțile colorate sau cu text puțin. Acestea sînt însă cel mult «literatură de consum», ca să zic așa, un fel de prelungire a jucăriilor în plan spiritual, atît cît există — crescendo — acest plan spiritual la copiii de cîtiva ani".

Fără a nega în nici un fel importanța acestor cărți-jucărie, cu virtuțile lor de divertisment dar și formativ educative, Hristu Cândroveanu pune chestiunea pe un exigent teren estetic. Este adus în discuție — dacă mai era nevoie — cazul **Amintirilor din copilărie,** capodoperă de limbaj, care îi amuză pe copii numai

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 2-a

ACASĂ

Mîine anul se-nnoiește

Trăiesc într-o mirare de crizanteme noptatice. Lucrul mi se întîmplă mereu la schimbarea anilor. Și asta pentru că numai anii îmi interesc. Pe cînd mulți dintre noi....

Ninge într-o relativă simplitate. Fiecare gînd și fiecare clipă e o streașină de munte pe care gonesc, la ceas de seară și de taină, năluca zilelor ce-au fost, păcatul faptelor ce nu s-au împlinit, coralul negru al iubirilor pierdute. Acum, munții se deschid magic, ca să ne îmbătăm, luînd cu pumnul din fluviul Timpului mineral, suvoaie de fantasme, aurul speranțelor (cîte se vor rătăci printre deștele noastre căscate ?!) și undele clopotelor coborînd din ctitorii voievodale ca să răsucească virtejuri vibrînd eminescian în bulboanele de sare vînătă ca mînia, peste care s-au alcătuit Carpații.

La întîlnirea anilor nu cunosc altă realitate materială decît visul. Căiciiul copilului îndesînd neaua albastră, botul cerbului sorbind tremurul pădurilor și licărul ochiului unei stele, o sanie gonind primejdios prin cîmpii, dar mai cu seamă bradul plutind în lumea înginată de miresme a odăii — focul, merele, un colind, nucile argintii, iepuri în mantii roșii, un pui de urs devorîndu-și trupul de ciocolată, irealitatea luminilor, vinul scăpărînd povești din Moldova, ouăle schimbîndu-și plodul în chihlimbar, tulpina verde a adolescenților, limba orientată spre legea cîntecului — toate se adună laolaltă și în succesiune ca să ne dea cheia unei enigme : viața este bucurie. La mulți ani tuturor.

Fănuș Neagu

Vatra de aur

A discuta astăzi despre folclor poate părea cuiva un lucru, dacă nu inutil, în orice caz lipsit de perspectivă.

Lumea modernă, mondenă, a adoptat în îmbrăcăminte — în unele din marile capitole — stilul folcloric, același „stil" se poartă în unele partituri muzicale. Deci, se pare că totul se rezumă la un capriciu de modă ; pentru oamenii condeiului a intra pe acest teren ar părea o treabă frivolă. Și apoi toată lumea cunoaște folclorul, îl admiră și cu așta lucrurile sînt încheiate. Da, despre folclor s-a discutat foarte mult, totul este știut, clasat, pus la punct din toate punctele de vedere. Și cu toate acestea...

Întoarcerea feței spre cultura populară, pentru noi românii, a coincis firesc cu epoca de afirmare a conștiinței naționale, cînd tinerimea română era animată de marile idei ale neatîrnării, unității naționale, ale egalității sociale și între națiuni ; cînd se căuta dovedirea unei milenare tradiții de unitate a spiritualității noastre, continuitatea ei, originalitatea și, prin

Vasile Rebreanu

Continuare în pag. a 2-a

SĂRBĂTOAREA REPUBLICII — SĂRBĂTOAREA IZBÎNZILOR NOASTRE
în pagina a 3-a

CARTEA DE ISTORIE
în pagina a 6-a

ROMÂNIA ÎN CONȘTIINȚA LUMII
în pagină a 8-a

Un călduros

La mulți ani!

tuturor cititorilor și colaboratorilor noștri

Biblioteca Județeană MUREȘ

BILANȚURI LITERARE, 1988

Opțiune pentru poezia tînără

Este remarcabilă consecvența Editurii Facla în editarea volumelor de poezie, cu atenție pentru valoarea perfectibilă și pentru ținută grafică mereu de bun gust, atractivă. Cel care îngrijește și realizează în calitate de redactor această nouă serie de poezie este Eugen Dorcescu, el însuși un fin poet și un subtil critic literar. Au apărut pînă acum **Verbul de mărgărint** de Ion Pachia Tatomirescu, **Scrisori către mama** de Tatiana Flondor-Arieșanu, **Constelația gemenilor** de Doru Eugen Popin, **Vibrația sevelor** de Paul Doru Chinezu, **Toate cuvintele se supun** de Olga Neagu, **Ochiul inimii** de Marcel Tolcea, **Armoniile găsite** de Ivo Muncian, **Sublimarea pasiunilor** de Marcel Turcu. Dincolo de diferențele valorice, de structurile stilistice și dominantele lirice se observă, în toate volumele acestea de poezie, interesul pentru acuratețea versurilor, degajînd o atitudine izvorîtă din interes și prețuire pentru estetic, dintr-o complexitate a structurilor de idei, dintr-o profunzime a substanței lirice.

Ion Pachia Tatomirescu este deja un poet cu un profil distinct. La al șaptelea volum, după debutul cu placheta **Munte** (1972), poetul și-a statornicit un drum poetic, pe care-l urmează consecvent, lărgind mereu aria investigației poetice și adîncind prospecțiunea ideatică. Surprinzătoare, debordantă și nu la îndemîna oricui capacitatea de inventivitate verbală a poetului. Pentru Ion Pachia Tatomirescu **cuvîntul** reprezintă un cult. O metaforă sugestivă și în același timp afectivă numește virtuțile cuvîntului prin „verbul de mărgărint". De altfel, chiar titlurile unor secțiuni ale volumului valorifică sugestii multiple ale cuvîntului — **Cosmogonie cu prigorii, Poem pentru orga de mărgăritar, Lunci de cobalt.** Volumul lui Ion Pachia Tatomirescu oferă multiple direcții de interpretare. Între acestea, descoperirea valorilor cuvîntului, a magiei sale de a întreține curgerea poemului mi se pare surprinzătoare la poet: „Cuvîntul, rombic fulger încercănat de ape, / mi-e pod în ochiul crud, din tulburatul ou — / El, piatră și nisip, toarnă adesea-n guri, / haină de mărgărint, El din lumină-mi țese ; / prin foc, El ploi îmi toarnă-n păr-eu, în șiroaie, / pornesc dansul sălbatec pe ochiul nins al vetrei, / în mărul vieții urc / să pun semințe-n locu-i spre noua luminare..." Alături de alte dominante, a căror revelare n-o intenționăm aici, **mitul cuvîntului** reprezintă o linie de forță a acestui volum.

Tatiana Flondor-Arieșanu scrie în acest volum o poezie fină, ușor confesivă, voit prelucrată prin implantarea afectului în țesătura versificației. La al treilea volum — după **Pe zări voi presăra mesteceni** (1982) și **Mă ascund în lumină** (1980) — Tatiana Flondor-Arieșanu aduce în versuri același sentiment al gingășiei zdruncinate. Mai exact o dorință recuperatoare a dublului, un sentiment stresant al solitudinii : „Dă-mi mîna, e toamnă ! / Nu tresări și nu-mi rosti numele. / Nimeni nu mă cunoaște. / Știu că ești al lumii și că oriunde ai / Un adăpost. / Dar eu am crescut cu cicoarea din cîmp / Și i-am cerut cu împrumut, culoarea / Din care am să-ți înalț pereți, de vrei. / Dă-mi mîna :" Dacă o asemenea atitudine lirică era de găsit ca o constantă și în celelalte volume, mai puțin previzibilă era capacitatea de a reface configurația unei **vetre părintești.** Este un univers dominat matern. **Scrisori către mama** sînt schițe lirice care întregesc acest univers al începuturilor — **Scrisoare fără sfîrșit, Ploaie, de vară, Nimeni nu așteaptă, La horă, La tors, S-a rupt un fir, Mireasa, La munte, Mai încolo, Eu am uitat, O fată, La tîrg, Tu unde ești, Acasă, Ograda, Opriri, Patruzeci, Prefac pietrele-n cîntec, Acolo, Merg să te găsesc, Rîurile erau un zbor, Frații, Vocea, Ce departe sînt !** Este evocat aici un spațiu al originilor, un univers modelator spre care gîndul meu se reîntoarce, ca înspre un tărîm anteic.

Doru Eugen Popin transcrie liric reflexe ale unor stări izvorîte din mirajul contemplării ori din reacția unor experiențe directe în complicata derulare a momentelor existenței. Poezia sa pare trecută prin filtre repetate înspre căutarea imaginii revelatoare, concentrată, dar deschizătoare de sensuri : „îmi pierdusem privirea dincolo de mine / cuvintele voluptuoase / o prelingeau în albastre cîmpii / părînd o mustire de nori / nu mai eram decît gîndul / zburam temator printre clipe / / cum străluceau mai puternic / decît lumina / neputința arsese / și izbutisem să fiu fericit / odată cu simpla licărire — / se făcea că ne încredințăm taine" **(Miraj).** Avînd capacitatea detașării, poetul fixează imagini cînd în postură cvasi-afectivă, cînd ironică, într-o pendulare a atitudinii : „statornică / întrebarea stăruie / deasupra gîndului / ca o pasăre albă / peste marea tulburată de valuri / / din nou / singurătatea pietrei / plutește / în sîngele meu / iar eu — / cumpărătorul de iluzii / datornicul — / căutînd urma zeului / pe țărmul pustiu" **(Autoportrete neptunice).** Lîngă iluzorii reverii se întîlnesc elemente ale realului vitalist, privirile „învăluie parcul / ca o liană virilă și amară", lîngă proiecții celeste stau imagini ale universului terestru. Sînt relevante poezii ca **Geneza poemului, Zborul privirii, Despre zbor, Insomnia culorii, Gîndul parimele visla, Ținutul albastru, Legile visului, Jurnal, Eternitate, Zile.**

O poezie în care se observă știința versificației, cu vagi, dar temerare experimente scrie Paul Doru Chinezu. Versul tăiat scurt nutrind sugestii spațiale și exactități de metronom se asociază celui prelucrat, trecut prin filtrul unei sensibilități emaciate, anulînd glacialitatea ironiei. Poezia sa are substanță, în ea vibrează „seve", cum sugestiv semnifică titlul volumului, într-o contingență —, însă, de proporții inegale, cu extracția livrescă. O metamorfoză sau introspecție configurează o stare poetică convertită în linii sigure de poezie : „Hai să reprezentăm acest gînd / ca un ochi ascuns sub o pleoapă / Hai să ne gîndim că ochiul / poate fi un om ascuns sub o dală / de piatră — / / încearcă / dar ai grijă / iată cum vine cel care / construiește drumuri / iată cum vii / însuți / spre tine" **(Repetiție).** Același mod dual al existenței poetice în alte cîteva poeme — **Cuvîntul, Durerea de imagini, Înotătorul, Poem de toamnă, Cîntec, Poem timpului, Ochiul, Într-o asemenea ordine, Ipostază, Intuiție, Recviem.** Poezia lui Paul Doru Chinezu este încă o stare de incertitudine.

Alexandru Ruja

Inventar incomplet

Puține titluri de proză în anul editorial 1988. De cîteva dintre acestea am luat cunoștință de curînd, așa încît nu pot, deocamdată, decît să le enumăr : **Lumina din adîncuri** de Alecu Ivan Ghilia, **Lecția de logică** de Passionaria Stoicescu, **Dealul viilor** de Petre Anghel, **Plus-minus o zi** de Sorin Preda. Mai multe informații despre ele, probabil, în anul viitor.

Proza experimentalistă se ilustrează, după știința mea, prin două titluri de roman : **Clopotul scufundat** de Livius Ciocârlie și **Tangoul memoriei** de George Cușnarencu. Cartea lui Livius Ciocârlie probează virtuozitate stilistică în abordarea mai multor tipuri de scriitură și, din acest unghi de vedere, poate produce delicii de lectură unui cititor bine specializat. În rest, absența vreunei mize și vidul de semnificație dezolează și produc o mare plictiseală. Mai interesant este romanul lui George Cușnarencu, în care recunoaștem o serie de mituri degradate într-un univers descentrat, populat de personaje antieroice, văzute în derizoriu și minuite asemeni marionetelor pe o scenă de bîlci, de un păpușar profesionist, dar blazat. Este evidentă înclinația autorului către ludic și, ca și la Livius Ciocârlie, credința că romanul poate „înghiți" orice. Ambele romane se lasă citite cu dificultate, necompensată la sfîrșitul lecturii.

Bine scris, cum se spune, este volumul de proză scurtă **Casa**, al tînărului Hanibal Stănciulescu, atent cititor al marelui Caragiale. Stereotipiile de limbaj și de comportament, absurdele mecanisme existențiale constituie materia predilectă a acestui talentat prozator, dotat cu umor și ironie, dar și cu un deosebit simț al tragicului. Antologică, în acest sens, este povestirea **A murit bunica.**

Ironie, umor, sarcasm comunică prozele lui Ion Cristoiu din volumul **Povestitorii.** Povestitorii își transmit ștafeta narațiunii unul altuia și, prin acest artificiu, cartea dă impresia de unitate compozițională. Unitatea reală este însă aceea a materiei modelate, prelevată, ca să zic așa, din cotidianul imediat, căruia autorul îi descoperă fațete inedite sau, oricum, ignorate.

Un roman scris în manieră tradițională, fără complicații compoziționale, mizînd aproape totul pe spectaculosul epic și evenimențial este **Umbra șoimului pe zăpadă** de Gabriel Iuga. Fără pretenții de mare profunditate, accesibilă unor largi categorii de cititori, cartea este făcută să placă și chiar place.

Cu interes pentru psihologiile individuale se citește și romanul lui Dumitru Popescu, **Cenușa din ornic.** Este un roman de dragoste în stil epistolar sau, mai exact spus, romanul amintirii unei mari iubiri. Cuplul, desfăcut cu timp în urmă, încearcă să se refacă, dar nu reușește, căci bărbatul este gelos pe trecutul femeii, iar aceasta încearcă să se salveze prin minciună. Loc comun, de altfel în literatură, (ca și în viață) „exploatat" însă de autor cu abilitate și imaginație.

Două personaje principale sînt memorabile în romanul **Proces în recurs** de Ion Brad. Unul este Blajul, orașul omniprezent în proza autorului, a cărui existență istorică este reconstituită aici cu minuție documentaristică, dar și cu sentimentalism atingător. Al doilea este Ștefan Straja, erou exemplar, cu biografie dramatică în impactul cu vremurile. Demnitatea morală este reazemul personajului, care îl ajută să traverseze o serie de întîmplări traumatizante. Biografia orașului și biografia personajului interferează într-o construcție romanescă solid articulată, fără, însă, strălucire stilistică.

Romanul familiei, cu lungă tradiție în proza românească, este prezent și anul acesta, prin **Corinda** de Mircea Vaida. Construit pe mai multe planuri compoziționale și temporale, aglutinînd cinci „istorii" separate, dar convergente în cele din urmă **(Pentalog** — spune autorul) romanul este povestea familiei Corinda, cu vechi rădăcini în istoria Transilvaniei. Integrarea descendenților Corindeștilor în prezent nu este simplă, presupune acomodări dificile și drame profunde. Evenimentele politice marchează destinele individuale dar și destinul colectiv al Transilvaniei din perioada 1940—1948. Pledoaria autorului, susținută de personaje exponențiale și de semnificația întîmplărilor pe care acestea le parcurg este aceea că istoria trebuie să constituie o dimensiune importantă a prezentului și o premisă fundamentală a viitorului. Renunțarea la istorie, ignorarea „rădăcinilor" au drept urmare alienări tragice.

„Tainele inimei" (reluare ghilimetată a titlului unui fragment de proză al lui Mihail Kogălniceanu), a doua carte a tînărului prozator Cristian Teodorescu, s-a bucurat de o primire entuziastă din partea criticii. Cu totul îndreptățită, aș spune eu (am dedicat, de altfel, romanului un amplu comentariu și nu este cazul să repet ceea ce am spus atunci), căci rigoarea compoziției, finețea observației psihologice, profunzimea radiografiei sociale, dramatismul interior, consumat în planul conștiinței al biografiilor individuale sînt, într-adevăr, impresionante.

Într-un clasament de uz personal, care are în vedere, evident, lecturile mele din proza anului 1988, așez romanul lui Cristian Teodorescu pe primul loc. Argumentele în favoarea acestei opțiuni le-am produs, cred, în cronica dedicată cărții, din revista „Luceafărul". Sigur că nu clasamentele de tip sportiv sînt cele mai indicate în spațiul literaturii contemporane, realitate cinetică, în permanentă prefacere și devenire. Am vrut să subliniez doar că apariția unui tînăr scriitor valoros, care confirmă, cu a doua sa carte, impresia bună produsă de debutul său, nu este un eveniment cu care te întîlnești în fiecare zi și, prin urmare, trebuie salutat fără prea multe precauții.

Dintr-un interviu recent, aflu că se află sub tipar volumul zece din ciclul **Zăpezile de-acum un veac,** cu care prozatorul Paul Anghel încheie această întreprindere unică, prin dimensiuni, în proza românească. Ceea ce părea, la început, o utopie, cu mari șanse de a intra în „Biblioteca proiectelor eșuate" (M. Ungheanu), este, iată, un fapt indubitabil. Un fapt cu valoare de eveniment literar, față de care critica are datorii însemnate. Este de așteptat ca existența, acum, a ansamblului definitivat să producă nuanțări și chiar revizuiri ale unor opinii critice mai vechi. Reeditarea, în ordinea firească a volumelor, a întregului ciclu ar favoriza o receptare critică adecvată. Volumul al zecelea se numește **Ieșirea la mare.** Nu știu de ce, dar mi-ar fi plăcut să se intituleze **Ieșirea din iarnă.** Chiar dacă sărbătorile abia bat la ușă.

Valentin F. Mihăescu

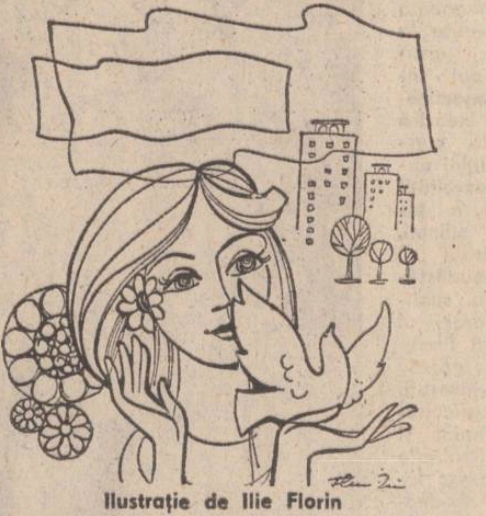

Ilustrație de Ilie Florin

Scurtă retrospectivă

1. Cantitativ, anul literar 1988 **a fost** dominat de poezie, situație reflectată și de zona debuturilor. Acesta este un fenomen specific momentelor de schimbare a orientării, adică momentelor care anunță apariția unui nou grup literar, cu alte deziderate. Simțind umbra prevestitoare a unei transformări, cîțiva critici s-au grăbit deja să vorbească despre o așa-numită „generație '90".

N-am identificat (încă) profilul clar al vreunei „generații '90". Nici nu știu în ce măsură aceasta ar fi posibilă acum, cînd „generația '80" domină la „bursa literară" și cînd „noutatea" cea mai discutată a fost tot postmodernismul. Dar am întîlnit o serie de modificări, dintre care unele mi se par semnificative.

E vorba, mai întîi, despre marea importanță pe care o dobîndesc N. Stănescu și M. Sorescu. Primul, căruia destinul i-a frînt prematur existența biologică, tinde a intra în zodia clasicității și e din ce în ce mai corect citit și mai profund asimilat de către tineri. În pofida faptului că nu posedăm deocamdată o lucrare critică fundamentală asupra operei lui. Fenomenul poate să pară paradoxal, dar demonstrează limpede că poezia română de mîine și-a găsit modelul director ; acum 100 de ani devenea eminesciană, astăzi are toate șansele de a trece prin etapa lui Nichita Stănescu.

În ceea ce-l privește pe Marin Sorescu, acesta a reușit să impună o modalitate a „prozaismului" în lirica noastră. Sînt semne suficiente pentru a aprecia că respectiva modalitate o să lase urme serioase ; nu chiar întîmplător un critic precum Mihai Ungheanu s-a hotărît recent s-o analizeze și s-o definească.

2. Fiindcă veni vorba despre critici, trebuie menționat că debuturile poetice au prilejuit și apariția unui mic „caz literar", prin articolul intitulat „Un tramvai numit dorință", publicat de Nicolae Manolescu în „România literară" nr. 41/88. Acest articol se referea la Cristian Popescu și la volumul său de debut : „Cuvînt înainte". El începea cu următoarea exclamație : „Ce extraordinar poet este acest Cristian Popescu !" și a fost urmat de importante luări de poziție, pro sau contra, reușind astfel să-l transforme pe debutant, aproape peste noapte, într-un nume literar cunoscut.

Tocmai vîlva din jurul său m-a împiedicat multă vreme să scriu despre Cristian Popescu. Mi s-a părut deplasată. Nici acum nu doresc să deschid o nouă discuție ; voi preciza numai un fapt evident care — spre mirarea mea — a fost afirmat pe jumătate. Cristian Popescu e — cu claritate — un Léon-Paul Fargue scăldat în romanța bucureșteană (de unde se trage și controversata chestiune a tramvaiului). Volumul său, dealtminteri onorabil, a suferit șocul efuziunii lui N. Manolescu — iar dragostea excesivă ucide. Să așteptăm, așadar/ următoarea carte a autorului : aceasta, probabil, va limpezi apele.

3. Oarecum altfel se prezintă lucrurile în domeniul debuturilor din proză. Deși coexistă modalități diferite (eseismul, vechiul Nou Roman ; realismul tradițional etc.), prozatorii „generației '80" dețin în mod vădit întîietatea. De fapt, după Sorin Preda și Cristian Teodorescu, anul 1988 l-a „născut" pe al treilea reprezentant tipic al generației : Hanibal Stănciulescu.

S-a discutat destul despre caracteristicile unui prozator din „generația '80", punîndu-se accentul pe (auto)ironie, pe intertextualitate, pe parada culturii, pe utilizarea și deconspirarea tuturor convențiilor narative, pe re-scrierea programatică. Acestea (grupate, uneori, sub numele de postmodernism) sînt, desigur, necesare înțelegerii, dar nu suficiente. Fundamentală rămîne implicarea etică, miza pe care acești oameni o propun lumii. O tăcere desăvîrșită domnește aici.

Cartea de debut a lui Hanibal Stănciulescu, intitulată „Casa", ne va permite să sfîșiem respectiva tăcere.

4. Hanibal Stănciulescu face parte dintre „desantiști" și, ca atare, există la el o latură excesiv experimentală ce-i parazitează pe alocuri textul. După cum, marea admirație pentru I.L. Caragiale îl conduce uneori pe autor către pastișă (vezi, de pildă, „Apă curentă în Urbea Ics"). Dar acestea reprezintă ezitări inerente începutului ; ele nu sînt defel definitorii și pot fi foarte bine lăsate la o parte.

În esență, H. Stănciulescu este un demn continuator al prozei călinesciene, mai ales a direcției preocupate cu vivisecția decrepitudinii. Ciclul de texte dedicate întîmplărilor lui Bartolomeu Albu și Amilcar S. (nume transparente : variante premeditate ale autorului) analizează atît mediul seniloid (familia Corodeanu) cît și, subliniat, decrepitudinea morală (directorul de școală provincială Măcinoiu ; subumanitatea tiranizată de Ududoiu). Mai cu seamă împotriva decrepitudinii morale se revoltă naratorul, împotriva „complexului loazei" — adică a prostiei agresive, care jubilează oridecîteori poate umili și murdări valorile. Repulsia e aici maximă, apare chiar o obsesie a invincibilei prostii — veșnică, intangibilă și rea, organizată în rețele de delatori și de mituitori — cu care personajul, chiar dacă pactizează, nu se poate identifica (naratorul și autorul implicat nu pactizează niciodată).

Așadar, fondul relatărilor rămîne în primul rînd etic. El ne permite să discutăm miza veritabililor prozatori din „generația '80".

Este miza intelectualului revoltat împotriva prostiei și a mercantilismului, structurate într-un soi de „mare farsă". Ceva din scîrba măreață a răspunsului pe care ostașul Vechii Gărzi napoleoniene l-a dat la Waterloo celor ce-i cereau să se predea.

Construit în felul marilor idealuri, care proclamă adevărul și umanismul drept criterii fundamentale, tînărul scriitor de azi a înțeles că trebuie să devină un puternic actant al mediului social. El nu mai poate tolera impostura și aberația. „Istoria adevărată" — ne mărturisește naratorul — „este însă lucru greu și cu pericole" (p. 73) ; dar tocmai de aceea, înțelegem noi, **ea rămîne adevărată.**

Radu Comănescu

DIN CĂRȚILE ANULUI 1988

„Hronicul racului"

Luca Dumitrescu este azi poate cel mai vîrstnic poet încă activ, cu răsunet. Acum, recent, la 78 de ani, a scos la Cartea Românească un foarte substanțial volum de versuri **Hronicul racului.** Fără nimic livresc, Luca Dumitrescu exprimă sensul tragic al vieții ce întrerupe scrîșnit **visul** care-i umple originar și nativ întreaga ființă **(Apoi cînd mi-ar bate prin fluiere vîntul / Jalea mea ar crește de-ar umple pămîntul / Căci mustind prin ele ca prin răni deschise / S-ar vărsa din mine vaste mări de vise.** — HIBERNOLA XII). Aceste vise se sting, însă, decepționat în proza existenței cotidiene. **(În timp ce visul devenit caduc / Își stinge leneș ca într-o scrumieră / În firmament și ultimul trabuc / În care-a ars o stea prea efemeră.** PEISAJ SENTIMENTAL). În felul acesta poetul minimalizează, contrariat, orice elan al visului, printr-un repertoriu de noțiuni grotești, așa cum s-a recunoscut și în versurile de mai sus. Poetul se califică pe sine, cu ironie, cu sarcasm, cu scrîșnet, caricatural drept **moliu, teleleu, rebegit, sașiu, capiu, mofluz, mahmur** etc. Inspirația sa florală, cu parfum de garoafă (v. **Salut orașului de baștină**), se întoarce cu accente de suceală heinescă în **miasmă, mlaștină, duhoare, boarfă murdară.**

Acest contrast al unui spirit extrem de mobil, care evoluează pe curbura unui arc extins, nu apare, totuși, forțat sau artificial, ci se îmbină firesc într-o vie proporție contrapunctică.

Luciditatea poetului nu este, însă, cerebrală. Am putea vorbi mai curînd de o sensibilitate atît de puternică, încît merge pînă la totala combustie. Dezvoltatul poem **Prietenul dus,** care ne amintește de antica elegie a lui Catullus pentru moartea fratelui său, se află închinat memoriei lui Emil Botta. Într-însul întîlnim inflexiuni aproape disperate de trenie grecească sau de bocet. Și totuși accentele sunt supravegheate, lucide, voit prozaic-moderne, ceea ce nu scade, totuși, cu nimic din copleșitoarea sa intensitate **(Prietene drag / Nu mă pot obișnui cu lipsa ta / Îmi e inima toată o plagă / Și mă simt ca o mucava / Ori altceva / Și mai îndrăcit fără vlagă : / Un scaun schilod bunăoară / Sau boarfă murdară...)** Această stare jalnică și umilă a celui ce-și plînge prietenul dus de pe lume, contrastează cu sublima proiectare cosmică a decedatului mare poet și actor Emil Botta **(S-ascult fîlfîind împrejur / Aripa ta ca un tunet / În largul tău zbor / De poet și actor / Prin azur...).** Aceeași fierbinte sensibilitate se desprinde și din răscolitoarea poemă confesivă **(Salut orașului de baștină).** Se împletește aci turburător amintirea retrăită a unei mari iubiri cu semnele morții într-o unitară cunună de Amor et Mors. Această sensibilitate transpare cu atît mai pronunțată cu cît poetul folosește un discurs din cele mai nepretențioase, presărat pe alocuri cu ieșiri autoironice.

Trebuie să spunem că, în poezia lui Luca Dumitrescu întîlnim cînd și cînd — dar cu totul nesemnificativ — și unele topos-uri din alți poeți. Așa, bunăoară, folosirea termenilor **burguri** sau **norduri** — ce-i drept, rarisim — ni-l amintesc pe Ion Barbu. În esență, însă, nu i se poate nega viguroasa și atît de rezistența originalitate.

Cine a mai avut la noi imgini, de pildă, ca aceasta : **Își crăpau harbujii zorii roșii / Într-un colț de cer ca-ntr-o firidă** (INVENTAR) ? Dar nu numai imagistic i se vădește originalitatea, ci și ca factură de concepție poetică, așa cum ar fi, printre multe altele, în extinsa poemă de cîteva sute de versuri **Frumoasa fără trup sau umilă comedie.**

Nu putem încheia decît conchizînd că avem în față o poezie majoră, care incită aproape agresiv pe cititor, și nu se lasă trecută cu vederea.

Edgar Papu

Ajungînd la poezia lui Ioan Alexandru

Istoria poeziei are toată măreția unei frame, pe măsura uriașei și înlăcrimatei drame a omului în Istorie. Prin Homer și Orfeu, prin Pindar și autorul multiplu al Cîntării cîntărilor, poezia și-a desăvîrșit, încă din zorii îndepărtați, trupul și menirea. Dar între „Iliada" și cîntecele orfice, între poemele pindarice și „Metamorfozele" lui Ovidiu, cîte încercări neizbutite, cîte aripi arse la focul mic al verbului neizbutit, cîte hecatombe pentru cuvinte lipsite de fiorul duhului poetic !... Și pe mai departe, ce peisaj în timp, de piscuri numite Dante sau Goethe, Byron sau Eminescu... Și cîte hăuri ale uitării, cîte prăpăstii în care s-au prăbușit miriade de versuri fără de vers și de poeme fără poezie. Orfevru necruțător, dar drept, timpul, care macină fierul în pulberea ruginii, nu numai că ocrotește metalele nobile, dar le dă mereu o nouă strălucire, trecîndu-le prin flacăra purificatoare. Astfel și cu poezia, astfel și cu poeții. Necruțător cu simțirile caduce, Logosul poetic este cenușarul vanităților numite oricine și oricînd.

Logosul nu este limbajul, așa cum oglinda nu este lumina care se odihnește o clipă întrînsa. Încercînd să cuprindă în formule misterul luminii, cercetătorii luminii s-au aplecat cu încăpățînare asupra geamului vopsit și ramei care fac oglinda. Și adîncul mister al lumii sporește. Încercînd să cuprindă în vorbe adîncul lirismului — una din ființele Logosului — critica literară a veacului elaborează metode de atomizare a limbajului. Dar aceasta este o poveste mai veche, pornită din mințile strălucite și infecunde ale lui Mallarmé și Valéry, urmași și ei ai raționalismului crunt roditor al lui Descartes și Voltaire. O școală contemporană de critică a artei literare s-a autointitulat școală Formală. Și intelectualitatea critică în întregime și-a făcut din aceasta un panaș de mîndrie profesională. Nici un chirurg din lume nu-și scrie pe cartea de vizită „specialist în amputări", dar un critic de artă, da. Și școala Formală alături și împreună cu alte școli formale au primit în anii noștri o sumedenie de tratate cu scheme grafice și formule rebarbative, fiind convocate la dezlegarea, odată pentru totdeauna, a misterului poetic — și analiza matematică și calculatorul. Venerabilă prin vechime, și tocmai de aceea obstinată, matematica s-a încăpățînat să producă cifre banale și formule de cifruri. Neconectată la vreun terminal, Pythia s-ar fi dovedit mai coerentă și mai convingătoare în soluții. Oricum, mai artistă.

Purtînd pe mai departe, și dintotdeauna, relații ciudate cu limbajul — să zicem aproximînd : de la suflet la trup — Logosul poetic rămîne o ființă în ființa marelui Logos. Cum altminteri s-ar putea explica ușurința cu care poezia lui Eminescu sfărîmă vămile severe nu numai ale limbajului, dar ale limbilor și geografiilor și, ce este mai ciudat, ale secolelor : și nu numai în viitor, care este doar un chip al eternității, ci și în trecut, pentru a se întîlni și contopi cu poezia lui Dante și mai departe, adică mai în vechime, cu aceea a lui Homer ? Știm că Logosul poetic se supune unor legi, dar limbajul îi este o haină prea strîmtă pentru a-i fi unica lege. Altminteri, cuvîntul smintește cîntecul din el. Sînt legi ale simțirii supuse cuvîntului și legi ale cuvîntului simțit. Ce să caute aici unealta rece a matematicii ?

Poezia lui Ioan Alexandru — căci ei îi sînt dedicate aceste gînduri — aruncă un mare semn de întrebare asupra puterii de înțelegere a criticii noastre actuale. Și cele cîteva rînduri dinainte, precum și cele cîteva rînduri ce urmează, nu vor fi o exegeză a poeziei sale, ci o amprentă spirituală în chip de adeziune. Adeziune de principiu asupra logosului său poetic. Dacă ader la rostul poemelor pindarice și la cel al poeziei dantești, trebuie să fiu alături și de poezia lui Ioan Alexandru. Nu fac aici o nivelare, în altitudine, a valorilor, ci convoc o familie de spirite.

N-am nimic împotriva poeziei tenebrelor fiziologice și a „supei de ceapă" (există o plachetă astfel numită), a imnelor dedicate tramvaielor și farurilor acestora, dar de cînd a devenit de neînțeles și de ce lirica imnelor închinate luminii ?

Nu mai e loc sub soarele criticii tocmai pentru poezia razei de soare și a sufletului, care nu-i altceva decît o fărîmă de soare ?

Știm, poezia luminii nu e însoțită. Ea nu insolitează peisajul literar — așa se zice. Dar este insolitarea o normă de valorizare estetică ?

Veșnic nouă și înnoitoare de veșnicie, lumina trebuie nu numai restituită, ci și înmulțită. Adevăratul cîntec înmulțește lumina. Crinul și iarba, mîna aceasta care scrie, duhul care o animă și intelectul care-i aprobă lucrarea, toate acestea sînt ipostaze ale luminii.

Mîndria neascunsă, dar netrîmbițată, a poeziei lui Ioan Alexandru este aceea de a duce mai departe un cîntec început demult, cu aromă de psalm și predoslovie de cronică, dar și cu vigoarea limbii șlefuite de Coșbuc, Blaga sau Vasile Voiculescu. Poetul se simte aidoma moștenitorului îngrijat de soarta bunului încredințat. Purtător de tradiție în ordinea cîntecului, el are datoria perpetuării și înnoirii cu măsură. O sumară analiză de sintaxă și chiar de lexic probează aderența, dar o aderență condiționată — cît să nu ucidă inflexiunea de permanență a dorului — la înnoirile limbii. Să exemplificăm cu un poem care este o artă poetică deghizată într-un „Autoportret" : „Cum poesia-nseamnă libertate / În nesfîrșita mea **captivitate** / Și cînd începe versul să mă-ngîne / Mă lecuiesc de orice sterpiciune / Și cîtă spaimă-am adunat în oase / Se-mprăștie mîndria de vîntoase / Și stînca asta-n trăsnete **coruptă** / Din lacrimile milei se înfruptă" (s.n.). Asumîndu-și o lirică a libertății care se încredințează unei captivități nesfîrșite — care e aceea a Logosului tutelar — Ioan Alexandru e unul din poeții care se opun definiției poeziei drept „nobilă gratuitate". Într-un veac ca acesta, o atare concepție îi poate părea oricărui poet adevărat o frază inconștientă venită din Lună ; la ea n-ar subscrie nici cutezătorul Maiacovski care și-a scris ultimul poem cu ultimele picături de sînge, și aceasta nu e o metaforă, ci un fapt de istorie „literară" ; în numele acestei himere că poezia e gratuitate nobilă a plecat Benjamin Fundoianu la Paris și n-a trebuit să treacă prea mult timp ca să plătească cu propria-i viață libertatea de a crede în asemenea utopii.

Dar chiar și în fața tenebrelor — lumini neîmplinite — poezia poate fi jubilație, poate fi imn. Este ceea ce încearcă să ne învețe poezia lui Ioan Alexandru. Prin ea poezia noastră și-a regăsit sensul ei purificator și izbăvitor ; prin ea merge mai departe șuvoiul de cînturi îmblînzitoare de spaimă, izvorîte din coardele despletite ale lirei lui Orfeu.

Cu Ioan Alexandru se duce mai departe stirpea poeților unui neam românesc, o succesiune condiționată doar de puterea poetului de a înțelege semnificația lacrimii în istoria noastră: „Dacă ții prin lacrimi de-un popor / Ce-i un neam decît eternitate ?" Nici o creație nu se poate sustrage judecății estetice, și nici aceea a poetului nostru, dar nici o judecată estetică nu se poate sustrage unui context cultural. În acest context, poemele lui Ioan Alexandru pot fi alese cu grijă unele de altele în favoarea celor mai inspirate, dar cele valoroase sînt de neînlocuit. Există, spunea Blaga, o fascinație a icoanelor bizantine și aceasta nu se naște din existența unei originalități căutate, ci tocmai din „impresia absolutului netulburat prin surprize neprevăzute". Acest fel de a fi al absolutului în poezie este tocmai ceea ce scapă unor critici de azi. Și el învederează un deficit de înțelegere a simplității profunde. Originalitatea poeziei lui Ioan Alexandru ține de un fel de stilizare supraindividuală, proprie creatorilor care știu că universul nu există datorită operei lor, ci opera lor este o transsubstanțializare a unui dat. Miorița vrînceană nu are de ce să fie opusă unei Miorițe transilvane, ele fiind transsubstanțializarea unei singure viziuni.

Poezia lui Ioan Alexandru nu cere debalansarea gustului contemporan în favoarea felului ei de a restitui lumea, dar ea are totuși avantajul de a comunica mai eficace cu cititorul datorită asumării unei libertăți restrînse de cod; acest cod fiind al tradiției care vrea și știe încă să comunice mai eficace decît unele încercări de ultimă oră. Repet : față de acest poet care crede că „Iubirea și frumosul nu distrug", critica noastră mai are timpul, dar și datoria, de a reflecta.

Patrel Berceanu

P.S. Scriind „critica noastră actuală", are subînțeles *„acea critică actuală".*

Literatura unei vîrste

Urmare din pag. 1

prin latura anecdotică, în timp ce un matur o receptează în întreaga ei polifonie semantică.

Un alt aspect abordat este acela dacă există (estetic vorbind) profesioniști ai literaturii pentru copii. Nici vorbă că da, cu toate că nu totdeauna operele lor sînt și cele mai valoroase și reprezentative. În literatura română „neprofesioniștii" Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Victor Eftimiu sau Ionel Teodoreanu etc. au dat opere de vîrf în cadrul genului.

Studiul introductiv mai conține și un foarte util excurs istorico-literar, începînd cu secolul XIX, cînd se poate vorbi la noi, în toată puterea cuvîntului, de literatura pentru copii (cărți și publicații adresate lor), continuînd cu începutul secolului XX și perioada interbelică (epocă de o mare efervescență, cea mai bogată în publicații de tot felul pentru copii) și încheindu-se în contemporaneitate cînd fenomenul a căpătat noi dimensiuni atît tematic cît și stilistic. Este cît se poate de clar că autorul stăpînește deplin domeniul și are capacitatea de a-l sintetiza exact și pertinent.

În ceea ce privește modalitatea critică, autorul a realizat un număr de profiluri (cam tot ce este semnificativ în materie) de scriitori pe care le-a grupat în trei mari secțiuni. (**„Bătrînii" clasici și alți scriitori, Profesioniști și Scriitori de azi, autori și de literatură pentru copii**), după ponderea pe care o deține scrisul pentru copii, în ansamblul operei, și după un criteriu cronologic : literatura contemporană de după 1944. Cum însă mulți scriitori au debutat în perioada interbelică, sau atunci și-au elaborat majoritatea textelor, Hristu Cândroveanu s-a referit obiectiv la întreaga lor activitate. Primul capitol din care fac parte printre alții Felix Aderca, Ion Agârbiceanu, Tudor Arghezi, N. Batzaria, Otilia Cazimir, Victor Eftimiu, Cezar Petrescu, Eugen Jebeleanu, Mihail Sadoveanu, Zaharia Stancu, Ionel Teodoreanu sau Vasile Voiculescu are în vedere tocmai acest fapt. La profesioniști au fost incluși Dumitru Almaș, Cristache Anton, Marcel Breslașu, Ion Calavia, Iordan Chimet, Constantin Chiriță, Vladimir Colin, Viniciu Gafița, Octav Pancu-Iași, Monica Pillat, Alexandru Mitru, Mircea Sântimbreanu, George Șovu, Radu Tudoran, Iuliu Rațiu etc. I-aș reproșa totuși criticului absența dintre aceste nume a Martei Cozmin, autoarea unor delectante basme moderne.

Sigur, nu toți sînt exclusiv autori de literatură pentru copii și adolescenți, dar ei (Vladimir Colin cu **Legenda țării lui Vam** și Radu Tudoran cu **Toate pînzele sus**) au intrat definitiv în conștiința tinerilor cititori de care nu mai pot fi despărțiți. O ultimă secțiune (**Scriitori de azi, autori și de literatură pentru copii**) conține, după cum arată și titlul, poeți, prozatori și chiar critici contemporani care au scris încîntătoare cărți pentru copii : Bagor Andor, Constanța Buzea, Hristu Cândroveanu, însuși, Ștefan Augustin Doinaș, Nicolae Labiș, Gellu Naum, Fănuș Neagu, Marin Sorescu, Gabriela Negreanu, Dimitrie Stelaru etc.

Într-un stil plăcut colocvial, fără urmă de didacticism, și emfază, dar cu judecăți critice concise, pătrunzătoare și obiective, Hristu Cândroveanu, făcînd figură singulară, pledează, cu succes, după opinia mea, pentru o mai comprehensivă și chiar „serioasă" apreciere și situare a literaturii despre și pentru copii.

Vatra de aur

Urmare din pag. 1

aceasta, sentimentul demnității și, în ultimă instanță, dreptul de a exista ca ființă liberă sub soare al unui popor. Au urmat apoi celebrele culegeri de folclor care de la Alecsandri, G. Dem. Teodorescu ori Artur Gorovei n-au încetat să stîrnească o continuă fascinație. De la doină, acest cîntec al singuratecului, pînă la cimilitură, ori acele „cuvente den betrani" și pînă la stîlpii porților, turla bisericii, crestătura de pe furca de tors ori de pe jug, de la crucile cimitirelor, la ie și covor, de la albastrul Voronețului la icoanele pe sticlă și la hore și bătute, toate au intrat profund în conștiința noastră, în admirația multora care, prin ele, au început să ne admire și să ne știe mai bine. Toate demonstrează că pe aceste locuri au existat secoli de cultură, de o adîncă originalitate, de o imensă bogăție iar pentru noi reprezintă de fapt antichitatea, nu mai prejos — îndrăznesc să afirm aceasta — decît antichitatea elină, să zicem. Ea s-a păstrat prin glasul lăutarilor, acești homeri cu fluier ori vioară, rătăcitori și ei asemenea bătrînilor aezi.

Scoaterea în lumină a acestei vechi vetre de aur ne-a impus, o dată mai mult, în fața celorlalte națiuni și a arătat, cum zicea Iorga, locul românilor în dezvoltarea vieții sufletești a popoarelor romanice — și a celorlalte popoare, am adăuga noi. Ba mai mult, aplecarea spre aceste izvoare și cultivarea lor sub semnul geniului au impus umanității nume de certă autoritate : Eminescu, Brâncuși, Enescu, Țuculescu, Blaga, Arghezi etc. Nu-e cazul să intrăm acum în a demonstra substanța folclorică, a motivelor operei lor. Este însă cazul de a aminti mereu lecția lor, drumul pe care ei l-au deschis. Într-o epocă de căutări febrile în domeniul artei, setea de vechile izvoare, originare și originale, nu poate decît să ne aducă un plus de noutate, de vigoare, de demnitate ; de interes din partea altora.

Va aduce literaturii noastre, fără îndoială, un spor în adîncime, îi va da dimensiunea mitului și eternitatea pe care o merită.

SĂRBĂTOAREA REPUBLICII - sărbătoarea izbînzilor noastre

ACASĂ, ADICĂ ÎN PATRIE

O tradiție, de mare adîncime și frumusețe, înscrie filele de sfîrșit ale fiecărui an sub semnul unor momente politice de o deosebită însemnătate pentru întreaga viață social-politică-culturală a țării. Prin generoasa lor încărcătură ideatică, prin întreaga lor manifestare aceste momente cu valoare intrinsecă de evenimente au menirea de-a desfășura, la scara și la puterea de cuprindere a întregii națiuni sensurile dezvoltării noastre multilaterale, coordonatele pe care se bizuie aspirațiile, însăși devenirea noastră.

Ca de fiecare dată evenimentele au polarizat atenția întregului popor culminînd cu Expunerea prezentată de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la finele lunii noiembrie, document devenit program de muncă și acțiune al întregii națiuni.

O coincidență benefică a făcut ca dezbaterile din forumurile reprezentative ale democrației noastre să fie aureolate de sărbătorirea a șapte decenii de la formarea statului național unitar român, moment de-o excepțională însemnătate pentru temeiurile — întru demnitate și adevăr — ale istoriei noastre contemporane și viitoare. Mai mult ca oricînd, aceste evenimente — grăitoare pentru năzuințele noastre legitime, pentru adevărurile noastre fundamentale — au demonstrat, fără putință de tăgadă, glasul unit al fiilor acestei patrii, voința colectivă devenită deziderat suprem, de a-și consolida, în spiritul unei nobile tradiții, construi și împlini destinul în libertate și pace.

În aceste momente, se poate spune, patria și-a privit chipul în lumina binefăcătoare a faptelor sale. Iar cronica filelor acestui sfîrșit de an, sintetizînd necesare bilanțuri, anunță, totodată, sensurile devenirii, altfel spus, ale faptelor și întîmplărilor ce vor deveni la rîndul lor istorie.

BUCURIE ȘI CONTEMPLAȚIE

Există, ca o binefacere recuperatoare, dorința gîndului nostru de a contempla — să-i spunem contemplație activă — izbînzile, acelea care ne-au determinat existența, încărcînd-o de sens. Și mai există, ca o izbucnire a sufletului, înaltă, necontaminată și neaplecată de îndoieli, bucuria. Aceasta poate fi, bunăoară, a pruncului ce calcă apăsat, bătînd aerul dimineții ca un albatros, mirat, mirîndu-se neîncetat ; poate fi a copilului ce descoperă mirajul semnelor și dincolo de misterul lor înnăscut, ecoul niciodată descifrat îndeajuns al galaxiilor rotitoare ; poate fi al adolescentului ce-și bizuie visul pe tentativa de-a atinge stelele...

Din oricare punct ai încerca să o privești, să-i înțelegi sau să-i intuiești motivațiile, ea, bucuria, răzbate inundînd cercurile (concentrice ?) ale firii, încercînd ea însăși să-și afle alcătuirea. Momentul acesta mi s-a părut totdeauna că este, distinct pînă la claritate, adînc pînă la limita nostalgiei, mai lesne de înțeles la ceasul în care anotimpul se apropie de rotația completă, nimbînd cercurile vieții cu o crustă argintie de zăpadă... O „închidere" care deschide (aș spune murmurînd un gînd al filosofului), o întoarcere către secundele de biruință, sau o privire lucidă către neîmplinirile atît de omenești, oricum, o cumpănire ce stă, mi se pare, totdeauna sub tirania bucuriei...

Orele se cristalizează parcă în aerul ca de lance peste întinderile patriei fascinante (fascinate !) de promisiunea zăpezii. Patria însăși își contemplă cu înțelepciune, în pace și demnitate întîmplările devenite istorie. Chiar acesta este sensul (sau unul dintre altele) acelei priviri active : re-memorîndu-ne faptele, privindu-ne în ochi, în lumina cea dreaptă a celor autentici, ne întipărim fărîma noastră de istorie, locul nostru în existența atotcuprinzătoare a patriei.

Se știe — și se repetă cu îndreptățire — destinul nostru individual n-ar putea fi conceput în afara prezenței tutelare a patriei. Ea este întruchiparea virtuților noastre de preț, leagănul și steaua visului, patrimoniul nostru de suflet și credință.

Dacă ar fi, chiar și în treacăt, să mă opresc acum doar cîteva clipe la condiția creatorului aș spune de îndată că aceasta ține de timpul vital al patriei, de momentele ce au, prin profunzimea lor, înrîuriri asupra vieții și operei. Condiția operei conține (și susține) condiția creatorului. Fapt verificat și verificabil oricînd de altfel, nu există creații autentice care să nu conțină „datele" esențiale ale momentelor istorice în care au fost concepute după cum, este de la sine înțeles, astfel de creații nu ar fi validate estetic dacă nu ar conține acei germeni purtători de deschideri. Privind astfel, afirmației potrivit căreia orice început de drum face un „pact" cu propria-i condiție, i se poate aduce fără temeri constatarea că în literatură, de pildă, acest pact nu poate avea vreo altă motivație decît însăși rațiunea operei autentice. Declarată (sau nu) această promisiune (sau îmbold), cîtă vreme se hrănește din experiența tradiției nu are altă cale decît să-și asimileze valorile contemporane, înaintînd cu migală, pasiune și talent în teritoriul fascinant al operei care-i este pe măsură.

DESPRE (O ANUME) RIGOARE PROFESIONALĂ

Mă întreb deseori, ca unul pe care meseria de reporter n-a încetat nici o clipă să-l fascineze, dacă goana cu care se „consumă" informația rapidă, galopantă, nu cumva împiedică ochiul (și mai apoi gîndul) de la o înțelegere **anumită** provenită (sau procurată ?) de reverie... Nu cumva faptul de viață intrat în circuitul lumii prin iuțeala rotativelor are și el **citeodată** nevoie de propria sa fărîmă de existență spre a se așeza în tiparele-i ce sînt concludente ? Cu alte cuvinte, cît de **previzibil** este acest **citeodată** ? În ceea ce mă privește (am mai spus-o) cred că fiecare, după o vreme, se gîndește la propriile-i „personaje" cu care își permite din cînd în cînd să dialogheze nestingherit. (Cît de „întîmplătoare" sînt aceste personaje în meseria și existența reporterului, asta-i o altă chestiune...)

...Cînd l-am întîlnit pe inginerul Horia Puiu peste alcătuirea Petroșanilor cădeau bucăți mari de cer vătuit. Bărbatul stătea drept, sprijinit parcă pe încheietura propriului gînd : nu vorbea așa cum vorbesc îndeobște oamenii (sau unii dintre ei) în fața reporterului. Avea (mi s-a părut numai ?) o undă de licărire în privirea memorabil de blîndă, iar cuvintele lui, cînd „vijelioase", cînd șoptite, veneau din străfundurile ființei, se legănau apoi în aer ; nu cuvinte „alese" erau acelea ale omului tînăr care-mi acceptase fără falsă modestie întrebarea. Dar ce să-l fi întrebat ? O lege care ține de existența morală m-a îndemnat totdeauna să încerc să mă apropii de oameni în momentul în care aceștia, neabsorbiți de iscoditoarele și, de ce nu ?, apăsătoarele lor treburi, au îngăduința liberă de a-ți spune ceea ce consideră ei că le aparține la modul esențial. Cred că l-am întrebat : ce mai faci, Horia Puiu ? Fac exact, mi-a răspuns, dar exact ceea ce știu mai bine. Minerit. Simplu, nu ? Desigur, aș fi putut spune numai că privind profilul acelui tînăr inginer încercam să adun firișoarele puținelor lucruri pe care le știam despre el într-o imagine cît de cît verosimilă pentru ca întrebarea mea să nu se întoarcă, prin aer, ca un bumerang. Tatăl lui a fost miner. Moștenire, deci, în sensul cel mai adevărat cu putință. Adevărul este că din Petrila Sud pînă la institutul din Petroșani nu-i cale atît de lungă. Uneori doar tenacitatea pare greu de înfruntat dar nu era cazul lui. Tînărul inginer îmi spunea (atunci lucra la mina din Petrila Sud) : vine o vreme cînd rosturile vieții se string, capătă un sens precis pe care n-ai voie să-l scapi din mînă. Viața începe să-ți ordoneze întîmplările și ideea de meserie face corp comun cu tîlcurile lor. Și mai apoi, vorba inspirată a unui foarte talentat prozator, „nu poți aștepta să termine timpul cu tine". Deci timpul vital, asumat cu „duritate" uneori, timpul în spațiul căruia întîmplările capătă sens.

...L-am reîntîlnit la mina Livezeni. Știam că ai să vii, mi-a spus după ce m-a privit cîteva secunde „dumirindu-se", apoi a izbucnit într-un ris vulcanic. Mi-am dat seama imediat, era manifestarea unuia stăpîn pe meserie (și pe situația ei), numai că eu nu puteam să nu mă gîndesc că și acum, ca și odinioară, peste Petroșanii pe care-i lăsasem în urmă continuau să cadă mari bucăți de cer vătuit. Era la ora schimbului și în biroul inginerului era o larmă cuprinsă parcă de o frenezie molipsitoare... Privesc chipul minerilor, al celor ce fac echipele pe care le conduce în sectorul său inginerul Horia Puiu. Se discută aprins, viu și la obiect. „Stilul" de muncă al inginerului (nu apucase nici măcar să se dezechipeze) presupune dialogul scurt. Problemele (oho, și cîte apar într-o mină) sînt „atacate" pe loc. Se caută soluții. Toate bune și la locul lor, (pentru că inginerul este înțelegător cu necazurile oamenilor) numai că nici una (dintre probleme) nu trebuie în nici un fel să „afecteze" sau să îngreuneze producția. Asta-i chestiunea, sau miezul ei : producția. Și echipele conduse de tînărul inginer au reușit să dărîme chiar... calcule mai puțin optimiste, să imprime adică respect. O disciplină a echipei, a fiecăruia în parte. Nu însă una „forțată", ci asumată, adică înțeleasă și respectată. Cum altfel ? Drumul spre mină începe foarte devreme și uneori se încheie la orele în care cei mici, de acasă, au intrat demult în lumea visurilor. Starea de fapt : se cer în continuu, soluții, cele mai multe nu mai „suportă" calculul hîrtiei (și el necesar de riguros), timpul efectiv al minei acoperă celelalte privilegii ale vieții și le îndrumă spre un scop. Precis, așa cum îi place să spună.

PORTRETE ÎN LINIȘTEA UNEI AMIEZI

Așteptam, ca de obicei în astfel de cazuri, momentul cînd oamenii, minerii s-au dezechipat și își pot permite cîteva momente... de vorbă. Mircea Ilinca este șef de brigadă, adică maistru coordonator la sectorul pe care-l conduce inginerul Horia Puiu. Vîlcean de fel, a venit în Vale (așa numesc oamenii locului zona) prin '74 și de opt ani conduce în trei schimburi șaizeci de oameni. Nu este prea vorbăreț din fire, dar nici nu se dă înapoi de la vorbă. Problemele minei reclamaseră prezența lui în două schimburi consecutive și mai avea forța să surîdă atunci cînd se gîndea la locurile lui, din copilărie. N-am spus de „acasă" pentru că de ani și ani, casa (adică familia și copiii) este la Petroșani. Îl întreb cînd sînt momentele cele mai grele în orarul unei zile de lucru și îmi răspunde, fără să clipească măcar, ca și cum n-ar fi vrut să fie furat de vreo altă vorbă, că acestea sînt — sau pot fi teoretic — cînd te aștepți mai puțin pentru că, această meserie presupune o lecție învățată fără poticneli. „Nepreväzutul" și aici, în mină, are citeodată alte fețe decît cele de pe hîrtiile de calc. Atunci mintea (ajutată din adînc de ceea ce se numește îndeobște experiență) „lucrează", este obligată să lucreze în fracțiuni de secundă. Unele dintre acestea sînt vitale, n-ai voie să amîni nimic cînd e vorba de oameni și de fapta lor, adică de producție.

Tot astfel, adică tot șef de brigadă este Georgel Mitric, botoșănean venit în Vale de trei ani cu soție strungar la întreprinderea de utilaj minier din Petroșani. Dacă s-a obișnuit cu mina ? Principal este să se obișnuiască și ea cu tine, zice rizînd. Stăm la o țigară și am timp (defect profesional) să trag cu ochiul spre chipurile lor. Par împăcați, își făcuseră treaba lor și puteau în consecință să se gîndească la ale lor în tihnă. Mi-am dat seama, acest scurt dialog (pe care de altfel îl acceptaseră fără falsă modestie) îi „transpusese" nu neapărat într-o stare specială, dar oricum într-una care-i determinase să se gîndească la meleagurile copilăriei. În astfel de momente mi s-a părut totdeauna că fiecare are dreptul lui la fărîma de fascinație, fărîma recuperatoare care tulbură ființa și înțelesurile spre a le cristaliza mai apoi în vorbă calmă, de-o inepuizabilă gingășie...

Viorel Sâmpetrean

Ilustrație de Ilie Florin

La Stema Republicii

Ascultați, ascultați, florile dalbe ! Ascultați cît de frumos sună acest miniatural poem eminescian, intitulat „Colinde, colinde" (pe care îl reproduc după volumul „M Eminescu — Poezii", ediție îngrijită de Perpessicius, volum apărut la Editura Minerva în anul 1975) : „Colinde, colinde ! / E vremea colinzilor, / Căci gheața se-ntinde / Asemeni oglinzilor / Și tremură brazii / Mișcînd rămurelele, / Căci noaptea de azi-i / Cînd scînteie stelele. // Se bucur' copiii, / Copiii și fetele."

Colindul are ca punct de plecare eresul de mare plasticitate, creat de popor, conform căruia fiecare om își are steaua lui, o stea călăuzitoare, care se aprinde pe cerul patriei la nașterea fiecăruia. O stea care se stinge odată cu viața omului ? Nu ! Una care pururi va să-și reverse lumina ! „Stelele" care se sting, care cad pentru totdeauna absorbite de abisul cel negru după ce au zgîriat cerul cu dunga lor efemeră, se știe, nu sînt decît minusculi meteoriți. Stelele adevărate nu cad niciodată ! Iar pe aceste locuri, fiecare om își are steaua lui, o stea menită să dăinuiască peste vreme — în copiii pe care îi creștem, în zidirile epocale în care ne întrupăm simțirea și cugetul, în tot ceea ce lăsăm în urma noastră.

Trăim un timp „cînd scînteie stelele". Stelele a douăzeci și patru de milioane de destine — toate unite, în drumul lor, de măreața forță de atracție și coeziune a partidului, toate focalizîndu-și razele spre steaua călăuzitoare din Stema Republicii.

„Cînd scînteie stelele" României, cînd pe cerul patriei luminează douăzeci și patru de milioane de astre ce-și trag incandescența din faptele noastre cotidiene, pe întregul Pămînt e mai multă lumină !

Dim. Rachici

Republica în Decembrie

Corole de Decembrie în contur de soare plin
Sînt zilele tale, Țară de noi frumusețe !
Sub cerul de pace, românescul destin
Se deschide spre zări de-albastre dimineți.

Prin noi ne-nflorim acest tărîm de soare
și vis,
Prin mîinile noastre curg rîuri argintate,
Din care lumina, cupole de aur și-a deschis,
Desenîndu-ți pe chip noile nestemate.

Corole de Decembrie sînt plaiuri, și munți,
și izvor —
Pămîntul, înflorit de germinări solare,
Și peste toate, steag de purpură, și Tricolor
Stau alături, bucuria să ne măsoare.

Noi trecem prin arcul lui Decembrie
mereu suverani
Și mai tineri în spirit decît întîia oară.
Columnă fără de sfîrșit a frumoșilor ani,
REPUBLICA e cea mai superbă corolă
peste Țară !

Geo Ciolcan

Întotdeauna

Să mergi prin țară, pretutindeni,
Și să spui tuturor, bună dimineața,
Nu, nu-i vis, ci realitatea cetăților
Suitoare către zenit — spații
Frumos locuite într-o simetrie
A sufletului ;

Să mergi prin lume, printre oameni,
De bine, și să spui România,
Soare-rădăcină-dis-de-dimineață,
Unde se numără cerbii, mieii frumoși,
Magistralele cu picături de nufăr ;

La toate acestea am avut și avem
Un cuvînt întotdeauna : acasă.
Acasă, dragul de Patrie și dragul de popor
De jurămînt, dragul de soare.
Tricolorul — acasă.

George Corobea

Ziditor

Așa cum scrie-n cronici, sîntem statornicie
Aici nicicînd stejarii n-au murit ;
Nu s-au clintit nici munți, nici grîul din cîmpie
Căci legile din noi le-au ocrotit.
Doar rod e stema noastră, lumină din amiezi,
Privind-o parc-auzi înaltul cînt :
„Întotdeauna în ziditi să crezi
Și ziditor să fii pe-acest pămînt."

Trandafiri

Nestăpînită e vremea ! Un strigăt vertical
Tot înălțîndu-se din lava ce fierbe,
Soarele iluminat, glob ireal
E-o îmbrățișare de jerbe.
Vezi pașii, auzi liniștea codrilor viguroși,
În căușul palmelor nu sînt decît împliniri,
Și obrazul acestor copii sănătoși
Din care țîșnesc trandafiri.

Ioan N. Dumitrescu

Anotimp

Patria-n anotimpul
tulburătoarelor ninsori ;

Ninge peste ramul-mamă
Ninge peste ramul fiu
și tu în corolă Țară,
prin ferestrele
Numelui tău

De ziua și în toate zilele
Numelui tău.

Ileana Gafton

Cronicarii acestui timp

Dintotdeauna, arta și literatura, ca expresii definitorii ale caracterului național al culturii noastre, au avut adînci implicații în modelarea omului, devenind — în freamătul unor momente cruciale ale istoriei — flacără înaltă, idei înaintate, mobilizînd la acțiune și deșteptînd în inimi sentimente de statornică și nestîrbită demnitate și suveranitate. Iar astăzi, în anii de adevărată înălțare a patriei pe cele mai luminoase piscuri de civilizație, în clocotul revoluționar al muncii pline de eroism pentru ctitorirea României socialiste, literatura și arta sînt chemate ca, oglindind și exprimînd esența și sensul acestei munci de făurari, să dinamizeze conștiințele, sădind în sufletul oamenilor acea mîndrie demnă pentru tot ceea ce înfăptuiesc în vasta epopee a devenirii socialiste și comuniste, care va rămîne peste vreme drept efigie a celei mai înfloritoare perioade din istoria patriei — Epoca Nicolae Ceaușescu.

Prin tot ceea ce gîndim și așternem tiparului, noi, scriitorii, sîntem chemați să fim cronicarii de suflet ai timpului acestuia de sublimă cutezanță, căruia îi sîntem datori a ne dărui spre a-i nemuri — prin creația noastră — nimbul de înălțătoare frumusețe al biruințelor sale. Așa cum ne îndeamnă secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu și în Expunerea rostită la marele Forum democratic, Plenara comună a C.C. al P.C.R., consiliilor și birourilor executive ale organismelor democrației muncitorești revoluționare și organizațiilor de masă și obștești din 28—30 noiembrie a.c. în care afirmă cu putere de îmbold : „Creația literară, artistică trebuie să realizeze noi opere care să oglindească uriașa muncă a poporului nostru... Avem nevoie de noi romane, noi piese de teatru, noi poezii în care eroii principali să fie muncitorii, țăranii, intelectualii, cu preocupările lor, cu dorințele lor de progres, de bunăstare, cu hotărîrea lor de a contribui la făurirea socialismului și comunismului în România."

Într-adevăr, minunatele realizări ale constructorilor socialismului în toate domeniile, viața și munca de zi cu zi a poporului nostru — izvor veșnic viu de inspirație — sînt, trebuie să fie pentru noi, cei ce făurim slovei straie de lumină, sursa permanentă din care să sorbim seva dătătoare de tinerețe fără bătrînețe a creației noastre. Mă număr printre cei care, au încercat, de-a lungul unei activități literare de peste două decenii, să dea glas acestor deziderate cărora le-am dăruit ceva din ființa mea. Crezul meu artistic, rațiunea mea de a fi ca poet — proprii, de altfel, tuturor confraților mei — constă tocmai în dorința, deschis mărturisită, de a fi aproape de sufletele oamenilor, de gîndul lor totdeauna frumos și înălțător și care se exprimă — ca spirit revoluționar — în memorabile fapte de muncă. De aceea trăim în fiecare zi sentimentul plenar că tot ceea ce conferă adevărata dimensiune a măreției acestor ani ai istoriei noastre noi își are izvorul în munca fiecăruia, în înflăcărarea cu care punem la temelie ceva din sufletul și gîndul nostru înalt, din robustețea idealurilor de ridicare neîncetată a patriei spre noi culmi de frumusețe, pe care le înfăptuim cu hotărîrea proprie celor ce-și făuresc ei înșiși fericirea.

Oamenii și munca lor, visele și aspirațiile acestora mi-au fost întotdeauna aproape de suflet, lor le-am dat glas în cărțile mele. Iar ultima dintre ele, „Amiaza unui cîntec", apărută recent la Editura Eminescu, mărturisește — în noi modalități stilistice —, aceeași intimă dorință de a dărui semenilor, pentru clipele lor de răgaz, bucuria redescoperirii propriilor lor gînduri, sentimente, atitudini în acest marș al nostru prin vreme cînd „după fiecare coloană / Rămîne cîte un vis / Pentru coloana următoare". Căci pentru mine, și aș vrea să cred că nu numai pentru mine, amiaza unui cîntec trebuie să fie : „Ploaia binefăcătoare / A cuvintelor / Limbii române, / Fecundînd / În sufletul poetului / Semințele dorului. / Flori dăruite / Oamenilor / Înseți de înalt."

Acestor oameni, cărora scriitorii sînt chemați ca, prin actul artistic, să le dezvolte conștiința revoluționară, proprie celor ce-și făuresc un nou destin, socialist, pentru ei și pentru patria aceasta de lumină și soare, lor, acestor oameni le voi dedica întotdeauna versurile mele.

Viorel Cozma

Sărbătoare

E Decembrie și lumina miroase-a veșnicie
fiece om poartă în suflet o creangă
visătoare
noi știm că patria este un rîu etern
ne e senin pămîntul blînd sfătuit de soare

pe șantiere tinerii minuiesc cu îndeminare
uneltele
ziua de mîine le înflorește pe chipuri
un trandafir ne naște în fiecare zi
cîntecele noastre prind rădăcini și-n nisipuri

se-aude cum sudoarea prin salopete respiră
seara poveștile încep să aburească pe masă
străbunii trag cîmpia peste ei și nu pot
să adoarmă
respirația veacului îndoaie geamul la casă

pămîntul se învelește cu o carte uriașă
ne bucurăm că sub piele ne încoltesc
izvoare
jurăm ca limba țării să o păstrăm întreagă
mereu e sărbătoare în noi și-n calendare

Rodian Drăgoi

Întemeierea

Pruncul
cînd se naște
e întemeiat din visuri

Ziua
cînd mișcă porți
dă puterea rostirii

Piinea
decantînd sevele
e întemeiată din spice frățești

...Țara
proclamîndu-și numele de Republică
întemeiat din brazii iubirii !

Soarele
ne crește tărîmul
în flamuri de vulturi.

Cristian Marin Petre

Destin

Republica mea începe
Din pămîntul sacru,
De-acolo de unde cocorii trec, primăvara
Peste piatra de hotar ; șlefuită de vremi
Cîntînd imnele libertății

Republica mea începe
Din bornele inimii
Din visul de libertate
Din cerul mereu albastru
De unde suie miezul verii, din grîu

Republica mea începe
De-acolo de unde piscurile Carpaților
Nu înălbesc,
De unde singurătatea n-a existat,
Și nu va exista niciodată.

Republica mea începe
Din flacăra inimii ce arde
Și va arde mereu sub un stejar
Al timpului numindu-l libertate

Mihai Păsculescu

Pămîntul Patriei

De zeci de veacuri pe pămîntul sfînt
N-a fost o clipă de răgaz în timp
N-a fost o palmă de pămînt
Să nu primească sîngele ca nimb.

De-atunci sînt viile bogate-n rod —
Pămîntul Patriei mustește sînge —
Se-aude-n vaduri apa care plînge
Și-i tulbure la fiecare pod.

A trebuit mereu strămoșii să se bată
Să stea și-n somn cu mîna pe furcer ;
Să stea cu mintea totdeauna trează —
C-un ochi pîndind la margine de cer.

Au dat tribut din fericirea rară
Și oasele și le-au simțit pe roată.
Muriră mulți pentru această țară —
Ne renunțară însă, niciodată.

Numai așa noi am păstrat pămîntul...
Și ne-am unit mereu, ne-am adunat.
Noi limba ne-am păstrat-o și cuvîntul —
Așa păstrarăm Patrie și Stat.

George Peagu

Coloană în infinit

Patrie — decembrie te aduce cu el
din adînc de istorie — izvor de lumină
trupul ți-i înfășurat în triluri de dor
acasă — mereu în casa copacilor
limbii natale
și iată drumul acesta îți este
Republică română, coloană-n infinit.

Ion Machidon

Făclii etern arzînde

Patria mea s-a născut
Din dorul de unitate
Întrupat în visul martirilor
Din vîrful de diamant al libertății
Din cremenea cremenii
De dreptate.

Republica mea s-a născut
Din durerile gorunilor
Din bobul de rouă ce se rostogolește
Peste rîuri, ramuri și holdele de spice
Patria mea e plăsmuită din glia sacră
Urcînd mereu în semeția neamului meu
Pe colinele mereu verzi ale Mioriței.

Republica mea vine de departe
Din înaltul trudei ce veghează
Din grăuntele de lumină veșnică și blîndă
Ce se așterne pe drumurile noastre
Patria mea este născută
Din vrerea străbunilor
De acolo de unde numărăm anii
dragostei noastre
Făcliile etern arzînde ale gîndurilor
Ce se înalță-n demnitate
Spre țărmul temerar.

Elisabeta Băbeanu

Poeme de

gheorghe tomozei

Dacă vreau

E septemvrie-n cer. Dacă vreau e april.
S-au cojit de pe mine ruginile, frica.
Nu m-alintă brațele Venerei din Mil.
Nu m-așteaptă pe țărm Nausikaa.

E septemvrie cu frunză amară și rece.
Dacă vreau nu-l mai las să mai plece.
Îmi trec umbra sub o palidă Ursă.
Iubita poartă o rochie cursă.
Scriu doar începuturi de vers, peste filă.
Și versurile sînt flacoane cu milă.

E septemvrie-n casa zidită pe-un nor.
Dacă vreau nu mai mor...

Calc

Acum totul se sparge în roșii fărîme,
se multiplică fără noimă, se fringe,
se-mparte ;
calc peste viața mea pe care geruri încep
s-o dărîme,
calc peste viața mea cu fragmente
de moarte...

Nelocuit

Umplut cu nume vechi, numele meu,
cu nume purtate, roase, nedumerite,
scrise pe coperțile unor scoici
tipărite.

Cu insomniile vegheate de nime
zac între dale de asfaltit ;
mi-am trecut din trup în trup, trupul
și-așa am rămas eu
nelocuit...

În rezumat

Prea mult ți-am robit, zină Vineri
cu anii mei repezi, cu anii tineri ;
am fost adolescentul și junele
citindu-ți, în chirilică, numele.

Te-am iubit, animal
de santal
cu carne de tină
criselefantină !

Ai fost osul genunchiului și-ai fost glezna
ce-aduce-n bruma oglinzilor, bezna,
mină
ce pururi amină.

Ți-a fost claviculă
singura-mi viață, viața mea singură
pînă s-ajung bătrînul cu mers dumicat
ce-ți calcă urma cursă spre pat...

Enigma

Atlantida ?

N-o mai căutați în zadar,
ea zace
cu colonade de sardonix
sub talpa cinstitelor
măhălăli
bacoviene....

Așadar

Chip tot mai pal
tot mai supt,
buze arse de-un suris ireal ;
cresc ierburi mici peste desenul gurii.

Joc într-un film rupt.
Respir în spațiul rupturii.

Mai vechi

Pasul tău are mesteacăn,
surisul meu, cearcăn.

Te rup de mine șine lungi de tren,
eu calc pe dire de polen.

Întuneci soarele-n zenit
eu și de-un fluture-s umbrit

blindeți mă brumă,
ploaia mă rezumă

și sînt priveghi
și decît vechii, mai vechi...

Ceva

Ai rămas acel Ceva
ce-mi colorează nervii.

Sînt destrămare, calcinare, pierdere
sînt secundă scăzută, foc mic ;
trimit caravane-n deșerturi
și ele se-ngroapă-n nisipuri și sete,
caut Marea slujit de-un toiag,
caut sarea, dimineața și ziua

și numai noaptea-mi e loc de popas
cînd te visez, încă te mai visez
Nicetas...

gheorghe daragiu

Visul alb

caii invie
în poienile memoriei
caii care au înflorit
zăpezile albe
pe umerii patriei
caii care au știut
cu răsuflarea lor caldă
roua
iată-i alergînd
bici de fulgere suind
prin visul poeților
însemnînd zarea
cu coame fosforescente
luminînd cerul
cu lacrima lor
sclipind orbitor ca un paloș

caii invie
în visul alb al poeților.

Zăpezile albastre

zăpezile albastre orbindu-ne duios
există undeva și bănuim și unde
și într-o zi va fi frumos : vor să înunde
să fim doar flori și frunze
iar lumea noastră nu va ști
ce e cu noi ce vrem să fie
cine suntem și ce vom fi mereu
zăpezile albastre orbindu-ne duios
vor să înunde : și într-o zi va fi frumos
ele există undeva și bănuim și unde —
să fim doar flori și frunze !

Adolescență

e spre sfîrșite vara care n-a-nceput
în verdele negru
murele sînt mari
un fulger luminează lumea
din taina cetții de cafea
e pe sfîrșite vara care n-a-nceput.

Rădăcini

aud tunetul luminii
venind prin spații
din timp de început
e șoapta zorilor
ce-mi lăcrimează ochii
a răsărit un fir de iarbă
din sufletul meu călătorit
de mii de ani
spre clipa de iubire

sînt obosit de asprul început —
a asfințit un vis de foc.

Scrisoare mamei

coboară glasul tău din cer
să-mi înflorească sufletul
o așteptare ne desparte
sub soarele ascuns
tainic ne leagă
scînteietor o stea !

(din volumul „Glas albastru de stea")

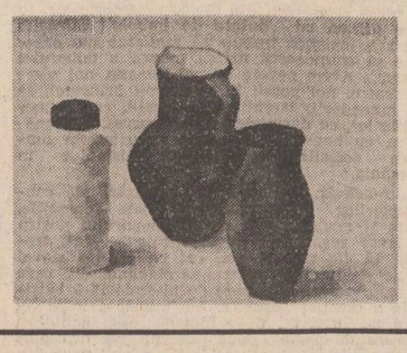

Destinele ce ne-nconjoară

corneliu leu

Cum uită omul !

Cît de frumoasă este capacitatea asta de a uita tocmai ceea ce n-ar trebui să uiți !... Frumoasă și, mai ales, plăcută. Pe cît de neplăcută devine cealaltă : incapacitatea de a ține minte ceea ce vrei, tot ceea ce vrei, sau, mai bine zis, de a-ți aduce aminte ceea ce vrei, atunci cînd vrei și la modul în care vrei.

A uita din generozitate ceea ce n-ar trebui să uiți din răutate sau răzbunare este, poate, însuși echilibrul său, în orice caz, cauza echilibrului care se cheamă omenie și care îți păstrează la anumite cote plăcerea de a trăi. Care potolește, adică, animalul din tine anihilîndu-i acele instincte primare ale ferocității în răzbunare, dîndu-ți satisfacții de alt ordin decît cele de a pedepsi mai crunt ceea ce ai suferit tu. Și, pe măsură ce acest echilibru al uitării răului funcționează, îți dai seama că nu mai este vorba de o uitare în sine, adică de o incapacitate de a ține minte, ci de ceva mult mai frumos : de faptul că mintea omenească poate fi covîrșită doar de lucrurile pe care le are de făcut în bine. Ceea ce ai de afirmat șterge dorința de negație, ceea ce ai de construit face uitată nevoia de anihilare. Și, astfel, prin rostogolirile lui, bulgărele vieții se rotunjește în îngemănarea părților cît de cît frumoase, trecînd peste tăieturile dureroase ale căror urme de venin reușesc să se mai șteargă.

Cît de general este acest mod de a se petrece lucrurile, nu e ușor de spus. Cu Alexe, însă, categoric așa se petreceau, deîndată ce, toate cele multe cîte și le găsise de făcut în viața pe care o reîncepuse s-au dovedit atît de pasionante încît deveniseră ale lui ca dintotdeauna, cicatrizînd sub un ascunziș de uitare niște ecouri care parcă rămăseseră în altă viață.

Poate că, din pricina aceasta, necazul cel nou s-a consumat în sine, făcîndu-și rana lui proaspătă, dar neajungînd să-și reverse singele peste al celeilalte. Nici chiar atunci cînd, pe puntea vasului elegant acostat la cheiul nou, a întîlnit trăsăturile bătrîne ale unui chip care nu avea cum să nu-l intrige.

De fapt, nu a întîlnit, nu a remarcat trăsăturile ; le-a reconstituit mai tîrziu, atunci cînd nu mai putea fi sigur dacă era vorba de o realitate, de-o deducție sau, pur și simplu, de vreo simplă bănuială a sa. Atunci, în acele momente, a simțit doar privirile care-l urmăreau cu o deosebită intensitate. Niște priviri oarecari, poate chiar ascunse sub umbra vreunui bor de pălărie, în spatele lentilelor unor ochelari ori a vreunui ornament de balustradă, spionîndu-l, cercetîndu-l, arzîndu-l cu scormonirea lor.

Apoi, de pe puntea vaporului alb și elegant, a coborît femeia aceea cu gesturi largi, expresive și mimică foarte forțată ca și cum, pe lîngă buze, întreaga-i față trebuia să exprime înțelesul fiecărui cuvînt și l-a salutat pe Alexe cu entuziasm prezentîndu-l celor de pe punțile suprapuse ; prezentîndu-l în mai multe limbi drept o marcantă personalitate locală, deputat, membru al grupului interparlamentar, venit să salute acea croazieră a vasului cu pavoaz internațional care semnifica o mișcare de înțelegere și pace între popoarele riverane.

Alexe și-a pronunțat discursul, ritos — cum se exprima el deobicei, modest — cum era el în mod firesc, dar conștient de mesajul pe care-l aducea în cuvintele sale alese frumos. Apoi a ciocnit un pahar de șampanie cu cîțiva dintre conducătorii grupurilor, l-a ridicat închinînd către toți cei de pe punțile albe ale vaporului și, însoțit de mica lui suită, a rămas pe chei, salutînd îndepărtarea în unde lucioase a albei siluete aerodinamice care răspundea din sirene cu glas de abur baritonal. Era o zi de toamnă melancolic aurie, căreia apele largului îi dădeau străluciri calme, adînci și dense, lipsite de vibrații brutale.

Singurul fapt ce păta acel sentiment de tihnă binemeritată pe care doar discreția blîndă a toamnei aurii ți-l poate oferi cu gestul unei dăruiri regale, era senzația iritantă lăsată de privirile care-l iscodiseră mereu din ascuns ca-ntr-o pîndă, ca-ntr-o fereală și ca-ntr-o urmărire. Prin nefirescul undei lor acide, zgîriiau acel lucru de tihnă frumos împletită.

★

Prin liniștea apelor ei strălucitoare pînă-n depărtări, prin uleiul auriu al luminii care mîngîia cheiul, prin eleganta îndepărtare a motonavei albe, prin nostalgia care cuprindea și-o urmă de fost zbucium, ziua aceea de toamnă era întrucîtva asemănătoare cu echilibrele la care ajunsese viața lui Alexe. Cuprindea o tihnă așezată și creatoare, plină de rod bun, într-un climat moral plăcut prin libertățile și îndrăznelile lui, lucru absolut conform cu temperamentul încercatului profesor. În funcțiile pe care le îndeplinea în perioada aceea de mare avînt edilitar, el se simțea ca-ntr-un laborator imens în care ajunsese să-și pună-n aplicare mai mult decît ideile, ajunsese să-și vadă concretizate intențiile credinței sale în democrație și în forța maselor. Era un apogeu frumos, adus de momentul politic de mare deschidere pe care, cu mintea sa lucidă, Alexe îl trăia din plin.

Așa că zgîrîietura aceea, a unor priviri care parcă veneau din altă lume, lăsa o urmă și mai murdată și mai neplăcută care, cu toată subțirimea ei, prin simpla posibilitate de prezență deranja echilibrul. Și, fără să vrea să-și spună, refuzînd să formuleze acest gînd, intui faptul că pe undeva, îl mirosea a Codruțan.

Codruțan !... Cum de putuse să-i vină în minte acest nume fatidic de care crezuse că uitase pe deplin ?

Era, desigur, o mică obsesie, o simplă trezire din subconștient a vreunei idei rebele cum scoate la iveală uneori activitatea incontrolabilă a unor paralele ale gîndirii noastre. Iar acum, datorită direi murdare lăsate de amintirea unui asemenea nume, obsesia reverbera incitîndu-i imaginația.

Da, în jurul acelor priviri pe care nici nu știa bine dacă le întîlnise, chiar vedea, adică, se simțea obligat să reconstituie, ca pe-un portret robot, trăsăturile lui Cap Pătrat. Ca și cum l-ar fi văzut aevea într-o străfulgerare și imaginea îi rămăsese imprimată pe retină.

Imprimată ? Cînd ? În ce moment ?... Desigur, era o halucinare tîrzie, apărută ulterior, după ce, întîi, gîndise abstract la faptul că privirile ascunse ar fi putut aparține stafiei lui Codruțan. Aventurierul acela setos de putere era de multă vreme oale și ulcioare, anihilat nu numai fizic ci, mai ales, anihilat în tot ce reprezenta el ca simț de politică malefică, prin ceea ce îl răsturnase, prin ideile noi care-l readuseseră în echilibru pe Alexe.

Codruțan plecase din țară, se angajase în solda unor puteri străine, cum era firesc pentru mentalitatea lui de mercenar, mai încercase să facă ceva rău de la distanță vărsîndu-și veninul dintr-un loc îndepărtat și sigur pentru lașitățile lui, devenise consilierul secret al unui dictator, sfătuindu-l pe acela cum să extermine mișcarea de stînga. Apoi, exilat odată cu dictatorul, se căsătorise cu o proprietăreasă bătrînă trăind din exploatările ei. Se spunea că murise cu vreo doi ani în urmă, lăsîndu-și dorința ca urna să-i fie adusă în țară prin grija unor rude îndepărtate, în speranța că cele rele din timpul războiului se vor șterge cu buretele. Cel puțin, așa scrisese el într-un testament prin care ar fi vrut să se reabiliteze.

Așa că apariția lui era imposibilă altfel decît prin cine știe ce resort de subconștient al amintirilor lui Alexe. Un resort ce nu ține seama de logică, sau măcar de logica imediată ; nu ține seama de coordonatele de timp și spațiu care, fiindu-ne cele mai obișnuite le considerăm și cele mai firești ; nu ține seama de ceea ce a învățat și a dedus omul în viața aceasta. Ci se aprinde, cine știe cum, printr-un declic venit din alt spațiu, exterior, sau dintr-alt strat din interiorul nostru cerebral, în virtutea unui alt fel de experiențe, foarte trecute sau foarte viitoare, care ni se transmit prin alt fel de conexiuni decît cele obișnuite.

Era imposibilă, dar s-a produs. Ca o incizie murdară în cleștarul tihnei aurii cu vapoare albe în peisaj, ce rezona atît de intim cu starea de satisfăcute realizări prin care se împlinea viața lui Alexe. S-a produs, s-a aprins în el acel semnal venind din alte structuri nervoase decît cele puține care funcționează în sistemul ce configurează mintea omului — adică din niște straturi mult mai adînci, păstrate ca niște rezerve ale centrilor în activitate — și i-a dat certitudinea că retina lui transmisese înregistrarea trăsăturilor lui Cap Pătrat : fruntea în linii rigide, ca și calota pe care, o chelie lucind osos i-o descoperea neobișnuit de colțuroasă, ca-n formele paralelipipedice. Apoi faciesul conturat sumar din colțuri ambițioase, ale căror estompări, datorate epidermei bătrîne, se transformau în ura sau ciuda unor nerealizări peste care nu se mai putea trece. Era ca o invidie rea, adresată de dincolo de obrajii scofîlciți, omenirii care se dovedea vinovată de a-și trăi viața în continuare.

Această expresie, această ură adresată unei omeniri care mergea înainte bucurîndu-se de liniștea calmă a unei asemenea zile de romantic peisaj cu tihnă și bărci, îl convinsese pe Alexe că venea de dincolo, de peste alt fel de ape, ape care împart existența nu în zone geografice, ci în ființă sau neființă. Și se întrebă din ce sentiment de milă își amintise de acel nefericit care adusese atîta rău, subjugînd totul ambițiilor sale deșarte de parvenire fără ideal, fără vreun scop mai nobil. De unde și pînă unde, de pe puntea aceea albă a unui vas desenat special spre a impune un sentiment de eleganță într-o viață de croazieră dansată cu volutele largi ale unui vals plin de grație, răzbătuseră privirile nefericite și năclăite în ură ale celui ce trebuia uitat ?!

★

Lucrurile erau atît de complicate : omul e imposibil cînd e vorba de situația personală ; e așa și a intereselor sale. Mentalitatea lui a păstrat atîtea contorsiuni încît unii, cu privire superficială, neînțelegînd aceasta, pot spune chiar că vechiul renaște... Alexe încerca să depășească asemenea frămîntări sterile. Așteptînd, se trezi singur pe aleea frumoasă din fața sediului. Era frumoasă dar existența ei recentă o trădau copacii prea tineri.

Cîntecul voievozilor

Cine vine să mă doară
lîngă apusene porți ?
Sînt voievozii mei de iarbă
arși de fier și frînți de roți.

Amintindu-mi-i prin frunze
pleoapele -mi visează-un riu
peste care frunți se-nchină
la o lacrimă de grîu.

Caii lor de dor aleargă
și din zări năpraznic mușcă,
iar, martirii de sub lanuri,
cu zăpadă mă împușcă !

Ei îmi lasă așteptarea
în amurgul din părinți
unde păsările albe
poartă vești de biruințî,

ei îmi lasă-n irișî cerul,
ei îmi lasă iarba-n carte
să le-o duc eu într-un cîntec
prin milenii, mai departe...

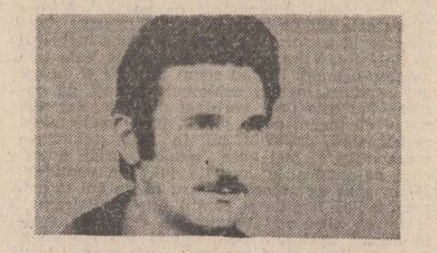

eugeniu nistor

Numai eroii

Numai eroii sînt fără de moarte,
izvor de lumină perpetuă-n vetre,
viscol de dor menit să ne poarte
genunchii zdreliți prin lacrimi și pietre.

Lumina lor etern va rămîne,
lumina lor ne crește-n priviri
cînd ochii ni-i udă valuri de grîne,
cînd trecem înot ape-amintiri...

Moștenire

Purtăm în noi tot viforul din vetre,
sublimă moștenire din străbuni —
istoriile spun de Dromichete
și de-un popor trecut peste furtuni.

Purtăm în noi voievozii duși sub glie,
Cîmpia Turzii înroșită-n zori —
un calendar deschis spre veșnicie,
în care-ncap triștețî și sărbători.

Purtăm în noi legendele lui Horia,
stîrnind suspine-n trestiile firii —
fluierul lanculuî mereu va plînge
în munții cei mai din apus, martirii.

Purtăm în noi un timp sfîrmat de roți,
nu prea-am avut noi vremi curtenitoare —
o dragoste de țară ducem toți,
care ne urcă-n trup dinspre izvoare.

teatru t

Un turneu ambițios

II

„O femeie cu bani", comedia lui G. B. Shaw, prinde viață prin volubilitatea Gretei Manta, prin maleabilitatea afabilului avocat Sagamore (George Țoropoc), prin discreția unui umor de bună calitate a Doctorului lui Petre Simionescu. Marius Popescu a permis încărcarea jocului actoricesc cu accente cam grosiere, cu țipete și dezlănțuiri cam primitive. Desigur, actorii vin și ei cu trucurile lor mai vechi, etalîndu-și numerele. Epifania Gretei Manta e concepută mai aproape de stilul mahalalei lui Caragiale, decît de Shaw. Dacă aceasta a fost intenția regizorală, atunci Greta Manta și-a făcut datoria. Dacă accentele îi aparțin, atunci regizorul ar trebui să-i mai pondereze excesivitățile. George Șofrag încearcă să aibă haz în chip de iubit înșelat, aruncat pe scări, cu piciorul în ghips și în fusta de scoțian, dar partitura săracă, în sare și piper, pentru Adrian, nu-i permite să evolueze cu pregnanță. Mircea Valentin mi se pare un Alistar prea copt pentru dulcegăriile căutate în iubirea lui pentru afectuoasa Patricia, iar alintările lui par neconvingătoare. Oricum, spectacolul îl duce, cu verva ei, greu de stăpînit, Greta Manta. Tandemul ei cu Petre Simionescu aduce, prin contrastul de reacție, argumentele unui ris sănătos. Pe cît este jocul ei de dens în detalii exterioare, pe atît este de reținut, de sec, umorul lui Petre Simionescu.

„Condamnat la libertate", dramatizarea lui Ion Bălan după romanul „Cei ce plătesc cu viața" de Dinu Săraru probează o chintesență a tipologiei contemporane specifice unei anumite perioade. Activiști de partid — indivizi cu funcții importante, de decizie, priviți pînă acum ca niște scheme umane, ca niște ființe infailibile, sînt abordați din unghiul omeniei, în afara oricărei prejudecăți. Păstrînd construcția orchestrării în planuri interferate, a trecutului și prezentului, textul lui Ion Bălan alcătuiește o înlănțuire bine tensionată de momente și portrete cheie, bizuindu-se pe verbul tăios, crud, pe replica incisivă aparținînd lui Săraru. Decorul lui Gheorghe Mosorescu se sprijină pe cîteva elemente care creează atmosfera necesară.

Mircea Valentin este un Dumitru totuși puțin prea edulcorat din cauza înfățișării actorului (de june prim trecut), de a cărei amprentă actorul se poate greu debarasa. Anghel Tocsobie este tipul activistului evoluat, spiritualizat prin Bujor Macrin. Datele dramaturgice sînt puține, Anghel deducîndu-se și completîndu-se în mintea spectatorului, în momentele lui de reflecție. Bujor Macrin îi dă posibilitatea să iasă din schematism. Tumultuos și în același timp rezervat, jocul lui Macrin măsoară dimensiunile riscului între izbucniri vitale, cu tăceri și priviri îngîndurate, marcate. Mirela Comnoiu-Marin, prezență actoricească nouă pe scena brăileană, aduce un chip grav arhitectei Alexandra Rudeanu, o îngîndurare și un zbucium sufletesc autentice insoțite, uneori, de o afectare a rostirii. În rolurile celorlalți activiști evoluează corect, echilibrat, Romeo Mușețeanu (Păianu), Marin Benea (făcînd vizibilă obturația lui Visarion), George Custură (un Mihalache discret, distins, ușor ironic). George Șofrag (inginerul Cernat), George Țoropoc (Mihnea Rudeanu), Sorin Dinculescu își aduc contribuția în momente scurte de mare combustie interioară, ridicînd temperatura sălii și pulsul spectatorilor pentru plăcerea relevării, cu voce tare, a unor anumite adevăruri. Ildy Codrescu — o soție modestă, chinuită de pasul greșit al fiicei plecate. Cristina Pîrvulescu (Ierunca), Gh. Moldovan (Procurorul) două prezențe indispensabile; două glasuri ferme, puternice. Evoluînd pe un text favorabil, cu replică scurtă, dar semnificativă, densă, doi actori se evidențiază în mod deosebit: Rodica Mușeteanu prin Bonifacia Rudeanu și Puiu Simionescu, în rolul Colonelului.

Nicoleta Gherghel

Text și pretext

Că Ștefan Iordache este un actor extraordinar, știam și o știe toată lumea. Dar că e gata să se dăruiască integral atmosferei unui spectacol de revistă nu m-aș fi gîndit cu ușurință ! Și uite că Ștefan Iordache este gata să cînte, glumet, pe toate registrele, à la Anthony Quinn și Fărîmiță Lambru, à la Toto Cutugno, Laura Lavric, Trio Caban și Billy Ocean. Și chiar à la Ștefan Iordache, cu o voce aspră și caldă, într-un fel care mă face să-mi doresc să scoată un disc, un LP dacă se poate, pe care să-l așez lîngă recitalurile lui Serge Reggianni, Yves Montand și Vladimir Visoțki.

Regizorul spectacolului (se pare că e primul spectacol de acest fel în teatrul românesc contemporan) cu un singur interpret, zece dansatoare și o balerină a fost redutabilul Silviu Purcărete. Inventiv, adăugînd textului un element fantastic, deopotrivă trăsnit și necesar, căutînd gagul chiar și acolo unde nu poate fi, Silviu Purcărete a angajat un ritm antrenant schecîurilor ce formează prima parte a spectacolului. Și-a găsit și un aliat extrem de prețios în Nicu Alifantis, muzica tînărului compozitor fiind tonică, modernă, fără a fi comercială.

Din echipa acestei mizanscene a mai făcut parte și coregrafa și balerina Roxana Colceag, dansurile create de ea avînd vioiciune, picanterie și umor. Cum vesele, năbădăioase, participînd din plin la glumele spectaculare, au fost obiectele casnice create de scenograful Nicolae Cularu. Adăugînd costumele numeroase, multicolore, cu tăieturi viclene, desenate de Carmen Mihaela Trifu, avem imaginea unei excelente teatralități a noii premiere bucureștene, **Astă seară stau acasă.** Și totul ar fi putut fi perfect dacă ar fi existat și un pre-text valabil în

această „întîmplare oarecum umoristică" scrisă de Tony Grecu Arhire și Doru Antonesi. Am înțeles, din caietul-program al spectacolului și din „telefonul arab" al foaierului, că autorii sînt doi tineri ingineri cu anume popularitate în rîndurile publicului studențesc ieșean. Nu e de mirare, studențimea, în căutarea ei eternă de personalitate, ajunge ușor să-și creeze legende proprii, chiar și din foarte puțin. Dar ce am auzit pe scena reputată a **Teatrului Mic** are destul de încerte legături cu satira și umorul ce fac deliciul și constituie substanța spectacolului și revuisticii. Poate că, în prima lui parte, **Astă seară...** a fost presărat cu fărîme de haz, cînd mai ieftin, cînd mai căznit, iar Ștefan Iordache și Silviu Purcărete l-au determinat să devină spumos, penetrant, viu. Dar în a doua lui parte, nimeni n-a mai putut face bici din nimic, pe scenă rămînînd solitară doar performanța actoricească muzicală coregrafică, fără a mai putea să smulgă nici o moleculă de voioșie unui text devenit o însăilare informă de platitudini și chinuieli. Penibilă, aș putea spune, fără să mă tem de cuvintele prea dure. Nici regizorul nu s-a mai implicat fericit în descoperirea unor posibilități de gag cît de cît valide, scena folclorică, spre exemplu, fiind de o tristă banalitate.

E inepuizabilă generozitatea în care Teatrul Mic investighează spațiile albe ale potențialului dramaturgic românesc, iar șansa pe care Dinu Săraru o oferă fiecărei umbre de talent e de o beneficitate admirabilă, mai ales că-i atît de rară.

Radu Anton Roman

O contempla acum, plăcută, gîndită larg, cu o perspectivă odihnitoare asupra clădirii, așa cum nu remarcase niciodată venind în grabă pe ea, adică folosindu-o strict ca drum spre sediu și negustindu-i virtuțile căutate de cel ce-o desenase. Acum însă, avea timp. Se trezise deodată că are timp, tocmai în plina alertă în care se afla.

Era atît de plăcut și de familiar duhul inserării ce-l învăluia și atît de triste gîndurile lui !... Pentru că se simțea pe un prag foarte îngust și foarte critic ; foarte riscant putînd să treacă unde nu se aștepta, la acele replici atît de enervante în cinismul cu care le rosteau unii: „Ehe, nu se schimbă lumea, nu se schimbă ea atît de ușor ! Vreți voi s-o faceți pe zmeii, dar vă depășesc multe ; foarte multe vă depășesc !"...

Pentru împotrivirile sale în fața unor asemenea deziceri, căuta ajutor în jur, în semnele noi pe care le impusese. Și, astfel scunda lui făptură dreaptă rămase printre copacii tineri contemplîndu-le pentru prima oară simetria, aliniamentul, rima cu piatra, spațiile și statuile care făceau să se spună că orașul a căpătat un centru frumos. Un centru monumental, consonînd cu municipiul mare, puternic, agitat de-o viață ce te face să simți într-adevăr dezvoltare, efervescență. Era un colos, cu zeci de cartiere și zeci de mii de destine care-l înconjurau pe Alexe acum, în clipele cînd se obliga a se rupe de la preocupările ce-l făceau să considere totul firesc și să nu se întrebe ce s-a schimbat, deîndată ce sub ochii lui se schimbase. Era un colos care-l înconjura sau îl cuprindea cu aripile lui frumoase ; frumoase oricînd, dar cărora el tocmai acum le remarca frumusețea.

De, își spuse — ca un ecou, parcă, al zbuciumului ultimelor ore — se schimbă fața orașelor. Tot pompăm, tot pompăm în ele și nu ne dăm seama cum li se schimbă fața... Noi le-o schimbăm ; făcînd industrii, crescînd oameni, înmulțindu-i mereu... Și ne trezim c-un colos în jurul nostru pe care, nu numai că nu-l mai cunoaștem, dar nici n-am avut timp să ni-l însușim. N-am avut timp să-l simțim că face parte din noi, să ne fie familiare străzile, intrările blocurilor. Le recunoaștem, doar cînd întîlnim fețele oamenilor ; dar altfel ...Întîlnești cîte un chip și-l întrebi : Tu aicea stai ?... S-au schimbat multe dar nu te întrebi și de el cum s-a schimbat.

Cu astfel de gînduri, își aminti de vaporul alb pe care-l întîmpinase la prinz : cît de frumos era în plutirea lui seniorială și cum îl urîțise deodată apariția acelui chip care semăna cu Codrușan ! În îmbrăcămintea ei de piatră cînd roasă, cînd șlefuită, cînd ruginită, făcută parcă să aspire lumina înconjurului și s-o iradieze, clădirea aceasta nouă a sediului județean i se părea ca o pavăză a lui împotriva celuilalt. Își aminti de micile sedii ale raioanelor prin care trecuse — foste case boierești cu pretenții modeste, sau primării ale unor orașe ce nu puteau scăpa de amprenta veche. Cîte amintiri ale dăruirii muncii lor politice și ale înfruntărilor cu provocările rele, amenințătoare ale lui Codrușan și ale altora de teapa lui : idei politice mari, rostite în sediile acelea mărunte, și confruntări aspre, împotriviri dureroase, luptă cu cei de teapa lui Codrușan.

Cîte amintiri, dispărute acum fizic, odată cu intrarea buldozerului, cu marile macarale ale construcțiilor prefabricate, cu explozia de populație avînd nevoie de blocuri întinse și iar întinse în stereotipia lor, de magazine mari ca niște gări, de energie, de transport, de servicii...

Crește lumea, își spuse — ca o nevoie de a-și confirma că sub o asemenea lume se îngropase spiritul lui Codrușan — și nici n-ai timp să te obișnuiești cu ea... Adică, te obișnuiești ; de obișnuit, te obișnuiești, dar asta-i că te obișnuiești dinainte de-a o cunoaște bine, de-a o prefira printre degete, de-a te familiariza cu ea așa cum se familiarizează un copil cu locul unde crește...

Acum, că și-o simțea ca un adăpost și o certitudine a sa în despărțirea categorică de Codrușan, nu i se mai părea chiar absurdă insistența pictorului de-a întregi piața cu proiectul său monumental. Numai că era păcat : clădirea arăta atît de frumos în piatră simplă ; devenise un simbol al orașului și oamenii începuseră firesc a o numi „casa albă"; viața civică se desfășura ca de cînd lumea în piețele din jurul ei... Ar fi fost păcat s-o înece în tot felul de fresce și reliefuri... Chiar dacă șeful pictorilor insista... În legătură cu acesta, și-l reaminti pe fostul electrician, activist onest și dintr-o bucată, care reacționase firesc sărindu-i în ajutor cu fermitate. Iar el, Alexe, era un om care avea nevoie adîncă să simtă bine și temeinic saltu-rile calitative ce-l despărțeau de tot ce i se întîmplase rău în viață, trăise atunci o mare bucurie. O bucurie care-l împingea să sărute obrajii omului aceluia sincer, pentru gîndirea căruia nu exista nici dogmă, nici perfidia de a-i trece prin minte că ar trebui să se supună ei...

(Fragmente din „Faptele, secolul, puterea" — volumul III)

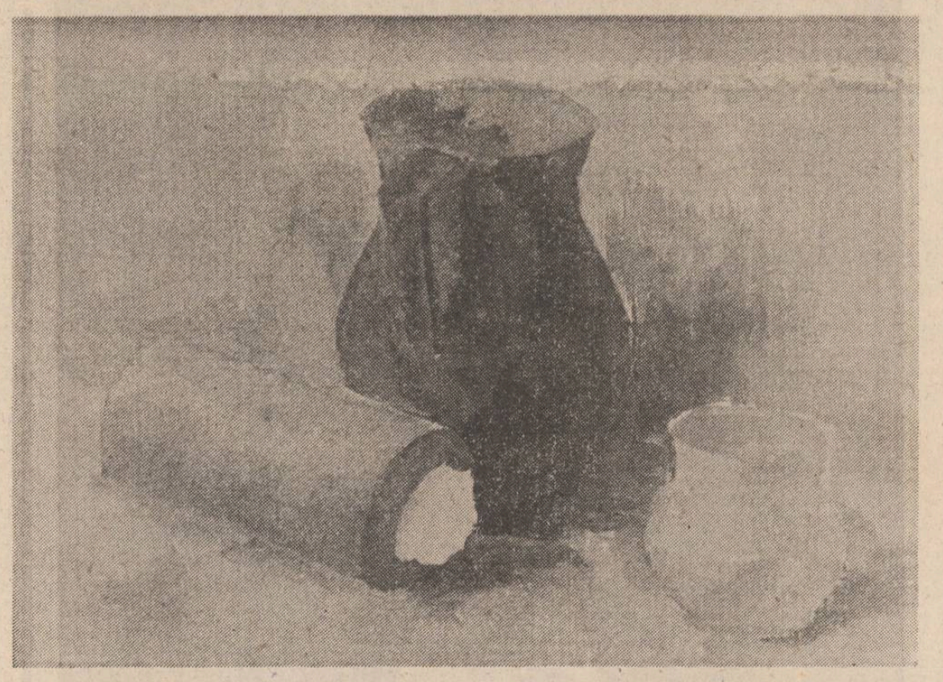

Tablouri de Maria Justina Gorovei

sterian vicol

Trista — trestioară

Și-ți scriu pe umbra lină
a ploilor fierbinți de vară,
eu, vîntul tău de vină
lină-tristă-trestioară

Ci credeam și nu mai știu
lină-tristă-trestioară
că n-a fost decît o vară
lîngă apa unde scriu

Nici n-ai fost și nici nu ești
tristă-lină-trestioară
pentru-arginții-împărătești
lebede-au murit aseară

Nici nu vii și nici nu pleci
lină-tristă-trestioară
Spre pumnale mici din teci
sîngele mă dă afară

Fără lacrimă

A-nflorit trandafirul japonez,
pentru tine a-nflorit –
Unde-i floarea – mă-ntrebi –
arătîndu-mi cu degetul
chiar rana din umărul meu
roșie ca botul ciinelui însingerat ;
„Să-l spălăm cu floarea
primenindu-i trupul" !

Ce are – mă-ntrebam eu –
ce are sîngele cu vîntul din iarba
pădurii ?...

Eliberăm – răspundeai – căderea
prin cîntecul însumînd rana de mai demult
provocată,
izvorîtă din însuși frigul
de culoarea funiei de rufe
șerpuind ca o străină frontieră !

„Hai, ia mireasa și du-o – îmi strigi –
Fără lacrimă nimic nu se poate !"

Cineva trece

Două rîndunele cad pe ochii tăi
și-ți fură sprîncenele
pentru cuibul de sub streașină ;
Apoi, se-ntîmplă să nu te mai găsesc
nici în umbra lui Ahile cel înotînd
în nisipul dulce al mării !
Dar cineva trece, tot trece
la miezul nopții, cu ramul dintîi
al singurătății,
dinspre mine, dinspre tine !
Și țipătul tău, iubito,
lunecă, mai lunecă o dată
cu umbrele subțiri ale pescărușilor
pe luciul armelor mele.

Fluturele carnivor

SCHIMBĂTOARE CA UN NOR ÎN SEARĂ,
Însăși rochia ta e norul ce vine, ce pleacă
Printre paharele cu vinul orb-scînteietor
Semeni tot mai mult c-o iubire de
septembrie –

Pe aici se vede – dar eu nu cred – urma
tăiată de-o sabie subțire, coapsa
sălbăticiunii
după care vînătorii strigă : Se vede, nu se
vede !

Dar iată, fluturele carnivor veghează,
veghează !)
nici acum după-un secol, prieteni care-ați
fost,
n-am văzut, nimeni n-a văzut
frunză de culoarea ochiului El,
frunză adîind culoarea,
adîind, adîind însăși adierea !

O, fluturele, doamne, carnivor,
Numai aripile lui te vor !

Există

Ridul, dealul și rîpa subțire,
ale cui sînt ?
Ale pietrei, ale riului,
ale mele ?

Cine-mi sfîrtecă trupul,
ce vultur doarme în mine
prin mine trăind ?

Există, o, există
El, vulturul
cu pliscul ca un glonte
venind, venind...

Dar rîpa subțire, dealul,
ridul neiertător,
ale cui sînt ?
Ale tale, ale pietrei,
ale riului ?

Și vulturul
al cui este ?

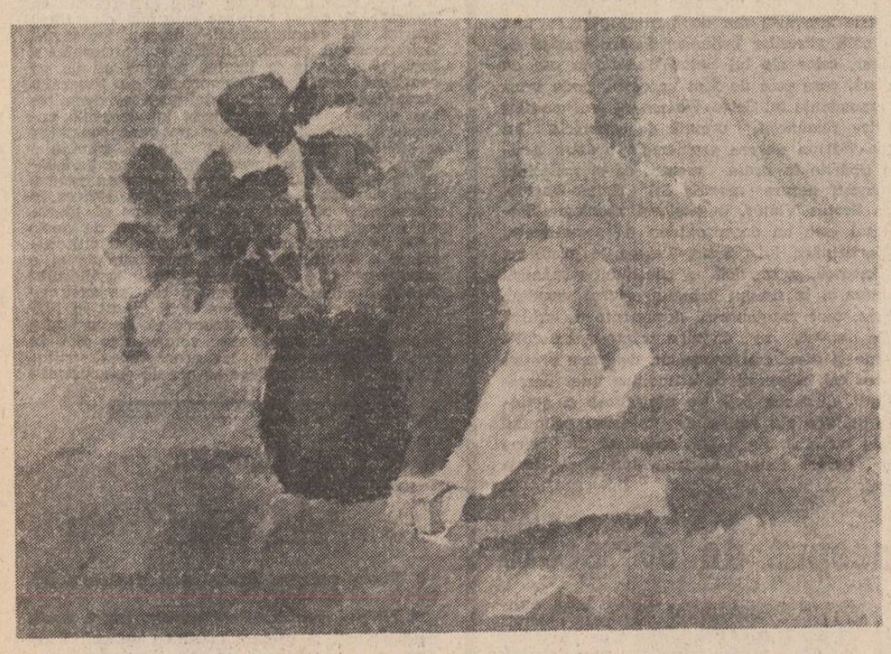

Poeme de ion iuga

Mă iartă

Dintre zăpezi dintre coperți
ies ca un mugur să mă ierți
dintre nămeți un fir de sînge
gerul fîntînii cum îl stringe

se prăbușește ceru-n mîini
sporesc zăpezile în sini
tu cer albastru mai răsfiri
peste grădini albi trandafiri

dintre zăpezi te-aud mă certi
foc mă întorci între coperți –

mă iartă frigul tu mă ierți

Pe malul rîului

Nu-ți mai împletesc din ierburi inele
nu-ți ridic părul de foc printre ele
pe malul riului urme printre pietre și stele

nu mai sînger drumuri nici grădini
nu incendiez pentr-un măr nici cu arini
nu mă-nvești negru să fiu între crini

nu mai alerg herghelii de cuvinte
pe urme de jar cînd floarea lin te
coboară luminii noapte fierbinte

răsărită parcă nălucă ușoară
mă strigi în delta neagră seară
inelele-s rupte iarba umed-amară

Mi-au umplut odaia

De cîte ori te-am chemat
s-a luminat cuvîntul de roua privirii tale
de cîte ori te-am numit
au înmugurit cuvintele
și mi-au umplut odaia
mătăsoase flori
iluminîndu-mă

te strig în cuvînt
mai ales noaptea te strig
cînd ochiul unui diavol îmi arde sub frunte
cînd văd femeia aprinzînd mirodenii
din orienturi
întru descifrarea trupului

descopăr atunci cuvintele
albe siluete
molatece unduiri
muzicală încremenire
printre aceste ziduri de idei
înșurubate între scoarțe afumate
de ochii cerului

sîngeră parcă trupul fierbinte al cuvintelor
lipindu-și obrazul
pe zorii din sticla ferestrei

Cîntecul

În zori i-am adus semințe mărunte

canarul de aur era în colivie
cu ghearele înfipte în gît
dormea pe nisipul cernut
printre cojii sfărîmate din ouă de paști
cînd i-am împrăștiat semințe de glanț
prin nisipul marin

l-am luat în căușul palmei
mătasea penelor de auf
o grădină înflorită
rece lumină
tăcere

înfășurat în borangic
l-am îngropat între nuc și cireș

în grădină la umbra trandafirului roșu
lîngă spinii rădăcinii l-am îngropat

aud creșterea trandafirului din cîntecul lui
explozie de aur în crengi
îl aud
trandafirul i-a împrumutat culoarea și graiul
în triluri se irosește

în zori arunc semințe mărunte prin iarbă

Dincoace de ferestre

Ce-i dincolo
unde nu pătrund
păsări de pradă
și dincoace de ferestre
unde cîntu-i clonț metalic
gerul și ninsoarea în morișca nevăzută

numai funia de fum
viața unei frunze
și întrebările mele
prinse în dublura ferestrei
să-mi încălzească mîinile

dincolo de frig

Mărul de aur

În prima zi mi-ai dăruit un măr
un măr de aur ridicat din rouă
cuibul unei păsări cuibul unui sîn
de tremură iarba atît de puțin

am luat mărul mirîndu-mă
în văzul tău l-am mușcat
am simțit carnea lui fragedă
cum respira după tine

a doua zi mi-ai adus iarba
iarba secerată cu mîinile tale
am întins-o pe jos așternut
de-atunci trăim împreună

Aud în clopot glasul – țară

Mă nituiesc stejarii în pămînt
și-aud în clopot glasul-țară
un cînt săgeată și răsfrînt
cu cerul în fîntîni de vară

îmi spală vorba vechi cazanii
albe grădini în roua lor
ne-naltă chipu-n epifanii –
primim lumina vetrelor

cînd vine-un răsărit de ceară
pe graiul tău purtat de vînt
vin călăreți în șa de pară
dinspre adînc să-mi spună sînt

chiar pe sub riuri uneori
mai limpezește-mi ochii țară
curat la suflet ia-mă-n zori
cînd seara-n mine mai coboară

să-mbrac cămașa ta de viață
cămașa-n care vremuri țes
și-urcușul de la verb ne-nvață
la magic rod și la cules

DEBUT

irina egli

Curgem lent

Rupem cercuri și triunghiuri,
Rupem cringuri,
Rupem stele și pămînt,
Rupem cuvînt
Mai avem un colț și poate
Rupem toate.
Sîntem rupți și noi acum,
Sîntem fum.

Rupem linii,
Ne e ploaie,
Ne e timp răpus luminii,
Am ajuns în Totdeauna,
Tot ce rupem este una,
Chiar și noi pe-un cer absent
Curgem lent.

Gînd de iarnă

Haide, calule ! A venit iarna...
Și-mi coace cîntecul pînă-n zori
Și-mi sînt sori
Negîndiți călători.

Încă mai ninge cu scoici
Peste aripi albind,
Sînt eu însămi colind.
Încă mai treieră cerbi
În văzduh și mă rog,
Sfera mea-i inorog
Peste ninsele troici.

Haide calule, a venit iarna !

Între ape

Depărtate de mine, demult,
Două vieți retezate spre cer,
Dureroase de timp și de ger,
Fremătînd le ascult,

N-aș fi vrut să le iert plînsul stins,
N-aș fi vrut să le las să mă fringă,
Dar plămadă de cerc necuprins
Simt în aripa stîngă.

Fără mine, plecată din trunchi
M-am oprit. Nu mai știu ce să caut,
Sînt din nou răsucită mănunchi,
Sînt o rană străveche de flaut.

Depărtate de mine, etern
Și atît de sălbatic aproape,
Două vieți, două vieți mă mai cern
Între sacrele ape.

film

Retrospectivă '88

Anul cinematografic 1988 rămîne un an al confirmărilor, un an cu debuturi promițătoare și totuși, din punct de vedere cantitativ, puțin elocvent pentru posibilitățile și capacitatea cineaștilor români de a realiza opere durabile, de mare valoare artistică, cu mare ecou în mintea și inima spectatorilor. Cu numai 24 de premiere, anul cinematografic 1988 înregistrează o prezență masivă a Studioului „Animafilm" la capitolul lungmetrajelor, alte două titluri fiind înscrise în domeniul filmului documentar.

O permanență a școlii naționale cinematografice o constituie filmul documentar-artistic ilustrat de două titluri de mare răsunet în inima și-n mintea spectatorilor : **Timp eroic, Pe plaiuri de legendă**, regia **Virgil Calotescu** și **România la a 70-a aniversare a Marii Uniri**, regia **Șerban Comănescu, Pompiliu Gîlmeanu** și **Mihai Constantinescu.**

Debuturile lui **Anghel Mora** și **Dorin Mircea Doroftei** cu **Rezervă la start** și, respectiv, **Nelu**, propun mai mult decît două nume noi în rîndul regizorilor, și anume, certitudinea unor personalități artistice

Dacă față de alți ani, ecranizările sînt puțin numeroase, ele poartă — evident, nu toate — marca ambiției depășirii textului prin viziuni originale, prin interpretări spectaculos detașate de litera textului.

De altfel, principalele titluri — și în primul rînd, **Iacob**, de **Mircea Daneliuc** și **Hanul dintre dealuri de Cristiana Nicolae** — pornesc doar de la sugestii din operele lui **Geo Bogza** sau **Ion Luca Caragiale**, personalitatea cineaștilor impunînd prin simțul analitic al „lecturii" filmice,

O ecranizare notabilă rămîne și **Flăcări pe comori**, regia : **Nicolae Mărgineanu**, film care reliefează expresiv traiectoria dramatică a personajelor din **Arhanghelii** lui **I. Agîrbiceanu.**

De asemenea, filmul de actualitate — ilustrînd universul și romantismul personajului contemporan răsplătit cu onorante distincții și în frumoasa competiție găzduită la Costinești — a numărat printre titlurile sale, remarcate de public și critică : **Niște băieți grozavi**, regia **Cornel Diaconu, Duminică în familie**, regia **Francisc Munteanu, Păstrează-mă doar pentru tine**, regia **Mircea Mureșan, Să-ți vorbesc despre mine**, regia **Mihai Constantinescu**, și **Miracolul**, regia **Dorin Mircea Doroftei.**

O generoasă reprezentare cantitativă a anului, nu întotdeauna acoperită de valoare artistică, rămîne filmul pentru copii și tineret, permanență tematică presupunînd talent, fantezie, profesionalism, cunoaștere profundă a universului vîrstelor. În afara contribuției masive a Studioului „Animafilm" cu cele patru titluri — **Temerarii de la scara doi, Uimitoarele aventuri ale mușchetarilor, Novăceștii** și **Fiul stelelor, Elisabeta Bostan**, cu două titluri, **Unde ești copilărie ?** și **Zimbet de soare, Nicolae Corjos** cu **Extemporal la dirigenție, Cornel Diaconu** cu **Niște băieți grozavi** sau **Gheorghe Naghi** cu **Egreta de fildeș** sînt doar cîțiva dintre cineaștii care s-au apropiat cu rezultate diferite de exigențele genului.

Un capitol deficitar în ansamblul anului cinematografic rămîne comedia, ilustrată doar de **În fiecare zi mi-e dor de tine**, regia : **Gheorghe Vitanidis**, la care se poate adăuga și ecranizarea inspirată de teatrul lui **Vasile Alecsandri — Chirița la Iași**, regia : **Mircea Drăgan.** Cam puțin pentru un gen de maximă audiență la marele public, gen în care s-au evidențiat numeroși slujitori ai scenei și ecranului românesc, din păcate ocoliți în proiectele caselor de filme.

Într-un clasament ad-hoc al producției acestor case de filme, care poartă în continuare aceleași nume sau numere absurd acordate, conduce detașat Casa de filme cinci (director : Dumitru Fernoagă) urmată de suratele ei cu numerele patru și unu.

Să sperăm că promisiunile neonorate în '88 vor fi anulate de succesele anului viitor.

Călin Stănculescu

muzică

Tinere talente

An de an, tinere talente își fac apariția în circuitul valoric al artei interpretative românești, încununate, de multe ori, cu laurii unor prestigioase concursuri naționale și internaționale.

Pepinieră a viitorilor muzicieni, Liceul de artă „George Enescu" confirmă, cu fiecare promoție, înaltul nivel al școlii noastre interpretative ; la vîrsta pantalonilor scurți, micii-mari interpreți, renunțînd la clipele de joacă, se dedică orelor intense de studiu pentru a-și împlini talentul pe care numai munca și seriozitatea îl pot pune în valoare.

Nu demult, pe scena Sălii mici a Palatului, cîțiva dintre elevii Liceului „G. Enescu" au încîntat publicul prin evoluția lor de ținută. Dificultatea pieselor incluse în program, siguranța și înțelegerea sensurilor discursului muzical, precum și acuratețea tehnică, îi recomandă, de pe acum, drept reale valori.

Deși abia în clasa a VI-a, Lelia Iancovici (prof. Doina Ionescu-Lichedopol) a abordat lucrări de o deosebită dificultate de Händel, Paganini, George Enescu ; sunetul rotund și curat, fraza amplă condusă cu eleganță și sensibilitate, precizia în atac și ornamentația perlată au constituit elementele definitorii în evoluția foarte tinererei violoniste.

Costin Anghelescu, elev în clasa a IX-a la aceeași profesoară, a optat pentru lucrări de Corelli, Paganini, Tartini-Kreisler și Vieuxtemps ; tehnica sa bine pusă la punct, sunetul curat și egal în toate registrele (foarte frumos în acut) s-au îmbinat cu elemente interpretative frumos conturate, trăirile artistice reflectate în ductul sonor, controlul permanent al frazei, vădind un temperament echilibrat și o maturitate aparte,

Două eleve din clasele mari — Oxana Corjos și Ileana Cernat — au încheiat programul serii. Pianista Oxana Corjos (prof. Zoe Popescu) este deja prezență cunoscută pe afișul de concert al Capitalei. Programul, gîndit într-o succesiune menită să reliefeze bogatele sale disponibilități artistice, a cuprins lucrări de Bach, Beethoven, Chopin, Brahms și Enescu. Un tușeu frumos, susținut de o tehnică impecabilă, s-a corelat cu profunzimea înțelegerii partiturii, cu implicarea afectivă echilibrată.

Violonista Ileana Cernat (cl. prof. Nicolae Bilciurescu) este o personalitate bine conturată, cu siguranța interpretului profesionist. Programul său cuprinzînd lucrări de Pergolesi, Sarasate, Wieniawski și Vieuxtemps a reliefat sensibilitatea și rafinamentul frazei de amplă respirație, cu involburări juvenile și virtuozitate strălucitoare.

Am aplaudat talentul și dăruirea tinerilor virtuozi și, deopotrivă, migala cu care dascălii știu să modeleze fiecare nestemată din salba de comori a sufletului românesc.

★

Luna noiembrie a marcat un moment deosebit în viața studenților din institutele de artă ale țării — Sesiunea de comunicări științifice găzduită de orașul Tîrgu-Mureș. S-au întîlnit într-un fructuos schimb de idei tineri ce se pregătesc pentru a deveni plasticieni, actori, cineaști, compozitori sau muzicologi.

Secțiunea compoziție a pus în lumină coordonatele fundamentale ce jalonează drumul căutărilor spre o exprimare proprie, originală, varietatea genurilor abordate — camerale, vocal-simfonice, concertante — și diversitatea orientărilor în plan tehnic și stilistic — prelucrarea filonului folcloric, scriituri tonale, modale, atonale — oferind o imagine a potențialului artistic al celei mai tinere generații de compozitori.

Relația muzică-poezie a fost prezentă în comunicări privind „Limbajul muzical și semiotica", „Muzica corală contemporană și conținutul ei angajant" ș.a.

Anca Florea

CARTEA DE ISTORIE

Cartea de istorie se bucură la noi de largul interes al publicului, care il dublează pe cel al specialiștilor. Anul 1988 a fost un an bogat în tipărirea unor cărți pe importante teme de istorie națională. Este vorba nu numai de reeditări așteptate (cum sînt Istoria românilor, **de N. Iorga sau** O enigmă și un miracol : poporul român **de G. Brătianu), dar și de tipărirea unor însemnate contribuții originale ale istoriilor de astăzi. Așezăm astfel la loc de frunte apariția volumului** Geneza statelor feudale românești **de Șerban Papacostea (Editura Dacia) ca și** România după Marea Unire 1933—1940 **de M. Mușat și I. Ardeleanu. Și una și alta sînt lucrări în care este evidentă documentarea de excepție și nu o dată forța interpretativă.**

Numărul titlurilor despre care ar trebui să vorbim este mare. Ne rezumăm să prezentăm, la acest sfîrșit de 1988, un buchet de cărți reprezentative pentru istoriografia noastră, care relevă atît meritele autorilor, cît și pe cele ale editorilor, selecția noastră oprindu-se asupra producțiilor editoriale ale Editurii Științifice și Enciclopedice, al cărui colectiv de redactori pentru istorie, sub direcția lui V. Văcaru, ne-a oferit pe 1988 satisfacții atît de solide. Remarcăm contribuția Institutului de istorie „A.D. Xenopol" din Iași care prezidează reeditarea istoriilor românilor de A.D. Xenopol și N. Iorga.

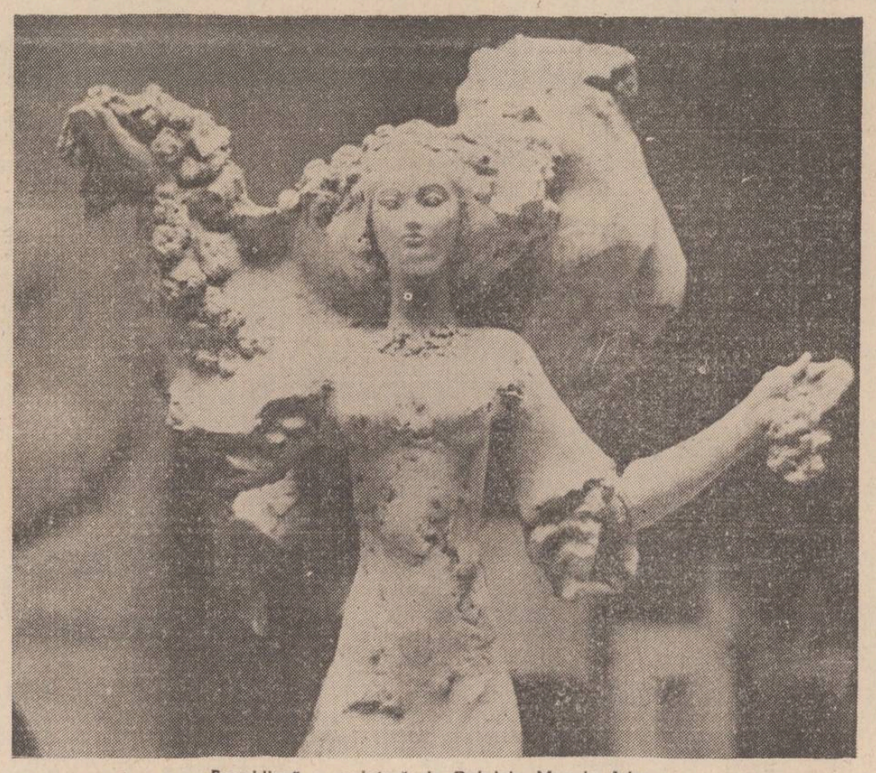

„Republica" – sculptură de Gabriela Manole Adoc

Prezența lui N. Iorga

În seria de volume care prezintă scrierile lui N. Iorga pe criterii tematice și unitare, amintim **Scrieri economice,** de pildă, a apărut recent sub îngrijirea lui Damaschin Mioc, o culegere de studii pe care N. Iorga le-a închinat cronicilor și cronicarilor români. Sînt strînse la un loc toate studiile importante pe care marele savant le-a scris de-a lungul vremii pe tema atît de solicitantă științific, în plan istoric și filologic, a letopisețelor românești. Sînt studii fundamentale pentru soluționarea problemei, „clasice" cu un alt cuvînt, pe care Editura Științifică și Enciclopedică le pune la îndemîna specialiștilor și a publicului larg. Totodată, o asemenea culegere configurează prin sumarul ei capacitatea istoricului de a epuiza prin reveniri o problemă atît de importantă pentru istorie și istoria noastră literară.

*) **N. Iorga, „Despre cronici și cronicari", ediție îngrijită de Damaschin Mioc, Ed. Științifică și Enciclopedică, București.**

Sinteză relevantă

România după Marea Unire, partea a doua, 1933 — 1940, carte semnată de M. Mușat și I. Ardeleanu, redactată de Corina Bușé și Ioan Opriș continuă cele două volume anterioare, **De la statul getodac la Marea Unire** și **România după Marea Unire** (partea I).

Perioada înfățișată și examinată de autorii acestui masiv volum, 1933—1940, este o perioadă de istorie modernă, agitată, gravă, plină de consecințe pentru statul român și societatea românească. Lucrarea se întemeiază pe o bună informație cifrică, adesea amănunțită, urmărind evoluția politică și socială a României cu multă atenție. Sînt folosite și surse expresive, cum sînt memoriile care, citate la locul oportun, aduc un plus de lumină și de claritate.

Efortul autorilor este mai ales de a ne oferi o istorie „așa cum a fost", o istorie unică a poporului și statului român, o istorie scrisă cu răspundere față de metoda de lucru și adevărul științific. Simplificările de altădată, tratările șablonarde, tabuurile sînt înlăturate în favoarea unei expuneri întemeiată pe o materie istorică veridică și corect interpretată.

O reeditare așteptată

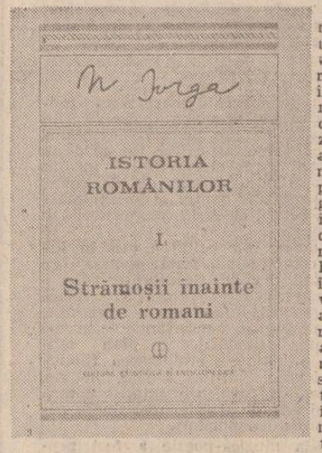

Profesor mai întîi de istorie universală, mare specialist în problema cruciadelor, a Bizanțului și a Evului mediu european, N. Iorga a ajuns, în chip mediat, la istoria românilor pe care înțelegea s-o vadă, mai ales în marele context al istoriei universale. Înainte de a scrie istoria României, pentru care a dat uimitor de multe materiale parțiale, N. Iorga a scris alte istorii : istoria imperiului otoman, a vieții bizantine, a statelor balcanice, a poporului francez și așa mai departe. Ambiția marelui savant era de a oferi însă o sinteză de istorie românească pornind de la cele mai noi documente și interpretări. Gh. Buzatu face într-o introducere elogioasă portretul genialului istoric.

Asupra mai tuturor epocilor istorice ale poporului român, N. Iorga dăduse contribuții parțiale care i-au asigurat o înaintare rapidă în materie. Chiar asupra epocii politice contemporane, N. Iorga a scris mai multe cărți, pentru a nu mai vorbi despre epoca fanariotă, despre aspectele evului mediu. **Istoria românilor** de N. Iorga, care debordează de date și de sugestii, are un, ton, o perspectivă și o curgere unitară și oferă asupra istoriei românilor o viziune nouă, modernă, pe care adesea însă cititorul trebuie s-o desprindă singur din liniile generale ale cărții, deoarece N. Iorga, odată fixate cadrele, nu mai insistă asupra lor lăsîndu-se absorbit de rezolvarea unor chestiuni litigioase sau de detaliu. Cartea este fascinantă pentru specialiști, ca și pentru amatorul de istorie, prin numărul extraordinar de informații folosit, prin aglutinarea sau încadrarea acestor informații într-un desen coerent, și mai ales prin modul cum, plecînd de la detalii aparent neînsemnate, N. Iorga deschide brusc perspective nebănuite. Cele zece volume ale **Istoriei românilor,** scrise de N. Iorga, fosnesc de sugestii noi, surprinzătoare, de interpretări incitante sau convingătoare, acestea stînd alături nu o dată de configurări inerțiale ale materiei istorice.

Istoria românilor de N. Iorga este un unicat, o carte fără precedent și fără urmași în istoriografia română. Construcția este uriașească, uimind și prin timpul scurt în care a fost scrisă (1936—1939) iar impotrivirile pe care le-a avut din partea așa-zisei „noi școli istorice" românești, sînt mai ales obiecții de metodă care nu pot anula nici direcția acestei istorii, nici însemnătatea edificiului. Nu numai privirea de ansamblu asupra evului mediu românesc este excepțională. Înnoitoare este și optica asupra epocilor mai apropiate de noi, secolele XVII și XVIII, după cum foarte interesantă rămîne reconstituirea epocii celei mai vechi din istoria poporului român. N. Iorga nu face numai o istorie de regi și de războaie, adică nu se mărginește doar la istoria politică evenimențială, ci scrie o istorie preocupată de viața societății, de climatul cotidian al acesteia, de viața instituțiilor, folosind adesea o abordare modernă a materiei. Cîștigurile aduse de reeditarea acestei mari sinteze de istorie românească văzută în planul mare al istoriei universale se vor vedea cu vremea.

Primul volum al **Istoriei românilor** *) de N. Iorga se ocupă de popoarele trăitoare din cele mai vechi timpuri pe teritoriile carpato-dunubiene, de traci și daci, de diversele invazii vechi care au colorat etnic zona. Fără a fi un arheolog, fără a fi un specialist al istoriei vechi, calitate pe care N. Iorga și-a declinat-o întotdeauna, autorul monumentalei istorii reușește însă să ne ofere o imagine coerentă și lipsită de prejudecăți asupra acestei epoci îndepărtate din viața popoarelor de la Dunăre și Carpați. N. Iorga, care a criticat în diverse rînduri romanomania și efectele ei, care era la fel de nemulțumit de tracomanie, se supune în această primă parte a materiei arheologice, la îndemîna izvoarelor, cîte puteau fi folosite, și trasează o imagine plină de substanță și veridicitate științifică asupra rosturilor trace în această parte a lumii. Operînd mereu în context universal, ca și în alte cazuri, N. Iorga oferă o interesantă plasare a tracilor și dacilor pe harta culturală și politică a antichității, producînd el, nespecialistul și rezervatul față de problemele preistoriei românești, o sinteză plină de forță și de actualitate, interesantă și din unghiul demonstrației continuității românilor. Trebuie spus că această parte a contribuției lui N. Iorga, prezentă în acest prim volum al **Istoriei românilor,** dar presărată și în alte studii și conferințe, în note de călătorie chiar, este prea puțin cunoscută și că ea merită un comentariu adecvat și exigent, pentru a-i verifica tocmai valoarea.

Apariția primului volum din **Istoria românilor** de N. Iorga, redactat de Alexandru Stănciulescu, este un eveniment care trebuie salutat așa cum se cuvine.

*) **„Istoria românilor" de N. Iorga, vol. I, partea I, „Strămoșii înainte de romani", text stabilit, note, comentarii, postfață și indice de Vasile Chirilă, Virgil Mihăilescu-Bîrliba, Ion Ioniță.**

Istoria fără enigme

O enigmă și un miracol istoric : poporul român de G. Brătianu este ultima sinteză înaintea ultimului război mondial prin care istoriografia românească răspundea unor teze ostile românilor și adevărului istoric, teze care sprijineau, din păcate, nefastul curent politic al revizionismului susținut de ridicarea la putere a lui Hitler în Germania. Stelian Brezeanu, care s-a îngrijit de apariția lucrării, dă datele explicative. Cartea lui G. Brătianu a apărut într-o versiune franceză în 1937, ca recenzie la o lucrare a profesorului său, Ferdinand Lot, despre **Invaziile barbare,** apărută în același an. A urmat o versiune românească amplificată a cărții, îmbogățită la capitolul arheologie, pentru ca în 1942, la doi ani după Dictatul de la Viena, care sfîrtecase Transilvania în favoarea revizionismului ungar, cartea să cunoască o ediție franceză ultimă, preluînd precedenta versiune românească. **O enigmă și un miracol istoric : poporul român** de G. Brătianu este o carte de știință, dar și de luptă politică. A restabili adevărul în problema istoriei românilor era totuna atunci, în anii treizeci și patruzeci, cu a te opune mentalității revizioniste și fasciste a vremii. G. Brătianu, liderul noii generații de istorici, care veneau după N. Iorga, și-a asumat acest rol.

G. Brătianu răspundea unei cărți și unor teze apărute peste hotare. Aceste teze au intrat în sintezele occidentale, ca urmare a faptului că istoria românilor a fost scrisă și a început să circule în occident prin mîini și minți interesate. Istoriografia din centrul Europei, care și-a asumat și scrierea istoriei popoarelor din granițele Austriei și Ungariei, sau din sfera de influență a acestora, a abordat diferit problema continuității românilor pe teritoriul pe care-l locuiesc, dînd prioritate și circulației tezei după care românii sînt un popor venit de curînd în Carpați. Dacă o asemenea construcție putea să fie alcătuită și pusă în circulație în mai vechi etape istoriografice, cînd posibilitatea verificării unor atari aserțiuni era mai grea, ea nu mai putea via în epoca științifică modernă. Odată intrată în circuit, cu autoritatea dobîndită de o circulație anterioară, teza a rămas însă și a intrat în diverse sinteze occidentale. Lupta împotriva circulației acestor pseudo-construcții științifice a început mai de mult. E de ajuns să cităm **Istoria pentru începutul românilor în Dacia** de Petru Maior, 1812, pentru ca să punctăm momentul Școlii Ardelene. Mai tîrziu, împotriva lui Roesler s-a ridicat Hașdeu a cărui întreagă operă istorică se constituie în replică la această aberație. Fr. Damé a dat și o versiune franceză a **Istoriei critice a românilor,** prima parte, pentru a introduce în circuit tezele și demonstrațiile românești semnate de Hașdeu. O altă replică importantă, de care se leagă și cartea lui G. Brătianu, este cea pe care A.D. Xenopol o dă tezei lui Roesler, studiu de mare întindere, care a apărut în românește și apoi în versiune franceză cu titlul **Une énigme historique, Les Roumains au Moyen Age,** 1885. De aici, de la A.D. Xenopol, ideea „enigmei" și, ulterior, prin supradimensionare a „miracolului", a intrat în lucrările occidentale și poate fi găsit și la Ferdinand Lot. Titlul pe care-l folosește G. Brătianu reia deci titlul primei cărți de atitudine românească în problema continuității, care a apărut în franceză pentru a infirma neadevărurile unei teze interesante. Asupra tezelor lui Roesler s-au mai oprit cu argumente serioase și alți istorici români, între care D. Onciul trebuie pus la loc de cinste. Îi pomenim aici pe acești predecesori pentru a arăta că G. Brătianu se află pe traiectul unei tradiții științifice prestigioase și că prin forța împrejurărilor **O enigmă și un miracol istoric : poporul român** trebuia să fie sinteza clară a tuturor încercărilor anterioare și a întregii informații de care se dispunea în epoca interbelică.

Prima întrebare pe care și-o pune astăzi cititorul, ca și omul de știință, este dacă într-adevăr existența poporului român ține de „enigmă" și de „miracol". Intitularea dată de A.D. Xenopol își avea rostul ei, dat fiind și publicul străin căreia se adresa. Perpetuarea astăzi a ideii de „enigmă" și de „miracol" asupra existenței poporului român pe teritoriile pe care le locuiește este însă de proveniență străină adevărului istoric. Mai ales astăzi se știe că nu este nimic enigmatic și nici miraculos în existența și dăinuirea românilor pe pămînturile pe care trăiesc. Sensul polemic al lucrării lui G. Brătianu îi justifică însă titlul explicabil în anii treizeci.

Desfășurarea argumentației lui G. Brătianu, sensul ei rămîn încă actuale și valabile științific. El aduce probe de natură arheologică, socială, numismatică, lingvistică etc., înscriindu-se într-un perimetru demonstrativ pluridisciplinar, modern, pentru a spulbera teza Roesler-Lot. Forțat de insuficiența cercetării științifice și a rezultatelor ei de atunci, G. Brătianu admite o enigmă istorică pentru românii de pînă la întemeierea statelor românești. Iar un miracol, în sens metaforic, pentru marile realizări sociale și politice ale românilor în secolele XIX și XX.

Reeditarea cărții lui G. Brătianu, **O enigmă și un miracol istoric : poporul român,** 1942, este extrem de utilă pentru a recapitula o etapă științifică în care istoricii români și-au asumat cu toată răspunderea marile probleme ale poporului român și ale istoriei naționale, replicînd prompt și argumentat acelor lucrări care deformau fizionomia fenomenului românesc.

Un cuprinzător capitol de **Note** finale, alcătuit de Stelian Brezeanu, completează această ediție, redactată de Dan Ghinea, al cărei text este tradus de Marina Rădulescu. Importanța notelor constă și în faptul că ele verifică justețea direcției științifice a lui G. Brătianu și vin cu informații și concluzii noi care susțin viziunea cărții scrisă acum peste patruzeci de ani.

*) **Ediție îngrijită, prefață, studiu și note de Stelian Brezeanu, traducere de Marina Rădulescu.**

Acțiune susținută

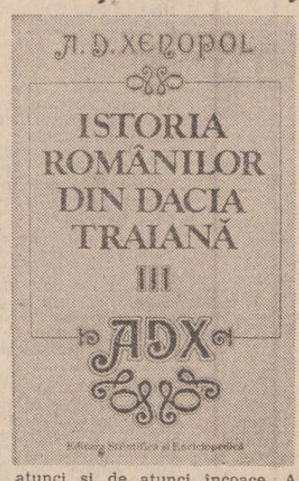

Reeditarea **Istoriei românilor din Dacia Traiană** de A.D. Xenopol a ajuns la volumul al III-lea.

Istoria românilor de A.D. Xenopol, este prima mare sinteză de istorie românească, apărută la sfîrșitul secolului trecut, care oferea un răspuns tuturor marilor probleme pe care istoriografia noastră și le-a pus pînă atunci și de atunci încoace. A.D. Xenopol a fost și un factor extrem de activ al difuzării adevărurilor istoriografiei românești peste hotare, gesturile lui întemeindu-se pe monumentala sa istorie a românilor.

Apărută într-o întîie ediție de popularizare, apoi într-una de format mare, istoria românilor de A.D. Xenopol a cunoscut și o a treia ediție, postumă, care constituie o verigă importantă a actualei reeditări.

Deși contestată de un urmaș de importanța lui N. Iorga, pe motiv că nu întotdeauna cartea se supune izvoarelor, istoria lui A.D. Xenopol rămîne importantă ca deschizătoare de drum, ca perspectivă generală a istoriei românilor și nu o dată prin concluzii și prin interpretări. Aceste caracteristici motivează reeditarea ei, iar Institutul de istorie „A. D. Xenopol" din Iași își face pe bună dreptate un titlu de cinste din repunerea în circulație a monumentalei opere.

*) **A.D. Xenopol, „Istoria românilor din Dacia Traiană", III, Epoca lui Mihai Viteazul. Redactori : Alexandru Stănciulescu și Gabriel Matei. Ediția IV, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1988.**

Un dosar semnificativ

Sub titlul **R.W. Seton-Watson și românii,** 1906—1920, carte scoasă sub semnăturile Corneliei Bodea, de la Academia de Științe Sociale și Politice și Hugh Seton-Watson, de la British Academy, se ascunde portretul unei personalități remarcabile, care a înțeles cauza românească a Unirii și a fost alături de români în realizarea marilor deziderate naționale ale acestora. Cartea este compusă din două mari părți : una închinată părerilor britanice despre români și, desigur, celor ale lui Seton-Watson, și cea de a doua, care este de fapt „grosul", unde intră corespondența lui Seton-Watson cu personalități politice românești, urmată de articolele lui Seton-Watson despre problemele noastre politice tipărite în presa vremii, ca și articolele românești despre poziția lui Seton-Watson, alias Scotus Viator, în aceleași probleme. Rezultatul este un dosar extrem de semnificativ al participării lui Seton-Watson la problema românească, și implicit a chestiunii românești înaintea și în timpul primului război mondial. Cartea, care manipulează documente de arhivă și de epocă, se distinge printr-o deosebită acribie și oferă un instrument de lucru prețios pentru cei interesați de atitudinea unor personalități europene față de năzuințele și acțiunile politice ale românilor în jurul primului război mondial. Ea a fost redactată de Marcel Popa, Sergiu Celac, Adriana Sofian și Horia Matei.

Început de ev mediu

Între puținele lucrări de arheologie medievală românească trebuie să așezăm **Țara Maramureșului** de Radu Popa și recenta lucrare a aceluiași **La începuturile evului mediu românesc. Țara Hațegului,** apărută la Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, redactor : Marcel Popa. Dacă prima lucrare, despre Maramureș, corespundea într-u totul tipului de cercetare arheologică medievală, cea nouă, închinată Țării Hațegului, iese din sfera arheologiei propriu-zise, încercînd o „arheologie socială", așa cum ne-o propuneau, mai demult, Traian Herseni și H.H. Stahl. Este vorba de combinarea tuturor tipurilor de documente și de informații, în temeiul cărora se poate reconstitui viața trecutei Țări a Hațegului. Este vorba de datele arheologice, de documentele de cancelarie, de inscripții, de tradiții păstrate sub diverse forme în cuprinsul vechii țări. Rezultă din combinarea și interpretarea tuturor acestor surse imaginea unei societăți bine sedimentate, cu o mare coeziune și omogenitate, cu evidentă vechime și stabilitate. Meritele autorului, pionier în această direcție a istoriografiei noastre, sînt deosebite.

Promisiune ținută

Urmare din pag. 1

un veac este enormă, centrul său de gravitație fiind frontul și societatea românească.

O asemenea carte presupune indiscutabil o documentație amplă. Important este ca ea să fie absorbită romanesc în infrastructura construcției epice, ceea ce constituie una din trăsăturile majore ale romanului scris de Paul Anghel. Dar mai importantă decît trimiterea istorică precisă, decît copierea desenului social de epocă pe care-l practică romanul comod rămîne viziunea proprie, capacitatea interpretativă a scriitorului. Originalitatea ciclului romanesc scris de Paul Anghel stă tocmai în forța interpretativă, în unghiul de abordare al procesului acestui război, văzut în dimensiunile sale mondialiste, în modul de prezentare al oamenilor care îl fac, fie ei scoși din memoria timpului, fie închipuiți în întregime de prozator. Romanul creează senzația unor mari rostogoliri de forțe, fie ele naturale, fie omenești, acordate la energiile naturii. Sentimentul este de sfîrșit de lume și de intrare în alt univers. Ceva se închide, datorită unui cutremur, urmat de o deschidere, de o fereastră către viitor. Această fereastră, din unghiul strict politic, dar și al unei meditații mediate asupra istoriei, este înfățișată de **Ieșirea la mare.** Războiul se sfîrșește și vine pacea de la Berlin, unde independența costă foarte scump.

Scriindu-și romanul, Paul Anghel nu s-a confruntat doar cu inepuizabila materie a arhivei istorice, ci și cu obstacolul tipurilor de mentalități, care au fixat atunci și mai tîrziu imaginea acestui război, ca și dimensiunea sacrificiului uman și politic pe care el l-a presupus. **Zăpezile de acum un veac** învinge atît dificultățile ridicate de o documentare exigentă, programatică, cît și pe cele pe care i le ridică în față acumularea de prejudecăți sau concluzii osificate în legătură cu acest război din 1877 și participarea românească la el. Numeroase tabuuri sînt dizolvate de **Zăpezile de acum un veac,** puzderie de inerții de optică sînt măturate de forța unei proiecții, care descoperă caracterul hotărîtor, ultimativ al acestei ciocniri, care verifică capacitatea de a supraviețui a unui popor și a unui stat. Ca Iorga care nu înțelegea să scrie istoria românilor decît în context universal, Paul Anghel reconstituie și el romanesc războiul românilor pentru Independență în proiecție universală. Orizontul romanului este de aceea vast, distribuția de personaje internațională, zonele de repercutare neașteptate. Din inima evenimentului, din tranșee, se pleacă către cercul exterior, pentru a ne întoarce la ele.

Zăpezile de acum un veac este o carte despre sensul războiului, despre Europa, dar mai ales despre Europa care se confruntă cu Asia, după cum și despre fenomenul românesc. Romanul înfățișează nu numai suprafața evenimentelor, ci merge la structuri adînci, caută explicații dincolo de aparențe. Acest război de independență nu este în cărțile ciclului doar o expresie militară, un șir de acte de eroism. De altfel, în sensul curent al eroismului, adică al gestului exterior, romanul lui Paul Anghel nu ne vorbește. Nu este vorba despre eroi, ci despre oameni care se înscriu în eveniment cu motivație și se comportă în datele propriei lor definiții.

Există, desigur, și personaje sumă. Așa este Nae Maican, figură de cartier bucureștean, un extras parcă din universul lui Caragiale, dar paradoxal de aplicat, de isprăvit și, în fond, de eroic. Una din trăsăturile cărții este de a examina această lume de pe alt versant decît a examinat-o Caragiale. Viitorul comediograf care dădea în 1878 știri false despre evoluția militară la sudul Dunării, l-a văzut doar pe Mitică cel din spatele frontului. **Zăpezile de acum un veac** ne descoperă o altă față a aceluiași Mitică, tentativa lui Paul Anghel diferind totuși de aceea a lui Camil Petrescu din **Mitică Popescu.** Nu e vorba numai de un Mitică eroic, care-și ascunde meritele, ci și de zona de profunzime și neliniște sufletească, de clar-obscur a acestor eroi.

Galeria personajelor este întinsă. Cineva le va număra poate cu vremea. Cîteva din ele au romanul lor, care traversează seria de volume, trecînd din unul în altul de-a lungul ciclului. O lume cu o psihologie foarte diferențiată, cu mentalități diferite, cu interese opuse traversează **Zăpezile de acum un veac.** Impresia de viață, de bogăție, de diversitate umană este cuceritoare. Totul stă în rama mare a unor sensuri majore pe care le sugerează incipient titlurile și pe care masa romanelor, infrastructura lor intelectuală, meditativă le susțin. Ceea ce este important în **Zăpezile de acum un veac** este mai ales tîlcul special al evenimentului, desenul pe care-l lasă pe cerul epocii. Ambiția romancierului a fost de a scoate la lumină o lume uitată, un continent scufundat, compromis de litografia sarcastică, de a-i reda vitalitatea și demnitatea, de a-l ancora în cadrele lui de reală anvergură. **Zăpezile de acum un veac** constituie o izbîndă. Ciclul lui Paul Anghel rămîne o promisiune ținută. Început în 1977, cu **Scrisoare de la Rahova, Zăpezile de acum un veac** a ajuns în 1988 la al zecelea volum, **Ieșirea la mare.** Este cel mai lung ciclu epic al literaturii române. O realitate romanescă de peste 1 000 de pagini, care stă la îndemîna cititorului și a istoricului literar. Este totodată și o demonstrație a forței de creație a scriitorului român, adesea taxat pentru că se sustrage angajamentelor mari. Cine ar fi crezut în 1977 în fața **Scrisorii de la Rahova** că ne vom afla în fața unui ciclu de zece volume dus pînă la capăt ? Faptul există iar promisiunea scriitorului a fost ținută. Ceea ce era de demonstrat !

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Numai noaptea Anului nou depășește „O mie și una de nopți".

II. Mi-am amintit, zilele trecute, într-o seară pentru copii și oameni mari, de un colind de fată. Zestrea e un pretext în exprimarea unei exuberanțe atotcuprinzătoare : „și-mi mai cere ce-mi mai cere / cere zeciuri de berbeci / tot berbeci din ceia beci / cu linița poleită / cu cornițe zugrăvite / și-n vîrful cornițelor / mi-este-o piatră nestemată / luminează lumea toată / și țara prin jumătate."

III. O conversație care, printre altele, m-a uimit : „Ești poet dar nu ești intelectual", îi spune un traducător unui autor de poezie. Eu, la aceeași masă, am ciulit urechile. Poetul s-a făcut verde ; admitea să audă mai degrabă că este intelectual dar nu este poet. „Așa cum poți să fii intelectual fără să fii și poet, poți să fii poet fără să fii intelectual" a continuat, cu o voce ca din butoiul cinic al lui Diogene, traducătorul.

IV. Sînt cărți aurifere unde nu se pomenește cuvîntul aur. O carte despre aur, citită, cheltuită prin lectură de toată lumea, ar cuprinde exact 365 de pagini, despre Eldorado nu s-ar scrie decît două săptămîni, o lună despre căutătorii de aur, un trimestru despre cei care nu l-au prețuit niciodată, un concediu despre plusvaloare, o vară despre o cireadă de viței de aur păscînd idolatri pe o pajiște a vechii pietăți biblice etc. Istoria aurului în istoria umană ; epoca ierbii, epoca pietrei, epoca bronzului, epoca fierului, epoca aurului și o altă epocă definibilă printr-o substanță a spiritului.

V. „Cu tine pot să trec Dunărea" — era vorba de laudă la noi, la Roseți, cînd cineva aprecia caracterul unui om dintr-o bucată.

VI. La anul și la mulți ani !

George Alboiu

REVELION LUCEAFĂRUL

POST RESTANT

Mai sînt cîteva ceasuri și ne vom trage și celălalt picior din anul 1988, ne vom face iluzii, urări de bine și de sănătate, cum se cuvine, „cele rele să se spele, cele bune să se adune", ne vom împărți sau despărți de iubirile noastre, puține sau multe, cum au fost ele în acest an, vom scădea din amăgiri dezamăgirile noastre, vom aduna cele ce am învățat cu cele ce nu vom învăța niciodată, vom fi veseli, tovarăși, vom avea umor și nu ne vom plînge decît de durerile de cap și de inimă după atîta petrecere și trecere prin lume de unul singur. De aceea, pentru a mulțumi pe toată lumea, pentru a nu lăsa o poartă mofluză în dreptul celor care și-au pus viața și speranțele în scris, celor care le răspundem din an în an sau deloc, și de data asta le vom dărui rubrica noastră odată cu dorința de a-i vedea sănătoși, bogați și fericiți la masa noastră, gata mereu să plătească toată consumația. La mulți ani !

★

FĂNUȘ NEAGU, comuna Doina, București. Am primit manuscrisul cărții dvs. „Cartea cu neprieteni" prefațată de Ion Iuga. Iată, reproducem din ea, la întîmplare : „...Pe Nicolae Drăgușin îl urăsc atît de tare, încît, de fiecare dată cînd ne vedem, îl pun să plătească toată consumația și-i dau să mănînce dude". Cu doar cîțiva dușmani e greu însă să-ți faci o casă, dar ditamai opera ! Cît despre „Dracula", bănuim că este un roman autobiografic, din care vom încerca să publicăm la anul un fragment cu vampiri, ospătari beți și fotbaliști cinstiți.

MIRCEA MICU, Arad — Drumul Taberei. Glezna pe care ne-ați trimis-o aparține unei doamne solide, blondă, cu părul rar, fără dinți, cu un ochi albastru și unul căprui, care merge la teatru numai cu soțul ei. În ceea ce privește întrebarea dv. „Unde se află Uniunea Scriitorilor ?", „vă precizăm că ea se află pe Calea Victoriei la numărul 115, deasupra restaurantului. Ca să intrați în Uniune nu-i nici o problemă, dar ca să intrați în restaurant trebuie să luați premiul Nobel.

GHEORGHE PITUȚ, Beiuș. Vă mulțumim pentru oile pe care ni le-ați trimis, mai ales că pe una dintre ele o cheamă Marius și e cam cheală, dar năzdrăvană. Nu vrem deloc să vă contrazicem, însă nu aveți dreptate cînd afirmați că Balta Albă e un cartier mai mic decît Münchenul. Ne-ar interesa mașina dv., așa că desfaceți-o și treceți cu ea în geantă, pe la redacție.

MIHAI UNGHEANU, Slobozia. Am citit romanul dv. și, exceptînd personajul principal, ni s-a părut interesant. Cum este vorba, înțelegem, de un ciclu, așteptăm să-l terminați. Ne permitem numai să vă dăm o sugestie : fiți mai dur.

PLATON, Grecia. Luați legătura cu Pardău, veți afla lucruri interesante despre filosofia dv.

NICOLAE DAN FRUNTELATĂ, Mehedinți. „Viața în limba română" poate să stea foarte bine lîngă „Viața deocamdată" și chiar lîngă „Viața românească".

A. I. ZAINESCU, Aici, Buzău. Fiți mai încruntat, altfel vi se văd ridurile cînd vă gîndiți acasă. Schimbați mașina dv. cu mașina lui Pituț, totul e să găsiți ceva cu care să le transportați.

IULIAN NEACȘU, Post restant. Adresați-vă Gabrielei Negreanu.

Iulian Neacșu

Lacul, dracul și burlacul

POEZIE PESIMISTĂ

A venit să treacă lacul
Vai de capul lui, burlacul...
Și-apăru deodată dracul
Și-n același timp și racul.

Dă un șut atunci burlacul
Și cad racul și cu dracul,
Pune-o piedică și dracul
Și-a căzut în lac burlacul !

Vai, săracul ! Vai, săracul !
I-a picat și-n apă sacul,
Dănțuie pe el și dracul
Și i-a prins în clește sacul

Racul. Și le-a zis burlacul :
— Dacă nu-i aicea bacul
Cum să treci ca lumea lacul ?
Să te faci frate cu dracul ?

Și-a plecat atunci burlacul
Fără să mai treacă lacul !
Și-au rămas dracul cu lacul
Și cu racul și cu sacul.

Pușa Dinulescu

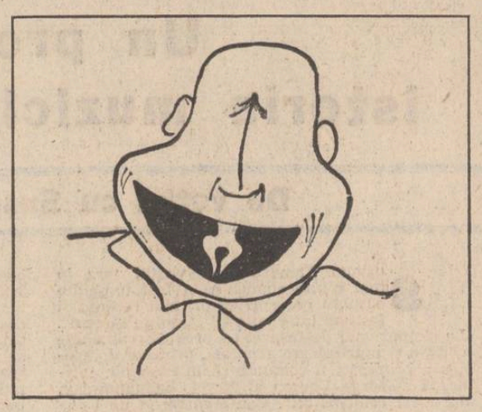

Rondelul negației

Lui Fănuș Neagu

N-am fost nici eu nici tata hoți de cai !
Ce-am spus în povestiri e o minciună.
Să ne simțim în nopțile cu lună
Ca furii de cadine din serai.

Metafora mi-i laur și cunună...
Cînd scriu sînt ca un rege peste rai.
N-am fost nici eu nici tata hoți de cai
Ce-am spus în povestiri e o minciună.

Îs veșnic cu amicii împreună...
Se țin de mine toți cu droaia, scai.
Iar la Brăila fac pe străzi alai
Cu damigene... fiindcă-s poamă bună !

N-am fost nici eu, nici tata hoți de cai !

Constantin Atomii

POȘTA REDACȚIEI

ANTOLOGIA POȘTEI REDACȚIEI

● Cîteva precizări : mai întîi, nu este vorba de o „antologie" retrospectivă, ci de una — ca să zicem așa — prospectivă, textele aparținînd unor „transporturi" deocamdată inedite. Ne cerem scuze, așadar, corespondenților care au alimentat uneori copios, de-a lungul anului, mai mult sau mai puțin voluntar, setea de haz a cititorului **Poștei** — ei și-au produs efectul la timpul cuvenit. Cît despre producțiile de față, ele n-ar fi nici prea-prea, nici foarte-foarte, ci pe undeva pe la mijloc, pe muchia unde se-ngînă certitudinile cu incertitudinile și risul cu opusul lui, așa cum se și potrivește celor care dau cuvenitele tîrcoale (ambigue) poeziei. Cu toate șansele pe care unda de veselie care le străbate ne permite să le privim cu optimism.

LA MULȚI ANI !

Gabriela Negreanu

Ouă

m-am trezit cu muguri
în vîrful degetelor
și privirea aduna polene
din irișii ochilor tăi
cred că a venit primăvara
iubito
de-acum matca timpului
va depune ouă
din care vor ieși golașe
clipele noastre de fericire

MARIN SIMA

Joc de copii

Ziceam că nu-i adevărat
Că ai plecat
Și-n grabă te-ai înstrăinat.

Ziceam că încă ne iubeam,
Ne întîlneam
Și cîte-n lună ne spuneam.

Apoi, din toate cîte-aveam,
Noi ne pierdeam...
...Nici nu plîngeai cînd eu muream...

PETRE ANDREI

Don'șoara Boboc

(ÎN RIMĂ ROTUNDĂ)

Patru zidari zideau
Cărămizi albastre urcau

Domnișoara Boboc
Își ghicea în ghioc. Pasivă

Mița parșivă, cu gesturi pioase
Îi torcea picioarele păroase

Zidarii umbră făceau
Mobila albă-o umbreau

Domnișoara Boboc
Zîmbea dobitoc.

Mița-Fița
Sufla țărîța
Se mărea
Umbra
Sumbra

Zidarii cîntau
„Țanța, Țanța"

Domnișoara Boboc
Avea rude-n Constanța.

Unda
Paparuda
Neagră ca aguda
Înnegrea și funda
Rochiei nebune

Domnișoara Boboc
Avea chef de alune !

Se făcu tîrziu
Coperiș pustiu
Zgomot amorțiu
Zgîlțîind lumina

Domnișoara Boboc
Ghicea în ghioc. Totdeauna.

ȘTEFANIA SÎRBU

De la-nceput

O voi iubi de la-nceput. În zori de zi
Actor călcat de public în picioare
Ca un rastel nebun de jucării
Voi fi. Și ziua — un rastel de soare

Și-o voi iubi banal. Vreo zece lei
De lapte să ne-ajungă, și de pîine
Presimte fuga-mi, are ochii grei :
O voi iubi de astăzi pînă mîine.

DAN MANOLE

Diverse

Eu cobor pe lîngă voi
Ca o lacrimă tăcută
Și îmi vine așa „diverse"
Să privesc la alții-n burtă.

Și cînd beau îmi amintesc
De un cal neastîmpărat :
Calul ăsta toată viața
Crinii toți mi i-a mîncat !

IULIAN HOTAR

Caricaturi de Sorin Postolache și Ando

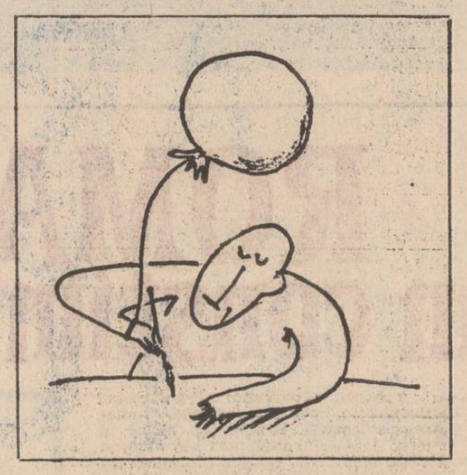

ZÎMBETE VECHI

Cota marinelor

Prin anii șaptezeci mai funcționa în Capitală o grădină de vară alintată de petrecăreți cu numele de Monj. Într-un revărsat de zori de acolo am pornit-o cu Păcă și Pucă spre Cotroceni unde, în atelierul pictorului Antohi, ne aștepta o damigeană de pelinaș. Taxiul ne-a oprit undeva, pe strada doctor Lister, dar făcînd monetarul am constatat că ne lipseau un leu și cincizeci de bani pentru a-l achita. Pictorul a coborît să aducă banii. Așteptarea se prelungea, într-un tîrziu, prietenul nostru apăru aducînd cu sine o pînză cam de șaizeci pe patruzeci. Ajuns lîngă mașină îl rugă pe șofer să-l scuze, pur și simplu nu avea cei un leu cincizeci și, cum nu vroia să rămînă dator, îi oferea „o marină" în suma asta.

Foarte surprins, șoferul coborî alene geamul, scoase mîna, luă pînza și o depărtă puțin arborînd un aer de veritabil connaisseur. Apoi o înapoie pictorului.

— Nu, fraților, zise el rostogolind către noi o privire minioasă, mie să-mi dați banii.

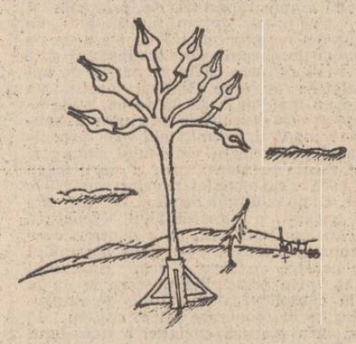

Din vina domnului François Villon

E toamnă, pe Calea Victoriei doamnele și-au scos la vedere taioarele, prietenul meu, criticul N. Argintescu Amza, om rafinat și de gust, nu le vede. Mă trage după el spre fosta sală de expoziție Apollo, unde expunea pictorul Benone Suvăilă. Venim de la Casa Scriitorilor și discutăm despre Villon. „Discutăm" e un eufemism, dinsul vorbește, pasionat, emfatic, cu dezinvoltura unui frenetic îndrăgostit.

În fața cafenelei Nestor ne întîlnim cu un domn înalt, ce venea din sens invers.

— Omagiile mele, maestre.

La auzul cuvîntului maestre, Domnul Amza se oprește din perorat, aruncă o privire circulară și, zărindu-l pe cunoscut, se ridică pe vîrfuri.

— Ce plăcere, ce mai faci drăguță, spune repede că mă grăbesc, trebuie să țin un spici la un vernisaj. Fă cunoștință cu prietenul meu, e scriitor.

— Păi, nu prea bine.

— A, da, perfect, excelent, mai departe.

— Tocmai m-am întors de la Brăila.

— Ee, bun, perfect, mai departe. Dar ce-ai căutat acolo ?

— Ce să caut, mi-am îngropat mama.

— Bun, perfect, excelent, mai departe.

Ștefan Stoian

SĂ RÎDEM CU EI...

● „Se pare că de-aici e la fel de ușor să cazi în sus ca și în jos." (M. Țvetaeva).

● „Privirea ei mă scălda în bunătate. Era ură curată." (R. Gary).

● „Calul mai ales m-a făcut fericit. Cu el aproape că am terminat șampania." (Y. Berger).

● „Excelentă pianistă, stăpînește patru limbi." (I. Ianoși).

● „...Într-un cuvînt, un cal cum foarte puțini bărbați se văd." (M. Druon).

● „De fiecare dată, crizele de copită mi-aduc înaintea ochilor..." (M. Constantinescu).

● „Fetița de patru ani, adică dona Frasquita, se apropia de treizeci." (P.A. de Alerçon).

● „Este evident că după cum o broască pusă în anumite condiții face cutare sau cutare prostie, tot așa și o englezoaică, la 30° deasupra lui zero, devine geloasă." (J. Camba).

● „Înaintam așa printr-o regiune care nu era nici de dealuri, nici de șes, într-o noapte nici întunecoasă, nici luminoasă, cît despre mine nu eram nici veselă, nici mîhnită." (M. Webb).

● „La friptura de vițel cu sos de roșii servită de valeții înfiretați în platouri mari de argint..." (M. Diaconescu).

● „Cînd va fi tată, domnul Iunian va fi cel mai mic dintre copiii domniei sale." (T. Arghezi).

● „Sîngele i se aprinde și-n locul intelectualului încoltește în el un om nou, bărbatul." (M. de Unamuno).

● „Desigur că o veche și bogată vilă italiană este deosebit de autentică atunci cînd printre tufișurile de trandafiri zace un prinț mort." (Th. Wilder).

● „Jobenele mi se par atît de înșelătoare : e ca și cum ai purta pe cap o cauză pierdută." (J. Galsworthy).

● „Sinii ei erau definitivi ca două pietre și își întindea mîinile greoaie..." (P. White).

● „Nu-mi pasă la ce instrument cînți — îi spunea ea — numai să cînți cu picioarele lipite." (G. G. Márquez).

● „Avea un mers oarecum de călăreț, care, pentru o femeie de patruzeci și șapte de ani, era fără consecințe." (H. de Balzac).

● „Te duc la un doctor de inimă că am unul căruia îi duc ficat." (M. Dutescu).

● „Un drum, dacă te oprești la mijlocul lui sau mai înainte de țintă, înseamnă că nu l-ai dus la capăt." (A. Gide).

● „În sfîrșit, niciodată n-a fost un incendiu atît de pustiitor, ca să nu mai rămînă cîte ceva și pentru alt incendiu." (L. A. Seneca).

● „Nimicea pe toți dușmanii patriei, chiar și pe cei bine intenționați". (L. Feuchtwanger).

● „Dacă sînteți cumva prost, în ce fel să fiți poftit afară ?" (Stendhal).

● „Îndrăznesc s-o spun : omul gol-goluț nu poartă vestă brodată !" (Le Corbusier).

● „Domnul Sassi a murit în Caucaz, domnul Lidolt în Germania, doamna Milos în casă, privind un film la televizor." (L. Ciocârlie).

● „Nimeni nu a văzut niciodată un cîine făcînd cu altul un schimb de oase echitabil și deliberat." (A. Smith).

● „Frumosul pur și simplu se comportă în raport cu uritul pe deplin negativ, căci el este numai frumos, în măsura în care nu este urît, iar uritul este urît în măsura în care nu este frumos." (K. Rosenkranz).

Remarcate de Mircea Constantinescu

Parodii de Mircea Micu

MARIN SORESCU

În ziua a șaptea la Lilicci

— Nu prea știi nepoate cum îi cheamă și ce fac
ăștia duminica cînd n-au ce lucra și pînă
și bunul Dumnezeu doarme și-n locul lui
e de serviciu Sfîntul Petre ?
Păi, îl văzuși pe ăla de trecu ? Pe Zdringă
zis Grecu
ăl ce șade lîngă Maria Fufuloanca
de-i surdă
din cauza clopotelor, ăsta doarme într-un
sicriu
că zice el către vecinu-său Nae Pîrțărău,
mă,
cînd o veni aia cu coasa să mă găsească
gata instalat
să nu mă mute babele de ici colo zicînd
că vor să
mă spele. Să le ia naiba de cotoroanțe
că n-am
nevoie să mă spele ele că eu și mort
mă gîdil.
Pîrțărău nu vorbește cu Ionică Lambă
zis Știucă
fiindcă nevestele lor, Mărie-mică și
Mărie-mare,
surori fiind și taică-su beat le-o botezat
la fel ;
nici ele nu vorbesc una cu alta. Uite-l și pe
Popa Penteleu zis Mortul, ăsta de cîte ori
ingroapă
pe cîte unul se aruncă peste sicriu și cere
să fie
și el îngropat ; al dracului șmecher popa,
rupe inima familiei și ia sutele și le bagă
la C.E.C. ...
Stai acilea că mai trebuie să vină Zozo
cel Chior,
Poplingher Rață, Izmene Sure zis Cocîrlă
ăla de
nu știe tabla înmulțirii și-i socotitor
la cooperativă,
Știubete, Fărfălău, Nară, ce te uiți
ca prostu' ?
Nară a lui Căcărează ăl de nu s-a trezit
de la nuntă
și cînd bea apă nevastă-sa cheamă
salvarea de la
Băilești ; Scovardă, Rapiță Gherghelus
și cînd
om fi toți mergem de margine să vedem
dacă a pus mătușa-ta Turturoia de mămăligă
că vorba unuia : „pe mine ce mă intrigă
e dorul de mămăligă și cînd o văd
pe cărpător
mă bat pe burtă de mor"...

PETRE STOICA

Ce visez cu cînd vreau

1.

Am visat că m-au ales președintele Uniunii
noastre

2.

Am visat că beau lapte dintr-un butoi de vin

3.

Am visat că mi-au furat bretelele în tramvai

4.

Am visat că m-au tuns un grup de textualiști

5.

Am visat că sînt logodit cu Sofica Manolescu

ION HOREA

Sc duscră...

Iar m-am întors acasă. Mi-e dor să consum
lapte.
Din toți vecinii noștri doar unul mă cunoaște
Și fiindcă mă cam știe de la televizor
Salută ostășește : trăiți domn' „pricuror" !
E cam pustie curtea și s-o strîmbat cotarca,
Pe cumpăna fîntînii cîntă aiurea țarca
Și lavița pe care-i citeam pe D.R.P.
Pe cînd eram mai june, s-a dus și nu mai e.
Vecinii de pe uliți se duseră pe rînd
Unii pe la orașe, alții pe sub pămînt.
Cum m-ascultau ei sara cînd le spuneam sonete
Și se uitau ca sfinții zîmbind pe îndelete.
Vine plîngînd la mine o tînără cadînă :
— Din pricina mneatale am patru la română...
M-a cam rănit fetița cu vocea ei subțire
Și-oi cere să mă scoată din cartea de citire,

GHEORGHE PITUȚ

Anunț clar

Să știți că mi-am vîndut mașina
Cu acte și cu tot tipicu'
Să-l văd amu, bătu-l-ar vina,
Ce-o să mai scrie Mircea Mincu.

Nu mi-o rămas nici măcar cricu'
Ce mi l-o-mprumutat Petrina
Am dat prelata și benzina
Să il distrug pe Mircea Mincu.

Că-n orișî ce ocaziune
Unde vorbea, și acăr ce
Pe stradă și la Uniune
Vorbea tăt de mașina mé.

Dacă mai scrie inc-odată
Vă jur că-l dau în judecată.
Am acte că mașina-i dată !...

IULIAN NEACȘU

Confabulă

„Un țăran trece strada / și nu se asigură
neștiind că / toți trebuie / să ne asigurăm la
Adas / dacă vrem să fim călcați / cu despăgubirile de rigoare / și tocmai cînd trecea se gîndi /
ce bine este / în sat la el / unde nu umblă atîta
omenire / și nici mașini nu trec decît / una pe
zi / și aia pleacă la oraș / și nu se întoarce /
decît a doua zi / și cum trecea el / pe roșu îl
văzu / nenea milițianu / actele zise drastic /
și țăranul răspunse că / nu are acte că e de la
țară / și un țăran trece strada / fără acte / a,
zise nenea milițianu / dumneata ești / țăranul
despre care / am citit eu într-o carte / scrisă
de unul Iulian Ovidiu Moldovan / te rog să mă
scuzi / și treci sănătos / și vino și înapoi tot
pe roșu / dragul de dumneata / scumpul nostru
erou de roman"...

ADRIAN PĂUNESCU

Adio, și nu am cuvinte

— Adio, cucoană, adio,
Cinismul pe care-l transmiți
Mă face să cînt „sole mio"
Pe versuri din tragicii sciți.
Să nu mă mai suni niciodată,
Mă lasă să plîng ca un dac
Iubire pe veci detronată
Tu înger năpraznic și drac.
Acum cînd atomice arme
Amenință Terra cumplit
Vrînd case și poduri să darme,
N-am timp, madmazel, de iubit.
Mă cheamă o misie sfîntă
Să merg prin cătune acum,
(Mă lau și cu munții la trîntă)
Dar versuri mereu am să spun.
Uitați-vă, vine potopul,
Fiți demni, mai sălțați cozondracii,
Cinci sute bani ghiață plus potul !
(Cucoană, lua-te-ar toți dracii).
Să nu mă mai suni niciodată
Ți-am fost un iubit infidel.
Scrisoarea de lacrimi udată
Am rupt-o. Și tu, fă la fel...
N-am timp eu de vorbe de soi,
Cînd Terra e-n prag de război !

ROMULUS VULPESCU

Într-o cafenea

Sînt la Murgu-Tureș
Într-o cafenea,
Nu-mi pasă de Iureș,
Eu beau cafea.
Mă gîndesc la tine
Și n-am nici un ban
Ah ! de-ai fi cu mine
M.R. Iacuban (i).
Sînt la Tîrgu-Mureș
Și te aștept.
Tot orașu-i gureș,
Tu m-ai tras în pept.
De-or veni la plată
Și-or să-mi ia livreaua
Ca un dac, pe dată,
Fac praf cafeneaua.
Nu văd de la mine
Nici sfanțu' nici francu'
Va plăti, în fine,
Totul, Traian Iancu.

P.S. Autorul rubricii Rememorări transmite cu ocazia Anului cel nou urări de bine cititorilor și corespondenților. Precum și celor confrați parodiați.

Redacția revistei „Luceafărul" mulțumește colaboratorilor săi tipografi, care i-au stat alături de-a lungul întregului an, și le urează un călduros „La mulți ani!"

ROMÂNIA în conștiința lumii

La ceasul sărbătoresc al aniversării Republicii, politica externă românească adaugă, la rodnicul bilanț al țării, la marile înfăptuiri ale națiunii noastre socialiste, noi și relevante argumente ale unei prestigioase prezențe planetare. România în anul 41 al Republicii, România Epocii Nicolae Ceaușescu se înfățișează lumii, nu numai ca o țară angajată plenar într-o impresionantă operă de construcție materială și spirituală, dar și în ipostaza de promotoare a unor valori și opțiuni profund novatoare în viața internațională, care, în esență, converg spre o regîndire și o recompunere a fizionomiei lumii prezente și a celei viitoare, în deplin consens cu aspirațiile de mai bine ale poporului român, ale tuturor popoarelor, în consens cu marile imperative ale progresului civilizației umane. În acest amplu proces, pe parcursul căruia România socialistă s-a afirmat ca o țară liberă și demnă în marea constelație a statelor lumii, implicîndu-se neobosit în eforturile de soluționare justă și viabilă a gravelor probleme care confruntă omenirea contemporană, o contribuție decisivă a avut și are președintele Nicolae Ceaușescu, patriot înflăcărat, personalitate proeminentă a epocii sale, ale cărui gînd și faptă revoluționară vizează, deopotrivă, ridicarea patriei pe noi culmi de progres și civilizație, dar și edificarea unei lumi mai bune și mai drepte, mai umane și mai fericite pe planeta noastră.

Să pornim de la o cifră : în anul 1947, anul proclamării Republicii, România avea relații diplomatice cu numai 25 de state. În 1965, anul Congresului al IX-lea al partidului, numărul acestora ajunsese la 67. Astăzi, România socialistă dezvoltă ample raporturi de prietenie și colaborare fructuoasă într-o multitudine de sfere de interes reciproc cu 155 de state de pe toate meridianele. Însăși această dinamică fără precedent — să reținem că în numai 23 de ani în sfera relațiilor externe ale țării noastre au fost incluse nu mai puțin de 88 de noi state — ilustrează generoasa deschidere spre lume a politicii externe românești, nelimitatele sale disponibilități pentru promovarea dialogului pașnic și constructiv, voința de intensificare a participării României la schimbul mondial de valori materiale și spirituale. Și nu în ultimă instanță, dorința fermă a țării noastre, a președintelui Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a aduce o contribuție proprie, specifică — prin ansamblul legăturilor noastre externe, prin conținutul acestora și prin principiile pe care le au la bază — la consolidarea climatului de destindere, înțelegere și cooperare între națiuni, la construirea, prin eforturi comune, a unei lumi a păcii. Înaltele solii de prietenie și colaborare purtate cu strălucite rezultate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în zeci și zeci de țări de pe toate continentele, numeroasele întîlniri și convorbiri avute la București cu liderii politici din întreaga lume, au deschis, de fiecare dată, largi perspective relațiilor noastre bilaterale, au marcat, fără excepție, evenimente de prim rang ale actualității internaționale. Practica dialogului la cel mai înalt nivel, ridicată la rangul de element esențial al apropierii și dezvoltării unor legături reciproc avantajoase, așezarea la temelia acestor ample legături a principiilor calitativ superioare ale dreptului internațional, promovarea, în cuprinsul documentelor cu caracter bilateral semnate, a unor obiective de majoră semnificație pentru destinele omenirii, conferă politicii externe românești, fără îndoială, un pregnant caracter pilduitor, prestigiu și o amplă audiență internațională. Acționînd constant în direcția amplificării relațiilor cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, situare geografică sau potențial economic și militar, România face dovada vie a posibilității reale de a se introna, în viața planetei, o politică nouă, de egalitate și respect reciproc, contrapusă și evident, preferabilă, anacronicei politici de forță, de dominație și exploatare, care practic nu mai corespunde noilor realități ale lumii. În egală măsură, țara noastră își aduce o contribuție apreciabilă la eforturile de rezolvare a problemelor globale și complexe care confruntă umanitatea acestui sfîrșit de veac și de mileniu. În această ordine de idei, nu întîmplător, pe primul plan al priorităților, România situează soluționarea urgentă, prin contribuția de voință politică a tuturor statelor, a problemei dezarmării și păcii, a edificării unei lumi lipsite de violențe, în care toate națiunile să se poată dezvolta în liniște și deplină securitate. Și în acest domeniu de fundamentală însemnătate al politicii externe românești, bilanțul este pe deplin edificator, în anii care au trecut de la proclamarea Republicii și îndeosebi în perioada ce a urmat istoricului Congres al IX-lea al partidului, România acționînd cu perseverență printr-o impresionantă suită de inițiative, propuneri și demersuri raționale, constructive și responsabile, pentru eliminarea pericolului unui cataclism atomic, pentru înfăptuirea neîntîrziată a dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare, pentru un climat autentic de destindere și înțelegere internațională. În cadrul sesiunilor Adunării Generale a Națiunilor Unite, la sesiunile speciale ale acesteia dedicate dezarmării, în cadrul reuniunilor general-europene, în alte importante forumuri ale diplomației multilaterale, țara noastră a avansat mereu idei noi, valoroase programe concrete menite a conduce la eliminarea norilor amenințători de pe cerul planetei. Caracterul oportun și necesar al inițiativelor românești, justețea și viabilitatea marilor noastre opțiuni afirmate în politica mondială și-au aflat în permanență confirmarea în înseși realitățile dinamice ale vremurilor noastre. Idei de pionierat, îndrăznețe, afirmate cu mulți ani în urmă de România, de președintele Nicolae Ceaușescu, au dobîndit astăzi o valoare axiomatică, fiind incorporate în gîndirea social politică a lumii de azi și promovate la scară planetară.

Teza inadmisibilității războiului în era nucleară, conceptul securității europene și al unității continentului nostru, abordările teoretice originale privind eradicarea rușinosului flagel al subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice și politice mondiale, privind soluționarea problemelor ridicate de criza economică mondială, sublinierea imperativului soluționării pe cale exclusiv pașnică a problemelor conflictuale, al democratizării vieții internaționale sînt doar cîteva repere dintr-o atotcuprinzătoare doctrină a păcii planetare, elaborată în decursul unei prodigioase activități teoretice și practice de președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Și, departe de a se limita la simple abordări teoretice, România a înțeles și înțelege să acționeze concret pentru înnoirea lumii în care trăim, pentru adaptarea vieții mondiale la noile realități, pentru triumful nobilelor deziderate ale păcii și colaborării între popoare. Un asemenea act concret, cu valoare de pionierat l-a constituit astfel — spre a da numai un exemplu — hotărîrea, adoptată practic de întreaga noastră națiune, în 1986, de reducere unilaterală cu cinci la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare ale țării. Evenimentele au demonstrat și în acest caz importanța unor astfel de măsuri efective, o serie de procese ulterioare argumentînd că numai pe o asemenea cale, prin realizarea securității nu la umbra munților de arme, ci la nivele mereu mai scăzute ale înarmărilor, omenirea va putea păși pragul mileniului trei despovărată de cea mai înfricoșătoare amenințare generată de ea însăși, va putea să se înscrie pe traiectul unor procese pozitive, la care năzuiesc cu sinceritate oamenii de pretutindeni. Sînt acestea adevăruri pe care nimeni nu mai poate să le nesocotească și pentru care România înțelege să lupte cu vorba și cu fapta. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuprinsul strălucitei Expuneri din 28 noiembrie a.c.: „În spiritul acestei orientări principiale, îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, țara noastră a desfășurat o politică externă activă, de participare la soluționarea problemelor complexe ale lumii, la lupta pentru dezarmare, pace și o largă colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială." Un bilanț bogat, un bilanț prestigios, așadar, și în domeniul politicii externe, la acest sărbătoresc ceas al aniversării Republicii.

Petre Aurelian

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Un proiect: istoria muzicii românești

De vorbă cu Susumu Tamura

Susumu Tamura ne-a vizitat țara în mai multe rînduri și a fost unul din oaspeții prezenți cu prilejul recentului festival internațional „George Enescu". La simpozionul desfășurat pe probleme de enescologie și muzicologie generală, profesorul japonez a prezentat o comunicare interesantă, intitulată „George Enescu și Karol Szimanowsky, doi mari compozitori". Conferențiar la un Conservator de muzică din Tokio, unde susține cursuri de istoria muzicii și de sociologia muzicii, directorul Centrului „Karol Szimanowsky" din Japonia, membru al Societății Muzicologice din Japonia și membru al Asociației prieteniei japonezo-române, redactor în cadrul editurii unui Colegiu de muzică, Susumu Tamura iubește foarte mult arta românească și își propune să depună eforturi pentru a o face cunoscută în țara sa. Vorbește cu mare entuziasm despre esența umanistă a acestei arte. Susumu Tamura invocă frecvent termenul **inimă**, concept sintetic și central în filosofia tradițională a japonezilor, pentru a sugera sau exprima conținutul esențial și umanist al artei. I-am propus ca, ținînd cont de specializarea sa, deci din punctul de vedere al unui muzicolog, să ne vorbească despre cîteva lucruri care fac parte din fondul mărturiilor noastre de conștiință umanistă.

— Veniți din Japonia, țară emblematică pentru o spiritualitate care, pentru noi europenii, este diferită, „exotică", ciudată, străine poate. În ce măsură credeți că e o simplă prejudecată și în ce măsură e o realitate această distincție între modalitățile noastre de a simți și vedea lumea și viața ?

— Important este însă altceva. Ființa umană ! Toți avem un lucru comun ; unul și același : ființa umană.

— Pentru un japonez, cît de diferită, cît de „exotică", de ciudată poate părea cultura europeană ?

— Nu, nu este exotică, nu este ciudată. Vedeți, noi japonezii avem o muzică tradițională ; dar muzica noastră tradițională este — desigur — deosebită de muzica europeană. (Bineînțeles, acum se fac simțite și noi tendințe în Japonia). Noi avem în Japonia o veche muzică pentatonică, spun asta pentru că și dumneavoastră ați vorbit adineaori despre pentatonie la George Enescu, iar europenii au, de asemenea, muzică pentatonică ; doar că acestea sînt diferite.

— Care sînt acele teme ale muzicii enesciene în care ne putem întîlni și recunoaște cel mai bine cele două sensibilități : japoneză și românească ?

— Să luăm, de exemplu, opera **Oedipus** : intriga... este **umană**. Astfel că atunci cînd auzim muzica lui **Oedipus** sîntem adînc impresionați, prin umanismul ei ; înțelegeți ? Muzica lui Enescu nu este așa de „exotică" cum ne-am fi așteptat noi să fie. Ne este foarte apropiată, proprie.

— Ce identifică, ce simte un japonez în această muzică ?

— Noi, japonezii, deasemenea putem înțelege expresia enesciană a melodiei. Ea are ceva de nostalgie, și de melancolie. E ceva foarte adînc și foarte uman în această muzică. Este ceva de **inimă**. Aceasta ne aparține și nouă, japonezilor.

— Cum ați ajuns dumneavoastră personal în contact cu cultura românească, cu muzica noastră ?

— Ar trebui să vorbesc foarte mult despre aceasta ; deoarece, acum 18 ani am venit aici pentru prima dată, ca invitat al organizației muzicale. Am întîlnit pe Ion Călinoiu, pe Tiberiu Alexandru, și pe Zeno Vancea, pe Wilhelm Berger și pe alții. Desigur cunoșteam bine muzica lui Enescu ; așa că, am discutat despre această muzică și despre muzica contemporană românească cu Zeno Vancea, Wilhelm Berger și cu alții. Am fost în mod deosebit interesat de muzica românească deoarece toți creatorii ei procedaseră în cel mai bun mod pentru ca să întemeieze propria muzică națională românească. Deci nu una provincială ci universală. Iată de ce am eu o mare simpatie pentru toți acești creatori. Deoarece și noi japonezii, la fel, facem tot ce putem mai bine pentru ca să atingem același scop. Iată de ce am putut avea încredere în creatorii români, în muzica românească din toate timpurile.

Acum douăzeci sau douăzeci și cinci de ani, de exemplu, am ascultat cîteva cîntece populare din Maramureș ; muzică păstorească, „a oilor", muzică de nuntă, cîntece de cununie. Am fost atunci într-adevăr adînc, foarte adînc impresionat de muzica populară. Și atunci am început să ascult mult mai mult folclor și muzică contemporană românească. Lucrări, spre exemplu, scrise pe motive populare ; sînt foarte interesante. Am fost foarte impresionat de caracterul muzicii dumneavoastră.

Recent, eu am ținut o conferință despre muzica populară românească și despre muzica românească contemporană. Bineînțeles, și cu acest prilej, am insistat asupra muzicii lui George Enescu, care este **inima** poporului român, adică această muzică ce **este** inimă, o expresie adîncă, de inimă, a ființei umane. Și noi japonezii, de asemenea sîntem în mod adînc de partea acesteia, sîntem în favoarea unei asemenea redări, al unui asemenea conținut pentru substanța și expresia muzicală.

— Vorbiți-ne puțin despre muzica din țara dumneavoastră.

— În Japonia sînt acum două curente în muzică : primul, este pentru muzica europeană și, al doilea, care este atașat desigur de muzica tradițională și de muzica populară. Dar aceasta din urmă are o savoare diferită, este diferit conservată și are un conținut diferit. O reală și foarte gravă problemă este însă faptul că nu toată lumea, poporul, are acces la muzică. Există foarte mulți oameni care nu pot să intre într-o sală de concert, să asculte muzică. Aceasta e o mare problemă.

— Cît de cunoscut este George Enescu și muzica lui, simfonismul românesc în general, în cercurile muzicale, ale melomanilor și muzicologilor din țara dumneavoastră ?

— Acum vreo zece ani o casă japoneză de discuri a vrut să publice o înregistrare „Columbia" cu opera **„Oedipus"** a lui George Enescu. Eu am scris atunci despre **„Oedipus-ul"** lui George Enescu, despre muzica lui George Enescu și despre muzica contemporană românească.

Cam cu zece ani mai în urmă am avut ideea de a scrie o istorie a muzicii românești ; dar nu e așa ușor de scris așa ceva — cred că vă dați seama — pentru un japonez. Deci nu am putut nici pînă acum să scriu această istorie a muzicii românești. Dar acum, **trebuie s-o scriu** ; această carte despre însăși istoria României. Pentru că în România, un asemenea curent și caracter creator, care cuprinde, care leagă muzica lui Enescu și muzica contemporană, este în floare. Noi, japonezii, avem nevoie de exemplul, de cunoașterea acestei arte românești. Muzica românească este foarte plină de spirit. Dar japonezii nu o cunosc așa de bine, nu o cunosc îndeajuns. Deci trebuie să scriu istoria muzicii românești ! Asta e **datoria mea !**

Prezentare și interviu realizate de Marin Marian

Poezie CUBANEZĂ de azi

ROBERTO FERNÁNDEZ RETAMAR

Testament

Într-adevăr, acești pantofi ai mei,
cămașa de pe mine și pantalonii
pînă și-această batistă, cine-ar putea
să le folosească mai bine ? Le știu
ca și cum ar face parte din mine.

Despre cărțile mele ce să mai spun ?
Subliniate și însemnate
pe margine cu citate și versuri,
— cred că doar eu le pot reciti —
în chipul celui ce pe-o veche hartă
străbate-o țară. Așadar acum
stăpîn deplin al facultăților mele
mintale și morale, și-n față cu gravul
pericol cu care ne luptăm, decid
să las toate sărmanele-mi bunuri,
toate, fără excepție, bob cu bob,

mie însumi, ce dracu. Așa încît
trebuind din nou să mă-ntorc potolit acasă
să pot să mă-ncalț cu aceiași pantofi
cu aceiași pantaloni să mă-mbrac
citindu-mi cărțile ce-mi sînt pe plac.

JOSÉ LEZAMA LIMA

O obscură pajiște m-ademenește

O obscură pajiște m-ademenește
fețele sale de masă strînse pe trup
în mine se învîrt, în balconul meu cald de somn

Îi stăpînesc întinderea, nehotărîta
cupolă de-alabastru se reintrupează
Deasupra apelor oglinzii
répede vocea în toiul a sute de drumuri,
amintirea mea se oferă surprizei :
cerbul ceresc, roua, văpaia.
Fără s-aud că mă cheamă
înaintez pe pajiște domol
cu bucurie-n noul labirint leit.
Acolo se zăresc faimoase resturi
o sută de capete, trimbițe o mie de funcții
îi inaugurează cerul, a sa floarea-soarelui tace.

Stranie surpriza-acestui cer
unde pașii se-ntorc fără să vrea
și vocile răsună în centrul implinit.
O obscură pajiște, iat-o trecînd.
Între cei doi, vînt sau hîrtie fragedă,
vîntul, vîntul rănit de-această moarte
magică, una și ruptă de sine
O pasăre sau altceva nu tresare.

FAYAD JAMIS

Vagabondul zorilor

(fragment)

Lumina palid-alburie acum îngălbenește
ca și cum vetrele ar prinde să se-aprindă
Trece-un soldat cu o valiză uriașă

Marina Munez del Prado (Cuba) : „Maternitate"

spre Gare de Lyon spre Egipt sau spre moarte
trece-o femeie pe bicicletă merge la lucru
cînd soarele e pînă la genunchi ca grîul
în fiecare zi la lucru pîn' la moarte
trece-un camion plin ochi cu vin cu larmă și cu zori

Pe Saint-Germain privesc vitrinele de librării
Cîndva o să-mi cumpăr și eu un bun dicționar
și operele complete ale lui Rimbaud
Pretutindeni cerșetori dormind, unul pare-un copil
între cap și cimentul trotuarului nu-i decît o tablă-nghețată
Mi-e poftă de-o cafea cu lapte mi-e foame și sete
zorii galbeni au un gust rău în cerul gurii
Parisul începe să se scoale, nu mai sînt un Robinson

mai degrabă un străin o fantasmă
mai degrabă un om nedormit
vagabond al orașului toamna în zori
în timp ce iubirea mea cu siguranță
scrutează culmile din Peru
sau cerul smălțuit al Chinei
Istovitele mele picioare, asta-i tot,
după ce ai iubit să trăiești noua zi
e frumos
În oraș și în inimă arde-o văpaie, aceeași.

În românește de Geo Vasile

JOSÉ PEREZ OLIVARES

Elogiu artistului

Cred în locuitorul enigmatic al peșterilor,
în foamea lui,
în teama sa logică, de fulger, de frig și de moarte.
Cred în privirea sa — feroce uneori —
în ceea ce pe atunci nu erau mîini,
în trupul aproape gol,
acoperit în grabă cu blănuri de-animale.

Cred în cel ce-a umplut cu fantezie
pereții neprimitoarei Tassili
și care, în mijlocul pustiului,
fără a se crede artist,
fără a aștepta de la viață
decît bucuria soarelui,
a viețuit elementar și pur.

Cred în strălucirea stranie a ochilor lui
care, cu o sută de ani în urmă,
au fost fascinați pentru totdeauna
de insomnia bizonului.

REINA MARIA RODRIGUES

Călătorie în centrul pămîntului

vom face Enzo
doar o singură călătorie în centrul pămîntului
unde nu sînt — ca-n filme
nici monștri nici oceane nici laboratoare construite
de oameni din alte galaxii
doar timp
ce învăluie mica noastră mașinărie umană
muște ce devorează imaginile
o biată inimă neînțeleasă
și o mulțime de dorințe rămase
nici astă încăpere imaculat de albă, nici socotelile
nu vor călători cu noi
nici altul nu va merge-n locul tău
nici tu n-ai să mă poți salva
acolo-i tot ce ne-a cuprins :
un pic de tină și de mineral.

dar poate moartea nu va fi

peste puțin va veni 2000
pe care toți îl așteptăm
și totuși de la ONU se anunță :
penurie de combustibil
criză de alimente dar arme nucleare
vile mizerie nevroză cutremure
călătorii turistice în centrul pămîntului
nici monștri nici oceane nici laboratoare construite
de oameni din alte galaxii
în timp ce tu te joci lumea suferă
și mii de oameni luptă să ne-asigure nemurirea
deocamdată : viața
centrul călătoriei
ce pregătim.
focul ce luminează e al inimii tale
nu-l risipi.

În românește de Lidia Sofeca

REVISTA STRĂINĂ

● **ANUNȚAM ÎNTR-UNUL DIN NUMERELE TRECUTE** apariția, la Berlin, a volumului biografic al soților Wera și Claus Küchenmeister dedicat lui Bertold Brecht. Acum aducem în atenția cititorilor o nouă lucrare consacrată vieții și creației marelui om de teatru german, datorată lui Werner Mittenzwei și publicată la Aufbau Verlag, Berlin und Weimar.

Autorul reia o serie de idei expuse în lucrarea sa de dizertație consacrată lui Brecht, susținută în anul 1959 și care, încă de atunci, a trezit opinii contradictorii în rîndul criticilor de teatru atît din R.D. Germană cît și din R.F. Germania. Volumul lui Mittenzwei, intitulat **„Viața lui Bertolt Brecht sau Cum să dezlegăm enigmele acestei lumi"**, este o biografie obiectivă. Autorul nu se oprește doar la aspectele majore legate de viața și opera lui Brecht ca dramaturg, poet și luptător antifascist, el ne prezintă un remarcabil tablou al epocii, al condițiilor social-politice și istorice în care marele om de teatru s-a maturizat, în care și-a crescut și educat studenții. Mittenzwei refăce integral harta evoluției artistice a lui Brecht, care trece prin multe țări, refăce, de asemenea, evenimentele care i-au marcat destinul uman și artistic. În volumul al doilea autorul înfățișează evenimentele legate de apariția și dezvoltarea primului stat al muncitorilor și țăranilor germani, fenomene care nu au fost scutite de înfrîngeri și de greșeli.

La apariție, la sfîrșitul anului 1987, cartea lui Mittenzwei a trezit un interes neobișnuit, epuizîndu-se rapid din librării. Iată de ce, editura berlineză a publicat în vara anului 1988 o nouă ediție, într-un tiraj de 60 000 exemplare, dar care, nici acestea, nu au fost de natură a satisface numărul imens de cereri ale cititorilor.

● **„CU CÎT CĂLĂTORESC MAI MULT CU ATÎT MAI MULT VĂD ACELEAȘI FEȚE"**, spunea David Lodge (născut în anul 1930), romancier și profesor universitar la Birmingham. Fețele pe care David Lodge le vede nu sînt însă cele ale diplomaților, stewardeselor sau ale oamenilor de afaceri, ci ale universitarilor care participă, ca și el, la felurite simpozioane și conferințe internaționale organizate pe teme literare în diferite țări ale lumii.

Am început să cred că zborurile cu aparatele supersonice au creat un nou gen de sat, satul academic, o caravană de profesori călători, cu relații internaționale și geamantane ușoare. Un fel de universitate mondială zburătoare", conchidea el.

Experiența l-a determinat pe David Lodge să scrie despre această categorie de oameni. Astfel i-au apărut șase romane, dintre care s-au bucurat de mare succes „Profesor invitat" și „Lumea este mică". Romanele lui sînt pline de învățăminte și se aseamănă în multe privințe cărților despre cavalerii rătăcitori medievali. De la scriitorii medievali autorul a luat nu numai elemente din legendele celebre, dar și arta de a combina întîmplările, întorsăturile și răsturnările de situații cele mai neprevăzute. Pentru acest gen de literatură limba engleză are termenul de „romance", care se referă atît la lucrările în proză, cît și la poezie și teatru. Nu întîmplător romanul „Lumea este mică", are ca subtitlu formularea „romanț universitar".

Acest roman este o demonstrație a faptului că prin intermediul tonului (aparent) ușor al aventurii pot fi spuse lucruri importante și grave referitoare la situația culturii în lumea contemporană. Scriitorul o face pe înțelesul tuturor, atît al eruditului cît și al celor care află pentru prima dată de bazele structuralismului din întîmplările tragicomice ale unei „nestructuraliste" aflată la bordul unui supersonic în drum spre capătul lumii pentru a lua parte la o importantă reuniune internațională pe teme culturale.

● **INSPECTORUL COLOMBO REVINE**, aceasta este fraza cu care multe ziare și reviste occidentale au salutat reintoarcerea popularului actor american Peter Falk în lumea filmului, pe platourile de filmare. Presa este unanimă în a aprecia că, de fapt, reintoarcerea lui pe platouri marchează sfîrșitul unei lungi greve a scenariștilor de la Hollywood în sprijinul îmbunătățirii situației lor materiale, al creșterii salariilor.

Peter Falk, uns de multă vreme drept inspectorul Colombo, revine pentru a da viață celebrului erou într-un film de șase serii, în care misiunea lui este precum o știm mai demult, aceea de a-i trimite după gratii pe răufăcători. Fără violență, fără panică, doar prin deducții, prin gîndire logică, adică așa cum nu se mai prea întîmplă în ultima vreme prin lumea filmului poliției din Europa și de aiurea.

Peter Falk, acum în vîrstă de 61 de ani, a terminat de curînd filmările la o peliculă, tot de factură polițistă, intitulată „Vibes".

● **O SUTĂ DE ANI, O MIE DE CÎNTECE**, așa ar putea fi rezumată viața lui Irving Berlin, unul dintre cei mai mari — dacă nu cel mai mare — dintre compozitorii de muzică de film din întreaga istorie a cinematografiei. S-a născut în anul 1888 în Siberia de unde s-a mutat, copil fiind, împreună cu părinții, în Statele Unite. A început să scrie versuri, apoi să compună muzică, în anul 1909. Pe nepusă masă, în anul 1911, a ajuns celebru compunînd „Alexander's Ragtime Band", preluată de majoritatea orchestrelor americane și fredonată în întreaga lume. Au urmat alte și alte compoziții celebre între care „Blues Skies", „Cheek to Cheek", „White Cristmans". Acest ultim cîntec s-a reeditat apoi în fiecare an, numai în 1978 vînzîndu-se în S.U.A. 113 milioane discuri și peste 5,5 milioane partituri. De-a lungul vieții sale, Irving Berlin a fost distins cu peste o mie de premii naționale și internaționale.

Ziarul „New York Herald Tribune" scria cu prilejul celei de a 90-a aniversări a nașterii compozitorului : „În cazul lui Irving Berlin important este nu faptul că el ocupă cutare sau cutare loc în muzica americană, ci faptul că el este însăși muzica americană"...

Încă în anul 1926, el a stabilit o serie de reguli după care s-a condus toată viața. El afirmă că trebuie să compui în așa fel încît cîntecul să poată fi cîntat de absolut oricine ; compoziția trebuie să aibă un titlu cu rezonanță, iar textul trebuie să fie liric și plăcut la auz ; fiecare melodie trebuie să aibă măcar un element care să facă să vibreze inima ascultătorului ; melodia trebuie să fie simplă și să curgă ca o apă lină.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană MUREȘ TÎRGU-MUREȘ